

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı

FİRÂKÎ ve HUSREV Ü ŞİRİN'İ
(İNCELEME-METİN-BAĞLAMLI DİZİN ve İŞLEVSEL SÖZLÜK)

Asuman Bayram

Doktora Tezi

Ankara, 2017

FİRÂKÎ ve HUSREV Ü ŞÎRÎN'İ
(İNCELEME-METİN-BAĞLAMLI DİZİN ve İŞLEVSEL SÖZLÜK)

Asuman Bayram

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı

Doktora Tezi

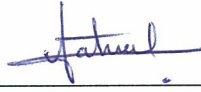
Ankara, 2017

KABUL VE ONAY

Asuman BAYRAM tarafından hazırlanan Firâkî ve Husrev ü Şîrîn'i (İnceleme-Metin-Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlük) başlıklı bu çalışma, 15.06.2017 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

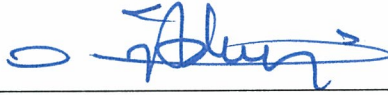
Prof. Dr. Osman HORATA (Başkan)

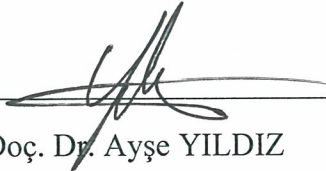
Prof. Dr. Fatma Sabiha KUTLAR OĞUZ (Danışman)

Prof. Dr. İsmail Hakkı AKSOYAK

Doç. Dr. Özge ÖZTEKİN

Doç. Dr. Ayşe YILDIZ

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Sibel BOZBEYOĞLU

Enstitü Müdürü

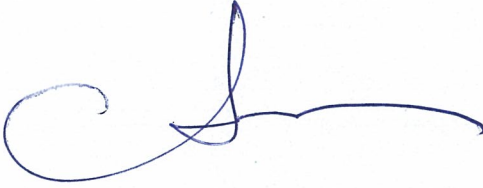
BİLDİRİM

Hazırladığım tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kağıt ve elektronik kopyalarının Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim/Raporum sadece Hacettepe Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin/Raporumun ...2... yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

15.06.2017

Asuman BAYRAM

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin/raporumun tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kâğıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinlerin yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

o Tezimin/Raporumun tamamı dünya çapında erişime açılabilir ve bir kısmı veya tamamının fotokopisi alınabilir.

(Bu seçenikle teziniz arama motorlarında indekslenebilecek, daha sonra tezinizin erişim statüsünün değiştirilmesini talep etmeniz ve kütüphane bu talebinizi yerine getirirse bile, teziniz arama motorlarının önbelleklerinde kalmaya devam edebilecektir)

● Tezimin/Raporumun 15.06.2019 tarihine kadar erişime açılmasını ve fotokopi alınmasını (İç Kapak, Özet, İçindekiler ve Kaynakça hariç) istemiyorum.

(Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir, kaynak gösterilmek şartıyla bir kısmı veya tamamının fotokopisi alınabilir)

o Tezimin/Raporumun.....tarihine kadar erişime açılmasını istemiyorum ancak kaynak gösterilmek şartıyla bir kısmı veya tamamının fotokopisinin alınmasını onaylıyorum.

o Serbest Seçenek/Yazarın Seçimi

15 /06/2017

Asuman BAYRAM

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu, Prof. Dr. Fatma Sabiha KUTLAR OĞUZ danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

Asuman BAYRAM

ADAMA

Anneme, Babama, İrem İdil'e ve Günhan Osman'a

TEŞEKKÜR

Bu aşamaya gelinceye kadar çalışmamıza pek çok kişinin desteği ve katkısı olmuştur. Öncelikle lisansüstü eğitim hayatına adım atmamda ve bu yolda kendimi geliştirmemde önemli katkıları olan sevgili hocam emekli öğretim üyesi Prof. Dr. Tulga OCAK'a şükranlarımı sunarım. Uzun yıllar danışmanlığımı yapan ve bu süreçte daima desteğini gördüğüm hocam Prof. Dr. Fatma Sabiha KUTLAR OĞUZ'a kıymetli eleştirileri ve yönlendirmeleri ile tezime katkıda bulunan hocam Prof. Dr. Osman HORATA'ya, özellikle dizin ve sözlük bölümü ile ilgili katkıları için hocam Prof. Dr. İsmail Hakkı AKSOYAK'a ve tez jürimde bulunan hocalarım Doç. Dr. Özge ÖZTEKİN ve Doç. Dr. Ayşe YILDIZ'a çok teşekkür ederim.

Tezin teslim sürecinde yardımını ve desteğini esirgemeyen Araş. Gör. Dr. Fazile EREN KAYA'ya ve dizin ve sözlük bölümü hazırlanırken karşılaştığım teknik sorunları çözmemde yardımcı olan Gamze AYDIN'a da ayrıca teşekkür ederim.

Ve sevgili ailem... Yardıma ihtiyaç duyduğum her an yanımda olan tezimin en büyük destekçileri sevgili annem ve babam, desteğiniz ve sevginizle bana her zaman güç verdiniz iyi ki varsınız...

Sevgili eşim Gürhan BAYRAM, sabır ve anlayışın için çok teşekkürler...

Neredeyse bu çalışmayla birlikte büyüyen biricik kızım İdil ve biricik oğlum Günhan Osman sabrınız için size de çok teşekkür ederim.

Asuman BAYRAM

Haziran, 2017.

ÖZET

BAYRAM, Asuman. *Firâkî'nin Husrev ü Şîrîn'i (İnceleme-Metin-Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlük)*, Doktora Tezi, Ankara, 2017.

Nizâmî'nin *Husrev ü Şîrîn*'inin XVI. yüzyıl Osmanlı sahası mesnevi edebiyatı içinde yapılmış bir tercümesi de Firâkî Abdurrahman Çelebi'ye aittir. Çalışmamızda tek nüsha olan eserin, şekil ve muhteva incelemesi yapılmış, çeviri yazılı metninin yanı sıra bağlamlı dizini ve işlevsel sözlüğü hazırlanmıştır. Tezimiz giriş ve onu takip eden dört bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde tercüme, nazire ve metinlerarasılık kavramları üzerine genel bir değerlendirme yapılmış, yanı sıra Firâkî'nin *Husrev ü Şîrîn*'ine gelinceye kadar yazılmış *Husrev ü Şîrîn*'ler hakkında bilgi verilmiştir. Firâkî ve *Husrev ü Şîrîn*'inin genel hatlarıyla tanıtıldığı birinci bölümden sonra ikinci bölümde eserin incelemesi yapılmıştır. Öncelikle hikâyenin özeti verilmiş, ardından mesnevide kullanılan anlatım metotları, kahramanlar, mekân, zaman, bakış açısı ve anlatıcı türleri gibi tahkiye unsurlarının eserdeki kullanılış biçimleri ele alınmıştır. Motifler ve masal unsurlarının eserde ne şekilde işlendiği ve iki kahramanlı aşk hikâyelerinde ortak olarak kullanılan duygu unsurlarının Firâkî'nin eserinde ne şekilde ele alındığı mesnevinin iç yapı incelemesi içinde yer verilen diğer başlıklardır. Mesnevinin dış yapısı nazım şekilleri, vezin, kafiye, aliterasyon, asonans, yinelemelerin eserdeki kullanım şekilleri, dil ve üslup özellikleri yönünden ele alınmıştır. Üçüncü bölümde Firâkî'nin eserinin Şeyhî ve Nizâmî'nin eserleriyle ortak ve farklı yönleri ortaya konmaya çalışılmıştır. Dördüncü bölümde eserin çeviri yazısına yer verilmiştir. Mesnevinin iç yapı ve dış yapı incelemesinin ardından bağlamlı dizin ve işlevsel sözlük bölümlerine yer verilmiştir.

Anahtar Sözcükler

Klasik Türk Edebiyatı, Mesnevi, Husrev ü Şîrîn, Tercüme, Firâkî, Bağlamlı dizin,
İşlevsel sözlük

ABSTRACT

BAYRAM Asuman. *Firâkî's Husrev ü Şîrîn (Thesis Text, Context, Index and Functional Dictionary)*, Doctoral Dissertation, Ankara 2017.

Nizâmî's Husrev ü Şîrîn's transliteration made in the mesnevi literature of the 16th century belongs to Firâkî Abdurrahman Çelebi. In our work we have made a single copy of the work, form and content examination, prepared the translated text and the contextual index and functional dictionary. Our thesis consists of introduction and following four parts. A general evaluation has been made on the concepts of translation and intertextuality in the entrance section as well as information has given about Husrev ü Şîrîn's which was written before Firâkî and Husrev ü Şîrîn. After the first part which Firâkî and Husrev ü Şîrîn was introduced in general terms the work analysed in the second part. Firstly the summary of the story was given then the usages of elements of arbitration like narrative methods, heroes, place, time, perspective, narrative types were handled. How motifs and fairy tales are treated in the work and how feelings that are commonly used in two heroic love stories are handled in Firâkî's work are the other titles that given place in the mesnevi's internal pattern analyse. Mesnevi's external pattern analyse was handled with verse forms, prosody, rhyme, alliteration, assonance usages of repetitions at work, language and stylistic figures. At the third part Firâkî's work's common and different aspects tried to put forth with Şeyhî and Nizâmî's works. At the fourth part translation text has given place. After mesnevi's internal and external pattern study; context index and functional dictionary parts have given place.

Keywords

Classical Turkish Literature, Mesnevi, Husrev ü Şîrîn, Translation, Firâkî, Contextual index, Functional dictionary

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
BİLDİRİM.....	ii
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI.....	iii
ETİK BEYAN	iv
ADAMA.....	v
TEŞEKKÜR.....	vi
ÖZET	vii
ABSTRACT	ix
İÇİNDEKİLER.....	x
KISALTMALAR.....	xviii
ÖNSÖZ	xix
GİRİŞ	1
1.BÖLÜM	33
FİRÂKÎ'NİN HAYATI	33
1.1. FİRÂKÎ ABDURRAHMÂN ÇELEBİ'NİN HAYATI VE ESERLERİ.....	33
1.1.1. Hayatı.....	33
1.1.2. Eğitimi ve Mesleği.....	34
1.2. FİRÂKÎ'NİN SANATI	38
1.2.1. Kaynaklarda Yer Alan Değerlendirmeler	38
1.2.2. Eserleri	39
1.2.2.1. <i>Tercüme-i Ahlâk-ı Muhsinî</i>	41
1.2.2.2. <i>Kalem Kasidesi</i>	41
1.2.2.3. <i>Kırk Su'âl</i>	42
1.2.2.4. <i>Şerhu'l-Fıkhı'l Ekber Tercemesi</i>	42
1.2.2.5. <i>Seg-nâme ya da Hilkat-ı Kelb Risâlesi</i>	43
1.2.2.6. <i>Se'âdet-nâme</i>	43

1.2.2.7. <i>Sûret-i nâme-i Firâkî</i>	44
1.2.2.8. <i>Husrev ü Şîrîn</i>	45
2. BÖLÜM	46
HUSREV Ü ŞİRİN MESNEVİSİNİN İNCELENMESİ	46
2.1. MESNEVİNİN DIŞ YAPISI	46
2.1.1. Nazım Şekli.....	46
2.1.1.1. Mesnevi.....	46
2.1.2. Ahenk Unsurları.....	57
2.1.2.1. Ritm.....	58
2.1.2.1.1. Vezin	59
2.1.2.1.1.1. Vasl (Ulama)	60
2.1.2.1.1.2. İmale (Uzatma)	63
2.1.2.1.1.3. Zihâf (Kısaltma).....	69
2.1.2.1.1.4. Med.....	70
2.1.2.1.1.5. Vezin Gereği Ses Türemesi	71
2.1.2.1.2. Kafiye	72
2.1.2.2. Armoni	77
2.1.2.2.1. Aliterasyon	77
2.1.2.2.2. Asonans	81
2.1.2.3. Yineleme	81
2.1.2.3.1. Biçimbirimsel Yinelemeler	82
2.1.2.3.1.1. Bağlaç Yinelemesi.....	82
2.1.2.3.1.2. Ön Yineleme.....	84
2.1.2.3.1.3. Art Yineleme	86
2.1.2.3.1.4. Kıvrımlı Yineleme.....	90
2.1.2.3.1.5. Çok Ekli Yineleme	91
2.1.2.3.1.6. Düz Yineleme, İkizleme	93
2.1.2.3.1.7. Ek Yinelemesi.....	94

2.1.2.3.1.8. Metinde Tespit Edilen Diğer Yineleme Türleri.....	96
2.1.2.3.1.8.1. Ön Yineleme+Art Yineleme.....	96
2.1.2.3.1.8.2. Ön Yineleme+ İkizleme+Ek Yinelemesi+ Art Yineleme.....	96
2.1.2.3.1.8.3. Ön Yineleme+Art Yineleme+İkizleme+Bağlaç Yinelemesi.....	96
2.1.2.3.1.8.4. Ön Yineleme+İkizleme+Bağlaç Yinelemesi+Ek Yinelemesi.....	96
2.1.2.3.1.8.5. Ön Yineleme+Ek Yinelemesi	97
2.1.2.3.1.8.6. İkizleme+Art Yineleme	97
2.1.2.3.1.8.7. İkizleme+Ek Yinelemesi	97
2.1.2.3.1.8.8. Ek Yinelemesi+İkizleme+ Bağlaç Yinelemesi.....	97
2.1.2.4. Paralelizm.....	97
2.1.3. Üslup.....	100
2.1.3.1. Dil ve Söyleyiş	100
2.1.3.1.1. Deyimler	101
2.1.3.1.2. Atasözleri.....	107
2.1.3.1.3. İkilemeler.....	108
2.1.3.1.4. Somutlaştırma.....	110
2.1.3.1.5. Metni Oluşturan Cümlelerin Anlam ve Yapı Özellikleri Üzerine Tespitler	113
2.1.3.2. Edebî Sanatlar	120
2.1.3.2.1. Mecazla İlgili Sanatlar.....	120
2.1.3.2.1.1. Teşbih.....	120
2.1.3.2.1.2. İstiare.....	122
2.1.3.2.1.3. Mecaz-ı Mürsel	123
2.1.3.2.1.4. Kinaye	124
2.1.3.2.1.5. Teşhis.....	124

2.1.3.2.2. Anlamla İlgili Sanatlar	125
2.1.3.2.2.1. Tevriye	125
2.1.3.2.2.2. İham	126
2.1.3.2.2.3. Tenasüb	126
2.1.3.2.2.4. Leffü Neşir, Sıralı Tenasüb	128
2.1.3.2.2.5. Mübalâğa	129
2.1.3.2.2.6. Tezat, Tıbak	130
2.1.3.2.2.7. İstifham, Taaccüp	130
2.1.3.2.2.8. Tecahül-i Arif	132
2.1.3.2.2.9. Sual-Cevap, Müracaa	133
2.1.3.2.2.10. Hüsn-i Talil	134
2.1.3.2.2.11. Tecrit	135
2.1.3.2.2.12. Nida, İltifat	136
2.1.3.2.2.13. Telmih, Gönderme	137
2.1.3.2.2.14. İrsal-i Mesel, Örneklendirme	139
2.1.3.2.2.15. İktibas, Alıntı	141
2.1.3.2.3. Sözle İlgili Sanatlar	146
2.1.3.2.3.1. Cinas	146
2.1.3.2.3.2. İştikak	154
2.1.3.2.3.3. Tarsi, Koşutluk	155
2.2.MESNEVİNİN İÇ YAPISI	156
2.2.1. Mesnevideki Olay örgüsü	156
2.2.2. Mesnevide Entrik Yapı ve Aksiyon	163
2.2.2.1. Mesnevide Başlangıç ve Sonuç	165
2.2.3. Kahramanlar	166
2.2.3.1. Mesnevinin Dekoratif Elemanı Olarak Mesnevi Kahramanları	167
2.2.3.2. Aksiyonun Faili Olarak Mesnevi Kahramanları	170
2.2.3.2.1. Başkahramanlar	171

2.2.3.2.2. Hasım Kahramanlar	172
2.2.3.2.2.1. Hüsrev'e Hasım Olanlar	172
2.2.3.2.2.2. Şîrîn'e Hasım Olanlar	173
2.2.3.2.2.3. İstenilen Veya İstenilmeyen Obje.....	173
2.2.3.2.2.4. Verici Kahraman.....	174
2.2.3.2.2.5. Alıcı Kahraman.....	175
2.2.3.2.2.6. Yardımcı Kahraman	175
2.2.3.3. Sözcü Olarak Mesnevi Kahramanı.....	176
2.2.3.4. Mesnevi Kahramanlarını Tanıtma Yöntemi	178
2.2.3.4.1. Mesnevi Kahramanının Kendi Kendini Tanıtması ve Anlatması... 178	
2.2.3.4.1.1. Bilinç Akışı.....	179
2.2.3.4.1.2. İç monolog ve İç Diyalog	179
2.2.3.4.2. Kahramanın Başkası Tarafından Tanıtılması	184
2.2.3.4.2.1. Diyalog.....	184
2.2.4. Mekân	191
2.2.4.1. Mekânın İşlevi.....	191
2.2.4.1.1. Mekân: Engelleyici Eyleyen	192
2.2.4.1.2. Mekân: Yardımcı Eyleyen.....	193
2.2.4.3. Tasvir	195
2.2.5. Zaman	198
2.2.5.1. Öyküleme Zamanı.....	199
2.2.5.2. Sıra	200
2.2.5.3 Süre: Anlatının Ritmi.....	200
2.2.5.3.1. Duraklama	201
2.2.5.3.2. Sahne	202
2.2.5.3.3. Özetleme.....	202
2.2.5.3.4. Eksilti.....	203
2.2.5.3.5. Sıklık	204

2.2.6. Bakış açısı ve Anlatıcı Tipleri	205
2.2.6.1. Sınırsız Bakış Açısı (Hâkim bakış açısı) ve Hâkim Anlatıcı	205
2.2.7. Motifler ve Masal Ögeleri.....	207
2.2.7.1. Çocuğu Olmayan Padişah	207
2.2.7.2. Rüya Motifi	208
2.2.7.2.1. Rüyanın Tabir Ettirilmesi ve Gerçekleşmesi.....	208
2.2.7.3. Resimde Görüp Âşık Olma	209
2.2.7.4. Mektuplaşma	210
2.2.7.5. Tabiat Unsurlarıyla Konuşma, Dertleşme	213
2.2.7.6. Bakma Yasağı	213
2.2.7.7. Olağanüstü Kuyu ve Kahramanın Bu Kuyuya Hapsedilmesi.....	214
2.2.7.8. Kılık Değıştirerek Aldatma	215
2.2.7.9. Yalan Söyleyerek Aldatma	215
2.2.7.10. Anlaşma ve Söz Verme	216
2.2.8. Duygu Unsurları	218
2.2.8.1. Aşk Psikolojisi	218
2.2.8.1.1. Aşkın Etkileri ve Belirtileri	218
2.2.8.1.1.1. Hayranlık /Sabır ve Kararı Yitirme	218
2.2.8.1.1.2. Gözyaşı Dökme/ Feryat ve Ah.....	220
2.2.8.1.1.3. Belin bükülmesi/ Hasta Düşme/ Kendinden Geçme/ Ayıplanmaktan Utanmama/Aklın Baştan Gitmesi/Sevgiliden Başka Her şeyden Vazgeçme	223
2.2.8.1.1.4. Sadakat ve Sevdiğine Sitem/Naz ve Niyaz	226
2.2.8.1.1.5. Kıskançlık	228
2.2.8.1.1.6. Baktığı Her Yerde Sevgilisini Arama ve Sevgilisini Görme ...	230
2.2.8.1.1.7. Acıma/Acımasızlık	231
2.2.8.1.1.8. Açgözlülük.....	232
2.2.8.1.1.9. Pişmanlık	233

2.2.8.1.1.10. Şüphe.....	235
2.2.8.1.1.11. Yalnızlık.....	238
2.2.9. Dinî Unsurlar	239
2.2.9.1.Dua Cümleleri, Ayet ve Hadisler	239
3. BÖLÜM	249
FİRÂKÎ'NİN HUSREV Ü ŞİRİN'İ İLE NİZÂMÎ VE ŞEYHÎ'NİN HUSREV Ü	
ŞİRİN MESNEVİSİNİN KARŞILAŞTIRMASI.....	249
3.1. MESNEVİLERİN ÖLÇÜ, NAZİM ŞEKİLLERİ VE BEYİT SAYILARI	
AÇISINDAN KARŞILAŞTIRILMASI.....	249
3.2. MESNEVİLERİN GİRİŞ BÖLÜMLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI.....	250
3.3. MESNEVİLERİN ASIL KONU BÖLÜMLERİNİN	
KARŞILAŞTIRILMASI.....	253
3.4. MESNEVİLERİN HATİME BÖLÜMLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI	270
3.5. MESNEVİLERİN KAHRAMANLAR AÇISINDAN	
KARŞILAŞTIRILMASI.....	271
3.6. MESNEVİLERİN BÖLÜM BAŞLIKLARI VAKA KURGUSU VE OLAY	
ÖRGÜSÜ AÇISINDAN KARŞILAŞTIRILMASI.....	273
SONUÇ	289
4.BÖLÜM METİN	296
HUSREV Ü ŞİRİN.....	296
4.1.NÜSHA TANITIMI	296
4.2.NÜSHANIN YAZIM ÖZELLİKLERİ VE ÇEVİRİ YAZILI METNİN	
HAZIRLANMASINDA İZLENEN YOL	296
4.3. ÇEVİRİ YAZILI METİN: HUSREV Ü ŞİRİN	301
KAYNAKÇA	518
EKLER.....	531
EK 1. BAĞLAMLI DİZİN VE İŞLEVSEL SÖZLÜK	531
EK 2. TIPKI BASIM	1952

EK 3. ORJİNALLİK RAPORU	2052
EK 4. ETİK KURUL İZİN MUHAFİYET FORMU	2053

KISALTMALAR

AKM	Atatürk Kùltür Merkezi
Bkz	Bakınız
C.	Cilt
Çev.	Çeviren
DİA	Diyanet İslam Ansiklopedisi
DTCF	Dil ve Tarih Coğrafya Fakùltesi
Ed.	Editör
H.	Hicrî
Haz	Hazırlayan
İA	İslam Ansiklopedisi
KB	Kùltür Bakanlığı
M.	Milâdî
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
Öl.	ölümü
TDAY	Türk Dili Araştırmaları Yıllığı
TDK	Türk Dil Kurumu
TDV	Türkiye Diyanet Vakfı
TTK	Türk Tarih Kurumu
Üniv.	Üniversite
Vol.	volume
Yay	Yayınları

ÖNSÖZ

Husrev ü Şîrîn mesnevileri, yenidenyazımlarının sayısı ve yüzyıllarca devam eden bir yenidenyazım geleneğini oluşturmaları açısından değerlendirildiğinde Osmanlı klasik edebiyatı mesnevi sahası şairleri arasında en çok rağbet gören çift kahramanlı aşk hikâyelerinin başında gelir. Kaynak metin Nizâmî'nin *Husrev ü Şîrîn*'i olmakla birlikte Türk dili ile ilk *Husrev ü Şîrîn*, Altınordu sahasında Kıpçak Türkçesi ile XIV. yüzyılda kaleme alınmıştır. Batı Türkçesi ile Anadolu sahasında yazılmış ilk *Husrev ü Şîrîn*, yine aynı yüzyılda Aydınolu İsa Bey için Fahrî isimli şair tarafından yazılmıştır. Fahrî'nin eserini kaleme aldığı XIV. yüzyıl ortasından elde bulunan son *Husrev ü Şîrîn* mesnevisi olan Sâlim Efendinin XIX. yüzyıl başında kaleme aldığı *Husrev ü Şîrîn* mesnevisine kadar geçen üç buçuk asır içinde Anadolu sahasında Fahrî, Şeyhî, Ahmed Rıdvan, Âhî, Celîlî, Âzerî İbrahim Çelebi, Lami'î Çelebi, Rûmî, Sâlim tarafından yazılmış *Husrev ü Şîrîn* mesnevileri üzerinde araştırmacılar tarafından çalışılmıştır. Tezkirelerde *Husrev ü Şîrîn* yazdığı bildirilen kimi şairlerin eserleri ise bugün için kayıptır. Osmanlı edebiyatı mesnevi sahasında *Husrev ü Şîrîn* yazma geleneğinin en revaçta olduğu yüzyıl XVI. yüzyıl olarak görünmektedir; en azından isimlerini bilebildiğimiz, müellifi belli olan dokuz *Husrev ü Şîrîn* metninden beşinin (Ahî'nin, Lami'î'nin, Ahmed Rıdvan'ın, Hamidîzâde Celîlî, Âzerî İbrahim Çelebi nin *Husrev ü Şîrîn*'leri) XVI. yüzyılda kaleme alındığı, eserler üzerinde çalışan araştırmacılar tarafından ortaya konmuştur.

XVI. yüzyılda yazılmış bir başka *Husrev ü Şîrîn* metni de Firâkî Abdurrahmân Çelebi'ye aittir.

Firâkî Abdurrahmân Çelebi'nin adı XVI. yüzyıl tezkirelerinin tamamında yer almasına karşın eseri *Husrev ü Şîrîn*'in varlığından hiçbir kaynakta bahsedilmemektedir.

Macaristan Bilimler Akademisi Kütüphanesi Türkçe El Yazmaları Kataloğu'nda adına rastladığımız eser TÖRÖK O.254 numarada *Husrev-nâme-i Firâkî* ismiyle kayıtlıdır. Eser 1+98+1 varak, 2817 beyitten oluşmaktadır. Tezimizde *Husrev ü Şîrîn*'in çeviri yazılı metninin ortaya konulması, eserin iç ve dış yapı incelemesinin yapılması, özellikle Anadolu sahası *Husrev ü Şîrîn*'leri için kaynak metin durumundaki Şeyhî'nin *Husrev ü Şîrîn*'i ve bu hikâyeyi ilk kez kaleme alan Nizâmî'nin eseri ile geniş bir karşılaştırmasının yapılması, üç eser arasındaki benzer ve farklı yanların ortaya konulması amaçlanmıştır. Eserin işlevsel sözlüğünün hazırlanması ve eser içindeki söz varlığının tamamının bağlam içindeki kullanımını ortaya koyan bir dizin oluşturulması tez çalışmamızın diğer bölümünü oluşturmaktadır.

Firâkî'nin *Husrev ü Şîrîn*'i üzerine yaptığımız bu çalışma, giriş bölümünü takip eden dört bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümü; tercüme, nazire ve metinlerarasılık kavramları üzerine genel bir değerlendirmenin yapıldığı ve Firâkî'nin eserine gelene kadar Osmanlı sahasında yazılmış olan *Husrev ü Şîrîn* mesnevilerinin ana hatlarıyla tanıtıldığı iki bölümden oluşmaktadır.

Mesnevinin incelemesi içinde yer alan birinci bölümde Firâkî'nin hayatı, tezkireler başta olmak üzere şairden bahseden kaynakların ve şair üzerinde çalışmış araştırmacıların tespitleri ile şairin kendi eserleri içinde verdiği bilgilerden yola çıkarak ele alınmıştır. Bu bölümde ayrıca şairin sanatı hakkındaki değerlendirmelere değinilmiş ve eserleri hakkında bilgi verilmiştir.

İkinci bölümde mesnevinin incelemesine geçilmiştir. Dış yapı ve iç yapı incelemesi olmak üzere planladığımız bu bölümde eserin ilk olarak dış yapı incelemesine yer verilmiştir. Dış yapı incelemesi içinde ilk olarak mesnevide yer alan tevhid, na't, münacat gibi diğer nazım şekilleri incelenmiş; hikâye bölümünü oluşturan başlıklar sıralanmıştır. Ahenk unsurlarından vezin, kafiye, aliterasyon, asonans, yinelemelerin eserdeki kullanım şekilleri incelenmiş, eserin dil ve üslup özellikleri tespit edilmeye çalışılmıştır.

Eserin iç yapısının incelendiği bölüm içinde ise sırasıyla mesnevideki olay örgüsü ve hikâyenin özeti, mesnevide kullanılan anlatım metotları, kahramanlar, mekân, zaman, bakış açısı ve anlatıcı türleri gibi tahkiye unsurlarının eserdeki kullanılış biçimleri ele alınmıştır.

Motifler ve masal öğeleri ile iki kahramanlı aşk hikâyelerinde ortak olarak kullanılan duygu unsurlarının Firâkî'nin eserinde ne şekilde ele alındığı mesnevinin iç yapı incelemesi içinde yer verilen diğer hususları oluşturmaktadır. Eserde yer alan dua cümleleri, ayet ve hadislerin tespiti ve bunlar üzerine yaptığımız değerlendirmeler iç yapı incelemesi içindeki son başlığı oluşturmaktadır.

Üçüncü bölümde Firâkî'nin eserinin Şeyhî ve Nizâmî'nin eserleriyle ölçü, nazım şekilleri, şahıs kadrosu giriş, asıl konunun işlendiği bölüm ve bitiş bölümleri bakımından karşılaştırılması yapılmıştır.

Dördüncü bölümde eserin çeviri yazısı için kullanılan tek nüshanın tanıtımı yapılmış, çeviri yazılı metin oluşturulurken göz önünde bulundurulmuş hususlar ve takip edilen yöntem belirtilmiş, ardından *Husrev ü Şîrîn*'in çeviri yazılı metni verilmiştir.

Son olarak eserin işlevsel sözlüğünün ardından, bağlamı dizinine yer verilmiş böylelikle *Husrev ü Şîrîn*'i oluşturan söz varlığının eserde bağlam içindeki kullanılış biçimleri tanımlarıyla birlikte ortaya konulmuştur.

Klasik edebiyat içinde var olan *Husrev ü Şîrîn* yazma geleneğinin XVI. yüzyıla ait bir parçası durumundaki Firâkî'nin *Husrev ü Şîrîn*'i üzerine yaptığımız tez çalışmasında eserin metni en doğru şekilde ortaya konmaya ve incelenmeye çalışılmıştır. Hazırlanan sözlük ve dizin ile metni oluşturan söz varlığı, anlam ve bağlam açısından en doğru şekilde ele alınmaya ve yorumlanmaya çalışılmıştır. Çalışmamızda elbette eksiklik ve yanlışlar bulunacaktır; fakat bunlar değerli katkılarla ve dile getirilen yapıcı eleştiriler ışığında tamamlanacaktır.

GİRİŞ

OSMANLI EDEBÎ GELENEĞİ AÇISINDAN TERCÜME, NAZİRE VE METİNLERARASILIK KAVRAMLARINA GENEL BİR BAKIŞ

Firâkî'nin *Husrev ü Şîrîn*'i Nizâmî'nin aynı adlı eserinin XVI. yüzyılda yapılmış bir tercümesidir. Nizâmî'nin *Penc-Genc* adıyla meşhur hamsesi içinde yer alan *Husrev ü Şîrîn* mesnevisi, hamseyi oluşturan diğer mesneviler gibi Osmanlı sahası Türk Edebiyatı şairleri tarafından oldukça ilgi görmüş ve Türkçe ilk *Husrev ü Şîrîn* tercümesinin yapıldığı XIV. yüzyıldan son *Husrev ü Şîrîn* tercümesinin yapıldığı XIX. yüzyıl başlarına kadar yüzyıllarca tercüme ve tanzir edilmiştir.¹

Osmanlı edebî geleneğinin tesis edilmeye başlandığı XIV.yüzyıldan yerini yeni bir edebiyat anlayışına bıraktığı XIX. yüzyıla kadar tercüme, Osmanlı klasik edebiyatı içinde oldukça önemli bir edebî üretim yolu olarak görülmüştür. Bu yolla üretilmiş eser sayısının çokluğu tercüme eserlerin bu edebiyat içindeki yerini ve önemini açıkça ortaya koymaktadır.

Anadolu Selçuklu Devleti'nin dağıldığı XIII. asrın ilk yarısından sonra Anadoludaki Türkmen Beylerinin Selçuklular ile bağlarını yavaş yavaş kopartarak Anadolu'da kurdukları irili ufaklı devletler, Anadolu Beylikleri olarak adlandırılmış ve Osmanlı Beyliğinin egemen güç olarak diğer beylikler arasından sıyrılıp hâkimiyet alanını genişletmesine kadar geçen bir asırlık süre Beylikler Dönemi adını almıştır. Beylikler Dönemi, yazılı eserlerini XIII. yüzyıl'dan daha geriye götüremediğimiz Eski Anadolu Türkçesinin Arapça ve Farsça karşısında öncelikli olarak tercih edildiği ve dolayısıyla Türkçe eser sayısının bir önceki yüzyıla nazaran yüzlerle ifade edildiği, Türkçenin yazı dili olma açısından gerçek manada gelişme imkânını bulduğu bir dönem olma özelliğindedir. Selçuklu ve Anadolu Selçuklu hâkimiyeti döneminde şair ve yazarlar

¹ Türk Edebiyatında Nizâmî'nin hamsesine nazire yazan şairler ve Türk şairler üzerindeki Nizâmî etkisi için bkz. Dilberîpur, 1999, s. 205-238.

tarafından Arapça ve Farsçanın yazı dili olarak tercih edilen diller olması geleneği Beylikler Döneminde Türkçeden yana yön değiştirmiştir. Beyliklerin başındaki beylerin edebî hamiliği altında eser veren şair ve yazarlar Arapça, Farsça eser vermenin yanında Türkçeden başka dil bilmeyen beylerin teşvikleriyle Arap ve Fars dillerinde yazılmış bu iki kültüre ait önemli eserleri Türkçeye tercüme etmişler, bu yolla Kur'an tefsirleri, satırarası Kur'an tercümeleleri, ahlak, siyaset, felsefe, coğrafya, tıp, astronomi, astroloji gibi değişik alanlara ait eserler bu dönemde Türkçeye kazandırılmıştır. Farklı alanlara ait eserlerin Türkçeye kazandırılmasını sağlayan bu tercüme çalışmaları, Türkçenin bir yazı dili olarak gelişme seyri içindeki ilk ve en önemli temel faaliyetleri de oluşturmaktadır.

Yukarıda sıralanan değişik alanlara ait eserlerin Arapça ve Farsçadan tercüme edilmesi Türkçeye yazı dili olarak işlerlik kazandırmış ve ifade imkânlarının genişlemesine olanak sağlayan bir zemin görevi üstlenmişti. Bu tercüme çalışmalarının da katkılarıyla Türkçe artık bir yazı dili olarak daha farklı ve karmaşık dil kullanımlarını gerektiren, dil içinde bir üst dil olarak da tanımlanabilecek olan edebiyat dili olma koşullarını haiz bir duruma ve yapıya kavuşmuştu. Arapça ve Farsça gibi kendisinden çok daha eski iki yazı ve edebiyat dili ile en çetin karşılaşmasının aslında tam da bu alanda- edebiyat sahasında- gerçekleştiğini söyleyebileceğimiz Türkçe yazı dilinin, Arap ve Fars kaynaklı metinlerin tercümeleleri ile gelişimine ayrı bir yön ve boyut da eklenmiş oldu. Kimi şair ve yazarlar Türkçenin ifade olanaklarının darlığından ve kısıtlılığında dem vururken bazıları da Türkçeye tercüme etmenin çetin ve zor koşullarından eserlerinde açıkça söz etmekteydi.² Çünkü edebî olarak nitelenen Arap ve Fars kaynaklı eserlerin Türkçeye tercümesi diğer alanlara ait eserlerin tercümesinden çok daha farklı bir tercüme eylemini ifade etmekteydi.

² Âşık Paşa'nın 1330'da yazdığı Garîbnâme'de yer alan şu mısralar Türkçenin yazı dili olarak kullanımını hakkında fikir verir mahiyettedir: "Türk diline kimseler bakmaz idi/Türlere hergiz gönül akmaz idi//Türk dahi bilmez idi bu dilleri/İnce yolu ol ulu menzilleri (Şentürk-Kartal, 2007, s. ; Cem Dilçin, Süheyl ü Nev-Bahâr (İnceleme-Metin-Sözlük) isimli çalışmasında Şeyhoğlu Mustafa'dan ve Hoca Mes'ud'dan mısralara yer vererek her iki şairin Türkçenin ifade gücünün darlığından yakındığını dile getirir: Ki Türk'ün dili nâ-ma'lum dildür/ İbaretden neden mahrum dildür//Kuru vü sulb ü serddür Türk'e beñzer/Ter ü nâzük dil andan ürke benzer (Ayan, 1979, s. 12'den aktaran Dilçin, 1991, s. 19). Bu arada 'özüüm hemin yeng durur/ Ki Türk'ün dili giñ degül teng durur (Dilçin, 1991, s. 19).

Bu aşamada, Osmanlı edebiyatı içinde edebî eserlerin tercümesinde takip edilen yolu anlayabilmek için çeviri bilimi içinde çevirinin nasıl bir edim olarak tanımlandığını ve Osmanlı klasik sahası içinde yapılan edebî eserlere ait tercüme eyleminin modern anlamda çeviri faaliyetiyle farklılığını ortaya koymak yerinde olacaktır.

Genel anlamıyla tercüme, bugünkü anlamda çeviri sözcüğü ile anlamdaş olarak kullanılırsa bu iki anlamdaş kavramın tanımı için şu şekilde bir açıklama yapmak yeterli olacaktır:

Bir dildeki belli bir parçada, yani dilcede bulunan anlamın, başka bir dildeki belli bir dilcede yeniden kurulmasını sağlayacak biçimde girilen dilsel aktarma işlemi. Kendisinden aktarma yapılan dil ile kendisine aktarma yapılan dil arasında her zaman tam bir uyum olmayabileceğinden söz konusu aktarma işlemi yapılırken çevirinin üç türü arasında seçim yapılabilir:

- a) Çeviri: Gerçek çeviri olarak da adlandırılan bu tür aktarmada tümcelerdeki anlamın bire bir ve elden geldiğince eksiksiz aktarılması amaçlanır ve gerçek çeviri budur.
- b) Uyarılama: Anlamın erek dilde daha iyi kavranması için çeviri sırasında yapılan eklemeler, çıkarmalar ve değiştirmeler sonucunda ortaya çıkan türdür.
- c) Yine-yazma: Kaynak dildeki anlamın tümce, tümce ve tipatıp çevrilmesi yerine, genel anlamı ile ve bir bütün olarak aktarılması, yani yeniden yazılması sonucunda gerçekleşen türdür (Başkan, 1978, s. 27-28).

Görüldüğü gibi bugün teknik anlamda çeviriden anlaşılan erek metnin kaynak metne olabildiğince yaklaştığı ve kaynak metnin taşıdığı dilsel öğelerin bire bir erek dilde karşılığını bulduğu bir aktarım faaliyeti olduğudur.

Agâh Sırrı Levend'in, *Türk Edebiyatı Tarihi* isimli eserindeki Tercüme başlığı altında yer verdiği "Eski edebiyatımızda "terceme" bugünkü "çeviri"yi aşan geniş bir anlam taşır." (1973, s. 80) cümlesi, aslında "eski edebiyat geleneğindeki tercüme faaliyetinin bugünkü manada çeviri ile kullanım açısından bambaşka eylemlere işaret ettiğini hatırlatan çok kapsamlı bir giriş mahiyetindedir" (Paker, 2014, s. 41-42).

Levend'in tercüme biçimlerini sıralarken ilk grupta yer verdiği aslıni bozmamak için kelime kelime yapılan çeviriler –ki bugünkü anlamda çeviri bu ilk gruptaki çeviri faaliyetini hatırlatmaktadır- en eski Kur'an çevirilerinde kullanılmış, sonraki dönemlerde

bu çeviri türünden vazgeçilerek aslına sadık kalınarak yapılan çeviri yöntemi Kur'an-ı Kerim ve hadislerin Türkçeye tercümesi sırasında izlenen tercüme metodu olması dışında edebi çeviri geleneği içinde kullanım sahası bulamamıştır.

Osmanlı edebî geleneği içinde muteber olan tercüme yolu ise Levend'in dördüncü grupta yer verdiği "genişletilerek yapılan çeviriler" adı altındaki tercüme biçimidir. Levend'in bu tercüme yöntemi ile ilgili olarak yaptığı açıklama ve verdiği bilgiler son derece aydınlatıcı ve Osmanlı edebî geleneğinin edebiyat otoriteleri olarak nitelenen tezkire yazarlarının ve klasik dönem sanatçılarının da üzerinde ittifak ettikleri kabulleri ortaya koyar niteliktedir. Levend, bu grupta yer alan tercümelerin özellikleriyle ilgili olarak şu açıklamalara yer verir: "Dördüncü biçim daha çok edebî eserlerde görülür. Şair, kaynak olarak aldığı eseri, olduğu gibi çevirmeyi asla düşünmez. Kendini asıl esere bağlı saymaz. Kimi parçaları, aktarma yoluyla alır. Kimi yerleri olduğu gibi çevirir. Ama asıl önemli bulduğu yerleri genişleterek aktarır; kendi düşüncelerini, duygularını da bu parçalara ekler. O hâle getirir ki artık ona çeviri demek asla doğru olmaz."

Agâh Sırrı Levend, genişletilerek yapılan çeviriler olarak adlandırdığı ve çeviri olarak nitelenemeyeceğini belirttiği bu gruptaki eserlere örnekler verir. "Gülşehrî'nin Attar'dan çevirdiği *Mantıku't-Tayr*, Kutb'un Nizâmî'den çevirdiği *Husrev ü Şîrîn*, Seyf-i Serâyî'nin Sa'dî'den çevirdiği *Gülîstan* tam bir tercüme değildir" (Levend, 1973, s. 81).

Faruk Kadri Timurtaş, Şeyhî'nin XV. asrın ilk çeyreğinde Nizâmî'den tercüme ettiği *Husrev ü Şîrîn* için Levend'in genişletilerek yapılan çeviriler grubunda değerlendirdiği eserleri sınıflandırırken kullandığı ölçütleri kullanır ve Şeyhî'nin esere kendi şahsiyetini koyabildiğini vurgulayarak eserin bir tercümeden ziyade nakil olarak adlandırılması gerektiği sonucuna varır (Timurtaş, 1980, s. 139).

Şeyhî'nin eseri döneminde de tezkire yazarları tarafından beğeniyle karşılanmış ve tezkirelerde eserden ve şairi Şeyhî'den övgüyle söz edilmiştir. Latîfi, Şeyhî'nin *Husrev ü*

Şîrîn'i ile ilgili yorum ve eleştirisini “(...) Hakikate nazar olunsa kıssa-ı Husrev zebân-ı Türkî’de andan bir üslûb-ı nevdür (Gerçeğe bakılacak olursa Hüsrev hikâyesi Türk dilinde onunla yeni bir üsluba kavuşmuştur)” sözleriyle ortaya koyar (Toska, 2000, s. 298). Hakikaten, Şeyhî’nin *Husrev ü Şîrîn*’i, XV. yüzyıldan Osmanlı klasik sahasında son *Husrev ü Şîrîn*’in kaleme alındığı XIX. yüzyıl başına kadar tanzir edilen eser olma özelliğini korumuştur. *Husrev ü Şîrîn*’i yeniden yazan tüm şairler Nizâmî ile birlikte Şeyhî’nin de adını zikretmekten geri durmamış hatta pek çok *Husrev ü Şîrîn*’de Nizâmî’den çok Şeyhî etkisi ön plana geçmiştir.

Osmanlı klasik metinleri içinde kaynak metnin, Arapça ve Farsça olması durumunda yenidenyazım, tercüme olarak adlandırılmaktaydı; eğer herhangi bir Osmanlı şairine ya da yazarına ait bir metin yeniden yazılmışsa yani dil içi yenidenyazımlarda adlandırma nazire şeklindeydi. Aslında ilki tercüme etmek ikincisi tanzir etmek olarak iki ayrı yenidenyazım biçimi gibi gösterilen bu iki faaliyet çok önemli bir ortak eylemi karşılamakta ve aralarında bu açıdan bakıldığında bir fark görünmemektedir. Çünkü, bir Farsça metni Osmanlı Türkçesine aktaran şairin amacı da kaynak metni yenidenyazımla yeni bir biçime ve biçeme kavuşturmak bu yolla esere başka bir var oluş imkânı kazandırmak iken; Osmanlı sahasında eser veren bir şairin eserini yeniden yazan şairin amacı da kaynak metni yeni bir biçim ve biçem içinde tekrar üretmedir.

Zehra Toska, genişletilerek yapılan çeviri ya da nakil gibi terimlerle ifade edilen tercüme için de Osmanlı klasik edebiyatı literatürü içinde yenidenyazım için yüzyıllardır kullanılagelen bir terim olan nazire teriminin kullanılmasının yerinde olacağını ifade etmektedir (Toska, 2000, s. 299). Kanaatimizce de nazire teriminin bu amaçla kullanımı literatürdeki kavram karışıklığını giderme açısından yerinde bir yaklaşımdır.

Osmanlı edebiyatı aslında bir nazire (Köksal, 2003, s. 216-217) edebiyatıdır. Geleneğin belirlediği normlar ve formlar içinde sınırları belli bir çerçevede eser veren şair,

herşeyden önce kendi kimliği ve benliği üzerinde geleneği hazır olarak bulur. Her Osmanlı şairi şiir meşkine özellikle Hâfız, Sa'dî gibi şairlerin şiirlerini ezberlemekle, söz konusu klasik şairlere öykünerek başlar. Taklit, Osmanlı şairi için şairlik eğitiminde takip edilen ilk ve en başta gelen yöntemdir. Şiir meşkine taklitle başlayan genç şairin amacı zamanla, beğendiği ve kendisine öykündüğü şair seviyesine çıkmak, hatta o şairin önüne geçmek şekline dönüştüğünde artık bu amaçla söylenen şiirler de nazire adıyla ifade edilen yenidenyazımlar olarak nitelenir. “Osmanlı şair okulu” (Kurnaz, 2003, s. 403) olarak da ifade edilen nazirecilik, Osmanlı klasik şiirinin başlangıcından devrini tamamladığı XIX. yüzyılın ilk çeyreğine kadar Osmanlı şairlerinin şairliklerini sergileme imkânı buldukları hem bir meydan okuma ve kapışma sahası hem de şairler arası samimi bir paylaşım alanı olma özelliğini devam ettirmiştir.

Osmanlı klasik edebiyatına ait yenidenyazımların orijinalliği ya da özgünlüğü üzerinde en çok durulan meselelerden biridir.³ Ancak nazirelerin özgünlüğünü sorgularken nazireyi sadece kaynak metnin kökeni ile ilişkilendirerek eleştirmenin söz konusu sorgulamayı yüzeyselleştirdiği ve Osmanlı edebî geleneğinin varoluş dinamikleriyle çelişen bir yaklaşım olduğu unutulmamalıdır.

Osmanlı klasik sahası ürünleri için –nazireler odağında- kaynak metnin dilinin Osmanlıca ya da Arapça veya Farsça oluşundan yola çıkarak ortaya çıkan yenidenyazım –nazire- ile ilgili olarak bir özgünlük sorgulamasına girişmek ve buradan hareketle erek metnin ya da yenidenyazımı -nazire- orijinal, telif, taklit gibi ölçütlerle değerlendirmeye çalışmak, Osmanlı edebî geleneğinin varoluş dinamikleriyle çelişen bir yaklaşım olduğu gibi günümüz yazınının da reddettiği bir sorgulama ölçütüdür. Çünkü kaynak metnin başka bir dilde yazılmış olması yenidenyazımın orijinalliği için bir engel teşkil etmediği gibi dil içi yani aynı dil ile verilmiş iki ürün arasında üretilen yenidenyazımlardan ilkinin unutturacak

³ Saliha Pakar, “Terceme, te'lif ve özgünlük meselesi” başlıklı makalesinde Osmanlı edebî geleneği tercüme ve nazire sahası içinde özgünlük ya da orijinallik konusunu geniş bir bakış açısıyla ve derinlemesine ele almaktadır. Adı geçen makale, Osmanlı edebî geleneği tercüme ve nazire sahası içinde özgünlük ya da orijinallik konusunu bu bölümde ele alırken yararlandığımız temel kaynaklardan biridir.

kadar başarılı yenidenyazımların varlığı kadar tanzir edilen metnin çok gerisinde ve sadece sıradan bir nazire olma seviyesinde kalanlar da çoktur.

Osmanlı klasik edebiyatı, dayandığı çok kültürlü ve çok dilli yapı gereği zaten her üç kültürün ve dilin iç içe geçtiği bir alan görüntüsündedir. Böyle bir alan içinde eser veren sanatçı için kaynakları sonuna kadar sahiplenmek ve geleneğin sunduğu imkânlar nispetinde “özgürce” kullanmak çok doğal ve olması gereken bir yaklaşımdır. Walter G. Andrews, konuyla ilgili olarak nazireyi “kültürler arası bir alanda metinlerarası üretimde bulunan Osmanlı şairlerinin yaratıcı aktarımı” olarak niteler ve “15. Yüzyıl başlarından itibaren Fars-Osmanlı episteme’sinin, çok dilli bir şiir imparatorluğunda” gelişiminin, yüzyıllar içindeki aktarımının ve yayılımının doğrudan nazire kavramı ve nazirecilik anlayışı üzerinden gerçekleştiği”⁴ yorumunu yapar.

Fuzûlî, *Leylâ vü Mecnûn*’unda bir Arap halk hikâyesini işlemiş; ancak üslubuyla kendisinden önce ve kendisinden sonra gerek Arap, gerek Fars, gerekse Osmanlı klasik sahası içinde eser veren şairler içinde aşılmaz bir zirveye oturmuş ve aynı ortak hikâyeyi işleyen şairler içinde erişilmez bir şair olarak ölümsüzleşmiştir.⁵

Osmanlı klasik sahası mesnevi edebiyatının son önemli şairi olarak kabul edilen Şeyh Gâlib *Hüsn ü Aşk*’ın en başında “Esrârını Mesnevîden çaldım / Çaldımsa mîri malı çaldım” diyerek eserine Mevlânâ’nın meşhur Mesnevî’sinin kaynaklık ettiğini açıkça ifade eder, ancak; bir başka eserden esinlenerek yazdığını belirttiği *Hüsn ü Aşk*, Şeyh Gâlib’in üstün şairlik kudreti ve üslubu ile ölümsüz ve orijinal bir eser olma seviyesine yükselir, bir zirve eser kimliğine kavuşur.

Osmanlı edebiyatı daha önce ifade edildiği gibi doğası ve işleyişi gereği bir nazire edebiyatı olarak tanımlanır. Bu edebiyat içinde eser veren şairin metin üretimi sırasında

⁴ Starting Over Again: Some Suggestions for Rethinking Ottoman Divan Poetry in the Context of Translation and Transmission”, 2002, s. 16-17.

⁵ Leylâ ve Mecnûn hikâyesinin Arap, Fars ve Türk edebiyatlarındaki yeniden yazımlarını geniş bir inceleme ile ve karşılaştırmalı olarak ele aldığı eseri için bkz. Levend , 1959.

zorunlu olarak takip etmesi gereken yol olarak belirlenen, öncelikli olarak benzer olanı söyleyebilme - taklit ya da tahvil vb. adlandırmaların işaret ettiği, temelde tanzir etme olarak ifade edilmesi gereken eylem- bir sonraki basamakta ise benzerliklerden sıyrılıp biricik ya da şaire özgü ya da özgün veya orijinal söyleyebilme basamaklarının iç içeliği Osmanlı klasik edebiyatının bir nazire edebiyatı oluşunu açıkça ortaya koymaktadır.

Osmanlı edebî geleneğinde taklit ya da kopya etmek –belli ölçüler dâhilinde, serîkat-i şî'riyye⁶ ya da intihal söz konusu olmadığı sürece- asla olumsuz olarak eleştirilmez, önemli olan, yenidenyazımın kaynak metnin ya da taklit edilenin veya kopyalananın dönüştürülmesi yani şairin nazireye farklı bir ses, renk getirmesi var ettiği yenidenyazımla kaynak metne ikinci bir diriltici nefes üfleyebilmesidir. Bunu başarabilen şairler beğenilir, kaynak metinde herhangi bir fark yaratamayan yenidenyazımlar vasat düzeyinde değerlendirilir, kullandıkları kaynak metnin seviyesinin altında kalan yenidenyazımlar ise olumsuz olarak eleştirilir.⁷

Osmanlı edebiyat geleneği açısından sorgulamaya çalıştığımız özgünlük ve özgün olanın değerlendirilmesi ölçütleri konularına karşılaştırmaya dayalı bir inceleme zemini oluşturması amacıyla Klasik Batı edebiyatı açısından da değinmenin bu aşamada yerinde olacağı kanaatindeyiz.

Bu amaçla ilk olarak, Osmanlı edebiyat geleneğindeki temel metin üretim yolu olan yenidenyazım faaliyetinin Klasik Batı edebiyatında nasıl gerçekleştiği konusuna değinmek gerekir düşüncesindeyiz. Kubilay Aktulum'dan alıntıladığımız şu örnek, Klasik Batı edebiyatında yenidenyazım konusunu ana hatlarıyla açık bir biçimde ortaya koymaktadır:

⁶ Söz konusu kavramlar hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Saraç, 2000, s. 232-235.

⁷ Tolasa, 1983'ten aktaran Toska, 2000, s. 297.

“Batı edebiyatının en eski metinleri olarak bilinen İlyada ve Odyssea Truva savaşı çevresinde oluşmuş olan sözlü efsanelerden bölümlerin yeniden yazımıdır. Batı klasik edebiyatı içinde yazılan ilk yapıtlar çoğu zaman sözlü metinlerin yeniden yazımı ya da başka dilde yazılmış olan yapıtların çevirisidir” (2011, s. 152).

Osmanlı edebî geleneğinde şairin ilk olarak kat etmesi gereken aşama olan hazır malzemeyi kullanabilmesi, benzer olanı benzer biçimde söyleyebilmesi, bunun için de evvela kendinden önce söylenmiş olanları öğrenmesi ve kendine mal etmesi amacıyla verilen eğitim, aşağıdaki ifadelerde açıkça belirtildiği gibi klasik Batı edebiyatının da birebir kullandığı eğitim metodudur:

Taklit kuramı eski dönemlerde yazınsal kurumun temel bir parçasıydı. İsa'dan önce IV. yüzyıldan beri geleceğin sözbilimcileri örnek aldıkları eski dönem yazarlarının metinleriyle içli dışlı olarak eğitiliyorlardı. Eğitim sözkonusu olunca büyük klasikler bir ilk örnek değeri taşırlar, onların dışında başvurulabilecek kaynak yoktur: Klasik ilk örnekler okunur, yorumlanır, anımsanır, geliştirilir; kısacası taklit edilirler. Romalıların yinelediği ve yetkinleştirdiği bu türden bir eğitim biçimi Yeniden doğuş döneminde hümanist yazarların okullarında, ardından Latince ve Yunanca yazılmış metinlere başköşeyi veren liselerde yeniden karşımıza çıkar. (Aktulum, 2011, s. 152).

Metin üretimi öncelikle bir başka metni türün gereklerine uygun olarak ya da onun temel özelliklerini gerek çeviri, gerek alıntı gerekse anıştırma yollarından birisiyle olsun kopyalamaya dayanmaktaydı” (Aktulum, 2011, s. 153).

Rönesansta klasik Antik dönem yine temel bir model konumundadır. Romalılar, Yunan yazarları çokça taklit etmişlerdir, Romalılar nasıl Yunan yazarlara bağımlı idiyse Fransız yazarlar da Yeniden doğuş döneminde Latin yazarlara bağımlı kalarak onlardan esinlenerek yapıtlar ortaya koymuşlardır (Aktulum, 2011, s. 154).

Edebiyat eserinin özgünlüğünün hangi şartlara bağlı olduğu ve özgünlüğü değerlendirme ölçütlerinin ne olduğu konuları yukarıdaki açıklamalar ışığında değerlendirildiğinde Osmanlı edebiyat geleneğinin meseleye yaklaşımı ile Klasik Batı Edebiyatının değerlendirme biçiminin aynı olduğu her iki edebiyat geleneğinde de aynı anlayışın hâkim olduğu ve benzer ölçütlerin kullanıldığı görülür.

Osmanlı ve Batı klasik edebiyatının kabullerinin ve estetik değerlerinin aynılığını göstermesi açısından önemli bulduğumuz her ikisi de XVI. yüzyılda eser vermiş iki ayrı

isme ait Şu iki örnek karşılaştırıldığında aynı olgunun ayrı klasik edebiyatlarda aynı yorumla karŐılandığını görürüz: “Shakespeare, çağdaşı yazarlardan kimi sahneleri aŐırmakla suçlandığında: ‘Genç bir kızı kötü bir ortamdan kurtarıp iyi bir ortam içerisine soktum. cevabı ile savunmasını yapar (Aktulum, 2011, s. 276). Bu cevap, Osmanlı klasik edebiyatında tezkire yazarlarının, Şairlerin dil ve üslup konusundaki yeterlikleri ile ilgili olarak fikir beyan ederken kullandıkları mana güzeli istiaresini hatırlatır. Bu güzel kimi zaman Fris came ile gezinirken üslup sahibi bir Şairin elinde Trk libas giymiŐ olarak çıkar karşımıza ya da üstünde eski kıyafetlerle gezinen mana güzeli, hüner sahibi bir Şairin dokunuŐlarıyla gösterişli, albenili, zamanına yakışır kıyafetler içinde bulur kendini.

Görüldüğü gibi Romantik döneme gelinene kadar Klasik Osmanlı ve Klasik Batı edebiyatı aynı estetik ve etik kabuller üzerine yükselmektedir.

KliŐelerle, imgelerle, imajlarla hazır söyleyiş kalıplarından kurulu, sınırları belli bir dünya içinde Osmanlı Şairinin yapacağı ilk iş, kendisinden yüzlerce yıl önce yaşamış Şairlerin ya da çağdaşı Şairlerin yaptığını gibi klişeleri, imajları, deyimler, atasözleri gibi dilin sunduğu diğer ifade olanaklarını olduğu gibi kullanmaktır; “fakat bu noktada sanatçıyı bekleyen en önemli tehlike, klişelerin çemberi içinde sıkıŐıp kalmaktır; “...kullanmak zorunda olduğu hazır klişelerin gizlediği tehlikelerin farkına varmaksızın cazibesine kapılarak silinip gidecek yahut bu mücadele sonunda eşsiz bir zevk inceliğine ulaŐacaktır” (Ayvazoğlu, 2000, s. 98).

Divan Şairinin yenilik arayışı içindeyken aslında ne denli zorlu bir meydanda at sürdüğünü daha iyi anlamak için bütün bir Türk Şiirinin en önde gelen ölümsüz ismi Fuzl’nin Farsça Divanı’nın önsözündeki ifadelerine kulak verelim:

“Fuzl, kendisinden önce Şiir alanında eser vermiş sanatların yüksek düşünceli ve engin anlayışlı insanlar olduklarını ifade edip gazel üslubu içinde kullanılabilecek en

güzel sözleri söylediklerini, en ince mazmunları kullandıklarını, sonradan geleceklere hiçbir şey bırakmadıklarını söyler ve şöyle devam eder” (Ayvazoğlu, 2000, s. 98).

Bir insan onların bütün yazdıklarını bilmeli ki çalışıp vücuda getirdiği eserde, kendisinden evvel söylenen manalar bulunmasın. Öyle zamanlar olmuştur ki sabahlara kadar uyanıklık zehrini tatmış ve bağrım kanaya kanaya bir mazmun bulup yazmışım. Sabah olunca diğer şairlerle tevarüde düştüğümü görüp yazdıklarımı çizmişimdir. Öyle zamanlar olmuştur ki gündüz akşama kadar düşünce deryasına dalıp şiir elması ile kimse tarafından söylenmemiş bir inci delmişim; bunu görenler: ‘Bu mazmun anlaşılıyor, bu söz erbabı arasında kullanılmaz ve hoş görülmez.’ der demez o mazmun gözümde düşmüş, hatta kalemi elime alıp onu kâğıda dahi geçirmek istememişimdir. Ne tuhaf haldir bu! Söylenmiş bir şey evvelce söylenmiştir diye, söylenmemiş bir şey evvelce söylenmemiştir diye yazılmıyor. (Tarlan, 1950, s. 6’dan aktaran Ayvazoğlu, 2000, s. 98).

Yeni yaratma sancısı, tekrarlar içinde tekrarlanmamış olanı söyleyebilme gayreti, kalıcı ve yeni olabilmek için şairin söz söyleme kudretinin ne derece güçlü olması gerektiği üstat şairin dilinden samimi bir şekilde dile getiriliyor. Dikkati çeken nokta ise söylenmiş tekrar etmenin eleştirildiği gibi söylenmemiş söylemenin de şairi eleştiri oklarının hedefi olmaktan kurtaramaması; çünkü geleneğin yanında yer almak da geleneğe başkaldırmak da şairin ötekilerin arasında sesini duyurmadan silinip gitmesine sebep teşkil ediyor. Peki beş asır klişeleri, hazır ifade olanakları, kesin ve taviz vermeyen eleştiri ölçütleriyle varlığını devam ettirmiş bir saha içinde bugün ölümsüz şairler olarak adlandırdığımız ve silinip giden yüzlerce diğerinin arasından sıyrılmayı başarmış olanların diğerlerinden farkı neydi? Bu sorunun cevabı hiç şüphesiz geleneğin sunduğu klişelerin, hazır malzemenin cazibesine kapılıp bunları olduğu gibi kullanma konusunda aceleci davranan ve tekrarlar içinde başka bir tekrar olmaktan kendini kurtaramayan şaire karşılık elindeki hazır malzemenin cazibesine kapılmayıp zekâsının inceliğini kullanmaktan, Ayvazoğlunun deyişi ile ‘bağlı kalmak zorunda olduğu kaidelerin kendisi için nasıl bir tuzak olduğunu farkedip’ hazır klişelere dehasını ekleyebilen şair olmaktan geçer (Ayvazoğlu, 2000, s. 99). Herşey daha önce söylenmiştir; ancak zekâsını devreye sokan bir şair için yapılabilecek olan, hazır klişeleri binlerce değişik kompozisyonla bir araya getirme

olanağına var gücüyle sarılmaktır. Çünkü özelliklerini daha evvel sıraladığımız Osmanlı klasik şiiri içinde orijinal olanı söylemek demek hazır klişeleri bambaşka kompozisyonlarla biraraya getirmek demektir. Böyle bir yapı içinde şiir sanatının kontrollü bir şekilde ve nüans kazanarak ilerlemesi şeklinde özetlenebilecek olan gelişim seyri divan şiirinin bir edebî teşekkül olarak varlığını sürdürdüğü XIX. yüzyıla kadar devam eder. “Geleneğin sınırları ve ölçüleri son derece keskin ve katı eleştiri anlayışı, şairi hazır imkânlar ve klişeler dairesinde kalmaya mecbur kılarken diğer yandan elindeki imkânları en iyi şekilde kullanmaya zorlar” (Ayvazoğlu, 2000, s. 99). Yani şair sürekli olarak kompozisyonu ve söyleyişini orijinalleştirme çabasını yineler.

Kendinden öncekilerin ne söylediğine öykünerek benzer nitelikli şiirler söylemek biçiminde başlayan ama daha sonra kendi şiirini ölümsüz kılmamanın, söyleyişini ve kompozisyonunu mükemmelleştirme ile gerçekleştirebileceğinin bilincinde olarak verilen eserler birbirine eklenen metin halkalarını oluşturur.

“Romantiklerin özgürlük, özgünlük ve fanteziden yana sergiledikleri tavır, geleneğe başkaldırı, artık taklit edilecek olanın gelenek değil doğanın kendisi olduğu görüşü”nün (Aktulum, 2011, s. 157) geleneğin belirlediği klasik edebiyatları ve onların dayandığı temel ilkeleri kökten sarstığı XIX. asrın ilk çeyreğine kadar Osmanlı şiir geleneğinde metin üretimi yukarıda açıklanan biçimde ve anlayışta gerçekleşir.

XX. yüzyılın metinlerarasılık adıyla ortaya koyduğu anlayış, yazınsal üretimin karmaşık bir ilişkiler bütünü içinde ele alınması gerekliliği, yazın alanında özgürlük ve özgünlüğün diğer metinlerden ayrı düşünülemeyeceği fikri üzerine temellendirilmiştir. Bu kuramı sistemli bir biçimde ilk kez ortaya koyan kişi olan Baktin’in ileri sürdüğü gibi yazın, dillerin bir söyleşimidir, bir çok seslilik alanı, bir metinlerarasılık yeridir. Bitmiş, kendi üzerine kapalı bir metin anlayışı söz konusu olamayacağından; her metnin alıntılardan kurulu olduğu, bir metnin başka metinleri özümleyip dönüştürmekten başka bir şey

olmadığı; yazmanın yeniden yazmak olduğu görüşü (Aktulum, 2011, s. 337) modern metin tanımlamalarında öne çıkmaktadır.

Fuzûlî'nin “Her şey daha önce başka şairler tarafından söylendi.” ifadesi aslında metinlerarasılığın da yola çıkış tümcesi olarak kullanılan “Her şey daha önce söylenmiştir.” ifadesinin ortaya koyduğu anlayışın bu kuramın ortaya çıkışından dört asır önce Osmanlı şiir geleneğinin, metne bakışı ve orijinali yorumlama biçimi açısından söz konusu kuramla aynı anlayışı paylaştığını açıkça ortaya koymaktadır.

Konu ve düşüncede orijinallik çabasının beyhude olduğunun her defa altının çizildiği bu anlayış Osmanlı klasik şiirinin orijinali konuda değil ama mutlaka ve sadece kompozisyonda, söyleyiş biçiminde ve üslupta arama temel prensibini de aynı şekilde temel kabullerinden bir olarak ortaya koyar. Tekrar, metinlerarasılık literatüründeki adıyla yenidenyazım Osmanlı şiirinin temel metin üretim yolunu oluşturmaktadır. Tekrarın bulunmadığı bir yenidenyazım var olmamıştır, olmayacaktır görüşü Osmanlı şiirinde daha genel bir ifade ile klasik edebiyatlarda metin üretiminin koşulsuz olarak ilk ve temel şartını oluşturmaktadır.

Görüldüğü gibi her şiirin diğerine iç içe geçmiş sonsuz halkalar biçiminde eklendiği bir alan görüntüsündeki Osmanlı klasik şiiri, yapısı itibarı ile metinlerarasılık anlayışı için hem doğrudan bir inceleme zemini oluşturmakta hem de bu anlayışın temel kabulleri, Osmanlı Divan şiiri geleneğinin şairi ve şiiri özgünlük açısından değerlendirirken kullandığı ölçütlerle de bire bir örtüşmektedir.

O hâlde Osmanlı Divan şiirini özgünlük, orijinallik ekseninde eleştirirken en doğru yaklaşım, geleneğin içinde zaten var olan değerlendirme ölçütlerinin kullanılmasıdır.

TÜRK EDEBİYATINDA FİRÂKÎ'NİN HUSREV Ü ŞİRİN'İNE GELENE KADAR YAZILMIŞ OLAN HUSREV Ü ŞİRİNLER ÜZERİNE GENEL BİR DEĞERLENDİRME

KUTUB'UN HUSREV Ü ŞİRİN'İ

Türk dili ile yapılan en eski *Husrev ü Şîrîn* tercümesi Altın Ordu Sahasında yaşamış olan Kutub mahlaslı bir şaire aittir. Ancak bugün Kutub'un *Husrev ü Şîrîn*'inin eldeki tek nüshası eserin Kutub tarafından kaleme alındığı 1341 yılından 42 yıl sonra 1383 yılında Berke Fakih isimli bir Kıpçak fakihî tarafından İskenderiye'de istinsah edilmiş olan nüshasıdır.

Faruk Kadri Timurtaş'ın verdiği bilgiye göre “Altın Ordu sahasında yazıldığı bilinen ilk edebi eser olan Kutub'un *Husrev ü Şîrîn*'i Türk Edebiyatında yazıldığı tesbit edilen 21 *Husrev ü Şîrîn* veya *Ferhâd ü Şîrîn* mesnevisinin ilkidir.”⁸

XIII. ve XV. yüzyıllarda gerek Altın Ordu'da gerekse Mısır'da yazılan eserler daha çok sözlük ve dini bilgiler veren eserler mahiyetinde iken Kutub'un *Husrev ü Şîrîn*'i ise hem Nizâmî'nin meşhur bir mesnevisini Türkçeye nakletmesi hem de alışlagemiş konuların dışına çıkarak hissi ve aşkî bir efsaneyi işlemiş olması bakımından pek mühimdir. Çünkü böyle duygu hayatına ait ve İran edebiyatında bilhassa Nizâmî'nin eserlerinde çok titizlikle işlenmiş aşk konusunu Türkçe ifade etmek, o devir Türkçesinin bütün imkanlarını ortaya koyarak dilin hazinesinde bulunup da henüz yazı diline geçmemiş birçok Türkçe sözleri edebi dile kazandırmak demektir (Hacıeminoğlu, 2000, s. X).

Kutub'un *Husrev ü Şîrîn*'inin dil hususiyetlerini ayrıntılarıyla açıklayan Prof. Dr. Necmettin Hacıeminoğlu, eserin Türk şivelerinden hangisine dahil edilmesi gerektiği sorusuna da Kutub'un *Husrev ü Şîrîn*'inin hem Harezmi yazı dilinin hem de Çağatayca'nın hususiyetlerini taşıdığı cevabını vermektedir.

⁸ Kutub hakkındaki bilgiler şu kaynaklardan alınmıştır: İnan, 1950, s. 5-28 ; Timurtaş, 1952, Zajaczkowski, 1957, s. 159-164 ; Levend, 1973; Hacıeminoğlu, 2000.

Eser, başlığı bulunmayan 13 beyitlik bir münâcât bölümü ile başlar. “Allahu Ta‘âlâning Tevhidin Ayur” başlıklı tevhid bölümü (14-46), “Eflâk harekâtının sözi (47-82), “tengri ta‘âlâning münâcâti” (83-119), “resûl ‘aleyhi’s-selâm na‘tı” başlıklı naat bölümü (120-151), Dört hâlifenin övgüsünün yapıldığı ve “resûl ‘aleyhi’s-selâmning tört yâri ögdüsi” başlığını içeren 152.-168.beyitler arasını, Kutb’un eseri sunduğu Altın Ordu hükümdarı Tini- Bek Han için yazılmış olan ve “şeh-zâde tini bek han medhi” başlığını taşıyan 169-207. beyitler arasındaki medhiye bölümü ve eşi Melike Hatun için yazılmış olan ve “melike-i merhûme hân melik medhi rahmetu’llâh” başlığını taşıyan 208-235. beyitler arasını içeren ikinci medhiye bölümü takip eder. Eserin yazılma sebebinin açıklandığı “kitâb nazm kılmakça sebab beyân ayur” başlıklı bölüm 236.-270. beyitler arasını içerir.

Mesnevinin giriş bölümünü oluşturan yukarıda sıraladığımız başlıklardan sonra ise mesnevinin hikâye bölümüne geçilir. Kutub’un mesnevisinin hikâye kısmı sırasıyla: “husrav şîrîn hikâyetining evveli”, “hürmüz husravnı yazuqlağanı”, “husrav atasınğa uluğları şefa‘atke kiltürgeni”, “husrav tüşinde uluğ atası nüşirevänni tüşde körgeni”, “şāvur şirin hikâyetin husravka aytu-birgeni”, “şāvur husravka hikâyetin kılğan şüreti”, “şāvur kühistanğa barıp hîle kılğanın āyur”, “şāvūr şîringe husrav şüratın körgüzgenin ayur”, “şāvur şîringe ikinç katla husrav şüratın körgüzgeni”, “şāvur husravning şüratın şîringe üçünçi körgüzgeni”, “şirin husravning şüratın körüp āşık bolğan şüratı”, “şāvur husrav hikâyetin şîringe beyân kılğanı”, “şāvur şîringe husravning körkin şifat kılğan şüratı”, “şāvur husravning yüzikin şîringe birgen şüreti”, “muhîn bânūdın şîrîn kaçıp medāyınğa barğan şüratı”, “husrav hürmüzdin kaçıp ermence barurda çeşmede şîringe yoluqqanı”, “şirin husravdın ayrılıp medāyinge kilgen sözi turur”, “şirin üçün karşı qopartıp şirin qarşığa barğanı”, “husrav atası hürmüzdin kaçıp muhîn bânū qatınğa kelgeni”, “husrav işret kılurda öz nökerleri şāvūr kelgen şifati”, “şāvūr şîrinni medāyınğa isteyü barğan şifatin beyan kılur”, “husravning atası vefâtın husravka peyk habar keltürgeni”, “husrav muhîn bânū qatındın kitip tahtınğa oturup ‘adl kılğanı”,

“şāvūr şīrinni medāyinge mūhīn bānū ḳatınga kiltürgeni sözi”, “ ḥusrav behmen çuri birle uruşup ḥusrav bulardın ḳaçḳanı”, “behrāmdın ḳaçıp iranḳa barurda şīringe yolukḳanı”, “mūhin bānū şīringe pend birgeni şirin ḥusravdın özin saḳlarḳanı”, “şirin birle ḥusrav irtesi cem‘iyyet ḳılḳanın sözi”, “ḥusrav u şirin yaz vaḳtında baḳlarda işret ḳılḳanı”, “ḥusrav meclisde arslan öltürgeni şıfatın beyān ḳılır” “ḥusrav şirin ḳatında on ḳız oturup efsāne aymışın beyān eder”, “ol on ḳız oturup efsāne ḳılmışları”, “şirindin ḥusrav murād tilemişin beyān ḳılır”, “şirin ḥusravḳa cevāb ayḡanın beyān ḳılır üstād”, “ḥusrav rūmḡa barıp ḳaysardın çerig alıp behrām çubin birle uruşḳanı”, “ḥusrav behramnı ḳaçırıp atası taḥtın alıp sultanlık ḳılḳanı”, “ḥusrav şīringe öfkelep kitmişindin song şirin ḥusrav fıraḳından zārı ḳılmışı”, “mehīn bānū ḥasta bolup ölgening sözi bu turur”, “şirin mehīn bānūning taḥtınga olurganı sözi”, “ḥusrav sultanlıkning şıfatı yime behrām ölümün ḥusrav işitgeni”, “ḥusrav şirin üçün meryemge şefā‘at ḳılḳan sözi”, “şāvūrnu ḥusrav şirin ündeyü barmışında şirin efkelegeni ”, “ḥusrav şāvūrnu şīringe ıdḡanında şirin şāvūr sözinge ḡazab ḳılḳanı”, “şāvūr ferhādnu şirin ḳatınga keltürgeni taḳı ferhād şīringe ‘āşık bolḳanı”, “ferhād şīrīn ‘ışkındın taḡlarḡa tüşgenleri şıfatı”, “ḥusrav ferhādning şīringe ‘āşık bolḳan ḥabarın işitgeni”, “ḥusrav ferhād birle münazara ḳılıp ferhād taḡ ḳazmaḳlıḳı sözi”, “ferhād taḡnu ḳazarda şīrīn şüretine ḳarşu zārı ḳılḳanı”, “şīrīn ferhādnu bīsītün taḡınga ferhādnu körmekke barganı”, “ḥusrav fitneler ḳılḳanı taḳı ferhād vefātı sebebin beyān ḳılar”, “ferhād vefātıdın song ḥusrāv efsūs birle şīringe ta‘ziyetnāme ıdḡanı”, “şirin ḥusrav namesinge cevāb ıdḡanı efsūs birle meryem vefātı üçün”, “şīrīnning nāmesin ḥusrav oḳıp şīrīn işinge ‘aciz bolḳanı”, “ḥusravning bārgāhının söz iyime öz bigleri birle ‘işret ḳılurda söz aygeni”, “ḥusrav ışfāhanḳa şeker çengini alḡan sözi”, “şīrīn şāvurdın yalguz ḳalıp tengrige celle celāluḥuḳa münacat ḳılḳanı”, “ḥusrav avḳa atlanıp şīrīn ḳatınga barganı” “ḥusrav şīrīn sözinge cevāb ayḡan beyān ḳılır üstād”, “ şīrīn ḥusrav sözinge cevāb ayḡan şıfatın beyān ḳılır”, “şīrīndin ḥusrav tanglap şīrīnge cevāb ḳaytarḳanı”, “şīrīn ḥusrav sözinge ḳopup ḥusravḳa cevāblar ayḡanı”, “ḥusrav şīrīn sözinge cevāb ayḡan şıfatın beyān ḳılır”, “şīrīn ḥusrav sözinge cevābḳaytarḳanın sözi”, “şīrīndin ḥusrav

şāvūrka şikāyet kılıp şāvūr husravka ‘özür kılığani”, “şīrīn tilindin nikīsā neirse ayğanının sözi”, “bārīd husrav tilindin neirse ayıtğani”, “nikīsā şīrīn tilindin ikinci neirse ayğanı sözi”, “bārīd husrav tilindin ikinci neirse ayıtğani”, “nikīsā şīrīn tilindin üçünçi şīr ayğanın aytur”, “husravning tilindin bārīd üçünçi kez neirse ayğanı” şīrīn özi olturğan çadırdın çıkıp husrav kıtınga kilip körüşgeni”, “husrav şīrīnni kaçırındın ündetip medāyınka kiltürgeni”, “husrav şīrīn birle turup kirtেকে kirgenin beyān kıılır”, “şīrīn husravka ‘adl u dād kıılığuka pend birgenining sözleri”, “şīrīn birle husrav olturup husrav büzürg ümiddin su’aller kıılır”, “husrav oğlu şīrviye hikāyetin beyān kıılır üstād”, “şīrviye husravnı şīrīn üçün öltürgeni beyānı ayur”, “husrav mülki harab bolmaķınının sebebin beyān kıılır”, “resül ‘aleyhı’s-selām husravka da’vet kıılıp nāme idgeni” başlıklarını taşıyan 78 bölümden oluşur.

Mesnevinin hatime bölümü ise “niçe söz hātimet kitābda aytur üstād” başlığını taşıyan 27 beyitlik tek bölümden oluşmaktadır.

Kutb’un Husrev ü Şīrīn’i ve Dil Hususiyetleri isimli çalışma içinde verilen metin bölümü 4694 beyittir. Eser, konu ve bölüm başlıkları açısından Nizāmî’nin eseriyle karşılaştırıldığında Nizāmî’nin eserine sadık kalınarak yapılmış bir tercüme olduğu görülmektedir. Faruk Kadri Timurtaş da eserin “Nizāmî’den aynı şekil ve vezin ile Türkçeye çevrildiğini belirtmekte, aynen tercüme olmakla birlikte, şairin yer yer kendi şahsiyetinin ve muhitinin tesirlerini de belli ettiği açıklamasını eklemektedir” (Timurtaş, 1959, s. 72).

FAHRÎ'NİN HUSREV Ü ŞİRÎN'İ⁹

Fahrî, *Husrev ü Şîrîn* mesnevisini Aydınöglu İsa Bey adına 1367 yılında Nizâmî'nin eserinden tercüme etmiştir. Nizâmî'nin eseriyle aynı vezinde hezec bahrinin *mefâilün mefâilün feülün* kalıbıyla yazılan eser, Anadolu sahasında yazılan *Husrev ü Şîrîn* mesnevilerinin ilki olması açısından ayrı bir önem taşımaktadır.

Eserine 13 beyitlik bir besmele bölümü ile başlayan Fahrî, bu bölümde Allah'a kendisine rahmet ve inayette bulunması için yalvarmakta, ilk 13 beyit bu açıdan münâcât bölümü özelliği taşımaktadır.

İlk 13 beyiti takip eden ve na't bölümüne kadar devam eden 76 beyitlik bölümün 26. beyte kadar olan kısmında felek, yıldızlar ve anâsır-ı erbaa gibi yaratılışa ait bazı açıklamalar yer alırken özellikle 26. beyitten na't bölümüne kadarki kısım başlık konmamış olsa da içerik açısından münâcât olarak değerlendirilmelidir.

Fahrî na't bölümü için ayrı bir başlık koymamış olsa da;

Muhammed kim cihân fahrîdur ol şah
Kemîne kul aña Fahrîdur ol şah

dizeleri ile eserin 92-127. beyitler arasını kapsayan na't bölümüne geçildiğini haber vermektedir.

Fahrî, na't bölümünün ardından eseri yazma sebebini belirtir. Fahrî'nin burada belirttiğine göre şair, Aydınöglu Beyi İsa Bey'in isteği üzerine *Husrev ü Şîrîn* tercümesini kaleme almıştır, Aydınöglu Beyi tercümeyi çok beğenir ve şaire bolca ihsanda bulunur.

⁹ Fahrî'nin eseri hakkında yapılan açıklamalar ve verilen bilgiler için Barbara Flemming'in (1974) çalışmasından yararlanılmıştır.

Mesnevinin giriş kısmını oluşturan son bölüm “Medḥ-i Fahru’d-dīn” başlığını taşımaktadır. Kaside nazım şekli ile yazılmış bu bölüm 213-277. beyitler arasını kapsamaktadır ve Aydınoglu Beyinin övgüsünde kaleme alınmıştır.

Mesnevinin hikâye kısmını oluşturan ilk bölüm 278.-327.beyitler arasını kapsayan “Āġāz-i dāstān” başlığıdır. Bu başlığı sırasıyla: “Ḥusrev şād avdan gelüp köy kavmi incindüğün eydür”, “Hürmüz Şāhdan ulular Ḥusrevüñ sucin diledüklerin eydür”, “Şāvur naḳkaş Ḥusrev şāha Şīrīnün vaşfin edüp Ḥusrev āşık olduğun eydür”, “Şāvur naḳkaş Ḥusrevüñ şüretin ağaça yapışdurup Şīrīn görüp sevdüğün eydür”, “Naḳkaş Şāvur şüret aḥvālīn Şīrīne bildürdigin eydür”, “Ḥusrev Şīrīni yuni dururken gördüğün eydür”, “Ḥusrev kaçup Güstehm ve Bendüyi zindāna koyduğın eydür”, “Āyīnguşesb Behrām Çübīne gönülüp yolda dilendügi..., “Ḥusrev meclisinde otururken naḳkaş gelüp Şīrīn hikāyetin eyitdüğün eydür”, “Ḥusrev kaçup Güstehm ve Bendüyi zindāna koyduğın eydür”, “Ḥaber firistāden-i pādīşāhrā...”, “Ḥusrev ve Behrām yerine çeriyile gelüp”, “Ḥusrev ve Behrām yerlü yerine çeriyile gelüp yüz be-yüz olup...”, “Ḥusrev begleriyle tanışduğın eydür”, “Ḥusrev atası huzur çadırında ḥalvet otururken Bendüy...”, “Çübīn meydāna girüp Behrām çoḳal giyüp Çübīni öldürmek...”, “Ḥusrev kaçduğı yerdür”, “Ḥusrev Şīrīn şāhrāda şöḥbet...”, “Ḥusrev Şīrīni vü naḳkaşı okudup ‘ayş ü ‘işret etdügi yerdür”, “Şıfat-ı Şeb, Ḳayser-i Rūm bānūyı Güstehm(!) alup kızını Meryem katına iledüp”, “Ḥusrev Meryemi alup Ḳayser-i Rūm begine gönderür...”, “Ḳayser-i Rūm Ḥusreve ḥil’at veriyüp ...”, “Ḥusrev giyüp tahta...”, “Şīrīn Ḥusrevden ayrı düşüp feryād kılduğı yerdür”, “Ḥayret-i Şīrīnrā...”, “Şīrīn seyrāna çıkdügi yerdür”, “Behrām Çübīn kaçup Çīne varduğın eydür”, “Ḥusrev ‘atebe geçüp otururken peyk gelüp”, “Şıfat-i Şeb,Ḥusrev naḳkaş göndürüp gelüp Şīrīn alup Ḥusrevi gitdügi...”, “Şıfat-i Şeb, Ḥusrev naḳkaş göndürüp gelüp Şīrīn alup Ḥusrevi gitdügi...”, “Ferhād süti kayadan getirüp Şīrīne...”, “Ferhād sü... getürdi Ferhād görüp”, “Dergāh-i Pādīşāhrā bā eyvān...”, “Ḥusrev Ferhādı getirüp kayadan şu getirüp..”, “Ferhād ...üp kaya üzerine Şīrīn...”, “Şīrīn varup kayada ... varup görüp Ferhāda piyāle...”, “Ferhād ölüp gelüp

Husreve haber verüp Husrev”, “Şîrîn geğge halvetinde oturur melûl ğamnâk...”, “Husrev Şîrîn odasına gelüp Şîrîn hâşş halâyıkına...”, “Husrev gelüp Şîrînle serâyında kapu bağılu iken”, “Husrev gine Şîrîne kapuyu açar gireyüm şöhet...”, “İkisi Husrev ü Şîrîn serâyında şöhet edüp buluşdı...”, “Gine Husrev ü Şîrîn şöhet etdikleri kapu...”, “Husrev ile Şîrîn şöhet ederken Husrev ya(?) kapuyı...”, “Şîrîn Husreve yanup ardına düşüp Husrev..”, ve Husrev katında ceng çalındığı yerdür”, “Şîrîn gelüp Husrevün odasında otururken Şîrîn ayru odada...”, “Odada hil’at alup Şîrîn gelüp Husrev ile şöhet...”, “Hikâyet-i karî”, “Husrev serhoş gelüp Şîrîn kayın anasın verdüğü...”, “Husrev hublara buyurup gelüp hil’at verdüğü yerdür”, “Husrevi dutup götürüp hemîn...”, “Husrev öldüğü yer durur”, “Nâme nüvîsten-i Peyğamber be- Husrev” başlıkları takip eder.

Mesnevinin hatime bölümü ise “Hatm-i kitâb” başlığını taşıyan tek bölümden oluşmaktadır.

Toplam 4683 beyit tutarındaki *Husrev ü Şîrîn* metninin hikâye bölümüne kadarki giriş bölümü 277 beyittir. Hikâye bölümünü iki kısma ayıran Fahrî, birinci kısma “Şâpûr u Şîrîn”, ikinci kısma ise “Şîrîn ü Ferhâd” ismini vermiştir. Birinci kısım 2642, ikinci kısım 1732 beyittir. Şâirin “Hatm-i kitab” adını verdiği son bölüm ise 36 beyitten oluşmaktadır.

Barbara FLEMMING, Fahrî’ye ait *Husrev ü Şîrîn* tercümesinin çeviri metnini, tıpkıbasımını ve incelemesini yayımladığı çalışmasında Fahrî’nin *Husrev ü Şîrîn*’ini Nizâmî’nin *Husrev ü Şîrîn*’i ile Firdevsî’nin *Şehnâme*’sinden yararlanarak oluşturduğunu; Nizâmî’nin eserinde çok kısa anlattığı Behrâm Çûbîn hikâyesini, ya da hiç bahsetmediği Husrev’in Bizans’taki sürgünü gibi konuları Fahrî’nin *Şehnâme*’den aldığı parçaları metnin içine sokarak boşlukları doldurmaya çalıştığını ifade eder. Kartal’a göre (2000) Serbest tercüme olarak adlandırılabilir bir tercüme yöntemine başvuran Fahrî’nin Nizâmî ve Firdevsî’nin bazı beyitlerini kelime kelime bazılarını ise

mealen ya da 3-4 beyti ise tek beyit olarak tercüme ettiği görülmektedir. “Şeker gibi bu Türkî dilce düzdük / Senüñçün kışşa-yi Pervîz ü Şîrîn” mısralarından anlaşıldığı gibi Türkçe ile eser yazmanın pek de muteber olmadığı bir dönemde Fahrî, eserini Aydınoglu İsa Bey’in isteği üzerine bilinçli bir tavırla Türkçe olarak yazdığını belirtir. Yaptığı tercümede de hemen hemen bütün Arapça ve Farsça sözcüklerin Türkçelerine yer vermiş olması bu idrakin bilinçli bir tezahürü olarak kendini göstermektedir. Bölüm başlıklarının Türkçe olarak verilmiş olması da ayrıca üzerinde durulması gereken bir diğer husus olarak dikkat çekmektedir (s. 360-383).

ŞEYHÎ’NİN HUSREV Ü ŞİRİN’İ¹⁰

Şeyhî, Germiyanlıdır. Aynı zamanda hekim olan şair, Germiyan Bey’i Yakup Bey’e intisap etmiş; Osmanlı sultanlarından Çelebi Sultan Mehmed ve II. Murad’ın sarayında da bulunmuştur. Şeyhî, *Husrev ü Şîrîn*’i 1421-1430 yılları arasında II. Murad adına yazmıştır. 6944 beyitlik mesnevinin 775 beyitlik giriş bölümünü on bir bölümden oluşan hikâye bölümü takip eder. Şeyhî’nin ölümüyle yarım kalan eseri şairin yeğeni Cemâlî, biri Şeyhî’nin vefatı hakkında diğeri Sultan II. Murad’a övgü olmak üzere iki zeyl yazarak tamamlar. Eserin 1979 beyitlik bölümü Nizâmî’den aynen tercüme kalan beyitler ise tamamen şaire aittir. Timurtaş, Şeyhî ve Nizâmî’nin eserini konu ve üslup bakımından karşılaştırır ve üslup bakımından Şeyhî’nin bütün kudretine rağmen, Nizâmî’nin dilinde ve üslubundaki mükemmeliyete erişemediğini belirtir ve bu durumu henüz inkişaf etmekte olan ve aruz vezniyle kaynaşamamış XV. yüzyıl Osmanlı nazım diline bağlar. Eserin tercüme olup olmadığı meselesine de değinen Timurtaş bu husustaki görüşünü şu cümlelerle ortaya koyar:

“*Husrev ü Şîrîn*, Nizâmî’den aynen yapılmış basit bir tercüme değildir. Şair, ayrıca birçok İran şair ve mutasavvıfından, muhtelif tarihçilerden de faydalanmıştır. Eser, bir tercümeden ziyade

¹⁰ Şeyhî ve *Husrev ü Şîrîn*’i ile ilgili verilen bilgiler konusunda yararlanılan kaynaklar: Timurtaş, 1958, s. 84-89; Timurtaş, 1980; Tansel, 1950, s. 263-282; Dilberpûr, 1999, s. 216-18.

bir nakil mahiyetindedir; *Husrev ü Şîrîn* çok başarılı bir nakil (adaptasyon)dur. Şeyhî, esere kendi şahsiyetini koyabilmiştir. Şairin en mühim ve en kuvvetli eseri olan *Husrev ü Şîrîn*, Türk edebiyatında bu konuda yazılmış mesnevilerin en değerlisidir. *Husrev ü Şîrîn* hikâyesini edebiyatımızda Şeyhî’den daha güzel yazmış kimse yoktur” (Timurtaş, 1960, s. 25-34).

Şeyhî, Fuzuli, Nedim, Bâkî gibi büyük şairleri etkilediği gibi Osmanlı sahası Türk edebiyatı içinde kendisinden sonra *Husrev ü Şîrîn* yazan bütün şairlerin Şeyhî’nin takipçisi olduğu açıkça görülmektedir. Kısacası Şeyhî, *Husrev ü Şîrîn* yazma geleneğinin sona erdiği XIX. asır başına kadar üç buçuk asrı aşan bir süre Türk şairleri üzerinde Nizâmî kadar hatta Nizâmî’den de fazla etki bırakmış ve üslubuyla Türk mesnevi edebiyatını bambaşka bir noktaya taşımış güçlü bir şairdir.¹¹

ÂHÎ’NİN HUSREV Ü ŞÎRÎN’İ¹²

Osmanlı sahası Türk edebiyatı içinde *Husrev ü Şîrîn* yazmış bir başka şair de Benli Hasan lakaplı Âhî Çelebi’dir (ö. 1523). Tamamlanmamış bir eser olmakla birlikte devrinin tezkire yazarları tarafından övgüyle bahsedilen Âhî’nin *Husrev ü Şîrîn*’inin yarım bırakılma sebebi olarak devrin tezkirelerinde eseri gören Nakşibendî Şeyhî Mahmûd Çelebi’nin Hz. Muhammed’in mektubunu yırtan bir hükümdarın hikâyesini yazmanın caiz olmayacağını söylemesi üzerine Âhî’nin eseri tamamlamadığı açıklamasına yer verilir. Tezkire yazarlarının üzerinde ittifak ettikleri bu açıklamaya karşılık sadece Sehi Bey, eserin yarım bırakılma sebebini Âhî’nin ihmalkârlığına bağlar. Fatih Köksal’ın yaptığı saptamaya göre Âhî, *Husrev ü Şîrîn*’de yer alan 37 beyiti daha sonra yazdığı *Hüsn ü Dil*’de de kullanmıştır. Âhî, *Husrev ü Şîrîn*’i Şeyhî’nin *Husrev ü Şîrîn*’i ile aynı beyitte “me fâ ‘î lün me fâ ‘î lün fe ‘û lün” vezninde yazmıştır. Köksal’ın (1998) iki nüshayı karşılaştırarak hazırladığı çeviriyazı metninde beyit sayısı

¹¹ Tezimize konu olan Firâkî’nin *Husrev ü Şîrîn*’inde de Şeyhî etkisi açıkça görülmektedir. Firâkî, *Husrev ü Şîrîn*’i yazmaya yola çıktığında iki ismi; Nizâmî ve Şeyhî’yi üstat olarak kabul ettiğini eserde açıkça belirtmekle birlikte üç eserin karşılaştırması neticesinde vardığımız sonuç Firâkî üzerinde Şeyhî etkisinin Nizâmî’ye göre daha güçlü olduğu doğrultusundadır.

¹² Âhî’nin *Husrev ü Şîrîn*’i ile ilgili verilen bilgiler için Köksal, 1998, s. 209-253’ten yararlanılmıştır

622 olarak tespit edilmiştir. Tamamlanmamış olması nedeniyle klasik bir mesnevinin sahip olması gereken giriş kısmından yoksun olduğu görülen *Husrev ü Şîrîn*'de 45 beyitlik bir tevhîd bölümünden sonra konunun işlendiği bölüme geçilir. Eser, konu bakımından Nizâmî ve Şeyhî'nin eseriyle karşılaştırıldığında tamamen bu iki esere nazire olarak yazıldığı görülmektedir. Konu bakımından karşılaştırıldığında *Husrev ü Şîrîn*'inde tamamen söz konusu iki eseri takip ettiği görülen Âhî'nin Şeyhî'nin eseri ile kıyaslandığında tamamen farklı bir üslupla eserini kaleme aldığı fark edilir. Özellikle tasvirler ve tahliller hususunda Şeyhî'den bambaşka bir yol izleyen Âhî'nin üslubuyla fark yarattığı ortadır. Zaten tamamlanmamış olmasına rağmen devrinde esere gösterilen ilgi de şairin üslubunun beğenildiğinin kanıtı gibidir.

CELİLÎ'NİN HUSREV Ü ŞÎRÎN'İ¹³

Celîlî, *Husrev ü Şîrîn* tercümesini 1512'de tamamlamıştır. 2019 beyitten oluşan eserin giriş kısmının “Sıfat-ı lafzatu'llâh” adını taşıyan ve ilk 26 beyiti kapsayan ilk bölümünde şair, Allah lafzını oluşturan her harfin neye dalalet ettiğinden ve her işe başlarken bu kelime ile başlamanın gereğinden söz ettikten sonra 27-55. beyitler arasında tevhid bölümüne, 56-70. beyitler arasında münâcât bölümüne, 70-98. beyitler arasında ise na't bölümüne yer vermektedir. Na't başlığı içinde Hz. Peygamberin övgüsü dışında, miraç ve dört halifenin övgüsü de yer almaktadır. “Sebeb-i Nazm” başlığı içinde I. Selim'in övgüsünün ardından eserini I. Selim'e sunduğunu belirten Celîlî, I. Selim'in cülusuna aynı bölüm içinde 146-148. beyitler arasındaki Farsça bir tarih kıtası içinde yer vermiştir.

Mesnevi başlığı altında esere geçtikten sonra hikâye bölümüne girmeden evvel eseri yazma sebebini açıklayan şair, 173-197. beyitler arasını “Hasb-i Hâl” başlığı altında kaderden şikâyet ettiği ve mutsuzluğunu dile getirdiği bir bölüm olarak tanzim etmiş bu

¹³ Celîlî'nin *Husrev ü Şîrîn*'i ile ilgili olarak yararlanılan kaynaklar için bkz. Timurtaş, 1952, s. 567-573; Levend, 1965, s. 103-127; Kazan, 1997; Kazan, 2000, s. 233-249; Kazan, 2003, s. 181-191.

bölümün ardından kırk beş başlık altında hikâye bölümünü tanzim etmiştir. 1967-2012. beyitler arasını kapsayan bitiş bölümünde şair, eserini sunduğu I. Selim'e dualarla eserini tamamlar.

Eserini oluştururken özellikle Şeyhî'yi takip ettiğini ifade eden şair plân bakımından Şeyhî'yi izlemiş Şeyhî'de bulunmayan kısımları Nizâmî'den, Nizâmî'de olmayanları da Şeyhî'den almıştır. Celîlî, eserin hacminden de anlaşılacağı gibi Şeyhî ya da Nizâmî gibi konuyu anlatmaya başlamadan evvel uzun girişlere yere vermemiş doğrudan hikâyeye girmiştir. Celîlî, esas hikâyenin içine konuları yerleştirme bakımından Şeyhî'den ayrılır. Şeyhî'nin eserinde uzun uzun müstakil bir bölüm hâlinde sonuna kadar anlattığı Behrâm meselesi Celîlî'de Husrev'in Behrâm'ı yenip tahta oturması biçiminde oldukça kısa bir biçimde işlenmiştir. Yine Celîlî'de bölüm başlıklarının birkaç konuyu kapsayacak şekilde düzenlendiği görülmektedir.

AHMED RIDVAN'IN HUSREV Ü ŞİRİN'İ¹⁴

XVI. yüzyıl Osmanlı sahasında kaleme alınmış bir başka *Husrev ü Şîrîn* tercümesi de Ahmed Rıdvan'a aittir. Aruzun *mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün* kalıbıyla yazılan eser, geleneksel mesnevi tertibine uygun olarak 26 beyitlik bir Tevhid bölümü ile başlar. Tevhid'i takip eden 34 beyitlik münâcât bölümünün ardından 25 beyitlik bir na't bölümü yer alır. Na'tın ardından "Der-du'â-yı pâdişâh-ı İslâm" başlığını taşıyan 40 beyitlik bölümde Sultan II. Bayezid'e dua ve övgü yanında şairliğinin ve eserinin de övgüsü yer alır. Ahmed Rıdvan eseri yazma sebebinin dünyada kalıcı bir eser bırakma düşüncesi olduğunu, "Cihân içre çalayıd yâdgârum / Anıñla hoş geçeydi rûzgârum" dizeleriyle açıkladıktan sonra 241.beyitten itibaren "Āgâz-ı dâstân" ile başlayan 89 bölüm başlığı içinde hikâyeyi işleyen şair, metin içine serpiştirdiği mesnevi

¹⁴ Ahmed Rıdvan'ın *Husrev ü Şîrîn'i* ile ilgili olarak verilen bilgiler için Orhan Kemal Tavukçu'nun (2000) çalışmasından yararlanılmıştır.

kahramanlarının ağzından söylenmiş dokuz gazel, biri terci-i bend, biri de Sultan II. Bayezid'e medhiye olan 11 şiir parçasıyla akıştaki yeknesaklığı da kırmaya çalışmıştır.

4914 beyitlik metin, “Der-ḥatm-i kitâb gūyed” başlığını takip eden “Der-medḥ-i Sulṭân Bāyezīd Ḥan ebbede'llāhu devletehu ilā-inḫirāz-zi'd-devrân” başlığını taşıyan Sultan II. Bayezid hakkında yazılmış bir kaside ile son bulur.

Faruk Kadri Timurtaş'ın bildirdiğine göre; Sultan II. Bayezid devri şairlerinden Muḏî, Sadrî' Hayâtî nin; Kanuni Sultan Süleyman devri şairlerinden Ârif Çelebi, İmamzâde Ahmed, Halîfe ve Mahvî'nin Husrev ü Şîrîn kaleme aldığı kaynaklarda belirtilmekte (1959, s. 73-79) fakat söz konusu eserler bugün için elde bulunmamaktadır.

Sultan II. Bayezid'in oğlu olan ve Harîmî mahlasını kullanan Şehzade Korkut'un Ferhâd ü Şîrîn'i ile Kanuni Sultan Süleyman devri şairleri içinde Ferhâd ü Şîrîn nazmettiği bilinen tek isim olan Kastamonulu Şânî'nin eseri de bugün elde bulunmamaktadır.

RÛMÎ'NİN ŞÎRÎN Ü PERVÎZ'¹⁵

XVI. yüzyıl Osmanlı sahasının *Husrev ü Şîrîn* tercümesi kaleme alan bir diğer şairi de Rûmî'dir. Şairin, *Şîrîn ü Şîrûye (Şîrîn ü Pervîz)* adıyla kaleme aldığı eser *Husrev ü Şîrîn* hikâyesinin tam bir tercümesi olmayıp Şeyhî'nin *Husrev ü Şîrîn* tercümesinin yarım kalmış bölümü olan Şîrûye vak'asının aynı vezinle Nizâmî'den yaptığı tercümesidir. Kanunî Sultan Süleyman adına yaptığı bu tercüme içinde bir de kasideye yer veren Rûmî'nin eseri toplam 935 beyittir. Giriş kısmını oluşturan tevhid (1-25. beyitler), münâcât (26-104. beyitler), üç na't (105-182. beyitler), dört halife için

¹⁵ Rûmî'nin Şîrîn ü Şîrûye (*Şîrîn ü Pervîz*) isimli eseri hakkında verilen bilgiler için Doğan-Korkmaz, 2009'dan yararlanılmıştır.

methiye (183-192. beyitler), padişaha methiye (193-230. beyitler) bölümleri giriş kısmını oluşturmaktadır.

230-294. beyitler arasında “Matla”, “Du‘â ber-Rûh-ı Şeyhî Güfte Şod” ve “Güftâr ender ahvâl-i Şeyhî rahmetullahi-‘aleyh” başlıkları altında Şeyhî’den ve eserinden bahseden şairin 295-325. beyitlerde “Münâcât-ı Rûmî ender ‘acz-i nefsi-i hod” başlığı altında kaleme aldığı bir başka münâcât bölümü daha bulunmaktadır. 326. beyitten itibaren Şîrûye vak’asının tercümesine başlayan şair, bu bölümde sırasıyla: “Sıfat-ı şeb ve küşten-i Şîrûye Peder-i hod-râ der-în şeb” (394-417.beyitler), “Sıfat-ı subh” (418-454.beyitler), “Cevâb-dâden-i Şîrîn be-Şîrûye” (455-514. beyitler), “Defin-kerden-i Pervîz ve Katl-kerden-i Şîrîn hod-râ der-mezâr-ı Pervîz” (515-560.beyitler), “Du‘â hâsten-i Rûmî ez ehl-i Kirâm” (561-734.beyitler), “Matla‘-ı dâsitân-ı berây-ı pend-i Şîrûye der-bezm-i bitrîkân” (735-770. beyitler), “Mesnevî: Nasîhat-ı rebâb” (788-800. beyitler), “Nasîhat-ı def ü ney” (801-816. beyitler), “Matla‘-ı dâstân-ı nübüvvet-i Hazret-i Resûl ‘aleyhi’s-salâtü ve’s-selâm” (817-833. beyitler), “Güftâr-ender ahvâl-i Nizâmî” (834-899. beyitler), “Cevâb-ı Pervîz be-nâme-i Nebî ‘aleyhi’s-selâm” (900-935. beyitler) başlıklarına yer verir.

Mesnevîde beyt ve şi‘r başlığıyla yazılmış altı gazel; biri yirmi beş, diğeri yirmi dört beyitlik iki de terciibent vardır.

ALÎ ŞÎR NEVÂÎ’NİN *FERHÂD U ŞÎRÎN*’İ¹⁶

Yalnız mensup olduğu Çağatay şivesinin değil, bütün Türk edebiyatının en büyük şairlerinden sayılan Mir Alî Şîr Nevâî, Sultan Hüseyin-i Baykara’nın yakınlarından ve divan beylerinden idi. Hamsesi içinde bulunan *Ferhâd ü Şîrîn*’in taklit olmayıp orijinal bir eser olduğunu özellikle vurgulayan Faruk Kadri Timurtaş, eserin Nizâmî’nin *Husrev*

¹⁶ Faruk Kadri Timurtaş (1952), “Husrev ü Şîrîn” ve “Ferhâd u Şîrîn” Yazan Şairlerimiz”, TD, Ankara, 1(10), s. 567-573; Faruk Kadri Timurtaş (1959), “Türk Edebiyatında Husrev ü Şîrîn ve Ferhâd u Şîrîn Hikâyesi”, İÜ Edebiyat Fakültesi TDE Dergisi, 9, s. 72-73.

ü Şîrîn'inden tamamıyla farklı olup olay akışı açısından daha hareketli olduğunu ayıca belirtir. Timurtaş'a göre Nevayî'nin eseri Nizâmî'ninkinin tamamen başka bir versiyonu sayılmalıdır.

Ali Şir Nevâyî'nin *Ferhâd u Şîrîn*'inin Nizâmî'nin *Husrev ü Şîrîn*'i ile şekil ve hikâyelerin muhtevaları bakımından karşılaştırıldığında farklılıkların şunlar olduğu görülür:

Mukaddime bölümü: İlk beyiti tevhid ve münâcât bölümleri takip eder. “Mi’rac ve Kalemin Tarifi” başlıklı manzumelere de yer verilen mukaddime içinde yer alan “Kalemin Tarifi” başlıklı manzumede şair, Nizâmî ve Emir Husrev’i anar ve Tanrı’dan onlar için af ve mağfiret diler. Bu iki manzumeyi Mevlânâ Câmî için yazılmış medhiye bölümü takip eder. Sonraki bölüm sebab-i te’lif’tir. Mukaddimenin son kısmını Sultan Hüseyin-i Baykara ile şehzade Bedi-üz-Zaman’a ithaf edilmiş bölümler takip eder.

Hikâye bölümü: İki eser konu bakımından karşılaştırıldığında şu farklılıklarla karşılaşmaktadır:

Nevâî, kahramanların adlarını, unvanlarını ve hikâyelerin konularını İran edebiyatından almış, olayların aktarılmasında ise kendi üslubunu ortaya koymuştur. Gönül Alpay Tekin (1994) hikâye etme tekniği bakımından Nevâî'nin Nizâmî'yi geride bıraktığı görüşündedir. Nizâmî'nin hikâyeyi daha çok kestiği ve olay hakkındaki fikirlerini felsefi ve nasihat-amiz bir hava içinde dile getirdiğini belirten Tekin, Nevâî'de bu durumun Nizâmî'ye nisbetle çok azaldığının altını çizer (Tekin, 1994, s. 58).

Nevâî, tarihî destanlara ve halk efsanelerine yönelerek hikâyenin ilk kısmına ayrı bir tat katmış, ikinci bölümde Ferhâd'ın binlerce irfani renk ve kokuya sahip aşkını işlemiştir.

Nevâî, Ferhâd ü Şîrîn'de Nizâmî'nin eserinde Husrev'in gölgesinde kalmış olan Ferhâd'ı eserin tam merkezine yerleştirir. Nevâî'de Ferhâd bir savaşçı, adil ve vefalı bir

kişilik olarak tasvir edilmektedir. Dilberîpûr'un ifadesiyle Nevâî'nin Ferhâd'a ilgisi o kadar fazladır ki ölümünden sonra mezar taşını Ferhâd gibi bir sanatçının yontmasını vasiyet eder. Dilberipur, eserin adıyla ilgili olarak da Nevâî'yi eserin adını değitirmeye yöneltenin de Ferhâd'a duyduğu aynı ilgi olduğu yorumunu yapar (Dilberîpûr, 1999, s. 218).

Nevâî'de, Ferhâd Nizâmî'deki gibi sıradan bir taş ustası değildir; Çin hakanının oğludur ve Ferhâd'ın macerası Husrev'in Nizâmî'nin eserindeki sergüzeştine paralel bir görüntü arz eder (Dilberîpûr, 1999, s. 219). Tekin'e göre; Ferhâd'ın babası da Allah'tan bir oğul dilemekte bunun için büyük adaklarda bulunmaktadır, nihayet Allah, Çin hakanına bir oğul verir; ancak şair, Ferhâd'ı doğumundan itibaren daha hüzünlü ve kederli bir atmosferin içine sokarak onun trajik sonuna giden çizgiyi eserin en başından itibaren hazırlamaya başlar ve böylelikle Ferhâd'ı, Husrev'in ikbal çizgisinden de uzaklaştırmış olur. Nitekim Ferhâd öteki çocuklar gibi neşeli değildir, devamlı hüzünlü ve durgun bir hâli vardır. Nitekim şaire göre Ferhâd; ayrılık, gözyaşı, dert ve kederden oluşmuş biridir (Tekin, 1994, s. 37).

Nevâî'deki millî duygu ve Türk tavrının onun kahramanlarında açık bir biçimde görüldüğünü söyleyen Asgar Dilberîpûr Nevâî'nin *Ferhâd ü Şîrîn'de* de aynı anlayışı sürdürdüğünü ve Türklerin özelliklerini resmettiğini belirtir (Dilberîpûr, 1999, s. 219). Dilberîpûr bu görüşüne koşut olarak E. E. Bertels'in "Alî Şîr Nevâî'nin Ferhâd u Şîrîn'i" adlı makalesindeki (1957, s. 115-130) görüşlerinin de kendisinin tespiti ile örtüştüğüne dikkat çeker. Dilberîpûr'a göre Bertels söz konusu makalede, Nevâî'nin eserinde Ferhâd'ı Çin hakanının oğlu yaptığına, burada Çin'le kastedilenin Çin Türkistan'ı olduğuna dikkat çeker. Nevâî'nin hükümdara Türk hükümdarları için kullanılan hakan unvanını verişinin bu savı destekler nitelikte olduğunu belirtir; eğer Nevâî'nin kastettiği Çin hükümdarı olsaydı fağfur unvanını kullanması gerektiği açıklamasını ilave eder ve "Ferhâd bir dereceye kadar müellifin milletindendi." tespiti ile savını ortaya koyar (Bertels, 1957, s. 127).

Dilberîpûr, Nevâî ve Nizâminin eserindeki kahraman kadrosunu karşılaştırması neticesindeki tespitlerini ise şöyle ifade eder: Nevâî'nin kahramanları Nizâmî'nin kahramanlarına benzemez. Nevâî'de Husrev Nizâmî'de olmadığı kadar gaddar, hilekar ve kan dökücüdür. Şâvûr Nizâmî'de Husrev'in nedimi iken Nevâî'de Ferhâd'ın vefalı dostudur. Nevâî'de Şîrîn sadece Husrev'i düşünen bir kadın olarak tanıtılır; Nizâmî'de ise Şîrîn, iyiliksever, hürriyetine düşkün, güzel, vefalı, sağduyulu bir kahraman olarak çizilir. Nevâî'de Şîrîn, Husrev'in değil Ferhâd'ın naaşı üzerinde ölür (Dilberîpûr, 1999, s. 219).

Üslup açısından iki eseri karşılaştıran Tekin'e göre Nizâmî'nin *Husrev ü Şîrîn*'inde çoğu kere Husrev ve Şîrîn'in birlikte eğlendikleri klasik şark bahçeleri eski edebiyatta bir minyatürü hatırlatan tabiat tasvirleri gibi çok canlı bazen de çok uzayan sanatkarane bir üslupla anlatılmıştır (Tekin, 1994, s. 59). Nizâmî'deki bu klasik tasvirlerle karşılık olarak Nevâî'nin tasvirlerinde tabiatın hayret ve korku uyandıran bir tarafı okurun önüne serilirken bu dünyaya; hayalî varlıkların, yerlerin anlatımı yapılırken de hayalî bir dünyaya sürüklenilir; hayal ve gerçek arasında iniş ve çıkışlar yapılır. Nizâmî'de bütün incelikleri ile anlatılan musiki ile ilgili malzeme de Nevâî'de hemen hemen yok gibidir (Tekin, 1994, s. 59).

Nevâî'nin eserinde Husrev ve Şîrîn'in izdivaçları gerçekleşmez. Nizâmî'nin sık sık hikâye akışını keserek öğüt vermeye girişmesine Nevâî'de rastlanmaz. Bu durum, Nevâî'nin hikâye etmedeki ustalık açısından Nizâmî'yi geride bırakması olarak da yorumlanabilir (Tekin, 1994, s. 58).

Nizâmîde bulunmayan olay halkalarıyla ve bambaşka motiflerle hikâyeyi kurgulayan Nevâî'de Nizâmî'nin eserinde daha pasif, silik ve arka planda kalıp yeterince işlenmeyen kahraman görüntüsündeki Ferhâd'ın esas kahraman olarak işlenmesi, Şîrîn'in de Nizâmî'nin eserinde verilmeye çalışılan idealize kadın görüntüsüne, esas olarak Nevâî'nin eserinde ulaşmış olması iki eserin ortak

kahramanları arasındaki temel karakter farklılıklarını oluşturmaktadır. Bu farklılığın nedeni Nizâmî’de Husrev’in eksik yanlarını, zayıflıklarını görmesine rağmen Husrev’den vazgeçemeyen Şîrîn’in, Nevâî’nin eserinde, bilinçli, tamamen olup bitenleri ölçüp tarttıktan sonra Ferhâd’ı seçen, aslında Ferhâd’la beraber gerçek aşkı seçen; Husrev’e hiçbir biçimde yanaşmayan ya da Husrev’in en ufak bir beklentiye girmesine yol açacak bir davranış sergilemeyen hatta Husrev’in tam karşısında bir duruş sergileyen Şîrîn karakterine ulaşması şeklinde açıklanabilir.

LÂMÎ’Î ÇELEBİ’NİN FERHÂD U ŞÎRÎN’İ¹⁷

Lâmi’î Çelebi’nin 1512 yılında yazdığı *Ferhâd ü Şîrîn* adındaki mesnevisi 5095 beyitten oluşmaktadır. Şair, eserini şu sıra içinde tertib etmiştir: Münâcât, tevhid, kaside şeklindeki bir tevhid, tevhid niteliğindeki tasavvufî bir manzume, bir münacaat, daha sonra na’t, mi’raciye, sebep-i telif, dönemin padişahı I. Selim için yazılmış ikisi mesnevi, biri kaside tarzında üç manzume. Şehzade Süleyman için yazılmış bir manzumenin ardından hikâye bölümü başlamaktadır. Şair, “sebeb-i telif” bölümünde eserini yazma sebebini açıklarken Bursa’ya vali olarak gelen Fenârî Cemâleddin Mehmet Şah’ın Alî Şîr Nevâî’nin *Hamsesi*’ni beğenerek hamsenin Anadolu Türkçesine çevrilmesini kendisinden istediğini kendisinin de bu ısrara dayanamayarak teklifi kabul ettiğini ve bu amaçla *Ferhâd ü Şîrîn*’i kaleme aldığını belirtir (Levend, 1964, s. 87).

Lâmi’î, Alî Şîr Nevâî’nin eserini olayların sırası bakımından olduğu gibi izlemekle beraber üslubunu değiştirerek hikâyeyi yeni baştan kaleme almıştır. Lâmi’î, Nevâî’deki olayları, olayların sırasını ve motifleri değiştirmeden aynen kullanmakla birlikte Nevâî’nin *Ferhâd ü Şîrîn*’ini yeni baştan kaleme almış, kendi düşüncelerini eklemiştir (Levend, 1964, s. 110).

¹⁷ Lâmi’î Çelebi’nin *Ferhâd ü Şîrîn*’i ile ilgili verilen bilgiler için Levend, 1964, s. 87-110’dan yararlanılmıştır.

Agâh Sırrı Levend, Lâmi'î'nin motifler ve hikâye kurgusu üzerinde yaptığı başlıca değiştirme ve eklemeleri şöyle sıralar:

Mihin Bânû'nun Ferhâd'a çektiği ziyafette Şîrîn, Ferhâd'ın söylediği yanık gazele dayanamayarak bir kadeh getirip Ferhâd'ın aşkına içmesini söyler Ferhâd, bu kadehi kaldırarak bir terci'-i bend okur.

Nevai'de sevgililer karşılıklı olarak içerler. Terci'-i bend bölümü Nevai'de yoktur.

Husrev, Ferhâd'ın asılmasını emredip onu darağacına gönderdikten sonra birdenbire baygınlık geçirir. Bunun bir uğursuzluk işareti olduğun düşünene Husrev Ferhâd'ı astırmaktan vazgeçer. Nevai'de Ferhâd'ın halkla kaynaşması üzerine Husrev, halkın tepkisinden çekindiği için Husrev'i astırmaktan vazgeçer.

Para ile tutulmuş kocakarı Şîrîn'in Ferhâd'la seviştiğini ve ikisinin evleneceğini söyler. Bunun üzerine Husrev, yanıp yakıldıktan sonra yere düşüp ölür. Nevai'de Şîrîn'in kendini öldürdüğünü söyler.

Behrâm'ın kim olduğu Lâmi'î'de belirsizdir, iyice açıklanmamıştır. Nevai'de ise Behrâm'ın kimliği ayrıntılı olarak açıklanır.

Behrâm Ermen'e gelince Şâvûr'ı Şîrûye'ye göndererek Husrev'in yaptığı zararın ödenmesini ister.

Nevai'de Behrâm, Şîrûye'yi huzuruna çağırır. Şîrûye Behrâm'ın yanına gitmeye korkar, Husrev'in açtığı zararı ödeyerek Behrâm'ın izniyle Medayin'e döner.

Behrâm, Şâvûr'u Ermen'e vali yapar. Nevai'de Behrâm Mihin Bânû'nun ailesinden birini Ermen'e padişah olarak seçer.

Behrâm, inzivaya çekilip rahip Şemun'a mürit olur. Ona uykuda gördüğü düşünüy anlatır. Eser, bu düşün yorumuyla sona erer.

Nevai'de Behrâm, Ferhâd'ın kabrine gider, Şâvûr'la birlikte ona mücavir olur (Levend, 1964, s. 110-111).

ÂZERÎ İBRAHİM ÇELEBİ'NİN *HUSREV Ü ŞİRİNİ*¹⁸

Kaynaklarda varlığından söz edilmeyen bir başka *Husrev ü Şîrîn* mesnevisi de XVI. yüzyıl şairi Âzerî İbrahim Çelebi'ye aittir. Ülkü Çetinkaya tarafından Macar Bilimler Akademisi Kütüphanesi Török O.427 numarada kayıtlı olduğu tespit edilen *Husrev ü Şîrîn* mesnevisi üzerinde Çetinkaya tarafından çalışılmış ve eser, kitap olarak yayımlanmıştır. Çetinkaya'nın verdiği bilgiye göre eserin yazılış tarihi kesin olarak belli değildir. *mef'ülü mefâ'ilün fa'ülün* kalıbıyla yazılan eser, klasik mesnevi düzenine uygun olarak tertip edilmiştir. Giriş bölümünde sırasıyla tevhid, tahmid, münâcât, na't,

¹⁸ Âzerî'nin *Husrev ü Şîrîn*'i ile ilgili verilen bilgiler için bkz. Çetinkaya, academia.edu/11902946/HUSREV_U_ŞİRİN_BY_AZERÎ HUSREV U ŞİRİN BY AZERÎ|Ülkü Çetinkaya-Academia.edu

mi'raciyye, medh-i çehar-yâr, sebab-i telif ve Sultan III. Murad için övgü ve dua bölümleri bulunur.

Asıl konunun işlendiği bölüm (Âgâz-ı dâstân) 276-1637. beyitler arasını kapsar. 1638-1685. beyitler arasını kapsayan hatime bölümü içinde yer alan Hâtimet-i Kitâb ve Şikâyet-i Rûzgâr başlıklı iki bölümün ardından 10 beyitlik bir münâcât ile eser sona erer.

Kurgu açısından diğerleriyle önemli bir farklılığın bulunmadığını belirten ve şairin eserin bölümlerini kesin adlandırmalarla birbirinden ayırmayışının dikkat çekici olduğunu vurgulayan Çetinkaya, Âzerî'nin *Husrev ü Şîrîn*'i ile ilgili olarak ayrıca, eserin hacim olarak diğer *Husrev ü Şîrîn* metinlerinden çok daha az hacimli olmakla birlikte aynı adlı diğer mesneviler ile karşılaştırıldığında dil ve üslup açısından başarılı olduğu görüşünü ifade etmektedir.

FİRÂKÎ'NİN *HUSREV Ü ŞİRİNİ*

Firâkî'nin *Husrev ü Şîrîn*'i XVI. yüzyılın ilk çeyreğinde kaleme alınmıştır. Tezimizin konusunu oluşturan bu eser, çalışmamızın ilerleyen bölümlerinde ayrıntılı olarak ele alınıp incelenecektir.

1.BÖLÜM

FİRÂKÎ'NİN HAYATI

1.1. FİRÂKÎ ABDURRAHMÂN ÇELEBİ'NİN HAYATI VE ESERLERİ

1.1.1. Hayatı

Firâkî, *Sehî Tezkiresi* dışında, XVI. yüzyıl tezkirecileri Latîfi (Canım, 2000, s. 423-424), Âşık Çelebi (Kılıç, 2010, s. 1153-1158), Hasan Çelebi (Sungurhan, 2009, s. 157-158) Ahdî (Solmaz, 2005, s. 468-469), Beyânî (Sungurhan, 2008, s. 143-144), Gelibolulu Âlî (İsen, 1994, s. 253); XVII. yüzyıl tezkirecilerinden Kafzâde Fâizî (Kayabaşı, 1994, s. 438) ve Riyâzî'nin eserlerinde ve Bursalı Mehmed Tâhir'in *Osmanlı Müellifleri*'nde (Bursalı Mehmet Tâhir, 1971, s. 110-111) ismi kaydedilmiş önemli bir şairdir.

Latîfi (Canım, 2000, s. 423), Âşık Çelebi (Kılıç, 2010, s. 1153), Hasan Çelebi (Sungurhan, 2009, s. 157), Ahdî (Solmaz, 2005, s. 468) Beyânî (Sungurhan, 2008, s. 143) Âlî (İsen, 1994, s. 253), Riyâzî, Bursalı Mehmed Tâhir (1971, s. 110) ve Evliyâ Çelebi, *Seyahât-nâmesinde* Firâkî'nin Kütahyalı olduğunu yazar. Kaynaklar Firâkî'nin doğum tarihi hakkında herhangi bir bilgi vermemektedir. Kaynaklardan sadece Riyâzî, şairin asıl adının Abdurrahmân Çelebi olduğunu yazmaktadır. Âşık Çelebi (Kılıç, 2010, s. 1153) Firâkî'nin bir şeyh-zade, Hasan Çelebi (Sungurhan, 2009, s. 157) tarikat şeyhlerinden bir şeyhin oğlu; Âlî (İsen, 1994, s. 253) bir Acemzâde olup Kütahya'da yerleşmiş olduğunu; Bursalı Mehmet Tâhir (1971, s. 110) Zeyniye tarikatı şeyhlerinden Kütahyalı bir zatın oğlu olduğunu yazar. Bu bilgiler ışığında Firâkî'nin ailesinin Acem coğrafyasından gelip Kütahya'ya yerleşmiş olması muhtemel görünmektedir.

Seyahatnâme'sinin 9. cildinde memleketi Kütahya'yı anlattığı bölümün başında Firâkî'nin kendi amcası olduğu, İstanbul'a göç ederken evlerini Firâkî'ye

bıraktıklarından söz eden Evliyâ Çelebi, Firâkî'nin mezarının da Saray Camii haziresi olduğunu açıklar (Evliyâ Çelebi'den aktaran Er, 2013, s.15). Evliyâ Çelebi'nin bu açıklamaları kaynakların Firâkî hakkında verdiği bilgileri kuvvetlendirmekle birlikte Firâkî, *Şerhü'l Fıkhi'l Ekber* isimli kitabının mukaddimesinde kendisi ile ilgili olarak şu bilgileri verir:

“Emmâ ba'd: El-hamdü ve's-senâ ve eserü's-salevâtü ve'd-du'â, yekûlü'l-abdü'l-hakîrû'l-fakîr Abdurrahmân bin Şeyh Acem Muhyiddîn, eş-şehîru bi'l-Firâkî 'ufiye an-hümü'l-Bâkî' unfüvân-ı şebâbetimde tarik-ı ilme gidüp ve ulemâ hizmetinde bir mikdâr ilm tahsil edüp bi'l-âhare sarf u izâfetden ferâgat ve âlem-i ferâgate kanâ'at ihtiyâr eyleyüp mevlidimde mütevattın, a'nâ Kütâhiyye'de sâkin olmuşdum”(Er, 2013, s. 15).

Bu açıklamasından da anlaşıldığı gibi Firâkî'nin asıl adı Abdurrahmân'dır. Babası Muhyiddîn isimli bir zattır. Şeyh Acem ifadesinden anlaşıldığı gibi Acem coğrafyasından Kütahya'ya göç etmiş bir şeyhtir. Firâkî ise Kütahya'da doğmuştur; bir süre ilim tahsili için başka yerlerde bulunmuş, arkasından doğum yeri olan Kütahya'ya yerleşmiştir.

1.1.2. Eğitimi ve Mesleği

Firâkî'nin mesleği ve aldığı eğitimle ilgili olarak Latîfi, Firâkî'nin şeyhler silsilesinden, muhaddis, müfessir olduğu, mesleğinin vaizlik olduğu, geçimini de bu yolla sağladığı açıklamasına yer verir. Latîfi aynı zamanda şairin, vaazlarıyla yolunu şaşırması ve karanlıkta kalmışları hidayet nuruyla buluşturduğundan, sözünün ve ikna kabiliyetinin gücünden de söz eder (Canım, 2000, s. 423).

Âşık Çelebi'nin verdiği bilgiye göre, Firâkî ilim yolunda ilerleme niyetiyle ilim tahsiline başlayarak sahn medresesine kadar gelmesine karşın şeyh-zadeliğinin ağır basmasıyla ilim tahsilini bırakır ve babasının yolunu takip ederek tarikat ve tasavvuf ile meşgul olur; geçimini de Kütahya'da on beş akçelik vaizlik yevmiyesiyle kazanır. Vaaz kürsüsünde güçlü bir vaizdir (Kılıç, 2010, s. 1153). Âşık Çelebi, Firâkî'yi anlattığı

maddenin sonunda şairin tahsili ve mesleği ile ilgili açıklamada bulunurken Firâkî'nin Bursa'da Şeyh Abdü'l-mü'min zaviyesinde sufilik yolunda tasavvuf ve tarikat terbiyesi ile meşgulken şeyhi ile aralarının bozulduğuna dair de bir malumat vermektedir (Kılıç, 2010, s. 1158)

Hasan Çelebi de Firâkî'nin ilim tahsiline girişip niyeti ilim tahsilini tamamlamak olduğu hâlde takdir-i İlâhî'nin Firâkî'yi ilim yolundan çevirip babasının yoluna yani tarikat ve tasavvuf yoluna sevk ettiğini anlattıktan sonra Firâkî'nin vaaz ve nasihat işiyle meşgul olduğundan söz eder ve onun vaizliğini över. Firâkî'nin nasihatlarıyla birçoklarını irşad ettiğinden, vaaz ederken renkli, canlı bir hikâye etme üslubu kullandığından bahseder (Sungurhan, 2009, s. 157).

Ahdî ise Firâkî'nin ömrünü hadis, tefsir, Kur'an ilmi yanında vaizlikle geçirdiğini açıkladıktan sonra diğer tezkire sahiplerinden farklı olarak Firâkî'nin *Mesnevî-i Mânevî* okuduğunu *Mesnevî*'nin feyzinden nasiplenmiş gönül ehli, kâmil bir kimse olduğunu belirtir (Solmaz, 2005, s. 468).

Beyânî diğer tezkireciler kadar geniş bir malumat vermeden kısaca Firâkî'nin vaaz yolunda, tarikat ehli, zahid bir kimse olduğundan söz eder (Sungurhan, 2008, s. 143).

Âlî, Firâkî'nin hırs ve tamahtan uzak, vaaz, nasihat ve ibadetle meşgul olduğundan söz eder. Firâkî ile ilgili açıklamalarına Firâkî'nin Lâmi'î şakirdi geçindiğine dair yorumunu da ekler (İsen, 1994, s. 253).

Firâkî'nin tahsili ve mesleği üzerine bilgi veren bütün tezkirecilerin Firâkî'nin vaizliğine dair atlamadıkları bir nokta da Firâkî'nin vaazları esnasında arasının bozuk olduğu ya da kızdığı kişileri vaaz kürsüsünden eleştirmesidir. Kimi zaman öfkelenildiği kimseleri kâfirlikle suçlayacak kadar ölçüyü kaçırdığı da bütün tezkirecilerin Firâkî'ye dair anlattıkları arasındadır.

Tezkire yazarları içinde Firâkî'nin bu tavrını en sert eleştiren Gelibolulu Âlî'dir. Âlî'ye göre halkı vaaz kürsüsünden dedikoduculuğa karşı kesin bir dille uyarın ve onları gıybetten men eden Firâkî eline vaaz kürsüsünde fırsat geçtiği anda dedikoduculuktan ve başkalarını alaya alıp yermekten geri durmaz.

Firâkî'nin hayatı ile ilgili bilgi veren kaynakların üzerinde durdukları diğeri bir konu da onun Şehzade Bayezid ile olan yakınlığıdır. Bilindiği gibi Şehzade Bayezid, Rüstem Paşa'nın ikinci kez veziriazamlığa getirildiği 1555-1558 yılları arasında Kütahya'da sancak beyliği yapmıştır. Âşık Çelebi'nin bildirdiğine göre Şehzade Bayezid'in Kütahya'ya gelişi üzerine Firâkî, bir gazel yazıp göndermiştir. Beyânî de Şehzade Bayezid'in Kütahya'da bulunduğu dönemde pek çok kere Firâkî'nin vaazını dinlemeye geldiğinden söz eder. Hatta bir keresinde Şehzade Bayezid'in vaazını dinlemek için içeri girdiğini gören Firâkî irticalen şu beyiti okur:

Çamu Őehzâdelerden fâ'ik eyle
Aşası devletine lâyıık eyle

Firâkî, bu davranışıyla Şehzade'nin gönlünü kazanır ve hemen o esnada hatırı sayılır miktarda caizenin de sahibi olur. Şehzade Bayezid'in Kütahya'da bulunduğu yıllarda sarayı etrafında bir şiir ve kültür muhiti de oluşur. Kendisi de şair olan ve Şâhî mahlası ile şiirler yazan Şehzade Bayezid, muhitindeki şairleri kollar, onlara bolca ihşanda bulunmaktan kaçınmazdı.¹⁹ Kütahya'da bulunduğu yıllarda Şehzade'nin muhitinde bulunan şairlerin başlıcaları Gubarî Abdurrahman Çelebi, İşretî, Câferzâde Muhlis, Firâkî, Rahimî Bey ve Emre'dir. Şehzade'nin Kütahya'da bulunduğu yıllarda Şehzade Bayezid'e intisap eden Firâkî, *Ahlâk-ı Muhsinî tercümesini* Şehzade Bayezid'e sunmuştur. Mehmet Avçin, söz konusu tercümenin Şehzade Bayezid'in isteği üzerine yapıldığına dair bir açıklama ya da bilgi bulunmasa da eserin yazılma sebebinin Şehzade'nin *Câmiü'l-hikâyât*'ı Celalzâde Salih Çelebi'den tercüme etmesini istemesi ve

¹⁹ Şehzade Bayezid'in hayatı ve edebi kişiliği ile Kütahya'da oluşturduğu edebî muhit ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Kılıç, 2000; İsen-Bilkan, 1997, s. 33-34. Şehzade Bayezid'in Kütahya Sarayındaki edebî muhiti ile ilgili olarak ayrıca bkz. İpekten, 1996, s. 210-12; Uzunçarşılı, 1932, s. 263-265.

tercümeyi çok beğenmesi üzerine Salih Çelebi'ye hatırı sayılır ihanda bulunduğunu gören Firâkî'nin Şehzade'nin bu tür eserlere olan ilgisini fark etmesi olarak da düşünülebileceğini ifade eder (Avçın, 2011, s. 96).

Firâkî'nin Şehzade Selim ile giriştiği taht kavgasını kaybeden ve katledilen Şehzade Bayezid'in²⁰ ölümüne duyduğu üzüntüsünü dile getirdiği kıta, Hasan Çelebi'nin tezkiresinde belirttiğine göre (Sungurhan, 2009, s. 158) halk arasında meşhur olmuştur:

Çün be-ḥükm-i Kâdir ü Qahhâr sultân-ı ezel
Taht ile tâ tahta-i tâbûti taḫsîm itdiler

Baḫtı gör kim tahta-i tâbûta bindi Bâyezîd
Tahtı bir şâh-ı Selîmü'ṭ-ṭab' a teslim itdiler

Firâkî'nin ölüm yılı ile ilgili olarak kaynaklarda farklı açıklamalara yer verilmiştir: Hasan Çelebi H. 988/M. 1580, Gelibolulu Âlî H. 990/M. 1582, Riyâzî H.988/M. 1580,

²⁰ Bayezid (doğ.1526/27-ölm.1562) Kanuni Sultan Süleyman'ın şehzadelerindendir. Kanuni'nin sekiz şehzadesinden biridir. Annesi Hürrem Sultan'dır. Yedi kardeşinden üçü küçük yaşta ölmüş, Kanuni'nin kendisinden sonra varis olarak gördüğü ağabeyi Şehzade Mehmed genç yaşta vefat etmiş; Kanuni'nin en büyük oğlu Şehzade Mustafa'nın 1553'te öldürülmesi ve sonrasında bu olaya çok üzülen Şehzade Cihangir'in de vefatıyla taht mücadelesinde ağabeyi Şehzade Selim'le baş başa kalmıştır. 1546'da Karaman Sancak beyliği ile Konya'ya gönderilen Bayezid Şehzade Mustafa'nın öldürülmesinden sonra baş gösteren Düzmece Mustafa ayaklanmasını bastırması için Kanuni tarafından görevlendirilmiş; ancak Bayezid'in bu ayaklanmaya müdahalede ağır kanlı davranması isyanın Bayezid tarafından düzenlendiği rivayetinin yayılmasına yol açıp bu olaydaki tutumu Kanuni'nin Bayezid'e olan güvenini sarsmıştır. Bayezid'in Kanuni tarafından cezalandırılmasına annesi Hürrem Sultan engel olmuştur. Hürrem Sultan'ın ölümüyle en büyük hâmisini kaybeden Bayezid, bundan sonra asker toplamaya başlar. Oğullarını birbirinden uzaklaştırmaya çalışan Kanuni Bayezid'i Kütahya sancağından Amasya'ya Selim'i de Konya'ya nakleder. Ancak Kanuni'nin bu tavrı mücadeleyi sakinleştirmeye yetmediği gibi Bayezid Amasya'ya naklinin kendisini payitahttan uzaklaştırılmak için yapılmış bir hareket olduğunu düşünüp Kütahya sancağından ayrılmama konusunda babasına ricalarda bulunur; ancak Kanuni'nin kesin emri üzerine Kütahya'dan ayrılmak zorunda kalır. Bayezid'in topladığı askeri dağıtmadığını gören Kanuni, Selim'e de asker toplamasını emreder, sadrazam Sokullu Mehmet Paşa ve bazı devlet adamlarını kuvvetleri ile birlikte Selim'e yardıma gönderir. Bu arada dönemin Şeyhülislamı Ebussuud Efendi tarafından verilen fetvalarda Bayezid padişaha asi olmakla suçlanmış ve katlinin vacip olduğuna dair fetvalar alınmıştır. Amasya'dan Ankara'ya gelmiş olan Bayezid durumu öğrenince Konya önlere varır. İki gün süren çetin mücadele Bayezid'in yenilgisiyle sonuçlanır. Yenilgiden sonra Amasya'ya dönen Bayezid, babasından af dilemek için Müfti Muhyiddin Cürcani'yi payitahta gönderir; ancak Bayezid'in isyan ettiğini ve affa layık olmadığını düşünen Kanuni, oğlunun derhal yakalanmasını emreder. Babası tarafından affedilmeyen Bayezid, dört oğlunu da alarak İran Şahı Tahmasb'a sığınır. Beş yıl süren esaret dönemi içinde Bayezid, babasına Tahmasb aracılığı ile sürekli affını isteyen mektuplar yazsa da bu arzusu kabul edilmez ve Bayezid ile oğullarını isteklerinin yerine getirilmesi için siyasi bir koz olarak kullanan Tahmasb istediklerinin teminin Osmanlı tarafından taahhüt edilmesinden sonra Bayezid ve oğullarını Şehzade Selim'e teslim eder. Kazvin'e ulaşan Şehzade Selim'in çavuşbaşı Ali Ağa'nın Kazvin'e ulaşmasıyla boynuna kement geçirilmek suretiyle derhal öldürülen Bayezid'in esir tutulan oğulları da aynı akıbete uğrar. Şehzade Bayezid vakasından bahseden kaynaklar için bkz. Kılıç, 2000, s. 7-22.; Turan, 1984.

Fâizî H. 993/M. 1585, Şemseddîn Sâmî H. 970/M.1562, Bursalı Mehmed Tâhir H.983/M. 1575.

Firâkî'nin vefat ettiği yer ile ilgili olarak Evliya Çelebi, *Seyahatnâmesi*'nin 9. cildinde yer alan *Şehr-i Kütâhiyye'nin Derûn u Bîrûnunda Âsûde Olan Kibâr-ı Kümmelîni Beyân Eder* başlıklı kısımda “Serây Câmii Mezâristânında sultân-ı şu‘arâ Monla Firâkî Efendi meskat-ı re’si olan hâk-i anber-pâkde medfûndur. Bu hakîrin akrabalarındandır. Peder merhumun Kütâhiyye’de olan hânesinde sâkin idi. Hâlâ ol hâne kabza-i tasarrufumuzdadır. Kapımız önünde mezâristânda âsûde olanlar cümle akraba ve te’allukâtlarımızdandır.” (Evliyâ Çelebi *Seyâhatnâmesi* (9. Kitap), 2000, s. 17-19’dan aktaran Er, 2013, s.14) açıklaması ile Firâkî'nin yaşamını sürdürdüğü Kütahya’da vefat ettiğini kesin bir dille ortaya koymaktadır.

1.2. FİRÂKÎ’NİN SANATI

1.2.1. Kaynaklarda Yer Alan Değerlendirmeler

Ahdî, Firâkî'nin şairliği ile ilgili olarak âşıkâne bir gazelini aldığı Firâkî'nin bu şiirinin “eş‘âr-ı abdârından ve güftâr-ı şeker-bârından” olduğunu söylemekle yetinir (Solmaz, 2005, s. 468)

Âşık Çelebi, Firâkî'nin vaiz olmakla birlikte yaratılışındaki güzel söz söyleme kabiliyetinin yönlendirmesiyle şiirden hiçbir vakit el çekmediğini açıklarken kürsüde güçlü bir vaiz olmasının yanında şairliğini de ünlü Arap şairi Asmaî ve ünlü İran klasik şairi Hâfız’a benzetir. Firâkî'nin “...bülend mesnevileri, beğenilen kasideleri, muhayyel ve musanna‘ kıt‘aları, hoş-âyende ve matbû‘ letâ’ifi yanında şîrînter hezli ile şiirin her kısmında mahir ve her türünde kudret sahibi” (Kılıç, 2010, s. 1154) olduğunu söyler.

Hasan Çelebi, “Meclis-i va‘zında sühanân-ı şîrîn ve kelimât-ı rengîn ve çok leţâyif ü zerâ’if irâd iderdi”(Sungurhan, 2009, s. 157) sözleriyle Firâkî'nin vaaz üslubunu

beğense de nazmını da vaaz üslubuna yakın bularak “vasat-makûlesi” olarak değerlendirir.

Gelibolulu Âlî de Hasan Çelebi gibi Firâkî'nin şairliğini beğenmez. “Hüsn-i edadan ibâ idüp mücerred sâdece nazma rağbet kılur muhaşşal hem-vâr eş'arı nâdirdür” (İsen, 1994, s. 253) sözleriyle Firâkî'nin şiirlerinin edadan ve güzel söyleyişten uzak sade bir üslupla söylenmiş olduğunu belirten Âlî, Firâkî'nin şiiri hakkındaki olumsuz eleştirisini güzel söylenmiş şiirinin oldukça nadir olduğu vurgusuyla tamamlar.

1.2.2. Eserleri

Latîfî, tezkiresinin Firâkî maddesinde “...zâyidü'l-vaşf-ı eş'âr ve kaçâyidden dîvân-ı hüsniyyât-ı manzûmât ve menşûrâtdan niçe pâre te'lîfâtı maḥall-i taḥşinde ḥüb ebyâtı vâkı' olmuşdur” (Canım, s. 423) ifadesiyle şairin kasidelerinden ve çeşitli şiirlerinden oluşan bir divanının bulunduğu işaret etmekte yanı sıra mensur ve manzum çok sayıda eser sahibi olduğuna da dikkat çekmektedir.

Âşık Çelebi de “... şi' rûñ her kısmında mâhir ve nazmuñ envâ'ına ḳâdirdür. Ğazelleri vardur. Bülend meşnevîleri dil-pesend kaçîdeleri muḥayyel ü muşanna' ḳıṭ'aları hoş-âyende ve maṭbû' letâ 'ifi şîrînter hezli vardur” (Kılıç, 2010, s. 1154) sözleriyle Firâkî'nin şiirin her türünde eser verdiği, leta'if ve hezl türünde te'lifinin bulunduğu söz etmektedir. Âşık Çelebi'nin özellikle gazel, kaside, kıta gibi farklı nazım şekillerinden bir arada söz etmesi Firâkî'nin bir divan sahibi olduğunu düşündürmektedir.

Evliyâ Çelebi, *Seyahatnâmesinde*, memleketi Kütahya'yı da anlattığı 9. Cildin başlarında ve “*Şehr-i Kûtâhiyye'nin Derûn u Bîrûnunda Âsûde Olan Kibâr-ı Kümmelîni Beyân Eder*” başlıklı bölümde Firâkî ile ilgili olarak “Ammimiz merhum Firâkî Efendi, lisân-ı erbe'ada fasîhu'l-lisân ve belîgu'l-beyân kimesne idi. Dîvânından mâ-

ada kırk üç pâre müdevven kitâb te'lifâtı vardır”(Evliyâ Çelebi Seyâhatnâmesi (9. Kitap), 2000, s. 17-19'dan aktaran Er, 2013, s. 22). derken Latîfi ve Âşık Çelebi'nin Firâkî'nin bir divan sahibi olduğuna dair yaptıkları açıklamayı kuvvetlendirmenin yanında divanı dışında şairin sahip olduğu te'lif sayısını kırk üç parça te'lifinin bulunduğu açıklamasıyla kesin bir dille ortaya koymaktadır. Kaynakların velut bir müellif oluşu üzerinde ittifak ettikleri Firâkî'nin divanı henüz bulunamadığı gibi pek çok kaynakta ismi zikredilen ve hayatı ile şairliği hakkında bilgi bulunan şairin çok sayıda eser kaleme aldığı bilinmekle birlikte eserlerinin isimlerinin kaynaklarda açık bir dille zikredilmeyişi dikkati çekmektedir.

Firâkî'nin eserlerinden kaynaklarda en fazla adı geçen *Tercüme-i Ahlâk-ı Muhsin*'dir.

Osmanlı Müelliflerinde Mehmed Tâhir, Süleymaniye kütüphanesindeki *Kırk Su'âl* isimindeki matbu eserin mukaddime kısmındaki ibareye dayanarak Firâkî'ye nisbet edildiğini yazmaktadır (Özen-Yavuz, 2010, s. 111).

Kadir Güler, Firâkî ve Bilinmeyen Şiirleri başlıklı makalede tezkirelerde, mecmu'alarda ve cönklerde Firâkî'ye ait olduğunu tespit ettiği 20 gazel, 1 musammat, 1 müseddes, 2 tercî-i bend, 1 kıt'a, 6 matla ve 1 müfred metninin çeviri yazısını yayımlamıştır (Güler, 2010, s. 1037-1066).

Şaban Er (2013), kaynaklarda adı geçmemekle birlikte Firâkî'ye ait olduğunu tespit ettiği *Se'âdetnâme* isimli eserin çeviri yazısını yayımladığı çalışmasında tezkirelerde, mecmu'alarda ve cönklerde Firâkî adına kayıtlı olan 20 kadar şiirin de çeviri yazısına yer vermiştir. Er, bu çalışmasında ayrıca kaynaklarda adı geçmeyen Firâkî'nin *Şerhu'l-Fıkhı'l Ekber Tercemesi* ve *Hilkat-ı Kelb Risâlesi*' başlıklı iki eserini tanıtmış, *Şerhu'l-Fıkhı'l Ekber Tercemesi*'nden seçtiği 2 varaklık bölümün; *Hilkat-ı Kelb Risâlesi*'nin ise tamamının çeviri yazılı metnini vermiştir. Adı geçen bu eserler dışında

Firâkî'nin *Sûretnâme* isimli bir manzum mektubu ve Şehzâde Bayezid'e ithafen yazılmış olan *Kalem kasidesi* bulunmaktadır. Her iki eser de yayımlanmıştır.

Doktora tezimize konu olan *Husrev ü Şîrîn* ise kaynaklarda adı geçmeyen ve Firâkî ve eserleri ile ilgili olarak yapılan hiçbir çalışmada adı zikredilmeyen bir eserdir.

1.2.2.1. *Tercüme-i Ahlâk-ı Muhsinî*

Eser, Hüseyin Vâiz Kâşifi'nin aynı adlı eserinin tercümesidir. Eser bir inceleme bölümü ile birlikte Mehmet Avçin tarafından yayımlanmıştır (2011). Avçin'in belirttiğine göre 1550 yılına ait olan Firâkî'nin tercümesi Anadolu'da aynı adla yapılan tercümelerin ilkidir. Firâkî, *Ahlâk-ı Muhsinî* tercümesini sancakbeyi olarak Kütahya'da bulunan Şehzade Bayezid için yapmıştır. Firâkî'nin *Ahlâk-ı Muhsinî* tercümesinin genişletilerek yapılmış bir tercüme olduğunu belirten Mehmet Avçin eserde kullanılan tercüme metodunu şöyle açıklar:

(...) ancak buradaki genişletme çok geniş kapsamlı değildir. Örneğin şehâvet ve ihsân konusu anlatılırken bölüm aynen tercüme edilmekte, sadece bölümün sonunda kısa bir şekilde Şehzade Bayezid'in cömert oluşundan bahsedilmektedir. Firâkî'nin eseri bir başka genişletme şekli ise esere eklemiş olduğu kasidelerdir. Bu kasidelerden birincisi eserin başındadır ve Şehzade Bayezid'e yazılmıştır. Diğerleri ise eserin sonunda yer alan Kalem Kasidesidir. Firâkî'nin eserin aslı üzerindeki bir diğer belirgin tasarrufu ise asıl metinde yer alan kıyafetnâme yerine Hamdullah Hamdi'nin kıyafetnâmesini almasıdır (Avçin, 2011, s. 96-97).

1.2.2.2. *Kalem Kasidesi*

Kaside-i Kalem, Terceme-i Ahlâk-ı Muhsinî'nin sonunda bulunmaktadır. Şehzade Bayezid için yazılmıştır. 35 beyitten oluşan kaside, transkripsiyonlu metin, metindeki yazım özelliklerini içeren açıklamalar ve metnin sözlüğü ile birlikte Halil Ersoylu tarafından yayımlanmıştır (Ersoylu, 1995, s. 147-167).

1.2.2.3. *Kırk Su'âl*

Tezkirelerde adı geçmemesine rağmen Türkiye kütüphanelerinde 40 kadarı Kütahyalı Firâkî Abdurrahman Çelebi adına istinsah edilmiş elliden fazla yazması olan *Kırk Su'âl* kitabı hakkında Şaban Er, şu yorumda bulunur:

(...) zannımızca da vaiz olmasından ötürü, vaazları esnasında ya bizzat kendisinin vaazlarında kullandığı notlarından tasnif ettiği veya vaazlarından başkaları tarafından terhib ve tasnif edilmiş olmalıdır. Lisanı yazıldığı devrin lisanına göre sade olup Eski Anadolu Türkçesine has “arkaik” yani devrine mahsus isimler, fiiller, fiilimsiler, zarf fiillerle ve sade nesre numune olacak bir tarzda ve ilmî seviyesi yüksek olmayanların seviyesine göre yazılmış olması da zannımızı te'yid etmektedir (Er, 2013, s. 48).

Kırk Su'âl üzerine Mehmetrahim Sait (1990) ve Yücel Önen (2009) tarafından iki yüksek lisans tezi çalışması yapılmıştır.

Kitap, Hz. Peygamber'in Medine'ye hicret ettiği günlerde Abdullah bin Selam'ın etrafında toplanan Yahudilerin Abdullah bin Selam'ın tavsiyesine göre hazırladıkları 40 suali Hz. Peygamber'e sormaları ve her birine aldıkları cevaplarla Abdullah bin Selam başta olmak üzere İslamiyeti kabullerini konu alır.

1.2.2.4. *Şerhu'l-Fıkhı'l Ekber Tercemesi*

Şaban Er'in verdiği bilgiye göre eserin tek nüshası Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi, 5754 numarada kayıtlıdır. Eser 21 satırlı 29 varaktan müteşekkil olup istinsah tarihi ve müstensihi belli değildir. Firâkî bu eseri Diyarbakir Beylerbeyliğinden Anadolu Beylerbeyliğine tayin edilen Ali Paşa için yazmış ve Kütahya'ya gelişinde takdim etmiştir.

Fıkhı'l Ekber, İmam-ı A'zam Ebû Hanîfe tarafından kaleme alınmış bir akaid kitabıdır. Firâkî'nin *Şerhu'l-Fıkhı'l Ekber Tercemesi* Şeyh İshak'ın *Fıkhı'l Ekber*'e yazdığı Arapça şerhin Türkçe istihrası yani özetidir (Er, 2013, s. 42).

1.2.2.5. *Seg-nâme ya da Hilkat-ı Kelb Risâlesi*

Şaban Er'in verdiği bilgiye göre tek nüshası Ankara Millî Kütüphane'de 3821/1 numarada kayıtlı şiir mecmuasının 13 a-b ve 21a-b sayfalarında yazılı risalenin yazım yeri ve tarihi ile ilgili bilgi bulunmamaktadır. Aynı risale ile ilgili olarak Millet Kütüphanesi Ali Emiri, Manzum 665'te kayıtlı bir şiir mecmuasında Firâkî'nin *Seg-nâme* ismiyle kayıtlı mensur bir risalesi olduğunu belirten Ersen Ersoy risalenin içeriği ile ilgili şu açıklamayı yapar: “Bu küçük risale iki bab ve bir fasıldan meydana gelir. Birinci babda köpeğin aslı fitratı ve yaratılışını beyan eder. İkinci babda ise köpeğin sîretini açıklar. Fasılda da kaplan ve benzeri hayvanların niçin köpeğe benzediği anlatılır. Eserde içinde köpek kelimesi geçen atasözlerine yer verildiği görülür. Ayrıca insan nefsi it olarak değerlendirilip onun terbiye edilmesi gerektiği anlatılır” (Ersoy, 2007, s. 128). Risalenin tıpkıbasımı ve çeviri yazısı Şaban Er tarafından yayımlanmıştır (Er, 2013, s. 55).

1.2.2.6. *Se'âdet-nâme*

Müellif nüshası bulunamadığı için eldeki İstanbul Büyükşehir Belediyesi, A Kitaplığı Nadir Eserler, Muallim Cevdet Yazmaları, Nu. 92'de kayıtlı bulunan ve 59-108. varaklar arasında yer alan tek nüsha üzerindeki “Temmet Fî Mâhi Recebi'l-Mürecceb Fî Sene Erbe'un ve Seb'îne ve Elf, an yedi ed'afi'l-ibâd İbrâhîm bin İbrâhîm rahımallâhü lî ve li-vâlideyye. Ve ahsin ileyhimâ ve ileyh (...)” ibaresinden hareketle eserin 1664 yılında İbrâhîm oğlu İbrâhîm isimli bir kişi tarafından istinsah edildiğini ve kesin olarak 1527'den sonra yazıldığını belirten Şaban Er (2013, s. 65) eserin Kanuni Sultan Süleyman'a ithafen yazıldığını ifade eder.

Yavuz Sultan Selim'in tahta çıktığı 1512 yılından tahtı oğluna devr ettiği 1526 yılına ve Kanuni Sultan Süleyman'ın aynı yıl içindeki Mohaç zaferi ve Budin'i de fethi ile birlikte İstanbul'a dönüşüne kadarki 14 senelik dönem pek çok Selimnâme ve

Süleymannâme'nin de konusunu oluşturmaktadır. Şaban Er, söz konusu dönemi ayrıntısıyla işleyen devrin ünlü Osmanlı tarihleri ile Firâkî'nin eseri kıyaslandığında Firâkî'nin eserinde yer alan tarihî vakaların zaman, şahıs ve mekânların tarihî kaynaklarla tam olarak uyuştuğuna dolayısıyla *Se'âdetname*'nin verdiği bilgiler açısından da güvenilir bir kaynak oluşuna dikkati çeker (Er, 2013, s. 68-69).

Eser iki bölümden oluşmaktadır. II. Bayezid'in tahtı II. Selim'e bırakmasıyla II. Selim'in tahta çıktığı 1512 yılından 1520 yılında ölümüne kadarki sekiz yıllık dönem eserin ilk kısmını; Kanuni Sultan Süleyman'ın tahta çıktığı 1520 yılından Mohaç Zaferi'nin kazanılmasından sonra Budin'in feth edilip İstanbul'a döndüğü 1526 yılına kadarki altı yıllık dönem eserin ikinci bölümünü oluşturmaktadır.

Se'âdetnâme'de en ayrıntılı olarak anlatılan vak'a Şah İsmail fitnesidir. Yavuz Sultan Selim'in Şah İsmail'le olan mücadelesi Çaldıran Ovasında Şah İsmail'e karşı kazanılan zafer de dahil olmak ehl-i sünnete olan hizmetleri Firâkî tarafından tafsilatlı biçimde anlatılır.

Şaban Er tarafından 4994 beyit olarak tespit edilen eserde 5 (beş) kaside, 15 (on beş) mesnevi ve 6 (altı) gazel yer almaktadır. Eser üzerine bir yüksek lisans tez çalışması (Çelik, 2011) yapılmıştır. Şaban Er, bir inceleme bölümü de ilave ederek *Se'âdetnâme*'nin çeviri yazılı metnini yayımlamıştır.

1.2.2.7. *Sûret-i nâme-i Firâkî*

Tek nüshası İstanbul'da Nuruosmaniye Yazma Eserler Kütüphanesinde kayıtlı 4968 numaralı yazmanın 97b-99a varakları arasında yer almaktadır. *Sûret-i nâme-i Firâkî* ile ilgili olarak Ersen Ersoy, eserin isminin yukarıda belirtilen kütüphane kaydında yanlışlıkla *Sûret-nâme-i Firâkî* şeklinde kaydedildiğini belirtir. Ersoy ayrıca Firâkî'nin bu mektubu şairin Kütahya dışında sadece Bursa'da bulunduğu kabulünden yola çıkarak

Bursa'dan yazmış olabileceği ihtimali üzerinde durmaktadır. Kaside şeklinde yazılan mektupta Kütahya eşrafının isimleri hakkında da bilgi edinilebilmektedir. Mektupta dönemin Kütahya valisi Süleyman Paşa'dan şehrin hekimi Mahmut Efendi'ye, Firâkî'nin hocası ve üstadı Vâcîdzâde'ye kadar kırka yakın isim zikredilmektedir. *Sûret-i nâme-i Firâkî*'nin transkribe metni Ersen Ersoy; çeviri yazısı Şaban Er tarafından yayımlanmıştır.²¹

1.2.2.8. *Husrev ü Şîrîn*

Tezimize konu olan *Husrev ü Şîrîn*, Macar Bilimler Akademisi Kütüphanesi'ndeki Türkçe El Yazmaları Kataloğu'nda TÖRÖK, O.254 demirbaş numarasıyla ve *Husrev-nâme-i Firâkî* adıyla kayıtlıdır.

Yapılan katalog ve kütüphane çalışmalarında eserin başka nüshasına rastlanmamıştır. Doktora tez çalışmamızın konusu olan bu nüsha, nüsha tavsifi bölümünde ayrıntılı olarak tanıtılacaktır.

²¹Sûret-i name-i Firâkî hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Ersoy , 2007, s. 121-134; Er, 2013, s.60-64.

2. BÖLÜM

HUSREV Ü ŞİRİN MESNEVİSİNİN İNCELENMESİ

2.1. MESNEVİNİN DIŞ YAPISI

2.1.1. Nazım Şekli

Firâkî'nin *Husrev ü Şîrîn*'i mesnevî nazım şekli ile yazılmıştır. İçinde 37 (otuz yedi) başlık bölümü bulunan eserde başka bir nazım şekli yer almamaktadır.

2.1.1.1. Mesnevi²²

Sözlük anlamıyla “ikişer, ikişerlik” demek olan mesnevi aslı Arapça olduğu hâlde Arapça’da kullanılmayan bir kelimedir. Edebiyatta aynı vezinde ve her beyti kendi arasında ayrı ayrı kafiyeli nazım şekillerine mesnevi adı verilmiştir.

Mesnevi, nazım biçimi olarak İran edebiyatının malıdır. Arap ve Türk edebiyatına İranlılardan geçmiştir. Araplar mesneviye, iki dize birbiriyle uyaklı olarak birleştiği için müzdevice adını verirler.

İki beyitten başlayarak 20-30 beyte kadar olan kısa mesneviler yazıldığı gibi, mesnevi şekliyle binlerce beyit süren uzun hikâyeler, kitaplar da yazılmıştır. Mesnevide beyitlerin ayrı ayrı kafiyeli olması yanında, her beytin anlamının kendi içinde tamamlanması ve öteki beytlere geçmemesi de zorunludur. Beyitler arasında yalnızca konu birliğine dikkat edilmiştir.

Mesneviler daha çok *fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilün, fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün, , mefâ‘ilün mefâ‘ilün fe‘ülün, fa‘ülün fa‘ülün fa‘ülün fa‘ül* gibi kısa vezinlerle yazılırlar (İpekten,

²² Mesnevi nazım şekli ve mesnevinin bölümleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Ünver, 1986; Ateş, 1997; Çelebioğlu 1999; Kartal, 2001; Dilçin; 2009; İpekten, 2011.

2011, s. 59). Firâkî'nin *Husrev ü Şîrîn*'i de hezec bahrinin müseddes kalıbı *mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün* kalıbı ile yazılmıştır.

İsmail Ünver (1986) belli bir konuyu işleyen bağımsız bir kitap olarak yazılmış mesnevîlerin plânlarının genellikle birbirine benzediğini, mesnevîlerde benzer biçimde kullanılan bu plânın A. Giriş B. Konunun işlendiği bölüm C. Bitiş olmak üzere üç bölümden oluştuğunu belirtir.

Ünver, söz konusu plânın yapısını da şöyle açıklar:

Giriş Bölümü

Bu bölümde en çok tevhîd, münâcât, na't, padişaha övgü ve sebab-i te'lif ya da sebab-i terceme konularında yazılmış parçaların bulunduğunu bildiren Ünver, giriş bölümünde yer aldığı görülen başlıkların,

1. Besmele
2. Tevhîd
3. Münâcât
4. Na't
5. Mi'râc
6. Mu'cizât
7. Medh-i Çehâr-yâr
8. Padişah için övgü
9. Devlet büyüğüne övgü
10. Sebeb-i te'lif ya da Sebeb-i Nazm-ı Kitab

biçiminde sıralanabileceğini bildirir (1986, s. 432-434). Cem Dilçin ise giriş bölümündeki ilk başlığın mensur ya da manzum dîbâce olduğunu belirtir (2009, s. 168). İsmail Ünver de mesnevîlerin kimi zaman kaleme hitab, sözün yüceliği gibi bölümlerle başladığını, besmele bölümünün de geleneğe uygun olarak mesnevinin ilk beyitini oluşturan bir beyit biçiminde kurulabileceği gibi müstakil olarak besmeleye ayrılmış bir

şiiirin ilk bölümü oluşturabileceğini ya da başında besmele bulunan parçanın tevhîd ya da münâcât olabileceğini açıklar (1986, s. 434).

Firâkî'nin *Husrev ü Şîrîn*'i de mesnevî nazım şekli ile yazılmış eserlerin plânlarına uygun olarak; Giriş bölümü, Konunun işlendiği bölüm ve Bitiş bölümünden oluşmaktadır. Giriş bölümü içinde sırasıyla:

Münâcât: Eserin ilk 54 beyiti münâcât başlığını taşımasa da içerik itibarı ile Allah'ın gücü ve büyüklüğü karşısında kendi zavallılığının idrakinde olan samimi bir mü'minin yalvarışı ve yakarışı temi etrafında oluşturulduğu için münâcât olarak değerlendirilmelidir.

Tevhîd : *Tevhîd-i Hudâvend-i Ta'âla ve Ta'addes* başlığı içine giren 55-89. beyitler arası başlıktan da anlaşılabilceği gibi giriş bölümü içindeki tevhid bölümünü oluşturmaktadır.

Güçlü bir medrese öğrenimi görerek doğu kültürü ile beslenen, Arapça ve Farsçayı ana dillerinden iyi bilen klasik şairlerimizin beslendikleri temel kaynakların başında Kur'an ve Hadis çevirileri ile tefsirleri, fıkıh, kelam, akaid, tasavvuf, evliya ve enbiya kıssaları, tabakat ve menakıp kitapları gelmektedir (Levend, 1972, s. 35). Agah Sırrı Levend'in deyimiyle "ümmeî çağı edebiyatımız" yukarıda sıraladığımız temel kaynaklar üzerine inşa edilmiştir ve divan şairi, kaleme aldığı eserin türü ne olursa olsun söz konusu temel kaynakları bolca kullanır ve divan geleneği içinde kaleme alınmış hiçbir eserde bu temel kaynakların belirlediği temel anlayışlara zıt ya da muhâlif bir söylem üretil[e]mez.

"Dinî Edebiyatımızın Başlıca Ürünleri" başlıklı makalesinde Levend, edebî nitelik taşıyan dinî eserleri önce dinî-şer'î ve dinî-tasavvufî olmak üzere iki ana gruba ayırır; tevhid, münâcât ve na'ları ilk grubun başta gelen eserleri olarak değerlendirir.

“Tevhid ve münâcâtların konusu Allah’tır ve divan şairi hangi konuyu ele alırsa alsın, eserine besmele ile başlamayı, önce Allah’ın birliğini belirtmeyi, kendini ve bütün âlemleri yaratan Allah’a şükretmeyi görev bilir”(Levend, 1972, s. 37).

Tevhid’de esas düşünce Allah’ın birliğidir. Şair, bu fikri Allah’ın tek gerçek varlık olduğu, tek ve gerçek güç sahibinin Allah olduğunu Allah’ın esma ve sıfatlarını sayarak açıklar ve yaratılışı anlatır.

Husrev ü Şîrîn şairi Firâkî’nin de eser içinde *Tevhîd-i Hudâvend Ta‘âla ve Taqaddes*, başlığını taşıyan tevhid bölümünü Agâh Sırrı Levend’in belirttiği sıralamaya ve zihniyete uygun bir biçimde ele aldığı görülür. Bu bölümde şairin ilk olarak ele aldığı bahsin yaratılış olduğu görülür ve şair, yaratılışı tasavvufî anlayış içinde yorumlar. “Tekvin” yani yaratma “küntü kenz” remzi üzerinden açıklanmaktadır. “Vücut-ı mutlak aynı zamanda (Kemal-i Mutlak) ve (Cemal-i Mutlak)tır. Onun şanı kendini izhar etmektir. İşte Cenab-ı Hakk’ın (aşk-ı zâtî) sebebiyle kendini görmek ve göstermek istemesi tekvine sebep olmuştur”(Levend, 1984, s. 14).

Şühûd-ı zâtı için vâcibü’z-zât
Vücûd-ı mümkinâtı kıldı mir’ât

‘Avâlim oldı ef’âline mazhar
Şıfâtın itdi ihfâ peykin izhar

Temevvüc kıldı çün deryâ-yı lâhût
Zuhûr itdi kamu emvâc-ı nâsût

Haķîkatden haķâyık oldı peydâ
Ki geldi mebd³-i vahdetden eşyâ (61-64)²³

Tevhîd-i Hudâvend-i Ta‘âla ve Taqaddes başlığını taşıyan bölümden alınan yukarıdaki mısralar Firâkî’nin tarikat mensubu olması hasebiyle tasavvuftan beslenen yanını öne

²³ İnceleme bölümünde parantez içerisinde verilen sayılar konuyla ilgili beyitlerin hazırladığımız metin içindeki sıra numarasını göstermektedir.

çıkarak tekvinin yani yaratmanın sırrını tasavvufun temel anlayışlarından biri olan vahdet-i vücud nazariyesi üzerine temellendirerek açıkladığını göstermektedir. Bu nazariyeye göre bir tek vücud vardır ve bu tek varlık Vücut-ı Mutlak olarak ifade edilen yegâne varlık Allah'tır. Kainatta gördüğümüz hiçbir varlık hakikî ve müstakil bir mevcudiyete sahip değildir. Bunların tamamı Vücut-ı Mutlakın yani Allah'ın birer suretle tecellisinden ibarettir. Bir başka ifade ile varlık olarak müşahade ettiğimiz bütün mevcudat Allah'ın muhtelif tecellisinden ibarettir.

Allah'ın varlığının, birliğinin ve ululuğunun anlatıldığı bölümün ardından ikinci bir münâcât bölümüne geçilir.

Münâcât: *'Arz-ı Hâcât ü Münâcât be-Dergâh-ı Refî'ü'd-Derecât* başlığı içine giren 90-152. beyitler arası eserin içindeki ikinci münâcât bölümünü oluşturur. Kulluk ve ibadetteki yetersizliğinden ve bu iki husustaki keyfi yaklaşımından, günahının çokluğundan ötürü pişmanlık ve korku içinde olan şair, kurtuluşun ancak Yaratan'ın affediciliğinin neticesi gerçekleşebileceğine olan şüphesiz inancından ötürü tek çareyi Hakk'ın kendisine acıması ve rahmet etmesi olarak görür. Münâcât bölümü, acziyetinin ve zavallılığının idrakinde olan Firâkî'nin işte bu duygu ve düşünceler etrafında Allah'a samimi yalvarış ve yakarışlarını dile getirmek için oluşturduğu bir manzume olma niteliğini taşır.

Na't: Lügatte vasf demektir. Divan edebiyatında bilhassa Hazret-i Peygamber ve Çâr Yâr Hazarâtı ile Cenâb-i Alî vasfında yazılan manzumelerdir (Olgun, 1973, s. 113).

Firâkî'nin *Husrev Şîrîn*'inde de *Der-Na't-ı Fahr-i Kâyinât 'Aleyhi Efdâli's-Şalavât* başlığı altında yazılan na't bölümü, Allah'ın "Muhammedî" nura yönelttiği muhabbet, kâinatın yaratılışının da sırrını oluşturur düşüncesi temelinde oluşturulmuş ve bu görüş, bazı ayet ve hadislerle de desteklenmiştir. Eserin 153-215. beyitler arasını kapsayan na't bölümünün 153-208. beyitler arası Hazret-i Peygamber'in vasfında kaleme alınmıştır.

Firâkî, kıyamet gününde günahkârların bağışlanması için Hz. Peygamber'in şefaatçi olacağını, Hz. Peygamber'in bütün peygamberlerin en hayırlısı olduğunu vurgulayarak giriş yaptığı na't bölümüne İslam Peygamber'inin Mekke'de doğduğuna işaret ile Hz. Peygamber için Mekke'nin emsalsiz incisi, sultanı ve peygamberlik ülkesinin padişahı ifadelerini de ekler. Tasavvuf anlayışı içinde Hz. Muhammed'in bütün peygamberler içinde apayrı bir yere sahip olduğu sıkça dile getirilir ve tasavvuf neşvesi taşıyan şairler bu özel konumu ifade etmek için de başka hiçbir peygamber için kullanılmayan sadece Hz. Muhammed'e atfedilen özel remizlere başvururlar. Firâkî'nin de na't içinde yer verdiği "Le Amrük" ve "Levlâk" ifadeleri bu kullanımların en bilinenlerindedir. "Hicr" suresi içinde geçen "Le Amrük" ayetinde Allah'ın hiçbir peygamber üzerine yemin etmezken Hz. Muhammed'in hayatı üzerine yemin etmesi onun bütün inananlar için ilk örnek alınması gereken kul ve peygamber oluşunun Allah tarafından ifadesidir. Peygamber'in vahiy sahibi olduğu ifade edildikten sonra "Levlâk" ifadesi ile de Allah'ın kâinatı Hz. Muhammed'in yüzü suyu hürmetine yarattığı yani eğer Hz. Muhammed olmasaydı kâinatın yaratılmayacağı anlamındaki hadise gönderme yapılır. Tekvini yani yaratmayı aşk temeli üzerine oturtan tasavvufî anlayışın çok kullandığı iki söylemden "Le amrük" ve "levlâk" ifadelerinin bir arada kullanımı ile kâinatın yaratılışının temelinde Allah'ın Hz. Muhammed'e duyduğu muhabbet olduğu vurgulanmaktadır. Na't metninde Hz. Peygamber'in özellikle "miraç" mucizesine geniş bir yer ayrılır. Miraç hadisesi esnasında Hz. Peygamber'in bir kulun ulaşabileceği en son mertebeye çıkışı, "kâbe-kavseyn" remzi ile işaret edilmekte; Allah'la arasında "iki yay aralığı kadar kısa" bir mesafe bulunduğu, "Sidretü'l müntehâ" adı verilen bu noktaya Allah tarafından yaratılmış cismani ya da ruhani hiçbir varlığın yükselmediği dile getirilirken bu mucizenin sahibinin sadece Hz. Peygamber olduğu vurgulanır. Hz. Peygamber'i diğer peygamberlerle kıyaslayan Firâkî, önce Hz. Süleyman'ın yüzüğü ile rüzgâra hükmettiğine telmihte bulunur; buna karşın kendisi dışındaki bütün peygamberlerin peygamberlik görevlerinin belli bir zaman ve mekânla sınırlı kaldığı hâlde Hz. Muhammed'in gönderilişinden kıyamete kadar bütün zaman ve mekânları

idare etmeye memur kılındığının altını çizer. Ardından Hz. Musa'nın Nil'i asasıyla ikiye bölmesi mucizesine karşılık Hz. Muhammed'in parmağıyla ayı işaret ettiğinde ayın ikiye bölündüğü hatırlatılır; Hz. Musa'ya Allah tarafından vahyedilen Tevrat'a karşılık Hz. Muhammed'e Kur'an mucizesinin vahyedildiği belirtilir. Yine Hz. İsa'nın Kudüs'e giderken binek hayvanı olan eşeğe karşılık Miraç'ta Hz. Peygamber'e binek olarak Burak adında bir bineğin verildiği ve Hz. Peygamber'in Mescid-i Haram ve Mescid-i Aksa arasındaki yolculuğu bu şimşekten daha hızlı binek üzerinde gerçekleştirdiği hatırlatılır. Hz. İbrahim'in Kabe'deki putları kırışı "Azer" isimli putun adına yer verilerek hatırlatılırken Hz. Muhammed zamanında Kabe'nin tamamen putlardan temizlendiği dile getirilir. Yine Miraç mucizesi sırasında Hz. Peygamber'in göğün dördüncü katına ulaşmasıyla bütün peygamberleri arkasında bıraktığı, Hz. İsa ve Musa'nın ise Hz. Peygamber'in gelişini birbirlerine müjdeledikleri ifade edilir. Bütün bu anlatılanlarla Hz. Muhammed'in yaşadığı süre içinde sergilediği mucizelerin kendinden önceki peygamberlerin sergilediklerinden daha mucizevî olduğu dolayısıyla Hz. Muhammed'in son peygamber olarak bütün peygamberlerin en üstünü olduğuna işaret edilmiştir.

209-215. beyitler arası ise "Çâr Yâr-ı Güzîn" adıyla anılan ilk hâlife Hazret-i Ebubekir, ikinci hâlife Hazret-i Ömer, üçüncü Halife Hazret-i Osman ve Hazret-i Ali'nin vafında kaleme alınmıştır.

Sebeb-i te'lif: *Sebeb-i İnşâ-yı İ'n Nâme-i Nâmi ve Mûcib-i İmlâ-yı İ'n Tuḥfe-i Girâmi*:

(Bu saygıdeğer armağanın yazılmasının gereği ve bu meşhur eserin yazılmasının sebebi) başlığı içine giren 216-246. beyitler arasında şair Firâkî, eserini kaleme alışı şairane bir üslup ile şöyle açıklar: Gönlü kırılmış, perişan, umutsuz bir ruh hâli içindeki Firâkî, zamanın kendisine sürekli eziyet ve acı çektirdiği düşüncesindedir. Öyle ki gözünün yaşı hiç dinmemekte, mahzun gönü mutluluktan bir türlü nasiplenememektedir. Diğer taraftan da düşmanları ve kendisini çekemeyenler, bir türlü şaire göz açtırmamakta,

şairlik kudretini aşagılılamakta ve hak ettiğinin tersine onu sürekli küçümsemektedirler. Şairin gönlü zamanın kendisine hak ettiğİ değeri asla göstermeyeceğine inandığından beklenti ve umutlarını yitirmiş ve kurtuluşu uzlet köşesine çekilmekte bulmuştur. Akıl, gönüle bu küskün tavrına bir son vermesi, söz incilerini şairlik denizinden çıkarmaktan vazgeçmemesi yolunda telkinde bulunmasına karşın, gönül yakut değeriindeki sözleriyle mermer taşının farkını göremeyen, cevher değeriindeki sözlerine çanak çömlek kıymeti biçen, kuyumcu ile seyyar satıcı arasındaki farkı takdir edemeyen zihniyetin şiir söyleme şevkini ve arzusunu körelttiğini ve kendisine bezginlik ve bıkkınlık yaşattığını ve bütün huzurunu kaçırdığını izah eder. Akıl, gönülün öfke içinde söylediğİ sözlerin hiçbirinin gerçeklik payı taşımadığını çünkü zamanın sultanının Sultan Süleyman olduğunu ve karıncanın da söz söyleme kabiliyetine sahip kuşun -murg-i sühandan- da sahibinin Sultan Süleyman olduğunu ateşli bir dille izah eder. Özetlemek gerekirse Firâkî bu bölümde devrinde şairlik gücünün ve şiirlerinin hak ettiğİ değeri görmediğini; ama eseriyle padişah Kanuni Sultan Süleyman'ın dikkatini cezbedebilir ve beğenisini kazanabilirse makus talihinin değışeceğine olan inancını dile getirmektedir. Gelenek gereğİ önce padişahın adını zikretmektedir, çünkü dünya evindeki lutf ve ihsan kapısının esas sahibi padişaktır, devlet kademesindeki konumu her ne olursa olsun diğeri yöneticiler padişahın kuludur. Şair bu kabulden hareketle beklentisini karşılayacağı kişi olarak önce Sultan Süleyman'ın adını zikretse de eserini sunmak istediğİ kişinin sadrazam İbrahim Paşa olduğunu,

Emîrâ Āşafâ ' âlem-penâhâ
Vühûş u ins ü cân âdem-penâhâ

Terahhûm kıl terahhûm kıl terahhûm
Firaķî derdmend eyler tazallum (328-329)

Kelâmum dūn olup olmaz müşerref
Nazar kılmazsa ger lutf ile Āşaf (350)

beyitleriyle açıkça dile getirmektedir.

Padişah Kanuni Sultan Süleyman ve veziriazam İbrahim Paşa için övgü:

Firâkî, Padişah Kanuni Sultan Süleyman ve veziriazam İbrahim Paşa'nın övgüsü için ayrı bir başlık açmamış; *Sebeb-i İnşâ-yı İn Nâme-i Nâmi ve Mucib-i İmlâ-yı İn Tuḥfe-i Girâmi* başlığını taşıyan bölümün 247-275. beyitler arası Sultan Süleyman'ın övgüsüne ayrılmıştır. Firâkî, 276-290. beyitler arasını da Kanuni Sultan Süleyman için dua bölümü olarak tanzim etmiştir. 290-307. beyitler arasında Kanuni karşısında kendisinin bir karınca kadar aciz olduğunu anlatırken karıncanın Hazreti Süleyman'a hediyesinin bir parça çekirge bacağı olması gibi kendisinin de naçizane eserini Sultan Süleyman'a sunmasının edepsizlik olacağından dem vurur; buradan hareketle de vaziyetini bildirmek ve hediyesini takdim etmek için başka bir adil kapı bulması gerektiğini bunun için de en uygun adresin veziriazam²⁴ İbrahim Paşa olduğunu belirtir ve 309-321. beyitler arasını veziriazam İbrahim Paşa'nın övgüsüne ayırır.

²⁴ Bugünkü Yunanistan sınırları içinde bulunan Parga yakınlarında bir köyde doğduğu ve altı yaşındayken Türk korsanlar tarafından kaçırılarak Manisalı dul bir hanıma köle olarak satıldığı rivayet edilen Pargalı İbrahim Paşa'nın Kanuni ile tanışması Sultan'ın sancak beyi olarak bulunduğu Manisa'da gerçekleşir. Kaynakların bu tanışma ile ilgili rivayeti şöyledir: Şehzade Süleyman av sırasında keman ya da kemençe sesi duyar ve icracısını merak eder. Şehzade'nin huzuruna çıkarılan Pargalı bu ilk karşılaşmanın ardından sık sık Manisa Sarayı'na davet edilir. Hatta kaynakların bildirdiğine göre Pargalı'yı satın alan kadın Pargalı'nın sık sık saraya davet edilmesi üzerine onu azat eder. Azat edilen Pargalı İbrahim artık Şehzade Süleyman'ın meclisinin en başta gelen nedimidir ve ikili arasındaki dostluk Şehzade Süleyman tahta çıktıktan sonra da artarak devam eder. İbrahim Paşa, Sultan Süleyman'ın has odabaşısı iken 1522 yılında veziriazam olarak tayin edilir. İdam edildiği 1536 yılına kadar bu görevde kalan Pargalı İbrahim Paşa 1524'te Padişah'ın kız kardeşi Hatice Sultan'la evlendirilir. Bu evliliğin ardından iyice güçlenen İbrahim Paşa halk arasında "makbul İbrahim Paşa" olarak da anılır. Padişah tarafından 1528 ya da 1529 yılında verilen seraskerlik beratıyla İbrahim Paşa'nın kudreti doruk noktasına ulaşmıştır. Padişah üzerindeki nüfuzu tartışılmaz bir boyutta olan İbrahim Paşa, Osmanlı Devleti'nin özellikle Batı ile olan ilişkilerinde de neredeyse belirleyici bir rol oynar. Paşa'nın iyi bir müzisyen oluşu yanında şiirle bizzat uğraşması, tarih ve coğrafyaya olan merakı, ana dili Rumca dışında Türkçe, İtalyanca, Arapça, Farsça'yı bilmesi, Doğu ve Batı sanatları üzerinde zamanında yaşayan ortalama bir bürokratin sahip olabileceğinin üzerinde bir görgü, kültür ve birikime sahip oluşu Padişahın ilgi ve sevgisine sonuna kadar mazhar olan İbrahim Paşa'nın Kanuni'nin nazarındaki değerini yorumlayan yerli ve yabancı kaynakların üzerinde ittifak ettikleri bir nokta olarak ön plana çıkmaktadır.

Kaynaklarda İbrahim Paşa'nın edebî hâmilîğinden de söz edilmektedir. Veziriazamlığı süresince çok sayıda şairin hâmisi olarak kendisinden söz edilen İbrahim Paşa'nın himaye ettiği şairler arasında Hayâlî Bey, Hayretî, Deli Birader namıyla şöhret bulmuş olan Gazâlî, Yahyâ Bey, Latîfî, Figânî gibi dönemin ünlü şairlerinin adı geçmektedir. Firâkî'den bahseden kaynaklarda şairin İbrahim Paşa tarafından himaye edildiğine dair bir açıklama yer almadığı gibi İbrahim Paşa'nın sanat hamiliğinin ayrıntısıyla işlendiği Lâtîfî tarafından kaleme alınmış Enîsü'l-fusaha ve Evsâf-ı İbrahim Pâşâ başlıklı iki risâlede de İbrahim Paşa'nın himaye ettiği şairler arasında Firâkî'nin ismi geçmemektedir. Bu iki eser ve İbrahim Paşa'nın yaşamı ve sanat hâmilîği hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Tezcan, 2004; Kanuni Sultan Süleyman Dönemi sanat hamiliği hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. İnalçık, 2003.

Firâkî aynı zamanda mesnevinin hatime bölümü içinde yer alan *Be-Payân-Resîden-i Īn Şeb-i Kâdr-i ‘Anber-feşân ve ber-Āmeden-i Şubh-ı Sa‘âdet ez Maṭla‘-ı Ümîd-vâr-ı Huceste-Zebân* başlıklı son bölümde eğer İbrahim Paşa’ya sunduğu *Husrev ü Şîrîn*, Paşa’dan beklediği ilgi ve takdiri görürse bir *Şehnâme* ile birlikte Nizâmî’nin hamsesini de kaleme almak istediğini ifade etmektedir.

Felekten şikâyet ve eserin kabulü için dua bölümü: *Şikâyet ez-Aḥvâl-i Dîger-gün-ı Hîş Īltimâs-ı Kâbûl-i Tuḥfe-i Īn Dervîş* başlığını taşıyan ve 328-365. beyitler arasını içeren bölüm *Husrev ü Şîrîn*’in giriş bölümü içindeki son başlıktır. Bu bölümün ardından gelişme bölümüne yani hikâyeye geçilir.

Şikâyet ez-Aḥvâl-i Dîger-gün-ı Hîş Īltimâs-ı Kâbûl-i Tuḥfe-i Īn Dervîş başlıklı bu bölümün 328-350. beyitler arası tamamen şairin veziriazam İbrahim Paşa’ya hitabı biçiminde kaleme alınmıştır. Şair, söz konusu beyitlerde önce İbrahim Paşa’yı över, daha sonra içinde bulunduğu müşkül vaziyeti arz eder. Ardından zamanın ve kendisine düşmanlık besleyen kimselerin zulümlerinden kendisini kurtarabilecek tek kişinin İbrahim Paşa olduğunu ve ancak onun eserine lutuf nazarı ile bakması sayesinde eserinin değer ve anlam kazanacağını belirtir. Şair, 351.-356. beyitlerde ise bir gül bahçesi olarak nitelediği eserinin neşv ü nema bulması ve dikenleri, kötü rüzgârları vb. kötü niyetlileri bu bahçeden uzak eylemesi için Allah’a yakarır. 357-364. beyitler arasını ise Sultan Süleyman ve veziriazam İbrahim Paşa için dua bölümleri olarak düzenler.

Asıl Konunun İşlendiği (Gelişme) Bölüm: Mesnevînin gelişme bölümü olarak ifade edilen hikâye bölümünün başlangıcı *Maṭla‘-ı Dâstân-ı Husrev u Şîrîn* başlığını taşır ve hikâye, 381-2745. beyitler arasını kapsar. Hikâye;

İrüp emr-i İlâhî nâ-gehânî
Çü dürdi defter-i Nûşîn-revânı (381)

beytiyle başlar ve

Nedür dünyā denī vü dūn u murdār
Aña meyl eylemek ādem zihī ‘ār (2745)

beytiyle sona erer.

Hikāye bölümünü oluşturan 30 bölümün de başlığı klasik mesnevi tertibine uygun olarak Farsça’dır. Söz konusu bölüm başlıkları ve her başlığın içerdiği beyit sayısı şu şekilde sıralanmıştır:

Maṭla‘-ı Dāstān-ı Husrev ü Şīrīn (366-438), *Pervāz Kerden-i Pervīz Mānend-i Şeh-bāz be-Āheng-i Şayd* (439-467), *Siyāset Kerden-i Pervīz be-Ġulām-ı H‘īş* (468-499), *Güşāden-i Hürmüz Dürc-i Pend Rev-i Müzeyyen Sahten-i Güş-ı Ferzend-rā* (500-540), *Çāšnī sāhten-i Şābūr Şeker-Şīrīn Şūr-engiz-rā ve Çeşānīden ez-Ān Şeh-zāde-i Pervīz-rā* (541-631), *Nişānīden-i Şābūr Nihāl-i Muḥabbet Husrev-rā der-Dil-i Şīrīn* (632-700), *Nigāšten-i Şābūr Şuret-i Āfet-engiz Şīrīn der-Levḥa-yı Dil-i Endūh-gīr-i Husrev* (701-737), *Şikār Reften-i Ān Şīr-Zāde-i Bīşe-i Şecā‘at ve Resīden be-Ān Ṭurfē Müşgīn Ġazāl-i Şahrā-yı Melāḥat* (738 - 806), *Resīden-i Ān Dürr-i Yegāne be-Şadef-i Zevraḳ-ı Hilāl ez-Kār* (807-935), *Fürüzān-Kerden-i Husrev Āteş-i Süzān-ı Kīne-rā ve Hīmevār-ı Sühten-i Behrām-ı Çüpīne-rā* (936 -1017), *Nāme Nüvišten-i Şīrīn-i Şūr-engiz der-Vefāt-ı Peder-i Pervīz* (1018 -1063), *Resīden-i Ta‘vīz-i Bāzū-yı Murād be-Dest-i Husrev-i Ferīdūn-nihād ve Pervāz Kerden-i Kumrī-i Nālān be-Süy-ı Ān Sehī Serv-i Hīramān* (1064 -1157), *Dühter-i Mehīn Bānū Hil‘at-ı Fāḫir-i Mestūrī rā be-Endāze-i Kāmet-i Kıyāmet-i Ān Serv-i Sehī-Bālā* (1158-1234), *Fütāden-i Murğ-i Dil-i Ferhād-ı Miskīn be-Dām-ı Zülf-i ‘Anber-Bār-ı Şīrīn* (1235-1263), *Üstād Taleb-Kerden-i Şīrīn Berāy-ı Āmeden-i Şīr* (1264 -1291), *Kūh Kenden-i Ferhād-ı Endūh-gīn be-nāḫun Tīşe-i Elmās-Pişe Rüy-ı Gerd-Ālūd-ı Zemīn-Rā Dicle-i Hūn Sahten ez-Dīde-i Hūnābe-Feşān-ı Cüy-ı Şīrīn-rā* (1292-1354), *Be-Münāzara Kerden-i Husrev be-Ān Mu‘tekif-i Künc-i Şabūrī ve Gıriftār Şoden-i Ān Yūsuf-Şıfāt-ı Zeliḫā-Nā-dīde be-Meşakḳat-i Tengnā-yı Çāh-ı*

Dürî (1355 -1458), *Ber-Âmeden-i Âftâb-ı Tâli‘ Ân Tire-i Şeb ve Hâlâş Yâften-i Ez Çâh* (1459-1607), *Küh Kenden-i Ferhâd-ı Ğamgîn ü Nâ-şâd Küh-ı Bisütûn râ be Tîşe-i Pülâd* (1608-1671), *Tâze sâhten-i Ân Sehâb-ı Mekremet Giyâh-ı Pejmurde-i Bisütûn-râ ve Feşânden-i ber-ân Şadef-i Muhabbet Kaţarât-ı Dürr-i Meknûn-râ* (1672-1788), *Şikesten-i Şîşe-i ‘Ömr-i Ferhâd-ı Maĥzûn ez-Hârĥâ-yı Hâristân-ı Bî-Sütûn* (1789-1951), *Nâme Nüvişten-i Husrev be-Tariĥ-i Serzeniş der-Vefât-ı Ferhâd be-Ân Serv-i Nâ-şâd* (1952-2002), *Resîden-i Nâme-i Şehryâr be-Şîrîn-i Şeker-Güftâr* (2003-2011), *Cevâb Nüvişten-i Şîrîn Nâme-i Pervîz-râ ve Resânîden-i be Câmeş-i Ân Cüllâb-ı Zehr-âmîz-râ* (2012-2049), *Reften-i Nesîm-i Seherî be-Cânib-i Çemengeh* (2050-2140), *Resîden-i Şeh-bâz-ı Tübâ-Şikâr be-Cevlângâh-ı Ân Zîbâ-yı Tezerv-i Hoş-refâr* (2141-2222), *Bâz-geşten-i Ân Husrev-i İskender-ĥaşmet-i Teşne-leb Çeşme-i Zindeġânî ve Pervâz Kerden-i Tuĥîvâr be-Cânib-i Şekeristân-ı Sipâĥânî* (2223-2301), *Pejmurde-Şoden-i Ân Tâze Gül-i Bûstân-ı Zîbâ-yı Ân Bî-i‘tidâlî-yi Semûmî Vâdî-yi Nâ-Şekîbâyî* (2302-2374), *Ķırân Kerden-i Mâĥ-ı Âsmân-ı Sa‘âdet be-Zühre-i Ĥuceste-Ĥulû‘-ı Sipîhr-i Leĥâfet* (2375-2516), *Berk-rîzân-ı Ân Dü Tâze-Nihâl-i Bûstân-ı Civânî ez Tünd-i Bâd-ı Ecel der-Mevsim-i Bî-İ‘tidâl-i Şarşar-ı Ĥazânî* (2517-2605), *Peydâ Şoden-i Mu‘cizât-ı Nebî der- Helâk-ı Mülk-i Husrev-i Ğabî* (2606-2745).

Hâtîme (Bitiş): Mesnevinin hâtîme bölümü *Münâcât Be-Dergâh-ı Ķâdî‘i-Hâcât* (2746-2761) *Be-Payân-Resîden-i Ĥn Şeb-i Ķadr-i ‘Anber-feşân ve ber-Âmeden-i Şubĥ-ı Sa‘âdet ez Maĥla‘-ı Ümîd-vâr-ı Ĥuceste-Zebân* (2762-2817) başlıklarından oluşur.

2.1.2. Ahenk Unsurları

Tahir OLGUN, *Edebiyat Lügatı* adını taşıyan eserinde ahenk sözcüğünü “Manzum, mensur bir sözün kulaĥa güzel ve pürüzsüz gelmesi, adeta hafif tertip bir musiki tesiri yapmasıdır” şeklinde tanımlar (Olgun, 1973, s. 17).

Sözün ahenkli oluşunu ifade için tezkireler ve divan dibacelerinde elfâz, edâ, mevzun, selis, selâset gibi kavramlar kullanılırken şiirde akıcılığın anlamla bütünleşen âhenkle sağlandığının altı çizilmiş, sözü musiki etkisi yaratacak kadar akıcı söyleyebilme anlamında kullanılan “selâset” terimi klasik şiir eleştirisinde iyi şairliğin temel hükümlerinin en başta gelenlerinden biri olarak kabul edilmiştir (Macit, 2002, s. 172).

“Eski Şiir” ve “Eski Şairleri Okurken” başlıklı iki makalesinde divan şiirinin özellikle ses yönü üzerinde duran Ahmet Hamdi Tanpınar, eski şiir geleneğimizde sözün ses ile olan ilişkisini değerlendirirken şöyle der:

Eski şairlerin en büyük meziyetleri şiirin dilden çıktığını, onun mucizeli bir imkânı olduğunu bilmeleri, heyecanlarını sözün manasına değil, mısraın sesine ve bir mısraa sıkıştırdıkları o harikulâde harekete emanet etmeleriydi(Tanpınar, 1998, s. 177).

Eski şairlerin büyük tarafları bilerek veya bilmeyerek kendilerini sese emanet etmeleridir; bütün o oyunlar, mazmunlar hepsi bu sesi yüklenen, taşıyan vasıtalarıdır. Bu cinsten bir sanat anlayışında hâkim olan esas, söylenilen şey değil, söyleyiş tarzıdır. Onun içindir ki eski şairler şiir yazmazlar, söylerlerdi (Tanpınar, 1998, s. 180).

Tanpınar’ın da divan şiirindeki ses ve söyleyişe verilen öneme ve bu şiirin esas güçlü tarafını oluşturanın ses unsuru oluşuna işaret ettiği yukarıdaki cümlelerin ardından ahenk yönünün oldukça güçlü olduğunu düşündüğümüz Firâkî’nin *Husrev ü Şîrîn*’i taşıdığı ahenk unsurları açısından yani “Ritm, Vezin, Kafiye, Redif, Yinelemeler, Armoni ve söyleyişle ilgili söz sanatlarının” metindeki kullanılış biçim ve özellikleri açısından ele alınacaktır.

2.1.2.1. Ritm

Hecelerin belli sayıda öbekleşmeleriyle, vurgulu ve vurgusuz, uzun ya da kısa heceler düzenli dizilişle şiirde ritim sağlanır (Aksan, 1995, s. 233). Şiirde ritm unsurları vezin ve kafiyedir.

2.1.2.1.1. Vezin

Divan şiirinde aruz başlıca ritm aracı olmaktadır (Aksan, 1995, s. 238). “Çadırın ortasına destek olarak dikilen direk anlamına gelen aruz Arap, Fars ve Türk edebiyatlarında “Hecelerin uzunluk ve kısalıkları temeline dayanan nazım ölçüsü anlamında kullanılır” (Dilçin, 2009, s. 3). Arap edebiyatına ait bir ölçü türü olan aruz önce İran edebiyatına, İran edebiyatından Türk edebiyatına geçmiştir. Arap dilinin özellikleri temelinde oluşturulmuş aruz, Türk şairleri tarafından başlangıçta yadırganmış; Türk şairleri, Arap aruzu yerine İranlılar tarafından pek çok değişikliğe uğratarak yeniden düzenlenmiş olan İran aruzunu kullanmayı tercih etmişlerdir. Klasik Türk şiirinin kuruluş dönemi olarak da ifade edilen XIV. ve XV. yüzyıllarda özellikle Türkçede uzun ünlü bulunmayışı aruz ölçüsünün uygulanmasında en büyük güçlüğü doğurmuştur. Türk dilinin yapısına bu çok yabancı ölçü Türkçe sözcükleri neredeyse tanınmaz hâle sokan uzatma ve kısaltmalarla pek çok hatalar, zorlamalarla uygulanmaya çalışılmıştır. Geçen yüzyıllar içinde Türk kültürünün İran ve Arap kültürleri ile yakınlaşması neticesinde Türk dili de bu yakınlaşmadan etkilenmiş; bu yakınlaşma, en önemli karakteristiği sayı bakımından Türkçe sözcüklerin Arapça ve Farsçaya oranla daha az yer tutması ve özellikle Farsçaya ait gramer kaidelerinin işlek olarak kullanılması olarak sıralanabilecek özellikleriyle klasik Osmanlıcanın Türkçenin XVI. yüzyıldan itibaren yazı diline hâkim olması sonucunu doğurmuştur. Klasik şiirin dili Osmanlıcanın taşıdığı bu özellikler, aruzu kullanmada Türk şairlerinin işini büyük oranda kolaylaştırmıştır (İpekten, 2011, s. 141).

Bir XVI. yüzyıl klasik eseri olan Firâkî'nin *Husrev ü Şîrîn*'inde tabii olarak kullanılan ölçü aruz ölçüsüdür. Aruzun Hezec bahrinin *Mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün* kalıbı ile yazılmış olan eserde şair, eserin tamamında aynı kalıbı kullanmış, farklı bir kalıp denememiştir. Bu müseddes kalıp kısalığı ve işlekliliği nedeniyle daha çok mesnevi biçimindeki uzun hikâyelerde kullanılmıştır (İpekten, 2011, s. 176). Firâkî'nin *Husrev ü Şîrîn*'ini tercüme ettiği XVI. yüzyılda her ne kadar klasik Osmanlı Türkçesi tam

anlamıyla yazı diline hâkim olmuş, Türkçe eserlerde Arapça ve Farsça sözcük kullanımı artmış olsa da bu yüzyılda eser vermiş pek çok şairde rastladığımız ve aruz kusurları olarak ifade edilen kullanımlara Firâkî'nin metninde de rastlanmaktadır. Eser içindeki aruz kusurları şu şekilde sıralanabilir:

2.1.2.1.1.1. Vasl (Ulama)

Vasl “bağlayış, ulama” demektir. Sonu ünsüzle biten bir sözcüğü, ondan sonra gelen sözcüğün ünlü harfine bağlamaktır. Ulama, ölçüde yan yana iki açık hece gerektiği zaman yapılır (Dilçin, 2009, s. 12).

Eski şairler (a, e, i, o, ü) ile başlayan kelimelerde vaslı caiz görürler, fakat “ayın” ve “h” harflerine yapılan vaslı kusur sayarlardı (Olgun, 1973, s. 179).

Firâkî'nin *Husrev ü Şîrîn*'i üzerinde hikâye bölümü içindeki 1000 beyit üzerinde yaptığımız (366-1366. beyitler arası) çalışmada 726 beyitte ulama yapıldığını tespit ettik. /a/ ve /e/ sesleri başta olmak üzere diğer ünlülere de vasl yapıldığı görülmektedir. Vasl yapılan beyit sayısının 1000 beyit üzerinden oranlandığında %72,6 oranında vasla başvurusu Firâkî'nin vaslı âhengi sağlamada çok önemli bir araç olarak kullandığını göstermektedir. Firâkî atıf vavı /u/ /ü/ seslerini bir önceki hecenin ünsüzüne dâhil etmek, izafet kesrelerinin bir çoğunu bir önceki ünsüze bağlamak için de vasla başvurmuştur. Metindeki kullanım sıklığı sebebiyle /it-/ /eyle-/ /ol-/ yardımcı eylemlerine /ol/ ve /an/ işaret sıfatlarına yapılan vasl sayısı dikkat çekmektedir.

Ayn'a vasl yapmak çok rastlanmamakla birlikte pek çok klasik şair gibi Firâkî'nin de kullandığı bir yoldur:

Ṭoludur gevher ʿışkıyile gūşı
Benüm gibi ider cūş u ḥurūşı (827)

Didi anuñ raķībinden şaķın hā
Eyitd'ā aşıķa sengden ne pervā (1383)

Şabā gibi yetişdi būstāna
Yüzün sürdi ol 'ālī āstāna (1501)

Aşağıdaki beyitte ise atıf vavlarının tamamının üzerine vasl yapılması ulamanın başarılı kullanımlarından birine örnek tekil etmektedir. Mısranın akıcılığı ulamalarla sağlanmıştır:

Gidüp tāc u serīr ū baht u rahtum
Bugün bir pāre tahta oldu tahtum (856)

Aşağıdaki beyitin ilk mısrasında arka arkaya tekrarlanan **arkun** sözcükleriyle takip eden iki sözcüğünün vaslla bağlanması mısraya beklenen selaseti veremediği gibi neredeyse tenafür olarak nitelenebilecek zor bir söyleyişin ortaya çıkmasına neden olmuştur.

İrişdi **arkun arkun iki** 'ummān
Karışdı birbirine oldu cūşān (945)

Aşağıdaki beyitin ilk mısrasında izafet kesreleri ve ol- yardımcı eylemi üzerine yapılan vasl mısranın bir sonraki mısrayla ahenkli bir bütün oluşturmasına yararmış yerinde bir müdahale olarak görünmektedir.

Çerāğ-ı bezm-i eflāk **oldı** mürde
Kamu pervāne-i encüm füsürde (1084)

Vezin gereği olarak yapılan iki sözcük arasındaki hece düşmeli ulamalara Divan şiirinin her döneminde yazılmış eserlerde rastlamak mümkündür. Cem Dilçin (1991), bu tür ulamaların bir vezin kusuru sayılmadığı gibi bir ustalık olarak görüldüğü düşüncesindedir. Dilçin'e göre şairlerin dizede bulunan doldurma bir sözcüğü atma olanakları varken bunu yapmamaları ustalık göstergesi olarak değerlendirilmelidir. Bu ulamalar: Ki bağlacıyla yapılanlar ve biri ünlüyle bitip diğeri ünlüyle başlayan herhangi iki sözcük arasında yapılanlar olmak üzere iki türüdür.

Ki bağlacıyla yapılan hece düşmeli ulamada ki bağlacından sonra ünlü ile başlayan bir sözcük gelince bağlacın –i ünlüsü düşmektedir.

İkinci durum ise biri ünlüyle bitip öteki ünlüyle başlayan herhangi iki sözcük arasında görülmektedir. İlk sözcüğün sonundaki ünlü düşerek iki sözcük birbirine ulanarak okunmaktadır (Dilçin, 1991, s. 139).

Firâkî'nin *Husrev ü Şîrîn*'inde 366-1366. beyitler arasındaki 77 beyitte hece düşmeli ulama yapılmıştır. Hece düşmeli ulamalara metinden örnekler:

Şürü' idüp sehâ vü 'adl ü dâda
Kılurd'âbâ vü ceddinden ziyâde (383)

Ne şehdür **k'estire** iki yañada
Toludur sâ' idinden sîm sâde (586)

Çomış her cânibind'**üstâd**-ı revzen
Şanasın her biri bir çeşm-i rüşen (649)

İdüp segler zebûn âhû-yı Çîni
Şoyarlard'**ar**kasından püstını (766)

Şehâb-ı çeşmüm idüp gevher-efşân
Dür ü la' l **il'idem** deryâ yüzün kân (825)

Egerç'**ol**muşdı bunlara şeb ü rûz
Şeb-i Qadr ü Berât u 'îd-i Nev-rûz (914)

Didi Pervîze **k'ey** gamgîn ü nâ-şâd
Atañuñ aldı 'ömri hürmenin bâd (919)

Mübâdirler şafına varduğ**nc'oh**
Gögüs tutup aña dirlerdi oh oh (949)

Nice ma' mür ola **k'ol**maya vîrân
Nice mesrûr ola **k'ol**maya giryân (1872)

2.1.2.1.1.2. İmale (Uzatma)

“Çekme” demektir. Ölçüde, kapalı hece gereken yerlerde açık heceyi biraz uzatarak okumaktır. İmale, aruzda bir kusur sayılır. Arapça ve Farsça sözcüklerdeki kısa hecelerde yapılamaz. Daha çok Türkçe sözcüklerdeki kısa heceli eklerde ve Farsça tamlamalardaki izafet kesrelerinde yapılır. Aruzda iki türlü imâle yapılmıştır;

A. İmâle-i maksûr (Kısa uzatma)

Buna illet (hastalık) ya da İstihlâf (yerine geçme) da denir. İmâle-i maksûr Türkçe kelimelerde yapılan uzatmadır. Türkçede uzun sesli bulunmadığı için kısa okunması gereken hecelerin uzun okunmasına imâle denir ve aruzda büyük hata sayılır. Aruz hatası sayılmasına rağmen klasik şiirimizin her döneminde bütün şairler tarafından yapılan imâleyi bazı usta şairlerin şiirlerindeki âhengi artırmak için ustaca ve bilerek yaptıkları da bilinmektedir.

Firâkî'nin *Husrev ü Şîrîn*'inde imâle-i maksûr hemen hemen her mısradaki kullanıldığı görülen bir aruz tasarrufudur. Ele aldığımız 366-1366. beyitler arasında Türkçe yapılar üzerinde görülen imaleleri kendi içinde Türkçe sözcükler üzerinde ve Türkçe ek düzeyindeki yapılar üzerinde rastladığımız imaleler olmak üzere iki ana gruba ayırıp Türkçe sözcükler üzerinde yapılan imaleler içinde ile ve gibi edatları yanında yardımcı eylemi için de üzerindeki imale sıklığı nedeniyle ayrı bir grup oluşturduk. Türkçe olmayan yapılardan izafet kesresi ve atıf vav'ları üzerinde yapılan imaleleri de ayrı bir grup altında ele aldık.

Türkçe sözcükler üzerinde med: Türkçe kelimelerde, özellikle kelime ortasında ve i ünlüsü dışındaki ünlülerde yapılanlar hoş karşılanmamakla (Saraç, 2007, s. 211) birlikte Firâkî'nin Türkçe kelimeler üzerinde imaleye sıkça başvururken pek de ses ayrımı gözetmediği görülmektedir. 366-1366. beyitler arasında 658 beyitte Türkçe sözcükler

üzerinde imale yapılmış olması şairin bu tavrını açıkça ortaya koymaktadır . Hatta bir beyit üzerinde birden çok Türkçe sözcük üzerinde imaleye rastlamak sıkça karşılaşılan bir durumdur. Türkçe sözcükler içinde **ac**, **aña**, **ol-**, **var**, **yir**, **tag**, **ur-** imaleli kullanımına en sık rastlanılan sözcüklerdir.

Aşağıdaki beyitte imale tamamen Türkçe sözcükler ve ekler üzerinde yapılmıştır.

Ƙığırđı† y†anın†a ol gül bud†ağın
Yepüp arğ†asın öpd†iki† yañ†ağın (502)

Aşağıdaki beyitte de imaleli kullanılan yapıların tamamı Türkçe sözcük ve eklerden oluşmaktadır. Beyitin muhtevasına hâkim olan ölüm atmosferinin paralel biçimde kullanıldığı görülen imaleli yapılarla pekiştirildiği ve beyit üzerinde iyiden iyiye ağır bir hava yaratıldığı görülmektedir.

Ecel peyki† yilerdi† a†ra yirde
Yaturdı† ağ† bedenler қа†ra yirde (963)

Gibi ve ile edatlarının imaleli kullanımı da oldukça sık rastlanan bir durumdur. 366-1366. beyitler arasında 55 beyitte gibi edatının imaleli kullanımına rastlanmaktadır. İle edatı ise söz konusu beyitler içinde 102 beyitte imaleli olarak kullanılmıştır.

Aşağıdaki beyitlerde her iki mısrada da gibi edatlarının imaleli söylenişi beyitlerde zaten güçlü olan paralelizmin aynı yerlerde tekrar edilen uzun seslerle daha da pekiştirilmesine yaramıştır.

İçüme dâğ urduñ lâle gi†bi†
Gözüm yaşını saçduñ jâle gi†bi† (620)

Çıçalum serv gi†bi† her kenāra
Açalum şu gibi† ol hoş diyāre (1095)

İki gevher gibi† bir dürc içinde
İki ağ†er gibi† bir burc içinde (1147)

Gehî ħūr i↑le ‘işret kııurđı
Gehî ħılmān ile↑ Őoĥbet kııurđı (436)

Ŧurup Bānū hezerān Őevket ↑ile↑
ĤoŐ istiĥbāle ħıĥdı ĥurmet ↑ile↑ (1121)

Türkçe eklerin imaleli kullanımları:

İyelik eki (-I, -sI) nin imaleli kullanımı: Sık kullanıldığı görülen bir başka ek türü de iyelik ekidir. 366-1366. beyitler arasında 238 beyitte kullanılmıştır.

AŞağıdaki beyitte iyelik eklerinin tamamı imaleli kullanılmıştır. İyelik eklerinin uzun okunuşu beyitin müzikalitesini en üste taşımış ve beyitte anlam olarak vurgulanmaya ħalıŐılan iki insanın birbirinin güzelliğini seyrederken duydukları hayranlık karşısında donup kalıŐı uzun sesler sayesinde yaratılan ađırlaŐtırılmıŐ havayla okura duyurulmuŐ ve Şaşkınlık hissi pekiŐtirilerek okurun muhayyilesinde resim görüntüsünde imajlar yaratılmıştır:

Bu anuñ ol bunuñ ĥüsni↑ne ĥayrān
İderlerdi biri↑ biri↑ni seyrān (879)

Biri↑ ŐimŐād ü biri↑ serv-i āzād
Biri↑ ĤurŐid ü biri↑si↑ FeraĥŐād (883)

Biri↑nūñ gülleri↑ ser-sebz ü ĥandān
Biri↑ sūnbüllerin itmiŐ periŐān (885)

Görülen (bilinen) geĥmiŐ zaman ekinin imaleli kullanımı: Görülen geĥmiŐ zaman eki -dI eserde imaleli kullanımına en sık rastlanan Türkçe ek yapısıdır. 366-1366. beyitler arasında 318 beyitte görülen geĥmiŐ zaman eki -dI üzerinde imale yapılmıştır.

AŞağıdaki beyitte bütün görülen geĥmiŐ zaman eklerinin imaleli kullanıldığı görölmektedir.

Mühey'olmuş idi[†] esbāb-ı 'işret
Buyurdi[†]lar açıldı[†] bāb-ı 'işret (1135)

Aşağıdaki iki beyitte mısraların ilk sözcüklerine getirilen görülen geçmiş zaman eklerinin imaleli kullanımı beyitlerde var olan paralelizmi güçlendirmeye yardımcı bir unsur olarak yorumlanabilir:

Çekerdi[†] lāle cām-ı ergāvānī
Giyerdi[†] gül libās-ı şādmānī (448)

Bilemezdi[†] bu derdüñ çāresini
Yıgamazdı[†] dil-i āvāresini (1260)

Yönelme durumu eki -A metinde imaleli olarak kullanılan bir başka önemli Türkçe ektir. 366-1366. beyitler arasında 204 beyit içinde yönelme durumu ekinin imaleli kullanıldığı görülür. Tabii -A sesinin imaleli kullanımı hoş karşılanmamakla birlikte âhenge katkı açısından da bu seslerin -i ünlüsünün yarattığı müzikaliteyi sağlayamadığı hatta ahengi kesintiye uğrattığı görülür. Aşağıda yer alan beyitler, -A sesinin imaleli kullanımının beyit içindeki ahengi nasıl kesintiye uğrattığını örnekler niteliktedir:

İdüp kırbān özine leşkerini
Kaçup gitdi ele[†] alup serini (987)

Hudāya[†] yoğ idi hiç istinādı
İderdi kuvvetine[†] i' timādı (989)

Görüp ta' zīm ü tekrīme[†] sezā-var
Ayağına[†] cevāhir itdi işār (1342)

Nigāruñ göz yüzine[†] bakdı kaldı
Tecellī nūrına[†] müstağriķ oldu (1349)

-I ve -dA hâl eki imaleli kullanılan diğer Türkçe ek yapılarıdır: 366.-1366. beyitler arasında 73 beyitte belirtme durumu eki -I'nin imaleli kullanımı mevcutken sözkonusu beyitler arasında bulunma durumu eki -dA'nin imaleli kullanıldığı beyit sayısı 74'tür.

‘Uṭarid gördi destinde↑ kalem var
Kimi bağlandı h̄idmetde↑ kalem-var (431)

Medāyin yöresinde↑ vardı bir tağ
Zemīnūñ sīnesinde↑ bir qara dağ (748)

Yüzi yirde vü alçaqlar maqāmı
Benüm gibi anuñ da telh̄ kāmı (828)

Yukarıda sıralanmış olan ve imaleli kullanımına sık rastlandığı belirtilen ek türleri dışında daha seyrek olmakla birlikte imaleli kullanıldığı tespit edilen diğer Türkçe ek türleri şunlardır:

Şart eki: Şart eki -sA 366.-1366. beyitler arasında 43 beyitte imaleli olarak kullanılmıştır.

Soru yapısı: -mI soru yapısı 15 beyitte imaleli kullanılmıştır.

Olumsuzluk eki: Olumsuzluk eki -mA: 31 beyitte imaleli olarak kullanılmıştır.

Aşağıdaki beyitler anlamca birbirini tamamlamakla birlikte paralel biçimde dizilmiş olan soru, olumsuzluk ve şart eklerinin her üç beyitte de imaleli kullanımı imalelerin beyitlerin ses yönünü desteklemek amaçlı gerçekleştirildiğini düşündürmektedir. Bu durum anlamın da daha belirgin biçimde ortaya çıkmasına hizmet etmektedir:

Dırahtuñ ger budanma↑saydı ʔalı
Bitürür miydi hiç taze nihāli

Dökülme↑se↑ şükūfe şāhdan hiç
Kaçan bitseydi mīve ir eger giç

Ekinci dānesin kılma↑sa der-hāk
Neden h̄aşıl olaydı gendüm-i pāk

Nihān olma[†]sa ger ħurşīd-i ħāver
Olur mıydı meh-i tābān münevver (1056-1059)

İmaleli kullanılan bir başka Türkçe sözcük türü de İ- yardımcı eylemidir. 1000 beyit içinde 56 beyitte İ- yardımcı eyleminin imaleli kullanıldığı görülür.

Aşağıdaki iki beyitte i- fiili paralel biçimde imaleli kullanılmıştır:

Seferler itmiş i[†]di baħr ü berre
Dāyim tūş olmuş i[†]di nef^ʿ ü zarra (554)

Gehī boynına tōmar i[†]dinürdi
Özine maħrem ü yār i[†]dinürdi (682)

Aşağıdaki beyitte hem i- yardımcı eylemi hem de şart eki –sA imaleli kullanılmıştır:

Buyur her ne dilerseñ öyle olsun
Murāduñ her neyi[†]se[†] söyle olsun

İzafet kesresinde imale: İzafet kesresinde imale, Firākī'nin metninde en sık rastlanan imale türlerindedir. 366-1366. beyitler arasında 310 beyit üzerinde izafet kesresine imale yapıldığı görülmektedir. Bu tür imale özellikle ahengi sağlamada kullanılan çok önemli bir araç olarak görülmektedir ve klasik şairler her dönemde izafet kesresi üzerine yapılan imaleden şiirin ses yönünü artırmada yararlanmışlardır.

Virürdi derd-i ser ancak cihāna
Ĥumār-i[†] bāde-i[†] la^ʿl-i[†] şebāne (389)

‘Arūs-i[†] şāhsāruñ gonçe-i[†] ter
Girībānında şankim tügme-i[†] zer (446)

Aşağıdaki iki beyitte izafet kesresine yapılan imalelerin beyit içine yerleştirilmesinde gözetilen paralelizmin de müzikaliteyi üst seviyeye taşıdığı kanaatindeyiz:

Ĥad-i[†] gül-günü mäh-i[†]‘ālem-ārā
Ĥad-i[†] mevzūnı reşk-i[†] şāħ-ı tūbā (583)

Devā-yı↑ ğuşşa-yı↑ Ferhād-ı ğamġin
Şifā-yı↑ ħaste-yı↑ ıŝķ a' n-ı Şirīn (1677)

Atıf vavı'na imale: Firākī'nin metninde 366-1366. beyitler arasında atıf vavı'na imale yapılan beyit sayısı 136'dır. Atıf vavının neredeyse daima imaleli olarak kullanıldığı da göze çarpan diġer bir husustur.

İdindi kendünün cümle ' ulūmı
Lügāt ü↑ mantıķ u↑ tıbb u↑ nücūmı (420)

Aŝaġıdaki beyitlerde de beyit içine paralel biçimde yerleştirilen izafet kesrelerinin ve atıf vavlarının üzerine imale yapılması söz konusu imaleli kullanımların ahengi artırmada temel araç işlevini üstlendiġini gösterir:

Kemend-i↑ ' anberīn ü↑ ħalka-yı ħāl
Gehī ŧavķ-ı↑ ğazāl ü↑ ġāh ħalħāl (755)

Nihāl-i↑ bāġ-ı ħüsn ü↑ mīve-i nāz
Ġazāl-i ↑' işve-sāz u↑ ŝīve-perdāz (1674)

2.1.2.1.1.3. Zihâf (Kısaltma)

İmâlenin tersi olan zihâf, Türkçe kelimelerde uzun ünlü olmadığı için sadece yabancı kelimelerde söz konusudur. Kelimenin kalıbını deġiŝtirerek uzun heceleri kısa okumak; böylece kelimenin aslını ve alışılmış ahengini bozmak, kulaġa hoş gelmediġi gibi dinleyiciyi rahatsız ettiġi için zihaf imaleye göre büyük yanlışlık sayılmıştır. Bu yüzden şairler ellerinden geldiġince bunu yapmamaġa çalıŝmışlardır. Zihaf iki türlü yapılmaktadır:

1. Aslında uzun olan heceyi kısa okumak asıl zihaf budur ve büyük kusur sayılmıştır.
2. İmâle-i memdûde yapılacak yerde yapmamak ilkinine göre daha küçük bir yanlışlık sayılır (İpekten, 2007, s. 156).

Firâkî, imaleye oranla daha az zihaf yapmıştır. 366-1366. beyitler arasında zihaf yapılan beyit sayısı 30 civarındadır. Zihaf yapılan sözcüklerin genelde aynı sözcükler oluşu dikkati çekmektedir. Hemîn, Teymûr, Rûmî, Cünûn, , Şîrîn, hiç, âhû, hâlî, Behrâm, hüy, cādû, âzürde, Zemîn, te'ħîr, emîr, hûr, ya' nî, Mehîn, şeftâlû, ħûnî, arzû, bî-çâre, vādî. Bu sözcüklerden tamamına yakını aslında bugün de kısaltılarak telaffuz edilen sözcüklerdir; dolayısıyla bunlar kulağı tırmalamayan yerinde yapılmış zihaf olarak değerlendirilmelidir.

2.1.2.1.1.4. Med

Med, iki kapalı hece arasında bir açık hece bulunması gerektiğinde, sonu bir uzun ünlü ve bir ünsüzle biten birinci heceyi imaleden biraz daha uzun okumaktır. İmale, bir ölçü kusuru sayılırken med bir ses sanatıdır ve şiirde iç uyumu yaratan en önemli öğelerden biridir (Dilçin 2009, s. 14). Yapılmaması zihaf yani aruz kusuru kabul edilir ve aruzdaki ahenk vasıtalarından sayılır. Ancak n sesi ile biten uzun heceler bu kuralın dışında tutulur (Aymutlu, 1976, s. 18'den aktaran Kutlar, 2005, s. 66). Arapça ve Farsça kelimelerde bir uzun heceyi ya da sonu iki sessiz harfle veya hemze ile biten bir heceyi bir uzun bir kısa olmak üzere iki hece olarak okumak anlamına gelen İmâle-i memdûde veya medd şairlerin ahengi artırmak için özellikle başvurdukları yollardan biridir. İmâle-i memdûde türleri:

1. Uzun sesli hecede İmâle-i memdûde

2. İki sessiz harfle biten hecede İmâle-i memdûde (İpekten, 2011, s. 150).

Firâkî'nin eserinde de çok sayıda med'li hece örneği bulunmaktadır. Firâkî'nin özellikle n sesi ile biten uzun hecelere med yapmama hususunda son derece dikkatli davrandığı görülmektedir. Nitekim sonu n sesi ile biten hiçbir med'li hece örneğine rastlanmamaktadır. Cihân, hemân gibi sözcükler metnin pek çok yerinde

tekrarlanmasına karşın bu sözcüklerin hiçbir yerde med’li kullanımına rastlanmamaktadır:

Benüm hālūmden olmamak haber-dār
Cihān halkına ne illā saña ‘ār (1103)

Metin içinde pek çok med’li hece kullanımına rastlanmaktadır:

Sütūn-ı nūr↑dur gūyā ki sākı
Olur muhkem anuñla hūsn↑ tākı (581)

Beni āşüfte iden yār↑dur bu
Beni bülbül kılan gülzār↑dur bu (1756)

Ve ger maḥbūbsañ maḡrūr↑ olma
Bu fānī hūsn ile mesrūr↑ olma (1894)

2.1.2.1.1.5. Vezin Gereği Ses Türemesi

Şairlerin mısrayı aruz kalıbına uydurmada zorlandıkları durumlarda sözcükleri kullanırken bazı tasarruflara başvurdukları bilinmektedir. Bunlar sözcüklerdeki bazı seslerin yer değiştirmesi, sözcüğe bazı seslerin ilave edilmesi ya da bazı seslerin düşürülmesi biçiminde sıralanabilir. Firâkî’nin *Husrev ü Şîrîn*’inde vezin gereği ses türemesi özellikle Arapça ve Farsça kaynaklı ve iki sessizin yan yana bulunduğu hūsn, vasl, rezm, bezm, mihr gibi sözcüklerde iki sessiz arasına bir ünlü getirilmesiyle yapılır. Metinde sık başvurulmadığı görülen vezin gereği ses türemesine ait sınırlı sayıda örnek aşağıda sıralanmıştır:

Mih/*ih*sin mäh gibi olma h̄ire
Şaḡın baḡt-ı sefidüñ itme tire (1168)

Bez/*ih*mde cümlesi şem^c-i dil-efrüz
Rez/*ih*mde şanuñ âteş-i ciger-süz (1208)

Didi neylersin ol künc içre her bār
Eyitdi arzū-yı vaş/*ih*-ı dil-dār (1372)

Hüs/*üh* oldur ki ānı ola ānı
Göñül alup ide āşüfte cānı (2293)

Ser/*iv* gibi şu kim olmaya mevzūn
Vāy aña kim şehirden çıka bīrūn (2408)

Meh/*ih* hengāmesini gün gibi germ
İdüp her mäh-ruhsār u pür-āzerm (2413)

2.1.2.1.2. Kafiye

Uyak (kafiye), en az iki dize sonunda, anlamca ayrı sesçe birbirine uyan iki sözcük arasındaki ses benzerliğidir.

İki sözcük arasındaki ses benzerliğinin uyak sayılabilmesi için, bu sözcüklerin anlamca ve sesçe bir olmamaları gerekir. Uyaklı sözcükler arasında bulunması gereken ses ve anlam ayrılığı üç türdür:

1. Hem anlam hem ses bakımından ayrılık,
2. Yalnız ses bakımından ayrılık,
3. Yalnız anlam bakımından ayrılık.

Firâkî'nin *Husrev ü Şîrîn*'inde metni oluşturan 2817 beyitten 26 tanesi kafiyesizdir.

Kafiyesiz beyitler şunlardır: 75, 216, 393, 397, 679, 706, 845, 859, 909, 1181, 1241,

1253, 1357, 1364, 1406,1548, 1551, 1679, 1763, 2009, 2195, 2321, 2337, 2484, 2567, 2655.

Sıralanan beyitlerden üçünde (393, 2337, 2484) redif de kullanılmamıştır:

Ne dihkân kim kııurdı dâne-i *dür*
Ġinâ toġmın iderdi cümle *hâşıl* (393)

Çün oldı şem ile perdâz-ı *âtes*
Şarardı şem^ç gibi ol şeker-*leb* (2337)

Dil ü cân kaçırđ olsun diyü *rüşen*
Le^ç âl kânına güyâ urdı *tışe* (2484)

Firâkî'nin eserinde kafiyenin her türüne rastlanmaktadır. Yarım kafiye, kafiye türleri içinde en seyrek kullanılanıdır ve daha çok Türkçe sözcüklerle ve çekimli eylemlerle yapılmıştır.

Eserde kafiyenin ağırlıklı olarak Arapça ve Farsça sözcükler arasında yapıldığı dikkati çekmektedir. Mücerred kafiyelerin en çok Türkçe sözcükler arasında yapıldığı görülmektedir. Eski edebiyat geleneğinde kafiyenin kurallarından olan aynı türden (isim-isim ya da fiil-fiil) sözcükler arasında kafiye yapılması kuralına Firâkî'nin büyük ölçüde uyduğu görülür.

Kafiye sözcükleri arasında sıkça tekrara düştüğü görülen şairin en sık kullandığı kafiye türü cinas sanatının da her çeşidine örnek teşkil eden cinaslı kafiyelerdir.

Ses benzerliğinden çok harf benzerliğine dayanan göz kafiyesi de şairin zaman zaman kullandığı bir kafiye türüdür :

İdüp her şan^ç atını âşkâr ol
Komış ^ç âlemde bir hoş yâdgâr ol (1320)

Didi ol mâhuñ eyle mihrini terk
Eyitdi cân içinde şaqlaram berg (1384)

Klasik edebiyat geleneği içinde revileri aynı mahredden olmayan fakat birbirine yakın bulunan harflerle biten kelimelerden kafiye yapmak anlamına gelen ikfâ kafiyesinin kusurlarındandır (Olgun, 1973, s. 60). Kafiyesinin göz için değil, kulak için olduğu görüşüne de birer örnek teşkil eden ikfâlî kullanımlar sayıca çok olmasa da Firâkî'nin metninde gördüğümüz kafiye kusurlarındandır. Bu tür kullanımların daha çok nispet î'si almış sözcüklerle belirtme ya da iyelik ekli sözcükler arasında yapıldığı görülmektedir:

Olursa kıllaruñ ger cümle 'âşî
Bulurlar luţfuñ irdükde ħalâşî (131)

Ne söz kim terbiyetden ola 'ârî
Güher olsa da yoqdur i' tibârî (238)

Libâs-ı şer' ü taqvânuñ tırâzî
Mübîn-i dîn-i Aĥmed Şâh-ı Ğâzî (250)

Çıkar maĥbesden anı gâh gâhî
Diyâr-ı Rûm olsun cilvegâhî (322)

Şeker acum ala dirken müdâmi
Şehûñ daĥi beter telĥ oldı kâmi (2275)

İkfâ örneklerinin bir kısmınının da Arap harfleriyle yazılışları ayrı fakat Türkçede benzer şekilde telaffuz edilen sesler arasında yapıldığı görülür:

Bu kıaşruñ k'itdüm esbâbını ħâzîr
Aña mi' mâr-ı luţfuñ eyle nâzîr (28)

Degül ebr-i sefid ol gün hüveydâ
Ĥevâ üzre perâkend'olan emfâ (846)

Muĥibb-i mâl olursañ tîlib-i câh
Saña ol mâl mâr u câh olur çâh (2727)

Çü meyveñ kópmadı ve şatmadı şā**h**
Saña lâyıķ mı demek bize küstā**h** (2199)

İderd'ıştiyāk ile āh u zā**r**
Gözi yollarda çeküp inti**z**ārı (2143)

İdüp ğavvāşlık şām u se**h**erler
Çıķardum baħr-i şab' umdan güherler (344)

Ağız ağızda güller söyleşür he**p**
Şunalar ğonçeler birbirine le**b** (464)

Firâkî'nin sadece Türkçe, sadece Arapça ya da sadece Farsça sözcüklerle kafiye yaptığı çok sayıda beyit bulunmaktadır.

Firâkî, her üç dile ait sözcüklerle de mücerred kafiye yapmıştır. Bu tür kafiyeler Türkçe-Türkçe; Türkçe-Farsça/Arapça; Arapça-Arapça/Farsça; Farsça-Farsça/Arapça ya da Türkçe biçiminde karşımıza çıkmaktadır.

Metinden seçtiğimiz mücerred kafiye örnekleri:

Hemān-dem cān atup āna iri**ş**di
Gözinüñ yaşı ol baħre şarı**ş**dı (803) (Türkçe sözcükler arasında)

Ya zaħm-ı sine-i řaħrāyı görmiş
řabīb-i ħāzıķ āna penbe urmuş (1316) (Türkçe sözcükler arasında)

Çıkarsa sīb içinden ħ**a**ķ senüñdür
Ve illā bu ħařā mut**l**aķ senüñdür (480) (Arapça sözcükler arasında)

Çayurma kim muşaffersin muşaffer**e**r
Getürsün řuvveti bāzūya 'ask**e**r (980) (Arapça sözcükler arasında)

İki āhūları řāhīne beñz**e**r
Siyeh müjġānı olmuş āna şeh**p**e**r** (573) (Türkçe-Farsça sözcükler arasında)

Baķup Pervīz řāha pāy-tā-f**a**řķ
Taħayyür baħrin' oldı ol güher ğ**a**řķ (873) (Arapça sözcükler arasında)

Pes aldı destine bir şāh-ı ‘ar ‘*ar*

‘Aşā-yı mu‘ciz-i Mūsāya beñz*er* (1023) (Arapça-Türkçe sözcükler arasında)

Zengin kafiye de şairin sık kullandığı kafiye türlerindedir ve her üç dilden sözcük arasında yapılan örnekleri eserde mevcuttur; ancak bu kafiye türü için şair ağırlıklı olarak Arapça ve Farsça sözcükleri tercih etmektedir.

Türkçe-Türkçe

Velī gönli virürdi kim ta*nuκluk*

Ola ḥ^vān-ı vişāl ile ko*nuκluk* (1277)

Arapça -Arapça

Bu naκşuñ verd-i ra‘nā surḥ u z*erd*

Benefşe olmuş idi lāciv*erd* (443)

Farsça-Farsça

Cemāl ü māl ü ‘izz ü pādş*āhi*

Naşīb olmuş idi ol māha g*āhi* (433)

Arapça-Farsça

Oyuncağ olmağa şankim Sürey*yā*

Dizilmiş mehde boncuκ gibi gū*yā* (411)

Firākî’nin kafiye sözcüklerinin kimini sık sık tekrarladığı görülür. Bunlardan bazıları:

Pervīz/ tīz (1541,1583,1603, 1747,1961, 2138, 2252, 2352, 2455, 2540....).

Tīz/ rīz (2023, 2060, 2082, 2358, 2653....).

Çeng/âheng, fâyık/lâyık, Ferhād/feryād metinde tekrarlanan kafiye sözcüklerinden bazılarıdır.

Sonuç olarak Firâkî'nin metninde kafiye'nin titizlikle işlendiği ve kafiye'nin her türünü kulak için kafiye esas olmak üzere başarıyla kullandığı söylenebilir. Şairin kafiye konusunda belki de en önemli zayıflığı yukarıda açıklandığı üzere bazı kafiye sözcüklerinde tekrara düşmesidir.

2.1.2.2. Armoni

Bir veya birkaç mısradaki seslerin birbirine uymasına, birbirleriyle veya bir manaya göre düzenlenmesine armoni (âheng-i selâset) denir. Şiirde armoni'yi sağlayan unsurlar, aliterasyon ve asonans olmak üzere iki alt başlık altında incelenebilir (Macit, 1996, s. 69-71).

2.1.2.2.1. Aliterasyon

Bir mısra veya ifadede aynı ünsüzü içeren kelimelerin kullanılmasına aliterasyon (ünsüz tekrarı) denir. Aliterasyon çoğunlukla aynı ünsüzle başlayan veya aynı ünsüzü içeren kelime ve eklerin birarada kullanılmasıyla yapılır (Abrams 1993, s. 7'den aktaran Coşkun, 2001). Menderes Coşkun, Batı retoriğinde yer verilmesine rağmen bizdeki klasik belâgat kitaplarında bu sanatın yer almadığını ve divan şairlerinin bu sanatı bilmeden yaptıklarını açıklar. Muhsin Macit de ses tekrarlarının her zaman anlamla örtüştüğünü söylemenin zor olduğunu, kimi zaman şairlerin sadece şiirde musikîyi artırmak için belli sesleri tekrarladıklarını belirtmekle birlikte kimi zaman belli seslerin yoğun olarak kullanılmasının âhengi sağlama kaygısının ötesinde bir amaca hizmet ettiğini nitekim klasik belagat açısından tasvip edilmese de şairlerin bazı sesleri tenafüre varacak bir yoğunlukta kullanmalarının bilinçli bir tercihin tezahürü olarak yorumlanması gerektiğinin de altını çizer (Macit, 1996, s. 72). Tunca Kortantamer, şiirde ses düzenlemelerinde ünlü ünsüz ilişkileri, çeşitli kafiye tipleri, redif, paralellikler, vezin, ritim gibi ses araçlarından yararlanırken sesin anlamdan ayrı düşünülmemesi bir başka deyişle sesin anlam ile ilişkisinin unutulmaması gereğini

vurgular ve ses düzenlemeleri ile ilgili değişik araçlar kullanılırken kullanılan vasitanın çeşidi ne olursa olsun önemli olanın şiirin bütününe kavrayan sese başka bir deyişle şiirin musikisine ulaşabilmek olduğunun altını çizer (Kortantamer, 1993, s. 277-279). Herhâlde klasik şairlerimizin de şiirin ses örgüsünü kurarken anlam ile ilişkisini güçlü tutup her ikisinin de üzerinde bir musiki yaratmak temel kaygılarından olagelmıştır. Çünkü Kortantamer'in belirttiği gibi sadece kulağa hoş gelen ama anlam ile bağı zayıf olan sesin etkisi bir dereceye kadardır; kalıcı ve okuyanı derinliği ile etkileyen şiirler ise mutlaka sesin ve anlamın meczedildiği ve birini diğerinden bağımsız düşünemeyeceğimiz yapılara sahip olan eserlerdir (Kortantamer, 1993, s. 278-279).

Ahenk yönünün oldukça güçlü olduğunu düşündüğümüz Firâkî'nin *Husrev ü Şîrîn*'inde şairin sesin düzenlenmesinde temel araçlar olarak kullandığı paralelizm, tekrarlar kafiye, vezin, vezin kullanımı ile ilgili değişik tasarrufları metinde sesin anlam ile olan ilişkisini destekler niteliktedir. Bu araçlar dışında metinde aliterasyon ve asonansın çok sayıda başarılı kullanımının bulunuşu da şairin metindeki anlam ve ses bütünlüğünü sağlamak ve korumak yanında metnin müzikalitesini güçlendirmek yönündeki çabalarının ve düzenlemelerinin bir parçası olarak değerlendirilmelidir. Bu kullanımlara ait örnekler aşağıda sıralanmıştır:

Metinden aliterasyon örnekleri:

(Aşağıdaki beyitte **n** ve **h** sesleri beyite hâkim ses birimler olarak dikkati çeker. Bu seslerin yarattığı ağır ve baskın hava, beyitte hâkim duygu olan sitemin, okur açısından daha güçlü duyulmasını sağlıyor.)

Niçün havf eylemezsın Hâkdan ey şâh
Nedür bu zulm ben mazlûma her gâh (1739)

Aşağıdaki beyitte **r** ünsüzünün beyite hâkim ses olduğu görülür. Sızıcı yani sürekli bir ünsüz olan r sesi bir yandan beyitte akıcılığı sağlarken diğer yandan içinde yer aldığı

anlam birimlerin taşıdığı anlam değerlerinin okur açısından daha vurgulu şekilde duyulmasına imkân kazandırmıştır.)

Dir idi ey nigâr-ı dil-sitânum
 arâr u abr-ı dil-ârâm-ı cânum (1761)

K ve **r** seslerinin **u** ve **ü** ünlüleriyle birlikte kullanımı beyitte ses hâkimiyetini artırmış akıcılık açısından beyite adeta bir tekerleme havası katmıştır:

urımış arımış dönmiş ügüye
 ürütmiş ‘ömrini sihr ü büyüye (1818)

N ve **d** sesleri ile aliterasyon: Aağıdaki beyitte bu iki ünsüzün ağırlığı durgun bir atmosfer yaratmaya yardım etmiştir. Zaten anlam açısından bakıldığında sevgilisinin öldüğünü erkek kahramana haber veren acuze, karşı taraf üzerinde yıkıcı bir etki yaratmayı planlamakta bunun için de hiç acele etmeden soğukkanlı bir tavır içinde ölüm haberini vermekte, sözlerinin karşı tarafı ağır ağır etkilemesini beklemektedir:

Nedendür diri ‘âlemde arâruñ
 Bozuldı gitdi ün naş-ı nigâruñ (1848)

Aağıdaki beyitte **u** ünlüsü ile birlikte **r** ünsüzünün ağırlığı dikkati çekmektedir

anı Bura u Câlîñ u Lumân
 amusın loma loma yidi devrân (1891)

Aağıdaki beyitin ilk mısrasında **b** ve **d** ünsüzleri ikinci mısrasında ise **g** ünsüzü ile aliterasyon sözkonusudur:

Belâ üzre belâ vü derd-ber-derd
 Yıgıldı am abarı gerd-ber-gerd (1930)

G sesi aağıdaki beyitin hâkim sesi durumundadır.

Gehī şādī vü geh ğam gāh ğuşşa
Bulardan irgürür her cāna hışşe (1933)

Aşağıdaki beyitte **n** ve **s** ünsüzleri beyitin hâkim sesleridir:

Senüñ gibi serüñ bil şad hezārān
Şakālma gülüpdür iş bu devrān (1945)

Aşağıdaki beyitte **l**, **m** ve **s** ünsüzleri ile aliterasyon yapılmıştır:

Ol oldı rahmet-i Raḥmāna vāşıl
Saña bilseñ bu mātemden ne ḥāşıl (1967)

Aşağıdaki beyitte kullanım sıklığı açısından **r** ve **n** sesleri öne çıkmış olsa da ilk mısranın başlangıç ve son iki sözcüğünün ön sesi olan **ç** ünsüzünün de beyitteki müzikaliteyi sağlamadaki etkisi dikkati çekmektedir:

Çalar sâzendeler çeng ü çegâne
İder muṭribler āheng ü terâne (2425)

L ve **d** sesleri aşağıdaki beyitte kullanım sıklığı açısından öndedir:

Gülistāndan dürüldi defter-i gül
Kesildi nāle vü efġān-ı bülbül (2532)

Aşağıdaki beyitte en çok kullanılan ünsüz durumundaki **m** sesinin ahengi sağlamadaki katkısı diğer ünsüzlerin çok üzerindedir. Diğer yandan iyelik eki görevi ile kullanılan bu sesin anlam açısından “benim” anlamını karşılaması, sahiplenme ve sevgilinin âşığa duyduğu yakınlık hissini okura duyurmakta ve sevgilinin (âşık açısından bakıldığında benim olanın) kaybedilmesinin yarattığı yalnızlık hissi **m** sesinin baskın kullanımı ile beyitte öne çıkan duygu olmaktadır:

Ġam alsun gönlümi kim gitdi yārum
Enīsüm mūnisüm hem ğam-ğüsārum

2.1.2.2.2. Asonans

Şiirde teşekkül bakımından benzeşen ünlülerin bir mısradaki kelimelerin bünyesinde veya önceki yahut sonraki mısraların hecelerinde ahenk oluşturacak şekilde arka arkaya tekrarlandığı da olur. Buna asonans denir (Macit, 1996, s. 179).

Divan şiirinin ölçüsü olan aruzda özellikle uzun ünlülerin ağırlıklı olarak kullanılmasındaki temel neden bu tür ünlülerin adeta beyitlerin soluk alma imkanını genişleten yapılar olmasından kaynaklanmaktadır. Tabii bu uzun ünlülerin müzikaliteye katkısı da tartışılmaz boyuttadır. Dolayısıyla uzun ünlüler divan şairleri için ahengin sağlanmasındaki en temel yapı taşları olarak bolca kullanılmış, bu tür ünlülerin beyit içine düzenli şekilde dağıtılmasıyla da müzikalitesi son derece yüksek şiirlere ulaşılmıştır. Bunun yanında genel olarak ünlülerin ses karakteri açısından geniş ve açık ses birimler oluşu dolayısıyla da ifadeyi genişleten karakterleri nedeniyle Firâkî'nin de başta uzun seslerin genel olarak da ünlülerin sunduğu bu imkanı elverdiğince kullanmaya çalıştığı ortadadır. Metinde bu yolla yapılmış asonans örnekleri:

Cihāndan kām u nā-kām u dige-r-gūn
Revān oldı melūl u zār u maḥzūn (1954)

Dirīġ ol kām-et-i bālā dirīġā
Dirīġ ol ʔal' at-ı zībā dirīġā (2696)

İlāhā Kādirā Perverdigārā
Ḥudāvendā Raḥīmā Kirdgārā (2746)

2.1.2.3. Yineleme

Şiir dilini hem ses hem de anlam yönüyle kuvvetlendiren unsurlardan bir diğeri de yinelemelerdir. Şiir dilindeki belli seslerin yanı sıra birtakım ses öbeklerinin oluşturduğu biçim birimlerin, sözcük ve sözcük öbeklerinin kimi zaman bütün bir dizinin yinelenmesi okurda bir yandan şiire ait bir ses imgesi oluştururken diğeri

yandan bu seslerle kurulan sözcüklere ait kavramlarla ilgili imajların da okurun zihninde pekiştirilmesi sağlanır (Aksan, 1995, s. 218).

Yinelemeler konusunda yapılan sınıflandırmada ve açıklamalarda Ünsal Özünlü'nün *Edebiyatta Dil Kullanımları* (2001) isimli çalışması esas alınmıştır.

2.1.2.3.1. Biçimbirimsel Yinelemeler

Türkçe yapı bakımından sondan eklemeli bir dildir. Dilimizde sözcüklere yeni anlamlar ya da dilbilgisel işlevler yüklenmek istendiğinde eklere yani biçimbirimlere başvurmak bir zorunluluktur. İşte bu yapısal zorunluluk biçimbirimsel yinelemelerin şiir dilinde de kullanımını zorunlu kılarken diğer yandan Türkçenin kurallı tümce yapısının özellikle şiir dilinde bozulabilmesi ve hatta devrik ya da kuralsız olarak nitelenen bu tümce yapısının kimi zaman anlamı ve anlatımı daha etkili hâle getirmesi şairlerin sözcüklere bağladıkları biçimbirimlerin tümcenin farklı yerlerinde kullanabilmesi imkânını da beraberinde getirmiştir. Biçimbirimlerin şiir dilindeki kullanılış biçimleri şu şekilde sıralanabilir:

2.1.2.3.1.1. Bağlaç Yinelemesi

“Gerek aynı gerek farklı türden bağlaçların aynı mısra ya da beyit içinde dikkat çekecek kadar yoğun şekilde kullanılması”(Özünlü, 2001, s. 117) biçiminde tanımlanabilecek bağlaç yinelemesinin *Husrev ü Şîrîn*'de özellikle atıf vavı u, ü, vü yapılarının tekrarı biçiminde karşımıza çıkmaktadır.

Aşağıdaki beyitin ilk mısrasında bir hükümdarın sahip olması gereken, bir başka deyişle hükümdarın sahip olduğu gücün göstergesi olan taht, kaftan, taç gibi unsurlar yan yana atıf vavı u kullanılarak sıralanmış, bu tekrarlı yapı, hükümdarın sahip olduğu gücün büyüklüğünün yoğun biçimde ifadesine yararmış, ikinci mısradaki ama bağlacı kullanılarak bu ihtişamlı görüntünün zayıflaması yönünde ilk adım atılıp ikinci aşamada

aç ve muhtaç gibi yoksunluk ve zavallılık anlamını taşıyan iki sözcüğün atıf vavı u kullanılarak bir grup biçiminde mısra içine yerleştirilmesi beyit içinde birbirine zıt iki tablonun aynı yapı içine sokulmasına imkân tanımıştır. Kısacası ilk mısrada atıf vavı u'nun tekrarı ihtişamın yoğunluğunu duymamızı sağlarken ikinci mısrada ise zavallılığı duyumsamamıza neden olmuştur.

Müheyyâ-baht u taht u hil' at u tâc
Oğul balına ammâ âc u muhtâc (396)

Aşağıdaki iki beyitte Perviz'in aldığı eğitimden söz edilirken ikinci mısralarda farklı ilim dallarına ait kelimelerin atıf vavı ü kullanılarak sıralanması Perviz'in ne derece güçlü bir eğitim süreci geçirdiğini ve bu eğitim sonunda ulaştığı kemal noktasını okura telkin etmek amacını taşır.

Pes az müddetde taḥṣîl itdi 'âlî
Kemâl-i ḥüsn ü ḥulḳ u 'adl ü celî (418)

İdindi kendünüñ cümle 'ulūmı
Lügât ü mantıḳ u tıbb u nücūmı (420)

Aşağıdaki beyitte yine Perviz hakkında bilgi verirken kullanılan güzellik, mal, yücelik ve padişahlık vasıflarına sahip oluşunu ifade eden sözcüklerin ü bağlacı ile sıralanması Perviz'in sıradan biri olmadığını, hem yaratılıştan getirdiği hem de sonradan edindiği özellikleriyle güç ve güzellik sahibi olduğunu vurgulamak amaçlıdır:

Cemâl ü māl ü 'izz ü pādşāhî
Naşîb olmuşdı ol māha gāhî (433)

Aşağıdaki beyitte Ferhâd'dan bahsedilirken seçilen ve tümü acziyet ve zavallılık ifadesi taşıyan kelimelerin ü bağlacı ile biraraya getirilmesi biçiminde oluşturulan yapı sayesinde Ferhâd'ın içler acısı hâlini güçlü şekilde hissetmekteyiz:

Ẓaīf ü ḥaste vü miskīn ü pā-māl
Şikeste-ḥāṭır ü āşüfte-aḥvāl (1428)

Aşağıdaki beyitin ikinci mısrasında bahar (mutluluk) mevsimine ait olan bir bahçe tasvirinin asıl unsurlarından olan gül, bülbül ve gülistan kelimelerinin olumsuzluk ifadesi taşıyan *ne.....ne* bağlaç yapısı içinde kullanımı fanilik anlamını yoğunlaştırmakta ve beyitin hâkim düşüncesi hâline getirmektedir:

Geçer şu gibi çağ çağ işbu devrân
Ne gül kıala ne bülbül ne gülistân (1876)

Metinde bağlaç yinelemesinin kullanıldığı diğer beyitler şunlardır:

517, 575, 655, 913,1404, 1891, 2134, 2733, 2789, 2810.

2.1.2.3.1.2. Ön Yineleme

“Birbiri peşi sıra gelen tümcelerın baş tarafındaki sözcük ya da sözcük gruplarının yinelenmesi”(Özönlü, 2001, s. 118) ön yinelemeyi tanımlamaktadır. Özge Öztekin, ön yinelemelerin, divan şiirindeki tekrar sanatıyla aynı bağlamda değerlendirilebileceğini belirtir (Öztekin, 2001, s. 27).

Bu tekrar çeşidi de beyitin hem ses hem de anlam yönünü güçlendirmeye yarayan bir yapıya işaret eder:

Aşağıdaki beyitte kamu sözcüğünün yinelenmesi baştan çıkarıcı güzellik unsurlarının istisnası olmadan, baştan başa mecliste bulunan bütün güzelleri kapsadığı anlamını vurgulamaktadır:

Ḳamu şâḥ-ı gül ü serv-i kıabā-püş
Ḳamu āşüb-‘aḳl u āfet-i hüş (1681)

Aşağıdaki beyitte yinelenen niçün sözcüğü sevgilisinin ilgisizliğinin nedenini anlamaya çalışan âşığın tereddüt içindeki ve çaresiz durumunu okura duyurmaktadır:

Niçün gelmez baña geh selâmuñ
Niçün kaç' eyledüñ benden peyâmuñ (1736)

Aşağıdaki beyitte yinelenen nice sözcükleri çaresizlik ifadesini güçlendirmektedir:

Nice men ideyin yâ Rab ben anı
Nice yakam firâķ odına cānı (2094)

Geh sözcüklerinin tekrarı günlerini işret ve eğlence ile geçiren Perviz'in bu vaziyetinin devamlılığını duyurur gibidir:

Geh öper elde zülf-i ' anberin-fām
Geh öper sīb-i gül-gün gāh bādām (2453)

Aşağıdaki iki beyitte ön yineleme, beyite kattığı ses değeri açısından bakıldığında âşığın ağlama ve inlemesini, gözyaşlarıyla karışık hıçkırık sesini ifade için seçilmiş sözcükler olarak değerlendirilebilir anlam açısından ise sevgilisini yitiren ve artık onu tekrar hayata döndürmeye gücü yetmeyen ve tamamen çaresizlik içindeki kişinin içinde bulunduğu durum karşısında elinden gelebilecek tek şeyin feryat etmek olduğu düşüncesinin eyleme dökülüşünü ifade eder:

Dirîğ ey serv-ķadd ü gül-' izārum
 Dirîğ ey 'ıyd-ı Nev-rüz u bahārum

Dirîgā gamze-i hun-riz hayfā
 Dirîgā Hüsrev-i Perviz hayfā (2701-2702)

2.1.2.3.1.3. Art Yineleme

“Bu yineleme, birbiri peşi sıra gelen tümce sonundaki sözcüklerin ya da sözcük gruplarının yinelenmesiyle yapılır. Yalnızca ritim için değil, tümce sonundaki sözcüğün anlamını pekiştirmek ve vurgulamak için de kullanılır”(Özünü, 2001, s. 118). Metinden art yineleme örnekleri şöyledir:

Redifin tek sözcükten oluştuğu art yineleme örnekleri:

Dedükçe bâğbân hây alma **alma**
 Çıkarur nuql için bir iki **alma** (472)

Çıkarsa sîb içinden haq **senüñdür**
 Ve illâ bu haṭâ mutlaq **senüñdür** (480)

Çü taḥta giçesin sultānum **oğul**
 Koma zinhâr ‘adli cānum **oğul** (504)

Ṭutup meydānda kâh eyvân-ı ‘**adli**
 Cihāna ‘arşa kıl dîvân-ı ‘**adli** (525)

İçüme dâğ urduñ lâle **gibi**
 Gözüm yaşını saçduñ jâle **gibi** (619)

Sen itdüñ yine sen tedbirin **eyle**
 Delü oldum baña zencir **eyle** (621)

Ya gönlüm yağmalayan kanı **kimdür**
 Benüm bu derdümüñ dermānı **kimdür** (688)

Didi ki umaram ey dāye **senden**
 Serây-ı fikrete pîrāye **senden** (816)

Buyur her ne dilerseñ öyle **olsun**
 Murāduñ her neyise söyle **olsun** (823)

Çü Şîrîn sözine güş oldı **dāye**
 Deñizler gibi pür-cüş oldı **dāye** (831)

Redifin iki sözcükten oluştuğu art yineleme örnekleri: Yineleme türleri içinde beyitin ses yönünü güçlendirme, müzikalitesini artırma bakımından ; anlam açısından da beyitteki hâkim anlamı iyice ön plana çıkarma yönlerinden diğer yineleme türlerine göre daha etkili olduğunu düşündüğümüz bu yineleme türünün metinde oldukça fazla kullanıldığını görmekteyiz. Metinden bu yineleme türüne ait olarak seçtiğimiz örnekler:

Bu mevcūdāt cümle *hiçdür hiç*
Vücūd-ı Hâkka nisbet *hiçdür hiç* (75)

Beni mağbūn iden ra' nā *budur bu*
Beni Mecnūn iden Leylā *budur bu* (1757)

Niçe bī-ṭālī' em 'ālemde *yā Rab*
Cihān şādīde vü ben ğamda *yā Rab* (1778)

Mariż-i renc-i mātem *oldı tekrār*
Esīr-i 'uqde-i ğam *oldı tekrār* (1926)

Diken gitdiyise nesrīn *şag olsun*
Kim acır aña tek Şirīn *şag olsun* (1997)

Bu ğanī ḥüsne mağrūr *olma zinhār*
Vefā vü mihrden dūr *olma zinhar* (2208)

Dir aña n'olduñ ey bülbül *bu resme*
Kılursın nāle vü *bu resme* (2321)

' Aceb ey 'arīz-ı meh-*tāb n'olduñ*
Tolunduñ mihr-i 'ālem-*tāb n'olduñ* (2703)

Metinde art yinelemenin kullanıldığı diğer beyit numaraları aşağıdaki gibi sıralanmıştır:

3, 7, 26, 27, 96, 120, 214, 216, 230, 276, 277, 281, 339, 341, 359, 364, 377, 409,412, 424, 436, 437, 440, 465, 480, 481, 498, 515, 525, 600, 619, 620, 621, 625, 682, 688 698, 704, 705, 706, 728, 733, 778, 831, 844, 859, 871, 925, 1020, 1041, 1046, 1053, 1061,1091, 1098, 1135, 1143, 1150, 1245, 1249,1251, 1253, 1275, 1278, 1282, 1301, 1313, 1320, 1334, 1336, 1357, 1363,1372, 1373, 1404, 1448, 1467, 1487, 1521, 1551,1566, 1580,1585, 1601, 1612, 1623, 1631, 1644, 1655, 1662, 1664, 1666, 1667, 1668, 1670, 1679, 1703, 1717, 1723, 1755, 1756, 1757, 1767, 1773,1775, 1778, 1783, 1793, 1805, 1840, 1841,1913, 1924, 1926, 1927, 1964,1965,1997, 2001, 2007, 2009, 2020, 2038, 2097, 2236, 2274, 2286, 2308, 2321, 2343, 2400, 2412, 2434, 2435, 2472, 2473, 2494, 2534, 2537,2561, 2568, 2603, 2606, 2607, 2608, 2609, 2618, 2619, 2621, 2626, 2632, 2633, 2649, 2650, 2665, 2700, 2702, 2703, 2705, 2707, 2715, 2733, 2748, 2749, 2750, 2751, 2752, 2753, 2754, 2755, 2756, 2757, 2759, 2763, 2768, 2784, 2790, 2798, 2812, 2813, 2815.

Ek+Sözcük Biçimindeki Redifler:

20, 103, 179, 341, 481, 504, 600, 619, 622, 669, 684, 713, 872, 896, 931, 1004, 1109, 1162, 1204, 1251, 1419,1432, 1545, 1563, 1609,1631, 1644, 1655, 1663, 1668, 1670, 1755, 1756, 1757, 1778, 1801, 1830, 1835, 1846, 1865, 1964, 2007, 2038, 2097, 2112, 2214, 2286, 2472, 2494, 2537, 2568, 2601, 2607, 2618, 2619, 2621, 2633, 2650, 2665, 2705, 2715, 2749, 2751, 2752, 2753, 2763, 2768, 2784, 2807, 2815.

Ek Biçimindeki Redifler:

124, 126, 133, 134, 136, 137,138, 141, 143, 145, 150, 151,152, 155, 160, 161, 167, 168,170,172,173, 183, 192, 194, 197,199,201,202,203, 207, 220, 224, 226, 229,232, 235, 236,237,239, 242, 257, 258, 261, 265, 271, 272, 275, 280, 284, 288, 293, 294, 295, 296,307, 309, 311, 316, 319, 323, 325, 331, 337, 342, 344, 355,356,358, 371, 374, 376, 380, 385, 387, 414, 416,420, 422, 425, 426, 427, 428, 429, 441, 443, 455, 456, 457,462, 463, 470, 471, 474, 488,491,493, 499, 502, 512, 517, 526, 529,538,539, 540,548,554, 563, 568, 570,571, 575, 587, 594, 595, 602, 603, 611, 616, 617, 626, 628, 633, , 635, 636, 640, 642, 646, 651, 655, 658, 671, 681, 683, 686, 687, 695, 696, 697, 711,712, 722, 730, 734, 739, ,740, 741, 750, 751,754, 757, 769, 779, 792, 803, 813, 814, 815, 820, 824, 827, 830, 834, 855, 856, 877, 878, 887, 890, 893, 895, 897, 900,903, 908, 923, 929, 946, 956, 957, 959, 961, 971, 972, 981, 986, 987, 996,997, 1001, 1012,1016, 1034, 1035, 1045, 1048, 1049, 1050, 1055, 1064, 1065, 1067, 1072, 1080,1094, 1099, 1113,1114, 1126, 1127, 1130, 1137, 1153, 1154, 1158, 1161, 1163, 1165, 1167, 1169, 1170, 1173, 1175,1176, 1179, 1184, 1186, 1187,1188,1189, 1190, 1194, 1207, 1212,1213, 1221, 1243, 1256, 1260, 1262, 1283,1286,1315,1316, 1317, 1331, 1341, 1348, 1349, 1351, 1352, 1354, 1359, 1361, 1369, 1378, 1379, 1387, 1390, 1392, 1398, 1399, 1406,1421, 1423, 1430, 1433,1434,1435,1438, 1443, 1449, 1450, 1451, 1457, 1458, 1461, 1468, 1473, 1480, 1482,1485,1490, 1497, 1501, 1505, 1507, 1509, 1520, 1523, 1525, 1527, 1530,1533, 1534, 1541, 1543, 1560,1567, 1569, 1570, 1581,1590, 1592, 1593,1600,1606, 1615, 1625, 1635,1636, 1637, 1638, 1639, 1641, 1643, 1645, 1649, 1651, 1652, 1656, 1658, 1659, 1672, 1676, 1683, 1697, 1698, 1702, 1704, 1708, 1710, 1714, 1720, 1724, 1725, 1727, 1729, 1736, 1738, 1744, 1746, 1749, 1761, 1765, 1766, 1768, 1769, 1770, 1771, 1786, 1790, 1796, 1807, 1813, 1816, 1818,1819,1820,1821,1822,1823,1824, 1825, 1826, 1827, 1828, 1829, 1838,

1843, 1847, 1848, 1849, 1853, 1854, 1857, 1864, 1867, 1871, 1884, 1888, 1893,1903, 1907, 1910,1911,1912, 1920, 1925, 1928, 1931, 1940, 1950, 1955, 1958, 1962, 1963,1973,1977,1978, 1988, 1989, 1993, 1994, 2000, 2012, 2036, 2044, 2047, 2051, 2072, 2084, 2085, 2096, 2098, 2099, 2104, 2108, 2109, 2110, 2116, 2132, 2136, 2137, 2143, 2144, 2146, 2149, 2158, 2160, 2164, 2175, 2176, 2177, 2183, 2190, 2192, 2198, 2200, 2201, 2212, 2216, 2217, 2218, 2219, 2226, 2233, 2237, 2238, 2239, 2240, 2246, 2256, 2270, 2272, 2273, 2277, 2278, 2280, 2282, 2288, 2293, 2297, 2304, 2311, 2312, 2313, 2314, 2316, 2319, 2324, 2330, 2331, 2340, 2341, 2345, 2361, 2362, 2365, 2366, 2370, 2373, 2376, 2377, 2384, 2387, 2394, 2403, 2406, 2409, 2414, 2415, 2417, 2418, 2420, 2422, 2423, 2428, 2444, 2476, 2477, 2478, 2482, 2491, 2495, 2501, 2508, 2513, 2530, 2555, 2560, 2563, 2566, 2570, 2584, 2585, 2587, 2589, 2597, 2614, 2615, 2616, 2623, 2625, 2627, 2628, 2631, 2634, 2636, 2648, 2651, 2654, 2658, 2659, 2663, 2666, 2669, 2670, 2680, 2681, 2683, 2684, 2686, 2690, 2691, 2692, 2697, 2698, 2701, 2704, 2708, 2711, 2713, 2728, 2732, 2746, 2747, 2758, 2760, 2769, 2770, 2773, 2778, 2782, 2783, 2785, 2793, 2795, 2800, 2801, 2806, 2808, 2810.

2.1.2.3.1.4. Kıvrımlı Yineleme

“Bu yineleme, bir tümcedeki son sözcüğün daha sonra gelen tümcenin başında yinelenmesiyle yapılır” (Özünlü, 2001, s. 120). Divan şiirindeki iade sanatına karşılık gelen bu yineleme türü “Bir mısra veya cümledeki son sözcüğün bir sonraki mısra veya cümlenin başında tekrar edilmesi” (Coşkun, 2001, s. 279) şeklinde tanımlanmaktadır.

Diğer yineleme türlerine nazaran daha az kullanılan kıvrımlı yinelemeye ait kullanımlar:

Ta‘āla zātuhu ‘ammā **fehennā**
Fehennā mā fehennā mā fehennā (88)

Şol aq tenler ki sükkerden gıdā **yir**
Yir āhır anları işbu qara yir (934)

Benüm yolumda çekdüñ çok belā **sen**
Seni hāşā ki maħrūm eyleyem ben (1748)

Olup şāhīn ü şeh-bāz-ı **şikārī**
Şikār itdüñ bu kebk-i şīve-kārī (2804)

Hidāyet nāme-i ‘ayn-ı **‘ināyet**
‘Ināyet nāme-i maħz-i hidāyet (2536)

2.1.2.3.1.5. Çok Ekli Yineleme

“Aynı kökten türemiş sözcüklerle yapılan”(Özünlü, 2001, s. 121) bu yineleme türünün divan şiirinde de sıkça kullanıldığı görülmektedir. Özge Öztekin, divan şiirinin dilinin Osmanlıca olduğunu Osmanlıcanın da Türkçe yanında Arapça ve Farsça’yı da bünyesinde barındırdığını buradan hareketle divan şiirinde çok ekli yineleme örneklerini değerlendirirken her dilin yapı özelliği göz önünde bulundurularak bir değerlendirilmeye gidilmesi gerektiğini belirtir. Örneğin “aynı kökten türemiş en az iki sözcüğü bir dize ya da beyit içinde kullanmak”(Dilçin 1995, s. 483) olarak tanımlanan iştikak sanatının yalnızca Arapça sözcüklerdeki üçlü köklere ve kelime vezinlerine bağlı olarak düşünülebileceği açıklamasını getiren Öztekin, Türkçe sözcüklerin bu söz sanatı dairesi içinde değerlendirilemeyeceğini vurgular (Öztekin, 2010, s. 67).

İştikak sanatı söz sanatları bölümünde ayrıca ele alınacağından burada sadece Türkçe sözcükler ile yapılan çok ekli yineleme örneklerine yer verilecektir. Çok ekli yinelemenin Türkçe sözcükler içinde özellikle ol- ve it- yardımcı eylemleri üzerindeki

kullanımı sıklık açısından başı çekmektedir. Ol- ve it- yardımcı eylemleri dışındaki Türkçe sözcüklerin çok ekli yinelemeye ait örnekleri şu şekilde sıralanmıştır:

Budur her cān u dil mülkinde sultān
Sipāh-ı şirk olur *bundan* gürizān (17)

Velī deryā-yı cūduñ *olsa* mevvāc
Ola her bir meges tūṭī vü dürrāc (46)

Şuūd itdükçe çerhe top-ı qahrı
Geçe *yirden yire* küffār şehri (284)

O bütten yaña *geldügince* işbu
Gele rūḥum deyü varurdu qarşu (906)

*Götür*i eylesünler kim hücūmı
Götüreler aradan kavm-i şūmı (980)

Olur ‘ālemde elbette mükāfāt
Eyüye eylük ü yavuzā āfāt (993)

Biri birin ol iki mest ü ser-ḥoş
İderler sarmaşık gibi der-āğuş (1152)

Olaym ḥidmetüñd’ey şāh-ı fāyık
Olursam ger qaravaşlığa lāyık (1230)

Çün *olduğ* buncadan zaḥmet *size biz*
N’ola rahmetler *olsañuz bize siz* (1223)

Ne var *almazsa* şāh-inün şikārın
Kebüter *alur* eṭfālün qarārın (1569)

Şehen-şāh ile añup şart u ‘ahdüñ
Ziyāde eyle *günden güne* cehdüñ (1749)

Ṭotalum niçe biñ yıl *olasın* şağ
Girü āḥir *olursın* toz u toprağ (1947)

Olacak olur āḥir ir eger gic
Kuluñ Mevlā işinde daḥli yok ḥiç (1951)

Olaldan ‘ aşık-ı Ferhād-ı ğam-ğā’r
Gözi gibi ol āhū *oldı* bīmār (1959)

Ölen ardınca *ölmüş* yok muķarrer
Ne bunca ğam çekersin ey gül-i ter (1968)

Şu kim yüz çevire *senden* temāmet
Sen anuñ üstine düşmek melāmet (2243)

Visāl-i yār ile göñlün *idüp* hoş
İder hicrān ğamın küllī ferāmüş (2450)

Memālikde *anı* kılmışdı vālī
Anuñ hükminde idi ol havālī (2509)

2.1.2.3.1.6. Düz Yineleme, İkizleme

“Şiirde ve nesirde ahenk oluşturmak ve bir manayı vurgulamak için bir kelime veya sözü ardı ardına aynı anlamıyla yinelemeye düz yineleme veya ardı ardına aynı anlamıyla yinelemeye düz yineleme veya ardı adına yineleme adını verebiliriz.” (Coşkun, 2001, s. 269). Özünlü, düz yinelemeyi “Tümce içinde aynı sözcüğün bağlaçla ya da bağlaçsız olarak yinelenmesi” (Özünlü, 2001, s. 121) biçiminde açıklar ve düz yineleme terimine karşılık ikizleme terimini kullanır. *Husrev ü Şîrîn*’de oldukça fazla kullanılan bu yineleme türüne ait olmak üzere seçtiğimiz örnekler şunlardır:

Letāfetden sürüp yüzine ğāze
Görinsün ehl-i ‘ ışka *tāze tāze* (36)

Ne küstāham ki ben *hāşā* vü *hāşā*
Kılam hamd ü şenānuñ haķkın icrā (116)

Şefā’at yā nebiyyu’llāh *şefā’at*
Firāķī derdmende eyle şefkat (205)

Felek dūlābı devr itdükçe *kat kat*
Bula gülzār-ı iķbāli tarāvet (278)

Tekarrüb naʿ ina tā kim sürem at
Bu sulṭānlık baña **heyhāt heyhāt** (298)

Teraḥḥum kıl teraḥḥum kıl teraḥḥum
Fıraḳī derdmend eyler tazallum (329)

Ḳılıç çekmişdi yaʿ nī kim zemāne
İçe ḳanımı ḥalkuñ **ḳana ḳana** (469)

Eli bir deste güldür penbeden aḳ
Gül-i zanbaḳ gibi **barmaḳ barmaḳ** (579)

Dü ʿ âlem ʿ ışḳla bünyād olupdur
Ḳimi Şirīn kimi Ferhād olupdur (698)

Kim itmişsin ḥayālāt u muḥālāt
Müyesser ola mı **heyhāt heyhāt** (639)

Melekdür **biri** güyā kim **biri** ḥūr
Biri nūr u **biri nūr** un-ʿ alā-**nūr** (888)

Çü dünyā ḳahbedür **murdār murdār**
Er olan aña meyl itmek zihī ʿ ār (1009)

Virürler māl ü esbāb aña **yük yük**
K'ola şer işde şeyṭān gibi çābük (1833)

Yaraşuḳdur güzelde ʿ işve vü nāz
Cefā vü mihri **çok çok** cevri **az az** (2298)

2.1.2.3.1.7. Ek Yinelemesi

Aynı yapım ya da çekim ekinin başka başka sözcüklerle kullanılmasıyla yapılan yineleme türüdür (Özünü, 2001, s. 122). Özge Öztekin, kafiye türleri içinde şiir içinde bir uyağın aynı anlamda yinelenmesi olarak tanımlanan îtânın Arapça, Farsça ve Türkçe sözcüklerin sonuna gelen aynı görevdeki eklerin pek belli biçimde yinelenmesi şeklinde yapılan türü olan îtâ-yı celîyi de ek yinelemesi türü olarak değerlendirir (Öztekin, 2010, s. 63). Îtâ-yı celî'yi de içine alan ek yinelemesinin metinde pek çok

örneği bulunmaktadır. Aşağıdaki beyitlerde bu yineleme türünün kullanımı söz konusudur:

Egerçi hâtemi **sin** enbiyân **uñ**
Velîkin evvelî **sin** dü cihân **uñ** (170)

Çamu maqşûd **uñ** oldı hâşıl ân **da**
Murâd **uñ** qalmadı iki cihân **da** (203)

Perîşân olmasun ‘ âlemde cem ‘ **i**
Uyan **sun** salţanat bezminde şem ‘ **i** (282)

Reh-i baht **um** siyâh u tâli ‘ **üm** d^{ün}
Dil **üm** mağzûn ahvâl **üm** diğır-g^{ün} (334)

Yüzi şol hadde gelmiş kim sipihr **üñ**
Açılmış qalmış ağız mäh u mihr **üñ** (456)

Aluram cân **uñı** cânı yir **ine**
Döke **rem** qan **uñı** qanı yir **ine** (481)

Düze **ler** gözyaş **ından** havz u bâğ **ı**
Yaqa **rlar** âh od **ından** çerâğ **ı** (493)

Dög **üp** def gibi gögsin oldı nālân
Del **üp** ney gibi bağrı **n** itdi efgân (614)

Ney **üñ** feryâd **ı** vü muṭrib nevâ **sı**
Mey **üñ** hâlât **ı** sâķinüñ şafâ **sı** (1154)

Benüm rûḫ-ı revân **um** yâr-ı cân **um**
İki ‘ âlemde var **um** hân mân **um** (1221)

Şığa **dı** kolları **n** al **dı** külüng **in**
Şına **dı** kuvveti **n** şal **dı** külüng **in** (1607)

Olaldan mesken **üm** vâdî-yi pür-ķahr
Olupdur yidüg **üm** derd içdüg **üm** zehr (1640)

Ara **dum** gerçi Şîrîni Şeker **de**
Velî bulma **dum** ol şems **i** ķamer **de** (2288)

2.1.2.3.1.8. Metinde Tespit Edilen Diğer Yineleme Türleri

2.1.2.3.1.8.1. Ön Yineleme+Art Yineleme:

Ne sağ ola kim āhir haste *olmaz*
Ne dem-sāz ola kim dem-beste *olmaz*

Ne sebzedür kim ol pejmürde *olmaz*
Ne zindedür ki āhir mürde *olmaz* (1871-1872)

2.1.2.3.1.8.2. Ön Yineleme+ İkizleme+Ek Yinelemesi+ Art Yineleme:

İki sultān u *iki* bende-i ‘*ışk*
İki ser-keş *iki* efkende-i ‘*ışk*

İki şem‘ ü *iki* pervāne-i ‘*ışk*
İki ‘ākil *iki* dīvāne-i ‘*ışk*

İki tāze *iki* pejmürde-i ‘*ışk*
İki zinde vü *iki* mürde-i ‘*ışk* (880-882)

2.1.2.3.1.8.3. Ön Yineleme+Art Yineleme+İkizleme+Bağlaç Yinelemesi:

İki gevher *gibi bir* dürc *içinde*
İki ahter *gibi bir* burc *içinde* (1147)

Dirîgâ vü *dirîg* ol şāh-ı serv *e*
Dirîgâ vü *dirîg* ol hoş-tezerve *e* (2699)

2.1.2.3.1.8.4. Ön Yineleme+İkizleme+Bağlaç Yinelemesi+Ek yinelemesi

Dirîgâ vü *dirîg* ol şāh-ı serv *e*
Dirîgâ vü *dirîg* ol hoş-tezerve *e* (2699)

2.1.2.3.1.8.5. Ön Yineleme+Ek Yinelemesi

Niçün gelmez baña geh geh selām*uñ*
Niçün kaç^ç eyledüñ benden peyām*uñ* (1736)

2.1.2.3.1.8.6. İkizleme+Art Yineleme

‘ Aceb mi dirse *yana yana Bânū*
 Hem ataydı aña hem ana *Bânū* (1927)

2.1.2.3.1.8.7. İkizleme+Ek Yinelemesi

Dirigā vü *dirigā* gör*medi hiç*
 Bularuñ hiç birine ir*medi hiç* (1913)

Şağular şağdı *çok çok* ağla*dı*
 Hemān-dem kendü kendin ağula*dı* (2711)

2.1.2.3.1.8.8. Ek Yinelemesi+İkizleme+ Bağlaç Yinelemesi

Çek*üp* yol zaḥmetin bî-ḥadd *ü* pāyān
 Geç*üp neçe neçe* küh *u* beyābān

Görüldüğü gibi Firâkî'nin *Husrev ü Şîrîn* metni yinelemelerin sayısı ve kullanım şekli yönünden oldukça zengindir. Metinde, şairin farklı yineleme türlerini değişik kompozisyonlarla aynı beyit içinde bir arada kullandığı çok sayıda örnek bulunmaktadır. Yinelemelerin farklı türlerinin bu denli yoğun kullanımı ve zengin bir kompozisyonla metnin tamamına yayılması *Husrev ü Şîrîn* metnini hem anlam hem de ahenk yönünden renkli ve akıcı bir eser hâline getirmektedir.

2.1.2.4. Paralelizm

“Paralelizm, şiir dilinde beyti oluşturan mısralar arasındaki benzer dil birliklerinin ve mütevâzin kelimelerin anlamla bütünleşen sesin eşliğinde paralel sıralanışını ifade eden

bir terimdir. Paralelizmin söz tekrarlarından ayrılan yanı aynı kelimelerin beytin her iki mısraında belli bir düzenle tekrarlanmasından ziyade ses, anlam ve vezin itibariyle benzer kelimelerin tekrarlanmasıdır” (Macit, 1996, s. 59).

Divan şiirinde hem sentaks hem de semantik aynılığın göstergesi olan pek çok koşut yapı (Öztekin, 2010, s. 74) “dizelerdeki sözcükleri, sayı, ölçü ve uyak bakımından birbirine denk getirmek demek olan tarsi sanatı”(Dilçin, 1995, s. 488) ile paralelizm arasındaki direkt ilişkiyi ortaya koymaktadır.

Cem Dilçin, dizeler arasındaki paralelliklerin anlamı pekiştirdiği gibi aynı söyleyiş kalıbının arka arkaya tekrarının da beyte ritmik bir akıcılık kazandırdığının (Dilçin, 2004, s. 57) altını çizmektedir

Şiir dilindeki koşutluklar şiirlerin kolay anımsanmalarına yardımcı olduğu gibi şiire yalınlık ve bağlaşıklık da verebilmektedir (Özünü, 2001, s. 75).

Husrev ü Şîrîn'de paralel söyleyiş içeren çok sayıda beyit bulunmaktadır. Her biri tarsi olarak da ifade edilebilen koşut söyleyişleri içeren beyitlere örnekler şunlardır:

Biri şimşād ü biri serv-i āzād
Biri Hurşīd ü birisi Feraḥşād (883)

Çıḳalum serv gibi her kenāra
Aḳalum şu gibi ol ḥoş diyāra (1095)

İki gevher gibi bir dürc içinde
İki aḥter gibi bir burc içinde (1147)

Eger ol dürr ise biz la‘l-i nābuz
Eger ol māh ise biz āftābuz (1187)

Ciger tiġ-i ḳaderden yāre yāre
Yürek tîr-i ḳazādan pāre pāre (1429)

Bu hâletden ‘aceb hayretdeyem ben
Bu hayretden ‘aceb hâletdeyem ben (1432)

Şıgadı kolların aldı külüngen
Şınadı kuvvetin şaldı külüngen (1609)

Beni mağbūn iden ra‘ nā budur bu
Beni Mecnūn iden Leylā budur bu (1757)

Ne sebzedür kim ol pejmürde olmaz
Ne zindedür ki āhır mürde olmaz (1874)

Marīz-i renc-i mātem oldu tekrār
Esīr-i ‘uqde-i ğam oldu tekrār (1926)

Cihān şehler gedālar çok görüpdür
Zamān begler ağalar çok görüpdür (2038)

Ne ol murġem ki āsān ola şaydum
Ne şol şaydem ki düşvār ola kaydum (2175)

Başumda derd-i bī-dermān-ı Ya‘ kūb
Dilümde vird-i Yūnus şabr-ı Eyyūb (2191)

‘Acāyib lu‘ beti vardur cihānuñ
Ġarāyib sür‘ ati vardur zamānuñ (2217)

Gözüm Şekkerde [vü] Şīrīnde gönlüm
Tenüm gülşende vü nesrīnde gönlüm (2286)

Ṭalep kıldum hemān maṭlūba irdüm
Muḥib oldum bugün maḥbūba irdüm (2494)

Hidāyet nāme-i ‘ayn-ı ‘ināyet
‘Ināyet nāme-i maḥz-i hidāyet (2536)

2.1.3. Üslup

2.1.3.1. Dil ve Söyleyiş

Sanatçının ortak malzeme durumundaki dili, kendine has kullanım biçimi üslubu oluşturur. Bir başka deyişle ortak malzeme üzerine sanatçının vurduğu şahsi damga sanatçının üslubudur. Dili kullanmadaki farkı ve şahsiliği sanatçının üslubunun şahsiliğini ve özgünlüğünü doğurur. Firâkî Abdurrahman Çelebi'nin iyi bir vaiz olduğu, vaaz kürsüsünde mizah, hiciv latifelerle renkli bir dil kullandığı kendisinden bahseden bütün kaynakların verdiği bir bilgidir. Vaaz kürsüsünde kalabalığa hitap edebilen bir hatip belli bir ölçüde dili etkili kullanma yeteneğine ve becerisine de sahip demektir. En azından konuşma dilini etkili biçimde kullandığı ortadadır.

Firâkî'nin hayatı boyunca sürdürdüğü vaizlik mesleği şairin eserlerinde kullandığı üsluba da etki etmiş olacağından, bu durum şairin eserlerinde konuşma dilinin hâkim oluşunun temel nedeni olarak da yorumlanabilir. *Husrev ü Şîrîn*'de söyleyiş özelliği olarak en belirgin dil kullanımı, konuşma diline ait unsurların yazı diline aktarılmış oluşudur.

Bu üslup özelliği, Firâkî'nin metnine akıcılık ve canlılık katmakta, esere konuşma dilinin sıcaklığını vermekte bu durum rahat ve samimi söyleyişi beraberinde getirmektedir. Firâkî'nin dil kullanımı konusundaki temel tasarrufu olduğunu tespit ettiğimiz, metinde de ilk öne çıkan ve metnin tümüne yayılmış olan konuşma dilini kullanmadaki becerisi tespitimizin yanı sıra sanatçının üslubu üzerine söz söyleyebilmek için şairin kelime, tamlama ve cümle düzeyindeki dil kullanımı tercihlerini de ayrıntılı biçimde ortaya koymak gerekmektedir. Bu bölümde şairin dil kullanımı söz konusu açılardan incelenecek ve şairin üslubu hakkında genel bir değerlendirilmeye gidilecektir.

2.1.3.1.1. Deyimler

Firâkî'nin *Husrev ü Şîrîn*'i deyimlerin çokluğu ve çeşitliliği açısından dikkat çekmektedir. Bu durum aslında Firâkî'nin şiirine konuşma dilinin hâkim olduğunun çok önemli bir göstergesidir de. Çünkü deyimler sözlü kültür geleneği içinde anlamın damıtılarak yoğunlaştırıldığı dil birlikleridir. “Az sözle geniş ve derin anlamları ifade”nin en kısa yolu olan deyim kullanımına başvurma Firâkî'nin dil kullanımına ilişkin olarak altını çizdiğimiz konuşma dilinin ya da günlük dilin imkânlarını kullanma konusunda yetkin oluşunun çok açık bir tezahürüdür.

Şairin kullandığı deyimler, söz varlığı açısından incelendiğinde deyimlerin kimilerinde Türkçe ve Farsça ya da Türkçe ve Arapça sözcüklerin bir arada kullanılıyor oluşu dikkati çekmektedir. Türkçe deyimlerin diğer iki dilden sözcüklerle bir arada ifadesi deyimlere ait diğer söyleyiş özelliğidir.

Metinde yer alan deyimler şu şekilde sıralanmıştır:

Acılık ile ver- (997)	Göz açıp kapayıncaya kadar (1281)
Adı ile hem-dem ol- (1521)	Göz çıkarıp baş yar- (2608)
Adını ağzına al- (1591)	Göz eyle- (465)
Adını anma- (1597, 1644)	Göz ucuyla nezare et- (2777)
Ağız ağızda söyleş- (464)	Gözünden gitme- (107)
Ağız eğ- (2245)	Gözünü aç- (1877)
Ağzı açık kal- (456)	Gözünü ırma- (1348)
Ağzı sulan- (1143)	Gözünü karart- (478)
Ahd ü peyman kıl- (1780)	Gücü yetme- (1594)
Ahd ü peymanı gözet- (1598)	Gülin hâr eylemek (992)
Ahde vefa eyle- (1600)	Haddinden tecavüz et- (305)
Ahde vefa et- (1774)	Hâk ile yeksan ol- (2689)
Aklı başından git- (922)	Hâlinden ağâh olma- (1654)
Aklından çıkar- (1561)	Hatır yık- (2046)
Aklını al- (616, 899)	Hayret ağzıyla engüşt ısır- (1042)
Aklını dağıt- (1655)	Hayretten parmağını ağzına sok- (1616)

- Aklını nesh et- (892)
 Aklını yitir- (641, 1353)
 Alem çek- (962)
 Allah saklasın (1982)
 Allah'a sal- (1663)
 Aman istemek(426)
 Aman verme- (428)
 Ar et- (1533)
 Ardınca vah vah et- (1899)
 Arkasını yep- (502)
 Askeri kırıl- (991)
 Aşkın oduna mum ol- (1164)
 Atalık hakkı (2611)
 Attığı taş başa dokun- (1006)
 Ayağa düş- (512,1196, 1576)
 Ayağına yüz ur- (2314)
 Ayağını al- (1867)
 Ayak bas- (1224, 2064)
 Ayakla- (343)
 Ayan et- (366)
 Aynı buluttan nem kap- (1987)
 Azab gör- (1884)
 Azad ol- (1909)
 Bâda ver- (460)
 Bağrı başı dopdolu ol- (139)
 Bağrına bas- (1442)
 Bağrını del- (1240)
 Bağrının yağını erit- (2666)
 Baht çerâğını söyündür- (2666)
 Bâr-ı mezalim-i boynuna al- (2503)
 Baş eğ- (1191, 2790)
 Baş ayağa düş- (109)
 Baş ile candan geç- (2708)
 Baş u candan geç- (1378)
 Başı başa çatıl- (464)
 Başı feragat dâmenine çek- (224)
 Başı göğre er- (1727)
 Heba et- (2808)
 Hem ata hem ana ol- (1927)
 Hisse al- (1555)
 Hurûş u cûşa gel- (843)
 Hûşu (Akli) başına gel- (1543)
 Hükmü tut- (270)
 İbret gözünü aç- (534,1574)
 İflah olma- (1453)
 İki arada kal- (1396)
 İtimat etmek(1606)
 İtiraf kılmak(115)
 İyi adı anıl- (1534)
 Kadem bas- (1295)
 Kalbini harap et- (2649)
 Kâmeti lâm ol- (1660)
 Kan dök- (957, 1592,1603)
 Kana gir- (2612)
 Kana boğıl- (776)
 Kanı cûş et- (140, 725, 1368)
 Kan iç- (729)
 Kanını iç- (469)
 Kanlı yaş akıt- (
 Kanzil ol- (2070)
 Kara çullara gir- (2653)
 Kara gönüllü (1841)
 Kararı elden git- (1656)
 Kararı esen yel gibi ol- (628)
 Kararı olma- (1931)
 Karşıda zânû çök- (1134)
 Kaygı çek- (1914)
 Kazaya razı ol- (1950)
 Kem azar ol- (506)
 Kenare çık- (2221)
 Kendi eli ile mezarımı düz- (1625)
 Kendi kendine et- (387)
 Kendin yitir- (121)
 Kendini yere vur- (2651)

- Başı üzre ol- (1074)
Başına hâk saç- (2303, 2673)
Başına kıyamet kopar- (2145)
Başına taş vur- (2657)
Başını taşa döğ- (1252)
Başını aşağı sal- (1304)
Bed ü nîk-i cihanı bil- (1575)
Bela çek- (1748)
Belaya tutaş ol- (1243)
Benzi sarar- (1639)
Bî-had serzenişler et- (1541)
Bir içim su (974)
Birini bin et-
Bir kılını kem kıl- (362)
Burnundan gel- (1005)
Bühtân et- (478)
Can al- (481)
Can at- (803, 2073)
Can bedenden çık- (764)
Can bedenden git- (2047)
Can çıkmadan (2344)
Can erit- (1319)
Can ver-, baş terk et- (2709)
Can ver-, murada er- (2715)
Candan bîzâr ol- (2035)
Candan usan- (1378)
Canı gönülden işe giriş- (1299)
Canına kâr et- (801)
Ciğer kanını iç- (219)
Cihana ayan et- (2795)
Cihana ilen-, çerhe söğ- (2658)
Cihandan bez- (2663)
Cihandan el çek- (1010)
Cihanı terk et- (2706)
Cihanı tut- (351)
Cûşa gel- (2627)
Dağ ur- (103)
Kılına dokun- (529)
Kocal- (1942)
Koluna kuvvet (1336)
Kulağı çınla- (141)
Kulak tut- (2472)
Kulaktan âşık ol- (900)
Laf ur- (2356)
Mat et- (765)
Mat eyle- (1661)
Matem tut- (1989)
Melamet taşını başa vur- (618)
Merhem vur- (2798)
Muradı el ver- (2501)
Muradını aksine dönder- (2665)
Müptela ol- (1448)
Namus arından kenara çık- (613)
Namus şişesini taşa vur- (729)
Nazar kıl- (350)
Nihân ol- (2660)
Oyun geçmek (1938)
Öç al- (1904)
Ölçüp dök- (691)
Ölürse gam yeme- (1626)
Ömrünü çürüt- (1638)
Özinden usan- (2663)
Pâye-i âlâya çıkar- (512)
Pâyına yüz sür- (1049)
Pâyine düş- (778, 903)
Peymânını sı- (1600)
Püşti pâ ur- (188)
Rahmet-i Rahman'a vasıl ol- (1967)
Saçını yol- (2659)
Safa sür- (1738)
Sağ ol- (1947)
Sahibini yerde koyma- (1527)
Sakalına gül- (1945)
Selamet ceybin pâre pâre et- (613)

- Dağ üstüne dağ ol- (1929)
 Dâmenin bekit- (1608)
 Dava kıl- (114)
 Defteri dürül- (381)
 Dem vur- (242, 2798)
 Derdi nihayet bul- (1464)
 Deri kemik kal- (1820)
 Ders ver- (1932)
 Dil derdini şerh it- (1304)
 Dilden çıkar- (2745)
 Diriliğinde kabre gir- (1423)
 Dokuz çerhi yere geçir- (76)
 Dostluk hakkını yerine getir-(1988)
 Edepsizlik et- (122)
 Efsane ol- (438)
 El alıp görüş- (908)
 El çek- (1387, 1775)
 El irgür- (1902)
 El sunmak(1575, 1727)
 El uzadana ser eğ- (2173)
 El uzat- (269)
 Elden çıkar- (1172,1242)
 Elden utanma- (1979)
 Eli altında ol- (1228)
 Elinden aciz kal- (1480)
 Elini yüzüne tut- (591)
 Emrine râm ol- (318)
 Esrar cihana şayi ol- (1517)
 Eteğine yapış- (1443)
 Eyüye eylük ü yavuza âfât (993)
 Fırsat bul- (1419)
 Figan et- (287)
 Fitne uyan- (2512)
 Gam gabarı yığıl- (1930)
 Gayret kuşağını kuşan- (624)
 Gazabdan tas-ı pür-hun ol-
 Giribanın pâre pâre kıl- (2107)
 Selâmet yakasına çık- (867)
 Sevdâya düş- (1655)
 Sırrın hikmetini peyda eyle-(1524)
 Sırrını ifşa et- (1650)
 Sim ü zerden geç- (1533)
 Sözü geç- (2246)
 Sözünden dön- (1598)
 Şad et- (2667)
 Şeker ve şîr birbirine karış- (1159)
 Şerbetini zehr et- (992)
 Tahta otur- (940)
 Talihi günden münîr ol- (364)
 Tekellûf perdesini ref et- (1150)
 Terazi çekeme- (1318)
 Teselli bul- (1051)
 Toprağa ruh sür- (113)
 Toprak ol- (1947)
 Ümit ver- (1595)
 Üstüne düş- (2243)
 Vaadinde dur- (1602)
 Vaat et- (1602)
 Vakt-i fırsat gözle- (1498)
 Varlığını feramuş kıl- (1653)
 Vebali boynunda kal- (1885)
 Vücudun ber-dâr eyle- (508)
 Yabana at- (2659)
 Yakasını çak et- (853, 1925)
 Yakasını yırt- (1861)
 Yana yana ah et- (1460,1462,1485)
 Yaralı dile tuz saç- (2011, 2036)
 Yaraya merhem ol- (1799)
 Yas tut- (1920, 2716, 2718)
 Yavaşlanmayı ko- (2169)
 Yaver ol- (175)
 Yavuz gözlerden sakın-(1928)
 Yavuz ol- (2169)
 Yediği dert içtiği zehir ol- (1640)

Giribanını çak et- (1956, 2224)	Yele ver- (229, 487, 1916, 1977)
Gittiği yol yol olma- (713)	Yer öp- (560, 1074, 2002, 2051)
Göge ağ- (102)	Yerden yere geç- (284)
Göğsünü döğ- (614)	Yıkıp yer et- (333)
Göğüs geçir- (2717)	Yol bul- (354)
Göğüs ger- (1083)	Yol kes- (1696)
Gönül derdine çare ol- (1647)	Yol ver- (2090)
Gönül kap- (2650)	Yoldaş ol- (1646)
Gönül ver- (934, 1940)	Yolunda kurban ol- (821)
Gönül yap- (2650)	Yüksek uç- (51)
Göz açdırma- (428)	Yüz çevir- (2243)
	Yüz karalığı (1003)
	Yüz karası ol- (105)
	Yüz sür- (1501)
	Yerden ır(124)
	Yüzü üzere hizmette dur- (2099)
	Yüzü yerde ol- (828)
	Yüzüne gözüne sür- (681)
	Yüzüne gül- (1170)
	Yüzünü Hak'dan dön- (1835)
	Zebân gibi her dehâna düş- (1520)
	Zerreğe dağ yükle- (2032)

Çok sayıda deyim kullanıldığı *Husrev ü Şîrîn* mesnevisindeki deyimleri içeren beyitlerden örnekler aşağıdaki gibi sıralanmıştır. Bazı beyitlerde birden çok deyim kullanıldığı da görülmektedir:

El üstünde tutulmak, ayağa düşmek:

Ṭutulurken el üzre s̄ib-i ḥandān
Düşer ayağa irse zaḥm-ı dendān (1196)

Gözünü karartmak, yok yere iftira atmak:

Şehā uş göz qarardup iş bu dihḳān
İder ben ḳuluña yoḳ yire bühtān (478)

Ömrünü çürütmek, cana kıymak:

‘ Aceb ḳıydum ‘ aceb cān ile başa
Çürütdüm naḳd-i ‘ ömrüm taḒ u ṭaşa (1638)

Üstüne düşmek, yüz çevirmek

Şu kim yüz çevire senden temāmet
Sen anuñ üstüne düşmek melāmet (2243)

Aşağıdaki beyitler ise bir beyitte tek bir deyim kullanıldığı örneklerdir:

Adını ağzına almak:

Dile alınca Şir̄in adını ū
Ġazabdan oldu şeh bir ḳatre aḒu (1591)

Benzi sararmak:

Şarardı hicr ile gün gibi çehrem
Vişāl-i yārdan yoḳ zerre behrem (1639)

Başı göğze ermek:

Hoş olduñ dest -res ben ḥāk-pāye
İrerdüñ ḳadr ile başum semāya (1727)

Can ve başdan geçmek, candan usanmak:

Didi geçdüñ mi yoḳsa baş u cāndan
Eyitdi çoḳdan uşandum ben andan (1378)

Dünyadan (cihandan) el çekmek:

Gele bir dem olasın fāriğü'l-bāl
Cihāndan el çeküp āsūde-aḥvāl (1011)

Dağ üstüne dağ olmak:

N'ola Şīrīn eritse şem' veş yağ
Bu derd oldı aña dāğ üstine dāğ (1929)

Defterini dürmek:

İrüp emr-i İllāhī nā-gehānī
Çü dürdi defter-i Nūşīn-revānı (381)

Göğüs germek:

Göğüs gerdügi için rūzgāre
Mehūñ cismi olupdur çare çare (1083)

Göz açdırmak:

Göz açdırmazdı ḥançer çekse cāna
Amān virmezdi hergiz Erdevāna (428)

Kanı cuş etmek:

İçildi çün şarāb-ı erğuvānī
Çamu bezm ehlinüñ cüş itdi қanı (725)

2.1.3.1.2. Atasözleri

Firākīnin metninde atasözü kullanımı deyim kullanımına göre daha sınırlıysa da klasik şiir metinlerinde atasözü kullanımına deyimlerden daha az yer verildiği bilinen bir durumdur. Firākī'nin metninde atasözünden ziyade kelâm-ı kibâr olarak adlandırılan özdeyiş niteliğindeki sözlerin kullanımı dikkat çekmektedir. Metindeki kelâm-ı kibâr kullanımı ile ilgili tespitlere söz sanatları başlığı içinde yer alan irsâl-i mesel sanatı içinde değinilmiştir.

Metinde tespit ettiğimiz atasözleri şunlardır:

Dikensiz gül olmaz (1173)

Eden bulur (692)

Ölenle ölünmez (1968,1992)

Ölüme çare bulunmaz (1948)

Yalnız taş duvar olmaz (816)

2.1.3.1.3. İkilemeler

Dillerin çoğunda görülmeyen fakat Türkçede çok kullanılan ilk örnekleri Türkçenin ilk yazılı belgelerine kadar inen bir yineleme türü olan ikilemeyi Vecihe Hatiboğlu, “anlatım gücünü artırmak, anlamı pekiştirmek, kavramı zenginleştirmek amacıyla, aynı sözcüğün tekrar edilmesi veya anlamları birbirine yakın yahut karşıt olan ya da sesleri birbirini andıran iki sözcüğün yan yana kullanılması” olarak tanımlar (Hatiboğlu, 1971, s. 9’dan aktaran Özünlü, 2001, s. 127).

Firâkî’nin *Husrev ü Şîrîn*’inde ikilemelerin kullanımı oldukça geniş yer tutmaktadır.

Metinde yer alan ikilemeler ile ilgili tespitlerimiz şunlardır:

Türkçe sözcüklerle kurulmuş ikilemelerin kimileri yansıma sözcüklerle yapılmıştır.

Aşağıdaki üç beyitte kah kah , güm güm, *siñ siñ* gibi yansıma sözcüklerinin kullanımıyla müzikal bir ahenk de sağlanmıştır:

Eger hâlümden olmaz iseñ āgāh
Güler düşmen şurāhī gibi *kah kah* (336)

Be-ğāyet havfı var idi pelengün
Seg-i dīvāneveş siñlerdi *siñ siñ* (768)

Ƙaya kesdükçe ol ğamnāk merdüm
Öterdi vādī vü kühsār *güm güm* (1619)

Bazı ikilemeler metin içinde değişik beyitlerde tekrar edilmektedir. Türkçe ikilemeleri içeren beyitlerden seçtiğimiz aşığıdaki örneklerin bazılarında bu durum görölmektedir:

Bu devrün *dürlü dürlü* işleri var
Bu çerhün ‘aşsine cünbüşleri var (341)

Gel imdi eyle taħrīr ile taħrīr
Beyān it mā-cerā-yı ‘ışķı *bir bir* (379, 637,1952)

Ƙılıç çekmişdi ya‘ nī kim zemāne
İçe Ƙanını ğalkuñ *Ƙana Ƙana* (469)

Görürdi t̄ālī‘ -i Pervīzi *Ƙat Ƙat* (978,1661,1858,2325)
Gözedürdi dem-ā-dem vaķt-i fırsat

Dem-ā-dem müşt ile göğsin döğerdi
Anuñcün sinesi *gök gök* göğerdi (1256)

Diyüp dil-dāre ğālin *yana yana* (1741,1927,1960)
Getürdi derd-i pinhānı ‘ayāna

Metinde Türkçe sözcüklerle yapılan ikilemeler yanında Arapça ya da Farsça sözcüklerle yapılan ikilemelere de rastlanmaktadır. Pāre pāre, cev cev, ğāşāk ğāşāk bu grupta yer alan ikilemelerin metin içinde en fazla tekrar edilenlerindedir.

Arapça ya da Farsça sözcüklerle yapılan ikilemelere örnek olarak seçtiğimiz beyitler şöyledir:

Kim itmişsin ğayālāt u muğālāt
Müyesser ola mı *heyhāt heyhāt* (639)

Dir idi *zār zār* ey çerh-i bed-kîş
 ‘ Aceb n’itdüm saña ben *zār* u dil-rîş (854)

Çü dünyā qahbedür *murdār murdār*
 Er olan aña meyl itmek zihî ‘ār (1009)

Müzehheb çenberi var *gūne gūne* (1132, 1842)
 Olur qavs-i qazaḥ andan nümüne

Dirîgā ḥasr tā *feryād feryād*
 Ne mümkün kim ide Şîrîne Ferhād (1252)

Qılup derd-i derûnın âşkâre
 Girîbânın iderdi päre päre (479,1258, 1303,1385,1586,1758, 2285, 2605,
 2662)

Varup Ferhâda tā kim ide *âh âh*
 Kim atdan düşdi Şîrîn öldi nâ-gâh (1809)

Qılup nergislere *geh geh* nigâhı
 Sorardı şîve-i çeşm-i siyâhı (2313)

2.1.3.1.4. Somutlaştırma

Soyut kavramların daha canlı, daha somut anlatılabilmesi için onların somut nesnelere bağdaştırılarak tamlamalar oluşturulması olarak açıklanabilecek aktarma yöntemi (Aksan, 1995, s. 139) Firâkî’nin de çok sık kullandığı bir bağdaştırma yoludur ve somutlaştırma adı altında alışılmamış bağdaştırma türleri içinde ifade edilen bu aktarmaların tamamı, somut varlığın özelliklerinin soyut olana aktarılmasına yani temelde benzetme ilgisine dayanmaktadır.

Modern retoriğin **somitlaştırma** olarak ifade ettiği söz konusu yapıların eski edebiyat literatüründeki karşılığı **izâfet-i itibâriyye** adını taşıyan isim tamlaması yapılarıdır. Faruk Kadri Timurtaş, bu isim tamlamasının özellikleri ile ilgili şu açıklamayı yapar: “İzâfet-i itibâriyye adını taşıyan isim tamlamalarında tamlanan ile tamlayan arasındaki

nisbet ve münasebet itibârîdir ve bu itibârîlik söyleyen tarafından ortaya konmuştur. İtibârî isim tamlamalarında müşahhas ve mücerred mefhumlar uzak ve yakın münâsebetler göz önünde tutularak birbirine izafe edilebilmektedirler. Bu itibârî isim tamlamaları, Sebk-i Hindî denilen bir edebî ifade tarzının başlıca unsurlarındandır” (Timurtaş, 2005, s. 263).

Somutlaştırmalar, ifadenin gücünü artırmakla da kalmayıp şairaneliği de destekleyen kullanımlardır. Firâkî'nin eserinde oldukça fazla kullanıldığını tespit ettiğimiz **somutlaştırma** diğer adıyla **izâfet-i itibâriyye** örnekleri şöyle sıralanmıştır:

‘ummân-ı dil (2768)	kūhsâr-ı miḥnet (1735)
ġam ġabarı (1930)	kūşe-i ġam (1371)
ġam gerdeni (1985)	Ma‘ânî şehri (29)
ġam gerdi(2663)	ma‘den-i kân-ı ħabâḫat (1830)
şarşar-ı ħahr (861, 992)	ma‘rifet gevherleri(4)
âh kemendi(1451)	Mey-i ġaflet(140)
âteş-i ‘âr (1366)	Muḫabbet âteşi(1289)
âteş-i işık (1620)	Muḫabbet baḫri (2372)
şubḫ-ı ümmîd(1313)	muḫabbet sâġarı (1729)
bād-ı ġayret (1365)	Muḫabbet ħaşrı (2160)
bād-ı miḥnet (337)	Muḫîṭ-i baḫr-i feyz(26)
baḫr-i ġayret (2250)	murâd kebki (50)
baḫr-i dil (2762)	murâd ħal‘ası (27)
baḫt çerâġı (2666)	murg-i maḫşûd (48)
bâr-ı mezâlim (2503)	nâr-ı ġayret (337)
berk-i âh (1698, 1915)	naḫd-i ‘ömr (1638)
beḫâ mülki (1863)	nesîm-i luṭf (5)
câm-ı ‘afv (111)	Ḥaḫîḫat âftâbı (18, 56)
deryâ-yı şafâ(1349)	Ḥazân câmı (2520)

deryā-yı cehl(5)	hüs̄n bāġı (2477, 2691)
dest-i kudret (228)	hüs̄n ili (1111)
dil cāmı (2786)	Hüs̄n genc̄inesi(1469)
dil murġi(2265)	pāy-ı ġayret (228)
dil şışesi(340)	pīr-i ‘ışk (1238)
Dil ü can mülki (1162)	Reh-i ‘ışk (1646)
Diyār-ı şeh̄r-i hüs̄n (1676)	Sa‘ ādet mülketi (3, 1672)
Du‘ ā tīri (2646)	sākī-i devrān (218)
Duġhān-ı āh (1917, 2685)	Seg-i nef̄s (149)
Duġhān-ı nār-ı āh (1652)	Selāmet cübbesi (1247)
Dükān-ı dil (367)	ser-halk̄a-yı zenc̄ir-i ‘ışk (1238)
Dür-i pend (1165)	Sipāh-ı şirk (17)
‘ışk çerāġı (9)	söz bah̄ri (6)
Ecel şāh̄ini	Süh̄an dürci (2793)
Ecel yili (537)	Şarāb-ı ġuşsa (1722)
‘ışk cevheri (1667)	Şarāb-ı ‘ışk (1653, 2070, 2489)
‘ışk deryāsı (807)	Şarāb-ı merg (953)
‘İlim genc̄inesi (4)	Şarāb-ı şevk (1730)
‘Ömür sermāyesi (370)	şeh-bāz-ı murād (237)
‘ummān-ı kabāḫat (1830)	şemş̄ir-i ‘adālet (384)
‘uzlet evi (224)	tāc-ı hidāyet (13)
Ferāġat küşesin (2512)	Tekellüm şerbeti (1288)
Firāk odı (2347)	tīġ-i ‘ışk-ı bī-dād (1240)
fitne ‘ummānı (2627)	tīġ-i kader (1429)
genc̄ine-i dil (2791)	tīr-i kazā (1429)
giyāh-ı derd ü miḫnet (1711)	hengāme-i şabr (1246)
Gönül gözi(26)	kaşr-ı cān (14)
Gönül mir’atı (339, 2675)	Qader zenc̄iri (143)

Gönüller yaresi(2798)	dâmen-i şabr (2192)
gülzâr-ı ikbâl (278)	vâdî-yi hasret (1654)
himmet külüngi (325)	Vefâ kaçır (2486)
kân-ı cân(325)	zencîr-i ‘adl (2507)
kân-ı dil (2768)	Zülâl-i fikr (8)
künc-i guşsa (1371)	

Bir XVI. yüzyıl metni olan Firâkî'nin *Husrev ü Şîrîn*'inde Eski Anadolu Türkçesine ait sözcükler de dikkati çekmektedir. Zaten dil tarihi içinde yüzyıl itibarıyla Eski Anadolu Türkçesi ile klasik Osmanlıca arasındaki bir dönemi işgal eden XVI. yüzyıl metinlerinde Eski Anadolu Türkçesine ait sözcüklerin divan şiirine ait metinler içine serpiştirilerek kullanımı oldukça karakteristik bir dil kullanımı özelliğidir.

Metinde Eski Anadolu Türkçesinin söz varlığına ait sözcüklerden seçtiğimiz örnekler şunlardır:

Alda- , Bekit- , Çap- , Degzin- , Düriş- , Düzet- , Eyit- , Geyür- , Günel- , İrgür- , Kığır- , Sağal- , Şı- , Şıy- , Siñle-, Söyündür- , Tarıç- , Turuş- , Ur- , Urın- , Urış- , Ütil- , Yarlığa- , Yep- , Yıg- , Yile- , Yören- , Yügür-, Yavaşlanmak.

Yalıncağ, al, tapu, birle, kankı, uşda, ırmağ, şol, oñat, yavuz, kimesne, şadılığ, taru, uş, ikin, gezend, gözgü, eñsüz, umac, bunar, arğun, eyü, yavuz, od, aşşı, başmağ, karañu, aldanguç, belekçe, emcek, kaçırdağ, öküş ğabar, qaravaş, kavurmağ, tolağ, girü, yaraşuğ, yil, kendü, kapu.

2.1.3.1.5. Metni Oluşturan Cümlelerin Anlam ve Yapı Özellikleri Üzerine Tespitler

Mesnevinin dil özelliklerini anlayabilmek için beyitler içindeki cümlelerin de dilbilgisel açıdan yorumlanması gerekmektedir.

Mesnevideki beyitler cümle türleri açısından değerlendirildiğinde şu sonuçlara ulaşılmaktadır:

Mesnevideki beyitler yüklemine göre değerlendirildiğinde beyitleri oluşturan cümlelerin büyük bölümünün eylem cümlesi olduğu görülmektedir. Eylem cümlelerinin yüklemi durumundaki sözcükler ağırlıklı olarak eylemlerden oluştuğu gibi özellikle Arapça, Farsça sözcüklerle Türkçe et-/eyle-/ol- /kıl- yardımcı eylemlerinin birleşmesinden oluşmuştur; birleşik fiillerin çokluğu cümle yapısında dikkati çeken bir husustur.

Beyitler cümle yapısı açısından değerlendirildiğinde her cümlenin bir dizide tamamlanması dolayısıyla her beyitte iki cümlenin mevcudiyeti metnin büyük bir bölümüne hâkim olan yapı özelliği biçiminde karşımıza çıkar. Her mısranın tek cümleden oluştuğu bu hâkim yapının dışında -Up zarf fiil eki ile yapılmış ulaçlar yanında -sA şart ekiyle yapılmış yan cümlelerin varlığı ve bu tür yan cümlelerle kurulmuş birleşik cümleler de metnin cümle yapısının diğer bir yönünü oluşturmaktadır.

Ki'li birleşik cümleler de sayıca oldukça fazla kullanılmış yapılardır.

Mesnevideki cümleler, kip kullanımı açısından değerlendirildiğinde şu sonuçlara ulaşılmaktadır:

Tahkiyeli eserlerin tamamında görülen, anlatıya hâkim zamanın görülen geçmiş zaman oluşu *Husrev ü Şîrîn*'de de gördüğümüz ortak bir yöndür. Bu kip, okurda ve dinleyende anlatılanların gerçek olduğu hissini uyandırması bakımından tahkiyede en fazla tercih edilen zamandır. Bu kipi kullanımıyla şair, bir bakıma okurun şahit olmadığı ama kendisinin gördüğü olayı okurla en inandırıcı şekilde paylaşmaktadır; fakat *Husrev ü Şîrîn*'de görülen geçmiş zaman tek başına anlatıya yön veren kip türü değildir; şair, geniş zaman ve emir kiplerini de en az görülen geçmiş zaman kipi kadar sık

kullanmıştır. Tasvir ve tavsif söz konusu ise geniş zaman, hareketin yani olayın anlatımı söz konusu ise görülen geçmiş zaman; şairin okura nasihatı anlatıya hâkim ise emir kipi tercih edilen kip kullanımları olmaktadır.

Beyitleri oluşturan cümleler anlam açısından değerlendirildiğinde ise metni oluşturan cümlelerin ağırlıklı olarak olumlu cümle özelliği gösterdiği anlatının tamamına hâkim olan tahkiyenin de gereği olan bu anlatım şeklinin özellikle anlatmanın yerini göstermeye bıraktığı bölümlerde yani mesnevi kahramanlarının karşılıklı konuşma sahnelerinde anlatının genelinde kullanılan ve geniş zamanın hikâyesi biçiminde karşımıza çıkan anlatım biçiminin değiştiği; olumlu ya da olumsuz soru cümlelerinin anlatının ritminin hızının arttırılmak istendiği bölümlerde anlatıya hâkim olduğu görülmektedir. Söz konusu bölümlere hâkim olan olumlu ve olumsuz soru cümleleri kurulurken soru anlamının soru yapısı mI yerine daha çok niçün, nice, nice, ne, kanı ...vb. soru sözcükleri ile sağlandığı dikkati çekmektedir.

Aşağıdaki beyitlerde soru anlamı bu yolla sağlanmıştır:

Çanı İskender ü Dārā vü Rüstem
Çanı dārāt-ı Kāvus u Key ü Cem

Çanı Teymür çanı Fağfūr u Dağğāk
Ecel yili çamusın eyledi ħāk (536-537)

Ĥayāl ü fikr-i bāṭıl cümle naçlün
Niçün kendün yitürdün çanı ‘açluñ (641)

Ne gencün dirdi esrārısın ey naçş
Ne ma‘nānuñ nümū-dārısın ey naçş

Ne şehrüñ pādşāhī şūretisin
Ne burcuñ mihr ü māhī-hey’etisin

Ne yirdendür gelişün bu diyāra
Ne iqlīme giderdün yā şikāra

Ya kimüñ nâmesisin söyle nâmin
Haber vir bilelüm bâri maḡâmın (684-687)

Anlatıya hâkim olan bir başka cümle türü de emir cümleleridir. Özellikle şairin anlatıdaki olaylar üzerine okurla söyleşmek ya da okura nasihat etmek veya başka bir kahramanın arkasına gizlenerek kendi düşüncesini kahraman üzerinden okura duyurmak istediği bölümlerde emir cümlelerinin yoğunluğu dikkati çekmektedir.

Mehin Banu'nun Şîrîn'e iffetine sahip çıkması yolundaki uyarılarını içeren aşağıdaki üç beyit içinde öğütlerin emir yapıları cümleler içine yerleştirildiği görülmektedir:

Saňa benden emânetdür ki her bâr
Oturma şâh ile ḡalvetde zinhâr

Eger tenhâda bir söz söylese şâh
Cevâbın *vir* anuñ ḡalḡ içre her gâh

İşâret kılsa *itme* aña *îmâ*
Mebâdâ töhmet ide saňa a' dâ (1197-1199)

Şairin, okura nasihatta bulunduğu aşağıdaki beyitler içine paralel şekilde yerleştirilmiş emir cümleleri dikkati çekmektedir:

Gel ey ' ahd eyleyen *eyle vefâyı*
Şıyup peymânuñı *kılma cefâyı* (1600)

Ya *va' de itme* yâḡud *va' deñe tur*
Olasın tâ ki ḡoḡrulukla meşhûr (1602)

Eger var ise ' ilmüñ ḡoş ' *amel kı*
Eyü câh umuban *tûl-i emel kı* (1889)

Ve ger maḡbûbsañ *maḡrûr olma*
Bu fânî ḡüsn ile *mesrûr olma* (1894)

Devrik yapılar şiir dilinde sık kullanılan bir yapı özelliği olmakla birlikte Firâkî'nin *Husrev ü Şîrîn*'inde dikkati çekecek derecede yoğun olarak kullanılmaktadır. Devrikleme yoluyla öncelemenin devriklenen unsurun niteliğine göre farklı türleri olmakla birlikte en sık kullanılanı yüklem devriklenmesi yoluyla önceleme türüdür.

Aşağıdaki beyitler söz diziminde yüklem ilk öge olarak kullanımıyla yapılmış devrik cümle örnekleridir:

Gel ey gâvvâş -ı deryâ-yı me'ânî
'Ayân it' âleme dürr-i nihânı (366)

Gel imdi eyle taḥrîr ile taḥrîr
Beyân it mâ-cerâ-yı 'ışkı bir bir (379)

İderdi ḥalk-ı 'âlem hoş-ḥuzûrı
Gümân idi gören devrinde zûrı (385)

Aşağıdaki iki beyitte de yan cümleye ait bağ fiil yapıları devrikleme yoluyla öncelenmiştir:

Yazup tefsîr-i nev bu köhne şuḥfa
İletgil Âşaf-ı devrâna tuḥfe (378)

İrüp emr-i İlâhî nâ-gehânî
Çü dürdi defter-i Nüşîn-revânı (381)

2.1.3.1.6. Metnin Kelime Grupları Açısından Değerlendirilmesi

XVI. yüzyıl, Osmanlı Türkçesinin, bir önceki yüzyılda kuruluş aşamasını tamamlayan ve artık klasik olarak nitelenen Osmanlı edebiyatına koştur olarak klasik Osmanlıca adıyla ifade edilen dönemidir. Bu yüzyıl Osmanlı Türkçesinin bir önceki yüzyılla kıyaslandığında en önemli farklarından biri söz varlığı içine dâhil olan Arapça ve Farsça sözcük sayısındaki artıştır. Dilde yaşanan bu değişim, bu yüzyıl metnlerinin hemen hepsinde söz varlığı düzeyinde gözlemlenebilmektedir.

XVI.yüzyılın ilk çeyreğinde yazılmış bir eser olarak Firâkî'nin *Husrev ü Şîrîn*'i de bu açıdan değerlendirildiğinde sözcük düzeyinde her üç dile ait söz varlığının birbirine yakın oranlarda kullanıldığı görülmektedir.

Devrine göre oldukça sade bir dili olan hatta halk söyleyişine yaklaşan ifadelerin çokluğu ile dikkat çeken eserde dörtlü ve daha fazla kelimedden oluşan izafet tamlamasına rastlamadığımız gibi üç sözcükten oluşan izafet tamlamaları ise münâcât, tevhid ve nat bölümlerinde çok seyrek olarak kullanıldığını gördüğümüz tamlama yapılarıdır. Hikâye bölümünü oluşturan 381-2745. beyitler arasında üç sözcükten oluşan izafet tamlamasının kullanıldığı tek bölüm Hz. Peygamber'in Husrev'i İslamiyet'e davet edişinin anlatıldığı 2535-2578. beyitler arasındadır. Metindeki en külfetli tamlama yapıları olma özelliği gösteren bu yapılardan birkaçı şöyledir:

Gelür bir peyk-i dür- yek tûrfetü'l- 'ayn
Elinde nâme-i sultân-ı kevneyn

Hidâyet nâme-i 'ayn-ı 'inâyet
'Înâyet nâme-i mahz-i hidâyet

Ne nâme gonçe-i bâğ-ı şehâdet
Ya âb-ı şâf-ırmağ-ı şehâdet (2535-2537)

Sözcüklerinin hemen hemen tamamı Türkçe olan beyitlere de rastladığımız eserde bu yapı özelliği de yukarıdaki külfetli söyleyişler kadar az yer tutmaktadır. Bu yapılara şunlar örnek verilebilir:

Aluram cânuñı cânı yirine
Dökerem kıanuñı kıanı yirine (481)

Vü ger bir bâğdan alsa kıoruğı
Kılurven başın ol bâğıñ oyuğı (488)

Baña idenleri Allâha şaldum
Bulam yarınkı gün dergâha şaldum (1663)

Vasıf terkiplerinin bolca kullanıldığı metinde, vasıf terkipleriyle isimlerin bağlanması yoluyla kurulmuş tamlamalar da oldukça sık rastlanan yapılardır. Bu yapılara şunlar örnek verilebilir:

Çurıldı zer-nišan taht-ı murassa^ç
Oturdı Husrev-i 'ālem-murabba^ç (720)

Harīf-i horde-bīn ü kār-dīde (552)

Egerçi şüretā mektüb-ı dil-dār
Velīkin bir zebān-ı ta' n-güftār (2022)

Söz varlığının çoğunu Arapça ve Farsça sözcüklerin oluşturduğu ancak yapı açısından Türkçe tamlama yapısına uygun olarak kurulmuş belirtili, belirtisiz isim tamlaması, sıfat tamlaması ya da karma tamlama özelliği gösteren tamlama yapıları da metinde sıkça rastladığımız tamlama yapısı türlerindedir.

Belirtili isim tamlaması kuruluşundaki tamlama yapılarına şu örnekler verilebilir:

Ne var almazsa şāhīnūñ şikārın
Kebūter alur etfālūñ karārın (1569)

Şikāyet rūzgāruñ dād elinden
Baña zulm idenūñ feryād elinden (1662)

Mih[i]r germiyyetinden kaçup encüm
Zemīnūñ sāyesinde oldılar güm (2065)

Türkçe sözcüklerin izafet tamlamalarının sıfatı oluşu metinde oldukça sık kullanılan bir tamlama yapısı özelliğidir.

Aşağıdaki beyitin her iki mısrasında da ol(o) işaret sıfatının belirtme sıfatı olarak kullanıldığı Türkçe sıfat tamlaması yapıları vardır:

İrince Husreve ol nāfe-i müşk
Dimāğ-ı cānın ol dem eyledi hüşk (2053).

2.1.3.2. Edebî Sanatlar

2.1.3.2.1. Mecazla İlgili Sanatlar

Mecazı “Bir kavramın kendisiyle herhangi bir bakımdan ilişkili olduğu başka bir kavramın adıyla ifade edilmesi” olarak tanımlayan Menderes Coşkun, mecaz için aktarma kelimesinin uygun düştüğünü söyler ve mecaz ile ilgili olarak “mecaz bir kavramın adının ve belli bir özelliğinin başka bir kavrama aktarılması veya başka bir kavram için geçici olarak kullanılması sanatıdır” açıklamasını yapar (Coşkun, 2012, s. 40).

2.1.3.2.1.1. Teşbih

Menderes Coşkun, “Bir kavramın herhangi bir özellik bakımından kendisinden daha üstün veya daha meşhur başka bir kavrama benzetilmesine benzetme veya teşbih denir.” tanımının arkasından teşbihin İslam belagatinde ve Batı retoriğinde daima aktarmaların (mecazların) içinde yer aldığını söyler ve teşbihin bir yarı mecaz veya yarı aktarım sanatı olduğunu belirtir. Cem Dilçin ise teşbihin bir mecaz sanatı olup olmadığı konusunda benzetmenin bir mecaz sanatı olmadığını çünkü benzetmede sözcüklerin gerçek anlamlarıyla kullanıldığı görüşüne yer verir (Dilçin, 2009, s. 405).

İncelememize konu olan *Husrev ü Şîrîn* metninde teşbih en çok kullanılan sanatlardandır ve aynı beyit içinde birden çok benzetmenin kullanımı metinde sıkça rastladığımız bir durumdur:

Aşağıdaki beyitte halk koyuna, yöneticiler kurda padişah da çobana benzetilmiştir:

Ra‘iyyet gūsfend ü gürg ‘ammāl
Şağın çūpānlıgūnda itme ihmāl (509)

Aşağıdaki beyitte Şîrîn’in dudağı nar çiçeğine, taze hünnapa ve gül tatlısına benzetmektedir:

Lebi gül-nār ü yā ‘unnāb-ı terdür
Ya günde hāşıl olmuş gül-şekerdür (568)

Aşağıdaki beyitte Şîrîn’in eli pamuktan daha beyaz bir deste güle parmakları da şekil olarak zanbağa benzetilmiştir:

Eli bir deste güldür penbeden aq
Gül-i zanbaq gibi barmaq barmaq

Aşağıdaki iki beyit, benzetmenin dört unsurunun da kullanılması yönüyle ayrıntılı teşbih türüne birer örnek teşkil etmektedir:

Husrev’in, sevgilisinden ayrı düştüğünde çektiği acı aynı beyit içindeki iki ayrı ayrıntılı teşbihle somutlaştırılmıştır. Husrev tef gibi göğsünü döğüp ağlar; ney gibi bağırını delip feryat eder:

Dögüp def gibi gögsin oldı nālān
Delüp ney gibi bağırın itdi efgān (613)

Aşağıdaki beyitte Şîrîn’in çıktığı deniz yolculuğu sırasında denizin dalgalanışı ayrıntılı teşbih yoluyla ifade edilmiştir. Deniz burada kinlenip ağzından köpükler saçan bir deveye benzetilmiştir. Burada deniz benzeyen, deve kendisine benzetilen, gibi benzetme edatı, köpük saçma da benzetme yönünü oluşturur:

İdüp üştur gibi ol bahr kīne
Köpük şaçardı eflākūñ yüzine (846)

Aşağıdaki beyitte tef şekli yönüyle kulağında halka bulunan bir köleye benzetilmiştir:

Def olmuşdı ğulām-ı hālka der-gūş
Uyarurd' uyusa şoĥbetde ser-ĥoş (1139)

Aşağıdaki beyitte Şîrîn'in kınalı parmakları rengi(kırmızılığı) yönünden kana boyanmış kamış oka benzetilmiştir:

Degül destümde engüşt-i muĥannā
Ėamış oĥ ĥana boyanmış hemānā (2182)

Aşağıdaki beyitte Husrev için yas tutan Şîrîn'in tırnaklarıyla yanaklarında açtığı yaralardan bahsedilirken yanağı için kamer, tırnak yaraları için de hilal benzetmesi yapılmış; aynı beyit içinde iki ayrı belîğ teşbih yapılmıştır:

Rūĥında zaĥm-ı nāĥun pāre pāre
Ėamer üzre hilāl old' āşkāre (2662)

2.1.3.2.1.2. İstiare

“İstiarede benzetme amacının bulunması, onun benzetme sanatının özel bir durumu olduğunu gösterir. Buna göre, istiare benzetmenin temel iki ögesinin yani benzetilen ile benzetmeliğın, birinden birinin söylenmemesiyle yapılır” (Dilçin, 2009, s. 412).

Açık İstiare

Benzetme unsurlarından sadece kendisine benzetilenin söylenmesiyle yapılan istiare türüdür. Metinde istiare için kullanılan ögeler büyük oranda Şîrîn'i işaret etmek için kullanılmaktadır. Bunların tamamına yakını divan şiirinin klişe mecazlarından oluşmaktadır:

Aşağıdaki beyitte nergis göz, serv-i revan Şîrîn yerine kullanılmıştır.

Şula *nergislerüñle* gülsitānuñ
Kala reftārdan *serv-i revānuñ* (1011)

Aşağıdaki beyitte Hilâl-i ‘îd yani bayram hilali ifadesi Şîrîn için kullanılmaktadır:

Hilâl-i ‘ıyd gibi behcet-engîz
Görindüñ gic gitdüñ âh kim tîz (1760)

Aşağıdaki beyitte üç açık istiare örneği birden kullanılmıştır:

Güneş gerdanlı ay Şîrîn’i, parlak ay ya da dolunay Şîrîn’in yüzünü, yıldız ise Şîrîn’in gözlerinden yüzüne (yanağına) doğru akan gözyaşlarını ifade etmektedir.

Birez vaqt ol *meh-i hursîd-ğebğeb*
Meh-i tâbân üzre saçdı *kevkeb* (1914)

2.1.3.2.1.3. Mecaz-ı Mürsel

Doğan Aksan, mecaz-ı mürseli “Bir kavramın doğrudan doğruya onu gösteren göstergeyle değil, benzerlik ilgisi dışında başka herhangi bir ilgi ile bağlantılı olduğu bir başka göstergeyle dile getirilmesi” olarak tanımlar (Aksan, 1995, s. 144).

Gümiş elden alup altun ayağın (Gümüş el: Saki)
Öper bezm ehli sâķînüñ yanağın (734)

Şu deñlü nüş olundu *cām-ı gül-gün* (Gül renkli kadeh: Şarap)
Ki hâdden oldu devr-i bâde birün (735)

Eger âh ise bir zengî-i rüsvâ (Cihan: Dünya halkı)
İder cümle *cihāna* sırrum ifşâ (1650)

Şeker-lebler çıķup Şîrîne karşı (Şeker dudaklar: Şeker dudaklı güzeller)
Bu güller varur ol Şîrîne karşı (2412)

2.1.3.2.1.4. Kinaye

Belli bir sebebe dayalı olarak bir sözün hem gerçek hem de mecaz anlamıyla kullanılması sanattır (Aksoyak, 2002, s. 269).

Metinde özellikle deyimlerin kinayeli kullanımını karşımıza çıkmaktadır:

Şu resm'ururdu taşā tīşe Ferhād
İderdi *taş bağırlu* taşā feryād (1292)

Zemīn ol şān' atūñ olup esīri
Alup *bağrına başdı* cūy-ı şīri (1306)

Çıķarsa şāl eyninden gedānuñ
Düşer hem *tāci başdan* pādşānuñ (2044)

Gider elbette *āhīr cān bedenden*
Kimesne olmasun āzürde senden (2047)

Gümüş bileklü her bir hūsn bāğı
Yürütdiler hemān *altun ayāğı* (2158)

Olup üzrede Şīrīn itdi vermem
Elüñ kendüñde tut ey şāh-ı epsem (2172)

2.1.3.2.1.5. Teşhis

“Teşhis, insan dışındaki canlı ve cansız varlıkları, düşünen, duyan ve hareket eden bir insan kişiliğinde göstermek kişileştirmektir. Bu sanat yapılırken, teşbih, istiare gibi öteki mecaz sanatlarından da yararlanılır”(Dilçin, 2009, s. 419).

Husrev ü Şīrīn'de teşhis örneklerine sıkça rastlanmaktadır. Metinden seçtiğimiz teşhis örnekleri şunlardır:

Şanasın acıyup Ferhâda *ol taşğ*
Gözinden kanlu yaşın kıldı ırmağ (1477)

Zeminden ditreyüp mænend-i yaprağ
Şaçardı Bīsütün başına toprağ (1618)

Çeküp şarşardan ol dem havf-ı vâfir
Çenâruñ elleri ditrerdi dir dir (2523)

Bu derde ergävân idüp taħammül
Ƙara giyüp tutardı mâtem-i gül

Gidüp gül kaldığıçün hâr ile has
Kör oldı ağlamağdan çeşm-i nergis (2526-2527)

2.1.3.2.2. Anlamla İlgili Sanatlar

2.1.3.2.2.1. Tevriye

Tevriye en az iki manası olan bir sözün uzak anlamı kastedilerek kullanılması sanatıdır. Bu sanatta kelimenin birden fazla anlamı da ifadeye uygun düşürülerek kullanılır.

Aşağıdaki iki beyitte Şîrîn sözcüğü tevriyeli kullanılmıştır. Yakın anlamı ya da temel anlamı tatlı olan sözcüğün uzak anlamı ise özel isim, *Husrev ü Şîrîn* hikâyesinin kadın kahramanının adıdır. Aşağıdaki iki beyitte Şîrîn sözcüğü her iki anlama da uygun düşecek biçimde kullanılmıştır fakat kastedilen anlam ikincisi olmaktadır:

Çü *Şîrinden* konupdı anda mâye
 Virürdi şîr-i şîrîn aña dâye (413)

Ezelden oldı çün *Şîrîn* ğıdâsı
 ‘ Aceb mi âhîr olsa mübtelâsı (414)

Şabâyise *yiler bir yirde turmaz*
 Turup peygâmumı dil-dâre virmez (1649)

2.1.3.2.2.2. İham

“İki ya da ikiden artık anlamı olan bir sözcüğü bir dize ya da beyit içinde bütün anlamlarını kastederek kullanmaktır” (Dilçin, 2009, s. 421).

Aşağıdaki beyitte mecnun kelimesi hem cünuna tutulmuş, deli, çılgın hem de Leyla'ya olan aşkı ile meşhur aşk kahramanı Kays'ın lakabı anlamlarını kapsayacak şekilde kullanılmıştır:

Olup bir nergis-i fettâne meftûn
Be-nāgeh ‘âqil iken oldı *Mecnûn* (1259)

2.1.3.2.2.3. Tenasüb

Edebiyatta anlam güzelliği ve bütünlüğü oluşturmak için birbiriyle ilişkili ve uyumlu sözleri bir arada kullanmaya tenasüb adı verilir; ancak bu sözcükler arasında karşıtlık ilgisi bulunmamalıdır (Dilçin 2009:431). Cem Dilçin'in divan şairleri için şiirde sözcükler arası anlam ilişkileri ve uyumun ne derece önemli olduğunu açıklayan şu cümleleri tenasübün divan şairleri için bir sanattan çok klasik şiirin üslup ve yapı özelliği ilişkisini ortaya koymasından önemlidir: “Divan şiirinin sanat anlayışına ve estetik kurallarına uygun olarak seçilen, beytin söz varlığındaki kelimeler arasında sıkı bir anlam ilişkisi vardır. Bu ilişki çok yönlü ve girişiktir. Yüzlerce beyitte çoğu zaman ilk bakışta kavranamayan bu durum, bu dış ve iç düzen, geometrik bir yapı görünümündedir. Benim geometrik yapı dediğim, divan şiirinin uyumlu ve dengeli bu düzenini Ali Nihat Tarlan iç hendese terimiyle anlatmaktadır” (Dilçin, 1995, s. 157).

İşte divan şairleri için bu derece önemli olan şiirdeki sözcükler arasındaki uyum ve bu uyumun sağlanması konusuna *Husrev ü Şîrîn* metni incelendiğinde Firâkî'nin de özel bir önem gösterdiği kolayca anlaşılmaktadır. Hem tenasübün hem de tenasüplü sözcüklerin belli bir düzene göre sıralanmasıyla oluşturulan leffüneşir sanatının çok

sayıda örneğini gördüğümüz Firâkî'nin *Husrev Şîrîn* metni, şairin şiirdeki iç uyumu sağlama konusundaki dikkat ve özenini de ortaya koymaktadır.

Metinden tenasüp ve leffüneşir örnekleri:

Aşağıdaki beyitte ağlayış ve inleme ilgili sözcükler bir arada kullanılmıştır:

Çü hâdden aşdı *hicr ü intizârı*
Gidüp *ârâm u şabr u ihtiyârı* (813)

Delüp bağrını tîğ-i 'ışk-ı bî-dâd
İderdi *ney gibi efgân u feryâd* (1240)

Didi yirüñ maqâmuñ eyle kışşa
Eyitdi küşe-i gam künc-i guşşa (1371)

Nañifü haste vü zârü dil-efkâr
Gider surâh-ı çâha nitekîm mâr (1415)

Degülsin *çerh aqvâline vâkıf*
Zemânuñ hîle vü alına vâkıf (1092)

Aşağıdaki beyitte musiki terimleri birbiriyle ilişkili kullanılmıştır:

Çalup sâzendeler çeng ü rebâbı
Eserdüp dönderürlerdi kebâbı (1137)

İşitdükde muğannîlerden âvâz
İderdi cismden cân *murğı pervâz* (1141)

Aşağıdaki dört beyitte doğa unsurları ile ilgili sözcükler bir araya getirilmiştir:

Güneşsin her diyârı eyle rüşen
Cihân nûruñdan olsun bâğ u gülşen (1225)

Dırahtuñ ger budanmasaydı talı
Bitürür miydi hiç taze nihâli (1056)

Bulutlar gibi ‘azm idüp şitābān
Şehāb-ı dīdes̄inden dōkdi bārān (1279)

Güzellik tazelik terlik letāfet
Aķar ū gibidür kim ide sür‘at (1897)

2.1.3.2.2.4. Leffü Neşir, Sıralı Tenasüp

“Genellikle bir beyit içinde, birinci dizede en az iki şeyi söyleyip ikinci dizede bunlarla ilgili benzerlik ve karşılıkları vermektir” (Dilçin, 2009, s. 437). Leffüneşir için sıralı tenasüp ifadesi de uygun düşmektedir. Ancak birbiriyle ilgili kelimeler bazen düzgün sıralanmayabilir.

Leffüneşir sanatı düzenli ve düzensiz olmak üzere ikiye ayrılır. Birinci ve ikinci mısra veya ifadedeki tenasüplü kavramlar birbirine paralel olarak düzenli bir şekilde sıralanmışsa sanata düzenli veya mürettep leffüneşir; ilgili kavramlar çaprazlı veya düzensiz bir şekilde sıralanmışsa , sanata düzensiz, gayr-i mürettep veya müşevveş leffüneşir adı verilir” (Coşkun, 2012, s. 143).

Firākî’nin metni özellikle düzenli leffüneşir örneklerinin çokluğu ile dikkati çekmektedir. Düzenli leffüneşirin kullanıldığı beyitlerden bazıları aşağıya sıralanmıştır:

Kemend-i ‘anberin̄ ü halka-yı hāl
Geh̄i tavķ-ı gāzāl u gāh halhāl (755)

Perī-veykerler ü hūrī-likālar
Melekler gibi hūb u dil-rübālar (1114)

Ķulaĝ olup aña ū sarrāf-ı māhir
Sözinden aldı çok dürr ü cevāhir (1346)

Zāif ü haste vü miskīn̄ ü pā-māl
Şikeste-hātır ü āşüfte-aḥvāl

Ciger tîğ-i kâderden yare yare
Yürek tîr-i kazâdan pâre pâre (1428-1429)

Tutuşdum âteş-i 'ışık ile yandım
Duĥan-ı nâr-ı âhumla boyandım (1652)

Ėara taş içre her la'î Bedeĥşân
Ėaragu gicede necm-i dirâĥşân (1479)

Ne sebzedür kim ol pejmürde olmaz
Ne zindedür ki âĥir mürde olmaz (1874)

2.1.3.2.2.5. Mübalâĥa

“Bir sözün etkisini güçlendirmek amacıyla bir şeyi ya olamayacağı bir biçimde anlatmak ya da olduğundan pek çok ve pek az göstermektir” (Dilçin, 2009, s. 447). Özellikle yaz ve kış tasvirlerinde, Şîrîn'in sarayının tasvirinde ve Ferhâd olayının anlatıldığı bölümde mübalaĥanın kullanımı belirgin biçimde öne çıkmaktadır:

Eşer kalmadı za'îfle tenümden
Sürükler her ĥarınca dâmenümden (1430)

Derûn-ı dilden âh itse o mazlûm
Erirdi seng-ĥâre nitelim mûm (1472)

Şîrîn'in sarayının tasvir edildiği bölümden seçtiğimiz aşağıdaki iki beyitte anlam, mübalaĥa temelinde şekillenmiştir:

Yüce dîvârı rif' atde felek-res
Şanasın sebzezârı ĥerĥ-i atlas

Kevâkib güyyiyâ ezĥârı anuñ
Meh-i nev raĥne-i dîvârı anuñ (2111-2112)

2.1.3.2.2.6. Tezat, Tıbak

“Anlam, anlam çerçevesi veya mesaj bakımından birbirinin zıddı olan kelime veya kelamın, ifadeyi etkili ve güzel kılmak maksadıyla bir arada ve birbiriyle ilişkili olarak söylenmesine tezat veya tıbak adı verilir” (Coşkun, 2012, s. 147).

Metinde tezat sanatının kullanıldığı beyitlerden seçtiğimiz örnekler şöyledir:

Şol *aķ* tenler ki sükkerden ğidā yir
Yir āħir anları işbu *ķara* yir (934)

İdenler telħ zılm ile ciħānı
Virür *acılığ* ile *ķatlu* cānı (997)

Çü Ferhād *itdi rāzm* ‘āleme *fāş*
Melāmet taşına ķarşu tutup baş (1355)

Ķamu ħalk-ı ciħān gül gibi *ħandān*
Benem ebr-i bahārī gibi *giryān* (1427)

Ķayada ķaldum uş başum ķayudur
Bu *dirlikde* baña *ölmek* eyüdür (1636)

Ķam-ı Şirīn ile *Şekkerde zehri*
Görüp oldı ziyāde derd ü ķahrı (2277)

2.1.3.2.2.7. İstifham, Taaccüp

“Bir şeyi öğrenmek ve cevap almak maksadıyla muhataba soru sormak sanat değildir. Ancak ifadeyi güzelleştirmek, bir fikri vurgulamak, söze nezaket ve doğallık ve içtenlik katmak, dikkat çekmek, bir fikrin muhatap tarafından düşünülmesini ve kabul edilmesini sağlamak gibi sebeplerle soru sormak bir sanattır. Bu sanata istifham veya taaccüp adı verilmiştir.” (Coşkun, 2012, s. 195).

Firâkî'nin *Husrev ü Şîrîn*'inde en sık başvurduğu anlam sanatlarından biri de istifhamdır. Metinde anlatımın gücünü ve etkisini en çok artıran sanatların başında gelen istifhamın pek çok başarılı kullanımını görmekteyiz. Özellikle mesnevi kahramanlarının kendi kendileriyle konuşma bölümleri olan iç monolog ve iç diyalog bölümlerinde kullanıldığını gördüğümüz istifham sanatı ile ilgili seçtiğimiz örnekler şöyledir:

Ne şehriñ pādşāhī şūretisin
Ne burcuñ mihr ü māhī-hey'etisin

Ne yirdendür gelişün bu diyāra
Ne iklīme giderdün yā şikāra

Ya kimün nāmesisin söyle nāmın
Haber vir bilelüm bāri maḳāmın (685-687)

Beni kūhsār-ı miḥnetde ferāmūş
Niçün itdün eyā serv-i ḳabā-pūş

Niçün gelmez baña geh geh selāmuñ
Niçün ḳaṭ' eyledün benden peyāmuñ

Neden kim ḳılmayasın bendeñi yād
Elünden pādşāhum dād feryād (1735-1737)

Girü görem mi ey meh gün yüzüñi
İşidem mi 'aceb şîrîn sözüñi

Ḳarīb olup bisāt-ı ḳurbetüñe
İrişem mi ki 'ömrüm vuşlatuña

Yāḥud ḳalam mı derd ü miḥnet ile
Belā-yı cāvidān-ı firḳat ile

'Aceb 'ahde vefā ide mi Pervīz
Hilāf idüp ola mı yoḥsa ḥun-rīz

Ḳıla mı şart ile yā Rab 'amel ol
Çeke mi cān-ı Şîrîñümden el ol

Virüp endüh-ı hicrāndan nevāle
İde mi girü bir ıağa havāle

Geçer ‘ömrüm egerçi kām u nā-kām
Velī bilmem n’olacağdur ser-encām (1771-1777)

2.1.3.2.2.8. Tecahül-i Arif

“Nükte için bir şeyi bilmezlikten gelmek veya bilmez görünmek sanattır. İstifhama başvurulmasının sebebi, bir şeyi “bilmezlikten gelme” ise tecahül-i arif sanatı ortaya çıkar. Tecahül-i ârif sanatı, soru sorma (istifham) ile sınırlandırılmaz” (Coşkun, 2012, s. 197).

Özellikle mesnevi kahramanlarının karşı karşıya kaldıkları bazı gelişmeleri ifade ederken zorlandıkları durumlarda bu sanat beyite hâkim anlamı vermektedir. Bu sanat da özellikle iç monolog bölümlerinde kahramanın ruh halini ve duygu dünyasını aralamamızda çok önemli bir işlevi olan anlam sanatlarından biridir. Metinde çok sayıda başarılı kullanımı bulunan tecahül-i arif sanatı için seçtiğimiz örnekler şöyledir:

Bakup Ferhād kaldı añu yañu
Didi yā Rab hayālüm mi ola bu

Perī mi ola yā bu ādemī zād (1753-1754)
Melek mi hūr u yā servī ya şimşād

Turup iderdi kim ey lāle-i bāğ
Kimün ‘ışkınadur bağruñdağı dāğ

Gehī kumrıya dirdi k’ey şeğebnāk
Girībānuñ kim itdi gül gibi çāk (2317-2318)

2.1.3.2.2.9. Sual-Cevap, Müracaa

“Sorulu cevaplı anlatım tarzı (diyalog) divan ve halk şiirinde ifadeye canlılık ve doğallık katmak ve muhatabın dikkatini çekmek gibi sebeplerle kullanılır”(Coşkun, 2012, s. 200).

Metindeki *Be-Münāzarā Kerden-i Husrev be-Ān Mu‘teķif-i Künc-i Şabūrī ve Giriftār-Şoden-i Ān Yūsuf-Şıfat-ı Zeliḥā nā-dīde be-Meşakḳat-i Tengnā-yı Çah-ı Dūrī* başlıklı bölümün içinde yer alan 1370-1388. beyitler arası müracaa örneğidir. Bu bölüm metnin içinde duraklamaya gidilmeden soruyu cevabın takip etmesi biçiminde düzenlendiğinden bu bölüm anlatı içinde ritmin en hızlı olduğu bu açıdan da okuru rahatça içine çeken bölümlerden biridir. Aşağıdaki beyitler bu bölümden alınmıştır:

Didi kimsin saña kim dirler ey dūn
Eyitdi ‘āşık-ı ğam-ḥ’ār u maḥzūn

Didi yirūñ maḳāmuñ eyle kışşa
Eyitdi kūşe-i ğam künc-i ğuşşa

Didi neylersin ol künc içre her bār
Eyitdi arzū-yı vaş[ı]l-ı dil-dār

Didi bilür misin dil-dār kimdür
Eyitdi andan özge var kimdür

Didi Şirini hiç eyler misin yād
Eyitdi olmuşam anuñla mu‘tād

Didi ‘ışk u muḥabbetden beyān it
Eyitdi açma bu sırrı nihān it (1370-1375)

2.1.3.2.2.10. Hüsn-i Talil

Cem Dilçin hüsn-i ta'lil için “Herhangi bir gerçek olayın meydana gelmesini , hayali ve güzel bir nedene bağlamak”(Dilçin, 2009, s. 443) tanımını yapar. Öne sürülen nedenin kesin bir yargıya dayanması gerektiğinin altını çizen Dilçin, hüsn-i talil ve tecahül-i arif sanatları arasındaki temel farkın da buradan kaynaklandığını açıklar. Çünkü tecahül-i arifte gerçek nedeni bilmezlikten gelme gibi bir durum varken hüsn-i talil’de gerçek nedenden doğan sonuç kesin bir dille hayali bir nedene bağlanır.

Firâkî’nin metninde bu sanatın çok sayıda ve başarılı kullanımı mevcuttur. Özellikle kış, yaz, hazan tasvirleri içinde hâkim söz sanatı olarak kullanıldığını gördüğümüz hüsn-i talil sanatına ait örnekler şöyledir:

Meger Şîrîñ la‘lin eyledi nüş
Anuñçün oldı deryâ mest ü medhüş (850)

Şulu şeftâlû yemekden dem-â-dem
Şulanur idi cāmuñ ağızı her-dem (1143)

Meger ağlardı tıfl-ı eşk-i Ferhād
Anuñçün cūy-ı şîr eylerdi bünyād (1296)

Hām idüp kâmetin derd eylemiş çeng
Tutardı tağ u taş âhına âheng (1255)

Güneş ıssısını kıлмаğa tebrîd
Atardı şuya kendin sâye-i bîd (2061) Söğüt gölgesinin suya aksi,

sıcaktan bunalan söğüdün kendini suya atması biçiminde yorumlanmış.

Mih[i]r germiyyetinden kaçup encüm
Zeminüñ sâyesinde oldılar güm

Degüldi görünen gice kevâkib
Felek yüzine şu saçmışdı gâlib (2065-2066)

Olup âşüfte vü şeydâ o bâğa
Bağar Tübâ yuğarudan aşğa (2115)

Aceb mi zerd-ruhsâr olsa nârenc
Hâzân câmından içdi cür‘a-i renc (2520) Narenciyenin sarı rengine

neden olarak sonbahar şarabından içmesi gösterilmiş.

Çeküp şarşardan ol dem havf-ı vâfir
Çenâruñ elleri ditrerdî dir dir (2523) Rüzgâr nedeniyle çınarın

yapraklarının sallanmasına neden olarak çınarın fırtınadan korkması gösterilmiş.

2.1.3.2.2.11. Tecrit

“Söz içinde bir kişi veya kavramın kendi kimliğinden soyutlanarak ifade edilmesine tecrit (soyutlama) denir. Şairlerin kendilerinden başka birisiymiş gibi bahsetmeleri tecrit sanatının en yaygın örneklerini oluşturur”(Coşkun, 2012, s. 202).

Aşağıdaki beyitler, Firâkî’nin sanki kendisinden başka birine hitap ediyormuş gibi bahsettiği tecrid örnekleridir:

Gel ey ğavvâş-ı deryâ-yı me‘ânî
‘Ayân it ‘âleme dürr-i nihânı (366)

Dilerseñ kalasın ‘âlemde bâkî
Çoma ‘ışık işini elden *Firâkî* (700)

Firâkî-i faķîr-i müstemendi
Hevâ-yı nefis esîri derdmendi (2758)

Firâkî epsem ol çoğ urma lâfi
Suhan dürcine dürc itme güzâfi (2793)

2.1.3.2.2.12. Nida, İltifat

“Söze doğallık ve güzellik katmak için birisine/birilerine hitap etmeye nida denir. Divan şairleri mahlaslarının sonuna ey anlamına gelen Farsça -â ekini getirerek kendilerine hitap ederler. Söz arasında bir varlığı öne çıkarıp ona hitap etmeye iltifat denilmiştir ” (Coşkun, 2012, s. 206).

Mesnevi kahramanlarının özellikle çaresizlik ve yalnızlık anlarında söz konusu seslenme ifadelerini sıkça kullandıkları görülür:

Emîrâ Āşafâ ‘ âlem-penâhâ
Vühûş u ins ü cân âdem-penâhâ (328)

Ne gencüñ dirdi esrârisin ey naķş
Ne ma‘ nânuñ nümû-dârısın ey naķş (684)

Didi âh ey zamâne işlerüñden
Fiğân ey devr-i dñn cünbüşlerüñden (923)

Utan Hâkdan gel ey Hâkdan utanmaz
Özine zûlm kılmaktan utanmaz (1004)

Gezerdi gice vâdîlerde tehnâ
Dir idi Kirdgârâ Pâdşâhâ

Ne diyem saña hâzırsın Hudâyâ
Kamu hâlüme nâzırsın Hudâyâ

Ġarîbem bî-kes ü gamgîn ü nâ-şâd
Yaluñuzluğdan ey Hâk dâd u feryâd (1630-1632)

Eger râm olmaz iseñ Husrevâ sen
Olursın ehl-i küfre pişvâ sen (2577)

2.1.3.2.2.13. Telmih, Gönderme

“İfade içinde tarihî, dinî, menkıbevi, ilmî, edebî veya kültürel bir olay veya bilginin tamamını çağrıştıracak bir kelime kullanmaya telmih adı verilir” (Coşkun, 2012, s. 133). Klasik şiir geleneği içinde telmih (gönderme) bir başka adlandırma ile anıştırmanın gelenekten beslenen bu şiirin kaynakları ile (İslam dini ve İslam uygarlığının yaratıcısı durumundaki üç kültüre, yanı sıra bu kültürlerin İslamiyet öncesi kaynakları durumundaki mitolojilere hatta antik Yunan, Çin ve Hint gelenek ve mitolojilerine ait unsurlarla) direkt bağlantı kurma yolunu okura sunması açısından hem geleneğin sürekliliğinin klasik edebiyatı besleyen temel kaynak oluşunu hatırlatması hem de metne kazandırdığı zengin çağrışım olanakları ile metni anlam açısından beslemesi nedeniyle klasik şairlerin her metin türünde imkânlarından bolca yararlandıkları bir kaynaklar arası ilişki kurma yolu olduğu da açıktır.

Metinde,

a) Dinî kişiliklere ve olaylara yapılan göndermeler: Hz. Muhammed’e ve ona ait mucizelere yapılan göndermeler na’t bölümü içinde ayrıntısıyla açıklandığı için Hz. Muhammed ile ilgili telmih unsurlarına tekrar değinilmemiştir. Yine diğer peygamberler ve dört halife ile ilgili telmih öğeleri na’t bölümü içinde açıklandığından tekrara düşmemek açısından burada sadece eserin hikâye bölümü içindeki diğer dinî kişiliklere ait telmih unsurlarına yer verilmiştir.

Hikâye bölümü içindeki dinî kişiliklere ve olaylara ait telmih unsurları şöyle sıralanabilir:

Hz. Süleyman’ın karınca ile kıssası ve Seba melikesi Belkıs (292)

Sihirle uğraştıkları için Babil kuyusunda baş aşağı asılan Harut ile Marut (320, 1558)

Hz. Yusuf'un kuyuya atılması ve Mısır'a sultan oluşu (321)

Hüdhüd, Seba Ülkesi, Belkıs'ın tahtı ve Hz. Süleyman (376-377)

Hz. Musa'nın Tur dağında Allah ile konuşması (1716)

Hz. İsa'nın ölüleri diriltmesi (1717)

Hz. Yusuf kıssasına (1898)

Hz. Yakub'un oğlu Yusuf'un öldüğü haberini almasından sonra çektiği oğul hasretiyle ağlamaktan gözlerini kaybedişine, Hz. Yunus'un balığın karnındayken okuduğu dualarla hayatta kalışına ve Hz. Eyub'un uğradığı türlü belalara karşın Allah'a asi olmayışı sonrası Allah tarafından eski sağlığına kavuşturularak mükaâfatlandırılışına aynı beyit içinde (2191) gönderme yapılmaktadır.

b)Tarihî ve Efsanevi Kişiliklere Yapılan Göndermeler:

İran'ın efsanevi hükümdarı, şarabın mucidi Cem'in kadehi (267)

İskender ve bütün dünyayı oradan seyrettiğine inanılan mucizevi aynası(330)

mesnevide kullanılan telmih unsurlarındandır.

Cömertliği ile meşhur Hatem-i Tayy (259), İran'ın efsanevi kahramanları Behram-ı Gur (432), Dahhâk (537), Rüstem, Dârâ, Keykâvus, Cem (536); Timur Devletinin kurucusu Teymur (537);

Antik Yunan'ın meşhur hekimi Bukrat, Ortaçağın ünlü bilginlerinden Câlînûs, hem hekim hem peygamber olduğu rivayet edilen Loğman (1891), ölümsüz aşk kahramanları olarak kendilerinden söz edilen Leyla ve Mecnun, Hz. Peygamber'in amcası olan fakat

İslam'ı kabul etmediği gibi müslümanlara yaptığı eziyetlerle bilinen Ebu Leheb (2550) metinde adı geçen diğer tarihî ve efsanevi isimler olarak sıralabilir.

2.1.3.2.2.14. İrsal-i Mesel, Örneklendirme

“Bir fikir veya mesajı anlaşılabilir kılmak ve muhatabı ikna etmek için doğruluğu herkesçe kabul edilen veya kabul edilebilecek olan bir örnek vermeye İrsal-i mesel veya İrad-ı mesel denir. İrsal-i mesel sanatı atasözü kullanımıyla sınırlandırılmaz. Şairin tabiattan, günlük hayattan, edebiyattan veya tarihten aldığı bir bilgiyi mesel hâline getirmesi, onun atasözü kullanmasından daha makbuldür.” (Coşkun, 2012, s. 170).

Firâkî'nin *Husrev ü Şîrîn*'indeki atasözü kullanımları Dil ve Üslup başlığı içinde verildiğinden bu bölümde metindeki özdeyiş ya da kelâm-ı kibar olarak nitelenebilecek kullanımlara ait örnekler sıralanmıştır. *Husrev ü Şîrîn*'de ders verici yönü ağır basan, üslup açısından değerlendirildiğinde bir yandan konuşma dilinin rahatlığı ile söylenmiş izlenimi veren fakat diğer yandan da edebî açıdan hiç de küçümsenmeyecek derecede güzel ve sanatlı söyleyişleri barındıran kelâm-ı kibar olarak nitelenebilecek çok sayıda ifade bulunmaktadır. Özellikle ahlakî ve dinî hususlarda iyi insanın taşıması gereken özellikleri okura anlatmaya çalıştığı bölümlerde şairin sık sık kullandığı özdeyiş niteliğindeki sözlerden örnek olarak seçtiklerimiz şunlardır:

Oğul dirliği ata sıhhatidir (2631)

Atasız oğula hiç hürmet olmaz (2632)

Aşağılık, soysuz kimseyi üst makamlara çıkarma (512)

Eninde sonunda sahip olduğun her şey yok olur; (işte o zaman) kefen kaftan, tabut tahtın olur:

Gider öñ şoñ cemî' -i baht u rahtuñ
Kefen hil' at olur tábüt tahtuñ (1016)

Kanaat eyle, açgözlü olma zira açgözlülük akıllı adama kazanç (kâr) getirmez:

Ḳanā‘at eyleyüp olma ṭama‘ kâr
Kim olmaz ‘âkıl olana ṭama‘ kâr (1008)

Dünyada art niyetsiz sevgili bulunmaz; dünya bahçesinde dikensiz gül bitmez:

Bulunmaz ‘âlem içre bî-ğaraḡ yâr
Cihân bâğında bitmez verd-i bî-ḡâr (1174)

Sanat sahibi olan ölümsüzdür (ölse de) her zaman adı iyilikle anılır:

Hünermend olan ölmez hîç cihânda
Eyü adı añılır her zemânda (1534)

Padişah ile dilencinin denk olmasına şaşılır mı? Ata ve ana bir kardeşirler:

‘Aceb mi olsa şâh ile gedâ bir
Biraderlerdür ata vü ana bir (1566)

Yakut ile kaya bir değildir lakin her biri başka işe yarar:

Egerçi bir degüldür la‘l ü ḡâre
Yarar her biri lîkin özge kâre (1567)

Öyle işler vardır ki zararlı ya da kayıp olarak nitelersin; fakat (senin göremediğin) ne faydalar o işte saklıdır:

Çoğ işler var ki dirsın bu ziyândur
Niçe aşşılar ol işde nihândur (1055)

Güzellerin verdiği sözün aslı esası, dayanağı yoktur; güzellere güvenilmez.

Ki zîrâ bu meşel ‘âlemde çoğdur
Güzeller ‘ahdinün bünyâdı yoğdur (1781)

Güzellik, gençlik, tazelik hızla akan su gibidir (akarsu gibi hızla akar).

Güzellik tazelik terlik letâfet
Akar şu gibidür kim ide sür'at (1897)

Az da ömür sürsen çok da yaşasan sonunda hiç dünyaya gelmemiş, hiç yaşamamış gibi yok olursun.

Ne deñlü 'ömr sürseñ az eger çok
Olursın âhîr olmaduğ gibi yoğ (1946)

Er ya da geç olacak olur (Kadere karşı durulmaz); Mevla'nın işlerinde kulların hiçbir etkisi yoktur (İnsanın elinden gelen tek şey kaderi ve kazayı olduğu gibi kabullenmektir.)

Olacağ olur âhîr ir eger gic
Kuluñ Mevlâ işinde daħli yoğ hiç (1951)

2.1.3.2.2.15. İktibas, Alıntı

Başkasına ait bir ifadeyi kısmen veya tamamen söz içinde kullanmaya iktibas veya alıntı denir. Eski belagatçiler, iktibas ayet ve hadislerden yapılan alıntılarla sınırlandırmışlardır. İktibas, lafız ve mana iktibası olarak ikiye ayrılabilir (Coşkun, 2012, s. 175). Farsça ve Arapça'dan alınan deyim ve atasözleri de iktibas sanatı içinde değerlendirilir.

Eserde Nizâmî'den iki beyit, bir Arapça bir atasözü ve Hâfız-ı Şîrâzî'den bir mısra alıntılanmıştır.

Nizâmî'nin beyiti:

Ve ger nî men hemân hâkem ki hestem²⁵
Nice yüksek uçam gâyetde nîstem (51)

Eger şad-sâl mânî -ver yekî rûz²⁶
Be-bâyed reft ez îñ kâh-ı dil-efrûz (2740)

Arapça atasözü:

Meşeldür bu ki el-cins ü ma' el-cins²⁷
Perî bâ-perriyân ü ins bâ-ins (1552)

Hâfız'dan bir mısra:

Ne hoş dimişdür üstâd-ı sühânver
Naborrad 'ışk râ cuz 'ışk-ı dîger²⁸ (2249)

Arapça ayet, hadis ve bunları hatırlatan sözlerin metindeki kullanımlarını gösteren örnekler aşağıda sıralanmıştır:

Midâdum *Selsebîlîn* eyle *Kevşer*
Devâtum olsun ol şahbâya sâğar (31)

İnsan, 76/18. 'Aynen fihâ tusemmâ selsebîlâ(n)Orada bir pınar ki ona "*selsebil*" adı verilir.

Kevser, 108/1. İnnâ a'taynâke-l kevşer(a)Şüphesiz biz sana Kevser'i verdik.

Yine 'aciz ile kıldı i' tirâfi
Ki *lâ ahşâ senâen* didi şâfî (115)

²⁵ Ve eğer ben yoksam toprağa denksem varım; nasıl yüksekte uçayım ki son tahlilde yokum.

²⁶ İster yüz sene ister tek bir gün kalıyorsun.

(Sonunda) yürek yandıran, gönül aydınlatan bu mekândan gitmek zorundasın.

²⁷ Atasözü budur ki her cins kendi cinsiyle; peri, perilerle insan, insanlarla(dır.)

²⁸ Aşk yalnız başka aşk kesebilir.

lā aḥşā şenāen aleyk, ente kemā esneyte alā nefsike: “Senin zatını senā ettiğin (övdüğün, methettiğin) ölçüde seni senā etmeye gücüm yetmez.” Allah’ı övmek, “Rabbini tekbîr et (O’nun büyüklüğünü an.) Müddesir 74/3 ayetinin belirlediği gibi Allah’ın büyüklüğünü anlamaktır. Hz. Peygamber, Allah hakkındaki övgüleri sayamayacağını ifade eder, şöyle buyurur: “Senin hakkındaki övgüleri sayamam, sen kendini övdüğün gibisin.”

Le-‘amrük tâc u ḥil‘ at saña *levlāk*

Eñ ednā pāye-i taḥtuñdur eflāk (159)

Hicr, 15/72 *Le-‘amrük*: (Ey Resülüm)senin ömrüne andolsun.)

Çekilmiş nergisüñe kuḥl-ı *mā-zāğ*

Ta‘ āla’llāh ḥümā vü beççe-i zāğ (162)

Necm, 53/17. Mā zâğa-l basaru vemâ tağâ (Muhammed’in gözü şaşmadı.)

Şeb-i *Esrâ*ki esbüñ kıldı te‘ cîl

Melekce varmadı peyk-i Cibrîl (164)

İsrâ, 17/ 1. “Subhânellezî esrâ biabdihî leylem minel mescidil harâmi ilel mescidil agsallezî bâraknâ havlehû linuriyehû min âyâtinâ, innehû huves semûl basîr.” (Kendisine âyetlerimizden bir kısmını gösterelim diye kulunu (Muhammed'i) bir gece Mescid-i Haram'dan çevresini bereketlendirdiğimiz Mescid-i Aksa'ya götüren Allah'ın şanı yücedir. Hiç şüphesiz O, hakkıyla işitendir, hakkıyla görendir.)

Ne mülke kim vire ḥükm-i ḥümâyün

Ola *İnnâ fetahñā* aña mazmûn (285)

Fetiḥ 48/1. İnnâ fetahñâ leke fetḥan mubînâ(n)(Şüphesiz biz sana apaçık bir fetih verdik.)

Kerīmā bāb-ı luṭfuñdan dem-ā-dem
Budur mes'ül olan *va'llāhu a'lem* (365)

(Āl-i İmrān, 3/36; Nisā, 4/25; Māide, 5/6; En'ām, 6/58; Yūsuf, 12/77...). En iyi bilen Allah'tır.

Ma'āza'llāh didi *hāṣā ve kellā*
Ne bāğa girdüm ü ne aldum elmā (477)

Yūsuf, 12/23 اللّٰهُ مَعَادٌ Allah'a sığınırım.
hāṣa (Yūsuf 31/51.)

Kellā Hayır “Allah korusun, asla, hiçbir vakit uzak olsun.” (Bu söz daha çok herhangi bir görüşü kabul etmeme, tenzih etme durumunda kullanılır. Kur'an'da yaklaşık otuz üç defa geçer. Meryem/79, Mü'minûn/100, Şu'arâ/15 Me'âric/15 Müddessir/16, 32, 53, 54, Kıyâme 11, 2026 vd.)

Oḡur ḡaḡkında anuñ çerḡ-i pür-zehr
Selāmun hiye hattā matla'i-l fecr (544)

Kadir, 97/5. Selāmun hiye *hattā matla'i-l fecr(i)*O gece, tan yerinin ağarmasına kadar bir esenliktir.

Sirişkinden o sāhil zeyn oldı
Şanasın *Mecme'a'l-bahreyn* oldı (803)

Kehf, 18/60. *mecme'a-l bahrayni*: İki denizin birleştiği yere.
İlāhī Ādem ü Havvā ḡaḡıçün

İlahī tēc-ı *kerremnā*ḡaḡıçün (2739)

İsrâ, 17/70. kerremnâ : Biz yücelttik, şereflendirdik, kerim kıldık) (Ve lekad kerremnâ benî âdeme ve hamelnâhum fil berri vel bahri ve razaknâhum minet tayyibâti ve faddalnâhum alâ kesîrin mimmen hâlaknâ tafdilâ (tafdîlen). Andolsun, biz insanoğlunu şerefli kıldık. Onları karada ve denizde taşıdık. Kendilerini en güzel ve temiz şeylerden rızıklandırdık ve onları yarattıklarımızın birçoğundan üstün kıldık.

Eger ol *Âzeri* itdiyse târâc
Sen itdüh Ka' beden aşnâmi iħrâc (182)

Âzer: Enâm 6/74. “Ve iz gâle ibrahîmu liebîhi âzera etettehizu asnâmen âliheh, innî erâke ve gavmeke fî dalâlim mubîn.”

Hani İbrahim, babası Âzer'e, "Sen putları ilâh mı ediniyorsun? Şüphesiz, ben seni de, kavmini de apaçık bir sapıklık içinde görüyorum."

Çü gitdi *küntü kenzüñ* iħticâbı
Ayân oldu ħaķîķat âftâbı (56)

Küntü Kenz. “Gizli Hazine” Bu sözü ünlü hadis bilginleri (İbn-i Teymiye, Zerkeşî, İbn-i Hacer, Suyûtî...)uydurma hadisler arasında gösterirler. Aliyyü'l-Kârî, “Ben cinleri ve insanları, ancak bana kulluk etsinler (beni bilsinler) diye yarattım.” (Zariyât, 51/56) ayetine dayanarak manasının doğru olduğunu iddia eder.

“Ben bilinmeyen bir hazîne idim, bilinmeyi diledim, birtakım kimseleri yarattım, onlara kendimi bildirdim ve onlar da beni bildiler.”

(Aclûnî, Keşfü'l-Hafâ, 2/132; Ahmet Serdaroğlu, Mevzûât-i Aliyyü'l-Kârî Tercemesi, 1966, s. 92.) sözü daha çok mutasavvıfların dilinde yaygındır. Onlar buna inanır ve esaslarını bunun üzerine kurarlar.)

Ta‘āla zātuhu ‘ammā fehemnā
Fehemnā mā fehemnā mā fehemnā (88)

Cihān hayretde niçe fehm ü idrāk
Ulu bildükleri dir *mā ‘arafnāk* (89)

Onun zatı yücedir, bunu biz anladık.
Anlamadık, anlamadık.

“Seni bilmedik.” “*Mā ‘arafnāke hakka ma‘rifetik.*” (Yā Rab seni zatına yakışır şekilde bilmedik şeklinde rivāyet edilen ve sofilerce hadis kabul edilen bir sözden alınmadır.)

Buyurduñ āl ü aşhāb için encüm
Bieyhim ıktedeytüm ihtedeytüm (208)

Aşhābı keen nücūmi bieyyihim ıktedeytüm, ihtedeytüm (Ashabım yıldızlar gibidir. Hangisine uyarsanız hidayeti bulursunuz.) Beyhaki, Ebu Cafer Ukayli, Ebu Hatim Razi, Nesai, Ebū Neim gibi hadis âlimleri bu hadisin zayıflığı konusunda müttefiktir.

2.1.3.2.3. Sözle İlgili Sanatlar

2.1.3.2.3.1. Cinas

“Anlam bakımından farklı, yazılış ve telaffuz bakımından aynı veya benzer olan kelimelerin bir ifade içinde kullanılmasına cinas adı verilir. Cinas hem anlam hem de ahenkle ilgili bir sanattır. Divan ve halk şiirinde birçok beyit ve dörtlük güzelliğini, nüktesini ve hatta yazılış sebebini cinasa borçludur” (Coşkun, 2012, s. 252).

Cinaslı sözcük sayısı oldukça fazla olan Firākî’nin *Husrev ü Şîrîn*’inde cinasın her türüne rastlanmaktadır:

Cinas çeşitleri

Cinas-1 Tam: Harflerin(seslerin) cinsi, harflerin sayısı, harflerin hey'eti ve harflerin sıralanışı bakımından birbirine uyan kelimelerin oluşturduğu cinaslara tam cinas adı verilir.

Tam cinas örnekleri cinaslı kelimelerin türü esas alınarak iki gruba ayrılmıştır:

a) Mümasil Cinaz: Cinaslı kelimeler aynı türden ise yani her iki kelime de isim veya fiil ise mümasil cinas adını alır. Metinde birçok beyitte karşımıza çıkan bu cinas türüne ait örnekler şöyledir:

Huşûşâ göz yaşından ki şaşın *key*
Turuşamaz anuñla leşker-i *key* (531)

Kelâmi tatlu vü peygâmi *şirîn*
Dil-ârâmi cihânuñ nâmi *şirîn* (600)

Muqayyed olmayup hiç ta^c n-1 *halqa*
İderdüm gözlerüm bâbına *halqa* (1447)

Eger biñ yıl oğursañ nâm-1 *şirîn*
Olamaz telh-i kâmuñ kâm-1 *şirîn* (1545)

Yaraşmaz saña kim ey lu^c bet-i *çin*
Kılasın kaşlaruñ hışm ile pür-*çin* (2210)

Ne i^c câz ol Mesîhâdan dem *urmiş*
Göñüller yaresine merhem *urmiş* (2798)

b) Müstevfa Cinaz: Cinaslı kelimeler farklı türden ise, yani mesela birisi isim diğeri fiil ise müstevfa cinas ortaya çıkar. Çok sayıda kullanımını gördüğümüz bu cinas türüne ait örnekler şöyledir:

Dimez ümmet ki kûyuñda senüñ *h^vâr*
Gedâ-yı bî-kes ü miskîn ü gam-*h^vâr* (206)

Dedükçe bâğbân hây alma *alma*
 Kopardur nuql için bir iki *alma* (472)

Şol aq tenler ki sükkerden gıdā *yir*
 Yir āhir anları işbu qara *yir* (934)

Qanā‘at eyleyüp olma tama‘ *kār*
 Kim olmaz ‘āqıl olana tama‘ *kār* (1007)

Qamu dūşize kızlar Meryem-*āyīn*
 Ne er yüzini görmişler ne k’*āyīn* (1204)

1875 Gel ey mağrūr gafletden gözüñ *aç*
 Olursın ‘āqıbet hod yalın u *aç* (1877)

Bakup yüzine dir ey serv-i dil-*cūy*
 Gözüm yaşını guşsañ eyledi *cūy* (2694)

Cinaslı sözcükler yapı bakımından basit ve mürekkep olmak üzere iki gruba ayrılır. Metinde her iki gruba ait çok sayıda cinaslı sözcük bulunmaktadır. Basit cinas örnekleri şöyledir:

Degülsin mağz ancaq pūstsın *pūst*
 Olursañ cānuña qaşd idene *dūst* (2731)

Niçe hūrī ma‘ānī- zāde-i *fıkr*
 Qamu Meryem gibi dūşize vü *bıkr* (2767)

Cinaslı kelimelerden her ikisi veya yalnızca birisi birden fazla kelimedden oluşmuşsa mürekkep cinas ortaya çıkar. Mürekkep cinas da kendi içinde üçe ayrılır:

Müteşabih Cinās: Cinaslı kelimeler imla bakımından aynı ise müteşabih cinas adını alır.

Metinden seçtiğimiz bu cinas türüne ait örnekler şöyledir:

Benem şol ‘āşī vü mücrim *gūnehkār*
 K’olupdur baña ‘işyān u *gūneh kār* (93)

Baňa mihmānmışsın Husre *vā hayf*
Diriġā bilmedüm vā-ḥayf *vā-ḥayf* (2700)

Merfu Cinas: Mürekkep cinası oluşturan kelimelerden birisi tam diğeri de başka bir kelime grubunun parçası ise merfu cinas ortaya çıkar. Az sayıda kullanılan bu cinas türüne ait örnek şöyledir:

Günāh içinde gerçi *nā-bedīdem*
Velīkin ‘özr-ḥāhumdur dü *didem*

Cinas-1 Gayr-1 Tam: Tam olmayan cinaslar da kendi içinde nakıs, mükerrer, mütekarip, muharref, kalp, hattî ve darbî gibi alt gruplara ayrılmıştır.

Cinas-1 Nākıs : Cinaslı kelimelerden birisinde harf fazlalığı varsa cinasa nakıs cinas denir. Fazla sesin kelimenin nerede bulunduğuna göre nakıs cinaslar kendi içinde üçe ayrılmıştır:

Mutarraf Cinas: Fazla ses, kelimenin başında ise bu tür cinasa mutarraf cinas denir. Metinde en çok kullanılan iki cinas türünden biri olan mutarraf cinasa ait örnekler şöyledir:

Sa‘ ādet āstānında *mülāzım*
Özine baḥt u devlet farz *lāzım* (312)

Geçince bir iki müddet *aradan*
Aña bir tıfl virdi kim *Yaradan* (405)

Görüp iş bu yesağı cümle *zālīm*
Gidüp kalmadı ‘ālemde *mezālīm* (489)

Şeh öñinden meger bir āhū-yı *şūḥ*
Çıķup gitdi nitekim yaydan *uḥ* (777)

İçüp şerbet geyersin eşveb-i *fāḥir*
Gelür hep bilmiş ol burnuñdan *āḥir* (1005)

Bu menzilde görindüñ baña ey *māh*
Yine hercāyīāt itdüñ gidüp *āh* (1764)

Hem ānı ola hem Şīrīn-*şemāyil*
Dil-i dīvāne olur aña *māyil* (2294)

Görüp bād-ı hazāndan acı *ağrı*
Anaruñ tobtolu kan oldı *bağrı* (2522)

Zer ü sīm ile olma halka *ķāhīr*
Girürsin büte-i ķabre çü *āhīr* (2736)

Metinde mutarraf cinasın kullanıldığı beyitler aşağıda sıralanmıştır:

(19, 54, 69, 87, 105, 183, 188, 189, 222, 234, 244, 254, 307, 387, 405, 416, 422, 463, 474, 482, 516, 533, 540, 543, 610, 616, 641, 667, 678, 683, 828, 830, 857, 858, 866, 870, 890, 937, 968, 970, 996, 1031, 1034, 1073, 1105, 1144, 1151, 1175, 1182, 1219, 1299, 1307, 1310, 1315, 1368, 1378, 1387, 1394, 1395, 1399, 1400, 1405, 1416, 1422, 1425, 1462, 1473, 1531, 1575, 1616, 1627, 1633, 1635, 1654, 1741, 1745, 1764, 1770, 1785, 1786, 1789, 1809, 1811, 1818, 1824, 1832, 1836, 1855, 1858, 1886, 1904, 1919, 1927, 1978, 2045, 2068, 2090, 2094, 2149, 2161, 2207, 2215, 2235, 2238, 2241, 2259, 2293, 2294, 2298, 2305, 2314, 2326, 2331, 2339, 2387, 2403, 2418, 2436, 2454, 2456, 2479, 2509, 2511, 2520, 2525, 2547, 2549, 2570, 2589, 2604, 2629, 2648, 2668, 2690, 2722, 2732, 2736, 2737, 2738, 2743, 2799, 2804, 2806)

Müşevveş Cinās: Cinaslı kelimelerden birinin ortasında fazla bir harf bulunan cinas türüdür. Metinde fazla kullanılmayan bu cinas türüne ait örnekler şöyledir:

Be-nā-geh nāz ile ol serv-*ķāmet*
Ķopardı başına şāhuñ *ķiyāmet* (2145)

İder ağyāre luṭf ile *niyāz* ol
İder ‘ uşşāķa ķahr u kibr ü *nāz* ol (2230)

Cinas-1 Mükerrer: Cinası oluşturan kelimelerden birisi diğerrinin içinde ise veya cinaslı kelimeler arasında harf fazlalığı birden fazla ise ve bu fazlalık birisinin başında ise bu sanata cinas-1 mükerrer denir. Cinas-1 mutarraf ile birlikte metinde en çok kullanılan cinas türü olan mükerrer cinas için seçtiğimiz örnekler şöyledir:

Qılup nūrına mazhar *āftābı*
Virür ruhsār-ı māha fer ü *tābı* (69)

Dil oldu çünkü ‘ aqluñ emrine *rām*
Dönüp kıldı baña ilhāh ü *ibrām* (318)

Revākında yazılar hatt-ı ‘ *ālī*
Hat-ı sāķī-yi meh-rūnuñ *mişāli* (648)

Buluşdılar çün iki şāh-ı *ferruḥ*
Biri biri öñinde kodılar *ruḥ* (907)

Ḥazānın nevbahāruñ eyleyüp *yād*
İderseñ n’ola bülbül gibi *feryād* (1013, 1066, 1737, 2055, 2309)

Bu üslüb ile kırk gün şāh-ı *pīrüz*
Nigārın ile ‘ ayş itdi şeb ü *rüz* (1219)

Ola her sihr-pīşe saña *muḥtāc*
Ayağuñ toprağı başlarına *tāc* (1333)

Hemān bī-iḥtiyār ol bülbül-i *zār*
Qafesden çıkup itdi ‘ azm-i *gülpār* (1500)

Dikeldi deste hayretten ol *işe*
Şokardı barmağın ağzına *tīşe* (1616)

Nice meh āftāb-ı ‘ ālem-*efrüz*
Bahār-ı ḥüsn ü bāğ u rāğ-ı Nev-*rüz* (2447, 2740)

Metinde mükerrer cinasın kullanıldığı beyitler:

(77, 162, 203, 251, 256, 263, 298, 318, 351, 385, 394, 396, 432, 458, 459, 467, 514, 528, 530, 537, 541, 555, 562, 566, 579, 616, 648, 693, 697, 710, 746, 755, 788, 800, 805, 855, 893, 904, 907, 932, 970, 983, 993, 1009, 1013, 1015, 1066, 1102, 1105, 1110, 1119, 1124, 1177, 1190, 1219, 1234, 1276, 1286, 1315, 1333, 1338, 1339, 1354, 1410, 1413, 1414, 1425, 1442, 1485, 1488, 1500, 1507, 1518, 1541, 1561, 1576, 1580, 1591, 1633, 1652, 1665, 1720, 1723, 1737, 1775, 1793, 1799, 1802, 1817, 1852, 1874, 1888, 1999, 2010, 2031, 2034, 2083, 2087, 2088, 2097, 2100, 2143, 2144, 2163, 2214, 2225, 2240, 2276, 2280, 2309, 2319, 2329, 2338, 2399, 2430, 2439, 2447, 2459, 2478, 2488, 2509, 2510, 2511, 2513, 2518, 2520, 2529, 2538, 2547, 2555, 2562, 2566, 2586, 2608, 2616, 2663, 2677, 2683, 2685, 2720, 2730, 2738, 2743, 2745, 2769, 2791, 2806)

Cinas-ı Mütekarip: Cinaslı kelimelerde bir veya iki ses farklıysa mütekarip cinas ortaya çıkar. Farklı seslerin mahreç bakımından birbirine yakınlığına göre mütekarib cinas ikiye ayrılır.

Müzari Cinaz: Farklı sesler mahreç bakımından birbirine yakın ise müzari cinas meydana gelir. Bu cinas türüne metinden örnekler şöyledir:

Muqayyed olmayup hiç ta' n-ı *halqa*
İderdüm gözlerüm bābına *halqa* (1447)

Görüp cān gerdeninde bunca *bendi*
Dil-i ' aql-ı mükemmel virdi *pendi* (226)

Şarāb-ı nāzdan maḥmūr u ser-*mest*
Birinūñ çeşmi biri cūr' aveş *pest* (884)

Nice qarı hemān u' cūbe-yi *dehr*
Özi aḡu aḡacından sözi *zehr* (1815)

Nihān oldı qaralar içre dil-*dār*
Nitekim rüz-ı rüşen der- şeb-i *tār* (2660)

Ṭutup mātem cevān-ı tāze vü *pīr*
İderler mihr ü māhuñ menzilin *bir* (2719)

Muḥibb-i māl olursañ ṭālib-i *cāh*
Saña ol māl mār u cāh olur *çāh* (2727)

Lâhık Cinas: Farklı sesler mahreç bakımından birbirine uzak ise lâhık cinas meydana gelir. Metinde çok sayıda kullanımını gördüğümüz bu cinas türüne ait örnekler şöyledir:

Kemān olup siñe siñe iki *ḳāt*
İderdi vaḥş ü ṭuyrı ğāfil-i *māt* (765)

Hemān-dem açup ol keṣṭi per ü *bāl*
Revān oldı deñiz yüzine fi'l-*hāl* (837)

Şeker-leb ney-şekerden düzdi *hāme*
‘Azā-yı mātemiçün yazdı *nāme* (1027)

Girüp oturdılar şāh ile *Bānū*
Gelüp qarşuda Şirīn çökdi *zānū* (1134)

Kef-i destin dem-ā-dem ol ḳavi-*çeng*
Şapan idüp atardı her yaña *seng* (1628)

Ne deñlü ‘ömr sürseñ az eger *çok*
Olursın āḫir olmaduḳ gibi *yoḳ* (1946)

Dökünce ḫasretünle gözlerüm *yaş*
Yek ol kim cān virüp terk eyleyem *baş* (2709)

Muharref Cinas: Cinaslı kelimelerin Arapça olarak yazılışları aynı fakat harekeleri (okunuşları veya ünlüleri) farklı ise muharref cinas ortaya çıkar. Metinde seyrek olarak kullanılan bu cinas türüne örnekler şöyledir:

Dilinde vird ü ezkar-ı *mesāvi*
Yanında ḫayr u şer cümle *müsāvi* (2506)

Vire tā ol du‘ ā Pervīze *kesrī*
Düşe başından anuñ t̄ac-ı *kisrā* (2600)

Sözüm gevherleri ger Hinde *vara*
İdine H̄usrev anı gūş-*vāre* (2792)

Cinas-1 hat: Arap harflerine göre cinaslı sözcüklerde yazılıştta yalnız nokta değişikliği olan cinas türüdür (Dilçin, 2009, s. 479). Metinde seyrek kullanılan bu cinas türüne örnekler şöyledir:

Göñül mir’atı ğamdan *jeng* olupdur
Dü ‘ālem gözlerüme *teng* olupdur (339)

‘Arūs-ı şāhsāruñ gonçe-i *ter*
Girībānında şankim t̄ügme-i *zer* (446)

2.1.3.2.3.2. İştikak

Aynı kökten türetilmiş kelimelerin (yani müştakların) bir ifade içinde kullanılmasına iştikak (kökteşlik) denir. Aynı kökten türetilmiş kelimeler bir mısra veya cümlede kullanılırsa iştikak sanatı ortaya çıkar (Coşkun, 2012, s. 247). Metinde sıklıkla karşılaştığımız bu sanata ilişkin seçtiğimiz örnekler şöyledir:

‘Avālim oldı ef’āline *mazhar*
Şifātın itdi ihfā peykin *izhar* (62)

Gümān ü şübheden ‘ārī *muhakkak*
Senüñ zāt-ı şerīfün mazhar-ı *Hak* (196)

Gidüpdür halk-ı ‘ālemden *mezālim*
Meger kim ğamze-i yār ola *zālim* (266)

Sa‘ādet āstānında *mülāzım*
Özine baht u devlet farz *lāzım* (312)

Nazîri yoğ iken bî-mişl *maĥbûb*
Ne yirin medĥ idem kim cümle *ĥûb* (598)

Kemâlûñ eyledük fi 'l-cümle *idrāk*
Kemâhî irmez aña 'aql-ı *derrāk* (1337)

Ne deñlü çüst ü çālāk olsa *vaşşâf*
Yazamaz tâ kıyâmet aña *evşâf* (1831)

Söze şol veche virdüm *intizâmı*
Pesend iderdi görse ger *Nizâmî* (2764)

2.1.3.2.3.3. Tarsi, Koşutluk

“Yapı bakımından aynı olan kelime, ibare ve cümlelerin birbiriyle ilişkili olarak ardı ardına kullanılmasına koşutluk (paralelizm) denir.

Aynı cümle yapısına sahip iki ifadede geçen kelimelerin tamamını veya bir kısmını yapı (vezin) ve ses benzerliği (kafiye) bakımından birbirine uygun düşürmeye tarsi denir. Tarsi, koşutluğun (paralelizmin) daha gelişmiş şeklini oluşturur. Kelimeler arası ahenk (kafiye) paralelizmde aranmaz, tarside ise aranır” (Coşkun, 2012, s. 240).

Aşağıdaki beyitte kelimelerin tamamı hem vezin hem de kafiye bakımından tam bir uyum içindedir:

Bu ĥâletden 'aceb ĥayretdeyem ben
Bu ĥayretten 'aceb ĥâletdeyem ben (1432)

2.2.MESNEVİNİN İÇ YAPISI

2.2.1. Mesnevideki Olay örgüsü

I. Bölüm: (Hikâyenin Başlangıcı) Husrev'in Doğumu, Yetiştirilmesi.

Hikâye, Hürmüz Şah'ın sultan olması ile başlar. Adaletli yönetimi sebebiyle halkı tarafından çok sevilen Hürmüz Şah'ın tek eksiği bir oğuldur. Bir süre sonra Hürmüz Şah'ın en büyük arzusu gerçekleşir ve oğlu dünyaya gelir. Hürmüz Şah, oğlundaki akıl ve anlayışı fark edince Husrev adını verdiği oğlunu daha iki üç yaşlarında Büzüğümmid adındaki hakim ve bilge bir muallimin tedrisine verir. On dört yaşına kadar Büzüğümmid'in tedrisi altında eğitim gören Husrev on dört yaşından itibaren cengâverlikte de ustalığını kanıtlamaya başlar. Artık civanmerd bir şehzade olan Husrev maiyetiyle birlikte av meclisleri düzenler, bol bol yabancı hayvan avlar ve iştret meclisleri düzenler.

II. Bölüm: Husrev'in Kölesini Cezalandırması ve Adaleti, Şîrîn ve Husrev'in Birbirlerinin Resmini Görerek Âşık Olması

Bu meclislerden birinde Husrev'in gulamlarından biri bir köylünün bahçesine girer ve ağaçlardan birinden bir iki elma alır. Bu durumdan şikâyetçi olan köylü, Husrev'in huzuruna çıkar ve gulamı şikâyet eder. Husrev, köylüye kölenin karnını yardırdığı takdirde içinden elma çıkarsa köleye ait bütün malı mülkü kendisine vereceğini eğer kölenin içinden elma çıkmazsa kanını döktüğü kölenin yerine köylünün canını alacağını söyler; köylü buna razı olur. Yapılan tetkik neticesinde köylünün haklı olduğu anlaşılır. Bunun üzerine Husrev köleye ait at, at takımı ve daha nesi varsa hepsini köylüye tazminat olarak verir. Husrev, yaşanan bu olayın ardından bir başkasının malına, mülküne, canına tecavüz eden kimse olursa misli ile karşılığını bulacağını günlerce İran sokaklarında dolaşan tellallar aracılığı ile halkına duyurur. Oğlunun gulam vakasında

sergilediği adil tavrı haber alan Hürmüz Şah'ın oğluna güveni daha da artar ve oğluna türlü iltifat ve övgülerde bulunur.

Her gece bir işret meclisi düzenleyen ve bu meclislerinde musahiblerine eski yeni hikâyeler anlattıran Husrev, yine bu meclislerin birinde musahiblerinden ve dünyayı dolaşmış olan Şâvûr isimindeki nediminden işittiği rivayetlerden nakletmesini ister. Şâvûr, Şah'ın bu isteği üzerine Ermenistan havalisinde rastladığı bir güzeli tavsif etmeğe başlar. Şîrîn adındaki güzellik ülkesi sultanının vasıflarını dinleyen Husrev, Şâvûr sözünü tamamladığında dertle bir ah çeker ve ilk kez adını duyduğu bu güzele sanki ezelden beri bu güzeli tanıyormuşçasına güçlü bir hisle âşık olur. Şîrîn'e olan aşkı dizginleyemeyen ve neredeyse kendinden geçen Husrev, Şâvûr'dan Ermenistan'a gitmesini ve Şîrîn adındaki güzelin resmini mutlaka kendisine getirmesini ister. Şâvûr, Şah'ın bu arzusunu yerine getirmek üzere derhâl yola çıkar ve Husrev ile Şîrîn'in resmini yaptığı kağıdı kazara elinden kaçırmasıyla Şîrîn'in gönlünde de Husrev'in aşkı başlar.

Rüzgârla penceresine konan resimdeki suretin kime ait olduğunu merak ederken bir taraftan da günlerini nereden geldiğini bilemediği bu suretle dertleşerek geçirmeye çalışan Şîrîn'in gönlündeki aşk ateşi günden güne alevlenmekte ve Şîrîn aşk derdi ile kıvrılmaktadır. Şîrîn bu vaziyette iken çok iyi bir ressam olan Şâvûr, diğer taraftan da Şîrîn'in resmini bir kağıda temsilî olarak çizer ve bu resim ile Husrev'in huzuruna çıkar. Şâvûr'un getirdiği resim Husrev'i bir nebze teskin etse de gözünden devamlı surette bulutlar gibi yaş dökmekte, mum gibi günden güne erimekte ve ateşli ahları bedenini tutuşturmaktadır.

III. Bölüm: Âşıkların Birbirini Tanıması

Kendini yakıp kavuran aşk derdinden Şah'ı biraz olsun uzaklaştırmaya çalışan yakınları işret meclisleri düzenlemekte bu meclislerde şarabın etkisiyle kendinden geçip derdini

biraz olsun unutan Husrev kendini işret ve av meclislerine vermektedir. Yine bir gün bir av meclisi düzenleyen Husrev sayısız kaplan ve aslan avladıktan sonra bir ceylanın peşine takılır. Ceylanın peşine dşen Husrev kendini hiç bilmediği bir diyarda bulur. İçine düştüğü sahradan kurtulmaya çalışan ve Şebdiz'in sırtında uzun zaman yol alan ve yorgunluk içinde kendinden geçen Şah, karşıdan gördüğü bir sahil kıyısına kendisini atar ve karşı koyamadığı bir uykuya teslim olur. Husrev bunları yaşarken gözü yaşlı Şırın de kendisini yakıp kavuran aşk derdinden uzaklaşabileceği ve gönlünü az da olsa teskin edebileceği tek yer olarak denizi görür ve dadısıyla birlikte bir deniz yolculuğuna çıkar. Çok meşakkatli bir deniz yolculuğunun ardından Husrev'in dalgın olarak uyuduğu sahile ulaşan Şırın, gördüğü ay yüzlünün kim olduğunu merak ederken Husrev daldığı uykudan uyanır ve gözlerini birbirinden alamayan iki aşık bir süre bu Şekilde bakıştıktan sonra Şırın, dadısından karşısındaki ay yüzlünün kim olduğunu grenmesi konusunda yardım ister. Şırın'in dadısına aşk derdini, kendisini bu derde düşüren Şırın adındaki güzeli ve Őavr'un kendisini aşka düşüren hikyesini anlatan Husrev'in sözlerini Şırın'e nakleden dadısının anlattıklarını dinleyen Şırın, derhl Husrev'in ayaklarına kapanır ve iki aşık bu Şekilde günlerce birbirlerine aşklarını ve gzlerini sıraladıkları sohbetler ile günlerini geçirir.

IV. Bölüm: Husrev'in Babasının Glm, Behrm ile Olan Mücadelesi

İki aşığın birbirleriyle ve safa içinde geçirdikleri günlerden sonra bir gün Husrev'e babasının glm haberi ulaşır. Babasının glm zerine Behrm upin adındaki kumandanın isyan ettiği haberini de alan Husrev, hemen bir ordu toplayarak asi Behrm upin zerine yürür; Behrm upin ve askerlerini mağlup eden Husrev, İnan tahtına oturur. Şırın'den aldığı taziye mektubu ile Şırın'e olan iştiyaki iyice hararetlenen Husrev, Őavr'a derhl Ermen ülkesine sefer etmek istediğini ve hazırlıklara başlanmasını buyruk verir. Şah'ı hava Őartlarının olumsuzluğu konusunda uyarıp seferin bahara ertelenmesi gerektiğini açıklamaya çalışsa da Őavr, Şah'ı kararından caydıramaz ve Husrev maiyetiyle birlikte Ermen'e doğru yola çıkar. Husrev'in Ermen'e

ulaştığı haberini alan Ermen ülkesinin melikesi Mehin Bânû, Şah'ı şahlara yakışır şekilde karşıladıktan sonra Şah Husrev'i ve maiyetini en iyi şekilde ağırlar.

V. Mehin Bânû'nun Şîrîn'e Vasiyeti

Bu arada Husrev'in Şîrîn'e olan meylini farkedenden Mehin Bânû Şîrîn'e iffetini koruması hususunda nasihat eder ve nikah akdi olmadan asla Husrev'le beraber olmaması konusunda söz verdirip yemin ettirir. Ermen ülkesinde zevk ve neşe içinde günlerini geçiren Husrev, Şîrîn'e Medayin'de misafiri olması için davette bulunur. Husrev'in davetini kabul eden Şîrîn, maiyetiyle birlikte Medayin'e gelir ve Husrev'e konuk olur.

VI. Ferhâd'ın Şîrîn'e Âşık Olması

Bu arada devrinde usta bir mimar olan Ferhâd adındaki kişi Şîrîn'i bir vesileyle görür ve görür görmez gönlünü Şîrîn'e teslim eder. Şîrîn'in aşkıyla kendini kaybeden Ferhâd, adeta ikinci bir Mecnun hâline gelir. Diğer taraftan Şîrîn'in, Şâvûr'a köşkünün karşısında bir süt havuzu olmasını arzu ettiğini böylece istediği an taze süt içebileceğini söylemesi üzerine Şâvûr, adamlarını usta mimar Ferhâd'ın yanına gönderir; adamlar Ferhâd'ı alarak Şîrîn'in katına çıkarırlar. Şîrîn, Ferhâd'tan sarayının karşısına bir havuz inşa etmesini böylelikle otlaktaki taze sütü canı istedikçe bu havuzdan içebileceğini söyler. Şîrîn ile konuşma şerefine ulaşan Ferhâd, adeta sarhoş olur, bütün varlığını Şîrîn'in isteğini gerçekleştirmek için harcayan, bunun için dişini tırnağına takan Ferhâd kısa zamanda süt ırmağını kazar ve süt havuzunun inşasını tamamlar. Bunun üzerine Şîrîn, Ferhâd'a bolca övgü dolu sözle mukabele eder. Gönlünü daha ilk görüşte Şîrîn'e kaptırılmış olan Ferhâd sevgiliden duyduğu sözler karşısında iyice aşk belasına müptela olur ve adeta kendini unutup başka bir âlemde kaybolur. Ferhâd içindeki sırrı âleme duyurup gece gündüz aşkını dağa taşta yakına uzağa dostta düşmana haykırınca gammazlar Ferhâd'ın bütün sözlerini Perviz'e yetiştirip durumdan haberdar eder. Duydukları karşısında hayli öfkelenen Husrev, adamlarına Ferhâd'ı huzuruna

çıkarmalarını emreder. Husrev, muhatabını aşığılama ve işneleme niyetiyle sorduğı her soruya içinde hikmet saklı bir cevap alınca soru sormaktan vazgeçer ve Ferhâd'tan kurtulmak için başka bir çare düşünür; adamlarına Ferhâd'ı bir kuyuya kapatmalarını emreder. Günler ve gecelerce hapsolunduğı kuyudan kurtulmak için ah ve feryat eden Ferhâd'ın eli ansızın bir kazmaya dokunur. Kazmayla dağı kazarken bulduğı yakut madeni zavallı Ferhâd'ın yolunu aydınlatır. Büyük acılardan sonra aydınlığa ulaşan ve hapsedildiğı kuyudan çıkmayı başaran Ferhâd, çıkar çıkmaz soluğı Şîrîn'in katında alır. Bu arada kuyuda bulduğı yakutları da yer yüzüne çıkaran Ferhâd gece olduğunda tekrar kuyuya saklanmakta ve herkes her sabah yeryüzüne çıkan mücevherin sırrını merak etmektedir. Husrev de bu vaziyeti Şâvûr'a danışır ve mücevheri çıkaranın Ferhâd olduğunu öğrenir. Ferhâd'ı derhâl katına çağırın Husrev, türlü azarlardan sonra Ferhâd'tan hemen Şîrîn'e olan sevdasından vazgeçmesini çünkü Şîrîn'in asla Ferhâd gibi bir miskine yâr olmayı kabul etmeyeceğini çünkü cihanda her nesnenin dengiyle beraber olduğunu aşk işinde de bu kuralın bozulmayacağını türlü misallerle dile getirir. Ferhâd'ı aşkından vazgeçiremeyeceğini anlayan Husrev, Ferhâd'ı tuzağı düşürerek ortadan kaldırmaya karar verir. Ferhâd'a daima yolunu kesen bir dağın varlığından bahseden Husrev, Ferhâd gibi bir mimarın Bîsütûn adındaki bu dağdan yol geçirmeye mutlak muvaffak olacağını söyler. Ferhâd, Husrev'in Şîrîn'den vazgeçmesi şartıyla Bîsütûn adındaki dağdan yol geçireceğine söz verir. Husrev, Ferhâd'ın sözlerine öfkelenmesine rağmen içten içe yaptığı sinsî planın neticesini, Ferhâd'ı asla çıkamayacağı bir deliğe hapsedtiğini, Bîsütûn'dan yol geçirmenin insan gücünü aşan bir iş olduğunu, Ferhâd'ın ömrünün sonuna dek sadece Şîrîn'in hayaliyle avunmasından kimseye bir zarar gelmeceğini düşünerek öfkelerini belli etmez. Ferhâd, Husrev'den aldığı sözün verdiği iştiyakla Bîsütûn dağına gidip dağı kazmaya başlar, aşkla gece gündüz çalışır. Bir taraftan da sevgilisi Şîrîn'in kendisini unuttuğunu düşünüp acı çekmektedir. Ferhâd, bir taraftan dağla diğer taraftan sevgilisinin özlemiyle baş etmeye çalışırken bir gün Şîrîn, maiyetindekilerle birlikte Bîsütûn'a Ferhâd'ı ziyarete gider. Şîrîn'i karşısında görünce âdeta vecde gelen Ferhâd'ın hâlini ve dağı neredeyse un ufak

ettiğini ve bütün bunları sadece kendisine olan aşkı için yaptığını iyiden iyiye farkedene Şîrîn, Ferhâd'a dağa günden güne daha da şevkle yüklenmesi yolunda telkinde bulunur. Husrev'le girdiği iddiayı hatırlatır ve bu iddianın kazananı olduğu takdirde Ferhâd'ı visaliyle şereflelendireceği sözünü verir. Şîrîn'in sözleri Ferhâd'ı iyiden iyiye mest etmiştir; fakat bir yandan da Husrev'in sözünde durup durmayacağından endişe duymaktadır. Diğer yandan gammazlar yine boş durmaz ve Şîrîn'in Ferhâd'a yaptığı ziyareti derhâl Husrev'e yetiştirirler. Husrev öfkeden deliye döner ve Ferhâd'ı tamamen ortadan kaldırmak için çare arayışına girer. İmdadına nedimlerinden biri yetişir ve eğer yaşlı bir kadın Bîsütûna gider ve Şîrîn'in attan düşerek öldüğünü Ferhâd'a söylese Ferhâd'ın mutlaka bu haberle yıkılacağını ve hayatına son vermesinin kaçınılmaz olacağını beyan eder. Bu fikir, Husrev'in de hoşuna gider ve plan uygulamaya konur. Husrev'in adamları tarafından Bîsütûn'a gönderilen yaşlı bir kadın yalandan ah vah ederek Ferhâd'a Şîrîn'in attan düşerek öldüğü yalanını söyler. Bu haberi duyunca yakasını bağrını yırtan Ferhâd, sadece bir kere ah Şîrîn diyebilmiş ve o saatte can vermiştir. Ferhâd'ın ölüm haberini alan Şîrîn, Bîsütûn'a gelir ve Ferhâd için gözyaşı döker, Ferhâd'ı defneder, matemini tutar. Ferhâd'ın yasını tutmaktayken Şîrîn'e bir de Mehin Bânû'nun ölüm haberi ulaşır.

VII. İki Âşığın Tariz Yollu Mektuplaşmaları

Şîrîn, bir yandan Ferhâd'ın bir yandan Mehin Bânû'nun yasını tutarken gammazlar Husrev'e Şîrîn'in Ferhâd'ın yasını tutmaktan iğne ipliğe döndüğünü haber verir. Şîrîn'in Ferhâd'ın yasını tuttuğunu öğrenen ve Şîrîn'e kırılan Husrev bir mektup yazdırır ve sevgilisine yollar. Husrev'in "Ölenle ölünmez, Ferhâd av olmayı kendisi seçti, avın sonu avcıya yem olmaktadır." mealindeki mektubunu okuyan ve Husrev'in sözlerine kırılan Şîrîn, kırgınlığını duyuran ve dünya saltanatının geçiciliğini, kalp kırmanın kötülüğünü açıklayan bir mektupla Husrev'e cevap verir.

VIII. Husrev'in Şîrîn'i Ziyareti ve Gönülünün Şîrîn Tarafından İncitilmesi

Perviz Şah'ın sevgilisine duyduğu özlem, aldığı mektupla iyice dayanılmaz bir hâl alır ve çareyi sevgilisine bir an evvel kavuşmak için maiyetiyle Ermen'e doğru yola çıkmakta bulur. Şah'ın Ermen'e ulaştığını haber alan Şîrîn, Husrev'in hasret ateşiyle yandığını ve aklının pek de başında olmadığını bildiğinden adamlarına Şah'ı karşılamalarını kendisinin de başka bir yoldan Şah'ı karşılamak için yola çıktığını Perviz Şah'a iletmelerini ister. Şahlara layık şekilde karşılanan ve ağırlanan Husrev, dinlenip kendine geldikten sonra Şîrîn, Husrev'in huzuruna çıkar. İşret meclisinde baş başa kaldığı Şîrîn'le birlikte olmayı arzulayan Husrev'in uygunsuz tavırlarından rahatsızlık duyan ve kendisinin kolay yenecek lokma olmadığını, Şah'ın küstahlıklarına son vermesi gerektiğini söyleyen Şîrîn, meclisi terk eder.

IX. Husrev'in Şeker İle Macerası ve Şîrîn'e İhtiyakının Artması

Şîrîn'in kendisini yüzüstü bıraktığını ve aşkına karşılık bulamadığını düşünen Husrev, başka bir sevgili arayışı içine girer. Bu sırada İsfahan'da yaşayan Şeker adındaki bir cariyenin methini işiten Husrev, Şeker'in bulunduğu İsfahan'a doğru yola çıkar. Şeker'le gönül eğlendiren Husrev aradığı aşkı Şeker'de bulamaz ve kalbinin Şîrîn'e ait olduğunun bir kez daha idrakine varır.

XI. Husrev İle Şîrîn'in İzdivacı

Husrev'in hasretiyle yanıp tutuşan Şîrîn ise hastalanır, yatağa düşer ve Şâvûr'dan selamını Şah'a iletmesini ister. Şâvûr'un anlattıklarını dinleyen ve Şîrîn'in selamını alan Husrev derhâl İsfahan'dan ve Şeker'den ayrılır ve Şîrîn'i nikahına almak üzere harekete geçer. İki sevgili nikahın ardından sultanlara yaraşır bir düğünle evlenir.

XII. Husrev'in Hz.Peygamberin Mektubunu Yırtması

Yönetimle ilgili bütün işlerini ve sorumluluklarını vezirine bırakan Husrev, vezirinin yaptığı zulüm ve adaletsizliklerden habersiz Şîrîn'le günlerini zevk ve neşe içinde geçirmektedir. Bir gün bir elçi Husrev'e Hazreti Peygamber'in mektubunu iletir. Mektupta Resulullah, Husrev'i İslam'a davet etmektedir. Yazılanları okurken öfkeden deliye dönen Husrev mektubu yırtar, elçiye de Hazreti Muhammed için sarfettiği hakaretamiz sözleri olduğu gibi iletmesini tembihler.

XIII. Hikâyenin Sonu: (Şîrûye Vakası Ve Husrev İle Şîrîn'in Ölümü)

Husrev'in Meryem'den doğma Şîrûye adında bir oğlu vardır. Akli dengesi yerinde olmayan Şîrûye aynı zamanda Şîrîn'e aşıktır. Husrev'e düşman olanlar tahtı Husrev'den alabilmek için Şîrûye'yi kullanır ve onu Husrev'e karşı kışkırtırlar. Tahta ve Şîrîn'e sahip olma arzusundaki Şîrûye, Husrev'i bir gece uykudayken öldürür. Husrev'in cenazesi başında yas tutan Şîrîn de yüzüğünde sakladığı zehiri içerek oracıkta can verir.

2.2.2. Mesnevide Entrik Yapı ve Aksiyon

Entrika, belirli bir durumdan hareketle ve belirli güçlerin tesiriyle, hareket ve değişme kavramlarına dayanır. Genel olarak bu dinamik unsura entrikanın gücü olarak bakılır (Bourneur-Quellet, 1992, s. 37).

Romanesk yapının vazgeçilmez unsuru entrikalar hikâye içinde türlü aksiyonları doğurur. Entrika ve aksiyon arasındaki ilişki Firâkî'nin *Husrev ü Şîrîn*'i üzerinden irdelenecek olursa bu eserde entrikanın tamamen “aşk ve kıskançlık oyunları” ile yapılandırılmış olduğu görülür. Metindeki aksiyon yani entrikanın sonucunda ortaya çıkan değişim aşk ve kıskançlık oyunlarının sonucunu okura duyurmaya yarar: Husrev, bu metnin asıl kıskanç kişisidir. Kıskançtır aynı zamanda bir dereceye kadar da âşıktır. İşte metindeki entrikanın esas faili yani entrikanın gücünü esasen ortaya koyan kişi

tutkulu ve hırslı ama hepsinin üzerinde kıskanç olan Husrev'dir. Husrev'in Şîrîn'i mutlaka elde etmesi gereken bir obje olarak görmesi ve tatmin olma hırısı, aksiyonu doğuran temel yaklaşımdır. Tabii ki aşk ve kıskançlık beraberinde mutlaka eserin tümüne yayılmış, hikâyenin başından itibaren var olan hikâye geliştikçe de derecesi artan ve entrikanın gücü kendisini gösterene kadar yani aksiyonu doğurana kadar devam eden bir gerilim unsuru ile var olacaktır. Ele aldığımız metni bu aşk ve kıskançlık oyunları ve bu oyunların daimi dekoru durumunda olan gerginlik açısından inceleyecek olursak şöyle bir dramatik eğri ile karşılaşabiliriz: Husrev Şîrîn'in kendisini görmeden resmine bakarak âşık olur ve mutlaka resimdeki bu güzele ulaşmak arzusundadır. Buradan başlayarak Şîrîn'le evlenmesine kadar süren Husrev'deki elde etme hırısı bu kahramanı devamlı gergin ve huzursuz bir ruh hâli içine sokar. Hırs temelli bu gerginlik Husrev'i kıskançlık oyunlarının temel faili hâline getirir ve her biri birer entrika olarak nitelenebilecek bu oyunlar hikâyedeki aksiyonun temel tetikleyicisi olarak da nitelenebilir. Husrev âşıktır, hırslıdır, ele geçirme arzusundadır, bu arzunun neticesi olarak ortaya çıkan aksiyon: Şîrîn'in ülkesine gitme, Şîrîn'i tatmin olma aracı olarak kullanmaya teşebbüs etme, Ferhâd'ı kandırma, öldürme, gerektiğinde başka sevgililerle birlikte olabilme, elde etmenin tek yolunun nikah olduğu anlaşılınca nikâh kıyma olarak özetlenebilir. Şîrîn'in hikâyenin tamamına yayılmış olan aşk ve kıskançlık oyunları tablosu içindeki yeri de şöyle özetlenebilir: Şîrîn resmi görür âşık olur; neticesinde ortaya çıkan hareket Şîrîn'in bir deniz yolculuğuna çıkmasıdır. Şîrîn, bir taraftan da Ferhâd'a meyillidir yani aşk oyununun temel objesi Şîrîn, bu oyunu iki âşıkla birlikte oynamaktadır. Onun bu tavrı, seven konumundaki iki kahramanda iç gerginliği tırmandıran temel tavidir. Kadın oyuncunun bu tavrı -bunu hikâyenin çok temel entrikalarından biri olarak değerlendirmek gerekir- çok ciddi aksiyonlar doğurur: Husrev'in kıskançlığı ve ele geçirme arzusu tırmanır ve neticede Ferhâd öldürülür, Ferhâd da Şîrîn tarafından kendisine verilen vaadin gerçekleşebileceği hayali içinde koca dağı kazmaya girişir ve neredeyse bunu başarır. Ferhâd'ın ölümüyle kahraman sayısı azalan hikâyede iki kahraman arasında sular yine durulmaz ve kahramanların iç

gerginliği nikâh akdine kadar sükun bulmaz. Ferhâd'ın ölümü de Husrev'i Şîrîn'e ulaştırmaya yetmez. Husrev'in aynı zamanda eserin temel entrik unsurları içinde de değerlendirilebilecek olan öfkесinin ve kazanma hırsının derecesi, kahramanı bu hırsı tatmin etmek için Şeker adındaki başka bir cariyeyi kullanmaya kadar götürür. Husrev'in sahnelediği bu aşk oyunu Şîrîn'i harekete geçirmeye yeter yani Husrev amacına ve Şîrîn'in ilgisine tekrar ulaşır. Kıskançlık neticesi yatalara düşen Şîrîn, geri adım atar ve Şeker'den vazgeçmesi ve varlığını tekrar hatırlaması için nedimi vasıtasıyla Husrev'e yalvarır. Şeker olayı Şîrîn'in "aklını başına getirdiyse de" aşk oyunlarından vazgeçmez, kendisiyle beraberlik yaşaması lütfunu Husrev'den nikâh akdine kadar esirger; hatta nikâh kıyıldıktan sonra da kendisine çok benzeyen bir cariyeyi Husrev'in odasına sokarak Husrev'i kandırır. Bütün bu oyunlar Husrev'in kıskançlığını tetiklediği gibi Şîrîn'e sahip olma hırsını da kamçulamıştır ve bunların tamamı entrikanın gücü olarak hikâye yapısında yerini almış ve aksiyon bu entrikalar sonucu doğmuştur. Şîrîn'in Husrev, Ferhâd ve Şîrûye adındaki kahramanlar tarafından arzu edilen, istenen temel obje oluşu hikâyedeki aksiyonun sürekli canlı tutulmasının ve entrikaların temel tetikleyicisi olmasının temel unsurudur; nitekim hikâyede en hırslı kahramanı alt etmek için kısa bir süreliğine, hikâyenin sonunda hikâye kadrosuna alınan Şîrûye isimindeki yarı deli kahramanın da bu temel objeyi elde etme hırsı ile –entrikanın gücü- Husrev'i katletmesi tesadüf eseri ortaya çıkan bir aksiyon değildir. Hikâyedeki aksiyonların tamamı saydığımız erkek kahramanların temel objeyi elde etme hırsı ile bütünleşmektedir.

2.2.2.1. Mesnevide Başlangıç ve Sonuç

Hikâye, Husrev'in doğumu ile başlar. Bu yaklaşım manidardır çünkü Husrev bu hikâyenin esas aksiyonel, aktif kahramanıdır. Kurguda yaşanan ne varsa tamamı Husrev'le ve onun aksiyonları ya da entrikaları ile ilişkilidir. Hikâyenin başında da ortasında da sonuç bölümünde de merkez Husrev'dir ve nitekim Husrev'in ölümüyle Şîrîn de canına kıyar ve hikâye sona erer. Hikâyenin başı ve sonu arasında çok belirgin

ve yüzeysel bir sebep-sonuç ilişkisi vardır. Tercüme bir eser konumundaki bu eserde de şair klasik ikili aşk mesnevileri olarak tabir edilen mesnevilerdeki temel yaklaşımı değiştirmemiştir. Hikâye asıl kahramanın doğumu ile başlar, ölümü ile sona erer.

2.2.3. Kahramanlar

Geleneksel mesnevi formu içinde kaleme alınan bütün *Husrev ü Şîrîn* adını taşıyan hikâyelerdeki gibi Firâkî'nin metninde de hikâyeyi Husrev'in merkezinde değerlendirmek gerekir. Diğer önemli kahramanlar olan Şîrîn ve Ferhâd'ın varlığı bile Husrev'in iradesine bağlıdır. Şîrîn, Husrev kendisine âşık olduğu ve ulaşılmak istenen obje konumunda bulunduğu için hikâyede vardır; nitekim daha önce de ifade edildiği gibi Husrev'in ölümüyle Şîrîn'in de hikâyedeki rolü tamamlanır ve hikâye içindeki işlevi sona erer. Ferhâd'ın hikâyedeki varlığı bile Husrev'e bağlıdır ve Husrev varlığını Şîrîn'e ulaşmada bir tehdit olarak algıladığı anda Ferhâd da hikâye içindeki işlevini tamamlar ve hikâye dışında bırakılır.

Tiyatro kahramanları gibi roman kahramanları, romancının yarattığı “fiktif” dünyada çeşitli fonksiyonlar yüklenir. Roman kahramanı sırasıyla, romanda hem objektif eleman, hem aksiyonun faili, hem yazarın sözcüsü ve hem de başkalarını ve gerçek dünyayı idrak edebilme, hissedebilme ve yaşayabilme tarzları ile “fiktif” dünyanın bir insanı olabilmektedir (Bourneur-Quellet, 1992, s. 143).

Anlatma esasına bağlı eser türleri içinde yer alan mesnevileri de mutlaka kahramanlarının yüklendiği farklı fonksiyonlar açısından ele almak gerekli ve yerindedir görüşünden hareketle incelediğimiz mesnevideki kahramanlar yüklendikleri farklı fonksiyonlar açısından değerlendirilmeye çalışılmıştır.

2.2.3.1. Mesnevinin Dekoratif Elemanı Olarak Mesnevi Kahramanları

“Aksiyon için gereksiz görülen veya özel anlamı olmayan” (Bourneur-Quellet, 1992, s. 150) kişi ya da kişiler olarak tarif edilebilecek olan dekoratif elemanlar eserde farklı tablolar içinde karşımıza çıkar. Şîrîn’in emrindeki güzel kızlar ve Husrev’in emrindeki güzel cariyeler ve gulamlar eserdeki dekoratif elemanların ilk akla gelenleridir. Bunların sadece güzelliğinden, yakışıklılığından ve ne derece muti olduklarından söz edilir. Sayılarının çokluğu da sık sık vurgulanan bu cariyeler ve gulamlar hakkında başka herhangi bir açıklama da yapılmaz. Söz konusu bu figürlerin eserdeki varlık amacı esas kahramanların yer aldığı tabloların zeminini ve fonunu renklendirerek esas kahramanların daha da belirgin ve parlak görünmesine yardım etmektir. Bu dekoratif elemanlarla ilgili olarak metinden seçtiğimiz parçalar şu şekilde sıralanabilir:

Her biri birbirinden güzel ve yakışıklı cariyeler ve gulamlar Husrev’in gücünün ve zenginliğinin tamamlayıcısı olarak Husrev’in tabii ki merkezde bulunduğu bütün tablolarda tabloyu renklendiren süslü ve parlak figürler olma görevini yerine getirirler.

Aşağıdaki beyitlerle de Husrev’in Ermen iline yaptığı yolculuk sırasında maiyetindeki gulam ve cariyelerle renklendirilmiş canlı tablolardan biri tasvir edilmektedir:

Şehûn yanınca her sermāye-i nāz
Gönül yağmalayıcı Türk ü ÷annāz

Külâhın keĵ urınmış her sipāhî
Ne ispeh ħüsn ilinüñ pādşāhı

Giyüp zer-beft ü dībālar muraşşā^ç
Olup dürr ü cevāhirle mülemma^ç

Ķılup ħandān u ħurrem güllerini
Şalup serv üstine sünbüllerini

Perî-peykerler ü ħürî-likālar

Melekler gibi h̄ub u dil-rübālar

İder s̄unb̄ulleri eṭrāfı müşḡin
Ki her biri ğazāl-i Ç̄in ü Maç̄in

Ten-i s̄im̄inleri sincāb içinde
Şanasın ‘ aks-i mehdür āb içinde

İd̄üp k̄ākum libāsın her nigār̄in
Nihāl üzre açılmış verd-i nesr̄in

Ḳamunuñ tācı beñzerdi tezerve
Diyeyd̄ün kim Ḳonupdur şāḡ-ı serve

Bu āȳin ile kim ol şāḡ-ı ‘ āşık
Giderd’ Ermen zem̄ine key yaraşık (1110-1119)

Aşağıdaki beyitlerde Şîrîn’in maiyetindeki güzellerle oturduğu ve eğlendiği bir işret meclisi tablolaştırılmıştır. Bu tabloda ağırlık Şîrîn’in meclisinde oturan kızların fiziki özelliklerinin tasvirine ayrılmıştır; burada şairin maksadı bir taraftan o meclisteki kusursuz güzellerle renkli bir tablo çizmek iken bunun da ötesinde bu güzeller aracılığı ile Şîrîn’in eşsiz güzelliğini vurgulamaktır. Aşağıdaki beyitler şairin bu amaca yönelik olarak oluşturduğu başarılı tasvir beyitleri olarak dikkat çekmektedir:

Devā-yı ğuşşa-yı Ferhād-ı ğamḡin
Şifā-yı ḡaste-yi ‘ ışk a‘ n-ı Şîr̄in

Oturup ğonçelerle gül gibi şād
İderdi cām u bādeyle dil-ābād

Dıraḡt-ı serv üzre her perişān
Ḳılurdı s̄unb̄ül-i Hindū perişān

Döküp her ğonçe gül-berge külāle
İderdi lāleye nesr̄in ḡavāle

Ḳamu şāḡ-ı gül ü serv-i Ḳabā-pūş
Ḳamu āşüb-‘ aḡl u āfet-i h̄uş

Ꞑamu Şekker-leb ü Şir̄in-tebessüm
Ꞑamu ğonçe-fem ü t̄utī-tekellüm

Dirilüp bir araya dil-rübâlar
Ꞑamu ħür̄ī-nijâd u meh-liķâlar

Dür-i nâ-sufte vü la' l-i yegâne
Ꞑamu ħüsn ü cemâliyle fesâne

Açup nergis olur her mest-i maĥmür
Cihâna nâzır u âfâķa manzür

Göz açduĝınca her serv-i gül-endâm
Açılurdu gül-i ra' nâ-yı bādâm

Bu cem' iyetde Şir̄in idi sultân
Bu aĥterler içinde mäh-ı tábân (1677-1687)

Yine Husrev'in Behrâm ile olan mücadelesinin anlatıldıĝı tabloda, Husrev'in ordusundaki askerler de bu savaş sahnesinin renklendirilmesinde başarılı biçimde kullanılmış figüratif elemanlar olarak göze çarpar.

Ařaĝıdaki beyitlerde savaşçılarla oluşturulmuş renkli bir tablo çizilmektedir:

Şu deñlü dirdi leşker kim Şehen-şâh
Bilür ancak ħesâbın anuñ Allâh

Ne ' asker her biri bir gürg-i ħun-riz̄
Ķaĝan aşlan gibi hep vahşet-engiz̄

Tutup karşıda Behrâm leşkeri şaf
Şaçarlar üştur-ı ser-mest gibi kef

İrişdi arķun arķun iki ' ummân
Ķarıřdı birbirine oldu cüşân

Dil-âverler iderler ħarb ü đarbı
Çalınur her tarafından şabl-ı ħarbî

Siper olup terāzū-yı belā-senc
Turup tartardı derd ü miḥnet ü renc

Ḳılıc olmışdı yaluñ yüzlü maḥbūb
Çekerlerdi anı pehlūya key ḥūb

Mübādirler şafına varduğinc' oḡ
Gögüs tutup aña dirlerdi oḡ oḡ

Olup gürz-i girān arada ser-kūb
Şalardı gülleler mağzına āşūb

Şehāb-ı mürgdür şan gerd-i meydān
Kim anda tīğ berḡ ü tīr bārān (942-951)

2.2.3.2 Aksiyonun Faili Olarak Mesnevi Kahramanları

Bir eserde birbirine zıt veya aynı hedefe yönelik güçlerin oyununu anlatının aksiyonu olarak tarif etmek mümkündür. Aksiyona bağlı olarak oluşan her ortamda kahramanların birbirlerini izlediği, birbirleriyle anlaştığı ya da karşı karşıya gelip çatıştıkları görülür. Dramatik aksiyon konusunda Etienne Souriaux'nun yazdıklarının, anlatı roman -bizim açımızdan mesnevi- sahasına da kesin olarak uygulama imkânı vardır (Bourneur-Quellet, 1992, s. 153).

“Dramatik ortam olarak aksiyona bağlı herhangi bir zamanda güçler sisteminin,- yani tiyatro eserinin merkezi sayılan ve microcosme denilen en küçük alemdeki güçler sisteminin oluşturduğu bir yapı biçimi demektir; aksiyonun bu anında, başlıca kahramanların canlandığı, yaşadığı veya canlılık verdiği bir güçler sistemi söz konusudur. Güçler sistemi demek, itici ve çekici güçler, ahlaki şok karşısında aynı hedefe yönelme veya yıkıcı infial, birlik-beraberlik veya birbirine düşman bölünmeler sistemi demektir...”

Souriau, dramatik bir ortamda, bulunmaya elverişli güçleri veya fonksiyonları altı gruba ayırır (Bourneur-Quellet, 1992, s. 153).

Başkahraman

Hasım kahraman

İstenilen veya istenilmeyen obje

Verici kahraman

Alıcı kahraman

Yardımcı kahraman

2.2.3.2.1. Başkahramanlar

Her aksiyon, “ilk dinamik atılımını” oyun kurucu denilen bir kahramandan alır ve E. Souriau bu kahramana “tematik güç” adını verir. Başkahramana bağlı aksiyon, arzuya, ihtiyaca ya da aksine korkuya bağlı olarak ortaya çıkar; mesela bütün yönleriyle sevme sevilme arzusu (hayranlık, kıskançlık, kin...) kendini ispatlayıp kabul ettirme, başka şeyleri ispatlayıp kabul ettirme, ölüm korkusu vb. (Bourneur-Quellet, 1992, s. 153).

İncelediğimiz mesnevide başkahraman daha evvel de belirtildiği gibi şüphesiz Husrev’dir. Zaten mesnevideki hikâyenin başlangıcı ve bitişi bize asıl kahramanın varlığını da haber verir nitelikte kurgulanmıştır. Hikâye, başkahramanın yani Husrev’in doğumuyla başlar, ölümüyle de sona erer. Husrev, sıradan bir bireyden farklı özellikler taşır. Doğumunun bir rüya ile babasına müjdelenişi ile yazar doğacak kahramanın seçilmiş ve idealize bir tip olduğunu daha metnin başında okura fark ettirmek ister. Bu idealize tip görünüşündeki güzellik ve yakışıklılıkla, zekasındaki parlaklıkla, cengâverlikte sınır tanımayışı ile okurun gözünde somutlaştırılmaya çalışılır; ancak okur Husrev’i tam anlamıyla Şîrîn’in kurguya dâhil edilmesiyle tanıma fırsatı bulur. Şîrîn’e âşık olmasıyla birlikte okur kıskanç, hedefe ulaşmak için her yolu mübah sayacak kadar hırslı ve mutlaka arzu ettiğini kazanma iddiası ve gayreti olan Husrev’i tanır. Husrev, Husrev ü Şîrîn adını taşıyan bütün metinlerde ve tabii ki bu metin zincirinin bir halkası konumundaki elimizdeki tercüme mesnevide de aksiyonun esas failidir. Yani metinde yaşanan bütün değişim ve dönüşümleri Husrev’in yarattığı değişiklikler olarak yorumlamak gerekir. Husrev âşık olur, elde etmek ister; onun Şîrîn’e olan ve sınır tanımayan arzusu metin içindeki türlü aşk oyunlarına sebep teşkil eder. Husrev’in,

sorgusuz sualsiz alma isteği Şîrîn ile çatışmasına, Şîrîn'e bir başkasının -Ferhâd'ın- âşık olması kıskançlığının sınır tanımaz bir hâl alışına; bu kıskançlığın Ferhâd'la çatışmasına yol açtığı gibi istenmeyen şahıs -Ferhâd'ın- katlini azmettirecek kadar büyümesine sebep olur. Daima kazanır, istediğini her durumda elde eder, Şîrîn'in belli bir dereceye kadar direnmesi Husrev'i çileden çıkarır ve arzu nesnesine kavuşamasa da başka bir teselli kaynağı -Şeker adlı cariye- ile gönlünü avutmayı seçmesi onun âşıklığı konusunda şüphe uyandıran çok somut bir örnek teşkil eder. Yine Şîrîn'le sürekli olarak tensel bir ilişki kurmak istemesi de Husrev'i "klasik edebiyat geleneği içinde var olan "idealize âşık" tipinden uzaklaştırırken onu daha kanlı canlı ve somut bir birey olarak algılamamıza yarar. Çünkü Husrev'in sıraladığımız zaafı, iç dünyasındaki gelgitleri, yeri geldiğinde yalan söyleyebilmesi, sözünde durmayışı vb. zayıflıklarının Şîrîn ve Ferhat ile olan ilişkilerinde son derece görünür bir hâl alırken Husrev'i aslında metnin en canlı, somut kahramanı hâle getirmekte ve tip boyutundan neredeyse karakter çizgisine yaklaştırmaktadır.

2.2.3.2.2. Hasım Kahramanlar

Çatışma olabilmesi, aksiyonun sonuçlanabilmesi bakımından, tematik güç kahramanının hareketini engelleyen ve hasım denilen bir kahramanın ortaya çıkması gerekli görülür. Bu tür kahramana karşı güç denir.

Firâkî'nin *Husrev ü Şîrîn* mesnevisi bu açıdan mesnevinin asıl başkahramanı Husrev'e hasım olanlar ve Şîrîn'e hasım olanlar şeklinde bir sınıflandırma içinde değerlendirilmelidir.

2.2.3.2.2.1. Husrev'e Hasım Olanlar

Eser içinde Husrev'in hasımlarından ilk olarak Behrâm ile karşılaşmaktayız. Behrâm Hürmüz'ün başkumandanı iken Hürmüz'ün ölümüyle boşalan İran tahtına sahip olmak

ister. Kendisine ait olan tahtı tabii ki Behrâm'a kaptırmak istemeyen Husrev, düşmanı ile savaşır ve yönetim erkine sahip olur.

Husrev'in diğ er önemli hasmı Ferhâd'dır. Ferhâd Şîrîn'e âşık olarak diğ er bir ifadeyle Husrev'in sahip olmayı en çok arzuladığı kadına gönlünü kaptırarak Husrev'in şimşeklerini üzerine çeker ve Ferhâd ortadan kaldırılana kadar bu husumet sürer.

Husrev'in diğ er bir hasmı da esere son bölümde katılan Husrev'in Meryemden doğ an Şîrûye adlı oğ ludur. Şîrûye Husrev'in elindeki iki önemli arzu nesnesine hem Şîrîn'e hem de yönetim erkine sahip olmak ister. Bu yüzden Husrev'in hasmı olarak değ erlendirilmelidir.

2.2.3.2.2.2. Şîrîn'e Hasım Olanlar

Firâkî'nin metninde Şîrîn'in iki hasmından biri Husrev'in geçici bir süreliğine sadece bir eğ lence vasıtası olarak görüp sarayına getirttiği güzel Şeker; diğ eri kendisine âşık olan Husrev'in oğ lu Şîrûye'dir. Şîrîn'in bu hasımlarından Şeker'e duyduğu kıskançlık neredeyse kendisine zarar verme boyutuna ulaşmış ken kıskançlık ve ihtiras karışımı bir duygu durumunu Şîrîn'e tek yaş atan kişi de söz konusu cariye Şeker'dir. Şîrîn, bu hasım sayesinde ilk kez metin içinde adeta gerçek bir kadın kimliğine bürünür ve kendisine metin boyunca giydirilmiş olan idealize sevgili gömleğ inin yakasını yırtmayı başarır ve somut, ihtirasları, kıskançlıkları ve arzuları olan bir kahraman görüntüsüne kavuşur.

2.2.3.2.2.3. İstenilen Veya İstenilmeyen Obje

Değ erli olanı takdim diye adlandırılan bu cezbedici güç, hedeflenen amacın kendisini ya da korkuya sebep olan objenin kendisini gösterir (Bourneur-Quellet, 1992, s. 153).

Husrev ve Ferhâd çatışmasında Şîrîn her ikisi içinde istenen obje konumundadır. Yine Husrev ve Behrâm çatışmasında taht her ikisi için istenen obje konumundadır. Şîrîn ve

Şeker çatışmasında istenen obje Husrev iken Husrev ve Şîrûye çatışmasının isteneni Şîrîn'dir.

2.2.3.2.2.4. Verici Kahraman

Bir vericinin(en geniş anlamda objenin hedefi ile ilgili olarak etki yaratmaya kurulu her kahraman) yani aksiyonu yönlendiren ve hikâyenin sonunda dengeyi bir taraftan diğer tarafa kaydıran ve bir çeşit hakem rolü oynayan bir kahramanın müdahaleleri sayesinde, var olan problemler durum çözüme kavuşmuş olur.

Mesnevi metni bu tanım çerçevesinde değerlendirildiğinde Şâvûr adlı kahramanın tam anlamıyla verici kahraman rolünü oynadığı anlaşılmaktadır. Şâvûr özellikle sağduyulu, objektif ve bilge tavrıyla Husrev ve Şîrîn arasındaki dengeleri düzenlemede ve kurmada, isabetli müdahaleleri ile ikili arasındaki problemleri çözüme kavuşturmada ustaca bir tavır sergilemektedir. Örneğin eserin başında Husrev'in resmini Şîrîn'e Şîrîn'in resmini de Husrev'e gösteren Şâvûr dengeli biçimde aksiyonu başlatır. Aşk duygusunu her iki kahramanda da eşit şekilde uyandırır. Yine Husrev'e yeryüzüne çıkan yakutların sırrını soran Şîrîn'e de cevap Şâvûr'dan nakille verilir. Şeker adlı cariye olan kıskançlığından ve aşkın yakıcı ihtirasından yataklara düşen Şîrîn'in durumunu Husrev'e ileterek iki âşığın tekrar bir araya gelmelerini de sağlayan yine Şâvûr'dan başkası değildir. Bu sayede hikâyede denge tekrar yakalanır ve Husrev'le Şîrîn arasında zaten fazlalık olarak bulunan Şeker de Şîrîn'deki kıskançlık duygusunu ayyuka çıkarma görevini icra ettikten sonra sahneden çekilir ve Husrev asıl sevdiğinin Şîrîn olduğunu tam olarak anlar ve yeteri kadar uzamış olan aşk ve kıskançlık oyunlarıyla iyiden iyiye huzursuz ve gergin olan âşıkların yerini nikâh akdiyle huzur ve sükûnet bulan kalpler alır.

Ferhâd da gerçek âşık olmanın gereğini yerine getirerek "şirin can"ından vazgeçmesi yönüyle verici kahraman olarak değerlendirilebilir; çünkü bu sayede bir aşk ilişkisinin

ancak iki kişi arasında yaşanabileceği ve üçüncü kişinin mutlak bir biçimde sahneden çekilmesi gerektiği kabulü kurguda yürürlüğe sokulur ve Husrev ve Şîrîn arasındaki ilişki tekrar Ferhâd'ın hikâyeye dahil olmasından önceki görüntüye kavuşur. Bir anlamda iki âşık arasındaki ilişki tekrar sadece iki kişiyi içine alabilecek genişlikteki aşk oyunları zeminine dönüşür.

2.2.3.2.2.5. Alıcı Kahraman

Her zaman başkahraman, aksiyondan en çok kâr sağlayan, korku verici veya cezbedici objeyi elde eden kişi demek değildir, çünkü insan kendisi için olduğu kadar başkası için de arzu edebilir ya da korkabilir. Mesnevi kahramanları bu yaklaşım çerçevesinde değerlendirildiğinde Şîrîn'in alıcı kahraman işlevi içinde değerlendirilmesi mümkündür. Çünkü; Şîrîn'i canından çok seven Ferhâd, şirin canını Şîrîn için feda eder. Çünkü Ferhâd tarafından aşk yolunda Şîrîn için adanmış şirin can yine Şîrîn için, Şîrîn'e feda edilir.

Şîrîn'in Husrev'in ölümü üzerine yüzüğüne sakladığı zehri içerek şirin canından vazgeçmesi olayında ise alıcı kahraman Husrev'dir. Çünkü Şîrîn, şirin canını Husrev için Husrev'e vermiştir.

2.2.3.2.2.6. Yardımcı Kahraman

Anlatıda yardımcı ve itici güç rolüne sahip kahraman olarak değerlendirilebilecek olan bu kahraman türüne incelediğimiz eserde pek çok isim saymak mümkündür. Bunlardan ilki Husrev'in babası Hürmüz'dür. Hürmüz nasihatleri ile oğlunun sürekli olarak yol göstericisidir. Şâvûr hem Husrev'e hem de Şîrîn'e yardımcı olan kahraman konumundadır. Bu bakımdan Şâvûr'u hem verici hem de yardımcı kahraman olarak değerlendirmek son derece yerindedir. Şâvûr, bilge kişiliği, Husrev'in psikolojisine daima hakkı ve doğruyu telkin etmesi ile öne çıkan, olayları objektif bir gözle Husrev'e

seyrettirme çabası içinde olan, sakin, soğukkanlı, akliselim tabiatı ile devamlı surette Husrev'i teskin etme gayreti içinde olan ve Husrev'in hudutsuz bir kazanma ihtirası ve tutkusu ile kaybettiği iç huzurunu ona sürekli yeniden kazandırmaya çalışan sakin, edindiği tecrübeleri aktararak Husrev'i moral açısından sürekli destekleyen ve Husrev'in sürekli yanında ve yakınında olduğunu ve daima Şaha sadık olduğunu Husrev'e her fırsatta hissettirmesi ve bildirmesiyle Husrev'i moral açısından sürekli destekleyen Şah'ın en güvendiği nedimi ve aslında pek çok durumda fikri ve bilgisine başvurduğu bilirkişisidir.

2.2.3.3. Sözcü Olarak Mesnevi Kahramanı

Yazarın zaman zaman kahramanların arkasına gizlenerek fikirlerini okura açıklamada kahramanı aracı olarak kullanması anlatı türü içine giren metinlerde sıkça rastlanılan bir durumdur. Firâkî de *Husrev ü Şîrîn*'inde zaman zaman bu yöneme başvurmuştur. Metinde Hürmüz'ün oğlu Husrev'e ülke yönetiminde adaleti elden bırakmaması ve adil olması yönündeki telkinlerini sıraladığı bölümde konuşan Hürmüz gibi görünse de asıl konuşan şair Firâkî daha doğrusu bu bölümdeki tavrı ile vaiz Firâkî'dir. İslamın adalet anlayışına ait olan ve yöneticinin kimsesizin, dulun, yetimin, fakirin hakkını koruması ve mutlaka yüreğinde Allah korkusu taşıması bütün fiillerinde bir gün Allah'a hesap vereceğini unutmaması gerektiği gibi kabullere yer verilen bu bölümde duyulan sesin vaiz Firâkî'ye ait olduğu açıktır. Bu bölümden seçtiğimiz beyitler:

Çıkarma pāye-i ā' lāya dūnı
Gözet ayaklara düşmüş zebūnı

Yürürken şad-hezārān bīve ' üryān
Geyürme kıllara altunlu kaftān

Gezerken der-be-der eytām-ı muhtāc
Urınmasun vezirūñ cevheri tāt

Hazer kııl beddu' ādan ihtirāz it
Bu ' izz ü nāzı o Ha niyāz it

Cihān mülkinde ' adl ile ıkar ad
Disün aduñ işiden āferin yād

Dilerseñ k' añılasın tā kıyāme
Öküş ihsān u lu it h u ' āma

Düriş idin sehā vü ' adli pīşe
İşüñ ' ālemde cūd olsun hemīşe

Sahāvet bir şıfatdur Ha lāyık
alış nefsuñ anuñla eyle fāyık (512-519)

Hudādan var ise fi 'l-cümle bīmüñ
Tunma kılına hergiz yetimüñ

aribüñ āhına olma muābil
Söyündürme erāğ-ı bahtuñı bil

Huşūsā göz yaşından ki şaın key
Turuşamaz anuñla leşker-i key (529-531)

Firākī'nin kendisine sözcü olarak seçtiği diğerkahraman ise metinde baştan sona kadar *bilge kişi* rolünü yüklenmiş olan Şāvūr' dur.

Aşğıdaki beyitler vaiz Firākī'nin ağızından konuşan Şāvūr'un sözlerini yansıtmaktadır:

Hüner yirde omaz hiç şāhibini
Murāda irgürür her talibini

İdüpdür fet-i ufl-i rıza Fettāh
Hüner ehlinüñ engüştini miftāh

Dilerseñ k' olasın ' ālemde meşhür
Hüner kesb it hüner ey merd-i mağrūr

Hüner kesbinden ol el kim ıradur
Dıraht-ı tende bir urı budadur

Hünersüzlükden ol kim ola bî-‘âr
 Degül insân hayvân-ı ‘alef-h̄vâr (1527-1531)

2.2.3.4. Mesnevi Kahramanlarını Tanıtma Yöntemi

(Anlatı) kahramanını üç şekilde tanıtmak mümkündür:

- 1) Anlatı kahramanının kendi kendini tanıtması
- 2) Anlatı kahramanının başka bir kahraman tarafından tanıtılması
- 3) Olay dışından bir anlatıcı tarafından mesnevi kahramanının tanıtılması

2.2.3.4.1. Mesnevi Kahramanının Kendi Kendini Tanıtması ve Anlatması

Anlatmaya dayalı edebî eserlerde müellif, kahramanlarına hayat vermek için Aristoteles’in doğrudan (aktörler aracılığı ile olayın gözönünde canlandırılması) veya anlatmaya dayalı (olayın bir anlatıcı aracılığı ile anlatılması) şeklinde ayırt ettiği iki tarz edebî taklid (mimesis) yöntemi ileri sürer ve bunları fiilen kullanır. Asla açıklama yapmadan sadece kahramanın davranışları üzerinde durmak ve kahramanın davranışlarını okura seyrettirmek şeklinde kendini gösteren sahne yöntemi sayesinde tasvir edilen olaylar, dramatik eğrinin en yüksek ve en şiddetli anına tekabül eden, belirli, göstermeye dayalı bir karakter kazanır: En önemli olay burada olur; kahramanlar burada kendilerini gösterir; güçlü duygular ve çatışmalar göstermesi burada patlak verir. (Bourneur-Quellet, 1992, s. 52).

Mesnevi kahramanlarının kendi kendini tanıtması ve anlatması için kullanılan temel yöntemler sahneleme ve göstermedir. Sahneleme, Romandaki öykülemenin “görünen yaşantı” şeklindeki temelini oluşturan ve ‘karşılıklı konuşma (diyalog)’ ‘tasvir’ ve ‘ayrıntılı eylem’leri kapsayan yöntemdir (Sazyek, 1994, s. 105). Sahneleme ve gösterme yöntemlerinin birbirinin yerine kullanılabilen iki aynı yöntem olarak değerlendirildiğine dikkati çeken Hakan Sazyek, bu iki yöntemden sahnelemenin görülebilen yaşantıyı; göstermenin ise görünmeyen yaşantıyı aktarmada kullanılan iki ayrı yöntem olduğunun altını çizer (Sazyek, 1994, s. 105). Firâkî’nin metninde sahnelemenin en sık kullanıldığı yerler metindeki diyalog bölümleridir.

Mesnevi kahramanlarının kendi kendisini anlattığı ya da okura kendini tanıttığı bölümlerde temel anlatım yöntemleri olarak Bilinç akışı, iç monolog ve iç diyalog teknikleri kullanılır. Metinde bu tekniklerin kullanıldığı bölümler oldukça fazladır.

2.2.3.4.1.1. Bilinç Akışı

Tahkiyeli eserlerde kahramanın zihnini aracısız olarak okura seyrettirdiği bölümler olarak da açıklanabilecek olan bu tekniğin özellikle aşk acısı çeken mesnevi kahramanlarının bu acının dayanılmaz bir seviyeye ulaştığı anlarda çareyi aşk derdini dağa taşa canlı cansız varlıklara duyurmaya çalıştıkları anlarda kullanımı dikkati çekmektedir.

Firâkî'nin *Husrev ü Şîrîn* 'inde bilinç akışının kullanımına en güzel örneklerinden biri Ferhâd'ın Şîrîn'in aşkını âleme duyurmasından sonra Husrev tarafından kuyuya hapsedildiği ve Bîsütûn dağına aşkı için delmeye çalıştığı bölümlerde; diğeri de Şîrîn'in Husrev'i kendisinden uzaklaştırdıktan sonra Husrev'in hasretine dayanamayıp sarayının bahçesinde gönlündeki aşk derdini bahçedeki bülbüle güle anlattığı bölümdedir.

2.2.3.4.1.2. İç Monolog ve İç Diyalog

Tahkiyeli eserlerde yazarın kahramanı okuyucuyla baş başa bırakma amacı ile aradan çekildiği ve bu sayede okurun kahramanla baş başa kalabildiği ve kahramanın iç dünyasını doğrudan onun ağzından tanıma fırsatını yakaladığı bir teknik olan iç monolog yöntemi sayesinde kahraman serbestçe ama mantıki bir bağ ve sıralama içinde iç dünyasını okura açar ve arada bir aracı olmadan okura doğrudan kendini dinleme fırsatı verir.

İç Monolog Tekniğinin Eserde Kullanımı

Firâkî söz konusu tekniği eserin tamamına yayılacak biçimde bolca kullanmıştır. Okuru metne en çok bağlayan ve kahramanla okuru yakınlaştıran iç monolog bölümleri özellikle kahramanların çaresiz kaldığı, duygusallığın ve lirizmin üst seviyelere çıktığı bölümler olarak kendisini gösterir. Söz konusu tekniğin kullanımına Ferhâd'ın Bisütun dağındaki çaresizliğini ve Husrev'in verdiği söze sadık kalıp kalmayacağı hususundaki endişesini dile getirdiği aşağıdaki beyitler örnek verilebilir:

Melâl altında oldı kâmetüm lâm
Hilâl itdi beni guşşayile eyyâm

Bu naṭ^ç -1 kâyinât içinde kat kat
Beni ğam beydağı mât eyledi mât

Şikâyet rûzgâruñ dâd elinden
Baña zulm idenüñ feryâd elinden

Baña idenleri Allâha şaldum
Bulam yarınki gün dergâha şaldum (1660-1663)

‘ Aceb ‘ ahde vefâ ide mi Pervîz
Hilâf idüp ola mı yoḥsa ħun-rîz

Qıla mı şart ile yâ Rab ‘ amel ol
Çeke mi cân-1 Şîrînümden el ol

Virüp endüh-1 hicrândan nevâle
İde mi girü bir tağa havâle

Geçer ‘ ömrüm egerçi kâm u nâ-kâm
Velî bilmem nolacağdur ser-encâm

Niçe bi-ṭâli‘ em ‘ âlemde yâ Rab
Cihân şâdîde vü ben ğamda yâ Rab

Vişâl-i yârdan me ‘yūs oldum
Qara tağlarda qara pus oldum

Egerçi kıldı yârüm ‘ ahd ü peymân
Bilürven girü olmışdur peşimân (1774-1780)

Husrev’in taşkın davranışları nedeniyle Şîrîn’in meclisi terketmesi üzerine Husrev’in Şîrîn’e sitemini ve kendisine haksız yere öfkelenişini düşündüğü için kırınglıgını dile getirdiği iç konuşma cümleleri aşağıda sıralanmıştır:

İder ağyâre luţf ile niyâz ol
İder ‘ uşşâka kâhr u kibr ü nâz ol

Qoyup ‘ aşıklarını zâr u bîmâr
İder ol cân şabîbi şanma tîmâr

Niçe aldanup ol ‘ ahd-i yalana
Bu bî-pâyân yola olam revâne

Niçe çekem bu derd-i bî-kerânı
Niçe âzürde idem cism ü cânı

Niçe bir baña teşnî‘ ide âfâk
Niçe bir tākātümü eyleyem tāk

Çün olmadı baña ol yâr u dil-dâr
Güc ile üstine düşmek zihî ‘âr

Meger bir ğayriye dil-dâr olupdur
Anuñçün benden ol bîzâr olupdur

Eger anuñ baña olsaydı meyli
İdermiydi cefâ vü cevr hayli

İder dâyim benümle ol sitîzi
Değer boynumda her-dem tîĝ-i tizi (2230-2238)

Ferhâd’ın matemini tuttuğu esnada Şîrîn’in Ferhâd ile ilgili olarak ağzından dökülen sözler de iç monolog tekniğine örnek teşkil edecek niteliktedir. Bu ifadelerden seçtiğimiz örnekler şöyledir:

Cihān mülkinde rāhat olmadı hīç
 amu avāli zūlfūm gibidür piç

Olup bend-i ğam-ı hicrāndan āzād
 Sūrūr-ı visāl il'olmadı dil-şād

Şalınmadı ser[i]v tek bāğlarda
 Şanavber gibi geçdi tağlarda

Ne bāğ-ı hūsnümüñ sūnbüllerinden
 Ne vaşlum gülsitānı güllerinden

Ne ğonçe leblerümüñ ħandesinden
 Ne şeftālülerüm turvendesinden

Diriğā vü diriğā görmedi hīç
 Bularuñ hīç birine irmedi hīç (1908-1913)

İç Diyalog:

Husrev'in resmi eline geçtiğinde Şîrîn'in aklındaki soru işaretlerini elindeki resimle paylaştığı aşığdaki mısralar bu tekniğin metinde yerinde ve etkili kullanıldığı bölümlerdendir:

Ne şehrūñ pādişāhī şūretisin
 Ne burcuñ mihr ü māhī-hey'etisin

Ne yirdendür gelişüñ bu diyāra
 Ne iqlīme giderdüñ yā şikāra

Ya kimüñ nāmesisin söyle nāmın
 Haber vir bilelüm bāri maāmın

Ya gönlüm yağmalayan anı kimdür
 Benüm bu derdimüñ dermānı kimdür

Ne sihr itdüñ beni dīvāne ılduñ
 Dil ü cāndan amu biğāne ılduñ (685-689)

Şîrîn'in resmi eline geçtiğinde Husrev'in resimle olan konuşması da iç diyalogun güzel örneklerinden biridir:

Dimezün kim yüzün göster düşümde
Ne var bir kerre görünseñ düşümde

Degül haddüm senüñl'olmak hem-âgüş
Tek-i küyuñ yiterd'itsem der-âgüş

Saña çeng ü çeğâne cām-ı gül-gün
Baña efgān u zār u çeşm-i pür-ñün

Benüm cānum firākuñda mu' azzeb
Senüñ göñlüñ kimüñ vaşında Yā Rab

Şîrîn'in kendisini Bîsütûn dağında ziyaretinin ardından bir anda tekrar yalnız ve kimsesiz kalan Ferhâd'ın Şîrîn'in hayaliyle olan konuşmasını yansıtan aşağıdaki beyitler iç diyalogun çok başarılı kullanıldığı, bu sayede lirazmin doruğa ulaştığı parçalardandır:

Hilāl-i 'îd gibi behcet-engîz
Görindüñ gic gitdüñ āh kim tîz

Cemālüñ gerçi virdi çeşmüme nūr
Girü fi'l-hāl mestūr itdüñ ey nūr

Bu menzilde görindüñ baña ey māh
Yine hercāyîāt itdüñ gidüp āh

Çoduñ tenhâ beni vādî-yi ğamda
'Azāb u hasret ü derd ü elemde

Egerçi baña hem-demdür hayālüñ
Vişālüñ gibi olmaya vişālüñ

Taşavvur kıanda vü taşdıķ kıanda
Cemā'at kıanda vü tefriķ kıanda

Ḳara zülfüñ gibi şabr u qarārum
Be-küllī gitdi elden ihtiyārum (1762-1768)

2.2.3.4.2. Kahramanın Başkası Tarafından Tanıtılması

Kahramanlar, başkaları ile ilgili tanıtmaya bilgilerini vermede, yöntem olarak kendi kendine konuşma ve kendi kendilerine yönelik bakış tarzını kullanmazlar, ancak bizi başkalarına bağlayan ilişkileri, başkalarının davranışları ve sözlerini yöntem olarak kullanırlar. Başkası nazarında varolma ve başkasına karşı davranma tarzı ile her roman kahramanı, kendisi hakkında olduğu kadar başkası hakkında da bize bilgi verir. Her tür davranış, bir başkasının yansıttığı imaja karşılık olarak tezahür eder.

Ancak, sadece kahramanla ilgili doğrudan bilgileri verebilen yöntem diyalog yöntemidir, çünkü hareket gibi söz de, başkasına yönelik olarak yansıtılan imaja karşılık sayılır. (Bourneur-Quellet, 1992, s. 185).

2.2.3.4.2.1. Diyalog

Olayın parçası durumunda olmayan anlatıcıyı -gözlemci konumunda bile olsa- bütünüyle silikleştirerek okuyucuyla figür merkezli içeriği doğrudan karşı karşıya getirmek ve böylece içeriğin uyandıracığı gerçeklik izlenimini pekiştirmek için kullanılan bu yöntemde figür, duygu ve düşünce evrenini kendi tarafından dolaysız bir şekilde sergileme olanağı bulur.

Husrev ü Şîrîn'de de sıkça kullanılan bu yöntem sayesinde okur mesnevi kahramanlarını, onların duygu ve düşünce evrenini aracısız şekilde tanıyabilir. Mesnevi içinde diyalog yönteminin kullanıldığı söz konusu bölümler okurun kahramanlara en çok yaklaşma imkânı bulabildiği eseri de teknik açıdan roman türüne en çok yaklaştıran parçalar olarak da nitelenebilir:

Husrev'in Şîrîn'le nikâhsız olarak birlikte olmak istemesinin arkasından ikilinin konuşmalarına yer verilen aşağıdaki bölümde Şîrîn'in kendine olan güveninin ve Husrev karşısındaki kendinden emin ve asla tavizkâr davranmayacağına, son derece nahif görüntüsünün altında kendini savunma durumunda kalırsa kendinden beklenmeyecek kadar yırtıcı davranabileceğinin de ifadesi durumundaki sözleri (2174-2193), Husrev'in Şîrîn'e yaklaşma arzusuna karşı duramayışının yanında gururunu da bir kenara bırakamayışının ve Şîrîn'e olan siteminin rahatlıkla anlaşılabilirdiği konuşmaları (2194-2216) ile bir bütünlük göstermekte ve her iki kahramanın da meseleye dair farklı algıları ve karakter özellikleri okur tarafından rahatlıkla fark edilebilmektedir:

Cihân mülki nedür kim cân bahāyam
Beni şanma ki bir erzân bahāyam

Ne ol murğem ki āsân ola şaydum
Ne şol şaydem ki düşvār ola kaydum

Ben ol müşgîn ğazāl ü nāzeninem
Kemîngāh-ı cihānda Şîrînem

Tezerv-i bāğ u kebk-i kûhsārem
‘Uḡāb-ı tünd ü şāhîn-i şikārem

Ne dem kim ben olam hışm ile sâyir
Döker bāl ü perini nesr-i t̄âyir (2174-2178)
(...)

Şeh incinmedi bu sözlerden ašlā
Tama‘ ḡat‘ itmedi bir laḡza ḡat‘ ā

Güher dürcinden alup ḡufl-i mercān
Açıldı girü nic’itsün o mercān

Didi ey kāfir-i gāret-ker-i dîn
Bu nice resmdür bu nice āyîn

Sa‘ ādet ḡānuña bir gice mihmān
Olana böyle mi idersin andan

Neñ alduķ ey melāhāt būstānı
 K'urasın bize tağrır lisānı (2194-2198)
 (...)
 Tutuldumsa düşüp dāmuña nā-gāh
 Yüzüme toğru baķmazsın nidem āh

Cihāndur bu nigārā böyle olmaz
 Zamāndur devr döner şöyle kalmaz (2215-2216)

Firākî'nin başarıyla ve oldukça da fazla sayıda kullandığı diyalog bölümleri metnin son derece akıcı ve kahramanların iç dünyalarını, ruhsal kimliklerini çok somut ve yalın biçimde gösteren bölümler olması açısından ayrıca önem taşımaktadır. Kahramanların iç dünyaları ile ilgili açığa kavuşmamış ayrıntılar söz konusu diyalog bölümleri sayesinde okur tarafından kolayca çözümlenebilmektedir.

Firākî'nin *Husrev ü Şîrîn*'inde, *Be-Münāzarā Kerden-i Husrev be-Ān Mu'tekif-i Künc-i Şabūrî* ve *Giriftār-Şoden-i Ān Yūsuf-Şıfat-ı Zeliḥā nā-dīde Be-Meşakḫat-i Tengnā-yı Çāh-ı Dūrî* başlıklı bölümdeki 1359-1378.beyitler arası tamamen Husrev'in ve Ferhād'ın Şîrîn hakkındaki münarazalarını içeren bir diyalog bölümüdür. Bu bölüm okuyucuya Husrev'in ve Ferhād'ın iç dünyalarını metnin daha önceki hiçbir bölümünün sunmadığı kadar geniş ve açık biçimde bu iki kahramanı değerlendirme ve yorumlama imkânı sunar. Husrev'in kazanma hırsıyla dolu, öfkeli ve çabuk alevlenen zaman zaman "zorba"lığa varan kaba kişiliği ile okur ilk kez bu diyalog bölümlerinde tanışır, arzu nesnesi olarak gördüğü Şîrîn'e ne derecede ihtiras ve tutku ile bağlı olduğunu anlar; yine metnin şahıs kadrosuna henüz dahil edilen Ferhād'ın "divan edebiyatındaki sadık ve gerçek âşık tipi"ni simgelediğini, aşk belasının müptelası olduğunu dünya heva ve hevesinden arınmış gönül aynasının temizliğini yine bu diyaloglardaki hikmetimiz ve arifane sözleriyle idrak ederiz.

Aynı işleve sahip bir başka diyalog bölümü de söz konusu başlığın sonundaki 1572-1595. beyitler arasındadır. Söz konusu bölüm sayesinde okur, bir taraftan Husrev'in daha önce bilmediği kurnazlık, yalancılık, ahde vefasız olma gibi özelliklerini tanırken diğer

tarafından da Ferhâd'ın saflığına, sözünün eri, temiz bir gönül adamı olduğuna da şüphesiz ikna olmaktadır.

Diğer önemli diyalog bölümleri ise; Şîrîn'in Ferhâd'ın aşkının temizliğini ve onun kendisine olan aşkı yoluna başını koyabilecek kadar gerçek aşk adamı oluşunu anlamasıyla birlikte Ferhâd'a visalini ve aşkını vadettiği 1722-1737. beyitler arasında geçen bu bölüm metnin önemli dönüşüm bölümlerinden biridir; çünkü bu diyalog bölümüyle metin içinde denge Ferhâd'dan yana kayar ve eserde bu diyalog bölümüne gelene kadar yerleşik biçimde devam ettiği görülen Husrev ü Şîrîn aşkı bundan sonra Ferhâd ve Şîrîn olarak değişir. Bu durum metin içinde heyecanı ve gerilimi de tırmadıran dönüştürücü bir öge işlevine de sahiptir; çünkü Şîrîn'in Ferhâd'a aşkını vadedmesi Husrev'in de artık öfkesinin ve kıskançlığının zaptedilemeyecek bir hâl almasına da sebep teşkil eder. Bu diyalog bölümünün Ferhâd'ın ve Şîrîn'in kişiliklerini çözümlemeye de çok önemli bir payı bulunmaktadır. Ferhâd bu diyalog içinde klasik âşık tavrını devam ettirmektedir; ama bu tavır içinde belki de o ana kadar Ferhâd'dan beklenmeyen bir cesaretle Şîrîn'e aşkını tüm yalınlığı ile ve güçlü biçimde ifade eder. Bu diyalog anına kadar Ferhâd Şîrîn'e hep hayranlık duymuş Şîrîn'in kapısında kul olduğunu daima Şîrîn'in kendisinden beklediklerini eksiksiz biçimde yerine getirmiş; ama hiçbir zaman Şîrîn'e aşkını açıkça sözlere dökerek ifade etmemiştir, bu bir iltir. Şîrîn'in kişiliği ile ilgili olarak önemli bir çözümleme imkânı sunan bu diyalog bölümünde Şîrîn de en az Ferhâd kadar okuru beklenmedik aşk vaadiyle şaşırır. Metin içinde Şîrîn'in pasif âşık kadın tipi olarak süregiden işlevi söz konusu diyalogdaki Ferhâd'a dönük beklenmedik yaklaşmasıyla sekteye uğrar; pasif kadın kahraman sadece kendine ait bilinçli bir tercihte bulunur ve Ferhâd'ı seçer. Yani bu dönüştürücü ögenin yaşanmasına sebep Şîrîn'in yaptığı seçimdir ve bu seçim metin içindeki aksiyonun farklı boyutlara taşınmasına sebep teşkil edecek itici bir güç değerindedir.

Eserdeki önemli diyalog bölümlerinden bir diğeri de 2160-2208. beyitler arasında yer verilen Husrev ve Şîrîn arasındaki diyalog bölümüdür. Husrev'in beraber buldukları

meclisteki rahat ve küstah tavırlarından ötürü Şîrîn meclisi terkeder. Bu diyalog bölümü Husrev'in Şîrîn'le tensel temas kurmaya çalışmasıyla başlayıp Şîrîn'in meclisi terketmesine kadar süren bölümü içine alır. Bu diyalog bölümü de yine Şîrîn'in gerçek bir kadın -neredeyse- karakterine büründüğü pasif kimliğinden sıyrılıp seçim yapan, iradeli ve güçlü kadın imajına yaklaştığı bir bölümdür. Şîrîn'in son derece kararlı bir dik duruşla Husrev'e başkaldırması yine okurun Şîrîn ile ilgili daha önce görmeye alışık olduğu zayıf ve pasif görüntünün sarsılmasına imkân tanır.

2.2.3.4.3. Olay Dışından Bir Anlatıcı Tarafından Mesnevi Kahramanının Tanıtılması

Bizzat anlatıcı tarafından kahramanların daha çok geçmişteki durumlarıyla ve yaşantı biçimleriyle sunulması biçiminde gerçekleştirilen bu yöntemle okur, kahramanlar hakkında daha en baştan belirgin düzeyde bilgiye, fikre ya da izlenime sahip olur. Dolayısıyla bu tarz kişi tanıtları sonucunda figür(ler)e yönelik sempatiler, kabuller ya da redler okuyucuya yazar tarafından hazır olarak verilmiş olur. Bir başka deyişle okuyucu figürü tanıma ve/ya daha ileri bir adımda ona karşı bir tavır belirleme noktalarında yazar tarafından yönlendirilir (Sazyek, 1994, s. 109).

Mesnevinin başkahramanı Husrev'in mesnevi içinde varlığından okurun ilk haberdar edildiği kısım aşağıdaki beyitlerdir. Aşağıdaki ifadeler anlatıcı tarafından Husrev'in üstün vasıflara sahip bir birey olduğunun altını çizmek ve okuru mesnevinin kalan kısımlarında sürekli bir araya getireceği bu kahramanın idealize kimliği ve sıradan bir insan olmadığı fikrini en başta okurun kafasında yerleştirmek için özellikle seçtiği beyitler durumundadır:

Geçince bir iki müddet aradan
Aña bir tıfl virdi kim Yaradan

Meh-i ferruḥ-fer ü şāhib-kiyāset
Hümāyūn-kevkeb ü ḥurşīd-ṭal'at

Çü toğdı gün gibi māderden ol mäh
Didi yirlerle gökler zādehu 'llāh

Hoş erkān üzre idüp ihtirāmın
Kodılar Husrev-i Perviz nāmın

Hilāl indi felekden çāker oldu
Anuñ gehvāresine çenber oldu

Ne var ol māha mehd olursa nüh tāk
Aña qavs-i kuzahdur bir bağırdak

Oyuncağ olmağa şankim Süreyyā
Dizilmiş mehde boncuğ gibi güyā

Yatur ol gonçe-i ter mehd içinde
Şanasın berg-i güldür şehd içinde (405-412)

Husrev'in isteği üzerine Şîrîn'i bulmak için yola çıkan Şâvûr'un ulaştığı Ermen ülkesinde Şîrîn'in ahvalini sorduğu bir kişiden aldığı aşağıdaki yanıt bölümü ile de Şîrîn henüz fiilen olay akışı içinde yer almadan evvel okurun Şîrîn'in sıradan bir kadın kahraman olmadığına farkına varması istenmekte bu düşünce özellikle Şîrîn'e ulaşmanın zorluğu fikri üzerinden okurun zihninde uyandırılmaya çalışılmaktadır. Aşağıdaki beyitlerde Şîrîn'i görmenin mümkün olmadığı, onu görmeye çalışan bir çok kişinin bu uğurda gözünün ışığını feda ettiğinden, rüzgârın bile Şîrîn'in ayağının bastığı toprağa erişemediğinden bahisle Şîrîn'in ulaşılmazlığı fikri benzetmeler yoluyla kuvvetlendirilmektedir:

Sözin Şāvuruñ ol merd eyleyüp gūş
Didi dīvāne misin yoħsa ser-ħoş

Kim itmişsin hayālāt u muħālāt
Müyesser ola mı heyhāt heyhāt

Dimāguñda ' aceb sevdā kōnulmuş
Cünūndan saña bir sāğar şunulmuş

Hayāl ü fikr-i bâıl cümle naqlüñ
Niçün kendüñ yitürdüñ ıanı ‘aqlüñ

Degüldür anı görmek serserî kâr
Nihândur çeşm-i ‘âlemden perivâr

Yolında yel gibi yilüp yürürseñ
Eyüdüür hâk pâyini görürseñ

Anuñ bir ıaşrı vardır cennet-âbâd
Felekden almış anuñ resmin üstâd

Münaqqâşdur der ü dîvârı rengin
Nişimen idinüpdür anı Şîrin

Sipihri-i nîl-gün anuñ revâkı
Hemân ıavs-i ıuzâh dergâh u tākı

Aña eyvân cebhe tāk ebrü
Cihân deyrinde bir maħbüb-ı büt ü (638-647)

Husrev’i öldürecek olan Şîrûye mesnevinin kahramanları içine katılmadan evvel şairin onunla ilgili olarak okuru hazırladığı bir ön bilgi değerindeki aşığıdaki beyitler Şîrûye’nin gelecek bölümlerde yapacağı kötülüklerin bir habercisi gibidir. Aşığıdaki beyitlerle de şair tarafından Şîrûye’nin izansız, dengesiz ve sürekli yanlış işlerle meşgul oluşunun altı çizilmiş, özellikle de bir oğulun babasının karısına âşık olması üzerinden ahlaksız oluşu vurgulanmıştır:

Meger var idi bir dîvâne oğlı
‘Akıldan fehmden bî-gâne oğlı

Çe ger ıayşer kıızı Meryemden olmuş
Degüldi şanasın Âdemden olmuş

Olurdu hem-dem-i evbaş her-dem
Çıkarup göz yarardı baş her-dem

Adı Şîrûye bir şîr-i jiyân ol
İderdi günde biñ kerre ziyân ol

Degül gözinde zerre tâc ile taht
Meger ‘âşıklamış Şîrîn’o bed-baht

Ataluğ haqqını idüp ferâmüş
‘Adüvv olmışdı Pervîze o bî-hüş (2606-2611)

2.2.4. Mekân

Ferda Zambak, *Türk Romanında Mekân* isimli yüksek lisans çalışmasının giriş bölümünde edebî eserde mekân konusunu açıklarken mekân üzerine yerli ve yabancı edebiyat araştırmacıları tarafından yapılmış bazı tanımlara yer verir. Mekânı, anlatı içindeki görevi itibarı ile ve anlatıya ait diğer öğelerle ilişkilendirerek tanımlayan yaklaşımın mekânı sığ göstermek anlamına geldiğini savunan Zambak, farklı mekân tanımlarından yola çıkarak mekânı şöyle tanımlar: “Mekân eşyaların belirli bir düzen yani kompozisyon şeklinde yer aldığı, vaka zincirine bağlı bulunan birey ve birey dışındaki tüm canlı ve cansız unsurların öncelikle fiziksel manada varlıklarını kuşatarak anlatının türüne ve konusuna göre, bireyi üzerinde bulunduğu zeminle ruhi manada paradoksal ya da paralel ilişki içine sokabilecek alandır”(Zambak, 2007, s. 3).

2.2.4.1. Mekânın İşlevi

Edebî eserde kahraman hep belli bir uzamda²⁹ bulunur. Bu üç öğeden biri değişirse diğerleri de değişir. Yazar, çoğunlukla kişilerinin nerede olduğunu belirterek dış dünya gerçekliğini kağıt üzerinde canlandırmaya çalışır (Eziler Kıran-Kıran, 2003, s. 193). Kurmaca dünyanın gerçek dünyanın bir taklidi oluşunun temel eyleyeni kahramanların kurmaca dünyada da fiziksel olarak bir mekânla kuşatılmasıdır. Canlı ve/ya cansız kahramanları bünyesine dâhil eden mekân eser boyunca farklı biçimlerde düzenlenmiş biçimde karşımıza çıkabilir. Mekân değişikliklerini metin içinde tespit etmek aslında

²⁹ Ayşe Eziler Kıran-Zeynel Kıran, *Yazınsal Okuma Süreçleri* isimli çalışmada mekân karşılığı olarak uzam sözcüğünü kullanmaktadır. Biz de söz konusu eserden alıntılarımız bölümlerde uzam kelimesini değiştirmeden kullandık.

eser içinde değişen ilişkilere dair de çok önemli bir veri sahibi olmak anlamına da gelir. Bireyin mekân ile olan ilişkisi olumlu ya da olumsuz bir ruh hâli geliştirmesinde de temel belirleyicilerden biridir.

Firâkî'nin eserinde mekân kullanımı konusundaki tercihleri, mekânın kahramanların ruh hâllerini doğrudan etkileyen ve kahramanların duygu durumları ile bütünleşen bir işleve sahip önemli anlatı unsurlarından biri olduğunu göstermektedir. Örneğin mekânların kimi Şîrîn ve Husrev'in sarayı gibi ihtişam ve zenginlik sembolüdür. Açık mekânlardan özellikle bahar mevsimi içinde tasvir edilen gül bahçeleri gençliğin, zevk, sefa ve eğlencenin tablolaştırıldığı parçalardır. Aynı gül bahçelerinin sonbahar mevsimi içinde çizilen görüntüsü ise ölümü, yok oluşu ve faniliği vurgulamak üzere metin içine yerleştirilmiş parçalardır. Nitekim bahar mevsiminde gül bahçelerinde aşklarının ve ömürlerinin en güzel günlerini geçiren âşıklar sonbaharda aynı mekânlarda ölümü ve yok oluşu yaşar. Yine eserin sadık âşık tipi olan ve ölene kadar aşkı uğruna eziyet çeken Ferhâd, hiçbir vakit gönül açıcı bir bahçe ya da eğlence meclisi tablosu içinde karşımıza çıkmaz. Onun yeri ya bir kuyu ya bir sahra ya da aşkı uğruna canını erittiği Bîsütûn dağıdır.

Eserde mekân unsuru anlatı içinde sahip olduğu farklı işlevleriyle bu bölümde ayrıntılı biçimde ele alınacaktır:

2.2.4.1.1. Mekân: Engelleyici Eyleyen

Uzam, olay örgüsünün bir başka deyişle entrikanın gelişmesine olanak sağlar. Bir yer değiştirme, birbirini seven iki kişiyi ayırır. Aşk romanlarının çoğunda uzam sevgilileri birbirinden ayıran “engelleyici eyleyen” rolü oynar (Eziler Kıran-Kıran, 2003, s. 207).

Firâkî'nin *Husrev ü Şîrîn*'inde de Husrev ve Şîrîn'den birinin İran diğzerinin Ermen coğrafyasında yaşıyor oluşu nedeni ile mekân iki sevgiliyi fiziksel olarak ayıran bir engelleyici eyleyen durumundadır.

Ferhâd'ın Husrev tarafından Bîsütûn dağına delip bu dağdan su akıtabilirse Şîrîn üzerindeki iddiasından vazgeçeceği yolundaki vaadi ile Bîsütûn dağına kazma işini yüklenmesi esnasında Bîsütûn dağına Ferhâd açısından engelleyici eyleyen konumunda olduğu açıktır. Yine Ferhâd'ın adamları tarafından hile ile kuyuya hapsedilen Ferhâd için kuyu bir engelleyici eyleyendir. Ferhâd açısından engelleyici eyleyen durumundaki söz konusu mekânların işlevi Husrev açısından değerlendirildiğinde yardımcı eyleyen işlevini üstlenebilecekleri açıktır. Çünkü Ferhâd'ı Şîrîn'den uzaklaştıran bu iki mekân Ferhâd'ın Şîrîn'e yaklaşamamasını sağlamakla Husrev'in işine yaramaktadır.

2.2.4.1.2. Mekân: Yardımcı Eyleyen

Bazı anlatılarda kurmaca uzam kendisini rahat bir biçimde ifade etmesi için kahramana yardım eden yardımcı eyleyen rolünü üstlenir (Eziler Kıran-Kıran 2003: 207).

Kimi durumlarda mekân, kahramanın hem kendi duygularını hem de ilişki içinde bulunduğu kahramanları anlayabilmesine ve anlatabilmesine yardımcı olur. Bu tür durumlarda mekân kahramanın psikolojisinin ve ruh hâlinin olumlu yönde değişmesine de hizmet eden bir araçtır.

Husrev ve Şîrîn'in birbirine fiziksel olarak en çok yaklaştıkları mekânlar olan işret meclisleri her iki kahraman için de yardımcı eyleyen durumundadır. Bu meclisler tasvir edilirken de bu mekânların kahramanların ruh hâllerini olumlu yönde değiştiriyor oluşu bu mekânlara ait tasvirlerde de rahatça gözlenebilmektedir. Zenginliğin ve şaşaaanın sınırlarını zorlayan, musiki, sınırsız içki, her tür ikram; mahub ve mahubelerin çokluğunun da altının çizildiği bu mekânlar tabiat güzellikleri ile de bütünleştirilerek

adeta minyatür parçaları kadar kusursuz ve zamanın dondurulduğu sadece kahkahaların ve sürahilerden boşalan içki sesinin ney ve barbet sesine karıştığı doğu masallarından kaynağını alan tablolar biçiminde resmedilmektedir. Okur, böylesi mekânlar içine yerleştirilen kahramanların bu masalsı güzelliğin parçası hâline gelişini de duyumsamaktadır. Metin içinde belirli aralıklarla resmedildiğine tanık olduğumuz, hiçbir olumsuz ögenin kendine yer bulamayacağı kadar mükemmel ve idealize biçimde tasvir edilen bu mekânlar ile, mesnevi kahramanlarının gam ve tasa ile buluşmasının imkânsız oluşunun altı çizilerek mesnevideki masalsı hava güçlendirilmekte ve bu masalsı atmosfer kolayca okurun zihninde canlandırılmaktadır.

2.2.4.2. Yer Değiştirme ve Yol Güzergâhları

Bir anlatı içindeki yer değişiklikleri aslında anlatının ritmini artırmaya yarayan ve aksiyonun doğuşuna zemin hazırlayan unsurlar olarak değerlendirilebileceği gibi kahramanın psikolojistik dalgalanmalarının da sebebi ve neticesi olarak gerçekleşmeleri boyutuyla kahramanın ruh hâlinin somut olarak gözlemlenebilmesine de olanak sağlayan bir ipucu niteliği taşır.

Şîrîn, Husrev'in hasretine dayanamayıp derdini hafifletmek maksadıyla bir deniz yolculuğuna çıkar.

Husrev, Şîrîn'den uzak olmaya katlanamaz ve kendini avlanarak rahatlatmak için bir sabah erkenden ava çıkar ve bu avlanırken yolunu kaybedip bir sahil kenarında baygın düşer; uyandığında karşısında Şîrîn'i bulur. Görüldüğü gibi Şîrîn'in deniz yolculuğu ve Husrev'in ava çıkması mesnevi içinde kahramanların birbirini tanınması merkezinde geliştirilen aksiyonun doğuşuna zemin hazırlamaktadır.

Yine Şîrîn'in hasretine katlanamayıp Şîrîn'in sarayına konuk olan Husrev'in bir işret meclisi mahmurluğu ertesini fırsat bilip Şîrîn'e haddini aşan bir biçimde yaklaşılmaya çalışması iki âşığı birbirinden ayırmış; Husrev, İsfahanlı Şeker isimli cariyede teselli

bulma amacıyla başka bir yolculuğa İsfahan ülkesine doğru yola çıkmış, Şîrîn de Husrev'in ayrılığında ona olan sevgisinin derecesini anlamış ve Husrev'e karşı sergilediği davranışlardan ötürü büyük pişmanlık yaşamıştır.

2.2.4.3. Tasvir

Tahirü'l Mevlevi, tavsif yahud tasvir terimini açıklarken önce Muallim Naci'nin Istılahat-ı Edebiyye'sindeki açıklamayı alıntılar : “Bir şeyi göz önüne getirerek tecessüm ettirecek surette o şeyin hâline münasib bir takım tabirat ile tarif etmektir.” Bu açıklamanın tasvirin değil tarifin tarifi olduğu düşüncesiyle Muallim Naci'nin tasvir terimi hakkındaki açıklamasını yetersiz bulan Tahirü'l Mevlevi'nin kendi açıklaması ise şöyledir: “Tavsif yahud tasvir: bir şeyin sade olduğu gibi değil biraz da şairce görüldüğü ve duyulduğu gibi anlatılmasıdır” diyenlerin tarifi daha doğru olsa gerekdir (Olgun, 1973, s. 149).

Tahirü'l Mevlevi'nin Muallim Naci'nin tasvir hakkındaki açıklamasına getirdiği eleştiri ve tasvir hakkında yaptığı ikinci açıklama aslında anlatma esasına dayalı edebî metinlerdeki iki ayrı tasvir yönteminin izahı olarak da kabul edilebilir. Anlatmaya dayalı edebî metinlerde kullanılan tasvir yollarından ilki Aristo'nun mimesis olarak ifade ettiği, sanatın doğayı ve dış gerçekliği görüldüğü gibi resmettiği ve bu gerçekliğe bağlı kalarak yapılan tasvirdir. İkinci tasvir yolu ise özellikle “Şark'ın romanı” olarak da değerlendirilen mesnevilerde sıkça kullanılan dış gerçekliğin ne olduğundan ziyade şairin dış gerçekliği nasıl algıladığı ya da dış gerçekliğin şairin üzerinde bıraktığı etkinin anlatımı esasına dayanan tasvir yoludur.

Realist özellikle de natüralist akıma bağlı sanatçılar, çevrenin insan ruhu üzerindeki etkisine inandıklarından bu etkiyi hakkıyla dile getirilebilmesi için gerçek dünyanın değiştirilmeden olduğu gibi anlatılmasına büyük özen göstermişler eserlerinde insanı

çevreden ayrı ve bağımsız düşünmediklerini kanıtlarcasına uzun, ayrıntılı ve yansıtmaya dayanan nesnel tasviri kullanmışlardır.

Romantik ve izlenimci (ekspresyonist) sanatçılar öznel ya da izlenimci ya da romantik tasvir anlayışı olarak da isimlendirilen tasvir anlayışını benimsemiş olmakla tasviri okuyucuya gerçek dünyayı olduğu gibi sunmaktan ziyade okuyucuda duyguları uyandırmanın bir yolu olarak kullanmışlardır. Bu anlayış sahiplerince mekân kahramanın ruh dünyası çerçevesinden sunulur; gerçek, insanın dış dünyadan kopup iç dünyasına sığınması ve iç dünyasına yoğunlaşmasıyla oluşur.³⁰

Tecrid esasına bağlı tasvir anlayışı olarak da yorumlanabilecek klasik edebiyatımızın tasvir anlayışını yorumlayan Tahirü'l Mevlevi, eski edebî eserlerimiz içinde tasvirin doğru ve yerinde kullanıma ait pek az örnekle karşılaşılabilirdiğinin altını çizer. Bu durumu eski ediblerimizin tasvirde tabiiyetten uzaklaşmalarına bağlayan Tahirü'l Mevlevi, tasvir yapılırken gereği kadar izahat vermenin yerinde olduğunu gereksiz konu dışı tafsilattan sakınmak gerektiğinin altını çizer: “Tavsif bir surette olmalı ki mukteza-yı hâle nazaran anda ne ziyade ne de noksan görülmeli. (...) Evet, tavsif ve tasvirde his ve hayalin yardımından istifade etmek lazım olmakla beraber tehassüs ve tehayyülde tabiiyetten ayrılmamak da elzemdir”(Olgun, 1973, s. 150).

Firâkî'nin *Husrev ü Şîrîn*'inde açık mekânlar, kapalı mekânlara göre daha ön planda ve daha fazla tercih edilen mekân türüdür. Husrev ve Şîrîn'in gam yükünü dağıttıkları hem birlikteyken hem de birbirlerinden ayrıyken tertip ettikleri işret meclisleri mesnevîde en ayrıntılı olarak tasvir edilen açık mekân unsurları olarak dikkati çekmektedir. Bu meclisler, içki ve musikinin eksik olmadığı çok sayıda gulam ve cariyenin hizmet için hazır beklediği, tabiatın tüm güzelliklerinin bir arada bulunduğu ve bu güzelliklerin zenginlik ve ihtişamla bulunduğu Husrev'le Şîrîn'in dünyadan soyutlanmış şekilde

³⁰ Mekân, tasvir ve Türk romanında mekân kullanımı konularında ayrıntılı bilgi ve açıklamalar için bkz. Zambak 2007.

sadece aşklarını yaşamaları için hazırlanmış tablolarıdır. Kapalı mekânlar içinde öne çıkan Şîrîn'in sarayını tasvirde özellikle sütunları ve yüksekliğiyle Şîrîn'in hem zenginliğinin hem de ulaşılmazlığının vurgulanmaya çalışıldığı bir saray tasviri öne çıkar, yine Şîrîn'in çıktığı deniz yolculuğu sırasında bindiği gemi çok ayrıntılı tasvir edilmese de sıradışı bir kapalı mekân örneğidir. Ferhâd'ın hapsedildiği Bîsütûn dağı ve kuyu tasvirleri, Husrev'in av esnasında yolunu kaybettiği arazi ayrıntısıyla tasvir edilen eserdeki diğer açık mekânlardır.

Eserde en başarılı ve ayrıntılı tasvir edilen mekânlardan biri olan Ferhâd'ın hapsedildiği kuyu şöyle resmedilir: Babil kuyusuna benzetilen bu kuyunun cehennemden en derin kuyusu olan gayya kuyusu gibi dibi yoktur, derinlik bakımından dünyada bir benzeri daha bulunmayan bu kuyunun içine bir taş düşse kıyamete kadar dibine ulaşamaz; bu kuyu öylesine derindir ki dünyanın üzerinde oturduğu balık ve öküz bu kuyunun derinliğinin yarısında kalır; güneş bu kuyuyla karşılaşsa korkusundan hızla üstünden geçer, o kuyunun içinden çıkan topraklar yığılıp iki yanında iki kara dağı oluşturmuştur (1403-1411).

Coğrafi olarak eserde adı geçen şehir, bölge ve ülke isimleri: Medayin, İsfahan, Derbend İran, Turan, Ermen, Abhaz, Kuhistan, Rum ülkesi ve mesnevi dünyasının olmazsa olmaz masalsi coğrafyası Çin'dir.

Mesnevi türüne ait pek çok eserde görmeye alışık olduğumuz bahar ve güz mevsiminin mekânda somutlaşmış biçimleri olarak yorumlanabilecek bahçe tasvirleri de mekâna ait diğer tasvir örnekleridir. Bu bahçe tasvirlerinin kimi kahramanların ruh hâlleri ve olay akışı ile ilgili bir işleve sahipken bazısının olay akışından ve kahramanların duygu durumlarından bağımsız parçalar olarak eser içine yerleştirilmesi dikkati çekmektedir.

Mesnevinin hikâye örgüsünün baş kısımlarında yer verilen ve Husrev'in kölelerinden birini cezalandırmasıyla son bulan bölümün başına yerleştirilen bahar mevsimine ait

manzara tasviri eserden bağımsız olarak düşünüldüğünde yani olay akışı açısından bir işleve sahip olmayışı bir yana bırakıldığında kendi içinde son derece güzel ve klasik şiirin bahariye türüne ait unsurlarının şiir içine ustalıkla yerleştirildiği bu tür bir açık mekân örneğidir.

Husrev ile Şîrîn'in düğün alayının tasvir edildiği bölümler de sahnelerin en canlı tasvir edildiği bölümlerdendir. Yine olay örgüsü içinde Husrev ile Şîrîn'in izdivaçlarının ardından Husrev'in Hz. Peygamber'in mektubunu yırtması olayının sonrasında Şîrûye vakasından önce eser içine yerleştirilmiş olan hazaniye olarak da yorumlanabilecek olan parça klasik şiirin hazan şiirlerine ait tasvir unsurlarının ustaca kullanıldığı bir bölüm olarak değerlendirilebilir; üstelik bu parçanın muhtevası açısından olay örgüsü içine yerleştirildiği bölüm bahariye gibi eğreti bir görüntü sergilememektedir; aksine iki âşığın mutlu bahar mevsiminin sonuna geldiklerinin ifadesi ve iki âşığı bekleyen trajik sona okuru hazırlayan bir bölüm olarak da değerlendirilebilir. Diğer mekân tasvirlerinde ise yukarıda izah edildiği gibi tecrid esasına bağlı tasvir anlayışını benimseyen divan şairinden gerçekliği yansıtmayı beklenemez; çünkü şairin mensubu olduğu gelenekte tasvir unsuru gerçekliği yansıtmak amacı ile değil okurda duygu unsurunu harekete geçirmek amaçlı kullanılmaktadır. Gerçekliği yansıtmaktan ziyade idealize etmek klasik şiirin şairden beklediği tavidir. Firâkî'nin tasvir anlayışı da tecrid esasına bağlı sübjektif tasvir anlayışı olmakla gerçeği yansıtmaktan uzak, Tahirü'l Mevlevî'nin deyimiyle tahayyül ve tahassüse dayanan (Olgun, 1973, s. 150) bir tasvir anlayışıdır.

2.2.5. Zaman

Anlatı bir tür olarak zamanı da içinde barındıran bir yapıdır. Çünkü her anlatıda bir olay örgüsünün var olduğunu, olayın gerçekleşmesi için de zamana ihtiyaç olduğunu düşünmek bile zamanın anlatının vazgeçilmez unsurlarından biri olduğunu anlamak için yeterlidir. M. Tudor, anlatıda zamanı şöyle tanımlar: “Roman dünyasına adım attığımız andan itibaren en azından üç türlü zaman anlayışını bir arada düşünmek gerekir:

Maceranın kendi zamanı, yazıya geçirme zamanı ve okuma zamanı” (Tudor, 1969, s. 118).

Maceranın kendi zamanını anlayabilmek için anlatıda yer alan olaylar tarihin hangi zaman boyutunda yer almaktadır? sorusunun cevabı aranmalıdır.

Firâkî'nin *Husrev ü Şîrîn*'inde Husrev'in doğumundan ölümüne kadarki olaylar Şîrîn ile olan gönül ilişkisi merkezinde anlatılır; ancak bu anlatılanların hangi tarihsel süreci kapsadığı ya da kozmik zamanla kesişme noktaları hakkında eserde en küçük bir ipucuna rastlanmamaktadır. Firâkî, eserinde zamana klasik edebiyat mesnevi geleneği içindeki temayüle uygun biçimde yer vermiş ve zaman konusundaki tavrı zamanı dile getirmek için klişe tabirleri kullanmaktan öteye geçmemiştir. Bu kullanımlardan bazıları şöyle sıralanabilir:

nâ-gehânî, bir gice, bir iki müddet aradan, bir iki yıldan pes az müddetde, bir dem, bir gice, bir lahza, bir nefes, bir iki yıl, bir kerre, Nev-rûz, bir iki, bir niçe, bir gün günden, birezden, bir kez, bir gün, bir aylık, bir yıl, bir dahı, birez vakt, bir lahza, bir hefte, hemân-dem, ay ile gün, şubh-dem, vaqt-i zemistân, Namâz-ı şâm, kırk gün, göz açup yumınca der-hâl, gice gündüz, sabaha, gündüz, şeb-i tîre, yarınki gün...

2.2.5.1. Öyküleme Zamanı

Firâkî'nin *Husrev ü Şîrîn*'inin hangi yılda yazıldığına dair eser içinde herhangi bir açıklamaya yer verilmemektedir. Kaynaklarda adı geçmeyen bu eserin yazılış tarihi ile ilgili olarak kaynaklardan da herhangi bir bilgiye ulaşamadık; ancak Firâkî, eserini hangi yıl yazdığına dair bir açıklama yapmamasına rağmen eserini yazmaya başladığı zaman ile bitiş zamanı arasındaki süreyi eserin hatime bölümü içinde fahriye olarak niteleyebileceğimiz kısımda :

Rebî'în evvelinden itdüm iqdâm
Cemâzîn ortasında kıldum itmâm (2774)

mısraları ile dile getirmektedir. Eserin yazılış tarihi ile ilgili olarak çıkarımda bulunulabilecek diğer bir veri de şairin eserini Kanuni Sultan Süleyman'ın veziriazamı Pargalı İbrahim Paşa için yazmış olduğunu belirtmesidir. Buradan hareketle eser, Pargalı İbrahim Paşa'nın vezarette bulunduğu 1522 ile 1536 yılları arasında yazılmıştır.

2.2.5.2. Sıra

Anlatıdaki olayların zaman sırasını incelemek olayların süredizimsel akışı olarak da ifade edilebilen olayların düzenlenişi ile bu olayların öyküleme içindeki düzenlenişini karşılaştırmak demektir (Eziler Kıran-Kıran, 2003, s. 171). Anlatıda olaylar ya takvim zamanı da denilen kronolojik çizgiye uygun biçimde süredizimsel olarak anlatılır; ya da ileriye ya da geriye sapımlarla yani zaman kırılmaları içinde verilir.

Firâkî'nin *Husrev ü Şîrîn*'inde olaylar süredizimsel bir akış içinde anlatılmakta kronolojik zaman akışına uygun biçimde sıralanmaktadır. Bunun dışında ileri ya da geriye doğru sapımlar olarak ifade edilebilecek zaman kırılmalarına yer verilmemektedir.

2.2.5.3 Süre: Anlatının Ritmi

Öykülemenin ritmi, öyküleme zamanı ile macera zamanı olarak ifade edilen kurmaca zamanı arasındaki ilişkiden kaynaklanır. Kurmaca zamanı kahramanların yaşadığı olayların geçtiği zamandır. Öyküleme zamanı ise yazarın anlatı içindeki olaya ayırdığı bölümdür. Bazen anlatı içindeki bir saatlik zaman dilimi içinde yaşanan olay, yazar tarafından sayfalarca anlatılabildiği gibi kırk seneyi kapsayan bir zaman dilimini anlatmak için iki üç satırla yetinilebilir.

Bir anlatıda zaman hep aynı biçimde ve tekdüze geçmez. Yazar anlatının kimi yerlerinde tempoyu artırır, anlatı içinde olay akışını hızlandırır ya da anlatının hızını yavaşlatır hatta kimi zaman anlatıya durağan bir hava hâkim olur. Anlatı ritminin düzenlenişi kimi tekniklerin kullanımı ile yapılır. Bunlar: Duraklama, sahne, özetleme ve eksilti olarak sıralanır (Eziler Kıran-Kıran, 2003, s. 171).

2.2.5.3.1. Duraklama

“Duraklama anlatıda hiçbir olayın olmadığı, olayların akışını kesen anlatıcının yorumlarına ya da betimlemelerine yer veren bir bölümdür” (Eziler Kıran-Kıran, 2003, s. 171).

Firâkî'nin *Husrev ü Şîrîn*'inde olay akışının kesilmesi daha çok Firâkî'nin kahramanların yaşadıklarına ilişkin değerlendirmeleri ve yorumlarına bağlı olarak gerçekleşse de olaylarla bağlantılı olmayan ve aralara serpiştirilen bahar mevsimine ait kimi tasvir bölümleri de olay akışının kesintiye uğradığı bölümler olarak dikkati çekmektedir.

Olay akışının Firâkî'nin yorumlarıyla kesintiye uğradığı pek çok bölüm bulunmakla beraber bunların en dikkat çekenlerinden biri Ferhâd'ın Husrev'in yaptığı plan neticesi ölümü üzerine Firâkî'nin 1870-1905. beyitler arasında ömrün faniliği ve ölümden sonraki hayat için bu dünyadayken hazırlık yapmanın gereğini anlattığı bölümdür. Burada okur anlatıdan uzaklaştırılarak adeta bir vaaz ortamına çekilmektedir. Bu nasihat bölümünün hemen arkasından 1931-51. beyitler arasında yer verilen ikinci nasihat bölümü ile birlikte iki nasihat bölümünün peş peşe sıralanmasıyla anlatı doğrudan kesintiye uğramıştır.

Behrâm'ın Husrev tarafından yenilgiye uğratılmasının ardından da 997-1017. beyitler arasında dünyanın geçici olduğu ve kişinin ölümlü olduğunu her daim hatırlaması gerektiğine dair bir nasihat bölümüne yer verilmiştir.

Yine Husrev'in kölesini cezalandırdığı bölüm öncesinde 439-68. beyitler arasında yer verilen anlatı ile ilgisiz bahar tablosu tasviri, anlatının akışının durakladığı bölümlerdendir

2.2.5.3.2. Sahne

Sahne, öyküleme zamanı ile kurmaca zamanının çakıştığını gösterir. Sahne anlatının en ayrıntılı bölümünü oluşturur, burada kişilerin sözleri hareketleri ve olaylar doğrudan büyük bir açıklıkla anlatılır (Eziler Kıran-Kıran, 2003, s. 172). Olayların konuşmaların hiçbir duraklamaya yer verilmeden anlatıldığı özellikle diyalog bölümleri sahne yapıları olarak nitelendirilmelidir³¹.

2.2.5.3.3. Özetleme

Bu anlatım yöntemi aslında çabuklaştırma ya da anlatımın hızlanması olarak da algılanabilir. Anlatıcı anlattığı durum ya da olayla ilgili her şeyi anlatmak yerine özet yapmakla yetinir. Örneğin anlatı içinde kırk yıllık bir süreci kapsayan bir olay ya da duruma iki cümle içinde yer veriliyorsa burada özet yöntemi kullanılmaktadır.

Bu anlatım yöntemi aslında çabuklaştırma ya da anlatımın hızlanması olarak da algılanabilir. Anlatı içinde kırk yıllık bir süreci kapsayan bir olay ya da duruma iki cümle içinde yer veriliyorsa burada özet yöntemi kullanılmaktadır.

³¹ 2.2.3.4.1. "Mesnevi Kahramanının Kendi Kendini Tanıtması ve Anlatması" başlığı altında sahneleme yöntemi metinden örneklerle açıklandığından söz konusu teknikler hakkında burada tekrar metinden örneklerle açıklamaya gidilmemiştir.

Şâvûr'un Medayin'den Ermen ükesine yolculuğu özetleme yöntemine başvurularak üç beyitte anlatılır:

Kemer bağlanup üstâd-ı zemâne
Tutup Ermen yolın oldu revâne

Çeküp yol zaḥmetin bî-ḥadd ü pâyân
Geçüp neçe neçe küh u beyâbân

Düşüp giderdi Pervîzûñ ğamına
İrişdi bir ki günden ol zemîne (633-635)

Husrev ü Şîrîn, babası Nuşirevan'ın ölümüyle Hürmüz Şah'ın tahta çıkmasıyla başlar. Firâkî, aşağıdaki beyitte özetleme tekniğine başvurmuş ve Nuşirevan'ın iktidarı ya da hayatı hakkında bir açıklama yapmadan Hürmüz Şah'ın da tahta geçene kadar yaşadıkları hakkında herhangi bir açıklamaya başvurmadan direkt olarak Nuşirevan'ın ölümünü ve Hürmüz Şah'ın tahta geçtiğini haber vermiştir:

İrüp emr-i İlâhî nâ-gehâni
Çü dürdi defter-i Nüşîn-revânî (381)

2.2.5.3.4. Eksilti

“Bu anlatımda bazı olaylar geçiştirilerek bir olayın hızlandırılması söz konusudur”. Ertesi gün, ertesi hafta, on yıl sonra gibi anlatım biçimleriyle anlatıdaki olay akışı zamansal sıçramalarla hızlandırılır (Eziler Kıran-Kıran, 2003, s. 185).

Eksilti yoluyla zamansal sıçramanın dolayısıyla da anlatıda ritmin hızlandırılmasının Firâkî'nin metninde pek çok örneği mevcuttur:

Husrev'in doğumundan iki yaşına kadarki geçirdiği zaman dilimi bir beyit içinde açıklamaya gidilmeden okura duyurulmaktadır:

Bir iki yıldan ol bahşâyîş-i Hâḵk
Gelür ṯutî gibi güftâra intâk (415)

Hürmüz Şah'ın ölümünü haber alan Husrev, Medayin'e doğru yola çıkar; yine bir iki günde Medayin'e ulaşır; yolda neler yaşar, başından neler geçer bunlara yer verilmediği gibi daha önce anlatı içinde okurun varlığından bile haberdar olmadığı Behrâm isimli bir kişi Medayin tahtını ele geçirmiş olarak okurun karşısına çıkarılır. Behrâm kimdir? Medayin tahtına nasıl çıkmıştır? Bunlar okur açısından birer bilinmeyen durumundadır.

Turup ol şuḇ-dem hışm ile Pervîz
Medâyinden yaña 'azm eyledi tîz

İrişdi birki günden şâh-zâde
Görür kim memleket varmış fesâda

Geçüp tahta oturmuş eyleyüp kîn
Eşâsî kölesi Behrâm-ı Çüpîn (938-940)

Anlatıda Ferhâd'ın kıssasının başladığı bölümün ilk beyitleri aşağıdaki iki beyittir. Ferhâd kimdir, nerelidir, Şîrîn'e ne zaman nasıl âşık olmuştur? Bunların tamamı okur açısından yine birer bilinmeyendir ve şair, Ferhâd'ı anlatı içine bir ön açıklama ya da hazırlık bölümüne yer vermeden doğrudan dâhil eder:

Meger bî-çâre vü üftâde Ferhâd
Cihândan fâriğ ü âzâde Ferhâd

Görür Şîrîni bir gün nâ-gehânî
Alur başına ğavgâ-yı cihânı (1236-1237)

2.2.5.3.5. Sıklık

Öyküde yer verilen bir olayın öykülemde kaç kez anlatıldığıнын belirlenmesidir (Eziler Kıran-Kıran, 2003, s. 175).

Firâkî'nin *Husrev ü Şîrîn*'inde anlatılan olaylar anlatı sıklığı açısından değerlendirildiğinde bunların genelde tekil anlatı örnekleri olduğu görülür.

2.2.6. Bakış açısı ve Anlatıcı Tipleri

Bir anlatı için seçilecek bakış açısı anlatının tüm yapısını ve anlamını etkileyecek önemdedir. Anlatının dili ve üslubu tamamıyla kullanılacak bakış açısına bağlıdır (Boynukara, 1997, s. 86).

Bakış açısının ne olduğu, şu sorulara verilecek cevaplarla ortaya çıkar: Öyküyü kim anlatıyor? Öyküyü anlatan ile öyküdeki olay arasındaki ilişki nedir? Ü. Aytür'ün ifadesiyle “Bakış açısı bir roman veya öyküde olayların kimin gözünden ve ağzından ulaştığı sorusuyla ilgilidir” (Boynukara, 1997, s. 111).

Bir öyküde anlatıcı ya olayın içindedir yani olay kahramanlarından biri konumundadır ya da olayın dışındadır. Anlatıcının konumu aslında bakış açısını belirlemekle birlikte öyküleme de kullanılacak anlatım yöntemlerini de belirleyen temel hareket noktasıdır.

2.2.6.1. Sınırsız Bakış Açısı (Hâkim bakış açısı) ve Hâkim Anlatıcı

Öykü anlatıcısının öyküde anlatılanlar ve öykü kahramanları ile arasına bir sınır koymadığı ve anlatı ile ilgili bütün hâkimiyeti elinde bulundurduğu bir bakış açısına işaret etmektedir. Bu nedenle hâkim ya da tanrısal bakış açısı olarak ifade edilen bu bakış açısı özellikle sözlü gelenek içinde ve 20. yüzyıla kadar verilen edebî ürünlerde okura ya da dinleyiciye tanıdık olan bir bakış açısını ifade eder.

Sınırsız bakış açısına sahip anlatıcı, hâkim anlatıcı ya da yazar-anlatıcı iki yöntemi ağırlıklı olarak kullanır. Bunlardan ilki anlatma diğeri de gösterme yöntemidir; her iki yöntemde de bakış açısının kendi tasarrufu olduğunu bilen anlatıcı kurguda hangi unsura ne ağırlıkta yer vereceğinin hükmünü kendi verir ya da anlatı adı verilen terkibi

oluşturan unsurlara ne kadar yakın ya da uzak olacağı kendi elindedir. Anlatma yönteminde okurun yüzü anlatıcıya dönüktür, anlatıcı anlatının merkezinde olduğunu okura hissettirebileceği gibi kimi durumlarda kendini gizleme yolunu da seçebilir. Gösterme yönteminde ise okurun yüzü kahramanlara dönüktür ve anlatıcı aradan çekilmiştir. Yazar anlatıcı üçüncü tekil kişi yönteminin sağladığı geniş imkânları kullanabilmektedir ve üçüncü tekil kişi konumunda görülen anlatıcı destandan çağdaş romana kadar değişik rol ve fonksiyonlarla karşımıza çıkmıştır (Boynukara, 1997, s. 209).

Firâkî'nin *Husrev ü Şîrîn*'inde de bakış açısının tanrısal ya da hâkim bakış açısı ve anlatıcının da sınırsız bakış açısına sahip anlatıcı olduğu ortadadır. Sözlü geleneğe ait ürünlerden bugüne kadar edebî eserlerde görmeye alışık olduğumuz bu anlatıcı türü mesnevi türüne ait eserlerde de hâkim anlatıcı konumundadır ve klasik eserlere ait bakış açısı ve anlatıcı unsurlarına ait bu geleneğin *Husrev ü Şîrîn*'de de devam ettiği açıktır.

Firâkî, anlatıcı kimliği ile mesnevi kahramanları hakkında herşeyi bilir, gerekli görürse en gizli duygu ve düşünceleri açıklar; zaman ve mekânla sınırlı değildir, mesnevi dünyasında olayları, ilişkileri geleneğin sunduğu imkânlar ve belirlediği sınırlar çerçevesinde düzenleyen hep şairin kendisidir.

2.2.6.2. İçeriden Bakış Açısı (Kahraman-anlatıcının bakış açısı) ve Kahraman Anlatıcı

Bir başka bakış açısı türü de kahraman- anlatıcının bakış açısıdır. Kahramanlardan birinin anlatıcı konumunda bulunması durumunda anlatıya ait unsurlar kahramanına bilgi seviyesi, tecrübesi ve gözlemlene gücü ile sınırlıdır.

Mesnevide kahramanların kendilerini aracısız olarak ifade etme olanağı buldukları diyalog, iç monolog, iç diyalog bölümlerinde kahraman anlatıcının bakış açısı ön plana çıkmaktadır.

2.2.6.3. Dışarıdan Bakış Açısı (Anlatıcının Bakış Açısı) ve Müşahit Anlatıcı

Diğer bir bakış açısı türü de müşahit anlatıcıya ait bakış açısıdır. Anlatmaya dayalı bazı eserlerde anlatıcının kahramanlardan daha az bilgi sahibi olduğu görülür. Bu tür bakış açısının sahip olduğu eserlerde anlatıcı, şahıs kadrosundaki kahramanları tarafsız bir gözle izler ve onların hâl ve hareketlerini tarafsız bir biçimde okura seyrettirmek ister (Aktaş'tan aktaran Boynukara, 1997, s. 33). Asıl görevi olayları gözlemlemek ve değerlendirmek olan gözlemci anlatıcının önemli görevlerinden biri de elindeki bilgileri değerlendirme ve yorumlamaktır (Aytür'den nakille Boynukara, 1997, s. 89). Firâkî'nin eserinde bu tür bakış açısına rastlanmaz. Çünkü; okurun elinden tutup onu eserin sonuna kadar yalnız bırakmayan ve eserde karşılaştığı her tür çetrefil durumu çözmesinde okura yardımcı olan hâkim anlatıcı klasik dönem romanlarında bile henüz okuru terketmemiştir. Dolayısıyla mesnevi metinlerinde de aksi bir bakış açısı ve anlatıcının varlığını görmek klasik metinler bağlamında olanaksız gibidir.

2.2.7. Motifler ve Masal Ögeleri

2.2.7.1. Çocuğu Olmayan Padişah

Babası Nuşirevan'ın ölümünden sonra tahta oturan Hürmüz Şah, adaletle ülkeyi yönetmektedir. Onun saltanatı döneminde fakirlik ve ihtiyaç sözcüklerinin adı adeta unutulmuş, halk her türlü nimete doymuştur. İnsanlar için dünya hayatı cennet hayatından farksızdır. İşte bu mutluluk tablosunun yaratıcısı Hürmüz Şah'ın ise tek derdi vardır: Kendisinden sonra tahtını emanet edeceği bir erkek evlat sahibi olmak. Firâkî, Hürmüz Şah'ın çocuk hasretini aşağıdaki beyitlerde son derece canlı ve akıcı bir üslupla ortaya koymaktadır:

Hürümüz şâh idi bî-mişl ü mânend
Ġanî gerçi velî muhtâc-ı ferzend

Müheyyā-baht u taht u hil' at u t̄ac
Oğul balına ammā ac u muht̄ac

Özi sult̄andı gerçi țarabnāk
Velī ferzend sevdāsında ğamnāk (395-397)

2.2.7.2. Rūya Motifi

Hürmüz Şah, rüyasında yakasından parlak bir güneşin çıktığını ve bu güneşin gökleri aydınlattığını görür:

Meger bu fikr ile bir gice uyhu
Alup nergislerini düş görür ū

Yakasından çıkar hurşid-i rahşān
Şu' āından kıılır āfākı t̄abān (400-401)

2.2.7.2.1. Rüyanın Tabir Ettirilmesi ve Gerçekleşmesi

Hürmüz Şah gördüğü rüyanın esrarını tabircilere sorar, tabirciler Şah'a bir oğul sahibi olacağını müjdeler:

Yuħudan kim uyandı şāh-ı bīdār
Mu' abbirler getürdi şordı esrār

Didiler virgil ey şeh müjdegānī
Virür Hāk saña bir şāhib-ķırānī

Bir oğul vire ya' nī saña Sübhān
Ola Īrāna vü Tūrāna sult̄ān (402-404)

Tabircilerin yorumu gerçekleşir ve bir süre sonra Hürmüz Şah'ın bir oğlu dünyaya gelir:

Geçince bir iki müddet aradan
Aña bir t̄ıfl virdi kim Yaradan

Meh-i ferruḥ-fer ü şāhib-kiyāset
Hümāyūn-kevkeb ü ḥurşīd-ṭal‘at (405-406)

2.2.7.3. Resimde Görüp Âşık Olma

Nizâmî tarafından ilk kez kaleme alınan *Husrev ü Şîrîn* mesnevisinde kullanılan resimde görüp âşık olma Anadolu sahasında yazılmış olan bütün *Husrev ü Şîrîn* mesnevilerinde aynı şekilde tekrarlanmıştır. Şâvûr’un nakkaş vasfıyla Husrev ve Şîrîn’in resimlerini yan yana çizmesi bütün Anadolu sahası *Husrev ü Şîrîn*lerinde olduğu gibi Firâkî’nin *Husrev ü Şîrîn*’inde de -ufak tefek değişikliklerle- kullanılan bir motiftir. Firâkî, söz konusu motifi şu sıralama içinde kullanır: Nakkaş Şâvûr, Şîrîn’in kasrının pencerelerine ustaca yerleştirdiği aynalar sayesinde elde ettiği Şîrîn’in görüntüsünün yansımaları kâğıda çizer; yanına da Husrev’in resmini yerleştirir:

Ḳalem alup ele naḳḳâş fi ‘l-hāl
Görüp gözgüde ‘aksın yazdı timşāl

Çün ol naḳş-ı sürûr-engîzi yazdı
Yanında şüret-i Pervîzi yazdı (668-669)

Çizdiği resmi rüzgârın etkisiyle elinden kaçırarak Şâvûr, Husrev’in yanına eli boş dönmek ve Husrev’i bir parça olsun rahatlatılmak için Şîrîn’in zihinden bir resmini çizer:

Ṭurup ol yöreden Şâvur-ı ğamġin
Giderdi gözlerinde naḳş-ı Şîrîn

Ṭaşavvurdan yazup bir naḳş-ı rengin
Alup gitdi k’ide Pervîzi teskîn (673-674)

Şîrîn’in kasrına düşen resmi eline almasıyla âşıklık hâlleri belirgin biçimde kendisini gösterir:

Bu yaña ol büt-i sîmîn-sâ' id
Bulur aşrında bir rengîn kâğıd

Eline aldı gördi ol nigârîn
Niçe kâğıd hemân büt-hâne-i Çîn (675-676)

Temâşâ itdügine'ol nası dil-keş
Ururdu irmen-i şabrına âteş

Alup yüzine gözine sürerdi
Gehî oynına oyardı dürerdi

Gehî boynına omar idinürdi
Özine marem ü yâr idinürdi (680-682)

Husrev de Şâvûr'un çizdiği resmi görür görmez Şâvûr'un anlattığı hikâyeyi dinlerken âşık olduğu sevgiliyi tekrar hatırlar ve gözyaşı döküp feryat etmeye başlar:

Getürdi Husreve Şîrîn nasın
Görenler didi naaşına tasîn

Çü Husrev açdı ol tavîri gördi
Yeñilendi hemân-dem eski derdi

Bakup naşa nigârın yâd iderdi
Döküp gözyaşların feryâd iderdi (702-704)

Görüldüğü gibi her iki sevgilide de aşkın başlaması birbirlerinin resimlerini görmeleri ile gerçekleşir.

2.2.7.4. Mektuplaşma

Tahkiye unsurları içinde gösterme yollu bir metot olarak da kullanılan mektuplaşma diyalog, bilinç akışı, iç monolog gibi yöntemlerle birlikte düşünülmesi gereken bir anlatım yoludur; çünkü bu anlatım metodunda da kahramanlar araya aracı girmeden kendilerini anlatma ve ifade olanağı bulurlar. Mektup, kahramanın kendi kendini ifade imkânı sunması dolayısıyla da bir yanıyla otobiyografik bir anlatım yöntemidir de. Küçük farklarla *Husrev ü Şîrîn* mesnevilerinin tamamında kullanıldığı görülen

mektuplaşma motifinin Firâkînin *Husrev ü Şîrîn*'inde kullanımı üç yerde karşımıza çıkmaktadır:

İlki, babası Hürmüz Şah'ın ölümü üzerine Şîrîn'in Husrev'e yazdığı taziye mektubudur:

Şehûn buhrânın işitdükde Şîrîn
Dilerdi ta' ziyetle ide teskîn (1022)

Alup ya' nî ele kilk-i nigün-ser
Döküp kâfûr üzre müşk-i ezfer

Şeker-leb ney-şekerden düzdi hâme
'Azâ-yı mâtemiçün yazdı nâme (1026-1027)

Mektuplaşma motifinin metinde görüldüğü ikinci yer ise Husrev tarafından Ferhâd'ın arkasından da Mehin Bânû'nun ölümü üzerine yas tutmakta olan Şîrîn'e yollanmış olan tariz yollu taziye mektubudur:

Turup Şîrîn çün bi-ihtiyârî
Varup defn eyledi Ferhâdı zârî

Çeküp ardınca haylî guşsa vü gam
Birez toprağı üzre tutdı mâtem

Dağı bu mâtem içindeyken ol mâh
Mehin Bânûda rihlet itdi nâ-gâh

Çün anuñ fevtini gûş itdi Şîrîn
Girü gam cāmını nûş itdi Şîrîn (1921-1924)

Didi Pervîze bir gammâz ey şâh
Nigârînüñ ol aḫvâlınden âgâh (1957)

Mehin Bânû zevâlini bahâne
İdüp Ferhâdı aḡlar yana yana

İşidüp anı ğamġin oldı Pervîz
Çaġırdı atına bir kâtibi tîz (1960-1961)

Pes andan şoñra Şîrîne itâb it
Du‘ â-yı devlet ile feth-i bâb it

Di kim Ferhâd gitdi ise ey şâh
Saña virsün anuñ ‘ ömrini Allâh

Ol oldı rahmet-i Raġmâna vâşıl
Saña bilseñ bu mâtemden ne ħâşıl

Ölen ardınca ölmîş yoġ muarrer
Ne bunca ğam çekersin ey gül-i ter (1965-1968)

Husrev’in tariz yollu mektubundaki alaycı üslubundan incinen Şîrîn’in benzer bir üslupla yazdığı cevap mektuplaşma motifinin bir diġer örneġidir:

Nigârîn çün o mektûbı oıdı
Göñülden incinüp ġâyet akırdı

Yüzün bürterdi nâme gibi Şîrîn
Acınuġından itdi şâha nefrîn

Eline aldı bir kilik-i revân tîz
Yaza tâ kim cevâb-ı ġikmet-engîz (2012-2014)

Kemâl-i lutfuñuzdan ey şehen-şâh
Bizi yâd eylemişsiz ħamdü li’llâh

Göñül yazmaġa nâme idüp inşâ
aravaşuñuza virüp teselli (2018-2019)

Gelüp ol nâme bize oldı vâşıl
Dil-i mecrûġa ġamlar oldı ħâşıl

Egerçi şûretâ mektûb-ı dil-dâr
Velîkin bir zebân-ı a‘n-ġüftâr

ala didüm nice dil ħancer-i tîz
Yâ bir demrenlü oġ yâ tîġ-i ħun-rîz (2021-2023)

Yiter gül-berg için bād-ı seḫergāh
Ne ḫācet idi aña tūfān ey ṣāh

Ḳarıncayı ki bir mevc ide bī-hūṣ
Ne lâzım baḫr-i Ḳulzüm eylemek cūṣ

Ḥubābuñ ḫānesin kıılmağa vīrān
Revā mı cem‘ ola ‘ asker firāvān (2026-2028)

2.2.7.5. Tabiat Unsurlarıyla Konuşma, Dertleşme

Ferhād, Bīsütün Dağı’na hapsedildiğinde yalnızlığını, kimsesizliğini ve çaresizliğini kazmaya uğraştığı dağa, dağdaki hayvanlara anlatır:

O dil derdini şerḫ itdükçe tağa
Şalardı tīşe başını aşağa (1304)

Derūn-ı dilden āhitse o maẓlūm
İrürdi seng-ḫāre nitekim mūm (1472)

Didi ey ka‘be-i kūy-ı nigārum
Ümīdüm var görem kūy-ı nigārum (1503)

2.2.7.6. Bakma Yasağı

Kimse Şîrîn’in kasrından yana bakamaz. Şîrîn’in getirdiği bakma yasağına uymayanlar gözleri kör edilerek cezalandırılır. Bu yolda gözünün nurunu yitirmiş niceleri vardır:

Görenler ka‘be-i kūyını ditrer
Ḳuş uçmaz ol yaña ḳonmaz kebūter

Bu ḳaşruñ revzeninden her kenāre
İder ol māh-rū her gün neẓāre

Kimi kim görse ger nezdīk ü ger dūr
Getürdüp gözlerini itdürür kūr

O māha bir nazar çün niçe dervīş
Öküş harc eylemişdür nūr-ı bīnīş

Şular kim bilmeye Şīrīn yesağın
Söyünmiş bil hemān anuñ çerāğın

Meh-i ʿıyd ol yañadan olsa peydā
Bu qorqudan kimesne baqmaz aşlā (654-659)

2.2.7.7. Olağanüstü Kuyu ve Kahramanın Bu Kuyuya Hapsedilmesi

Kuyunun Batı kültüründe, Hint, İran ve Çin mitolojisinde çeşitli sembol ve yorumları; destanlarda ve inanışlarda önemli bir yeri bulunmaktadır³². Klasik Türk şiirinde çâh-ı Yûsuf, çâh-ı Bîjen, çâh-ı Bâbil, çâh-ı Nahşeb, çâh-ı rasad, çâh-ı Zemzem bahsi çok geçen kuyulardır. Firâkî de eserde Ferhâd'ın Husrev'in adamları tarafından hapsedildiği kuyuyu çâh-ı Bâbil olarak niteler. Ferhâd'ın hapsedildiği kuyunun tasvir edildiği beyitler:

Filân tağ üzre var bir çâh-ı Bâbil
İrişmez ʿumqına hîç ʿaql-ı ʿâkil

Çeh-i ğayyā gibi hergiz dibi yok
Cihānda bir dağı anuñ gibi yok

Tenāhīden muʿarrādur kemāhī
Anuñ nışfında qalmış gāv u māhī

Eger bir taş düşs'anuñ içine
Gider tā haşre dek irmez dibine

Muqâbil ols'aña hürşid-i rahşān
Geçer havf ile üstinden şitābān

Be nā-geh düşse aña meşʿel-i māh
Olur anuñ qarañluğında güm-rāh

³² Kuyu sembolü, kuyu motifi ve edebiyattaki kullanımları hakkında ayrıntılı açıklama için bkz. Koncu, Hanife(2003)

İçinden şöyle çıkmış taş u toprak
Kim olmuş iki yanı bir kara taş (1403-1409)

2.2.7.8. Kılık Değiştirerek Aldatma

Şîrîn, sarhoş bir hâldeyken kendisiyle birlikte olmak isteyen Husrev'i cariyelerinden birine kendi kıyafetlerini giydirmek suretiyle kandırır. Husrev, Şîrîn sandığı bu cariyeyle birlikte olur. Kılık değiştirerek aldatma motifinin kullanıldığı beyitler:

Bulur bir duhter-i şüh u şeker-ḥand
Melâḥatde hemân özine mânend

Virüp kendü libâsın aña Şîrîn
İder ḥadden ziyâde anı tezyin

Ṭurup taşrada kendü idüp ağmaz
İçerü şalar anı ol füsün-sâz

Şehenşâh olmuş idi mest ü bi-tâb
Ḳatında bir idi ḥurmâ vü 'unnâb

Bu efsûnı idinc'ol fitne-engîz
Hemân dad aldı andan şâh Pervîz

Çü bâde baḥrine olmuşdı şeh ğarḳ
Güherden ḳılmadı ḥar-mühreyi farḳ
Birezden kim gider keyfiyyet-i câm
Görür yanında bir ğayrî dil-ârâm (2460-2466)

2.2.7.9. Yalan Söyleyerek Aldatma

Husrev'in adamlarının bulduğu yaşlı kadın Şîrîn'in öldüğünü söyleyerek Ferhâd'ın intiharına sebep olur:

Ḳaḳırdaḳ yüzlü ḳırnaḳ ḥîre cādū
Ḳara gönüllü cāmı tîre cādū

Revān oldı hemān-dem Bīsūtūna
İde tā mekr ü hîle gūne gūne

Geyüp āl için ol ser-pā qaralar
Yüzine nāhun ile açdı yaralar

Helāk itmek için bir nā-tüvānı
İrişdi şan kızā-yı nā-gehānī

Varup Ferhāda yalan yire idüp āh
Didi bī-çāre āgāh olgıl āgāh

Cihāndan raht u bahtın dirdi Şîrîn
Düşüp Gülgünden cân virdi Şîrîn

Ne cân ile turursın gitdi cânuñ
Yıķıldı toprağa serv-i revānuñ (1841-1847)

2.2.7.10. Anlaşma ve Söz Verme

Husrev ile Ferhād, Şîrîn üzerine bir anlaşma yapar. Anlaşmaya göre Ferhād, Bīsütûn Dağı'nı kazabilirse Husrev Şîrîn'den vazgeçecektir:

Delüp bağrın kılayduñ bir ulu rāh
Geçeydük tā kim andan gāh u bī-gāh

Turup yirinden ol dem kūh-ı miḥnet
Dir ey pākīze-rāy u hūb-fiṭnat

Muṭī' em emrūne 'ālimdür Allāh
Geçerseñ cân-ı şîrînümden ey şāh

Κılursañ şehd-i şîrînden ferāğı
İdem mānend-i beyt-i naḥl o tağı

Dile alınca Şîrîn adını u
Ġazabdan oldı şeh bir kaṭre ağı

Diledi ol gül için andelîbün
Kesüp başın döke xanın ğarîbün

Girü ol hiddeti def' oldu şāhuñ
Uşandı nālesinden bî-günāhuñ

Dir itdüm hod maḥāle anı ta' lîķ
Güci yetmez anuñ bu işe taḥķîķ

Virem aña ümîd-i vaşl-ı Şîrîn
Geçüre 'ömrin anuñla o miskîn

Didi hoş eyle olsun şartumuz hoş
Er ol tek iş becer ey merd-i medhûş

Senüñ olsun nigārîn ir eger geç
Bugünden girü adın añmayam hiç

Gözet bu 'ahd ü peymānı dem-ā-dem
Dönersem va' deden olmayam ādem (1587-1598)

Şîrîn de Ferhâd'ın kendisi için katlandığı eziyetleri görüp onun gerçek âşık olduğunu anladıktan sonra Ferhâd'a kendisini bekleyeceği ve seçimini Ferhâd'dan yana yaptığı yolunda bir açıklamada ve buna bağlı olarak da vuslat vaadinde bulunur:

Didi ey 'âşık-ı şādık ḥaber-dār
Ol oldum saña şimden girü dil-dār

Çe ger çekdüñ firāķum şavletini
Muḥarrer bil vişālüm devletini

Ne dirse disün iller ḥaş eger 'ām
Muḥî' em ḥükmüñe her emrüñe rām

Götürdüm aradan cevri ü cefâyı
İdem şimden girü mihr ü vefâyı

Hemān şol şart k'itdi saña Pervîz
Anuñ itmāmına sa'y eylegil tîz

Benüm yolumda çekdüñ çok belâ sen
Seni hâşâ ki maħrûm eyleyem ben

Şehen-şâh ile añup şart u ‘ahdüñ
Ziyâde eyle günden güne cehdüñ (1743-1749)

2.2.8.Duygu Unsurları

2.2.8.1. Aşk Psikolojisi

2.2.8.1.1. Aşkın Etkileri ve Belirtileri

2.2.8.1.1.1. Hayranlık /Sabır ve Kararı Yitirme

Şîrîn, Husrev’in Şâvûr tarafından çizilen resmini görür görmez hayranlık duyar ve sabırsızlanır. Resimdeki suret öyle güzeldir ki bunun bir periye mi yoksa bir insana mı ait olduğu hakkında bir hüküm veremez ve merak ateşi sabrını gittikçe daha fazla zorlamaya başlar:

İki şûret yazılmış hûb u zîbâ
Görince gıtdi gönlinden şekîbâ

Özi naqşın bilür ol serv-i âzâd
Diye bilmez ki âdem yâ perî-zâd

Velî bildi ki bir münşemi vardır
Kuru şûret degül ma‘ nâsı vardır

Temâşâ itdüginc’ol naqşı dil-keş
Ururdı ħirmen-i şabrına âteş (677-680)

Husrev de Şîrîn’in resmini gördüğünde Şîrîn’inkine benzer duygu durumlarını yaşar. Gerçi Husrev, Şâvûr’un Şîrîn’in hikâyesini anlattığı esnada Şîrîn’e âşık olur. Şâvûr’un Şîrîn’i tasavvur ederek çizdiği resmi gördüğünde ise eski yarası tazelenir ve resmi eline

alır almaz resmini gördüğü sevgilinin nerede yaşadığını merak eder ve sevgilisini en azından düşünde görmeyi temenni eder:

Bakup naqşa nigârın yâd iderdi
Döküp gözyaşların feryâd iderdi

Dir id'ey cân ğam rûyuñ niçe bir
Temennâ-yı ser-i kûyuñ niçe bir

Dimezün kim yüzüñ göster düşümde
Ne var bir kerre görinseñ düşümde (704-706)

İki sevgili Derbend sahilinde ilk kez karşılaştıklarında da birbirlerine karşı ilk hissettikleri duygu hayranlıktır. İki sevgilinin ilk kez karşılaştıkları anda hissettikleri hayranlık aşağıdaki beyitlerde son derece kıvrak ve canlı bir üslupla dile getirilmiştir:

Bu anuñ ol bunuñ hüsne hayrân
İderlerdi biri birini seyrân

İki sultân ü iki bende-i ' ışık
İki ser-keş iki efkende-i ' ışık

İki şem' ü iki pervâne-i ' ışık
İki ' âkil iki dīvâne-i ' ışık (879-881)

Ferhâd da Şîrîn'i karşısında görür görmez âşık olur. Aşkın belirtilerinden hayranlık en belirgin biçimde Ferhâd'da kendisini gösterir:

Şadır gösterdiler geçüp oturdı
Velî hayretten öz kendin yitürdi (1283)

Öyle ki Şîrîn'le konuşmak onu adeta sarhoş etmiş, idrakini yitirmiştir:

Tururken karşuda Ferhâd-ı bî-hüş
Tekellüm şerbetinden oldu ser-hoş

Lisân-ı hâl ile yâr'itdi ma' lûm
Muhabbet âteşine olduğın mûm (1288-1289)

Divan şiiri içindeki aşk algısı aşkın asla akıl ile birarada bulunamayacağını her durumda dile getirir. *Husrev ü Şîrîn*'in sadık âşık tipi olan Ferhâd'ın aşk ateşi ile yanarken varlığını tamamen unuttuğunu, aklını tamamen yitirip sevdaya düştüğünü dile getirdiği aşağıdaki mısralarda konuşan kişi, divan geleneğinin sadık âşık tipidir:

Ṭutuşdum âteş-i ' ışk ile yandum
Duğan-ı nâr-ı âhumla boyandum

Şerâb-ı ' ışkı tâ kim eyledüm nûş
Be-küllî varluğum kıldum ferâmûş

Kimesne olmadı hâlümnden âğâh
Yürüdüm vâdî-yi Ėasretde her Ėâh

Nigârüm zülfi gibi pâye düşdüm
ṬaĖıtdum ' aklumı sevdâya düşdüm

Ḳara bulut gibi gitdi karârüm
Göñülden şabr u elden ihtiyârüm (1652-1656)

2.2.8.1.1.2. Gözyaşı Dökme/ Feryat ve Ah

Gözyaşı dökme feryat ederek ağlayıp inleme divan edebiyatındaki aşk algısı gereği âşğın ve âşıklığın en önemli belirtileridir. Firâkî'nin *Husrev ü Şîrîn*'inde de bu gelenek bozulmamış ve mesnevinin üç temel kahramanı olan Şîrîn, Husrev ve Ferhâd aşkları uğruna bol bol gözyaşı dökerken aşk acısını ah ve feryatlarıyla dile getirmişlerdir. Zaten dökülen gözyaşları ve dinmek bilmeyen ağlayıp inlemeler âşıklığın şanındandır ve âşğın sözcüsü dökülen bu gözyaşlarıdır. Şîrîn, Husrev'in resmini gördüğünde şairin aşağıdaki beyitlerde anlattığı şekilde feryat eder:

Gehî söyledi aña ağlayuraÇ
Yüregin lâle gibi tağlayurağ

Ne gencüñ dirdi esrārısın ey naqş
Ne ma' nānuñ nümū-dārısın ey naqş (683-684)

Ya gönülüm yağmalayan ıanı kimdür
Benüm bu derdimüñ dermānı kimdür

Ne sihr itdüñ beni dīvāne kılduñ
Dil ü cāndan ıamu bīgāne kılduñ

O cānsız şūrete söylerdi hālın
Birez def' eyler id'andan melālın

Gehī köhne ğamını eyleyüp nev
Döküp ölçerdi aıhvālını cev cev

Olurdum dirdi ağlayana ħandān
Mükāfāt itdi şimdi baña devrān

İderdi derd ile geh āh u feryād
Geh ol naqşa baıup olurdu dil-şād

Ururdu geh yüzün anuñ yüzine
Öperdi gāh sürerdi gözine (688-695)

Husrev, âşık kahramanların içinde en az gözyaşı dökendir. Çünkü Husrev, aşkın anlamını tam olarak idrak edememiş ve aşkı maddi algı boyutundan manevi boyuta götürememiştir. Bu nedenle de âşıklık belirtilerini en zayıf biçimde üzerinde taşıyan kahramandır. Ancak bu duruma rağmen özellikle Şîrîn'in resmini gördüğü bölümde aşka düşmenin belirtisi olarak döktüğü gözyaşları ve bunlara eşlik eden feryatları Husrev'in de âşıklar kategorisinde değerlendirilmesindeki en önemli belirleyicilerdendir:

Saña çeng ü çeğāne cām-ı gül-gün
Baña efgān u zār u çeşm-i pür-ıun

Benüm cānum firākuñda mu' azzeb
Senüñ gönlüñ kimüñ vaşında Yā Rab

Añup ol nev-bahâr-ı hüsni her ân
Bulutlar gibi ağlardı firāvân

Çurudup dūd-ı âhından dimâğın
Yağardı şem^c gibi bağı yağın

Görüp mahremleri anuñ bu hâlin
Didiler def^c kılmağa melâlin (708-712)

Ferhâd, mesnevinin âşık kahramanlarının şüphesiz en çok gözyaşı dökenidir, çünkü dökülen gözyaşlarının çokluğu aşkın mihnetini ve eziyetini en derinden yaşamamanın ve âşıklığın anlamını gerçekten bilmenin, hakiki âşık olmanın gereğidir. Dolayısıyla ağlayan göz ve feryat eden dil Ferhâd'ın aşkını dış dünyaya duyuran iki tercüman gibidir. Onun gözyaşları sevgilisi uğruna canını teslim edene kadar da durmaksızın akar. Bîsütûn dağında Şîrîn'in kendisini ziyaretinin ardından Şîrîn için şöyle gözyaşı döker:

Bu menzilde görindüñ baña ey mâh
Yine hercâyîât itdüñ gidüp âh

Çoduñ tenhâ beni vâdî-yi gamda
^c Azâb u hasret ü derd ü elemde

Egerçi baña hem-demdür hayâlüñ
Vişâlüñ gibi olmaya vişâlüñ

Taşavvur kıanda vü taşdîk kıanda
Cemâ^c at kıanda vü tefriķ kıanda

Çara zülfüñ gibi şabr u kararum
Be-küllî gitdi elden ihtiyârum

Nigârâ kıaldı sözün sözlerüme
Muşavver oldı naķşuñ gözlerüme (1764-1769)

2.2.8.1.1.3. Belin bükülmesi/ Hasta Düşme/ Kendinden Geçme/ Ayıplanmaktan Utanmama/Akılın Baştan Gitmesi/Sevgiliden Başka Her şeyden Vazgeçme

Yukarıda sıralanan âşıklık belirtileri Firâkî'nin *Husrev ü Şîrîn*'inde özellikle Ferhâd'a isnat edilen hâllerdir. Aşk derdi belini bükmüş çeng misali iki büküm yapmıştır:

Ham idüp kâmetin derd eylemiş çeng
Tutardı tağ u taş âhına âheng (1255)

Zayıf, hasta, zavallı, ayaklar altında ezilmiş, gönlü kırık ve düşkün durumdadır:

Ẓaîf ü haste vü miskîn ü pâ-mâl
Şikeste-ḥâṭır ü âşüfte-aḥvâl (1428)

Zayıflıktan vücudu neredeyse yok olmuş, neredeyse her bir karınca eteğinden sürüklemektedir:

Eşer kalmadı za'îfle tenümden
Sürükler her çarınca dâmenümden (1430)

Kendini kaybetmiş, varlığını tamamen aşka teslim etmiş durumdadır:

Bu ḥâletden 'aceb ḥayretdeyem ben
Bu ḥayretten 'aceb ḥâletdeyem ben (1432)

Husrev'in sözlerine karşılık Ferhâd'ın cevabını içeren aşağıdaki iki beyit Ferhâd'ın aşkı dışında herşeyden vazgeçmiş olduğunun açık birer ifadesidir:

Daḥı def' olmadı mı ol ḥurūşuñ
Daḥı başuña gelmedi mi hūşuñ

'Aceb dīvânesin ey merd-i bed-nâm
Yürürsin serseri 'âlemde sersâm (1543-1544)

Olaldan pâre pâre câme-i şabr
Tağıldı âh kim hengâme-i şabr

Çü geydüm egnüme bir hil' at-i pāk
Selāmet cübbesin itsem n'ola çāk (1241247)

Aşağıdaki beyitler yine Ferhād'ın halkın kendisini aşağılayıp ayıplamasını hiçbir biçimde umursamadığını gösteren beyitlerdendir. Bu beyitlerde açıkça ortaya konulduğu gibi Ferhād, *Husrev ü Şîrîn* mesnevisi içinde *Leyla vü Mecnun* mesnevisindeki Mecnun'a karşılık gelen tiptir. Tıpkı Mecnun gibi o da çaresinin ne olduğunu bilemediği bir derde -aşk derdine-müptela olmuştur:

Muqayyed olmayup hîç ta' n-ı halka
İderdüm gözlerüm bābına halka (1447)

Olup bir nergis-i fettāne meftūn
Be-nāgeh 'ākıl iken oldı Mecnūn

Bilemezdi bu derdüñ çāresini
Yıgamazdı dil-i āvāresini (1259-1260)

Aklını yitirmiş bir hâlde adeta afyon ya da esrarla kendinden geçmiş biri gibi ne yaptığını bilmez bir vaziyette kâh dağlara çıkar kâh çöllere iner baş açık ayak yalın çölde bir başına meczup bir biçimde gezer durur:

Gezerdi her yaña hayrān u dil-teng
Yimişdi şanasın afyūn ile beng

Bulutlar gibi geh tağa çıkardı
Gehī şu gibi şahrāya aқardı

Yürür ser-pā berehn 'abdāl ü 'uryān
Gören şanurd'anı gül-i beyābān (1261-1263)

Aşağıdaki beyitler, Ferhād'ın sevgili için tatlı candan dahi kolayca vazgeçtiğinin çok başarılı biçimde anlatıldığı bölümlerdir:

Düzüp kendü eli ile mezārın
Yazardı taşına naqş-ı nigārın

Ölürse ğam yimez ğam-h̄'ār u misk̄in
Görür q̄abrinde çün naq̄ş-ı niḡarın

Özin q̄atlı itmege ol zār u bī-tāb
Virürdi tīĝ-i k̄uha giryeden āb (1625-1627)

Yine özellikle Ferhād'a isnat edildiğini gördüğümüz âşıklık hâllerinden diğeri ikisi de yüzün sararıp solması ve yemeden içmeden kesilmedir:

Şarardı hicr ile gün gibi çehrem
Vişāl-i yārdan yoq̄ zerre behrem

Olaldan meskenüm vādī-yi pür-qahr
Olupdur yidüğüm derd içdüğüm zehr (1639-1640)

Yukarıda sıralanan âşıklık hâllerinin Şîrîn'e isnat edildiği bölümlerden örnekler:

Nigārīn-i şeker-leb ya' nī Şîrīn
Şehūn ' ışıkıyla kim olmuşdu ğamĝin

Olup dāĝ-ı ğam-ı ' ışıkıyla pür-sūz
İderdi āh u vāh ol her şeb ü ruz

Egerçi cānına derd itdi te 'şîr
Velī bilmez nedür dermāna tedbîr (808-810)

Yukarıda sıralanan âşıklık hâllerinden özellikle aşk derdinin arttıkça sabrın azalması hâli aşağıdaki beyitlerde görünür hâle gelmiştir:

Şehen-şeh kim iderdi cāna cebri
Hızān oldı bahār-ı bāĝ-ı şabrı

Firāvān oldı varduq̄ca melāli
Dağı arama q̄almadı mecāli (739-740)

Çü haddeden aşdı hicr ü intizārı
Gidüp ārām u şabr u ihtiyārı (813)

Daha evvelde belirtildiği gibi temel âşıklık hâlleri mesnevîde âşık rolü üstlenen üç kahramandan özellikle Ferhâd üzerinde yoğunlaştırılmış ve bu özellikler diğer iki âşık üzerinde görülmeyen oranda Ferhat üzerinde belirgin bir biçimde işlenmiştir. Şîrîn ve Husrev'in âşıklık hâllerine ilişkin taşıdığı özellikler ise hemen hemen birbirine denk bir oranlamayla işlenmiştir. Yani Husrev ve Şîrîn âşıklık derecesi bakımından kıyaslandığında biri diğerinden daha gerçek bir âşık görüntüsü çizer demek zordur; ama bu çıkarımı Ferhâd için yapmak hiç de zor değildir; bilakis Ferhâd, divan şiirindeki gerçek âşık tasavvurunun *Husrev ü Şîrîn* mesnevisinde somutlaştığı kahraman olması hasebiyle gerçek bir âşığın üzerinde taşıdığı bütün âşıklık hâllerini haizdir. Husrev ve Şîrîn'de bu hâllerden kimileri bulunurken Ferhâd bu hâllerin tamamını üzerinde taşıyan bir kişiliktir.

2.2.8.1.1.4. Sadakat ve Sevdğine Sitem/Naz ve Niyaz

Şîrîn sadık bir âşiktir; çünkü önce Husrev'in daha sonra Ferhâd'ın aşkının derecesini anladığında Ferhâd'ın; Ferhâd'ın ölümünden sonra da Husrev'in aşkının samimiyetine inanarak Husrev'in aşkına sadakatle bağlanmıştır. Hatta Husrev'in ölümü üzerine kendi canına kıyması sadık âşık oluşunun çok somut bir göstergesidir. Sitem de Şîrîn'in diğer bir âşıklık hâlidir; çünkü Husrev'in kendisine yazdığı alaycı taziye mektubuna, Husrev'in kendisinden istediği nikâhsız vuslat arzusuna sitemle karşılık verir. Divan şiirindeki maşukun *Husrev ü Şîrîn* mesnevisindeki somutlaşmış hâli olan Şîrîn, elbette geleneğin belirlediği maşuk yani sevgili tipinin en belirgin tezahürü olan naz ve niyazı asla elinden bırakmamış sevgilinin naz, niyaz ve sitem sahibi olması özelliği Şîrîn'de de aynı biçimde kendini göstermiştir.

Sadakat ve sitem hâlleri sadece Şîrîn'in değil Ferhâd'ın da taşıdığı âşıklık hâllerindedir. Ferhâd, Şîrîn'i canı pahasına sever; öyle ki Şîrîn'in öldüğü haberi kendisine ulaştığında bir an tereddüt etmeden yaşamına son verecek kadar Şîrîn'in aşkına sadıktır.

İdüp şāhib-ğaraz baña ğaraz āh
Bu ʿışķum cevherin şandı ʿaraz āh

Anuñ haķķı kim oldur hālķ-1 ʿışķ
İrer maķşūda andan şādķ-1 ʿışķ

Şu Haķdur kim bilür her gizlü rāzı
Benüm ʿışķum degül ʿışķ-1 mecāzı

Ķamuʿ uşşāķ içinde şādķam ben
Hemān dīdār-1 yāre ʿāşķam ben (1667-1670)

Ferhād'ın kendisini ziyarete gelmiş olan Şîrîn'e sitem ettiği kısa bir bölüm bulunmakla beraber bu bölümün yanında Ferhād'ın kuyuya hapsedildiği ve Bîsütûn Dağı'ndan yol açmak için çabaladığı ve yalnız kaldığı süreçte hem Şîrîn'e hem de feleğe sitem dolu pek çok söylemi bulunmaktadır. Ferhād'ın Şîrîn'e sitemini dile getirdiği beyitlerden birkaç örnek:

Beni kühsār-1 miḥnetde ferāmūş
Niçün itdün eyā serv-i ḳabā-pūş

Niçün gelmez baña geh geh selāmuñ
Niçün ḳaṭʿ eyledün benden peyāmuñ

Neden kim ḳılmayasın bendeñi yād
Elüñden pâdişāhum dād feryād

Sürersin sen raķīb ile şafālar
Çeker Ferhād-1 bî-çāre cefālar

Niçün ḥavf eylemezsın Haķdan ey şāh
Nedür bu zūlm ben mazlūma her gāh

Yirüm kūh-1 belā derdüm firāvān
Ḥay[ı]fdur baña ḥayf ey şāh-1 ḥübān

Diyüp dil-dāre ḥālin yana yana
Getürdi derd-i pinhānın ʿayāna (1735-1741)

2.2.8.1.1.5. Kıskançlık

Aşkın beraberinde getirdiği bir diğer duygu unsuru olan kıskançlık Firâkî'nin *Husrev ü Şîrîn* mesnevisindeki üç âşık tipinden özellikle Husrev ve Şîrîn'de kendisini gösteren bir duygu durumudur. Husrev, Şîrîn'i Ferhâd'dan delicesine kıskanmaktadır. Şîrîn'in Ferhâd'la ilgilendiğine dair söylentilerin kulağına çalınması Husrev'in kıskançlığının Ferhâd'ı ortadan kaldırmaya yarayacak her türlü yolu denemesine ve Ferhâd'ın intiharına yol açan tuzağa cevaz vermesine sebep olacak kadar benliğini teslim ettiği bir duygu hâlini alır. Husrev'in huzuruna çıkarılan Ferhâd'ın Şîrîn'e olan sonsuz aşkının tesiriyle Husrev'in sorularına verdiği cüretkâr cevaplar, Husrev'i adeta kıskançlık ve öfkeden deliye döndürür. Şîrîn'den uzak durması yolundaki her uyarısına Ferhâd'ın aşkı uğruna her tür bela ve cefayı çekmeye hazır olduğu yolunda verdiği her cevap Husrev'de Ferhâd'ı bir an evvel ortadan kaldırma arzusu uyandırır; ancak maiyetindeki adamların telkini ile Ferhâd'ı elleriyle öldürmekten vazgeçer:

Dile alınca Şîrîn adını u
Ġazabdan oldu şeh bir kaçre aġu

Diledi ol gül için andelîbüñ
Kesüp başın döke kıanın ġarîbüñ

Girü ol ġiddeti def' oldu şâhuñ
Uşandı nâlesinden bî-günâhuñ

Dir itdüm ġod maġâle anı ta' lîķ
Ġüci yetmez anuñ bu işe taġķîķ

Virem aña ümîd-i vaşl-ı Şîrîn
Geçüre 'ömrin anuñla o miskîn (1591-1595)

fakat; Husrev'in kıskançlığı, Ferhâd'ı ölüme götürmek için kuyuya daha sonra da Bîsütûn Dağı'na hapsedme tuzaklarıyla devam eder; bu girişimlerin olumsuz neticelenmesi üzerine de bir yaşlı kadın aracılığı ile kurulan tuzağın Ferhâd'ı intihara götürmesine kadar sürer.

Şîrîn'in kıskançlığı da Husrev'e dönüktür. Vuslat talebine olumsuz karşılık verdiği Husrev'in, İsfahan'daki Şeker isimli cariyeyi Medayin'e getirdiğini öğrenmesi Şîrîn'in kıskançlık duygusunun artmasına neden olur. Metinde Şîrîn'in güzelliğini Şeker'in güzelliği ile karşılaştırdığı ve kendi güzelliğinin Şeker'inkinden üstün olduğunu dile getirdiği beyitler şöyledir:

Aña Şekker egerçi nûş-ı cāndur
Benüm şîrîn lebüm şekker-feşāndur

Mu' aṭṭardur cihān sünbüllerümden
Münevverdür dil ü cān güllerümden

Henüz zülfüm olupdur müşk-ezfer
Henüz açıldı bāğumda gül-i ter

Henüz irdi saçumdan sünbüle tāb
Henüz aldı lebümden āb 'ināb

Henüz nergislerüm āşüb-cāndur
Henüz müjgānlarum tiğ ü sināndur

Leb-i Kevşer du' ā-gūy-ı lebümdür
Meh-i nev ṭavḳ-dār-ı ğabğabumdur

Dehānumdan olupdur ğonçe dil-teng
Lebüm şerminden oldu la' l der-seng

Esîri çeşmümüñ şîr-i şikārî
Ğulāmı zülfümüñ müşg-i tetārî

Benem her mähzūnuñ pādşāhı
Gözüm cellād ü müjgānum sipāhî

Çe ger ' aşık-küş ü pervāne-sūzam
Cihān bezminde şem' -i dil-fürūzam (2361-2370)

2.2.8.1.1.6. Baktığı Her Yerde Sevgilisini Arama ve Sevgilisini Görme

Baktığı her yerde sevgilisini arama ve sevgilisini görme *Husrev ü Şîrîn*'deki her üç âşğın da yaşadığını gördüğümüz bir duygu durumudur. Husrev, Şîrîn'in yokluğunu çöldeki ceylanları seyrederek unutmaya çalışır. Bu duygu durumu Ferhâd açısından değerlendirildiğinde Ferhâd'ın bu âşıklık hâlini de en yoğun yaşayan âşık tipi olduğu görülür. O, Şîrîn için süt havuzu inşa etmeye çalışırken, kuyuya hapsedildiğinde ve Bîsütûn Dağı'ndan yol geçirmeye çabalarken yalnızlığını, aşk acısını ve çaresizliğini etrafındaki canlı cansız varlıklara haykırır:

Olaldan meskenüm vādî-yi pür- kıahr
Olupdur yidüğüm derd içdüğüm zehr

Niçe şabr ideyin bār-ı belāya
Dikildi āh kim burnum kıayaya

Olur vaḥşîler āhumdan girizān
Kıaçarlar her yana eftān ü kıayrān

Fiğānum kıal' a-yı küh-ı belāda
Fiğān-ı ra' dedür şankim semāda (1640-1643)

Şîrîn, Husrev'le ayrılmalarından bir süre sonra ona duyduğu özlemi gezinti için girdiği bahçede canlılarla konuşarak dile getirir:

Kılup nergislere geh geh nigāhı
İderdi gönçeler görse fiğānı

Dehān-ı yārdan şorup nişānı
Şorardı şîve-i çeşm-i siyāhı

Gehî serv ayağına yüz ururdu
Çenāra kıarşı geh kıayrān kıururdu

Ki idüp sebzeye kıaḥḥ-ı ğamın fāş
Olurdu ebr-i çeşminden güher-pāş

Arardı gülde ruhsâr-ı nigârın
Sürerdi şahın-ı gülzâra ‘ızârın

Turup iderdi kim ey lâle-i bâğ
Kimüñ ‘ışkınadur bağruñdağı dâğ

Gehî kumrıya dirdi k’ey şeğebnâk
Giribânuñ kim itdi gül gibi çâk

Qılurken nâle vü feryâd ü âhı
Açup nergislerin ider nigâhı

Görür bir ‘andelîb-i nağme-perdâz
İder feryâda şâh-ı gülde âğâz

Dir aña n’olduñ ey bülbül bu resme
Qılursın nâle vü bülbül bu resme (2312-2321)

2.2.8.1.1.7. Acıma/Acımasızlık

Firâkî’nin *Husrev ü Şîrîn*’inde acımasızlığı en belirgin olarak üzerinde taşıyan kahramanlar Husrev ve onun Meryem’den olan oğlu Şîrûye’dir. Şîrûye’yi Husrev’e karşı kıskırtan vezirler ve beyler de metnin geri planda kalmış zalim figürleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Husrev’in acımasızlığının Ferhâd’a dönük olduğu açıktır. Ferhâd’ın intiharına kadar geçen süreçte Husrev, Ferhâd’ı sürekli bir biçimde Şîrîn’in aşkından vazgeçirmeye zorlamış hatta bu yolda zor kullanmanın yanında yalan ve çeşitli kirli oyunlara da başvurmaktan çekinmediği gibi son tahlilde yaşlı bir kadını rüşvetle satın alıp bu kadına Şîrîn’in öldüğü yolunda bir yalan söyletmeye dahi tenezzül etmiştir. Ferhâd’ı kuyuya hapsedmesi, Bîsütûn Dağından yol geçirmeyi becerirse Şîrîn üzerindeki talebinden vazgeçeceğine ve bu sözü tutacağına dair yemin etmesi, ettiği yemine rağmen verdiği sözün hilafında hareket etmesi ve tüm girişimlerine rağmen Ferhâd’ı oyunun dışına çıkarmada başarılı olmayınca da aşağılık bir yalan kullanarak onun intiharına sebep olması Husrev’in acımasızlığını apaçık ortaya koymaktadır.

Şîrûye de babasının tacına, tahtına ve karısına göz koyup bu uğurda babasını öldürmekten çekinmeyecek kadar acımasızdır.

İdrak ve akıl noktasında eksik olduğunu anladıkları Şîrûye'yi tahta oturtup devlet yönetiminde diledikleri gibi söz sahibi olabilmek amacıyla babasına karşı kışkırtan Husrev'in adamları da acımasızlık özelliğine sahip figürlerdir.

2.2.8.1.1.8. Açgözlülük

Husrev, Şîrûye, Behrâm ve Şîrûye'yi Husrev'e karşı kışkırtan devlet adamları açgözlülüğün kişiliklerinde tezahür ettiğini gördüğümüz kahramanlardır. Açgözlülüğün söz konusu kahramanlarda acımasızlıkla bir arada bulunduğu açıktır. Acımasızlığı ile öne çıkan kahramanlar olan Husrev, Şuriye, Behrâm ve Şuriye'yi Husrev'e karşı kışkırtan devlet adamları aynı zamanda açgözlülükleri ile de öne çıkar. Husrev, Şîrîn'in kendisine hissettiği aşk duygusu ile yetinmeyi bilmez; nikâhsız iken onunla cinsel bir birliktelik yaşamayı arzular ve bu arzusuna olumlu yanıt alamayınca başka bir maşuk arayışına girer ve cinsel haz doygunluğuna ulaşmak için Şeker'i kullanmaktan çekinmez.

Şîrûye, Husrev'in oğlu olarak kalmakla yetinmek istemez ve onun tüm sahip olduklarını Husrev'i öldürmek pahasına elde etmek ister.

Behrâm, hatırı sayılır bir kumandan iken kumandanlık vasfıyla yetinmek istemez. Hürmüz'ün ölümünü fırsat bilip İran ülkesinin tahtına sahip olmak ister.

Şîrûye'yi kışkırtan devlet adamları da Husrev'in maiyetinde onun emri altında çalışmakla yetinmek istemez; istedikleri doğrultuda yönlendirebilecekleri Şîrûye'yi tahta çıkarıp ülke yönetiminde doğrudan tasarruf sahibi olmak isterler.

2.2.8.1.1.9. Pişmanlık

Firâkî'nin *Husrev ü Şîrîn* mesnevisinde pişmanlık duygusunu en belirgin biçimde yaşayan kahramanlar Husrev ve Şîrîn'dir. Husrev ilk pişmanlığını Şîrîn'e tariz yollu yazdığı taziye mektubuna karşılık olarak kendisinin gönderdiği mektubun Şîrîn'i ne derece üzdüğünün ve incitip kırdığının Şîrîn tarafından dile getirildiği cevap mektubunu aldığı anda yaşar. Mektupta okuduklarının tesiriyle sevgilisini hatırlayarak yürekten bir ah çeker ve sevgilisinin gönlünü almak üzere Ermen ülkesine doğru yola çıkar:

İrince Husreve ol nâfe-i müşk
Dimâg-ı cânın ol dem eyledi hüşk

Dil ü cân katli için yâr-ı kâtil
Şekerde gizlemiş zehr-i helâhil

Oқыyup anı Pervîz itdi feryâd
Kadîmî düstluğ haqqın idüp yâd

Nigârîniyle ol itdükleri 'iş
Düşüp yâdına kalbin itdi pür-rîş

Ġam-ı hicriyle idüp âh u nâle
Özendi cân u gönülden vişâle (2053-2057)

Husrev'in pişmanlık yaşadığı diğer bir durum da vuslat talebine olumlu yanıt alamadığı gibi ağır sözlerle kendisini eleştiren Şîrîn'e olan kırgınlığı yüzünden hem öfkesini hem de kırgınlığını sevgilisine göstermek için birlikte olduğu Şeker isimli cariyeyle yaşadığı kısa süreli birlikteliğin ardından Husrev'in, Şeker'in asla Şîrîn'in yerini tutamayacağı ve kendisinin Şîrîn'e bağlılığının sadece cinsel arzu üzerinden açıklanabilecek kadar yüzeysel olmadığına idrakine vardığı anlardır. Aşağıdaki beyitler, Husrev'in pişmanlığını dile getirdiği mısralardan oluşmaktadır:

Leb-i şekker-şiken birle güher-rîz
Olup maḥremlerine didi Pervîz

Şeker kaṭ' itmedi bir laḥza acum
Kesüp Şîrinden her ihtiyâcum

Murâdına çü dil olmadı vâşıl
Şekerden yok baña bir zerre ḥâşıl

Teb-i ğamdan gönül ḥod nâ-tüvândur
Şeker tebnâke ḥod noḳşân-ı cândur

Ġam-ı yâr ile dil k'ola müşevveş
Bir özge yâr ile olmaz imiş ḥoş

Gözüm Şekkerde[vü] Şîrinde gönüm
Tenüm gülşende vü nesrinde gönüm

Aradum gerçi Şîrini Şekerde
Velî bulmadum ol şemsi kamerde (2279-2288)

Şîrîn, Husrev'in kendisine küskünlüğü sonrası yaşadığı yalnızlığın etkisiyle Husrev'e olan derin aşkın idrakine varır ve Husrev'e karşı sarfettiği ağır sözlerden ötürü derin bir pişmanlık hisseder. Aşağıdaki beyitlerde Şîrîn'in ağzından pişmanlığı dile getirilmektedir:

Añup ol bülbül-i şūrîdesini
Kızıl kan itdi ol gül didesini

Peşimân oldı işinden idüp ud
Ziyânına nedâmet kılmadı sūd

Ṭarıḳdı ol bahâr-ı nâz-perverd
Derûnın ğonçe-veş pür-ḥûn idüp derd

Bu ğamdan ğonçe tek olmuşdı dil-teng
Ṭurup gülgeşt-i bâğa kıldı âheng

Birez bülbül gibi idüp 'âlem-i gül
Ura dâġına tâ kim merhem-i gül

İdüp Pervîz şāhuñ ‘arızın yād
Semenler görse iderd’āh u feryād (2305-2310)

Husrev’e duyduğu derin özlemin etkisiyle sağlığını yitiren ve derdinin tek devasının Husrev’in tekrar kendisiyle barışması olduğunu bilen Şîrîn, durumu Şāvûr’a bildirir ve ondan yardım ister:

Dağı kalmadı çün şabra mecālî
Çıkardı katına Şāvûrî hālî

Didi ey cān tabîbi eyle dermān
Meded çāreñ var ise çıkmadın cān

Firāğ odıyla urma bağruma dāğ
Sen itdūñ haste sen eyle girü şağ

Zāif oldum be-ğāyet itme ihmāl
Selāmum var irişdür şāha fi’l-hāl (2345-2348)

2.2.8.1.1.10. Şüphe

Ferhād, Husrev’in Bîsütûn Dağı’ndan yol geçirebilirse Şîrîn’den vazgeçeceği yolunda kendisine verdiği sözü tutup tutmayacağından şüphe etmektedir ve şüphanesini şu sözlerle dile getirir:

‘Aceb ‘ahde vefā ide mi Pervîz
Hilāf idüp ola mı yoḥsa hun-rîz

Kıla mı şart ile yā Rab ‘amel ol
Çeke mi cān-ı Şîrînümden el ol

Virüp endūh-ı hicrāndan nevāle
İde mi girü bir tağa havāle

Geçer ‘ömrüm egerçi kām u nā-kām
Velî bilmem n’olacaḡdur ser-encām (1774-1777)

Ferhâd, Şîrîn'in sadakatle kendisini bekleyip beklemeyeceğinden ve kendisine vaat ettiği vuslat sözünün gerçekleşip gerçekleşmeyeceğinden de şüphe duymaktadır. Bu vaadin yerine getirileceği hususunda oldukça karamsardır. Çünkü; çok iyi bilindiği gibi güzeller vefasızdır ve verdikleri sözleri çoğu kez unutmaya meyillidirler:

Niçe bî-ṭālî' em ' âlemde yâ Rab
Cihân şādîde vü ben ğamda yâ Rab

Vişâl-i yârdan me 'yūs oldum
Kara tağlarda kara pus oldum

Egerçi kıldı yârüm ' ahd ü peymân
Bilürven girü olmuşdur peşimân

Ki zîrâ bu meşel ' âlemde çokdur
Güzeller ' ahdinüñ bünyâdı yokdur

Ne deñlü va' de virdi ise ol hür
Degülven ol sebepden aña mağrûr (1778-1782)

Fakat; Şîrîn'in verdiği sözü her hatırladığında Ferhâd'ın gönlündeki şüphe bulutları dağılır gibi olur ve Şîrîn'ine kavuşma umudunun verdiği güçle dağı kazma işine aşkla tekrar döner; bu döngü Ferhâd'ın ölümüne kadar da bu şekilde sürer gider:

Urup na' ra peleng ü bîr gibi
Dökerdi tağa yaşın ebr gibi

Geh aḥvâlini eylerdi tefekkür
Nigârînüñ gehî ' aḥdin tezekkür

Ṭurup ol şevk ile girerdi işe
Ṭaşı etmek gibi ṭoğrardı ṭîşe (1783-1785)

Husrev, Şîrîn'e sunduğu vuslat teklifinin Şîrîn tarafından ağır bir dille geri çevrilmesi üzerine Şîrîn'in aklında başka bir sevgilinin olup olmadığı hususunda şüphe duyar ve bu şüphesini şöyle dile getirir:

Cihāna luḡdur illā baña ḡahr
İle ŧekker ŧunar ben ḡasteye zehr

Olur her bezme ŧem^ç-i meclīs-efrūz
Baña gelse bir āteŧdür ciger-sūz

İder aḡyāre luḡ ile niyāz ol
İder ^çuŧŧāḡa ḡahr u kibr ü nāz ol

Niçe aldanup ol ^çahd-i yalana
Bu bī-pāyān yola olam revāne

Niçe çekem bu derd-i bī-kerānı
Niçe āzürde idem cism ü cānı

Niçe bir baña teŧnī^ç ide āfāḡ
Niçe bir ḡāḡatūmi eyleyem ḡāḡ

Çün olmadı baña ol yār u dil-dār
Güc ile üstine düŧmek zihī^çār

Meger bir ḡayriye dil-dār olupdur
Anuñçün benden ol bīzār olupdur

Eger anuñ baña olsaydı meyli
İdermiydi cefā vü cevr ḡayli (2228-2237)

Husrev ve ŧîrîn'in birbirlerine olan meylini fark ettiḡinde Husrev'in hercai tavırlarının ŧîrîn'i etkilememesi ve iffetini Husrev'e karşı korumakta tedbirsiz davranmaması ve bu hususta daima uyanık olması yolunda ŧîrîn'e verdiḡi nasihat Mehin Bānū'nun ŧîrîn'in kendisini Husrev'e teslim edebileceḡi ŧüphesi taŧıdığıının açık bir göstergesidir. Bu ŧüphesini gidermek için ŧîrîn'i yanına çağırır ve onunla uzun bir mükālemeye giriŧir:

Mehin Bānū çü gördi ol ^çıŧḡ-bāzı
Sürer meydān-ı ^çıŧḡ içr'esb-i tāzı

Ḳaruŧdı birbirine ŧekker ü ŧîr
İde baŧladı ŧîr āhūyı neḡcîr

Olup Bânū bu işden key perîşân
Olurdu baħr-nām ü neng cūşân

‘Adū tağından idüp ihtirâzı
Kıgırdı katına ol serv-nâzı (1158-1161)

Şîrîn ile yaptığı uzun konuşma sonrası Şîrîn’in iffetli davranacağı ve kendisini nikahlanmadan önce Husrev’e asla teslim etmeyeceğine dair söz vermesi Mehin Bânû’nun içini kemiren şüphely bertaraf etmesi için yeterli olur:

Eger tenhâda bir söz söylese şâh
Cevâbın vir anuñ halk içre her gâh

İşâret kılsa itme aña îmâ
Mebâdâ töhmet ide saña a‘ dâ

Nigârîn istimâ‘ idüp o pendî
Kâbûl itdi ve gâyetde begendi (1198-1200)

2.2.8.1.1.11. Yalnızlık

Firâkî’nin *Husrev ü Şîrîn*’inde yalnızlığı hem somut hem de soyut manada en yoğun biçimde yaşayan kişi Ferhâd’dır. Ferhâd’ın eserin kurgusu içine dâhil oluşu Şîrîn’in Ferhâd’ı kendi katına çağırması ve kendisinden bir süt havuzu inşa etmesini istemesi ile başlar. Şîrîn’in katına çıkan Ferhâd, Şîrîn’in sesini duyup yüzünü görür görmez aşka düşer. Şahıs kadrosuna dâhil olduğu andan itibaren intiharına kadar âşık vasfı ile göreceğimiz Ferhâd’ın en belirgin bir diğer özelliği de soyut ve somut manadaki yalnızlığıdır. Somut manada yalnızdır, çünkü süt havuzunu inşa ederken de Husrev’in kendisini hapsedtiği kuyuda da eğer üzerinden yol geçirmeyi başarırsa Husrev’in Şîrîn’i tamamen Ferhâd’a bırakmaya söz verdiği Bîsütûn Dağı’nda da Ferhâd insanlardan uzakta, dağla taşla cenk ederek yapayalnız yaşar. Ferhâd’ın somut manadaki yalnızlığının eser içinde tek bozulduğu an ise Şîrîn’in Ferhâd’ı Bîsütûn Dağı’nda ziyaret ettiği bölümdür.

Ferhâd soyut manada da yalnızdır; çünkü iç dünyasını, aşkını anlayabilecek ve anlatabileceği hiç kimsesi yoktur; eserde gerçek aşkın temsilcisi durumundaki kahramanın kendine bir yoldaş bulamaması doğaldır, aşk her kişinin duygu dünyasında yaşaması mümkün olan sıradan bir hâl değildir. Marazi bir ruh hâlinin de tanımı olan âşıklık ve bu ruh hâlini yaşayan âşik beden ve ruh olarak insanlardan kendisini zaten direkt olarak soyutlamış vaziyettedir; yani yalnızlık âşıklığın gereğidir.

Şîrîn, Husrev ile arasının bozulması üzerine derin bir yalnızlık duygusu hisseder ve yalnızlığını, Husrev'e duyduğu özlemi değişik tabiat unsurları ile dertleşerek gidermeye çalışır.

2.2.9. Dinî Unsurlar

2.2.9.1. Dua Cümleleri, Ayet ve Hadisler

Dua Cümleleri

Eserin 54 beyitlik ilk münâcât bölümü muhteva itibarı ile baştan sona kadar dua ifadeleri ile örülmüştür. Bu ilk münâcât bölümünde Firâkî, özellikle tarikat yolunda ve tasavvuf ilminde ilerlemesi ve gerçek bir Hak âşığı olabilmesi yolunda Allah'tan yardım ister.

Söze feyzüñ virürse intizâmı
Olam hem- pençe-i nazm-ı Nizâmî

Refîk olursa tevfiķuñ İlâhî
Tutam Şeyhî sülûk itdügi râhı (43-44)

Aynı bölüm içine giren yukarıdaki beyitler de şairin şairlik gücünü artırması ve Nizâmî ile Şeyhî gibi iki büyük şairin yolunda ilerleyebilmesi için Allah'a dua ettiği beyitlerdendir. Firâkî'nin Allah'tan yardım dilediği beyitler ilk münâcât bölümündekilerle sınırlı değildir. İlk münâcât bölümünü takip eden ve *Tevhîd-i*

Hudāvend-i Ta‘āla ve Takāddes başlığını taşıyan tevhid bölümünden sonra ‘*Arz-ı Hācāt ve Münācāt be-Dergāh-ı Refī‘ü’l-Derecāt* başlıklı ikinci münācāt bölümünde de hemen her beyit Firākî’nin Allah’a yakardığı dua beyitleri olarak telakki edilebilir. Kendi zayıflığı ve günahkârlığının idrakinde olan Firākî, kurtuluşun ancak Allah’ın kendisine rahmet göstermesi ile mümkün olduğunun farkındadır ve bu nedenle bütün acizliği ile Allah’tan kendisine acımasını ve rahmet etmesini ister; Hakk’a bunun için yalvarır ve yakarır.

İkinci münācāt bölümünün sonunda dikkati çeken bir diğer dua cümlesi ise Firākî’nin Hz. Peygamber’in şefaatine ulaşmak için Allah’a dua ettiği şu beyittir:

Halāş itdükde şālihler ‘uşāti
Şefī‘ it baña fahr-i kāyināti (152)

Şefā‘ at yā nebiyyu’llāh şefā‘ at
Firākī derdmende eyle şefkat (205)

Der-Na‘t-ı Faḥr-i Kāyināt ‘Aleyhi Efḍālū’s-Şalavāt başlıklı na’t bölümünde dikkati çeken bir başka dua beyti de Firākî’nin sözü hiç uzatmadan doğrudan Hz. Peygamber’den affı için aracılık etmesini istediği yukarıdaki beyittir.

Na’t bölümü içindeki son dua beyiti de Firākî’nin Hz. Peygamber’in sahabesinin yardımını da talep ettiği aşağıdaki beyittir.

Şahābeñ himmetinden Şey’ü li’llāh
Feḳad ḳulnā ‘aleyhim rahmetu’llāh³³ (215)

Şehūñ kim adını gūş eyledi dil
Taşup deryā gibi cūş eyledi dil

Du‘ā gevherlerin idüp işāra
Senālar eyledi ol şehriyāra

³³ Elbette, Allāh’ın rahmeti o kimselerin(sahabelerin) üzerine olsun dedik.

Hudâ ' ömr-i dırahtın var itsün
Budağlarımı ber-ḥur-dâr itsün

Hemişe gülbin-i bahtı ter olsun
Sa' âdet yâr u devlet reh-ber olsun

Felek dülâbı devr itdükçe kat kat
Bula gülzâr-ı iqbâli tarâvet

Ra' iyyet istemez bâlîn ü pister
Tek olsun şeh cihâna sâye-güster

Cihândârdur anuñ sulṭân rûhı
Bulur cânıyla ten fetḥ ü fütûhı

Zihî çeşm-i cihâna manzar olsun
Ġubâr-ı pâyı halka efsar olsun

Perişân olmasun ' âlemde cem' i
Uyansun salṭanat bezminde şem' i (274-282)

Du' â-yı seyf olup tiğında taḥrîr
Hemişe eylesün a' dâya te'sîr

Fiğân itdükçe dâyim kerre-nâyi
Bozulsun düşmenüñ tedbîr ü râyi

Rezimgehde şadâ virdükçe kûsı
Serâsîme ide efrenc ü rûmı

Zemîne sâye şalsun tûl u ger ' arz
Ki es-sulṭân-ı Zıllu 'llâh-ı fi'l-arz (286-289)

Sebeb-i İnşâ-yı İn Nâme-i Nâmî ve Mûcib-i İmlâ-yı İn Tuḥfe-i Girâmî başlıklı bölümde yer alan yukarıdaki beyitler, Firâkî'nin Kanuni Sultan Süleyman'ın ömrünün uzun, evlatlarının bahtiyar, bahtının açık, saadetinin, yükselişinin ve saltanatının devamlı olması, savaş meydanlarında muzafferiyetinin ve fetihlerinin bol ve yeryüzüne hâkim olması için dua ettiği beyitlerdir

Şikāyet ez-Ahvāl-i Dīger-gün-ı Hîş İltimās-ı Kabûl-i Tuḥfe-i İn Dervîş başlığını taşıyan bölümde yer alan aşağıdaki beyitlerde Firâkî, kaleme aldığı ve veziriazam İbrahim Paşa'ya sunduğu eserinin,

Ola kim tuta bu defter cihānı
Çü düstür odına bağladum anı

İdenler bu gülistānı temāşā
Bağa mı büstān-ı dehre ḥāşā

İlāhî eyle bu gülzārı ḥurrem
Yavuz yil esmesün üstine bir dem

Hemîşe eyle şahın u şuffesin pāk
Aña yol bulmasun hiç ḥār u ḥāşāk

Açılsun gülleri virsün şafālar
Me' ānî bülbüli kılsun nevālar

Bu gülşende olan serv ü semenler
Le'īmüñ çeşmine olsun dikenler (351-356)

kabul görüp beğenilmesi, gül bahçesine benzettiği eserinin üzerine bir an olsun kötü bir rüzgar esmemesi, dikenlerin, çer çöplerin asla bu gül bahçesine değmemesi, bu gül bahçesinin gülleri açıldıktan sonra koklayanlarına safalar vermesi, bu gül bahçesinin selvi ve yaseminlerinin alçakların gözlerine diken olarak batması için Allah'a niyazda bulunur. Firâkî'nin eseri için sarfettiği bu dua cümlelerini aşağıdaki beyitlerde:

Ḥudāyā bu cihān tırduḡca dāyim
Felek dāyir zemīn olduḡca ḡāyim

Cihānuñ şāhın u şāhuñ vezīrin
Ben ayaklarda ḡalmıḡ dest-ḡīrin

Müdām it mest-dām it ber-devām it
Cihān ser-keşlerin emrine rām it

Süleyman Şâh olduĉa cihân-gîr

Hemîşe âşaf itsün re'ÿ ü tedbir

Süleymân nebînüñ ĥürmetiyçün

Veziirinüñ zekâ vü fiṭnatiyçün

Şeh ile âŝafuñ ey şâh-ı a' zâm

Cihân mülkinde kıılma bir kıılın kem

Şehen-şeh ma' delet taḥtında mādâm

Yedi iḳlîme câri kıılsun aḥkâm

Veziirüñ ṭâli' in günden münîr it

Ben ayak toprağına dest-gîr it (357-364)

Kanuni Sultan Süleyman'ın saltanatı sırasında veziriazam İbrahim Paşa'nın vezaretinin daim olması ve İbrahim Paşa'nın talihinin güneşten daha parlak olması; kendisinin de daima İbrahim Paşa'nın ayak toprağıının yardımcısı (yanında ve yakınında) olması yolunda ettiğı dua takip eder. Firâkî'nin özellikle son beyitte dile getirdiğı İbrahim Paşa'nın ayağıının toprağıının yardımcısı ya da ayak toprağıını elde tutan kişi olması biçimindeki iki farklı anlamıyla değerlendirilebilecek nitelikteki "Ben ayak toprağına dest-gîr it" mısrası, şairin devrinde sanat ve ilim erbabına olan cömert tavrı ile haklı bir şöhret sahibi olan İbrahim Paşa'ya sunduğı *Husrev ü Şîrîn* vesilesiyle Paşa'nın himayesine mazhar olabilmek arzusunun açık bir ifadesidir.

Maṭla' -ı Dâstân-ı Husrev u Şîrîn başlıklı hikâye bölümünde de Firâkî'nin Kanuni Sultan Süleyman ve devrin veziriazamı İbrahim Paşa için dua ettiğı iki dua beyitine yer verdiğı görülür:

İlâhî şâhumuz dâyim ḥabîr it

'Adâletle vezîrin dil-peziir it

Bu iki cân ile cism-i cihânı

Mü'eyyed kııl virüp emn ü amânı (498-499)

Münâcât be-Dergâh-ı Kâdi'l Hâcât başlığını taşıyan bölüm içine giren beyitlerin tamamı (2735-2750) Firâkî'nin Hakk'a yalvardığı birer niyaz, yakarış ve dua beyitidir.

Ayetler

Eserde yer alan ayetlerden iktibas yapılan bölümler aşağıda sıralanmıştır:

Midādum *Selsebîlin* eyle *Kevşer*

Devâtum olsun ol şahbâya sâgar (31)

İnsan, 76/18. ‘Aynen fihâ tusemmâ selsebîlâ(n)Orada bir pınar ki ona “*selsebil*” adı verilir.

Kevşer, 108/1. İnnâ a'taynâke-l kevşer(a)Şüphesiz biz sana Kevşer'i verdik.

Yine ‘aciz ile kıldı i'tirâfi

Ki *lâ ahşâ şenâen* didi şâfî (115)

lâ ahşâ şenâen aleyk, ente kemâ esneyte alâ nefsike: “Senin zatını senâ ettiğin (övdüğün, methettiğin) ölçüde seni senâ etmeye gücüm yetmez.” Allah'ı övmek, “Rabbini tekbîr et” (O'nun büyüklüğünü an) Müddesir 74/3 ayetinin belirlediği gibi Allah'ın büyüklüğünü anlamaktır. Hz. Peygamber, Allah hakkındaki övgüleri sayamayacağını ifade eder, şöyle buyurur: “Senin hakkındaki övgüleri sayamam, sen kendini övdüğün gibisin.”

Le-‘amrük tâc u hil' at saña *levlâk*

Eñ ednâ pâye-i tahtuñdur eflâk (159)

Hicr, 15/72 *Le-‘amrük*: (Ey Resülüm) senin ömrüne andolsun.)

Çekilmiş nergisüñe kuhl-ı *mā-zāğ*

Ta‘āla ‘llāh ħümā vü beççe-i zāğ (162)

Necm, 53/17. Mâ zâğa-l basaru vemâ tağâ (Muhammed’in gözü şaşmadı.)

Şeb-i *Esrā* ki esbüñ kıldı te‘cîl

Melekce varmadı peyk-i Cibrîl (164)

İsrâ, 17/ 1. “Subhânellezî esrâ biabdihi leylem minel mescidil harâmi ilel mescidil agsallezî bâraknâ havlehû linuriyehû min âyâtinâ, innehû huves semîul basîr.” (Kendisine âyetlerimizden bir kısmını gösterelim diye kulunu (Muhammed'i) bir gece Mescid-i Haram'dan çevresini bereketlendirdiğimiz Mescid-i Aksa'ya götüren Allah'ın şanı yücedir. Hiç şüphesiz O, hakkıyla işitendir, hakkıyla görendir.)

Ne mülke kim vire ħükm-i ħümâyün

Ola *İnnâ fetahnâ* aña mazmün (285)

Fetih, 48/1. İnnâ fetahnâ leke fethan mubînâ(n)(Şüphesiz biz sana apaçık bir fetih verdik.

Kerîmâ bâb-ı luḡfuñdan dem-â-dem

Budur mes‘ûl olan *va ‘llāhu a‘lem* (365)

(Âl-i İmrân, 3/36; Nisâ, 4/25; Mâide, 5/6; En‘âm, 6/58; Yûsuf, 12/77...). En iyi bilen Allāh’tır.

Ma‘āza ‘llāh didi *ħāşā ve kellā*

Ne bâğa girdüm ü ne aldum elmā (477)

Yūsuf, 12/23. Allāh’a sığınırım.

ḥāşā (Yūsuf 31/51.)

Kellā Hayır “Allāh korusun, aslā, hiçbir vakit uzak olsun.” (Bu söz daha çok herhangi bir görüşü kabul etmeme, tenzih etme durumunda kullanılır. Kur’an’da yaklaşık otuz üç defa geçer. Meryem/79, Mü’minûn/100 Şu’arâ/15, Me’âric/15, Müddessir/16, 32, 53, 54, Kıyāme 11, 2026 vd.)

Oğur ḥaqqında anuñ çerḥ-i pür-zehr

Selāmun hiye ḥattā matla’i’-l fecr (544)

Kadir, 97/5. Selāmun hiye hattā matla’i-lfocr(i)O gece, tan yerinin ağarmasına kadar bir esenliktir.

Sirişkinden o sâhil zeyn oldı

Şanasın **Mecme’a’l-bahreyn** oldı (804)

Kehf, 18/60. mecme’a-l bahrayni İki denizin birleştiği yere.

İlāhî Ādem ü Havvā ḥaқиçün

İlahî tâc-ı **kerremnâ**ḥaқиçün (2750)

İsrâ, 17/70: kerremnâ : Biz yücelttik, şereflendirdik, kerim kıldık) (Ve lekad kerremnâ benî âdeme ve hamelnâhum fil berri vel bahri ve razaknâhum minet tayyibâti ve faddalnâhum alâ kesîrin mimmen hâlaknâ tafdilâ(tafdilen). Andolsun, biz insanoğlunu şerefli kıldık. Onları karada ve denizde taşıdık. Kendilerini en güzel ve temiz şeylerden rızıklandırdık ve onları yarattıklarımızın bir çoğundan üstün kıldık.

Eger ol **Āzeri** itdiyse târâc

Sen itdün Ka’beden aşnâmi iḥrâc (182)

Âzer: Enâm, 6/74 . “Ve iz gâle ibrâhîmu liebîhi âzera etettehîzu asnâmen âliheh, innî erâke ve gavmeke fi dalâlim mubîn.” Hani İbrahim, babası Âzer'e, "Sen putları ilâh mı ediniyorsun? Şüphesiz, ben seni de, kavmini de apaçık bir sapıklık içinde görüyorum."

Hadisler

Çü gitdi **küntü kenzüñ** ihticâbı

‘Ayân oldı haķıķat âftâbı (56)

Küntü Kenz. “Gizli Hazine” Bu sözü ünlü hadis bilginleri (İbn-i Teymiye, Zerkeşî, ibn-i Hacer, Suyûtî...) uydurma hadisler arasında gösterirler. Aliyyü’l-Kârî, “Ben cinleri ve insanları, ancak bana kulluk etsinler (beni bilsinler) diye yarattım.” (Zariyât, 51/56) ayetine dayanarak manasının doğru olduğunu iddia eder.

“Ben bilinmeyen bir hazîne idim, bilinmeyi diledim, birtakım kimseleri yarattım, onlara kendimi bildirdim ve onlar da beni bildiler.”

(Aclûnî, Keşfü’l-Hafâ, 2/132; Ahmet Serdaroğlu, Mevzûât-i Aliyyü’l-Kârî Tercemesi, Ank.,1966, S. 92.) sözü daha çok mutasavvıfların dilinde yaygındır. Onlar buna inanır ve esaslarını bunun üzerine kurarlar.)

Ta‘âla zâtuhu ‘ammâ fehemnâ

Fehemnâ mâ fehemnâ mâ fehemnâ (88)

Cihân hayretde niçe fehm ü idrâk

Ulu bildükleri dir **mâ ‘arafnâk** (89)

Onun zatı yücedir, bunu biz anladık.

Anlamadık, anlamadık.

“Seni bilmedik.” “ *Mā ‘arafnāke hakka ma‘rifetik.*” (Yâ Rab seni zatına yakışır şekilde bilmedik şeklinde rivâyet edilen ve sofilerce hadis kabul edilen bir sözden alınmadır.)

Buyurduñ âl ü aşhâb için encüm

Bieyhim ıktedeytüm ihtedeytüm (208)

Aşhâbı keen nücümü bieyyihim ıktedeytüm, ihtedeytüm (Ashabım yıldızlar gibidir. Hangisine uyarsanız hidayeti bulursunuz.) Beyhaki, Ebu Cafer Ukayli, Ebu Hatim Razi, Nesai, Ebû Neim gibi hadis âlimleri bu hadisin zayıflığı konusunda müttefiktir.

Ĥudâ yolına düşüp olmuşam peyk
Direm şeytân igvâsına ***lebbeyk*** (94)

Lebbeyk Allâhümme Lebbeyk “Allâhım emret, emrine hazırım” (Bu söze telbiye denir, haccın sıhhatinin şartlarındandır).

Şehenşâh-ı cihân ü şahne-i dîn
Şefî‘u ‘l-müznibîn hayrû ‘n-nebiyyîn (153)

Şefî‘u ‘l-müznibîn “Günahkârların şefaathçısı Hz. Muhammed.” Yüce Allah tarafından Hz. Muhammed’e şefaath etme yetkisi verilmiştir. (Bkz. Âl-i İmrân, 3/159; Muhammed, 47/19; Bakara, 2/225.) Hz. Peygamber de: “Benim şefâatım ümmetinden büyük günah işleyenler içindir.” Sünen-i Ebî Dâvud, 11/537; Sünen-i Tirmizî hn. 2435) buyurarak Şefî‘u ‘l- müznibîn olduklarını ifade ederler.

3. BÖLÜM

FİRÂKÎ'NİN HUSREV Ü ŞİRİN'İ İLE NİZÂMÎ VE ŞEYHÎ'NİN HUSREV Ü ŞİRİN MESNEVİSİNİN KARŞILAŞTIRMASI

3.1. MESNEVİLERİN ÖLÇÜ, NAZIM ŞEKİLLERİ VE BEYİT SAYILARI AÇISINDAN KARŞILAŞTIRILMASI

Bu bölümde Firâkî'nin *Husrev ü Şîrîn*'i Nizâmî ve Şeyhî'nin *Husrev ü Şîrîn*'i ile ölçü, nazım şekilleri, beyit sayıları; giriş, asıl konunun işlendiği bölüm ve hatime bölümlerinin taşıdığı özellikler; hikâye kahramanlarının özellikleri, vaka kurgusu ve olay örgüsü açısından karşılaştırılmıştır.

Söz konusu karşılaştırmalar için: “Destgirdî, Hasan Vahîd (1384) Hâkîm Nizâmî-i Genceî *Husrev ü Şîrîn*, 6. Baskı, İran İslam Cumhuriyeti; Nizâmî (2012) *Husrev ile Şîrîn*, (çev. Sabri Sevsevil), İstanbul: Kabalcı Yayıncılık; Timurtaş, Faruk Kadri (1980) Şeyhî'nin *Husrev ü Şîrîn*'i, İstanbul” künyeli yayınlardan yararlanılmıştır.

Nizâmî	Şeyhî	Firâkî
Manzum	Manzum	Manzum
Vezin mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ülün	Vezin mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ülün	Vezin mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ülün
Beyit Sayısı: 6126	Beyit Sayısı: 6944	Beyit Sayısı: 2817
Kullanılan Nazım Şekilleri: Mesnevi	Kullanılan Nazım Şekilleri: Mesnevi (5Kaside-Gazel-Tercî'-i Bend)	Kullanılan Nazım Şekilleri: Mesnevi
Başlık Sayısı: 138 Başlık	Başlık Sayısı: 107 Başlık	Başlık Sayısı: 39
Giriş Bölümü: 570 beyit	Giriş Bölümü: 775 beyit	Giriş Bölümü: 365 beyit
Hikâye bölümü:120 başlık (5283 beyit)	Hikâye bölümü:92 başlık (6169 beyit)	Hikâye bölümü:32 başlık (2380 Beyit)
Hatime(Bitiş)Bölümü 4 başlık (273 beyit)	Hatime(Bitiş) Bölümü Şeyhî eserin bitiş bölümünü yazamamıştır. Eserin sonunda, Cemâlî'nin yazdığı iki başlıktan oluşan 109 beyitlik Zeyl bulunmaktadır.	Hatime(Bitiş) Bölümü 2 başlık (72 beyit)

3.2. MESNEVİLERİN GİRİŞ BÖLÜMLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

Nizâmî *Be-Nâm-ı Yezdân-ı Pâk* adını verdiği münâcât bölümü ile esere başlarken Şeyhî de 34 beyitlik bir münâcât ile esere başlar. Firâkî de eserinin girişine 54 beyit tutarında bir münâcât yerleştirmiştir. Nizâmî, münâcâtın ardından 44 beyitten oluşan *Der-Tevhîd-i Bârî* (Tevhide dair) başlıklı tevhid ile esere devam eder. Şeyhî, tevhid bölümü için dört farklı başlık açmıştır: *Ender Tevhid ü Temcîd-i Bârî Ta'âlâ, Kaşîde Der-Tevhid, Ender Merâtib-i Tevhîd Güyed* – (Tevhid'in Mertebeleri) başlığı içinde - *Ender Akşâm-ı Tevhîd-i 'İlmî ki Taqlîdî vü İstidlâlî Est* (İlmî Tevhidin Kısımları),

Ender Akşām-ı Tevhîd-i ‘Aynî ki Ef’âlî vü Şıfatî vü Zâtî Est (Aynî Tevhidin Ef’âlî, Şıfatî ve Zâtî Bölümleri), *Ender Tevhîd-i Ef’âlî* (Ef’âlî Tevhid), *Ender Tevhîd-i Şıfatî* (Şıfatî Tevhid), *Ender Tevhîd-i Zâtî* (Zâtî Tevhid), *Ender Tevhîd-i Hâkîkî ki Tevhîd-i Raḥmānî Niz Gūyend* (Hâkîkî Tevhid) alt başlıkları bulunmaktadır – ve *Kaşîde-i Tevhîd*. Şeyhî’deki bu çok tafsilatlı ve uzun tevhid başlıklarına karşılık Firâkî’de *Tevhîd-i Hudāvend-i Ta’ālā ve Teḳaddes* başlığını taşıyan 34 beyitlik tek bir tevhid bölümü bulunur. Nizâmî’deki *Der-İstidlâl-i Nazar ve Tevfîk Şinâht* (Gözlerin Delil Araması ve İlahî Tefrika Erişmesi) başlığını taşıyan bölümün Şeyhî’deki karşılığı *Kelime-i Çend Be-Ṭarîḳ-i Hikmet Der-Vaḥdet-i Âferiniş ve Kıdem-i Âferid-gâr* (Yaratılışın Birliği ve Yaratıcının Kadimliği Hakkında Hikmet Yollu Birkaç Söz) başlığını taşır. Firâkî’de böyle bir bölüm ve başlık bulunmamaktadır.

Firâkî’de adı geçen tek tevhidden sonra na’t bölümüne geçilir. Nizâmî’de *Âmurziş H’âsten* (Af dileme) başlığını taşıyan bölüm münâcât bölümüdür. Şeyhî’de münâcât bölümü *Ender Münâcât-ı Bârî Ta’ālā* başlığını taşır. Nizâmî’de *Der-Na’t-ı Resûl Ekrem Şalla’llahu ‘Aleyhi Vesellem* başlığını taşıyan na’t bölümü Şeyhî’de *Der-Na’t-ı Seyyidü’l-Mürselîn ve Hâtemü’n-Nebiyîn Muḥammed Muştâfâ* başlığını taşır. Şeyhî’de na’t başlığını taşıyan bir diğer bölüm de *Kaşîde Der Na’t-ı Seyyidü’l-Mürselîn Muḥammed Muştâfâ* başlığını taşır. Firâkî’de *Der-Na’t-ı Fahr-i Kāyināt ‘Aleyhi Efdālü’ş-Şalavât* başlığını taşıyan 62 beyitlik bölüm eser içindeki tek na’t bölümüdür.

Nizâmî’deki *Der-Sābıka-i Nazm-ı Kitāb* (Kitabın yazılışı hakkında) başlığının Şeyhî’deki karşılığı *Ender Sebeb-i Nazm-ı Kitāb* (Kitabın nazmedilmesinin sebebi) başlığını taşır. Firâkî’de eserin yazılış sebebinin açıklandığı bölüm *Sebeb-i İnşā-yı İn Nāme-i Nāmî ve Mūcib-i İmlā-yı İn Tuḥfe-i Girāmî* (Bu Aziz Kitabın Yazılmasının Sebebi ve Bu Muhterem Armağanın Yazılmasının Gereği) başlığını taşır ve 111 beyitten oluşur. Firâkî bu bölümün 216-247. beyitleri arasını eserini yazış sebebini açıklamak için ayırmıştır. Nizâmî eserindeki *Der-Sitâyiş-i Ebū-Ṭālib Tuḡrul Arslan* (Tuḡrul Arslan’ın methine dair), *Sitâyiş-i Atabek-i A’zām Şemsü’d-dîn Ebū Ca’fer*

Meḥammed İbni İldeniz (Atabek-i Âzam Şemsüddin Ebucafer Mehmed İbni İldeniz Hakkında Methiye), *Ḥitâb-ı Zemîn-Būs* (Yer öpme zamanında söylenen sözler), *Der Medh-i Şâh Muzafferü'd-dîn Kızıl Arslan* (Padişah Muzafferüddin Kızılarslanın Methine Dair) başlıklarını devrin ileri gelenleri için methiye bölümleri olarak düzenlemiştir. Şeyhî de eserindeki *Der Medh-i Sultân-ı A'zam Şâhenşâh-ı Mu'azzam Sultân Murâd Hân Bin Muḥammed Hân* (Sultan Murad hakkında methiye), *Kaşîde Der-Medh-i Sultân Murâd Hân Bin Muḥammed Hân Ḥitâb-ı Pâdişâh-ı A'zam ve Hâkân-ı Mu'azzam Sultân Murâd Bin Muḥammed Hân Be-Ṭariḳ-i Naşîḫat* (Sultan Murad'a nasihat yollu hitap) başlığını taşıyan bölümlerini devrin Padişahı Sultan II. Murad'ın övgüsü için kaleme almıştır. Firâkî, *Sebeb-i İnşâ-yı İN Nâme-i Nâmî ve Mucib-i İmlâ-yı İN Tuḥfe-i Girâmî* başlıklı bölümün 216 ve 247. beyitleri arasını eserini yazış sebebini açıklamak için ayırırken 247. beyitten başlayarak *Şikâyet ez- Ahvâl-i Diğer-gün-ı Ḥiṣ İltimâs-ı Kabûl-i Tuḥfe-i İN Dervîş* başlığını taşıyan bölümü de içeren kısmı Padişah Kanuni Sultan Süleyman ve Veziriazam İbrahim Paşa'nın methine ayırmıştır. *Şikâyet ez-Ahvâl-i Diğer-gün-ı Ḥiṣ İltimâs-ı Kabûl-i Tuḥfe-i İN Dervîş* başlıklı bölümün ilk beyiti olan 328. beyitten 350. beyite kadarki 23 beyitlik bölüm tamamen Firâkî'nin devrin sadrazamı İbrahim Paşa'ya hitabı biçimindedir. Şairin muhatabının övgüsüne yer verdiği 6 beyiti, eserin sadrazam tarafından iltifat görmesi dileği ve şairin içinde bulunduğu zor ve talihsiz vaziyetten kurtulabilmek için sadrazamdan yardım dileğinde bulunduğu beyitler takip eder. Şairin adı geçen bölümün son 15 beyitini sırasıyla eserinin övgüsüne yer verdiği 7 beyit, devamında ise Kanuni Sultan Süleyman ve İbrahim Paşa için iyi dileklerini sıraladığı 8 beyitlik dua bölümleri olarak düzenlediği görülür.

Nizâmî'de *Hikâyet* (Hikâye), *Der-Pejûhiş-i İN Kitâb* (Bu kitabın derlenmesi hakkında), *Suḥanî Çend Der- 'Aşk* (Aşka dair birkaç söz), *'Ozr-engîzî Der-Nazm-ı Kitâb* (Kitabın yazılışından ötürü özür dileme) başlıklarının ardından *Āgâz-ı Dâstân-ı Husrev ü Şîrîn*

başlığı altında hikâye bölümüne girilir. Şeyhî, *Matla'ı Dāstān ve Āgāz-ı Kışsa* başlığı ile hikâyeye geçer.

Firâkî'de *Matla'ı Dāstān-ı Husrev u Şîrîn* (Husrev ve Şîrîn Hikâyesinin Başlangıcı) başlığıyla eserdeki hikâye bölümüne girilir.

Firâkî, hikâye bölümünün ilk 15 beyitinde şairlik kudretini açığa çıkarma yolunda ürkek davranmaması, kendinde var olan söz söyleme kabiliyetini sergilemekten kaçınmaması, bu yolla adını ölümsüzleştirecek bir eser bırakmasının gerekliliğini kendi kendine telkin ederek bir söyleşi havası oluşturur. Firâkî bahsettiğimiz bölümde eserinin adını ve eseri yazmaktaki amacının yeni bir *Husrev ü Şîrîn* tercümesi yazmak ve bunu sadrazam İbrahim Paşa'ya sunmak olduğunu açıkça ortaya koyar.

3.3. MESNEVİLERİN ASIL KONU BÖLÜMLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

Firâkî, *Husrev ü Şîrîn* hikâyesinin *Matla'ı Dāstān-ı Husrev u Şîrîn* başlığı altındaki 383-394. beyitler arasını Husrev'in babası Hürmüz'ün adaletli kişiliğini ve Hürmüz'ün şahılgı döneminde halkın refah ve huzurunu tasvir için kullanır. Firâkî'nin 12 beyit içinde işlediği Hürmüz devri, Nizâmî'de (2-3) ve Şeyhî'de (794-795) 2 beyit içinde ifade edilir.

Nizâmî ve Şeyhî'de Hürmüz, çocuğunun olması için adaklar adar ve ihsanlarda bulunur. Firâkî'de ise adak konusu geçmez.

Firâkî'nin aynı bölüm başlığı içinde 400-404. beyitler arasında oğul sevdası çeken Hürmüz Şah'ın uykuya daldığı sırada yakasından çıkan parlak bir güneşin gökyüzünü aydınlatması şeklinde işlediği rüya motifi Nizâmî'de de Şeyhî'de de bulunmaz.

Meger bu fikr ile bir gice uyhu
Alup nergislerini düş görür ü

Yağasından çıkar hürşid-i rahşân
Şu'âından kıılır âfâkı tâbân

Yuğudan kim uyandı şâh-ı bîdâr
Mu'abbirler getürdi şordı esrâr

Didiler virgil ey şeh müjdegânî
Virür Hâk saña bir şâhib-ķırânî

Bir oğul vire ya' nî saña Sübhân
Ola İrâna vü Tûrâna sultân (400-404)

Yine Firâkî'nin 404. beyitte Husrev'in gün gibi bir anneden doğduğu ifadesiyle yer verdiği Husrev'in annesinin Nizâmî'de de Şeyhî'de de adı geçmez.

Nizâmî'de Hürmüz'ün oğlunu bir pehlivan gibi gürbüz görünce adını Husrev-i Perviz koyduğu (587-588), Perviz adının verilmesinin şehzadenin daima kucaklarda gezinmesinden ötürü olduğu açıklamasına yer verilir. Şeyhî'de Hürmüz'ün oğluna Husrev-i Perviz adını verdiği söylenir (809) fakat bu ismi veriş nedeni ile ilgili bir açıklama yapılmaz. Firâkî'de de şehzadeye Husrev-i Perviz adının verildiği ifadesi dışında bir açıklamaya yer verilmez (408).

Nizâmî'de şehzade Husrev'in doğumu üzerine yapılan herhangi bir kutlamadan söz edilmezken Şeyhî'de bütün İran ülkesinin süslendiği halkın ve ileri gelenlerin bir ay boyunca kutlamalar yaptığı anlatılır (807-808). Firâkî'de böyle bir kutlamadan söz edilmez.

Firâkî'de Husrev'in yiğitlik yaşı olarak on dört ifadesine yer verilirken (423) bu yaş Nizâmî'de 9 (7), Şeyhî'de on üç olarak (851) verilir.

Husrev'e hoca olarak Büzürgümmid'in tayin edilişi Firâkî'de 1 beyit içinde (417) ve Hürmüz'ün Husrev'in zeka ve ferasetini gördüğü, Büzürgümmid'in de Husrev'i öğrencisi

olarak tediye başladığı biçiminde ifade edilir. Nizâmî³⁴'de 19 beyiti içine alan bu bölümde Büzürgümid'in tavsifi yanında Husrev'in bilgisini ve derinliğini anlayınca Büzürgümid'in eteğine sarılması ve hocası Büzürgümid sayesinde irfan ve hikmet sahibi oluşundan bahsedilir. Şeyhî³⁵'de bu kısım Hürmüz'ün ilmin faziletinden bahsettiği Büzürgümid'in de takati el verdiğince Husrev'in talimi ile meşgul olacağına dair sözlerini içeren bir diyalogun da yer aldığı 822-869. beyitler arasını içeren uzunca bir bölümü kapsar.

Nizâmî'de 28 beyitten oluşan *İşret-i Husrev der-Murğzâr ve Siyâset-i Hürmüz* başlığı altında, 19.-20. beyitler arasında Şeyhî'de *Be-Şahrâ Reften-i Husrev Be-Resm-i Şikâr ve Siyâset Fermüden-i Hürmüz Husrev-Râ* başlıkları altındaki 889-890. beyitlerde işlenen Husrev'in Tatar kölesinin bağa girip koruk çalması hadisesi Firâkî'de *Siyâset Kerden-i Pervîz Be-Gulâm-ı Hîş* başlığı altında 470-472. beyitler arasında işlenir. Nizâmî ve Şeyhî'de bu hadise Husrev'in atının ekinliğe girmesi ve bir Tatar kölesinin bağa girip koruk çalması biçiminde cereyan ederken Firâkî'de atın ekinliğe girmesi olayı yoktur, olay halkası Husrev'in hizmetkârlarından birinin elma çalması şeklinde kurgulanmıştır.

Husrev'in işret meclisi kurdurduğu sırada kölesinin ve atının bir köylüyü zarara uğratmasının ardından Hürmüz'ün adaleti kendi eliyle yerine getirmesi bahsini takip eden, Nizâmî'de *Şefî'-engîhten-i Husrev Pîrân-Râ Pîş-i Peder*, Şeyhî'de *Peşimân şuden-i Husrev Ez Kâr-ı Hod ve Şefî'-Âverden-i Pîş-i Peder* başlığını taşıyan bölümde Husrev'in yaşananlardan ötürü duyduğu utanç ve pişmanlık sonrası babasından af dilemesi yer alır. Firâkî'de bu adı taşıyan bir bölüm başlığı yoktur zira Firâkî'nin oluşturduğu olay zincirinde zararı telafi eden ve adaleti tahsis eden kişi bizzat Husrev'in kendisidir. Dolayısıyla Firâkî'de Husrev babasından af dilemek zorunda kalan şehzade olmak bir yana babasından takdir ve tebrik gören şehzade olarak karşımıza çıkar.

³⁴Nizami'de bu bölüm *şıfat-ı Bozorgumîd* başlığını taşır.

³⁵Şeyhi'de bu bölüm *Be-Mu'allim Dâden-i Hürmüz Husrev-Râ ve şıfat-ı Büzürgümid* başlığını taşır , age s. 31, 32.

Husrev'in yaşanan olayda adaleti hakkıyla tesis ettiğini öğrenen Hürmüz Şah oğlunu huzuruna çağırır, sırtını sıvazlar, yanaklarından öper ve tahtı Husrev'e bıraktığını açıklar (502-504). Hürmüz'ün tahtı Husrev'e bıraktığını açıkladığı beyitleri takip eden ve 505-540. beyitler arasını kapsayan uzun nasihat bölümü Nizâmî ve Şeyhî'nin metinlerinde yer almayan, Firâkî'nin metnine özgü bir parça olarak karşımıza çıkar.

Yukarıda sözü edilen 35 beyitlik nasihat bölümünden sonraki başlık Firâkî'de *Çâşnî-sâhten-i Şâbûr Şeker-Şîrîn Şûr-engîz-râ ve Çeşânîden ez-Ân Şeh-zâde-i Pervîz-râ* adını taşıırken Firâkî'deki bu bölümün karşılığı Nizâmî'de *Hikâyet Kerden-i Şâbûr Ez Şîrîn ü Şebdîz*, Şeyhî'de *Haber Dâden-i Şâvûr Husrev-Râ Ez Ahvâl-i Şîrîn* başlıklarıdır. Nizâmî'nin herhangi bir tabiat tasviri çizmeden direkt olarak Şâbûr'un adını vererek başladığı söz konusu bölüme Firâkî (541-544), Şeyhî'nin yaptığı gibi (981-983) bir tabiat tasviri ile başlamıştır.

Firâkî, Şâvûr'u tanıtmaya başladığı beyitte adının Şâvûr olduğunu da söyler, Şeyhî ise Şâvûru tanıttığı son beyitte Şâvûr'un adını verir. Şâvûr'un Husrev'in önünde yer öptükten sonra Şîrîn'in kıssasını anlatmaya başladığı beyite kadarki kısım Nizâmî'de 7, Şeyhî'de 4 beyit olarak düzenlenmiştir. Firâkî'de ise Nizâmî ve Şeyhî'deki gibi Şâvûr'un Husrev'i ta'zim ettiği bir bölüm yoktur. Firâkî'de aynı beyit içinde yer öpüp "Yavuz gözler cemâlünden ola dūr (560) sözünü söyleyen Şâvûr, Şîrîn'in hikâyesine geçer. Nizâmî ve Şeyhî'de Şâvûr, önce Mehin Bânû'yu tavsif ve tasvir eder. Daha sonra Şîrîn'in tasvirine geçilir. Firâkî'de ise önce Şîrîn'in tavsif ve tasviri yapılır, ardından Mehin Bânû'dan söz edilir. Mehin Bânû'nun tasviri Şeyhî'de 13 beyit içinde (1006-1018) Firâkî'de 6 beyit içinde (604-609) yapılır. Nizâmî'de Şîrîn'in tasviri için 38, Şeyhî'de 27 (1019-1046), Firâkî'de ise 42 beyit (562-603) ayrılmıştır.

Şîrîn'in tasviri yapılırken Nizâmî'de Şîrîn'in yanındaki yetmiş, Şeyhî'de ise üç yüz kızdan bahsedilir; Firâkî'de Şîrîn'in maiyetindeki kızlardan ya da onların sayısından bahsedilmez.

Mehin Bânû'nun tasvir edildiği beyitlerde Bânû'nun Derbend, İsfahan, Abhaz ve Kuhistan topraklarına hâkim olduğundan bahsedilir. İsfahan dışında bu yer adları Nizâmî ve Şeyhî'de de geçen yer isimleridir. İsfahan adı Nizâmî ve Şeyhî'de Bânû'nun askerinin ününün İsfahan'a kadar yayıldığı ifadesiyle geçer. Firâkî bu ifadenin içindeki İsfahan adını Bânû'nun hakim olduğu yerlerin içine İsfahan'ı da eklemek suretiyle kullanır.

Nizâmî ve Şeyhî'deki Mehin Bânû'nun 4 (dört) mevsimi farklı coğrafyalarda (baharı Mukan'da, yazı Ermen'de, sonbaharı Abhaz'da, kışı Berda'da)geçirdiği ile ilgili bir açıklama Firâkî'de yer almaz. Husrev'in Şâvûr'un anlattığı efsane sonrası Husrev'in Şâvûr'a hitap ettiği beyit sayısı Şeyhî'de 19 (1091-1109) Firâkî'de ise 17'dir (614-630).

Konuşmanın sonunda Firâkî'de Husrev Şâvûr'dan Ermen'den yana yol tutmasını, Nizâmî'de Huzistan tarafına gitmesini ister. Şeyhî'de Husrev'in konuşmasında yer ifadesi geçmez.

Firâkî'nin metninde Husrev, Şâvûr'a kendi gamlı hâlimden Şîrîn'i haberdar etmesini, Şîrîn'den haber getiremezse de Şîrîn'in bir resmini getirmesini Şîrîn'i görmezse de bari resmini kara bağına basmak istediği ifadelerini kullanır. Bu ifadeler Nizâmî ve Şeyhî'de Husrev'in Şâvûr'dan Şîrîn'in gönlünü yoklamasını, bir erkekle yaşamak fikrinin olup olmadığını öğrenmesini eğer taş kalpli biriyse kendisini durumdan haberdar etmesini istemesi şeklindedir. Daha sonra Nizâmî ve Şeyhî'nin metinlerinde Şâvûr'un Husrev'e cevabı niteliğinde uzunca bir konuşma bölümü yer alır; Firâkî'de Şâvûr'un Husrev'e cevabı niteliğinde bir bölüm yoktur ve Şâvûr Husrev'in sözlerinin ardından direkt olarak Ermen'e yola çıkar.

Nizâmî ve Şeyhî'nin metinlerindeki Şâvûr'un yolunun üzerindeki kilisede rahip kılığına girip dinlendiği bölüm Firâkî'nin metninde yer almaz. Firâkî, hikâyenin bu kısmına farklı bir olay halkası ekler: Ermen ülkesine ulaşan Şâvûr karşılaştığı birine Şîrîn'i

sorar, Şâvûr'a Şîrîn'i görmenin kimselere nasip olmadığını ve kendisinin de bir an evvel bu sevdadan vazgeçmesi gerektiğini tembihleyen adam daha sonra Şâvûr'a Şîrîn'in sarayını tasvir eder³⁶.

Firâkî'nin Nizâmî ve Şeyhî'den farklı olarak metne eklediği bir başka halka da Şâvûr'a Şîrîn'in yaşadığı sarayı tasvir eden kişinin anlattığı Şîrîn'in pencereden etrafı seyrederken yakında ya da uzakta gördüğü kişileri kör ettirdiğine dair anlattıkları ve yaptığı uyarıdır (654-659). Nizâmî'de de Şeyhî'de de böyle bir bahis geçmez.

Firâkî'nin hikâyedeki olay zincirine eklediği bir başka halka da Şâvûr'un Şîrîn'in resmini çizmesi ile ilgili olan bölümdür. Firâkî'nin metninde Husrev, Şâvûr'dan sadece Şîrîn'in resmini getirmesini ister, Şâvûr'un Husrev'in resmini Şîrîn'e gösterme gibi bir amacı yoktur. Firâkî'nin metninde Şîrîn'i görebilmenin imkânsız olduğunu anlayan Şâvûr Şîrîn'in yaşadığı sarayın pencere kenarlarına Şîrîn'in aksi yansiyacak şekilde yerleştirdiği aynalar vasıtasıyla sorunu çözer ve Şîrîn'in aynalara yansıyan görüntüsünü kâğıda çizer. Firâkî'nin metninde Şîrîn'in görüntüsünü kâğıda çizip yanına da Husrev'in resmini çizen Şâvûr'un elindeki kâğıdı rüzgarın uçurması ve bu kâğıdın kazara Şîrîn'in eline geçmesiyle Şîrîn'in kendi resmi yanına çizilen surete âşık olması biçiminde oluşturduğu farklı bir kurgu mevcuttur. Oysa Nizâmî ve Şeyhî'nin metinlerinde Şâvûr'un temel çabası Husrev'in resmini Şîrîn'e göstermektir. Bu nedenle Nizâmî³⁷'de de Şeyhî³⁸'de de Şâvûr'un Husrev'in resmini Şîrîn'in kurdurduğu işret meclisindeki gül bahçesindeki bir gül budağına üç defa asması, böylelikle Husrev'in varlığından haberdar olup gördüğü resme âşık olması söz konusudur.

³⁶ Firâkî'nin metnindeki 643-660. beyitler arasını kapsayan Şîrîn'in sarayının tasvir edildiği beyitler bir iç mekân tasviri özelliği gösterir. Şeyhî'de de 1183-1206. beyitler arasında Şîrîn'in sarayının tasvirinin yapıldığı beyitlerle karşılaşılmakla beraber Şeyhî'nin metnindeki saray tasviri bir iç mekân tasvirinden çok bir bahçe, tabiat manzarası tasviri özelliği göstermektedir.

³⁷ Nizami'de bu bölüm *Nemûden-i Şâpûr Şûret-i Husrev-râ Bâr-ı Evvel*, *Nemûden-i Şâpûr Şûret-i Husrev-râ Bâr-ı Duvum*, *Nemûden-i Şâpûr Şûret-i Husrev-râ Bâr-ı Sivum* başlıkları altında 98 beyit içinde işlenir. Bkz. age, s. 58-64.

³⁸ Şeyhî'de bu bölüm *Maṭla'-ı Dâstân ve Nemûden-i Şâpûr Şûret-i Husrev-râ be-Şîrîn Bâr-ı Evvel*, *Nemûden-i Şâpûr Şûret-i Husrev-râ be-Şîrîn Bâr-ı Duvum*, *Nemûden-i Şâpûr Şûret-i Husrev-râ be-Şîrîn Bâr-ı Sivum* başlıkları altında 1168-1305. beyitler arasında işlenir. Bu bölüm için bkz. Timurtaş, s.43-48.

Bir başka fark da Husrev'in Şîrîn'i Nizâmî³⁹ ve Şeyhî⁴⁰'nin metinlerinde ilk kez pınar başında yıkanırken görmesine karşı Firâkî'de Husrev'in Şîrîn'i ilk defa görmesi Şâvûr'un Şîrîn'in resmini çizdiği kâğıdı elinden kaçırması üzerine kendi hayalinden çizdiği bir Şîrîn tasvirini Husrev'e götürmesi ve Husrev'in bu Şîrîn tasvirine âşık olması biçiminde karşımıza çıkar. Görüldüğü gibi Nizâmî ve Şeyhî'de gül budağına Şâvûr'un astığı resim sayesinde önce Şîrîn'in Husrev'den haberdar olması söz konusuken Husrev, Şîrîn'in resmini hiçbir biçimde göremez; kendisini de hikâyenin ilerleyen bölümlerinde pınar başında yıkanırken görür. Nizâmî ve Şeyhî'nin kurguladığı olay zinciri içinde Husrev henüz Şîrîn'i görememişken Husrev'in aşkı Şîrîn'in aklını başından almıştır. Firâkî'de ise Husrev ve Şîrîn'in birbirlerinin resimlerini görmeleri öncelik sırası yine Şîrîn'de olsa da hemen hemen aynı zamana rastlar.

Nizâmî'de *Şîrîn-î Şebdîz*, *Der-Nijâd-ı Şebdîz*, Şeyhî'de *Hikâyet-i Şebdîz* adını taşıyan ayrı başlıklar açılmasına karşılık Firâkî'nin metninde Şebdiz için ayrı bir bölüm başlığı açılmadığı gibi sadece Şîrîn'in hasretiyle eli kolu bağlanan Husrev'in altında Şebdiz olduğu hâlde biraz olsun kendisini teskin etmek için (743-744) bir sabah ava çıktığı ifade edilir.

Nizâmî ve Şeyhî'nin metinlerinde bulunmayan Firâkî'nin hikâye içine eklediği diğer olay halkaları da Husrev'in baygın düşene kadar bir ceylanın peşinden gitmesi, Husrev'in ceylanın peşine düştüğü esnada Şîrîn'in bir gemi yolculuğuna çıkması⁴¹ ardından iki âşığın sahilde buluşmalarıdır. Firâkî'de Nizâmî ve Şeyhî'den farklı olarak iki âşığın ilk karşılaşmaları ve birbirlerini tanımaları sahilde gerçekleşir. Bu karşılaşma esnasında Firâkî'nin Nizâmî ve Şeyhî'den farklı bir kişiye de şahıs kadrosu içinde yer

³⁹ Nizâmî'de Husrev'in Şîrîn'i ilk kez görmesi *Dîden-i Husrev Şîrîn-Râ Der Çeşmesâr* başlıklı bölümde geniş bir biçimde anlatılır. İlgili bölüm için bkz. Destgîrî, s.78-88.

⁴⁰ Şeyhî'de Husrev'in Şîrîn'i ilk kez görmesi *Gurihten-i Husrev Ez-Ĥavf-i Hurmuz ve Resîden-i Ū Be-Şîrîn Der Çeşmesâr* başlıklı bölümde işlenir. İlgili bölüm için bkz. Timurtaş, s.63-68.

⁴¹ Gemi yolculuğu imajına Firâkî'den önce ve Firâkî'nin eserini yazdığı XVI.yy'da yazılmış Husrev ü Şîrîn metinlerinde rastlamadık. Bununla beraber Alî Şîr Nevâî'nin Ferhâd ü Şîrîn'inde hikâyenin kahramanı Ferhâd'ın başından geçen bir gemi yolculuğundan söz edilir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Alpay Tekin, 1994, s. 41.

verdiği görülür. Şîrîn'in dayesi de Şîrîn'le birlikte yolculukta yanındadır ve sahilde Husrev'i görür görmez bu kişinin resmini gördüğü delikanlı olduğunu düşünen ve bu meseleyi soruşturması için dayesini sahilde bitkin şekilde uzanan Husrev'in yanına gönderen Şîrîn'in dayesinin sorduğu sorulara aldığı cevabı Şîrîn'e anlatmasıyla Şîrîn karşısında duran erkeğin resmini gördüğü kişi olduğuna emin olur ve Husrev'in ayaklarına kapanır ve iki âşığın birbirini tanınması bu yolla gerçekleşmiş olur. Olay kurgusu açısından tamamen orijinal bir bölüm olma özelliği göstermekle birlikte özellikle iki âşığın birbirlerini tanınması esnasında Firâkî tarafından kullanılan ifadelerin Nizâmî'nin ve Şeyhî'nin metnindeki Husrev ve Şîrîn'in av yerinde buluşmalarını konu alan *Resîden-i Husrev u Şîrîn Be-Yek-Dîger Der Şikârgâh* başlıklı bölümdeki ifadelerle büyük benzerlik göstermesine rağmen Firâkî'nin iki âşığın birbirini tanıma bahsini Nizâmî ve Şeyhî'dekinden farklı olay halkalarını ve sahil kıyısı gibi farklı bir dekoru kullanarak işlemesi bu bölümü Firâkî'nin *Husrev ü Şîrîn*'inin en özgün bölümlerden biri görüntüsüne ulaştırır.

Firâkî'nin metninde sahil kıyısındaki bu buluşmanın ardından Husrev'e babasının ölüm haberi ulaşır ve Husrev tahtı Behrâm'dan almak üzere Medayin'e yola çıkar. Nizâmî ve Şeyhî'nin metnindeki Hürmüz'ün gözünün kör edilmesi bahsine Firâkî'nin metninde yer verilmez.

Nizâmî⁴² ve Şeyhî'nin metnlerinde Husrev Behrâm'dan kaçır, daha sonra Behrâm'ı yenip tahta tekrar sahip olur. Firâkî, Husrev ile Behrâm'ın mücadelesini tek bir olay

⁴²Nizami'de *Gurîhten-i Husrev Ez-Behrâm-ı Çübîn ve Ceng-i Husrev Bâ-Behrâm ve Gurîhten-i Behrâm* başlıklı iki bölüm içinde işlenen Behrâm vakası Şeyhi'de ise *Maṭla'-ı Dâstân ve Rucû'-ı Be-Aḥvâl-i Hurmuz ve Kıṣṣa-i Behrâm-ı Çöbîn, Kıṣṣa-i Behrâm-ı Çöbîn ve Firistâden-i Hurmuz Vey-Râ Be-Ceng-i Sâye Hân, Şifât-ı Rûm ve İstimâlet Dâden-i Behrâm-ı Çöbîn Leşker-Râ, Kuşten-i Behrâm-ı Çöbîn Sâye Hân-Râ, Firistâden-i Behrâm Puser-i Sâye Hân-Râ Be-Hurmuz ve Beşâret Kerden-i Hezîmet-i Leşker-i Hîṭâ, İtâb-nâme Firistâden-i Hurmuz Behrâm-ı Çöbîn-Râ, Âşî Şüden-i Behrâm Be-Hurmuz ve Nişesten-i Ü Ber Taht-ı Hōrasan, Hâl Kerden-i Umerâ-yı 'Acem Hurmuz-Ra Ez Taht ve Nâ-Bînâ Kerden-i Ü-Ra, Reften-i Husrev Be-'Azm-i Behrâm-ı Çöbîn, Şifât-ı Şeb ve Ârâmîden-i Leşker Her Du Cānib, Şifât-ı Rûz ve Muşâf Kerden-i Husrev Bâ-Behrâm-ı Çöbîn ve Hezîmet-i Leşker-i Ü* başlıklarıyla sıralanan 13 ayrı bölüm içinde işlenmiştir. İlgili bölümler için bkz. Timurtaş, s. 81-93, s.136-141.

halkası içinde işler ve tamamlar. Behrâm vakası Firâkî⁴³'de özellikle Şeyhî'nin metninedekine oranla oldukça kısa ve tek boyutlu olarak ele alınmıştır. Husrev ve Behrâm arasındaki mücadele Hürmüz'ün ölümü üzerine sahipsiz kalan İran tahtına Behrâm'ın talip olmasıyla başlar ve ikili arasındaki savaşı Husrev'in kazanmasıyla sona erer.

Firâkî, *Husrev ü Şîrîn* hikâyesindeki bazı olay halkalarını Nizâmî ve Şeyhî'dekinden farklı sıralamıştır. Örneğin Husrev'in babasının ölümü üzerine Firâkî'nin metninde Şîrîn'in Husrev'e bir taziye mektubu yazması Nizâmî ve Şeyhî'nin metnilerinde önce, Mehin Bânû'nun Şîrîn'e nasihat ettiği bölüm ise sonra yer alır.

Firâkî'de Mehin Bânû'nun Şîrîn'e nasihat ettiği bölüm başlığı *Duğter-i Mehîñ Bânû Hil'at-ı Fâhîr-i Mestürî-râ be-Endâze-i Kâmet-i Kıyâmet-i Ân Serv-i Sehî-Bâlâ* adını taşır. Bu bölümle aynı mahiyetteki bölüm başlığı Nizâmî'de *Enderz u Sevğend Dâden-i Mehîñ Bânû Şîrîn-Râ*, Şeyhî'de *Pend-Dâden-i Mehîñ Bânû Şîrîn-Râ Der-Ĥalvet* adını taşır. Bu bölüm içinde Mehin Bânû'nun Şîrîn'e öğüt vermeye başladığı kısma kadarki konuşmaya hazırlık niteliğindeki beyit sayısı Nizâmî'de 4, Şeyhî'de 14, Firâkî'de de 4 beyittir. Nasihat niteliğindeki beyit sayısı Nizâmî'de 21, Şeyhî'de 22, Firâkî'de 32'dir.

Firâkî'de Mehin Bânû'nun nasihat bölümünden sonra Husrev ile Şîrîn'in kırk gün süren işret ve av meclislerinden söz edilir. Şahıs kadrosu içinde Şâbûr'un da yer aldığı söz konusu bölüm Nizâmî'de *Çevgân Bahten-i Husrev Bâ-Şîrîn*, Şeyhî'de *Gûy Bahten-i Husrev Bâ-Şîrîn Der Meydân*, başlıkları altında işlenir. Nizâmî ve Şeyhî'de Firâkî'nin metninedekinden farklı olarak av sahnesi yanında çevgan oynamaya da yer verilen bu bölümlerde şahıs kadrosu içinde Şâbûr yer almaz.

⁴³ Behrâm vakası Firâkî'nin metninde *Fürûzân Kerden-i Husrev Âteş-i Sûzân-ı Kîne-râ ve Hîme-vâr-ı Sûhten-i Behrâm-ı Çûpîne-râ* başlığı altında bulunan 935-1018. beyitler arasında işlenmiştir.

Husrev ü Şîrîn hikâyesi içinde bağımsız bir iç hikâye niteliğindeki Ferhâd'ın Şîrîn'e olan aşkının işlendiği bölümün ele alınışında da Firâkî⁴⁴'nin bazı değişikliklere gittiği görülür. Nizâmî ve Şeyhî'de Ferhâd'ın hikâye kadrosuna dahil oluşu Şîrîn'in taze sütü sarayına getirmek üzerine Şâvûr ile sohbeti sırasında Şâvûr'un bu meselenin hâlli için Ferhâd'dan söz etmesi üzerine Ferhâd'ın Şîrîn'in sarayına çağırılması şeklinde gerçekleşirken Firâkî'de Ferhâd'ın hikâyeye girişi Ferhâd'ın bir gün tesadüfen Şîrîn'i görmesi ile gerçekleşir.

Nizâmî ve Şeyhî'de Ferhâd'ı Şîrîn'in katına Şâvûr çıkarır; Firâkî'de ise bu işi hacipler üstlenir, Şîrîn'in çağrısını Ferhâd'a iletirler ve Ferhâd'ı Şîrîn'in huzuruna çıkarırlar. Nizâmî ve Şeyhî'de Ferhâd'ın Şîrîn'le ilk karşılaşması Şâvûr'un Ferhâd'ı Şîrîn'in köşküne getirdiği sırada gerçekleşir. Firâkî'de ise nerede ve nasıl olduğu bildirilmeden Ferhâd'ın bir gün ansızın Şîrîn'i gördüğünden ve aşka düştüğünden söz edilir, Firâkî'nin metninde Ferhâd Şîrîn'in huzuruna çıktığında Şîrîn'e zaten âşıktır; fakat Nizâmî ve Şeyhî'nin metinlerinde Ferhâd, Şîrîn'in huzuruna çıktığında perde arkasından onun sözlerini işitince bayılır ve âşık olur. Bu bayılma ve yerde kıvranma sahnesi ve cariyelere Şîrîn'in ne söylediğini anlamadığından ötürü söylenenleri tekrar ettirmesi Firâkî'de yoktur. Firâkî'de Ferhâd, Şîrîn'in sözlerinden mest ve sarhoş olmuş şekilde Şîrîn'in huzurundan ayrılır

⁴⁴Firaki, *Husrev ü Şîrîn* hikâyesinin 1235-1939. beyitleri arasında Ferhâd'la Şîrîn'in hikayesini işler. Buna göre Firaki 2806 beyitlik *Husrev ü Şîrîn* mesnevisinin dörtte birini Ferhâd ve Şîrîn'in aşkını anlatmaya ayırmıştır. Eserde, Ferhâd vakasının işlendiği bölüm başlıklıkları şunlardır:

Fütâden-i Murğ-ı Dil-i Ferhâd-ı Miskîn be-Dâm-ı Zülf-i 'Anber-bâr-ı Şîrîn; Üstâd Taleb-Kerden-i Şîrîn Berây-ı Âmeden-i Şîr, Kûh Kenden-i Ferhâd-ı Endûhgîn Be-nâhûn Tîşe-i Elmâs-Pîşe Rûy-ı Gerd-Âlûd-ı Zemîn-Râ Dicle-i Hûn Sahten ez-Dîde-i Hunâbe-Feşân-ı Cûy-ı Şîrîn-râ
Be-Münâzarâ Kerden-i Husrev be-Ân Mu'tekif-i Künc-i Şabûrî ve Giriftâr-Şoden-i Ân Yûsuf-Şîfat-ı Zelîhâ nâ-dîde be-Meşakkat-i Tengnâ-yı Çâh-ı Dürrî;
Ber-Âmeden-i Âftâb-ı Tâli' Ân Tîre-i Şeb ve Hâlâş Yâften-i ez- Çâh;
Kûh Kenden-i Ferhâd-ı Gâmgîn ü Nâ-şâd Kûh-ı Bîsütûn râ be Tîşe-i Pülâd;
Tâze sâhten-i Ân Şehâb-ı Mekremet-i Gîyâh-ı Pejmurde-i Bîsütûn-râ ve Feşânden-i ber-ân Şadef-i Muhabbet-i Kaşarât-ı Dürr-i Mekkûn-râ;
Şikesten-i Şîşe-i 'Ömr-i Ferhâd-ı Maḥzûn ez-Hârâhâ-yı Hâristân-ı Bîsütûn.

Nizâmî ve Şeyhî’de Ferhâd ve Şîrîn yüz yüze konuşmaz arada bir altın perde vardır. Firâkî’nin metninde ise Ferhâd ve Şîrîn arasındaki konuşma yüz yüze gerçekleşir.

Nizâmî ve Şeyhî’de Ferhâd’ın süt havuzu inşasını tamamlama süresi olarak bir ay ifadesi kullanılırken Firâkî’de “pes az müddet” gibi belirsiz bir ifade kullanılır.

Nizâmî ve Şeyhî’de Ferhâd’ın süt ırmağı için çalışması 11 beyit içinde anlatılırken (bkz. Şeyhî 4339-4349.) Firâkî’de Ferhâd’ın süt ırmağı için çalışması 25 beyit içinde (1282-1306.) işlenir.

Nizâmî’de Şîrîn’in Ferhâd’ı çalışırken seyretmeye gelişi için ayrı bir bölüm başlığı açılırken Şeyhî ve Firâkî’de bu durum için ayrı bir bölüm başlığı açılmaz.

Nizâmî ve Şeyhî’de Şîrîn, ortaya çıkardığı eserden ötürü Ferhâd’ı takdir eder. Nizâmî’nin metninde Şîrîn, takdirini ifade için huzuruna kabul ettiği Ferhâd’dan kulağından çıkardığı küpeleri kabul etmesini ister, Şeyhî’de küpe bahsi geçmez; gümüş, altın ve çeşitli değerli taşlar sunulur. Firâkî’de de Şîrîn, takdirini huzuruna çıkardığı Ferhâd’ın sırtını sıvazlayıp yanı sıra ayağına cevahir döktürerek gösterir.

Firâkî’de Nizâmî ve Şeyhî’den farklı olarak Ferhâd’ın sanatını görmeye gelen Şîrîn’in ve maiyetindeki kızların fiziki portrelerine de yer verilir (1314-1319).

Şîrîn’in Ferhâd’ı övdüğü kısım Nizâmî’de 12, Şeyhî’de 10 (4352-4361) , Firâkî’de ise 16 beyit tutarındadır (1320-1335).

Ferhâd ve Husrev arasındaki münazara bölümü Nizâmî ve Şeyhî’de ilk beyitte saraya yakın kimselerden birinin Ferhâd’ın vaziyetini Husrev’e haber vermesiyle başlar. Firâkî’nin metninde ise girişte Ferhâd’ın vaziyetinin 4 beyit içinde tasvirinin ardından Ferhâd’ın hâlini gören gammazların durumu Husrev’e haber vermeleri söz konusudur.

Nizâmî ve Şeyhî’de Husrev, meclisteki yakınlarından Ferhâd hususunda ne yapılması gerektiği hakkında görüş alır. Firâkî’nin metninde ise gammazlar, Husrev’e Ferhâd konusunda gereken tedbiri alması, Ferhâd’ın tavırlarını önemsemesi ve umursamaz tavrından vazgeçmesi gerektiği yolunda tembihte bulunurlar.

Nizâmî’nin metninde Husrev’in adamlarının Ferhâd’a karşı nasıl bir çözüm üretilmesi gerektiğini Husrev’e uzun uzun anlattıkları bölümü, önüne sayısız mücevher dökülen Ferhâd’ın bunları kabul etmemesi üzerine Husrev’in adamları tarafından Husrev’in huzuruna çıkarılışı takip eder. Şeyhî’nin metninde Ferhâd’ı Şîrîn’den vazgeçirmek için gönderilen elçi ile Ferhâd’ın karşılıklı konuşmasını içeren mesnevi adı altındaki bölümü (4492-4531) Ferhâd’ın önüne mücevherlerin döküldüğü ve bu yolla Ferhâd’ın Şîrîn’den vazgeçirmeye çalışıldığı fakat Ferhâd’ın önüne dökülen mücevherleri reddettiği kısım takip eder. Bunun üzerine Ferhâd Husrev’in huzuruna çıkarılır. Firâkî’de Nizâmî ve Şeyhînin metinlerinde Husrev’in karşısına çıkarılmadan önce anlatılan olayların hiçbirine yer verilmez, Ferhâd doğrudan Husrev’in huzuruna çıkarılır. Nizâmî ve Şeyhî’nin metinlerinde yer alan Ferhâd’ın Husrev’in huzuruna çıkarılırkenki görüntüsünü yansıtan tasvir bölümüne de Firâkî’de yer verilmez.

Firâkî’nin olay zinciri içinde sıralamayı farklılaştırdığı olay halkalarından biri de Husrev’in adamlarıyla Ferhâd meselesini istişaresidir. Bu durum hikâye içine Şeyhî ve Nizâmî’de münazara öncesinde Firâkî’de ise münazara sonrasında yerleştirilmiştir.

Şeyhî ve Nizâmî’de bulunmayıp Firâkî’nin metninde yer alan bir başka olay halkası da münazara sonrası Husrev’in Ferhâd’ı kuyuya hapsedtirmesidir.

Şeyhî ve Nizâmî’de münazaranın sonunda Husrev Ferhâd’la bir antlaşma yapar. Buna göre eğer Ferhâd Bîsütûn dağına deler ve bu dağından su akıtırsa Husrev Şîrîn’den vazgeçeceğine dair söz verir. Firâkî’nin metninde Husrev ile Ferhâd arasındaki antlaşma bölümü kuyuya hapsedilen Ferhâd’ın kuyudan kurtulmayı başarması sonrası Husrev

tarafından ikinci kez huzura çıkarıldığı kısım içine yerleştirilmiştir. Husrev ve Ferhâd'ın münazarası Nizâmî ve Şeyhî'de müstakil tek bir parça hâlinde işlenirken Firâkî'de Husrev ve Ferhâd'ın iki münazarası mevcuttur.

Firâkî⁴⁵'nin *Husrev ü Şîrîn*'inde Ferhâd, kuyuya hapsedilişinden kurtuluşuna kadar geçen sürede geceleri kuyudan çıkar ve kuyudan çıkardığı ve her birinde Şîrîn'in adı yazılı olan lal taşlarını Şîrîn'in sarayının önüne saçar ve gündüzleri ise tekrar kuyuya döner. Ferhâd'ın lal madenine ulaştığı ve cevheri çıkardığı bölümler ve bu bölümlere ilişkin tasvirler Nizâmî ve Şeyhî'nin metinlerinde bulunmayan metin parçaları olarak karşımıza çıkar.

Husrev'in Ferhâd'la yaptığı antlaşmaya sadık kalmaması üzerine verilen sözün tutulması gerektiği yolundaki nasihat bölümü Firâkî'nin metninde Nizâmî ve Şeyhî'ninkinden daha geniş tutulmuştur.

Ferhâd'ın Bîsütûn dağında yalnızlığını ve çaresizliğini dile getirdiği bölüm Nizâmî'de ayrı bir başlık altında ve 140 beyit, Şeyhî'de 73, Firâkî'de ise ayrı bir bölüm başlığı açılmadan 40 beyit olarak düzenlenmiştir.

Şîrîn'in Ferhâd'ı Bîsütûn dağında ziyaret ettiği bölümün sonunda Şîrîn Bîsütûn dağından ayrılmadan önce Şîrîn tarafından Ferhâd'a bir kadeh sunulur. Bu kadeh ve sunuluş şekli Nizâmî, Şeyhî ve Firâkî'de farklılık gösterir. Nizâmî'de Şîrîn kendi eliyle Ferhâd'a bir bardak verir. Şeyhî'de bir şişe cüllab götürür ve bu şişeden bir kadeh sunar. Firâkî'de ise Şîrîn, maiyetindeki kızların birinden erguvan renkli şarapla ağzına kadar dolu kadehi Ferhâd'a vermesini ister. Firâkî'de kadehi, Şeyhî ve Nizâmî'den farklı olarak Şîrîn'in maiyetindeki kızlardan biri verir. Şeyhî ve Nizâmî'de Şîrîn, Ferhâd'dan

⁴⁵ Ali Şîr Nevâî'nin Ferhâd ü Şîrîn'inde de Ferhâd, Husrev tarafından Selasil dağındaki kaleye kapatılır. Ferhâd Sokrat'tan öğrendiği sihirli dua sayesinde bütün bendlerini çözmekte ve geceleri dolaştıktan sonra gündüzleri tekrar yerine dönmektedir. Alpay Tekin, 1994, s.45.

kendisi için kadehi içmesini ister, Firâkî'de Şîrîn'in ağzından böyle bir ifade kullanılmaz; Ferhâd kendisi dost aşkına deyip kadehi içer.

Nizâmî ve Şeyhî'nin metnindeki Şîrîn'in Ferhâd'ı Bîsütûn dağında ziyareti esnasında Şîrîn'in atının ayağının sakatlanması ve Ferhâd'ın atıyla Şîrîn'i kucaklayıp köşküne götürmesi hadisesine Firâkî'nin metninde yer verilmez.

Ferhâd'tan kurtuluş yolu arayan Husrev, Nizâmî'nin metninde akıllı ve tecrübeli ihtiyarlara akıl danışır ve ihtiyarlar da bir adam bulunup adamın Şîrîn'in ansızın öldüğü haberini Ferhâd'a iletmesini önerirler. Şeyhî'de de Husrev, meclisindeki ihtiyarlara akıl danışır. İhtiyarlar da bir kadın vasıtası ile Şîrîn'in ansızın öldüğü haberinin Ferhâd'a iletilmesini önerirler. Firâkî'de ise Husrev'in bir nedimi, Şîrîn'in attan düşüp öldüğü haberinin bir kadın aracılığı ile Ferhâd'a iletilmesini önerir. Firâkî, Nizâmî ve Şeyhî'den farklı olarak Şîrîn'in ölümüne sebep olarak Şîrîn'in Gülgûn'dan düşüşünü gösterir.

Şeyhî'de Şîrîn'in öldüğü haberini Ferhâd'a iletcek olan yaşlı kadının tasviri için ayrılan beyit sayısı 4 iken Firâkî'de 21 beyittir (1803-1823).

Nizâmî'de Husrev'in iş birlikçisi adamın Ferhâd'a Şîrîn'in ölümünü haber verşi 4 beyit içinde anlatılırken Şeyhî'de bu bölüm 6 beyit içinde işlenmiştir. Firâkî'de ise yaşlı kadının Şîrîn'in ölümünü Ferhâd'a haber verdiği kısım için 16 beyit ayrılmıştır (1833-1848).

Ferhâd'ın ölümünün anlatıldığı beyit sayısı Nizâmî'de 12, Şeyhî'de 4, Firâkî'de ise 2 beyit olarak düzenlenmiştir.

Firâkî'nin metninde Husrev'in iş birlikçisi yaşlı kadının tasvir ve tavsif edildiği beyitleri Firâkî'nin zamanı ve zamanın ahlak anlayışını eleştiri hükmündeki beyitleri takip eder ki Nizâmî'de de Şeyhî'de de bu minval üzere söylenmiş beyitler bulunmamaktadır.

Nizâmî ve Şeyhî'nin metinlerinde Şîrîn'in Ferhâd için bir kümbet yaptırdığından söz edilir; Firâkî'nin metninde Şîrîn'in Ferhâd için kümbet yaptırmaması yoktur.

Nizâmî ve Şeyhî'de Mehin Bânû'nun ölümü *Vefât-Kerden-i Mehîñ Bânû* adını taşıyan ayrı bir bölüm içinde anlatılır; Firâkî'de ise Mehin Bânû'nun ölümü için ayrı bir bölüm başlığı açılmadığı gibi Mehin Bânû'nun ölümü yalnızca 1 beyit içinde haber verilir (1911). Mehin Bânû'nun ölümünden sonra Şîrîn'in tahta çıktığından ya da tahtı bir yakınına emanet ettiğiinden de bahsedilmez.

Şeyhî'de, *Vefât-Kerden-i Mehîñ Bânû* başlıklı bölümü takip eden *Mesnevî* başlıklı bölüm bir nasihat bölümü özelliği taşır. Firâkî'de de Mehin Bânû'nun ölümünün arkasından Şîrîn'in mateminin anlatıldığı bölümü, 1919-1939. beyitler arasını kapsayan uzunca bir nasihat bölümü takip eder.

Firâkî'nin *Husrev ü Şîrîn*'inde Mehin Bânû'nun ölümü Ferhâd'ın ölümünün hemen arkasından gerçekleşir. Nizâmî ve Şeyhî'de ise Mehin Bânû'nun ölümü Ferhâd'ın kıssasına geçmeden çok önce verilir.

Husrev'in Ferhâd'ın yasını tutan Şîrîn'e gönderdiği taziye mektubu Firâkî'nin metninde de vardır; Firâkî'nin metninde bu taziye mektubuna karşılık olarak Şîrîn'in cevap niteliğinde yazdığı mektubu Nizâmî ve Şeyhî'nin metinlerinde Meryem'in ölümü üzerine Şîrîn'in Husrev'e taziye amaçlı yazdığı mektuba karşılık gelir.

Husrev ü Şîrîn hikâyesinin temel vaka parçalarından biri de Husrev'in İsfahanlı bir cariye olan Şeker ile olan münasebetidir. Firâkî bu metin halkasını da hikâye içinde Şeyhî ve Nizâmî'den farklı bir zamanlamayla işlemeyi tercih etmiştir. Vakanın ele alınış biçimi de Firâkî'de Şeyhî ve Nizâmî'dekinden farklı bir yapı arz etmektedir:

Şeyhî'de Husrev, Şâvûr'u Şîrîn'in hâlini sorması için Şîrîn'in yanına yollar. Şîrîn acı sözler söyler, Şâvûr da bunları Husrev'e iletir. Husrev de Şeker ile birlikte olarak

Şîrîn'e bir ders vermeye karar verir. Nizâmî'de ise Husrev, Şîrîn'in kendisine yüz vermemesi üzerine Şeker'le evlenir ama bir türlü Şîrîn'i unutamaz; Şâvûr'u Şîrîn'in yanına yollar. Şîrîn'in ağlayıp üzülenek dua etmesi üzerine Husrev, Allah'ın inayetiyle Şîrîn'in köşküne gitmeye karar verir.

Firâkî'de ise Husrev'in kendisiyle birlikte olmak istemesi üzerine Şîrîn, Husrev'i azarlar, onun kalbini kırar ve evlenmeden Husrev'le birlikte olmayacağını söyler. Bunun üzerine Husrev, Şîrîn'in köşkünden geri döner ve Şîrîn'den intikam almak için İsfahan'ın yolunu tutar.

Nizâmî'de Şeker, İsfahanlı bir güzeldir, cariyeye değildir. Şeyhî'de ise Şeker, Meryem'in evlatlığıdır, Meryem sağlığında Şeker'i saklar, ölümüne yakın Husrev'e Şîrîn'i unutturması için Şeker'e vasiyette bulunur. Firâkî'de ise Husrev, Şeker'in methini işitir ve İsfahan'dan haremine getirir.

Husrev'in Şîrîn'e nikâh kıymaya karar vermesi de Firâkî'nin metninde farklı bir neden sonuç ilişkisi içinde ele alınmıştır:

Nizâmî ve Şeyhî'de Şîrîn'in Husrev'e söylediği sözlerden dolayı yalnızlık içinde ah edip inlediğini gören Şâvûr, Şîrîn'e yardım eder ve Şîrîn'i Husrev'in has otağına aldırır. Şîrîn'in otağdan çıktığını gören Şah, onun eline ayağına buseler kondurur, Şah'ın daha fazla ileri gitmesini istemeyen Şîrîn'in yüzünün asılması üzerine Şah, Şîrîn'e nikaâhsız dokunmayacağına yemin eder ve nikâh kıyılır. Firâkî'de ise Şîrîn'in yalnızlık içinde ağlayıp inlediğini bir elçi vasıtasıyla haber alan Husrev, Şîrîn'i nikâhına alıp Medayin'e getirmeye karar verir.

Husrev ve Şîrîn'in nikâhının kıyılışını ayrıntılı ve etraflı bir biçimde anlatan Nizâmî ve Şeyhî'ye karşın Firâkî nikâhın ülkenin ileri gelenlerinin katılımıyla kıyıldığını iki beyit içinde bildirmekle yetinir (2376-2377).

Şeyhî'nin *Husrev ü Şîrîn*'inde hikâye bölümü Husrev ve Şîrîn'in evlenmeleri ile son bulur. Firâkî'nin eserindeki hikâye bölümü Şîrûye'nin Husrev'i öldürmesinin ardından Şîrîn'in Husrev'in tabutu başında intiharı ile tamamlanır.

Firâkî'nin metninde Husrev ile Şîrîn evlendikten sonra Husrev günlerini Şîrîn ile birlikte ayş ü işret içinde geçirir. Bu esnada da Husrev'in ülkeyi yönetmesi için vekil olarak tayin ettiği vali, yaptığı zulümlerle halkı bezdirmiş, ülkenin ileri gelenleri de yaşananlardan dolayı rahatsızlık duymaktadır. Firâkî, metninde Şîrûye vakasına girmeden evvel çizdiği bu manzara ile Şîrûye vakasına geçişi sağlar. Çünkü Firâkî'nin metninde Şîrûye'nin Husrev'i öldürmesindeki temel neden Şîrîn'e sahip olma arzudur. Ülkenin ileri gelenlerinin ülke yönetiminden el çeken Husrev'in yerini artık Şîrûye'nin alması gerektiği yolundaki telkinleri, Şîrîn'i elde etmek isteyen Şîrûye tarafından geçerli bir bahane olarak kullanılır. Nizâmî'nin *Husrev ü Şîrîn*'inde ise Husrev'in yerine tayin ettiği bir vali ya da bu valinin ülke yönetimindeki zalim tutumu gibi hususlar yoktur. Husrev, ateşgedede zamanının tümünü ibadetle geçirmeye karar verince tahtına Şîrûye oturur, daha sonra Husrev'i zincire vurdurur arkasından da onu öldürür.

Firâkî'nin metninde Husrev'in Hz. Muhammed'in mektubunu yırtması Şîrûye vakasından önce gerçekleşir. Daha sonra Şîrûye ortaya çıkar ve Husrev'i öldürür. Nizâmî'nin *Husrev ü Şîrîn*'inde ise Şîrûye vakası tamamlanıp Şîrîn, Husrev'in mezarı başında can verdikten sonra Husrev'in rüyada Hz. Peygamber'i gördüğünden, Hz. Peygamber tarafından yazdırılmış bir mektubun Husrev'e ulaştığından ve Husrev'in bu mektubu yırttığından bahsedilir. Firâkî, Şîrûye vakasını ve Husrev'in Hz. Peygamber'in mektubunu yırtmasını, Nizâmî'den farklı bir sıralama içinde önce mektubun yırtılması daha sonra Şîrûye vakası biçiminde işler.

Firâkî'nin *Husrev ü Şîrîn*'inde Husrev'in babasıyla arası açıldığı için Medayin'den Ermen'e kaçması, Şîrîn'in Husrev'i bulmak için Şebdiz üzerinde yola çıkması, Şîrîn'in

Husrev'i bulmak için Medayin'e gelmesi, Medayin'e geldiğinde Husrev'in haremdeki kadınlarının ona havası kötü bir yerde bir kasr yaptırmaları, Şâvûr'un Şîrîn'i Ermen'e götürmesi hiç işlenmeyen tamamen atlanan olay halkalarıdır.

Firâkî'nin *Husrev ü Şîrîn*'inde Şîrîn'in Medayin'e ilk gelişi, Husrev'in tahta çıktıktan sonra Şîrîn'i görmek için gittiği Ermen'de uzun süre kendisini konuk eden Şîrîn'i Medayin'e davet etmesi üzerine gerçekleşir. Husrev'in Ermen'i ziyareti Nizâmî ve Şeyhî'de işlendiği gibi Behrâm'a yenildiği için Ermen'e kaçmak zorunda kaldığından değil, sadece Şîrîn'i ziyaret içindir. Firâkî'de Ermen'e dönen Şîrîn'in hükümdar oluşundan da söz edilmez. Ferhâd'ın ve Mehin Bânû'nun ölümü üzerine Ermen'e dönen Şîrîn'in hasretine dayanamayan Husrev, Ermen'de Şîrîn'i bir kez daha ziyaret eder. Şîrîn'in kendisine yüz vermemesi üzerine İsfahan'a Şeker'i görmek için giden Husrev'in Şîrîn'i unutamaması üzerine Medayin'de nikâh kıyılır.

3.4. MESNEVİLERİN HATİME BÖLÜMLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

Mesnevinin hatime bölümü *Münâcât Be-Dergâh-ı Kâdî'l-Hâcât* (2746-2761), *Be-Pâyân resîden-i ĩn Şeb-i Kâdr-i 'Anber-Feşân ve Ber-Âmeden-i Şubh-ı Sa'âdet Ez Maṭla'-ı Ümîd-vârî-i Hoceste-Zebân* (2762-2817) başlıklarından oluşur. Münâcât bölümü, şairin Allah'tan dünya hevesini gönlünden çıkarması ve her iki dünyada da kendisine kurtuluşu nasip etmesi yolundaki samimi yakarışını son derece akıcı ve kıvrak bir dilin kullanıldığı özellikle eksilteli cümlelerle kurulmuş beyitlerin arka arkaya getirilmesi yoluyla akışın hızlandırıldığı ve beyitler arasındaki anlam geçişlerinin kolayca sağlandığı beyitler olarak dikkati çekmektedir. *Be-Pâyân resîden-i ĩn Şeb-i Kâdr-i 'Anber-Feşân ve Ber-Âmeden-i Şubh-ı Sa'âdet Ez Maṭla'-ı Ümîd-vârî-i Hoceste-Zebân* (2762-2817) başlıklı son bölümün 2762-2774. beyitler arasını şair, eserinin ve şairliğinin övgüsüne ayırmış, özellikle kelamının bîkr-i mani oluşu yani özgünlüğünü vurguladığı ifadelerini, Nizâmî'nin de görse beğenisini dile getireceğinin altını çizdikten sonra 2775. beyitten son beyit olan 2817. beyite kadarki kısımda sırasıyla önce eseri

sunduğu İbrahim Paşa'nın övgüsüne yer verir, Paşa'nın eserine iltifat etmesi arzusunun dile getirir. Şairlik kudretine rağmen kıymetinin bilinmediğinden ve hak ettiği değeri göremediğinden şikâyet eden şair, İbrahim Paşa'nın eserine iltifat göstermesi durumunda talihinin de değişeceğine inanmaktadır. İbrahim Paşa'dan umduğu desteği bulabilirse bir *Şeh-nâme* yazma hatta Nizâmî'nin hamsesine de “el vurma” niyetinde olduğunu açıklar. Eserini yazarken üstat kabul ettiği iki şairin (Nizâmî ve Şeyhî) izinde meydana getirdiği eserin köhne bir yapının yenilenmesi olarak da düşünülebileceğini açıkladıktan sonra devrin padişahı Kanuni Sultan Süleyman ve veziriazam İbrahim Paşa'ya dua ile eseri tamamlar.

Nizâmî'nin eserinin hatime bölümü içinde ise 4 başlık ve 273 beyit bulunmaktadır. Bunlar sırasıyla *Enderz ve Hatm-i Kitâb* (Nasihat ev Kitabın Sonu), *Nikûhiş-i Husûdân* (Çekemeyenler Hakkında), *Ṭaleb Kerden-i Kızıl Şâh Hakîm Nizâmî-râ* (Tuğrul Şah'ın Hekim Nizâmî'yi Çağırması), *Te'essüf-i Ber-Merg-i Şemsüddîn-i Muhammed-i Cihân Pehlevân* (Şemsüddin Muhammed Cihan Pehlivan'ın ölümüne Acıma) olarak sıralanmaktadır.

3.5. MESNEVİLERİN KAHRAMANLAR AÇISINDAN

KARŞILAŞTIRILMASI

Firâkî'nin eserinde Nizâmî'deki Bârbed, Nigîsâ, Frengis, Süheyl, 'Acab-nûş, Felek-nâz, Hemîlâ, Semen-türk, Gevher-mülk, Huten Hâtûn, Perî-zâd; Şeyhî'deki Bârbed, Nigîsâ, Humâyûn, Gul-endâm, Perî-zâd, Semen-simâ, Huten Hâtûn, Dil-şâd, Dil-ârâm, Cihân-baht, Şeker-nâz, Şeh-nevâz ve Şeyhî ile Nizâmî'deki ortak kahramanlardan Meryem bulunmamaktadır.

Görüldüğü gibi Firâkî eserinde diğer iki *Husrev ü Şîrîn* mesnevisinde de ana kahraman rolünü üstlenmiş olan kişilere yer vermekle yetinmiştir. Firâkî'nin eserinde kahramanlar açısından tek farklı ismin Şîrîn'in dayesi olarak mesnevi içindeki gemi yolculuğu

sahnesinde Husrev ile Şîrîn arasında ara buluculuk rolünü üstlenmiş olan Şîrîn'in kendisine hitabında daye ismini kullandığı figür olduğu görülür.

Gammazlar, Husrev ve Şîrîn'in maiyetindeki figüratif kişilikler yine her üç mesnevinin de ortak kahramanları durumundadır.

Husrev	Husrev	Husrev
Hürmüz	Hürmüz	Hürmüz
Şîrîn	Şîrîn	Şîrîn
Büzürgümmîd	Buzurgümîd	Büzürgümmîd
Şâpûr	Şâpûr (Şâvûr)	Şâbûr (Şâvûr)
Şebdîz	Şebdîz	Şebdîz
Mehîn Bânû	Mehîn Bânû	Mehîn Bânû
Behrâm-ı Çübîn	Behrâm-ı Çöbîn	Behrâm Çüpîn
-	Sâye Hân	-
Bârbed	Bârbed	-
Nigîsâ	Nigîsâ	-
Frengis, Süheyl, ^ç Aceb-nüş,	Humâyûn, Gul-endâm,	-
Felek-nâz, Hemîlâ, Semen-	Perî-zâd, Semensimâ,	-
türk, Gevher-mülk, Huten	Huten Hâtûn, Dil-şâd, Dil-	-
Hâtûn, Perî-zâd	ârâm, Cihân-baht, Şeker-	-
	nâz, Şeh-nevâz	-
Meryem	Meryem	-
Ferhâd	Ferhâd	Ferhâd
Şeker	Şeker	-
Şirûye	Şirûye	Şirûye
Nizâmî	Şeyhî	Firâkî

3.6. MESNEVİLERİN BÖLÜM BAŞLIKLARI VAKA KURGUSU VE OLAY ÖRGÜSÜ AÇISINDAN KARŞILAŞTIRILMASI

Firâkî'de de hikâye, Şeyhî ve Nizâmî'ninkine koştur biçimde Nuşinrevân-ı Âdil'in ölümü ve Hürmüz'ün tahta çıkması ile başlar.

Bir beyit içinde Nuşirevan'ın ölümü, takip eden beyitte de Hürmüz'ün tahta oturduğu haber verilir. Devam eden 13 beyit içinde özellikle Hürmüz Şah'ın adaletinden ve halkının nasıl zenginleştirdiğinden ve halkının adeta yoksulluğun adını unutacak kadar müreffeh bir yaşam sürdüğünden söz edilir. Bu bölüm Nizâmî'de 3, Şeyhî'de 8 beyittir. Hürmüz'ün oğul hasreti Nizâmî'de 2 beyit, Şeyhî'de 6 beyit, Firâkî'de 10 beyit içinde anlatılır.

Nizâmî'de *Şifât-ı Büzüğümmîd* ve Şeyhî'de *Be-Mu'allim Dâden-i Hürmüz Husrev-Râ ve Şifât-ı Büzüğümid* (Büzüğümmîd'in Vasfına Dair) ayrı bir başlık bulunurken Firâkî'de Büzüğümmîd'in vasfı için ayrı bir başlık bulunmaz.

Firâkî'nin metninde, Husrev'in tavsifinin yapıldığı beyitleri *Pervâz Kerden-i Pervîz Mânend-i Şeh-bâz be-Âheng-i Şayd* başlığı altında tabiat tasvirine yer verilen 29 beyit takip eder. Şeyhî'de bu bölüm *Be-Şahra Reften-i Husrev Be-Resm-i Şikâr* başlığı altında ve 22 beyit içinde işlenir; Bu 22 beyit içinde Şeyhî, Husrev'in av meclisini tasvir eder, tabiat tasviri bu av meclisi tasviri içine serpiştirilmiş şekilde, yan unsur olarak ele alınır. Firâkî ise 29 beyitin tamamını sadece tabiatın güzelliğini tablolştırma gayesi içinde manzara resmi çizmek için kullanır. Nizâmî'de ise bu bölüm bulunmamaktadır.

Siyâset Kerden-i Pervîz Be-Gulâm-ı Hîş (Pervîz'in Kölesini Cezalandırması) başlığı, Firâkî'nin metninde 468-499. beyitler arasında işlenir. Nizâmî, Firâkî'de ve Şeyhî'de ayrı başlıklar altında ele alınan Husrev'in avlanmasının ve Hürmüz tarafından cezalandırılmasının anlatıldığı bölümleri tek başlık altında *İşret-i Husrev der-murğzâr*

ve *Siyāset-i Hürmüz* adıyla birleştirerek ele alır. Şeyhî, Husrev'in Hürmüz tarafından cezalandırıldığı bölümü, *Siyāset Fermūden-i Hurmuz Husrev-Rā* başlığı altında 22 beyit içinde işler (891-912.) Bu bölüm Şeyhî'de Nizâmî'ninkinin bire bir tercümesi biçimindedir; ancak Firâkî bu bölümü de farklı bir kurgu ile ele almıştır.

Sözkonusu bölümün sonunda Şeyhî'nin metninde Nizâmî'ninkinin bire bir tercümesi olan 7 beyitlik (908-914) nasihat bölümü yer alır. Bu bölümde her iki şairin de üslubunu belirleyen, klasik takrir yöntemidir. Her iki şair de olanları nakleder; Firâkî ise nasihat bölümünü tercümesinde yararlandığı iki şairden farklı bir yapıda kurgulamıştır: Firâkî, anlatmak yerine, okurun Husrev'i kendi ağzından dinlemesini ister ve Husrev'le okuru başbaşa bırakır. Burada konuşan artık şair değil adaleti sağlamaktaki kararlılığını halka duyurmak niyetinde olan Husrev'in kendisidir. Kölesine gereken cezayı veren ve adaleti sağlayan Husrev, bu olayın ardından şehre telallar salar ve şair tam da bu kısımda aradan çekilir. Böylelikle -sadece iki beyitten ibaret de olsa (487- 488)- akıcı ve canlı bir hitap bölümü oluşturulmuştur. Firâkî'nin söz konusu nasihat bölümündeki orijinalliği yakaladığı tek nokta bu değildir. Devlet yönetimdekilerin yoksulun hakkını koruma hususundaki kayıtsızlığını eleştiren, oldukça da sert ifadelerle yöneticilere yüklenen şairin burada kullandığı ifadeler Nizâmî ve Şeyhî'ninkine paraleldir; fakat bu eleştirel ifadelerden sonra Firâkî diğer iki şairden farklı olarak sözü aynı zamanda sultan da olan Süleyman Peygamber'e getirir ve nasıl Süleyman Peygamber, ifritleri vasıtasıyla olan biten ne varsa hepsinden haberdar olabildiyse Kanuni Sultan Süleyman'ın da Sadrazam İbrahim Paşa vasıtasıyla memleketinde mağdur olan kim varsa hepsinden haberdar olduğunu söyler ve bu ikisinin cihanın cism ü canı olduğunu söyleyerek saltanatlarının daim olması dileğiyle bölümü sonlandırır.

Firâkî, kurguda Nizâmî ve Şeyhî'den ayrıldığı için Nizâmî'deki *Şefîc-engîhten-i Husrev Pîrân-Rā Piş-i Peder* (Husrev'in, ihtiyarları babasına şefaathçi göndermesi), *Be-H'âb Dîden-i Husrev Niyâ-yı H'î ş Enüşîrevân-Rā* (Husrev'in rüyada dedesi Enüşîrevân'ı görmesi); Şeyhî'deki *Peşîmân Şuden-i Husrev Ez Kâr-ı Hod ve Şefîc-*

Āverden-i Piş-i Peder (Husrev'in yaptığı işten pişman olması ve babasına şefaatçi göndermesi) ve *Şıfat-ı Şeb ve Diden-i Husrev Nüşinrevân-Râ Der-Ĥ'âb* (Gecenin vasfı ve Husrev'in rüyasında Nüşinrevân'ı görmesi) başlıkları Firâkî'nin metninde yer almaz. Nizâmî ve Şeyhî'deki bu bölümlere karşılık Firâkî'de *Güşâden-i Hürmüz Dürc-i Pend-râ ve Müzeyyen Sâhten-i Güş-ı Ferzend-râ* (Hürmüz'ün öğüt mücevherinin kutusunu açması ve oğul kulağını süslemesi) başlığı bulunur.

Firâkî'nin metnindeki *Çâşnî Sâhten-i Şâbūr Şeker-Şîrîn-i Şür-engîz-râ ve Çeşâniden-i ez-Ān Şeh-zâde-i Pervîz-râ* (Şapur'un Dertli Şîrîn'in Şekerine Tat Vermesi ve Ondan Şehzade Perviz'e Tattırması) başlığı Nizâmî'deki *Hikâyet-Kerden-i Şâpūr Ez-Şîrîn ü Şebdîz* (Şapur'un Şîrîn ve Şebdiz'den Bahsetmesi) başlığı ile *Vaşf-ı Cemâl-i Şîrîn* (Şîrîn'in güzelliğinin vasfı), *Reften-i Şâpūr Der-Ermen Be-Ṭaleb-i Şîrîn* (Şapur'un Şîrîn'i istemek için Ermen'e gitmesi), *Nemüden-i Şâpūr Şüret-i Husrev-Râ Bâr-ı Evvel* (Şapur'un Şîrîn'in resmini birinci defa göstermesi), *Nemüden-i Şâpūr Şüret-i Husrev-râ Bâr-ı Duvum* (Şapur'un Şîrîn'in resmini ikinci kez göstermesi), *Nemüden-i Şâpūr Şüret-i Husrev-râ Bâr-ı Sivum* (Şapur'un Şîrîn'in resmini üçüncü kez göstermesi) başlıklarını Şeyhî'deki *Haber Dâden-i Şâvūr Husrev-râ ez-Ahvâl-i Şîrîn* (Şâvūr'un Husrev'e Şîrîn'in ahvalinden haber vermesi), *Firistâden-i Husrev Şâvūr-râ Be-Ṭaleb-i Şîrîn* (Husrev'in Şâvūr'u Şîrîn'e göndermesi), *Cevâb Dâden-i Şâvūr Husrev-râ ve Reften-i Ū Be-Süy-ı Ermen Maṭla'-ı Dâstân ve Nemüden-i Şâpūr Şüret-i Husrev-râ be-Şîrîn Bâr-ı Evvel, Nemüden-i Şâpūr Şüret-i Husrev-râ be-Şîrîn Bâr-ı Duvum, Nemüden-i Şâpūr Şüret-i Husrev-râ be-Şîrîn Bâr-ı Sivum* başlıklarını kapsayacak biçimde kurgulanmıştır.

Nişâniden-i Şâbūr Nihâl-i Muḥabbet-i Husrev-râ der-Dil-i Şîrîn (Şapur'un Husrev'in aşk fidanını Şîrîn'in Gönlünde Dikmesi) 631.-699. beyitleri kapsar. Nizâmî'de bu bölüm *Nemüden-i Şâpūr Şüret-i Husrev-râ Bâr-ı Evvel, Nemüden-i Şâpūr Şüret-i Husrev-râ Bâr-ı Duvum, Nemüden-i Şâpūr Şüret-i Husrev-râ Bâr-ı Sivum* başlıkları altında 98 beyit içinde işlenir.

Şeyhî’de bu bölüm *Maṭla‘-ı Dāstān ve Nemūden-i Şāpūr Şūret-i Husrev-rā be-Şīrīn Bār-ı Evvel*, *Nemūden-i Şāpūr Şūret-i Husrev-rā be-Şīrīn Bār-ı Duvum*, *Nemūden-i Şāpūr Şūret-i Husrev-rā be-Şīrīn Bār-ı Sivum* başlıkları altında 1168-1305. beyitler arasında işlenir.

Firākî’nin metninde bu bölümde iki olay halkası işlenmiştir. Bunlardan ilki kimselerin yüzünü görmeye muktedir olamadıkları Şīrīn’in yüzünü Şāvūr’un kurduğu düzenle resmetmeyi başarması, ikincisi de Şāvūr’un çizdiği resmi kazara elinden kaçırıp resmin Şīrīn’in eline geçmesiyle Şīrīn’in Husrev’in aşkına düşmesidir. Bu iki olay halkası ve bu olay halkaları içinde yer alan motifler Nizâmî ve Şeyhî’nin eserlerinde yoktur.

Nigāšten-i Şābūr Şūret-i Āfet-engiz-i Şīrīn der-Levḥa-yı Dil-i Endūh-gīn-i Husrev (Şabur’un Bela Çıkaran Şīrīn’in Yüzünü Husrev’in Sıkıntılı Gönül Levhasında Resmetmesi): Bu bölümde Şāvūr, Şīrīn’in hayali resmini çizer ve Husrev’e bu resmi gösterir. Resmin etkisiyle kendinden geçen ve çaresizlik içinde kıvranan Husrev’e bilge kimseler, gönül gamının ancak şarap neşesiyle giderilebileceğini öğütler, bunun üzerine Husrevane meclis kurulur ve günlerce devam eden işret meclisi Husrev’in şarabın etkisine karşı koyamayacak derecede kendinden geçmesi ve uykuya teslim olmasıyla son bulur. Bu bölüm başlığı Nizâmî’de ve Şeyhî’de yoktur.

Nizâmî’deki *Peydā-Şuden-i Şāpūr* ve Şeyhî’deki *Peydā-Şuden-i Şāvūr Be-Şīrīn* ve *Kıssa-i Husrev Goften* başlığı da Firākî’de yer almaz. Nizâmî’deki *Gurīhten-i Şīrīn Ez-Nezd-i Mehīn Bānū Be-Medāyin*, Şeyhî’deki *Şıfat-ı Şeb ve H’ āsten-i Şīrīn Şebdiz-rā Ez-Mehīn Bānū*, *Şıfat-ı Rūz* ve *Gurīhten-i Şīrīn Ez-Ermen Be-Süy-ı Medāyin*, *Ender Ahvāl-i Şīrīn Der Ğurbet* başlıkları bulunmaz.

Firākî’nin metnindeki *Şikār Reften-i Ān Şīr-Zāde-i Bişe-i Şecā‘at ve Resīden-i Be-Ān Turfe-Müşgīn-i Ğazāl-i Şahrā-yı Melāḥat* (Yiğitlik Ormanının O Aslan Oğlunun Ava Gitmesi ve Güzellik Çölünün Taze Misk Kokulu Ceylanına Ulaşması) başlığını taşıyan

bölüm 69 beyit tutarındadır ve Firâkî bu bölümde Nizâmî ve Şeyhî'dekinden farklı motifler kullanarak bilindik kurguyu farklı bir biçime sokmuştur. Husrev'in gönlündeki aşk acısını ve gamını unutmak için aslan avına çıkması Nizâmî'de yer almaz; Şeyhî'de bu sahne Şîrîn'e aittir, yani Şîrîn'in maiyetindeki güzellerle birlikte aslan avına çıkması biçiminde tezahür eder . Bir başka farklı motif ise Husrev'in av sırasında bir ceylanı avlamak için ceylanın peşine düşmesi, avını yakalama heyecanı içindeki Husrev'in takip ettiği ahunun Husrev'i hiç bilmediği bir yere götürmesi Husrev'in buradan kurtulmak için Şebdiz'in sırtında günlerce yol gitmesi ve en sonunda Derbent şehrinin sahiline ulaştığında yarı baygın şekilde kendini sahil kenarında uykuya teslim etmesi biçimindedir. *Resîden-i Ān Dürr-i Yegâne Be-Şadef-i Zevrağ-ı Hilâl-Reftâr* (O Tek İncinin Hilal Gidişli Kayığın İncisine Ulaşması) başlığı yukarıdaki bölüm başlığını takip eden bölümün adıdır.

Firâkî'nin Nizâmî ve Şeyhî'nin metinleriyle kıyasladığımızda olay örgüsünde yarattığı bir başka farklılık da *Resîden-i Ān Dürr-i Yegâne Be-Şadef-i Zevrağ-ı Hilâl-Reftâr* başlığını taşıyan bölümde görülmektedir; farklılık iki âşığın birbirlerini ilk kez gördüğü sahneyi Firâkî'nin söz konusu bu bölümde diğer iki şairden farklı tasarlamasıdır. Nizâmî'de ve Şeyhî'de Husrev ve Şîrîn birbirlerini ilk kez Şîrîn'in yıkandığı çeşme başında görür; Firâkî'de ise çok eziyetli bir deniz yolculuğundan sonra sahile ulaşan Şîrîn, orada uyumakta olan Husrev'i görür ; âşıkların ilk karşılaşması bu şekildedir. Firâkî, diğer iki şairden farklı olarak çizdiği bu sahneyi kurgularken tabii olarak olay zincirini diğer iki şairden farklı biçimde kurgulamıştır. Acısını unutmak için aslan avına çıkan ve bu sırada bir ahunun peşine takılarak günlerce yol giden ve sonunda bir sahile ulaşan Husrev'e karşılık aşk acısını günden güne daha çok hisseden ve bu acıyı biraz olsun hafifletmeye çalışan Şîrîn, çözümü dadısıyla dertleşip bir deniz yolculuğuna çıkmakta bulur, karada bulamadığı huzuru denizin azgın dalgaları arasında arayan güzel Şîrîn, çok uzun ve zorlu bir yolculuğun ardından Husrev'in baygın şekilde uzandığı sahile ulaşır. İki âşık günlerce sohbet edip başlarından geçenleri birbirlerine anlatırlar,

bu bölümün sonunda Husrev'in babasının ölümünü haber alması, kurgu içinde önemli düğüm noktalarından birini oluşturan gelişmelerden biri durumundadır. Olay zincirini Nizâmî ve Şeyhî'den farklı biçime sokan Firâkî, Nizâmî'deki *Endâm Şesten Şîrîn Der Çeşme-i Âb* ve arkasından gelen *Dîden-i Husrev Şîrîn-Râ Der Çeşmesâr* bölümlerini; Şeyhî'deki *Resîden-i Şîrîn Be-Çeşmesâr*, *Maṭla'ı-Dâstân*, *Gurihten-i Husrev Ez-Havf-i Hurmuz* ve *Resîden-i Ū Be-Şîrîn Der Çeşmesâr* başlıklarını kullanmamıştır. Görüldüğü gibi Firâkî'de Husrev'in babasıyla taht mücadelesine girdiği bölüm yer almaz. Husrev'in babasının ölümünü haber alması Firâkî'de diğer iki metinle karşılaştırıldığında daha erken bir aşamada gerçekleşir. Nizâmî'deki *Resîden-i Şîrîn Be-Müşküy-ı Husrev Der Medâyin*, *Kerden-i Kūşk Beray-ı Şîrîn*, *Resîden-i Husrev Be-Ermen Nezd-i Mehîn Bânū*, *Meclis-i Bezm-i Husrev* ve *Bâz-Âmeden-i Şâpūr*, *Reften-i Şâpūr Diğer bâr Be-Ṭaleb-i Şîrîn*, başlıkları Şeyhî'deki *Resîden-i Şîrîn Der Medâyin Be-Müşküy-ı Husrev*, *Binâ Kerden-i Kaşr Ez Beray-ı Şîrîn*, *Resîden-i Husrev Be-Cânib-i Ermen Be-Mihmânî-i Mehîn Bânū*, *Şıfat-ı Şeb* ve *Resîden-i Şāvūr Be-Hîdmet-i Husrev Der Zemîn-i Ermen*, *Reften-i Şāvūr Diğer bâr Be-Ṭaleb-i Şîrîn Be-Medâyin* başlıkları Firâkî'de bulunmaz, Firâkî bu bölümleri işlememiştir.

Olay örgüsünü farklılaştıran Firâkî, Husrev'in babasının ölümünü haber aldığı bölümden sonra *Fürüzân Kerden-i Husrev Ateş-i Sūzân-ı Kîne-râ* ve *Ḥîme-vâr-ı Sūhten-i Behrâm-ı Çüpîne-Râ* (Husrev'in İntikamın Yakıcı Ateşiyle Alevlenmesi ve Behrâm-ı Çupin'i Çıra Gibi Yakması) başlığına yer verir. 74 beyitlik bölümde Husrev'in Behrâm-ı Çüpîn ile olan mücadelesi, Husrev'in galibiyeti işlenir. Firâkî, Şeyhî'nin *Resîden-i Haber-i Çeşm-Kenden-i Hurmuz Be-Huşrev*, *Maṭla'ı-Dâstân* ve *Rucū'-ı Be-Aḥvâl-i Hurmuz* ve *Ḳışsa-i Behrâm-ı Çöbîn*, *Ḳışsa-i Behrâm-ı Çöbîn* ve *Firistâden-i Hurmuz Vey-Râ Be-Ceng-i Sâye Hân*, *Şıfat-ı Rûm* ve *İstimâlet Dâden-i Behrâm-ı Çöbîn Leşker-Râ*, *Ḳuşten-i Behrâm-ı Çöbîn Sâye Hân -Râ*, *Firistâden-i Behrâm Puser-i Sâye Hân-Râ Be-Hurmuz* ve *Beşâret Kerden-i Hezîmet-i Leşker-i Hıṭâ*, *İtâb-nâme Firistâden-i Hurmuz Behrâm-ı Çöbîn-Râ*, *Âşî Şüden-i Behrâm Be-Hurmuz*

ve *Nişesten-i Ū Ber Taht-ı Horasan, Hal Kerden-i Umerā-yı ‘Acem Hurmuz-Ra Ez Taht ve Nā-Binā Kerden-i Ū-Ra* başlıkları altında ayrıntısıyla anlattığı Behrām-ı Çūpīn vakasını yüzeysel olarak işlemiştir. Nizâmî ve Şeyhî’nin metinlerinde işlenen ve Nizâmî’de *Gurîhten-i Husrev Ez-Behrām-ı Çübīn* ve *Ceng-i Husrev Bā-Behrām* ve *Gurîhten-i Behrām* başlığı altında ele alınan olaylar zinciri Firâkî’de yer almaz; daha evvel belirtildiği gibi Firâkî, bu vakayı Husrev ve Behrām’ın savaş meydanındaki mücadelesini tablolaştırarak ve bu sahneyi Husrev’in zaferi ile sonlandırarak işlemiş ve bu sahnenin dışında herhangi başka bir yerde Behrām’ı kurguya dahil etmemiştir.

Babasının ölümünü haber alan ve daha sonra asi Behrām ile mücadelesini zaferle sonuçlandırıp babasının yerine tahta çıkan Husrev’e Şîrîn’in yazdığı taziye mektubuna ayrı bir bölüm içinde yer veren Firâkî, bu bölümün başlığını *Nāme Nüvišten-i Şîrîn-i Şūr-engīz Der-Vefāt-ı Peder-i Pervīz* (Perviz’in Babasının Ölümü Üzerine Dertli Şîrîn’in Mektup Yazması) olarak belirler ve 46 beyit tutarındaki bu bölüm içinde Şîrîn’in Husrev’e yazdığı mektubun içeriğini Şîrîn’in ağzından Husrev’e hitap biçimindeki bir üslupla okura iletir. Nizâmî ve Şeyhî’de Şîrîn’den Husrev’e taziye amaçlı yazılmış bir mektup bulunmadığı gibi böyle bir bölüm başlığına da rastlanmaz.

Olay örgüsünü önemli ölçüde değiştiren Firâkî yukarıda yer verdiğimiz mektup bölümünü âşıkların tekrar bir araya gelmelerinde bir vesile olarak kullanır. *Resîden-i Ta‘vîz-i Bâzū-yı Murād Be-Dest-i Husrev-i Ferîdūn-nihād ve Pervāz Kerden-i Kumrî-i Nālān be-Sūy-ı Ān Sehî-Serv-i Hīramān* (Feridun Tabiatlı Husrev’in Eline İstek Kuvvetinin Muskasının Ulaşması ve Ağlayan Kumrunun O Düzgün Salınışlı Servinin Yanına Ulaşması) başlıklı bölüm, Husrev’in Şîrîn’in mektubunu almasıyla başlar. Mektup eline geçtikten sonra Husrev’in gönül yarası tazelenir ve sevgilisini görebilme arzusu önüne geçilemez bir hâl alan Husrev derhâl sevgilisini görebilmek için Ermen ülkesine doğru yola çıkar. Nizâmî ve Şeyhî’de Şāvūr’un Şîrîn’i köşküden alarak Ermen’e getirmesiyle gerçekleşen âşıkların buluşması Firâkî’de Husrev’in Ermen ülkesini ziyaretiyle gerçekleşir. Böylelikle Firâkî bu bölümde Şeyhî’deki *Matla‘-ı*

Dāstān ve Bāz Āvurden-i Şāvūr Şîrîn-Rā Be-Ermen başlığını ve Nizâmî'deki *Bāz Āvurden-i Şāvūr Şîrîn-Rā Piş-i Mehîñ-Bānū* bölümlerini farklı bir yorumla işlemiştir. Firâkî'nin metninde Husrev'e seferi bahar mevsimine ertelemesi için telkinde bulunan Şāvūr'un da diğer iki şairin metni içindekinden farklı bir role büründürüldüğünü de belirtmek gerekmektedir.

Nizâmî ve Şeyhî'de yukarıdaki olay halkasını takip eden halka, Husrev'le Şîrîn'in av yerinde buluşmasıdır. Nizâmî'de *Be-hem Resîden-i Husrev ü Şîrîn Der Şikârgâh*, Şeyhî'de *Resîden-i Husrev ü Şîrîn Be-Yek-Diger Der Şikârgâh* başlığı altında işlenen bu olay Firâkî'nin metninde yer almaz.

Nizâmî'de *Enderez u Sevgend Dâden-i Mehîñ Bānū Şîrîn-Rā*, Şeyhî'de *Pend Dâden-i Mehîñ Bānū Şîrîn-Rā Der Halvet* başlıkları altında işlenen bölümün Firâkî'nin metnindeki adı *Duhter-i Mehîñ Bānū Hil'at-ı Fâhîr-i Mestûrî-rā Be- Endâze-i Kâmet-i Kıyâmet-i Ān Serv-i Sehî-Bālā* (Mehîñ Bānū'nun İffetliliğin Övünç Hilatını O Düzgün Salınışlı Servinin Boyuna Dikmesi) dir. Firâkî bu bölümü Nizâmî ve Şeyhî'nin metinlerindeki paralel biçimde ele almıştır; ancak diğer iki şairin ayrı bölüm başlıkları biçiminde verdiği Husrev ve Şîrîn'in beraber avlandıkları bölümü, Firâkî bu bölümün sonlarına doğru tanzim ettiği birkaç beyit içine sıkıştırılmıştır. Yine bu bölümün son 15 beyti, Husrev'in Şîrîn'i Medayin'e davet edişi, Şîrîn'in bu daveti kabul edişi ve Medayin'e gelişini işlemek için ayrılmıştır.

Bu bölümün arkasından gelen Nizâmî'deki *Çevgān Bahten-i Husrev Bā-Şîrîn* Şeyhî'deki *Gūy Bahten-i Husrev Bā-Şîrîn Der Meydān* başlıklarını içeren bölümler Firâkî'nin metninde bulunmaz.

Duhter-i Mehîñ Bānū Hil'at-ı Fâhîr-i Mestûrî-rā be-Endâze-i Kâmet-i Kıyâmet-i Ān Serv-i Sehî-Bālā başlıklı bölümü Firâkî'de *Fütâden-i Murğ-ı Dil-i Ferhâd Miskîn Be-Dām-ı Zülf-i Ānber-bār-ı Şîrîn* (Zavallı Ferhâd'ın Gönül Kuşunun Şîrîn'in Amber

Yüklü Zülfünün Tuzağına Düşmesi) başlıklı bölüm takip eder. 29 beyitlik bu bölümde hikâyenin diğer önemli kahramanı olan Ferhâd'ın ansızın Şîrîn'i görmesi ve ona âşık olup Mecnun'a dönmesiyle kurguya dahil oluşu anlatılır. Bu bölüm Nizâmî'de *Āğaz-ı 'Aşk-ı Ferhâd*, Şeyhî'de *Kuh-ken Taleb Kerden-i Şîrîn Ez-Behr-i Kenden-i Cüy-ı Şîr* başlığını taşır. Firâkî'nin metninde Ferhâd'ın hikâyeye kadrosuna Nizâmî ve Şeyhî'dekinden çok daha erken bir dönemde dâhil olması neticesinde Firâkî'nin metnindeki olay örgüsünün Nizâmî ve Şeyhî'deki kurgudan farklı bir yolda ilerlemesi kaçınılmazdır. Bir başka deyişle Nizâmî ve Şeyhî'nin metinlerinde Ferhâd'ı hikâyeye dâhil edene kadar işledikleri bölümleri Firâkî olay örgüsü dışında bırakmıştır. Bu nedenle Nizâmî'deki *Şıfat-ı Bahâr* ve *'Ays-ı Husrev ü Şîrîn*, *Şîr Kuşten-i Husrev Der Bezmgâh*, *Efsâne Goften-i Husrev ü Şîrîn ü Şâpûr ü Duhterân*, *Āzurden-i Husrev Ez Şîrîn* ve *Reften-i Be-Cânib-i Rûm*, *Pâsuḥ-ı Şîrîn*, *Pâsuḥ Dâden-i Husrev Şîrîn Râ*, *Pâsuḥ-ı Şîrîn Husrev-Râ*, *Lâbuh Kerden-i Husrev Piş-i Şîrîn*, *Lâbe Kerden-i Husrev Piş-i Şîrîn*, *Ceng-i Husrev Bâ- Behrâm* ve *Gurihten-i Behrâm*, *Ber-Taht Nişesten-i Husrev Be-Medâyin Bâr-ı Duvum*, *Nâliden-i Şîrîn Der-Cüdâyi-i Husrev*, *Vaşıyet Kerden-i Mehîn Bânü Şîrîn Râ*, *Nişesten-i Şîrîn Be-Pâdşâhî*, *Āmeden Şîrîn Be-Medâyin*, *Āgehi-i Husrev Ez-Merg-i Behrâm-ı Çübîn*, *Bezm-Ārâyi-i Husrev*, *Şefa'at Kerden-i Husrev Piş-i Meryem Ez-Şîrîn*, *Firistâden-i Husrev Şâpûr-Râ Be-Taleb-i Şîrîn*, *'İtâb Kerden-i Şîrîn Be-Şâpûr* başlıkları Şeyhî'deki *Şıfat-ı Bahâr* ve *Meclis-i 'İşret Sahten-i Husrev Bâ-Şîrîn*, *Ġazel Ḥ' ânden-i Bârbed Ez-Zebân-ı Husrev Be-Münâsib-i Hâl*, *Meşnevî*, *Ġazel Ḥ' ânden-i Nigîsâ Ez-Zebân-ı Şîrîn Be-Münâsib-i Hâl*, *Meşnevî*, *Ġazel Ḥ' ânden-i Bârbed Ez-Zebân-ı Husrev Be-Münâsib-i Hâl*, *Ġazel Ḥ' ânden-i Nigîsâ Ez-Zebân-ı Şîrîn Be-Münâsib-i Hâl*, *Şıfat-ı Şeb* ve *İcâzet Talebiden-i Şîrîn Ez Husrev*, *Reften-i Husrev Bâ-Şîrîn Be-Temâşâ-yı Āb-ı Aras* ve *Şîr-Kuşten-i Husrev*, *Ġazel Ḥ' ânden-i Bârbed Ez-Zebân-ı Husrev Be-Münâsib-i Hâl*, *Meşnevî*, *Ġazel Ḥ' ânden-i Nigîsâ Ez-Zebân-ı Şîrîn Be-Münâsib-i Hâl*, *Meşnevî*, *Meclis Sâhten-i Husrev Bâ-Şîrîn Der Şeb-i Meh-tâb* ve *Meşel Zeden-i Duhterân*, *Ġazel Ḥ' ânden-i Bârbed Ez-Zebân-ı Husrev Be-Münâsib-i Hâl*, *Ġazel Ḥ' ânden-i Nigîsâ Ez-Zebân-ı Şîrîn Be-Münâsib-i Hâl*, *Meşnevî*, *Meşel*

Zeden-i Humāyūn, Meşel Zeden-i Gul-Endām, Meşel Zeden-i Perī-zād, Meşel Zeden-i Semen-Sīmā, Meşel Zeden-i Hutun-Hātūn, Meşel Zeden-i Dil-şād, Meşel Zeden-i Dil-Ārām, Meşel Zeden-i Cihān-baht, Meşel Zeden-i Şeker-Nāz, Meşel Zeden-i Şeh-Nevāz, Meşel Zeden-i Şāvūr, Meşel Zeden-i Şīrīn, Meşel Zeden-i Husrev, Şıfat-ı Şeb ve ‘İşret Kerden-i Hurev Bā-Şīrin, ‘İtāb Kerden-i Husrev u Şīrīn Bā-Yek-Diger, Cevāb Dāden-i Şīrīn Husrev-Rā, Bāz Mukāleme Kerden-i Husrev Bā-Şīrīn, Bāz Cevāb Dāden-i Şīrīn Husrev-Rā, Bāz Tazarru‘ Kerden-i Husrev Şīrīn Rā, Cevāb Dāden-i Şīrīn Husrev-Rā Be-Tarīk-i Ser-zeniş ve Be-Hişm Reften-i Husrev Ez Piş-i Şīrīn, Maṭla‘-ı Dāstān ve Ahvāl-i Husrev Der Ğurbet, Ğazel H’ ānden-i Husrev Der Ğurbet Ez Haşret-i Şīrīn, Meşnevi, Resīden-i Husrev Deyr-i Naştūr Rāhib, Resīden-i Husrev Be-Çayser-i Rūm ve Sīteden-i Meryem-Rā Be-Zenī, Reften-i Husrev Be-‘Azm-i Behrām-ı Çöbīn, Şıfat-ı Şeb ve Ārāmīden-i Leşker Her Du Cānib, Şıfat-ı Rūz ve Muşāf Kerden-i Husrev Bā-Behrām-ı Çöbīn ve Hezīmet-i Leşker-i Ū, Nişesten-i Husrev Be-Pād-şāhī Bār-ı Duvum ve İstikāmet Giriften-i Ū, Zārī Kerden-i Husrev Der Haşret-i Şīrīn, Ğazel H’ ānden-i Bārbed Ez-Zebān-ı Husrev Be-Munāsib-i Hāl, Maṭla‘-ı Dāstān, Ğazel Goften-i Şīrīn Be-Munāsib-i Hāl, Meşnevi, Vefāt Kerden-i Mehīn Bānū, Ğazel H’ ānden-i Mehīn Bānū Be-Munāsib-i Hāl, Meşnevi, Ber-Taht Nişesten-i Şīrīn, İntikāl Kerden-i Şīrīn Ez Diyār-ı Ermen Be-Kaşr, Ğazel Goften-i Şīrīn Der Haşret-i Husrev, Meşnevi, Şıfat-ı Rūz ve Nişesten-i Husrev Be-Tāk-ı Kısra ve Şunīden-i Vefāt-ı Behrām, Resīden-i Husrev ve Resānīden-i Beşāret-i Şīrīn, Ğazel Goften-i Şāvūr Ez-Zebān-ı Şīrīn Be-Husrev, Meşnevi, Ğazel Goften-i Bārbed Ez-Zebān-ı Husrev, Meşnevi, Meşnevi, Şıfat-ı Şeb ve Şefā‘at Kerden-i Husrev Ez-Meryem Şīrīn-Rā başlıkları Firākī’nin metninde yoktur. Firākī’deki Üstād Taleb-Kerden-i Şīrīn Berāy-ı Āmeden-i Şīr (Süt Gelmesi İçin Şīrīn’in Üstat Talep Etmesi) başlıklı 18 beyitlik bölümün Şeyhî’nin metnindeki karşılığı Mukāleme Kerden-i Şīrīn Bā-Ferhād Der Bāb-ı Cüy-ı Şīr başlığıdır. Nizāmi’deki Āğaz-ı ‘Aşk-ı Ferhād başlığı Şeyhî ve Firākī’nin ayrı bir bölüm olarak tanzim ettikleri bu bölümü de içermektedir.

Kūh Kenden-i Ferhād-ı Endūhgīn Be-Nāḥun Tīşe-i Elmās-Pişe Rūy-ı Gerd-Ālūd-ı Zemīn-Rā Dicle-i Ḥūn Saḥten ez-Dīde-i Ḥunābe-Feşān-ı Cūy-ı Şīr-i Şīrīn-rā (Gamlı Ferhād'ın Tırnakla Elmas Saplı Keserle Zeminin Tozlu Yüzünü Şīrīn'in Süt Irmağını Kanlı Su Saçan Gözünden Kan Diclesine Çevirmesi) başlığı 62 beyitten oluşmaktadır. Bu bölüm Nizâmî'nin *Āmeden-i Şīrīn Be-Temāşā-yı Ferhād ve Zārī Kerden-i Ferhād Ez-'Aşk-ı Şīrīn* Şeyhî'deki *Şahrā Giriften-i Ferhād Der-'İşk-ı Şīrīn* başlıklarının içeriğini kapsayacak biçimde tanzim edilmiştir.

Firâkî'nin metninde yukarıdaki bölümü takip eden bölüm başlığı *Be-Münāzarā Kerden-i Ḥusrev Be-Ān Mu' tekif-i Künc-i Şabūrī ve Giriftār-Şuden-i Ān Yūsuf-Şıfat-ı Zelīhā nādīde Be-Meşakḳat-i Tengnā-yı Çāh-ı Dūrī* (Tahammül Köşesinin O Münzevisiyle Husrev'in Tartışması ve Ayrılık Kuyusunun Darlığının Sıkıntısına Zeliha Görmemiş O Yusuf Sıfatlının Tutuklu Kalması) adını taşır ve 104 beyit içermektedir. Firâkî bu bölümü Nizâmî'deki *Āgāhī Yāften-i Ḥusrev Ez-'Aşk-ı Ferhād, Rāy Zeden-i Ḥusrev Der- Kār-ı Ferhād, Taleb Kerden-i Ḥusrev Ferhād-Rā* başlıklarını; Şeyhî'deki *Ġazel Goften-i Ferhād Be-Munāsib-i Ḥāl, Kāşid Firistāden-i Ḥusrev Be-Ferhād, Şıfat-ı Rūz ve Yāften-i Kāşid-ı Ḥusrev Ferhād-Rā, Ġazel Goften-i Ferhād Be-Munāsib-i Ḥāl, Meşnevī, Āmeden-i Ferhād Be-Ḥusrev ve Su'āl u Cevāb-ı Ḥusrev Ferhād-Rā* bölümlerini içerecek biçimde düzenlemiştir. Fakat Firâkî bu bölümün içine Nizâmî ve Şeyhî'de yer almayan bir olay halkası eklemiştir: Ferhād'ın verdiği cevaplardan ötürü çok öfkelenen Husrev, adamlarına Ferhād'ı bir dağ üzerindeki Babil kuyusuna kapattırır. Bu farklı olay halkasını ekleyen Firâkî, metinde bu bölümün arkasından gelen bölümü de tabii olarak Nizâmî ve Şeyhî'dekinden farklı bir içerik ve başlıkla düzenler. Firâkî'de bu bölümü takip eden bölüm *Ber-Āmeden-i Āftāb-ı Tālī' Ān Tīre-i Şeb ve Ḥalāş Yāften-i ez-Çāh* (O Gecenin Karanlığına Talih Güneşinin Doğması ve Kuyudan Kurtulması) başlığını taşır ve 148 beyitlik bu bölüm Nizâmî ve Şeyhî'de bulunmamaktadır.

Firâkî, *Kūh Kenden-i Ferhād-ı Ġamgīn ü Nā-şād Kūh-ı Bīsūtūn-rā be-Tīşe-i Pūlād* (Kederli ve Mutsuz Ferhād'ın Çelik Keserle Bīsūtūn Dağını Kazması) başlıklı bu

bölümle Nizâmî ve Şeyhî'dekine paralel olay örgüsünü tekrar kurar. 64 beyitlik bu bölüm Nizâmî'deki *Küh-Kenden-i Ferhād ve Zārî-i Ū* Şeyhî'deki *Nubişten-i Ferhād Şüret-i Şîrîn-Rā Ber-Seng, Meşgûl Şuden-i Ferhād Be-Küh-Kenden ve Zārî Kerden-i Ū* başlıklarını karşılayacak şekildedir.

Firâkî'nin metninde bir sonraki bölüm *Tāze Sāhten-i Ān Şehāb-ı Mekremet-i Giyāh-ı Pejmürde-i Bîsutûn-rā ve Feşānden-i ber-Ān Şadef-i Muḥabbet-i Kaṭarāt-ı Dürr-i Mekkûn-Rā* (O cömertlik Bulutunun Bîsutûn'un Pejmürde Otunu Yeşertmesi ve O Gizli İncinin Damlalarının Aşk Sadefi Üzerine Saçması) başlığını taşır. 118 beyitlik bu bölüm Nizâmî'deki *Reften-i Şîrîn Be-Küh-ı Bîsutûn ve Saḳaṭ Şuden-i Esb-i Vey* Şeyhî'deki *Reften-i Şîrîn Be-Küh-ı Bîsutûn Be-Dîden-i Ferhād* başlıkları ile olay örgüsü bakımından paralellik gösterir; ancak Nizâmî'nin anlattığı Şîrîn'in atının ayağının sakatlandığı bölüm Firâkî'de yoktur.

Şikesten-i Şîşe-i 'Ömr-i Ferhād-ı Maḥzûn ez-Ḥārḥâ-yı Ḥāristān-ı Bîsutûn (Bîsutûn'un Dikenliğinin Dikenlerinden Mahzun Ferhād'ın Ömür Şişesinin Kırılması) adını taşıyan 163 beyitlik bölüm Nizâmî'deki *Āgāhî-i Ḥusrev Ez-Reften-i Şîrîn Nezd-i Ferhād* Şeyhî'deki *Meşveret Kerden-i Ḥusrev Bā-Emîrān Der-Tebāh-Kerden-i Ferhād ve Firistāden-i Pîr-Zenî, Şunîden-i Şîrîn Vefāt-ı Ferhād ve 'Azā Giriften-i Ū* başlıklarını içermektedir. Mehîn Bānū'nun ölümü ve Şîrîn'in Mehîn Bānū'nun ölümünü haber almasını da Firâkî bu bölüm içine yerleştirmiştir.

Nāme Nüvişten-i Ḥusrev be-Ṭarîḳ-i Serzeniş der-Vefāt-ı Ferhād be-ān Serv-i Nā-şād (Ferhād'ın Ölümü Üzerine Husrev'in O Mutsuz Serviye Sitem Yollu Mektup Yazması) başlıklı bölüm Nizâmî'deki *Ta'ziyet nāme-i Ḥusrev Be-Şîrîn Ez-Rāh-ı Ṭanz* Şeyhî'deki *Maṭla'-ı Dāstān ve Ta'ziyet-nāme Firistāden-i Ḥusrev Be-Şîrîn Be-Ṭarîḳ-ı Ṭanz* bölümleri ile paralel bir olay örgüsü içermektedir; fakat Firâkî, Husrev'in mektubunun Şîrîn'e ulaşmasını *Resîden-i Nāme-i Şehryār be-Şîrîn-i Şeker-Güftār* (Padişahın Mektubunun Tatlı Dilli Şîrîn'e Ulaşması) adını taşıyanayrı bir bölüm içinde işlemiştir.

Cevâb Nüvişten-i Şîrîn Nâme-i Pervîz-râ ve Resâniden-i be-Câmeş-i ân Cüllâb-ı Zehr-âmîz-râ (Perviz'in Mektubuna Şîrîn'in Cevap Yazması ve O Zehirle Karışık Gülsuyu Kadehini Ulaştırması) başlığı Firâkî'nin metninde Şîrîn'in Husrev'in mektubuna cevap verdiği 38 beyitlik bölümü içermektedir. Nizâmî ve Şeyhî'de bu bölüm Firâkî'den farklı olarak Şîrîn'in Meryem'in ölümü üzerine Husrev'e yazdığı mektup olarak yer alır. Nizâmî'deki *Morden-i Meryem* ve *Ta'ziyet nâme-i Şîrîn Be-Husrev Der Murg-i Meryem Ez-Râh-ı Bâd-Efrâz*, Şeyhî'deki *Vefât Kerden-i Meryem ve Ta'ziyet-Nâme Nubişten-i Şîrîn Husrev-Râ Be-Tarîk-i Tanz* bölümleri Firâkî'de işlenmemiştir.

Firâkî'nin metninde yukarıdaki bölümün ardından birbirini takip eden iki bölümden ilki olan 91 beyitlik *Reften-i Nesîm-i Seherî be-Cânib-i Çemengeh* (Seher Rüzgârının Çimenlik Tarafına Gitmesi) ve arkasından gelen 83 beyitlik *Resîden-i Şeh-bâz-ı Tübâ-Şikâr be-Cevlângâh-ı ân Zibâ-yı Tezerv-i Hoş-refîâr* (Temiz Avlı Doğanın Hoş Salınışlı O Güzel Sülünün Dolaşma Yerine Ulaşması) bölümleri Nizâmî ve Şeyhî'de çok daha ileriki bölümlerde karşımıza çıkar. Bu bölüm Nizâmî'de *Reften-i Husrev Süy-ı Kaşr-ı Şîrîn Be-Behâne-i Şikâr* ; Şeyhî'de *'Azm Kerden-i Husrev Be-Behâne-i Şikâr Be-Cânib-i Kaşr-ı Şîrîn, Âmeden-i Husrev Ser-Mest Be-Der-i Kaşr-ı Şîrîn* başlığı altında işlenir. Firâkî, Nizâmî ve Şeyhî'deki olay örgüsünden farklı bir kurgu oluşturduğu için Nizâmî'nin işlediği *Şıfat-ı Dâd u Deheş-i Husrev, Be-Mey Nişesten-i Husrev Ber-Taht-ı Taqdîs, Tenhâ Mânden-i Şîrîn ve Zârî Kerden Vey, Sitâyiş-i Şubhğâh*; Şeyhî'nin işlediği *Firistâden-i Husrev Şävür-Râ Be-Şîrîn ve 'İtâb Kerden-i Şîrîn Be-Şävür, Hikâyet Kerden Şävür Mu'âtebe-i Şîrîn Be-Husrev, Bâz-Dâşten-i Husrev Şävür-Râ Ez-Muşâhabet-i Şîrîn ve Zârî Kerden-i Ū, Ender Şıfat-ı Şeb-i Firâk u Tenhâyî, Hiţâb Kerden-i Şîrîn Be-Şem', Hiţâb Kerden-i Şîrîn Be-Pervâne, Şıfat-ı Şubh ve Münâcât Kerden-i Şîrîn Bârî Ta'âlâ, Kaşîde Ender Munâcât, Meşnevî, Maţla'-ı Dâstân* bölümlerini atlar. Diğer iki şair bu bölümleri işledikten sonra Husrev'in av bahanesiyle Şîrîn'in kasrına gittiği bölümü işler.

Firâkî'de Bâz-geşten-i ân Husrev-i İskender-haşmet-i Teşne-leb Ez-Leb-i Çeşme-i Zindegânî ve Pervâz-Kerden-i Tuṭî-vâr be-Cânib-i Şekeristân-ı Sipâhânî (O İskender Haşmetli Susuz Kalmış Husrev'in Ölümsüzlük Çeşmesinin Dudağından Geri Dönmesi ve Papağan Gibi İsfahanlının Şeker Ülkesi Tarafına Uçması) başlıklı 78 beyitlik bölüm Nizâmî'de *Şuniden-i Husrev Evşâf-ı Şeker-i İspehânî-Râ; Reften-i Husrev Der-Işfahân Be-Temennâ-yı Şeker* ; Şeyhî'deki *Bâz-geşten-i Husrev Maḥzûn Ez Kaşr-ı Şîrîn ve Şikâyet Kerden-i Be-Şāvūr, Şuniden-i Husrev Vaşf-ı Şeker-Râ, Şoḥbet Kerden-i Husrev Bâ-Şeker* bölümlerini içermektedir.

Yukarıdaki bölümü takip eden bölüm Firâkî'de *Pejmürde Şuden-i Ân Tâze Gül-i Būstân-ı Zībāyî ez-Bî-i'tidālî-Semūmî-i Vādî-yi Nâ-Şekîbāyî* (O Güzellik Bahçesinin Taze Gülünün Sabırsızlığın İtidalsiz Zehirlerinden Perişan Olması) başlığı altında işlenir Bu bölüm Şeyhî'deki *Peşimân Şuden-i Şîrîn Ez-Bâz-Geşten-i Husrev ve Reften-i Ū Der-Pey-i Husrev* Nizâmî'deki *Peşimân Şuden-i Şîrîn Ez-Reften-i Husrev* bölümlerine karşılık gelmektedir. Firâkî bu bölüme geçerken Nizâmî'deki *Dîden-i Husrev Şîrîn-Râ ve Suḥan Ğoften Bâ-Şîrîn, Pâsuh Dâden-i Şîrîn Husrev-Râ, Pâsuh Dâden-i Husrev Şîrîn-Râ, Pâsuh-ı Husrev Şîrîn-Râ, Pâsuh Dâden-i Şîrîn Be-Husrev, Pâsuh Dâden-i Husrev Şîrîn-Râ, Pâsuh Dâden-i Şîrîn Husrev-Râ, Pâsuh-ı Husrev Şîrîn-Râ, Pâsuh Dâden-i Şîrîn Husrev-Râ* başlıklarını; Şeyhî'deki *Ğazel H' ânden-i Şîrîn Be-Munâsib-i Hâl, Meşnevî, Dîden-i Husrev Şîrîn-Râ ve Mukâleme Kerden-i Bâ- Ū, Cevâb Dâden-i Şîrîn Husrev-Râ, Bâz Lâbe Kerden-i Husrev Şîrîn-Râ, Bâz Cevâb Dâden-i Şîrîn Husrev-Râ, Bâz İ'âde Kerden-i Husrev İltimas-ı Şoḥbet Ez-Şîrîn, Bâz Cevâb Dâden-i Şîrîn Husrev-Râ, Bâz Lâbe Kerden-i Husrev Şîrîn-Râ, Bâz Cevâb Dâden-i Şîrîn Husrev-Râ* bölümlerini atlamıştır.

Firâkî'nin işlediği bir sonraki bölüm ise *Qırân Kerden-i Mâh-ı Āsmân-ı Sa'âdet be-Zühre-i Huçeste-Ṭulû'-ı Sipihr-i Leṭâfet* (Saadet Göğünün Ayının İncelik Göğünün Mübarek Doğumlu Zühresine Yaklaşması) başlığını taşır. Bu bölüm Nizâmî'de *Zifâf-ı Husrev ü Şîrîn* ; Şeyhî'de *Resîden-i Husrev u Şîrîn Be-Yek-Dîger, Tezvîc Kerden-i*

Husrev Şîrîn-Râ başlığını karşılamaktadır. Firâkî, Nizâmî'deki *H'âb Dîden-i Husrev ve Ta'bir-i Şâpûr*, *Meclis Ârâsten-i Husrev Der-Şikârgâh*, *Ġazel Goften-i Nikîsâ Ez-Zebân-ı Şîrîn*, *Served Goften-i Bârbed Ez-Zebân-ı Husrev*, *Served Goften-i Nikîsâ Ez-Zebân-ı Şîrîn*, *Bîrûn Âmeden Şîrîn Ez Hargâh*, *Âvurden-i Husrev Şîrîn-Râ Ez-Kaşr Be-Medâyin* bölümlerini; Şeyhî'deki *Şîfat-ı Rûz ve Bezm Ârâsten-i Husrev Ez-Seher Be-Yâd-ı Şîrîn*, *Ġazel H'ânden-i Nigîsâ Ez-Zebân-ı Şîrîn Be-Munâsib-i Hâl*, *Meşnevî*, *Ġazel H'ânden-i Bârbed Ez-Zebân-ı Husrev Be-Munâsib-i Hâl*, *Meşnevî*, *Ġazel H'ânden-i Nigîsâ Ez-Zebân-ı Şîrîn Be-Munâsib-i Hâl*, *Meşnevî*, *Ġazel H'ânden-i Bârbed Ez-Zebân-ı Husrev Be-Munâsib-i Hâl*, *Meşnevî*, *Goç Kerden-i Husrev Be-Medâyin*, *Şîfat-ı Rûz ve Cem' Kerden-i Husrev Buzurgân-ı Medâyin-Râ Ez-Behr-i 'Ors*, *Şîfat-ı Hazînehâ-yı Husrev*, *Şîfat -ı Taht-ı Husrev Ki Der-Tevârih-i Taberî Mez-kûrest*, *Şîfat-ı H'ân-ı Zerrîn-i Husrev*, *Âvurden-i Husrev Şîrîn-Râ Be-Devlet-Hâne-i Hod Be-Medâyin* bölümlerine yer vermez.

Firâkî'nin metnindeki *Berk-rîzân-ı ân Dü Tâze-Nihâl-i Bûstân-ı Civânî ez Tünd-i Bâd-ı Ecel der-Mevsim-i Bî-İ'tidâl-i Şarşar-ı Hazânî* (Gençlik Bahçesinin O İki Taze Fidanının Hazanın Sert Fırtınası Mevsiminde Ecel Fırtınasından Yaprak Dökmesi) başlığını taşıyan 88 beyitlik bölüm Nizâmî'deki *Nâme Nubişten-i Peyğamber Be-Husrev* başlığını kapsarken sıralanan bölümleri işlemez: *Enderez Şîrîn Husrev-Râ Der-Dâd u Dâniş*, *Su'âl ü Cevâb Husrev Bâ-Büzüggümmîd*, *Ecrâm-ı Kevâkib*, *Der-Bekâ-yı Cân*, *Çegû Negî Reften Cân Ez Cism*, *Der-Yâd Kerden Devre-i Zindegî Pes Ez-Murg*, *Der-Pâs Tündrestî Ez-Râh-ı İ'tidâl*, *Temşîl-i Mübed-i Duvum*, *Temşîl-i Mübed-i Suvum*, *Temşîl-i Mübed-i Çehârum*, *Der-Nübüvvet-i Peyğamber Ekrem*, *Goften-i Çihl Kışsa Ez-Kelîle ve Dimne Bâ-Çihl Nükte*, *Hikmet ü Enderez Serâyî Hakîm Nizâmî*.

Peydâ-Şoden-i Mu'cizât-ı Nebî Der-Helâk-i Mülk-i Husrev-i Ġabî (Akılsız Husrev'in Mülkünün Yok Oluşuyla Nebi'nin Mucizelerinin Gerçekleşmesi) başlığını taşıyan 139 beyitlik bölüm Nizâmî'deki *Şîfat-ı Şîrûye ve Encâm-ı Kâr-ı Husrev*, *Kuşten-i Şîrûye Husrev-Râ*, *Hâstegârî Şîrûye Şîrîn-Râ*, *Cân Dâden-i Şîrîn Der-Dahme-i Husrev*

bölümlerini kapsar. Firâkî Nizâmî'deki *Nişesten-i Husrev Be-Âteşhâne*, *Temşîl*, *Bîdâr Şuden-i Şîrîn*, *Nekûheş-i Cihân*, *Mî'râc-ı Peygamber* bölümlerini işlemez.

Şeyhî'nin metninde *Tezvic Kerden-i Husrev Şîrîn-Râ* bölümü olay örgüsü içindeki son olay halkasıdır. Şeyhî'deki *Maṭla'ı Dâstân ve Su'âl Kerden-i Husrev Ez Buzurgümîd Ma'rifet-i Bârî Te'âlâ*, *H'ânden-i Husrev Buzurgümîd-Râ Halvet-i Hâş ve Su'âl Kerden-i Ez-Ahṡâl-i Kevn u Fesâd*, *Cevâb Dâden-i Buzurgümîd Husrev-Râ Der-Ma'rifet-i Bârî Ta'âlâ*, *Su'âl Kerden-i Husrev Hakîm-Râ Ez Maḥlûḡ-ı Evvel*, *Cevâb Dâden-i Hâkîm Ez-Şifât-ı 'Aḡl-ı Kul*, *Ender Şifât-ı Nefs-i Kûl*, *Su'âl Kerden-i Husrev Hakîm-Râ Ez-Silsile-i Mevcûdât*, *Cevâb Dâden-i Hâkîm Husrev-Râ*, *Ender Şifât-ı Muḥaddid-i Cihât Ki Felek-ul-Eflâk H'ânend*, *Ender Şifât-ı Felek-ul-Burûc Ki Şevâbit Nîz Göyed*, *Ender Şifât-ı Seyyârât-ı Seb'a*, *Su'âl Kerden-i Husrev Buzurgümîd-Râ Ez 'Unşuriyyât*, *Beyân Kerden-i Hakîm Hâl-i Tabi'ıyyât-Râ*, *Ender Mizâc Kerden-i 'Anâşır ve Tevâlid-i Mevlûd* bölümleri Firâkî'de bulunmaz.

Firâkî, *Be-Payân-Resîden-i İn Şeb-i Ḳadr-i 'Anber-feşân ve ber-Âmeden-i Şubḡ-ı Sa'âdet ez Maṭla'ı Ümîd-vârî-i Ḥuceste-Zebân* (Amber Saçan Bu Kadir Gecesinde Sona Ermesi ve Saadet Sabahının Kutlu Dilliliğinin Umut Kaynağından Belirmesi) başlığını taşıyan 55 beyitlik bölüm ile eseri tamamlar. Bu bölüm, şairin eserini ve şairliğini övdüğü, eserin bitiş zamanını haber verdiği, eserini sunduğu kişinin İbrahim Paşa olduğunu açıkladığı ve eğer bu eser beğenilirse Nizâmî'nin hamsesini tercüme etme niyetini bildirdiği ve tabii ki İbrahim Paşa'ya dua ve iyi dileklerini sıraladığı bölümdür.

SONUÇ

Husrev ü Şîrîn mesnevileri, yenidenyazımlarının sayısı ve yüzyıllarca devam eden bir yenidenyazım geleneğini oluşturmaları açısından değerlendirildiğinde Osmanlı klasik edebiyatı mesnevi sahası şairleri arasında en çok rağbet gören çift kahramanlı aşk hikâyelerinin başında gelir. Kaynak metin Nizâmî'nin *Husrev ü Şîrîn*'i olmakla birlikte eserin Altınordu sahasında ilk kez Kıpçak Türkçesi ile XIV. yüzyılda kaleme alınmasının ardından yine aynı yüzyılda Anadolu sahasında yazılmış ilk *Husrev ü Şîrîn* metni olan Fahrî'nin *Husrev ü Şîrîn*'i ile karşılarız. Fahrî'nin eserini kaleme aldığı XIV. yüzyıl ortasından elde bulunan son *Husrev ü Şîrîn* mesnevisi olan Sâlim Efendinin XIX. yüzyıl başında kaleme aldığı *Husrev ü Şîrîn* mesnevisine kadar geçen üç buçuk asır içinde Anadolu sahasında Fahrî, Şeyhî, Ahmed Rıdvan, Âhî, Celîlî, Lami'î Çelebi, Rûmî, Sâlim tarafından yazılmış *Husrev ü Şîrîn* mesnevileri üzerinde araştırmacılar tarafından çalışılmıştır. Tezkirelerde *Husrev ü Şîrîn* yazdığı bildirilen kimi şairlerin eserleri ise bugün için kayıptır. Eski edebiyatın eleştirisinin de yapıldığı alanlar durumundaki tezkirelerin *Husrev ü Şîrîn* mesnevilerini ve eser sahiplerini değerlendirirken görüş birliği içinde oldukları bir konu da Anadolu sahasında *Husrev ü Şîrîn* yazan şairler içinde özellikle Şeyhî'nin bu türün en güzel eserini kaleme aldığı konusundaki değerlendirmedir. *Husrev ü Şîrîn* metinleri araştırmacılar tarafından değerlendirildiğinde araştırmacıların eserlerin edebî değeri konusunda vardıkları yargılar çoğunlukla tezkirecilerin hükümlerini doğrular biçimde ortaya çıkmaktadır. Buna göre yukarıda isimleri sıralanan Anadolu sahası *Husrev ü Şîrîn* şairlerinin Nizâmî kadar hatta Nizâmî'den daha çok Şeyhî'yi üstat kabul edip eserlerini Şeyhî'nin *Husrev ü Şîrîn*'i çizgisinde kaleme aldıkları bilinmektedir.

Osmanlı mesnevi sahasında *Husrev ü Şîrîn* yazma geleneğinin en revaçta olduğu yüzyıl XVI. yüzyıl olarak görünmektedir; en azından isimlerini bilebildiğimiz, müellifi belli olan dokuz *Husrev ü Şîrîn* metninden dördünün (Ahî'nin, Lami'î'nin, Ahmed

Rıdvan'ın, Hamidîzâde Celîlî'nin *Husrev ü Şîrîn*'leri) XVI. yüzyılda kaleme alındığı, eserler üzerinde çalışan araştırmacılar tarafından ortaya konmuştur.

XVI. yüzyılda yazılmış bir başka *Husrev ü Şîrîn* metni de Firâkî Abdurrahmân Çelebi'ye aittir. XVI. yüzyıl tezkirelerinin tamamında ismi zikredilmesine karşın *Husrev ü Şîrîn* adında bir eserin varlığından söz edilmeyen, verdiği eser sayısı bakımından velut bir şair olduğunun altı çizilmekle beraber tezkireciler tarafından şairliğinden pek de övgüyle sözedilmeyen -Gelibolulu Âlî'nin *Künhü'l Ahbâr*'ında kullandığı ifadeye göre şiipleri "vasat makulesi" olarak görülen- Firâkî Abdurrahman Çelebi'nin edebî kişiliğini yorumlarken tezkirecilerin sergiledikleri diğer bir ortak tavır da Firâkî'yi vaizliğini şairliğinin önüne geçirirerek değerlendirmiş olmalarıdır. Şiir mecmualarında kendisine ait olduğu tespit edilen ve tezkirecilerin şairliğini açıklamak için örnek olarak kullandıkları şiiplerden anlaşıldığı kadarıyla Firâkî, klasik edebiyat geleneği kültürüne hâkim bir şairdir. Klasik edebiyata ait mazmunları, mecazları bolca ve yerli yerinde kullanır. Belki de vaizliğinden gelen bir hazırcevaplık ve konuşma diline hâkim oluşun ve eser verdiği XVI. yüzyıl şiir dilinin tezahürü olarak da şiiplerinde konuşma dilinin rahatlığı kendisini hissettirmektedir.

Şiir mecmualarındaki ve araştırmacılar tarafından yayımlanmış şiiplerindeki dil kullanımına hâkim olan bu özelliğin direkt olarak tezimizin konusunu oluşturan *Husrev ü Şîrîn*'de de hâkim dil kullanımı olduğunun altını çizmek gerekir. Arapça, Farsça ve Türkçe kelimeleri oran açısından birbirine yakın bir sıklıkla kullandığını tespit ettiğimiz Firâkî'nin *Husrev ü Şîrîn*'inin belirgin dil özelliği konuşma dili kalıplarının kullanımının esere kattığı samimi havadır.

Dil ve üslup açısından değerlendirildiğinde şairin çok başarılı olduğu alanlardan birinin de edebî sanatlar olduğu görülür. Eserde edebî sanatlardan hüsn-i talil, tecahül-i arif, leffü neşr, istifham sanatının çok renkli ve başarılı kullanıldığı beyitlere rastladığımız gibi lafız sanatlarından özellikle cinas sanatını metnin neredeyse tamamına yayılacak

kadar yoğun kullanması ve cinaslı kafiyelerin kafiye türleri içinde başı çeken grubu oluşturması şairin eserin ses yönünü güçlendirme amaçlı tasarrufları içinde değerlendirilmelidir. Aliterasyon ve asonanslar konusunda da çok dikkatli ve özenli davrandığını gözlemlediğimiz şair, yinelemelerin her türünü kullanma hususunda da son derece başarılıdır. Hem vezin hem de anlam açısından uyumlu sözcüklerin beyit içine yerleştirilmesi olarak tanımlanan paralelizmin çok sayıda örneğinin yer aldığı eser, paralel söyleyişler açısından da dikkati çekmektedir. Asonans ve aliterasyon konusundaki tavrı da şairin, anlamın ses ile bütünleşmesinin yarattığı uyuma gösterdiği özeni kanıtlar niteliktedir. Vezin olarak kıvrak ve hareketli bir kalıp olarak bilinen *mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün* kalıbını kullanması da şairin söyleyişte hareketli ve canlı bir havayı yakalama amacına uygun düşecek bir tercih biçiminde değerlendirilebilirse de eserin içinde farklı bir nazım şeklinin ve farklı bir ölçünün kullanılmamış olması eserin ahengini sekteye uğratan bir eksiklik olarak da yorumlanabilir. Kafiye konusuna gösterdiği özen şairin eserin ses yönünü kuvvetlendirmek için başvurduğu yollardan bir diğeridir. Eserin ses yönünü güçlendirmek için gösterdiği tüm bu özene rağmen aruz kusurları olarak ifade edilen imale, zihaf, med, vasl gibi kullanımlar çağdaşı pek çok şair gibi Firâkî'nin eserinde de bulunmaktadır.

Eserdeki dil kullanımını genel olarak değerlendirildiğinde eserin dilinin sade oluşu en başta üzerinde durulması gereken husustur. Kolay anlaşılan, zorlanmamış, doğal ve rahat söyleyişin hâkim olduğu eserde pek çok beyit ilave bir yoruma ihtiyaç bırakmayacak kadar açık anlamları ifade etmektedir. Söyleyişin bu kadar rahat, anlamın bu derece açık olduğu beyitler hayal, duygu ve etkileyicilik bakımından değerlendirildiğinde ise bu bölümlerin kimi zaman orta düzeyin üzerine pek çıkamadığı görülmektedir. Bu durum şairin tahkiyede başarılı fakat edebî dili kullanma konusunda ortalama bir düzeyde kaldığı olarak da yorumlanabilir.

Konuşma dilini kullanmadaki mahareti, şairin mutlaka vaizliğinin esere yansıyan bir başka tezahürü şeklinde yorumlanabilecek olan vaaz ve nasihat etme olanağı bulduğu

anda bu fırsatı kullanmaktan asla geri durmayıp sözü uzatmaya kadar varan nasihat üslubunu ağırlıkla esere soktuğu bölümlerde bile okuru sıkmayan canlı bir hava yaratmasına olanak tanımıştır. Şairin deyimler yanında atasözlerini dönüştürerek ya da kelâm-ı kibar olarak ifade edilen özdeyiş değerindeki söyleyişleri ve bu yolla ürettiği özgün ifadeleri kullanarak yarattığı halk diline yakın, rahat, doğal söyleyiş ve bu yolla ürettiği özgün ifadeleri metne ayrı bir değer katmıştır. Söz konusu dil kullanımı özellikleri şairin üslubununun da en belirgin yönlerini oluşturmaktadır.

Nizâmî ve Şeyhî'nin eserleriyle karşılaştırıldığında Firâkî'nin *Husrev ü Şîrîn*'inde konuyu ya da kurguyu baştan sona değiştirme yolunda bir müdahalede bulunulmadığı; ancak özellikle Ferhad vakasının işlendiği bölümde Ferhad'ın kuyuya hapsedilmesi, kuyudan kurtulmayı başarması, yer altındaki lal taşlarının tamamını yeryüzüne çıkarması, Şîrîn'in dadısıyla birlikte bir deniz yolculuğuna çıkması, iki âşığın birbirini tanımalarının bu deniz yolculuğu sırasında gerçekleşmesi gibi bazı bölümler diğer iki şairin eserinde bulunmayan, Firâkî'nin kurguyu değiştirdiği bölümlerdir.

Firâkî'nin eserinin merkez kişisi de diğer *Husrev ü Şîrîn*'lerde olduğu gibi Husrev'dir. Hikâye Husrev'in doğumuyla başlar, ölümüyle sona erer. Husrev'in doğumunun ardından on dört yaşına kadar geçirdiği gelişim ve aldığı eğitim sürecinin anlatıldığı kısım eser içinde 18 beyitlik bir bölümü kapsarken eserde aksiyon, Husrev'in Şâbûr'dan dinlediği hikâyenin etkisiyle Şîrîn'e âşık olmasıyla başlar ve iki âşığın kavuşma yolunda karşılarına çıkan engelleri aşması ve evlenmesi sonrası Husrev'in oğlu Şîrûye tarafından öldürülmesinin arkasından Şîrîn'in intiharı ile sona erer. Nizâmî ve Şeyhî'nin hikâyesindeki kalabalık şahıs kadrosu Firâkî'nin *Husrev ü Şîrîn*'inde sayıca azalmıştır. Diğer iki mesnevîde bulunmayan sadece Firâkî'nin *Husrev ü Şîrîn*'inde adına rastladığımız tek kahraman ise Şîrîn'in dadısı olarak adı geçen kadın kahramandır.

Eser içinde özellikle Ferhad'ın Şîrîn'e âşık olmasıyla başlayan ve Ferhâd'ın ölümüyle sona eren bölüm, hem lirizm hem de anlamın sesle bütünleştiği çok güçlü söyleyişleri

içinde barındırması açısından dikkat çekmektedir. Bu bölüme hikâye içinde en geniş yeri ayırmış olması şairin Ferhâd olayına ayrı bir önem ve özen gösterdiği şeklinde de yorumlanabilir.

Mesnevi kahramanlarını kendi dilinden dinleyebildiğimiz bölümler olarak da nitelenebilecek iç monolog ve iç diyalog bölümleri metinde dil ve üslubun en etkili kullanıldığı bölümler olarak dikkati çekmektedir.

Mesnevide zaman belirsizdir. Olayların takvim zamanı açısından karşılığını bulmak imkânsızdır. Zaman kırılmalarına rastlamadığımız eserde zaman sıçramaları ise özetleme tekniği ile gerçekleştirilmiştir.

Mesnevide şairin üslup açısından çok başarılı olduğu bölümlerden biri de mesnevi içinde çizilen akşam, sabah, yaz, kış, bahar, hazan, düğün, savaş, işret ve eğlence meclislerinin resmedildiği tablolarıdır. Bu tabloların kurgu içindeki olaylarla bağlantılı olarak eser içine yerleştirilmiş olması, çizilen manzaraları daha da anlamlı kılmaktadır. Örneğin, kahramanlar bahar mevsiminde âşık olur, canlılığın yerini yok oluşa bıraktığı hazan mevsiminde kahramanlar da ölümü yaşar.

Nizâmî'nin kaynak metni ile Şeyhî'nin ve Firâkî'nin eserleri beyit sayısı açısından karşılaştırıldığında Firâkî'nin eserinin diğer iki eserin yarısından daha az bir hacme sahip olduğu tespit edilmiştir. Firâkî'nin eserden bahsederken kullandığı tefsir ifadesi:

Yazup tefsîr-i nev bu köhne şuhfa
İletgil Āşaf-ı devrâna tuhfe (378)

tercüme karşılığı kullanılmakla beraber kaynak metnin açımlandığı yenidenyazım ifadesini de düşündürmektedir. Gerçi Firâkî'nin eserinin Nizâmî ve Şeyhî'nin eserlerinin yarı hacmine sahip oluşu, diğer iki esere bir katkısının olamayacağı ya da diğerlerinden fazla bir şey söyleyemeyeceği düşüncesini ilk anda akla getirirse de diğer

iki eserle karşılaştırıldığında şairin “tefsir” olarak ifade ettiği açıklamayı kaynak metindeki kurguya ait her noktada yapmaya kalkışmadığı kendince önemli gördüğü bölümlere müdahalede bulunduğu, özellikle bazı bölümlerde şairlik iddiasını diğer iki şairden daha farklı ve/ya çok söyleyerek kanıtlamaya çalıştığı görülür. Zaten şairin eseri diğerlerinin yarısı hacmine indirmesinin izahı da bu olmalıdır

Sonuç olarak Firâkî'nin eseri üzerine yapılan inceleme çalışması ve bu incelemenin bir parçası durumundaki diğer iki kaynak eserle yapılan karşılaştırma çalışması göstermektedir ki Firâkî'nin XVI. yüzyıla ait olan bu yenidenyazımı şairin eserin içinde fahriye bölümü olarak nitelenebilecek bölümde;

Bi-ḥamdu'llāh ki mühlet virdi gerdūn
Çıkdardum baḥr-i dilden dūr-i meknūn

Suḥan siriştesine dizdüm anı
Nuḳūş-ı Mānī gibi yazdum anı

Söze şol veche virdüm intizāmı
Pesend iderdi görse ger Nizāmī

Müzeyyen eyledüm bir bāğ-ı zībā
Kim anuñ her giyāḥı şāḥ-ı Tūbā

Ḳodum anda hezārān perde-i nūr
Ki her bir perdenüñ altında biñ ḥūr

Niçe ḥūrī ma'ānī- zāde-i fikr
Ḳamu Meryem gibi düşīze vü bīkr

Cevāhir kim var idi kān-ı dilde
Dür-i nā-süfteler 'ummān-ı dilde (2762-2768)

Nizāmī ḳanda ve sen ḳanda miskīn
Diye tā nazmuña inşāf ü taḥsīn

Olursañ nazm ile 'ālem ferīdi
Olamazsın daḥı Şeyḫī müridi

Niçe Şeyhî sūhan mülkinde sultān
Kemine çākeri Ḥassān u Selmān

Degül nazm idüp olmuş kışsa-perdāz
‘Ayān itmiş cihāna sırr-ı i‘cāz

Ne i‘cāz ol Mesihādan dem urmuş
Göñüller yaresine merhem urmuş (2794-2798)

mısralarıyla dile getirdiği gibi Nizâmî ve Şeyhî’yle yazınsal alanda bir boy ölçüşebilme denemesidir; şairin yine bu bölümde kendi sınırlarının ve şairlik yeteneğinin farkında oluşu biçiminde de yorumlanabilecek mütevazı duruşun doğru bir tavır olduğu ortadadır. Belirttiğimiz gibi şair bir denemeye girişmiştir, ortaya çıkan alt metin Nizâmî ve Şeyhî’nin metinlerini aşacak düzeyde bir edebî seviyeyi haiz olmamakla birlikte samimi, canlı, akıcı bir konuşma üslubunun hâkim oluşuyla kendini farkettilen, akıcı en önemlisi de şairinin sesini diğer iki şairin sesi arasında duyabileceğimiz kadar özgün bir eserdir.

4.BÖLÜM METİN

HUSREV Ü ŞİRİN

4.1.NÜSHA TANITIMI

Bilinen tek nüshası Macar Bilimler Akademisi Kütüphanesi'ndeki Türkçe El Yazmaları Kataloğunda TÖRÖK, O.254 demirbaş numarasıyla ve *Husrev-nâme-i Firâkî* adıyla kayıtlı bulunan yazma hakkında katalogta şu açıklamalara yer verilmektedir:

C. 1; varak sayısı: 1+98+1; satır sayısı:15; çift sütun; k.b.205x115 mm. y. b. 140x67 mm. Deri cilt, şemsesi gömmeli, zencirekli miklepli; fiziki durumu iyi. Kağıt: filigranlı; yazı: nesih; mürekkep rengi siyah; ser-levha yaldızlı ve mavi süslü, eserin adı ser-levha ortasında kırmızı mürekkeple yazılı. Bütün sayfalarda şiirlerin etrafı yaldızlı çerçeveli; takip kelimesi var (Parlatır, 2007, s. 106).

4.2.NÜSHANIN YAZIM ÖZELLİKLERİ VE ÇEVİRİ YAZILI METNİN

HAZIRLANMASINDA İZLENEN YOL

Firâkî'ye ait *Husrev ü Şîrîn* mesnevisinin çeviri yazılı metni hazırlanırken aşağıdaki kurallara uyulmuştur:

1. Metin hazırlanırken *Husrev ü Şîrîn*'in Macar Bilimler Akademisi Kütüphanesi'ndeki Türkçe El Yazmaları Kataloğunda TÖRÖK, O.254 demirbaş numarasıyla ve *Husrev-nâme-i Firâkî* adıyla kayıtlı olan tek nüshası kullanılmıştır.
2. Metnin çeviri yazısı hazırlanırken Prof. Dr. İsmail Ünver'in (1993, s. 51-89) "Çevriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler" başlıklı makalesinde teklif edilen yazımlara büyük ölçüde uyulmuştur.

3. Türkçe sözcüklerde ve eklerde anlam farkı yaratmayan değişiklikler dipnotlarda gösterilmemiş; söz konusu değişiklikler metin üzerinde [] işareti içine alınmıştır. Çeviri yazıda eski yazılı metindeki anlam ve vezin açısından metne uymayan ve müstensih hatasından kaynaklandığı düşünülen yanlış yazılmış sözcüklerin doğru olduğu düşünülen biçimlerine yer verilmiş ve sözcüğün düzeltilen biçimi [] işareti içine alınarak eski yazılı metinde yer alan ve yanlış yazıldığını düşündüğümüz şekli (:) işareti ile ayrılması yoluyla dipnotta gösterilmiştir.
4. Metinde okunamayan sözcükler sıra nokta ile (.....); okunuşundan şüphe edilen sözcükler ise sonuna konulan soru işareti (?) ile gösterilmiştir.
5. Vezin gereği oluşan ses düşmeleri (') kesme işareti ile gösterilmiştir.
6. Vezni bozuk olan mısralar dipnotta belirtilmiştir.
7. Kur'an-ı Kerim'den yapılan alıntılar metinde italik harflerle yazılmış bunlara ait açıklamalar dipnotta gösterilirken önce sure adı ve numarası yazılmış (/) işaretinden sonra ayet numarası belirtilmiştir (İsrâ, 17/70). Diğer dinî iktibaslardan açıklama gerektirenlerin açıklamaları da dipnotta verilmiştir. Metin içindeki Farsça beyit ve mısraların da Türkçe çevirisine dipnotta yer verilmiştir.
8. Arapça ve Farsça uzun ünlüler, vezin dolayısıyla kısa okunsalar bile daima uzunluk işaretiyle yazılmıştır.
9. Dilimize Farsça ve Arapçadan geçen bazı sözcükler Türkçedeki telaffuzları tercih edilerek kullanılmıştır.
10. “Āftāb, āsmān, āşkār, pādšāh, şehryār” gibi sözcüklerdeki medli okumadan kaynaklanan ses türemeleri çeviri yazıda gösterilmemiştir; ancak eski yazılı metinde bu sözcüklerin harekelendirilerek yazıldığı birkaç yerde bu yazım özelliği göz önünde bulundurulmuş ve harekelendirilmeden kaynaklanan ses türemesi çeviri yazıda gösterilmiştir.

11. Aslında hemzeli olan bazı kelimelerin yazımında hemze kullanılmamış, sözcükler “y” ünsüzü ile yazılmıştır: fā’ik-fāyik, dā’im-dāyim, kā’ināt-kāyinat gibi. Çeviri yazıda metindeki bu yazım özelliği korunmuştur.

12. Türkçe ekler, Eski Anadolu Türkçesinin özellikleri doğrultusunda okunmuştur. Bazı eklerin ve “ile/için” edatlarının çeviri yazıdaki gösteriminde şu noktalar göz önünde bulundurulmuştur:

- Gerindium eki (-dIkçA/-dUkçA) metinde sürekli -dIkçA/-dUkçA biçiminde /c/ ünsüzüyle yazılmıştır. -Gerindium eki -Up metinde sadece /b/ ünsüzüyle yazılmıştır. Çeviri yazıda bu ekler /ç/ ve /p/ harfleriyle gösterilmiştir.

-Kendisinden sonraki sözcüğe hem bitişik hem de sözcükten ayrı yazıldığı görülen “ile” edatı eğer ünsüzle biten bir sözcükten sonra getirilmişse -IA/ile; ünlü ile biten bir sözcükten sonra -y- yardımcı ünsüzü başa getirilerek - (y)ile/-(y)ıla ya da (y)IA biçiminde kullanılmıştır

-Ek fiil(ana yardımcı fiil) /i-/ yapısının getirildiği sözcüğe (/ / düşürülerek) bitişik yazıldığı görülür. Çeviri yazıda /i-/ yapısı eklendiği sözcükten daima ayrı okunmuştur: Yoğ idi, görmez isem, yanmaz idi, bilmezler idi.

-I hâl eki kimi zaman hemze ile yazılmıştır. Hasteyi (2189).

-Ek fiil /i-/ yardımcı fiili bir yerde hemze ile gösterilmiştir. Olmaz imiş(2283)

-Metinde “incinmedi (2194), eyleyelüm (2161), diledi (2167),idelüm (2098), diyelüm (2096), gelesin(2100) ...” gibi bazı Türkçe kelime ve eklerdeki “e” ünlüsünün yazımında “elif” harfi kullanıldığı ve bunun imaleyi işaret ettiği belirlenmiştir.

-İzafetlerin genelinde izafeti belirtmek için kesre, hemze ya da kesre yerine “y” kullanılmamıştır.

13. Kalın ünlü ile başlayan sözcüklerde, d sesi genellikle ʈ ile gösterilmektedir.

Çevriyazılı metinde de bu yazıma bağlı kalınmıştır: ʈağ, ʈağla-, ʈaru, ʈur-, ʈayan- gibi.

14. Metinde ağırlıklı olarak /i/ li şekilleriyle yazılan; sınırlı sayıda /e/li yazımına rastlanan di-/de- , yir/yer gibi Türkçe sözcükler /i/ ünlüsü ile okunmuştur.
15. Metinde /c, ç/ /b, p/ harflerinin yazımında ikilik görülmektedir. Çeviri yazıda bu seslerle ilgili yazıma uyulmuş özellikle kafiye gereği c/b sesleri kullanıldıysa o sesler düzeltilmemiştir: gic/giç, hîç/hîc, aç/ac, muhtaç/muhtaç hep/heb, niçe/nice gibi.
16. Farklı biçimde okunması mümkün olan “zamān-zemān” , /sūhen- sūhan/, / ‘ayş- ‘ıyş- ‘îş/, /‘aşk, ‘ışk/ , /tamām, temām/ gibi kelimelerin okunuşunda ikinci şekil tercih edilmiştir.
17. Metindeki özel isimlerden biri olan ve Şābūr ve Şāvūr biçiminde iki farklı şekilde yazıldığını tespit ettiğimiz sözcüğün yazımındaki bu ikilik çeviri yazıda da korunmuştur.
18. Harekelendirme kullanıldığı bölümlerde sözcüğün metnin içindeki genel yazımına bakılmaksızın hareketin gerektirdiği biçimde okumaya gidilmiştir.
19. Farsça birleşik isim ve sıfatların arasına çizgi konmuştur.
- Yapım eki işlevindeki Farsça ekler sözcüğe bitişik yazılmıştır.
 - Vasf-ı terkibi olarak isimlendirilen Farsça sıfat tamlaması yapısı çeviri yazıda tamlamayı oluşturan sözcüklerin arasına bir kısa çizgi konularak gösterilmiştir. Gül-çehre, mäh-rū, cennet-ābād, rāst-peymān.
 - İzāfet kesresi atılıp ters çevirilerek yapılan birleşik isim ve sıfatlarla; bir isimle fiilden türemiş isimlerin yan yana gelmesiyle oluşan tamlamalarda araya bir çizgi konulmuştur: dil-ber, dil-dār, dil-cū, dil-efkār.
 - Farsça izafet tamlamalarında muzaf ve mevsuftan sonra izafet kesresinin ve atıf vavlarının yazımında kalınlık ve incelik uyumu göz önünde bulundurulmuştur.
 - Farsça ikili tekrarların yazımında, yinelenen sözcükler arasındaki ek ve edatlar iki çizgi arasında gösterilmiştir. Ser-tā-ser, dem-ā-dem, pāy-tā-ferş gibi.
 - Farsça ve Arapça ön ekler, eklendikleri sözcükten çizgi ile ayrılmıştır.

nā-maḥrem, bī-^ʿışk, be-nā-gāh.

20. Arapça ve Farsça uzun ünlüler, vezin gereği kısa okunsalar bile daima uzunluk işareti gösterilerek ā, ī, ū harfleriyle gösterilmiştir.

21. Metinde geçen özel isimlere büyük harfle başlanmış, bu isimlere gelen ekler kesme işareti ile ayrılmamıştır.

4.3. ÇEVİRİ YAZILI METİN: HUSREV Ü ŞİRİN

[mefā'īlün mefā'īlün fe'ūlün]

[1b]

- 1 Hudāyā eyle tevfiķuñ ğulavuz
Maķām-ı Hāķķa tā kim yol bulavuz
- 2 ' İnāyet reh-ber it cān-ı saķīme
Yöneldivir şırāt-ı müstaķīme
- 3 Erenler meslegine sālik eyle
Sa' ādet milketine mālik eyle
- 4 ' İlim gencīnesinüñ ğapusın aç
Dilüme ma' rifet gevherlerin saç
- 5 Nesīm-i luţfuñ irişmezse hergiz
Ķalam deryā-yı cehl içinde ' āciz
- 6 Tālup söz baħrine oldum çü ğavvāş
İlāhī sen naşīb it gevher-i hāş
- 7 Keremden ben faķīre fetħ-i bāb it
Hāţālu sözlerüm yā Rab şavāb it
- 8 Serāb-ı māsivādan eyle ' āri
Zülāl-i fikrūñ it ğalbümde cārī
- 9 Uyar ' aşkuñ çerāğın dilde nā-gāh
Diyem tā şevķ ile Allāh Allāh
- 10 Elif birligüñ[i] itmişdür iķrār
N'ola barmaķ ğötürüp tursa her-bār
- 11 İder müşrikleri ol dem[de] pā-māl
Siyāsetgāh-ı ğahruñd' olsa çegāl

[2a]

- 12 Olur hem- tavḳ-ı erbāb-ı maḥabbet
Ḳamu ʿuṣṣāḳa ḳullāb-ı maḥabbet
- 13hā kim buldı dergāhuṅda ʿizzet
Olur mü ʾminlere tāc-ı hidāyet
- 14 Nedür teṣḏid-i küngür ḳaşr-ı cāna
Ya zülf-i şāhid-i İslāma şāne
- 15 Baḳanlar dir elif lām ile medde
Yiter abdāl-ı Ḥaḳḳa tūḡ u şedde
- 16 Bu mecmūʿ aña dindi ism-i zātī
Budur müstecmiʿ olan her şifātı
- 17 Budur her cān u dil mülkinde sultān
Sipāh-ı şirk olur bundan gürizān
- 18 ʿİlim yenbūʿ muñ bu menbaʿ ıdur
Ḥaḳīḳat āftābı maṭlaʿ ıdur
- 19 Diyenler cān u dilden gāh u bī-gāh
Olur ismüñ müsemmasından āgāh
- 20 Raḫīmā ism-i zātuñ ḫürmetiçün
Kerīmā her şifātuñ ḫürmetiçün
- 21 Terahḫum ḳıl Firāḳī bī-nevāya
Kerem ḫʿānın ʿaṭā it ol gedāyā
- 22 Neden kim ṭoyuna ḳapuṅda her āc
Kerem ben der-be-der miskīn ü muḫtāc
- 23 Yüzüm götrdüm ulı dergāha geldüm
Gedāyam yaʿ nī şeyʿliʿllāha⁴⁶geldüm
- 24 Ṭapuṅdan her ne kim gelse baña ḫoş
Ḳoma tek ben faḳirüñ kāsesin boş

⁴⁶ şeyʿliʿllāh: Allah rızası için.

- 25 Uyar taqlîd h^v âbından İlähî
Görem tâ nûr-ı taḥkîki kemâhî
- 26 Göñül gözine nûruñdan başar vir
Muḥîṭ-i baḥr-i feyzüñden güher vir
- [2b]
- 27 Ża‘ ifem kuvvet-i bâzû naşîb it
Murâdum ḳal‘ ası fetḥin ḳarîb it
- 28 Bu ḳaşruñ k’itdüm esbâbını ḥâzır
Aña mi‘ mâr-ı luṭfuñ eyle nâzır
- 29 Çü ben şâgird olam tevfiḳüñ üstâd
Ma‘ ânî şehrin idem cennet-âbâd
- 30 Ola her beyt köşk-i bâğ-ı Rıdvan
Ḥayâl-i ḥâş içinde ḥür u ğilmân
- 31 Midâdum *Selsebil*’ in⁴⁷ eyle *Kevser*⁴⁸
Devâtum olsun ol şahbâya sâğar
- 32 Olup ḥâmem bu bezm içinde sâķî
Cihân ḥalkına şunsun câm-ı bâķî
- 33 Hemîşe ḥurrem it bu gülsitâni
Yörenmesün aña bâd-ı ḥazânî
- 34 Bu meh-rû kim bekâretten urur lâf
Aña meşşâta ḳıl taḥsîn ü inşâf
- 35 Ḥaṭ-ı müşķin olup sâķına ḥalḥâl
Ḥayâl olsun hemân ḥaddindeki ḥâl
- 36 Letâfetden sürüp yüzine ğâze
Görinsün ehl-i ‘ışķa tâze tâze

⁴⁷ İnsan, 76/18. سَلْسَبِيلًا تُسَمَّى فِيهَا عَيْنًا. Aynen fiḥâ tusemmâ selsebilâ(n)Orada bir pınar ki ona “selsebil” adı verilir.

⁴⁸ Kevser, 108/1. إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ إِيَّانَا. Innâ a’taynâke-l kevser(a)Şüphesiz biz sana Kevser’i verdik.

- 37 Kamu maḥbūblardan eyle fāyık
 Ola kim ola şeh bezmine lāyık
- 38 İdüp Belķisveş āşüb-ı ‘ālem
 Süleymān meclisine eyle maḥrem
- 39 Ḥasūd-ı dīvden olursa ihmāl
 Yitürsün şāha Āşaf anı fi’l-ḥāl
- 40 Zümüröd kııl ḥatın bu nāzeninüñ
 Kör olsun çeşmi mār-ı ‘ayb-binüñ
- 41 Ney-i kilküme kıılup kand ü şeker-riz
 Maķālüm it sürür u behcet-engiz
- [3a]
- 42 Kelāmum şehdin eyle şöyle şirin
 Ki Ḥusrev ağzın açup ide taḥsin
- 43 Söze feyzün virürse intizāmı
 Olam hem-pençe-i nazm-ı Nizāmı
- 44 Refik olursa tevfiķuñ İlāhi
 Ṭutam Şeyḥi sülük itdügi rāhi
- 45 Egerçi bi-ḥayālıķdur be-ğāyet
 Süḥan-perdāz olmaķ bi-bizā‘et
- 46 Velī deryā-yı cūduñ olsa mevvāc
 Ola her bir meges ṭuṭı vü dürrāc
- 47 Benem şol peşşe-i mecrūḥ u pā-māl
 Ki şāhinem diyü açdum per ü bāl
- 48 Ne mümkin murg-i maķşūdum idem şayd
 Çü tār-ı ‘ankebüt olur baña kayd
- 49 Meger perr-i ḥümā ola ķanadum
 Ki şeh-bāz-ı hevāyi ola adum

- 50 Senüñ emrünüle açam bāl ü çengāl
Şikār ola murādum kebki der-ḫāl
- 51 Ve ger nī men hemān ḫākem ki hestem⁴⁹
Nice yüksek uçam ḡāyetde nīstem
- 52 Çü nūruñdan olupdur āferiniş
Remedlü dideme çek nūr-ı biniş
- 53 ‘ Ayānen tā görem rāh-ı şavābı
İdem faḫş u ḫaṭādan iḫtisābı
- 54 Ola kim sürmiye dil naṭ‘ ma at
Dürüḡ u fikr-i bāṭıl ola şeh-māt
- Tevḫīd-i Ḥudāvend-i Ta‘āla ve Taḫaddes*
- 55 ‘ Adem k’olmışdı mevcūdāta me’vā
Vücūd adı işidilmezdi aşlā
- [3b]
- 56 Çü gitdi *küntü kenzün*⁵⁰ iḫticābı
‘ Ayān oldı ḫaḫīḫat āftābı
- 57 Şu‘ ām şaldı tā ḫāf-ı vücūda
Getürd’envā‘ u eşnāfı vücūda
- 58 Çün oldı nūr-ı a‘ zam şu‘ le-perdāz
Ḥaḫāyık birbirinden oldı mümtāz
- 59 Hüviyyet baḫrin’olmışken cihān ḡarḫ
Güher ḫar-mühreden olmaz iken farḫ

⁴⁹ Ve eğer ben yoksam toprağa denksem varım; nasıl yüksekte uçayım ki son tahlilde yokum.

⁵⁰ Küntü Kenz: “Gizli Hazine” Bu sözü ünlü hadis bilginleri (İbn-i Teymiye, Zerkeşî, İbn-i Hacer, Suyûtî...) uydurma hadisler arasında gösterirler. Aliyyü’l-Kârî, “Ben cinleri ve insanları, ancak bana kulluk etsinler (beni bilsinler) diye yarattım.” (Zariyât, 51/56) âyetine dayanarak mânâsının doğru olduğunu iddia eder.

“Ben bilinmeyen bir hazîne idim, bilinmeyi diledim, birtakım kimseleri yarattım, onlara kendimi bildirdim ve onlar da beni bildiler.”

(Aclûnî, Keşfü’l-Hafâ, 2/132; Ahmet Serdaroğlu, Mevzûât-i Aliyyü’l-Kârî Tercemesi, Ank.,1966, s. 92.) sözü daha çok mutasavvıfların dilinde yaygındır. Onlar buna inanır ve esaslarını bunun üzerine kurarlar.)

- 60 Kalem çekdi çü naqqâş-ı irâdet
Hemân ma' nâ-yı harfe yazdı şûret
- 61 Şühûd-ı zâtı için vâcibü'z-zât
Vücûd-ı mümkinâtı kıldı mir'ât
- 62 'Avâlim oldı ef'âline mazhar
Şıfâtın itdi ihfâ peykin izhar
- 63 Temevvüc kıldı çün deryâ-yı lâhût
Zuhûr itdi kamu emvâc-ı nâsût
- 64 Hâkıkatden haqâyık oldı peydâ
Ki geldi mebde'-i vahdetden eşyâ
- 65 Zihî şâni' zihî üstâd-ı çâlâk
Ki rûh-ı pâküñ itdi hil'atin hâk
- 66 Zihî naqqâş-ı âb u bâd u âteş
Kara toprağı eyler naqş-ı dil-keş
- 67 Dikenden gül hâcerden gevher eyler
Bir avuç hâkden bir server eyler
- 68 İdüpdür hînk-i gerdûnı şitâbân
Yidi meydânı bir kıлмаğa her ân
- 69 Kılup nûrına mazhar âftâbı
Virür ruhsâr-ı mâha fer ü tâbı
- 70 Sipihri geh kıılır bir kara 'ummân
İdüp encümlerin dürr-i dirahşân
- [4a]
- 71 Geh eflâki ider gülzâr u gülşen
Gehî eyler kelâğ u zâğa mesken
- 72 Gehî eyler Zelihâ gibi nâlân
Gehî gün Yûsufina anı zindân

- 73 Olur geh ravza-yı mīnā-yı Maçın
Anuñ tezyīniyile hūb u maḥzūn(?)
- 74 Beyāz-ı şubḥ ḥaddine sefīdāc
Siyeh çeşmine kuḥl olur şeb-i dāc
- 75 Bu mevcūdāt cümle hīçdür hīç
Vücūd-ı Haḫka nisbet hīçdür hīç
- 76 Toḫuz çerḥi yire geçürse bir bir
İrişür mülkine tebdīl ü taḫyīr
- 77 Ne şeh k'ola cihān andan hirāsān
Yoğ itmek anı ḫatında key āsān
- 78 Gedā kim āc u muḫtāc u yalıncaḫ
İrādet ḫılsa sulṫān eyleye çaç
- 79 Kimini şāh ider mülk-i cihāna
Kimin muḫtāc ider bir pāre nāna
- 80 Virür kimine tāc-ı izz ü iclāl
Kimisine külāh-ı faḫr ile şāl
- 81 Kimine geydürür sincāb u ḫāḫum
Kimin[i] rāh-ı sāmānda ider güm
- 82 Ḫılur ba' zın za' if ü ḫvār u pā-māl
İder kimin dilīr ü Rüstem ü Zāl
- 83 Ne kim olsa iki 'ālemde peydā
Musahḫar ḫabza-i ḫadrinde cem' ā
- 84 İrādet muḫtezāsınca olur iş
Dimez çūn u çirā hīç şāh u dervīş
- 85 Aña kim didi Müslim oldu İslām
Şuña kim kāfir oḫur virür aḫkām

[4b]

86 Ne mü 'min kendü dīninden haber-dār
Ne ħod kāfir ider küfrine ikrār

87 Ne sırdur sırr-ı sübhānī ki her gāh
Degüldür yitmiş iki millet āgāh

88 *Ta'āla zātuhu 'ammā fehemnā*⁵¹
*Fehemnā mā fehemnā mā fehemnā*⁵²

89 Cihān ħayretde niçe fehm ü idrāk
Ulu bildükleri dir *mā 'arafnāk*⁵³

'Arz-ı Ĥacāt ü Münacāt be-Dergāh-ı Refī'ü 'd-Derecāt

90 Ĥudāvendā za'if ü nā-tüvānem
Kemīn-i kemter-i ħalk-ı cihānem

91 Ėuluñam ħizmetüñde ħaşirem ben
Senüñ yoluñda çok buyruğ şıram ben

92 'İbādet kılmada gāyetde süstem
Günāh itmekde key çālāk ü cüstem

93 Benem şol 'āşī vü mücrim güneĖkār
K'olupdur baña 'işyān u güneÇ kār

94 Ĥudā yolına düşüp olmışam peyk
Direm şeytān iĖvāsına *lebbeyk*⁵⁴

95 Görüp her serv-bālā vü bülendi
Tağup boynuma zülfinden kemendi

96 Bilürven sāyeveş yanınca anuñ
Cefā vü cevrine ħanınca anuñ

⁵¹ Onun zatı yücedir, bunu biz anladık.

⁵² Anlamadık, anlamadık.

⁵³ "Seni bilmedik." "Mā 'arafnāke ħakka ma'rifetik." (Yâ Rab seni zatına yakışır şekilde bilmedik şeklinde rivâyet edilen ve sofilerce ħadis kabul edilen bir sözden alınmadır.)

⁵⁴ Lebbeyk Allāhümme Lebbeyk: "Allāhım emret, emrine hazırım." (Bu söze telbiye denir, ħaccın sıhhatinin şartlarındandır.)

97 Elümde sübħa-yı peymāne tekrār
Dilümde vird ü zıkr ebyāt ü eş‘ār

98 Gelüp mey-ħānede ħālāt u vecde
Seh[i]vle eylerem mescidde secde

99 İdüp cām-ı mey-i ‘ışk ile mestlik
İşüm deyr-i cihānda büt-perestlik

[5a]

100 Müselmānlık olıpdur bir kıru ad
Bu kāfir nefis elinden dād ü feryād

101 Olursa rüz-ı maşşerde ħesābum
Ne ħāşıl ħar kıadar yokdur şevābum

102 Eger a‘ mālūmi tartarsa vezzān
Göge aġa kıamu ħayr ile iħsān

103 Okınsa nāme-i ‘işıānum anda
Yüzüm kıarasıdur ‘unvānum anda

104 Yiridür düzaħ olursa mekānum
Tutıldı kākül-i dil-dāra cānum

105 N’ola baġruma dāġ ursalar anda
Ĥayāl-i ħāl-i dil-ber var cānda

106 ‘Aceb mi üstüme yaġarsa ‘aķreb
Zamīrüm zülf-i piç-ā-piçdür heb

107 Çü gitmez gözlerümden rüy-ı mehveş
Olursam tañ mı ġarķ-ı baħr-i āteş

108 Günāh içinde gerçi nā-be-dīdem
Velīkin ‘özr-ħāhumdur dü dīdem

- 109 Düşüp bu ğuşşadan ayağa başum
Şurāhī gibi aķar ķanlu yaşum
- 110 Egerçi bizde ʿ işyān u güneh çok
Raḥīmā raḥmetünden yeʾsümüz yok
- 111 Şunarsañ cām-ı ʿ afvuñdan cihāna
Yiter bir cürʿ ası biñ teşne cāna
- 112 Ğaniyā işigünde bir gedāyın
Ki başdan ayağa cürm ü ḥaṭāyın
- 113 Bu dergehde ne olam ben fütāde
Sürer toprağa ruḥ şehler piyāde
- 114 Şular kim efşahiyyet kıldı daʿ vā
Dönüp gösterdi ol daʿ vāda maʿ nā
- [5b]
- 115 Yine ʿ acz ile kıldı iʿ tirāfi
Ki *lā aḥşā şenāen* didi şāfi⁵⁵
- 116 Ne küstāḥam ki ben ḥāşā vü ḥāşā
Kılam ḥamd ü şenānuñ ḥaḳķın icrā
- 117 Ne miḳdārı ola ben bī-zebānuñ
Kʼola ḥoş-ḥʼānı bir şāh-ı cihānuñ
- 118 Ne cürʾetdür ki lāl olan gedālar
Kıla gülzār-ı medḥünde nevālar
- 119 Muḳarrer nā-sezālıķdur ne şübhe
Kemāl-i bī-ḥayālıķdur ne şübhe
- 120 Ne ḥoşdur güng ü lāl ü ebkem olmaķ
Kuşūr u ʿ acz ile ķul epsem olmaķ

⁵⁵ *lā aḥşā şenāen* aleyk, ente kemā esneyte alā nefsike: “Senin zatını senā ettiğın (övdüğün, methettiğın) ölçüde seni senā etmeye gücüm yetmez.” Allah’ı övmek, “Rabbini tekbîr et (O’nun büyüklüğünü an.) Müddesir 74/3 ayetinin belirlediği gibi Allah’ın büyüklüğünü anlamaktır. Hz. Peygamber, Allah hakkındaki övgüleri sayamayacağını ifade eder, şöyle buyurur: “Senin hakkındaki övgüleri sayamam, sen kendini övdüğün gibisin.”

- 121 İlähî cehl ile kendüm yitürdüm
Edeb resmini aradan götürdüm
- 122 Edebsüzlikle çoğ itdüm gedâlık
Huzûr-ı hazretünde bî-hayâlık
- 123 Hücâlet bahri uşda eyledi cüş
Meded oldum hacîl ü deng ü medhüş
- 124 Ne mümkün yirden ırmağ iki gözüm
Kara toprağa düşdi kara yüzüm
- 125 Beni bu haclet odına yiter yak
Teraḥḥum birle yâ Rab ḥâlûme bak
- 126 Tapuñdan özge yoğdur çün penâhum
Benüm kim yarlıgasun yâ günâhum
- 127 İşigün ma‘ bed ü ma‘ bûd sensin
Dü ‘ âlem ḥalkına maḥşûd sensin
- 128 Kатуñda şâh ile müflis gedâ bir
Cihân ser-keşlerine yoğ durur yir
- 129 Eger rûbâh-ı pîr ü ger cevân-şîr
Kazâyile kader boynında zencîr
- [6a]
- 130 Cihân ‘ işyân iderse yâ ‘ ibâdet
Saña andan ne nef‘ ü ne mazarret
- 131 Olursa ḳullaruñ ger cümle ‘ âşî
Bulurlar luḥfuñ irdükde ḥalâşî
- 132 Ve ger şalsañ ceḥîme bî-tevaḳḳuf
Senüñdür mülk hem ḥükm ü taşarruf
- 133 Eger ‘ afv eyleyüp ḳılsañ ‘ aḫâlar
Dimez çün u çirâ şehler gedâlar

- 134 Kimine rüşenā virür cemālūñ
Kimin şāhā yaķar nār-ı celālūñ
- 135 Rehide berķ urur envār-ı ğufrān
Birinūñ cebhesinde dāĝ-ı hırmān
- 136 Tefekkür baħrine gerçi ğarīķem
Velīkin bilmezem ķankı ferīķem
- 137 Ne bilem kim ‘ ayān olduķda rāzum
Ola mı mücrimīnden imtiyāzum
- 138 Sürildükde ķamu ‘ āşī ceħīme
Şefī‘ ola mı kimse ben yetīme
- 139 Gözüm zāhirde dökmez gerçi ķan yaş
Olupdur kara baĝrum ıobıolu baş
- 140 Mey-i ğafletle cān oldıysa ser-ħoş
Ne var dīĝ-i cesedde ķan ider cūş
- 141 Elestūñ gitmedi dilden şafası
Daħı çıñlar ķulaĝumda şadāsı
- 142 Velī ķomaz k’idem seyr-i maķāmāt
Ķazā ğükmince olur imtīlā ’āt
- 143 Ķader zencīri geh şer ğāħ ğayra
Çeker geh ğānkāha ğāħ deyre
- 144 Güneş yanında şu‘ le virmeyüp mūm
Olur cüz’ ĩ irādet küllī ma‘ dūm

[6b]

145 Görinmez gözüme nā-būd u būdum
‘Ademden hiç fark olmaz vücūdum

146 Gelür gāhī yine idrāk ü zehre
Vücūduñdan irüp fi’l-cümle behre

147 Vücūd ile ‘adem beyninde hayrān
Bulınmaz hayretüm baħrine pāyān

148 Benem şol kāhil ü kelān-ı sāhī
Degül t̄a’ at işüm sehv-i melāhī

149 Seg-i nefsum harīş-i cīfe-i dūn
Bu kelb ucından oldum āh mağbūn

150 İşüm aña qalursa bellü yirüm
Meger kim ‘afvuñ ola dest-girüm

151 Çü sürçe ‘arşa-i maşşerde atum
Gelüp gālib hayırdan seyyi ’ātum

152 Hālāş itdükde şālihler ‘uşātı
Şefī’ it baña faħr-i kāyinātı

Der -Na‘t-ı Faħr-i Kāyināt ‘Aleyhi Efdāli’ş-Şalavāt

153 Şehensāh-ı cihān u şaħne-i dīn
Şefī’u’l- müznibīn⁵⁶ hayrū ’n-nebiyyīn

154 Dür-i bī-mişl ü lā’l-i kān-ı Baḥḥā
Resūl-i Yeşrib ü sultān-ı Baḥḥā

155 Nübüvvet şehrinūñ ey şehryārı
Burāq-ı ‘izz ü devlet şeh-süvārı

⁵⁶ Şefī’u’l- müznibīn “Günahkârların şefaatticisi Hz. Muhammed.” Yüce Allah tarafından Hz. Muhammed’e şefaattime yetkisi verilmiştir. (Bkz. Âl-i İmrân, 3/159; Muhammed, 47/19; Bakara, 2/225.) Hz. Peygamber de: “Benim şefaatum ümmetimden büyük günah işleyenler içindir.” Sünen-i Ebî Dâvud, 11/537; Sünen-i Tirmizî hn. 2435) buyurarak Şefī’u’l- müznibīn olduklarını ifade ederler.

- 156 Em̄in-i vaḥy ü şāḥib-sırr-ı mi⁶ rāc
Ġubār-ı ḥāk-i pāyüñ başlara tāc
- 157 Eyā iki cihāna ḳurretü'l-⁶ ayn
Kemān ebrūlaruñdur *ḳābe ḳavseyñ*⁵⁷
- 158 Dem-ā-dem cilvegāhuñ çerḥ-i aḥḫar
Anuñ ayağı izi mihr-i enver
- [7a]
- 159 *Le-⁶amrük*⁵⁸ tāc u ḥil⁶ at saña *levlāk*⁵⁹
Eñ ednā pāye-i taḥtuñdur eflāk
- 160 Şerīf-ismüñ Muḥammed Muştafāsın
Güzīn-i bihter-i ḥulḳ-ı Ḥudāsın
- 161 Dıraḥt-ı ādemüñ şīrīn-berisin
Cemī⁶ -i enbiyānuñ mefḥarisın
- 162 Çekilmiş nergisüñe kuḥl-ı *mā-zāg*⁶⁰
Ta⁶ āla'llāh ḥümā vü beççe-i zāg
- 163 Cihāndārā ḥalīfūñ āferiniş
Sipāh u ḥayş ü ḥaylūñ āferiniş
- 164 Şeb-i *Esrā*⁶¹ ki esbüñ ḳıldı te⁶ cīl
Melekce varmadı peyk-i Cibrīl
- 165 Ne ḳurbet kim saña oldı müyesser
İrişmemişdür aña bir peyem-ber

⁵⁷ Necm, 53/9 Kābe kavseyni ev ednā: (İki yay aralığı kadar, yahut daha az kaldı.)

⁵⁸ Hicr, 15/72 Le-⁶amrük: (Ey Resūlüm)senin ömrüne andolsun.)

⁵⁹ Lev-lāke Lev-lāk Le-mā -Halaktü'l -Eflāk: (Sen olmasaydın felekleri (kâinâtı) yaratmazdım (Kutsî Hadis.).

⁶⁰ Necm, 53/17 مَا زَاغَ مَا الْبَصَرُ وَمَا طَعَى Mâ zâga-l basaru vemâ tağâ (Muhammed'in gözü şaşmadı.)

⁶¹ İsrâ, 17/ 1 الْبَصِيرُ السَّمِيعُ هُوَ إِنَّهُ آيَاتِنَا مِنْ لَدُنْهِ حَوْلَهُ بَارَكْنَا الَّذِي الْأَقْصَى الْمَسْجِدَ إِلَى الْحَرَامِ الْمَسْجِدِ مِنْ لَيْلٍ بَعْدَهُ أَسْرَى الَّذِي سُبْحَانَ

“Subhânellezî esrâ biabdihî leylem minel mescidil harâmi ilel mescidil agsallezî bâraknâ havlehû linuriyehû min âyâtinâ, innehû huves semîul basîr.” (Kendisine âyetlerimizden bir kısmını gösterelim diye kulunu (Muhammed'i) bir gece Mescid-i Haram'dan çevresini bereketlendirdiğimiz Mescid-i Aksa'ya götüren Allah'ın şanı yücedir. Hiç şüphesiz O, hakkıyla işitendir, hakkıyla görendir.)

- 166 Sipıhr-i mertebetd'ey şāh-ı merdüm
Güneşsin ğayrī peyem-berler encüm
- 167 İşigüñ rütbeti a' lā felekden
Kemīne çākerüñ eşref melekden
- 168 Cihāna virdi şer' üñ intizāmı
Dü ' ālem buldı hükümüñden nizāmı
- 169 Kalem çekmezden ön naqqāş-ı kudret
İderdüñ kāyinātı Hāqqa da' vet
- 170 Egerçi hātemisin enbiyānuñ
Velīkin evvelīsin dü cihānuñ
- 171 Vücūduñ nāme-i esrār-ı mu' azzām
Şerīf arkañda mührüñ naqş-ı hātem
- 172 Ne hātem penbe üzre müşk-i terdür
Yāhud ebr-i sefid içre kamerdür
- 173 Dü ' ālem dīdesinde merdümekdür
Veyā rüy-ı mekân (?) içün semekdür

[7b]

- 174 Süleymān hātemine rām ise bād
Senüñ mührüñ cihāna urdı bünyād
- 175 Kelīme ger ' aşā oldıysa yāver
Saña tāvūs-ı kudsī oldı reh-ber
- 176 Eger ol Nīle yol kesdiyse ancağ
Sen itdüñ māhı eñgüştüñl' iki şağ
- 177 Ne var gördiyse ol vādīde envār
Saña ' arş üzre Hāq gösterdi didār
- 178 N'ola ger aña virildiyse Tevrāt
Saña Qurān inüpdür bunca āyāt

- 179 Ne ğam ger hūb ise elhān-ı Dāvūd
Senūñ enfāsuñ oldı cān-ı Dāvūd
- 180 H̄ar-ı ‘İsī olursa tünd ü ser-keş
Urur berķ-i Burāķuñ aña āteş
- 181 H̄alīle nār-ı Nemrūd olsa gūlzār
‘ Aceb mi oldı ser-keşler saña yār
- 182 Eger ol Āzeri itdiyse tārāc⁶²
Sen itdūñ Ka‘ beden aşnāmı iħrāc
- 183 Uyarduñ şem‘ -i İslāmı ötürdūñ
Cihāndan zūlmet-i küfri gütürdūñ
- 184 Özüñ Yūsuf cihān zindān-ı dil-gīr
Dü ‘ ālem hālin itdūñ hūb ta‘ bīr
- 185 Olursın faķr ile şādān u mesrūr
Degül dünyā ķatūnda beyze-i mūr
- 186 Didūñ bu cīfeye murdār murdār
Ķamu t̄alīblerine kelb-i bāzār
- 187 Şeb-i Mi‘ rāc bu seħhāre ‘ avret
Özine şol ķadar virmişdi zīnet
- 188 Görüp bir pūşt-i pā urduñ sen aña
İdüp Cibrīl taħsīn ķaldı taña
- [8a]
- 189 Çü sürdūñ çerķ-i ķārüm şaķına at
Mesīh oldı ruħuñ görince şeh-māt

⁶²Āzer: Enām 6/74 وَأَذْرَ لِأَبِيهِ إِبْرَاهِيمَ قَالَ وَإِذْ
تَتَذَكَّرُ فِيهَا لِقَاءَ رَبِّكَ إِذْ تُنَادِي بِالنَّدَاءِ مُبِينًا أَلَمْ يَجْعَلْ لَكُمْ فِي الْقُرْآنِ آيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ
etettehizu asnāmen āliheh, innī erāke ve gavmeke fī dalālīm mubīn.”

(Hani İbrahim, babası Āzer'e, "Sen putları ilāh mı ediniyorsun? Şüphesiz, ben seni de kavmini de apaçık bir sapıklık içinde görüyorum." demişti).

- 190 Beş̄ir-i maḳdemũn Mũsā vü ‘ İ̄sā
Teḳaddũm mũcib-i faẓl ola ḩāşā
- 191 Bir ulu şāha rũz-i ‘ azm-i meydān
Nökerler öñce gitmekden ne noḳşān
- 192 İderdũn ādeme ta‘ lĩm dĩni
Çekerken āb u gilde erba‘ ĩni
- 193 Eyā dürr-i yetĩm-i baḩr-i sermed
Senũn evşāfuña yoḳ ḡāyet ü ḩad
- 194 Çe ger çeşm-i çerāḡ-ı ḩātemĩsin
Dü ‘ ālem dĩdesinũn merdũmisin
- 195 ḩarĩm-i ḩaḳḩa sensin maḩrem ey şāh
Dilũn ḩalvet-serāy-ı *lĩ ma‘ Allāh*⁶³
- 196 Gũmān u şũbheden ‘ ārĩ muḩaḳḩaḳ
Senũn zāt-ı şerĩfũn maẓhar-ı ḩaḩ
- 197 Yücedür ‘ arş-ı a‘ lādan çü pāyeñ
‘ Aceb mi düşmese topraḡa sāyeñ
- 198 Fűrũḡ-ı ḩal‘ atũndan k’oldı hüccet
Daḩı meh ḩılmadı ḩurşĩde minnet
- 199 Sa‘ ādet gördiler ‘ ālĩ cenābuñ
Melekler ḩutdılar şaf şaf rikābuñ
- 200 Muḩayyed olmaduñ bu i‘ tibāra
Göz açup ḩılmaduñ ḡayre nizāre
- 201 Atup arduña cümle māsivāyı
Hemān-dem ārzũ itdũn liḳāyı
- 202 Bir anda māverā-yı ‘ arşa irdũn
ḩudā dĩdārımı bĩ-keyf gördũn

⁶³ Lĩ Mā Allāh: “Benim Allāh ile...” (Benim Allāh ile öyle anlarım olur ki, ne bir mukarreb melek ne de gönderilmiş bir nebi öyle bir yakınlıḡı elde edebilir.” meālinde rivayet edilen sözden alınmadır.)

- 203 Kāmu maḫṣūduñ oldı ḫāşıl ānda
Murāduñ ḫalmadı iki cihānda
- [8b]
- 204 Günehkār ümmete alduñ nevāle
Hezārān armağan aşḫāb u āle
- 205 Şefā‘ at yā Nebiyyu’llāh şefā‘ at
Firāḫī derdmende eyle şefḫat
- 206 Dimez ümmet ki kūyuñda senüñ ḫ^vār
Gedā-yı bī-kes ü miskīn ü ḡam-ḫ^vār
- 207 Neẓāreñ kim cihāna dest-i nesdür
Men-i bī-çāreye bir ḡamze besdür
- 208 Buyurduñ āl ü aşḫāb için encüm
*Bieyhim ıḫtedeytüm ihtedeytüm*⁶⁴
- 209 Ḥuşūşā çār-yārüñ çāre-i cān
Çehār erkān-ı ḫāk-ı ḫaşr-ı imān
- 210 Olupdur yār-ı ḡāruñ kān-ı taşdıḫ
Emīrū’l-mü`minīn Bū-Bekr-i Şiddīḫ
- 211 İkinci a‘ del-i aḫbāb u aşḫāb
Şeh-i ‘ādil ‘ Ömerdür ibn-Ḥaḫḫāb
- 212 Üçünci cāmi‘ -i eczā-yı Ḳur’ān
İmām-ı pür -ḫayā ‘ Oşmān-ı ‘ Affān
- 213 Çehārum ibn-i ‘ umk-ı(?) şāh-ı Ḥayber
Emīr-i şīr-i Ḥaḫḫ kerrār-ı Ḥayder

⁶⁴ اَهْتَدَيْتُمْ اَقْتَدَيْتُمْ يَا أَيُّهَا كَالْجُورِ اصْحَابِي Aşḫābı keen nücümi bieyyihim ıḫtedeytüm, ihtedeytüm (Ashabım yıldızlar gibidir. Hangisine uyarmanız hidayeti bulursunuz.) Beyhaki, Ebu Cafer Ukayli, Ebu Hatim Razi, Nesai, Ebü Neim gibi hadis âlimleri bu hadisin zayıflığı konusunda müttefiktir.

- 214 Tārīkat āsmānında meh aşhāb
 Hākīkat tahtına şahenşeh aşhāb
- 215 Şahābeñ himmetinden Şey'ü li'llāh
*Fekad kulanā 'aleyhim rahmetu'llāh*⁶⁵

Sebeb-i İnşā-yı İn Nāme-i Nāmī ve Mūcib-i İmlā-yı İn Tuḥfe-i Girāmī

- 216 Meger günlerde bir gün rüz-ı pür-süz
 Oturmuşdum ğarīb ü zār u dil-süz
- 217 Perīşān-ḥāṭır u āşüfte-aḥvāl
 Nigün-ser-ṭālī' ü ber-geşte- iḳbāl
- [9a]
- 218 Dem-ā-dem sāḳī-i devrān u eyyām
 Şunardı cānuma cām-ı ğam-encām
- 219 Gözüm yaşın şaçardum teşne-cāna
 Ciger kanın içerdüm kana kana
- 220 İrerdi bu dil-i maḥzūna ğamlar
 Çekerdüm hiç yoḳ yirden elemler
- 221 Hūşūşā ṭa'ne-i a' dā vü ḥussād
 Vücūdum ḥirmenin eylerdi ber-bād
- 222 Çıķarsam baḥr-i tab'umdan güherler
 Girü ḥar-mühre 'add eylerdi ḥarlar
- 223 Diseydüm gül gibi rengin eş'ār
 Görinürdi ḥasūduñ çeşmüne ḥār
- 224 Bu ma'niden girüp 'uzlet evine
 Çeküp başum ferāğat dāmenine

⁶⁵ Elbette, Allāh'ın rahmeti o kimselerin (sahabelerin) üzerine olsun dedik.

- 225 Olup bir gūşede meşgūl ü murtāz
Ṭama‘ ağızını yumdum hem-çü miḳrāz
- 226 Görüp cān gerdeninde bunca bendi
Dil-i ‘aql-ı mükemmel virdi pendı
- 227 Dir ey murğ-ı esīr-i dām-ı vaḫşet
Muḳīm-i tengnā-yı künc-i ḫayret
- 228 Nedendür böyle dest-i ḳudretüñ teng
Meger kim oldı pāy-ı ḡayretüñ leng
- 229 Niçün pervāzdan bu resme ṭurduñ
Meger kim per ü bālūñ yile virdüñ
- 230 Niçün bülbül gibi şeydā degülsin
Neden ṭūṭī gibi gūyā degülsin
- 231 Güherdür söz şımasuz söyle dil-keş
Degülseñ ṭaş sözümden cūş idüp ṭaş
- 232 Çü dil gūş itdi ‘aḳluñ bu ḫiṭābın
Anuñ bu resm ile virdi cevābın

[9b]

- 233 Didi ey mürşīd-i rāh-ı ṭarīḳat
Sözün ḫaḳdur ne kim didüñ ḫaḳīḳat
- 234 Egerçi emrüne ḳıldum iṭā‘ at
Velī bu bendede yoḳdur biḳā‘ at
- 235 Çü yoḳdur zerre miḳdārī ḫuzūrum
Ne deñlü şu‘ le-perdāz ola nūrum
- 236 Ola mı şem‘ veş rūşen beyānum
Kesor miḳrāz-ı ḡam her-dem zebānum
- 237 Çü yoḳ bāzūda şeh-bāz-ı murādum
‘Aceb mi şınsa ḳuyruḡum ḳanādum

- 238 Ne söz kim terbiyetden ola ‘ārī
Güher olsa da yoḡdur i‘tibārī
- 239 Ne söz k’ola mükārin i‘tibāra
Oḡurlar la‘l olursa seng-i ḡāra
- 240 Menem şol bī-kes ü dervīş-i dil-rīş
Ḥazef dir la‘lüme a‘dā-yı bed-kīş
- 241 Kaçan fark olmasa ḡaḡḡ ile bāḡıl
Olur söz söylemek ḡāyetde müşkil
- 242 Niçün yoḡ yire dem uram hünerden
Seçilmez cevherī çün pīleverden
- 243 Cevāb alduḡda dilden ‘aḡl-ı ser-keş
Ḡazabdan oldı şan bir pāre āteş
- 244 ‘İḡāb ile ḡiḡāb idüp dir ey dil
Sözüm ḡaḡdur cevābuñ cümle bāḡıl
- 245 Gerek mūr ol gerek murḡ-ı sūḡan-dān
Kaşurma dest-gīrūñdür Süleymān
- 246 Felekden itmek isterseñ şikāyet
Şeh-i devrāna ḡālūñ ḡıl ḡikāyet
- 247 Ne şeh kim pādşāh-ı heft kişver
Sipih-r-i salḡanaḡda mihr-i enver
- [10a]
- 248 Şeh-i āfāḡ sultān ibn-i sultān
Şehenşāh-ı mu‘azzam Şeh Süleymān
- 249 Felekler ḡükm engüştinde ḡātem
Kemīne çākeri Dārā vü Rüstem
- 250 Libās-ı şer‘ ü taḡvānuñ tırāzı
Mübīn-i dīn-i Aḡmed Şāh-ı Ḡāzī

- 251 Sa' âdet hil' at aña salţanat t c
Sel t n işiginde ' abd-i muht c
- 252 Veġ  vaqtinde alduqça ele gürz
Olur meyd nda ġalt n k h-ı Elbürz
- 253 Kaçan kim  aml'ide ol şir-i merd n
Olur  h  gibi a' d  giriz n
- 254 Bis t-ı rezme sürse hışm ile at
' Ad  t rduġı yirde ola şeh-m t
- 255 Ele als  rez[i]mg h içre  evg n
Ser-i düşmen ola meyd nda ġalt n
- 256 Kem n ebr larını kılsa p r-Çin
Olur misk n ş h-ı Çin   Maçin
- 257 şaf-ı k ff ra vardukça  adengi
Alur ayak derine bir Firengi
- 258 İşidüp c d-ı evş fin şab dan
Yüzine keş t tar dery  hay dan
- 259 Seş sın görse ş hu n olsa ger  ayy
Dilencilik iderdi H tem-i T yy
- 260 T yınur maţbaġ-ı cüdında her  c
Bi- amdi'll h ki hiç kılmadı muht c
- 261 Açar ebr-i ' a ası ol kerim n
şadef gibi deh nın her yetim n
- 262 Ra' iyyetden idüp kat' -ı ' al ka
Belürsüz oldu ġtdi fa r u f ka
- [10b]
- 263 Cih n ' adlinden oldu şöyle  b d
Söyündürmez  er ġın kimsenün b d

- 264 Yürür seglerle āhū-yı beyābān
Olupdur gūsfende gürg çūpān
- 265 Görüp kebk didi işbu amānı
Yapar bāzuñ gözinde āşyānı
- 266 Gidüpdür halk-ı ‘ālemden mezālim
Meger kim gamze-i yār ola zālim
- 267 Cihan bezminden oldı cām-ı Cem dūr
Meger kim çeşm-i dil-dār ola maḥmūr
- 268 Yasağından olalı ‘ālem āgāh
Ḥarāmīler olur tüccāra hem-rāh
- 269 Çıka ger yiryüzine māl-i Kārūn
El uzatmaya hergiz merd-i medyūn
- 270 Şimāl ol hükmi tutmuş şöyle muḥkem
Yemīn ile girer gülzāra her-dem
- 271 Toķınsa bād eger ğufülle āba
Şala ‘adli anı ḥabs-i ḥabāba
- 272 Nesīm-i luḫfi irişdükde bāga
Feraḥdan servler biter ayağa
- 273 Seḫāsı ebri ger yağdırsa bārān
Olur lü’lü’-yi ter reml-i beyābān
- 274 Şehūñ kim adını gūş eyledi dil
Taşup deryā gibi cūş eyledi dil
- 275 Du‘ā gevherlerin idüp işāra
Şenālar eyledi ol şehryāra
- 276 Ḥudā ‘ömr-i dıraḫtın var itsün
Budaķlarını ber-ḥor-dār itsün

277 Hemîşe gülbîn-i bahtı ter olsun
Sa' âdet yâr u devlet reh-ber olsun

[11a]

278 Felek dülâbı devr itdükçe kat kat
Bula gülzâr-ı iqbâli tarâvet

279 Ra' iyyet istemez bâlîn ü pister
Tek olsun şeh cihâna sâye-güster

280 Cihândârdur anuñ sulţân rûhı
Bulur cânıyla ten fetḥ ü fütûhı

281 Zihî çeşm-i cihâna manzar olsun
Ġubâr-ı pâyı halka efser olsun

282 Perişân olmasun ' âlemde cem' i
Uyansun saltanat bezminde şem' i

283 Kaçan ' azm itse her kankı diyâra
Hızır atı ökünçesiyle vara

284 Şuûd itdükçe çerhe tûb-ı kahrı
Geçe yirden yire küffâr şehri

285 Ne mülke kim vire hük-m-i hümayûn
Ola *İnnâ fetahnâ*⁶⁶ aña mazmûn

286 Du' â-yı seyf olup tîğında taḥrîr
Hemîşe eylesün a' dâya te'sîr

287 Fiğân itdükçe dâyim kerre-nâyi
Bozılsun düşmenüñ tedbîr ü râyi

288 Rez[i]mgehde şadâ virdükçe kûsı
Serâsime ide Efrenc ü Rûmı

289 Zemîne sâye şalsun tûl u ger ' arz

⁶⁶ Fetih 48/1 *إِنَّا لَمُبِينَا فَعَا لَكَ فَعْنَا إِنَّا* *İnnâ fetal/mâ leke fet/han mubînâ(n)* (Şüphesiz biz sana apaçık bir fetih verdik.)

Ki es-sultān-ı Zıllu ʾİllāh⁶⁷-ı fi ʾl -arz

- 290 Virüp şeh medhinden şoñra āvāz
Didi dil ʿaqla ey dā ʾire-i rāz
- 291 Kim olsa zerre-i nāçizden kem
Olur mı ol harīm-i mihre maḥrem
- 292 Süleymān tūtalum mūr ile peyvend
İdermiş ola mı Belķisa mānend

[11b]

- 293 Ben ol mūr-ı zaif āşufte-ḥālem
Ayaklarda ğubār-ı pāy-mālem
- 294 Oñat baķsañ hebādur cümle varum
Görinmez bir cihetden iktidārum
- 295 Şikeste-beste vü zār u nizārem
Mezelle yollarında ḥāksārem
- 296 Ne cür ʾet ola kim ben ḥāk-i rehde
Yüzüm cārüb idem dergāh-ı şehde
- 297 Gelüp çāker yekī faḥr ile vecde
İraķdan eylerem ol bāba secde
- 298 Teķarrüb naṭ ʿına tā kim sürem at
Bu sultānlık baña heyhāt heyhat
- 299 Didi ʿaql-ı kül ey tıfl-ı mü ʾeddeb
Degül ḥāric edebden sözlerüñ heb
- 300 Süleymān ḥidmetine olsa destūr
Hemān pāy-ı melāḥdur tuḥfe-i mūr
- 301 Cihānuñ şāhı ey mūr-ı fütāde
Kaçan muḥtāc ola recl-i cerāde

⁶⁷ Allah'ın gölgesi.

- 302 Egerçi kudretince cümle mevcūd
Muḥabbet ‘ arz kılmag̃ idi makşūd
- 303 Velī zāhirden añlanan gedālīq
Edebsüzlük be-ğāyet bī-ḥayālīq
- 304 Yek ol kim bile miqđārını her şey
Eger bāy ü gedā Kāvūs ger Key
- 305 Kişi kim ide ḥaddinden tecāvüz
Eyüler dir aña elbette yavuz
- 306 ‘*Alā-evvel fāci‘ küffār u buṭlān*⁶⁸
Dimiş kim rahmet itsün aña Sübhān
- [12a]
- 307 Bilüp öz qadrin ü ṭavrın şaşurmaz
Edebsüzlüğini ḥadden aşurmaz
- 308 Taḫallümse murāduñ ey dil-i zār
Yüz ur bir āstān-ı ‘ adle her bār
- 309 Çü yoq şāh işigüne iqtidāruñ
İşitdür Āşāf-ı devrāna zāruñ
- 310 Ne Āşāf Āşāf-ı Sulṭān Süleymān
Vezīr-i pāk-dīn ü rāst-peymān
- 311 Ṭağılmışdur cihāna ‘ adl ü dādı
Müyesserdür Ḥudādan her murādı
- 312 Sa‘ ādet āstānında mülāzım
Özine baḫt u devlet farz lāzım
- 313 Zemīn āşār-ı ‘ adli birle ma‘ mūr
Zemān aḫyār-ı re ‘yi ile mesrūr

⁶⁸ “‘*Alā-evvel fāci‘ küffār u buṭlān*.” (Mümin ve kâfir herkes benim yüzüme bakmayı arzu eder.)

- 314 Müşāvīr şāha destūr-ı mu‘azzam
Kerīmü ’ş-şān-mahdūm-ı mükerrēm
- 315 ‘Aṭāsı ni‘meti ‘ālemdē mebzūl
Hüner şāhibleri ḳatında maḳbūl
- 316 Fütüvvet būsṭānında şemerdür
Mürüvvet āsmānında ḳamerdür
- 317 Sipīhr-i salṭanatda māh-ı behcet
‘Uṭārid-fiṭnat u ḥurşid-ṭal‘at
- 318 Dil oldı çünki ‘aḳluñ emrine rām
Dönüp ḳıldı baña ilḥāḥ ü ibrām
- 319 Didi kim al elüñe ‘ıṣṣ sāzın
Ḥıṭār-ı bāb-ı şı‘rūñ ser-firāzın
- 320 Çeh-i Bābilde ḳıl anı nigūn-sār
Ki siḥr idüp sözinde ola seḥḥār
- 321 Yirin Yūsuf gibi it çāh-ı Ken‘ān
Sūḥan Mışırında tā kim ola sulṭān

[12b]

- 322 Çıḳar maḥbesden anı gāh gāhı
Diyār-ı Rūm olsun cilvegāhı
- 323 Yeñile ya‘nı Ḥusrev dāstānın
‘Ayān it nām-ı Āşafla nişānın
- 324 Ne kim emr itdi dil ṭıtdım temāmet
İdüp taḥrīre küstāḥāne cür‘et
- 325 Urup himmet külüñin kām-ı cāna
Getürdüm la‘l ü gevherler miyāna
- 326 Nice reşḳ itmesün her kām u ‘ummām
Cihān ḥalḳına oldım gevher-efşān

327 Mübârek demde urup bu şehre bünyād
Der ü dīvārın itdüm cennet-âbād

Şikāyet ez-Ahvāl-i Dīger-gün-ı Hîş İltimās-ı Kabûl-i Tuḥfe-i İn Dervîş

328 Emîrâ Āşafâ ‘ âlem-penâhâ
Vühûş u ins ü cân âdem-penâhâ

329 Terahḥum kıl terahḥum kıl terahḥum
Firaḳî derdmend eyler tazallum

330 Zâmîrûndür çü mir’ât-ı Sikender
Muşavver ḥâl-i ‘ âlem anda yek-ser

331 Ne lâzım ‘ arz-ı ḥacât eylemeklik
‘ Ayândur ḥod ne ḥacet söylemeklik

332 Kaḫpuñdur Ka‘ be-i erbâb-ı ḥacât
Kaḫo itsünler tavâf aşḫâb-ı ḥacât

333 Yıḳup yir itdi ḳalbüm çerḫ-i bî-dād
Ḥalîlem Ka‘ be gibi eyle âbād

334 Reh-i baḫtum siyâh u tâli‘üm dün
Dilüm maḫzün ahvâlüm dīger-gün

335 Boğazum aldı çün sâḳî-i devrân
Sebû gibi ‘ aceb mi ağlasam ḳan

[13a]

336 Eger ḫâlümden olmaz iseñ âgâh
Güler düşmen şurâḫî gibi ḳah ḳah

337 İreydi nâr-ı ğayret birle yağum
Söyüñdi bād-ı miḫnetden çerâğum

338 Belâ bezminde oldı ḳâmetüm çeng
Hemân âhumdur iden baña âheng

- 339 Göñül mir 'atı ğamdan jeng olupdur
Dü ' âlem gözlerüme teng olupdur
- 340 Şıdı dil şîşesini çerh-i gerdân
Aña şâhid yiter gözden ağan kan
- 341 Bu devrün dürlü dürlü işleri var
Bu çerhün ' aqsine cünbüşleri var
- 342 Yaşağundan eger görmezse bîmi
Ayaqlar ceng-i gerdün ben yetîmi
- 343 Ve ger inşafuñ olmaz ise hâkim
Zemâne yile şuya vire hâküm
- 344 İdüp ğavvâşlık şâm u şehirler
Çı kardum baħr-i tab' umdan güherler
- 345 Olur kân gibi bağrum pâre pâre
Bu dürri kılmaz iseñ güşvâre
- 346 Degülse ger bu hâtem saña lâyıķ
Ķabülün mihriyle eyle fâyıķ
- 347 Ne ğam ta' n itse her bir büriyâ-bâf
Metâ' a müşteri disün tek inşâf
- 348 Zî ' an bülbül şadâsın itnese güş
' Aceb mi tek gülistân eylesün cüş
- 349 Bu kaçır-ı dil-güşâ bulmaya tezyîn
Dimezseñ âferin ithâf-ı taħsîn
- 350 Kelâmum dün olup olmaz müşerref
Nazar kılmazsa ger lutf ile Âşaf
- [13b]
- 351 Ola kim tuta bu defter cihânı
Çü düstür odına bağladum anı

- 352 İdenler bu gülistānı temāşā
Baқа mı bŭstān-ı dehre hāşā
- 353 İlāhī eyle bu gülzārı hurrem
Yavuz yil esmesŭn ūstine bir dem
- 354 Hemīşe eyle şahn u şuffesin pāk
Aña yol bulmasun hıç hār u hāşāk
- 355 Açılsun gülleri virsŭn şafālar
Me' ānī bŭlbŭli kılsun nevālar
- 356 Bu gülşende olan serv ū semenler
Le' ĩmŭñ çeşmine olsun dikenler
- 357 Hŭdāyā bu cihān tŭrduķca dāyim
Felek dāyir zemīn olduķca ķāyim
- 358 Cihānuñ şāhın u şāhuñ vezīrin
Ben ayaklarda ķalmış dest-gīrin
- 359 Mŭdām it mest-dām it ber-devām it
Cihān ser-keşlerin emrine rām it
- 360 Süleyman Şāh olduķca cihān-gīr
Hemīşe Āşaf itsŭn re'y ū tedbīr
- 361 Süleymān nebīnŭñ hŭrmetiyçŭn
Vezīrinŭñ zekā vŭ fıtnatıyçŭn
- 362 Şeh ile Āşafuñ ey şāh-ı a' zām
Cihān mŭlkinde ķılma bir ķılın kem
- 363 Şehenşeh ma' delet tahtında mādām
Yedi iķlīme cārī kılsun aħkām
- 364 Vezīrŭñ tālī' in günden mŭnīr it
Ben ayak toprağına dest-gīr it

[14a]

365 Kerīmā bāb-1 luṭfuñdan dem-ā-dem
Budur mes'ul olan *va 'llāhu a'lem*⁶⁹

Maṭla' -1 Dāstān-1 Husrev ü Şirīn

366 Gel ey ğavvāş -1 deryā-yı me'ānī
'Ayān it 'āleme dürr-i nihānı

367 Dükān-1 dilden ey şarrāf-1 māhir
Cihān ḥalkına şat dürr ü cevāhir

368 Deñizler gibi dök māl ü menāli
Söz iqlīminde yap bir қаşr-1 'ālī

369 Ne қаşr ol kim ola 'arş ile hem-ser
Eñ ednā şemse añā mihr-i enver

370 'Ömür sermāyesin ḥurc eyle yük yük
Қо tek 'ālemde bir ra' nā teberrük

371 Dökil saçıl қamu terk eyle varuñ
Cihān mülkinde қalsun yādgāruñ

372 Şadef gibi dehānuñ tutma her bār
Güherler eyle deryā gibi işār

373 Çü söze қudretüñ var olma ḥāmūş
Şeker-hā ol idüp tütī gibi cūş

374 Boşaldup ḥāṭıruñ dürden durerden
Süḥan bezmine naql eyle güherden

375 Şalup ol bezme ṭab' uñ ol şem' -i perver
Oқunsun қışsa-i Şirīn ü Husrev

376 'Azīmet Hüdhüdin cānuñda қondur
Söz iqlīmın Sebā mülkine döndür

⁶⁹ أَعْلَمُ وَاللَّهُ (Āl-i İmrān, 3/36; Nisā, 4/25; Māide, 5/6; En'ām, 6/58; Yūsuf, 12/77...). En iyi bilen Allāh'tır.

- 377 Cihāna taht-ı Belkīsı ‘ayān it
Süleymān Hāzretini şādmān it
- 378 Yazup tefsīr-i nev bu köhne şuḥfa
İletgil Āşaf-ı devrāna tuḥfe
- [14b]
- 379 Gel imdi eyle taḥrīr ile taḥrīr
Beyān it mā-cerā-yı ‘ışkı bir bir
- 380 Yapanlar cāmī‘-i ‘ışkuñ kıyāmın
Bu vech ile açar efsāne bābın
- 381 İrüp emr-i İlāhī nā-gehānī
Çü dürdi defter-i Nūşīrevānı
- 382 Geçüp tahtına sultān oldu Hürmüz
Re‘āyā cem‘ine cān oldu Hürmüz
- 383 Şürū‘ idüp seḥā vü ‘adl ü dāda
Kılurd’ābā vü ceddinden ziyāde
- 384 Eline alsa şemşīr-i ‘adālet
Olurdı nev-civān pīr-i ‘adālet
- 385 İderdi ḥalk-ı ‘ālem ḥoş-ḥuzūrı
Gümān idi gören devrinde zūrı
- 386 Bulınmaz idi ‘ālemde perişān
Hemīn bād-ı şabādan zülf-i ḥübān
- 387 ‘Avān kim rāh-ı tuḡyāne giderdi
O zālīm kendü kendine iderdi
- 388 Kimesne kılmaz idi kimseden dād
Meger kim nāy-ı defden nāy-ı feryād
- 389 Virürdi derd-i ser ancaḡ cihāna
Ḥumār-ı bāde-i la‘l-i şebāne

390 Cinān gibi cihān olmuşdı hurrem
Gelüp şadılığ ü gitmişdi her ğam

391 Zamāne halkı istignāda yeksān
Faķır olmuşdı il içinde destān ⁷⁰

392 Zen-i bive evinde mākiyāne
Tarı yirine dūr olmuşdı dāne

393 Ne dihqān kim kııurdı dāne-i dūr
Ğinā toĞmın iderdi cümle hāşıl

[15a]

394 Toyurmuşdı na'ım ü ni' met'acı
Unutdurmuşdı nām-ı ihtiyācı

395 Hürümüz şāh idi bī-mişl ü mānend
Ğanī gerçi velī muhtāc-ı ferzend

396 Müheyyā-baĞt u taĞt u hil' at ü tāc
OĞul balına ammā ac u muhtāc

397 Özi sultāndı gerçi tarabnāk
Velī ferzend sevdāsında ğamnāk

398 Şu korĞudan ki degşürseydi raĞtın
Mübādā ecnebiler ala taĞtın

399 Döke bī-ğāneye emvāl ü esbāb
Yirinde Ğalmaya evlād ü ensāb

400 Meger bu fikr ile bir gice uyĞu
Alup nergislerini düş görür ü

401 Yaķasından çıkar Ğurşid-i raĞşān
Şu'āndan kııur āfāķı tābān

402 YuĞudan kim uyandı şāh-ı bīdār
Mu'abbirler getürdi şordı esrār

⁷⁰ [faķır]: faķır

- 403 Didiler virgil ey şeh müjdegānī
Virür Hāḡ saña bir şāhib-ķırānī
- 404 Bir oġul vire ya' nī saña Sübhān
Ola Īrāna vü Tūrāna sultān
- 405 Geçince bir iki müddet aradan
Aña bir tıfl virdi kim Yaradan
- 406 Meh-i ferruḡ-fer ü şāhib-kiyāset
Hümāyün-kevkeb ü ḡurşīd-ṭal' at
- 407 Çü ṭoġdı gün gibi māderden ol mäh
Didi yirlerle gökler zādehu 'llāh
- 408 Ḥoş erkān üzre idüp iḡtirāmın
Ḳodılar Ḥusrev-i Pervīz nāmın
- [15 b]
- 409 Hilāl indi felekden çāker oldu
Anuñ gehvāresine çenber oldu
- 410 Ne var ol māha mehd olursa nüh ṭāḡ
Aña ḡavs-i ḡuzahḡdur bir baġırdaḡ
- 411 Oyuncaġ olmaġa şankim Şüreyyā
Dizilmiş mehde boncuḡ gibi ġüyā
- 412 Yatur ol ġonçe-i ter mehd içinde
Şanasın berg-i güldür şehd içinde
- 413 Çü Şīrinden ḡonupdı anda māye
Virürdi şīr-i şīrīn aña dāye
- 414 Ezelden oldu çün Şīrīn ġidāsı
' Aceb mi āḡīr olsa mübtelāsı
- 415 Bir iki yıldan ol baḡşāyīş-i Hāḡḡ
Gelür ṭütī gibi ġüftāra inṭāḡ

- 416 Ne dem kim hoşka-i la'lin açardı
Sühan yirine gevherler saçardı
- 417 Görüp Husrevde Hürmüz 'aql-ı temyîz
Büzüggümmîd anı kıldı telâmîz
- 418 Pes az müddetde taḥşîl itdi 'âlî
Kemâl-i hüsn ü ḥulḳ u 'adl ü celî
- 419 Şu deñlü 'âlim old'ol mâh-pâre
Ki hâcet kalmadı âmûzkâre
- 420 İdindi kendünñ cümle 'ulûmı
Lügât u mantıḳ u ṭıbb u nücûmı
- 421 Beyân itse cihâna ger me'ânî
Kelâmıyla alurdu 'aql u câmı
- 422 Zekâ vü fiṭnat olıncaḳ özinde
Ḥakîm olsa ne var ḥikmet sözinde
- 423 Temâm ondördine irdi çü ol mâh
Dil-âverlik işinden oldı âgâh
- [16a]
- 424 Ele çevgân u ṭûb-ı sîm alurdu
Girüp meydâna hoş ta'lim alurdu
- 425 İletdi cümle lu' b işini başa
İderdi şu gibi göz ursa taşâ
- 426 Ger alsa semtine tîr ü kemânı
Ġazâl-i çerḥ isterdi amânı
- 427 Vü ger şimşek gibi şalsaydı tîḡi
Ḳılurdu pâre pâre gökde mehi
- 428 Göz açdurmazdı ḥançer çekse câna
Amân virmezdi hergiz Erdevâna

- 429 Nerīmān ḥavf idüp pür-maḥbesinden
Uşandı Erdevān işkencesinden
- 430 Ger ol meydāna sürse esb eger fīl
Girü ḳalurdı çerḫ andan yedi misl
- 431 ‘Uṭarid gördi destinde ḳalem var
Kimi bağlandı ḫıdmetde ḳalemvār
- 432 Tuṭardı tiġ ‘üryān elde Behrām
Anuñ ḫükmine tā gerden ola rām
- 433 Cemāl ü māl ü ‘izz ü pādşāhī
Naşīb olmuş idi ol māha gāhī
- 434 Ḳonılmışdı özinde her fazīlet
Şecā‘at ‘adl ü dād ile mürüvvet
- 435 Olurdı gün gibi pür-şevḳ Pervīz
Ḳamer-behçetler içre ‘işret-engīz
- 436 Gehī ḫūr ile ‘işret ḳilurdı
Gehī ‘ġilmān ile şoḫbet ḳilurdı
- 437 Feraḫ ḳaşrın müdām ābād iderdi
Teraḫ bünyādını ber-bād iderdi
- 438 Cihān içinde olmuşdı fisāne
Kemālātiyle bī-mişl-i zamāne

[16b]

Pervāz-Kerden-i Pervīz Mānend-i Şeh-bāz be-Āheng-i Şayd

- 439 Meger bir dem ki naḳḳāş-ı bahārī
Cihāna gösterüp naḳş-ı nigārī
- 440 Zemīni dürlü reng ile bezerdi
Ḥıṭā-yı Rūmı yapraḳlar bezerdi
- 441 Çenārı ḳadd-i yāra döndürürdi
Nihāl-i serve ḳuşlar ḳondururdu

- 442 Virüpdî ‘ âlemüñ naqşına bir reng
Görüp hayrân qalurdı naqş-ı Erjeng
- 443 Bu naqşuñ verd-i ra‘ nâ surh u zerdi
Benefşe olmış idi lâciverdi
- 444 Şahâyif şahn-ı sebze âb-ı pergâr
Cihân u‘ cûbesin eylerdi izhâr
- 445 Cihâna berf olupdı aq dîbâ
Şağâyıq ‘ aksi yir yir al tamğa
- 446 ‘ Arûs-ı şâhsârüñ gonçe-i ter
Giribânında şankim tügme-i zer
- 447 Seşâb olmışdı qumrî gibi pür-şevk
Tağardı boynına qavs-i qazah tavk
- 448 Çekerdi lâle câm-ı ergavânî
Giyerdi gül libâs-ı şâdmânî
- 449 Kuhistânda semen şahrâda lâle
Gören vekâre (?) olmışdı nevâle
- 450 Çemen olup kabâ-yı sebz-i garrâ
Dimezdi atlas-ı eflâke tirşe
- 451 Meger nûş eylemiş ol demde şahbâ
Degül nergis zemîn quşmışdı şafrâ
- 452 Dıraht-ı gülde berg-i tâze vü ter
Biterdi şanki tütî-beççede per
- [17a]
- 453 Hemân olmışdı Mevlâ-ğâne gülşen
Külâh-ı Mevlevî giymişdi sūsen
- 454 Gül-i ter def nihâl-i gonçe raqqâs
Figân-ı nâle-i bülbül ney-i hâş

- 455 Semā için dirilüp gülsitāna
Seher kuşları eylerdi terāne
- 456 Yüzi şol hadde gelmiş kim sipihrüñ
Açılmış kalmış ağzı mäh u mihrüñ
- 457 Meh-i nev ki görindügi semādan
Egilmiş ağzı iş bu qahqahādan
- 458 Görinür lāleler şahrāda pīrüz
Otaq kurmuş meger sultān-ı Nev-rüz
- 459 Gelür bād-ı şabādan büy-ı gülzār
İder her bülbül-i şeydāyı pür-zār
- 460 Virürdi güller oldukça güşāde
Hezāruñ hirmen-i şabrını bāda
- 461 Ağaçlar kef çalar kuşlar terāne
Seher bülbüller ırlar yana yana
- 462 Çemen ırmaqlarınıñ çağ çağı
Pür itmiş nağmelerden bāğ u rāğı
- 463 Çenāruñ kolları boynında servüñ
Başı başa çatılmış her tezervüñ
- 464 Ağız ağızda güller söyleşür hep
Şunarlar gonçeler birbirine leb
- 465 ‘Arūs-ı gonçeye nergis göz eyler
Görüp bülbüller anı bir söz eyler
- 466 Bedeşşān olmuş idi şahn-ı gülşen
Kızıl güller şanasın la‘ l-i rüşen
- 467 Eser bād-ı nesīm-i şubḥ-ı Nev-rüz
Çerāğ-ı lāle olmuş meclis-efrüz

[17b]

Siyâset-Kerden-i Pervîz be-Ġulâm-ı H^vîş

- 468 Seher kim dide-i cellâd-ı gerdün
Ġazabdan olmuş idi taş-ı pür-hün
- 469 Kılıç çekmişdi ya^c nî kim zemâne
İçe kanını halkuñ kana kana
- 470 Meger ol gün şehüñ çâkerlerinden
Semen-sîmâ vü sîmîn-berlerinden
- 471 Kazâyı gör ki girüp mîvezâra
Uzadur zulm elin bir şâhsâra
- 472 Dedükçe bâgbân hây alma alma
Çoparur nuql için bir iki alma
- 473 İdince bu haşâyı ol perî-zâd
Gelüp Pervîze dihkân itdi feryâd
- 474 Didi k'ey şâh-ı ^câdil gör gücümü
Çoma şol merd-i zâlimde öcümü
- 475 Hel'aḥvâlüm ülümden saña ma^c lüm
Bilürven yirde qalmaz âh-ı mazlüm
- 476 Şehenşeh bu haberden oldı dil-rîş
Getürdi ol Ġulâmı kıldı teftîş
- 477 *Ma^c âza'llâh⁷¹ didi ḥâşâ ve kellâ⁷²*
Ne bâğa girdüm ü ne aldum elmâ
- 478 Şehâ uş göz qarardup iş bu dihkân
İder ben kuluña yok yire bühtân

⁷¹Yüsuf, 12/23 اللّٰهُمَّ اِنِّىْ اَسْتَعِيْذُ بِكَ مِنَ الْاِسْتِغْنَاءِ Allâh'a sığmırım.

⁷²ḥâşa خاش (Yüsuf 31/51.) كَلَّا Kellâ Hayır "Allâh korusun, aslâ, hiçbir vakit uzak olsun." (Bu söz daha çok herhangi bir görüşü kabul etmeme, tenzih etme durumunda kullanılır. Kur'an'da yaklaşık otuz üç defa geçer. Meryem/79 Mü'minûn/100 Şu'arâ/15 Me'âric/15 Müddessir/16, 32, 53, 54, Kıyâme 11, 2026vd.)

479 Didi dihkâna Hüsrev kim ne çäre
Aña qaldı kim idem päre päre

480 Çıkarsa sîb içinden haq senüñdür
Ve illâ bu haqâ mutlak senüñdür

481 Aluram cânuñı cânı yirine
Dökerem qanuñı qanı yirine

[18a]

482 Bu şartta merd-i mazlûm oldu râzî
Bulındı iki cânıbden terâzî

483 Buyurdu şah bir cellâd-ı çâlâk
Gulâmuñ itdi fi'l-hâl işkemin çâk

484 Çün irdi ol güle âsib-i gerdün
İçinden çıqdu vâfir sîb-i gül-gün

485 Bu zulmi çünkü Hüsrev kendü gördi
Quluñ rahtın qamu dihkâna virdi

486 Münâdiler şalup şehri ü diyâra
Çağırttı kim nihân ü âşkâre

487 Eger zulm ile bir cü olsa hor-yâd
İderven hirmen-i 'ömrini ber-bâd

488 Vü ger bir bâğdan alsa qoruğı
Qılurven başın ol bâğuñ oyuğı

489 Görüp iş bu yesağı cümle zâlim
Gidüp qalmadı 'âlemde mezâlim

490 Zihî inşâf kim ol büt-pereste
Bu deñlü 'adlı iderdi zîr-deste

491 Ne hâl oldu ki İslâm beglerine
Dimezler hây hergiz seglerine

- 492 Şalarlar gūsfende gürg-i hun-h'ār
Re'āyā içre ya' nī merd-i cerrār
- 493 Düzerler gözyaşından havz u bāğı
Yağarlar āh odından çerāğı
- 494 Yaparlar māl-i eytām ile eyvān
İdüp bī-çāreler qalbini vīrān
- 495 Olur kaçırından anuñ zulm ma' lūm
Ki her küngür zebān-ı hāl-i mazlūm
- 496 Sitem itmez egerçi Şeh Süleymān
Velī ' ifritleri vardur ki pinhān
- [18b]
- 497 İderler mūr-ı mazlūmı dil-efkār
Kaçan kim olmaya Āşaf haber-dār
- 498 İlāhī şāhumuz dāyim habīr it
' Adāletle vezīrin dil-pezīr it
- 499 Bu iki cān ile cism-i cihānı
Mü'eyyed kıl virüp emn ü amānı

Güşāden-i Hürmüz Dürc-i Pend Rev-i Müzeyyen Sahten-i Gūş-ı Ferzend-rā

- 500 Naşīhat-gūy u dānā vü hūredmend
Dizüp söz riştesinden gevher-i pend
- 501 Rivāyet eyledi kim Hürümüz Şāh
Çün oldı Hüsrevün ' adlinden āgāh
- 502 Kığırdı yanına ol gül budāğın
Yepüp arqasın öpd'iki yañağın
- 503 Didi ey ata cānı kıretü'l-' ayn
Dür-i pendüm ile kūşk eyle pür-zeyn
- 504 Çü tahta giçesin sulţānum oğul
Koma zinhār ' adli cānum oğul

- 505 Memālik ‘adl ü dād ile olur ābād
Re‘āyetden ra‘iyyet nitekim şād
- 506 Dilerseñ kim saña devlet ola yār
Kem-āzār ol kem-āzār ol kem-āzār
- 507 Қақан зұлм itseler күттāb-ı күстāḡ
Қalem tek başларını кıl iki şāḡ
- 508 Sitemkār olı başlasa ‘ameldār
Götür yirden vücūdın eyle ber-dār
- 509 Ra‘iyyet gūsfend ü gürg ‘ammāl
Şaḡın çüpānlıḡında itme ihmāl
- 510 ‘Avānı kılma bend itmekde taḡşīr
Segūñ yegdür k’ola boynında zencīr
- [19a]
- 511 İdin her kişinüñ ḡadrini ma‘lūm
Hümā yirini tā kim almaya būm
- 512 Çıḡarma pāye-i ā‘lāya dūnı
Gözet ayaklara düşmüş zebūnı
- 513 Yürürken şad-hezārān bīve ‘üryān
Geyürme ḡullara altunlu ḡaftān
- 514 Gezerken der-be-der eytām-ı muḡtāc
Urınmasun vezīrūñ cevherī tāc
- 515 Hāzer kıl beddu‘ ādan iḡtirāz it
Bu ‘izz ü nāzı ḡo Hāḡḡa niyāz it
- 516 Cihān mülkinde ‘adl ile çıḡar ad
Disün aduñ işiden āferīn-yād
- 517 Dilerseñ k’añılasın tā ḡıyāme
Öküş iḡsān u luḡf it ḡāşş u ‘āma

- 518 Dürüş idin seḫā vü ‘adli pīşe
İşüñ ‘âlemde cüd olsun hemīşe
- 519 Saḫāvet bir şıfatdur Ḥaḫḫa lāyık
Çalışıñ nefsuñ anuñla eyle fāyık
- 520 Eger ‘asker murāduñsa firāvān
Sipāha dāyım iḫsān eyle iḫsān
- 521 Ne deñlü zer virüp olsañ güher-pāş
Yoluñda leşker oynar cān ile baş
- 522 Sipāhīler megesdür sīm ü zer şehd
Bularuñ cem‘ine şehd ile kııl cehd
- 523 Kayurmaz çek belā vü renc ü miḫnet
Tek olsun il senüñ devründe rāḫāt
- 524 Muḫāmīden diyāruñ eyle teftīş
Ḳoma ‘asruñda bir derviş-i dīl-rīş
- 525 Tıttup meydānda kāh eyvān-ı ‘adli
Cihāna ‘arşa kııl dīvān-ı ‘adli

[19b]

- 526 Ḳul idin ḫatlu dilüñle cihānı
Unutdur ‘âleme Nūşīnrevānı
- 527 Elüñ yanuñdan eksik itme bir dem
İşār it dāyımā dīnār u dirhem
- 528 Dimişler cāh-ı ser-keş ḫūba beñzer
Anı şayd itmez illā sīm ile zer
- 529 Ḥudādan var ise fi’l-cümle bīmüñ
Toḫunma kıılına hergiz yetīmüñ
- 530 Ğarībüñ āḫına olma muḫābil
Söyündürme çerāğ-ı baḫtuñı bil

- 531 Hüşüşā gözyaşından ki şaşın key
Turuşamaz anuñla leşker-i key
- 532 İkin māl ü menāle olma ğarrā
Gider aḥir elüñden zerre zerre
- 533 Degüldür salṭanat bākī özüñe
Güler devrān bir iki gün yüzüñe
- 534 Açup ʿibret gözini ʿāleme baḳ
Niçe şehler olupdur toz u toprak
- 535 Cihāna ḥükm idenler ḳāf tā ḳāf
Urur mı salṭanatdan şimdi gör lāf
- 536 Ḳanı İskender ü Dārā vü Rüstem
Ḳanı dārāt-ı Kāvus u Key ü Cem
- 537 Ḳanı Teymūr ḳanı Faġfūr u Ḍaḥḥāk
Ecel yili ḳamusın eyledi ḥāk
- 538 Saña vü baña da virmez amānı
Alur acılıġıla ṭatlu cānı
- 539 Pes imdi ḥayr ile geçür zamānuñ
Duʿ ā-yı ḥayr ile yād ola cānuñ
- 540 Be-herḥāl añılur kişinüñ adı
Tek ol kim eylüg ile ola yādı

[20a]

*Çāşnī-sāḥten-i Şābūr Şeker-Şirīn-i Şūr-engiz-rā ve Çeşānīden-i ez-Ān Şeh-zāde-i
Pervīz-rā*

- 541 Meger bir şeb-çerāġuñ fer ü tābı
Söyündürmişdi şemʿ -i āftābı
- 542 Şeb-i tār-ı sipihre meh olup şemʿ
Nücüm olmuşdı pür-dāne gibi cemʿ

- 543 Tağıtımışdı ʿarūş-ı dehr saçın
Açılmışdı şanasın nāfe-i Çîn
- 544 Oğur hakkında anuñ çerh-i pür-zehr
*Selāmun hiye hattā matlaʿiʿ-ı fecr*⁷³
- 545 Zemān-ı hūbdur bir māh-peyker
Ruğunda şeb anuñ hāl-i muʿanber
- 546 Şehenşeh gördi kim āsūde ʿālem
Cihān ağıyardan hālī vü hurrem
- 547 Gönül hoş eyleyüp nüş itdi şahbā
Münāsib yār ile hālvette tenhā
- 548 Zārīf ü horde-dānlardı katında
Maʿārif söylenürdi şöhetinde
- 549 Kaçan kim bādeden germ olsa Hüsrev
Hikāyet itdürürdi köhne vü nev
- 550 Bu kânun idi kim her bir muşāhib
Diye bir kışşa ammā ki münāsib
- 551 Şehūñ bir hem-demi var idi meşhūr
Nedīm-i bezm-i fağfūr adı Şābūr
- 552 Hārīf-i horde-bīn ü kār-dīde
Sözi maqbūl özi muqbil güzīde
- 553 Cihānı geşt idüp olmuş haber-dār
Tolaşmış niçe kerre hem-çü pergār

[20b]

- 554 Seferler itmiş idi baħr u berre
Dāyim tüş olmuş idi nefʿ ü zarra

⁷³ Kadir, 97/5 الفجر مطلع حنى هي سلام 73 Selāmun hiye hattā matlaʿiʿ-ı fecr(i)O gece, tan yerinin ağarmasına kadar bir esenliktir.

- 555 Kamer devrinde şol resm idi naqqâş
Yazardı levha-yı şemse göz ü kaç
- 556 Görüp nakşını oldı vâlih ü deng
Tayandı qaldı bir divâra Erjeng
- 557 Qalem çekse yazardı şûret-i cân
Olurlardı görenler deng ü hayrân
- 558 Pes ol dem emr idüp Şâbûra Pervîz
Didi bir kışşa naql it behcet-engîz
- 559 Ne gördüñ ‘âlem içre acı tatlu
Rivâyet eyle bir bir eyü yatlu
- 560 Yir öpüp şâh önünde didi Şâvûr
Yavuz gözler cemâlünden ola dūr
- 561 Cihânı geşt iderken ey şehensâh
Yolum Ermen zemîne irdi nâ-gâh
- 562 Temâşâ itdüm anda bir perî-ruh
Meh-i ferhunde-fâl ü mihr-i ferruh
- 563 Letâfet bezminüñ rûşen çerâğı
Melâhat mîvesi vü hûsn bâğı
- 564 Yañağı âteş-i Mûsâ bin-‘İmrân
Siyeh kâkülleri gûyâ ki şu‘bân
- 565 Ser-i zülfi belâ-yı câvidâne
Şalar âşüb-ı fitne mülk-i câne
- 566 Nice vaşf eylesün rûyımı vaşşâf
Hemânâ gün gibi âyîne-i şâf
- 567 Dehâmı hoşka-yı la‘lîn ü dūr-bâr
Açılsa saçılur lü‘lü‘-yi şehvâr

568 Dili bir kufî-i la' lînuñ dilidür
Yâhud bâğ-ı belâgat bülbülidür

[21a]

569 Lebi gül-nâr u yâ 'unnâb-ı terdür
Ya günde hâşıl olmuş gül-şekerdür

570 Dudağı çâşnîsidür nebâtuñ
Veyâ hemşîresi âb-ı hayâtuñ

571 'Îzârındaki hâli dânelerdür
Cemâli şem' ine pervânelerdür

572 Şanasın cebhesi şems-i nehârî
Kemân ebrûları ebr-i bahârî

573 İki âhûları şâhîne beñzer
Siyeh müjgâni olmuş aña şehper

574 Hüs[ü]n bâğında ol bîni-yi ra' nâ
Dağı açılmadıķ zanbaķ hemânâ

575 Ya haţt-ı istivâdur âftâba
Yâhud sîmîn elifdür mâhtâba

576 Zenaḥdânı gümüşden top u berrâķ
Kim aña çerḥûñ altun topı müştâķ

577 Rîķâbı bezm-i hüsne şem' -i kâfûr
Görinür çehresi nûr'un-' alâ-nûr

578 Muşaffâ sînesi sîm-âba beñzer
Ya sîmîn şaḥn içinde âba beñzer

579 Eli bir deste güldür penbenden aķ
Gül-i zanbaķ gibi barmaķ barmaķ

580 Degül anuñ miyânı 'aķla ma' lûm
Bu deñlü var ne mevcûd u ne ma' dûm

- 581 Sütûn-ı nürdur gūyā ki sākı
Olur muhkem anuñla hūsn tākı
- 582 ‘Aķıķinden Şikeste narķ-ı mercān
Ėam-ı lā‘ liyile pür-ķūn dīl-kān
- 583 Ėad-i gül-gūnı māk-ı‘ ālem-ārā
Ėad-i mevzūnı reŐk-i Őākķ-ı Tūbā
- [21b]
- 584 Ruķı gūlzār-ı cennetden niŐāne
Şaçı dām u beñi ol dāma dāne
- 585 Esīri dām-ı zūlfinūñ dū ‘ālem
Nice aldanmasun ol dāney’ādem
- 586 Ne Şehdür k’estire iki yañada
Toludur sāk idinden sīm sāde
- 587 Yūzi mehden alur bāc u ķarācı
Gözünūñ sūrmeye yoķ iķtiyācı
- 588 Hilāl ebrūsına ķācib meh-i bedr
Ser-i zūlfine bir Hindū Őeb-i Ėadr
- 589 Nihāl-i ķāmetinde nār-ı pistān
Őanasın āb-rūy-ı nār-ı bustān
- 590 Şanavber ķāmetinden ögrenür nāz
Dehānı ĝonçeye ta‘ līm ider rāz
- 591 Ėaçan ol Őākķ-ı ŐimŐād itse reftār
Elin yüzine tıtar serv ider ‘ār
- 592 Lebi ĝüftāra gelse Şekker-āmiz
Ėayādan ĝonçeler olur ‘araķ-riz
- 593 Beyāz-ı Őubķ u deycūr-ı Őeb-i tār
Őaçıla cebhesinden lem‘ a vū tār

- 594 Cemāli gencini ‘ arz itse dehre
Dimezler fels-i aḥmer māh u mihre
- 595 Şaçında ḥaddi beñzer şeb-çerāga
Hümāya ğabġabı vü zülfi zāga
- 596 Şular şeftālu la‘ li ‘ arız-ı bāġ
Gözi bādām-ı ter қаşları yapraġ
- 597 Hüs[ü]n kânında la‘ li gevher-i pāk
Gezend ırgürmemiş hiç aña ḥakkāk
- 598 Nazīri yoġ iken bī-miṣl maḥbūb
Ne yirin medḥ idem kim cümle ḥūb
- [22a]
- 599 Kuhistān cennet olmuş kendi ḥūrī
Bulınmaz қаşr-ı ḥüsninde қаşūrı
- 600 Kelāmı tatlu vü peygāmı şīrīn
Dil-ārāmı cihānuñ nāmı Şīrīn
- 601 Özi iqlīm-i ḥüsnüñ pādşāhı
Aña ḥūbān-ı ‘ ālem hep sipāhī
- 602 Bedī‘ olsa eger cümle beyānum
Anuñ vaşfında қаşırdur zebānum
- 603 Hezārān gül-ruḥ anuñ lālesidür
O mülküñ pādşāhī ḥālesidür
- 604 Mehīn Bānū dinür bir ulu ‘ avret
İder ol mülkete ḥükm ü ḥükümet
- 605 Erenlerden yeg eyler re’y ü tedbīr
Ṭutar gözgü yirine elde şemşīr
- 606 Urınmaz başına gerçi ki miġfer
Ṭutar miġfer maġāmın līk mi‘ cer

607 Hümâdur kıanadı altında ol büm
Aña bir Rûmî bende Kıayser-i Rûm

608 Tuta ger kine-i ĥasm ile ŧemŧir
İder ŧir-i civanı rûbeh-i pîr

609 Eli altında Derbend ü ŧıfâĥân
Muŧı^ç emrine Abĥâz u Kuhistân

610 Çü ŧāvuruñ kelâmın diñledi ŧâĥ
Temâm olduĥda itdi derd ile âĥ

611 Ezelden var imiŧ ol serve meyli
Añmca gözlerinden dökdi seyli

612 İrince cân kıulağına fisâne
Hemân-dem ^çâŧık oldu ĥâybâne

613 Çıķup nâmûs ^çârından kenâre
Selâmet ceybin itdi pâre pâre

[22b]

614 Dögüp def gibi göĥsin oldu nâlân
Delüp ney gibi baĥrın itdi eĥĥân

615 Dönüp bu ĥâl ile ŧāvûra Pervîz
Didi ey ĥîle-cüy u fitne-engîz

616 Kıuru efsâneyle aķlum alduñ
Beni bir râĥ-ı bî-pâyâna ŧalduñ

617 Ne ĥâŧıl baña bu olmaz meŧelden
Kıulaķdan ^çâŧık oldum çıķdum elden

618 Ne cādûsın kim idüp sihr ü efsûn
Aķıtduñ gözlerümden Nîl ü Ceyĥûn

619 ŧıduñ dil ŧiŧesini ŧâŧa urduñ
Melâmet ŧaŧlarını baŧa urduñ

- 620 İçüme dāğ urduñ lāle gibi
Gözüm yaşını şaçduñ jāle gibi
- 621 Sen itdüñ yine sen tedb̄irin eyle
Delü oldum baña zenc̄ir eyle
- 622 Kayır kim olmayam divāne-i ‘ışk
Kamu hālüm olup efsāne-i ‘ışk
- 623 İder gitdükçe cāna derd te’ş̄ir
Devā itmekde te’ḥ̄ir itme te’ḥ̄ir
- 624 Degülse itdügün ancak fisāne
Kadem baş gir bu yola ‘āşikāne
- 625 Reh-i ğamda baña reh-berlik eyle
Kuşan ğayret kuşağın erlik eyle
- 626 İşitdüm vaşfını irdüm zevāle
Dönem ol māhı görmez [i]sem hilāle
- 627 Yanumda tırma bir sa‘at revān ol
Hemān tüt mülk-i Ermenden yaña yol
- 628 Esen yel gibi olmasun qarāruñ
Diyārına iriş bir demde yāruñ
- [23a]
- 629 Ne ğam kim baña virdüñ gūne-gūne
İlet Ş̄irine andan bir numūne
- 630 Añamazsañ eger ol serv hālın
Getür anuñ baña naqş u mişālin
- 631 Ne çāre görmez isem ol nigāri
Başam naqşın kara bağruma bārī

Niṣānīden-i Şābūr Nihāl-i Muḥabbet-i Ḥusrev-rā der-Dil-i Şīrīn

- 632 Bu veche kıldı rāvīler rivāyet
Çün oldı ‘ ışk-ı Ḥusrev bī-nihāyet
- 633 Kemer bağlanup üstād-ı zemāne
Tutup Ermen yolın oldı revāne
- 634 Çeküp yol zaḥmetin bī-ḥadd ü pāyān
Geçüp neçe neçe kūh u beyābān
- 635 Düşüp giderdi Pervīzūñ ğamına
İrişdi bir ki ğünden ol zemīne
- 636 Meger ol yörede bir kimse gördi
Aña Şīrīnūñ aḥvālını şordı
- 637 Revān oқıdı bir bir dāstānın
‘ Ayān itdi aña rāz-ı nihānın
- 638 Sözin Şāvuruñ ol merd eyleyüp ğuş
Didi dīvāne misin yoḥsa ser-ḥoş
- 639 Kim itmişsin ḥayālāt u muḥālāt
Müyesser ola mı heyhāt heyhāt
- 640 Dimāğuñda ‘ aceb sevdā konulmuş
Cünūndan saña bir sāğar şunulmuş
- 641 Ḥayāl ü fikr-i bāṭıl cümle naḳlūñ
Niçün kendūñ yitürdüñ ḳanı ‘ aḳluñ
- 642 Degüldür anı görmek serserī-kār
Nihāndur çeşm-i ‘ ālemden perīvār
- [23b]
- 643 Yolında yel gibi yilüp yürürseñ
Eyüdür ḥāk pāyini görürseñ

- 644 Anuñ bir qaşrı vardur cennet-âbâd
Felekden almış anuñ resmin üstâd
- 645 Munaqqaşdur der ü dīvārı rengin
Nişimen idinüpdür anı Şirîn
- 646 Sipihri-i nîl-gün anuñ revâkı
Hemân qavs-i quzâh dergâh u tākı
- 647 Aña eyvân cebhe tāk ebrû
Cihân deyrinde bir maħbûb-ı büt ü
- 648 Revâkında yazılar haqq-ı ‘ âlî
Haqq-ı sâkı-yi meh-rünuñ mişâli
- 649 Qomış her cânibind’üstâd-ı revzen
Şanasın her biri bir çeşm-i rüşen
- 650 Muşaffâ şofalar gül gibi handân
Dehendür fi’l-meşel dendâne dendân
- 651 Meger küngürler el açmış du‘ âya
Maqâm olsun deyu ol dil-rübâya
- 652 Tokunmaz bāmına nezzâre-i mäh
Kemend-i mihr irişmez aña kütâh
- 653 Binâsınuñ esâsı cümle mermer
Başacaq yir bulamaz bād-ı şarşar
- 654 Görenler Ka‘ be-i küyını ditrer
Quş uçmaz ol yaña qonmaz kebüter
- 655 Bu qaşruñ revzeninden her kenâre
İder ol mäh-rû her gün nezzâre
- 656 Kimi kim görse ger nezdik ü ger dūr
Getürdüp gözlerini itdürür kūr

657 O māha bir nazār çün niçe dervīş
Öküş harc eylemişdür nūr-ı bīnīş

[24a]

658 Şular kim bilmeye Şīrīn yesağın
Söyünmiş bil hemān anuñ çerāğın

659 Meh-i ʿīd ol yañadan olsa peydā
Bu qorqudan kimesne baqmaz aşlā

660 Bu qandan kim olalar qaşra nāzır
Huşūşā k'anda Şīrīn ola hāzır

661 Bu aḥvāli çü Şāvūr eyledi gūş
Aña bir özge tedbīr eyledi hoş

662 Düretdi şan' atıyle bir ʿaceb kār
Görüp ḥayrān qaldı çerḥ-i devvār

663 Bir āyīne düzüp üstād-ı kāmīl
Qodı revzenlere anı muqābil

664 Eger gösterse ol gül-çehre dīdār
Ola āyīnede ʿaks-i be-dīdār

665 Ç'ola ol rāz-ı ḥüsn āyīnede fāş
Hemān ol naqşı taḥrīr ide naqqāş

666 Meger bir gün yine ol māh-pāre
Turup revzenden eylerdi neḫāre

667 Baqardı her yaña ol serv-i āzād
Velī görmezdi hergiz ādemī zād

668 Qalem alup ele naqqāş fi'l-ḥāl
Görüp gözgüde ʿaksin yazdı timşāl

669 Çün ol naqş-ı sürūr-engīzi yazdı
Yanında şüret-i Pervīzi yazdı

- 670 Temām itdükde nā-gāh irdi bir bād
Elinden kâğıdın kaçırđı üstād
- 671 Kazādan düşdi kaçırına nigāruñ
Görüñ bi'llāh naqşın rüzgāruñ
- 672 İdince 'ışq ile Şirini pür-şür
Ne şüret gösterür gör çerh-i hun-ğor
- [24b]
- 673 Turup ol yöreden Şāvur-ı gamgīn
Giderdi gözlerinde naqş-ı Şirīn
- 674 Taşavvurdan yazup bir naqş-ı rengīn
Alup gitdi k'ide Pervizi teskīn
- 675 Bu yaña ol büt-i simīn-sā'id
Bulur kaçırında bir rengīn kâğıd
- 676 Eline aldı gördi ol nigārīn
Nice kâğıd hemān büt-hāne-i Çīn
- 677 İki şüret yazılmış hūb u zībā
Görince gitdi gönlinden şekībā
- 678 Özi naqşın bilür ol serv-i āzād
Diye bilmez ki ādem yā perī-zād
- 679 Velī bildi ki bir maḥremi vardur
Kırı şüret degül ma' nāsı vardur
- 680 Temāşā itdüginc'ol naqşı dil-keş
Ururđı ħirmen-i şabrına āteş
- 681 Alup yüzine gözine sürerdi
Gehī koynına koyardı durerdi
- 682 Gehī boynına tūmār idinürdi
Özine maḥrem ü yār idinürdi

- 683 Gehî söyledi aña ağlayuraq
Yüregin lāle gibi tağlayuraq
- 684 Ne gencüñ dirdi esrārisin ey naqş
Ne ma‘ nānuñ nümū-dārisin ey naqş
- 685 Ne şehrūñ pādşāhî şüretisin
Ne burcuñ mihr ü māhî-hey’etisin
- 686 Ne yirdendür gelişüñ bu diyāra
Ne iqlīme giderdüñ yā şikāra
- 687 Ya kimüñ nāmesisin söyle nāmın
Haber vir bilelüm bāri maqāmın
- [25a]
- 688 Ya gönlüm yağmalayan qanı kimdür
Benüm bu derdümün dermānı kimdür
- 689 Ne sihr itdüñ beni dīvāne kılduñ
Dil ü cāndan qamu biğāne kılduñ
- 690 O cānsız şürete söyledi hālin
Birez def’ eyler id’andan melālin
- 691 Gehî köhne gamını eyleyüp nev
Döküp ölçerdi aḥvālini cev cev
- 692 Olurdum dirdi ağlayana ḥandān
Mükāfāt itdi şimdi baña devrān
- 693 Ne itdümse yoluma geldi bir bir
İden āḥir bulurmuş hey ne tedbīr
- 694 İderdi derdle geh āh u feryād
Geh ol naqşa baqup olurdu dil-şād
- 695 Ururdu geh yüzün anuñ yüzine
Öperdi gāh sürerdi gözine

696 Zihî ‘avrat kim erden yeg ħurūşı
Tolu āvāze-i ‘ışķ ile gūşı

697 Şunuñ kim ‘ālem içre adı erdür
Çü bi-‘ışķ ola ‘avratdan beterdür

698 Dü ‘ālem ‘ışķla bünyād olupdur
Kimi Şir̄in kimi Ferhād olupdur

699 Gil-i ādemle ervāĥ-ı firişte
Olupdur ‘ışķ meşk ile sirişte

700 Dilerseñ ħalasıñ ‘ālemde bākī
Ķoma ‘ışķ işini elden Firākī

Nigāşten-i Şābūr Şūret-i Āfet-engiz Şir̄in der-Levĥa-yı Dil-i Endūh-gir̄-i Ķusrev

701 Rivāyetdür ki çün Şāvūr-ı üstād
Medāyine irişdi yine dil-şād

[25b]

702 Getürdi Ķusreve Şir̄in naķşın
Görenler didi naķķāşına taĥsīn

703 Çü Ķusrev açdı ol taşviri gördi
Yeñilendi hemān-dem eski derdi

704 Baķup naķşa nigārın yād iderdi
Döküp gözyaşların feryād iderdi

705 Dir id’ey cān ġam rūyuñ niçe bir
Temennā-yı ser-i kūyuñ niçe bir

706 Dimezün kim yüzüñ göster düşümde
Ne var bir kerre görinseñ düşümde

- 707 Degül haddüm senüñl'olmak hem-âgüş
Tek-i küyuñ yiterd'itsem der-âgüş
- 708 Saña çeng ü çegâne cām-ı gül-gün
Baña efgān u zār u çeşm-i pür-ḥün
- 709 Benüm cānum firākuñda mu' azzeb
Senüñ gönülün kimün vaşında yā Rab
- 710 Añup ol nev-bahār-ı ḥüsni her ān
Bulutlar gibi ağlardı firāvān
- 711 urudup dūd-ı āhından dimāğın
Yaardı şem' gibi bağı yağın
- 712 Görüp maḥremleri anuñ bu ḥālin
Didiler def' kıлмаğa melālin
- 713 Şehā 'ışık işinün oranı yodur
Göneldüğün yoluñ pāyānı yodur
- 714 osañ bir laḥza ger elden piyāle
Olur albüne yüz bin ğam ḥavāle
- 715 Şarāb-ı ergavān u cām-ı gül-gün
İder dilden ğam u endūhı bīrūn
- 716 Olup derd ü ğam 'ışkıyile dil-rīş
Yirişmez k'olasın bi-'işret ü 'iş
- [26a]
- 717 Muṭī' olduda Pervīz-i bīgāne
Müheyā oldu bezm-i Ḥusrevāne
- 718 Gelüp ferrāşlar maḥbūb u zībā
Döşendi yir yirin eñsüz ü dībā
- 719 Fūrūzān itdiler zerrīne micmer
Yaup ḥoş nūkhet için 'ūd u 'anber

- 720 urıldı zer-niřān taht-ı muraşşa‘
Oturdı usrev-i ‘ālem-murabba‘
- 721 Alup bir girde-bāliř yaşdanur řāh
Yüzi urşid-i āver astarı māh
- 722 İdüp Perviz ol naqşı kenāre
İderdi gāh gāh āna nezāre
- 723 Gümüş bileklü sākīler amervār
Tutarlar ellerinde cām-ı zer-kār
- 724 İřāret kıldı usrev sāgar-ı mey
Yüridi vü çalındı barbeť ü ney
- 725 İçildi çün řarāb-ı ergāvānī
amu bezm ehlinüñ cüş itdi anı
- 726 Olupdı māh-rūlar ğamzesi tiz
şanasın ançer-i ařřāb-ı un-riz
- 727 Terennümler idüp řevķ ile avvāl
ılurlardı arār u şabri pā-māl
- 728 Ne dem kim nāyler feryād iderdi
şekib-i ‘āřıķı ber-bād iderdi
- 729 Olup ol řūrete Perviz ayrān
Ne içer bilmez idi mey mi yā an
- 730 umārı bādenüñ çıķduķca başa
Ururđı řiře-i nāmūsı řařa
- 731 Leb-i cām-ı mey ile la‘ l-i sākī
Virürdi ehl-i bezme ‘ōmr-i bākī
- [26b]
- 732 řarāb-ālūd-ı lebden her řeker-ħand
ılurđı rū-siyeh ‘uřřākı ursend

- 733 Dil-i āşüfteler tārāc olurdı
Hādeng-i ğamzeye umac olurdı
- 734 Gümüſ elden alup altun ayağın
Öper bezm ehli sāk̄inüñ yañağın
- 735 Şu deñlü nüş olındı cām-ı gül-gün
Ki ħadden oldı devr-i bāde bīrün
- 736 Çü Husrev táb-ı meyden oldı bī-táb
Alur nergislerin endīşe-i ħ^vāb
- 737 Koyup elden ayağı ehl-i ſoĥbet
Ferāgat ħ^vābiyile oldı rāĥāt

*Şikār-Reften-i Ān Şīr-Zāde-i Bişe-i Şecā'at ve Resīden-i be-Ān Turfe Müſğīn Ğazāl-i
Şahrā-yı Melāĥat*

- 738 Yine ſayyād-ı kuhsār-ı girān-seng
Şikār için ider bu resme āheng
- 739 Şehenſeh kim iderdi cāna cebri
Ĥazān oldı bahār-ı bāğ-ı ſabrı
- 740 Firāvān oldı varduqça melāli
Daĥı arama qalmadı mecāli
- 741 Dil-i ğamgīni özlerdi ſikāri
Temāſā kıлмаğa Hürmüz ğırārı
- 742 Meger kim iſtiyāk-ı çeſm-i Şīrīn
Ola dird'āhūlar görmekle teskīn
- 743 İſāret kıldı her ſīr-ſikāre
Ki ħāzır-baş olalar kār-zāre
- 744 Turup bir ſubĥ-dem ſeh-zāde Pervīz
Başında tāk-ı zer altında Şebdīz

[27a]

- 745 Ne Şebdîz ol tezerv-i bî-bahâne
Konupdı sâye-i serv-i revâne
- 746 Şehûn ħod rûyı bir mâh-ı dil-efrûz
Beyâz-ı cebhesi şan şubh-ı Nev-rûz
- 747 Ğamından bir ğazâlûn vâlih ü deng
Hemân neĥçîrgâha kıldı âheng
- 748 Medâyin yöresinde vardı bir taĝ
Zemînûn sînesinde bir kıara daĝ
- 749 Şükûh-ı ‘âlem ü güm-râh u enbûh
Dil-i ‘uşşâk içinde şanki endûh
- 750 Felek devr idemez pîrâmeninde
Kevâkib kıum kıapardı dâmeninde
- 751 Atardı ta‘ ne taşın âsmâne
Nesîmi rûĥ-baĥş idi cihâne
- 752 Bi-aynih her buñarı mihr-i raĥşân
İçinde taşları la‘l-i Bedeĥşân
- 753 Ĥevâsı mu‘ tedil ne germ ü ne serd
Daĥı ĥiç sebzezârı olmamış zerd
- 754 Kıara beñlü peleng-i nâzenîni
İderdi bî-karâr âhû-yı Çîni
- 755 Kemend-i ‘anberîn ü ĥalka-yı ĥâl
Gehî tavkı-ı ğazâl ü ĝâh ĥalĥâl
- 756 Gözi her bir ğazâlûn mest ü ĥun-rîz
Kılurdu şîr-merde ĝamzesin tîz
- 757 Buyurdu şâh başlandı şikâre
Yayıldı mâh-peykerler kenâre

- 758 Perī-rūlar ki perrān itseler tīr
İderlerdi hezarān murġı nehcīr
- 759 Ṭab[1]l-bāz urisa her şīrīn-şemāyil
Ferahdan rakş ururdı murġ-ı māyil
- [27b]
- 760 Şehūn ḥod bezm-i şayda nāveki şem^c
Vuḥūş olmışdı pervāne gibi cem^c
- 761 Ḥadeng-i lāle-rūlardan geveznān
Olup mecnūn ṭutar rāh-ı beyābān
- 762 Seg-i şayyād dendānından ekşer
Batardı pāy-ı nehcīre dīkenler
- 763 Kemān-eburūaruñ tīrine āhū
Gele rūḥum deyü varurdı qarşu
- 764 Yōneldükce ḥadeng-i şīr-efgen
Çaçardı cānı nehcīrūñ bedenden
- 765 Kemān olup siñe siñe iki kāt
İderdi vaḥş ü ṭayrı ġāfil-i māt
- 766 İdüp segler zebūn āhū-yı Çīni
Şoyarlard'arqasından pūstını
- 767 Şu ḥadde vālih oldı rūbeh-i pīr
Ki gitdi ḥātırından mekr ü tezvīr
- 768 Be-ġāyet ḥavfı var idi pelengūñ
Seg-i dīvāneveş siñlerdi siñ siñ
- 769 Ṭutup itler ġazāl-i nāzenini
Diş urup pārelerlerdi tenini
- 770 Şınup kanadı kebk-i ser-firāzuñ
Yilerdūñ dōñ (?) öñince şāh-bāzuñ

- 771 Gidüp her yaña avcılar şitâbân
Dökerlerdi o cân alıcılar qan
- 772 Kimi ururdı gürg ü âhûya tîr
Dikerdi kimi şîr üstinde şemşîr
- 773 Şu deñlü cânver olmuşdı küşte
İrerdî küştelerden göge püşte
- 774 Qamış oqlardan etrâf-ı kûhistân
Diyeydüñ k'oldı ser-tâ-ser neyistân
- [28a]
- 775 Yatan leşlerden ol gün kûh u şahrâ
Hemân olmuşdı gûristân gûyâ
- 776 Boğıldı cânverler qana qat qat
Şanasın oldı tûfân-ı kıyâmet
- 777 Şeh öninden meger bir âhû-yı şûh
Çıqup gitdi nitekim yaydan uñ
- 778 Düşüp pâyine anuñ gitdi Pervîz
Uzadı ' askerinden yitdi Pervîz
- 779 İderken şayd ardınca şitâbı
Felek ' azb itdi şem' -i âftâbı
- 780 Gidüp rûşen gün irdi şâm-ı tîre
Zemâne batdı şan qatrân u kıre
- 781 Gidüp ol gice Hüsrev tâ şehergâh
Meger olmuşdı bir şahrâda güm-râh
- 782 Nice şahrâ ki şahrâ-yı kıyâmet
Bulınmaz aña pâyân u nihâyet
- 783 Ben-i âdem aña hiç kesmemiş yol
Mekân-ı div idi peygüle-i gül

- 784 ‘ Aceb menhūs idi ol mevzi‘ -i ūm
Gelürdi her arafdan na‘ ra-yı büm
- 785 Nesīm-i ūbhgāhī ūarūar-ı merg
Dıraht-ı ‘ ömri tiz iderdi bī-berg
- 786 Hevā germ ü dem-i gūlān-ı pür-dīv
Yoğ idi sāye illā sāye-i dīv
- 787 O deūtūn lāle-i amrāsı yek-ser
ızıl an ile olmıū kāse-i ser
- 788 Firāzın gōrmemiū hiç ebr-i pür-nem
Niūb-i esfel-i a‘ r-ı cihetnem
- 789 O bezm-i pür-ūükūh içinde Perviz
Zebūn olmıūdı ki ermiūdi ūebdiz
- [28b]
- 790 Yürürdi vālih ü ayrān u dil-teng
Dōkerdi gözlerinden eūk-i gūl-reng
- 791 İdüp gūl gibi ūabri cūbbesin āk
Dir idi ağlayup ey dāver-i pāk
- 792 akīmā ādirā Perverdgārā
atuñda cümle sırrum āūkārā
- 793 Ne diyem k’ olmaya ‘ilmüne ma‘ lüm
Meded aldum belā deūtinde mağmüm
- 794 Yol urup degzinürven ben fütāde
Bu ūahrālarda döndüm gird-bāda
- 795 anı ol zıll-ı çetr-i ‘ arū-pāye
ūalar üstüme ūimdi gūl sāye
- 796 anı ol pister-i dībā-yı zerrin
Uū oldu çāk ü çār efreū ü bālın

- 797 Dirigā k'oldı şāh-ı mār sünbül
Nefir-i zāg bāng-ı şavt-ı bülbül
- 798 Kaçan gönlüme gelse dürr-i şehvār
Görinür gözlerüme cife-i mār
- 799 Şu deñlü teşneyem āb-ı revāne
Serābiyle beni aldar zemāne
- 800 İderdi Haqqā zārī vü münācāt
Sürerdi şöyle güm-reh her yaña at
- 801 Belā cānına kār itmişdi gāyet
Kılurdu çerh-i gerdündan şikāyet
- 802 Gezerken 'āciz ol şāh-ı hıredmend
Görindi sāhil-i deryā-yı Derbend
- 803 Hemān-dem cān atup aña irişdi
Gözinüñ yaşı ol bahre qarışdı
- 804 Sirişkinden o sāhil zeyn oldı
Şanasın *Mecme'a'l-bahreyn*⁷⁴ oldı

[29a]

- 805 İnüp Şebdizden şāh oldı rāhat
Yatup bir lahza itdi istirāhat
- 806 Delim günlerdi kim olmuşdı bī-tāb
Çü ārām itdi aldı gözlerin h'vāb

Residen-i Ān Dürr-i Yegāne be-Şadef-i Zevrağ-ı Hilāl-Reftār

- 807 Olanlar 'ışk deryāsında gāvvaş
Çıkarılmışlar bu resme gevher-i hūş
- 808 Nigārīn-i şeker-leb ya' nī Şirīn
Şehūñ 'ışkıyla kim olmuşdı gamgīn

⁷⁴ Kchf, 18/60 مَجْمَعُ الْبَحْرَيْنِ mecme'al-bahrayni: İki denizin birleştiği yere.

- 809 Olup dāğ-ı ğam-ı ʿışkıyla pür-süz
İderdi āh u vāh ol her şeb ü rüz
- 810 Egerçi cānna derd itdi te'şīr
Velī bilmez nedür dermāna tedbīr
- 811 Nice olmasun ol derd ile k̄āni'
Olur dermāna nām u neng māni'
- 812 Olupdı gerçi kim ʿışk ile dil-rīş
Devāsın idemezdi līk teftīş
- 813 Çü ḥadden aşdı hier ü intizārı
Gidüp ārām u şabr u ihtiyārı
- 814 Kığırdı dāyesini ḥalvetine
Oturdı meskenet birle k̄atna
- 815 Öpüp yüz luḥf ile boynın k̄ulağın
ʿAyān itdi aña ol ʿışk dāğın
- 816 Didi ki umaram ey dāye senden
Serāy-ı fikrete pīrāye senden
- 817 Gerekdür kim benümle olasın yār
Yaluñız taş olmaz çünki dīvār
- 818 Eger seng ile āhen olmasa cem'
Cihān bezminde yanmaz idi bir şem'
- [29b]
- 819 İki yanında olmasa iki per
Kaçan pervāz iderdi her kebūter
- 820 Pes ey dāye budur senden murādum
Olasın bu hevālarda k̄anadum
- 821 Didi dāye ki ey serv-i ḥırāmān
Benüm cānum senüñ yoluñda k̄urbān

- 822 Benüm nemdür bu baş u cān senüñdür
Muṭī' em emrüñe fermān senüñdür
- 823 Buyur her ne dilerseñ öyle olsun
Murāduñ her neyise söyle olsun
- 824 Didi Şīrīn ne gizlü ola sizden
Dür-i maṭlūbum isterven deñizden
- 825 Seḫāb-ı çeşmüm idüp gevher-efşān
Dür ü la' l il'idem deryā yüzün kān
- 826 Baña deryādur ancaḫ yār u maḫrem
Benüm gibi anuñ da çeşmi pür-nem
- 827 Tōludur gevher ' ıḫıyile gūşı
Benüm gibi ider cūş u ḫurūşı
- 828 Yüzi yirde vü alçaḫlar maḫāmı
Benüm gibi anuñ da telḫ kāmı
- 829 Birez deryāyla dem-sāz olalum
Velī çoḡ olmayalum az olalum
- 830 Gerekmez hiç nā-maḫrem arada
Eger deryāda vü eger ḫarada
- 831 Çü Şīrīn sözine gūş oldu dāye
Deñizler gibi pür-cūş oldu dāye
- 832 Sefīneydi çün ol maḫbūba maṭlūb
Düzetdi ' avdedin bir zevraḫ-ı ḫūb
- 833 Ne zevraḫ bir ḫadırḫaydı mu' azzām
Şanasın kim içi bir özge ' ālem
- [30a]
- 834 İrişürdi sūtūnı āsmāna
Degerdi bādbānı keḫkeşāna

- 835 Şadef gib' ağzın açmış āşkāre
Mekān olmağa dūr-i şāhvāre
- 836 Çü bindi zevrağa ol māh-peyker
Hilāl üstine şankim mihr-enver
- 837 Hemān-dem açup ol keştī per ü bāl
Revān oldı deñiz yüzine fi'l-hāl
- 838 Görüp deryā anı bir hoş misāfir
Dökerdi pāyine dürr ü cevāhir
- 839 Perīler gibi uçardı açup per
Yitemezdi aña bād u kebūter
- 840 Urup lengerlerinden yire pençe
İderdi lücce-i bahre şikence
- 841 Deñiz üstinde yürürdi şitābān
Hevā yüzinde nitek' ebr-i bārān
- 842 Oturup fāriğ ol şūrīde vü şeydā
İderdi dāyesiyle seyr-i deryā
- 843 Be-nā-geh h'ābdan uyandı ' ummān
Hürüş u cūşa geldi oldı cūşān
- 844 Baħir gūyā ki cūşān-dīk oldı
Buħārından cihān tārīk oldı
- 845 ' Aceb cūş eyledi ol dīk-i dil-gīr
Felek olmışdı gūya aña kef-gīr
- 846 Degül ebr-i sefid ol gün hüveydā
Hevā üzre perākend'olan ammā
- 847 İdüp üştür gibi ol bahr kīne
Köpük şaçardı eflākūñ yüzine

848 Deñiz bir kükremiş nā-ķayd tāzī
Nigāruñ zevraķı anuñ cihāzı

[30b]

849 Temevvüc idüp ol pür-şūr u pür-ķahr
Olupdı her ħabābı şīşe-i zehr

850 Meger Şīrīn la' lin eyledi nūş
Anuñçün oldı deryā mest ü medhūş

851 Çü gördi rüzgāruñ ħışm u kīnin
Ĥayātından tama' ķat' itdi Şīrīn

852 Ölü bildi özin ol ħūr muṭlaķ
Kefen şan bādbān tābūt zevraķ

853 Döküp ol serv-bālā eşk-i gül-reng
Yaķa çāk itmege ķılmışdı āheng

854 Dir idi zār zār ey çerĥ-i bed-ķiş
' Aceb n' itdüm saña ben zār u dil-riş

855 Ne bilem k'ey felek n'oldı günāhum
Virürsin derd ü ğam alursın āhum

856 Gidüp tād u serir ü baĥt u raĥtum
Bugün bir pāre taĥta oldı taĥtum

857 Keser ol taĥtayı erreyle māhī
Ĥomaz kim baña taĥt ola kemāhī

858 Yürürem ħas gibi deryā yüzinde
Ne mürde dimelüyem ben ne zinde

859 Meded ķaldum meded gird-āb içinde
Belā vü miĥnet ü ğarķ-āb içinde

860 Zebūnem müstemendem zār u muĥtād
Ĥaşad itdi beni gird-āb u emvād

- 861 Nesīm-i şubḡāhum şarşar-ı kahr
Şarāb-ı hoş-güvār oldu baña zehr
- 862 İdüp ben nā-tüvānuñ cānına kīn
Yüzini itdi deryā çīn-pür-çīn
- 863 Kef-i deryā ki yoḡdur anda engüşt
Baña her bir ḡabābı gösterür müşt
- [31a]
- 864 Şaçup nīsān gibi deryāya gevher
Dökerdi gözlerinden dürr-i ezher
- 865 Hezārān eyleyüp feryād ü nāle
Şaçardı berg-i gül üstine jāle
- 866 Birezden k'oldı çerḡüñ tevseni rām
Tutup ol baḡr-i pür-āşüb ārām
- 867 Çün ol gird-āb-ı hāyil buldı teskīn
Selāmet yaḡasına çıḡdı Şīrīn
- 868 Şu sāhil k'anda yatmışdı şehensāh
Be-nā-gāh anı menzīl itdi ol māh
- 869 Baḡınca görđi bir māh-ı dil-ārā
İdinmiş sāhil-i deryāyı me'vā
- 870 Ne meh dürr-i yetīm ü gevher-i nāb
Kenāra şalmış anı güyiyā āb
- 871 Ya deryā mālکیدür bī-gümān ol
Çıḡup uyḡuya varmış nā-gehān ol
- 872 Nice mālīk ḡüs[ü]n-deryāsıdır bu
Yāḡud ol şüretüñ ma' nāsıdur bu
- 873 Baḡup Pervīz şāha pāy-tā-farḡ
Taḡayyür baḡrin'oldı ol güher ḡarḡ

- 874 O gül-ruḥ söylenürken ol arada
Şehūñ nergisleri oldu güşāde
- 875 Olınca ḥ'ābdan Pervīz bīdār
Görür bir gül-^ç izār u serv-reftār
- 876 Cihān deyrinde gūyā naḡş-ı dil-bend
Olamaz naḡş-ı Mānī āña mānend
- 877 Hümādur şanasın kim yire inmiş
Ya devletdür k'anuñ başına ḡonmuş
- 878 Bilemez geldügin ḡanḡı ḡarafdan
Dür-i nā-süftedür çıḡmış şadefden
- [31b]
- 879 Bu anuñ ol bunuñ ḡüsnine ḡayrān
İderlerdi biri birini seyrān
- 880 İki sultān u iki bende-i ^ç ıḡḡ
İki ser-keş iki efkende-i ^ç ıḡḡ
- 881 İki şem^ç ü iki pervāne-i ^ç ıḡḡ
İki ^ç āḡıl iki dīvāne-i ^ç ıḡḡ
- 882 İki tāze iki pejmürde-i ^ç ıḡḡ
İki zinde vü iki mürde-i ^ç ıḡḡ
- 883 Biri şimşād ü biri serv-i āzād
Biri Ḥurşīd ü birisi Feraḡşād
- 884 Şarāb-ı nāzdan maḡmūr u ser-mest
Birinüñ çeşmi biri cür^ç aveş pest
- 885 Birinüñ gülleri ser-sebz ü ḡandān
Biri sünbüllerin itmiş perīşān
- 886 Vefā bāḡında açılmış iki gül
İki ḡonçe biri birine bülbül

- 887 Birinũn zũlfi dāvudī-zırılılar
Birinũn aşları mũşgĩn-girihler
- 888 Melekdür biri gũyā kim biri hũr
Biri nũr u biri nũr'un alā-nũr⁷⁵
- 889 Birinũn yũzi gũn aşı meh-i nev
Biri Őĩrĩn ü ya' nĩ biri Hũsrev
- 890 Bunı vũ anı fikr-i hayret aldı
Biri birine Şöyle badı aldı
- 891 Egildi dāyesine didi Őĩrĩn
Bilür misin ki kimdür bu nigārĩn
- 892 Bu ol naşuñ mişālidür ki mula
Benüm nesh eyledi aqlum muhaa
- 893 Görince nā-gehān ey dāye ānı
Belürdi āşnālılar nişānı
- [32a]
- 894 Yüri var aña nāmın eyle teftiş
Ne yirdendür maāmın eyle teftiş
- 895 Varup dāye aña virdi selāmı
Edep birle edā idüp kelāmı
- 896 Didi bil'lāhi andansın haber vir
Niçün bu resme hayrānsın haber vir
- 897 Beyān eyle bilelüm ad u şanuñ
Ayān it gũn gibi ey meh mekānuñ
- 898 Çü Hũsrev gördi ol bānũyı dem-sāz
Hicābın def idüp keşf eyledi rāz

⁷⁵ Nur üstü nur (Bu söz daha çok yapılan bir işin beğenilmesi durumunda daha iyi, pekâlâ, fevka'l-âde, çok güzel gibi ifadeler yerine kullanılır.)

- 899 Didi bir telh-kāmem zār u miskin
Alupdur ‘ aqlumı bir yār-ı şīrīn
- 900 Aña ‘ āşıq olalıdan kulaqdan
Degülven hālī bir lahza kalaqdan
- 901 Temāmet kıssa-yı Şābūrı Hüsrev
Hikāyet eyledi ger köhne ger nev
- 902 Alup şāhuñ cevābın dāye-i pīr
Gelüp Şīrīne anı itdi taqrīr
- 903 Qararı qalmadı şevk ile tırdı
Şehūñ pāyına düşmege yügürdi
- 904 Ayağ üzre tırınca irdi fi’l-hāl
Meh-i nev gūşına āvāz-ı halhāl
- 905 Şehenşeh gördi anı geldi vecde
İdüp qaşları mihrābına secde
- 906 O bütten yaña geldügince işbu
Gele rūhum deyü varurdu qarşu
- 907 Buluşdılar çün iki şah-ı ferruḥ
Biri biri öninde qodılar ruḥ
- 908 El alup çün iki ‘ āşıq görüşdi
Biri birinūñ ayağına düşdi
- [32b]
- 909 Oturup bir arada ay ile gün
Biri birine ‘ özr itdiler ol gün
- 910 Ğam-ı hicrāndan olup bir dem āzād
Geçen ahvāli bir bir itdiler yād
- 911 Gehī Şāvūruñ ol iqlīme geştin
Gehī öz kendülernūñ ser-güzeştin

- 912 Gehî deryâ ğamın geh şayd hâlin
Biri birine ‘arz idüp melâlin
- 913 Sürûr-ı vaşl ile mesrûr u hurrem
Geçüp ‘âlemden eylerlerdi ‘âlem
- 914 Egerç’olmuşdı bunlara şeb ü rûz
Şeb-i Kâdr ü Berât u ‘îd-i Nev-rûz
- 915 Velî bilmezler idi çerh-i ğaddâr
Ne ğadr u mekr ider her lahza izhâr
- 916 Muķâbil birbirine mihr ile mâh
Tecellî ‘âlemindeyken penâĝâh
- 917 Gelüp bir cüst kâşid gūiyâ berķ
Dere ğarķ olmuş atı pây-tâ-farķ
- 918 K̄ara çullar giyer maḥzûn u ğamnâk
Yaķasın eylemiş gül gibi şad-çâk
- 919 Didi Pervîze k’ey ğamĝîn ü nâ-şâd
Atañuñ aldı ‘ömri hırmenin bād
- 920 K̄alupdur taḥt hâlî mülk tehnâ
Yetiş kim olmaya bir fitne peydâ
- 921 İderseñ bir ki ğün ihmâl u te’ḥîr
Olur bil memleket tebdîl ü taĝyîr
- 922 Çü Husrev eyledi bu peyâmı ĝuş
Gidüp ‘aķlı başından oldu medhûş
- 923 Didi âh ey zamâne işlerûnden
Fiĝân ey devr-i dūn cünbüşlerûnden
- [33a]
- 924 İderseñ ger beni bir lahza raḥât
Hezarân çekdürirsın derd ü miḥnet

- 925 Dil-i ğamgīni pür-rīş idersin
Dem-â-dem nûş cānum nîş idersin
- 926 ‘Acāyib cādū-yı seĥhārsın sen
Ġarāyib ĥīleker mekkārsın sen
- 927 Kimi kim idesin bir kerre ĥandān
İdesin tā ölince yine giryān
- 928 Kimi vaşl ile irgürseñ murāda
Ne ğamlar çekdürürsin ol arada
- 929 Saña ey çerĥ aldanmaĥ ĥatādur
Zehirdür şekkerüñ baluñ belādur
- 930 Gel olma ‘ākīl iseñ vuşlata şād
Ç’idersin ‘ākıbet firĥatde feryād
- 931 Ne sūr ola cihānda mātemi yoĥ
Nice şādīlġ ola kim ğamı yoĥ
- 932 Nice gül-berg ola ger surĥ u ger aġ
Ĥazān āĥir anı ĥılmaya topraġ
- 933 Ne yirde bite bir serv-i şanavber
Şoñ ucu olmaya ĥāke ber-ā-ber
- 934 Şol aĥ tenler ki sükkerden ġidā yir
Yir āĥir anları işbu ĥara yir
- 935 Ĥaber-dār ol ĥaber-dār ol ĥaber-dār
Ġöñül virme bu fānī mülke zinhār

Fürüzān-Kerden-i Ĥusrev Āteş-i Sūzān-ı Kīne-rā ve Hīmevār Sūĥten-i Behrām-ı

Çüpīne-rā

- 936 Seĥer kim Rüstem-i Zāl-i zemāne
Ĥuşandı tġ-i ĥun-rīzin miyāne

[33b]

- 937 Çeküp altunlu sancağ şâh-ı hâver
Tağıtdı şâm ceysin ol dil-âver
- 938 Turup ol şubh-dem hışm ile Pervîz
Medâyinden yaña ‘azm eyledi tîz
- 939 İrişdi bir ki günden şâh-zâde
Görür kim memleket varmış fesâda
- 940 Geçüp tahta oturmuş eyleyüp kîn
Eşâsî kölesi Behrâm-ı Çüpîn
- 941 Görince şeh bu hâli oldı ğamnâk
Hemân cem‘ itdi ‘asker cüst ü çâlâk
- 942 Şu deñlü dirdi leşker kim şehensâh
Bilür ancağ hesâbın anuñ Allâh
- 943 Ne ‘asker her biri bir gürg-i hun-rîz
Kağan aşlan gibi hep vahşet-engîz
- 944 Tutup qarşuda Behrâm leşkeri şaf
Şaçarlar üstür-i ser-mest gibi kef
- 945 İrişdi arğun arğun iki ‘ummân
Qarışdı birbirine oldı cüşân
- 946 Dil-âverler iderler harb ü darbı
Çalınur her taraftan tabl-ı harbî
- 947 Siper olup terâzû-yı belâ-senc
Turup tartardı derd ü miñnet ü renc
- 948 Kılıc olmışdı yaluñ yüzlü mañbüb
Çekerlerdi anı pehlüya key hüb
- 949 Mübâdirler şafına varduğinc’oğ
Gögüs tutup aña dirlerdi oğ oğ

- 950 Olup gürz-i girān arada ser-küb
Şalardı gülleler mağzına āşüb
- 951 Şehāb-ı mürgdür şan gerd-i meydān
Kim anda tīg berķ ü tīr bārān
- [34a]
- 952 Ururdı na' ra her bir şīr-i şerze
Tutardı tevsen-i gerdūnı lerze
- 953 Ecel bezminde olmuşdı ser-ā-ser
Şarāb-ı merge sāgar kāse-i ser
- 954 Fiğān-ı kerre-nāy ile tutup dem
Yedekler raķşa girürdi dem-ā-dem
- 955 Tolarđı kāseveş çeşm-i zırh kıan
Olurđı şāhibine ya' nī giryān
- 956 Şu deñlü görđi kim zaķm u elemeler
Dikeldi kıaldı ĥayretden ' alemler
- 957 Girüp meydāna baş baş pehlevānlar
Kesildi başlar u döküldi kıanlar
- 958 Degül at izi kim yas idüp ol gün
Zemīn ururdı ruķsārına nāķun
- 959 Şu çāpükler ki her yaña çapardı
Ara yirde ' aceb tozlar kıopardı
- 960 Dil-āverler şafında tīr-terkeş
Yinürdi tatlu tatlu ney şekerveş
- 961 Degüldi toz o gün ağan ĥevāya
Zemīnün āhı irmişdi semāya
- 962 ' Alem çeküp çeriden āteş-i kīn
Alay bayraķları olmuşdı rengīn

- 963 Ecel peyki yilerdi ara yirde
Yaturdı aq bedenler qara yirde
- 964 Meger hañçer-‘ adū olmışdı kīne
Urardı anuñiçün sīnesine
- 965 Şanasın rezmgēh gird-āb u ‘ ummān
Bahādırlar nehng idi ğırivān
- 966 Mübārizler giyüp şol ħadde cevşen
O taş bağırlular olmışdı āhen
- [34b]
- 967 Toquşsalar çıkardı nār-ı sūzān
Olurdı nīzeler şem‘ -i fūrūzān
- 968 İrişmiş idi qadr ü ‘ izzete tīr
Geçerdi şadra gelse ğiç eger ir
- 969 Kemān olmışdı bezm-i rezmde çeng
İderdi āvāze-i zih añ’ āheng
- 970 Keserdi bī-tekellūf bulsa her ān
‘ Ömür ser-riştesin şemşīr-i bürrān
- 971 Oquñ dağı ayağında tolağı
Ecel sulţānınuñ olmış ulağı
- 972 Ğıriv-i na‘ ranuñ kūsūñ şadāsı
‘ Adem mülkinüñ iki reh-nümāsı
- 973 Olup her ceng-cū bennā vü mi‘ mār
Yaparlardı şalāḥ yüzine dīvār⁷⁶
- 974 Bir içim şu deyu kim itse zārı
İçürürlerdi tīğ-i ābdārı
- 975 Qara toprağa qonmağa idüp ‘ ār
Şadır gözlerdi murğ-ı tīr her bār

⁷⁶ [Şalāḥ]:Şulḥ

- 976 Olurdi hāy u hūydan zehreler çāk
Muħanneşler busuda zār u ğamnāk
- 977 Buzurgümmīd şeh yanında hāzır
Tururdi dāyim uşurlāba nāzır
- 978 Görürdi tāli^c -i Pervīzi kat kat
Gözedürdi dem-ā-dem vaqt-i furşat
- 979 Be-nā-geh gördi ol üstād nuşret
Didi şāhā mübārek-bād nuşret
- 980 Qayurma kim muzaffersin muzaffer
Getürsün kuvvet-i bāzūya ^c asker
- 981 Götüri eylesünler kim hücūmı
Götüreler aradan kavm-i şūmı
- [35a]
- 982 Hākīmūñ sözlerinden şehryāre
^c Aceb hāletler oldı āşkāre
- 983 Revān at sürdi ol dem şāh-ı ferruħ
Tutup Behrām alayından yaña ruħ
- 984 Görince şāhdan bu deñlü cür[’]et
Sipāhiler be-ġāyet itdi ġayret
- 985 Deñüzler gibi ol ceyš eyleyüp cūş
Turulup bir aradan aqdılar hoş
- 986 Görüp Behrām ol mevc-i bī-şumārı
Has u hāşāķveş tutdı kenārı
- 987 İdüp qurbān özine leşkerini
Qaçup gitdi ele alup serini
- 988 Çü var idi ġurūr u kibr ü kīni
Görürdi cümleden a^c lā özini

- 989 Hūdāya yoğ idi hiç istinādı
İderdi kuvvetine i' timādı
- 990 Ğurūr u kibr ü kīninden o mağrūr
Be-āhīr oldı ejderhā-gīre mūr
- 991 Kılurdu şerre ç'ol şerīr meyli
Kırıldı 'askeri tağıldı hayli
- 992 İrişdi Hāğdan aña şarşar-ı kahr
Gülin hār eyledi vü şerbetin zehr
- 993 Olur 'ālemde elbette mükāfāt
Eyüye eylük ü yavuzā āfāt
- 994 Ne zālīm kim ola zūlm ile ma' lūm
Od urur hīrmenine āh-ı mazlūm
- 995 Ne deñlü çalışursa mekr ü rīve
Ocağına şu koyar eşk-i bīve
- 996 Şular kim halkā irgürür ezāyı
Görürler her ezāya biñ cezāyı
- [35b]
- 997 İdenler telh zūlm ile ciḥānı
Virür acılığ ile tatlu cānı
- 998 Dil-azār olmağı her k'ide pīşe
Olur āzūrde devrāndan hemīşe
- 999 Muḥākkağdur ki lu'bet-bāz eflāk
Ütilmez kimseye ḥāşāk ḥāşāk
- 1000 Eyü yavuz ne itdūñse muḥarrer
Gelür yoluña bir bir ey birāder
- 1001 Ne zan idersin ağladup yetīmi
Sen andan görmeyesin ḥavf u bīmi

- 1002 Alup mazlūmuñ āhın gāh u bī-gāh
 orur mı fikr idersin etr ü argāh
- 1003 am ide āmetūñ bār-ı mezālim
 Ne yüz araluğıdur bu be zālim
- 1004 Utan akdan gel ey adan utanmaz
 zine zılm kılmakdan utanmaz
- 1005 İüp Şerbet geyersin eşveb-i fāhir
 Gelür hep bilmiş ol burnuñdan āhir
- 1006 Gel atma cevri eliyle kimseye aŐ
 oınur ‘āıbet baŐuña ardaŐ
- 1007 Ta‘ addı ılma mülk-i ğayra hergiz
 Ki tā olmayasın mülküñde ‘āciz
- 1008 anā‘at eyleyüp olma ama‘-kār
 Kim olmaz ‘āıl olana ama‘ kār
- 1009 ü dünyā ahbedür murdār murdār
 Er olan aña meyl itmek zihı ‘ār
- 1010 Degüldür devlet-i dünyā mü‘ebbed
 Bu hāy u hūy u bu ğavğā mü‘ebbed
- 1011 Gele bir dem olasın fāriğü’l-bāl
 Cihāndan el eküp āsüde-avāl
- [36a]
- 1012 Şula nergislerüñle ğülsitānuñ
 ala reftārdan serv-i revānuñ
- 1013 azānın nev-bahāruñ eyleyüp yād
 İderseñ n’ola bülbül gibi feryād
- 1014 uru ğavğādur işbu zār u ğulğül
 Ne ğül alır bu ğülşende ne bülbül

- 1015 Libās-ı lāle-gūne olma mağrūr
Olursm serv gibi ‘āķıbet ‘ūr
- 1016 Gider öñ şoñ cemī‘ -i baħt u raħtuñ
Kefen ħil‘ at olur tābūt taħtuñ
- 1017 Bu aħvāli tezekkür eyle her bār
Degülseñ dīv olma merdüm-āzār

Nāme-Nüvişten-i Şirīn-i Şūr-engiz der-Vefāt-ı Peder-i Perviz

- 1018 Ciger pergāle-i ser-rişte-i ğam
‘Azā bu veche eyler rüz-ı mātem
- 1019 Çü taħta geçdi sulţān oldı Ĥusrev
Tutardı atasıçün mātem-i nev
- 1020 Peder sevki vü dil-dār iştiyākı
Ata ayrılıĝı yār iştiyākı
- 1021 Ziyād olup melāl üzre melāli
Degüldi giryeden bir laħza ħālī
- 1022 Şehüñ buħrānın işitdükde Şirīn
Dilerdi ta‘ ziyetle ide teskīn
- 1023 Pes aldı destine bir şāĥ-ı ‘ar ‘ar
‘Aşā-yı mu‘ciz-i Mūsāya beñzer
- 1024 Revān şaldı anı deryā-yı ķire
K’ide rüz-ı sefidī şām-ı tīre
- 1025 Çıķup ol baħrden ğavvāş-ı māhir
Getürdi Rūma envā‘ -ı cevāhir
- [36b]
- 1026 Alup ya‘nī ele kilk-i nigün-ser
Döküp kāfūr üzre müşk-i ezfer

- 1027 Şeker-leb ney-şekerden düzdi hāme
‘Azā-yı mātemiçün yazdı nāme
- 1028 İdüp ‘arz-ı niyāz u ‘özü-i bisyār
Dil ü cāndan meveddet kıldı izhār
- 1029 Didi k’ey zīnet-i evreng-i Cemşīd
Cihānda tāc u tahtuñ ola cāvīd
- 1030 Ne var diñlense şem‘-i māh-ı pür-süz
Tek olsun gün çerağ-ı ‘ālem-efrüz
- 1031 N’ola oldıysa bir gül-berg ber-bād
Hemīşe gülşen olsun cennet-ābād
- 1032 Eger bir boş şadef gitse yabana
Ne ğuşşa dürr-i baħr bi-kerāne
- 1033 Libās-ı ‘ömr-i nāfe olsa ger çāk
Olur mı müşk-i hoş-bū hiç ğamnāk
- 1034 Gülüñ āteş alursa fer ü tābın
Ne kaygu kosa yirinde gül-ābın
- 1035 Keserse bāğbān serv-i revānı
Kayurmaz tek yirind’ olsun fidānı
- 1036 Cihāndan gitdiyise Hürmüz-i Şāh
Anuñ Pervīze virsün ‘ömrin Allāh
- 1037 Şehā ma‘lūmdur Yezdāna ma‘lūm
Bu oddan bende yandum nitekim mūm
- 1038 Senün nergislerüñden çıkdıs’ırmağ
Benüm bağrum olupdur lāleveş dāğ
- 1039 Yolup sünbüllerüm ber-bād itdüm
Çevürdüm başuma āzād itdüm

1040 Boyandum dūd-ı āha ol dem ey cān
Hayāt ābı gibi zūlmetde pinhān

[37a]

1041 Tağıtdum kākülüm āvāre itdüm
Şaçum gibi libāsum kare itdüm

1042 Geh itdüm ğonçeveş pīrāhenüm çāk
Gehī şaçdum şabā tek başuma hāk

1043 Urup pistānlarumdan sīneme müşt
Işırdum hayret ağzıyla engüş

1044 Kālup gülzār-ı hūsnüm huşk u hāşāk
Girü itdüm gözüm yaşıyla nemnāk

1045 Olup pergāle pergāle ‘izārüm
Yaşumdan lālezār oldu kenārüm

1046 Çerāğ-ı ‘arızum kim bī-fer oldu
Şolup ter güllerüm nīlūfer oldu

1047 ‘Aķıķüm lü‘ lü‘ yile idüp āzār
‘İzārüm eyledüm nāhunla pūr-hār

1048 Men-i ğam-dīde bu mātem-serāda
Komadum eksik āyīn-i ‘azāda

1049 Çe ger pāyuña yüz sürmekdi kārüm
Degül elde velīkin ihtiyārüm

1050 Egerçi gözlerüm görmez cemālūñ
Velī gitmez gönüldeñ hiç hayālūñ

1051 Görinmezken göze nūr-ı tecellī
Hayālūñden bulur gönlüm tesellī

1052 Murādum bu ki ey serv-i ser-efrāz
İkinde olmayasın derde dem-sāz

- 1053 Bu ğamdan eyleme āzār kendüñ
İdersin nā-gehān bīmār kendüñ
- 1054 Ziyāndur ʿömre ħod ğam gāh u bī-gāh
Bu ğuşşa niçeye dek saña ey şāh
- 1055 Çoğ işler var ki dirsın bu ziyāndur
Niçe aşşılar ol işde nihāndur

[37b]

- 1056 Dırahtuñ ger budanmasaydı talı
Bitürür miydi hiç tāze nihāli
- 1057 Dökülmese şüküfe şāħdan hiç
Kaçan bitseydi mīve ir eger giç
- 1058 Ekinci dānesin kılmasa der-ħāk
Neden ħāşıl olaydı gendüm-i pāk
- 1059 Nihān olmasa ger ħurşīd-i ħāver
Olur mıydı meh-i tābān münevver
- 1060 Maķaş ziħī ger irişmese şemʿe
Ne deñlü virür idi nūr u lemʿa
- 1061 Temām itdi çü Şīrīn nāmesini
İdüp dürlerle tezyīn nāmesini
- 1062 Taķup himmetden aña bāl ile per
Uçurdu anı mānend-i kebūter
- 1063 Urup şeh-bāzveş pervāz açup bāl
İrişdi dergeh-i Pervāze der-ħāl

*Resīden-i Taʿvīz-i Bāzū-yı Murād be-Dest-i Ĥusrev-i Ferīdūn-nihād ve Pervāz Kerden-i
Kumrī-i Nālān be-Sūy-ı Ān Sehī Serv-i Ĥıramān*

- 1064 Çü Ĥusrev nāme-yi Şīrīni gördi
Öpüp yüzine vü gözine sürdi

- 1065 Okıduğça sūzı āvāzelendi
Açıldı eski derdi tāzelendi
- 1066 Nigārīnūñ idüp hāl-i rūhın yād
İderdi noqtalar gördükçe feryād
- 1067 Elifler görs'iderdi āh u zārı
Añardı kām̄et-i serv-i nigārı
- 1068 Oğurken nā-gehān görseydi bir dāl
Añup zūlfın olurd'āşüfte-aḥvāl
- [38a]
- 1069 Hevā serd idi gerçi mevsim-i dey
Şehi germ eylemişdi āteş-i mey
- 1070 Didi Şāvūra kim ey maḥrem-i rāz
Diler cānum k'ide cānāne pervāz
- 1071 Gönül eyler hevā-yı vaşl-ı Şīrīn
Fiğān kim tāzelendi dāğ-ı dīrīn
- 1072 Daḥı hīç kalmadı şabr u qarārūm
Diyār-ı yāre lā-büddür güzārūm
- 1073 Dil olmaz emrūme şimden girü rām
Ne mümkindür dil-ārāmumsuz ārām
- 1074 Yir öpüp didi Şāvūr-ı ḥiredmend
Şehā şehler işigünde kemer-bend
- 1075 Neye kılsañ işāret başum üzre
Ne remz itseñ göz ile kaşum üzre
- 1076 Velī her nesnenūñ vaḫti var ey şāh
Sefer vaḫti degüldür şimdi bī-gāh
- 1077 Şitā şiddetde vü vaḫt-i zemistān
Tutılmış berfden kūh u beyābān

- 1078 Hevā-yı serdden kūhsār şad çāk
Zemīn yaħdan u rūd-ı huşk eflāk
- 1079 Olup bi-hūş ħallāc-ı zemāne
Tağıtmış penbe-i berfi cihāne
- 1080 İrüp bād-ı ħunük tutmış sedāsın
Deñiz mi kesdi bülbüller nevāsın
- 1081 Hevādan pāy-ı serv olmış şikeste
Anuñçün taħta-yı yaħ birle beste
- 1082 Şovuğdan ditreyüp mānend-i sīm-āb
İdinmiş ebrden ħurşid sincāb
- 1083 Gögüs gerdügi için rüzgāre
Mehüñ cismi olupdur ħare ħare
- [38b]
- 1084 Çerāğ-ı bezm-i eflāk oldı mürde
Çamu pervāne-i encüm füsürde
- 1085 Şabādan ħal' a-yı yaħ buldı te 'bīd
Nice fetħ itsün anı tūp-ı ħurşid
- 1086 Görüp tıgını kūhuñ oldı lerzān
Şıgındı künde āhū-yı beyābān
- 1087 Olupdur ħākim-i kuhsār şayyād
İderler cānverler berfden dād
- 1088 Çoma bir laħza elden cāmı şimdi
Degül şāhā sefer eyyāmı şimdi
- 1089 Şu mevsimdür ki çāk faşl-ı zemistān
Ĥalīle nār-ı Nemrūd oldı bustān
- 1090 Gerekdür k'idesin te 'ħīr te 'ħīr
Çü vaħt ide ħılavuz girü tedbīr

- 1091 Bugün ʿiṣ it ki bir iş ola yārın
Mebādā nevşemüz niş ola yārın
- 1092 Degülsin çerḡ aḥvāline vāqıf
Zemānuñ ḥīle vü alına vāqıf
- 1093 Geçürme vaqtüñi bî-ʿiṣ ü bî-nüş
Çıkar endühı dilden cām-ı mey nüş
- 1094 Bahār olup k’ide seyrüñ zemānı
Şabā gibi ṭolanalum cihānı
- 1095 Çıçalum serv gibi her kenāra
Açalum şu gibi ol ḥoş diyāra
- 1096 Temām olunca Şāvūruñ kelāmı
Didi şeh aña kim ey merd-i ʿāmī
- 1097 Okumaduñ gibi ḥiç ʿiṣḡdan ḥarf
Olur mı ʿāşıkā māniʿ yaḡ u berf
- 1098 Reh-i ʿiṣk içre irse ḥvāb baña
Yaḡ olur pister-i sincāb baña
- [39a]
- 1099 Kızır sermā benüm germiyyetümden
İrir yaḡ dūd-ı āh-ı ḥasretümden
- 1100 Gerek te’ḥīr şer işlerde dāyim
Olur te’ḥīr ḥaber olsa mülāyim
- 1101 Yöneldüüm Kaʿbe-i kūy-ı nigāra
Refīḡ ol baña ger var ise çāre
- 1102 Sen itdüñ ḥod beni derd ile pā-māl
ʿİlācumdan niçün eylersin ihmāl
- 1103 Benüm ḥālümden olmamaḡ ḥaber-dār
Cihān ḥalkına ne illā saña ʿār

- 1104 Pes emr itdi emîr-âhûra Pervîz
Ki zerrîn zîn ile zeyn ola Şebdîz
- 1105 Şabâyı k'eylediler zîn ile râm
Hemân-dem tûrdı şeh bî-şabr u ârâm
- 1106 Sûvâr olup kuşandı tîğ-i zerrîn
Yüridi şevketiyle Hûsrev be-Çîn⁷⁷
- 1107 Rikâbın ser-keşân-ı heft iklîm
Tutup dirlerdi budur tavk-ı teslîm
- 1108 Olupdı tâcverler aña serheng
İderdi bâc-horlar kâmetin çeng
- 1109 İderdi şâhlar hizmetde çâlâk
Kamu ta' zîmle hürmetde çâlâk
- 1110 Şehûn yanınca her sermâye-i nâz
Gönül yağmalayıcı Türk ü şannâz
- 1111 Külâhın kej urınmış her sipâhî
Ne ispeh hüsni ilinüñ pādşâhı
- 1112 Giyüp zer-beft ü dîbâlar muraşşâc
Olup dürr ü cevâhirla mülemmaç
- 1113 Kılup handân u hurrem güllerini
Şalup serv üstine sünbüllerini
- [39b]
- 1114 Perî-peykerler ü hürî-likâlar
Melekler gibi hûb u dil-rübâlar
- 1115 İder sünbülleri etrâfı müşgîn
Ki her biri gazâl-i Çîn ü Maçîn

⁷⁷ Vezin bozuk.

- 1116 Ten-i s̄im̄inleri sincāb içinde
Şanasın ‘ aks-i mehdür āb içinde
- 1117 İdüp kākum libāsın her nigārīn
Nihāl üzre açılmış verd-i nesrīn
- 1118 Kāmunuñ tācı beñzerdi tezerve
Diyeydün kim konupdur şāh-ı serve
- 1119 Bu āyīn ile kim ol şāh-ı ‘ āşık
Giderd’ Ermen zemīne key yaraşık
- 1120 Çü vardı hıttā-yı Derbende Pervīz
Mehīn Bānūya irdi ol haber tīz
- 1121 Tūrup Bānū hezārān şevket ile
Hoş istikbāle çıkdı hürmet ile
- 1122 Güzel kızlar bile olup süvāre
Çıkarlar ya‘ nī karşı şehryāre
- 1123 Görince şāhı ol Bānū-yı a‘ zam
İnüp atdan piyāde oldı ol dem
- 1124 Şeh aylayanda urup toprağa ruḥ
Didi hoş-āmedī ey şāh-ı ferruḥ
- 1125 Kudūmuñdan dil ü cān oldı hurrem
Be-yā ehlen ve sehlen ḥayr-maḥdem⁷⁸
- 1126 Hezārān ‘ izzet ü ta‘ zīmlele
Firāvān ḥurmet ü tekrimlele
- 1127 Dilinden dāne dökdi ol hümāya
Hele kondurdi āḥir bir serāya
- 1128 Namāz-ı şām kim çerḥ-i pür-aḥter
Taḡıtdı kara zülfin dökdi ‘ anber

⁷⁸ (Ey şāh) hayırlı dönüşünüzle safa geldiniz, hoş geldiniz.

[40a]

- 1129 Mehîñ Bânû düzetti şāha me'vā
Münakkaş ħargeh ü çetr-i mu'allā
- 1130 Nice ħargāh kim bir āsmāndur
Kim anuñ her tınābı kehkeşāndur
- 1131 Aña ednā şem' aña māh-ı tābān
Kemine şemsesi ħurşid-i raĥşān
- 1132 Müzehheb çenberi var gūne gūne
Olur ħavs-i ħuzah andan nümüne
- 1133 İçinde ħūrlar var māh-peyker
Behiştāsā öñinde ħavz-ı Kevşer
- 1134 Girüp oturdılar şāh ile Bânū
Gelüp karşıda Şirīn çökdi zānū
- 1135 Müheyy'olmuş idi esbāb-ı 'işret
Buyurdılar açıldı bāb-ı 'işret
- 1136 Perī-rūlar tutardı elde aĥdāh
Virürdi bāde şu mānend-i mişbāh
- 1137 Çalup sāzendeler çeng ü rebābı
Eserdüp dönderürlerdi kebābı
- 1138 Leb-i muṭrib ki oldı nāye peyvend
Biterdi āb-ı ħayvāndan ney-i ħand
- 1139 Münāsib şi'rler oĥurdu ħavvāl
Virürdi ehl-i bezme vecd ile ħāl
- 1140 Def olmuşdı ġulām-ı ħalkā der-gūş
Uyarurd'uyusa şoĥbetde ser-ĥoş
- 1141 İşitdükde muġannīlerden āvāz
İderdi cismden cān murġı pervāz

- 1142 Gümüş eller öperdi dîr eger zûd
Şurâhî hâline olmuşdı hoşnûd
- 1143 Şulu şeftâlû yemekden dem-â-dem
Şulanur idi cāmuñ ağızı her-dem
- [40b]
- 1144 Ayağ üzre tûrup her mâh-sîmâ
Kılur ‘uşşâka göz ucıyla îmâ
- 1145 Şehûñ dil-berlerinden her semen-sâk
Olurlard’anlaruñ vaşlına müştâk
- 1146 Zihî ‘işret k’ider Şîrîn ü Hûsrev
Şarâb-ı köhne-sâl ü maḥrem-i nev
- 1147 İki gevher gibi bir dürc içinde
İki aḥter gibi bir burc içinde
- 1148 Cihân kayğuların idüp ferâmûş
Müdâm eylerler idi cām-ı Cem nûş
- 1149 Gezer ḥargehde cām-ı mey şitâbân
Felekde nitekim ḥurşîd-i raḥşân
- 1150 Çü nām u neng işin def eylediler
Tekellûf perdesin ref eylediler
- 1151 Gidüp aralarından resm ü âyîn
Öperler birbirinüñ dest ü pâyin
- 1152 Biri birin ol iki mest ü ser-ḥoş
İderler sarmaşık gibi der-âgûş
- 1153 Göñülden keşf idüp her gizlü rāzı
İder birbirine nâz u niyâzı
- 1154 Neyüñ feryâdı vü muṭrib nevâsı
Meyüñ ḥâlâtı sâkinüñ şafâsı

1155 Nedīm ü bezle-gūlar meclis-ārā
Ġazel-h̄vān dil-rübālar ʿ işret-efzā

1156 Bu veche devr iderken bāde-i nāb
Şebī-h̄hūn eyledi bezm ehline h̄vāb

1157 Birez āsāyiş eylesün deyu cām
Kamusı h̄vābgāhda kıldı ārām

[41a]

Duġter-i Mehīn Bānū Ĥilʿat-ı Fāġir-i Mestūrī-rā be-Endāze-i Kāmet-i Kıyāmet-i Ān

Serv-i Seġī-Bālā

1158 Mehīn Bānū çü gördʿol ʿ işk-bāzı
Sürer meydān-ı ʿ işk içrʿesb-i tāzı

1159 Karişdı birbirine şekker ü şīr
İde başladı şīr āhūyı neġcīr

1160 Olup Bānū bu işden key perişān
Olurdu baġr nām u neng cūşān

1161 ʿ Adū taġından idüp iġtirāzı
Kıġırdı kātına ol serv-nāzı

1162 Didi kʿey cānumuñ cānānı Şīrīn
Dil ü can mülkinüñ sulţānı Şīrīn

1163 Sipih-r-i ġüsnüñ ey ġurşīd ü māhı
Cihān meh-rūlarınuñ pādşāhı

1164 Baña gün gibi ey meh oldı maʿ lūm
Ki bu şeh-zāde ʿ işkuñ odına mūm

1165 Dür-i pendümle zeyn it ġuş-ı ġuşuñ
Hemişe cām-ı ʿ işmet ola nūşuñ

1166 Gerekdür ki olasın ġür-ı mestūr
Melek gibi olup her dīdeden dūr

- 1167 Haremde servveş gösterme başuñ
Hayā vü şerm olsun H̄vāce-taşuñ
- 1168 Mih[i]rsin mäh gibi olma h̄ire
Şaķın baht-ı sefidüñ itme t̄ire
- 1169 Yanar ‘ālem eyā h̄üsn āftābı
Götürme āftābuñdan niķābı
- 1170 Yüzine gülme gül gibi cihānuñ
Tebessümden şaķın gonçe dehānuñ
- [41b]
- 1171 Yaraşur gerçi h̄üba h̄üsn-i s̄iret
Hicāb andan daķı yegdür ne minnet
- 1172 Cefā vü cev k’ola āķir-i kām
Vefādan yeg ki renc ola ser-encām
- 1173 Görüp zārılığın ol şeh-süväruñ
Çıķarm’elden ‘inān-ı ihtiyāruñ
- 1174 Bulınmaz ‘ālem içre b̄i-ğaraż yār
Cihān bāğında bitmez verd-i b̄i-ķār
- 1175 H̄aķıķat şanma cevher yā ‘arazdur
Mecāzī ‘ışķ şehvānī marazdur
- 1176 Alınma nālesine ‘andelībüñ
Firibinden hazer ķıl nā-şekībüñ
- 1177 Eline girse nā-geh şerbet-i şāf
İder mi hiç teşne şabr u inşāf
- 1178 Eger ol la‘l ile ey dürr-i nā-süft
Dilersen kim olasın tā ebed cüft
- 1179 Mübeddel olmaya hiecre vişālī
Anuñ ol nām u neng ile ķelālī

- 1180 Ger isterseñ dahı muhkem ola bend
İd aña kayd-ı ferzend ile peyvend
- 1181 Zen ölür ādeme mūnis olınca
Turur maḥbūb ancaḫ şubḫ olınca
- 1182 Çü bī-kābīn ola işbu ‘alāḫa
Hemān irişdi bil anı ḫalāḫa
- 1183 Olursañ ger aña kābīn ile rām
Olur fermān-berūñ ol kām u nā-kām
- 1184 Bu üslūb ile olsa mihrbānı
Virür er ‘avrata ḫatṭa amānı
- 1185 Bizüm Pervīz’den noḫşānumuz yoḫ
Ona fermān-ber olur cānumuz yoḫ
- [42a]
- 1186 Degüldür bizden a‘lā ol nesebde
Biz ednā degülüz andan ḫasebde
- 1187 Eger ol dürr ise biz la‘l-i nābuz
Eger ol māh ise biz āftābuz
- 1188 Eger ṭūṭiyise şekkersitānuz
Vü ger ḫumriyise biz büstānuz
- 1189 Ger ol Hızır ise biz āb-ı ḫayātuz
Ger İlyās ise Ceyḫūn u Fırātuz
- 1190 Cemālūñ nūr-ı çeşmiyken cihānuñ
Niçün bezmine şem‘ olursın anuñ
- 1191 Senūñ ebrūlaruñdur ḫod meh-i nev
‘Aceb mi ger aña baş egse Husrev
- 1192 Hilāl-i ‘īd mestūr olsa her-dem
Baḫar şevḫ ile aña ḫalḫ-ı ‘ālem

1193 Çü yüz gösterüp ola âşkâre
Dönüp bir dağı kılmazlar neẓâre

1194 Tutarlar elde cām-ı hoş-güvârı
Olur mı cür' anuñ hiç i' tibârı

1195 İrür bir heftede ' ömri temâma
Kül olduğıçün ellerde şemâme

1196 Tutilurken el üzre sîb-i handân
Düşer ayağa irse zaḥm-ı dendân

1197 Saña benden emânetdür ki her bār
Oturma şâh ile ḥalvetde zinhār

1198 Eger tenhâda bir söz söylese şâh
Cevâbın vir anuñ ḥalk içre her gâh

1199 İşâret kılsa itme aña îmâ
Mebâdâ töhmet ide saña a' dâ

1200 Nigârîm istimâ' idüp o pendi
Ḳabûl itdi ve ğâyetde begendi

[42b]

1201 Özi çün pâk-bâzû pâk-dâmân
N'ola ger pâk sözden olsa şādân

1202 Çü rüşen oldı şem' -i şubḡâhî
Münevver kıldı âfâkı kemâhî

1203 Melek-rûlarla ol ḥür-ı perî-zâd
Göñüller şaydına olmışdı şayyâd

1204 Bile pâkîze duḡterler yanınca
O mâhuñ ya' nî aḡterler yanınca

1205 Ḳamu dūşîze kızlar Meryem-âÿîn
Ne er yüzini görmişler ne k'âÿîn

- 1206 Şabādan tenleri gül gibi ditrer
Gül-i terden amunuñ dāmeni ter
- 1207 Olur her birinüñ gül-gün yañağı
Leāfet bezminüñ rüſen-erāğı
- 1208 Bez[i]mde cümlesi ſem[‘] -i dil-efrüz
Rez[i]mde ſanuñ āteſ-i ciğer-süz
- 1209 Egeri cümlesi müſgīn-azāle
Velīkin ſīre olurlar avāle
- 1210 Tezerv-i kīn iderler mekr ü tezvīr
‘Uāb-ı tünd olurlar rüz-ı necīr
- 1211 Hümā gibi idüp a[‘] lāya pervāz
ılurlar ſāh-bāza ‘ iſve vü nāz
- 1212 Boyaña Hüsrev-i Pervīz alāyı
Ser-ā-ser hūnī vü hūn-rīz alāyı
- 1213 Melā’ik ſaffi ſankim hūr fevci
Hüs[ü]n deryāsınuñ güyāki mevci
- 1214 amusı gürg-i zev ü ſīr-māde
ſikār u ſayd için bāzū-güſāde
- 1215 İderdi geri Hüsrev ſayd u necīr
Ururdı her kemān-ebrū aña tīr
- [43a]
- 1216 e ger olurdu her ſīre avāle
Zebūn olmuſdı līkin bir azāle
- 1217 ſikār eylerler id’ irince aſām
Turup bir lazā kılmazlardı ārām
- 1218 açan necīrden olsalar āzād
Ururlardı hemān-dem ‘ ayſa bünyād

- 1219 Bu üslûb ile kırk gün şâh-ı pîrüz
Nigârîn ile ‘îş itdi şeb ü rüz
- 1220 Didi Şîrîne bir gün şâh-zâde
Hudâvend eylesün ‘ömrüñ ziyâde
- 1221 Benüm rûh-ı revânum yâr-ı cânım
İki ‘âlemde varum hânmanım
- 1222 Ne var luğf u keremler idüp izhâr
Bizüm iqlîmi teşrîf itseñ ey yâr
- 1223 Çün olduk buncadan zaḥmet size biz
N’ola rahmetler olsañuz bize siz
- 1224 Teraḥḥüm eyleyüp ben ḥâksâre
Mübârek ayaguñ başş’ol diyâre
- 1225 Güneşsin her diyârı eyle rüşen
Cihân nûruñdan olsun bâğ u gülşen
- 1226 Bu veche zârlıklar k’itdi Pervîz
Didi luğf ile Şîrîn-i şeker-rîz
- 1227 Eyâ şâh-ı cihân u cân-ı ‘âlem
Cihân mülkine sâye şal dem-â-dem
- 1228 İdüp her şâh mülkin saña teslîm
Elüñ altında olsun heft iqlîm
- 1229 Nedür bunca tazarru‘ ey şehensâh
Kemîne cânuñ içün gâh u bî-gâh
- 1230 Olayın ḥidmetüñd’ey şâh-ı fâyık
Olursam ger qaravaşlığa lâyıq
- [43b]
- 1231 Eger redd itmez iseñ olam ey hân
Sa‘ âdet ḥânuña her gice mihmân

- 1232 Hemân ol dem ʔurup mâh-ı cihân-tâb
Medâyinden yaña oldı ʕ inân-tâb
- 1233 Bile yanınca ol maħbûbe kızlar
Cihân luʕ betleri merġûbe kızlar
- 1234 Çü menzilgâh old'ol ħûr-ı ʕ ĩne
Medâyin döndi firdevs-i Berĩne

Fütâden-i Murġ-ı Dil-i Ferhâd-ı Miskĩn be-Dâm-ı Zülf-i ʕ Anber-bâr-ı Şĩrĩn

- 1235 Giriftâr-ı kemend-i ʕ ışķ-ı cĀnĀn
İder bu veche bülbül gibi eġĀn
- 1236 Meger bĩ-çĀre vü üftâde Ferhâd
Cihândan fĀriġ ü Āzâde Ferhâd
- 1237 Görür Şĩrĩni bir ġün nĀ-ġehĀnĩ
Alur başına ġavġĀ-yı cihĀnı
- 1238 Geçüp ser-ġalkĀ-yı zencĩr-i ʕ ışķa
Mürĩd-i şĀdıķ olur pĩr-i ʕ ışķa
- 1239 İder ġalbini ol miskĩn ü muġtĀç
Ĥadeng-i ġamze-i Şĩrĩne umaç
- 1240 Delüp baġrımı tĩġ-i ʕ ışķ-ı bĩ-dĀd
İderdi ney gibi eġĀn u feryĀd
- 1241 Dir idi kim İlĀhĩ neyleyem Āh
Ne bilem niçe yĀduñ eyleyem Āh
- 1242 Delürdüm ʕ ışķla ġaldum ʕ amelden
Dil-i dĩvĀnemi çĩķardum elden
- 1243 Olup Āşüfte bir nĀ-mihrbĀna
Ĥuġaş oldum belĀ-yı cĀvidĀna
- 1244 Baña ol zĀlim ü cellĀd ġĀtil
Şunar şerbet deyu zehr-i helĀhil

[44a]

1245 Ne ' ışık olsun bu bir derd-i dil ancak
Bunuñ āsānı yok hep müşkil ancak

1246 Olaldan pāre pāre cāme-i şabr
Tağıldı āh kim hengāme-i şabr

1247 Çü geydüm egnüme bir hil' at-i pāk
Selāmet cübbesin itsem n'ola çāk

1248 Kemend-i çāre-i bi-çāre kūtāh
İrişmez kaşırına ol māhuñ eyvāh

1249 İder m'ol kadre hiç pervāne miskīn
Çerāğ-ı mihr ü māha yana miskīn

1250 Hazef gibi güher pā-māl olur mı
Meh-i nev kimseye halhāl olur mı

1251 Hümā dāneyle hergiz dāma konmaz
Nitekim nesr-i tayıb bāma konmaz

1252 Dirīgā hasre tā feryād feryād
Ne mümkün kim ide Şirīne Ferhād

1253 Dögüp bu derd ile başını taşā
Dökerdi gözyaşını tağ u taşā

1254 Gidüp ārām u şabr ile qarārı
Kılurdu nāle-i feryād u zārı

1255 Hām idüp kāmetin derd eylemiş çeng
Tutardı tağ u taş āhına āheng

1256 Dem-ā-dem müşt ile göğsin dögerdi
Anuñçün sinesi gök gök gögerdi

1257 Ne şabrı var idi kim ide ārām
Ne rām olurdu emrine dil-ārām

- 1258 Kılup derd-i derûnın âşkâre
Giribânın iderdi pâre pâre
- 1259 Olup bir nergis-i fettâne meftûn
Be-nâ-geh ‘âķil iken oldu Mecnûn

[44b]

- 1260 Bilemezdi bu derdûn çâresini
Yıgamazdı dil-i âvâresini
- 1261 Gezerdi her yaña ĥayrân u dil-teng
Yimişdi şanasın afyûn ile beng
- 1262 Bulutlar gibi geh taĥa çıkardı
Gehi şu gibi şahrâya aķardı
- 1263 Yürür ser-pâ berehn’abdâl u ‘uryân
Gören şanurd’anı ĥûl-i beyâbân

Üstâd Taleb-Kerden-i Şîrîn Berây-ı Âmeden-i Şîr

- 1264 Didi Şâvûra bir gün ol nigârîn
İder gönüm hevâ-yı şîr-i şîrîn
- 1265 ‘ Aceb kaçrumda hiç bir ĥavz ola mı
Süd ırmaĥı aķa aña müdâmî
- 1266 Gelince ĥavza otlaķdan ola râh
İrişe şîr-i şâfî gâh u bî-gâh
- 1267 İşitdükde anı üstâd-ı hünerver
Didi kim ey serîr-i ĥüsne server
- 1268 Bu yirde bir hünermend âdemî var
Be-ĥâyet kâmil ü üstâd mi‘mâr
- 1269 Çe ĥân itmiş cihân mülkinde bünyâd
Özi ‘âlemde meşhûr adı Ferhâd

- 1270 Ezel olduđ anuñla bile telmiż
Ne ta‘līm itdilerse işledük tiz
- 1271 Dürişdüğ cedd ü cehd idüp hemişe
Baña hāme naşīb old’aña tişe
- 1272 Bu havz işine bil ey şehd-i fāyık
Degüldür andan özge kimse lāyık
- 1273 Gül-i bāğ-ı letāfet serv-i çālāk
Sözinden oldu Şāvuruñ ferahnāk
- [45a]
- 1274 Varup hācibler üstād-ı zemāne
Didiler k’ey hünermend-i yegāne
- 1275 Seni Şirīn şehd-engiz ister
Buyuruñ gidelüm kim tiz ister
- 1276 İşidüp ol sözi Ferhād-ı medhüş
Didi yā Rāb bu düş mi ola yā hüş
- 1277 Velī gönli virürdi kim şanuğluğ
Ola hān-ı vişāl ile konuğluğ
- 1278 Yirinden tırdı kara tağ gibi
Revān oldu Kıızıl ırmāğ gibi
- 1279 Bulutlar gibi ‘azm idüp şitābān
Şehāb-ı dīdesinden dökdi bārān
- 1280 Kara zülfin egüp eylerdi teşcīl
Gider Hindüstāna güyiyā pīl
- 1281 Harīm-i yāre ol miskin ü pā-māl
İrişdi göz açup yumınca der-hāl
- 1282 İletdiler anı Şirīn katına
Şanasın bülbül-i nesrīn katına

1283 Şad[1]r gösterdiler geçüp oturdi
Velî hayretten öz kendin yitürdi

1284 Nigārīn eyleyüp ta' zīm ü tekrīm
Murādın itdi bir bir aña tefhīm

1285 Çü gördi tıfl gibi emrine rām
Temāmet cūy-ı şīri kıldı i' lām

1286 Serāy öñinde bir havz olmağ işin
Aña otlağdan işi süd gelişin

1287 Ne kim giçerdi gönülden nihānī
'Ayān itdi hemān üstāda anı

1288 Tırurken karşıda Ferhād-ı bī-hūş
Tekellüm şerbetinden oldu ser-hoş

[45b]

1289 Lisān-ı hāl ile yār'itdi ma' lūm
Muhabbet āteşine olduğın mūm

1290 Tırup şevk ile üstād-ı zemāne
Didi kim kandadur ol kār-ḥāne

1291 Aña gösterdiler olduğda tālīb
Hemān işe şürū' itdi kıvanup

*Kenden-i Ferhād-ı Endūh-gīn be-nāḥun Tīşe-i Elmās-Pişe Rūy-ı Gerd-Ālūd-ı Zemīn-rā
ve Dicle-i Hūn Sahten ez-Dīde-i Hūn-ābe Feşān-ı Cūy-ı Şīr-i Şīrīn-rā*

1292 Şu resm'ururdi taşā tīşe Ferhād
İderdi taş bağırlu tağ feryād

1293 Zemīne urisa ol üstād-ı tīşe
Amān isterdi çerḥ-i zulm- pişe

1294 Külüng urduka yire ol ḥiredmend
Kılurdi ābnūsı 'āce peyvend

- 1295 Reh-i ʿışka kim olmuşdı revāne
 ẖadem başmışdı evvel demde cāne
- 1296 Meger ağlardı tıfl-ı eşk-i Ferhād
 Anuñcün cūy-ı şīr eylerdi bünyād
- 1297 Olup ol tıfl gūyā kim ğazabnāk
 İder dırnağ ile şahrā yüzün çāk
- 1298 Yāhud raħm eyleyüp Ferhāda her-dem
 Yüzün yırtup zemīn eylerdi mātem
- 1299 Çün ol pūlād-dest ü sihr-pīşe
 Şürüʿ itmişdi cān u dilden işe
- 1300 Dürişürdi gece gündüz dem-ā-dem
 Urışup kūh u şahrāyile her dem
- 1301 Ne bir laħza qarār u şabr iderdi
 Ne ārām ile cāna cebr iderdi
- [46a]
- 1302 Yumup iki cihāndan gözlerin ol
 Nigārīn emrine olmuşdı meşğūl
- 1303 Görüp derdini anuñ seng-i hāre
 İderdi taş bağırın pāre pāre
- 1304 O dil derdini şerħ itdükçe tağa
 Şalardı tişe başını aşağa
- 1305 Pes az müddetde ol ğamgīn ü nā-şād
 Ne kim emr itdilerse itdi bünyād
- 1306 Zemīn ol şanʿ atuñ olup esīri
 Alup bağırına başdı cūy-ı şīri
- 1307 Baħup şahrā aña ħalurdı tātña
 Yüzi üstinde yir eylerdi aña
- 1308 Çemend’oldukça ol ırmağ revāne
 İderdi gökde taʿ na kehkeşāne

- 1309 Çü fāriğ oldı cūy işinden üstād
Yine bir havz-ı Kevşer itdi bünyād
- 1310 ‘ Aceb şan‘ atlar itdi anda kem-yāb
Eli şuyından aqıtdı aña āb
- 1311 Bu havz olsun deyu ol hūra kāfī
Getürdi şu yirine şīr-i şāfī
- 1312 Be-ğāyet imrenüp ol şīre devrān
Cihān pīr iken oldı tıfl-ı nā-dān
- 1313 ‘ Arūş-ı dehre ol cū ğabğab oldı
Kenār-ı havz gūyā kim leb oldı
- 1314 Aqup çün havza girdi cūy-ı sepīd
Şeb-i Ferhāda irdi şubḥ-ı ümmīd
- 1315 Ağarmış giryeden çeşmi cihānuñ
Süd ırmağı kıomışlar adın anuñ
- 1316 Ya zahm-ı sine-i şahrāyı görmüş
Ṭabīb-i ḥāzık aña penbe urmuş
- [46b]
- 1317 Ḥaber irgürdiler kim ol nigāra
Düzeldi havz-ı ra‘ nā seng-i ḥārā
- 1318 Öküş ḥarc olmuş anda zūr-ı bāzū
Çekemez ay u gün olsa terāzū
- 1319 Şanasın cān eritmiş anda mi‘ mār
Cihān u‘ cūbesini kılmış izḥār
- 1320 İdüp her şan‘ atını āşkār ol
Kıomış ‘ ālemde bir ḥoş yādgār ol
- 1321 Degüldür cūy-ı şīr ol Nīl ü Ceyḥūn
Berāt-ı ‘ aşık-ı ğamğīn ü maḥzūn
- 1322 Zebūn oldukça ol miskīn ü ğamnāk
Aña şahrā yaqasın eylemiş çāk

- 1323 Turup ŧevk ile yirinden nigārīn
İriŧdi cūy-1 ŧīr'ol yār-1 ŧīrīn
- 1324 Varup havza ol āb-1 zindegānī
Virür ' uŧŧāka ' ömr-i cāvidānī
- 1325 Yüzinūn ' aksi düŧdi havza nā-gāh
Görindi hāle içre ŧanasın māh
- 1326 Nihāl-i kāmetyile virdi zīnet
Kenār-1 cūy-1 ŧīre ol kıyāmet
- 1327 Hemān havzıyla ol serv-i semen-ber
Miŧāl-i hūr-1 cennet havz-1 Kevŧer
- 1328 Nigārīnūn yanında her ŧeker-leb
Tutarlar ŧīrden cām-1 leb-ā-leb
- 1329 İderler leblerin hemŧire-i ŧīr
Olup ŧīr ü ŧekerden çāŧnī-gīr
- 1330 Getürdüp yanına Ferhādı ŧīrīn
Hezārān eyledi inŧāf u taŧŧīn
- 1331 Yepüp arkaŧını hūrmet eliyle
Du' ālar oqıdı taŧlu diliyle
- [47a]
- 1332 Dir üstāduña raħmet ey civān-merd
Cihānda görmesün hiç ellerūn derd
- 1333 Ola her siħr-pīŧe saña muħtāc
Ayaħuñ topraħı baŧlarına tāc
- 1334 Senūn iŧūn niçe üstād iŧidür
Hemān ' ālemde bir Ferhād iŧidür
- 1335 Bu ŧan' atlaruñ senden oldu ŧād[1]r
Degüldür ādemī zād āña kādīr
- 1336 Koluña kuvvet ey mi' mār olsun
Kemālūn tā kıyāmet var olsun

- 1337 Kemālũñ eyledük fi'l-cümle idrāk
Kemāhĩ irmez añā 'aql-ı derrāk
- 1338 Süremez olsa ne deñlu dil-āver
Senũñ meydān-ı fażluñda tekāver
- 1339 Ne deñlu yügrük olursa dağı at
Kaçan şeh-bāza hem-ser ola heyhāt
- 1340 Seni meşlek bilür gerç'ey ĥiredmend
Velĩ yoğdur saña 'ālemde mānend
- 1341 Ne bilsün bilmeyen fażl u kemālũñ
Nice görsünler a'mālar cemālũñ
- 1342 Görüp ta'zĩm ü tekrĩme sezāvār
Ayağına cevāhir itdi ĩşār
- 1343 İdüp māl u menālin añā mebzũl
Didi k'eksükligümüz eyle mađbũl
- 1344 Cihān tolusı māl ey merd-i fāyık
Olamaz saña destimüzde lāyık
- 1345 Bu kıandan kim ola genc ü ĥazĩne
Bu işde şermsārem ben kemĩne
- 1346 Kıulağ olup añā şarrāf-ı māhir
Sözinden aldı çok dürr ü cevāhir
- [47b]
- 1347 Kıabũl itmedi gerçi sĩm ile zer
Yedi Şĩrĩn sözinden lĩk şekker
- 1348 Olup ser-mest ü ĥayrān ol şafādan
Gözün ırmadı ĥiç ol meh-liķādan
- 1349 Nigāruñ göz yüzine bağdı kıaldı
Tecellĩ nũrına müstađrıķ oldu
- 1350 Yitürdi kendü kendin oldu güm-rāh
Ne göñli mağrem ü ne 'aqlı hem-rāh

- 1351 Gözi nâzır ruḥ-ı yâr-ı vefâya
Özi ğarîḳdi deryâ-yı şafâya
- 1352 Ne diyüp ne ḳoyasın bilmez idi
Diline hiç nesne gelmez idi
- 1353 Sürür-ı vaşl ile mesrūr u ḥurrem
Yitürmiş ‘ aḳlın ol miskīn âdem
- 1354 Ferâmüş idüp âlâmın cihānuñ
Ḥoş özge ‘ âlemi var idi anuñ

*Be-Münâzarâ Kerden-i Ḥusrev be-Ân Mu‘teḳif-i Künc-i Şabūrî ve Giriftâr-Şoden-i Ân
Yūsuf-Şıfat-ı Zeliḥâ-nâ-dîde be-Meşakḳat-i Tengnâ-yı Çâh-ı Dürî*

- 1355 Çü Ferhâd itdi râzın ‘ âleme fâş
Melâmet taşına ḳarşu tutup baş
- 1356 Yürürken fâriḡü’l-bâl ü selâmet
Cihâna oldı rüsvây u melâmet
- 1357 Urup şâm u seḫer gül-bāng-ı ‘ ışḳı
İrürdi taş-ı çerḫe bāng-ı ‘ ışḳı
- 1358 Virüp her maḫrem ü nâ-maḫreme râz
Ḳamu etrâfa şaldı şayt u âvâz
- 1359 Görüp ḡammâzlar anuñ bu ḫâlin
Temâmet ḫıfz idüp her ḳıl ü ḳâlin
- [48a]
- 1360 Gelüp Pervîze didiler ki ey şâh
Niçün olmayasın bu işden âḡâh
- 1361 Neden teftîş ḳılmazsın ḫarîḳüñ
Revâ mı bir gedâ ola refîḳüñ
- 1362 Olup Ferhâd Şîrîne hevâdâr
Ola hem-râh-ı şâhenşeh zihî ‘ âr
- 1363 Nigârîne henüz ol yâr senden
Ne ḫavfı vü ne şermi var senden

- 1364 Yürür kûyında Şîrînüñ şeb ü rûz
Gice Qadr aña gündüz ‘îd ü Nev-rûz
- 1365 İşitdükd’anı Hûsrev oldı medhûş
Ėazab cāmından olup mest ü bî-hûş
- 1366 Söyüñdi bād-ı Ėayretten çerāĖı
Eridi âteş-i ‘âr ile yağı
- 1367 Buyurđı k’ideler Ferhâdı Ėâzır
K’ola qavline vü fi‘line nâzır
- 1368 Getürdiler varup fi’l-Ėâl anı
Görince Hûsrevüñ cûş itdi qanı
- 1369 İdüp tevbîğ ü taqrî‘ ü ‘itâbı
Hezârân tanz ile kıldı Ėitâbı
- 1370 Didi kimsin saña kim dirler ey dñn
Eyitdi ‘âşık-ı Ėam-Ėâr u maĖzñn
- 1371 Didi yirñn maĖâmuñ eyle kışsa
Eyitdi kûşe-i Ėam künc-i Ėuşsa
- 1372 Didi neylersin ol künc içre her bâr
Eyitdi arzñ-yı vaş[1]-ı dil-dâr
- 1373 Didi bilür misin dil-dâr kimdür
Eyitdi andan özge var kimdür
- 1374 Didi Şîrîni Ėiç eyler misin yâd
Eyitdi olmuşam anuñla mu‘tâd
- [48b]
- 1375 Didi ‘ışık u muğabbetden beyân it
Eyitdi açma bu sırrı nihân it
- 1376 Didi ister misin derdüñe dermân
Eyitdi ger olursa vaşl-ı cânân
- 1377 Didi Şîrînüñ adın añma zinhâr
Eyitdi eylerem añduqça tekrâr

- 1378 Didi geçdüñ mi yoksa baş u cāndan
Eyitdi çokdan uşandum ben andan
- 1379 Didi benden meger yok havf u bīmüñ
Eyitdi Hāḡ mu' inidür yetimüñ
- 1380 Didi kākülleriyle itme peyvend
Eyitdi yek k'ola dīvāneye bend
- 1381 Didi zülfi dimāḡuñ eylemiş huşk
Eyitdi eyledür ḡāşşiyet-i müşk
- 1382 Didi kūyına varma şabr it ey ḡām⁷⁹
Eyitdi ḡanı şabr u ḡanı ārām
- 1383 Didi anuñ raḡībinden şaḡın hā
Eyitd'c aşıḡa sengden ne pervā
- 1384 Didi ol māhuñ eyle mihrini terk
Eyitdi cān içinde şaḡlaram berg
- 1385 Didi bildüm k'olursın pāre pāre
Eyitdi ger ḡazāyise ne çāre
- 1386 Didi başuñ keserven ol ḡaber-dār
Eyitdi kāşki ser baña ser-bār
- 1387 Didi Şir̄in benümdür el çek andan
Eyitdi el çekilmez tatlu cāndan
- 1388 Didi sen zerre ḡande ḡande ol māh
Eyitdi ' ıḡḡa birdür bende vü şāh
- 1389 Ne söz kim ḡanz ile söylerdi Perviz
Virürd'aña cevāb-ı ḡikmet-āmiz
- [49a]
- 1390 Çü gördi şāh anuñ ol fiḡnatını
Birez def' itdi ḡışm u ḡiddetini
- 1391 Ne kim şordı ise aldı cevābın
Pes andan şoñra ḡaḡ' itdi ḡiḡābın

⁷⁹ Vezin bozuk.

- 1392 Kığırdı atına hem-demlerini
Harım-i hāşına maħremlerini
- 1393 Didi kim anışurven size yārān
Nedür tedbīr ey pākīze-rāyān
- 1394 Bu dīvāne k'olupdur baña hem-rāh
İder Şīrīn añıldıça bile āh
- 1395 Eger hālinde orsam anı key 'ār
Ger öldürürsem olurven günehkār
- 1396 Meded aldum iki arada ayrān
İdüñ bu ayretüm derdine dermān
- 1397 Demidür k'idesiz bir özge tedbīr
aasız gerden-i Ferhāda zencīr
- 1398 Görince tā kim ol dīvāne zūrı
Birez def' ola şāyed şerr ü şūrı
- 1399 Bu acılılaruñ dadınca dadın
O lāyīm unuda Şīrīnüñ adın
- 1400 Bunı bilmez ki her kim görse acı
Daı Şīrīne artar iħtiyācı
- 1401 Egeri k'oldı tedbīrāt lāyı
Şehūñ re'yine olmadı muvāfı
- 1402 Girü Husrev didi k'ey ehl-i tedbīr
Yarar dīvāneye zindān-ı dil-gīr
- 1403 Filān a üzre var bir āh-ı Bābil
İrişmez 'umına hi 'al-ı 'āil
- 1404 eh-i ayyā gibi hergiz dibi yo
Cihānda bir daı anuñ gibi yo
- [49b]
- 1405 Tenāhīden mu'arrādur kemāhī
Anuñ nişfinda almış āv u māhī

- 1406 Eger bir taş düşs' anuñ içine
Gider tā haşre dek irmez dibine
- 1407 Muqābil ols' aña hurşid-i rahşān
Geçer havf ile üstinden şitābān
- 1408 Be-nā-geh düşse aña meş' el-i māh
Olur anuñ karañluğında güm-rāh
- 1409 İçinden şöyle çıkmış taş u toprağ
Kim olmuş iki yanı bir kara tağ
- 1410 Kazanlar tişe-i pūlādla anı
Komışlar pūst-i māhīde nişānı
- 1411 Gerek hıfz olmağičün nām u nāmūs
Bu mecnūn ola ol çāh içre maḥbūs
- 1412 Pes ol dem emr idüp birkaç ' avāne
Alup Ferhādı oldılar revāne
- 1413 Varup zālimler ol kuyuya fi'l-hāl
Tutup itdiler ol miskini idhāl
- 1414 Olındı ' aşık-ı dil-rīş ü bī-tāb
Çeh-i Ken' āna Yūsuf gibi pertāb
- 1415 Naḥīf ü haste vü zār ü dil-efkār
Gider surāḥ-ı çāha nitekim mār
- 1416 Şanasın kabre girdi mürde-i ' ūr
Ya düşdi ejdehā ağızına bir mūr
- 1417 Şalup çāh-ı belāya anı ol dem
Kapusın yaptılar taş ile muḥkem
- 1418 Müvekkiler kodılar aña nāzır
K' olalar gice gündüz anda ḥāzır
- 1419 Şabāḥa bula fırsat çıka Ferhād
Şehūñ āh ile kaşrın yıka Ferhād

[50a]

- 1420 Bu orudan idüp ol ihtimâmı
uyuyu bekledürlerdi müdâmî
- 1421 İder Ferhâd ol âh içre zârı
Añup âh-ı zenehdân-ı nigârı
- 1422 Yaasın âk idüp eylerdi şad âh
Dir idi baña pîrâhen yiter âh
- 1423 Ne cürm itdüm ki uğradum bu cebre
Ki girdüm diri dirliğümde abre
- 1424 Umarken h^vân-ı vuşlatdan neväle
Gulü-yı âha olındum haväle
- 1425 Yaluñuzlu ne müşkil derd imiş âh
Yaluñız itmesün ulların Allâh
- 1426 Ne yanumda enîsüm mûnisüm var
Ne avâlüm şorar bir kimse her bâr
- 1427 amu halk-ı cihân gül gibi handân
Benem ebr-i bahârî gibi giryân
- 1428 Żaif ü haste vü miskîn ü pâ-mâl
Şikeste-hâtır u âşüfte-avâl
- 1429 Ciger tîg-i aderden yare yare
Yürek tîr-i azâdan pâre pâre
- 1430 Eşer almadı za^ç ifle tenümden
Sürükler her arınca dâmenümden
- 1431 ‘ Aceb mi gözlerümden gitse uyu
Degül hoşnüd yirinden ıkar şu
- 1432 Bu hâletden ‘ aceb hayretdeyem ben
Bu hayretten ‘ aceb hâletdeyem ben
- 1433 Geçer âh-ı belâda rûzgârum
İşitmez halk-ı ‘ âlem âh u zârum

- 1434 Olaldan şām-ı tīre şubḡāhum
Boyadı gökleri dūd-ı siyāhum
- [50b]
- 1435 Olup çāh-ı belā vü ġam turaġum
Be-küllī oldı ‘ālemden ferāġum
- 1436 Baña acıduġından gāh u bī-gāh
Yağasına çeküpdür başını çāh
- 1437 Kānı ol baht u iḡbāl ü sa‘ ādet
K’iderdüm kūy-ı dil-dāri ziyāret
- 1438 Şabā gibi gezüp ol gülsitānı
Hezārān gibi eylerdüm figānı
- 1439 Gehī şevḡ ile sīnem çāk iderdüm
Geh işiginde yüzüm ḡāk iderdüm
- 1440 Seg-i kūyda idinüp maḡrem-i rāz
Virürdüm anlaruñla bile āvāz
- 1441 Urup taş işigine rūy-ı zerdüm
Miḡekde ya‘ nī altunum dökerdüm
- 1442 Ne taş k’atardı baña pāsbanı
Başardum baġruma cānum gib’anı
- 1443 Dirilüp itleri pīrāmenüme
Yapışurlardı yek yek dāmenüme
- 1444 Yire baş koyup itsem zār u nāliš
Olurdu pāy-ı esbi girde-bāliš
- 1445 Kaçan kim taş işigine ḡosam baş
Esirgerdi beni ol yūreġi taş
- 1446 Açılsa āh-ı şeb-gīrümnden ol bāb
Tutup zencīr ururdu aña bevvāb
- 1447 Muḡayyed olmayup hiç ta‘ n-ı ḡalkā
İderdüm gözlerüm bābına ḡalkā

1448 Düşüp bunca sa' âdetden cüdâ âh
Belâ çâhında oldum mübtelâ âh

1449 ' Aceb zindân-ı vahşet oldı yirüm
Ölürsem kimse olmaz dest-gîrüm

[51a]

1450 İrişmez hayme-i mihrüñ tınâbı
Tutup anı bulam tâ fetḥ-i bâbı

1451 Tolaşup boynuma âhum kemendi
Egerçi kim çeker ben müstemendi

1452 Degül ammâ der-i maḥbes güşâde
Ḥalâş olmak ne mümkün ben fütâde

1453 Muḥâl oldı görünmek rûy-ı iflâḥ
Meger kim fetḥ-i ebvâb ide Fettâḥ

1454 Devâ umduqça derd oldı firāvân
Bu derde şabrdur var ise dermân

1455 Ne çâre ḥaste câna eyleyüp cebr
Ölince bu belâya ide pür-şabr

1456 Men-i bî-çâre vü miskîni zîrâ
Belây[i]çün yaratmış Ḥaḳ Ta'âlâ

1457 Żarûrî varayın şabruñ yolını
Ḥalâş ide ol ' Alîm ben ḳulını

1458 Egerçi baña bu miḥnet ḥarecdür
Velîkin şabr miftâḥ-ı ferecdür

Ber-Âmeden-i Âftâb-ı Tâli' Ân Tîre-i Şeb ve Ḥalâş Yâften ez-Çâh

1459 Giriftâr-ı kemend-i ḥabs-i dil-gîr
Ḥalâş için ider bu veche tedbîr

1460 Çün ol üftâde-i dil-teng ü ḥayrân
İderdi çâh içinde âh u efgân

1461 İdüp âyîn ü dînincedî namâzı
Ḳılurdu Ḥaḳḳa zârı vü niyâzı

- 1462 Bu hâletde iderken nâle vü âh
Eli bir nesneye  okundu nâ-gâh
- 1463 Görür p l ddan bir t şe merg b
Ki Şap olmuş ana bir  henin  p
- [51b]
- 1464 Alup  st d anı Ő d oldu g yet
Şanasın buldı derdine nih yet
- 1465  u s z-ı bahta devlet ide  heng
Olur maĥb sa Őaĥr    h-ı dil-teng
- 1466 KiŐin n kim mur dınca ola dehr
Z l l-i H zr olur n Ő itse ger zehr
- 1467 K l ngi gördi  nkim dest-g r ol
 dindi destesin Őem  -i m n r ol
- 1468   AŞa irişdi g y  bir za   fe
Kim oldu r kn-i a  z m ol naĥ fe
- 1469 Ururdı Őevĥ ile ol siĥr-pişe
Ĥ s n gencinesinden ya na t Şe
- 1470  derdi keffini kef-i ter z 
Dögerdi taĥ u taşda z r-b z 
- 1471 Külüngin Őalduĥınca ol  henin- eng
Őad sından a ilurdu dil-i seng
- 1472 Der n-ı dilden  h itse o maŐl m
 r rdi seng-ĥ re nitekim m m
- 1473 Birez kim t ĥ   t Őeyle girişdi
Be-n -geh la  l k nma irişdi
- 1474 Zeb n-ı t Şe neşter kend  faŐŐ d
Meger ol taĥdan  an aldı Ferh d
- 1475 Ya destmuzd  n  st da ol k n
Şunardı p re p re la  l-i raĥŐ n

- 1476 Olup her la' l anuñ bir şeb-çerâğı
Virürdi mihr şem' inden ferâğı
- 1477 Şanasın acıyup Ferhâd'a ol tağ
Gözinden kanlu yaşın kıldı ırmağ
- 1478 Degüldi saçılanlar la' l-pâre
Külüng urduqça çıkardı şerâre
- [52a]
- 1479 Qara taş içre her la' l-i Bedehşân
Qaragu gicede necm-i dıraşşân
- 1480 Ya Ferhâduñ qalup ' âciz elinden
Yağardı tüşenüñ odlar dilinden
- 1481 Be-âhir ol giyâh-ı hürd u heşhâş
Çıkardı dâmen-i kuhsârdan baş
- 1482 Bisât-ı hâk ile örtüp tenini
Yaka idindi kûhuñ dâmenini
- 1483 Şehîd-i ' ışk haşr oldı şanasın
Geyüp lâle gibi kanlu libâsın
- 1484 Diler dil-dârunuñ k'ol ' âşık-ı zâr
Geze kûyında seglerle şeb-i târ
- 1485 İderdi nâle vü feryâd ü zârı
Çekerd'aşşâma ol gün intizârı
- 1486 Qılurdu yana yana âh-ı pür-süz
Dir idi ne ' aceb eglendi k'ey rüz
- 1487 Belâ-yı câvidânîsin baña sen
Hemân sensin meger rüz-ı cezâ sen
- 1488 Tatalum k'olasın şem' -i dil-efrüz
Qara zülfüñ kanı ey şahid-i rüz
- 1489 Çü sensin çeşme-i âb-ı Sikender
Qanı zulmâtuñ ey mihr-i münevver

- 1490 Gözümden k'ey sevād-ı şeb cüdāsın
 ' Aceb bilsem ne çeşme tūtyāsın
- 1491 Siyeh zülfüñsüz olur ey perī-çehr
 Gözüme seyl-āteş rişte-i mihr
- 1492 Meger kim gördi şeb herfini nemnāk
 Aña gün mürde-sengin saçdı eflāk
- 1493 Belürmez kār vān-ı şām eyvāh
 Meger kim ğarķ olupdur keştī-i māh
- [52b]
- 1494 Debīr-i çerh defterden sehiv tek
 Şanasın şeb hurūfin eyledi hakk
- 1495 Bozılmasaydı ger tertīb-i eyyām
 Niçün rūza şeb olmayaydı encām
- 1496 Giceye muntaşır ol zār u maḥzūn
 Nitekim tal' at-ı Leylāya Mecnūn
- 1497 Varamaz idi gündüz kūy-ı yāre
 Mebādā ğamz ideler şehryāre
- 1498 Anuñçün gözler idi vaķt-i furşat
 Cihāna olmaya tā kim melāmet
- 1499 Şabā hengām kim hurşīd-i raḥşān
 Şehāb-ı muzlim içre oldı pinhān
- 1500 Hemān bī-iḥtiyār ol bülbül-i zār
 Kafesden çıkup itdi 'azm-i gülzār
- 1501 Şabā gibi yetişdi büstāna
 Yüzün sürdi ol 'ālī-āstāna
- 1502 Öpüp taş işüginüñ taşını hoş
 Kōdi başın aña ol mest-i bī-hūş
- 1503 Didi ey Ka' be-i kūy-ı nigārum
 Ümidüm var görem kūy-ı nigārum

- 1504 Cevābı buydı dilinde şāfī
Ser-i kūy-ı ḥabībüm baña kāfī
- 1505 Tavāf-ı kūy-ı yārüm baña besdür
Hevā-yı Ka^ç be eylersem hevesdür
- 1506 Şafālar kesb idüp ol gice miskīn
Didi sa^ç y ile kāmum oldu Şīrīn
- 1507 Seḫergeh şem^ç -i zerrīn kim uyandı
Gümiş pervāneler hep oda yandı
- [53a]
- 1508 İdince şāh-ı ḥāver şarkı menzil
Diyār-ı ğarba şeb bağladı maḥmil
- 1509 Görür Ferhād kim baş göz belürdi
Şeb-i tīre gidüp aydın gelürdi
- 1510 Getürmişdi firāvān la^ç l-i rengīn
Yazup her birisine nām-ı Şīrīn
- 1511 Şanasın her le^ç āl bir çeşm-i pür-ḥūn⁸⁰
Ḥayāl-i yār idi ol naqş-ı mevzūn
- 1512 Ya eşk-i dīde-i ḥunbār u giryān
Şaçılmış kūy-ı dil-berde firāvān
- 1513 Olup cān kayısı ile ol evbāş
Etekden la^ç l ü çeşminden güher-pāş
- 1514 Girü çāha girüp olurdu pinhān
İderd'aḫşām olunca āh u efgān
- 1515 Gelürdi gice gice ol araya
Nişār iderdi la^ç l-i bī-nihāye
- 1516 Şu deñlü oldu kim bī-zaḫmet ü renc
Gedālar la^ç lden cem^ç itdiler genc
- 1517 Kimisi müşteri vü kimi bāyi^ç
Cihāna oldu bu esrār şāyi^ç

⁸⁰ [le^ç āl]:la^ç l

- 1518 Didi Pervīze Şīrīn k'ey ser-efrāz
Açıldı 'āleme gencīne-i rāz
- 1519 Meger kim 'ahd-i 'Īsā oldı zāhir
Kāmu yir yüzine çıkdı cevāhir
- 1520 Le'āl aḥbārı yayıldı cihāna⁸¹
Zebān gibi düşüpdür her dehāna
- 1521 Bugün nāmum nekīre ḥātem oldı
Gedālar adum ile hem-dem oldı
- 1522 İşidüp anı Ḥusrev itdi ğayret
Kıgırdı kātına Şāvūrı ḥalvet
- [53b]
- 1523 Didi kim ey cihān-dīde nedīmüm
Enīsüm mūnisüm yār-ı kādīmüm
- 1524 Baña 'ilm ile ey üstād-ı dānā
Bu sırruñ ḥikmetini eyle peydā
- 1525 Di kim bu la'ller ne kān taşıdur
Ya kankı 'āşıkuñ kanlu yaşıdur
- 1526 Didi Şāvūr k'ey şāh-ı dil-āver
İdüpdür anı Ferhād-ı hünerver
- 1527 Hüner yirde kōmaz ḥiç şāhibini
Murāda irgürür her ṭālibini
- 1528 İdüpdür fetḥ-i kufi-i rızka Fettāḥ
Hüner ehlinüñ engüştini miftāḥ
- 1529 Dilerseñ k'olasın 'ālemde meşhūr
Hüner kesb it hüner ey merd-i mağrūr
- 1530 Hüner kesbinden ol el kim ıraḥdur
Dıraḥt-ı tende bir kırı budaḥdur
- 1531 Hünersüzlükden ol kim ola bī-'ār
Degül insān ḥayvān-ı 'alef-ḥ^Vār

⁸¹ [Le'āl]:La'1

- 1532 Şu kim şehd-i hünerden almaya dad
Degüldür nesl-i âdem bil ki div-zâd
- 1533 Şağın ʿâr itme taʿlîm-i hünerden
Er iseñ geç bu yolda sîm ü zerden
- 1534 Hünermend olan ölmez hiç cihânda
Eyü adı añılur her zemânda
- 1535 Olanlar maʿrifet bahrinde ğavvâs
Çıkarurlar be-âhîr gevher-i hâş
- 1536 Bu bahrûñ sâhilinde niçe kâmil
Çalur ihmâl ucından şöyle câhil
- 1537 Cihânda anca tabʿ ehli kişi-zâd
Hünersüzlükden olur âhîr ʿirğad
- [54a]
- 1538 Olur ey niçe bî-idrâk taʿlîm
Olur aqzâʿl-ķuzât-ı heft iķlîm
- 1539 Gel emdi ʿâķil iseñ ol hünerver
Olasın tâ iki ʿâlemde server
- 1540 Çü Şāvūruñ sözün gūş itdi Pervîz
Getürdi kūh-ken-i bî-çāreyi tîz
- 1541 İdüp miskîne bî-ħad serzenişler
Didi nedür bu dürlü dürlü işler
- 1542 Niçün itdün girü endîşe-i hām
Bilürken ʿişķa yok āġāz u encām
- 1543 Dağı defʿ olmadı mı ol ħurūşuñ
Dağı başuña gelmedi mi hūşuñ
- 1544 ʿAceb dīvānesin ey merd-i bed-nām
Yürürsin serseri ʿâlemde sersām
- 1545 Eger biñ yıl oķursañ nām-ı Şîrîn
Olamaz telĥ-i kāmūñ kām-ı şîrîn

- 1546 arınca anda vü anda Süleymān
İder mi Őā-ı gül zā ile peymān
- 1547 açan lāyık ola kim murg-i hāna
Ola tūı ile hem-āŐyāna
- 1548 alivāj ile bülbül hem-dem olmaz
Çekāvek birle umrī hem-dem olmaz
- 1549 Ne delü āc ü mutāc olsa insān
Uramaz avŐ-i mihr ü māha dendān
- 1550 Görinmez her kiŐiye āteŐ-i Tūr
as u āŐāki yamaz meŐ' el-i nūr
- 1551 YaraŐmaz gūŐ-ı arda dürr ü cevher
Gerekdür cevherī boynında cevher
- [54b]
- 1552 Meşeldür bu ki el-cins ü ma' el-cins⁸²
Perī bā-perriyān u ins bā-ins
- 1553 Muaadur ki bu 'ālemde her bār
Güher efser diler ar-mühre-efsār
- 1554 Saa da lāyık oldur k'ey fütāde
Őıaru isteyesin her yaada
- 1555 Olasın cinsüne talib dem-ā-dem
Dem-ā-dem çekmeyesin uŐŐa vü am
- 1556 ' Aceb andan çekeydū bunca uŐŐa
Eger pervāneden alsadı iŐŐe
- 1557 Gör ol cinsine olmadı hevādār
Anu iün yanar odlara her bār
- 1558 İŐitmedū mi Hārūt ile Mārūt
Nie nā-cins öcinden oldu u'ūt
- 1559 Eger cinsine talib olsa bülbül
İder miydi bu delü zār u ulul

⁸² Atasözü budur ki her cins kendi cinsiyle; peri, perilerle insan, insanlarla(dır.)

- 1560 Şadef baħr ile kılsa kār u bārı
 Kaçan bir yıl çekeydi intizārı
- 1561 Bu sevdāyı çıkar başuñdan ey ħām
 Ne ħācet k'idesin behbūda evhām
- 1562 Ne deñlü pā-dırāz olursa ħarçeng
 İdemez çeşme-i ħurşide āheng
- 1563 Ne hoşdur kişi miķdārını bilmek
 Ki bī-kār olmayup kārını bilmek
- 1564 Dönüp Pervīze ol ğamġin ü dil-teng
 Dir ey tezyīn-i tāt u zīb-i evreng
- 1565 Degül nā-cins hergiz ħalk-ı 'ālem
 Çü Ĥavvā anamuz atamız Ādem
- 1566 'Aceb mi olsa şāh ile gedā bir
 Biraderlerdür ata vü ana bir
- [55a]
- 1567 Egerçi bir degüldür la' l ü ħāre
 Yarar her biri līkin özge kāre
- 1568 Olursa la' l-i zīb efserde şāh
 Olur hem seng-i ħārā ferş-i dergāh
- 1569 Ne var almazsa şāhīnūñ şikārın
 Kebüter alur eḡfālūñ qarārın
- 1570 N'ola bāzuñ olursa kebke meyli
 Olur güncişk būmuñ hem ḡufeyli
- 1571 Niçe olursa başda tāt-ı zer ħūb
 Olur ayakda başmaķ daħı merġūb
- 1572 Şebūñ Ĥadri çe ger nūr-ı bedirdür
 Sühāya qarāñu gice Ĥadirdür
- 1573 Dimāġ-ı 'andelībe olsa gül musk
 Olur 'avd āteş-i germe ħas-ı ħuşķ

- 1574 Cihān ḥālī degüldür ey şehensāh
Açup ‘ibret gözin āgāh ol āgāh
- 1575 Yavuz şanma şaķın dermende kānī
Bilür anlar bed ü nīk-i cihānı
- 1576 Ayağa düşmüşün şāhā elin al
Götür topraķdan itme anı pā-māl
- 1577 Dilersen mālun āḥir olmaya hār
Yetīmün mālına el şunma zinhār
- 1578 Bu sözlerden olup rencide Ḥusrev
Ḷamu köhne ğumūmın eyledi nev
- 1579 Didi kim pend ü nuş olmaz buña bend
Çü pend-i ‘ışķla itmiş özge peyvend
- 1580 Gerekdür bir eyü iş eyleyevüz
Nevekle bunı dil-rīş eyleyevüz
- 1581 Terāzūsına bir seng-i girānı
Ḷoyalum ‘āciz ide tā kim anı
- [55b]
- 1582 Uralum aña bār-ı Bīsütünı
Ola kim öle ol yükün zebünı
- 1583 Giderdi dürc-i la‘lin қа‘lini tīz
Hemān-dem gevher-efşān oldı Pervīz
- 1584 Didi ey pīl-i zūr u şīr-i şadmet
Ḷabul itseñ buyursaķ saña ḥürmet
- 1585 Filān tağ kim görünür saña kāh ol
Olur her gāh baña sedd-i rāh ol
- 1586 N’olaydı zūr-bāzuñ āşkāre
İdüp kılsayduñ anı pāre pāre
- 1587 Delüp bağrın kılayduñ bir ulu rāh
Geçeydük tā kim andan gāh u bī-gāh

- 1588 Turup yirinden ol dem küh-ı miḥnet
Dir ey pākīze-rāy u ḥüb-fiṭnat
- 1589 Muṭī‘em emrüñe ‘ālimdür Allāh
Geçerseñ cān-ı Şīrīnümnden ey şāh
- 1590 Kılursañ şehd-i Şīrīnden ferāğı
İdem mānend-i beyt-i naḥl o ṭağı
- 1591 Dile alınca Şīrīn adını ū
Ġazabdan oldı şeh bir kaṭre ağı
- 1592 Diledi ol gül içün andelībūñ
Kesüp başın döke ḡanın ḡarībūñ
- 1593 Girü ol ḥiddeti def‘ oldı şāhuñ
Uşandı nālesinden bī-günāhuñ
- 1594 Dir itdüm ḥod maḥāle anı ta‘ līḡ
Güci yetmez anuñ bu işe taḥḡīḡ
- 1595 Virem aña ümīd-i vaşl-ı Şīrīn
Geçüre ‘ömrin anuñla o miskīn
- 1596 Didi ḥoş eyle olsun şartumuz ḥoş
Er ol tek iş becer ey merd-i medhūş
- [56a]
- 1597 Senüñ olsun nigārīn ir eger geç
Bugünden girü adın añmayam ḥiç
- 1598 Gözet bu ‘ahd ü peymānı dem-ā-dem
Dönersem va‘ deden olmayam ādem
- 1599 Ne bilsün ‘āḡıbet bī-çāre Ferhād
Şıyacağımı şartın merd-i bī-dād
- 1600 Gel ey ‘ahd eyleyen eyle vefāyı
Şıyup peymānuñı ḡılma cefāyı
- 1601 Kişi kim ide ‘ahdine ḥilāf ol
Ḥaḡuñ ḡahrından olmaya mu‘āf ol

1602 Ya va' de itme yāḥud va' deñe ṭur
Olasın tā ki ṭoğrulukla meşhūr

1603 Ḥilāf itdügi için ' ahde Pervīz
Bir oğlı ḳoydı dökdi ḳanını tīz

1604 Şular kim aldaya mazlūmı her gāh
Anı aldanguç eyler ḥalkā Allāh

1605 Ğarībe her kim eylerse ihānet
Muhān olup çeke ölince miḥnet

1606 İdüp ol şarṭa Ferhād i' timādı
Öküş medḥ itdi şāh-ı şāh-zādı

1607 Ele alup külügin bī-mü 'vene
Yügürdi rāh-ı kūh-ı Bīsütūna

Kūh-Kenden-i Ferhād-ı Ğamgīn ü Nā-şād Kūh-ı Bīsütūn-rā be-Tişe-i Pūlād

1608 Çü Ferhād irdi ol kūh-ı girāne
Bekitdi dāmenin muḥkem miyāne

1609 Şığadı ḳolların aldı külügin
Şınadı ḳuvvetin şaldı külügin

1610 Şu resme urdı ṭaşa tīşe Ferhād
Zarūrī itdi ṭağ u ṭaş feryād

[56b]

1611 Açıp ol şāh-bāz-ı ' ışḳ pençe
İderdi Bīsütūna ḥoş şikence

1612 Ḳılurdi ṭağ olduḳça zebūn ol
Her engüştin sūtūn-ı Bīsütūn ol

1613 Şanasın fitne Ye'cūc'ine üstād
Yapup dīvār sed eylerdi bünyād

1614 Demürden bek yüreklü seng-i ḥāre
Olurdi tīşesinden pāre pāre

1615 Şererler kim külüginginden ḳıḳardı
O ṭağūñ başına odlar yaḳardı

- 1616 Dikeldi deste hayretten ol işe
Şokardı barmağın ağzına tîşe
- 1617 ‘ Alem dikdükçe çerhe şâh-ı hâver
Hücüm eylerdi kûha ol dil-âver
- 1618 Z̄eminden ditreyüp m̄anend-i yaprağ
Şaçardı Bîsütün başına toprağ
- 1619 Kaya kesdükçe ol ğamnâk merdüm
Öterdi vādî vü kühsâr güm güm
- 1620 Külüginüñ şadāsından bî-çāre
Girüp raşsa düşerdi kühsāre
- 1621 Ne dem kim tîşe şalardı yumup göz
İderdi Bîsütünü toprağ u toz
- 1622 Degül tîşe işi sürāh-ı enbūh
Ağız açmışdı feryād itmege kūh
- 1623 Kaçan çekseydi tîğ-i bî-ğilāf ol
İderdi cism-i kūhı pür-şikāf ol
- 1624 Meger kim kabır idi Ferhāda ol kūh
Ki her bir seng-pāre renc-i enbūh
- 1625 Düzüp kendü eli ile mezārın
Yazardı taşına naqş-ı nigārın
- [57a]
- 1626 Öürse ğam yimez ğam-h̄vār u miskīn
Görür kabrinde çün naqş-ı nigārın
- 1627 Özin katl itmege ol zār u bî-tāb
Virürdi tîğ-i kūha giryeden āb
- 1628 Kef-i destin dem-ā-dem ol kavî-çeng
Şapan idüp atardı her yaña seng
- 1629 Seherden kūh ile bî-şabr u ārām
Kılurdi darb u harb irince aḥşam

- 1630 Gezerdi gice vādīlerde tehnā
Dir idi Kirdgārā Pādşāhā
- 1631 Ne diyem saña hāzırsın Hudāyā
Kamu hālūme nāzırsın Hudāyā
- 1632 Ğarībem bī-kes ü ğamgīn ü nā-şād
Yaluñuzluğdan ey Hağ dād u feryād
- 1633 Elümden özge yoğ bir yāverüm āh
Hevādārum hemān āh-ı seğergāh
- 1634 Alur Husrev āb-ı Şirīnden bāc
Ben acılığ çekerven āc u muhtāc
- 1635 Niçe biñ canluyam taşdan demürden
Naşīb olmaz ğam-ı yār ile mürden
- 1636 Kaya da kaldum uş başum kayudur
Bu dirlikde baña ölmek eyüdür
- 1637 Ne başda sağ yerüm kaldı ne gözde
Geçürdüm ‘ömrümi toprağda tozda
- 1638 ‘Aceb kıydum ‘aceb cān ile başa
Çürütdüm nağd-i ‘ömrüm tağ u taşa
- 1639 Şarardı hicr ile gün gibi çehrem
Vişāl-i yārdan yoğ zerre behrem
- 1640 Olaldan meskenüm vādī-yi pür-kağr
Olupdur yidüğüm derd içdüğüm zehr
- [57b]
- 1641 Niçe şabr ideyin bār-ı belāya
Dikildi āh kim burnum kayaya
- 1642 Olur vağşīler āhumdan girizān
Kaçarlar her yana eftān ü hayrān
- 1643 Fiğānum kal’a-yı küh-ı belāda
Fiğān-ı ra‘ dedür şankim semāda

- 1644 Ferāmūş itdi añmaz adımı yār
İşitmez nāle vü feryādumı yār
- 1645 Ne bir maḥrem bulunur kim selāmum
Alup ilete nigārīne peyāmum
- 1646 Dirīgā bulmadum bir yār-ı sırdaş
Reh-i ‘ ışk içre ola baña yoldaş
- 1647 Varup aḥvālümü ‘ arz ide yāre
Olaydı tā ki dil derdine çāre
- 1648 ‘ Aceb kime kılam ben ‘ arz-ı aḥvāl
Ki vara ‘ arz ide dil-dāre der-hāl
- 1649 Şabāyise yiler bir yirde tırmaz
Tırup peygāmumı dil-dāre virmez
- 1650 Eger āh ise bir zengī-i rüsvā
İder cümle cihāna sırrum ifşā
- 1651 İlāhī neyleyem bir derdmemdem
Esīr-i bend-i hicrān müstemendem
- 1652 Tıtuşdum āteş-i ‘ ışk ile yandum
Duḥan-ı nār-ı āhumla boyandum
- 1653 Şarāb-ı ‘ ışkı tā kim eyledüm nüş
Be-küllī varluğum kıldum ferāmūş
- 1654 Kimesne olmadı ḥālümden āgāh
Yürüdüm vādī-yi ḥasretde her gāh
- 1655 Nigārüm zülfı gibi pāye düşdüm
Tağıtdum ‘ aqlumı sevdāya düşdüm
- [58a]
- 1656 Kāra bulut gibi gitdi karārüm
Gönülde şabr u elden iḥtiyārüm
- 1657 Enīsüm mūnisüm derd ü ğam oldı
Baña ‘ arş-ı cihān hep mātem oldı

- 1658 İderdüm göklere feryād u zārum
Geçürdüm nāleyile rūzgārum
- 1659 Ciger xanı bürüyelden gözümü
Giceden farq idemem kendüzümü
- 1660 Melāl altında oldu kāmētüm lām
Hilāl itdi beni gūşşayile eyyām
- 1661 Bu naṭ‘ -ı kāyināt içinde qat qat
Beni ğam beydağı māt eyledi māt
- 1662 Şikāyet rūzgāruñ dād elinden
Baña zulm idenüñ feryād elinden
- 1663 Baña idenleri Allāha şaldum
Bulam yarınki gün dergāha şaldum
- 1664 Gücüm yetmez kim idem kārzārı
Ola kim ide aña kārzārı
- 1665 Dürüşüp hileyile mekr ü ala
Beni bu tağa kıldılar havāle
- 1666 ‘ Aceb zulm itdiler devrān içinde
Günüm giçürdiler hicrān içinde
- 1667 İdüp şāhib-ğaraž baña ğaraž āh
Bu ‘ ışqum cevherin şandı ‘ araž āh
- 1668 Anuñ Haqqı kim oldur Hālīq-ı ‘ ışq
İrer maqşūda andan şādīq-ı ‘ ışq
- 1669 Şu Haqdur kim bilür her gizlü rāzı
Benüm ‘ ışqum degül ‘ ışq-ı mecāzī
- 1670 Kāmu‘ uşşāk içinde şādīkam ben
Hemān dīdār-ı yāre ‘ aşīkam ben
- [58b]
- 1671 Kılup bu resme zārī vü münācāt
Hudāya eyler idi ‘ arz-ı hācāt

*Tāze-sāhten-i Ān Şehāb-ı Mekremet-i Giyāh-ı Pejmürde-i Bisütün-rā ve Feşānden-i ber-
Ān Şadef-i Muḥabbet-i Kaṭarāt-ı Dürr-i Mekkūn-rā*

- 1672 Sa' ādet mülketinüñ kārbanı
Urur bu resme kūs-ı şādmānı
- 1673 Meger bir gün nigārīn-i şeker-leb
Şeh-i 'ünnāb-la' l ü sīb-ğabgab
- 1674 Nihāl-i bāğ-ı ḥüsn ü mīve-i nāz
Ġazāl-i 'işve-sāz u şīve-perdāz
- 1675 Meh-i burc-ı leṭāfet zīb-i āfāk
Çerāğ-ı nūr-baḥş-ı bezm-i 'uşşāk
- 1676 Hümā-pervāz u şāhīn-şikārı
Diyār-ı şehir-i ḥüsnüñ şehryārı
- 1677 Devā-yı ğuşşa-yı Ferhād-ı ğamgīn
Şifā-yı ḥaste-yi 'ışq a' n-ı Şīrīn
- 1678 Oturup ğonçelerle gül gibi şād
İderdi cām u bādeyle dil-ābād
- 1679 Dıraht-ı serv üzre her perī-şān
Kılurdu sünbül-i Hindü perīşān
- 1680 Döküp her ğonçe gül-berge külāle
İderdi lāleye nesrīn ḥavāle
- 1681 Kāmu şāḥ-ı gül ü serv-i kabā-pūş
Kāmu āşüb-'aql u āfet-i hūş
- 1682 Kāmu şekker-leb ü şīrīn-tebessüm
Kāmu ğonçe-fem ü tūti-tekellüm
- 1683 Dirilüp bir araya dil-rübālar
Kāmu ḥürī-nijād u meh-liḳālar
- [59a]
- 1684 Dür-i nā-süfte vü la' l-i yegāne
Kāmu ḥüsn ü cemāliyle fesāne

- 1685 Açup nergis olur her mest-i maḥmūr
Cihāna nāzır u āfāka manzūr
- 1686 Göz açduğınca her serv-i gül-endām
Açılurdu gül-i ra' nā-yı bādām
- 1687 Bu cem'iyette Şīrīn idi sulṭān
Bu aḥterler içinde māh-ı tābān
- 1688 Niçe şīrīn şeker la' l ü şeker-ḥāy
Muşavver nūrdur yā gün ya ḥudāy
- 1689 Şaçı zāğ-ı siyehdür bī-bahāne
İdinmiş serv ṭalında āşyāne
- 1690 Degül mestūr o zāğa āşkāre
Olupdur beyzā dürr-i gūşvāre
- 1691 Ne cādūdur ki ol sehḥār u fettān
Şeb-i Kādri ider zülfinde pinhān
- 1692 ' Aceb bezm idi ol bezm-i feraḥ-zā
Kōmazdı dilde bir zerre ğam aşlā
- 1693 Olurken nuql-i meclis naql-i esmār
Añıldı kışsa-yı Ferhād-ı ğam-ḥ'ār
- 1694 İşidince anı Şīrīn tebessüm
İdüp itdi o miskīne teraḥḥum
- 1695 Didi ol ḥūr-ı cennetden numūne
Ṭuruñ yārān varalum Bīsūtūna
- 1696 Görelüm neyledi ol ṭağı Ferhād
Ne veche yol kesüpdür aña üstād
- 1697 Niçe şevk ile şalar tīşesini
Temāşā idelüm her pīşesini
- 1698 Bulut gibi çıkalum kūhsāre
Kılalum berķ-i āhına nezāre

[59b]

- 1699 Görem Һarada t̄ġi eylemiş yir
Ola kim ide taş bağruma te's̄ir
- 1700 Çıķam çün Bīsütün üstine gāhī
Göre kebg-i derī benden Һırāmı
- 1701 Ƙadümden nā-revenler öğrenüp nāz
Gele reftāre şimşād-ı ser-efrāz
- 1702 Yaķa geh gül yañağumdan çerāġı
Geh uram lālenüñ bağrına dāġı
- 1703 Na'l[i]çem şekliyile naķş-ı kebkeb
Ola yirde meh-i nev birle kevkeb
- 1704 Çeküp gözlerüme kuġl-i celāli
Seg-i dīvāne itdüm her ġazāli
- 1705 İdem reyġān bağ u rāġı pā-māl
Bırağam vādīye āvāz-ı ġalġāl
- 1706 Didi Şīrine her bir yār-ı maġrem
Muġi'üz emrüne ey şāh-ı 'ālem
- 1707 Zihī luġf u mürüvvet özüne iġsān
Ziyāret ide bir ķulımı sultān
- 1708 Hezārān āferīn ol şehryāre
Nazar ide gedā-yı ġāksāre
- 1709 Gelüp bu sözler ol dil-dāre ki ġoş
Turup ol şevķ ile ser-mest ü bī-hūş
- 1710 Olup gün gibi bir şīre süvāre
Revān oldu hemān-dem kūhsāre
- 1711 İrişdi Bīsütuna ebr-i raġmet
Dirildi ol giyāh-ı derd ü miġnet
- 1712 Hümāveş ol meh-i ġurşīd-pāye
Çü ol büm-ı ġarāba şaldı sāye

- 1713 Görüp Ferhād anı geldi vecde
Düşüp atı önünde kıldı secde
- [60a]
- 1714 Öpüp bir niçe kez pā-yı semendin
Tutup yüzine sürdi sīne-bendin
- 1715 Çeküp derd ile bir āh-ı ciger-sūz
Didi kim ey şeb-i hicrānuma rūz
- 1716 Bana bu tağda virdūñ tesellī
Zihī Tūr u zihī nūr-ı tecellī
- 1717 Mesīhā gibi cān virdūñ baña sen
Tabīb-i hāzık imişsin şehā sen
- 1718 Görelden gün yüzüñ ey gayret-i hūr
Yüzüme geldi behcet gözüme nūr
- 1719 Götürdüñ çün niķābuñ ey perī-çehr
Giceme şubh olduñ şubhuma mihr
- 1720 Dirildüm ey Mesīhā-dem demüñden
Şafālar hāşıl itdüm maķdemüñden
- 1721 Kudümüñdan kim oldum hurrem ü şād
Melül oldu ķamu a' dā vü hussād
- 1722 Hemīşe lāleveş haşm-ı siyeh-dil
Şarāb-ı guşşa ile ola ķanzil
- 1723 Belekce geldi güyā ey dil-ārām
Dil-i āvāreye şabr ile ārām
- 1724 İki 'ālemde vaşluñ baña besdür
Kalanı hep hevā ile hevesdür
- 1725 Gerekmez āb-ı hayvān u zülāli
Yiter ben teşneye la' lüñ hayāli
- 1726 Devāsın derdüme zaķmuma merhem
Leb-i la' lüñ dil-i bīmāra emsem

- 1727 Hoş olduñ dest-res ben hāk-pāye
İrerdüñ qadr ile başum semāya
- 1728 Birez de ol cān tabībi eyledi nāz
Ölümlü hasteye olup şifā-sāz
- [60b]
- 1729 Pes andan şoñra sākīnūñ birine
Didi el şun muḥabbet sāğarına
- 1730 Şarāb-ı şevqden idüp leb-ā-leb
Getür Ferhāda vir nūş eylesün hep
- 1731 Giçer qalmaz bilürsin devr-i şādī
Zemān-ı ‘ömre itme i‘timādı
- 1732 Tolu sāğar şarāb-ı ergavān-fām
Şunar ol teşne cāna bir gül-endām
- 1733 Alup ol sāğarı Ferhād-ı medhūş
Be-‘ışk-ı düst diyüp eyledi nūş
- 1734 Gözine geldi çün keyfiyyet-i cām
Didi ey yār-ı Şīrīn-i dil-ārām
- 1735 Beni kūsār-ı miḥnetde ferāmūş
Niçün itdüñ eyā serv-i kabā-pūş
- 1736 Niçün gelmez baña geh geh selāmuñ
Niçün kaṭ‘ eyledüñ benden peyāmuñ
- 1737 Neden kim kılmayasın bendeñi yād
Elüñden pādşāhum dād feryād
- 1738 Sürersin sen raqīb ile şafālar
Çeker Ferhād-ı bī-çāre cefālar
- 1739 Niçün ḥavf eylemezsin Ḥakdan ey şāh
Nedür bu zulm ben mazlūma her gāh
- 1740 Yirüm küh-ı belā derdüm firāvān
Ḥay[1]fdur baña ḥayf ey şāh-ı ḥübān

- 1741 Diyüp dil-däre hâlin yana yana
Getürdi derd-i pinhânın ‘ ayâna
- 1742 Çün anuñ sözlerin güş itdi Şîrîn
Be-gâyet raħm kıldı ol nigârîn
- 1743 Didi ey ‘ aşık-ı şâdıķ haber-dâr
Ol oldum saña şimden girü dil-dâr
- [61a]
- 1744 Çe ger çekdüñ firâķum şavletini
Muķarrer bil vişâlüm devletini
- 1745 Ne dirse disün iller haş eger ‘âm
Muṭi‘ em hükümüñe her emrüñe râm
- 1746 Götürdüm aradan cevır ü cefâyı
İdem şimden girü mihr ü vefâyı
- 1747 Hemân şol şart k’itdi saña Pervîz
Anuñ itmâmına sa‘y eylegil tîz
- 1748 Benüm yolumda çekdüñ çok belâ sen
Seni hâşâ ki maħrûm eyleyem ben
- 1749 Şehenşâh ile añup şart u ‘ ahdüñ
Ziyâde eyle günden güne ceħdüñ
- 1750 Bu kûhı kâh itmişsin hemânâ
Ķoluña kuvvet ey üstâd-ı dâñâ
- 1751 Şu deñlü virdi aña istimâlet
Ķomadı hâtırında hiç melâlet
- 1752 Pes andan soñra girü döndi fi’l-hâl
Didi ey ‘ aşık-ı şâdıķ esen Ķal
- 1753 Baķup Ferhâd Ķaldı aña yaña
Didi yâ Rab Ķayâlüm mi ola bu
- 1754 Perî mi ola yâ bu âdemî zâd
Melek mi Ķûr u yâ servî ya şimşâd

- 1755 Ne ħūrī vü ne perri-zāddur bu
Benüm gönlüm alan bī-dāddur bu
- 1756 Beni āşüfte iden yārdur bu
Beni bülbül kılan gülzārdur bu
- 1757 Beni mağbūn iden ra' nā budur bu
Beni Mecnūn iden Leylā budur bu
- 1758 İdüp Şirīnūñ ardından nezāre
Girībānın iderdi pāre pāre
- [61b]
- 1759 Çıkarđı Ʒal 'a-yı kūha dem-ā-dem
BaƷardı gitdüğü yollara her-dem
- 1760 Ʒalup āvāre vü ħayrān u dil-teng
İderdi ħayretinden Ʒağ ile ceng
- 1761 Dir idi ey nigār-ı dil-sitānum
Ʒarār u şabr-ı dil-ārām-ı cānum
- 1762 Hilāl-i 'īd gibi behcet-engīz
Görindüñ gic gitdüñ āh kim tīz
- 1763 Cemālūñ gerçi virdi çeşmüme nūr
Girü fi'l-ħāl mestūr itdüñ ey nūr
- 1764 Bu menzilde görindüñ baña ey māh
Yine hercāyīāt itdüñ gidüp āh
- 1765 Ʒoduñ tenhā beni vādī-yi ķamda
'Azāb u ħasret ü derd ü elemde
- 1766 Egerçi baña hem-demdür ħayālūñ
Vişālūñ gibi olmaya vişālūñ
- 1767 Taşavvur Ʒanda vü taşdıƷ Ʒanda
Cemā' at Ʒanda vü tefriƷ Ʒanda
- 1768 Ʒara zülfüñ gibi şabr u Ʒarārum
Be-küllī gitdi elden iħtiyārum

- 1769 Nigārā aldı szn szlerme
Muşavver oldu naşuñ gzlerme
- 1770 Mdv olmuş iken ‘ illetme
Sebep olduñ gir bu zilletme
- 1771 Gir grem mi ey meh gn yzn
İşidem mi ‘ aceb Őirn szn
- 1772 arb olup bist- urbetne
İrişem mi ki ‘ mrm vuşlatua
- 1773 Yhd alam mı derd  miħnet ile
Bel-y cvidn- firat ile
- [62a]
- 1774 ‘ Aceb ‘ ahde vef ide mi Pervz
Hlf idp ola mı yoħsa ħun-rz
- 1775 ıla mı Őar ile y Rab ‘ amel ol
Çeke mi cn- Őirnmden el ol
- 1776 Virp endh- hicrndan nevle
İde mi gir bir aa ħavle
- 1777 Geçer ‘ mrm egerç km u n-km
Vel bilmem n’olacadur ser-encm
- 1778 Niçe bi-li‘ em ‘ lemde y Rab
Cihn Ődde v ben gmda y Rab
- 1779 Vişl- yrdan me ‘ys oldum
ara aqlarda ara pus oldum
- 1780 Egerç ıldı yrm ‘ ahd  peymn
Bilrven gir olmuşdur peşimn
- 1781 Ki zr bu meşel ‘ lemde çodur
Gzeller ‘ ahdinn bnyd yodur
- 1782 Ne deñl va‘ de virdi ise ol ħr
Deglven ol sebepden aa marr

- 1783 Urup na‘ ra peleng ü bîr gibi
Dökerdi ʔağa yaşın ebr gibi
- 1784 Geh aḥvālını eylerdi tefekkür
Nigārīnūñ gehī ‘ aḥdin tezekkür
- 1785 ʦurup ol şevḳ ile girerdi işe
ʦaşı etmek gibi ʦoḡrardı tîşe
- 1786 Ne dem kim tîḡine ideydi güci
Öküze balıḡa ıırerdi ucı
- 1787 ʦaçan zor itse ol abdāl u evbāş
İderdi Bīsütünü ḡurd u ḡeşḡāş
- 1788 Muḡaşşal az ḡalmış idi ol ʦaḡ
Eriyeydi deminden nitelim yaḡ
- [62b]
Şikesten-i Şiše-i ‘ Ömr-i Ferhād-ı Maḡzūn ez-Ḥārḡā-yı Ḥāristān-ı Bīsütūn
- 1789 ʦutanlar mātem-i Ferhādı her ḡāḡ
Derūn-ı dilden eyler derd ile āḡ
- 1790 ʦü Şīrīn vardı kūḡ-ı Bīsütūna
Meded ırgürdi Ferhād-ı zebūna
- 1791 Ne yüzden ʦoḡdı māḡ-ı çār-deḡ-sāl
Didi ḡammāzlar Pervīze der-ḡāl
- 1792 Bugün Ferhāda vardı ol perī-rū
İdüp taḡsīn virdi zūr-ı bāzū
- 1793 Aña çoḡ lutfını endāze ḡıldı
Dil-i pejmürdesini tāze ḡıldı
- 1794 Şu deñlü virdi ḡuvvet aña dil-dār
Görinmez gözlerine zerre kūḡsār
- 1795 Olaldan zūr-ı bāzūsı mükemmel
Degüldür Bīsütūn yanında ḡardal
- 1796 Tüvān irişdi şankim nā-tüvāna
Ya cūy-ı Nīl ü Dicle teşne cāna

- 1797 Şehenşâh oldı bu sözden ğazabnâk
Ġazabdan ditredi mânend-i tebnâk
- 1798 Temâm olunca ve'l-hâşıl bu kışşa
Tarıkdı cānı gönlin aldı ğuşşa
- 1799 Didi yā Rab bu derdüñ çāresi ne
Ki merhem ola gönüm yaresine
- 1800 Benüm cānuma bu söz itdi te'şir
Nedür def' ine anuñ rāy u tedbır
- 1801 Ne bilem neyleyüp n'itmek gerekdür
İkiden birümüz gitmek gerekdür
- 1802 Ben oldum evvelā Şirine 'aşık
Degül Ferhād yanumda yaraşık
- [63a]
- 1803 İki cisme kaçan hüküm ide bir cān
Bir olur memleketd'elbette sultān
- 1804 Degülven zālīm ü cevvar u ğaşıb
Baña Şirīn ü ben aña münāsib
- 1805 Nedür Ferhād bir Türkmen eridür
Ki tağlar delisi yaban eridür
- 1806 Aña lāyık mıdur hiç ol nigārīn
Ĥabīb-i nāzenīn ü yār-ı şirīn
- 1807 Didi Pervīz şāhuñ bir nedīmi
Ezelden hem-demi yār-ı kadīmi
- 1808 Şehenşāha gerekdür bir vesīle
K'ide şeytān gibi telbīs ü hīle
- 1809 Varup Ferhāda tā kim ide āh āh
Kim atdan düşdi Şirīn öldi nā-gāh
- 1810 Bu veche söz ki Ferhād eyleye ğuş
'Amelden qalup ola deng ü medhüş

- 1811 Niçe yıllar kala bīmār u dil-rīş
Çü girü şağalursa ola bir iş
- 1812 Hīç aña bundan özge çāre olmaz
Çü ğayrı sözden ol āvāre olmaz
- 1813 Bu söz kaçı ider anuñ kuvvetini
Etini yir ü alur āfetini
- 1814 Olur Pervīz rāzı ol rumūza
Bulurlar memleketde bir ‘acūze
- 1815 Nice qarı hemān u‘cūbe-yi dehr
Özi ağu ağacından sözi zehr
- 1816 Yürek ağrısı vü göbek burısı
Koca şeytānuñ evvelki qarısı
- 1817 Kesilmiş fercinüñ gerçi ki qarı
Açar līkin gözinüñ şırlağanı
- [63b]
- 1818 Kırımış qarımış dönmiş üğüye
Çürütmiş ‘ömrini sihr ü büyüye
- 1819 Bükülmiş bili yaklaşmış ölümü
İki emcekleri kaçran tulumı
- 1820 Götürilmiş bu ‘ālemden dümügi
Hemān kalmış derisiyle kemügi
- 1821 Ölüler üstine şağu şağıcı
Yüzün tırmalayup önin boğıcı
- 1822 Şehirde hacı analık kılıcı
Şuya bağıcı vü arpa şalıcı
- 1823 Kuması iş bu dünyā-yı deninüñ
Kaymanası iblis-i la‘inüñ
- 1824 Çapaqlanmış gözi küflenmiş ağzı
Kırımış kara kurum gibi mağzı

- 1825 Dökülmüş dişler ağzı şöyle bomboş
Harâbedür k'öter içinde baykuş
- 1826 Yâhud bir köhne-meşheddür dehâni
Çürümüş toprağ olmuş üstühâni
- 1827 Gözi beñzer hemân surâh-ı mârâ
Dağı şol şuyı şoğulmuş buñara
- 1828 Nukûd-ı şerre giyse âstîni
Çabâdur şan beliyse âstîni
- 1829 Şaçı urğan u kaddi dârayağı
O dâr-ı fitnenüñ iki şayağı
- 1830 Muhaşşâl ma' den-i kân-ı kabâhat
Muhi't-i hubş u 'ummân-ı kabâhat
- 1831 Ne deñlü çüst ü çâlâk olsa vaşşâf
Yazamaz tâ kıyâmet aña evşâf
- 1832 Olur muhkemi bunca zemme bâ' iş
Çün oldur 'âlem içr'ümmü'l-ğabâis
- [64a]
- 1833 Virürler mâl ü esbâb aña yük yük
K'ola şer işde şeytân gibi çâbük
- 1834 Kılurlar mekr ü âl ü hîle ta' lîm
Nidüp neyleyecegin cümle tefhîm
- 1835 Görür çün sîm ü zer yüzün 'acûze
Döner Hâkdan yumar gözin 'acûze
- 1836 Gönül gözinden inşâfı birağup
Olur ol şer işe cân ile râğıp
- 1837 Degüldür aña maşşûş işbu hâyile
Zemâne halkın'olmuşdur havâle
- 1838 Şu kim rüşvet yiye yaşdan kırıdan
Hâkîkatde denîdür ol qarıdan

- 1839 Er olanlar alurlar yār-ı bākī
Virüp dünyā qarısına talākı
- 1840 Pes ol sehhāre vü mekkāre qarı
Çepel kancık orosbı kara qarı
- 1841 Kaķırdaķ yüzlü kırnaķ ħīre cādū
Qara gönüllı cānı tire cādū
- 1842 Revān oldı hemān-dem Bīsütūna
İde tā mekr ü ħīle gūne gūne
- 1843 Geyüp āl içün ol ser-pā qaralar
Yüzine nāhun ile açdı yaralar
- 1844 Helāk itmek içün bir nā-tüvānı
İrişdi şan kazā-yı nā-gehānı
- 1845 Varup Ferhāda yalan yire idüp āh
Didi bī-çāre āgāh olgıl āgāh
- 1846 Cihāndan raĥt u baĥtın dirdi Şīrīn
Düşüp Gülgünden cān virdi Şīrīn
- 1847 Ne cān ile turursın gitdi cānuñ
Yıķıldı topraĥa serv-i revānuñ
- [64b]
- 1848 Nedendür diri ‘ ālemde qarāruñ
Bozıldı gitdi çün naķş-ı nigāruñ
- 1849 Uçup ol berg-i gül bu gülsitāndan
Yumup nergislerin bāĥ-ı cihāndan
- 1850 Bu fānīden bekāya itdi āheng
Qoyup bülbüllerini zār u dil-teng
- 1851 Ecel şāhīni açup bāl ü çengāl
O kebk-i nāzenīni kapdı der-ĥāl
- 1852 Qanı ol nāz ile perverde dil-dār
Gıdā itdi zemīne çerĥ-i ĥaddār

- 1853 Meger ol nāzenīn uğradı cebre
Ki Yūsuf gibi düşdi çāh-ı kabre
- 1854 Ƙanı ol fer ü tābı yeg Ƙamerden
Ʀolundı gün gibi burc-ı nazardan
- 1855 Ƙanı ol Sündüs istebrak geyen hūr
Ƙara toprağa ğarƘ olup yatur ‘ūr
- 1856 Dirīġā ħasre tā āh u fiġān āh
Kim irdi ol güle bād-ı ħazān āh
- 1857 Tūrāb oldı dirīġā gül-‘ izārı
Bitürdi lāleler ħāk-i mezārı
- 1858 Yaraşur mıydı k’ola aña Ƙat Ƙat
Kefen pīrāhen ü tābūt ħil‘ at
- 1859 Gidüp sākından ol ħalħal-ı zer-kār
Geçe anuñ yerine ħalka-i mār
- 1860 Dirīġā vü dirīġā ħayf vā ħayf
‘Adem-i ābāda Şīrīn ola zayf
- 1861 Çü bu şer sözleri güş itdi Ferhād
Yaşasın yırtup itdi āh u feryād
- 1862 Didi bir kerre ancağ āh Şīrīn
Düşüp cān virdi ol sa‘ atde miskīn
- [65a]
- 1863 Beġā mülkine Ferhād-ı ciger-ħūn
Gönildi nā-murād u zār u maħzūn
- 1864 Bu miħnet-ħāneden degşürdi raħtın
Ferāġat menzilinde Ƙurdı taħtın
- 1865 Ƙamu renc ü elemden oldı āzād
Belā vü derd ü ġamdan oldı āzād
- 1866 Aşup rıħlet perr ü bālin o şeh-bāz
Bu ħākī dāmgehden Ƙıldı pervāz

- 1867 adīmī adetidür devr-i dūnuñ
Ayağın alıvirmek her zebūnuñ
- 1868 Yağarsa āsmāndan fi'l-meşel seng
Olur mecrūh-pāy [ü] āciz ü leng
- 1869 Yanar dāyim çerāğ-ı bezm-i fağfūr
Söyünür meş al-i dervīş-i ğam-ğor
- 1870 Ezelden resmdür devr-i zemāne
Bahāruñ şoñra irgürmek ħezāne
- 1871 Olur işbu azaya ittifāı
Ki her cem iyyetūñ bir iftirāı
- 1872 Nice ma mūr ola k'olmaya vīrān
Nice mesrūr ola k'olmaya giryān
- 1873 Ne şağ ola kim āħir ħaste olmaz
Ne dem-sāz ola kim dem-beste olmaz
- 1874 Ne sebzedür kim ol pejmürde olmaz
Ne zindedür ki āħir mürde olmaz
- 1875 Bu ğulşende ne bülbül ala dil-şād
Ne bir ğül-berg ola k'olmaya ber-bād
- 1876 Geçer şu gibi ağ ağ işbu devrān
Ne ğül ala ne bülbül ne ğülistān
- 1877 Gel ey mağrūr ğafletden ğözūñ a
Olursın āıbet ħod yalın u a
- [65b]
- 1878 Gelür bir dem k'olasın pīr-i fānī
Gide bu şıħhāt ü ömr ü cevānī
- 1879 Gelüp gee mürür-ı devr-i eyyām
Cihān levħind'elif addūñ ola lām
- 1880 Bükülüp ya nī ola āmetūñ eng
ılasın āħiret bezmine āheng

- 1881 Muķīm iken olırsersin misāfir
Ne müşköl olmaz iseñ rād-ı vāfir
- 1882 Mücāvır olma bu miḥnet-serāda
Gidersin ‘āķıbet çün bī-irāde
- 1883 Ekin cem‘ eyleme dīnār u dirhem
Çekersin ‘arşa-yı maḥşerde verhem
- 1884 Ḥelāl ise olur anuñ ḥesābı
Ḥarām ise görürsin ḥod ‘azābı
- 1885 Bugün hemyān ü kīseñ eyle ḥālī
Yarın boynuñda ḳalmasun vebāli
- 1886 Cihāna şahsuñ ey merd-i ‘āķil
Öküş ‘adl it reāyāya ‘atā ḳıl
- 1887 Şehenşehler gelüpdür ‘āleme çoķ
Biri ḳalmadı oldılar girü yoķ
- 1888 Bu ḥāle var ise ger i‘tiķāduñ
Cihānda ‘adl ile yād itdür aduñ
- 1889 Eger var ise ‘ilmüñ ḥoş ‘amel ḳıl
Eyü cāh umuban ḫül-i emel ḳıl
- 1890 Ne ‘ālimler gelüpdür bu serāya
Gidüp bulmadılar ‘ilme nihāye
- 1891 Ḳanı Buķraḫ u Cālīnūs u Luķmān
Ḳamusın loķma loķma yidi devrān
- 1892 Ger ehl-i şan‘at üstād iseñ ey merd
Gider her şan‘atıñ sen ḳalasın ferd
- [66a]
- 1893 Bozıla düzdüğüñ gide nişānuñ
Ḳala ‘ālemde ancaķ ad u şanuñ
- 1894 Ve ger maḥbūbsañ mağrūr olma
Bu fānī ḥüsn ile mesrūr olma

- 1895 Geçicek bir iki yıldan zemānuñ
Olur pejmürde tāze gülsitānuñ
- 1896 Ne deñlü ser-keş olsa serv ü ‘ar‘ ar
Be-āñir bād-ı şarşar anı şarşar
- 1897 Güzellik tazelik terlik letāfet
Açar şu gibidür kim ide sür‘ at
- 1898 Olursañ Yūsuf-ı Ken‘ āna hem-ser
Çapar gör ki āñir ecel muçarrer
- 1899 Tualum k’olasın Şir̄in ü Leylā
Dinür arduñca āñir vāy vāyla
- 1900 Eger ‘āşık geçerseñ zār u mañzūn
Saña örnek yiter Ferhād u Mecnūn
- 1901 İdüp ney gibi bezm-i ğamda feryād
Cihānda bir nefes olmadılar şād
- 1902 Ne el irgürdiler vaşl-ı nigāre
Ne buldılar göñül derdine çāre
- 1903 Bu dünyānuñ çıqup vīrānesinden
Göçüp şol köhne mihmān-ñānesinden
- 1904 Belā vü derd ile hep itdiler göç
Felekden eylemedi hiçbiri öç
- 1905 Gerekdür ‘ākile her-dem tefekkür
Kim ide işbu ħālātı tezekkür
- 1906 Revān oldı çü gelmez yola Ferhād
İşidüp itdi Şir̄in āh u feryād
- 1907 Didi kim ħayf vā ħayf ol ğarībe
Dil-efkār u belā-keş ‘andelībe
- [66b]
- 1908 Cihān mülkinde rāhat olmadı hiç
Çamu añvāli zulfūm gibidür piç

- 1909 Olup bend-i ğam-ı hicrāndan āzād
Sürür-ı visāl il'olmadı dil-şād
- 1910 Şalınmadı ser[i]v tek bāğlarda
Şanavber gibi geçdi tağlarda
- 1911 Ne bāğ-ı hüsnümüñ sünbüllerinden
Ne vaşlum gülsitānı güllerinden
- 1912 Ne ğonçe leblerümüñ handesinden
Ne şeftālülerüm turvendesinden
- 1913 Dirīgā vü dirīgā görmedi hīç
Bularuñ hīç birine irmedi hīç
- 1914 Tutup bu resme mātem ol perī-rū
Be-ġāyet ğuşşalandı çekdi ğayġu
- 1915 Cihāna berk-i āhından virüp nūr
Ķara bulutlarından dökdi yaġmur
- 1916 Birez vaqt ol meh-i ħurşīd-ġebġeb
Meh-i tābān üzre şaçdı kevkeb
- 1917 Duġān-ı āhdan urındı efser
Siyeh-puş oldı zülfinden ser-ā-ser
- 1918 Virüp şabrın yile ol serv-āzād
Gehī nāle ħılurđı ġāh feryād
- 1919 Semenzārına nergisden şalup āb
İderdi la'l-i lü'lü'siyle bī-tāb
- 1920 Yoġ idi çünki mir'ātında pası
N'ola ol 'aşık içün tutsa yası
- 1921 Turup Şirīn çün bī-ihtiyārī
Varup defn eyledi Ferhādı zārī
- 1922 Çeküp ardınca ħaylī ġuşşa vü ğam
Birez topraġı üzre tıtdı mātem

[67a]

- 1923 Dağı bu mâtem içindeyken ol mâh
Mehîñ Bânû da rihlet itdi nâ-gâh
- 1924 Çün anuñ fevtini gûş itdi Şîrîn
Girü ğam cāmını nûş itdi Şîrîn
- 1925 Girü çāk itdi hâsret yaqasını
Girü tāk itdi firqat tākāsını
- 1926 Marîz-i renc-i mâtem oldı tekrâr
Esîr-i ‘uqde-i ğam oldı tekrâr
- 1927 ‘ Aceb mi dirse yana yana Bânû
Hem ataydı aña hem ana Bânû
- 1928 Ruĥı âyînesine bākınurdu
Yavuz gözlerden anı saqınurdu
- 1929 N’ola Şîrîn eritse şem‘ veş yağ
Bu derd oldı aña dâĝ üstine dâĝ
- 1930 Belâ üzre belâ vü derd-ber-derd
Yıĝıldı ğam ğabarı gerd-ber-gerd
- 1931 ‘ Aceb cünbüşleri var rûzgâruñ
Qararı yoq bu çerĥ-i bî-qarârûñ
- 1932 Geh eyler ‘ursı mâtem mâtemi ‘urs
Virür ‘allâme-i ‘aşra iki ders
- 1933 Gehî şādî vü geh ğam gâh ğuşşa
Bulardan irgürür her cāna ĥişşe
- 1934 Ber-â-berdür qatında şâh u dervîş
İder her birisin mecrûh u dil-rîş
- 1935 Felekdür bir ‘uqâb-ı âdemî-ĥvâr
Meh-i nevden idinmiş çeng ü minqâr
- 1936 Kevâkib şanma şayyâd-ı zemâne
Seni avlamaĝ için dökdi dâne

- 1937 Görürseñ bu sipihr-i hoşkabāzı
Görinür gāh rûmı gāh târı
- [67b]
- 1938 Saña her laḥza bu çerḥ-i ḥile-bāz
Oyunlar giçüp eyler girü añmaz
- 1939 Nuḳūd-ı ‘ömrüñi sildi bu ‘ayyār
Degülsin hiç sen andan ḥaber-dār
- 1940 Göñül virdüñ bu dünyā ‘avretine
Baḳup ḳaldüñ müzaḥref şüretine
- 1941 Zebün olduñ hevā-yi nefis elinde
Tutulduñ şanasın küffār ilinde
- 1942 Ḳocalduḳc’oldı ḥırşuñ bî-nihāyet
Bu ḥā’b-ı ḡaflete hiç yok mı ḡāyet
- 1943 Tıf[ı]l gibi idersin lehv ü bāzı
Ne vaḳt idersin Allāha niyāzı
- 1944 Ne zann eylersin ey dünyāya maḡrūr
Ḳala mı ḳaşr-ı ‘ömrüñ şöyle ma’ mūr
- 1945 Senüñ gibi serüñ bil şad hezārān
Şaḳalna gülüpdür iş bu devrān
- 1946 Ne deñlü ‘ömr sürseñ az eger çok
Olursın āḫir olmaduḳ gibi yok
- 1947 Tıtalum niçe biñ yıl olasın şaḡ
Girü āḫir olursın toz u topraḡ
- 1948 Ne deñlü māl ḥarc itseñ firāvān
Bulamazsın ecel derdine dermān
- 1949 Ne māl aşşı ider ne zūr-ı bāzū
Görürsin her ne ise başda yazu
- 1950 Hemān sa’y eyle rāzı ol ḳazāya
Muḫit it tevsen-i nefsuñ rızāya

- 1951 Olacağ olur āhir ir eger gic
 Ƙuluñ Mevlā işinde daħlı yoğ ħiç

Nāme-Nüvişten-i Husrev be-Tariğ-i Serzeniş der-Vefāt-ı Ferhād be-Ān Serv-i Nā-şād

[68a]

- 1952 Oğuyan mā-cerā-yı ‘ ışkı bir bir
 İder bu veche bir ħoş nāme taħrīr
- 1953 Çü Ferhād itdi ‘ ālemden ferāğat
 Ƙamu şādī ile ğamdan ferāğat
- 1954 Cihāndan kām u nā-kām u diger-gūn
 Revān oldı melūl ü zār u maħzūn
- 1955 Çeküp Şīrīn anuñ acı ğamını
 Ʀutardı ol ğarībūñ mātemini
- 1956 Girībānını gül gibi idüp çāk
 Ƙılurđı lālesin jāyle nemnāk
- 1957 Didi Pervīze bir ğammāz ey şāh
 Nīgārīnūñ ol aħvālinden āğāh
- 1958 Ħaber şorarsañ ol māhuñ Ƙatından
 Hilāle döndi mātem zaħmetinden
- 1959 Olaldan ‘ āşığ-ı Ferhād-ı ğam-ħā’r
 Gözi gibi ol āhū oldı bīmār
- 1960 Mehīn Bānū zevālini bahāne
 İdüp Ferhādı ağlar yana yana
- 1961 İşidüp anı ğamgīn oldı Pervīz
 Çağırđı Ƙatına bir kātibi tīz
- 1962 Didi kim Ʀurma ħāmeñ al elūne
 Getür elfāz-ı dūrbārı dilūne
- 1963 Yaz evvel Ħağ adın kim ħırz-ı cāndur
 Nişān-ı emn ü tevķī’-i amāndur

1964 Huceste cânlaruñ evrâdudur ol
Sa' âdetlü gönüller yâdudur ol

1965 Pes andan soñra Şîrîne hîṭâb it
Du' â-yı devlet ile fetḥ-i bâb it

1966 Di kim Ferhâd gitdiyise ey şâh
Saña virsün anuñ 'ömrini Allâh

[68b]

1967 Ol oldı raḥmet-i Raḥmâna vâşıl
Saña bilseñ bu mâtemden ne ḥâşıl

1968 Ölen ardınca ölmüş yok muḳarrer
Ne bunca ḡam çekersin ey gül-i ter

1969 İkinde itme âh-ı âteş-engîz
Eridür şekkerüñi âteş-i tîz

1970 Revâ mı ey meh-i burc-ı leṭâfet
İrişmek saña mâtemden kesâfet

1971 Kılâsın ḳaddi çeng olanlara reşḳ
Yüzüñde döne döne raḳş ura eşḳ

1972 Ne ḥâcet aḡlamaḡa idüp âheng
Ḳara ṭopraḡa ḳarmaḳ eşḳ-i gül-reng

1973 Yolup ber-bâd idüp sünbüllerüñi
Ḳılup pejmürde tâze güllerüñi

1974 Degüldür ey perî-peyker sezâvâr
Benî-Âdem'çün olmaḳ bu ḳadar zâr

1975 Ne var uçdıysa bir âşüfte bülbül
Hezârân ide gülzâruñda ḡulḡul

1976 Getürme anuñ için 'aynuña dem'
Saña pervâne eksik olmaz ey şem'

1977 Yele virdiyse n'ola bir ḡubâruñ
Felekler ey ḳamer-ruḡ ḡâksâruñ

- 1978 Olup lâyıķ mı hı̄ç zār u nizārı
Gedānuñ şāh ola şem^ç -i ^ç izārı
- 1979 Tūtalum şem^ç gibi olasin germ
Niçün yanarsın ilden itmeyüp şerm
- 1980 Tapuñdur çünki mihr-i ^ç ālem-efrūz
Ne ğam ger maḥv oldıysa bir ılduz
- 1981 Toķundi ise bād-ı tende ^ç ar^ç ar
Hemişe serv olsun tāze vü ter
- [69a]
- 1982 Hazān irdiyse bir gül-berge nā-gāh
Ne var tek gülşeni şaķlasun Allāh
- 1983 Yemenden bir ^ç aķıķ olsa n'ola dūr
Süheyl ol mülke virsün tek hemān nūr
- 1984 Gül-i zerd uça bāğuñdan ne kayğu
Yirinde lāleler var bağrı tāğlu
- 1985 Yiter olduñ bu endūh ile bī-zevķ
Dizūñ ğam gerdenine eyleme tāvķ
- 1986 Bes itdūñ ķaddūñi cānā kemānçe
Yüzüñe def gibi urma tábānçe
- 1987 Eyü çekdūñ belā vü miḥnet ü ğam
Yiter ķapdı bulutdan ^ç ayınuñ⁸³ nem
- 1988 Getürdūñ dūstluķ ḥaķķın yirine
Zihī iḥsān ki biñ itdūñ birine
- 1989 Bu vech ile tūtarsañ sen ^ç azāyı
İder her kişi ölmege du^ç āyı
- 1990 Ne ser kim ola ber-zānū-yı cānān
Ne var daḥı añā ölmekden āsān
- 1991 Añā kim tuta mātem bir nigārīn
Ecel olur añā ḥelvā-yı şīrīn

⁸³ [^ç ayınuñ]:āyınuñ

- 1992 Ölü ardınca girilmez çü kabre
Niçün cânuñ tutarsın bunca hîre
- 1993 Değişme miñnete cânâ huzuruñ
Söyündürme bu zulmât içre nûruñ
- 1994 Belâlarda yitürme râhatuñı
Ġanîmet bil nigârâ şıñhatuñı
- 1995 Özüñ şayyâd bir şayd idi Ferhâd
Olur elbette şayduñ ‘ömri ber-bâd
- 1996 Tapuñ rûz ol çerâğ idi ciğer-sûz
Çerâğ olur füsürde iricek rûz
- [69b]
- 1997 Diken gitdiyise nesrîn sağ olsun
Kim acır aña tek Şîrîn sağ olsun
- 1998 Çü bu üslûba kâtib yazdı nâme
Harîr üstinde şan müşk ezdi hâme
- 1999 Alup Pervîz aña urdı nişâmı
Şeker kâğıdı gibi dürdi anı
- 2000 Virüp bir kâşid-i cüstüñ eline
Didi irgür bunu Ermen iline
- 2001 Varup Şîrîne biz kıldan peyâm it
Du‘âlar eyleyüp çok çok selâm it
- 2002 Edep birle sözüñi söyle mevzûn
Yir öpüp evvel andan nâmeñi şun
- Resîden-i Nâme-i Şehryâr be-Şîrîn-i Şeker-Güftâr*
- 2003 Çü Şîrîn nâme-i dil-dârı gördi
Yeñilendi hemân-dem eski derdi
- 2004 Ser-â-ser niş ammâ nûş-perverd
Devâ-yı cân u dil cân u dile derd
- 2005 Satır satır yazılmış gerçi peygâm
Velî her satır mâr-ı zehr-âşâm

- 2006 Egerçi ‘ özl lîkin ta‘ ne-engîz
Be-ğâyet lutf illâ ẓahr-âmîz
- 2007 Hürûf-ı hattı tîğ-i tîze benzer
Sözi cüllâb-ı zehr-engîze benzer
- 2008 Kõnılmıř penbede şan nâr-ı sũzân
Görenlerũn olur cãmı fũrũzân
- 2009 Elifler sũnũler bir aķ kâğıd
Saşırlar şaff u meydân aķ kâğıd
- 2010 Sipâhîdür hürũflar yalıñ u âc
İderler cân u dil mülkini târâc
- [70a]
- 2011 Beyâz-ı nâme gerçi şâf u pîrũz
Şaçar lîkin yaralu dillere şuz
- Cevâb-Nüvîşten-i şîrîn Nâme-i Pervîz-râ ve Resânîden-i be-Câmeş-i Ân Cüllâb-ı Zehr-âmîz-râ*
- 2012 Nigârîn çũn o mektũbı oķıdı
Gõnũlden incinũp ğâyet řaķırdı
- 2013 Yũzin bürterdi nâme gibi şîrîn
Acınduğundan itdi şâha nefrîn
- 2014 Eline aldı bir kilik-i revân tîz
Yaza tâ kim cevâb-ı hikmet-engîz
- 2015 Dökũp kâfũr ũzre mũřk-i ezfer
Şaha hâlini ‘ arz itdi ser-â-ser
- 2016 Didi k’ey hâkim-i evreng-i şâhî
Muşı‘ i emrũnũñ ‘ âlem kemâhî
- 2017 Cihân içre senũndür şimdi devrân
Řapuñda kem řuluñ Fağfũr u Hâķân
- 2018 Kemâl-i lutfuñuzdan ey şehenşâh
Bizi yâd eylemişsiz řamdũ li’llâh

- 2019 Göñül yazmağa nāme idüp inşā
 aravaşuñuza virüp tesellī
- 2020 Bu yaña anı perrān eylemişsiz
 Keremler idüp ihsān eylemişsiz
- 2021 Gelüp ol nāme bize oldı vāşıl
 Dil-i mecrūha ğamlar oldı hāşıl
- 2022 Egerçi şüretā mektüb-ı dil-dār
 Velīkin bir zebān-ı a' n-güftār
- 2023 Ğala didüm nie dil hancer-i tīz
 Ya bir demrenlü o yā tiĝ-i hun-rīz
- [70b]
- 2024 Ya viridi 'āşı-ı bīmāra maħbüb
 Kefen birden dürüp mānend-i mektüb
- 2025 Anuñçün itmiş anı şāh irsāl
 ıla tā ben ğarībi ğuşsa pā-māl
- 2026 Yiter gül-berg için bād-ı seħergāh
 Ne hācet idi aña tūfān ey şāh
- 2027 arıncayı ki bir mevc ide bī-hüş
 Ne lāzım baħr-i ulzüm eylemek cüş
- 2028 Hübābuñ hānesin ılmağa vīrān
 Revā mı cem' ola 'asker firāvān
- 2029 Kişi bir peşseyi ılmağa tārāc
 Olur mı şāh-bāz-ı tünde muħtāc
- 2030 Olurken pūf erāĝuñ cānına bes
 Ne hācet gird-bād-ı āsmān res
- 2031 Degül lā-büd tezerv ü kebke şemşīr
 Ğazāl için ne lāzım pene-i şīr
- 2032 Ölümlü hasteye zūr eylemez saĝ
 Kim ola yüklede bir zerreye taĝ

- 2033 Ne eyledür ki def^ç olsun deyü gerd
Şaça her-dem tarîk-i ‘âma mâverd
- 2034 Kim eyler üd u şandal oda pertâb
Kim esbâbın yumağa germ ola âb
- 2035 Revâ mıydı k’idesin kalbüm âzâr
Ki cânumdan olam bu resme bizâr
- 2036 Çü merhem yok dil-i şad-pâremüze
Ne hâcet tuz şaçasın yâremüze
- 2037 Yaraşur mıydı k’ola tünd-hû şâh
İde Şîrine acı güft ü gû şâh
- 2038 Cihân şehler gedâlar çok görüpdür
Zemân begler ağalar çok görüpdür
- [71a]
- 2039 Yedi başlu bu ejderhâ-yı hāmūş
Ne kanlar eylemişdür cür^ç aveş nūş
- 2040 Şehâ hercâyîdür dünyâ-yı fânî
Geçer kimseye kalmaz câvidânî
- 2041 Eger şem^ç -i gedâ ger meş^ç al-i şâh
Söyünür iricek bād-ı şehergâh
- 2042 Ne bāng-ı kūs-ı şeh kâlur dirîğ büm
Ne âh u nâle-i dervîş-i mazlüm
- 2043 Niçün ser-keşlik ide şâh-ı kişver
Ne ser-pâyinde olur hūd ne efser
- 2044 Çıķarsa şâl eyninden gedānuñ
Düşer hem tâcı başdan pādşānuñ
- 2045 Çü hâkisterden ola külhānî ‘ür
Olur destür da sincâbdan dūr
- 2046 Dil-âzâr olma şāhā yıkma hâtır
Ġarîbüñ kalbini hiç etme fâtır

2047 Gider elbette āhir cān bedenden
Kimesne olmasun āzurde senden

2048 Nigārīn-i şeker-la' l ü şeker-rīz
Bu resme nāme yazdı nükte-engīz

2049 Virüp bir kâşide didi ki fi'l-hāl
Bunu Pervīz şāha eyle īşāl

Reften-i Nesīm-i Şeherī be-Cānib-i Çemengeh

2050 Hemān-dem oldu çün kâşid revāne
İrişdi Hüsrev-i yektā-sitāne

2051 İcāzet birle şeh katına girdi
Yir öpüp evvel andan nāme virdi

2052 Degül nāme ki şāha kâşid ancak
İletdi bāğdan bir gönçe zanbağ

[71b]

2053 İrince Hüsreve ol nāfe-i müşk
Dimāğ-ı cānın ol dem eyledi hüşk

2054 Dil ü cān katli için yār-ı kâtil
Şekerde gizlemiş zehr-i helāhil

2055 Oқыup anı Pervīz itdi feryād
Kādīmī düstluğ haqqın idüp yād

2056 Nigārīniyle ol itdükleri ' iş
Düşüp yādına kalbin itdi pür- riş

2057 Ğam-ı hicriyle idüp āh u nāle
Özendi cān u gönülden vişāle

2058 Hevā germ idi od gibi kemāhī
Semūm olmuşdı bād-ı şubhğāhī

2059 Zemīnün yir yir olup sīnesi çāk
Harāretten felek olmuşdı tebnāk

2060 Aқан her şu degüldi cūylar tīz
Zemīn olmuşdı gūyā kim ' arağ-rīz

- 2061 Güneş ıssısını kılmağa tebrîd
Atardı şuya kendin sâye-i bîd
- 2062 Görüp hürşîdden şol deñlü tâbı
Kebâba reşk iderdi murğ-ı âbî
- 2063 Yuvasında bişerdi kebk ü dürrâc
Nitekim tâbe içinde kavurmâc
- 2064 Kızup olmuşdı güller şöyle bî-tâb
Ayağ başsa aña yanardı murğ-âb
- 2065 Mih[i]r germiyyetinden kaçup encüm
Zeminüñ sâyesinde oldılar güm
- 2066 Degüldi görünen gice kevâkib
Felek yüzine şu saçmışdı gâlib
- 2067 Çıqup yirüñ odından göklere dūd
Şafağ urmışdı çerhüñ bağrına od
- [72a]
- 2068 Sipihir üstinde ahterler dıraḥşân
Hemân ḥâkister içr'aḥkerdi raḥşân
- 2069 Medâyinden bu faşl içinde Pervîz
Çıqup Ermen zemîne eyledi ḥîz
- 2070 Şarâb-ı 'ışkla olmuşdı kıanzil
Bir aylık yolu itdi iki menzil
- 2071 Çü Ḥusrev virdi Ermen mülkine nūr
Görüp kaçrın o ḥûruñ oldu mesrūr
- 2072 Pes ol dem şâh-ı garrâ ḥûblarla
Dil ü cân âfeti maḥbûblarla
- 2073 Revân oldu o yaña cân atup şâh
Kırân itmek için hürşîd ile mâh
- 2074 Şehüñ yanınca her bir şâh-zâde
Kimi atlu vü kimisi piyâde

- 2075 Tutarlar elde cām-ı erğuvān-reng
İderler nağme-i Dāvūda āheng
- 2076 Olup kūyında her şīrīn-şemāyil
Çalup çağırmağa gül gibi sâyil
- 2077 Ser-āğāz itseler bir dem nevāda
Kılurlar qalb-i ‘uşşākı güşāde
- 2078 Perī-peykerler olmuş başqa alāy
Kılıçlar gānzeler qaş kirpik oq yay
- 2079 Hümā-yı hayme-i hurşīd-pāye
Şalardı çetr-i hurşīd üzre sāye
- 2080 Olup hem-sāye-i zıll-ı İlāhī
Gög’irgürmişdi başın çetr-i şāhī
- 2081 Hıyām olmuşdı hem-ser āsmāna
Hümā-yı bahta olup āşyāne
- 2082 Semend-i şāh olup ol gün ‘araq-rīz
Birikdi şanki āb u āteş-i tīz
- [72b]
- 2083 Gelüp germiyyete şāh-ı dil-āver
Sürerdi arzūsiyile tekāver
- 2084 Birez gölg’olmağ için ol dilīre
Bırakmışdı bulutlar sāye yire
- 2085 Virüpdı āteş-i mey şāha tābı
Çıkarup gül yañağından gül-ābı
- 2086 Nigārīne didi bir rūbeh-i pīr
Gözün aç ey gāzāle irdi ol şīr
- 2087 Şarāb-ı ‘ışkuñ ile şöyle bī-hūş
Geliyor uşda Hüsrev mest ü medhūş

2088 Çü Şîrîñ bu haberden oldı āgāh
Didi iş müşkil oldı neyleyem āh

2089 Eger kapu yapup eylersem ihmāl
Degül ma' kûl geldi baht u iqbāl

2090 Virürsem yol aña lāyık degildür
Ki zîrā mestdür ayık degildür

2091 Ne qaşır içine virübilürem rāh
Ne taşra kalmasına rāzıyam şāh

2092 Ne kuvvet var işitmeyem sözini
Ne tākāt var ki görmeyem yüzini

2093 Nic'idem neyleyem hayrān oldum
İki arada ser-gerdān oldum

2094 Nice men ideyin yā Rab ben anı
Nice yaqam firāk odına cānı

2095 Didi Şîrîne bir gün yüzlü ey māh
Çü bu adayı menzil idine şāh

2096 Diyelüm aña Şîrîñ tutdı rāhı
Filān yoldan gelür zan itdi şāhı

2097 Hemān-dem devlet ü iqbāle gitdi
Ki ya' nî şāha istiqbāle gitdi

[73a]

2098 İdelüm aña ta' zîm ü kirāmı
Çılalum cān u dilden ihtirāmı

2099 Elin ayağın öpüp konduralum
Yüzümüz üzre hidmetde turalum

2100 Gide şāhuñ humarı ç'ola hūşyār
Gelesin sen de andan şoñra ey yār

- 2101 İdüp luḡf-ı firāvān ile ḡürmet
 ılasın aña dürlü dürlü ḡidmet
- 2102 Bu ra'yi ol nigārīn gördi ma' ḡül
 Hem aña zāhib oldı 'ākıbet ol
- 2103 Ne deñlü hūblar var ise meh-rū
 amusı ıkdı ŗāhı arŗulayu
- 2104 utup her gül-ruḡ elde zer abaqlar
 Döŗeyüp yollara altun varaqlar
- 2105 Niŗār itdiler ol deñlü cevāhir
 Kim oldı um ayır cümle gevāhir
- 2106 Döküldi dürr ü gevherler firāvān
 Diyeydüñ k'oldı ŗāhrā baḡr-i ' Ammān
- 2107 aŗrından nezāre
 Girībānın ılurdu pāre pāre
- 2108 ılup düşmen sözinden iḡtirāzı
 Iraqlan dūsta eyler niyāzı
- 2109 İdüp ol orḡudan güc ile ŗabrı
 ılurdu zulum idüp cānına cebri
- 2110 O ḡūruñ var idi bir ḡüb baḡı
 Virürd'ādeme cennetden ferāḡı
- 2111 Yüce dīvārı rif'atde felek-res
 ŗanasın sebzezār-ı erḡ-i aqlas
- 2112 Kevāhib ḡüyyiā ezḡārı anuñ
 Meh-i nev raḡne-i dīvārı anuñ
- [73b]
- 2113 Mübārek pāk-menzil emīn-āsā
 Görinür her ŗecerden nār-ı Mūsā

- 2114 Görüp hayrān qalımış anı bülbül
Açup gönç' ağız olımış qan uğut gül
- 2115 Olup āşüfte vü şeydā o bāğa
Bağar Tūbā yuğarudan ařağa
- 2116 Gören ' ömrinde bir kez o maqāmı
Selām ile aña Dārū's-selāmı
- 2117 Serivler sāyesi kim nāfe-i müşk
İder āhū-yı Çinūñ mağzını hūřk
- 2118 Ter ü tāze dırahtuñ görse berin
Döke tāvūs-ı cennet bāl u perrin
- 2119 Ser-ā-ser Şāmī -' ar' ar serv-i Rūmī
Degilmiř řanki yařıl bāl mūmı
- 2120 Geyüp gül-nār ser-[ā]pā al ü ala
Ruğablar yaqmış engüştine hınnā
- 2121 Ser[i]vlerde tezerv-i hūb u dil-keř
Şem' alar üzre güyā yanar āteř
- 2122 Şan aldanmağa řāh-ı tıfl-ı ' ar' ar
Getürür beyzā-yı rengin şanavber
- 2123 Çenār-ı tāze gelmiş nāz u gönçe
Tutişmiş biri birisiyle pençe
- 2124 Kıızıl güller açılmış řād u hāndān
Dehān-ı gönçede her jāle dendān
- 2125 Kenār-ı cūya berü sāye-i bīd
İder zevq u řafā-yı rūhı tecdīd
- 2126 Qalenderveş idüp dervāze bülbül
Oğur āvāz ile mecmū' a-yı gül

2127 O bāğ içinde var bir aşr-ı ma' mür
İçi vü aşı cennet gibi pür-nür

[74a]

2128 uşūrı yok uşūr-ı cennet-āyīn
Hemān ma' nīde şūret-āne-i īn

2129 Firāz-ı 'arşa çekmiş kāh u eyvān
Ki almış kūngūri altında keyvān

2130 Virür her şemsesi nūr gibi envār
Kevākib şanki dīvārında mismār

2131 Yapılmış aşr önünde havz-ı zībā
Simāı mermer ü dīvārı dībā

2132 Zülālī āb-rūyudur zemīnūñ
Yüzün depmiş yire mā-i mu' īnūñ

2133 Ya Kevşer ırmāğıdır ol ya Selsāl
Şovukdur ardan a lezzeti bal

2134 Nice havz ol nice nehr ü ne ırmāğ
İdinmiş anı gözgü şahid-i bāğ

2135 Müzeyyen bir revā-ı 'ālem-efrūz
Döşenmiş elmās u dībā-yı pīrūz

2136 Ayağı altına şahuñ o ızlar
Döşediler hemān altunlu bezler

2137 uşadup hūblar sağ u solını
Gül-āb ile şuladılar yolını

2138 Hezarān luf ile Pervīz şahı
O aşra ondururlar tīz şahı

2139 Perī-rūlar melek-hūlar arabnāk
Tururlar hizmetinde çüst ü çālāk

- 2140 İrince bu huzūra mest ü bî-tâb
Şehûñ nergislerin aldı hemân h'âb

Resîden-i Şeh-bâz-ı Tübâ-Şikâr be-Cevlângâh-ı Ân Zîbâ-yı Tezerv-i Hoş-reftâr

- 2141 Söz iklîminde yapan kaçır u hâne
Bezer bu veche bezm-i Husrevâne

[74b]

- 2142 Çün uyğudan uyandı şâh-ı bîdâr
Gidüp keyfiyyet-i mey oldu huşyâr

- 2143 İderd'ıştiyâk ile âh u zârı
Gözi yollarda çeküp intizârı

- 2144 Ne şabr-ı dil ne ârâm u qarârı
Var idi cümlesinden şöyle 'ârı

- 2145 Be-nâ-geh nâz ile ol serv-ķâmet
Kopardı başına şâhuñ kıyâmet

- 2146 Hırâmânî hırâmânî irişdi
Şehenşâh ile el alup görişdi

- 2147 Şeker tengini açup şehd-âmîz
'Öz[ü]rler kıldı ol şâha şeker-rîz

- 2148 Olup hizmetde cârî cāriyevār
Firāvān luṭf u hürmet itdi bisyār

- 2149 Didi şâhâ şafâ geldüñ kademler
Getürdüñ umaram kim ola demler

- 2150 Zihî devlet bu murğ-ı nâ-tüvâne
Hümâ ile ola hem-âşyâne

- 2151 Zihî iķbâl ü baḥt-ı devlet-engîz
K'ola kaçrumda mihmân şâh Pervîz

- 2152 Țurup bu ŧevk ile ol dem nigārīn
Müheyyā kıldı bezm-i cennet-āyīn
- 2153 Țetürdi ol perī ŧol deñlü ni‘ met
İdemez vaŧf anı ādem ne minnet
- 2154 İçi Țolmuş hezārān kebk ü dürrāc
Kebāb ü yaĥnī vü biryān Țavurmac
- 2155 Ter ü tāze yemiŧler bī-nihāye
Nuĥ[u]l olmaġ[1]çün geldi araya
- 2156 Çekildi ŧol ŧarāb-ı ergavānī
Țamu Țurna gözi Țavŧan Țanı
- [75a]
- 2157 Olup sāķī-yi ŧekker-leb ŧifā-sāz
Virüp ĥ^vānende vü güyende āvāz
- 2158 Gümüŧ bileklü her bir ĥüsn bāġı
Yürütdiler hemān altun ayāġı
- 2159 Didi Pervīze ŧīrīn ey civān-baĥt
Kevākib saña merkep āsmān taĥt
- 2160 Zemān-ı ‘ömri bir dem ĥoŧ görelüm
Muĥabbet Țaŧırına bünyād uralum
- 2161 Ğamı bādeyle ber-bād eyleyelüm
Yıĥuĥ göñlümüz ābād eyleyelüm
- 2162 Hemān-dem bir Țolu Țaldurdı bī-hūŧ
Be-‘ ıŧĥ-ı düst deyü eyledi nūŧ
- 2163 Țutup Ĥusrev de cām-ı Ĥusrevānī
Țoma Țul? vardı diyü içdi anı
- 2164 Görüp bu ‘İŧ u nūŧı māh-rūlar
Biribirine çekdiler Țolular

- 2165 Tütüp her biri elde cām-ı gül-gün
İçerler ‘ ışık ile olursa da hün
- 2166 Çü devr-i bāde kılmadı taḥallüf
Birezden gitdi ortadan tekellüf
- 2167 Şehenşeh mest gördi çün nigārın
Diledi kim yiye ḥelvā-yı şīrīn
- 2168 İdüp ser-ḥoşluğımı ḥoş bahāne
Şarıлмаğ ister ol serv-i revāne
- 2169 Nigārīn gördi k’ider şeh tecāvüz
Yavaşılanmağı kodı oldu yavuz
- 2170 Görür kim şāh-bāz olmuş kemīn-sāz
Kebüter gibi itd’āheng-i pervāz
- 2171 Şehūn olmuşdı ğālib cānına şevk
Diledi k’ide kulin boynına şavk
- [75b]
- 2172 Olup üzrede Şīrīn itdi vermem
Elūn kendūnde tüt ey şāh-ı epsem
- 2173 Degülven didi ben şol şāh-ı nevber
Egem tā kim her el uzadana ser
- 2174 Cihān mülki nedür kim cān bahāyam
Beni şanma ki bir erzān bahāyam
- 2175 Ne ol murğem ki āsān ola şaydum
Ne şol şaydem ki düşvār ola kaydum
- 2176 Ben ol müşğīn ğazāl ü nāzenīnem
Kemīngāh-ı cihānda Şīrīnem
- 2177 Tezerv-i bāğ u kebk-i kūhsārem
‘ Uqāb-ı tünd ü şāhīn-i şikārem

- 2178 Ne dem kim ben olam hışm ile s̄ayir
Döker bāl ü perini nesr-i t̄ayir
- 2179 Dehānum piste gibi şanma ĥandān
Çü ĥahr idem olur ol piste dendān
- 2180 Gözüm bīmār ü zūlfüm řanma pā-māl
Olur hışm eylesem cellād ü çengāl
- 2181 Ķulağumdağı gevher eylesem ceng
Olur řāhib-güleler başına seng
- 2182 Ķara kirpiklerümde kim ĥalel yok
Ķıya başsam olur yā ĥařuma oğ
- 2183 Ruğumdan k'uyana ġayret çerāğı
Degül bürĥa' yaĥa taşı vü tağı
- 2184 Degül destümde engüşt-i muĥannā
Ķamıř oğ ĥana boyanmış hemānā
- 2185 Beyāz dīdem itsem hışm ü ĥire
İder rüz-ı sefīdi ĥalka tīre
- 2186 Dehānumdan alamaz kimse kāmı
Degemez aña degme bir ĥarāmī
- [76a]
- 2187 Yüzüm Ka' be tebüm zemzemdür ey cān
Kim irer aña bī-renc-i beyābān
- 2188 Ķızırveř olmayan źulmetde pūyān
Revā mıdur ki içe āb-ı ĥayvān
- 2189 Mesīĥā itdi mi her ĥasteyi şağ
Ölü diriltmeg'idüp oyuncağ
- 2190 Çe ger bende zaīf ü nā-tüvānem
Velīkin derd altında nihānem

- 2191 Bařumda derd-i bī-dermān-ı Ya'ķūb
Dilūmde vird-i Yūnus řabr-ı Eyyūb
- 2192 Niķūn āzūrde olam derd-i dilden
Ķomazam dāmen-i řabrı ķū elden
- 2193 Kimesne hālūme hīķ vāķıf olmaz
Ķū būlbūl ğulğulūm dūnyāya ųolmaz
- 2194 şeh incinmedi bu sōzlerden ařlā
ųama' ķat' itmedi bir laħza ķat' ā
- 2195 Gūher dūrcinden alup ķufl-i mercān
Aķıldı girū nic'itsūn o mercān
- 2196 Didi ey kāfir-i ğāretğer-i dīn
Bu nice resmdūr bu nice āyīn
- 2197 Sa' ādet hānuña bir gice mihmān
Olana bōyle mi idersin andan
- 2198 Neñ alduķ ey melāhāt būstānı
K'urasın bize tağrīr lisānı
- 2199 Ķū meyveñ ķopmadı ve řatmadı řāh
Saña lāyık mı demek bize kūstāh
- 2200 Ben o murğem ğōrūp bir dāne hālūñ
ųutuldum dāma oldum pāy-mālūñ
- 2201 İdūp ben mūptelāya cevr ų ķahrı
Ķoyup nūřı řunarsın niř zehri
- [76b]
- 2202 řaķuñ ğerķi yılandur ķara ķıvrāķ
Leb-i la' lūñ velī tiryāķ-ı fārūķ
- 2203 Ruħuñda neyler ud ey ğayret-hūr
Ķōrinen berg-i ğulde nūrdur nūr

- 2204 Hıa-ı nıli degül haddünde bi-dād
Cemālũn bāğı içre serv-i āzād
- 2205 Beyāz-ı eşmũnũn şubh-ı sa' ādet
Olur ispīd andan şām-ı miħnet
- 2206 Şeb-i vaşla delil olmağa ey hūr
Muħannā barmağũndur mes' el-i nūr
- 2207 Terāħħũm eyle ben āşũfteye hāy
Bu gic'ey meh degül yıl on iki ay
- 2208 Bu ğanī hũsne mağrūr olma zinhār
Vefā vũ mihrden dũr olma zinhār
- 2209 Cefā vũ cevr kılma mũstemende
Ğamuñdan ağlayana itme ħande
- 2210 Yaraşmaz saña kim ey lu' bet-i Ğin
Kılasın kaşlaruñ ħışm ile pũr-Çin
- 2211 Gũzeller şāhına layık mı bi-dād
Olup ' uşşāķı itmek zār u nā-şād
- 2212 Dime ser-keşlenũp āzād-servem
Eger sen serv iseñ ben de tezervem
- 2213 Cihānda yoğ ise senden eyũ gül
Bulınmaz ħi benden zār bũlbũl
- 2214 Ezel feryāduma cānlar virũrdũn
İşitseñ aduma cānlar virũrdũn
- 2215 Tũtuldumsa dũşũp dāmuña nā-gāh
Yüzũme toğru baķmazsın nidem āh
- 2216 Cihāndur bu nigārā böyle olmaz
Zemāndur devr dũner şũyle kalmaz

[77a]

2217 ‘Acāyib lu‘ beti vardur cihānuñ
Ġarāyib sür‘ ati vardur zamānuñ

2218 Çü ırmaz şubḥ u şām eyler mürūrı
Felek virür ğamı alur sürūrı

2219 Diyenler bu sözi dimez yaramaz
Kulın Hāḫ ḫahr ile dāyim kıramaz

2220 Gele şāyed baña da baḥt u iḫbāl
Sen itdügün gib’idem ben de ihmāl

2221 Ne deñlü söylediyse olmadı çāre
Be-āḫir ol ser[i]v çıḫdı kenāre

2222 Açıldı gül gibi ol şāḫ-ı şimşād
Şeh ide ḫaldı bülbül gibi feryād

*Bāz-geşten-i Ān Ḥusrev-i İskender-Hāşmet-i Teşne-Leb ez-Leb-i Çeşme-i Zindegānī ve
Pervāz-Kerden-i Tuḫīvār be-Cānib-i Şekeristān-ı Sipāhānī*

2223 Ġāzabdan āḫir olanlar peşimān
Nedāmet eşkin ider böyle bārān

2224 Çü Şirīn gitdi meclisden ğazabnāk
Yakasın itdi Ḥusrev gül gibi çāk

2225 Yaşından virüp eḫfāl-i ğama ḫūt
Müje elmāsi ile deldi yāḫut

2226 Yaluñuz ḫalup ayrıldı eşinden
Ḫatı ac idi Şirīnün aşından

2227 Didi hercāyīdür Şirīn-i pür-şūr
Ḫamu yir ḫatlu baña acı ol ḫūr

2228 Cihāna luḫfdur illā baña ḫahr
İle şekker şunar ben ḫasteye zehr

2229 Olur her bezme şem^c-i meclīs-efrūz
Baña gelse bir āteşdür ciger-sūz

[77b]

2230 İder ağyāre luḫ ile niyāz ol
İder ^cuşşāka ḳahr u kibr ü nāz ol

2231 Ḳoyup ^cāşıklarını zār u bīmār
İder ol cān ṭabībī şanma tīmār

2232 Niçe aldanup ol ^cahd-i yalana
Bu bī-pāyān yola olam revāne

2233 Niçe çekem bu derd-i bī-kerānı
Niçe āzürde idem cism ü cānı

2234 Niçe bir baña teşnī^c ide āfāk
Niçe bir ṭāḳatūmi eyleyem ṭāk

2235 Çün olmadı baña ol yār u dil-dār
Güc ile üstine düşmek zihī ^cār

2236 Meger bir ḡayriye dil-dār olupdur
Anuñçün benden ol bīzār olupdur

2237 Eger anuñ baña olsaydı meyli
İder miydi cefā vü cevr ḫayli

2238 İder dāyim benümle ol sitīzi
Deger boynumda her dem tiḡ-i tīzi

2239 Niçe bir pīşe idinüp cünūnı
Olam bir ^cavretüñ böyle zebūnı

2240 Ḳanı nāmum ḳanı nāmus u ^cārum
Niçe bir ḳoyam elden ihtiyārum

2241 Taḫammül gerçi kim ola sezāvār
Velī şol ḫadde degül kim gide ^cār

- 2242 Taḥammül çün ide ḥadden tecāvüz
Gider yüz şuyı olur ad yavuz
- 2243 Şu kim yüz çevire senden temāmet
Sen anuñ üstine düşmek melāmet
- 2244 Ne dil-ber k'ide senden rüy der-hem
Sen anuñçün ne ḥācet çekesin ğam
- [78a]
- 2245 Perī k'olmaya insāna mülāyim
Ne lāzım ağız egmek aña dāyim
- 2246 Sözüñ geçmedi çünkim bāğbāna
Güzer eyle bir āḥir büstāna
- 2247 İki gözün de iderse saña nāz
Çıkar yabana at anı kayırmaz
- 2248 Ne cānān kim ide iğmāz u ihmāl
Sevüp ğayrin mükāfāt eyle fi'l-ḥāl
- 2249 Ne ḥoş dimişdür üstād-ı sūḥanver
Naborrad ʿ ışk rā cuz ʿ ışk-ı dīger⁸⁴
- 2250 Bu maʿnālarda çün şāh itdi fikret
Hemān-dem cūşa geldi baḥr-i ğayret
- 2251 Meger var idi bir serv-i semen-ber
Şıfāhān mülketinde adı Şekker
- 2252 Anuñ evşāfın işitmişdi Pervīz
Hemān andan yaña azm eyledi tīz
- 2253 Otuz günden temāmet şāh-ı Ḥusrev
Şıfāhana irişdi çün meh-i nev
- 2254 Çü tūtī şekkere olmuşdı meyyāl
Aña ḥ ʿ āhendeler gönderdi der-ḥāl

⁸⁴ Aşk yalnız başka aşk kesebilir.

- 2255 Varup ŧir̄in zebānlar ol nigāra
Didiler ŧāhuñ it derdine çāre
- 2256 İrürüp H̄usrevüñ aña selāmın
Beyān eylediler ŧir̄in kelāmın
- 2257 ŧehüñ adını çün gūŧ itdi ŧekker
Tevāzu‘ birle qodı toprağa ser
- 2258 T̄urup qavminden ol dem aldı destūr
Melik bezmine tā kim vara ol hūr
- 2259 Çün itdi bāgbān ol serv-i āzād
Feriŧteh yanına gitdi perī-zād
- [78b]
- 2260 Nice ŧekker hemān ŧekkersitān ol
Dil-ārām idi hem ārām-ı cān ol
- 2261 Nihāli qāmet-i serv-i ser-efrāz
Cemāli bāğ-ı ŧive gülŧen-i nāz
- 2262 Dür-i dendān gūyā mağz-i bādām
ŧeker qaplamıŧ aña ol dil-ārām
- 2263 İder āhū-yı Ç̄ini nergisi ŧayd
Qılur āhūsı ŧir̄-i ŧerzeyi qayd
- 2264 Virür dükkān-ı h̄usne zīb ile fer
Dehāmı piste la‘ li al ŧekker
- 2265 Bināgūŧında ki dürr-i yegāne
ŧaçı dāmında dil murğına dāne
- 2266 Görüp nergislerin maṭbū‘ āfāq
Düzetmiŧ sürme meylinden aña sāk
- 2267 Sefidāc içre ŧol sīb-i zenaḥdān
Sefid ebr içre gūyā mäh-ı tībān

- 2268 Lebi üstinde hāl-i ‘anberīn-fām
Şarāb-ı Kevşer üzre gūyiyā cām
- 2269 Gümüş bileklerinden’anuñ meh-i nev
Hemān destinedür yā tavḳ-ı Husrev
- 2270 Virür ‘aḳs-i ruḥı mirāta cānı
Şaçından şānenüñ gūyā zebānı
- 2271 Görüp ḥınnā ile pāyini gül-reng
Ḥasedden oldı kebkūñ ayağı leng
- 2272 Meger şalınmağ öğretmiş tezerve
Anuñçün āteş urur cān-ı serve
- 2273 Ne ḥūrīdür ki görenler cemālin
Göñülden çıkarur cennet ḥayālin
- 2274 Çü naḳl-i meclis-i şāh oldı Şekker
Melāl-efzā vü cāngāh oldı Şekker
- [79a]
- 2275 Şeker acum ala dirken müdāmī
Şehūñ daḥi beter telḥ oldı kāmı
- 2276 İrüp Pervīze acı üzre acı
Şekerden münḥarif oldı mizācı
- 2277 Ğam-ı Şīrīn ile Şekkerde zehri
Görüp oldı ziyāde derd ü ḳahrı
- 2278 Çü mu‘tād idi Şīrīne mezākı
Şeker görüp anuñ ṭāḳ oldı ṭāḳı
- 2279 Leb-i şekker-şiken birle güher-rīz
Olup maḥremlerine didi Pervīz
- 2280 Şeker ḳaṭ‘ itmedi bir laḥza acum
Kesüp Şīrīnden her iḥtiyācum

- 2281 Murādına çü dil olmadı vāşıl
Şekerden yoq baña bir zerre hāşıl
- 2282 Teb-i ğamdan gönül hod nā-tüvāndur
Şeker tebnāke hod noqşān-ı cāndur
- 2283 Ğam-ı yār ile dil k'ola müşevveş
Bir özge yār ile olmaz imiş hoş
- 2284 Ne dil kim ola bir dil-dāre mu' tād
Hezārān gibi kim gülzāre mu' tād
- 2285 İderseñ rīze rīze pāre pāre
Dağı ayruğa kılmazmış nezāre
- 2286 Gözüm Şekkerde[vü]Şirinde gönlüm
Tenüm gülşende vü nesrinde gönlüm
- 2287 Çe ger ben bundayam cānānum anda
Hemān birgüdeyem kim cānum anda
- 2288 Aradum gerçi Şirini Şekerde
Velī bulmadum ol şemsi kamerde
- 2289 Kevākib ger vireydi gün gibi nūr
Felekden şem' -i māh olurdu mehcūr
- [79b]
- 2290 Ne her ruhsāre-i rengīn alur dil
Ne her ğisu urur cāna selāsil
- 2291 Ne her lebde bulunur rāhat-ı cān
Ne her ırmağda aqar āb-ı hayvān
- 2292 Cihān deyrinde çoğdur naqş-ı dīvār
Nuqūş oldur k'aña cān ola pergār
- 2293 Hüs[ü]n oldur ki ānı ola ānı
Gönül alup ide āşüfte cānı

- 2294 Hem ānı ola hem Şīrīn-şemāyil
Dil-i dīvāne olur aña māyil
- 2295 Gerek maḥbūb olana nāz u şīve
Ḥüs[ü]n bağında tā kim ola mīve
- 2296 Ne deñlü nāzenīn olursa maḥbūb
Olur dillerde vü cānlarda mergūb
- 2297 Leb-i feraḥnāki ḥūbuñ şekerdür⁸⁵
Leṭāfet olmasa ḳadri ḥacerdür
- 2298 Yaraşuḳdur güzelde ‘ işve vü nāz
Cefā vü mihri çok çok cevri az az
- 2299 Şaçı Şīrīnūñ olmasa dil-āvīz
Ḳaçan dutsağ olaydı anda Pervīz
- 2300 Eger ān olmasa Leylāda efvūn
Görüp Ḳays olmaz idi anı Mecnūn

Pejmürde-Şoden-i Ān Tāze Gül-i Būstān-ı Zībāyī Ān Bī-i‘tidālī-Semūmī-i Vādī-yi Nā-Şekībāyī

- 2301 İdenler hicre şabr-ı bī-kerānī
Ḳılur bu veche feryād u figānı
- 2302 Çü Şehden ayru düşdi ol perī-çehr
Derūnından ‘alem çekd’āteş-i mihr
- [80a]
- 2303 Çeküp biri yaḳasın eyledi çāk
Nedāmet birle şaçdı başına ḥāk
- 2304 Añup ol bülbul-i şūrīdesini
Ḳızıl ḳan itdi ol gül dīdesini

⁸⁵ [ḥūb]: bir ḥūb

- 2305 Peşimân oldı işinden idüp ūd
Ziyânına nedâmet kılmadı sūd
- 2306 Tarıkdı ol bahâr-ı nâz-perverd
Derûnın ğonçeveş pür-ĥûn idüp derd
- 2307 Bu ğamdan ğonçe tek olmışdı dil-teng
Turup gülgeşt-i bâĝa kıldı âheng
- 2308 Birez bülbül gibi idüp ‘âlem-i gül
Ura dâĝına tâ kim merhem-i gül
- 2309 İdüp Pervîz şâhuñ ‘ârızın yâd
Semenler görse iderd’âh u feryâd
- 2310 Görüp gül dirdi fânî ol şeker-ĥand
Degül bu gül anuñ ĥaddine mânend
- 2311 Ruĥ-ı yâruñ olurdı yâdgârı
Ger olmasa gülüñ yanında ĥârı
- 2312 İderdi ğonçeler görse figâni
Dehân-ı yârdan şorup nişânı
- 2313 Kılup nergislere geh geh nigâhı
Şorardı şive-i çeşm-i siyâhı
- 2314 Gehî serv ayaĝına yüz ururdu
Çenâra karşıu geh ĥayrân tururdu
- 2315 Ki idüp sebzeğe ĥaţ-ı ğamın fâş
Olurdu ebr-i çeşminden güher-pâş
- 2316 Arardı gülde ruĥsâr-ı nigârın
Sürerdi şahn-ı gülzâra ‘izârın
- 2317 Turup iderdi kim ey lâle-i bâĝ
Kimüñ ‘ışkınadur baĝruñdaĝı dâĝ

[80b]

- 2318 Gehî kıumrîye dirdi k'ey şeğebnâk
Girîbânuñ kim itdi gül gibi çâk
- 2319 Kıılurken nâle vü feryâd ü âhı
Açup nergislerin ider nigâhı
- 2320 Görür bir ' andelîb-i nağme-perdâz
İder feryâda şâh-ı gülde âğâz
- 2321 Dir aña n'olduñ ey bülbül bu resme
Kıılursın nâle vü bülbül bu resme
- 2322 İdersin vuşlat içre âh u nâle
Ne ba' iş oldı bu deñlü melâle
- 2323 Mekânuñ bâğ-ı sebz ü tâze gülşen
Dıraht-ı gülde eylensin nişîmen
- 2324 Harîm-i gülşen içre muhteremsin
Emîn-i mahrem-i bâğ-ı haremsin
- 2325 Görürsin her nefes çün nûr-ı vuşlat
Niçün efgân idersin öyle kat kat
- 2326 Cihânı nâleşûnden idüp âzâr
Geçinürsin dem-â-dem ' âşık-ı zâr
- 2327 Urursın gerçi her-dem ' ışkıdan dem
Velî ' ışık ehli hiç tutmaz müselleme
- 2328 Çü bîm-i hierden yok sende pervâ
Vişâl ehლისin itme kıurı da' vâ
- 2329 Beni gör derdmend ü zâr u mecrûh
Hemân bir kıurı cismem şöyle bî-rûh
- 2330 Revân oldı benüm serv-i revânım
Yiridür göge irgürsem figânım

2331 Çü yoq yanumda serv-i gül-‘ izārum
N’ola günden güne artarsa zārum

2332 Sen itme nāle vü feryād ile zār
Degüldür saña ol hālet sezāvār

[81a]

2333 Senüñ yanuñda zīrā gülşen ü bāğ
Benüm bağrum başında lāleveş dāğ

2334 İdüp ol gül bu resme nevha-i derd
Olurdu şabr u ‘ aql u hūşdan ferd

2335 Yıqılup toprağa ol serv-āzād
İderdi yana yana āh u feryād

2336 Zebün olup o serv-i cüst ü çālāk
Be-āhir oldı o derd ile tebnāk

2337 Çün oldı şem ile perdāz-ı āteş
Şarardı şem‘ gibi ol şeker-leb

2338 Olup zerd ol meh-i hūrşīd-pāye
Ten-i sīmīni döndi kehrübāye

2339 Gül-i ruhsārı oldı zerd ü bī-tāb
Zenaḥdānı olup ābū-yı bī-āb

2340 Teninde āb ile şol ḥadde çıqdı
Ki her biri bir ırmāğ oldı aqdı

2341 Çü bī-tāb itdi teb nāzik mizācın
Kimesne bilmedi anuñ ‘ ilācın

2342 Şu deñlü itdiler aña müdāvā
Birinden fā’ide olmadı aşlā

2343 Nice bilsünler anı müşkil idi
Ki ten derdi degül derd-i dil idi

- 2344 Gözi gibi çü Şîrîñ oldı h̄aste
Şabır qarüresin itdi şikeste
- 2345 Dağı kalmadı çün şabra mecâli
Çıkardı katına Şāvürî h̄âlî
- 2346 Didi ey cān tabîbi eyle dermān
Meded çāreñ var ise çıkmadın cān
- 2347 Firāk odıyla urma bağruma dāğ
Sen itdüñ h̄aste sen eyle girü şağ
- [81b]
- 2348 Żaîf oldum be-gāyet itme ihmāl
Selāmum var irişdür şāha fi'l-hāl
- 2349 Di kim h̄azırdır üstümüzde Allāh
Geçürme cevr ü zulmi h̄adden ey şāh
- 2350 Tūtalum gün gibi görmiş meh-i nev
Niçün kim dūrresin unuda H̄usrev
- 2351 Benümle eyledügi ‘ahd kanı
Degülmiş gerçek uş çıkdı yalanı
- 2352 Yeñi ma‘şūka tutandıysa Pervîz
Revā mı giçe köhne dūstdan tîz
- 2353 Şekerden gördi ise şerbet-i nūş
İder mi şehd-i Şîrîni ferāmūş
- 2354 Yoğ imiş pādşehlerde vefā hîç
Olurlarmış sitemkār ir eger giç
- 2355 Nedür bi’llāhi aña bu melāmet
İki gün olmaya ‘İsāya ümmet
- 2356 Muḥabbetden niçün lāf ura şol merd
K’ölince çekmeye maḥbūbdan derd

- 2357 Gerek k'ola niyāz u 'özü-perdāz
Yaraşmaz 'aşığa hiç şive vü nāz
- 2358 Tutarasa ol elinde tīg-i hun-riz
Benüm müjgānlarumdur hancer-i tiz
- 2359 Anuñ şehler kapusınd'old[i]se güm
Benüm 'uşşāka ma'beddür işigüm
- 2360 Anuñ çākerleri var ise key hūb
Benüm duhterlerüm var dağı mergūb
- 2361 Aña Şekker egerçi nūş-ı cāndur
Benüm şirīn lebüm şekker-feşāndur
- 2362 Mu'atbardur cihān sünbüllerümden
Münevverdür dil ü cān güllerümden
- [82a]
- 2363 Henüz zülfüm olupdur müşk-ezfer
Henüz açıldı bāgumda gül-i ter
- 2364 Henüz irdi saçumdan sünbüle tāb
Henüz aldı lebümden āb 'ināb
- 2365 Henüz nergislerüm āşüb-cāndur
Henüz müjgānlarum tīg ü sināndur
- 2366 Leb-i Kevşer du'ā-gūy-ı lebümdür
Meh-i nev tavkdār-ı ğabgabumdur
- 2367 Dehānumdan olupdur gönçe dil-teng
Lebüm şerminden oldu la'l der-seng
- 2368 Esiri çeşmümüñ şir-i şikārī
Ġulāmı zülfümüñ müşg-i Tetārī
- 2369 Benem her mähzūnuñ pādşāhı
Gözüm cellād u müjgānum sipāhī

2370 Çe ger ‘ aşık-küş ü pervâne-sūzam
Cihān bezminde şem‘ -i dil-fürūzam

2371 Alup bu sözleri peyk-i haber-ber
İletdi şāha bir bir didi yek-ser

2372 İşidince oldı Hüsrev deng ü medhūş
Muhabbet bahri ol dem eyledi cūş

2373 Añup kāküllerin itdi figānı
Nitekim pīl añup Hindūstānı

2374 Şeker pālūdesin koyup o ğamgīn
Hemān-dem özledi helvā-yı Şīrīn

Ƙırān-Kerden-i Māh-ı Āsmān-ı Sa‘ādet be-Zühre-i Huceste-Ṭulū‘-ı Sipihri-i Leṭāfet

2375 ‘ Arūs-ārā-yı kāh-ı ercümendī
Yapar bu resme Ƙaşr-ı ‘ aƘd-i bendi

2376 Ç’eşitdi şāh dil-dāruñ selāmın
Temāmet diñledi Şīrīn kelāmın

[82b]

2377 Vişāl-i yāre artup iştiyāƘı
Dağı şabr itmege Ƙalmadı ṭāƘı

2378 Şıfāhāndan idüp Pervīze perdāz
Gerü uçduğı yire Ƙond’o şeh-bāz

2379 Ğam u ḥasret degüldür cāvidānī
Birez ğuşşaya bir dem şādmānī

2380 İrer pāyāna lābūd her fisāne
Olur her derde elbette kerāne

2381 Hāzān kim ḥuşƘ ide her sebzezārı
Gerü ser-sebz ide bād-ı bahārī

2382 Çe ger bāƘī degül şādī-i ‘ ālem
Ne ğam kim fānīdür bāƘī degül ğam

- 2383 Şehenşeh gördi çün hâl-i cihânı
Degül hiç biri bâkî cümle fânî
- 2384 Hemân-dem itdi tedbîr-i şalâhı
K'ide Şîrîne kâbîn ü nikâhı
- 2385 Eyü adıyla ola aña hem-dem
Yaramazlığı ile olmaya maḥrem
- 2386 Binâ-yı mihr olmağa mükemmel
Gerekdür dirhem ü mehr-i müeccel
- 2387 Kığırdı ol diyaruñ uluların
Melek sîretlü gökcek hüluların
- 2388 Dirilüp cümle dānā-yı şeker-güft
İderler Müşteriye Zühreyi cüft
- 2389 Urıldı çün binâ-yı 'ıkd-ı kâbîn
Kılurlar sūr içün ārāyış-i zîn
- 2390 Virür Şirîne şeh vâfir ḥazîne
Nesine ḥarc ola daḥı nesine
- 2391 Çeker biñ ḥāş ester bār-ı mefreş
Tolu eñsüz ü dībā-yı munaḳḳaş
- [83a]
- 2392 Şütürler kim yükidür la' l-i raḥşān
Şanasın her biri kūh-ı Bedeḥşān
- 2393 Virür biñ berç-sür' at esb-i tāzî
Nice tāzî ḳamu şāhîn-i lâzî⁸⁶
- 2394 Ḳamunuñ zîni zînetde temāmı
Ḥarāc u bāc-ı 'ālem her licāmı
- 2395 Ḥaṭāyî-zāde biş biñ lu' bet-i Çîn
Gönül yağmacısı ḡāretger-i dîn

⁸⁶ [lāzî]:lāzi

- 2396 Tutar s̄im̄in tabaḡ her m̄ah-peyker
Elinde ŧaḡda ŧolda k̄ase-i zer
- 2397 Kemerler m̄ah-ı nev gibi m̄ulemma^ç
Ḳuŧanmıŧlar giyüp t̄ac-ı muraŧŧa^ç
- 2398 Ḳabeŧ-ser virdi niçe ^ç anber̄in-f̄am
K'olalar ḡizmet-i maḡbaḡda m̄ad̄am
- 2399 Ken̄izekler virür kim ȳasemen-ber
Nih̄al-i ḡonçe vü ŧaḡ-ı ŧanavber
- 2400 ^ç Ab̄ir ü müŧk m̄iz̄andan ziȳade
Cev̄ahir k̄an ü ^ç umm̄andan ziȳade
- 2401 Ḳü resm-i s̄ür olındı cümle tert̄ib
Bezendi ŧehr Perv̄iz itdi terḡib
- 2402 ŧehenŧeh açdı bir niçe haz̄ayin
Dökülüp t̄a ki zeyn ola Med̄ayin
- 2403 Virildi ŧöyle z̄inet ŧehr içine
Hem̄an z̄inetde döndi ŧehr-i Ḳ̄ine
- 2404 ŧehir cennet gib'oldı ḡaḡır-efrüz
Der ü d̄iv̄ar hep zer-beft p̄irüz
- 2405 Gül-āb ile iderler yolları yaŧ
^ç Ab̄ir-efŧ̄an olurlar hem güher-p̄aŧ
- 2406 M̄un̄ad̄iler idüp yir yir nid̄ayı
ŧalarlar köye vü kende ŧad̄ayı
- [83b]
- 2407 Ki bilmiŧ oluñ ey ŧehri vü dih̄k̄an
Budur ḡükm-i h̄üm̄ayün emr-i sult̄an
- 2408 Ser[i]v gibi ŧu kim olmaya mevz̄un
V̄ay aña kim ŧehirden ḡıḡa b̄ir̄un

- 2409 İderlerse iṭā' at ḥükm-i şāha
Çıka gün yüzlüler karşı o māha
- 2410 Çıkarı bu nidā ile münādī
Perī-peykerler ü ḥūrī-nijādī
- 2411 Hezārān ' andelīb-āvāz u gül-būy
Hezārān nağme-perdāz u nevā-gūy
- 2412 Şeker-lebler çıkup Şīrīne karşı
Bu güller varur ol Şīrīne karşı
- 2413 Meh[i]r hengāmesini gün gibi germ
İdüp her mäh-ruḥsār u pür-āzerm
- 2414 Serāyından çıkarurlar o ḥūrī
Şalar āfāka pertev yüzi nūrī
- 2415 Melekler alup ol ḥūr-ı behiştī
Ferīşteh-sīret ü zībā-siriştī
- 2416 O dil-berler içinde yār-ı Şīrīn
Meh-i tābāndı ğayrisi Pervīn
- 2417 Düşüp önine anuñ mäh-rūlar
İdüp ta' zīm ü tekrīm ü ṭapular
- 2418 Delīl olup şeh-i ḥübān-ı ' aşra
İletdiler o māhı burc-ı kaşra
- 2419 Görüp şāh oldu anı ḥurrem ü şād
Urur ol şavka bezm-i ' işa bünyād
- 2420 Çün āzād oldu bir dem bend-i ğamdan
Diledi gele dadın cām-ı Cemden
- 2421 Müheyyā oldu bezm-i cennet-āyīn
Olup ol bezme sāķī ḥūrī-yi ' īn

[84a]

- 2422 Çekildi H̄usrevüñ h̄ân-ı H̄alîli
Sebîl olup şarâb-ı Selsebîli
- 2423 Tutarlar ellerinde mâh-rûlar
Gümüş memzûclar altun sebûlar
- 2424 Birez kim meclisi devr eyledi cām
‘ İzâr-ı gönçe-lebler oldı gül-fām
- 2425 Çalar sâzendeler çeng ü çegâne
İder muṭribler âheng ü terâne
- 2426 H̄üs[ü]n bâğında her bir tâze mîve
Kılurlar bâğbâna nâz u şîve
- 2427 Ne mîve gönçelerdür nâ-şikefte
Kamusı berg-i ‘ işmetde nühüfte
- 2428 Yañağı her birinüñ h̄üsn bâğı
Ya deryâ-yı melâhat şeb-çerâğı
- 2429 Özine zîb çün her mâh-pâre
Meh-i nevden idinmiş güşvâre
- 2430 Yeşil atlaslar üzre tügme-yi zer
Çemende nergis-i ra‘ nâya benzer
- 2431 Kimi ferruḥ-hümâ-yı nâz-perverd
Kimi gün gibi burc-ı h̄üsnde ferd
- 2432 Kimi gün gibi noḫşandan mu‘ arrâ
Ruḥı bedri hilâl olmamış aşlâ
- 2433 Kiminde h̄üsn-müy u luṭf-ı mi‘ cer
Çarışmış nesterenle sünbül-i ter
- 2434 Nigârın ol bez[i]mde şem‘ olupdı
Nebât u şehd şafî cem‘ olupdı

- 2435 Gelüp meşşâţalar Şîrîn atına
Dirildiler gül-i nesrîn atına
- 2436 Şu adde zîb ü fer virürler aña
Görenler ol mehi alurdı taña
- [84b]
- 2437 Eline alsa mir'âtını nâ-gâh
Olurdı rû-be-rû urşîd ile mâh
- 2438 N'ola şu gibi gözgü olsa ayrân
Aña çün ' arz-ı dîdâr itdi cânân
- 2439 ara beñler oyup ruhsâr-ı ale
İderler şem'e pervâne avâle
- 2440 Elifler ' arızında nîl-güne
Virürler serv-i cennetden nümüne
- 2441 Şu deñlü virdiler zülfine zînet
Şanasın oldu bir tâvûs-ı cennet
- 2442 aşı Yâsîne onmasun deyü toz
Sürüp vesme iderler anı pîrüz
- 2443 Ya jeng ola deyü ol tîĝ-i şâfî
Siyah aţlasdan eylerler ĝılâfî
- 2444 Gören dir aşların tâĝ-ı feraĝdur
Sipîhr-i üsne yâ avs-i uzahdur
- 2445 Bu resm ile nigâr-ı nâz-perver
Serîr-i aşr-ı üsne oldu server
- 2446 Çü gerdek ânesine girdi usrev
Görür şalmış aña bir mâh pertev
- 2447 Nice meh âftâb-ı ' âlem-efrüz
Bahâr-ı üsne ü bâĝ u râĝ-ı Nev-rüz

- 2448 Oturdu şāh elinde cām-ı Cemşīd
 ırān itdi şanasın māh u urşīd
- 2449 Murādınca murāda oldu dāver
 Sa' ādetde sitāre-baht yāver
- 2450 Visāl-i yārla gönlin idüp hoş
 İder hicrān ğamın küllī ferāmūş
- 2451 Çeker ol şevk ile cāmı pey-ā-pey
 omaz gönlinde ğamdan zerrece key
- [85a]
- 2452 Yanında yār elinde cām-ı gül-gūn
 Olur mı hiç devlet bundan efzūn
- 2453 Geh öper elde zūlf-i ' anberīn-fām
 Geh öper sīb-i gül-gūn ğāh bādām
- 2454 İdüp kolların ol serve himāyil
 Olur şeftālī-yi Şīrine māyil
- 2455 Nigārīn gördi kim mest oldu Pervīz
 İder hūn-ı vişāle iştihā tīz
- 2456 Didi kim mest yise şehd-i fāyık
 Gider yādından anuñ olsa ayık
- 2457 Gice her ne iş itse mest ü ser-oş
 Çü şub ola ider cümle ferāmūş
- 2458 Eli ditrer olıca mest akkāk
 Olur yok yire zāyi' gevher-i pāk
- 2459 Gerekdür kim idem bir özge tedbīr
 Güherle seng-i āre olmaya bir
- 2460 Bulur bir duter-i şū u şeker-and
 Melāatde hemān özine mānend

- 2461 Virüp kendü libâsın aña Şîrîn
İder Һadden ziyâde anı tezyîñ
- 2462 Turup Һaşrada kendü idüp ağmaz
İçerü şalar anı ol füsün-sâz
- 2463 Şehenşâh olmuş idi mest ü bî-tâb
Katında bir idi Һurmâ vü ‘unnâb
- 2464 Bu efsûmı idinc’ol fitne-engîz
Hemân dad aldı andan şâh Pervîz
- 2465 Çü bâde baħrine olmuşdı şeh ğarķ
Güherden kılmadı Һar-mühreyi fark
- 2466 Birezden kim gider keyfiyyet-i câm
Görür yanında bir ğayrî dil-ârâm
- [85b]
- 2467 Bu Һâletden olur âzürde Һusrev
Şalar Һasret odı cânına pertev
- 2468 Ne hikmetdür ki Şîrîn-i şeker-nüş
Benümle olmaya yâ Rab hem-âğüş
- 2469 Şaçın Һod dâm idüpdür murğ-ı cânâ
Niçün vire beginden ğayre dâne
- 2470 Bu ma‘niden olup ğâyet perişân
İdüp bî-ihtiyâr âh oldu giryân
- 2471 Kılup bu Һayret içre öñü yañu
Gözine oldu gerdeklük Һarañu
- 2472 Olup nâzır hep ol aħvâle Şîrîn
Kulak tutardı kıl ü kâle Şîrîn
- 2473 Hemân-dem perdeyi ref itdi fi’l-ĥâl
Şehûñ her ğuşşasın def itdi fi’l-ĥâl

- 2474 İkilinden virüp ol meh añâ şevk
Gümüş kolların itdi boynına tavk
- 2475 Aşup şu gibi vuşlat bâğına tîz
O servüñ düşdi ayağına Pervîz
- 2476 Turup ayağdan öpdî ellerini
Kokup şol deste deste güllerini
- 2477 Ser-â-ser seyr kıldı hüsñ bâğın
Geh emdi la' lin öpdî geh yañağın
- 2478 Başup bağrına cânı gibi anı
Der-âğüş itdi ol serv-i revânı
- 2479 Mecidd ü cehd o şâhîn-i şikârî
Alur altına kebk-i şivekârî
- 2480 'Ukâb-ı tündveş bâz-ı hevâyî
Hemân-dem zîr-bâl itdi hümâyı
- 2481 İdüp ol hüsñ dükkânın ihâta
Geçürdi rişte şan sümme'l-hiyâta
- [86a]
- 2482 Ya bir şâhib-^ç azîmet itdi rîvi
Fuqâ' a koydı efsûn ile dîvi
- 2483 Ya deste oldı bir billûre mercân
Yâhud inine girdi şâh-mârân
- 2484 Dil ü cân kaçrı olsun diyü rüşen
Le'âl kânına güyâ urdı tîşe
- 2485 Muhabbet tıflına olmağa kâfî
Akıtdı ney-şekerden şîr şâkî⁸⁷
- 2486 Meğer Pervîz olup neccâr-ı şânî
Vefâ kaçrına urdı püştbânı

⁸⁷ [şâkî]: sâkî

- 2487 Olup ol gonçe-i ra' nâ şüküfte
Dür-i nâ-süfte oldu çünkü süfte
- 2488 İdüp şevk ile var tākātların tāk
Şarıldı birbirine iki müştāk
- 2489 Şarāb-ı 'ışkdan ol iki ser-hoş
Öpüşüp çoçuşup oldu hem-āgūş
- 2490 Yatup dībā döşekler üzre 'üryān
Şafālar sürdiler bī-ḥadd ü pāyān
- 2491 Virüp Husrev leb-i Şīrīne cānı
Alurdu şan ḥayāt-ı cāvidānı
- 2492 Olur mı bundan özge 'iş ü 'işret
Kim ire birbirine iki ḥasret
- 2493 Çü maḫşūdına irişdi şehensāh
Didi minnet Ḥudāya şükrü li'llāh
- 2494 Talep kıldum hemān maḫlūba irdüm
Muḫib oldum bugün maḫbūba irdüm
- 2495 Egerçi evvelā çekdüm cefālar
Velīkin 'āqıbet gördüm vefālar
- [86b]
- 2496 Cihānı miḫnetiyle eyledüm seyr
Bi-ḥamdi'llāh kim oldu 'āqıbet ḥayr
- 2497 Görüp bu fırsatı cāna ḡanimet
İderdi yār-ı Şīrīn ile 'işret
- 2498 Birez dem 'işden olmazdı ḥālī
Dimezdi n'ola bu 'işüñ meālī
- 2499 Yanında dil-ber elde sāḡar-ı mey
İçerdi bāde-i gül-gūn pey-ā-pey

- 2500 Vişāl-i yār ile mağrūr olup hoş
Re‘āyā hālin itmişdi ferāmūş
- 2501 Temāmet el virince her murādı
Ġurūrından unutdı ‘adl ü dādı
- 2502 Şeb ü rüz eyler idi cām-ı Cem nūş
İderdi sāz u söz āvāzesin gūş
- 2503 Vezīri var idi ġāyetde zālīm
Alurdı boynına bār-ı mezālīm
- 2504 Cefā-perdāz u şerr-endīş ü ħun-ħār
Ĥabīş el-Dicle bed-ħūy u sitemkār
- 2505 Zebūn-küş dūn-perver merd-i bed-baĥt
Türüş-rūy u ĥaşīn ü nākes-saĥt
- 2506 Dilinde vird ü ezkār-ı mesāvī
Yanında ĥayr u şer cümle müsāvī
- 2507 Şehūñ zencīr-i ‘adlini o bāġī
Bozup zulmātına itmiş buĥaġı
- 2508 Virüp Pervīz eline iĥtiyārın
İdüp tefvīz aña her kār u bārın
- 2509 Memālikde anı kılmışdı vālī
Anuñ ĥükminde idi ol ĥavālī
- 2510 Sipāhī vü re‘āyet aña muĥtāc
Ķamusı yaluñ ü dermānde vü āc
- [87a]
- 2511 Ĥarāb olmaġa yaklaşmışdı Ġrān
Niçe ma‘ mūreler olmuşdı vīrān
- 2512 Ferāġat kūşesinde şāh idüp ĥvāb
Uyandı memleketde fitne yāb yāb

- 2513 Ne kelle k'olmaya anuñ çüpānı
 omaz fāriğ yürimeye gürğ anı
- 2514 Şehenşāh olmuş idi fāriğü'l-bāl
 Memālik zılm ü fitneyl'oldı pā-māl
- 2515 Çü mülke ol zağar oldı havāle
 ılurdı halk bülbul gibi nāle
- 2516 Gidüp her   adl ü dād u resm ü āyīn
 Re  āyā vü sipāh olmuşdı ğamgīn

Berk-rizān-ı Ān Dü Tāze-Nihāl-i Būstān-ı Civānī ez-Tünd-i Bād-ı Ecel der-Mevsim-i

Bi-İ' tidāl-i Şarşar-ı Hazānī

- 2517 Hazān kim dökdi şahn-ı bāğa yaprağ
 Harīm-i bāğ olur hengāme-i zāğ
- 2518 Uçar her yaña berg-i zerd ü surh al
 Şanasın kim kaçar mektebden eţfāl
- 2519 Şehīd olmuş meger kim sīb-i gül-gün
 Yatur meydānda başı ğarqa-i hūn
- 2520 Aceb mi zerd-ruhsār olsa nārenc
 Hazān cāmından içdi cür  a-i renc
- 2521 Ağaçlar nālesin kılmamağa gūş
 Bih itmiş bāğlarda penbe der-gūş
- 2522 Görüp bād-ı hazāndan acı ağırı
 Anaruñ tobtolu an oldı bağırı
- 2523 Çeküp şarşardan ol dem havf-ı vāfir
 Çenāruñ elleri ditrerdi dir dir
- [87b]
- 2524 Şu deñlü itdi nefrīn rūzgāre
 Zebān-ı sūsen oldı are are

- 2525 Şikest olmuş görürdi naḥl-i nevber
Dögerdi meşq ile gögsin şanavber
- 2526 Bu derde erġavān idüp taḥammül
Ḳara giyüp tutardı mātem-i gül
- 2527 Gidüp gül ḳaldıġıçün ḥār ile ḥas
Kör oldı aġlamaḳdan çeşm-i nergis
- 2528 Olup her sebzezāruñ sebzesi ḥāk
Ḳarapūs oluban ḳalmışdı ġamnāk
- 2529 Çemen mülkin idüp nālān ü tārāc
Ḥazān eşcārı ḳodı yalın u āc
- 2530 Zemīnün yaşıl aḥlasdan libāsı
Gidüp egninde ḳaldı çul palāsı
- 2531 Diñüp āvāze-i ḫūtī vü dürrāc
Cihānı ḫutdı feryād-ı ġalivāc
- 2532 Gülistāndan dürildi defter-i gül
Kesildi nāle vü efġān-ı bülbül
- 2533 Bu faşl içinde Şirīn ile Ḥusrev
İderdi tāze tāze ‘işret-i nev
- 2534 Ruḥ-ı dil-ber bilüp Ḥusrev bahārı
Ḳılurken ‘ış ü nūş-ı nev-bahārı
- 2535 Gelür bir peyk-i dür-yek ḫurfetü'l-‘ayn
Elinde nāme-i sulṫān-ı kevneyn
- 2536 Hidāyet nāme-i ‘ayn-ı ‘ināyet
‘Ināyet nāme-i maḥz-i hidāyet
- 2537 Ne nāme ġonçe-i bāġ-ı şehādet
Ya āb-ı şāf-ırmāġ-ı şehādet

2538 Yed-i beyzā meger gösterdi barmağ
 Kara küffār elini kıılmağa ağ

[88a]

2539 İrüp hük-m-i hümâyün-ı Süleymān
 İder Belķīsa gūyā ‘ arz-ı ĩmān

2540 Virür ol nāmeyi Pervīz eline
 Alur anı hemān-dem tīz eline

2541 Açup görince düşer cānına od
 Ol oddan çāk dimāğına çıkar dūd

2542 Yazılmış evvelā Allāhu ekber
 Be-nām-ı Kādir ü Hayy ü tüvānger

2543 Be-ismi’ llāhi’ r-Raḥmāni’ r-Raḥīm
 Hüve’ l-Ḥālīk Hüve’ l-Ḥaḳḳu’ l-Kādīm

2544 Pes ez ḥamd ü şenā-yı Rabbü’ l-a’ lā
 Şerīf ismi Resūlūn olmış imlā

2545 Kōnılmış nükteler çok ḥikmet-engīz
 Denilmiş midḥat-ı elķāb-ı Pervīz

2546 Ki sultān ibn-i sultān ibn-i sultān
 Şeh-i fermān-dih-i ĩrān u Tūrān

2547 Muḥammed Ḥak Resūlidür Ḥudānuñ
 Kō küfri gel ķabūl it dīnin anuñ

2548 Gel ĩmān gülsitānın eyle gül-geşt
 Yeter bāğ oldu saña bāğ-ı Zerdüş

2549 Bulam dirseñ sa’ ādet mülkine yol
 Nebīnūñ dīnine gir Müslümān ol

2550 Muḫī’ ol emre itme bī-edeblik
 Şaḳın cehl ile kıılma Bū-Leheblik

- 2551 Dil ü cāndan bu hükme kıl itā' at
Resüle haq di Haqqa eyle tā' at
- 2552 Peyem-ber her ne kim dirse anı tut
Şer' -i şehdini eyle cānuña kut
- 2553 Qo āteş-ḥāneyi gel mescide gir
Yanında Haq Resūlinūñ idin yir
- [88b]
- 2554 Şalāt u şavmdan her farz-ı 'aynı
Edā eyle qoma boynuñda dīni
- 2555 Olursa bu maqāle i' tiqāduñ
Şeh-i Sünnī ola 'ālemde aduñ
- 2556 Qılursañ da' vetüme ger icābet
Sa' ādet bulup eylersin işābet
- 2557 Eger küfr ile idüp 'ahd ü peymān
Getürmezseñ baña vü Haqqa imān
- 2558 İdersin bilmiş ol āḥir nedāmet
Olursın cümle āfāqa melāmet
- 2559 Şaḡın kim Haqqa kulluqdan idüp dūr
Bu sulṭānlıq seni kılmaya maḡrūr
- 2560 Dü 'ālem mülkinūñ şāhı Hudādur
Anuñ ḡayrine şeh dimek ḥaṭādur
- 2561 Hudāvend-i cihān Hallāq-ı 'ālem
Muṭī' -i emrinūñ her ḡāq-ı 'ālem
- 2562 Ol itmişdür bu maḥlūqātı mevcūd
Odur cümle cihāna fāriz-i cūd
- 2563 Anuñdur her taşarruf kāyināta
Anuñ hükmi revāndur şeş cihāna

- 2564 Eger Cemşid eger hākān-ı ʿālem
Huzūr-ı hāzretinde zerreden kem
- 2565 Ne zerre āna nisbet cümle maʿdūm
Nuķūş-ı kāyināt eşkāl-i mevhum
- 2566 Hudāvend ol cihānuñ pādşāhı
Kalan şehler hemān şetrenc şāhı
- 2567 Sen ol ʿācizsin aduñ şāh Husrev
İdersin bu gurūr ile tek ü dev
- 2568 Degülsin mülket-i Īrāna mālīk
Ne cisme hākīm ü ne cāna mālīk
- [89a]
- 2569 Elüнден nesne gelmez hıçsin hıç
Hudānuñdur taşarruf rāst u giç
- 2570 Cihān mülkinde şanma kim ulusın
Haķuñ bir kihter ü kemter kulusın
- 2571 Sipāhuñ çü kuluğın'olma ğarra
Degüldür ol sebep hıç nef' ü zarra
- 2572 Çü umdı ʿaskerinden nuşret ü ʿavn
Anuñçün ğarķa-i Nīl oldı Firāvn
- 2573 Halīle itdi çün Nemrūd itāle
Aña itdürdi bir kem peşşe nāle
- 2574 Nebīu'llāhı küffār itdi nālān
Cihānı ol sebebden tıtdı tūfān
- 2575 Yāhud itdi çü Rūhu'llāhı taķkīr
Hemān-dem oldılar meymūn u ğarīr
- 2576 Cemīʿ-i enbiyānuñ mefharına
Ki yaʿn'āhīr zamān peygām-berine

- 2577 Eger rām olmaz iseñ H̄usrevā sen
Olursın ehl-i küfre pişvā sen
- 2578 İtā‘ at eyle isterseñ ḥalāşı
H̄udāya vü Resūle olma ‘ āşī
- 2579 Görüp ol nāmeyi Pervīz bī-hūş
Ġāzab cāmından oldu mest ü ser-ḥoş
- 2580 Va‘ id ü va‘ zdan olup dige- gūn
Ġurūr u kibr ü kīninden o maġbūn
- 2581 Çeküp çāk itdi devlet nāmesini
Özinüñ öz sa‘ ādet nāmesini
- 2582 Didi kimdir kılan bu cürme iqdām
Bana bu deñlü aḥkām iden i‘ lām
- 2583 Ne cür’etdür k’idüp taḥfīf ü taḥķīr
İde adını adum üzre taḥrīr
- [89b]
- 2584 Ne mülküñ pādşāhıdur ‘ Arabda
Ne burcuñ mihr ü māhıdur nesebde
- 2585 Eger Dārā vü Key ger Erdevāndur
Kaḫumda bir gedā-yı nā-tüvāndur
- 2586 ‘ Arab kimdür ki sulṭān ola tā kim
Olup İrāna vü Tūrāna ḥākim
- 2587 Baña Kaşşer ġulām-ı kemterīndür
Kemīne çākerüm Ḥāķān-ı Çīndür
- 2588 Bu resme urdı çoķ lāf ü ġüzāfı
Cevābı ‘ āķıbet bu oldu şāfī
- 2589 Yirinde ol ‘ Arab epsem otursun
Bu sevdāyı damaġından götürsün

- 2590 Ben ol dīvāne vü mecnūn u sersām
Degülven k'olam anuñ emrine rām
- 2591 Zihī dīvāne vü sersām ü mecnūn
Özini kibr öcinden itdi mağbūn
- 2592 Cehālet birle ' arz itdi şecā' at
Resūl-i Hāḡḡa ḡılmadı iṡā' at
- 2593 Olup kibr ü ġurūr u cāhı māni'
Ḳoyup İslāmı oldu küfre ḡāni'
- 2594 Añā kim olmaya tevfiḡ reh-ber
Olur yanında ḡayr u şer ber-ā-ber
- 2595 Kime kim irmeye Hāḡdan hidāyet
Olur anuñ işi küfr ü ġavāyet
- 2596 ' İnāyet irmedi Pervīze herġiz
Anuñçün küfr içinde ḡaldı ' āciz
- 2597 Çü ḡāşid Hūsevüñ aldı cevābın
Temāmet hıfz itdi her ḡiṡābın
- 2598 Gelüp didi Resūle bī-kem ü bīş
Mübārek ḡāṡırına virdi teşvīş
- [90a]
- 2599 Hemān-dem germ olup ol şem' -i ġmān
Du' ā pervānesini itdi perrān
- 2600 Vire tā ol du' ā Pervīze kesrī
Düşe başından anuñ tāc-ı Kisrī
- 2601 Hem eyle oldu āḡir ḡāl-i Hūsev
ṡaġıldı cümle mülk ü māl-i Hūsev
- 2602 Gidüp Şirīn ü hem Gülgūn u Şebdīz
Be-āḡir itdüğini buldı Pervīz

2603 Bir ol kim eyledi Ferhāda zulmi
Ki bī-ḥad gördi ol üftāde zulmi

2604 İdüp ‘ahde ḥilāf öldürdi anı
O mazlūmuñ irişdi aña ḳanı

2605 İkinci nāme çāk itd’āşkāre
‘ Aceb mi olsa āḥir pāre pāre

Peydā-Şoden-i Mu‘cizāt-ı Nebī der-Helāk-i Mülk-i Husrev-i Ğabī

2606 Meger var idi bir dīvāne oğlu
‘ Aḳıldan fehmden bī-gāne oğlu

2607 Çe ger Ḳayşer ḳızı Meryemden olmış
Degüldi şanasın ādemden olmış

2608 Olurdu hem-dem-i evbāş her dem
Çıḳarup göz yararadı baş her dem

2609 Adı Şīrūye bir şīr-i jiyān ol
İderdi günde biñ kerre ziyān ol

2610 Degül gözinde zerre tāc ile taḥt
Meger ‘ aşıḳlamış Şīrīn’o bed-baḥt

2611 Ataluḳ ḥaḳḳını idüp ferāmūş
‘ Adüvv olmışdı Pervīze o bī-hūş

2612 Görüp fırsat arardı bir bahāne
Atasın öldürüp tā gire ḳāne

[90b]

2613 ‘ Acem mülkinüñ uluları nā-gāh
Didiler aña bir gün ey şehensāh

2614 Bi-ḥamdi’llāh ki bir ‘ aḳil-civānsın
Cihānda māye-i emn ü āmānsın

- 2615 Atañ itdi ferāgat salṭanatdan
Degül bir laḥza ḥālī şeyṭanatdan
- 2616 Memālik ḥālını bir dem kayırmaz
Gözin hergiz ruḥ-ı Şīrinden ırmaz
- 2617 Yeter dir baña efser cām-ı gül-reng
Ġıdāsı gāh efyūn u gehī beng
- 2618 Ḳomaz bir dem elinden bādeyi ḥiç
Gözetmez bende vü āzādeyi ḥiç
- 2619 Ḳomazam resm ile āyīnümi dir
Cihāna virmezem Şīrīnümi dir
- 2620 Sīpāhī vü ra‘ iyyet oldı bī-ḡam
Biri birine girdi ḥalk-ı ‘ālem
- 2621 Bu vech ile ḳalursa ḥālī anuñ
Oluruz cümlemüz pā-māli anuñ
- 2622 Ne Ġrān mülketi ḳalır ne Tūrān
Ḳamusı fitne ile ola vīrān
- 2623 Olupdur Ḥusrevüñ vīrāne ḳaşrı
Deḡin m’eyler ‘ Arab Ġrāna ḳaşdı
- 2624 İderseñ sende ihmāl ey şehensāh
Çıḳar mülk elden āḡāh olḡıl āḡāh
- 2625 Güler ‘ālem bu resme baḡtuñuza
Geçerler ecnebīler taḡtuñuza
- 2626 Yigitsin eylegil pīrāne tedbīr
Demidür erlik it merdāne tedbir
- 2627 Bu sözlerden gelür Şīrūye cūşa
Şanasın fitne ‘ummānı ḥurūşa

[91a]

2628 Şanup gerçek ol ebleh rîş-ḥandi
Dil ü cāndan ḳabūl itdi o pendî

2629 Sebeb isterdi anuñ ḳatline ol
Şürü' itdi çü buldı bu ḳarar yol

2630 Şanurdı gitse Ḥusrev mülk-i Īrān
Ḳala uz kendine ol tıfl-ı nā-dān

2631 Ne bilsün anı k'anuñ devletidür
Oğul dirligi ata şıḥhatidür

2632 Atasız oğula hiç ḥürmet olmaz
Çe ger dürr-i yetime ḳıymet olmaz

2633 Ne ögsüz k'atadan ḳalmıḫ zeri yok
Cihān mülkinde hiç anuñ yeri yok

2634 Yetimün k'olmaya māl ü menāli
Hemān it ḥālidür 'ālemde ḥālî

2635 Yetim aḳcasını kim yerse her bār
Degüldür ādemî bil kelp-i bāzār

2636 Çü Şirüye bu rāyı gördi şayup
Yürürdi ol işe fırsat arayup

2637 Ḳazādan bir gice şeh mest-i bāde
Der-i ḥalvet-serā ḳalmıḫ güşāde

2638 Girür Şirüye-i ḥun-ḥ'ār u ḥun-rîz
Yanında tiğ elinde ḥancer-i tîz

2639 Urur bir zaḥm aña ol çüst ü çālāk
İder çāḳ-nāme gibi sīnesin çāk

2640 Sebeb Şirüye vü Allāh ḳāhir
Resülün mu' cizātı oldı zāhir

- 2641 İnüp ol gice gökden bir tırağa
Yıkıldı tāklar tāk oldu tākā
- 2642 Demürden Diclede var idi bir yol
Ki ‘ arzı devr idi tūl-ı teselsül
- [91b]
- 2643 Resūlūñ bed-du‘ āsı k’itdi te‘ cīl
Götürdi hār u ḥas gib’anı bir sīl
- 2644 Esüp ol gün semūm-ı āteş-engīz
Ne Gülgūn kaldı āḥurda ne Şebdīz
- 2645 Hazer kıl bed-du‘ ādan eyle perhīz
Yetişür yirde qalmaz gic eger tīz
- 2646 Du‘ ā tīri k’irer eflāke fi’l-hāl
İder çerḥūñ tenin mānend-i ğırbāl
- 2647 Du‘ āya perde yoqdur gāh u bī-gāh
Huşuşā kim ola vaqt-i seḥergāh
- 2648 Egerçi kim du‘ ā her dilde çoqdur
Ġarībūñ līk bir demrenlü oqdur
- 2649 Yiter bī-çāreler qalbin ḥarāb it
Du‘ āsından ğarībūñ ictināb it
- 2650 Yıkuq gönülleri yapmağa sa‘ y it
Aladu ol gönül qapmağa sa‘ y it
- 2651 Çü Şīrīñ Ḥusrevūñ fevtini gördi
Götürdi kendü kendin yire urdı
- 2652 Çeküp āh itdi feryād u fiġānı
Didi irdi qazā-yı nā-gehānī
- 2653 Çıqardı cāme-i zer-beftini tīz
Qara çullara girdi ol şeker-rīz

- 2654 Şanasın mihr mâtem tutdı mâha
Girüp ser-tâ-ķadem ebr-i siyâha
- 2655 Melik H̄usrev çün ol h̄ur u perişân
Siyeh kâküllerin itdi perişân
- 2656 Ser-i zülf-i dırâzın kesdi ol mâh
Cihānuñ ‘ömrin itdi şanki kutâh
- 2657 Olup deryâ-yı çeşminden güher-pâş
Ururdi rûzgāruñ başına taş
- [92a]
- 2658 Gehî başın gehî gögsin dögerdi
Cihāna ilenüp çerhe sögerdi
- 2659 Çözüp yabana atup ma‘cerini
Yolardı el urup müy-ı serini
- 2660 Nihān oldı qaralar içre dil-dār
Nitekim rûz-ı rûşen der-şeb-i târ
- 2661 Döküp çeşminden eşk-i ergavānî
Kızıl kanlara boyadı cihānı
- 2662 Rûhında zaḥm-ı nâhun pâre pâre
Kamer üzre hilâl old’ âşkâre
- 2663 Cihāndan bezdi uşandı özinden
Dür ü la‘ l ü güher çıkdı gözinden
- 2664 Didi ağlayarak ey çerḥ-i hun-rîz
Kanı sulṫānımız sulṫān Pervîz
- 2665 Murādum ‘aksine dönderdüñ ey çerḥ
Dile ğam gerdini ķondurduñ ey çerḥ
- 2666 Söyündürdüñ benüm baḥtum çerāĝın
Eritdüñ baĝrumuñ zecriyle yağın

- 2667 Elüñden ey felek feryād feryād
Dil-i ğamġinümi hiç itmedüñ şād
- 2668 Ayırdüñ yār-ı cānumdan beni āh
Diriġā vü diriġā vāy vaylāh
- 2669 Kime yanam ‘aceb derd-i derūnum
Kime ‘arz eyleyem işbu cünūnum
- 2670 Ğam alsun ğöñlümi kim gitdi yārum
Enīsüm mūnisüm hem ğam-ġüsārum
- 2671 Nem olsun gözlerüm kim ‘arız-ı yār
Bañā ‘arz itmez oldı nūr-ı dīdār
- 2672 Tıolundı nā-gehān ol māh-ı tābān
Yiridür çeşmüm olsun kevkeb-efşān
- [92b]
- 2673 İdüp gül-bergini jāyleyle nemnāk
Koyardı avuc avuc başına ħāk
- 2674 Şehüñ çākerleri ħod zār u ġiryān
Bir aġızdan iderler ney ġib’efġān
- 2675 Ğöñül mir’ātın idüp ġuşşadan pās
Tutardı ol Ĥızır ħattıçün İlyās
- 2676 Çü mātem tutdı Şir̄in-i şeker-leb
Dirildi ol diyāruñ begleri hep
- 2677 Bir uğurdan ġir̄iv ü nāle vü āh
İdüp dirlerdi derde vāy vaylāh
- 2678 Kāra yire tiz olmasun deyü küt
Düzerler servden Pervize tābüt
- 2679 Kefen gülden iderler ol nihāle
Semen üzre şararlar berg-i lāle

- 2680 Nigārīnūñ t̄utup her buyruđını
Keserler h̄aṣ atlar uyruğını
- 2681 Ururlar  aksine z̄in ü licāmı
Girür ullara ṣāhuñ her ğulāmı
- 2682 aup her bayrağa bir ara astār
Ṣehūñ sancāđın eylerler nigū-sār
- 2683 Er ü  avret idüp āh u fiđānı
Götürdiler bu üslüb ile anı
- 2684 Döküp yollara Ṣir̄in acı yaṣın
Dögerdi āh idüp tābūta baṣın
- 2685 Gider tābūt önünce zār u mađmūm
Duđān-ı āhdan t̄utup siyeh mūm
- 2686 Zevālını görüp eyler o māhuñ
utup baṣ üzre tābūtını ṣāhuñ
- 2687 Dağı bir lahza ılmadılar ihmāl
İriṣdürdiler anı abre fi'l-đāl
- [93a]
- 2688 Meger Perviz̄ idi gencine vü kār
Olur opraqda gevher gibi pinhār
- 2689 ü opraqdan yaradılmışdur insār
Olur āđir yine h̄āk ile yeksār
- 2690 Nigārīn eyleyüp feryād u āhı
Didi açuñ göreyin rüy-ı ṣāhı
- 2691 ü āđir görüşümdür h̄usn-bāđın
oyunca oayın ṣol gül yañađın
- 2692 Kefen açınca Perviz̄üñ yüzinden
Görüp Ṣir̄in gitdi kendüzinden

- 2693 Hemān sā‘at o serv-i ‘anberīn-ḥāl
Gerü cem‘ itdi ‘aqlın başa fi‘l-ḥāl
- 2694 Baḳup yüzine dir ey serv-i dil-cūy
Gözüm yaşını ğuşşañ eyledi cūy
- 2695 Sen itdüñ terk-i seyr-i gülşen ü bāğ
Benüm bağrumda ƣaldı lāleveş dāğ
- 2696 Dirīğ ol ƣāmet-i bālā dirīğā
Dirīğ ol ƣal‘at-ı zībā dirīğā
- 2697 Dirīğ ol kevkeb-i burc-ı cemāle
Dirīğ ol iki ebrū-yı hilāle
- 2698 Dirīğ ol ğonçe-i bāğ-ı bahāra
Dirīğ ol tāze vü ter şāhsāra
- 2699 Dirīğā vü dirīğ ol şāḥ-ı serve
Dirīğā vü dirīğ ol hoş-tezerve
- 2700 Baña mihmānmışsın Ḥusrevā ḥayf
Dirīğā bilmedüm vā-ḥayf vā-ḥayf
- 2701 Dirīğ ey serv-ƣadd ü gül-‘izārum
Dirīğ ey ‘īd-i Nev-rūz u bahārum
- 2702 Dirīğā ğamze-i ḥun-riz ḥayfā
Dirīğā Ḥusrev-i Perviz ḥayfā
- [93b]
- 2703 ‘Aceb ey ‘ariz-ı meh-tāb n’olduñ
Ƣolunduñ mihr-i ‘ālem-tāb n’olduñ
- 2704 Sefer bī-vaƣt ƣılduñ pādşāhum
Ƣoğayorken ƣolunduñ girü māhum
- 2705 Sen idüñ ey dil-ārāmum cihānda
Dağı kalmadı ārāmum cihānda

- 2706 Çü sen terk itdüñ ey ‘ ömrüm cihānı
Gerekmez baña sensiz zindegāñ
- 2707 Senüñle çün ikimüz birlük itdük
Cihānda hoş dirildük dirlik itdük
- 2708 Revā mıdur gidesin sen cihāndan
Kalam ben geçmeyüp baş ile cāndan
- 2709 Dökünce hasretüñle gözlerüm yaş
Yeg ol kim cān virüp terk eyleyem baş
- 2710 Karamu kabir içind’ey şem‘ -i rüşen
Seni tenhā komağ lāyık mı andan
- 2711 Şagular şağdı çok çok ağladı
Hemān-dem kendü kendin ağladı
- 2712 Meger hātemde zehr itmişdi pinhān
Yiyüp cān virdi ol sā‘ atde cānān
- 2713 Hezārān āferīn ol ‘ ışk-bāza
Haqīkat şüretin vire mecāza
- 2714 Zihī ma‘ şük u zī-yār-ı vefādār
Kim ide ‘ aşık için cānın işār
- 2715 Çü tatlu yārçün cān virdi Şīrīn
Dü ‘ ālemde murāda irdi Şīrīn
- 2716 İkileyden halayık tutdı mātem
Girü gamgīn ü gamnāk oldı ‘ ālem
- 2717 Hevā oldı şehāb-ı āh ile pür
Girü gögsin geçürdi çerh-i kūrūr
- [94a]
- 2718 Yir ü gök ehl’ anuñçün tutdılar yas
Melāyik gökde yirde cümle ennās

- 2719 Tıttup m̄atem cev̄ān-ı t̄āze vü p̄ir
İderler mihr ü m̄ahuñ menzilin bir
- 2720 K̄onup bir k̄abre ma' şūķ ile ' āşık
Olur Perv̄iz ile Şir̄in udaşık
- 2721 ' Aceb mi olsalar bir h̄ānede cem'
Biri perv̄ānedür anuñ biri şem'
- 2722 Gel aç ' ibret gözin ey merd-i ' āķil
Özüñe ' aķl peykin reh-nümā kıl
- 2723 Başıret n̄urı ile baķ cihāne
Niçe hercāyīdür gör bu zamāne
- 2724 Felek k̄avsindeki h̄attı oķı gör
Ataña öñe urduķı oķı gör
- 2725 Güvenme baķt u iķbāl-i zamāne
Geçer k̄almaz degüldür cāvidāne
- 2726 Eneñe cāhid olma m̄āle mağrūr
K̄anı K̄ārūn k̄anı H̄āķān u Fağfūr
- 2727 Muħibb-i māl olursañ t̄ālib-i cāh
Saña ol māl mār u cāh olur çāh
- 2728 Er iseñ baķma dünyā ' avretine
K̄atı seh̄hāredür varma k̄atına
- 2729 Irağ ol ol ' arūs-ı bī-vefādan
Ĝarışur her küş ü dūn u degādan
- 2730 Degüldür h̄iç cev̄ān-merde yaraşık
K'ola bir k̄ahbe-i devrāne ' āşık
- 2731 Degülsin mağz ancaķ p̄üstsın p̄üst
Olursañ cānuña k̄aşd idene d̄üst

2732 Götür ğaflet yuħusını gözüñden
Hicābī olmadın ref' it özüñden

[94b]

2733 Gider cümle gedā vü şāh qalmaz
Yıqılır ħayme vü ħargāh qalmaz

2734 Olur şāh u gedāya qabr ħargāh
Kefen ħil' at hemān a' māl hem-rāh

2735 Faqīr ü bay eger Pervīz ü Şīrīn
İdinür ħāki pister sengi bālīn

2736 Zer ü sīm ile olma ħalka qāħir
Girürsin büte-i qabre çü āħir

2737 Olup zer-beft ü atlasdan qamu 'ür
Olursın qūt-ı mār u ta' me-i mūr

2738 Süvār olma öninde esb-i nāze
Çü şoñ binecek atuñdur cenāze

2739 Ne ħoş dimişdür ol şeyħ-i İlāhī
Nizāmī ya' nī mülk-i nazm şāhı

2740 *Eger şad-sāl mānī-ver yekī rüz⁸⁸*
Be-bāyed ref't ez in kāħ-ı dil-efrüz

2741 Mesīħā gibi başsañ göklere pāy
Yir altında tutarsın 'āqıbet cāy

2742 Ne ħācet köşk-i 'ālī qaşr-ı ma' mūr
Olur ç'āħir maqām u menzilüñ gūr

2743 Bilürsin bī-gümān ħod giç eger ir
Yir ejderhā gibi bir gün seni yir

⁸⁸ İster yüz sene ister tek bir gün kaħyorsun.

(Sonunda) yürek yandıran, gönül aydınlatan bu mekāndan ğitmek zorundasın.

- 2744 Ya bu ğaflet nedür ey merd-i ‘ âķil
Olur mı merd-i ‘ âķil hiç ğâfil
- 2745 Nedür dünyâ denî vü dün u murdâr
Aña meyl eylemek âdem zihî ‘ âr

Münâcât be-Dergâh-ı Kâdi’l-Hâcât

- 2746 İlahâ Kâdirâ Perverdgârâ
Hudâvendâ Raĥimâ Kirdgârâ

[95a]

- 2747 Çıķar dünyâ hevesini dilümden
Muĥabbet güllerin bitür gilümden
- 2748 Beni dünyâda bir merd-i ğarîb it
Bisât-ı ķurbuña ķurbet naşîb it
- 2749 Hudâvendâ Resûlün ĥürmetiķün
Dü ‘ âlem faĥri ķuluñ ĥürmetiķün
- 2750 İlahî Âdem ü Havvâ ĥaķıķün
İlahî tâc-ı *kerremnâ*⁸⁹ ĥaķıķün
- 2751 Yetîmün gözi yaşı ĥaķķıyiķün
Ġarîbüñ baĥrı başı ĥaķķıyiķün
- 2752 Şınuķ diller niyâzı ĥaķķıyiķün
Uyanıķlar namâzı ĥaķķıyiķün
- 2753 Yoluñda ĥâk olan yüzler ĥaķıķün
Cemâlünü gören gözler ĥaķıķün
- 2754 Sürür-ı sine-i ‘ uşşâķ ĥaķķı
Fütür-ı ĥâtır-ı müştâķ ĥaķķı

⁸⁹ İsrâ, 17/70: kerremnâ : Biz yücelttik, şereflendirdik, kerim kıldık (مِنْ وَرَزَقْنَاهُمْ وَالْبَحْرِ الْبَرِّي فِي وَحَمَلْنَاهُمْ أَدَمَ بَنِي كَرَّمْنَا دَوْلَةً) (Ve lekad kerremnâ benî âdeme ve hamelnâhum fil berri vel bahri ve razaknâhum minet tayyibâti ve faddalnâhum alâ kesîrin mimmen halaknâ tafdilâ(tafdîlen).Andolsun, biz insanoĥlunu şerefli kıldık. Onları karada ve denizde taşıdık. Kendilerini en güzel ve temiz şeylerden rızıklandırdık ve onları yarattıklarımızın bir çoĥundan üstün kıldık.

- 2755 Şikeste dillerüñ zārī ḥaqqıçün
Huçeste cānlar evrādı ḥaqqıçün
- 2756 Saña tevḥīd ḥaqqıçün İlähī
Seni temcīd ḥaqqıçün İlähī
- 2757 İlähī izzet-i taḥkīk ḥaqqı
İlähī ḥürmet-i tevḥīk ḥaqqı
- 2758 Firāķī-i faķır-i müstemendi
Hevā-yı nefis esīri derdmendi
- 2759 Cenābuñdan yaña cezḇ eyle yā Rab
Anuñ şūrābesin azḇ eyle yā Rab
- 2760 Götür ḥvāb-ı ḥayālātı gözinden
Yaķınüñ nūrı berķ ursun yüzinde
- 2761 Yönini ḥazretüñden yaña dönder
Cihāndan anı imān ile gönder
- [95b]
*Be-Payān-Resīden-i İn Şeb-i Kıadr-i Anber-feşān ve ber-Āmeden-i Şubḥ-ı Sa'ādet ez-
Maṭla'-ı Ümīdvārī-i Huçeste-Zebān*
- 2762 Bi-ḥamdı'llāh ki mühlet virdi gerdün
Çıķardum baḥr-i dilden dür-i meknün
- 2763 Suḥan siriştesine dizdüm anı
Nuķuş-ı Mānī gibi yazdum anı
- 2764 Söze şol veche virdüm intizāmı
Pesend iderdi görse ger Nizāmī
- 2765 Müzeyyen eyledüm bir bāğ-ı zībā
Kim anuñ her giyāḥı şāḥ-ı Tübā
- 2766 Kıodum anda hezārān perde-i nūr
Ki her bir perdenüñ altında biñ ḥür

- 2767 Niçe hūrī ma‘ānī-zāde-i fikr
 amu Meryem gibi dūize vū bīkr
- 2768 Cevāhir kim var idi kān-ı dilde
 Dür-i nā-süfteler ‘ummān-ı dilde
- 2769 Döküp gencine-i hātırdan anı
 Pür itdüm dāmen-i āhır zemānı
- 2770 Cihāna gösterüp sihr-i helāli
 Aıtđum ‘āleme āb-ı zülāli
- 2771 Bu defter ire her evrā-ı rengīn
 abaqlardur ki pür-alvā-yı irīn
- 2772 O alvānuñ olupdur bī-gümānī
 Gözüm bādām u yüzüm ze‘ferānı
- 2773 orarsañ ger bu dürrüñ intizāmın
 Urarsañ ibtidāsın ihtitāmın
- 2774 Rebī‘īn evvelinden itdüm idām
 Cemāzīn ortasında ıldum itmām
- [96a]
- 2775 Temām ol vaqt olur kim ide andān
 abūl-i Āaf-ı Sulān Süleymān
- 2776 Nice Āaf eh-i ilīm-i bīni
 ırāz-ı āstīn-i āferīni
- 2777 Göz ucuyla iderse bir nezāre
 Yiter adr ü eref ben āksāre
- 2778 Mesīāsā ılursa iltifātı
 Gele bu mürde cismümüñ ayātı
- 2779 abūlin nazmuma k’ide munezzem
 ola ebyāt u e‘ār ile ‘ālem

- 2780 Egerçi sözlerüm la‘ l-i Bedeḥṣān
Velī ben tozda vü topraḫda pinhān
- 2781 Götürürse beni topraḫdan Āṣaf
Olam dürr-i yetimāsā müşerref
- 2782 Ḳabūl olup kelāmum bulsa ḳadri
Şu‘ūr-ı şı‘rüm örte nūr-ı bedri
- 2783 Gülüp şād itse bülbül gibi cānı
Oḳuyam yılda bir ḫoş dāstānı
- 2784 Gül-i nesrīn gib’ anuñçün ferüm yoḳ
Ki ḡonçe gibi kīsemde zerüm yoḳ
- 2785 Şerefde gerçi bir dürr-i yetimem
Bilinmez ḳıymetüm yoḳ elde sīmüm
- 2786 Ḥuşūşā zehr-i faḳr u ḳahr ki dūn
İder devr içre dil cāmını pür-ḫūn
- 2787 Cefā-yı rūzgār u cevr-i dil-dār
Dil-efkārem dil-efkārem dil-efkār
- 2788 Ṭururken cānda bunca derd ü ḡuşşa
Ne deñlü vire ṭab‘um nazma ḫaşşa
- 2789 İderse Āṣaf-ı şeh ḳalbümü şād
İdem tekrār bir Şeh-nāme bünyād
- [96b]
- 2790 Daḫı baş egmeyem kimseye ḫiç ben
Uram pençe hemān-dem ḫamseye ben
- 2791 Olam gencine-i dilden güher-pāş
Şeh-i Gence diye taḫsīn ü şābāş
- 2792 Sözüm gevherleri ger Hinde vara
İdine Ḥusrev anı ḡuşvāre

- 2793 Firākī epsem ol çoğ urma lāfi
Sūḥan dürcine dürc itme güzāfi
- 2794 Nizāmī kanda ve sen kanda miskīn
Diye tā nazmuña inşāf ü taḥsīn
- 2795 Olursañ nazm ile ‘ālem ferīdi
Olamazsın daḥı Şeyḥī mürīdi
- 2796 Niçe Şeyḥī sūḥan mülkinde sultān
Kemīne çākeri Ḥassān u Selmān
- 2797 Degül nazm idüp olmuş kışşa-perdāz
‘Ayān itmiş cihāna sırr-ı i‘cāz
- 2798 Ne i‘cāz ol Mesihādan dem urmuş
Gönüller yaresine merhem urmuş
- 2799 Bu meydān özge meydāndur gözüñ aç
Erenler pāyine dürr ü güher şaç
- 2800 Bilürven bir faḫīr ü bī-nevāsın
Za‘īf ü müstemend ü pür-belāsın
- 2801 ‘Aceb mi ğuşşaya dönse sürürüñ
Bizā‘eñ yok zerre var kuşürüñ
- 2802 Ne dem kim ḥākem-i ‘aql itdi ibrām
Bu ‘acz ü bu kuşürle itdüñ iḫdām
- 2803 Bu nazmuñ köhne bünyādın idüp nev
Düzetdüñ kışşa-i Şirīn ü Ḥusrev
- [97a]
- 2804 Olup şāhīn ü şeh-bāz-ı şikārī
Şikār itdüñ bu kebk-i şivekārı
- 2805 Hezārān āferīn ey bāz-ı ser-bāz
Kim urduñ bu hevāda böyle pervāz

- 2806 Şikâr alduñ çü şâhîñ oldı aduñ
Demidür gel birez diglet anaduñ
- 2807 Yiter bülbül gibi şeydâlıg eyle
Yiter tûti gibi güyâlıg eyle
- 2808 Yiter urduñ semend-i fikre zîni
Hebâ itdün bu ‘ömr-i nâzenîni
- 2809 Yiter gözyaşu gibi târmâr ol
Kühenkâr u perişân-rûzgâr ol
- 2810 Hâmûş ol geç bu nev‘ a hây u hüydân
Dilüñ at‘ it bu resme güft ü gûdan
- 2811 Nizâm-ı nazmuñ it ey nîk-fercâm
Du‘â-yı devlet-i Āşaf-la itmâm
- 2812 İlâhî müddet-i ‘ömrin dırâz it
Nihâl-i ‘izz ü bahtın ser-firâz it
- 2813 Şeh-i devrâna yâr olsun hemîşe
Cihân tırduça var olsun hemîşe
- 2814 Süleymân şâh ile Āşaf İlâhî
Yedi iqlîme hüküm itsün kemâhî
- 2815 Hudâyâ Āşafuñ varın bağışla
Şehüñ körpe budaqların bağışla
- 2816 Olup her biri bir şâh-ı cihân-gîr
Bu tertîb olmasun tebdîl ü tağyîr
- 2817 Şehenşâh ile yâ Rab Āşaf-ı dîn
Müdâm olsun müdâm âmîn âmîn

KAYNAKÇA

- Aksan, D. (2005). *Şiir Dili ve Türk Şiir Dili*. Ankara: Engin Yay.
- Aksan, D. (2006). *Anlam Bilim*. Ankara: Engin Yay.
- Aksoy, Ö.A. (2015). *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü 1-2*. İstanbul: İnkılâp Yay.
- Aksoyak, İ. H. (2002). Muhteva Yapısı. *Eski Türk Edebiyatı El Kitabı* içinde (s. 291-304). Ankara: Grafiker Yay.
- Aksoyak, İ. H. (2008) Osmanlı Şairlerinin “Aruz Tasarrufları” ve Araştırmacıların Gereksiz Müdahaleleri. *Turkish Studies*, 3(6), 59-74.
- Aktulum, K. (2000). *Metinlerarası İlişkiler*. Ankara: Öteki Yayınevi.
- Aktulum, K. (2011). *Metinlerarasılık /Göstergelerarasılık*. Ankara: Kanguru Yay.
- Akün, Ö.F. (1994). Divan Edebiyatı. *TDV İslam Ansiklopedisi*, IX: 389-427. İstanbul:TDV Yay.
- Alpay, G.(1970). Alî Şîr Nevâî'nin Ferhâd ü Şîrîn Mesnevisi Üzerindeki Etkiler. *TDAY*, 155-167.
- Alptekin, A. B. (1997). *Halk Hikâyelerinin Motif Yapısı*. Ankara: Akçağ Yay.
- Andrews, W. (2002) Starting Over Again: Some Suggestions for Rethinking Ottoman Divan Poetry in the Context of Translation and Transmission. *Translations: (re)shaping of literature and culture*, ed. Saliha PAKER. İstanbul: Boğaziçi University Press, s. 15-40.
- Avçin, M. (2011). *Firâkî Abdurrahman Çelebi ve Terceme-i Ahlâk-ı Muhsinî(İnceleme-Metin)*. Bursa: Dört-Renk Renk Ayrım ve Baskı Ltd. Şti.

- Aynur, H., Çakır, M. (2014) *Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları IX, Metnin hâlleri: Osmanlı'da telif, tercüme ve şerh.* İstanbul: Klasik.
- Aytaç, Gürsel (2003). *Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi.* İstanbul: Say Yay.
- Ayvazoğlu, B. (2000). *Aşk Estetiği.* İstanbul: Ötüken Yay.
- Başkan, Ö. (1978). Dilde Çeviri İşlemi. *Türk Dili, Çeviri Sorunları Özel Sayısı, 322,* 27-28.
- Bertels, E.E. (1997). Ali Şîr Nevâî'nin Ferhâd ü Şîrîn'i. (Çev. Rasime Uygun). *TDAY,* 115-130
- Bourneur, R., Quellet, R. (1992). *Roman Dünyası ve İncelenmesi (Çev. Hüseyin Gümüş).* Ankara: KTB Yay.
- Boynukara, H. (1997). *Romanda Bakış Açısı ve Anlatılış.* İstanbul: Boğaziçi Yay.
- Bursalı Mehmed Tâhir Bey (1971). *Osmanlı Müellifleri II. Cilt.*(hazl. Yavuz, A. Fikri-Özen, İ.) İstanbul: Meral Yay.
- Canım, R. (2000). *Latîfî Tezküretü'ş-şuarâ ve Tabsıratu'n-nuzemâ.* Ankara: AKM Yay.
- Çavuşoğlu, M.(1986). Divan Şiiri. *Türk Dili- Türk Şiiri Özel Sayısı II (Divan Şiiri)* içinde, 1-16.
- Çelebioğlu, A. (1999). *Türk Edebiyatında Mesnevi (XV.yy.'a kadar).* İstanbul Kitabevi Yay.
- Çelik, H. (2011). *Sa'âdet-nâme (İnceleme-Metin).* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dumlupınar Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.

- Çulhaoğlu, G. (2002). *Şeyhî'nin Husrev ü Şîrîn Mesnevisindeki Aşk İlişkileri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Bilkent Üniversitesi/ Ekonomi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Devellioğlu, F. (2001). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*. Ankara: Aydın Kitabevi Yay.
- Dilberipur, A. (1999). Türk Edebiyatında Nizâmî'nin Takipçileri ve Hamsesine Nazire Yazanlar. (Çev. M.Fatih Köksal). *Türklük Bilimi Araştırmaları*, VIII, 199-238.
- Dilçin, C. (1991). *Süheyl ü Nev-bahâr (İnceleme Metin Dizin)*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yay.
- Dilçin, C. (1992). Fuzûlî'nin Şiirlerinde Söz Tekrarlarına Dayanan Bir Anlatım Özelliği. *Türkoloji*, 10(1), 77-114.
- Dilçin, C. (1999). Divan Şiirindeki Paralel ve Ortak Söz Yapılarından Metin Eleştirisinde Yararlanma. *Türkoloji*, 13(1), 34-66.
- Dilçin, C. (2004). Ahmet Paşa'nın Şiirlerinde Paralelizm. *İstanbul'un Fethinin 550. Yılı Anı Kitabı* içinde (s. 55-72). Ankara: Ankara Üniversitesi Basım Evi.
- Dilçin, C. (2009). *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*. Ankara: TDK Yay.
- Dilçin, C.(1983). *Yeni Tarama Sözlüğü*. Ankara: TDK Yay.
- Doğan, E., Korkmaz, F. (2009). *Rûmî'nin Şîrîn ü Şîrûye'si (Şîrîn ü Pervîz) (Metin-Sözlük-Dizin)* T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Dairesi Başkanlığı-E-Kitap.
- Er, Ş. (2013). *Se'âdetnâme:Yavuz Sultân Selîm Hân ve Kânûnî Sultân Süleymân Hân'ın Gazâları*. İstanbul: Kutupyıldızı Yay.

- Erkal, A. (1998). *Lâmi'î Çelebi ve Ferhâd ü Şîrîn (İnceleme-Metin)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Ersoy, E. (2004). *XVI. Yüzyıl Kaynaklarına Göre Kütahyalı Şairler ve Kütahya'da Edebî Muhit*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dumlupınar Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.
- Ersoy, E. (2007). XVI. Yüzyıl Şâiri Firâkî ve Manzum Bir Mektubu. *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, (16), 121-134.
- Ersoylu, H. (1995). Kaside-i Kalem. *TDAY- Belleten* 1992, 147-167
- Evliyâ Ç. (2000). *Evliyâ Çelebi Seyâhatnâmesi, 9. Kitap* (Haz. Seyit Ali Kahraman, Yücel Dağlı). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Flemming, B.(1974). *Fahrî's Husrev ü Şîrîn*. Ein Turkische Dichtung Von 1367, Wiesbaden.
- Güler, K. (2010). Kütahyalı Firâkî ve Bilinmeyen Şiirleri. *Turkish Studies*, 5(1), 1037-1066.
- Gülsevin, G. (2007). *Eski Anadolu Türkçesinde Ekler*. Ankara: TDK Yay.
- Hacıeminoğlu, N. (1969). *Kutb'un Husrev ü Şîrîn'i ve Dil Hususiyetleri*. Ankara: TDK Yay.
- Holbrook, V. (1998). *Aşkın Okunmaz Kıyıları: Türk Modernitesi ve Mistik Romans*. (Çev. Erol Köroğlu- Engin Kılıç). İstanbul: İletişim Yay.
- Horata, Osman (2016). *Cemâlî Hümâ vü Hümâyûn, (Analysis-critical text-facsimile)*. 1c. Cambridge, Mass. : Harvard University, Department of Near Eastern Languages and Civilizations, 431s., faksimile.

<http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Genel/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFF63F3FD91FC2A1E7D9B41590025722309>)

İnalçık, H. (2003). *Şair ve Patron*. Ankara: Doğu-Batı Yay.

İpekten, H. (1996). *Divan Edebiyatında Edebî Muhitler*. İstanbul: MEB Yay.

İpekten, H. (1999). *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*. İstanbul: Dergâh Yay.

İpekten, H., Mustafa İ. (1998) *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*. Ankara: KTB Yay.

İsen, M.(1994). *Kühü'l-ahbâr'ın Tezkire Kısmı*. Ankara: AKM Yay.

İsen, M.(1998). *Sehî Bey Tezkiresi*. Ankara: Akçağ Yay.

Kanar, M. (1993). *Büyük Farsça-Türkçe Sözlük*. İstanbul: Birim Yayıncılık.

Kartal, A. (1999). *Osmanlı Medeniyetini Besleyen Kültür Merkezleri- Edebî açıdan (XI asırdan XVI asrın sonuna kadar Türk Edebiyatı ile Fars Edebiyatının Münasebetleri)* .(Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Kartal, A. (2000). Nizâmî'nin Hüsrev ü Şîrîn'i ile Fahrî'nin Husrev ü Şîrîn'inin Mukayesesi. *Türkyurdu*, XX-1, 153-154, 360-383.

Kartal, A. (2001). Türkçe Mesnevilerin Tertip Özellikleri. *Bilgi*, 19/Güz, 82-88.

Kartal, A. (2003). Şebüsterî'nin Gülşen-i Râz'ı İle Elvân-ı Şîrâzî'nin Gülşen-i Râz Tercümesi'nin Mukayesesi. *Diriözler Armağanı* içinde (s.121-173).

Kaya, F. E. (2017). *Hamîdî-Hurşîd ü Hâver (İnceleme-Metin)*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Kayabaşı, B. (1994). *Kâf-Zade Fâ'izî'in Zübdetü'l Eş'âr'ı*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İnönü Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Anabilim Dalı, Malatya.
- Kazan, Ş. (1997). *Hamîdîzâde Celîlî Husrev ü Şîrîn Mesnevisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Kazan, Ş. (2003). Şeyhî ve Hamîdîzâde Celîlî'nin Husrev ü Şîrînlerinin Bir Mukayesesi. *TDAY- Belleten*, 2001/1-2, 181-191.
- Kazan, Şevkiye (2000). Şeyhî ve Celîlî'nin Husrev ü Şîrîn'leri Arasında Bir Karşılaştırma Denemesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Burdur Eğitim Fakültesi Dergisi*, (1), s. 233-49.
- Kılıç, F. (2010). *Âşık Çelebi, Meşâ'irü'ş-Şu'arâ (İnceleme-Metin)*. C.3 İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Yayınları: 10, Klasik Yapıtlar Dizisi: 2.
- Kılıç, F.(2000). *Şehzâde Bayezid "Şâhî" Hayatı ve Divanı*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yay.
- Kıran, A., Eziler- Kıran, Z.(2003). *Yazınsal Okuma Süreçleri*. Ankara: Seçkin Yay.
- Koncu, H. (2003). Klasik Türk Şiirinde Kuyu, Zindan ve Mağaranın Bazı Kullanımları. *Türk Kültürü İncelemeleri*, 305-329.
- Kortantamer, T. (1993). *Eski Türk Edebiyatı Makaleler*. Ankara: Akçağ Yay.
- Kortantamer, T. (1997). *Nev'îzâde Atâyî ve Hamse'si*. İzmir: Ege Üniversitesi Yay.
- Köksal, M. F. (1998). Âhî'nin Husrev ü Şîrîn Mesnevisi. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (6), 209-253.

- Köksal, M. F. (2003). Nazire Kavramı ve Klasik Türk Şiirinde Nazire Yazıcılığı. *Diriözler Armağanı* içinde (s. 215-290).
- Kurnaz, C. (2003). Osmanlı Şair Okulu. *Journal of Turkish Studies= TUBA*, 27(II), s. 403-409.
- Kutlar, F. S. (2000). Mesnevi Nazım Şekline Genel Bir Bakış ve Türk Edebiyatında Mesnevi Araştırmalarıyla İlgili Bir Kaynakça Denemesi. *Türkbilig*, 1, 102-157.
- Kutlar, F. S.(2005). *Ûdî Mâ-cerâ-yi Mâh*. Ankara: Öncü Kitap.
- Levend, A. S. (1973). *Türk Edebiyatı Tarihi* I. Cilt (Giriş). Ankara: TTK Basımevi.
- Levend, A. S. (1984). *Divan Edebiyatı-Kelimeler ve Remizler Mazmunlar ve Mefhumlar*. İstanbul: Enderun Kitabevi.
- Levend, A. S. (1959). *Arap, Fars ve Türk Edebiyatlarında Leylâ ve Mecnûn Hikâyesi*. Ankara: İş Bankası Yay. TTK Basımevi.
- Levend, A. S. (1966). Ahmed Rızvan'ın Husrev ü Şîrîn'i. *TDAY*, 215-258.
- Levend, A. S. (1968). Divan Edebiyatında Hikâye I. *TDAY-Belleten*, (266), 71-117.
- Levend, A. S. (1972). Dinî Edebiyatımızın Başlıca Ürünleri, *TDAY*, s. 35-36.
- Levend, A.S. (1965). Celîlî'nin Husrev ü Şîrîn'i. *TDAY*, (246), 103-127.
- Levend, A.S.(1964). Lâmi'î'nin Ferhâd ü Şîrîn'i. *TDAY*, (240), 85-111.
- Macit, M. (2005). *Divan Şiirinde Âhenk Unsurları*. Ankara: Akçağ Yay.
- Macit, M. (2002). Ses Yapısı. *Eski Türk Edebiyatı El Kitabı* içinde (s. 171-198). Ankara: Grafiker Yay.

- Mazıoğlu, H. (1992). Divan Edebiyatında Hikâye. *Doğununun 100. Yılında Ömer Seyfettin* içinde (s. 19-36). Ankara: TDK Yay.
- Mehmed, S. (1996). *Sicill-i Osmânî*. (hazl. Nuri Akbayar, çev. Kahraman, Seyit Ali), 1. C., İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yay.
- Mütercim Asım Efendi (2000). *Burhân-ı Katî*. Ankara: TDK Yay.
- Nizam Ayan, E. (2010). *Sâlim Efendi'nin Husrev ü Şîrîn mesnevisi (1. Kısım giriş, inceleme, 2. Kısım, metin, tıpkıbasım.)* 2c. Cambridge, MA: Harvard Üniversitesi Yakındoğu Dilleri ve Medeniyetleri Bölümü. XIX, 322, VII, 336s.
- Nizâmî (2012). *Hüsrev ile Şirin*. (Çev. Sabri Sevsevil). İstanbul: Kabalcı Yay.
- Ocak, T. (1997). Labial-Hı'nın Çeviriyazıda Yazımı Sorunu. *Çağdaş Türk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış -Nevin Önberk Armağanı* içinde (s. 167-172). Ankara: Simurg Yay.
- Onay, A.T. (1993). *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar ve İzahı*. (Hzl. Cemal Kurnaz). Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yay.
- Önen, Y. (2009). *Kırk Suâl (İnceleme-Metin-İndeks)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dumlupınar Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.
- Öztekin, Ö. (2001). Divan Şiirinde Deyiş Bilime Ait Bir Yapı Ölçütü Olarak Biçim Birimsel Yinelemeler. *21. Yüzyıla Girerken Yazında Dil Kullanımları (Alışkanlıklar –Yenilikler – Aykırılıklar – Sapmalar) I. Dil, Yazın Deyişbilim Sempozyumu Bildirileri* içinde (s. 25-36).
- Öztekin, Ö. (2010). *Çelebizâde Âsım Divan*. Ankara: Ürün Yay.
- Öztekin, Özge (2002). Divan Şiiri ile Deyiş Bilim Arasında Yapısal Bir Köprü: Fuzûlî ve Bâkî Divanlarında Yer alan Biçimbirimsel Yinelemeler. *Türkbilig*, 3, 83-105.

- Öztürk, F. (2006) *Bâkî Divanı Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlük*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Öztürk, F. (Winter 2008) İşlevsel Sözlük ve Osmanlı Şiirinde Bağlam. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 3/1, 326-334.
- Özünü, Ü. (2001). *Edebiyatta Dil Kullanımları*. İstanbul: Multilingual.
- Pakalın, M. Z. (1993). *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: MEB Yay.
- Paker, S. (2009). Terceme ve Nazire Olarak Çeviri: Kültüre Bağlı Kavramlar ve Osmanlı Çeviri Tarihi Araştırmalarına Bir Kavramsal Çerçeve Kurmak. *Journal of Turkish Studies=TUBA , In Memoriam Cem Dilçin, II, 33*, 89-109.
- Paker, S. (2014). Terceme, te'lif ve özgünlük meselesi. *Metnin hâlleri: Osmanlı'da telif, tercüme ve şerh içinde* (s. 37-71). İstanbul: Klasik.
- Pala, İ. (1995). *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*. Ankara: Akçağ Yay.
- Parlatır, İ. (2007). *Macar Bilimler Akademisi Kütüphanesi'ndeki Türkçe El Yazmaları Kataloğu*. Ankara: TÜBA.
- Redhouse, S. J. W. (2001) *Turkish and English Lexicon*. İstanbul: Çağrı Yay.
- Sabuncu, Z. (2005). Âlî'nin Mihr ü Mâh'ı İle Feyzî'nin Şem ü Pervâne'si Arasındaki Benzerlikler: İntihal mi Gelenek mi?. *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*,(13), 129-166.
- Sait, M.R. (1990) *Kitâb-ı Kırk Suâl(metin ve indeks)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Saraç, M. A. Y. (2000) Klâsik Türk Edebiyatında Manada Orijinallik Meselesi, *TUBA*, 24, 232.
- Saraç, M. A. Y. (2007) *Klasik Edebiyat Bilgisi Belâgat*. İstanbul: 3F Yay.
- Sazyek, H. (1999). Romanda Temel Anlatım Yöntemleri Üzerinde Bir Sınıflandırma Çalışması. *Folklor/Edebiyat X*, (XXXVI), 103-113.
- Solmaz, S. (2005). *Ahdî ve Gülşen-i Şuarası*. Ankara: AKM Yay.
- Stengass, F. (2005) *Comprehensive Persian-English Dictionary*. İstanbul: Çağrı Yay.
- Sucu, N. (2005). Eski Türk Edebiyatında Tercüme Geleneği. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (19), 125-148.
- Sungurhan, A. (2008). *Beyanî, Tezkiretü's-Şu'arâ*. Ankara. Kültür Bak. Yay. E-kitap:<http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/dosya/1-215416/h/giris.pdf> [erişim tarihi: 10.12.2014]
- Sungurhan, A. (2009). *Kınalızâde Hasan Çelebi, Tezkiretü's-Şu'arâ*. Ankara. Kültür Bak. Yay. E-kitap:<http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/dosya/1-219121/h/giris.pdf> [erişim tarihi: 10.12.2014]
- Şemseddin Sâmî (2007). *Kâmûs-ı Türkî*. İstanbul: Çağrı Yay.
- Şentürk, A. A., Kartal, A.(2005). *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*. İstanbul: Dergâh Yay.
- Taberî (1965). *Milletler ve Hükümdarlar Tarihi*. (Çev. Zakir Kadiri Ugan- Ahmet Temir), İstanbul: Milli Eğitim Basımevi
- Tahir'ül Mevlevî (1974). *Edebiyat Lügati*. İstanbul: Enderun Kitabevi.
- Tanpınar, Ahmet Hamdi (1998). Eski Şiir, Eski Şairleri Okurken. *Edebiyat Üzerine Makaleler*. İstanbul: Dergâh Yay.

- Tansel, Fevziye Abdullah (1945). Ferhâd ile Şîrîn. *İslam Ansiklopedisi*, IV: 565-566. İstanbul: Milli Eğitim Basım Evi.
- Tansel, Fevziye Abdullah (1950). Nizâmî-Şeyhî Husrev ü Şîrîn Mukayesesi. *İstanbul Üniv. Edb. Fak. Tarih Dergisi*, 1(2), 263-282.
- Tarlan, A. N. (1949). *Husrev ü Şîrîn*. İstanbul.
- Tavukçu, O. K. (2000). *Ahmet Rıdvan Husrev ü Şîrîn (İnceleme-Metin)*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Atatürk Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Tekin Alpay, G.(1994). *Alî Şîr Nevâyî Ferhâd ü Şîrîn (inceleme-Metin)*. Ankara: TTK Basımevi.
- Tekin, Ş. (1992). İslamiyet Öncesi Türk Edebiyatı. *Türk Dünyası El Kitabı Üçüncü Cilt içinde* (s. 25-87). Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.
- Tezcan, E. (2004). *Pargalı İbrahim Paşa Çevresindeki Edebî Yaşam*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Bilkent Üniversitesi/ Ekonomi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Timurtaş, F. K.(2005). *Osmanlı Türkçesi Grameri III*. İstanbul: Alfa Yay.
- Timurtaş, F.K. (1952). ‘Husrev ü Şîrîn’ ve ‘Ferhâd ü Şîrîn’ Yazan Şairlerimiz. *TD I*, 10, 15-21.
- Timurtaş, F.K. (1953). Şeyhî’nin Husrev ü Şîrîn’i Üzerine Notlar. *TD III*, 25, 18-21.
- Timurtaş, F.K. (1958). Şeyhî ve Şöhreti. *İÜEF TDE Dergisi*, 5, 84-89
- Timurtaş, F.K. (1958). Şeyhî’nin Husrev ü Şîrîn’i. *Jean Deny Armağanı*, 335-348.

- Timurtaş, F.K. (1959). Şeyhî'nin Husrev ü Şîrîn'inin Konusu. *İstanbul Üniv. Edb. Fak. TDE Dergisi IX*(12), 89-110.
- Timurtaş, F.K. (1959). Türk Edebiyatında Husrev ü Şîrîn ve Ferhâd ü Şîrîn Hikayesi. *İstanbul Üniv. Edb. Fak. TDE Dergisi* , *IX*(12), 65-88.
- Timurtaş, F.K. (1960). Şeyhî ve Nizâmî'nin Husrev ü Şîrînlerinin Konu Bakımından Mukayesesi. *İstanbul Üniv. Edb. Fak. TDE Dergisi X* , 25-34.
- Timurtaş, F.K. (1961). İran Edebiyatında Husrev ü Şîrîn ve Ferhâd ü Şîrîn Yazan Şairler. *Şarkiyat Mecmuası IV*, 73-86.
- Timurtaş, F.K. (1980). *Şeyhî'nin Husrev ve Şîrîn'i (İnceleme- Metin)*. İstanbul Üniv. Yay.
- Timurtaş, F.K.(1964). Şeyhî'nin Husrev ü Şîrîn'i. *Çağrı 8*(74), 3-8.
- Tolasa, H. (1982). XV. Yüzyıl Türk Edebiyatı Anadolu Sahası Mesnevileri. *Ege Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, *1*, 1-13.
- Tolasa, H. (1983). *Sehi, Latifi ve Aşık Çelebi Tezkirelerine göre 16.yy da Edebiyat Araştırma ve Eleştirisi*. İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, 297.
- Toska, Z.(2000). “İleriye Yönelik Araştırmalarla İlgili Olarak Eski Türk Edebiyatı Sahasında Yazılmış Olan Tercüme Metinleri Değerlendirmede İzlenecek Yöntemler Ne Olmalıdır?. *Journal of Turkish Studies =TUBA: Agâh Sırrı Levend Hâtıra Sayısı II*, *24*, 291-306.
- Toska, Z., Burçoğlu Kuran, N.(1996). Ferideddin-i Attar'ın Mantıku't-Tayr'ının 14, 16, 17, 20. Yüzyıllarda Yapılmış Türkçe Yeniden Yazımları. *Journal of Turkish Studies = TUBA: Abdülbaki Gölpınarlı Hâtıra Sayısı II* , *20*, 251-265.
- Tökel, D. A. (2000). *Divan Şiirinde Mitolojik Unsurlar*. Ankara: Akçağ Yay.

- Turan, Ş. (1984). *Kanuni'nin Oğlu Şehzade Bayezid Vak'ası*. DTCF Yay.,İstanbul: TTK Basımevi.
- Unat, F. R.(1988). *Hicri Tarihleri Miladi Tarihe Çevirme Kılavuzu*. Ankara: TTK Basımevi.
- Uzunçarşılı, İ. H. (1932). *Kütahya Şehri*. İstanbul: Maarif Matbaası.
- Ülken, H. Z. (1997). *Uyanış Devirlerinde Tercümenin Rolü*. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Ünver, İ. (1986). Mesnevi. *Türk Dili, Türk Şiiri Özel Sayısı (Divan Şiiri)*, (415-416-417 Temmuz-Ağustos-Eylül), 430-463.
- Ünver, İ. (1993). Çevriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler. *Türkoloji Dergisi*, (XI-1), 51-89.
- Yıldız, A. (2008) *Türk Edebiyatında Varka ve Gülşah Mesnevileri ve Mustafa Çelebi'nin Varka ve Gülşah Mesnevisi(İnceleme-Metin-Dizin) I. Cilt s. 1-572*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yılmaz, M. (1992). *Edebiyatımızda İslami Kaynaklı Sözler*. İstanbul: Enderun Kitabevi.
- Zajaczkowski, A. (1957). Kutb'un Husrev ü Şîrîn Adlı Eseri Hakkında. *VIII. Türk Dil Kurultayında Okunan Bilimsel Bildiriler*, s.159-164.
- Zajaczkowski, A. (1958-1961). *Kutb'un Husrev ü Şîrîn' i* (Metin, Facsimile, Lügatçe). 3 C., Warszawa.
- Zebîhullâh-i SAFÂ (2001). *İran Edebiyatı Tarihi*. (Çev. Hasan Almaz). Ankara: Nüsha Yay.

EKLER

EK 1. BAĞLAMLI DİZİN VE İŞLEVSEL SÖZLÜK

âb:

1. **âba:** -a

Mesnevi 5
Mısra: 111
Su.

111. Toğınsa bād eger ğufülle āba
112. Şala ‘adli anı ħabs-i ħabāba

2. **āba:** -a

Mesnevi 11
Mısra: 76
Su.

75. Muşaffā sīnesi sīm-āba beñzer
76. Ya sīmīn şaĥn içinde āba beñzer

3. **āb:**

Mesnevi 15
Mısra: 128
Su.

127. Ne meh dürr-i yetīm ü gevher-i nāb
128. Kenāra şalmış anı ğüyyiā āb

4. **āb:**

Mesnevi 27
Mısra: 261
Su II Gözyaşı.

261. Semenzārına nergisden şalup āb
262. İderdi la‘l-i lü‘lü‘siyle bī-tāb

5. **āb:**

Mesnevi 30
Mısra: 46
Su.

45. Kim eyler üd ü şandal oda pertāb
46. Kim esbābın yumaĝa germ ola āb

6. **āb:**

Mesnevi 34
Mısra: 79
Su, (beyitte "ter" anlamında).

79. Teninde āb ile şol ĥadde çıkdı
80. Ki her biri bir ırmaĝ oldu akdı

7. **āb:**

Mesnevi 34
Mısra: 128
Su, hünnap meyvesinin tatlı suyu bağlamında.

127. Henüz irdi şaçumdan sünbüle tāb
128. Henüz aldı lebümden āb ‘ināb

āb içinde:

1. **āb içinde:**

Mesnevi 18
Mısra: 106
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Suyun içinde.

105. Ten-i sīmīnleri sincāb içinde
106. Şanasın ‘aks-i mehdür āb içinde

āb u āteş-i tiz:

1. **āb u āteş-i tiz:**

Mesnevi 31
Mısra: 66
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Su ve keskin (alevli) ateş.

65. Semend-i şāh olup ol ğün ‘araĝ-rīz
66. Birikdi şanki āb u āteş-i tiz

āb u gilde erba‘ini çekerken:

1. **āb u gilde erba‘ini çekerken:** -de-er, -ken

Mesnevi 4
Mısra: 80
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Āb u ğil: Su ve toprak. Erbain(Çile çıkarmak): Allah Tealā Ādem’in topraĝını mayalamayı irade ettiĝinde mayalama süresini kırk ğün olarak takdir etti. Hakk Tealā onu dünya ve ahireti mamur edecek bir kabiliyette yarattı. Dünyayı mamur etmesi için onunla kendi arasına kırk perde çekti.

79. İderdüñ ādeme ta‘līm dīni
80. Çekerken āb u gilde erba‘ini

ābād eyle:

1. **ābād eyle:**

Mesnevi 6
Mısra: 12
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Harabece dönen bir şeyi yeniden imar etmek, bayındır hale getirmek.

11. Yıkup yir itdi ħalbüm çerĝ-i bī-dād
12. Ĥalīlem Ka‘be gibi eyle ābād

ābād eyleyelüm:

1. **ābād eyleyelüm:** -(y)elüm

Mesnevi 32
Mısra: 42
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Harabece dönen bir şeyi yeniden imar etmek, bayındır hale getirmek.

41. Ğamı bādeyle ber-bād eyleyelüm
42. Yıkuk ğönlümüz ābād eyleyelüm

ābād iderdi:

1. **ābād iderdi:** -er, -di

Mesnevi 7
Mısra: 144
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Şenlendirmek.

143. Feraĝ ħaşrın müdām ābād iderdi
144. Teraĝ bünyādını ber-bād iderdi

ābād oldu:

1. **âbâd oldı: -di**

Mesnevi 5

Mısra: **95**

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Bayındır hale gelmek, imar olmak.

95. Cihân 'adlinden oldı şöyle âbâd

96. Söyindürmez çerâğın kimsenün bād

âbâd olur:

1. **âbâd olur: -ur**

Mesnevi 10

Mısra: **11**

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Yıkılmamak, sürmek; ebedî ayakta kalmak.

11. Memâlik 'adl ü dād ile olur âbâd

12. Re'âyetden ra'ıyyet nitekim şād

abdāl ü evbâs:

1. **abdāl ü evbâs:**

Mesnevi 26

Mısra: **231**

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Dünya ile ilgisini kesmiş derviş ve aşâğılık, ayaktakımı.

231. İderdi Bîsütünü hürd u heşhâş

232. Muhaşşal az kalmış idi ol tağ

abdāl ü 'uryân:

1. **abdāl ü 'uryân:**

Mesnevi 20

Mısra: **57**

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

*Dilenci kılıklı üstü başı
perişan(Dervişâne) ve çıplak.*

57. Yürür ser-pâ berehn' abdāl ü 'uryân

58. Gören şanurd'anı gül-i beyâbân

abdāl-ı hakka:

1. **abdāl-ı hakka: -a**

Mesnevi 1

Mısra: **30**

Kelime Tipi: -

*Abdal(a.i. ve s.) Dünya ile ilgisini
kesip Tanrı'ya bağlanmış olan derviş.
abdāl-ı Hakka: Hakk'ın dervişine.*

29. Bağanlar dir elif lâm ile medde

30. Yiter abdāl-ı Hakka tûğ u şedde

2. **abdāl-ı hakka: -a**

Mesnevi 1

Mısra: **30**

Kelime Tipi: -

*Abdal(a.i. ve s.) Dünya ile ilgisini
kesip Tanrı'ya bağlanmış olan derviş.
abdāl-ı Hakka: Hakk'ın dervişine.*

29. Bağanlar dir elif lâm ile medde

30. Yiter abdāl-ı Hakka tûğ u şedde

'abd-i muhtâc:

1. **'abd-i muhtâc:**

Mesnevi 5

Mısra: **72**

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

*Muhtaç(ihtiyaç içindeki, yoksul, fakir)
kul.*

71. Sa 'âdet hil'at aña saltanat tâc

72. Selâfın işiginde 'abd-i muhtâc

abhâz ü kuhistân:

1. **abhâz ü kuhistân:**

Mesnevi 11

Mısra: **138**

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

*Abhâz -Kafkasya'da bir nahıye ve bir
kale olup ahalisi Hristiyan ve Gürcü imiş..
Firaki'nin Husrev ü Şirin'inde Mehin
Banu'nun hükümranlığı altındaki yer
adlarından biri olarak zikredilmektedir- ve
Kuhistan - Dağlık yer anlamına gelen
kühistan, Firaki'nin Husrev ü Şirin'inde
Mehin Banu'nun hükümranlığı altındaki yer
adlarından biri olarak zikredilmektedir..*

137. Eli altında Derbend ü Şifâhân

138. Muñi' emrine Abhâz ü Kuhistân

âb-ı hayâtüñ:

1. **âb-ı hayâtüñ: -uñ**

Mesnevi 11

Mısra: **60**

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

*İçeni ölümsüzlüğe ulaştırın ve nerede
olduğu bilinmeyen bir kaynağın suyu.*

59. Dudağı çâşnîsidür nebâtuñ

60. Veyâ hemşiresi âb-ı hayâtüñ

âb-ı hayâtuz:

1. **âb-ı hayâtuz: -uz**

Mesnevi 19

Mısra: **63**

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

*Ölümsüzlük verdiği inanan
efsanevi kutsal su. "Ölümsüzlük",
Gılgamış'tan Lokman Hekim'e dünya
edebiyatı anlatılarında önemli bir
metafordur. 'âb-ı hayât" anlattısı, Hızır,
İlyas, İskender ve karanlıklar ülkesi ile
birlikte Divan şiirinde çeşitli bağlamlarda
en çok kullanılan leitmotiflerdendir. Bakî
Divanı'nda canlılık, susuzluğu giderme,
şüürin niteliği ve etkileyiciliği bağlamlarında
geçmektedir. Hüseyin Kazım Kadri, şiirin
bir niteleyicisi olarak, "nâzik ve rûh-bahş
söz" mecazlı anlamını vermektedir. Krş.
HÜSEYİN KÂZİM, C. I, s. 2. 'âb-ı hayât'
için daha geniş bilgi için bkz. ONAY, s. 55;
AND', s. 36. (konu ile ilgili minyatürler
bakımından çok önemli); PALA, s.15.*

63. Ger ol Hızır ise biz âb-ı hayâtuz

64. Ger İlyâs ise Ceyhün ü Fırâtuz

âb-ı hayvân:

1. **âb-ı hayvân:**

Mesnevi 32

Mısra: **96**

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

*İçeni ölümsüzlüğe ulaştırdığına
inanılan hayat suyu.*

95. Hızırveş olmayan zulmetde püyân

96. Revâ midur ki içe âb-ı hayvân

2. **âb-ı hayvân:**

Mesnevi 33

Mısra: **138**

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

*İçeni ölümsüzlüğe ulaştırdığına
inanılan hayat suyu.*

137. Ne her lebde bulunur rāḥat-ı cān
138. Ne her ırmağda akar āb-ı ḥayvān

āb-ı ḥayvān ü zülālî:

1. **āb-ı ḥayvān ü zülālî: -i**
Mesnevi 26
Mısra: 107
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Ölümsüzlük suyu ve duru, berrak su.

107. Gerekmez āb-ı ḥayvān ü zülālî
108. Yiter ben teşneye la'lün ḥayālî

āb-ı ḥayvāndan:

1. **āb-ı ḥayvāndan: -dan**
Mesnevi 18
Mısra: 150
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
*İçeni ölümsüzlüğe ulaştırdığına
inanılan hayat suyu -sevgilinin dudağı-.*

149. Leb-i mutrib ki oldı nāye peyvend
150. Biterdi āb-ı ḥayvāndan ney-i ḫand

āb-ı pergār:

1. **āb-ı pergār:**
Mesnevi 8
Mısra: 11
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Kendi etrafında dönen su.

11. Şaḫāyif şaḫn-ı sebze āb-ı pergār
12. Cihān u 'cūbesin eylerdî izhār

āb-ı revāne:

1. **āb-ı revāne: -e**
Mesnevi 14
Mısra: 123
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
*Akar su; salınan, esintiyle eğilip
sallanan ; salınarak yürüyen sevgili.*

123. Şu deñlü teşneyem āb-ı revāne
124. Serābiyle beni aldar zemāne

āb-ı şāf- ırmağ-ı şehadet:

1. **āb-ı şāf- ırmağ-ı şehadet:**
Mesnevi 37
Mısra: 42
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
*Şahitlik, kelime-i şehadet'in saf (temiz,
halis, katkısız) ırmağının suyu.*

41. Ne nāme gonçe-i bāğ-ı şehādet
42. Ya āb-ı şāf- ırmağ-ı şehadet

āb-ı şirinden:

1. **āb-ı şirinden: -den**
Mesnevi 25
Mısra: 53
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Şirin'in suyu II Tatlı su.

53. Alur Ḥusrev āb-ı Şirinden bāc
54. Ben acılık çekerven ac ü muḫtāc

āb-ı zindegānî:

1. **āb-ı zindegānî:**
Mesnevi 22
Mısra: 65
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Hayat veren şu II ab-ı hayat.

65. Virür 'uşşāka 'ömr-i cāvidānî
66. Yüzinün 'aksi düşdi ḫavza nā-gāḥ

āb-ı zülālî:

1. **āb-ı zülālî: -i**
Mesnevi 40
Mısra: 18
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
*Lezzetli ve içimi hoş su (Metinde āb-ı
zülāl, güzel söze teşbih edilmiştir.).*

17. Cihāna gösterüp siḫr-i ḫelālî
18. Aḫıtdum 'āleme āb-ı zülālî

'abir ü müşk:

1. **'abir ü müşk:**
Mesnevi 36
Mısra: 51
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
*Değişik bitkilerin karıştırılmasıyla
elde edilen güzel koku ve misk.*

51. 'Abir ü müşk mizāndan ziyāde
52. Cevāhir kân ü 'ummāndan ziyāde

'abir-efşān olurlar:

1. **'abir-efşān olurlar: -(u)r, -lar**
Mesnevi 36
Mısra: 62

Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Güzel koku saçan olmak.

61. Gül-āb ile iderler yolları yaş
62. 'Abir-efşān olurlar hem güher-pāş

ābnūs:

1. **ābnūs: -i**
Mesnevi 22
Mısra: 6
*Abanoz denilen sert, siyah ve
dayanıklı ağaç.*

5. Külüng urduḫca yire ol ḫiredmend
6. Kılurdı ābnūs 'āce peyvend

āb-rüy:

1. **āb-rüyüdur: -i**
Mesnevi 31
Mısra: 165
Yüz suyu, haysiyet, şeref.

165. Zülālî āb-rüyüdur zemīnün
166. Yüzün depmiş yire mā-i mu'ınün

āb-rüy-ı nār-ı bustān:

1. **āb-rüy-ı nār-ı bustān:**
Mesnevi 11
Mısra: 98
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Bostan narının yüz suyu.

97. Nihāl-i kāmētinde nār-ı pistān
98. Şanasın āb-rüy-ı nār-ı bustān

ābū-yı bî-āb olup:

1. **abū-yı bî-âb olup:** -up
Mesnevi 34
Mısra: 78
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Susuz (kalmış) nilüfer çiçeği olmak.

77. Gül-i ruhsârı oldı zerd ü bî-tâb
78. Zenahdâmı olup abū-yı bî-âb

aç:

1. **aç:**
Mesnevi 1
Mısra: 7
Açık hale getirmek.

7. İlim gencînesinüñ kapusın aç
8. Dilüme ma'rifet gevherlerin saç

2. **ac:**
Mesnevi 1
Mısra: 43
Aç / Tok karşıtı.

43. Neden kim toyuna kapuñda her ac
44. Kerem ben der-be-der miskîn ü muhtâc

3. **ac:**
Mesnevi 5
Mısra: 89
Yemek yemesi gereken, tok karşıtı.

89. Toyunur matbağ-ı cüdında her ac
90. Bi-hamdi'llâh ki hiç kılmadı muhtâc

4. **açar:** -ar
Mesnevi 5
Mısra: 91
Kapalı şeyi açık hâle getirmek.

91. Açar ebr-i 'atâsı ol kerîmüñ
92. Şadef gibi dehânın her yetîmüñ

5. **açar:** -ar
Mesnevi 7
Mısra: 30
Söylemek, açıklamak.

29. Yapanlar cämî'-i 'ışkuñ kıyâmın
30. Bu vech ile açar efsâne bâbın

6. **açardı:** -ar, -dı
Mesnevi 7
Mısra: 101
Kapalı şeyi açık hâle getirmek.

101. Ne dem kim hoşka-i la'lin açardı
102. Suhan yirine gevherler saçardı

7. **açdı:** -dı
Mesnevi 13
Mısra: 5
Görülür duruma getirmek; bir şeyin üzerindeki örtü ya da tabakayı kaldırmak.

5. Çü Husrev açdı ol taşvîri gördi
6. Yeñilendi hemân-dem eski derdi

8. **açmış:** -mış
Mesnevi 15

Mısra: 57
Örtüsünü veya kapağını kaldırmak.

57. Şadef gib' ağzın açmış âşkâre
58. Mekân olmağa dür-i şâhvâre

9. **açma:** -ma
Mesnevi 23
Mısra: 42
Söylemek, açıklamak.

41. Didi 'ışk u muhabbetden beyân it
42. Eytidi açma bu sırrı nihân it

10. **açup:** -up
Mesnevi 32
Mısra: 13
Kapalı şeyi açık hâle getirmek.

13. Şeker tengini açup şehd-âmîz
14. 'Özürler kıldı ol şâha şeker-rîz

11. **ac:**
Mesnevi 33
Mısra: 8
Yemek yemesi gereken, tok karşıtı.

7. Yaluñuz kalup ayrıldı eşinden
8. Katı ac idi Şîrîñüñ aşından

12. **açdı:** -dı
Mesnevi 36
Mısra: 55
Ortaya sermek, görülür hâle getirmek.

55. Şehenşeh açdı bir niçe hazâyın
56. Dökülüp tâ ki zeyn ola Medâyın

13. **açup:** -up
Mesnevi 37
Mısra: 49
Bir şeyi kapalı durumdan açık duruma getirmek; görünür duruma getirmek.

49. Açup görünce düşer cânına od
50. Ol oddan çâk dimâğına çıkar düd

14. **açuñ:** -uñ
Mesnevi 38
Mısra: 170
Örtüsünü veya kapağını kaldırmak.

169. Nigârîñ eyleyüp feryâd ü âhı
170. Didi açuñ göreyin rüy-i şâhı

15. **açınca:** -ınca
Mesnevi 38
Mısra: 173
Örtüsünü veya kapağını kaldırmak.

173. Kefen açınca Pervîzüñ yüzünden
174. Görüp Şîrîñ gitdi kendüzünden

'âc:

1. **'âce:** -e
Mesnevi 22
Mısra: 6
Fil kemiği, fil dişi.

5. Külüng urduçka yire ol hıredmend
6. Kılurdı äbnüsi 'äce peyvend

ac ü muhtâc:

1. **ac ü muhtâc:**
Mesnevi 7
Mısra: **62**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Aç ve muhtaç(Hürmüz'ün evlada muhtaç olması bağlamında).

61. Mühеyyâ -baht ü taht ü hil'at ü tâc
62. Oğul balına ammâ ac ü muhtâc

2. **ac ü muhtâc:**
Mesnevi 25

Mısra: **54**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Aç ve muhtaç ('âşîğim 'aşka susamış ve muhtâc olması bağlamında).

53. Alur Hüsrev äb-ı Şîrinden bâc
54. Ben acılık çekerven ac ü muhtâc

ac ü muhtâc olsa:

1. **ac ü muhtâc olsa: -sa**
Mesnevi 24
Mısra: **181**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Aç ve muhtaç olmak.

181. Ne deñlü ac ü muhtâc olsa insân
182. Uramaz kavş-i mihr ü mâha dendân

ac ü muhtâc ü yalıncaç:

1. **ac ü muhtâc ü yalıncaç:**
Mesnevi 2

Mısra: **47**

Kelime Tipi: -

*Ac (tr.)aç muhtâc(a.i.)1. ihtiyaç sahibi
2.yoksul. yalıncaç(tr.)çıplak,üryan. ac ü muhtâc ü yalıncaç: Aç ve muhtaç ve çıplak(üryan).*

47. Gedâ kim ac ü muhtâc ü yalıncaç
48. İrâdet kılsa sultân eyleye çak

'acâyib:

1. **'acâyib:**
Mesnevi 15
Mısra: **239**

Hayret verici. II bambaşka.

239. 'Acâyib cädü-yı sehğârsın sen
240. Ğarâyib hileker mekkârsın sen

2. **'acâyib:**
Mesnevi 32
Mısra: **153**

Ar. acayıp, şaşırtıcı.

153. 'Acâyib lu'beti vardur cihânüñ
154. Ğarâyib sür'ati vardur zamânüñ

'aceb:

1. **'aceb:**
Mesnevi 12
Mısra: **17**

Şaşırtan, hayrette bırakan, tuhaf.

17. Dimâğuñda 'aceb sevdâ konulmuş
18. Cünündan saña bir sâğar şunulmuş

2. **'aceb:**
Mesnevi 12
Mısra: **61**

Şaşırtan, hayrette bırakan, tuhaf.

61. Düretti şan'atıyle bir 'aceb kâr
62. Görüp hayrân kaldı çerğ-i devvâr

3. **'aceb:**
Mesnevi 14
Mısra: **93**

Öyle bir, şaşırtıcı.

93. 'Aceb menhüs idi ol mevzi'-i şüm
94. Gelürdi her tarafdan na'ra-yı büm

4. **'aceb:**
Mesnevi 15
Mısra: **77**

Öyle bir, şaşırtıcı.

77. 'Aceb cüş eyledi ol dîk-i dil-gîr
78. Felek olmışdı güya aña kef-gîr

5. **'aceb:**
Mesnevi 15
Mısra: **96**
Acaba.

95. Dir idi zâr zâr ey çerğ-i bed-gîş
96. 'Aceb n'itdüm saña ben zâr ü dil-rîş

6. **'aceb:**
Mesnevi 16
Mısra: **48**

Şaşırtan, hayrette bırakan, tuhaf.

47. Şu çâpükler ki her yaña çapardı
48. Ara yirde 'aceb tozlar kopardı

7. **'aceb:**
Mesnevi 16
Mısra: **94**

Şaşırtan, hayrette bırakan, tuhaf.

93. Hâkîmüñ sözlerinden şehryâre
94. 'Aceb hâletler oldı âşkâre

8. **'aceb:**
Mesnevi 21
Mısra: **3**
Acaba.

3. 'Aceb kaşrumda hiç bir havz ola mı
4. Süd ırmağı aça aña müdâmî

9. **'aceb:**
Mesnevi 22
Mısra: **37**
Şaşırtan, hayrette bırakan.

37. 'Aceb şan'atlar itdi anda kem-yâb
38. Eli şuyından ağırtıdı aña âb

10. **'aceb:**
Mesnevi 23

Mısra: 155
Tuhaf, şaşırtıcı.

155. Bu hâletden 'aceb hayretdeyem ben
156. Bu hayretiden 'aceb hâletdeyem ben

11. 'aceb:
Mesnevi 23
Mısra: 156
Tuhaf, şaşırtıcı.

155. Bu hâletden 'aceb hayretdeyem ben
156. Bu hayretiden 'aceb hâletdeyem ben

12. 'aceb:
Mesnevi 23
Mısra: 189
Öyle bir, şaşırtıcı.

189. 'Aceb zindân-ı vahşet oldı yirüm
190. Ölürsen kimse olmaz dest-gürüm

13. 'aceb:
Mesnevi 24
Mısra: 171
Şaşırtan, hayrette bırakan, tuhaf.

171. 'Aceb dīvānesin ey merd-i bed- nām
172. Yürürsin serseri 'âlemde sersām

14. 'aceb:
Mesnevi 24
Mısra: 195
Acaba.

195. 'Aceb kandan çekeydün bunca ğuşşa
196. Eger pervāneden alsañdı hişşe

15. 'aceb:
Mesnevi 25
Mısra: 61
Nasıl.

61. 'Aceb kıydum 'aceb cān ile başa
62. Çürütdüm naqd-i 'ömrüm tağ ü taşa

16. 'aceb:
Mesnevi 25
Mısra: 61
Acaba.

61. 'Aceb kıydum 'aceb cān ile başa
62. Çürütdüm naqd-i 'ömrüm tağ ü taşa

17. 'aceb:
Mesnevi 25
Mısra: 81
Acaba.

81. 'Aceb kime kılam ben 'arz-ı ahvāl
82. Ki vara 'arz ide dil-dāre der-hāl

18. 'aceb:
Mesnevi 25
Mısra: 117
Öyle bir.

117. 'Aceb zulm itdiler devrān içinde
118. Günüm giçürdiler hicrān içinde

19. 'aceb:
Mesnevi 26
Mısra: 41
Öyle bir.

41. 'Aceb bezm idi ol bezm-i feraḥ-zā
42. Kōmazdı dilde bir zerre ğam aşlā

20. 'aceb:
Mesnevi 26
Mısra: 199
Acaba.

199. İşidem mi 'aceb Şīrīn sözüñi
200. Karīb olup bisāt-ı kurbetüñe

21. 'aceb:
Mesnevi 26
Mısra: 204
Acaba.

203. Belā-yı cāvidān-ı firḫat ile
204. 'Aceb 'ahde vefā ide mi Pervīz

22. 'aceb:
Mesnevi 27
Mısra: 285
Garīb, acayip, tuhaf, şaşırtıcı.

285. 'Aceb cünbüşleri var rüzgāruñ
286. Karārı yok bu çerḫ-i bī-karāruñ

23. 'aceb:
Mesnevi 38

Mısra: 127
Acaba.

127. Kime yanam 'aceb derd-i derünüm
128. Kime 'arz eyleyem işbu cünunum

24. 'aceb:
Mesnevi 38
Mısra: 195
Acaba.

195. 'Aceb ey 'arız-ı meh-tāb n'olduñ
196. Tōlunduñ mihr-i 'ālem-tāb n'olduñ

'aceb bilsem:

1. 'aceb bilsem:
Mesnevi 24
Mısra: 64
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Nasıl, nereden bileyim! Keşke, ah bir bilebilsem!.

63. Gözümden k'ey sevād-ı şeb cüdāsın
64. 'Aceb bilsem ne çeşme tütüysün

'aceb mi:

1. 'aceb mi:
Mesnevi 3
Mısra: 33
Kelime Tipi: -
Şaşılr mı, tuhaf mı.

33. 'Aceb mi üstüme yağarsa 'aḫreb
34. Zāmīrüm zūlf-i pīç-ā-pīçdür heb

2. 'aceb mi:

Mesnevi 4

Mısra: 58

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Şaşılr mı, tuhaf mı.

57. Hâlile nâr-ı Nemrüd olsa gülzâr

58. 'Aceb mi oldı ser-keşler saña yâr

3. 'aceb mi:

Mesnevi 4

Mısra: 90

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Tuhaf mı?; Şaşılr mı? (Şaşılmaz).

89. Yücedür 'arş-ı a'lâdan çü pâyeyî

90. 'Aceb mi düşmese toprağa säyeyî

4. 'aceb mi:

Mesnevi 5

Mısra: 44

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Şaşılr mı, tuhaf mı.

43. Çü yok bâzûda şeh-bâz-ı murâdum

44. 'Aceb mi şınsa kuyruğum çanadum

5. 'aceb mi:

Mesnevi 5

Mısra: 44

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Şaşılr mı, tuhaf mı.

43. Çü yok bâzûda şeh-bâz-ı murâdum

44. 'Aceb mi şınsa kuyruğum çanadum

6. 'aceb mi:

Mesnevi 6

Mısra: 16

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Şaşılr mı, tuhaf mı.

15. Boğazum aldı çün sâkî-i devrân

16. Sebû gibi 'aceb mi ağlasam çan

7. 'aceb mi:

Mesnevi 6

Mısra: 42

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Şaşılr mı, tuhaf mı.

41. Zî 'an bülbül şadâsın itmese güş

42. 'Aceb mi tek gülistân eylesün cüş

8. 'aceb mi:

Mesnevi 7

Mısra: 99

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Tuhaf mı?; Şaşılr mı? (Şaşılmaz).

99. Bir iki yıldan ol bahşâyîş-i Hakk

100. Gelür tütî gibi güftâra inşâk

9. 'aceb mi:

Mesnevi 19

Mısra: 68

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Tuhaf mı, şaşılr mı (Şaşılmaz).

67. Senüñ ebrûlarıñdur hod meh-i nev

68. 'Aceb mi ger aña baş egse Hüsrev

10. 'aceb mi:

Mesnevi 23

Mısra: 153

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Şaşılr mı, tuhaf mı.

153. 'Aceb mi gözlerümden gitse uyhu

154. Degül hoşnüd yirinden çıkar şu

11. 'aceb mi:

Mesnevi 24

Mısra: 215

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Tuhaf mı?; Şaşılr mı? (Şaşılmaz).

215. 'Aceb mi olsa şâh ile gedâ bir

216. Biraderlerdü ata vü ana bir

12. 'aceb mi:

Mesnevi 27

Mısra: 277

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Şaşılr mı.

277. 'Aceb mi dirse yana yana Bânü

278. Hem ataydı aña hem ana Bânü

13. 'aceb mi:

Mesnevi 37

Mısra: 178

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Tuhaf mı?; Şaşılr mı? (Şaşılmaz).

177. İkinci nâme çâk itd'âşkâre

178. 'Aceb mi olsa âhîr pâre pare

14. 'aceb mi:

Mesnevi 38

Mısra: 231

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Tuhaf mı?; Şaşılr mı? (Şaşılmaz).

231. 'Aceb mi olsalar bir hânede cem'

232. Biri pervânedür anuñ biri şem'

15. 'aceb mi:

Mesnevi 40

Mısra: 79

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Tuhaf mı?; Şaşılr mı? (Şaşılmaz).

79. 'Aceb mi guşşaya dönse sürürüñ

80. Bizâ' en' yok zerre var kuşürüñ

aceb mi:

1. **aceb mi:**

Mesnevi 37

Mısra: 7

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Tuhaf mı?; Şaşılr mı? (Şaşılmaz).

7. Aceb mi zerd -ruşsâr olsa nârenc

8. Hâzân câmından içdi cür'a-i renc

'acem:

1. **'acem:**

Mesnevi 38

Mısra: 15

İran.

15. 'Acem mülkinüñ uluları nâ-gâh

16. Didiler aña bir gün ey şehensâh

acı:

1. **acı:**

Mesnevi 23

Mısra: 91

Elem, sıkıntı, acı çekme. II Tatlı karşıtı.

91. Bunı bilmez ki her kim görse acı

92. Dahı Şîrîne artar ihtiyâcî

2. **acıduğından:** -duğ, -ı, -n, -dan

Mesnevi 23

Mısra: 163

Başkasının uğradığı veya uğrayacağı kötü bir duruma üzölmek, merhamet etmek (GTS).

163. Baña acıduğından gâh ü bî-gâh

164. Yaşasına çeküpdür başını çâh

3. **acıyup:** -(y)up

Mesnevi 24

Mısra: 37

Başkasının durumuna üzölmek.

37. Şanasın acıyup Ferhâda ol taşğ

38. Gözinden kanlu yaşın kıldı ırmağ

4. **acı:**

Mesnevi 28

Mısra: 7

Üzölmek, acımak.

7. Çeküp Şîrîn anuñ acı gamını

8. Tutarđı ol ğarîbüñ mâtemini

5. **acıır:** -r

Mesnevi 28

Mısra: 92

Başkasının durumuna üzölmek.

91. Diken gitdiyise nesrîn şağ olsun

92. Kim acır aña tek Şîrîn şağ olsun

6. **acı:**

Mesnevi 33

Mısra: 10

Elem, sıkıntı, acı çekme. II Tatlı karşıtı.

9. Didi hercâyîdür Şîrîn-i pür-şür

10. Kamu yir tatlu baña acı ol hür

7. **acı:**

Mesnevi 38

Mısra: 157

Elem, sıkıntı, acı çekme durumu.

157. Döküp yollara Şîrîn acı yaşın

158. Dögerdi âh idüp tâbüta başın

acı ağrı görüp:

1. **acı ağrı görüp:** -üp

Mesnevi 37

Mısra: 11

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Acı, eziyet, ağrı, sızıya maruz kalmak.

11. Görüp bād-ı hazāndan acı ağrı

12. Anaruñ tobtolu kan oldu bağı

acı güft ü gü ide:

1. **acı güft ü gü ide:** -e

Mesnevi 30

Mısra: 52

Kelime Tipi: **Deyim**

Acı söz söylemek : Karşısındakini kırarak laflar etmek.

51. Yaraşur mıydı k'ola tünd-hü şâh

52. İde Şîrîne acı güft ü gü şâh

acı tatlu:

1. **acı tatlu:**

Mesnevi 11

Mısra: 37

Kelime Tipi: **Deyim**

Yaşamın zor ya da güzel yanlarını ifade için kullanılan bir deyim.

37. Ne gördün 'âlem içre acı tatlu

38. Rivâyet eyle bir bir eyü yatlu

acı üzere acı irüp:

1. **acı üzere acı irüp:** -üp

Mesnevi 33

Mısra: 107

Kelime Tipi: **Deyim**

Acı üstüne acı gelmek: Dert üstüne dert dokunmak.

107. İrüp Pervîze acı üzere acı

108. Şekerden münharif oldu mizacı

açıl:

1. **açılın:** -sun

Mesnevi 6

Mısra: 55

(çiçek için) büyüyüp tomurcuk ve gonca halinden çıkmak | çok arzu edilene kavuşma kapısının aralanması (gül-i murâd bağlamında).

55. Açılın gülleri virsün şafâlar

56. Me' âni bülbülü kılsun nevalar

2. **açılmışdı:** -miş, -dı

Mesnevi 11

Mısra: 6

Düğömlenmiş, katlanmış, sarılmış, iliklenmiş, örölmüş bir şeyin bu durumdan kurtulması.

5. Tağıtmışdı 'arüş-ı dehr saçın

6. Açılmışdı şanasın nâfe-i Çîn

3. **açılsa:** -sa

Mesnevi 11

Mısra: 54

Kapalı, örtöülü, kilitli, bağılı, toplu veya katlı durumdan çıkarılmak, açık hâle getirilmek.

53. Dehâni hoşka-yı la' lîn ü dür-bâr

54. Açılsa saçılır lü' lü' -yi şehvâr

4. **açılmadı:** -ma, -duk

Mesnevi 11

Mısra: 68
Açık hale gelmek, çiçeklenmek II
Huzura, meydana çıkmak.

67. Hüs[ü]n bāğında ol bīnī-yi ra'nā
68. Dağı açılmadık zanbağ hemānā

5. **açılmış: -miş**
Mesnevi 15
Mısra: 159
(çiçek için) büyüyip tomurcuk ve
gonca halinden çıkmak.

159. Vefā bāğında açılmış iki gül
160. İki gönçe biri birine bülbül

6. **açılmış: -miş**
Mesnevi 18
Mısra: 108
Çiçeklenmek.

107. İdüp kākum libāsm her nigārīn
108. Nihāl üzre açılmış verd-i nesrīn

7. **açıldı: -dı**
Mesnevi 18
Mısra: 144
Kapalı, örtülü, kilitli, bağlı, toplu veya
kathl durumdan çıkarılmak, açık hâle
getirilmek.

143. Mühēy' olmuş idi esbāb-ı 'işret
144. Buyurdılar açıldı bāb-ı 'işret

8. **açılma: -sa**
Mesnevi 23
Mısra: 183
Kapalı, örtülü, kilitli, bağlı, toplu veya
kathl durumdan çıkarılmak, açık hâle
getirilmek.

183. Açılma āh-ı şeb-gürümden ol bāb
184. Tütüp zencīr ururdu aña bevvāb

9. **açılurdu: -(u)r, -dı**
Mesnevi 24
Mısra: 26
Açılmak II sıkıntıdan kurtulmak,
rahatlamak.

25. Külügin salduğınca ol āhenīn -çeng
26. Şadāsından açılurdu dil-i seng

10. **açılurdu: -(u)r, -dı**
Mesnevi 26
Mısra: 30
Açık hale gelmek, çiçeklenmek.

29. Göz açduğınca her serv-i gül-endām
30. Açılurdu gül-i ra'nā-yı bādām

11. **açılmış: -miş**
Mesnevi 31
Mısra: 149
Açık hâle gelmek, küşād olmak.
Sıkıntıdan kurtulmak.

149. Kızıl güller açılmış şād ü hāndān
150. Dehān-ı gönçede her jāle dendān

12. **açıldı: -dı**
Mesnevi 32
Mısra: 110
Açık hâle gelmek II İçini dökmek,
derdini paylaşmak.

109. Güher dürcinden alup kufli-i mercān
110. Açıldı girü nie'itsün o mercan

13. **açıldı: -dı**
Mesnevi 32
Mısra: 163
Açık hâle gelmek, küşād olmak.
Sıkıntıdan kurtulmak.

163. Açıldı gül gibi ol şāh-ı şimşād
164. Şeh ide kaldı bülbül gibi feryād

14. **açıldı: -dı**
Mesnevi 34
Mısra: 126
Açık hale gelmek, çiçeklenmek.

125. Henüz zülfüm olupdur müşk-ezfer
126. Henüz açıldı bāğumda gül-i ter

acılığla alur:

1. **acılığla alur: -(u)r-ur**
Mesnevi 10
Mısra: 78
Kelime Tipi: **Deyim**
Acılıkla, acıtarak, zorla almak.

77. Saña vü baña da virmez amānı
78. Alur acılığla tatlu cānı

acılık:

1. **acılıklarū: -lar, -uñ**
Mesnevi 23
Mısra: 89
Zorluk, eziyet, acı veren durum. II
Kederlilik, yaşlılık.

89. Bu acılıklarū dadınca dadın
90. O lāyīm unuda Şīrīnūñ adın

acılık çekerven:

1. **acılık çekerven: -er, -ven**
Mesnevi 25
Mısra: 54
Kelime Tipi: **Deyim**
Acılık (acı çekmek): Uzun süren acı,
üzüntü içinde olmak.

53. Alur Hüsrev āb-ı Şīrīnden bāc
54. Ben acılık çekerven ac ü muhtāc

acın:

1. **acındüğında: -duğ, -ı, -n, -dan**
Mesnevi 30
Mısra: 4
Kendini sefil gösterip acındırmak.

3. Yüzün bürterdi nāme gibi Şīrīn
4. Acındüğında itdi şāha nefrīn

'āciz:

1. **'āciz:**
Mesnevi 14
Mısra: 129

(عاجز) sıf. ve i. (Ar. 'aciz "gücü yetmemek"ten 'üciz)
1. Güçsüz, kudretsiz, zayıf (kimse): 2. Yeteneksiz, beceriksiz, elinden iş gelmez (kimse): 3. Zavallı, biçâre, hakir (kimse), zebun:.

129. Gezerken 'aciz ol şâh-ı hıredmend
130. Göründi sâhil-i deryâ-yı Derbend

2. 'acizsin: -sin
Mesnevi 17
Mısra: 101

(عاجز) sıf. ve i. (Ar. 'aciz "gücü yetmemek"ten 'üciz)
1. Güçsüz, kudretsiz, zayıf (kimse): 2. Yeteneksiz, beceriksiz, elinden iş gelmez (kimse): 3. Zavallı, biçâre, hakir (kimse), zebun:.

101. Sen ol 'acizsin aduñ şâh Hıusrev
102. İdersin bu gurûr ile tek ü dü

'aciz ide:

1. 'aciz ide: -e
Mesnevi 24
Mısra: 246
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Güçsüz, zayıf, çaresiz bırakmak.

245. Terâzûsına bir seng-i girâni
246. Koyalum 'aciz ide tâ kim anı

'aciz kalam:

1. 'aciz kalam: -am
Mesnevi 1

Mısra: 10
Kelime Tipi: -
'Aciz kalmak, gücü yetmemek.

9. Nesîm-i luftuñ irişmezse hergiz
10. Kalam deryâ-yı cehl içinde 'aciz

'aciz kaldı:

1. 'aciz kaldı: -dı
Mesnevi 37
Mısra: 160
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
'Aciz kalmak, gücü yetmemek; çaresiz duruma düşmek.

159. 'İnâyet irmedi Pervîze hergiz
160. Anuñçün küfr içinde kaldı 'aciz

acı:

1. acum: -m
Mesnevi 33
Mısra: 115
Acı: Dert, keder, zahmet.

115. Şeker kaç' itmedi bir lahza acum
116. Kesüp Şîrinden her ihtiyâcum

acum ala:

1. acum ala: -a
Mesnevi 33
Mısra: 105
Kelime Tipi: **Deyim**
Acısını almak: Acısını azaltmak, yok etmek.

105. Şeker acum ala dirken müdâmî
106. Şehûn dañi beter telh oldu kâmu

'acüze:

1. 'acüze:
Mesnevi 27
Mısra: 52
Yaşlı kadın, kocakarı.

51. Olur Pervîz râzî ol rumûza
52. Bulurlar memleketde bir 'acüze

2. 'acüze:
Mesnevi 27
Mısra: 93
Yaşlı kadın, kocakarı.

93. Görür çün sîm ü zer yüzün 'acüze
94. Döner Hâkdan yumar gözün 'acüze

3. 'acüze:
Mesnevi 27
Mısra: 94
Yaşlı kadın, kocakarı.

93. Görür çün sîm ü zer yüzün 'acüze
94. Döner Hâkdan yumar gözün 'acüze

'aciz:

1. 'aciz:
Mesnevi 3
Mısra: 51
Acizlik, iktidarsızlık, el yetmeme, zayıf ve kuvvetsiz olma.

51. Yine 'aciz ile kıldı i'tirâfi
52. Ki lâ aḥşâ senâen didi şâfi

ad:

1. adum: -um
Mesnevi 1
Mısra: 98
İsim.

97. Meger perr-i hümâ ola kanadum
98. Ki şeh-bâz-ı hevâyî ola adum

2. adı: -ı
Mesnevi 2
Mısra: 2
İsim.

1. 'Adem k'olmuşdı mevcûdâta me'vâ
2. Vücûd adı işidilmezdi aşlâ

3. adını: -ı, -n, -ı
Mesnevi 5
Mısra: 117
İsim, şöhret.

117. Şehûn kim adını güş eyledi dil
118. Taşup deryâ gibi cüş eyledi dil

4. aduñ: -uñ
Mesnevi 10
Mısra: 34
İsim, şöhret.

33. Cihân mülkinde 'adl ile çıkar ad
34. Disün aduñ işiden âferîn-yad

5. adı: -i

Mesnevi 10

Mısra: 81

İsim, şöhret.

81. Be-herhâl anılır kişinin adı

82. Tek ol kim eylüg ile ola yadı

6. adı: -i

Mesnevi 11

Mısra: 22

İsim.

21. Şehün bir hem-demi var idi meşhür

22. Nedim-i bezm-i fağfūr adı Şapūr

7. adı: -i

Mesnevi 12

Mısra: 131

İsim, şöhret.

131. Şunuñ kim 'âlem içre adı erdür

132. Çü bî-'ışk ola 'avratdan beterdür

8. adı: -i

Mesnevi 21

Mısra: 12

İsim, şan, şöhret.

11. Çe hân itmiş cihân mülkinde bünyād

12. Özi 'âlemde meşhūr adı Ferhād

9. adın: -i, -n

Mesnevi 23

Mısra: 90

İsim.

89. Bu acılıklarun dadınca dadın

90. O lāyīm unuda Şirīnün adın

10. adı: -i

Mesnevi 24

Mısra: 152

İsim, şöhret.

151. Hünermend olan ölmez hiç cihānda

152. Eyü adı anılır her zemānda

11. aduñ: -(u)ñ

Mesnevi 27

Mısra: 200

İsim, nam.

199. Bu hāle var ise ger i'tikāduñ

200. Cihānda 'adl ile yād itdür aduñ

12. adın: -i, -n

Mesnevi 28

Mısra: 23

İsim.

23. Yaz evvel Hāk adın kim hürz-i cāndur

24. Nişān-ı emn ü tevķī'-i amāndur

13. aduma: -(u)m, -a

Mesnevi 32

Mısra: 148

İsim, şan, şöhret.

147. Ezel feryāduma cānlar virürdün

148. İştiseñ aduma cānlar virürdün

14. adı: -i

Mesnevi 33

Mısra: 58

İsim, şöhret.

57. Meger var idi bir serv-i semen-ber

58. Şifāhān mülketinde adı Şekker

15. adın: -i, -n, -i

Mesnevi 33

Mısra: 69

İsim.

69. Şehün adını çün güş itdi Şekker

70. Tevāzu ' birle ķodı toprağa ser

16. aduñ: -(u)ñ

Mesnevi 37

Mısra: 78

İsim, şöhret.

77. Olursa bu maķāle i'tikāduñ

78. Şeh-i Sünnī ola 'âlemde aduñ

17. aduñ: -(u)ñ

Mesnevi 37

Mısra: 101

İsim, şöhret.

101. Sen ol 'ācizsin aduñ şāh Hüsrev

102. İdersin bu ğurūr ile tek ü dü

18. adın: -i, -n, -i

Mesnevi 37

Mısra: 134

İsim.

133. Ne cür'etdür k'idüp taħfif ü taħķir

134. İde adını adum üzre taħķir

19. adum: -(u)m

Mesnevi 37

Mısra: 134

İsim.

133. Ne cür'etdür k'idüp taħfif ü taħķir

134. İde adını adum üzre taħķir

20. adı: -i

Mesnevi 38

Mısra: 7

İsim.

7. Adı Şrūye bir şir-i jiyān ol

8. İderdi günde biñ kerre ziyān ol

ad çıkar:

1. ad çıkar: -ar

Mesnevi 10

Mısra: 33

Kelime Tipi: **Deyim**

(Olumlu manada)meşhur olmak,

(olumlu davranışlarla)adından söz ettirmek, şöhret ve nam sahibi olmak.

33. Cihān mülkinde 'adl ile çıkar ad

34. Disün aduñ işiden āferīn-yād

ad ü şanufi:

1. **ad ü şanufi:**-*uñ*
Mesnevi 15
Mısra: **181**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ad ve ün, şöhet.

181. Beyân eyle bilelüm ad ü şanufi
182. 'Ayân it gün gibi ey meh mekânufi

ad ü şanufi kala:

1. **ad ü şanufi kala:**-*a*
Mesnevi 27
Mısra: **210**
Kelime Tipi: **Deyim**
(Kişi öldükten sonra)Adı ve şöhet, namı unutulmamak, yaşamak, hatırlanmak.

209. Bozula düzdüğün gide nişanufi
210. Kala 'âlemde ancak ad ü şanufi

ad yavuz olur:

1. **ad yavuz olur:**-*(u)r*
Mesnevi 33
Mısra: **40**
Kelime Tipi: **Deyim**
Ad, şan ve şöhet kötü anılır olmak: Şerefi, iübarı kaybolmak.

39. Taħammül çün ide ħadden tecävüz
40. Gider yüz şuyı olur ad yavuz

ada:

1. **adayı:**-*(y)ı*
Mesnevi 31
Mısra: **92**
Çevresi yollarla belirlenmiş olan arsa ve böyle bir arsayı kaplayan yapılar topluluğu. II Her yanı su ile çevrilmiş kara parçası.

91. Didi Şirine bir gün yüzlü ey mäh
92. Çü bu adayı menzil idine şäh

a'dä:

1. **a'dä:**
Mesnevi 5
Mısra: **76**
Düşmanlar, hasımlar.

75. Kaçan kim ħaml'ide ol şir-i merdän
76. Olur ähü gibi a'dä girizän

2. **a'däya:**-*(y)a*
Mesnevi 5
Mısra: **142**
Düşmanlar, hasımlar.

141. Du'ä-yı seyf olup tığında taħrür
142. Hemişe eylesün a'däya te'sür

3. **a'dä:**
Mesnevi 19
Mısra: **84**
Düşmanlar, yağtılar.

83. İşaret kılsa itme aña imä
84. Mebädä töhmet ide saña a'dä

a'dä vü hussäd:

1. **a'dä vü hussäd:**
Mesnevi 26
Mısra: **100**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Düşmanlar ve hasetçiler.

99. Kudümündan kim oldum ħurrem ü şäd
100. Melül oldı kamu a'dä vü hussäd

'adälet:

1. **'adäletle:**-*le*
Mesnevi 9
Mısra: **62**
Hak ve hukuku gözetme.

61. İlähî şähumuz dāyim ħabir it
62. 'Adäletle vezirin dil-pezir it

a'dä-yı bed-giş:

1. **a'dä-yı bed-giş:**
Mesnevi 5
Mısra: **50**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kötü kalpli düşmanlar.

49. Menem şol bî-kes ü dervîş-i dil-rîş
50. Ĥazef dir la'lüme a'dä-yı bed-giş

'add eylerdi:

1. **'add eylerdi:**-*r, -di*
Mesnevi 5
Mısra: **14**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Saymak. Sayılmak. İtibar etmek.

13. Çıkarısam baħr-i tab'umdan güherler
14. Giri ħar-mühre 'add eylerdi ħarlar

a'del-i aħbâb:

1. **a'del-i aħbâb:**
Mesnevi 4
Mısra: **117**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Aħbâb(a.İ. Ĥabib'in c.) Dost, bildik, tanıdık. a'del (a.s. Adil'den) (Daha, pek, en)adaletli, çok doğru. Dostun en adili.

117. İkinci a'del-i aħbâb ü aşĥâb
118. Şeh-i 'adil 'Ömerdür ibn-Ĥattâb

âdem:

1. **âdeme:**-*e*
Mesnevi 4
Mısra: **79**
İnsan.

79. İderdüñ âdeme ta'lîm dîni
80. Çekerken äb u gilde erba'îni

2. **âdem:**
Mesnevi 12
Mısra: **94**
İnsan.

93. Özi naqşın bilür ol serv-i äzäd
94. Diye bilmez ki âdem yâ perî-zäd

3. **âdeme: -e**

Mesnevi 19
Mısra: 47
Erkek, adam.

47. Zen ölü âdeme münis olunca
48. Turur maḥbûb ancak şubḥ olunca

4. **âdem:**

Mesnevi 22
Mısra: 123
Adam, insan.

123. Yitürmüş 'aqlın ol miskîn âdem
124. Ferâmûş idüp âlâmın cihânûn

5. **âdem:**

Mesnevi 32
Mısra: 26
Kişi, insan.

25. Getürdi ol perî şol deñlü ni'met
26. İdemez vaşf amî âdem ne minnet

6. **âdem:**

Mesnevi 38
Mısra: 280
İyi, haysiyet sahibi insan, adam.

279. Nedür dünyâ denî vü dūn u murdâr
280. Aña meyl eylemek âdem zihî 'âr

âdem:

1. **âdem:**
Mesnevi 2

Mısra: 1
Yokluk.

1. 'Adem k'olmuşdı mevcûdâta me'vâ
2. Vücûd adı işidilmezdi aşlâ

2. **âdemden: -den**
Mesnevi 3
Mısra: 112
Yokluk.

111. Görinmez gözüme nâ-bûd ü bûdum
112. 'Ademden hiç fark olmaz vücudum

âdem mülkinüfî:

1. **âdem mülkinüfî: -nûn**
Mesnevi 16
Mısra: 74
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yokluk ülkesi.

73. Gûrîv-i na'ranuñ küsuñ şadâsı
74. 'Adem mülkinüñ iki reh-nümâsı

âdem ü havvâ:

1. **âdem ü havvâ:**
Mesnevi 39
Mısra: 9
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yahudi, Hristiyan ve İslam inançlarına göre ilk insan çifti.

9. İlahî Âdem ü Havvâ ḥaқиçün
10. İlahî tâc-ı kerremnâ ḥaқиçün

âdemden olmuş:

1. **âdemden olmuş: -miş**

Mesnevi 38
Mısra: 4
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İnsandan doğmak; insan cinsinden olmak II insan evladı olmak.

3. Çe ger Kayşer kıızı Meryemden olmuş
4. Degüldi şanasın âdemden olmuş

âdemî:

1. **âdemî:**
Mesnevi 12
Mısra: 72
Ademoğlu.

71. Baқardı her yaña ol serv-i âzâd
72. Velî görmezdi hergiz âdemî zâd

2. **âdemî:**

Mesnevi 21
Mısra: 9
Adam, er kişi.

9. Bu yirde bir hünermend âdemî var
10. Be-ğâyet kâmil ü üstâd mi'mâr

3. **âdemî:**

Mesnevi 38
Mısra: 60
Adam, er kişi.

59. Yetîm aқcasını kim yerse her-bâr
60. Degüldür âdemî bil kelp-i bâzâr

âdem-i âbâda:

1. **âdem-i âbâda: -a**

Mesnevi 27
Mısra: 144
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Mamur, şen yokluk.

143. Dirîgâ vü dirîgâ ḥayf vâ ḥayf
144. 'Adem-i âbâda Şîrîn ola zâyf

âdemî zâd:

1. **âdemî zâd:**
Mesnevi 22
Mısra: 88
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İnsanoğlu.

87. Degüldür âdemî zâd aña kâdir
88. Koluña kuvvet ey mi'mâr olsun

âdemî zâd ola:

1. **âdemî zâd ola: -a**
Mesnevi 26
Mısra: 165
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İnsandan doğan olmak.

165. Melek mi ḥür ü yâ servî ya şimşâd
166. Ne ḥürî vü ne perî-zâddur bu

âdet:

1. **âdetidür: -i, -dür**
Mesnevi 27
Mısra: 157
Davranış, huy.

157. Kađimî 'âdetidür devr-i dünüñ
158. Ayağın alıvirmek her zebünüñ

adın ańma:

1. **adın ańma:**

Mesnevi 23

Mısra: 45

Kelime Tipi: **Deyim**

Adını ağızına almamak, bir şey hakkında bilerek söz etmeme, bahsetmeme.

45. Didî Şirînüñ adın ańma zinhâr

46. Eyitdi eylerem añduqça tekrâr

adın ańmayam:

1. **adın ańmayam:** *-(y)am*

Mesnevi 24

Mısra: 278

Kelime Tipi: **Deyim**

Adını ağızına almamak, bir şey hakkında bilerek söz etmeme, bahsetmeme.

277. Senüñ olsun niğârın ir eger geç

278. Bugünden girü adın ańmayam hıç

adın qomışlar:

1. **adın qomışlar:** *-mış, -lar*

Mesnevi 22

Mısra: 48

Kelime Tipi: **Deyim**

Adını koymak: İsim vermek.

47. Ağarmış giryeden çeşmi cihânüñ

48. Süd ırmağı qomışlar adın anuñ

adını dile alınca:

1. **adını dile alınca:** *-ınca*

Mesnevi 24

Mısra: 265

Kelime Tipi: **Deyim**

Adını ağıza almak: Biri hakkında konuşmak, birinden söz etmek.

265. Dile alınca Şirîn adını ü

266. Ğazabdan oldu şeh bir qatre ağı

'adl:

1. **'adlinden:** *-i, -n, -den*

Mesnevi 5

Mısra: 95

Adalet.

95. Cihân 'adlinden oldu şöyle âbâd

96. Söyündürmez çerâğın kimsenüñ bâd

2. **'adli:** *-i*

Mesnevi 5

Mısra: 112

Adalet.

111. Tıkınsa bâd eger ğufülle âba

112. şala 'adli anı ğabs-i ğabâba

3. **'adlinden:** *-i, -n, -den*

Mesnevi 10

Mısra: 4

Adalet, hakkaniyet, doğruluk.

3. Rivâyet eyledi kim Hürümüz şâh

4. Çün oldu Ğusrevüñ 'adlinden âğâh

4. **'adli:** *-i*

Mesnevi 10

Mısra: 10

Adalet: İslam ahlakına göre dört faziletten dördüncüsüdür. Bunlar hikmet, şecaat, iffet ve adalet. Adalet, davranışlarda ifrat ve tefritin ortasında bir yol tutmayı ifade eder.

9. Çü tahta giçesin sultânüm oğul

10. Qoma zinhâr 'adli cânüm oğul

5. **'adl:**

Mesnevi 10

Mısra: 33

Adalet, hakkaniyet, doğruluk.

33. Cihân mülkinde 'adl ile çıkar ad

34. Disün aduñ işiden âferîn-yâd

'adl iderdi:

1. **'adl iderdi:** *-er, -di*

Mesnevi 9

Mısra: 46

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Adaletli davranmak.

45. Zihî inşâf kim ol büt-pereste

46. Bu deñlü 'adl iderdi zîr-deste

'adl ile:

1. **'adl ile:**

Mesnevi 27

Mısra: 200

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Adaleti ile.

199. Bu ğâle var ise ger i 'tikâduñ

200. Cihânda 'adl ile yâd itdür aduñ

'adl it:

1. **'adl it:**

Mesnevi 27

Mısra: 196

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Adil olmak, adil davranmak.

195. Cihâna řahsuñ ey merd-i 'âkil

196. Öküř 'adl it reâyâya 'atâ kıł

'adl ü dâd:

1. **'adl ü dâd:**

Mesnevi 7

Mısra: 139

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Doğruluk ve adalet.

139. Olurdı gün gibi pür- şevk Pervîz

140. Qamer -behcetler içre 'işret-engîz

2. **'adl ü dâd:**

Mesnevi 10

Mısra: 11

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Doğruluk ve adalet.

11. Memâlik 'adl ü dâd ile olur âbâd

12. Re 'âyetden ra 'ıyyet nitelim şâd

'adl ü dâd ü resm ü âyin:

1. **'adl ü dâd ü resm ü âyin:**

Mesnevi 36

Mısra: 283
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Adalet ve doğruluk ve usul, erkân ve âdet, gelenek.

283. Gidüp her 'adl ü dād ü resm ü âyîn
284. Re'âyâ vü sipâh olmuşdı ğamgîn

'adl ü dāda:

1. **'adl ü dāda: -a**
Mesnevi 7
Mısra: 35
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Doğruluk ve adalet.

35. Şürü' idüp seḫā vü 'adl ü dāda
36. Kılurd'ābā vü ceddinden ziyāde

'adl ü dādı:

1. **'adl ü dādı: -ı**
Mesnevi 5
Mısra: 191
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Doğruluk ve adalet.

191. Tağılmışdır cihāna 'adl ü dādı
192. Müyesserdür Ḥudādan her muradı

2. **'adl ü dādı: -ı**
Mesnevi 36
Mısra: 254
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Hakkaniyet ve (başkasından gelecek zulmü kaldıracak şekilde) adaletle muamele etme.

253. Temāmet el virince her murādi
254. Ğurūrından unuttı 'adl ü dādı

'adū:

1. **'adū:**
Mesnevi 5
Mısra: 78
Düşman.

77. Bisāt-ı rezme sürse ḫışm ile at
78. 'Adū turduğı yirde ola şeh-māt

2. **'adū:**
Mesnevi 19
Mısra: 7
Düşman.

7. 'Adū tağından idüp iḫtirāzı
8. Kığırdı katına ol serv- nāzı

'adū olmuşdı:

1. **'adū olmuşdı: -mış, -dı**
Mesnevi 16
Mısra: 57
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Düşman olmak.

57. Meger ḫançer 'adū olmuşdı kīne
58. Urardı anuñiçün sinesine

adum ile hem-dem oldu:

1. **adum ile hem-dem oldu: -dı**
Mesnevi 24
Mısra: 126
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Adım ile hem-dem olmak: Adı ile sıkı fikri, arkadaş olmak.

125. Bugün nāmum nekire ḫātem oldu
126. Gedālar adum ile hem-dem oldu

adumı añmaz:

1. **adumı añmaz:**
Mesnevi 25
Mısra: 73
Kelime Tipi: **Deyim**
Adım anmamak: Bir kimseyi, bir şeyi anımsamak ve anımsatmak istememek; unutmüş görünmek.

73. Ferāmüş itdi añmaz adumı yār
74. İşitmez nāle vü feryadumı yār

aduñ şahin oldu:

1. **aduñ şahin oldu: -dı**
Mesnevi 40
Mısra: 89
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İsmi, şöhreti şahin olmak.

89. Şikār alduñ çü şahin oldu aduñ
90. Demidür gel birez diglet ḫanaduñ

'adüvv olmuşdı:

1. **'adüvv olmuşdı: -mış, -dı**
Mesnevi 38
Mısra: 12
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Düşman olmak.

11. Ataluk ḫaḫkıını idüp ferāmüş
12. 'Adüvv olmuşdı Pervīze o bî-hüş

āfak:

1. **āfakı: -ı**
Mesnevi 7
Mısra: 72
Ar. 1. Ufuk'lar, etraf, dünyanın köşesi bucağı. 2. Göğün etrafı, göze görünen kenarları. 3. Nefs-i nātukadan maada mevcudat. Ar. 1. Ufuk'lar, etraf, dünyanın köşesi bucağı. 2. Göğün etrafı, göze görünen kenarları. 3. Nefs-i nātukadan maada mevcudat. Temāşā eyle āfākı çü açuklık zamānidur Temāşā eyle āfākı çü açuklık zamānidur.

71. Yaḫasından çıkar ḫurşid-i raḫşān
72. Şu 'āndan kılur āfākı tābān

2. **āfakı: -ı**
Mesnevi 19
Mısra: 90
Ufuklar. II Her taraf, etraf.

89. Çü rüşen oldu şem'-i şubḫāhī
90. Münevver kıldı āfākı kemāhī

3. **āfak:**
Mesnevi 33
Mısra: 23
Ufuklar, her yer, etraf, bütün çevre.

23. Niçe bir baña tešnī' ide āfāk
24. Niçe bir tākatümi eyleyem tāḫ

4. **āfāk:**

Mesnevi 33
Mısra: 87
Ufuklar.

87. Görüp nergislerin maṭbū' āfāk
88. Düzetmiş sürme meylinden aña sāk

5. **āfāka: -a**

Mesnevi 36
Mısra: 80

Ar. 1. Ufuk'lar, etraf, dünyanın köşesi bucağı. 2. Göğün etrafı, göze görünen kenarları. 3. Nefs-i nâtkadan maada mevcudat. Ar. 1. Ufuk'lar, etraf, dünyanın köşesi bucağı. 2. Göğün etrafı, göze görünen kenarları. 3. Nefs-i nâtkadan maada mevcudat. Temāşā eyle āfākı çü açuklık zamānidur Temāşā eyle āfākı çü açuklık zamānidur.

79. Serâyından çıkarurlar o hürri
80. Şalar āfāka pertev yüzi nürri

6. **āfāka: -a**

Mesnevi 37
Mısra: 84
Her yer, etraf, bütün çevre.

83. İdersin bilmiş ol āhır nedāmet
84. Olursın cümle āfāka melamet

āferin:

1. **āferin:**
Mesnevi 6

Mısra: 44
Aferin, takdir ve övgü sözü.

43. Bu kaçır-ı dil-güşā bulmaya tezyin
44. Dimezseñ āferin ithāf-ı taḥsîn

2. **āferin:**

Mesnevi 26
Mısra: 73
Aferin, takdir ve övgü sözü.

73. Hezārān āferin ol şehryāre
74. Nazar ide gedā-yı ḥāksāre

3. **āferin:**

Mesnevi 38
Mısra: 215
Aferin, takdir ve övgü sözü.

215. Hezārān āferin ol 'ışk-bāza
216. Ḥāqīkat şüretin vire mecaza

4. **āferin:**

Mesnevi 40
Mısra: 87
Aferin, takdir ve övgü sözü.

87. Hezārān āferin ey bāz-ı ser-bāz
88. Kim urduñ bu hevāda böyle pervaz

āferiniş:

1. **āferiniş:**
Mesnevi 4
Mısra: 21
Yaratılış, hilkat.

21. Cihāndārā ḥalifün āferiniş
22. Sipāh ü ḥays ü ḥaylün āferiniş

2. **āferiniş:**

Mesnevi 4
Mısra: 22
Yaratılış, hilkat.

21. Cihāndārā ḥalifün āferiniş
22. Sipāh ü ḥays ü ḥaylün āferiniş

āferiniş olupdur:

1. **āferiniş olupdur:** -dur-up, -dur
Mesnevi 1
Mısra: 103
Kelime Tipi: -
Yaratılışın gerçekleşmesi, bütün mahlukların yaratılması.

103. Çü nürüñdan olupdur āferiniş
104. Remedlü dīdeme çek nūr-ı biniş

āferin-yād:

1. **āferin-yād:**
Mesnevi 10
Mısra: 34
Hatrası güzel, övülesi; güzel hatırlanışlı.

33. Cihān mülkinde 'adl ile çıkar ad
34. Disin aduñ işiden āferin-yād

āfet:

1. **āfeti:** -i
Mesnevi 31

Mısra: 46
Bela, kötülük, sakınılacak şeyler; insanın başını döndüren, onu aşk belasına düşüren sevgili.

45. Pes ol dem şāh-ı ğarrā ḥūblarla
46. Dil ü cān āfeti maḥbūblarla

āfetini alur:

1. **āfetini alur:** -(u)r
Mesnevi 27
Mısra: 50
Kelime Tipi: **Deyim**
Belâsını bulmak II Felaketine sebep olmak.

49. Bu söz kaç' ider anuñ kuvvetini
50. Etini yir ü alur āfetini

āftāb:

1. **āftābı:** -ı
Mesnevi 2
Mısra: 4
Güneş.

3. Çü gitdi küntü kenzün ihticābı
4. 'Ayān oldı ḥāqīkat āftābı

2. **āftābı:** -ı
Mesnevi 2
Mısra: 29
Güneş.

29. Kılıp nūrına mazhar āftābı
30. Virür ruḥsār-ı māha fer ü tabı

3. **āftāba:-a**

Mesnevi 11

Mısra: 69

Far. 1. Güneş. 2. Güneşin ziyası. 3. Sahib-i cemal dilber. 4. Güzel, parlak çehre.

69. Ya hatt-ı istivâdur âftâba

70. Yâhud sîmîn elifdür mâhtâba

4. **âftâbuñdan:-(u)ñ, -dan**

Mesnevi 19

Mısra: 24

Far. 1. Güneş. 2. Güneşin ziyası. 3. Sahib-i cemal dilber. 4. Güzel, parlak çehre.

23. Yanar 'âlem eyâ hüsn âftâbı

24. Götürme âftâbuñdan niğâbı

5. **âftâbuz:-uz**

Mesnevi 19

Mısra: 60

Güneş.

59. Eger ol dürr ise biz la'l-i nâbuz

60. Eger ol mâh ise biz âftâbuz

âftâb-ı 'âlem-efrüz:

1. **âftâb-ı 'âlem-efrüz:**

Mesnevi 36

Mısra: 145

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Dünyayı aydınlatan güneş.

145. Nice meh âftâb-ı 'âlem-efrüz

146. Bahâr-ı hüsn ü bağ ü râğ-ı Nev-rüz

'afv:

1. **'afvuñ:-(u)ñ**

Mesnevi 3

Mısra: 122

(Ar.) Af, bağışlama.

121. İşüm aña qalursa bellü yirüm

122. Meger kim 'afvuñ ola dest-gürüm

'afv eyleyüp:

1. **'afv eyleyüp:-(y)üp**

Mesnevi 3

Mısra: 87

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Affetmek, bağışlamak.

87. Eger 'afv eyleyüp kılsañ 'atâlar

88. Dimez çün ü çirâ şehler gedalar

afyün ile beng yimişdi:

1. **afyün ile beng yimişdi:-miş, -di**

Mesnevi 20

Mısra: 54

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Afyon ile esrar yemek (yutmak).

53. Gezerdi her yaña hayrân ü dil-teng

54. Yimişdi şanasın afyün ile beng

agâ:

1. **agâlar:-lar**

Mesnevi 30

Mısra: 54

Efendi, bey.

53. Cihân şehler gedâlar çok görüpdür

54. Zamân begler ağalar çok görüpdür

agâç:

1. **agâçlar:-lar**

Mesnevi 8

Mısra: 45

Gövdesi kuvvetli, büyük, dalları sert fidan.

45. Ağaçlar kef çalar kuşlar terâne

46. Şeher bülbüller ırlar yana yana

2. **agâçlar:-lar**

Mesnevi 37

Mısra: 9

Ağaç.

9. Ağaçlar nâlesin kılmamağa güş

10. Bih itmiş bağlarda penbe der-güş

agâh:

1. **agâh:**

Mesnevi 24

Mısra: 232

Far. 1. Vâkıf, haberdar 2. Basiretli, uyanık.

231. Cihân hâlî degüldür ey şehenshâh

232. Açup 'ibret gözün agâh ol agâh

2. **agâh:**

Mesnevi 27

Mısra: 114

1. Haberi olan, haberli, haberdar. 2.

Uyanık, basiret sâhibi, sırlara vâkıf, müteyakkız.

113. Varup Ferhâda yalan yire idüp âh

114. Didi bî-çâre agâh olğıl agâh

3. **agâh:**

Mesnevi 38

Mısra: 38

Far. 1. Vâkıf, haberdar 2. Basiretli, uyanık.

37. İderseñ sen de ihmâl ey şehenshâh

38. Çıkar mülk elden agâh olğıl agâh

agâh degüldür:

1. **agâh degüldür:**

Mesnevi 2

Mısra: 66

Kelime Tipi: -

Āgâh(f.s.) bilgili, haberli, uyanık. āgâh Degüldür: haberli değildir.

65. Ne sırdur sırr-ı sübhânî ki her-gâh

66. Degüldür yitmiş iki millet agâh

2. **agâh degüldür:**

Mesnevi 2

Mısra: 66

Kelime Tipi: -

Āgâh(f.s.) bilgili, haberli, uyanık. āgâh Degüldür: haberli değildir.

65. Ne sırdur sırr-ı sübhânî ki her-gâh

66. Degüldür yitmiş iki millet agâh

āgāh ol:

1. **āgāh ol:**

Mesnevi 24

Mısra: 232

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Uyanık olmak, basiret sâhibi olmak.

231. Cihān hālī degüldür ey şehenshāh

232. Açup 'ibret gözün āgāh ol āgāh

2. **āgāh ol:**

Mesnevi 28

Mısra: 12

Kelime Tipi: **Deyim**

Bilmek, haberdar olmak.

11. Didi Pervīze bir gammāz ey şāh

12. Niğārīnūn ol ahvālinden āgāh

āgāh olalı:

1. **āgāh olalı: -alı**

Mesnevi 5

Mısra: 105

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Haberdar olmak.

105. Yasağından olalı 'ālem āgāh

106. Hārāmīler olur tüccāra hem-rāh

āgāh oldı:

1. **āgāh oldı: -dı**

Mesnevi 7

Mısra: 117

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Haberdar olmak, bilmek, farkında olmak.

117. Ele çevgān ü tūb-ı sīm alurdı

118. Girüp meydāna hoş ta 'līm alurdı

2. **āgāh oldı: -dı**

Mesnevi 10

Mısra: 4

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Haberdar olmak, bilmek, farkında olmak.

3. Rivāyet eyledi kim Hürümüz şāh

4. Çün oldı Hüsrevün 'adlinden āgāh

3. **āgāh oldı: -dı**

Mesnevi 31

Mısra: 77

Kelime Tipi: **Deyim**

Bilmek, haberdar olmak.

77. Çü Şīrīn bu haberden oldı āgāh

78. Didi iş müşkil oldı neyleyem āh

āgāh olğıl:

1. **āgāh olğıl: -ğıl**

Mesnevi 27

Mısra: 114

Kelime Tipi: **Deyim**

Bilmek, haberdar olmak.

113. Varup Ferhāda yalan yire idüp āh

114. Didi bī-çāre āgāh olğıl āgāh

2. **āgāh olğıl: -ğıl**

Mesnevi 38

Mısra: 38

Kelime Tipi: **Deyim**

Gözünü açmak, uyanık olmak, farkında olmak.

37. İderseñ sen de ihmāl ey şehenshāh

38. Çıkar mülk elden āgāh olğıl āgāh

āgāh olmadı:

1. **āgāh olmadı: -ma, -dı**

Mesnevi 25

Mısra: 93

Kelime Tipi: **Deyim**

Haberdar olmak, bilmek, farkında olmak.

93. Kimesne olmadı hālūmden āgāh

94. Yürüdüm vādī-yi hasretde her-gāh

āgāh olmayasın:

1. **āgāh olmayasın: -ma, -(y)a, -sın**

Mesnevi 23

Mısra: 12

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Haberdar olmak, bilmek, farkında olmak.

11. Gelüp Pervīze didiler ki ey şāh

12. Niçün olmayasın bu işden āgāh

āgāh olmaz iseñ:

1. **āgāh olmaz iseñ: -maz, -i, -se, -ñ**

Mesnevi 6

Mısra: 17

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Anlamak, farkında olmak.

17. Eger hālūmden olmaz iseñ āgāh

18. Güler düşmen şurāhī gibi kâh kâh

āgāh olur:

1. **āgāh olur: -ur**

Mesnevi 1

Mısra: 38

Kelime Tipi: -

Bilmek, farkında olmak.

37. Diyenler cān ü dilden gāh ü bī-gāh

38. Olur ismūñ müsemmasından āgāh

ağar:

1. **ağarmış: -mış**

Mesnevi 22

Mısra: 47

Rengi solmak, fēri gitmek.

47. Ağarmış giryeden çeşmi cihānuñ

48. Süd ırmağı қоmışlar adın anuñ

āgāz ider:

1. **āgāz ider: -er**

Mesnevi 34

Mısra: 40

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Başlamak.

39. Görür bir 'andelīb-i nağme-perdāz

40. İder feryāda şāh-ı gülde āgāz

ağız açmışdı:

1. **ağız açmışdı:** -miş, -dı
Mesnevi 25
Mısra: **30**
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Konuşmaya, dile gelmeye başlama.

29. Degül tîşe işi sürâh-ı enbüh
30. Ağız açmışdı feryâd itmege küh

ağız ağızda:

1. **ağız ağızda:**
Mesnevi 8
Mısra: **51**
Kelime Tipi: **Deyim**
Ağız ağıza vermek: İki kişi birbirine pek yakın durarak gizlice konuşmaya dalmak.

51. Ağız ağızda güller söyleşür hep
52. Şunarlar gönçeler birbirine leb

ağız egmek:

1. **ağız egmek:**
Mesnevi 33
Mısra: **46**
Kelime Tipi: **Deyim**
Yalvarıncasına istemek.

45. Perî k' olmaya insâna mülâyim
46. Ne lâzım ağız egmek âna dâyim

ağla:

1. **ağlayurak:** -(y)urak
Mesnevi 12
Mısra: **103**
Kederden, teessürden gözyaşı akıtmak

İ çok üzölmek, dert çekmek (niçe bir ve dert bağlamında).

103. Gehî söylerdi âna ağlayurak
104. Yüregin lüle gibi taşlayurak

2. **ağlardı:** -r, -dı
Mesnevi 13
Mısra: **20**
Kederden, teessürden gözyaşı akıtmak
İ çok üzölmek, dert çekmek.

19. Añup ol nev-bahâr-ı hüsni her ân
20. Bulutlar gibi ağlardı firâvân

3. **ağlayup:** -(y)up
Mesnevi 14
Mısra: **108**
Kederden, teessürden gözyaşı akıtmak.

107. İdüp gül gibi şabrî cübbesin çäk
108. Dir idi ağlayup ey dâver-i päk

4. **ağlardı:** -r, -dı
Mesnevi 22
Mısra: **9**
Gözyaşı dökmek.

9. Meger ağlardı tıfl-ı eşk-i Ferhâd
10. Anuñçün cüy-ı şîr eylerdi bünyâd

5. **ağlar:** -r
Mesnevi 28
Mısra: **18**
Kederden, teessürden gözyaşı akıtmak.

17. Mehîm Bânü zevâlini bahâne
18. İdüp Ferhâdî ağlar yana yana

6. **ağlayana:** -(y)an, -a
Mesnevi 32
Mısra: **138**
Kederden, teessürden gözyaşı akıtmak.

137. Cefâ vü cevri kıılma müstemende
138. Ğamuñdan ağlayana itme ğande

7. **ağlayarak:** -(y)arak
Mesnevi 38
Mısra: **117**
Kederden, teessürden gözyaşı akıtmak.

117. Didi ağlayarak ey çerh-i ğun-rîz
118. Ğanı sultânımız sultân Pervîz

8. **ağlar:** -r
Mesnevi 38
Mısra: **161**
Kederden, teessürden gözyaşı akıtmak.

161. Zevâlini görüp ağlar o mâhuñ
162. Tütup baş üzre tâbütmü Şâhuñ

9. **ağladı:** -dı
Mesnevi 38
Mısra: **211**
Kederden, teessürden gözyaşı akıtmak.

211. Sağular şağdı çok çok ağladı
212. Hemân-dem kendü kendin aguladı

ağlamağ:

1. **ağlamağ:** -a
Mesnevi 28
Mısra: **41**
Ağlamak. II dert ve keder çekmek, çok üzölmek.

41. Ne ğacet ağlamağ idüp âheng
42. Ğara toprağ karmağ eşk-i gül-reng

ağlamakdan kör oldı:

1. **ağlamakdan kör oldı:** -dı
Mesnevi 37
Mısra: **22**
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Ağlamaktan, çok fazla ağlamanın sonucunda kör olmak.

21. Gidüp gül kaldığıçün ğâr ile ğas
22. Kör oldı ağlamakdan çeşm-i nergis

ağlayan:

1. **ağlayana:** -a
Mesnevi 12
Mısra: **121**
Ağlama eyleminde bulunan kimse.

121. Olurdum dirdi ağlayana ğandân
122. Mükâfât itdi şimdî baña devrân

ağmaz idüp:

1. **ağmaz idüp:** -üp
Mesnevi 36
Mısra: **175**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Çıkmak, aşağı inmek.

175. Turup taşrada kendü idüp ağmaz
176. İçerü şalar anı ol füsün-sâz

ağu ağacından:

1. **ağu ağacından:** -n, -dan
Mesnevi 27
Mısra: **54**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Zakkum.

53. Nice çarı hemân u'cûbe-yi dehr
54. Özi ağu ağacından sözi zehr

ağyâr:

1. **ağyardan:** -dan
Mesnevi 11
Mısra: **12**
Ar. 1. Gayr'lar, başkaları, diğerleri. 2. Yabancılar, bildik olmayanlar. 3. Âşıkların rakipleri. 4. Rakipler.

11. Şehenşeh gördi kim âsûde 'âlem
12. Cihân ağyardan hâlî vü hürrem

2. **ağyâre:** -e
Mesnevi 33
Mısra: **15**
Ar. 1. Gayr'lar, başkaları, diğerleri. 2. Yabancılar, bildik olmayanlar. 3. Âşıkların rakipleri. 4. Rakipler.

15. İder ağyâre lutf ile niyâz ol
16. İder 'uşşâka kahr u kibr ü nâz ol

ağz:

1. **ağz:** -ı
Mesnevi 8
Mısra: **38**
İnsan ve hayvanlarda yemeye, seslenmeye mahsus uzuv.

37. Meh-i nev ki görindügi semâdan
38. Egilmiş ağzı iş bu kâhkahâdan

2. **ağzına:** -ı, -n, -a
Mesnevi 23
Mısra: **124**
İnsan ve hayvanlarda yemeye, seslenmeye mahsus uzuv.

123. Şanasın kabre girdi mürde-i 'ür
124. Ya düşdi ejdehâ ağzına bir mür

3. **ağzı:** -ı
Mesnevi 27
Mısra: **71**
İnsan ve hayvanlarda yemeye, seslenmeye mahsus uzuv.

71. Çapaçlanmış gözi küflenmiş ağzı
72. Kurumış çara kurum gibi mağzı

ağzı açılmış kalmış:

1. **ağzı açılmış kalmış:** -mış
Mesnevi 8
Mısra: **36**
Kelime Tipi: **Deyim**

*Ağzı (bir karış) açık kalmak:
Şaşırmak, şaşırıp kalmak.*

35. Yüzi şol hadde gelmiş kim sipihrüñ
36. Açılmış kalmış ağzı mâh ü mihrüñ

ağzı bomboş:

1. **ağzı bomboş:** -ı
Mesnevi 27
Mısra: **73**
Kelime Tipi: **Deyim**
(İhtiyarlıktan ötürü) dişleri bulunmamak.

73. Dökülmüş dişler ağzı şöyle bomboş
74. Hârâbedür k'öter içinde baykuş

ağzı şulanur:

1. **ağzı şulanur:** -(u)r
Mesnevi 18
Mısra: **160**
Kelime Tipi: **Deyim**
Ağzı şulanmak; imrenmek; yeme, içme isteği artmak.

159. Şulu şeftâlû yemekden dem-â-dem
160. Şulanur idi câmuñ ağzı her dem

ağzın açup:

1. **ağzın açup:** -up
Mesnevi 1
Mısra: **84**
Kelime Tipi: -
(hayretten) ağzını açmak, şaşırmak.

83. Kelâmum şehdin eyle şöyle şîrîn
84. Ki Hüsrev ağzın açup ide tahtsîn

âh:

1. **âh:**
Mesnevi 3
Mısra: **120**
[Müşterek] Hüzün, sürur, yas, ümit gibi derunî ahvale delâlet eder bir edat.

119. Seg-i nefsum harîş-i cîfe-i dün
120. Bu kelb ucından oldum âh mağbün

2. **âhumdur:** -(u)m, -dur
Mesnevi 6
Mısra: **22**
İnilti, inleyiş (manevi bir acıyı, pişmanlık ve ümitsizlik duygusunu pekiştirmeye yarayan ses taklidi sözcük).

21. Belâ bezminde oldı kâmetüm çeng
22. Hemân âhumdur iden baña âheng

3. **âh:**
Mesnevi 9
Mısra: **52**
Feryad II Beddua.

51. Düzerler göz yaşından havz ü bâğı
52. Yağarlar âh odından çerâğı

4. **âhına:** -ı, -n, -a
Mesnevi 10
Mısra: **61**

[Müşterek] Hüzün, sürur, yas, ümit
gibi derunî ahvale delâlet eder bir edat.

61. Ğarîbüñ âhına olma muķâbil
62. Söyündürme çerâĝ-ı bahtuñı bil

5. **âh:**

Mesnevi 15

Mısra: 233

*Inilti, inleyiş (manevi bir acıyı,
pişmanlık ve ümitsizlik duygusunu
pekiştirmeye yarayan ses taklidi sözcük).*

233. Didi âh ey zamâne işlerüñden
234. Fiĝân ey devr-i dün cünbüşlerüñden

6. **âh:** -ı

Mesnevi 16

Mısra: 52

*Inilti, inleyiş (manevi bir acıyı,
pişmanlık ve ümitsizlik duygusunu
pekiştirmeye yarayan ses taklidi sözcük).*

51. Degüldi toz o gün aĝan hevâya
52. Zemîñüñ âhu irmişdi semâya

7. **âh:**

Mesnevi 20

Mısra: 13

*Âh, vâh!, meded!, heyhât! (âşîĝin acı,
yanıp yakılma, ümitsizlik gibi psikolojik
hâllerinin ateş, duman vb. benzetmeliklerle
sembolü).*

13. Dir idi kim İlähî neyleyem âh
14. Ne bilem niçe yâduñ eyleyem âh

8. **âh:**

Mesnevi 20

Mısra: 14

*Âh, vâh!, meded!, heyhât! (âşîĝin acı,
yanıp yakılma, ümitsizlik gibi psikolojik
hâllerinin ateş, duman vb. benzetmeliklerle
sembolü).*

13. Dir idi kim İlähî neyleyem âh
14. Ne bilem niçe yâduñ eyleyem âh

9. **âhına:** -ı, -n, -a

Mesnevi 20

Mısra: 42

*Derinden bir soluk verme eylemi ile
birlikte pişmanlık, beĝenmeme, yakınma
gibi duyguları ifade eden kök; acı ünlemi;
âşîĝin aşk ateşiyile gönlünden çıkan duman.
Dert, keder, hüzün gibi ruh hâllerine delâlet
eder.*

41. Hâm idüp kâmetin derd eylemiş çeng
42. Tutardı taĝ ü taş âhına âheng

10. **âh:**

Mesnevi 23

Mısra: 141

*Âh, vâh!, meded!, heyhât! (âşîĝin acı,
yanıp yakılma, ümitsizlik gibi psikolojik
hâllerinin ateş, duman vb. benzetmeliklerle
sembolü).*

141. Yaluñuzluk ne müşkil derd imiş âh
142. Yaluñuz itmesün kulların Allâh

11. **âh:**

Mesnevi 23

Mısra: 187

*Âh, vâh!, meded!, heyhât! (âşîĝin acı,
yanıp yakılma, ümitsizlik gibi psikolojik
hâllerinin ateş, duman vb. benzetmeliklerle
sembolü).*

187. Düşüp bunca sa'âdetden cüdâ âh
188. Belâ çâhında oldum mübtelâ âh

12. **âh:**

Mesnevi 23

Mısra: 188

*Âh, vâh!, meded!, heyhât! (âşîĝin acı,
yanıp yakılma, ümitsizlik gibi psikolojik
hâllerinin ateş, duman vb. benzetmeliklerle
sembolü).*

187. Düşüp bunca sa'âdetden cüdâ âh
188. Belâ çâhında oldum mübtelâ âh

13. **âh:**

Mesnevi 25

Mısra: 51

*Âh, vâh!, meded!, heyhât! (âşîĝin acı,
yanıp yakılma, ümitsizlik gibi psikolojik
hâllerinin ateş, duman vb. benzetmeliklerle
sembolü).*

51. Elümden özge yok bir yâverüm âh
52. Hevâdârum hemân âh-ı seçergâh

14. **âhumdan:** -(u)m, -dan

Mesnevi 25

Mısra: 69

1. *Âşîĝin, aşk ateşiyile ortaya çıkan*

*keder ve hüznünün neticesinde feryat ve
fiĝân etmesi, 2. Âh ederek inleme.*

69. Olur vahşiler âhumdan girizân
70. Kaçarlar her yana eftân ü hâyran

15. **âh:**

Mesnevi 25

Mısra: 85

*Âh, vâh!, meded!, heyhât! (âşîĝin acı,
yanıp yakılma, ümitsizlik gibi psikolojik
hâllerinin ateş, duman vb. benzetmeliklerle
sembolü).*

85. Eger âh ise bir zengî-i rüsvâ
86. İder cümle cihâna sırrum ifşâ

16. **âh:**

Mesnevi 25

Mısra: 119

*Âh, vâh!, meded!, heyhât! (âşîĝin acı,
yanıp yakılma, ümitsizlik gibi psikolojik
hâllerinin ateş, duman vb. benzetmeliklerle
sembolü).*

119. İdüp şâhib-ğaraz baña ĝaraz âh
120. Bu 'ışkum cevherin şandı 'araz âh

17. **âh:**

Mesnevi 25

Mısra: 120

*Âh, vâh!, meded!, heyhât! (âşîĝin acı,
yanıp yakılma, ümitsizlik gibi psikolojik
hâllerinin ateş, duman vb. benzetmeliklerle
sembolü).*

119. İdüp şâhib-ğaraz baña ğaraz âh
120. Bu 'ışkum cevherin şandı 'araz âh

18. **âh:**

Mesnevi 26

Mısra: 185

Âh, vâh!, meded!, heyhât! (âşğın acı, yanıp yakılma, ümitsizlik gibi psikolojik hâllerinin ateş, duman vb. benzetmeliklerle sembolü).

185. Yine hercâyîât itdüñ gidüp âh
186. Kõduñ tenhâ beni vâdî-yi ğamda

19. **âh:**

Mesnevi 27

Mısra: 135

Âh, vâh!, meded!, heyhât! (âşğın acı, yanıp yakılma, ümitsizlik gibi psikolojik hâllerinin ateş, duman vb. benzetmeliklerle sembolü).

135. Dirîğâ hasre tâ âh ü fiğân âh
136. Kim irdi ol güle båd-ı ğazân âh

20. **âh:**

Mesnevi 27

Mısra: 136

Feryad.

135. Dirîğâ hasre tâ âh ü fiğân âh
136. Kim irdi ol güle båd-ı ğazân âh

21. **âh:**

Mesnevi 31

Mısra: 78

Âh, vâh!, meded!, heyhât! (âşğın acı, yanıp yakılma, ümitsizlik gibi psikolojik hâllerinin ateş, duman vb. benzetmeliklerle sembolü).

77. Çü Şîrîn bu ğaberden oldı âğâh

78. Didi iş müşkil oldı neyleyem âh

22. **âh:**

Mesnevi 32

Mısra: 150

Âh, vâh!, meded!, heyhât! (âşğın acı, yanıp yakılma, ümitsizlik gibi psikolojik hâllerini yansıtan ünlem).

149. Tütuldumsa düşüp dâmuña nâ-gâh

150. Yüzüme toğru bakmazsın nidem âh

23. **âh:**

Mesnevi 38

Mısra: 125

Âh, vâh!, meded!, heyhât! (âşğın acı, yanıp yakılma, ümitsizlik gibi psikolojik hâllerinin ateş, duman vb. benzetmeliklerle sembolü).

125. Ayırduñ yâr-ı cânımdan beni âh

126. Dirîğâ vü dirîğâ vây vaylâh

âh âh ide:

1. **âh âh ide:-e**

Mesnevi 27

Mısra: 41

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Ah ah etmek (Ah vah etmek) :

Yapmacık bir tavırla üzülyormuş gibi görünmek.

41. Varup Ferhâda tâ kim ide âh âh

42. Kim atdan düşdi Şîrîn öldi nâ-gâh

âh çeküp:

1. **âh çeküp:-üp**

Mesnevi 38

Mısra: 93

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Âh etmek, inlemek Bkz. âh md.

93. Çeküp âh itdi feryâd ü fiğânı

94. Didi irdi kazâ-yı nâ-gehanî

âh eyler:

1. **âh eyler:-r**

Mesnevi 27

Mısra: 2

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Derin bir keder veya özlemle içten gelerek ah demek, ah çekmek.

1. Tutanlar mâtem-i Ferhâdi her-gâh

2. Derün-ı dilden eyler derd ile âh

âh eylerdi:

1. **âh eylerdi:-r, -di**

Mesnevi 23

Mısra: 135

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Derin bir keder veya özlemle içten gelerek ah demek, ah çekmek.

135. Yağasın çäk idüp eylerdi şad âh

136. Dir idi baña pîrâhen yiter çâh

âh ider:

1. **âh ider:-er**

Mesnevi 23

Mısra: 80

Kelime Tipi: **Deyim**

Ah çekmek, derin bir keder veya özlemle içten gelerek ah demek.

79. İder Şîrîn anılduğça bile âh

80. Bu divâne k'olupdur baña hem-râh

âh idüp:

1. **âh idüp:-üp**

Mesnevi 27

Mısra: 113

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Ah çekmek, derin bir keder veya özlemle içten gelerek ah demek.

113. Varup Ferhâda yalan yire idüp âh

114. Didi bî-çâre âğâh olğıl âğâh

2. **âh idüp:-üp**

Mesnevi 36

Mısra: 192

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Feryat etmek, inlemek, şikâyet etmek.

191. Bu ma'niden olup gâyet perîşân

192. İdüp bî-ihtiyâr âh oldı giryân

3. **āh idüp:-üp**

Mesnevi 38

Mısra: 158

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

İç çekmek, ah etmek, feryat etmek, inlemek, şikâyet etmek.

157. Döküp yollara Şîrîn acı yaşın

158. Döğerdi āh idüp tábüta başın

āh ile:

1. **āh ile:**

Mesnevi 23

Mısra: 130

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Feryatla.

129. Şabāha bula fırsat çıka Ferhād

130. Şehūn āh ile kaşrın yıka Ferhād

āh itdi:

1. **āh itdi:-di**

Mesnevi 11

Mısra: 140

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

İç çekmek, figan etmek.

139. Çü Şāvuruñ kelāmın diñledi şāh

140. Temām olduķda itdi derd ile āh

āh itse:

1. **āh itse:-se**

Mesnevi 24

Mısra: 27

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

İç çekmek, figan etmek, haykırmak, II

āh edişin dağlarda yankılanması bağlamında seslenmek.

27. Derün-ı dilden āh itse o mazlūm

28. Erirdi seng-ĥāre nitekim mūm

āh kim:

1. **āh kim:**

Mesnevi 20

Mısra: 24

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ne yazık ki, evvah ki.

23. Olaldan pāre pāre cāme-i şabr

24. Tağıldı āh kim hengāme-i şabr

2. **āh kim:**

Mesnevi 25

Mısra: 68

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Manevi bir acıyı, pismanlık ve ümitsizlik duygusunu pekiştirmeye yarayan ses taklidi sözcük, ne yazık ki.

67. Niçe şabr ideyin bār-ı belāya

68. Dikildi āh kim burnum kayaya

3. **āh kim:**

Mesnevi 26

Mısra: 182

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ne yazık ki, evvah ki.

181. Görindūñ gic gitdūñ āh kim tüz

182. Cemālūñ gerçi virdi çeşmūme nūr

āh şîrîn:

1. **āh şîrîn:**

Mesnevi 27

Mısra: 147

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ah Şîrîn! Bkz. Ah ve Şîrîn md.

147. Didi bir kerre ancak āh Şîrîn

148. Düşüp cān virdi ol sa'atde miskîn

āh ü efġān iderd':

1. **āh ü efġān iderd':-er, -di**

Mesnevi 24

Mısra: 112

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ah etmek ve ızdırup ile haykırmak.

111. Giri cāha girüp olurdu pinhān

112. İderd' āhşām olunca āh ü efġān

āh ü efġān iderd:

1. **āh ü efġān iderd:-er, -di**

Mesnevi 24

Mısra: 4

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ah etmek ve ızdırup ile haykırmak.

3. Çün ol üftāde-i dil-teng ü hayrān

4. İderdi çāh içinde āh ü efġān

āh ü feryād iderd:

1. **āh ü feryād iderd:-er, -di**

Mesnevi 12

Mısra: 125

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ağlayıp sızlanmak.

125. İderdi derdle geh āh ü feryād

126. Geh ol naķşa bakup olurdu dil-şād

2. **āh ü feryād iderd:-er, -di**

Mesnevi 34

Mısra: 70

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ağlayıp sızlanmak.

69. Yıkılıp toprağa ol serv-āzād

70. İderdi yana yana āh ü feryād

āh ü feryād itdi:

1. **āh ü feryād itdi:-di**

Mesnevi 27

Mısra: 146

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ah ve feryat etmek.

145. Çü bu şer sözleri güş itdi Ferhād

146. Yaķasın yırtup itdi āh ü feryād

2. **āh ü feryād itdi:-di**

Mesnevi 27

Mısra: 236

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ah ve feryat etmek.

235. Revān oldu çü gelmez yola Ferhād

236. İşidüp itdi Şîrîn āh ü feryād

āh ü fiġān:

1. **āh ü fiğān:**

Mesnevi 27

Mısra: 135

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Ah ve feryat, cyvah!

135. Dirîgâ hasre tâ āh ü fiğān āh

136. Kim irdi ol güle bād-ı hazān āh

āh ü fiğānı idüp:

1. **āh ü fiğānı idüp: -üp**

Mesnevi 38

Mısra: 155

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Feryat ve fiğān etmek.

155. Er ü 'avret idüp āh ü fiğānı

156. Götürdiler bu üslub ile anı

āh u nāle idersin:

1. **āh u nāle idersin: -er, -sin**

Mesnevi 34

Mısra: 43

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Ağlamak ve inlemek.

43. İdersin vuşlat içre āh u nāle

44. Ne ba'ış oldu bu deñlü melale

āh ü nāle idüp:

1. **āh ü nāle idüp: -üp**

Mesnevi 31

Mısra: 15

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Ağlamak ve inlemek.

15. Ğam-ı hicriyle idüp āh ü nāle

16. Özendi cān ü gönülden vişāle

āh u vāh ıderdi:

1. **āh u vāh ıderdi: -er, -di**

Mesnevi 15

Mısra: 6

Kelime Tipi: **Deyim**

Ah vah etmek.

5. Olup dāğ-ı ğam-ı 'ışkıyla pür-süz

6. İderdi āh u vāh ol her şeb ü rüz

āh ü zārı görs'ıderdi:

1. **āh ü zārı görs'ıderdi: -er, -di**

Mesnevi 18

Mısra: 7

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Ağlama ve inlemeyi görse etmek.

(Elifleri) görse ağlar inlerdi.

7. Elifler görs'ıderdi āh ü zārı

8. Añardı kâmet-i serv-i nigârı

āh ü zārum:

1. **āh ü zārum: -(u)m**

Mesnevi 23

Mısra: 158

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Ağlama, inleme, feryat etme,

sızlanma.

157. Geçer çāh-ı belāda rüzgārum

158. İşitmez halk-ı 'ālem āh ü zārum

ahbār:

1. **ahbār: -ı**

Mesnevi 24

Mısra: 123

Haberler.

123. Le'āl ahbārı yayıldı cihāna

124. Zebān gibi düşüpdür her dehāna

'ahd:

1. **'ahdın: -ı, -n**

Mesnevi 26

Mısra: 225

Yemin, söz.

225. Nigārınñ gehi 'ahdın tezekkür

226. Turup ol şevk ile girerdi işe

'ahd eyledüğü:

1. **'ahd eyledüğü: -düg, -i**

Mesnevi 34

Mısra: 101

Kelime Tipi: **Deyim**

Yemin etmek, söz vermek.

101. Benümle eyledüğü 'ahd xanı

102. Degülmiş gerçek uş çıkdı yalanı

'ahd eyleyen:

1. **'ahd eyleyen: -(y)en**

Mesnevi 24

Mısra: 283

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Yemin etmek, söz vermek.

283. Gel ey 'ahd eyleyen eyle vefāyı

284. Şıyup peymānuñı kılma cefāyı

'ahd ü peymān idüp:

1. **'ahd ü peymān idüp: -üp**

Mesnevi 37

Mısra: 81

Kelime Tipi: **Deyim**

Sözleşmek.

81. Eger küfr ile idüp 'ahd ü peymān

82. Getürmezseñ baña vü Hakkā imān

'ahd ü peymān kıldı:

1. **'ahd ü peymān kıldı: -dı**

Mesnevi 26

Mısra: 217

Kelime Tipi: **Deyim**

Yemin etmek.

217. Bilürven girü olmışdur peşimān

218. Ki zīrā bu meşel 'ālemde çokdur

'ahd ü peymānı gözet:

1. **'ahd ü peymānı gözet:**

Mesnevi 24

Mısra: 279

Kelime Tipi: **Deyim**

Verdiği sözü ve yemini gözetmek -

Sözünü tutmak - : Verdiği sözü yerine

getirmek . - .:

279. Gözet bu 'ahd ü peymānı dem-ā-dem

280. Dönersem va'deden olmayam ādem

'ahde hilāf idüp:

1. 'ahde hilâf idüp: -üp
Mesnevi 37
Mısra: 175
Kelime Tipi: **Deyim**
Yemine aykırı davranmak -Sözünde durmamak- .

175. İdüp 'ahde hilâf öldürdi anı
176. O mazlumuñ irişiği aña şanı

'ahde hilâf itdügi:

1. 'ahde hilâf itdügi: -düg, -i
Mesnevi 24
Mısra: 289
Kelime Tipi: **Deyim**
Sözüne, yeminine ters, karşıt davranmak -Sözünde durmamak-.

289. Hilâf itdügi için 'ahde Pervîz
290. Bir oğlı koydı dökdi kanını tîz

'ahde vefâ ide:

1. 'ahde vefâ ide: -e
Mesnevi 26
Mısra: 205
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Sözünü tutmak.

205. Hilâf idüp ola mı yoħsa ħun-rîz
206. Kıla mı şart ile yâ Rab 'amel ol

'ahd-i 'isâ:

1. 'ahd-i 'isâ:
Mesnevi 24
Mısra: 121
Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Hazret-İsa'nın sözü (yemini).Hz. Muhammed (SAV)in bir hadisinde : "... cizyeyi kaldıracak, mal o derece çoğalacak ki kimse onu kabul etmeyecektir."(Sünen-i Tirmizi, Fiten 2233, İbn-i Mace, Fiten 33)ifadesi yer almaktadır. Tanıkta da sözkonusu açıklamaya gönderme bulunmaktadır.

121. Meger kim 'ahd-i 'isâ oldı zâhir
122. Şamu yir yüzine çıkdı cevâhir

'ahd-i yalana:

1. 'ahd-i yalana: -a
Mesnevi 33
Mısra: 19
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Yalan söz (yemin, tutulmak üzere verilen söz, vaat).

19. Niçe aldanup ol 'ahd-i yalana
20. Bu bî-pâyân yola olam revâne

'ahdine hilâf ide:

1. 'ahdine hilâf ide: -e
Mesnevi 24
Mısra: 285
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Sözüne, yeminine ters, karşıt davranmak- yemininin gereğini yerine getirmemek-.-.

285. Kişi kim ide 'ahdine hilâf ol
286. Ħaķuñ kahrından olmaya mu'âf ol

âhen:

1. âhen:
Mesnevi 15
Mısra: 23
Demir.

23. Eger seng ile âhen olmasa cem'
24. Cihân bezminde yanmaz idi bir şem'

âhen olmuşdı:

1. âhen olmuşdı: -miş, -dı
Mesnevi 16
Mısra: 62
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Demirden olmak.

61. Mübârizler giyüp şol ĥadde cevşen
62. O taş bağırlular olmuşdı âhen

âheng ide:

1. âheng ide: -e
Mesnevi 24
Mısra: 13
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Âhenk tutmak, eşlik etmek, uymak.

13. Çü sâz-ı baĥta devlet ide âheng
14. Olur maĥbûsa şahrâ çâh-ı dil-teng

âheng idemez:

1. âheng idemez: -e, -mez
Mesnevi 24
Mısra: 208
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Âhenk tutmak, eşlik etmek, uymak.

207. Ne deñlü pâ- dirâz olursa ĥarçeng
208. İdemez çeşme-i ĥurşide âheng

âheng iden:

1. âheng iden: -en
Mesnevi 6
Mısra: 22
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Eşlik etmek, uymak.

21. Belâ bezminde oldı kâmetüm çeng
22. Hemân âhumdur iden baña âheng

âheng ider:

1. âheng ider: -er
Mesnevi 14
Mısra: 2
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Çağırmaq.

1. Yine şayyâd-ı kuhsâr-ı girân-seng
2. Şikâr için ider bu resme âheng

âheng iderdi:

1. âheng iderdi:
Mesnevi 16
Mısra: 68
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Âhenk tutmak, eşlik etmek, uymak.

67. Kemân olmuşdı bezm-i rezmd e çeng
68. İderdi âvâze-i zih an'âheng

âheng iderler:

1. **âheng iderler:** -er, -ler
Mesnevi 31
Mısra: 52
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Âhenk tutmak, eşlik etmek, uymak.

51. Tutarlar elde cām-ı ergüvân-reng
52. İderler nağme-i Dāvüda âheng

âheng idüp:

1. **âheng idüp:** -üp
Mesnevi 28
Mısra: 41
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Âhenk tutmak, eşlik etmek, uymak.

41. Ne hâcet ağlamağa idüp âheng
42. Çara toprağa çarmak eşk-i gül-reng

âheng itdi:

1. **âheng itdi:** -di
Mesnevi 27
Mısra: 123
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Niyet etmek.

123. Bu fâniden bekâya itdi âheng
124. Çoyup bülbüllerini zâr ü dil-teng

âheng kılasın:

1. **âheng kılasın:** -a, -sın
Mesnevi 27
Mısra: 184
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Yola koyul-.

183. Bükülüp ya'nî ola kâmetün çeng
184. Kılasın âhîret bezmine âheng

âheng kıldı:

1. **âheng kıldı:** -dı
Mesnevi 14
Mısra: 20
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Yola koyul-.

19. Ğamından bir ğazâlün vâlih ü deng
20. Hemân nahcîrgâha kıldı âheng

2. **âheng kıldı:** -dı
Mesnevi 34
Mısra: 14
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Yola koyul-.

13. Bu ğamdan gönçe tek olmışdı dil- teng
14. Tırup gülgeşt-i bâğa kıldı âheng

âheng kılmışdı:

1. **âheng kılmışdı:** -muş, -dı
Mesnevi 15
Mısra: 94
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Eylemin düzenli olarak tekrar edildiğini ifade için kullanılır.

93. Döküp ol serv-bâlâ eşk-i gül-reng
94. Yağa çak itmege kılmışdı âheng

âheng tutardı:

1. **âheng tutardı:** -ar, -dı
Mesnevi 20
Mısra: 42
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Aynı âhenge katılmak, âhenge iştirak etmek, refâkat etmek.

41. Hâm idüp kâmetin derd eylemiş çeng
42. Tutarı tağ ü taş âhına âheng

âheng ü terane ider:

1. **âheng ü terane ider:** -er
Mesnevi 36
Mısra: 102
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Çalıp eğlenmek, nağme ve makam tutmak.

101. Çalar sâzendeler çeng ü çeğâne
102. İder muṭribler âheng ü terane

âhenin:

1. **âhenin:**
Mesnevi 24
Mısra: 10
Demirden.

9. Görür pülâddan bir tişe mergüb
10. Ki şap olmuş ana bir âhenin çüp

âhenin -çeng:

1. **âhenin -çeng:**
Mesnevi 24
Mısra: 25
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Demir pençeli (demir elli).

25. Külügin şalduğınca ol âhenin -çeng
26. Şadâsından açılurdi dil-i seng

âh-ı âteş-engiz itme:

1. **âh-ı âteş-engiz itme:** -me
Mesnevi 28
Mısra: 35
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Ateşli ah etmek.

35. İkinde itme âh-ı âteş-engiz
36. Eridür şekkerüni âteş-i tiz

âh-ı ciger-süz çeküp:

1. **âh-ı ciger-süz çeküp:** -üp
Mesnevi 26
Mısra: 87
Kelime Tipi: **Deyim**
Yürek yakan ah çekmek. " Bkz.âh çekmek ve âh mad. "

87. Çeküp derd ile bir âh-ı ciger-süz
88. Didi kim ey şeb-i hicrânuma rüz

âh-ı mazlûm:

1. **âh-ı mazlûm:**
Mesnevi 16
Mısra: 118
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Zulüm gören kimsenin bedduası.

117. Ne zâlim kim ola zulm ile ma'lûm
118. Od urur hîrmenine âh-ı mazlûm

âh-ı mazlûm yirde kalmaz:

1. **āh-ı mazlūm yirde almaz:**

Mesnevi 9

Mısra: 16

Kelime Tipi: **Atasözü**

Mazlumun ahu yerde kalmaz: Zulūm gören kimsenin bedduası zulmeden kimseyi yıkıma uğratur. Güçlü kimse zulmetmemelidir.

15. Hel' aḥvālūm ūlūmden saña ma'lūm

16. Bilürven yirde almaz āh-ı mazlūm

āh-ı pür-süz kılrıdı:

1. **āh-ı pür-süz kılrıdı: -(u)r, -dı**

Mesnevi 24

Mısra: 55

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Çok yanık, yakıcı aḥ etmek. bkz. āh md.

55. Kılrıdı yana yana āh-ı pür-süz

56. Dir idi ne 'aceb eglendi k'ey rüz

āh-ı űeb-gürümden:

1. **āh-ı űeb-gürümden: -(ü)m, -den**

Mesnevi 23

Mısra: 183

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Geceyi saran/ tutan āh/feryat, beddua.

183. Açılsa āh-ı űeb-gürümden ol bāb

184. utup zencir ururdu aña bevvaḅ

āh-ı seḫergāh:

1. **āh-ı seḫergāh:**

Mesnevi 25

Mısra: 52

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Aűıġın seher vakti ıkarttıġı āh.

51. Elümden özge yok bir yāverim āh

52. Hevādārum hemān āh-ı seḫergāh

āḫir:

1. **āḫir:**

Mesnevi 7

Mısra: 98

1. sonunda, nihayet.

97. Ezelden oldu çün űirin ġıdāsı

98. 'Aceb mi āḫir olsa mübtelāsı

2. **āḫir:**

Mesnevi 10

Mısra: 66

Sonunda, en sonunda.

65. İkin māl ü menāle olma ġarrā

66. Gider āḫir elüнден zerre zerre

3. **āḫir:**

Mesnevi 12

Mısra: 124

Sonunda, nihayet.

123. Ne itdümse yoluma geldi bir bir

124. İden āḫir bulurmuş hey ne tedbir

4. **āḫir:**

Mesnevi 15

Mısra: 252

Sonunda, nihayet.

251. Nice gül-berg ola ger surḫ ü ger aġ

252. Ḥazān āḫir anı ılmaya topraġ

5. **āḫir:**

Mesnevi 15

Mısra: 256

Sonunda, nihayet.

255. űol a tenler ki sükkerden ġıdā yir

256. Yir āḫir anları iűbu ara yir

6. **āḫir:**

Mesnevi 16

Mısra: 140

Sonunda, daha sonra.

139. İçüp űerbet geyersin eűveb-i fāḫir

140. Gelir hep bilmiş ol burnuñdan āḫir

7. **āḫir:**

Mesnevi 18

Mısra: 128

Sonunda.

127. Dilinden dāne dökdi ol hümāya

128. Hele ondurdu āḫir bir serāya

8. **āḫir:**

Mesnevi 24

Mısra: 158

Sonunda.

157. Cihānda anca ṭab' ehli kiűi- zād

158. Hünersüzlükden olur āḫir 'ırgād

9. **āḫir:**

Mesnevi 24

Mısra: 237

Sonunda.

237. Dilersen mālūñ āḫir olmaya hār

238. Yetimūñ mālına el űınma zinhār

10. **āḫir:**

Mesnevi 27

Mısra: 169

Sonunda.

169. Ne űaġ ola kim āḫir ḫaste olmaz

170. Ne dem-sāz ola kim dem-beste olmaz

11. **āḫir:**

Mesnevi 27

Mısra: 172

Sonunda.

171. Ne sebzedür kim ol pejmürde olmaz

172. Ne zindedür ki āḫir mürde olmaz

12. **āḫir:**

Mesnevi 27

Mısra: 220

Sonunda.

219. Olursañ Yūsuf-ı Ken'āna hem-ser

220. apar gör ki āḫir ecel muarrer

13. **āhir:**

Mesnevi 27
Mısra: 222
Sonunda.

221. Tatalum k'olasın Şīrīn ü Leylā
222. Dinūr arduñca āhir vāy vāyla

14. **āhir:**

Mesnevi 27
Mısra: 316
Sonunda.

315. Ne deñlü 'ömr sürseñ az eger çok
316. Olursın āhir olmaduğ gibi yok

15. **āhir:**

Mesnevi 27
Mısra: 318
Sonunda.

317. Tatalum niçe biñ yıl olasıñ sağ
318. Girü āhir olursın toz ü toprağ

16. **āhir:**

Mesnevi 27
Mısra: 325
Sonunda.

325. Olacağ olur āhir ir eger gic
326. Kuluñ Mevlā işinde daħli yok hiç

17. **āhir:**

Mesnevi 30

Mısra: 71
Sonunda.

71. Gider elbette āhir cān bedenden
72. Kimesne olmasın āzurde senden

18. **āhir:**

Mesnevi 33
Mısra: 1
Sonunda.

1. Ğazabdan āhir olanlar peşimān
2. Nedāmet eşkin ider böyle bārān

19. **āhir:**

Mesnevi 33
Mısra: 48
Başka.

47. Sözüñ geçmedi çünkim bāğbāna
48. Güzer eyle bir āhir büstāna

20. **āhir:**

Mesnevi 37
Mısra: 83
Sonunda, nihayetinde.

83. İdersin bilmiş ol āhir nedāmet
84. Olursın cümle āfāka melamet

21. **āhir:**

Mesnevi 37
Mısra: 169
Sonunda.

169. Hem eyle oldı āhir hāl-i Hüsrev
170. Tağıldı cümle mülk ü māl-i Hüsrev

22. **āhir:**

Mesnevi 37
Mısra: 178
Sonunda.

177. İkinci nāme çāk itd'āşkäre
178. 'Aceb mi olsa āhir pāre pare

23. **āhir:**

Mesnevi 38
Mısra: 168
Sonunda, nihayetinde.

167. Çü toprağdan yaradılmışdur insān
168. Olur āhir yine hāk ile yeksan

24. **āhir:**

Mesnevi 38
Mısra: 171
Son.

171. Çü āhir görüşümdür hüsñ bāğm
172. Toyunca koğaym şol gül yañağm

25. **āhir:**

Mesnevi 38
Mısra: 262
Sonunda.

261. Zer ü sīm ile olma hālka kāħir
262. Girürsün büte-i kabre çü āhir

āhret bezmine:

1. **āhret bezmine:** -n, -e
Mesnevi 27
Mısra: 184
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ahret meclisi (Ölümden sonraki hayat).

183. Bükülüp ya'nī ola kāmētūñ çeng
184. Kılasıñ āhret bezmine āheng

āhir-i kām:

1. **āhir-i kām:**
Mesnevi 19
Mısra: 29
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Zevkin (lezzet) sonu, neticesi.

29. Cefā vü cevri k'ola āhir-i kām
30. Vefādan yeg ki renc ola ser-encām

aħkām:

1. **aħkām:**
Mesnevi 6
Mısra: 72
*Hükümler, emirler, buyurultular;
"hüküm"ün cem'idir: aħkām-ı şer'iyye.*

71. Şehenşeh ma'delet tahtında mādām
72. Yedi iklīme cārī kılusun aħkām

aħkām i'lām iden:

1. **aħkām i'lām iden:** -en
Mesnevi 37

Mısra: 132
Kelime Tipi: **Deyim**
Ahkâm kesmek: Bir işin kendine özgü bir düşünce ve tutuma göre yürütülmesini istemek.

131. Didî kimdir kılan bu cürme ikdâm
132. Bana bu deñlü aĥkâm iden i'lâm

ahkâm virür:

1. **ahkâm virür:**-(ü)r
Mesnevi 2
Mısra: 62
Kelime Tipi: **Deyim**
*Hükümler vermek -Ahkâm kesmek- :
Bir işin kendine özgü bir düşünce ve tutuma göre yürütülmesini istemek.*

61. Aña kim didî Müslim oldu İslâm
62. Şuña kim kâfir oçur virür aĥkâm

ahşâm irince:

1. **ahşâm irince:**-ince
Mesnevi 19
Mısra: 119
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Akşam ermek: Akşam vakti olmak.

119. Şikâr eylerler id' irince aĥşâm
120. Turup bir laĥzâ kılmazlardı ārâm

ahşâm olunca:

1. **ahşâm olunca:**-inca
Mesnevi 24
Mısra: 112
Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Akşam vaktinin gelmesi,havanın kararması.

111. Girü çâha girüp olurdu pinhân
112. İderd' aĥşâm olunca âh ü efgân

ahşâma:

1. **ahşâma:**
Mesnevi 24
Mısra: 54
Akşam olana kadar(değîn).

53. İderdi nâle vü feryâd ü zârı
54. Çekerd' aĥşâma ol gün intizârı

ahter:

1. **ahter:**
Mesnevi 18
Mısra: 168
Yıldız, kevkeb.

167. İki gevher gibi bir düre içinde
168. İki ahter gibi bir burc içinde

2. **ahterler:**-ler
Mesnevi 19
Mısra: 94
Yıldız, kevkeb.

93. Bile pākîze duĥterler yanınca
94. O mâhuñ ya'nî ahterler yanınca

3. **ahterler:**-ler
Mesnevi 26

Mısra: 32
Yıldız, kevkeb.

31. Bu cem'iyetde Şîrîn idi sultân
32. Bu ahterler içinde mâh-ı tâbân

4. **ahterler:**-ler
Mesnevi 31
Mısra: 37
Yıldız, kevkeb.

37. Sipîhr üstinde ahterler dirahşân
38. Hemân ĥâkister içr'aĥkerdi raĥşân

âhü:

1. **âhü:**
Mesnevi 5
Mısra: 76
Ceylan.

75. Kaçan kim ĥaml'ide ol şîr-i merdân
76. Olur âhü gibi a'dâ girizân

2. **âhüleri:**-lar, -ı
Mesnevi 11
Mısra: 65
Ceylanın gözlerinin güzelliği sevgiliye atfedilmiştir.

65. İki âhüleri şâhîne beizer
66. Siyeh müjgâmi olmuş aña şehper

3. **âhüleri:**-lar
Mesnevi 14

Mısra: 10
Ceylan, gazal.

9. Meger kim iştiyâk-ı çeşm-i Şîrîn
10. Ola dirdi âhüleri görmekle teskîn

4. **âhü:**
Mesnevi 14
Mısra: 51
Ceylan, gazal.

51. Kemân -ebrüleriñ tîrine âhü
52. Gele rûĥum deyü varurdu çarşu

5. **âhüya:**-(y)a
Mesnevi 14
Mısra: 69
Ceylan, gazal.

69. Kimi ururdu gürg ü âhüya tîr
70. Dikerdi kimi şîr üstinde şemşîr

6. **âhüyü:**-(y)ı
Mesnevi 19
Mısra: 4
Ceylan, gazal \ dilber, güzel.

3. Karışdı birbirine şekker ü şîr
4. İde başladı şîr âhüyü neĥcîr

7. **âhü:**
Mesnevi 28
Mısra: 16
Ceylan, gazal \ dilber, güzel.

15. Olaldan 'aşıq-ı Ferhād-ı gam-ı hāvr
16. Gözi gibi ol āhū oldı bīmār

8. **āhūsı: -sı**

Mesnevi 33

Mısra: **82**

Ceylanın gözlerinin güzelliği sevgiliye atfedilmiştir.

81. İder āhū-yı Çīni nergisi şayd
82. Kılur āhūsı şīr-i şerzeyi kayd

āhum alursın:

1. **āhum alursın: -(u)r, -sın**

Mesnevi 15

Mısra: **98**

Kelime Tipi: **Deyim**

Ah almak; birinin ilenmesini üstüne çekmek.

97. Ne bilem k'ey felek n'oldı günāhum

98. Virürsın derd ü gam alursın āhum

āhum kemendi:

1. **āhum kemendi:**

Mesnevi 23

Mısra: **193**

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Ahum kemendi-Ah kemendi(ıpi, yuları).

193. Tolaşup boynuma āhum kemendi

194. Egerçi kim çeker ben müstemendi

āhur:

1. **āhurda: -da**

Mesnevi 38

Mısra: **78**

Ahur.

77. Esüp ol gün semüm-ı âteş-engîz

78. Ne Gülgün kaldı āhurda ne Şebdîz

āhū-yı beyābān:

1. **āhū-yı beyābān:**

Mesnevi 5

Mısra: **97**

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Çöl ahusu(ceylanı).

97. Yürür seglerle āhū-yı beyābān

98. Olupdur güsfende gürg çüpān

2. **āhū-yı beyābān:**

Mesnevi 18

Mısra: **46**

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Çöl ahusu(ceylanı).

45. Görüp tūgini kūhuñ oldı lertzān

46. Şıgındı künde āhū-yı beyābān

āhū-yı çīni:

1. **āhū-yı çīni: -i**

Mesnevi 14

Mısra: **34**

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Çin veya Türkistan ceylanı.

33. Kara beñlü peleng-i nāzenīni

34. İderdi bī-ķarār āhū-yı Çīni

2. **āhū-yı çīni: -i**

Mesnevi 14

Mısra: **57**

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Çin veya Türkistan ceylanı.

57. İdüp segler zebūn āhū-yı Çīni

58. Şoyarlardı arkasından püstını

3. **āhū-yı çīni: -i**

Mesnevi 33

Mısra: **81**

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Çin veya Türkistan ceylanı.

81. İder āhū-yı Çīni nergisi şayd

82. Kılur āhūsı şīr-i şerzeyi kayd

āhū-yı çimüñ:

1. **āhū-yı çimüñ: -üñ**

Mesnevi 31

Mısra: **136**

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Çin veya Türkistan ceylanı.

135. Serivler sāyesi kim nāfe-i müşk

136. İder āhū-yı Çīnüñ mağzını hüşk

āhū-yı şüh:

1. **āhū-yı şüh:**

Mesnevi 14

Mısra: **79**

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Şuh ahu: oynak (nazlı, işveli) ceylanı.

79. Şeh öninden meger bir āhū-yı şüh

80. Çıkup gitdi nitekim yaydan uş

ahvāl:

1. **ahvālüm: -(ü)m**

Mesnevi 6

Mısra: **14**

"hal, durum, vaziyet" kelimelerini karşılayan çokluk bildiren kelime.

13. Reh-i bahtum siyāh u tāli'üm dün

14. Dilüm mağzūn ahvālüm dīger-gün

2. **ahvāli: -i**

Mesnevi 12

Mısra: **59**

"Hal, durum, vaziyet" kelimelerini karşılayan çokluk bildiren kelime.

59. Bu ahvāli çü Şāvür eyledi güş

60. Aña bir özge tedbir eyledi hoş

3. **ahvālini: -i, -n, -i**

Mesnevi 12

Mısra: **120**

"hal, durum, vaziyet" kelimelerini karşılayan çokluk bildiren kelime. II içler acısı durumlar.

119. Gehī köhne gamını cileyüp nev

120. Döküp ölçerdi ahvālini cev cev

4. **ahvāli: -i**

Mesnevi 15

Mısra: 208

Olup biten işler, olaylar.

207. Ğam-ı hierāndan olup bir dem āzād

208. Geçen ahvāli bir bir itdiler yād

5. **ahvāli:-i**

Mesnevi 16

Mısra: 163

"hal, durum, vaziyet" kelimelerini karşılayan çokluk bildiren kelime.

163. Bu ahvāli tezekkür eyle her-bār

164. Degülseñ dīv olma merdüm- āzār

6. **ahvālüm:-(ü)m**

Mesnevi 23

Mısra: 144

"hal, durum, vaziyet" kelimelerini karşılayan çokluk bildiren kelime. II içler acısı durumlar.

143. Ne yanumda enīsüm mūnisüm var

144. Ne ahvālüm şorar bir kimse her-bār

7. **ahvālūmi:-(ü)m, -i**

Mesnevi 25

Mısra: 79

"hal, durum, vaziyet" kelimelerini karşılayan çokluk bildiren kelime. II içler acısı durumlar.

79. Varup ahvālūmi 'arz ide yāre

80. Olaydı tā ki dil derdine care

8. **ahvāli:-i**

Mesnevi 27

Mısra: 240

"hal, durum, vaziyet" kelimelerini karşılayan çokluk bildiren kelime. II içler acısı durumlar.

239. Cihān mülkinde rāhat olmadı hīç

240. Qamu ahvāli zūlfüm gibidür pīç

9. **ahvālinden:-i, -n, -den**

Mesnevi 28

Mısra: 12

"hal, durum, vaziyet" kelimelerini karşılayan çokluk bildiren kelime. II içler acısı durumlar.

11. Didi Pervīze bir ğammāz ey şāh

12. Niġārīnūñ ol ahvālinden āġāh

10. **ahvāle:-e**

Mesnevi 36

Mısra: 195

Durumlar, içinde bulunulan haller, olup biten işler.

195. Olup nāzır hep ol ahvāle Şīrīn

196. Qulaq tutardı kīl ü kāle Şīrīn

ahvālını sordı:

1. **ahvālını sordı:-dı**

Mesnevi 12

Mısra: 10

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Halini sormak.

9. Meger ol yörede bir kimse gördi

10. Aña Şīrīnūñ ahvālını şordı

ahvālını tefekkür eylerdi:

1. **ahvālını tefekkür eylerdi:-r, -di**

Mesnevi 26

Mısra: 225

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

İçinde bulunulan durum, vaziyet üzerine inceden inceye düşünmek.

225. Niġārīnūñ gehī 'ahdın tezekkür

226. Turup ol şevķ ile girerdi işe

ahyār-ı re'yi:

1. **ahyār-ı re'yi:-i**

Mesnevi 5

Mısra: 196

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Düşüncenin hayırları.

195. Zemīn āsar-ı 'adli birle ma'mūr

196. Zemān ahyār-ı re'yi ile mesrūr

ak:

1. **ak:**

Mesnevi 11

Mısra: 77

Beyaz.

77. Eli bir deste güldür penbeden ak

78. Gül-i zanbaķ gibi barmaķ barmaķ

2. **aķdılar:-dı, -lar**

Mesnevi 16

Mısra: 100

Akmak, coşmak.

99. Deñüzler gibi ol ceşş eyleyüp cūş

100. Turulup bir aradan aķdılar hoş

3. **aķalum:-alum**

Mesnevi 18

Mısra: 64

Su gibi sıvı maddelerin bir yerden bir yere doğru gitmesi.

63. Çıkalum serv gibi her kenāra

64. Aķalum şu gibi ol hoş diyāra

4. **aķardı:-ar, -dı**

Mesnevi 20

Mısra: 56

Su gibi sıvı maddelerin bir yerden bir yere doğru gitmesi.

55. Bulutlar gibi geh taġa çıkardı

56. Gehī şu gibi şahrāya aķardı

5. **aķa:-a**

Mesnevi 21

Mısra: 4

Su gibi sıvı maddelerin bir yerden bir yere doğru gitmesi.

3. 'Aceb kaşrumda hīç bir havz ola mı

4. Sūd ırmaġı aķa aña mūdāmī

6. **aķup:-up**

Mesnevi 22

Mısra: 45
Su gibi sıvı maddelerin bir yerden bir yere doğru gitmesi.

45. Akup çün havza girdi cüy-ı sepîd
46. Şeb-i Ferhâda irdi şubh-ı ümmîd

7. **aķar:** -ar
Mesnevi 27
Mısra: 58
Akmak II damlamak.

57. Kesilmiş fercinûn gerçi ki şanı
58. Aķar lîkin gözünûn şırlağanı

8. **aķ:**
Mesnevi 29
Mısra: 13
Beyaz.

13. Elifler sünûler bir aķ kağıd
14. Saşırlar şaff ü meydân aķ kağıd

9. **aķ:**
Mesnevi 29
Mısra: 14
Beyaz.

13. Elifler sünûler bir aķ kağıd
14. Saşırlar şaff ü meydân aķ kağıd

10. **aķan:** -an
Mesnevi 31
Mısra: 21

Su gibi sıvı maddelerin bir yerden bir yere doğru gitmesi.

21. Aķan her şü degüldi cüylar tîz
22. Zemîn olmışdı güyâ kim 'arâķ-rîz

11. **aķ:**
Mesnevi 31
Mısra: 168
Beyaz.

167. Ya Kevşer ırmağıdır ol ya Selsâl
168. Şovukdur kıardan aķ lezzeti bal

12. **aķar:** -ar
Mesnevi 33
Mısra: 138
Akmak II dökülmek.

137. Ne her lebde bulunur râhat-ı cân
138. Ne her ırmaķda aķar âb-ı hayvân

13. **aķdı:** -dı
Mesnevi 34
Mısra: 80
Akmak II dökülmek.

79. Teninde âb ile şol hadde çıkdı
80. Ki her biri bir ırmağ oldu aķdı

14. **aķup:** -up
Mesnevi 36
Mısra: 201
(sıvılar veya ufâk taneli maddeler için)

bulunduğu yerden daha alķak bir yere doğru gitmek.

201. Akup şü gibi vuşlat bâğına tîz
202. O servûn düşdi ayağına Pervîz

ak bedenler:

1. **aķ bedenler:** -ler
Mesnevi 16
Mısra: 56
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Canlı beden , insanlar. II Beyaz tenli güzeller.

55. Ecel peyki yilerdi ara yirde
56. Yaturdı aķ bedenler kıara yirde

ak dîbâ olupdı:

1. **aķ dîbâ olupdı:** -up, -dı
Mesnevi 8
Mısra: 13
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Beyaz ipek kumaş olmak (hâline gelmek).

13. Cihâna berf olupdı aķ dîbâ
14. Şaķâyık 'aksi yir yir al tamğa

ak tenler:

1. **aķ tenler:** -ler
Mesnevi 15
Mısra: 255
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Beyaz tenli.

255. Şol aķ tenler ki sükkerden ğidâ yir
256. Yir âhîr anları işbu kıara yir

akar su:

1. **aķar şü:**
Mesnevi 27
Mısra: 218
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İrmak, nehir.

217. Güzellik tâzelik terlik letâfet
218. Aķar şü gibidür kim ide sür'at

akca:

1. **aķcasını:** -sı, -n, -ı
Mesnevi 38
Mısra: 59
Küçük gümüş para, akçe.

59. Yetîm aķcasını kim yerse her-bâr
60. Degüldür âdemî bil kelp-i bâzâr

akdâh:

1. **aķdâh:**
Mesnevi 18
Mısra: 145
Ar. Kadeh'ler, câmlar, bardaklar.

145. Perî-rûlar tutardı elde aķdâh
146. Virürdi bâde şü mânend-i mişbâh

'âķibet:

1. **'âķibet:**
Mesnevi 15

Mısra: 248
Neticede, sonuçta.

247. Gel olma 'âkil iseñ vuşlata şād
248. Ç'idersin 'âkıbet fırkatde feryād

2. 'âkıbet:
Mesnevi 16
Mısra: 142
Neticede, sonuçta.

141. Gel atma cevri eliyle kimseye taş
142. Toķınur 'âkıbet başuña ķardaş

3. 'âkıbet:
Mesnevi 16
Mısra: 160
Neticede, sonuçta.

159. Libās-ı lāle-güne olma mağrūr
160. Olursın serv gibi 'âkıbet 'ūr

4. 'âkıbet:
Mesnevi 24
Mısra: 281
İşin sonu, neticede, sonuçta.

281. Ne bilsün 'âkıbet bī-çāre Ferhād
282. Şıyacağın şartın merd-i bī-dād

5. 'âkıbet:
Mesnevi 27
Mısra: 178
İşin sonu, neticede, sonuçta.

177. Gel ey mağrūr gāfletden gözün aç
178. Olursın 'âkıbet hōd yalın ü aç

6. 'âkıbet:
Mesnevi 27
Mısra: 188
İşin sonu, neticede, sonuçta.

187. Mücāvır olma bu miñnet-serāda
188. Gidersin 'âkıbet çün bī-irāde

7. 'âkıbet:
Mesnevi 31
Mısra: 106
İşin sonu, neticede, sonuçta.

105. Bu ra'yi ol nigārīn gördi ma'ķūl
106. Hem aña zāhib oldu 'âkıbet ol

8. 'âkıbet:
Mesnevi 36
Mısra: 242
Nihayet, sonunda.

241. Egerçi evvelā çekdüm cefālar
242. Velīkin 'âkıbet gördüm vefālar

9. 'âkıbet:
Mesnevi 36
Mısra: 244
Son, nihayet II Netice, sonuç.

243. Cihānı miñnetiyle eyledüm seyr
244. Bi-ħamdi'llāh kim oldu 'âkıbet ħayr

10. 'âkıbet:
Mesnevi 37
Mısra: 144
İşin sonu, neticede, sonuçta.

143. Bu resme urdı çok lāf ü güzāfi
144. Cevābı 'âkıbet bu oldu şāfi

11. 'âkıbet:
Mesnevi 38
Mısra: 272
Neticede, sonuçta.

271. Mesīhā gibi başsañ göklere pāy
272. Yir altında tutarsın 'âkıbet cāy

'âkik:
1. 'âkikinden: -i, -n, -den
Mesnevi 11
Mısra: 83
Ar. is. Maruf kıymetli kırmızı taş.

83. 'Akikinden şikeste narĥ-ı mercān
84. Ğam-ı lā'liyile pūr-ĥūn dil-kān

2. 'âkik:
Mesnevi 28
Mısra: 63
Ar. is. Maruf kıymetli kırmızı taş.

63. Yemenden bir 'âkik olsa n'ola dūr
64. Süheyl ol mülke virsün tek hemān nūr

'âkiküm lū'lū'yile āzār idüp:

1. 'âkiküm lū'lū'yile āzār idüp: -üp
Mesnevi 17
Mısra: 59
Kelime Tipi: **Deyim**
Dudağın inci dişiyle incitmek, acıtmak II-Dudak ısırma- : Tehlikeli bir duruma şaşmak.

59. 'Akiküm lū'lū'yile idüp āzār
60. 'İzārum eyledüm nāĥunla pūr-ĥār

'âkil:
1. 'âkil:
Mesnevi 15
Mısra: 150
Akıllı, akıl sahibi.

149. İki şem' ü iki pervāne-i 'işķ
150. İki 'âkil iki divāne-i 'işķ

2. 'âkil:
Mesnevi 15
Mısra: 247
Akıllı kimse.

247. Gel olma 'âkil iseñ vuşlata şād
248. Ç'idersin 'âkıbet fırkatde feryād

3. 'âkil:
Mesnevi 20
Mısra: 50
Akıllı, akıl sahibi.

49. Olup bir nergis-i fettāne meftūn
50. Be-nā-geh 'âkil iken oldu Mecnūn

4. 'ākīl:

Mesnevi 24

Mısra: 161

Akıllı, akıl sahibi.

161. Gel emdi 'ākīl iseñ ol hünerver

162. Olasın tā iki 'ālemde server

5. 'ākīle: -c

Mesnevi 27

Mısra: 233

Akıllı kimse.

233. Gerekdür 'ākīle her dem tefekkür

234. Kim ide işbu hālātı tezekkür

'ākīl olana:

1. 'ākīl olana: -a

Mesnevi 16

Mısra: 146

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Akıllı olan.

145. Kanā'at eyleyüp olma tama' kār

146. Kim olmaz 'ākīl olana tama' kār

'ākīl-civān:

1. 'ākīl-civānsın: -sın

Mesnevi 38

Mısra: 17

Akıllı yiğit, genç.

17. Bi-ḥamdu'llāh ki bir 'ākīl-civānsın

18. Cihānda māye-i emn ü amānsın

'ākıldan fehmden bī-gāne:

1. 'ākıldan fehmden bī-gāne:

Mesnevi 38

Mısra: 2

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Ākıldan, anlayıştan yoksun.

1. Meger var idi bir dīvāne oğlu

2. 'Ākıldan fehmden bī-gāne oğlu

akıt:

1. akıtdı: -dı

Mesnevi 36

Mısra: 222

Akmasını sağlamak, akmasına yol açmak, dökmek.

221. Muḥabbet tıflıma olmağa kāfī

222. Akıtdı ney -şekerden şır şākī

2. akıtdım: -du, -m

Mesnevi 40

Mısra: 18

Akmasını sağlamak, dökmek.

17. Cihāna gösterüp sihr-i helālī

18. Akıtdım 'āleme āb-ı zülālī

'ākk-ı 'ālem:

1. 'ākk-ı 'ālem:

Mesnevi 37

Mısra: 90

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Dünyanın inatçısı ve serkeşi.

89. Hudāvend-i cihān Ḥallāk-ı 'ālem

90. Muṭī'i emrinün her 'ākk-ı 'ālem

'akl:

1. 'akluñ: -uñ

Mesnevi 5

Mısra: 33

Akıl.

33. Çü dil güş itdi 'akluñ bu ḥitābın

34. Anuñ bu resm ile virdi cevabın

2. 'akla: -a

Mesnevi 5

Mısra: 150

Akıl.

149. Virüp şeh medhinden şoıra āvāz

150. Didi dil 'akla ey dā'ire-i rāz

3. 'akluñ: -uñ

Mesnevi 5

Mısra: 205

Akıl.

205. Dil oldı çünkü 'akluñ emrine rām

206. Dönüp kıldı baña ilḥāḥ ü ibram

4. 'akla: -a

Mesnevi 11

Mısra: 79

Düşünme, anlama ve kavrama gücü, us.

79. Degül anuñ miyāmı 'akla ma'lūm

80. Bu deñlü var ne mevcüd ü ne ma'düm

5. 'akluñ: -'uñ

Mesnevi 12

Mısra: 20

Düşünme, anlama ve kavrama gücü, us.

19. Ḥayāl ü fikr-i bāṭıl cümle nakluñ

20. Niçün kendüñ yitürdüñ ḫanı 'akluñ

6. 'aklum: -(u)m

Mesnevi 15

Mısra: 172

Akıl.

171. Bu ol nakşuñ mişālidür ki muṭṭak

172. Benüm neş eyledi 'aklum muḥakkak

7. 'akl:

Mesnevi 38

Mısra: 234

Akıl.

233. Gel aç 'ibret gözün ey merd-i 'ākīl

234. Özüne 'akl peykın reh-nümā kıl

'akl ü cāmı alurdu:

1. 'akl ü cāmı alurdu: -(u)r, -dı

Mesnevi 7

Mısra: 113

Kelime Tipi: **Deyim**

Güzelliği(Bu tanıkta kelam bağlamında) ile büyülemek.

113. Zekā vü fīḫat olıncağ özinde

114. Ḥakīm olsa ne var ḥikmet sözinde

2. 'akl ü canı alurdu:-(u)r, -di

Mesnevi 7

Mısra: 113

Kelime Tipi: **Deyim**

Güzelliği(Bu tanıkta kelim bağlamında) ile büyülemek.

113. Zekā vü fitnat olınca özinde

114. Hâkîm olsa ne var hikmet sözünde

'akl-ı 'âkil:

1. 'akl-ı 'âkil:

Mesnevi 23

Mısra: 98

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Akıllı kimsenin aklı.

97. Filân tağ üzre var bir çâh-ı Bâbil

98. İrişmez 'umkına hîç 'akl-ı 'âkil

'aklı başından gidüp:

1. 'aklı başından gidüp:-üip

Mesnevi 15

Mısra: 232

Kelime Tipi: **Deyim**

Çok sevinçten veya çok korkudan ne yapacağını şaşırarak.

231. Çü Hüsrev eyledi bu peyâmı güş

232. Gidüp 'aklı başından oldu medhüş

'akl-ı derrâk irmez:

1. 'akl-ı derrâk irmez:-mez

Mesnevi 22

Mısra: 92

Kelime Tipi: **Deyim**

Anlayışlı akıl ulaşmak: Ne olduğunu anlayabilmek.

91. Kemâhî irmez aña 'akl-ı derrâk

92. Süremez olsa ne deñlu dil-âver

'akl-ı küil:

1. 'akl-ı küil:

Mesnevi 5

Mısra: 167

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Akl-ı evvelden sonra gelen ilk mertebe, akl-ı evvelin mazharı; (herşeyi kavrayan akıl).

167. Didi 'akl-ı küil ey tıfl-ı mü'eddeb

168. Degül hâric edebden sözlerün heb

'akl-ı ser-keş:

1. 'akl-ı ser-keş:

Mesnevi 5

Mısra: 55

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

İnatçı, dik başlı, itaatsiz akıl.

55. Cevâb aldıkda dilden 'akl-ı ser-keş

56. Gazâbdan oldu şan bir pâre âteş

'akl-ı temyiz:

1. 'akl-ı temyiz:

Mesnevi 7

Mısra: 104

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

İyiye kötünden ayırdetme akli.

103. Görüp Hüsrevde Hürmüz 'akl-ı temyiz

104. Büzürgümmîd anı kıldı telâmîz

'aklın başa cem' itdi:

1. 'aklın başa cem' itdi:-di

Mesnevi 38

Mısra: 176

Kelime Tipi: **Deyim**

Aklını başına toplamak.

175. Hemân sâ'at o serv-i 'anberîn- hâl

176. Gerü cem' itdi 'aklın başa fi'l-hâl

'aklın yitürmiş:

1. 'aklın yitürmiş:-miş

Mesnevi 22

Mısra: 124

Kelime Tipi: **Deyim**

Düşünme yeteneğini kaybetmek, akli dengesini kaybetmek, delirmek.

123. Yitürmiş 'aklın ol miskîn âdem

124. Ferâmüş idüp âlâmın cihânuñ

aklum alduñ:

1. aklum alduñ:-du, -ñ

Mesnevi 11

Mısra: 151

Kelime Tipi: **Deyim**

Bir şey, birini düşünemeyecek bir duruma getirmek, çok şaşırarak.

151. Kuru efsaneyile aklum alduñ

152. Beni bir râh-ı bî- pâyâna şalduñ

'aklumu alupdur:

1. 'aklumu alupdur:-up, -dur

Mesnevi 15

Mısra: 186

Kelime Tipi: **Deyim**

Aklını başından almak; güzelliği ile büyülemek.

185. Didi bir telh-kâmem zâr ü miskîn

186. Alupdur 'aklumu bir yâr-ı şîrîn

'aklumu tağıtdum:

1. 'aklumu tağıtdum:-du, -m

Mesnevi 25

Mısra: 96

Kelime Tipi: **Deyim**

Aklını dağıtmak: -Aklı karışmak, akli dağılmak- : Düşündüğü şeyler altüst olmak, ne yapacağını şaşırarak.

95. Nigârum zülfi gibi pâyed düşdüm

96. Tağıtdum 'aklumu sevdâya düşdüm

'akreb:

1. 'akreb:

Mesnevi 3

Mısra: 33

Sıcak ve nemli yerlerde yaşayan, kıvrık ve kalkık kuyruğunda zehirli iğnesi olan bir tür böcek.

33. 'Aceb mi üstüme yağarsa 'akreb

34. Zâmîrüm zülfi-i piç-â-piçdür heb

'aks:

1. 'aksi:-i

Mesnevi 8

Mısra: 14
İşık veya ses dalgalarının yansıtıcı bir yüzeye çarparak geri dönmesi, yansıma.

13. Cihāna berf olupdı aq dībā
14. Şaķāyık 'aksi yir yir al tamğa

2. 'aksin: -i, -n
Mesnevi 12
Mısra: 74
Bir cismin parlak bir yerde görünen hayali, görüntüsü.

73. Kalem alup ele nakķķaş fi'l-hāl
74. Görüp gözgüde 'aksin yazdı timsāl

'aksi:

1. 'aksine: -n, -e
Mesnevi 6
Mısra: 28
Tersî olarak.

27. Bu devrün dürlü dürlü işleri var
28. Bu çerhün 'aksine cünbüşleri var

'aks-i be-dîdâr ola:

1. 'aks-i be-dîdâr ola: -a
Mesnevi 12
Mısra: 66
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sevgilinin güzel yüzünün görüntüsünün (aynaya) aksetmesi(yansıması).

65. Eger gösterse ol gül-çehre dîdâr
66. Ola âyinede 'aks-i be-dîdâr

'aks-i mehdür:

1. 'aks-i mehdür: -dür
Mesnevi 18
Mısra: 106
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ay'ın yansı, görüntüsü.

105. Ten-i sîmînleri sincâb içinde
106. Şanasın 'aks-i mehdür âb içinde

'aks-i ruhi:

1. 'aks-i ruhi: -ı
Mesnevi 33
Mısra: 95
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sevgilinin yanağının yansıması; ışıltılı, parlak yanak.

95. Virür 'aks-i ruhi mirâta cânı
96. Şaçından şänenün güyâ zebanı

'aksine dönderdüfi:

1. 'aksine dönderdüfi: -dî, -nî
Mesnevi 38
Mısra: 119
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Tersine çevirmek.

119. Murâdum 'aksine dönderdüñ ey çerh
120. Dile ğam gerdini kondurduñ ey çerh

akzâ'l- kuzât-ı heft iklim olur:

1. akzâ'l- kuzât-ı heft iklim olur: -(u)r
Mesnevi 24

Mısra: 160
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yedi iklimin en bilgili kadrları olmak.

159. Olur ey niçe bî-idrâk ta'lîm
160. Olur akzâ'l- kuzât-ı heft iklim

al:

1. alduñ: -du, -nî
Mesnevi 4
Mısra: 103
Temin etmek, edinmek.

103. Günehkâr ümmete alduñ nevâle
104. Hezârân armağan aşhâb ü âle

2. âle: -e
Mesnevi 4
Mısra: 104
1. Aile. 2. Çocuklar. 3. Soy, sop. 4. Sülale.

103. Günehkâr ümmete alduñ nevâle
104. Hezârân armağan aşhâb ü âle

3. al:
Mesnevi 8
Mısra: 14
Kırmızı.

13. Cihāna berf olupdı aq dībā
14. Şaķāyık 'aksi yir yir al tamğa

4. alma: -ma
Mesnevi 9

Mısra: 9
(Herhangi bir şeyi) Tutup yerinden ayrılarak elinde veya yanında bulundurmak.

9. Dedükçe bağbân hây alma alma
10. Kopardur nuql için bir iki alma

5. alma: -ma
Mesnevi 9
Mısra: 9
(Herhangi bir şeyi) Tutup yerinden ayrılarak elinde veya yanında bulundurmak.

9. Dedükçe bağbân hây alma alma
10. Kopardur nuql için bir iki alma

6. aldum: -du, -m
Mesnevi 9
Mısra: 20
Bir şeyi elle veya başka bir araçla tutarak bulunduğu yerden ayırmak, kaldırmak.

19. Ma'âza'llâh didi hâşâ ve kellâ
20. Ne bağa girdüm ü ne aldum elmâ

7. alsa: -sa
Mesnevi 9
Mısra: 41
Almak II çalmak.

41. Vü ger bir bağdan alsa koruğu
42. Kılurven başın ol bağuñ oyuğu

8. **almış: -miş**

Mesnevi 12

Mısra: 26

Almak, elde etmek.

25. Anuñ bir kaşrı vardır cennet-âbâd

26. Felekden almış anuñ resmin üstâd

9. **aldı: -dı**

Mesnevi 12

Mısra: 89

Almak, tutmak.

89. Eline aldı gördi ol nigârîn

90. Nice kâğıd hemân büt-hâne-i Çîn

10. **alup: -up**

Mesnevi 12

Mısra: 99

Tutmak.

99. Alup yüzine gözine sürerdi

100. Gehî koyınına koyardı dürerdi

11. **alup: -up**

Mesnevi 13

Mısra: 41

Almak, tutmak.

41. Alup bir girde bâlîş yaşdanur şâh

42. Yüzi hürşîd-i hâver astarı mâh

12. **alup: -up**

Mesnevi 13

Mısra: 67

Bir şeyi elle veya başka bir araçla tutarak bulunduğu yerden ayırmak, kaldırmak.

67. Gümüş elden alup altun ayağın

68. Öper bezm ehli sâkînüñ yañağın

13. **alur: -(u)r**

Mesnevi 13

Mısra: 72

Bürümek, sarmak, kaplamak.

71. Çü Hüsrev tâb-ı meyden oldu bî-tâb

72. Alur nergislerin endîşe-i hıvâb

14. **alup: -up**

Mesnevi 15

Mısra: 191

Dinlemek, öğrenmek.

191. Alup Şâhuñ cevâbın dâye-i pîr

192. Gelüp Şîrine anı itdi taqrîr

15. **aldı: -dı**

Mesnevi 22

Mısra: 109

Temin etmek, edinmek.

109. Sözünden aldı çok dürr ü cevâhir

110. Kâbul itmedi gerçi sîm ile zer

16. **alup: -up**

Mesnevi 23

Mısra: 116

Bir şeyi veya kimseyi bulunduğu yerden ayırmak.

115. Pes ol dem emr idüp birkaç 'avâne

116. Alup Ferhâdî oldılar revâne

17. **alup: -up**

Mesnevi 24

Mısra: 11

(Herhangi bir şeyi) Tutup yerinden ayırarak elinde veya yanında bulundurmak.

11. Alup üstâd anı şâd oldu gâyet

12. Şanasın buldı derdine nihâyet

18. **alup: -up**

Mesnevi 26

Mısra: 123

Tutmak.

123. Alup ol sâğarı Ferhâd-ı medhûş

124. Be-'ışk-ı düst diyüp eyledi nûş

19. **âl:**

Mesnevi 27

Mısra: 109

Hile, düzen, aldatma.

109. Geyüp âl için ol ser-pâ qaralar

110. Yüzine nâhün ile açdı yaralar

20. **alup: -up**

Mesnevi 28

Mısra: 95

Tutmak.

95. Alup Pervîz aña urdı nişâni

96. Şeker kağıdı gibi dürdi anı

21. **alamaz: -a, -maz**

Mesnevi 32

Mısra: 91

Elde etmek.

91. Dehânumdan alamaz kimse kâmi

92. Degemez aña degme bir hârâmî

22. **alup: -up**

Mesnevi 32

Mısra: 109

Çalmak | kapmak.

109. Güher dürcinden alup kûfl-i mercân

110. Açıldı girü nic'itsün o mercan

23. **aldık: -du, -k**

Mesnevi 32

Mısra: 115

(herhangi bir şeyi) tutup yerinden ayırarak elinde veya yanında bulundurmak.

115. Neñ aldık ey melâhât büstâni

116. K'urasın bize taqrîr lisani

24. **alur: -(u)r**

Mesnevi 32

Mısra: 156

Almak, verileni geri almak.

155. Çü tırmaz şubh u şâm eyler mürürî

156. Felek virür gamı alur sürürî

25. **al:**

Mesnevi 33
Mısra: **84**
Kırmızı.

83. Virür dükkân-ı hüsne zîb ile fer

84. Dehâni piste la'li al şekker

26. **aldı:-dı**

Mesnevi 34
Mısra: **128**

Kendine mal etmek, nasiplemek.II
Elde etmek.

127. Henüz irdi saçumdan sünbüle tâb

128. Henüz aldı lebümden âb 'inâb

27. **alup:-up**

Mesnevi 34
Mısra: **141**

Almak; dinlemek.

141. Alup bu sözleri peyk-i hâber-ber

142. İletdi şaha bir bir didi yek-ser

28. **alup:-up**

Mesnevi 36
Mısra: **81**

(Herhangi bir şeyi) Tutup yerinden
ayırarak elinde veya yanında bulundurmak.

81. Melekler alup ol hür-ı behiştî

82. Feriştêh-sîret ü zîbâ-siriştî

29. **alurdı:-(u)r, -dı**

Mesnevi 36
Mısra: **234**

Temin etmek, edinmek.

233. Virüp Husrev leb-i Şîrine cânı

234. Alurdı şan hayât-ı câvidânı

30. **aldı:-dı**

Mesnevi 37
Mısra: **161**

Dinlemek, öğrenmek.

161. Çü kâşid Husrevüñ aldı cevâbın

162. Temâmet hıfz itdi her hîtâbın

al ü ala:

1. **al ü ala:**

Mesnevi 31
Mısra: **141**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kırmızı ve ela.

141. Geyüp gül-nâr ser- [â] pâ al ü ala

142. Ruṭablar yakmış engüştine hınnâ

al ü aṣḥâb:

1. **al ü aṣḥâb:**

Mesnevi 4
Mısra: **111**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Hız. Peygamber'in sülâlesi ve arkadaşları ile Resulullah'ı gören müminler.

111. Buyurduñ âl ü aṣḥâb için encüm

112. Bieyhim iktedeytüm ihtedeytüm

a'lâ:

1. **a'lâ:**

Mesnevi 4
Mısra: **29**

Daha iyi. Pek iyi. En yüksek. Ziyâde
ve mürtefî olan.

29. İşigün rütbeti a'lâ felekden

30. Kemîne çâkerüñ eşref melekden

2. **a'lâ:**

Mesnevi 19
Mısra: **57**

Daha güzel, daha üstün.

57. Degüldür bizden a'lâ ol nesebde

58. Biz ednâ degülüz andan ḥasebde

3. **a'lâya:-(y)a**

Mesnevi 19
Mısra: **107**

Daha yüksek, en yüksek, pek yüce.

107. Hümâ gibi idüp a'lâya pervâz

108. Kılurlar şâh-bâza 'işve vü nâz

aladu ol:

1. **aladu ol:**

Mesnevi 38
Mısra: **90**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Acele etmek; ivedi olmak.

89. Yıkuk gönülleri yapmağa sa'y it

90. Aladu ol gönül kapmağa sa'y it

'alâ-evvel fâci' küffâr u butlân:

1. **'alâ-evvel fâci' küffâr u butlân:**

Mesnevi 5
Mısra: **181**

Kelime Tipi: **Hadis**

'Alâ-evvel fâci' küffâr u butlân:
(Mümin ve kâfir herkes benim yüzüme
bakmayı arzu eder.).

181. 'Alâ-evvel fâci' küffâr u butlân

182. Dimiş kim rahmet itsün aña Sübhân

'alâka:

1. **'alâka:**

Mesnevi 19
Mısra: **49**

Ar. is. Merbutiyet, ilişik. Gönül
ilişikliği, aşk, münasebet.

49. Çü bî-kâbîn ola işbu 'alâka

50. Hemân irişdi bil anı ṭalâka

âlâm:

1. **âlâmın:-ı, -n**

Mesnevi 22
Mısra: **124**

Ar. is. Elemeler, kederler, acılar.

123. Yitürmüş 'aqlın ol miskîn âdem

124. Ferâmüş idüp âlâmın cihânüñ

alay:

1. **alay:**

Mesnevi 16

Mısra: 54

Beş süvari bölüğünden yahut dört piyade taburundan oluşan askerî takım. Kalabalık.

53. 'Alem çeküp çeriden âteş-i kîn

54. Alay bayrakları olmuşı rengin

2. **alayından: -i, -n, -dan**

Mesnevi 16

Mısra: 96

Beş süvari bölüğünden yahut dört piyade taburundan oluşan askerî takım. Kalabalık.

95. Revân at sürdi ol dem şâh-ı ferruḥ

96. Tıutup Behrâm alayından yaña ruḥ

alây olmuş:

1. **alây olmuş: -muş**

Mesnevi 31

Mısra: 57

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Alay, bölük, grup olmak.

57. Perî-peykerler olmuş başka alây

58. Kılıçlar ğamzeler kaş kirkik ok yay

alâyi:

1. **alâyi:**

Mesnevi 19

Mısra: 110

Bütünü, hepsi.

109. Boyaña Ḥusrev-i Pervîz alâyi

110. Ser-â-ser ḥünî vü ḥün-rîz alâyi

alçak:

1. **alçaklar: -lar**

Mesnevi 15

Mısra: 43

Gönül bağlamında tevazu, alçak gönüllülük kastedilmektedir.

43. Yüzi yirde vü alçaklar maḳâmı

44. Benüm gibi anuñ da telḥ kami

alda:

1. **aldar: -r**

Mesnevi 14

Mısra: 124

Kandırmak, aldatmak; kandırdı.

123. Şu deñlü teşneyem âb-ı revâne

124. Serâbiyle beni aldar zemâne

2. **aldaya: -(y)a**

Mesnevi 24

Mısra: 291

Kandırmak, aldatmak.

291. Şular kim aldaya mazlümü her-gâh

292. Anı aldanğuç eyler ḥalka Allâh

aldan:

1. **aldanmasun: -ma, -sun**

Mesnevi 11

Mısra: 90

Kanmak, yanılmak, hataya düşmek.

89. Esîri dâm-ı zülfinüñ dü 'âlem

90. Nice aldanmasun ol dâney'âdem

2. **aldanmak: -mak**

Mesnevi 15

Mısra: 245

Kanmak, yanılmak, hataya düşmek.

245. Saña ey çerḥ aldanmak ḥatâdur

246. Zehirdür şekkerün baluñ belâdur

3. **aldanup: -up**

Mesnevi 33

Mısra: 19

Aldanmak, kanmak.

19. Niçe aldanup ol 'ahd-i yalana

20. Bu bî-pâyân yola olam revâne

aldanğuç eyler:

1. **aldanğuç eyler: -r**

Mesnevi 24

Mısra: 292

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Aldanma aracı, oyalayıcı, aldatıcı şey olarak göstermek.

291. Şular kim aldaya mazlümü her-gâh

292. Anı aldanğuç eyler ḥalka Allâh

aldanmağ:

1. **aldanmağa: -a**

Mesnevi 31

Mısra: 145

Kanmak, inanmak.

145. Şan aldanmağa şâh-ı tıfl-ı 'ar'ar

146. Getürür beyzâ-yı rengin şanavber

'âlem:

1. **'âlem:**

Mesnevi 5

Mısra: 105

Kâinat, dünyâ \ dünyadaki herkes ve her şey.

105. Yasağmdan olalı 'âlem âgâh

106. Ḥarâmiler olur tüccâra hem-râh

2. **'âlemde: -de**

Mesnevi 5

Mısra: 133

Dünyâ.

133. Perîşân olmasun 'âlemde cem'î

134. Uyansun şaltanat bezminde şem'î

3. **'âlemde: -de**

Mesnevi 5

Mısra: 199

Dünyâ.

199. 'Aḫâsî ni'meti 'âlemde mebzûl

200. Hüner şâhibleri katında maḳbûl

4. **'âleme: -e**

Mesnevi 7

Mısra: 2

Kâinat, dünyâ \ dünyadaki herkes ve her şey.

1. Gel ey gavvâş -ı deryâ-yı me'ânî
2. 'Ayân it 'âleme dürr-i nihâni

5. 'âlemde: -de
Mesnevi 7
Mısra: 10
(fâni) dünyâ.

9. 'Ömür sermâyesin hürce eyle yük yük
10. Ço tek 'âlemde bir ra'nâ teberrük

6. 'âlemde: -de
Mesnevi 7
Mısra: 41
Dünya \ insanlar arasında.

41. Bulınmaz idi 'âlemde perişân
42. Hemîn bād-ı şabâdan zülf-i hübân

7. 'âlemüf: -ün
Mesnevi 8
Mısra: 7
Dünya.

7. Virüpdî 'âlemün naşına bir reng
8. Görüp hayrân kalurdı naş-ı Erjeng

8. 'âlemde: -de
Mesnevi 9
Mısra: 44
Kâinat, dünyâ \ dünyadaki herkes ve her şey.

43. Görüp iş bu yesağı cümle zâlim
44. Gidüp kalmadı 'âlemde mezâlim

9. 'âlemde: -de
Mesnevi 10
Mısra: 38
Ar. 1. Mecmû-ı mahlûkât. 2. Ahvâl-i hususiyeyi havi mevcudiyyet: âlem-i hâb.

37. Dürüş idin sehâ vü 'adli pîşe
38. İşün 'âlemde cüd olsun hemîşe

10. 'âleme: -e
Mesnevi 10
Mısra: 54
Ar. 1. Mecmû-ı mahlûkât. 2. Ahvâl-i hususiyeyi havi mevcudiyyet: âlem-i hâb.

53. Kul idin tatlu dilühle cihâni
54. Unutdur 'âleme Nüşînrevânî

11. 'âleme: -e
Mesnevi 10
Mısra: 69
Kâinat, dünyâ \ dünyadaki herkes ve her şey.

69. Açup 'ibret gözünü 'âleme bak
70. Niçe şehler olupdur toz ü toprak

12. 'âlem:
Mesnevi 11
Mısra: 11
Dünya \ dünyadaki insanlar, herkes, ahali.

11. Şehenşeh gördi kim âsüde 'âlem
12. Cihân ağıyardan hâlî vü hürrem

13. 'âlem:
Mesnevi 11
Mısra: 37
Dünya \ insanlar arasında.

37. Ne gördün 'âlem içre acı tatlu
38. Rivâyet eyle bir bir eyü yatlu

14. 'âlem:
Mesnevi 12
Mısra: 131
Dünya \ insanlar arasında.

131. Şunuñ kim 'âlem içre adı erdür
132. Çü bî-'ışk ola 'avratdan beterdür

15. 'âlemde: -de
Mesnevi 12
Mısra: 137
(fâni) dünyâ.

137. Dilersen kalasın 'âlemde bâkî
138. Koma 'ışk işini elden Firākî

16. 'âlemler: -ler
Mesnevi 16
Mısra: 42
Sancak, bayrak.

41. Şu deñlü gördi kim zaḥm ü elemeler
42. Dikeldi kaldı hayretten 'âlemler

17. 'âlem:
Mesnevi 19
Mısra: 23
Dünya \ dünyadaki insanlar, herkes, ahali.

23. Yanar 'âlem eyâ hüsn âftâbı
24. Götürme âftâbuñdan niķâbı

18. 'âlemde: -de
Mesnevi 22
Mısra: 58
Dünya.

57. İdüp her şan'atını âşkâr ol
58. Komiş 'âlemde bir hoş yâdgâr ol

19. 'âlemde: -de
Mesnevi 22
Mısra: 85
Dünya \ insanlar arasında.

85. Hemân 'âlemde bir Ferhâd işidür
86. Bu şan'atlarıñ senden oldı şâd[ı]r

20. 'âlemde: -de
Mesnevi 22
Mısra: 97
Dünya \ dünyadaki insanlar, herkes, ahali.

97. Velî yokdur saña 'âlemde mânend
98. Ne bilsün bilmeyen fazl ü kemâlün

21. 'alemi: -i
Mesnevi 22
Mısra: 125
Ortam 1. ruh ve düşünüş bakımından içinde bulunulan bir ortam 2. iç dünyası.

125. Hoş özge 'alemi var idi anuñ

22. 'aleme: -e
Mesnevi 23
Mısra: 1
Dünya 1 dünyadaki insanlar, herkes, ahali.

1. Çü Ferhād itdi rāzın 'āleme fāş
2. Melāmet taşına karşı tutup baş

23. 'ālemde: -de
Mesnevi 24
Mısra: 141
Dünya 1 insanlar arasında.

141. Dilerseñ k'olasın 'ālemde meşhūr
142. Hüner kesb it hüner ey merd-i mağrūr

24. 'ālemde: -de
Mesnevi 24
Mısra: 189
Dünyâ.

189. Muḥakkağdur ki bu 'ālemde her-bār
190. Güher efsar diler ḥar-mühre- efsār

25. 'ālemde: -de
Mesnevi 26

Mısra: 212
Kâinat, dünyâ 1 dünyadaki herkes ve her şey.

211. Velî bilmem n'olacağdur ser-encām
212. Niçe bî-tālî 'em 'ālemde yâ Rab

26. 'ālemde: -de
Mesnevi 26
Mısra: 218
Dünya 1 dünyadaki insanlar, herkes, ahali.

217. Bilürven girü olmışdur peşimān
218. Ki zîrâ bu meşel 'ālemde çokğdur

27. 'ālemden: -den
Mesnevi 27
Mısra: 63
Dünyâ.

63. Götürülmüş bu 'ālemden dümügi
64. Hemān kalmış derisiyle kemügi

28. 'ālem:
Mesnevi 27
Mısra: 88
Dünya 1 insanlar arasında.

87. Olur muḥkemi bunca zemme bā'is
88. Çün oldur 'ālem içr' ümmü'l-ḥabâis

29. 'ālemde: -de
Mesnevi 27

Mısra: 119
Dünya.

119. Nedendür diri 'ālemde qarârūñ
120. Bozuldı gitdi çün nağş-ı nigârūñ

30. 'ālemde: -de
Mesnevi 27
Mısra: 210
Dünya 1 insanlar arasında.

209. Bozula düzdüğüñ gide nişānuñ
210. Kala 'ālemde ancağ ad ü şānuñ

31. 'ālemden: -den
Mesnevi 28
Mısra: 3
Dünya 1 dünyadaki herkes ve her şey.

3. Çü Ferhād itdi 'ālemden ferāğat
4. Qamu şadı ile gamdan ferāğat

32. 'ālem:
Mesnevi 30
Mısra: 10
Dünya 1 dünyadaki insanlar, herkes, ahali.

9. Didi k'ey ḥākim-i evreng-i şāhī
10. Muḥ'î emrünüñ 'ālem kemāhī

33. 'ālemde: -de
Mesnevi 37
Mısra: 78
Dünya 1 insanlar arasında.

77. Olursa bu maḳāle i'tikāduñ
78. Şeh-i Sünnī ola 'ālemde aduñ

34. 'ālemde: -de
Mesnevi 38
Mısra: 58
Dünya 1 insanlar arasında.

57. Yetimün k'olmaya māl ü menālī
58. Hemān it ḥālidür 'ālemde ḥālī

35. 'ālem:
Mesnevi 38
Mısra: 222
Dünya 1 dünyadaki insanlar, herkes, ahali.

221. İkileyden ḥalayığ tutdı mātem
222. Girü ğamğın ü ğamnāk oldı 'ālem

36. 'āleme: -e
Mesnevi 40
Mısra: 18
Kâinat, dünyâ 1 dünyadaki herkes ve her şey.

17. Cihāna gösterüp sihr-i ḥelālī
18. Aḳıtdum 'āleme āb-ı zülalī

37. 'ālem:
Mesnevi 40
Mısra: 36
Dünyâ.

35. Kabûlin nazmuma k'ide munezzem
36. Tola ebyât ü eş'âr ile 'âlem

'âlem bahtuñuza güler:

1. 'âlem bahtuñuza güler: -cr
Mesnevi 38
Mısra: 39
Kelime Tipi: **Deyim**
El âlem (bütün dünya) hâlinize, vaziyetinize gül(dalga geçmek, dalga konusu yapmak).

39. Güler 'âlem bu resme bahtuñuza
40. Geçerler ecnebîler tahtuñuza

'âlem çeküp:

1. 'âlem çeküp: -üp
Mesnevi 16
Mısra: 53
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bayrak çekmek. Bayrağı gönderin en üst kısmına çıkarmak.

53. 'Alem çeküp çeriden âteş-i kîn
54. Alay bayrakları olmuşdı rengîn

'âlem eylerlerdi:

1. 'âlem eylerlerdi: -r, -ler, -di
Mesnevi 15
Mısra: 214
Kelime Tipi: **Deyim**
Eğlence düzenlemek.

213. Sürür-ı vaşl ile mesrür ü hürrem
214. Geçüp 'âlemden eylerlerdi 'âlem

'âlem içre:

1. 'âlem içre:
Mesnevi 19
Mısra: 33
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İnsanlar (halk) arasında.

33. Bulunmaz 'âlem içre bî-garaz yâr
34. Cihân bâğında bitmez verd-i bî-hâr

'âlem -penâhâ:

1. 'âlem -penâhâ:
Mesnevi 6
Mısra: 1
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ey âlemin koruyucusu II Ey âlemin sığınağı.

1. Emîrâ Âşafâ 'âlem -penâhâ
2. Vühûş ü ins ü cân âdem-penâhâ

'âlemden elbette mükâfât eyüye eylük ü yavuzu âfât olur:

1. 'âlemden elbette mükâfât eyüye eylük ü yavuzu âfât olur: -(u)r
Mesnevi 16
Mısra: 116
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Dünya'da Allahın iyi kuluna vereceği ödül kesinlikle iyilik; kötü kuluna vereceği ödül ise mutlaka belalar ve musibetler olacaktır. Kişi yaptığı iyiliğin de kötülüğün de ödülünü dünyadayken alır.

115. Olur 'âlemden elbette mükâfât
116. Eyüye eylük ü yavuzu âfât

'âlemden meşhür:

1. 'âlemden meşhür:
Mesnevi 21
Mısra: 12
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bütün dünyaca tanınan, bilinen, şöhretli; bütün dünyada ün salmış.

11. Çe hân itmiş cihân mülkinde bünyâd
12. Özi 'âlemden meşhür adı Ferhâd

'âlemden serseri yürürsin:

1. 'âlemden serseri yürürsin: -r, -sin
Mesnevi 24
Mısra: 172
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Halk arasında serseri(başboş, ise yaramaz) olarak tanınmak II Halk arasında serseri, başboş gezip dolaşmak.

171. 'Aceb dîvânesin ey merd-i bed- nâm
172. Yürürsin serseri 'âlemden sersâm

'âlemden ferâğum oldu:

1. 'âlemden ferâğum oldu: -den-di
Mesnevi 23
Mısra: 162
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Dünya ile dünyadaki herkes ve her şeyle bağım, ilişkisini koparmak; kendini dünya işlerinden tamamen soyutlamak.

161. Olup çâh-ı belâ vü gam turağum
162. Be-küllî oldu 'âlemden ferâğum

'âlemden geçüp:

1. 'âlemden geçüp: -üp
Mesnevi 15
Mısra: 214
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Dünyayı ve dünya hallerini unutup sadece içinde bulunulan ana ve sevgiliye odaklanma.

213. Sürür-ı vaşl ile mesrür ü hürrem
214. Geçüp 'âlemden eylerlerdi 'âlem

'âleme gelüpdür:

1. 'âleme gelüpdür: -üp, -dür
Mesnevi 27
Mısra: 197
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Dünyaya gelmek.

197. Şehenşehler gelüpdür 'âleme çok
198. Biri kalmadı oldılar girü yok

'âlem-i gül idüp:

1. 'âlem-i gül idüp: -üp
Mesnevi 34
Mısra: 15
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gül dünyasına girmek II Gül eğlencesi düzenlemek.

15. Birez bülbül gibi idüp 'âlem-i gül
16. Ura dâğna tâ kim merhem-i gül

‘ālī:

1. ‘ālī:
Mesnevi 7
Mısra: 105
Yüksek.

105. Pes az müddetde taḥṣīl itdi ‘ālī
106. Kemāl-i ḥüsn ü ḥulḳ ü ‘adl ü celi

‘ālī cenābuñ:

1. ‘ālī cenābuñ: -(u)ñ
Mesnevi 4
Mısra: 93
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Şerefli, haysiyetli kimse.

93. Sa‘ādet gördiler ‘ālī cenābuñ
94. Melekler tıtdılar şaf şaf rikābuñ

‘ālī-āstāna yüzün sürdi:

1. ‘ālī-āstāna yüzün sürdi: -dī
Mesnevi 24
Mısra: 86
Kelime Tipi: **Deyim**
(Sevgilinin)yüce eşğine yüzünü sürmek.bkz. hāke yüz sürmek md.

85. Şabā gibi yetişdi büstāna
86. Yüzün sürdi ol ‘ālī-āstāna

‘ālim:

1. ‘ālim:
Mesnevi 23
Mısra: 206

*Çok bilen. Allah'ın sıfatlarındandır.
"Bilgisi ezeli ve ebedi olan" demektir.*

205. Żarūrī varayın şabruñ yolını
206. Ḥalāş ide ol ‘Ālīm ben ḳulmı

2. ‘ālimdür: -dür
Mesnevi 24

- Mısra: 261
*Çok bilen. Allah'ın sıfatlarındandır.
"Bilgisi ezeli ve ebedi olan" demektir.*

261. Muṭī‘em emrüne ‘ālimdür Allāh
262. Geçerseñ cān-ı Şīrīnümünden ey şāh

3. ‘ālimler: -,er
Mesnevi 27

- Mısra: 203
Ar. sf. İlimli, bilen, bilgili, bilgiç.

203. Ne ‘ālimler gelüpdür bu serāya
204. Gidüp bulmadılar ‘ilme nihāye

‘ālim old’:

1. ‘ālim old’: -dı
Mesnevi 7
Mısra: 108
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bir şey hakkında yeterince bilgisi olmak.

107. Şu deñlü ‘ālim old’ ol māh-pāre
108. Ki ḥācet ḳalmadı āmūzkāre

alın:

1. alınma: -ma

- Mesnevi 19**
Mısra: 37
*Aldanmak | sevdaya düşmek,
tutulmak, kapılmak.*

37. Alınma nālesine ‘andelībūñ
38. Firībinden ḫazer ḳıl nā-şekībūñ

allah:

1. allāh:
Mesnevi 17
Mısra: 38
*Ar. Tanrı, Bâri Teâlâ ve tekaddes
hazretleri. A'zam-ı esma-i ilâhiyyedir.*

37. Cihāndan gitdiyse Hürmüz-i şāh
38. Anuñ Pervīze virsün ‘ömrin Allāh

2. allāh:
Mesnevi 23
Mısra: 142
*Ar. Tanrı, Bâri Teâlâ ve tekaddes
hazretleri. A'zam-ı esma-i ilâhiyyedir.*

141. Yaluñuzluḳ ne müşkil derd imiş āh
142. Yaluñuz itmesün ḳulların Allāh

3. allāh:
Mesnevi 24
Mısra: 261
*Ar. Tanrı, Bâri Teâlâ ve tekaddes
hazretleri. A'zam-ı esma-i ilâhiyyedir.*

261. Muṭī‘em emrüne ‘ālimdür Allāh
262. Geçerseñ cān-ı Şīrīnümünden ey şāh

4. allāh:

- Mesnevi 24**
Mısra: 292
*Ar. Tanrı, Bâri Teâlâ ve tekaddes
hazretleri. A'zam-ı esma-i ilâhiyyedir.*

291. Şular kim aldaya maḳlūmı her-gāh
292. Anı aldanguç eyler ḫalkā Allāh

5. allāha: -a
Mesnevi 27
Mısra: 310
*Ar. Tanrı, Bâri Teâlâ ve tekaddes
hazretleri. A'zam-ı esma-i ilâhiyyedir.*

309. Tıfı[ı]l gibi idersin leh ü bāzī
310. Ne vaḳt idersin Allāha niyāzı

6. allāh:
Mesnevi 28
Mısra: 30
*Ar. Tanrı, Bâri Teâlâ ve tekaddes
hazretleri. A'zam-ı esma-i ilâhiyyedir.*

29. Di kim Ferhād gitdiyse ey şāh
30. Saña virsün anuñ ‘ömrini Allāh

7. allāh:
Mesnevi 34
Mısra: 97
*Ar. Tanrı, Bâri Teâlâ ve tekaddes
hazretleri. A'zam-ı esma-i ilâhiyyedir.*

97. Di kim hâzırır üstümüzde Allâh
98. Geçürme cevri 'zulmi hâdden ey şâh

8. **allâh:**

Mesnevi 38

Mısra: **69**

*Ar. Tanrı, Bâri Teâlâ ve tekaddes
hazretleri. A'zam-ı esma-i ilâhiyyedir.*

69. Sebeb Şîrûye vü Allâh kâhîr

70. Resülün mu'cizâtı oldı zâhîr

allâh allâh:

1. **allâh allâh:**

Mesnevi 1

Mısra: **18**

Kelime Tipi: -

Allah Allah diyerek.

17. Uyar 'aşkuñ çerâğın dilde nâ-gâh

18. Diyem tâ şevk ile Allâh Allâh

allâh bilür:

1. **allâh bilür:-(ü)r**

Mesnevi 16

Mısra: **14**

Kelime Tipi: **Deyim**

Allah bilür; kimse bilmez, belli değil.

13. Şu deñlü dirdi leşker kim şehenşâh

14. Bilür ancak hesapın anuñ Allâh

allâh şaklasun:

1. **allâh şaklasun:-sun**

Mesnevi 28

Mısra: **62**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

*Allah esirgesin, korusun; muhafaza
etsin: Dua ve iyi dilek sözü.*

61. Hâzân irdiyse bir gül-berge nâ-gâh

62. Ne var tek gülşeni şaklasun Allâh

allâha şaldum:

1. **allâha şaldum:-du, -m**

Mesnevi 25

Mısra: **111**

Kelime Tipi: **Deyim**

*Allah'a(Allah'ın adaletine) havale
etmek.*

111. Baña idenleri Allâha şaldum

112. Bulam yarınki gün dergâha şaldum

allâhu ekber:

1. **allâhu ekber:**

Mesnevi 37

Mısra: **51**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

*"Allah en büyüktür" manasında
zikredilen ifade.*

51. Yazılmış evvelâ Allâhu ekber

52. Be-nâm-ı Kâdir ü Hayy ü tüvânger

'allâme-i 'aşra:

1. **'allâme-i 'aşra:-a**

Mesnevi 27

Mısra: **288**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Devrin en bilginleri.

287. Geh eyler 'ursı mâtem mâtemi 'urs

288. Virür 'allâme-i 'aşra iki ders

alma:

1. **alma:**

Mesnevi 9

Mısra: **10**

Elma.

9. Dedükçe bâğbân hây alma alma

10. Çoparur nuql için bir iki alma

alt:

1. **altında:-ı, -n, -da**

Mesnevi 11

Mısra: **133**

Alt, gölge.

133. Hümâdur kanadı altında ol büm

134. Aña bir Rümî bende Kayser-i Rüm

2. **altında:-ı, -n, -da**

Mesnevi 14

Mısra: **14**

*T. is. "Üst" mukabilî. Aşağı taraf, son.
alt alta birbirinin altına gelmek. alt etmek
mağlûp etmek. el altından gizliden. bıyık
altından gülmek istihza etmek. hasıraltı,
minderaltı etmek ihmal etmek. ayakaltı yol
üstü. saman altından su yürütmek desise ile
iş görmek. kahvaltı sabahleyin yenen hafif
yemek.*

13. Tırup bir şubh-dem şeh-zâde Pervîz

14. Başında tâc-ı zer altında Şebdîz

3. **altında:-ı, -n, -da**

Mesnevi 31

Mısra: **160**

Alt, aşağı.

159. Firâz-ı 'arşa çekmiş kâh u cyvân

160. Ki kalmış küngürü altında keyvân

4. **altında:-ı, -n, -da**

Mesnevi 32

Mısra: **100**

Bir şeyin etkisinde.

99. Çe ger ben de zâif ü nâ-tüvânem

100. Velikin derd altında nihânem

5. **altında:-ı, -n, -da**

Mesnevi 40

Mısra: **10**

Alt, aşağı.

9. Kõdum anda hezârân perde-i nür

10. Ki her bir perdenün altında biñ hür

altına alur:

1. **altına alur:-(u)r**

Mesnevi 36

Mısra: **210**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Kişi üste çıkıp diğerini altına yattırarak.

209. Be-cidd ü cehd o şâhîn-i şikârî

210. Alur altına kebk-i şivekârî

altun:

1. **altun:**

Mesnevi 13

Mısra: 67

I. (kökü kesin olarak

bilinmemektedir) (Kelime Kafâkas dillerine ve Rusça'ya da geçmiştir.) I. Sarı , kızıl renkte, parlak, ağır, kolayca işlenebilen, dış etkilere dayanıklı, paslanmayan, ziynet eşyası yapımında kullanılan... kıymetli element. 2. Çok kıymetli , asil ve değerli.

67. Gümüş elden alup altun ayağın

68. Öper bezm ehli sâkînün yañağın

2. **altun:**

Mesnevi 31

Mısra: 110

I. (kökü kesin olarak

bilinmemektedir) (Kelime Kafâkas dillerine ve Rusça'ya da geçmiştir.) I. Sarı , kızıl renkte, parlak, ağır, kolayca işlenebilen, dış etkilere dayanıklı, paslanmayan, ziynet eşyası yapımında kullanılan... kıymetli element. 2. Çok kıymetli , asil ve değerli.

109. Tıtuş her gül-ruş elde zer tabaqlar

110. Döşeyüp yollara altun varaqlar

3. **altun:**

Mesnevi 32

Mısra: 36

I. (kökü kesin olarak

bilinmemektedir) (Kelime Kafâkas dillerine ve Rusça'ya da geçmiştir.) I. Sarı , kızıl renkte, parlak, ağır, kolayca işlenebilen, dış etkilere dayanıklı,

paslanmayan, ziynet eşyası yapımında kullanılan... kıymetli element. 2. Çok kıymetli , asil ve değerli.

35. Gümüş bileklü her bir hüsn bağı

36. Yürütdiler hemân altun ayâğı

4. **altun:**

Mesnevi 36

Mısra: 98

Altun.

97. Tutarlar ellerinde mâh-rûlar

98. Gümüş memzûclar altun sebûlar

altunlu:

1. **altunlu:**

Mesnevi 10

Mısra: 28

Altun işlemeli.

27. Yürürken şad -hezârân bive 'üryân

28. Geyürme kullara altunlu kaftân

altunlu bezler:

1. **altunlu bezler: -ler**

Mesnevi 31

Mısra: 174

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Altun iplikle dokunmuş, altun işlemeli kumaş.

173. Ayağı altına şâhuñ o kızlar

174. Döşediler hemân altunlu bezler

altunlu sancak çeküp:

1. **altunlu sancak çeküp: -üp**

Mesnevi 16

Mısra: 3

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Altunlu sancak çekmek: Güneşin doğması bağlamında.

3. Çeküp altunlu sancak şâh-ı hâver

4. Tağıtdı şâm ceysin ol dil-âver

alup bağına başdı:

1. **alup bağına başdı: -dı**

Mesnevi 22

Mısra: 30

Kelime Tipi: **Deyim**

(Alıp) bağına basmak: Göğsü üzerine yaslanıp sevmek II Birini sevgi ve şefkatle yanına alıp korumak, yetiştirmek.

29. Zemîn ol şan 'atuñ olup eşiri

30. Alup bağına başdı cüy-ı şiri

alup gitdi:

1. **alup gitdi: -di**

Mesnevi 12

Mısra: 86

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Alıp gitmek, götürmek.

85. Taşavvurdan yazup bir nakş-ı rengîn

86. Alup gitdi k'ide Pervîzi teskîn

a'mâ:

1. **a'mâlar: -lar**

Mesnevi 22

Mısra: 99

Kör II mec. olguları sezme ve kavrama yetisi, dikkati olmayan; bakar kör. (GTS).

99. Nice görşünler a'mâlar cemâlün

100. Görüp ta'zîm ü tekrîme sezâvâr

a'mâl:

1. **a'mâlîmi: -(ü)m, -i**

Mesnevi 3

Mısra: 25

Ameller, işler. II Yapılan hayırlar.

25. Eger a'mâlîmi tartarsa vezzân

26. Göge ağa kamu hayr ile ihsân

2. **a'mâl:**

Mesnevi 38

Mısra: 258

Hal ve hareketler II Ameller, işler.

257. Olur şâh ü gedäya kabır hargâh

258. Kefen hil'at hemân a'mâl hem-râh

amân:

1. **amânî: -ı**

Mesnevi 5

Mısra: 99

Yardım istenildiğini anlatan söz, imdat.

99. Görüp kebk didi işbu amânı

100. Yapar bâzuñ gözinde âşyânı

amân isterdi:

1. **amān isterdi:** -r, -di

Mesnevi 22

Mısra: 4

Kelime Tipi: **Deyim**

Önce direnirken zor karşısında baş eğip yenenin merhametine sığınmak.

3. Zemîne ursa ol üstād-ı tüşe

4. Amān isterdi çerh-i zulm- pışe

amān virmezdi:

1. **amān virmezdi:** -mez, -di

Mesnevi 7

Mısra: 127

Kelime Tipi: **Deyim**

Rahat bırakmak, nefes aldirmek.

127. Nerīmān hafv idüp pür -maḥbesinden

128. Uşandı Erdevān işkencesinden

amānı isterdi:

1. **amānı isterdi:** -r, -di

Mesnevi 7

Mısra: 123

Kelime Tipi: **Deyim**

Aman dilemek: Önce direnirken zor karşısında baş eğip yenenin merhametine sığınmak.

123. Vü ger şimşek gibi şalsaydı tūği

124. Kılurdi päre päre gökde mehi

amānı virmez:

1. **amānı virmez:** -mez

Mesnevi 10

Mısra: 77

Kelime Tipi: **Deyim**

Aman vermek II Fırsat bırakmak, izin vermek.

77. Saña vü baña da virmez amānı

78. Alur acılığla tatlu cānı

amānı virür:

1. **amānı virür:** -(ü)r

Mesnevi 19

Mısra: 54

Kelime Tipi: **Deyim**

Korkusuzluk, güvenlik ve emniyet vermek.

53. Bu üslüb ile olsa mihrbānı

54. Virür er 'avrata ḥaṭṭa amānı

amel kıla:

1. **amel kıla:** -a

Mesnevi 26

Mısra: 207

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Gerekeni yapmak, yerine getirmek.

207. Çeke mi cān-ı Şirünümnden el ol

208. Virüp endüh-ı hicrāndan nevāle

ameldār:

1. **ameldār:**

Mesnevi 10

Mısra: 17

Vergi tahsildarı.

17. Sitemkār olı başlasa 'ameldār

18. Götür yirden vücüdün eyle ber-dār

'amelden kaldum:

1. **'amelden kaldum:** -du, -m

Mesnevi 20

Mısra: 15

Kelime Tipi: **Deyim**

Amelden kalmak: İşten güçten kalmak: Herhangi bir sebeple çalışmamak, çalışmamak. II İşinden olmak, işinden geri kalmak.

15. Delürdüm 'ışkla kaldum 'amelden

16. Dil-i divānemi çıқardum elden

'amelden kalup:

1. **'amelden kalup:** -up

Mesnevi 27

Mısra: 44

Kelime Tipi: **Deyim**

Amelden kalmak: İşten güçten kalmak: Herhangi bir sebeple çalışmamak, çalışmamak. II İşinden olmak, işinden geri kalmak.

43. Bu veche söz ki Ferhād eyleye güş

44. 'Amelden kalup ola deng ü medhüş

āmīn āmīn:

1. **āmīn āmīn:**

Mesnevi 40

Mısra: 112

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Öyle olsun, Ya Rab duamızı kabul eyle; öyle olsun, Ya Rab duamızı kabul eyle.

111. Şehenshāh ile yā Rab Āşaf-ı dīn

112. Müdām olsun müdām āmīn āmīn

ammā:

1. **ammā:**

Mesnevi 7

Mısra: 62

Ama, fakat, lâkin, ancak. Çelişkili ve tutarsız iki cümleyi birbirine bağlamaya yarar.

61. Müheyyā -baḥt ü taḥt ü ḥil' at ü tād

62. Oğul balna ammā ac ü muḥtāc

2. **ammā:**

Mesnevi 15

Mısra: 80

Ancak, ama.

79. Degül ebr-i sefid ol gün hüveydā

80. Hevā üzre perākend'olan ammā

3. **ammā:**

Mesnevi 23

Mısra: 195

Ancak, ama.

195. Degül ammā der-i maḥbes güşāde

196. Ḥalāş olmaḥ ne mümkin ben fütāde

4. **ammā:**

Mesnevi 29

Mısra: 3

Ama, fakat, lâkin, ancak. Çelişkili ve

tutarsız iki cümleyi birbirine bağlamaya yarar.

3. Ser-â-ser nîş ammâ nûş-perverd
4. Devâ-yı cân ü dil cân ü dile derd

ammâ ki:

1. **ammâ ki:**

Mesnevi 11

Mısra: 20

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ama, ancak.

19. Bu kânun idi kim her bir muşâhib
20. Diye bir kışsa ammâ ki münâsib

ammâl:

1. **ammâl:**

Mesnevi 10

Mısra: 19

Ar. Yük taşıyan, yük taşımak sanatı olan adam.

19. Ra'iyet gûsfend ü gürg 'ammâl
20. Şakın çüpânlığında itme ihmâl

âmüzkâr:

1. **âmüzkâr:**

Mesnevi 7

Mısra: 108

Öğretici, öğretmen, muallim.

107. Şu deñlü 'âlim old' ol mâh-pâre
108. Ki hâcet kalmadı âmüzkâr

añ:

1. **añ:**

Mesnevi 1

Mısra: 68

O.

67. Bu meh-rû kim bekâretten urur lâf
68. Aña meşşâta kıl taşsîn ü inşâf

2. **añ:**

Mesnevi 2

Mısra: 61

Ona(tr.)III.tekil kişi ve işaret zamiri O sözcüğünün yönelme hal ekli biçimi.

61. Aña kim didi Müslim oldu İslâm
62. Şuña kim kâfir okur virür aḥkâm

3. **anda:**

Mesnevi 3

Mısra: 27

Orada.

27. Okınsa nâme-i 'işyânun anda
28. Yüzüm qarâsıdır 'unvânun anda

4. **añınca:**

Mesnevi 11

Mısra: 142

Hatırlamak, akla getirmek.

141. Ezelden var imiş ol serve meyli
142. Añınca gözlerinden dökdi seyli

5. **añamazsañ:**

Mesnevi 11

Mısra: 179

Dile getirmek, söylemek.

179. Añamazsañ eger ol serv hâlin
180. Getür anuñ baña naḫş ü mişâlin

6. **añup:**

Mesnevi 13

Mısra: 19

Hatırlamak, akla getirmek.

19. Añup ol nev-bahâr-ı ḥüsni her ân
20. Bulutlar gibi ağlardı firavân

7. **añardı:**

Mesnevi 18

Mısra: 8

Hatırlamak, akla getirmek.

7. Elifler görs'iderdi âh ü zârî
8. Añardı kâmet-i serv-i nigârî

8. **añup:**

Mesnevi 18

Mısra: 10

Hatırlamak, akla getirmek.

9. Oḫurken nâ-gehân görseydi bir dâl
10. Añup zülfin olurd'aşüfte-aḫvâl

9. **añduḫça:**

Mesnevi 23

Mısra: 46

Adını söylemek, zikretmek.

45. Didi Şirînüñ adın aña zinhâr
46. Eyitdi eylerem añduḫça tekrâr

10. **añup:**

Mesnevi 23

Mısra: 134

Hatırlamak, akla getirmek.

133. İder Ferhâd ol çâh içre zârî
134. Añup çâh-ı zeneḫdân-ı nigârî

11. **añup:**

Mesnevi 26

Mısra: 154

Hatırlamak, anmak, zikretmek, akla getirmek.

153. Seni ḥâşâ ki maḫrûm eyleyem ben
154. Şehenşâh ile añup şart ü 'ahdüñ

12. **añmaz:**

Mesnevi 27

Mısra: 300

Anlamak, hatırlamak, sözünü etmek.

299. Saña her laḫza bu çerḫ-i ḥîle-bâz
300. Oyunlar giçüp eyler girür añmaz

13. **añ:**

Mesnevi 31

Mısra: 134

Dile getirmek, söylemek, hatırlatmak.

133. Gören 'ömrinde bir kez o maḫâmı
134. Selâm ile aña Dârü's-selâmı

14. **ānı:** -ı

Mesnevi 33

Mısra: 141

Güzellik cazibesi.

141. Hüs[ü]n oldur ki ānı ola ānı

142. Gönül alup ide aşıfte cānı

15. **ān:**

Mesnevi 33

Mısra: 155

Güzellik cazibesi.

155. Eger ān olmasa Leylāda efvn

156. Görüp Kaş olmaz idi anı Mecnūn

16. **añup:** -up

Mesnevi 34

Mısra: 7

Hatırlamak, akla getirmek.

7. Añup ol bülbül-i şürdesini

8. Kızıl kan itdi ol gül ddesini

17. **añup:** -up

Mesnevi 34

Mısra: 145

Hatırlamak, akla getirmek.

145. Añup kāküllerin itdi figānı

146. Nitekim pıl añup Hindüstānı

18. **añup:** -up

Mesnevi 34

Mısra: 146

Hatırlamak, akla getirmek.

145. Añup kāküllerin itdi figānı

146. Nitekim pıl añup Hindüstānı

an:

1. **an:**

Mesnevi 6

Mısra: 41

-dan ve -den.

41. Zī an bülbül şadāsin itmese gūş

42. Aceb mi tek gülüstān eylesün cūş

aña:

1. **aña:**

Mesnevi 1

Mısra: 56

(tr.)Ona, üçüncü tekil işaret zamirinin yönelme hal eki almış biçimi.

55. Bu kaşruñ k'itdüm esbābını hāzır

56. Aña mi mār-ı luţfuñ eyle nāzır

2. **aña:**

Mesnevi 1

Mısra: 66

(tr.)Ona, oraya: üçüncü tekil işaret zamirinin yönelme hal eki almış biçimi.

65. Hemīşe hurrem it bu gülsitānı

66. Yörenmesün aña bād-ı hāzānı

3. **aña:**

Mesnevi 4

Mısra: 26

(tr.)Ona, oraya: üçüncü tekil işaret zamirinin yönelme hal eki almış biçimi.

25. Ne kurbet kim saña oldı müyesser

26. İrişmemişdür aña bir peyem-ber

4. **aña:**

Mesnevi 4

Mısra: 51

Ona, üçüncü tekil şahıs zamirinin yönelme eki almış hali.

51. N'ola ger aña virildiye Tevrāt

52. Saña Qur'an inüpdür bunca āyāt

5. **aña:**

Mesnevi 4

Mısra: 56

Ona, üçüncü tekil şahıs zamirinin yönelme eki almış hali.

55. Hār-ı isī olursa tünd ü ser-keş

56. Urur berç-i Burākuñ aña āteş

6. **aña:**

Mesnevi 4

Mısra: 71

Teklik üçüncü şahıs zamirinin yönelme hāl eki almış hali, "ona" anlamı taşır.

71. Görüp bir pūş-t-i pā urduñ sen aña

72. İdüp Cibril taḥsīn kaldı taña

7. **aña:**

Mesnevi 5

Mısra: 71

Ona, üçüncü tekil şahıs zamirinin yönelme eki almış hali.

71. Sa 'ādet ḥil 'at aña salṭanat tāc

72. Selāṭin işiginde 'abd-i muḥtāc

8. **aña:**

Mesnevi 5

Mısra: 140

Ona(tr.)III.tekil kişi ve işaret zamiri O sözcüğünün yönelme hal ekli biçimi.

139. Ne mülke kim vire ḥük-m-i hümāyūn

140. Ola İnnā fetaḥnā aña mazmun

9. **aña:**

Mesnevi 5

Mısra: 180

Ona üçüncü tekil kişi zamirinin yönelme hal eki almış hali.

179. Kişi kim ide ḥaddinden tecāvüz

180. Eyüler dir aña elbette yavuz

10. **aña:**

Mesnevi 5

Mısra: 182

Üçüncü tekil şahıs zamirinin yönelme eki almış hali.

181. 'Alā-evvel fāci' küffār u buṭlān
182. Dimiş kim rahmet itsün aña Sübhān

11. **aña:**

Mesnevi 6
Mısra: 26

(tr.)Ona: üçüncü tekil işaret zamirinin yönelme hal eki almış biçimi..

25. Şıdı dil şşesini çerḫ-i gerdān
26. Aña şahid yiter gözden ağan kan

12. **aña:**

Mesnevi 6
Mısra: 54

(tr.)Ona: üçüncü tekil işaret zamirinin yönelme hal eki almış biçimi..

53. Hemîşe eyle şahın ü şuffesin pāk
54. Aña yol bulmasın hiç ḫār ü ḫāşāk

13. **aña:**

Mesnevi 7
Mısra: 8

Ona(tr.)III.tekil kişi ve işaret zamiri O sözcüğünün yönelme hal ekli biçimi.

7. Ne kaşr ol kim ola 'arş ile hem-ser
8. Eñ ednā şemse aña mihr-i enver

14. **aña:**

Mesnevi 7
Mısra: 80

Teklik üçüncü şahıs zamirinin yönelme hâl eki almış hali, "ona" anlamı taşır.

79. Geçince bir iki müddet aradan
80. Aña bir tıfl virdi kim Yaradan

15. **aña:**

Mesnevi 7
Mısra: 90

Üçüncü tekil şahıs zamirinin yönelme eki almış hali.

89. Ne var ol māha mehd olursa nüh tāk
90. Aña ḫavs-i ḫuzahḫur bir bağırdaḫ

16. **aña:**

Mesnevi 7
Mısra: 96

Üçüncü tekil şahıs zamirinin yönelme eki almış hali.

95. Çü Şīrīnden ḫonupdı anda māye
96. Virürdi şīr-i şīrīn aña dāye

17. **aña:**

Mesnevi 9
Mısra: 24

Ona, üçüncü tekil şahıs zamirinin yönelme eki almış hali.

23. Didi diḫāna ḫusrev kim ne çāre
24. Aña ḫaldı kim idem pāre pare

18. **aña:**

Mesnevi 11
Mısra: 66

Ona(tr.)III.tekil kişi ve işaret zamiri O sözcüğünün yönelme hal ekli biçimi.

65. İki āhūları şāhīne beñzer
66. Siyeh müjgāni olmuş aña şehper

19. **aña:**

Mesnevi 11
Mısra: 72

Ona(tr.)III.tekil kişi ve işaret zamiri O sözcüğünün yönelme hal ekli biçimi.

71. Zenaḫdāni gümüşden ṭop u berrāk
72. Kim aña çerḫūn altun ṭopi müştāk

20. **aña:**

Mesnevi 11
Mısra: 114

(tr.)Ona: üçüncü tekil işaret zamirinin yönelme hal eki almış biçimi..

113. ḫüs[ü]n kânında la'li gevher-i pāk
114. Gezend irgürmemiş hiç aña ḫakkāk

21. **aña:**

Mesnevi 11
Mısra: 122

"A-na: o-na". Üçüncü teklilik şahıs zamirinin yönelme hâl eki almış biçimi.

121. Özi iḫlīm-i ḫüsnūn pādşāhi
122. Aña ḫübān-ı 'ālem hep sipāhi

22. **aña:**

Mesnevi 11
Mısra: 134

Ona; III. Tekil kişi zamirinin yönelme durumu eki almış biçimi (Mehin Banu kastedilerek.)

133. ḫümādūr ḫanadı altında ol būm
134. Aña bir Rūmī bende ḫayser-i Rūm

23. **aña:**

Mesnevi 12
Mısra: 10

"A-na: o-na". Üçüncü teklilik şahıs zamirinin yönelme hâl eki almış biçimi.

9. Meger ol yörede bir kimse gördi
10. Aña Şīrīnūn aḫvālīni şordı

24. **aña:**

Mesnevi 12
Mısra: 12

Üçüncü tekil şahıs zamirinin yönelme eki almış hali.

11. Revān okıdı bir bir dāstānın
12. 'Ayān itdi aña rāz-ı nihānın

25. **aña:**

Mesnevi 12
Mısra: 31

Ona. 2. Onu. 3. Onun için, ondan dolayı. 4. Onun hakkında. 5. Onca, ona göre. 6. Onun, onun olsun, ona fedadır. 7. Oraya.

31. Aña eyvān cebhe tāk ebrū
32. Cihān deyrinde bir maḫbūb-ı büt ū

26. **aña:**

Mesnevi 12
Mısra: 42

(tr.)Ona: üçüncü tekil işaret zamirinin yönelme hal eki almış biçimi..

41. Tokunmaz bāmına nezzāre-i māh
42. Kemend-i mihr irişmez aña kütāh

27. aña:

Mesnevi 12

Mısra: 60

Ona(tr.)III.tekil kişi ve işaret zamiri O sözcüğünün yönelme hal ekli biçimi.

59. Bu ahvāli çü Şāvūr eyledi gūş
60. Aña bir özge tedbīr eyledi hoş

28. aña:

Mesnevi 12

Mısra: 103

Ona, üçüncü tekil şahıs zamirinin yönelme eki almış hali.

103. Gehī söylərđi aña ağlayurak
104. Yüregın lāle gibi tağlayurak

29. aña:

Mesnevi 13

Mısra: 44

(tr.)Ona: üçüncü tekil işaret zamirinin yönelme hal eki almış biçimi..

43. İdüp Pervīz ol naqşı kenāre
44. İderdi gāh gāh aña nezāre

30. aña:

Mesnevi 14

Mısra: 90

Ona(tr.)III.tekil kişi ve işaret zamiri O sözcüğünün yönelme hal ekli biçimi.

89. Nice şahrā ki şahrā-yı kıyāmet
90. Bulınmaz aña pāyān u nihāyet

31. aña:

Mesnevi 14

Mısra: 91

Ona(tr.)III.tekil kişi ve işaret zamiri O sözcüğünün yönelme hal ekli biçimi.

91. Ben-i ādem aña hīç kesmemiş yol
92. Mekān-ı dīv idi peygūle-i gül

32. aña:

Mesnevi 14

Mısra: 131

Ona(tr.)III.tekil kişi ve işaret zamiri O sözcüğünün yönelme hal ekli biçimi.

131. Hemān-dem cān atup aña irişdi
132. Gözinūñ yaşı ol bahre qarışdı

33. aña:

Mesnevi 15

Mısra: 18

"A-na: o-na". Üçüncü teklik şahıs zamirinin yönelme hāl eki almış biçimi.

17. Öpüp yüz lutf ile boynın kulağın
18. 'Ayān itdi aña ol 'ışk dāğın

34. aña:

Mesnevi 15

Mısra: 66

(tr.)Ona: üçüncü tekil işaret zamirinin yönelme hal eki almış biçimi..

65. Perīler gibi uçardı açup per
66. Yitemezdi aña bād u kebüter

35. aña:

Mesnevi 15

Mısra: 78

(tr.)Ona: üçüncü tekil işaret zamirinin yönelme hal eki almış biçimi..

77. 'Aceb cūş eyledi ol dīk-i dil-gīr
78. Felek olmışdı güya aña kef-gīr

36. aña:

Mesnevi 15

Mısra: 140

(tr.)Ona: üçüncü tekil işaret zamirinin yönelme hal eki almış biçimi..

139. Cihān deyrinde güyā naqş-ı dil-bend
140. Olamaz naqş-ı Mānī aña mānend

37. aña:

Mesnevi 15

Mısra: 175

Üçüncü teklik şahıs zamirinin yönelme hal eki almış biçimi.

175. Yüri var aña nāmın eyle teftiş
176. Ne yirdendür maķāmın eyle teftiş

38. aña:

Mesnevi 15

Mısra: 177

Ona, üçüncü tekil şahıs zamirinin yönelme eki almış hali.

177. Varup dāye aña virdi selāmı
178. Edep birle edā idüp kelāmı

39. aña:

Mesnevi 15

Mısra: 187

Üçüncü tekil şahıs zamirinin yönelme eki almış hali.

187. Aña 'āşık olalıdan kulağdan
188. Degülven hālī bir lahza kulağdan

40. aña:

Mesnevi 16

Mısra: 28

(tr.)Ona: üçüncü tekil işaret zamirinin yönelme hal eki almış biçimi..

27. Mübādīrler şafına varduğnc' oğ
28. Gögüs tutup aña dīrlerdi oğ oğ

41. aña:

Mesnevi 16

Mısra: 113

Ona üçüncü tekil kişi zamirinin yönelme hal eki almış hali.

113. İrişdi Hağdan aña şarşar-ı kahr
114. Gülin hār eyledi vü şerbetin zehr

42. **aña:**

Mesnevi 16

Mısra: 148

(tr.)Ona: üçüncü tekil işaret zamirinin yönelme hal eki almış biçimi..

147. Çü dünyâ qahbedür murdâr murdâr

148. Er olan aña meyl itmek zihî 'âr

43. **aña:**

Mesnevi 17

Mısra: 89

(tr.)Ona: üçüncü tekil işaret zamirinin yönelme hal eki almış biçimi..

89. Taqup himmetden aña bâl ile per

90. Uçurdi anı mänend-i kebüter

44. **aña:**

Mesnevi 18

Mısra: 66

Üçüncü teklîk şahıs zamirinin yönelme hal eki almış biçimi.

65. Temâm olunca Şävürüñ kelâmı

66. Didi şeh aña kim ey merd-i 'âmî

45. **aña:**

Mesnevi 18

Mısra: 89

Ona, üçüncü tekil şahıs zamirinin yönelme eki almış hali.

89. Olupdı tâcverler aña serheng

90. İderdi bâc-ğorlar kâmetin çeng

46. **aña:**

Mesnevi 18

Mısra: 135

(tr.)Ona: üçüncü tekil işaret zamirinin yönelme hal eki almış biçimi..

135. Aña ednâ şem' aña mâh-i tâbân

136. Kemîne şemsesi ħurşîd-i raĥşân

47. **aña:**

Mesnevi 18

Mısra: 135

(tr.)Ona: üçüncü tekil işaret zamirinin yönelme hal eki almış biçimi..

135. Aña ednâ şem' aña mâh-i tâbân

136. Kemîne şemsesi ħurşîd-i raĥşân

48. **aña:**

Mesnevi 19

Mısra: 46

(tr.)Ona: üçüncü tekil işaret zamirinin yönelme hal eki almış biçimi..

45. Ger istersenâ daĥı muĥkem ola bend

46. İd aña kayd-ı ferzend ile peyvend

49. **aña:**

Mesnevi 19

Mısra: 51

Üçüncü teklîk şahıs zamirinin yönelme eki almış hali.

51. Olursañ ger aña kâbîn ile râm

52. Olur fermân-berüñ ol kâm ü nâ-kâm

50. **aña:**

Mesnevi 19

Mısra: 68

(tr.)Ona: üçüncü tekil işaret zamirinin yönelme hal eki almış biçimi..

67. Senüñ ebrûlarıñdur ĥod meh-i nev

68. 'Aceb mi ger aña baş egse Ĥusrev

51. **aña:**

Mesnevi 19

Mısra: 70

(tr.)Ona: üçüncü tekil işaret zamirinin yönelme hal eki almış biçimi..

69. Hilâl-i 'îd mestûr olsa her dem

70. Baqar şevĥ ile aña ĥalk-ı 'âlem

52. **aña:**

Mesnevi 19

Mısra: 83

Üçüncü teklîk şahıs zamirinin yönelme hal eki almış biçimi.

83. İşâret kılsa itme aña îmâ

84. Mebdâ töhmet ide saña a 'dâ

53. **aña:**

Mesnevi 19

Mısra: 116

"A-na: o-na". Üçüncü teklîk şahıs zamirinin yönelme hâl eki almış biçimi.

115. İderdi gerçi Ĥusrev şayd ü neĥçîr

116. Ururdi her kemân-ebriñ aña tîr

54. **aña:**

Mesnevi 21

Mısra: 4

(tr.)Ona, oraya: üçüncü tekil işaret zamirinin yönelme hal eki almış biçimi.

3. 'Aceb qaşrumda hîç bir ĥavz ola mı

4. Süd ırmağı aqa aña müdâmî

55. **aña:**

Mesnevi 21

Mısra: 16

Üçüncü teklîk şahıs zamirinin yönelme hal eki almış biçimi.

15. Dürüşdük cedd ü ceĥd idüp hemîşe

16. Baña ĥâme naşîb' old' aña tîşe

56. **aña:**

Mesnevi 21

Mısra: 42

Üçüncü tekil şahıs zamirinin yönelme hal eki almış hali.

41. Nigârîñ eyleyüp ta 'zîm ü tekrîm

42. Murâdîñ itdi bir bir aña tefĥîm

57. **aña:**

Mesnevi 21

Mısra: 46

(tr.)Ona: üçüncü tekil işaret zamirinin yönelme hal eki almış biçimi..

45. Serây öninde bir ĥavz olmağ işin

46. Aña otlağdan işi süd gelişin

58. **aña:**

Mesnevi 21

Mısra: 55

Ona, üçüncü tekil şahıs zamirinin yönelme eki almış hali.

55. Aña gösterdiler oldukça tãlib

56. Hemãn işe şürü' itdi kıvanup

59. **aña:**

Mesnevi 22

Mısra: 31

(tr.)Ona: üçüncü tekil işaret zamirinin yönelme hal eki almış biçimi..

31. Bakup şahrã aña qalurdı tãña

32. Yüzi üstinde yir eylerdi aña

60. **aña:**

Mesnevi 22

Mısra: 32

(tr.)Ona: üçüncü tekil işaret zamirinin yönelme hal eki almış biçimi..

31. Bakup şahrã aña qalurdı tãña

32. Yüzi üstinde yir eylerdi aña

61. **aña:**

Mesnevi 22

Mısra: 38

(tr.)Ona: üçüncü tekil işaret zamirinin yönelme hal eki almış biçimi..

37. 'Aceb şan'atlar itdi anda kem-yãb

38. Eli şuyından aqıtdı aña ãb

62. **aña:**

Mesnevi 22

Mısra: 50

(tr.)Ona: üçüncü tekil işaret zamirinin yönelme hal eki almış biçimi..

49. Ya zaqm-ı sîne-i şahrâyı görmüş

50. Tabîb-i hãziq aña penbe urmuş

63. **aña:**

Mesnevi 22

Mısra: 62

Ona, üçüncü tekil şahıs zamirinin yönelme eki almış hali.

61. Zebün oldukça ol miskîn ü gãmñak

62. Aña şahrã yaqasın cylemiş çak

64. **aña:**

Mesnevi 22

Mısra: 87

(tr.)Ona: üçüncü tekil işaret zamirinin yönelme hal eki almış biçimi..

87. Degüldür âdemî zãd aña kãdir

88. Koluña kuvvet ey mi' mâr olsun

65. **aña:**

Mesnevi 22

Mısra: 91

(tr.)Ona: üçüncü tekil işaret zamirinin yönelme hal eki almış biçimi..

91. Kemãhî irmez aña 'aql-ı derrãk

92. Süremez olsa ne deñlu dil-ãver

66. **aña:**

Mesnevi 22

Mısra: 102

Ona, üçüncü tekil şahıs zamirinin yönelme eki almış hali.

101. Ayağına cevãhir itdi işãr

102. İdüp māl ü menãlin aña mebzül

67. **aña:**

Mesnevi 22

Mısra: 108

"A-na: o-na". Üçüncü teklîk şahıs zamirinin yönelme hâl eki almış biçimi.

107. Bu işde şermsãrem ben kemîne

108. Kulağ olup aña şarrãf-ı mãhir

68. **aña:**

Mesnevi 23

Mısra: 20

Ona, üçüncü tekil şahıs zamirinin yönelme eki almış hali.

19. Yürür küyında Şîrîmûñ şeb ü rüz

20. Gice Qadr aña gündüz 'ıd ü Nev-rüz

69. **aña:**

Mesnevi 23

Mısra: 70

Üçüncü tekil şahıs zamirinin yönelme eki almış hali.

69. Ne söz kim tanz ile söylerdî Pervîz

70. Virürd' aña cevãb-ı hikmet-ãmîz

70. **aña:**

Mesnevi 23

Mısra: 105

(tr.)Ona: üçüncü tekil işaret zamirinin yönelme hal eki almış biçimi..

105. Muqãbil ols' aña hürşîd-i rahşãn

106. Geçer havf ile üstinden şitãbãn

71. **aña:**

Mesnevi 23

Mısra: 107

(tr.)Ona: üçüncü tekil işaret zamirinin yönelme hal eki almış biçimi..

107. Be-nã-geh düşse aña meş'el-i mãh

108. Olur anuñ karañluğında güm-rãh

72. **aña:**

Mesnevi 23

Mısra: 127

Üçüncü tekil şahıs zamirinin yönelme eki almış hali.

127. Müvekkiler qodılar aña nãzır

128. K'olalar gice gündüz anda hãzır

73. **aña:**

Mesnevi 23

Mısra: 184

(tr.)Ona: üçüncü tekil işaret zamirinin yönelme hal eki almış biçimi..

183. Açılsa ãh-ı şeb-gürümden ol bãb

184. Tütup zencîr ururdı aña bevvãb

74. **ana:**

Mesnevi 24

Mısra: 10

(tr.)Ona: üçüncü tekil işaret zamirinin yönelme hal eki almış biçimi..

9. Görür pülâddan bir tîşe merğüb

10. Ki şap olmuş ana bir âhenin çüp

75. **aña:**

Mesnevi 24

Mısra: 68

Ona, üçüncü tekil şahıs zamirinin yönelme eki almış hali.

67. Meger kim gördi şeb herfini nemnâk

68. Aña gün mürde- sengin saçdı eflâk

76. **aña:**

Mesnevi 24

Mısra: 88

(tr.)Ona: üçüncü tekil işaret zamirinin yönelme hal eki almış biçimi..

87. Öpüp taş işüginün taşını hoş

88. Kõdı başın aña ol mest-i bî-hüş

77. **aña:**

Mesnevi 24

Mısra: 247

Ona, üçüncü tekil şahıs zamirinin yönelme eki almış hali.

247. Uralum aña bār-ı Bīsütüm

248. Ola kim öle ol yükün zebün

78. **aña:**

Mesnevi 24

Mısra: 273

Ona, üçüncü tekil şahıs zamirinin yönelme eki almış hali.

273. Virem aña ümîd-i vaşl-ı Şîrîn

274. Geçüre 'ömrin anuñla o miskîn

79. **aña:**

Mesnevi 25

Mısra: 114

Ona, üçüncü tekil şahıs zamirinin yönelme eki almış hali.

113. Gücüm yetmez kim idem kârzârı

114. Ola kim ide aña kârzârı

80. **aña:**

Mesnevi 26

Mısra: 50

(tr.)Ona: üçüncü tekil işaret zamirinin yönelme hal eki almış biçimi..

49. Görelüm neyledi ol tağı Ferhâd

50. Ne veche yol kesüpür aña üstâd

81. **aña:**

Mesnevi 26

Mısra: 158

"A-na: o-na". Üçüncü teklîk şahıs zamirinin yönelme hâl eki almış biçimi.

157. Koluña kuvvet ey üstâd-ı dâñā

158. Şu deñlü virdi aña istimâlet

82. **aña:**

Mesnevi 26

Mısra: 221

"A-na: o-na". Üçüncü teklîk şahıs zamirinin yönelme hâl eki almış biçimi.

221. Degülven ol sebepten aña mağrûr

222. Urup na'ra peleng ü bîr gibi

83. **aña:**

Mesnevi 27

Mısra: 9

"A-na: o-na". Üçüncü teklîk şahıs zamirinin yönelme hâl eki almış biçimi.

9. Aña çok lutfını endâze kıldı

10. Dil-i pejmürdesini tâze kıldı

84. **aña:**

Mesnevi 27

Mısra: 11

"A-na: o-na". Üçüncü teklîk şahıs zamirinin yönelme hâl eki almış biçimi.

11. Şu deñlü virdi kuvvet aña dil-dâr

12. Görinmez gözlerine zerre kühsâr

85. **aña:**

Mesnevi 27

Mısra: 32

"A-na: o-na". Üçüncü teklîk şahıs zamirinin yönelme hâl eki almış biçimi.

31. Degülven zâlim ü gaddâr ü gâşîb

32. Baña Şîrîn ü ben aña münâsîb

86. **aña:**

Mesnevi 27

Mısra: 35

"A-na: o-na". Üçüncü teklîk şahıs zamirinin yönelme hâl eki almış biçimi.

35. Aña lâyıķ midur hîç ol niğârîn

36. Hâbîb-i nâzenîn ü yâr-ı şîrîn

87. **aña:**

Mesnevi 27

Mısra: 47

Ona, üçüncü tekil şahıs zamirinin yönelme eki almış hali.

47. Hîç aña bundan özge çâre olmaz

48. Çü gayrı sözden ol âvâre olmaz

88. **aña:**

Mesnevi 27

Mısra: 86

Ona üçüncü tekil kişî zamirinin yönelme hal eki almış hali.

85. Ne deñlü çüst ü çâlâk olsa vaşşâf

86. Yazamaz tâ kıyâmet aña evşâf

89. **aña:**

Mesnevi 27

Mısra: 89

Ona üçüncü tekil kişî zamirinin yönelme hal eki almış hali.

89. Virürler mâl ü esbâb aña yük yük

90. K'ola şer işde şeytân gibi çâbüķ

90. **aña:**

Mesnevi 27

Mısra: 97

Ona üçüncü tekil kişi zamirinin yönelme hal eki almış hali.

97. Degüldür aña maḥşūş işbu ḥāyile

98. Zamāne ḥalkın'olmuşdur ḥavāle

91. **aña:**

Mesnevi 27

Mısra: 139

Ona üçüncü tekil kişi zamirinin yönelme hal eki almış hali.

139. Yaraşur mıydı k'ola aña ḫat ḫat

140. Kefen pīrahēn ü tābūt ḫil'at

92. **aña:**

Mesnevi 27

Mısra: 278

Ona üçüncü tekil kişi zamirinin yönelme hal eki almış hali.

277. 'Aceb mi dirse yana yana Bānū

278. Hem ataydı aña hem ana Bānū

93. **ana:**

Mesnevi 27

Mısra: 278

T. is. Çocuk doğuran kadın. Valide. sütana süt veren kadın. kaynana kocaya göre zevcesinin, karıya göre kocasının validesi.

277. 'Aceb mi dirse yana yana Bānū

278. Hem ataydı aña hem ana Bānū

94. **aña:**

Mesnevi 27

Mısra: 282

Ona üçüncü tekil kişi zamirinin yönelme hal eki almış hali.

281. N'ola Şīrīn eritse şem'veş yağ

282. Bu derd oldı aña dāğ üstine dāğ

95. **aña:**

Mesnevi 28

Mısra: 78

Ona, üçüncü tekil şahıs zamirinin yönelme eki almış hali.

77. Ne ser kim ola ber- zānū-yı cānān

78. Ne var daḫı aña ölmekden āsān

96. **aña:**

Mesnevi 28

Mısra: 79

Onun için.

79. Aña kim ḫta mātem bir nigārīn

80. Ecel olur aña ḫelwā-yı şīrīn

97. **aña:**

Mesnevi 28

Mısra: 80

Ona, üçüncü tekil şahıs zamirinin yönelme eki almış hali.

79. Aña kim ḫta mātem bir nigārīn

80. Ecel olur aña ḫelwā-yı şīrīn

98. **aña:**

Mesnevi 28

Mısra: 92

Ona, üçüncü tekil şahıs zamirinin yönelme eki almış hali.

91. Diken gitdiyise nesrīn şağ olsun

92. Kim acır aña tek Şīrīn şağ olsun

99. **aña:**

Mesnevi 28

Mısra: 95

(tr.)Ona, oraya: üçüncü tekil işaret zamirinin yönelme hal eki almış biçimi.

95. Alup Pervīz aña urdı nişānı

96. Şeker kağıdı gibi dürdi anı

100. **aña:**

Mesnevi 30

Mısra: 30

(tr.)Ona, oraya: üçüncü tekil işaret zamirinin yönelme hal eki almış biçimi.

29. Yiter gül-berg için bād-ı şehergāh

30. Ne ḫacet idi aña ḫūfān ey şāh

101. **aña:**

Mesnevi 31

Mısra: 30

(tr.)Ona, oraya: üçüncü tekil işaret zamirinin yönelme hal eki almış biçimi.

29. Kızup olmuşdı güller şöyle bī-tāb

30. Ayak başsa aña yanardı murğ-āb

102. **aña:**

Mesnevi 31

Mısra: 81

Ona, üçüncü tekil şahıs zamirinin yönelme eki almış hali.

81. Virürsem yol aña lāyık degildür

82. Ki zīrā mestdür ayık degildür

103. **aña:**

Mesnevi 31

Mısra: 93

Ona, üçüncü tekil şahıs zamirinin yönelme eki almış hali.

93. Diyelüm aña Şīrīn ḫtdı rāhı

94. Filān yoldan gelür ḫan itdi şāhı

104. **aña:**

Mesnevi 31

Mısra: 97

Ona, üçüncü tekil şahıs zamirinin yönelme eki almış hali.

97. İdelüm aña ta'zīm ü kirāmı

98. Kılalum cān u dilden iḫtirāmı

105. **aña:**

Mesnevi 31

Mısra: 104

Ona, üçüncü tekil şahıs zamirinin yönelme eki almış hali.

103. İdüp lutf-ı firāvān ile hürmet
104. Kılıslasın aña dürlü dürlü hıdmet

106. **aña:**
Mesnevi 31
Mısra: **106**
(tr.)Ona: üçüncü tekil işaret zamirinin yönelme hal eki almış biçimi..

105. Bu ra'yi ol nigārīn gördi ma'kül
106. Hem aña zāhib oldı 'ākıbet ol

107. **aña:**
Mesnevi 32
Mısra: **92**
(tr.)Ona, oraya: üçüncü tekil işaret zamirinin yönelme hal eki almış biçimi.

91. Dehānumdan alamaz kimse kāmı
92. Degemez aña degme bir hārāmı

108. **aña:**
Mesnevi 32
Mısra: **94**
(tr.)Ona, oraya: üçüncü tekil işaret zamirinin yönelme hal eki almış biçimi.

93. Yüzüm Ka'be tebüm zemzemdür ey cān
94. Kim irer aña bī-renc-i beyaban

109. **aña:**
Mesnevi 33
Mısra: **46**
Ona, üçüncü tekil şahıs zamirinin yönelme eki almış hali.

45. Perī k'olmaya insāna mülāyim
46. Ne lāzım ağız egmek aña dāyim

110. **aña:**
Mesnevi 33
Mısra: **64**
Ona, üçüncü tekil şahıs zamirinin yönelme eki almış hali.

63. Çü tūfī şekkere olmışdı meyyāl
64. Aña hıv āhendeler gönderdi der-hāl

111. **ana:**
Mesnevi 33
Mısra: **67**
Ona, üçüncü tekil şahıs zamirinin yönelme eki almış hali.

67. İrürüp Hıusrevüñ ana selāmın
68. Beyān eylediler şīrīn kelamın

112. **aña:**
Mesnevi 33
Mısra: **80**
Ona, üçüncü tekil şahıs zamirinin yönelme eki almış hali.

79. Dür-i dendān güyā mağz-i bādām
80. Şeker kaplamış aña ol dil-ārām

113. **aña:**
Mesnevi 33
Mısra: **88**
(tr.)Ona: üçüncü tekil işaret zamirinin yönelme hal eki almış biçimi..

87. Görüp nergislerin maṭbū' āfāk
88. Düzetmiş sürme meylinden aña sāk

114. **aña:**
Mesnevi 33
Mısra: **144**
(tr.)Ona: üçüncü tekil işaret zamirinin yönelme hal eki almış biçimi..

143. Hem ānı ola hem Şīrīn-şemāyil
144. Dil-i dīvāne olur aña māyil

115. **aña:**
Mesnevi 34
Mısra: **41**
(tr.)Ona: üçüncü tekil işaret zamirinin yönelme hal eki almış biçimi..

41. Dir aña n'olduñ ey bülbül bu resme
42. Kılırsın nāle vü ğulğul bu resme

116. **aña:**
Mesnevi 34
Mısra: **83**
Ona, üçüncü tekil şahıs zamirinin yönelme eki almış hali.

83. Şu deñlü itdiler aña müdāvā
84. Birinden fā'ide olmadı aşlā

117. **aña:**
Mesnevi 34
Mısra: **109**
Ona, onun için.

109. Nedür bi'llāhi aña bu melāmet
110. İki gün olmaya 'İsāya ümmet

118. **aña:**
Mesnevi 34
Mısra: **121**
Ona, üçüncü tekil şahıs zamirinin yönelme eki almış hali.

121. Aña Şekker egerçi nüş-ı cāndur
122. Benüm şīrīn lebüm şekker- feşāndur

119. **aña:**
Mesnevi 36
Mısra: **21**
Ona, üçüncü tekil şahıs zamirinin yönelme eki almış hali.

21. Eyü adıyla ola aña hem-dem
22. Yaramazlıĝ ile olmaya maḥrem

120. **aña:**
Mesnevi 36
Mısra: **68**
Ona, üçüncü tekil şahıs zamirinin yönelme eki almış hali.

67. Ser[i]v gibi şu kim olmaya mezvün
68. Vāy aña kim şehirden çıka bīrūn

121. **aña:**
Mesnevi 36
Mısra: **123**
Ona, üçüncü tekil şahıs zamirinin yönelme eki almış hali.

123. Şu hadde zib ü fer virürler aña
124. Görenler ol mehi çalurdı tana

122. **aña:**

Mesnevi 36

Mısra: 128

(tr.)Ona, oraya: üçüncü tekil işaret zamirinin yönelme hal eki almış biçimi.

127. N'ola şu gibi gözgü olsa hayrân

128. Aña çün 'arz-ı dîdâr itdi cânân

123. **aña:**

Mesnevi 36

Mısra: 144

(tr.)Ona, oraya: üçüncü tekil işaret zamirinin yönelme hal eki almış biçimi.

143. Çü gerdek hânesine girdi Hüsrev

144. Görür şalmış aña bir mâh pertev

124. **aña:**

Mesnevi 36

Mısra: 173

Ona, üçüncü tekil şahıs zamirinin yönelme eki almış hali.

173. Virüp kendü libâsın aña Şîrîn

174. İder hâdden ziyâde anı tezyîn

125. **aña:**

Mesnevi 36

Mısra: 199

Ona, üçüncü tekil şahıs zamirinin yönelme eki almış hali.

199. İkileydin virüp ol meh aña şevk
200. Gümüş kolların itdi boynına tavk

126. **aña:**

Mesnevi 36

Mısra: 268

Ona, üçüncü tekil şahıs zamirinin yönelme eki almış hali.

267. Virüp Pervîz eline ihtiyârın

268. İdüp tefvîz aña her kâr ü barın

127. **aña:**

Mesnevi 36

Mısra: 271

Ona, üçüncü tekil şahıs zamirinin yönelme eki almış hali.

271. Sipâhî vü re'âyet aña muhtâc

272. Çamusı yalun ü dermânde vü ac

128. **aña:**

Mesnevi 37

Mısra: 97

Ona.

97. Ne zerre aña nisbet cümle ma'düm

98. Nuqûş-ı kâyinât eşkâl-i mevhum

129. **aña:**

Mesnevi 37

Mısra: 114

Ona, üçüncü tekil şahıs zamirinin yönelme eki almış hali.

113. Hâlile itdi çün Nemrüd itâle
114. Aña itdürdi bir kem peşşe nale

130. **aña:**

Mesnevi 37

Mısra: 155

Ona, üçüncü tekil şahıs zamirinin yönelme eki almış hali.

155. Añâ kim olmaya tevfiğ reh-ber

156. Olur yanında hayr u şer ber-â-ber

131. **aña:**

Mesnevi 37

Mısra: 176

Ona, üçüncü tekil şahıs zamirinin yönelme eki almış hali.

175. İdüp 'ahde hilâf öldürdi anı

176. O mazlumuñ irişdi aña çanı

132. **aña:**

Mesnevi 38

Mısra: 16

Ona, üçüncü tekil şahıs zamirinin yönelme eki almış hali.

15. 'Acem mülkünün uluları nâ-gâh

16. Didiler aña bir gün ey şeşenşâh

133. **aña:**

Mesnevi 38

Mısra: 67

Ona, üçüncü tekil şahıs zamirinin yönelme eki almış hali.

67. Urur bir zağm aña ol cüst ü çâlâk
68. İder çâk-nâme gibi sînesin çâk

134. **aña:**

Mesnevi 38

Mısra: 280

(tr.)Ona: üçüncü tekil işaret zamirinin yönelme hal eki almış biçimi..

279. Nedür dünyâ denî vü dün u murdâr

280. Aña meyl eylemek âdem zihî 'âr

añ'âheng iderdi:

1. **añ'âheng iderdi:** -er, -di

Mesnevi 16

Mısra: 68

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Aña, vezin gereği añ' biçiminde kullanılmıştır. Ona eşlik etmek.

67. Kemân olmuşdı bezm-i rezmd e çeng

68. İderdi âvâze-i zih añ'âheng

anaruñ:

1. **anaruñ:**

Mesnevi 37

Mısra: 12

Onların.

11. Görüp bād-ı hâzândan acı ağrı

12. Anaruñ tobtolu çan oldu bağı

'anber:

1. **'anber:**

Mesnevi 18

Mısra: 130
*Ada bahğının bağırsaklarında toplanan
yumuşak, yapışkan ve misk gibi kokan, kül
renginde bir madde; güzel koku.*

129. Namâz-ı şâm kim çerh-i pür-ahter
130. Tağıtdı kara zülfin dökdi 'anber

'anberin-fâm:

1. **'anberin-fâm:**
Mesnevi 36
Mısra: 47
Renkli güzel kokulu.

47. Hâbeş -ser virdi niçe 'anberin-fâm
48. K'olalar hizmet-i maḡbahda mādām

anca:

1. **anca:**
Mesnevi 24
Mısra: 157
O kadar, onca.

157. Cihānda anca ḡab' ehli kişi- zād
158. Hünersüzlükden olur āhır 'irgād

anca:

1. **anca:**
Mesnevi 4
Mısra: 47
Sadece, bir tek.

47. Eger ol Nîle yol kesdiyse ancaḡ
48. Sen itdün mâhi eḡgüştünl'iki şak

2. **anca:**
Mesnevi 7
Mısra: 47
Yalnızca, sadece.

47. Virürdi derd-i ser ancaḡ cihāna
48. Hümâr-ı bâde-i la'l-i şebâne

3. **anca:**
Mesnevi 11
Mısra: 167
Tek, yalnız, sadece.

167. Degülse itdügün ancaḡ fisâne
168. Qadem baş gir bu yola 'aşıkâne

4. **anca:**
Mesnevi 15
Mısra: 39
Yalnızca, sadece.

39. Baña deryādur ancaḡ yâr ü maḡrem
40. Benüm gibi anuñ da çeşmi pür-nem

5. **anca:**
Mesnevi 16
Mısra: 14
Sadece, bir tek.

13. Şu deñlü dirdi leşker kim şehensâh
14. Bilür ancaḡ hesâbın anuñ Allâh

6. **anca:**
Mesnevi 19

Mısra: 48
Yalnızca, sadece.

47. Zen ölüñ âdeme münis olınca
48. ḡurur maḡbüb ancaḡ şubh olınca

7. **anca:**
Mesnevi 20
Mısra: 21
Sadece, tamamı tamamına.

21. Ne 'ışk olsun bu bir derd-i dil ancaḡ
22. Bunuñ âsânı yok hep müşkil ancaḡ

8. **anca:**
Mesnevi 20
Mısra: 22
Yalnızca, sadece.

21. Ne 'ışk olsun bu bir derd-i dil ancaḡ
22. Bunuñ âsânı yok hep müşkil ancaḡ

9. **anca:**
Mesnevi 27
Mısra: 147
Yalnızca, sadece.

147. Didi bir kerre ancaḡ âh Şîrîn
148. Düşüp cân virdi ol sa'atde miskîn

10. **anca:**
Mesnevi 27
Mısra: 210
Sadece, bir tek.

209. Bozula düzdügün gide nişānuñ
210. Qala 'âlemde ancaḡ ad ü şānuñ

11. **anca:**
Mesnevi 31
Mısra: 5
Yalnızca, sadece.

5. Degül nâme ki şāha kâşid ancaḡ
6. İletdi bāğdan bir gönçe zanbaḡ

12. **anca:**
Mesnevi 38
Mısra: 251
Yalnızca, sadece.

251. Degülsin mağz ancaḡ püstsın püst
252. Olursañ cânūña kaşd idene düst

anda:

1. **anda:**
Mesnevi 3
Mısra: 28
T. Orada.

27. Oқinsa nâme-i 'işyānum anda
28. Yüzüm qarasıdur 'unvānum anda

2. **anda:**
Mesnevi 3
Mısra: 31
T. Orada.

31. N'ola bağruma dāğ ursalar anda
32. Hāyâl-i hâl-i dil-ber var cānda

3. **anda:**

Mesnevi 4

Mısra: 101

T. Orada.

101. Kamu maşşüduñ oldı hâşıl anda

102. Murâduñ qalmadı iki cihanda

4. **anda:**

Mesnevi 6

Mısra: 6

T. Orada.

5. Zâmîrûndür çü mir'ât-ı Sikender

6. Muşavver hâl-i 'âlem anda yek-ser

5. **anda:**

Mesnevi 7

Mısra: 95

T. Orada.

95. Çü Şîrînden konupdı anda mâye

96. Virürdi şîr-i şîrîn aña dâye

6. **anda:**

Mesnevi 11

Mısra: 43

T. Orada.

43. Temâşâ itdüm anda bir perî-ruḥ

44. Meh-i ferḥunde- fâl ü mihr-i ferruḥ

7. **anda:**

Mesnevi 15

Mısra: 113

T. Orada.

113. Kef-i deryâ ki yoḡdur anda engüşt

114. Baña her bir ḥubâbı gösterür müşt

8. **anda:**

Mesnevi 16

Mısra: 32

T. Orada.

31. Şehâb-ı mürgdür şan gerd-i meydân

32. Kim anda tîḡ berḡ ü tîr bârân

9. **anda:**

Mesnevi 22

Mısra: 37

Onda, orada; uzakta olan, hakkında konuşulan kimse veya şeyi belirten bir söz.

37. 'Aceb şan'atlar itdi anda kem-yâb

38. Eli şuyından aḡıtdı aña âb

10. **anda:**

Mesnevi 22

Mısra: 53

T. Orada.

53. Öküşt ḥarc olmış anda zür-ı bâzû

54. Çekemez ay ü gün olsa terâzû

11. **anda:**

Mesnevi 22

Mısra: 55

T. Orada.

55. Şanasın cân eritmiş anda mi'mâr

56. Cihân u'cübesini ḡalmış izhâr

12. **anda:**

Mesnevi 23

Mısra: 128

Orada.

127. Müvekkiller ḡodılar aña nâzır

128. K'olalar gice gündüz anda ḡâzır

13. **anda:**

Mesnevi 33

Mısra: 129

T. Orada.

129. Çe ger ben bundayam cânânüm anda

130. Hemân birḡüdeyem kim cânüm anda

14. **anda:**

Mesnevi 33

Mısra: 130

Onda: III. Tekil kişi zamirinin bulunma hâl eki almış şekli.

129. Çe ger ben bundayam cânânüm anda

130. Hemân birḡüdeyem kim cânüm anda

15. **anda:**

Mesnevi 33

Mısra: 154

T. Orada.

153. Şaçı Şîrînüñ olmasa dil-âvîz

154. Kaçan dutsaḡ olaydı anda Pervîz

16. **anda:**

Mesnevi 40

Mısra: 9

T. Orada.

9. ḡodum anda hezârân perde-i nür

10. Ki her bir perdenüñ altında biñ ḡür

andan:

1. **andan:**

Mesnevi 2

Mısra: 45

Ondan, üçüncü tekil şahıs zamirinin çıkma hâlinde iken aldığı biçim.

45. Ne şeh k'ola cihân andan hirâsân

46. Yoḡ itmek anı ḡatında key âsân

2. **andan:**

Mesnevi 3

Mısra: 82

Ondan ötürü.

81. Cihân 'işyân iderse yâ 'ibâdet

82. Saña andan ne nef' ü ne mażarret

3. **andan:**

Mesnevi 7

Mısra: 130

Ondan, üçüncü tekil şahıs zamirinin ayrılma eki almış hali (Hüsrev yerine).

129. Ger ol meydâna sürse esb eger fil

130. Girü ḡalurdı çerḡ andan yedi misl

4. andan:

Mesnevi 11

Mısra: 178

Ondan, oradan, üçüncü tekil kişi ve işaret zamirinin çıkma hâlinde iken aldığı biçim.

177. Ne ğam kim baña virdün güne- güne

178. İlet Şîrne andan bir numüne

5. andan:

Mesnevi 16

Mısra: 132

O yüzden, ondan dolayı.

131. Ne zan idersin ağladuþ yetîmi

132. Sen andan görmeyesin ħavf ü bîmi

6. andan:

Mesnevi 18

Mısra: 138

III. Tekil işaret zamiri o, sözcüğünün çıkma durumu eki almış biçimi.

137. Müzehheb çenberi var güne güne

138. Olur kavş-i kuzah andan nümüne

7. andan:

Mesnevi 19

Mısra: 28

III. Tekil işaret zamiri o, sözcüğünün çıkma durumu eki almış biçimi.

27. Yaraşur gerçi ħüba ħüsn-i sîret

28. Ħicâb andan daĥı yegdür ne minnet

8. andan:

Mesnevi 19

Mısra: 58

Ondan, üçüncü tekil şahıs zamirinin ayrılma eki almış hali (Hüsrev yerine).

57. Degüldür bizden a'lä ol nesebde

58. Biz ednâ degülüz andan ħasebde

9. andan:

Mesnevi 23

Mısra: 38

Ondan, üçüncü tekil şahıs zamirinin çıkma hâlinde iken aldığı biçim.

37. Didi bilür misin dil-dâr kimdür

38. Eyitdi andan özge var kimdür

10. andan:

Mesnevi 23

Mısra: 48

III. Tekil işaret zamiri o, sözcüğünün çıkma durumu eki almış biçimi.

47. Didi geçdüñ mi yoksa baş u cāndan

48. Eyitdi çokdan uşandum ben andan

11. andan:

Mesnevi 23

Mısra: 65

Ondan, üçüncü tekil şahıs zamirinin çıkma hâlinde iken aldığı biçim.

65. Didi Şîrn benümdür el çek andan

66. Eyitdi el çekilmez tatlu cāndan

12. andan:

Mesnevi 24

Mısra: 258

Ondan, oradan, üçüncü tekil kişi ve işaret zamirinin çıkma hâlinde iken aldığı biçim.

257. Delüp baĥrın kılayduñ bir ulu râĥ

258. Geçeydük tâ kim andan gâĥ ü bî-gâĥ

13. andan:

Mesnevi 25

Mısra: 122

Ondan, üçüncü tekil şahıs zamirinin çıkma hâlinde iken aldığı biçim.

121. Anuñ Ħaĥkı kim oldur Ħâlîĥ-ı 'ışĥ

122. İrer maĥşüda andan şādîĥ-ı 'ışĥ

14. andan:

Mesnevi 27

Mısra: 302

III. Tekil işaret zamiri o, sözcüğünün çıkma durumu eki almış biçimi.

301. Nuĥûd-ı 'ömrüñi sildi bu 'ayyâr

302. Degülsin ĥîĥ sen andan ĥaber-dâr

15. andan:

Mesnevi 28

Mısra: 102

Ondan sonra.

101. Edep birle sözüñi söyle mevzûn

102. Yir öpüp evvel andan nâmeñi şun

16. andan:

Mesnevi 31

Mısra: 4

Ondan sonra.

3. İcâzet birle şeh katına girdi

4. Yir öpüp evvel andan nâme virdi

17. andan:

Mesnevi 32

Mısra: 130

Ondan sonra.

129. Beyâz-ı çeşmüñüñ şubĥ-ı sa'âdet

130. Olur ispîd andan şâm-ı miĥnet

18. andan:

Mesnevi 33

Mısra: 60

Ondan, üçüncü tekil şahıs zamirinin çıkma hâlinde iken aldığı biçim.

59. Anuñ evşâfın iştmişdi Pervîz

60. Hemân andan yaña azm eyledi tîz

19. andan:

Mesnevi 36

Mısra: 180

Ondan, üçüncü tekil şahıs zamirinin çıkma hâlinde iken aldığı biçim.

179. Bu efsūnı idinc'ol fitne-engiz
180. Hemān dad aldı andan şāh Perviz

20. **andan:**
Mesnevi 38
Mısra: 210
Ondan (sonra).

209. Karagu kabr içind'ey şem'-i rüşen
210. Seni tenhā komak lāyık mı andan

andan idersin:

1. **andan idersin:** -er, -sin
Mesnevi 32
Mısra: 114
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Güldürmek, hoşnut etmek.

113. Sa'adet hānuña bir gice mihmān
114. Olana böyle mi idersin andan

andan özge:

1. **andan özge:**
Mesnevi 21
Mısra: 18
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ondan başka.

17. Bu havz işine bil ey şehd-i fāyık
18. Degüldür andan özge kimse lāyık

andan şofıra:

1. **andan şofıra:**
Mesnevi 23
Mısra: 74

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ondan sonra.

73. Ne kim şordı ise aldı cevābın
74. Pes andan şofıra kat' itdi hitābın

2. **andan şofıra:**
Mesnevi 26
Mısra: 115
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ondan sonra.

115. Pes andan şofıra sākīnūñ birine
116. Didi el şun muhabbet sāğarına

3. **andan şofıra:**
Mesnevi 26
Mısra: 161
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ondan sonra.

161. Didi ey 'āşık-ı şādık esen kal
162. Bakup Ferhād kaldı yañu yañu

4. **andan şofıra:**
Mesnevi 28
Mısra: 27
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ondan sonra.

27. Pes andan şofıra Şirine hitāb it
28. Du 'ā-yı devlet ile fetḥ-i bāb it

5. **andan şofıra:**
Mesnevi 31

Mısra: 102
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ondan sonra.

101. Gide şāhuñ ḥumārı ç'ola hūşyār
102. Gelesin sen de andan şofıra ey yār

andelib:

1. **andelibüñ:** -üñ
Mesnevi 19
Mısra: 37
Bülbül II âşık.

37. Alınma nālesine 'andelibüñ
38. Firibinden hazer kıl nā-şekibüñ

andelib:

1. **andelibüñ:** -üñ
Mesnevi 24
Mısra: 267
Ar. bülbül.

267. Diledi ol gül için andelibüñ
268. Kesüp başın dōke kanın ğaribüñ

andelib- āvāz ü gül-büy:

1. **andelib- āvāz ü gül-büy:**
Mesnevi 36
Mısra: 73
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bülbül (gibi güzel) sesli ve gül kokulu.

73. Hezārān 'andelib- āvāz ü gül-büy
74. Hezārān nağme -perdāz ü nevā-güy

andelib-i nağme-perdāz:

1. **'andelib-i nağme-perdāz:**
Mesnevi 34
Mısra: 39
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Şarkı söyleyen bülbül.

39. Görür bir 'andelib-i nağme-perdāz
40. İder feryāda şāh-ı gülde āğāz

anı:

1. **anı:**
Mesnevi 1
Mısra: 78
Onu; O III. TEKİL işaret zamirinin belirtme durumu eki almış biçimi.

77. Ḥasūd-ı dīvden olursa ihmāl
78. Yitürsün şāha Āşaf anı fi'l-ḥāl

2. **anı:**
Mesnevi 2
Mısra: 36
Onu; O III. TEKİL işaret zamirinin belirtme durumu eki almış biçimi.

35. Gehī eyler Zeliḥā gibi nālān
36. Gehī gün Yūsufına anı zindan

3. **anı:**
Mesnevi 2
Mısra: 46
Onu; üçüncü teklik şahıs zamirinin belirtme hāli almış şekli.

45. Ne şeh k'ola cihān andan hirāsān
46. Yoğ itmek anı çatında key āsān

4. anı:

Mesnevi 5

Mısra: 112

O III. TEKİL işaret zamirinin belirtme durumu eki almış biçimi.

111. Toğınsa bād eger gūfülle āba

112. Şala ‘adlı anı ḥabs-i ḥabāba

5. anı:

Mesnevi 5

Mısra: 209

O III. TEKİL işaret zamirinin belirtme durumu eki almış biçimi.

209. Çeh-i Bābilde kıl anı nigūn-sār

210. Ki silhr idüp sözinde ola şehḥār

6. anı:

Mesnevi 5

Mısra: 213

O III. TEKİL işaret zamirinin belirtme durumu eki almış biçimi.

213. Çıkar maḥbesden anı gāh gāhī

214. Diyār-ı Rūm olsun cilvegāhı

7. anı:

Mesnevi 6

Mısra: 48

O III. TEKİL işaret zamirinin belirtme durumu eki almış biçimi.

47. Ola kim tuta bu defter cihānı

48. Çü düstür odına bağladum anı

8. anı:

Mesnevi 7

Mısra: 104

Onu; üçüncü teklik şahıs zamirinin belirtme hâli almış şekli.

103. Görüp Ḥusrevde Hürmüz ‘aql-ı temyîz

104. Büzürgümmüd anı kıldı telāmîz

9. anı:

Mesnevi 8

Mısra: 54

Onu; O III. TEKİL işaret zamirinin belirtme durumu eki almış biçimi.

53. ‘Arūs-ı gonçeye nergis göz eyler

54. Görüp bülbüller anı bir söz eyler

10. anı:

Mesnevi 10

Mısra: 58

Teklik üçüncü kişi zamiri, o.

57. Dimişler cāh ser-keş ḥūba beñzer

58. Anı şayd itmez illā sîm ile zer

11. anı:

Mesnevi 12

Mısra: 21

Onu; üçüncü teklik şahıs zamirinin belirtme hâli almış şekli.

21. Degüldür anı görmek serserî-kār

22. Nihāndur çeşm-i ‘ālemden perîvār

12. anı:

Mesnevi 12

Mısra: 28

O III. TEKİL işaret zamirinin belirtme durumu eki almış biçimi.

27. Münakkaşdur der ü dîvārî rengîn

28. Nişîmen idinüpdür anı Şîrîn

13. anı:

Mesnevi 12

Mısra: 64

O III. TEKİL işaret zamirinin belirtme durumu eki almış biçimi.

63. Bir āyîne düzüp üstād-ı kāmîl

64. Qodı revzenlere anı muqābil

14. anı:

Mesnevi 15

Mısra: 63

Onu; üçüncü teklik şahıs zamirinin belirtme hâli almış şekli.

63. Görüp deryā anı bir hoş misāfir

64. Dökerti pāyine dürr ü cevāhir

15. anı:

Mesnevi 15

Mısra: 124

O III. TEKİL işaret zamirinin belirtme durumu eki almış biçimi.

124. Be-nā-gāh anı menzîl itdi ol māh

123. Şu sāhil k’anda yatmışdı şehensāh

16. anı:

Mesnevi 15

Mısra: 128

O III. TEKİL işaret zamirinin belirtme durumu eki almış biçimi.

127. Ne meh dürr-i yetîm ü gevher-i nāb

128. Kenāra şalmış anı güyiyā āb

17. anı:

Mesnevi 15

Mısra: 173

Onu; üçüncü teklik şahıs zamirinin belirtme hâli almış şekli.

173. Görince nā-gehān ey dāye ānı

174. Belürdi āšnālîklar nişānı

18. anı:

Mesnevi 15

Mısra: 192

O III. TEKİL işaret zamirinin belirtme durumu eki almış biçimi.

191. Alup Şāhuñ cevābın dāye-i pîr

192. Gelüp Şîrîne anı itdi taqrîr

19. anı:

Mesnevi 15

Mısra: 197

Onu; üçüncü teklik şahıs zamirinin belirtme hâli almış şekli.

197. Şehenşeh gördi anı geldi vecde
198. İdüp kaşları mihrâbına secde

20. anı:

Mesnevi 15
Mısra: 252

O III. TEKİL işaret zamirinin belirtme durumu eki almış biçimi.

251. Nice gül-berg ola ger surh ü ger ağ
252. Hâzân âhir anı kılmaya toprağ

21. anı:

Mesnevi 16
Mısra: 26

Onu; üçüncü teklik şahıs zamirinin belirtme hâli almış şekli.

25. Kılıc olmuşdu yalañ yüzlü mañbüb
26. Çekerlerdi anı pehlüya key hüb

22. anı:

Mesnevi 17
Mısra: 13

Onu; O III. TEKİL işaret zamirinin belirtme durumu eki almış biçimi.

13. Revân şaldı anı deryâ-yı kıre
14. K'ide rüz-ı sefidî şâm-ı tire

23. anı:

Mesnevi 17
Mısra: 90

O III. TEKİL işaret zamirinin belirtme durumu eki almış biçimi.

89. Taşup himmetden aña bâl ile per
90. Uçurdu anı mânend-i kebüter

24. anı:

Mesnevi 18
Mısra: 44

O III. TEKİL işaret zamirinin belirtme durumu eki almış biçimi.

43. Şabâdan kal'a-yı yağ buldı te'bîd
44. Nice feth itsün anı tûp-ı hürşîd

25. anı:

Mesnevi 19
Mısra: 50

O III. TEKİL işaret zamirinin belirtme durumu eki almış biçimi.

49. Çü bî-kâbîn ola işbu 'alâka
50. Hemân irişdi bil anı talâka

26. anı:

Mesnevi 21
Mısra: 7

Onu; üçüncü teklik şahıs zamirinin belirtme hâli almış şekli.

7. İşitdükte anı üstâd-ı hünerver
8. Didi kim ey serîr-i hüsne server

27. anı:

Mesnevi 21
Mısra: 37

Onu; üçüncü teklik şahıs zamirinin belirtme hâli almış şekli.

37. İletdiler anı Şîrîn katına
38. Şanasın bülbülü nesrîn katına

28. anı:

Mesnevi 21
Mısra: 48

O III. TEKİL işaret zamirinin belirtme durumu eki almış biçimi.

47. Ne kim giçerdi gönülden nihânî
48. 'Ayân itdi hemân üstâda anı

29. anı:

Mesnevi 23
Mısra: 21

O III. TEKİL işaret zamirinin belirtme durumu eki almış biçimi.

21. İşitdükd' anı Hüsrev oldı medhüş
22. Gazab câmından olup mest ü bî-hüş

30. anı:

Mesnevi 23
Mısra: 27

Onu; üçüncü teklik şahıs zamirinin belirtme hâli almış şekli.

27. Getürdiler varup fi'l-hâl anı
28. Görince Hüsrevün cüş itdi çanı

31. anı:

Mesnevi 23
Mısra: 81

Onu; üçüncü teklik şahıs zamirinin belirtme hâli almış şekli.

81. Eger hâlinde kırsam anı key 'âr
82. Ger öldürsem olurven günehkâr

32. anı:

Mesnevi 23
Mısra: 111

Onu; O III. TEKİL işaret zamirinin belirtme durumu eki almış biçimi.

111. Kazanlar tîşe-i pülâdla anı
112. Çomuşlar püşt-i mâhîde nişâni

33. anı:

Mesnevi 23
Mısra: 125

Onu; üçüncü teklik şahıs zamirinin belirtme hâli almış şekli.

125. Şalup çâh-ı belâya anı ol dem
126. Çapusun yaptılar taş ile muhkem

34. anı:

Mesnevi 23
Mısra: 192

O III. TEKİL işaret zamirinin belirtme durumu eki almış biçimi.

191. İrişmez hayme-i mihrün tınâbı
192. Tütup anı bulam tâ feth-i bâbı

35. anı:

Mesnevi 24
Mısra: 11

O III. TEKİL işaret zamirinin belirtme durumu eki almış biçimi.

11. Alup üstād anı şād oldı ğāyet
12. Şanasın buldı derdine nihāyet

36. anı:

Mesnevi 24

Mısra: 127

Onu; üçüncü teklîk şahıs zamirinin belirtme hâli almış şekli.

127. İşidüp anı Hüsrev itdi ğayret
128. Kığırdı katına Şāvürî hūlvet

37. anı:

Mesnevi 24

Mısra: 136

Onu; O III. TEKİL işaret zamirinin belirtme durumu eki almış biçimi.

135. Didi Şāvür k'ey şāh-ı dil-āver
136. İdüpdür anı Ferhād-ı hūnerver

38. anı:

Mesnevi 24

Mısra: 236

Onu; üçüncü teklîk şahıs zamirinin belirtme hâli almış şekli.

235. Ayağa düşmüşün şāhā elin al
236. Götür toprakdan itme anı pā-māl

39. anı:

Mesnevi 24

Mısra: 246

Onu; üçüncü teklîk şahıs zamirinin belirtme hâli almış şekli.

245. Terāzūsına bir seng-i girānı
246. Koyalum 'āciz ide tā kim anı

40. anı:

Mesnevi 24

Mısra: 256

Onu; O III. TEKİL işaret zamirinin belirtme durumu eki almış biçimi.

255. N'olaydı zūr-bāzuñ āşkāre
256. İdüp kılsayduñ anı pāre pāre

41. anı:

Mesnevi 24

Mısra: 271

Onu; üçüncü teklîk şahıs zamirinin belirtme hâli almış şekli.

271. Dir itdüm hōd mihāle anı ta'lik
272. Güci yetmez anuñ bu işe tahkik

42. anı:

Mesnevi 24

Mısra: 292

Onu; üçüncü teklîk şahıs zamirinin belirtme hâli almış şekli.

291. Şular kim aldaya mazlūmı her-ġāh
292. Anı aldanġuç eyler hālka Allāh

43. anı:

Mesnevi 26

Mısra: 45

Onu; O III. TEKİL işaret zamirinin belirtme durumu eki almış biçimi.

45. İşidince anı Şīrñ tebessüm
46. İdüp itdi o miskīne terahhüm

44. anı:

Mesnevi 26

Mısra: 83

Onu; üçüncü teklîk şahıs zamirinin belirtme hâli almış şekli.

83. Görüp Ferhād anı geldi vecde
84. Düşüp atı önünde kıldı secde

45. anı:

Mesnevi 27

Mısra: 216

Onu; O III. TEKİL işaret zamirinin belirtme durumu eki almış biçimi.

215. Ne deñlü ser-keş olsa serv ü 'ar'ar
216. Be- āhir bād-ı şarşar anı şarşar

46. anı:

Mesnevi 27

Mısra: 280

Onu; üçüncü teklîk şahıs zamirinin belirtme hâli almış şekli.

279. Rulñ āyñesine bakınurdu
280. Yavuz gözlerden anı sakınurdu

47. anı:

Mesnevi 28

Mısra: 19

Onu; O III. TEKİL işaret zamirinin belirtme durumu eki almış biçimi.

19. İşidüp anı ġāmgñn oldı Pervīz
20. Çağırdı katına bir kātibi tīz

48. anı:

Mesnevi 28

Mısra: 96

Onu; O III. TEKİL işaret zamirinin belirtme durumu eki almış biçimi.

95. Alup Pervīz aña urdu nişānı
96. Şeker kağıdı gibi dūrdı anı

49. anı:

Mesnevi 30

Mısra: 17

Onu; O III. TEKİL işaret zamirinin belirtme durumu eki almış biçimi.

17. Bu yaña anı perrān eylemişsiz
18. Keremler idüp ihsān eylemişsiz

50. anı:

Mesnevi 30

Mısra: 27

Onu; O III. TEKİL işaret zamirinin belirtme durumu eki almış biçimi.

27. Anuñçün itmış anı şāh irsāl
28. Kıla tā ben ġaribi ġuşşa pā-māl

51. anı:

Mesnevi 31

Mısra: 11

Onu; O III. TEKİL işaret zamirinin belirtme durumu eki almış biçimi.

11. Okıyup anı Pervîz itdi feryâd
12. Qadîmî düstluk hâkkin idüp yâd

52. **anı:**

Mesnevi 31
Mısra: 89

Onu; üçüncü teklik şahıs zamirinin belirtme hâli almış şekli.

89. Nice men ideyin yâ Rab ben anı
90. Nice yaşam fırâk odına cânı

53. **anı:**

Mesnevi 31
Mısra: 129

Onu; O III. TEKİL işaret zamirinin belirtme durumu eki almış biçimi.

129. Görüp hayrân kalmış anı bülbül
130. Açup gönç'âğız olmuş kan uğut gül

54. **anı:**

Mesnevi 31
Mısra: 170

Onu; O III. TEKİL işaret zamirinin belirtme durumu eki almış biçimi.

169. Nice havz ol nice nehr ü ne ırmağ
170. İdinmiş anı gözgü şahid-i bağ

55. **anı:**

Mesnevi 32
Mısra: 26

Onu; O III. TEKİL işaret zamirinin belirtme durumu eki almış biçimi.

25. Getürdi ol perî şol deñlü ni'met
26. İdemez vaşf anı âdem ne minnet

56. **anı:**

Mesnevi 32
Mısra: 46

Onu; O III. TEKİL işaret zamirinin belirtme durumu eki almış biçimi.

45. Tutup Hüsrev de cäm-i Hüsrevânî
46. Çoma kıl vardı diyü içdi anı

57. **anı:**

Mesnevi 33
Mısra: 50

Onu; O III. TEKİL işaret zamirinin belirtme durumu eki almış biçimi.

49. İki gözün de iderse saña nâz
50. Çıkar yabana at anı kayırmaz

58. **anı:**

Mesnevi 33
Mısra: 156

Onu; O III. TEKİL işaret zamirinin belirtme durumu eki almış biçimi.

155. Eger ân olmasa Leylâda efvün
156. Görüp Kaıys olmaz idi anı Mecnün

59. **anı:**

Mesnevi 34
Mısra: 85

Onu; O III. TEKİL işaret zamirinin belirtme durumu eki almış biçimi.

85. Niçe bilsünler anı müşkil idi
86. Ki ten derdi degül derd-i dil idi

60. **anı:**

Mesnevi 36
Mısra: 89

Teklik üçüncü şahıs zamiri "o"nun belirtme eki almış hali.

89. Görüp Şâh oldu anı hürrem ü şâd
90. Urur ol şevkle bezm-i 'ayşa bünyâd

61. **anı:**

Mesnevi 36
Mısra: 136

Onu; O III. TEKİL işaret zamirinin belirtme durumu eki almış biçimi.

135. Kaşı Yâsîn'e kınmasun deyü toz
136. Sürüp vesme iderler anı pîrüz

62. **anı:**

Mesnevi 36
Mısra: 174

Onu; üçüncü teklik şahıs zamirinin belirtme hali almış şekli.

173. Virüp kendü libâsın aña Şürîn
174. İder hâdden ziyâde anı tezyîn

63. **anı:**

Mesnevi 36
Mısra: 176

Onu; üçüncü teklik şahıs zamirinin belirtme hali almış şekli.

175. Turup taşrada kendü idüp ağmaz
176. İçerü şalar anı ol füsün-sâz

64. **anı:**

Mesnevi 36
Mısra: 207

Onu; üçüncü teklik şahıs zamirinin belirtme hali almış şekli.

207. Başup bağrına cânı gibi anı
208. Der-âgüş itdi ol serv-i revanı

65. **anı:**

Mesnevi 36
Mısra: 269

Onu; üçüncü teklik şahıs zamirinin belirtme hali almış şekli.

269. Memâlikde anı kılmuşdı vâli
270. Anuñ hükminde idi ol havâlî

66. **anı:**

Mesnevi 36
Mısra: 278

Onu; O III. TEKİL işaret zamirinin belirtme durumu eki almış biçimi.

277. Ne kelle k'olmaya anuñ çüpâni
278. Kızamaz fâriğ yürimeye gürg anı

67. **anı:**

Mesnevi 37
Mısra: 48

Onu; O III. TEKİL işaret zamirinin belirtme durumu eki almış biçimi.

47. Virür ol nâmeyi Pervîz eline
48. Alur anı hemân-dem tîz eline

68. **anı:**

Mesnevi 37

Mısra: 71

Onu; O III. TEKİL işaret zamirinin belirtme durumu eki almış biçimi.

71. Peyem-ber her ne kim dirse anı tüt

72. Şer'-i şehdini eyle cânüña kut

69. **anı:**

Mesnevi 37

Mısra: 175

Onu; üçüncü teklik şahıs zamirinin belirtme hâli almış şekli.

175. İdüp 'ahde hilâf öldürdi anı

176. O mazlümüñ irişiği aña şanı

70. **anı:**

Mesnevi 38

Mısra: 51

Onu; O III. TEKİL işaret zamirinin belirtme durumu eki almış biçimi.

51. Ne bilsün anı k'anuñ devletidür

52. Oğul dirliği ata şîhhatidür

71. **anı:**

Mesnevi 38

Mısra: 156

Onu; üçüncü teklik şahıs zamirinin belirtme hâli almış şekli.

155. Er ü 'avret idüp âh ü figâni

156. Götürdiler bu üslûb ile anı

72. **anı:**

Mesnevi 38

Mısra: 164

Onu; üçüncü teklik şahıs zamirinin belirtme hâli almış şekli.

163. Dağı bir lahza kılmadılar ihmâl

164. İrişdürdiler anı şabre fi'l-hâl

73. **anı:**

Mesnevi 39

Mısra: 32

Onu; üçüncü teklik şahıs zamirinin belirtme hâli almış şekli.

31. Yönini hazretüñden yaña dönder

32. Cihândan anı imân ile gönder

74. **anı:**

Mesnevi 40

Mısra: 3

Onu; O III. TEKİL işaret zamirinin belirtme durumu eki almış biçimi.

3. Suhan siriştesine dizdüm anı

4. Nuķuş-ı Mânî gibi yazdum anı

75. **anı:**

Mesnevi 40

Mısra: 4

Onu; O III. TEKİL işaret zamirinin belirtme durumu eki almış biçimi.

3. Suhan siriştesine dizdüm anı

4. Nuķuş-ı Mânî gibi yazdum anı

76. **anı:**

Mesnevi 40

Mısra: 15

O III. TEKİL işaret zamirinin belirtme durumu eki almış biçimi.

15. Döküp gençine-i hâtırdan anı

16. Pür itdüm dâmen-i âhir zemânı

77. **anı:**

Mesnevi 40

Mısra: 62

Onu; O III. TEKİL işaret zamirinin belirtme durumu eki almış biçimi.

61. Sözüüm gevherleri ger Hinde vara

62. İdine Hüsrev anı güşvâre

âni ola:

1. **âni ola:** -a

Mesnevi 33

Mısra: 141

Kelime Tipi: -

Alımı, cazibesi olmak.

141. Hüs[ü]n oldur ki âni ola âni

142. Gönül alup ide âşüfte cânı

â n-ı şîrin:

1. **â n-ı şîrin:**

Mesnevi 26

Mısra: 12

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Şîrin'in güzellik cazibesi, alımı.

11. Devâ-yı guşşa-yı Ferhâd-ı gamgîn

12. Şifâ-yı haste-yi 'ışk a'n-ı Şîrin

añıl:

1. **añılur:** -ur

Mesnevi 10

Mısra: 81

Anılmak, zikredilmek, anımsanmak.

81. Be-herhâl añılur kişünüñ adı

82. Tek ol kim eylüg ile ola yâdi

2. **añılduķça:** -duķça

Mesnevi 23

Mısra: 79

Anılmak, zikredilmek, anımsanmak.

79. İder Şîrin añılduķça bile âh

80. Bu divâne k'olupdur baña hem-râh

3. **añılur:** -(u)r

Mesnevi 24

Mısra: 152

Anılmak, zikredilmek, hatırlanmak.

151. Hünermend olan ölmez hiç cihânda

152. Eyü adı añılur her zemânda

4. **añıldı:** -dı

Mesnevi 26

Mısra: 44

Anılmak, zikredilmek, anımsanmak.

43. Olurken nuql-i meclis naql-i esmār
44. Añıldı kıssa-yı Ferhād-ı ğam-ıhvār

añla:

1. **añlanan:** -n, -an
Mesnevi 5
Mısra: 175
Zannetmek, yanlış bir kanaate varmak.

175. Velī zāhirden añlanan ğedālĥ
176. Edebsüzlük be-ğāyet bī-ĥayālĥ

anlar:

1. **anları:** -ı
Mesnevi 15
Mısra: 256
Onlar, üçüncü çoğul şahıs zamiri.

255. Şol aĥ tenler ki sükkerden ğıdā yir
256. Yir āĥir anları işbu kara yir

2. **anlaruñ:** -uñ
Mesnevi 18
Mısra: 164
T. Üçüncü çokluk şahıs zamiri, onlar.

163. Şehün dil-berlerinden her semen-sāĥ
164. Olurlard' anlaruñ vaşlma müştāk

3. **anlar:**
Mesnevi 24
Mısra: 234
T. Üçüncü çokluk şahıs zamiri, onlar.

233. Yavuz şanma şaĥın dermānde k'āni
234. Bilür anlar bed ü nĥk-i cihāni

anlaruñla bile:

1. **anlaruñla bile:**
Mesnevi 23
Mısra: 172
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Onlarla birlikte.

171. Seg-i küyda idinüp maĥrem-i rāz
172. Virürdüm anlaruñla bile āvāz

anuñ:

1. **anuñ:**
Mesnevi 2
Mısra: 38
O, Allāh.

37. Olur geh ravza-yı mīnā-yı Maĥm
38. Anuñ tezyīniyile ĥüb ü maĥzün

2. **anuñ:**
Mesnevi 3
Mısra: 13
O(İşaret zamiri).

13. Bilürven sāyeveş yanınca anuñ
14. Cefā vü cevrine ĥanınca anuñ

3. **anuñ:**
Mesnevi 3
Mısra: 14
Onun, üçüncü tekil kişi zamirinin ilgi hāli.

13. Bilürven sāyeveş yanınca anuñ
14. Cefā vü cevrine ĥanınca anuñ

4. **anuñ:**

- Mesnevi 4**
Mısra: 12
Onun, üçüncü tekil kişi zamirinin ilgi hāli.

11. Dem-ā-dem cilvegāhuñ çerĥ-i aĥzar
12. Anuñ ayağı izi mihr-i enver

5. **anuñ:**

- Mesnevi 5**
Mısra: 34
Onun, üçüncü tekil kişi zamirinin ilgi hāli.

33. Çü dil ğuş itdi 'aĥluñ bu ĥitābın
34. Anuñ bu resm ile virdi cevabın

6. **anuñ:**

- Mesnevi 5**
Mısra: 129
Onun, üçüncü tekil kişi zamirinin ilgi hāli.

129. Cihāndardur anuñ sultān rūĥı
130. Bulur cāniyla ten fetĥ ü fütüĥı

7. **anuñ:**

- Mesnevi 7**
Mısra: 88
Onun, üçüncü tekil kişi zamirinin ilgi hāli.

87. Hilāl indi felekden çāker oldı
88. Anuñ gehvāresine çenber oldı

8. **anuñ:**

- Mesnevi 7**
Mısra: 134
Onun, o zamirinin ilgi hāli eki almış şekli.

133. Tuĥardı tığ 'üryān elde Behrām
134. Anuñ ĥükmine tā ğerden ola rām

9. **anuñ:**

- Mesnevi 9**
Mısra: 55
Onun, üçüncü tekil kişi zamirinin ilgi hāli.

55. Olur ĥaşrından anuñ zulm ma'lūm
56. Ki her küngür zebān-ı ĥāl-i mazlūm

10. **anuñla:** -la

- Mesnevi 10**
Mısra: 40
O işaret zamirinin ilgi eki almış şekli (sahavet kastedilerek).

39. Saĥāvet bir sıfatdur Ĥaĥĥa lāyĥ
40. Çalış nefsuñ anuñla eyle fāyĥ

11. **anuñ:**

- Mesnevi 11**
Mısra: 7
Onun, üçüncü tekil kişi zamirinin ilgi hāli.

7. Oğur hakkında anuñ çerh-i pür-zehr
8. Selâmun hiye hattâ matla'i-l fecr

12. **anuñ:**

Mesnevi 11
Mısra: 10

Onun, üçüncü tekil kişi zamirinin ilgi hâli.

9. Zemânî hûbdur bir mâh-peyker
10. Ruğunda şeb anuñ hâl-i mu'anber

13. **anuñ:**

Mesnevi 11
Mısra: 79

Onun, üçüncü tekil kişi zamirinin ilgi hâli.

79. Degül anuñ miyânî 'aqla ma'lûm
80. Bu deñlü var ne mevcüd ü ne ma'dûm

14. **anuñ:**

Mesnevi 11
Mısra: 124

Onun; III.tekil kişi zamirinin ilgi eki almış biçimi (Şirin kastedilerek.).

123. Budî' olsa eger cümle beyânım
124. Anuñ vaşfında kıaşırdu zebânım

15. **anuñ:**

Mesnevi 11
Mısra: 125

Onun; III.tekil kişi zamirinin ilgi eki almış biçimi (Şirin kastedilerek.).

125. Hezârân gül-ruh anuñ lâlesidür
126. O mülküñ pâdişâhî hâlesidür

16. **anuñ:**

Mesnevi 11
Mısra: 180

Onun; III.tekil kişi zamirinin ilgi eki almış biçimi (Şirin kastedilerek.).

179. Añamazsañ eger ol serv hâlin
180. Getür anuñ baña naş ü mişâlin

17. **anuñ:**

Mesnevi 12
Mısra: 25

Onun; III.tekil kişi zamirinin ilgi eki almış biçimi (Şirin kastedilerek.).

25. Anuñ bir kaşnı vardur cennet-âbâd
26. Felekden almış anuñ resmin üstâd

18. **anuñ:**

Mesnevi 12
Mısra: 26

III.Tekil işaret zamirinin ilgi eki almış şekli (kasr kastedilerek.).

25. Anuñ bir kaşnı vardur cennet-âbâd
26. Felekden almış anuñ resmin üstâd

19. **anuñ:**

Mesnevi 12
Mısra: 29

III. Tekil işaret zamirinin ilgi eki almış biçimi. (Kasr kastedilerek.).

29. Sipihri-i nîl-gün anuñ revâkı
30. Hemân kavsi-i kuzâh dergâh ü tākı

20. **anuñ:**

Mesnevi 12
Mısra: 54

Onun, üçüncü tekil kişi zamirinin ilgi hâli.

53. Şular kim bilmeye Şîrin yesağın
54. Söyünmiş bil hemân anuñ çerâğın

21. **anuñ:**

Mesnevi 12
Mısra: 127

O, işaret zamirinin ilgi eki almış biçimi.

127. Ururdu geh yüzün anuñ yüzine
128. Öperdi gâh sürerdi gözine

22. **anuñ:**

Mesnevi 13
Mısra: 23

Onun, üçüncü tekil kişi zamirinin ilgi hâli.

23. Görüp mañremleri anuñ bu hâlin
24. Didiler def' kıлмаğa melâlin

23. **anuñ:**

Mesnevi 14
Mısra: 81

O, işaret zamirinin ilgi eki almış biçimi.

81. Düşüp pâyine anuñ gitdi Pervîz
82. Uzadı 'askerinden yitdi Pervîz

24. **anuñ:**

Mesnevi 15
Mısra: 40

O, işaret zamirinin ilgi eki almış biçimi.

39. Baña deryâdur ancak yâr ü mañrem
40. Benüm gibi anuñ da çeşmi pür-nem

25. **anuñ:**

Mesnevi 15
Mısra: 44

O, işaret zamirinin ilgi eki almış biçimi.

43. Yüzi yirde vü alçaqlar mañkâmı
44. Benüm gibi anuñ da telh kami

26. **anuñ:**

Mesnevi 15
Mısra: 84

O, işaret zamirinin ilgi eki almış biçimi.

83. Deñiz bir kükremiş nâ -kayd tâzî
84. Nigârûñ zevrağı anuñ cihâzî

27. **anuñ:**

Mesnevi 15
Mısra: 145

Onun, üçüncü tekil kişi zamirinin ilgi hâli.

145. Bu anuñ ol bunuñ hüsine hayrân
146. İderlerdi biri birini seyrân

28. **anuñ:**

Mesnevi 16

Mısra: 14

*O, işaret zamirinin ilgi eki almış
biçimi.*

13. Şu deñlü dirdi leşker kim şehenşâh
14. Bilür ancak hesâbın anuñ Allâh

29. **anuñ:**

Mesnevi 17

Mısra: 38

*Onun, üçüncü tekil kişi zamirinin ilgi
hâli.*

37. Cihândan gitdiyise Hürmüz-i şâh
38. Anuñ Pervîze vîrsün 'ömürin Allâh

30. **anuñ:**

Mesnevi 18

Mısra: 134

*O, işaret zamirinin ilgi eki almış
biçimi.*

133. Nice hargâh kim bir âsmândur
134. Kim anuñ her tınâbı keheşândur

31. **anuñ:**

Mesnevi 19

Mısra: 44

*Onun, üçüncü tekil kişi zamirinin ilgi
hâli.*

43. Mübeddel olmaya hicre vişâli
44. Anuñ ol nâm ü neng ile helâli

32. **anuñ:**

Mesnevi 19

Mısra: 66

*Onun, üçüncü tekil kişi zamirinin ilgi
hâli.*

65. Cemâlün nür-ı çeşmiyken cihânuñ
66. Niçün bezmine şem ' olursın anuñ

33. **anuñ:**

Mesnevi 19

Mısra: 82

*O, işaret zamirinin ilgi eki almış
biçimi.*

81. Eger tenhâda bir söz söylese şâh
82. Cevâbın vir anuñ halk içre her gâh

34. **anuñ:**

Mesnevi 22

Mısra: 23

*Onun, üçüncü tekil kişi zamirinin ilgi
hâli.*

23. Görüp derdini anuñ seng-i hâre
24. İderdi taş bağırın päre pare

35. **anuñ:**

Mesnevi 22

Mısra: 48

*O, işaret zamirinin ilgi eki almış
biçimi.*

47. Ağarmış giryeden çeşmi cihânuñ
48. Süd ırmağı қоmışlar adın anuñ

36. **anuñ:**

Mesnevi 22

Mısra: 125

*Onun, üçüncü tekil kişi zamirinin ilgi
hâli.*

125. Hoş özge 'âlemi var idi anuñ

37. **anuñ:**

Mesnevi 23

Mısra: 9

*Onun, üçüncü tekil kişi zamirinin ilgi
hâli.*

9. Görüp gammâzlar anuñ bu hâlin
10. Temâmet hıfz idüp her kıl ü kâlin

38. **anuñ:**

Mesnevi 23

Mısra: 57

*Onun, üçüncü tekil kişi zamirinin ilgi
hâli.*

57. Didi anuñ raķıbinden şaķın hâ
58. Eytid' 'aşıka sengden ne pervâ

39. **anuñ:**

Mesnevi 23

Mısra: 71

*Onun, üçüncü tekil kişi zamirinin ilgi
hâli.*

71. Çü gördi şâh anuñ ol fıtnatını
72. Birez def' itdi hışm ü hiddetini

40. **anuñ:**

Mesnevi 23

Mısra: 100

*O, işaret zamirinin ilgi eki almış
biçimi.*

99. Çeh-i ğayyâ gibi hergiz dibi yok
100. Cihânda bir dağı anuñ gibi yok

41. **anuñ:**

Mesnevi 23

Mısra: 102

*O, işaret zamirinin ilgi eki almış
biçimi.*

101. Tenâhîden mu'arrâdur kemâhî
102. Anuñ nişfinda kalmış gâv ü mâhî

42. **anuñ:**

Mesnevi 23

Mısra: 103

*O, işaret zamirinin ilgi eki almış
biçimi.*

103. Eger bir taş düşs' anuñ içine
104. Gider tâ haşre dek irmez dibine

43. **anuñ:**

Mesnevi 23

Mısra: 108

*Onun: O, işaret zamirinin ilgi eki
almış biçimi.*

107. Be-nā-geh düşse aña meş'el-i mäh
108. Olur anuñ qarañluğında güm-rāh

44. **anuñ:**

Mesnevi 24
Mısra: 35

Onun, üçüncü tekil kişi zamirinin ilgi hâli.

35. Olup her la'l anuñ bir şeb-çerāğ
36. Virürdi mihr şem'inden ferāğ

45. **anuñ:**

Mesnevi 24
Mısra: 272

Onun, üçüncü tekil kişi zamirinin ilgi hâli.

271. Dir itdüm hod miñhale anı ta'lîk
272. Güci yetmez anuñ bu işe tañkîk

46. **anuñla: -la**

Mesnevi 24
Mısra: 274

Üçüncü tekil şahıs işaret zamirinin tamlayan eki hali almış biçimi.

273. Virem aña ümîd-i vaşl-ı Şîrîn
274. Geçüre 'ömrin anuñla o miskîn

47. **anuñ:**

Mesnevi 25
Mısra: 121

Onun: O, işaret zamirinin ilgi eki almış biçimi.

121. Anuñ Hakkı kim oldur Hâlık-ı 'ışk
122. İrer maqşüda andan şadıq-ı 'ışk

48. **anuñ:**

Mesnevi 26
Mısra: 141

Onun, üçüncü tekil kişi zamirinin ilgi hâli.

141. Çün anuñ sözlerin güş itdi Şîrîn
142. Be-ğâyet rahm kıldı ol nigârîn

49. **anuñ:**

Mesnevi 27
Mısra: 24

O, işaret zamirinin ilgi eki almış biçimi.

23. Benüm cânuma bu söz itdi te'sîr
24. Nedür def'ine anuñ rây u tedbîr

50. **anuñ:**

Mesnevi 27
Mısra: 49

Onun, üçüncü tekil kişi zamirinin ilgi hâli.

49. Bu söz kat'ider anuñ kuvvetini
50. Etini yir ü alur âfetini

51. **anuñ:**

Mesnevi 27
Mısra: 142

Onun: O, işaret zamirinin ilgi eki almış biçimi.

141. Gidüp sâkından ol halhal-ı zer-kâr
142. Geçe anuñ yerine halka-i mâr

52. **anuñ:**

Mesnevi 27
Mısra: 191

Onun: O, işaret zamirinin ilgi eki almış biçimi.

191. Helâl ise olur anuñ heşâbı
192. Hârâm ise görürsin hod 'azâbı

53. **anuñ:**

Mesnevi 27
Mısra: 271

Onun, üçüncü tekil kişi zamirinin ilgi hâli.

271. Çün anuñ fevtini güş itdi Şîrîn
272. Girü gam cämını nüş itdi Şîrîn

54. **anuñ:**

Mesnevi 28
Mısra: 7

Onun, üçüncü tekil kişi zamirinin ilgi hâli.

7. Çeküp Şîrîn anuñ acı gamını
8. Tutaradı ol garîbüñ mâtemini

55. **anuñ:**

Mesnevi 28
Mısra: 30

Onun, üçüncü tekil kişi zamirinin ilgi hâli.

29. Di kim Ferhâd gitdiyse ey şâh
30. Saña virsün anuñ 'ömrini Allâh

56. **anuñ:**

Mesnevi 31
Mısra: 125

Onun: O, işaret zamirinin ilgi eki almış biçimi.

125. Kevâkib güyiyâ ezharı anuñ
126. Meh-i nev rahne-i divârı anuñ

57. **anuñ:**

Mesnevi 31
Mısra: 126

Onun: O, işaret zamirinin ilgi eki almış biçimi.

125. Kevâkib güyiyâ ezharı anuñ
126. Meh-i nev rahne-i divârı anuñ

58. **anuñ:**

Mesnevi 33
Mısra: 29

Onun, üçüncü tekil kişi zamirinin ilgi hâli.

29. Eger anuñ baña olsaydı meyli
30. İdermiydi cefa vü cevri hayli

59. **anuñ:**

Mesnevi 33
Mısra: 42

Onun, üçüncü tekil kişi zamirinin ilgi hâli.

41. Şu kim yüz çevire sende temâmet
42. Sen anuñ üstine düşmek melamet

60. **anuñ:**

Mesnevi 33

Mısra: 59

Onun, üçüncü tekil kişi zamirinin ilgi hâli.

59. Anuñ evşâfın işitmişdi Pervîz
60. Hemân andan yaña azm eyledi tîz

61. **anuñ:**

Mesnevi 33

Mısra: 112

Onun, üçüncü tekil kişi zamirinin ilgi hâli.

111. Çü mu'tâd idi Şîrîne mezâkı
112. Şeker görüp anuñ tāk oldu tākı

62. **anuñ:**

Mesnevi 34

Mısra: 20

Onun, üçüncü tekil kişi zamirinin ilgi hâli.

19. Görüp gül dirdi fânî ol şeker- hând
20. Degül bu gül anuñ haddine mânend

63. **anuñ:**

Mesnevi 34

Mısra: 82

Onun: O, işaret zamirinin ilgi eki almış biçimi.

81. Çü bî-tâb itdi teb nâzik mizâcın
82. Kimesne bilmedi anuñ 'ilâcın

64. **anuñ:**

Mesnevi 34

Mısra: 117

Onun, üçüncü tekil kişi zamirinin ilgi hâli.

117. Anuñ şehler kapusınd'old'ise güm
118. Benüm 'uşşâka ma'beddür işigüm

65. **anuñ:**

Mesnevi 34

Mısra: 119

Onun, üçüncü tekil kişi zamirinin ilgi hâli.

119. Anuñ çâkerleri var ise key hüb
120. Benüm duhterlerüm var dağı mergüb

66. **anuñ:**

Mesnevi 36

Mısra: 85

Onun, üçüncü tekil kişi zamirinin ilgi hâli.

85. Düşüp önüne anuñ mâh-rûlar
86. İdüp ta'zîm ü tekrîm ü tapular

67. **anuñ:**

Mesnevi 36

Mısra: 164

Onun, üçüncü tekil kişi zamirinin ilgi hâli.

163. Didi kim mest yise şehd-i fâyık
164. Gider yâdından anuñ olsa ayık

68. **anuñ:**

Mesnevi 36

Mısra: 270

Onun, üçüncü tekil kişi zamirinin ilgi hâli.

269. Memâlikde anı kılmışdı vâlî
270. Anuñ hükminde idi ol havâlî

69. **anuñ:**

Mesnevi 36

Mısra: 277

Onun: O, işaret zamirinin ilgi eki almış biçimi.

277. Ne kelle k'olmaya anuñ çüpânı
278. Komez fâriğ yürimeye gürg anı

70. **anuñ:**

Mesnevi 37

Mısra: 62

Onun, üçüncü tekil kişi zamirinin ilgi hâli.

61. Muhammed Hâk Resûlidür Hüdânuñ
62. Koz küfri gel kabûl it dînin anuñ

71. **anuñ:**

Mesnevi 37

Mısra: 88

Onun, üçüncü tekil kişi zamirinin ilgi hâli.

87. Dü 'âlem mülkinüñ şâhı Hüdâdur
88. Anuñ gayrine şeh dimek hatâdur

72. **anuñdur: -dur**

Mesnevi 37

Mısra: 93

Onun.

93. Anuñdur her taşarruf kâyinâta
94. Anuñ hükmi revândur şeş cihâta

73. **anuñ:**

Mesnevi 37

Mısra: 94

Onun.

93. Anuñdur her taşarruf kâyinâta
94. Anuñ hükmi revândur şeş cihâta

74. **anuñ:**

Mesnevi 37

Mısra: 148

Onun, üçüncü tekil kişi zamirinin ilgi hâli.

147. Ben ol dîvâne vü mecnûn ü sersâm
148. Degülven k'olam anuñ emrine râm

75. **anuñ:**

Mesnevi 37

Mısra: 158

Onun, üçüncü tekil kişi zamirinin ilgi hâli.

157. Kime kim irmeye Haḳdan hidāyet
158. Olur anuñ işi küfr ü gavāyet

76. **anuñ:**

Mesnevi 37

Mısra: 168

Onun, üçüncü tekil kişi zamirinin ilgi hâli.

167. Vire tā ol du 'ā Pervīze kesrī
168. Düşe başından anuñ tâc-ı Kısra

77. **anuñ:**

Mesnevi 38

Mısra: 31

Onun, üçüncü tekil kişi zamirinin ilgi hâli.

31. Bu vech ile ḳalursa hâli anuñ
32. Oluruz cümlemüz pâ-mâli anuñ

78. **anuñ:**

Mesnevi 38

Mısra: 32

Onun, üçüncü tekil kişi zamirinin ilgi hâli.

31. Bu vech ile ḳalursa hâli anuñ
32. Oluruz cümlemüz pâ-mâli anuñ

79. **anuñ:**

Mesnevi 38

Mısra: 47

Onun, üçüncü tekil kişi zamirinin ilgi hâli.

47. Sebeb isterdi anuñ katline ol
48. Şürü' itdi çü buldı bu ḳarar yol

80. **anuñ:**

Mesnevi 38

Mısra: 56

Onun, üçüncü tekil kişi zamirinin ilgi hâli.

55. Ne ögsüz k'atadan ḳalmış zeri yok
56. Cihān mülkinde hiç anuñ yeri yok

81. **anuñ:**

Mesnevi 38

Mısra: 232

Onun, üçüncü tekil kişi zamirinin ilgi hâli.

231. 'Aceb mi olsalar bir ḥānede cem'
232. Biri pervānedür anuñ biri şem'

82. **anuñ:**

Mesnevi 39

Mısra: 28

Onun, üçüncü tekil kişi zamirinin ilgi hâli.

27. Cenābuñdan yaña cezb eyle yā Rab
28. Anuñ şürābesin 'azb eyle yā Rab

83. **anuñ:**

Mesnevi 40

Mısra: 8

Onun: O, işaret zamirinin ilgi eki almış biçimi.

7. Müzeyyen eyledüm bir bāğ-ı zībā
8. Kim anuñ her giyāhı şāḳ-ı Tübā

anuñ için:

1. **anuñ için:**

Mesnevi 24

Mısra: 198

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Onun için, o sebeple, ondan dolayı, o yüzden.

197. Gör ol cinsine olmadı hevādār
198. Anuñ için yanar odlara her-bār

2. **anuñ için:**

Mesnevi 28

Mısra: 49

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Onun için, o sebeple, ondan dolayı, o yüzden.

49. Getürme anuñ için 'aynuña dem'
50. Saña pervāne eksik olmaz ey şem'

anuñ için:

1. **anuñ için:**

Mesnevi 15

Mısra: 88

Onun için, bu sebeple.

87. Meger Şürīn la'lin eyledi nüş
88. Anuñ için oldı deryā mest ü medhüş

2. **anuñ için:**

Mesnevi 18

Mısra: 36
Onun için; o yüzden.

35. Hevādān pāy-ı serv olmuş şikeste
36. Anuñ için tahta-yı yaḳ birle beste

3. **anuñ için:**

Mesnevi 20

Mısra: 44

Onun için, bu sebeple.

43. Dem-ā-dem müşt ile gögsin dögerdi
44. Anuñ için sīnesi gök gök gögerdi

4. **anuñ için:**

Mesnevi 22

Mısra: 10

Onun için, bu sebeple.

9. Meger ağlardı tıfl-ı eşk-i Ferhād
10. Anuñ için cüy-ı şır eylerdi bünyād

5. **anuñ için:**

Mesnevi 24

Mısra: 79

Onun için.

79. Anuñ için gözler idi vaḳt-i fırsat
80. Cihāna olmaya tā kim melāmet

6. **anuñ için:**

Mesnevi 30

Mısra: 27

Bu yüzden, Bundan dolayı.

27. Anuñçün itmiş anı şâh irsâl
28. Kıla tâ ben ğarîbi ğuşsa pâ-mâl

7. **anuñçün:**

Mesnevi 33
Mısra: 28

Bu yüzden, Bundan dolayı.

27. Meger bir ğayriye dil-dâr olupdur
28. Anuñçün benden ol bîzâr olupdur

8. **anuñçün:**

Mesnevi 33
Mısra: 44

Onun için.

43. Ne dil-ber k'ide senden rüy der-hem
44. Sen anuñçün ne hâcet çekesin ğam

9. **anuñçün:**

Mesnevi 33
Mısra: 100

Onun için.

99. Meger şalınmağ öğretilmiş tezerve
100. Anuñçün âteş urur cân-ı serve

10. **anuñçün:**

Mesnevi 37
Mısra: 112

Onun için, bu sebeple.

111. Çü umdı 'askerinden nuşret ü 'avn
112. Anuñçün ğarğa-i Nîl oldı Firâvn

11. **anuñçün:**

Mesnevi 37
Mısra: 160

Onun için.

159. 'İnâyet irmedi Pervîze hergiz
160. Anuñçün küfr içinde kaldı 'âciz

anuñçün:

1. **anuñçün:**

Mesnevi 16
Mısra: 58

Onun için.

57. Meger hançer 'adü olmuşdı kîne
58. Urardı anuñçün sinesine

anuñla:

1. **anuñla:**

Mesnevi 10
Mısra: 64

Onunla.

63. Huşuşâ göz yaşından ki şakın key
64. Turuşamaz anuñla leşker-i key

2. **anuñla:**

Mesnevi 11
Mısra: 82

Onunla.

81. Sütün-ı nürdur güyâ ki sâkı
82. Olur muhkem anuñla hüsn tåkı

3. **anuñla:**

Mesnevi 21
Mısra: 13

Onunla.

13. Ezel olduĝ anuñla bile telmîz
14. Ne ta'lim itdilerse işledük tîz

4. **anuñla:**

Mesnevi 23
Mısra: 40

Onunla.

39. Didi Şîrîni hiç eyler misin yâd
40. Eyitdi olmuşam anuñla mu 'tâd

'âr:

1. **'âr:**

Mesnevi 18
Mısra: 80

Utanma, çekinme, mahcup olma II
Utanılacak şey, ayıp.

79. Benüm hâlümden olmamak haber-dâr
80. Cihân halkına ne illâ saña 'âr

2. **'âr:**

Mesnevi 23
Mısra: 16

(عر) i. (Ar. 'âr) I. Utanma, utanç,
hayâ, hicap.

15. Olup Ferhâd Şîrîne hevâdâr
16. Ola hem-râh-ı şâhenşeh zihî 'âr

3. **'âr:**

Mesnevi 23
Mısra: 81

Utanma, çekinme, mahcup olma II
Utanılacak şey, ayıp.

81. Eger hâlînde korsam anı key 'âr
82. Ger öldürürsem olurven günehkâr

4. **'âr:**

Mesnevi 33
Mısra: 26

Utanma, çekinme, mahcup olma II
Utanılacak şey, ayıp.

25. Çün olmadı baña ol yâr ü dil-dâr
26. Güc ile üstüne düşmek zihî 'âr

5. **'âr:**

Mesnevi 33
Mısra: 38

Utanma, çekinme, mahcup olma II
Utanılacak şey, ayıp.

37. Taħammül gerçi kim ola sezâvâr
38. Velî şol hadde degül kim gide 'âr

6. **'âr:**

Mesnevi 38
Mısra: 280

Utanç, utanma.

279. Nedür dünyâ denî vü dün u murdâr
280. Aña meyl eylemek âdem zihî 'âr

'âr ider:

1. 'ār ider: -er

Mesnevi 11

Mısra: 102

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Utanmak.

101. Kaçan ol şâh-ı şimşād itse refâr

102. Elin yüzine ūtar serv ider 'ār

'ār idüp:

1. 'ār idüp: -üp

Mesnevi 16

Mısra: 79

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Utanmak.

79. Kara toprağa konmağa idüp 'ār

80. Şadır gözlerdi murğ-ı fır her-bâr

'ār itme:

1. 'ār itme: -me

Mesnevi 24

Mısra: 149

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Utanmak, çekinmek, uzak durmak.

149. Şağın 'ār itme ta'līm-i hünerden

150. Er iseñ geç bu yolda sīm ü zerden

ara:

1. aradan: -dan

Mesnevi 3

Mısra: 64

İki şeyin arası.

63. İlahî cehl ile kendüm yitürdüm

64. Edeb resmini aradan götürdüm

2. arama: -ma

Mesnevi 14

Mısra: 6

(Bir şeyi) bulmaya çalışmak, elde etmeyi istemek, aramak.

5. Firāvān oldı varduğa melâli

6. Dağı arama qalmadı mecâli

3. arada: -da

Mesnevi 15

Mısra: 47

İki şeyin arası.

47. Gerekmez hiç nâ-mahrem arada

48. Eger deryâda vü eger qarada

4. aralarından: -ları, -n, -dan

Mesnevi 18

Mısra: 175

İki şeyin arası.

175. Gidüp aralarından resm ü âyîn

176. Öperler birbirinün dest ü pâyîn

5. araya: -(y)a

Mesnevi 32

Mısra: 30

Orta, meydan bkz. TS., C. I, s. 182.

29. Ter ü tâze yemişler bî-nihâye

30. Nuqul olmağın geldi araya

6. aradum: -du, -m

Mesnevi 33

Mısra: 131

Bulmaya çalışmak II istemek.

131. Aradum gerçi Şirîni Şekerde

132. Veli bulmadum ol şemsi kâmerde

7. arardı: -r, -dı

Mesnevi 34

Mısra: 31

Bulmaya çalışmak.

31. Arardı gülde ruhsâr-ı nigârın

32. Sürerdi şâhn-ı gülzâra 'izârın

8. arardı: -r, -dı

Mesnevi 38

Mısra: 13

Bulmaya çalışmak.

13. Görüp fırsat arardı bir bahâne

14. Atasın öldürüp tâ gire qane

ara yirde:

1. ara yirde:

Mesnevi 16

Mısra: 48

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Ara yerde; arada.

47. Şu çâpükler ki her yaña çapardı

48. Ara yirde 'aceb tozlar qopardı

2. ara yirde:

Mesnevi 16

Mısra: 55

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Ara yerde; arada.

55. Ecel peyki yilerdi ara yirde

56. Yaturdı aq bedenler qara yirde

'arab:

1. 'arabda: -da

Mesnevi 37

Mısra: 135

Arabistan.

135. Ne mülkün pādşâhidur 'Arabda

136. Ne burcuñ mihr ü mâhidur nesebde

2. 'arab:

Mesnevi 37

Mısra: 139

Arap kimse II siyah tenli Arap ırkına mensup kimse.

139. 'Arab kimdür ki sultân ola tâ kim

140. Olup irâna vü Tûrâna hâkim

3. 'arab:

Mesnevi 37

Mısra: 145

Arap ırkına mensup kimse.

145. Yirinde ol 'Arab epsem otursun

146. Bu sevdâyı dimâğından götürsün

4. 'arab:

Mesnevi 38
Mısra: 36
Arap halkı.

35. Olupdur Hüsrevün vîrâne kaşrı
36. Degin m'eyler 'Arab îrâna kaşdı

arada:

1. arada:

Mesnevi 16
Mısra: 29

Arada, o esnada, aralıktta, iki şeyin arasında.

29. Olup gürz-i girân arada ser-küb
30. Şalardı gülleler mağzıma aşüb

aradan götürdüm:

1. aradan götürdüm: -dü, -m

Mesnevi 26
Mısra: 149

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ortadan kaldırmak.

149. Götürdüm aradan cevri ü cefâyı
150. İdem şimden girü mihr ü vefâyı

aradan götürmeler:

1. aradan götürmeler: -e, -ler

Mesnevi 16
Mısra: 92

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Aradan çıkarmak. " Bir işi yapmış bitirmek.

91. Götürü eylesünler kim hücumı
92. Götüreler aradan kavm-i şümü

'arâk-rîz olmuşdı:

1. 'arâk-rîz olmuşdı: -miş, -dı
Mesnevi 31

Mısra: 22

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Terlemek.

21. Aқан her şu degüldi cüylar tîz
22. Zemîn olmuşdı güyâ kim 'arâk-rîz

'arâk-rîz olup:

1. 'arâk-rîz olup: -up
Mesnevi 31

Mısra: 65

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Terlemek.

65. Semend-i şâh olup ol gün 'arâk-rîz
66. Birikdi şanki âb u âteş-i tîz

'arâk-rîz olur:

1. 'arâk-rîz olur: -ur
Mesnevi 11

Mısra: 104

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Terlemek.

103. Lebi güftâra gelse şekker-âmîz
104. Hâyâdan gönçeler olur 'arâk-rîz

ârâm:

1. ârâm:

Mesnevi 18
Mısra: 20

Rahat, huzur.

19. Dil olmaz emrûme şimden girü râm
20. Ne mümkündür dil-ârâmumsuz ârâm

2. ârâm:

Mesnevi 22
Mısra: 20

Durma, dinlenme, rahat, huzur.

19. Ne bir lahza karar ü şabr iderdi
20. Ne ârâm ile cânâ cebr iderdi

3. ârâm:

Mesnevi 23
Mısra: 56

Rahat, huzur.

55. Didi küyına varma şabr it ey hâm
56. Eyitdi çanı şabr u çanı ârâm

4. ârâmum: -(u)m

Mesnevi 38
Mısra: 200

Rahat, huzur.

199. Sen idüñ ey dil-ârâmum cihânda
200. Dağlı kalmadı ârâmum cihanda

ârâm ide:

1. ârâm ide: -e

Mesnevi 20

Mısra: 45

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Dinlenmek, rahat ve huzur içinde olmak.

45. Ne şabrı var idi kim ide ârâm
46. Ne râm olurdu emrine dil-ârâm

ârâm itdi:

1. ârâm itdi: -di

Mesnevi 14
Mısra: 138

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Dinlenmek, istirahat etmek.

137. Delîm günlerdi kim olmuşdı bî-tâb
138. Çü ârâm itdi aldı gözlerin hâvâb

ârâm kıldı:

1. ârâm kıldı: -dı

Mesnevi 18
Mısra: 188

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Durmak, istirahat etmek.

187. Birez âşâyîş eylesün deyu câm
188. Çamustı hâvâbgâhda kıldı ârâm

ârâm tutup:

1. ârâm tutup: -up

Mesnevi 15
Mısra: 120

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Karar kılmak, dinginleşmek.

119. Birezden k' oldı çerhün tevseni rām
120. Tütup ol baħr-i pür- aşüb ārām

ārām ü sabr ile kararı gidüp:

1. **ārām ü sabr ile kararı gidüp:**
Mesnevi 20

Mısra: 39

Kelime Tipi: **Deyim**

Dinlenmesi (huzuru) ve sabrı ile rahatu, ölçülülüğü(dengesi) kalmamak.

39. Gidüp ārām ü sabr ile kararı
40. Kılurdu nāle-i feryād ü zārı

ārām u sabr ü ihtiyārı:

1. **ārām u sabr ü ihtiyārı: -ı**
Mesnevi 15

Mısra: 14

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Rahat, huzur ve sabır ve irade.

13. Çü ħadden aşdı hier ü intizārı
14. Gidüp ārām u sabr ü ihtiyārı

ārām-ı cān:

1. **ārām-ı cān:**
Mesnevi 33

Mısra: 76

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Gönül huzuru II Sevgili.

75. Nice şekker hemān şekkersitān ol
76. Dil-ārām idi hem ārām-ı cān ol

'ar'ar:

1. **'ar'ar:**

Mesnevi 28

Mısra: 59

Ar. Servi, dağ servisi, dikenli ardıç.

59. Toħundi ise bād-ı tünde 'ar'ar
60. Hemîşe serv olsun tāze vü ter

araya:

1. **araya:**

Mesnevi 24

Mısra: 113

Oraya.

113. Gelürdi gice gice ol araya
114. Nişār iderdi la 'l-i bī-nihāye

ārāyiş-i zın kılurlar:

1. **ārāyiş-i zın kılurlar: -(u)r, -lar**
Mesnevi 36

Mısra: 30

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Binek hayvanlarını süslemek.

29. Uruldu çün binā-yı 'ıkd-ı kâbîn
30. Kılurlar sür için ārāyiş-i zın

'araz:

1. **'araz:**

Mesnevi 25

Mısra: 120

Devamlılığı ve kalcılığı olmayan, kendi başına bir varlığı bulunmayan ve var olmak için dayanacak bir cevhere muhtaç olan şey.

119. İdüp şāhib-ğaraz baña ħaraz āh
120. Bu 'ışkum cevherin şandı 'araz āh

ardı:

1. **ardından: -ı, -ne, -dan**
Mesnevi 26

Mısra: 172

Ardı sıra.

171. Beni Mecnūn iden Leylā budur bu
172. İdüp Şīrīnūn ardından nezāre

ardınca:

1. **ardınca:**

Mesnevi 14

Mısra: 83

(İyelik ve eşitlik hali eklerinin kalıplaşmasıyla) Arkasından, arkası sıra, peşinden.

83. İderken şayd ardınca şitābı
84. Felek 'azb itdi şem'-i āftābı

2. **ardınca:**

Mesnevi 27

Mısra: 267

(İyelik ve eşitlik hali eklerinin kalıplaşmasıyla) Arkasından, arkası sıra, peşinden.

267. Çeküp ardınca ħaylī ħuşsa vü ħam
268. Birez toprağı üzre tütüdi mātem

arduña atup:

1. **arduña atup: -up**
Mesnevi 4

Mısra: 97

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Alakayı kesmek, yok saymak, yüz çevirmek.

97. Atup arduña cümle māsivāyı
98. Hemān-dem arzū itdün liķāyı

arduñca:

1. **arduñca:**

Mesnevi 27

Mısra: 222

Ardınca, arkasından.

221. Tatalum k'olasın Şīrīn ü Leylā
222. Dinür arduñca āħir vāy vāyla

'ārī:

1. **'ārī:**

Mesnevi 4

Mısra: 87

Ar. Çıplak, hāli: teklifden ārī, şüpheden ārī. Gümān ü şüpheden ārī.

87. Gümān ü şüpheden 'ārī muħakķak
88. Senūn zāt-ı şerfūn mazħar-ı ħak

'ārī eyle:

1. **'ārī eyle:**

Mesnevi 1

Mısra: 15

Kelime Tipi: -

'ārī (a.sf.): 1.çıplak 2.hür 3. e. -sız. 'ārī eyle: (dünya hevesinden) bağımsız, uzak et.

15. Serâb-ı mâsivâdan eyle 'ârî
16. Zülâl-i fikriûn it kalbümde cârî

'ârî ola:

1. 'ârî ola:-a
Mesnevi 5
Mısra: 45
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Uzak olmak, soyutlanmak.

45. Ne söz kim terbiyetden ola 'ârî
46. Güher olsa da yoçdur i'tibârî

'ârîz:

1. 'ârîzın:-ı, -n
Mesnevi 34
Mısra: 17
Yanak.

17. İdüp Pervîz şâhuñ 'ârîzın yâd
18. Semenler görse iderd'âh u feryâd

2. 'ârîzında:-ı, -n, -da
Mesnevi 36
Mısra: 131
Yanak.

131. Elifler 'ârîzında nîl-güne
132. Virürler serv-i cennetden nümüne

'ârîz-ı bâğ:

1. 'ârîz-ı bâğ:
Mesnevi 11
Mısra: 111

Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Bahçenin yanağı.

111. Şular şeftâlu la'li 'ârîz-ı bâğ
112. Gözi bādâm-ı ter kaşları yaprağ

'ârîz-ı meh-tâb:

1. 'ârîz-ı meh-tâb:
Mesnevi 38
Mısra: 195
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Ay ışığı parlaklığındaki yanak.

195. 'Aceb ey 'ârîz-ı meh-tâb n'olduñ
196. Töluñduñ mihr-i 'âlem-tâb n'olduñ

'ârîz-ı yâr:

1. 'ârîz-ı yâr:
Mesnevi 38
Mısra: 131
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Sevgilinin yanağı.

131. Nem olsun gözlerüm kim 'ârîz-ı yâr
132. Bañâ 'arz itmez oldu nür-i dîdâr

arka:

1. arkañda:-ñ, -ñda
Mesnevi 4
Mısra: 38
Sirt, arka.

37. Vücüduñ nâme-i esrâr-ı mu'azzâm
38. Şerîf arkañda mührüñ naqş-ı hâtem

2. arkasın:-sı, -n
Mesnevi 10
Mısra: 6
Sirt, arka.

5. Kığırdı yanına ol gül budağın
6. Yepüp arkasın öpd'iki yanağın

3. arkasından:-sı, -n, -dan
Mesnevi 14
Mısra: 58
Sirt, arka.

57. İdüp segler zebün âhü-yı Çîni
58. Şoyarlardı arkasından püstünü

4. arkasını:-sı, -n, -ı
Mesnevi 22
Mısra: 78
Sirt, arka.

77. Hezârân cyledi inşâf ü taşsîn
78. Yepüp arkasını hürmet eliyle

arkun arkun:

1. arkun arkun:
Mesnevi 16
Mısra: 19
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Yavaş yavaş, ağır ağır, hafif hafif, giderek.

19. İrişdi arkun arkun iki 'ummân
20. Kañırdı birbirine oldu cüşân

armağan:

1. armağan:
Mesnevi 4
Mısra: 104
Hediye.

103. Günehkâr ümmete alduñ nevâle
104. Hezârân armağan aşhâb ü âle

arş:

1. 'arş:
Mesnevi 4
Mısra: 50
Arş. (Arş : Allah'ın dokuzuncu kat gökte tasavvur olunan tahtı manasına kullanılan bir isimdir. Bu tasavvur Allah'ın kudret ve azametinin tecellisinden kinâyedir. Yoksa hakikatta böyle bir yer mevcut değildir. Çünkü bu takdirde Allah için mekân isnat edilmiş olur. Allah ise mekandan münezzehtir. Arapça bir kelime olan arşın Lügat manası taht, çardak, tavan, kubbe demektir.).

49. Ne var gördiyse ol vâdide envâr
50. Saña 'arş üzre Hâk gösterdi dîdâr

2. 'arş:
Mesnevi 7
Mısra: 7
Çardak, çatı, kubbe; eski astronomide Batlamyus nazariyesine göre bütün felekleri çevreleyen, kapladığı alanda yıldız bulunmayan feleğin dokuzuncu katı; gerçek mahiyetini Allah'ın bildiği, bütün âlemi, yeri, gökleri, cenneti, cehennemi, sidreyi, kürsiyi kaplayan ilâhî taht ve hükümlanlık.

7. Ne kaşır ol kim ola 'arş ile hem-ser
8. Eñ ednâ şemse aña mihr-i enver

'arşa kıl:

1. 'arşa kıl:
Mesnevi 10
Mısra: 52
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yaymak (dünyaya).

51. Tıttup meydânda kâh eyvân-ı 'adli
52. Cihâna 'arşa kıl dîvân-ı 'adli

'arşa-i mahşerde:

1. 'arşa-i mahşerde: -de
Mesnevi 3
Mısra: 123
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
9. kat gökte bulunan Allah'ın huzurunda, hesap günü.

123. Çü sürçe 'arşa-i mahşerde atum
124. Gelüp gâlib hayırdan seyyi' atum

'arşa-yı mahşerde:

1. 'arşa-yı mahşerde: -de
Mesnevi 27
Mısra: 190
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Mahşer arsası (Kıyamette ölülerin dirilip toplanacakları yer).

189. Ekin cem' eyleme dînâr ü dirhem
190. Çekersin 'arşa-yı mahşerde verhem

'arş-ı a'lâdan:

1. 'arş-ı a'lâdan: -dan
Mesnevi 4
Mısra: 89
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Dokuzuncu kat göğün en üzeri; Allah makâmı (OTAL, KT).

89. Yücedür 'arş-ı a'lâdan çü pâyēñ
90. 'Aceb mi düşmese toprağa säyēñ

'arş-ı cihân:

1. 'arş-ı cihân:
Mesnevi 25
Mısra: 100
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Dünya tahtı.

99. Enîsüm münîsüm derd ü gam oldı
100. Baña 'arş-ı cihân hep mâtem oldı

art:

1. artar: -ar
Mesnevi 23
Mısra: 92
Fazlalaşmak, çoğalmak.

91. Bunı bilmez ki her kim görse acı
92. Dağı Şirine artar ihtiyâcı

2. artarsa: -ar, -sa
Mesnevi 34
Mısra: 62
Fazlalaşmak, çoğalmak.

61. Çü yok yanumda serv-i gül-'izârum
62. N'ola günden güne artarsa zârum

3. artup: -up
Mesnevi 36
Mısra: 5
Fazlalaşmak, çoğalmak.

5. Vişâl-i yâre artup iştiyâkı
6. Dağı şabr itmege kalmadı tākı

'arüş:

1. 'arüş: -ı
Mesnevi 8
Mısra: 15
Süslenmiş gelin.

15. 'Arüşü şâhsârûñ gonçe-i ter
16. Giribânında şankim tügme-i zer

'arüş-ârâ-yı kâh-ı ercümendî:

1. 'arüş-ârâ-yı kâh-ı ercümendî:
Mesnevi 36
Mısra: 1
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İtibarlı köşkün gelinini süsleyen.

1. 'Arüş-ârâ-yı kâh-ı ercümendî
2. Yapar bu resme kaşır-ı 'ağd-i bendi

'arüş-ı bî-vefâdan:

1. 'arüş-ı bî-vefâdan: -dan
Mesnevi 38
Mısra: 247
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Vefasız gelin.

247. İrağ ol ol 'arüş-ı bî-vefâdan
248. Ğarişur her keş ü dñn ü değadan

'arüş-ı dehr:

1. 'arüş-ı dehr:
Mesnevi 11
Mısra: 5
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Dünya gelini.

5. Tağitmışdı 'arüş-ı dehr saçın
6. Açılmışdı şanasın nâfe-i Çin

'arüş-ı dehre:

1. 'arüş-ı dehre: -e
Mesnevi 22
Mısra: 43
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Dünya gelini.

43. 'Arüş-ı dehre ol cü ğabğab oldı
44. Kenâr-ı havz güyâ kim leb oldı

'arüş-ı gonçeye:

1. 'arüş-ı gonçeye: -(y)e
Mesnevi 8
Mısra: 53
Kelime Tipi: -
Gonçe gelini.

53. 'Arüş-ı gonçeye nergis göz eyler
54. Görüp bülbüller anı bir söz eyler

'arż:

1. 'arzı: -/

Mesnevi 38

Mısra: 74

(ارض) i. (Ar. arz) I. Yeryüzü, dünya.

73. Demürden Diclede var idi bir yol

74. Ki 'arzı devr idi tül-ı teselsül

'arz eyleyem:

1. 'arz eyleyem: -(y)em

Mesnevi 38

Mısra: 128

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

İfade etmek, açıklamak, belirtmek.

127. Kime yanam 'aceb derd-i derünüm

128. Kime 'arz eyleyem işbu cünunum

'arz ide:

1. 'arz ide: -e

Mesnevi 25

Mısra: 79

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Anlatmak, ifade etmek, göstermek.

79. Varup ahvâlümü 'arz ide yâre

80. Olaydı tâ ki dil derdine care

2. 'arz ide: -e

Mesnevi 25

Mısra: 82

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Anlatmak, ifade etmek, göstermek.

81. 'Aceb kime kılam ben 'arz-ı ahvâl

82. Ki vara 'arz ide dil-dâre der-hâl

'arz idüp:

1. 'arz idüp: -üp

Mesnevi 15

Mısra: 212

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Anlatmak, ifade etmek, göstermek.

211. Gehî deryâ ğamın geh şayd hâlin

212. Biri birine 'arz idüp melâlin

'arz itdi:

1. 'arz itdi: -di

Mesnevi 30

Mısra: 8

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Saygı ile anlatma, ifade etme, bildirme. Lutfedip gösterme.

7. Döküp kâfür üzre müşk-i ezfer

8. Şaha hâlini 'arz itdi ser-â-ser

'arz itmez oldı:

1. 'arz itmez oldı: -dı

Mesnevi 38

Mısra: 132

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Göstermez olmak.

131. Nem olsun gözlerüm kim 'arız-ı yâr

132. Bañâ 'arz itmez oldı nür-ı dîdâr

'arz itse:

1. 'arz itse: -se

Mesnevi 11

Mısra: 107

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Arz etmek, sunmak.

107. Cemâli gencini 'arz itse dehre

108. Dimezler fels-i aħmer mâh ü mihre

'arz kılmağ idi:

1. 'arz kılmağ idi: -mağ , -i, - di

Mesnevi 5

Mısra: 174

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Anlatmak, ifade etmek, göstermek.

173. Egerçi kudretince cümle mevcüd

174. Muħabbet 'arz kılmağ idi maκşüd

'arz-ı ahvâl kılam:

1. 'arz-ı ahvâl kılam: -am

Mesnevi 25

Mısra: 81

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Halini arz etmek: Durumunu, vaziyetini anlatmak, bildirmek.

81. 'Aceb kime kılam ben 'arz-ı ahvâl

82. Ki vara 'arz ide dil-dâre der-hâl

'arz-ı dîdâr itdi:

1. 'arz-ı dîdâr itdi: -di

Mesnevi 36

Mısra: 128

Kelime Tipi: **Deyim**

Yüzünün güzelliğini göstermek.

127. N'ola şu gibi gözgü olsa hayrân

128. Aña çün 'arz-ı dîdâr itdi cânân

'arz-ı hacât eylemeklik:

1. 'arz-ı hacât eylemeklik:

Mesnevi 6

Mısra: 7

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

İstekleri bildirmek.

7. Ne lâzım 'arz-ı hacât eylemeklik

8. 'Ayândur ğod ne hacet söylemeklik

2. 'arz-ı hacât eylemeklik:

Mesnevi 6

Mısra: 7

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

İstekleri bildirmek.

7. Ne lâzım 'arz-ı hacât eylemeklik

8. 'Ayândur ğod ne hacet söylemeklik

3. 'arz-ı hacât eylemeklik:

Mesnevi 6

Mısra: 7

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

İstekleri bildirmek.

7. Ne lâzım 'arz-ı hacât eylemeklik

8. 'Ayândur ğod ne hacet söylemeklik

4. 'arz-ı hacât eylemeklik:

Mesnevi 6

Mısra: 7

Kelime Tipi: **Kalp İfade**
İstekleri bildirmek.

7. Ne lâzım 'arz-ı hâcât eylemeklik
8. 'Ayândur hüd ne hâcet söylemeklik

'arz-ı hâcât eyler:

1. 'arz-ı hâcât eyler: -r
Mesnevi 25
Mısra: 128
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
İstekleri bildirmek.

127. Kılup bu resme zârî vü münâcât
128. Hüdâya eyler idi 'arz-ı hâcât

'arz-ı imân ider:

1. 'arz-ı imân ider: -er
Mesnevi 37
Mısra: 46
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
İman esaslarını bildirmek, göstermek.

45. İrüp hük-m-i hümâyün-ı Süleymân
46. İder Belkîsa güyâ 'arz-ı imân

'arz-ı niyâz u 'özü-i bisyâr idüp:

1. 'arz-ı niyâz u 'özü-i bisyâr idüp: -üp
Mesnevi 17
Mısra: 21
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Selâm, saygı ve duasını arz idüp ve çok özürlere dileyerek bağışlanmasını isteyip.

21. İdüp 'arz-ı niyâz u 'özü-i bisyâr
22. Dil ü cândan müveddet kıldı izhâr

arzü:

1. **arzüsiyile:** -sî, -(y)ile
Mesnevi 31
Mısra: 68
Ar. İstek, gönül meyli.

67. Gelüp germiyete şâh-ı dil-âver
68. Sürerdi arzüsiyile tekâver

arzü itdüü:

1. **arzü itdüü:** -dü, -ñ
Mesnevi 4
Mısra: 98
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
İstemek.

97. Atup arduña cümle mâsivâyı
98. Hemân-dem arzü itdüü liķâyı

2. **arzü itdüü:** -dü, -ñ

- Mesnevi 4**
Mısra: 98
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
İstemek.

97. Atup arduña cümle mâsivâyı
98. Hemân-dem arzü itdüü liķâyı

arzü-yı vaş[ı]l-ı dil-dâr:

1. **arzü-yı vaş[ı]l-ı dil-dâr:**
Mesnevi 23
Mısra: 36

Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Sevgilinin kavuşma arzusu.

35. Didi neylersin ol künc içre her-bâr
36. Eytidi arzü-yı vaş[ı]l-ı dil-dâr

aş:

1. **aşından:** -i, -n, -dan
Mesnevi 33
Mısra: 8
Yemek.

7. Yaluñuz kalup ayrıldı eşinden
8. Kâtı ac idi Şirîñün aşından

'aşâ:

1. 'aşâ:
Mesnevi 4
Mısra: 45
Ar. Uzun çomak, el değneği: asâ-yı Musa.

45. Kelime ger 'aşâ oldıysa yâver
46. Saña tãvüs-ı qudsî oldu reh-ber

2. 'aşâ:

- Mesnevi 24**
Mısra: 19
Asa: El değneği (Hz. Musa'nın asası kastedilmektedir).

19. 'Aşâ irişdi güyâ bir za'ife
20. Kim oldu rükn-i a'zâm ol nañife

āşaf:

1. **āşaf:**

Mesnevi 1
Mısra: 78

Ar. Süleyman aleyhisselâm'ın veziri İbn Berhiyâ'nın ismi. (Teşbihen her vezire itlak olunur). (Beyitte Kanunî'nin veziri bağlamında kullanılmıştır).

77. Hâşüd-ı dîvden olursa ihmâl
78. Yitürsün şâha Āşaf anı fi'l-hâl

2. **āşaf:**

Mesnevi 5
Mısra: 189

Ar. Süleyman aleyhisselâm'ın veziri İbn Berhiyâ'nın ismi. (Teşbihen her vezire itlak olunur). (Beyitte Kanunî'nin veziri bağlamında kullanılmıştır).

189. Ne Āşaf Āşaf-ı sultân Süleymân
190. Vezîr-i pâk- dîm ü râst- peymân

3. **āşaf:**

Mesnevi 6
Mısra: 46

Süleyman Peygamber'in veziri olup daha sonra "vezir" veya sadrazam anlamında kullanılmıştır.

45. Kelâmum dün olup olmaz müşerref
46. Nazar kılmazsa ger lutf ile Āşaf

4. **āşaf:**

Mesnevi 6
Mısra: 66

Ar. Süleyman aleyhisselâm'ın veziri İbn Berhiyâ'nın ismi. (Teşbihen her vezire

ıtlak olunur). (Beyitte Kanunî'nin veziri bağlamında kullanılmıştır).

65. Süleyman şah oldukça cihân-gür
66. Hemîşe Âşaf itsün re'y ü tedbîr

5. **âşaf:**

Mesnevi 9

Mısra: 60

Ar. Süleyman aleyhisselâm'ın veziri İbn Berhiyâ'nın ismi. (Teşbihen her vezire itlak olunur). (Beyitte Kanunî'nin veziri bağlamında kullanılmıştır).

59. İderler mür-ı mazlûmî dil-efkâr

60. Kaçan kim olmaya Âşaf haber-dâr

6. **âşaf:**

Mesnevi 40

Mısra: 29

Ar. Süleyman aleyhisselâm'ın veziri İbn Berhiyâ'nın ismi. (Teşbihen her vezire itlak olunur). (Beyitte Kanunî'nin sadrazamı İbrahim Paşa bağlamında kullanılmıştır).

29. Nice Âşaf şeh-i iklim-i biniş

30. Tırâz-ı âstîn-i âferîniş

7. **âşaf:**

Mesnevi 40

Mısra: 39

Ar. Süleyman aleyhisselâm'ın veziri İbn Berhiyâ'nın ismi. (Teşbihen her vezire itlak olunur). (Beyitte Kanunî'nin sadrazamı İbrahim Paşa bağlamında kullanılmıştır).

39. Götürürse beni toprakdan Âşaf
40. Olam dürr-i yetimâsâ müşerref

8. **âşafuñ: -uñ**

Mesnevi 40

Mısra: 107

Ar. Süleyman aleyhisselâm'ın veziri İbn Berhiyâ'nın ismi. (Teşbihen her vezire itlak olunur). (Beyitte Kanunî'nin sadrazamı İbrahim Paşa bağlamında kullanılmıştır).

107. Hüdâyâ Âşafuñ varın bağışla

108. Şehüñ körpe budakların bağışla

âşafâ:

1. **âşafâ:**

Mesnevi 6

Mısra: 1

“ey Âşaf, ey vezir!” anlamında seslenme.

1. Emirâ Âşafâ 'âlem -penâhâ

2. Vühûş ü ins ü cân âdem-penâhâ

âşaf-ı devrâna:

1. **âşaf-ı devrâna: -a**

Mesnevi 5

Mısra: 188

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Zamanın Asaf'ı (veziri).

187. Çü yok şah işigüne iktidârüñ

188. İştür Âşaf-ı devrâna zârüñ

2. **âşaf-ı devrâna: -a**

Mesnevi 7

Mısra: 26

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Zamanın Asaf'ı (veziri).

25. Yazup tefsîr-i nev bu köhne şulhfa

26. İletgil Âşaf-ı devrâna tuhfe

âşaf-ı şeh:

1. **âşaf-ı şeh:**

Mesnevi 40

Mısra: 55

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Padişahın veziri (Kanunî Sultan Süleyman'ın sadrazamı İbrahim Paşa).

55. İderse Âşaf-ı şeh kalbümü şād

56. İdem tekrâr bir Şeh-nâme bünyād

âşaf-ı sultân süleymân:

1. **âşaf-ı sultân süleymân:**

Mesnevi 5

Mısra: 189

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Kanunî Sultan Süleyman'ın sadrazamı İbrahim Paşa.

189. Ne Âşaf Âşaf-ı sultân Süleymân

190. Vezir-i pâk- dîn ü râst- peymân

aşağa:

1. **aşağa:**

Mesnevi 31

Mısra: 132

Aşağıya, aşağıya doğru.

131. Olup âşüfte vü şeydâ o bâğa
132. Bakar Tübâ yukarudan aşağı

āsân:

1. **āsân:**

Mesnevi 2

Mısra: 46

Kolay, zahmetsiz.

45. Ne şeh k'ola cihân andan hirāsân

46. Yoğ itmek anı katında key āsân

2. **āsânı: -ı**

Mesnevi 20

Mısra: 22

(أسان) stf. ve zf. (Fars. āsān) Kolay:.

21. Ne 'ışk olsun bu bir derd-i dil ancak

22. Bunun āsânı yok hep müşkil ancak

3. **āsân:**

Mesnevi 28

Mısra: 78

Kolay, zahmetsiz.

77. Ne ser kim ola ber- zânü-yı cānân

78. Ne var dağı aña ölmekden āsân

āsân ola:

1. **āsân ola: -a**

Mesnevi 32

Mısra: 69

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Kolay olmak.

69. Ne ol murğam ki âsân ola şaydum
70. Ne şol şaydem ki düşvâr ola kaydum

asâr-ı 'adli:

1. **âşâr-ı 'adli:-i**

Mesnevi 5

Mısra: 195

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Adaletin(doğruluğun) eserleri.

195. Zemîn âşâr-ı 'adli birle ma'mûr

196. Zemân ahÿâr-ı re'yi ile mesrûr

'asâ-yı mu'ciz-i müsâya:

1. **'asâ-yı mu'ciz-i müsâya:-(y)a**

Mesnevi 17

Mısra: 12

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Hız. Musa'nın mucize özelliği gösteren

asası.

11. Pes aldı destine bir şâh-ı 'ar 'ar

12. 'Aşâ-yı mu'ciz-i Mûsâya beñzer

2. **'asâ-yı mu'ciz-i müsâya:-(y)a**

Mesnevi 17

Mısra: 12

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Hız. Musa'nın mucize özelliği gösteren

asası.

11. Pes aldı destine bir şâh-ı 'ar 'ar

12. 'Aşâ-yı mu'ciz-i Mûsâya beñzer

âsâyiş eylesün:

1. **âsâyiş eylesün:-sün**

Mesnevi 18

Mısra: 187

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Rahat, huzur bulmak.II (kendini)

güvende hissetmek.

187. Birez âsâyiş eylesün deyu cām

188. Qamustı hvâbgâhda kıldı ārām

ashâb:

1. **aşhâb:**

Mesnevi 4

Mısra: 104

Hazret-i Peygamber Aleyhisselâtü

ve's-selâm Efendimizi görüp şeref-i

sohbetleriyle teşerrüf etmiş olan müminler.

103. Günehkâr ümmete alduñ nevâle

104. Hezrârın armağan aşhâb ü âle

2. **aşhâb:**

Mesnevi 4

Mısra: 117

Hazret-i Peygamber Aleyhisselâtü

ve's-selâm Efendimizi görüp şeref-i

sohbetleriyle teşerrüf etmiş olan müminler.

117. İkinci a'del-i ahbâb ü aşhâb

118. Şeh-i 'âdil 'Ömerdür ibn-Ûattâb

3. **aşhâb:**

Mesnevi 4

Mısra: 123

Hazret-i Peygamber Aleyhisselâtü

*ve's-selâm Efendimizi görüp şeref-i
sohbetleriyle teşerrüf etmiş olan müminler.*

123. Tarîkat âsmânında meh aşhâb

124. Hâkîkat tahtına şahenşeh aşhâb

4. **aşhâb:**

Mesnevi 4

Mısra: 124

Hazret-i Peygamber Aleyhisselâtü

ve's-selâm Efendimizi görüp şeref-i

sohbetleriyle teşerrüf etmiş olan müminler.

123. Tarîkat âsmânında meh aşhâb

124. Hâkîkat tahtına şahenşeh aşhâb

ashâb-ı hacât:

1. **aşhâb-ı hacât:**

Mesnevi 6

Mısra: 10

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

İsteklerin sahipleri.

9. Qapuñdur Ka'be-i erbâb-ı hacât

10. Qo itsünler tavâf aşhâb-ı hacât

2. **aşhâb-ı hacât:**

Mesnevi 6

Mısra: 10

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

İsteklerin sahipleri.

9. Qapuñdur Ka'be-i erbâb-ı hacât

10. Qo itsünler tavâf aşhâb-ı hacât

'aşî:

1. **'aşî:**

Mesnevi 3

Mısra: 97

*Ar. sf. İsyân eden, serkeş. Günahkâr,
haydut.*

97. Sürüldükde kamu 'aşî ceñime

98. Şefî' ola mı kimse ben yefime

'âsî olma:

1. **'âsî olma:-ma**

Mesnevi 37

Mısra: 124

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Karşı gelmek, asi olmak.

123. İtâ'at eyle istersen halâşî

124. Hüdâya vü Resüle olma 'aşî

'âsî olursa:

1. **'âsî olursa:-(u)r, -sa**

Mesnevi 3

Mısra: 83

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Başkaldırmak, isyan etmek.

83. Olursa kullaruñ ger cümle 'aşî

84. Bulurlar luñfuñ irdükde halâşî

'âsî vü mücrim günehkâr:

1. **'âsî vü mücrim günehkâr:**

Mesnevi 3

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

*Allah'a isyan eden, suçlu, günah
işleyen.*

7. Benem şol 'āşī vü mücrim günehkār
8. K'olupdur baña 'iştān ü güneh kār

āsib-i gerdün:

1. **āsib-i gerdün:**

Mesnevi 9

Mısra: 33

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Zamanın, feleğin belâsı.

33. Çün irdi ol güle āsib-i gerdün
34. İçinden çıkdı vāfir sīb-i gül-gün

'āşık:

1. **'āşık:**

Mesnevi 15

Mısra: 203

*Sevgili'ye gönül bağı ile bağlanmış
kimse(ler): 'āşık(lar).*

203. El alup çün iki 'āşık görüşdi
204. Biri birinün ayağına düşdi

2. **'āşık:-a**

Mesnevi 18

Mısra: 68

*Sevgili'ye gönül bağı ile bağlanmış
kimse.*

67. Okumaduñ gibi hîç 'iştādan hār
68. Olur mı 'āşıkā māni' yah ü berf

3. **'āşık:-a**

Mesnevi 23

Mısra: 58

*Sevgili'ye gönül bağı ile bağlanmış
kimse(ler): 'āşık(lar).*

57. Didi anuñ rakībinden şakm hā
58. Eyitd' 'āşıkā sengden ne pervā

4. **'āşıkūñ:-uñ**

Mesnevi 24

Mısra: 134

*Sevgili'ye gönül bağı ile bağlanmış
kimse(ler): 'āşık(lar).*

133. Di kim bu la'ller ne kān taşıdır
134. Ya kankı 'āşıkūñ kanlu yaşıdır

5. **'āşıkam:-am**

Mesnevi 25

Mısra: 126

*Sevgili'ye gönül bağı ile bağlanmış
kimse(ler): 'āşık(lar).*

125. Kamu 'uşşāk içinde şādıkam ben
126. Hemān dīdār-ı yāre 'āşıkam ben

6. **'āşık:**

Mesnevi 27

Mısra: 223

*Sevgili'ye gönül bağı ile bağlanmış
kimse(ler): 'āşık(lar).*

223. Eger 'āşık geçerseñ zār ü maḥzūn
224. Saña örnek yiter Ferhād ü Mecnūn

7. **'āşık:**

Mesnevi 27

Mısra: 264

*Sevgili'ye gönül bağı ile bağlanmış
kimse.*

263. Yoğ idi çünki mir'ātında pası
264. N'ola ol 'āşık için tutsa yası

8. **'āşıklarını:-lar, -ı, -n, -ı**

Mesnevi 33

Mısra: 17

*Sevgili'ye gönül bağı ile bağlanmış
kimse(ler): 'āşık(lar).*

17. Koyup 'āşıklarını zār ü bīmār
18. İder ol cān ṭabībi şanma tīmār

9. **'āşıkā:-a**

Mesnevi 34

Mısra: 114

*'āşık: Sevgili'ye gönül bağı ile
bağlanmış kimse.*

113. Gerek k'ola niyāz ü 'özl- perdāz
114. Yaraşmaz 'āşıkā hîç şīve vü nāz

10. **'āşık:**

Mesnevi 38

Mısra: 218

*Sevgili'ye gönül bağı ile bağlanmış
kimse(ler): 'āşık(lar).*

217. Zihī ma'şūḳ u zī-yār-ı vefādār
218. Kim ide 'āşık için cānın iṣār

'āşık k'ola:

1. **'āşık k'ola:-a**

Mesnevi 38

Mısra: 250

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

*'āşık ki olmak. ki, vezin gereği k'
biçiminde kullanılmıştır.*

249. Degüldür hîç cevān-merde yaraşık
250. K'ola bir qahbe-i devrāne 'āşık

'āşık oldı:

1. **'āşık oldı:-dı**

Mesnevi 11

Mısra: 144

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

*Sevgiliye gönülden bağlanmak, aşk
derdine düşmek.*

143. İrince cān kulağına fisāne
144. Hemān-dem 'āşık oldı gāybāne

'āşık oldum:

1. **'āşık oldum:-du, -m**

Mesnevi 27

Mısra: 27

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

*Sevgiliye gönülden bağlanmak, aşk
derdine düşmek.*

27. Ben oldum evvelā Şīrīne 'āşık
28. Degül Ferhād yanumda yaraşık

'āşıkāne:

1. **'āşıkāne:**

Mesnevi 11

Mısra: 168

'aşığa yaraşır şekilde | kendinden
geçmiş bir şekilde.

167. Degülse itdügün ancağ fisâne
168. Kadem baş gir bu yola 'aşıkâne

'aşık-ı bīmāra:

1. 'aşık-ı bīmāra: -a
Mesnevi 30
Mısra: 25
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Hasta âşık.

25. Ya virdi 'aşık-ı bīmāra maḥbūb
26. Kefen birden dürüp mānend-i mektüb

'aşık-ı dil-rîş ü bî-tāb:

1. 'aşık-ı dil-rîş ü bî-tāb:
Mesnevi 23
Mısra: 119
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Bitkin, yorgun; yüreği yaralı ve dertli
âşık.

119. Olundı 'aşık-ı dil-rîş ü bî-tāb
120. Çeh-i Ken'āna Yūsuf gibi pertāb

'aşık-ı ferhād-ı ğam-hāvır olaldan:

1. 'aşık-ı ferhād-ı ğam-hāvır olaldan: -aldan
Mesnevi 28
Mısra: 15
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Tasalı, üzüntülü Ferhat'ın âşığı olmak.

15. Olaldan 'aşık-ı Ferhād-ı ğam-hāvır
16. Gözi gibi ol āhū oldı bīmār

'aşık-ı ğam-hvār ü mahzūn:

1. 'aşık-ı ğam-hvār ü mahzūn:
Mesnevi 23
Mısra: 32
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Tasalanın (kederlenen) ve hüzünlü
(kaygılı) âşık.

31. Didi kimsin saña kim dirler ey dün
32. Eyitdi 'aşık-ı ğam-hvār ü mahzūn

'aşık-ı şādık:

1. 'aşık-ı şādık:
Mesnevi 26
Mısra: 143
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Sadık âşık II hakiki âşık.

143. Didi ey 'aşık-ı şādık haber-dār
144. Ol oldum saña şimden girü dil-dār

2. 'aşık-ı şādık:
Mesnevi 26
Mısra: 162
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Sadık âşık II hakiki âşık.

161. Didi ey 'aşık-ı şādık esen kal
162. Bakup Ferhād kaldı yañu yañu

'aşık-ı zār:

1. 'aşık-ı zār:
Mesnevi 24
Mısra: 51

Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Ağlayan, inleyen âşık.

51. Diler dil-dārunun k'ol 'aşık-ı zār
52. Geze küyında seglerle şeb-i tār

2. 'aşık-ı zār:
Mesnevi 34
Mısra: 52
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Ağlayan/feryat eden âşık.

51. Cihānı nālišünden idüp āzār
52. Geçinürsin dem-ā-dem 'aşık-ı zār

'aşık-küş ü pervāne-sūzam:

1. 'aşık-küş ü pervāne-sūzam: -am
Mesnevi 34
Mısra: 139
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Âşık öldüren ve pervane (ışığın
etrafında dönen gece kelebeği) yakan.

139. Çe ger 'aşık-küş ü pervāne-sūzam
140. Cihān bezminde şem'-i dil-fürüzam

'aşıkla:

1. 'aşıklamış: -mış
Mesnevi 38
Mısra: 10
Âşık olmak.

9. Degül gözinde zerre tād ile taht
10. Meger 'aşıklamış Şīrīn' o bed-baht

âşkār idüp:

1. âşkār idüp: -üp
Mesnevi 22
Mısra: 57
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Açıklamak, belli etmek.

57. İdüp her şan'atını âşkār ol
58. Komiş 'alemde bir hoş yādgar ol

âşkārā:

1. âşkārā:
Mesnevi 14
Mısra: 110
Far. Açık, ayân, rûşen. Nesirde
"âşkārā" ile "âşkäre" kullanılmaz.

109. Hākīmā Kādīrā Perverdgārā
110. Kātuñda cümle sırrum âşkārā

âşkäre:

1. âşkäre:
Mesnevi 15
Mısra: 57
Âşıkār, açık, ayan beyan.

57. Şadef gib' ağzın açmış âşkäre
58. Mekān olmağa dür-i şāhvāre

âşkäre idüp:

1. âşkäre idüp: -üp
Mesnevi 24
Mısra: 256
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Göstermek.

255. N'olaydı zür-bâzuñ âşkâre
256. İdüp kılsayduñ anı pâre pare

âşkâre kılup:

1. **âşkâre kılup:** -up
Mesnevi 20
Mısra: 47
Kelime Tipi: **Deyim**
Açığa vurmak: Saklı, gizli tuttuğu bir konuyu herkese duyurmak.

47. Kılup derd-i derünin âşkâre
48. Giribânın iderdî pâre pare

âşkâre ola:

1. **âşkâre ola:** -a
Mesnevi 19
Mısra: 71
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Âşîkar olmak: Herkes tarafından görülür olmak, açık, ortada, herkesin malumu olmak.

71. Çü yüz gösterüp ola âşkâre
72. Dönüp bir dalı kılmaızlar nezâre

âşkâre old':

1. **âşkâre old':** -d'
Mesnevi 38
Mısra: 114
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Âşîkar olmak: Herkes tarafından görülür olmak, açık, ortada, herkesin malumu olmak.

113. Rûhında zahm-ı nâhûn pâre pâre
114. Kamer üzre hilâl old' âşkâre

âşkâre oldı:

1. **âşkâre oldı:** -dı
Mesnevi 16
Mısra: 94
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Âşîkar olmak: Herkes tarafından görülür olmak, açık, ortada, herkesin malumu olmak.

93. Hakîmûñ sözlerinden şehryâre
94. 'Aceb hâletler oldı âşkâre

âşkâre olupdur:

1. **âşkâre olupdur:** -up, -dur
Mesnevi 26
Mısra: 38
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Âşîkar olmak: Herkes tarafından görülür olmak, açık, ortada, herkesin malumu olmak.

37. Degül mestür o zâğa âşkâre
38. Olupdur beyzâ dürr-i güşvâre

'asker:

1. **'asker:**
Mesnevi 10
Mısra: 41
Resmi kıyafetli silahlı topluluk.

41. Eger 'asker murâduñsa firāvân
42. Sipâha dâyim ihsân eyle ihsân

2. **'askerinden:** -i, -n, -den
Mesnevi 14
Mısra: 82
Resmi kıyafetli silahlı topluluk.

81. Düşüp pâyine anuñ gitdi Pervîz
82. Uzadı 'askerinden yitdi Pervîz

3. **'asker:**
Mesnevi 16
Mısra: 12
Resmi kıyafetli silahlı topluluk.

11. Görince şeh bu hâli oldı gâmnâk
12. Hemân cem' itdi 'asker cüst ü çâlâk

4. **'asker:**
Mesnevi 16
Mısra: 15
Resmi kıyafetli silahlı topluluk.

15. Ne 'asker her biri bir gürg-i hun-rîz
16. Kağan aşlan gibi hep vahşet-engîz

5. **'asker:**
Mesnevi 16
Mısra: 90
Asker, ordu.

89. Kayurma kim muzaffersin muzaffer
90. Getürsün kuvveti bâzûya 'asker

6. **'asker:**
Mesnevi 30

Mısra: 34
Resmi kıyafetli silahlı topluluk.

33. Hübâbuñ hânesin kıлмаğa vîrân
34. Revâ mı cem' ola 'asker firāvân

7. **'askerinden:** -i, -n, -den
Mesnevi 37
Mısra: 111
Asker, ordu. II ardından gidenler.

111. Çü umdı 'askerinden nuşret ü 'avn
112. Anuñçün garğa-i Nîl oldı Firāvñ

'askeri kırıldı:

1. **'askeri kırıldı:** -dı
Mesnevi 16
Mısra: 112
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Askeri helâk olmak, telef olmak, ölmek.

112. Kırıldı 'askeri tağıldı hayli
111. Kılurdu şerre ç'ol şerîr meylî

'aşkuñ çerâğın uyar:

1. **'aşkuñ çerâğın uyar:**
Mesnevi 1
Mısra: 17
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Senin) aşkıñın mumunun fitilini yak, parlat.

17. Uyar 'aşkuñ çerâğın dilde nâ-gâh
18. Diyem tâ şevk ile Allâh Allâh

aşlā:

1. **aşlā:**

Mesnevi 2

Mısra: 2

Hiç, hiçbir zaman, kesinlikle.

1. 'Adem k'olmuşdı mevcüdāta me'vā

2. Vücüd adı işidilmezdi aşlā

2. **aşlā:**

Mesnevi 12

Mısra: 56

Hiç, hiçbir zaman, kesinlikle.

55. Meh-i 'īd ol yañadan olsa peydā

56. Bu çorçudan kimesne baqmaz aşlā

3. **aşlā:**

Mesnevi 26

Mısra: 42

Asla, hiç.

41. 'Aceb bezm idi ol bezm-i feraḥ-zā

42. Çomazdı dilde bir zerre ḡam aşlā

4. **aşlā:**

Mesnevi 32

Mısra: 107

Hiç, hiçbir zaman, kesinlikle.

107. Şeh incinmedi bu sözlerden aşlā

108. Ṭama' kat' itmedi bir laḡza kat'ā

5. **aşlā:**

Mesnevi 34

Mısra: 84

Asla, hiç.

83. Şu deñlü itdiler aña müdāvā

84. Birinden fā'ide olmadı aşlā

6. **aşlā:**

Mesnevi 36

Mısra: 116

Hiç, hiçbir vakit.

115. Kimi gün gibi noqşandan mu'arrā

116. Ruḡı bedri hilāl olmamış aşlā

āsmān:

1. **āsmānında:** -i, -n, -da

Mesnevi 4

Mısra: 123

Far. Gökyüzü, sema.

123. Ṭarīkat āsmānında meh aşḡāb

124. Ḥaḡīkat taḡtına şāhenşeh aşḡāb

2. **āsmānında:** -i, -n, -da

Mesnevi 5

Mısra: 202

Far. Gökyüzü, sema.

201. Fütüvvet büstānında şemerdür

202. Mürüvvet āsmānında çamerdür

3. **āsmāne:** -e

Mesnevi 14

Mısra: 27

Ar. Gök, sema.

27. Atardı ṭa'ne taşın āsmāne

28. Nesīmi ruḡ-baḡş idi cihāne

4. **āsmāna:** -a

Mesnevi 15

Mısra: 55

Ar. Gök, sema.

55. İrişürdi sütünü āsmāna

56. Degerdi bādbāni keḡkeşāna

5. **āsmāndur:** -dur

Mesnevi 18

Mısra: 133

Far. Gökyüzü, sema.

133. Nice ḡarḡāḡ kim bir āsmāndur

134. Kim anuñ her ṭınābı keḡkeşāndur

6. **āsmāndan:** -dan

Mesnevi 27

Mısra: 159

Ar. Gök, sema.

159. Yaḡarsa āsmāndan fi'l-meşel seng

160. Olur mecrūḡ -pāy [ü] 'āciz ü leng

7. **āsmāna:** -a

Mesnevi 31

Mısra: 63

Far. Gökyüzü, sema.

63. Ḥiyām olmuşdı hem-ser āsmāna

64. Hümā-yı baḡta olup āşyāne

8. **āsmān:**

Mesnevi 32

Mısra: 38

Far. Gökyüzü, sema.

37. Didi Pervīze Şīrīn ey civān-baḡt

38. Kevākib saña merkep āsmān taḡt

āşnālık:

1. **āşnālıklar:** -lar

Mesnevi 15

Mısra: 174

Aşnalık: Birbirini tanıma durumu, bildiklik tanışıklık.

173. Görince nā-geḡān ey dāye āni

174. Belürdi āşnālıklar nişāni

āşnām:

1. **āşnāmı:** -ı

Mesnevi 4

Mısra: 60

Putlar. II Güzeller.

59. Eger ol Āzeri itdiyse tārāc

60. Sen itdüñ Ka'beden āşnāmı iḡrāc

'asr:

1. **'asruñda:** -'uñ, -da

Mesnevi 10

Mısra: 50

I. (Ar.) 1. Zaman , devir, çağ.

49. Muḥāmīden diyāruñ eyle tefṭiṣ
50. Qoma 'asruñda bir dervīṣ-i dil-rīṣ

assı:

1. **aşşılar:** -lar

Mesnevi 17

Mısra: 76

Fayda, yarar.

75. Çoğ işler var ki dirsın bu ziyāndur
76. Niçe aşşılar ol işde nihāndur

assı ider:

1. **aşşı ider:** -er

Mesnevi 27

Mısra: 321

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Fayda etmek, kâfi gelmek.

321. Ne māl aşşı ider ne zūr-ı bāzū
322. Görürsın her ne ise başda yazū

āstān:

1. **āstānında:** -ı, -n, -da

Mesnevi 5

Mısra: 193

Eşik, huzur.

193. Sa 'ādet āstānında mülāzım
194. Özine baht ü devlet farz lazım

āstān-ı 'adle:

1. **āstān-ı 'adle:** -e

Mesnevi 5

Mısra: 186

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Adaletin eşığı.

185. Tazallümse murāduñ ey dil-i zār

186. Yüz ur bir āstān-ı 'adle her-bār

astar:

1. **astarı:** -ı

Mesnevi 13

Mısra: 42

T. is. Elbisenin altına kaplanan bez.

41. Alup bir girde bālīş yaşdanur şāh

42. Yüzi ħurşid-i ħāver astarı māh

2. **astār:**

Mesnevi 38

Mısra: 153

Astar: Bir tür kumaş.

153. Taçup her bayrağa bir çara astār

154. Şehūñ sancāğın eylerler nigū-sār

āstīn:

1. **āstīni:** -i

Mesnevi 27

Mısra: 79

Elbise kolu, yen.

79. Nukūd-ı şerre giyse āstīni

80. Qabādur şan beliye āstīni

2. **āstīni:** -i

Mesnevi 27

Mısra: 80

Elbise kolu, yen.

79. Nukūd-ı şerre giyse āstīni

80. Qabādur şan beliye āstīni

āşüb:

1. **āşüb:**

Mesnevi 16

Mısra: 30

Kavga, kargaşalık, gürültü.

29. Olup gürz-i girān arada ser-küb

30. Şalardı güllerle mağzına āşüb

āşüb- 'aql ü āfet-i hüş:

1. **āşüb- 'aql ü āfet-i hüş:**

Mesnevi 26

Mısra: 20

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Aklı karıştıran ve idraki yok eden.

19. Qamu şāh-ı gül ü serv-i qabā-püş

20. Qamu āşüb- 'aql ü āfet-i hüş

āşüb -cāndur:

1. **āşüb -cāndur:** -dur

Mesnevi 34

Mısra: 129

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Gönlü karıştıran.

129. Henüz nergislerüm āşüb -cāndur

130. Henüz müjgānlarum tığ ü sināndur

āşüb-ı 'ālem idüp:

1. **āşüb-ı 'ālem idüp:**

Mesnevi 1

Mısra: 75

Kelime Tipi: -

Dünyayı aşıp ya da dünyayı karıştırıp.

75. İdüp Belkīsveş āşüb-ı 'ālem

76. Süleymān meclisine eyle maḥrem

2. **āşüb-ı 'ālem idüp:** -üp

Mesnevi 1

Mısra: 75

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Dünyayı aşmak ya da dünyayı karıştırmak.

75. İdüp Belkīsveş āşüb-ı 'ālem

76. Süleymān meclisine eyle maḥrem

āşüb-ı fitne:

1. **āşüb-ı fitne:**

Mesnevi 11

Mısra: 50

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Baştan çıkarmanın kargaşası.

49. Ser-i zülfi belā-yı cāvidāne

50. Şalar āşüb-ı fitne mülk-i cane

āsüde:

1. **āsüde:**

Mesnevi 11

Mısra: 11

Mutlu, rahat, sıkıntı ve üzüntülerden uzak.

11. Şehenşeh gördi kim âsüde 'âlem
12. Cihân ağıyardan hâlî vü hürrem

asüde-ahvâl:

1. **asüde-ahvâl:**
Mesnevi 16
Mısra: 152

Mutlu, rahat, sıkıntı ve üzüntülerden uzak durumda, huzurlu olan.

151. Gele bir dem olasın fâriğü'l-bâl
152. Cihândan el çeküp âsüde-ahvâl

âşüfte:

1. **âşüfte:**
Mesnevi 28
Mısra: 47

Çıldırarcasına seven, bu yüzden perişan bir halde olan.

47. Ne var uçdıysa bir âşüfte bülbül
48. Hezârân ide gülzârũnda gülğül

2. **âşüfteye:-(y)e**
Mesnevi 32
Mısra: 133

Çıldırarcasına seven, bu yüzden perişan bir halde olan.

133. Terâhğüm eyle ben âşüfteye hây
134. Bu gic'ey meh degül yıl on iki ay

âşüfte iden:

1. **âşüfte iden: -en**
Mesnevi 26

- Mısra: 169
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Delî, perişan etmek.

169. Beni bülbül kılan gülzârdur bu
170. Beni mağbûn iden ra'nâ budur bu

âşüfte olup:

1. **âşüfte olup: -up**
Mesnevi 20
Mısra: 17
Kelime Tipi: **Deyim**
(Birine) çılgınca, deli divane âşık olmak. Aşırı derecede sevmek II boyun eğmek. İsteyerek veya istemeyerek uymak, katlanmak.

17. Olup âşüfte bir nâ-mihrbâna
18. Tutaş oldum belâ-yı câvidâna

âşüfte vü şeydâ olup:

1. **âşüfte vü şeydâ olup: -up**
Mesnevi 31
Mısra: 131
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Çılgın ve tutkun olmak.

131. Olup âşüfte vü şeydâ o bâğa
132. Bakar Tübâ yukarıdan aşağı

âşüfte-hâl:

1. **âşüfte-hâlem: -em**
Mesnevi 5
Mısra: 155
Hâlî perişan olan.

155. Ben ol mür-ı zaîf âşüfte-hâlem
156. Ayaklarda ğubâr-ı pây-mâlem

âşyân:

1. **âşyânı: -ı**
Mesnevi 5
Mısra: 100
Yuva.

99. Görüp kebk didi işbu amânı
100. Yapar bâzuñ gözinde âşyânı

âşyâne idinmiş:

1. **âşyâne idinmiş: -miş**
Mesnevi 26
Mısra: 36
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Yuva yapmak.

35. Şaçı zâğ-ı siyehdür bî-bahâne
36. İdinmiş serv talında âşyâne

âşyâne olup:

1. **âşyâne olup: -up**
Mesnevi 31
Mısra: 64
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Aynı yuvayı paylaşmak.

63. Hıyâm olmuşdı hem-ser âsmâna
64. Hümâ-yı bahta olup âşyâne

at:

1. **atum: -(u)m**
Mesnevi 3

- Mısra: 123
Binek, yük ve koşu amacıyla yetiştirilen ve beslenen evcil hayvan.

123. Çü sürçe 'arşa-i maşşerde atum
124. Gelüp ğâlib hayırdan seyyi'âtum

2. **atı: -ı**

- Mesnevi 5**
Mısra: 136
Binek, yük ve koşu amacıyla yetiştirilen ve beslenen evcil hayvan.

135. Kaçan 'azm itse her kañkı diyâra
136. Hızır atı önincesiyle vara

3. **atarı: -ar, -dı**
Mesnevi 14
Mısra: 27
Atmak, fırlatmak.

27. Atardı ta'ne taşın âsmâne
28. Nesîmi ruh-bağş idi cihâne

4. **atı: -ı**

- Mesnevi 15**
Mısra: 222
Binek, yük ve koşu amacıyla yetiştirilen ve beslenen evcil hayvan.

221. Gelüp bir cüst kâşid güyyiâ berķ
222. Dere ğark olmuş atı pây- tâ -fark

5. **atdan: -dan**
Mesnevi 18

Mısra: 120
*Binek, yük ve koşu amacıyla
yetiştirilen ve beslenen evcil hayvan.*

119. Görince şâhı ol Bânü-yı a'zam
120. İnüp atdan piyâde oldı ol dem

6. **at:**
Mesnevi 22
Mısra: 94
*Binek, yük ve koşu amacıyla
yetiştirilen ve beslenen evcil hayvan.*

93. Senüñ meydân-ı fazluñda tekâver
94. Ne deñlü yügrük olursa dağı at

7. **atardı:** -ar, -dı
Mesnevi 25
Mısra: 42
Atmak, fırlatmak.

41. Kef-i destin dem-â-dem ol kavî- çeng
42. Şapan idüp atardı her yaña seng

8. **atı:** -ı
Mesnevi 26
Mısra: 84
*Binek, yük ve koşu amacıyla
yetiştirilen ve beslenen evcil hayvan.*

83. Görüp Ferhâd anı geldi vecde
84. Düşüp atı önünde kıldı secde

9. **at:**
Mesnevi 33

Mısra: 50
Atmak, fırlatmak.

49. İki gözün de iderse saña nâz
50. Çıkar yabana at anı kayırmaz

10. **atlar:** -lar
Mesnevi 38
Mısra: 150
*Binek, yük ve koşu amacıyla
yetiştirilen ve beslenen evcil hayvan.*

149. Nigârînüñ tutup her buyruğın
150. Keserler hâş atlar kıyruğın

11. **atuñdur:** -(u)ñ, -dur
Mesnevi 38
Mısra: 266
*Binek, yük ve koşu amacıyla
yetiştirilen ve beslenen evcil hayvan.*

265. Süvâr olma öninde esb-i nâze
266. Çü soñ binecek atuñdur cenaze

at izi:

1. **at izi:**
Mesnevi 16
Mısra: 45
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ata has ayak izi.

45. Degül at izi kim yas idüp ol gün
46. Zemîn ururdi ruhsârına nâhun

at sürdüñ:

1. **at sürdüñ:** -dü, -ñ
Mesnevi 4
Mısra: 73
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
*Atla ilerlemek, atla ileri doğru hamle
yapmak.*

73. Çü sürdüñ çerğ-i çârüm şağluna at
74. Mesîh oldı ruñuñ görince şeh-mât

at sürem:

1. **at sürem:** -em
Mesnevi 5
Mısra: 165
Kelime Tipi: **Deyim**
*Atla ilerlemek, atla ileri doğru hamle
yapmak.*

165. Teğarrüb nağ'ına tâ kim sürem at
166. Bu sultânlık baña heyhât heyhat

at sürerdi:

1. **at sürerdi:** -er, -di
Mesnevi 14
Mısra: 126
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
*Atla ilerlemek, atla ileri doğru hamle
yapmak.*

125. İderdi Hâkka zârî vü münâcât
126. Sürerdi şöyle güm-reh her yaña at

at sürmiye:

1. **at sürmiye:** -(y)e
Mesnevi 1
Mısra: 107

Kelime Tipi: -
At sürmezse.

107. Ola kim sürmiye dil nağ'ına at
108. Dürüg u fikr-i bâtl ola şeh-mât

at sürse:

1. **at sürse:** -se
Mesnevi 5
Mısra: 77
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
*Atla ilerlemek, atla ileri doğru hamle
yapmak.*

77. Bisât-ı rezme sürse hışım ile at
78. 'Adü turduğı yirde ola şeh-mât

atâ:

1. **atâsı:** -sı
Mesnevi 5
Mısra: 199
Bağış, ihsan, bahşış.

199. 'Ağâsı ni'meti 'âlemde mebzül
200. Hüner şâhibleri katında mağbül

ata:

1. **ata:**
Mesnevi 10
Mısra: 7
*T. is. Baba. Asıl Türkçedir. atalar sözü
darbimesel.*

7. Didi ey ata cânı kıretü'l-'ayn
8. Dür-i pendüm ile küşk eyle pür -zeyn

2. **atañuñ:** -ñ, -uñ
Mesnevi 15
Mısra: 226
Baba.

225. Didi Pervîze k'ey ğamġm ü nâ-şâd
226. Atañuñ aldı 'ömri ħurmenin bâd

3. **ataydı:** -(y)dı
Mesnevi 27
Mısra: 278
Baba.

277. 'Aceb mi dirse yana yana Bânü
278. Hem ataydı aña hem ana Bânü

4. **atasın:** -st, -n
Mesnevi 38
Mısra: 14
T. is. Baba. Astl Türkçedir. atalar sözü
darbimesel.

13. Görüp fırsat arardı bir bahâne
14. Atasın öldürüp tâ gire kâne

5. **atañ:** -ñ
Mesnevi 38
Mısra: 19
Baba.

19. Atañ itdi ferâgat saltanatdan
20. Degül bir laħza ħâlî şeytanet

ata ayrılıġı:

1. **ata ayrılıġı:**
Mesnevi 17
Mısra: 6
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Babann ayrılıġı.

5. Peder sevki vü dil-dâr iştıyâkı
6. Ata ayrılıġı yâr iştıyâkı

'atâ it:

1. **'atâ it:**
Mesnevi 1
Mısra: 42
Kelime Tipi: -
Baġış yapmak, yardım etmek.

41. Terahġum kıl Firâķi bî-nevâya
42. Kerem ħvânım 'atâ it ol gedâya

'atâ kıl:

1. **'atâ kıl:**
Mesnevi 27
Mısra: 196
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
İhsan etmek, baġışlamak.

195. Cihâna şahsuñ ey merd-i 'âķil
196. Öküş 'adl it reâyâya 'atâ kıl

ata vü ana bir biraderlerdür:

1. **ata vü ana bir biraderlerdür:** -dür
Mesnevi 24
Mısra: 216
Kelime Tipi: **Deyim**
Baba ve ana bir kardeşler.

215. 'Aceb mi olsa şâh ile gedâ bir
216. Biraderlerdür ata vü ana bir

'atalar kılsañ:

1. **'atâlar kılsañ:** -sa, -ñ
Mesnevi 3
Mısra: 87
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Baġışlarda, lütüflarda, ihsanlarda
bulunma.

87. Eger 'afv eyleyüp kılsañ 'atâlar
88. Dimez çün ü çirâ şehler gedalar

ataluk hakkını:

1. **ataluk hakkını:** -n, -ı
Mesnevi 38
Mısra: 11
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Atalık hakkı: Ana babanın evlat
üzerindeki hakkı.

11. Ataluk hakkını idüp ferâmüş
12. 'Adüvv olmışdı Pervîze o bî-hüş

atañı:

1. **ataña:** -a
Mesnevi 38
Mısra: 238
Baba, peder; baban.

237. Felek kavsindeki ħattı oķı gör
238. Ataña öñe urduġı oķı gör

atasıçün:

1. **atasıçün:**
Mesnevi 17
Mısra: 4
Atası (babası) için.

3. Çü taħta geçdi sultân oldu Ĥusrev
4. Tutardı atasıçün mâtem-i nev

atasız oġula hiç ħürmet olmaz:

1. **atasız oġula hiç ħürmet olmaz:**
Mesnevi 38
Mısra: 53
Kelime Tipi: **Atasözü**
Atasız oġula hiç ħürmet olmaz:
Babasız evlada hiç saygı gösterilmez.

53. Atasız oġula hiç ħürmet olmaz
54. Çe ger dürr-i yefime kıymet olmaz

atdan düşdi:

1. **atdan düşdi:** -dı
Mesnevi 27
Mısra: 42
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Attan düşmek.

41. Varup Ferhâda tâ kim ide âh âh
42. Kim atdan düşdi Şîrîn öldi nâ-gâh

âteş:

1. **âteş:**
Mesnevi 31
Mısra: 144
Yanıcı cisimlerin tutuşmasıyla beliren
ısı ve ışık, od, nâr.

143. Scrivlerde tezerv-i h b   dil-keş
144. Şem 'alar üzre g y  yanar  teş

2. ** teşd r:** -d r

Mesnevi 33

Mısra: 14

Aşk, ayrılık ve azabın yakıcı etkisi bağlamında.

13. Olur her bezme Şem 'i meclis-efr z

14. Baña gelse bir  teşd r ciger-s z

 teş alursa:

1. ** teş alursa:** -(u)r, -sa

Mesnevi 17

Mısra: 33

Kelime Tipi: **Deyim**

Yanmak, tutuşmak.

33. G l n  teş alursa fer   t bın

34. Ne kaygu kosa yirinde g l- bın

 teş urur:

1. ** teş urur:** -(u)r

Mesnevi 4

Mısra: 56

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Yakmak, yok etmek; bkz. 'h rmen' md.

55. H r-i 'is  olursa tünd   ser-keş

56. Urur berk-i Bur kuň aña  teş

 teş ururdu:

1. ** teş ururdu:** -(u)r, -dı

Mesnevi 12

Mısra: 98

Kelime Tipi: **Deyim**

Yakmak, yok etmek; bkz. 'h rmen' md.

97. Tem s  itd ğine 'ol nakşı dil-keş

98. Ururdu h rmen-i Şabrına  teş

 teş-h ne:

1. ** teş-h neyi:** -(y)i

Mesnevi 37

Mısra: 73

Ateşperestlerin ibadethanesi, ateş yanan yer.

73. Ko  teş-h neyi gel mescide gir

74. Yanında H k Res lin n idin yir

 teş-i ' r:

1. ** teş-i ' r:**

Mesnevi 23

Mısra: 24

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Utanc, mahcubiyet ateşi.

23. Söyündi b d-i ğayretten  er ğı

24. Eridi  teş-i ' r ile yağı

 teş-i ciger-s z:

1. ** teş-i ciger-s z:**

Mesnevi 19

Mısra: 102

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

C geri yakan ateş.

101. Bez[i]mde cümlesi Şem 'i dil-efr z

102. Rez[i]mde Őanuň  teş-i ciger-s z

 teş-i germe:

1. ** teş-i germe:** -e

Mesnevi 24

Mısra: 230

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Kızgın, yakıcı ateş.

229. Dim ğ-ı 'andelibe olsa g l müşk

230. Olur ' d  teş-i germe h s-ı huşk

 teş-i 'ışk:

1. ** teş-i 'ışk:**

Mesnevi 25

Mısra: 89

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Aşk ateşi.

89. Tutuşdum  teş-i 'ışk ile yandum

90. Duňan-ı n r-ı  humla boyandum

 teş-i k n:

1. ** teş-i k n:**

Mesnevi 16

Mısra: 53

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

K n ateşi.

53. 'Alem çeküp çeriden  teş-i k n

54. Alay bayrakları olmuşdı reng n

 teş-i mey:

1. ** teş-i mey:**

Mesnevi 18

Mısra: 12

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Şarabın coşkunluğu, harareti.

11. Hev  serd idi gerçi mevsim-i dey

12. Şehi germ eylemişdi  teş-i mey

2. ** teş-i mey:**

Mesnevi 31

Mısra: 71

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Şarabın coşkunluğu, harareti.

71. Vir pd   teş-i mey Ő ha t bı

72.  ıkarup g l yaňadından g l- bı

 teş-i m s  bin - 'imr n:

1. ** teş-i m s  bin - 'imr n:**

Mesnevi 11

Mısra: 47

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

İmran'ın oğlu Musa'nın ateşi:

F ravun'un Hz. Musa'yı öldürmek üzere

babası İmran'ın evine memurlar yolladığı

sırada annesine çocuğunu ateşe atması

vahyedilir. Kadın çocuğu ateşe atar fakat

ateş çocuğu yakmaz. Bu kelime grubunda

Kuran'da anlatılan bu hadiseye göndermede

bulunulmuştur.

47. Yaňadı  teş-i M s  bin - 'İmr n

48. Siyeh k k lleri g y  ki Şu 'b n

 teş-i t z:

1. **âteş-i tüz:**

Mesnevi 28

Mısra: 36

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Keskin ateş.

35. İkinde itme âh-ı âteş-engîz

36. Eridür şekkerünü âteş-i tüz

âteş-i tür:

1. **âteş-i tür:**

Mesnevi 24

Mısra: 183

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Tür dağımın ateşi- " Tecelli nuru" - Hz. Musa, Tur dağında Allah'ı görmek isteğinde bulunur ve Allah dağa tecelli edince dağ paramparça olur.

183. Görünmez her kişiye âteş-i Tür

184. Hâs u hâşâki yakmaz meş'el-i nûr

atlas:

1. **atlaslar: -lar**

Mesnevi 36

Mısra: 111

İpekten sık dokunmuş, yüzü parlak, dâima düz renkli, üstünde motif bulunmayan, sertçe, tüysüz, makbul bir kumaş çeşidi.

111. Yeşil atlaslar üzre tügme-yi zer

112. Çemende nergis-i ra'nâya benzer

2. **atlasdan: -dan**

Mesnevi 36

Mısra: 138

İpekten sık dokunmuş, yüzü parlak, dâima düz renkli, üstünde motif bulunmayan, sertçe, tüysüz, makbul bir kumaş çeşidi.

137. Ya jeng ola deyü ol tîğ-i şâfi

138. Siyah atlasdan eylerler gılâfi

3. **atlasdan: -dan**

Mesnevi 37

Mısra: 27

İpekten sık dokunmuş, yüzü parlak, dâima düz renkli, üstünde motif bulunmayan, sertçe, tüysüz, makbul bir kumaş çeşidi.

27. Zemînüñ yaşıl atlasdan libâsı

28. Gidüp egninde kaldı çul palası

atlas-ı eflâke:

1. **atlas-ı eflâke: -e**

Mesnevi 8

Mısra: 24

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Feleklerin kumaşı II Atlas göğü.

23. Çemen olup kabâ-yı sebz-i garrâ

24. Dimezdi atlas-ı eflâke tirçe

avâlim:

1. **avâlim:**

Mesnevi 2

Mısra: 15

Ar. is. "Alemler'in cem'i.

15. 'Avâlim oldı ef'âline mazhar

16. Şifâtim itdi ihfâ peykin izhar

avân:

1. **avân:**

Mesnevi 7

Mısra: 43

Ar. is. Avene. Yardımcılar, yarıdaklar.

43. 'Avân kim râh-ı tuğyâne giderdi

44. O zâlim kendü kendine iderdi

2. **avânı: -ı**

Mesnevi 10

Mısra: 21

Ar. is. Avene. Yardımcılar, yarıdaklar.

21. 'Avânı kılma bend itmekte takşîr

22. Segün yegdür k'ola boynında zencîr

3. **avâne: -e**

Mesnevi 23

Mısra: 115

Ar. is. Avene. Yardımcılar, yarıdaklar. II muhafız.

115. Pes ol dem emr idüp birkaç 'avâne

116. Alup Ferhâdi oldılar revâne

avâre itdüm:

1. **avâre itdüm: -dî, -m**

Mesnevi 17

Mısra: 47

Kelime Tipi: **Deyim**

Bir kimseyi işinden alıkoymak,

başiboş bırakmak (saçı dağıtmak ve savurmak bağlamında).

47. Tağıtdum kâkülüm avâre itdüm

48. Şaçum gibi libâsum kare itdüm

avâre olmaz:

1. **avâre olmaz: -maz**

Mesnevi 27

Mısra: 48

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Üzüntüden perişan olmak, dağılmak.

47. Hiç aña bundan özge çâre olmaz

48. Çü gayrı sözden ol avâre olmaz

avâre vü hayrân ü dil-teng kalup:

1. **avâre vü hayrân ü dil-teng kalup: -up**

Mesnevi 26

Mısra: 177

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Başiboş, şaşırmış ve gönü daralmış kalmak (kalakalmak).

177. İderdi hayretinden tağ ile ceng

178. Dir idi ey nigâr-ı dil-sitânum

avâz:

1. **avâz:**

Mesnevi 18

Mısra: 155

Yüksek ses, sada.

155. İşitdükde muğannilerden avâz

156. İderdi cismden cân murğı pervâz

āvāz ile:

1. **āvāz ile:**

Mesnevi 31

Mısra: 154

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Bağırarak.

153. Kalenderveş idüp dervāze bülbül

154. Okur āvāz ile mecmū 'a-yı gül

āvāz virüp:

1. **āvāz virüp: -üp**

Mesnevi 5

Mısra: 149

Kelime Tipi: **Deyim**

Ses vermek: yanıt vermek, seslenmek,

sesi çıkmak.

149. Virüp şeh medhinden şöıra āvāz

150. Didi dil 'aqla ey dā'ire-i rāz

2. **āvāz virüp: -üp**

Mesnevi 32

Mısra: 34

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Ses vermek: yanıt vermek, seslenmek,

sesi çıkmak.

33. Olup sākī-yi şekker-leb şifā-sāz

34. Virüp hvanende vü güyende āvāz

āvāz virürdüm:

1. **āvāz virürdüm: -(ü)r, -dü, -m**

Mesnevi 23

Mısra: 172

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Ses vermek: yanıt vermek, seslenmek, sesi çıkmak.

171. Seg-i küyda idinüp mahrem-i rāz

172. Virürdüm anlaruñla bile āvāz

āvāze-i 'ışk:

1. **āvāze-i 'ışk:**

Mesnevi 12

Mısra: 130

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Aşk çığlığı.

129. Zihī 'avrat kim erden yeg hürüşı

130. Tolu āvāze-i 'ışk ile güşı

āvāze-i tütü vü dürrāc:

1. **āvāze-i tütü vü dürrāc:**

Mesnevi 37

Mısra: 29

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Papağan ve turaç kuşunun sesi.

29. Diñüp āvāze-i tütü vü dürrāc

30. Cihānı tütüdi feryād-ı ğalivāc

āvāze-i zih:

1. **āvāze-i zih:**

Mesnevi 16

Mısra: 68

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Kiriş sesi. Kiriş: Ok atılan yayın iki ucu arasında bulunan ve gerilerek okun atılmasını sağlayan esnek bağ.

67. Kemān olmışdı bezm-i rezmd e çeng

68. İderdi āvāze-i zih añ'āheng

2. **āvāze-i zih:**

Mesnevi 16

Mısra: 68

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Kiriş sesi. Kiriş: Ok atılan yayın iki ucu arasında bulunan ve gerilerek okun atılmasını sağlayan esnek bağ.

67. Kemān olmışdı bezm-i rezmd e çeng

68. İderdi āvāze-i zih añ'āheng

āvāz-ı halhāl birağam:

1. **āvāz-ı halhāl birağam: -am**

Mesnevi 26

Mısra: 68

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Hal hal sesi bırakmak (yürüdükçe arkadan hal hal sesinin yankılanması bağlamında).

67. İdem reyhān bāğ ü rāğı pā-māl

68. Birağam vādiye āvāz-ı halhāl

āvāz-ı halhāl irdi:

1. **āvāz-ı halhāl irdi: -di**

Mesnevi 15

Mısra: 196

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

(Kulağına) hal hal sesi ulaşmak, gelmek, çalınmak.

195. Ayağ üzre tırınca irdi fi'l-hāl

196. Meh-i nev güşına āvāz-ı halhāl

avcı:

1. **avcılar: -lar**

Mesnevi 14

Mısra: 67

Avşı = avcı: Avı kendine iş edinen kimse.

67. Gidüp her yaña avcılar şitābān

68. Dökerlerdi o cān alıcılar kıan

'avded:

1. **'avdedin: -i, -n**

Mesnevi 15

Mısra: 52

Geri gelme, dönme, dönüş.

51. Sefineydi çün ol maḥbūba maḥlūb

52. Düzetdi 'avdedin bir zevrak-ı ḥüb

avlamağ:

1. **avlamağ:**

Mesnevi 27

Mısra: 296

Bir avı diri veya ölü olarak ele geçirmek.

295. Kevākib şanma şayyād-ı zemāne

296. Seni avlamağ için dökdi dāne

'avrat:

1. **'avrat:**

Mesnevi 12

Mısra: 129

(Ar.) Kadın.

129. Zihî 'avrat kim erden yeg hürüşü
130. Tolu ävâze-i 'ışk ile güşi

2. 'avratdan: -dan
Mesnevi 12
Mısra: 132
(Ar.) Kadın.

131. Şunuñ kim 'âlem içre adı erdür
132. Çü bî-'ışk ola 'avratdan beterdür

3. 'avrata: -a
Mesnevi 19
Mısra: 54
(Ar.) Kadın.

53. Bu üslüb ile olsa mihrbâni
54. Virür er 'avrata hatta amâni

'avret:

1. 'avret:
Mesnevi 4
Mısra: 69
Kadın; zevce, avrat.

69. Şeb-i mi 'râc bu sehâre 'avret
70. Özine şol kadar virmişdi zînet

2. 'avret:
Mesnevi 11
Mısra: 127
Kadın, zevce.

127. Mehîñ Bânü dinür bir ulu 'avret
128. İder ol mülkete hüküm ü hükümet

3. 'avretüñ: -üñ
Mesnevi 33
Mısra: 34
Kadın.

33. Niçe bir pîşe idinüp cününü
34. Olam bir 'avretün böyle zebünü

avuc avuc:

1. avuc avuc:
Mesnevi 38
Mısra: 136
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Avuç avuç.

135. İdüp gül-bergini jâylele nemnâk
136. Koyardı avuc avuc başına hâk

ay ile gün:

1. ay ile gün:
Mesnevi 15
Mısra: 205
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ay ile güneş II sevgilinin yüzü.

205. Oturup bir arada ay ile gün
206. Biri birine 'özü itdiler ol gün

ay ü gün:

1. ay ü gün:
Mesnevi 22
Mısra: 54
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ay ve güneş.

53. Öküş harc olmuş anda zür-ı bâzü
54. Çekemez ay ü gün olsa terâzü

ayağ:

1. ayağa: -a
Mesnevi 3
Mısra: 46
I. Ayak.

45. Ğanîyâ işigüñde bir gedâyın
46. Ki başdan ayağa cürm ü hââyın

2. ayağın: -ı, -n
Mesnevi 13
Mısra: 67
Kadeh.

67. Gümüñ elden alup altun ayağın
68. Öper bezm ehli sâkinüñ yañağın

3. ayağı: -ı
Mesnevi 13
Mısra: 73
Kadeh. II Şarap.

73. Koyup elden ayağı ehl-i şoñbet
74. Ferâgat hâvâbiyile oldı râhât

4. ayağında: -ı, -n, -da
Mesnevi 16
Mısra: 71
I. Ayak.

71. Okuñ dağı ayağında tolağı
72. Eccl sultânıñ olmuş ulağı

5. ayağına: -ı, -n, -a
Mesnevi 22
Mısra: 101
I. Ayak.

101. Ayağına cevâhir itdi tîşâr
102. İdüp mâl ü menâlin aña mebzûl

6. ayağı: -ı
Mesnevi 32
Mısra: 36
Kadeh.

35. Gümüñ bileklü her bir hüsn bâğı
36. Yürütdiler hemân altun ayağı

7. ayağı: -ı
Mesnevi 33
Mısra: 98
I. Ayak.

97. Görüp hınnâ ile pâyini gül-reng
98. Hasedden oldı kebküñ ayağı leng

ayağ üzre turınca:

1. ayağ üzre turınca: -ınca
Mesnevi 15
Mısra: 195
Kelime Tipi: **Deyim**
Ayakta durmak.

195. Ayağ üzre turınca irdi fi'l-hâl
196. Meh-i nev güşına ävâz-ı halhâl

ayağ üzere turup:

1. ayağ üzere turup: -up

Mesnevi 18

Mısra: 161

Kelime Tipi: **Deyim**

Ayak üstünde durmak II her türlü emre amade olmak, hizmete hazır olmak.

161. Ayağ üzere turup her mäh-simā

162. Kılur 'uşşāka göz ucıyla imā

ayağa biter:

1. ayağa biter: -er

Mesnevi 5

Mısra: 114

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Ayağa kalkmak, ayak üstünde durmak.

113. Nesīm-i luṭfi iriṣdükde bāğa

114. Feraḥdan servler biter ayağa

ayağa düşer:

1. ayağa düşer: -er

Mesnevi 19

Mısra: 78

Kelime Tipi: **Deyim**

Acz içinde kalmak, kuvvetten düşmek, kıymetini kaybetmek, hakir olmak; sıradanlaştırmak; bir işe ilgisiz ve yetkisiz kimseler karışmak.

77. Tutilurken el üzere sīb-i ḥandān

78. Düşer ayağa irse zaḥm-ı dendān

ayağa düşmüşüf:

1. ayağa düşmüşüf: -üf

Mesnevi 24

Mısra: 235

Kelime Tipi: **Deyim**

Değerini ve önemini kaybetmiş II Muhtaçlık içindeki kimse.

235. Ayağa düşmüşüf şāhā elin al

236. Götür toprakdan itme anı pā-māl

ayağı altına döşediler:

1. ayağı altına döşediler: -di, -ler

Mesnevi 31

Mısra: 174

Kelime Tipi: **Deyim**

Ayağının altına sermek.

173. Ayağı altına şāhuñ o kızlar

174. Döşediler hemān altunlu bezler

ayağı izi:

1. ayağı izi:

Mesnevi 4

Mısra: 12

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Ayak izi (Hz. Muhammed'in).

11. Dem-ā-dem cilvegāhuñ çerḥ-i aḥzār

12. Anuñ ayağı izi mihr-i enver

ayağın alıvirmek:

1. ayağın alıvirmek: -ı, -virmek

Mesnevi 27

Mısra: 158

Kelime Tipi: **Deyim**

Aleyhte bulunarak kuvvet ve itibardan düşmek; çelme takıp yere sermek.

157. Kadīmī 'ādetidür devr-i dūnuñ

158. Ayağın alıvirmek her zebūnuñ

ayağına düşdi:

1. ayağına düşdi: -di

Mesnevi 15

Mısra: 204

Kelime Tipi: **Deyim**

Çok yalvarmak; ayağına (veya ayaklarına) kapanmak.

203. El alup çün iki 'āşik görüñdi

204. Biri birinüñ ayağına düşdi

2. ayağına düşdi: -di

Mesnevi 36

Mısra: 202

Kelime Tipi: **Deyim**

Yalvar yakar olmak; ayağına kapanmak.

201. Akup şu gibi vuşlat bāğına tiz

202. O servüñ düşdi ayağına Perviz

ayağına yüz ururdu:

1. ayağına yüz ururdu: -(u)r, -dı

Mesnevi 34

Mısra: 27

Kelime Tipi: **Deyim**

Yüz sürmek (ayağına, eşiğine, toprağına): Büyük sevgi, saygı gösterilen birinin katına çıkarken eşiğine, ayağına doğru yüzünü yere sürercesine eğilmek.

27. Gehī serv ayağına yüz ururdu

28. Çenāra karşı geh ḥayrān tururdu

ayağıñ bass'ol diyāre:

1. ayağıñ bass'ol diyāre:

Mesnevi 19

Mısra: 134

Kelime Tipi: **Deyim**

Ayağın bassa(vezin nedeniyle bass' biçiminde kullanılmış) ol diyāre: O diyāra (ülke) ayak bassan. Ayak basmak: Varmak.

133. Teraḥḥüm cyleyüp ben ḥāksāre

134. Mübārek ayağıñ bass'ol diyāre

ayağıñ toprağı başlarına tāt:

1. ayağıñ toprağı başlarına tāt:

Mesnevi 22

Mısra: 84

Kelime Tipi: **Deyim**

Ayağının toprağı başlarına tāt (olsun) : Çok değer verip üstün saygı gösterebilir.

83. Ayağıñ toprağı başlarına tāt

84. Senüñ işüñ niçe üstād işidür

ayak:

1. ayakda: -da

Mesnevi 24

Mısra: 226

Ayak.

225. Niçe olursa başda tāt-ı zer ḥüb

226. Olur ayakda başmağ daḥı merğüb

ayak bassa:

1. **ayak başsa:** -sa

Mesnevi 31

Mısra: 30

Kelime Tipi: **Deyim**

Bir yere varmak. Ayak başmak.

29. Kızıp olmışdı güller şöyle bî-tâb

30. Ayak başsa aña yanardı murğ-âb

ayak derine alur:

1. **ayak derine alur:** -(u)r

Mesnevi 5

Mısra: 84

Kelime Tipi: **Deyim**

Ayak altına almak.

83. Şaf-ı küffâra vardukça hadengi

84. Alur ayak derine bir Firengi

ayak toprağına dest-gir it:

1. **ayak toprağına dest-gir it:**

Mesnevi 6

Mısra: 74

Kelime Tipi: **Deyim**

Ayak toprağına yardımcı et. Bu ifade

Ayağının türabı olmak (Biri ötekinin)

deyimi bağlamında kullanılmıştır. Ayağının

türabı olmak (Biri ötekinin): Biri ötekine

hizmet eder, her emrini yerine getirir

durumda olmak.

73. Vezîrûn şâli'in günden münîr it

74. Ben ayak toprağına dest-gir it

ayakdan turup:

1. **ayakdan turup:** -up

Mesnevi 36

Mısra: 203

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Ayakta durmak.

203. Turup ayakdan öpdî ellerini

204. Çoqup şol deste deste güllerini

ayakla:

1. **ayaklar:** -r

Mesnevi 6

Mısra: 30

Çiğnemek.

29. Yasağından eger görmezse bîmi

30. Ayaklar ceng-i gerdün ben yetimi

ayaklara düşmüş:

1. **ayaklara düşmüş:** -müş

Mesnevi 10

Mısra: 26

Kelime Tipi: **Deyim**

Acz içinde kalmak, kuvvetten düşmek,

kıymetini kaybetmek, hakir olmak;

25. Çıkarma pây-e-i â'lâya dünî

26. Gözet ayaklara düşmüş zebûnî

ayaklarda:

1. **ayaklarda:**

Mesnevi 5

Mısra: 156

Ayak altında kalmak deyimi bağlamında kullanılmış: Çevresince hor

görülme, kendisine karşı kötü davranılmak.

155. Ben ol mür-ı zaîf âşüfte-hâlem

156. Ayaklarda ğubâr-ı pây-mâlem

ayaklarda kalmış:

1. **ayaklarda kalmış:** -miş

Mesnevi 6

Mısra: 62

Kelime Tipi: **Deyim**

Hor görülüp aşağılanmak, değer verilmemek.

61. Cihânuñ şâhın ü şâhuñ vezîrin

62. Ben ayaklarda kalmış dest-gîrin

'ayân:

1. **'ayândur:** -dur

Mesnevi 6

Mısra: 8

Belli, açık.

7. Ne lâzım 'arz-ı hâcât eylemeklik

8. 'Ayândur hüd ne hâcet söylemeklik

'ayân it:

1. **'ayân it:**

Mesnevi 5

Mısra: 216

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Göstermek.

215. Yeñile ya'nî Hüsrev dâstânın

216. 'Ayân it nâm-ı Âşafla nişanın

2. **'ayân it:**

Mesnevi 7

Mısra: 2

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Göstermek.

1. Gel ey ğavvâş -ı deryâ-yı me'ânî

2. 'Ayân it 'âleme dürr-i nihânî

3. **'ayân it:**

Mesnevi 7

Mısra: 23

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Açıklamak, ortaya koymak, âşikâr etmek.

23. Cihâna taht-ı Belkîsî 'ayân it

24. Süleymân hazretini şâdmân it

4. **'ayân it:**

Mesnevi 15

Mısra: 182

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Açıklamak, ortaya koymak, âşikâr etmek.

181. Beyân eyle bilelüm ad ü şanuñ

182. 'Ayân it gün gibi ey meh mekânüñ

'ayân itdi:

1. **'ayân itdi:** -di

Mesnevi 12

Mısra: 12

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Açıklamak, ortaya koymak, âşikâr etmek.

11. Revân okıdı bir bir dāstānın
12. 'Ayān itdi aña rāz-ı nihānın

2. 'ayān itdi: -*dī*
Mesnevi 15
Mısra: 18
Kelime Tipi: **Deyim**
Açıklamak, ortaya koymak, âşikâr etmek.

17. Öpüp yüz lutf ile boynın kulağın
18. 'Ayān itdi aña ol 'ışk dāğın

3. 'ayān itdi: -*dī*
Mesnevi 21
Mısra: 48
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Açıklamak, ortaya koymak, âşikâr etmek.

47. Ne kim giçerdi gönülden nihānı
48. 'Ayān itdi hemān üstāda anı

'ayān itmiş:

1. 'ayān itmiş: -*miş*
Mesnevi 40
Mısra: 72
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Açıklamak, ortaya koymak, âşikâr etmek.

71. Degül nazm idüp olmuş kışşa-perdāz
72. 'Ayān itmiş cihāna sırr-ı i'cāz

'ayān oldı:

1. 'ayān oldı: -*dī*
Mesnevi 2
Mısra: 4
Kelime Tipi: -
Görünmeye başlamak.

3. Çü gitdi küntü kenzün ihticābı
4. 'Ayān oldı haķıķat āftābı

'ayān oldukda:

1. 'ayān oldukda: -*duķda*
Mesnevi 3
Mısra: 95
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Belli, açık, meydanda, âşikâr olmak; görünmek.

95. Ne bilem kim 'ayān oldukda rāzum
96. Ola mı mücriminden imtiyāzum

'ayāna getürdi:

1. 'ayāna getürdi: -*dī*
Mesnevi 26
Mısra: 140
Kelime Tipi: **Deyim**
Ayana getirmek -Açıķa vurmak- : Saklı gizli tuttuğın bir konuyu herkese duyurmak.

139. Diyüp dil-dāre hālin yana yana
140. Getürdi derd-i pinhānın 'ayāna

'ayānen:

1. 'ayānen:
Mesnevi 1

Mısra: 105
Açıķça.

105. 'Ayānen tā görem rāh-ı şavābı
106. İdem faħş ü haķādan ihtisābı

āyāt:

1. āyāt:
Mesnevi 4
Mısra: 52
Ayetler.

51. N'ola ger aña virildiye Tevrāt
52. Saña Qur'ān inüpdür bunca āyāt

aydın gelürdi:

1. aydın gelürdi: -(*ü*)r, -*dī*
Mesnevi 24
Mısra: 102
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
İşık, aydınlık gelmek: Sabahın olması.

101. Görür Ferhād kim baş göz belürdi
102. Şeb-i fire gidüp aydın gelürdi

ayık degildür:

1. ayık degildür: -*dür*
Mesnevi 31
Mısra: 82
Kelime Tipi: **Deyim**
Ayık değil: Aklı başında değil. -Aklı başında olmamak- : İyi düşünbilecek durumda olmamak.

81. Virürsem yol aña lāyık degildür
82. Ki zīrā mestdür ayık degildür

ayık olsa:

1. ayık olsa: -*sa*
Mesnevi 36
Mısra: 164
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Kendinde, bilinçli olmak.

163. Didi kim mest yise şehd-i fāyık
164. Gider yādından anuñ olsa ayık

āyın:

1. āyın:
Mesnevi 18
Mısra: 111
Merasim, tören.

111. Bu āyın ile kim ol şāh-ı 'aşık
112. Giderd' Ermen zemīne key yaraşık

2. āyın:
Mesnevi 32
Mısra: 112
Ādet, töre, usul.

111. Didi ey kâfir-i gāretger-i dīn
112. Bu nice resmdür bu nice āyın

āyın ü dīnince namāzı idüp:

1. āyın ü dīnince namāzı idüp: -*üp*
Mesnevi 24
Mısra: 5
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Merasim ve dinine göre namazı eda etmek.

5. İdüp āyīn ü dīnince namāzı
6. Kılurdu Hakkā zārī vü niyāzı

āyīne:

1. **āyīne:**
Mesnevi 12
Mısra: 63
Far. Ayna.

63. Bir āyīne düzüp üstād-ı kāmīl
64. Qodı revzenlere anı mukābil

2. **āyīnede: -de**
Mesnevi 12
Mısra: 66
Far. Ayna.

65. Eger gösterse ol gül-çehre dīdār
66. Ola āyīnede 'aks-i be-dīdār

3. **āyīnede: -de**
Mesnevi 12
Mısra: 67
Far. Ayna.

67. Ç'ola ol rāz-ı hūsin āyīnede fāş
68. Hemān ol naqşı taḥrīr ide naqqāş

āyīne-i şāf:

1. **āyīne-i şāf:**
Mesnevi 11
Mısra: 52
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Saf, temiz ayna.

51. Nice vaşf eylesün rüyını vaşşāf
52. Hemānā gün gibi āyīne-i şāf

āyīn-i 'azāda:

1. **āyīn-i 'azāda: -da**
Mesnevi 17
Mısra: 62
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Taziye (Başsağlığı dileme)töreni.

61. Men-i ğam-dīde bu mātem-serāda
62. Qomadum eksik āyīn-i 'azāda

aynuñ bulutdan nem kapdı:

1. **aynuñ bulutdan nem kapdı: -(ü)n-dı**
Mesnevi 28
Mısra: 72
Kelime Tipi: **Deyim**
Gözü buluttan nem kapmak : En olmayacak sebepleri bahane edip ağlamak. Buluttan nem kapmak: En küçük şeylerden alınmak.

71. Eyü çekdüñ belā vü miḥnet ü ğam
72. Yiter kapdı bulutdan aynuñ nem

ayır:

1. **ayırduñ: -du, -ñ**
Mesnevi 38
Mısra: 125
Ayırmaq, ayrı düşürmek.

125. Ayırduñ yār-ı cānumdan beni āh
126. Dirīġā vü dirīġā vāy vaylāh

ayla:

1. **aylayanda: -(y)anda**
Mesnevi 18
Mısra: 121
Dönmek.

121. Şeh aylayanda urup topraġa ruḥ
122. Didi hoş -āmedī ey şāh-ı ferruḥ

'ayn:

1. **'aynuña: -(u)nñ, -a**
Mesnevi 28
Mısra: 49
Göz.

49. Getürme anuñ için 'aynuña dem '
50. Saña pervāne eksik olmaz ey şem '

ayrıl:

1. **ayrıldı: -dı**
Mesnevi 33
Mısra: 7
Bir yerden, bir kimseden, bir şeyden ayrı düşmek: kırak.

7. Yaluñuz kalup ayrıldı eşinden
8. Qatı ac idi Şīrīnün aşından

ayru düşdi:

1. **ayru düşdi: -dı**
Mesnevi 34
Mısra: 3
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Ayrı kalmak, uzakta kalmak. (ADS).

3. Çü şehden ayru düşdi ol perī-çehr
4. Derünundan 'alem çekd'āteş-i mihr

ayruġ:

1. **ayruġa: -a**
Mesnevi 33
Mısra: 126
Başkası.

125. İdersen rīze rīze pāre pāre
126. Daḥı ayruġa kılmazmış nezāre

'ays:

1. **'ayşa: -a**
Mesnevi 19
Mısra: 122
Eğlence, yiyip içme, zevk u safā sürme.

121. Qaçan neḥçīrden olsalar āzād
122. Ururlardı hemān-dem 'ayşa bünyād

2. **'ayşdan: -dan**
Mesnevi 36
Mısra: 247
Eğlence, zevk u safā.

247. Birez dem 'ayşdan olmazdı ḥālī
248. Dimezdi n'ola bu 'ayşuñ meali

3. **'ayşuñ: -uñ**
Mesnevi 36
Mısra: 248
Eğlence, zevk u safā.

247. Birez dem 'ayşdan olmazdı ḥālī
248. Dimezdi n'ola bu 'ayşuñ meali

'ays it:

1. 'ays it:

Mesnevi 18

Mısra: 55

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Yiyip içip hoşça zaman geçirmek.

55. Bugün 'ays it ki bir iş ola yârin

56. Mebādā nevşemüz nîş ola yârin

'ays itdi:

1. 'ays itdi:-dî

Mesnevi 19

Mısra: 124

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Yeyip içip hoşça zaman geçirmek.

123. Bu üslûb ile kırk gün şâh-ı pîrüz

124. Nigârîn ile 'ays itdi şeb ü rûz

'ays ü 'işret olur:

1. 'ays ü 'işret olur:-(u)r

Mesnevi 36

Mısra: 235

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Eğlence, zevk ve sefâ (içki) meclisi olmak.

235. Olur mı bundan özge 'ays ü 'işret

236. Kim ire birbirine iki hasret

'ays ü nüş-ı nev-bahârî kılrurken:

1. 'ays ü nüş-ı nev-bahârî kılrurken:-(u)r, -ken

Mesnevi 37

Mısra: 36

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

İlkbaharın yiyip içme meclisini kurmak; ilkbaharın zevk ve sefasını sürmek.

35. Ruḥ-ı dil-ber bilüp Ḥusrev bahârî

36. Kılurken 'ays ü nüş-ı nev-bahârî

'ayyâr:

1. 'ayyâr:

Mesnevi 27

Mısra: 301

Hilekâr, dolandırıcı.

301. Nuḳûd-ı 'ömrüni sildi bu 'ayyâr

302. Degülsin hiç sen andan haber-dâr

az:

1. az:

Mesnevi 7

Mısra: 105

Nicelik, nitelik, güç, süre, sayı bakımından eksik, çok karşıtı.

105. Pes az müddetde taḥşil itdi 'âlî

106. Kemâl-i ḥüsn ü ḥulḳ ü 'adl ü celî

az az:

1. az az:

Mesnevi 33

Mısra: 152

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Az az, azıcık.

151. Yaraşuḳdur güzeldē 'işve vü nâz

152. Cefâ vü mihri çok çok cevri az az

az eger çok:

1. az eger çok:

Mesnevi 27

Mısra: 315

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Az ya da çok; ister az ister çok.

315. Ne deñlü 'ömr sürseñ az eger çok

316. Olursın âḫir olmaduḳ gibi yoḳ

az kalmış:

1. az kalmış:

Mesnevi 26

Mısra: 233

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Nicelik, nitelik, güç, süre, sayı bakımından eksik olmak.

233. Eriyeydi deminden nitekim yağ

az müddetde:

1. az müddetde:

Mesnevi 22

Mısra: 27

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Kısa zamanda.

27. Pes az müddetde ol ḡamḡin ü nâ-şâd

28. Ne kim emr itdilerse itdi bünyâd

az olalum:

1. az olalum:-alum

Mesnevi 15

Mısra: 46

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Az olmak, kendisinde az bulunmak.

45. Birez deryâyla dem-sâz olalum

46. Velî çoḡ olmayalum az olalum

'azâ:

1. 'azâ:

Mesnevi 17

Mısra: 2

Yaş, matem. II cenaze alayı.

1. Ciger pergâle-i ser-rişte-i ḡam

2. 'Azâ bu veche eyler rûz-ı mâtem

'azâb:

1. 'azâbı:-ı

Mesnevi 27

Mısra: 192

Dünyada işlenen suç ve kabahate karşılık olarak ahirette çekilecek ceza, eziyet, sıkıntı.

191. Helâl ise olur anuñ ḡesâbı

192. Ḥarâm ise görürsin ḡod 'azâbı

'azâb u ḡasret ü derd ü elemde:

1. 'azâb u ḡasret ü derd ü elemde:-de

Mesnevi 26

Mısra: 188

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Acı, eziyet ve özlem ve dert ve üzüntü.

187. 'Azāb u ḥasret ü derd ü elemde
188. Egerçi baña hem-demdür ḥayālün

azād itdi:

1. **azād itdi: -di**
Mesnevi 33
Mısra: 73
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Serbest bırakmak, hürriyetini geri vermek.

73. Çün itdi bağbān ol servi āzād
74. Ferišteḥ yanına gitdi perī-zād

āzād itdüm:

1. **āzād itdüm: -dū, -m**
Mesnevi 17
Mısra: 44
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Serbest bırakmak, salıvermek II (bir nesneyi) atmak, fırlatmak.

43. Yolup sünbüllerüm ber-bād itdüm
44. Çevürdüm başuma āzād itdüm

āzād oldı:

1. **āzād oldı: -dı**
Mesnevi 27
Mısra: 153
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Serbest kalmak, kurtulmak.

153. Kamu renc ü elemden oldı āzād
154. Belā vü derd ü ğamdan oldı āzād

2. **āzād oldı: -dı**
Mesnevi 27
Mısra: 153
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Serbest kalmak, kurtulmak.

153. Kamu renc ü elemden oldı āzād
154. Belā vü derd ü ğamdan oldı āzād

3. **āzād oldı: -dı**
Mesnevi 27
Mısra: 153
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Serbest kalmak, kurtulmak.

153. Kamu renc ü elemden oldı āzād
154. Belā vü derd ü ğamdan oldı āzād

4. **āzād oldı: -dı**
Mesnevi 27
Mısra: 154
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Serbest kalmak, kurtulmak.

153. Kamu renc ü elemden oldı āzād
154. Belā vü derd ü ğamdan oldı āzād

5. **āzād oldı: -dı**
Mesnevi 36
Mısra: 91
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Kurtulmak.

91. Çün āzād oldı bir dem bend-i ğamdan
92. Diledi gele dadın cām-ı Cemden

6. **āzād oldı: -dı**
Mesnevi 36
Mısra: 91
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Kurtulmak.

91. Çün āzād oldı bir dem bend-i ğamdan
92. Diledi gele dadın cām-ı Cemden

āzād olsalar:

1. **āzād olsalar: -sa, -lar**
Mesnevi 19
Mısra: 121
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Kurtulmak.

121. Kaçan neḥçirden olsalar āzād
122. Ururlardı hemān-dem 'ayşa bünyād

āzād olup:

1. **āzād olup: -up**
Mesnevi 15
Mısra: 207
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Kurtulmuş.

207. Ğam-ı hicrāndan olup bir dem āzād
208. Geçen ahvāli bir bir itdiler yād

2. **āzād olup: -up**
Mesnevi 27
Mısra: 241
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Serbest kalmak, kurtulmak.

241. Olup bend-i ğam-ı hicrāndan āzād
242. Sürür-ı visāl il'olmadı dil-şād

azād-serv:

1. **āzād-servem: -em**
Mesnevi 32
Mısra: 143
Özgür, kurtulmuş servi: Serv-i āzād.

143. Dime ser-keşlenüp āzād-servem
144. Eger sen serv iseñ ben de tezervem

āzār eyleme:

1. **āzār eyleme: -me**
Mesnevi 17
Mısra: 71
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Azarlamak, incitmek, kırmak, üzme.

71. Bu ğamdan eyleme āzār kendüñ
72. İdersin nā-gehān bīmār kendüñ

āzār idüp:

1. **āzār idüp: -üp**
Mesnevi 34
Mısra: 51
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Azarlamak, incitmek.

51. Cihānı nālişüñden idüp āzār
52. Geçinürsin dem-ā-dem 'āşık-ı zār

'azā-yı mātemiçün:

1. **'azā-yı mātemiçün:**
Mesnevi 17

Mısra: 20

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Yasın taziyesi için.

19. Şeker-leb ney -şekerden düzdi hâme

20. 'Azâ-yı mâtemiçün yazdı name

'azâyı tutarsaî:

1. **'azâyı tutarsaî:** -ar, -sa, -î

Mesnevi 28

Mısra: 75

Kelime Tipi: **Deyim**

Yası, matemi tutmak.

75. Bu vech ile tutarsaî sen 'azâyı

76. İder her kişi ölmege du 'âyı

'azb eyle:

1. **'azb eyle:**

Mesnevi 39

Mısra: 28

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Tatlandırmak.

27. Cenâbuñdan yaña cezb eyle yâ Rab

28. Anuñ şürâbesin 'azb eyle yâ Rab

'azb itdi:

1. **'azb itdi:** -di

Mesnevi 14

Mısra: 84

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Kesme, gizleme, görünmez kılma.

83. İderken şayd ardınca şitâbı

84. Felek 'azb itdi şem '-i âftâbı

'azer:

1. **'azeri:** -i

Mesnevi 4

Mısra: 59

Kur'an-ı Kerim'e göre Hz. İbrahim'in babasıdır.

59. Eger ol Āzeri itdiyse târâc

60. Sen itdüñ Ka 'beden aşnâmi ihrâc

'azîmet:

1. **'azîmet:**

Mesnevi 7

Mısra: 21

Bir yere doğru yönelme, yola çıkma.

21. 'Azîmet Hüdühüdün cânuñda kondur

22. Söz iqlîmin Sebâ mülkine döndür

'azm eyledi:

1. **'azm eyledi:** -di

Mesnevi 16

Mısra: 6

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Gitmek, yönelmek, yola çıkmak.

5. Turup ol şubh-dem hışm ile Pervîz

6. Medâyinden yaña 'azm eyledi tiz

'azm eyledi:

1. **'azm eyledi:** -di

Mesnevi 33

Mısra: 60

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Gitmek, yönelmek, yola çıkmak.

59. Anuñ evşâfın işitmişdi Pervîz

60. Hemân andan yaña azm eyledi tiz

'azm idüp:

1. **'azm idüp:** -üp

Mesnevi 21

Mısra: 31

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Niyet eder olmak, gider olmak, yola çıkmak.

31. Bulutlar gibi 'azm idüp şitâbân

32. Şehâb-ı dîdesinden dökdi bârân

'azm itse:

1. **'azm itse:** -se

Mesnevi 5

Mısra: 135

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Yönelmek, yola çıkmak, niyetlenmek.

135. Kaçan 'azm itse her kınkı diyâra

136. Hızır atı öñincesiyle vara

'azm-i gülzâr itdi:

1. **'azm-i gülzâr itdi:** -di

Mesnevi 24

Mısra: 84

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Gül bahçesine doğru yola çıkmak.

83. Hemân bî-ihtiyâr ol bülbül-i zâr

84. Kafesden çıkup itdi 'azm-i gülzâr

'azürde idem:

1. **'azürde idem:** -em

Mesnevi 33

Mısra: 22

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

İncitmek, kırmak.

21. Niçe çekem bu derd-i bî-kerânı

22. Niçe âzürde idem cism ü cânı

'azürde olam:

1. **'azürde olam:** -am

Mesnevi 32

Mısra: 103

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

İncinmek, rahatsız olmak.

103. Niçün âzürde olam derd-i dilden

104. Kozamaz dâmen-i şabri çü elden

'azürde olmasun:

1. **'azürde olmasun:** -ma, -sun

Mesnevi 30

Mısra: 72

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

İncinmek, rahatsız olmak.

71. Gider elbette âhîr cân bedenden

72. Kimesne olmasun âzürde senden

'azürde olur:

1. **'azürde olur:** -(u)r

Mesnevi 16

Mısra: 126

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kıılmak; incinmek.

126. Olur āzürde devrāndan hemīşe
125. Dil-azār olmağı her k'ide pīşe

2. āzürde olur:-(u)r

Mesnevi 36

Mısra: **185**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kıılmak; incinmek.

185. Bu hāletden olur āzürde Hüsrev
186. Şalar hāsret odı cānına pertev

bāb:

1. **bāba:-a**

Mesnevi 5
Mısra: 164
Kapı.

163. Gelüp çāker yekī fāhr ile veede
164. İrağdan eylerem ol bāba secde

2. **bābın:-i, -n**

Mesnevi 7
Mısra: 30
Bir kitabın bölümlerinden her biri.

29. Yapanlar cāmī'-i 'ışkuñ kıyāmın
30. Bu vech ile açar efsāne bābın

3. **bāb:**

Mesnevi 23
Mısra: 183
Kapı.

183. Açılsa āh-ı şeb-güründen ol bāb
184. Tıttup zencir ururdu aña bevvāb

bāb-ı 'işret:

1. **bāb-ı 'işret:**
Mesnevi 18
Mısra: 144
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Eğlence ve içki meclisinin kapısı.

143. Mühey' olmuş idi esbāb-ı 'işret
144. Buyurdılar açıldı bāb-ı 'işret

bāb-ı lutfuñdan:

1. **bāb-ı lutfuñdan:-(u)ñ, -dan**
Mesnevi 6
Mısra: 75
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İyilik kapısı.

75. Kerimā bāb-ı lutfuñdan dem-ā-dem

bāc alur:

1. **bāc alur:-(u)r**
Mesnevi 25
Mısra: 53
Kelime Tipi: **Deyim**
Vergi almak | haraç almak.

53. Alur Hüsrev āb-ı Şirinden bāc
54. Ben acılığ çekerven ac ü muhtāc

bāc ü haracı alur:

1. **bāc ü haracı alur:-(u)r**
Mesnevi 11
Mısra: 93
Kelime Tipi: **Deyim**
*Vergi ve haraç almak - Haraç kesmek-
; -Haraca bağlamak-.*

93. Yüzi mehden alur bāc ü haracı
94. Gözinüñ sürmeye yok ihtiyacı

bāc-hor:

1. **bāc-horlar:-lar**
Mesnevi 18
Mısra: 90
Haraç yiyen.

89. Olupdı tācverler aña serheng
90. İderdi bāc-horlar kāmetin çeng

bād:

1. **bād:**
Mesnevi 4
Mısra: 43
Rüzgar.

43. Süleymān hātemine rām ise bād
44. Senüñ mührüñ cihāna urdı bünyād

2. **bād:**
Mesnevi 5
Mısra: 96
Rüzgar.

95. Cihān 'adlinden oldı şöyle ābād
96. Söyindürmez çerāğın kimsenüñ bād

3. **bād:**
Mesnevi 5
Mısra: 111
Rüzgar.

111. Toğınsa bād eger ğufülle āba
112. Şala 'adli anı habs-i hābāba

4. **bād:**
Mesnevi 12

Mısra: 77
Rüzgar.

77. Temām itdükke nā-gāh irdi bir bād
78. Elinden kāğıdın kaçırıldı üstād

5. **bād:**
Mesnevi 15
Mısra: 66
Rüzgar.

65. Peñiler gibi uçardı açup per
66. Yitemezdi aña bād u kebüter

bād aldu:

1. **bād aldu:-dı**
Mesnevi 15
Mısra: 226
Kelime Tipi: **Deyim**
*Yel almak: Savrulma, kaybolma. mec.
Ömrün sona ermesi.*

225. Didi Pervīze k'ey ğamğın ü nā-şād
226. Atañuñ aldı 'ömri hürmenin bād

bāda virürdi:

1. **bāda virürdi:-ür, -dı**
Mesnevi 8
Mısra: 44
Kelime Tipi: **Deyim**
Savurmak, boşuna harcamak.

43. Virürdi güller olduça ğüşāde
44. Hezāruñ hürmen-i şabrını bāda

bādām:

1. **bādām:**

Mesnevi 36
Mısra: 158
Badem. // Bademi andırır göz.

157. Geh öper elde zülf-i 'anberin-fâm
158. Geh öper sîb-i gül-gün gâh bādām

bādām-ı ter:

1. **bādām-ı ter:**

Mesnevi 11
Mısra: 112
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Taze badem.

111. Şular çeftâlu la'li 'arız-ı bāğ
112. Gözi bādām-ı ter kaşları yaprağ

bādbān:

1. **bādbān:-ı**

Mesnevi 15
Mısra: 56
Yelken.

55. İrişürdi sütümü âsmâna
56. Degerdi bādbāni kehküşâna

2. **bādbān:**

Mesnevi 15
Mısra: 92
Yelken.

91. Ölü bildi özin ol hür muṭlağ
92. Kefen şan bādbān tābüt zevrağ

bāde:

1. **bādeden:-den**
Mesnevi 11
Mısra: 17
Şarap.

17. Kaçan kim bādeden germ olsa Hüsrev
18. Hikâyet itdürürdi köhne vü nev

2. **bādenün:-nün**

Mesnevi 13
Mısra: 59
Şarap.

59. Hümâri bādenün çıkduğca başa
60. Ururdi şîşe-i nāmüsü taşa

3. **bāde:**

Mesnevi 18
Mısra: 146
Şarap.

145. Perî-rûlar tutardı elde akdâh
146. Virürdi bāde şu mænend-i mişbâh

4. **bādeyle:-(y)le**

Mesnevi 32
Mısra: 41
Şarap.

41. Ğamı bādeyle ber-bād eyleyelüm
42. Yıkuğ gönümüz ābād eyleyelüm

5. **bāde:**

Mesnevi 36

Mısra: 181
Şarap.

181. Çü bāde bahrine olmışdı şeh ğarğ
182. Güherden kılmadı ğar-mühreyi fark

6. **bādeyi:-(y)i**

Mesnevi 38
Mısra: 25
Şarap.

25. Ğomaz bir dem elinden bādeyi hîç
26. Gözetmez bende vü āzādeyi hîç

bāde-i gül-gün:

1. **bāde-i gül-gün:**

Mesnevi 36
Mısra: 250
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gül renkli şarap, kırmızı

şarap.(sevgilinin şarap renkli dudağına da atıf yapılmaktadır.).

249. Yanında dil-ber elde sāğar-ı mey
250. İçerdi bāde-i gül-gün pey-ā-pey

bāde-i nâb:

1. **bāde-i nâb:**

Mesnevi 18
Mısra: 185
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Katıksız, halis şarap.

185. Bu veche devr iderken bāde-i nâb
186. Şebî- hün eyledi bezm ehline hvâb

bād-ı bahârî:

1. **bād-ı bahârî:**

Mesnevi 36
Mısra: 14
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İlkbaharın rüzgarı.

13. Hâzân kim huşk ide her sebzezârı
14. Gerü ser-sebz ide bād-ı bahârî

bād-ı ğayretten:

1. **bād-ı ğayretten:**

Mesnevi 23
Mısra: 23
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kıskanma ve çekememe rüzgarı.

23. Söyündi bād-ı ğayretten çerâğı
24. Eridi âteş-i 'âr ile yağı

bād-ı hazân:

1. **bād-ı hazân:**

Mesnevi 27
Mısra: 136
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sonbahar rüzgarı.

135. Dirîğâ hasre tâ âh ü fiğân âh
136. Kim irdi ol güle bād-ı hazân âh

bād-ı hazândan:

1. **bād-ı hazândan:-dan**

Mesnevi 37
Mısra: 11

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sonbahar rüzgarı.

11. Görüp bād-ı hāzāndan acı ağrı
12. Anaruñ tobtolu kan oldu bağrı

bād-ı hāzāni:

1. **bād-ı hāzāni:**
Mesnevi 1
Mısra: **66**
Kelime Tipi: -
Hazan yeli.

65. Hemişe hurrem it bu gülsitanı
66. Yörenmesün aña bād-ı hāzāni

bād-ı hunük:

1. **bād-ı hunük:**
Mesnevi 18
Mısra: **33**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Serin rüzgâr.

33. İrüp bād-ı hunük tütmiş sedāsın
34. Renin mi kesdi bülbüller nevāsın

bād-ı miñnetden:

1. **bād-ı miñnetden: -den**
Mesnevi 6
Mısra: **20**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Mihnet: I. Zahmet, eziyet II. Sıkıntı, dert, gam, keder III. bela, musibet bād-ı miñnet: Sıkıntı, bela rüzgarı.

19. İreydi nār-ı ğayret birle bāğum
20. Söyindi bād-ı miñnetden çerāğum

bād-ı nesim-i şubh-ı nev-rüz:

1. **bād-ı nesim-i şubh-ı nev-rüz:**
Mesnevi 8
Mısra: **57**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Nevruz sabahının hoş kokular dağıtan tatlı esintili sabah rüzgarı.

57. Eser bād-ı nesim-i şubh-ı Nev-rüz
58. Çerāğ-ı lāle olmuş meclis-efrüz

bād-ı şabādan:

1. **bād-ı şabādan: -dan**
Mesnevi 7
Mısra: **42**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Nesim, yumuşak yel; lodos, kıble yeli.

41. Bulmmaz idi 'ālemde perişān
42. Hemin bād-ı şabādan zülf-i hūbān

2. **bād-ı şabādan: -dan**
Mesnevi 8
Mısra: **41**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gün doğusundan esen serin ve hoş sabah rüzgarı.

41. Gelür bād-ı şabādan büy-ı gülzār
42. İder her bülbül-i şeydāyı pür- zār

bād-ı sarsar:

1. **bād-ı sarsar:**
Mesnevi 12
Mısra: **44**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Şiddetli rüzgar, fırtına.
43. Bināsınun esāsı cümle mermer
44. Başacak yir bulamaz bād-ı sarsar

2. **bād-ı sarsar:**
Mesnevi 27
Mısra: **216**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Şiddetli rüzgar, fırtına.

215. Ne deñlü ser-keş olsa serv ü 'ar'ar
216. Be- ahir bād-ı sarsar anı sarsar

bād-ı sehergāh:

1. **bād-ı sehergāh:**
Mesnevi 30
Mısra: **29**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Seher yeli.

29. Yiter gül-berg için bād-ı sehergāh
30. Ne hācet idi aña tūfan ey şāh

2. **bād-ı sehergāh:**
Mesnevi 30
Mısra: **60**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Seher yeli.

59. Eger şem'-i gedā ger meş'al-i şāh
60. Söyünür iricek bād-ı sehergāh

bād-ı şubhgāh:

1. **bād-ı şubhgāh:**
Mesnevi 31
Mısra: **18**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Seher yeli.

17. Hevā germ idi od gibi kemāhı
18. Semüm olmuş bād-ı şubhgāhı

bād-ı tünde:

1. **bād-ı tünde: -e**
Mesnevi 28
Mısra: **59**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sert rüzgar II gece esintisi.

59. Toğundi ise bād-ı tünde 'ar'ar
60. Hemişe serv olsun tāze vü ter

bāğ:

1. **bāğ: -a**
Mesnevi 5
Mısra: **113**
Far. I. Yeşillik, çiçekli, ağaçlı yer.

113. Nesim-i lufti irişdükte bāğ
114. Ferahdan servler biter ayağ

2. **bāğum: -(u)mm**
Mesnevi 6
Mısra: **19**
Far. I. Yeşillik, çiçekli, ağaçlı yer.

19. İreydi nār-ı gayret birle bāğum
20. Söyindi bād-ı miñnetden çerāğum

3. **bāğa:-a**

Mesnevi 9

Mısra: 20

Bahçe, yeşillik, ağaçlık ve çiçeklik yer, bostan.

19. Ma'āza'llāh didi hāşā ve kellā
20. Ne bāğa girdüm ü ne aldum elmā

4. **bāğdan:-dan**

Mesnevi 9

Mısra: 41

Üzümlük, üzüm bahçesi.

41. Vü ger bir bāğdan alsa kuruğı
42. Kılurven başın ol bāğun oyuğı

5. **bāğun:-uñ**

Mesnevi 9

Mısra: 42

Üzümlük, üzüm bahçesi.

41. Vü ger bir bāğdan alsa kuruğı
42. Kılurven başın ol bāğun oyuğı

6. **bāğlarda:-lar, -da**

Mesnevi 27

Mısra: 243

Bahçe, yeşillik, ağaçlık ve çiçeklik yer, bostan.

243. Şalınmadı ser[i]v tek bāğlarda
244. Şanavber gibi geçdi tağlarda

7. **bāğunıdan:-(u)ñ, -dan**

Mesnevi 28

Mısra: 65

Bahçe, sebze ve meyve ekilip dikilen ve üretilen yer II sevgilinin bulunduğu yer.

65. Gül-i zerd uça bāğunıdan ne kayğu
66. Yirinde lāleler var bağın tağlu

8. **bāğdan:-dan**

Mesnevi 31

Mısra: 6

Bahçe, sebze ve meyve ekilip dikilen ve üretilen yer II sevgilinin bulunduğu yer.

5. Degül nāme ki şāha kâşid ancak
6. İletdi bāğdan bir gönçe zanbağ

9. **bāğı:-ı**

Mesnevi 31

Mısra: 121

Bahçe, yeşillik, ağaçlık ve çiçeklik yer, bostan.

121. O hūruñ var idi bir hūb bāğı

122. Virürd'ādeme cennetden ferağı

10. **bāğa:-a**

Mesnevi 31

Mısra: 131

Bahçe, yeşillik, ağaçlık ve çiçeklik yer, bostan.

131. Olup aşüfte vü şeydā o bāğa
132. Baqar Tübā yukarudan aşağa

11. **bāğ:**

Mesnevi 31

Mısra: 155

Far. I. Yeşillik, çiçekli, ağaçlı yer.

155. O bāğ içinde var bir kaşr-ı ma'mūr
156. İçi vü taşı cennet gibi pür-nūr

12. **bāğı:-ı**

Mesnevi 32

Mısra: 128

Bahçe.

127. Hağ-ı nīlī degül haddüñde bī-dād
128. Cemālün bāğı içre serv-i āzād

13. **bāğumda:-(u)m, -da**

Mesnevi 34

Mısra: 126

Bahçe, sebze ve meyve ekilip dikilen ve üretilen yer II sevgilinin bulunduğu yer.

125. Henüz zülfüm olupdur müşk-ezfer
126. Henüz açıldı bāğumda gül-i ter

14. **bāğında:-ı, -n, -da**

Mesnevi 36

Mısra: 103

Bahçe.

103. Hüsün bāğında her bir tāze mīve
104. Kılurlar bāğbāna nāz ü şive

15. **bāğı:-ı**

Mesnevi 36

Mısra: 107

Bahçe.

107. Yañağı her birinün hüsn bāğı
108. Ya deryā-yı melāhat şeb-çerāğı

16. **bāğın:-ı, -n**

Mesnevi 36

Mısra: 205

Bahçe, yeşillik, ağaçlık ve çiçeklik yer, bostan.

205. Ser-ā-ser seyr kıldı hüsn bāğın
206. Geh emdi la'lin öpdi geh yañağın

17. **bāğlarda:-lar, -da**

Mesnevi 37

Mısra: 10

Bahçe, yeşillik, ağaçlık ve çiçeklik yer, bostan.

9. Ağaclar nālesin kılmamağa güş
10. Bih itmiş bāğlarda penbe der-güş

bāğ oldı:

1. **bāğ oldı:-dı**

Mesnevi 37

Mısra: 64

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Bağ haline gelmek, bahçe olmak.

63. Gel imān gülsitānın eyle gül-geşt
64. Yeter bāğ oldu saña bāğ-ı Zerdüş

bāğ ü gülşen olsun:

1. bāğ ü gülşen olsun: -sun
Mesnevi 19
Mısra: 136
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bağ ve gül bahçesi olmak.

135. Güneşin her diyârı eyle rüşen
136. Cihān nūruñdan olsun bāğ ü gülşen

bāğ ü rāğ:

1. bāğ ü rāğ: -ı
Mesnevi 8
Mısra: 48
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bahçe ve çimenlik.

47. Çemen ırmaqlarınun çağ çağı
48. Pür itmiş nağmelerden bāğ ü rāğ

bāğbān:

1. bāğbān:
Mesnevi 9
Mısra: 9
Bağcı, bahçıvan.

9. Dedükçe bāğbān hāy alma alma
10. Kopardır nuql için bir iki alma

2. bāğbān:
Mesnevi 17

- Mısra: 35
Bahçıvan.

35. Keserse bāğbān serv-i revānı
36. Kayurmaz tek yirind' olsun fidānı

3. bāğbāna: -a
Mesnevi 33
Mısra: 47
Bahçıvan; -sevgili-.

47. Sözüñ geçmedi çünkim bāğbāna
48. Güzer eyle bir āhir büstāna

4. bāğbān:
Mesnevi 33
Mısra: 73
Bahçıvan.

73. Çün itdi bāğbān ol servi āzād
74. Feriştē yanına gitti perī-zād

5. bāğbāna: -a
Mesnevi 36
Mısra: 104
Bahçıvan, âşık.

103. Hüsün bāğında her bir taze mive
104. Kılurlar bāğbāna nāz ü şive

bāğ:

1. bāğ:
Mesnevi 36
Mısra: 265
Ar. sf. Serkeş, asi.

265. Şehūñ zencir-i 'adlini o bāğ
266. Bozup zulmātına itmiş bukağ

bāğ-ı belāğat:

1. bāğ-ı belāğat:
Mesnevi 11
Mısra: 56
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Güzel ve sanatlı söyleyişler bağı.

55. Dili bir kufl-i la'linün dilidür
56. Yāhūd bāğ-ı belāğat bülbülidür

bāğ-ı cihāndan nergislerin yumup:

1. bāğ-ı cihāndan nergislerin yumup: -up
Mesnevi 27
Mısra: 122
Kelime Tipi: **Deyim**
Dünya bahçesinden gözlerini yummak
- Dünyaya(hayata) gözlerini kapatmak-
:Ölmek.

121. Uçup ol berg-i gül bu gülsitāndan
122. Yumup nergislerin bāğ-ı cihāndan

bāğ-ı hüsnumüñ:

1. bāğ-ı hüsnumüñ: -(ü)m, -ün
Mesnevi 27
Mısra: 245
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Güzellik bahçesi.

245. Ne bāğ-ı hüsnumün sünbüllerinden
246. Ne vaşlum gülsitāni güllerinden

bāğ-ı sebz ü taze gülşen:

1. bāğ-ı sebz ü taze gülşen:
Mesnevi 34
Mısra: 45
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yeşil bostan ve körpe gül bahçesi.

45. Mekānuñ bāğ-ı sebz ü taze gülşen
46. Dıraht-ı güldē eylersin nişimen

bāğ-ı şive:

1. bāğ-ı şive:
Mesnevi 33
Mısra: 78
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İşve, cilve (naz) bahçesi.

77. Nihāli kāmēt-i serv-i ser-efrāz
78. Cemāli bāğ-ı şive gülşen-i nāz

bāğ-ı zerdüş:

1. bāğ-ı zerdüş:
Mesnevi 37
Mısra: 64
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Zerdüş'ün (Mecusî dininin kurucusu
olan Zaratustra) bahçesi.

63. Gel imān gülsitānın eyle gül-geşt
64. Yeter bāğ oldu saña bāğ-ı Zerdüş

bāğ-ı zibā:

1. bāğ-ı zibā:
Mesnevi 40
Mısra: 7
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gösterişli, süslü bahçe.

7. Müzeyyen eyledüm bir bāğ-ı zibā
8. Kim anuñ her giyāhı şāh-ı Tübā

bağırdağ:

1. **bağırdağ:**

Mesnevi 7

Mısra: **90**

*Beyikte yatan çocukların kundaklarını
bağlamak için kullanılan enli kumaş.*

89. Ne var ol māha mehd olursa nüñ tāk
90. Aña kavş-i kuzahdur bir bağırdağ

bağışla:

1. **bağışla:**

Mesnevi 40

Mısra: **107**

Vermek, ihsan etmek, bahşetmek.

107. Hudāyā Āşafuñ varın bağışla
108. Şehūñ körpe budakların bağışla

2. **bağışla:**

Mesnevi 40

Mısra: **108**

*Sevdiklerine bırakmak, hayatta
kalmasına izin vermek anlamında
günümüzde de kullanılan bir deyiş.*

107. Hudāyā Āşafuñ varın bağışla
108. Şehūñ körpe budakların bağışla

bağla:

1. **bağladum: -du, -m**

Mesnevi 6

Mısra: **48**
*Bir şeyi bir yere veya bir şeye
tutturmak.*

47. Ola kim tuta bu defter cihānı
48. Çü düstür odına bağladum anı

bağlan:

1. **bağlandı: -dı**

Mesnevi 7

Mısra: **132**

*Raptolunmak. Tutulmak,
ayrılmamak. Mecbur ve merbut olmak,
taahhüt altına girmek.*

131. 'Utarid gördi destinde kalem var
132. Kimi bağlandı hıdmetde kalemvār

bağr:

1. **bağrına: -ı, -n, -a**

Mesnevi 26

Mısra: **62**

*Göğüs, sine, çiğir II lale yapraklarının
ortası.*

61. Yağa geh gül yañağumdan çerāğı
62. Geh uram lālenüñ bağrına dāğı

2. **bağruñdağı: -(u)ñ, -da, -ğı**

Mesnevi 34

Mısra: **34**

Göğüs, sine.

33. Turup iderdi kim ey lāle-i bāğ
34. Kimüñ 'ışkınadur bağruñdağı dāğ

3. **bağrumda: -(u)m, -da**

Mesnevi 38

Mısra: **180**

Göğüs, sine. II gönül.

179. Sen itdün terk-i seyr-i gülşen ü bāğ
180. Benüm bağrumda kaldı lāleveş dāğ

bağrı başı:

1. **bağrı başı:**

Mesnevi 39

Mısra: **12**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Yürek yarası.

11. Yetimün gözi yaşı haqqıyicün
12. Garibün bağrı başı haqqıyicün

bağrı tağlu:

1. **bağrı tağlu:**

Mesnevi 38

Mısra: **66**

Kelime Tipi: **Deyim**

*Bağrı dağlı (Bağrı yanık): Lalenin
ortasındaki siyahlık ; çok acı, dert, sıkıntı
çekmiş (aşığın vaziyeti).*

65. Gül-i zerd uça bağuñdan ne kayğü
66. Yirinde lāleler var bağrı tağlu

bağrı tobtolu kan oldu:

1. **bağrı tobtolu kan oldu: -dı**

Mesnevi 37

Mısra: **12**

Kelime Tipi: **Deyim**

*Bağrı dopdolu kan olmak; bağrı kan
dolmak: Çok eziyet, sıkıntı çekmek.*

11. Görüp bād-ı hāzāndan acı ağırı
12. Anaruñ tobtolu kan oldu bağrı

bağrı yağın yakardı:

1. **bağrı yağın yakardı: -ar, -dı**

Mesnevi 13

Mısra: **22**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Çok acı çekmek (aşk derdi).

21. Kurudup dūd-ı āhından dimāğın
22. Yağardı şem' gibi bağrı yağın

bağrın delüp:

1. **bağrın delüp: -üp**

Mesnevi 11

Mısra: **148**

Kelime Tipi: **Deyim**

İçinden geçmek II yürek acısı vermek.

147. Dögüp def gibi göğsin oldu nālān
148. Delüp ney gibi bağrın itdi efgān

2. **bağrın delüp: -üp**

Mesnevi 24

Mısra: **257**

Kelime Tipi: **Deyim**

İçinden geçmek II yürek acısı vermek.

257. Delüp bağrın kılayduñ bir ulu rāh
258. Geçeydük tā kim andan gāh ü bī-gāh

bağrına başup:

1. **bağırna başup**: -up

Mesnevi 36

Mısra: 207

Kelime Tipi: **Deyim**

Kucağına almak, kollarıyla sıkıca sarmak.

207. Başup bağırna cânı gibi anı

208. Der-âgüş itdi ol serv-i revanı

bağırna od urmuşdı:

1. **bağırna od urmuşdı**: -miş, -dı

Mesnevi 31

Mısra: 36

Kelime Tipi: **Deyim**

Yüreğine ateş düşürmek: Büyük bir acı ve üzüntünün etkisi altına sokmak.

35. Çıkup yirüñ odından göklere düd

36. Şafağ urmuşdı çerhün bağırna od

bağırni delüp:

1. **bağırni delüp**: -üp

Mesnevi 20

Mısra: 11

Kelime Tipi: **Deyim**

Acısı içine işlemek, derinden yaralamak.

11. Delüp bağırni tüg-i 'ışk-ı bî-dād

12. İderdi ney gibi efğān ü feryād

bağrum başında:

1. **bağrum başında**: -n, -da

Mesnevi 34

Mısra: 66

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Bağır yarası.

65. Senüñ yanuñda zîrā gülşen ü bağ

66. Benüm bağrum başında lāleveş dāğ

bağrum dāğ olupdur:

1. **bağrum dāğ olupdur**: -(u)m-up, -dur

Mesnevi 17

Mısra: 42

Kelime Tipi: **Deyim**

Yüreği yanmak, büyük bir acıya uğramak; (lalenin ortasında siyah bir tohumun olması teşbih unsuru bağlamında kullanılarak) içi yanmak, çok acı çekmek.

41. Senün nergislerüñden çıkıds'ırmağ

42. Benüm bağrum olupdur lāleveş dāğ

bağrum päre päre olur:

1. **bağrum päre päre olur**: -(u)r

Mesnevi 6

Mısra: 35

Kelime Tipi: **Deyim**

Ciğeri parça parça olmak: Birinin üzücü durumuna pek çok acımak.

35. Olur kân gibi bağrum päre päre

36. Bu dürrî kılmaz iseñ güşväre

bağruma başam:

1. **bağruma başam**: -am

Mesnevi 11

Mısra: 182

Kelime Tipi: **Deyim**

Bağırna basmak; sevgiyle kucaklamak, sarılmak.

181. Ne çäre görmez isem ol nigārı

182. Başam naşşın kara bağruma bārı

bağruma başardum:

1. **bağruma başardum**: -ar, -du, -m

Mesnevi 23

Mısra: 176

Kelime Tipi: **Deyim**

Bağırna basmak; sevgiyle kucaklamak, sarılmak.

176. Başardum bağruma cânım gib'anı

175. Ne taş k'atardı baña pāsbāni

bağruma dāğ urma:

1. **bağruma dāğ urma**: -ma

Mesnevi 34

Mısra: 93

Kelime Tipi: **Deyim**

Bağırna dağ urmak -Göğsüne ateş vurmak- : Manevi yönden acı vermek, kederlendirmek.

93. Firāk odiyula urma bağruma dāğ

94. Sen itdüñ hāste sen eyle girü şağ

bağruma dāğ ursalar:

1. **bağruma dāğ ursalar**: -(u)m, -a, --sa, -lar

Mesnevi 3

Mısra: 31

Kelime Tipi: **Deyim**

Bağırna dağ urmak -Göğsüne ateş

vurmak- : Manevi yönden acı vermek, kederlendirmek.

31. N'ola bağruma dāğ ursalar anda

32. Hāyāl-i hāl-i dil-ber var cānda

bağrumuñ yağın eritdüñ:

1. **bağrumuñ yağın eritdüñ**: -dü, -ñ

Mesnevi 38

Mısra: 122

Kelime Tipi: **Deyim**

İçinin (yüreğinin) yağın eritmek - İçinin yağı erimek- : Korkulacak bir durum meydana gelecek diye kaygı çekmek.

121. Söyündürdüñ benüm bahtım çerāğın

122. Eritdüñ bağrumuñ zecrile yağın

bahā:

1. **bahāyam**: -(y)am

Mesnevi 32

Mısra: 67

Far. Kıymet, değer, bedel.

67. Cihān mülki nedür kim cân bahāyam

68. Beni şanma ki bir erzān bahāyam

2. **bahāyam**: -(y)am

Mesnevi 32

Mısra: 68

Far. Kıymet, değer, bedel.

67. Cihān mülki nedür kim cân bahāyam

68. Beni şanma ki bir erzān bahāyam

bahadır:

1. **bahadrlar: -lar**
Mesnevi 16
Mısra: **60**
Yiğit, cesur, kahraman.

59. Şanasın rezmgch gird-âb ü 'ummân
60. Bahadrlar neheng idi gerivân

bahâne:

1. **bahâne:**
Mesnevi 38
Mısra: **13**
Bir şeyin gerçek sebebi gizlenerek ileri sürülen uydurma sebep; vesile.

13. Görüp fırsat aradı bir bahâne
14. Atasın öldürüp tâ gire kâne

bahâne idüp:

1. **bahâne idüp: -üp**
Mesnevi 28
Mısra: **18**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Herhangi bir şeyi sebep olarak ileri sürmek.

17. Mehîn Bânü zevâlini bahâne
18. İdüp Ferhâdi ağlar yana yana

2. **bahâne idüp: -üp**
Mesnevi 32
Mısra: **55**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Herhangi bir şeyi sebep olarak ileri sürmek.

55. İdüp ser- hoşluğımı hoş bahâne
56. Şarılmâğ ister ol serv-i revâne

bahâr:

1. **bahâruñ: -uñ**
Mesnevi 27
Mısra: **164**
Rahatlık ve huzur mevsimi II bahar mevsimi.

163. Ezelden resmdür devr-i zemâne
164. Bahâruñ şoñra irgürmek hezâne

2. **bahâr: -ı**
Mesnevi 37
Mısra: **35**
Kışla yaz arasındaki mevsim. 22 Mart'ta 21 Haziran arası. İlkyaz.

35. Ruğ-ı dil-ber bilüp Hüsrev bahârı
36. Kılurken 'ayş ü nüş-ı nev-bahârı

bahâr olup:

1. **bahâr olup: -up**
Mesnevi 18
Mısra: **61**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Baharın gelmesi.

61. Bahâr olup k'ide seyrüñ zemânı
62. Şabâ gibi çölanalum cihâmı

bahâr-ı bağ-ı sabrı:

1. **bahâr-ı bağ-ı sabrı: -ı**
Mesnevi 14

Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sabır bahçesinin baharı.

3. Şehenşeh kim iderdi câna cebri
4. Hâzân oldu bahâr-ı bağ-ı şabrı

bahâr-ı hüsn ü bağ ü râğ-ı nev-rüz:

1. **bahâr-ı hüsn ü bağ ü râğ-ı nev-rüz:**
Mesnevi 36
Mısra: **146**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Güzellik baharı ve ilkbaharın çayır çimenliği.

145. Nice meh âftâb-ı 'âlem-efrüz
146. Bahâr-ı hüsn ü bağ ü râğ-ı Nev-rüz

bahâr-ı nâz-perverd:

1. **bahâr-ı nâz-perverd:**
Mesnevi 34
Mısra: **11**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Naz, işve besleyen bahar.

11. Tarıkdı ol bahâr-ı nâz-perverd
12. Derünün gönçeveş pür- hün idüp derd

bahir:

1. **bahir:**
Mesnevi 15
Mısra: **75**
Deniz.

75. Bahir güyâ ki cüşân-dik oldu
76. Buğârından cihân târik oldu

bahr:

1. **bahrine: -i, -n, -e**
Mesnevi 1
Mısra: **11**
Deniz.

11. Talup söz bahrine oldum çü gavvâş
12. İlahî sen naşib it gevher-i hâş

2. **bahrî: -i**
Mesnevi 3
Mısra: **67**
Deniz.

67. Hâcâlet bahrî uşda eyledi cüş
68. Meded oldum hacil ü deng ü medhüş

3. **bahrine: -i, -n, -e**
Mesnevi 3
Mısra: **93**
Deniz, derya.

93. Tefekkür bahrine gerçi garikem
94. Velikin bilmezem çankî ferikem

4. **bahrine: -i, -n, -e**
Mesnevi 3
Mısra: **116**
Umman II umman kadar büyük.

115. Vücüd ile 'adem beyninde hayrân
116. Bulunmaz hayretüm bahrine pâyân

5. **bahr:**

Mesnevi 15
Mısra: 81
Deniz.

81. İdüp üstür gibi ol bahr kîne
82. Köpük saçardı eflâkûn yüzine

6. **baħrden: -den**
Mesnevi 17
Mısra: 15
Deniz.

15. Çıkup ol baħrden ğavvâş-ı mâhir
16. Getürdi Rûma envâ'-ı cevâhir

7. **baħr:**
Mesnevi 24
Mısra: 203
Deniz.

203. Şadef baħr ile kılsa kâr ü bâr
204. Kaçan bir yıl çekeydi intizâr

8. **baħrine: -i, -n, -e**
Mesnevi 36
Mısra: 181
Deniz.

181. Çü bâde baħrine olmışdı şeh ğark
182. Güherden kılmadı ħar-mühreyi fark

baħr nâm ü neng cüşân olurdu:

1. **baħr nâm ü neng cüşân olurdu: -(u)r, -di**
Mesnevi 19

Mısra: 6

Kelime Tipi: **Deyim**
Deniz gibi coşup taşmak II *Kötü ad,*
kötü şöhretin deniz gibi coşup taşması (neng
nâmî: kötü ad, kötü şöhret / nâm ü neng: ad
ve ün/ neng ü nâmus: şeref izzetinefs
bağlamında).

5. Olup Bânü bu işden key perişân
6. Olurdi baħr nâm ü neng cüşân

baħr ü berre:

1. **baħr ü berre: -e**
Mesnevi 11
Mısra: 27
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Deniz ve kara.

27. Seferler itmiş idi baħr ü berre
28. Dâyim tüş olmuş idi nef' ü zarra

baħre karışdı:

1. **baħre karışdı: -dı-e**
Mesnevi 14
Mısra: 132
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Denize karışmak.

131. Hemân-dem cân atup aña irişdi
132. Gözinüñ yaşı ol baħre karışdı

baħr-i dilden:

1. **baħr-i dilden: -den**
Mesnevi 40
Mısra: 2

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gönül denizi.

1. Bi-ħamdi 'İllâh ki mühlet virdi gerdün
2. Çıkarırdum baħr-i dilden dür-i meknün

baħr-i ğayret:

1. **baħr-i ğayret:**
Mesnevi 33
Mısra: 56
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kıskançlık denizi.

55. Bu ma'nalarda çün şâh itdi fikret
56. Hemân-dem cüşa geldi baħr-i ğayret

baħr-i kulzüm:

1. **baħr-i kulzüm:**
Mesnevi 30
Mısra: 32
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kızıl Deniz.

31. Karıncayı ki bir mevc ide bî-hüş
32. Ne lâzım baħr-i Kulzüm eylemek cüş

baħr-i pür- aşüb:

1. **baħr-i pür- aşüb:**
Mesnevi 15
Mısra: 120
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kargaşası bol, karmaşık (gürültülü)
deniz.

119. Birezden k' oldı çerħün tevseni râm
120. Tutup ol baħr-i pür- aşüb ārâm

baħr-i tab'umdan:

1. **baħr-i tab'umdan: -(u)m, -dan**
Mesnevi 5
Mısra: 13
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yaradılışın denizi.

13. Çıkarısam baħr-i tab'umdan güherler
14. Giriñ ħar-mühre 'add eylerdi ħarlar

2. **baħr-i tab'umdan: -(u)m, -dan**
Mesnevi 6
Mısra: 34
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yaradılışın denizi.

33. İdüp ğavvâşlık şâm ü şeherler
34. Çıkarırdum baħr-i tab'umdan güherler

baħrûñ sahilinde:

1. **baħrûñ sahilinde: -n, -de**
Mesnevi 24
Mısra: 155
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Denizin sahili (kıyası).

155. Bu baħrûñ sahilinde niçe kâmil
156. Qalır ihmâl ucımdan şöyle câhil

baħşâyış-i hakk:

1. **baħşâyış-i haqk:**
Mesnevi 7
Mısra: 100

Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Allah'ın bahşettiği(verdiği).

99. Bir iki yıldan ol bahşâyış-i Hakk
100. Gelür tûfi gibi güftâra intâk

baht ü devlet:

1. **baht ü devlet:**

Mesnevi 5

Mısra: 194

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Şans, talih ve mutluluk, talih; makam, haşmet, şan.

193. Sa'âdet âstânında mülâzım

194. Özine baht ü devlet farz lazım

baht ü ikbâl:

1. **baht ü ikbâl:**

Mesnevi 32

Mısra: 159

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Talih ve kısmet.

159. Gele şâyed baña da baht ü ikbâl

160. Sen itdügün gib'idem ben de imhâl

baht ü ikbâl geldi:

1. **baht ü ikbâl geldi: -di**

Mesnevi 31

Mısra: 80

Kelime Tipi: **Deyim**

*Talih ve kısmet (ayağına) gelmek:
Güzel bir şey zahmet çekmeden onun
emrinde olmak.*

79. Eger kapu yapup eylersem ihmâl

80. Degül ma'kül geldi baht ü ikbâl

baht ü ikbâl ü sa'âdet:

1. **baht ü ikbâl ü sa'âdet:**

Mesnevi 23

Mısra: 165

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Baht, ikbal ve saadet.

165. Kâni ol baht ü ikbâl ü sa'âdet

166. K'iderdüm küy-i dil-dârı ziyâret

baht u ikbâl-i zamâne:

1. **baht u ikbâl-i zamâne:**

Mesnevi 38

Mısra: 239

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Talih ve devrin yüzüne gülmesi.

239. Güvenme baht u ikbâl-i zamâne

240. Geçer kalmaz degüldür cävîdâne

baht ü rahtum:

1. **baht ü rahtum: -(u)m**

Mesnevi 15

Mısra: 99

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Talih (baht) ve koşum takımı.

99. Gidüp tâc u serîr ü baht ü rahtum

100. Bugün bir pâre tahta oldu tahtum

baht-ı sefidüñ:

1. **baht-ı sefidüñ: -üñ**

Mesnevi 19

Mısra: 22

Kelime Tipi: **Deyim**

Ak, aydınlık (açık) baht (talih, kısmet).

21. Mih[i]rsin mâh gibi olma hîre

22. Şağın baht-ı sefidüñ itme tîre

bahtum çerâğım söyündürdüñ:

1. **bahtum çerâğım söyündürdüñ: -dü, -ñ**

Mesnevi 38

Mısra: 121

Kelime Tipi: **Deyim**

*Talihinin mumunu söndürmek: Bahtı,
talihî kararmak.*

121. Söyündürdüñ benim bahtum çerâğım

122. Eritdüñ bağrumuñ zecrile yağın

ba'is oldu:

1. **ba'is oldu: -dı**

Mesnevi 34

Mısra: 44

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Sebepl olmak.

43. İdersin vuşlat içre âh u nâle

44. Ne ba'is oldu bu denlî melale

bâ'is olur:

1. **bâ'is olur: -(u)r**

Mesnevi 27

Mısra: 87

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Sebepl olmak.

87. Olur muhkemi bunca zemme bâ'is

88. Çün oldur 'âlem içr' ümmü'l-habâis

bak:

1. **bak:**

Mesnevi 3

Mısra: 72

*İtibar etmek, ilgilenmek, değer
vermek.*

71. Beni bu haclet odına yiter yak

72. Teraħhüm birle yâ Rab hâlîme bak

2. **bağsañ: -sa, -ñ**

Mesnevi 5

Mısra: 157

İncelemek, gözden geçirmek, okumak.

157. Oñat bağsañ hebâdur cümle varum

158. Görinmez bir cihetden iktidârum

3. **bağ:**

Mesnevi 10

Mısra: 69

*Halini görmek, vaziyetini
gözlemlemek; yaşamak.*

69. Açup 'ibret gözini 'âleme bak

70. Niçe şehler olupdur toz ü toprak

4. **bağmaz: -maz**

Mesnevi 12

Mısra: 56

*Nazar etmek (gözleri bir şey üzerine
çevirmek).*

55. Meh-i 'îd ol yañadan olsa peydâ
56. Bu qorkudan kimesne bakmaz ašlâ

5. **bakardı:** -ar, -dı

Mesnevi 12

Mısra: 71

Nazar etmek (gözleri bir şey üzerine çevirmek).

71. Bakardı her yaña ol serv-i âzâd

72. Velî görmezdi hergiz âdemî zâd

6. **bakup:** -up

Mesnevi 12

Mısra: 126

Nazar etmek (gözleri bir şey üzerine çevirmek).

125. İderdi derdle geh âh ü feryâd

126. Geh ol nakşa bakup olurdu dil-şâd

7. **bakup:** -up

Mesnevi 13

Mısra: 7

Nazar etmek (gözleri bir şey üzerine çevirmek).

7. Bakup nakşa nigârın yâd iderdi

8. Döküp gözyaşların feryâd iderdi

8. **bakınca:** -ınca

Mesnevi 15

Mısra: 125

Nazar etmek (gözleri bir şey üzerine çevirmek).

125. Bakınca gördi bir mâh-i dil-ârâ

126. İdinmiş sâhil-i deryâyı me'vâ

9. **bakar:** -ar

Mesnevi 19

Mısra: 70

Durumunu anlamak ve aslına vâkıf olmak amacıyla seyretmek, nazar etmek.

69. Hilâl-i 'îd mestür olsa her dem

70. Bakar şevk ile aña halk-ı 'âlem

10. **bakup:** -up

Mesnevi 22

Mısra: 31

Bakmak, dikkat etmek.

31. Bakup şahrâ aña qalurdı tâña

32. Yüzi üstinde yir eylerdi aña

11. **bakardı:** -ar, -dı

Mesnevi 26

Mısra: 175

1. Gözleri bir şey üzerine çevirmek. 2. Seyretmek. 3. Görüp incelemek, tetkik etmek. 4. Üzerinde durmak, önem vermek, göz önünde bulundurmak, nazariyâbâra almak. 5. İlgilenmek, meşgul olmak.

175. Bakardı gitedüğü yollara her dem

176. Qalup âvâre vü hayrân ü dil-teng

12. **bakar:** -ar

Mesnevi 31

Mısra: 132

Nazar etmek (gözleri bir şey üzerine çevirmek).

131. Olup âşüfte vü şeydâ o bâğa

132. Bakar Tübâ yukarudan aşığa

13. **bakşam:** -sa, -m

Mesnevi 32

Mısra: 84

Nazar etmek (gözleri bir şey üzerine çevirmek).

83. Kara kirpiklerimde kim hâlel yok

84. Kıya bakşam olur yâ qaşuma ok

14. **bakup:** -up

Mesnevi 38

Mısra: 177

Nazar etmek (gözleri bir şey üzerine çevirmek).

177. Bakup yüzine dir ey serv-i dil-cüy

178. Gözüm yaşını guşsañ eyledi cüy

15. **bağ:**

Mesnevi 38

Mısra: 235

Seyretmek, temaşa etmek (hikmet dolu gözlerle).

235. Başîret nûri ile bağ cihâne

236. Niçe hercâyîdür gör bu zamane

16. **bakma:** -ma

Mesnevi 38

Mısra: 245

Üzerinde durmak, meyl etmek, önem vermek.

245. Er iseñ bakma dünyâ 'avretine

246. Qatı şehhâredür varma qatına

baka mı:

1. **baka mı:** -a, -mı

Mesnevi 6

Mısra: 50

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Nazar etmek (gözleri bir şey üzerine çevirmek).

49. İdenler bu gülîstânı temâşâ

50. Baqa mı büstân-ı dehre hâşâ

bakan:

1. **bakanlar:** -lar

Mesnevi 1

Mısra: 29

Bakışı veya gözleri bir şeye çevirmek.

29. Bakanlar dir elif lâm ile medde

30. Yiter abdâl-ı Hâkka tûğ u şedde

bakdı kaldı:

1. **bakdı kaldı:**

Mesnevi 22

Mısra: 115

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Bakakalmak: Şaşkınlıktan bir süreliğine hareketsiz vaziyette durup yalnızca seyretmek.

115. Tecellî nûrna müstağnîk oldı
116. Yitürdi kendü kendin oldı güm-râh

bakı:

1. **bâkı:**

Mesnevi 10
Mısra: 67
Ebedî, sonsuz.

67. Degüldür saltanat bâkı özüne
68. Güler devrân bir iki gün yüzüne

2. **bâkı:**

Mesnevi 12
Mısra: 137
Ezeli II ölümsüz.

137. Dilerseñ kalasın 'âlemde bâkı
138. Koma 'ışk işini elden Firâkı

3. **bâkı:**

Mesnevi 36
Mısra: 15
Ebedî, sonsuz.

15. Çe ger bâkı degül şadı-i 'âlem
16. Ne gam kim bâkıdür bâkı degül gam

bakın:

1. **bakınurdu:-(u)r, -dı**

Mesnevi 27
Mısra: 279
Bakıştı bir şey üzerine çevirme.

279. Ruḥı âyinesine bakınurdu
280. Yavuz gözlerden amı sakınurdu

bakup:

1. **bakup:**

Mesnevi 15
Mısra: 133
Seyretmek.

133. Bakup Pervîz şâha pây-tâ-farḳ
134. Tahayyür bahrîn' oldı ol güher ğarḳ

bakup kaldı:

1. **bakup kaldı: -dı**
Mesnevi 26
Mısra: 163
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bakıp kalmak, gözünü alamamak.

163. Didi yâ Rab ḥayâlüm mi ola bu
164. Perî mi ola yâ bu âdemî zâd

bakup kaldı:

1. **bakup kaldı: -du, -nî**
Mesnevi 27
Mısra: 304
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bakıp kalmak, gözünü alamamak.

303. Gönül virdün bu dünyâ 'avretine
304. Bakup kaldı müzahref şüretine

bal:

1. **baluñ:-(u)nî**
Mesnevi 15

Mısra: 246
Arının yaptığı tatlı madde II Dünya nimetleri.

245. Saña ey çerḫ aldanmak ḥatâdur
246. Zehirdür şekerün baluñ belâdur

2. **bal:**

Mesnevi 31
Mısra: 168
Bal, arının yaptığı tatlı madde.

167. Ya Kevger irmâğıdur ol ya Selsâl
168. Şovukdur ḳardan aḳ lezzeti bal

bâl açup:

1. **bâl açup: -up**
Mesnevi 17
Mısra: 91
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kanat açmak, uçmak.

91. Urup şeh-bâzveş pervâz açup bâl
92. İrişdi dergēh-i Pervîze der-ḥâl

bâl ile per:

1. **bâl ile per:**
Mesnevi 17
Mısra: 89
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kol ile kanat.

89. Taḳup himmetden aña bâl ile per
90. Uçurdu amı mânend-i kebüter

bâl mümü:

1. **bâl mümü:**
Mesnevi 31
Mısra: 140
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bal mumu.

139. Ser-â-ser Şamî 'ar'ar serv-i Rümî
140. Dikelmiş şanki yaşıl bâl mümü

bâl ü çengâl açam:

1. **bâl ü çengâl açam: -am**
Mesnevi 1
Mısra: 99
Kelime Tipi: -
Kanat ve pençe açmak.

99. Senün emrünüle açam bâl ü çengâl
100. Şikâr ola murâdum kebki der-ḥâl

bâl ü çengâl açup:

1. **bâl ü çengâl açup: -up**
Mesnevi 27
Mısra: 125
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kanat ve pençe açayım.

125. Ecel şâhîni açup bâl ü çengâl
126. O kebki-nâzenîni ḳapdı der-ḥâl

bâl ü perini:

1. **bâl ü perini: -i, -n, -i**
Mesnevi 32
Mısra: 76
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kol kanat II kanat ve tüy.

75. Ne dem kim ben olam hışm ile sâyır
76. Döker bâl ü perini nesr-i t̄ayir

bâl u perrin:

1. **bâl u perrin:** -i, -n
Mesnevi 31
Mısra: 138
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kanat ve kanadın büyük tüyleri.

137. Ter ü taze dırahtuñ görse berin
138. Döke t̄ävüs-ı cennet bâl u perrin

bâlîn ü pister:

1. **bâlîn ü pister:**
Mesnevi 5
Mısra: 127
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yastık ve yatak(döşek).

127. Ra 'ıyyet istemez bâlîn ü pister
128. Tek olsun şeh cihâna sâye-güster

baliş:

1. **baliş:**
Mesnevi 13
Mısra: 41
Yastık.

41. Alup bir girde baliş yaşdanur şâh
42. Yüzi hırşîd-i hâver astarı mâh

bâm:

1. **bâmna:** -i, -n, -a
Mesnevi 12

- Mısra: 41
Dam, Çatı, Kubbe, Kemer, Sakf.

41. Tokunmaz bâmna nezzâre-i mâh
42. Kemend-i mihr irişmez aña kûtâh

2. **bâma:** -a
Mesnevi 20
Mısra: 34
Çatı, dam.

33. Hümâ dâneyle hergiz dâma konmaz
34. Nitekim nesr-i t̄ayir bâma konmaz

bañ:

1. **baña:** -a
Mesnevi 1
Mısra: 96
T. zm. "Ben" zamîr-i şahsîsinin mefûlün ileyh suretidir. Telâffuz edildiği gibi "" tarzında yazanlar da vardır.

95. Ne mümkin murg-i maķşûdum idem şayd
96. Çü tār-ı 'ankebüt olur baña kayd

baña:

1. **baña:**
Mesnevi 3
Mısra: 8
Birinci teklîk şahıs zamirinin yönelme eki almış halî, bana.

7. Benem şol 'âşî vü mücrim günehkâr
8. K'olupdur baña 'işyân ü güneh kâr

2. **baña:**
Mesnevi 3
Mısra: 126
T. zm. "Ben" zamîr-i şahsîsinin mefûlün ileyh suretidir. Telâffuz edildiği gibi "" tarzında yazanlar da vardır.

125. Halaş itdükde şâlîhler 'uşâtı
126. Şefî' it baña fahr-i kâyinâtı

3. **baña:**
Mesnevi 5
Mısra: 166
Birinci teklîk şahıs zamirinin yönelme eki almış halî, bana.

165. Teķarrüb na'ına tâ kim sürem at
166. Bu sultânlık baña heyhât heyhat

4. **baña:**
Mesnevi 5
Mısra: 206
T. zm. "Ben" zamîr-i şahsîsinin mefûlün ileyh suretidir. Telâffuz edildiği gibi "" tarzında yazanlar da vardır.

205. Dil oldu çünkü 'aķluñ emrine râm
206. Dönüp kıldı baña ilhâh ü ibram

5. **baña:**
Mesnevi 6
Mısra: 22
T. zm. "Ben" zamîr-i şahsîsinin mefûlün ileyh suretidir. Telâffuz edildiği gibi "" tarzında yazanlar da vardır.

21. Belâ bezminde oldu ķâmetüm çeng
22. Hemân âhumdur iden baña âheng

6. **baña:**
Mesnevi 10
Mısra: 77
T. zm. "Ben" zamîr-i şahsîsinin mefûlün ileyh suretidir. Telâffuz edildiği gibi "" tarzında yazanlar da vardır.

77. Saña vü baña da virmez amânı
78. Alur acılığıla tatlu câmı

7. **baña:**
Mesnevi 11
Mısra: 153
T. zm. "Ben" zamîr-i şahsîsinin mefûlün ileyh suretidir. Telâffuz edildiği gibi "" tarzında yazanlar da vardır.

153. Ne hâşıl baña bu olmaz meşelden
154. Kulaķdan 'âşık oldum çıkđum elden

8. **baña:**
Mesnevi 11
Mısra: 162
Birinci teklîk şahıs zamirinin yönelme eki almış halî, bana.

161. Sen itdün yine sen tedbîrin eyle
162. Delü oldum baña zencîr eyle

9. **baña:**
Mesnevi 11
Mısra: 169

Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış halî, bana.

169. Reh-i ğamda baña reh-berlik eyle
170. Kuşan ğayret kuşağın erlik eyle

10. **baña:**

Mesnevi 11

Mısra: 177

Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış halî, bana.

177. Ne ğam kim baña virdün güne- güne
178. İlet Şirîne andan bir numüne

11. **baña:**

Mesnevi 11

Mısra: 180

Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış halî, bana.

179. Añamazsañ eger ol serv hâlin
180. Getür anuñ baña naqş ü mişâlin

12. **baña:**

Mesnevi 12

Mısra: 122

Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış halî, bana.

121. Olurdum dirdi ağlayana hândân
122. Mükâfât itdi şimdi baña devrân

13. **baña:**

Mesnevi 13

Mısra: 16

Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış halî, bana.

15. Saña çeng ü çeğâne cām-ı gül-gün
16. Baña efgân u zâr u çeşm-i pür-ñün

14. **baña:**

Mesnevi 15

Mısra: 39

Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış halî, bana.

39. Baña deryâdur ancak yâr ü mahrem
40. Benüm gibi anuñ da çeşmi pür-nem

15. **baña:**

Mesnevi 15

Mısra: 102

Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış halî, bana.

101. Keser ol tahtaıy erreyle mâhî
102. Qomaz kim baña taht ola kemâhî

16. **baña:**

Mesnevi 15

Mısra: 110

Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış halî, bana.

109. Nesîm-i şubhgâhum şarşar-ı kahr
110. Şarâb-ı hoş-güvâr oldı baña zehr

17. **baña:**

Mesnevi 15

Mısra: 114

Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış halî, bana.

113. Kef-i deryâ ki yokdur anda engüş
114. Baña her bir hûbâbı gösterür müşt

18. **baña:**

Mesnevi 18

Mısra: 69

Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış halî, bana.

69. Reh-i 'ışk içre irse hñvâb baña
70. Yağ olur pister-i sincâb baña

19. **baña:**

Mesnevi 18

Mısra: 70

Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış halî, bana.

69. Reh-i 'ışk içre irse hñvâb baña
70. Yağ olur pister-i sincâb baña

20. **baña:**

Mesnevi 18

Mısra: 76

Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış halî, bana.

75. Yöneldüüm Ka'be-i küy-ı nigâra
76. Refîk ol baña ger var ise care

21. **baña:**

Mesnevi 19

Mısra: 13

Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış halî, bana.

13. Baña gün gibi ey meh oldı ma'lûm
14. Ki bu şeh-zâde 'ışkuñ odına mûm

22. **baña:**

Mesnevi 20

Mısra: 19

Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış halî, bana.

19. Baña ol zâlim ü celläđ kâtil
20. Şunar şerbet deyu zehr-i helâhil

23. **baña:**

Mesnevi 21

Mısra: 16

Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış halî, bana.

15. Dürüşdüük cedd ü cehd idüp hemîşe
16. Baña hñme naşîb' old' aña tîşe

24. **baña:**

Mesnevi 23

Mısra: 64

Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış halî, bana.

63. Didi başuñ keserven ol haber-dâr
64. Eytidi kâşkî ser baña ser- bâr

25. **baña:**

Mesnevi 23

Mısra: 80

Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış hali, bana.

79. İder Şîrîn añılduqça bile âh

80. Bu divâne k'olupdur baña hem-râh

26. **baña:**

Mesnevi 23

Mısra: 136

Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış hali, bana.

135. Yaqasın çäk idüp eylerdi şad âh

136. Dir idi baña pîrâhen yiter çâh

27. **baña:**

Mesnevi 23

Mısra: 163

Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış hali, bana.

163. Baña acıduğından gâh ü bî-gâh

164. Yaqasına çeküpdür başım çâh

28. **baña:**

Mesnevi 23

Mısra: 175

Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış hali, bana.

176. Başardum bağruma cânım gib'anı

175. Ne taş k'atarı baña päsbanı

29. **baña:**

Mesnevi 23

Mısra: 207

Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış hali, bana.

207. Egerçi baña bu miñnet hâredür

208. Velikîn şabr miftâh-ı ferecdür

30. **baña:**

Mesnevi 24

Mısra: 57

Birinci tekil şahıs zamirinin yönelme hali eki almış hali.

57. Belâ-yı cavidânîsin baña sen

58. Hemân sensin meger rûz-ı cezâ sen

31. **baña:**

Mesnevi 24

Mısra: 92

Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış hali, bana.

91. Cevâbı bu idi dilinde şâfi

92. Ser-i küy-ı habîbüm baña kâfi

32. **baña:**

Mesnevi 24

Mısra: 93

Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış hali, bana.

93. Tavâf-ı küy-ı yârüm baña besdür

94. Hevâ-yı Ka'be eylersem hevesdür

33. **baña:**

Mesnevi 24

Mısra: 131

Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış hali, bana.

131. Baña 'ilm ile ey üstâd-ı dânâ

132. Bu sırruñ hikmetini eyle peydâ

34. **baña:**

Mesnevi 24

Mısra: 254

Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış hali, bana.

253. Filân tağ kim görünür saña kâh ol

254. Olur her gâh baña sedd-i râh ol

35. **baña:**

Mesnevi 25

Mısra: 58

Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış hali, bana.

57. Qayada qaldum uş başum qayudur

58. Bu dirlikde baña ölmek eyüdü

36. **baña:**

Mesnevi 25

Mısra: 78

Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış hali, bana.

77. Dirigâ bulmadum bir yâr-ı sırdaş

78. Reh-i 'ışk içre ola baña yoldaş

37. **baña:**

Mesnevi 25

Mısra: 100

Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış hali, bana.

99. Enisüm münisüm derd ü gam oldu

100. Baña 'arş-ı cihân hep mâtem oldu

38. **baña:**

Mesnevi 25

Mısra: 110

Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış hali, bana.

109. Şikâyet rûzgârûñ dâd elinden

110. Baña zulm idenüñ feryâd elinden

39. **baña:**

Mesnevi 25

Mısra: 111

Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış hali, bana.

111. Baña idenleri Allâha şaldum

112. Bulam yarınki gün dergâha şaldum

40. **baña:**

Mesnevi 25

Mısra: 119

Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış hali, bana.

119. İdüp şâhib-ğarâz baña ğarâz âh

120. Bu 'ışkum cevherin şandı 'arâz âh

41. **baña:**

Mesnevi 26

Mısra: **89**

Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış halî, bana.

89. Bana bu tağda virdün tesellî

90. Zihî Tūr ü zihî nūr-ı tecellî

42. **baña:**

Mesnevi 26

Mısra: **91**

Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış halî, bana.

91. Mesîhâ gibi cân virdün baña sen

92. Tabîb-i hâzık imişsin şehâ sen

43. **baña:**

Mesnevi 26

Mısra: **105**

Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış halî, bana.

105. İki 'âlemde vaşluñ baña besdür

106. Kalamı hep hevâ ile hevesdür

44. **baña:**

Mesnevi 26

Mısra: **129**

Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış halî, bana.

129. Niçün gelmez baña geh geh selâmuñ

130. Niçün kaç' eyledün benden peyâmuñ

45. **baña:**

Mesnevi 26

Mısra: **138**

Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış halî, bana.

137. Yirüm küh-ı belâ derdüm firâvân

138. Hay[i]fdur baña hayf ey şâh-ı hübân

46. **baña:**

Mesnevi 26

Mısra: **184**

Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış halî, bana.

183. Girü fi'l-hâl mestür itdün ey nūr

184. Bu menzilde gördün baña ey mâh

47. **baña:**

Mesnevi 26

Mısra: **188**

Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış halî, bana.

187. 'Azâb u hasret ü derd ü elemde

188. Egerçi baña hem-demdür hayâlün

48. **baña:**

Mesnevi 27

Mısra: **32**

Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış halî, bana.

31. Degülven zâlim ü ğaddâr ü ğâşıb

32. Baña Şîrîn ü ben aña münâsib

49. **baña:**

Mesnevi 32

Mısra: **159**

Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış halî, bana.

159. Gele şâyed baña da baht ü iqbâl

160. Sen itdügün gib'idem ben de imhâl

50. **baña:**

Mesnevi 33

Mısra: **10**

Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış halî, bana.

9. Didi hercâyîdür Şîrîn-i pür-şür

10. Kamu yir tatlu baña acı ol hür

51. **baña:**

Mesnevi 33

Mısra: **11**

Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış halî, bana.

11. Cihâna luţfdur illâ baña kaħr

12. İle şekker şunar ben hasteye zehr

52. **baña:**

Mesnevi 33

Mısra: **14**

Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış halî, bana.

13. Olur her bezme şem'-i meclîs-efrüz

14. Baña gelse bir âteşdür ciger-süz

53. **baña:**

Mesnevi 33

Mısra: **23**

Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış halî, bana.

23. Niçe bir baña teşnî' ide âfâk

24. Niçe bir tâķatımı eyleyem tāk

54. **baña:**

Mesnevi 33

Mısra: **25**

Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış halî, bana.

25. Çün olmadı baña ol yâr ü dil-dâr

26. Güc ile üstine düşmek zihî 'âr

55. **baña:**

Mesnevi 33

Mısra: **29**

Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış halî, bana.

29. Eger anuñ baña olsaydı meyli

30. İdermiydi cefâ vü cevri hayli

56. **baña:**

Mesnevi 33

Mısra: **118**

Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış halî, bana.

117. Murâdına çü dil olmadı vâşıl

118. Şekerden yok baña bir zerre hâşıl

57. **baña:**

Mesnevi 37

Mısra: **82**

Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış halî, bana.

81. Eger küfr ile idüp 'ahd ü peymân

82. Getürmezseñ baña vü Hâkka îmân

58. **bana:**

Mesnevi 17

Mısra: **132**

Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış halî, bana.

131. Didi kimdir kılan bu cürme içdâm

132. Bana bu denlû ahkâm iden i'lâm

59. **baña:**

Mesnevi 37

Mısra: **141**

Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış halî, bana.

141. Baña Kayşer gülâm-ı kemterîndür

142. Kemîne çâkerüm Hâkân-ı Çîndür

60. **baña:**

Mesnevi 38

Mısra: **23**

Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış halî, bana.

23. Yeter dir baña efser câm-ı gül-reng

24. Gîdâsî gâh efyün ü gehî beng

61. **baña:**

Mesnevi 38

Mısra: **132**

Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış halî, bana.

131. Nem olsun gözlerüm kim 'ârîz-ı yâr

132. Baña 'arz itmez oldı nür-î didâr

62. **baña:**

Mesnevi 38

Mısra: **189**

Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış halî, bana.

189. Baña mihmânmışsın Husrevâ hayf

190. Dirîgâ bilmedüm vâ-hayf vâ-hayf

63. **baña:**

Mesnevi 38

Mısra: **202**

Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış halî, bana.

201. Çü sen terk itdüñ ey 'ömrüm cihânî

202. Gerekmaz baña sensiz zindegânî

bâng-1 'ışkı:

1. **bâng-1 'ışkı: -ı**

Mesnevi 23

Mısra: **6**

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Aşk haykırışı.

5. Urup şâm ü seher gül-bâng-ı 'ışkı

6. İrürdi taş-ı çerçe bâng-ı 'ışkı

bâng-1 şavt-1 bülbül:

1. **bâng-1 şavt-1 bülbül:**

Mesnevi 14

Mısra: **120**

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Bülbülün nağmesinin feryadı.

119. Dirîgâ ki oldı şâh-ı mâr sünbül

120. Nefir-i zâğ bâng-ı şavt-ı bülbül

bânü:

1. **bânü: -(y)ı**

Mesnevi 15

Mısra: **183**

Far. Kadın, hanım.

183. Çü Husrev gördi ol bânüyı dem-sâz

184. Hicâbın def' idüp keşf eyledi râz

2. **bânü:**

Mesnevi 18

Mısra: **115**

Far. Kadın, hanım. Burada "Banu"

sözüyle Mehîm Banu kastedilmektedir. bkz.

Mehîm Banu md.

115. Tırup Bânü hezârân şevket ile

116. Hoş istikbâle çıkdı hürmet ile

3. **bânü:**

Mesnevi 18

Mısra: **141**

Far. Kadın, hanım. Burada "Banu"

sözüyle Mehîm Banu kastedilmektedir. bkz. Mehîm Banu md.

141. Girüp oturdılar şâh ile Bânü

142. Gelüp karşuda Şîrîn çökdî zânü

4. **bânü:**

Mesnevi 19

Mısra: **5**

Far. Kadın, hanım. Burada "Banu"

sözüyle Mehîm Banu kastedilmektedir. bkz.

Mehîm Banu md.

5. Olup Bânü bu işden key perişân

6. Olurdu bañr nâm ü neng cüşân

5. **bânü:**

Mesnevi 27

Mısra: **277**

Far. Kadın, hanım. Burada "Banu"

sözüyle Mehîm Banu kastedilmektedir. bkz.

Mehîm Banu md.

277. 'Aceb mi dirse yana yana Bânü

278. Hem ataydı aña hem ana Bânü

6. **bânü:**

Mesnevi 27

Mısra: **278**

Far. Kadın, hanım. Burada "Banu"

sözüyle Mehîm Banu kastedilmektedir. bkz.

Mehîm Banu md.

277. 'Aceb mi dirse yana yana Bânü

278. Hem ataydı aña hem ana Bânü

bānū-yı a'zam:

1. **bānū-yı a'zam:**
Mesnevi 18
Mısra: 119
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Azametli, saltanat ve ululuk sahibi kadın, hatun.

119. Görince şāhi ol Bānū-yı a'zam
120. İnüp atdan piyāde oldı ol dem

bārān:

1. **bārān:**
Mesnevi 5
Mısra: 115
Yağmur.

115. Şehāsi ebri ger yağdırsa bārān
116. Olur lü'lü'-yi ter reml-i beyaban

2. **bārān:**
Mesnevi 16
Mısra: 32
Yağmur.

31. Şehāb-ı mürgdür şan gerd-i meydān
32. Kim anda tığ berķ ü tır bārān

bārān dökdi:

1. **bārān dökdi: -di**
Mesnevi 21
Mısra: 32
Kelime Tipi: **Deyim**
Gözyaşı dökmek: Ağlamak.

31. Bulutlar gibi 'azm idüp şitābān
32. Şehāb-ı dīdesinden dökdi bārān

bārān ider:

1. **bārān ider: -er**
Mesnevi 33
Mısra: 2
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Yağdırmak (yağmur gibi akıtmak, gözyaşı bağlamında).

1. Ğazābdan āhir olanlar peşimān
2. Nedāmet eşkin ider böyle bārān

barbet ü ney:

1. **barbet ü ney:**
Mesnevi 13
Mısra: 48
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Ut, çeng, harp ve ney (Müsikimizde, bilhassa Mevlevî mûsikîsinde çok yer tutmuş olan, dokuz boğumlu kamaştan yapılan, ön tarafında altı, arka tarafında bir deliği bulunan nefesli saz).

47. İşāret kıldı Hüsrev sāgar-ı mey
48. Yüridi vü çalındı barbet ü ney

bārī:

1. **bārī:**
Mesnevi 11
Mısra: 182
Hiç olmazsa, en azından.

181. Ne çāre görmez isem ol nigāri
182. Başam nakşın kara bağruma bārī

2. **bārī:**

- Mesnevi 12**
Mısra: 112
Far. hiç olmazsa, bari.

111. Ya kimün nāmesisin söyle nāmın
112. Haber vir bilelüm bārī maķāmın

bār-ı belāya:

1. **bār-ı belāya: -(y)a**
Mesnevi 25
Mısra: 67
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Belâ yükü, kederi.

67. Niçe sabr ideyin bār-ı belāya
68. Dikildi āh kim burnum ķayaya

bār-ı bisütünü:

1. **bār-ı bisütünü: -i**
Mesnevi 24
Mısra: 247
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Bisütun Dağı'nın yükü.

247. Uralum aña bār-ı Bisütünü
248. Ola kim öle ol yükün zebünü

bār-ı mefres:

1. **bār-ı mefres:**
Mesnevi 36
Mısra: 33
Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Yatak ve şilte taşımaya yarar harar yükü.

33. Çeker biñ hāş ester bār-ı mefres
34. Tolu eñsüz ü dībā-yı münakķaş

bār-ı mezālim:

1. **bār-ı mezālim:**
Mesnevi 16
Mısra: 135
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Zulmün ağırlığı, yükü.

135. Ham ide kāmētün bār-ı mezālim
136. Ne yüz ķaraluğıdır bu be zālim

bār-ı mezālim boynına alurdi:

1. **bār-ı mezālim boynına alurdi: -(u)r, -di**
Mesnevi 36
Mısra: 258
Kelime Tipi: **Deyim**
Zulüm, eziyet (vebal) yükünü boynuna almak- Vebali boynuna olmak-.

257. Vezīri var idi ğāyetde zālim
258. Alurdi boynına bār-ı mezālim

barmağ:

1. **barmağındur: -(u)n, -dur**
Mesnevi 32
Mısra: 132
T. Parmak.

131. Şeb-i vaşla delil olmağa ey hür
132. Muħannā barmağındur mes'el-i nūr

barmağın ağızına sokardı:

1. **barmağın ağızına şokardı:** -ar, -dı
Mesnevi 25
Mısra: 18
Kelime Tipi: **Deyim**
Parmağını ağızına sokmak -Parmağı ağızında kalmak, Parmak ısırma- : Şaşakalmak, hayretler içinde kalma.
17. Dikeldi deste hayretten ol işe
18. Şokardı barmağın ağızına tişe

barmağın barmak:

1. **barmağın barmak:**
Mesnevi 11
Mısra: 78
Kelime Tipi: **Deyim**
Parmak parmak: Parmak şeklinde (zanbağın şekli).
77. Eli bir deste güldür penbeden ak
78. Gül-i zanbağ gibi barmak barmak

barmağın götürüp tursa:

1. **barmağın götürüp tursa:** -sa
Mesnevi 1
Mısra: 20
Kelime Tipi: **Deyim**
Parmak götürüp durmak (ağızına) - Parmağı ağızında kalmak deyiminin anlamca karşılığıdır. Şaşakalmak, hayretler içinde kalmak.
19. Elif birliğün[i] itmişdür ikrâr
20. N'ola barmak götürüp tursa her-bâr

baş:

1. **başdan:** -dan
Mesnevi 3
Mısra: 46
T. İnsan ve hayvanların en yukarı kısmı, göz, kulak, ağız, burun gibi organların bulunduğu kısım.
45. Ğanîyâ işigüünde bir gedâyın
46. Ki başdan ayağa cürm ü hâfâyın
2. **başın:** -i, -n
Mesnevi 9
Mısra: 42
T. İnsan ve hayvanların en yukarı kısmı, göz, kulak, ağız, burun gibi organların bulunduğu kısım.
41. Vü ger bir bāğdan alsa koruğı
42. Kılurven başın ol bāğūnı oyuğı
3. **başlarını:** -lar, -i, -n, -ı
Mesnevi 10
Mısra: 16
T. İnsan ve hayvanların en yukarı kısmı, göz, kulak, ağız, burun gibi organların bulunduğu kısım.
15. Kaçan zulm itseler küttâb-ı küstâh
16. Kalem tek başlarını kıl iki şâh
4. **başına:** -i, -n, -a
Mesnevi 11
Mısra: 131

T. İnsan ve hayvanların en yukarı kısmı, göz, kulak, ağız, burun gibi organların bulunduğu kısım.

131. Urınmaz başına gerçi ki miğfer
132. Tutar miğfer maķâmın lîk mi'cer
5. **başacak:** -acaķ
Mesnevi 12
Mısra: 44
Yere basmak.
43. Binâsinuñ esâsi cümle mermer
44. Başacak yir bulamaz bād-ı şarşar
6. **başında:** -i, -n, -da
Mesnevi 14
Mısra: 14
T. İnsan ve hayvanların en yukarı kısmı, göz, kulak, ağız, burun gibi organların bulunduğu kısım.
13. Turup bir şubh-dem şeh-zâde Pervîz
14. Başında tâc-ı zer altında Şebdîz
7. **başuñ:** -(u)ñ
Mesnevi 19
Mısra: 19
Kafâ, ser.
19. Hâremden servveş gösterme başuñ
20. Hâyâ vü şerm olsun Hıvâce- taşuñ
8. **başda:** -da
Mesnevi 24

Mısra: 225

T. İnsan ve hayvanların en yukarı kısmı, göz, kulak, ağız, burun gibi organların bulunduğu kısım.

225. Niçe olursa başda tâc-ı zer hûb
226. Olur ayakda başmaķ daķı mergûb
9. **baş:** -ı
Mesnevi 37
Mısra: 6
Kafâ, ser.

5. Şehîd olmuş meger kim sîb-i gül-gün
6. Yatur meydânda başı ğarķa-i hûn

baş baş:

1. **baş baş:**
Mesnevi 16
Mısra: 43
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Teker teker.
43. Girüp meydâna baş baş pehlevânlar
44. Kesildi başlar u döküldi ķanlar

baş çıkardı:

1. **baş çıkardı:** -ardı
Mesnevi 24
Mısra: 46
Kelime Tipi: **Deyim**
Baş çıkarmak: Belirmek, ortaya çıkmak.
45. Be- âhîr ol giyâh-ı hurd u heşhâş
46. Çıkardı dâmen-i kuhsârdan baş

baş egmeyem:

1. **baş egmeyem:** *-me, -(y)em*
Mesnevi 40
Mısra: **57**
Kelime Tipi: **Deyim**
Boyun eğmek, yüz sürmek, minnet etmek.

57. Dağı baş egmeyem kimseye hiç ben
58. Uram pençe hemân-dem hamseye ben

baş egse:

1. **baş egse:** *-se*
Mesnevi 19
Mısra: **68**
Kelime Tipi: **Deyim**
Karşısındakinin üstünlüğünü kabul edip ona boyun eğmek, itaat etmek, direnmekten vazgeçip buyruk altına girmek (ADS).

67. Senün ebrûlarındur hüd meh-i nev
68. 'Aceb mi ger aña baş egse Hüsrev

baş göz belürdi:

1. **baş göz belürdi:** *-di*
Mesnevi 24
Mısra: **101**
Kelime Tipi: **Deyim**
Baş göz belirlemek: Ortalık aydınlanmak, sabah olmak.

101. Görür Ferhâd kim baş göz belürdi
102. Şeb-i fîre gidüp aydın gelürdi

baş ile cāndan geçmeyüp:

1. **baş ile cāndan geçmeyüp:** *-me, -(y)üp*
Mesnevi 38
Mısra: **206**
Kelime Tipi: **Deyim**
Baş ve candan geçmek: Hayattan el çekmek, vazgeçmek II Hayatını feda etmeye hazır olmak.

205. Revâ midur gidesin sen cihāndan
206. Kalam ben geçmeyüp baş ile cāndan

baş kosam:

1. **baş kosam:** *-sa, -m*
Mesnevi 23
Mısra: **181**
Kelime Tipi: **Deyim**
(Bir şey uğruna) Canını fedâ etmeye hazır olmak, kendini adamak II. Baş koymak, secde etmek.

181. Kaçan kim taş ışığına kosam baş
182. Esirgerdi beni ol yüregi taş

baş terk eyleyem:

1. **baş terk eyleyem:** *-(y)em*
Mesnevi 38
Mısra: **208**
Kelime Tipi: **Deyim**
Başı terk etmek: Can feda etmek.

207. Dökünce hasretünle gözlerüm yaş
208. Yeg ol kim cān virüp terk eyleyem baş

baş tutup:

1. **baş tutup:** *-up*
Mesnevi 23
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Deyim**
Kafâ tutmak: Karşı gelmek (bir şeye karşı), direnmek, dayanmak, boyun eğmemek.

1. Çü Ferhâd itdi rāzın 'āleme fāş
2. Melâmet taşına karşı tutup baş

baş ü cān:

1. **baş ü cān:**
Mesnevi 15
Mısra: **31**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Baş ve can.

31. Benüm nemdür bu baş ü cān senüündür
32. Muñ'em emrüne fermān senüündür

baş u cāndan geçdüfi:

1. **baş u cāndan geçdüfi:** *-dü, -ñ*
Mesnevi 23
Mısra: **47**
Kelime Tipi: **Deyim**
Baş ve candan geçmek: Uğruna ölmeyi göze almak.

47. Didi geçdüñ mi yoksa baş u cāndan
48. Eytidi çokdan uşandum ben andan

baş üzre tutup:

1. **baş üzre tutup:** *-up*
Mesnevi 38
Mısra: **162**

Kelime Tipi: **Deyim**
"Baş üstünde tutmak" deyiminin karşılığı olarak "birine çok saygı göstermek, aşırı değer vermek".

161. Zevâlini görüp ağlar o mâhuñ
162. Tütup baş üzre tábütını Şâhuñ

baş çıkdukca:

1. **baş çıkdukca:** *-dukca*
Mesnevi 13
Mısra: **59**
Kelime Tipi: **Deyim**
Baş çıkarmak, iyice tesirini arttırmak.

59. Hümârî bādenün çıkdukca başa
60. Ururdu şişe-i nāmüsü taş

baş ilettdi:

1. **baş ilettdi:** *-di*
Mesnevi 7
Mısra: **119**
Kelime Tipi: **Deyim**
Sona erdirmek, tamamlamak.

119. İlettdi cümle lu'b işini başa
120. İderdi şu gibi göz ursa taş

başar:

1. **başar:**
Mesnevi 1
Mısra: **51**
Ar. Gözdeki görme hassası, göz.

51. Göñül gözine nūruñdan başar vir
52. Muñit-i bañr-i feyzüñden güher vir

başda yazu her ne ise görürsin:

1. başda yazu her ne ise görürsin:

Mesnevi 27

Mısra: 322

Kelime Tipi: **Atasözü**

Başta yazı her ne ise görürsün -Alna yazılan (alında yazılı olan) başa gelir (Başa yazılan gelir): Kişi kaderi ne ise onu görür.

321. Ne māl aşşı ider ne zür-ı bāzū

322. Görürsin her ne ise başda yazu

başı başa çatılmış:

1. başı başa çatılmış: -mış

Mesnevi 8

Mısra: 50

Kelime Tipi: -

Baş başa vermek; ülfet etmek.

49. Çenāruñ kolları boynında servūñ

50. Başı başa çatılmış her tezervūñ

başın dögerdi:

1. başın dögerdi: -er, -di

Mesnevi 38

Mısra: 158

Kelime Tipi: **Deyim**

Başını vurmak. (Acı içinde başını sağa sola çarpmak).

157. Döküp yollara Şîrîn acı yaşın

158. Dögerdi āh idüp tābüta başın

başın gög' ırgürmişdi:

1. başın gög' ırgürmişdi: -miş, -di

Mesnevi 31

Mısra: 62

Kelime Tipi: **Deyim**

Başını göge -vezin nedeniyle gög' biçiminde kullanılmıştır- erıştirmek, yükseltmek. II Başı göge etmek: Ulaştığı şeyden dolayı çok sevinip böbürlenmek.

61. Olup hem-sāye-i zıll-ı İlähî

62. Gög' ırgürmişdi başın çetr-i şāhî

başın kesüp:

1. başın kesüp: -üp

Mesnevi 24

Mısra: 268

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Baş kesmek, öldürmek; başını kesip.

267. Diledi ol gül için andelībūñ

268. Kesüp başın dōke kanın garībūñ

başın kodi:

1. başın kodi: -dı

Mesnevi 24

Mısra: 88

Kelime Tipi: **Deyim**

Başını (taş eşiğç) koymak II Bir amaca varmak için ölümü göze almak.

87. Öpüp taş işüginūñ taşını hoş

88. Kōdi başın āna ol mest-i bî-hüş

başına:

1. başına:

Mesnevi 32

Mısra: 82

Kişinin kendisine.

81. Kulağumdağı gevher eylesem ceng

82. Olur şāhib- güleler başına seng

başına alur:

1. başına alur: -(u)r

Mesnevi 20

Mısra: 6

Kelime Tipi: **Deyim**

Başına bela almak, bir sorunla karşılaşmak, kötü bir duruma düşmek.

5. Görür Şîrîni bir gün nā-gehānî

6. Alur başına ğavġā-yı cihānî

başına hāk koyardı:

1. başına hāk koyardı: -ar, -dı

Mesnevi 38

Mısra: 136

Kelime Tipi: **Deyim**

Başına toprak koymak: Ölmeyi istemek.

135. İdüp gül-bergini jāyleyle nemnāk

136. Koyardı avuc avuc başına hāk

başına hāk saçdı:

1. başına hāk saçdı: -dı

Mesnevi 34

Mısra: 6

Kelime Tipi: **Deyim**

*Başına toprak saçmak. * birinin ölümü üzerine tutulan yas adeti.*

5. Çeküp sabrı yakasın eyledi çāk

6. Nedāmet birle saçdı başına hāk

başına kıyāmet kopardı:

1. başına kıyāmet kopardı: -dı

Mesnevi 32

Mısra: 10

Kelime Tipi: **Deyim**

Başına bela açmak: Birini zor ve sıkıntılı bir duruma sokmak.

9. Be-nā-geh nāz ile ol serv-ķāmet

10. Kōpardı başına şāhuñ kıyāmet

başına konmuş devletdür:

1. başına konmuş devletdür:

Mesnevi 15

Mısra: 142

Kelime Tipi: **Deyim**

Başına devlet (talih) kuşu konmak deyiminden mülhem bir ifade. bkz. yire konmuş hüma md.

141. Hümādūr şanasın kim yire inmiş

142. Ya devletdür k'ānuñ başına konmuş

2. başına konmuş devletdür: -dür

Mesnevi 15

Mısra: 142

Kelime Tipi: **Deyim**

Başına devlet (talih) kuşu konmak deyiminden mülhem bir ifade. bkz. yire konmuş hüma md.

141. Hümādūr şanasın kim yire inmiş

142. Ya devletdür k'ānuñ başına konmuş

başına odlar yakardı:

1. **başına odlar yakardı:** -ar, -dı
Mesnevi 25
Mısra: 16
Kelime Tipi: **Deyim**
Başına dert açmak. II Başında ateş yakmak.

15. Şererler kim külünginden çıkardı
16. O tağûn başına odlar yakardı

başına taş ururdu:

1. **başına taş ururdu:** -(u)r, -dı
Mesnevi 38
Mısra: 104
Kelime Tipi: **Deyim**
Başına taş vurmak: Değersiz görmek, aşağılanmak.

103. Olup deryâ-yı çeşminden güher-pâş
104. Ururdu rûzgârûn başına taş

başına toprağ saçardı:

1. **başına toprağ saçardı:** -ar, -dı
Mesnevi 25
Mısra: 22
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Başına toprak saçmak: İçinde bulunduğu vaziyetin ölümünden daha çok eziyet ve acı verici olduğunu düşündüğünden çaresizlik yüzünden ölümü kurtuluş olarak görüp(Kendi) ölümünü, yok oluşunu istemek.

21. Zeminden ditreyüp mânend-i yaprağ
22. Şaçardı Bîsütün başına toprağ

başını aşağı şalardı:

1. **başını aşağı şalardı:** -ar, -dı
Mesnevi 22
Mısra: 26
Kelime Tipi: **Deyim**
Başını aşağı salmak: Anlamca 'Başı aşağı olmak' deyimini karşılamaktadır. Başı aşağı olmak: Utanmak, mahcup olmak.

25. O dil derdini şerh itdükçe tağa
26. Şalardı tîşe başını aşağı

başını taşa döğüp:

1. **başını taşa döğüp:** -üp
Mesnevi 20
Mısra: 37
Kelime Tipi: **Deyim**
Başını taşa vurmak (Başını taştan taşa vurmak-taşlara çarpmak-): Çaresiz kaldığı için çok üzümlü dövmek.

37. Döğüp bu derd ile başını taşa
38. Dökerdi gözyaşını tağ ü taşa

başını yakasına çeküpdür:

1. **başını yakasına çeküpdür:** -üp, -dür
Mesnevi 23
Mısra: 164
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Başını yakasına çekmek: Kendisini gizlemeye çalışmak.

163. Baña acıduğundan gâh ü bî-gâh
164. Yakasına çeküpdür başını çâh

başiret:

1. **başiret:**
Mesnevi 38
Mısra: 235
Kalp gözüyle görme, kalp gözüyle görerek bir şeyin gerçeğini kavrama, anlama, idrak etme.

235. Başiret nûri ile bak cihâne
236. Niçe hercâyidür gör bu zamane

başka:

1. **başka:**
Mesnevi 31
Mısra: 57
Diğer.
57. Perî-peykerler olmuş başka alây
58. Kılıçlar gamzeler kaç kirpik ok yay

başlan:

1. **başlandı:** -dı
Mesnevi 14
Mısra: 39
Başlanmak.

39. Buyurdu şâh başlandı şikâre
40. Yayıldı mâh-peykerler kenâre

başlar kesildi:

1. **başlar kesildi:** -dı
Mesnevi 16

- Mısra: 44
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
(İnsan için) öldürülmek, :katledilmek.

43. Girüp meydâna baş baş pehlevânlar
44. Kesildi başlar u döküldi kânlar

başlara tâc:

1. **başlara tâc:**
Mesnevi 4
Mısra: 8
Kelime Tipi: **Deyim**
Baş tacı et-: Çok değer verip üstün saygı göstermek. bkz.Gubâr-ı hâk-i pây md.

7. Emîn-i vahy ü şâhib-sırr-ı mi'râc
8. Gubâr-ı hâk-i pâyün başlara tâc

başmak:

1. **başmak:**
Mesnevi 24
Mısra: 226
Parmak.

225. Niçe olursa başda tâc-ı zer hûb
226. Olur ayakda başmak dağı mergüb

başum ayağa düşüp:

1. **başum ayağa düşüp:** -a-üp
Mesnevi 3
Mısra: 39
Kelime Tipi: **Deyim**
Baş ayağa düşmek: Kontrol ve iradesini kaybetmek, içinde bulunduğu

acziyetten kendini kurtarabilecek gücü olmamak.

39. Düşüp bu güçsadan ayağa başum
40. Şurāhî gibi aklar kanlu yaşum

başum ferâgat dâmenine çeküp:

1. **başum ferâgat dâmenine çeküp:**-(u)m-üp
Mesnevi 5
Mısra: 18
Kelime Tipi: **Deyim**
Başını vazgeçme, el çekme eteğine gizlemek: Dünyaya ait tüm iş ve kayıtlardan el etek çekmek.

17. Bu ma'niden girüp 'uzlet evine
18. Çeküp başum ferâgat dâmenine

başum kayudur:

1. **başum kayudur:**-dur
Mesnevi 25
Mısra: 57
Kelime Tipi: **Deyim**
Başı dertte (olmak): Çok sıkıntılı bir durum içinde olmak.

57. Kayada kaldum uş başum kayudur
58. Bu dirlikde baña ölmek eyüdür

başum semâya irerdüñ:

1. **başum semâya irerdüñ:**-dü, -ñ
Mesnevi 26
Mısra: 112
Kelime Tipi: **Deyim**
Başını göğe erdirmek-Başı göğe

ermek- : Uğraşa uğraşa layık olmadığı şeyi elde ettiğinden çok sevinip böbürlenmek.

111. Hoş olduñ dest-res ben hâk-pâye
112. İrerdüñ kâdr ile başum semâya

başum üzre:

1. **başum üzre:**
Mesnevi 18
Mısra: 23
Kelime Tipi: **Deyim**
Başım üzre (Baş üstüne): Buyurduğunuzu yaparım, emredersiniz, peki efendim. Krş. "Başım la beraber."

23. Neye kılsañ işâret başum üzre
24. Ne remz itseñ göz ile kaçum üzre

başuma çevürdüm:

1. **başuma çevürdüm:**-dü, -m
Mesnevi 17
Mısra: 44
Kelime Tipi: **Deyim**
Başına çevirmek: Başı çevresinde dolaştırmak, çevirmek.

43. Yolup sünbüllerüm ber-bâd itdüm
44. Çevürdüm başuma âzâd itdüm

başuma hâk saçdum:

1. **başuma hâk saçdum:**-du, -m
Mesnevi 17
Mısra: 50
Kelime Tipi: **Deyim**
Başına toprak saçmak: Ölümünü istemek.

49. Geh itdüm gönçeveş pîrâhenüm çâk
50. Gehî saçdum şabâ tek başuma hâk

başumda:

1. **başumda:**
Mesnevi 32
Mısra: 101
Üzeri, üst.

101. Başumda derd-i bî-dermân-ı Ya 'küb
102. Dilümde vird-i Yünus şabr-ı Eyyüb

başuñ keserven:

1. **başuñ keserven:**-er, -ven
Mesnevi 23
Mısra: 63
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Başını gövdesinden ayırmak, öldürmek.

63. Didi başuñ keserven ol haber-dâr
64. Eytidi kâşkî ser baña ser- bâr

başuña tokınur:

1. **başuña tokınur:**-(u)r
Mesnevi 16
Mısra: 142
Kelime Tipi: **Deyim**
Yapılan kötü iş gün gelir sahibini de zor duruma sokar(sahibini bulur). Yapılan kötülüğün cezasız kalmayacağını anlatan bir kalıp ifadedir.

141. Gel atma cevri eliyle kimseye taş
142. Tokınur 'âkıbet başuña kardaş

başuñdan çıkar:

1. **başuñdan çıkar:**
Mesnevi 24
Mısra: 205
Kelime Tipi: **Deyim**
Aklından (Başından) çıkarmak: Unutmak.

205. Bu sevdâyı çıkar başuñdan ey hâm
206. Ne hâcet k'idesin behbûda evhâm

bat:

1. **batardı:**-ar, -dı
Mesnevi 14
Mısra: 50
Gömülmek, içe doğru gömülmek II Yok olmak.

49. Seg-i şayyâd dendânından ekşer
50. Batardı pây-ı nehcîre dikenler

2. **batdı:**-dı

- Mesnevi 14**
Mısra: 86
Gömülmek, içe doğru gitmek.

85. Gidüp rüşen gün irdi şâm-ı fire
86. Zemâne batdı şan katrân ü kîre

bâtlı:

1. **bâtlı:**
Mesnevi 5
Mısra: 58

Hak ve hakikat olmayan şey, boş şey, yalan, yanlış.

57. İtâb ile hitâb idüp dir ey dil
58. Sözüm haqdur cevâbuñ cümle bâtil

baykuş:

1. baykuş:

Mesnevi 27

Mısra: 74

Başında, kulak yerinde iki sorgucu bulunan, yırtıcı gece kuşlarının genel adı.

73. Dökülmüş dişler ağzı şöyle bomboş
74. Harâbedür k'öter içinde baykuş

bayrağ:

1. bayrağ:-a

Mesnevi 38

Mısra: 153

Bayrak; bir milletin, belli bir topluluğun veya bir kuruluşun simgesi olarak kullanılan, renk ve biçimle özelleştirilmiş, genellikle dikdörtgen biçiminde kumaş, sancak.

153. Taçup her bayrağ bir kara astâr
154. Şehûñ sancâğın eylerler nigü-sâr

bayrak:

1. bayrakları:-lar, -ı

Mesnevi 16

Mısra: 54

T. is. Hükümetlerin alâmet-i mahsûsasını havi müstatîl veya murabba

şeklinde kumaş. Sancak. eli bayraklı şerîr, edepsiz.

53. 'Alem çeküp çeriden âteş-i kîn
54. Alay bayrakları olmuşdı rengîn

bâz:

1. bâzûfi:-uñ

Mesnevi 5

Mısra: 100

Doğan denilen yırtıcı kuş.

99. Görüp kebke didi işbu amânı
100. Yapar bâzuñ gözinde âşyânı

2. bâzûfi:-uñ

Mesnevi 24

Mısra: 223

Doğan denilen yırtıcı kuş.

223. N'ola bâzuñ olursa kebke meyli
224. Olur güncişk bümüñ hem tufeyli

ba'zî:

1. ba'zîm:-n

Mesnevi 2

Mısra: 55

Kimi, bir kısım.

55. Kılur ba'zîm za'îf ü hvâr ü pâ-mâl
56. İder kimin dilir ü Rüstem ü Zâl

bâz-ı hevâyî:

1. bâz-ı hevâyî:
Mesnevi 36

Mısra: 211

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Arzu doğanı.

211. 'Ukâb-ı tündveş bâz-ı hevâyî
212. Hemân-dem zîr- bâl itdi hümâyı

bâz-ı ser-bâz:

1. bâz-ı ser-bâz:

Mesnevi 40

Mısra: 87

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Cesur, yiğit doğan.

87. Hezârân âferîn ey bâz-ı ser-bâz
88. Kim urduñ bu hevâda böyle pervaz

bâzû:

1. bâzûda:-da

Mesnevi 5

Mısra: 43

Pazı, kol (güç kudret).

43. Çü yok bâzûda şeh-bâz-ı murâdum
44. 'Aceb mi şinsa kıyruğum kınadum

bâzû- güşâde:

1. bâzû- güşâde:

Mesnevi 19

Mısra: 114

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Pazı açması.

113. Kamusı gürg-i zev ü şîr- mâde
114. Şikâr ü sayd için bâzû- güşâde

be:

1. be:

Mesnevi 16

Mısra: 136

A!, bre! (teklifsiz konuşmalarda dikkati çekmek için kullanılan bir ünlem).

135. Ham ide kâmetüñ bâr-ı mezâlim
136. Ne yüz qaraluğıdur bu be zâlim

be- âhir:

1. be- âhir:

Mesnevi 24

Mısra: 45

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Sonunda, nihayet.

45. Be- âhir ol giyâh-ı hürd u heşhâş
46. Çıkarıdî dâmen-i kuhsârdan baş

2. be- âhir:

Mesnevi 24

Mısra: 154

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Sonunda, nihayet.

153. Olanlar ma'rifet bahrinde gavvâs
154. Çıkarurlar be- âhir gevher-i hâş

3. be- âhir:

Mesnevi 27

Mısra: 216

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Sonunda, nihayet.

215. Ne deñlü ser-keş olsa serv ü 'ar'ar
216. Be- âhîr bād-ı şarşar anı şarşar

be- gâyet:

1. **be- gâyet:**

Mesnevi 27

Mısra: 252

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Pek çok, aşırı, son derecede, pek ziyade.

251. Tıutup bu resme mâtem ol perî-rû
252. Be- gâyet gıuşşalandı çekdi kaygı

be- küllî:

1. **be- küllî:**

Mesnevi 25

Mısra: 92

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Küllîyen, tamamen II Bütün.

91. Şarâb-ı 'ışkı tâ kim eyledüm nüş
92. Be- küllî varluğum kıldum ferâmüş

be-âhîr:

1. **be-âhîr:**

Mesnevi 16

Mısra: 110

Sonunda, nihayette.

109. Ğurûr u kibr ü kîninden o mağrûr
110. Be-âhîr oldı ejderhâ-gire mûr

2. **be-âhîr:**

Mesnevi 32

Mısra: 162

Sonunda, nihayette.

161. Ne deñlü söylediyse olmadı çäre
162. Be-âhîr ol ser[i]v çıkdı kenäre

3. **be-âhîr:**

Mesnevi 34

Mısra: 72

Sonunda, nihayette.

71. Zebûn olup o serv-i cüst ü çäläk
72. Be-âhîr oldı o derd ile tebnäk

4. **be-âhîr:**

Mesnevi 37

Mısra: 172

Sonunda, nihayette.

171. Gidüp Şîrîn ü hem Gülgün ü Şebdîz
172. Be-âhîr itdüğünü buldı Pervîz

be-bâyed reft ez in kâh-ı dil-efrüz:

1. **be-bâyed reft ez in kâh-ı dil-efrüz:**

Mesnevi 38

Mısra: 270

Kelime Tipi: **Kelam-ı Kibar**

(Sonunda) yürek yandıran, gönül aydınlatan bu mekândan gitmek zorundasın.

269. Eger şad-sâl mânî -ver yekî rüz
270. Be-bâyed reft ez in kâh-ı dil-efrüz

be-cidd ü cehd:

1. **be-cidd ü cehd:**

Mesnevi 36

Mısra: 209

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Çalışma ve çabalamayla.

209. Be-cidd ü cehd o şâhîn-i şikârî
210. Alur altına kebk-i şivekârî

be-çîn:

1. **be-çîn:**

Mesnevi 18

Mısra: 86

Çin ülkesine.

85. Süvâr olup kuşandı tîğ-i zerrîn
86. Yürüdi şevketiyle Hüsrev be-Çîn

bed ü nîk-i cihânî:

1. **bed ü nîk-i cihânî:-ı**

Mesnevi 24

Mısra: 234

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Dünyanın kötüsü ve iyisi. II Hayatın zor ve güzel yanları, çirkinlikleri ve güzellikleri.

233. Yavuz şanma şaşkın dermânde k'ânı
234. Bilür anlar bed ü nîk-i cihânî

bed-baht:

1. **bed-baht:**

Mesnevi 38

Mısra: 10

Uğursuz.

9. Degül gözinde zerre tâc ile taht
10. Meger 'aşıklamış Şîrîn'o bed-baht

beddu 'â:

1. **beddu 'âdan:-dan**

Mesnevi 10

Mısra: 31

Birinin kötü duruma düşmesini gönülden isteme, ilenme, ilenç, kargış.

31. Hazer kıl beddu 'âdan ihtirâz it
32. Bu 'izz ü nâzi ço Hâkka niyâz it

bed-du 'â:

1. **bed-du 'âsı:-sı**

Mesnevi 38

Mısra: 75

Birinin kötü duruma düşmesini gönülden isteme, ilenme, ilenç, kargış.

75. Resülün bed-du 'âsı k'itdi te 'cîl
76. Götürdi hâr ü has gib'anı bir sîl

2. **bed-du 'âdan:-dan**

Mesnevi 38

Mısra: 79

Birinin kötü duruma düşmesini gönülden isteme, ilenme, ilenç, kargış.

79. Hazer kıl bed-du 'âdan eyle perhîz
80. Yetişür yirde kalmaz gic eger tîz

bedeşşân olmış:

1. **bedeşşân olmuş:-mış**

Mesnevi 8

Mısra: 55
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
*Bedehşân olmak(Gül bahçesinin güllerinin kırmızı, parlak görünüşü).
Bedehşân: Yemen'de yakutuyla ünlü bir bölgedir.*

55. Bedehşân olmuş idi şahn-ı gülşen
56. Kıztıl güller şanasın la'l-i rüşen

beden:

1. **bedenden: -den**
Mesnevi 30
Mısra: 71
Ten l cânı içinde taşıyan maddî varlık.

71. Gider elbette âhîr cân bedenden
72. Kimesne olmasun âzurde senden

bed-hüy ü sitemkâr:

1. **bed-hüy ü sitemkâr:**
Mesnevi 36
Mısra: 260
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kötü huylu ve zalim.

259. Cefâ-perdâz ü şerr- endîş ü hun-hâr
260. Hâbîs el-Dicle bed-hüy ü sitemkâr

beg:

1. **beglerine: -ler, -i, -n, -e**
Mesnevi 9
Mısra: 47
*Buyruğu yürüten, sözü geçen kimse,
bey II sevgili.*

47. Ne hâl oldu ki İslâm beglerine
48. Dimezler hây hergiz seglerine

2. **begler: -ler**
Mesnevi 30
Mısra: 54
*Buyruğu yürüten, sözü geçen kimse,
bey.*

53. Cihân şehler gedâlar çok görüpdür
54. Zamân begler ağalar çok görüpdür

3. **beginden: -i, -n, -den**
Mesnevi 36
Mısra: 190
Bey, efendi.

189. Şaçın hod dâm idüpdür murğ-ı câna
190. Niçün vire beginden gayre dâne

4. **begleri: -ler, -i**
Mesnevi 38
Mısra: 142
*Buyruğu yürüten, sözü geçen kimse,
bey.*

141. Çü mâtem tutdı Şîrîn-i şeker-leb
142. Dirildi ol diyârûn begleri hep

be-gâyet:

1. **be-gâyet:**
Mesnevi 1
Mısra: 89
Ziyadesiyle, haylice, gayet.

89. Egerçi bî-hayâlıkdur be-gâyet
90. Suhan-perdâz olmak bî-bizâ'et

2. **be-gâyet:**
Mesnevi 5
Mısra: 176
Ziyadesiyle, haylice, gayet.

175. Velî zâhirden añlanan gedâlık
176. Edebsüzlük be-gâyet bî-hayâlık

3. **be-gâyet:**
Mesnevi 14
Mısra: 61
Ziyadesiyle, haylice, gayet.

61. Be-gâyet havfı var idi pelengün
62. Seg-i divâneveş siñlerdi siñ siñ

4. **be-gâyet:**
Mesnevi 16
Mısra: 98
Ziyadesiyle, haylice, gayet.

97. Görince şâhdan bu deñlü cür'et
98. Sipâhiler be-gâyet itdi gayret

5. **be-gâyet:**
Mesnevi 21
Mısra: 10
Son derecede, pek ziyade.

9. Bu yirde bir hünermend âdemî var
10. Be-gâyet kâmil ü üstâd mi'mâr

6. **be-gâyet:**
Mesnevi 22
Mısra: 41
Çok aşırı, son derece.

41. Be-gâyet imrenüp ol şîre devrân
42. Cihân pîr iken oldu tıfl-ı nâ-dân

7. **be-gâyet:**
Mesnevi 26
Mısra: 142
Son derecede, pek ziyade.

141. Çün anuñ sözlerin güş itdi Şîrîn
142. Be-gâyet rahm kıldı ol nigârîn

8. **be-gâyet:**
Mesnevi 29
Mısra: 8
Ziyadesiyle, haylice, gayet.

7. Egerçi 'özü lîkin ta'ne-engîz
8. Be-gâyet lutf illâ kahr-âmîz

9. **be-gâyet:**
Mesnevi 34
Mısra: 95
Çok aşırı, son derece.

95. Zâif oldum be-gâyet itme ihmâl
96. Selâmum var irişdür şâha fi'l-hâl

begen:

1. **begendi: -di**
Mesnevi 19

Mısra: 86
*İyi veya güzel bulmak II Onaylamak,
kabul etmek, tasvip etmek.*

85. Niğārīn istimā' idüp o pendi
86. Qabül itdi ve gāyetde begendi

behbūd:

1. **behbūda:** -a

Mesnevi 24

Mısra: 206

İyilik, sağlık, sıhhat.

205. Bu sevdāyı çıkar başuñdan ey hām
206. Ne hācet k'idesin behbūda evhām

behcet-engiz:

1. **behcet-engiz:**

Mesnevi 11

Mısra: 36

Sevinç, mutluluk, güzellik veren.

35. Pes ol dem emr idüp Şābūra Perviz
36. Didi bir kışşa naql it behcet-engiz

2. **behcet-engiz:**

Mesnevi 26

Mısra: 180

Sevinç, mutluluk, güzellik veren.

179. Qarār ü şabr-ı dil-ārām-ı cānum

180. Hilāl-i 'īd gibi behcet-engiz

be-herhāl:

1. **be-herhāl:**

Mesnevi 10

Mısra: 81

Her durum, her zaman.

81. Be-herhāl añılır kişinüñ ādı
82. Tek ol kim eylüg ile ola yādı

behiştāsā:

1. **behiştāsā:**

Mesnevi 18

Mısra: 140

Cennet gibi.

139. İçinde hūrlar var mäh-peyker
140. Behiştāsā öñinde havz-ı Kevser

behrām:

1. **behrām:**

Mesnevi 7

Mısra: 133

*Sāsāniler sūlalesinden, Yezdgird'in
oğlu olan ve Behram-ı Gur adıyla anılan
İranlı hükümdar; Merih yıldızı (savaş
Tanrısı).*

133. Tuñardı tiğ 'üryān elde Behrām
134. Anuñ hükmine tā gerden ola rām

2. **behrām:**

Mesnevi 16

Mısra: 17

*İran'ın Sāsāniyan tabakasında
dördüncü Hürmüz'ün seraskeridir. Bu zat bir
aralık saltanat arzusuna kapılıp velinimetini
tahtından indirip yerine oğlu Husrev'i*

*geçirmiş ise de daha sonra Husrev'e de
itimati kalmamış ve tahta kendisi
oturmuştur. Fakat Husrev üç sene sonra
Medayin'e gelmiş ve harp neticesinde tahta
çıkmuştur.*

17. Tıtuñ qarşıda Behrām leşkeri şaf
18. Şaçarlar üştur-ı ser-mest gibi kef

3. **behrām:**

Mesnevi 16

Mısra: 96

*İran'ın Sāsāniyan tabakasında
dördüncü Hürmüz'ün seraskeridir. Bu zat bir
aralık saltanat arzusuna kapılıp velinimetini
tahtından indirip yerine oğlu Husrev'i
geçirmiş ise de daha sonra Husrev'e de
itimati kalmamış ve tahta kendisi
oturmuştur. Fakat Husrev üç sene sonra
Medayin'e gelmiş ve harp neticesinde tahta
çıkmuştur.*

95. Revān at sürdi ol dem şāh-ı ferruñ
96. Tıtuñ Behrām alayından yaña ruñ

4. **behrām:**

Mesnevi 16

Mısra: 101

*İran'ın Sāsāniyan tabakasında
dördüncü Hürmüz'ün seraskeridir. Bu zat bir
aralık saltanat arzusuna kapılıp velinimetini
tahtından indirip yerine oğlu Husrev'i
geçirmiş ise de daha sonra Husrev'e de
itimati kalmamış ve tahta kendisi
oturmuştur. Fakat Husrev üç sene sonra
Medayin'e gelmiş ve harp neticesinde tahta
çıkmuştur.*

101. Görüp Behrām ol mevc-i bī-şumārı
102. Hās u hāşākveş tıtdı kenārı

behrām-ı çüpün:

1. **behrām-ı çüpün:**

Mesnevi 16

Mısra: 10

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

İran'ın Sāsāniyan tabakasında

*dördüncü Hürmüz'ün seraskeridir. Bu zat bir
aralık saltanat arzusuna kapılıp velinimetini
tahtından indirip yerine oğlu Husrev'i
geçirmiş ise de daha sonra Husrev'e de
itimati kalmamış ve tahta kendisi
oturmuştur. Fakat Husrev üç sene sonra
Medayin'e gelmiş ve harp neticesinde tahta
çıkmuştur.*

9. Geçüp tahta oturmuş eyleyüp kın
10. Eşāsī kölesi Behrām-ı Çüpün

behre irüp:

1. **behre irüp:** -üp

Mesnevi 3

Mısra: 114

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Nasıp, kısmet, pay erişmek; ulaşmak.

113. Gelür gāhī yine idrāk ü zehre
114. Vücüduñdan irüp fi'l-cümle behre

behrem yok:

1. **behrem yok:**

Mesnevi 25

Mısra: 64

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

*Nasibi, kısmeti, payı, hissesi olmamak
(bulunmamak).*

63. Şarardı hicr ile gün gibi çehrem
64. Vişâl-i yârdan yok zerre behrem

be-ışk-ı düst:

1. **be-ışk-ı düst:**
Mesnevi 26
Mısra: 124
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Dost (sevgili) aşkına.

123. Alup ol sağarı Ferhâd-ı medhüş
124. Be-ışk-ı düst diyüp eyledi nüş

2. **be-ışk-ı düst:**
Mesnevi 32
Mısra: 44
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Dost (sevgili) aşkına.

43. Hemân-dem bir tolu kaldırdı bî-hüş
44. Be-ışk-ı düst deyü eyledi nüş

be-ismi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm:

1. **be-ismi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm:**
Mesnevi 37
Mısra: 53
*Rahmân (Dünyada herkese) ve Rahîm
(ahirette yalnızca mü'minlere) acıyıcı olan
Allah'ın adıyla başlarım.*

53. Be-ismi'llâhi'r-Rahmâni'r-Rahîm
54. Hüve'l-Hâlık Hüve'l-Hâkku'l-Kadîm

bekâ:

1. **bekâya:-(y)a**
Mesnevi 27
Mısra: 123
*Ölmezlik, ölümsüzlük, ebediyet,
ebedilik, bâkîlik.*

123. Bu fâniden bekâya itdi âheng
124. Koyup bülbüllerini zâr ü dil-teng

2. **bekâ:**

- Mesnevi 27**
Mısra: 149
Sonsuzluk, ölümsüzlük.

149. Bekâ mülkine Ferhâd-ı ciğer-ğün
150. Göneldi nâ-murâd ü zâr ü mağzûn

bekâret:

1. **bekâretten:-den**
Mesnevi 1
Mısra: 67
Bakirelik, kızığlankızlık.

67. Bu meh-rû kim bekâretten urur lâf
68. Aña meşşâta kıl taşsîn ü inşâf

bekit:

1. **bekitdi:-di**
Mesnevi 25
Mısra: 2
Sıkıca bağlamak.

1. Çü Ferhâd irdi ol küh-ı girâne
2. Bekitdi dâmenin muhkem miyâne

bekled:

1. **bekledürlerdi:-(ü)r, -ler, -di**
Mesnevi 23
Mısra: 132
*Bir şeyi, bir kimseyi gözetirmek,
korumak, muhafaza ettirmek.*

131. Bu korçudan idüp ol ihtimâmı
132. Kuyuyu bekledürlerdi müdâmî

be-küllî:

1. **be-küllî:**
Mesnevi 23
Mısra: 162
Tamamen, hepsi.

161. Olup çâh-ı belâ vü gam şurağum
162. Be-küllî oldı âlemden ferâğum

2. **be-küllî:**
Mesnevi 26
Mısra: 193
Tamamen.

193. Be-küllî gitdi elden ihtiyârum
194. Nigârâ kaldı sözüñ sözlerüme

belâ:

1. **belâ:**
Mesnevi 6
Mısra: 21
Ar. Felaket, afet.

21. Belâ bezminde oldı kâmetüm çeng
22. Hemân âhumdur iden baña âheng

2. **belâ:**

- Mesnevi 14**
Mısra: 112
*Ar. Mağmumiyyet ve ıstırabı dâi olan
hadise, husus, şey, afet, dâhiye. belâ-ender-
belâ: Katmerli belâ.*

111. Ne diyem ki olmaya ilmüne ma'lûm
112. Meded kaldum belâ deşinde mağmûm

3. **belâ:**

- Mesnevi 14**
Mısra: 127
*Ar. Mağmumiyyet ve ıstırabı dâi olan
hadise, husus, şey, afet, dâhiye. belâ-ender-
belâ: Katmerli belâ.*

127. Belâ cânna kâr itmîşdi gâyet
128. Kılurdu çerğ-i gerdündan şikâyet

4. **belâdur:-dur**

- Mesnevi 15**
Mısra: 246
*Ar. Mağmumiyyet ve ıstırabı dâi olan
hadise, husus, şey, afet, dâhiye. belâ-ender-
belâ: Katmerli belâ.*

245. Saña ey çerğ aldanmak hatâdur
246. Zehirdür şekkerüñ baluñ belâdur

5. **belâya:-(y)a**
Mesnevi 23

Mısra: 202

Musibet, felaket, dert, gam, keder.

201. Ne çäre haste cāna eyleyüp cebr
202. Ölince bu belāya ide pür- şabr

6. belā:

Mesnevi 26

Mısra: 152

Musibet, felaket, dert, gam, keder.

152. Benüm yolumda çekdüñ çok belā sen
151. Hemān şol şart k'itdi saña Perviz

7. belālarda: -lar, -da

Mesnevi 28

Mısra: 85

Musibet, felaket, dert, gam, keder.

85. Belālarda yitürme rāhatuñı
86. Ğanīmet bil nigārā şıhātuñı

belā çähında:

1. belā çähında: -n, -da

Mesnevi 23

Mısra: 188

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Bela, sıkıntı, musibet kuyusu.

187. Düşüp bunca sa'ādetden cüdā āh
188. Belā çähında oldum mübtelā āh

belā üzre belā vü derd- ber- derd:

1. belā üzre belā vü derd- ber- derd:
Mesnevi 27

Mısra: 283

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Bela üstüne bela ve dert üstüne dert .

283. Belā üzre belā vü derd- ber- derd
284. Yıgıldı ğam ğubarı gerd- ber- gerd

belā vü derd:

1. belā vü derd:

Mesnevi 27

Mısra: 231

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Bela ve dert.

231. Belā vü derd ile hep itdiler göç
232. Felekden eylemedi hiçbiri oç

belā vü derd ü ğamdan:

1. belā vü derd ü ğamdan: -dan

Mesnevi 27

Mısra: 154

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Sıkıntı, dert ve keder.

153. Kāmu renc ü elemden oldı āzād
154. Belā vü derd ü ğamdan oldı āzād

belā vü miñnet:

1. belā vü miñnet:

Mesnevi 15

Mısra: 106

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Belā ve sıkıntı.

105. Meded qaldum meded gird-āb içinde
106. Belā vü miñnet ü ğarq-āb içinde

belā vü miñnet ü ğam çekdüñ:

1. belā vü miñnet ü ğam çekdüñ: -dü, -ñ

Mesnevi 28

Mısra: 71

Kelime Tipi: **Deyim**

Bela ve miñnet ve gam çekmek :

Tasalanmak, üzülmek.

71. Eyü çekdüñ belā vü miñnet ü ğam
72. Yiter qapdı bulutdan ayınuñ nem

belā vü renc ü miñnet çek:

1. belā vü renc ü miñnet çek:

Mesnevi 10

Mısra: 47

Kelime Tipi: **Deyim**

Musibet, tasa, afet ve eziyet, ızdırıp ve sıkıntı çekmek.

47. Kayırmaz çek belā vü renc ü miñnet
48. Tek olsun il senüñ devründe rāhāt

belā-yı cāvidāna:

1. belā-yı cāvidāna: -a

Mesnevi 20

Mısra: 18

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Sonsuz bela. (Saçın uzunluğu ve rengi ile ilişki kurulmaktadır.).

17. Olup aşüfte bir nā-mihrbāna
18. Tutaş oldum belā-yı cāvidāna

belā-yı cāvidāne:

1. belā-yı cāvidāne:

Mesnevi 11

Mısra: 49

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Sonsuz bela. (Saçın uzunluğu ve rengi ile ilişki kurulmaktadır.).

49. Ser-i zülfi belā-yı cāvidāne
50. Şalar aşüb-ı fitne mülk-i cane

belā-yı cāvidān-ı firkat:

1. belā-yı cāvidān-ı firkat:

Mesnevi 26

Mısra: 204

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Ayrılığın sonsuz belası (eziyeti ve sıkıntısı).

203. Belā-yı cāvidān-ı firkat ile
204. 'Aceb 'ahde vefā ide mi Perviz

belā-yı cāvidānisin:

1. belā-yı cāvidānisin: -sin

Mesnevi 24

Mısra: 57

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Sonu gelmeyecek olan, ebedi bela (eziyet, sıkıntı, musibet).

57. Belā-yı cāvidānisin baña sen
58. Hemān sensin meger rüz-ı cezā sen

belāy[i]çün:

1. belāy[i]çün:

Mesnevi 23

Mısra: 204
Bela için.

203. Men-i bî-çâre vü miskîni zîrâ
204. Belây[i]çün yaratmış Hâk Ta'âlâ

belekce:

1. **belekce:**

Mesnevi 26

Mısra: 103

Hediye gibi, armağan gibi.

103. Belekce geldi güyâ ey dil-ârâm

104. Dil-i âvâreye şabr ile ârâm

beli:

1. **beliye:** -(y)se

Mesnevi 27

Mısra: 80

Evet; belli, malum.

79. Nukûd-ı şerre giyşe âstîni

80. Qabâdur şan beliyşe âstîni

belkîs:

1. **belkîsa:** -a

Mesnevi 5

Mısra: 154

Belkîs. (Saba Melikesi Belkîs, günümüz Habeşistan (Etiyopya) veya Yemen'inin olduğu topraklarda hüküm sürdüğü farz edilen, tarih öncesi Saba Krallığı'nın hükümdarıdır.)

153. Süleymân tûtalum mûr ile peyvend

154. İdermiş ola mı Belkîsa mânend

2. **belkîsa:** -a

Mesnevi 37

Mısra: 46

Belkîs. (Saba Melikesi Belkîs, günümüz Habeşistan (Etiyopya) veya Yemen'inin olduğu topraklarda hüküm sürdüğü farz edilen, tarih öncesi Saba Krallığı'nın hükümdarıdır.) Önceleri puta tapan Belkîs, Hz. Süleyman ile görüşmesinin ardından Hak dini ve Hz. Süleyman'ın zevceliğini kabul etti.

45. İrüp hük-m-i hümayûn-ı Süleymân

46. İder Belkîsa güyâ 'arz-ı imân

belkîsves:

1. **belkîsves:**

Mesnevi 1

Mısra: 75

Belkîs gibi.

75. İdüp Belkîsves âşüb-ı 'âlem

76. Süleymân meclisine eyle mahrem

bellü:

1. **bellü:**

Mesnevi 3

Mısra: 121

T. sf. Aşikâr, zahîr, meydanda.

121. İşüm âna kalursa bellü yirüm

122. Meger kim 'afvuñ ola dest-gürüm

belür:

1. **belürdi:** -di

Mesnevi 15

Mısra: 174

Meydana çıkmak, görünmek. II Bir şeyin varlığı iyice görünmek, açık bir durum almak.

173. Görince nâ-gehân ey dâye ânı

174. Belürdi âşnâlıklar nişânı

2. **belürmez:** -mez

Mesnevi 24

Mısra: 69

Belürmek, görünmek.

69. Belürmez kârvân-ı şâm eyvâh

70. Meger kim gârķ olupdur keşti-i mâh

belürsüz oldu:

1. **belürsüz oldu:** -dı

Mesnevi 5

Mısra: 94

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Belli olmamak.

93. Ra'iyetden idüp kat' -ı 'alâka

94. Belürsüz oldu gitdi faķr ü fâķa

ben:

1. **ben:**

Mesnevi 1

Mısra: 13

Birinci teklîk şahıs zamiri.

13. Keremden ben fakîre fetħ-i bâb it

14. Hâţâlû sözlerüm yâ Rab şavâb it

2. **ben:**

Mesnevi 1

Mısra: 44

Birinci teklîk şahıs zamiri; şair.

43. Neden kim toyuna kapuñda her ac

44. Kerem ben der-be-der miskîn ü muhtâc

3. **ben:**

Mesnevi 1

Mısra: 48

Birinci teklîk şahıs zamiri.

47. Tapuñdan her ne kim gelse baña hoş

48. Koma tek ben fakîrûñ kâsesin boş

4. **ben:**

Mesnevi 1

Mısra: 57

Birinci teklîk şahıs zamiri; şair.

57. Çü ben şâgird olam tevfiķûñ üstâd

58. Ma'ânî şehrin idem cennet-âbâd

5. **benem:** -em

Mesnevi 1

Mısra: 93

Birinci teklîk şahıs zamiri; şair.

93. Benem şol peşşe-i mecrûh ü pâ-mâl

94. Ki şâhînem diyü açdum per ü bâl

6. **ben:**

Mesnevi 3

Mısra: 3

Birinci teklîk şahıs zamiri; şair.

3. Kuluñam hizmetünde kâşirem ben
4. Senüñ yoluñda çok buyruk şıram ben

7. **ben:**

Mesnevi 3

Mısra: 4

Birinci teklîk şahıs zamiri (şâ'irin yerine).

3. Kuluñam hizmetünde kâşirem ben
4. Senüñ yoluñda çok buyruk şıram ben

8. **benem: -em**

Mesnevi 3

Mısra: 7

Birinci teklîk şahıs zamiri, aşık.

7. Benem şol 'âşî vü mücrim günehkâr
8. K'olupdur baña 'işyân ü güneh kâr

9. **ben:**

Mesnevi 3

Mısra: 47

Birinci teklîk şahıs zamiri (şâ'irin yerine).

47. Bu dergchde ne olam ben fütâde
48. Sürer toprağa ruh şehler piyade

10. **ben:**

Mesnevi 3

Mısra: 53

Birinci teklîk şahıs zamiri; şair.

53. Ne küstâham ki ben hâşâ vü hâşâ
54. Kılâm hamd ü senâññuñ haqqın icra

11. **ben:**

Mesnevi 3

Mısra: 55

Birinci teklîk şahıs zamiri; şair.

55. Ne miqdârı ola ben bî-zebânuñ
56. K'ola hoş-ıhvânı bir şâh-ı cihânuñ

12. **beni: -i**

Mesnevi 3

Mısra: 71

Birinci teklîk şahıs zamiri; şair.

71. Beni bu haclet odına yiter yağ
72. Terağğum birle yâ Rab hâlûme bağ

13. **benüm: -üm**

Mesnevi 3

Mısra: 74

Birinci teklîk şahıs zamiri (şâ'irin yerine).

73. Tapuñdan özge yokdur çün penâhum
74. Benüm kim yarlıgasun yâ günâhum

14. **ben:**

Mesnevi 3

Mısra: 98

Birinci teklîk şahıs zamiri; şair.

97. Sürüldükde kamu 'âşî ceğhime

98. Şefî' ola mı kimse ben yetîme

15. **benem: -em**

Mesnevi 3

Mısra: 117

Birinci teklîk şahıs zamiri; şair.

117. Benem şol kâhil ü kelân-ı sâhî

118. Degül tâ'at işüm sehv-i melâhî

16. **ben:**

Mesnevi 5

Mısra: 155

Birinci teklîk şahıs zamiri; şair.

155. Ben ol mür-ı zaîf âşüfte-hâlem

156. Ayaklarda gubâr-ı pây-mâlem

17. **ben:**

Mesnevi 5

Mısra: 161

Birinci teklîk şahıs zamiri (şâ'irin yerine).

161. Ne cür'et ola kim ben hâk-i rehde

162. Yüzüm cârüb idem dergâh-ı şehde

18. **ben:**

Mesnevi 6

Mısra: 30

Birinci teklîk şahıs zamiri; şair.

29. Yasağñdan eger görmezse bîmi

30. Ayaklar ceng-i gerdün ben yetîmi

19. **ben:**

Mesnevi 6

Mısra: 62

Birinci teklîk şahıs zamiri.

61. Cihânuñ şâhın ü şâhuñ vezîrin
62. Ben ayaklarda kalmış dest-gürin

20. **ben:**

Mesnevi 6

Mısra: 74

Birinci teklîk şahıs zamiri.

73. Vezîrññ tâlî'in günden münîr it
74. Ben ayak toprağına dest-gür it

21. **ben:**

Mesnevi 9

Mısra: 22

Birinci teklîk şahıs zamiri.

21. Şehâ uş göz qarardup iş bu dihkân

22. İder ben çuluña yok yire bühtân

22. **beñî: -i**

Mesnevi 11

Mısra: 88

T. is. Yüzde ve vücutta bulunan tabîî ufâk ve siyah noktalar, ben, hâl.

87. Ruğı gülzâr-ı cennetden nişâne

88. Şaçı dâm u beñî ol dâma dâne

23. **beni: -i**

Mesnevi 11

Mısra: 152

Birinci teklık şahıs zamiri.

151. Kuru efsaneyile aqlum alduñ

152. Beni bir rāh-ı bī- pāyāna şalduñ

24. **beni: -i**

Mesnevi 12

Mısra: 115

Birinci teklık şahıs zamiri.

115. Ne sihr itdüñ beni dīvāne kılduñ

116. Dil ü cāndan kamu bīgāne kılduñ

25. **ben:**

Mesnevi 14

Mısra: 113

Birinci teklık şahıs zamiri.

113. Yol urup degzinürven ben fütāde

114. Bu şahrālarda döndüm gird-bāda

26. **beni: -i**

Mesnevi 14

Mısra: 124

Birinci teklık şahıs zamiri.

123. Şu deñlü teşneyem āb-ı revāne

124. Serābiyle beni aldar zemāne

27. **benümle: -üm, -le**

Mesnevi 15

Mısra: 21

Birinci teklık şahıs zamiri.

21. Gerekdür kim benümle olasın yār

22. Yaluñız taş olmaz çünkü dīvār

28. **ben:**

Mesnevi 15

Mısra: 96

Birinci teklık şahıs zamiri.

95. Dir idi zār zār ey çerḫ-i bed-gīş

96. 'Aceb n'itdüm saña ben zār ü dil-rīş

29. **ben:**

Mesnevi 15

Mısra: 104

Birinci teklık şahıs zamiri.

103. Yürürem ḫas gibi deryā yüzinde

104. Ne mürde dimelüyem ben ne zinde

30. **beni: -i**

Mesnevi 15

Mısra: 108

Birinci teklık şahıs zamiri.

107. Zebünem müstemendem zār ü muḫtāc

108. Ḥaşad itdi beni gird-āb ü emvāc

31. **ben:**

Mesnevi 15

Mısra: 111

Birinci teklık şahıs zamiri.

111. İdüp ben nā-tüvānuñ cāmına kīn

112. Yüzini itdi deryā çin-pür-çin

32. **beni: -i**

Mesnevi 15

Mısra: 235

Birinci teklık şahıs zamiri.

235. İderseñ ger beni bir laḫza raḫāt

236. Hezarān çekdürirsın derd ü miḫnet

33. **bende: -de**

Mesnevi 17

Mısra: 40

Birinci teklık şahıs zamiri.

39. Şehā ma'lümdur Yezdāna ma'lüm

40. Bu oddan bende yandum nitekim müm

34. **beni: -i**

Mesnevi 18

Mısra: 77

Birinci teklık şahıs zamiri.

77. Sen itdüñ ḫod beni derd ile pā-māl

78. İläcumdan niçün eylersin ihmāl

35. **benden: -den**

Mesnevi 19

Mısra: 79

Birinci teklık şahıs zamiri.

79. Saña benden emānetdür ki her- bār

80. Oturma şāḫ ile ḫalvetde zinhār

36. **ben:**

Mesnevi 19

Mısra: 133

Birinci teklık şahıs zamiri.

133. Terahḫüm eyleyüp ben ḫāksāre

134. Mübārek ayaḡuñ başş'ol diyāre

37. **ben:**

Mesnevi 22

Mısra: 107

Birinci teklık şahıs zamiri.

107. Bu işde şermsārem ben kemīne

108. Kulaḡ olup aña şarrāf-ı māḫir

38. **ben:**

Mesnevi 23

Mısra: 48

Birinci teklık şahıs zamiri.

47. Didi geçdüñ mi yoḫsa baş u cāndan

48. Eytidi çokdan uşandum ben andan

39. **benden: -den**

Mesnevi 23

Mısra: 49

Birinci teklık şahıs zamiri.

49. Didi benden meger yoḫ ḫavf ü bīmüñ

50. Eytidi Ḥaḫ mu'tnidür yetimüñ

40. **ben:**

Mesnevi 23

Mısra: 155
Birinci teklîk şahıs zamiri.

155. Bu hâletden 'aceb hayretdeyem ben
156. Bu hayretten 'aceb hâletdeyem ben

41. **ben:**
Mesnevi 23
Mısra: 156
Birinci teklîk şahıs zamiri.

155. Bu hâletden 'aceb hayretdeyem ben
156. Bu hayretten 'aceb hâletdeyem ben

42. **beni:-i**
Mesnevi 23
Mısra: 182
Birinci teklîk şahıs zamiri.

181. Kaçan kim taş işigine koşam baş
182. Esirgerdi beni ol yüregi taş

43. **ben:**
Mesnevi 23
Mısra: 194
Birinci teklîk şahıs zamiri.

193. Tolaşup boynuma âhum kemendi
194. Egerçi kim çeker ben müstemendi

44. **ben:**
Mesnevi 23
Mısra: 196
Birinci teklîk şahıs zamiri.

195. Degül ammâ der-i maḥbes güşâde
196. Ḥalâş olmaḡ ne mümkin ben fütâde

45. **ben:**
Mesnevi 23
Mısra: 206
Birinci teklîk şahıs zamiri.

205. Żarûrî varayın şabruñ yolını
206. Ḥalâş ide ol 'Alîm ben ḡulmı

46. **ben:**
Mesnevi 25
Mısra: 54
Birinci teklîk şahıs zamiri.

53. Alur Ḥusrev âb-ı Şîrînden bâc
54. Ben acılıḡ çekerven ac ü muḥtâc

47. **ben:**
Mesnevi 25
Mısra: 81
Birinci teklîk şahıs zamiri.

81. 'Aceb kime kılam ben 'arz-ı aḥvâl
82. Ki vara 'arz ide dil-dâre der-hâl

48. **beni:-i**
Mesnevi 25
Mısra: 106
Birinci teklîk şahıs zamiri.

105. Melâl altında oldı ḡâmetüm lâm
106. Hilâl itdi beni ḡuşşayile eyyâm

49. **beni:-i**
Mesnevi 25
Mısra: 108
Birinci teklîk şahıs zamiri.

107. Bu naḡ '-ı kâyinât içinde ḡat ḡat
108. Beni ḡam beydaḡı mât eyledi mât

50. **beni:-i**
Mesnevi 25
Mısra: 116
Birinci teklîk şahıs zamiri.

115. Dürîşüp ḡileyile mekr ü ala
116. Beni bu taḡa ḡıldılar ḡavâle

51. **benüm:-(ü)m**
Mesnevi 25
Mısra: 124
Birinci teklîk şahıs zamiri.

123. Şu Ḥaḡdur kim bilür her gizlü râzı
124. Benüm 'iḡḡum degül 'iḡḡ-ı mecâzî

52. **ben:**
Mesnevi 25
Mısra: 125
Birinci teklîk şahıs zamiri.

125. Kamu 'uşşâḡ içinde şadıḡam ben
126. Hemân dîdâr-ı yâre 'âşîḡam ben

53. **ben:**
Mesnevi 25

Mısra: 126
Birinci teklîk şahıs zamiri.

125. Kamu 'uşşâḡ içinde şadıḡam ben
126. Hemân dîdâr-ı yâre 'âşîḡam ben

54. **benden:-den**
Mesnevi 26
Mısra: 58
Ben, birinci teklî şahıs zamiri.

57. Çıḡam çün Bîsütün üstine ḡâḡı
58. Göre kebg-i derî benden ḡırâmı

55. **ben:**
Mesnevi 26
Mısra: 108
Birinci teklîk şahıs zamiri.

107. Gerekmez âb-ı ḡayvân ü zülâlî
108. Yiter ben teşneye la'lüñ ḡayâlî

56. **ben:**
Mesnevi 26
Mısra: 111
Birinci teklîk şahıs zamiri.

111. Ḥoş olduñ dest-res ben ḡâk-pâye
112. İrerdüñ ḡadr ile başum semâya

57. **beni:-i**
Mesnevi 26
Mısra: 127
Birinci teklîk şahıs zamiri.

127. Beni kühsâr-ı miñnetde ferâmûş
128. Niçün itdüñ eyâ serv-i kabâ-pûş

58. **benden: -den**
Mesnevi 26
Mısra: 130
Birinci teklîk şahıs zamiri.

129. Niçün gelmez baña geh geh selâmuñ
130. Niçün kaç' eyledüñ benden peyâmuñ

59. **ben:**
Mesnevi 26
Mısra: 136
Birinci teklîk şahıs zamiri.

135. Niçün havf eylemezsin Hâkdan ey şâh
136. Nedür bu zulm ben mañlûma her-gâh

60. **benüm: -üm**
Mesnevi 26
Mısra: 152
Birinci teklîk şahıs zamiri.

152. Benüm yolumda çekdüñ çok belâ sen
151. Hemân şol şart k'itdi saña Pervîz

61. **ben:**
Mesnevi 26
Mısra: 153
Birinci teklîk şahıs zamiri.

153. Seni hâşâ ki mañrûm eyleyem ben
154. Şehenşâh ile añup şart ü 'ahdüñ

62. **benüm: -üm**
Mesnevi 26
Mısra: 167
Birinci teklîk şahıs zamiri.

167. Benüm gönlüm alan bî-dâddur bu
168. Beni âşüfte iden yârdur bu

63. **beni: -i**
Mesnevi 26
Mısra: 168
Birinci teklîk şahıs zamiri.

167. Benüm gönlüm alan bî-dâddur bu
168. Beni âşüfte iden yârdur bu

64. **beni: -i**
Mesnevi 26
Mısra: 169
Birinci teklîk şahıs zamiri.

169. Beni bülbül kılan gülzârdur bu
170. Beni mañbûn iden ra'nâ budur bu

65. **beni: -i**
Mesnevi 26
Mısra: 170
Birinci teklîk şahıs zamiri.

169. Beni bülbül kılan gülzârdur bu
170. Beni mañbûn iden ra'nâ budur bu

66. **beni: -i**
Mesnevi 26

Mısra: 171
Birinci teklîk şahıs zamiri.

171. Beni Mecnûn iden Leylâ budur bu
172. İdüp Şîrinüñ ardından nezâre

67. **beni: -i**
Mesnevi 26
Mısra: 186
Birinci teklîk şahıs zamiri.

185. Yine hercâyât itdüñ gidüp âh
186. Koduñ tenhâ beni vâdî-yi gamda

68. **benüm: -üm**
Mesnevi 27
Mısra: 23
Birinci teklîk şahıs zamiri.

23. Benüm cânuma bu söz itdi te'şîr
24. Nedür def'ine anuñ rây u tedbîr

69. **ben:**
Mesnevi 27
Mısra: 27
Birinci teklîk şahıs zamiri.

27. Ben oldum evvelâ Şîrine 'âşîk
28. Degül Ferhâd yanumda yaraşîk

70. **ben:**
Mesnevi 27
Mısra: 32
Birinci teklîk şahıs zamiri.

31. Degülven zâlim ü gaddâr ü gâşîb
32. Baña Şîrin ü ben aña münâsîb

71. **ben:**
Mesnevi 30
Mısra: 28
Birinci teklîk şahıs zamiri.

27. Anuñçün itmiş anı şâh irsâl
28. Kıla tâ ben garîbi guşsa pâ-mâl

72. **ben:**
Mesnevi 31
Mısra: 89
Birinci teklîk şahıs zamiri.

89. Nice men ideyin yâ Rab ben anı
90. Nice yaşam firâk odına cânı

73. **ben:**
Mesnevi 32
Mısra: 65
Birinci teklîk şahıs zamiri.

65. Degülven didi ben şol şâh-ı nevber
66. Egem tâ kim her el uzadana ser

74. **beni: -i**
Mesnevi 32
Mısra: 68
Birinci teklîk şahıs zamiri.

67. Cihân mülki nedür kim cân bahâyam
68. Beni şanma ki bir erzân bahâyam

75. **ben:**

Mesnevi 32

Mısra: 71

Birinci teklîk şahıs zamiri.

71. Ben ol müşgîn gâzâl ü nâzenînem

72. Kemîngâh-ı cihânda Şîrînem

76. **ben:**

Mesnevi 32

Mısra: 75

Birinci teklîk şahıs zamiri.

75. Ne dem kim ben olam hışm ile sâyir

76. Döker bâl ü perini nesr-i tâyir

77. **ben:**

Mesnevi 32

Mısra: 99

Birinci teklîk şahıs zamiri.

99. Çe ger ben de zaîf ü nâ-tüvânem

100. Velîkin derd altında nihânem

78. **ben:**

Mesnevi 32

Mısra: 119

Birinci teklîk şahıs zamiri.

119. Ben o murğem görüp bir dâne hâlûn

120. Tütuldum dâma oldum pây-mâlûn

79. **ben:**

Mesnevi 32

Mısra: 121

Birinci teklîk şahıs zamiri.

121. İdüp ben müptelâya cevr ü kahrı

122. Koyup nûşı şunarsın nîş zehri

80. **ben:**

Mesnevi 32

Mısra: 133

Birinci teklîk şahıs zamiri.

133. Terâhîüm eyle ben âşüfeye hây

134. Bu gic'ey meh degül yıl on iki ay

81. **ben:**

Mesnevi 32

Mısra: 144

Birinci teklîk şahıs zamiri.

143. Dime ser-keşlenüp âzâd-servem

144. Eger sen serv iseñ ben de tezervem

82. **benden:-den**

Mesnevi 32

Mısra: 146

Birinci teklîk şahıs zamiri.

145. Cihânda yoğ ise senden eyü gül

146. Bulunmaz hiç benden zâr bülbül

83. **ben:**

Mesnevi 32

Mısra: 160

Birinci teklîk şahıs zamiri.

159. Gele şâyed baña da baht ü iqbâl

160. Sen itdügün gib'idem ben de imhâl

84. **ben:**

Mesnevi 33

Mısra: 12

Birinci teklîk şahıs zamiri.

11. Cihâna luftdur illâ baña kahr

12. İle şekker şunar ben hâsteze zehr

85. **benden:-den**

Mesnevi 33

Mısra: 28

Birinci teklîk şahıs zamiri.

27. Meger bir gayriye dil-dâr olupdur

28. Anuñçün benden ol bîzâr olupdur

86. **ben:**

Mesnevi 33

Mısra: 129

Birinci teklîk şahıs zamiri.

129. Çe ger ben bundayam cânânüm anda

130. Hemân birgüdeyem kim cânüm anda

87. **beni:-i**

Mesnevi 34

Mısra: 57

Birinci teklîk şahıs zamiri.

57. Beni gör derdmend ü zâr ü mecrûh

58. Hemân bir qurı cismem şöyle bî-rûh

88. **benüm:-üm**

Mesnevi 34

Mısra: 59

Birinci teklîk şahıs zamiri.

59. Revân oldı benüm serv-i revânüm

60. Yeridür göge ırgürsem fîgânüm

89. **benüm:-üm**

Mesnevi 34

Mısra: 66

Birinci teklîk şahıs zamiri.

65. Senüñ yanuñda zîrâ gülşen ü bağ

66. Benüm bağrum başında lâleveş dâğ

90. **benüm:-üm**

Mesnevi 34

Mısra: 116

Birinci teklîk şahıs zamiri.

115. Tütarsa ol elinde tîğ-i hun-rîz

116. Benüm müjgânlarumdur hancer-i tîz

91. **benüm:-üm**

Mesnevi 34

Mısra: 118

Birinci teklîk şahıs zamiri.

117. Anuñ şehler kapusınd'old'ise güm

118. Benüm 'uşşâka ma'beddür işigüm

92. **benüm:-üm**

Mesnevi 34

Mısra: 120
Birinci teklîk şahıs zamiri.

119. Anuñ çâkerleri var ise key hûb
120. Benüm duhterlerüm var dañı merğüb

93. **benüm: -üm**
Mesnevi 34
Mısra: 122
Birinci teklîk şahıs zamiri.

121. Aña Şekker egerçi nüş-ı cändur
122. Benüm şîrîn lebüm şekker- feşândur

94. **benem: -em**
Mesnevi 34
Mısra: 137
Birinci teklîk şahıs zamiri.

137. Benem her mâhzünüñ pādşâhı
138. Gözüüm cellâd ü müjgânüm sipâhî

95. **beñler: -ler**
Mesnevi 36
Mısra: 129
*T. is. Yüzde ve vücutta bulunan tabii
ufak ve siyah noktalar, ben, hâl.*

129. Kara beñler koyup ruhsâr-ı ale
130. İderler şem'e pervâne havâle

96. **ben:**
Mesnevi 37
Mısra: 147
Birinci teklîk şahıs zamiri.

147. Ben ol divâne vü mecnûn ü sersâm
148. Degülven k'olam anuñ emrine râm

97. **beni: -i**
Mesnevi 38
Mısra: 125
Birinci teklîk şahıs zamiri.

125. Ayırduñ yâr-ı cânımdan beni âh
126. Dirîgâ vü dirîgâ vây vaylâh

98. **benüm: -üm**
Mesnevi 38
Mısra: 180
Birinci teklîk şahıs zamiri.

179. Sen itdüñ terk-i seyr-i gülşen ü bağ
180. Benüm bağrumda kaldı läleves dâğ

99. **ben:**
Mesnevi 38
Mısra: 206
Birinci teklîk şahıs zamiri.

205. Revâ midur gidesin sen cihândan
206. Qalam ben geçmeyüp baş ile cândan

100. **beni: -i**
Mesnevi 39
Mısra: 5
Birinci teklîk şahıs zamiri.

5. Beni dünyâda bir merd-i garîb it
6. Bisât-ı kurbuña kurbet naşîb it

101. **ben:**
Mesnevi 40
Mısra: 32
Birinci teklîk şahıs zamiri.

31. Göz ucıyla iderse bir nezâre
32. Yiter qadr ü şeref ben hâksâre

102. **ben:**
Mesnevi 40
Mısra: 38
Birinci teklîk şahıs zamiri.

37. Egerçi sözlerüm la'l-i Bedeşşân
38. Velî ben tozda vü topraqda pinhan

103. **beni: -i**
Mesnevi 40
Mısra: 39
Birinci teklîk şahıs zamiri.

39. Götürürse beni topraqdan Āşaf
40. Olam dürr-i yetimâsâ müşerref

104. **ben:**
Mesnevi 40
Mısra: 57
Birinci teklîk şahıs zamiri.

57. Dañı baş egmeyem kimseye hîç ben
58. Uram pençe hemân-dem hamseye ben

105. **ben:**
Mesnevi 40

Mısra: 58
Birinci teklîk şahıs zamiri.

57. Dañı baş egmeyem kimseye hîç ben
58. Uram pençe hemân-dem hamseye ben

be-nâ-gâh:

1. **be-nâ-gâh:**
Mesnevi 15
Mısra: 124
Far. ansızın.

124. Be-nâ-gâh anı menzîl itdi ol mâh
123. Şu sâhil k'anda yatmışdı şehensâh

be-nâ-geh:

1. **be-nâ-geh:**
Mesnevi 15
Mısra: 73
Ansızın (birdenbire).

73. Be-nâ-geh hvâbdan uyandı 'ummân
74. Huruş u cüşa geldi oldu cüşân

2. **be-nâ-geh:**
Mesnevi 16
Mısra: 87
Ansızın (birdenbire).

87. Be-nâ-geh gördi ol üstâd nuşret
88. Didi şâhâ mübârek -bâd nuşret

3. **be-nâ-geh:**
Mesnevi 20

Mısra: 50
Ansızın (birdenbire).

49. Olup bir nergis-i fettâne meftûn
50. Be-nâ-geh 'âkil iken oldı Mecnûn

4. **be-nâ-geh:**
Mesnevi 23
Mısra: 107
Ansızın (birdenbire).

107. Be-nâ-geh düşse aña meş'el-i mâh
108. Olur anuñ karañluğında güm-râh

5. **be-nâ-geh:**
Mesnevi 24
Mısra: 30
Ansızın (birdenbire).

29. Birez kim tîğ ü tîşeyle girişdi
30. Be-nâ-geh la'l kânına irişdi

6. **be-nâ-geh:**
Mesnevi 32
Mısra: 9
Ansızın (birdenbire).

9. Be-nâ-geh nâz ile ol serv-kâmet
10. Çopardı başına şâhuñ kıyâmet

be-nâm-ı kâdir ü hayy ü tüvânger:

1. **be-nâm-ı kâdir ü hayy ü tüvânger:**
Mesnevi 37
Mısra: 52
Kelime Tipi: **Kalp İfade**

*Zengin ve diri (canlı) ve kudret sahibi
(güçlü) olanın adıyla. Kâdir ve Hayy
Allah'ın isimlerindedir.*

51. Yazılmış evvelâ Allâhu ekber
52. Be-nâm-ı Kâdir ü Hayy ü tüvânger

bend:

1. **bendi: -i**
Mesnevi 5
Mısra: 21
*Bukağ, eskiden tutsakların ayaklarına
takılan ve ucuna pranga bağlanan demir
halka; bende çekmek (zincire vurmak).*

21. Görüp cân gerdeninde bunca bendi
22. Dil-i 'âkl-ı mükemmel virdi pendı

2. **bend:**
Mesnevi 19
Mısra: 45

*Far. Bağ, bukağı. 2. Mafsal, boğmak,
boğum; bend-i ney. 3. Rabtedici, bağlayıcı
(Bu manada vasf-ı terkibî olarak kullanılır:
rişte-bend, bâzû-bend. 4. Fıkra, madde,
makale. 5. Kuşak; bend-i miyân. 6. Suret-i
mahsusada yapılan su mecrası. 7. Etnek
maddesiyle rabt, celp manalarını müfit olur.
8. Muhtelifü'l-kavâfî birkaç kısımdan
mürekkep bir manzumenin her kısmı
nihayetinde tekrar veya ayrıca irat edilen
beyit.*

45. Ger isterseñ dağı muhkem ola bend
46. İd aña kayd-ı ferzend ile peyvend

bend itmekde:

1. **bend itmekde: -de**
Mesnevi 10
Mısra: 21
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Bağlamak | zincirlemek.

21. 'Avâni kılma bend itmekde taşşır
22. Següñ yegdür k'ola boynında zencîr

bend k'ola:

1. **bend k'ola: -a**
Mesnevi 23
Mısra: 52
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
*Bend ki olmak: Bend olmak: Bağ
olmak.*

51. Didi kâkülleriyle itme peyvend
52. Eytidi yek k'ola dîvâneye bend

bend olmaz:

1. **bend olmaz: -maz**
Mesnevi 24
Mısra: 241
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Bağ olmak.

241. Didi kim pend ü nuş olmaz buña
bend
242. Çü pend-i 'ışkla itmiş özge peyvend

bende:

1. **bendede: -de**
Mesnevi 5
Mısra: 38

*Kul, köle, hizmetkâr | başlılıkla
yolunu takip eden kimse.*

37. Egerçi emrüne kıldum itâ'at
38. Velî bu bendede yokdur biğâ'at

2. **bende:**
Mesnevi 11
Mısra: 134
*Far. 1. Kul, köle. 2. Müntesip, bende-
perver bende besleyici. bende-nüvâz bende
okşayışı.*

133. Hümâdur çanadı altında ol büm
134. Aña bir Rümî bende Çayser-i Rüm

3. **bendeñi: -ñi, -i**
Mesnevi 26
Mısra: 131
Kul, köle, hizmetkâr (âşığın yerine).

131. Neden kim kılmayasın bendeñi yâd
132. Elünden pādşâhum dâd feryâd

bende vü âzâdeyi:

1. **bende vü âzâdeyi: -(y)i**
Mesnevi 38
Mısra: 26
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Köle ve özgür.

25. Çomaz bir dem elinden bâdeyi hiç
26. Gözetmez bende vü âzâdeyi hiç

bende vü şâh:

1. **bende vü şah:**

Mesnevi 23

Mısra: 68

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Kul ve sultan.

67. Didi sen zerre kande kande ol mäh

68. Eyitdi 'ışka birdür bende vü şah

bende-i 'ışk:

1. **bende-i 'ışk:**

Mesnevi 15

Mısra: 147

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Aşk kölesi.

147. İki sultân ü iki bende-i 'ışk

148. İki ser-keş iki efkende-i 'ışk

bend-i ğamdan:

1. **bend-i ğamdan: -dan**

Mesnevi 36

Mısra: 91

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Gam ve keder bağı | sevgiliye kul-köle olan âşığın kurtulamadığı dert.

91. Çün âzâd oldı bir dem bend-i ğamdan

92. Diledi gele dadın cām-ı Cemden

bend-i ğam-ı hicrândan:

1. **bend-i ğam-ı hicrândan: -dan**

Mesnevi 27

Mısra: 241

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Ayrılık derdinin bağı (ipi).

241. Olup bend-i ğam-ı hicrândan âzâd

242. Sürür-ı visâl il'olmadı dil-şâd

benefşe:

1. **benefşe:**

Mesnevi 8

Mısra: 10

Menekşe çiçeği.

9. Bu naķsuñ verd-i ra'nâ surh ü zerdı

10. Benefşe olmış idi lâciverdi

benem:

1. **benem:**

Mesnevi 23

Mısra: 146

Ben sözcüğünün ek eylemin geniş zaman 1. tekil kişi çekimi.

145. Kamu halk-ı cihân gül gibi ħandân

146. Benem ebr-i bahârî gibi giryân

ben-i âdem:

1. **ben-i âdem:**

Mesnevi 14

Mısra: 91

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Ar. insanoğlu.

91. Ben-i âdem aña hiç kesmemiş yol

92. Mekân-ı dīv idi peygüle-i ğül

beni-âdem'çün:

1. **beni-âdem'çün:**

Mesnevi 28

Mısra: 46

İnsanoğlu için -vezin nedeniyle çün biçimi kullanılmış- .

45. Degüldür ey perî-peyker sezâvâr

46. Beni-Âdem'çün olmaķ bu kadar zâr

benlî:

1. **benlî:**

Mesnevi 14

Mısra: 33

Benlî, beni olan.

33. Kara benlî peleng-i nâzenîni

34. İderdi bî-ķarâr âhü-yı ÇTni

bennâ vü mi'mâr olup:

1. **bennâ vü mi'mâr olup: -up**

Mesnevi 16

Mısra: 75

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Bina yapıcı ve mimar olmak.

75. Olup her ceng-cü bennâ vü mi'mâr

76. Yaparları şalâh yüzine dīvâr

benüm:

1. **benüm:**

Mesnevi 12

Mısra: 114

Ben, birinci tekil şahıs zamiri.

113. Ya gönlüm yağmalayan kanı kimdür

114. Benüm bu derdümüñ dermânı kimdür

2. **benüm:**

Mesnevi 13

Mısra: 17

Benim.

17. Benüm cānum firākuñda mu'azzeb

18. Senüñ gönlüñ kimüñ vaşlnda yâ Rab

3. **benüm:**

Mesnevi 15

Mısra: 30

Birinci teklik şahıs zamiri.

29. Didi dāye ki ey serv-i ħurāmân

30. Benüm cānum senüñ yoluñda ķurbân

4. **benüm:**

Mesnevi 15

Mısra: 31

Birinci teklik şahıs zamiri.

31. Benüm nemdür bu baş ü cān senüñdür

32. Muṭī'em emrüne fermân senüñdür

5. **benüm:**

Mesnevi 15

Mısra: 40

Birinci teklik şahıs zamiri.

39. Baña deryādür ancak yâr ü mahrem

40. Benüm gibi anuñ da çeşmi pür-nem

6. **benüm:**

Mesnevi 15

Mısra: 42
Birinci teklîk şahıs zamiri.

41. Toludur gevher 'ışkıyile gūşı
42. Benüm gibi ider cūş ü hurūşı

7. **benüm:**
Mesnevi 15
Mısra: 44
Birinci teklîk şahıs zamiri.

43. Yüzi yirde vü alçaklar maķāmı
44. Benüm gibi anuñ da telh kami

8. **benüm:**
Mesnevi 15
Mısra: 172
Birinci teklîk şahıs zamiri.

171. Bu ol nakşuñ mişâlidür ki muṭlaķ
172. Benüm nesh eyledi 'aqlum muhaķķaķ

9. **benüm:**
Mesnevi 17
Mısra: 42
Ben, birinci tekil şahıs zamiri.

41. Senün nergisleründen çıkṫıs'ırmağ
42. Benüm bağrum olupdur lâleveş dağ

10. **benüm:**
Mesnevi 18
Mısra: 71
Türkçe'de tekil birinci kişiyi gösteren zamir.

71. Kızarmā benüm germiyyetümden
72. İrir yağ düd-ı āh-ı ḥasretümden

11. **benüm:**
Mesnevi 18
Mısra: 79
Türkçe'de tekil birinci kişiyi gösteren zamir.

79. Benüm hālümnden olmamak ḥaber-dār
80. Cihān ḥalķına ne illā saña 'ār

12. **benüm:**
Mesnevi 19
Mısra: 127
Birinci teklîk şahıs zamiri.

127. Benüm rûh-ı revānum yār-ı cānum
128. İki 'âlemde varum ḥānmānum

13. **benüm:**
Mesnevi 38
Mısra: 121
Birinci teklîk şahıs zamiri.

121. Söyündürdün benüm baḫtım çerāğın
122. Eritdün bağrumuñ zecrile yağın

benümdür:

1. **benümdür:**
Mesnevi 23
Mısra: 65
Bana ait.

65. Didi Şīrīn benümdür el çek andan
66. Eyitdi el çekilmez tatlu cāndan

benümle:

1. **benümle:**
Mesnevi 33
Mısra: 31
Benimle.

31. İder dāyim benümle ol sıfizi
32. Deger boynumda her dem tîğ-i tizi

2. **benümle:**
Mesnevi 34
Mısra: 101
Benimle.

101. Benümle eylediği 'ahd xanı
102. Degülmüş gerçek uş çıkṫı yalanı

3. **benümle:**
Mesnevi 36
Mısra: 188
Benimle.

187. Ne hikmetdür ki Şīrīn-i şeker- nüş
188. Benümle olmaya yā Rab hem-āğüş

beñiz:

1. **beñiz:-er**
Mesnevi 11
Mısra: 65
Bazı taraflarıyla veya bütünüyle başka bir şeyi andırmak, uygunluk göstermek II Hatırlatmak.

65. İki āhuları şāhīne beñzer
66. Siyeh müjgānı olmış āna şepher

2. **beñiz:-er**
Mesnevi 11
Mısra: 75
Bazı taraflarıyla veya bütünüyle başka bir şeyi andırmak, uygunluk göstermek II Hatırlatmak.

75. Muşaffā sīnesi sīm-āba beñzer
76. Ya sīmīn şahn içinde āba beñzer

3. **beñiz:-er**
Mesnevi 11
Mısra: 76
Bazı taraflarıyla veya bütünüyle başka bir şeyi andırmak, uygunluk göstermek II Hatırlatmak.

75. Muşaffā sīnesi sīm-āba beñzer
76. Ya sīmīn şahn içinde āba beñzer

4. **beñiz:-er**
Mesnevi 11
Mısra: 109
Bazı taraflarıyla veya bütünüyle başka bir şeyi andırmak, uygunluk göstermek II Hatırlatmak.

109. Şaçında ḥaddi beñzer şeb- çerāğa
110. Hümāya ğabğabı vü zülfi zāğa

beñize:

1. **beñzer:** -r

Mesnevi 10

Mısra: 57

Bazı taraflarıyla veya bütünüyle başka bir şeyi andırmak, uygunluk göstermek II Hatırlatmak.

57. Dimişler cāh ser-keş hūba beñzer

58. Anı şayd itmez illā sīm ile zer

2. **beñzer:** -r

Mesnevi 17

Mısra: 12

Bazı taraflarıyla veya bütünüyle başka bir şeyi andırmak, uygunluk göstermek II Hatırlatmak.

11. Pes aldı destine bir şāh-ı 'ar 'ar

12. 'Aşā-yı mu 'ciz-i Mūsāya beñzer

3. **beñzerdi:** -r, -di

Mesnevi 18

Mısra: 109

Bazı taraflarıyla veya bütünüyle başka bir şeyi andırmak, uygunluk göstermek II Hatırlatmak.

109. Kamunuñ tacı beñzerdi tezerve

110. Diyeydün kim konupdur şāh-ı serve

4. **beñzer:** -r

Mesnevi 27

Mısra: 77

Benzemek, andırmak.

77. Gözi beñzer hemān surāh-ı māra

78. Dağı şol şuyı şoğulmuş buñara

5. **benzer:** -r

Mesnevi 29

Mısra: 9

Benzemek, andırmak.

9. Hurūf-ı hattı tīg-i tize benzer

10. Sözi cüllāb-ı zehr-engize benzer

6. **benzer:** -r

Mesnevi 29

Mısra: 10

Bazı taraflarıyla veya bütünüyle başka bir şeyi andırmak, uygunluk göstermek II Hatırlatmak.

9. Hurūf-ı hattı tīg-i tize benzer

10. Sözi cüllāb-ı zehr-engize benzer

7. **benzer:** -r

Mesnevi 36

Mısra: 112

Bazı taraflarıyla veya bütünüyle başka bir şeyi andırmak, uygunluk göstermek II Hatırlatmak.

111. Yeşil atlarlar üzre tügme-yi zer

112. Çemende nergis-i ra'nāya benzer

ber- zānū-yı cānān ola:

1. **ber- zānū-yı cānān ola:** -a

Mesnevi 28

Mısra: 77

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Sevgilinin dizinde olmak.

77. Ne ser kim ola ber- zānū-yı cānān

78. Ne var dağı aña ölmekten āsān

ber-ā-ber:

1. **ber-ā-berdür:** -dür

Mesnevi 27

Mısra: 291

Far. 1. Birlikte, ma'an. 2. Mūsavi, yeksan. 3. Karşı, mukabil.

291. Ber-ā-berdür katında şāh ü derviş

292. İder her birisin mecrūh u dil-riş

ber-ā-ber olur:

1. **ber-ā-ber olur:** -(u)r

Mesnevi 37

Mısra: 156

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Bir olmak, aynı olmak.

155. Anā kim olmaya tevfiķ reh-ber

156. Olur yanında hayr u şer ber-ā-ber

berāt:

1. **berāt:**

Mesnevi 15

Mısra: 216

Berat gecesi, Şaban ayının on beşinci gecesi.

215. Egerç' olmışdı bunlara şeb ü rüz

216. Şeb-i Kadr ü Berāt ü 'īd-i Nev-rüz

berāt-ı 'aşıķ-ı ğamġin ü mahzūn:

1. **berāt-ı 'aşıķ-ı ğamġin ü mahzūn:**

Mesnevi 22

Mısra: 60

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Kederli ve hüznüli aşġın belgesi (rütbesi).

59. Degüldür cūy-ı şir ol Nīl ü Ceyhūn

60. Berāt-ı 'aşıķ-ı ğamġin ü mahzūn

ber-bād eylerdi:

1. **ber-bād eylerdi:** -r, -di

Mesnevi 5

Mısra: 12

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Havaya savurmak II Harap etmek II Telef ve helak etmek.

11. Huşūşā ta'ne-i a'dā vü hussād

12. Vücūdum hirmenin eylerdi ber-bād

ber-bād eyleyelüm:

1. **ber-bād eyleyelüm:** -(y)elüm

Mesnevi 32

Mısra: 41

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Havaya savurmak II Harap etmek II Telef ve helak etmek.

41. Ğamı bādeyle ber-bād eyleyelüm

42. Yıķuķ gönlümüz ābād eyleyelüm

ber-bād iderdi:

1. **ber-bād iderdi**: -er, -di
Mesnevi 7
Mısra: 145
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Perişan etmek | yıkmak.

145. Cihān içinde olmuşdı fisāne
146. Kemālātiyle bī-miśl-i zamāne

2. **ber-bād iderdi**: -er, -di
Mesnevi 7
Mısra: 145
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Perişan etmek | yıkmak.

145. Cihān içinde olmuşdı fisāne
146. Kemālātiyle bī-miśl-i zamāne

3. **ber-bād iderdi**: -er, -di
Mesnevi 13
Mısra: 56
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Perişan etmek | yıkmak.

55. Ne dem kim nāyler feryād iderdi
56. Şekīb-i 'āşığı ber-bād iderdi

ber-bād iderven:

1. **ber-bād iderven**: -er, -ven
Mesnevi 9
Mısra: 40
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bozmak. dağıtmak || perişan etmek.

39. Eger zulm ile bir cū olsa ħor-yād
40. İderven ħirmen-i 'ömrini ber-bād

ber-bād idüp:

1. **ber-bād idüp**: -üp
Mesnevi 28
Mısra: 43
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bozmak. dağıtmak || perişan etmek.

43. Yolup ber-bād idüp sünbüllerüni
44. Kılıp pejmürde taze güllerüni

ber-bād itdüm:

1. **ber-bād itdüm**: -dü, -m
Mesnevi 17
Mısra: 43
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Harap etmek, mahvetmek, perişan etmek.

43. Yolup sünbüllerüm ber-bād itdüm
44. Çevürdüm başuma āzād itdüm

ber-bād k'olmaya:

1. **ber-bād k'olmaya**: -ma, -(y)a
Mesnevi 27
Mısra: 174
Kelime Tipi: **Deyim**
Berbat (ki) olmak: Yok olmak, perişan olmak.

173. Bu gülşende ne bülbül ħala dil-şād
174. Ne bir gül-berg ola k'olmaya ber-bād

ber-bād oldıysa:

1. **ber-bād oldıysa**: -dı, -(y)sa
Mesnevi 17
Mısra: 27
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Perişan olmak, zarar görmek.

27. N'ola oldıysa bir gül-berg ber-bād
28. Hemişe gülşen olsun cennet-ābād

ber-bād olur:

1. **ber-bād olur**: -(u)r
Mesnevi 28
Mısra: 88
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yok olmak.

87. Özüñ şayyād bir şayd idi Ferhād
88. Olur elbette şayduñ 'ömri ber-bād

ber-dār eyle:

1. **ber-dār eyle**:
Mesnevi 10
Mısra: 18
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Asmak, asarak öldürmek.

17. Sitemkār olı başlasa 'ameldār
18. Götür yirden vücüdüm eyle ber-dār

ber-devām it:

1. **ber-devām it**:
Mesnevi 6
Mısra: 63
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Devamlı et.

63. Müdām it müstedām it ber-devām it
64. Cihān ser-keşlerin emrine rām it

berehn':

1. **berehn'**:
Mesnevi 20
Mısra: 57
Berehne vezin nedeniyle berehn' biçiminde kullanılmıştır. Berehne: Çıplak.

57. Yürür ser-pā berehn' abdāl ü 'uryān
58. Gören şanurd'anı gül-i beyābān

berf:

1. **berf**:
Mesnevi 8
Mısra: 13
Kar.

13. Cihāna berf olupdı aħ dībā
14. Şakāyık 'aksi yir yir al tamġa

2. **berfden**: -den
Mesnevi 18
Mısra: 28
Kar.

27. Şitā şiddette vü vaħt-i zemistān
28. Tutulmuş berfden küh ü beyābān

3. **berfden**: -den
Mesnevi 18
Mısra: 48
Kar II Kış.

47. Olupdur hâkim-i kuhsâr şayyâd
48. İderler cânverler berfden dâd

berg:

1. **berg:**

Mesnevi 23
Mısra: 60

Yaprak. II Sevgilinin parlak yüzü.

59. Didi ol mâhuñ eyle mihrini terk
60. Eyitdi cân içinde şaklaram berg

berg-i gül:

1. **berg-i gül:**

Mesnevi 15
Mısra: 118

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

*Gülün pürüzsüz, kadife gibi olan
kırmızı yaprağı; tanıkların çoğunda
yanak/kırmızılık bağlamında | 'mevsiminde
birkaç defa açılan ufak, kokulu bir çeşit gül.*

117. Hezârân cileyüp feryâd ü nâle
118. Şaçardı berg-i gül üstine jâle

2. **berg-i gül:**

Mesnevi 27
Mısra: 121

Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Gül yaprağı.

121. Uçup ol berg-i gül bu gülsitândan
122. Yumup nergislerin bâğ-ı cihândan

berg-i gülde:

1. **berg-i gülde:** -de

Mesnevi 32

Mısra: 126

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

*Gülün pürüzsüz, kadife gibi olan
kırmızı yaprağı; tanıkların çoğunda
yanak/kırmızılık bağlamında.*

125. Ruhuñda neyler od ey ğayret -hür
126. Görinen berg-i gülde nürdür nür

berg-i güldür:

1. **berg-i güldür:** -dür

Mesnevi 7

Mısra: 95

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

*Gülün pürüzsüz, kadife gibi olan
kırmızı yaprağı; tanıkların çoğunda
yanak/kırmızılık bağlamında | 'mevsiminde
birkaç defa açılan ufak, kokulu bir çeşit gül.*

95. Çü Şîrînden konupdı anda mâye
96. Virürdi şîr-i şîrin aña dâye

berg-i işmetde:

1. **berg-i işmetde:** -de

Mesnevi 36

Mısra: 106

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

*Masumluk, günahsızlık, temizlik
yaprağı.*

105. Ne mîve gönçelerdür nâ-şikefte
106. Kâmusı berg-i işmetde nühüfte

berg-i lâle:

1. **berg-i lâle:**

Mesnevi 38

Mısra: 148

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Lale yaprağı.

147. Kefen gülden iderler ol nihâle
148. Semen üzre şararlar berg-i lâle

berg-i tâze vü ter:

1. **berg-i tâze vü ter:**

Mesnevi 8

Mısra: 27

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Taze ve körpe yaprak.

27. Dıraht-ı gülde berg-i tâze vü ter
28. Biterdi şanki tûti- beççede per

berg-i zerd ü surh al:

1. **berg-i zerd ü surh al:**

Mesnevi 37

Mısra: 3

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Kırmızı, kızıl ve sarı yaprak.

3. Uçar her yaña berg-i zerd ü surh al
4. Şanasın kim kaçar mektebden etfâl

ber-hor-dâr itsün:

1. **ber-hor-dâr itsün:** -sün

Mesnevi 5

Mısra: 122

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Berhudar, mesut etmek.

121. Hudâ 'ömr-i dırahtın var itsün
122. Budaklarını ber-hor-dâr itsün

berin:

1. **berin:**

Mesnevi 31

Mısra: 137

Pek yüksek, yüce.

137. Ter ü tâze dırahtuñ görse berin
138. Döke tãvüs-ı cennet bâl u perrin

berk:

1. **berk:**

Mesnevi 15

Mısra: 221

*Ar. is. Şimşek, şimşek parıltısı.
seyyâle-i berkiyye elektrik.*

221. Gelüp bir cüst kâşid güyyiyâ berk
222. Dere ğark olmuş atı pây- tâ -fark

2. **berk:**

Mesnevi 16

Mısra: 32

*Ar. is. Şimşek, şimşek parıltısı.
seyyâle-i berkiyye elektrik.*

31. Şehâb-ı mürgdür şan gerd-i meydân
32. Kim anda tîğ berk ü tîr bârân

berk- sür'at:

1. **berk- sür'at:**

Mesnevi 36

Mısra: 37

Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Şimşek süratli, hızlı.

37. Virür bîn berķ- sūr' at esb-i tāzī
38. Nice tāzī kamu şahīn-i lāzī

berķ ursun:

1. **berķ ursun:** -sun
Mesnevi 39
Mısra: 30
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Şimşek çakmak, şimşek çakar gibi parıldamak.

29. Götür hıvâb-ı hayâlâtı gözinden
30. Yakīnūn nūri berķ ursun yüzinde

berķ urur:

1. **berķ urur:** -(u)r
Mesnevi 3
Mısra: 91
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Parlamak.

91. Rehinde berķ urur envâr-ı gufrân
92. Birinūn cebhesinde dâğ-ı hırmân

berķ-i āhuna:

1. **berķ-i āhuna:** -i, -n, -a
Mesnevi 26
Mısra: 54
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Ah şimşegi.

53. Bulut gibi çıkalam kühsäre
54. Kılalum berķ-i āhuna nezāre

berķ-i āhundan:

1. **berķ-i āhundan:** -i, -n, -dan
Mesnevi 27
Mısra: 253
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Ah şimşegi.

253. Cihāna berķ-i āhundan virüp nūr
254. Kara bulutlarından dökdi yağmur

berķ-i burākuñ:

1. **berķ-i burākuñ:** -(u)ñ
Mesnevi 4
Mısra: 56
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
(Senin)Burak'ının şimşegi.

55. Hār-ı 'īsī olursa tünd ü ser-keş
56. Urur berķ-i Burākuñ aña āteş

berrāk:

1. **berrāk:**
Mesnevi 11
Mısra: 71
Pek parlak, temiz, şeffaf.

71. Zenaḥdānı gümüşden top u berrāk
72. Kim aña çerḥūn altun topı müştāk

be-rü:

1. **be-rü:**
Mesnevi 31
Mısra: 151
Bu tarafâ, bu yana, buraya, beriye.

151. Kenār-ı cūya be-rü sāye-i bîd
152. İder zevķ ü şafâ-yı rūḥi tecdîd

bes:

1. **besdür:** -dür
Mesnevi 4
Mısra: 110
(f.e.) Yeter, yetiştir, tamam, kâfi 2. Çok.

109. Nezāreñ kim cihāna dest-i nesdür
110. Men-i bî-çāreye bir ğamze besdür

2. **besdür:** -dür
Mesnevi 24
Mısra: 93
Far. yeter, yetiştir, tamam, kâfi.

93. Tavâf-ı kūy-ı yārüm baña besdür
94. Hevâ-yı Ka'be eylersem hevesdür

3. **besdür:** -dür
Mesnevi 26
Mısra: 105
Kâfi, yeter, yetiştir.

105. İki 'ālemde vaşluñ baña besdür
106. Kalanı hep hevâ ile hevesdür

4. **bes:**
Mesnevi 28
Mısra: 69
Kâfi, yeter, yetiştir.

69. Bes itdün kaddūni cānā kemānce
70. Yüzüne def gibi urma ṭabānce

beşir-i maḳdemūñ:

1. **beşir-i maḳdemūñ:** -(ü)ñ
Mesnevi 4
Mısra: 75
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Gelmenin müjdecisi.

75. Beşir-i maḳdemūñ Mūsā vü 'īsā
76. Teḳaddüm mücib-i fazl ola ḥāşā

beste:

1. **beste:**
Mesnevi 18
Mısra: 36
Bağlı, bağlanmış.

35. Hevādan pāy-ı serv olmuş şikeste
36. Anuñçün taḥta-yı yaḡ birle beste

beter:

1. **beterdür:** -dür
Mesnevi 12
Mısra: 132
Daha kötü.

131. Şunuñ kim 'ālem içre adı erdür
132. Çü bî-'ışķ ola 'avratdan beterdür

2. **beter:**
Mesnevi 33
Mısra: 106
Daha kötü.

105. Şeker acum ala dirken müdāmī
106. Şehūn daḡi beter telḡ oldu kāmī

bevvāb:

1. bevvāb:

Mesnevi 23
Mısra: 184
Kapıcı.

183. Açılsa āh-ı şeb-gürümden ol bāb
184. Tıutup zencir ururdu aña bevvāb

be-yā hayr-makdem ehlen ve sehlen:

1. be-yā hayr-makdem ehlen ve sehlen:

Mesnevi 18
Mısra: 124
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ey ayak basma yeri hayırlı, dönüşü hayırlı (şah); safā geldiniz, hoş geldiniz!.

123. Kudūmuñdan dil ü cān oldu ḡurrem
124. Be-yā ehlen ve sehlen ḡayr-makdem

beyān:

1. beyānum:-(u)m

Mesnevi 5
Mısra: 41

Anlatma, açık ve güzel söyleme, ifade.

41. Ola mı şem 'veş rüşen beyānum
42. Keser miḡrāz-ı ḡam her dem zebānum

2. beyānum:-(u)m

Mesnevi 11

Mısra: 123

Anlatma, açık ve güzel söyleme, ifade.

123. Budī olsa eger cümle beyānum
124. Anuñ vaşında ḡaşırdur zebānum

beyān eyle:

1. beyān eyle:

Mesnevi 15

Mısra: 181

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Açıklamak.

181. Beyān eyle bilelüm ad ü şanuñ
182. 'Ayān it gün gibi ey meh mekānuñ

beyān eylediler:

1. beyān eylediler: -di, -ler

Mesnevi 33

Mısra: 68

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Bildirmek.

67. İrürüp ḡusrevüñ ana selāmın

68. Beyān eylediler şirīn kelamın

beyān it:

1. beyān it:

Mesnevi 7

Mısra: 28

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Açıklamak.

27. Gel imdi eyle taḡrīr ile taḡrīr

28. Beyān it mā-cerā-yı 'ışkı bir bir

2. beyān it:

Mesnevi 23

Mısra: 41

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Anlatmak, açık bir şekilde ifade etmek.

41. Didi 'ışk u muḡabbetden beyān it

42. Eyitdi açma bu sırrı nihān it

beyān itse:

1. beyān itse:-se

Mesnevi 7

Mısra: 112

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Anlatmak, bildirmek.

111. Beyān itse cihāna ger me 'ānī

112. Kelāmıyla alurdi 'aḡl ü cānı

beyāz:

1. beyāz:

Mesnevi 32

Mısra: 89

Ak, beyaz, aydınlık II Nur.

89. Beyāz dīdem itsem ḡışm ü ḡire

90. İder rüz-ı sefidī ḡalḡa tīre

beyāz-ı cebhesi:

1. beyāz-ı cebhesi:-si

Mesnevi 14

Mısra: 18

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Alın beyazı.

17. Şehūn ḡod rüyı bir māh-ı dil-efrüz

18. Beyāz-ı cebhesi şān şubh-ı Nev-rüz

beyāz-ı çeşmüñüñ:

1. beyāz-ı çeşmüñüñ:-(ü)ñ, -üñ

Mesnevi 32

Mısra: 129

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Gözün beyazlığı.

129. Beyāz-ı çeşmüñüñ şubh-ı sa 'ādet

130. Olur ispīd andan şām-ı miḡnet

beyāz-ı nāme:

1. beyāz-ı nāme:

Mesnevi 29

Mısra: 17

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Mektubun aḡlḡı, aydınlığı.

17. Beyāz-ı nāme gerçı şāf ü pīrüz

18. Şaçar līkin yaralu dillere tuz

beyāz-ı şubh:

1. beyāz-ı şubh:

Mesnevi 2

Mısra: 39

Kelime Tipi: -

Sabahın beyazlığı (aydınlığı).

39. Beyāz-ı şubh ḡaddine sefidāc

40. Siyeh çeşmine kuḡl olur şeb-i dāc

2. beyāz-ı şubh:

Mesnevi 11

Mısra: 105

Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Sabahın beyazlığı (aydınlığı).

105. Beyaz-ı şubh ü deycür-ı şeb-i tār

106. Şaçıla cebhesinden lem'a vü tār

beyn:

1. **beyninde:** -i, -n, -de

Mesnevi 3

Mısra: 115

Ara, orta, iki şeyin ortada kalan kısmı.

115. Vücüd ile 'adem beyninde hayrān

116. Bulunmaz hayretüm bahrine pāyān

beyt:

1. **beyt:**

Mesnevi 1

Mısra: 59

İki dizeden oluşan nazım birimi.

59. Ola her beyt köşk-i bağ-ı Rıdvān

60. Hayāl-i hāş içinde hür ü gilmān

beyzā:

1. **beyzā:**

Mesnevi 26

Mısra: 38

Çok beyaz.

37. Degül mestür o zāğa āşkäre

38. Olupdur beyzā dürr-i güşväre

beyzā-yı rengin:

1. **beyzā-yı rengin:**

Mesnevi 31

Mısra: 146

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Parlak, çok beyaz.

145. Şan aldanmağa şāh-ı tıfl-ı 'ar'ar

146. Getürür beyzā-yı rengin şanavber

beyzē-i mür degül:

1. **beyzē-i mür degül:**

Mesnevi 4

Mısra: 66

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Karınca yumurtası değil.

65. Olursın faqr ile şādān ü mesrūr

66. Degül dünyā katuında beyzē-i mür

beze:

1. **bezerdi:** -r, -di

Mesnevi 8

Mısra: 3

T. f. Donatmak, süslendirmek.

3. Zemīni dürlü reng ile bezerdi

4. Hıtā-yı Rūmı yapraklar bezerdi

2. **bezerdi:** -r, -di

Mesnevi 8

Mısra: 4

T. f. Donatmak, süslendirmek.

3. Zemīni dürlü reng ile bezerdi

4. Hıtā-yı Rūmı yapraklar bezerdi

3. **bezer:** -r

Mesnevi 32

Mısra: 2

Donatmak, süslemek.

1. Söz ikliminde yapan kaşr ü hāne

2. Bezer bu veche bezm-i Husrevāne

bezen:

1. **bezendi:** -di

Mesnevi 36

Mısra: 54

Süslenmek, donatılmak.

53. Çü resm-i sūr olundu cümle tertib

54. Bezendi şehri Perviz itdi terğib

bez[i]m:

1. **bez[i]mde:** -de

Mesnevi 19

Mısra: 101

Bezm, meclis.

101. Bez[i]mde cümlesi şem'-i dil-efrüz

102. Rez[i]mde şanuñ âteş-i ciger-süz

2. **bez[i]mde:** -de

Mesnevi 36

Mısra: 119

Bezm, meclis.

119. Nigārın ol bez[i]mde şem' olupdı

120. Nebāt ü şehd şāfi cem' olupdı

bezm:

1. **bezm:**

Mesnevi 1

Mısra: 63

Sohbet, yaran sohbeti \ ziyafet, işret sohbeti; yiyip içilerek sohbet edilen, belli başlı ritüelleri olan bezmin zamanı, kuralları, sakinin işlevi, oturuş düzeni, müzik ve şiir, kadehin sunulma ritüelleri için bkz. LEVEND, s. 307-322.

63. Olup hāmem bu bezm içinde sākī

64. Cihān halkına şunsun cām-ı bākī

2. **bezmine:** -i, -n, -e

Mesnevi 1

Mısra: 74

Sohbet, yaran sohbeti \ ziyafet, işret sohbeti; yiyip içilerek sohbet edilen, belli başlı ritüelleri olan bezmin zamanı, kuralları, sakinin işlevi, oturuş düzeni, müzik ve şiir, kadehin sunulma ritüelleri için bkz. LEVEND, s. 307-322.

73. Kamu mahbūblardan eyle fāyık

74. Ola kim ola şeh bezmine lāyık

3. **bezminden:** -i, -n, -den

Mesnevi 5

Mısra: 103

Sohbet, yaran sohbeti \ ziyafet, işret sohbeti; yiyip içilerek sohbet edilen, belli başlı ritüelleri olan bezmin zamanı, kuralları, sakinin işlevi, oturuş düzeni, müzik ve şiir, kadehin sunulma ritüelleri için bkz. LEVEND, s. 307-322.

103. Cihan bezminden oldı cām-ı Cem dūr

104. Meger kim çeşm-i dil-dār ola mahmūr

4. **bezmінде**: -i, -n, -de

Mesnevi 5

Mısra: 134

Meclis.

133. Perîşân olmasun 'âlemde cem'î

134. Uyansun salţanat bezminde şem'î

5. **bezmінде**: -i, -n, -de

Mesnevi 6

Mısra: 21

Meclis, ortam.

21. Belâ bezminde oldu kâmetüm çeng

22. Hemân âhumdur iden baña âheng

6. **bezmінде**: -i, -n, -e

Mesnevi 7

Mısra: 18

Sohbet, yaran sohbeti \ ziyafet, işret sohbeti; yiyip içilerek sohbet edilen, belli başlı ritüelleri olan bezmin zamanı, kuralları, sakinin işlevi, oturuş düzeni, müzik ve şiir, kadehin sunulma ritüelleri için bkz. LEVEND, s. 307-322.

17. Boşaldup hâtırûnî dürden dürerden

18. Suĥan bezmine naĥl eyle güherden

7. **bezmінде**: -e

Mesnevi 7

Mısra: 19

Sohbet, yaran sohbeti \ ziyafet, işret sohbeti; yiyip içilerek sohbet edilen, belli başlı ritüelleri olan bezmin zamanı,

kuralları, sakinin işlevi, oturuş düzeni, müzik ve şiir, kadehin sunulma ritüelleri için bkz. LEVEND, s. 307-322.

19. Şalup ol bezme tab'ûn ol şem'-i pertev

20. Oĥunsun kışsa-i Şîrîn ü Ĥusrev

8. **bezmінде**: -i, -n, -e

Mesnevi 11

Mısra: 45

Sohbet, yaran sohbeti, ziyafet, işret sohbeti; yiyip içilerek sohbet edilen, belli başlı ritüelleri olan bezmin zamanı, kuralları, sakinin işlevi, oturuş düzeni, müzik ve şiir, kadehin sunulma ritüelleri için bkz. LEVEND, s. 307-322.

45. Letâfet bezminün rüşen çerâĥı

46. Melâĥat mîvesi vü ĥüsn bâĥı

9. **bezmінде**:

Mesnevi 13

Mısra: 50

Sohbet, yaran sohbeti \ ziyafet, işret sohbeti; yiyip içilerek sohbet edilen, belli başlı ritüelleri olan bezmin zamanı, kuralları, sakinin işlevi, oturuş düzeni, müzik ve şiir, kadehin sunulma ritüelleri için bkz. LEVEND, s. 307-322.

49. İçildi çün şarâb-ı erĥuvânî

50. Kamu bezm ehlinün cüş itdi ĥanı

10. **bezmінде**:

Mesnevi 26

Mısra: 41

Sohbet, yaran sohbeti \ ziyafet, işret

sohbeti; yiyip içilerek sohbet edilen, belli başlı ritüelleri olan toplantı (LEVEND, s. 307-322.).

41. 'Aceb bezm idi ol bezm-i feraĥ-zâ

42. Ķomazdı dilde bir zerre ĥam aşlâ

11. **bezmінде**: -e

Mesnevi 33

Mısra: 13

Sohbet, yaran sohbeti \ ziyafet, işret sohbeti.

13. Olur her bezme şem'-i meclis-efrüz

14. Baña gelse bir âteşdür ciger-süz

12. **bezmінде**: -i, -n, -e

Mesnevi 33

Mısra: 72

Sohbet, yaran sohbeti \ ziyafet, işret sohbeti; yiyip içilerek sohbet edilen, belli başlı ritüelleri olan toplantı (LEVEND, s. 307-322.).

71. Turup ĥavminden ol dem aldı destür

72. Melik bezmine tâ kim vara ol ĥür

13. **bezmінде**: -e

Mesnevi 36

Mısra: 94

Sohbet, yaran sohbeti \ ziyafet, işret sohbeti.

93. Müheyyâ oldu bezm-i cennet-âyin

94. Olup ol bezme sâķi ĥürî -yi 'în

bezm ehli:

1. **bezm ehli:**

Mesnevi 13

Mısra: 68

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Eĥlence erbabı II eĥlenmeye ve içmeye alışık kimseler.

67. Gümüş elden alup altun ayaĥın

68. Öper bezm ehli sâķinün yañaĥın

bezm ehline:

1. **bezm ehline**: -n, -e

Mesnevi 18

Mısra: 186

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Eĥlence erbabı II eĥlenmeye ve içmeye alışık kimseler.

185. Bu veche devr iderken bâde-i nâb

186. Şebî- ĥün eyledi bezm ehline ĥvâb

bezm-i 'ayşa:

1. **bezm-i 'ayşa**: -a

Mesnevi 36

Mısra: 90

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Yeme içme meclisi.

89. Görüp Şâĥ oldu anı ĥurrem ü şâd

90. Urur ol şevĥle bezm-i 'ayşa bünyâd

bezm-i cennet-âyin:

1. **bezm-i cennet-ayın:**

Mesnevi 32

Mısra: 24

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Cennet merasimli eğlence ve işret meclisi.

23. Turup bu şevk ile ol dem nigârîn

24. Mühyyâ kaldı bezm-i cennet-âyîn

2. **bezm-i cennet-ayın:**

Mesnevi 36

Mısra: 93

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Cennet merasimli eğlence ve işret meclisi.

93. Mühyyâ oldı bezm-i cennet-âyîn

94. Olup ol bezme sâkî hürî -yi 'în

bezm-i ferağ-zâ:

1. **bezm-i ferağ-zâ:**

Mesnevi 26

Mısra: 41

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Gönül açıklığı, sevinç doğuran işret meclisi.

41. 'Aceb bezm idi ol bezm-i ferağ-zâ

42. Kõmazdı dilde bir zerre gam ašlâ

bezm-i ğamda:

1. **bezm-i ğamda: -da**

Mesnevi 27

Mısra: 225

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Gam meclisi (dünya).

225. İdüp ney gibi bezm-i ğamda feryâd

226. Cihânda bir nefes olmadılar şâd

bezm-i hüsne:

1. **bezm-i hüsne: -e**

Mesnevi 11

Mısra: 73

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Güzellik meclisi; -sevgilinin yüzü-

73. Rikâbı bezm-i hüsne şem ' -i kâfûr

74. Görünür çehresi nûr 'un- 'alâ- nûr

bezm-i husrevâne:

1. **bezm-i husrevâne:**

Mesnevi 13

Mısra: 34

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Hükümdarca, hükümdara yakışır şekilde (hazırlanmış) meclis.

33. Muftı ' olduĝda Pervîz-i bî-ĝâne

34. Mühyyâ oldı bezm-i Husrevâne

2. **bezm-i husrevâne:**

Mesnevi 32

Mısra: 2

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Hükümdarca, hükümdara yakışır şekilde (hazırlanmış) meclis.

1. Söz ikliminde yapan kaşır ü hâne

2. Bezer bu veche bezm-i Husrevâne

bezm-i pür- şükûh:

1. **bezm-i pür- şükûh:**

Mesnevi 14

Mısra: 103

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Azamet dolu meclis.

103. O bezm-i pür- şükûh içinde Pervîz

104. Zebûn olmuşdı ki ermişdi Şebdîz

bezm-i rezmd:

1. **bezm-i rezmd: -de**

Mesnevi 16

Mısra: 67

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Savaş meclisi.

67. Kemân olmuşdı bezm-i rezmd çeng

68. İderdi âvâze-i zih anı 'âheng

bezm-i sayda:

1. **bezm-i sayda: -a**

Mesnevi 14

Mısra: 45

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Av meclisi.

45. Şehûn hõd bezm-i sayda nâveki şem '

46. Vuñûş olmuşdı pervâne gibi cem '

bezmine şem ' olursın:

1. **bezmine şem ' olursın: -(u)r, -sın**

Mesnevi 19

Mısra: 66

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Eğlence ya da içki meclisine mum olmak: Güzelliğini ve değerini günübürlük eğlence ortamları içinde harcamak II Değerini alçaltıcı, kendisini küçük düşürücü bir tavır içine girmek.

65. Cemâlûn nûr-ı çeşmiyken cihânûn

66. Niçün bezmine şem ' olursın anuñ

bî -zevk olduñ:

1. **bî -zevk olduñ: -du, -ñ**

Mesnevi 28

Mısra: 67

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Neşesiz, keyifsiz olmak; mutsuzlaşmak.

67. Yiter olduñ bu endûh ile bî -zevk

68. Dizûn ĝam gerdenine eyleme tavk

bî- 'âr ola:

1. **bî- 'âr ola: -a**

Mesnevi 24

Mısra: 145

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Arsız, utanmaz olmak.

145. Hünersüzlükden ol kim ola bî- 'âr

146. Degül insân hayvân-ı 'alef- hVâr

bi-aynih:

1. **bi-aynih:**

Mesnevi 14

Mısra: 29

Ar. zf. Aynıyla, olduĝu gibi.

29. Bi-aynih her buñarı mihr-i rahşân
30. İçinde taşları la'l-i Bedeşşân

bî-'ays ü bî-nüş:

1. **bî-'ays ü bî-nüş:**
Mesnevi 18

Mısra: 59

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Zevk sefâ olmadan ve içmeden.

59. Geçürme vaktüni bî-'ays ü bî-nüş
60. Çıkar endühi dilden câm-ı mey nüş

bî-bahâne:

1. **bî-bahâne:**
Mesnevi 26
Mısra: 35
Kusursuz.

35. Şaçı zâg-ı siyehdür bî-bahâne
36. İdinmiş serv tälında âşyâne

bî-berg iderdi:

1. **bî-berg iderdi:** -er, -di
Mesnevi 14
Mısra: 96
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Yapraksız bırakmak.

95. Nesîm-i şubhgâh-ı şarşar-ı merg
96. Dıraht-ı 'ömri tîz iderdi bî-berg

bî-bizâ'et:

1. **bî-bizâ'et:**
Mesnevi 1

Mısra: 90
*Bizâ'et(a.i.)sermaye, mal,mülk. bî-
bizâ'et: sermayesiz, fakir; az sermayeli.*

89. Egerçi bî-hayâlıkdur be-gâyet
90. Suhan-perdâz olmaq bî-bizâ'et

bî-çäre:

1. **bî-çäreler:** -ler
Mesnevi 9

Mısra: 54

1. Çaresiz. 2. Düşkün, zavallı.

53. Yaparlar mäl-i eytâm ile eyvân
54. İdüp bî-çäreler kalbini vîrân

2. **bî-çäre:**
Mesnevi 24

Mısra: 281

1. Çaresiz. 2. Düşkün, zavallı.

281. Ne bilsün 'âkıbet bî-çäre Ferhâd
282. Şıyacağıın şartın merd-i bî-dâd

3. **bî-çäre:**
Mesnevi 25

Mısra: 25

Çaresiz, düşkün, zavallı. II Çaresizce.

25. Külünginün şadâsından bî-çäre
26. Girüp rakşa düşerdi kühsäre

4. **bî-çäre:**
Mesnevi 27

Mısra: 114
1. Çaresiz. 2. Düşkün, zavallı.

113. Varup Ferhâda yalan yire idüp âh
114. Didi bî-çäre âgâh olgıl âgâh

5. **bî-çäreler:** -ler
Mesnevi 38

Mısra: 87

1. Çaresiz. 2. Düşkün, zavallı.

87. Yiter bî-çäreler kalbin hârâb it
88. Du'âsından ğarîbüñ ictinâb it

bî-çäre vü üftâde:

1. **bî-çäre vü üftâde:**
Mesnevi 20

Mısra: 3

Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Çaresiz ve düşkün, âşık.

3. Meger bî-çäre vü üftâde Ferhâd
4. Cihândan fâriğ ü âzâde Ferhâd

bidâ'at:

1. **bidâ'at:**
Mesnevi 5

Mısra: 38

Sermaye.

37. Egerçi emrüne kıldum itâ'at
38. Velî bu bendede yoğdur bidâ'at

bî-dâd:

1. **bî-dâddur:** -dur
Mesnevi 26
Mısra: 167
Acımasız -Sevgili-.

167. Benüm gönüm alan bî-dâddur bu
168. Beni âşüfte iden yârdur bu

2. **bî-dâd:**
Mesnevi 32

Mısra: 127

*Adaletsiz (kimse), zalim; adaletsizlik,
zulüm, ziyet.*

127. Hâ-ı nîli degül haddünde bî-dâd
128. Cemâlün baği içre serv-i âzâd

bî-dâd olup:

1. **bî-dâd olup:** -up
Mesnevi 32
Mısra: 142
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Acımasız, zalim olmak.

141. Güzeller şâhına layık mı bî-dâd
142. Olup 'uşşâkı itmek zâr ü nâ-şâd

bieyhîm ıktedeytüm ihtedeytüm:

1. **bieyhîm ıktedeytüm ihtedeytüm:**
Mesnevi 4

Mısra: 112

Kelime Tipi: **Hadis**

*Ashâbı keen nücümü bieyyihim
ıktedeytüm, ihtedeytüm (Ashabım yıldızlar
gibidir. Hangisine uyarırsanız hidayeti
bulursunuz.)Beyhaki, Ebu Cafer Ukayli,*

Ebu Hatim Razi, Nesai, Ebü Neim gibi hadis âlimleri bu hadisin zayıflığı konusunda müttefiktir.

111. Buyurduñ âl ü aşhâb için encüm
112. Bieyhim içteyütüm ihtedeytüm

bi-fer oldu:

1. **bi-fer oldu:** -dı
Mesnevi 17
Mısra: 57
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Fersiz: Işıksız, nursuz.

57. Çerâğ-ı 'arızum kim bi-fer oldu
58. Şolup ter güllerüm nîlüfer oldu

bi-gâh:

1. **bi-gâh:**
Mesnevi 18
Mısra: 26
Vakitsiz, zamansız.

25. Velî her nesnenüñ vaqtı var ey şah
26. Sefer vaqtı degüldür şimdi bi-gâh

bi-ğam oldu:

1. **bi-ğam oldu:** -dı
Mesnevi 38
Mısra: 29
Kelime Tipi: **Deyim**
Gamsız olmak: Olup biteni umursamamak, görev sorumluluğunu yerine getirmekte ihmalkâr davranmak.

29. Sipâhî vü ra'yyet oldu bi-ğam
30. Biri birine girdi halk-ı 'âlem

bi-gâne:

1. **bi-gâneye:** -(y)e
Mesnevi 7
Mısra: 67
Far. Yabancı, ecnebi, aşına değil.

67. Döke bi-gâneye emvâl ü esbâb
68. Yirinde kalmaya evlâd ü ensâb

biğâne kıldıñ:

1. **biğâne kıldıñ:** -du, -ñ
Mesnevi 12
Mısra: 116
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Yabancı, kayıtsız, ilgisiz hale getirmek.

115. Ne sıhr itdün beni divâne kıldıñ
116. Dil ü cāndan çamu biğâne kıldıñ

bi-ğaraž:

1. **bi-ğaraž:**
Mesnevi 19
Mısra: 33
Gizli bir niyet ve maksattan, kin ve husumet gibi kötü duygulardan ârî olan.

33. Bulunmaz 'âlem içre bi-ğaraž yâr
34. Cihân bağında bitmez verd-i bi-ğâr

bi-gümân:

1. **bi-gümân:**
Mesnevi 15
Mısra: 129
Far. Şüphesiz.

129. Ya deryâ mâlikidür bi-gümân ol
130. Çıkup uyhuya varmış nâ-gehân ol

2. **bi-gümân:**
Mesnevi 38
Mısra: 275
Far. Şüphesiz.

275. Bilürsin bi-gümân hoş giç eger ir
276. Yir ejderhâ gibi bir gün seni yir

bi-gümânî:

1. **bi-gümânî:**
Mesnevi 40
Mısra: 21
Şüphesiz.

21. O halvānuñ olupdur bi-gümānî
22. Gözüm bādām u yüzüm ze'ferānî

bi-günâh:

1. **bi-günâhuñ:** -uñ
Mesnevi 24
Mısra: 270
Far. Suçsuz, pâk, masum.

269. Girü ol hiddeti def' oldu şāhuñ
270. Uşandı nâlesinden bi-günāhuñ

bih:

1. **bih:**
Mesnevi 37
Mısra: 10
Ayva.

9. Ağaçlar nâlesin kılmamağa güş
10. Bih itmiş bağlarda penbe der-güş

bi-had:

1. **bi-had:**
Mesnevi 24
Mısra: 165
Sonu gelmeyen, pek çok.

165. İdüp miskine bi-had serzenişler
166. Didi nedür bu dürlü dürlü işler

2. **bi-had:**
Mesnevi 37
Mısra: 174
Sonu gelmeyen, pek çok.

173. Bir ol kim eyledi Ferhâda zulmi
174. Ki bi-had gördi ol üftâde zulmi

bi-hadd ü pâyân:

1. **bi-hadd ü pâyân:**
Mesnevi 12
Mısra: 5
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Sınırsız ve sonsuz, uçsuz bucaksız.

5. Çeküp yol zahmetin bi-hadd ü pâyân
6. Geçüp neçe neçe küh ü beyābân

2. **bî-ḥadd ü pâyân:**

Mesnevi 36

Mısra: 232

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Sınırsız ve sonsuz, uçsuz bucaksız.

231. Yatup dîbâ döşekler üzre 'üryân

232. Şafâlar sürdiler bî-ḥadd ü pâyân

bî-ḥamdi'llâh:

1. **bî-ḥamdi'llâh:**

Mesnevi 5

Mısra: 90

Ar. zf. Allah'a şükür olsun, Allah'ın yardımıyla.

89. Toyunur maṭbah-ı cüdında her ac

90. Bî-ḥamdi'llâh ki hiç kılmadı muḥtâc

2. **bî-ḥamdi'llâh:**

Mesnevi 36

Mısra: 244

Ar. zf. Allah'a şükür olsun, Allah'ın yardımıyla.

243. Cihânı miḥnetiyle eyledüm seyr

244. Bî-ḥamdi'llâh kim oldu 'aḳıbet ḥayr

3. **bî-ḥamdi'llâh:**

Mesnevi 40

Mısra: 1

Ar. zf. Allah'a şükür olsun, Allah'ın yardımıyla.

1. Bî-ḥamdi'llâh ki mühlet virdi gerdün

2. Çıkardum baḥr-i dilden dür-i meknûn

bî-ḥamdu'llâh:

1. **bî-ḥamdu'llâh:**

Mesnevi 38

Mısra: 17

Allah'a şükür olsun.

17. Bî-ḥamdu'llâh ki bir 'âkil-civânsın

18. Cihânda mâye-i emn ü âmânsın

bî-ḥayâlık:

1. **bî-ḥayâlıkdur:** -dur

Mesnevi 1

Mısra: 89

Utanmazlıktır.

89. Egerçi bî-ḥayâlıkdur be-ğâyet

90. Suḥan-perdâz olmaḳ bî-bizâ'et

2. **bî-ḥayâlık:**

Mesnevi 3

Mısra: 66

Utanmazlıktır.

65. Edebsüzlikle çoğ itdüm gedâlık

66. Huzûr-ı ḥazretünde bî-ḥayâlık

3. **bî-ḥayâlık:**

Mesnevi 5

Mısra: 176

Utanmazlıktır.

175. Velî zâhirden añlanan gedâlık

176. Edebsüzlük be-ğâyet bî-ḥayâlık

bî-hüş:

1. **bî-hüş:**

Mesnevi 31

Mısra: 75

Kendini kaybetmiş (âşık bağlamında).

75. Şarâb-ı 'ışkuñ ile şöyle bî-hüş

76. Geliyor uşda Hüsrev mest ü medhüş

2. **bî-hüş:**

Mesnevi 32

Mısra: 43

Kendini kaybetmiş (âşık bağlamında).

43. Hemân-dem bir tolu kıldurdı bî-hüş

44. Be-'ışk-ı düst deyü eyledi nüş

3. **bî-hüş:**

Mesnevi 38

Mısra: 12

Far. Akılsız, aklı başından gitmiş, akli başında yok. (be'nin fethiyle galattır).

11. Ataluḳ ḥaḳkını idüp ferâmüş

12. 'Adüvv olmuşdı Pervîze o bî-hüş

bî-hüş ide:

1. **bî-hüş ide:** -e

Mesnevi 30

Mısra: 31

Kelime Tipi: **Deyim**

Aklını başından almak.

31. Karıncayı ki bir mevce ide bî-hüş

32. Ne lâzım baḥr-i Ḳulzüm eylemek cüş

bî-hüş olup:

1. **bî-hüş olup:** -up

Mesnevi 18

Mısra: 31

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Aklı yitirmek II kendinden geçmek, kendini kaybetmek.

31. Olup bî-hüş ḥallâḫ-ı zemâne

32. Tağıtmuş penbe-i berfi cihâne

bî-idrâk:

1. **bî-idrâk:**

Mesnevi 24

Mısra: 159

Anlayışsız.

159. Olur ey niçe bî-idrâk ta'lîm

160. Olur aḳzâ'l-ḳuzât-ı heft iklim

bî-ihtiyâr:

1. **bî-ihtiyâr:**

Mesnevi 24

Mısra: 83

Elinde olmayarak, istemsiz bir biçimde.

83. Hemân bî-ihtiyâr ol bülbül-i zâr

84. Ḳafesden çıkup itdi 'azm-i gülzâr

2. **bî-ihtiyâr:**

Mesnevi 36

Mısra: 192
Elinde olmayarak, istemsiz bir biçimde.

191. Bu ma'niden olup gâyet perîşân
192. İdüp bî-ihtiyâr âh oldu giryân

bî-ihtiyârî:

1. **bî-ihtiyârî:**
Mesnevi 27
Mısra: 265
İradesini kaybetmiş, kendinden geçmiş.

265. Tırup Şîrîn çün bî-ihtiyârî
266. Varup defn eyledi Ferhâd-ı zârî

bî-irâde:

1. **bî-irâde:**
Mesnevi 27
Mısra: 188
İradesiz: İradesi kendi elinde olmayan, seçim hakkı kendinde olmayan.

187. Mücâvir olma bu mihnet-serâda
188. Gidersin 'âkıbet çün bî-irâde

bî-'ışk ola:

1. **bî-'ışk ola: -a**
Mesnevi 12
Mısra: 132
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Aşksız ol-.

131. Şunuñ kim 'âlem içre adı erdür
132. Çü bî-'ışk ola 'avratdan beterdür

bî-'ışret ü 'ıys k'olasın:

1. **bî-'ışret ü 'ıys k'olasın: -a, -sın**
Mesnevi 13
Mısra: 32
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Kî, vezin nedeniyle k' biçiminde kullanılmıştır. İçkisiz ve zevk sefâ, eğlence meclissiz olmak.

31. Olup derd ü gam 'ışkıyla dil-rîş
32. Yirişmez k'olasın bî-'ışret ü 'ıys

bî-kâbîn ola:

1. **bî-kâbîn ola: -a**
Mesnevi 19
Mısra: 49
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Güveğinin geline verdiği ağırlık, para, eşyanın olmaması.

49. Çü bî-kâbîn ola işbu 'alâka
50. Hemân irişdi bil anı talâka

bî-kâr olmayup:

1. **bî-kâr olmayup: -(y)up**
Mesnevi 24
Mısra: 210
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
İşsiz, başıboş, faydasız, avare olmak.

209. Ne hoşdur kişi miqdârını bilmek
210. Ki bî-kâr olmayup kârını bilmek

bî-karâr iderdi:

1. **bî-karâr iderdi: -er, -di**

Mesnevi 14
Mısra: 34
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Kararsız etmek.

33. Kara beñlü peleng-i nâzenîni
34. İderdi bî-karâr âhü-yı Çni

bî-kem ü biş:

1. **bî-kem ü biş:**
Mesnevi 37
Mısra: 163
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Ne eksik ne fazla (olduğu gibi).

163. Gelüp didi Resüle bî-kem ü biş
164. Mübârek hâtırına virdi teşvîş

bî-kerâne:

1. **bî-kerâne:**
Mesnevi 17
Mısra: 30
Kenarsız, uçsuz bucaksız, sayısız.

29. Eger bir boş şadef gitse yabana
30. Ne guşsa dürr-i bañr bî-kerâne

bî-kes ü dervîş-i dil-rîş:

1. **bî-kes ü dervîş-i dil-rîş:**
Mesnevi 5
Mısra: 49
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Kimsesiz ve gönlü yaralı, dertli dervîş.

49. Menem şol bî-kes ü dervîş-i dil-rîş
50. Hâzef dir la 'lûme a' dâ-yı bed-gîş

bî-kes ü gamgîn ü nâ-şad ğarîbem:

1. **bî-kes ü gamgîn ü nâ-şad ğarîbem: -em**
Mesnevi 25
Mısra: 49
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Kimsesiz ve gamlı ve mutsuz zavallı.

49. Ğarîbem bî-kes ü gamgîn ü nâ-şad
50. Yaluñuzlukdan ey Hâk dâd ü feryâd

bî-keyf:

1. **bî-keyf:**
Mesnevi 4
Mısra: 100
Arada perde olmadan.

99. Bir anda mâverâ-yı 'arşa irdüñ
100. Hüdâ didârını bî-keyf gördüñ

bil:

1. **bilürven: -ür, -ven**
Mesnevi 3
Mısra: 13
İdrak etmek, kavramak.

13. Bilürven sâyeveş yanınca anuñ
14. Cefâ vü cevriine kanınca anuñ

2. **bilmezem: -mez, -em**
Mesnevi 3
Mısra: 94
İdrak etmek, kavramak.

93. Tefekkür bahrine gerçi ğarîkem
94. Velîkin bilmezem kınkı ferîkem

3. **bile:** -e

Mesnevi 5

Mısra: 177

İdrak etmek, kavramak.

177. Yek ol kim bile miqdârını her şey
178. Eger bây ü gedâ Kāvūs ger Key

4. **bilüp:** -üp

Mesnevi 5

Mısra: 183

İdrak etmek, kavramak.

183. Bilüp öz kıdrin ü tavrın şaşurmaz
184. Edebsüzlüğini hâdden aşurmaz

5. **bilürven:** -ür, -ven

Mesnevi 9

Mısra: 16

İdrak etmek, kavramak.

15. Hel' aĥvâlüm ülümünden saña ma'lüm
16. Bilürven yirde kıalmaz âh-ı mazlüm

6. **bil:**

Mesnevi 10

Mısra: 62

İdrak etmek, kavramak.

61. Ğarîbüñ âĥına olma muķâbil
62. Söyündürme çerâĝ-ı baĥtuñı bil

7. **bilme:** -me, -(y)e

Mesnevi 12

Mısra: 53

Bilgi sahibi olmak, öğrenmek.

53. Şular kim bilmeğe Şîrîn yesaĝın
54. Söyünmiş bil hemân anuñ çerâĝın

8. **bil:**

Mesnevi 12

Mısra: 54

... olarak görmek, farz etmek.

53. Şular kim bilmeğe Şîrîn yesaĝın
54. Söyünmüş bil hemân anuñ çerâĝın

9. **bilür:** -(ü)r

Mesnevi 12

Mısra: 93

Anlamak, farkına varmak, bilebilmek.

93. Özi naķşın bilür ol serv-i âzâd
94. Diye bilmez ki âdem yâ perî-zâd

10. **bildi:** -di

Mesnevi 12

Mısra: 95

Anlamak, farkına varmak, bilebilmek.

95. Velî bildi ki bir maĥremi vardır
96. Kıru şüret degül ma'nası vardır

11. **bilelüm:** -clüm

Mesnevi 12

Mısra: 112

*Bir şey hakkında bilgisi, mâlûmâtı
olmak, o şeyi öğrenmiş bulunmak.*

111. Ya kimün nâmesisin söyle nâmin
112. Haber vir bilelüm bâri maķâmın

12. **bilmez:** -mez

Mesnevi 13

Mısra: 58

Anlamak, farkına varmak, bilebilmek.

57. Olup ol şürete Pervîz ĥayrân
58. Ne içer bilmez idi mey mi yâ kıan

13. **bilmez:** -mez

Mesnevi 15

Mısra: 8

*Bilebilmek II verilecek karar
hususunda net bir fikre sahip olmak.*

7. Egerçi cânına derd itdi te'şîr
8. Velî bilmez nedür dermâna tedbîr

14. **bilemez:** -e, -mez

Mesnevi 15

Mısra: 143

Anlamak, farkına varmak, bilebilmek.

143. Bilemez geldüĝin kıankı taraftan
144. Dür-i nâ-süftedür çıķmış şadefden

15. **bilelüm:** -clüm

Mesnevi 15

Mısra: 181

Bir konu hakkında bilgi sahibi olmak.

181. Beyân eyle bilelüm ad ü şanuñ
182. 'Ayân it gün gibi ey meh meķânüñ

16. **bilmezler:** -mez, -ler

Mesnevi 15

Mısra: 217

İdrak etmek, kavramak.

217. Velî bilmezler idi çerĥ-i ĝaddâr
218. Ne ĝadr u mekr ider her laĥza izĥâr

17. **bil:**

Mesnevi 15

Mısra: 230

İdrak etmek, kavramak.

229. İderseñ birki gün ihmâl ü te'ĥîr
230. Olur bil memleket tebdîl ü taĝyîr

18. **bil:**

Mesnevi 19

Mısra: 50

Bil ki...; idrak etmek, kavramak.

49. Çü bî-kâbîn ola işbu 'alâķa
50. Hemân irişdi bil anı talâķa

19. **bilemezdi:** -e, -mez, -di

Mesnevi 20

Mısra: 51

Bulmak.

51. Bilemezdi bu derdüñ çâresini
52. Yıĝamazdı dil-i âvâresini

20. **bil:**

Mesnevi 21

Mısra: 17

Anlamak, idrak etmek II (kıymetini) bilmek ve (önemini) kavramak. (GTS).

17. Bu havz işine bil ey şehd-i fâyık

18. Degüldür andan özge kimse lâyık

21. **bilür:**-(ü)

Mesnevi 22

Mısra: 96

Anlamak, idrak etmek II (kıymetini) bilmek ve (önemini) kavramak. (GTS).

95. Kaçan şeh-bâza hem-ser ola heyhât

96. Seni meslek bilür gerç'ey huredmend

22. **bilsün:**-sün

Mesnevi 22

Mısra: 98

İdrak etmek, kavramak.

97. Velî yokdur saña 'âlemde mânend

98. Ne bilsün bilmeyen fazl ü kemâlün

23. **bilür:**-(ü)r

Mesnevi 23

Mısra: 37

Bir şey hakkında bilgisi, mâlûmâtı olmak, o şeyi öğrenmiş bulunmak.

37. Didi bilür misin dil-dâr kimdür

38. Eyitdi andan özge var kimdür

24. **bildüm:**-dü, -m

Mesnevi 23

Mısra: 61

Anlamak, kavramak, idrak etmek.

62. Eyitdi ger kazâyise ne care

61. Didi bildüm k'olursın päre päre

25. **bilmez:**-mez

Mesnevi 23

Mısra: 91

İdrak etmek, kavramak.

91. Bunı bilmez ki her kim görse acı

92. Dağı Şirîne artar ihtiyâcı

26. **bilürken:**-(ü)r, -ken

Mesnevi 24

Mısra: 168

İdrak etmek, kavramak.

167. Niçün itdün girü endîşe-i hâm

168. Bilürken 'ışka yok ağâz ü encam

27. **bilür:**-(ü)r

Mesnevi 24

Mısra: 234

İdrak etmek, kavramak.

233. Yavuz şanma şakın dermânde k'ânı

234. Bilür anlar bed ü nîk-i cihânı

28. **bilür:**-(ü)r

Mesnevi 25

Mısra: 123

Bir şey hakkında bilgisi, mâlûmâtı olmak, o şeyi öğrenmiş bulunmak.

123. Şu Hâkdur kim bilür her gizlü râzı

124. Benüm 'ışkum degül 'ışk-ı mecâzî

29. **bilürsin:**-(ü)r, -sin

Mesnevi 26

Mısra: 119

Farkında, bilincinde olmak.

119. Giçer qalmaz bilürsin devr-i şādî

120. Zemân-ı 'ömre itme i'timâdî

30. **bil:**

Mesnevi 26

Mısra: 146

Bir şeyi anlamış veya öğrenmiş bulunmak.

145. Çe ger çekdün firâkum şavletini

146. Muqarrer bil vişâlüm devletini

31. **bilmem:**-me, -m

Mesnevi 26

Mısra: 211

Anlamak, farkına varmak, bilebilmek.

211. Velî bilmem n'olacaqdur ser-encâm

212. Niçe bî-âli'em 'âlemde yâ Rab

32. **bilürven:**-(ü)r, -ven

Mesnevi 26

Mısra: 217

Anlamak, farkına varmak, bilebilmek.

217. Bilürven girü olmışdur peşimân

218. Ki zîrâ bu meşel 'âlemde çokdur

33. **bil:**

Mesnevi 27

Mısra: 313

Bil ki...; idrak etmek, kavramak.

313. Senün gibi serün bil şad hezârân

314. Şaçalına gülüpdür iş bu devrân

34. **bilseñ:**-se, -ñ

Mesnevi 28

Mısra: 32

İdrak etmek, kavramak.

31. Ol oldu rahmet-i Rahmâna vâşıl

32. Saña bilseñ bu mâtemden ne hâşıl

35. **bil:**

Mesnevi 28

Mısra: 86

... olarak görmek, farz etmek.

85. Belâlarda yitürme râhatuñı

86. Ğanîmet bil nigârâ şîhhatuñı

36. **bilmedi:**-me, -di

Mesnevi 34

Mısra: 82

Bir şeyi anlamış veya öğrenmiş bulunmak.

81. Çü bî-tâb itdi teb nâzik mizâcın

82. Kimesne bilmedi anuñ 'ilâcın

37. **bilsünler:** -sün, -ler

Mesnevi 14

Mısra: 85

Anlamak, farkına varmak, bilebilmek.

85. Niçe bilsünler anı müşkil idi

86. Ki ten derdi degül derd-i dil idi

38. **bilüp:** -üp

Mesnevi 17

Mısra: 35

Farzetmek.

35. Ruḥ-ı dil-ber bilüp Husrev bahârî

36. Kılurken 'ayş ü nüş-ı nev-bahârî

39. **bil:**

Mesnevi 18

Mısra: 60

... olarak görmek, farz etmek.

59. Yetîm akçasını kim yerse her-bâr

60. Degüldür âdemî bil kelp-i bâzâr

40. **bilmedüm:** -me, -dü, -m

Mesnevi 18

Mısra: 190

Anlamak, farkına varmak, bilebilmek.

189. Baña mihmânımsın Husrevâ hayf

190. Dirîgâ bilmedüm vâ-hayf vâ-hayf

41. **bilürsin:** -(ü)r, -sîn

Mesnevi 38

Mısra: 275

Bir şey hakkında bilgisi, mâlûmâtı olmak, o şeyi öğrenmiş bulunmak.

275. Bilürsin bî-gümân ḥod giç eger ir

276. Yir ejderhâ gibi bir gün seni yir

42. **bilürven:** -(ü)r, -ven

Mesnevi 40

Mısra: 77

Farkında, bilincinde olmak.

77. Bilürven bir fakîr ü bî-nevâsın

78. Za'îf ü müstemend ü pür-belâsın

bil ki:

1. **bil ki:**

Mesnevi 24

Mısra: 148

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Bil ki, anla ki.

147. Şu kim şehd-i hünerden almaya dad

148. Degüldür nesl-i âdem bil ki div-zâd

bildük:

1. **bildükleri:** -ler, -i, -

Mesnevi 2

Mısra: 70

(ulu) saydıkları, (ulu) olduğunu düşündükleri.

69. Cihân hayretde niçe fehm ü idrâk

70. Ulu bildükleri dir mâ 'arafnâk

bile:

1. **bile:**

Mesnevi 18

Mısra: 117

Birlikte, beraber, yanında.

117. Güzel kızlar bile olup süvâre

118. Çıkarlar ya 'nî karşı şehryâre

2. **bile:**

Mesnevi 19

Mısra: 93

Üstelik, de bağlaci.

93. Bile pākîze duḥterler yanınca

94. O mâhuñ ya 'nî aḥterler yanınca

3. **bile:**

Mesnevi 19

Mısra: 151

Üstelik, de bağlaci.

151. Bile yanınca ol maḥbûbe kızlar

152. Cihân lü 'betleri merḡûbe kızlar

4. **bile:**

Mesnevi 21

Mısra: 13

Birlikte, beraber.

13. Ezel olduḡ anuñla bile telmîz

14. Ne ta 'lîm itdilerse işledük tîz

5. **bile:**

Mesnevi 23

Mısra: 79

Dahi, de.

79. İder Şîrîn anıldıḡça bile âh

80. Bu dîvâne k' olupdur baña hem-râh

bileklerin'd' anuñ:

1. **bileklerin'd' anuñ:**

Mesnevi 33

Mısra: 93

Bileklerinde(vezin nedeniyle bileklerin' biçiminde kullanılmıştır). Bileklerinde onun(Şeker'in bileklerinde).

93. Gümüş bileklerin'd' anuñ meh-i nev

94. Hemân destinedür yâ tavḡ-ı Husrev

bili bükülmüş:

1. **bili bükülmüş:** -miş

Mesnevi 27

Mısra: 61

Kelime Tipi: **Deyim**

Beli bükülmek: Yaşlılık dolayısıyla belli öne doğru eğilmek.

61. Bükülmüş bili yaklaşmış ölümü

62. İki emcekleri kaḡran tulumu

bilin:

1. **bilinmez:** -mez

Mesnevi 40

Mısra: 48

Anlaşılmak, idrak edilmek.

47. Şerefde gerçi bir dürr-i yefimem

48. Bilinmez kıymetüm yok elde sîmüm

bi'llah:

1. **bi'llah:**

Mesnevi 12

Mısra: 80

“Allah için, Allah hakkı için”
anlamında bir yemin sözü.

79. Kazâdan düşdi kaşırına nigârûñ

80. Görûñ bi'llâh naqşın rûzgârûñ

bi'llâhi:

1. **bi'llâhi:**

Mesnevi 34

Mısra: 109

Allah için.

109. Nedür bi'llâhi aña bu melâmet

110. İki gün olmaya 'İsâya ümmet

bil'lâhi:

1. **bil'lâhi:**

Mesnevi 15

Mısra: 179

Allah için.

179. Didi bil'lâhi kândansın haber vir

180. Niçün bu resme hayrânsın haber vir

billüre mercân:

1. **billüre mercân:**

Mesnevi 36

Mısra: 217

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Billur (saf, katıksız) mercan (kırmızı renkli değerli taş).

217. Ya deste oldı bir billüre mercân

218. Yâhud inine girdi şâh-mârân

bilmeyen:

1. **bilmeyen:**

Mesnevi 22

Mısra: 98

Bilmeyen, haberdar olmayan.

97. Velî yokdur saña 'âlemde mânend

98. Ne bilsün bilmeyen fâzıl ü kemâlün

bilmiş ol:

1. **bilmiş ol:**

Mesnevi 16

Mısra: 140

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Haberin olsun!, iyi bil!

139. İçüp şerbet geyersin eşveb-i fâhîr

140. Gelür hep bilmiş ol burnuñdan âhîr

2. **bilmiş ol:**

Mesnevi 37

Mısra: 83

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Haberin olsun!, iyi bil!

83. İdersin bilmiş ol âhîr nedâmet

84. Olursın cümle âfâka melamet

bilmiş oluñ:

1. **bilmiş oluñ: -uñ**

Mesnevi 36

Mısra: 65

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Haberin olsun!, iyi bil!

65. Ki bilmiş oluñ ey şehri vü dihkân

66. Budur hükmi-i hümayün emri-i Sulţân

bilür misin:

1. **bilür misin: -(ü)r, -mi, -sin**

Mesnevi 15

Mısra: 170

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Bir şey hakkında bilgisi, mâlûmâtı olmak, o şeyi öğrenmiş bulunmak.

169. Eğildi dâyesine didi Şîrîn

170. Bilür misin ki kimdür bu nigârîn

bim:

1. **bimi: -i**

Mesnevi 6

Mısra: 29

Korku.

29. Yasâğundan eger görmezse bîmi

30. Ayağlar ceng-i gerdün ben yetîmi

2. **bimüñ: -üñ**

Mesnevi 10

Mısra: 59

Korku.

59. Hüdâdan var ise fi'l-cümle bimüñ

60. Toğunma kılına hergiz yetîmüñ

bimâr:

1. **bimâr:**

Mesnevi 32

Mısra: 79

Hasta, dertli II (Göz için) baygın bakışlı.

79. Gözüm bimâr ü zulfüm şanma pâ-mâl

80. Olur hışm eylesem cellâd ü çengâl

bimâr idersin:

1. **bimâr idersin: -er, -sin**

Mesnevi 17

Mısra: 72

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Hasta etmek, rahatsız etmek.

71. Bu ğamdan eyleme âzâr kendün

72. İdersin nâ-gehân bimâr kendün

bimâr oldı:

1. **bimâr oldı: -dı**

Mesnevi 28

Mısra: 16

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Hasta olmak.

15. Olaldan 'âşık-ı Ferhâd-ı ğam-hâvr

16. Gözi gibi ol âhû oldı bimâr

bimâr u dil-rîş kala:

1. **bimâr u dil-rîş kala: -a**

Mesnevi 27

Mısra: 45

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Hasta ve gönü yaralı durumda kalmak. II Bu vaziyette yaşamak zorunda olmak.

45. Niçe yıllar kala bīmār u dil-rīş

46. Çü girü şağalursa ola bir iş

bī-me üne:

1. **bī-me üne:**

Mesnevi 24

Mısra: 297

Yardım almadan, yardımsız.

297. Ele alup külünğın bī-me üne

298. Yügürdi rāh-ı küh-ı Bīsütūna

bīm-i hicrden:

1. **bīm-i hicrden:-den**

Mesnevi 34

Mısra: 55

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Ayrılık korkusu.

55. Çü bīm-i hicrden yok sende pervā

56. Vişāl ehlinin itme kuru da 'vā

bī-misl:

1. **bī-misl:**

Mesnevi 11

Mısra: 115

Eşsiz, benzersiz.

115. Nažiri yok iken bī-misl maḥbüb

116. Ne yirin medḥ idem kim cümle ḥüb

bī-misl ü mēnend:

1. **bī-misl ü mēnend:**

Mesnevi 7

Mısra: 59

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Eşsiz ve benzersiz.

59. Hürümüz şāh idi bī-misl ü mēnend

60. Ganī gerçi velī muḥtāc-ı ferzend

bī-misl-i zamāne:

1. **bī-misl-i zamāne:**

Mesnevi 7

Mısra: 147

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Çağının emsalsizi, dengi eşi-benzeri olmayanı.

biñ:

1. **biñ:**

Mesnevi 3

Mısra: 44

Binlerce, pek çok.

43. Şunarsañ cām-ı 'afvūndan cihāna

44. Yiter bir cür' ası biñ teşne cāna

2. **bindi:-di**

Mesnevi 15

Mısra: 59

Bir yere gitmek amacıyla yerleşmek.

59. Çü bindi zevrağa ol māh-peyker

60. Hilāl üstine şankim mihr-enver

3. **biñ:**

Mesnevi 16

Mısra: 122

On kere yüz; aşırılık ve çokluk ifade eder. Aşağıdaki tanıklarda "biñ" in, kesin rakam belirtmekten uzak, aşırılık bildirir mahiyette kullanıldığı görülmektedir.

121. Şular kim ḥalka ırgürür ezāyı

122. Görürler her ezāya biñ cezāyı

4. **biñ:**

Mesnevi 36

Mısra: 33

Bin.

33. Çeker biñ ḥāş ester bār-ı mefreş

34. Tolu eñsüz ü dībā-yı münakkaş

5. **biñ:**

Mesnevi 36

Mısra: 37

Bin, pek çok.

37. Virür biñ berç- sür' at esb-i tāzī

38. Nice tāzī kamu şāhīn-i lāzī

6. **biñ:**

Mesnevi 38

Mısra: 8

Bin, pek çok.

7. Adı Şirüye bir şir-i jiyān ol

8. İderdi günde biñ kerre ziyān ol

7. **biñ:**

Mesnevi 40

Mısra: 10

Bin, pek çok.

9. Kõdum anda hezārān perde-i nūr

10. Ki her bir perdenün altında biñ ḥūr

biñ canluyam:

1. **biñ canluyam:-(y)am**

Mesnevi 25

Mısra: 55

Kelime Tipi: **Deyim**

Çok dayanıklı ve yaşadığı zorluklara rağmen hayatta kalmayı başarabilecek kadar güçlü.

55. Niçe biñ canluyam taşdan demürden

56. Naşib olmaz ğam-ı yār ile mürden

biñ yıl:

1. **biñ yıl:**

Mesnevi 24

Mısra: 173

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Bin yıl, çok uzun zaman.

173. Eger biñ yıl okursañ nām-ı Şirīn

174. Olamaz telḥ-i kāmūn kām-ı şirīn

2. **biñ yıl:**

Mesnevi 27

Mısra: 317

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Bin yıl, çok uzun zaman.

317. Tütalum niçe biñ yıl olasın şağ

318. Girü âhir olursın toz ü toprağ

binâ:

1. **binâsınuñ:** *-st, -nuñ*

Mesnevi 12

Mısra: 43

Yapı, inşa edilmiş.

43. Binâsınuñ esâsi cümle mermer

44. Başacak yir bulamaz bād-ı şarşar

binâ-yı 'ıkd-ı kabîn uruldu:

1. **binâ-yı 'ıkd-ı kabîn uruldu:** *-dt*

Mesnevi 36

Mısra: 29

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Nikâh akdinin temeli atılmak.

29. Uruldu çün binâ-yı 'ıkd-ı kabîn

30. Kılurlar sür için ârâyış-i zîn

binâ-yı mihr:

1. **binâ-yı mihr:**

Mesnevi 36

Mısra: 23

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Sevgi, muhabbet binası (yapısı).

23. Binâ-yı mihr olmağa mükemmel

24. Gerekdür dirhem ü mehr-i muaccel

binecek:

1. **binecek:**

Mesnevi 38

Mısra: 266

Binilecek olan.

265. Suvâr olma öninde esb-i nâze

266. Çü soñ binecek atuñdur cenaze

bî-nihâye:

1. **bî-nihâye:**

Mesnevi 32

Mısra: 29

Sonu gelmez (kadar çok), bitip

tükenmez.

29. Ter ü taze yemişler bî-nihâye

30. Nuğul olmağičün geldi araya

bî-nihâyet kocaldıkc'oldı:

1. **bî-nihâyet kocaldıkc'oldı:**

Mesnevi 27

Mısra: 307

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Sonsuz kocaldıkça ol- Kocaldıkça

(yaşlandıkc'a) -vezin dolayısıyla kocaldıkc'

biçimi kullanılmış- (hırs) sonu, sınırı

olmayan bir hâl almak.

307. Kocaldıkc'oldı hırşuñ bî-nihâyet

308. Bu hâvb-i ğaflete hiç yok mı ğâyet

bî-nihâyet oldı:

1. **bî-nihâyet oldı:** *-dt*

Mesnevi 12

Mısra: 2

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Sonsuz (sınırsız) olmak.

1. Bu veche kıldı râvîler rivâyet

2. Çün oldı 'ışk-ı Hüsrev bî-nihâyet

bî-ni-ya ra 'nâ:

1. **bî-ni-ya ra 'nâ:**

Mesnevi 11

Mısra: 67

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Hoş, latif, parlak kurucu.

67. Hüs[ü]n bağında ol bî-ni-ya ra 'nâ

68. Dağı açılmadıkc zanbağ hemânâ

bî-pâyân:

1. **bî-pâyân:**

Mesnevi 33

Mısra: 20

Sonsuz, tükenmez.

19. Niçe aldanup ol 'ahd-i yalana

20. Bu bî-pâyân yola olam revâne

bir:

1. **bir:**

Mesnevi 2

Mısra: 31

Herhangi bir varlığı belirsiz olarak

gösteren sayı.

31. Siphri geh kıılır bir çara 'ummân

32. İdüp encümlerin dürr-i dırağşân

2. **bir:**

Mesnevi 3

Mısra: 44

Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı.

43. Şunarsañ cām-ı 'afvuñdan cihāna

44. Yiter bir cür'ası biñ teşne cāna

3. **bir:**

Mesnevi 3

Mısra: 45

Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı.

45. Ğaniyâ işigünde bir gedâyın

46. Ki başdan ayağa cürm ü haţâyın

4. **bir:**

Mesnevi 3

Mısra: 56

Bir, belgisiz sıfat.

55. Ne miğdârı ola ben bî-zebānuñ

56. K'ola hoş-ıhvānı bir şāh-ı cihānuñ

5. **bir:**

Mesnevi 3

Mısra: 77

T. Aynı, benzer.

77. Kātuñda şāh ile müflis gedā bir
78. Cihān ser-keşlerine yoğ durur yir

6. bir:

Mesnevi 4

Mısra: 26

Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı.

25. Ne kurbet kim saña oldı müyesser
26. İrişmemişdür aña bir peyem-ber

7. bir:

Mesnevi 4

Mısra: 71

Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı.

71. Görüp bir püşt-i pā urduñ sen aña
72. İdüp Cibril taħsîn kaldı taña

8. bir:

Mesnevi 4

Mısra: 77

Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı.

77. Bir ulu şāha rüz-i 'azm-i meydān
78. Nökerler önce gitmekden ne noқşān

9. bir:

Mesnevi 4

Mısra: 110

Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı.

109. Nezāreñ kim cihāna dest-i nesdür
110. Men-i bī-çāreye bir ğamze besdür

10. bir:

Mesnevi 5

Mısra: 19

Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı.

19. Olup bir güşede meşğül ü murtāz
20. Tama' ağzını yumdum hem-çü mikrāz

11. bir:

Mesnevi 5

Mısra: 84

Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı.

83. Şaf-ı küffāra vardukça ĥadengi
84. Alur ayak derine bir Firengi

12. bir:

Mesnevi 5

Mısra: 158

"Herhangi" anlamında belgesiz sıfat.

157. Oñat baқsañ hebādur cümle varum
158. Görinmez bir cihetden iқtidārum

13. bir:

Mesnevi 5

Mısra: 186

Bir, belgisiz sıfat.

185. Tažallümse murāduñ ey dil-i zār
186. Yüz ur bir āstān-ı 'adle her-bār

14. bir:

Mesnevi 6

Mısra: 52

Bir, tek.

51. İlähī eyle bu gülzārı ĥurrem
52. Yavuz yil esmesün üstine bir dem

15. bir:

Mesnevi 7

Mısra: 6

Bir, sayı sıfatı.

5. Deñizler gibi dök māl ü menāli
6. Söz iқliminde yap bir қаşr-ı 'ālī

16. bir:

Mesnevi 7

Mısra: 10

Bir, sayı sıfatı.

9. 'Ömür sermāyesin ĥurc eyle yük yük
10. Қo tek 'ālemde bir ra' nā teberrük

17. bir:

Mesnevi 7

Mısra: 69

Bir, belgisiz sıfat.

69. Meger bu fikr ile bir gice uyĥu
70. Alup nergislerini dүş görür ü

18. bir:

Mesnevi 7

Mısra: 76

Bir, sayı sıfatı.

75. Didiler virgil ey şeh müjdegāñ
76. Virür Ħaқ saña bir şāhib-қırāñ

19. bir:

Mesnevi 7

Mısra: 77

Bir, sayı sıfatı.

77. Bir oğul vire ya 'nī saña Sübhāñ
78. Ola irāna vü Tūrāna sulţāñ

20. bir:

Mesnevi 7

Mısra: 80

Bir, sayı sıfatı.

79. Geçince bir iki müddet aradan
80. Aña bir tıfl virdi kim Yaradan

21. bir:

Mesnevi 7

Mısra: 90

Bir, sayı sıfatı.

89. Ne var ol māha mehd olursa nüĥ řaқ
90. Aña қаvs-i қуzaĥdur bir bađırdaқ

22. bir:

Mesnevi 8

Mısra: 7
Öyle bir.

7. Virüpdî 'âlemün naqşına bir reng
8. Görüp hayrân kalırdı naqş-ı Erjeng

23. **bir:**
Mesnevi 8
Mısra: 54
Bir, belgisiz sıfat.

53. 'Arūs-ı gonçeye nergis göz eyler
54. Görüp bülbüller anı bir söz eyler

24. **bir:**
Mesnevi 9
Mısra: 8
"Herhangi" anlamında belgesiz sıfat.

7. Kazâyı gör ki girüp mîvezâra
8. Uzadur zulm elin bir şahsâra

25. **bir:**
Mesnevi 9
Mısra: 31
Bir, belgisiz sıfat.

31. Buyurdı şâh bir cellâd-ı çâlâk
32. Gulâmuñ itdi fi'l-hâl işkemin çäk

26. **bir:**
Mesnevi 9
Mısra: 39
Bir, belgisiz sıfat.

39. Eger zulm ile bir cü olsa hor-yâd
40. İderven hîrmen-i 'ömrini ber-bâd

27. **bir:**
Mesnevi 9
Mısra: 41
Bir.

41. Vü ger bir bâğdan alsa koruğı
42. Kılurven başın ol bâğuñ oyuğı

28. **bir:**
Mesnevi 10
Mısra: 39
Bir, sayı sıfatı.

39. Şahâvet bir sıfatdur Hâkka lâyıq
40. Çalıñ nefsuñ anuñla eyle fâyıq

29. **bir:**
Mesnevi 10
Mısra: 50
Tek, bir tane, biricik.

49. Muḥâmiden diyäruñ eyle teftiş
50. Koma 'asruñda bir dervîş-i dil-rîş

30. **bir:**
Mesnevi 11
Mısra: 1
Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı.

1. Meger bir şeb-çerâğuñ fer ü tâbı
2. Söyündürmişdi şem'-i âftâbı

31. **bir:**
Mesnevi 11
Mısra: 9
Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı.

9. Zemânî hübdur bir mäh-peyker
10. Ruḥunda şeb anuñ ḥâl-i mu'anber

32. **bir:**
Mesnevi 11
Mısra: 20
Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı.

19. Bu kânun idi kim her bir muşâhib
20. Diye bir kışşa ammâ ki münâsib

33. **bir:**
Mesnevi 11
Mısra: 21
Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı.

21. Şehûñ bir hem-demi var idi meşhûr
22. Nedîm-i bezm-i fağfûr adı Şâpûr

34. **bir:**
Mesnevi 11
Mısra: 32
Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı.

31. Görüp naqşını oldı vâlih ü deng
32. Tayandı qaldı bir dîvâra Erjeng

35. **bir:**
Mesnevi 11
Mısra: 36
Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı.

35. Pes ol dem emr idüp Şâbüra Pervîz
36. Didi bir kışşa naql it behcet-engîz

36. **bir:**
Mesnevi 11
Mısra: 43
Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı.

43. Temâşâ itdüm anda bir perî-ruḥ
44. Meh-i ferḥunde- fâl ü mihr-i ferruḥ

37. **bir:**
Mesnevi 11
Mısra: 55
Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı.

55. Dili bir kufl-i la'lmün dilidür
56. Yâhud bâğ-ı belâgat bülbüldür

38. **bir:**
Mesnevi 11
Mısra: 77
Bir, sayı sıfatı.

77. Eli bir deste güldür penbeden ak
78. Gül-i zanbağ gibi barmağ barmağ

39. **bir:**

Mesnevi 11
Mısra: **96**

Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı.

95. Hilâl ebrûsına hâcib meh-i bedr
96. Ser-i zülfine bir Hindü şeb-i Kâdr

40. **bir:**

Mesnevi 11
Mısra: **127**

Bir, belgisiz sıfat.

127. Mehîñ Bânü dinür bir ulu 'avret
128. İder ol mülkete hüküm ü hükümet

41. **bir:**

Mesnevi 11
Mısra: **134**

Bir, belgisiz sıfat.

133. Hümâdur kanadı altında ol büm
134. Aña bir Rûmî bende Kayser-i Rüm

42. **bir:**

Mesnevi 11
Mısra: **152**

Bir, belgisiz sıfat.

151. Kuru efsâneyle aklum aldun
152. Beni bir râh-ı bî- pâyâna şaldun

43. **bir:**

Mesnevi 11
Mısra: **173**

Bir, sayı sıfatı.

173. Yanumda turma bir sa'at revân ol
174. Hemân tüt mülk-i Ermenden yaña yol

44. **bir:**

Mesnevi 11
Mısra: **178**

Bir, belgisiz sıfat.

177. Ne gam kim baña virdün güne- güne
178. İlet Şîrîne andan bir numüne

45. **bir:**

Mesnevi 12
Mısra: **9**

Bir, belgisiz sıfat.

9. Meger ol yörede bir kimse gördi
10. Aña Şîrînüñ ahvâlini şordı

46. **bir:**

Mesnevi 12
Mısra: **18**

Bir, sayı sıfatı.

17. Dimâguñda 'aceb sevdâ konulmuş
18. Cünündan saña bir sâğar şunulmuş

47. **bir:**

Mesnevi 12

Mısra: **25**

Bir, sayı sıfatı.

25. Anuñ bir kaçrı vardur cennet-âbâd
26. Felekden almış anuñ resmin üstâd

48. **bir:**

Mesnevi 12
Mısra: **32**

Bir, belgisiz sıfat.

31. Aña eyvân cebhe tāk ebrü
32. Cihân deyrinde bir maḥbûb-ı büt ü

49. **bir:**

Mesnevi 12
Mısra: **36**

Bir, sayı sıfatı.

35. Komiş her cânibind' üstâd-ı revzen
36. Şanasın her biri bir çeşm-i rüşen

50. **bir:**

Mesnevi 12
Mısra: **51**

Bir kez.

51. O mâha bir nazar çün niçe derviş
52. Öküş ḥarc eylemişdür nür-ı bñiñ

51. **bir:**

Mesnevi 12
Mısra: **60**

Bir, sayı sıfatı.

59. Bu aḥvâli çü Şāvür eyledi güş
60. Aña bir özge tedbir eyledi hoş

52. **bir:**

Mesnevi 12
Mısra: **61**

Bir, belgisiz sıfat.

61. Düretti şan'atıyle bir 'aceb kâr
62. Görüp ḥayrân kaldı çerḥ-i devvâr

53. **bir:**

Mesnevi 12
Mısra: **63**

Bir, belgisiz sıfat.

63. Bir âyine düzüp üstâd-ı kâmil
64. Kõdı revzenlere anı muḳâbil

54. **bir:**

Mesnevi 12
Mısra: **77**

Bir, belgisiz sıfat.

77. Temâm itdükte nâ-gâh irdi bir bād
78. Elinden kâğıdın kaçırdı üstâd

55. **bir:**

Mesnevi 12
Mısra: **85**

Bir, sayı sıfatı.

85. Taşavvurdan yazup bir naḳş-ı rengîn
86. Alup gitdi k'ide Pervizi teskin

56. **bir:**

Mesnevi 12

Mısra: 88

Bir, belgisiz sıfat.

87. Bu yaña ol büt-i sîmîn- sâ'id

88. Bulur kaçırında bir rengîn kâğıd

57. **bir:**

Mesnevi 12

Mısra: 95

Bir, belgisiz sıfat.

95. Velî bildi ki bir mahremi vardur

96. Kuru şüret degül ma'nâsi vardur

58. **bir:**

Mesnevi 13

Mısra: 41

Bir, sayı sıfatı.

41. Alup bir girde bâliş yaşdanur şah

42. Yüzi hürşîd-i hâver astarı mâh

59. **bir:**

Mesnevi 14

Mısra: 13

Bir, belgisiz sıfat.

13. Turup bir şubh-dem şeh-zâde Pervîz

14. Başında tâc-ı zer altında Şebdîz

60. **bir:**

Mesnevi 14

Mısra: 17

Bir, sayı sıfatı.

17. Şehûn hõd rûyî bir mâh-ı dil-efrûz

18. Beyâz-ı cebhesi şan şubh-ı Nev-rûz

61. **bir:**

Mesnevi 14

Mısra: 19

Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı.

19. Gamından bir gâzâlûn vâlih ü deng

20. Hemân nahcîrgâha kıldı âheng

62. **bir:**

Mesnevi 14

Mısra: 21

Bir, belgisiz sıfat.

21. Medâyin yöresinde vardı bir tağ

22. Zemînüñ sînesinde bir kara dağ

63. **bir:**

Mesnevi 14

Mısra: 22

Bir, belgisiz sıfat.

21. Medâyin yöresinde vardı bir tağ

22. Zemînüñ sînesinde bir kara dağ

64. **bir:**

Mesnevi 14

Mısra: 79

Bir, belgisiz sıfat.

79. Şeh önünden meger bir âhû-yı şüh

80. Çıkuş gitti nitekim yaydan ulu

65. **bir:**

Mesnevi 14

Mısra: 88

Bir, belgisiz sıfat.

87. Gidüp ol gice Husrev tâ şehergâh

88. Meger olmuşdı bir şahrâda güm-râh

66. **bir:**

Mesnevi 15

Mısra: 24

Bir II hiçbir.

23. Eger seng ile âhen olmasa cem'

24. Cihân bezminde yanmaz idi bir şem'

67. **bir:**

Mesnevi 15

Mısra: 52

Bir, belgisiz sıfat.

51. Sefîneydi çün ol mahbûba matlûb

52. Düzetdi 'avdedin bir zevrak-ı hûb

68. **bir:**

Mesnevi 15

Mısra: 53

Bir, belgisiz sıfat.

53. Ne zevrak bir kadırgaydı mu'azzâm

54. Şanasın kim içi bir özge 'âlem

69. **bir:**

Mesnevi 15

Mısra: 54

Bir, belgisiz sıfat.

53. Ne zevrak bir kadırgaydı mu'azzâm

54. Şanasın kim içi bir özge 'âlem

70. **bir:**

Mesnevi 15

Mısra: 63

Bir, belgisiz sıfat.

63. Görüp deryâ anı bir hoş misâfir

64. Dökerdi pâyine dürr ü cevâhir

71. **bir:**

Mesnevi 15

Mısra: 83

Bir, belgisiz sıfat.

83. Deñiz bir kükremiş nâ -kayd tâzî

84. Nîgâruñ zevrakı anuñ cihâzı

72. **bir:**

Mesnevi 15

Mısra: 125

Bir, belgisiz sıfat.

125. Baqınca gördi bir mâh-ı dil-ârâ

126. İdinmiş sâhil-i deryâyı me'vâ

73. **bir:**

Mesnevi 15

Mısra: 138
Bir, belgisiz sıfat.

137. Olinca hvâbdan Pervîz bîdâr
138. Görür bir gül- 'izâr ü serv-reftâr

74. **bir:**
Mesnevi 15
Mısra: 185
Bir, belgisiz sıfat.

185. Didi bir telh-kâmem zâr ü miskîn
186. Alupdur 'aqlumı bir yâr-ı şîrîn

75. **bir:**
Mesnevi 15
Mısra: 186
Bir, belgisiz sıfat.

185. Didi bir telh-kâmem zâr ü miskîn
186. Alupdur 'aqlumı bir yâr-ı şîrîn

76. **bir:**
Mesnevi 15
Mısra: 221
Bir, belgisiz sıfat.

221. Gelüp bir cüst kâşid güyyiyâ berķ
222. Dere ğarķ olmış atı pây- tâ –fark

77. **bir:**
Mesnevi 15
Mısra: 228
Bir, belgisiz sıfat.

227. Ğalupdur taht hâlî mülk tehnâ
228. Yetiş kim olmaya bir fitne peydâ

78. **bir:**
Mesnevi 15
Mısra: 253
Bir, belgisiz sıfat.

253. Ne yirde bite bir serv-i şanavber
254. Şoñ ucı olmaya hâke ber-â-ber

79. **bir:**
Mesnevi 16
Mısra: 15
Bir, sayı sıfatı.

15. Ne 'asker her biri bir gürg-i Ğun-rîz
16. ĞaĞan aşlan gibi hep vahşet-engîz

80. **bir:**
Mesnevi 17
Mısra: 11
Bir, belgisiz sıfat.

11. Pes aldı destine bir şâĞ-ı 'ar 'ar
12. 'Aşâ-yı mu'ciz-i Mûsâya beñzer

81. **bir:**
Mesnevi 17
Mısra: 27
Bir, belgisiz sıfat.

27. N'ola oldıysa bir gül-berg ber-bâd
28. Hemîşe gülşen olsun cennet-âbâd

82. **bir:**
Mesnevi 17
Mısra: 29
Bir, sayı sıfatı.

29. Eger bir boş şadef gitse yabana
30. Ne Ğuşsa dürr-i baĞr bî-kerâne

83. **bir:**
Mesnevi 18
Mısra: 9
Bir, sayı sıfatı.

9. OĞurken nâ-Ğehân görseydi bir dâl
10. Añup zülfin olurd'âşüfte-aĞvâl

84. **bir:**
Mesnevi 18
Mısra: 55
Bir, belgisiz sıfat.

55. Bugün 'ayş it ki bir iş ola yârın
56. Mebâdâ neşsemüz niş ola yârın

85. **bir:**
Mesnevi 18
Mısra: 128
Bir, belgisiz sıfat.

127. Dilinden dâne dökdi ol hümâya
128. Hele Ğondurdi âĞir bir serâya

86. **bir:**
Mesnevi 18

Mısra: 133
Bir, belgisiz sıfat.

133. Nice Ğargâh kim bir âsmândur
134. Kim anuñ her tınâbı keĞkeşândur

87. **bir:**
Mesnevi 18
Mısra: 167
Aynı.

167. İki Ğevher gibi bir dürc içinde
168. İki aĞter gibi bir burc içinde

88. **bir:**
Mesnevi 18
Mısra: 168
Tek, bir tane, biricik.

167. İki Ğevher gibi bir dürc içinde
168. İki aĞter gibi bir burc içinde

89. **bir:**
Mesnevi 19
Mısra: 81
Tek.

81. Eger tenhâda bir söz söylese şâh
82. Cevâbın vir anuñ Ğalķ içre her Ğâh

90. **bir:**
Mesnevi 19
Mısra: 118
Bir, sayı sıfatı.

117. Çe ger olurdu her şîre havâle
118. Zebûn olmuşdı lîkin bir ğazâle

91. **bir:**
Mesnevi 20
Mısra: 17
Bir, sayı sıfatı.

17. Olup âşüfte bir nâ-mihrbâna
18. Tutaş oldum belâ-yı cavidâna

92. **bir:**
Mesnevi 20
Mısra: 21
Bir, belgisiz sıfat.

21. Ne 'ışk olsun bu bir derd-i dil ancak
22. Bunun âsâni yok hep müşkil ancak

93. **bir:**
Mesnevi 20
Mısra: 25
Bir, belgisiz sıfat.

25. Çü geydüm egnüme bir hil'at-i pāk
26. Selâmet cübbesin itsem n'ola çāk

94. **bir:**
Mesnevi 20
Mısra: 49
Bir, belgisiz sıfat.

49. Olup bir nergis-i fettâne meftûn
50. Be-nâ-geh 'âkil iken oldu Mecnûn

95. **bir:**
Mesnevi 21
Mısra: 3
Bir, belgisiz sıfat.

3. 'Acab kaçrumda hiç bir havz ola mı
4. Süd ırmağı aķa aña müdâmî

96. **bir:**
Mesnevi 21
Mısra: 9
Bir, belgisiz sıfat.

9. Bu yirde bir hünermend âdemî var
10. Be-ġâyet kâmil ü üstâd mi'mâr

97. **bir:**
Mesnevi 21
Mısra: 45
Bir, sayı sıfatı.

45. Serây öninde bir havz olmağ için
46. Aña otlağdan işi süd gelişin

98. **bir:**
Mesnevi 22
Mısra: 36
Bir, sayı sıfatı.

35. Çü fâriğ oldu cüy işinden üstâd
36. Yine bir havz-ı Kevşer itdi bünyâd

99. **bir:**
Mesnevi 22

Mısra: 58
Bir, sayı sıfatı.

57. İdüp her şan'atını âşkâr ol
58. Komiş 'âlemde bir hoş yâdgâr ol

100. **bir:**
Mesnevi 22
Mısra: 85
Bir tek, yalnızca, sadece.

85. Hemân 'âlemde bir Ferhâd işidür
86. Bu şan'atlarıñ senden oldu şâd[ı]r

101. **bir:**
Mesnevi 23
Mısra: 14
Bir, belgisiz sıfat.

13. Neden tefitüş kılmazsın tarîķiñ
14. Revâ mı bir gedâ ola refîķiñ

102. **birdür: -dür**
Mesnevi 23
Mısra: 68
Aynı.

67. Didi sen zerre kânde kânde ol mâh
68. Eyitdi 'ışka birdür bende vü şâh

103. **bir:**
Mesnevi 23
Mısra: 85
Bir, belgisiz sıfat.

85. Demidür k'idesiz bir özge tedbîr
86. Takaşız gerden-i Ferhâda zencîr

104. **bir:**
Mesnevi 23
Mısra: 97
Bir, belgisiz sıfat.

97. Filân tağ üzre var bir çâh-ı Bâbil
98. İrişmez 'umķına hiç 'âkl-ı 'âkil

105. **bir:**
Mesnevi 23
Mısra: 103
Bir sayısı, tek. İsmiñ sayısını bildiren sıfat olarak kullanılır.

103. Eger bir taş düşs' anuñ içine
104. Gider tâ haşre dek irmez dibine

106. **bir:**
Mesnevi 23
Mısra: 110
Bir, sayı sıfatı.

109. İçinden şöyle çıkmış taş ü toprağ
110. Kim olmuş iki yanı bir çara tağ

107. **bir:**
Mesnevi 23
Mısra: 124
Bir, belgisiz sıfat.

123. Şanasın kabre girdi mürde-i 'ür
124. Ya düşdi ejdehâ ağzına bir mür

108. **bir:**

Mesnevi 24

Mısra: 8

Bir, belgisiz sıfat.

7. Bu hâletde iderken nâle vü âh

8. Eli bir nesneye tokundı nâ-gâh

109. **bir:**

Mesnevi 24

Mısra: 9

Bir, sayı sıfatı.

9. Görür pülâddan bir tîşe mergüb

10. Ki şap olmuş ana bir âhenin çüp

110. **bir:**

Mesnevi 24

Mısra: 10

Bir, belgisiz sıfat.

9. Görür pülâddan bir tîşe mergüb

10. Ki şap olmuş ana bir âhenin çüp

111. **bir:**

Mesnevi 24

Mısra: 19

Bir, belgisiz sıfat.

19. 'Aşâ irişdi güyâ bir za'tfe

20. Kim oldı rükn-i a'zâm ol na'îfe

112. **bir:**

Mesnevi 24

Mısra: 35

Bir, sayı sıfatı.

35. Olup her la'l anuñ bir şeb-çerâğı

36. Virürdi mihr şem'inden ferâğı

113. **bir:**

Mesnevi 24

Mısra: 105

Bir, sayı sıfatı.

105. Şanasın her le'âl bir çeşm-i pür-ñün

106. Hâyâl-i yâr idi ol naqş-ı mevzûn

114. **bir:**

Mesnevi 24

Mısra: 144

Bir, sayı sıfatı.

143. Hüner kesbinden ol el kim ırâğdur

144. Dıraht-ı tende bir kırî budâğdur

115. **bir:**

Mesnevi 24

Mısra: 243

Bir, belgisiz sıfat.

243. Gerekdür bir eyü iş eyleyevüz

244. Navekle bunı dil-rîş eyleyevüz

116. **bir:**

Mesnevi 24

Mısra: 245

Bir, belgisiz sıfat.

245. Terâzûsına bir seng-i girânı

246. Koyalum 'âciz ide tâ kim anı

117. **bir:**

Mesnevi 24

Mısra: 257

Bir, sayı sıfatı.

257. Delüp bağrın kılayduñ bir ulu râh

258. Geçeydük tâ kim andan gâh ü bî-gâh

118. **bir:**

Mesnevi 24

Mısra: 290

Bir, sayı sıfatı.

289. Hîlâf itdügi için 'ahde Pervîz

290. Bir oğlı koydı dökdi kanımı tîz

119. **bir:**

Mesnevi 25

Mısra: 51

Tek, bir tane, biricik.

51. Elümden özge yok bir yâverüm âh

52. Hevâdârum hemân âh-ı şehergâh

120. **bir:**

Mesnevi 25

Mısra: 75

Tek, bir tane, biricik.

75. Ne bir mağrem bulunur kim selâmum

76. Alup ilete nigârîne peyâmum

121. **bir:**

Mesnevi 25

Mısra: 77

Bir sayı, tek.

77. Dirîgâ bulmadum bir yâr-ı sırdaş

78. Reh-i 'ışk içre ola baña yoldaş

122. **bir:**

Mesnevi 25

Mısra: 85

Bir, belgisiz sıfat.

85. Eger âh ise bir zengî-i rüsvâ

86. İder cümle cihâna sırrum ifşâ

123. **bir:**

Mesnevi 25

Mısra: 87

Bir, belgisiz sıfat.

87. İlâhî neyleyem bir derdmendem

88. Esîr-i bend-i hicrân müstemendem

124. **bir:**

Mesnevi 26

Mısra: 72

Bir, belgisiz sıfat.

71. Zihî luğ u mürüvvet özüne ihsân

72. Ziyâret ide bir kılını sulţân

125. **bir:**

Mesnevi 26

Mısra: 77
Bir, belgisiz sıfat.

77. Olup gün gibi bir şîre süvâre
78. Revân oldu hemân-dem kühsâre

126. **bir:**
Mesnevi 26
Mısra: 87
Bir, belgisiz sıfat.

87. Çeküp derd ile bir âh-ı ciger-süz
88. Didi kim ey şeb-i hierânuma rûz

127. **bir:**
Mesnevi 26
Mısra: 122
Bir, belgisiz sıfat.

121. Tolu sâgar şarâb-ı erguvân-fâm
122. Şunar ol teşne câna bir gül-endâm

128. **bir:**
Mesnevi 26
Mısra: 209
Bir, belgisiz sıfat.

209. İde mi girü bir tağa havâle
210. Geçer ‘ömrüm egerçi kâm ü nâ-kâm

129. **bir:**
Mesnevi 27
Mısra: 29
Bir, sayı sıfatı.

29. İki cisme kaçan hüküm ide bir cân
30. Bir olur memleketd’elbette sultan

130. **bir:**
Mesnevi 27
Mısra: 33
Bir, belgisiz sıfat.

33. Nedür Ferhâd bir Türkmen eridür
34. Ki tağlar delisi yaban eridür

131. **bir:**
Mesnevi 27
Mısra: 37
Bir, belgisiz sıfat.

37. Didi Pervîz şâhuñ bir nedîmi
38. Ezelden hem-demi yâr-ı kadîmi

132. **bir:**
Mesnevi 27
Mısra: 39
Bir, belgisiz sıfat.

39. Şehenşâha gerekdür bir vesîle
40. K’ide şeytân gibi telbîs ü hîle

133. **bir:**
Mesnevi 27
Mısra: 46
Bir, belgisiz sıfat.

45. Niçe yıllar kala bîmâr u dil-rîş
46. Çü girü şağalursa ola bir iş

134. **bir:**
Mesnevi 27
Mısra: 52
Bir, belgisiz sıfat.

51. Olur Pervîz râzı ol rumûza
52. Bulurlar memleketde bir ‘acûze

135. **bir:**
Mesnevi 27
Mısra: 75
Bir, belgisiz sıfat.

75. Yâhüd bir köhne meşheddür dehâni
76. Çürümüş toprağ olmuş üstühâni

136. **bir:**
Mesnevi 27
Mısra: 111
Bir, belgisiz sıfat.

111. Helâk itmek için bir nâ-tüvânı
112. İrişdi şan kazâ-yı nâ-gchânî

137. **bir:**
Mesnevi 27
Mısra: 166
Bir, belgisiz sıfat.

165. Olur işbu kazaya ittifâkı
166. Ki her cem ‘iyyetüñ bir iftirâkı

138. **bir:**
Mesnevi 27

Mısra: 174
Tek.

173. Bu gülşende ne bülbül kıla dil-şâd
174. Ne bir gül-berg ola k’olmaya ber-bâd

139. **bir:**
Mesnevi 27
Mısra: 226
Tek.

225. İdüp ney gibi bezm-i ğamda feryâd
226. Cihânda bir nefes olmadılar şâd

140. **bir:**
Mesnevi 27
Mısra: 293
Bir, sayı sıfatı.

293. Felekdür bir ‘ukâb-ı âdem İhvar
294. Meh-i nevden idinmiş çeng ü minķâr

141. **bir:**
Mesnevi 28
Mısra: 2
Bir, sayı sıfatı.

1. Okuyan mâ-cerâ-yı ‘ışkı bir bir
2. İder bu veche bir hoş nâme tahîr

142. **bir:**
Mesnevi 28
Mısra: 11
Bir, belgisiz sıfat.

11. Didi Pervîze bir gammâz ey şâh
12. Niğârînüñ ol ahvâlinden âgâh

143. **bir:**
Mesnevi 28
Mısra: 20
Bir, belgisiz sıfat.

19. İşidüp anı ğamgîn oldı Pervîz
20. Çağırdı katına bir kâtibi tîz

144. **bir:**
Mesnevi 28
Mısra: 47
Bir, sayı sıfatı.

47. Ne var uçdıysa bir âşüfte bülbül
48. Hezârân ide gülzârûnda ğulğul

145. **bir:**
Mesnevi 28
Mısra: 51
Bir, belgisiz sıfat.

51. Yele verdiyse n'ola bir ğubârûñ
52. Felekler ey kamer-ruĥ ĥâksârûñ

146. **bir:**
Mesnevi 28
Mısra: 58
Bir, sayı sıfatı.

57. Tapûñdur çünki mihr-i 'âlem-efrûz
58. Ne ğam ger maĥv oldıysa bir ılduz

147. **bir:**
Mesnevi 28
Mısra: 61
Bir, belgisiz sıfat.

61. Ĥazân irdiyse bir gül-berge nâ-ĝâh
62. Ne var tek gülşeni şaklasun Allâh

148. **bir:**
Mesnevi 28
Mısra: 63
Bir, sayı sıfatı.

63. Yemenden bir 'aķıķ olsa n'ola dūr
64. Süheyl ol mülke virsün tek hemân nūr

149. **bir:**
Mesnevi 28
Mısra: 79
Bir, sayı sıfatı.

79. Aña kim tuta mâtem bir niğârîñ
80. Ecel olur aña ĥelvâ-yı şîrîñ

150. **bir:**
Mesnevi 28
Mısra: 87
Bir, belgisiz sıfat.

87. Özüñ şayyâd bir şayd idi Ferĥâd
88. Olur elbette şayduñ 'ömri ber-bâd

151. **bir:**
Mesnevi 28

Mısra: 97
Bir, belgisiz sıfat.

97. Virüp bir kâşid-i cüstüñ eline
98. Didi ırgür bunı Ermen iline

152. **bir:**
Mesnevi 29
Mısra: 13
Bir, sayı sıfatı.

13. Elifler süñüler bir aķ kaĝıd
14. Saĥırlar şaff ü meydân aķ kaĝıd

153. **bir:**
Mesnevi 30
Mısra: 5
Bir, sayı sıfatı.

5. Eline aldı bir kilk-i revân tîz
6. Yaza tâ kim cevâb-ı ĥikmet-engîz

154. **bir:**
Mesnevi 30
Mısra: 22
T. Aynı, benzer.

21. Egerçi şüretâ mektüb-ı dil-dâr
22. Velikin bir zebân-ı ta 'n-ĝüftâr

155. **bir:**
Mesnevi 30
Mısra: 24
Bir, sayı sıfatı.

23. Ğalať didüm niçe dil ĥancer –i tîz
24. Ya bir demrenlü oķ yâ tîĝ-i ĥun-rîz

156. **bir:**
Mesnevi 30
Mısra: 31
Bir, sayı sıfatı.

31. Ķarıncayı ki bir mevc ide bî-ĥuş
32. Ne lâzım baĥr-i Ķulzüm eylemek cüş

157. **bir:**
Mesnevi 30
Mısra: 35
Bir, sayı sıfatı.

35. Kişi bir peşşeyi kılmaĝa târâc
36. Olur mı şâh-bâz-ı tünde muĥtâc

158. **bir:**
Mesnevi 30
Mısra: 75
Bir, sayı sıfatı.

75. Virüp bir kâşide didi ki fi'l-ĥâl
76. Bunı Pervîz şâha eyle işâl

159. **bir:**
Mesnevi 31
Mısra: 6
Bir, sayı sıfatı.

5. Degül nâme ki şâha kâşid ancak
6. İletdi bâĝdan bir ĝonçe zanbaķ

160. **bir:**

Mesnevi 31

Mısra: 73

Bir, belgisiz sıfat.

73. Nigârîne didi bir rûbeh-i pîr
74. Gözün aç ey gâzâle irdi ol şîr

161. **bir:**

Mesnevi 31

Mısra: 91

Bir, belgisiz sıfat.

91. Didi Şîrîne bir gün yüzlü ey mâh
92. Çü bu adayı menzil idine şâh

162. **bir:**

Mesnevi 31

Mısra: 121

Bir, belgisiz sıfat.

121. O hûruñ var idi bir hûb bâğ
122. Virürd'âdeme cennetden ferağ

163. **bir:**

Mesnevi 31

Mısra: 155

Bir, sayı sıfatı.

155. O bâğ içinde var bir kaçır-ı ma'mûr
156. İçi vü taşu cennet gibi pür- nûr

164. **bir:**

Mesnevi 31

Mısra: 171

Bir, belgisiz sıfat.

171. Müzeyyen bir revâç-ı âlem-efrûz
172. Döşenmiş elmâs u dîbâ-yı pîrûz

165. **bir:**

Mesnevi 32

Mısra: 43

Bir, sayı sıfatı.

43. Hemân-dem bir tolu kaldırdı bî-hüş
44. Be- 'ışk-ı düst deyü eyledi nüş

166. **bir:**

Mesnevi 32

Mısra: 68

Bir, belgisiz sıfat.

67. Cihân mülki nedür kim cân bahâyam
68. Beni şanma ki bir erzân bahâyam

167. **bir:**

Mesnevi 32

Mısra: 92

Bir tek, tek bir.

91. Dehânumdan alamaz kimse kâmi
92. Degemez aña degme bir harâmî

168. **bir:**

Mesnevi 32

Mısra: 119

Bir, sayı sıfatı.

119. Ben o murgem görüp bir dâne hâlûñ

120. Tutuldum dâma oldum pây-mâlûñ

169. **bir:**

Mesnevi 33

Mısra: 14

Bir, sayı sıfatı.

13. Olur her bezme şem'-i meclîs-efrûz

14. Baña gelse bir âteşdür ciger-süz

170. **bir:**

Mesnevi 33

Mısra: 27

T. Aynı, benzer.

27. Meger bir gayriye dil-dâr olupdur

28. Anuñçün benden ol bîzâr olupdur

171. **bir:**

Mesnevi 33

Mısra: 34

Bir, sayı sıfatı.

33. Niçe bir pişe idinüp cününü

34. Olam bir 'avretün böyle zebünü

172. **bir:**

Mesnevi 33

Mısra: 48

Bir, belgisiz sıfat.

47. Sözüñ geçmedi çünkim bâğbâna

48. Güzer eyle bir âhîr büstâna

173. **bir:**

Mesnevi 33

Mısra: 57

Bir, belgisiz sıfat.

57. Meger var idi bir serv-i semen-ber
58. Şifâhân mülketinde adı Şekker

174. **bir:**

Mesnevi 33

Mısra: 122

Bir, belgisiz sıfat.

121. Ğam-ı yâr ile dil k'ola müşevveş
122. Bir özge yâr ile olmaz imiş hoş

175. **bir:**

Mesnevi 33

Mısra: 123

Bir, belgisiz sıfat.

123. Ne dil kim ola bir dil-dâre mu'tâd
124. Hezârân gibi kim gülzâre mu'tâd

176. **bir:**

Mesnevi 34

Mısra: 39

Bir, belgisiz sıfat.

39. Görür bir 'andelîb-i nağme-perdâz

40. İder feryâda şâh-ı gülde âgâz

177. **bir:**

Mesnevi 34

Mısra: 58
Bir, belgisiz sıfat.

57. Beni gör dermend ü zâr ü mecrûh
58. Hemân bir qurî cismem şöyle bî-rûh

178. **bir:**
Mesnevi 34
Mısra: 80
Bir, sayı sıfatı.

79. Teninde âb ile şol hadde çıkdı
80. Ki her biri bir ırmağ oldu aqđı

179. **bir:**
Mesnevi 36
Mısra: 134
Bir, belgisiz sıfat.

133. Şu deñlü virdiler zülfine zînet
134. Şanasın oldu bir řävüs-ı cennet

180. **bir:**
Mesnevi 36
Mısra: 144
Bir, sayı sıfatı.

143. Çü gerdek hânesine girdi Hüsrev
144. Görür şalmış aña bir mâh pertev

181. **bir:**
Mesnevi 36
Mısra: 169
Bir, belgisiz sıfat.

169. Gerekdür kim idem bir özge tedbîr
170. Güherle seng-i hâre olmaya bir

182. **bir:**
Mesnevi 36
Mısra: 171
Bir, sayı sıfatı.

171. Bulur bir duşter-i şüh ü şeker-hând
172. Melâhatde hemân özine mânend

183. **bir:**
Mesnevi 36
Mısra: 184
Bir, belgisiz sıfat.

183. Birezden kim gider keyfiyyet-i câm
184. Görür yanında bir ğayrî dil-ârâm

184. **bir:**
Mesnevi 36
Mısra: 215
Bir, belgisiz sıfat.

215. Ya bir şâhib -'azîmet itdi rîvi
216. Fuķâ'a qoydı efsûn ile dîvi

185. **bir:**
Mesnevi 36
Mısra: 217
Bir, belgisiz sıfat.

217. Ya deste oldu bir billüre mercân
218. Yâhud inine girdi şâh-mârân

186. **bir:**
Mesnevi 37
Mısra: 37
Bir, belgisiz sıfat.

37. Gelür bir peyk-i dür- yek tûrfetü'l- 'ayn
38. Elinde nâme-i sultân-ı kevneyn

187. **bir:**
Mesnevi 37
Mısra: 108
Bir, belgisiz sıfat.

107. Cihân mülkinde şanma kim ulusın
108. Hâķuñ bir kihter ü kemter kulusun

188. **bir:**
Mesnevi 37
Mısra: 114
Bir, sayı sıfatı.

113. Hâfile itdi çün Nemrüd itâle
114. Aña itdürdi bir kem peşşe nale

189. **bir:**
Mesnevi 37
Mısra: 138
Bir, belgisiz sıfat.

137. Eger Dârâ vü Key ger Erdevândur
138. Kâpumda bir gedâ-yı nâ-tüvândur

190. **bir:**
Mesnevi 37

Mısra: 173
Bir defâ.

173. Bir ol kim eyledi Ferhâda zulmi
174. Ki bî-hâd gördi ol üftâde zulmi

191. **bir:**
Mesnevi 38
Mısra: 1
Bir, sayı sıfatı.

1. Meger var idi bir divâne oğlı
2. 'Aķıldan fehmden bî-gâne oğlı

192. **bir:**
Mesnevi 38
Mısra: 7
T. Aynı, benzer.

7. Adı Şîrûye bir şîr-i jiyân ol
8. İderdi günde biñ kerre ziyân ol

193. **bir:**
Mesnevi 38
Mısra: 13
Bir, belgisiz sıfat.

13. Görüp fırsat arardı bir bahâne
14. Atasın öldürüp tâ gire ķane

194. **bir:**
Mesnevi 38
Mısra: 17
Bir, sayı sıfatı.

17. Bi-ḥamdu'llāh ki bir 'ākil-civānsın
18. Cihānda māye-i emn ü amānsın

195. **bir:**
Mesnevi 38
Mısra: 67
Bir, sayı sıfatı.

67. Urur bir zaḥm aña ol çüst ü çälāk
68. İder çāk-nāme gibi sīnesin çāk

196. **bir:**
Mesnevi 38
Mısra: 71
Bir, belgisiz sıfat.

71. İnüp ol gice gökden bir tıraқа
72. Yıkıldı tāklar tāk oldu tākā

197. **bir:**
Mesnevi 38
Mısra: 73
Bir, sayı sıfatı.

73. Demürden Diclede var idi bir yol
74. Ki 'arızı devr idi tül-ı teselsül

198. **bir:**
Mesnevi 38
Mısra: 76
Bir, belgisiz sıfat.

75. Resülün bed-du'ası k'itdi te'cıl
76. Götürdi ḥār ü ḥas gib'am bir sıl

199. **bir:**
Mesnevi 38
Mısra: 86
T. Aynı, benzer.

85. Egerçi kim du'ā her dilde çokdur
86. Ğarībün lık bir demrenlü oқdur

200. **bir:**
Mesnevi 38
Mısra: 153
Bir, bir tane.

153. Tākup her bayrağa bir қара astār
154. Şehün sancāğın eylerler nigü-sār

201. **bir:**
Mesnevi 38
Mısra: 229
Aynı, ortak.

229. Қonup bir қabre ma'şūk ile 'āşık
230. Olur Pervīz ile Şīrīn odaşık

202. **bir:**
Mesnevi 38
Mısra: 231
Aynı, ortak.

231. 'Aceb mi olsalar bir ḥānede cem'
232. Biri pervānedür anuñ biri şem'

203. **bir:**
Mesnevi 38

Mısra: 250
Bir, belgisiz sıfat.

249. Degüldür hiç cevān-merde yaraşık
250. K'ola bir қahbe-i devrāne 'āşık

204. **bir:**
Mesnevi 39
Mısra: 5
Bir, belgisiz sıfat.

5. Beni dünyāda bir merd-i ğarīb it
6. Bisāt-ı қurбуña қurbet naşīb it

205. **bir:**
Mesnevi 40
Mısra: 7
Öyle bir.

7. Müzeyyen eyledüm bir bāğ-ı zībā
8. Kim anuñ her giyāḥı şāḥ-ı Tübā

206. **bir:**
Mesnevi 40
Mısra: 31
Bir kez.

31. Göz ucıyla iderse bir nezāre
32. Yiter қadr ü şeref ben ḥāksāre

207. **bir:**
Mesnevi 40
Mısra: 47
Bir, sayı sıfatı.

47. Şerefde gerçi bir dürr-i yetimem
48. Bilinmez kıymetüm yok elde sümüm

208. **bir:**
Mesnevi 40
Mısra: 56
Bir, sayı sıfatı.

55. İderse Āşaf-ı şeh kalbümü şād
56. İdem tekrār bir Şeh-nāme bünyād

209. **bir:**
Mesnevi 40
Mısra: 77
Bir, belgisiz sıfat.

77. Bilürven bir faқīr ü bī-nevāsın
78. Zā'if ü müstemend ü pür-belāsın

210. **bir:**
Mesnevi 40
Mısra: 109
Bir, sayı sıfatı.

109. Olup her biri bir şāḥ-ı cihān-ğīr
110. Bu tertīb olmasun tebdīl ü tağyīr

bir ağızdan:

1. **bir ağızdan:**
Mesnevi 38
Mısra: 138
Kelime Tipi: **Deyim**
*Hepsi seslerini, sözlerini birleştirerek,
hep birden.*

137. Şehün çâkerleri hod zâr ü giryân
138. Bir ağızdan iderler ney gib'efgân

bir anda:

1. **bir anda:** -da

Mesnevi 4

Mısra: **99**

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Bir anda, aniden, hemen.

99. Bir anda mâverâ-yı 'arşa irdüñ

100. Hudâ didârını bî-keyf gördüñ

bir arada:

1. **bir arada:**

Mesnevi 15

Mısra: **205**

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Birlikte.

205. Oturup bir arada ay ile gün

206. Biri birine 'özü itdiler ol gün

bir aradan:

1. **bir aradan:**

Mesnevi 16

Mısra: **100**

Kelime Tipi: **Deyim**

Birlikte, beraber.

99. Deñüzler gibi ol ceys eyleyüp cüş

100. Tırulup bir aradan akdılar hoş

bir araya:

1. **bir araya:**

Mesnevi 26

Mısra: **23**

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Birlikte, yan yana, bir arada.

23. Dirilüp bir araya dil-rübâlar

24. Kamu hürî-nijâd ü meh-liqâlar

bir avuç hâkden bir server eyler:

1. **bir avuç hâkden bir server eyler:** -den-r

Mesnevi 2

Mısra: **26**

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Bir avuç topraktan bir baştaçı, başkan yaratmak: İnsanın topraktan yaratıldığına işaret edilmektedir.

25. Dikenden gül hâcerden gevher eyler

26. Bir avuç hâkden bir server eyler

bir aylık yolu iki menzil itdi:

1. **bir aylık yolu iki menzil itdi:** -di-ı

Mesnevi 31

Mısra: **42**

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Bir ay müddetinde varılabilecek mesafê, yolu iki günde gitmek.

41. Şarâb-ı 'ışkla olmışdı kınzil

42. Bir aylık yolu itdi iki menzil

bir bir:

1. **bir bir:**

Mesnevi 2

Mısra: **43**

Kelime Tipi: -

Tek tek, Birer birer.

43. Toğuz çerhi yire geçürse bir bir

44. İrişür mülkine tebdîl ü taħyîr

2. **bir bir:**

Mesnevi 7

Mısra: **28**

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Teker teker, ayrı ayrı.

27. Gel imdi eyle taħrîr ile taħrîr

28. Beyân it mâ-cerâ-yı 'ışkı bir bir

3. **bir bir:**

Mesnevi 11

Mısra: **38**

Kelime Tipi: **Deyim**

Tek tek II en ince ayrıntısına kadar.

37. Ne gördüñ 'âlem içre acı tatlu

38. Rivâyet eyle bir bir eyü yatlu

4. **bir bir:**

Mesnevi 12

Mısra: **11**

Kelime Tipi: **Deyim**

Bir bir sayarak, birer birer, ayrıntıları ile.

11. Revân oğıdı bir bir dâstânın

12. 'Ayân itdi aña râz-ı nihânın

5. **bir bir:**

Mesnevi 12

Mısra: **123**

Kelime Tipi: **Deyim**

Teker teker, ayrı ayrı.

123. Ne itdümse yoluma geldi bir bir

124. İden âhîr bulurmuş hey ne tebdîr

6. **bir bir:**

Mesnevi 15

Mısra: **208**

Kelime Tipi: **Deyim**

Teker teker, ayrı ayrı.

207. Ğam-ı hicrândan olup bir dem âzâd

208. Geçen ahvâli bir bir itdiler yâd

7. **bir bir:**

Mesnevi 16

Mısra: **130**

Kelime Tipi: **Deyim**

Teker teker, ayrı ayrı.

129. Eyü yavuz ne itdüñse muqarrer

130. Gelür yoluña bir bir ey birâder

8. **bir bir:**

Mesnevi 21

Mısra: **42**

Kelime Tipi: **Deyim**

Sırayla, tek tek, birer birer.

41. Nigârîñ eyleyüp ta'zîm ü tekrîm

42. Murâdın itdi bir bir aña tefhîm

9. **bir bir:**

Mesnevi 28

Mısra: 1

Kelime Tipi: **Deyim**

Teker teker, ayrı ayrı.

1. Okuyan mā-cerā-yı 'ışkı bir bir
2. İder bu veche bir hoş nāme taḥrīr

10. **bir bir:**

Mesnevi 34

Mısra: 142

Kelime Tipi: **Deyim**

Teker teker, ayrı ayrı.

141. Alup bu sözleri peyk-i ḥaber-ber
142. İletdi şāha bir bir didi yek-ser

bir daḥı:

1. **bir daḥı:**

Mesnevi 19

Mısra: 72

Kelime Tipi: **Deyim**

İkinci kez.

71. Çü yüz gösterüp ola āşkāre
72. Dönüp bir daḥı kılmazlar nezāre

2. **bir daḥı:**

Mesnevi 23

Mısra: 100

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Bir daha, başka.

99. Çeh-i ğayyā gibi hergiz dibi yok
100. Cihānda bir daḥı anuñ gibi yok

bir degüldür:

1. **bir degüldür: -dür**

Mesnevi 24

Mısra: 217

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Bir değil II aynı değil.

217. Egerçi bir degüldür la'l ü ḥāre

218. Yarar her biri līkin özge kāre

bir dem:

1. **bir dem:**

Mesnevi 8

Mısra: 1

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Bir ara.

1. Meger bir dem ki naḳḳāş-ı bahārī

2. Cihāna gösterüp naḳş-ı nigārī

2. **bir dem:**

Mesnevi 10

Mısra: 55

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Bir an (olsun), kısa bir süreliğine (bile).

55. Elüñ yanuñdan eksik itme bir dem

56. İşār it dāyimā dīnār u dirhem

3. **bir dem:**

Mesnevi 15

Mısra: 207

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Bir an, bir ara.

207. Ğam-ı hicrāndan olup bir dem āzād

208. Geçen ahvāli bir bir itdiler yād

4. **bir dem:**

Mesnevi 27

Mısra: 179

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Bir zaman.

179. Gelür bir dem k'olasın pīr-i fānī

180. Gide bu şihhāt ü 'ömr ü cevānī

5. **bir dem:**

Mesnevi 31

Mısra: 55

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Bir an.

55. Ser-āġāz itseler bir dem nevāda

56. Kılurlar ḳalb-i 'uşşāḳı güşāde

6. **bir dem:**

Mesnevi 32

Mısra: 39

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Bir an; bir anlık olsun.

39. Zemān-ı 'ömrü bir dem hoş görelüm

40. Muḥabbet ḳaşrına bünyād uralum

7. **bir dem:**

Mesnevi 36

Mısra: 10

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Bir an, bir anlık.

9. Ğam u ḥaşret degüldür cāvidānī

10. Birez ğuşşaya bir dem şādmānī

8. **bir dem:**

Mesnevi 36

Mısra: 91

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Bir an (olsun), kısa bir süreliğine (bile).

91. Çün āzād oldı bir dem bend-i ğamdan

92. Diledi gele dadım cām-ı Cemden

9. **bir dem:**

Mesnevi 38

Mısra: 21

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Bir an (olsun), kısa bir süreliğine (bile).

21. Memālik ḥālini bir dem ḳayırmaz

22. Gözin hergiz ruḥ-ı Şīrinden ırmaz

10. **bir dem:**

Mesnevi 38

Mısra: 25

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Bir an olsun.

25. Ḳomaz bir dem elinden bādeyi hīç

26. Gözetmez bende vü āzādeyi hīç

bir dem gele:

1. **bir dem gele:** -e
Mesnevi 16
Mısra: 151
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Bir gün gelir, zaman olur ki.

151. Gele bir dem olası fāriğü'l-bāl
152. Cihāndan el çeküp āsūde-aḥvāl

bir demde:

1. **bir demde:** -de
Mesnevi 11
Mısra: 176
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Bir nefeslik zaman, bir an.

175. Esen yel gibi olmasın kararūñ
176. Diyārına iriş bir demde yārūñ

bir gice:

1. **bir gice:**
Mesnevi 32
Mısra: 113
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Bir gecelik, bir geceliğine, sadece bir gece.

113. Sa'adet ḥānuña bir gice miḥmān
114. Olana böyle mi idersin andan

2. **bir gice:**
Mesnevi 38
Mısra: 63

Kelime Tipi: Kalp İfade
Bir gece.

63. Kazādan bir gice şeh mest-i bāde
64. Der-i ḥalvet-serā qalmış güşāde

bir gün:

1. **bir gün:**
Mesnevi 5
Mısra: 1
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Bir gün, bir zaman.

1. Meger günlerde bir gün rüz-ı pür-süz
2. Oturmuşdum ḡarīb ü zār u dil-süz

2. **bir gün:**
Mesnevi 12
Mısra: 69
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Günün birinde.

69. Meger bir gün yine ol māh-pāre
70. Turup revzenden eylerdi nezāre

3. **bir gün:**
Mesnevi 19
Mısra: 125
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Günün birinde, belirsiz bir zamanda.

125. Didi Şīrine bir gün şāh-zāde
126. Ḥudāvend eylesün 'ömrüñ ziyāde

4. **bir gün:**
Mesnevi 20
Mısra: 5
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Bir zaman, bir gün.

5. Görür Şīrni bir gün nā-gehānī
6. Alur başına ḡavḡā-yı cihānī

5. **bir gün:**
Mesnevi 21
Mısra: 1
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Günlerden bir gün, günün birinde (belirsiz bir zamanı ifade için kullanılır).

1. Didi Şāvūra bir gün ol nigārīn
2. İder gönlüm hevā-yı şīr-i şīrīn

6. **bir gün:**
Mesnevi 26
Mısra: 3
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Günün birinde, belirsiz bir zamanda.

3. Meger bir gün nigārīn-i şeker-leb
4. Şeh-i 'unnāb-la'l ü sīb-ḡabḡab

7. **bir gün:**
Mesnevi 38
Mısra: 16
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Bir zaman, bir gün.

15. 'Acem mülkinüñ uluları nā-gāh
16. Didiler aña bir gün ey şehensāh

8. **bir gün:**
Mesnevi 38
Mısra: 276
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Bir gün il eninde sonunda, mutlaka.

275. Bilürsin bī-gümān ḡod ḡiç eger ir
276. Yir ejderhā gibi bir gün seni yir

bir heftede:

1. **bir heftede:**
Mesnevi 19
Mısra: 75
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Bir haftada, bir hafta içinde.

75. İrür bir heftede 'ömri temāma
76. Kül olduḡiçün ellerde şemāme

bir içim şu:

1. **bir içim şu:**
Mesnevi 16
Mısra: 77
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Bir içimlik, Birazcık; ölmeden önce hastaya verilen su.// Çok güzel kadın.

77. Bir içim şu deyu kim itse zārı
78. İçürürlerdi tiḡ-i ābdārı

bir iderler:

1. **bir iderler:** -er, -ler
Mesnevi 38
Mısra: 228

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Birleştirmek, bir araya getirmek.

227. Tutup mâtem cevân-ı tâze vü pîr

228. İderler mihr ü mâhuñ menzilin bir

bir iki:

1. **bir iki:**

Mesnevi 7

Mısra: 100

Kelime Tipi: **Deyim**

Birkaç.

99. Bir iki yıldan ol bahşâyîş-i Haqq

100. Gelür tûfi gibi güftâra intâk

2. **bir iki:**

Mesnevi 9

Mısra: 10

Kelime Tipi: **Deyim**

Birden çok dörtten az sayıda.

9. Dedükçe bâğbân hây alma alma

10. Kopardur nuql için bir iki alma

3. **bir iki:**

Mesnevi 27

Mısra: 213

Kelime Tipi: **Deyim**

Birden çok dörtten az sayıda.

213. Geçicek bir iki yıldan zemânuñ

214. Olur pejmürde tâze gülsitânuñ

bir iki gün:

1. **bir iki gün:**

Mesnevi 10

Mısra: 68

Kelime Tipi: **Deyim**

Bir kaç gün, kısa bir zaman dilimini ifade etmek için kullanılır.

67. Degüldür salţanat bâkî özüñe

68. Güler devrân bir iki gün yüzüñe

bir iki müddet aradan geçince:

1. **bir iki müddet aradan geçince: -ince**

Mesnevi 7

Mısra: 79

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Aradan birkaç zaman (bir süre) geçmek.

79. Geçince bir iki müddet aradan

80. Aña bir tıfl virdi kim Yaradan

bir kerre:

1. **bir kerre:**

Mesnevi 13

Mısra: 12

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Bir defâ, bir defâcık, sadece bir kez.

11. Dimezün kim yüzüñ göster hüşümde

12. Ne var bir kerre görinseñ düşünümde

2. **bir kerre:**

Mesnevi 15

Mısra: 241

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Bir defâcık.

241. Kimi kim idesin bir kerre ĥandân

242. İdesin tâ ölince yine giryân

3. **bir kerre:**

Mesnevi 27

Mısra: 147

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Bir defâcık.

147. Didi bir kerre ancak âh Şîrîn

148. Düşüp cân virdi ol sa'atde miskîn

bir kez:

1. **bir kez:**

Mesnevi 31

Mısra: 133

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Bir defâ, bir kerecik, bir defâ olsun.

133. Gören 'ömründe bir kez o maķâmı

134. Selâm ile aña Dârü's-selâmı

bir ki günden:

1. **bir ki günden: -den**

Mesnevi 12

Mısra: 8

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Bir iki (birkaç) gün.

7. Düşüp giderdi Pervizüñ ĥamma

8. İrişdi bir ki günden ol zemîne

bir kıln kem kılna:

1. **bir kıln kem kılna: -ma**

Mesnevi 6

Mısra: 70

Kelime Tipi: **Deyim**

Bu ifade "kılna hata gelmemek" deyimini bağlamında kullanılmıştır. Kılna hata gelmemek: En küçük bir zarara uğramamak.

69. Şeh ile Âşafuñ ey şâh-ı a'zâm

70. Cihân mülkinde kılna bir kıln kem

bir kılnağa:

1. **bir kılnağa: -a**

Mesnevi 2

Mısra: 28

Kelime Tipi: -

Birleştirmek, aynı, eşit tutmak, eşitlemek.

27. İdüpdür ĥink-i gerdüñi şitâbân

28. Yidi meydânı bir kılnağa her ân

bir kimse:

1. **bir kimse:**

Mesnevi 23

Mısra: 144

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Herhangi biri.

143. Ne yanumda enîsüm münisüm var

144. Ne aĥvâlüm şorar bir kimse her-bâr

bir kıru ad olupdur:

1. **bir kıru ad olupdur: -up, -dur**

Mesnevi 3

Mısra: 21

Kelime Tipi: -

Deyim, metinde Müslümanlığın sadece sözden ibaret olduğunu; ama Müslümanın diyen kimselerin bu dinin gereklerini yerine getirmek için bir çaba harcamadığını ifade için kullanılmaktadır.

21. Müselmānlık olupdur bir kuru ad
22. Bu kâfir nefs elinden dād ü feryād

bir lahza:

1. **bir lahza:**
Mesnevi 13
Mısra: 27
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Bir an.

27. Kosañ bir lahza ger elden piyāle
28. Olur qalbüne yüz bin gam havāle

2. **bir lahza:**
Mesnevi 14
Mısra: 136
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Bir an.

135. İnüp Şebdizden şāh oldı rāhat
136. Yatup bir lahza itdi istirāhat

3. **bir lahza:**
Mesnevi 15
Mısra: 188
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Bir an.

187. Aña 'āşık olahdan kulağdan
188. Degülven hālī bir lahza qalağdan

4. **bir lahza:**
Mesnevi 15
Mısra: 235
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Bir an.

235. İderseñ ger beni bir lahza raḥāt
236. Hezarān çekdürürsin derd ü miḥnet

5. **bir lahza:**
Mesnevi 17
Mısra: 8
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Bir an.

7. Ziyād olup melāl üzre melālī
8. Degüldi giryeden bir lahza hālī

6. **bir lahza:**
Mesnevi 18
Mısra: 49
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Bir an; bir an olsun.

49. Koma bir lahza elden cāmı şimdi
50. Degül şāhā sefer eyyāmı şimdi

7. **bir lahza:**
Mesnevi 19
Mısra: 120
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Bir an.

119. Şikār eylerler id' irince aḥşām
120. Turup bir lahza kılmazlardı ārām

8. **bir lahza:**
Mesnevi 22
Mısra: 19
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Bir an.

19. Ne bir lahza karar ü şabr iderdi
20. Ne ārām ile cāna cebr iderdi

9. **bir lahza:**
Mesnevi 32
Mısra: 108
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Bir an; bir an olsun.

107. Şeh incinmedi bu sözlerden aḥlā
108. Tama' qat' itmedi bir lahza qat' ā

10. **bir lahza:**
Mesnevi 33
Mısra: 115
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Bir an; bir an olsun.

115. Şeker qat' itmedi bir lahza acum
116. Kesüp Şirinden her ihtiyācum

11. **bir lahza:**
Mesnevi 38
Mısra: 20
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Bir an; bir an olsun.

19. Atañ itdi ferāğat salṭanatdan
20. Degül bir lahza hālī şeytanet

12. **bir lahza:**
Mesnevi 38
Mısra: 163
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Bir an; bir an olsun.

163. Daḥı bir lahza kılmadılar ihmāl
164. İrişdürdiler anı qabre fi'l-hāl

bir niçe:

1. **bir niçe:**
Mesnevi 36
Mısra: 55
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Birçok, pek çok.

55. Şehenşeh açdı bir niçe hazāyin
56. Dökülüp tā ki zeyn ola Medāyin

bir niçe kez:

1. **bir niçe kez:**
Mesnevi 26
Mısra: 85
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Birçok defa.

85. Öpüp bir niçe kez pā-yı semendin
86. Tıutup yüzine sürdi sine-bendin

bir olmaya:

1. **bir olmaya:** -ma, -(y)a
Mesnevi 36

Mısra: 170

Kelime Tipi: **Deyim**

Aynı olmak, benzer olmak.

169. Gerekdür kim idem bir özge tedbîr

170. Güherle seng-i hâre olmaya bir

bir olsa:

1. **bir olsa:** -sa

Mesnevi 24

Mısra: 215

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Eşit olmak, aynı olmak.

215. 'Acceb mi olsa şâh ile gedâ bir

216. Biraderlerdür ata vü ana bir

bir pâre:

1. **bir pâre:**

Mesnevi 15

Mısra: 100

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Bir parça.

99. Gidüp tâc u serîr ü baht ü rahtum

100. Bugün bir pâre tahta oldu tahtum

bir pâre nâna muhtâc ider:

1. **bir pâre nâna muhtâc ider:** -er

Mesnevi 2

Mısra: 50

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Bir parça ekmeğe muhtaç etmek .

49. Kimini şâh ider mülk-i cihâna

50. Kimin muhtâc ider bir pâre nâna

bir uğurdan:

1. **bir uğurdan:**

Mesnevi 38

Mısra: 143

Kelime Tipi: **Deyim**

Birden, hep birden, birden bire, derhal.

143. Bir uğurdan ğurîv ü nâle vü âh

144. İdüp dirlerdi nerde vây vaylâh

bir yıl:

1. **bir yıl:**

Mesnevi 24

Mısra: 204

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Bir yıl kadar süre, zaman.

203. Şadef baħr ile kılsa kâr ü bârı

204. Kaçan bir yıl çekeydi intizârı

bir yirde тұrmaz:

1. **bir yirde тұrmaz:**

Mesnevi 25

Mısra: 83

Kelime Tipi: **Deyim**

*Bir yerde durmaz -Yerinde durmamak-
: Harekete geçmek için ivmek.*

83. Şabâyise yiler bir yirde тұrmaz

84. Tұrup peygâmumı dil-dâre virmez

bir zerre:

1. **bir zerre:**

Mesnevi 26

Mısra: 42

Kelime Tipi: **Deyim**

"Zerre kadar" deyiminin karşılığı

olarak hiç mi hiç anlamında kullanılmıştır.

41. 'Acceb bezm idi ol bezm-i feraħ-zâ

42. Kızmadı dilde bir zerre ğam aślâ

2. **bir zerre:**

Mesnevi 33

Mısra: 118

Kelime Tipi: **Deyim**

"Zerre kadar" deyiminin karşılığı

olarak hiç mi hiç anlamında kullanılmıştır.

117. Murâdına çü dil olmadı vâşıl

118. Şekerden yok baħna bir zerre hâşıl

birâder:

1. **birâder:**

Mesnevi 16

Mısra: 130

Kardeş(im), dost(um).

129. Eyü yavuz ne itdünse muħarrer

130. Gelür yoluħna bir bir ey birâder

brağ:

1. **brağıp:** -ıp

Mesnevi 27

Mısra: 95

Bırakmak, terketmek.

95. Gönül gözinden inşâfı brağıp

96. Olur ol şer işe cân ile râğıp

birak:

1. **birakmışdı:** -miş, -dı

Mesnevi 31

Mısra: 70

Salmak.

69. Birez gölg'olmağ için ol dilîre

70. Bırakmışdı bulutlar sāye yire

birbiri:

1. **birbirinden:** -n, -den

Mesnevi 2

Mısra: 8

İki veya daha fazla şey yâhut kimsenin yerini tutar, biri öteki, yekdiğer.

7. Çün oldu nür-ı a'zam şu 'le-perdâz

8. Hâķâyık birbirinden oldu mümtâz

2. **birbirine:** -n, -e

Mesnevi 8

Mısra: 52

İki veya daha fazla şey yâhut kimsenin yerini tutar, biri öteki, yekdiğer.

51. Ağız ağızda güller söyleşür hep

52. Şunarlar gönçeler birbirine leb

3. **birbirine:** -n, -e

Mesnevi 15

Mısra: 219

Karşılıklı olarak bir diğeri.

219. Muḳābil birbirine mihr ile māh
220. Tecellī 'ālemindeyken penāgāh

4. **birbirinüf:** -nūñ

Mesnevi 18

Mısra: 176

Karşılıklı olarak bir diğeri.

175. Gidüp aralarından resm ü äyîn

176. Öperler birbirinüñ dest ü päyin

birbirine:

1. **birbirine:**

Mesnevi 16

Mısra: 20

Karşılıklı olarak biri ötekine, öteki de ona.

19. İrişdi arḳun arḳun iki 'ummān

20. Ḳarışdı birbirine oldı cūşān

2. **birbirine:**

Mesnevi 36

Mısra: 228

Karşılıklı olarak biri ötekine, öteki de ona.

227. İdüp şevḳ ile var tākātların tāk

228. Şarıldı birbirine iki müştāk

3. **birbirine:**

Mesnevi 36

Mısra: 236

Karşılıklı olarak biri ötekine, öteki de ona.

235. Olur mı bundan özge 'ayş ü 'işret

236. Kim ire birbirine iki ḥasret

birbirine nāz u niyāzı ider:

1. **birbirine nāz u niyāzı ider:** -er

Mesnevi 18

Mısra: 180

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Birbirine naz ve niyaz etmek. (Naza çekmek karşılığı): Kendisinden istenip sonunda yapacağı şeyi yapmaya isteksiz davranmak.

179. Göñülden keşf idüp her gizlü rāzı

180. İder birbirine nāz u niyāzı

birden:

1. **birden:**

Mesnevi 30

Mısra: 26

Aynı anda.

25. Ya virdi 'āşık-ı bīmāra maḥbüb

26. Kefen birden dürüp mānend-i mektüb

bī-renc-i beyaban:

1. **bī-renc-i beyaban:**

Mesnevi 32

Mısra: 94

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Çölün zahmetini çekmeyen.

93. Yüzüm Ka'be tebüm zemzemdür ey cān

94. Kim irer aña bī-renc-i beyaban

birez:

1. **birez:**

Mesnevi 12

Mısra: 118

Biraz.

117. O cānsız şürete söylerdi ḥālin

118. Birez def' eyley id'andan melālin

2. **birez:**

Mesnevi 15

Mısra: 45

Biraz.

45. Birez deryāyla dem-sāz olalum

46. Velī çoğ olmayalum az olalum

3. **birez:**

Mesnevi 18

Mısra: 187

Biraz.

187. Birez āsāyiş eylesün deyu cām

188. Ḳamusu ḥvābgāhda kıldı ārām

4. **birez:**

Mesnevi 23

Mısra: 72

Biraz.

71. Çü gördi şāh anuñ ol fiṭnatını

72. Birez def' itdi ḥışm ü ḥiddetini

5. **birez:**

Mesnevi 23

Mısra: 88

Biraz.

87. Görince tā kim ol divāne zürü

88. Birez def' ola şāyed şerr ü şürü

6. **birez:**

Mesnevi 24

Mısra: 29

Biraz.

29. Birez kim tiğ ü tişeyle girişdi

30. Be-nā-geh la' l kāmna irişdi

7. **birez:**

Mesnevi 27

Mısra: 268

Biraz.

267. Çeküp ardınca ḥaylī ḡuşşa vü ḡam

268. Birez toprağı üzre tıtdı mātem

8. **birez:**

Mesnevi 31

Mısra: 69

Biraz.

69. Birez gölg'olmağ için ol dilfire

70. Bırakmışdı bulutlar sāye yire

9. **birez:**

Mesnevi 34

Mısra: 15

Biraz.

15. Birez bülbül gibi idüp 'âlem-i gül
16. Ura dâğma tâ kim merhem-i gül

10. **birez:**
Mesnevi 36
Mısra: 10
Biraz.

9. Gam u hasret degüldür cavidânî
10. Birez guşşaya bir dem şadmânî

11. **birez:**
Mesnevi 36
Mısra: 99
Biraz.

99. Birez kim meclisi devr eyledi cām
100. 'İzâr-ı gönçe-lebler oldı gül-fām

12. **birez:**
Mesnevi 40
Mısra: 90
Biraz.

89. Şikâr alduñ çü şâhîn oldı aduñ
90. Demidür gel birez diglet kınaduñ

birez de:

1. **birez de:**
Mesnevi 26
Mısra: 113
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Biraz da.

113. Birez de ol cān tabîbi eyledi nāz
114. Ölümlü hasteye olup şifâ-sāz

birez dem:

1. **birez dem:**
Mesnevi 36
Mısra: 247
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Bir süre, biraz olsun.

247. Birez dem 'ayşdan olmazdı hālî
248. Dimezdi n'ola bu 'ayşuñ meali

birez vakt:

1. **birez vakt:**
Mesnevi 27
Mısra: 255
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Bir süre.

255. Birez vakt ol meh-i hürşid-gebgēb
256. Meh-i tãbân üzre şaçdı kevkeb

birezden:

1. **birezden:**
Mesnevi 15
Mısra: 119
Bir süre sonra.

119. Birezden k' oldı çerhüñ tevseni rām
120. Tütup ol baħr-i pür- aşüb ārām

2. **birezden:**
Mesnevi 32

Mısra: 52
Bir süre sonra.

51. Çü devr-i bāde kılmadı taħallüf
52. Birezden gitti ortadan tekellüf

3. **birezden:**
Mesnevi 36
Mısra: 183
Bir süre sonra.

183. Birezden kim gider keyfiyyet-i cām
184. Görür yanında bir gayrî dil-ārām

birgü:

1. **birgüdeyem:** -de, -(y)em
Mesnevi 33
Mısra: 130
Birgü (Birgü): Başkası.

129. Çe ger ben bundayam cānānum anda
130. Hemān birgüdeyem kim cānum anda

biri:

1. **birinüñ:** -nüñ
Mesnevi 3
Mısra: 92
Bir kimse, herhangi bir şahıs (belirsizlik zamiri).

91. Rehinde berķ urur envār-ı ğufrān
92. Birinüñ cebhesinde dâğ-ı hırmān

2. **biri:**
Mesnevi 15

Mısra: 153
Biri. // Aşıklardan biri.

153. Biri şimşād ü biri serv-i āzād
154. Biri Hürşid ü birisi Feraħşād

3. **biri:**
Mesnevi 15
Mısra: 153
Biri. // Aşıklardan biri.

153. Biri şimşād ü biri serv-i āzād
154. Biri Hürşid ü birisi Feraħşād

4. **biri:**
Mesnevi 15
Mısra: 154
Biri. // Aşıklardan biri.

153. Biri şimşād ü biri serv-i āzād
154. Biri Hürşid ü birisi Feraħşād

5. **birinüñ:** -nüñ
Mesnevi 15
Mısra: 156
Biri. // Aşıklardan biri.

155. Şarāb-ı nāzdan maħmür ü ser-mest
156. Birinüñ çeşmi biri cür'aveş pest

6. **biri:**
Mesnevi 15
Mısra: 156
Birisi, bir tanesi.

155. Şarāb-ı nāzdan maḥmūr ü ser-mest
156. Birinün çēşmi biri cür'aveş pest

7. **birinüfî:** -nün

Mesnevi 15

Mısra: 157

Biri. // Aşıklardan biri.

157. Birinün gülleri ser-sebz ü ḥandān

158. Biri sünbüllerin itmiş perīşān

8. **biri:**

Mesnevi 15

Mısra: 158

Biri. // Aşıklardan biri.

157. Birinün gülleri ser-sebz ü ḥandān

158. Biri sünbüllerin itmiş perīşān

9. **birinüfî:** -nün

Mesnevi 15

Mısra: 161

Biri. // Aşıklardan biri.

161. Birinün zülfi dāvudî -zırılılar

162. Birinün kaşları müşgîn-girihler

10. **birinüfî:** -nün

Mesnevi 15

Mısra: 162

Biri. // Aşıklardan biri.

161. Birinün zülfi dāvudî -zırılılar

162. Birinün kaşları müşgîn-girihler

11. **biri:**

Mesnevi 15

Mısra: 163

Biri. // Aşıklardan biri.

163. Melekdür biri güyā kim biri ḥūr

164. Biri nūr u biri nūr'un- 'alā- nūr

12. **biri:**

Mesnevi 15

Mısra: 163

Biri. // Aşıklardan biri.

163. Melekdür biri güyā kim biri ḥūr

164. Biri nūr u biri nūr'un- 'alā- nūr

13. **biri:**

Mesnevi 15

Mısra: 164

Biri. // Aşıklardan biri.

163. Melekdür biri güyā kim biri ḥūr

164. Biri nūr u biri nūr'un- 'alā- nūr

14. **biri:**

Mesnevi 15

Mısra: 164

Biri. // Aşıklardan biri.

163. Melekdür biri güyā kim biri ḥūr

164. Biri nūr u biri nūr'un- 'alā- nūr

15. **birinüfî:** -nün

Mesnevi 15

Mısra: 165

Biri. // Aşıklardan biri.

165. Birinün yüzi gün kaşı meh-i nev

166. Biri Şīrīn ü ya'nī biri Ḥusrev

16. **biri:**

Mesnevi 15

Mısra: 166

Biri. // Aşıklardan biri.

165. Birinün yüzi gün kaşı meh-i nev

166. Biri Şīrīn ü ya'nī biri Ḥusrev

17. **biri:**

Mesnevi 15

Mısra: 166

Biri. // Aşıklardan biri.

165. Birinün yüzi gün kaşı meh-i nev

166. Biri Şīrīn ü ya'nī biri Ḥusrev

18. **birine:** -n, -e

Mesnevi 26

Mısra: 115

Bir tanesi.

115. Pes andan şoñra sākīnün birine

116. Didi el şun muḥabbet sāğarına

19. **biri:**

Mesnevi 27

Mısra: 198

Bir tanesi II bir tanesi bile.

197. Şehenşehler gelüpdür 'āleme çok

198. Biri ḳalmadı oldılar girü yok

20. **birinden:** -n, -den

Mesnevi 34

Mısra: 84

Belgisiz zamir.

83. Şu deñlü itdiler aña müdāvā

84. Birinden fā'ide olmadı aşlā

21. **biri:**

Mesnevi 38

Mısra: 232

Birisi, bir tanesi.

231. 'Aceb mi olsalar bir ḥānede cem'

232. Biri pervānedür anuñ biri şem'

22. **biri:**

Mesnevi 38

Mısra: 232

Birisi II diğeri.

231. 'Aceb mi olsalar bir ḥānede cem'

232. Biri pervānedür anuñ biri şem'

biri biri:

1. **biri biri:**

Mesnevi 15

Mısra: 202

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Birbiri.

201. Buluşdılar çün iki şâh-ı ferruh
202. Biri biri önünde çodılar ruḥ

biri birin:

1. **biri birin:** -n

Mesnevi 18

Mısra: 177

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Birbiri: Karşılıklı olarak bir diğeri.

177. Biri birin ol iki mest ü ser-ḥoş

178. İderler sarmaşık gibi der-âgüş

biri birine:

1. **biri birine:**

Mesnevi 15

Mısra: 160

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Birbirine.

159. Vefâ bâğında açılmış iki gül

160. İki gönçe biri birine bülbül

2. **biri birine:**

Mesnevi 15

Mısra: 168

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Birbirine.

167. Buni vü anı fikr-i hayret aldı

168. Biri birine şöyle bağıdı kaldı

3. **biri birine:** -n, -e

Mesnevi 15

Mısra: 206

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Birbiri.

205. Oturup bir arada ay ile gün

206. Biri birine 'özr itdiler ol gün

4. **biri birine:** -n, -e

Mesnevi 15

Mısra: 212

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Birbiri.

211. Gehî deryâ ğamın geh şayd hâlin

212. Biri birine 'arz idüp melâlin

biri birine girdi:

1. **biri birine girdi:** -di

Mesnevi 38

Mısra: 30

Kelime Tipi: **Deyim**

Aralarında kavga çıkıp birbirlerine şiddetle saldırmak.

29. Sipâhî vü ra'îyyet oldu bî-ğam

30. Biri birine girdi ḥalk-ı 'âlem

biri birini:

1. **biri birini:**

Mesnevi 15

Mısra: 146

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Birbirini.

145. Bu anuñ ol bunuñ ḥüsine ḥayrân

146. İderlerdi biri birini seyrân

biri birinüf:

1. **biri birinüf:** -nüñ

Mesnevi 15

Mısra: 204

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Birbiri.

203. El alup çün iki 'aşık görüşdi

204. Biri birinüñ ayağına düşdi

biri birisiyle pençe tutuşmuş:

1. **biri birisiyle pençe tutuşmuş:** -mış

Mesnevi 31

Mısra: 148

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Birbirine pençe (el) tutuşmak Çınar yaprağının şekilce ele benzerliğinden kinaye ile.

147. Çenâr-ı tâze gelmiş nâz ü gönçe

148. Tutuşmuş biri birisiyle pençe

biribirine:

1. **biribirine:**

Mesnevi 32

Mısra: 48

Birbirlerine.

47. Görüp bu 'ıyş u nüşî mâh-rûlar

48. Biribirine çekdiler tölular

birik:

1. **birikdi:** -di

Mesnevi 31

Mısra: 66

Birlik etmek.

65. Semend-i şâh olup ol gün 'araç-rîz

66. Birikdi şanki âb u âteş-i tîz

birine biñ itdüñ:

1. **birine biñ itdüñ:** -dü, -ñ

Mesnevi 28

Mısra: 74

Kelime Tipi: **Deyim**

Birine bin etmek: Çok cömert davranmak; gördüğü iyiliğe kat kat fazlasıyla mukabele etmek.

73. Getürdüñ düstluk ḥakkın yirine

74. Zihî iḥsân ki biñ itdüñ birine

birisi:

1. **birisi:**

Mesnevi 15

Mısra: 154

Birisi, bir tanesi.

153. Biri şimşâd ü biri serv-i âzâd

154. Biri Ḥurşid ü birisi Feraḥşâd

birkaç:

1. **birkaç:**

Mesnevi 23

Mısra: 115

Çok olmayan, az sayıda, az.

115. Pes ol dem emr idüp birkaç 'avâne

116. Alup Ferhâdi oldılar revâne

birki gün:

1. **birki gün:**

Mesnevi 15

Mısra: 229

Kelime Tipi: **Deyim**

Bir iki: Birden çok, dörtten az sayıda.

229. İderseñ birki gün ihmâl ü te' hîr
230. Olur bil memleket tebdîl ü tağyîr

birki günden:

1. **birki günden:-den**

Mesnevi 16

Mısra: 7

Kelime Tipi: **Deyim**

Bir iki: Birden çok, dörtten az sayıda.

7. İrişdi birki günden şah-zâde
8. Görür kim memleket varmış fesâda

birle:

1. **birle:**

Mesnevi 3

Mısra: 72

İle.

71. Beni bu haclet odma yiter yağ
72. Terahhüm birle yâ Rab hâlûme bağ

2. **birle:**

Mesnevi 5

Mısra: 195

İle.

195. Zemîn âşâr-ı 'adli birle ma'mûr

196. Zemân ahyâr-ı re'yi ile mesrûr

3. **birle:**

Mesnevi 6

Mısra: 19

İle.

19. İreydi nâr-ı gayret birle bâğum
20. Söyüdi bād-ı miñnetden çerâğum

4. **birle:**

Mesnevi 15

Mısra: 16

İle.

15. Kırğırdı dâyesini hâlvetine
16. Oturdu meskenet birle kıtatına

5. **birle:**

Mesnevi 18

Mısra: 36

İle.

35. Hevâdan pây-ı serv olmuş şikeste
36. Anuñçün tahta-yı yağ birle beste

6. **birle:**

Mesnevi 33

Mısra: 113

İle, birlikte.

113. Leb-i şekker -şiken birle güher-rîz
114. Olup mahremlerine didi Pervîz

7. **birle:**

Mesnevi 34

Mısra: 6

İle, birlikte.

5. Çeküp şabrı yaqasın cyledi çäk
6. Nedâmet birle saçdı başına hâk

birlik:

1. **birliğüñ[i]:-üñ, -[i]**

Mesnevi 1

Mısra: 19

Bir ve tek olma.

19. Elif birliğüñ[i] itmişdür ikrâr
20. N'ola barmak götürüp tursa her-bâr

birlik itdük:

1. **birlik itdük:-dük, -k**

Mesnevi 38

Mısra: 203

Kelime Tipi: **Deyim**

Birlik etmek: Birleşmek II Ortak hareket etme konusunda sözleşmek.

203. Senüñle çün ikimiz birlik itdük
204. Cihânda hoş dirildük dirlik itdük

bî-rüh:

1. **bî-rüh:**

Mesnevi 34

Mısra: 58

Ruhsuz, cansız.

57. Beni gör dermend ü zâr ü mecrûh
58. Hemân bir kırı cismem şöyle bî-rüh

bîrûn:

1. **bîrûn:**

Mesnevi 36

Mısra: 68

Far. Dışarı, hariç: derûn u bîrûn.

67. Ser[i]v gibi şu kim olmaya mezvûn
68. Vây aña kim şehirden çıka bîrûn

bîrûn ider:

1. **bîrûn ider:-er**

Mesnevi 13

Mısra: 30

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Dışarı çıkarmak.

29. Şarâb-ı ergüvân ü câm-ı gül-gün
30. İder dilden gam ü endühi bîrûn

biş:

1. **bişerdi:-er, -di**

Mesnevi 31

Mısra: 27

(Yiyecekler) Isı etkisiyle çiğliği ve hamlığı giderek yenilebilir duruma gelmek.

27. Yuvasında bişerdi kebk ü dürrâc
28. Nitekim tâbe içinde kavurmac

biş biñ:

1. **biş biñ:**

Mesnevi 36

Mısra: 41

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Beş bin.

41. Haṭāyī -zāde biş biñ lu 'bet-i Çin
42. Gönül yağmacısı ğāretger-i dīn

bī-sabr ü ārām:

1. **bī-şabr ü ārām:**
Mesnevi 18
Mısra: **84**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sabırsız ve huzursuz.

84. Hemān-dem ṭurdı şeh bī-şabr ü ārām
83. Şabāyī k'eylediler zīn ile rām

2. **bī-şabr ü ārām:**
Mesnevi 25
Mısra: **43**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Durup dinlenmeden II Sabırsız ve huzursuz.

43. Sheherden kūh ile bī-şabr ü ārām
44. Kılurdı ḍarb ü ḥarb irince aḥşam

bisāt-ı hāk:

1. **bisāt-ı hāk:**
Mesnevi 24
Mısra: **47**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Toprak döşemesi(kilimi).

47. Bisāt-ı hāk ile örtüp tenini
48. Yaka idindi kūhuñ dāmenini

bisāt-ı kurbetüñe:

1. **bisāt-ı kurbetüñe:-(ü)ñ, -e**
Mesnevi 26
Mısra: **201**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yakınlığın yaygısı.

201. İrişem mi ki 'ömrüm vuşlatuña
202. Yāḥud ḳalam mı derd ü miḥnet ile

bisāt-ı kurbuña:

1. **bisāt-ı kurbuña:-(u)ñ, -a**
Mesnevi 39
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yakınlık kilimi. İlahi mekân.

5. Beni dünyāda bir merd-i ğarīb it
6. Bisāt-ı kurbuña kurbet naşīb it

bisāt-ı rezme:

1. **bisāt-ı rezme:-e**
Mesnevi 5
Mısra: **77**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Savaş(cenk) alanı.

77. Bisāt-ı rezme sürse ḥışm ile at
78. 'Adū ṭruduĝı yirde ola şeh-māt

bisütün:

1. **bisütün:-a**
Mesnevi 25
Mısra: **8**

*Far. Ferhat'ın Şirin aşkına deldiği dağ
(vech-i tesmiyye, dağın direksiz yani ağaçsız olmasıdır).*

7. Açup ol şāh-bāz-ı 'ışk pençe
8. İderdi Bīsütüna hoş şikence

2. **bisütün:**
Mesnevi 25
Mısra: **22**

*Far. Ferhat'ın Şirin aşkına deldiği dağ
(vech-i tesmiyye, dağın direksiz yani ağaçsız olmasıdır).*

21. Zeminden ditreyüp mānend-i yaprağ
22. Şaçardı Bīsütün başına ṭoprağ

3. **bisütün:-ı**
Mesnevi 25
Mısra: **28**
*Far. Ferhat'ın Şirin aşkına deldiği dağ
(vech-i tesmiyye, dağın direksiz yani ağaçsız olmasıdır).*

27. Ne dem kim tişe şalardı yumup göz
28. İderdi Bīsütünü ṭoprağ ü toz

4. **bisütün:-a**
Mesnevi 26
Mısra: **48**
*Far. Ferhat'ın Şirin aşkına deldiği dağ
(vech-i tesmiyye, dağın direksiz yani ağaçsız olmasıdır).*

47. Didi ol ḥür-ı cennetden numüne
48. Ṭuruñ yārān varalum Bīsütüna

5. **bisütün:**
Mesnevi 26
Mısra: **57**
*Far. Ferhat'ın Şirin aşkına deldiği dağ
(vech-i tesmiyye, dağın direksiz yani ağaçsız olmasıdır).*

57. Çıkam çün Bīsütün üstine gāhī
58. Göre kebg-i derī benden ḥırāmı

6. **bisütün:-a**
Mesnevi 26
Mısra: **79**
*Far. Ferhat'ın Şirin aşkına deldiği dağ
(vech-i tesmiyye, dağın direksiz yani ağaçsız olmasıdır).*

79. İrişdi Bīsütüna ebr-i rahmet
80. Dirildi ol ğiyāh-ı derd ü miḥnet

7. **bisütün:-ı**
Mesnevi 26
Mısra: **231**
*Far. Ferhat'ın Şirin aşkına deldiği dağ
(vech-i tesmiyye, dağın direksiz yani ağaçsız olmasıdır).*

231. İderdi Bīsütünü ḥurd u ḥeşḥāş
232. Muḥaşşal az ḳalmıñ idi ol tağ

8. **bisütün:**
Mesnevi 27
Mısra: **14**
Far. Ferhat'ın Şirin aşkına deldiği dağ

(vech-i tesmiyye, dağın direksiz yani ağaçsız olmasıdır).

13. Olaldan zür-ı bāzūsı mükemmel
14. Degüldür Bīsütün yanında hırdal

9. **bīsütüna: -a**

Mesnevi 27

Mısra: 107

Far. Ferhat'ın Şirin aşkına deldiği dağ

(vech-i tesmiyye, dağın direksiz yani ağaçsız olmasıdır).

107. Revān oldı hemān-dem Bīsütüna
108. İde tā mekr ü hîle güne güne

bisyār:

1. **bisyār:**

Mesnevi 32

Mısra: 16

Pek çok, çok fazla, sayısız.

15. Olup hizmetde cārī cāriyevār
16. Firāvān luğ ü hürmet itdi bisyār

bit:

1. **biterdi: -er, -di**

Mesnevi 8

Mısra: 28

Ortaya çıkmak, yetişmek.

27. Dırağt-ı gülde berg-i taze vü ter
28. Biterdi şanki tüfi- beççede per

2. **bite: -e**

Mesnevi 15

Mısra: 253

Büyüme, yetişmek, ortaya çıkmak.

253. Ne yirde bite bir serv-i şanavber
254. Şoñ ucu olmaya hāke ber-ā-ber

3. **bitseydi: -se, -(y)di**

Mesnevi 17

Mısra: 80

Büyüme, yetişmek, ortaya çıkmak.

79. Dökülmese şüküfe şahdan hıç
80. Kaçan bitseydi mive ir eger giç

4. **biterdi: -er, -di**

Mesnevi 18

Mısra: 150

Büyüme, yetişmek, ortaya çıkmak.

149. Leb-i muğrib ki oldı nāye peyvend
150. Biterdi āb-ı hayvāndan ney-i qand

5. **bitmez: -mez**

Mesnevi 19

Mısra: 34

Büyüme, yetişmek, ortaya çıkmak.

33. Bulunmaz 'ālem içre bī-garaz yār
34. Cihān bağında bitmez verd-i bī-hār

bī-tāb iderdi:

1. **bī-tāb iderdi: -er, -di**

Mesnevi 27

Mısra: 262

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Dermansız bırakmak, güçsüz hale getirmek.

261. Semenzārına nergisden şalup āb
262. İderdi la 'l-i lü' lü' siyle bī-tāb

bī-tāb itdi:

1. **bī-tāb itdi: -di**

Mesnevi 34

Mısra: 81

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Mecal bırakmamak, takattan düşürmek.

81. Çü bī-tāb itdi teb nāzik mizācın
82. Kimesne bilmedi anuñ 'ilācın

bī-tāb oldı:

1. **bī-tāb oldı: -di**

Mesnevi 13

Mısra: 71

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Yorgun, bitkin olmak II yorgun düşmek. Çok yorulmak, bitkin duruma gelmek, gücü kalmamak.

71. Çü Husrev tāb-ı meyden oldı bī-tāb
72. Alur nergislerin endiçe-i hvāb

bī-tāb olmuşdı:

1. **bī-tāb olmuşdı: -miş, -di**

Mesnevi 14

Mısra: 137

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Yorgun, bitkin olmak II yorgun düşmek. Çok yorulmak, bitkin duruma gelmek, gücü kalmamak.

137. Delim günlerdi kim olmuşdı bī-tāb
138. Çü ārām itdi aldı gözlerin hvāb

2. **bī-tāb olmuşdı: -miş, -di**

Mesnevi 31

Mısra: 29

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Halsiz kalmak, bitkin duruma gelmek, gücü kalmamak.

29. Kızup olmuşdı güller şöyle bī-tāb
30. Ayak başsa aña yanardı murğ-āb

bī-tāli 'em:

1. **bī-tāli 'em: -em**

Mesnevi 26

Mısra: 212

Bahtsız, kısmetsiz, şanssız.

211. Velī bilmem n'olacaktı ser-encām
212. Niçe bī-tāli 'em 'ālemde yā Rab

bī-tekellüf:

1. **bī-tekellüf:**

Mesnevi 16

Mısra: 69

Zahmetsiz, sıkıntısız | kendi rızasıyla.

70. 'Ömür ser-riştesin şemşir-i bürrān
69. Keserdi bī-tekellüf bulsa her ān

bī-tevakkuf:

1. **bî-tevaḳḳuf:**
Mesnevi 3
Mısra: 85
Sürekli, daima, her zaman.

85. Ve ger şalsañ ceḥîme bî-tevaḳḳuf
86. Senüñdür mülk hem ḥükm ü taşarruf

bitür:

1. **bitürür:-(ü)r**
Mesnevi 17
Mısra: 78
*Peyda etmek, ortaya çıkarmak;
büyütmek (bitki bağlamında).*

77. Dıraḥtuñ ger budanmasaydı talı
78. Bitürür miydi hiç taze nihâli

2. **bitürdi:-di**
Mesnevi 27
Mısra: 138
*Ortaya çıkarmak, yetiştirmek,
büyütmek.*

137. Türâb oldı dirîgâ gül-‘izârı
138. Bitürdi lâleler ḥâk-i mezârı

3. **bitür:**
Mesnevi 39
Mısra: 4
*Peyda etmek, ortaya çıkarmak;
büyütmek (bitki bağlamında).*

3. Çıkar dünyâ hevesini dilümden
4. Muḥabbet güllerin bitür gülümden

bîve:

1. **bîve:**
Mesnevi 10
Mısra: 27
Dul kadın.

27. Yürürken şad -hezârân bîve ‘üryân
28. Geyürme kullara altunlu ḳaftân

biz:

1. **bizde:-de**
Mesnevi 3
Mısra: 41
Birinci çokluk şahıs zamiri, biz.

41. Egerçi bizde ‘işyân ü güneḥ çok
42. Raḥîmâ raḥmetünden ye’sümüz yok

2. **bizden:-den**
Mesnevi 19
Mısra: 57
Birinci çokluk şahıs zamiri, biz.

57. Degüldür bizden a‘lâ ol nesebde
58. Biz ednâ degülüz andan ḥasebde

3. **biz:**
Mesnevi 19
Mısra: 58
Birinci çokluk şahıs zamiri, biz.

57. Degüldür bizden a‘lâ ol nesebde
58. Biz ednâ degülüz andan ḥasebde

4. **biz:**
Mesnevi 19
Mısra: 59
Birinci çokluk şahıs zamiri, biz.

59. Eger ol dürr ise biz la‘l-i nâbuz
60. Eger ol mâḥ ise biz âftâbuz

5. **biz:**
Mesnevi 19
Mısra: 60
Birinci çokluk şahıs zamiri, biz.

59. Eger ol dürr ise biz la‘l-i nâbuz
60. Eger ol mâḥ ise biz âftâbuz

6. **biz:**
Mesnevi 19
Mısra: 62
Birinci çokluk şahıs zamiri, biz.

61. Eger tütîyise şekkersitânuz
62. Vü ger ḳumrîyise biz büstânuz

7. **biz:**
Mesnevi 19
Mısra: 63
Birinci çokluk şahıs zamiri, biz.

63. Ger ol Hızr ise biz âb-ı ḥayâtuz
64. Ger İlyâs ise Ceyḥün ü Fırâtuz

8. **biz:**
Mesnevi 19

Mısra: 131
Birinci çokluk şahıs zamiri, biz.

131. Çün olduḳ buncadan zaḥmet size biz
132. N’ola raḥmetler olsañuz bize siz

9. **bize:-e**
Mesnevi 19
Mısra: 132
Birinci çokluk şahıs zamiri, biz.

131. Çün olduḳ buncadan zaḥmet size biz
132. N’ola raḥmetler olsañuz bize siz

10. **biz:**
Mesnevi 28
Mısra: 99
*Birinci çokluk şahıs zamiri, biz.
Beyitte birinci tekil şahıs anlamında
kullanılmıştır.*

99. Varup Şîrine biz ḳıldan peyâm it
100. Du‘âlar eyleyüp çok çok selâm it

11. **bizi:-i**
Mesnevi 30
Mısra: 14
*Birinci çokluk şahıs zamiri, biz.
Beyitte birinci tekil şahıs anlamında
kullanılmıştır.*

13. Kemâl-i lutfuñuzdan ey şehenşâḥ
14. Bizî yâd eylemişsiz ḥamdü li‘llâḥ

12. **bize: -e**

Mesnevi 30

Mısra: 19

Birinci çokluk şahıs zamiri, biz. Beyitte birinci tekil şahıs anlamında kullanılmıştır.

19. Gelüp ol nâme bize oldu vâşıl

20. Dil-i mecrûha ğamlar oldu hâşıl

13. **bize: -e**

Mesnevi 32

Mısra: 116

Birinci çokluk şahıs zamiri, biz. Beyitte birinci tekil şahıs anlamında kullanılmıştır.

115. Neñ alduk ey melâhât büstâni

116. K`urasın bize tağrîr lisanı

14. **bize: -e**

Mesnevi 32

Mısra: 118

Birinci çokluk şahıs zamiri, biz. Beyitte birinci tekil şahıs anlamında kullanılmıştır.

117. Çü meyveñ kopmadı ve şatmadı şâh

118. Saña lâyıķ mı demek bize küstah

bizâ`e:

1. **bizâ`eñ: -ñ**

Mesnevi 40

Mısra: 80

Bizâ`et(a.i.)sermaye, mal,mülk. bî-bizâ`et: sermayesiz, fakir; az sermayeli.

79. `Aceb mi ğuşşaya dönse sürürüñ

80. Bizâ`eñ yok zerre var kuşürüñ

bî-zahmet ü renc oldı:

1. **bî-zahmet ü renc oldı: -dı**

Mesnevi 24

Mısra: 115

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Zahmetsiz ve eziyetsiz olmak.

115. Şu deñlü oldı kim bî-zahmet ü renc

116. Gedâlar la`lden cem` itdiler genc

bîzâr olupdur:

1. **bîzâr olupdur: -up, -dur**

Mesnevi 33

Mısra: 28

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Bıkmak, usanmak.

27. Meger bir ğayriye dil-dâr olupdur

28. Anuñçün benden ol bîzâr olupdur

bî-zebân:

1. **bî-zebânıñ: -uñ**

Mesnevi 3

Mısra: 55

Dilsiz.

55. Ne miķdârı ola ben bî-zebânıñ

56. K`ola hoş-ıhvâmı bir şâh-ı cihânıñ

bizüm:

1. **bizüm:**

Mesnevi 19

Mısra: 55

Birinci çokluk şahıs zamiri, biz.

55. Bizüm Pervîzden noķşânumuz yok

56. Ona fermân-ber olur cânumuz yok

2. **bizüm:**

Mesnevi 19

Mısra: 130

Birinci çokluk şahıs zamiri, biz.

129. Ne var luş u keremler idüp izhâr

130. Bizüm iķlîmi teşrîf itseñ ey yâr

boğazum aldı:

1. **boğazum aldı: -dı**

Mesnevi 6

Mısra: 15

Kelime Tipi: **Deyim**

Boğazını almak(Boğazına durmak):

Yediği şeyi yutamamak, yediği şey

boğazında kalıp daha ileri geçememek.

15. Boğazum aldı çün sâķî-i devrân

16. Sebû gibi `aceb mi ağlasam kıan

boğıl:

1. **boğıldı: -dı**

Mesnevi 14

Mısra: 77

Havasızlıktan ölmek (tanıkta kan denizi içinde nefes alamayarak ölmek kastedilmektedir.).

77. Boğıldı cânverler kıana kıat kıat

78. Şanasın oldı tûfân-ı kıyâmet

boncuk:

1. **boncuk:**

Mesnevi 7

Mısra: 92

T. is. Camdan muhtelif renkli ve ekseriya mavi delikli tane.

91. Oyuncağ olmağ şankim Süreyyâ

92. Dizilmiş mehde boncuk gibi ğüyâ

boş:

1. **boş:**

Mesnevi 17

Mısra: 29

T. sf. İçinde kimse veya bir şey olmayan. Manasız, beyhude, işsiz, müşterisiz. Tatlık olunmuş. Gafil: Boş bulundum.

29. Eger bir boş şadef gitse yabana

30. Ne ğuşşa dürr-i baħr bî-kerâne

boşald:

1. **boşaldup: -up**

Mesnevi 7

Mısra: 17

Boşaltmak: Dolu bir şeyi boş duruma getirmek.

17. Boşaldup hâtıruñ dürden dürerden

18. Suħan bezmine naķl eyle ğüherden

boya:

1. boyadı: -dı

Mesnevi 23

Mısra: 160

-Ah dumanı bağlamında- kara renk ile kaplamak.

159. Olaldan şām-ı tîre şubhğāhum

160. Boyadı gökleri dūd-ı siyāhum

boyañı:

1. boyañı: -a

Mesnevi 19

Mısra: 109

Boyalı hale gelmek.

109. Boyañı Hüsrev-i Pervîz alāyı

110. Ser-â-ser hūnî vü hūn-rîz alāyı

böyle:

1. böyle:

Mesnevi 5

Mısra: 25

Böyle, bu şekilde.

25. Nedendür böyle dest-i kudretün teng

26. Meger kim oldı pây-ı gayretün leng

2. böyle:

Mesnevi 32

Mısra: 114

Böyle, bu şekilde.

113. Sa 'âdet hānuña bir gice mihmān

114. Olana böyle mi idersin andan

3. böyle:

Mesnevi 33

Mısra: 2

Aynıyla, bu şekilde.

1. Ğazabdan āhîr olanlar peşimān

2. Nedāmet eşkin ider böyle bārān

4. böyle:

Mesnevi 33

Mısra: 34

Böyle, bu şekilde.

33. Niçe bir pîşe idinüp cününü

34. Olam bir 'avretün böyle zebünü

5. böyle:

Mesnevi 40

Mısra: 88

Böyle, bu şekilde.

87. Hezārān āferîn ey bāz-ı ser-bāz

88. Kim urduñ bu hevāda böyle pervaz

böyle olmaz:

1. böyle olmaz:

Mesnevi 32

Mısra: 151

Kelime Tipi: **Deyim**

Böyle, bu şekilde kalmaz, devam etmez; (yanlıştan) vazgeçilir, doğru yol benimsenir.

151. Cihāndur bu nigārā böyle olmaz

152. Zamāndur devr döner şöyle kalmaz

boyn:

1. boynuma: -(u)m, -a

Mesnevi 3

Mısra: 12

Gövdenin baş ile omuz arasında kalan bölgesi.

11. Görüp her serv-bālā vü bülendi

12. Tağup boynuma zülfinden kemendi

2. boynında: -ı, -n, -da

Mesnevi 3

Mısra: 80

Gövdenin başla omuz arasında kalan bölgesi.

79. Eger rübāh-ı pîr ü ger cevān-şîr

80. Kažâyile kader boynında zencîr

3. boynına: -ı, -n, -a

Mesnevi 8

Mısra: 18

Gövdenin baş ile omuz arasında kalan bölgesi, boyun.

17. Şehāb olmuşdı kumrı gibi pür -şevk

18. Tağardı boynına kavş-i kuzah tavk

4. boynına: -ı, -n, -a

Mesnevi 12

Mısra: 101

Gövdenin baş ile omuz arasında kalan bölgesi, boyun.

101. Gehî boynına tomar idinürdi

102. Özine mahrem ü yâr idinürdi

5. boynım: -ı, -n

Mesnevi 15

Mısra: 17

Gövdenin baş ile omuz arasında kalan bölgesi, boyun.

17. Öpüp yüz luğ ile boynım kulağın

18. 'Ayān itdi aña ol 'ışk dāğın

6. boynında: -ı, -n, -da

Mesnevi 24

Mısra: 186

Vücutun omuzlarla baş arasında kalan ve başı bedene bağlayan kısmı; üst, üzeri.

185. Yaraşmaz güş-ı harda dürr ü cevher

186. Gerekdür cevherî boynında cevher

7. boynumda: -(u)m, -da

Mesnevi 33

Mısra: 32

Gövdenin baş ile omuz arasında kalan bölgesi, boyun.

31. İder dāyim benümle ol sitizi

32. Deger boynumda her dem tîğ-i fîzi

boynında zencîr k'ola:

1. boynında zencîr k'ola: -a-ı, -n, -da

Mesnevi 10

Mısra: 22

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

(köpeğin) boynunda zinciri olsun mec.
Otorite sahibi olan kişi kendi altındakilere
gücünü daima hissettirmeli, onları başıboş
birakilmalıdır, kontrol altında tutmalıdır.

21. 'Avāni kılma bend itmekte taşşir
22. Segün yegdür k'ola boynunda zencir

boynuma tolaşup:

1. **boynuma tolaşup: -up**
Mesnevi 23
Mısra: 193
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Boynuna dolaşmak, dolanmak,
sarılmak.

193. Tolaşup boynuma âhum kemendi
194. Egerçi kim çeker ben müstemendi

boynuñda koma:

1. **boynuñda koma: -ma**
Mesnevi 37
Mısra: 76
Kelime Tipi: **Deyim**
Sorumluluğunu yerine getirmedeği için
üzerinde bir borç bırakmak.

75. Şalât u şavmdan her farz-ı 'aynı
76. Edâ eyle koma boynuñda dñi

boz:

1. **bozup: -up**
Mesnevi 36
Mısra: 266
Tahrip etmek, zarar vermek.

265. Şehün zencir-i 'adlini o bāğī
266. Bozup zulmâtına itmiş bukağı

bozul:

1. **bozulsun: -sun**
Mesnevi 5
Mısra: 144
İyi ve değerli niteliğini yitirmek.

143. Fiğân itdükçe dāyim kürre nāyi
144. Bozulsun düşmenün tedbir ü rāyi

2. **bozulmasaydı: -ma, -sa, -(y)dı**
Mesnevi 24
Mısra: 73
Dağılmak, düzensiz bir şekil almak.

73. Bozulmasaydı ger tertüb-i eyyām
74. Niçün rûza şeb olmayaydı encām

3. **bozuldı: -dı**
Mesnevi 27
Mısra: 120
Güzelliğini yitirmek.

119. Nedendür diri 'âlemde kararūñ
120. Bozuldı gitti çün naqş-ı nigârūñ

4. **bozula: -a**
Mesnevi 27
Mısra: 209
Dağılmak, düzensiz bir şekil almak.

209. Bozula düzdüğün gide nişānuñ
210. Qala 'âlemde ancağ ad ü şanuñ

bu:

1. **bu:**
Mesnevi 1
Mısra: 31
Bu, işaret sıfatı.

31. Bu mecmū 'aña dindi ism-i zātī
32. Budur müstecmi ' olan her şifātī

2. **budur: -dur**
Mesnevi 1
Mısra: 32
Yerde, zamanda veya söz zincirinde en
yakın olanı gösterir; en yakında bulunan bir
varlığı veya biraz önce anılan bir şeyi işaret
yolu ile belirtmek için kullanılır. Çekim
sırasında bunu, buna, bunda, bundan
biçimlerine girer.

31. Bu mecmū 'aña dindi ism-i zātī
32. Budur müstecmi ' olan her şifātī

3. **bundan: -n, -dan**
Mesnevi 1
Mısra: 34
Yerde, zamanda veya söz zincirinde en
yakın olanı gösterir; en yakında bulunan bir
varlığı veya biraz önce anılan bir şeyi işaret
yolu ile belirtmek için kullanılır. Çekim
sırasında bunu, buna, bunda, bundan
biçimlerine girer.

33. Budur her cān ü dil mülkinde sultān
34. Sipāh-ı şirk olur bundan gürizān

4. **bu:**
Mesnevi 1
Mısra: 35
Bu, işaret zamiri.

35. 'İlim yenbū 'inuñ bu menba 'ıdur
36. Hāqīkat āftābı matla 'ıdur

5. **bu:**
Mesnevi 1
Mısra: 55
Yerde, zamanda ve söz zincirinde en
yakın olanı gösteren bir söz.

55. Bu kaşruñ k'itdüm esbābım hāzır
56. Aña mi 'mār-ı luţfuñ eyle nāzır

6. **bu:**
Mesnevi 1
Mısra: 63
Bu, işaret sıfatı.

63. Olup hāmem bu bezm içinde sāķī
64. Cihān hālkına şunsun cām-ı bāķī

7. **bu:**
Mesnevi 1
Mısra: 65
Bu, işaret sıfatı.

65. Hemīşe hürrem it bu gülsitānı
66. Yörenmesün aña bād-ı hāzānı

8. **bu:**
Mesnevi 1

Mısra: 67
Bu, işaret sıfatı.

67. Bu meh-rû kim bekâretten urur lâf
68. Aña meşşâta kıl taḥsîn ü inşâf

9. **bu:**
Mesnevi 1
Mısra: 79
Bu, işaret sıfatı.

79. Zümürüd kıl ḥatın bu nâzenînün
80. Kôr olsun çeşmi mâr-ı 'ayb-bînün

10. **bu:**
Mesnevi 2
Mısra: 41
Bu, işaret sıfatı.

41. Bu mevcûdât cümle hiçdür hiç
42. Vücüd-ı Ḥaḳka nisbet hiçdür hiç

11. **bu:**
Mesnevi 3
Mısra: 22
Bu, işaret sıfatı.

21. Müselmânlık olupdur bir kuru ad
22. Bu kâfir nefs elinden dâd ü feryâd

12. **bu:**
Mesnevi 3
Mısra: 39
Bu, işaret sıfatı.

39. Düşüp bu guşşadan ayağa başum
40. Şurâhî gibi aḳar kanlu yaşum

13. **bu:**
Mesnevi 3
Mısra: 47
Bu, işaret sıfatı.

47. Bu dergehde ne olam ben fütâde
48. Sürer toprağa ruh şehler piyade

14. **bu:**
Mesnevi 3
Mısra: 71
Bu, işaret sıfatı.

71. Beni bu ḥaclet odına yiter yaḳ
72. Terahḥum birle yâ Rab ḥâlûme bak

15. **bu:**
Mesnevi 3
Mısra: 120
Bu, işaret sıfatı.

119. Seg-i nefsum ḥarîş-i cife-i dün
120. Bu kelb ucından oldum âh maḡbün

16. **bu:**
Mesnevi 4
Mısra: 67
Bu, işaret sıfatı.

67. Didün bu cîfeye murdâr murdâr
68. Kamu tâliblerine kelb-i bâzâr

17. **bu:**
Mesnevi 4
Mısra: 69
Bu, işaret sıfatı.

69. Şeb-i mi'râc bu sehḥâre 'avret
70. Özine şol kadar virmişdi zînet

18. **bu:**
Mesnevi 4
Mısra: 95
Bu, işaret sıfatı.

95. Muḳayyed olmaduñ bu i'tibâra
96. Göz açup kılmaduñ ḡayre niżâre

19. **bu:**
Mesnevi 5
Mısra: 9
Bu, işaret sıfatı.

9. İrerdi bu dil-i maḡzûna ḡamlar
10. Çekerdüm hiç yok yirden elemeler

20. **bu:**
Mesnevi 5
Mısra: 17
Bu, işaret sıfatı.

17. Bu ma'niden girüp 'uzlet evine
18. Çeküp başum ferâḡat dâmenine

21. **bu:**
Mesnevi 5

Mısra: 33
Bu, işaret sıfatı.

33. Çü dil güş itdi 'aḳluñ bu ḥiṭâbım
34. Anuñ bu resm ile virdi cevabım

22. **bu:**
Mesnevi 5
Mısra: 38
Bu, işaret sıfatı.

37. Egerçi emrüne kıldum itâ'at
38. Velî bu bendede yokdur biḡâ'at

23. **bu:**
Mesnevi 5
Mısra: 166
Bu, işaret sıfatı.

165. Teḳarrüb naṭ'ına tâ kim sûrem at
166. Bu sultânlık baña heyhât heyhat

24. **bu:**
Mesnevi 5
Mısra: 223
Bu, işaret sıfatı.

223. Mübârek demde urup bu şehre bünyâd
224. Der ü divârın itdüm cennet-âbâd

25. **bu:**
Mesnevi 6
Mısra: 27
Bu, işaret zamiri.

27. Bu devrün dürlü dürlü işleri var
28. Bu çerhün 'aksine cünbüşleri var

26. **bu:**
Mesnevi 6
Mısra: 28
Bu, işaret sıfatı.

27. Bu devrün dürlü dürlü işleri var
28. Bu çerhün 'aksine cünbüşleri var

27. **bu:**
Mesnevi 6
Mısra: 36
Bu, işaret sıfatı.

35. Olur kân gibi bağrum pâre pâre
36. Bu dürrî kılmağ iseñ güşvâre

28. **bu:**
Mesnevi 6
Mısra: 37
Bu, işaret sıfatı.

37. Degülse ger bu hâtem saña lâyıq
38. Qabülün mihriyile eyle fâyıq

29. **bu:**
Mesnevi 6
Mısra: 43
Bu, işaret sıfatı.

43. Bu kaşr-ı dil-güşâ bulmaya tezyîn
44. Dimezseñ âferîn ithâf-ı taşsîn

30. **bu:**
Mesnevi 6
Mısra: 47
Bu, işaret sıfatı.

47. Ola kim tuta bu defter cihânı
48. Çü düstür odına bağladum anı

31. **bu:**
Mesnevi 6
Mısra: 49
Bu, işaret sıfatı.

49. İdenler bu gülistânı temâşâ
50. Bağa mı büstân-ı dehre hâşâ

32. **bu:**
Mesnevi 6
Mısra: 51
Bu, işaret sıfatı.

51. İlahî eyle bu gülzârı hurrem
52. Yavuz yil esmesün üstine bir dem

33. **bu:**
Mesnevi 6
Mısra: 57
Bu, işaret sıfatı.

57. Bu gülşende olan serv ü semenler
58. Le'îmün çeşmine olsun dikenler

34. **bu:**
Mesnevi 6

Mısra: 59
Bu, işaret sıfatı.

59. Hüdâyâ bu cihân turduqca dâyim
60. Felek dâyir zemîn olduqca kıyım

35. **bu:**
Mesnevi 7
Mısra: 25
Bu, işaret sıfatı.

25. Yazup tefsîr-i nev bu köhne şuhfa
26. İletgil Âşaf-ı devrâna tuhfе

36. **bu:**
Mesnevi 7
Mısra: 69
Bu, işaret sıfatı.

69. Meger bu fikr ile bir gice uyhu
70. Alup nergislerini düş görür ü

37. **bu:**
Mesnevi 8
Mısra: 9
Bu, işaret sıfatı.

9. Bu naqşuñ verd-i ra'nâ surh ü zerdî
10. Benefşe olmış idi lâciverdi

38. **bu:**
Mesnevi 9
Mısra: 11
Bu, işaret sıfatı.

11. İdince bu haţâyı ol perî-zâd
12. Gelüp Pervîze dihkân itdi feryâd

39. **bu:**
Mesnevi 9
Mısra: 17
Bu, işaret sıfatı.

17. Şehenşeh bu haberden oldı dil-rîş
18. Getürdi ol gulâmı kıldı teftîş

40. **bu:**
Mesnevi 9
Mısra: 26
Bu, işaret sıfatı.

25. Çıkarsa sîb içinden haq senüñdür
26. Ve illâ bu haţâ mutlak senüñdür

41. **bu:**
Mesnevi 9
Mısra: 29
Bu, işaret sıfatı.

29. Bu şartâ merd-i mazlûm oldı râzî
30. Bulundı iki cânibden terâzî

42. **bu:**
Mesnevi 9
Mısra: 35
Bu, işaret sıfatı.

35. Bu zulmi çünkü Husrev kendü gördi
36. Kuluñ rahtın kamu dihkâna virdi

43. **bu:**

Mesnevi 9

Mısra: 63

Bu, işaret sıfatı.

63. Bu iki cân ile cism-i cihâm

64. Mü'cyyed kıl virüp emn ü amânı

44. **bu:**

Mesnevi 10

Mısra: 32

Bu, işaret sıfatı.

31. Hazer kıl beddu 'ādan ihtirāz it

32. Bu 'izz ü nāzi ço Hakkā niyāz it

45. **bu:**

Mesnevi 11

Mısra: 19

Bu, işaret zamiri.

19. Bu kânun idi kim her bir muşāhib

20. Diye bir kışşa ammā ki münāsib

46. **bu:**

Mesnevi 11

Mısra: 149

Bu, işaret sıfatı.

149. Dönüp bu hāl ile Şāvūra Perviz

150. Didi ey hīle-cūy ü fitne-engiz

47. **bu:**

Mesnevi 11

Mısra: 153

Bu, işaret sıfatı.

153. Ne hāşıl baña bu olmaz megelden

154. Kulağdan 'āşık oldum çıkıdum elden

48. **bu:**

Mesnevi 11

Mısra: 168

Bu, işaret sıfatı.

167. Degülse itdügün ancak fisāne

168. Qadem baş gir bu yola 'āşıkāne

49. **bu:**

Mesnevi 12

Mısra: 47

Bu, işaret sıfatı.

47. Bu kaşruñ revzeninden her kenāre

48. İder ol mäh-rü her gün nezāre

50. **bu:**

Mesnevi 12

Mısra: 56

Bu, işaret sıfatı.

55. Meh-i 'id ol yañadan olsa peydā

56. Bu çorçudan kimesne bakmaz aşlā

51. **bu:**

Mesnevi 12

Mısra: 57

Bu, işaret sıfatı.

57. Bu kandan kim olalar kaşra nāzır

58. Huşuşā k'anda Şirīn ola hāzır

52. **bu:**

Mesnevi 12

Mısra: 59

Bu, işaret sıfatı.

59. Bu aḥvāli çü Şāvūr cyledi gūş

60. Aña bir özge tedbīr cyledi hoş

53. **bu:**

Mesnevi 12

Mısra: 109

Bu, işaret sıfatı.

109. Ne yirdendür gelişüñ bu diyāra

110. Ne iklīme giderdün yā şikāra

54. **bu:**

Mesnevi 12

Mısra: 114

Bu, işaret sıfatı.

113. Ya gönlüm yağmalayan kanı kimdür

114. Benüm bu derdümün dermānı kimdür

55. **bu:**

Mesnevi 13

Mısra: 23

Bu, işaret sıfatı.

23. Görüp mahremleri anuñ bu hālın

24. Didiler def' kıлмаğa melālin

56. **bu:**

Mesnevi 14

Mısra: 114

İşaret sıfatı.

113. Yol urup degzinürven ben fütāde

114. Bu şahrālarda döndüm gird-bāda

57. **budur: -dur**

Mesnevi 15

Mısra: 27

Bu, işaret zamiri.

27. Pes ey dāye budur senden murādum

28. Olasın bu hevālarda qanadum

58. **bu:**

Mesnevi 15

Mısra: 28

Bu, işaret sıfatı.

27. Pes ey dāye budur senden murādum

28. Olasın bu hevālarda qanadum

59. **bu:**

Mesnevi 15

Mısra: 31

Bu, işaret sıfatı.

31. Benüm nemdür bu baş ü cân senüñdür

32. Muṭī' em emrüne fermān senüñdür

60. **bu:**

Mesnevi 15

Mısra: 131
Bu, işaret zamiri.

131. Nice mälîk hüs[ü]n- deryâsıdır bu
132. Yâhud ol şüretün ma'nâsıdır bu

61. **bu:**
Mesnevi 15
Mısra: 132
Bu, işaret zamiri.

131. Nice mälîk hüs[ü]n- deryâsıdır bu
132. Yâhud ol şüretün ma'nâsıdır bu

62. **bu:**
Mesnevi 15
Mısra: 145
Bu, işaret zamiri.

145. Bu anuñ ol bunuñ hüsnine hayrân
146. İderlerdi biri birini seyrân

63. **bunuñ: -nuñ**
Mesnevi 15
Mısra: 145
Bu, işaret zamiri.

145. Bu anuñ ol bunuñ hüsnine hayrân
146. İderlerdi biri birini seyrân

64. **bu:**
Mesnevi 15
Mısra: 170
Bu, işaret sıfatı.

169. Egildi dâyesine didi Şîrîn
170. Bilür misin ki kimdür bu nigârîn

65. **bu:**
Mesnevi 15
Mısra: 171
Bu, işaret zamiri.

171. Bu ol nakşuñ mişâlidür ki muṭlak
172. Benüm nesh eyledi 'aqlum muhaqqak

66. **bu:**
Mesnevi 15
Mısra: 231
Bu, işaret sıfatı.

231. Çü Husrev eyledi bu peyâmı güş
232. Gidüp 'aqlı başından oldı medhüş

67. **bu:**
Mesnevi 15
Mısra: 258
Bu, işaret sıfatı.

257. Haber-dâr ol haber-dâr ol haber-dâr
258. Gönül virme bu fânî mülke zinhâr

68. **bu:**
Mesnevi 16
Mısra: 11
Bu, işaret sıfatı.

11. Görince şeh bu hâli oldı gamnâk
12. Hemân cem' itdi 'asker cüst ü çâlâk

69. **bu:**
Mesnevi 16
Mısra: 136
Bu, işaret zamiri.

135. Ham ide kâmetün bâr-ı mezâlim
136. Ne yüz karaluğıdır bu be zâlim

70. **bu:**
Mesnevi 16
Mısra: 150
Bu, işaret sıfatı.

149. Degüldür devlet-i dünyâ mü'ebbed
150. Bu hây u hüy u bu gavğâ mü'ebbed

71. **bu:**
Mesnevi 16
Mısra: 150
Bu, işaret sıfatı.

149. Degüldür devlet-i dünyâ mü'ebbed
150. Bu hây u hüy u bu gavğâ mü'ebbed

72. **bu:**
Mesnevi 16
Mısra: 158
Bu, işaret sıfatı.

157. Kuru gavğâdur işbu zâr ü gülğül
158. Ne gül qalur bu gülşende ne bulbul

73. **bu:**
Mesnevi 16

Mısra: 163
Bu, işaret sıfatı.

163. Bu ahvâli tezekkür eyle her-bâr
164. Degülseñ dîv olma merdüm- âzâr

74. **bu:**
Mesnevi 17
Mısra: 40
Bu, işaret sıfatı.

39. Şehâ ma'lümdür Yezdâna ma'lüm
40. Bu oddan bende yandum nitekim müm

75. **bu:**
Mesnevi 17
Mısra: 61
Bu, işaret sıfatı.

61. Men-i gam-dîde bu mâtem-serâda
62. Qomadum eksik âyin-i 'azâda

76. **bu:**
Mesnevi 17
Mısra: 69
Bu, işaret zamiri.

69. Murâdum bu ki ey serv-i ser-efrâz
70. İkinde olmayasın derde dem-sâz

77. **bu:**
Mesnevi 17
Mısra: 71
Bu, işaret sıfatı.

71. Bu gâmdan eyleme âzâr kendün
72. İdersin nâ-gehân bîmâr kendün

78. **bu:**
Mesnevi 17
Mısra: 74
Bu, işaret sıfatı.

73. Ziyândur 'ömre hüd gam gâh ü bî-gâh
74. Bu gûşşa niçeye dek saña ey şâh

79. **bu:**
Mesnevi 17
Mısra: 75
Bu, işaret sıfatı.

75. Çoğ işler var ki dirsin bu ziyândur
76. Niçe aşşlar ol işde nihândur

80. **budur: -dur**
Mesnevi 18
Mısra: 88
Bu, işaret zamiri.

87. Rikâbın ser-keşân-ı heft iklîm
88. Tütüp dirlerdî budur tavk-ı teslîm

81. **bu:**
Mesnevi 18
Mısra: 111
Bu, işaret sıfatı.

111. Bu âyîn ile kim ol şâh-ı 'âşîk
112. Giderd' Ermen zemîne key yaraşîk

82. **bu:**
Mesnevi 19
Mısra: 5
Bu, işaret sıfatı.

5. Olup Bânü bu işden key perîşân
6. Olurdı baîr nâm ü neng cûşân

83. **bu:**
Mesnevi 19
Mısra: 14
Bu, işaret sıfatı.

13. Baña gün gibi ey meh oldı ma 'lüm
14. Ki bu şeh-zâde 'işkuñ odına müm

84. **bu:**
Mesnevi 20
Mısra: 21
Bu, işaret zamiri.

21. Ne 'işq olsun bu bir derd-i dil ancak
22. Bunun âsânı yok hep müşkil ancak

85. **bunuñ: -nuñ**
Mesnevi 20
Mısra: 22
Bu, işaret zamiri.

21. Ne 'işq olsun bu bir derd-i dil ancak
22. Bunun âsânı yok hep müşkil ancak

86. **bu:**
Mesnevi 20

Mısra: 37
Bu, işaret sıfatı.

37. Dögüp bu derd ile başını taşta
38. Dökerdi gözyaşını tağ ü taşta

87. **bu:**
Mesnevi 20
Mısra: 51
İşaret sıfatı.

51. Bilemezdi bu derdün çâresini
52. Yıgamazdı dil-i âvâresini

88. **bu:**
Mesnevi 21
Mısra: 9
Bu, işaret sıfatı.

9. Bu yirde bir hünermend âdemî var
10. Be-gâyet kâmil ü üstâd mi 'mâr

89. **bu:**
Mesnevi 21
Mısra: 17
Bu, işaret sıfatı.

17. Bu havz işine bil ey şehd-i fâyıq
18. Degüldür andan özge kimse lâyıq

90. **bu:**
Mesnevi 21
Mısra: 26
Bu, işaret zamiri.

25. İşidüp ol sözi Ferhâd-ı medhüş
26. Didi yâ Râb bu düş mi ola yâ hüş

91. **bu:**
Mesnevi 22
Mısra: 39
Bu, işaret sıfatı.

39. Bu havz olsun deyu ol hûra kâfi
40. Getürdi şu yirine şîr-i şâfi

92. **bu:**
Mesnevi 22
Mısra: 86
Bu, işaret sıfatı.

85. Hemân 'âlemde bir Ferhâd işidür
86. Bu şan 'atlarıñ senden oldı şâd[ı]r

93. **bu:**
Mesnevi 22
Mısra: 106
Bu, işaret zamiri.

105. Olamaz saña destimüzde lâyıq
106. Bu kıandan kim ola genc ü hâzîne

94. **bu:**
Mesnevi 22
Mısra: 107
Bu, işaret sıfatı.

107. Bu işde şermsârem ben kemîne
108. Kulağ olup aña şarrâf-ı mâhir

95. **bu:**

Mesnevi 23

Mısra: 9

Bu, işaret sıfatı.

9. Görüp gammâzlar anuñ bu hâlin

10. Temâmet hıfz idüp her kıl ü kâlin

96. **bu:**

Mesnevi 23

Mısra: 12

Bu, işaret sıfatı.

11. Gelüp Pervîze didiler ki ey şâh

12. Niçün olmayasın bu işden âgâh

97. **bu:**

Mesnevi 23

Mısra: 42

Bu, işaret sıfatı.

41. Didi 'ışk u muhabbetden beyân it

42. Eyitdi açma bu sırrı nihân it

98. **bu:**

Mesnevi 23

Mısra: 80

Bu, işaret sıfatı.

79. İder Şîrîn añılduğça bile âh

80. Bu dîvâne k'olupdur baña hem-râh

99. **bu:**

Mesnevi 23

Mısra: 84

Bu, işaret sıfatı.

83. Meded kaldum iki arada hayrân

84. İdün bu hayretüm derdine dermân

100. **bu:**

Mesnevi 23

Mısra: 89

Bu, işaret sıfatı.

89. Bu acılıklarun dadınca dadın

90. O lâyim unuda Şîrînüñ adın

101. **bunı: -n, -ı**

Mesnevi 23

Mısra: 91

Bu, işaret zamiri.

91. Bunı bilmez ki her kim görse acı

92. Dağı Şîrîne artar ihtiyâcı

102. **bu:**

Mesnevi 23

Mısra: 114

Bu, işaret sıfatı.

113. Gerek hıfz olmağičün nâm ü nâmüs

114. Bu mecnûn ola ol çâh içre maḥbûs

103. **bu:**

Mesnevi 23

Mısra: 131

İşaret sıfatı.

131. Bu qorqudan idüp ol ihtimâmı

132. Kuyuyu bekledürlerdi müdâmî

104. **bu:**

Mesnevi 23

Mısra: 137

Bu, işaret sıfatı.

137. Ne cürm itdüm ki uğradum bu cebre

138. Ki girdüm diri dirliğümde qabre

105. **bu:**

Mesnevi 23

Mısra: 155

Bu, işaret sıfatı.

155. Bu hâletden 'aceb hayretdeyem ben

156. Bu hayretten 'aceb hâletdeyem ben

106. **bu:**

Mesnevi 23

Mısra: 156

Bu, işaret sıfatı.

155. Bu hâletden 'aceb hayretdeyem ben

156. Bu hayretten 'aceb hâletdeyem ben

107. **bu:**

Mesnevi 23

Mısra: 200

Bu, işaret sıfatı.

199. Devâ umduğça derd oldı firāvân

200. Bu derde şabrdr var ise dermân

108. **bu:**

Mesnevi 23

Mısra: 202

İşaret sıfatı.

201. Ne çäre haste câna eyleyüp cebr

202. Ölince bu belâya ide pür- şabr

109. **bu:**

Mesnevi 23

Mısra: 207

Bu, işaret sıfatı.

207. Egerçi baña bu miḥnet hâredür

208. Velikin şabr miftâḥ-ı ferecdür

110. **bu:**

Mesnevi 24

Mısra: 91

1. İşaret Zamiri, bu.

91. Cevâbı bu idi dilinde şâfi

92. Ser-i küy-ı ḥabîbüm baña kâfi

111. **bu:**

Mesnevi 24

Mısra: 118

Bu, işaret sıfatı.

117. Kimisi müşteri vü kimi bâyi'

118. Cihâna oldı bu esrâr şâyi'

112. **bu:**

Mesnevi 24

Mısra: 132
Bu, işaret sıfatı.

131. Baña 'ilm ile ey üstād-ı dānā
132. Bu sırruñ hikmetini eyle peydā

113. **bu:**
Mesnevi 24
Mısra: 133
İşaret sıfatı.

133. Di kim bu la'ller ne kān taşıdır
134. Ya kanķı 'aşıķuñ kanlı yaşıdır

114. **bu:**
Mesnevi 24
Mısra: 155
Bu, işaret sıfatı.

155. Bu baħrūñ sāhilinde niķe kāmīl
156. Ķalır ihmāl ucından şöyle cāhil

115. **bu:**
Mesnevi 24
Mısra: 166
Bu, işaret sıfatı.

165. İdüp miskīne bī-ħad serzenişler
166. Didi nedür bu dürlü dürlü işler

116. **bu:**
Mesnevi 24
Mısra: 189
Bu, işaret sıfatı.

189. Muħaķķaķdur ki bu 'ālemde her-bār
190. Güher efsar diler Ķar-mühre- efsār

117. **bu:**
Mesnevi 24
Mısra: 205
Bu, işaret sıfatı.

205. Bu sevdāyı çıkar başuñdan ey ħām
206. Ne ħacet k'idesin behbūda evhām

118. **bu:**
Mesnevi 24
Mısra: 239
Bu, işaret sıfatı.

239. Bu sözlerden olup rencīde Ħusrev
240. Ķamu köhne ğumūmın eyledi nev

119. **buña: -ñ, -a**
Mesnevi 24
Mısra: 241
1. İşaret Zamiri, bu.

241. Didi kim pend ü nuş olmaz buña bend
242. Çü pend-i 'işķla itmiş özge peyvend

120. **bunu: -n, -ı**
Mesnevi 24
Mısra: 244
1. İşaret Zamiri, bu.

243. Gerekdür bir eyü iş eyleyevüz
244. Navekle bunuñ dil-riş eyleyevüz

121. **bu:**
Mesnevi 24
Mısra: 272
Bu, işaret sıfatı.

271. Dir itdüm ħod miħāle anı ta'lik
272. Güci yetmez anuñ bu işe taħķik

122. **bu:**
Mesnevi 24
Mısra: 279
Bu, işaret sıfatı.

279. Gözet bu 'ahd ü peymānı dem-ā-dem
280. Dönersem va'deden olmayam ādem

123. **bu:**
Mesnevi 25
Mısra: 58
Bu, işaret sıfatı.

57. Ķayada Ķaldum uş başum Ķayudur
58. Bu dirlikde baña ölmek eyüdür

124. **bu:**
Mesnevi 25
Mısra: 107
Bu, işaret sıfatı.

107. Bu nať'-ı kāyināt içinde Ķat Ķat
108. Beni ğam beydaķı māt eyledi māt

125. **bu:**
Mesnevi 25

Mısra: 116
Bu, işaret sıfatı.

115. Dürişüp ħileyile mekr ü ala
116. Beni bu tağa Ķıldılar ħavāle

126. **bu:**
Mesnevi 25
Mısra: 120
İşaret sıfatı.

119. İdüp sāhib-ğaraż baña ğaraż āh
120. Bu 'işķum cevherin şandı 'araż āh

127. **bu:**
Mesnevi 26
Mısra: 31
Bu, işaret sıfatı.

31. Bu cem'iyetde Şirīn idi sulťān
32. Bu aĥterler içinde māh-ı tābān

128. **bu:**
Mesnevi 26
Mısra: 32
Bu, işaret sıfatı.

31. Bu cem'iyetde Şirīn idi sulťān
32. Bu aĥterler içinde māh-ı tābān

129. **bu:**
Mesnevi 26
Mısra: 75
Bu, işaret sıfatı.

75. Gelüp bu sözler ol dil-däre ki hoş
76. Turup ol şevk ile ser-mest ü bî-hüş

130. **bu:**

Mesnevi 26

Mısra: 89

Bu, işaret sıfatı.

89. Bana bu tağda virdün tesellî
90. Zihî Tûr ü zihî nûr-ı tecellî

131. **bu:**

Mesnevi 26

Mısra: 136

Bu, işaret sıfatı.

135. Niçün havf eylemezsin Hakdan ey şâh
136. Nedür bu zulm ben mazlûma her-gâh

132. **bu:**

Mesnevi 26

Mısra: 156

Bu, işaret sıfatı.

155. Ziyâde eyle günden güne cehdün
156. Bu kühi kâh itmişsin hemânâ

133. **bu:**

Mesnevi 26

Mısra: 163

1. İşaret Zamiri, bu.

163. Didi yâ Rab hayâlüm mi ola bu
164. Perî mi ola yâ bu âdemî zâd

134. **bu:**

Mesnevi 26

Mısra: 164

1. İşaret Zamiri, bu.

163. Didi yâ Rab hayâlüm mi ola bu
164. Perî mi ola yâ bu âdemî zâd

135. **bu:**

Mesnevi 26

Mısra: 166

1. İşaret Zamiri, bu.

165. Melek mi hür ü yâ servî ya şimşâd
166. Ne hürî vü ne perrî-zâddur bu

136. **bu:**

Mesnevi 26

Mısra: 167

1. İşaret Zamiri, bu.

167. Benüm gönlüm alan bî-dâddur bu
168. Beni âşüfte iden yârdur bu

137. **bu:**

Mesnevi 26

Mısra: 168

1. İşaret Zamiri, bu.

167. Benüm gönlüm alan bî-dâddur bu
168. Beni âşüfte iden yârdur bu

138. **bu:**

Mesnevi 26

Mısra: 169

1. İşaret Zamiri, bu.

169. Beni bülbül kılan gülzârdur bu
170. Beni mağbün iden ra'nâ budur bu

139. **budur:-dur**

Mesnevi 26

Mısra: 170

1. İşaret Zamiri, bu.

169. Beni bülbül kılan gülzârdur bu
170. Beni mağbün iden ra'nâ budur bu

140. **bu:**

Mesnevi 26

Mısra: 170

1. İşaret Zamiri, bu.

169. Beni bülbül kılan gülzârdur bu
170. Beni mağbün iden ra'nâ budur bu

141. **budur:-dur**

Mesnevi 26

Mısra: 171

1. İşaret Zamiri, bu.

171. Beni Mecnün iden Leylâ budur bu
172. İdüp Şîrînüñ ardından nezâre

142. **bu:**

Mesnevi 26

Mısra: 171

1. İşaret Zamiri, bu.

171. Beni Mecnün iden Leylâ budur bu
172. İdüp Şîrînüñ ardından nezâre

143. **bu:**

Mesnevi 26

Mısra: 184

Bu, işaret sıfatı.

183. Girü fi'l-hâl mestür itdün ey nür
184. Bu menzilde görindün baña ey mäh

144. **bu:**

Mesnevi 26

Mısra: 197

Bu, işaret sıfatı.

197. Sebep olduñ girü bu zilletüme
198. Girü görem mi ey meh gün yüzüñi

145. **bu:**

Mesnevi 26

Mısra: 218

Bu, işaret sıfatı.

217. Bilürven girü olmuşdur peşîmân
218. Ki zîrâ bu meşel 'âlemde çokdur

146. **bu:**

Mesnevi 27

Mısra: 17

İşaret sıfatı.

17. Şehenşâh oldı bu sözden gazabnâk
18. Ğazabdan ditredi mânend-i tebnâk

147. **bu:**

Mesnevi 27

Mısra: 19

Bu, işaret sıfatı.

19. Temām olunca ve'l-hāşıl bu kışşa

20. Tarıkdı cāmı gönlin aldı gūşşa

148. **bu:**

Mesnevi 27

Mısra: 21

Bu, işaret sıfatı.

21. Didi yā Rab bu derdüñ çāresi ne

22. Ki merhem ola gönüm yaresine

149. **bu:**

Mesnevi 27

Mısra: 23

Bu, işaret sıfatı.

23. Benüm cānuma bu söz itdi te'sīr

24. Nedür def'ine anuñ rāy u tedbīr

150. **bundan: -n, -dan**

Mesnevi 27

Mısra: 47

1. İşaret Zamiri, bu.

47. Hiç aña bundan özge çāre olmaz

48. Çü gayrı sözden ol āvāre olmaz

151. **bu:**

Mesnevi 27

Mısra: 49

Bu, işaret sıfatı.

49. Bu söz kaç'ider anuñ kuvvetini

50. Etini yir ü alur āfetini

152. **bu:**

Mesnevi 27

Mısra: 63

Bu, işaret sıfatı.

63. Götürülmüş bu 'ālemden dümügi

64. Hemān kalmış derisiyle kemügi

153. **bu:**

Mesnevi 27

Mısra: 121

Bu, işaret sıfatı.

121. Uçup ol berg-i gül bu gülsitāndan

122. Yumup nergislerin bāğ-ı cihāndan

154. **bu:**

Mesnevi 27

Mısra: 123

Bu, işaret sıfatı.

123. Bu fāniden bekāya itdi āheng

124. Koyup bülbüllerini zār ü dil-teng

155. **bu:**

Mesnevi 27

Mısra: 145

Bu, işaret sıfatı.

145. Çü bu şer sözleri gūş itdi Ferhād

146. Yağasın yırtup itdi āh ü feryād

156. **bu:**

Mesnevi 27

Mısra: 151

Bu, işaret sıfatı.

151. Bu miñnet-hāneden değşürdi rahtın

152. Ferāğat menziline kurdı tahtın

157. **bu:**

Mesnevi 27

Mısra: 156

Bu, işaret sıfatı.

155. Açup riñlet perr ü bālin o şeh-bāz

156. Bu hākī dāmgehden kıldı pervāz

158. **bu:**

Mesnevi 27

Mısra: 173

Bu, işaret sıfatı.

173. Bu gülşende ne bülbül kıla dil-şād

174. Ne bir gül-berg ola k'olmaya ber-bād

159. **bu:**

Mesnevi 27

Mısra: 180

Bu, işaret sıfatı.

179. Gelür bir dem k'olasın pīr-i fānī

180. Gide bu şihhāt ü 'ömr ü cevānī

160. **bu:**

Mesnevi 27

Mısra: 187

Bu, işaret sıfatı.

187. Mücāvır olma bu miñnet-serāda

188. Gidersin 'ākıbet çün bī-irāde

161. **bu:**

Mesnevi 27

Mısra: 199

Bu, işaret sıfatı.

199. Bu hāle var ise ger i'tikāduñ

200. Cihānda 'adl ile yād itdür aduñ

162. **bu:**

Mesnevi 27

Mısra: 203

Bu, işaret sıfatı.

203. Ne 'ālimler gelüpdür bu serāya

204. Gidüp bulmadılar 'ilme nihāye

163. **bu:**

Mesnevi 27

Mısra: 212

Bu, işaret sıfatı.

211. Ve ger mañbübsañ mağrūr olma

212. Bu fānī hüsn ile mesrūr olma

164. **bu:**

Mesnevi 27

Mısra: 229
Bu, işaret sıfatı.

229. Bu dünyânın çıkup vîrânesinden
230. Göçüp şol köhne mihmân-hânesinden

165. **bu:**
Mesnevi 27
Mısra: 269
Bu, işaret sıfatı.

269. Dağı bu mâtem içindeyken ol mâh
270. Mehî'n Bânü da rihlet itdi nâ-gâh

166. **bu:**
Mesnevi 27
Mısra: 282
Bu, işaret sıfatı.

281. N'ola Şîrîn eritse şem'veş yağ
282. Bu derd oldı aña dâğ üstine dâğ

167. **bu:**
Mesnevi 27
Mısra: 286
Bu, işaret sıfatı.

285. 'Aceb cünbüşleri var rüzgârûn
286. Karârı yok bu çerh-i bî-karârûn

168. **bu:**
Mesnevi 27
Mısra: 297
Bu, işaret sıfatı.

298. Görinür gâh rûmı gâh târî
297. Görürseñ bu sipih-r-i hoşka-bâzı

169. **bu:**
Mesnevi 27
Mısra: 299
Bu, işaret sıfatı.

299. Saña her lahza bu çerh-i hîle-bâz
300. Oyunlar giçüp eyler girü añmaz

170. **bu:**
Mesnevi 27
Mısra: 301
Bu, işaret sıfatı.

301. Nuqûd-ı 'ömrüñi sildi bu 'ayyâr
302. Degülsin hiç sen andan haber-dâr

171. **bu:**
Mesnevi 27
Mısra: 303
Bu, işaret sıfatı.

303. Gönül virdüñ bu dünyâ 'avretine
304. Bakup kalduñ müzahref şüretine

172. **bu:**
Mesnevi 27
Mısra: 308
Bu, işaret sıfatı.

307. Kocaldıkc'oldı hırşuñ bî-nihâyet
308. Bu hâvb-ı gâflete hiç yok mı gâyet

173. **bu:**
Mesnevi 28
Mısra: 32
Bu, işaret sıfatı.

31. Ol oldı rahmet-i Rahmâna vâşıl
32. Saña bilseñ bu mâtemden ne hâşıl

174. **bu:**
Mesnevi 28
Mısra: 67
Bu, işaret sıfatı.

67. Yiter olduñ bu endüh ile bî -zevk
68. Dizüñ gam gerdene eyleme tavk

175. **bu:**
Mesnevi 28
Mısra: 84
Bu, işaret sıfatı.

83. Değişme miñnete cânâ huzuruñ
84. Söyündürme bu zulmât içre nûruñ

176. **bu:**
Mesnevi 28
Mısra: 93
Bu, işaret sıfatı.

93. Çü bu üslûba kâtib yazdı nâme
94. Harîr üstinde şan müşk ezdi hâme

177. **bunı: -n, -ı**
Mesnevi 28

Mısra: 98
Bu, işaret zamiri.

97. Virüp bir kâşid-i cüstün eline
98. Didi irgür bunı Ermen iline

178. **bu:**
Mesnevi 30
Mısra: 17
Bu, işaret sıfatı.

17. Bu yaña anı perrân eylemişsiz
18. Keremler idüp ihsân eylemişsiz

179. **bu:**
Mesnevi 30
Mısra: 55
Bu, işaret sıfatı.

55. Yedi başlu bu ejderhâ-yı hâmüş
56. Ne kanlar eylemişdür cür'aveş nüş

180. **bunı: -n, -ı**
Mesnevi 30
Mısra: 76
Bu, işaret zamiri.

75. Virüp bir kâşide didi ki fi'l-hâl
76. Bunı Perviz şâha eyle işâl

181. **bu:**
Mesnevi 31
Mısra: 39
Bu, işaret sıfatı.

39. Medâyinden bu faşl içinde Pervîz
40. Çıkup Ermen zemîne eyledi hûz

182. **bu:**
Mesnevi 31
Mısra: 77
Bu, işaret sıfatı.

77. Çü Şîrîn bu haberden oldı āgâh
78. Didi iş müşkil oldı neyleyem âh

183. **bu:**
Mesnevi 31
Mısra: 92
Bu, işaret sıfatı.

91. Didi Şîrîne bir gün yüzlü ey mâh
92. Çü bu adayı menzil idine şâh

184. **bu:**
Mesnevi 31
Mısra: 105
Bu, işaret sıfatı.

105. Bu ra'yi ol nigârîn gördi ma'kûl
106. Hem aña zâhib oldı 'âkıbet ol

185. **bu:**
Mesnevi 31
Mısra: 181
Bu, işaret sıfatı.

181. İrince bu huzûra mest ü bî-tâb
182. Şehûn nergislerin aldı hemân hıvâb

186. **bu:**
Mesnevi 32
Mısra: 19
Bu, işaret sıfatı.

19. Zihî devlet bu murğ-ı nâ-tüvâne
20. Hümâ ile ola hem-âşyâne

187. **bu:**
Mesnevi 32
Mısra: 23
Bu, işaret sıfatı.

23. Turup bu şevk ile ol dem nigârîn
24. Mühıyâ kıldı bezm-i cennet-âyîn

188. **bu:**
Mesnevi 32
Mısra: 47
Bu, işaret sıfatı.

47. Görüp bu 'ıyş u nüşi mâh-rûlar
48. Biribirine çekdiler tölular

189. **bu:**
Mesnevi 32
Mısra: 107
Bu, işaret sıfatı.

107. Şeh incinmedi bu sözlerden aşlâ
108. Tama' kat' itmedi bir lahza kat'â

190. **bu:**
Mesnevi 32

Mısra: 112
Bu, işaret zamiri.

111. Didi ey kâfir-i gâretger-i dîn
112. Bu nice resmdür bu nice âyîn

191. **bu:**
Mesnevi 32
Mısra: 112
Bu, işaret zamiri.

111. Didi ey kâfir-i gâretger-i dîn
112. Bu nice resmdür bu nice âyîn

192. **bu:**
Mesnevi 32
Mısra: 134
Bu, işaret sıfatı.

133. Terâhşüm eyle ben âşüfteye hây
134. Bu gic'ey meh degül yıl on iki ay

193. **bu:**
Mesnevi 32
Mısra: 135
Bu, işaret sıfatı.

135. Bu ganî hüsne mağrûr olma zinhâr
136. Vefâ vü mihrden dür olma zinhar

194. **bu:**
Mesnevi 32
Mısra: 151
Bu, işaret zamiri.

151. Cihândur bu nigârâ böyle olmaz
152. Zamândur devr döner şöyle kalmaz

195. **bu:**
Mesnevi 32
Mısra: 157
Bu, işaret sıfatı.

157. Diyenler bu sözi dimez yaramaz
158. Kûlın Hâk kahr ile dâyim kıramaz

196. **bu:**
Mesnevi 33
Mısra: 20
Bu, işaret sıfatı.

19. Niçe aldanup ol 'ahd-i yalana
20. Bu bî-pâyân yola olam revâne

197. **bu:**
Mesnevi 33
Mısra: 21
Bu, işaret sıfatı.

21. Niçe çekem bu derd-i bî-kerânı
22. Niçe âzürde idem cism ü cânı

198. **bu:**
Mesnevi 33
Mısra: 55
Bu, işaret sıfatı.

55. Bu ma'nâlarda çün şâh itdi fikret
56. Hemân-dem cûşa geldi bahır-i gayret

199. **bu:**

Mesnevi 34

Mısra: 13

Bu, işaret sıfatı.

13. Bu gamdan gönçe tek olmuşdı dil- teng

14. Turup gülgeşt-i bâğa kıldı âheng

200. **bu:**

Mesnevi 34

Mısra: 20

Bu, işaret sıfatı.

19. Görüp gül dirdi fânî ol şeker- hând

20. Degül bu gül anuñ haddine mânend

201. **bu:**

Mesnevi 34

Mısra: 109

Bu, işaret sıfatı.

109. Nedür bi'llâhi aña bu melâmet

110. İki gün olmaya 'İsâya ümmet

202. **bu:**

Mesnevi 34

Mısra: 141

Bu, işaret sıfatı.

141. Alup bu sözleri peyk-i haber-ber

142. İletdi şâha bir bir didi yek-ser

203. **budur: -dur**

Mesnevi 36

Mısra: 66

Bu, işaret zamiri.

65. Ki bilmiş oluñ ey şehri vü dihkân

66. Budur hüküm-i hümâyün emr-i Sulţân

204. **bu:**

Mesnevi 36

Mısra: 71

Bu, işaret sıfatı.

71. Çıkardı bu nidâ ile münâdî

72. Perî-peykerler ü hürî-nijâdı

205. **bu:**

Mesnevi 36

Mısra: 76

Bu, işaret sıfatı.

75. Şeker-lebler çıkup Şîrîne karşı

76. Bu güller varur ol Şîrîne karşı

206. **bu:**

Mesnevi 36

Mısra: 141

Bu, işaret sıfatı.

141. Bu resm ile nigâr-ı nâz-perver

142. Serîr-i karşı-ı hüsne oldı server

207. **bundan: -n, -dan**

Mesnevi 36

Mısra: 156

Bu, işaret zamiri.

155. Yanında yâr elinde câm-ı gül-gün

156. Olur mı hiç devlet bundan efzün

208. **bu:**

Mesnevi 36

Mısra: 179

Bu, işaret sıfatı.

179. Bu efsûnî idinc'ol fitne-engîz

180. Hemân dad aldı andan şâh Pervîz

209. **bu:**

Mesnevi 36

Mısra: 185

Bu, işaret sıfatı.

185. Bu hâletden olur âzürde Hüsrev

186. Şalar hasret odı cânına pertev

210. **bu:**

Mesnevi 36

Mısra: 191

Bu, işaret sıfatı.

191. Bu ma'niden olup gâyet perîşân

192. İdüp bî-ihtiyâr âh oldı giryân

211. **bu:**

Mesnevi 36

Mısra: 193

Bu, işaret sıfatı.

193. Kalup bu hayret içre önü yañu

194. Gözine oldı gerdeklük karşı

212. **bundan: -n, -dan**

Mesnevi 36

Mısra: 235

Bu, işaret zamiri.

235. Olur mı bundan özge 'ayş ü 'işret

236. Kim ire birbirine iki hasret

213. **bu:**

Mesnevi 36

Mısra: 245

Bu, işaret sıfatı.

245. Görüp bu fırsatı cânâ ganîmet

246. İderdi yâr-ı Şîrîn ile 'işret

214. **bu:**

Mesnevi 36

Mısra: 248

Bu, işaret sıfatı.

247. Birez dem 'ayşdan olmazdı hâlî

248. Dimezdi n'ola bu 'ayşuñ meali

215. **bu:**

Mesnevi 37

Mısra: 19

Bu, işaret sıfatı.

19. Bu derde erğuvân idüp taħammül

20. Kara giyüp tutardı mâtem-i gül

216. **bu:**

Mesnevi 37

Mısra: 33
Bu, işaret sıfatı.

33. Bu faşl içinde Şîrîn ile Hüsrev
34. İderdi taze taze 'işret-i nev

217. **bu:**
Mesnevi 37
Mısra: 69
Bu, işaret sıfatı.

69. Dil ü cāndan bu hükme kıl itâ'at
70. Resüle hağ di Hağka eyle ta'at

218. **bu:**
Mesnevi 37
Mısra: 77
Bu, işaret sıfatı.

77. Olursa bu mağāle i'tikāduñ
78. Şeh-i Sünnī ola 'ālemde aduñ

219. **bu:**
Mesnevi 37
Mısra: 86
Bu, işaret sıfatı.

85. Şağın kim Hağka kulluğdan idüp dūr
86. Bu sultānlık seni kılmaya mağrur

220. **bu:**
Mesnevi 37
Mısra: 91
Bu, işaret sıfatı.

91. Ol itmişdür bu mağlūkātı mevcūd
92. Odur cümle cihāna fāriz-i cūd

221. **bu:**
Mesnevi 37
Mısra: 102
Bu, işaret sıfatı.

101. Sen ol 'ācizsin aduñ şāh Hüsrev
102. İdersin bu ğurūr ile tek ü dū

222. **bu:**
Mesnevi 37
Mısra: 131
Bu, işaret sıfatı.

131. Didi kimdir kılan bu cürme iğdām
132. Bana bu deñlü aħkām iden i'lām

223. **bu:**
Mesnevi 37
Mısra: 144
Bu, işaret zamiri.

143. Bu resme urdı çok lāf ü ğüzāfi
144. Cevābı 'āķıbet bu oldu şāfi

224. **bu:**
Mesnevi 37
Mısra: 146
Bu, işaret sıfatı.

145. Yirinde ol 'Arab epsem otursun
146. Bu sevdāyı dimāğından götürsün

225. **bu:**
Mesnevi 38
Mısra: 43
Bu, işaret sıfatı.

43. Bu sözlerden gelür Şîrūye cūşa
44. Şanasın fitne 'ummāni ğurūşa

226. **bu:**
Mesnevi 38
Mısra: 48
Bu, işaret sıfatı.

47. Sebeb isterdi anuñ katline ol
48. Şürü' itdi çü buldı bu karar yol

227. **bu:**
Mesnevi 38
Mısra: 61
Bu, işaret sıfatı.

61. Çü Şîrūye bu rāyı gördi şayup
62. Yürürdi ol işe fırsat arayup

228. **bu:**
Mesnevi 38
Mısra: 236
Bu, işaret sıfatı.

235. Başret nūrī ile bağ cihāne
236. Niçe hercāyīdür gör bu zamane

229. **bu:**
Mesnevi 38

Mısra: 277
Bu, işaret sıfatı.

277. Ya bu ğaflet nedür ey merd-i 'āķil
278. Olur mı merd-i 'āķil hiç ğāfil

230. **bu:**
Mesnevi 40
Mısra: 19
Bu, işaret sıfatı.

19. Bu defter içre her evrāk-ı rengin
20. Tabaklardur ki pür- ğalvā-yı şîrîn

231. **bu:**
Mesnevi 40
Mısra: 23
Bu, işaret sıfatı.

23. Şorarsağ ger bu dürrüñ intizāmın
24. Urarsağ ibtidāsın iħtitāmın

232. **bu:**
Mesnevi 40
Mısra: 34
Bu, işaret sıfatı.

33. Mesihāsā kılrursa iltifātı
34. Gele bu mürde cismümün ğayātı

233. **bu:**
Mesnevi 40
Mısra: 75
Bu, işaret sıfatı.

75. Bu meydān özge meydāndur gözüñ aç
76. Erenler pâyine dürr ü güher şaç

234. **bu:**
Mesnevi 40
Mısra: **83**
Bu, işaret sıfatı.

83. Bu nazmuñ köhne bünyādın idüp nev
84. Düzetdüñ kışşa-i Şīrīn ü Hüsrev

235. **bu:**
Mesnevi 40
Mısra: **86**
Bu, işaret sıfatı.

85. Olup şāhīn ü şeh-bāz-ı şikārī
86. Şikār itdüñ bu kebk-i şīvekārī

236. **bu:**
Mesnevi 40
Mısra: **88**
Bu, işaret sıfatı.

87. Hezārān āferīn ey bāz-ı ser-bāz
88. Kim urduñ bu hevāda böyle pervaz

237. **bu:**
Mesnevi 40
Mısra: **94**
Bu, işaret sıfatı.

93. Yiter urduñ semend-i fikre zīni
94. Hebā itdüñ bu 'ömr-i nāzenīni

238. **bu:**
Mesnevi 40
Mısra: **97**
Bu, işaret sıfatı.

97. Hāmūş ol geç bu nev'a hāy ü hüydān
98. Dilūñ kaṭ' it bu resme güft ü güdan

239. **bu:**
Mesnevi 40
Mısra: **110**
Bu, işaret sıfatı.

109. Olup her biri bir şāh-ı cihān-gīr
110. Bu tertīb olmasun tebdīl ü tağyīr

bu 'aciz ü bu kusurla:

1. **bu 'aciz ü bu kuşurla:**
Mesnevi 40
Mısra: **82**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bu âcizlik ve bu eksiklik ile birlikte.

81. Ne dem kim hākem-i 'aql itdi ibrām
82. Bu 'aciz ü bu kuşurla itdüñ iḳdām

bu deflülü:

1. **bu deflülü:**
Mesnevi 9
Mısra: **46**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bu denli, bu kadar, bu kadar çok.

45. Zihī inşāf kim ol büt-pereste
46. Bu deflülü 'adl iderdi zīr-deste

2. **bu deflülü:**
Mesnevi 11
Mısra: **80**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bu şekilde, bu kadar.

79. Degül anuñ miyāmī 'aqla ma'lūm
80. Bu deflülü var ne mevcüd ü ne ma'düm

3. **bu deflülü:**
Mesnevi 16
Mısra: **97**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bu denli, bu kadar, bu kadar çok.

97. Görince şāhdan bu deflülü cür'et
98. Sipāhiler be-gāyet itdi gāyret

4. **bu deflülü:**
Mesnevi 24
Mısra: **202**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bu kadar çok, bu şekilde.

201. Eger cinsine tālib olsa bülbül
202. İder miydi bu deflülü zār ü gūlgul

5. **bu deflülü:**
Mesnevi 34
Mısra: **44**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bu denli, bu kadar, bu kadar çok.

43. İdersin vuşlat içre āh u nāle
44. Ne ba'is oldı bu deflülü melale

6. **bu deflülü:**
Mesnevi 37
Mısra: **132**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bu şekilde.

131. Didi kimdir kılan bu cürme iḳdām
132. Bana bu deflülü aḳkām iden i'lām

bu hāletde:

1. **bu hāletde:**
Mesnevi 24
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bu durum, vaziyet ve keyfiyet içinde.

7. Bu hāletde iderken nāle vü āh
8. Eli bir nesneye toḳundu nā-gāh

bu kadar:

1. **bu kadar:**
Mesnevi 28
Mısra: **46**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bu kadar, -çok fazla anlamında-.

45. Degüldür ey perī-peyker sezāvār
46. Benī-Ādem'çün olmaḳ bu kadar zār

bū- leheblük kılma:

1. **bū- leheblük kılma: -ma**
Mesnevi 37
Mısra: **68**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ebû Leheb: Peygamberimizin amcası olup İslām dinine olan düşmanlığı ile

ünlüdür. Ebû Leheblik kılmak:Ebû Leheb'in yaptığını yapmak.

67. Muṭî' ol emre itme b-î-edeblik
68. Şaḳın cehl ile kıлма Bû- Leheblik

bu resm ile:

1. bu resm ile:

Mesnevi 5

Mısra: 34

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Bu şekilde, böyle.

33. Çü dil güş itdi 'akluñ bu hitâbın
34. Anuñ bu resm ile virdi cevabın

bu resme:

1. bu resme:

Mesnevi 5

Mısra: 27

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Bu şekilde, böyle.

27. Niçün pervâzdan bu resme turduñ
28. Meger kim per ü bälüñ yile virdüñ

2. bu resme:

Mesnevi 14

Mısra: 2

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Bu şekilde, böyle.

1. Yine şayyâd-ı kuhsâr-ı girân-seng
2. Şikâr için ider bu resme âheng

3. bu resme:

Mesnevi 15

Mısra: 2

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Bu şekilde, böyle.

1. Olanlar 'ışk deryâsında gavvâş
2. Çıkarılmışlar bu resme gevher-i hâş

4. bu resme:

Mesnevi 15

Mısra: 180

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Bu şekilde, böyle.

179. Didî bil'lâhi kıandansın haber vir
180. Niçün bu resme hayrânsın haber vir

5. bu resme:

Mesnevi 25

Mısra: 127

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Bu şekilde, böylece.

127. Kılup bu resme zârî vü münâcât
128. Hüdâya cyler idi 'arz-ı hâcât

6. bu resme:

Mesnevi 26

Mısra: 2

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Bu şekilde, böylece.

1. Sa'âdet mülketinüñ kârbânı
2. Urur bu resme kûs-ı şâdmânı

7. bu resme:

Mesnevi 27

Mısra: 251

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Bu şekilde, böyle.

251. Tutup bu resme mâtem ol perî-rü
252. Be- gâyet güşşalandı çekdi kayğu

8. bu resme:

Mesnevi 30

Mısra: 48

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Bu şekilde, böyle.

47. Revâ mıydı k'idesin kıalbüm âzâr
48. Ki cânumdan olam bu resme bizâr

9. bu resme:

Mesnevi 30

Mısra: 74

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Bu şekilde, böyle.

73. Nigârîñ-i şeker -la' l ü şeker-rîz
74. Bu resme nâme yazdı nükte-engîz

10. bu resme:

Mesnevi 34

Mısra: 41

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Bu şekilde, böyle.

41. Dir aña n'olduñ ey bülbül bu resme
42. Kılursın nâle vü gûlgul bu resme

11. bu resme:

Mesnevi 34

Mısra: 42

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Bu şekilde, böyle.

41. Dir aña n'olduñ ey bülbül bu resme
42. Kılursın nâle vü gûlgul bu resme

12. bu resme:

Mesnevi 34

Mısra: 67

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Bu şekilde, böyle.

67. İdüp ol gül bu resme nevha-i derd
68. Olurdi şabr ü 'aql ü hüşdan ferd

13. bu resme:

Mesnevi 36

Mısra: 2

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Bu şekilde, böyle.

1. 'Arüs-ârâ-yı kâh-ı ercümendî
2. Yapar bu resme kaşr-ı 'ağd-i bendi

14. bu resme:

Mesnevi 37

Mısra: 143

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Bu şekilde, böyle.

143. Bu resme urdi çok lâf ü güzâfi
144. Cevâbı 'âkıbet bu oldu şâfi

15. **bu resme:**

Mesnevi 38

Mısra: 39

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Bu şekilde, böyle.

39. Güler 'âlem bu resme bahtuñuza

40. Geçerler cenebiler tahtuñuza

16. **bu resme:**

Mesnevi 40

Mısra: 98

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Böyle, bu tarz.

97. Hamüş ol geç bu nev'a hây ü hüydan

98. Dilün kat' it bu resme güft ü güdan

bu üslüb ile:

1. **bu üslüb ile:**

Mesnevi 19

Mısra: 123

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Bu şekilde, böylece, bu yolla.

123. Bu üslüb ile kırk gün şah-ı pîrüz

124. Nigârîn ile 'ayş itdi şeb ü rüz

2. **bu üslüb ile:**

Mesnevi 19

Mısra: 53

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Bu şekilde, böylece, bu yolla.

53. Bu üslüb ile olsa mihrbâni

54. Virür er 'avrata haţta amâni

3. **bu üslüb ile:**

Mesnevi 38

Mısra: 156

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Bu şekilde, böylece, bu yolla.

155. Er ü 'avret idüp âh ü fiğâni

156. Götürdiler bu üslüb ile anı

bu vech ile:

1. **bu vech ile:**

Mesnevi 7

Mısra: 30

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Böylece, bu şekilde.

29. Yapanlar cämî'-i 'ışkuñ kıyâmın

30. Bu vech ile açar efsâne bâbın

2. **bu vech ile:**

Mesnevi 28

Mısra: 75

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Böylece, bu şekilde.

75. Bu vech ile tutarsañ sen 'azâyı

76. İder her kişi ölmege du 'âyı

3. **bu vech ile:**

Mesnevi 38

Mısra: 31

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Böylece, bu şekilde.

31. Bu vech ile çalursa hâli anuñ

32. Oluruz cümlemüz pâ-mâli anuñ

bu vech:

1. **bu vech:**

Mesnevi 12

Mısra: 1

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Bu üslupta, bu münasebetle, böylece.

1. Bu vech kıldı râvîler rivâyet

2. Çün oldı 'ışk-ı Hüsrev bî-nihâyet

2. **bu vech:**

Mesnevi 17

Mısra: 2

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Bu üslupta, bu münasebetle.

1. Ciger pergâle-i ser-rişte-i gam

2. 'Azâ bu vech eyleyler rüz-i mâtem

3. **bu vech:**

Mesnevi 18

Mısra: 185

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Bu üslupta, bu münasebetle.

185. Bu vech devr iderken bâde-i nâb

186. Şebî- hün eyledi bezm ehline hûvâb

4. **bu vech:**

Mesnevi 19

Mısra: 137

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Bu üslupta, bu münasebetle.

137. Bu vech zârîklâr k'itdi Pervîz

138. Didi lutf ile Şîrîn-i şeker-rîz

5. **bu vech:**

Mesnevi 20

Mısra: 2

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Bu üslupta, bu münasebetle, böylece.

1. Giriftâr-ı kemend-i 'ışk-ı cânân

2. İder bu vech bülbül gibi efğân

6. **bu vech:**

Mesnevi 24

Mısra: 2

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Bu üslupta, bu münasebetle, böylece.

1. Giriftâr-ı kemend-i hâbs-i dil-gîr

2. Hâlâş için ider bu vech tedbîr

7. **bu vech:**

Mesnevi 27

Mısra: 43

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Bu üslupta, bu münasebetle, böylece.

43. Bu vech söz ki Ferhâd eyleye güş

44. 'Amelden kalup ola deng ü medhüş

8. **bu vech:**

Mesnevi 28

Mısra: 2

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Bu üslupta, bu münasebetle, böylece.

1. Okuyan mā-cerā-yı 'ışkı bir bir
2. İder bu veche bir hoş nāme tahtır

9. **bu veche:**

Mesnevi 32

Mısra: 2

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Bu üslupta, bu münasebetle, böylece.

1. Söz ikliminde yapan kaşır ü hāne
2. Bezer bu veche bezm-i Hüsrevāne

10. **bu veche:**

Mesnevi 34

Mısra: 2

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Bu üslupta, bu münasebetle, böylece.

1. İdenler hieze şabr-ı bī-kerānī
2. Kılur bu veche feryād u figānī

bu yaña:

1. **bu yaña:**

Mesnevi 12

Mısra: 87

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

-dığından beri.

87. Bu yaña ol büt-i sīmīn- sā'id
88. Bulur kaşırında bir rengīm kâgīd

bu yolda:

1. **bu yolda:**

Mesnevi 24

Mısra: 150

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Bu yolda II Bu uğurda.

149. Şaķın 'ār itme ta'lim-i hünerden
150. Er iseñ geç bu yolda sīm ü zerden

bū-bekr-i şiddik:

1. **bū-bekr-i şiddik:**

Mesnevi 4

Mısra: 116

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Hız.Ebubekir.

115. Olupdur yār-ı gāruñ kān-ı taşdıķ

116. Emirü'l-mü'minīn Bū-Bekr-i Şiddik

budağ:

1. **budağın:** -ı, -n

Mesnevi 10

Mısra: 5

Fidan,dal.

5. Kığırdı yanına ol gül budağın
6. Yepüp arkasın öpd'iki yañağın

budağ:

1. **budağlarını:** -lar, -ı, -n, -ı

Mesnevi 5

Mısra: 122

İnce ve küçük dal- Kanuni Sultan Süleyman'ın çocukları bağlamında kullanılmıştır.

121. Hūdā 'ömr-i dırahtın var itsün

122. Budağlarını ber-ħor-dār itsün

budan:

1. **budanmasaydı:** -ma, -sa, -(y)dı

Mesnevi 17

Mısra: 77

Budanmak: Budamak işine konu olmak. Budamak: Yeni filiz sürmesi için bir bitkinin dallarını kesmek.

77. Dırahtuñ ger budanmasaydı talı

78. Bitürür miydi hiç taze nihāli

budı' olsa:

1. **budı' olsa:** -sa

Mesnevi 11

Mısra: 123

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Çare olmak.

123. Budı' olsa eger cümle beyānum

124. Anuñ vaşında kaşırdu zebānum

budur:

1. **budur:**

Mesnevi 1

Mısra: 33

Üzerinde durulan, hakkında söz söylenilene işaret.

33. Budur her cān ü dil mülkinde sulţān

34. Sipāh-ı şirk olur budan gürizān

bugün:

1. **bugün:**

Mesnevi 15

Mısra: 100

İçinde bulunulan zaman, gün.

99. Gidüp tēc u serir ü baht ü rahtum

100. Bugün bir pāre tahta oldu tahtum

2. **bugün:**

Mesnevi 18

Mısra: 55

İçinde bulunulan zaman, gün.

55. Bugün 'ayş it ki bir iş ola yārın

56. Mebādā nevşemüz niş ola yārın

3. **bugün:**

Mesnevi 24

Mısra: 125

İçinde bulunulan zaman, gün.

125. Bugün nāmum nekire hātem oldu

126. Gedālar adum ile hem-dem oldu

4. **bugün:**

Mesnevi 27

Mısra: 7

İçinde bulunulan zaman, gün.

7. Bugün Ferhāda vardı ol perī-rü

8. İdüp taşsın virdi zür-ı bāzū

5. **bugün:**

Mesnevi 27

Mısra: 193

Hâlâ hayattayken.

193. Bugün hemyân ü kîseñ eyle hâlî

194. Yarın boynuñda kalmasun vebâli

6. **bugün:**

Mesnevi 36

Mısra: 240

Bugün, şimdi.

239. Talep kıldum hemân matlûba irdüm

240. Muhib oldum bugün maḥbûba irdüm

bugünden girü:

1. **bugünden girü:**

Mesnevi 24

Mısra: 278

Kelime Tipi: **Deyim**

Bugünden geri -Bundan böyle- :

Bugünden sonra, bundan sonra.,

277. Senüñ olsun nigârîñ ir eger geç

278. Bugünden girü adın añmayam hiç

buhâr:

1. **buhârandan:** -i, -n, -dan

Mesnevi 15

Mısra: 76

Buhâr, buḡu.

75. Baḥîr gûyâ ki cûşân-dîk oldı

76. Buhârandan cihân târîk oldı

buhrân:

1. **buhrânın:** -i, -n

Mesnevi 17

Mısra: 9

(Ar.) Sıkıntı.

9. Şehûñ buhrânın işitdükde Şîrîn

10. Dilerdi ta'ziyetle ide teskîn

bühtân ider:

1. **bühtân ider:** -er

Mesnevi 9

Mısra: 22

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

İftira etmek: yalan yere suçlamak, bir kimseyi işlemediği bir suçtan sorumlu tutmak.

21. Şehâ uş göz qarardup iş bu dihkân

22. İder ben kuluña yok yire bühtân

bukağı itmiş:

1. **bukağı itmiş:** -miş

Mesnevi 36

Mısra: 266

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Hayvanın ayağına vurulan köstek hâline getirmek.

265. Şehûñ zencîr-i 'adlini o bâḡî

266. Bozup zulmâtına itmiş bukağı

bukrat ü cālîñüs ü lukmân:

1. **bukrat ü cālîñüs ü lukmân:**

Mesnevi 27

Mısra: 205

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Hipokrat ve Galen ve Lokman. Üçü de tıp alanında adı geçen bilginlerdir.

205. Kanı Buḡraṭ ü Cālîñüs ü Luḡmân

206. Kamusun loḡma loḡma yidi devrân

bükül:

1. **bükülüp:** -üp

Mesnevi 27

Mısra: 183

Eğilmek, eğrilmek.

183. Bükülüp ya'nî ola kâmetüñ çeng

184. Kılâsın âḫîret bezmine âheng

bul:

1. **bulavuz:** -avuz

Mesnevi 1

Mısra: 2

Edinmek.

1. Hudâyâ eyle tevfiḡkûñ kulavuz

2. Maḡâm-ı Ḥaḡka tâ kîm yol bulavuz

2. **bulurlar:** -(u)r, -lar

Mesnevi 3

Mısra: 84

Ermek, ulaşmak.

83. Olursa kullaruñ ger cümle 'âşî

84. Bulurlar luṭfuñ irdükde ḡalâşî

3. **bulur:** -ur

Mesnevi 5

Mısra: 130

Ernek, ulaşmak.

129. Cihândârdur anuñ sulṭân rūḫı

130. Bulur cânyıla ten fetḫ ü fütüḫı

4. **bulundı:** -un, -dı

Mesnevi 9

Mısra: 30

Arayarak temin etmek.

29. Bu şartâ merd-i mazlûm oldı râzî

30. Bulundı iki cânibden terâzî

5. **bulamaz:** -a, -maz

Mesnevi 12

Mısra: 44

Arayarak temin etmek.

43. Binâsınuñ esâsı cümle mermer

44. Başacaḡ yir bulamaz bâd-ı şarşar

6. **bulur:** -(u)r

Mesnevi 12

Mısra: 88

İsabet etme, denk gelme.

87. Bu yaña ol büt-i sîmîn- sâ'id

88. Bulur ḡaşırında bir rengin kâḡid

7. **bulsa:** -sa

Mesnevi 16

Mısra: 69

Rast gelmek, elde etmek.

70. 'Ömür ser-riştesin şemşir-i bürrân
69. Keserdi bî-tekellüf bulsa her ân

8. **bulam:** -am
Mesnevi 23
Mısra: 192
Elde etmek, ulaşmak.

191. İrişmez hayme-i mihrûn tınâbı
192. Tıutup anı bulam tâ feth-i bâbı

9. **bulmadum:** -ma, -du, -m
Mesnevi 25
Mısra: 77
Rast gelmek, elde etmek.

77. Dirîgâ bulmadum bir yâr-ı sırdaş
78. Reh-i 'ışık içre ola baña yoldaş

10. **bulam:** -am
Mesnevi 25
Mısra: 112
*Hesaplaşmak amacıyla karşılaşmak;
yüz yüze gelmek.*

111. Baña idenleri Allâha şaldum
112. Bulam yarınki gün dergâha şaldum

11. **bulurlar:** -(u)r, -lar
Mesnevi 27
Mısra: 52
Arayarak temin etmek.

51. Olur Pervîz râzî ol rumûza
52. Bulurlar memleketde bir 'acüze

12. **bulmadum:** -ma, -du, -m
Mesnevi 33
Mısra: 132
Elde etmek, ulaşmak.

131. Aradum gerçi Şirîni Şekerde
132. Velî bulmadum ol şemsi kâmerde

13. **bulur:** -(u)r
Mesnevi 36
Mısra: 171
Rast gelmek, elde etmek.

171. Bulur bir duhter-i şüh ü şeker-ğand
172. Melâhatde hemân özine mânend

14. **bulup:** -up
Mesnevi 37
Mısra: 80
Elde etmek, ulaşmak.

79. Kılırsañ da'vetüme ger icâbet
80. Sa'âdet bulup eylersin işâbet

bular:

1. **bularuñ:** -uñ
Mesnevi 10
Mısra: 46
Bu; bunlar, onlar.

45. Sipâhiler megesdür sîm ü zer şehd
46. Bularuñ cem'ine şehd ile kıl cehd

2. **bularuñ:** -uñ
Mesnevi 27
Mısra: 250
Bu, işaret zamirinin çoğulu.

249. Dirîgâ vü dirîgâ görmedi hiç
250. Bularuñ hiç birine irmedi hiç

3. **bulardan:** -dan
Mesnevi 27
Mısra: 290
Bu, işaret zamirinin çoğulu.

289. Gehî şādî vü geh ğam gâh ğuşşa
290. Bulardan irgürür her câna hişşe

bülbül:

1. **bülbül:**
Mesnevi 5
Mısra: 29
Ötüşü güzel, bilindik kuş; kuşların âşığı. Gülleri sever. Kimi zaman kendisini alamayarak gül yaprağına çarpar, düşüp kalır. Sıcağa ve susuzluğa dayanamaz. Aşk ateşi yüreğini öyle kavurmaktadır ki bir saat su içmese ölecek zannedilir. Sevdiği mevsim, gül mevsimi olan bahardır. Herhangi bir kimsenin daldan gül kopardığını görse feryat eder. O, şakıyılarıyla ağlayıp inleyen, durmadan sevgilisinin güzelliklerini anlatan ve ona aşk sözleri arz eden bir âşığın timsalidir. Bazen âşığın kendisi, bazen canı, bazen de gönül olur. Bülbül, güle âşık kabul edilir. Bülbülün her özelliği âşıkta mevcuttur. Bülbül, şairlik anlamına da gelir.

29. Niçün bülbül gibi şeydâ degülsin
30. Neden tûñi gibi güyâ degülsin

2. **bülbül:**
Mesnevi 6
Mısra: 41
Ötüşü güzel, bilindik kuş; kuşların âşığı. Gülleri sever. Kimi zaman kendisini alamayarak gül yaprağına çarpar, düşüp kalır. Sıcağa ve susuzluğa dayanamaz. Aşk ateşi yüreğini öyle kavurmaktadır ki bir saat su içmese ölecek zannedilir. Sevdiği mevsim, gül mevsimi olan bahardır. Herhangi bir kimsenin daldan gül kopardığını görse feryat eder. O, şakıyılarıyla ağlayıp inleyen, durmadan sevgilisinin güzelliklerini anlatan ve ona aşk sözleri arz eden bir âşığın timsalidir. Bazen âşığın kendisi, bazen canı, bazen de gönül olur. Bülbül, güle âşık kabul edilir. Bülbülün her özelliği âşıkta mevcuttur. Bülbül, şairlik anlamına da gelir.

41. Zî'an bülbül şadâsın itmese güş
42. 'Acem mi tek gülistân eylesün cüş

3. **bülbülü:** -i
Mesnevi 6
Mısra: 56
Ötüşü güzel, bilindik kuş; kuşların âşığı. Gülleri sever.

55. Açılsun gülleri virsün şafâlar
56. Me'ânî bülbülü kılsun nevalar

4. **bülbüller:** -ler
Mesnevi 8

Mısra: 46

Güzel sesli maruf kuş.

45. Ağaçlar kef çalar kuşlar terâne

46. Şehir bülbüller ırlar yana yana

5. **bülbüller: -ler**

Mesnevi 8

Mısra: 54

Ötüşü güzel, bilindik kuş; kuşların âşığı. Gülleri sever. Kimi zaman kendisini alamayarak gül yaprağına çarpar, düşüp kalır. Sıcağa ve susuzluğa dayanamaz. Aşk ateşi yüreğini öyle kavurmaktadır ki bir saat su içmese ölecek zannedilir. Sevdığı mevsim, gül mevsimi olan bahardır. Herhangi bir kimsenin daldan gül kopardığını görse feryat eder. O, şakıyılarıyla ağlayıp inleyen, durmadan sevgilisinin güzelliklerini anlatan ve ona aşk sözleri arz eden bir âşığın timsalidir. Bazen âşığın kendisi, bazen canı, bazen de gönlü olur. Bülbül, güle âşık kabul edilir. Bülbülün her özelliği âşıkta mevcuttur. Bülbül, şairlik anlamına da gelir.

53. 'Arūs-ı gonçeye nergis göz eyler

54. Görüp bülbüller anı bir söz eyler

6. **bülbüldür: -i, -dür**

Mesnevi 11

Mısra: 56

Güzel sesiyle bilinen kuş.

55. Dili bir kufi-i la 'lînün dilidür

56. Yâhud bâğ-ı belâğat bülbüldür

7. **bülbül:**

Mesnevi 15

Mısra: 160

Güzel sesiyle bilinen kuş II Aşık.

159. Vefâ bağında açılmış iki gül

160. İki gonçe biri birine bülbül

8. **bülbül:**

Mesnevi 16

Mısra: 156

Ötüşü güzel, bilindik kuş; kuşların âşığı. Gülleri sever. Kimi zaman kendisini alamayarak gül yaprağına çarpar, düşüp kalır. Sıcağa ve susuzluğa dayanamaz. Aşk ateşi yüreğini öyle kavurmaktadır ki bir saat su içmese ölecek zannedilir. Sevdığı mevsim, gül mevsimi olan bahardır. Herhangi bir kimsenin daldan gül kopardığını görse feryat eder. O, şakıyılarıyla ağlayıp inleyen, durmadan sevgilisinin güzelliklerini anlatan ve ona aşk sözleri arz eden bir âşığın timsalidir. Bazen âşığın kendisi, bazen canı, bazen de gönlü olur. Bülbül, güle âşık kabul edilir. Bülbülün her özelliği âşıkta mevcuttur. Bülbül, şairlik anlamına da gelir.

155. Hızânın nev-bahârûn eyleyüp yâd

156. İderseñ n'ola bülbül gibi feryâd

9. **bulbul:**

Mesnevi 16

Mısra: 158

Ötüşü güzel, bilindik kuş; kuşların âşığı. Gülleri sever. Kimi zaman kendisini alamayarak gül yaprağına çarpar, düşüp kalır. Sıcağa ve susuzluğa dayanamaz. Aşk

ateşi yüreğini öyle kavurmaktadır ki bir saat su içmese ölecek zannedilir. Sevdığı mevsim, gül mevsimi olan bahardır. Herhangi bir kimsenin daldan gül kopardığını görse feryat eder. O, şakıyılarıyla ağlayıp inleyen, durmadan sevgilisinin güzelliklerini anlatan ve ona aşk sözleri arz eden bir âşığın timsalidir. Bazen âşığın kendisi, bazen canı, bazen de gönlü olur. Bülbül, güle âşık kabul edilir. Bülbülün her özelliği âşıkta mevcuttur. Bülbül, şairlik anlamına da gelir.

157. Kuru ğavġâdur işbu zâr ü ğulgül

158. Ne gül kalur bu gülşende ne bulbul

10. **bülbüller: -ler**

Mesnevi 18

Mısra: 34

Güzel sesli maruf kuş.

33. İrüp bād-ı ħunük tıtmış sedâsın

34. Renîn mi kesdi bülbüller nevâsın

11. **bülbül:**

Mesnevi 20

Mısra: 2

Ötüşü güzel, bilindik kuş; kuşların âşığı. Gülleri sever. Kimi zaman kendisini alamayarak gül yaprağına çarpar, düşüp kalır. Sıcağa ve susuzluğa dayanamaz. Aşk ateşi yüreğini öyle kavurmaktadır ki bir saat su içmese ölecek zannedilir. Sevdığı mevsim, gül mevsimi olan bahardır. Herhangi bir kimsenin daldan gül kopardığını görse feryat eder. O, şakıyılarıyla ağlayıp inleyen, durmadan sevgilisinin güzelliklerini anlatan ve ona

aşk sözleri arz eden bir âşığın timsalidir. Bazen âşığın kendisi, bazen canı, bazen de gönlü olur. Bülbül, güle âşık kabul edilir. Bülbülün her özelliği âşıkta mevcuttur. Bülbül, şairlik anlamına da gelir.

1. Giriñâr-ı kemend-i 'ışk-ı cānān

2. İder bu veche bülbül gibi eġġān

12. **bülbülü: -i**

Mesnevi 21

Mısra: 38

Ötüşü güzel, bilindik kuş; kuşların âşığı. Gülleri sever. Kimi zaman kendisini alamayarak gül yaprağına çarpar, düşüp kalır. Sıcağa ve susuzluğa dayanamaz. Aşk ateşi yüreğini öyle kavurmaktadır ki bir saat su içmese ölecek zannedilir. Sevdığı mevsim, gül mevsimi olan bahardır. Herhangi bir kimsenin daldan gül kopardığını görse feryat eder. O, şakıyılarıyla ağlayıp inleyen, durmadan sevgilisinin güzelliklerini anlatan ve ona aşk sözleri arz eden bir âşığın timsalidir. Bazen âşığın kendisi, bazen canı, bazen de gönlü olur. Bülbül, güle âşık kabul edilir. Bülbülün her özelliği âşıkta mevcuttur. Bülbül, şairlik anlamına da gelir.

37. İletdiler anı Şîrîn katına

38. Şanasın bülbülü nesrîn katına

13. **bülbül:**

Mesnevi 24

Mısra: 201

Güzel sesiyle bilinen kuş II Aşık.

201. Eger cinsine t̄alib olsa b̄ülb̄ül
202. İder miydi bu deñlü z̄âr ü ğulğul

14. **b̄ülb̄üllerini:** -ler, -i, -n, -i
Mesnevi 27
Mısra: 124
Güzel sesiyle bilinen kuş II âşık.

123. Bu f̄âniden bekāya itdi āheng
124. Koyup b̄ülb̄üllerini z̄âr ü dil-teng

15. **b̄ülb̄ül:**
Mesnevi 27
Mısra: 173
Güzel sesiyle bilinen kuş II Aşık.

173. Bu ğülşende ne b̄ülb̄ül kıala dil-şād
174. Ne bir ğül-berg ola k'olmaya ber-bād

16. **b̄ülb̄ül:**
Mesnevi 27
Mısra: 176
Güzel sesiyle bilinen kuş II Aşık.

175. Geçer şu gibi çağ çağ işbu devrān
176. Ne ğül kıala ne b̄ülb̄ül ne ğülīstān

17. **b̄ülb̄ül:**
Mesnevi 28
Mısra: 47
Güzel sesiyle bilinen kuş II Aşık.

47. Ne var uçdıysa bir âşüfte b̄ülb̄ül
48. Hezārān ide ğülzārūnda ğulğul

18. **b̄ülb̄ül:**
Mesnevi 31
Mısra: 129
*Ötüşü güzel, bilindik kuş; kuşların
âşığı. Gülleri sever. Kimi zaman kendisini
alamayarak ğül yaprağına çarpar, düşüp
kalır. Sıcağa ve susuzluğa dayanamaz. Aşk
ateşi yüreğini öyle kavurmaktadır ki bir saat
su içmese ölecek zannedilir. Sevdiği
mevsim, ğül mevsimi olan bahardır.
Herhangi bir kimsenin daldan ğül
kopardığını görse feryat eder. O,
şakıyılarıyla ağlayıp inleyen, durmadan
sevgilisinin güzelliklerini anlatan ve ona
aşk sözleri arz eden bir âşığın timsalidir.
Bazen âşığın kendisi, bazen canı, bazen de
gönlü olur. B̄ülb̄ül, ğüle âşık kabul edilir.
B̄ülb̄ülün her özelliği âşıkta mevcuttur.
B̄ülb̄ül, şairlik anlamına da gelir.*

129. Görüp hayrān kalmış anı b̄ülb̄ül
130. Açup ğonç'āğız olmuş kıan uğut ğül

19. **b̄ülb̄ül:**
Mesnevi 31
Mısra: 153
*Ötüşü güzel, bilindik kuş; kuşların
âşığı. Gülleri sever.*

153. Kalendarveş idüp dervāze b̄ülb̄ül
154. Oķur āvāz ile mecmū 'a-y1 ğül

20. **b̄ülb̄ül:**
Mesnevi 32
Mısra: 106
*Güzel sesli maruf kuş. II âşıklar
bağlamında feryat ve figan edenler.*

105. Kimesne hālūme hiç vāķıf olmaz
106. Çü b̄ülb̄ül ğulğulüm d̄ünyāya t̄olmaz

21. **b̄ülb̄ül:**
Mesnevi 32
Mısra: 146
*Ötüşü güzel, bilindik kuş; kuşların
âşığı. Gülleri sever.*

145. Cihānda yoğ ise senden eyü ğül
146. Bulunmaz hiç benden z̄âr b̄ülb̄ül

22. **b̄ülb̄ül:**
Mesnevi 32
Mısra: 164
*Ötüşü güzel, bilindik kuş; kuşların
âşığı. Gülleri sever.*

163. Açıldı ğül gibi ol şāh-ı şimşād
164. Şeh ide kıaldı b̄ülb̄ül gibi feryād

23. **b̄ülb̄ül:**
Mesnevi 34
Mısra: 15
Güzel sesiyle bilinen kuş II Aşık.

15. Birez b̄ülb̄ül gibi idüp 'ālem-i ğül
16. Ura dāğna tā kim merhem-i ğül

24. **b̄ülb̄ül:**
Mesnevi 34
Mısra: 41
Güzel sesiyle bilinen kuş II Aşık.

41. Dir āna n'olduñ ey b̄ülb̄ül bu resme
42. Kılursın nāle vü ğulğul bu resme

25. **b̄ülb̄ül:**
Mesnevi 36
Mısra: 282
*Güzel sesli maruf kuş. II âşıklar
bağlamında feryat ve figan edenler.*

281. Çü mülke ol zağar oldı havāle
282. Kılurdu hāķ b̄ülb̄ül gibi nāle

26. **b̄ülb̄ül:**
Mesnevi 40
Mısra: 43
*Ötüşü güzel, bilindik kuş; kuşların
âşığı. Gülleri sever.*

43. ğülüp şād itse b̄ülb̄ül gibi cānı
44. Oķuyam yılda bir hoş dāstānı

27. **b̄ülb̄ül:**
Mesnevi 40
Mısra: 91
Güzel sesiyle bilinen kuş II 'âşık.

91. Yiter b̄ülb̄ül gibi şeydālġ eyle
92. Yiter t̄üf̄i gibi ğüyālġ eyle

b̄ülb̄ül kılan:

1. **b̄ülb̄ül kılan:** -an
Mesnevi 26
Mısra: 170
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
B̄ülb̄ül kılmak: Aşık etmek.

169. Beni bülbül kılan gülzârdur bu
170. Beni mağbûn iden ra'nâ budur bu

bülbül-i şeydâyı:

1. **bülbül-i şeydâyı:** -y/
Mesnevi 8
Mısra: 42
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Aşk çalgını olan bülbül.

41. Gelür bād-ı şabādan büy-ı gülzâr
42. İder her bülbül-i şeydâyı pür- zâr

bülbül-i şürdesini:

1. **bülbül-i şürdesini:** -sî, -n, -i
Mesnevi 34
Mısra: 7
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Çılgın bülbül II âşık.

7. Añup ol bülbül-i şürdesini
8. Kızıl kan itdi ol gül dîdesini

bülbül-i zâr:

1. **bülbül-i zâr:**
Mesnevi 24
Mısra: 83
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İnleyen bülbül. // Aşık.

83. Hemân bî-ihtiyâr ol bülbül-i zâr
84. Kafesden çıkup itdi 'azm-i gülzâr

bulun:

1. **bulunmaz:** -maz
Mesnevi 7
Mısra: 41
Var olmak, mevcut olmak.

41. Bulunmaz idi 'âlemde perîşân
42. Hemîn bād-ı şabādan zülf-i hûbân

2. **bulunmaz:** -maz
Mesnevi 11
Mısra: 118
Var olmak, mevcut olmak.

117. Kuhistân cennet olmuş kendi hürî
118. Bulunmaz kaşr-ı hüsünde kuşürî

3. **bulunur:** -(u)r
Mesnevi 25
Mısra: 75
Var olmak, mevcut olmak.

75. Ne bir mahrem bulunur kim selâmum
76. Alup ilete nigârîne peyâmum

4. **bulunur:** -(u)r
Mesnevi 33
Mısra: 137
Sağlanmak, tedarik ve temin edilmek.

137. Ne her lebde bulunur râhat-ı cân
138. Ne her ırmağda açar âb-ı hayvân

bulut:

1. **bulunmaz:** -maz
Mesnevi 19

- Mısra: 33
Rast gelmek, ele geçirilmek.

33. Bulunmaz 'âlem içre bî-ğarağ yâr
34. Cihân bağında bitmez verd-i bî-hâr

2. **bulunmaz:** -maz
Mesnevi 32
Mısra: 146
Var, mevcut olmak, ele geçmek, karşılaşmak.

145. Cihânda yoğ ise senden eyü gül
146. Bulunmaz hiç benden zâr bülbül

buluş:

1. **buluşdılar:** -dı, -lar
Mesnevi 15
Mısra: 201
Buluşmak, bir araya gelmek.

201. Buluşdılar çün iki şâh-ı ferruğ
202. Biri biri önünde kodılar ruğ

bulut:

1. **bulutlar:** -lar
Mesnevi 13
Mısra: 20
Denizlerden semaya kalkan buğu, şehâb.

19. Añup ol nev-bahâr-ı hüsni her ân
20. Bulutlar gibi ağlardı firāvân

2. **bulutlar:** -lar
Mesnevi 20
Mısra: 55
Ebr, şehâb.

55. Bulutlar gibi geh tağa çıkardı
56. Gehî şu gibi şahrâya akardı

3. **bulutlar:** -lar
Mesnevi 21
Mısra: 31
Ebr, şehâb.

31. Bulutlar gibi 'azm idüp şitâbân
32. Şehâb-ı dîdesinden dökdi bārân

4. **bulut:**
Mesnevi 26
Mısra: 53
Bulut.

53. Bulut gibi çıkalum kühsâre
54. Kılalum berç-i âhına nezâre

5. **bulutlar:** -lar
Mesnevi 31
Mısra: 70
Atmosferdeki su damlacıkları ve buz taneceklerinin görülebilir yoğunluk kazanmasıyla oluşan, biçimleri, yükseklikleri ve yol açtıkları hava olaylarıyla birbirinden ayrılan yığın.

69. Birez gölg'olmağ için ol dilire
70. Bırakmışdı bulutlar sâye yire

büm:

1. **büm:**

Mesnevi 10

Mısra: 24

Ar. is. Baykuş.

23. İdin her kişinün kadrini ma'lüm

24. Hümâ yirini tâ kim almaya büm

2. **büm:**

Mesnevi 11

Mısra: 133

Ar. is. Baykuş.

133. Hümâdur çanadı altında ol büm

134. Aña bir Rümî bende Kayser-i Rüm

3. **bümüü:** -uî

Mesnevi 24

Mısra: 224

Far. is. baykuş.

223. N'ola bâzuñ olursa kekke meyli

224. Olur güncişk bümüñ hem tufeyli

4. **büm:**

Mesnevi 30

Mısra: 61

Baykuş.

61. Ne bang-i kūs-ı şeh çalır dirîğ büm

62. Ne âh ü nâle-i dervîş-i mazlüm

büm-ı harâba:

1. **büm-ı harâba:** -a

Mesnevi 26

Mısra: 82

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Harap yer, toprak, yurt.

81. Hümâveş ol meh-i hürşid-päye

82. Çü ol büm-ı harâba şaldı säye

bunâgüs:

1. **bunâgüşında:** -ı, -n, -da

Mesnevi 33

Mısra: 85

Kulak memesi.

85. Bunâgüşında ki dürr-i yegâne

86. Şaçı dāmında dil murğına dâne

buñar:

1. **buñarı:** -ı

Mesnevi 14

Mısra: 29

Pınar.

29. Bi-aynih her buñarı mihr-i raşşân

30. İçinde taşları la'l-i Bedeşşân

2. **buñara:** -a

Mesnevi 27

Mısra: 78

Pınar.

77. Gözi beñzer hemân surâh-ı mära

78. Dağı şol şuyı şogulmuş buñara

bunca:

1. **bunca:**

Mesnevi 4

Mısra: 52

Bu kadar, pek çok.

51. N'ola ger aña virildiye Tevrât

52. Saña Qur'ân inüpdür bunca âyât

2. **bunca:**

Mesnevi 5

Mısra: 21

Bu kadar çok, böylesi.

21. Görüp cân gerdeninde bunca bendi

22. Dil-i 'aql-ı mükemmel virdi pendi

3. **bunca:**

Mesnevi 19

Mısra: 143

Bu kadar çok, böylesi.

143. Nedür bunca tazarru' ey şehşâh

144. Kemîne cânuñ için gâh ü bî-gâh

4. **bunca:**

Mesnevi 23

Mısra: 187

Bu kadar, bu kadar çok, böylesi.

187. Düşüp bunca sa'âdetden cüdâ âh

188. Belâ çâhında oldum mübtelâ âh

5. **bunca:**

Mesnevi 24

Mısra: 195

Bu kadar çok, böylesi.

195. 'Aceb çandan çekeydüñ bunca güşşâ

196. Eger pervânenen alsañdı hişşe

6. **bunca:**

Mesnevi 27

Mısra: 87

Bu kadar çok, böylesi.

87. Olur muhkemi bunca zemme bâ'is

88. Çün oldur 'âlem içr' ümmü'l-ğabâis

7. **bunca:**

Mesnevi 28

Mısra: 34

Bu kadar çok, böylesi.

33. Ölen ardınca ölmüş yok muğarrer

34. Ne bunca gam çekersin ey gül-i ter

8. **bunca:**

Mesnevi 28

Mısra: 82

Bu kadar çok, böylesi.

81. Ölü ardınca girilmez çü kabre

82. Niçün cânuñ çatarsın bunca hire

9. **bunca:**

Mesnevi 40

Mısra: 53

Bu kadar çok, böylesi.

53. Tururken cānda bunca derd ü ğuşşa
54. Ne deñlü vire şab'um nazma haşşa

buncadan:

1. **buncadan:**

Mesnevi 19

Mısra: 131

*Şu kadar zamandır, bu kadar
zamandan beri.*

131. Çün olduk buncadan zahmet size biz

132. N'ola rahmetler olsañuz bize siz

bunda:

1. **bundayam: -(y)am**

Mesnevi 33

Mısra: 129

Burada.

129. Çe ger ben bundayam cānānum anda

130. Hemān birgüdeyem kim cānum anda

bunı vü anı:

1. **bunı vü anı: -n, -ı**

Mesnevi 15

Mısra: 167

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Bunu ve onu.

167. Bunı vü anı fikr-i hayret aldı

168. Biri birine şöyle bakdı kaldı

bunlar:

1. **bunlara: -a**

Mesnevi 15

Mısra: 215

Bunlar, işaret zamiri.

215. Egerç' olmışdı bunlara şeb ü rüz

216. Şeb-i Kadr ü Berāt ü 'id-i Nev-rüz

bünyād:

1. **bünyādını: -ı, -n, -ı**

Mesnevi 7

Mısra: 144

Far. 1. Temel, esas. bî-bünyād:

*Esassız. süst-bünyād: Temeli gevşek,
itimada şayan deĝil. 2. Bina, (bünyād etmek
tabiri bina etmek yerinde kullanılır).*

143. Feraħ kaşrın müdām ābād iderdi

144. Teraħ bünyādını ber-bād iderdi

2. **bünyād:**

Mesnevi 32

Mısra: 40

Far. 1. Temel, esas. bî-bünyād:

*Esassız. süst-bünyād: Temeli gevşek,
itimada şayan deĝil. 2. Bina, (bünyād etmek
tabiri bina etmek yerinde kullanılır).*

39. Zemān-ı 'ömri bir dem hoş görelüm

40. Muhabbet kaşrına bünyād uralum

3. **bünyādını: -ı, -n**

Mesnevi 40

Mısra: 83

F. Temel, esas. Yapı, binâ.

83. Bu nazmuñ köhne bünyādın idüp nev

84. Düzetdüñ kışşa-i Şirîn ü Husrev

bünyād eylerdi:

1. **bünyād eylerdi: -r, -dı**

Mesnevi 22

Mısra: 10

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

İnşa etmek.

9. Meger ağlardı tıfl-ı eşk-i Ferhād

10. Anuñçün cüy-i şır eylerdi bünyād

2. **bünyād eylerdi: -r, -dı**

Mesnevi 25

Mısra: 12

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

İnşa etmek.

11. Şanasın fitne Ye'cücine üstād

12. Yapup dīvār sed eylerdi bünyād

bünyād idem:

1. **bünyād idem: -em**

Mesnevi 40

Mısra: 56

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

(Yazılı eser) ortaya koymak.

55. İderse Āsaf-ı şeh kalbümü şād

56. İdem tekrār bir Şeh-nāme bünyād

bünyād itdi:

1. **bünyād itdi: -dı**

Mesnevi 22

Mısra: 28

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Yapılaştırmak, bina etmek.

27. Pes az müddetde ol ğamĝin ü nā-şād

28. Ne kim emr itdilerse itdi bünyād

2. **bünyād itdi: -dı**

Mesnevi 22

Mısra: 36

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Yapı, bina yapmak.

35. Çü fāriĝ oldu cüy işinden üstād

36. Yine bir havz-ı Kevşer itdi bünyād

bünyād itmiş:

1. **bünyād itmiş: -miş**

Mesnevi 21

Mısra: 11

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Yapı, bina yapmak.

11. Çe hān itmiş cihān mülkinde bünyād

12. Özi 'ālemde meşhūr adı Ferhād

bünyād olupdur:

1. **bünyād olupdur: -up, -dur**

Mesnevi 12

Mısra: 133

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Bina edilmek, inşa edilmek.

133. Dü 'ālem 'ışkla bünyād olupdur

134. Kimi Şirîn kimi Ferhād olupdur

bünyād urdı:

1. **bünyād urdu:** *-dı*

Mesnevi 4

Mısra: 44

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Temel atmak.

43. Süleymān hâtemine rām ise bād

44. Senūn mührün cihāna urdı bünyād

bünyād urup:

1. **bünyād urup:** *-up*

Mesnevi 5

Mısra: 223

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Temel atmak.

223. Mübârek demde urup bu şehre bünyād

224. Der ü divārın itdüm cennet-âbād

bünyād urur:

1. **bünyād urur:** *-(u)r*

Mesnevi 36

Mısra: 90

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Temel atmak.

89. Görüp Şāh oldı anı hürrem ü şād

90. Urur ol şevkle bezm-i 'aşa bünyād

bünyād ururları:

1. **bünyād ururları:** *-(u)r, -lar, -dı*

Mesnevi 19

Mısra: 122

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Temel atmak.

121. Kaçan neççerden olsalar āzād

122. Ururlardı hemān-dem 'aşa bünyād

burak-ı 'izz ü devlet şeh-süvârı:

1. **burak-ı 'izz ü devlet şeh-süvârı:**

Mesnevi 4

Mısra: 6

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Yücelik ve zenginlik, talih Burak'ı

(nın) çok usta binicisi.

5. Nübüvvet şehrinün ey şehryârı

6. Burak-ı 'izz ü devlet şeh-süvârı

burc:

1. **burcuñ:** *-uñ*

Mesnevi 12

Mısra: 108

Gökte Zodyak üzerinde bulunan on iki takım yıldızına verilen ad.

107. Ne şehrün pādşāhī şüretisin

108. Ne burcuñ mihr ü mähī hey'etisin

2. **burcuñ:** *-uñ*

Mesnevi 37

Mısra: 136

Gökte Zodyak üzerinde bulunan on iki takım yıldızına verilen ad.

135. Ne mülküñ pādşāhıdır 'Arabda

136. Ne burcuñ mihr ü mähıdır nesebde

burc içinde:

1. **burc içinde:** *-n, -de*

Mesnevi 18

Mısra: 168

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Takımyıldızının içi.

167. İki gevher gibi bir dürc içinde

168. İki ahter gibi bir burc içinde

burc-ı hüsnde:

1. **burc-ı hüsnde:** *-de*

Mesnevi 36

Mısra: 114

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Güzellik burcu.

113. Kimi ferruñ- hüma-yı nāz-perverd

114. Kimi gün gibi burc-ı hüsnde ferd

burc-ı kaşra:

1. **burc-ı kaşra:** *-a*

Mesnevi 36

Mısra: 88

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Sarayın burcu (en yüksek yeri).

87. Delil olup şeh-i hūbān-ı 'aşra

88. İletdiler o mähı burc-ı kaşra

burc-ı nazardan:

1. **burc-ı nazardan:** *-dan*

Mesnevi 27

Mısra: 132

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Nazar (kötü niyetle bakma, bakış) burcu.

131. Kañı ol fer ü tabı yeg kamerden

132. Tolundı gün gibi burc-ı nazardan

büriyā-bāf:

1. **büriyā-bāf:**

Mesnevi 6

Mısra: 39

Far. Hasır dokuyucu, hasırcı.

39. Ne gam ta 'n itse her bir büriyā-bāf

40. Metā 'a müşerî disün tek inşāf

bürka ':

1. **bürka ':**

Mesnevi 32

Mısra: 86

Kadınlarn örtündükleri peçe, tül, yaşmak, yüzörtüsü.

85. Ruñumdan k'uyana gayret çerāğı

86. Degül bürka ' yağa taşı vü tağı

burnum kayaya dikildi:

1. **burnum kayaya dikildi:** *-dı*

Mesnevi 25

Mısra: 68

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Burnu kayaya dikilmek: Kaya burnunun dibinde olmak (Çok yakınında olmak).

67. Niçe şabr ideyin bār-ı belāya

68. Dikildi āh kim burnum kayaya

burnuñdan gelür:

1. **burnuñdan gelür:** -(ü)r

Mesnevi 16

Mısra: 140

Kelime Tipi: **Deyim**

Burnundan gelmek II bir şeyi yaptığına pişman olmak.

139. İçüp şerbet geyersin eşveb-i fâlîr

140. Gelür hep bilmiş ol burnuñdan âhîr

büstân:

1. **büstânında:** -ı, -n, -da

Mesnevi 5

Mısra: 201

Far. bahçe, gül bahçesi.

201. Fütüvvet büstânında semerdür

202. Mürüvvet âsmânında kâmerdür

2. **büstânuz:** -uz

Mesnevi 19

Mısra: 62

Far. bahçe, gül bahçesi.

61. Eger tütüyise şekkersitânuz

62. Vü ger kumrüyise biz büstânuz

3. **büstâna:** -a

Mesnevi 24

Mısra: 85

Far. bahçe, gül bahçesi.

85. Şabâ gibi yetişdi büstâna

86. Yüzün sürdi ol 'âlî-âstâna

4. **büstânı:** -ı

Mesnevi 32

Mısra: 115

Bahçe.

115. Neñ aldük ey melâhât büstânı

116. K'urasın bize tağrîr lisanı

5. **büstâna:** -a

Mesnevi 33

Mısra: 48

Far. bahçe, gül bahçesi.

47. Sözüñ geçmedi çünkim bağbâna

48. Güzer eyle bir âhîr büstâna

bustân oldı:

1. **bustân oldı:** -dı

Mesnevi 18

Mısra: 52

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Gül ve çiçek kokularının çok olduğu bahçe olmak.

51. Şu mevsimdür ki çäk faşl-ı zemistân

52. Hâlîle nâr-ı Nemrüd oldı bustân

büstân-ı dehre:

1. **büstân-ı dehre:** -e

Mesnevi 6

Mısra: 50

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Dünya bostanı (bahçesi).

49. İdenler bu gülistânı temâşâ

50. Baқа mı büstân-ı dehre hâşâ

busu:

1. **busuda:** -da

Mesnevi 16

Mısra: 82

Pusu, tuzak.

81. Olurdı hây u hüydân zehreler- çäk

82. Muħanneşler busuda zâr ü ğamnâk

büt:

1. **bütiden:**

Mesnevi 15

Mısra: 199

Put, güzel sevgili.

199. O bütiden yaña geldügince işbu

200. Gele rühüm deyü varurdı qarşu

büte-i kabre girürsin:

1. **büte-i kabre girürsin:** -(ü)r, -sin

Mesnevi 38

Mısra: 262

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Mezarın potasına girmek.

261. Zer ü sîm ile olma halkâ kâhîr

262. Girürsin büte-i kabre çü âhîr

büt-hâne-i çîn:

1. **büt-hâne-i çîn:**

Mesnevi 12

Mısra: 90

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Çin'in puthanesi: Çin ülkesi, Mani

dininin en çok yayıldığı yerdir. Mani'nin bir ressam olduğu ve kutsal kitabının da pek güzel minyatürlerle süslü olması dolayısıyla güzel yüz daima Çin'e nispet edilmiştir. Edebiyatta Çin, adeta resmin sanatının merkezi olarak işlenir. Çin kelimesiyle birlikte büt, nigar, nakış, suret vs. resimle ilgili kelimeler sık sık biraraya getirilir. Eskiden Çin ülkesinde Türkler ve özellikle Hıza, Hutbe, Maçın diyarının halkıyla Çiğil güzellerini de bulunuşu kelimeye geniş kullanım sahası sağlamıştır. (A. D. Ş. S.)sf.126.

89. Eline aldı gördi ol nigârîn

90. Nice kâğıd hemân büt-hâne-i Çîn

büt-i sîmîn- sâ'id:

1. **büt-i sîmîn- sâ'id:**

Mesnevi 12

Mısra: 87

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Gümüş kollu put gibi kusursuz güzel.

87. Bu yaña ol büt-i sîmîn- sâ'id

88. Bulur qarşında bir rengin kâğıd

büt-perest:

1. **büt-pereste:** -e

Mesnevi 9

Mısra: 45

Putu tapan kimse. İ Allah'ın dininden çıkmış ve "suret-i Rahmani" bağlamında Hak yoldan sapmış kimse.

45. Zihî inşâf kim ol büt-pereste

46. Bu deñlü 'adl iderdi zir-deste

büt-perestlik:

1. **büt-perestlik:**

Mesnevi 3

Mısra: 20

Put-perestlik.

19. İdüp cām-ı mey-i 'ışk ile mestlik

20. İşüm deyr-i cihānda büt-perestlik

büy-1 gülzār:

1. **büy-1 gülzār:**

Mesnevi 8

Mısra: 41

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Gül bahçesinin kokusu.

41. Gelür bād-ı şabādan büy-1 gülzār

42. İder her bülbül-i şeydāyı pür- zār

buyruğımı tutup:

1. **buyruğımı tutup: -up**

Mesnevi 38

Mısra: 149

Kelime Tipi: **Deyim**

Buyruğunu tutmak: Emre itaat etmek.

149. Niğārīnūñ tutup her buyruğımı

150. Keserler hāş atlar kuyruğımı

buyruk şıram:

1. **buyruk şıram: -r, -am**

Mesnevi 3

Mısra: 4

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Emre itaat etmemek.

3. Kuluñam hizmetünde kâşirem ben

4. Senüñ yoluñda çok buyruk şıram ben

buyur:

1. **buyurduñ: -du, -ñ**

Mesnevi 4

Mısra: 111

T. f. Emretmek, söylemek. Ta'zimen kullanılır.

111. Buyurduñ āl ü aşhāb için encüm

112. Bieyhim iktedeytüm ihtedeytüm

2. **buyurdu: -dı**

Mesnevi 9

Mısra: 31

Emretmek, söylemek.

31. Buyurdu şāh bir cellād-ı çālāk

32. Gülāmuñ itdi fi'l-hāl işkemin çāk

3. **buyurdu: -dı**

Mesnevi 14

Mısra: 39

Bir şeyin yapılmasını kesin olarak bildirmek, emretmek.

39. Buyurdu şāh başlandı şikāre

40. Yayıldı mäh-peykerler kenāre

4. **buyur:**

Mesnevi 15

Mısra: 33

Emretmek, söylemek.

33. Buyur her ne dilerseñ öyle olsun

34. Murāduñ her neyise söyle olsun

5. **buyurdılar: -dı, -lar**

Mesnevi 18

Mısra: 144

Bir şeyin yapılmasını kesin olarak bildirmek, emretmek.

143. Müheyy' olmuş idi esbāb-ı 'işret

144. Buyurdılar açıldı bāb-ı 'işret

6. **buyurdu: -dı**

Mesnevi 23

Mısra: 25

Bir şeyin yapılmasını kesin olarak bildirmek, emretmek.

25. Buyurdu k'ideler Ferhādi hāzır

26. K'ola kavline vü fi'line nāzır

buyuruñ girelüm:

1. **buyuruñ girelüm:**

Mesnevi 21

Mısra: 24

Kelime Tipi: **Deyim**

Buyurun girelim: Konuğu "buyurun" diye saygıyla karşılayıp içeri almak ya da sofraya çağırarak.

23. Seni Şīrīn şehd-engiz ister

24. Buyuruñ girelüm kim tiz ister

büzüğümmid:

1. **büzüğümmid:**

Mesnevi 7

Mısra: 104

Bir hakimdir ki Hüsrev'e muallimlik yapmış sonra da onun nedimi olmuştur.

103. Görüp Hüsrevde Hüzmüz 'aql-ı temyiz

104. Büzüğümmid anı kıldı telāmiz

2. **buzurgümmid:**

Mesnevi 16

Mısra: 83

Bir hakimdir ki Hüsrev'e muallimlik yapmış sonra da onun nedimi olmuştur.

83. Buzurgümmid şeh yanında hāzır

84. Tururdu dāyim uşurlāba nāzır

b-ī-edeblük itme:

1. **b-ī-edeblük itme: -me**

Mesnevi 37

Mısra: 67

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Edepsizlik etmek: Terbiyesizce davranmak.

67. Muṭī' ol emre itme b-ī-edeblük

68. Şakım cehl ile kılma Bū- Leheblük

cādū:

1. **cādūsın: -sın**
Mesnevi 11
Mısra: 155
Büyücü, cadı.

155. Ne cādūsın kim idüp sihr ü efsün
156. Akıtduñ gözlerümden Nil ü Ceyhün

2. **cādūdur: -dur**
Mesnevi 26
Mısra: 39
Sihirbaz; büyücü, sahir.

*Edebiyatımızda bir görüşte insanı
büyüleyen, cazibeli, oynak dilber yerinde
ve göz, gamze, saç vasfında kullanılmıştır.*

39. Ne cādūdur ki ol sehğâr ü fettân
40. Şeb-i Kadri ider zülfinde pinhân

3. **cādū:**
Mesnevi 27
Mısra: 106
Sihirbaz, büyücü.

105. Kağırdak yüzlü kımak hîre cādū
106. Kara gönüllü cânı tîre cādū

cādū-yı sehğârsın:

1. **cādū-yı sehğârsın: -sın**
Mesnevi 15
Mısra: 239

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sihir (büyü) yapan cadı.

239. 'Acâyib cādū-yı sehğârsın sen
240. Ğarâyib hîleker mekkârsın sen

cāh:

1. **cāh:**
Mesnevi 10
Mısra: 57
Makam, derece, rütbe; heybet, ihtişam.

57. Dimişler cāh ser-keş hūba beñzer
58. Anı şayd itmez illâ sîm ile zer

2. **cāh:**
Mesnevi 23
Mısra: 114
Kuyu, çukur.

113. Gerek hıfz olmağičün nām ü nāmūs
114. Bu mecnūn ola ol cāh içre mağbūs

3. **cāh:**
Mesnevi 23
Mısra: 133
Kuyu, çukur.

133. İder Ferhād ol cāh içre zārı
134. Añup cāh-ı zenehdân-ı niğârı

4. **cāh:**
Mesnevi 23
Mısra: 136
Kuyu, çukur.

135. Yağasın çāk idüp eylerdi şad āh
136. Dir idi baña pîrāhen yiter çāh

5. **cāh:**
Mesnevi 23
Mısra: 164
Kuyu, çukur.

163. Baña acıduğından gāh ü bî-gāh
164. Yağasına çeküpdür başını çāh

6. **cāha: -a**
Mesnevi 24
Mısra: 111
Kuyu, çukur.

111. Girü cāha girüp olurdu pinhân
112. İderd' aşıām olunca āh ü efgān

7. **cāh:**
Mesnevi 27
Mısra: 202
Makam, derece, rütbe; heybet, ihtişam.

201. Eger var ise 'ilmüñ hoş 'amel kıl
202. Eyü cāh umuban tül-i emel kıl

cāhid:

1. **cāhid:**
Mesnevi 38
Mısra: 241
Çalışan, çalışkan, gayretli.

241. Eneñe cāhid olma mâle mağrūr
242. Kanı Kārūn kanı Hākān u Fağfūr

cāhil kalur:

1. **cāhil kalur: -(u)r**
Mesnevi 24
Mısra: 156
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bilgi edinmemek, bilgisi olmamak.

155. Bu bahrūñ sāhilinde niçe kāmīl
156. Kalur ihmāl ucından şöyle cāhil

cām:

1. **cāmı: -ı**
Mesnevi 18
Mısra: 49
Kadeh II şarap.

49. Koma bir laħza elden cāmı şimdi
50. Degül şāhā sefer cyyāmı şimdi

2. **cāmufı: -uñ**
Mesnevi 18
Mısra: 160
Kadeh.

159. Şulu şeftālū yemekden dem-ā-dem
160. Şulanur idi cāmufı ağız her dem

3. **cām:**
Mesnevi 18
Mısra: 187
Kadeh.

187. Birez āsāyış eylesün deyu cām
188. Qamusı hvābgāhda kıldı ārām

4. **cāmını**: -i, -n, -i

Mesnevi 27

Mısra: 272

Kadeh. II Şarap.

271. Çün anuñ fevtini güş itdi Şîrîn

272. Girü gam cāmını nüş itdi Şîrîn

5. **cām**:

Mesnevi 33

Mısra: 92

Kadeh.

91. Lebi üstinde hâl-i 'anberîn-fâm

92. Şarâb-ı Kevşer üzre güyiyâ cām

6. **cām**:

Mesnevi 36

Mısra: 99

Kadeh.

99. Birez kim meclisi devr eyledi cām

100. 'İzâr-ı gonçe-lebler oldı gül-fâm

7. **cāmı**: -i

Mesnevi 36

Mısra: 153

Kadeh.

153. Çeker ol şevk ile cāmı pey-â-pey

154. Qomaz gönlünde gamdan zerrece key

8. **cāmından**: -i, -n, -dan

Mesnevi 37

Mısra: 8

Kadeh.

7. Aceb mi zerd -ruşsâr olsa nârenc

8. Hâzân cāmından içdi cür' a-i renc

9. **cāmından**: -i, -n, -dan

Mesnevi 37

Mısra: 126

Kadeh.

125. Görüp ol nâmeyi Pervîz-i bî-hüş

126. Gâzab cāmından oldı mest ü ser-hoş

cām ü bâdeyle:

1. **cām ü bâdeyle**: -(y)le

Mesnevi 26

Mısra: 14

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Kadeh ve şarap.

13. Oturup gonçelerle gül gibi şād

14. İderdi cām ü bâdeyle dil- âbād

câme-i şabr pâre pâre olaldan:

1. **câme-i şabr pâre pâre olaldan**: -aldan

Mesnevi 20

Mısra: 23

Kelime Tipi: **Deyim**

Sabır elbisesi parça parça olmak: Sabrı tükenmek, taşmak, artık sabredemez olmak.

23. Olaldan pâre pâre câme-i şabr

24. Tağıldı âh kim hengâme-i şabr

câme-i zer-baftını:

1. **câme-i zer-baftını**: -i, -n, -i

Mesnevi 38

Mısra: 95

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Sırma dokumalı elbise.

95. Çıqardı câme-i zer-baftını tîz

96. Qara çullara girdi ol şeker-rîz

cām-ı 'afvuñdan:

1. **cām-ı 'afvuñdan**: -(u)ñ, -dan

Mesnevi 3

Mısra: 43

Kelime Tipi: -

Af kadehi.

43. Şunarsañ cām-ı 'afvuñdan cihâna

44. Yiter bir cür' ası biñ teşne câna

cām-ı bâkî:

1. **cām-ı bâkî**:

Mesnevi 1

Mısra: 64

Kelime Tipi: -

Sonsuzluk(ölümsüzlük) kadehi II Ölümsüzlük bahşeden şarap.

63. Olup hâmem bu bezm içinde sâkî

64. Cihân halkına şunsun cām-ı bâkî

cām-ı cem:

1. **cām-ı cem**:

Mesnevi 5

Mısra: 103

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Şarabın mucidi eski İran

padişahlarından Cem'in içki kadehi II Cem'in içki meclisi.

103. Cihan bezminden oldı cām-ı Cem dūr

104. Meger kim çeşm-i dil-dâr ola maħmūr

2. **cām-ı cem**:

Mesnevi 18

Mısra: 170

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Şarabı icat eden Cem'in sihirlî kadehi; [tas.] gönül. Bir kır gezintisi esnasında Cem, ayaklarına yılan dolanmış bir kuş görür. Okuyla kuşu, yılandan kurtarır. Kuşun ağzından yere bıraktığı çekirdekten asma büyür, o asmadan ilk şarap elde edilir. Cem'in kadehi, üzerinde yedi hikmeti bildiren yazılar bulunan bir kadehtir. İskender'in aynası gibi mevhum bir nesnedir. Cām-ı Cem, bütün evrendeki durumu, yedi feleğin sırrını açık ve ayrıntılı biçimde gösteren bir kadeh sayılır. Cem, başka bir meziyeti olmadığı hâlde, şarap mucidi olarak edebiyata girmiş ve adını baki kılmıştır.

169. Cihân kayğuların idüp ferâmüş

170. Müdâm eylerler idi cām-ı Cem nüş

3. **cām-ı cem**:

Mesnevi 36

Mısra: 255

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Şarabın mucidi eski İran padişahlarından Cem'in içki kadehi.

255. Şeb ü rüz eyler idi cām-ı Cem nüş

256. İderdi sâz ü söz âvâzesin güş

cām-1 cemden:

1. cām-1 cemden: -den

Mesnevi 36

Mısra: 92

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

*Şarabı icat eden Cem'in sihirlî kadehi;
[tas.] gönül. Bir kır gezintisi esnasında
Cem, ayaklarına yılan dolanmış bir kuş
görür. Okuyla kuşu, yılandan kurtarır.
Kuşun ağzından yere bıraktığı çekirdekten
asma büyür, o asmadan ilk şarap elde edilir.
Cem'in kadehi, üzerinde yedi hikmeti
bildiren yazılar bulunan bir kadehtir.
İskender'in aynası gibi mevhum bir
nesnedir. Cām-1 Cem, bütün evrendeki
durumu, yedi feleğin sırrını açık ve ayrıntılı
biçimde gösteren bir kadeh sayılır. Cem,
başka bir meziyeti olmadığı hâlde, şarap
mucidi olarak edebiyata girmiş ve adını
baki kılmıştır.*

91. Çün âzâd oldı bir dem bend-i ğamdan

92. Diledi gele dadın cām-1 Cemden

cām-1 cemşid:

1. cām-1 cemşid:

Mesnevi 36

Mısra: 147

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Cemşid'in kadehi.

147. Oturdu şâh elinde cām-1 Cemşid

148. Kırân itdi şanasın mäh ü ħurşid

cām-1 erġuvānı:

1. cām-1 erġuvānı: -ı

Mesnevi 8

Mısra: 19

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

*Erguvan renkli kadeh(şarap
bağlamında).*

19. Çekerdi lāle cām-1 erġuvānı

20. Giyerdi gül libās-ı şādmānı

cām-1 erġuvān-reng:

1. cām-1 erġuvān-reng:

Mesnevi 31

Mısra: 51

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

*Kırmızı renkli kadeh II
(İçinde)Kırmızı şarap bulunan kadeh.*

51. Tutarlar elde cām-1 erġuvān-reng

52. İderler naġme-i Dāvūda āheng

cām-1 ğam-encām:

1. cām-1 ğam-encām:

Mesnevi 5

Mısra: 6

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Sonu dert-keder olan kadeh.

5. Dem-ā-dem sākī-i devrān ü eyyām

6. Şunardı cānuma cām-1 ğam-encām

2. cām-1 ğam-encām:

Mesnevi 5

Mısra: 6

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Sonu dert-keder olan kadeh.

5. Dem-ā-dem sākī-i devrān ü eyyām

6. Şunardı cānuma cām-1 ğam-encām

cām-1 gül-gün:

1. cām-1 gül-gün:

Mesnevi 13

Mısra: 15

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Gül renkli kadeh, (şarap kadehi).

15. Saña çeng ü çeġāne cām-1 gül-gün

16. Baña eġān u zār u çeşm-i pür-ĥün

2. cām-1 gül-gün:

Mesnevi 13

Mısra: 69

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Gül renkli kadeh, (şarap kadehi).

69. Şu deñlü nüş olundı cām-1 gül-gün

70. Ki ħadden oldı devr-i bāde bîrün

3. cām-1 gül-gün:

Mesnevi 32

Mısra: 49

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Gül renkli kadeh, (şarap kadehi).

49. Tıtu her biri elde cām-1 gül-gün

50. İçerler 'ışk ile olursa da ĥün

4. cām-1 gül-gün:

Mesnevi 36

Mısra: 155

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Gül renkli kadeh, (şarap kadehi).

155. Yanında yār elinde cām-1 gül-gün

156. Olur mı hiç devlet bundan efvün

cām-1 gül-reng:

1. cām-1 gül-reng:

Mesnevi 38

Mısra: 23

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Gül renkli şarap/kadeh.

23. Yeter dir baña efser cām-1 gül-reng

24. Ġıdāsı gāh efvün ü gehi beng

cām-1 hoş-güvāri:

1. cām-1 hoş-güvāri: -ı

Mesnevi 19

Mısra: 73

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Hoş içimli lezzetli şarap.

73. Tutarlar elde cām-1 hoş-güvāri

74. Olur mı cür'anuñ hiç i'tibāri

cām-1 ħusrevānı:

1. cām-1 ħusrevānı:

Mesnevi 32

Mısra: 45

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Hükümdarlara yakışır kadeh.

45. Tıtu ħusrev de cām-1 ħusrevānı

46. Ķoma ħul vardı diyü içdi anı

cām-ı leb-â-leb:

1. **cām-ı leb-â-leb:**

Mesnevi 22

Mısra: 74

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Ağzına kadar dolu olan kadeh.

73. Tutarlar şirden cām-ı leb-â-leb

74. İderler leblerin hemşire-i şîr

cām-ı mey:

1. **cām-ı mey:**

Mesnevi 18

Mısra: 60

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Cām-ı mey: Şarap kadehi.

59. Geçürme vaktüni bî-‘ayş ü bî-nüş

60. Çıkar endühi dilden cām-ı mey nüş

2. **cām-ı mey:**

Mesnevi 18

Mısra: 171

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Şarap kadehi.

171. Gezer hargehde cām-ı mey şitâbân

172. Felekde nitekim hürşîd-i rahşân

cām-ı mey-i ‘ışk:

1. **cām-ı mey-i ‘ışk:**

Mesnevi 3

Mısra: 19

Kelime Tipi: -

Aşk şarabının kadehi.

19. İdüp cām-ı mey-i ‘ışk ile mestlik

20. İşüm deyr-i cihānda büt-perestlik

cām-ı zer-kār:

1. **cām-ı zer-kār:**

Mesnevi 13

Mısra: 46

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Altın işlemeli kadeh.

45. Gümüş bilekli sākîler şamervār

46. Tutarlar ellerinde cām-ı zer-kār

cāmî ‘-i eczâ-yı kur‘ân:

1. **cāmî ‘-i eczâ-yı kur‘ân:**

Mesnevi 4

Mısra: 119

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Kur‘an cüzlerini bir araya toplayan.

119. Üçüncü cāmî ‘-i eczâ-yı Kur‘ân

120. İmām-ı pür -hayâ ‘Osmân-ı ‘Affân

cāmî ‘-i ‘ışkuñ kıyâmın yapanlar:

1. **cāmî ‘-i ‘ışkuñ kıyâmın yapanlar:** -an, -lar-lar

Mesnevi 7

Mısra: 29

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Aşk camisini yapmaya (inşa etmeye) başlamak.

29. Yapanlar cāmî ‘-i ‘ışkuñ kıyâmın

30. Bu vech ile açar efsâne bâbın

cân:

1. **cānum:-(u)m**

Mesnevi 3

Mısra: 30

Can, ruh | gönül.

29. Yiridür düzağ olursa mekânım

30. Tıtlıdı kākül-i dil-dāra cānum

2. **cānda: -da**

Mesnevi 3

Mısra: 32

Can, ruh | gönül.

31. N’ola bağruma dağ ursalar anda

32. Hayâl-i hâl-i dil-ber var cānda

3. **cāna: -a**

Mesnevi 3

Mısra: 44

Beden, ruh, insanın maddî ve manevî varlığı.

43. Şunarsañ cām-ı ‘afvüñdan cihāna

44. Yiter bir cür‘ası biñ teşne cāna

4. **cān:**

Mesnevi 3

Mısra: 101

Gönül, yürek.

101. Mey-i ğafletle cān oldıysa ser-hoş

102. Ne var dîg-i cesedde kan ider cüş

5. **cānuma:-(u)m, -a**

Mesnevi 5

Mısra: 6

Can, ruh, gönül.

5. Dem-â-dem sākî-i devrân ü eyyām

6. Şunardı cānuma cām-ı ğam-encām

6. **cānyıla: -ı, -(y)la**

Mesnevi 5

Mısra: 130

Far. Ruh, asl-ı hayat.

129. Cihāndardur anuñ sulţān rûhı

130. Bulur cānyıla ten fetih ü fütûhı

7. **cānuñda:-(u)ñ, -da**

Mesnevi 7

Mısra: 21

Can, ruh, gönül.

21. ‘Azîmet Hühüdün cānuñda kondur

22. Söz iklîmin Sebâ mülkine döndür

8. **cāna: -a**

Mesnevi 7

Mısra: 125

Kişî, kimse, fert.

125. Göz açdurmazdı hançer çekse cāna

126. Amân virmezdi hergiz Erdevāna

9. **cānı:-ı**

Mesnevi 9

Mısra: 27

Hayat, yaşam.

27. Aluram cānuñı cānı yirine

28. Dökerem çānuñı çānı yirine

10. **cān:**

Mesnevi 9

Mısra: 63

Kişi, kimse, fert.

63. Bu iki cān ile cism-i cihānı

64. Mü'eyyed kıl virüp emn ü amānı

11. **cānı:-ı**

Mesnevi 10

Mısra: 7

(can kadar çok sevilen) sevgili.

7. Didi ey ata cānı kıretü'l-âyn

8. Dür-i pendüm ile küşk eyle pür –zeyn

12. **cānum:-(u)m**

Mesnevi 10

Mısra: 10

Can kadar yakında olan sevgili(ler), dost(lar), arkadaş(lar).

9. Çü tahta giçesin sultānum oğul

10. Koma zinhār 'adli cānum oğul

13. **cānuñı:-uñ**

Mesnevi 10

Mısra: 80

Kişi, kimse, fert.

79. Pes imdi hayr ile geçür zamānuñ

80. Du'ā-yı hayr ile yād ola cānuñ

14. **cāna:-a**

Mesnevi 11

Mısra: 165

Gönül, yürek, kalp, dil.

165. İder gitdükce cāna derd te'sīr

166. Devā itmekde te'hīr itme te'hīr

15. **cān:**

Mesnevi 13

Mısra: 9

Sevgili.

9. Dir id'ey cān gam rüyuñ niçe bir

10. Temennā-yı ser-i küyuñ niçe bir

16. **cānum:-(u)m**

Mesnevi 13

Mısra: 17

Can, ruh | gönül.

17. Benüm cānum firākuñda mu'azzeb

18. Senüñ gönülün kimün vaşlında yā Rab

17. **cāna:-a**

Mesnevi 14

Mısra: 3

Gönül.

3. Şehenşeh kim iderdi cāna cebri

4. Hāzān oldı bahār-ı bāğ-ı şabrı

18. **cānna:-ı, -n, -a**

Mesnevi 15

Mısra: 111

Hayat, yaşam.

111. İdüp ben nā-tüvānuñ cānna kīn

112. Yüzini itdi deryā çm-pür-çm

19. **cān:**

Mesnevi 17

Mısra: 45

Sevgili.

45. Boyandum düd-ı āha ol dem ey cān

46. Hayāt ābı gibi zulmetde pinhān

20. **cānum:-(u)m**

Mesnevi 18

Mısra: 14

Gönül, yürek.

13. Didi Şāvūra kim ey maħrem-i rāz

14. Diler cānum k'ide cānāne pervāz

21. **cānumuz:-(u)muz**

Mesnevi 19

Mısra: 56

İnsanın kendi varlığı, yaşama, yaşayış, hayat.

55. Bizüm Pervīzden noķşānumuz yok

56. Ona fermān-ber olur cānumuz yok

22. **cānuñı:-(u)ñ**

Mesnevi 19

Mısra: 144

Kişi, şahıs; gönül.

143. Nedür bunca tazarru' ey şehenşāh

144. Kemīne cānuñ için gāh ü bī-gāh

23. **cane:-e**

Mesnevi 22

Mısra: 8

Sevgili.

7. Reh-i 'işka kim olmışdı revāne

8. Kadem başmışdı evvel demde cane

24. **cāna:-a**

Mesnevi 22

Mısra: 20

Beden, ruh, insanın maddi ve manevi varlığı.

19. Ne bir laħza qarār ü şabr iderdi

20. Ne ārām ile cāna cebr iderdi

25. **cānum:-(u)m**

Mesnevi 23

Mısra: 176

Sevgili.

176. Başardum bağruma cānum gib'anı

175. Ne taş k'atardı baña pāsbānı

26. **cân:**

Mesnevi 27

Mısra: 29

Can, ruh, gönül.

29. İki cisme kaçan hüküm ide bir cân
30. Bir olur memleketd'elbette sultan

27. **cānuñ:-(u)ñ**

Mesnevi 27

Mısra: 117

Sevgili.

117. Ne cân ile tırursın gitdi cânuñ
118. Yıkıldı toprağa serv-i revānuñ

28. **cāna:-a**

Mesnevi 27

Mısra: 290

Kişi, kimse, fert.

289. Gehī şādī vü geh gam gāh guşşa
290. Bulardan irgürür her cāna hişşe

29. **cānlaruñ:-lar, -uñ**

Mesnevi 28

Mısra: 25

Can, ruh, gönül.

25. Huceste cānlaruñ evrādidur ol

26. Sa'ādetlü gönüller yādıdur ol

30. **cân:**

Mesnevi 30

Mısra: 71

Far. Ruh, asl-ı hayat.

71. Gider elbette āhir cân bedenden
72. Kimesne olmasun āzurde senden

31. **cānma:-ı, -n, -a**

Mesnevi 32

Mısra: 61

Can, ruh, gönül.

61. Şehün olmışdı gālib cānına şevk
62. Diledi k'ide qolın boynına tavk

32. **cân:**

Mesnevi 32

Mısra: 67

Hayat, yaşam.

67. Cihān mülki nedür kim cân bahāyam
68. Beni şanma ki bir erzān bahāyam

33. **cân:**

Mesnevi 32

Mısra: 93

Sevgili.

93. Yüzüm Ka'be tebium zemzemdür ey cân
94. Kim irer aña bī-renc-i beyaban

34. **cân:**

Mesnevi 33

Mısra: 18

Gönül, yürek.

17. Qoyup 'aşıklarını zār ü bīmār

18. İder ol cân tabībi şanma tīmār

35. **cānı:-ı**

Mesnevi 33

Mısra: 95

Hayat, ruh.

95. Virür 'aks-i ruñı mirāta cānı

96. Şaçından şānenüñ güyā zebanı

36. **cānum:-(u)m**

Mesnevi 33

Mısra: 130

Gönül.

129. Çe ger ben bundayam cānānum anda

130. Hemān birgüdeyem kim cānum anda

37. **cân:**

Mesnevi 33

Mısra: 140

Gönül.

139. Cihān deyrinde çokdur naqş-ı dīvār

140. Nuqūş oldur k'aña cân ola pergār

38. **cānlarda:-lar, -da**

Mesnevi 33

Mısra: 148

Ruh.

147. Ne deñlü nāzenin olursa mañbüb

148. Olur dillerde vü cānlarda merğüb

39. **cân:**

Mesnevi 34

Mısra: 91

Can, ruh | gönül.

91. Didi ey cân tabībi eyle dermān
92. Meded çāreñ var ise çıkmadın cân

40. **cānı:-ı**

Mesnevi 36

Mısra: 207

Yaşam kaynağı, can II sevgili.

207. Başup bağırna cānı gibi anı
208. Der-āğuş itdi ol serv-i revanı

41. **cāna:-a**

Mesnevi 36

Mısra: 245

Can, ruh, gönül.

245. Görüp bu fırsatı cāna ganīmet
246. İderdi yār-ı Şīrīn ile 'işret

42. **cānuña:-(u)ñ, -a**

Mesnevi 37

Mısra: 72

Can, ruh, gönül.

71. Peyem-ber her ne kim dirse anı tüt

72. Şer'-i şehdini eyle cānuña kut

43. **cānlar:-lar**

Mesnevi 39

Mısra: 20
Kişi, kimse, fert.

19. Şikeste dillerün zârî haķıçün
20. Huceste cânlar evrâdı haķıçün

44. cânı: -ı
Mesnevi 40
Mısra: 43
Gönül.

43. Gülp şād itse bülbül gibi cânı
44. Okuyam yılda bir hoş dâstânı

45. cânı: -da
Mesnevi 40
Mısra: 53
Gönül.

53. Tururken cânı bunca derd ü ğuşşa
54. Ne deñlü vire tab'um nazma haşşa

cân alıcılar:

1. cân alıcılar: -lar
Mesnevi 14
Mısra: 68
Kelime Tipi: **Deyim**
Öldüren, yok eden.

67. Gidüp her yaña avcılar şitâbân
68. Dökerlerdi o cân alıcılar kıan

cân atup:

1. cân atup: -up
Mesnevi 14

Mısra: 131
Kelime Tipi: **Deyim**
Şiddetle arzu etmek, çok istemek.

131. Hemân-dem cân atup aña irişdi
132. Gözinün yaşı ol bahre kıarışdı

2. cân atup: -up
Mesnevi 31
Mısra: 47
Kelime Tipi: **Deyim**
Şiddetle arzu etmek, çok istemek.

47. Revân oldı o yaña cân atup şâh
48. Kırân itmek için hürşid ile mâh

cân çıkmadın:

1. cân çıkmadın: -madın
Mesnevi 34
Mısra: 92
Kelime Tipi: **Deyim**
Canı çıkmak, ölmek.

91. Didi ey cân tabîbi eyle dermân
92. Meded çäreñ var ise çıkmadın cân

cân eritmiş:

1. cân eritmiş: -miş
Mesnevi 22
Mısra: 55
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Canını tüketmek, bir uğurda eriyip
gitmek.

55. Şanasın cân eritmiş anda mi'mâr
56. Cihân u'cübesini kılmış izhâr

cân gerdeninde:

1. cân gerdeninde: -n, -de
Mesnevi 5
Mısra: 21
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gönül gerdanı.

21. Görüp cân gerdeninde bunca bendi
22. Dil-i 'aql-ı mükemmel virdi pendı

cân içinde saklaram:

1. cân içinde saklaram: -r, -am
Mesnevi 23
Mısra: 60
Kelime Tipi: **Deyim**
Gönülde tutmak II Gönülden sahip
çıkmaq, çok sevmek.

59. Didi ol mâhuñ eyle mihrini terk
60. Eytidi cân içinde saklaram berg

cân ile:

1. cân ile:
Mesnevi 27
Mısra: 96
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Candan, gönülden.

95. Gönül gözinden inşâfı bırağıp
96. Olur ol şer işe cân ile râğıp

cân ile baş oynar:

1. cân ile baş oynar: -r
Mesnevi 10

Mısra: 44
Kelime Tipi: **Deyim**
Can ve başı ortaya koymak; canından
ve başından seve seve vazgeçmek (ölümü
göze almak).

43. Ne deñlü zer virüp olsañ güher-pâş
44. Yoluñda leşker oynar cân ile baş

cân ile başa kıydum:

1. cân ile başa kıydum: -du, -m
Mesnevi 25
Mısra: 61
Kelime Tipi: **Deyim**
...uğruna can feda etmek.

61. 'Aceb kıydum 'aceb cân ile başa
62. Çürütdüm nağd-i 'ömrüm tağ ü taşa

cân kayısı ile:

1. cân kayısı ile:
Mesnevi 24
Mısra: 109
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Can(hayatta kalma) kaygısı, tasası,
endişesi ile.

109. Olup cân kayısı ile ol evbaş
110. Etekden la'l ü çeşminden güher-pâş

cân kulağına ırince:

1. cân kulağına ırince: -ince
Mesnevi 11
Mısra: 143
Kelime Tipi: **Deyim**

Büyük bir dikkatle, anlamaya çalışarak dinleme.

143. İnce cân kulağına fisâne
144. Hemân-dem 'aşık oldu ğâybâne

cân murûî:

1. cân murûî:
Mesnevi 18
Mısra: 156
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Can kuşu II Gönül kuşu.

155. İştükdüde muğannilerden âvâz
156. İderdi cismden cân murûî pervâz

cân oldı:

1. cân oldı: *-di*
Mesnevi 7
Mısra: 34
Kelime Tipi: **Deyim**
Hayat, yaşama sebebi olmak.

33. Geçüp tahtına sultân oldı Hürmüz
34. Re'âyâ cem'ine cân oldı Hürmüz

cân tabîbi:

1. cân tabîbi:
Mesnevi 26
Mısra: 113
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Can, gönül doktoru; Sevgili.

113. Birez de ol cân tabîbi eyledi nâz
114. Ölümlü hasteye olup şifâ-sâz

cân ü dil mülkinde:

1. cân ü dil mülkinde: *-i, -n, -de*
Mesnevi 1
Mısra: 33
Kelime Tipi: -
Can ve gönül ülkesi: kalp.

33. Budur her cân ü dil mülkinde sultân
34. Sipâh-ı şirk olur bundan gürizân

cân ü dil mülkini:

1. cân ü dil mülkini: *-n, -i*
Mesnevi 29
Mısra: 16
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Ruh ve gönül ülkesi.

15. Sipâhîdür hürüflar yahûn ü ac
16. İderler cân ü dil mülkini târâc

cân ü dilden:

1. cân ü dilden: *-den*
Mesnevi 1
Mısra: 37
Kelime Tipi: -
Candan ve gönülden.

37. Diyenler cân ü dilden gâh ü bî-gâh
38. Olur ismüñ müsemmasından âgâh

2. cân ü dilden: *-den*
Mesnevi 1
Mısra: 37

Kelime Tipi: -
Candan ve gönülden.

37. Diyenler cân ü dilden gâh ü bî-gâh
38. Olur ismüñ müsemmasından âgâh

3. cân ü dilden:
Mesnevi 22
Mısra: 16
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Candan ve gönülden, içten bir şekilde, samimiyetle, yürekten.

16. Şürü' itmişdi cân ü dilden işe
15. Çün ol pülâd-dest ü sihr-pîşe

4. cân u dilden:
Mesnevi 31
Mısra: 98
Kelime Tipi: **Deyim**
Candan ve gönülden, içten bir şekilde, samimiyetle, yürekten.

97. İdelüm aña ta'zîm ü kirâmı
98. Kılalum cân u dilden ihtirâmı

cân ü dile derd:

1. cân ü dile derd:
Mesnevi 29
Mısra: 4
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Ruh ve gönül için gam, keder, tasa.

3. Ser-â-ser niş ammâ nüş-perverd
4. Devâ-yı cân ü dil cân ü dile derd

cân ü gönülden:

1. cân ü gönülden:
Mesnevi 31
Mısra: 16
Kelime Tipi: **Deyim**
İçtenlikle, çok isteyerek, caniyürekten.

15. Ğam-ı hicriyle idüp âh ü nâle
16. Özendi cân ü gönülden vişâle

cân virdi:

1. cân virdi: *-di*
Mesnevi 27
Mısra: 116
Kelime Tipi: **Deyim**
Ölmek, ruhunu teslim etmek, canını feda etmek.

115. Cihândan raht u bahtın dirdi Şîrîn
116. Düşüp Gülgünden cân virdi Şîrîn

2. cân virdi: *-di*
Mesnevi 27
Mısra: 148
Kelime Tipi: **Deyim**
Ölmek, ruhunu teslim etmek, canını feda etmek.

147. Didi bir kerre ancak âh Şîrîn
148. Düşüp cân virdi ol sa'atde miskîn

3. cân virdi: *-di*
Mesnevi 38
Mısra: 214

Kelime Tipi: **Deyim**
Ölmek, ruhunu teslim etmek.

213. Meger hâtemde zehr itmişdi pinhân
214. Yiyüp cân virdi ol sâ'atde cânân

4. **cân virdi**: -di
Mesnevi 38
Mısra: 219
Kelime Tipi: **Deyim**
(bir kişi, bir şey için) ölmek, kendini feda etmek.

219. Çü tatlu yârçün cân virdi Şîrîn
220. Dü 'âlemde murâda irdi Şîrîn

cân virdüñ:

1. **cân virdüñ**: -dî, -ñ
Mesnevi 26
Mısra: 91
Kelime Tipi: **Deyim**
Hayat vermek, canlandırmak; ihsanda bulunmak.

91. Mesîhâ gibi cân virdüñ baña sen
92. Tabîb-i hâzık imişsin şehâ sen

cân virüp:

1. **cân virüp**: -üp
Mesnevi 38
Mısra: 208
Kelime Tipi: **Deyim**
Ölmek, uğruna kendini feda etmek.

207. Dökünce hasretüñle gözlerüm yaş
208. Yeg ol kim cân virüp terk eyleyem baş

cânâ:

1. **cânâ**:
Mesnevi 28
Mısra: 69
Ey sevgili!

69. Bes itdüñ kıddüñi cânâ kemânçe
70. Yüzüñe def gibi urma tabânçe

2. **cânâ**:
Mesnevi 28
Mısra: 83
Ey sevgili!

83. Değişme miñnete cânâ huzuruñ
84. Söyündürme bu zulmât içre nürüñ

câna selâsil urur:

1. **câna selâsil urur**: -(u)r
Mesnevi 33
Mısra: 136
Kelime Tipi: **Deyim**
Gönüle zincirler vurmak: Bir kimseyi kendine âşık etmek, kendine bağlamak.

135. Ne her ruhsâre-i rengin alur dil
136. Ne her gîsu urur câna selâsil

cânân:

1. **cânâne**: -e
Mesnevi 18
Mısra: 14
Far. sf. Maşuka, dilber, sevilen kadın.

13. Didi Şävüra kim ey maħrem-i râz
14. Diler cânum k'ide cânâne pervâz

2. **cânân**:
Mesnevi 33
Mısra: 51
Far. sf. Maşuka, dilber, sevilen kadın.

51. Ne cânân kim ide iğmâz u ihmâl
52. Sevüp gayrin mükâfât eyle fi'l-hâl

3. **cânânnum**: -(u)m
Mesnevi 33
Mısra: 129
Far. sf. Maşuka, dilber, sevilen kadın.

129. Çe ger ben bundayam cânânnum anda
130. Hemân birgüdeyem kim cânum anda

4. **cânân**:
Mesnevi 36
Mısra: 128
Far. sf. Maşuka, dilber, sevilen kadın.

127. N'ola şu gibi gözgü olsa hayrân
128. Aña çün 'arz-ı dîdâr itdi cânân

5. **cânân**:
Mesnevi 38
Mısra: 214
Far. sf. Maşuka, dilber, sevilen kadın.

213. Meger hâtemde zehr itmişdi pinhân
214. Yiyüp cân virdi ol sâ'atde cânân

cânı aşüfte ide:

1. **cânı aşüfte ide**: -e
Mesnevi 33
Mısra: 142
Kelime Tipi: **Deyim**
Gönlü baştan çıkarmak.

141. Hüş[ü]ñ oldur ki âni ola âni
142. Gönül alup ide aşüfte cânı

cânı bedenden kaçardı:

1. **cânı bedenden kaçardı**: -ar, -dı-den-ı
Mesnevi 14
Mısra: 54
Kelime Tipi: **Deyim**
Can bedenden çıkmak: Ölmek.

53. Yöñeldükce hadeng-i şîr-efgen
54. Kaçardı cânı nehcîrûñ bedenden

cân-ı dâvüd oldı:

1. **cân-ı dâvüd oldı**:
Mesnevi 4
Mısra: 54
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Davud'un canı oldu.

53. Ne gam ger hûb ise elhân-ı Dâvüd
54. Senüñ enfâsuñ oldı cân-ı Dâvüd

cânı fûrüzân olur:

1. **cânı fûrüzân olur**: -(u)r
Mesnevi 29
Mısra: 12

Kelime Tipi: **Deyim**
Canı yanmak: Bir yeri acıamak II Bir zarara uğramak.

11. Kınılmış penbede şan nâr-ı süzân
12. Görenlerün olur cânı fûrüzân

cân-ı sakîme:

1. **cân-ı sakîme:** -e
Mesnevi 1
Mısra: 3
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Hasta gönül.

3. İnâyet reh-ber it cân-ı sakîme
4. Yöneldivir şîrâf-ı müstakîme

cân-ı serve âteş urur:

1. **cân-ı serve âteş urur:** -(u)r
Mesnevi 33
Mısra: 100
Kelime Tipi: **Deyim**
Servinin gönlüne ateş yakmak. Câna ateş urmak: Gönle ateş yakmak. II aşk ateşi yakmak.

99. Meger salınmağ öğretmiş tezerve
100. Anuñçün âteş urur cân-ı serve

cân-ı şîrinümden:

1. **cân-ı şîrinümden:** -(ü)m, -den
Mesnevi 24
Mısra: 262
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Tatlı can. II Şîrin'in ruhu.

261. Muñî'em emrüne 'âlimdür Allâh
262. Geçerseñ cân-ı Şîrinümden ey şâh

2. **cân-ı şîrinümden:** -(ü)m, -den
Mesnevi 26
Mısra: 208
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Şîrin'in gönlü, aşkı II Tatlı can.

207. Çeke mi cân-ı Şîrinümden el ol
208. Virüp endüh-i hicrândan nevâle

cânı tarıkdi:

1. **cânı tarıkdi:** -dı
Mesnevi 27
Mısra: 20
Kelime Tipi: **Deyim**
Canı tarıkamak: Canı daralmak, içi sıkılmak, müteessir olmak.

19. Temâm olunca ve'l-hâşil bu kışşa
20. Tarıkdi cânı gönlin aldı ğuşşa

cânı tîre:

1. **cânı tîre:**
Mesnevi 27
Mısra: 106
Kelime Tipi: **Deyim**
Gönlü karanlık : Kötü niyetli.

105. Kağırdak yüzlü kırnağ hîre cädü
106. Kara gönüllü cânı tîre cädü

cânı virüp:

1. **cânı virüp:** -üp
Mesnevi 36
Mısra: 233
Kelime Tipi: **Deyim**
Can vermek, ölmek.

233. Virüp Hüsrev leb-i Şîrine cânı
234. Alurdu şan hayât-ı cävidânı

cânı yaqam:

1. **cânı yaqam:** -am
Mesnevi 31
Mısra: 90
Kelime Tipi: **Deyim**
Canın yanması, acıması.

89. Nice men ideyin yâ Rab ben anı
90. Nice yaqam fırâk odına cânı

cânib:

1. **cânibden:** -den
Mesnevi 9
Mısra: 30
Ar. Taraf, cihet, yan.

29. Bu şartı merd-i mazlûm oldu râzî
30. Bulundi iki cânibden terâzî

cânibind':

1. **cânibind':**
Mesnevi 12
Mısra: 35
Cânibinde sözcüğü, vezin nedeniyle cânibind' biçiminde kullanılmıştır. Yönde, tarafta.

35. Kınımış her cânibind' üstâd-ı revzen
36. Şanasın her biri bir çeşm-i rüşen

cânın işâr ide:

1. **cânın işâr ide:** -e
Mesnevi 38
Mısra: 218
Kelime Tipi: **Deyim**
Canını feda etme.

217. Zihî ma 'şûk u zî-yâr-ı vefâdâr
218. Kim ide 'aşık için cânın işâr

cânına bes olurken:

1. **cânına bes olurken:** -(u)r, -ken
Mesnevi 30
Mısra: 37
Kelime Tipi: **Deyim**
Canına yetmek: Bir sıkıntı dayanılmaz hâle gelmek.

37. Olurken püf çerâğuñ cânına bes
38. Ne hâcet gird-bâd-ı âsmân -res

cânına cebri kılurdu:

1. **cânına cebri kılurdu:** -(u)r, -dı
Mesnevi 31
Mısra: 120
Kelime Tipi: **Deyim**
Kendine (nefsine) eziyet, zulüm etmek.

119. İdüp ol korhudan güc ile şabri
120. Kılurdu zulm idüp cânına cebri

cânına kâr itmışdi:

1. **cânna kâr itmîşdi**: -miş, -di

Mesnevi 14

Mısra: 127

Kelime Tipi: **Deyim**

Canına işlemek, bir durumun insanı çok fazla etkilemesi, dayanamayacak duruma getirmesi.

127. Belâ cânına kâr itmîşdi gâyet

128. Kılurdu çerh-i gerdündan şikâyet

cânna od düşer:

1. **cânna od düşer**: -er

Mesnevi 37

Mısra: 49

Kelime Tipi: **Deyim**

Çok büyük bir acının, üzüntünün etkisi içinde bulunmak; yüreği yanmak.

49. Açup görünce düşer cânına od

50. Ol oddan çāk dimâğına çıkar dūd

cânna pertev şalar:

1. **cânna pertev şalar**: -ar-ı, -n, -a

Mesnevi 36

Mısra: 186

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Gönlüne ışık yaymak, bırakmak: Gönlünü yakmak.

185. Bu hâletden olur âzürde Hüsrev

186. Şalar hâşret odî cânına pertev

cânna te'sîr itdi:

1. **cânna te'sîr itdi**: -di

Mesnevi 15

Mısra: 7

Kelime Tipi: **Deyim**

Ruhuna dokunmak II ruhunu etkilemek.

7. Egerçi cânına derd itdi te'sîr

8. Velî bilmez nedür dermâna tedbîr

cânlar virürdüñ:

1. **cânlar virürdüñ**: -(ü)r, -dü, -ñ

Mesnevi 32

Mısra: 147

Kelime Tipi: **Deyim**

Can vermek, hiçbir şey esirgememek, bir şeye çok düşkün olmak, çok sevmek.

147. Ezel feryāduma cânlar virürdüñ

148. İştiseñ aduma cânlar virürdüñ

2. **cânlar virürdüñ**: -(ü)r, -dü, -ñ

Mesnevi 32

Mısra: 148

Kelime Tipi: **Deyim**

Can vermek, hiçbir şey esirgememek, bir şeye çok düşkün olmak, çok sevmek.

147. Ezel feryāduma cânlar virürdüñ

148. İştiseñ aduma cânlar virürdüñ

cânsız:

1. **cânsız**:

Mesnevi 12

Mısra: 117

Cansız.

117. O cânsız şürete söylerdi hâlin

118. Birez def' eyley id'andan melâlin

cânım yoluñda kurbân:

1. **cânım yoluñda kurbân**: -(u)m

Mesnevi 15

Mısra: 30

Kelime Tipi: **Deyim**

Kişinin sevdiği için canını bile seve seve (düşünmeden) verebileceğini ifade için kullanılan deyim.

29. Didi dâye ki ey serv-i hürâmân

30. Benüm cânım senüñ yoluñda kurbân

cânuma te'sîr itdi:

1. **cânuma te'sîr itdi**: -di

Mesnevi 27

Mısra: 23

Kelime Tipi: **Deyim**

İçine (ciğerine, yüreğine) işlemek: Söz, davranış bir kimseye çok dokunmak, bir durumun acısını derinden duymak.

23. Benüm cânuma bu söz itdi te'sîr

24. Nedür def' ine anuñ rây u tedbîr

cânımdan bîzâr olam:

1. **cânımdan bîzâr olam**: -am

Mesnevi 30

Mısra: 48

Kelime Tipi: **Deyim**

Canından bezmek: Çektiği sıkıntı yüzünden artık yaşamayı istemeyecek duruma gelmek.

47. Revâ mıydı k'idesin kalbüm âzâr

48. Ki cânımdan olam bu resme bîzâr

cânımuñ cânânı:

1. **cânımuñ cânânı**:

Mesnevi 19

Mısra: 9

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Gönlün sevgilisi II gönlün bir tanesi.

10. Dil ü can mülkinüñ sultânı Şîrîn

9. Didi k'ey cânımuñ cânânı Şîrîn

2. **cânımuñ cânânı**:

Mesnevi 19

Mısra: 9

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Gönlün sevgilisi II gönlün bir tanesi.

10. Dil ü can mülkinüñ sultânı Şîrîn

9. Didi k'ey cânımuñ cânânı Şîrîn

cânıuñ hîre tutarsın:

1. **cânıuñ hîre tutarsın**: -ar, -sın

Mesnevi 28

Mısra: 82

Kelime Tipi: **Deyim**

Gönlü (iç) kararmak: Dünya zevklerine karşı isteği kalmamak, hiçbir şeyden tat almaz olmak.

81. Ölü ardınca girilmez çü kabre

82. Niçün cânıuñ tutarsın bunca hîre

cânıuñ kâşd idene:

1. **cānuña qaşđ idene:** -en, -e

Mesnevi 38

Mısra: 252

Kelime Tipi: **Deyim**

(Birinin) canına kast etmek: (Birini) öldürmeyi istemek, öldürmeye niyet etmek.

251. Degülsin mağz ancak püstsın püst

252. Olursañ cānuña qaşđ idene düst

cānuñı aluram:

1. **cānuñı aluram:** -ur, -am

Mesnevi 9

Mısra: 27

Kelime Tipi: **Deyim**

Öldürmek.

27. Aluram cānuñı cāni yirine

28. Dökerem qānuñı qanı yirine

cānver:

1. **cānver:**

Mesnevi 14

Mısra: 71

Vahşi hayvan, canavar. ("cān-âver"den muhaffeftir).

71. Şu deñlü cānver olmışđı küşte

72. İrerdı küştelerden göge püşte

2. **cānverler:** -ler

Mesnevi 14

Mısra: 77

Vahşi hayvan, canavar. ("cān-âver"den muhaffeftir).

77. Boğıldı cānverler qāna qat qat

78. Şanasın oldı tūfān-ı kıyāmet

3. **cānverler:** -ler

Mesnevi 18

Mısra: 48

Vahşi hayvan, canavar. ("cān-âver"den muhaffeftir).

47. Olupdur hākīm-i kuhsār şayyād

48. İderler cānverler berfden dād

care:

1. **care:**

Mesnevi 18

Mısra: 76

Bir sonuca varmak, ortadaki engelleri kaldırmak için tutulması gereken yol, çıkar yol, çözüm yolu.

75. Yöñeldüm Ka'be-i küy-ı nigāra

76. Refiğ ol baña ger var ise care

2. **çāresini:** -si, -n, -i

Mesnevi 20

Mısra: 51

Deva II çözüm yolu, kurtuluş.

51. Bilemezdi bu derdün çāresini

52. Yıgamazdı dil-i âvāresini

3. **çāresi:** -si

Mesnevi 27

Mısra: 21

Deva, çözüm, çıkar yol.

21. Didi yā Rab bu derdün çāresi ne

22. Ki merhem ola göñlüm yaresine

4. **çāreñi:** -ñ

Mesnevi 34

Mısra: 92

İlâç, tedbir.

91. Didi ey cān şābībi eyle dermān

92. Meded çāreñ var ise çıkmadın cān

care buldılar:

1. **care buldılar:** -dı, -lar

Mesnevi 27

Mısra: 228

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Bir çözüm, bir yol bulmak.

227. Ne el irgürdiler vaşl-ı nigāre

228. Ne buldılar göñül derdine care

care olaydı:

1. **care olaydı:** -a, -(y)dı

Mesnevi 25

Mısra: 80

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Çare olmak, derman olmak, soruna çözüm bulmak, sıkıntıyı geçirmeye çare göstermek.

79. Varup aḥvālūmi 'arz ide yāre

80. Olaydı tā ki dil derdine care

cārī it:

1. **cārī it:**

Mesnevi 1

Mısra: 16

Kelime Tipi: -

Cārī:(a.s. cereyan'dan): cereyan eden, akan. geçen, yürüten. cārī it: Akıt.

15. Serāb-ı māsivādan eyle 'ārī

16. Zülāl-i fikrūñ it qalbūmde cārī

cārī kılsun:

1. **cārī kılsun:** -sun

Mesnevi 6

Mısra: 72

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Geçerli kılmak.

71. Şehenşeh ma' delet tahtında mādām

72. Yedi iqlīme cārī kılsun aḥkām

cārī olup:

1. **cārī olup:** -up

Mesnevi 32

Mısra: 15

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Akan, yürüten olmak.

15. Olup hizmetde cārī cāriyevār

16. Firāvān luḥ ü ḥürmet itdi bisyār

cāriyevār:

1. **cāriyevār:**

Mesnevi 32

Mısra: 15

Cariye gibi.

15. Olup hizmetde cārī cāriyevār
16. Firāvān luṭf ü hürmet itdi bisyār

cāvīd ola:

1. **cāvīd ola:** -a

Mesnevi 17

Mısra: 24

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Sonsuz, cbedî, kalıcı, bâkî olmak.

23. Didi k'ey zīnet-i evreng-i Cemşīd
24. Cihānda tāc ü taḫtuñ ola cāvīd

cāvīdāne:

1. **cāvīdāne:**

Mesnevi 38

Mısra: 240

Ebedî, sonsuz.

239. Güvenme baḫt u iḳbāl-i zamāne
240. Geçer ḳalmaz degüldür cāvīdāne

cāvīdāni:

1. **cāvīdāni:**

Mesnevi 30

Mısra: 58

Sonsuza kadar.

57. Şehā hercāyīdür dünyā-yı fānī
58. Geçer kimseye ḳalmaz cāvīdānī

cāy tatarsın:

1. **cāy tatarsın:** -ar, -sın

Mesnevi 38

Mısra: 272

Kelime Tipi: **Deyim**

Yer tutmak: Yerleşmek, yer edinmek.

271. Mesīhā gibi başsañ göklere pāy
272. Yir altında tatarsın 'ākıbet cāy

cebhe:

1. **cebhesinde:** -sī, -n, -de

Mesnevi 3

Mısra: 92

Yüz, alın.

91. Rehinde berḳ urur envār-ı ḡufrān
92. Birinüñ cebhesinde dāḡ-ı ḫırmān

2. **cebhesi:** -sī

Mesnevi 11

Mısra: 63

Yüz, alın.

63. Şanasın cebhesi şems-i nehārī
64. Kemān ebrūları ebr-i bahārī

3. **cebhesinden:** -sī, -n, -den

Mesnevi 11

Mısra: 106

Yüz, alın II ayın yüzeyi.

105. Beyāz-ı şubḫ ü deycūr-ı şeb-i tār
106. Şaçıla cebhesinden lem'a vü tār

4. **cebhe:**

Mesnevi 12

Mısra: 31

Yüz, alın.

31. Aña eyvān cebhe ṭāḳ ebrū
32. Cihān deyrinde bir maḫbüb-ı büt ü

cebr eyleyüp:

1. **cebr eyleyüp:** -(y)üp

Mesnevi 23

Mısra: 201

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Zorlamak.

201. Ne çāre ḫaste cāna eyleyüp cebr
202. Ölince bu belāya ide pür- şabr

cebr iderdi:

1. **cebr iderdi:** -er, -di

Mesnevi 22

Mısra: 20

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Zorlamak.

19. Ne bir laḫza ḳarār ü şabr iderdi
20. Ne ārām ile cāna cebr iderdi

cebre uğradı:

1. **cebre uğradı:** -dı

Mesnevi 27

Mısra: 129

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

*Zorlamayla, zor kullanmayla
karşılaşmak.*

129. Meger ol nāzenin uğradı cebre
130. Ki Yūsuf gibi düşdi çāh-ı ḳabre

cebre uğradım:

1. **cebre uğradım:** -du, -m

Mesnevi 23

Mısra: 137

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

*Zorlamayla, zor kullanmayla
karşılaşmak.*

137. Ne cürm itdüm ki uğradım bu cebre
138. Ki girdüm diri dirligümde ḳabre

cebr i derdi:

1. **cebr i derdi:** -er, -di

Mesnevi 14

Mısra: 3

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Zor kullan-, eziyet et-.

3. Şehenşeh kim iderdi cāna cebr i
4. Ḥazān oldı bahār-ı bağ-ı şabrı

cedd ü cehd idüp:

1. **cedd ü cehd idüp:** -üp

Mesnevi 21

Mısra: 15

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Azmetmek ve çalışmak, çabalamak.

15. Dürüşdük cedd ü cehd idüp hemişe
16. Baña ḫāme naşīb' old' aña tışe

cefā:

1. **cefālar:** -lar

Mesnevi 36

Mısra: 241

Eziyet, sıkıntı.

241. Egerçi evvelâ çekdüm cefâlar
242. Velâkin 'âkıbet gördüm vefâlar

cefâ vü cevri idermiydi:

1. **cefâ vü cevri idermiydi:** -cr, -mi, -(y)di
Mesnevi 33
Mısra: 30
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Eziyet ve sıkıntı vermek, sevgilinin aşığına cevri ü sitemi.

29. Eger anuñ baña olsaydı meyli
30. İdermiydi cefâ vü cevri hayli

cefâ vü cevri kılma:

1. **cefâ vü cevri kılma:** -ma
Mesnevi 32
Mısra: 137
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Eziyet ve sıkıntı çekirmek.

137. Cefâ vü cevri kılma müstemende
138. Ğamuñdan ağlayana itme hânde

cefâ vü cevri k'ola:

1. **cefâ vü cevri k'ola:** -a
Mesnevi 19
Mısra: 29
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Cefâ vü cevri ki(vezin nedeniyle k' biçimi kullanılmış) olmak: Eziyet ve eza (haksızlık) olmak.

29. Cefâ vü cevri k'ola âhîr-i kâim
30. Vefâdan yeg ki renc ola ser-encâm

cefâ vü cevri:

1. **cefâ vü cevri:** -i, -n, -e
Mesnevi 3
Mısra: 14
Kelime Tipi: -
Eziyet ve azap.

13. Bilürven sâyeveş yanınca anuñ
14. Cefâ vü cevri qanınca anuñ

cefâ vü mihri:

1. **cefâ vü mihri:** -i
Mesnevi 33
Mısra: 152
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Eziyet, sıkıntı ve sevgi, şefkat.

151. Yaraşukdur güzeldê 'işve vü nâz
152. Cefâ vü mihri çok çok cevri az az

cefâlar çeker:

1. **cefâlar çeker:** -er
Mesnevi 26
Mısra: 134
Kelime Tipi: **Deyim**
Eziyetlere katlanmak.

133. Sürersin sen raqîb ile şafâlar
134. Çeker Ferhâd-ı bî-çâre cefâlar

cefâ-perdâz ü şerr- endiş ü hun-hâr:

1. **cefâ-perdâz ü şerr- endiş ü hun-hâr:**
Mesnevi 36
Mısra: 259

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Eziyet etmekten zevk alan ve kötü (fena) düşünceli ve kan dökücü (zalim).

259. Cefâ-perdâz ü şerr- endiş ü hun-hâr
260. Hâbîs el-Dicle bed-hüy ü sitemkâr

cefâyı kılma:

1. **cefâyı kılma:** -ma
Mesnevi 24
Mısra: 284
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Cefa etmek, eziyet etmek, sıkıntı vermek.

283. Gel ey 'ahd eyleyen eyle vefâyı
284. Şıyup peymânuñ kılma cefâyı

cefâ-yı rüzgâr u cevri dil-dâr:

1. **cefâ-yı rüzgâr u cevri dil-dâr:**
Mesnevi 40
Mısra: 51
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Zamanın, talihin sıkıntısı ve sevgilinin eziyeti.

51. Cefâ-yı rüzgâr u cevri dil-dâr
52. Dil-efkârem dil-efkârem dil-efkâr

cehâlet birle şecâ'at 'arz itdi:

1. **cehâlet birle şecâ'at 'arz itdi:** -di
Mesnevi 37
Mısra: 151
Kelime Tipi: **Deyim**
Cahil cesareti göstermek.

151. Cehâlet birle 'arz itdi şecâ'at
152. Resûl-i Hâkka kılmadı itâ'at

cehd:

1. **cehdüñ:** -(ü)ñ
Mesnevi 26
Mısra: 155
Çalışıp çabalama, büyük gayret sarfetme, uğraşma.

155. Ziyâde eyle gündendüne cehdüñ
156. Bu kühi kâh itmişsin hemânâ

cehd kıl:

1. **cehd kıl:**
Mesnevi 10
Mısra: 46
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Uğraşmak, çaba sarfetmek.

45. Sipâhîler megesdür sîm ü zer şehd
46. Bularuñ cem 'ine şehd ile kıl cehd

cehim:

1. **cehîme:** -e
Mesnevi 3
Mısra: 85
Cehennem.

85. Ve ger şalsañ cehîme bî-tevaqquf
86. Senüñdür mülk hem hükm ü taşarruf

2. **cehîme:** -e
Mesnevi 3

Mısra: 97
Cehennem.

97. Sürüldükde kamu 'aşî ceħîme
98. Şefî' ola mı kimse ben yetîme

cehl:

1. **cehl:**

Mesnevi 3

Mısra: 63

Ar. Bilmemek, ilm'in zıddı.

63. İlahî cehl ile kendüm yitürdüm
64. Edeb resmini aradan götürdüm

cehl ile:

1. **cehl ile:**

Mesnevi 37

Mısra: 68

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Cahillik, bilmemezlik, ilimden mahrum olmaklık, nâdanlık.

67. Muṭî' ol emre itme b-î-edeblık
68. Şaḳın cehl ile kıılma Bū- Leheblık

cellād:

1. **cellād:**

Mesnevi 34

Mısra: 138

İdam cezasına çarptırılan hükümlülerin katliyle görevli kimse II sevgilinin merhametsiz gözü.

137. Benem her mâhzünüñ pādşâhı
138. Gözüm cellād ü müjgānum sipāhī

cellād ü çengāl olur:

1. **cellād ü çengāl olur:-(u)r**

Mesnevi 32

Mısra: 80

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Cellat ve çengel (pençe) olmak.

79. Gözüm bīmār ü zülfüm şanma pā-māl
80. Olur hışım eylesem cellād ü çengāl

cellād-ı çäläk:

1. **cellād-ı çäläk:**

Mesnevi 9

Mısra: 31

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Eline çabuk cellat.

31. Buyurdi şāh bir cellād-ı çäläk
32. Ğulāmuñ itdi fi'l-hāl işkemin çäk

cem':

1. **cem i: -i**

Mesnevi 5

Mısra: 133

Derlítőplu ;Düzenli, dağmık olmayan, düzen verilmiş.

133. Perīşān olmasun 'ālemde cem' i
134. Uyansun salṭanat bezminde şem' i

2. **cem' ine: -i, -n, -e**

Mesnevi 7

Mısra: 34

Topluluk, yığın.

33. Geçüp tahtına sultān oldı Hürmüz
34. Re' āyā cem' ine cān oldı Hürmüz

3. **cem' ine: -i, -n, -e**

Mesnevi 10

Mısra: 46

Topluluk, yığın.

45. Sipāhiler megesdür sīm ü zer şehd
46. Bularuñ cem' ine şehd ile kııl cehd

cem' eyleme:

1. **cem' eyleme: -me**

Mesnevi 27

Mısra: 189

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Toplamak, bir araya getirmek, biriktirmek.

189. Ekin cem' eyleme dīnār ü dirhem
190. Çekersin 'arşa-yı maşşerde verhem

cem' itdi:

1. **cem' itdi: -di**

Mesnevi 16

Mısra: 12

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Toplamak II bir araya getirmek.

11. Görince şeh bu hālî oldı ğamnāk
12. Hemān cem' itdi 'asker cüst ü çäläk

cem' itdiler:

1. **cem' itdiler: -di, -ler**

Mesnevi 24

Mısra: 116
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Toplamak, biriktirmek.

115. Şu deñlü oldı kim bī-zahmet ü renc
116. Gedālar la'lden cem' itdiler gene

cem' ola:

1. **cem' ola: -a**

Mesnevi 30

Mısra: 34

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Toplamak, derlemek, bir araya getirmek.

33. Ğubābuñ hānesin kıılmağa vīrān
34. Revā mı cem' ola 'asker firāvān

cem' olmasa:

1. **cem' olmasa: -ma, -sa**

Mesnevi 15

Mısra: 23

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Birleşmek.

23. Eger seng ile āhen olmasa cem'
24. Cihān bezminde yanmaz idi bir şem'

cem' olmışdı:

1. **cem' olmışdı: -miş, -di**

Mesnevi 11

Mısra: 4

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Bir araya gelmek, toplanmak.

3. Şeb-i tār-ı sipihre meh olup şem´
4. Nücüm olmuşdı pür-dâne gibi cem´

2. **cem´ olmuşdı**: -miş, -dı
Mesnevi 14
Mısra: 46
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Bir araya gelmek, toplanmak.

45. Şehün hōd bezm-i şayda nāveki şem´
46. Vuḥūş olmuşdı pervāne gibi cem´

cem´ olsalar:

1. **cem´ olsalar**: -sa, -lar
Mesnevi 38
Mısra: 231
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Bir araya gelmek, toplanmak.

231. ‘Aceb mi olsalar bir ḥānede cem´
232. Biri pervānedür anuñ biri şem´

cem´ olupdı:

1. **cem´ olupdı**: -up, -dı
Mesnevi 36
Mısra: 120
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Bir araya gelmek, toplanmak.

119. Niğārīn ol bez[i]mde şem´ olupdı
120. Nebāt ü şehd şāfi cem´ olupdı

cem´ ā:

1. **cem´ ā:**
Mesnevi 2

Mısra: 58
Bir arada, beraber. (Cem’in çoğulu).

57. Ne kim olsa iki ‘ālemde peydā
58. Musahḥar ḳabza-i ḳadrinde cem´ ā

cemā´ at kanda vü tefrīḳ kanda:

1. **cemā´ at kanda vü tefrīḳ kanda:**
Mesnevi 26
Mısra: 192
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Topluluk nerede ve ayırt etme nerede.

191. Cemā´ at kanda vü tefrīḳ kanda
192. Ḳara zülfüñ gibi şabr ü ḳarārum

cemāl:

1. **cemālūñ**: -(ü)ñ
Mesnevi 3
Mısra: 89
Güzellik, yüz güzelliği; yüz. [tas.]
Allah´ın lūtfu, āşğın ısrarlı istek ve arzusu
üzerine maşkun kemalleri izhar etmesi,
Allah´ın lūtuf ve rahmet nedeni olan
vasıfları.

89. Kimine rüşenā virür cemālūñ
90. Kimin şāhā yaḳar nār-ı celālūñ

2. **cemālūñden**: -üñ, -den
Mesnevi 11
Mısra: 40
Güzellik, hüsn ü ān. Güzel yüz.

39. Yir öpüp şāh önünde didi Şāvür
40. Yavuz gözler cemālūñden ola dūr

3. **cemālī**: -i
Mesnevi 11
Mısra: 62
Güzellik, hüsn ü ān. Güzel yüz.

61. ‘İzārındaki ḥālī dānelerdür
62. Cemālī şem´ine pervānelerdür

4. **cemālī**: -i
Mesnevi 11
Mısra: 107
Güzellik, hüsn ü ān. Güzel yüz.

107. Cemālī gencini ‘arz itse dehre
108. Dimezler fels-i aḥmer mäh ü mihre

5. **cemālūñ**: -(ü)ñ
Mesnevi 17
Mısra: 65
Güzellik, hüsn ü ān. Güzel yüz.

65. Egerçi gözlerüm görmez cemālūñ
66. Velī gitmez gönülden hiç ḥayālūñ

6. **cemālūñ**: -(ü)ñ
Mesnevi 19
Mısra: 65
Güzellik, hüsn ü ān. Güzel yüz.

65. Cemālūñ nūr-ı çeşmiyken cihānuñ
66. Niçün bezmine şem´ olursın anuñ

7. **cemālūñ**: -(ü)ñ
Mesnevi 22

Mısra: 99
Yüz güzelliği.

99. Nice görşünler a´mālar cemālūñ
100. Görüp ta ‘zīm ü tekrime sezāvār

8. **cemālūñ**: -üñ
Mesnevi 26
Mısra: 182
Güzellik II sevgilinin güzel yüzü.

181. Görindūñ gic gitdūñ āh kim tiz
182. Cemālūñ gerçi virdi çeşmüme nūr

9. **cemālūñ**: -(ü)ñ
Mesnevi 32
Mısra: 128
Güzellik, sevgilinin yüzü.

127. Ḥaṭ-ı nīlī degül ḥaddūñde bī-dād
128. Cemālūñ bağı içre serv-i āzād

10. **cemālī**: -i
Mesnevi 33
Mısra: 78
Yüz güzelliği.

77. Nihālī ḳāmet-i serv-i ser-efrāz
78. Cemālī bağ-ı şive gülşen-i nāz

11. **cemālīn**: -i, -n
Mesnevi 33
Mısra: 101
Güzellik II sevgilinin güzel yüzü.

101. Ne hürîdür ki görenler cemâlin
102. Gönülden çıkarur cennet hayâlin

12. **cemâlüfî:**-(ü)ñ, -i
Mesnevi 39
Mısra: 16
Güzellik, sevgilinin güzel yüzü II
Mutlak güzellik, Tanrı.

15. Yoluñda hâk olan yüzler haķıçün
16. Cemâlünü gören gözler haķıçün

cemâl ü mâl ü 'izz ü pādşāhî:

1. **cemâl ü mâl ü 'izz ü pādşāhî:**
Mesnevi 7
Mısra: 135
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Güzellik, yüz güzelliği ve varlık
(servet) ve yücelik, güçlülük ve padişahlık,
hükümdarlık.

135. Cemâl ü mâl ü 'izz ü pādşāhî
136. Naşîb olmuş idi ol mâha gāhî

cemâzîn:

1. **cemâzîn:**
Mesnevi 40
Mısra: 26
Cemâziye'l evvel mi cemâziye'l âhir
mi olduğu belirtilmemiştir. Cemâziye'l
evvel: Arabî ayların beşincisi, cemâziye'l
âhir: Arabî ayların altıncısıdır.

25. Rebî'in evvelinden itdüm ikdām
26. Cemâzîn ortasında kıldum itmam

cemî '-i baht ü rahtuñ:

1. **cemî '-i baht ü rahtuñ:**-(u)ñ
Mesnevi 16
Mısra: 161
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Talih (baht) ve koşum takımının
tamamı.

161. Gider ön şoñ cemî '-i baht ü rahtuñ
162. Kefen hîl 'at olur tâbüť tahtuñ

cemî '-i enbiyānuñ:

1. **cemî '-i enbiyānuñ:**-nuñ
Mesnevi 4
Mısra: 18
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Nebilerin bütünü, hepsi.

17. Dıraht-ı âdemüñ şîrîn-berisin
18. Cemî '-i enbiyānuñ mefharısın

cemî '-i enbiyānuñ mefharına:

1. **cemî '-i enbiyānuñ mefharına:**-n, -a
Mesnevi 37
Mısra: 119
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Bütün peygamberlerin övüncü, övünç
sebebi: Hz. Muhammed.

119. Cemî '-i enbiyānuñ mefharına
120. Ki ya 'n'âhir zamān peygām-berine

cem 'iyet:

1. **cem 'iyetde:**-de
Mesnevi 26
Mısra: 31
Topluluk.

31. Bu cem 'iyetde Şîrîn idi sulţān
32. Bu ahterler içinde mâh-ı tâbān

cem 'iyyet:

1. **cem 'iyyetüf:**-üñ
Mesnevi 27
Mısra: 166
Topluluk II toplum.

165. Olur işbu kazaya ittifaķı
166. Ki her cem 'iyyetüñ bir iftirāķı

cemşid:

1. **cemşid:**
Mesnevi 37
Mısra: 95
Şarabı bulmasıyla meşhur İran'ın
eşanevi dördüncü şahı.

95. Eger Cemşid eger hāķān-ı 'ālem
96. Huzūr-ı hazretinde zerreden kem

cenāb:

1. **cenābuñdan:**-(u)ñ, -dan
Mesnevi 39
Mısra: 27
Allah, peygamber ve bâzı tarikat
büyüklerine âit isim ve sıfatların başına
getirilerek "hazret" mânâsına kullanılan
saygı ve tâzim sözü.

27. Cenābuñdan yaña cezb eyle yā Rab
28. Anuñ şürābesin 'azb eyle yā Rab

cenaze:

1. **cenaze:**
Mesnevi 38
Mısra: 266
Tabut II İnsan meyyiti, naaş, ölü.

265. Suvār olma öñinde esb-i nāze
266. Çü şoñ binecek atuñdur cenaze

ceng eylesem:

1. **ceng eylesem:**-se, -m
Mesnevi 32
Mısra: 81
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Savaşmak, kavga etmek.

81. Kulağumdağı gevher eylesem ceng
82. Olur şāhib- güleler başına seng

ceng iderdi:

1. **ceng iderdi:**-er, -di
Mesnevi 26
Mısra: 178
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Savaşmak, mücadele etmek, çekişmek.

177. İderdi hayretinden tağ ile ceng
178. Dir idi ey nigār-ı dil-sitānum

ceng-cü:

1. **ceng-cü:**
Mesnevi 16

Mısra: 75

Cenk arayıcı, kavgacı.

75. Olup her ceng-cü bennā vü mi 'mār

76. Yaparlardı şalāh yüzine dīvār

ceng-i gerdün:

1. **ceng-i gerdün:**

Mesnevi 6

Mısra: 30

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Feleğin vuruşması.

29. Yasağundan eger görmezse bîmi

30. Ayaklar ceng-i gerdün ben yetîmi

2. **ceng-i gerdün:**

Mesnevi 6

Mısra: 30

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Feleğin vuruşması.

29. Yasağundan eger görmezse bîmi

30. Ayaklar ceng-i gerdün ben yetîmi

cennet:

1. **cennet:**

Mesnevi 31

Mısra: 156

Ar. is. Ahirette iyi, dindar insanlara mev'üd olan mekân-ı ma'nevî. mec. Pek müzeyyen ve müferrih yer.

155. O bağ içinde var bir kaçır-ı ma 'mür

156. İçi vü taşı cennet gibi pür- nūr

2. **cennet:**

Mesnevi 33

Mısra: 102

Ar. is. Ahirette iyi, dindar insanlara mev'üd olan mekân-ı ma'nevî. mec. Pek müzeyyen ve müferrih yer.

101. Ne hürdür ki görenler cemâlin

102. Gönülden çıkarur cennet hayâlin

cennet hâtır-efrüz gib'oldı:

1. **cennet hâtır-efrüz gib'oldı:-dı**

Mesnevi 36

Mısra: 59

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Gibi (vezin nedeniyle gib' biçiminde kullanılmıştır) olmak. Cennet gibi gönül açan (ferahlatan) olmak.

59. Şehir cennet gib'oldı hâtır-efrüz

60. Der ü dīvār hep zer-beft pîrüz

cennet olmuş:

1. **cennet olmuş:-miş**

Mesnevi 11

Mısra: 117

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Cennete benzetmek.

117. Kuhistân cennet olmuş kendi hürî

118. Bulınmaz kaçır-ı hüsünde kuşurî

cennet-âbâd:

1. **cennet-âbâd:**

Mesnevi 12

Mısra: 25

Cennet gibi bir yer.

25. Anuñ bir kaçır-ı vardır cennet-âbâd

26. Felekden almış anuñ resmin üstâd

cennet-âbâd idem:

1. **cennet-âbâd idem:-em**

Mesnevi 1

Mısra: 58

Kelime Tipi: -

Cennet(a.i.) âbâd (f.e.): mamur, şen bayındır Cennet görünümlü, cennet gibi mamur etmek.

57. Çü ben şâgird olam tevfiķün üstâd

58. Ma'ânî şehrin idem cennet-âbâd

cennet-âbâd itdüm:

1. **cennet-âbâd itdüm:-dü, -m**

Mesnevi 5

Mısra: 224

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Cennet mamurluğunda, bayındırlığında (inşa) etmek.

223. Mübârek demde urup bu şehre bünyâd

224. Der ü dīvârın itdüm cennet-âbâd

cennet-âbâd olsun:

1. **cennet-âbâd olsun:-sun**

Mesnevi 17

Mısra: 28

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Cennet gibi bir yer olmak.

27. N'ola oldıysa bir gül-berg ber-bâd

28. Hemîşe gülşen olsun cennet-âbâd

cev cev:

1. **cev cev:**

Mesnevi 12

Mısra: 120

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Tane tane, parça parça.

119. Gehî köhne gamını eyleyüp nev

120. Döküp ölçerdi ahvâlini cev cev

cevâb:

1. **cevâbuñ:-(u)ñ**

Mesnevi 5

Mısra: 58

Yanıt, karşılık.

57. 'İţâb ile hîţâb idüp dir ey dil

58. Sözüñ haķdur cevâbuñ cümle bâţıl

2. **cevâbın:-ı, -n**

Mesnevi 15

Mısra: 191

Ar. Suale karşılık mukabele..

191. Alup Şâhuñ cevâbın dâye-i pîr

192. Gelüp Şîrîne anı itdi taķrîr

3. **cevâbı:-ı**

Mesnevi 24

Mısra: 91

Ar. Suale karşılık mukabele..

91. Cevâbı bu idi dilinde şâfi
92. Ser-i küy-i habîbüm baña kâfi

4. **cevâbı:** -ı
Mesnevi 37
Mısra: 144
Yanıt, karşılık.

143. Bu resme urdı çok lâf ü güzâfi
144. Cevâbı 'âkıbet bu oldu şâfi

5. **cevâbın:** -ı, -n
Mesnevi 37
Mısra: 161
Bir soruya, bir söz veya yazıya, bir durum ve ihtiyaca söz, yazı veya başka bir ifade yoluyla verilen karşılık, yanıt.

161. Çü kâşid Hüsrevün aldı cevâbın
162. Temâmet hıfz itdi her hitâbın

cevâb aldıkda:

1. **cevâb aldıkda:** -dukdâ
Mesnevi 5
Mısra: 55
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Sorusuna karşılık almak.

55. Cevâb aldıkda dilden 'aql-ı ser-keş
56. Ğazabdan oldu şan bir pâre âteş

cevâb-ı hikmet-âmiz virürd':

1. **cevâb-ı hikmet-âmiz virürd':** -(ü)r, -d'
Mesnevi 23
Mısra: 70

Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Hikmetle karışık, hakîmâne cevap (karşılık) vermek.

69. Ne söz kim tanz ile söyledi Pervîz
70. Virürd' aña cevâb-ı hikmet-âmiz

cevâb-ı hikmet-engiz:

1. **cevâb-ı hikmet-engiz:**
Mesnevi 30
Mısra: 6
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Hikmet taşıyan, ibretli, bilgece cevap.

5. Eline aldı bir kilik-i revân tîz
6. Yaza tâ kim cevâb-ı hikmet-engiz

cevâbın aldı:

1. **cevâbın aldı:** -dı
Mesnevi 23
Mısra: 73
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Cevabını almak: Sorduğu soruya akılcıca ve derhal karşılık bulmak.

73. Ne kim şordı ise aldı cevâbın
74. Pes andan şoñra kat' itdi hitâbın

cevâbın vir:

1. **cevâbın vir:**
Mesnevi 19
Mısra: 82
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Yanıt/karşılık vermek.

81. Eger tenhâda bir söz söylese şâh
82. Cevâbın vir anuñ halk içre her gâh

cevâbın virdi:

1. **cevâbın virdi:** -dı
Mesnevi 5
Mısra: 34
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Yanıt/karşılık vermek.

33. Çü dil güş itdi 'akluñ bu hitâbın
34. Anuñ bu resm ile virdi cevâbın

cevâhır:

1. **cevâhır:**
Mesnevi 22
Mısra: 101
Cevherler, kıymetli eşyalar.

101. Ayağına cevâhır itdi işâr
102. İdüp mâl ü menâlin aña mebzül

2. **cevâhır:**
Mesnevi 24
Mısra: 122
Cevherler; "cevher" in cem'idir.

121. Meger kim 'ahd-i 'isâ oldu zâhır
122. Kamu yir yüzine çıkdı cevâhır

3. **cevâhır:**
Mesnevi 31
Mısra: 111
Cevherler; "cevher" in cem'idir.

111. Nişâr itdiler ol deñlü cevâhır
112. Kim oldu kum kayır cümle gevâhır

4. **cevâhır:**
Mesnevi 36
Mısra: 52
Cevherler; "cevher" in cem'idir.

51. 'Abîr ü müşk mîzândan ziyâde
52. Cevâhır kân ü 'ummândan ziyâde

5. **cevâhır:**
Mesnevi 40
Mısra: 13
Cevherler II Güzel ve değerli söz.

13. Cevâhır kim var idi kân-ı dilde
14. Dür-i nâ-süfteler 'ummân-ı dilde

cevân-ı taze vü pîr:

1. **cevân-ı taze vü pîr:**
Mesnevi 38
Mısra: 227
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Körpe genç ve ihtiyar.

227. Tutup mâtem cevân-ı taze vü pîr
228. İderler mihr ü mâhuñ menzilin bir

cevân-merd:

1. **cevân-merde:** -e
Mesnevi 38
Mısra: 249
Yiğit, delikanlı.

249. Degüldür hiç cevân-merde yaraşık
250. K'ola bir kâhbe-i devrâne 'aşık

cevher:

1. **cevher:**

Mesnevi 24

Mısra: 186

Elmas, değerli taş.

185. Yaraşmaz güş-ı hârda dürr ü cevher

186. Gerekdür cevheri boynında cevher

2. **cevherin: -i, -n**

Mesnevi 25

Mısra: 120

*Var olan bir şeyin özü, esâsi,
varlığındaki maya, gevher.*

119. İdüp şâhib-ğaraz bâna ğaraz âh

120. Bu 'ışkum cevherin şandı 'araz âh

cevher yâ 'arazdur:

1. **cevher yâ 'arazdur: -dur**

Mesnevi 19

Mısra: 35

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

*Öz yahut araz araz: Kendi kendine
vücut bulamayıp başka bir cevherle
meydana gelen hal ve keyfiyet.*

35. Hâkikat şanma cevher yâ 'arazdur

36. Mecâzi 'ışk şevânî marazdur

cevheri:

1. **cevheri:**

Mesnevi 5

Mısra: 54

Mücevher satan.

53. Niçün yok yire dem uram hünlerden

54. Seçilmez cevheri çün pileverden

2. **cevheri:**

Mesnevi 10

Mısra: 30

Cevher, elmas.

29. Gezerken der-be-der eytâm-ı muhtâc

30. Urınmasun vezîrûn cevheri tâc

3. **cevheri:**

Mesnevi 24

Mısra: 186

*Var olan bir şeyin özü, esâsi,
varlığındaki maya, gevher - Yaratılıştan
gelen değer, fitri kabiliyet, iyi ve kıymetli
maya, değer, kıymet -.*

185. Yaraşmaz güş-ı hârda dürr ü cevher

186. Gerekdür cevheri boynında cevher

cevr:

1. **cevr: -i**

Mesnevi 33

Mısra: 152

Ar. Eza, sitem.

151. Yaraşukdur güzelde 'işve vü nâz

152. Cefâ vü mihri çok çok cevri az az

cevr eliyle:

1. **cevr eliyle: -(y)le**

Mesnevi 16

Mısra: 141

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Cevir, eziyet eli.

141. Gel atma cevri eliyle kimseye taş

142. Toķınur 'âkıbet başuña kardaş

cevr ü cefâyı:

1. **cevr ü cefâyı: -(y)l**

Mesnevi 26

Mısra: 149

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

*İncitici söz veya davranışlar, eziyet ve
zulüm.*

149. Götürdüm aradan cevri ü cefâyı

150. İdem şimden girü mihr ü vefâyı

cevr ü kahrı idüp:

1. **cevr ü kahrı idüp: -üp**

Mesnevi 32

Mısra: 121

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Eziyet ve cefa etmek.

121. İdüp ben müptelâya cevri ü kahrı

122. Koyup nüşi şunarsın nîş zehri

cevr ü zulmi:

1. **cevr ü zulmi: -i**

Mesnevi 34

Mısra: 98

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Sıkıntı ve eziyet.

97. Di kim hâzırdır üstümüzde Allâh

98. Geçürme cevri ü zulmi hâdden ey şâh

cevşen giyüp:

1. **cevşen giyüp: -üp**

Mesnevi 16

Mısra: 61

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Zırh giymek.

61. Mübârizler giyüp şol hâdde cevşen

62. O taş bağırılular olmışdı âhen

ceyhün ü firâtuz:

1. **ceyhün ü firâtuz: -uz**

Mesnevi 19

Mısra: 64

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Ceyhun ve Fırat.

63. Ger ol Hızır ise biz âb-ı hayâtuz

64. Ger İlyâs ise Ceyhün ü Fırâtuz

ceyş:

1. **ceyş:**

Mesnevi 16

Mısra: 99

Asker, ordu.

99. Deñüzler gibi ol ceyş eyleyüp cüş

100. Tırulup bir aradan âkdılar hoş

cezâ:

1. **cezâyî: -(y)l**

Mesnevi 16

Mısra: 122

Suç işleyen bir kimseye suçunun derecesine göre verilen acı karşılık.

121. Şular kim halka ırgürür ezâyî

122. Görürler her ezâyâ biñi cezâyî

cezb eyle:

1. **cezb eyle:**

Mesnevi 39

Mısra: 27

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Çekmek II Tasavvufî manada Tanrı'nın kulunu kendine çekmesi, yaklaştırması, ona lutfetmesi, kendinden geçirmesi.

27. Cenâbuñdan yaña cezb eyle yâ Rab

28. Anuñ şürâbesin 'azb eyle yâ Rab

cibrîl:

1. **cibrîl:**

Mesnevi 4

Mısra: 72

Peygamberlere tebliğ memur olan melek.

71. Görüp bir püşî-i pâ urduñ sen aña

72. İdüp Cibrîl tañsîn kaldı taña

cife:

1. **cıfeye: -(y)e**

Mesnevi 4

Mısra: 67

Ar. is. Leş.

67. Didüñ bu cıfeye murdâr murdâr

68. Kamu tâliblerine kelb-i bâzâr

cife-i mâr:

1. **cife-i mâr:**

Mesnevi 14

Mısra: 122

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Yılan leşi.

121. Kaçan gönlüme gelse dürr-i şehvâr

122. Görinür gözlerüme cife-i mâr

ciger:

1. **ciger:**

Mesnevi 5

Mısra: 8

Ciger, bağır, yürek.

7. Gözüüm yaşın şaçardum teşne-câna

8. Ciger kanın içerdüm kana kana

2. **ciger:**

Mesnevi 23

Mısra: 149

Bağır, yürek; bkz. TULUM, s. 498-499.

149. Ciger tığ-i kaderden yare yare

150. Yürek tır-i kazâdan pâre pâre

ciger pergâle-i ser-rişte-i ğam:

1. **ciger pergâle-i ser-rişte-i ğam:**

Mesnevi 17

Mısra: 1

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Ğamın ipucunun(tutamağının) ciğer parçası.

1. Ciger pergâle-i ser-rişte-i ğam

2. 'Azâ bu veche eyler rüz-ı mâtem

ciger-süz:

1. **ciger-süz:**

Mesnevi 28

Mısra: 89

Gönül yakan.

89. Tapuñ rüz ol çerâğ idi ciger-süz

90. Çerâğ olur füsürde iricek rüz

2. **ciger-süz:**

Mesnevi 33

Mısra: 14

Gönül yakan.

13. Olur her bezme şem'-i meclis-efrüz

14. Baña gelse bir âteşdür ciger-süz

cihân:

1. **cihân:**

Mesnevi 1

Mısra: 64

Dünya, âlem, âlem-i fâni, geçici hayat.

63. Olup hâmem bu bezm içinde sâkî

64. Cihân halkına şunsun câm-ı bâkî

2. **cihân:**

Mesnevi 2

Mısra: 45

Dünyâ, âlem | (dünyadaki) insanlar.

45. Ne şeh k'ola cihân andan hirâsân

46. Yoğ itmek anı katında key âsân

3. **cihân:**

Mesnevi 2

Mısra: 69

Dünya, kâinat. Yeryüzü, zemin.

69. Cihân hayretde niçe fehm ü idrâk

70. Ulu bildükleri dir mâ 'arafnâk

4. **cihâna: -a**

Mesnevi 3

Mısra: 43

Dünya halkı.

43. Şunarsañ câm-ı 'afvuñdan cihâna

44. Yiter bir cür 'ası biñ teşne câna

5. **cihân:**

Mesnevi 3

Mısra: 78

Dünya.

77. Katuñda şâh ile müflis gedâ bir

78. Cihân ser-keşlerine yoğ durur yir

6. **cihân:**

Mesnevi 3

Mısra: 81

Dünya halkı.

81. Cihân 'iştân iderse yâ 'ibâdet

82. Saña andan ne nef' ü ne mażarret

7. **cihâna:-a**

Mesnevi 4

Mısra: 31

Dünya, kâinat. Yeryüzü, zemin.

31. Cihâna virdi şer'üñ intizâmı

32. Dü 'âlem buldı hükümünden nizâmı

8. **cihâna:-a**

Mesnevi 4

Mısra: 44

Dünya.

43. Süleymân hâtemine râm ise bād

44. Senüñ mührüñ cihâna urdı bünyād

9. **cihândan:-dan, -**

Mesnevi 4

Mısra: 62

Dünya.

61. Uyarduñ şem'-i İslâmı ötürdüñ

62. Cihândan zulmet-i küfri götürdüñ

10. **cihân:**

Mesnevi 4

Mısra: 63

Dünya.

63. Özün Yûsuf cihân zindân-ı dil-gîr

64. Dü 'âlem hâlin itdün hüb ta 'bîr

11. **cihâna:-a**

Mesnevi 4

Mısra: 109

Dünya, âlem, cihân.

109. Nezâreñ kim cihâna dest-i nesdür

110. Men-i bî-çâreye bir ğamze besdür

12. **cihân:**

Mesnevi 5

Mısra: 95

Dünya.

95. Cihân 'adlinden oldı şöyle âbād

96. Söyindürmez çerâĝın kimsenün bād

13. **cihan:**

Mesnevi 5

Mısra: 103

Dünya.

103. Cihan bezminden oldı cām-ı Cem dūr

104. Meĝer kim çeşm-i dil-dâr ola maĝmūr

14. **cihâna:-a**

Mesnevi 5

Mısra: 128

Dünyâ, âlem | (dünyadaki) insanlar.

127. Ra'iyet istemez bälîn ü pister

128. Tek olsun şeh cihâna sâye-güster

15. **cihânuñ:-uñ**

Mesnevi 5

Mısra: 171

Dünya, âlem, cihân.

171. Cihânuñ şâhı ey mür-ı fütâde

172. Kaçan muhtâc ola recl-i cerâde

16. **cihâna:-a**

Mesnevi 5

Mısra: 191

Dünya, âlem, cihân.

191. Taĝılmışdur cihâna 'adl ü dâdı

192. Müyesserdür Hüdâdan her muradı

17. **cihân:**

Mesnevi 5

Mısra: 222

Dünya.

221. Nice reşk itmesün her kân ü 'ummân

222. Cihân halkına oldum gevh'er-eşân

18. **cihânuñ:-uñ**

Mesnevi 6

Mısra: 61

Dünya.

61. Cihânuñ şâhın ü şâhuñ vezîrin

62. Ben ayaklarda kalmış dest-gîrin

19. **cihân:**

Mesnevi 6

Mısra: 64

Dünya halkı.

63. Müdâm it müstedâm it ber-devâm it

64. Cihân ser-keşlerin emrine râm it

20. **cihâna:-a**

Mesnevi 7

Mısra: 23

Dünya halkı.

23. Cihâna taĝt-ı Belķisi 'ayân it

24. Süleymân hazretini şâdmân it

21. **cihâna:-a**

Mesnevi 7

Mısra: 47

Dünya halkı.

47. Virürdi derd-i ser ancaĝ cihâna

48. Ğumâr-ı bâde-i la'l-i şebâne

22. **cihân:**

Mesnevi 7

Mısra: 49

Dünya.

49. Cinân gibi cihân olmışdı ğurrem

50. Gelüp şadıĝ u gitmişdi her gam

23. **cihâna:-a**

Mesnevi 7

Mısra: 111

*Dünyada yaşayan insanların hepsi,
herkes.*

111. Beyân itse cihâna ger me'ânî
112. Kelâmıyla alurdu 'aql ü câmî

24. **cihân:**
Mesnevi 7
Mısra: 145
Dünya.

145. Cihân içinde olmuşdu fisâne
146. Kemâlâtiyle bî-mişl-i zamâne

25. **cihâna: -a**
Mesnevi 8
Mısra: 2
Dünya halkı.

1. Meger bir dem ki nakkâş-ı bahârî
2. Cihâna gösterüp nakş-ı nigârî

26. **cihân:**
Mesnevi 8
Mısra: 12
Dünya.

11. Şahâyif şahn-ı sebze âb-ı pergâr
12. Cihân u'cübesin eylerdi izhâr

27. **cihâna: -a**
Mesnevi 8
Mısra: 13
Dünya.

13. Cihâna berf olupdı aq dîbâ
14. Şakâyık 'aksi yir yir al tamğa

28. **cihân:**
Mesnevi 10
Mısra: 33
Dünya.

33. Cihân mülkinde 'adl ile çıkar ad
34. Disün aduñ işiden âferîn-yâd

29. **cihâna: -a**
Mesnevi 10
Mısra: 52
Dünya, âlem, cihân.

51. Tutup meydânda kâh eyvân-ı 'adli
52. Cihâna 'arşa kıl dîvân-ı 'adli

30. **cihânı: -ı**
Mesnevi 10
Mısra: 53
Dünya, âlem, cihân.

53. Kul idin tatlu dilüñle cihâni
54. Unutdur 'âleme Nüşînrevâni

31. **cihâna: -a**
Mesnevi 10
Mısra: 71
Dünyâ, âlem | (dünyadaki) insanlar.

71. Cihâna hükü idenler kâf tâ kâf
72. Urur mı saltanatdan şimdi gör lâf

32. **cihân:**
Mesnevi 11
Mısra: 12
Mecazen insanlar.

11. Şehenşeh gördi kim âsüde 'âlem
12. Cihân ağıyardan hâlî vü hurrem

33. **cihânı: -ı**
Mesnevi 11
Mısra: 25
Dünya.

25. Cihânı geçit idüp olmuş haber-dâr
26. Tolaşmış niçe kerre hem-çü pergâr

34. **cihânı: -ı**
Mesnevi 11
Mısra: 41
Dünya.

41. Cihânı geçit iderken ey şehenşâh
42. Yolum Ermen zemîne irdi nâ-gâh

35. **cihânı: -ı**
Mesnevi 11
Mısra: 120
Dünyâ, âlem | (dünyadaki) insanlar.

119. Kelâmı tatlu vü peygâmi şîrîn
120. Dil-ârâmı cihânı nâmı Şîrîn

36. **cihân:**
Mesnevi 12

Mısra: 32
Dünya.

31. Aña eyvân cebhe tağ ebrü
32. Cihân deyrinde bir maħbüb-ı büt ü

37. **cihâne: -e**
Mesnevi 14
Mısra: 28
Dünya.

27. Atardı ta'ne taşın âsmâne
28. Nesîmi rûh-bağş idi cihâne

38. **cihân:**
Mesnevi 15
Mısra: 76
Dünya.

75. Baħir güyâ ki cüşân-dîk oldu
76. Buħârından cihân târik oldu

39. **cihânda: -da**
Mesnevi 15
Mısra: 249
Dünya.

249. Ne sūr ola cihânda mâtemi yok
250. Nice şâdilîğ ola kim ğâmi yok

40. **cihânı: -ı**
Mesnevi 16
Mısra: 123
Dünyâ, âlem | (dünyadaki) insanlar.

123. İdenler telh zulm ile cihām
124. Virür acılığ ile tatlu cām

41. **cihānda: -da**
Mesnevi 17
Mısra: 24
Dünya, dünya hayatı.

23. Didi k'ey zīnet-i evreng-i Cemşid
24. Cihānda tāt ü tahtuñ ola cāvīd

42. **cihāne: -e**
Mesnevi 18
Mısra: 32
Dünya.

31. Olup bi-hūş hallāh-ı zemāne
32. Tağıtmış penbe-i berfi cihāne

43. **cihānı: -ı**
Mesnevi 18
Mısra: 62
Dünya.

61. Bahār olup k'ide seyrūñ zemānı
62. Şabā gibi tolanalum cihānı

44. **cihānuñ: -uñ**
Mesnevi 19
Mısra: 25
Dünyada yaşayan insanların hepsi,
herkes.

25. Yüzine gülme gül gibi cihānuñ
26. Tebessümden şaķın gönçe dehānuñ

45. **cihān:**
Mesnevi 19
Mısra: 136
Dünya, kâinat. Yeryüzü, zemin.

135. Güneşsin her diyārı eyle rüşen
136. Cihān nuruñdan olsun bāğ ü gülşen

46. **cihān:**
Mesnevi 19
Mısra: 152
Dünyada yaşayan insanların hepsi,
herkes.

151. Bile yanınca ol maħbūbe kızlar
152. Cihān lü'betleri merğūbe kızlar

47. **cihān:**
Mesnevi 22
Mısra: 42
Dünya.

41. Be-gāyet imrenüp ol şire devrān
42. Cihān pīr iken oldı tıfl-ı nā-dān

48. **cihānuñ: -uñ**
Mesnevi 22
Mısra: 47
Dünya.

47. Ağarmış giryeden çeşmi cihānuñ
48. Süd ırmağı komışlar adın anuñ

49. **cihānda: -da**
Mesnevi 22
Mısra: 81
Dünya.

81. Cihānda görmesün hiç ellerüñ derd
82. Ola her sihr-pīşe saña muhtāc

50. **cihānuñ: -uñ**
Mesnevi 22
Mısra: 124
Dünya.

123. Yitürmiş 'aqlın ol miskīn ādem
124. Ferāmüş idüp ālāmın cihānuñ

51. **cihāna: -a**
Mesnevi 23
Mısra: 4
Dünya halkı.

3. Yürürken fāriğü'l-bāl ü selāmet
4. Cihāna oldı rüsvāy ü melāmet

52. **cihānda: -da**
Mesnevi 23
Mısra: 100
Dünya, kâinat. Yeryüzü, zemin.

99. Çeh-i ğayyā gibi hergiz dibi yok
100. Cihānda bir daħı anuñ gibi yok

53. **cihāna: -a**
Mesnevi 24
Mısra: 118

Dünyada yaşayan insanların hepsi,
herkes.

117. Kimisi müşteri vü kimi bāyi'
118. Cihāna oldı bu esrār şāyi'

54. **cihānda: -da**
Mesnevi 24
Mısra: 157
Mecazen insanlar.

157. Cihānda anca tab' ehli kişi- zād
158. Hünersüzlükden olur āhır 'irğad

55. **cihān:**
Mesnevi 24
Mısra: 231
Dünya, ālem, cihān.

231. Cihān hālī degüldür ey şehenşāh
232. Açup 'ibret gözin āğāh ol āğāh

56. **cihāna: -a**
Mesnevi 25
Mısra: 86
Dünyada yaşayan insanların hepsi,
herkes.

85. Eger āh ise bir zengī-i rüsvā
86. İder cümle cihāna sırrum ifşā

57. **cihāna: -a**
Mesnevi 27
Mısra: 195
Dünya.

195. Cihāna şahsuñ ey merd-i 'āqıl
196. Öküş 'adl it reāyāya 'atā kıl

58. **cihānda: -da**
Mesnevi 27
Mısra: 200
Dünya halkı.

199. Bu hāle var ise ger i 'tikāduñ
200. Cihānda 'adl ile yād itdür aduñ

59. **cihānda: -da**
Mesnevi 27
Mısra: 226
Dünya.

225. İdüp ney gibi bezm-i ğamda feryād
226. Cihānda bir nefes olmadılar şād

60. **cihāna: -a**
Mesnevi 27
Mısra: 253
Dünya.

253. Cihāna berk-i āhından virüp nūr
254. Kara bulutlarından dökdi yağmur

61. **cihān:**
Mesnevi 30
Mısra: 11
Dünyâ, âlem l (dünyadaki) insanlar.

11. Cihān içre sentüñdür şimdi devrān
12. Kapuñda kem kuluñ Fağfūr ü Hākān

62. **cihān:**
Mesnevi 30
Mısra: 53
Dünya, âlem, âlem-i fāni, geçici hayat.

53. Cihān şehler gedālar çok görüpdür
54. Zamān begler ağalar çok görüpdür

63. **cihānda: -da**
Mesnevi 32
Mısra: 145
Dünya.

145. Cihānda yoğ ise senden eyü gül
146. Bulunmaz hiç benden zār bülbül

64. **cihāndur: -dur**
Mesnevi 32
Mısra: 151
Dünya l yaşanılan hayat.

151. Cihāndur bu nigārā böyle olmaz
152. Zamāndur devr döner şöyle kalmaz

65. **cihānuñ: -uñ**
Mesnevi 32
Mısra: 153
Felek.

153. 'Acāyib lu 'beti vardur cihānuñ
154. Ğarāyib sür 'ati vardur zamānuñ

66. **cihāna: -a**
Mesnevi 33

Mısra: 11
Herkesler, halk.

11. Cihāna luñdur illā baña kahr
12. İle şekker şunar ben hāsteye zehr

67. **cihān:**
Mesnevi 33
Mısra: 139
Dünya.

139. Cihān deyrende çokdur naqş-ı dīvār
140. Nuqūş oldur k'āña cān ola pergār

68. **cihānı: -ı**
Mesnevi 34
Mısra: 51
Dünyada yaşayan insanların hepsi, herkes.

51. Cihānı nālişüñden idüp āzār
52. Geçinürsin dem-ā-dem 'āşık-ı zār

69. **cihān:**
Mesnevi 34
Mısra: 123
Dünya, kâinat. Yeryüzü, zemin.

123. Mu 'ağardur cihān sünbüllerüñden
124. Münevverdür dil ü cān güllerüñden

70. **cihānı: -ı**
Mesnevi 36
Mısra: 243
Dünya.

243. Cihānı miñnetiyle eyledüm seyr
244. Bi-ħamdi'llāh kim oldı 'akıbet ğayr

71. **cihāna: -a**
Mesnevi 37
Mısra: 92
Dünya.

91. Ol itmişdür bu mañlūkātı mevcūd
92. Odur cümle cihāna fāriż-i cūd

72. **cihānuñ: -uñ**
Mesnevi 37
Mısra: 99
Dünya, âlem, cihān.

99. Ğudāvend ol cihānuñ pādşāhı
100. Qalan şehler hemān şetrenc şāhı

73. **cihān:**
Mesnevi 37
Mısra: 107
Dünya.

107. Cihān mülkinde şanma kim ulusın
108. Ğaķuñ bir kihter ü kemter kulusın

74. **cihānda: -da**
Mesnevi 38
Mısra: 18
Dünya halkı.

17. Bi-ħamdu'llāh ki bir 'āqıl-civānsın
18. Cihānda māye-i emn ü āmānsın

75. **cihān:**
Mesnevi 38
Mısra: 56
Dünya.

55. Ne ögsüz k'atadan kılmış zeri yok
56. Cihān mülkinde hiç anuñ yeri yok

76. **cihāna: -a**
Mesnevi 38
Mısra: 106
Dünya l zamane, devran.

105. Gehī başın gehī göğsin dögerdi
106. Cihāna ilenüp çerhe sögerdi

77. **cihanı: -ı**
Mesnevi 38
Mısra: 112
Dünya.

111. Döküp çeşminden eşk-i ergüvānī
112. Kızıl kanlara boyadı cihanı

78. **cihānda: -da**
Mesnevi 38
Mısra: 199
*Dünya, 'âlem l dünyada sevgili
dışındaki herşey.*

199. Sen idüñ ey dil-ārāmum cihānda
200. Dağı kalmadı ārāmum cihanda

79. **cihanda: -da**
Mesnevi 38

Mısra: 200
*Düyâ, âlem l dünyada Sevgili
dışındaki herşey.*

199. Sen idüñ ey dil-ārāmum cihānda
200. Dağı kalmadı ārāmum cihanda

80. **cihānda: -da**
Mesnevi 38
Mısra: 204
Dünya.

203. Senüñle çün ikimüz birlik itdük
204. Cihānda hoş dirildük dirlik itdük

81. **cihāne: -e**
Mesnevi 38
Mısra: 235
Dünya, âlem, âlem-i fāni, geçici hayat.

235. Başiret nūn ile bak cihāne
236. Niçe hercâyidür gör bu zamane

82. **cihāndan: -dan**
Mesnevi 39
Mısra: 32
Dünya, âlem, âlem-i fāni, geçici hayat.

31. Yönini hazretünden yaña dönder
32. Cihāndan anı imān ile gönder

83. **cihāna:**
Mesnevi 40
Mısra: 17
Dünya halkı.

17. Cihāna gösterüp sihr-i helālī
18. Akıtdum 'âleme âb-ı zülalī

84. **cihāna: -a**
Mesnevi 40
Mısra: 72
Dünyâ, âlem l (dünyadaki) insanlar.

71. Degül nazm idüp olmış kışsa-perdâz
72. 'Ayān itmiş cihāna sırr-ı i'câz

cihān bağında:

1. **cihān bağında: -n, -da**
Mesnevi 19
Mısra: 34
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Dünya bahçesi.

33. Bulunmaz 'âlem içre bî-garâz yâr
34. Cihān bağında bitmez verd-i bî-ğâr

cihān bezminde:

1. **cihān bezminde: -n, -de**
Mesnevi 15
Mısra: 24
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Dünya meclisi II Dünya.

23. Eger seng ile âhen olmasa cem'
24. Cihān bezminde yanmaz idi bir şem'

2. **cihān bezminde: -n, -de**
Mesnevi 34
Mısra: 140

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Dünya meclisi II Dünya.

139. Çe ger 'âşik-küş ü pervâne-süzam
140. Cihān bezminde şem'-i dil-fürüzam

cihān deyrinde:

1. **cihān deyrinde: -n, -de**
Mesnevi 15
Mısra: 139
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Cihan kilisesi, dünya.

139. Cihān deyrinde güyâ nakş-ı dil-bend
140. Olamaz nakş-ı Mānī aña mēnend

cihān halkına:

1. **cihān halkına: -n, -a**
Mesnevi 7
Mısra: 4
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İnsanlar. Bu dünyada yaşayanlar.

3. Dükān-ı dilden ey şarrāf-ı māhir
4. Cihān halkına şat dürr ü cevāhir

2. **cihān halkına: -n, -a**
Mesnevi 18
Mısra: 80
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
*Dünyadaki insanlar, bütün insanlar,
herkes.*

79. Benüm hālümünden olmamağ haber-dār
80. Cihān halkına ne illā saña 'ār

cihān hüviyyet bahrin'olmuşken ğarķ:

1. **cihān hüviyyet bahrin'olmuşken ğarķ:**

Mesnevi 2

Mısra: 9

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

*Dünya, hakikat denizine boğulmuşken,
batmışken.*

9. Hüviyyet bahrin'olmuşken cihān ğarķ

10. Güher ğar-mühreden olmaz iken fark

cihān kayğuların:

1. **cihān kayğuların: -n**

Mesnevi 18

Mısra: 169

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

*Dünya kayğuları:Dünyaya
ait(dünyalık, günlük, sıradan) dert, taşa ve
sıkıntılar.*

169. Cihān kayğuların idüp ferāmüş

170. Müdām eylerler idi cām-ı Cem nüş

cihān levhind'elif kaddüñ:

1. **cihān levhind'elif kaddüñ: -(ü)ñ**

Mesnevi 27

Mısra: 182

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

*Dünya levhasında -vezin nedeniyile
levhind' şeklinde kullanılmış- elif gibi
dümdüz olan boy.*

181. Gelüp geçe mür-ı devr-i eyyām

182. Cihān levhind'elif kaddüñ ola lām

cihān meh-rülarınuñ pādşāhı:

1. **cihān meh-rülarınuñ pādşāhı:**

Mesnevi 19

Mısra: 12

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

*Dünya ay yüzölçülerinin padişahı
(sultanı, hükümdarı).*

11. Sipih-r-i hüsnüñ ey ğurşid ü māhı

12. Cihān meh-rülarınuñ pādşāhı

cihān mülki:

1. **cihān mülki:**

Mesnevi 32

Mısra: 67

Kelime Tipi: **Deyim**

Dünya malı.

67. Cihān mülki nedür kim cān bahāyam

68. Beni şanma ki bir erzān bahāyam

cihān mülkinde:

1. **cihān mülkinde: -n, -de**

Mesnevi 6

Mısra: 70

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Dünya ülkesi.

69. Şeh ile Aşafuñ ey şāh-ı a'zām

70. Cihān mülkinde kıлма bir kılm kem

2. **cihān mülkinde: -n, -de**

Mesnevi 7

Mısra: 12

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Dünya ülkesi, dünya, fani hayat.

11. Dökül şaçıl kamu terk eyle varuñ

12. Cihān mülkinde kılsun yādgāruñ

3. **cihān mülkinde: -n, -de**

Mesnevi 7

Mısra: 12

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Dünya ülkesi, dünya, fani hayat.

11. Dökül şaçıl kamu terk eyle varuñ

12. Cihān mülkinde kılsun yādgāruñ

4. **cihān mülkinde: -n, -de**

Mesnevi 7

Mısra: 12

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Dünya ülkesi, dünya, fani hayat.

11. Dökül şaçıl kamu terk eyle varuñ

12. Cihān mülkinde kılsun yādgāruñ

5. **cihān mülkinde: -n, -de**

Mesnevi 7

Mısra: 12

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Dünya ülkesi, dünya, fani hayat.

11. Dökül şaçıl kamu terk eyle varuñ

12. Cihān mülkinde kılsun yādgāruñ

6. **cihān mülkinde: -n, -de**

Mesnevi 21

Mısra: 11

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Dünya memleketi.

11. Çe ğān itmiş cihān mülkinde bünyād

12. Özi 'ālemdə meşhūr adı Ferhād

7. **cihān mülkinde: -n, -de**

Mesnevi 27

Mısra: 239

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Dünya memleketi.

239. Cihān mülkinde rāĥat olmadı ğıç

240. Kamu aĥvāli zülfüm gibidür piç

cihān mülkinde:

1. **cihān mülkinde: -n, -e**

Mesnevi 19

Mısra: 140

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Dünya ülkesi.

139. Eyā şāh-ı cihān ü cān-ı 'ālem

140. Cihān mülkinde sāye şal dem-ā-dem

cihān şādide vü ben ğamda:

1. **cihān şādide vü ben ğamda:**

Mesnevi 26

Mısra: 214

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

*Dünyadaki herkes mutluluk içinde ve
ben ğamda, kederde (üzüntü içinde).*

213. Cihān şādide vü ben ğamda yā Rab

214. Vişāl-i yārdan me'yūs oldum

cihān tolusu māl:

1. cihān tolusu māl:

Mesnevi 22

Mısra: 105

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Cihan dolusu mal (varlık, servet, para).

105. Olamaz saña destimüzde lāyık

106. Bu kandan kim ola genc ü hāzīne

cihān turdukca:

1. cihān turdukca:

Mesnevi 6

Mısra: 59

Kelime Tipi: **Deyim**

Dünya durana kadar.

59. Hüdāyā bu cihān turdukca dāyım

60. Felek dāyır zemīn oldukça kāyım

cihān turdukca var olsun:

1. cihān turdukca var olsun: -sun

Mesnevi 40

Mısra: 104

Kelime Tipi: **Deyim**

Dünya durdukça dursun: Dua ve iyi dilek sözü.

103. Şeh-i devrāna yār olsun hemīşe

104. Cihān turdukca var olsun hemīşe

cihān u'cubesini:

1. cihān u'cubesini: -n, -i

Mesnevi 22

Mısra: 56

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Dünya ucubesi Ucube:Çok acayip, şaşılacak kadar çirkin olan şey.

55. Şanasın cān eritmiş anda mi'mār

56. Cihān u'cubesini kılmış izhār

cihāna melâmet olmaya:

1. cihāna melâmet olmaya: -ma, -(y)a

Mesnevi 24

Mısra: 80

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Dünyaya (halka) ayıplanmak.

79. Anuñçün gözler idi vaqt-i fırsat

80. Cihāna olmaya tā kim melâmet

cihāna nâzır ü âfâka manzûr olur:

1. cihāna nâzır ü âfâka manzûr olur: -(u)r

Mesnevi 26

Mısra: 28

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Dünyaya nezaret eden (bakan, seyr eden) ve ufuklara bakılan olmak.

27. Açup nergis olur her mest-i maħmûr

28. Cihāna nâzır ü âfâka manzûr

cihāna virmezem:

1. cihāna virmezem: -em

Mesnevi 38

Mısra: 28

Kelime Tipi: **Deyim**

Dünyaya(lara) değişmemek.

27. Kozamaz resm ile āyīnümü dir

28. Cihāna virmezem Şīrnümü dir

cihāna yayıldı:

1. cihāna yayıldı: -dı

Mesnevi 24

Mısra: 123

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

(Bir haber, bilgi)Bütün dünya halkı tarafından duyulur, bilinir olmak.

123. Le'āl aħbārı yayıldı cihāna

124. Zebān gibi düşüpdür her dehāna

cihānda ölmez:

1. cihānda ölmez:

Mesnevi 24

Mısra: 151

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

İnsanlar arasında adı her zaman anılır olmak, cismen dünyadan ayrılrsa da, yaptıkları unutulmamak.

151. Hünermend olan ölmez hiç cihānda

152. Eyü adı añılır her zemānda

cihāndan bezdi:

1. cihāndan bezdi: -di

Mesnevi 38

Mısra: 115

Kelime Tipi: **Deyim**

Dünyadan(yaşamaktan) usanmak, bıkmak: İyice bunalıp daralmak.

115. Cihāndan bezdi uşandı özinden

116. Dür ü la'l ü güher çıkdı gözinden

cihāndan el çeküp:

1. cihāndan el çeküp: -üp

Mesnevi 16

Mısra: 152

Kelime Tipi: **Deyim**

Dünyadan el etmek çekmek: Kendi halinde yaşam sürmek II Toplum dışına çıkıp hoş görülmeven tüm yaşantılardan arınmak.

151. Gele bir dem olasın fāriğü'l-bāl

152. Cihāndan el çeküp āsüde-aħvāl

cihāndan fāriğ ü āzāde:

1. cihāndan fāriğ ü āzāde:

Mesnevi 20

Mısra: 4

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Dünyadan (dünyaya ait hurs ve arzular) vazgeçmiş ve kurtulmuş.

3. Meger bī-çāre vü üftāde Ferhād

4. Cihāndan fāriğ ü āzāde Ferhād

cihāndan gidesin:

1. cihāndan gidesin: -e, -sin

Mesnevi 38

Mısra: 205

Kelime Tipi: **Deyim**

Dünyadan gitmek: Dünyadan göçmek, ölmek.

205. Revā mıdur gidesin sen cihāndan

206. Kalam ben geçmeyüp baş ile cāndan

cihāndan gitdiyiye:

1. **cihāndan gitdiyiye:** -di, -(y)i, -se
Mesnevi 17
Mısra: 37
Kelime Tipi: **Deyim**
Dünyadan gitmek mec. Ölmek.

37. Cihāndan gitdiyiye Hüzmüz-i şāh
38. Anuñ Pervīze vīrsün 'ömrin Allāh

cihāndan raht u bahtın dirdi:

1. **cihāndan raht u bahtın dirdi:** -di
Mesnevi 27
Mısra: 115
Kelime Tipi: **Deyim**
Dünyadan tası tarağı toplamak
:Dünyadan gitmek üzere bütün eşyasını toplamak; dünyadan gitmek (ölmek).

115. Cihāndan raht u bahtın dirdi Şīrīn
116. Düşüp Gülgünden cān virdi Şīrīn

cihāndan revān oldı:

1. **cihāndan revān oldı:** -dı
Mesnevi 28
Mısra: 6
Kelime Tipi: **Deyim**
Dünyadan yola düşmek: (Ahirete gitmek üzere) yola çıkmak. II Dünyadan göçmek. -yola düşmek- : Bir yere varmak üzere yola çıkmak.

5. Cihāndan kām ü nā-kām ü diger-gün
6. Revān oldı melül ü zār ü maḥzūn

cihāndār:

1. **cihāndārdur:** -dur
Mesnevi 5
Mısra: 129
Akıllı ve tedbirli hükümdar.

129. Cihāndārdur anuñ sulṭān rūḥı
130. Bulur cānıyla ten fetḥ ü fütūḥı

cihāndārā:

1. **cihāndārā:**
Mesnevi 4
Mısra: 21
Ey cihānı tutan(hükümdar)-Hz. Muhammed.

21. Cihāndārā ḥalīfūñ āferiniş
22. Sipāḥ ü ḥayṣ ü ḥaylūñ āferiniş

cihān-dīde:

1. **cihān-dīde:**
Mesnevi 24
Mısra: 129
Dünyayı gören, görmüş geçirmiş.

129. Didi kim ey cihān-dīde nedīmüm
130. Enīsüm münisüm yār-ı ḳadīmüm

cihān-gīr oldukça:

1. **cihān-gīr oldukça:** -duḳça
Mesnevi 6
Mısra: 65
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Fetheden, fatih olmak.

65. Süleyman şāh oldukça cihān-gīr
66. Hemīşe Āşaf itsün re'y ü tedbīr

cihānı terk itdüñ:

1. **cihānı terk itdüñ:** -dü, -ñ
Mesnevi 38
Mısra: 201
Kelime Tipi: **Deyim**
Dünyayı terk etmek: Dünyadan göçmek, ölmek.

201. Çü sen terk itdüñ ey 'ömrüm cihānı
202. Gerekmēz baña sensiz zindegānı

cihānı tuta:

1. **cihānı tuta:** -a
Mesnevi 6
Mısra: 47
Kelime Tipi: **Deyim**
Dünyanın her yerinde tanınır, bilinir, meşhur olmak.

47. Ola kim tuta bu defter cihānı
48. Çü düstür odına bağladım anı

cihānı tutdı:

1. **cihānı tutdı:** -dı
Mesnevi 37
Mısra: 30
Kelime Tipi: **Deyim**
Dünyaya yayılmak, herkes tarafından duyulmak.

29. Diñüp āvāze-i tütü vü dürrāc
30. Cihānı tutdı feryād-ı ḡalivāc

2. **cihānı tutdı:** -dı
Mesnevi 37
Mısra: 116
Kelime Tipi: **Deyim**
Bütün yeryüzünü, dünyayı kaplamak.

115. Nebū'illāḥı küffār itdi nālān
116. Cihānı ol sebebden tutdı tūfān

cihānuñ nūr-ı çeşmiyken:

1. **cihānuñ nūr-ı çeşmiyken:** -(y)ken-i, -(y)ken

- Mesnevi 19**
Mısra: 65
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Dünyanın(Dünyadaki tüm insanların) gözünün nuru II Dünyanın göz nuru olmak (Bütün insanlar için çok önemli bir konumda olmak).

65. Cemālūñ nūr-ı çeşmiyken cihānuñ
66. Niçün bezmine şem' olursın anuñ

cihānuñ 'ömrin kutāḥ itdi:

1. **cihānuñ 'ömrin kutāḥ itdi:** -di-n
Mesnevi 38
Mısra: 102
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Dünya hayatını kısa etmek: Dünyada yaşaması için kendisine verilen ömrü kısaltmak II Dünya hayatıyla ilgisini kesmek; fani dünyayla ve ona ait konularla ilgilenmemek.

101. Ser-i zūlf-i dirāzın kesdi ol māḥ
102. Cihānuñ 'ömrin itdi şankı kutāḥ

cihâz:

1. **cihâzı:-ı**

Mesnevi 15

Mısra: **84**

Gelin olacak kız için hazırlanan her türlü eşya, çeyiz.

83. Deñiz bir kükremiş nâ -kayd tãzî

84. Niğârũñ zevraķı anuñ cihâzı

cihet:

1. **cihetden:-den**

Mesnevi 5

Mısra: **158**

1. Taraf: cihet-i şimâl. 2. Sebep:.

157. Oñat bakşañ hebâdur cümle varum

158. Görinmez bir cihetden iktidârum

cilvegâh:

1. **cilvegâhuñ:-(u)ñ**

Mesnevi 4

Mısra: **11**

Tecelli ve zuhur yeri, görünme yeri, ortaya çıkış yeri; cilve yapılan yer.

11. Dem-â-dem cilvegâhuñ çerh-i aķzar

12. Anuñ ayağı izi mihr-i enver

cilvegâhı olsun:

1. **cilvegâhı olsun:-sun**

Mesnevi 5

Mısra: **214**

Kelime Tipi: Kalıp İfade

Tecelli, görünme yeri olmak.

213. Çıkar maħbesden anı gâh gâhî

214. Diyâr-ı Rûm olsun cilvegâhı

cinân:

1. **cinân:**

Mesnevi 7

Mısra: **49**

Cennetler; "cennet" in cem'idir: "riyâz-ı cinân.

49. Cinân gibi cihân olmışdı ħurrem

50. Gelüp şadılığ u gitmişdi her ğam

cins:

1. **cinsüfe:-(ü)ñ, -e**

Mesnevi 24

Mısra: **193**

Aynı tür, türdeş.

193. Olasın cinsüne tãlib dem-â-dem

194. Dem-â-dem çekmeyesin ğuşşa vü ğam

2. **cinsine:-i, -n, -e**

Mesnevi 24

Mısra: **197**

Aynı tür, türdeş.

197. Gör ol cinsine olmadı hevâdâr

198. Anuñ için yanar odlara her-bâr

3. **cinsine:-i, -n, -e**

Mesnevi 24

Mısra: **201**

Aynı tür, türdeş.

201. Eger cinsine tãlib olsa bülbül

202. İder miydi bu deñlü zâr ü ğulgul

cism:

1. **cismi:-i**

Mesnevi 18

Mısra: **40**

Ar. Gövde.

39. Göğüs gerdüğü için rûzgâre

40. Mehûñ cismi olupdur kare kare

2. **cismden:-den**

Mesnevi 18

Mısra: **156**

Cisim, vücut.

155. İştükdüke muğannilerden âvâz

156. İderdi cismden cân murğı pervâz

3. **cisme:-e**

Mesnevi 27

Mısra: **29**

Beden, gövde, vücut.

29. İki cisme kaçan ħükim ide bir cân

30. Bir olur memleketd'elbette sultan

4. **cismem:-em**

Mesnevi 34

Mısra: **58**

Cisim, vücut.

57. Beni gör dermend ü zâr ü mecrũh

58. Hemân bir ħurı cismem şöyle bî-rũh

5. **cismümüñ:-(ü)m, -üñ**

Mesnevi 40

Mısra: **34**

Cisim, vücut.

33. Mesĩhâsâ kılursa iltifâtı

34. Gele bu mürde cismümüñ ħayâtı

cism ü cânı:

1. **cism ü cânı:-ı**

Mesnevi 33

Mısra: **22**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Beden ve ruh.

21. Niçe çekem bu derd-i bî-kerânı

22. Niçe âzürde idem cism ü cânı

cism-i cihâñı:

1. **cism-i cihâñı:-ı**

Mesnevi 9

Mısra: **63**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Dünya ve dünya üzerindeki mevcudatın varlığı.

63. Bu iki cân ile cism-i cihâñı

64. Mü'eyyed ħıl virüp emn ü amânı

cism-i küñü:

1. **cism-i küñü:-ı**

Mesnevi 25

Mısra: 32
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Dağın cismi (bedeni, vücudu).

31. Kaçan çekseydi tîğ-i bî-ğılâf ol
32. İderdi cism-i kühlî pür-şikâf ol

civân-baht:

1. **civân-baht:**
Mesnevi 32
Mısra: 37
Güzel günler görecek, talihli kişi.

37. Didi Pervîze Şîrîn ey civân-baht
38. Kevâkib saña merkep âsmân taht

civân-merd:

1. **civân-merd:**
Mesnevi 22
Mısra: 80
Mert yaradılıştı, yüce gönüllü, yiğit.

79. Du'âlar okıdı tatlu diliyle
80. Dir üstâduña rahmet ey civân-merd

cüd:

1. **cüd:**
Mesnevi 10
Mısra: 38
Cömertlik.

37. Dürüş idin şehâ vü 'adli pîşe
38. İşüñ 'âlemde cüd olsun hemîşe

cüdâ düşüp:

1. **cüdâ düşüp:** -üþ
Mesnevi 23
Mısra: 187
Kelime Tipi: **Deyim**
Ayrı düşmek/kalmak.

187. Düşüp bunca sa'âdetden cüdâ âh
188. Belâ çâhında oldum mübtelâ âh

2. **cüdâ düşüp:** -üþ
Mesnevi 23
Mısra: 187
Kelime Tipi: **Deyim**
Ayrı düşmek/kalmak.

187. Düşüp bunca sa'âdetden cüdâ âh
188. Belâ çâhında oldum mübtelâ âh

cüd-ı evşâfın:

1. **cüd-ı evşâfın:** -ı, -n
Mesnevi 5
Mısra: 85
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Cömertlik.

85. İşidüp cüd-ı evşâfın şabâdan
86. Yüzine kef tutar deryâ hayâdan

cüft iderler:

1. **cüft iderler:** -er, -ler
Mesnevi 36
Mısra: 28
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Çift, eş etmek.

27. Dirilüp cümle dâna-yı şeker-güft
28. İderler Müşterîye Zühreyi cüft

cüft olasn:

1. **cüft olasn:** -a, -sın
Mesnevi 19
Mısra: 42
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Çift olmak, eş olmak.

41. Eger ol la'l ile ey dürr-i nâ-süft
42. Dilerseñ kim olasn tâ ebed cüft

cüllâb-ı zehr-engîze:

1. **cüllâb-ı zehr-engîze:** -e
Mesnevi 29
Mısra: 10
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Zehir karıştran gül suyu.

9. Hurûf-ı hattı tîğ-i tîze benzer
10. Sözi cüllâb-ı zehr-engîze benzer

cümle:

1. **cümle:**
Mesnevi 2
Mısra: 41
Ar. Bütün, hep, müstesnası olmayarak.

41. Bu mevcüdât cümle hiçdür hiç
42. Vücüd-ı Hâkka nisbet hiçdür hiç

2. **cümle:**
Mesnevi 3

- Mısra: 83
Ar. Bütün, hep, müstesnası olmayarak.

83. Olursa kullaruñ ger cümle 'âşî
84. Bulurlar luftuñ irdükde hâlâşî

3. **cümle:**
Mesnevi 4
Mısra: 97
Ar. Bütün, hep, müstesnası olmayarak.

97. Atup arduña cümle mâsivâyı
98. Hemân-dem arzû itdüñ liķâyı

4. **cümle:**
Mesnevi 5
Mısra: 58
Tamamen.

57. 'İtâb ile hîtâb idüp dir ey dil
58. Sözüñ hâkdur cevâbuñ cümle bâtıl

5. **cümle:**
Mesnevi 5
Mısra: 157
Ar. Bütün, hep, müstesnası olmayarak.

157. Oñat bakşañ hebâdur cümle varum
158. Görinmez bir cihetden iktidârum

6. **cümle:**
Mesnevi 5
Mısra: 173
Ar. Bütün, hep, müstesnası olmayarak.

173. Egerçi kudretince cümle mevcüd
174. Muhabbet 'arz kılmag idi makşüd

7. **cümle:**

Mesnevi 7

Mısra: 56

Tamamen, hep.

55. Ne dihkān kim kılordı dāne-i dūr
56. Ğinā toħmın iderdi cümle hāşıl

8. **cümle:**

Mesnevi 7

Mısra: 109

Ar. Bütün, hep, müstesnası olmayarak.

109. İdindi kendünün cümle 'ulūmı
110. Lüğāt ü mantıķ ü tıbb ü nücūmı

9. **cümle:**

Mesnevi 7

Mısra: 119

Ar. Bütün, hep, müstesnası olmayarak.

119. İletdi cümle lu 'b işini başa
120. İderdi şü gibi göz urşa taşa

10. **cümle:**

Mesnevi 9

Mısra: 43

Ar. Bütün, hep, müstesnası olmayarak.

43. Görüp iş bu yesağı cümle zālim
44. Gidüp kalmadı 'ālemde mezālim

11. **cümle:**

Mesnevi 11

Mısra: 116

Ar. Bütün, hep, müstesnası olmayarak.

115. Nazīri yoķ iken bī-mişl maħbūb
116. Ne yirin medħ idem kim cümle ħūb

12. **cümle:**

Mesnevi 11

Mısra: 123

Ar. zf. Hep, bütün.

123. Budī' olsa eger cümle beyānum
124. Anuñ vaşında kâşırdur zebānum

13. **cümle:**

Mesnevi 12

Mısra: 19

Ar. Bütün, hep, müstesnası olmayarak.

19. Ğayāl ü fikr-i bāţıl cümle naķlūñ
20. Niçün kendün yitürdüñ şamı 'aķluñ

14. **cümle:**

Mesnevi 12

Mısra: 43

Tamamen.

43. Bināsınuñ esāsı cümle mermer
44. Başacaķ yir bulamaz bād-ı şarşar

15. **cümle:**

Mesnevi 14

Mısra: 110

Ar. Bütün, hep, müstesnası olmayarak.

109. Ğakīmā Ğādirā Perverdġārā
110. Ğatuñda cümle sırrum aşķārā

16. **cümle:**

Mesnevi 25

Mısra: 86

Bütün, hep, tüm.

85. Eger āh ise bir zengī-i rūsivā
86. İder cümle cihāna sırrum işşā

17. **cümle:**

Mesnevi 27

Mısra: 92

Ar. zf. Hep, bütün.

91. Ğılurlar mekr ü āl ü ħile ta'lim
92. Nidüp neyleyecegin cümle tefhīm

18. **cümle:**

Mesnevi 31

Mısra: 112

Ar. zf. Hep, bütün.

111. Nişār itdiler ol deñlü cevāhir
112. Kim oldu Ğum şayır cümle gevāhir

19. **cümle:**

Mesnevi 36

Mısra: 27

Ar. zf. Hep, bütün.

27. Dirilüp cümle dānā-yı şeker-ġüft
28. İderler Müşteriye Zühreyi cüft

20. **cümle:**

Mesnevi 36

Mısra: 53

Ar. Bütün, hep, müstesnası olmayarak.

53. Çü resm-i sür olundu cümle tertib
54. Bezendi şehr Perviz itdi terġib

21. **cümle:**

Mesnevi 36

Mısra: 166

Tamamen.

165. Gice her ne iş itse mest ü ser-ħoş
166. Çü şubħ ola ider cümle ferāmūş

22. **cümle:**

Mesnevi 36

Mısra: 264

Tamamen.

263. Dilinde vird ü ezķār-ı mesāvī
264. Yanında Ğayr ü şer cümle müsāvī

23. **cümle:**

Mesnevi 37

Mısra: 84

Ar. Bütün, hep, müstesnası olmayarak.

83. İdersin bilmiş ol āħir nedāmet
84. Olursın cümle āfāķa melamet

24. **cümle:**

Mesnevi 37
Mısra: **92**
Bütün.

91. Ol itmışdür bu maḥlûḳâtı mevcûd
92. Odur cümle cihâna fâriz-i cûd

25. **cümle:**

Mesnevi 37
Mısra: **97**
Hepsi, tümü.

97. Ne zerre aña nisbet cümle ma'dûm
98. Nuḳûş-ı kâyinât eşkâl-i mevhum

26. **cümle:**

Mesnevi 37
Mısra: **170**
Tamamı II bütünü.

169. Hem eyle oldı âḥir ḥâl-i Ḥusrev
170. Tağıldı cümle mülk ü mâl-i Ḥusrev

27. **cümlemüz: -müz**

Mesnevi 38
Mısra: **32**
Ar. zf. Hep, bütün.

31. Bu vech ile ḳalursa ḥâli anuñ
32. Oluruz cümlemüz pâ-mâli anuñ

28. **cümle:**

Mesnevi 38

Mısra: **226**
Bütün.

225. Yir ü gök ehl'anuñçün ḥıtdılar yas
226. Melâyik gökde yirde cümle ennâs

29. **cümle:**

Mesnevi 38
Mısra: **255**
Bütün, her.

255. Gider cümle gedâ vü şâh ḳalmaz
256. Yıḳılır ḥayme vü ḥargâḥ ḳalmaz

cümlesi:

1. **cümlesi:**

Mesnevi 19
Mısra: **101**
Hepsi.

101. Bez[i]mde cümlesi şem'-i dil-efrûz
102. Rez[i]mde şanuñ âteş-i ciger-sûz

2. **cümlesi:**

Mesnevi 19
Mısra: **103**
Hepsi.

103. Egerçi cümlesi müşgîn- ḡazâle
104. Velîkin şîre olurlar ḥavâle

cünbüs:

1. **cünbüsleri: -ler, -i**

Mesnevi 6
Mısra: **28**

Far. is. Kımlıdanma, hareket. Zevk, eğlence.

27. Bu devrûñ dürlü dürlü işleri var
28. Bu çerḥuñ 'aḳsine cünbüsleri var

2. **cünbüsleri: -ler, -i**

Mesnevi 27
Mısra: **285**
Far. is. Kımlıdanma, hareket. Zevk, eğlence.

285. 'Aceb cünbüsleri var rûzgârûñ
286. Ḳararı yok bu çerḥ-i bî-ḳarârûñ

cünbüslerüñden:

1. **cünbüslerüñden: -ler, -(ü)ñ, -den**

Mesnevi 15
Mısra: **234**
Kımlıdanma, hareket.

233. Didi âḥ ey zamâne işlerüñden
234. Fiḡân ey devr-i dün cünbüslerüñden

cünün:

1. **cünündan: -dan**

Mesnevi 12
Mısra: **18**
Çılgınlık, delilik.

17. Dimâḡuñda 'aceb sevdâ ḳonulmuş
18. Cünündan saña bir sâḡar şunulmuş

2. **cününü: -ı**

Mesnevi 33

Mısra: **33**
Çılgınlık, delilik.

33. Niçe bir pişe idinüp cününü
34. Olam bir 'avretüñ böyle zebünü

3. **cünunum: -(u)m**

Mesnevi 38
Mısra: **128**
Çılgınlık, delilik.

127. Kime yanam 'aceb derd-i derünüm
128. Kime 'arz cyleyem işbu cünunum

cür'a:

1. **cür'ası: -sı**

Mesnevi 3
Mısra: **44**
Damla, yudum.

43. Şunarsañ cäm-i 'afvuñdan cihâna
44. Yiter bir cür'ası biñ teşne câna

2. **cür'anuñ: -nuñ**

Mesnevi 19
Mısra: **74**
Tortu, şarap posası (çokluk topraḡa dökme yönüyle).

73. Ḥıtarlar elde cäm-i hoş-güvârı
74. Olur mı cür'anuñ hiç i'tibârı

cür'a-i renc:

1. **cür'a-i renc:**
Mesnevi 37

Mısra: 8
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Sızı, eziyet damlası (yudumu).

7. Aceb mi zerd -ruhsâr olsa nârenc
8. Hâzân câmından içdi cür'a-i renc

cür'aveş:

1. **cür'aveş:**
Mesnevi 15
Mısra: 156
Kadehin damlaları gibi.

155. Şarâb-ı nâzdan maħmûr ü ser-mest
156. Birinûñ çeşmi biri cür'aveş pest

2. **cür'aveş:**
Mesnevi 30
Mısra: 56
Kadehin damlaları gibi.

55. Yedi başlu bu ejderhâ-yı hâmûş
56. Ne kanlar eylemişdür cür'aveş nûş

cür'et:

1. **cür'etdür:-dür**
Mesnevi 3
Mısra: 57
*Ar. is. Cesaret, yiğitlik, korkmayarak
ileriye atılma.*

57. Ne cür'etdür ki lâl olan gedâlar
58. Kıla güلزâr-ı medhûñde nevalar

2. **cür'et:**
Mesnevi 16
Mısra: 97
*Ar. is. Cesaret, yiğitlik, korkmayarak
ileriye atılma.*

97. Görince şâhdan bu deñlü cür'et
98. Sipâhîler be-gâyet itdi gayret

cür'et idüp:

1. **cür'et idüp:-üp**
Mesnevi 5
Mısra: 218
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
*Cesaret, yiğitlik etmek. II Atılğanlık
etmek.*

217. Ne kim emr itdi dil tıtdum temâmet
218. İdüp taħrîre küstâhâne cür'et

cürm:

1. **cürm:**
Mesnevi 3
Mısra: 46
Suç, günah.

45. Ğaniyâ işigünde bir gedâyın
46. Ki başdan ayağa cürm ü haťâyın

2. **cürme:-e**
Mesnevi 37
Mısra: 131
Ar. suç, günah.

131. Didi kimdir kılan bu cürme ikdâm
132. Bana bu deñlü aħkâm iden i'lâm

cürm itdüm:

1. **cürm itdüm:-dü, -m**
Mesnevi 23
Mısra: 137
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Suç işlemek.

137. Ne cürm itdüm ki uğradum bu cebre
138. Ki girdüm diri dirliğümde kabre

cüş eyledi:

1. **cüş eyledi:-di**
Mesnevi 3
Mısra: 67
Kelime Tipi: -
Coşup taşmak.

67. Hâcâlet bahri uşda eyledi cüş
68. Meded oldum hacîl ü deng ü medhüş

2. **cüş eyledi:-di**
Mesnevi 5
Mısra: 118
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Coşup taşmak.

117. Şehûñ kim adını güş eyledi dil
118. Taşup deryâ gibi cüş eyledi dil

3. **cüş eyledi:-di**
Mesnevi 15
Mısra: 77
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Coşup taşmak.

77. 'Aceb cüş eyledi ol dîk-i dil-gîr
78. Felek olmışdı güya aña kef-gîr

4. **cüş eyledi:-di**
Mesnevi 34
Mısra: 144
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Coşup taşmak.

143. İşidince oldu Hüsrev deng ü medhüş
144. Muħabbet bahri ol dem eyledi cüş

cüş eylemek:

1. **cüş eylemek:**
Mesnevi 30
Mısra: 32
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
*Coşturmak, dalgalandırmak, harekete
geçirmek, ayağa kaldırmak.*

31. Karıncayı ki bir mevc ide bî-hüş
32. Ne lâzım bahri-i Kûlzüm eylemek cüş

cüş eylesün:

1. **cüş eylesün:-sün**
Mesnevi 6
Mısra: 42
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Coşup taşmak.

41. Zî'an bülbül şadâsın itmese güş
42. 'Aceb mi tek gülistân eylesün cüş

cüş eyleyüp:

1. **cüş eyleyüp:**-(y)üp

Mesnevi 16

Mısra: 99

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Coşup taşmak.

99. Deñüzler gibi ol ceşş eyleyüp cüş

100. 7urulup bir aradan akdılar hoş

cüş ider:

1. **cüş ider:** -er

Mesnevi 3

Mısra: 102

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Coşmak, coşup taşmak.

101. Mey-i ğafletle cān oldıysa ser-hoş

102. Ne var dīg-i cesedde 7an ider cüş

cüş idüp:

1. **cüş idüp:** -üp

Mesnevi 5

Mısra: 32

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Coşmak, coşup taşmak.

31. Güherdür söz şımasuz söyle dil-keş

32. Degülseñ taş sözümden cüş idüp taş

2. **cüş idüp:** -üp

Mesnevi 7

Mısra: 16

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Coşmak, coşup taşmak.

15. Çü söze kudretün var olma hāmüş

16. Şeker-hā ol idüp tütü gibi cüş

cüş itdi:

1. **cüş itdi:** -di

Mesnevi 13

Mısra: 50

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Coşmak, dil-i şeyda bağlamında kalbi duyguları galeyana etmek.

49. İçildi çün şarāb-ı erğuvānī

50. Kamu bezm ehlinün cüş itdi 7anı

cüş ü hurüşı ider:

1. **cüş ü hurüşı ider:** -er

Mesnevi 15

Mısra: 42

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Coşup taşmak.

41. 7oludur gevher 'ışkıyile güşı

42. Benüm gibi ider cüş ü hurüşı

cüşa geldi:

1. **cüşa geldi:** -di

Mesnevi 33

Mısra: 56

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Coşmak, galeyana gelmek.

55. Bu ma' nālarda çün şāh itdi fikret

56. Hemān-dem cüşa geldi baħr-i ğayret

cüşa gelür:

1. **cüşa gelür:** -(ü)r

Mesnevi 38

Mısra: 43

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Coşmak, galeyana gelmek.

43. Bu sözlerden gelür Şirüye cüşa

44. Şanasın fitne 'ummāni ğurüşa

cüşān oldu:

1. **cüşān oldu:** -dı

Mesnevi 15

Mısra: 74

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Dolup taşmak.

73. Be-nā-geh ğvābdan uyandı 'ummān

74. Ğurüş u cüşa geldi oldu cüşān

2. **cüşān oldu:** -dı

Mesnevi 16

Mısra: 20

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Dolup taşmak.

19. İrişdi arğun arğun iki 'ummān

20. 7arışdı birbirine oldu cüşān

cüşān-dik oldu:

1. **cüşān-dik oldu:** -dı

Mesnevi 15

Mısra: 75

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Taşkın, taşan tencere olmak.

75. Baħir ğüyā ki cüşān-dik oldu

76. Buħārandan cihān tārık oldu

cüst:

1. **cüst:**

Mesnevi 15

Mısra: 221

Çabuk davranan, hızlı olan.

221. Gelüp bir cüst kâşid ğüyyā berk

222. Dere ğarğ olmuş atı pāy- tā -fark

cüst ü çalāk:

1. **cüst ü çalāk:**

Mesnevi 16

Mısra: 12

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Hareketli ve çevik.

11. Görince şeh bu ğāli oldu ğamnāk

12. Hemān cem' itdi 'asker cüst ü çalāk

2. **cüst ü çalāk:**

Mesnevi 31

Mısra: 180

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Hareketli ve çevik.

179. Perī-rūlar melek-ğūlar 7arabnāk

180. 7ururlar ğizmetinde cüst ü çalāk

3. **cüst ü çalāk:**

Mesnevi 38

Mısra: 67

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Çabuk ve çevik.

67. Urur bir zaḥm aña ol çüst ü çäläk
68. İder çāk-nāme gibi sīnesin çāk

cüy:

1. **cüy:**

Mesnevi 22

Mısra: 35

Far. 1. İrmak, akarsu, su.

35. Çü fāriğ oldı cüy işinden üstād
36. Yine bir ḥavz-ı Kevşer itdi bünyād

2. **cüylar: -lar**

Mesnevi 31

Mısra: 21

Akarsu, dere, nehir, çay; ırmak, su.

21. Aқан her şu degüldi cüylar tīz
22. Zemīn olmuşdı güyā kim 'araқ-rīz

cüy-ı nīl ü dicle:

1. **cüy-ı nīl ü dicle:**

Mesnevi 27

Mısra: 16

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Nīl ve Dicle nehirleri.

15. Tüvān irişdi şankim nā-tüvāna
16. Ya cüy-ı Nīl ü Dicle teşne cāna

cüy-ı sepīd:

1. **cüy-ı sepīd:**

Mesnevi 22

Mısra: 45

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Beyaz, ak ırmak.

45. Aқup çün ḥavza girdi cüy-ı sepīd
46. Şeb-i Ferhāda irdi şubḥ-ı ümmīd

cüy-ı şīr:

1. **cüy-ı şīr:**

Mesnevi 22

Mısra: 10

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Süt ırmağı.

9. Meger ağılardı tıfl-ı eşk-i Ferhād
10. Anuñçün cüy-ı şīr eylerdi bünyād

2. **cüy-ı şīr:**

Mesnevi 22

Mısra: 59

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Süt ırmağı.

59. Degüldür cüy-ı şīr ol Nīl ü Ceyḥūn
60. Berāt-ı 'āşık-ı ğamgīn ü maḥzūn

cüy-ı şīr':

1. **cüy-ı şīr':**

Mesnevi 22

Mısra: 64

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Süt ırmağı.

63. Үrup şevқ ile yirinden nigārīn
64. İrişdi cüy-ı şīr'ol yār-ı Şīrīn

cüy-ı şīri:

1. **cüy-ı şīri:**

Mesnevi 21

Mısra: 44

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Süt ırmağı.

43. Çü gördi tıfl gibi emrine rām
44. Temāmet cüy-ı şīri kıldı i'lām

2. **cüy-ı şīri: -i**

Mesnevi 21

Mısra: 44

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Süt ırmağı.

43. Çü gördi tıfl gibi emrine rām
44. Temāmet cüy-ı şīri kıldı i'lām

3. **cüy-ı şīri: -i**

Mesnevi 22

Mısra: 30

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Süt ırmağı.

29. Zemīn ol şan'atuñ olup esīri
30. Alup bağırna başdı cüy-ı şīri

cüy-ı şīr'ol:

1. **cüy-ı şīr'ol:**

Mesnevi 22

Mısra: 64

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Şīre, vezin gereği şīr' biçiminde

kullanılmıştır. Ol: o, işaret sıfatı. Cüy-ı şīre: Süt ırmağına.

63. Үrup şevқ ile yirinden nigārīn
64. İrişdi cüy-ı şīr'ol yār-ı Şīrīn

çabük k'ola:

1. çabük k'ola: -a

Mesnevi 27

Mısra: **90**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Çabuk ki olmak: Çabuk, hızlı davranmak.

89. Virürler māl ü esbāb aña yük yük

90. K'ola şer işde şeytān gibi çabük

çağ çağ:

1. çağ çağ:

Mesnevi 27

Mısra: **175**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Çağıl çağıl.

175. Geçer şu gibi çağ çağ işbu devrān

176. Ne gül kıla ne bülbül ne gülistān

çağ çağı:

1. çağ çağı: -ı

Mesnevi 8

Mısra: **47**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Çağıl çağıl.

47. Çemen ırmaqlarınun çağ çağı

48. Pür itmiş nağmelerden bağ ü rāğı

çağır:

1. çağırtdı: -dı

Mesnevi 28

Mısra: **20**

Herhangi birinin bir yere gelmesini istemek, davet etmek.

19. İşidüp anı ğamġin oldı Pervīz

20. Çağırtdı kıtmāna bir kātibi tīz

çağırmağ:

1. çağırmağ: -a

Mesnevi 31

Mısra: **54**

Çağırmağ: terennüm etmek.

53. Olup kūyında her şīrīn-şemāyil

54. Çalup çağırmağā gül gibi sāyil

çağır:

1. çağırtdı: -dı

Mesnevi 9

Mısra: **38**

Çığırtağ, duyurmak, ilan etmek.

37. Münādīler şalup şeh̄r ü diyāra

38. Çağırtdı kim nihān ü āşkāre

çāh içinde:

1. çāh içinde: -n, -de

Mesnevi 24

Mısra: **4**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Kuyunun içinde, kuyuda.

3. Çün ol üftāde-i dil-teng ü hayrān

4. İderdi çāh içinde āh ü efgān

çāh-ı bābil:

1. çāh-ı bābil:

Mesnevi 23

Mısra: **97**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Babil kuyusu. Harut ve Marut adlı meleklerin, işledikleri suçun cezasını çekmek üzere kıyamet gününe kadar saçlarından asılı kalacakları kuyu. Divan şairleri Çāh-ı Babil'i bir büyü kaynağı olarak görürler ve sevgililerinin bu kuyuda Harut ve Marut'tan büyü talim ettiklerini söylerler.

97. Filān tağ üzre var bir çāh-ı Bābil

98. İrişmez 'umķına hiç 'aql-ı 'ākil

çāh-ı belā vü ğam:

1. çāh-ı belā vü ğam:

Mesnevi 23

Mısra: **161**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Dert (tasa, üzüntü) ve sıkıntı, musibet kuyusu.

161. Olup çāh-ı belā vü ğam fırağum

162. Be-küllī oldu 'ālemden ferāğum

çāh-ı belāda:

1. çāh-ı belāda: -da

Mesnevi 23

Mısra: **157**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Sıkıntı, musibet kuyusu.

157. Geçer çāh-ı belāda rüzgārum

158. İşitmez halk-ı 'ālem āh ü zārum

çāh-ı belāya:

1. çāh-ı belāya: -(y)a

Mesnevi 23

Mısra: **125**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Sıkıntı, musibet kuyusu.

125. Şalup çāh-ı belāya anı ol dem

126. Kıpusın yapıdılar taş ile muķkem

çāh-ı dil-teng olur:

1. çāh-ı dil-teng olur: -(u)r

Mesnevi 24

Mısra: **14**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Yüreği dar, kederli, sıkıntılı kuyu olmak.

13. Çü sāz-ı bahta devlet ide āheng

14. Olur maķbūsa şāhrā çāh-ı dil-teng

çāh-ı kabre düşdi:

1. çāh-ı kabre düşdi: -dı

Mesnevi 27

Mısra: **130**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Mezar kuyusuna düşmek.

129. Meger ol nāzenīn uğradı cebre

130. Ki Yūsuf gibi düşdi çāh-ı kabre

çāh-ı ken 'ān it:

1. **çāh-ı ken'ān it:**

Mesnevi 5

Mısra: 211

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Çāh-ı Ken'ān(Çāh-ı Yusuf) kıl. çāh-ı Ken'ān(Çāh-ı Yusuf): Hz. Yusuf'un kardeşleri tarafından içine atıldığı kuyu. Yusuf'un kendisinden büyük on bir kardeşi onu yok etmeye karar verdiklerinde babalarından Yusuf'u gelmeye götürmek bahanesiyle izin aldılar ve sahrada bir kuyuya atıldılar. Bir müddet bu kuyuda kalan Yusuf'u yakından geçen kervanın sakası çıkardı ve onu Mısır'a götürdü. İşte Yusuf'un içinde beklediği bu kuyuya çāh-ı Yusuf(çāh-ı Kenan) denir.

211. Yirin Yūsuf gibi it çāh-ı Ken'ān

212. Suḥan Mısrında tā kim ola sulṭān

çāh-ı zenehdān-ı nigārı:

1. **çāh-ı zenehdān-ı nigārı: -ı**

Mesnevi 23

Mısra: 134

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Sevgilinin çene çukuru.

133. İder Ferhād ol çāh içre zār

134. Añup çāh-ı zenehdān-ı nigārı

ç'āhir:

1. **ç'āhir:**

Mesnevi 38

Mısra: 274

Çü ahir. Çü, vezin nedeniyle ç' biçiminde kullanılmıştır. Zira sonunda.

273. Ne hācet köşk-i 'ālī kaşr-ı ma'mūr

274. Olur ç'āhir maḳām ü menzilüñ gür

çak:

1. **çak:**

Mesnevi 2

Mısra: 48

Tā, hatta, dek, -ce, tam.

47. Gedā kim ac ü muḥtāc ü yalıncaḳ

48. İrādet kılsa sulṭān eyleye çak

2. **çak:**

Mesnevi 18

Mısra: 51

Hatta, tastamam.

51. Şu mevsimdür ki çak faşl-ı zemistān

52. Ḥalīle nār-ı Nemrūd oldı bustān

3. **çak:**

Mesnevi 37

Mısra: 50

Tā, hatta, dek, -ce, tam.

49. Açuḫ görince düşer cāmına od

50. Ol oddan çak dimāğına çıkar dūd

çak ider:

1. **çak ider: -er**

Mesnevi 22

Mısra: 12

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Yırtmak II koparmak.

11. Olup ol tıfl güyā kim gāzabnāk

12. İder dırmağ ile sahrā yüzün çak

2. **çak ider: -er**

Mesnevi 38

Mısra: 68

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Parçalamak.

67. Urur bir zaḫm aña ol çüst ü çālāk

68. İder çak-nāme gibi sinesin çak

çak idüp:

1. **çak idüp: -üp**

Mesnevi 14

Mısra: 107

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Yırtmak, parçalamak.

107. İdüp gül gibi şabrī cübbesin çak

108. Dir idi ağlayup ey dāver-i pāk

çak itd'āşkäre:

1. **çak itd'āşkäre:**

Mesnevi 37

Mısra: 177

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

İtdi (vezin nedeniyle itd' biçiminde kullanılmıştır). Apaçık, meydanda yırtmak.

177. İkinci nāme çak itd'āşkäre

178. 'Aceb mi olsa āhir pāre pare

çak itdi:

1. **çak itdi: -di**

Mesnevi 9

Mısra: 32

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Yırtmak, parçalamak II yarmak, delmek.

31. Buyurdı şāh bir cellād-ı çālāk

32. Ğulāmuñ itdi fi'l-ḥāl işkemin çak

2. **çak itdi: -di**

Mesnevi 37

Mısra: 129

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Yırtmak, parçalamak.

129. Çeküp çak itdi devlet nāmesini

130. Özünüñ öz sa'ādet namesini

çak itdüm:

1. **çak itdüm: -dü, -m**

Mesnevi 17

Mısra: 49

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Yırtmak.

49. Geh itdüm gönçeveş pīrāhenüm çak

50. Gehī şaçdum şabā tek başuma ḥāk

çak olsa:

1. **çak olsa: -sa**

Mesnevi 17

Mısra: 31

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Yırtılmak, parçalanmak II yok olmak.

31. Libās-ı ‘ömr-i nāfe olsa ger çāk
32. Olur mı müşk-i hoş-bü hiç gāmnāk

çāker:

1. **çākerüñ:-(ü)ñ**
Mesnevi 4
Mısra: 30
Kul, köle, bende.

29. İşıgüñ rütbeti a‘lā felekden
30. Kemīne çākerüñ eşref melekden

2. **çākeri:-i**
Mesnevi 5
Mısra: 68
Kul, köle, bende.

67. Felekler hükm engüşinde hātem
68. Kemīne çākeri Dārā vü Rüstem

3. **çāker:**
Mesnevi 5
Mısra: 163
Kul, köle, bende.

163. Gelüp çāker yekī fāhr ile vecde
164. İrağdan eylerem ol bāba secde

4. **çākerlerinden:-ler, -i, -n, -den**
Mesnevi 9
Mısra: 5
Kul, köle, bende.

5. Meger ol gün şehün çākerlerinden
6. Semen-simā vü simin-berlerinden

5. **çākerleri:-ler, -i**
Mesnevi 34
Mısra: 119
Kul, köle, bende.

119. Anuñ çākerleri var ise key hūb
120. Benüm duhterlerüm var dağı merğüb

6. **çākerüm:-(ü)m**
Mesnevi 37
Mısra: 142
Kul, köle, bende.

141. Baña Kayşer gūlām-ı kemterındür
142. Kemīne çākerüm Hāķān-ı Çındür

7. **çākerleri:-ler, -i**
Mesnevi 38
Mısra: 137
Kul, köle, bende.

137. Şehün çākerleri hōd zār ü giryān
138. Bir ağızdan iderler ney gib‘efgān

8. **çākeri:-i**
Mesnevi 40
Mısra: 70
Kul, köle, bende.

69. Niçe Şeyhī şuhan mülkinde sulţān
70. Kemīne çākeri Hāsān ü Selmān

çāker oldı:

1. **çāker oldı:-dı**
Mesnevi 7
Mısra: 88
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kul, köle olmak.

87. Hilāl indi felekden çāker oldı
88. Anuñ gehvāresine çenber oldı

çāk-nāme:

1. **çāk-nāme:**
Mesnevi 38
Mısra: 68
Yırtık mektup.

67. Urur bir zaħm aña ol çüst ü çālāk
68. İder çāk-nāme gibi sinesin çāk

çal:

1. **çalar:-ar**
Mesnevi 8
Mısra: 45
Vurmak.

45. Ağaçlar kef çalar kuşlar terāne
46. Seher bülbüller ırlar yana yana

2. **çalup:-up**
Mesnevi 18
Mısra: 147
Çalmak (Bir müzik aleti bağlamında).

147. Çalup sāzendeler çeng ü rebābı
148. Eserdüp dönderürlerdi kebābı

3. **çalup:-up**
Mesnevi 31
Mısra: 54
Çalmak (Bir müzik aleti bağlamında).

53. Olup küyında her şīrīn-şemāyil
54. Çalup çağırmağa gül gibi sāyil

4. **çalar:-ar**
Mesnevi 36
Mısra: 101
Çalmak (Bir müzik aleti bağlamında).

101. Çalar sāzendeler çeng ü çeğāne
102. İder muṭribler āheng ü terane

çalāk:

1. **çalāk:**
Mesnevi 18
Mısra: 92
Far. sf. Hareketi sür‘atli, çevik. Cevval.

91. İderdi şāhlar hizmetde çālāk
92. Kāmu ta‘zīmle hürmetde çālāk

çalāk iderdi:

1. **çalāk iderdi:-er, -di**
Mesnevi 18
Mısra: 91
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Acele etmek, tezcanlılık, çabukluk göstermek.

91. İderdi şāhlar hizmetde çālāk
92. Kāmu ta‘zīmle hürmetde çālāk

çālāk ü cüstem:

1. çālāk ü cüstem: -em

Mesnevi 3

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Çevik ve çabuk.

5. 'İbâdet kılmada gâyetde süstem

6. Günâh itmekde key çālāk ü cüstem

2. çālāk ü cüstem: -em

Mesnevi 3

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Çevik ve çabuk.

5. 'İbâdet kılmada gâyetde süstem

6. Günâh itmekde key çālāk ü cüstem

çalın:

1. çalındı: -dı

Mesnevi 13

Mısra: 48

Çalınmak (bir müzik aleti bağlamında).

47. İşâret kıldı Hüsrev sāğar-ı mey

48. Yüridi vü çalındı barbet ü ney

2. çalınur: -(u)r

Mesnevi 16

Mısra: 22

Çalınmak (davul bağlamında).

21. Dil-âverler iderler harb ü darbı

22. Çalınur her taraftan ta-bl-ı harbî

çalış:

1. çalış:

Mesnevi 10

Mısra: 40

Bir şeyin olması, yapılması, elde edilmesi için gereken gayreti göstermek, çaba sarfetmek.

39. Saḥâvet bir şıfatdur Hâkka lâyıḳ

40. Çalışıñsüñ anuñla eyle fayıḳ

çap:

1. çapardı: -ar, -dı

Mesnevi 16

Mısra: 47

Atılmak, koşarak gelmek.

47. Şu çâpükler ki her yaña çapardı

48. Ara yirde 'aceb tozlar ḳopardı

çapaḳlan:

1. çapaḳlanmış: -mış

Mesnevi 27

Mısra: 71

Çapak oluşmak.

71. Çapaḳlanmış gözi küflenmiş ağzı

72. Ḳurumış ḳara ḳurum gibi mağzı

çâpük:

1. çâpükler: -ler

Mesnevi 16

Mısra: 47

Hızlı, süratli.

47. Şu çâpükler ki her yaña çapardı

48. Ara yirde 'aceb tozlar ḳopardı

çâr -yârüñ:

1. çâr -yârüñ: -(ü)ñ

Mesnevi 4

Mısra: 113

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Dört dost. Hz. Muhammed'den sonra halife olan Hz. Ebubekir, Ömer, Osman ve Ali'ye verilen ortak isim, dört halife, hulefâ-i râşidin.

113. Huşuşâ çâr -yârüñ çâre-i cân

114. Çehâr erkân-ı tāk-ı ḳaşr-ı îmân

çare it:

1. çare it:

Mesnevi 33

Mısra: 66

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Çözüm yolu bulmak, içinde bulunulan durumdan kurtuluş yolunu göstermek.

65. Varup şîrîn zebânlar ol nigâra

66. Didiler şâhuñ it derdine çare

çâre olmadı:

1. çâre olmadı: -ma, -dı

Mesnevi 32

Mısra: 161

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Çare olmak, derman olmak, soruna

çözüm bulmak, sıkıntıyı geçirmeye çare göstermek.

161. Ne deñli söylediyse olmadı çâre

162. Be-âḳır ol ser[i]v ḳıḳdı kenâre

çâre olmaz:

1. çâre olmaz: -maz

Mesnevi 27

Mısra: 47

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Çare olmak, derman olmak, soruna çözüm bulmak, sıkıntıyı geçirmeye çare göstermek.

47. Hiç aña bundan özge çâre olmaz

48. Çü gayrı sözden ol âvâre olmaz

çâre-i cân:

1. çâre-i cân:

Mesnevi 4

Mısra: 113

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Can çaresi II Ruha deva.

113. Huşuşâ çâr -yârüñ çâre-i cân

114. Çehâr erkân-ı tāk-ı ḳaşr-ı îmân

çâşni:

1. çâşnîsidür: -sî, -dür

Mesnevi 11

Mısra: 59

Far. is. Lezzet, tat, çeşni.

59. Dudağı çâşnîsidür nebâtuñ

60. Veyâ hemşîresi âb-ı ḳayâtuñ

çâşnî-gîr olup:

1. **çâşnî-gîr olup:-up**

Mesnevi 22

Mısra: 76

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Çeşnigir olmak. Çeşnigir: Yemeklerin lezzetine, tadına bakan kimse, sofracıbaşı.

75. Olup şîr ü şekerden çâşnî-gîr

76. Getürdüp yanına Ferhâdî Şîrîn

çe ger:

1. **çe ger:**

Mesnevi 4

Mısra: 83

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Gerçi, her ne kadar.

83. Çe ger çeşm-i çerâğ-ı hâtemîsin

84. Dü 'âlem dîdesinün merdümîsin

2. **çe ger:**

Mesnevi 17

Mısra: 63

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Gerçi, her ne kadar.

63. Çe ger pâyüña yüz sürmekdi kârum

64. Degül elde velîkin ihtiyârum

3. **çe ger:**

Mesnevi 19

Mısra: 117

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Gerçi, her ne kadar.

117. Çe ger olurdu her şîre havâle

118. Zebûn olmışdı lîkin bir gâzâle

4. **çe ger:**

Mesnevi 24

Mısra: 227

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Gerçi, her ne kadar.

227. Şebûn kadri çe ger nûr-ı bedrdür

228. Sühâya kârânu gice Kâdrdür

5. **çe ger:**

Mesnevi 26

Mısra: 145

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Gerçi, her ne kadar.

145. Çe ger çekdün firâkum şavletini

146. Muqarrer bil vişâlüm devletini

6. **çe ger:**

Mesnevi 32

Mısra: 99

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Gerçi, her ne kadar.

99. Çe ger ben de zaîf ü nâ-tüvânem

100. Velîkin derd altında nihânem

7. **çe ger:**

Mesnevi 33

Mısra: 129

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Gerçi, her ne kadar.

129. Çe ger ben bundayam cânânum anda

130. Hemân birgüdeyem kim cânüm anda

8. **çe ger:**

Mesnevi 34

Mısra: 139

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Gerçi, her ne kadar.

139. Çe ger 'âşık-küş ü pervâne-süzam

140. Cihân bezminde şem'-i dil-fürüzam

9. **çe ger:**

Mesnevi 36

Mısra: 15

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Gerçi, her ne kadar.

15. Çe ger bâkî degül şâdî-i 'âlem

16. Ne gam kim bâkîdür bâkî degül gam

10. **çe ger:**

Mesnevi 38

Mısra: 3

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Gerçi, her ne kadar.

3. Çe ger Kayşer kıızı Meryemden olmuş

4. Degüldi şanasın âdemden olmuş

11. **çe ger:**

Mesnevi 38

Mısra: 54

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Gerçi, her ne kadar.

53. Atasız oğula hiç hürmet olmaz

54. Çe ger dürr-i yetîme kıymet olmaz

çe hân:

1. **çe hân:**

Mesnevi 21

Mısra: 11

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Öyle, o şekilde, öyle bir.

11. Çe hân itmiş cihân mülkinde bünyâd

12. Özi 'âlemde meşhûr adı Ferhâd

çehâr erkân-ı tāk-ı kaşr-ı imân:

1. **çehâr erkân-ı tāk-ı kaşr-ı imân:**

Mesnevi 4

Mısra: 114

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

İman sarayının kubbesinin dört temel direği bkz. çār -yārūn md.

113. Huşûşâ çār -yārūn çäre-i cân

114. Çehâr erkân-ı tāk-ı kaşr-ı imân

çehârum:

1. **çehârum:**

Mesnevi 4

Mısra: 121

(f.s.) dördüncü.

121. Çehârum Ebû Hasan şâh-ı Hayber
122. Emîr-i şîr-i Hâk Kerrâr-ı Hayder

çeh-i bâbilde:

1. **çeh-i bâbilde:** -de

Mesnevi 5

Mısra: 209

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Bâbil'de Harut ile Marut'un kıyamete kadar saçlarından asılı kalacakları kuyu.

209. Çeh-i Bâbilde kıl anı nigûn-sâr
210. Ki sıhr idüp sözinde ola şehhâr

çeh-i gayyâ:

1. **çeh-i gayyâ:**

Mesnevi 23

Mısra: 99

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Gayya Kuyusu: Cehennemde bir kuyu veya bir dere. mec. Belalı yer, içine düşenin kolay kolay bir daha çıkmayacağını anlatan yer veya vaziyet.

99. Çeh-i gayyâ gibi hergiz dibi yok
100. Cihânda bir dağı anuñ gibi yok

çeh-i ken'âna:

1. **çeh-i ken'âna:** -a

Mesnevi 23

Mısra: 120

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Ken'an kuyusu II Hz. Yusuf'un atıldığı kuyu.

119. Olundı 'âşık-ı dil-rîş ü bî-tâb
120. Çeh-i Ken'âna Yûsuf gibi pertâb

çehre:

1. **çehresi:** -sî

Mesnevi 11

Mısra: 74

Far. Yüz, insan yüzü, suret. (Filas' cim'in kesriyledir).

73. Rikâbı bezm-i hüsne şem'-i kâfûr
74. Görünür çehresi nûr'un-'alâ- nûr

çek:

1. **çek:** -er

Mesnevi 3

Mısra: 108

Yölendirmek, kanalize etmek, iletmek.

107. Qader zencîri geh şer gâh hayra
108. Çeker geh hânkâha gâh deyr

2. **çekirdi:** -er, -di

Mesnevi 8

Mısra: 19

İçmek, yudumlamak Meclisünde şol ki dâ'im sâkıyâ sâgar çeker Meclisünde şol ki dâ'im sâkıyâ sâgar çeker Meclisünde şol ki dâ'im sâkıyâ sâgar çeker.

19. Çekirdi lâle cām-ı ergüvânı
20. Giyerdi gül libās-ı şadmânı

3. **çekemez:** -e, -mez

Mesnevi 22

Mısra: 54

Çekmek, ağırlığını tartmak, kaldırmak.

53. Öküş harc olmuş anda zür-ı bâzû
54. Çekemez ay ü gün olsa terâzû

4. **çek:** -er

Mesnevi 23

Mısra: 194

Öldürücü bir silahla cana kast etmek.

193. Tolaşup boynuma âhum kemendi
194. Egerçi kim çeker ben müstemendi

5. **çekdüñ:** -dü, -ñ

Mesnevi 26

Mısra: 145

Katlanmak, üzüntü ve sıkıntıya göğüs germek.

145. Çe ger çekdüñ firâkum şavletini
146. Muqarrer bil vişâlüm devletini

6. **çekdüñ:** -dü, -ñ

Mesnevi 26

Mısra: 152

Katlanmak, üzüntü ve sıkıntıya göğüs germek.

152. Benüm yolumda çekdüñ çok belâ sen
151. Hemân şol şart k'itdi saña Perviz

7. **çekersin:** -er, -sin

Mesnevi 27

Mısra: 190

Katlanmak, tahammül etmek.

189. Ekin cem' eyleme dînâr ü dirhem
190. Çekersin 'arşa-yı mahşerde verhem

8. **çekmiş:** -miş

Mesnevi 31

Mısra: 159

Yerleştirmek, sıralamak.

159. Firâz-ı 'arşa çekmiş kâh u eyvân
160. Ki kalmış küngüri altında keyvân

9. **çeküp:** -üp

Mesnevi 32

Mısra: 6

Katlanmak, tahammül etmek.

5. İderd'ıştiyâk ile âh ü zârı
6. Gözi yollarda çeküp intizârı

10. **çekdiler:** -di, -ler

Mesnevi 32

Mısra: 48

Bir şeyi tutup kendine veya başka bir yöne doğru yürütmek. Her elif kim sîneme ol kâmeti 'ar'ar çeker Her elif kim sîneme ol kâmeti 'ar'ar çeker.

47. Görüp bu 'ıyş u nüşi mâh-rûlar
48. Birbirine çekdiler tölular

11. **çekem:** -em

Mesnevi 33

Mısra: 21
Katlanmak, tahammül etmek.

21. Niçe çekem bu derd-i bi-kerânı
22. Niçe âzürde idem cism ü câni

12. **çeker:**-er
Mesnevi 36
Mısra: 33
Bir yerden başka bir yere taşımak.
Hâk-i pâye tuḥ fe ey ḡonca gül-i aḥmer
çeker Hâk-i pâye tuḥ fe ey ḡonca gül-i
aḥmer çeker Hâk-i pâye tuḥ fe ey ḡonca
gül-i aḥmer çeker.

33. Çeker biñ ḥâş ester bâr-ı mefreş
34. Tolu enüstüz dü dibâ-yı münakkaş

13. **çeker:**-er
Mesnevi 36
Mısra: 153
İçmek, yudumlamak.

153. Çeker ol şevk ile câmi pey-â-pey
154. Komez gönlünde ğamdan zerrece key

14. **çekdüm:**-dü, -m
Mesnevi 36
Mısra: 241
Katlanmak, tahammül etmek.

241. Egerçi evvelâ çekdüm cefâlar
242. Velîkin 'âkıbet gördüm vefâlar

15. **çeküp:**-üp
Mesnevi 37
Mısra: 129
Bir nesneyi ya da kimseyi sert bir
hareketle eline almak ya da kendine doğru
yaklaştırmak.

129. Çeküp çäk itdi devlet nâmesini
130. Özinüñ öz sa'âdet namesini

çekâvek birle kumrî:

1. **çekâvek birle kumrî:**
Mesnevi 24
Mısra: 180
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Dişi ördek ile kumrî.

179. Ğalivâj ile bülbül hem-dem olmaz
180. Çekâvek birle kumrî hem-dem olmaz

çekil:

1. **çekildi:**-di
Mesnevi 32
Mısra: 31
İçilmek, içki içilmesi.

31. Çekildi şol şarâb-ı ergüvânî
32. Kâmu tırna gözi tavşan kanı

2. **çekildi:**-di
Mesnevi 36
Mısra: 95
İçilmek, içki içilmesi.

95. Çekildi Husrevüñ ḥân-ı Ḥalîli
96. Sebîl olup şarâb-ı Selsebili

çemen:

1. **çemen:**
Mesnevi 8
Mısra: 23
Çayır çimen, kır l bahçe, bāğ, bostan.

23. Çemen olup kabâ-yı sebz-i ğarrâ
24. Dimezdi atlas-ı eflâke tirşe

2. **çemen:**
Mesnevi 8
Mısra: 47
Çayır çimen, kır l bahçe, bāğ, bostan.

47. Çemen ırmaqlarınñ çağ çağı
48. Pür itmiş nağmelerden bāğ ü rāğî

3. **çemend':**-d'
Mesnevi 22
Mısra: 33
Çayır çimen, kır l bahçe, bāğ, bostan.

33. Çemend' oldukça ol ırmağ revâne
34. İderdi gökde ta'na kehkeşâne

4. **çemende:**-de
Mesnevi 36
Mısra: 112
Far. ağaçlı, çiçekli, yeşillik olan yer.

111. Yeşil atlaslar üzre tügme-yi zer
112. Çemende nergis-i ra'nâya benzer

5. **çemen:**
Mesnevi 37
Mısra: 25
Çayır çimen, kır l bahçe; 'bāğ, bostan,
gülistan ve mevzi-i hürrem manasındır. '.

25. Çemen mülkin idüp nālân ü tārâc
26. Ḥazân eşcârî kodı yalın ü ac

çenâr:

1. **çenârî:**-ı
Mesnevi 8
Mısra: 5
Çınar ağacı. II Sevgilinin endamı.

5. Çenârî kadd-i yâra döndürürdi
6. Nihâl-i serve kuşlar kondururdi

2. **çenârufî:**-uñ
Mesnevi 8
Mısra: 49
Far. Maruf ağaç. (Mürûr-ı zaman ile
kendi kendine tutuşup yanması meşhur
olduğundan kudemâ -yı şuarânın bu yolda
hayli mezamini vardır. Kesr ile galattır).

49. Çenârufî kolları boynında servüñ
50. Başı başa çatılmış her tezervüñ

3. **çenâra:**-a
Mesnevi 34
Mısra: 28
Uzun ömürlü, geniş gövdeli, uzun bir
ağaç; uzun boylu sevgili.

27. Gehî serv ayağına yüz ururdu
28. Çenâra karşı geh hayrân tururdu

4. **çenârûñi: -uñ**
Mesnevi 37
Mısra: 14
Çınar ağacı.

13. Çeküp şarşardan ol dem havf-ı vâfir
14. Çenârûñ elleri ditrederi dir dir

çenâr-ı tâze:

1. **çenâr-ı tâze:**
Mesnevi 31
Mısra: 147
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Körpe, genç çınar.

147. Çenâr-ı tâze gelmiş nâz ü gönçe
148. Tutuşmuş biri birisiyle pençe

çenber:

1. **çenberi: -i**
Mesnevi 18
Mısra: 137
Kandillerin asıldığı yuvarlak halka.

137. Müzehheb çenberi var güne güne
138. Olur kavş-i kuzah andan nümüne

çenber oldı:

1. **çenber oldı: -dı**
Mesnevi 7
Mısra: 89
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

*Türlü oyunlar gösterenlerin elinde
malzeme olup eziyet çekmek.*

89. Ne var ol mâha mehd olursa nüh tāk
90. Aña kavş-i kuzahdur bir bağırdağ

çeng:

1. **çeng:**
Mesnevi 16
Mısra: 67
*Yay şeklinde eğri, Türk musikisinde
kullanılmış bir âlet.*

67. Kemân olmışdı bezm-i rezmd e çeng
68. İderdi âvâze-i zih añ'âheng

2. **çeng:**
Mesnevi 20
Mısra: 41
*Yay şeklinde eğri, Türk musikisinde
vaktiyle kullanılmış alet.*

41. Hâm idüp kâmetin derd eylemiş çeng
42. Tutardı tağ ü taş âhına âheng

çeng ü çeğâne:

1. **çeng ü çeğâne:**
Mesnevi 13
Mısra: 15
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
*Kanuna benzer, dik tutularak çalınır
bir çeşit saz ve çalpara (çebi tefciği).*

15. Saña çeng ü çeğâne cām-ı gül-gün
16. Baña efgân u zâr u çeşm-i pür-hün

2. **çeng ü çeğâne:**
Mesnevi 36
Mısra: 101
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
*Kanuna benzer, dik tutularak çalınır
bir çeşit saz ve çalpara (çebi tefciği).*

101. Çalar sâzendeler çeng ü çeğâne
102. İder mutribler âheng ü terane

çeng ü minkâr idinmiş:

1. **çeng ü minkâr idinmiş: -miş**
Mesnevi 27
Mısra: 294
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Pençe ve gaga edinmek.

293. Felekdür bir 'ukâb-ı âdem İhvar
294. Meh-i nevden idinmiş çeng ü minkâr

çeng ü rebâbi:

1. **çeng ü rebâbi: -ı**
Mesnevi 18
Mısra: 147
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
*Harba benzeyen bir çeşit telli çalgı ve
dize veya bir yere dayanarak çalınan saz.*

147. Çalup sâzendeler çeng ü rebâbı
148. Eserdüp dönderürlerdi kebâbı

çepel kancık orosbı kara karı:

1. **çepel kancık orosbı kara karı:**
Mesnevi 27
Mısra: 104

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Pis, murdar dönek, orospu yaşlı kadın.

103. Pes ol sehğâre vü mekkâre karı
104. Çepel kancık orosbı kara karı

çerâğ:

1. **çerâğın: -ı, -n**
Mesnevi 5
Mısra: 96
Mum, kandil.

95. Cihân 'adlinden oldı şöyle âbâd
96. Söyindürmez çerâğın kimsenün bâd

2. **çerâğum: -(u)m**
Mesnevi 6
Mısra: 20
Mum, kandil.

19. İreydi nâr-ı gayret birle bâğum
20. Söyindi bād-ı miñnetden çerâğum

3. **çerâğı: -ı**
Mesnevi 9
Mısra: 52
Mum, kandil.

51. Düzerler göz yaşından havz ü bâğı
52. Yağarlar âh odından çerâğı

4. **çerâğı: -ı**
Mesnevi 11
Mısra: 45

*Mum, kandil II sevgili, sevgilinin
yüzü.*

45. Letâfet bezminün rüşen çerâğı
46. Melâhat mîvesi vü hüsn bâğı

5. **çerâğım: -i, -n**
Mesnevi 12
Mısra: 54
Mum, kandil.

53. Şular kim bilmeye Şîrîn yesağın
54. Söyünmiş bil hemân anuñ çerâğın

6. **çerâğı: -i**
Mesnevi 23
Mısra: 23
Mum, kandil.

23. Söyüñdi bād-ı ğayretten çerâğı
24. Eridi âteş-i 'âr ile yağı

7. **çerâğı: -i**
Mesnevi 26
Mısra: 61
*Mum, kandil II sevgili, sevgilinin
yüzü.*

61. Yağa geh gül yañağumdan çerâğı
62. Geh uram lâlenün bağrına dağı

8. **çerâğ:**
Mesnevi 28
Mısra: 89
Mum, kandil.

89. Tapuñ rüz ol çerâğ idi ciger-süz
90. Çerâğ olur füsürde iricek rüz

9. **çerâğ:**
Mesnevi 28
Mısra: 90
Mum, kandil.

89. Tapuñ rüz ol çerâğ idi ciger-süz
90. Çerâğ olur füsürde iricek rüz

10. **çerâğıñ: -uñ**
Mesnevi 30
Mısra: 37
Mum, kandil.

37. Olurken püf çerâğıñ cânına bes
38. Ne hâcet gird-bād-i âsmân -res

11. **çerâğı: -i**
Mesnevi 32
Mısra: 85
*Mum, kandil II sevgili, sevgilinin
yüzü.*

85. Ruğumdan k'uyana ğayret çerâğı
86. Degül bürka' yağa taşı vü tağı

çerâğ-ı 'âlem-efrüz olsun:

1. **çerâğ-ı 'âlem-efrüz olsun: -sun**
Mesnevi 17
Mısra: 26
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Âlemi aydınlatan mum.

25. Ne var diñlense şem'-i mäh-ı pür-süz
26. Tek olsun gün çerâğ-ı 'âlem-efrüz

çerâğ-ı 'arızum:

1. **çerâğ-ı 'arızum: -(u)m**
Mesnevi 17
Mısra: 57
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yanağın mumu.

57. Çerâğ-ı 'arızum kim bî-fer oldı
58. Şolup ter güllerüm nilüfer oldı

çerâğ-ı bahtuñı:

1. **çerâğ-ı bahtuñı: -uñ, -i**
Mesnevi 10
Mısra: 62
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kader kandili.

61. Ğarîbüñ âhına olma muqâbil
62. Söyündürme çerâğ-ı bahtuñı bil

çerâğ-ı bezm-i eflak:

1. **çerâğ-ı bezm-i eflak:**
Mesnevi 18
Mısra: 41
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Feleklerin eğlence meclisinin mumu.

41. Çerâğ-ı bezm-i eflak oldı mürde
42. Çamu pervâne-i encüm füsürde

çerâğ-ı bezm-i fağfür:

1. **çerâğ-ı bezm-i fağfür:**
Mesnevi 27
Mısra: 161
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
*Çin padişahının meclisinin mumu,
kandili.*

161. Yanar dâyim çerâğ-ı bezm-i fağfür
162. Söyünür meş'al-i dervîş-i ğam-ğor

çerâğ-ı lâle:

1. **çerâğ-ı lâle:**
Mesnevi 8
Mısra: 58
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Lalenin ışığı, lale kandili.

57. Eser bād-ı nesim-i şubh-ı Nev-rüz
58. Çerâğ-ı lâle olmuş meclis-efrüz

çerâğ-ı mîhr ü mâha:

1. **çerâğ-ı mîhr ü mâha: -a**
Mesnevi 20
Mısra: 30
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Güneşin ve ayın ışığı, mumu.

30. Çerâğ-ı mîhr ü mâha yana miskîn
29. İrer m'ol kadre hiç pervâne miskîn

çerâğ-ı nür-bahş-ı bezm-i 'uşşak:

1. **çerâğ-ı nür-bahş-ı bezm-i 'uşşak:**
Mesnevi 26
Mısra: 8
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

*Aşıklar meclisinin aydınlık bahşeden
mumu (kandili).*

7. Meh-i burc-ı letâfet zîb-i âfâk
8. Çerâğ-ı nür-bahş-ı bezm-i 'uşşâk

çerh:

1. **çerhi: -i**

Mesnevi 2

Mısra: 43

Felek, gökyüzü, sema.

43. Toğuz çerhi yire geçürse bir bir
44. İrişür mülkine tebdil ü taşyır

2. **çerhe: -e**

Mesnevi 5

Mısra: 137

Felek, gökyüzü, sema.

137. Şuüd itdükçe çerhe top -ı kahrı
138. Geçe yirden yire küffâr şehri

3. **çerhüü: -üü**

Mesnevi 6

Mısra: 28

Felek, dünya, zaman.

27. Bu devrün dürlü dürlü işleri var
28. Bu çerhüü 'aksine cünbüşleri var

4. **çerh:**

Mesnevi 7

Mısra: 130

Felek, gökyüzü, sema.

129. Ger ol meydâna sürse esb eger fil
130. Giriü kalurdu çerh andan yedi misl

5. **çerh:**

Mesnevi 15

Mısra: 245

Felek.

245. Saña ey çerh aldanmak hatâdur
246. Zehirdür şekkerün baluñ belâdur

6. **çerhüü: -üü**

Mesnevi 31

Mısra: 36

Felek, gökyüzü, sema.

35. Çıkuş yirüñ odından göklere düd
36. Şafağ urmuşdı çerhüüñ bağrına od

7. **çerhüü: -üü**

Mesnevi 38

Mısra: 82

Felek, gökyüzü, sema.

81. Du 'â tiri k'irer eflâke fi'l-hâl
82. İder çerhüüñ tenin mänenend-i ğırbâl

8. **çerhe: -e**

Mesnevi 38

Mısra: 106

Felek, talih.

105. Gehî başın gehî göğsin dögerdi
106. Cihâna ilenüp çerhe sögerdi

9. **çerh:**

Mesnevi 38

Mısra: 119

Felek.

119. Murâdum 'aksine dönderdüñ ey çerh
120. Dile ğam gerdini kondurduñ ey çerh

10. **çerh:**

Mesnevi 38

Mısra: 120

Felek.

119. Murâdum 'aksine dönderdüñ ey çerh
120. Dile ğam gerdini kondurduñ ey çerh

çerh ahvâline:

1. **çerh ahvâline: -n, -e**

Mesnevi 18

Mısra: 57

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

*Feleğın halleri, vaziyetlerimec. Düzen
ve dolapları, hileleri.*

57. Degülsin çerh ahvâline vâkıf

58. Zemânuñ hile vü alına vâkıf

çerh-i ahzar:

1. **çerh-i ahzar:**

Mesnevi 4

Mısra: 11

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Mavi gökyüzü.

11. Dem-â-dem cilvegâhuñ çerh-i ahzar
12. Anuñ ayağı izi mihr-i enver

çerh-i bed-ğış:

1. **çerh-i bed-ğış:**

Mesnevi 15

Mısra: 95

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Kötü kalpli felek.

95. Dir idi zâr zâr ey çerh-i bed-ğış

96. 'Aceb n'itdüm saña ben zâr ü dil-rış

çerh-i bi-dâd:

1. **çerh-i bi-dâd:**

Mesnevi 6

Mısra: 11

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Adil olmayan felek.

11. Yıkup yir itdi kalbüm çerh-i bi-dâd

12. Hâfilem Ka'be gibi eyle âbâd

çerh-i bi-karârüü:

1. **çerh-i bi-karârüü: -üü**

Mesnevi 27

Mısra: 286

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

*Kararsız felek (Feleğın devretmesi
bağlamında).*

285. 'Aceb cünbüşleri var rüzgârüü

286. Qarârı yok bu çerh-i bi-karârüü

çerh-i çarüm:

1. **çerh-i çarüm:**

Mesnevi 4

Mısra: 73

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Batlamyos sisteminde dördüncü felek.

73. Çü sürdüñ çerh-i çärüm şaḥına at

74. Mesîḥ oldı ruḥuñ görince şeh-mât

çerh-i devvâr:

1. **çerh-i devvâr:**

Mesnevi 12

Mısra: 62

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Devreden (dönen) felek. bkz. felek md.

61. Düretdi şan 'atıyle bir 'aceb kâr

62. Görüp ḥayrân kaldı çerh-i devvâr

çerh-i ğaddâr:

1. **çerh-i ğaddâr:**

Mesnevi 15

Mısra: 217

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Zâlim felek.

217. Velî bilmezler idi çerh-i ğaddâr

218. Ne ğadr u mekr ider her laḥza izhâr

2. **çerh-i ğaddâr:**

Mesnevi 27

Mısra: 128

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Zâlim felek.

127. Kanı ol nâz ile perverde dil-dâr

128. Ğidâ itdi zemîne çerh-i ğaddâr

çerh-i gerdân:

1. **çerh-i gerdân:**

Mesnevi 6

Mısra: 25

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Dünya, felek.

25. Sıdı dil şîşesini çerh-i gerdân

26. Aña şahid yiter gözden ağan kan

çerh-i gerdündan:

1. **çerh-i gerdündan: -dan**

Mesnevi 14

Mısra: 128

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Dönen felek, dünya.

127. Belâ cânına kâr itmişdi ğâyet

128. Kılurdi çerh-i gerdündan şikâyet

çerh-i hîle-bâz:

1. **çerh-i hîle-bâz:**

Mesnevi 27

Mısra: 299

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Düzenbaz, hileci felek.

299. Saña her laḥza bu çerh-i hîle-bâz

300. Oyunlar giçüp eyler girü añmaz

çerh-i hun-hor:

1. **çerh-i hun-hor:**

Mesnevi 12

Mısra: 82

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Kan içici, zalim II Kan akıtan, öldüren felek.

81. İdince 'ışk ile Şîrîni pür-şür

82. Ne şüret gösterür gör çerh-i hun-hor

çerh-i hun-rîz:

1. **çerh-i hun-rîz:**

Mesnevi 38

Mısra: 117

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Kan dökücü, saçan felek.

117. Didi ağlayarak ey çerh-i hun-rîz

118. Kanı sultânımız sultân Pervîz

çerh-i kürkür:

1. **çerh-i kürkür:**

Mesnevi 38

Mısra: 224

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Çaylak, hepyek felek.

223. Hevâ oldı şehâb-ı âh ile pür

224. Girü gögsin geçürdi çerh-i kürkür

çerh-i pür-aḥter:

1. **çerh-i pür-aḥter:**

Mesnevi 18

Mısra: 129

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Yıldız dolu gökyüzü.

129. Namâz-ı şâm kim çerh-i pür-aḥter

130. Tağıtdı kara zülfin dökdi 'anber

çerh-i pür-zehr:

1. **çerh-i pür-zehr:**

Mesnevi 11

Mısra: 7

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Zehirli felek.

7. Okur hakkında anuñ çerh-i pür-zehr

8. Selâmun hiye ḥattâ matla 'i-l fecr

çerh-i zulm- pişe:

1. **çerh-i zulm- pişe:**

Mesnevi 22

Mısra: 4

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Zulmü huy edinmiş felek.

3. Zemîne urşa ol üstâd-ı fişe

4. Amân isterdi çerh-i zulm- pişe

çerhüñ altun topı:

1. **çerhüñ altun topı: -h üñ**

Mesnevi 11

Mısra: 72

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Feleğin altın topu: Güneş, şems.

71. Zenaḥdâni gümüşden top u berrâk

72. Kim aña çerhüñ altun topı müştâk

çerhüñ tevseni:

1. **çerhüñ tevseni: -i**

Mesnevi 15

Mısra: 119

Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Feleğin huysuz (dikbaşı) atı.

119. Birezden k' oldı çerhün tevseni rām
120. Tıutup ol baħr-i pūr- āşüb ārām

çeri:

1. **çeriden:** -den
Mesnevi 16
Mısra: 53
Asker.

53. 'Alem çeküp çeriden āteş-i kīn
54. Alay bayrakları olmışdı rengīn

ç'eşit:

1. **ç'eşitdi:** -di
Mesnevi 36
Mısra: 3
Çü (Vezin nedeniyle ç' biçiminde kullanılmıştır) eşitdi. Ne vakit ki işitdi.

3. Ç'eşitdi şāh dil-dāruñ selāmın
4. Temāmet diñledi Şīrīn kelamın

çeşm:

1. **çeşmine:** -i, -n, -e
Mesnevi 2
Mısra: 40
Far. Göz, dide, ayn. çeşmine: gözüne.

39. Beyāz-ı şubh haddine sefidāc
40. Siyeh çeşmine kuħl olur şeb-i dāc

2. **çeşmüne:** -ü, -ñ, -e
Mesnevi 5
Mısra: 16
Bakış, görüş, nazar II algılama biçimi, fikir, düşünce, anlayış.

15. Diseydüm gül gibi rengīn eş'ār
16. Görinürdi ħasūduñ çeşmüne ħār

3. **çeşmine:** -i, -n, -e
Mesnevi 6
Mısra: 58
Göz.

57. Bu gülşende olan serv ü semenler
58. Le'īmūñ çeşmine olsun dikenler

4. **çeşmi:** -i
Mesnevi 15
Mısra: 156
Görme organı, dide, ayn.

155. Şarāb-ı nāzdan maħmūr ü ser-mest
156. Birinūñ çeşmi biri cūr'aveş pest

5. **çeşmi:** -i
Mesnevi 22
Mısra: 47
Göz.

47. Ağarmış giryeden çeşmi cihānuñ
48. Süd ırmağı komışlar adın anuñ

6. **çeşme:** -e
Mesnevi 24

Mısra: 64
Göz.

63. Gözümden k'ey sevād-ı şeb cüdāsın
64. 'Aceb bilsem ne çeşme tütüysın

7. **çeşmüme:** -(ü)m, -e
Mesnevi 26
Mısra: 182
Göz.

181. Görindün gic gitdün āh kim tüz
182. Cemālün gerçi virdi çeşmüme yür

8. **çeşmümüñ:** -(ü)m, -ün
Mesnevi 34
Mısra: 135
Göz.

135. Esīri çeşmümüñ şīr-i şikārī
136. Ğulāmı zülfümüñ müşg-i Tetārī

9. **çeşminden:** -i, -n, -den
Mesnevi 38
Mısra: 111
Göz.

111. Döküp çeşminden eşk-i ergüvāñī
112. Kızıl kamlara boyadı cihanı

çeşme-i āb-ı sikender:

1. **çeşme-i āb-ı sikender:**
Mesnevi 24
Mısra: 61
Kelime Tipi: **Kalp İfade**

İskender'in suyunun çeşmesi. bkz. āb-ı hayat ve Hızr md.

61. Çü sensin çeşme-i āb-ı Sikender
62. Qanı zulmātuñ ey mihr-i münevver

çeşme-i ħurşide:

1. **çeşme-i ħurşide:** -e
Mesnevi 24
Mısra: 208
Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Güneş (Güneş, su gibi hayatın canlılık ve bereket kaynağı olması ve ışıklarının da çeşmeden akan suya benzemesi sebebiyle "çeşme" kelimesiyle beraber kullanılmıştır. Ayrıca bkz.: Çeşme-i ħāver, çeşme-i felek).

207. Ne deñli pā- dirāz olursa ħarçeng
208. İdemez çeşme-i ħurşide āheng

çeşm-i 'ālemden:

1. **çeşm-i 'ālemden:** -den
Mesnevi 12
Mısra: 22
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Dünyanın II Dünyadaki herkes ve herşeyin gözü.

21. Degüldür anı görmek serserī-kār
22. Nihāndur çeşm-i 'ālemden perivār

çeşm-i çerāğ-ı ħatemisin:

1. **çeşm-i çerāğ-ı ħatemisin:** -sın
Mesnevi 4
Mısra: 83

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Cömertliğin göz nuru.

83. Çe ger çeşm-i çerâğ-ı hâtemîsin
84. Dü 'âlem dîdesinün merdümîsin

çeşm-i cihâna:

1. **çeşm-i cihâna:** -a
Mesnevi 5
Mısra: 131
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Alemin gözü.

131. Zihî çeşm-i cihâna manzar olsun
132. Ğubâr-ı pâyi halka efser olsun

çeşm-i dil-dâr:

1. **çeşm-i dil-dâr:**
Mesnevi 5
Mısra: 104
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Güzelin bakışı...

103. Cihan bezminden oldı cām-ı Cem dūr
104. Meger kim çeşm-i dil-dâr ola maḥmūr

çeşm-i nergis:

1. **çeşm-i nergis:**
Mesnevi 37
Mısra: 22
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Nergisin gözü.

21. Gidüp gül kaldığıçün hâr ile ḥas
22. Kōr oldı ağlamakdan çeşm-i nergis

çeşm-i pūr-hün:

1. **çeşm-i pūr-hün:**
Mesnevi 24
Mısra: 105
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kanla dolu göz.

105. Şanasın her le'âl bir çeşm-i pūr-hün
106. Ḥayâl-i yâr idi ol naqş-ı mevzün

çeşmi pūr-nem:

1. **çeşmi pūr-nem:** -i
Mesnevi 15
Mısra: 40
Kelime Tipi: **Deyim**
Gözü nemli (yaşlı): Ağlamaklı (keder ve teessürden ötürü)II Deniz yüzeyindeki nemden dolayı gözün sulanması.

39. Baña deryâdur ancaḡ yâr ü maḥrem
40. Benüm gibi anuñ da çeşmi pūr-nem

çeşm-i rüşen:

1. **çeşm-i rüşen:**
Mesnevi 12
Mısra: 36
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Aydın, ışıklı göz.

35. Kōmış her cânibind' üstâd-ı revzen
36. Şanasın her biri bir çeşm-i rüşen

çeşm-i zırh:

1. **çeşm-i zırh:**
Mesnevi 16
Mısra: 39
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Zırhın gözü.

39. Tolarđi kâseveş çeşm-i zırh kan
40. Olurđi şâhibine ya'nî giryân

çeşmüm kevkeb-efşân olsun:

1. **çeşmüm kevkeb-efşân olsun:** -sun
Mesnevi 38
Mısra: 134
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gözü yıldız saçan olmak: Ağlamak.

133. Tolundı nâ-gehân ol mâh-ı tâbân
134. Yiridür çeşmüm olsun kevkeb-efşân

çetr ü hargâh:

1. **çetr ü hargâh:**
Mesnevi 16
Mısra: 134
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Çadır ve otak.

133. Alup mazlūmuñ âhin gâh ü bî-gâh
134. Kōrur mı fikr idersin çetr ü hargâh

çetr-i hürşid:

1. **çetr-i hürşid:**
Mesnevi 31
Mısra: 60
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Güneşin gölgeliği: Husrev için hazırlanan gölgelek.

59. Hümâ-yı ḥayme-i ḥürşid-pâye
60. Şalardı çetr-i ḥürşid üzre saye

çetr-i mu'allâ:

1. **çetr-i mu'allâ:**
Mesnevi 18
Mısra: 132
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yüksek, yüce (bir) çadır.

131. Mehîñ Bânü düzettî şâha me'vâ
132. Mûnaḡkaş ḡargeḡ ü çetr-i mu'allâ

çetr-i şâhî:

1. **çetr-i şâhî:**
Mesnevi 31
Mısra: 62
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Şaha ait gölgelek.

61. Olup hem-sâye-i zıll-ı İlahî
62. Göğ' irgürmişdi başın çetr-i şâhî

çevgân:

1. **çevgân:**
Mesnevi 5
Mısra: 79
Ucu eğri cirit sopası.

79. Ele alsa rez[i]mgâh içre çevgân
80. Ser-i düşmen ola meydânda ġaltân

çevgân ü tûb-ı sîm:

1. **çevgân ü tûb-ı sîm:**
Mesnevi 7

Mısra: 117
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
*Çevgân (ucu egri cirit sopası) ve
gümüş top.*

117. Ele çevgân ü tûb-ı sîm alurdu
118. Girüp meydâna hoş ta'lim alurdu

çık:

1. **çık:** -a
Mesnevi 5
Mısra: 107
Ortaya çıkmak, neşet etmek.

107. Çıka ger yiryüzine mâl-i Kârûn
108. El uzatmaya hergiz merd-i medyun

2. **çık:** -ar
Mesnevi 7
Mısra: 71
Ortaya çıkmak.

71. Yakasından çıkar hürşîd-i rahşân
72. Şu 'âından kıılır âfâkı tâbân

3. **çıkarsa:** -ar, -sa
Mesnevi 9
Mısra: 25
Ortaya çıkmak.

25. Çıkarsa sîb içinden haç senüñdür
26. Ve illâ bu haçâ mutlak senüñdür

4. **çıkdı:** -dı
Mesnevi 9

Mısra: 34
Görünmek.

33. Çün irdi ol güle âsib-i gerdün
34. İçinden çıkdı vâfir sîb-i gül-gün

5. **çıkup:** -up
Mesnevi 15
Mısra: 130
Dışarıya varmak, gitmek.

129. Ya deryâ mâlikidür bî-gümân ol
130. Çıkup uyhuuya varmış nâ-gehân ol

6. **çıkmiş:** -miş
Mesnevi 15
Mısra: 144
Doğmak, meydana çıkmak, türemek.

143. Bilemez geldügin kançı tarafından
144. Dür-i nâ-süftedür çıkmış şadefden

7. **çıkardı:** -ar, -dı
Mesnevi 16
Mısra: 63
Ortaya çıkmak.

63. Toğuşsalar çıkardı nâr-i süzân
64. Olurdu nîzeler şem'-i fûrüzân

8. **çıkup:** -up
Mesnevi 17
Mısra: 15
*İçeriden dışarıya varmak, gitmek II
kurtulmak.*

15. Çıkup ol bahrden gavvâş-ı mâhir
16. Getürdi Rûma envâ'-ı cevâhîr

9. **çıkardı:** -ar, -dı
Mesnevi 20
Mısra: 55
*Yukarı doğru gitmek, yüksekteki bir
yere erişmek, tırmanmak.*

55. Bulutlar gibi geh tağa çıkardı
56. Gehî şu gibi şahrâya akardı

10. **çıkmiş:** -miş
Mesnevi 23
Mısra: 109
Dışarı atmak.

109. İçinden şöyle çıkmiş taş ü toprağ
110. Kim olmuş iki yanı bir kara tağ

11. **çık:** -a
Mesnevi 23
Mısra: 129
Kurtulmak.

129. Şabâha bula fırsat çıka Ferhâd
130. Şehûñ âh ile kaşrın yıka Ferhâd

12. **çıkardı:** -ar, -dı
Mesnevi 24
Mısra: 40
Doğmak, meydana çıkmak, türemek.

39. Degüldi saçılanlar la'l -pâre
40. Külüng urdukça çıkardı şerâre

13. **çıkup:** -up
Mesnevi 24
Mısra: 84
Ayrılmak.

83. Hemân bî-ihtiyâr ol bülbül-i zâr
84. Kafesden çıkup itdi 'azm-i gülzâr

14. **çıkdı:** -dı
Mesnevi 24
Mısra: 122
Ortaya çıkmak.

121. Meger kim 'ahd-i 'isâ oldu zâhir
122. Kamu yir yüzine çıkdı cevâhîr

15. **çıkardı:** -ar, -dı
Mesnevi 25
Mısra: 15
Doğmak, meydana çıkmak, türemek.

15. Şererler kim külünginden çıkardı
16. O tağun başına odlar yaçardı

16. **çıkalum:** -alum
Mesnevi 26
Mısra: 53
*Yukarı doğru gitmek, yüksekteki bir
yere erişmek, tırmanmak.*

53. Bulut gibi çıkalum kühsâre
54. Kılalum berç-i âhına nezâre

17. **çıkam:** -am
Mesnevi 26

Mısra: 57

Yukarı doğru gitmek, yüksekteki bir yere erişmek, turmanmak.

57. Çıkam çün Bîsütün üstüne gâhî

58. Göre kebg-i derî benden hırâmı

18. **çıkardı:** -ar, -dı

Mesnevi 26

Mısra: 174

Yukarı doğru gitmek, yüksekteki bir yere erişmek, turmanmak.

173. Girîbânın iderdi pâre pare

174. Çıkardı kal'a-yı kûha dem-â-dem

19. **çıkup:** -up

Mesnevi 27

Mısra: 229

Çık; terk et.

229. Bu dünyânun çıkup vîrânesinden

230. Göçüp şol köhne mihmân-hânesinden

20. **çıkarsa:** -ar, -sa

Mesnevi 30

Mısra: 65

Elbise sırtından çıkmak : mec.

Dünyalık malını kaybetmek, elindekiinden olmak anlamında.

65. Çıkarsa şâl eyninden gedânun

66. Düşer hem tâci başdan pādşânun

21. **çıkup:** -up

Mesnevi 31

Mısra: 35

Yükselmek.

35. Çıkup yirün odından göklere dūd

36. Şafağ urmuşdı çerhün bağrına od

22. **çıkup:** -up

Mesnevi 31

Mısra: 40

Ayrılmak.

39. Medâyinden bu faşl içinde Pervîz

40. Çıkup Ermen zemîne eyledi hîz

23. **çıkıd:** -dı

Mesnevi 34

Mısra: 79

Dışarı fışkırmak, akmak.

79. Teninde âb ile şol hadde çıkıdı

80. Ki her biri bir ırmağ oldu akıdı

24. **çık:** -a

Mesnevi 36

Mısra: 68

Ayrılmak.

67. Ser[ı]v gibi şu kim olmaya mevzün

68. Vây aña kim şehirden çıka birün

25. **çık:** -ar

Mesnevi 37

Mısra: 50

Yükselmek.

49. Açıp görünce düşer cânma od

50. Ol oddan çâk dimâğına çıkar dūd

çık:

1. **çıkarsam:** -sa, -m

Mesnevi 5

Mısra: 13

Elde edilmek, sağlanmak, istihsal edilmek.

13. Çıkarsam baħr-i tab'umdan güherler

14. Girü ħar-mühre 'add eylerdi ħarlar

2. **çıkardum:** -du, -m

Mesnevi 6

Mısra: 34

Elde edilmek, sağlanmak, istihsal edilmek.

33. İdüp ğavvâşlık şâm ü şehirler

34. Çıkardum baħr-i tab'umdan güherler

3. **çıkarma:** -ma

Mesnevi 10

Mısra: 25

Birinin veya bir şeyin çıkmasını sağlamak, çıkmasına sebep olmak.

25. Çıkarma pây-e-i â'lâya dünı

26. Gözet ayaklara düşmüş zebünü

4. **çıkarmışlar:** -miş, -lar

Mesnevi 15

Mısra: 2

Çıkmak (kaynak bağlamında).

1. Olanlar 'ışk deryâsında ğavvâş

2. Çıkarmışlar bu resme gevher-i ħâş

5. **çıkartırlar:** -(u)r, -lar

Mesnevi 24

Mısra: 154

Ortaya çıkmasını, görünmesini, elde edilmesini sağlamak.

153. Olanlar ma'rifet baħrinde ğavvâş

154. Çıkartırlar be-âħir gevher-i ħâş

6. **çık:**

Mesnevi 33

Mısra: 50

Atmak, terk etmek.

49. İki gözün de iderse saña nâz

50. Çık yabana at anı kayırmaz

7. **çıkardı:** -dı

Mesnevi 36

Mısra: 71

Birinin veya bir şeyin çıkmasını sağlamak, çıkmasına sebep olmak.

71. Çıkardı bu nidâ ile münâdî

72. Perî-peykerler ü ħürî-nijâdî

8. **çıkarturlar:** -(u)r, -lar

Mesnevi 36

Mısra: 79

Birinin veya bir şeyin çıkmasını sağlamak, çıkmasına sebep olmak.

79. Serâyından çıkarturlar o hürî

80. Şalar âfâka pertev yüzi nürî

9. **çıkardı:** -dı

Mesnevi 38

Mısra: 95

Giysi, ayakkabı ve benzerini vücuttan ayırmak, soyamak.

95. Çıkardı câme-i zer-baftımı tîz

96. Kara çullara girdi ol şeker-rîz

10. **çıkardım:** -du, -m

Mesnevi 40

Mısra: 2

Açığa çıkarmak.

1. Bi-hamdi'llâh ki mühlet virdi gerdün

2. Çıkardım baħr-i dilden dūr-i meknün

çıkıds'ırmağ:

1. **çıkıds'ırmağ:**

Mesnevi 17

Mısra: 41

Çıktı ise ırmak:Gözden ırmak çıkması (Akan gözyaşlarının çokluğu ifade edilmektedir.).

41. Senün nergisleründen çıkıds'ırmağ

42. Benüm bağrum olupdur lâleveş dâğ

çıkup gitdi:

1. **çıkup gitdi:** -dı

Mesnevi 14

Mısra: 80

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Birden uzaklaşmak, gitmek.

79. Şeh öninden meger bir âhü-yı şüh

80. Çıkup gitdi nitekim yaydan uħ

çıñıla:

1. **çıñılar:** -r

Mesnevi 3

Mısra: 104

T. is. Çın çın etme, uğuldama.

103. Elestün gitmedi dilden şafâsı

104. Daħı çıñlar kulağumda şadâsı

çoğ:

1. **çoğ:**

Mesnevi 17

Mısra: 75

Çok.

75. Çoğ işler var ki dirsin bu ziyândur

76. Niçe aşşılar ol işde nihândur

çoğ itdüm:

1. **çoğ itdüm:** -dü, -m

Mesnevi 3

Mısra: 65

Kelime Tipi: -

Çok, fazla etmek.

65. Edebsüzlikle çoğ itdüm gedâlık

66. Huzūr-ı hazretünde bî-hayâlık

çoğ olmayalum:

1. **çoğ olmayalum:** -ma, -(y)alum

Mesnevi 15

Mısra: 46

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Çok olmak.

45. Birez deryâyyla dem-sâz olalum

46. Velî çoğ olmayalum az olalum

çok:

1. **çok:**

Mesnevi 3

Mısra: 4

T. sf. Miktarı ziyade olan. "Az" mukabili. Pek ziyade, fazla, çokluk. Kesret: Çoktan memnun olmayan azı da bulmaz.

3. Kuluñam hizmetünde kâşirem ben

4. Senüñ yoluñda çok buyruk şıram ben

2. **çok:**

Mesnevi 3

Mısra: 41

T. sf. Miktarı ziyade olan. "Az" mukabili. Pek ziyade, fazla, çokluk. Kesret: Çoktan memnun olmayan azı da bulmaz.

41. Egerçi bizde 'işyân ü güneh çok

42. Raħimâ raħmetüñden ye'sümüz yok

3. **çok:**

Mesnevi 22

Mısra: 109

T. sf. Miktarı ziyade olan. "Az" mukabili. Pek ziyade, fazla, çokluk. Kesret: Çoktan memnun olmayan azı da bulmaz.

109. Sözinden aldı çok dürr ü cevâhir

110. Qabül itmedi gerçi sîm ile zer

4. **çok:**

Mesnevi 26

Mısra: 152

Çok, birçok.

152. Benüm yolumda çekdüñ çok belâ sen

151. Hemân şol şart k'itdi saña Pervîz

5. **çok:**

Mesnevi 27

Mısra: 9

T. sf. Miktarı ziyade olan. "Az" mukabili. Pek ziyade, fazla, çokluk. Kesret: Çoktan memnun olmayan azı da bulmaz.

9. Aña çok lutfımı endâze kıldı

10. Dil-i pejmürdesini tâze kıldı

6. **çok:**

Mesnevi 27

Mısra: 197

Sayınca fazlalığı ifade eder.

197. Şehenşehler gelüpdür 'âleme çok

198. Biri kalmadı oldılar girü yok

7. çok:

Mesnevi 30

Mısra: 53

Bir çok, "yüzlerce...; binlerce..."

53. Cihân şehler gedâlar çok görüpdür

54. Zamân begler ağalar çok görüpdür

8. çok:

Mesnevi 30

Mısra: 54

Bir çok, "yüzlerce...; binlerce..."

53. Cihân şehler gedâlar çok görüpdür

54. Zamân begler ağalar çok görüpdür

9. çokdur: -dur

Mesnevi 33

Mısra: 139

Miktari ziyade olan. Çok. Az karşıtı.

139. Cihân deyrinde çokdur nağs-ı dīvār

140. Nuğüş oldur k'āna cān ola pergār

10. çok:

Mesnevi 37

Mısra: 57

Miktari ziyade olan. Çok. Az karşıtı.

57. Konılmış nükteler çok hikmet-engēz

58. Denilmiş midhat-ı elkāb-ı Pervīz

11. çok:

Mesnevi 37

Mısra: 143

Miktari ziyade olan. Çok. Az karşıtı.

143. Bu resme urdı çok lâf ü güzāfi

144. Cevābı 'ākıbet bu oldu şāfi

12. çokdur: -dur

Mesnevi 38

Mısra: 85

Çok II fazla.

85. Egerçi kim du'ā her dilde çokdur

86. Ğarībūn lîk bir demrenlū okdur

çok çok:

1. çok çok:

Mesnevi 28

Mısra: 100

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Fazla fazla.

99. Varup Şīrīne biz kıldan peyām it

100. Du'ālar cyleyüp çok çok selām it

2. çok çok:

Mesnevi 33

Mısra: 152

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Fazla fazla.

151. Yaraşukdur güzelde 'işve vü nāz

152. Cefā vü mihrî çok çok cevri az az

3. çok çok:

Mesnevi 38

Mısra: 211

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Çok fazla, sürekli.

211. Sağular sağdı çok çok ağladı

212. Hemān-dem kendü kendin aguladı

çokdan:

1. çokdan:

Mesnevi 23

Mısra: 48

Çoktan beri, çok zamandan beri.

47. Didi geçdün mi yoksa baş u cāndan

48. Eytidi çokdan uşandum ben andan

çokdur:

1. çokdur:

Mesnevi 26

Mısra: 218

Sayı, nicelik, değer, güç, derece vb. bakımından büyük ve aşırı olan, az karşıtı.

217. Bilürven girü olmuşdur peşimān

218. Ki zīrā bu megel 'ālemde çokdur

ç'ol:

1. ç'ol:

Mesnevi 16

Mısra: 111

Çü, vezin gereği ç' biçiminde kullanılmıştır. Çü ol: Çünkü o.

112. Kırıldı 'askeri tağıldı hayli

111. Kılurdu şerre ç'ol şerif meyli

çöz:

1. çözüp: -üp

Mesnevi 38

Mısra: 107

Çözmek, açmak.

107. Çözüp yabana atup mi'cerini

108. Yolardı el urup müy-i serini

çü:

1. çü:

Mesnevi 1

Mısra: 11

Çünkü, için.

11. Talup söz bahrine oldum çü gāvvas

12. İlāhī sen naşib it gevher-i hāş

2. çü:

Mesnevi 1

Mısra: 57

Çünkü. Şundan dolayı, şu sebeple, zira.

57. Çü ben şāgird olam tevfiķūn üstād

58. Ma'ānī şehrin idem cennet-ābād

3. çü:

Mesnevi 1

Mısra: 96

Çünkü. Şundan dolayı, şu sebeple, zira.

95. Ne mümkün murg-i maqşüdüm idem şayd
96. Çü târ-ı 'ankebüt olur baña kayd

4. çü:
Mesnevi 1
Mısra: 103
Çünkü. Şundan dolayı, şu sebeple, zira.

103. Çü nürüñdan olupdur âferiñiş
104. Remedlü dideme çek nür-ı bñiş

5. çü:
Mesnevi 2
Mısra: 3
-diğında, -diğinde zarf fiil ekinin görevini yapan bir kelime.

3. Çü gitdi küntü kenzüñ ihticabı
4. 'Ayân oldı haqıkat âftâbı

6. çü:
Mesnevi 2
Mısra: 11
-diğında, -diğinde zarf fiil ekinin görevini yapan bir kelime.

11. Kalem çekdi çü naqqâş-ı irâdet
12. Hemân ma'nâ-yı harfe yazdı şüret

7. çü:
Mesnevi 3
Mısra: 35
Çünkü. Şundan dolayı, şu sebeple, zira.

35. Çü gitmez gözlerümden rüy-ı mehveş
36. Olursam tañ mı ğark-ı bañr-i âteş

8. çü:
Mesnevi 3
Mısra: 123
Ne vakit ki.

123. Çü sürçe 'arşa-i mañşerde atum
124. Gelüp ğâlib hayırdan seyyi'âtum

9. çü:
Mesnevi 4
Mısra: 73
-diğında, -diğinde zarf fiil ekinin görevini yapan bir kelime.

73. Çü sürdüñ çerh-i çârüm sañhına at
74. Mesîh oldı ruñuñ görince şeh-mât

10. çü:
Mesnevi 4
Mısra: 89
Çünkü. Şundan dolayı, şu sebeple, zira.

89. Yücedür 'arş-ı a'lâdan çü pâyeyñ
90. 'Aceb mi düşmese toprağa säyeyñ

11. çü:
Mesnevi 5
Mısra: 33
Ne vakit ki.

33. Çü dil güş itdi 'aqluñ bu hiñtabın
34. Anuñ bu resm ile virdi cevabın

12. çü:
Mesnevi 5
Mısra: 39
-diğt için.

39. Çü yoğdur zerre miğdâri huzûrum
40. Ne deñlü şu 'le-perdâz ola nurum

13. çü:
Mesnevi 5
Mısra: 43
-diğt için.

43. Çü yoğ bázüda şeh-bâz-ı murâdum
44. 'Aceb mi şınsa kıyruğum kanadum

14. çü:
Mesnevi 5
Mısra: 187
Madem ki.

187. Çü yoğ şâh işigüne iktidârüñ
188. İşitdür Âşâf-ı devrâna zârüñ

15. çü:
Mesnevi 6
Mısra: 5
-diğt için.

5. Zâmîründür çü mir'ât-ı Sikender
6. Muşavver hâl-i 'âlem anda yek-ser

16. çü:
Mesnevi 6
Mısra: 48
Çünkü. Şundan dolayı, şu sebeple, zira.

47. Ola kim tuta bu defter cihâñı
48. Çü düstür odına bağladum anı

17. çü:
Mesnevi 7
Mısra: 15
Madem ki.

15. Çü söze kudretüñ var olma hâmûş
16. Şeker-hâ ol idüp tûñı gibi cüş

18. çü:
Mesnevi 7
Mısra: 32
-diğında, -diğinde zarf fiil ekinin görevini yapan bir kelime.

31. İrüp emr-i İlähî nâ-gehâñı
32. Çü dürdi defter-i Nüşîrevânı

19. çü:
Mesnevi 7
Mısra: 83
Ne vakit ki.

83. Çü toğdı gün gibi mâderden ol mâh
84. Didi yirlerle gökler zâdehu'llâh

20. çü:

Mesnevi 7
Mısra: 95
-diği için.

95. Çü Şîrinden konupdı anda mâye
96. Virürdi şîr-i şîrîn aña dâye

21. çü:

Mesnevi 7
Mısra: 115
-diğında, -diğinde zarf fiil ekinin
görevini yapan bir kelime.

115. Temâm ondördine irdi çü ol mâh
116. Dil-âverlik işinden oldu âgâh

22. cü:

Mesnevi 9
Mısra: 39
Nehir, ırmak.

39. Eger zulm ile bir cü olsa hor-yād
40. İderven hirmen-i 'ömrini ber-bād

23. çü:

Mesnevi 10
Mısra: 9
-diğında, -diğinde zarf fiil ekinin
görevini yapan bir kelime.

9. Çü tahta giçesin sultānum oğul
10. Koma zinhār 'adli cānum oğul

24. çü:

Mesnevi 11
Mısra: 139
-diğında, -diğinde zarf fiil ekinin
görevini yapan bir kelime.

139. Çü Şāvuruñ kelāmın diñledi şāh
140. Temām olduğa itdi derd ile āh

25. çü:

Mesnevi 12
Mısra: 59
-diğında, -diğinde zarf fiil ekinin
görevini yapan bir kelime.

59. Bu aḥvālî çü Şāvür eyledi gūş
60. Aña bir özge tedbîr eyledi hoş

26. çü:

Mesnevi 12
Mısra: 132
-diğında, -diğinde zarf fiil ekinin
görevini yapan bir kelime.

131. Şunuñ kim 'ālem içre adı erdür
132. Çü bî-'ışk ola 'avratdan beterdür

27. çü:

Mesnevi 13
Mısra: 5
-diğında, -diğinde zarf fiil ekinin
görevini yapan bir kelime.

5. Çü Hüsrev açdı ol taşvîri gördi
6. Yeñilendi hemân-dem eski derdi

28. çü:

Mesnevi 13
Mısra: 71
-diği zaman, -diğında, -diğinde.

71. Çü Hüsrev táb-ı meyden oldu bî-tāb
72. Alur nergislerin endîşe-i ḥvāb

29. çü:

Mesnevi 14
Mısra: 138
-diği için.

137. Delîm günlerdi kim olmuşdı bî-tāb
138. Çü ārām itdi aldı gözlerin ḥvāb

30. çü:

Mesnevi 15
Mısra: 13
Ne vakit ki.

13. Çü ḥadden aşdı hicr ü intizārı
14. Gidüp ārām u şabr ü ihtiyārı

31. çü:

Mesnevi 15
Mısra: 49
-diğında, -diğinde zarf fiil ekinin
görevini yapan bir kelime.

49. Çü Şîrîn sözine gūş oldu dāye
50. Deñizler gibi pür-cūş oldu dāye

32. çü:

Mesnevi 15

Mısra: 59

-diğında, -diğinde zarf fiil ekinin
görevini yapan bir kelime.

59. Çü bindi zevrağa ol mâh-peyker
60. Hilāl üstine şankim mihr-enver

33. çü:

Mesnevi 15
Mısra: 89
-diği zaman, -diğında, -diğinde.

89. Çü gördi rüzgāruñ ḥışm ü kînin
90. Ḥayātından tama 'kat' itdi Şîrîn

34. çü:

Mesnevi 15
Mısra: 183
-diğında, -diğinde zarf fiil ekinin
görevini yapan bir kelime.

183. Çü Hüsrev gördi ol bānūyı dem-sāz
184. Hicābın def' idüp keşf eyledi rāz

35. çü:

Mesnevi 15
Mısra: 231
-diğında, -diğinde zarf fiil ekinin
görevini yapan bir kelime.

231. Çü Hüsrev eyledi bu peyāmı gūş
232. Gidüp 'aklı başından oldu medhūs

36. çü:

Mesnevi 16

Mısra: 105
Çünkü. Şundan dolayı, şu sebeple,
zira.

105. Çü var idi ğurūr ü kibr ü kīni

106. Görürdi cümleden a'lā özini

37. çü:

Mesnevi 16

Mısra: 147

Çünkü. Şundan dolayı, şu sebeple,
zira.

147. Çü dünyā qahbedür murdār murdār

148. Er olan aña meyl itmek zihī 'ār

38. çü:

Mesnevi 17

Mısra: 3

-dığında, -diğinde zarf fiil ekinin
görevini yapan bir kelime.

3. Çü tahta geçdi sultān oldu Hüsrev

4. Tutardı atasıçün mātem-i nev

39. çü:

Mesnevi 17

Mısra: 87

-dığında, -diğinde zarf fiil ekinin
görevini yapan bir kelime.

87. Temām itdi çü Şīrīn nāmesini

88. İdüp dürlerle tezyīn nāmesini

40. çü:

Mesnevi 18

Mısra: 1

-dığında, -diğinde zarf fiil ekinin
görevini yapan bir kelime.

1. Çü Hüsrev nāme-yi Şīrīni gördi

2. Öpüp yüzine vü gözine sürdi

41. çü:

Mesnevi 18

Mısra: 54

Zira.

53. Gerekdür k'idesin te'hūr te'hūr

54. Çü vaqt ide kılavuz girü tedbūr

42. çü:

Mesnevi 18

Mısra: 113

-dığında, -diğinde zarf fiil ekinin
görevini yapan bir kelime.

113. Çü vardı hıttā-yı Derbende Pervīz

114. Mehīn Bānūya irdi ol hāber tīz

43. çü:

Mesnevi 18

Mısra: 173

Ne vakit ki.

173. Çü nām u neng işin def' eylediler

174. Tekellūf perdesin ref' eylediler

44. çü:

Mesnevi 19

Mısra: 1

Ne vakit ki.

1. Mehīn Bānū çü görd' ol 'ışk-bāzı

2. Sürer meydān-ı 'ışk içr'esb-i tāzı

45. çü:

Mesnevi 19

Mısra: 49

Zira.

49. Çü bī-kābīn ola işbu 'alāka

50. Hemān irişdi bil anı tālāka

46. çü:

Mesnevi 19

Mısra: 71

Zira.

71. Çü yüz gösterüp ola āşkāre

72. Dönüp bir daħı kılmazlar nezāre

47. çü:

Mesnevi 19

Mısra: 89

-dığında, -diğinde zarf fiil ekinin
görevini yapan bir kelime.

89. Çü rüşen oldu şem'-i şubhgāhī

90. Münevver kıldı āfākı kemāhī

48. çü:

Mesnevi 19

Mısra: 153

Ne vakit ki.

153. Çü menzilgāh old'ol hūr-ı 'īne

154. Medāyin döndi firdevs-i Berīne

49. çü:

Mesnevi 20

Mısra: 25

Madem ki.

25. Çü geydüm egnüme bir hīl'at-i pāk

26. Selāmet cübbesin itsem n'ola çāk

50. çü:

Mesnevi 21

Mısra: 43

-dığında, -diğinde zarf fiil ekinin
görevini yapan bir kelime.

43. Çü gördi tıfl gibi emrine rām

44. Temāmet cüy-ı şīri kıldı i'lām

51. çü:

Mesnevi 22

Mısra: 35

Ne vakit ki.

35. Çü fāriğ oldu cüy işinden üstād

36. Yine bir havz-ı Kevsçer itdi bünyād

52. çü:

Mesnevi 22

Mısra: 43

Irmak.

43. 'Arūş-ı dehre ol cü ğabğab oldu
44. Kenār-ı havz ğüyā kim leb oldu

53. **çü:**
Mesnevi 23
Mısra: 1
Ne vakit ki.

1. Çü Ferhād itdi rāzın 'āleme fāş
2. Melāmet taşına karşı tutup baş

54. **çü:**
Mesnevi 23
Mısra: 71
Ne vakit ki.

71. Çü gördi şāh anuñ ol fiñnatın
72. Birez def' itdi hışm ü hiddetini

55. **çü:**
Mesnevi 24
Mısra: 13
-diğında, -diğinde zarf fiil ekinin görevini yapan bir kelime.

13. Çü sâz-ı baħta devlet ide āheng
14. Olur mahbūsa şahrā çāh-ı dil-teng

56. **çü:**
Mesnevi 24
Mısra: 61
Madem ki.

61. Çü sensin çeşme-i āb-ı Sikender
62. Qanı zulmātuñ ey mihr-i münevver

57. **çü:**
Mesnevi 24
Mısra: 163
Ne vakit ki.

163. Çü Şāvūruñ sözün ğuş itdi Pervîz
164. Getürdi küh-ken-i bî-çāreyi tîz

58. **çü:**
Mesnevi 24
Mısra: 214
Çünkü. Şundan dolayı, şu sebeple, zira.

213. Degül nā-cins hergiz halk-ı 'ālem
214. Çü Havvā anamuz atamuz Ādem

59. **çü:**
Mesnevi 24
Mısra: 242
Zira.

241. Didi kim pend ü nuş olmaz buña bend
242. Çü pend-i 'işkla itmiş özge peyvend

60. **çü:**
Mesnevi 25
Mısra: 1
Ne vakit ki.

1. Çü Ferhād irdi ol küh-ı girāne
2. Bekitdi dāmenin muhkem miyāne

61. **çü:**
Mesnevi 26
Mısra: 82
Ne vakit ki.

81. Hümāveş ol meh-i hırşîd-pāye
82. Çü ol büm-ı harāba şaldı sāye

62. **çü:**
Mesnevi 27
Mısra: 3
Ne vakit ki.

3. Çü Şîrîn vardı küh-ı Bîsütūna
4. Meded ırgürdi Ferhād-ı zebūna

63. **çü:**
Mesnevi 27
Mısra: 46
Zira.

45. Niçe yıllar kala bîmār u dil-rîş
46. Çü girü şağalursa ola bir iş

64. **çü:**
Mesnevi 27
Mısra: 48
Çünkü.

47. Hiç aña bundan özge çāre olmaz
48. Çü ğayrı sözden ol āvāre olmaz

65. **çü:**
Mesnevi 27

Mısra: 145
Ne vakit ki.

145. Çü bu şer sözleri ğuş itdi Ferhād
146. Yaķasın yırtup itdi āh ü feryād

66. **çü:**
Mesnevi 27
Mısra: 235
Çünkü.

235. Revān oldu çü gelmez yola Ferhād
236. İşidüp itdi Şîrîn āh ü feryād

67. **çü:**
Mesnevi 28
Mısra: 3
Ne vakit ki.

3. Çü Ferhād itdi 'ālemden ferāğat
4. Qamu şādî ile ğamdan ferāğat

68. **çü:**
Mesnevi 28
Mısra: 81
Madem ki.

81. Ölü ardınca girilmez çü kabre
82. Niçün cânuñ tutarsın bunca hîre

69. **çü:**
Mesnevi 28
Mısra: 93
Ne vakit ki.

93. Çü bu üslûba kâtib yazdı nâme
94. Hârîr üstinde şan müşk ezdi hâme

70. çü:

Mesnevi 29

Mısra: 1

-dığında, -diğinde zarf fiil ekinin görevini yapan bir kelime.

1. Çü Şîrîn nâme-i dil-dârî gördi
2. Yeñilendi hemân-dem eski derdi

71. çü:

Mesnevi 30

Mısra: 49

Mademki.

49. Çü merhem yok dil-i şad-pâremüze
50. Ne hâcet tuz saçasın yâremüze

72. çü:

Mesnevi 30

Mısra: 67

Mademki.

67. Çü hâkisterden ola küllhanî 'ür
68. Olur destür da sincâbdan dür

73. çü:

Mesnevi 31

Mısra: 43

Ne vakit ki.

43. Çü Hüsrev virdi Ermen mülkine nür
44. Görüp kaçsın o hürûñ oldu mesrur

74. çü:

Mesnevi 31

Mısra: 77

Ne vakit ki.

77. Çü Şîrîn bu haberden oldu âgâh
78. Didi iş müşkil oldu neyleyem âh

75. çü:

Mesnevi 31

Mısra: 92

Hep, süreklî.

91. Didi Şîrîne bir gün yüzlü ey mâh
92. Çü bu adayı menzil idine şâh

76. çü:

Mesnevi 32

Mısra: 51

-dîği için.

51. Çü devr-i bâde kılmadı taħallûf
52. Birezden gitdi ortadan tekellûf

77. çü:

Mesnevi 32

Mısra: 78

Ne vakit ki.

77. Dehânum piste gibi şanma hândân
78. Çü kahr idem olur ol piste dendân

78. çü:

Mesnevi 32

Mısra: 104

Zira.

103. Niçün âzürde olam derd-i dilden
104. Komezam dâmen-i şabrî çü elden

79. çü:

Mesnevi 32

Mısra: 106

Çünkü; zira.

105. Kimesne hâlûme hiç vâkıf olmaz
106. Çü bülbül gülğulüm dünyâya talmaz

80. çü:

Mesnevi 32

Mısra: 117

Çünkü. Şundan dolayı, şu sebeple, zira.

117. Çü meyveñ koptadı ve şatmadı şâh
118. Saña lâyıq mı dimek bize küstah

81. çü:

Mesnevi 32

Mısra: 155

Çünkü. Şundan dolayı, şu sebeple, zira.

155. Çü tırmaz şubh u şâm eyler mürürü
156. Felek virür gamı alur sürürü

82. çü:

Mesnevi 33

Mısra: 3

Ne vakit ki.

3. Çü Şîrîn gitdi meclisden gâzabnâk
4. Yakasın itdi Hüsrev gül gibi çâk

83. çü:

Mesnevi 33

Mısra: 63

Çünkü. Şundan dolayı, şu sebeple, zira.

63. Çü tûfî şekkere olmuşdı meyyâl
64. Aña hıv âhendeler gönderdi der-hâl

84. çü:

Mesnevi 33

Mısra: 103

Ne vakit ki.

103. Çü nakl-i meclis-i şâh oldu Şekker
104. Melâl-efzâ vü cângâh oldu Şekker

85. çü:

Mesnevi 33

Mısra: 111

Zira.

111. Çü mu'tâd idi Şîrîne mezâkı
112. Şeker görüp anuñ tāk oldu tākı

86. çü:

Mesnevi 33

Mısra: 117

Madem ki.

117. Murādına çü dil olmadı vāşıl
118. Şekerden yok baña bir zerre hāşıl

87. **çü:**
Mesnevi 34
Mısra: 3
Ne vakit ki.

3. Çü şehden ayrı düşdi ol perī-çehr
4. Derūmindan 'alem çekd'āteş-i mihr

88. **çü:**
Mesnevi 34
Mısra: 55
Çünkü. Şundan dolayı, şu sebeple, zira.

55. Çü bīm-i hicrden yok sende pervā
56. Vişāl ehlinin itme kuru da'vā

89. **çü:**
Mesnevi 34
Mısra: 61
Çünkü. Şundan dolayı, şu sebeple, zira.

61. Çü yok yanumda serv-i gül-'izārum
62. N'ola günden güne artarsa zārum

90. **çü:**
Mesnevi 34
Mısra: 81
-dıği zaman, -diğında, -diğinde.

81. Çü bī-tāb itdi teb nāzik mizācım
82. Kimesne bilmedi anuñ 'ilācım

91. **çü:**
Mesnevi 34
Mısra: 87
Zira.

87. Gözi gibi çü Şīrīn oldı haste
88. Şabır qarüresin itdi şikeste

92. **çü:**
Mesnevi 36
Mısra: 53
Ne vakit ki.

53. Çü resm-i sūr olundı cümle tertīb
54. Bezendi şeh'r Pervīz itdi terğīb

93. **çü:**
Mesnevi 36
Mısra: 143
-diğında, -diğinde zarf fiil ekinin görevini yapan bir kelime.

143. Çü gerdek hānesine girdi Hüsrev
144. Görür şalmış aña bir māh pertev

94. **çü:**
Mesnevi 36
Mısra: 166
-diğında, -diğinde zarf fiil ekinin görevini yapan bir kelime.

165. Gice her ne iş itse mest ü ser-hoş
166. Çü şubh ola ider cümle ferāmūş

95. **çü:**
Mesnevi 36
Mısra: 181
Çünkü. Şundan dolayı, şu sebeple, zira.

181. Çü bāde bahrine olmuşdı şeh ğarķ
182. Güherden kılmadı ğar-mühreyi fark

96. **çü:**
Mesnevi 36
Mısra: 237
-diğında, -diğinde zarf fiil ekinin görevini yapan bir kelime.

237. Çü maķşūdına irişdi şehensāh
238. Didi minnet Hüdāya şükrü li'llāh

97. **çü:**
Mesnevi 36
Mısra: 281
Ne vakit ki.

281. Çü mülke ol zağar oldı havāle
282. Kılurdı ğalķ bülbül gibi nale

98. **çü:**
Mesnevi 37
Mısra: 109
Çünkü. Şundan dolayı, şu sebeple, zira.

109. Sipāhuñ çü kuluğm'olma ğarra
110. Degüldür ol sebeb hiç nef' ü zarra

99. **çü:**
Mesnevi 37
Mısra: 111
Ne vakit ki.

111. Çü umdı 'askerinden nuşret ü 'avn
112. Anuñçün ğarķa-i Nīl oldı Firāvn

100. **çü:**
Mesnevi 37
Mısra: 117
Ne vakit ki.

117. Yāhūd itdi çü Rūhu'llāhi taħkīr
118. Hemān-dem oldılar meymün ü herīr

101. **çü:**
Mesnevi 37
Mısra: 161
-diğında, -diğinde zarf fiil ekinin görevini yapan bir kelime.

161. Çü kāşid Hüsrevüñ aldı cevābın
162. Temāmet hıfz itdi her ğitābın

102. **çü:**
Mesnevi 38
Mısra: 48
Zira; -dıği gibi.

47. Sebeb isterdi anuñ ğatline ol
48. Şürü' itdi çü buldı bu ğarar yol

103. **çü:**
Mesnevi 38
Mısra: **61**
-dığında, -diğinde zarf fiil ekinin görevini yapan bir kelime.

61. Çü Şîrûye bu râyî gördi şayup
62. Yürürdi ol işe fırsat arayup

104. **çü:**
Mesnevi 38
Mısra: **91**
-dğı zaman, -diğında, -diğinde.

91. Çü Şîrîn Hüsrevün fevtini gördi
92. Götürdi kendü kendin yire urdı

105. **çü:**
Mesnevi 38
Mısra: **141**
-dığında, -diğinde zarf fiil ekinin görevini yapan bir kelime.

141. Çü mâtem tutdı Şîrîn-i şeker-leb
142. Dirildi ol diyârûn begleri hep

106. **çü:**
Mesnevi 38
Mısra: **167**
Çünkü. Şundan dolayı, şu sebeple, zira.

167. Çü toprakdan yaratılmışdur insân
168. Olur âhir yine hâk ile yeksan

107. **çü:**
Mesnevi 38
Mısra: **171**
-dğı için.

171. Çü âhir görüşümdür hüsn bâğın
172. Toyunca koçayın şol gül yañağın

108. **çü:**
Mesnevi 38
Mısra: **201**
Zira.

201. Çü sen terk itdün ey 'ömrüm cihâmı
202. Gerekmey baña sensiz zindegânı

109. **çü:**
Mesnevi 38
Mısra: **219**
-dğı için.

219. Çü tatlu yârçün cân virdi Şîrîn
220. Dü 'âlemde murâda irdi Şîrîn

110. **çü:**
Mesnevi 38
Mısra: **262**
Zira.

261. Zer ü sîm ile olma halka kâhîr
262. Girürsin büte-i çabre çü âhir

111. **çü:**
Mesnevi 38

Mısra: **266**
Zira.

265. Suvâr olma önünde esb-i nâze
266. Çü soñ binecek atıñdur cenaze

112. **çü:**
Mesnevi 40
Mısra: **89**
-dığında, -diğinde zarf fiil ekinin görevini yapan bir kelime.

89. Şikâr alduñ çü şâhîn oldu aduñ
90. Demidür gel birez diglet kanaduñ

çul:

1. **çul:**
Mesnevi 37
Mısra: **28**
T. is. Kıldan mamul kaba mensucat envai. Kıldan veya yünden hayvan örtüsü.

27. Zemînüñ yaşıl aţlasdan libâsı
28. Gidüp egninde kaldı çul palası

çullara girür:

1. **çullara girür:-(ü)r**
Mesnevi 38
Mısra: **152**
Kelime Tipi: **Deyim**
Çul giymek; kendini perişan hâle sokmak (yas töreninin bir parçası olarak).

151. Ururlar 'aksine zîn ü licâmı
152. Girür çullara şâhuñ her gulâmı

çün:

1. **çün:**
Mesnevi 2
Mısra: **7**
Ne vakit ki; -ında/inde; -mca/-ince.

7. Çün oldu nür-ı a'zam şu 'le-perdâz
8. Haķâyık birbirinden oldu mümtâz

2. **çün:**
Mesnevi 2
Mısra: **17**
Ne vakit ki; -ında/inde; -mca/-ince.

17. Temevvüc kıldı çün deryâ-yı lâhût
18. Zuhûr itdi çamı emvâc-ı nâsût

3. **çün:**
Mesnevi 3
Mısra: **73**
Zaten.

73. Tapuñdan özge yokdur çün penâhum
74. Benüm kim yarlıgasun yâ günâhum

4. **çün:**
Mesnevi 5
Mısra: **54**
Madem ki.

53. Niçün yok yire dem uram hünerden
54. Seçilmez cevherî çün pileverden

5. **çün:**
Mesnevi 6
Mısra: 15
Ne vakit ki; -ında/inde; -ınca/-ince.

15. Boğazum aldı çün sākī-i devrān
16. Sebū gibi 'aceb mi ağlasam kan

6. **çün:**
Mesnevi 7
Mısra: 97
Mâdem.

97. Ezelden oldı çün Şîrîn gıdāsı
98. 'Aceb mi âhîr olsa mübtelāsı

7. **çün:**
Mesnevi 9
Mısra: 33
Ne vakit ki; -ında/inde; -ınca/-ince.

33. Çün irdi ol güle âsib-i gerdün
34. İçinden çıkdı vâfir sîb-i gül-gün

8. **çün:**
Mesnevi 10
Mısra: 4
Ne vakit ki; -ında/inde; -ınca/-ince.

3. Rivâyet eyledi kim Hürümüz şâh
4. Çün oldı Hüsrevüñ 'adlinden āgâh

9. **çün:**
Mesnevi 12

Mısra: 2
Ne vakit.

1. Bu veche kıldı râviler rivâyet
2. Çün oldı 'ışk-ı Hüsrev bî-nihâyet

10. **çün:**
Mesnevi 12
Mısra: 51
İçin.

51. O mâha bir nazâr çün niçe dervîş
52. Öküş harc eylemişdür nür-i bîñîş

11. **çün:**
Mesnevi 12
Mısra: 75
Ne vakit ki; -ında/inde; -ınca/-ince.

75. Çün ol nakş-ı sürür-engîzi yazdı
76. Yanında şüret-i Pervîzi yazdı

12. **çün:**
Mesnevi 13
Mısra: 1
-diği zaman.

1. Rivâyetdür ki çün Şävür-ı üstâd
2. Medâyine irişdi yine dil-şâd

13. **çün:**
Mesnevi 13
Mısra: 49
Ne vakit.

49. İçildi çün şarâb-ı erğuvânî
50. Kamu bezm ehlinüñ cüş itdi kanı

14. **çün:**
Mesnevi 15
Mısra: 51
-diği için.

51. Sefîneydi çün ol maħbûba maṭlûb
52. Düzetdi 'avdedin bir zevrağ-ı hûb

15. **çün:**
Mesnevi 15
Mısra: 121
Ne vakit ki; -ında/inde; -ınca/-ince.

121. Çün ol gird-âb-ı hâyil buldı teskîn
122. Selâmet yakasına çıkdı Şîrîn

16. **çün:**
Mesnevi 15
Mısra: 201
Ne vakit ki; -ında/inde; -ınca/-ince.

201. Buluşdılar çün iki şâh-ı ferruḥ
202. Biri biri öninde qodılar ruḥ

17. **çün:**
Mesnevi 15
Mısra: 203
Ne vakit ki; -ında/inde; -ınca/-ince.

203. El alup çün iki 'âşık görüşdi
204. Biri birinüñ ayağına düşdi

18. **çün:**
Mesnevi 19
Mısra: 87
Zaten.

87. Özi çün pāk- bāzū pāk-dāmān
88. N'ola ger pāk sözden olsa şādān

19. **çün:**
Mesnevi 19
Mısra: 131
Madem ki.

131. Çün olduk buncadan zaḥmet size biz
132. N'ola rahmetler olsañuz bize siz

20. **çün:**
Mesnevi 22
Mısra: 15
Şundan dolayı ki, şu sebepten ki, zirâ.

16. Şürü' itmişdi cân ü dilden işe
15. Çün ol pülâd-dest ü sihr-pîşe

21. **çün:**
Mesnevi 22
Mısra: 45
Ne vakit ki; -ında/inde; -ınca/-ince.

45. Aḳup çün havza girdi cüy-ı sepîd
46. Şeb-i Ferhâda irdi şubḥ-ı ümmîd

22. **çün:**
Mesnevi 24

Mısra: 3
Zaten.

3. Çün ol üftâde-i dil-teng ü hayrân
4. İderdi çâh içinde âh ü efgân

23. **çün:**
Mesnevi 24
Mısra: 33
İçin.

33. Ya destmüzd çün üstâda ol kân
34. Şunardı pâre pâre la'l-i rahşân

24. **çün:**
Mesnevi 25
Mısra: 38
Çünkü.

37. Ölürsê gam yimez gam-hvâr ü miskîn
38. Görür kabrinde çün naqş-ı nigârın

25. **çün:**
Mesnevi 26
Mısra: 57
Zira.

57. Çıkkam çün Bîsütün üstine gâhî
58. Göre kebg-i derî benden hırâmı

26. **çün:**
Mesnevi 26
Mısra: 95
Ne vakit ki.

95. Götürdüñ çün niqâbuñ ey perî-çeher
96. Giceme şubh olduñ şubhuma mihr

27. **çün:**
Mesnevi 26
Mısra: 125
Ne vakit ki.

125. Gözine geldi çün keyfiyyet-i câm
126. Didi ey yâr-ı Şîrîn-i dil-ârâm

28. **çün:**
Mesnevi 26
Mısra: 141
Ne vakit ki.

141. Çün anuñ sözlerin güş itdi Şîrîn
142. Be-ğâyet rahm kıldı ol nigârın

29. **çün:**
Mesnevi 27
Mısra: 88
Çünkü.

87. Olur muhkemi bunca zemme bâ'is
88. Çün oldur 'âlem içr' ümmü'l-habâis

30. **çün:**
Mesnevi 27
Mısra: 93
Ne vakit ki.

93. Görür çün sîm ü zer yüzün 'acüze
94. Döner Hâkdan yumar gözin 'acüze

31. **çün:**
Mesnevi 27
Mısra: 120
Çünkü.

119. Nedendür diri 'âlemde kararüñ
120. Bozuldı gitdi çün naqş-ı nigârüñ

32. **çün:**
Mesnevi 27
Mısra: 188
Zaten.

187. Mücâvir olma bu miñnet-serâda
188. Gidersin 'âkıbet çün bî-irâde

33. **çün:**
Mesnevi 27
Mısra: 265
-diği hâlde.

265. Turup Şîrîn çün bî-ihtiyârî
266. Varup defn eyledi Ferhâd-ı zârı

34. **çün:**
Mesnevi 27
Mısra: 271
Ne vakit ki.

271. Çün anuñ fevtini güş itdi Şîrîn
272. Girü gam câmını nüş itdi Şîrîn

35. **çün:**
Mesnevi 30

Mısra: 1
Ne vakit ki; -ında/inde; -ınca/-ince.

1. Nigârın çün o mektûbı okıdı
2. Gönülde incinüp gâyet kaķırdı

36. **çün:**
Mesnevi 31
Mısra: 1
Zaten.

1. Hemân-dem oldı çün kâşid revâne
2. İrişdi Hıusrev-i yektâ -sitâne

37. **çün:**
Mesnevi 32
Mısra: 3
Ne vakit ki.

3. Çün uyhudan uyandı şâh-ı bîdâr
4. Gîdüp keyfiyyet-i mey oldı huşyâr

38. **çün:**
Mesnevi 32
Mısra: 53
Ne vakit ki; -ında/inde; -ınca/-ince.

53. Şehenşeh mest gördi çün nigârın
54. Diledi kim yiye helvâ-yı şîrîn

39. **çün:**
Mesnevi 33
Mısra: 25
Madem ki.

25. Çün olmadı baña ol yâr ü dil-dâr
26. Güc ile üstine düşmek zihî 'âr

40. **çün:**
Mesnevi 33
Mısra: 39
Ne vakit ki.

39. Taḥammül çün ide ḥadden tecāvüz
40. Gider yüz suyu olur ad yavuz

41. **çün:**
Mesnevi 33
Mısra: 55
Ne vakit ki; -ında/inde; -ınca/-ince.

55. Bu ma'nalarda çün şâh itdi fikret
56. Hemân-dem cüşa geldi baḥr-i ḡayret

42. **çün:**
Mesnevi 33
Mısra: 62
Gibi, -e yakışır biçimde.

61. Otuz günden temâmet şâh-ı Ḥusrev
62. Şifâhana irişdi çün meh-i nev

43. **çün:**
Mesnevi 33
Mısra: 69
-ınca/-ince.

69. Şehûn adını çün güş itdi Şekker
70. Tevâzu' birle kodı toprağa ser

44. **çün:**
Mesnevi 33
Mısra: 73
Ne vakit ki; -ında/inde; -ınca/-ince.

73. Çün itdi bāḡbân ol servi âzâd
74. Feriştah yanına gitdi perî-zâd

45. **çün:**
Mesnevi 34
Mısra: 49
Madem ki.

49. Görürsin her nefes çün nûr-ı vuşlat
50. Niçün eḡgân idersin öyle kat kat

46. **çün:**
Mesnevi 34
Mısra: 73
Ne vakit ki; -ında/inde; -ınca/-ince.

73. Çün oldı şem ile perdâz-ı âteş
74. Şarardı şem' gibi ol şeker-leb

47. **çün:**
Mesnevi 34
Mısra: 89
Zira.

89. Daḡı kalmadı çün şabra meccâli
90. Çıkardı katına Şâvûrî ḡâlî

48. **çün:**
Mesnevi 36

Mısra: 17
Zira.

17. Şehenşeh gördi çün ḡâl-i cihâmı
18. Degül hiç biri bakî cümle fânî

49. **çün:**
Mesnevi 36
Mısra: 29
Ne vakit.

29. Uruldı çün binâ-yı 'ıkd-ı kâbîn
30. Kılurlar sūr için ârâyiş-i zîn

50. **çün:**
Mesnevi 36
Mısra: 91
-dıḡı zaman.

91. Çün âzâd oldı bir dem bend-i ḡamdan
92. Diledi gele dadın câm-ı Cemden

51. **çün:**
Mesnevi 36
Mısra: 109
İçin.

109. Özine zib çün her mâh-pâre
110. Meh-i nevden idinmiş güşvâre

52. **çün:**
Mesnevi 36
Mısra: 128
Şundan dolayı ki, şu sebepten ki, zîrâ.

127. N'ola şu gibi gözgü olsa ḡayrân
128. Aña çün 'arz-ı didâr itdi cânân

53. **çün:**
Mesnevi 37
Mısra: 113
Ne vakit ki; -ında/inde; -ınca/-ince.

113. Ḥâlîle itdi çün Nemrüd itâle
114. Aña itdürdi bir kem peşşe nale

54. **çün:**
Mesnevi 38
Mısra: 99
İçin.

99. Melik Ḥusrev çün ol ḡür- i perişân
100. Siyeh kâküllerin itdi perişân

55. **çün:**
Mesnevi 38
Mısra: 203
Çünkü.

203. Senüñle çün ikimiz birlük itdük
204. Cihânda hoş dirildük dirlük itdük

çün ü çirâ:

1. **çün ü çirâ:**
Mesnevi 2
Mısra: 60
Kelime Tipi: -
Çün ü çirâ(f.b.e.)nasıl ve niçin.

59. İrâdet muktezâsınca olur iş
60. Dimez çün ü çirâ hiç şâh ü dervîş

2. **çün ü çirâ:**

Mesnevi 3

Mısra: 88

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Çün ü çirâ (f.b.e.) nasıl ve niçin.

87. Eger 'afv eyleyüp kılsañ 'atâlar

88. Dimez çün ü çirâ şehler gedalar

çünkü:

1. **çünkü:**

Mesnevi 5

Mısra: 205

-ınca, -ince.

205. Dil oldı çünkü 'akluñ emrine râm

206. Dönüp kıldı baña ilhâh ü ibram

2. **çünkü:**

Mesnevi 9

Mısra: 35

-ınca, -ince.

35. Bu zulmi çünkü Hüsrev kendü gördi

36. Kuluñ rahtın kamu dihkâna virdi

3. **çünkü:**

Mesnevi 15

Mısra: 22

Çünkü, sebep bildiren için edati.

21. Gerekdür kim benümle olasın yâr

22. Yalunuz taş olmaz çünkü dîvâr

4. **çünkü:**

Mesnevi 27

Mısra: 263

Çünkü, zira.

263. Yoğ idi çünkü mir'âtında pası

264. N'ola ol 'âşık için tutsa yası

5. **çünkü:**

Mesnevi 28

Mısra: 57

Çünkü, zira.

57. Tapuñdur çünkü mihr-i 'âlem-efrüz

58. Ne gam ger mahv oldıysa bir ılduz

6. **çünkü:**

Mesnevi 36

Mısra: 226

Çünkü, zira.

225. Olup ol gönçe-i ra'nâ şüküfte

226. Dür-i nâ-süfte oldı çünkü süfte

çünkü:

1. **çünkü:**

Mesnevi 24

Mısra: 17

-dîği için, nedeniyle.

17. Külengi gördi çünkü dest-gîr ol

18. İndi destesin şem'-i münîr ol

2. **çünkü:**

Mesnevi 33

Mısra: 47

Madem ki.

47. Sözüñ geçmedi çünkü bağbâna

48. Güzer eyle bir âhir büstâna

çüp:

1. **çüp:**

Mesnevi 24

Mısra: 10

Harbi (Tüfek doldurmaya, temizlemeye yarayan demirden veya ağaçtan yapılmış çubuk.).

9. Görür pülâddan bir tîşe mergüb

10. Ki şap olmuş ana bir âhenîñ çüp

çüpâni k'olmaya:

1. **çüpâni k'olmaya:** *-ma, -(y)a*

Mesnevi 36

Mısra: 277

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Çobanı ki (vezin nedeniyle k' biçiminde kullanılmıştır) olmak. Çobanı olmak: idarecisi, yöneticisi olmak.

277. Ne kelle k'olmaya anuñ çüpâni

278. Komez fâriğ yürimeye gürg anı

çüpânlîg:

1. **çüpânlîgüfâda:** *-uñ, -da*

Mesnevi 10

Mısra: 20

Çobanlık.

19. Ra'yyet güsfend ü gürg 'ammâl

20. Şakın çüpânlîgüfâda itme ihmâl

çürü:

1. **çürümiş:** *-miş*

Mesnevi 27

Mısra: 76

Genellikle mikroorganizmaların etkisiyle, kimyasal değişikliğe uğrayarak bozulup dağılmak.

75. Yâhud bir köhne meşheddür dehâni

76. Çürümiş toprak olmuş üstühâni

çüst ü çalâk olsa:

1. **çüst ü çalâk olsa:** *-sa*

Mesnevi 27

Mısra: 85

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Çabuk ve çevik olmak.

85. Ne deñlü çüst ü çalâk olsa vaşşâf

86. Yazamaz tâ kıyâmet aña evşâf

da:

1. **da:**

Mesnevi 5
Mısra: 46
De, da bağlacı.

45. Ne söz kim terbiyetden ola 'ārī
46. Güher olsa da yokdur i'tibārī

2. **da:**

Mesnevi 10
Mısra: 77
Bağlama edatı II dahi.

77. Saña vü baña da virmez amānī
78. Alur acılığıla tatlu cānī

3. **da:**

Mesnevi 15
Mısra: 40
De, da bağlacı.

39. Baña deryādūr ancak yār ü maḥrem
40. Benüm gibi anuñ da çeşmi pür-nem

4. **da:**

Mesnevi 15
Mısra: 44
De, da bağlacı.

43. Yüzi yirde vü alçaqlar maḳāmı
44. Benüm gibi anuñ da telḫ kami

5. **da:**

Mesnevi 24
Mısra: 191
Dahi anlamındaki bağlacı.

191. Saña da lāyık oldur k'ey fütāde
192. Şiñarñ isteyesin her yañaada

6. **da:**

Mesnevi 27
Mısra: 270
De, da bağlacı.

269. Daḫı bu mātem içindeyken ol māh
270. Meḫn Bānū da rıḫlet itdi nā-gāh

7. **da:**

Mesnevi 30
Mısra: 68
Dahi anlamındaki bağlacı.

67. Çü ḫākisterden ola külḫanī 'ūr
68. Olur destūr da sincābdan dūr

8. **da:**

Mesnevi 32
Mısra: 159
De/da bağlacı II dahi.

159. Gele şāyed baña da baḫt ü iḳbāl
160. Sen itdügüñ gib'idem ben de imhāl

dad:

1. **dadınca: -inca**
Mesnevi 23
Mısra: 89
Tatmak, tadına bakmak.

89. Bu acılıqlaruñ dadınca dadın
90. O lāyım unuda Şiñrññ adın

2. **dadın: -ı, -n**

Mesnevi 23
Mısra: 89
Tat, lezzet.

89. Bu acılıqlaruñ dadınca dadın
90. O lāyım unuda Şiñrññ adın

dad aldı:

1. **dad aldı: -dı**
Mesnevi 36
Mısra: 180
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Nasıplenmek, kısımetlenmek; tat ya da zevk almak.

179. Bu efsūmı idinc'ol fitne-engēz
180. Hemān dad aldı andan şāh Pervīz

dad almaya:

1. **dad almaya: -ma, -(y)a**
Mesnevi 24
Mısra: 147
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Nasıplenmek, kısımetlenmek; tat ya da zevk almak.

147. Şu kim şehd-i hünlerden almaya dad
148. Degüldür nesl-i ādem bil ki div-zād

dād iderler:

1. **dād iderler: -er, -ler**
Mesnevi 18
Mısra: 48
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sızlanma şikayet etme.

47. Olupdur ḫākim-i kuhsār şayyād
48. İderler cānverler berfden dād

dād kılmaz:

1. **dād kılmaz: -maz**
Mesnevi 7
Mısra: 45
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Acıtmak, esirgemek.

45. Kimesne kılmaz idi kimseden dād
46. Meger kim nāy-ı defden nāy-ı feryād

dād rüzgāruñ elinden:

1. **dād rüzgāruñ elinden:**
Mesnevi 25
Mısra: 109
Kelime Tipi: **Deyim**
Feryad, el aman, cyvah zamanın elinden (ettiklerinden, kötü muamelesinden)!.

109. Şikāyet rüzgāruñ dād elinden
110. Baña zulm idenüñ feryād elinden

dād ü feryād:

1. **dād ü feryād:**

Mesnevi 3

Mısra: 22

Kelime Tipi: -
Feryat, eyvah.

21. Müselmānlık olupdur bir kuru ad
22. Bu kâfir nefis elinden dād ü feryād

2. **dād ü feryād:**

Mesnevi 25

Mısra: 50

Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Feryat, eyvah.

49. Ğarībem bī-kes ü ğamgīn ü nā-şād
50. Yaluñuzluğdan ey Hağ dād ü feryād

dadın gele:

1. **dadın gele:-e**

Mesnevi 36

Mısra: 92

Kelime Tipi: **Deyim**
Ağzının tadı (yerine) gelmek.

91. Çün āzād oldı bir dem bend-i ğamdan
92. Diledi gele dadın cām-ı Cemden

dağ:

1. **dağ:**

Mesnevi 14

Mısra: 22

*T. is. Küre-i arzın çok yüksek yeri,
cebel. dağ ayısı kaba, yabanî adam. dağ gibi
irî vücütlu, yiğit. arada dağlar var pek
büyük fark var. dağların şenliği ayı.*

*Karadağ Harb-i Umûmiden sonra
Sırbistan'a ilâve edilen maruf memleket.*

21. Medāyin yöresinde vardı bir tağ
22. Zemînüñ sînesinde bir kara dağ

2. **dağ:**

Mesnevi 34

Mısra: 34

*Lâlenin ortasındaki siyah nokta II
yanık yarası.*

33. Turup iderdi kim ey lāle-i bāğ
34. Kimün 'ışkınadır bağıruñdağı dağ

3. **dağ:**

Mesnevi 34

Mısra: 66

*Lâlenin ortasındaki siyah nokta II
yanık yarası.*

65. Senün yanuñda zirā gülşen ü bāğ
66. Benüm bağırum başında lāleves dağ

4. **dağ:**

Mesnevi 38

Mısra: 180

*Lâlenin ortasındaki siyah nokta II
yanık yarası.*

179. Sen itdün terk-i seyr-i gülşen ü bāğ
180. Benüm bağırumda kaldı lāleves dağ

dağ urduñ:

1. **dağ urduñ:-du, -ñ**

Mesnevi 11

Mısra: 159

Kelime Tipi: **Deyim**
Yaralamak, yara açmak.

159. İçüme dağ urduñ lāle gibi
160. Gözüüm yaşını şaçduñ jāle gibi

dağ üstine dağ oldu:

1. **dağ üstine dağ oldu:-dı**

Mesnevi 27

Mısra: 282

Kelime Tipi: **Deyim**
*Acı üst üste gelmek (Tekrar tekrar
birbiri ardından).*

281. N'ola Şîrîn eritse şem'veş yağ
282. Bu derd oldı aña dağ üstine dağ

dağ-ı dîrîn:

1. **dağ-ı dîrîn:**

Mesnevi 18

Mısra: 16

Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Eski (kadim) yara.

15. Gönül eyler hevā-yı vaşl-ı Şîrîn
16. Fiğān kim tazelendi dağ-ı dîrîn

dağ-ı ğam-ı 'ışkıyla:

1. **dağ-ı ğam-ı 'ışkıyla:-ı, -(y)la**

Mesnevi 15

Mısra: 5

Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Aşk üzüntüsünün yarası.

5. Olup dağ-ı ğam-ı 'ışkıyla pür-süz
6. İderdi āh u vāh ol her şeb ü rüz

dağ-ı hırmān:

1. **dağ-ı hırmān:**

Mesnevi 3

Mısra: 92

Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Ümitsizlik yarası.

91. Rehinde berç urur envār-ı ğufrān
92. Birinün cebhesinde dağ-ı hırmān

dağ-ı uram:

1. **dağ-ı uram:-am**

Mesnevi 26

Mısra: 62

Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Yara açmak.Dağlamak, yaralamak.

61. Yağa geh gül yañağumdan çerāğı
62. Geh uram lālenün bağırna dağı

dağına merhem-i gül ura:

1. **dağına merhem-i gül ura:-a**

Mesnevi 34

Mısra: 16

Kelime Tipi: **Deyim**
*Yarasına gül merhemi sürmek -
Yaraya merhem sürmek- : Yarayı
iyileştirmek.*

15. Birez bülbül gibi idüp 'ālem-i gül
16. Ura dağına tā kim merhem-i gül

dahı:

1. **dağı:**

Mesnevi 3
Mısra: 104
Hâlâ.

103. Elestün gitmedi dilden şafası
104. Dağı çinlar kulağumda şadâsı

2. **dağı:**

Mesnevi 4
Mısra: 92
Bundan sonra, artık.

91. Fürûğ-ı tal' atundan k'oldı hüccet
92. Dağı meh kılmadı hırşide minnet

3. **dağı:**

Mesnevi 11
Mısra: 68
Bu zamana kadar, şimdiye dek.

67. Hüs[ü]n bağında ol bînî-yi ra'nâ
68. Dağı açılmadık zanbağ hemânâ

4. **dağı:**

Mesnevi 14
Mısra: 6
Bundan sonra, artık.

5. Firāvân oldu vardukça melâli
6. Dağı arama kalmadı mecâli

5. **dağı:**

Mesnevi 14

Mısra: 32
Bile, da/de.

31. Havâsı mu'tedil ne germ ü ne serd
32. Dağı hîç sebzezârı olmamış zerd

6. **dağı:**

Mesnevi 16
Mısra: 71
Bile, da/de.

71. Oķuñ dağı ayağında tolağı
72. Ecel sultânınuñ olmuş ulağı

7. **dağı:**

Mesnevi 18
Mısra: 17
Üstelik, bundan başka.

17. Dağı hîç kalmadı şabr ü kararum
18. Diyâr-ı yâre lâ-büddür güzârum

8. **dağı:**

Mesnevi 19
Mısra: 28
Bile, da/de.

27. Yaraşur gerçi hûba hüsn-i sîret
28. Hîcâb andan dağı yegdür ne minnet

9. **dağı:**

Mesnevi 19
Mısra: 45
De, bir de.

45. Ger isterseñ dağı muhkem ola bend
46. İd aña kayd-ı ferzend ile peyvend

10. **dağı:**

Mesnevi 22
Mısra: 94
Bile, da/de.

93. Senüñ meydân-ı fazluñda tekâver
94. Ne deñlu yügrük olursa dağı at

11. **dağı:**

Mesnevi 23
Mısra: 92
Daha.

91. Bumı bilmez ki her kim görse acı
92. Dağı Şîrine artar ihtiyacı

12. **dağı:**

Mesnevi 24
Mısra: 169
Henüz.

169. Dağı def' olmadı mı ol hürüşuñ
170. Dağı başuña gelmedi mi hüşuñ

13. **dağı:**

Mesnevi 24
Mısra: 170
Bu zamana kadar, Şimdiye dek.

169. Dağı def' olmadı mı ol hürüşuñ
170. Dağı başuña gelmedi mi hüşuñ

14. **dağı:**

Mesnevi 24
Mısra: 226
"Da, de" bağlacı.

225. Niçe olursa başda tâc-ı zer hûb
226. Olur ayakda başmak dağı mergüb

15. **dağı:**

Mesnevi 27
Mısra: 78
Üstelik, bundan başka.

77. Gözi beñzer hemân surâh-ı mârâ
78. Dağı şol şuyı şoğulmuş buñara

16. **dağı:**

Mesnevi 27
Mısra: 269
Henüz, daha.

269. Dağı bu mâtem içindeyken ol mâh
270. Mehîn Bânü da rıhlet itdi nâ-gâh

17. **dağı:**

Mesnevi 28
Mısra: 78
Daha.

77. Ne ser kim ola ber- zânü-yı cānān
78. Ne var dağı aña ölmekden āsān

18. **dağı:**

Mesnevi 33

Mısra: 106
Daha çok.

105. Şeker acım ala dirken müdāmī
106. Şehūn daḥi beter telḥ oldı kāmı

19. **daḥı:**
Mesnevi 33
Mısra: 126
Bile, dahi.

125. İdersen rīze rīze pāre pāre
126. Daḥı ayruḡa kılmazmıṣ nezāre

20. **daḥı:**
Mesnevi 34
Mısra: 89
Artık.

89. Daḥı ḡalmadı çün şabra mecālī
90. Çıḡardı ḡatına Şāvūn ḡālī

21. **daḥı:**
Mesnevi 34
Mısra: 120
De/da baḡlama edati.

119. Anuñ çākerleri var ise key ḡūb
120. Benüm duḡterlerüm var daḥı merḡūb

22. **daḥı:**
Mesnevi 36
Mısra: 6
Artık.

5. Vişāl-i yāre artup iştıyāḡı
6. Daḥı sabr itmeḡe ḡalmadı ḡāḡı

23. **daḥı:**
Mesnevi 36
Mısra: 32
Başka, bundan başka.

31. Virür Şirīne şeh vāfir ḡazīne
32. Nesine ḡarc ola daḥı nesine

24. **daḥı:**
Mesnevi 38
Mısra: 163
Bile, dahi.

163. Daḥı bir laḡza kılmadılar ihmāl
164. İrişdürdiler amı ḡabre fi'l-ḡāl

25. **daḥı:**
Mesnevi 38
Mısra: 200
Artık.

199. Sen idūñ ey dil-ārāmum cihānda
200. Daḥı ḡalmadı ārāmum cihanda

26. **daḥı:**
Mesnevi 40
Mısra: 57
Artık.

57. Daḥı baş egmeyem kimseye ḡiç ben
58. Uram pençe hemān-dem ḡamseye ben

27. **daḥı:**
Mesnevi 40
Mısra: 68
Bile, dahi.

67. Olursañ nazm ile 'ālem ferīdi
68. Olamazsın daḥı Şeyḡī mürīdi

daḡl:

1. **daḡlı:** -i
Mesnevi 27
Mısra: 326
Etki II itiraz.

325. Olacak olur āḡir ir eger ḡic
326. Kuluñ Mevlā işinde daḡlı yok ḡiç

dā'ire-i rāz:

1. **dā'ire-i rāz:**
Mesnevi 5
Mısra: 150
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sır dairesi(çemberi).

149. Virüp şeh medhinden şoñra āvāz
150. Didi dil 'aḡla ey dā'ire-i rāz

dāl:

1. **dāl:**
Mesnevi 18
Mısra: 9
Arap alfabesindeki "d" harfinin ismi. II
Sevgilinin saçları.

9. Oḡurken nā-gehān ḡörseydi bir dāl
10. Añup zülfin olurd'āşüfte-aḡvāl

dām:

1. **dām:**
Mesnevi 11
Mısra: 88
Tuzak -Sevgilinin saçları için
kullanılmıştır.-.

87. Ruḡı ḡülzār-ı cennetden nişāne
88. Şaḡı dām u beñi ol dāma dāne

2. **dāma:** -a
Mesnevi 11
Mısra: 88
Tuzak -Sevgilinin saçları için
kullanılmıştır.-.

87. Ruḡı ḡülzār-ı cennetden nişāne
88. Şaḡı dām u beñi ol dāma dāne

3. **dāmında:** -i, -n, -da
Mesnevi 33
Mısra: 86
Tuzak, aḡ II ^ birisini aldatmak için
kurulmuş hile.

85. Bunāḡūşında ki dürr-i yegāne
86. Şaḡı dāmında dil murḡıma dāne

dām idüpdür:

1. **dām idüpdür:** -üp, -dür
Mesnevi 36
Mısra: 189
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Tuzak kurmak.

189. Saçın hoş dām idüpdür murğ-ı cāna
190. Niçün vire beginden ğayre dāne

dāma konmaz:

1. **dāma konmaz:** -maz
Mesnevi 20
Mısra: 33
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Tuzağa yakalanmak.

33. Hümā dāneyle hergiz dāma konmaz
34. Nitekim nesr-i ŧāyir bāma konmaz

dāma tutuldum:

1. **dāma tutuldum:** -du, -m
Mesnevi 32
Mısra: 120
Kelime Tipi: **Deyim**
Tuzağa yakalanmak.

119. Ben o murğem görüp bir dāne hālün
120. ŧutuldum dāma oldum pāy-mālün

dāmen:

1. **dāmeninde:** -i, -n, -de
Mesnevi 14
Mısra: 26
Etek, dağ eteği, çevresi.

25. Felek devr idemez pīrāmeninde
26. Kevākib ŧum ŧapardı dāmeninde

2. **dāmeni:** -i
Mesnevi 19

- Mısra: 98
Etek.

97. Şabādan tenleri gül gibi ditrer
98. Gül-i terden ŧamunuñ dāmeni ter

3. **dāmenümden:** -(ü)m, -den
Mesnevi 23
Mısra: 152
Etek.

151. Eşer ŧalmadı za ŧifle tenümden
152. Sürükler her ŧarınca dāmenümden

4. **dāmenin:** -i, -n
Mesnevi 25
Mısra: 2
Etek.

1. Çü Ferhād irdi ol küh-ı girāne
2. Bekitdi dāmenin muhkem miyāne

dāmen-i āhir zemāni:

1. **dāmen-i āhir zemāni:** -ı
Mesnevi 40
Mısra: 16
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Ahir zamanın eteği.

15. Döküp gencēne-i hāŧırdan anı
16. Pür itdüm dāmen-i āhir zemāni

dāmen-i kuhsārdan:

1. **dāmen-i kuhsārdan:** -dan
Mesnevi 24

- Mısra: 46
Kelime Tipi: **Deyim**
Dağ eteği: Dağ tabanının başladığı yer, yamacın en alt kesimi.

45. Be- āhir ol giyāh-ı ħurd u heşhāş
46. Çıħardı dāmen-i kuhsārdan baş

2. **dāmen-i kuhsārdan:** -dan
Mesnevi 24
Mısra: 46
Kelime Tipi: **Deyim**
Dağ eteği: Dağ tabanının başladığı yer, yamacın en alt kesimi.

45. Be- āhir ol giyāh-ı ħurd u heşhāş
46. Çıħardı dāmen-i kuhsārdan baş

dāmen-i şabrı:

1. **dāmen-i şabrı:** -ı
Mesnevi 32
Mısra: 104
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Sabrın eteği.

103. Niçün āzürde olam derd-i dilden
104. ŧomazam dāmen-i şabrı çü elden

dāmenüme yapışurlardı:

1. **dāmenüme yapışurlardı:** -(u)r, -lar, -dı
Mesnevi 23
Mısra: 178
Kelime Tipi: **Deyim**
Eteğine yapışmak: Güvendiği güçlü, zengin, sözü geçer bir kimseye bağlanıp

onun yardımından ve koruyuculuğundan yararlanmaya çalışmak.

177. Dirilüp itleri pīrāmenüme
178. Yapışurlardı yek yek dāmenüme

dāmgeh:

1. **dāmgehden:** -den
Mesnevi 27
Mısra: 156
Tuzak yeri.

155. Açup rıħlet perr ü bālin o şeħ-bāz
156. Bu ħākt dāmgehden ħıldı pervāz

dām-ı zülfinüf:

1. **dām-ı zülfinüf:** -i, -nün, -
Mesnevi 11
Mısra: 89
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Saçın tuzağı II sevgilinin saçlarının kıvrım kıvrım olarak aşğın gönül kuşu için tuzak haline gelmesi.

89. Esiri dām-ı zülfinün dü 'ālem
90. Nice aldanmasun ol dāney'ādem

dāmuña düşüp:

1. **dāmuña düşüp:** -üp
Mesnevi 32
Mısra: 149
Kelime Tipi: **Deyim**
Tuzağa düşmek: Kendisini kötü bir duruma düşürmek için hazırlanan düzenin kurbanı olmak.

149. Tutuldumsa düşüp dāmuña nā-gāh
150. Yüziüme toğru bağmazsın nidem āh

dānā-yı ŧeker-güft:

1. **dānā-yı ŧeker-güft:**
Mesnevi 36
Mısra: 27
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
ŧeker sözlü bilgili, bilen.

27. Dirilüp cümle dānā-yı ŧeker-güft
28. İderler Müŧteriye Zühreyi cüft

dāne:

1. **dānelerdür:** *-ler, -dür*
Mesnevi 11
Mısra: 61
Tane -ben-.

61. İzārındaki hāli dānelerdür
62. Cemāli ŧem 'ine pervānelerdür

2. **dāne:**
Mesnevi 11
Mısra: 88
Kuŧ yemi.

87. Ruğı gülzār-ı cennetden niŧāne
88. ŧaçı dām u beñi ol dāma dāne

3. **dānesin:** *-si, -n*
Mesnevi 17
Mısra: 81
Tane, tohum.

81. İkinci dānesin kılmasa der -hāk
82. Neden hāŧıl olaydı gendüm-i pāk

4. **dāneyle:** *-(y)le*
Mesnevi 20
Mısra: 33
Tane yem \ değersiz maddi ŧeyler
(gidā-yı rûh'un aksi bağlamında).

33. Hümā dāneyle hergiz dāma kōnmaz
34. Nitekim nesr-i ŧāyir bāma kōnmaz

5. **dāne:**
Mesnevi 27
Mısra: 296
Tane, tohum.

295. Kevākib ŧanma ŧayyād-ı zemāne
296. Seni avlamağ için dökdi dāne

6. **dāne:**
Mesnevi 32
Mısra: 119
Tane, adet, miktar.

119. Ben o murđem görüp bir dāne hālün
120. Tutuldum dāma oldum pāy-mālün

7. **dāne:**
Mesnevi 33
Mısra: 86
Tane. II yem.

85. Bunāğüşında ki dürr-i yegāne
86. ŧaçı dāmında dil murđuna dāne

dāne olmışdı:

1. **dāne olmışdı:** *-miş, -dı*
Mesnevi 7
Mısra: 54
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Tane(yem-darı bağlamında)olmak.

53. Zen-i bive evinde mākiyāne
54. ŧaru yirine dür olmuşdı dāne

dāne vire:

1. **dāne vire:** *-e*
Mesnevi 36
Mısra: 190
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Yem atmak; mec. karŧıdakini az da
olsa beklenti içine sokmak, umut vermek.

189. ŧaçın hōd dām idüpdür murđ-ı cāna
190. Niçün vire beginden ğayre dāne

dāne-i dür kıldı:

1. **dāne-i dür kıldı:** *-(u)r, -dı*
Mesnevi 7
Mısra: 55
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
İnci tanesi hasat etmek.

55. Ne dihkān kim kıldı dāne-i dür
56. Ğinā tohumın iderdi cümle hāŧıl

dāney'ādem:

1. **dāney'ādem:**
Mesnevi 11

Mısra: 90

Dāneye sözcüğü vezin nedeniyle
dāney' biçiminde kullanılmıştır. Dāneye
ādem: Taneye insan.

89. Esri dām-ı zülfinün dü 'ālem
90. Nice aldanmasun ol dāney'ādem

dārā vü key:

1. **dārā vü key:**
Mesnevi 37
Mısra: 137
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Dārā: İnan'ın Keyāniyān sülalesinin
dokuzuncu hükümdarı olan Keykübād ;
Pers hükümdarlarının unvanı Key: İnan
padıŧahlar sülalesinin ikinci tabakasında
bulunan hükümdarların isimlerinin başına
aldıkları Key unvanı 'Büyük hükümdar,
padıŧah' anlamına gelir.

137. Eger Dārā vü Key ger Erdevāndur
138. Kağumda bir gedā-yı nā-tüvāndur

dārā vü rüstem:

1. **dārā vü rüstem:**
Mesnevi 5
Mısra: 68
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Dārā ve Rüstem: Eski Fars
hükümdarlarından dokuzuncusu, Keykubad
ve ünlü İnan ŧairi Firdevsi'nin
ŧehname'sinde adı geçen İnan'ın ünlü
pehlivan ve savaŧçısı. Klasik edebiyatta
kahramanlık ve yiğitlik sembolü olarak çok
sık kullanılmaktadır.

67. Felekler hüküm engüştinde hâtem
68. Kemine çakeri Dārā vü Rüstem

dārāt-ı kāvus ü key ü cem:

1. **dārāt-ı kāvus ü key ü cem:**

Mesnevi 10

Mısra: 74

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Kāvus'un (Keyâniyân'ın ikinci padişahı) ve Key'in (Key, büyük hükümdar, padişah anlamlarının yanısıra eski Acem şahırlarından ikinci tabakada bulunanların isimlerinin başına getirilen unvandır) ve Cem'in (İran'ın Pişdâdiyân sülalesine mensup, meşhur bir Acem şahı) debdebesi, şanı.

73. Kaını İskender ü Dārā vü Rüstem

74. Kaını dārāt-ı Kāvus ü Key ü Cem

dārayağı:

1. **dārayağı:**

Mesnevi 27

Mısra: 81

İdam mahkumlarını asmak için dikilen direk: darağacı.

81. Şacı urğan ü qaddi dārayağı

82. O dār-ı fitnenüñ iki tayağı

darb ü harb kılurdu:

1. **darb ü harb kılurdu:-(u)r, -dı**

Mesnevi 25

Mısra: 44

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Mücadele etmek, Vuruşmak, savaşmak.

43. Seherden küh ile bî-şabr ü ārām

44. Kılurdu darb ü harb irince aḥşam

dār-ı fitnenüñ:

1. **dār-ı fitnenüñ:-nüñ**

Mesnevi 27

Mısra: 82

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Fitne direği.

81. Şacı urğan ü qaddi dārayağı

82. O dār-ı fitnenüñ iki tayağı

dārü's-selām:

1. **dārü's-selām:-ı**

Mesnevi 31

Mısra: 134

Maddî ve mânevî âfetlerden korunmuş esenlik yurdu anlamına gelen ve Kur'an-ı Kerim'de cennetin isimlerinden biri olarak geçen tabir.

133. Gören 'ömrinde bir kez o makâmı

134. Selām ile aña Dārü's-selāmı

dâstân:

1. **dâstân:-ı, -n**

Mesnevi 5

Mısra: 215

Far. Hikâye, kıssa, masal. dâstân-serâ nağme ile hikâye okuyan.

215. Yeñile ya'nî Hüsrev dâstânın

216. 'Ayân it nâm-ı Aşafla nişanın

2. **dâstân:-ı, -n**

Mesnevi 12

Mısra: 11

Far. Hikâye, kıssa, masal. dâstân-serâ nağme ile hikâye okuyan.

11. Revân okıdı bir bir dâstânın

12. 'Ayân itdi aña râz-ı nihânın

3. **dâstân:-ı**

Mesnevi 40

Mısra: 44

Destan, hikâye (Hüsrev ü Şirin mesnevisi).

43. Gülp şād itse bülbül gibi cânı

44. Okuyam yılda bir hoş dâstânı

da'vâ:

1. **da'vâ:-da**

Mesnevi 3

Mısra: 50

Ar. Bu böyledir yahut değildir veya şu şey benim hakkımdır diye iddia. 2. Bu yolda iki kişi beyninde peyda olan iddia. (Ekseriya müennes itibar olunur. Nazımda üslûb-ı Farişî üzere vav'ın kesir ve meddiyle de kullanılır).

49. Şular kim efsahiyyet kıldı da'vâ

50. Dönüp gösterdi ol da'vâda ma'nâ

da'vâ kıldı:

1. **da'vâ kıldı:-dı**

Mesnevi 3

Mısra: 49

Kelime Tipi: -

İddiada bulunmak, iddia etmek.

49. Şular kim efsahiyyet kıldı da'vâ

50. Dönüp gösterdi ol da'vâda ma'nâ

dâver oldı:

1. **dâver oldı:-dı**

Mesnevi 36

Mısra: 149

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Efendî, hâkim, hükümdar olmak.

149. Murâdınca murâda oldı dâver

150. Sa'âdetde sitâre-baht yaver

dâver-i pāk:

1. **dâver-i pāk:**

Mesnevi 14

Mısra: 108

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Yüce Allah.

107. İdüp gül gibi şabrî cübbesin çäk

108. Dir idi ağlayup ey dâver-i pāk

da'vet:

1. **da'vetüme:-(ü)m, -e**

Mesnevi 37

Mısra: 79

Davet etme (Hz. Muhammed'in insanları İslam'a çağırması).

79. Kılırsañ da'vetüme ger icâbet
80. Sa'âdet bulup eylersin işâbet

da'vet iderdüñ:

1. **da'vet iderdüñ:** -er, -dü, -ñ
Mesnevi 4
Mısra: 34
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Davet etmek.

33. Kalem çekmezden öñ nakkâş-ı kudret
34. İderdüñ kâyinâtı Hâkka da'vet

dāvudî -zırhlar:

1. **dāvudî -zırhlar:** -lar
Mesnevi 15
Mısra: 161
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Davudîzırh, davudîtogulga, davudîmiğfer olarak da adlandırılan Türk miğferlerinde miğferin etek kısmını metal bir zırh çevreler. Bu zırhtan geçecek şekilde etmeğe açılan ince deliklere zincir örgü olarak yapılmış peçelik takılır. Tanıkta miğferin bir parçası olan peçelik ile zülûf arasında bir benzerlik ilgisi kurulmuştur.

161. Birinüñ zülfi dāvudî -zırhlar
162. Birinüñ kaşları müşgîn-girihler

dāye:

1. **dāye:**
Mesnevi 7
Mısra: 96
Far. Çocuk emzirici, çocuk mürebbiyesi, süt nine.

95. Çü Şîrinden konupdı anda mâye
96. Virürdi şîr-i şîrîn aña dāye

2. **dāyesini:** -sî, -n, -î
Mesnevi 15
Mısra: 15
Sütüne, bir çocuğa süt veren ve bakan câriye, dadı.

15. Kığırdı dāyesini halvetine
16. Oturdu meskenet birle kıatına

3. **dāye:**
Mesnevi 15
Mısra: 19
Sütüne, bir çocuğa süt veren ve bakan câriye, dadı.

19. Didi ki umaram ey dāye senden
20. Serây-ı fikrete pîrāye senden

4. **dāye:**
Mesnevi 15
Mısra: 27
Sütüne, bir çocuğa süt veren ve bakan câriye, dadı.

27. Pes ey dāye budur senden murâdum
28. Olasın bu hevâlarda kıanadum

5. **dāye:**
Mesnevi 15
Mısra: 29
Sütüne, bir çocuğa süt veren ve bakan câriye, dadı.

29. Didi dāye ki ey serv-i hîrâmân
30. Benüm cânum senün yoluñda kıurbân

6. **dāye:**
Mesnevi 15
Mısra: 49
Sütüne, bir çocuğa süt veren ve bakan câriye, dadı.

49. Çü Şîrîn sözine güş oldı dāye
50. Deñizler gibi pür-cüş oldı dāye

7. **dāye:**
Mesnevi 15
Mısra: 50
Sütüne, bir çocuğa süt veren ve bakan câriye, dadı.

49. Çü Şîrîn sözine güş oldı dāye
50. Deñizler gibi pür-cüş oldı dāye

8. **dāyesiyle:** -sî, -(y)le
Mesnevi 15
Mısra: 72
Sütüne, bir çocuğa süt veren ve bakan câriye, dadı.

71. Oturup fâriğ ol şürîde vü şeydâ
72. İderdi dāyesiyle seyr-i deryâ

9. **dāyesine:** -sî, -n, -e
Mesnevi 15
Mısra: 169
Sütüne, bir çocuğa süt veren ve bakan câriye, dadı.

169. Egildi dāyesine didi Şîrîn
170. Bilür misin ki kimdür bu nigârîn

10. **dāye:**
Mesnevi 15
Mısra: 173
Sütüne, bir çocuğa süt veren ve bakan câriye, dadı.

173. Görince nâ-gehân ey dāye âni
174. Belürdi âşnâlıklar nişânı

11. **dāye:**
Mesnevi 15
Mısra: 177
Sütüne, bir çocuğa süt veren ve bakan câriye, dadı.

177. Varup dāye aña virdi selâmı
178. Edep birle edâ idüp kelâmı

dāye-i pîr:

1. **dāye-i pîr:**
Mesnevi 15
Mısra: 191
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Yaşlı dadı; sütüne.

191. Alup Şāhuñ cevābın dāye-i pîr
192. Gelüp Şîrîne anı itdi taqrîr

dāyim:

1. **dāyim:**
Mesnevi 5

Mısra: 143
Daima, her zaman.

143. Fiğân itdükçe dâyim küre nâyi
144. Bozulsun düşmenüñ tedbîr ü râyî

2. **dâyim:**
Mesnevi 6
Mısra: 59
Daima, her zaman.

59. Hudâyâ bu cihân turduka dâyim
60. Felek dâyir zemîn oldukça kâyim

3. **dâyim:**
Mesnevi 9
Mısra: 61
Daima, her zaman.

61. İlahî şâhumuz dâyim habîr it
62. 'Adâletle vezîrin dil-pezîr it

4. **dâyim:**
Mesnevi 10
Mısra: 42
Devamlı, sürekli.

41. Eger 'asker murâduña firâvân
42. Sipâha dâyim ihsân eyle ihsân

5. **dâyim:**
Mesnevi 11
Mısra: 28
Daima, her zaman.

27. Seferler itmiş idi baħr ü berre
28. Dâyim tüş olmuş idi nef' ü zarra

6. **dâyim:**
Mesnevi 16
Mısra: 84
Sürekli, her vakit.

83. Buzurgümmîd şeh yanında hâzır
84. Tururdu dâyim uşurlâba nâzır

7. **dâyim:**
Mesnevi 18
Mısra: 73
Daima, her zaman.

73. Gerek te' hîr şer işlerde dâyim
74. Olur te' hîr haber olsa mülâyim

8. **dâyim:**
Mesnevi 27
Mısra: 161
Daima, her zaman.

161. Yanar dâyim çerâğ-ı bezm-i fağfûr
162. Söyünür meş'al-i dervîş-i ğam-ħor

9. **dâyim:**
Mesnevi 32
Mısra: 158
Devamlı, sürekli.

157. Diyenler bu sözi dimez yaramaz
158. Kûlın Hâk kahr ile dâyim kıramaz

10. **dâyim:**
Mesnevi 33
Mısra: 31
Devamlı, sürekli.

31. İder dâyim benümle ol sitizi
32. Deger boynumda her dem tîğ-i tîzi

11. **dâyim:**
Mesnevi 33
Mısra: 46
Devamlı, sürekli.

45. Perî k' olmaya insâna mülâyim
46. Ne lâzım ağız egmek aña dâyim

dâyimâ:
1. **dâyimâ:**
Mesnevi 10
Mısra: 56
Sürekli, her zaman, hiç durmadan.

55. Elüñ yanuñdan eksik itme bir dem
56. İsar it dâyimâ dînâr u dirhem

de:
1. **dedükçe:-dükçe**
Mesnevi 9
Mısra: 9
Seslenmek, söylemek.

9. Dedükçe bağbân hây alma alma
10. Kopardur nuql için bir iki alma

2. **deyü:-(y)ü**
Mesnevi 15
Mısra: 200
Demek, söylemek.

199. O bütten yaña geldügince işbu
200. Gele rûhum deyü varurdu karşı

3. **de:**
Mesnevi 31
Mısra: 102
"de" bağlacı.

101. Gide şahuñ ğumârı ç'ola hüşyâr
102. Gelesin sen de andan soñra ey yâr

4. **de:**
Mesnevi 32
Mısra: 45
Dahi, de (bağlaç).

45. Tutup Hüsrev de câm-ı Hüsrevânî
46. Koma kul vardı diyü içdi anı

5. **de:**
Mesnevi 32
Mısra: 99
"de" bağlacı.

99. Çe ger ben de zâif ü nâ-tüvânem
100. Velîkin derd altında nihânem

6. **de:**
Mesnevi 32

Mısra: 144

Dahî, de (bağlaç).

143. Dime ser-keşlenüp âzâd-servem
144. Eger sen serv iseñ ben de tezervem

7. de:

Mesnevi 32

Mısra: 160

"de, da" bağlacı.

159. Gele şâyed baña da baht ü iğbâl
160. Sen itdügün gib'idem ben de imhâl

8. de:

Mesnevi 33

Mısra: 49

"de, da" bağlacı.

49. İki gözün de iderse saña nâz
50. Çıkar yabana at anı kayırmaz

9. de:

Mesnevi 38

Mısra: 37

Dahî, de (bağlaç).

37. İderseñ sen de ihmâl ey şehensâh
38. Çıkar mülk elden ağâh olgıl ağâh

debîr-i çerh:

1. **debîr-i çerh:**

Mesnevi 24

Mısra: 71

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

*Feleğîn katibi (Utarit (Merkür)
gezegeni).*

71. Debîr-i çerh defterden sehiv tek
72. Şanasın şeb hurûfin eyledi hakk

def:

1. **def:**

Mesnevi 8

Mısra: 31

*Zilli ve pullu bir çembere gerilmiş
deriden yapılan çalgı.*

31. Gül-i ter def nihâl-i gonçe rakqâs
32. Figân-ı nâle-i bülbül ney-i hâş

2. **def:**

Mesnevi 11

Mısra: 147

*Zilli ve pullu bir çembere gerilmiş
deriden yapılan çalgı. || Bağır, göğüs.*

147. Dögüp def gibi göğsin oldı nâlân

148. Delüp ney gibi bağrın itdi efgân

3. **def:**

Mesnevi 18

Mısra: 153

*Zilli ve pullu bir çembere gerilmiş
deriden yapılan çalgı.*

153. Def olmuşdı gulâm-ı halka der-güş

154. Uyarurud' uyusa şöhbette ser-hoş

4. **def:**

Mesnevi 28

Mısra: 70

*Zilli ve pullu bir çembere gerilmiş
deriden yapılan çalgı II aşğın yüzü.*

69. Bes itdün kıddüni cânâ kemânçe

70. Yüzüne def gibi urma tabânçe

def:

1. **def ine: -i, -n, -e**

Mesnevi 27

Mısra: 24

Def edilmek II uzaklaştırılmak.

23. Benüm cânuma bu söz itdi te'sîr
24. Nedür def'ine anuñ rây u tedbîr

def eylediler:

1. **def eylediler: -di, -ler**

Mesnevi 18

Mısra: 173

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

*Kovmak, ortadan kaldırmak,
uzaklaştırmak.*

173. Çü nâm u neng işin def' eylediler

174. Tekellüf perdesin ref' eylediler

def eyler:

1. **def eyler: -r**

Mesnevi 12

Mısra: 118

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

*Kovmak, ortadan kaldırmak,
uzaklaştırmak.*

117. O cânsız şürete söylerdi hâlin
118. Birez def' eyler id'andan melâlin

def idüp:

1. **def idüp: -üp**

Mesnevi 15

Mısra: 184

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

*Ortadan kaldırmak, yok etmek,
gidermek.*

183. Çü Husrev gördi ol bânüyi dem-sâz

184. Hicâbın def' idüp keşf eyledi râz

def itdi:

1. **def itdi: -di**

Mesnevi 23

Mısra: 72

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Uzaklaştırmak.

71. Çü gördi şah anuñ ol fîtnatını

72. Birez def' itdi hışm ü hiddetini

2. **def itdi: -di**

Mesnevi 36

Mısra: 198

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Ortadan kaldırmak.

197. Hemân dem perdeyi ref' itdi fi'l-hâl

198. Şehûñ her guşşasın def' itdi fi'l-hâl

def kılmağa:

1. **def kılmğa:** -a

Mesnevi 13

Mısra: 24

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

(Ar.)Def et-: *Uzaklaştır-, gider-*.

23. Görüp mahremleri anuñ bu hâlin

24. Didiler def kılmğa melâlin

def ola:

1. **def ola:** -a

Mesnevi 23

Mısra: 88

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Yok olmak, ortadan kalkmak; uzak durmak, uzaklaşmak.

87. Görince tâ kim ol dîvâne zûrı

88. Birez def ola şâyed şerr ü şûrı

def oldı:

1. **def oldı:** -dı

Mesnevi 24

Mısra: 269

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Yok olmak.

269. Girü ol hiddeti def oldı şâhuñ

270. Uşandı nâlesinden bî-günâhuñ

def olmadı:

1. **def olmadı:** -ma, -dı

Mesnevi 24

Mısra: 169

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Yok olmak, ortadan kalkmak; uzak durmak, uzaklaşmak.

169. Dağı def olmadı mı ol hürüşüñ

170. Dağı başuña gelmedi mi hüşüñ

def olsun:

1. **def olsun:** -sun

Mesnevi 30

Mısra: 43

Kelime Tipi: **Deyim**

Kaybolmak.

43. Ne eyledür ki def olsun deyü gerd

44. Şaça her dem tarîk-i 'amma mâverdi

defn eyledi:

1. **defn eyledi:** -dı

Mesnevi 27

Mısra: 266

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Gömmek.

265. Turup Şîrin çün bî-ihtiyârî

266. Varup defn eyledi Ferhâd-ı zârî

defter:

1. **defter:**

Mesnevi 6

Mısra: 47

Şiir yazılan mecmua veya divan.

47. Ola kim tuta bu defter cihânı

48. Çü düstür odına bağladum anı

2. **defterden:** -den

Mesnevi 24

Mısra: 71

(دفتر) i. (Ar. – Fars. defter < Yun.

diphtheri “deri; parşömen”) *Yapıştırılarak veya dikilerek kitap biçimine sokulmuş kâğıt destesi. II Amel defteri.*

71. Debîr-i çerh defterden sehiv tek

72. Şanasın şeb hürûfin eyledi hakk

3. **defter:**

Mesnevi 40

Mısra: 19

Şiir yazılan mecmua veya divan.

19. Bu defter içre her evrâk-ı rengîn

20. Tabaklardur ki pür- halvâ-yı şîrin

defter-i gül düdüldi:

1. **defter-i gül düdüldi:** -dı

Mesnevi 37

Mısra: 31

Kelime Tipi: **Deyim**

Gülün defteri düdülmek. Defteri düdülmek: Ölmek, öldürülmek.

31. Gülistândan düdüldi defter-i gül

32. Kesildi nâle vü efgân-ı bülbül

defter-i nüşinrevânı düdüldi:

1. **defter-i nüşinrevânı düdüldi:** -dı

Mesnevi 7

Mısra: 32

Kelime Tipi: **Deyim**

Nuşinrevan'ın defterini düdülmek. Defteri düdülmek: Ölmek, öldürülmek.

31. İrüp emr-i İlähî nâ-gehânî

32. Çü düdüldi defter-i Nüşinrevânî

deg:

1. **degerdi:** -er, -dı

Mesnevi 15

Mısra: 56

Ulaşmak, erişmek.

55. İrişürdi sütünü âsmâna

56. Degerdi bâdbânî kehkeşâna

2. **degemez:** -e, -mez

Mesnevi 32

Mısra: 92

Dokunmak, el sürmek.

91. Dehânundan alamaz kimse kâmı

92. Degemez âna degme bir harâmî

3. **deger:** -er

Mesnevi 33

Mısra: 32

Dokunmak.

31. İder dâyim benümle ol sitîzi

32. Deger boynumda her dem tîğ-i tîzi

degin:

1. **degin:**

Mesnevi 38

Mısra: 36
Dek, kadar.

35. Olupdur Hüsrevün vîrâne kaşrı
36. Degin m'eyler 'Arab îrâna kaşdı

degış:

1. **degışme:** -me
Mesnevi 28
Mısra: 83
Birini diğerine tercih etmek.

83. Degışme mihnete cânâ huzuruñ
84. Söyündürme bu zulmât içre nûruñ

degme:

1. **degme:**
Mesnevi 32
Mısra: 92
Seçkin, seçme II Her, herhangi bir, gelişigüzel, rastgele.

91. Dehânumdan alamaz kimse kâmi
92. Degemez aña degme bir harâmî

degşür:

1. **degşürseydi:** -se, -y)di
Mesnevi 7
Mısra: 65
Değiştirmek, dönüştürmek.

65. Şu korkudan ki degşürseydi rahtın
66. Mübâdâ ecnebîler ala tahtın

degül:

1. **degül:**
Mesnevi 3
Mısra: 118
Bulunduğu cümledeki bir husûsu ret, diğerini veya diğerlerini kabul ve ispat eden bir bağlaç gibi kullanılır.

117. Benem şol kâhil ü kelân-ı sâhî
118. Degül tâ' at işüm sehv-i melâhî

2. **degülsin:** -sin
Mesnevi 5
Mısra: 29
Değil, isim yüklemnin olumsuz halî.

29. Niçün bülbül gibi şeydâ degülsin
30. Neden tûfî gibi güyâ degülsin

3. **degülsin:** -sin
Mesnevi 5
Mısra: 30
Değil, isim yüklemnin olumsuz halî.

29. Niçün bülbül gibi şeydâ degülsin
30. Neden tûfî gibi güyâ degülsin

4. **degülseñ:** -se, -î
Mesnevi 5
Mısra: 32
Değilsen.

31. Güherdür söz şımasuz söyle dil-keş
32. Degülseñ taş sözümden cüş idüp taş

5. **degül:**
Mesnevi 8
Mısra: 26
Cümle içinde art arda kullanılan iki veya daha çok özneyi, tümleci, yüklemi, aralarından bazılarına olumsuzluk kavramı vererek birbirine bağlayan veya yüklemnin olumsuz çekimini sağlayan kelime.

25. Meger nüş eylemiş ol demde şahbâ
26. Degül nergis zemîn kuşmışdı şafra

6. **degüldür:** -dür
Mesnevi 10
Mısra: 67
Cümle içinde yüklemnin olumsuz çekimini sağlayan kelime, değil II bulunmaz, yer almaz.

67. Degüldür saltanat bâkî özüne
68. Güler devrân bir iki gün yüzüne

7. **degül:**
Mesnevi 11
Mısra: 79
"Değil", bulunduğu cümledeki bir husûsu ret, diğerini veya diğerlerini kabul ve ispat eden bir bağlaç gibi kullanılır.

79. Degül anuñ miyânı 'aqla ma'lûm
80. Bu deñlü var ne mevcüd ü ne ma'düm

8. **degülse:** -se
Mesnevi 11
Mısra: 167
Cümle içinde yüklemnin olumsuz çekimini sağlayan kelime, değil.

167. Degülse itdüğün ancak fisâne
168. Qadem baş gir bu yola 'aşıkâne

9. **degüldür:** -dür
Mesnevi 12
Mısra: 21
-im, -sin, -dir, idi gibi eklerin ve imiş, ise, iken'in başına gelerek cümlelerin anlamını olumsuz hâle getiren kelime.

21. Degüldür anı görmek serserî-kâr
22. Nihândur çeşm-i 'âlemden perivâr

10. **degül:**
Mesnevi 12
Mısra: 96
"Değil", bulunduğu cümledeki bir husûsu ret, diğerini veya diğerlerini kabul ve ispat eden bir bağlaç gibi kullanılır.

95. Velî bildi ki bir mahremi vardur
96. Kuru şüret degül ma'nâsı vardur

11. **degül:**
Mesnevi 13
Mısra: 13
Değil, olamaz.

13. Degül haddüm senüñl' olmak hem-âğüş
14. Tek-i küyuñ yiterd'itsem der-âğüş

12. **degül:**
Mesnevi 15
Mısra: 79
"Değil", bulunduğu cümledeki bir

husûsu ret, diğerini veya diğerlerini kabul ve ispat eden bir bağlaç gibi kullanılır.

79. Degül ebr-i sefid ol gün hüveydâ
80. Hevâ üzre perâkend'olan ammâ

13. **degülven:** -ven
Mesnevi 15
Mısra: 188
Değil.

187. Aña 'âşık olalıdan kulağdan
188. Degülven hâlî bir lahza kâlağdan

14. **degül:**
Mesnevi 16
Mısra: 45
Cümle içinde yüklem olumsuz çekimini sağlayan kelime.

45. Degül at izi kim yas idüp ol gün
46. Zemîn ururdu ruhsârına nâhün

15. **degüldi:** -di
Mesnevi 16
Mısra: 51
Cümle içinde yüklem olumsuz çekimini sağlayan kelime.

51. Degüldi toz o gün ağan hevâyâ
52. Zemînün âhî irmişdi semâyâ

16. **degülseñ:** -se, -ñ
Mesnevi 16

Mısra: 164
Ek fiilin olumsuz.

163. Bu ahvâli tezekkür eyle her-bâr
164. Degülseñ dîv olma merdüm- âzâr

17. **degüldür:** -dür
Mesnevi 18
Mısra: 26
Cümle içinde yüklem olumsuz çekimini sağlayan kelime.

25. Velî her nesnenün vaqti var ey şâh
26. Sefer vaqti degüldür şimdi bî-gâh

18. **degül:**
Mesnevi 18
Mısra: 50
Ek fiilin olumsuz.

49. Koma bir lahza elden cāmî şimdi
50. Degül şâhâ sefer eyyâmî şimdi

19. **degülsin:** -sin
Mesnevi 18
Mısra: 57
Ek fiilin olumsuz.

57. Degülsin çerh ahvâline vâkıf
58. Zemānūñ hîle vü alına vâkıf

20. **degüldür:** -dür
Mesnevi 19
Mısra: 57
Cümle içinde yüklem olumsuz

çekimini sağlayan kelime, değil II bulunmaz, yer almaz.

57. Degüldür bizden a'lâ ol nesebde
58. Biz ednâ degülüz andan hâsebde

21. **degülüz:** -üz
Mesnevi 19
Mısra: 58
Cümle içinde yüklem olumsuz çekimini sağlayan kelime, değil II bulunmaz, yer almaz.

57. Degüldür bizden a'lâ ol nesebde
58. Biz ednâ degülüz andan hâsebde

22. **degüldür:** -dür
Mesnevi 22
Mısra: 59
Ek fiilin olumsuz.

59. Degüldür cüy-ı şîr ol Nîl ü Ceyhün
60. Berât-ı 'âşık-ı ğamgîn ü maHzûn

23. **degüldür:** -dür
Mesnevi 22
Mısra: 87
Değil, olamaz.

87. Degüldür âdemî zâd aña kâdir
88. Koluña kuvvet ey mi'mâr olsun

24. **degüldi:** -di
Mesnevi 24
Mısra: 39

Değüldür, öyle sanmayın anlamında edat.

39. Degüldi saçılanlar la'l -pâre
40. Külüng urduğça çıkardı şerâre

25. **degüldür:** -dür
Mesnevi 24
Mısra: 148
Değil, olamaz.

147. Şu kim şehd-i hünerden almaya dad
148. Degüldür nesl-i âdem bil ki div-zâd

26. **degül:**
Mesnevi 24
Mısra: 213
Ek fiilin olumsuz.

213. Degül nâ-cins hergiz halk-ı 'âlem
214. Çü Havvâ anamız atamız Âdem

27. **degül:**
Mesnevi 25
Mısra: 124
Ek fiilin olumsuz.

123. Şu Hâkdur kim bilir her gizlü râzı
124. Benüm 'ışkum degül 'ışk-ı mecâzî

28. **degülven:** -ven
Mesnevi 27
Mısra: 31
Ek fiilin olumsuz.

31. Degülven zâlim ü ğaddâr ü ğâşib
32. Baña Şîrîn ü ben aña münâsib

29. **degülsin: -sin**
Mesnevi 27
Mısra: 302
Ek fîlin olumsuz.

301. Nuķûd-ı 'ömrüni sildi bu 'ayyâr
302. Degülsin hiç sen andan haber-dâr

30. **degüldür: -dür**
Mesnevi 28
Mısra: 45
Ek fîlin olumsuz.

45. Degüldür ey perî-peyker sezâvâr
46. Benî-Âdem'çün olmak bu kadar zâr

31. **degül:**
Mesnevi 30
Mısra: 39
Cümle içinde yüklem olumsuz çekimini sağlayan kelime.

39. Degül lâ-büd tezerv ü kebke şemşîr
40. Ğazâl için ne lâzım pençe-i şîr

32. **degül:**
Mesnevi 31
Mısra: 5
Cümle içinde yüklem olumsuz çekimini sağlayan kelime.

5. Degül nâme ki şâha kâşid ancak
6. İletdi bâğdan bir gönçe zanbak

33. **degüldi: -di**
Mesnevi 31
Mısra: 21
Değil, sadece değil.

21. Aķan her şu degüldi cūylar tîz
22. Zemîn olmışdı güyâ kim 'araķ-rîz

34. **degüldi: -di**
Mesnevi 31
Mısra: 33
Cümle içinde yüklem olumsuz çekimini sağlayan kelime.

33. Degüldi görünen gice kevâkib
34. Felek yüzine şu saçmışdı ğâlib

35. **degülven: -ven**
Mesnevi 32
Mısra: 65
Cümle içinde yüklem olumsuz çekimini sağlayan kelime.

65. Degülven didi ben şol şâh-ı nevber
66. Egem tâ kim her el uzadana ser

36. **degül:**
Mesnevi 32
Mısra: 86
Değil, sadece değil.

85. Ruķumdan k'uyana ğayret çerâğı
86. Degül bürķa' yaka taşı vü tağı

37. **degül:**
Mesnevi 32
Mısra: 87
Değil, sadece değil.

87. Degül destümde engüşt-i muķannâ
88. Ķamış oķ ķana boyanmış hemânâ

38. **degül:**
Mesnevi 32
Mısra: 127
Değil, sadece değil.

127. Ħaķ-ı nîlî degül ħaddüinde bî-dâd
128. Cemâlîüñ bāğı içre serv-i âzâd

39. **degül:**
Mesnevi 32
Mısra: 134
Cümle içinde yüklem olumsuz çekimini sağlayan kelime.

133. Terâhķüm eyle ben âşüfteye hây
134. Bu gic'ey meh degül yıl on iki ay

40. **degül:**
Mesnevi 33
Mısra: 38
Değil.

37. Taķammül gerçi kim ola sezâvâr
38. Velî şol ħadde degül kim gide 'âr

41. **degül:**
Mesnevi 34
Mısra: 20
Cümle içinde yüklem olumsuz çekimini sağlayan kelime, değil.

19. Görüp gül dirdi fânî ol şeker- ħand
20. Degül bu gül anuñ ħaddine mânend

42. **degüldür: -dür**
Mesnevi 34
Mısra: 64
Değil.

63. Sen itme nâle vü feryâd ile zâr
64. Degüldür saña ol ħalet sezâvâr

43. **degül:**
Mesnevi 34
Mısra: 86
Değil, sadece değil.

85. Niçe bilsünler anı müşkil idi
86. Ki ten derdi degül derd-i dil idi

44. **degülmüş: -miş**
Mesnevi 34
Mısra: 102
Değil.

101. Benümle eyledüği 'ahd ķanı
102. Degülmüş gerçek uş çıķdı yalanı

45. **degül:**

Mesnevi 36

Mısra: 15

Değil.

15. Çe ger bākī degül şādī-i 'ālem

16. Ne ğam kim bākīdür bākī degül ğam

46. **degülsin: -sin**

Mesnevi 37

Mısra: 103

Ek fiilin olumsuzu.

103. Degülsin mülket-i irāna mālīk

104. Ne cisme hākīm ü ne cāna malik

47. **degüldür: -dür**

Mesnevi 37

Mısra: 110

Ek fiilin olumsuzu.

109. Sipāhuñ çü kuluĝın 'olma ğarra

110. Degüldür ol sebeb hiç nef' ü zarra

48. **degülven: -ven**

Mesnevi 37

Mısra: 148

Ek fiilin olumsuzu.

147. Ben ol dīvāne vü mecnūn ü sersām

148. Degülven k'olam anuñ emrine rām

49. **degüldi: -di**

Mesnevi 38

Mısra: 4

Ek fiilin olumsuzu.

3. Çe ger Kayşer kıızı Meryemden olmuş

4. Degüldi şanasın ādemden olmuş

50. **degüldür: -dür**

Mesnevi 38

Mısra: 60

Değil.

59. Yetīm akçasını kim yerse her-bār

60. Degüldür ādemī bil kelp-i bāzār

51. **degüldür: -dür**

Mesnevi 38

Mısra: 240

Cümle içinde yüklem olumsuz çekimini sağlayan kelime.

239. Güvenme baht u iğbāl-i zamāne

240. Geçer kalmaz degüldür cāvidāne

52. **degüldür: -dür**

Mesnevi 38

Mısra: 249

Cümle içinde yüklem olumsuz çekimini sağlayan kelime.

249. Degüldür hiç cevān-merde yaraşık

250. K'ola bir kähbe-i devrāne 'āşık

53. **degülsin: -sin**

Mesnevi 38

Mısra: 251

Cümle içinde yüklem olumsuz çekimini sağlayan kelime.

251. Degülsin maĝz ancaç püstsın püst

252. Olursañ cānuña qaşd idene düst

54. **degül:**

Mesnevi 40

Mısra: 71

Değil, sadece değil.

71. Degül nazm idüp olmuş kışşa-perdāz

72. 'Ayān itmiş cihāna sırr-ı i' cāz

degzin:

1. **degzinürven: -(ü)r, -ven**

Mesnevi 14

Mısra: 113

Devretmek, çevrilmek, dönmek, dolaşmak.

113. Yol urup degzinürven ben fütāde

114. Bu şahrālarda döndüm gird-bāda

dehān:

1. **dehānım: -ı, -n**

Mesnevi 5

Mısra: 92

Far. is. Ağız.

91. Açar ebr-i 'atāşı ol kerīmūn

92. Şadef gibi dehānım her yetīmūn

2. **dehānı: -ı**

Mesnevi 11

Mısra: 53

(دهن-دهان) i. (Fars. dehān > dehen)

Ağız.

53. Dehānı hoşka-yı la 'līn ü dūr-bār

54. Açılsa saçılır lü'lü'-yi şehvār

3. **dehānı: -ı**

Mesnevi 11

Mısra: 100

(دهن-دهان) i. (Fars. dehān > dehen)

Ağız.

99. Şanavber kāmētinden öğrenür nāz

100. Dehānı ğonçeye ta'līm ider rāz

4. **dehānı: -ı**

Mesnevi 27

Mısra: 75

Far. is. Ağız.

75. Yāhud bir köhne meşheddür dehānı

76. Çürümüş toprağ olmuş üstühānı

5. **dehānum: -(u)m**

Mesnevi 32

Mısra: 77

Far. is. Ağız.

77. Dehānum piste gibi şanma hāndān

78. Çü kahr idem olur ol piste dendān

6. **dehānumdan: -(u)m, -dan**

Mesnevi 32

Mısra: 91
Far. İs. Ağız.

91. Dehānumdan alamaz kimse kāmı
92. Degemez aña degme bir harāmī

7. **dehānı:-ı**
Mesnevi 33
Mısra: 84
Far. İs. Ağız.

83. Virür dükkān-ı hūsne zīb ile fer
84. Dehānı piste la'li al şekker

8. **dehānumdan:-(u)m, -dan**
Mesnevi 34
Mısra: 133
Far. İs. Ağız.

133. Dehānumdan olupdur gönçe dil-teng
134. Lebüm şerminde oldu la'l der-seng

dehāna düşüpdür:

1. **dehāna düşüpdür:-üp, -dür**
Mesnevi 24
Mısra: 124
Kelime Tipi: **Deyim**
Ağza düşmek-Dile düşmek:- Bir haber, herkesin ağzından işitilmek, herkesçe konuşulmak.

123. Le'al aḥbān yayıldı cihāna
124. Zebān gibi düşüpdür her dehāna

dehān-ı gönçede:

1. **dehān-ı gönçede:-de**
Mesnevi 31
Mısra: 150
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Goncanın ağzı.

149. Kızıl güller açılmış şād ü ḥandān
150. Dehān-ı gönçede her jāle dendān

dehān-ı yārdan:

1. **dehān-ı yārdan:-dan**
Mesnevi 34
Mısra: 24
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sevgilinin ağzı.

23. İderdi gönçeler görse figānı
24. Dehān-ı yārdan şorup nişanı

dehānuñ tutma:

1. **dehānuñ tutma:-ma**
Mesnevi 7
Mısra: 13
Kelime Tipi: **Deyim**
Ağzını tutmak: Sır saklamak.

13. Şadef gibi dehānuñ tutma her-bār
14. Güherler eyle deryā gibi işār

dehen:

1. **dehendür:-dür**
Mesnevi 12
Mısra: 38
Ağız, dudak.

37. Muşaffā şofalar gül gibi ḥandān
38. Dehendür fi'l-meşel dendāne dendān

dehr:

1. **dehre:-e**
Mesnevi 11
Mısra: 107
Dünya//insanlar.

107. Cemāli gencini 'arz itse dehre
108. Dimezler fels-i aḥmer mäh ü mihre

2. **dehr:**
Mesnevi 24
Mısra: 15
Dünya.

15. Kişinün kim murādınca ola dehr
16. Zülāl-i Ḥızır olur nüş itse ger zehr

del:

1. **deldi:-di**
Mesnevi 33
Mısra: 6
Delmek, (sevgilinin, aşım kalbinde yara açması).

5. Yaşından virüp eḥfāl-i ḡama küt
6. Müje elmāsi ile deldi yākut

delil olmağa:

1. **delil olmağa:-a**
Mesnevi 32
Mısra: 131

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Şahit olmak. İl İşaret, ipucu olmak.

131. Şeb-i vaşla delil olmağa ey ḥür
132. Muḥannā barmagūndur mes'el-i nūr

delil olup:

1. **delil olup:-up**
Mesnevi 36
Mısra: 87
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yol göstermek, rehber olmak.

87. Delil olup şeh-i ḥübān-ı 'aşra
88. İletdiler o māhi burc-ı ḡaşra

delim:

1. **delim:**
Mesnevi 14
Mısra: 137
Çok, fazla.

137. Delim günlerdi kim olmışdı bī-tāb
138. Çü arām itdi aldı gözlerin ḥvāb

delü oldum:

1. **delü oldum:-du, -m**
Mesnevi 11
Mısra: 162
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Delirmek.

161. Sen itdün yine sen tedbīrin eyle
162. Delü oldum baña zencir eyle

dem:

1. **dem:**

Mesnevi 5
Mısra: 110
Zaman, an.

109. Şimāl ol hükmi tutmuş şöyle muhkem
110. Yemîn ile girer gülzâra her dem

2. **demde: -de**
Mesnevi 5
Mısra: 223
Zaman.

223. Mübârek demde urup bu şehre bünyâd
224. Der ü divârın itdüm cennet-âbâd

3. **dem:**
Mesnevi 6
Mısra: 52
An, zaman, lahza, vakit.

51. İlähî eyle bu gülzârı hürrem
52. Yavuz yil esmesün üstine bir dem

4. **demde: -de**
Mesnevi 8
Mısra: 25
An, zaman, lahza, vakit.

25. Meger nüş eylemiş ol demde şahbâ
26. Degül nergis zemîn kuşmışdı şaf râ

5. **demde: -de**
Mesnevi 22

Mısra: 8
Zaman.

7. Reh-i 'ışka kim olmuşdı revâne
8. Kadem başmışdı evvel demde cane

6. **demünden: -(ü)ñ, -den**
Mesnevi 26
Mısra: 97
Nefes.

97. Dirildüm ey Mesîhâ-dem demünden
98. Şafâlar hâşıl itdüm maqdemünden

7. **deminden: -i, -n, -den**
Mesnevi 26
Mısra: 233
Nefes ; kan.

233. Eriyeydi deminden nitekim yağ

dem :

1. **dem :**
Mesnevi 28
Mısra: 49
Ar. Kan, hun.

49. Getürme anuñ için 'aynuña dem '
50. Saña pervâne eksik olmaz ey şem '

dem tutup:

1. **dem tutup: -up**
Mesnevi 16
Mısra: 37

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Eşlik etmek, ritim tutmak.

37. Fiğân-ı kerre- nây ile tutup dem
38. Yedekler rakşa girirdi dem-â-dem

dem uram:

1. **dem uram: -am**
Mesnevi 5
Mısra: 53
Kelime Tipi: **Deyim**
Dem vur-(Bir şeyden): Olmayacak ya da gücünü aşan bir konu üzerinde konuşmak.

53. Niçün yok yire dem uram hünlerden
54. Seçilmez cevheri çün pileverden

dem urmuş:

1. **dem urmuş: -mıŪ**
Mesnevi 40
Mısra: 73
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Nefes savurmak II bir şeyden söz etmek, konu açmak. (Hz. İsa'nın nefesiyle ölüleri diriltmesi mucizesine de gönderme yapılmaktadır).

73. Ne i' câz ol Mesîhâdan dem urmuş
74. Gönüller yaresine merhem urmuş

dem urursın:

1. **dem urursın: -(u)r, -sın**
Mesnevi 34
Mısra: 53
Kelime Tipi: **Deyim**

Dem vur-(Bir şeyden): Olmayacak ya da gücünü aşan bir konu üzerinde konuşmak.

53. Urursın gerçi her dem 'ışkdan dem
54. Velî 'ışk ehli hiç tutmaz müsellem

dem-â-dem:

1. **dem-â-dem:**
Mesnevi 4
Mısra: 11
Her zaman, daima, her an.

11. Dem-â-dem cilvegâhuñ çerh-i aHzar
12. Anuñ ayağı izi mihr-i enver

2. **dem-â-dem:**
Mesnevi 5
Mısra: 5
Her zaman, daima, her an.

5. Dem-â-dem sâkî-i devrân ü eyyâm
6. Şunardı cânuma câm-ı ğam-encâm

3. **dem-â-dem:**
Mesnevi 6
Mısra: 75
Her zaman, daima, her an.

75. Kerîmâ bâb-ı luţfuñdan dem-â-dem

4. **dem-â-dem:**
Mesnevi 15
Mısra: 238
Her zaman, daima, her an | 'dem'

(kanın yoğunluğu ve âşığın ızdırap duygusunu kuvvetlendirmektedir.).

237. Dil-i ğamgîni pür-rîş idersin
238. Dem-â-dem nüş cânım nîş idersin

5. **dem-â-dem:**
Mesnevi 16
Mısra: 38
Her vakit, dâima, her an.

37. Fiğân-ı kerre- nây ile tütup dem
38. Yedekler rakşa girürdi dem-â-dem

6. **dem-â-dem:**
Mesnevi 16
Mısra: 86
Her zaman, dâima, her an.

85. Görürdi tâli'-i Pervîzi kat kat
86. Gözedürdi dem-â-dem vaqt-i fırsat

7. **dem-â-dem:**
Mesnevi 18
Mısra: 159
Her zaman, dâima, her an.

159. Şulu şeftâlû yemekden dem-â-dem
160. Şulanur idi câmuñ ağız her dem

8. **dem-â-dem:**
Mesnevi 19
Mısra: 140
Her zaman, dâima, her an.

139. Eyâ şâh-ı cihân ü cân-ı 'âlem
140. Cihân mülkine sâye şal dem-â-dem

9. **dem-â-dem:**
Mesnevi 20
Mısra: 43
Her zaman, dâima, her an | 'dem'
(kanın yoğunluğu ve âşığın ızdırap duygusunu kuvvetlendirmektedir.).

43. Dem-â-dem müşt ile gögsin dögerdi
44. Anuñçün sînesi gök gök gögerdi

10. **dem-â-dem:**
Mesnevi 22
Mısra: 17
Her zaman, dâima, her an | 'dem'
(kanın yoğunluğu ve âşığın ızdırap duygusunu kuvvetlendirmektedir.).

17. Dürişürdi gece gündüz dem-â-dem
18. Urışup küh ü şahrâyile her dem

11. **dem-â-dem:**
Mesnevi 24
Mısra: 193
Her zaman, dâima, her an.

193. Olasın cinsüñe tâlib dem-â-dem
194. Dem-â-dem çekmeyesin ğuşşa vü ğam

12. **dem-â-dem:**
Mesnevi 24
Mısra: 194
Her zaman, dâima, her an | 'dem'

(kanın yoğunluğu ve âşığın ızdırap duygusunu kuvvetlendirmektedir.).

193. Olasın cinsüñe tâlib dem-â-dem
194. Dem-â-dem çekmeyesin ğuşşa vü ğam

13. **dem-â-dem:**
Mesnevi 24
Mısra: 279
Her zaman, dâima, her an.

279. Gözet bu 'ahd ü peymâni dem-â-dem
280. Dönersem va 'deden olmayam âdem

14. **dem-â-dem:**
Mesnevi 25
Mısra: 41
Her zaman, dâima, her an | 'dem'
(kanın yoğunluğu ve âşığın ızdırap duygusunu kuvvetlendirmektedir.).

41. Kef-i destin dem-â-dem ol kavî- çeng
42. Şapan idüp atardı her yaña seng

15. **dem-â-dem:**
Mesnevi 26
Mısra: 174
Her zaman, dâima, her an | 'dem'
(kanın yoğunluğu ve âşığın ızdırap duygusunu kuvvetlendirmektedir.).

173. Giriñbânın iderdi pâre pare
174. Çıkarıdı kal'a-yı kûha dem-â-dem

16. **dem-â-dem:**
Mesnevi 34
Mısra: 52
Her zaman, dâima, her an | 'dem'
(kanın yoğunluğu ve âşığın ızdırap duygusunu kuvvetlendirmektedir.).

51. Cihânî nâlişünden idüp âzâr
52. Geçinürsin dem-â-dem 'âşık-ı zâr

dem-beste olmaz:

1. **dem-beste olmaz: -maz**
Mesnevi 27
Mısra: 170
Kelime Tipi: **Deyim**
Nefesi bağlanmak, susmak.

169. Ne şağ ola kim âhîr haste olmaz
170. Ne dem-sâz ola kim dem-beste olmaz

dem-i gülân-ı pür- dîv:

1. **dem-i gülân-ı pür- dîv:**
Mesnevi 14
Mısra: 97
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Çok vahşî gulyabanilerin nefesi.

97. Hevâ germ ü dem-i gülân-ı pür- dîv
98. Yoğ idi sâye illâ sâye-i dîv

demidür:

1. **demidür:**
Mesnevi 23
Mısra: 85
Vaktidir, sırasıdır, zamanıdır.

85. Demidür k'idesiz bir özge tedbir
86. Taşasız gerden-i Ferhâda zencîr

2. **demidür:**

Mesnevi 40

Mısra: 90

Vaktidir, sırasıdır, zamanıdır.

89. Şikâr alduñ çü şâhîn oldı aduñ
90. Demidür gel birez diglet kınaduñ

demler ola:

1. **demler ola: -a**

Mesnevi 32

Mısra: 18

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

*Zamanlar olsun: Müsafirliğiniz uzun
zaman sürsün.*

17. Didi şâha şafâ geldüñ kâdemler
18. Getürdüñ umaram kim ola demler

demrenlü:

1. **demrenlü:**

Mesnevi 30

Mısra: 24

*Temrenli. Temren: Okun ucuna takılan
kemik ya da demirden yapılan sivri uç.*

23. Ğalağ didüm niçe dil hancer -i tîz
24. Ya bir demrenlü oğ yâ tîğ-i ğun-rîz

2. **demrenlü:**

Mesnevi 38

Mısra: 86

*Temrenli. Temren: Okun ucuna takılan
kemik ya da demirden yapılan sivri uç.*

85. Egerçi kim du'â her dilde çokdur
86. Ğarîbüñ lîk bir demrenlü oğdur

dem-sâz:

1. **dem-sâz:**

Mesnevi 15

Mısra: 183

*F. Arkadaş, refik, hem-dem, dost.
Sırdaş.*

183. Çü Ğusrev gördi ol bânüyı dem-sâz
184. Hicâbın def' idüp keşf eyledi râz

dem-sâz ola:

1. **dem-sâz ola: -a**

Mesnevi 27

Mısra: 170

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

*Uymak, aynı ahenkte etkileycilikle
söyleyebilmek.*

169. Ne şağ ola kim âĥir haste olmaz
170. Ne dem-sâz ola kim dem-beste olmaz

dem-sâz olalum:

1. **dem-sâz olalum: -alum**

Mesnevi 15

Mısra: 45

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Dost olmak, sırdaş olmak.

45. Birez deryâyla dem-sâz olalum
46. Velî çoğ olmalum az olalum

dem-sâz olmayasın:

1. **dem-sâz olmayasın: -ma, -(y)a, -sın**

Mesnevi 17

Mısra: 70

Kelime Tipi: **Deyim**

Dost olmak, sırdaş olmak.

69. Murâdum bu ki ey serv-i ser-efrâz
70. İkinde olmayasın derde dem-sâz

demürden:

1. **demürden:**

Mesnevi 38

Mısra: 73

Demirden yapılmış.

73. Demürden Diclede var idi bir yol
74. Ki 'arzi devr idi tûl-ı teselsül

demürden bek yürekli seng-i hâre:

1. **demürden bek yürekli seng-i hâre:**

Mesnevi 25

Mısra: 13

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

*Demirden daha pek; sağlam, katı
yürekli mermer taşı. Mermerin yapısı
gereği çok sert bir taş türü oluşundan
hareketle mermer, katı yürekli, sert ya da
çok dayanıklı bir insana teşbih edilmiştir.*

13. Demürden bek yürekli seng-i hâre
14. Olurdu tîşesinden päre pare

dendân:

1. **dendânından: -ı, -n, -dan**

Mesnevi 14

Mısra: 49

Far. is. Diş tanesi.

49. Seg-i şayyâd dendânından ekşer
50. Batardı pây-ı neçîre dikenler

2. **dendân:**

Mesnevi 31

Mısra: 150

F. Diş.

149. Kızıl güller açılmış şâd ü ğandân
150. Dehân-ı ğonçede her jâle dendân

dendân olur:

1. **dendân olur: -(u)r**

Mesnevi 32

Mısra: 78

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Diş hâline gelmek.

77. Dehânüm piste gibi şanma ğandân
78. Çü ğahr idem olur ol piste dendân

dendân uramaz:

1. **dendân uramaz: -a, -maz**

Mesnevi 24

Mısra: 182

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Dişlemek.

181. Ne denlü ac ü muĥtâc olsa insân
182. Uramaz kavş-i mihr ü mâha dendân

deng ü hayrân olurlardı:

1. **deng ü hayrân olurlardı:** *-ur, -lar, -dı*
Mesnevi 11
Mısra: **34**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Şaşkın, hayran, sersem ve şaşmış ol-

33. Kalem çekse yazardı şüret-i cân
34. Olurlardı görenler deng ü hayrân

deng ü medhüş ola:

1. **deng ü medhüş ola:** *-a*
Mesnevi 27
Mısra: **44**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sersem ve şaşkın ol-

43. Bu veche söz ki Ferhâd eyleye güş
44. 'Amelden kalup ola deng ü medhüş

deng ü medhüş oldı:

1. **deng ü medhüş oldı:** *-dı*
Mesnevi 34
Mısra: **143**
Kelime Tipi: **Deyim**
Sersem ve şaşkın ol-

143. İşidince oldı Hüsrev deng ü medhüş
144. Muhabbet bahri ol dem eyledi cüş

denî:

1. **denîdür:** *-dür*
Mesnevi 27

Mısra: **100**
Alçak.

99. Şu kim rüşvet yiye yaşdan kırıdan
100. Hâkikatde denîdür ol kırıdan

denî vü dün u murdâr:

1. **denî vü dün u murdâr:**
Mesnevi 38
Mısra: **279**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Alçak ve aşâğılık, soysuz ve pis, mundar.

279. Nedür dünyâ denî vü dün u murdâr
280. Aña meyl eylemek âdem zihî 'âr

denil:

1. **denilmiş:** *-miş*
Mesnevi 37
Mısra: **58**
Söylenmek, sıralanmak.

57. Konılmış nükteler çok hikmet-engîz
58. Denilmiş midhât-ı elķâb-ı Pervîz

deñiz:

1. **deñizler:** *-ler*
Mesnevi 7
Mısra: **5**
Yer kabuğunun çukur bölümlerini kaplayan, birbiriyile bağlantılı, tuzlu su kütleli. Derya. Bahr.

5. Deñizler gibi dök mâl ü menâli
6. Söz ikliminde yap bir kaşr-ı 'âlî

2. **deñizden:** *-den*
Mesnevi 15
Mısra: **36**
Deniz.

35. Didi Şîrîn ne gizlü ola sizden
36. Dür-i matlûbum isterven deñizden

3. **deñizler:** *-ler*
Mesnevi 15
Mısra: **50**
Deniz.

49. Çü Şîrîn sözine güş oldı dâye
50. Deñizler gibi pür-cüş oldı dâye

4. **deñiz:**
Mesnevi 15
Mısra: **69**
Deniz.

69. Deñiz üstinde yürürdi şitâbân
70. Hevâ yüzinde nitek' ebr-i bârân

5. **deñiz:**
Mesnevi 15
Mısra: **83**
Deniz.

83. Deñiz bir kükremiş nâ -kayd tâzî
84. Niğârûñ zevraķı anuñ cihâzı

deñiz yüzine:

1. **deñiz yüzine:** *-n, -e*
Mesnevi 15
Mısra: **62**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Denizin üstü.

61. Hemân-dem açup ol keşti per ü bâl
62. Revân oldı deñiz yüzine fi'l-hâl

deñüz:

1. **deñüzler:** *-ler*
Mesnevi 16
Mısra: **99**
Deniz.

99. Deñüzler gibi ol ceşş eyleyüp cüş
100. Turulup bir aradan aķdılar hoş

der -hâk kılmasa:

1. **der -hâk kılmasa:** *-ma, -sa*
Mesnevi 17
Mısra: **81**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Topraĝa karıştırmak.

81. İkinci dânesin kılmasa der -hâk
82. Neden hâşıl olaydı gendüm-i pâk

der ü divâr:

1. **der ü divâr:**
Mesnevi 36
Mısra: **60**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kapı ve duvar \ her taraf, köşe bucağ.

59. Şehir cennet gib'oldı hâtır-efrüz
60. Der ü dîvâr hep zer-beft pîrüz

der ü dîvârî:

1. **der ü dîvârî:-i**
Mesnevi 12
Mısra: 27
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Kapı ve duvar.

27. Münakkaşdur der ü dîvârî rengîn
28. Nişîmen idinüpdür anı Şîrîn

der ü dîvârîm:

1. **der ü dîvârîm:-i, -n**
Mesnevi 5
Mısra: 224
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Kapı ve duvar.

223. Mübârek demde urup bu şehre bünyâd
224. Der ü dîvârîm itdüm cennet-âbâd

der-âgûş iderler:

1. **der-âgûş iderler:-er, -ler**
Mesnevi 18
Mısra: 178
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Kucaklamak, kolları ile sarmak.

177. Biri birin ol iki mest ü ser-hoş
178. İderler sarmaşık gibi der-âgûş

der-âgûş itdi:

1. **der-âgûş itdi:-di**
Mesnevi 36
Mısra: 208
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Kucaklamak.

207. Başup bağına cânı gibi anı
208. Der-âgûş itdi ol serv-i revanı

der-be-der:

1. **der-be-der:**
Mesnevi 1
Mısra: 44
(Fa.) Kapı kapı dolaşan serseri.

43. Neden kim toyuna kapuında her ac
44. Kerem ben der-be-der miskîn ü muhtâc

2. **der-be-der:**
Mesnevi 10
Mısra: 29
(Fa.) Kapı kapı dolaşan serseri.

29. Gezerken der-be-der eytâm-ı muhtâc
30. Urınmasun vezîrûn cevherî tâc

derbend ü sıfahân:

1. **derbend ü sıfahân:**
Mesnevi 11
Mısra: 137
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Derbent- Kafkasya'nın Hazar denizi sahilinde meşhur bir şehirdir. Vaktiyle Dağıstan'ın merkezi idi. Derbent'e Şark ahalisi Timurkapı derler. Derbent'in müessisi İskender'dir. Sonradan Nuşirevan

tarafından istila edilen Derbent , Harun Reşit zamanında Müslümanların eline geçmiştir. Firaki'nin Husrev ü Şirin'inde Mehîn Banu'nun hükümrânlığı altında olduğu söylenen yer adlarındandır - ve Şîfâhân(İsfahan) İsfahan, İran'da İsfahan Eyaleti'nin yönetim merkezi olan şehir. Aynı zamanda ülkenin üçüncü büyük şehridir. Bu şehir Safavi döneminde başkent idi, bu nedenle söz konusu şehirde çok sayıda tarihi eser bulunmaktadır. Firaki'nin Husrev ü Şirin'inde Mehîn Banu'nun hükümrânlığı altında olduğu söylenen yer adlarındandır. Şîfâhân İsfahan, İran'da İsfahan Eyaleti'nin yönetim merkezi olan şehir. Aynı zamanda ülkenin üçüncü büyük şehridir. Bu şehir Safavi döneminde başkent idi, bu nedenle söz konusu şehirde çok sayıda tarihi eser bulunmaktadır. Firaki'nin Husrev ü Şirin'inde Mehîn Banu'nun hükümrânlığı altında olduğu s Şîfâhân İsfahan, İran'da İsfahan Eyaleti'nin yönetim merkezi olan şehir. Aynı zamanda ülkenin üçüncü büyük şehridir. Bu şehir Safavi döneminde başkent idi, bu nedenle söz konusu şehirde çok sayıda tarihi eser bulunmaktadır. Firaki'nin Husrev ü Şirin'inde Mehîn Banu'nun hükümrânlığı altında olduğu söylenen yer adlarındandır.

137. Eli altında Derbend ü Sıfahân
138. Muṭî' emrine Abhâz ü Kuhistân

derd:

1. **derd:**
Mesnevi 11
Mısra: 140
Keder, gam, kaygı, tasa; zahmet, eziyet, meşakkat; manevi hoşnutsuzluk.

139. Çü Şāvuruñ kelâmın dîñledi şâh
140. Temâm olduğda itdi derd ile âh

2. **derd:**
Mesnevi 11
Mısra: 165
Acı, keder.

165. İder gitdükke cânâ derd te'şîr
166. Devâ itmekde te'ḥîr itme te'ḥîr

3. **derdümüñ:-(ü)m, -üñ**
Mesnevi 12
Mısra: 114
'âşîğın Sevğili'den dolayı çektiği gam, keder\ ihsân, dermân (Sevğili ile ilgili derd çekmek 'âşîğın gönül yaralarının devâsı olarak görülür.).

113. Ya gönülüm yağmalayan ḫanı kimdür
114. Benüm bu derdümüñ dermânı kimdür

4. **derdle:-le**
Mesnevi 12
Mısra: 125
Keder, acı\ aşk hastalığı, aşk yarası, âşıklık durumu.

125. İderdi derdle geh âh ü feryâd
126. Geh ol naḫşa bakup olurdu dil-şâd

5. **derdi:-i**
Mesnevi 13
Mısra: 6
Keder, acı\ aşk hastalığı, aşk yarası, âşıklık durumu.

5. Çü Hüsrev açdı ol taşvîri gördi
6. Yeñilendi hemân-dem eski derdi

6. **derd:**

Mesnevi 15

Mısra: 7

*Keder, acı | aşk hastalığı, aşk yarası,
âşıklık durumu.*

7. Egerçi cānına derd itdi te'şîr
8. Velî bilmez nedür dermāna tedbîr

7. **derd:**

Mesnevi 15

Mısra: 9

*Keder, acı | aşk hastalığı, aşk yarası,
âşıklık durumu.*

9. Nice olmasın ol derd ile kâni'
10. Olur dermāna nām ü neng māni'

8. **derde: -e**

Mesnevi 17

Mısra: 70

Keder, acı, zahmet.

69. Murādum bu ki ey serv-i ser-efrāz
70. İkinde olmayasın derde dem-sāz

9. **derd:**

Mesnevi 20

Mısra: 37

*Keder, gam, kaygı, tasa; zahmet,
eziyet, meşakkat; manevi hoşnutsuzluk.*

37. Dögüp bu derd ile başımı taşa
38. Dökerdi gözyaşını tağ ü taşa

10. **derdüñ: -üñ**

Mesnevi 20

Mısra: 51

*Keder, acı | aşk hastalığı, aşk yarası,
âşıklık durumu.*

51. Bilemezdi bu derdüñ çaresini
52. Yıgamazdı dil-i ävâresini

11. **derdini: -î, -n, -i**

Mesnevi 22

Mısra: 23

*Keder, acı | aşk hastalığı, aşk yarası,
âşıklık durumu.*

23. Görüp derdini anuñ seng-i hâre
24. İderdi taş bağırın päre pare

12. **derdüñe: -(ü)ñ, -e**

Mesnevi 23

Mısra: 43

Dert ve bela.

43. Didi ister misin derdüñe dermān
44. Eyitdi ger olursa vaşl-ı cānān

13. **derdine: -î, -n, -e**

Mesnevi 23

Mısra: 84

Far. dert, gam, keder.

83. Meded kaldum iki arada hayrān
84. İdüñ bu hayretüm derdine dermān

14. **derd:**

Mesnevi 23

Mısra: 141

Dert ve bela.

141. Yaluñuzluk ne müşkil derd imiş āh
142. Yaluñız itmesün kulların Allāh

15. **derd:**

Mesnevi 23

Mısra: 199

*Keder, acı | aşk hastalığı, aşk yarası,
âşıklık durumu.*

199. Devā umduqça derd oldı firāvān
200. Bu derde şabrdur var ise dermān

16. **derde: -e**

Mesnevi 23

Mısra: 200

*Keder, acı | aşk hastalığı, aşk yarası,
âşıklık durumu.*

199. Devā umduqça derd oldı firāvān
200. Bu derde şabrdur var ise dermān

17. **derdüme: -(ü)m, -e**

Mesnevi 26

Mısra: 109

Dert, keder.

109. Devāsın derdüme zaħmuma merhem
110. Leb-i la'luñ dil-i bīmāra emsem

18. **derdüm: -(ü)m**

Mesnevi 26

Mısra: 137

*Keder, gam, kaygı, tasa; zahmet,
eziyet, meşakkat; manevi hoşnutsuzluk.*

137. Yirüm küh-ı belā derdüm firāvān
138. Hay[ı]fdur baña hayf ey şāh-ı hūbān

19. **derdüñ: -üñ**

Mesnevi 27

Mısra: 21

*Keder, gam, kaygı, tasa; zahmet,
eziyet, meşakkat; manevi hoşnutsuzluk.*

21. Didi yā Rab bu derdüñ çaresi ne
22. Ki merhem ola göñlüm yaresine

20. **derd:**

Mesnevi 27

Mısra: 282

Keder, acı, zahmet.

281. N'ola Şîrîn eritse şem'veş yağ
282. Bu derd oldı aña dağ üstine dağ

21. **derdi: -i**

Mesnevi 29

Mısra: 2

Keder, acı, zahmet.

1. Çü Şîrîn nâme-i dil-dârî gördi
2. Yeñilendi hemân-dem eski derdi

22. **derd:**

Mesnevi 32

Mısra: 100

Keder, acı, zahmet.

99. Çe ger ben de zaîf ü nâ-tüvânem
100. Velîkin derd altında nihânem

23. **derdine: -î, -n, -e**

Mesnevi 33

Mısra: 66

Keder, gam, kaygı, tasa; zahmet, eziyet, meşakkat; manevi hoşnutsuzluk.

65. Varup şîrîn zebânlar ol nigâra
66. Didiler şâhuñ it derdine çare

24. **derd:**

Mesnevi 34

Mısra: 12

Keder, acı \ aşk hastalığı, aşk yarası, âşıklık durumu.

11. Tarıkdı ol bahâr-ı nâz-perverd
12. Derûnm gönçeveş pür- hûn idüp derd

25. **derd:**

Mesnevi 34

Mısra: 72

Keder, acı \ aşk hastalığı, aşk yarası, âşıklık durumu.

71. Zebûn olup o serv-i cüst ü çalâk
72. Be-âhîr oldu o derd ile tebnâk

26. **derde: -e**

Mesnevi 37

Mısra: 19

Keder, acı, zahmet.

19. Bu derde erğuvân idüp taħammül
20. Kara giyüp tıtaradı mâtem-i gül

derd çekmeye:

1. **derd çekmeye: -me, -(y)e**

Mesnevi 34

Mısra: 112

Kelime Tipi: **Deyim**

Üzülmek, sıkıntıya düşmek, dertlenmek.

111. Muħabbetden niçün lâf ura şol merd
112. K'ölince çekmeye maħbûbdan derd

derd eylemiş:

1. **derd eylemiş: -miş**

Mesnevi 20

Mısra: 41

Kelime Tipi: **Deyim**

Bir sorunu veya durumu üzüntü konusu yapmak.

41. Hâm idüp kâmetin derd eylemiş çeng
42. Tıtaradı tağ ü taş âhına âheng

derd ile:

1. **derd ile:**

Mesnevi 18

Mısra: 77

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Üzüntü ile.

77. Sen itdün ğod beni derd ile pâ-mâl
78. İlâcumdan niçün eylersin ihmâl

2. **derd ile:**

Mesnevi 26

Mısra: 87

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Sıkıntı ile.

87. Çeküp derd ile bir âh-ı ciger-süz
88. Didi kim ey şeb-i hierânuma rüz

3. **derd ile:**

Mesnevi 27

Mısra: 2

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Üzüntü ile.

1. Tıtanlar mâtem-i Ferhâdı her-gâh
2. Derûn-ı dilden eyler derd ile âh

derd ü gam:

1. **derd ü gam:**

Mesnevi 13

Mısra: 31

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Dert ve üzüntü.

31. Olup derd ü gam 'ışkıyla dil-rîş
32. Yirişmez k'olasın bî- 'işret ü 'ıys

2. **derd ü gam: -(ü)r, -sin**

Mesnevi 15

Mısra: 98

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Dert ve tasa.

97. Ne bilem k'ey felek n'oldı günâhum
98. Virürsin derd ü gam alursın âhum

3. **derd ü gam:**

Mesnevi 25

Mısra: 99

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Dert ve üzüntü.

99. Enİsüm münisüm derd ü gam oldu
100. Baña 'arş-ı cihân hep mâtem oldu

derd ü guşsa:

1. **derd ü guşsa:**

Mesnevi 40

Mısra: 53

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Dert ve keder.

53. Tıturken cânda bunca derd ü guşsa
54. Ne deñlü vire tab'um nazma ğaşsa

derd ü kahrı:

1. **derd ü kahrı: -ı**

Mesnevi 33

Mısra: 110

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Dert ve eziyet çekme, zorlanma.

109. Ğam-ı Şırın ile Şekkerde zehri
110. Görüp oldu ziyâde derd ü kıhrı

derd ü miñnet:

1. **derd ü miñnet:**
Mesnevi 26
Mısra: 203
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Dert ve sıkıntı.

203. Belâ-yı cavidân-ı firkat ile
204. 'Aceb 'ahde vefâ ide mi Pervîz

derd ü miñnet çekdürürsin:

1. **derd ü miñnet çekdürürsin: -(i)r, -sîn**
Mesnevi 15
Mısra: 236
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Dert ve sıkıntı çektirmek.

235. İderseñ ger beni bir lahza rahât
236. Hezarân çekdürürsin derd ü miñnet

derd ü miñnet ü renc:

1. **derd ü miñnet ü renc:**
Mesnevi 16
Mısra: 24
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Dert ve sıkıntı ve eziyet.

23. Siper olup terâzû-yı belâ-senc
24. Ŧurup Ŧartardı derd ü miñnet ü renc

derd-i bî-dermân-ı ya 'küb:

1. **derd-i bî-dermân-ı ya 'küb:**
Mesnevi 32
Mısra: 101
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
(Hz.) Yakub'un dermansız derdi.

101. Başumda derd-i bî-dermân-ı Ya 'küb
102. Dilümde vird-i Yünus şabr-ı Eyyüb

derd-i bî-kerânı:

1. **derd-i bî-kerânı: -ı**
Mesnevi 33
Mısra: 21
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Uçsuz bucaksız, sınırsız keder, acı, zahmet.

21. Niçe çekem bu derd-i bî-kerânı
22. Niçe âzürde idem cism ü cânı

derd-i derünüm:

1. **derd-i derünüm: -ı, -n**
Mesnevi 20
Mısra: 47
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gönül derdi II aşk derdi.

47. Kılıp derd-i derünüm âşkâre
48. Girbânın iderdi pâre pare

derd-i derünüm:

1. **derd-i derünüm: -(u)m**
Mesnevi 38
Mısra: 127
Kelime Tipi: **Deyim**
Gönül derdi, iç sıkıntısı.

127. Kime yanam 'aceb derd-i derünüm
128. Kime 'arz eyleyem işbu cünunum

derd-i dil:

1. **derd-i dil:**
Mesnevi 20
Mısra: 21
Kelime Tipi: **Deyim**
Gönül derdi gönül belası karşılığı kullanılmış. Gönül belası: Aşk yüzünden çekilen sıkıntı.

21. Ne 'ışk olsun bu bir derd-i dil ancak
22. Bunuñ âsanı yok hep müşkil ancak

2. **derd-i dil:**
Mesnevi 34
Mısra: 86
Kelime Tipi: **Deyim**
Gönül derdi gönül belası karşılığı kullanılmış. Gönül belası: Aşk yüzünden çekilen sıkıntı.

85. Niçe bilsünler anı müşkil idi
86. Ki ten derdi degül derd-i dil idi

derd-i dilden:

1. **derd-i dilden: -den**
Mesnevi 32
Mısra: 103
Kelime Tipi: **Deyim**
Gönül derdi gönül belası karşılığı kullanılmış. Gönül belası: Aşk yüzünden çekilen sıkıntı.

103. Niçün âzürde olam derd-i dilden
104. Ŧomazam dâmen-i şabrı çü elden

derd-i pinhânı:

1. **derd-i pinhânı: -ı, -n**
Mesnevi 26
Mısra: 140
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gizli dert; gönül derdi, aşk derdi.

139. Diyüp dil-dâre hâlin yana yana
140. Getürdi derd-i pinhânın 'ayâna

derd-i ser virürdi:

1. **derd-i ser virürdi: -(ü)r, -di**
Mesnevi 7
Mısra: 47
Kelime Tipi: **Deyim**
Baş ağrısı vermek, baş ağrıtmak | boşuna uğraşmak; kafa ütölemek; kafa şişirmek (devâdan beri olmak bağlamında).

47. Virürdi derd-i ser ancak cihâna
48. Ħumâr-ı bâde-i la'l-i şebâne

derdine nihâyet buldı:

1. **derdine nihâyet buldı: -dı**
Mesnevi 24
Mısra: 12
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Derdine son bulmak: Gaminin, kederinin sona ermesi.

11. Alup üstâd anı şâd oldu gâyet
12. Şanasın buldı derdine nihâyet

derdmend:

1. **derdmende: -e**
Mesnevi 4
Mısra: 106
Dertli II Aşık.

105. Şefâ'at yâ Nebiyyu'llâh şefâ'at
106. Firâkî derdmende cyle şefkat

2. **derdmend:**
Mesnevi 6
Mısra: 4
Dert sahibi, tasalı, kaygılı.

3. Terahhüm kıl terahhüm kıl terahhüm
4. Firâkî derdmend eyler tazallum

3. **derdmendem: -em**
Mesnevi 25
Mısra: 87
Dertli; âşık.

87. İlahî neyleyem bir derdmendem
88. Esîr-i bend-i hicrân müstemendem

4. **derdmendi: -i**
Mesnevi 39
Mısra: 26
Dert sahibi, tasalı, kaygılı.

25. Firâkî-i fakîr-i müstemendi
26. Hevâ-yı nefis esîri derdmendi

derdmend ü zâr ü mecrûh:

1. **derdmend ü zâr ü mecrûh:**
Mesnevi 34
Mısra: 57
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Dertli ve ağlayan, inleyen ve yaralı.

57. Beni gör derdmend ü zâr ü mecrûh
58. Hemân bir kırî cismem şöyle bî-rûh

dere ğark olmuş:

1. **dere ğark olmuş: -mış**
Mesnevi 15
Mısra: 222
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Tere ğark olmak, tere batmak, ter içinde kalmak.

221. Gelüp bir cüst kâşid güyiyâ berķ
222. Dere ğark olmuş atı pây- tâ – fark

dergâh:

1. **dergâhuñda: -uñ, -da**
Mesnevi 1
Mısra: 25
Kapı, çşik, huzur, makam.

25.hâ kim buldı dergâhuñda 'izzet
26. Olur mü'minlere tâc-ı hidâyet

2. **dergâha: -a**
Mesnevi 1
Mısra: 45
1. Tarikatlarda dervişlerin zikir ve ibâdet ettikleri ve içinde tarikatın gerektirdiği biçimde yaşadıkları yer, tekke.

2. Bir büyüğün, büyük bir yerin herkes için
başvurma yeri olan kapısı, huzuru, çşığı.

45. Yüzüm götürdüm [ol] dergâha geldüm
46. Gedâyam ya'nî şey'li'llâha geldüm

dergâh ü tâkı:

1. **dergâh ü tâkı: -ı**
Mesnevi 12
Mısra: 30
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kapı, çşik ve çatı, tavan.

29. Sipihr-i nîl-gün anuñ revâkı
30. Hemân kavıs-i kuzâh dergâh ü tâkı

dergâha şaldum:

1. **dergâha şaldum: -du, -m**
Mesnevi 25
Mısra: 112
Kelime Tipi: **Deyim**
Huzura salmak; Allah'ın adaletine teslim etmek; Allah'a havale etmek.

111. Baña idenleri Allâha şaldum
112. Bulam yarınki gün dergâha şaldum

dergâh-ı şehde:

1. **dergâh-ı şehde: -de**
Mesnevi 5
Mısra: 162
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Padişahın(hükümdarın) çşığı.

161. Ne cür'et ola kim ben hâk-i rehde
162. Yüzüm cârüb idem dergâh-ı şehde

dergeh:

1. **dergehde: -de**
Mesnevi 3
Mısra: 47
Far. 1. Âsitân, atebe: dergâh-ı âlî, der-gâh-ı ilâhî. 2. Tekke: Der-gâh-ı Mevlânâ, der-geh-i hazret-i pîr.

47. Bu dergehde ne olam ben fütâde
48. Sürer toprağa ruğ şehler piyade

dergeh-i pervîze:

1. **dergeh-i pervîze: -e**
Mesnevi 17
Mısra: 92
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Perviz'in kapı yeri, kapı önü.

91. Urup şeh-bâzveş pervâz açup bâl
92. İrişdi dergeh-i Pervîze der-hâl

der-hâl:

1. **der-hâl: -i**
Mesnevi 1
Mısra: 100
Hemen, o anda, şimdî.

99. Senüñ emrünüle açam bâl ü çengâl
100. Şikâr ola murâdum kebki der-hâl

2. **der-hâl:**
Mesnevi 17
Mısra: 92
Hemen, o anda, şimdî.

91. Urup şeh-bâzveş pervâz açup bâl
92. İrişdi dergeh-i Pervîze der-ḥâl

3. **der-ḥâl:**

Mesnevi 21
Mısra: 36
Hemen, o anda, şimdi.

35. Ḥarîm-i yâre ol miskîn ü pâ-mâl
36. İrişdi göz açup yumınca der-ḥâl

4. **der-ḥâl:**

Mesnevi 25
Mısra: 82
Hemen, o anda, şimdi.

81. ‘Aceb kime kılam ben ‘arz-ı aḥvâl
82. Ki vara ‘arz ide dil-dâre der-ḥâl

5. **der-ḥâl:**

Mesnevi 27
Mısra: 6
Hemen, o anda, şimdi.

5. Ne yüzden toğdı mâh-ı çâr-deh- sâl
6. Didi ğammâzlar Pervîze der-ḥâl

6. **der-ḥâl:**

Mesnevi 27
Mısra: 126
Hemen, o anda, şimdi.

125. Ecel şâhîni açup bâl ü çengâl
126. O kebk-i nâzenîni kapdı der-ḥâl

7. **der-ḥâl:**

Mesnevi 33
Mısra: 64
Hemen, o anda, şimdi.

63. Çü tûfî şekkere olmuşdı meyyâl
64. Aña ḥv âhendeler gönderdi der-ḥâl

der-i ḥalvet-serâ:

1. **der-i ḥalvet-serâ:**

Mesnevi 38
Mısra: 64
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Hükümdarın husûsî dairesinin kapısı.

63. Kazâdan bir gice şeh mest-i bâde
64. Der-i ḥalvet-serâ kalmış güşâde

der-i maḥbes:

1. **der-i maḥbes:**

Mesnevi 38
Mısra: 195
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Hapishane, zindan kapısı.

195. Degül ammâ der-i maḥbes güşâde
196. Ḥalâş olmak ne mümkün ben fütâde

derisiyle kemügi kalmış:

1. **derisiyle kemügi kalmış: -miş**

Mesnevi 27
Mısra: 64
Kelime Tipi: **Deyim**
Derisiyle kemiği kalmak -Bir deri bir kemik (kalmak) - Çok zayıflamış olmak.

63. Götürülmüş bu ‘âlemden dümügi
64. Hemân kalmış derisiyle kemügi

dermân:

1. **dermân:-ı**

Mesnevi 12
Mısra: 114
Çâre, devâ l Sevğili ('aşk derdinin dermânı bağlamında).

113. Ya gönlüm yağmalayan kanı kimdür
114. Benüm bu derdümüñ dermânı kimdür

2. **dermâna:-a**

Mesnevi 15
Mısra: 8
Çâre, devâ l Sevğili'nin sebep olduğu dert ('aşk derdinin dermânı bağlamında).

7. Egerçi cânına derd itdi te'şîr
8. Velî bilmez nedür dermâna tedbîr

3. **dermâna:-a**

Mesnevi 15
Mısra: 10
Çâre, devâ l Sevğili ('aşk derdinin dermânı bağlamında).

9. Nice olmasun ol derd ile kânî
10. Olur dermâna nâm ü neng mâni

4. **dermân:**

Mesnevi 23
Mısra: 43
İlaç; çare.

43. Didi ister misin derdüñe dermân
44. Eyitdi ger olursa vaşl-ı cânân

5. **dermân:**

Mesnevi 23
Mısra: 200
Çare, ilaç, devâ.

199. Devâ umduqça derd oldı firāvân
200. Bu derde şabrdur var ise dermân

dermân eyle:

1. **dermân eyle:**

Mesnevi 34
Mısra: 91
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Şifa vermek, iyileştirmek.

91. Didi ey cân tabîbi eyle dermân
92. Meded çâreñ var ise çıkmadın cân

dermân idüñ:

1. **dermân idüñ:-üñ**

Mesnevi 23
Mısra: 84
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Derman olmak II çare bulmak II iyileştirmek.

83. Meded kıldum iki arada hayrân
84. İdüñ bu hayretüm derdine dermân

dermânde:

1. **dermânde:**
Mesnevi 24

Mısra: 233

Aciz, çaresiz, güçsüz.

233. Yavuz şanma şakin dermânde k'âm

234. Bilür anlar bed ü nik-i cihâni

ders virür:

1. **ders virür:**-(ü)r

Mesnevi 27

Mısra: 288

Kelime Tipi: **Deyim**

Ders vermek: Bir kimseye yaptığı işin yanlış olduğunu bildirmek.

287. Geh eyler 'ursı mâtem mâtemi 'urs

288. Virür 'allâme-i 'aşra iki ders

der-seng oldı:

1. **der-seng oldı:**-dı

Mesnevi 34

Mısra: 134

Kelime Tipi: **Deyim**

Taş kesilmek: Taş hâline gelmek; hiçbir şey söylemez olmak.

133. Dehânumdan olupdur gönçe dil-teng

134. Lebüm şerminden oldı la'l der-seng

derün-ı dilden:

1. **derün-ı dilden:**-den

Mesnevi 24

Mısra: 27

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Yüreğin ta içinden.

27. Derün-ı dilden âh itse o mazlûm

28. Erirdi seng-âhare nitekim mûm

2. **derün-ı dilden:**-den

Mesnevi 27

Mısra: 2

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Can-ı gönülden, samimi olarak.

1. Tutanlar mâtem-i Ferhâdı her-gâh

2. Derün-ı dilden eyler derd ile âh

derünün pür- hün idüp:

1. **derünün pür- hün idüp:**-üp

Mesnevi 34

Mısra: 12

Kelime Tipi: **Deyim**

İçini(gönlünü) kan doldurmak, kanatmak: Çok acı vermek.

11. Tarıkdı ol bahâr-ı nâz-perverd

12. Derünün gönçeves pür- hün idüp derd

derününden 'alem çekd'âteş-i mîhr:

1. **derününden 'alem çekd'âteş-i mîhr:**

Mesnevi 34

Mısra: 4

Kelime Tipi: **Deyim**

Gönlünden güneşin ateşi sancak çekmek: Güneş yakıcı ateşini (Şirin'in) gönlünden almak -Gönlü yanmak- Çok acı çekmek, gönül ateşiyle mutsuz ve harap olmak.

3. Çü şehden ayru düşdi ol perî-çehr

4. Derününden 'alem çekd'âteş-i mîhr

dervâze idüp:

1. **dervâze idüp:**-üp

Mesnevi 31

Mısra: 153

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Kale ve şehirlerin, külliyelerin büyük giriş kapısını mesken etmek..

153. Kalenderveş idüp dervâze bülbül

154. Okur âvâz ile mecmû'a-yı gül

dervîş:

1. **dervîş:**

Mesnevi 12

Mısra: 51

Aşk bağlamında aşk yolunun yolcuları: âşıklar.

51. O mâha bir nazar çün niçe dervîş

52. Öküş harc eylemişdür nür-ı bînîş

dervîş-i dil-rîş:

1. **dervîş-i dil-rîş:**

Mesnevi 10

Mısra: 50

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Gönlü yaralı, dertli dervîş.

49. Muḥâmîden diyârûn eyle tefîş

50. Koma 'asrunda bir dervîş-i dil-rîş

deryâ:

1. **deryâ:**

Mesnevi 5

Mısra: 86

Deniz.

85. İşidüp cüd-ı evşâfin şabâdan

86. Yüzine keftar deryâ hayâdan

2. **deryâ:**

Mesnevi 5

Mısra: 118

Deniz.

117. Şehûn kim adını güş eyledi dil

118. Taşup deryâ gibi cüş eyledi dil

3. **deryâ:**

Mesnevi 7

Mısra: 14

Deniz | kıymetliler menba', değerli şeylerin bol olduğu yer (gevher-i yekdâne bağlamında).

13. Şadef gibi dehânuñ tutma her-bâr

14. Güherler eyle deryâ gibi ıṣâr

4. **deryâ:**

Mesnevi 15

Mısra: 38

Deniz.

37. Şehâb-ı çesmüm idüp gevher-eşân

38. Dür ü la'l ile idem deryâ yüzün kân

5. **deryâdur:**-dur

Mesnevi 15

Mısra: 39
Deniz.

39. Baña deryâdur ancak yâr ü mahrem
40. Benüm gibi anuñ da çeşmi pür-nem

6. **deryâyıla:-(y)la**
Mesnevi 15
Mısra: 45
Deniz.

45. Birez deryâyıla dem-sâz olalum
46. Velî çoğ olmayalum az olalum

7. **deryâda:-da**
Mesnevi 15
Mısra: 48
Deniz.

47. Gerektmez hiç nâ-mahrem arada
48. Eger deryâda vü eger karada

8. **deryâ:**
Mesnevi 15
Mısra: 63
Deniz.

63. Görüp deryâ anı bir hoş misâfir
64. Dökerdi pâyine dürr ü cevâhir

9. **deryâ:**
Mesnevi 15
Mısra: 88
Deniz.

87. Meger Şîrîn la'lin eyledi nüş
88. Anuñçün oldı deryâ mest ü medhüş

10. **deryâ:**
Mesnevi 15
Mısra: 112
Deniz.

111. İdüp ben nâ-tüvânuñ cânına kîn
112. Yüzini itdi deryâ çîn-pür-çîn

11. **deryâyaya:-(y)a**
Mesnevi 15
Mısra: 115
Deniz.

115. Şaçup nîsân gibi deryâyaya gevher
116. Dökerdi gözlerinden dürr-i ezher

12. **deryâ:**
Mesnevi 15
Mısra: 129
Deniz.

129. Ya deryâ mâlikidür bî-gümân ol
130. Çıķup uyluya varmış nâ-gehân ol

13. **deryâ:**
Mesnevi 15
Mısra: 211
Deniz.

211. Gehî deryâ ğamın geh şayd hâlin
212. Biri birine 'arz idüp melâlin

deryâ yüzinde:

1. **deryâ yüzinde:-n, -de**
Mesnevi 15
Mısra: 103
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Deniz yüzeyi.

103. Yürürem has gibi deryâ yüzinde
104. Ne mürde dimelüyem ben ne zinde

deryâ-yı cehl:

1. **deryâ-yı cehl:**
Mesnevi 1
Mısra: 10
Kelime Tipi: -
Derya(f.i.): deniz cehl(a.i.): bilmezlik.
deryâ-yı cehl: bilgisizlik denizi.

9. Nesîm-i luţfuñ irişmezse hergiz
10. Kalam deryâ-yı cehl içinde 'âciz

deryâ-yı çeşminden güher-paş olup:

1. **deryâ-yı çeşminden güher-paş olup:**
Mesnevi 38
Mısra: 103
Kelime Tipi: **Deyim**
Gözünün denizinden inci saçmak -
Gözyaşı dökmek- : Ağlamak.

103. Olup deryâ-yı çeşminden güher-paş
104. Ururdu rüzgârıñ başına taş

deryâ-yı cüduñ:

1. **deryâ-yı cüduñ:-uñ**
Mesnevi 1
Mısra: 91
Kelime Tipi: -
Cömertlik denizi, zat-ı kibriyanın
tecelli etmesi.

91. Velî deryâ-yı cüduñ olsa mevvâc
92. Ola her bir meges tûfî vü dürrâc

deryâ-yı kîre:

1. **deryâ-yı kîre:-e**
Mesnevi 17
Mısra: 13
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Zifiri siyah deniz (mürekkep).

13. Revân şaldı anı deryâ-yı kîre
14. K'ide rüz-i sefidî şâm-ı tire

deryâ-yı lâhüt:

1. **deryâ-yı lâhüt:**
Mesnevi 2
Mısra: 17
Kelime Tipi: -
Derya(f.i.)deniz lâhüt(a.i.)Uluhiyet,
ilâhî alem, yüce alem. Mutlak gayb alemi
de denen bu bu bilinmeyen, görünmeyen
alemde Allah Teala, isim ve sıfatları
mertebesine inmemiştir.

17. Temevvüc kıldı çün deryâ-yı lâhüt
18. Zuhûr itdi şamu emvâc-ı nâsût

deryâ-yı melâhat şeb-çerâğ:

1. **deryā-yı melāḥat şeb-çerāği:**

Mesnevi 36

Mısra: 108

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Güzellik denizinin gece parlayan yakutu.

107. Yañağı her birinün ḥüsn bağı

108. Ya deryā-yı melāḥat şeb-çerāği

deryā-yı safāya:

1. **deryā-yı şafāya: -(y)a**

Mesnevi 22

Mısra: 120

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Gönül şenliği, kedersizlik, zevk denizi.

119. Özi ğarıḳdı deryā-yı şafāya

120. Ne diyüp ne koyasın bilmez idi

dest:

1. **destinde: -i, -n, -de**

Mesnevi 7

Mısra: 131

Far. El, yed.

131. 'Utarid gördi destinde kalem var

132. Kimi bağlandı ḥidmetde ḳalemvār

2. **deştüñ: -iñ**

Mesnevi 14

Mısra: 99

Çöl, sahra.

99. O deştüñ lāle-i ḥamrāsı yek-ser

100. Kızıl ḳan ile ṭolmış kāse-i ser

3. **deştinde: -i, -n, -de**

Mesnevi 14

Mısra: 112

Çöl, sahra.

111. Ne diyem ki olmaya 'ilmüne ma'lüm

112. Meded ḳaldum belā deştinde mağmüm

4. **destimüzde: -(i)müz, -de**

Mesnevi 22

Mısra: 105

El, elde bulunan.

105. Olamaz saña destimüzde lāyık

106. Bu ḳandan kim ola genc ü ḥazîne

5. **deştümde: -(ü)m, -de**

Mesnevi 32

Mısra: 87

Far. El, yed.

87. Degül destümde engüşt-i muḥannā

88. ḳamuş oḳ ḳana boyanmış hemānā

6. **destinedür: -i, -n, -e, -dür**

Mesnevi 33

Mısra: 94

El, avuç.

93. Gümüş bileklerinde' anuñ meh-i nev

94. Hemān destinedür yā ṭavḳ-ı Ḥusrev

dest ü päyin:

1. **dest ü päyin: -i, -n**

Mesnevi 18

Mısra: 176

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

El ve ayak.

175. Gidüp aralarından resm ü äyîn

176. Öperler birbirinün dest ü päyin

destān olmışdı:

1. **destān olmışdı: -mış, -dı**

Mesnevi 7

Mısra: 52

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Gerçekliği unutulup rivayet edilir olma(fakirlik bağlamında).

51. Zamāne ḥalkı istiğnāda yeksān

52. Faḳir olmuşdı il içinde destān

deste:

1. **deste:**

Mesnevi 11

Mısra: 77

Elde tutulabilecek şekilde bir araya getirilmiş şeylerden meydana gelen bağ, demet, tutam, bağlam.

77. Eli bir deste güldür penbeden aḳ

78. Gül-i zanbaḳ gibi barmaḳ barmaḳ

2. **destesin: -si, -n**

Mesnevi 24

Mısra: 18

Kabza, tutacak yer (külünk için).

17. Külengi gördi çünkim dest-gir ol

18. İdindi destesin şem'-i münir ol

3. **deste:**

Mesnevi 25

Mısra: 17

Kabza, tutacak yer (külünk için).

17. Dikeldi deste hayretten ol işe

18. Şoḳardı barmağın ağzına tışe

deste deste:

1. **deste deste:**

Mesnevi 36

Mısra: 204

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Demet demet.

203. Ṭurup ayakdan öpdü ellerini

204. Ḳoḳup şol deste deste güllerini

deste oldu:

1. **deste oldu: -dı**

Mesnevi 36

Mısra: 217

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Kabza, tutacak yer olmak.

217. Ya deste oldu bir billüre mercān

218. Yāḥud inine girdi şāh-mārān

dest-gir:

1. **dest-girüñdür: -(ü)ñ, -dür**

Mesnevi 5

Mısra: 60

Far. sf. Düşenin elini tutan, yardımcı.

59. Gerek mür ol gerek murğ-ı suhan-dân
60. Kayurma dest-giründür Süleymân

2. **dest-girin: -i, -n**

Mesnevi 6

Mısra: 62

Far. sf. Düşenin elini tutan, yardımcı.

61. Cihānuñ şahın ü şahuñ vezîrin
62. Ben ayaklarda çalmış dest-gîrin

3. **dest-gîr:**

Mesnevi 24

Mısra: 17

Far. sf. Düşenin elini tutan, yardımcı.

17. Külengi gördi çünkim dest-gîr ol
18. İdindi destesin şem'-i münîr ol

dest-girüm olmaz:

1. **dest-girüm olmaz: -maz**

Mesnevi 23

Mısra: 190

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Yardımcısı(elinden tutan) olmak.

189. 'Aceb zindân-ı vahşet oldı yirüm
190. Ölürsen kimse olmaz dest-girüm

dest-i kudretüñ:

1. **dest-i kudretüñ: -(ü)ñ**

Mesnevi 5

Mısra: 25

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Kudret eli'l (kudret sahibi) Allah'ın tasarrufu.

25. Nedendür böyle dest-i kudretüñ teng
26. Meger kim oldı pây-ı gayretüñ leng

dest-i nesdür:

1. **dest-i nesdür: -dür**

Mesnevi 4

Mısra: 109

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Yardım eli.

109. Nezâreñ kim cihāna dest-i nesdür
110. Men-i bî-çäreye bir gamze besdür

destine aldı:

1. **destine aldı: -dı**

Mesnevi 17

Mısra: 11

Kelime Tipi: **Deyim**

Bir şeyi eline alma, eliyle tutma.

11. Pes aldı destine bir şâh-ı 'ar 'ar
12. 'Aşâ-yı mu'ciz-i Müsâya beñzer

destmüzd:

1. **destmüzd:**

Mesnevi 24

Mısra: 33

Bahşiş, ayakteri.

33. Ya destmüzd çün üstâda ol kân
34. Şunardı pâre pâre la'l-i raşşân

dest-res olduñ:

1. **dest-res olduñ: -du, -ñ**

Mesnevi 26

Mısra: 111

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Kuvvet ve zenginlik vermek II Güçlendirmek.

111. Hoş olduñ dest-res ben hâk-päye
112. İrerdüñ qadr ile başum semâya

destür:

1. **destür:**

Mesnevi 30

Mısra: 68

Sadrazam, büyük vezir.

67. Çü hâkisterden ola külhanî 'ür
68. Olur destür da sincâbdan dür

destür aldı:

1. **destür aldı: -dı**

Mesnevi 33

Mısra: 71

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

İzin/ müsaade istemek.

71. Turup kavminden ol dem aldı destür
72. Melik bezmine tâ kim vara ol hür

destür olsa:

1. **destür olsa: -sa**

Mesnevi 5

Mısra: 169

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

İzin, müsaade, ruhsat olmak.

169. Süleymân hîdmetine olsa destür
170. Hemân pây-ı melâhdur tuhfe-i mür

2. **destür olsa: -sa**

Mesnevi 5

Mısra: 169

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

İzin, müsaade, ruhsat olmak.

169. Süleymân hîdmetine olsa destür
170. Hemân pây-ı melâhdur tuhfe-i mür

3. **destür olsa: -sa**

Mesnevi 5

Mısra: 169

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

İzin, müsaade, ruhsat olmak.

169. Süleymân hîdmetine olsa destür
170. Hemân pây-ı melâhdur tuhfe-i mür

destür-ı mu'azzam:

1. **destür-ı mu'azzam:**

Mesnevi 5

Mısra: 197

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Ulu izin.

197. Müşâvir şâha destür-ı mu'azzam
198. Kerîmü'ş-şân- maḥdüm-ı mükerrrem

devâ:

1. **devâsın:** -sı, -n
Mesnevi 15
Mısra: 12
Tedbir, çare, derman.

11. Olupdı gerçi kim 'ışk ile dil-rîş
12. Devâsın idemezdi lîk teftîş

2. **devâ:**
Mesnevi 23
Mısra: 199
İlaç, derman, şifa, çare.

199. Devâ umduqça derd oldı firāvān
200. Bu derde şabrdur var ise dermān

3. **devâsın:** -sın
Mesnevi 26
Mısra: 109
Tedbir, çare, derman.

109. Devâsın derdüme zaḥmuma merhem
110. Leb-i la'lün dil-i bīmāra emsem

devâ itmekde:

1. **devâ itmekde:** -mde
Mesnevi 11
Mısra: 166
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Deva (ilaç, çare, tedbir) bulmak.

165. İder gitdükke cāna derd te'şir
166. Devâ itmekde te'hîr itme te'hîr

devât:

1. **devâtum:** -um
Mesnevi 1
Mısra: 62
Divit; kalemleri koyacak bir kutu yanında kapaklı hokkasıyla, beldeki kuşağa çaprazlamasına sokularak taşınan ufak bir yazı takımı.

61. Midādum Selsebīlin cyle Kevşer
62. Devâtum olsun ol şahbāya sāğar

devâ-yı cān ü dil:

1. **devâ-yı cān ü dil:**
Mesnevi 29
Mısra: 4
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ruh ve gönlin ilacı.

3. Ser-â-ser niş ammā nüş-perverd
4. Devâ-yı cān ü dil cān ü dile derd

devâ-yı ğussa-yı ferhād-ı ğamgîn:

1. **devâ-yı ğuşşa-yı ferhād-ı ğamgîn:**
Mesnevi 26
Mısra: 11
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kederli Ferhad'ın kederinin çaresi(ilacı).

11. Devâ-yı ğuşşa-yı Ferhād-ı ğamgîn
12. Şifâ-yı haste-yi 'ışk a'n-ı Şîrîn

devlet:

1. **devlet:**
Mesnevi 10

Mısra: 13
Saltanat; saadet, mutluluk.

13. Dilerseñ kim saña devlet ola yār
14. Kem -āzār ol kem -āzār ol kem -āzār

2. **devlet:**
Mesnevi 24
Mısra: 13
Mutluluk, talih | makam, haşmet, şan.

13. Çü sâz-ı baḥta devlet ide āheng
14. Olur maḥbûsa şahrâ çāh-ı dil-teng

3. **devletini:** -i, -n, -i
Mesnevi 26
Mısra: 146
Mutluluk, talih | makam, haşmet, şan.

145. Çe ger çekdüñ firākum şavletini
146. Muḥarrer bil vişālüm devletini

4. **devlet:**
Mesnevi 32
Mısra: 19
Mutluluk, talih | makam, haşmet, şan.

19. Zihî devlet bu murğ-ı nâ-tüvāne
20. Hümmâ ile ola hem-âşyāne

5. **devlet:**
Mesnevi 37
Mısra: 129
Mutluluk, talih | makam, haşmet, şan.

129. Çeküp çāk itdi devlet nāmesini
130. Özinüñ öz sa'âdet namesini

6. **devletidür:** -i, -dür
Mesnevi 38
Mısra: 51
Mutluluk, talih | makam, haşmet, şan.

51. Ne bilsün anı k'anun devletidür
52. Oğul dirligi ata şihhatidür

devlet olur:

1. **devlet olur:** -(u)r
Mesnevi 36
Mısra: 156
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Mutluluk, saadet, tâlih, baht, zenginlik olmak.

155. Yanında yār elinde cām-ı gül-gün
156. Olur mı hîç devlet bundan efzün

devlet ü ikbāle:

1. **devlet ü ikbāle:** -e
Mesnevi 31
Mısra: 95
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ululuk, büyüklük ve güzel baht.

95. Hemān-dem devlet ü ikbāle gitdi
96. Ki ya'nî şāha istiḳbāle gitdi

devlet-i dünyā mü'ebbed degüldür:

1. **devlet-i dünyā mü'ebbed degüldür:** -dür
Mesnevi 16

Mısra: 149

Kelime Tipi: **Atasözü**

Dünya zenginliği sonsuz değildir:

"Dünya malı dünyada kalır." atasözünün farklı bir ifadesi olan bu cümlede dünya hayatının ve bu hayata ait olan unsurların (mal, mülk, zenginlik vb.) geçiciliği vurgulanmaktadır.

149. Degüldür devlet-i dünyā mü'ebbed

150. Bu hāy u hüy u bu ğavġā mü'ebbed

devr:

1. **devrünü:** -*ün*

Mesnevi 6

Mısra: 27

Zaman, şimdi.

27. Bu devrün dürlü dürlü işleri var

28. Bu çerhün 'aksine cünbüleri var

2. **devrinde:** -*i, -n, -de*

Mesnevi 7

Mısra: 40

Bir müddet, zaman, vakit, mevsim.

39. İderdi halk-ı 'ālem hoş- huzūr

40. Gümān idi gören devrinde zūr

3. **devründe:** -*ün, -de*

Mesnevi 10

Mısra: 48

Zaman, devr, çağ.

47. Qayuramaz çek belā vū renc ü miḥnet

48. Tek olsun il senün devründe rāḥāt

4. **devr:**

Mesnevi 38

Mısra: 74

Dönme, dönüş.

73. Demürden Dicleda var idi bir yol

74. Kī 'arzı devr idi tül-ı teselsül

5. **devr:**

Mesnevi 40

Mısra: 50

Zaman, devir, çağ. II Şarap kadehinin elden ele dönmesi.

49. Huşūşā zehr-i fakr ü kahr ki dün

50. İder devr içre dil cāmını pür- hūn

devr döner şöyle kalmaz:

1. **devr döner şöyle kalmaz:**

Mesnevi 32

Mısra: 152

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Felek, dünya döner; hiçbir şey olduğu yerde durmaz, olduğu gibi kalmaz; şartlar, durumlar mutlaka değişir.

151. Cihāndur bu nigārā böyle olmaz

152. Zamāndur devr döner şöyle kalmaz

devr eyledi:

1. **devr eyledi:** -*di*

Mesnevi 36

Mısra: 99

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Dönmek, dolaşmak.

99. Birez kim meclisi devr eyledi cām

100. 'İzār-ı gönçe-lebler oldu gül-fām

devr idemez:

1. **devr idemez:** -*e, -mez*

Mesnevi 14

Mısra: 25

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Dönmek, kendi eksenini etrafında hareket etmek.

25. Felek devr idemez pīrāmeninde

26. Kevākib kum çapardı dāmeninde

devr iderken:

1. **devr iderken:** -*er, -ken*

Mesnevi 18

Mısra: 185

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Dönüp dolaşmak, (kendi etrafında) hareket etmek | 'devr-i meclis' (kadeh dolaştırma).

185. Bu veche devr iderken bāde-i nāb

186. Şebt- hūn eyledi bezm ehline hūvāb

devr itdükçe:

1. **devr itdükçe:** -*dükçe*

Mesnevi 5

Mısra: 125

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Dönüp dolaşmak, (kendi etrafında) hareket etmek.

125. Felek dūlābı devr itdükçe kat kat

126. Bula gülzār-ı ikbāli ḫarāvet

devrān:

1. **devrān:**

Mesnevi 10

Mısra: 68

Felek, dünya | baht, talih.

67. Degüldür salṭanat bākī özüñce

68. Güler devrān bir iki gün yüzüne

2. **devrān:**

Mesnevi 12

Mısra: 122

Felek, dünya | baht, talih.

121. Olurdum dirdi ağlayana ḫandān

122. Mükāfāt itdi şimdi baña devrān

3. **devrāndan:** -*dan*

Mesnevi 16

Mısra: 126

Felek, dünya | baht, talih.

126. Olur āzürde devrāndan hemişe

125. Dil-azār olmağı her k'ide pīşe

4. **devrān:**

Mesnevi 22

Mısra: 41

Felek, Dünya.

41. Be-ġāyet imrenüp ol şire devrān

42. Cihān pīr iken oldu tıfl-ı nā-dān

5. **devrân:**

Mesnevi 27
Mısra: 206
Felek, Dünya.

205. Kanı Buğra't ü Câlinüs ü Lukmân
206. Kâmusın loğma loğma yidi devrân

6. **devrân:**

Mesnevi 27
Mısra: 314
Felek, zaman.

313. Senûn gibi serûn bil şad hezârân
314. Şakalına gülüpdür iş bu devrân

7. **devrân:**

Mesnevi 30
Mısra: 11
1. Dünya, felek. 2. mec. Kader, tâlih, baht. 3. Zaman, çağ.

11. Cihân içre senüdüdür şimdi devrân
12. Kapu'nda kem kulu'nı Fağfûr ü Hâkân

devrân içinde:

1. **devrân içinde:**

Mesnevi 25
Mısra: 117
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Dünya içinde.

117. 'Aceb zulm itdiler devrân içinde
118. Günüm giçürdiler hierân içinde

devrân şu gibi geçer:

1. **devrân şu gibi geçer:-er**
Mesnevi 27
Mısra: 175
Kelime Tipi: **Deyim**
Zaman su gibi (hızla) geçmek, akmak.

175. Geçer şu gibi çağ çağ işbu devrân
176. Ne gül kıla ne bülbül ne gülistân

devr-i bâde:

1. **devr-i bâde:**
Mesnevi 13
Mısra: 70
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Şarabın (kadehin) devri (dönüşü).

69. Şu deñlü nüş olundu câm-ı gül-gün
70. Ki hâdden oldu devr-i bâde bîrûn

2. **devr-i bâde:**

Mesnevi 32
Mısra: 51
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Şarabın (kadehin) devri (dönüşü).

51. Çü devr-i bâde kılmadı tağhallûf
52. Birezden gitti ortadan tekellûf

devr-i dün:

1. **devr-i dün:**
Mesnevi 15
Mısra: 234

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Aşağılık felek.

233. Didi âh ey zamâne işlerüñden
234. Fiğân ey devr-i dün cünbüşlerüñden

devr-i dünüñ:

1. **devr-i dünüñ:-uñ**
Mesnevi 27
Mısra: 157
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Aşağılık felek.

157. Kadîmî 'âdetidür devr-i dünüñ
158. Ayağın alıvirmek her zebünüñ

devr-i şadı:

1. **devr-i şadı:**
Mesnevi 26
Mısra: 119
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Mutluluk zamanı, devri.

119. Giçer kalmaz bilürsin devr-i şadı
120. Zemân-ı 'ömre itme i'timâd

devr-i zemâne:

1. **devr-i zemâne:**
Mesnevi 27
Mısra: 163
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kader, talih.

163. Ezelden resmdür devr-i zemâne
164. Bahârûñ şoıra irgürmek hezâne

deycür-ı şeb-i târ:

1. **deycür-ı şeb-i târ:**
Mesnevi 11
Mısra: 105
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Saç teli gecesinde karanlığı. (Sevgilinin saç teli, rengi hasebiyle geceye teşbih olunmuştur.).

105. Beyâz-ı şubh ü deycür-ı şeb-i târ
106. Şaçıla cebhesinden lem'a vü târ

deyr:

1. **deyre:-e**
Mesnevi 3
Mısra: 108
Kilise, manastır.

107. Kader zencîri geh şer gâh hayra
108. Çeker geh hânkâha gâh deyre

2. **deyrinde:-i, -n, -de**
Mesnevi 12
Mısra: 32
Kilise, manastır.

31. Aña eyvân cebhe tağ ebrü
32. Cihân deyrinde bir mağbûb-ı büt ü

3. **deyrinde:-i, -n, -de**
Mesnevi 33
Mısra: 139
Kilise, manastır.

139. Cihân deyrinde çokdur naqş-ı dîvâr
140. Nuqûş oldur k'âna cân ola pergâr

deyr-i cihânda:

1. **deyr-i cihânda:** -*da*
Mesnevi 3
Mısra: 20
Kelime Tipi: -
Dünya kilisesi.

19. İdüp cām-ı mey-i 'ışk ile mestlik
20. İşüm deyr-i cihânda büt-perestlik

deyu:

1. **deyu:**
Mesnevi 12
Mısra: 40
Diye, amacıyla.

39. Meger küngürler el açmış du'âya
40. Maqâm olsun deyu ol dil-rübâya

2. **deyü:**
Mesnevi 14
Mısra: 52
Diye.

51. Kemân -ebrûlaruñ firine âhü
52. Gele rûhum deyu varurdi qarşu

3. **deyu:**
Mesnevi 16
Mısra: 77
Diye.

77. Bir içim şu deyu kim itse zârı
78. İçürürlerdi tîğ-i âbdârı

4. **deyu:**
Mesnevi 18
Mısra: 187
Diye, amacıyla.

187. Birez âsâyiş eylesün deyu cām
188. Qamustı hıvâbgâhda kıldı ârām

5. **deyu:**
Mesnevi 20
Mısra: 20
Diye.

19. Baña ol zâlim ü cellâd kâtil
20. Şunar şerbet deyu zehr-i helâhil

6. **deyu:**
Mesnevi 22
Mısra: 39
Diye.

39. Bu havz olsun deyu ol hûra kâfi
40. Getürdi şu yirine şîr-i şâfi

7. **deyü:**
Mesnevi 30
Mısra: 43
Diye.

43. Ne eyledür ki def' olsun deyu gerd
44. Şaçâ her dem tarîk-i 'amma mâverid

8. **deyü:**
Mesnevi 32
Mısra: 44
Diye.

43. Hemân-dem bir tolu kıldırdı bî-hüş
44. Be-'ışk-ı düst deyu eyledi nüş

9. **deyü:**
Mesnevi 36
Mısra: 135
Diye.

135. Kaşî Yâsîn'e konmasun deyu toz
136. Sürüp vesme iderler anı pîrüz

10. **deyü:**
Mesnevi 36
Mısra: 137
Diye, amacıyla.

137. Ya jeng ola deyu ol tîğ-i şâfi
138. Siyah atlasdan eylerler gîlâfi

11. **deyü:**
Mesnevi 38
Mısra: 145
Diye.

145. Kara yire fiz olmasun deyu küt
146. Düzerler servden Pervîze tâbü

di:

1. **dimez:** -*mez*
Mesnevi 2

Mısra: 60
Diye düşünmek.

59. İrâdet muqtezâsınca olur iş
60. Dimez çün ü çirâ hiç şâh ü dervîş

2. **didi:** -*di*
Mesnevi 2
Mısra: 61
Söylemek.

61. Aña kim didi Müslim oldu İslâm
62. Şuña kim kâfir oğur virür ahkâm

3. **dir:** -*r*
Mesnevi 2
Mısra: 70
Söylemek.

69. Cihân hayretde niçe fehmi idrâk
70. Ulu bildükleri dir mâ'arafnâk

4. **direm:** -*r, -em*
Mesnevi 3
Mısra: 10
Demek, söylemek.

9. Hüdâ yolına düşüp olmışam peyk
10. Direm şeytân igvâsına lebbeyk

5. **didi:** -*di*
Mesnevi 3
Mısra: 52
Söylemek.

51. Yine 'aciz ile kıldı i'tirâfi
52. Ki lâ ahşâ şenâen didi şâfi

6. **dimez: -mez**
Mesnevi 3
Mısra: **88**
Söylemek.

87. Eger 'afv eyleyüp kılsañ 'aâlar
88. Dimez çün ü çirâ şehler gedalar

7. **didüñ: -dü, -ñ**
Mesnevi 4
Mısra: **67**
Söylemek.

67. Didüñ bu cîfeye murdâr murdâr
68. Çamu tâliblerine kelb-i bâzâr

8. **dimez: -mez**
Mesnevi 4
Mısra: **107**
Söylemek.

107. Dimez ümmet ki küyüñda senüñ hıvâr
108. Gedâ-yı bî-kes ü miskîn ü gam-hıvâr

9. **diseydüm: -se, -(y)dü, -m**
Mesnevi 5
Mısra: **15**
Söylemek-şîir söylemek bağlamında.

15. Diseydüm gül gibi rengin eş'âr
16. Görinürdi hasüduñ çeşmüñe hâr

10. **dir: -r**
Mesnevi 5
Mısra: **23**
Söylemek.

23. Dir ey murğ-ı esîr-i dâm-ı vahşet
24. Muķîm-i tengnâ-yı künc-i hayret

11. **didi: -di**
Mesnevi 5
Mısra: **35**
Söylemek.

35. Didi ey mürşîd-i râh-ı tarîkat
36. Sözüñ haķdur ne kim didüñ haķîkat

12. **didüñ: -dü, -ñ**
Mesnevi 5
Mısra: **36**
Söylemek.

35. Didi ey mürşîd-i râh-ı tarîkat
36. Sözüñ haķdur ne kim didüñ haķîkat

13. **dir: -r**
Mesnevi 5
Mısra: **50**
Söylemek.

49. Menem şol bî-kes ü dervîş-i dil-rîş
50. Hâzef dir la'lüme a'dâ-yı bed-gîş

14. **dir: -r**
Mesnevi 5

Mısra: **57**
Söylemek.

57. 'İtâb ile hıtâb idüp dir ey dil
58. Sözüñ haķdur cevâbuñ cümle bâtl

15. **didi: -di**
Mesnevi 5
Mısra: **99**
Demek, söylemek.

99. Görüp kebk didi işbu amânı
100. Yapar bâzuñ gözinde âşyâni

16. **didi: -di**
Mesnevi 5
Mısra: **150**
Söylemek.

149. Virüp şeh medhinden şoñra âvâz
150. Didi dil 'aķla ey dâ'ire-i râz

17. **didi: -di**
Mesnevi 5
Mısra: **167**
Söylemek.

167. Didi 'aķl-ı kül ey tıfl-ı mü'eddeb
168. Degül hâric edebden sözlereñ heb

18. **dir: -r**
Mesnevi 5
Mısra: **180**
1. Demek, söylemek.

179. Kişi kim ide hâddinden tecâvüz
180. Eyüler dir aña elbette yavuz

19. **dimiş: -miş**
Mesnevi 5
Mısra: **182**
Söylemek.

181. 'Alâ-evvel fâci' küffâr u buţlân
182. Dimiş kim rahmet itsün aña Sübhân

20. **didi: -di**
Mesnevi 5
Mısra: **207**
1. Demek, söylemek.

207. Didi kim al elüñe 'ışķ sâzın
208. Hıtâr-ı bâb-ı şî'ruñ ser-firâzın

21. **disün: -sün**
Mesnevi 6
Mısra: **40**
1. Demek, söylemek.

39. Ne gam ta'nitse her bir büriyâ-bâf
40. Metâ'a müşterî disün tek inşâf

22. **dimezseñ: -mez, -se, -ñ**
Mesnevi 6
Mısra: **44**
...diye düşünmek, bahsetmek, dile getirmek.

43. Bu kaçır-ı dil-güşâ bulmaya tezyîn
44. Dimezseñ âferîn ithâf-ı taşsîn

23. **didiler:** -di, -ler

Mesnevi 7

Mısra: 75

1. Demek, söylemek.

75. Didiler virgil ey şey müjdegānī

76. Virür Hâk saña bir şāhib-kırānī

24. **didi:** -di

Mesnevi 7

Mısra: 84

1. Demek, söylemek.

83. Çü toğdı gün gibi māderden ol māh

84. Didi yirlerle gökler zādehu'llāh

25. **dimezdi:** -mez, -di

Mesnevi 8

Mısra: 24

1. Demek, söylemek.

23. Çemen olup kabā-yı sebz-i ğarrā

24. Dimezdi atlas-ı eflāke tirşe

26. **didi:** -di

Mesnevi 9

Mısra: 13

Demek, söylemek, hitap etmek.

13. Didi k' ey şāh-ı 'ādil gör gücümü

14. Çoma şol merd-i zālimde öcümü

27. **didi:** -di

Mesnevi 9

Mısra: 19

Demek, söylemek, hitap etmek.

19. Ma 'āza'llāh didi hāşā ve kellā

20. Ne bāğa girdüm ü ne aldum elmā

28. **didi:** -di

Mesnevi 9

Mısra: 23

Demek, söylemek, hitap etmek.

23. Didi dihkāna Hüsrev kim ne çäre

24. Aña kaldı kim idem pāre pare

29. **dimezler:** -mez, -ler

Mesnevi 9

Mısra: 48

Demek, söylemek, hitap etmek.

47. Ne hāl oldu ki İslām beglerine

48. Dimezler hāy hergiz seglerine

30. **disün:** -sün

Mesnevi 10

Mısra: 34

1. Demek, söylemek.

33. Cihān mülkinde 'adl ile çıkar ad

34. Disün aduñ işiden āferin-yād

31. **dimişler:** -miş, -ler

Mesnevi 10

Mısra: 57

1. Demek, söylemek.

57. Dimişler cāh ser-keş hūba beñzer

58. Anı şayd itmez illā sīm ile zer

32. **diye:** -(y)e

Mesnevi 11

Mısra: 20

Söylemek, anlatmak.

19. Bu kānun idi kim her bir muşāhib

20. Diye bir kışşa ammā ki münāsib

33. **didi:** -di

Mesnevi 11

Mısra: 36

Söylemek, anlatmak.

35. Pes ol dem emr idüp Şābūra Perviz

36. Didi bir kışşa nakl it behcet-engiz

34. **didi:** -di

Mesnevi 11

Mısra: 39

Demek, söylemek, hitap etmek.

39. Yir öpüp şāh önünde didi Şāvūr

40. Yavuz gözler cemālünden ola dūr

35. **dimezler:** -mez, -ler

Mesnevi 11

Mısra: 108

Demek, söylemek.

107. Cemālī gencini 'arz itse dehre

108. Dimezler fels-i aħmer māh ü mihre

36. **didi:** -di

Mesnevi 11

Mısra: 150

Demek, söylemek, hitap etmek.

149. Dönüp bu hāl ile Şāvūra Perviz

150. Didi ey hīle-cüy ü fitne-engiz

37. **didi:** -di

Mesnevi 12

Mısra: 14

Demek, söylemek, hitap etmek.

13. Sözin Şāvuruñ ol merd eyleyüp gūş

14. Didi divāne misin yoħsa ser-ħoş

38. **dirdi:** -r, -di

Mesnevi 12

Mısra: 105

Demek, söylemek.

105. Ne gencün dirdi esrārısın ey nakş

106. Ne ma'nānuñ nümū-dārısın ey nakş

39. **dirdi:** -r, -di

Mesnevi 12

Mısra: 121

Söylemek. Egerçi kim beni düşkün şanup üfā dedür dirler.

121. Olurdum dirdi ağlayana hāndān

122. Mükāfāt itdi şimdi baña devrān

40. **didi:** -di

Mesnevi 13

Mısra: 4
1. Demek, söylemek.

3. Getürdi Husreve Şîrîn nakşın
4. Görenler didi nakkâşına tahsîn

41. **dir:-r**
Mesnevi 13
Mısra: 9
Demek, söylemek, hitap etmek.

9. Dir id'ey cân ğam rüyuñ niçe bir
10. Temennâ-yı ser-i küyuñ niçe bir

42. **dimezûn:-mez, -iün**
Mesnevi 13
Mısra: 11
1. Demek, söylemek.

11. Dimezûn kim yüzûñ göster hüşümde
12. Ne var bir kerre görinseñ düşümde

43. **didiler:-di, -ler**
Mesnevi 13
Mısra: 24
1. Demek, söylemek.

23. Görüp mahremleri anuñ bu hâlin
24. Didiler def kılmağa melâlin

44. **dirdi:-r, -di**
Mesnevi 14
Mısra: 10
Söylemek // düşünmek.

9. Meger kim iştiyâk-ı çeşm-i Şîrîn
10. Ola dirdi âhûlar görmekle teskîn

45. **diyeydûü:-e, -(y)dü, -ñ**
Mesnevi 14
Mısra: 74
Söylemek.

73. Kamış oqlardan etrâf-ı kühistân
74. Diyeydûñ ki oldı ser-tâ-ser neyistân

46. **dir:-r**
Mesnevi 14
Mısra: 108
Demek, söylemek, hitap etmek.

107. İdüp gül gibi şabrî cübbesin çâk
108. Dir idi ağlayup ey dâver-i pâk

47. **diyem:-(y)em**
Mesnevi 14
Mısra: 111
Söylemek.

111. Ne diyem ki olmaya 'ilmüne ma'lûm
112. Meded qaldum belâ deştinde mağmûm

48. **didi:-di**
Mesnevi 15
Mısra: 19
Demek, söylemek, hitap etmek.

19. Didi ki umaram ey dâye senden
20. Serây-ı fikrete pîrâye senden

49. **didi:-di**
Mesnevi 15
Mısra: 29
Demek, söylemek, hitap etmek.

29. Didi dâye ki ey serv-i hırâmân
30. Benüm cânum senüñ yoluñda qurbân

50. **didi:-di**
Mesnevi 15
Mısra: 35
Demek, söylemek, hitap etmek.

35. Didi Şîrîn ne gizlü ola sizden
36. Dür-i mañlûbum isterven deñizden

51. **dir:-r**
Mesnevi 15
Mısra: 95
Demek, söylemek, hitap etmek.

95. Dir idi zâr zâr ey çerh-i bed-gîş
96. 'Aceb n'itdüm saña ben zâr ü dil-rîş

52. **dimelüyem:-melü, -(y)em**
Mesnevi 15
Mısra: 104
1. Demek, söylemek.

103. Yürürem has gibi deryâ yüzinde
104. Ne mürde dimelüyem ben ne zinde

53. **didi:-di**
Mesnevi 15

Mısra: 169
Demek, söylemek, hitap etmek.

169. Egildi dâyesine didi Şîrîn
170. Bilür misin ki kimdür bu nigârîn

54. **didi:-di**
Mesnevi 15
Mısra: 179
Demek, söylemek, hitap etmek.

179. Didi bil'lâhi kândansın haber vir
180. Niçün bu resme hayrânsın haber vir

55. **didi:-di**
Mesnevi 15
Mısra: 185
Demek, söylemek, hitap etmek.

185. Didi bir telh-kâmem zâr ü miskîn
186. Alupdur 'aqlumu bir yâr-ı şîrîn

56. **didi:-di**
Mesnevi 15
Mısra: 225
Demek, söylemek, hitap etmek.

225. Didi Pervîze k'ey gamğın ü nâ-şâd
226. Atañuñ aldı 'ömri hürmenin bād

57. **didi:-di**
Mesnevi 15
Mısra: 233
Demek, söylemek, hitap etmek.

233. Didi āh ey zamāne işleründen
234. Fiğān ey devr-i dūn cūnbüşleründen

58. **didî: -di**

Mesnevi 16

Mısra: 88

Demek, söylemek, hitap etmek.

87. Be-nā-geh gördi ol üstād nuşret
88. Didi şāhā mübārek -bād nuşret

59. **didî: -di**

Mesnevi 17

Mısra: 23

Demek, söylemek, hitap etmek.

23. Didi k'ey zīnet-i evreng-i Cemşid
24. Cihānda tāc ü tahtuñ ola cāvīd

60. **dirsin: -r, -si**

Mesnevi 17

Mısra: 75

Diye düşünmek.

75. Çoğ işler var ki dirsin bu ziyāndur
76. Niçe aşşılār ol işde nihāndur

61. **didî: -di**

Mesnevi 18

Mısra: 13

Demek, söylemek, hitap etmek.

13. Didi Şāvūra kim ey mahrem-i rāz
14. Diler cānum k'ide cānāne pervāz

62. **didî: -di**

Mesnevi 18

Mısra: 21

Demek, söylemek, hitap etmek.

21. Yir öpüp didi Şāvūr-ı hıredmend
22. Şehā şehler işigüñde kemer-bend

63. **didî: -di**

Mesnevi 18

Mısra: 66

Demek, söylemek, hitap etmek.

65. Temām olınca Şāvūruñ kelāmı
66. Didi şeh aña kim ey merd-i 'āmī

64. **dirlerdi: -r, -ler, -di**

Mesnevi 18

Mısra: 88

1. Demek, söylemek.

87. Rikābın ser-keşān-ı heft iqlīm
88. Tutup dirlerdi budur tavḫ-ı teslīm

65. **diyeydüñ: -(y)e, -(y)dü, -ñ**

Mesnevi 18

Mısra: 110

Söylemek // düşünmek.

109. Kamunuñ tācı beñzerdi tezerve
110. Diyeydüñ kim konupdur şāh-ı serve

66. **didî: -di**

Mesnevi 18

Mısra: 122

Demek, söylemek, hitap etmek.

121. Şeh aylayanda urup toprağa ruh
122. Didi hoş -āmedī ey şāh-ı ferruḫ

67. **didî: -di**

Mesnevi 19

Mısra: 9

Demek, söylemek, hitap etmek.

10. Dil ü can mülkinüñ sulḫānı Şīrīn
9. Didi k'ey cānumuñ cānānı Şīrīn

68. **didî: -di**

Mesnevi 19

Mısra: 125

Demek, söylemek, hitap etmek.

125. Didi Şīrīne bir gün şāh-zāde
126. Hūdāvend eylesün 'ömrüñ ziyāde

69. **didî: -di**

Mesnevi 19

Mısra: 138

Demek, söylemek, hitap etmek.

137. Bu veche zārliklar k'itdi Pervīz
138. Didi luḫf ile Şīrīn-i şeker-rīz

70. **dir: -r**

Mesnevi 20

Mısra: 13

1. Demek, söylemek.

13. Dir idi kim İlähī neyleyem āh
14. Ne bilem niçe yāduñ eyleyem āh

71. **didî: -di**

Mesnevi 21

Mısra: 1

Demek, söylemek, hitap etmek.

1. Didi Şāvūra bir gün ol nigārīn
2. İder gönüm hevā-yı şīr-i şīrīn

72. **didî: -di**

Mesnevi 21

Mısra: 8

Demek, söylemek, hitap etmek.

7. İşitdükte anı üstād-ı hünerver
8. Didi kim ey serīr-i hüsne server

73. **didiler: -di, -ler**

Mesnevi 21

Mısra: 22

Demek, söylemek, hitap etmek.

21. Varup hācipler üstād-ı zemāne
22. Didiler k'ey hünermend-i yegāne

74. **didî: -di**

Mesnevi 21

Mısra: 26

1. Demek, söylemek.

25. İşidüp ol sözi Ferhād-ı medhūş
26. Didi yā Rāb bu düş mi ola yā hūş

75. **didi: -di**
Mesnevi 21
Mısra: 54
Demek, söylemek, hitap etmek.

53. Turup şevk ile üstād-ı zemāne
54. Didi kim k̄andadır ol kār-ḥāne

76. **dir: -r**
Mesnevi 22
Mısra: 80
Demek, söylemek, hitap etmek.

79. Du ‘ālar oқıdı tatlu diliyle
80. Dir üstāduña rahmet ey civān-merd

77. **didi: -di**
Mesnevi 22
Mısra: 103
Demek, söylemek, hitap etmek.

104. Cihān tolusı māl ey merd-i fāyık
103. Didi k’eksükligümüz eyle maqbūl

78. **didiler: -di, -ler**
Mesnevi 23
Mısra: 11
Demek, söylemek, hitap etmek.

11. Gelüp Pervīze didiler ki ey şāh
12. Niçün olmayasın bu işden āgāh

79. **didi: -di**
Mesnevi 23

Mısra: 31
Demek, söylemek, hitap etmek.

31. Didi kimsin saña kim dirler ey dūn
32. Eyitdi ‘āşık-ı ğam-ḥvār ü maḥzūn

80. **didi: -di**
Mesnevi 23
Mısra: 33
Demek, söylemek, hitap etmek.

33. Didi yirūn maḥāmuñ eyle kışşa
34. Eyitdi küşe-i ğam künc-i ğuşşa

81. **didi: -di**
Mesnevi 23
Mısra: 35
Demek, söylemek, hitap etmek.

35. Didi neylersin ol künc içre her-bār
36. Eyitdi arzū-yı vaş[ı]l-ı dil-dār

82. **didi: -di**
Mesnevi 23
Mısra: 37
Demek, söylemek, hitap etmek.

37. Didi bilür misin dil-dār kimdür
38. Eyitdi andan özge var kimdür

83. **didi: -di**
Mesnevi 23
Mısra: 39
Demek, söylemek, hitap etmek.

39. Didi Şīrini hīç eyler misin yād
40. Eyitdi olmuşam anuñla mu ‘tād

84. **didi: -di**
Mesnevi 23
Mısra: 41
Demek, söylemek, hitap etmek.

41. Didi ‘ışk u muḥabbetden beyān it
42. Eyitdi açma bu sırrı nihān it

85. **didi: -di**
Mesnevi 23
Mısra: 43
Demek, söylemek, hitap etmek.

43. Didi ister misin derdüne dermān
44. Eyitdi ger olursa vaşl-ı cānān

86. **didi: -di**
Mesnevi 23
Mısra: 45
Demek, söylemek, hitap etmek.

45. Didi Şīrīnūñ adın añma zinhār
46. Eyitdi eylerem añduqça tekrār

87. **didi: -di**
Mesnevi 23
Mısra: 47
1. Demek, söylemek.

47. Didi geçdūñ mi yoksa baş u cāndan
48. Eyitdi çokdan uşandum ben andan

88. **didi: -di**
Mesnevi 23
Mısra: 49
1. Demek, söylemek.

49. Didi benden meger yok ḥavf ü bīmūñ
50. Eyitdi Haḫ mu ‘tādir yetīmūñ

89. **didi: -di**
Mesnevi 23
Mısra: 51
1. Demek, söylemek.

51. Didi kākülleriyle itme peyvend
52. Eyitdi yek k’ola dīvāneye bend

90. **didi: -di**
Mesnevi 23
Mısra: 53
1. Demek, söylemek.

53. Didi zülfi dimāġuñ eylemiş ḥuşk
54. Eyitdi eyledür ḥāşşiyet-i müşk

91. **didi: -di**
Mesnevi 23
Mısra: 55
1. Demek, söylemek.

55. Didi kūyına varma şabr it ey ḥām
56. Eyitdi qanı şabr u qanı ārām

92. **didi: -di**
Mesnevi 23

Mısra: 57
1. Demek, söylemek.

57. Didi anuñ raķībinden şaķın hā
58. Eyitd' 'āşıka sengden ne pervā

93. **didī**: -di
Mesnevi 23
Mısra: 59
1. Demek, söylemek.

59. Didi ol māhuñ eyle mihrini terk
60. Eyitdi cān içinde şaķlaram berg

94. **didī**: -di
Mesnevi 23
Mısra: 61
Demek, söylemek, hitap etmek.

62. Eyitdi ger kazāyise ne care
61. Didi bildüm k' olursın pāre pāre

95. **didī**: -di
Mesnevi 23
Mısra: 63
1. Demek, söylemek.

63. Didi başuñ keserven ol haber-dār
64. Eyitdi kāşķī ser baña ser- bār

96. **didī**: -di
Mesnevi 23
Mısra: 65
1. Demek, söylemek.

65. Didi Şīrīn benümdür el çek andan
66. Eyitdi el çekilmez tatlu cāndan

97. **didī**: -di
Mesnevi 23
Mısra: 67
1. Demek, söylemek.

67. Didi sen zerre kande kande ol māh
68. Eyitdi 'ışķa birdür bende vü şāh

98. **didī**: -di
Mesnevi 23
Mısra: 77
1. Demek, söylemek.

77. Didi kim tanışurven size yārān
78. Nedür tedbīr ey pākīze-rāyān

99. **didī**: -di
Mesnevi 23
Mısra: 95
1. Demek, söylemek.

95. Girü Hüsrev didi k'ey ehl-i tedbīr
96. Y arar dīvāneye zindān-ı dil-gīr

100. **dir**: -r
Mesnevi 23
Mısra: 136
1. Demek, söylemek.

135. Yaķasın çāk idüp eylerdi şad āh
136. Dir idi baña pīrāhen yiter çāh

101. **dir**: -r
Mesnevi 24
Mısra: 56
1. Demek, söylemek.

55. Kılurdi yana yana āh-ı pür-süz
56. Dir idi ne 'aceb eglendi k'ey rüz

102. **didī**: -di
Mesnevi 24
Mısra: 89
Demek, söylemek, hitap etmek.

89. Didi ey ka 'be-i küy-ı nigārum
90. Ümüdüm var görem küy-ı nigārum

103. **didī**: -di
Mesnevi 24
Mısra: 96
1. Demek, söylemek.

95. Şafālar kesb idüp ol gice miskīn
96. Didi sa'y ile kāmum oldu Şīrīn

104. **didī**: -di
Mesnevi 24
Mısra: 119
Demek, söylemek, hitap etmek.

119. Didi Pervīze Şīrīn k'ey ser-efrāz
120. Açıldı 'āleme gencīne-i rāz

105. **didī**: -di
Mesnevi 24

Mısra: 129
Demek, söylemek, hitap etmek.

129. Didi kim ey cihān-dīde nedīmüm
130. Enīsüm münisüm yār-ı kādīmüm

106. **dī**:
Mesnevi 24
Mısra: 133
Söyle, cevap ver.

133. Di kim bu la'ller ne kān taşıdur
134. Ya kankı 'āşıkuñ kanlu yaşıdur

107. **didī**: -di
Mesnevi 24
Mısra: 135
Demek, söylemek, hitap etmek.

135. Didi Şāvūr k'ey şāh-ı dil-āver
136. İdüpdür anı Ferhād-ı hünerver

108. **didī**: -di
Mesnevi 24
Mısra: 166
Demek, söylemek, hitap etmek.

165. İdüp miskīne bī-ħad serzenişler
166. Didi nedir bu dürlü dürlü işler

109. **dir**: -r
Mesnevi 24
Mısra: 212
Demek, söylemek, hitap etmek.

211. Dönüp Pervîze ol ğamġîn ü dil-teng
212. Dir ey tezyîn-i tâc ü zîb-i evreng

110. **didî: -di**
Mesnevi 24
Mısra: 241
Söylemek.

241. Didi kim pend ü nuş olmaz buña bend
242. Çü pend-i 'ışkla itmiş özge peyvend

111. **didî: -di**
Mesnevi 24
Mısra: 251
Demek, söylemek, hitap etmek.

251. Didi ey pîl- zûr ü şîr- şadmet
252. Kabul itseñ buyursağ saña hürmet

112. **dir: -r**
Mesnevi 24
Mısra: 260
Demek, söylemek, hitap etmek.

259. Turup yirinden ol dem küh-ı miñnet
260. Dir ey pākîze-rāy u hūb-ftñat

113. **dir: -r**
Mesnevi 24
Mısra: 271
İçinden sessiz konuşmak,diye düşünmek.

271. Dir itdüm hōd miñhāle anı ta'lik
272. Güci yetmez anuñ bu işe tahkik

114. **didî: -di**
Mesnevi 24
Mısra: 275
Demek, söylemek, hitap etmek.

275. Didi hoş eyle olsun şartımız hoş
276. Er ol tek iş becer ey merd-i medhüş

115. **dir: -r**
Mesnevi 25
Mısra: 46
Demek, söylemek, hitap etmek.

45. Gezerdi gice vādilerde tehnā
46. Dir idi Kirdgārā Pādşāhā

116. **didî: -di**
Mesnevi 26
Mısra: 47
Demek, söylemek, hitap etmek.

47. Didi ol hūr-ı cennetden numüne
48. Turuñ yārān varalum Bīsütüne

117. **didî: -di**
Mesnevi 26
Mısra: 69
Demek, söylemek, hitap etmek.

69. Didi Şirine her bir yār-ı maħrem
70. Muñ'üz emrüne ey şāh-ı 'ālem

118. **didî: -di**
Mesnevi 26
Mısra: 88
Demek, söylemek, hitap etmek.

87. Çeküp derd ile bir āh-ı ciger-süz
88. Didi kim ey şeb-i hicrānuma rüz

119. **didî: -di**
Mesnevi 26
Mısra: 116
Demek, söylemek, hitap etmek.

115. Pes andan şoñra sākīnūñ birine
116. Didi el şun muħabbet sāġarına

120. **diyüp: -(y)üp**
Mesnevi 26
Mısra: 124
Demek, söylemek.

123. Alup ol sāġarı Ferhād-ı medhüş
124. Be-'ışk-ı düst diyüp eyledi nüş

121. **didî: -di**
Mesnevi 26
Mısra: 126
Demek, söylemek, hitap etmek.

125. Gözine geldi çün keyfiyyet-i cām
126. Didi ey yār-ı Şirīn-i dil-ārām

122. **diyüp: -(y)üp**
Mesnevi 26

Mısra: 139
1. Demek, söylemek.

139. Diyüp dil-dāre hālin yana yana
140. Getürdi derd-i pinhānım 'ayāna

123. **didî: -di**
Mesnevi 26
Mısra: 143
Demek, söylemek, hitap etmek.

143. Didi ey 'āşık-ı şādık haber-dār
144. Ol oldum saña şimden girü dil-dār

124. **didî: -di**
Mesnevi 26
Mısra: 161
Demek, söylemek, hitap etmek.

161. Didi ey 'āşık-ı şādık esen kal
162. Baķup Ferhād kaldı yañu yañu

125. **didî: -di**
Mesnevi 26
Mısra: 163
Demek, söylemek.

163. Didi yā Rab hayālüm mi ola bu
164. Perī mi ola yā bu ādemī zād

126. **dir: -r**
Mesnevi 26
Mısra: 178
1. Demek, söylemek.

177. İderdi hayretinden tağ ile ceng
178. Dir idi ey nigâr-ı dil-sitânum

127. **didi:** -*di*
Mesnevi 27
Mısra: 6
Demek, söylemek, hitap etmek.

5. Ne yüzden toğdı mäh-ı çâr-deh- sâl
6. Didi gammâzlar Pervîze der-ğâl

128. **didi:** -*di*
Mesnevi 27
Mısra: 21
Demek, söylemek, hitap etmek.

21. Didi yâ Rab bu derdüñ çâresi ne
22. Ki merhem ola göñlüm yaresine

129. **didi:** -*di*
Mesnevi 27
Mısra: 37
Demek, söylemek, hitap etmek.

37. Didi Pervîz şâhuñ bir nedîmi
38. Ezelden hem-demi yâr-ı qadîmi

130. **didi:** -*di*
Mesnevi 27
Mısra: 114
Demek, söylemek, hitap etmek.

113. Varup Ferhâda yalan yire idüp âh
114. Didi bî-çâre âgâh olğıl âgâh

131. **didi:** -*di*
Mesnevi 27
Mısra: 147
1. Demek, söylemek.

147. Didi bir kerre ancak âh Şîrîn
148. Düşüp cân virdi ol sa'atde miskîn

132. **didi:** -*di*
Mesnevi 27
Mısra: 237
1. Demek, söylemek.

237. Didi kim hayf vâ hayf ol garîbe
238. Dil- efkâr ü belâ-keş 'andelîbe

133. **dirse:** -*r, -se*
Mesnevi 27
Mısra: 277
1. Demek, söylemek.

277. 'Aceb mi dirse yana yana Bânû
278. Hem ataydı aña hem ana Bânû

134. **didi:** -*di*
Mesnevi 28
Mısra: 11
Demek, söylemek, hitap etmek.

11. Didi Pervîze bir gammâz ey şâh
12. Nigârînüñ ol ahlvâlınden âgâh

135. **didi:** -*di*
Mesnevi 28

Mısra: 21
Demek, söylemek, hitap etmek.

21. Didi kim turma hâmeñ al elüne
22. Getür elfâz-ı dürbârı dilüne

136. **di:**
Mesnevi 28
Mısra: 29
Demek, söylemek, hitap etmek.

29. Di kim Ferhâd gitdiyise ey şâh
30. Saña virsün anuñ 'ömrini Allâh

137. **didi:** -*di*
Mesnevi 28
Mısra: 98
Demek, söylemek, hitap etmek.

97. Virüp bir kâşid-i cüstüñ eline
98. Didi ırgür bunı Ermen iline

138. **didi:** -*di*
Mesnevi 30
Mısra: 9
Demek, söylemek, hitap etmek.

9. Didi k'ey hâkim-i evreng-i şâhî
10. Muñ'i emrünüñ 'âlem kemâhî

139. **didi:** -*di*
Mesnevi 30
Mısra: 75
Demek, söylemek, hitap etmek.

75. Virüp bir kâşide didi ki fi'l-hâl
76. Bunı Pervîz şâha eyle İşâl

140. **didi:** -*di*
Mesnevi 31
Mısra: 73
Demek, söylemek, hitap etmek.

73. Nigârîne didi bir rûbeh-i pîr
74. Gözüñ aç ey gâzâle irdi ol şîr

141. **didi:** -*di*
Mesnevi 31
Mısra: 78
1. Demek, söylemek.

77. Çü Şîrîn bu haberden oldı âgâh
78. Didi iş müşkil oldı neyleyem âh

142. **didi:** -*di*
Mesnevi 31
Mısra: 91
Demek, söylemek, hitap etmek.

91. Didi Şîrîne bir gün yüzlü ey mäh
92. Çü bu adayı menzil idine şâh

143. **diyelüm:** -(y)elüm
Mesnevi 31
Mısra: 93
1. Demek, söylemek.

93. Diyelüm aña Şîrîn tutdı râhı
94. Filân yoldan gelür zan itdi şâhı

144. **diyeydün:** *-(y)e, -(y)dü, -n*
Mesnevi 31
Mısra: 114
Diye düşünmek.

113. Döküldi dürr ü gevherler firāvān
114. Diyeydün k'oldı şahrā baħr-i 'ummān

145. **did:** *-di*
Mesnevi 32
Mısra: 17
Demek, söylemek, hitap etmek.

17. Didi şāha şafā geldün kademler
18. Getürdün umaram kim ola demler

146. **did:** *-di*
Mesnevi 32
Mısra: 37
Demek, söylemek, hitap etmek.

37. Didi Pervīze Şirīn ey civān-baħt
38. Kevākib saña merkep āsmān taħt

147. **did:** *-di*
Mesnevi 32
Mısra: 65
Demek, söylemek, hitap etmek.

65. Degülven didi ben şol şāh-ı nevber
66. Egem tā kim her el uzadana ser

148. **did:** *-di*
Mesnevi 32

Mısra: 111
Demek, söylemek, hitap etmek.

111. Didi ey kāfir-i gāretger-i dīn
112. Bu nice resmdür bu nice āyīn

149. **dime:** *-me*
Mesnevi 32
Mısra: 143
Söylemek.

143. Dime ser-keşlenüp āzād-servem
144. Eger sen serv iseñ ben de tezervem

150. **diyenler:** *-(y)en, -ler*
Mesnevi 32
Mısra: 157
Söylemek.

157. Diyenler bu sözi dimez yaramaz
158. Kılın Hāq kahr ile dāyim kıramaz

151. **dimez:** *-mez*
Mesnevi 32
Mısra: 157
Söylemek.

157. Diyenler bu sözi dimez yaramaz
158. Kılın Hāq kahr ile dāyim kıramaz

152. **did:** *-di*
Mesnevi 33
Mısra: 9
1. Demek, söylemek.

9. Didi hercāyīdür Şirīn-i pür-şür
10. Kāmu yir taħt baña acı ol hūr

153. **dimişdür:** *-miş, -dür*
Mesnevi 33
Mısra: 53
Söylemek-şiiir söylemek bağlamında.

53. Ne hoş dimişdür üstād-ı suħanver
54. Ne borred 'ışk rā cuz 'ışk-ı dīger

154. **didiler:** *-di, -ler*
Mesnevi 33
Mısra: 66
Demek, söylemek, hitap etmek.

65. Varup şirīn zebānlar ol nigāra
66. Didiler şāhuñ it derdine çare

155. **dirken:** *-r, -ken*
Mesnevi 33
Mısra: 105
Diye düşünmek.

105. Şeker acum ala dirken müdāmī
106. Şehūñ daħi beter telh oldı kāmı

156. **did:** *-di*
Mesnevi 33
Mısra: 114
1. Demek, söylemek.

113. Leb-i şekker -şiken birle güher-rīz
114. Olup maħremlerine didi Pervīz

157. **dirdi:** *-r, -di*
Mesnevi 34
Mısra: 19
Demek, söylemek, hitap etmek.

19. Görüp gül dirdi fānī ol şeker- ħand
20. Degül bu gül anuñ ħaddine mānend

158. **dirdi:** *-r, -di*
Mesnevi 34
Mısra: 35
Demek, söylemek, hitap etmek.

35. Gehī kumrıya dirdi k'ey şeğebnāk
36. Girībānuñ kim itdi gül gibi çāk

159. **dir:** *-r*
Mesnevi 34
Mısra: 41
Demek, söylemek, hitap etmek.

41. Dir aña n'olduñ ey bülbül bu resme
42. Kılursın nāle vü gülgül bu resme

160. **did:** *-di*
Mesnevi 34
Mısra: 91
Demek, söylemek, hitap etmek.

91. Didi ey cān taħbībi eyle dermān
92. Meded çāreñ var ise çıkmadın cān

161. **di:**
Mesnevi 34

Mısra: 97
Demek, söylemek, hitap etmek.

97. Di kim hâzırdır üstümüzde Allâh
98. Geçürme cevri ü zulmi hâdden ey şâh

162. **didî:** -*dî*
Mesnevi 34
Mısra: 142
Söylemek, anlatmak.

141. Alup bu sözleri peyk-i haber-ber
142. İletdi şâha bir bir didi yek-ser

163. **dir:** -*r*
Mesnevi 36
Mısra: 139
Demek, söylemek.

139. Gören dir kaşların tāk-ı ferahdur
140. Sipihr-i hüsne yâ kavsi-i kuzahdur

164. **didî:** -*dî*
Mesnevi 36
Mısra: 163
Demek, düşünmek.

163. Didi kim mest yise şehd-i fâyık
164. Gider yâdından anuñ olsa ayık

165. **didî:** -*dî*
Mesnevi 36
Mısra: 238
Demek, söylemek.

237. Çü maksûdına irişdi şehensâh
238. Didi minnet Hudâya şükrü li'llâh

166. **dimezdi:** -*mez, -dî*
Mesnevi 36
Mısra: 248
Diye düşünmek.

247. Birez dem 'aysdan olmazdı hâlî
248. Dimezdi n'ola bu 'aysuñ meali

167. **dirseñ:** -*r, -se, -ñ*
Mesnevi 37
Mısra: 65
Diye düşünmek.

65. Bulam dirseñ sa 'âdet mülkine yol
66. Nebînüñ dînine gir Müslümân ol

168. **di:**
Mesnevi 37
Mısra: 70
Söylemek II diye anlatmak.

69. Dil ü cāndan bu hükme kıl itâ'at
70. Resüle haq di Haqka eyle ta'at

169. **dirse:** -*r, -se*
Mesnevi 37
Mısra: 71
Söylemek.

71. Peyem-ber her ne kim dirse anı tut
72. Şer'î şehdini eyle cānuña kut

170. **didî:** -*dî*
Mesnevi 37
Mısra: 131
Demek, söylemek, hitap etmek.

131. Didi kimdir kılan bu cürme içdām
132. Bana bu deñlü ahkām iden i'lām

171. **didî:** -*dî*
Mesnevi 37
Mısra: 163
Demek, söylemek, hitap etmek.

163. Gelüp didi Resüle bî-kem ü bîş
164. Mübârek hâtırına virdi teşvîş

172. **didiler:** -*dî, -ler*
Mesnevi 38
Mısra: 16
Demek, söylemek, hitap etmek.

15. 'Acem mülkinüñ uluları nâ-gâh
16. Didiler aña bir gün ey şehensâh

173. **dir:** -*r*
Mesnevi 38
Mısra: 23
Demek, söylemek.

23. Yeter dir baña efser cām-ı gül-reng
24. Ğidâsı gâh efyün ü gehî beng

174. **dir:** -*r*
Mesnevi 38

Mısra: 27
Demek, söylemek.

27. Kozamazm resm ile âyînümi dir
28. Cihâna virmezem Şîrînümi dir

175. **dir:** -*r*
Mesnevi 38
Mısra: 28
Demek, söylemek.

27. Kozamazm resm ile âyînümi dir
28. Cihâna virmezem Şîrînümi dir

176. **didî:** -*dî*
Mesnevi 38
Mısra: 94
Diye düşünmek.

93. Çeküp âh itdi feryâd ü figâmı
94. Didi irdi kaçâ-yı nâ-gehanî

177. **didî:** -*dî*
Mesnevi 38
Mısra: 117
Demek, söylemek, hitap etmek.

117. Didi ağlayarak ey çerh-i hun-rîz
118. Kani sultânımız sultân Pervîz

178. **dirlerdi:** -*r, -ler, -dî*
Mesnevi 38
Mısra: 144
Demek, söylemek.

143. Bir uğurdan ğırv ü nâle vü âh
144. İdüp dirlerdi nerde vây vaylâh

179. **didî:** *-di*
Mesnevi 38
Mısra: 170
Demek, söylemek, hitap etmek.

169. Nigârîn eyleyüp feryâd ü âhı
170. Didi açuñ göreyin rüy-ı şâhı

180. **dir:** *-r*
Mesnevi 38
Mısra: 177
Demek, söylemek, hitap etmek.

177. Bakup yüzine dir ey serv-i dil-cüy
178. Gözüm yaşını guşsañ cyledi cüy

181. **dimişdür:** *-miş, -dür*
Mesnevi 38
Mısra: 267
Söylemek-şiiir söylemek bağlamında.

267. Ne hoş dimişdür ol şeyh-i ilâhı
268. Nizâmî ya nî mülk-i nazm şâhı

di-:

1. **diyem:** *-(y)em*
Mesnevi 1
Mısra: 18
Söylemek.

17. Uyar 'aşkuñ çerâğın dilde nâ-gâh
18. Diyem tâ şevk ile Allâh Allâh

dib:

1. **dibi:** *-i*
Mesnevi 23
Mısra: 99
Çukur bir yerin en aşağı kısmı, en alt bölümü.

99. Çeh-i ğayyâ gibi hergiz dibi yok
100. Cihânda bir dağı anuñ gibi yok

2. **dibine:** *-î, -n, -e*
Mesnevi 23
Mısra: 104
Çukur bir yerin en aşağı kısmı, en alt bölümü.

103. Eger bir taş düşs' anuñ içine
104. Gider tâ haşre dek irmez dibine

dība:

1. **dībā:**
Mesnevi 13
Mısra: 36
Far. Bir nevi ipek kumaş.

35. Gelüp ferrâşlar maħbüb ü zībā
36. Döşendi yir yirin eñsüz ü dībā

2. **dībā:**
Mesnevi 31
Mısra: 164
Renkli dokuma motiflerle süslü lüks bir çeşit ipek kumaş, canfes kumaş.

163. Yapılmış kaşır önünde havz-ı zībā
164. Sumākī mermer ü dīvāri dībā

3. **dībā:**
Mesnevi 36
Mısra: 231
Far. Bir nevi ipek kumaş.

231. Yatup dībā döşekler üzre 'üryān
232. Şafālar sürdiler bî-hadd ü pāyān

dicle:

1. **diclede:** *-de*
Mesnevi 38
Mısra: 73
Dicle nehri.

73. Demürden Diclede var idi bir yol
74. Ki 'arzi devr idi tül-ı teselsül

didār:

1. **didārını:** *-ı, -n, -ı*
Mesnevi 4
Mısra: 100
Yüz, çehre, güzel yüz; [tas.] ilahî güzelliği temaşa (bkz. vech).

99. Bir anda mâverā-yı 'arşa irdüñ
100. Hüdā didārını bî-kcyf gördüñ

didār gösterdi:

1. **didār gösterdi:** *-di*
Mesnevi 4
Mısra: 50
Kelime Tipi: **Deyim**

Yüz göstermek: Belirmek, ortaya çıkmak.

49. Ne var gördiye ol vādide envār
50. Saña 'arş üzre Hağ gösterdi didār

didār gösterse:

1. **didār gösterse:** *-se*
Mesnevi 12
Mısra: 65
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yüz göstermek.

65. Eger gösterse ol gül-çehre didār
66. Ola äyinede 'aks-i be-didār

didār-ı yäre:

1. **didār-ı yäre:** *-e*
Mesnevi 25
Mısra: 126
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sevgilinin yüzü II Allah'ın cemali.

125. Kamu 'uşşak içinde şadıķam ben
126. Hemān didār-ı yäre 'aşıķam ben

didē:

1. **didēme:** *-m, -e*
Mesnevi 1
Mısra: 104
Göz.

103. Çü nürüñdan olupdur äferiniş
104. Remedlü didēme çek nür-ı biniş

2. **đidem:** -m
Mesnevi 3
Mısra: 38
Göz.

37. Günâh içinde gerçi nâbe-đidem
38. Velâkin 'ögr-ğâhumdur dü đidem

3. **đidesinde:** -sî, -n, -de
Mesnevi 4
Mısra: 41
Göz.

41. Dü 'âlem đidesinde merdümeğdür
42. Veyâ rûy-ı mekân için semekğdür

4. **đidem:** -m
Mesnevi 32
Mısra: 89
Göz.

89. Beyâz đidem itsem hışm ü ħıre
90. İder rûz-ı sefîdi ħalka tıre

đide-i cellâd-ı gerdün:

1. **đide-i cellâd-ı gerdün:**
Mesnevi 9
Mısra: 1
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Felek celladının (kan dökücüsünün, katilinin) gözü.

1. Şeher kim đide-i cellâd-ı gerdün
2. Ğazabdan olmış idi şas-ı pür-ğün

đidesini kızıl kan itdi:

1. **đidesini kızıl kan itdi:** -di
Mesnevi 34
Mısra: 8
Kelime Tipi: **Deyim**
Gözünü kızıl kan etmek -Gözleri kan çanağına dönmek- : Ağlamaktan gözleri çok kızarmış olmak.

7. Añup ol bülbül-i şüridesini
8. Kızıl kan itdi ol gül đidesini

đidi:

1. **đidi:** -di
Mesnevi 10
Mısra: 7
Demek, söylemek II konuşmak.

7. Didi ey ata cânı kurretü'l-'ayn
8. Dür-i pendüm ile kûşk eyle pür -zeyn

điger- gün olup:

1. **điger- gün olup:** -up
Mesnevi 37
Mısra: 127
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Değışmek, bambaşka biri olmak.

127. Va'ıd ü va'zdan olup điger- gün
128. Ğurür ü kibr ü kıninden o mağbün

điger-gün:

1. **điger-gün:**
Mesnevi 6
Mısra: 14
Değışmiş, başkalaşmış l perişan olmuş.

13. Reh-i baştum siyâh u şâli'üm dün
14. Dilüm mağzün ahvâlüm điger-gün

đig-i cesedde:

1. **đig-i cesedde:** -de
Mesnevi 3
Mısra: 102
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Ölü vücut tenceresi.

101. Mey-i ğafletle cân oldıysa ser-ğoş
102. Ne var đig-i cesedde kan ider cüş

đihkân:

1. **đihkân:**
Mesnevi 7
Mısra: 55
Çiftçi.

55. Ne đihkân kim kılurđı dâne-i dür
56. Ğinâ toğmın iderđi cümle ħâřıl

2. **đihkân:**
Mesnevi 9
Mısra: 12
Çiftçi.

11. İdince bu ħařâyı ol perî-zâd
12. Gelüp Pervîze đihkân itdi feryâd

3. **đihkân:**
Mesnevi 9
Mısra: 21
Çiftçi.

21. Şehâ uş göz karardup iş bu đihkân
22. İder ben řuluña yok yire bühtân

4. **đihkâna:** -a
Mesnevi 9
Mısra: 23
Çiftçi.

23. Didi đihkâna Ħusrev kim ne çäre
24. Aña ħaldı kim idem päre päre

5. **đihkâna:** -a
Mesnevi 9
Mısra: 36
Çiftçi.

35. Bu zulmi çünkü Ħusrev kendü görđi
36. Ħuluñ raştın kamu đihkâna virdi

đik:

1. **đikerdi:** -er, -di
Mesnevi 14
Mısra: 70
Saplamak II batırmak.

69. Kimi ururđı gürg ü âĥüya tır
70. Đikerdi kimi şır üstinde şeşmiş

đikel:

1. **đikelmiş:** -miş
Mesnevi 31
Mısra: 140
Ayakta durmak.

139. Ser-â-ser Şâmî 'ar'ar serv-i Rûmî
140. Dikelmîş şankî yaşıl bâl mûmî

diken:

1. **dikenler:** -ler
Mesnevi 6
Mısra: 58

T. is. Bazı nebatatta bulunan sivri ve batan iğne, hâr. mec. Mani, engel.

57. Bu gülşende olan serv ü semenler
58. Le'îmûn çeşmine olsun dikenler

2. **dikenler:** -ler
Mesnevi 14
Mısra: 50

Bazı nebatatta bulunan sivri ve batan iğne.

49. Seg-i şayyâd dendânından ekşer
50. Batardı pây-ı nehcîre dikenler

3. **diken:**
Mesnevi 28
Mısra: 91

Bazı nebatatta bulunan sivri ve batan iğne.

91. Diken gıtdiyise nesrîn şağ olsun
92. Kim acır aña tek Şîrîn şağ olsun

dikenden gül hacerden gevher eyler:

1. **dikenden gül hacerden gevher eyler:** -den-r
Mesnevi 2

Mısra: 25
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Dikenden gül; taştan, kayadan cevher yaratmak.

25. Dikenden gül hacerden gevher eyler
26. Bir avuç hâkden bir server eyler

dik-i dil-gir:

1. **dik-i dil-gir:**
Mesnevi 15
Mısra: 77
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Kalbe sıkıntı veren tencere.

77. 'Aceb cüş eyledi ol dik-i dil-gir
78. Felek olmışdı güya aña kef-gir

dil:

1. **dilüme:** -üm, -e
Mesnevi 1
Mısra: 8
Gönül II Dil.

7. 'İlim gençinesinün çapusun aç
8. Dilüme ma'rifet gevherlerin şaç

2. **dilde:** -de
Mesnevi 1
Mısra: 17
Gönül.

17. Uyar 'aşkuñ çerâğın dilde nâ-gâh
18. Diyem tâ şevk ile Allâh Allâh

3. **dil:**
Mesnevi 1
Mısra: 107
Gönül.

107. Ola kim sürmiye dil na'ına at
108. Dürüg u fikr-i bâtl ola şeh-mât

4. **dilümde:** -(ü)m, -de
Mesnevi 3
Mısra: 16
Dil, lisan. Konuşma dili.

15. Elümde sübhâ-yı peymâne tekrâr
16. Dilümde vird ü zikr ebyât ü eş'âr

5. **dilden:** -den
Mesnevi 3
Mısra: 103
İman, sevgi ve nefretin, iyi ve kötü bütün duyguların kaynağı olduğu kabul edilen kalbin manevî yönü, yürek.

103. Elestün gitmedi dilden şafâsı
104. Dalı çuñlar kulağumda şadâsı

6. **dilün:** -(ü)n
Mesnevi 4
Mısra: 86
Gönül.

85. Harîm-i Hâkka sensin mahrem ey şâh
86. Dilün hâlvat- serây-ı lî ma' Allâh

7. **dil:**
Mesnevi 5
Mısra: 33
Gönül.

33. Çü dil güş itdi 'aqluñ bu hîtabım
34. Anuñ bu resm ile virdi cevabın

8. **dilden:** -den
Mesnevi 5
Mısra: 55
Gönül.

55. Cevâb alduğda dilden 'aql-ı ser-keş
56. Ğazabdan oldu şan bir pâre âteş

9. **dil:**
Mesnevi 5
Mısra: 117
Gönül II Dil.

117. Şehün kim adımı güş eyledi dil
118. Taşup deryâ gibi cüş eyledi dil

10. **dil:**
Mesnevi 5
Mısra: 118
Gönül.

117. Şehün kim adımı güş eyledi dil
118. Taşup deryâ gibi cüş eyledi dil

11. **dil:**
Mesnevi 5

Mısra: 150
Gönül.

149. Virüp şeh medhinden soñıra āvāz
150. Didi dil 'aqla ey dā'ire-i rāz

12. **dil:**
Mesnevi 5
Mısra: 205
Gönül.

205. Dil oldu çünkü 'akluñ emrine rām
206. Dönüp kıldı baña ilhāh ü ibram

13. **dil:**
Mesnevi 5
Mısra: 217
Gönül.

217. Ne kim emr itdi dil tütüm temāmet
218. İdüp tahrire küstāhāne cür'et

14. **dilüm: -(ü)m**
Mesnevi 6
Mısra: 14
Gönül.

13. Reh-i bahtum siyāh u tālī'üm dün
14. Dilüm mañzün ahvālüm dīger-gün

15. **dili: -i**
Mesnevi 11
Mısra: 55
Ağız boşluğunda yer alan, tat
duymaya, besinleri ağız içinde evirip

çevirmeye, yutmaya ve sesleri çıkarmaya
yarayan etli, uzun ve hareketli organ.

55. Dili bir kufl-i la'linün dilidür
56. Yāhūd bağ-ı belāgat bülbülidür

16. **dilidür: -i, -dür**
Mesnevi 11
Mısra: 55
Ağız boşluğunda yer alan, tat
duymaya, besinleri ağız içinde evirip
çevirmeye, yutmaya ve sesleri çıkarmaya
yarayan etli, uzun ve hareketli organ.

55. Dili bir kufl-i la'linün dilidür
56. Yāhūd bağ-ı belāgat bülbülidür

17. **dilden: -den**
Mesnevi 13
Mısra: 30
Gönül.

29. Şarāb-ı ergüvān ü cām-ı gül-gün
30. İder dilden ğam ü endühu bīrün

18. **dil:**
Mesnevi 18
Mısra: 19
Gönül.

19. Dil olmaz emrüne şimden girü rām
20. Ne mümkündür dil-ārāmumsuz ārām

19. **dilinden: -i, -n, -den**
Mesnevi 24

Mısra: 44
Kazmanın insan diline benzeyen ince
metal parçası.

43. Ya Ferhāduñ kalup 'āciz elinden
44. Yağardı tışenün odlar dilinden

20. **dilde: -de**
Mesnevi 26
Mısra: 42
Gönül.

41. 'Aceb bezm idi ol bezm-i ferañ-zā
42. Kōmazdı dilde bir zerre ğam aşlā

21. **dil:**
Mesnevi 30
Mısra: 23
Lisan, üslup.

23. Ğalañ didüm niçe dil hāncer -i tiz
24. Ya bir demrenlü oğ yā tīg-i hun-riz

22. **dil:**
Mesnevi 33
Mısra: 86
Gönül.

85. Bunāğüşında ki dürr-i yegāne
86. Şaçı dāmında dil murğına dāne

23. **dil:**
Mesnevi 33
Mısra: 117
Gönül.

117. Murādına çü dil olmadı vāşıl
118. Şekerden yok baña bir zerre hāşıl

24. **dil:**
Mesnevi 33
Mısra: 121
Gönül.

121. Ğam-ı yār ile dil k'ola müşevveş
122. Bir özge yār ile olmaz imiş hoş

25. **dil:**
Mesnevi 33
Mısra: 123
Gönül.

123. Ne dil kim ola bir dil-dāre mu'tād
124. Hezārān gibi kim gülzāre mu'tād

26. **dillerde: -ler, -de**
Mesnevi 33
Mısra: 148
Gönül.

147. Ne deñlü nāzenin olursa mañbüb
148. Olur dillerde vü cānlarda merğüb

27. **dilde: -de**
Mesnevi 38
Mısra: 85
Gönül II Dil.

85. Egerçi kim du'ā her dilde çokdur
86. Ğarībün līk bir demrenlü oğdur

dil- abād iderdi:

1. **dil- abād iderdi:** -er, -di
Mesnevi 26
Mısra: 14
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Gönlü şenlendirmek.

13. Oturup gönçelerle gül gibi şād
14. İderdi cām ü bādeyle dil- abād

dil alur:

1. **dil alur:** -(u)r
Mesnevi 33
Mısra: 135
Kelime Tipi: **Deyim**
Gönlü cezbetmek, gönlü kendine aşık etmek.

135. Ne her ruhsāre-i rengin alur dil
136. Ne her gīsu urur cāna selāsil

dil cāmı pür- hūn ider:

1. **dil cāmı pür- hūn ider:** -er
Mesnevi 40
Mısra: 50
Kelime Tipi: **Deyim**
Gönlü kadehini kanla doldurmak:

*İçini(gönlünü) kan doldurmak, kanatmak:
Çok acı vermek.*

49. Hūşūşā zehr-i fakr ü kahr ki dūn
50. İder devr içre dil cāmı pür- hūn

dil derdine:

1. **dil derdine:** -n, -e
Mesnevi 25
Mısra: 80
Kelime Tipi: **Deyim**
Gönlü derdi II Aşk yüzünden çekilen sıkıntı (Gönlü belası).

79. Varup aḥvālūmi 'arz ide yāre
80. Olaydı tā ki dil derdine care

dil derdini:

1. **dil derdini:** -n, -i
Mesnevi 22
Mısra: 25
Kelime Tipi: **Deyim**
Gönlü derdi II Aşk yüzünden çekilen sıkıntı (Gönlü belası).

25. O dil derdini şerḥ itdükçe taḡa
26. Şalardı tīşe başını aşāḡa

dil- efkār ü belā-keş 'andelibe:

1. **dil- efkār ü belā-keş 'andelibe:** -e
Mesnevi 27
Mısra: 238
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Gönlü yaralı ve eziyet, sıkıntı çeken bülbül.

237. Didi kim ḡayf vā ḡayf ol ḡarībe
238. Dil- efkār ü belā-keş 'andelibe

dil şışesini sıdı:

1. **dil şışesini sıdı:** -dı
Mesnevi 6
Mısra: 25

Kelime Tipi: **Deyim**
Gönlü şışesini kırmak II Birini incitmek, üzme.

25. Sıdı dil şışesini çerḡ-i gerdān
26. Aña şāhid yiter gözden aḡan ḡan

dil şışesini sıduñ:

1. **dil şışesini sıduñ:** -du, -ñ
Mesnevi 11
Mısra: 157
Kelime Tipi: **Deyim**
Gönlü şışesini kırmak II Birini incitmek, üzme.

157. Sıduñ dil şışesini taşa urduñ
158. Melāmet taşlarını başa urduñ

dil- teng olmuşdı:

1. **dil- teng olmuşdı:** -mış, -dı
Mesnevi 34
Mısra: 13
Kelime Tipi: **Deyim**
Gönlü daralmak.

13. Bu ḡamdan gönçe tek olmuşdı dil- teng
14. Tırup gülgeşt-i bāḡa kıldı āheng

dil ü cān:

1. **dil ü cān:**
Mesnevi 18
Mısra: 123
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Gönlü ve can.

123. Ḳudūmuñdan dil ü cān oldı ḡurrem
124. Be-yā ehlen ve sehlen ḡayr-maḡdem

2. **dil ü cān:**
Mesnevi 31
Mısra: 46
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Gönlü ve ruh.

45. Pes ol dem şāh-ı ḡarrā ḡūblarla
46. Dil ü cān āfeti maḡbūblarla

3. **dil ü cān:**
Mesnevi 34
Mısra: 124
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Gönlü ve ruh.

123. Mu'aḡḡardur cihān sūnbüllerümden
124. Münevverdür dil ü cān güllerümden

dil ü cān kaşrı:

1. **dil ü cān kaşrı:**
Mesnevi 36
Mısra: 219
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Gönlü ve ruh sarayı.

219. Dil ü cān kaşrı olsun diyü rüşen
220. Le'āl kānına güyā urdı tīşe

dil ü cān katli:

1. **dil ü cān katli:**
Mesnevi 31
Mısra: 9

Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Gönül ve ruhu öldürmek.

9. Dil ü cân katli için yâr-ı kâtil
10. Şekerde gizlemiş zehr-i helâhil

dil ü can mülkinüñ sultânı:

1. **dil ü can mülkinüñ sultânı:**

Mesnevi 19

Mısra: 10

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

*Gönül ve can ülkesinin sultanı
(hükümdarı, sahibi).*

10. Dil ü can mülkinüñ sultânı Şîrîn
9. Didi k'ey cânumuñ cânâmı Şîrîn

dil ü cāndan:

1. **dil ü cāndan: -dan**

Mesnevi 12

Mısra: 116

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Gönül ve can.

115. Ne sihr itdüñ beni dîvâne kılduñ
116. Dil ü cāndan kamu bîgâne kılduñ

2. **dil ü cāndan:**

Mesnevi 17

Mısra: 22

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

İçtenlikle, çok isteyerek, caniyürekten.

21. İdüp 'arz-ı niyâz u 'özl-i bisyâr
22. Dil ü cāndan müveddet kıldı izhâr

3. **dil ü cāndan:**

Mesnevi 37

Mısra: 69

Kelime Tipi: **Deyim**

İçtenlikle, çok isteyerek, caniyürekten.

69. Dil ü cāndan bu hükme kıl itâ'at
70. Resüle haq di Hâkka eyle ta'ât

4. **dil ü cāndan:**

Mesnevi 38

Mısra: 46

Kelime Tipi: **Deyim**

*İçtenlikle, çok isteyerek,
câmgönülden.*

45. Şanup gerçek ol ebleh rîş -hândı
46. Dil ü cāndan kabül itdi o pendi

dil-ara:

1. **dil-ārām: -m**

Mesnevi 26

Mısra: 103

Gönlü süsleyen (güzel), sevgili.

103. Belekce geldi güyâ ey dil-ārām

104. Dil-i äväreye şabr ile ārām

dil-ārām:

1. **dil-ārāmı: -ı**

Mesnevi 11

Mısra: 120

Gönül alan gönlü dinlendiren (güzel).

119. Kelâmı tatlu vü peygâmi şîrîn

120. Dil-ārâmı cihânüñ nâmı Şîrîn

2. **dil-ārām:**

Mesnevi 20

Mısra: 46

Gönül alan gönlü dinlendiren (güzel).

45. Ne şabrı var idi kim ide ārām
46. Ne rām olurdu emrine dil-ārām

3. **dil-ārām:**

Mesnevi 33

Mısra: 76

Gönül alan gönlü dinlendiren (güzel).

75. Nice şekker hemân şekkersitân ol
76. Dil-ārām idi hem ārām-ı cân ol

4. **dil-ārām:**

Mesnevi 33

Mısra: 80

Gönül alan gönlü dinlendiren (güzel).

79. Dür-i dendân güyâ mağz-i bādām
80. Şeker kaplanmış aña ol dil-ārām

5. **dil-ārām:**

Mesnevi 36

Mısra: 184

Gönül alan gönlü dinlendiren (güzel).

183. Birezden kim gider keyfiyyet-i cām
184. Görür yanında bir gayrî dil-ārām

6. **dil-ārāmum: -(u)m**

Mesnevi 38

Mısra: 199

*Gönlü dinlendiren, gönlü okşayan
sevgili.*

199. Sen idüñ ey dil-ārāmum cihānda
200. Dağı kalmadı ārāmum cihanda

dil-ārāmumsuz:

1. **dil-ārāmumsuz:**

Mesnevi 18

Mısra: 20

*Gönlü dinlendiren, gönlü okşayan
sevgilimsiz.*

19. Dil olmaz emrüne şimden girü rām
20. Ne mümkündür dil-ārāmumsuz ārām

dil-äver:

1. **dil-äver:**

Mesnevi 16

Mısra: 4

Yürekli, cesur, yiğit.

3. Çeküp altunlu sancağ şâh-ı hâver
4. Tağıtdı şâm ceysin ol dil-äver

2. **dil-äverler: -ler**

Mesnevi 16

Mısra: 21

Yürekli, cesur, yiğit.

21. Dil-äverler iderler harb ü çarbü
22. Çalınur her taraftan tabl-ı harbü

3. **dil-âverler: -ler**
Mesnevi 16
Mısra: 49
Yürekli, cesur, yiğit.

49. Dil-âverler şafında tîr terkeş
50. Yinürdi tatlu tatlu ney şekerveş

4. **dil-âver:**
Mesnevi 25
Mısra: 20
Yürekli, cesur, yiğit.

19. 'Alem dikdükçe çerhe şâh-ı hâver
20. Hücum eylerdi kûha ol dil-âver

dil-âver olsa:

1. **dil-âver olsa: -sa**
Mesnevi 22
Mısra: 93
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Yiğit, yürekli olmak.

93. Senüñ meydân-ı fazluñda tekâver
94. Ne deñlü yügrük olursa dañı at

dil-âverlik:

1. **dil-âverlik:**
Mesnevi 7
Mısra: 116
Yiğitlik.

115. Temâm ondördine irdi çü ol mâh
116. Dil-âverlik işinden oldu ağâh

dil-âvîz olmasa:

1. **dil-âvîz olmasa: -ma, -sa**
Mesnevi 33
Mısra: 153
Kelime Tipi: **Deyim**
Gönüle asılan, gönül çeken olmak.

153. Şaçı Şîrîñün olmasa dil-âvîz
154. Kaçan dutsağ olaydı anda Pervîz

dil-âzâr olma:

1. **dil-âzâr olma: -ma**
Mesnevi 30
Mısra: 69
Kelime Tipi: **Deyim**
Birinin kalbini kırmak.

69. Dil-âzâr olma şâhâ yıkma hâtır
70. Garîbün çalbinî hiç etme fâtır

dil-âzâr olmağı:

1. **dil-âzâr olmağı:**
Mesnevi 16
Mısra: 125
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Gönül inciten olmak.

126. Olur âzürde devrândan hemîşe
125. Dil-âzâr olmağı her k'ide pîşe

2. **dil-âzâr olmağı: -ı**
Mesnevi 16
Mısra: 125
Kelime Tipi: **Deyim**
Gönül kıran, gönül inciten; kalp kıran olmak. II Gönül incitmek, kalp kırmak.

126. Olur âzürde devrândan hemîşe
125. Dil-âzâr olmağı her k'ide pîşe

dil-ber:

1. **dil-berlerinden: -ler, -i, -n, -den**
Mesnevi 18
Mısra: 163
Gönül alan, gönül çeken, güzel.

163. Şehûñ dil-berlerinden her semen-sâk
164. Olurlard' anlaruñ vaşlma müştâk

2. **dil-ber:**
Mesnevi 33
Mısra: 43
Güzel (gönlü kendine çeken) | sevgili.

43. Ne dil-ber k'ide senden rüy der-hem
44. Sen anuñçün ne hâcet çekesin gam

3. **dil-berler: -ler**
Mesnevi 36
Mısra: 83
Gönül alan, gönül çeken, güzel.

83. O dil-berler içinde yâr-ı Şîrîñ
84. Meh-i tâbândı gayrisi Pervîñ

4. **dil-ber:**
Mesnevi 36
Mısra: 249
Güzel (gönlü kendine çeken) | sevgili.

249. Yanında dil-ber elde sâgar-ı mey
250. İçerdi bâde-i gül-gün pey-â-pey

dil-dâr:

1. **dil-dâr:**
Mesnevi 23
Mısra: 37
Gönül alan sevgili, maşuk.

37. Didi bilür misin dil-dâr kimdür
38. Eyitdi andan özge var kimdür

2. **dil-dâre: -e**
Mesnevi 25
Mısra: 82
Birinin gönlüne malik olan maşuka: güzel | Sevgili.

81. 'Aceb kime kılam ben 'arz-ı ahvâl
82. Ki vara 'arz ide dil-dâre der-hâl

3. **dil-dâre: -e**
Mesnevi 25
Mısra: 84
Birinin gönlüne malik olan maşuka: güzel | Sevgili.

83. Şabâyise yiler bir yirde тұrmaz
84. Turup peyğâmumı dil-dâre virmez

4. **dil-dâre: -e**
Mesnevi 26
Mısra: 75
Birinin gönlüne malik olan maşuka: güzel | Sevgili.

75. Gelüp bu sözler ol dil-däre ki hoş
76. Turup ol şevk ile ser-mest ü bî-hüş

5. **dil-däre: -e**

Mesnevi 26

Mısra: 139

*Birinin gönlüne malik olan maşuka:
güzel \ Sevgili.*

139. Diyüp dil-däre hâlin yana yana
140. Getürdi derd-i pinhânın 'ayâna

6. **dil-dâr:**

Mesnevi 27

Mısra: 11

*Birinin gönlüne malik olan maşuka:
güzel \ Sevgili.*

11. Şu deñlü virdi kuvvet aña dil-dâr
12. Görinmez gözlerine zerre kühsâr

7. **dil-dâr:**

Mesnevi 27

Mısra: 127

Gönül alan sevgili, maşuk.

127. Kanı ol nâz ile perverde dil-dâr
128. Gıda itdi zemîne çerh-i gaddâr

8. **dil-däre: -e**

Mesnevi 33

Mısra: 123

Güzel \ sevgili.

123. Ne dil kim ola bir dil-däre mu'täd
124. Hezârân gibi kim gülzâre mu'täd

9. **dil-dâruñ: -uñ**

Mesnevi 36

Mısra: 3

*Birinin gönlüne malik olan maşuka:
güzel \ Sevgili.*

3. Ç'eşitdi şâh dil-dâruñ selâmin
4. Temâmet diñledi Şîrin kelamın

10. **dil-dâr:**

Mesnevi 38

Mısra: 109

*Birinin gönlüne malik olan maşuka:
güzel \ Sevgili.*

109. Nihân oldu qaralar içre dil-dâr
110. Nitekim rüz-ı rüşen der-şeb-i târ

dil-dâr iştiyâkı:

1. **dil-dâr iştiyâkı:**

Mesnevi 17

Mısra: 5

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Gönül alan sevgilinin özlemi.

5. Peder sevki vü dil-dâr iştiyâkı
6. Ata ayrılığı yâr iştiyâkı

dil-dâr oldum:

1. **dil-dâr oldum: -du, -m**

Mesnevi 26

Mısra: 144

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Gönül alan sevgili olmak.

143. Didi ey 'âşık-ı şâdık haber-dâr

144. Ol oldum saña şimden girü dil-dâr

dil-dâr olupdur:

1. **dil-dâr olupdur: -up, -dur**

Mesnevi 33

Mısra: 27

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Gönül alan sevgili olmak.

27. Meger bir gayriye dil-dâr olupdur

28. Anuñçün benden ol bizâr olupdur

dil-dârunuñ küyında:

1. **dil-dârunuñ küyında: -n, -da**

Mesnevi 24

Mısra: 52

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

*Gönül alan sevgilinin bulunduğu
mahalle, semt, köy.*

51. Diler dil-dârunuñ k'ol 'âşık-ı zâr

52. Geze küyında seglerle şeb-i târ

dilden çıkar:

1. **dilden çıkar:**

Mesnevi 18

Mısra: 60

Kelime Tipi: **Deyim**

*Gönülden çıkarmak II Birini ya da bir
şeyi anmayıp sevmez olmak.*

59. Geçürme vaktüni bî-'ayş ü bî-nüş
60. Çıkar endühi dilden câm-ı mey nüş

dile:

1. **dilerseñ: -r, -se, -ñ**

Mesnevi 10

Mısra: 13

Istemek, arzulamak.

13. Dilerseñ kim saña devlet ola yâr

14. Kem -âzâr ol kem -âzâr ol kem -âzâr

2. **dilerseñ: -r, -se, -ñ**

Mesnevi 10

Mısra: 35

Istemek, arzulamak.

35. Dilerseñ k'añılâsın tâ kıryâme

36. Öküş ihsân ü lutf it hâşş ü 'âma

3. **dilerseñ: -r, -se, -ñ**

Mesnevi 12

Mısra: 137

Istemek, arzulamak.

137. Dilerseñ kalâsın 'âlemde bâkî

138. Koma 'ışk işini elden Firâkî

4. **dilerseñ: -r, -se, -ñ**

Mesnevi 15

Mısra: 33

Istemek, arzulamak.

33. Buyur her ne dilerseñ öyle olsun

34. Murâduñ her neyise söyle olsun

5. **dilerdi:** -r, -di

Mesnevi 17

Mısra: 10

Istemek, arzulamak.

9. Şehün buhrânın işitdükte Şîrîn

10. Dilerdi ta 'ziyetle ide teskîn

6. **diler:** -r

Mesnevi 18

Mısra: 14

Istemek, arzulamak.

13. Didî Şävüra kim ey mahrem-i rāz

14. Diler cânüm k'ide cânâne pervāz

7. **dilerseñ:** -r, -se, -ñ

Mesnevi 19

Mısra: 42

Istemek, arzulamak.

41. Eger ol la 'l ile ey dürr-i nā-süft

42. Dilerseñ kim olasın tā ebed cüft

8. **diler:** -r

Mesnevi 24

Mısra: 51

Dilemek, istemek, arzulamak.

51. Diler dil-dârunuñ k'ol 'āşık-ı zār

52. Geze küyında seglerle şeb-i tār

9. **dilerseñ:** -r, -se, -ñ

Mesnevi 24

Mısra: 141

Istemek, arzulamak.

141. Dilerseñ k'olasın 'âlemde meşhür

142. Hüner kesb it hüner ey merd-i mağrūr

10. **diler:** -r

Mesnevi 24

Mısra: 190

Istemek, arzulamak.

189. Muḥaḳḳaḳdur ki bu 'âlemde her-bār

190. Güher efsar diler ḥar-mühre- efsār

11. **dilerseñ:** -r, -se, -ñ

Mesnevi 24

Mısra: 237

Istemek, arzulamak.

237. Dilerseñ mālūñ āḫir olmaya ḥār

238. Yetimūñ mālına el şunma zinhār

12. **diledi:** -di

Mesnevi 24

Mısra: 267

Istemek, arzulamak.

267. Diledi ol gül için andelübün

268. Kesüp başın dōke ḫanın ḡarībūñ

13. **diledi:** -di

Mesnevi 32

Mısra: 54

Istemek, arzulamak.

53. Şehenşeh mest gördi çün nigārın

54. Diledi kim yiye helvā-yı şîrîn

14. **diledi:** -di

Mesnevi 32

Mısra: 62

Istemek, arzulamak.

61. Şehün olmuşdı gālib cānına şevḳ

62. Diledi k'ide ḳolın boynına ṭavḳ

15. **diledi:** -di

Mesnevi 36

Mısra: 92

Istemek, arzulamak.

91. Çün āzād oldı bir dem bend-i ḡamdan

92. Diledi gele dadın cām-ı Cemden

dile ḡam gerdini ḳondurduñ:

1. **dile ḡam gerdini ḳondurduñ:** -du, -ñ

Mesnevi 38

Mısra: 120

Kelime Tipi: **Deyim**

Gönüle ḡam tozunu kondurmak

:Gönlü ḡamlanmak.

119. Murādum 'aksine dönderdüñ ey çerḫ

120. Dile ḡam gerdini ḳondurduñ ey çerḫ

dil-efkār:

1. **dil-efkārem:** -em

Mesnevi 40

Mısra: 52

Gönlü yaralı.

51. Cefā-yı rüzḡār u cevri-i dil-dār

52. Dil-efkārem dil-efkārem dil-efkār

2. **dil-efkārem:** -em

Mesnevi 40

Mısra: 52

Gönlü yaralı.

51. Cefā-yı rüzḡār u cevri-i dil-dār

52. Dil-efkārem dil-efkārem dil-efkār

3. **dil-efkār:**

Mesnevi 40

Mısra: 52

Gönlü yaralı.

51. Cefā-yı rüzḡār u cevri-i dil-dār

52. Dil-efkārem dil-efkārem dil-efkār

dil-efkār iderler:

1. **dil-efkār iderler:** -er, -ler

Mesnevi 9

Mısra: 59

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Gönlünü yaralamak.

59. İderler mūr-ı mazlūmı dil-efkār

60. Ḳaçan kim olmaya Āşaf ḫaber-dār

dilencilik iderdi:

1. **dilencilik iderdi:** -er, -di

Mesnevi 5

Mısra: 88

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Dilencilik etmek, dilenmek.

87. Şehâsın görse şâhuñ olsa ger hayy
88. Dilencilik iderdi Hâtem-i Tayy

dil-i 'aql-ı mükemmel:

1. **dil-i 'aql-ı mükemmel:**
Mesnevi 5
Mısra: 22
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Mükemmel aklın dili.

21. Görüp cân gerdeninde bunca bendi
22. Dil-i 'aql-ı mükemmel virdi pendî

dil-i aşüfteler:

1. **dil-i aşüfteler: -ler**
Mesnevi 13
Mısra: 65
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Düşkün, perişan gönül.

65. Dil-i aşüfteler târâc olurdu
66. Hâdeng-i gâmezeye umac olurdu

dil-i âvâresini:

1. **dil-i âvâresini: -sî, -n, -i**
Mesnevi 20
Mısra: 52
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Derbeder gönül.

51. Bilemezdi bu derdüñ çâresini
52. Yıgamazdı dil-i âvâresini

dil-i âvâreysi:

1. **dil-i âvâreysi: -(y)e**
Mesnevi 26
Mısra: 104
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Dağınık, perişan gönül.

103. Belekce geldi güyâ ey dil-ârâm
104. Dil-i âvâreysi şabr ile ârâm

dil-i bîmâra:

1. **dil-i bîmâra: -a**
Mesnevi 26
Mısra: 110
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Hasta gönül; aşık, tutkun gönül.

109. Devâsın derdüme zağmuma merhem
110. Leb-i la'luñ dil-i bîmâra emsem

dil-i divâne:

1. **dil-i divâne:**
Mesnevi 33
Mısra: 144
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Delî, divane gönül.

143. Hem ânî ola hem Şîrîn-şemâyil
144. Dil-i divâne olur aña mâyil

dil-i divânemi:

1. **dil-i divânemi: -m, -i**
Mesnevi 20
Mısra: 16
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bir şeye çok düşkün olan, divane gönül.

15. Delürdüm 'ışkla kaldım 'amelden
16. Dil-i divânemi çıkardım elden

dil-i gâmgîni:

1. **dil-i gâmgîni: -i**
Mesnevi 14
Mısra: 7
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gamlı, kederli gönül II aşîğın gönü.

7. Dil-i gâmgîni özlerdi şikârî
8. Temâşâ kıılmağa Hürmüz gırârî

2. **dil-i gâmgîni: -i**
Mesnevi 15
Mısra: 237
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gamlı, kederli gönül II aşîğın gönü.

237. Dil-i gâmgîni pür-rîş idersin
238. Dem-â-dem nüş cânım nîş idersin

dil-i gâmgînümi:

1. **dil-i gâmgînümi: -(ü)m, -i**
Mesnevi 38
Mısra: 124
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gamlı, tasallı gönül.

123. Elünden ey felek feryâd feryâd
124. Dil-i gâmgînümi hiç itmedüñ şâd

dil-i mahzûna:

1. **dil-i mahzûna: -a**
Mesnevi 5

- Mısra: 9
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
*Kederli gönül. Dil-i mahzûna
vuşlatdan firâk-ı dilrübâ yigdür Dil-i
mahzûna vuşlatdan firâk-ı dilrübâ yigdür.*

9. İrerdi bu dil-i mahzûna gâmlar
10. Çekerdüm hiç yok yirden elemeler

dil-i mecrûha:

1. **dil-i mecrûha: -a**
Mesnevi 30
Mısra: 20
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yaralı gönül.

19. Gelüp ol nâme bize oldı vâsıl
20. Dil-i mecrûha gâmlar oldı hâşıl

dil-i pejmürdesini:

1. **dil-i pejmürdesini: -sî, -n, -i**
Mesnevi 27
Mısra: 10
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Perişan gönül.

9. Aña çok lutfını endâze kıldı
10. Dil-i pejmürdesini tâze kıldı

dil-i şad-pâremûze:

1. **dil-i şad-pâremûze: -müz, -e**
Mesnevi 30
Mısra: 49
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yüz parça olmuş gönül.

49. Çü merhem yok dil-i şad-pâremüze
50. Ne hâcet tuz saçasın yâremüze

dil-i seng:

1. dil-i seng:

Mesnevi 24

Mısra: 26

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Taşın gönü, kalbi.

25. Külüngen şalduğınca ol âhenîn -çeng
26. Şadâsından açılurdi dil-i seng

dil-i 'uşşâk:

1. dil-i 'uşşâk:

Mesnevi 14

Mısra: 24

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Aşıkların gönü.

23. Şükûh-ı 'âlem ü güm-râh ü enbüh
24. Dil-i 'uşşâk içinde şanki endüh

dil-i zâr:

1. dil-i zâr:

Mesnevi 5

Mısra: 185

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Ağlayan, inleyen gönül.

185. Tažallümse murâduñ ey dil-i zâr
186. Yüz ur bir âstân-ı 'adle her-bâr

dilinde:

1. dilinde:

Mesnevi 24

Mısra: 91

Dil.II Söz.II Zikir.

91. Cevâbı bu idi dilinde şâfi
92. Ser-i küy-ı habübüm baña kâfi

dilinde vird ü ezkâr-ı mesâvî:

1. dilinde vird ü ezkâr-ı mesâvî:

Mesnevi 36

Mısra: 263

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Dilinde (görünüşte, ağızda) vird (tekrarlanan dua) ve fenalıklar, kötülükler zikirleri.

263. Dilinde vird ü ezkâr-ı mesâvî
264. Yanında hâyır ü şer cümle müsâvî

dilinden dâne dökdi:

1. dilinden dâne dökdi:-di

Mesnevi 18

Mısra: 127

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Dilinden tane dökmek: Tatlı dille tane tane konuşmak.

127. Dilinden dâne dökdi ol hümayâ
128. Hele kındurdı âhîr bir serâyâ

diline hiç nesne gelmez:

1. diline hiç nesne gelmez:

Mesnevi 22

Mısra: 122

Kelime Tipi: **Deyim**

Diline hiç nesne gelmez: Dili tutulmak deyimini karşılayan bir ifade. Dili tutulmak: Korku, heyecan gibi nedenlerle söz söyleyemez olmak.

121. Diline hiç nesne gelmez idi
122. Sürür-ı vaşl ile mesrür ü hürrem

dilir:

1. dilire:-e

Mesnevi 31

Mısra: 69

Yürekli, cesur, yiğit.

69. Birez gölg'olmağ için ol dilire
70. Bırakmışdı bulutlar sâye yire

dilir ü rüstem ü zâl ider:

1. dilir ü rüstem ü zâl ider:-er

Mesnevi 2

Mısra: 56

Kelime Tipi: -

Dilir(f.s.)yürekli, cesur, yiğit. Rüstem(f.h.i.) Ünlü İran şairi Firdevsi'nin Şehname'sinde adı geçen İran'ın ünlü pehlivan ve savaşçısı. Zâl (h.i.)Eski İran kahramanlarından meşhur pehlivan Rüstem'in babasının adı. dilir ü Rüstem ü Zâl İd-: Yiğit ve Rüstem ve Zal etmek.

55. Kılur ba'zın za'tif ü hvâr ü pâ-mâl
56. İder kimin dilir ü Rüstem ü Zâl

dil-keş:

1. dil-keş:

Mesnevi 5

Mısra: 31
Far. Gönül cezbedici.

31. Güherdür söz şımasuz söyle dil-keş
32. Degülseñ taş sözümden cüş idüp taş

2. dil-keş:

Mesnevi 12

Mısra: 97

Far. Gönül cezbedici.

97. Temâşâ itdüginc'ol naqşı dil-keş
98. Ururdi hirmen-i şabrına âteş

dil-pezir it:

1. dil-pezir it:

Mesnevi 9

Mısra: 62

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Beğendirmek, gönüle hoş göstermek.

61. İlahî şâhumuz dâyim habîr it
62. 'Adâletle vezîrin dil-pezir it

dil-rîş eyleyevüz:

1. dil-rîş eyleyevüz:-(y)e, -vüz

Mesnevi 24

Mısra: 244

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Yüreğini yaralamak.

243. Gerekdür bir eyü iş eyleyevüz
244. Navekle bunu dil-rîş eyleyevüz

dil-rîş oldı:

1. **dil-rîş oldı: -dı**

Mesnevi 9

Mısra: 17

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Dertlenmek.

17. Şehenşeh bu haberden oldı dil-rîş

18. Getürdi ol gülâmı kıldı teftîş

dil-rîş olup:

1. **dil-rîş olup: -up**

Mesnevi 13

Mısra: 31

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Dertlenmek.

31. Olup derd ü gam 'ışkıyla dil-rîş

32. Yirişmez k'olasın bî-'işret ü 'ıyş

dil-rîş olupdı:

1. **dil-rîş olupdı: -up, -dı**

Mesnevi 15

Mısra: 11

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Dertlenmek.

11. Olupdı gerçi kim 'ışk ile dil-rîş

12. Devâsın idemezdi lîk teftîş

dil-rübâ:

1. **dil-rübâya: -(y)a**

Mesnevi 12

Mısra: 40

Far. Gönül kapıcı, mahbube.

39. Meger küngürler el açmış du 'āya

40. Maķām olsun deyu ol dil-rübāya

2. **dil-rübâlar: -lar**

Mesnevi 18

Mısra: 184

Far. Gönül kapıcı, mahbube.

183. Nedîm ü bezle-gûlar meclis-ārā

184. Ğazel-hvân dil-rübâlar 'işret-efzā

3. **dil-rübâlar: -lar**

Mesnevi 26

Mısra: 23

Far. Gönül kapıcı, mahbube.

23. Dirilüp bir araya dil-rübâlar

24. Kamu hürî-nijād ü meh-liķâlar

dil-şād:

1. **dil-şād:**

Mesnevi 13

Mısra: 2

(Fa.) Gönül sevinçli.

1. Rivâyetdür ki çün Şävür-ı üstād

2. Medâyine irişdi yine dil-şād

2. **dil-şād:**

Mesnevi 27

Mısra: 173

(Fa.) Gönül sevinçli.

173. Bu gülşende ne bülbül kıla dil-şād

174. Ne bir gül-berg ola k'olmaya ber-bād

dil-şād il'olmadı:

1. **dil-şād il'olmadı: -ma, -dı**

Mesnevi 27

Mısra: 242

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Gönlü hoş, sevinmiş - ile vezin

neniyle il' biçiminde kullanılmış - olmak.

241. Olup bend-i gam-ı hicrāndan āzād

242. Sürür-ı visāl il'olmadı dil-şād

dil-şād olurdu:

1. **dil-şād olurdu: -(u)r, -dı**

Mesnevi 12

Mısra: 126

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Mutlu olmak, gönlü hoş olmak.

125. İderdi derdle geh āh ü feryād

126. Geh ol naķşa bakup olurdu dil-şād

dil-teng olupdur:

1. **dil-teng olupdur: -up, -dur**

Mesnevi 34

Mısra: 133

Kelime Tipi: **Deyim**

Gönlü daralmak.

133. Dehānumdan olupdur gönçe dil-teng

134. Lebüm şerminden oldı la'l der-seng

dilümde:

1. **dilümde:**

Mesnevi 32

Mısra: 102

Sürekli söylediğim.

101. Başumda derd-i bî-dermān-ı Ya'ķüb

102. Dilümde vird-i Yūnus şabr-ı Eyyüb

dilümde çıkar:

1. **dilümde çıkar:**

Mesnevi 39

Mısra: 3

Kelime Tipi: **Deyim**

Gönülden çıkarmak: Artık sevmeyiz, annmaz olmak; sevgisini sürdürmemek.

3. Çıkar dünyā hevesini dilümde

4. Muħabbet güllerin bitür gülümde

dilüñe getir:

1. **dilüñe getir:**

Mesnevi 28

Mısra: 22

Kelime Tipi: **Deyim**

Dile getirmek: Bir durum ya da olayın anlamını sözle belirtmek.

21. Didi kim turma hāmeñ al elüñe

22. Getür elfāz-ı dürbārı dilüñe

dil-kān:

1. **dil-kān:**

Mesnevi 11

Mısra: 84

Gönül madeni II Gönül kan.

83. 'Aķikinden şikeste narķ-ı mercān

84. Ğam-ı lā'liyile pür-hūn dil-kān

dimâğ:

1. **dimâğıında**: -(u)ñ, -da
Mesnevi 12
Mısra: 17
Akıl, fikir.

17. Dimâğıında 'aceb sevdâ konulmuş
18. Cünündan saña bir sāğar sunulmuş

2. **dimâğın**: -i, -n
Mesnevi 13
Mısra: 21
Akıl, bilinç, şuur.

21. Kırudup düd-ı ahından dimâğın
22. Yağardı şem' gibi bağı yağın

3. **dimâğıñı**: -(u)ñ
Mesnevi 23
Mısra: 53
Beyin; akıl, bilinç.

53. Didi zülfi dimâğıñı eylemiş huşk
54. Eyitdi eyledür hâşşiyet-i müşk

4. **dimâğına**: -i, -n, -a
Mesnevi 37
Mısra: 50
Beyin.

49. Açup görünce düşer cāmına od
50. Ol oddan çāk dimâğına çıkar düd

dimâğ-ı 'andelibe:

1. **dimâğ-ı 'andelibe**: -e
Mesnevi 24
Mısra: 229
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bülbülün aklı, şuur.

229. Dimâğ-ı 'andelibe olsa gül müşk
230. Olur 'üd âteş-i germe has-ı huşk

dimâğ-ı cānım huşk eyledi:

1. **dimâğ-ı cānım huşk eyledi**: -di-i, -n
Mesnevi 31
Mısra: 8
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
*Gönlünün aklı, vücudunun aklı, cānım
şuurunu kurutmak.*

7. İrince Husreva ol nāfe-i müşk
8. Dimâğ-ı cānım ol dem eyledi huşk

dimâğından götürsün:

1. **dimâğından götürsün**: -sün
Mesnevi 37
Mısra: 146
Kelime Tipi: **Deyim**
*Aklından çıkarmak, unutmak,
terketmek.*

145. Yirinde ol 'Arab epsem otursun
146. Bu sevdâyı dimâğından götürsün

dimek:

1. **dimek**:
Mesnevi 32
Mısra: 118
Demek.

117. Çü meyveñ kopmadı ve şatmadı şāh
118. Saña lāyık mı dimek bize küstah

2. **dimek**:
Mesnevi 37
Mısra: 88
Söylemek, demek.

87. Dü 'ālem mülkinüñ şāhı Hüdādur
88. Anuñ gayrine şeh dimek hañādur

din:

1. **dindi**: -di
Mesnevi 1
Mısra: 31
Söylenmek, ifade edilmek.

31. Bu mecmü' aña dindi ism-i zātī
32. Budur müstecmi' olan her şifātī

2. **dininden**: -i, -n, -den
Mesnevi 2
Mısra: 63
*Ar. Bir milletin itikatça umumen
tuttuğu yol: dîn-i İslâm. dîn-i Hakk. dînî:
Dine müteallik.*

63. Ne mü'min kendü dīninden haber-dār
64. Ne hōd kâfir ider küfrine ikrār

3. **dini**: -i
Mesnevi 4
Mısra: 79
*İnsanların yaratıcı olarak kabul
ettikleri üstün güce olan îmanlarını, ona*

*yapacakları ibâdetlerin bütünüñü ve bu
îmâna göre davranışlarının nasıl olması
gerektiğini düzenleyen inanış yolu.*

79. İderdüñ âdeme ta'lim dīni
80. Çekerken âb u gilde erba 'îni

4. **dinür**: -ür
Mesnevi 11
Mısra: 127
Söylenmek, ifade edilmek.

127. Mehīn Bānū dinür bir ulu 'avret
128. İder ol mülkete hūkm ü hükümet

5. **dinür**: -(ü)r
Mesnevi 27
Mısra: 222
Denilmek, söylenmek.

221. Tatalum k'olasın Şīrīn ü Leylā
222. Dinür arduñca āhīr vāy vāyla

6. **dinüp**: -üp
Mesnevi 37
Mısra: 29
*Sona ermek, kesilmek, durmak, devam
etmemek.*

29. Dinüp āvāze-i tūfī vü dürrāc
30. Cihānı tūtdı feryād-ı ğalivāc

7. **dinin**: -i, -n
Mesnevi 37
Mısra: 62

Bir milletin itikatça umumen tuttuğu yol, dîn-i İslâm.

61. Muḥammed Ḥak Resulidür Ḥudānuñ
62. Kõ küfri gel kabûl it dînin anuñ

8. **dînine**: -i, -n, -e

Mesnevi 37

Mısra: 66

Ar. Bir milletin itikatça umumen tuttuğu yol: dîn-i İslâm. dîn-i Hakk. dînî: Dine müteallik.

65. Bulam dirseñ sa 'âdet mülkine yol
66. Nebînuñ dînine gir Müslümân ol

9. **dîni**: -i

Mesnevi 37

Mısra: 76

Dinin emir ve yasakları.

75. Şalât u şavmdan her farz-ı 'aynı
76. Edâ eyle koma boynuñda dîni

dînar u dirhem:

1. **dînar u dirhem**:

Mesnevi 10

Mısra: 56

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Altın ve gümüş l para.

55. Elüñ yanuñdan eksik itme bir dem
56. İsar it dâyimâ dînar u dirhem

2. **dînar ü dirhem**:

Mesnevi 27

Mısra: 189

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Altın ve gümüş l para.

189. Ekin cem' eyleme dînar ü dirhem
190. Çekersin 'arşa-yı maḥşerde verhem

dîñle:

1. **dîñledi**: -di

Mesnevi 11

Mısra: 139

İşitmek için kulak vermek.

139. Çü Şāvuruñ kelâmın dîñledi şâh
140. Temâm olduḡda itdi derd ile âh

2. **dîñledi**: -di

Mesnevi 36

Mısra: 4

Dinlemek, kulak vermek.

3. Ç'eşitdi şâh dil-dâruñ selâmın
4. Temâmet dîñledi Şîrîn kelamın

dîñlen:

1. **dîñlense**: -se

Mesnevi 17

Mısra: 25

Durmak, bir vakit durmak, ara vermek.

25. Ne var dîñlense şem'-i mâh-ı pür-süz
26. Tek olsun gün çerag-ı 'âlem-efrüz

dir:

1. **dir**:

Mesnevi 1

Mısra: 29

De-, der, söyler.

29. Bakanlar dir elif lâm ile medde
30. Yiter abdâl-ı Ḥakka tûḡ u şedde

2. **dirdi**: -di

Mesnevi 16

Mısra: 13

Toplamak.

13. Şu deñlü dirdi leşker kim şehensâh
14. Bilür ancak ḥesâbın anuñ Allâh

dir eger züd:

1. **dir eger züd**:

Mesnevi 18

Mısra: 157

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Geç ya da çabuk.

157. Gümüş eller öperdi dir eger züd
158. Şurâhî ḥâline olmışdı hoşnüd

dıraḡşân:

1. **dıraḡşân**:

Mesnevi 31

Mısra: 37

Far. sf. Parlak, ziyadar, nurlu.

37. Sipih üstinde aḡterler dıraḡşân
38. Hemân ḥâkister içr'aḡkerdi raḡşân

dıraḡt:

1. **dıraḡtuñ**: -uñ

Mesnevi 17

Mısra: 77

Far. Ağaç.

77. Dıraḡtuñ ger budanmasaydı ḡalı
78. Bitürür miydi hiç tâze nihâli

2. **dıraḡtuñ**: -uñ

Mesnevi 31

Mısra: 137

Far. Ağaç.

137. Ter ü tâze dıraḡtuñ görse berîn
138. Döke tâvüs-ı cennet bâl u perrin

dıraḡt-ı âdemüñ:

1. **dıraḡt-ı âdemüñ**: -üñ

Mesnevi 4

Mısra: 17

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Hz. Adem'in ağacı.

17. Dıraḡt-ı âdemüñ şîrîn-berisin
18. Cemî'-i enbiyânuñ meḡharısın

dıraḡt-ı güld:

1. **dıraḡt-ı güld**: -de

Mesnevi 8

Mısra: 27

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Gül ağacı.

27. Dıraḡt-ı güld berg-i tâze vü ter
28. Biterdi şanki tütü- beççede per

2. **diraht-1 güldē**: -de

Mesnevi 34

Mısra: 46

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Gül ağacı.

45. Mekânüñ bağ-ı sebz ü taze gülşen

46. Dıraht-ı güldē eylersin nişimen

diraht-1 'ömri:

1. **diraht-1 'ömri**: -i

Mesnevi 14

Mısra: 96

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Ömür ağacı.

95. Nesîm-i şubhgâh-ı şarşar-ı merg

96. Dıraht-ı 'ömri fîz iderdî bî-berg

diraht-1 serv:

1. **diraht-1 serv**:

Mesnevi 26

Mısra: 15

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Servi ağacı.

15. Dıraht-ı serv üzre her perî-şân

16. Çılurdu sünbül-i Hindü perîşân

diraht-1 tende:

1. **diraht-1 tende**: -de

Mesnevi 24

Mısra: 144

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Beden ağacı.

143. Hüner kesbinden ol el kim ırakdur

144. Dıraht-ı tende bir çurî budakdur

dirhem ü mehr-i muaccel:

1. **dirhem ü mehr-i muaccel**:

Mesnevi 36

Mısra: 24

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Gümüş para ve nikâhta kız tarafına verilen ağırlık, para, başlık.

23. Binâ-yı mihr olmağa mükemmel

24. Gerekdür dirhem ü mehr-i muaccel

diri:

1. **diri**:

Mesnevi 27

Mısra: 119

Canlı, zinde.

119. Nedendür diri 'âlemde karârûñ

120. Bozuldu gıtdi çün naqş-ı nigârûñ

diri dirliğümde kabre girdüm:

1. **diri dirliğümde kabre girdüm**: -dü, -m

Mesnevi 23

Mısra: 138

Kelime Tipi: **Deyim**

Diri dirliğimde kabare girmek. Canlı

iken (hayatta iken) mezara girmek:

Öldükten sonra mezarda çekileceği

söylenen eziyet ve azabı ölmeden önce

daha hayattayken yaşamak.

137. Ne cürm itdüm ki uğradum bu cebre

138. Ki girdüm diri dirliğümde kabre

dirîğ:

1. **dirîğ**:

Mesnevi 30

Mısra: 61

Far. eyvah, ah, aman, yazık.

61. Ne bang-i kûs-ı şeh kalur dirîğ büm

62. Ne âh ü nâle-i dervîş-i mazlûm

2. **dirîğ**:

Mesnevi 38

Mısra: 181

Far. eyvah, ah, aman, yazık.

181. Dirîğ ol kâmet-i bâlâ dirîğâ

182. Dirîğ ol tal'at-ı zibâ dirîğâ

3. **dirîğ**:

Mesnevi 38

Mısra: 182

Far. eyvah, ah, aman, yazık.

181. Dirîğ ol kâmet-i bâlâ dirîğâ

182. Dirîğ ol tal'at-ı zibâ dirîğâ

4. **dirîğ**:

Mesnevi 38

Mısra: 183

Far. eyvah, ah, aman, yazık.

183. Dirîğ ol kevkeb-i burc-ı cemâle

184. Dirîğ ol iki ebrû-yı hilale

5. **dirîğ**:

Mesnevi 38

Mısra: 184

Far. eyvah, ah, aman, yazık.

183. Dirîğ ol kevkeb-i burc-ı cemâle

184. Dirîğ ol iki ebrû-yı hilale

6. **dirîğ**:

Mesnevi 38

Mısra: 185

Far. eyvah, ah, aman, yazık.

185. Dirîğ ol gönçe-i bağ-ı bahâra

186. Dirîğ ol taze vü ter şâhsâra

7. **dirîğ**:

Mesnevi 38

Mısra: 186

Far. eyvah, ah, aman, yazık.

185. Dirîğ ol gönçe-i bağ-ı bahâra

186. Dirîğ ol taze vü ter şâhsâra

8. **dirîğ**:

Mesnevi 38

Mısra: 191

Far. eyvah, ah, aman, yazık.

191. Dirîğ ey serv-kadd ü gül-'izârum

192. Dirîğ ey 'îd-i Nev-rüz ü bahârum

9. **dirîğ**:

Mesnevi 38

Mısra: 192

Far. eyvah, ah, aman, yazık.

191. Dirîğ ey serv-ğadd ü gül-‘izârûm

192. Dirîğ ey ‘îd-i Nev-rûz ü bahârûm

dirîğâ:

1. **dirîğâ:**

Mesnevi 14

Mısra: 119

Far. yazık, eyvah.

119. Dirîğâ ki oldı şâh-ı mâr sünbül

120. Nefîr-i zâğ bâng-ı şavt-ı bülbül

2. **dirîğâ:**

Mesnevi 25

Mısra: 77

Far. yazık, eyvah.

77. Dirîğâ bulmadum bir yâr-ı sırdaş

78. Reh-i ‘ışk içre ola baña yoldaş

3. **dirîğâ:**

Mesnevi 27

Mısra: 137

Çok yazık!, eyvahlar olsun!.

137. Tûrâb oldı dirîğâ gül-‘izârı

138. Bitürdi lâleler hâk-i mezârı

4. **dirîğâ:**

Mesnevi 38

Mısra: 181

Far. yazık, eyvah.

181. Dirîğ ol kâmet-i bâlâ dirîğâ

182. Dirîğ ol ‘tal’at-ı zîbâ dirîğâ

5. **dirîğâ:**

Mesnevi 38

Mısra: 182

Far. yazık, eyvah.

181. Dirîğ ol kâmet-i bâlâ dirîğâ

182. Dirîğ ol ‘tal’at-ı zîbâ dirîğâ

6. **dirîğâ:**

Mesnevi 38

Mısra: 190

Far. yazık, eyvah.

189. Baña mihmânımsın Hüsrevâ hayf

190. Dirîğâ bilmedüm vâ-hayf vâ-hayf

7. **dirîğâ:**

Mesnevi 38

Mısra: 193

Çok yazık!, eyvahlar olsun!.

193. Dirîğâ gamze-i hün-rîz hayfâ

194. Dirîğâ Hüsrev-i Pervîz hayfâ

8. **dirîğâ:**

Mesnevi 38

Mısra: 194

Yazık, eyvah, eyvahlar olsun.

193. Dirîğâ gamze-i hün-rîz hayfâ

194. Dirîğâ Hüsrev-i Pervîz hayfâ

dirîğâ hasre tâ:

1. **dirîğâ hasre tâ:**

Mesnevi 20

Mısra: 35

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Vah vah! Ne yazık ki!.

35. Dirîğâ hasre tâ feryâd feryâd

36. Ne mümkün kim ide Şîrine Ferhâd

2. **dirîğâ hasre tâ:**

Mesnevi 27

Mısra: 135

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Vah vah! Ne yazık ki!.

135. Dirîğâ hasre tâ âh ü figân âh

136. Kim irdi ol güle bād-ı hâzân âh

dirîğâ vü dirîğ:

1. **dirîğâ vü dirîğ:**

Mesnevi 38

Mısra: 187

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Yazık, eyvahlar olsun ve eyvah!.

187. Dirîğâ vü dirîğ ol şâh-ı serve

188. Dirîğâ vü dirîğ ol hoş-tezerve

2. **dirîğâ vü dirîğ:**

Mesnevi 38

Mısra: 188

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Yazık, eyvahlar olsun ve eyvah!.

187. Dirîğâ vü dirîğ ol şâh-ı serve

188. Dirîğâ vü dirîğ ol hoş-tezerve

dirîğâ vü dirîğâ:

1. **dirîğâ vü dirîğâ:**

Mesnevi 27

Mısra: 143

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Eyvah ve eyvah!.

143. Dirîğâ vü dirîğâ hayf vâ hayf

144. ‘Adem-i âbâda Şîrin ola zâyf

2. **dirîğâ vü dirîğâ:**

Mesnevi 27

Mısra: 249

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Eyvah ve eyvah!.

249. Dirîğâ vü dirîğâ görmedi hiç

250. Bularuñ hiç birine irmedi hiç

3. **dirîğâ vü dirîğâ:**

Mesnevi 38

Mısra: 126

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Eyvah ve eyvah!.

125. Ayırduñ yâr-ı cânımdan beni âh

126. Dirîğâ vü dirîğâ vâ yaylâh

diril:

1. **dirilüp:** -üp

Mesnevi 8

Mısra: 33

Toplanmak, bir araya gelmek.

33. Semâ için dirilüp gülsitâna
34. Seher kuşları eylerdi terâne

2. **dirilüp: -üp**

Mesnevi 23

Mısra: 177

Toplanmak, bir araya gelmek.

177. Dirilüp itleri pîrâmenüme

178. Yapışurlardı yek yek dâmenüme

3. **dirilüp: -üp**

Mesnevi 26

Mısra: 23

Toplanmak, bir araya gelmek.

23. Dirilüp bir araya dil-rübâlar

24. Kamu hürî-nijâd ü meh-liqâlar

4. **dirildi: -di**

Mesnevi 26

Mısra: 80

*Canlanmak. mec. Kuvvet ve taravet
gelmek, taze hayat bulmak.*

79. İrişdi Bîsütûna ebr-i rahmet

80. Dirildi ol giyâh-ı derd ü miñnet

5. **dirildüm: -dü, -m**

Mesnevi 26

Mısra: 97

*Canlanmak. mec. Kuvvet ve taravet
gelmek, taze hayat bulmak.*

97. Dirildüm ey Mesîhâ-dem demünden

98. Şafâlar hâşıl itdüm maqdemünden

6. **dirilüp: -üp**

Mesnevi 36

Mısra: 27

Toplanmak, bir araya gelmek.

27. Dirilüp cümle dâna-yı şeker-güft

28. İderler Müşterîye Zühreyi cüft

7. **dirildiler: -di, -ler**

Mesnevi 36

Mısra: 122

Toplanmak, bir araya gelmek.

121. Gelüp meşşâtalâr Şîrîn katına

122. Dirildiler gül-i nesrîn katına

8. **dirildi: -di**

Mesnevi 38

Mısra: 142

Toplanmak, bir araya gelmek.

141. Çü mâtem tıtdı Şîrîn-i şeker-leb

142. Dirildi ol diyârûn begleri hep

9. **dirildük: -dü, -k**

Mesnevi 38

Mısra: 204

Yaşamak, ömür sürmek.

203. Senüñle çün ikimiz birlik itdük

204. Cihânda hoş dirildük dirlik itdük

dirlik:

1. **dirlikde: -de**

Mesnevi 25

Mısra: 58

Hayat, yaşam.

57. Kayada kaldum uş başum kayudur

58. Bu dirlikde baña ölmek eyüdür

dirlik itdük:

1. **dirlik itdük: -dü, -k**

Mesnevi 38

Mısra: 204

Kelime Tipi: **Deyim**

Geçinmek, yaşamak (iki kişi birlikte).

203. Senüñle çün ikimiz birlik itdük

204. Cihânda hoş dirildük dirlik itdük

dirnağ:

1. **dirnağ:**

Mesnevi 22

Mısra: 12

Tınak.

11. Olup ol tıflı güyâ kim gazabnâk

12. İder dirnağ ile şahrâ yüzün çâk

diş urup:

1. **diş urup: -up**

Mesnevi 14

Mısra: 64

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Dişlemek.

63. Tutup itler gazâl-i nâzenîni

64. Diş urup pârelerlerdi tenini

dişler dökülmüş:

1. **dişler dökülmüş: -miş**

Mesnevi 27

Mısra: 73

Kelime Tipi: **Deyim**

Yaşlanmak, ihtiyarlamak.

73. Dökülmüş dişler ağzı şöyle bomboş

74. Harâbedür k'öter içinde baykuş

ditre:

1. **ditre: -r**

Mesnevi 12

Mısra: 45

*Birinden veya bir şeyden korkmak,
korkuya kapılmak.*

45. Görenler ka'be-i küyını ditrer

46. Kuş uçmaz ol yaña konmaz kebüter

2. **ditreyüp: -(y)üp**

Mesnevi 18

Mısra: 37

Titremek, sallanmak.

37. Şovukdan ditreyüp mânen-i sîm-âb

38. İdinmiş ebrden hürşid sincâb

3. **ditrer: -r**

Mesnevi 36
Mısra: 167
Titremek.

167. Eli ditrer olıcağ mest hakkāk
168. Olur yok yire zāyi' gevher-i pāk

dīv:

1. **dīv:**

Mesnevi 16
Mısra: 164
Cin, ifrit.

163. Bu aḥvāli tezekkür eyle her-bār
164. Degülseñ dīv olma merdüm- āzār

2. **dīvi: -i**

Mesnevi 36
Mısra: 216
Cin, ifrit.

215. Ya bir şāhib - 'azīmet itdi rīvi
216. Fuḳā'a koydı efsün ile dīvi

dīvāne:

1. **dīvāne:**

Mesnevi 12
Mısra: 14
Deli, mecnun.

13. Sözin Şavuruñ ol merd eyleyüp güş
14. Didi dīvāne misin yoḥsa ser-ḥoş

2. **dīvāneye: -(y)e**

Mesnevi 23
Mısra: 52
Deli, mecnun.

51. Didi kākülleriyle itme peyvend
52. Eyitdi yek k'ola dīvāneye bend

3. **dīvāne:**

Mesnevi 23
Mısra: 80
Deli, meczup, alık, abdal.

79. İder Şīrīn añılduḳça bile āh
80. Bu dīvāne k'olupdur baña hem-rāh

4. **dīvāne:**

Mesnevi 23
Mısra: 87
Deli, mecnun.

87. Görince tā kim ol dīvāne zūrī
88. Birez def' ola şāyed şerr ü şūrī

5. **dīvāneye: -(y)e**

Mesnevi 23
Mısra: 96
Deli, mecnun.

95. Giriḥ Ḥusrev didi k'ey ehl-i tedbūr
96. Y arar dīvāneye zindān-ı dil-gūr

6. **dīvānesin: -sin**

Mesnevi 24

Mısra: 171

Deli, mecnun.

171. 'Aceb dīvānesin ey merd-i bed- nām
172. Yürürsin serseri 'ālemde sersām

7. **dīvāne:**

Mesnevi 38
Mısra: 1
Deli, meczup, alık, abdal.

1. Meger var idi bir dīvāne oḒlı
2. 'Aḳıldan fehmden bī-gāne oḒlı

dīvāne kılduñ:

1. **dīvāne kılduñ: -du, -ñ**
Mesnevi 12
Mısra: 115
Kelime Tipi: **Deyim**
Kendinden geçirmek, düşkünü haline getirmek.

115. Ne sihr itdūñ beni dīvāne kılduñ
116. Dil ü cāndan ḳamu bīgāne kılduñ

dīvāne vü mecnün ü sersām:

1. **dīvāne vü mecnün ü sersām:**
Mesnevi 37
Mısra: 147
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Deli(aklım yitirmiş), çılgın(meczup) ve sersem.

147. Ben ol dīvāne vü mecnün ü sersām
148. Degülven k'olam anuñ emrine rām

dīvāne vü sersām ü mecnün:

1. **dīvāne vü sersām ü mecnün:**
Mesnevi 37
Mısra: 149
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Deli(aklım yitirmiş) ve sersem ve çılgın, meczup.

149. Zihī dīvāne vü sersām ü mecnün
150. Özini kibr ucından itdi maḒbün

dīvāne-i 'ışk:

1. **'ışk:**
Mesnevi 15
Mısra: 150
Aşk delisi.

149. İki şem' ü iki pervāne-i 'ışk
150. İki 'āḳil iki dīvāne-i 'ışk

2. **dīvāne-i 'ışk:**
Mesnevi 15
Mısra: 150
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Aşk delisi.

149. İki şem' ü iki pervāne-i 'ışk
150. İki 'āḳil iki dīvāne-i 'ışk

3. **dīvāne-i 'ışk:**
Mesnevi 15
Mısra: 150
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Aşk delisi.

149. İki şem' ü iki pervâne-i 'ışk
150. İki 'âkil iki dîvâne-i 'ışk

dîvâne-i 'ışk olmayam:

1. **dîvâne-i 'ışk olmayam:** -ma, -(y)am
Mesnevi 11
Mısra: 163
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Aşk delisi, çılgını ol-(Aşkta deliye dönmek.).

163. Kayır kim olmayam dîvâne-i 'ışk
164. Kamu hâlüm olup efsâne-i 'ışk

dîvân-ı 'adli:

1. **dîvân-ı 'adli:-i**
Mesnevi 10
Mısra: 52
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Adalet meclisi.

51. Tıtuş meydânda kâh eyvân-ı 'adli
52. Cihâna 'arşa kıl dîvân-ı 'adli

dîvâr:

1. **dîvâra:-a**
Mesnevi 11
Mısra: 32
Far. Duvar, bina, arsa, bahçe etrafına taştan yapılan perde, cidar, hait. dîvâr-ger: Duvarcı.

31. Görüp nakşını oldı vâlih ü deng
32. Tıyandı kaldı bir dîvâra Erjeng

2. **dîvârî:-ı**
Mesnevi 31
Mısra: 123
Far. Duvar, bina, arsa, bahçe etrafına taştan yapılan perde, cidar, hait. dîvâr-ger: Duvarcı.

123. Yüce dîvân rif atde felek-res
124. Şanasın sebzezâr-ı çerh-i atlas

3. **dîvârında:-ı, -n, -da**
Mesnevi 31
Mısra: 162
Far. Duvar, bina, arsa, bahçe etrafına taştan yapılan perde, cidar, hait. dîvâr-ger: Duvarcı.

161. Virür her şemsesi nür gibi envâr
162. Kevâkib şanki dîvârında mismâr

4. **dîvârî:-ı**
Mesnevi 31
Mısra: 164
Far. Duvar, bina, arsa, bahçe etrafına taştan yapılan perde, cidar, hait. dîvâr-ger: Duvarcı.

163. Yapılmış kaşr önünde havz-ı zîbâ
164. Sumâkî mermer ü dîvânî dîbâ

dîvâr yapup:

1. **dîvâr yapup:-up**
Mesnevi 25
Mısra: 12
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Duvar yapmak, duvar inşa etmek.

11. Şanasın fitne Ye'cücüne üstâd
12. Yapup dîvâr sed eylerdi bünyâd

dîv-zâd:

1. **dîv-zâd:**
Mesnevi 24
Mısra: 148
Dev, şeytan, cinden doğma.

147. Şu kim şehd-i hünerden almaya dad
148. Degüldür nesl-i âdem bil ki dîv-zâd

dîyâr:

1. **dîyâra:-a**
Mesnevi 5
Mısra: 135
Ar. memleket, ülke.

135. Kaçan 'azm itse her kankı diyâra
136. Hızır atı önincesiyle vara

2. **dîyârûî:-uñ**
Mesnevi 10
Mısra: 49
Ar. memleket, ülke.

49. Muhamîden dîyârûî eyle teftûş
50. Koma 'asruñda bir dervîş-i dil-rîş

3. **dîyârına:-ı, -n, -a**
Mesnevi 11
Mısra: 176
Ar. memleket, ülke.

175. Esen yel gibi olmasun qarârûñ
176. Dîyârına iriş bir demde yârûñ

4. **dîyâra:-a**
Mesnevi 12
Mısra: 109
Ar. memleket, ülke.

109. Ne yirdendür gelişün bu diyâra
110. Ne iklîme giderdün yâ şikâra

5. **dîyâra:-a**
Mesnevi 18
Mısra: 64
Ar. memleket, ülke.

63. Çıkalum serv gibi her kenâra
64. Açalum şu gibi ol hoş diyâra

6. **dîyârî:-ı**
Mesnevi 19
Mısra: 135
Ar. memleket, ülke.

135. Güneşsin her dîyârî eyle rüşen
136. Cihân nûruñdan olsun bâğ ü gülşen

7. **dîyârûî:-uñ**
Mesnevi 36
Mısra: 25
Ar. memleket, ülke.

25. Kırğırdı ol dîyârûî uluların
26. Melek sıretlü gökcek hüluların

8. **diyârûñi: -uñ**

Mesnevi 38

Mısra: 142

Ar. memleket, ülke.

141. Çü mâtem tıtdı Şîrîn-i şeker-leb

142. Dirildi ol diyârûñ begleri hep

diyâr-ı ğarba:

1. **diyâr-ı ğarba: -a**

Mesnevi 24

Mısra: 100

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Batı memleketi.

99. İdince şâh-ı hâver şarkı menzil

100. Diyâr-ı ğarba şeb bağladı maħmil

diyâr-ı rûm:

1. **diyâr-ı rûm:**

Mesnevi 5

Mısra: 214

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Anadolu memleketi.

213. Çıkar maħbesden anı gâh gâhı

214. Diyâr-ı Rûm olsun cilvegâhı

diyâr-ı şehri-ı hüsnüñ şehryarı:

1. **diyâr-ı şehri-ı hüsnüñ şehryarı:**

Mesnevi 26

Mısra: 10

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Güzellik şehri ülkesinin padişahu.

9. Hümâ-pervâz ü şâhîn-şikârı

10. Diyâr-ı şehri-ı hüsnüñ şehryarı

diyâr-ı yâre:

1. **diyâr-ı yâre: -e**

Mesnevi 18

Mısra: 18

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Sevgilinin diyarı, ülkesi, memleketi.

17. Dağı hîç kalmadı şabr ü kararum

18. Diyâr-ı yâre lâ-büddür güzârum

diye bilmez:

1. **diye bilmez: -mez**

Mesnevi 12

Mısra: 94

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Söyleyebilmek, bilebilmek, fikir sahibi olmak.

93. Özi naqşın bilür ol serv-i âzâd

94. Diye bilmez ki âdem yâ perî-zâd

diyen:

1. **diyenler: -ler**

Mesnevi 1

Mısra: 37

Söyleyen kimse.

37. Diyenler cân ü dilden gâh ü bî-gâh

38. Olur ismüñ müsemmasından âgâh

diyü:

1. **diyü:**

Mesnevi 32

Mısra: 46

Diyerek, deyip.

45. Tıttup Hüsrev de cām-ı Hüsrevānı

46. Koma kul vardı diyü içdi anı

2. **diyü:**

Mesnevi 36

Mısra: 219

(diyü, deyi, diyi): Diye.

219. Dil ü cân kaşrı olsun diyü rüşen

220. Le 'âl kânına güyâ urdı tîşe

diz:

1. **dizüp: -üp**

Mesnevi 10

Mısra: 2

Dizmek II nesnelere yan yana veya tek tek sıralamak.

1. Naşîhat-güy ü dānā vü hîredmend

2. Dizüp söz riştesinden gevher-i pend

2. **dizüñ: -(ü)ñ**

Mesnevi 28

Mısra: 68

İnsan uzvu.

67. Yiter olduñ bu endüh ile bî -zevķ

68. Dizüñ ğam gerdeneine eyleme tavķ

3. **dizdüm: -dū, -m**

Mesnevi 40

Mısra: 3

Dizmek: Sözlere anlamlı ve sanatlı bir bütün oluşturacak biçimde sıralayıp bir araya getirmek.

3. Suļan siriştesine dizdüm anı

4. Nuķuş-ı Mānı gibi yazdum anı

dizil:

1. **dizilmiş: -miş**

Mesnevi 7

Mısra: 92

Yan yana veya üst üste sıralanmak; bir araya gelmek.

91. Oyuncağ olmağā şankim Şüreyyā

92. Dizilmiş mehde boncuķ gibi güyā

dök:

1. **dökmez: -mez**

Mesnevi 3

Mısra: 99

Akıtmak, dökmek.

99. Gözüm zāhirde dökmez gerçi kan yaş

100. Olupdur kara bağrum tobtolu baş

2. **dök:**

Mesnevi 7

Mısra: 5

Saçmak, dağıtmak.

5. Deñizler gibi dök māl ü menāli

6. Söz iķliminde yap bir kaşr-ı 'ālī

3. **döke:-e**

Mesnevi 7

Mısra: 67

Saçmak, sarf etmek(mal mülk).

67. Döke bî-gâneye emvâl ü esbâb

68. Yirinde qalmaya evlâd ü ensâb

4. **dökdi:-di**

Mesnevi 11

Mısra: 142

Akıtmak, dökmek.

141. Ezelden var imiş ol serve meyli

142. Añınca gözlerinden dökdi seyli

5. **dökerdi:-er, -di**

Mesnevi 14

Mısra: 106

Göz yaşı akıtmak.

105. Yürürdi vâlih ü hayrân ü dil-teng

106. Dökerdi gözlerinden eşk-i gül-reng

6. **dökerdi:-er, -di**

Mesnevi 15

Mısra: 116

Akıtmak, dökmek.

115. Saçup nîsân gibi deryâya gevher

116. Dökerdi gözlerinden dürr-i ezher

7. **döküp:-üp**

Mesnevi 17

Mısra: 18

Dağıtmak, dökmek,serpmek.

17. Alup ya 'nî ele kilik-i nigün-ser

18. Döküp kâfür üzre müşk-i ezfer

8. **dökdi:-di**

Mesnevi 18

Mısra: 130

Dağıtmak, yaymak. (misk bağlamında).

129. Namâz-ı şâm kim çerh-i pür-ahter

130. Tağıtdı qara zülfin dökdi 'anber

9. **dökdi:-di**

Mesnevi 27

Mısra: 296

Saçmak, dağıtmak.

295. Kevâkib şanma şayyâd-ı zemâne

296. Seni avlamağ için dökdi dâne

10. **döküp:-üp**

Mesnevi 30

Mısra: 7

Saçmak, serpmek.

7. Döküp kâfür üzre müşk-i ezfer

8. Şaha hâlini 'arz itdi ser-â-ser

11. **döke:-e**

Mesnevi 31

Mısra: 138

(Tüy) dökmek.

137. Ter ü tâze dirahtuñ görse berîn

138. Döke tâvüs-ı cennet bâl u perrin

12. **döker:-er**

Mesnevi 32

Mısra: 76

Düşürmek, indirmek.

75. Ne dem kim ben olam hışm ile sâyir

76. Döker bâl ü perini nesr-i tâyir

13. **dökdi:-di**

Mesnevi 37

Mısra: 1

Yaprakları dökmek II dağılmak.

1. Hızân kim dökdi şahn-ı bâğa yaprağ

2. Hârîm-i bâğ olur hengâme-i zâğ

14. **döküp:-üp**

Mesnevi 40

Mısra: 15

Saçmak, dağıtmak.

15. Döküp geneine-i hâırdan anı

16. Pür itdüm dâmen-i âhir zemânı

dökül:

1. **dökülmese:-me, -se**

Mesnevi 17

Mısra: 79

Dökmek işine konu olmak: Yerinden ayrılmak, düşmek.

79. Dökülmese şüküfe şâhdan hîç

80. Kaçan bitseydi mîve ir eger giç

2. **döküldi:-di**

Mesnevi 31

Mısra: 113

Saçılmak, yerlere dağılmak.

113. Döküldi dürr ü gevherler firāvân

114. Diyeydüñ k'oldı şahrâ baır-i 'ummân

3. **dökülüp:-üp**

Mesnevi 36

Mısra: 56

Saçılmak, yerlere dağılmak.

55. Şehenşeh açdı bir niçe hazâyin

56. Dökülüp tâ ki zeyn ola Medâyin

dökül saçıl:

1. **dökül saçıl:**

Mesnevi 7

Mısra: 11

Kelime Tipi: **Deyim**

Her yana dağılmak.

11. Dökül saçıl kamu terk eyle varuñ

12. Cihân mülkinde qalsun yâdgâruñ

2. **dökül saçıl:**

Mesnevi 7

Mısra: 11

Kelime Tipi: **Deyim**

Her yana dağılmak.

11. Dökül saçıl kamu terk eyle varuñ
12. Cihân mülkinde qalsun yâdgâruñ

3. **dökül saçıl:**

Mesnevi 7

Mısra: 11

Kelime Tipi: **Deyim**

Her yana dağılmak.

11. Dökül saçıl kamu terk eyle varuñ
12. Cihân mülkinde qalsun yâdgâruñ

4. **dökül saçıl:**

Mesnevi 7

Mısra: 11

Kelime Tipi: **Deyim**

Her yana dağılmak.

11. Dökül saçıl kamu terk eyle varuñ
12. Cihân mülkinde qalsun yâdgâruñ

5. **dökül saçıl:**

Mesnevi 7

Mısra: 11

Kelime Tipi: **Deyim**

Her yana dağılmak.

11. Dökül saçıl kamu terk eyle varuñ
12. Cihân mülkinde qalsun yâdgâruñ

döküp ölçerdi:

1. **döküp ölçerdi: -cr, -di**

Mesnevi 12

Mısra: 120

Kelime Tipi: **Deyim**

*Bir şey (bir konu) hakkında
bildiklerini ayrıntısıyla düşünüp ortaya
koymak.*

119. Gehî köhne gamını eyleyüp nev

120. Döküp ölçerdi aḥvâlini cev cev

dön:

1. **dönüp: -üp**

Mesnevi 3

Mısra: 50

*Kendî ekseni etrafında hareket etmek
II Dolaşmak.*

49. Şular kim eḫşâhiyyet kıldı da `vâ

50. Dönüp gösterdi ol da `vâda ma `nâ

2. **dönüp: -üp**

Mesnevi 5

Mısra: 206

Vazgeçmek, caymak.

205. Dil oldı çünkü `aḫluñ emrine râm

206. Dönüp kıldı baña ilḫâḫ ü ibram

3. **dönüp: -üp**

Mesnevi 11

Mısra: 149

*Karşındaki kişiye hitap etmeden evvel
bedenini ve yüzünü bir noktaya çevirmek.*

149. Dönüp bu ḫâl ile Şāvūra Pervîz

150. Didi ey ḫile-cüy ü fitne-engîz

4. **döfi:**

Mesnevi 14

Mısra: 66

*Dönmek, kendi ekseninde hareket
etmek.*

65. Şınup kanad-ı kebk-i ser-firâzuñ

66. Yilerdüñ dön önince şâh-bâzuñ

5. **döndüm: -dü, -m**

Mesnevi 14

Mısra: 114

Benzemek, andırmak, ...gibi olmak.

113. Yol urup degzinürven ben fütâde

114. Bu şahrâlarda döndüm gird-bâda

6. **dönüp: -üp**

Mesnevi 19

Mısra: 72

Geri gelmek, geri dönmek.

71. Çü yüz gösterüp ola âşkâre

72. Dönüp bir daḫı kılmazlar nezâre

7. **döndi: -di**

Mesnevi 19

Mısra: 154

Benzemek, andırmak, ...gibi olmak.

153. Çü menzilgâḫ old'ol ḫür-ı `îne

154. Medâyin döndi firdevs-i Berîne

8. **dönüp: -üp**

Mesnevi 24

Mısra: 211

*Karşındaki kişiye hitap etmeden evvel
bedenini ve yüzünü bir noktaya çevirmek.*

211. Dönüp Pervîze ol ḫamḫîñ ü dil-teng

212. Dir ey tezyîn-i tâc ü zîb-i evreng

9. **döndi: -di**

Mesnevi 26

Mısra: 160

*Karşındaki kişiye hitap etmeden evvel
bedenini ve yüzünü bir noktaya çevirmek.*

159. Qomadı ḫâtırında ḫîç melâlet

160. Pes andan şoñra girü döndi fi'l-ḫâl

10. **dönmiş: -miş**

Mesnevi 27

Mısra: 59

Benzemek, andırmak, ...gibi olmak.

59. Qurumuş qarımış dönmiş üḫüye

60. Çürütmiş `ömrini siḫr ü büyüye

11. **döndi: -di**

Mesnevi 34

Mısra: 76

Benzemek, andırmak, ...gibi olmak.

75. Olup zerd ol meh-i ḫurşîd-pâyê

76. Ten-i sîmîni döndi kehrübâyê

12. **döndi: -di**

Mesnevi 36

Mısra: 58

Benzemek, andırmak, ...gibi olmak.

57. Virüldi şöyle zînet şehri içine

58. Hemân zînetde döndü şehri-i Çîne

13. **dönse:-se**

Mesnevi 40

Mısra: 79

Dönmek II dönüşmek.

79. 'Aceb mi guşşaya dönse sürürüñ

80. Bizâ' enî yok zerre var kuşürüñ

dönder:

1. **dönderürlerdi:-(ü)r, -ler, -di**

Mesnevi 18

Mısra: 148

Döndürmek, çevirmek II Dönmesini sağlamak (kebabın).

147. Çalup sâzendeler çeng ü rebâbı

148. Eserdüp dönderürlerdi kebâbı

2. **dönder:**

Mesnevi 39

Mısra: 31

Döndürmek, çevirmek II Dönmesini sağlamak.

31. Yönnini hâzretüñden yaña dönder

32. Cihândan anı îmân ile gönder

döndür:

1. **döndür:**

Mesnevi 7

Mısra: 22

Benzetmek, çevirmek.

21. 'Azîmet Hühüdün cânuñda kondur

22. Söz iklîmin Sebâ mülkine döndür

2. **döndürürdi:-ür, -di**

Mesnevi 8

Mısra: 5

Benzetmek, çevirmek.

5. Çenân kıdd-i yâra döndürürdi

6. Nihâl-i serve kuşlar kondururdi

döne döne rakş ura:

1. **döne döne rakş ura:-a**

Mesnevi 28

Mısra: 40

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Döne döne raks etmek; oynamak, dans etmek.

39. Kılasın kıddi çeng olanlara reşk

40. Yüzünde döne döne rakş ura eşk

döşe:

1. **döşeyüp:-(y)üp**

Mesnevi 31

Mısra: 110

Sermek.

109. Tıtuş her gül-ruş elde zer şabâklar

110. Döşeyüp yollara altun varâklar

döşek:

1. **döşekler:-ler**

Mesnevi 36

Mısra: 231

T. is. Yatak.

231. Yatup dîbâ döşekler üzre 'üryân

232. Şafâlar sürdiler bî-hadd ü pâyân

döşen:

1. **döşendi:-di**

Mesnevi 13

Mısra: 36

Yayılmak, serilmek, düzmek, hazırlamak.

35. Gelüp ferrâşlar maḥbûb ü zîbâ

36. Döşendi yir yirin eñsüz ü dîbâ

2. **döşenmiş:-miş**

Mesnevi 31

Mısra: 172

Yayılmak, serilmek.

171. Müzeyyen bir revâk-ı 'âlem-efrüz

172. Döşenmiş elmâs u dîbâ-yı pîrüz

dü:

1. **dü:**

Mesnevi 3

Mısra: 38

Far. (Vav-ı resmîyye ile) İki, isneyn: dü cihan: Dünya, ahiret. dü pâ-y: İki ayaklı.

37. Günâh içinde gerçi nâbe-dîdem

38. Velîkin 'özü-hâhumdur dü dîdem

dü 'âlem:

1. **dü 'âlem:**

Mesnevi 3

Mısra: 76

Kelime Tipi: -

İki dünya(dünya ve ahiret).

75. İşgün ma'bed ü ma'büd sensin

76. Dü 'âlem ḥalkına maḥşûd sensin

2. **dü 'âlem:**

Mesnevi 4

Mısra: 32

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

İki dünya(dünya ve ahiret).

31. Cihâna virdi şer'ün intizâmı

32. Dü 'âlem buldı ḥükmünden nizâmı

3. **dü 'âlem:**

Mesnevi 4

Mısra: 41

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

İki dünya(dünya ve ahiret).

41. Dü 'âlem dîdesinde merdümekdür

42. Veyâ rüy-ı mekân için semekdür

4. **dü 'âlem:**

Mesnevi 4

Mısra: 64

Kelime Tipi: **Kalp İfade**
İki dünya(dünya ve ahiret).

63. Özün Yüsuf cihân zindân-ı dil-gür
64. Dü 'âlem hâlin itdün hûb ta 'bir

5. **dü 'âlem:**
Mesnevi 11
Mısra: **89**
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
İki dünya II dünya ve ahiret.

89. Esîri dâm-ı zülfinün dü 'âlem
90. Nice aldanmasun ol dâney'âdem

6. **dü 'âlem:**
Mesnevi 12
Mısra: **133**
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
İki dünya; dünya ve ahiret.

133. Dü 'âlem 'ışkla bünyâd olupdur
134. Kimi Şîrîn kimi Ferhâd olupdur

dü 'âlem dîdesinün merdümisin:

1. **dü 'âlem dîdesinün merdümisin: -sin**
Mesnevi 4
Mısra: **84**
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
*İki âlemin (bkz. Dü 'âlem md.)
gözünün gözbebeği. -Hz. Muhammed.*

83. Çe ger çeşm-i çerâğ-ı hâtemîsin
84. Dü 'âlem dîdesinün merdümisin

dü 'âlem fahri kuluñ:

1. **dü 'âlem fahri kuluñ: -(u)ñ**
Mesnevi 39
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
*İki âlemi övücü, iftihar vesilesi olan
kul: Hz. Muhammed (s.a.v.).*

7. Hüdâvendâ Resülün hürmetiçün
8. Dü 'âlem fahri kuluñ hürmetiçün

dü 'âlem gözlerüme teng olupdur:

1. **dü 'âlem gözlerüme teng olupdur: -up, -
dur**

Mesnevi 6
Mısra: **24**
Kelime Tipi: **Deyim**
*İki alem gözlerine dar olmak. Bu ifade
'Dünya başına dar olmak' ve 'Dünya gözüne
zindan olmak deyimleri bağlamında
kullanılmıştır. 'Dünya başına dar olmak':
Çok sıkılmak, büyük bir çaresizlik içinde
kalmak. 'Dünya gözüne zindan olmak':
Büyük bir karamsarlık ve umutsuzluk içine
düşmek.*

23. Göñül mir'âti gâmdan jeng olupdur
24. Dü 'âlem gözlerüme teng olupdur

dü 'âlem mülkinün:

1. **dü 'âlem mülkinün: -nün**
Mesnevi 37
Mısra: **87**
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
*İki dünya (dünya ve ahiret) ülkesi,
saltanatı.*

87. Dü 'âlem mülkinün şâhi Hüdâdur
88. Anuñ gayrine şeh demek hañadur

dü 'âlemde:

1. **dü 'âlemde: -de**
Mesnevi 38
Mısra: **220**
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
İki dünya(dünya ve ahiret).

219. Çü tatlu yârçün cân virdi Şîrîn
220. Dü 'âlemde murâda irdi Şîrîn

dü cihân:

1. **dü cihân:**
Mesnevi 4
Mısra: **36**
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
İki dünya: Dünya ve ahiret.

35. Egerçi hâtemisin enbiyânun
36. Velikin evvelîsin dü cihânun

du 'â:

1. **du 'â:**
Mesnevi 5
Mısra: **119**
Ar. is. Allah'a yalvarma, niyaz.

119. Du 'â gevherlerin idüp işâra
120. Şenâlar eyledî ol şehryâra

2. **du 'âya: -(y)a**
Mesnevi 12

Mısra: **39**
Hayır ve rahmet ricası, niyaz. II dilek.

39. Meger küngürler el açmış du 'âya
40. Mağâm olsun deyu ol dil-rübâya

3. **du 'âlar: -lar**
Mesnevi 22
Mısra: **79**
Hayır ve rahmet ricası, niyaz.

79. Du 'âlar okıdı tatlu diliyle
80. Dir üstâduña rahmet ey civân-merd

4. **du 'â:**
Mesnevi 37
Mısra: **166**
Hayır ve rahmet ricası, niyaz. II dilek.

165. Hemân-dem germ olup ol şem'-i îmân
166. Du 'â pervânesini itdi perrân

5. **du 'â:**
Mesnevi 37
Mısra: **167**
Hayır ve rahmet ricası, niyaz. II dilek.

167. Vire tâ ol du 'â Pervîze kesrî
168. Düşe başından anuñ tâc-ı Kısra

6. **du 'â:**
Mesnevi 38
Mısra: **81**
Hayır ve rahmet ricası, niyaz.

81. Du'ā tūri k'irer eflāke fi'l-hāl
82. İder çerhūñ tenin mænend-i ğurbāl

7. **du'āya: -(y)a**
Mesnevi 38
Mısra: 83
Hayır ve rahmet ricası, niyaz.

83. Du'āya perde yokdur gāh u bī-gāh
84. Huşuşā kim ola vakt-i şehergāh

8. **du'ā:**
Mesnevi 18
Mısra: 85
Allah'a yalvarma; niyaz.

85. Egerçi kim du'ā her dilde çokdur
86. Ğarībūñ līk bir demrenlū okdur

9. **du'āsından: -sı, -n, -dan**
Mesnevi 38
Mısra: 88
Allah'a yalvarma; niyaz.

87. Yiter bī-çäreler kalbin harāb it
88. Du'āsından Ğarībūñ ictināb it

du'ā-güy-ı lebümdür:

1. **du'ā-güy-ı lebümdür: -(ü)m, -dür**
Mesnevi 34
Mısra: 131
Kelime Tipi: **Deyim**
Dudağın duacısı -Duacı olmak (Birine) - : Biri için Allah'a yalvarmak.

131. Leb-i Kevser du'ā-güy-ı lebümdür
132. Meh-i nev tavkdār-ı ğabğabumdur

du'alar eyleyüp:

1. **du'alar eyleyüp: -(y)üp**
Mesnevi 28
Mısra: 100
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Dualar etmek.

99. Varup Şirine biz kuldan peyām it
100. Du'alar eyleyüp çok çok selām it

du'ā-yı devlet:

1. **du'ā-yı devlet:**
Mesnevi 28
Mısra: 28
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Makamına duacı olmak.

27. Pes andan şoñra Şirine hitāb it
28. Du'ā-yı devlet ile fetḥ-i bāb it

du'ā-yı devlet-i āşafıa:

1. **du'ā-yı devlet-i āşafıa: -la**
Mesnevi 40
Mısra: 100
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Vezirin (Sadrazam İbrahim Paşa'nın) saadeti, talihi, güç ve kudretinin bekâsı için dua.

99. Nizām-ı nazmuñ it ey nīk-fercām
100. Du'ā-yı devlet-i Āşafıa itmam

du'ā-yı hayr:

1. **du'ā-yı hayr:**
Mesnevi 10
Mısra: 80
Kelime Tipi: -
Hayırlı dua.

79. Pes imdi hayr ile geçür zamānuñ
80. Du'ā-yı hayr ile yād ola cānuñ

du'ā-yı seyf:

1. **du'ā-yı seyf:**
Mesnevi 5
Mısra: 141
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kılıç duası.

141. Du'ā-yı seyf olup tıgında tahrīr
142. Hemişe eylesün a'dāya te'sīr

dūd:

1. **dūd:**
Mesnevi 31
Mısra: 35
Duman.

35. Çıķup yirūñ odından göklere dūd
36. Şafaķ urmuşdı çerhūñ bağrına od

2. **dūd:**
Mesnevi 37
Mısra: 50
Duman.

49. Açup görince düşer cānına od
50. Ol oddan çāk dimāğına çıkar dūd

dudağ:

1. **dudağı: -ı**
Mesnevi 11
Mısra: 59
Dudak.

59. Dudağı çāñsīdūr nebātuñ
60. Veyā hemşiresi āb-ı hayātuñ

dūd-ı āha boyandum:

1. **dūd-ı āha boyandum: -du, -m**
Mesnevi 17
Mısra: 45
Kelime Tipi: **Deyim**
Ah dumanına boyanmak: Ah bir acı ünlemdir. Divan şiirinde aşıkına aşk ateşiyle gönlünden çıkan bir duman olarak düşünülür. Boyanmak ise bu dumanın kişinin tüm bedenini kaplaması ve çekilen acının yoğunluğunu ifade için kullanılmaktadır.

45. Boyandum dūd-ı āha ol dem ey cān
46. Hayāt ābı gibi zulmetde pinhān

dūd-ı āh-ı ḥasretümden:

1. **dūd-ı āh-ı ḥasretümden: -(ü)m, -den**
Mesnevi 18
Mısra: 72
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Özlemin (hasretin) ahının dumanı.

71. Kızır sermā benüm germiyetümden
72. İrir yaḥ dūd-ı āh-ı ḥasretümden

dūd-ı āhından:

1. **dūd-ı āhından:** -ı, -n, -dan
Mesnevi 13
Mısra: 21
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ah dumanı; aşğın çektiği aşk derdi sebebiyle inlemesi sonucu yüreğindeki aşk ateşinden çıkan dumanlar.

21. Kurudup dūd-ı āhından dimāğın
22. Yakardı şem' gibi bağı yağın

dūd-ı siyāhum:

1. **dūd-ı siyāhum:** -(u)m
Mesnevi 23
Mısra: 160
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kara duman. // Ah dumanı.

159. Olaldan şām-ı tîre şubhgāhum
160. Boyadı gökleri dūd-ı siyāhum

duhān-ı āhdan:

1. **duhān-ı āhdan:** -dan
Mesnevi 27
Mısra: 257
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ah dumanı.

257. Duhān-ı āhdan urundı efser
258. Siyeh-püş oldı zülfinden ser-ā-ser

duhān-ı āhdan siyeh mūm tutup:

1. **duhān-ı āhdan siyeh mūm tutup:** -up
Mesnevi 38
Mısra: 160
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ah dumanından siyah renkli mum tutmak (elinde tutmak, taşımak). Ah acı, hüzün yas gibi psikolojik hallerin dışavurumudur. Ateşliyor ve dumanı göğe yükselir. Bu açıdan ah ile mum alevi arasında benzerlik ve somutlaştırma ilişkisi kurulmuş ve ah çekerek yas tutan Şirin, elinde siyah mum tutan biri olarak hayal edilmiş.

159. Gider tābūt önünce zār ü mağmūm
160. Duhān-ı āhdan tutup siyeh mūm

duhān-ı nār-ı āhumla boyandım:

1. **duhān-ı nār-ı āhumla boyandım:** -(u)m, -la-du, -m
Mesnevi 25
Mısra: 90
Kelime Tipi: **Deyim**
Ah ateşinin dumanıyla boyanmak: Ah bir acı ünlemidir. Divan şiirinde aşkın aşk ateşiyle gönlünden çıkan bir duman olarak düşünülür. Boyanmak ise bu dumanın kişinin tüm bedenini kaplaması ve çekilen acının yoğunluğunu ifade için kullanılmaktadır.

89. Tutuşdum āteş-i 'ışk ile yandım
90. Duhān-ı nār-ı āhumla boyandım

duhter:

1. **duhterler:** -ler
Mesnevi 19

- Mısra: 93
Far. İs. Kız, birisinin kızı, kerime.

93. Bile pākîze duhterler yanınca
94. O māhuñ ya'nî ahterler yanınca

2. **duhterlerüm:** -ler, -(ü)m
Mesnevi 34
Mısra: 120
Kız (cariye).

119. Anuñ çakerleri var ise key hūb
120. Benüm duhterlerüm var dañı mergüb

duhter-i şūh ü şeker-hand:

1. **duhter-i şūh ü şeker-hand:**
Mesnevi 36
Mısra: 171
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Şeker güllü ve şuh kız.

171. Bulur bir duhter-i şūh ü şeker-hand
172. Melāhatde hemān özine mēnend

dükān-ı dilden:

1. **dükān-ı dilden:** -den
Mesnevi 7
Mısra: 3
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gönül dükkanı.

3. Dükān-ı dilden ey şarrāf-ı māhir
4. Cihān halkına şat dürr ü cevāhir

dükkan:

1. **dükkanē:** -e
Mesnevi 8
Mısra: 22
Dükkan II Çemen.

21. Kuñistānda semen şahrāda lāle
22. Görün dükkanē olmışdı nevāle

2. **dükkanım:** -ı, -n
Mesnevi 36
Mısra: 213
Zevk ve safā bağlamında duygu alışverişinin yapıldığı yer: gönül.

213. İdüp ol hūsn dükkanın ihātā
214. Geçürdi rişte şan sümme'l-ñiyātā

dükkan-ı hüsne:

1. **dükkan-ı hüsne:** -e
Mesnevi 33
Mısra: 83
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Güzellik dükkanı.

83. Virür dükkan-ı hüsne zib ile fer
84. Dehāni piste la'li al şekker

dülāb:

1. **dülābı:** -ı
Mesnevi 5
Mısra: 125
Gezegem, felek.

125. Felek dülābı devr itdükçe kat kat
126. Bula gülzār-ı ikbāli tarāvet

dümüg:

1. **dümügi: -i**

Mesnevi 27

Mısra: 63

İş güç, meşgale.

63. Götürülmüş bu 'âlemden dümügi

64. Hemân kalmış derisiyle kemügi

dün:

1. **dün:**

Mesnevi 6

Mısra: 13

Far. sf. Alçak, deni, aşağı, aşağıda olan. mâ-dûn altta bulunan.

13. Reh-i bahtum siyâh u tâli'üm dün

14. Dilüm maḥzûn ahvâlüm diğeri-gün

2. **düni: -i**

Mesnevi 10

Mısra: 25

Far. sf. Alçak, deni, aşağı, aşağıda olan. mâ-dûn altta bulunan.

25. Çıkarma pây-e-i â'lâya dūni

26. Gözet ayaklara düşmüş zebūni

3. **dün:**

Mesnevi 23

Mısra: 31

Far. sf. Alçak, deni, aşağı, aşağıda olan. mâ-dûn altta bulunan.

31. Didi kimsin saña kim dirler ey dūn

32. Eyitdi 'âşik-i ğam-ḥvâr ü maḥzûn

4. **dün:**

Mesnevi 40

Mısra: 49

Aşağılık, soysuz.

49. Huşûşâ zehr-i faqr ü kaḥr ki dūn

50. İder devr içre dil cāmını pür- ḥūn

dün olup:

1. **dün olup: -up**

Mesnevi 6

Mısra: 45

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Alçak, aşağılık (biri) olmak.

45. Kelāmum dūn olup olmaz müşerref

46. Naẓar kılmazsa ger lutf ile Āşaf

dün-perver:

1. **dün-perver:**

Mesnevi 36

Mısra: 261

Soysuzu koruyan.

261. Zebūn-küş dūn-perver merd-i bed-baḥt

262. Türtüş-rüy ü ḥaşin ü nâkes-saḥt

dünyâ:

1. **dünyâ:**

Mesnevi 4

Mısra: 66

Dünya.

65. Olursın faqr ile şādān ü mesrūr

66. Degül dünyâ katuñda beyze-i mūr

2. **dünyâ:**

Mesnevi 16

Mısra: 147

Yeryüzü, yaşadığımız alem, küre i arz.

147. Çü dünyâ kaḥbedür murdâr murdâr

148. Er olan aña meyl itmek zihî 'âr

3. **dünyānuñ: -nuñ**

Mesnevi 27

Mısra: 229

Dünya.

229. Bu dünyānuñ çıkup vīrānesinden

230. Göçüp şol köhne miḥmān-ḥānesinden

4. **dünyāya: -(y)a**

Mesnevi 27

Mısra: 311

Dünya II dünya hayatı, yalan dünya, dünyalık.

311. Ne zann eylersin ey dünyāya mağrūr

312. Kala mı kaşr-ı 'ömrün şöyle ma'mūr

5. **dünyâ:**

Mesnevi 38

Mısra: 279

Âlem, ahirete nispetle şimdi yaşadığımız âlem // insanın ölmeden önceki hayatı, bu hayattayken ilişki içinde bulunduğu varlıklar ve bu varlıklarla ilgili eğilimleri, tutum ve davranışları. .

279. Nedür dünyâ denî vü dūn u murdâr

280. Aña meyl eylemek âdem zihî 'âr

6. **dünyâ:**

Mesnevi 39

Mısra: 3

Âlem, ahirete nispetle şimdi yaşadığımız âlem // insanın ölmeden önceki hayatı, bu hayattayken ilişki içinde bulunduğu varlıklar ve bu varlıklarla ilgili eğilimleri, tutum ve davranışları. .

3. Çıkar dünyâ hevesini dilümden

4. Muḥabbet güllerin bitür gülümden

7. **dünyāda: -da**

Mesnevi 39

Mısra: 5

Dünya II dünya hayatı, yalan dünya.

5. Beni dünyāda bir merd-i ğarīb it

6. Bisât-ı ḳurbuña ḳurbet naşib it

dünyâ 'avretine:

1. **dünyâ 'avretine: -i, -n, -e-n, -e**

Mesnevi 27

Mısra: 303

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Dünya avratı (kadını). Dünya, kadına teşbih edilmiştir.

303. Gönül virdün bu dünyâ 'avretine

304. Baḳup ḳalduñ müzahref şiretine

2. **dünyâ 'avretine:** -n, -e

Mesnevi 38

Mısra: 245

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Dünya avratı (kadını). Dünya, kadına teşbih edilmiştir.

245. Er iseñ bakma dünyâ 'avretine

246. Qatı sehâredür varma qatına

dünyâ qarısına:

1. **dünyâ qarısına:** -n, -a

Mesnevi 27

Mısra: 102

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Geçiciliği, kendine bağlayıcılığın, zevk ve hazırlarıyla insanları tutsak edişi gibi özellikler nedeniyle dünya kadın olarak düşünülmüş.

101. Er olanlar alurlar yâr-ı bâkî

102. Virüp dünyâ qarısına talâkı

dünyâya tolmaz:

1. **dünyâya tolmaz:** -maz

Mesnevi 32

Mısra: 106

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Dünyaya(ahali, insanlar) duyulmak.

105. Kimesne hâlûme hiç vâkıf olmaz

106. Çü bülbül gulgulüm dünyâya tolmaz

dünyâ-yı denimûñ:

1. **dünyâ-yı denimûñ:** -nûñ

Mesnevi 27

Mısra: 69

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Alçak dünya.

69. Kuması iş bu dünyâ-yı denimûñ

70. Kaymanası iblîs-i la'înûñ

dünyâ-yı fânî kimseye kalmaz:

1. **dünyâ-yı fânî kimseye kalmaz:**

Mesnevi 30

Mısra: 58

Kelime Tipi: **Atasözü**

Fani dünya kimseye kalmaz.

57. Şehâ hercâyîdür dünyâ-yı fânî

58. Geçer kimseye kalmaz cavidânî

dür:

1. **dürden:** -den

Mesnevi 7

Mısra: 17

İnci.

17. Boşaldup hâtırûñ dürden durerden

18. Suhan bezmine naql eyle güherden

2. **dür:**

Mesnevi 7

Mısra: 54

İnci.

53. Zen-i bive evinde mâkiyâne

54. Taru yirine dür olmuşdı dâne

3. **dürerdi:** -er, -di

Mesnevi 12

Mısra: 100

Dürmek, bir şeyi kendi üzerine katlayıp yuvarlayarak boru gibi sarmak, tomar hâline getirmek, kıvırmak.

99. Alup yüzine gözine sürerdi

100. Gehî koynına qoyardı durerdi

4. **dürlerle:** -ler, -le

Mesnevi 17

Mısra: 88

İnci.

87. Temâm itdi çü Şîrîn nâmesini

88. İdüp dürlerle tezyîn nâmesini

5. **dürdi:** -di

Mesnevi 28

Mısra: 96

Bir şeyi kıvrıp silindir biçiminde kendi üzerine sarmak.

95. Alup Pervîz aña urdı nişânı

96. Şeker kağıdı gibi dürdi anı

6. **dürüp:** -üp

Mesnevi 30

Mısra: 26

Bir şeyi kıvrıp silindir biçiminde kendi üzerine sarmak.

25. Ya virdi 'aşık-ı bîmâra maḥbûb

26. Kefen birden dürüp mânend-i mektûb

dür idüp:

1. **dür idüp:** -üp

Mesnevi 37

Mısra: 85

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Uzaklaştırmak.

85. Şakın kim Ḥaḳka kulluḳdan idüp dür

86. Bu sultânlık seni kılmaya mağrur

dür ola:

1. **dür ola:** -a

Mesnevi 11

Mısra: 40

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Uzak olmak.

39. Yır öpüp şâh önünde didi Şävür

40. Yavuz gözler cemâlûnden ola dür

dür oldı:

1. **dür oldı:** -dı

Mesnevi 5

Mısra: 103

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Uzak olmak.

103. Cihan bezminden oldı cām-ı Cem dür

104. Meḡer kim çeşm-i dil-dâr ola maḥmûr

dür olma:

1. **dür olma:** -ma

Mesnevi 32

Mısra: 136

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Uzak olmak.

135. Bu ğanī hūsne mağrūr olma zinhār
136. Vefā vü mihrden dūr olma zinhar

dūr olsa:

1. **dūr olsa:** -sa
Mesnevi 28
Mısra: **63**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Uzak düşmek, uzak kalmak.

63. Yemenden bir 'aķıķ olsa n'ola dūr
64. Süheyl ol mülke virsün tek hemān nūr

dūr olur:

1. **dūr olur:** -(u)r
Mesnevi 30
Mısra: **68**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Uzak düşmek, uzak kalmak.

67. Çü hākisterden ola külhanī 'ūr
68. Olur destūr da sincābdan dūr

dūr ü la 'l:

1. **dūr ü la 'l:**
Mesnevi 15
Mısra: **38**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İnci ve yakut.

37. Şehāb-ı çeşmüm idüp gevher-eşşān
38. Dūr ü la 'l ile idem deryā yüzün kān

dürc:

1. **dürcinden:** -i, -n, -den
Mesnevi 32
Mısra: **109**
İçine inci ve altın konulan küçük hokka.

109. Güher dürcinden alup ķufl-i mercān
110. Açıldı girü nic'itsün o mercan

dürc içinde:

1. **dürc içinde:** -n, -de
Mesnevi 18
Mısra: **167**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İçine inci ve altın konulan küçük hokkann içi.

167. İki gevher gibi bir düre içinde
168. İki aķter gibi bir burc içinde

dürc itme:

1. **dürc itme:** -me
Mesnevi 40
Mısra: **64**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yerleştirmek (Mücevher kutusuna koymak): Söz söylemek.

63. Firākī epsem ol çoğ urma lāfı
64. Suħan dürcine dürc itme güzāfı

dürc-i la 'lin:

1. **dürc-i la 'lin:** -i, -n
Mesnevi 24
Mısra: **249**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Elmas kutusu, inci kutusu II ağız, dudak.

249. Giderdi dürc-i la 'lin ķa 'lini tüz
250. Hemān-dem gevher-eşşān oldu Perviz

dürer:

1. **dürerden:** -den
Mesnevi 7
Mısra: **17**
Ar. is. "Dür"ün cem'i. İnciler.

17. Boşaldup hāturuñ dürden düredden
18. Suħan bezmine naķl eyle güherden

düret:

1. **düretti:** -di
Mesnevi 12
Mısra: **61**
Türet- : Bilinen bazı şeylerden yararlanarak düşünce gücüyle yeni bir şey bulma.

61. Düretti şān' atıyle bir 'aceb kār
62. Görüp hayrān kaldı çerħ-i devvār

dür-i bi-misl ü lā 'l-i kān-ı bathā:

1. **dür-i bi-misl ü lā 'l-i kān-ı bathā:**
Mesnevi 4
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Emsalsiz, benzeri olmayan inci ve Mekke madeninin yakutu.

3. Dür-i bi-misl ü lā 'l-i kān-ı Bathā
4. Resül-i Yesrib ü sultān-ı Bathā

dür-i dendān:

1. **dür-i dendān:**
Mesnevi 33
Mısra: **79**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Diş incisi (İnci gibi diş).

79. Dür-i dendān güyā mağz-i bādām
80. Şeker kaplamış aña ol dil-ārām

dür-i maķlūbūm:

1. **dür-i maķlūbūm:** -(u)m
Mesnevi 15
Mısra: **36**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İstek incisi. (Aranılan inci).

35. Didi Şirñ ne gizlü ola sizden
36. Dür-i maķlūbūm isterven denizden

dür-i meknūn:

1. **dür-i meknūn:**
Mesnevi 40
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İyi korunmuş, saklanmış parlak inci (Şiir, güzel sözler bağlamında kullanılmıştır.).

1. Bi-ḥamdi'llāh ki mühlet virdi gerdün
2. Çıkardum baḥr-i dilden dūr-i meknün

dūr-i nā-süfte:

1. **dūr-i nā-süfte:**
Mesnevi 36
Mısra: 226

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Delinmemiş, elde edilmemiş inci (Bekâret bağlamında).

225. Olup ol gönçe-i ra'nâ şüküfte
226. Dür-i nâ-süfte oldı çünkü süfte

dūr-i nâ-süfte vü la'l-i yegâne:

1. **dūr-i nâ-süfte vü la'l-i yegâne:**
Mesnevi 26
Mısra: 25
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Delinmemiş inci ve biricik (tek) lal (yakut).

25. Dür-i nâ-süfte vü la'l-i yegâne
26. Kamu ḥüsn ü cemâliyle fesâne

dūr-i nâ-süftedür:

1. **dūr-i nâ-süftedür: -dür**
Mesnevi 15
Mısra: 144
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Delinmemiş, elde edilmemiş inci.

143. Bilemez geldügin kankı taraftan
144. Dür-i nâ-süftedür çıkmış şadefden

dūr-i nâ-süfteler:

1. **dūr-i nâ-süfteler: -ler**
Mesnevi 40
Mısra: 14
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Delinmemiş, elde edilmemiş inci.

13. Cevâhir kim var idi kân-ı dilde
14. Dür-i nâ-süfteler 'ummân-ı dilde

dūr-i pendüm:

1. **dūr-i pendüm: -(ü)m**
Mesnevi 10
Mısra: 8
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Nasihat (öğüt) incisi.

7. Didi ey ata cāmı kurrütü'l-'ayn
8. Dür-i pendüm ile küşk eyle pür -zeyn

dūr-i pendümle:

1. **dūr-i pendümle: -(ü)m, -le**
Mesnevi 19
Mısra: 15
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Nasihat (öğüt) incisi.

15. Dür-i pendümle zeyn it güş-i hüşuñ
16. Hemîşe cām-ı 'işmet ola nüşuñ

dūr-i şāhvāre:

1. **dūr-i şāhvāre: -e**
Mesnevi 15
Mısra: 58
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Şahlara, padişahlara yaraşır inci.

57. Şadef gib'āğzım açmış āşkāre
58. Mekân olmağa dūr-i şāhvāre

düriş:

1. **dürişürdi: -(ü)r, -di**
Mesnevi 22
Mısra: 17
Çarpışmak, mücadele etmek.

17. Dürişürdi gece gündüz dem-â-dem
18. Urşup küh ü şāhrāyile her dem

2. **dürişüp: -üp**
Mesnevi 25
Mısra: 115
Çalışmak, çabalamak.

115. Dürişüp ḥileyile mekr ü ala
116. Beni bu tağa kıldılar ḥavāle

dürlü:

1. **dürlü:**
Mesnevi 8
Mısra: 3
Türlü, çeşitli.

3. Zemîni dürlü reng ile bezerdi
4. Hıṭā-yı Rûmı yapraklar bezerdi

dürlü dürlü:

1. **dürlü dürlü:**
Mesnevi 6
Mısra: 27
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Çesit çeşit, farklı farklı.

27. Bu devrün dürlü dürlü işleri var
28. Bu çerḥün 'aḫsine cümbüşleri var

2. **dürlü dürlü:**
Mesnevi 24
Mısra: 166
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Türlü türlü, çeşit çeşit, farklı farklı.

165. İdüp miskîne bî-ḥad serzenişler
166. Didi nedür bu dürlü dürlü işler

3. **dürlü dürlü:**
Mesnevi 31
Mısra: 104
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Türlü türlü, çeşit çeşit, farklı farklı.

103. İdüp luṭf-ı firāvān ile ḥürmet
104. Kılısın aña dürlü dürlü ḥidmet

dürr:

1. **dürr: -i**
Mesnevi 6
Mısra: 36
Ar. İnci.

35. Olur kân gibi baḡrum pâre pâre
36. Bu dürrü kılmaz iseñ güşvāre

2. **dürr:**
Mesnevi 19
Mısra: 59
Ar. İnci.

59. Eger ol dürr ise biz la'l-i nâbuz
60. Eger ol mâh ise biz âftâbuz

3. **dürrüf:**-*ûn*

Mesnevi 40

Mısra: 23

İnci: Firâkî'nın Hüsrev ü Şirin'i.

23. Şorarsañ ger bu dürrün intizâmın

24. Urarsañ ibtidâsın ihtitâmın

dürr ü cevâhir:

1. **dürr ü cevâhir:**

Mesnevi 7

Mısra: 4

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

İnci ve cevher.

3. Dükân-ı dilden ey şarrâf-ı mâhir

4. Cihân halkına şat dürr ü cevâhir

2. **dürr ü cevâhir:**

Mesnevi 22

Mısra: 110

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

İnci ve cevher.

109. Sözüden aldı çok dürr ü cevâhir

110. Ka'bül itmedi gerçi sîm ile zer

dürr ü cevâhirl:

1. **dürr ü cevâhirl:**-*le*

Mesnevi 18

Mısra: 98

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

İnci ve cevher.

97. Giyüp zer-beft ü dîbâlar muraşşa'

98. Olup dürr ü cevâhirl mülemma'

dürr ü cevher:

1. **dürr ü cevher:**

Mesnevi 24

Mısra: 185

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

İnci ve mücevher.

185. Yaraşmaz güş-ı ğarda dürr ü cevher

186. Gerekdür cevheri boynında cevher

dürr ü gevherler:

1. **dürr ü gevherler:**-*ler*

Mesnevi 31

Mısra: 113

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

İnci ve mücevher.

113. Döküldi dürr ü gevherler firâvân

114. Diyeydüñ k'oldı şahrâ bağr-i 'ummân

dürre:

1. **dürresin:**-*si, -n*

Mesnevi 34

Mısra: 100

İnci.

99. Tıtalum gün gibi görmiş meh-i nür

100. Niçün kim dürresin unuda Hüsrev

dürr-i bağr:

1. **dürr-i bağr:**

Mesnevi 17

Mısra: 30

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Denizin incisi.

29. Eger bir boş şadef gitse yabana

30. Ne ğuşşa dürr-i bağr bî-kerâne

dürr-i dırağşân idüp:

1. **dürr-i dırağşân idüp:**-*üp*

Mesnevi 2

Mısra: 32

Kelime Tipi: -

Parlayan, parlak inci hâline getirmek.

31. Siphri geh kılor bir kara 'ummân

32. İdüp encümlerin dürr-i dırağşân

dürr-i ezher:

1. **dürr-i ezher:**

Mesnevi 15

Mısra: 116

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Pek beyaz ve parlak inci.

115. Şaçup nîsân gibi deryâya gevher

116. Dökerdi gözlerinden dürr-i ezher

dürr-i ğuşvâre:

1. **dürr-i ğuşvâre:**

Mesnevi 26

Mısra: 38

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Küpenin incisi.

37. Degül mestür o zâğa âşkâre

38. Olupdur beyzâ dürr-i ğuşvâre

dürr-i nâ-süft:

1. **dürr-i nâ-süft:**

Mesnevi 19

Mısra: 41

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Delinmemiş inci.

41. Eger ol la'l ile ey dürr-i nâ-süft

42. Dilerseñ kim olasın tâ ebed cüft

dürr-i nihân:

1. **dürr-i nihân:**-*ı*

Mesnevi 7

Mısra: 2

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Saklı inci.

1. Gel ey ğavvâş -ı deryâ-yı me'ânî

2. 'Ayân it 'âleme dürr-i nihânı

dürr-i şehvâr:

1. **dürr-i şehvâr:**

Mesnevi 14

Mısra: 121

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Şahlara layık olan iri taneli inci.

121. Kaçan gönlüme gelse dürr-i şehvâr

122. Görinür gözlerüme cife-i mâr

dürr-i yegâne:

1. **dürr-i yegâne:**

Mesnevi 33

Mısra: 85

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Eşsiz inci.

85. Bunâgüşında ki dürr-i yegâne

86. Şaçı dâmında dil murğına dâne

dürr-i yetim:

1. **dürr-i yetim:**

Mesnevi 15

Mısra: 127

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

*Bir sedefte tek başına meydana gelen
büyük ve iri, çok makbul inci.*

127. Ne meh dürr-i yetim ü gevher-i nâb

128. Kenâra şalmış anı güyiyâ âb

dürr-i yetimâsâ:

1. **dürr-i yetimâsâ:**

Mesnevi 40

Mısra: 40

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

*Dürr-i yetim gibi. Bak. Dürr-i yetim
mad.*

39. Götürürse beni toprakdan Âşaf

40. Olam dürr-i yetimâsâ müşerref

dürr-i yetime:

1. **dürr-i yetime:-e**

Mesnevi 38

Mısra: 54

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

*Bir sedefte tek başına meydana gelen
büyük ve iri, çok makbul inci.*

53. Atasız oğula hiç hürmet olmaz

54. Çe ger dürr-i yetime kıymet olmaz

dürr-i yetimem:

1. **dürr-i yetimem:-em**

Mesnevi 40

Mısra: 47

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

*Bir sedefte tek başına meydana gelen
büyük ve iri, çok makbul inci.*

47. Şerefde gerçi bir dürr-i yetimem

48. Bilinmez kıymetüm yok elde sîmüm

dürr-i yetim-i baħr-i sermed:

1. **dürr-i yetim-i baħr-i sermed:**

Mesnevi 4

Mısra: 81

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

*Ebedî denizin sadef içinde tek olan
incisi, Mec. Hz. Muhammed.*

81. Eyâ dürr-i yetim-i baħr-i sermed

82. Senûn evşâfuña yok gâyet ü had

dürüg u fikr-i bâtlı:

1. **dürüg u fikr-i bâtlı:**

Mesnevi 1

Mısra: 108

Kelime Tipi: -

Yalan ve boş(cürük) düşünce.

107. Ola kim sürmiye dil na‘ına at

108. Dürüg u fikr-i bâtlı ola şeh-mât

dürüş:

1. **dürüş:**

Mesnevi 10

Mısra: 37

Çalışmak, çabalamak.

37. Dürüş idin şehâ vü ‘adli pîşe

38. İşün ‘âlemd e cüd olsun hemîşe

2. **dürüşdük:-dü, -k**

Mesnevi 21

Mısra: 15

Çalışmak, çabalamak (TS, 75).

15. Dürüşdük cedd ü cehd idüp hemîşe

16. Baña hâme naşib’ old’ aña tîşe

düş:

1. **düşme:-me, -se**

Mesnevi 4

Mısra: 90

Yansım a, Aks etme.

89. Yücedür ‘arş-ı a’lâdan çü pâyēn

90. ‘Aceb mi düşme toprağa sayēn

2. **düşdi:-di**

Mesnevi 12

Mısra: 79

*Yukarıdan aşağıya birdenbire ve bilâ-
ihtiyâr inmek, sukut etmek, yukarıdan
inmek.*

79. Każâdan düşdi kaşrına nigâruñ

80. Görün bi’llâh naқşın rüzgâruñ

3. **düşümde:-(ü)m, -de**

Mesnevi 13

Mısra: 12

Rüya.

11. Dimezün kim yüzün göster hüşümde

12. Ne var bir kerre görünseñ düşümde

4. **düşs’:-s’**

Mesnevi 23

Mısra: 103

*Yukarıdan aşağıya birdenbire ve bilâ-
ihtiyâr inmek, sukut etmek, yukarıdan
inmek.*

103. Eger bir taş düşs’ anuñ içine

104. Gider tâ haşre dek irmez dibine

5. **düşse:-se**

Mesnevi 23

Mısra: 107

*Yukarıdan aşağıya birdenbire ve bilâ-
ihtiyâr inmek, sukut etmek, yukarıdan
inmek.*

107. Be-nâ-geh düşse aña meş’ el-i mâh

108. Olur anuñ karañluğında güm-râh

6. **düşdi:-di**

Mesnevi 23

Mısra: 124

*(tuzak, kapan, ağ vb. ile) gafil avlanıp
tutulmak, yakalanmak.*

123. Şanasın kabre girdi mürde-i 'ür
124. Ya düşdi ejdehâ ağzına bir mür

7. **düşerdi:** -er, -di

Mesnevi 25

Mısra: 26

Gelmek, ulaşmak, varmak.

25. Külüinginün şadāsından bî-çāre

26. Girüp raksa düşerdi kühsāre

8. **düşüp:** -üp

Mesnevi 26

Mısra: 84

Düşmek, sendelemek.

83. Görüp Ferhād anı geldi vecde

84. Düşüp atı önünde kıldı secde

9. **düşüp:** -üp

Mesnevi 27

Mısra: 116

(Attan) düşmek.

115. Cihāndan raht u bahtın dirdi Şīrīn

116. Düşüp Gülgünden cân virdi Şīrīn

10. **düşüp:** -üp

Mesnevi 27

Mısra: 148

*Durduğu, bulunduğu, tutunduğu
yerden ayrılarak veya dayanağını, dengesini
yitirerek yukarıdan aşağıya inmek.*

147. Didi bir kerre ancak āh Şīrīn

148. Düşüp cân virdi ol sa'atde miskīn

düş görür:

1. **düş görür:** -(ü)r

Mesnevi 7

Mısra: 70

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Rüya görmek.

69. Meger bu fikr ile bir gice uyhu

70. Alup nergislerini düş görür ü

düş mi ola yâ hüş:

1. **düş mi ola yâ hüş:**

Mesnevi 21

Mısra: 26

Kelime Tipi: **Deyim**

Düş mü yoksa gerçek mi?

*(Gerçekleşmesi çok istenen ancak mevcut
şartlar içinde bunun imkânsız olduğu
düşünülen bir gelişmeyle karşı karşıya
kalındığında söylenen bir sevinç ve
şaşkınlık ifadesi).*

25. İşidüp ol sözi Ferhād-ı medhüş

26. Didi yâ Rāb bu düş mi ola yâ hüş

düşize kızlar:

1. **düşize kızlar:** -lar

Mesnevi 19

Mısra: 95

Kelime Tipi: **Deyim**

*Kız oğlan kız: El değmemiş, bākire
kız.*

95. Kamu düşize kızlar Meryem-āyīn

96. Ne er yüzini görmişler ne k'āyīn

düşize vü bikr:

1. **düşize vü bikr:**

Mesnevi 40

Mısra: 12

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

El değmemiş ve dokunulmamış.

11. Niçe hūrī ma'ānī- zāde-i fikr

12. Kamu Meryem gibi düşize vü bikr

düşmen:

1. **düşmenüñ:** -üñ

Mesnevi 5

Mısra: 144

Far. sf. Dost olmayan, hasım, düşman.

143. Fiğān itdükçe dāyim kürre nāyi

144. Bozulsun düşmenüñ tedbīr ü rāyi

2. **düşmen:**

Mesnevi 6

Mısra: 18

Far. sf. Dost olmayan, hasım, düşman.

17. Eger hālümden olmaz iseñ āgāh

18. Güler düşmen şurāhī gibi kah kah

3. **düşmen:**

Mesnevi 31

Mısra: 117

Far. sf. Dost olmayan, hasım, düşman.

117. Kılup düşmen sözinden ihtirāzı

118. İrağdan düsta eyler niyazı

düst:

1. **düsta:** -a

Mesnevi 31

Mısra: 118

Dost il sevgili.

117. Kılup düşmen sözinden ihtirāzı

118. İrağdan düsta eyler niyazı

2. **düstdan:** -dan

Mesnevi 34

Mısra: 104

Dost - Sevgili-

103. Yeñi ma'şūka tütuldıysa Pervīz

104. Revā mı giçe köhne düstdan tīz

düst olursañ:

1. **düst olursañ:** -(u)r, -sa, -ñ

Mesnevi 38

Mısra: 252

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Dost olmak.

251. Degülsin mağz ancak püstsın püst

252. Olursañ cânūña kaşd idene düst

düstlük:

1. **düstlük:**

Mesnevi 28

Mısra: 73

Dostluk, sevgili lik, aşıklık.

73. Getürdün düstluk hakkın yirine
74. Zihî ihsân ki biñ itdün birine

2. **düstluk:**

Mesnevi 31

Mısra: 12

Dostluk, sevgili lik, âşıklık.

11. Okıyup anı Pervîz itdi feryâd
12. Qadîmî düstluk hakkın idüp yâd

düstür:

1. **düstür:**

Mesnevi 6

Mısra: 48

Ar. is. Vezir. Kaide, kâide-i esâsiyye.

*Kavânin mecmuası. Cem'i: Desâtir.
düstürü'l-amel muktezasıyla amel olunacak
ve numune ittihaz kılınacak kaide ve nizam
ve kanun.*

47. Ola kim tuta bu defter cihânı
48. Çü düstür odına bağladum anı

düşvâr ola:

1. **düşvâr ola: -a**

Mesnevi 32

Mısra: 70

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Zor olmak.

69. Ne ol murğam ki âsân ola şaydum
70. Ne şol şaydem ki düşvâr ola kıydum

dutsağ olaydı:

1. **dutsağ olaydı: -a, -(y)di**

Mesnevi 33

Mısra: 154

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

*Birinin veya bir durumun hükmü
altına girmek, etkisinden kurtulamayacak
kadar müptelâ olmak..*

153. Şaçı Şîrinün olmasa dil-âvîz
154. Kaçan dutsağ olaydı anda Pervîz

düz:

1. **düzerler: -er, -ler**

Mesnevi 9

Mısra: 51

*Yapmak, işlemek, becermek. Tertip ve
tanzim etmek. Vücuda getirmek. .*

51. Düzerler göz yaşından havz ü bağı
52. Yağarlar âh odından çerâğı

2. **düzüp: -üp**

Mesnevi 12

Mısra: 63

*Yapmak, işlemek, becermek. Tertip ve
tanzim etmek. Vücuda getirmek. .*

63. Bir âyine düzüp üstâd-ı kâmil
64. Qodı revzenlere anı muqâbil

3. **düzdi: -di**

Mesnevi 17

Mısra: 19

*Yapmak, işlemek, becermek. Tertip ve
tanzim etmek. Vücuda getirmek. .*

19. Şeker-leb ney -şekerden düzdi hâme
20. 'Azâ-yı mâtemiçün yazdı name

4. **düzdüğü: -düg, -(ü)ñ**

Mesnevi 27

Mısra: 209

*Yapmak, işlemek, becermek. Tertip ve
tanzim etmek. Vücuda getirmek. .*

209. Bozula düzdüğüñ gide nişanuñ
210. Kala 'âlemde ancak ad ü şanuñ

5. **düzerler: -er, -ler**

Mesnevi 38

Mısra: 146

Yapmak II hazırlamak.

145. Kara yire tîz olmasun deyü küt
146. Düzerler servden Pervîze tâbü

düzel:

1. **düzeldi: -di**

Mesnevi 22

Mısra: 52

*Yaratılmak, oluşturulmak, meydana
getirilmek.*

51. Haber irgürdiler kim ol nigâra
52. Düzeldi havz-ı ra'nâ seng-i hârâ

düzet:

1. **düzetdi: -di**

Mesnevi 15

Mısra: 52

Yapmak, inşa etmek.

51. Sefineydi çün ol mañbûba mañlûb
52. Düzetdi 'avdedin bir zevrak-ı hûb

2. **düzetti: -ti**

Mesnevi 18

Mısra: 131

Tanzim etmek, tertip etmek.

131. Mehîñ Bânü düzetti şâha me'vâ
132. Münakkaş hâgeh ü çet-i mu'allâ

3. **düzetmiş: -miş**

Mesnevi 33

Mısra: 88

Yapmak, inşa etmek.

87. Görüp nergislerin mañbû' âfâk
88. Düzetmiş sürme meylinden aña sâk

4. **düzetdün: -dü, -ñ**

Mesnevi 40

Mısra: 84

*Tertip ve tanzim etmek. Meydana
getirmek.*

83. Bu nazmuñ köhne bünyâdın idüp nev
84. Düzetdün kıssa-i Şîrîn ü Hüsrev

ebleh:

1. **ebleh:**

Mesnevi 38

Mısra: 45

Ahmak, safderun, bön.

45. Şanup gerçek ol ebleh riş –handi

46. Dil ü cāndan қаbūl itdi o pendi

ebr:

1. **ebr-i: -i**

Mesnevi 5

Mısra: 115

Far. Bulut, schab.

115. Şehāsi ebr-i ger yağdırsa bārān

116. Olur lü 'lü' -yi ter reml-i beyaban

2. **ebrden: -den**

Mesnevi 18

Mısra: 38

Bulut.

37. Şovukdan ditreyüp mānend-i sīm-āb

38. İdinmiş ebrden hūrşid sincāb

3. **ebr:**

Mesnevi 33

Mısra: 90

Far. Bulut, schab.

89. Sefidāc içre şol sīb-i zenaḥdān

90. Sefid ebr içre güyā māh-ı tābān

ebr gibi:

1. **ebr gibi:**

Mesnevi 26

Mısra: 224

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

*Bulut gibi: Buluttan boşanırcasına
(ağlamak bağlamında).*

223. Dökerdi tağa yaşın ebr gibi

224. Geh aḥvālini eylerdi tefekkür

ebr-i 'atāsi:

1. **ebr-i 'atāsi: -sı**

Mesnevi 5

Mısra: 91

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Bağış, ihsan bulutu.

91. Açar ebr-i 'atāsi ol kerīmūn

92. Şadef gibi dehānım her yetimūn

ebr-i bahārī:

1. **ebr-i bahārī:**

Mesnevi 11

Mısra: 64

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Bahar bulutu.

63. Şanasın cebhesi şems-i nehārī

64. Kemān ebruları ebr-i bahārī

2. **ebr-i bahārī:**

Mesnevi 23

Mısra: 146

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Bahar bulutu.

145. Kamu ḥalk-ı cihān gül gibi ḥandān

146. Benem ebr-i bahārī gibi giryān

ebr-i bārān:

1. **ebr-i bārān:**

Mesnevi 15

Mısra: 70

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Yağmur bulutu.

69. Deñiz üstinde yürürdi şitābān

70. Hevā yüzinde nitek' ebr-i bārān

ebr-i çeşminden:

1. **ebr-i çeşminden: -i, -n, -den**

Mesnevi 34

Mısra: 30

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Göz bulutu.

29. Ki idüp sebzeğe ḥaṭṭ-ı ğamın fāş

30. Olurdu ebr-i çeşminden güher- pāş

ebr-i pür -nem:

1. **ebr-i pür -nem:**

Mesnevi 14

Mısra: 101

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Nemli bulut.

101. Firāzın görmemiş hiç ebr-i pür -nem

102. Nişīb-i esfel-i қа'ı-r-ı cihetnem

ebr-i rahmet:

1. **ebr-i rahmet:**

Mesnevi 26

Mısra: 79

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Rahmet bulutu.

79. İrişdi Bīsütüna ebr-i rahmet

80. Dirildi ol giyāh-ı derd ü miḥnet

ebr-i sefid:

1. **ebr-i sefid:**

Mesnevi 4

Mısra: 40

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Beyaz bulut.

39. Ne ḥātem penbe üzre müşk-i terdür

40. Yāḥud ebr-i sefid içre қamerdür

2. **ebr-i sefid:**

Mesnevi 15

Mısra: 79

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Beyaz bulut.

79. Degül ebr-i sefid ol gün hüveydā

80. Hevā üzre perākend'olan ammā

ebr-i siyaha:

1. **ebr-i siyaha: -a**

Mesnevi 38

Mısra: 98
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kara bulut, yağmur bulutu.

97. Şanasın mihr mâtem tıtdı mâha
98. Girüp ser-tâ-kağem ebr-i siyaha

ebri:

1. **ebri:** *-lar, -i*
Mesnevi 11
Mısra: 64
Kaş.

63. Şanasın cebhesi şems-i nehâri
64. Kemân ebruları ebr-i bahâri

2. **ebri:**
Mesnevi 12
Mısra: 31
Kaş.

31. Aña eyvân cebhe tāk ebrü
32. Cihân deyrinde bir maḥbüb-ı büt ü

3. **ebri:** *-lar, -(u)ñ, -dur*
Mesnevi 19
Mısra: 67
Kaş.

67. Senüñ ebrularıñdur ḥod meh-i nev
68. 'Aceb mi ger aña baş egse Ḥusrev

ebri-yi hilale:

1. **ebri-yi hilale:** *-e*
Mesnevi 38

Mısra: 184
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Hilal kaş.

183. Dirîğ ol kevkeb-i burc-ı cemâle
184. Dirîğ ol iki ebrü-yı hilale

ebri hasan:

1. **ebri hasan:**
Mesnevi 4
Mısra: 121
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Hasan'ın babası: Hazreti Ali'nin lakaplarından.

121. Çehârum Ebü Ḥasan şâh-ı Ḥayber
122. Emîr-i şîr-i Ḥağ kerrâr-ı Ḥayder

ebri ü eş'âr:

1. **ebri ü eş'âr:**
Mesnevi 3
Mısra: 16
Kelime Tipi: -
Beyitler ve şiirler.

15. Elümde sübḥa-yı peymâne tekrâr
16. Dilümde vird ü zikr ebyât ü eş'âr

2. **ebri ü eş'âr:**
Mesnevi 40
Mısra: 36
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Beyitler ve şiirler.

35. Kabûlin nazmuma k'ide munezzem
36. Tola ebyât ü eş'âr ile 'âlem

ecel:

1. **ecel:**
Mesnevi 10
Mısra: 76
Can verme, ölüm.

75. Kanı Teymür kanı Fağfür ü Daḥḥāk
76. Ecel yili kamusun cyledi ḥāk

2. **ecel:**
Mesnevi 27
Mısra: 125
Ölüm.

125. Ecel şâhîni açup bâl ü çengâl
126. O kebk-i nâzenini çapdı der-ḥâl

3. **ecel:**
Mesnevi 27
Mısra: 220
Ölüm.

219. Olursañ Yûsuf-ı Ken'âna hem-ser
220. Çapar gör ki âḥir ecel muçarrer

4. **ecel:**
Mesnevi 28
Mısra: 80
Can verme, ölüm.

79. Aña kim tuta mâtem bir nigârîn
80. Ecel olur aña ḥelvâ-yı şîrîn

ecel bezminde:

1. **ecel bezminde:** *-n, -de*
Mesnevi 16
Mısra: 35
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ölüm meclisi.

35. Ecel bezminde olmuşdı ser-â-ser
36. Şarâb-ı merge sāgar kâse-i ser

ecel derdine dermân bulamazsın:

1. **ecel derdine dermân bulamazsın:** *-a, -maz, -sın-ı, -n, -e*
Mesnevi 27
Mısra: 320
Kelime Tipi: **Atasözü**
Ecel derdine (ölüme) çare bulunmaz: Çaresiz gibi görünen her güç işin bir çıkar yolu bulunur. Çaresi bulunmayan tek şey ölümdür.

319. Ne deñlü mâl ḥarc itseñ firāvân
320. Bulamazsın ecel derdine dermân

ecel peyki:

1. **ecel peyki:**
Mesnevi 16
Mısra: 55
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ölüm habercisi (ulağı).

55. Ecel peyki yilerdi ara yirde
56. Yaturdı aq bedenler çara yirde

ecel sulṭânıñıñ:

1. **ecel sulṭânıñıñ:** *-nuñ*
Mesnevi 16

Mısra: 72
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Ölüm sultanı (hükümdarı, padişahı).

71. Okuñ dañı ayağında tolağı
72. Ecel sultānınuñ olmış ulağı

ecnebi:

1. **ecnebi:** -ler
Mesnevi 7
Mısra: 66
Ar.is. Yabancı, misafir.

65. Şu korkudan ki deşürseydi rahtın
66. Mübādā ecnebiñer ala tahtın

2. **ecnebi:** -ler
Mesnevi 38
Mısra: 40
Ar.is. Yabancı, misafir.

39. Güler 'ālem bu resme bahtıñuza
40. Geçerler ecnebiñer tahtıñuza

edā eyle:

1. **edā eyle:**
Mesnevi 37
Mısra: 76
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Yerine getirmek.

75. Şalāt u şavmdan her farz-ı 'aynı
76. Edā eyle koma boynuñda dñi

edā idüp:

1. **edā idüp:** -üp
Mesnevi 15
Mısra: 178
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Yerine getirmek, uygulamak, söylemek.

177. Varup dāye aña virdi selāmı
178. Edep birle edā idüp kelāmı

edeb:

1. **edeb:**
Mesnevi 3
Mısra: 64
İnsanın hatāya düşüp utanılacak şeyler yapmasını önleyen, yerinde ve ölçülü davranmasını sağlayan meleke, söz ve davranışlardaki ölçülülük, her hususta haddini bilip sınırı aşmama, terbiye, nezâket, zarâfet.

63. İlahî cehl ile kendüm yitürdüm
64. Edeb resmini aradan götürdüm

2. **edebden:** -den
Mesnevi 5
Mısra: 168
İnsanın hatāya düşüp utanılacak şeyler yapmasını önleyen, yerinde ve ölçülü davranmasını sağlayan meleke, söz ve davranışlardaki ölçülülük, her hususta haddini bilip sınırı aşmama, terbiye, nezâket, zarâfet.

167. Didi 'akl-ı küñ ey tıfl-ı mü'eddeb
168. Degül hāric edebden sözlerüñ heb

edebüstüzlük:

1. **edebüstüzlük:** -le
Mesnevi 3
Mısra: 65
Edep yokluğı, edepsizlik, terbiyesizlik.

65. Edebsüstüzlükle çoğ itdüm gedālık
66. Huzūr-ı hazretüñde bî-hayālık

edebüstüzlük:

1. **edebüstüzlük:** -i, -n, -i
Mesnevi 5
Mısra: 184
Edepsizlik, terbiyesizlik II Nezâket ve zarafetten uzak olma.

183. Bilüp öz kadrin ü tavrın şaşurmaz
184. Edebsüstüzlüküñ hadden aşurmaz

edebüstüzlük:

1. **edebüstüzlük:**
Mesnevi 5
Mısra: 176
Edebli davranmama hali.

175. Velî zāhirden añlanan gedālık
176. Edebsüstüzlük be-ğāyet bî-hayālık

edep birle:

1. **edep birle:**
Mesnevi 15
Mısra: 178
Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Edep ile: Saygılı bir şekilde (Nezâket kuralları çerçevesinde).

177. Varup dāye aña virdi selāmı
178. Edep birle edā idüp kelāmı

2. **edep birle:**

Mesnevi 28
Mısra: 101
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Edep ile: Saygılı bir şekilde (Nezâket kuralları çerçevesinde).

101. Edep birle sözüñi söyle mevzün
102. Yir öpüp evvel andan nāmeñi şun

ednā:

1. **ednā:**
Mesnevi 4
Mısra: 14
Pek alçak, pek aşağı.

13. Le-'amrük tāc u hil'at saña levlāk
14. Eñ ednā pāye-i tahtıñdur eflak

2. **ednā:**

Mesnevi 18
Mısra: 135
Pek küçük, pek az.

135. Aña ednā şem' aña mäh-ı tībān
136. Kemine şemsesi hürşid-i raşşān

3. **ednā:**

Mesnevi 19

Mısra: 58

1. Aşağı. 2. Daha, pek aşağı. Aşağılık kişi.

57. Degüldür bizden a'lâ ol nesebde

58. Biz ednâ degülüz andan hasebde

ef'âl:

1. **ef'âlîne:** -i, -n, -e

Mesnevi 2

Mısra: 15

Fîl'in cem'idir. 1. İşler, ameller, kârlar: ef'âl-i nâ-pesen-dîde. 2. Zamana delâleti olan manalı lâfızlar: Ef'âl-i tâmmе, ef'âl-i nâkısa.

15. 'Avâlim oldı ef'âlîne mazhar

16. Şifâtın itdi ihfâ peykin izhar

efgân ider:

1. **efgân ider:** -er

Mesnevi 20

Mısra: 2

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Bağırmaq, feryat etmek.

1. Gırlftâr-ı kemend-i 'ışk-ı cânân

2. İder bu veche bülbül gibi efgân

efgân idersin:

1. **efgân idersin:** -er, -sin

Mesnevi 34

Mısra: 50

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Bağırmaq, feryat etmek.

49. Görürsin her nefes çün nür-ı vuşlat

50. Niçün efgân idersin öyle kat kat

efgân itdi:

1. **efgân itdi:** -di

Mesnevi 11

Mısra: 148

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Acı ile bağırıp çağırmaq; feryat etmek.

147. Dögüp def gibi gögsin oldı nälân

148. Delüp ney gibi bağrın itdi efgân

efgân ü feryâd iderdi:

1. **efgân ü feryâd iderdi:** -er, -di

Mesnevi 20

Mısra: 12

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Istrap ile haykıрма ve bağırıp çağırma, inleme.

11. Delüp bağrını tîğ-i 'ışk-ı bî-dâd

12. İderdi ney gibi efgân ü feryâd

efgân u zâr u çeşm-i pür-hün:

1. **efgân u zâr u çeşm-i pür-hün:**

Mesnevi 13

Mısra: 16

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Feryat ve ağlama, inleme ve kan ağlayan göz.

15. Saña çeng ü çeğâne cām-ı gül-gün

16. Baña efgân u zâr u çeşm-i pür-hün

efkende-i 'ışk:

1. **efkende-i 'ışk:**

Mesnevi 15

Mısra: 148

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Aşkın yıkılmışı, çaresizi.

147. İki sultân ü iki bende-i 'ışk

148. İki ser-keş iki efkende-i 'ışk

eflak:

1. **eflâki:** -i

Mesnevi 2

Mısra: 33

Felekler; gökyüzü.

33. Geh eflâki ider gülzâr ü gülşen

34. Gehî eyler kelâğ ü zâğa mesken

2. **eflak:**

Mesnevi 4

Mısra: 14

Felekler; gökyüzü.

13. Le-'amrük tâc u hîl'at saña levlâk

14. Eñ ednâ pâyе-i tahtuñdur eflak

3. **eflâküñ:** -üñ

Mesnevi 15

Mısra: 82

Felekler, gökler.

81. İdüp üştur gibi ol bahr kîne

82. Köpük saçardı eflâküñ yüzine

4. **eflâk:**

Mesnevi 18

Mısra: 30

Gökyüzü.

29. Hevâ-yı serdden kühsâr şad çäk

30. Zemîn yañdan ü rüd-ı huşk eflâk

5. **eflâk:**

Mesnevi 24

Mısra: 68

Felekler, gökler.

67. Meger kim gördi şeb herfini nemnâk

68. Aña gün mürde- sengin saçdı eflâk

6. **eflâke:** -e

Mesnevi 38

Mısra: 81

Felekler; gökyüzü.

81. Du'â tîri k'irer eflâke fi'l-hâl

82. İder çerhün tenin mänend-i ğırbâl

efrenc ü rümü:

1. **efrenc ü rümü:** -ı

Mesnevi 5

Mısra: 146

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Frenk, Avrupalı ve Romalı, Anadolu.

145. Rez[i]mgehde şadâ virdükçe küsü

146. Serâsime ide Efrenc ü Rümü

efsahiyyet:

1. **efsahiyyet:**

Mesnevi 3

Mısra: **49**

En fâsihlik, en uzdıllilik.

49. Şular kim efsahiyyet kıldı da'vâ
50. Dönüp gösterdi ol da'vâda ma'nâ

efsâne:

1. **efsâne: -Jar**

Mesnevi 7

Mısra: **30**

Far. is. Masal. Asılsız rivayet. Hurafe.

29. Yapanlar cāmî'-i 'ışkuñ kıyâmın
30. Bu vech ile açar efsâne bâbin

2. **efsâneyle: -(y)ile**

Mesnevi 11

Mısra: **151**

Far. is. Masal. Asılsız rivayet. Hurafe.

151. Kuru efsâneyle aqlum aldun
152. Beni bir rāh-i bî- pâyâna şaldun

efsâne-i 'ışk olup:

1. **efsâne-i 'ışk olup: -up**

Mesnevi 11

Mısra: **164**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Aşk efsanesi (dillere düşmüş hadise)ol-.

163. Kayır kim olmayam dīvâne-i 'ışk

164. Kamu hālüm olup efsâne-i 'ışk

efser:

1. **efserde: -de**

Mesnevi 24

Mısra: **219**

Padişah tacı.

219. Olursa la'l-i zib eferde şāh
220. Olur hem seng-i hārā ferş-i dergāh

2. **efser:**

Mesnevi 27

Mısra: **257**

Tac.

257. Duḡān-ı āhdan urundı efer
258. Siyeh-püş oldı zülfinden ser-ā-ser

3. **efser:**

Mesnevi 38

Mısra: **23**

Taç.

23. Yeter dir baña efer cām-ı gül-reng
24. Gıdāsı gāh efyün ü gehī beng

efser olsun:

1. **efser olsun: -sun**

Mesnevi 5

Mısra: **132**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Padişah tacı, baş tacı.

131. Zihî çeşm-i cihāna manzar olsun

132. Ğubār-ı pâyı halkā efer olsun

efsün:

1. **efsün:**

Mesnevi 36

Mısra: **216**

Sihir, büyü.

215. Ya bir şāhib - 'azîmet itdi rivi
216. Fuḡā' a koydı efsün ile dīvi

efsünü idinc'ol:

1. **efsünü idinc'ol:**

Mesnevi 36

Mısra: **179**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Efsünü idince (vezin nedeniyle idinc'ol biçiminde kullanılmıştır) ol. O (Şirin), büyüğü yapınca.

179. Bu efsünü idinc'ol fitne-engüz
180. Hemān dad aldı andan şāh Perviz

eftān ü hayrān:

1. **eftān ü hayrān:**

Mesnevi 25

Mısra: **70**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Düşerek ve baygın bir halde.

69. Olur vahşiler āhumdan girizān
70. Kaçarlar her yana eftān ü hayrān

efzün:

1. **efzün:**

Mesnevi 36

Mısra: **156**

Çok fazla, ziyade.

155. Yanında yār elinde cām-ı gül-gün
156. Olur mı hiç devlet bundan efzün

efzün olmasa:

1. **efzün olmasa: -ma, -sa**

Mesnevi 33

Mısra: **155**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Artmak, çoğalmak.

155. Eger ān olmasa Leylāda efzün
156. Görüp Qays olmaz idi anı Mecnūn

eg:

1. **egüp: -üp**

Mesnevi 21

Mısra: **33**

Düz olan bir şeyi eğik duruma getirmek II Sert bir cismi bükmek (tanıkta zülfün yüzü kapatması ve kıvrımlı şekline gönderme yapılmaktadır).

33. Qara zülfün egüp eylerdi tehcil

34. Gider Hindüstāna güyiyā pil

eger:

1. **eger:**

Mesnevi 3

Mısra: **25**

Şart edati, şayet.

25. Eger a 'mālūmi tartarsa vezzān
26. Göge ağa kamu hayr ile ihsān

2. eger:

Mesnevi 3

Mısra: 79

Eğer bağlacı: Bu bağlaçlar koşul-şart ifade eden veya şart anlamını kuvvetlendirirler.

79. Eger rübāh-ı pîr ü ger cevān-şîr
80. Kazâyile kader boynında zencîr

3. eger:

Mesnevi 3

Mısra: 87

Far. eğer.

87. Eger 'afv eyleyüp kılsañ 'a'âlar
88. Dimez çün ü çirā şehler gedalar

4. eger:

Mesnevi 4

Mısra: 47

Şart anlamını güçlendirmek için şartlı cümlelerin başına getirilen kelime, şayet.

47. Eger ol Nile yol kesdiyse ancak
48. Sen itdün mâhi eñgüştüñl'iki şak

5. eger:

Mesnevi 4

Mısra: 59

Far. eğer.

59. Eger ol Āzeri itdiyse tārāc
60. Sen itdün Ka 'beden aşnāmı ihrāc

6. eger:

Mesnevi 5

Mısra: 111

Şart edati, şayet.

111. Tökınsa bād eger ğufülle āba
112. Şala 'adli anı habs-i ħabāba

7. eger:

Mesnevi 6

Mısra: 17

Şart anlamını güçlendirmek için şartlı cümlelerin başına getirilen kelime, şayet.

17. Eger hālūmden olmaz iseñ āgāh
18. Güler düşmen şurāhî gibi kâh kâh

8. eger:

Mesnevi 6

Mısra: 29

Şart anlamını güçlendirmek için şartlı cümlelerin başına getirilen kelime, şayet.

29. Yasağūndan eger görmezse bîmi
30. Ayaklar ceng-i gerdūn ben yetimi

9. eger:

Mesnevi 7

Mısra: 129

Veya.

129. Ger ol meydāna sürse esb eger fil
130. Girü kalurdu çerĥ andan yedi misl

10. eger:

Mesnevi 9

Mısra: 39

Şart anlamını güçlendirmek için şartlı cümlelerin başına getirilen kelime, şayet.

39. Eger zulm ile bir cū olsa ħor-yād
40. İderven ħirmen-i 'ömrini ber-bād

11. eger:

Mesnevi 10

Mısra: 41

Şart anlamını güçlendirmek için şartlı cümlelerin başına getirilen kelime, şayet.

41. Eger 'asker murāduñsa firāvān
42. Sipāha dāyim ihsān eyle ihsān

12. eger:

Mesnevi 11

Mısra: 123

Şart ifade eden veya şartı kuvvetlendiren edat, şayet.

123. Budı' olsa eger cümle beyānum
124. Anuñ vaşfinda kaçırdu zebānum

13. eger:

Mesnevi 11

Mısra: 179

Şart edati, şayet, eğer.

179. Añamazsañ eger ol serv hālın
180. Getür anuñ baña naĥş ü mişālın

14. eger:

Mesnevi 12

Mısra: 65

Şart anlamını güçlendirmek için şartlı cümlelerin başına getirilen kelime, şayet.

65. Eger gösterse ol gül-çehre dīdār
66. Ola āyinede 'aks-i be-dīdār

15. eger:

Mesnevi 15

Mısra: 23

Şart anlamını güçlendirmek için şartlı cümlelerin başına getirilen kelime, şayet.

23. Eger seng ile āhen olmasa cem'
24. Cihān bezminde yanmaz idi bir şem'

16. eger:

Mesnevi 15

Mısra: 48

Gerek.

47. Gerekmez hiç nā-maħrem arada
48. Eger deryāda vü eger qarada

17. eger:

Mesnevi 15

Mısra: 48

Gerek.

47. Gerekmez hiç nâ-mahrem arada
48. Eger deryâda vü eger karada

18. eger:
Mesnevi 16
Mısra: 66
Veya.

65. İrişmiş idi kâdr ü 'izzete tîr
66. Geçerdi şadra gelse giç eger ir

19. eger:
Mesnevi 17
Mısra: 29
Şart anlamını güçlendirmek için şartlı cümlelerin başına getirilen kelime, şayet.

29. Eger bir boş şadef gitse yabana
30. Ne güşşa dürr-i baır bî-kerâne

20. eger:
Mesnevi 19
Mısra: 41
Şart anlamını güçlendirmek için şartlı cümlelerin başına getirilen kelime, şayet.

41. Eger ol la'î ile ey dürr-i nâ-süft
42. Dilersen kim olasın tâ ebed cüft

21. eger:
Mesnevi 19
Mısra: 59
Şart anlamını güçlendirmek için şartlı cümlelerin başına getirilen kelime, şayet.

59. Eger ol dürr ise biz la'î-i nâbuz
60. Eger ol mâh ise biz âftâbuz

22. eger:
Mesnevi 19
Mısra: 60
Şart anlamını güçlendirmek için şartlı cümlelerin başına getirilen kelime, şayet.

59. Eger ol dürr ise biz la'î-i nâbuz
60. Eger ol mâh ise biz âftâbuz

23. eger:
Mesnevi 19
Mısra: 61
Şart anlamını güçlendirmek için şartlı cümlelerin başına getirilen kelime, şayet.

61. Eger tûfîyise şekkersitânuz
62. Vü ger kumrîyise biz büstânuz

24. eger:
Mesnevi 19
Mısra: 81
Şart anlamını güçlendirmek için şartlı cümlelerin başına getirilen kelime, şayet.

81. Eger tenhâda bir söz söylese şâh
82. Cevâbın vir anuñ halk içre her gâh

25. eger:
Mesnevi 19
Mısra: 147
Şart anlamını güçlendirmek için şartlı cümlelerin başına getirilen kelime, şayet.

147. Eger redd itmez iseñ olam ey hân
148. Sa'âdet hânûña her gice mihmân

26. eger:
Mesnevi 23
Mısra: 81
Şart anlamını güçlendirmek için şartlı cümlelerin başına getirilen kelime, şayet.

81. Eger hâlinde kırsam anı key 'âr
82. Ger öldürürsem olurven günehkâr

27. eger:
Mesnevi 23
Mısra: 103
Şart anlamını güçlendirmek için şartlı cümlelerin başına getirilen kelime, şayet.

103. Eger bir taş düşs' anuñ içine
104. Gider tâ haşre dek irmez dibine

28. eger:
Mesnevi 24
Mısra: 173
Şart anlamını güçlendirmek için şartlı cümlelerin başına getirilen kelime, şayet.

173. Eger biñ yıl okursañ nâm-ı Şîrîn
174. Olamaz telh-i kâmuñ kâm-ı şîrîn

29. eger:
Mesnevi 24
Mısra: 196
Şayet, eğer.

195. 'Aceb kandan çekeydüñ bunca güşşa
196. Eger pervânenen alsañdı hışşe

30. eger:
Mesnevi 24
Mısra: 201
Şart anlamını güçlendirmek için şartlı cümlelerin başına getirilen kelime, şayet.

201. Eger cinsine tâlib olsa bülbül
202. İder miydi bu deñlü zâr ü ğulğul

31. eger:
Mesnevi 25
Mısra: 85
Far. eğer.

85. Eger âh ise bir zengî-i rüsvâ
86. İder cümle cihâna sırrum ifşâ

32. eger:
Mesnevi 27
Mısra: 201
Şart edati, şayet.

201. Eger var ise 'ilmüñ hoş 'amel kıl
202. Eyü câh umuban tül-i emel kıl

33. eger:
Mesnevi 27
Mısra: 223
Şart anlamını güçlendirmek için şartlı cümlelerin başına getirilen kelime, şayet.

223. Eger 'aşık geçerseñ zâr ü mahzûn
224. Saña örnek yiter Ferhâd ü Mecnûn

34. eger:
Mesnevi 31
Mısra: 79

Şart anlamını güçlendirmek için şartlı cümlelerin başına getirilen kelime, şayet.

79. Eger kapu yapup eylersem ihmâl
80. Degül ma'kül geldi baht ü ikbâl

35. eger:
Mesnevi 32
Mısra: 144
Far. eğer.

143. Dime ser-keşlenüp âzâd-servem
144. Eger sen serv iseñ ben de tezervem

36. eger:
Mesnevi 33
Mısra: 29
Far. eğer.

29. Eger anuñ baña olsaydı meyli
30. İdermiydi cefâ vü cevri hayli

37. eger:
Mesnevi 33
Mısra: 155
Eğer.

155. Eger ân olmasa Leylâda efvân
156. Görüp Kıays olmaz idi anı Mecnûn

38. eger:
Mesnevi 37
Mısra: 81
Eğer.

81. Eger küfr ile idüp 'ahd ü peymân
82. Getürmezseñ baña vü Haqka îmân

39. eger:
Mesnevi 37
Mısra: 95
Gerek.

95. Eger Cemşid eger hâkân-ı 'âlem
96. Huzûr-ı hâzretinde zerreden kem

40. eger:
Mesnevi 37
Mısra: 95
Gerek.

95. Eger Cemşid eger hâkân-ı 'âlem
96. Huzûr-ı hâzretinde zerreden kem

41. eger:
Mesnevi 37
Mısra: 121
Far. eğer.

121. Eger râm olmaz iseñ Hüsrevâ sen
122. Olursın ehl-i küfre pişvâ sen

42. eger:
Mesnevi 37

Mısra: 137
Gerek.

137. Eger Dârâ vü Key ger Erdevândur
138. Kapumda bir gedâ-yı nâ-tüvândur

43. eger:
Mesnevi 38
Mısra: 259
-sa bile.

259. Fakîr ü bay eger Pervîz ü Şîrîn
260. İdinür hâki pister sengi bâlîn

eger bây ü gedâ kâvüs ger key:

1. eger bây ü gedâ kâvüs ger key:
Mesnevi 5
Mısra: 178
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İster zengin, varlıklı kimse ve dilenci, fakir kul; İran'da Keyaniyan sülalesinin ikinci hükümdarı olan Keykâvüs İster büyük hükümdar, padişah (olsun).

177. Yek ol kim bile miqdârını her şey
178. Eger bây ü gedâ Kâvüs ger Key

eger şad-sâl mânî -ver yekî rüz:

1. eger şad-sâl mânî -ver yekî rüz:
Mesnevi 38
Mısra: 269
Kelime Tipi: **Kelam-ı Kibar**
İster yüz sene ister tek bir gün kalıyorsun.,

269. Eger şad-sâl mânî -ver yekî rüz
270. Be-bâyed reft ez İn kâh-ı dil-efrüz

eger şem -i gedâ ger meş'al-i şâh:

1. eger şem -i gedâ ger meş'al-i şâh:
Mesnevi 30
Mısra: 59
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İster fakir, zavalı bir kulun mumu isterse padişahın meşalesi.

59. Eger şem -i gedâ ger meş'al-i şâh
60. Söyünür iricek bād-ı şehergâh

egerç':

1. egerç':
Mesnevi 15
Mısra: 215
Gerçi, doğrusu.

215. Egerç' olmışdı bunlara şeb ü rüz
216. Şeb-i Qadr ü Berât ü 'İd-i Nev-rüz

egerçi:

1. egerçi:
Mesnevi 1
Mısra: 89
Her ne kadar, ise de, gerçi.

89. Egerçi bî-hayâlıkdur be-ğâyet
90. Suhan-perdâz olmak bî-bizâ'et

2. egerçi:
Mesnevi 3

Mısra: 41
Her ne kadar, ise de, gerçi.

41. Egerçi bizde 'ișyân ü güneh çok
42. Raḥîmâ rahmetüñden ye' sümüz yok

3. egerçi:
Mesnevi 4
Mısra: 35
Her ne kadar, ise de, gerçi.

35. Egerçi hâtemisin enbiyânuñ
36. Velîkin evvelîsin dü cihânuñ

4. egerçi:
Mesnevi 5
Mısra: 37
Her ne kadar, ise de, gerçi.

37. Egerçi emrüne kıldum itâ'at
38. Velî bu bendede yokdur biḍâ'at

5. egerçi:
Mesnevi 5
Mısra: 173
Her ne kadar, ise de, gerçi.

173. Egerçi kudretince cümle mevcüd
174. Muḥabbet 'arz kıлмаğ idî maksüd

6. egerçi:
Mesnevi 9
Mısra: 57
Her ne kadar, ise de, gerçi.

57. Sitem itmez egerçi şeh Süleymân
58. Velî 'ifritleri vardur ki pinhân

7. egerçi:
Mesnevi 15
Mısra: 7
Gerçi, doğrusu.

7. Egerçi cânına derd itdi te'şîr
8. Velî bilmez nedür dermâna tedbîr

8. egerçi:
Mesnevi 17
Mısra: 65
Her ne kadar, ise de, gerçi.

65. Egerçi gözlerüm görmez cemâlün
66. Velî gitmez gönülden hiç ḥayâlün

9. egerçi:
Mesnevi 19
Mısra: 103
Her ne kadar, ise de, gerçi.

103. Egerçi cümlesi müşgîn- ğazâle
104. Velîkin şîre olurlar ḥavâle

10. egerçi:
Mesnevi 23
Mısra: 93
Her ne kadar, ise de, gerçi.

93. Egerçi k'oldı tedbîrât lâyıq
94. Şehûñ re' yine olmadı muvâfîq

11. egerçi:
Mesnevi 23
Mısra: 207
Her ne kadar, ise de, gerçi.

207. Egerçi baña bu miḥnet ḥarecdür
208. Velîkin şabr miftâḥ-ı ferecdür

12. egerçi:
Mesnevi 24
Mısra: 217
Her ne kadar, ise de, gerçi.

217. Egerçi bir degüldür la'l ü ḥâre
218. Yarar her biri lîkin özge kâre

13. egerçi:
Mesnevi 26
Mısra: 188
Her ne kadar, ise de, gerçi.

187. 'Azâb u ḥasret ü derd ü elemde
188. Egerçi baña hem-demdür ḥayâlün

14. egerçi:
Mesnevi 26
Mısra: 210
Her ne kadar, ise de, gerçi.

209. İde mi girü bir tağa ḥavâle
210. Geçer 'ömrüm egerçi kâm ü nâ-kâm

15. egerçi:
Mesnevi 26

Mısra: 216
Her ne kadar, ise de, gerçi.

215. Kara tağlarda kara pus oldum
216. Egerçi kıldı yârüm 'ahd ü peymân

16. egerçi:
Mesnevi 29
Mısra: 7
Her ne kadar, ise de, gerçi.

7. Egerçi 'özü lîkin ta'ne-engîz
8. Be-ğayet lutf illâ ḳahr-âmîz

17. egerçi:
Mesnevi 30
Mısra: 21
Her ne kadar, ise de, gerçi.

21. Egerçi şüretâ mektüb-ı dil-dâr
22. Velîkin bir zebân-ı ta'n-güftâr

18. egerçi:
Mesnevi 34
Mısra: 121
Her ne kadar, ise de, gerçi.

121. Aña Şekker egerçi nüş-ı cândur
122. Benüm şîrîn lebüm şekker- feşândur

19. egerçi:
Mesnevi 36
Mısra: 241
Her ne kadar, ise de, gerçi.

241. Egerçi evvelâ çekdüm cefâlar
242. Velîkin 'âkıbet gördüm vefalar

20. **egerçi:**
Mesnevi 38
Mısra: 85
Her ne kadar, ise de, gerçi.

85. Egerçi kim du'â her dilde çokdur
86. Ğarîbüñ lîk bir demrenlü oğdur

21. **egerçi:**
Mesnevi 40
Mısra: 37
Her ne kadar, ise de, gerçi.

37. Egerçi sözlerüm la'l-i Bedeşşân
38. Velî ben tozda vü toprakda pinhan

egerçi kim:

1. **egerçi kim:**
Mesnevi 23
Mısra: 194
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Her ne kadar, ise de.

193. Tolaşup boynuma âhum kemendi
194. Egerçi kim çeker ben müstemendi

egil:

1. **egilmiş:-miş**
Mesnevi 8
Mısra: 38
Biraz öne veya bir yana doğru

*meylettirmek, çevirmek, eğik duruma
getirmek, bükme.*

37. Meh-i nev ki görindüğü semâdan
38. Egilmiş ağzı iş bu kaḫkahâdan

2. **egildi:-di**
Mesnevi 15
Mısra: 169
*Eğilmek (birine bir şey söyleme
bağlamında).*

169. Egildi dâyesine didi Şîrîn
170. Bilür misin ki kimdür bu nigârîn

eglen:

1. **eglendi:-di**
Mesnevi 24
Mısra: 56
*Vakit geçirmek, beklemek, kalmak,
oyalanmak.*

55. Kılurdı yana yana âh-ı pür-süz
56. Dir idi ne 'aceb eğlendi k'ey rüz

egn:

1. **egnüme:-(ü)m, -e**
Mesnevi 20
Mısra: 25
Sirt.

25. Çü geydüm egnüme bir hil'at-i pāk
26. Selâmet cübbesin itsem n'ola çāk

2. **egninde:-i, -n, -de**
Mesnevi 37
Mısra: 28
Sirt.

27. Zemînüñ yaşıl aḫlasdan libâsı
28. Gidüp egninde ḫaldı çul palası

ehl:

1. **ehlinüñ:-i, -nüñ**
Mesnevi 13
Mısra: 50
*Bir yerin, bir topluluğun halkından
olanlar, oraya mensup bulunanlar, cemâat.*

49. İçildi çün şarâb-ı erğuvânî
50. Ḫamu bezm ehlinüñ cüş itdi ḫanı

2. **ehlisin:-i, -sin**
Mesnevi 34
Mısra: 56
*Bir yerin, bir topluluğun halkından
olanlar, oraya mensup bulunanlar, cemâat.*

55. Çü bîm-i hierden yok sende pervâ
56. Vişâl ehlisin itme ḫuru da'vâ

ehl-i bezme:

1. **ehl-i bezme:-e**
Mesnevi 13
Mısra: 62
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
*Meclistekiler. // İçki meclisinde
bulunanlar.*

61. Leb-i cām-ı mey ile la'l-i sākî
62. Virürdi ehl-i bezme 'ömr-i bākî

2. **ehl-i bezme:-e**
Mesnevi 18
Mısra: 152
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
*Meclistekiler. // İçki meclisinde
bulunanlar.*

151. Münâsib şî'rler oğurdu ḫavvâl
152. Virürdi ehl-i bezme vecd ile ḫâl

ehl-i 'ışka:

1. **ehl-i 'ışka:-a**
Mesnevi 1
Mısra: 72
Kelime Tipi: -
Aşk ehli.

71. Letâfetden sürüp yüzine gâze
72. Görinsün ehl-i 'ışka tâze tâze

ehl-i küfre:

1. **ehl-i küfre:-e**
Mesnevi 37
Mısra: 122
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Kâfirler, küfür ehli.

121. Eger râm olmaz iseñ Ḫusrevâ sen
122. Olursın ehl-i küfre pişvâ sen

ehl-i şan'at:

1. **ehl-i şan'at:**

Mesnevi 27

Mısra: 207

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Sanat ehli : Sanat konusunda ustalığı, kabiliyeti olan.

207. Ger ehl-i şan'at üstād iseñ ey merd

208. Gider her şan'atuñ sen çalasıñ ferd

ehl-i sohbet:

1. **ehl-i şöhbet:**

Mesnevi 13

Mısra: 73

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Muhabbet ehli.

73. Koyup elden ayağı ehl-i şöhbet

74. Ferāgat hvābiyiyle oldı rāhāt

2. **ehl-i şöhbet:**

Mesnevi 13

Mısra: 73

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Muhabbet ehli.

73. Koyup elden ayağı ehl-i şöhbet

74. Ferāgat hvābiyiyle oldı rāhāt

ehl-i tedbir:

1. **ehl-i tedbir:**

Mesnevi 23

Mısra: 95

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Tedbir ehli: Soruna çözüm bulmada ve çikar yol göstermede maharetli kimseler.

95. Girü Hüsrev didi k'ey ehl-i tedbir

96. Yarar dīvāneye zindān-ı dil-gür

ejdehā:

1. **ejdehā:**

Mesnevi 23

Mısra: 124

Far. Büyük yılan. (Nazımda kullanılır).

123. Şanasın kabre girdi mürde-i 'ür

124. Ya düşdi ejdehā ağzına bir mür

ejderhā:

1. **ejderhā:**

Mesnevi 38

Mısra: 276

Far. is. Az çok yılanā müşabih efsanevi korkunç pek büyük bir hayvan.

275. Bilürsün bī-gümāñ hōd giç eger ir

276. Yir ejderhā gibi bir gün seni yir

ejderhā-gir:

1. **ejderhā-gire: -e**

Mesnevi 16

Mısra: 110

Ejderha yakalayan, avlayan.

109. Ğurūr u kibr ü kīninden o mağrūr

110. Be-āhır oldı ejderhā-gire mūr

ekin:

1. **ekin:**

Mesnevi 27

Mısra: 189

İki; ikinci.

189. Ekin cem' eyleme dīnār ü dirhem

190. Çekersin 'arşa-yı maşşerde verhem

ekinci:

1. **ekinci:**

Mesnevi 17

Mısra: 81

T. is. Ekin ekmele meşgul kimse. Çiftçi.

81. Ekinci dānesin kılmasa der -hāk

82. Neden hāşıl olaydı gendüm-i pāk

ekser:

1. **ekser:**

Mesnevi 14

Mısra: 49

Ar. Daha, pek çok. ("ekser" makamında "ekseri" kullanılmamalı. Meselâ halkın ekseri yerinde halkın ekserisi denilmemeli).

49. Seg-i şayyād dendānından ekşer

50. Batardı pāy-ı nehcire dikenler

eksik:

1. **eksik:**

Mesnevi 17

Mısra: 62

Noksan.

61. Men-i ğam-dīde bu mātem-serāda

62. Kōmadum eksik āyīn-i 'azāda

eksik olmaz:

1. **eksik olmaz: -maz**

Mesnevi 28

Mısra: 50

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Eksik olmamak; her vakit ve her fırsatta bulunmak.

49. Getürme anuñ için 'aynuña dem'

50. Saña pervāne eksik olmaz ey şem'

el:

1. **elümde: -(ü)m, -de**

Mesnevi 3

Mısra: 15

İnsanın avuç ve parmaklardan ibaret olan tutma, kavrama ve iş görme uzvu.

15. Elümde sübha-yı peymāne tekrār

16. Dilümde vird ü zikr ebyāt ü eş'ār

2. **elinden: -i, -n, -den**

Mesnevi 3

Mısra: 22

Güç, iktidar, irade.

21. Müselmānlık olupdur bir kuru ad

22. Bu kāfir nefis elinden dād ü feryād

3. **eli: -i**

Mesnevi 11

Mısra: 77

İnsanın avuç ve parmaklardan ibaret olan tutma, kavrama ve iş görme uzvu.

77. Eli bir deste güldür penbeden ak
78. Gül-i zanbağ gibi barmağ barmağ

4. **ele:** -e

Mesnevi 12

Mısra: 73

İnsanın avuç ve parmaklardan ibaret olan tutma, kavrama ve iş görme uzvu.

73. Kalem alup ele nakkâş fi'l-hâl
74. Görüp gözgüde 'aksin yazdı timsâl

5. **elinden:** -î, -n, -den

Mesnevi 12

Mısra: 78

İnsanın avuç ve parmaklardan ibaret olan tutma, kavrama ve iş görme uzvu.

77. Temâm itdükde nâ-gâh irdi bir bād
78. Elinden kâğıdın kaçırıldı üstād

6. **eline:** -î, -n, -e

Mesnevi 12

Mısra: 89

İnsanın avuç ve parmaklardan ibaret olan tutma, kavrama ve iş görme uzvu.

89. Eline aldı gördi ol nigārîn
90. Nice kâğıd hemân büt-hâne-i Çîn

7. **ellerinde:** -leri, -n, -de

Mesnevi 13

Mısra: 46

İnsanın avuç ve parmaklardan ibaret olan tutma, kavrama ve iş görme uzvu.

45. Gümüş bileklü sâkîler kâmervâr
46. Tutarlar ellerinde câm-ı zer-kâr

8. **elden:** -dden

Mesnevi 13

Mısra: 67

İnsanın avuç ve parmaklardan ibaret olan tutma, kavrama ve iş görme uzvu.

67. Gümüş elden alup altun ayağın
68. Öper bezm ehli sâkînüñ yañağın

9. **eli:** -î

Mesnevi 24

Mısra: 8

İnsanın avuç ve parmaklardan ibaret olan tutma, kavrama ve iş görme uzvu.

7. Bu hâletde iderken nâle vü âh
8. Eli bir nesneye toğkundi nâ-gâh

10. **el:**

Mesnevi 24

Mısra: 143

Kişi: İnsanın bir uzvu 'el' söylenerek kişinin kendisi kaydedilmiştir.

143. Hüner kesbinden ol el kim ırâkdur
144. Dıraht-ı tende bir kırî budâkdur

11. **elümden:** -(ü)m, -den

Mesnevi 25

Mısra: 51

İnsanın avuç ve parmaklardan ibaret olan tutma, kavrama ve iş görme uzvu.

51. Elümden özge yok bir yâverüm âh
52. Hevâdârum hemân âh-ı şehergâh

12. **elden:** -den

Mesnevi 25

Mısra: 98

Güç, iktidar, irade.

97. Kara bulut gibi gitdi kararüm
98. Gönülden şabr ü elden ihtiyârum

13. **elinde:** -î, -n, -de

Mesnevi 36

Mısra: 147

İnsanın avuç ve parmaklardan ibaret olan tutma, kavrama ve iş görme uzvu.

147. Oturdu şâh elinde câm-ı Cemşîd
148. Kırân itdi şanasın mâh ü hürşîd

14. **eli:** -î

Mesnevi 36

Mısra: 167

İnsanın avuç ve parmaklardan ibaret olan tutma, kavrama ve iş görme uzvu.

167. Eli ditrer olıcağ mest hakkâk
168. Olur yok yire zâyi 'gevher-i pāk

15. **ellerini:** -leri, -î, -n, -î

Mesnevi 36

Mısra: 203

İnsanın avuç ve parmaklardan ibaret olan tutma, kavrama ve iş görme uzvu.

203. Turup ayakdan öpdi ellerini
204. Kōkup şol deste deste güllerini

el açmış:

1. **el açmış:** -mış

Mesnevi 12

Mısra: 39

Kelime Tipi: **Deyim**

Duâ etmek için ellileri bir araya getirip açmak II dilenmek; başkasının yardımını isteyecek durumda olmak.

39. Meger küngürler el açmış du 'âya
40. Mağâm olsun deyu ol dil-rübâya

el alup:

1. **el alup:** -di-up

Mesnevi 15

Mısra: 203

Kelime Tipi: **Deyim**

Bir işi yapmak için yeterli seviyeye gelip izin almak.

203. El alup çün iki 'âşık görüşdi
204. Biri birinüñ ayağına düşdi

2. **el alup:** -up

Mesnevi 32

Mısra: 12

Kelime Tipi: **Deyim**

Bir işi yapmak için yeterli seviyeye gelip izin almak.

11. Hırâmânî hırâmânî irişdi
12. Şehensâh ile el alup görüşdi

el çek:

1. **el çek:**

Mesnevi 23

Mısra: 65

Kelime Tipi: **Deyim**

Vazgeçmek.

65. Didi Şîrîn benümdür el çek andan

66. Eytidi el çekilmez tatlu cāndan

el çeke:

1. **el çeke: -e**

Mesnevi 16

Mısra: 208

Kelime Tipi: **Deyim**

Vazgeçmek.

207. Çeke mi cān-ı Şîrînümden el ol

208. Virüp endüh-ı hicrāndan nevāle

el çekilmez:

1. **el çekilmez: -mez**

Mesnevi 23

Mısra: 66

Kelime Tipi: **Deyim**

Vazgeçilmek.

65. Didi Şîrîn benümdür el çek andan

66. Eytidi el çekilmez tatlu cāndan

el irgürdiler:

1. **el irgürdiler: -dı, -ler**

Mesnevi 27

Mısra: 227

Kelime Tipi: Deyim

El uzatmak.

227. Ne el irgürdiler vaşl-ı nigāre

228. Ne buldılar gönül derdine care

el şun:

1. **el şun:**

Mesnevi 26

Mısra: 116

Kelime Tipi: **Deyim**

El uzatmak, tutmak.

115. Pes andan soñra sākīnūñ birine

116. Didi el şun muḥabbet sāğarına

el şunma:

1. **el şunma: -ma**

Mesnevi 24

Mısra: 238

Kelime Tipi: **Deyim**

Yaklaşmaya çalışmak, dokunmak; cüret etmek.

237. Dilersen mālūñ āḫir olmaya hār

238. Yetīmūñ mālına el şunma zinhār

el urup:

1. **el urup: -up**

Mesnevi 38

Mısra: 108

Kelime Tipi: **Deyim**

El atmak, el uzatmak.

107. Çözüp yabana atup mi 'cerini

108. Yolardı el urup mūy-ı serini

el uzadana:

1. **el uzadana: -an, -a**

Mesnevi 32

Mısra: 66

Kelime Tipi: **Deyim**

Birinden bir hakkı almaya kalkışmak.

65. Degülven didi ben şol şāḫ-ı nevber

66. Egem tā kim her el uzadana ser

el uzatmaya:

1. **el uzatmaya: -ma, -(y)a**

Mesnevi 5

Mısra: 108

Kelime Tipi: **Deyim**

Birine dokunmaya veya bir hakkı almaya kalkışmak; yardım etmek, destek vermek; kendisine ait olmayan bir şey üzerinde hak iddia etmek; el ile dokunmak.

107. Çıka ger yiryüzine māl-i Kārūn

108. El uzatmaya hergiz merd-i medyun

el üzere tutulurken:

1. **el üzere tutulurken: -(u)r, -ken**

Mesnevi 19

Mısra: 77

Kelime Tipi: **Deyim**

El üstünde tutulmak; bir kimseye çok saygı ve sevgi gösterilmek.

77. Tutulurken el üzere sīb-i ḫandān

78. Düşer ayağa irse zaḫm-ı dendān

el virince:

1. **el virince: -ince**

Mesnevi 36

Mısra: 253

Kelime Tipi: **Deyim**

Yardım etmek veya işlerin yolunda gitmesi durumunu anlatır.

253. Temāmet el virince her murādi

254. Ğürürından unutdı 'adl ü dadı

elbette:

1. **elbette:**

Mesnevi 5

Mısra: 180

Ar. e. Mutlaka. Behemhâl: Elbette gider gelen cihana.

179. Kişi kim ide ḫaddinden tecāvüz

180. Eyüler dir aña elbette yavuz

2. **elbette:**

Mesnevi 28

Mısra: 88

Mutlaka, hiç şüphesiz, muhakkak.

87. Özüñ şayyād bir şayd idi Ferhād

88. Olur elbette şayduñ 'ömri ber-bād

3. **elbette:**

Mesnevi 30

Mısra: 71

Mutlaka, hiç şüphesiz, muhakkak.

71. Gider elbette āḫir cān bedenden

72. Kimesne olmasun āzurde senden

elde:

1. **elde:**

Mesnevi 36
Mısra: 157
Elinde.

157. Geh öper elde zülf-i 'anberîn-fâm
158. Geh öper sib-i gül-gün gâh bādâm

2. **elde:**

Mesnevi 36
Mısra: 249
Elinde.

249. Yanında dil-ber elde sāgar-ı mey
250. İçerdi bāde-i gül-gün pey-â-pey

elde tutar:

1. **elde tutar: -ar**
Mesnevi 11
Mısra: 130
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Elinde tutmak.

129. Erenlerden yeg eyler re'y ü tedbîr
130. Tutar gözgü yerine elde şemşîr

elde tutardı:

1. **elde tutardı: -ar, -dı**
Mesnevi 7
Mısra: 134
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Elinde tutmak.

133. Tutardı tîğ 'üryân elde Behrâm
134. Anuñ hükmine tâ gerden ola râm

2. **elde tutardı: -ar, -dı**
Mesnevi 18
Mısra: 145
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Elinde tutmak.

145. Perî-rûlar tutardı elde aqdâh
146. Virürdi bāde şu mânend-i mişbâh

elde tutarlar:

1. **elde tutarlar: -ar, -lar**
Mesnevi 19
Mısra: 73
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Elde tutmak: Elinde tutmak, elinden bırakmamak (Değer verme bağlamında).

73. Tutarlar elde cām-ı hoş-güvârı
74. Olur mı cür'anuñ hiç i'tibârı

2. **elde tutarlar: -ar, -lar**
Mesnevi 31
Mısra: 51
Kelime Tipi: **Deyim**
Elde tutmak: Elinde tutmak, elinden bırakmamak (Değer verme bağlamında).

51. Tutarlar elde cām-ı erğuvân-reng
52. İderler nağme-i Dāvüda âheng

elde tutup:

1. **elde tutup: -up**
Mesnevi 31
Mısra: 109
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Elinde tutmak.

109. Tutup her gül-ruh elde zer tabaqlar
110. Döşeyüp yollara altun varaqlar

2. **elde tutup: -up**
Mesnevi 32
Mısra: 49
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Elde tutmak: Elinde tutmak, elinden bırakmamak (Değer verme bağlamında).

49. Tutup her biri elde cām-ı gül-gün
50. İçerler 'ışk ile olursa da hün

elde yok:

1. **elde yok:**
Mesnevi 40
Mısra: 48
Kelime Tipi: **Deyim**
Elde bulunmamak, sahip olunmamak.

47. Şerefde gerçi bir dürr-i yetimem
48. Bilinmez kıymetüm yok elde simüm

elden çıkar:

1. **elden çıkar: -ar**
Mesnevi 38
Mısra: 38
Kelime Tipi: **Deyim**
Yitirmek, kaybedilmek; elinden gitmek.

37. İderseñ sen de ihmâl ey şehensâh
38. Çıkar mülk elden āgâh olğıl āgâh

elden çıkardım:

1. **elden çıkardım: -du, -m**
Mesnevi 20
Mısra: 16
Kelime Tipi: **Deyim**
Yitirmek, bir şeyin sahipliğini başkasına geçirmek (Gönül bağlamında).

15. Delürdüm 'ışkla kaldum 'amelden
16. Dil-i divânemi çıkardım elden

elden çıkarm':

1. **elden çıkarm': -m'**
Mesnevi 19
Mısra: 32
Kelime Tipi: **Deyim**
Yitirmek.

31. Görüp zârlıgım ol şeh-süvârüñ
32. Çıkarım' elden 'inân-ı ihtiyârüñ

elden çıkıdum:

1. **elden çıkıdum: -du, -m**
Mesnevi 11
Mısra: 154
Kelime Tipi: **Deyim**
Kaybetmek II elinden gitmek.

153. Ne hâşıl baña bu olmaz meşelden
154. Kulağdan 'aşığ oldum çıkıdum elden

2. **elden çıkdum:** -du, -m

Mesnevi 11

Mısra: 154

Kelime Tipi: **Deyim**

Kaybetmek II elinden gİtmek.

153. Ne hāşıl baña bu olmaz meşelden

154. Kulağdan 'āşık oldum çıkdum elden

elden gitdi:

1. **elden gitdi:** -di

Mesnevi 26

Mısra: 194

Kelime Tipi: **Deyim**

Bir şeyi yitirmek, o şeyden yoksun kalmak.

193. Be-küllİ gitdi elden ihtiyarum

194. Nigārā kaldı sözüñ sözlertime

elden koma:

1. **elden koma:** -ma

Mesnevi 12

Mısra: 138

Kelime Tipi: **Deyim**

Bir şeyle sürekli ilgilenmek, elde tutmak, sahip olmak; ondan vazgeçmemek (.).

137. Dilerseñ kalasın 'ālemde bākī

138. Koma 'ışk işini elden Firākī

2. **elden koma:**

Mesnevi 18

Mısra: 49

Kelime Tipi: **Deyim**

Bir şeyle sürekli ilgilenmek, elde tutmak, sahip olmak; ondan vazgeçmemek (.).

49. Koma bir lahza elden cāmı şimdi

50. Degül şāhā sefer eyyāmı şimdi

elden komazam:

1. **elden komazam:** -am

Mesnevi 32

Mısra: 104

Kelime Tipi: **Deyim**

Elden bırakmak, hiç terketmemek.

103. Niçün āzürde olam derd-i dilden

104. Komazam dāmen-i şabrı çü elden

elden kosañ:

1. **elden kosañ:** -sa, -ñ

Mesnevi 13

Mısra: 27

Kelime Tipi: **Deyim**

Elden bırakmak, terk etmek, ihmal etmek.

27. Kosañ bir lahza ger elden piyāle

28. Olur kalbüne yüz bin gam havāle

elden koyam:

1. **elden koyam:** -(y)am

Mesnevi 33

Mısra: 36

Kelime Tipi: **Deyim**

Elden bırakmak, terk etmek, ihmal etmek.

35. Kanı nāmum kanı nāmus ü 'ārum

36. Niçe bir koyam elden ihtiyarum

elden koyup:

1. **elden koyup:** -(y)up-up

Mesnevi 13

Mısra: 73

Kelime Tipi: **Deyim**

Bırakmak, vazgeçmek, ayrılmak.

73. Koyup elden ayağı ehl-i şoḥbet

74. Ferāgat ḥvābiyile oldı rāḥāt

ele aldukça:

1. **ele aldukça:** -dukça

Mesnevi 5

Mısra: 73

Kelime Tipi: **Deyim**

Elinde tutmak.

73. Veḡā vaktinde aldukça ele gürz

74. Olur meydānda ḡaltān küh-ı Elbüz

ele alsa:

1. **ele alsa:** -sa

Mesnevi 5

Mısra: 79

Kelime Tipi: **Deyim**

Tutmak, eline almak.

79. Ele alsa rez[i]mgāh içre çevḡān

80. Ser-i düşmen ola meydānda ḡaltān

ele alup:

1. **ele alup:** -up

Mesnevi 17

Mısra: 17

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Elinde tutmak, eline almak.

17. Alup ya 'nī ele kilk-i nigün-ser

18. Döküp kâfur üzre müşk-i ezfer

2. **ele alup:** -up

Mesnevi 24

Mısra: 297

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Elinde tutmak, eline almak.

297. Ele alup külüñin bī-me üne

298. Yügürdi rāh-ı küh-ı Bsitütına

ele alurdi:

1. **ele alurdi:** -(u)r, -dı

Mesnevi 7

Mısra: 118

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Tutmak, eline almak.

117. Ele çevḡān ü tūb-ı sīm alurdi

118. Girüp meydāna ḡoş ta 'līm alurdi

elemmler çekerdüm:

1. **elemmler çekerdüm:** -er, -dü, -m

Mesnevi 5

Mısra: 10

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Çok üzölmek, tasalanmak.

9. İrerdi bu dil-i mahzûna gamlar
10. Çekerdüm hiç yok yirden elemeler

elest:

1. **elestüñ:** -üñ

Mesnevi 3

Mısra: 103

Kur'an-ı Kerim 'de bildirildiği üzere Allah'ın ruhları yarattıktan sonra sorduğu, "Elestü bi-rabbiküm" (Ben sizin Rabbiniz değil miyim?) sorusunun kısaltılmış şekli.

103. Elestüñ gitmedi dilden şafası

104. Dağı çinlar kulağumda şadası

elfâz-ı dürbârı:

1. **elfâz-ı dürbârı:** -ı

Mesnevi 28

Mısra: 22

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Inci saçan sözler.

21. Didi kim çırma hâmeñ al elüne

22. Getür elfâz-ı dürbârı dilüne

elhân-ı dâvüd:

1. **elhân-ı dâvüd:**

Mesnevi 4

Mısra: 53

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Davut'un nağmesi.

53. Ne gam ger hüb ise elhân-ı Dâvüd

54. Senüñ enfâsuñ oldı cân-ı Dâvüd

eli altında:

1. **eli altında:**

Mesnevi 11

Mısra: 137

Kelime Tipi: **Deyim**

Eli altında olmak; buyruğunda olmak, istediği anda o şeyden yararlanabilmek.

137. Eli altında Derbend ü Şıfâhân

138. Muñı' emrine Abhâz ü Kuhistân

eli şuyından âb akıtdı:

1. **eli şuyından âb akıtdı:** -dı

Mesnevi 22

Mısra: 38

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Eli şuyundan su akıtmak . El Suyı, âbdest sanatta ustalık anlamına da gelir. Eli şuyundan su akıtmak : Sanatındaki ustalık sayesinde su akıtmak (Ferhad'ın inşa ettiği havuz bağlamında).

37. 'Aceb şan'atlar itdi anda kem-yâb

38. Eli şuyından akıtdı aña âb

elif:

1. **elif:**

Mesnevi 1

Mısra: 19

Ar. Elif denilen bu harf tertib-i hurûf-ı Osmanîyye'de harf-i evveldir. Zeyc ü hisâbda vahide, yani bire delâlet eder.

19. Elif birligün[i] itmişdür ikrâr

20. N'ola barmak götürüp tursa her-bâr

2. **elif:**

Mesnevi 1

Mısra: 29

Elif ('), Arap alfabesinin ilk harfi.

29. Bakanlar dir elif lâm ile medde

30. Yiter abdâl-ı Hâkka tûğ u şedde

3. **elifdür:** -dür

Mesnevi 11

Mısra: 70

Ar. Elif denilen bu harf tertib-i hurûf-ı Osmanîyye'de harf-i evveldir. Zeyc ü hisâbda vahide, yani bire delâlet eder.

69. Ya hañ-ı istivâdur âftâba

70. Yâhud sîmîn elifdür mâhtâba

4. **elifler:** -ler

Mesnevi 18

Mısra: 7

Arap alfabesinin ilk harfi II Sevgilinin boyu.

7. Elifler görs'iderdi âh ü zârı

8. Añardı kâmet-i serv-i nigârı

5. **elifler:** -ler

Mesnevi 29

Mısra: 13

Elif ('), Arap alfabesinin ilk harfi.

13. Elifler süñüler bir aq kağıd

14. Sañırlar şaff ü meydân aq kağıd

6. **elifler:** -ler

Mesnevi 36

Mısra: 131

Gelinin yanaklarına yapılan elif harfini andıran renkli süsleme.

131. Elifler 'arızında nîl-güne

132. Virürler serv-i cennetden nümüne

elin al:

1. **elin al:**

Mesnevi 24

Mısra: 235

Kelime Tipi: **Deyim**

Kötü durumdaki bir kişiye yardımda bulunmak, elinden tutmak.

235. Ayağa düşmüşün şâhâ elin al

236. Götür toprakdan itme anı pâ-mâl

elin ayağın öpüp:

1. **elin ayağın öpüp:** -üp

Mesnevi 31

Mısra: 99

Kelime Tipi: **Deyim**

1. İtibar göstermek, saygılı davranmak. 2. Yalvarmak.

99. Elin ayağın öpüp konduralum

100. Yüzümüz üzre hîdmetde turalum

elin yüzine tutar:

1. **elin yüzine tutar:** -ar

Mesnevi 11

Mısra: 102

Kelime Tipi: **Deyim**

Birisine ricada bulunmak için utanarak kendini zorlamak (Elini yüzüne almak).

101. Kaçan ol şâh-ı şimşâd itse reftâr
102. Elin yüzine tûtar serv ider 'âr

elinde:

1. **elinde:**

Mesnevi 36

Mısra: 155

(Bir şeyin birisinin) Elinin içinde olma durumu. II Bir durum veya olayın birisinin idaresi altında olması.

155. Yanında yâr elinde câm-ı gül-gün
156. Olur mı hiç devlet bundan efzûn

2. **elinde:**

Mesnevi 37

Mısra: 38

Elinin içinde olma durumu.

37. Gelür bir peyk-i dür- yek tûrfetü'l- 'ayn
38. Elinde nâme-i sulţân-ı kevneyn

3. **elinde:**

Mesnevi 38

Mısra: 66

Elinin içinde olma durumu.

65. Girür Şirûye-i ħun-ĥvâr ü ħun-rîz
66. Yanında tîğ elinde ħancer-i tîz

elinde tûtar:

1. **elinde tûtar:-ar**

Mesnevi 36

Mısra: 44

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Eliyle kavramak, elde taşımak.

43. Tutar sîmîn tabak her mâh-peyker
44. Elinde şağda şolda kâse-i zer

elinde tûtarsa:

1. **elinde tûtarsa:-ar, -sa**

Mesnevi 34

Mısra: 115

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Sahip olma, elinde bulundurma.

115. Tûtarsa ol elinde tîğ-i ħun-rîz
116. Benüm müjgânlarumdur ħancer-i tîz

elinde zebûn olduġı:

1. **elinde zebûn olduġı:-du, -î**

Mesnevi 27

Mısra: 305

Kelime Tipi: **Deyim**

Elinde zayıf, âciz, güçsüz olmak - Elinde oyuncak olmak - : Birinin ya da bir şeyin yönlendirilmesi altında değerini ve benliğini yitirmek.

305. Zebûn olduġ hevâ-yi nefis elinde
306. Tûtulduġ şanasın küffâr ilinde

elinden 'âciz kalup:

1. **elinden 'âciz kalup:-ar**

Mesnevi 24

Mısra: 43

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Birinin yaptıklarından ötürü çaresiz duruma düşme.

43. Ya Ferhâduġ ħalup 'âciz elinden
44. Yağardı tîşenüġ odlar dilinden

elinden kômaz:

1. **elinden kômaz:**

Mesnevi 38

Mısra: 25

Kelime Tipi: **Deyim**

Elinden kômaz-Elinden düşürmemek- : Sürekli olarak elinde tutup kullanmak.

25. Kômaz bir dem elinden bâdeyi hîç
26. Gözetmez bende vü âzâdeyi hîç

eline aldı:

1. **eline aldı:-dı**

Mesnevi 30

Mısra: 5

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Tutmak, ele almak.

5. Eline aldı bir kilk-i revân tîz
6. Yaza tâ kim cevâb-ı ħikmet-engîz

eline alsa:

1. **eline alsa:-sa**

Mesnevi 7

Mısra: 37

Kelime Tipi: **Deyim**

Değerlendirmek, üzerinde çalışmak, düşünmek.

37. Eline alsa şemşîr-i 'adâlet
38. Olurdu nev -civân pîr-i 'adâlet

2. **eline alsa:-sa**

Mesnevi 36

Mısra: 125

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Tutmak, elle bir nesneyi kavramak.

125. Eline alsa mir'âtım nâ-gâh
126. Olurdu rû-be-rû ħurşîd ile mâh

eline alur:

1. **eline alur:-(u)r**

Mesnevi 37

Mısra: 48

Kelime Tipi: **Deyim**

Tutmak, elle bir nesneyi kavramak.

47. Virür ol nâme-yi Pervîz eline
48. Alur anı hemân-dem tîz eline

eline girse:

1. **eline girse:-se**

Mesnevi 19

Mısra: 39

Kelime Tipi: **Deyim**

Ele geçirmek, elde etmek; kazanmak, bulmak, yakalamak.

39. Eline girse nâ-geh şerbet-i şâf
40. İder mi hiç teşne şabr u inşâf

eline virüp:

1. **eline virüp**: -üp

Mesnevi 28

Mısra: 97

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Eline vermek, tutuşturmak.

97. Virüp bir kâşid-i cüstün eline

98. Didî ırgür buni Ermen iline

eline virür:

1. **eline virür**: -(ü)r

Mesnevi 37

Mısra: 47

Kelime Tipi: **Deyim**

Eline vermek, tutuşturmak; teslim etmek.

47. Virür ol nâmeyi Pervîz eline

48. Alur anı hemân-dem fîz eline

ellerde:

1. **ellerde**:

Mesnevi 19

Mısra: 76

İnsanların ellerinde (İnsanların hüküm ve tasarrufu altında olan nesne kastedilerek).

75. İrür bir heftede 'ömri temâma

76. Kül olduğüçün ellerde şemâme

elleri dir dir ditreirdi:

1. **elleri dir dir ditreirdi**: -r, -dî

Mesnevi 37

Mısra: 14

Kelime Tipi: **Deyim**

Elleri tîr tîr titremek: Çok korkmak.

13. Çeküp şarşardan ol dem havf-ı vâfir

14. Çenârûn elleri ditreirdi dir dir

ellerinde tutarlar:

1. **ellerinde tutarlar**: -ar, -lar

Mesnevi 36

Mısra: 97

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Elleriyle kavramak, elleriyle tutmak.

97. Tutarlar ellerinde mâh-rûlar

98. Gümüş memzûclar altun sebûlar

ellerüñ derd görmesün:

1. **ellerüñ derd görmesün**:

Mesnevi 22

Mısra: 82

Kelime Tipi: **Deyim**

Ellerin derd görmesün. "Allah senden razı olsun" anlamında iyi dilek sözü.

81. Cihânda görmesün hiç ellerüñ derd

82. Ola her sihr-pîşe saña muhtâc

elmâ:

1. **elmâ**:

Mesnevi 9

Mısra: 20

Elma.

19. Ma' âza'llâh didi hâşâ ve kellâ

20. Ne bâğa girdüm ü ne aldum elmâ

elmâs:

1. **elmâs**: -ı

Mesnevi 33

Mısra: 6

Yalın; tanklarda hançer ve kılıcın niteleyicisi bağlamında sert ve keskin kılıç/hançer anlamlarında; 'keskin kılıç, bıçak ve hançer makulesi âlâta...atlık olunur' krş. BURHÂN, s. 209; 'Yunani'den aslı azamas olup sert çelik manasınadır...' krş. SALÂHI, s. 171; ayrıca bkz. ONAY, s. 189-190.

5. Yaşından virüp eţfâl-i ğama küt

6. Müje elmâsı ile deldi yâkut

elmâs u dîbâ-yı pîrüz:

1. **elmâs u dîbâ-yı pîrüz**:

Mesnevi 31

Mısra: 172

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Elmas ve gök mavisî (firuze) renkli canfes kumaş.

171. Müzeyyen bir revâk-ı 'âlem-efrüz

172. Döşenmiş elmâs u dîbâ-yı pîrüz

elüñ altında olsun:

1. **elüñ altında olsun**: -sun

Mesnevi 19

Mısra: 142

Kelime Tipi: **Deyim**

Eli altında olmak: İsteddiği zaman kullanabileceği yerde, durumda olmak.

141. İdüp her şâh mülkin saña teslim

142. Elüñ altında olsun heft iklim

elüñ kendüñde tut:

1. **elüñ kendüñde tut**:

Mesnevi 32

Mısra: 64

Kelime Tipi: **Deyim**

Elini kendinde tutmak -Elini yeñinde tutmak- : Bir şeye dokunmamak (Şirin bağlamında).

63. Olup üzrede Şîrîn itdi vermem

64. Elüñ kendüñde tut ey şâh-ı epsem

elüñ yanuñdan eksik itme:

1. **elüñ yanuñdan eksik itme**: -me-üñ

Mesnevi 10

Mısra: 55

Kelime Tipi: **Deyim**

Elini yanından eksik etmemek: Malını, parasını gerektiğinde harçayabilecek şekilde yanında bulundurmamak II Gücü, iktidarı; ihtiyatı elden bırakmamak.

55. Elüñ yanuñdan eksik itme bir dem

56. İşâr it dâyimâ dînar u dirhem

elüñden dâd feryâd:

1. **elüñden dâd feryâd**:

Mesnevi 26

Mısra: 132

Kelime Tipi: **Deyim**

Elinden dad feryad: El aman, el insaf!

131. Neden kim kılmayasın bendeñi yād
132. Elüñden pādşāhum dād feryād

elüñden feryād feryād:

1. **elüñden feryād feryād:**

Mesnevi 38

Mısra: 123

Kelime Tipi: **Deyim**

Elinden feryat feryat - El'aman

*çağırnak- : Bıkıp usandığı ya da rahatsız
olduğu şeyden kişiden çok yakınır olmak.*

123. Elüñden ey felek feryād feryād

124. Dil-i ğamġinümi hiç itmedüñ şād

elüñden gider:

1. **elüñden gider: -er**

Mesnevi 10

Mısra: 66

Kelime Tipi: **Deyim**

*Elinden git-: Elindekini(kendinin
olanı) kaybetmek.*

65. İkin māl ü menāle olma ğarrā

66. Gider āhır elüñden zerre zerre

elüñden nesne gelmez:

1. **elüñden nesne gelmez:**

Mesnevi 37

Mısra: 105

Kelime Tipi: **Deyim**

Elinden bir şey gelmemek.

105. Elüñden nesne gelmez hiçsin hiç

106. Hūdānuñdur taşarruf rāst ü giç

elüñe al:

1. **elüñe al:**

Mesnevi 5

Mısra: 207

Kelime Tipi: **Deyim**

*Ele almak: Üzerinde çalışmaya,
uğraşmaya başlamak.*

207. Didi kim al elüñe 'ışk sāzın

208. Hıttār-ı bāb-ı şî' rüñ ser-firāzın

2. **elüñe al:**

Mesnevi 28

Mısra: 21

Kelime Tipi: **Deyim**

*Ele almak: Üzerinde çalışmaya,
uğraşmaya başlamak.*

21. Didi kim turma hāmeñ al elüñe

22. Getür elfāz-ı dürbārı dilüñe

em:

1. **emsem: -se, -m**

Mesnevi 26

Mısra: 110

*Dudak, dil ve soluk yardımıyla bir şeyi
içine çekme. II ilaç, çare.*

109. Devāsın derdüme zaħmuma merhem

110. Leb-i la' lüñ dil-i bīmāra emsem

2. **emdi: -di**

Mesnevi 36

Mısra: 206

*Dudak, dil ve soluk yardımıyla bir şeyi
içine çekmek.(TDK) // Sormak.*

205. Ser-ā-ser seyr kıldı hüsñ bağın

206. Geh emdi la' lin öpdü geh yañağın

emānet:

1. **emānetdür: -dür**

Mesnevi 19

Mısra: 79

*Güvenilir bir kimseye saklaması veya
birine teslim etmesi için bırakılan şey veya
kimse.*

79. Saña benden emānetdür ki her- bār

80. Oturma şāh ile hālvette zinhār

emcek:

1. **emcekleri: -ler, -i**

Mesnevi 27

Mısra: 62

Meme.

61. Bükülmiş bili yaklaşmış ölümü

62. İki emcekleri kaçtran tulumı

emdi:

1. **emdi:**

Mesnevi 24

Mısra: 161

Şimdi.

161. Gel emdi 'ākıl iseñ ol hünerver

162. Olasın tā iki 'ālemde server

emñn-āsā:

1. **emñn-āsā:**

Mesnevi 31

Mısra: 127

*Kendisine güvenilen kimse, mürşid
gibi.*

127. Mübārek pāk- menzil emñn-āsā

128. Görünür her şecerden nār-ı Müsā

emñn-i mahrem-i bāğ-ı haremşin:

1. **emñn-i mahrem-i bāğ-ı haremşin: -şin**

Mesnevi 34

Mısra: 48

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

*Harem bahçesinin yakını olan
güvenilir (kimse).*

47. Hārīm-i gülşen içre muhteremşin

48. Emñn-i mahrem-i bāğ-ı haremşin

emñn-i vahy:

1. **emñn-i vahy:**

Mesnevi 4

Mısra: 7

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Vahiy emini-Hz. Muhammed.

7. Emñn-i vahy ü şāhīb-sırr-ı mi' rāc

8. Ğubār-ı hāk-i pāyüñ başlara tāc

2. **emñn-i vahy:**

Mesnevi 4

Mısra: 7

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Vahiy emini-Hz. Muhammed.

7. Emîn-i vahy ü şâhib-sırr-ı mi' râc
8. Gubâr-ı hâk-i pâyüñ başlara tâc

emirâ:

1. **emirâ:**

Mesnevi 6

Mısra: 1

Ey emir Emir: 1. Bir kavmin, bir şehrin başı 2. Büyük bir hanedana mensup kimse 3. Peygamberimizin soyundan gelen başkomutan 4. Abbasi devletinde beylerbeyi ve Tanzimat'tan sonra sivil paşalığın ilk derecesi.

1. Emirâ Âşafâ 'âlem -penâhâ
2. Vühûş ü ins ü cân âdem-penâhâ

emir-âhür:

1. **emir-âhûra:-a**

Mesnevi 18

Mısra: 81

*İmrahur, ahırbeyi, ahır müdürü,
(evvelce padişahın ahırlarına nezaret eden kimse, istabl nazırı.*

81. Pes emr itdi emir-âhûra Pervîz
82. Ki zerrîn zîn ile zeyn ola Şebdîz

emir-i şîr-i hâk:

1. **emir-i şîr-i hâk:**

Mesnevi 4

Mısra: 122

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Allah'ın aslanı emir. Hz. Ali Hz. Muhammed'in tüm katıldığı savaşlarda

sancaktar olarak bulunurdu. Sadece Tebük Seferi'ne Hz. Muhammed'in emri ile Medine'de kaldığı için katılmamıştır.

121. Çehârum Ebû Hasan şâh-ı Hâyber

122. Emîr-i şîr-i Hâk kerrâr-ı Hâyder

emirü'l-mü minîn:

1. **emirü'l-mü minîn:**

Mesnevi 4

Mısra: 116

Halife.

115. Olupdur yâr-ı gâruñ kân-ı taşdıķ

116. Emîrü'l-mü minîn Bû-Bekr-i Şiddîķ

emn ü amânı virüp:

1. **emn ü amânı virüp:-üip**

Mesnevi 9

Mısra: 64

Kelime Tipi: **Deyim**

Korkusuzluk, güvenlik ve emniyet vermek.

63. Bu iki cân ile cism-i cihânı

64. Mü'eyyed kıl virüp emn ü amânı

emr:

1. **emrûfile:-üñle**

Mesnevi 1

Mısra: 99

Buyruk, buyrulan şey.

99. Senüñ emrûñle açam bâl ü çengâl

100. Şikâr ola murâdum kebki der-hâl

2. **emrûñe:-(ü)ñ, -e**

Mesnevi 5

Mısra: 37

Emir, buyruk.

37. Egerçi emrûñe kıldum itâ'at

38. Velî bu bendede yokdur biğâ'at

3. **emrine:-i, -n, -e**

Mesnevi 5

Mısra: 205

Emir, buyruk.

205. Dil oldu çünkü 'aqluñ emrine râm

206. Dönüp kıldı baña ilhâh ü ibram

4. **emrine:-i, -n, -e**

Mesnevi 6

Mısra: 64

Emir, buyruk.

63. Müdâm it müstedâm it ber-devâm it

64. Cihân ser-keşlerin emrine râm it

5. **emrine:-i, -n, -e**

Mesnevi 11

Mısra: 138

Emir, buyruk.

137. Eli altında Derbend ü Şifâhân

138. Muñ' emrine Abhâz ü Kuhistân

6. **emrûñe:-(ü)ñ, -e**

Mesnevi 15

Mısra: 32

Emir, buyruk.

31. Benüm nemdür bu baş ü cân senündür

32. Muñ'em emrûñe fermân senündür

7. **emrine:-i, -n, -e**

Mesnevi 22

Mısra: 22

Emir, buyruk.

21. Yumup iki cihândan gözlerin ol

22. Nigârîn emrine olmuşdı meşgûl

8. **emrûñe:-(ü)ñ, -e**

Mesnevi 24

Mısra: 261

Emir, buyruk.

261. Muñ'em emrûñe 'âlimdür Allâh

262. Geçersen cân-ı Şîrînümden ey şâh

9. **emrûñe:-(ü)ñ, -e**

Mesnevi 26

Mısra: 70

Emir, buyruk.

69. Didi Şîrîne her bir yâr-ı mahrem

70. Muñ'üz emrûñe ey şâh-ı 'âlem

10. **emrûñe:-(ü)ñ, -e**

Mesnevi 26

Mısra: 148

Emir, buyruk.

147. Ne dirse disün iller haş eger 'ām
148. Muṭī' em hūkmūne her emrūne rām

11. **emrūñūñ:** -(ü)ñ, -üñ
Mesnevi 30
Mısra: 10
Buyruk.

9. Didi k'ey hākim-i evreng-i şāhī
10. Muṭī'i emrūñūñ 'ālem kemāhī

12. **emre:** -e
Mesnevi 37
Mısra: 67
Emir, buyruk.

67. Muṭī' ol emre itme b-ī-edeblık
68. Şaḳın cehl ile kılama Bū- Leheblik

13. **emrinūñ:** -i, -nūñ
Mesnevi 37
Mısra: 90
Emir, buyruk.

89. Hūdāvend-i cihān Hāllāḳ-ı 'ālem
90. Muṭī'i emrinūñ her 'āḳḳ-ı 'ālem

14. **emrine:** -i, -n, -e
Mesnevi 37
Mısra: 148
Emir, buyruk.

147. Ben ol dīvāne vū mecnūn ü sersām
148. Degülven k'olam anuñ emrine rām

emr idüp:

1. **emr idüp:** -üp
Mesnevi 11
Mısra: 35
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
(Yapılması istenen şeyi) Kesin olarak bildirmek, buyurmak.

35. Pes ol dem emr idüp Şābūra Pervīz
36. Didi bir kışsa naḳl it behcet-engīz

2. **emr idüp:** -üp
Mesnevi 23
Mısra: 115
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
(Yapılması istenen şeyi) Kesin olarak bildirmek, buyurmak.

115. Pes ol dem emr idüp birkaç 'avāne
116. Alup Ferhādi oldılar revāne

emr itdi:

1. **emr itdi:** -di
Mesnevi 5
Mısra: 217
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Emir etmek, buyurmak.

217. Ne kim emr itdi dil tıtdum temāmet
218. İdüp taḳıre küstāhāne cür'et

2. **emr itdi:** -di
Mesnevi 18
Mısra: 81

Kelime Tipi: **Kalp İfade**
(Yapılması istenen şeyi) Kesin olarak bildirmek, buyurmak.

81. Pes emr itdi emir-āḫūra Pervīz
82. Ki zerrīn zīn ile zeyn ola Şebdīz

emr itdilerse:

1. **emr itdilerse:** -di, -ler, -se
Mesnevi 22
Mısra: 28
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
(Yapılması istenen şeyi) Kesin olarak bildirmek, buyurmak.

27. Pes az müddetde ol ğamgīn ü nā-şād
28. Ne kim emr itdilerse itdi bünyād

emr-i ilāhī irüp:

1. **emr-i ilāhī irüp:** -üp
Mesnevi 7
Mısra: 31
Kelime Tipi: **Deyim**
Allah'ın emri ulaşmak mec. Ömrü tamam olmak.

31. İrüp emr-i İlähī nā-gehānī
32. Çü dürdi defter-i Nüşīnevānı

emr-i sultān:

1. **emr-i sultān:**
Mesnevi 36
Mısra: 66
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Hükümdarın emri.

65. Ki bilmiş oluñ ey şehri vü dihkān
66. Budur hūkm-i hümāyūn emr-i Sultān

emrine rām:

1. **emrine rām:**
Mesnevi 21
Mısra: 43
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Emrine boyun eğmek.

43. Çü gördi tıfl gibi emrine rām
44. Temāmet cüy-i şīri kıldı i'lām

emrine rām olurdu:

1. **emrine rām olurdu:** -(u)r, -dı
Mesnevi 20
Mısra: 46
Kelime Tipi: **Deyim**
Emrine boyun eğmek.

45. Ne şabrı var idi kim ide ārām
46. Ne rām olurdu emrine dil-ārām

emrüm:

1. **emrüm:** -e
Mesnevi 18
Mısra: 19
Emir, buyruk.

19. Dil olmaz emrüm şimden girü rām
20. Ne mümkindür dil-ārāmumsuz ārām

emvāc-ı nāsüt:

1. **emvāc-ı nāsüt:**
Mesnevi 2

Mısra: 18
Kelime Tipi: -
*Emvâc(a.i.)dalgalar nâsüt(a.i.)insanlık,
mahlukiyet,insanlık camiası. emvâc-ı
nâsüt: mahlukiyetin dalgaları.*

17. Temevvüc kıldı çün deryâ-yı lâhût
18. Zuhûr itdi kamu emvâc-ı nâsüt

emvâl ü esbâb:

1. **emvâl ü esbâb:**
Mesnevi 7
Mısra: 67
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Mülkler ve eşyalar, gereçler.

67. Döke bî-gâneye emvâl ü esbâb
68. Yirinde qalmaya evlâd ü esbâb

eñ:

1. **eñ:**
Mesnevi 4
Mısra: 14
*Başına geldiği sıfatların üstün
derecede olduğunu gösteren kelime.*

13. Le-'amrük tâc ü hil'at saña levlâk
14. Eñ ednâ pây-e-i tahtuñdur eflak

eñ ednâ:

1. **eñ ednâ:**
Mesnevi 7
Mısra: 8
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
En kötü mec. alçak, değersiz.

7. Ne kaşr ol kim ola 'arş ile hem-ser
8. Eñ ednâ şemse aña mihr-i enver

enbiyâ:

1. **enbiyânuñ:-nuñ**
Mesnevi 4
Mısra: 35
Ar. Nebi'ler, peygamberler.

35. Egerçi hâtemisin enbiyânuñ
36. Velikin evvelîsin dü cihânuñ

enbüh:

1. **enbüh:**
Mesnevi 14
Mısra: 23
Güruh. İzdiham. Kalabalık.

23. Şüküh-ı 'âlem ü güm-râh ü enbüh
24. Dil-i 'uşşâk içinde şanki endüh

encüm:

1. **encümlerin:-ler, -i, -n**
Mesnevi 2
Mısra: 32
*Ar. is. "Necm"ın cem'i. Yıldızlar.
Kevkebler, sitâreler.*

31. Sipihri geh kıılır bir kara 'ummân
32. İdüp encümlerin dürr-i draşşân

2. **encüm:**
Mesnevi 4
Mısra: 28

*Ar. is. "Necm"ın cem'i. Yıldızlar.
Kevkebler, sitâreler.*

27. Sipihri-i mertebetd'ey şâh-ı merdüm
28. Güneşsin gayri peyem-berler encüm

3. **encüm:**
Mesnevi 4
Mısra: 111

*Ar. is. "Necm"ın cem'i. Yıldızlar.
Kevkebler, sitâreler.*

111. Buyurduñ âl ü aşşâb için encüm
112. Bieyhim iktedeytüm ihtedeytüm

4. **encüm:**
Mesnevi 31
Mısra: 31

*Ar. is. "Necm"ın cem'i. Yıldızlar.
Kevkebler, sitâreler.*

31. Mihir germiyetinden kaçup encüm
32. Zemînuñ säyesinde oldılar güm

endâze kıldı:

1. **endâze kıldı:-dı**
Mesnevi 27
Mısra: 9
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Lâyık görmek, mertebelendirmek.

9. Aña çok lutfini endâze kıldı
10. Dil-i pejmürdesini tâze kıldı

endîşe-i hâm itdüñ:

1. **endîşe-i hâm itdüñ:-dü, -ñ**
Mesnevi 24
Mısra: 167
Kelime Tipi: **Deyim**
Boş düşüncelere kapılmak.

167. Niçün itdüñ girü endîşe-i hâm
168. Bilürken 'ışka yoç âgâz ü encam

endîşe-i hvâb:

1. **endîşe-i hvâb:**
Mesnevi 13
Mısra: 72
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Uyku düşüncesi, vesvesesi, kaygısı.

71. Çü Hüsrev tâb-ı meyden oldı bî-tâb
72. Alur nergislerin endîşe-i hvâb

endüh:

1. **endüh:**
Mesnevi 14
Mısra: 24
*Far. Keder, elem, gam, gussa, kaygı,
sıkıntı, ızdırab, üzüntü.*

23. Şüküh-ı 'âlem ü güm-râh ü enbüh
24. Dil-i 'uşşâk içinde şanki endüh

2. **endüh:-ı**
Mesnevi 18
Mısra: 60
Far. Gam, iç sıkıntısı.

59. Geçürme vaktüni bî-'ayş ü bî-nüş
60. Çıkar endühi dilden câm-ı mey nüş

3. **endüh:**

Mesnevi 28

Mısra: 67

Far. Keder, elem, gam, gussa, kaygı, sıkıntı, ıztırab, üzüntü.

67. Yiter olduñ bu endüh ile bî -zevķ

68. Dizüñ ğam gerdenine eyleme tavķ

endüh-ı hicrāndan:

1. **endüh-ı hicrāndan: -dan**

Mesnevi 26

Mısra: 209

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Ayrılığın gamı, acısı.

209. İde mi girü bir tağa havāle

210. Geçer 'ömrüm egerçi kām ü nā-kām

ene:

1. **eneñe: -ñ, -e**

Mesnevi 38

Mısra: 241

Ben, benlik, nefis.

241. Eneñe cāhid olma māle mağrūr

242. Kanı Kārūn kanı Hākān u Fağfūr

enfās:

1. **enfāsuñ: -(u)ñ**

Mesnevi 4

Mısra: 54

Ar. is. Nefesler, soluklar.

53. Ne ğam ger hūb ise elhān-ı Dāvūd

54. Senüñ enfāsuñ oldu cān-ı Dāvūd

engüş:

1. **engüştinde: -i, -n, -de**

Mesnevi 5

Mısra: 67

Parmak.

67. Felekler hüküm engüştinde hātem

68. Kemīne çakeri Dārā vü Rüstem

2. **engüş:**

Mesnevi 15

Mısra: 113

Parmak.

113. Kef-i deryā ki yokdur anda engüş

114. Baña her bir hūbābı gösterür müşt

3. **engüştini: -i, -n, -i**

Mesnevi 24

Mısra: 140

Parmak.

139. İdüpdür fetḥ-i kufl-i rızka Fettāh

140. Hüner ehlinüñ engüştini miftāh

4. **engüştin: -i, -n**

Mesnevi 25

Mısra: 10

Parmak.

9. Kılurdu tağ oldukça zebün ol

10. Her engüştin sütün-ı Bīsütün ol

5. **engüştine: -i, -n, -e**

Mesnevi 31

Mısra: 142

Parmak.

141. Geyüp gül-nār ser- [ā] pā al ü ala

142. Ruḫablar yakmış engüştine hūnnā

engüş-i muhannā:

1. **engüş-i muhannā:**

Mesnevi 32

Mısra: 87

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Kınalı parmak.

87. Degül destümde engüş-i muhannā

88. Kāmış oķ kana boyanmış hemānā

enīs:

1. **enīsüm: -(ü)m**

Mesnevi 23

Mısra: 143

Görüşülen kimse, arkadaşı, dost.

143. Ne yanumda enīsüm münīsüm var

144. Ne aḫvālüm şorar bir kimse her-bār

2. **enīsüm: -(ü)m**

Mesnevi 24

Mısra: 130

Dost.

129. Didi kim ey cihān-dīde nedīmüm

130. Enīsüm münīsüm yār-ı qādīmüm

3. **enīsüm: -(ü)m**

Mesnevi 38

Mısra: 130

Dost, sevgili.

129. Ğam alsun gönlümi kim gitdi yārum

130. Enīsüm münīsüm hem ğam-gūsārum

enīsüm münīsüm oldu:

1. **enīsüm münīsüm oldu: -(ü)m-di**

Mesnevi 25

Mısra: 99

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Eşim dostum(Eş dost) olmak .

99. Enīsüm münīsüm derd ü ğam oldu

100. Baña 'arş-ı cihān hep mātem oldu

ennās:

1. **ennās:**

Mesnevi 38

Mısra: 226

İnsanlar.

225. Yir ü gök ehl'anuñçün tıtdılar yas

226. Melāyik gökde yirde cümle ennās

eñsüz:

1. **eñsüz:**

Mesnevi 13

Mısra: 36

Değerli bir tür kumaş.

35. Gelüp ferrâşlar maḥbûb ü zibâ
36. Döşendi yir yirin eñsüz ü dibâ

eñsüz ü dibâ-yı münakkaş:

1. **eñsüz ü dibâ-yı münakkaş:**

Mesnevi 36

Mısra: 34

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ensiz ve işlemeli ipek. Ensiz: Bir kumaş türü.

33. Çeker biñ ḥâş ester bâr-ı mefreş
34. Tolu eñsüz ü dibâ-yı münakkaş

envâ´-ı cevâhir:

1. **envâ´-ı cevâhir:**

Mesnevi 17

Mısra: 16

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Mücevher çeşitleri.

15. Çıkup ol bahırden ğavvâş-ı mâhir
16. Getürdi Rûma envâ´-ı cevâhir

envâr:

1. **envâr:**

Mesnevi 4

Mısra: 49

Nurlar, aydınlıklar.

49. Ne var gördiye ol vâdide envâr
50. Saña ´arş üze Ḥaḳ gösterdi dîdâr

2. **envâr:**

Mesnevi 31

Mısra: 161

Nurlar, aydınlıklar.

161. Virür her şemsesi nür gibi envâr
162. Kevâkib şanki dîvârında mismâr

envâr-ı ğufrân:

1. **envâr-ı ğufrân:**

Mesnevi 3

Mısra: 91

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Affetme, yarlıgama nurları(parlaklıkları.).

91. Rehide berḳ urur envâr-ı ğufrân
92. Birinüñ cebhesinde dâĝ-ı ḥırmân

epsem ol:

1. **epsem ol:**

Mesnevi 40

Mısra: 63

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Susmak.

63. Firâķi epsem ol çoĝ urma lâfi
64. Suḫan dürcine dürc itme güzâfi

epsem olmak:

1. **epsem olmak: -mak**

Mesnevi 3

Mısra: 62

Kelime Tipi: -

Suskunlaşmak, ses çıkarmamak.

61. Ne hoşdur güng ü lâl ü ebkem olmak
62. Kuşūr u ´aciz ile ḳul epsem olmak

er:

1. **erden: -den**

Mesnevi 12

Mısra: 129

Yiĝit, erkek.

129. Zihî ´avrat kim erden yeg ḫurüşı

130. Tolu âvâze-i ´ışḳ ile güşı

2. **erdür: -dür**

Mesnevi 12

Mısra: 131

Yiĝit, erkek.

131. Şunuñ kim ´âlem içre adı erdür

132. Çü bi-´ışḳ ola ´avratdan beterdür

3. **ermişdi: -miş, -di**

Mesnevi 14

Mısra: 104

Erişmek, ulaşmak.

103. O bezm-i pür- şüküh içinde Pervîz

104. Zebün olmışdı ki ermişdi Şebdîz

4. **er:**

Mesnevi 19

Mısra: 54

Yiĝit, erkek.

53. Bu üslûb ile olsa mihrbânı

54. Virür er ´avrata ḫatṭa amânı

5. **er:**

Mesnevi 19

Mısra: 96

Er, erkek.

95. Ḳamu düşize kızlar Meryem-âyin
96. Ne er yüzini görmişler ne k´âyin

6. **eridür: -i, -dür**

Mesnevi 27

Mısra: 33

Er, erkek.

33. Nedür Ferhâd bir Türkmen eridür

34. Ki ṭaĝlar delisi yaban eridür

er iseñi:

1. **er iseñi:**

Mesnevi 24

Mısra: 150

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Yiĝit, adam isen.

149. Şaḳın ´âr itme ta´lîm-i hünerden

150. Er iseñ geç bu yolda sîm ü zerden

2. **er iseñi:**

Mesnevi 38

Mısra: 245

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Yiĝit, adam isen.

245. Er iseñ baḳma dünyâ ´avretine

246. Ḳatı şehhâredür varma ḳatına

er ol:

1. **er ol:**

Mesnevi 24

Mısra: 276

Kelime Tipi: **Deyim**

Erkek olmak II Yiğit olmak.

275. Didi hoş eyle olsun şartumuz hoş

276. Er ol tek iş becer ey merd-i medhüş

er olan:

1. **er olan:**

Mesnevi 16

Mısra: 148

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Erkek, kişi II yiğit, kahraman, mert olan.

147. Çü dünyâ şahbedür murdâr murdâr

148. Er olan aña meyl itmek zihî 'âr

er olanlar:

1. **er olanlar: -lar**

Mesnevi 27

Mısra: 101

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Erkek, kişi II yiğit, kahraman, mert olan.

101. Er olanlar alurlar yâr-ı bâkî

102. Virüp dünyâ karısına talâkı

er ü 'avret:

1. **er ü 'avret:**

Mesnevi 38

Mısra: 155

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Erkek ve kadın. (Herkes).

155. Er ü 'avret idüp âh ü figâmı

156. Götürdiler bu üslûb ile anı

erdevân:

1. **erdevâna: -a**

Mesnevi 7

Mısra: 126

Geştâb neslinden bir şah adıdır.

125. Göz açdırmazdı hançer çekse câna

126. Amân virmezdi hergiz Erdevâna

2. **erdevân:**

Mesnevi 7

Mısra: 128

Geştâb neslinden bir şah adıdır.

127. Nerîmân havf idüp pür -mağbesinden

128. Uşandı Erdevân işkencesinden

3. **erdevândur: -dur**

Mesnevi 37

Mısra: 137

Geştâb neslinden bir şah adıdır.

137. Eger Dârâ vü Key ger Erdevândur

138. Çapumda bir gedâ-yı nâ-tüvândur

eren:

1. **erenler: -ler, -**

Mesnevi 1

Mısra: 5

Ermiş, velî.

5. Erenler meslegine sâlik eyle

6. Sa 'âdet milketine mâlik eyle

2. **erenlerden: -ler, -den**

Mesnevi 11

Mısra: 129

(Yüzük takan) Erkek.

129. Erenlerden yeg eyler re'y ü tedbîr

130. Tutar gözgü yerine elde şemşîr

erenler pâyine dürr ü güher saç:

1. **erenler pâyine dürr ü güher saç:**

Mesnevi 40

Mısra: 76

Kelime Tipi: **Deyim**

Tarikat ulularının eşîğine inci ve elmas saçmak (şîir bağlamında, inci ve mücevher değerinde söz söylemek).

75. Bu meydân özge meydândur gözün aç

76. Erenler pâyine dürr ü güher saç

ergüvân:

1. **ergüvân:**

Mesnevi 37

Mısra: 19

Kırmızıya çalan çiçek.

19. Bu derde ergüvân idüp ta Hammül

20. Kara giyüp tütardı mâtem-i gül

eri:

1. **erirdi: -r, -di**

Mesnevi 24

Mısra: 28

Sıcaklık tesiriyle katı halden sıvı hale geçmek.

27. Derün-ı dilden âh itse o mazlûm

28. Erirdi seng-hâre nitekim mûm

2. **eriyeydi: -(y)e, -(y)di**

Mesnevi 26

Mısra: 233

Katı halden sıvıya dönüşmek. II karşı koyamamaktan ve acziyetten ötürü bitip tükenmek.

233. Eriyeydi deminden nitekim yağ

erid:

1. **eridür: -(ü)r**

Mesnevi 28

Mısra: 36

Gitgide azaltıp yok olmasına sebep olmak, ortadan kaldırmak.

35. İkinde itme âh-ı âteş-engiz

36. Eridür şekkerüni âteş-i fîz

erit:

1. **eritse: -se**

Mesnevi 27

Mısra: 281

Eritmek II harcıyıp tüketmek; mec. çok üzme. (GTS).

281. N'ola Şîrîn eritse şem' veş yağ
282. Bu derd oldı aña dâğ üstine dâğ

erjeng:

1. **erjeng:**

Mesnevi 11

Mısra: 32

*Meşhur ressam Mani'nin yaptığı
resimleri ihtiva eden mecmua.*

31. Görüp nakşını oldı vâlih ü deng

32. Tayandı kaldı bir dîvâra Erjeng

erkân:

1. **erkân:**

Mesnevi 7

Mısra: 85

Adap, rûsûm.

85. Hoş erkân üzre idüp ihtirâmın

86. Qodılar Hüsrev-i Pervîz nâmın

erlik demidür:

1. **erlik demidür: -dür**

Mesnevi 38

Mısra: 42

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Yiğitlik, cesaret gösterme zamanı.

41. Yiğitsin eylegil pîrâne tedbîr

42. Demidür erlik it merdâne tedbir

erlik eyle:

1. **erlik eyle:**

Mesnevi 11

Mısra: 170

Kelime Tipi: **Deyim**

Erkeklik, yiğitlik etmek/göstermek.

169. Reh-i ğamda baña reh-berlik eyle

170. Kuşan ğayret kuşağın erlik eyle

ermen:

1. **ermen:**

Mesnevi 12

Mısra: 4

Ermenistan.

3. Kemer bağlanup üstâd-ı zemâne

4. Tütüp Ermen yolın oldı revâne

2. **ermen:**

Mesnevi 28

Mısra: 98

Ermenistan.

97. Virüp bir kâşid-i cüstün eline

98. Didi irgür bumı Ermen iline

3. **ermen:**

Mesnevi 31

Mısra: 43

Ermenistan.

43. Çü Hüsrev virdi Ermen mülkine nür

44. Görüp kaçsın o hürun oldı mesrur

ermen zemîne:

1. **ermen zemîne: -e**

Mesnevi 11

Mısra: 42

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ermenistan, Ermeni toprakları.

41. Cihâni geşt iderken ey şehenşâh

42. Yolum Ermen zemîne irdi nâ-gâh

2. **ermen zemîne: -e**

Mesnevi 18

Mısra: 112

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ermenistan, Ermeni toprakları.

111. Bu âyîn ile kim ol şâh-ı 'âşık

112. Giderd' Ermen zemîne key yaraşık

3. **ermen zemîne: -e**

Mesnevi 31

Mısra: 40

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ermenistan, Ermeni toprakları.

39. Medâyinden bu faşl içinde Pervîz

40. Çıkuş Ermen zemîne eyledi hîz

erre:

1. **erreyle: -(y)le**

Mesnevi 15

Mısra: 101

Far. Tahta biçmeğe mahsus alet, bıçkı.

101. Keser ol tahtayı erreyle mâhî

102. Komaz kim baña taht ola kemâhî

ervâh-ı firîşte:

1. **ervâh-ı firîşte:**

Mesnevi 12

Mısra: 135

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Melek ruhları.

135. Gil-i âdemle ervâh-ı firîşte

136. Olupdur 'ışk meşk ile sirişte

erzân:

1. **erzân:**

Mesnevi 32

Mısra: 68

Ucuz II Bol.

67. Cihân mülki nedür kim cân bahâyam

68. Beni şanma ki bir erzân bahâyam

es:

1. **esmesün: -me, -sün**

Mesnevi 6

Mısra: 52

Esmek.

51. İlahî eyle bu gülzârı hürrem

52. Yavuz yil esmesün üstine bir dem

2. **eser: -er**

Mesnevi 8

Mısra: 57

*Hava bir yönden bir yöne akmak,
rüzgâr olmak.*

57. Eser bād-ı nesîm-i şubh-ı Nev-rûz

58. Çerâğ-ı lâle olmuş meclis-efrûz

3. **esen: -en**

Mesnevi 11

Mısra: 175

*Hava bir yönden bir yöne akmak,
rüzgâr olmak.*

175. Esen yel gibi olmasun kararūñ

176. Diyârına iriş bir demde yârūñ

4. **eşinden: -i, -n, -den**

Mesnevi 33

Mısra: 7

Yâr, dost, arkadaş, hemhal.

7. Yalunūz kalup ayırdı eşinden

8. Katı ac idi Şîrîñūñ aşından

5. **esüp: -üp**

Mesnevi 38

Mısra: 77

Esmek.

77. Esüp ol gün semûm-ı âteş-engîz

78. Ne Gülgün kaldı âhurda ne Şebdîz

eş'âr:

1. **eş'âr:**

Mesnevi 5

Mısra: 15

Şiirler.

15. Diseydüm gül gibi rengin eş'âr

16. Görinürdi hasûduñ çeşmüne hâr

esâs:

1. **esâsı: -ı**

Mesnevi 12

Mısra: 43

Temel. Asıl, mebna. Asıl, hakikat.

43. Binâsıñūñ esâsı cümle mermer

44. Başacağ yir bulamaz bād-ı şarşar

esâsî:

1. **esâsî:**

Mesnevi 16

Mısra: 10

Asıl ve temele mensup, esasla ilgili.

9. Geçüp tahta oturmuş eyleyüp kîn

10. Eşâsî kölesi Behrâm-ı Çüpîn

esb:

1. **esbūñ: -(ü)ñ**

Mesnevi 4

Mısra: 23

At Il Burak. (Mi'rac gecesinde Hz. Peygamber'i taşıdığı rivayet edilen binek. Burak "parıldamak, şimşek çakmak" anlamına gelen Arapça berk kelimesinden türetilmiş olup renginin saf ve parlak oluşu veya çok hızlı hareket ettiği sebebiyle bu adı almıştır (Lisânü'l-Arab, "brk", md.).

23. Şeb-i Esrâ ki esbūñ kaldı te'cîl

24. Melekce varmadı peyk-i Cibril

2. **esb:**

Mesnevi 7

Mısra: 129

Far. At, feres.

129. Ger ol meydâna sürse esb eger fil

130. Giriş kalurdu çerç andan yedi misl

esbâb:

1. **esbâbını: -ı, -n, -ı**

Mesnevi 1

Mısra: 55

Sebepler, vasıtalar, vesileler, öğeler.

55. Bu kaşruñ k'itdüm esbâbını hâzır

56. Aña mi'mâr-ı luftuñ eyle nâzır

2. **esbâbın: -ı, -n**

Mesnevi 30

Mısra: 46

Eşyalar, gereçler.

45. Kim eyler üd ü şandal oda pertâb

46. Kim esbâbın yumağa germ ola âb

esbâb-ı işret:

1. **esbâb-ı işret:**

Mesnevi 18

Mısra: 143

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

İçki ve eğlence meclisi unsurları.

143. Müheyy' olmuş idi esbâb-ı işret

144. Buyurdılar açıldı bâb-ı işret

esb-i nâze:

1. **esb-i nâze: -e**

Mesnevi 38

Mısra: 265

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Naz atı Il cilveli sevgili.

265. Suvâr olma öninde esb-i nâze

266. Çü şon binecek atundur cenaze

esb-i tâzî:

1. **esb-i tâzî:**

Mesnevi 36

Mısra: 37

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Arap atı.

37. Virür biñ berç- sür'at esb-i tâzî

38. Nice tâzî kamu şâhîn-i lâzî

eşcâr:

1. **eşcârı: -ı**

Mesnevi 37

Mısra: 26

Ağaçlar.

25. Çemen mülkin idüp nâlân ü tārâc

26. Hazân eşcârı kodı yalın ü ac

esen kal:

1. **esen kal:**

Mesnevi 26

Mısra: 162

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ruhsal ve bedensel olarak sağlıklı, sıhhatli ol/un anlamında bir temenni ifadesi.

161. Didi ey 'âşık-ı şâdik esen kal

162. Bakup Ferhâd kaldı yañu yañu

eser kalmadı:

1. **eser kalmadı: -dı**

Mesnevi 23

Mısra: 151

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Hiçbir belirti, iz olmamak.

151. Eger kalmadı za Tfle tenümden

152. Sürükler her qarınca dâmenümden

eserd:

1. **eserdüp: -üp**

Mesnevi 18

Mısra: 148

Esritmek sözcüğü vezin gereği

esertmek şeklinde kullanılmış. Esritmek:

Sarhoş etmek.

147. Çalup sâzendeler çeng ü rebâbı

148. Eserdüp dönderürlerdi kebâbı

esir:

1. **esiri: -i**

Mesnevi 11

Mısra: 89

Tutsak \ müptela, düşkün.

89. Esîri dâm-ı zülfinüñ dü 'âlem

90. Nice aldanmasın ol dâney'âdem

2. **esiri: -i**

Mesnevi 34

Mısra: 135

Tutsak \ müptela, düşkün.

135. Esîri çeşmümün şîr-i şikârî

136. Gülâmı zülfümün müşg-i Tetârî

esirge:

1. **esirgerdi: -r, -di**

Mesnevi 23

Mısra: 182

Korumak, himaye etmek.

181. Kaçan kim taş işigine kosam baş

182. Esirgerdi beni ol yüregi taş

esir-i bend-i hicrân:

1. **esir-i bend-i hicrân:**

Mesnevi 25

Mısra: 88

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ayrılık bağının esiri.

87. İlâhî neyleyem bir derdmemdem

88. Esir-i bend-i hicrân müstemendem

esiri olup:

1. **esiri olup: -up**

Mesnevi 22

Mısra: 29

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Tutsak olmak.

29. Zemîn ol şan'atun olup esîri

30. Alup bağrına başdı cüy-ı şîri

esir-i 'ukde-i ğam oldu:

1. **esir-i 'ukde-i ğam oldu: -dı**

Mesnevi 27

Mısra: 276

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Keder düğümünün esiri olmak.

275. Marîz-i renc-i mâtem oldu tekrâr

276. Esir-i 'ukde-i ğam oldu tekrar

eşk:

1. **eşk:**

Mesnevi 28

Mısra: 40

Far. Göz yaşı, dem'.

39. Kılâsın kaddi çeng olanlara reşk

40. Yüzüñde döne döne raşk ura eşk

2. **eşkin: -i, -n**

Mesnevi 33

Mısra: 2

Far. Göz yaşı, dem'.

1. Ğazabdan âhîr olanlar peşimân

2. Nedâmet eşkin ider böyle bārân

eşkâl-i mevhum:

1. **eşkâl-i mevhum:**

Mesnevi 37

Mısra: 98

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Vehm olunmuş, gerçekliği yokken

zihinde tasarlanmış şekiller, suretler.

97. Ne zerre aña nisbet cümle ma'düm

98. Nuķuş-ı kâyinât eşkâl-i mevhum

eski:

1. **eski:**

Mesnevi 13

Mısra: 6

Önceki, çok önceden beri var olan.

5. Çü Husrev açdı ol taşvîri gördi

6. Yenilendi hemân-dem eski derdi

2. **eski:**

Mesnevi 29

Mısra: 2

Önceki, çok önceden beri var olan.

1. Çü Şîrîn nâme-i dil-dârî gördi

2. Yenilendi hemân-dem eski derdi

eşk-i bive:

1. **eşk-i bive:**

Mesnevi 16

Mısra: 120

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Dulun (kocasız kadın) gözyaşı.

119. Ne deñlü çalışırsa mekr ü rive

120. Ocağına şu koyar eşk-i bive

eski derdi açıldı:

1. **eski derdi açıldı: -dı**

Mesnevi 18

Mısra: 4

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Eskide kalmış ve unutulmuş, üzeri

örtülmüş sanılan bir sorunun tekrar gün

yüzüne çıkması.

3. Okıduğça süzi âvâzelendi
4. Açıldı eski derdi tâzelendi

eşk-i dide-i hunbâr ü giryân:

1. **eşk-i dide-i hunbâr ü giryân:**
Mesnevi 24
Mısra: 107
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ağlayan ve kan saçan gözün yaşı.

107. Ya eşk-i dide-i hunbâr ü giryân
108. Şaçılmış küy-i dil-berde firâvân

eşk-i ergüvânî döküp:

1. **eşk-i ergüvânî döküp: -üp**
Mesnevi 38
Mısra: 111
Kelime Tipi: **Deyim**
Erguvan renkli gözyaşı dökmek: Kanlı gözyaşı dökmek.

111. Döküp çeşminden eşk-i ergüvânî
112. Kızıl kanlara boyadı cihanı

eşk-i gül-reng:

1. **eşk-i gül-reng:**
Mesnevi 14
Mısra: 106
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gül renkli gözyaşı (kanlı gözyaşı anlamında).

105. Yürürdi vâlih ü hayrân ü dil-teng
106. Dökerti gözlerinden eşk-i gül-reng

2. **eşk-i gül-reng:**
Mesnevi 28
Mısra: 42
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gül renkli gözyaşı (kanlı gözyaşı anlamında).

41. Ne hâcet ağlamağa idüp âheng
42. Kara toprağa çarmağ eşk-i gül-reng

eşk-i gül-reng döküp:

1. **eşk-i gül-reng döküp: -üp**
Mesnevi 15
Mısra: 93
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gül renkli gözyaşı dökmek. (Kanlı gözyaşı akıtma bağlamında).

93. Döküp ol serv-bâlâ eşk-i gül-reng
94. Yâka çâk itmege kılmışdı âheng

esrâr:

1. **esrâr:**
Mesnevi 7
Mısra: 74
Ar. sırlar, gizler.

73. Yuğudan kim uyandı şâh-ı bîdâr
74. Mu'abbirler getürdi şordı esrâr

2. **esrârısın: -ı, -sın**
Mesnevi 12
Mısra: 105
Ar. sırlar, gizler.

105. Ne gencün dirdi esrârısın ey nağş
106. Ne ma'nânun nümü-dârısın ey nağş

3. **esrâr:**
Mesnevi 24
Mısra: 118
Sırlar, gizler.

117. Kimisi müsterî vü kimi bâyi'
118. Cihâna oldı bu esrâr şâyi'

eşref:

1. **eşref:**
Mesnevi 4
Mısra: 30
En şerefli.

29. İşigün rütbeti a'lâ felekden
30. Kemîne çâkerün eşref melekden

es-sultân-ı zıllu'llâh-ı fi'l -arz:

1. **es-sultân-ı zıllu'llâh-ı fi'l -arz:**
Mesnevi 5
Mısra: 148
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yeryüzünde Allah'ın gölgesi olan Sultan(padişah).

147. Zemîne sâye şalsun tül u ger 'arz
148. Ki es-sultân-ı Zıllu'llâh-ı fi'l -arz

ester:

1. **ester:**
Mesnevi 36

- Mısra: 33
Katr.

33. Çeker biñ hâş ester bâr-ı mefres
34. Tolu eñsüz ü dîbâ-yı münakkaş

esveb-i fâhir geyersin:

1. **esveb-i fâhir geyersin: -er, -sın**
Mesnevi 16
Mısra: 139
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kıymetli (pahaca değerli) elbise giymek- Zenginlik göstergesi bağlamında .

139. İçüp şerbet geyersin esveb-i fâhir
140. Gelür hep bilmiş ol burnuñdan âhir

2. **esveb-i fâhir geyersin: -er, -sın**
Mesnevi 16
Mısra: 139
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kıymetli (pahaca değerli) elbise giymek- Zenginlik göstergesi bağlamında .

139. İçüp şerbet geyersin esveb-i fâhir
140. Gelür hep bilmiş ol burnuñdan âhir

3. **esveb-i fâhir geyersin: -er, -sın**
Mesnevi 16
Mısra: 139
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kıymetli (pahaca değerli) elbise giymek- Zenginlik göstergesi bağlamında .

139. İçüp şerbet geyersin esveb-i fâhir
140. Gelür hep bilmiş ol burnuñdan âhir

eşya:

1. eşya:

Mesnevi 2

Mısra: 20

Ar. 1. Şeyler, mevcudat.

19. Haĳkatden haĳâyık oldu peydâ

20. Ki geldi mebbe'-i vaĳdetden eşya

etekden la'l ü çeşminden güher-pâş olup:

1. etekden la'l ü çeşminden güher-pâş

olup:-up

Mesnevi 24

Mısra: 110

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Etekten lal ve gözünden inci saçmak.

109. Olup cân kayısı ile ol evbâş

110. Etekden la'l ü çeşminden güher-pâş

etfâl:

1. etfâlûi: -üñ

Mesnevi 14

Mısra: 222

Çocuklar. "Tıfl"ın cem'idir.

221. Ne var almazsa şâhînüñ şikârın

222. Kebüter alur etfâlûñ karârın

2. etfâl:

Mesnevi 17

Mısra: 4

Çocuklar. "Tıfl"ın cem'idir.

3. Uçar her yaña berg-i zerd ü surĳ al

4. Şanasın kim kaçar mektebden etfâl

etfâl-i ğama:

1. etfâl-i ğama:-a

Mesnevi 33

Mısra: 5

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Gam, keder, acı çocukları.

5. Yaşından virüp etfâl-i ğama küt

6. Müje elmâsı ile deldi yâkut

etini yir:

1. etini yir:-r

Mesnevi 27

Mısra: 50

Kelime Tipi: **Deyim**

Etini yemek -İçini kemirmek- Bir üzüntü kendisini sürekli olarak rahatsız etmek.

49. Bu söz kaç' ider anuñ kuvvetini

50. Etini yir ü alur âfetini

etmek:

1. etmek:

Mesnevi 26

Mısra: 227

Ekmek.

227. Taşı etmek gibi toĳrardı tiş

228. Ne dem kim tûĳine ideydi güci

etrâf:

1. etrâfi:-i

Mesnevi 18

Mısra: 103

Her yer, çevre.

103. İder sünbülleri etrâfi müşĳîn

104. Ki her biri ğazâl-i Çîn ü Maçîn

2. etrâfa:-a

Mesnevi 23

Mısra: 8

Bir yer veya şeyi kuşatan, çevreleyen yerler, çevre, yöre.

7. Virüp her mahrem ü nâ-mahreme râz

8. Çamu etrâfa şaldı şayt ü âvâz

etrâf-ı kühistân:

1. etrâf-ı kühistân:

Mesnevi 14

Mısra: 73

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Daĳlık bölgenin etrafı (çevresi).

73. Çamış oĳlardan etrâf-ı kühistân

74. Diyeydüñ ki oldu ser-tâ-ser neyistân

ev:

1. evine:-i, -n, -e

Mesnevi 5

Mısra: 17

Ev, mekan.

17. Bu ma'nîden girüp 'uzlet evine

18. Çeküp başum ferâĳat dâmenine

2. evinde:-i, -n, -de

Mesnevi 7

Mısra: 53

Konut, hane.

53. Zen-i bîve evinde mâkiyâne

54. Taru yirine dür olmışdı dâne

evbaş:

1. evbaş:

Mesnevi 24

Mısra: 109

(Ar.) Ayak takımı, serseri topluluĳu.

109. Olup cân kayısı ile ol evbâş

110. Etekden la'l ü çeşminden güher-pâş

evhâm k'idesin:

1. evhâm k'idesin:-e, -sin

Mesnevi 24

Mısra: 206

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Evham ki etmek-Evham etmek- : Kuşkuya kapılmak, kuruntulanmak.

205. Bu sevdâyı çıkar başuñdan ey hâm

206. Ne hâcet k'idesin behbûda evhâm

evlâd ü ensâb:

1. evlâd ü ensâb:

Mesnevi 7

Mısra: 68

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Soyundan gelenler, çocuklar.

67. Döke bî-gâneye emvâl ü esbâb
68. Yirinde qalmaya evlâd ü ensâb

evrâd:

1. **evrâdîdur:** -i, -dur
Mesnevi 28
Mısra: 25

Evrâd; okunması âdet edinilmiş olan belli âyet, sûre ve duâlar.

25. Huceste cânlaruñ evrâdîdur ol
26. Sa' âdetlü gönüller yâdîdur ol

2. **evrâdî:** -i
Mesnevi 39
Mısra: 20

Evrâd; okunması âdet edinilmiş olan belli âyet, sûre ve duâlar.

19. Şikeste dillerüñ zârî haqîçün
20. Huceste cânlar evrâdî haqîçün

evrâk-ı rengîn:

1. **evrâk-ı rengîn:**
Mesnevi 40
Mısra: 19

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Renkli yapraklar: Firâkî'nın Hüsrev ü Şirin mesnevisinin yazıldığı defterin yaprakları.

19. Bu defter içre her evrâk-ı rengîn
20. Tabaklardur ki pür- halvâ-yı şîrîn

evsâf:

1. **evşâfuña:** -(u)ñ, -a
Mesnevi 4
Mısra: 82
Vasıflar, sıfatlar, tarifler.

81. Eyâ dürr-i yetim-i baħr-i sermed
82. Senüñ evşâfuña yok ğâyet ü had

2. **evşâf:**
Mesnevi 27
Mısra: 86
Vasıflar, sıfatlar, tarifler.

85. Ne deñlü çüst ü çälâk olsa vaşşâf
86. Yazamaz tâ kıyâmet aña evşâf

3. **evşâfın:** -i, -n
Mesnevi 33
Mısra: 59
Güzellikler II Vasıflar, özellikler.

59. Anuñ evşâfın işitmişdi Pervîz
60. Hemân andan yaña azm eyledi tîz

evvel:

1. **evvel:**
Mesnevi 22
Mısra: 8
Evvel, başlangıç, önce, ilk, ilk olarak, geçmiş, eski.

7. Reh-i 'ışka kim olmuşdı revâne
8. Kadem başmışdı evvel demde cane

2. **evvel:**
Mesnevi 28
Mısra: 23
İlk olarak, ilk önce.

23. Yaz evvel Haq adın kim hırz-ı cândur
24. Nişân-ı emn ü tevķî'-i amândur

3. **evvel:**
Mesnevi 28
Mısra: 102
İlk olarak, ilk önce.

101. Edep birle sözüñi söyle mevzün
102. Yir öpüp evvel andan nâmeñi şun

4. **evvel:**
Mesnevi 31
Mısra: 4
İlk olarak, ilk önce.

3. İcâzet birle şeh katına girdi
4. Yir öpüp evvel andan nâme virdi

evvelâ:

1. **evvelâ:**
Mesnevi 27
Mısra: 27
Ar. Birinci derecede, birinci olarak, öncelikle.

27. Ben oldum evvelâ Şîrine 'âşık
28. Degül Ferhâd yanumda yaraşık

2. **evvelâ:**
Mesnevi 36
Mısra: 241
Öncelikle, ilk olarak.

241. Egerçi evvelâ çekdüm cefâlar
242. Velikin 'âkıbet gördüm vefalar

3. **evvelâ:**
Mesnevi 37
Mısra: 51
Öncelikle, ilk olarak.

51. Yazılmış evvelâ Allâhu ekber
52. Be-nâm-ı Kâdir ü Hây ü tûvânger

evvelî:

1. **evvelîsin:** -sin
Mesnevi 4
Mısra: 36
En evvel.

35. Egerçi hâtemisin enbiyânuñ
36. Velikin evvelîsin dü cihânuñ

evvelki:

1. **evvelki:**
Mesnevi 27
Mısra: 56
İlk, birinci.

55. Yürek ağrısı vü göbek burısı
56. Koca şeytânuñ evvelki karısı

ey:

1. ey:

Mesnevi 4

Mısra: 5

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Farsî, Türkî kelimât ve terkebâta dahil olur: Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!).

5. Nübüvvet şehrinün ey şehryârı

6. Burâk-ı 'izz ü devlet şeh-süvârı

2. ey:

Mesnevi 4

Mısra: 85

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Farsî, Türkî kelimât ve terkebâta dahil olur: Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!).

85. Harîm-i Hâkka sensin mahrem ey şâh

86. Dilün hâlvet- serây-ı lî ma' Allâh

3. ey:

Mesnevi 5

Mısra: 23

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Farsî, Türkî kelimât ve terkebâta dahil olur: Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!).

23. Dir ey murğ-ı esîr-i dâm-ı vahşet

24. Muķim-i tengnâ-yı künc-i hayret

4. ey:

Mesnevi 5

Mısra: 35

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Farsî, Türkî kelimât ve terkebâta dahil olur: Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!).

35. Didi ey mürşid-i râh-ı tarîkat

36. Sözüñ haķdur ne kim didüñ haķikat

5. ey:

Mesnevi 5

Mısra: 150

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Farsî, Türkî kelimât ve terkebâta dahil olur: Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!).

149. Virüp şeh medhinden soñra âvâz

150. Didi dil 'aķla ey dâ' ire-i râz

6. ey:

Mesnevi 5

Mısra: 167

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Farsî, Türkî kelimât ve terkebâta dahil olur: Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!).

167. Didi 'aķl-ı kül ey tıfl-ı mü' eddeb

168. Degül hâric edebden sözlereñ heb

7. ey:

Mesnevi 5

Mısra: 171

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Farsî, Türkî kelimât ve terkebâta dahil olur: Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!).

171. Cihânuñ şâhı ey mür-ı fütâde

172. Kaçan muhtâc ola recl-i cerâde

8. ey:

Mesnevi 5

Mısra: 185

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Farsî, Türkî kelimât ve terkebâta dahil olur: Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!).

185. Tażallümse murâduñ ey dil-i zâr

186. Yüz ur bir âstân-ı 'adle her-bâr

9. ey:

Mesnevi 6

Mısra: 69

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Farsî, Türkî kelimât ve terkebâta dahil olur: Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!).

69. Şeh ile Āşafuñ ey şâh-ı a'zâm

70. Cihân mülkinde kıлма bir kılmın kem

10. ey:

Mesnevi 7

Mısra: 1

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Farsî, Türkî kelimât ve terkebâta dahil olur: Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!).

1. Gel ey ğavvâş -ı deryâ-yı me'ânî

2. 'Ayân it 'äleme dürr-i nihâñı

11. ey:

Mesnevi 7

Mısra: 3

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Farsî, Türkî kelimât ve terkebâta dahil olur: Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!).

3. Dükân-ı dilden ey şarrâf-ı mâhir

4. Cihân hâlķına şat dürr ü cevâhir

12. ey:

Mesnevi 7

Mısra: 75

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Farsî, Türkî kelimât ve terkebâta dahil olur: Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!).

75. Didiler virgil ey şeh müjdegânî

76. Virür Hâķ saña bir şâhib-ķırânî

13. ey:

Mesnevi 10

Mısra: 7

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Farsî, Türkî kelimât ve terkebâta dahil olur: Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!).

7. Didi ey ata cânı ķurretü'l-'ayn

8. Dür-i pendüm ile küşk eyle pür -zeyn

14. ey:

Mesnevi 11

Mısra: 41

Far. Edat-ı nida.

41. Cihâñı geşt iderken ey şehensâh

42. Yolum Ermen zemîne irdi nâ-gâh

15. ey:

Mesnevi 11

Mısra: 150

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Farsî, Türkî kelimât ve terkebâta dahil olur: Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!).

149. Dönüp bu hâl ile Şāvūra Pervîz
150. Didi ey hîle-cûy ü fitne-engîz

16. **ey:**

Mesnevi 12

Mısra: 105

*Far. Edat-ı nida. (Arabî, Fârisî, Türkî
kelimât ve terkebâta dahil olur: Ey aziz!, Ey
dost!, Ey sevgilim!.*

105. Ne gencüñ dirdi esrârısın ey nakş

106. Ne ma'nânun nümü-dârısın ey nakş

17. **ey:**

Mesnevi 12

Mısra: 106

*Far. Edat-ı nida. (Arabî, Fârisî, Türkî
kelimât ve terkebâta dahil olur: Ey aziz!, Ey
dost!, Ey sevgilim!.*

105. Ne gencüñ dirdi esrârısın ey nakş

106. Ne ma'nânun nümü-dârısın ey nakş

18. **ey:**

Mesnevi 14

Mısra: 108

*Far. Edat-ı nida. (Arabî, Fârisî, Türkî
kelimât ve terkebâta dahil olur: Ey aziz!, Ey
dost!, Ey sevgilim!.*

107. İdüp gül gibi şabrî cübbesin çäk

108. Dir idi ağlayup ey dâver-i pāk

19. **ey:**

Mesnevi 15

Mısra: 19

*Far. Edat-ı nida. (Arabî, Fârisî, Türkî
kelimât ve terkebâta dahil olur: Ey aziz!, Ey
dost!, Ey sevgilim!.*

19. Didi ki umaram ey dāye senden

20. Serāy-ı fikrete pīrāye senden

20. **ey:**

Mesnevi 15

Mısra: 27

*Far. Edat-ı nida. (Arabî, Fârisî, Türkî
kelimât ve terkebâta dahil olur: Ey aziz!, Ey
dost!, Ey sevgilim!.*

27. Pes ey dāye budur senden murādum

28. Olasın bu hevālarda qanadum

21. **ey:**

Mesnevi 15

Mısra: 29

*Far. Edat-ı nida. (Arabî, Fârisî, Türkî
kelimât ve terkebâta dahil olur: Ey aziz!, Ey
dost!, Ey sevgilim!.*

29. Didi dāye ki ey serv-i hūrāmān

30. Benüm cānum senün yoluñda kurbān

22. **ey:**

Mesnevi 15

Mısra: 95

*Far. Edat-ı nida. (Arabî, Fârisî, Türkî
kelimât ve terkebâta dahil olur: Ey aziz!, Ey
dost!, Ey sevgilim!.*

95. Dir idi zār zār ey çerḫ-i bed-gîş

96. 'Aceb n'itdüm saña ben zār ü dil-rîş

23. **ey:**

Mesnevi 15

Mısra: 173

*Far. Edat-ı nida. (Arabî, Fârisî, Türkî
kelimât ve terkebâta dahil olur: Ey aziz!, Ey
dost!, Ey sevgilim!.*

173. Görince nā-gehān ey dāye ānı

174. Belürdi āšnāhıklar nişānı

24. **ey:**

Mesnevi 15

Mısra: 182

*Far. Edat-ı nida. (Arabî, Fârisî, Türkî
kelimât ve terkebâta dahil olur: Ey aziz!, Ey
dost!, Ey sevgilim!.*

181. Beyān eyle bilelüm ad ü şanuñ

182. 'Ayān it gün gibi ey meh mekānuñ

25. **ey:**

Mesnevi 15

Mısra: 233

*Far. Edat-ı nida. (Arabî, Fârisî, Türkî
kelimât ve terkebâta dahil olur: Ey aziz!, Ey
dost!, Ey sevgilim!.*

233. Didi āh ey zamāne işlerüñden

234. Fiğān ey devr-i dün cünbüşlerüñden

26. **ey:**

Mesnevi 15

Mısra: 234

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Fârisî, Türkî

*kelimât ve terkebâta dahil olur: Ey aziz!, Ey
dost!, Ey sevgilim!.*

233. Didi āh ey zamāne işlerüñden

234. Fiğān ey devr-i dün cünbüşlerüñden

27. **ey:**

Mesnevi 15

Mısra: 245

*Far. Edat-ı nida. (Arabî, Fârisî, Türkî
kelimât ve terkebâta dahil olur: Ey aziz!, Ey
dost!, Ey sevgilim!.*

245. Saña ey çerḫ aldanmak ḫatādur

246. Zehirdür şekkerüñ baluñ belādur

28. **ey:**

Mesnevi 16

Mısra: 130

*Far. Edat-ı nida. (Arabî, Fârisî, Türkî
kelimât ve terkebâta dahil olur: Ey aziz!, Ey
dost!, Ey sevgilim!.*

129. Eyü yavuz ne itdünse muqarrer

130. Gelür yoluña bir bir ey birāder

29. **ey:**

Mesnevi 16

Mısra: 137

*Far. Edat-ı nida. (Arabî, Fârisî, Türkî
kelimât ve terkebâta dahil olur: Ey aziz!, Ey
dost!, Ey sevgilim!.*

137. Utan Ḥakdan gel ey Ḥakdan utanmaz

138. Özine zulm kılmaktan utanmaz

30. **ey:**

Mesnevi 17

Mısra: 45

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Fârisî, Türkî kelimât ve terkebâta dahil olur: Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!).

45. Boyandum dūd-ı āha ol dem ey cān

46. Ḥayāt ābî gibi zūlmetde pinhān

31. **ey:**

Mesnevi 17

Mısra: 69

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Fârisî, Türkî kelimât ve terkebâta dahil olur: Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!).

69. Murādum bu ki ey serv-i ser-efrāz

70. İkinde olmayasın derde dem-sāz

32. **ey:**

Mesnevi 17

Mısra: 74

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Fârisî, Türkî kelimât ve terkebâta dahil olur: Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!).

73. Ziyāndur ‘ömre ḥod ḡam ḡāh ü bî-ḡāh

74. Bu ḡuşşa niçeye dek saña ey şāh

33. **ey:**

Mesnevi 18

Mısra: 13

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Fârisî, Türkî kelimât ve terkebâta dahil olur: Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!).

13. Didi Şāvūra kim ey maḥrem-i rāz

14. Diler cānum k’ide cānāne pervāz

34. **ey:**

Mesnevi 18

Mısra: 25

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Fârisî, Türkî kelimât ve terkebâta dahil olur: Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!).

25. Velî her nesnenün vakti var ey şāh

26. Sefer vakti degüldür şimdi bî-ḡāh

35. **ey:**

Mesnevi 18

Mısra: 66

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Fârisî, Türkî kelimât ve terkebâta dahil olur: Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!).

65. Temām olunca Şāvuruñ kelāmı

66. Didi şēh aña kim ey merd-i ‘āmī

36. **ey:**

Mesnevi 18

Mısra: 122

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Fârisî, Türkî kelimât ve terkebâta dahil olur: Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!).

121. Şēh aylayanda urup topraḡa ruḡ

122. Didi ḡoş -āmedî ey şāh-ı ferruḡ

37. **ey:**

Mesnevi 19

Mısra: 11

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Fârisî, Türkî kelimât ve terkebâta dahil olur: Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!).

11. Sipîhr-i ḡüsnuñ ey ḡurşîd ü māhî

12. Cihān meh-rûlarınuñ pādşāhı

38. **ey:**

Mesnevi 19

Mısra: 13

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Fârisî, Türkî kelimât ve terkebâta dahil olur: Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!).

13. Baña gün gibi ey meh oldı ma’lûm

14. Ki bu şēh-zāde ‘işkuñ odına mûm

39. **ey:**

Mesnevi 19

Mısra: 41

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Fârisî, Türkî kelimât ve terkebâta dahil olur: Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!).

41. Eger ol la’l ile ey dürr-i nā-süft

42. Dilerseñ kim olasın tâ ebed çift

40. **ey:**

Mesnevi 19

Mısra: 130

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Fârisî, Türkî kelimât ve terkebâta dahil olur: Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!).

129. Ne var luḡf u keremler idüp izḡār

130. Bizüm iḡlîmi teşrîf itseñ ey yār

41. **ey:**

Mesnevi 19

Mısra: 143

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Fârisî, Türkî kelimât ve terkebâta dahil olur: Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!).

143. Nedür bunca tazarru’ ey şehensāh

144. Kemîne cānuñ için ḡāh ü bî-ḡāh

42. **ey:**

Mesnevi 19

Mısra: 147

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Fârisî, Türkî kelimât ve terkebâta dahil olur: Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!).

147. Eger redd itmez iseñ olam ey ḡān

148. Sa’ ādet ḡānuña her gece miḡmān

43. **ey:**

Mesnevi 21

Mısra: 8

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Fârisî, Türkî kelimât ve terkebâta dahil olur: Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!).

7. İştüdkde anı üstād-ı hünerver

8. Didi kim ey serîr-i ḡüsne server

44. **ey:**

Mesnevi 21

Mısra: 17

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Fârisî, Türkî

kelimât ve terkibâta dahil olur: Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!.

17. Bu havâz işine bil ey şehd-i fâyık
18. Degüldür andan özge kimse lâyıq

45. **ey:**

Mesnevi 22

Mısra: 80

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Fârisî, Türki kelimât ve terkibâta dahil olur: Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!.

79. Du 'âlar oğdı tatlu diliyle
80. Dir üstâduña rahmet ey civân-merd

46. **ey:**

Mesnevi 22

Mısra: 88

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Fârisî, Türki kelimât ve terkibâta dahil olur: Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!.

87. Degüldür ademî zâd aña kâdir
88. Çoluña kuvvet ey mi' mâr olsun

47. **ey:**

Mesnevi 22

Mısra: 104

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Fârisî, Türki kelimât ve terkibâta dahil olur: Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!.

104. Cihân tolusı mâl ey merd-i fâyık
103. Didi k'eksüklüğümüz eyle maqbül

48. **ey:**

Mesnevi 23

Mısra: 11

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Fârisî, Türki kelimât ve terkibâta dahil olur: Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!.

11. Gelüp Pervize didiler ki ey şâh
12. Niçün olmayasın bu işden âgâh

49. **ey:**

Mesnevi 23

Mısra: 31

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Fârisî, Türki kelimât ve terkibâta dahil olur: Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!.

31. Didi kimsin saña kim dirler ey dün
32. Eyitdi 'âşık-ı ğam-ıhvâr ü maḥzûn

50. **ey:**

Mesnevi 23

Mısra: 55

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Fârisî, Türki kelimât ve terkibâta dahil olur: Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!.

55. Didi küyına varma şabr it ey ḥâm
56. Eyitdi ḳanı şabr u ḳanı ârâm

51. **ey:**

Mesnevi 23

Mısra: 78

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Fârisî, Türki kelimât ve terkibâta dahil olur: Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!.

77. Didi kim tanışurven size yârân
78. Nedür tedbîr ey pâkîze-râyân

52. **ey:**

Mesnevi 24

Mısra: 60

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Fârisî, Türki kelimât ve terkibâta dahil olur: Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!.

59. Tıtalum k'olasın şem'-i dil-efrûz
60. Çara zülfüñ ḳanı ey şâhid-i rûz

53. **ey:**

Mesnevi 24

Mısra: 62

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Fârisî, Türki kelimât ve terkibâta dahil olur: Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!.

61. Çü sensin çeşme-i âb-ı Sikender
62. Çanı zulmâtuñ ey mihr-i münevver

54. **ey:**

Mesnevi 24

Mısra: 65

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Fârisî, Türki kelimât ve terkibâta dahil olur: Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!.

65. Siyeh zülfüñsüz olur ey perî-çehr
66. Gözüme seyl- âteş rişte-i mihr

55. **ey:**

Mesnevi 24

Mısra: 89

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Fârisî, Türki kelimât ve terkibâta dahil olur: Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!.

89. Didi ey ka'be-i küy-ı nigârum
90. Ümîdüm var görem küy-ı nigârum

56. **ey:**

Mesnevi 24

Mısra: 129

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Fârisî, Türki kelimât ve terkibâta dahil olur: Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!.

129. Didi kim ey cihân-dîde nedîmüm
130. Enîsüm münîsüm yâr-ı ḳadîmüm

57. **ey:**

Mesnevi 24

Mısra: 131

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Fârisî, Türki kelimât ve terkibâta dahil olur: Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!.

131. Baña 'ilm ile ey üstâd-ı dâna
132. Bu sıruñ ḳikmetini eyle peydâ

58. **ey:**

Mesnevi 24

Mısra: 142

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Fârisî, Türki kelimât ve terkibâta dahil olur: Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!.

141. Dilerseñ k'olasın 'âlemde meşhûr
142. Hüner kesb it hüner ey merd-i mağrûr

59. **ey:**

Mesnevi 24

Mısra: 159

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Fârisî, Türkî kelimât ve terkebâta dahil olur: Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!).

159. Olur ey niçe bî-idrâk ta 'lîm

160. Olur akzâ'l- kuzât-ı heft iklim

60. **ey:**

Mesnevi 24

Mısra: 171

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Fârisî, Türkî kelimât ve terkebâta dahil olur: Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!).

171. 'Aceb dîvânesin ey merd-i bed- nâm

172. Yürürsin serserî 'âlemde sersâm

61. **ey:**

Mesnevi 24

Mısra: 205

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Fârisî, Türkî kelimât ve terkebâta dahil olur: Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!).

205. Bu sevdâyı çıkar başuñdan ey hâm

206. Ne hâcet k'idesin behbûda evhâm

62. **ey:**

Mesnevi 24

Mısra: 212

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Fârisî, Türkî

kelimât ve terkebâta dahil olur: Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!).

211. Dönüp Pervîze ol gâmgîn ü dil-teng

212. Dir ey tezyîn-i tâc ü zib-i evreng

63. **ey:-(u)r**

Mesnevi 24

Mısra: 231

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Fârisî, Türkî kelimât ve terkebâta dahil olur: Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!).

231. Cihân hâlî degüldür ey şehensâh

232. Açup 'ibret gözin âgâh ol âgâh

64. **ey:**

Mesnevi 24

Mısra: 251

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Fârisî, Türkî kelimât ve terkebâta dahil olur: Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!).

251. Didi ey pîl- zür ü şîr- şadmet

252. Qabul itseñ buyursaq saña hürmet

65. **ey:**

Mesnevi 24

Mısra: 260

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Fârisî, Türkî kelimât ve terkebâta dahil olur: Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!).

259. Turup yirinden ol dem küh-ı miñnet

260. Dir ey pâkîze-rây ü hüb-fiñnat

66. **ey:**

Mesnevi 24

Mısra: 262

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Fârisî, Türkî kelimât ve terkebâta dahil olur: Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!).

261. Muñ'em emrüne 'âlimdür Allâh

262. Geçerseñ cân-ı Şîrînumden ey şâh

67. **ey:**

Mesnevi 24

Mısra: 276

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Fârisî, Türkî kelimât ve terkebâta dahil olur: Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!).

275. Didi hoş eyle olsun şartumuz hoş

276. Er ol tek iş becer ey merd-i medhûş

68. **ey:**

Mesnevi 24

Mısra: 283

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Fârisî, Türkî kelimât ve terkebâta dahil olur: Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!).

283. Gel ey 'ahd eyleyen eyle vefâyı

284. Şiyup peymânuñı kılma cefâyı

69. **ey:**

Mesnevi 25

Mısra: 50

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Fârisî, Türkî kelimât ve terkebâta dahil olur: Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!).

49. Garîbem bî-kes ü gâmgîn ü nâ-şâd

50. Yaluñuzlukdan ey Hağ dâd ü feryâd

70. **ey:**

Mesnevi 26

Mısra: 70

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Fârisî, Türkî kelimât ve terkebâta dahil olur: Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!).

69. Didi Şîrîne her bir yâr-ı mahrem

70. Muñ'üz emrüne ey şâh-ı 'âlem

71. **ey:**

Mesnevi 26

Mısra: 88

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Fârisî, Türkî kelimât ve terkebâta dahil olur: Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!).

87. Çeküp derd ile bir âh-ı ciğer-süz

88. Didi kim ey şeb-i hicrânuma rüz

72. **ey:**

Mesnevi 26

Mısra: 93

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Fârisî, Türkî kelimât ve terkebâta dahil olur: Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!).

93. Görelden gün yüzüñ ey gayret-i hür

94. Yüzüme geldi behcet gözüme nür

73. **ey:**

Mesnevi 26

Mısra: 95

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Farsî, Türkî kelimât ve terkebâta dahil olur: Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!.

95. Götürdün çün niķabuñ ey perî-çeher

96. Giceme şubh olduñ şubhuma mihr

74. **ey:**

Mesnevi 26

Mısra: 97

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Farsî, Türkî kelimât ve terkebâta dahil olur: Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!.

97. Dirildüm ey Mesîhâ-dem demünden

98. Şafâlar hâşıl itdüm maķdemünden

75. **ey:**

Mesnevi 26

Mısra: 103

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Farsî, Türkî kelimât ve terkebâta dahil olur: Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!.

103. Belekce geldi güyâ ey dil-ârâm

104. Dil-i âvâreye şabr ile ârâm

76. **ey:**

Mesnevi 26

Mısra: 126

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Farsî, Türkî kelimât ve terkebâta dahil olur: Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!.

125. Gözine geldi çün keyfiyyet-i câm

126. Didi ey yâr-ı Şîrîn-i dil-ârâm

77. **ey:**

Mesnevi 26

Mısra: 135

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Farsî, Türkî kelimât ve terkebâta dahil olur: Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!.

135. Niçün havf eylemezsın Hâkdan ey şâh

136. Nedür bu zulm ben mazlûma her-gâh

78. **ey:**

Mesnevi 26

Mısra: 138

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Farsî, Türkî kelimât ve terkebâta dahil olur: Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!.

137. Yirüm küh-ı belâ derdüm firâvân

138. Hây[i]fdur baña hayf ey şâh-ı hûbân

79. **ey:**

Mesnevi 26

Mısra: 143

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Farsî, Türkî kelimât ve terkebâta dahil olur: Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!.

143. Didi ey ‘âşık-ı şâdik haber-dâr

144. Ol oldum saña şimden girü dil-dâr

80. **ey:**

Mesnevi 26

Mısra: 157

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Farsî, Türkî

kelimât ve terkebâta dahil olur: Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!.

157. Koluña kuvvet ey üstâd-ı dâñâ

158. Şu deñlü virdi aña istimâlet

81. **ey:**

Mesnevi 26

Mısra: 161

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Farsî, Türkî kelimât ve terkebâta dahil olur: Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!.

161. Didi ey ‘âşık-ı şâdik esen ķal

162. Baķup Ferhâd ķaldı yañu yañu

82. **ey:**

Mesnevi 26

Mısra: 178

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Farsî, Türkî kelimât ve terkebâta dahil olur: Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!.

177. İderdi hayretinden tağ ile ceng

178. Dir idi ey nigâr-ı dil-sitânum

83. **ey:**

Mesnevi 26

Mısra: 183

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Farsî, Türkî kelimât ve terkebâta dahil olur: Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!.

183. Girü fi’l-hâl mestür itdün ey nür

184. Bu menzilde görindün baña ey mâh

84. **ey:**

Mesnevi 26

Mısra: 184

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Farsî, Türkî kelimât ve terkebâta dahil olur: Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!.

183. Girü fi’l-hâl mestür itdün ey nür

184. Bu menzilde görindün baña ey mâh

85. **ey:**

Mesnevi 26

Mısra: 198

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Farsî, Türkî kelimât ve terkebâta dahil olur: Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!.

197. Sebep olduñ girü bu zilletüme

198. Girü görem mi ey meh gün yüzüñi

86. **ey:**

Mesnevi 27

Mısra: 177

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Farsî, Türkî kelimât ve terkebâta dahil olur: Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!.

177. Gel ey mağrür ğafletden gözün aç

178. Olursın ‘âķibet ğod yalın ü aç

87. **ey:**

Mesnevi 27

Mısra: 195

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Farsî, Türkî kelimât ve terkebâta dahil olur: Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!.

195. Cihāna şahsuñ ey merd-i 'ākil
196. Öküş 'adl it reāyāya 'atā kıl

88. ey:

Mesnevi 27

Mısra: 207

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Farisî, Türkî kelimât ve terkebâta dahil olur: Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!).

207. Ger ehl-i şan 'at üstād iscñ ey merd

208. Gider her şan 'atuñ sen qalasın ferd

89. ey:

Mesnevi 27

Mısra: 311

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Farisî, Türkî kelimât ve terkebâta dahil olur: Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!).

311. Ne zann eylersin ey dünyāya mağrūr

312. Kala mı qaşr-ı 'ömrün şöyle ma 'mūr

90. ey:

Mesnevi 28

Mısra: 11

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Farisî, Türkî kelimât ve terkebâta dahil olur: Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!).

11. Didi Pervāze bir ğammāz ey şāh

12. Niġārīnün ol ahvālinden āġāh

91. ey:

Mesnevi 28

Mısra: 29

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Farisî, Türkî kelimât ve terkebâta dahil olur: Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!).

29. Dî kim Ferhād ğitdiyise ey şāh

30. Saña virsün anuñ 'ömrini Allāh

92. ey:

Mesnevi 28

Mısra: 34

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Farisî, Türkî kelimât ve terkebâta dahil olur: Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!).

33. Ölen ardınca ölmüş yok muqarrer

34. Ne bunca ğam çekersin ey gül-i ter

93. ey:

Mesnevi 28

Mısra: 37

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Farisî, Türkî kelimât ve terkebâta dahil olur: Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!).

37. Revā mı ey meh-i burc-ı leţāfet

38. İrişmek saña mātemden keşāfet

94. ey:

Mesnevi 28

Mısra: 45

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Farisî, Türkî kelimât ve terkebâta dahil olur: Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!).

45. Degüldür ey perī-peyker sezāvār

46. Benī-Ādem 'çün olmağ bu kadar zār

95. ey:

Mesnevi 28

Mısra: 50

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Farisî, Türkî kelimât ve terkebâta dahil olur: Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!).

49. Getürme anuñ için 'aynuña dem '

50. Saña pervāne eksik olmaz ey şem '

96. ey:

Mesnevi 28

Mısra: 52

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Farisî, Türkî kelimât ve terkebâta dahil olur: Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!).

51. Yele verdiyse n'ola bir ğubāruñ

52. Felekler ey qamer-ruh ħāksāruñ

97. ey:

Mesnevi 30

Mısra: 13

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Farisî, Türkî kelimât ve terkebâta dahil olur: Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!).

13. Kemāl-i lutfuñuzdan ey şehenşāh

14. Bizi yād eylemişsiz ħamdü li'llāh

98. ey:

Mesnevi 30

Mısra: 30

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Farisî, Türkî

kelimât ve terkebâta dahil olur: Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!).

29. Yiter gül-berg için bād-ı şehergāh

30. Ne ħācet idi aña tūfān ey şāh

99. ey:

Mesnevi 31

Mısra: 74

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Farisî, Türkî kelimât ve terkebâta dahil olur: Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!).

73. Niġārīne didi bir rübeh-i pīr

74. Gözüñ aç ey ğazāle irdi ol şīr

100. ey:

Mesnevi 31

Mısra: 91

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Farisî, Türkî kelimât ve terkebâta dahil olur: Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!).

91. Didi Şīrine bir ğün yüzlü ey māh

92. Çü bu adayı menzil idine şāh

101. ey:

Mesnevi 31

Mısra: 102

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Farisî, Türkî kelimât ve terkebâta dahil olur: Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!).

101. Gide şāhuñ ħumārı ç'ola ħüşyār

102. Gelesin sen de andan şoıra ey yār

102. **ey:**

Mesnevi 32

Mısra: 37

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Fârisî, Türkî kelimât ve terkebâta dahil olur: Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!).

37. Didi Pervîze Şîrîn ey civân-baht

38. Kevâkib saña merkep âsmân taht

103. **ey:**

Mesnevi 32

Mısra: 64

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Fârisî, Türkî kelimât ve terkebâta dahil olur: Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!).

63. Olup üzrede Şîrîn itdi vermem

64. Elûñ kendüñde tut ey şâh-ı epeşem

104. **ey:**

Mesnevi 32

Mısra: 93

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Fârisî, Türkî kelimât ve terkebâta dahil olur: Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!).

93. Yüzüm Ka'be tebüm zemzemdür ey cân

94. Kim irer aña bî-renc-i beyaban

105. **ey:**

Mesnevi 32

Mısra: 111

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Fârisî, Türkî kelimât ve terkebâta dahil olur: Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!).

111. Didi ey kâfir-i gâretger-i dîn

112. Bu nice resmdür bu nice âyîn

106. **ey:**

Mesnevi 32

Mısra: 115

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Fârisî, Türkî kelimât ve terkebâta dahil olur: Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!).

115. Neñ alduk ey melâhât büstâni

116. K'urasın bize tağrîr lisanı

107. **ey:**

Mesnevi 32

Mısra: 125

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Fârisî, Türkî kelimât ve terkebâta dahil olur: Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!).

125. Ruñuñda neyler od ey gayret -hür

126. Görinen berg-i gülde nürdür nür

108. **ey:**

Mesnevi 32

Mısra: 131

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Fârisî, Türkî kelimât ve terkebâta dahil olur: Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!).

131. Şeb-i vaşla delîl olmağa ey hür

132. Muñannâ barmağundur mes'el-i nür

109. **ey:**

Mesnevi 32

Mısra: 139

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Fârisî, Türkî kelimât ve terkebâta dahil olur: Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!).

139. Yaraşmaz saña kim ey lu'bet-i Çîn

140. Kılâsın kaşlaruñ hışm ile pür-çîn

110. **ey:**

Mesnevi 34

Mısra: 33

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Fârisî, Türkî kelimât ve terkebâta dahil olur: Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!).

33. Turup iderdi kim ey lüle-i bāğ

34. Kimüñ 'ışkınadır bağruñdağı dāğ

111. **ey:**

Mesnevi 34

Mısra: 41

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Fârisî, Türkî kelimât ve terkebâta dahil olur: Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!).

41. Dir aña n'olduñ ey bülbül bu resme

42. Kılursın nâle vü gülğul bu resme

112. **ey:**

Mesnevi 34

Mısra: 91

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Fârisî, Türkî kelimât ve terkebâta dahil olur: Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!).

91. Didi ey cân ta'bîbi eyle dermân

92. Meded çäreñ var ise çıkmadın cân

113. **ey:**

Mesnevi 34

Mısra: 98

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Fârisî, Türkî kelimât ve terkebâta dahil olur: Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!).

97. Di kim hâzırdir üstümüzde Allâh

98. Geçürme cevri ü zulmi hâdden ey şâh

114. **ey:**

Mesnevi 36

Mısra: 65

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Fârisî, Türkî kelimât ve terkebâta dahil olur: Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!).

65. Ki bilmiş oluñ ey şehri vü dihkân

66. Budur hükmi-hümâyün emri Sultân

115. **ey:**

Mesnevi 38

Mısra: 16

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Fârisî, Türkî kelimât ve terkebâta dahil olur: Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!).

15. 'Acem mülkinüñ uluları nâ-gâh

16. Didiler aña bir gün ey şehensâh

116. **ey:**

Mesnevi 38

Mısra: 37

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Fârisî, Türkî

kelimât ve terkibâta dahil olur: *Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!*

37. İderseñ sen de ihmâl ey şehenşâh
38. Çıkar mülk elden âgâh olğıl âgâh

117. **ey:**

Mesnevi 38

Mısra: 117

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Farsî, Türkî kelimât ve terkibâta dahil olur: Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!)

117. Didi ağlayarak ey çerğ-i ħun-rîz
118. Kanı sultânımız sultân Pervîz

118. **ey:**

Mesnevi 38

Mısra: 119

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Farsî, Türkî kelimât ve terkibâta dahil olur: Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!)

119. Murâdum 'aksine dönderdüñ ey çerğ
120. Dile ğam gerdini ħondurduñ ey çerğ

119. **ey:**

Mesnevi 38

Mısra: 120

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Farsî, Türkî kelimât ve terkibâta dahil olur: Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!)

119. Murâdum 'aksine dönderdüñ ey çerğ
120. Dile ğam gerdini ħondurduñ ey çerğ

120. **ey:**

Mesnevi 38

Mısra: 123

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Farsî, Türkî kelimât ve terkibâta dahil olur: Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!)

123. Elünden ey felek feryâd feryâd

124. Dil-i ğamğınımı hîç itmedüñ şâd

121. **ey:**

Mesnevi 38

Mısra: 177

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Farsî, Türkî kelimât ve terkibâta dahil olur: Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!)

177. Baĸup yüzine dir ey serv-i dil-cûy

178. Gözüm yaşımı ğuşşañ eyledi cûy

122. **ey:**

Mesnevi 38

Mısra: 191

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Farsî, Türkî kelimât ve terkibâta dahil olur: Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!)

191. Dirîğ ey serv-ĸadd ü gül-'izârum

192. Dirîğ ey 'îd-i Nev-rûz ü bahârum

123. **ey:**

Mesnevi 38

Mısra: 192

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Farsî, Türkî kelimât ve terkibâta dahil olur: Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!)

191. Dirîğ ey serv-ĸadd ü gül-'izârum

192. Dirîğ ey 'îd-i Nev-rûz ü bahârum

124. **ey:**

Mesnevi 38

Mısra: 195

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Farsî, Türkî kelimât ve terkibâta dahil olur: Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!)

195. 'Aceb ey 'arîz-ı meh-tâb n'olduñ

196. Tolunduñ mihr-i 'âlem-tâb n'olduñ

125. **ey:**

Mesnevi 38

Mısra: 199

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Farsî, Türkî kelimât ve terkibâta dahil olur: Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!)

199. Sen idüñ ey dil-ârâmum cihânda

200. Daĸı kalmadı ârâmum cihanda

126. **ey:**

Mesnevi 38

Mısra: 201

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Farsî, Türkî kelimât ve terkibâta dahil olur: Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!)

201. Çü sen terk itdüñ ey 'ömrüm cihâni

202. Gerekmey baña sensiz zindegâni

127. **ey:**

Mesnevi 38

Mısra: 233

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Farsî, Türkî kelimât ve terkibâta dahil olur: Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!)

233. Gel aç 'ibret gözün ey merd-i 'âkil

234. Özüñe 'aĸl peykin reh-nümâ ĸıl

128. **ey:**

Mesnevi 38

Mısra: 277

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Farsî, Türkî kelimât ve terkibâta dahil olur: Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!)

277. Ya bu ğaflet nedür ey merd-i 'âkil

278. Olur mı merd-i 'âkil hîç ğâfil

129. **ey:**

Mesnevi 40

Mısra: 87

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Farsî, Türkî kelimât ve terkibâta dahil olur: Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!)

87. Hezârân âferîn ey bâz-ı ser-bâz

88. Kim urduñ bu hevâda böyle pervaz

130. **ey:**

Mesnevi 40

Mısra: 99

Far. Edat-ı nida. (Arabî, Farsî, Türkî kelimât ve terkibâta dahil olur: Ey aziz!, Ey dost!, Ey sevgilim!)

99. Nizâm-ı naẓmuñ it ey nîk-fercâm

100. Du 'â-yı devlet-i Âşafila itmam

ey dil:

1. ey dil:

Mesnevi 5

Mısra: 57

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ey gönül!

57. 'İtâb ile hıttâb idüp dir ey dil

58. Sözüm hağdur cevâbuñ cümle bâtil

eyâ:

1. eyâ:

Mesnevi 4

Mısra: 9

Ar. Far. Edat-ı nida.

9. Eyâ iki cihâna kıretü'l -'ayn

10. Kemân ebrûlaruñdur kâbe kıvseyñ

2. eyâ: -, -

Mesnevi 4

Mısra: 81

Ar. Far. Edat-ı nida.

81. Eyâ dürr-i yetim-i bahır-i sermed

82. Senüñ evşâfuña yok gâyet ü had

3. eyâ:

Mesnevi 19

Mısra: 23

Far. ey, hey.

23. Yanar 'âlem eyâ hüsn âftâbı

24. Götürme âftâbuñdan niğâbı

4. eyâ:

Mesnevi 19

Mısra: 139

Far. ey, hey.

139. Eyâ şâh-ı cihân ü cân-ı 'âlem

140. Cihân mülkine sâye şal dem-â-dem

5. eyâ:

Mesnevi 26

Mısra: 128

Ey, hey.

127. Beni kühsâr-ı miñnetde ferâmüş

128. Niçün itdüñ eyâ serv-i kabâ-püş

eyit:

1. eyitdi: -di

Mesnevi 23

Mısra: 32

Demek, söylemek.

31. Didi kimsin saña kim dirler ey dün

32. Eyitdi 'âşik-ı ğam-hvâr ü mañzün

2. eyitdi: -di

Mesnevi 23

Mısra: 34

Söylemek, demek.

33. Didi yirün mağâmuñ eyle kışşa

34. Eyitdi küşe-i ğam künc-i ğuşşa

3. eyitdi: -di

Mesnevi 23

Mısra: 36

Söylemek, demek.

35. Didi neylersin ol künc içre her-bâr

36. Eyitdi arzû-yı vaş[1]-i dil-dâr

4. eyitdi: -di

Mesnevi 23

Mısra: 38

Demek, söylemek.

37. Didi bilür misin dil-dâr kimdür

38. Eyitdi andan özge var kimdür

5. eyitdi: -di

Mesnevi 23

Mısra: 40

Demek, söylemek.

39. Didi Şîrîni hiç eyler misin yâd

40. Eyitdi olmuşam anuñla mu 'tâd

6. eyitdi: -di

Mesnevi 23

Mısra: 42

Demek, söylemek.

41. Didi 'ışk u muhabbetden beyân it

42. Eyitdi açma bu sırrı nihân it

7. eyitdi: -di

Mesnevi 23

Mısra: 44

Demek, söylemek.

43. Didi ister misin derdüne dermân

44. Eyitdi ger olursa vaşl-ı cânân

8. eyitdi: -di

Mesnevi 23

Mısra: 46

Demek, söylemek.

45. Didi Şîrînuñ adın aña zinhâr

46. Eyitdi eylerem añduğca tekrâr

9. eyitdi: -di

Mesnevi 23

Mısra: 48

Demek, söylemek.

47. Didi geçdüñ mi yoksa baş u cânân

48. Eyitdi çoğdan uşandım ben andan

10. eyitdi: -di

Mesnevi 23

Mısra: 50

Demek, söylemek.

49. Didi benden meger yok hafv ü bîmüñ

50. Eyitdi Hağ mu 'midür yetimüñ

11. eyitdi: -di

Mesnevi 23

Mısra: 52

Demek, söylemek.

51. Didi kākülleriyle itme peyvend
52. Eyitdi yek k'ola divâneye bend

12. **eyitdi:** -di
Mesnevi 23
Mısra: 54
Demek, söylemek.

53. Didi zülfi dimâğuñ eylemiş huşk
54. Eyitdi eyledür hâşşiyet-i müşk

13. **eyitdi:** -di
Mesnevi 23
Mısra: 56
Demek, söylemek.

55. Didi küyma varma şabr it ey hām
56. Eyitdi kanı şabr u kanı ārām

14. **eyitd':** -d'
Mesnevi 23
Mısra: 58
Söylemek, demek.

57. Didi anuñ raķibinden şaķın hā
58. Eyitd' 'aşıka sengden ne pervā

15. **eyitdi:** -di
Mesnevi 23
Mısra: 60
Demek, söylemek.

59. Didi ol māhuñ eyle mihrini terk
60. Eyitdi cān içinde şaķlaram berg

16. **eyitdi:** -di
Mesnevi 23
Mısra: 62
Demek, söylemek.

62. Eyitdi ger kaçāyise ne care
61. Didi bildüm k'olursın pāre pāre

17. **eyitdi:** -di
Mesnevi 23
Mısra: 64
Demek, söylemek.

63. Didi başuñ keserven ol haber-dār
64. Eyitdi kākī ser baña ser- bār

18. **eyitdi:** -di
Mesnevi 23
Mısra: 66
Demek, söylemek.

65. Didi Şirīn benümdür el çek andan
66. Eyitdi el çekilmez tatlu cāndan

19. **eyitdi:** -di
Mesnevi 23
Mısra: 68
Demek, söylemek.

67. Didi sen zerre kande kande ol māh
68. Eyitdi 'ışka birdür bende vü şāh

eyle:

1. **eyledür:** -dür
Mesnevi 23

Mısra: 54
Öyle, o kadar.

53. Didi zülfi dimâğuñ eylemiş huşk
54. Eyitdi eyledür hâşşiyet-i müşk

2. **eyle:** -r
Mesnevi 27
Mısra: 300
Oyalamak.

299. Saña her lahza bu çerh-i hīle-bāz
300. Oyunlar giçüp eyler girü aīmaz

3. **eyleler:** -r, -ler
Mesnevi 36
Mısra: 138
Yapmak, dikmek (kumaş bağlamında).

137. Ya jeng ola deyü ol tūg-i şāfi
138. Siyah atlasdan eylerler ğilāfi

eyle oldı:

1. **eyle oldı:** -dı
Mesnevi 37
Mısra: 169
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Öyle, o şekilde olmak.

169. Hem eyle oldı āhīr hāl-i Hüsrev
170. Tağıldı cümle mülk ü māl-i Hüsrev

eylüg:

1. **eylüg:**
Mesnevi 10

Mısra: 82
İyilik.

81. Be-herhāl añlıur kişinüñ adı
82. Tek ol kim eylüg ile ola yādı

eyn:

1. **eyninden:** -i, -n, -den
Mesnevi 30
Mısra: 65
Eyîn: Sırt, arka.

65. Çıķarsa şāl eyninden gedānuñ
66. Düşer hem tacı başdan pādşānuñ

eytām-ı muhtāc:

1. **eytām-ı muhtāc:**
Mesnevi 10
Mısra: 29
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yoksul, maddi açıdan yeterli varlığı bulunmayan babası hayatta olmayan kimseler.

29. Gezerken der-be-der eytām-ı muhtāc
30. Urınmasun vezirüñ cevheri tād

eyü:

1. **eyüler:** -ler
Mesnevi 5
Mısra: 180
Beğenilecek, makbûle geçecek nitelikleri olan, kendisinde bulunması gereken vasıfları taşıyan (insan).

179. Kişi kim ide haddinden tecävüz
180. Eyüler dir aña elbette yavuz

2. **eyü:**
Mesnevi 11
Mısra: 38
İyi.

37. Ne gördün 'âlem içre acı tatlu
38. Rivâyet eyle bir bir eyü yatlu

3. **eyüdür:-dür**
Mesnevi 12
Mısra: 24
İyi.

23. Yolında yel gibi yilüp yürürsen
24. Eyüdür hâk pâyini görürsen

4. **eyü:**
Mesnevi 24
Mısra: 152
İyi.

151. Hünermend olan ölmez hiç cihânda
152. Eyü adı añılır her zemânda

5. **eyü:**
Mesnevi 24
Mısra: 243
İyi.

243. Gerekdür bir eyü iş eyleyevüz
244. Navekle bunı dil-rîş eyleyevüz

6. **eyüdür:-dür**
Mesnevi 25
Mısra: 58
İyi.

57. Kayada kaldum uş başum kayudur
58. Bu dirlikde baña ölmek eyüdür

7. **eyü:**
Mesnevi 27
Mısra: 202
İyi.

201. Eger var ise 'ilmün hoş 'amel kıl
202. Eyü câh umuban tül-i emel kıl

8. **eyü:**
Mesnevi 28
Mısra: 71
İyi, yeteri kadar, kâfi derecede.

71. Eyü çekdün belâ vü miñnet ü ğam
72. Yiter kapdı bulutdan ayınuñ nem

9. **eyü:**
Mesnevi 32
Mısra: 145
Beğentilecek, makbûle geçecek nitelikleri olan, kendisinde bulunması gereken vasıfları taşıyan (insan).

145. Cihânda yoğ ise senden eyü gül
146. Bulunmaz hiç benden zâr bülbül

eyü adıyla:

1. **eyü adıyla:-i, -(y)la**
Mesnevi 36
Mısra: 21
Kelime Tipi: **Deyim**
İyi ad, şöhrat.

21. Eyü adıyla ola aña hem-dem
22. Yaramazlıg ile olmaya maħrem

eyü yavuz:

1. **eyü yavuz:**
Mesnevi 16
Mısra: 129
Kelime Tipi: **Deyim**
İyi kötü: iyi de olsa kötü de.

129. Eyü yavuz ne itdünse muħarrer
130. Gelür yoluña bir bir ey birâder

eyvâh:

1. **eyvâh:**
Mesnevi 20
Mısra: 28
Kötü bir haber veya olay karşısında duyulan üzüntüyü, korku, panik, pişmanlık, esef, hayıflanma gibi duyguları ifâde etmek için kullanılır, yazık.

27. Kemend-i çâre-i bî-çâre kütâh
28. İrişmez kaçırına ol mâhuñ eyvâh

2. **eyvâh:**
Mesnevi 24
Mısra: 69
Kötü bir haber veya olay karşısında duyulan üzüntüyü, korku, panik, pişmanlık,

esef, hayıflanma gibi duyguları ifâde etmek için kullanılır, yazık.

69. Belürmez kârvân-ı şâm eyvâh
70. Meğer kim ğarğ olupdur keşî-i mâh

eyvân:

1. **eyvân:**
Mesnevi 9
Mısra: 53
Köşk, kasır, kemerli yüksek binâ, çardak.

53. Yaparlar mâl-i eytâm ile eyvân
54. İdüp bî-çâreler kalbini vîrân

2. **eyvân:**
Mesnevi 12
Mısra: 31
Balkon, sundurma.

31. Aña eyvân cebhe tāk ebrü
32. Cihân deyrinde bir maħbüb-ı büt ü

eyvân-ı 'adli:

1. **eyvân-ı 'adli:-i**
Mesnevi 10
Mısra: 51
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Adalet sarayı.

51. Tütup meydânda kâh eyvân-ı 'adli
52. Cihâna 'arşâ kıl dîvân-ı 'adli

eyvâm:

1. **eyyām:**

Mesnevi 25

Mısra: 106

Günler, zaman (mec. İçinde bulunulan zaman).

105. Melâl altında oldu kâmetüm lâm

106. Hilâl itdi beni güşşayile eyyâm

ez:

1. **ezdi: -di**

Mesnevi 28

Mısra: 94

Ezmek II dövmek.

93. Çü bu üslûba kâtib yazdı nâme

94. Hârîr üstinde şan müşk ezdi hâme

2. **ez:**

Mesnevi 37

Mısra: 55

(ج) (Fars. ez-) Türkçe -den ekinin karşılığı olan ve Farsça veya Arapça kelime ve terkiplerin başına gelerek birleşik zarflar teşkil eden ön ek.

55. Pes ez hamd ü şenâ-yı Rabbü'l -a'lâ

56. Şerîf ismi Resülün olmuş imla

ezâ:

1. **ezâyı: -(y)ı**

Mesnevi 16

Mısra: 121

Eziyet etme, sıkıntı verme | kışkırtma, incitme.

121. Şular kim halka ırgürür ezâyı

122. Görürler her ezâya biñ cezâyı

2. **ezâya: -(y)a**

Mesnevi 16

Mısra: 122

Eziyet etme, sıkıntı verme | kışkırtma, incitme.

121. Şular kim halka ırgürür ezâyı

122. Görürler her ezâya biñ cezâyı

ezel:

1. **ezelden: -den**

Mesnevi 7

Mısra: 97

Başlangıcı olmayan geçmiş zaman, öncesizlik.

97. Ezelden oldu çün Şîrîn gıdâsı

98. 'Acab mi âhîr olsa mübtelâsı

2. **ezelden: -den**

Mesnevi 11

Mısra: 141

Başlangıcı olmayan geçmiş zaman, öncesizlik.

141. Ezelden var imiş ol serve meyli

142. Añınca gözlerinden dökdi seyli

3. **ezel:**

Mesnevi 21

Mısra: 13

Önceki, önceden.

13. Ezel olduk anuñla bile telmîz

14. Ne ta'lim itdilerse işledük tîz

4. **ezelden: -den**

Mesnevi 27

Mısra: 163

Çok eskiden beri.

163. Ezelden resmdür devr-i zemâne

164. Bahârûñ soñra ırgürmek hezâne

5. **ezel:**

Mesnevi 32

Mısra: 147

Başlangıcı olmayan geçmiş zaman.

147. Ezel feryâduma cânlar virürdüñ

148. İştiseñ aduma cânlar virürdüñ

ezelden:

1. **ezelden:**

Mesnevi 27

Mısra: 38

Çok eskiden beri.

37. Didi Pervîz şâhuñ bir nedîmi

38. Ezelden hem-demi yâr-ı kadîmi

ezhâr:

1. **ezhârî: -i**

Mesnevi 31

Mısra: 125

Çiçekler, zehre'nin çoğulu.

125. Kevâkib güyyiâ ezhârî anuñ

126. Meh-i nev rañne-i divârî anuñ

fağfür ü dahhâk:

1. fağfür ü dahhâk:

Mesnevi 10

Mısra: 75

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Fağfür -Çin hükümdarlarına genel olarak verilen bir unvan olması yanında Fağfür'un Nuh Peygamber'in soyundan gelen bir hükümdar olduğu da rivayet edilir- ve Dahhâk -İran'da yaşamış, omzunda iki yılan olan ve bu yılanları etkisiz hale getirebilmek için her gün iki çocuk beynini bu yılanlara yediren zalim ve gaddar hükümdar- .

75. Kanı Teymür kanı Fağfür ü Dahhâk

76. Ecel yili kâmusın eyledi hâk

fağfür ü hâkân:

1. fağfür ü hâkân:

Mesnevi 30

Mısra: 12

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Çin ülkesinin hükümdarı ve Türk ülkesinin hükümdarı.

11. Cihân içre senüdüdür şimdi devrân

12. Çapuında kem çuluñ Fağfür ü Hâkân

fahr:

1. fahr:

Mesnevi 5

Mısra: 163

A. Övünme, büyülenme.

163. Gelüp çaker yekî fahr ile vecde

164. İrakdan eylerem ol bâba secde

fahr-i kâyinâti:

1. fahr-i kâyinâti: -ı

Mesnevi 3

Mısra: 126

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Kainatin onuru, övücü, şerefi-Hz. Muhammed.

125. Hâlâş itdükte şâlihler 'uşâtı

126. Şefî' it baña fahr-i kâyinâti

fahş ü hatâdan:

1. fahş ü hatâdan: -dan

Mesnevi 1

Mısra: 106

Kelime Tipi: -

Kötü söz ve hata.

105. 'Ayänen tâ görem râh-ı şavâbı

106. İdem fahş ü hatâdan ihtisâbı

fâ'ide olmadı:

1. fâ'ide olmadı: -ma, -dı

Mesnevi 34

Mısra: 84

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Fayda vermemek, yararlı olmamak.

83. Şu deñlü itdiler aña müdâvâ

84. Birinden fâ'ide olmadı aşlâ

fakîr:

1. fakîr: -e

Mesnevi 1

Mısra: 13

Yoksul, muhtaç | düşkün, âciz.

13. Keremden ben fakîre feth-i bâb it

14. Hâtaļu sözlerüm yâ Rab şavâb it

2. fakîrîü: -üü

Mesnevi 1

Mısra: 48

1. 'ben', 'bendeniz' anlamında; 2. yoksul, muhtaç | düşkün, âciz.

47. Tapuñdan her ne kim gelse baña hoş

48. Koma tek ben fakîrîüñ kâsesin boş

3. fakîr:

Mesnevi 7

Mısra: 52

Yoksul, muhtaç.

51. Zamâne halkı istîgnâda yeksân

52. Fakîr olmuşdı il içinde destân

fakîr ü bay:

1. fakîr ü bay:

Mesnevi 38

Mısra: 259

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Fakîr ve zengin.

259. Fakîr ü bay eger Pervîz ü Şîrîn

260. İdinür hâki pister sengi bâlîn

fakîr ü bî-nevâsın:

1. fakîr ü bî-nevâsın: -sın

Mesnevi 40

Mısra: 77

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Fakîr (yoksul, zavallı, muhtaç) ve nasipsiz, mahrum.

77. Bilürven bir fakîr ü bî-nevâsın

78. Za'if ü müstemend ü pür-belâsın

fakr:

1. fakr:

Mesnevi 4

Mısra: 65

Ar. Yoksulluk, ihtiyaç.

65. Olursın fakr ile şadân ü mesrûr

66. Degül dünyâ katuñda beyze-i mür

fakr ü fâka:

1. fakr ü fâka:

Mesnevi 5

Mısra: 94

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Yoksulluk.

93. Ra'iyyetden idüp kat'-ı 'alâka

94. Belürsüz oldı gitdi fakr ü fâka

fânî:

1. **fāniden**: -den
Mesnevi 27
Mısra: 123
Gelip geçici; ölümlü dünya.

123. Bu fāniden bekāya itdi āheng
124. Koyup bülbüllerini zār ü dil-teng

2. **fānī**:
Mesnevi 27
Mısra: 212
Gelip geçici, bekâsı olmayan.

211. Ve ger maḥbûbsañ maḡrūr olma
212. Bu fānī ḥüsn ile mesrūr olma

3. **fānī**:
Mesnevi 34
Mısra: 19
Ölümlü, Geçici.

19. Görüp gül dirdi fānī ol şeker- ḥand
20. Degül bu gül anuñ ḥaddine mānend

fānī mülke:

1. **fānī mülke**: -e
Mesnevi 15
Mısra: 258
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Dünya || gelip geçici dünya.

257. Ḥaber-dār ol ḥaber-dār ol ḥaber-dār
258. Gönül virme bu fānī mülke zinhār

fāriḡ komaz:

1. **fāriḡ komaz**: -maz
Mesnevi 36
Mısra: 278
Kelime Tipi: **Deyim**
Rahat (kendi haline) bırakmak; izin vermek.

277. Ne kelle k'olmaya anuñ çüpānı
278. Komaz fāriḡ yürimeye gürg anı

fāriḡ oldu:

1. **fāriḡ oldu**: -dı
Mesnevi 22
Mısra: 35
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Bitirmek, tamamlamak.

35. Çü fāriḡ oldu cüy işinden üstād
36. Yine bir ḥavz-ı Kevşer itdi bünyād

fāriḡ oturup:

1. **fāriḡ oturup**: -up
Mesnevi 15
Mısra: 71
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Vazgeçmiş, çekilmiş; rahat, asude şekilde yaşamak, durmak.

71. Oturup fāriḡ ol şüride vü şeydā
72. İderdi dāyesiyle seyr-i deryā

fāriḡü'l- bāl olmuş:

1. **fāriḡü'l- bāl olmuş**: -miş
Mesnevi 36
Mısra: 279
Kelime Tipi: **Deyim**

Başı dinç, gönlü rahat olmak; her türlü meşguliyetten uzak sadece gönlünün arzu ettiği şeyleri yapmak.

279. Şehenşāh olmuş idi fāriḡü'l- bāl
280. Memālik zulm ü fitneyl'oldı pā-māl

fāriḡü'l-bāl olası:

1. **fāriḡü'l-bāl olası**: -a, -sın
Mesnevi 16
Mısra: 151
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Başı dinç, gönlü rahat olmak (Dünya'ya ait yüklerinden kurtulmak).mcc. ömrün sonuna gelinmesi.

151. Gele bir dem olası fāriḡü'l-bāl
152. Cihāndan el çeküp āsüde-aḥvāl

fāriḡü'l-bāl ü selāmet:

1. **fāriḡü'l-bāl ü selāmet**:
Mesnevi 23
Mısra: 3
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Her türlü dünyevî kayıttan kurtulmak ve esenlik.

3. Yürürken fāriḡü'l-bāl ü selāmet
4. Cihāna oldu rüsvāy ü melāmet

fāriḡ-i cūd:

1. **fāriḡ-i cūd**:
Mesnevi 37
Mısra: 92
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Cömertliğin takdir ve tasavvur edeni.

91. Ol itmışdür bu maḥlûkātı mevcūd
92. Odur cümle cihāna fāriḡ-i cūd

fark kılmadı:

1. **fark kılmadı**: -ma, -dı
Mesnevi 36
Mısra: 182
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Fark etmek; ayırtmak.

181. Çü bāde baḥrine olmuşdı şeh ḡarḡ
182. Güherden kılmadı ḡar-mühreyi fark

fark olmasa:

1. **fark olmasa**: -ma, -sa
Mesnevi 5
Mısra: 51
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Birbirinden ayırt edilme.

51. Kaçan fark olmasa ḡarḡ ile bāḡıl
52. Olur söz söylemek ḡayetde müşkil

fark olmaz:

1. **fark olmaz**: -maz
Mesnevi 2
Mısra: 10
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Farklı görülmek/farklı/ayrı tutulmak.

9. Hüviyyet baḥrin'olmuşken cihān ḡarḡ
10. Güher ḡar-mühreden olmaz iken fark

2. **fark olmaz**: -maz
Mesnevi 3

Mısra: 112

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Fark edilmek.

111. Görünmez gözüme nâ-büd ü büdüm

112. 'Ademden hiç fark olmaz vücudum

3. **farq olmaz: -maz**

Mesnevi 3

Mısra: 112

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Fark edilmek.

111. Görünmez gözüme nâ-büd ü büdüm

112. 'Ademden hiç fark olmaz vücudum

farz:

1. **farz:**

Mesnevi 5

Mısra: 194

Mutlak surette yapılması gereken.

193. Sa'âdet âstânında mülâzım

194. Özine balıt ü devlet farz lazım

farz-ı 'aynı:

1. **farz-ı 'aynı: -ı**

Mesnevi 37

Mısra: 75

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Allah'ın teker teker her Müslümanın yerine getirmesi gereken emri.

75. Şalât u şavmdan her farz-ı 'aynı

76. Edâ eyle koma boynuñda dîni

fâş ç'ola:

1. **fâş ç'ola: -a**

Mesnevi 12

Mısra: 67

Kelime Tipi: **Deyim**

Çü, vezin nedeniyle ç' biçiminde

kullanılmıştır. Açığa çıkmak, âşikâr olmak, ifşâ olmak.

67. Ç'ola ol râz-ı hüsn âyinede fâş

68. Hemân ol nakşî tahtır ide nakkâş

fâş idüp:

1. **fâş idüp: -üp**

Mesnevi 34

Mısra: 29

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Gizli olanı açığa vurmak, duyurmak, ortaya çıkarmak.

29. Ki idüp sebzeze haşt-ı gamın fâş

30. Olurdu ebr-i çeşminden güher- pâş

fâş itdi:

1. **fâş itdi: -di**

Mesnevi 23

Mısra: 1

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Gizli olanı açığa vurmak, duyurmak, ortaya dökmek, dile vermek.

1. Çü Ferhâd itdi râzın 'aleme fâş

2. Melâmet taşına karşı tutup baş

faşl:

1. **faşl:**

Mesnevi 31

Mısra: 39

Mevsim.

39. Medâyinden bu faşl içinde Pervîz

40. Çıkup Ermen zemîne eyledi hîz

2. **faşl:**

Mesnevi 37

Mısra: 33

Mevsim.

33. Bu faşl içinde Şîrîn ile Hüsrev

34. İderdi tâze tâze 'işret-i nev

faşl-ı zemistân:

1. **faşl-ı zemistân:**

Mesnevi 18

Mısra: 51

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Kış mevsimi.

51. Şu mevsimdür ki çâk faşl-ı zemistân

52. Hâlile nâr-ı Nemrüd oldu bustân

faşşâd:

1. **faşşâd:**

Mesnevi 24

Mısra: 31

Cerrah.

31. Zebân-ı tişe neşter kendü faşşâd

32. Meger ol tağdan kan aldı Ferhâd

fâyık eyle:

1. **fâyık eyle:**

Mesnevi 1

Mısra: 73

Kelime Tipi: -

Üstün yapmak.

73. Kâmu mahbûblardan eyle fâyık

74. Ola kim ola şeh bezmine lâyıq

2. **fâyık eyle:**

Mesnevi 6

Mısra: 38

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Üstün yapmak.

37. Degülse ger bu hâtem saña lâyıq

38. Kâbulün mihrîyle eyle fâyık

3. **fâyık eyle:**

Mesnevi 10

Mısra: 40

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Üstün yapmak.

39. Şahâvet bir şıfatdur Hâkka lâyıq

40. Çalış nefsuñ anuñla eyle fâyık

fażilet:

1. **fażilet:**

Mesnevi 7

Mısra: 137

İyi huy, erdem, güzel ahlak.

137. Kõnulmuşdı özinde her fażilet

138. Şecâ'at 'adlı ü dâd ile mürüvvet

fazl ü kemâlîfî:

1. **fazl ü kemâlîfî:-(ü)ñ**

Mesnevi 22

Mısra: 99

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Erdem ve olgunluk.

99. Nice görsünler a'mâlar cemâlün

100. Görüp ta'zîm ü tekrîme sezâvâr

fehennâ mâ fehennâ mâ fehennâ:

1. **fehennâ mâ fehennâ mâ fehennâ:**

Mesnevi 2

Mısra: 68

Kelime Tipi: -

Anlamadık, anlamadık.

67. Ta'âla zâtuhu 'ammâ fehennâ

68. Fehennâ mâ fehennâ mâ fehennâ

2. **fehennâ mâ fehennâ mâ fehennâ:**

Mesnevi 2

Mısra: 68

Kelime Tipi: -

Anlamadık, anlamadık.

67. Ta'âla zâtuhu 'ammâ fehennâ

68. Fehennâ mâ fehennâ mâ fehennâ

fehîm ü idrâk:

1. **fehîm ü idrâk:**

Mesnevi 2

Mısra: 69

Kelime Tipi: -

*Fehm(a.i.)anlama, anlayış. idrak(a.i.)
anlayış, akıl erdirmeye fehm ü idrak: anlama
ve anlayış.*

69. Cihân hayrette niçe fehm ü idrâk

70. Ulu bildükleri dir mâ 'arafnâk

fekad kulnâ 'aleyhim rahmetu'llâh:

1. **fekad kulnâ 'aleyhim rahmetu'llâh:**

Mesnevi 4

Mısra: 126

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Elbette, Allah'ın rahmeti o

*kimselerin(sahabelerin) üzerine olsun
dedik. (Şair naat bölümünü Arapça bu dua
cümlesi ile bitiriyor.)*

125. Şahâbeñ himmetinden Şey'ü li'llâh

126. Fekad kulnâ 'aleyhim rahmetu'llâh

felek:

1. **felekden:-den**

Mesnevi 4

Mısra: 29

Ar. Gök, asuman.

29. İşigün rütbeti a'lâ felekden

30. Kemîne çâkerüñ eşref melekden

2. **felekden:-den**

Mesnevi 5

Mısra: 61

*Devamlı şikâyet edilen kader, baht,
talih (olumsuz bağlamda) | dünya.*

61. Felekden itmek isterseñ şikâyet

62. Şeh-i devrâna hâlün kıl hîkâyet

3. **felekler:-ler**

Mesnevi 5

Mısra: 67

Gök, sema; talih, baht, kader. Eskilerin

*inancına göre her bir gökcismine mahsus
bir gök tabakası ki dokuz adet olup
sekizincisinin sabitlere mahsus ve
dokuzuncusunda yıldız bulunmadığına
inanırdı. Batlamyus sisteminden çıkarılan
bir düşünüşe göre, dünya evrenin
merkezidir. Dünyayı dokuz kat felek
çevreler. Bunlar iç içe geçmiş bir biçimde
dünyayı çevrelemiştir. Dünya göğünden
başlamak üzere yedi tanesi yedi gezegenin
feleğidir. Eskiden, kaza ve kadere itiraz
edemeyen şairler, dünyada olup biteni
feleğe isnat etmişlerdi.*

67. Felekler hüküm engüşünde hâtem

68. Kemîne çâkeri Dârâ vü Rüstem

4. **felek:**

Mesnevi 5

Mısra: 125

Gök, sema; talih, baht, kader. Eskilerin

*inancına göre her bir gökcismine mahsus
bir gök tabakası ki dokuz adet olup
sekizincisinin sabitlere mahsus ve
dokuzuncusunda yıldız bulunmadığına
inanırdı. Batlamyus sisteminden çıkarılan
bir düşünüşe göre, dünya evrenin
merkezidir. Dünyayı dokuz kat felek
çevreler. Bunlar iç içe geçmiş bir biçimde
dünyayı çevrelemiştir. Dünya göğünden
başlamak üzere yedi tanesi yedi gezegenin*

*feleğidir. Eskiden, kaza ve kadere itiraz
edemeyen şairler, dünyada olup biteni
feleğe isnat etmişlerdi.*

125. Felek dülâbî devr itdükçe kat kat

126. Bula güzâr-ı ikbâli tarâvet

5. **felekden:-den**

Mesnevi 7

Mısra: 87

Gök, sema; talih, baht, kader. Eskilerin

*inancına göre her bir gökcismine mahsus
bir gök tabakası ki dokuz adet olup
sekizincisinin sabitlere mahsus ve
dokuzuncusunda yıldız bulunmadığına
inanırdı. Batlamyus sisteminden çıkarılan
bir düşünüşe göre, dünya evrenin
merkezidir. Dünyayı dokuz kat felek
çevreler. Bunlar iç içe geçmiş bir biçimde
dünyayı çevrelemiştir. Dünya göğünden
başlamak üzere yedi tanesi yedi gezegenin
feleğidir. Eskiden, kaza ve kadere itiraz
edemeyen şairler, dünyada olup biteni
feleğe isnat etmişlerdi.*

87. Hilâl indi felekden çâker oldı

88. Anuñ gehvâresine çenber oldı

6. **felekden:-den**

Mesnevi 12

Mısra: 26

Ar. Gök, asuman.

25. Anuñ bir kaşrı vardır cennet-âbâd

26. Felekden almış anuñ resmin üstâd

7. felek:

Mesnevi 14

Mısra: 25

Gök, sema; talih, baht, kader. Eskilerin inancına göre her bir gökcismine mahsus bir gök tabakası ki dokuz adet olup sekizincisinin sabitlere mahsus ve dokuzuncusunda yıldız bulunmadığına inanılırdı. Batlamyus sisteminden çıkarılan bir düşünüşe göre, dünya evrenin merkezidir. Dünyayı dokuz kat felek çevreler. Bunlar iç içe geçmiş bir biçimde dünyayı çevrelemiştir. Dünya göğünden başlamak üzere yedi tanesi yedi gezegenin feleğidir. Eskiden, kaza ve kadere itiraz edemeyen şairler, dünyada olup biteni feleğe isnat etmişlerdi.

25. Felek devr idemez pīrāmeninde

26. Kevākib kum kapardı dāmeninde

8. felek:

Mesnevi 14

Mısra: 84

Gök, sema; talih, baht, kader. Eskilerin inancına göre her bir gökcismine mahsus bir gök tabakası ki dokuz adet olup sekizincisinin sabitlere mahsus ve dokuzuncusunda yıldız bulunmadığına inanılırdı. Batlamyus sisteminden çıkarılan bir düşünüşe göre, dünya evrenin merkezidir. Dünyayı dokuz kat felek çevreler. Bunlar iç içe geçmiş bir biçimde dünyayı çevrelemiştir. Dünya göğünden başlamak üzere yedi tanesi yedi gezegenin feleğidir. Eskiden, kaza ve kadere itiraz edemeyen şairler, dünyada olup biteni feleğe isnat etmişlerdi.

83. İderken şayd ardınca şitābı

84. Felek 'azb itdi şem'-i āftābı

9. felek:

Mesnevi 15

Mısra: 78

Ar. Gök, asuman.

77. 'Aceb cūş eyledi ol dīk-i dil-gīr

78. Felek olmışdı gūya āna kef-gīr

10. felek:

Mesnevi 15

Mısra: 97

Devamlı şikâyet edilen kader, baht, talih.

97. Ne bilem k'ey felek n'oldı günāhum

98. Virürsin derd ü gam alursın āhum

11. felekde: -de

Mesnevi 18

Mısra: 172

Ar. Gök, asuman.

171. Gezer hargehde cām-ı mey şitābān

172. Felekde nitelim hūrşīd-i raḥşān

12. felekden: -den

Mesnevi 27

Mısra: 232

Devamlı şikâyet edilen kader, baht, talih (olumsuz bağlamda) | dünya.

231. Belā vü derd ile hep itdiler göç

232. Felekden eyledi hiçbiri öç

13. felekdür: -dür

Mesnevi 27

Mısra: 293

1. devamlı şikâyet edilen kader, baht, talih (olumsuz bağlamda) | dünya 2. gökyüzü.

293. Felekdür bir 'ukāb-ı ādem ṯhvar

294. Meh-i nevden idinmiş çeng ü minḳār

14. felekler: -ler

Mesnevi 28

Mısra: 52

Yıldız, gezegen.

51. Yele verdiyse n'ola bir gūbāruñ

52. Felekler ey ḳamer-ruḥ ḥāksāruñ

15. felek:

Mesnevi 31

Mısra: 20

Gökyüzü.

19. Zemīnūñ yir yir olup sīnesi çāk

20. Ḥarāretten felek olmuşdı tebnāk

16. felek:

Mesnevi 31

Mısra: 34

Ar. Gök, asuman.

33. Degüldi görünen gice kevākib

34. Felek yüzine şu saçmışdı gālib

17. felek:

Mesnevi 32

Mısra: 156

Devamlı şikâyet edilen kader, baht, talih (olumsuz bağlamda) | dünya.

155. Çü ṯurmaz şubḥ u şām eyler mürürü

156. Felek virür gamı alur sürürü

18. felekden: -den

Mesnevi 33

Mısra: 134

Ar. Gök, asuman.

133. Kevākib ger vireydi gün gibi nūr

134. Felekden şem'-i māh olurdu mehcūr

19. felek:

Mesnevi 38

Mısra: 123

Talih, alınyazısı, yazgı.

123. Elünden ey felek feryād feryād

124. Dil-i gāmgīnümü hiç itmedüñ şād

20. felek:

Mesnevi 38

Mısra: 237

Devamlı şikâyet edilen kader, baht, talih (olumsuz bağlamda) | dünya.

237. Felek kavsindeki haftı okı gör
238. Atañā öñe urduğı okı gör

felek dāyir zemīn kāyim oldukça:

1. **felek dāyir zemīn kāyim oldukça: -duķça**
Mesnevi 6
Mısra: 60
Kelime Tipi: **Deyim**
Gökyüzü döndükçe yeryüzü yerinde durdukça: Dünya var olduğı müddetçe.

59. Hüdāyā bu cihān tırdukça dāyim
60. Felek dāyir zemīn oldukça kāyim

felek-res:

1. **felek-res:**
Mesnevi 31
Mısra: 123
Göğe yetişen, ulaşan.

123. Yüce dīvārı rif'atde felek-res
124. Şanasın sebzezār-ı çerh-i atlas

fels-i aħmer:

1. **fels-i aħmer:**
Mesnevi 11
Mısra: 108
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bakır sikke.

107. Cemāli gencini 'arz itse dehre
108. Dimezler fels-i aħmer mäh ü mihre

fer:

1. **ferüm: -(ü)m**
Mesnevi 40
Mısra: 45
Kuvvet, iktidar.

45. Gül-i nesrīn gib'anuñçün ferüm yok
46. Ki gönçe gibi kīsemde zerüm yok

fer ü tabı:

1. **fer ü tabı: -i-ür**
Mesnevi 2
Mısra: 30
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Fer(f.i.)aydınlık, tab(f.i.)ışık, parlaklık
fer ü tab: aydınlık ve parlaklık.

29. Kılıp nūrına mazhar āftābı
30. Virür ruşsār-ı māha fer ü tabı

2. **fer ü tabı: -i**
Mesnevi 11
Mısra: 1
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Fer(f.i.)aydınlık, tab(f.i.)ışık, parlaklık
fer ü tabı Virür : aydınlık ve parlaklığı verir.

1. Meger bir şeb-çerāğūñ fer ü tabı
2. Söyündürmişdi şem'-i āftābı

3. **fer ü tabı: -i**
Mesnevi 27
Mısra: 131
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Fer(f.i.)aydınlık, tab(f.i.)ışık, parlaklık
fer ü tab: aydınlık ve parlaklık.

131. Kanı ol fer ü tabı yeg kameran
132. Tolundu gün gibi burc-ı nazardan

fer ü tabın:

1. **fer ü tabın: -i, -n**
Mesnevi 17
Mısra: 33
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Fer(f.i.)aydınlık, tab(f.i.)ışık, parlaklık
fer ü tab: aydınlık ve parlaklık.

33. Güllün āteş alursa fer ü tabın
34. Ne kaygu kosa yirinde gül-ābın

ferāgat:

1. **ferāgat:**
Mesnevi 13
Mısra: 74
Ar. 1. Fariğ olma, vaz geçme, 2. El çekme, 3. Eli boş, işsiz olma.

73. Koyup elden ayağı ehl-i şöhbet
74. Ferāgat hıvābiyile oldı rāhāt

2. **ferāgat:**
Mesnevi 27
Mısra: 152
Ar. 1. Fariğ olma, vaz geçme, 2. El çekme, 3. Eli boş, işsiz olma.

151. Bu miñnet-hāneden degşürdi rahtın
152. Ferāgat menziline kurdı tahtın

3. **ferāgat:**
Mesnevi 28

- Mısra: 4
El çekme, vaz geçme.

3. Çü Ferhād itdi 'ālemden ferāgat
4. Kāmu şādī ile ğamdan ferāgat

ferāgat itdi:

1. **ferāgat itdi: -di**
Mesnevi 28
Mısra: 3
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Vaz geçmek, bırakmak.

3. Çü Ferhād itdi 'ālemden ferāgat
4. Kāmu şādī ile ğamdan ferāgat

2. **ferāgat itdi: -di**
Mesnevi 38
Mısra: 19
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Vaz geçmek, bırakmak.

19. Atañ itdi ferāgat saltanatdan
20. Degül bir laħza hālī şeytanet

ferāgat küşesinde:

1. **ferāgat küşesinde: -n, -de**
Mesnevi 36
Mısra: 275
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Çevresinde olup bitenlerle ilgilenmeme, inziva köşesi.

275. Ferāgat küşesinde şāh idüp hıvāb
276. Uyandı memleketde fitne yāb yāb

ferâğı kılrusañi:

1. **ferâğı kılrusañi:** *-(u)r, -sa, -ñi*
Mesnevi 24
Mısra: 263
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Vazgeçme, bırakıp terketme.

263. Kılrusañ şehd-i Şîrinden ferâğı
264. İdem mánend-i beyt-i nañlı o tağı

ferâğı virürdi:

1. **ferâğı virürdi:** *-(ü)r, -di*
Mesnevi 24
Mısra: 36
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Bırakmak, vazgeçmek, terk etmek, el çekmek.

35. Olup her la'l anuñ bir şeb-çerâğı
36. Virürdi mihr şem'inden ferâğı

ferah:

1. **ferahdan:** *-dan*
Mesnevi 5
Mısra: 114
Hoşa giden bir halden duyulan zevk, gönül açıklığı, sevinç, sevinme.

113. Nesim-i luñtı iriñdükde bāğa
114. Ferañdan servler biter ayağa

2. **ferah:**
Mesnevi 7
Mısra: 143

Hoşa giden bir halden duyulan zevk, gönül açıklığı, sevinç, sevinme.

143. Ferañ kaşrın müdām ābād iderdi
144. Terañ bünyādını ber-bād iderdi

3. **ferahdan:** *-dan*
Mesnevi 14

Mısra: 44
Hoşa giden bir halden duyulan zevk, gönül açıklığı, sevinç, sevinme.

43. Tab[ı]l-bāz ura her şîrîn-şemāyil
44. Ferañdan rağş ururdi murğ-ı

ferahnāk oldu:

1. **ferahnāk oldu:** *-dı*
Mesnevi 21
Mısra: 20
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Sevinçli, mesud olmak.

19. Gül-i bāğ-ı letāfet serv-i çālāk
20. Sözüden oldu Şāvüruñ ferañnāk

ferahşād:

1. **ferahşād:**
Mesnevi 15
Mısra: 154
'Hürşid ü Ferañşād' mesnevisinin erkek kahramanı.

153. Biri şimşād ü biri serv-i āzād
154. Biri Hürşid ü birisi Ferañşād

ferāmüş ider:

1. **ferāmüş ider:** *-er*
Mesnevi 34
Mısra: 106
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Unutmak.

105. Şekerden gördi ise şerbet-i nüş
106. İder mi şehd-i Şîrini ferāmüş

2. **ferāmüş ider:** *-er*
Mesnevi 36
Mısra: 152
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Unutmak.

151. Visāl-i yār ile gönülün idüp hoş
152. İder hicrān ğamın külli ferāmüş

3. **ferāmüş ider:** *-er*
Mesnevi 36
Mısra: 166
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Unutmak.

165. Gice her ne iş itse mest ü ser-hoş
166. Çü şubh ola ider cümle ferāmüş

ferāmüş idüp:

1. **ferāmüş idüp:** *-üp*
Mesnevi 18
Mısra: 169
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Unutmak.

169. Cihān kayğuların idüp ferāmüş
170. Müdām eylerler idi cām-ı Cem nüş

2. **ferāmüş idüp:** *-üp*
Mesnevi 22
Mısra: 125
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Unutmak.

125. Hoş özge 'ālemi var idi anuñ

3. **ferāmüş idüp:** *-üp*
Mesnevi 38
Mısra: 11
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Unutmak.

11. Ataluğ haqqını idüp ferāmüş
12. 'Adüv olmışdı Pervize o bī-hüş

ferāmüş itdi:

1. **ferāmüş itdi:** *-di*
Mesnevi 25
Mısra: 73
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Unutmak.

73. Ferāmüş itdi añmaz adımı yār
74. İñitmez nāle vü feryādımı yār

ferāmüş itdüñ:

1. **ferāmüş itdüñ:** *-dü, -ñi*
Mesnevi 26
Mısra: 128
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Unutmak.

127. Beni kühsâr-ı miñnetde ferâmûş
128. Niçün itdüñ eyâ serv-i kabâ-püş

ferâmûş itmişdi:

1. **ferâmûş itmişdi:** -miş, -di
Mesnevi 36
Mısra: 252
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Unutma, hatırdan çıkarma.

251. Vişâl-i yâr ile mağrûr olup hoş
252. Re'âyâ hâlin itmişdi ferâmûş

ferâmûş kıldum:

1. **ferâmûş kıldum:** -du, -m
Mesnevi 25
Mısra: 92
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Unutmak.

91. Şarâb-ı 'ışkı tâ kim eyledüm nüş
92. Be- küllî varluğum kıldum ferâmûş

ferc:

1. **fercinüñ:** -i, -nüñ
Mesnevi 27
Mısra: 57
Dişilerde tenâsül aleti, avret yeri.

57. Kesilmiş fercinüñ gerçi ki xanı
58. Açar lîkin gözünüñ sırlağanı

ferd:

1. **ferd:**
Mesnevi 27

Mısra: 208
Yalnız.

207. Ger ehl-i şan'at üstâd iseñ ey merd
208. Gider her şan'atuñ sen xalasıñ ferd

2. ferd:

Mesnevi 36
Mısra: 114
Tek, yalnız, eşsiz.

113. Kimi feruñ- hümâ-yı nâz-perverd
114. Kimi gün gibi burc-ı hüsnde ferd

ferd olurdu:

1. **ferd olurdu:** -(u)r, -dı
Mesnevi 34
Mısra: 68
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Soyutlanmak, uzak olmak.

67. İdüp ol gül bu resme nevha-i derd
68. Olurdu şabr ü 'aql ü hüşdan ferd

ferhâd:

1. **ferhâd:**
Mesnevi 12
Mısra: 134
Ferhad. (Ferhad meşhur bir aşk masalının kahramanlarından biridir. Şîrîn'in aşkı uğruna "Bîsütün" adlı dağı delmiş sürülerinin sütünü taze süt içmek isteyen Şîrîn'in bulunduğu vadideki kasra akıtmış, ancak masalın diğer kahramanı Hüsrev'e nispetle arzusunı kavuşamamıştır.

133. Dü 'âlem 'ışkla bünyâd olupdur
134. Kimi Şîrîn kimi Ferhâd olupdur

2. ferhâd:

Mesnevi 20
Mısra: 3
Hüsrev ile Şîrîn hikâyesinin baş kahramanlarından birisi. Hüsrev adlı İran padişahının sevgilisi olan Şîrîn'e âşıktır. Şîrîn'in arzusu ile Bî-sütün dağı delmesi istenir. Çünkü kendisi bir mimar mühendistir; sevgilisine kavuşmak için zorlu, gerçekleşmesi güç işleri göze alan âşığı simgeler.

3. Meger bî-çâre vü üftâde Ferhâd
4. Cihândan fâriğ ü âzâde Ferhâd

3. ferhâd:

Mesnevi 20
Mısra: 4
Hüsrev ile Şîrîn hikâyesinin baş kahramanlarından birisi. Hüsrev adlı İran padişahının sevgilisi olan Şîrîn'e âşıktır. Şîrîn'in arzusu ile Bî-sütün dağı delmesi istenir. Çünkü kendisi bir mimar mühendistir; sevgilisine kavuşmak için zorlu, gerçekleşmesi güç işleri göze alan âşığı simgeler.

3. Meger bî-çâre vü üftâde Ferhâd
4. Cihândan fâriğ ü âzâde Ferhâd

4. ferhâd:

Mesnevi 20
Mısra: 36
Hüsrev ile Şîrîn hikâyesinin baş

kahramanlarından birisi. Hüsrev adlı İran padişahının sevgilisi olan Şîrîn'e âşıktır. Şîrîn'in arzusu ile Bî-sütün dağı delmesi istenir. Çünkü kendisi bir mimar mühendistir; sevgilisine kavuşmak için zorlu, gerçekleşmesi güç işleri göze alan âşığı simgeler.

35. Dirîgâ haşre tâ feryâd feryâd
36. Ne mümkün kim ide Şîrîne Ferhâd

5. ferhâd:

Mesnevi 21
Mısra: 12
Hüsrev ile Şîrîn hikâyesinin baş kahramanlarından birisi. Hüsrev adlı İran padişahının sevgilisi olan Şîrîn'e âşıktır. Şîrîn'in arzusu ile Bî-sütün dağı delmesi istenir. Çünkü kendisi bir mimar mühendistir; sevgilisine kavuşmak için zorlu, gerçekleşmesi güç işleri göze alan âşığı simgeler.

11. Çe hân itmiş cihân mülkinde bünyâd
12. Özi 'âlemde meşhûr adı Ferhâd

6. ferhâd:

Mesnevi 22
Mısra: 1
Hüsrev ile Şîrîn hikâyesinin baş kahramanlarından birisi. Hüsrev adlı İran padişahının sevgilisi olan Şîrîn'e âşıktır. Şîrîn'in arzusu ile Bî-sütün dağı delmesi istenir. Çünkü kendisi bir mimar mühendistir; sevgilisine kavuşmak için zorlu, gerçekleşmesi güç işleri göze alan âşığı simgeler.

1. Şu resm'ururdi taşa tîşe Ferhâd
2. İderdi taş bağırlu tağ feryâd

7. **ferhâda:** -a

Mesnevi 22

Mısra: 13

Hüsrev ile Şîrîn hikâyesinin baş kahramanlarından birisi. Hüsrev adlı İnan padişahının sevgilisi olan Şîrîn'e âşıktır. Şîrîn'in arzusu ile Bî-sütûn dağı delmesi istenir. Çünkü kendisi bir mimar mühendistir; sevgilisine kavuşmak için zorlu, gerçekleşmesi güç işleri göze alan âşığı simgeler.

13. Yâhud rahm eyleyüp Ferhâda her dem

14. Yüzün yırtup zemîn eylerdi mâtem

8. **ferhâdi:** -ı

Mesnevi 22

Mısra: 76

Hüsrev ile Şîrîn hikâyesinin baş kahramanlarından birisi. Hüsrev adlı İnan padişahının sevgilisi olan Şîrîn'e âşıktır. Şîrîn'in arzusu ile Bî-sütûn dağı delmesi istenir. Çünkü kendisi bir mimar mühendistir; sevgilisine kavuşmak için zorlu, gerçekleşmesi güç işleri göze alan âşığı simgeler.

75. Olup şîr ü şekerden çâşnî-gîr

76. Getürdüp yanma Ferhâdi Şîrîn

9. **ferhâd:**

Mesnevi 23

Mısra: 1

Hüsrev ile Şîrîn hikâyesinin baş

kahramanlarından birisi. Hüsrev adlı İnan padişahının sevgilisi olan Şîrîn'e âşıktır. Şîrîn'in arzusu ile Bî-sütûn dağı delmesi istenir. Çünkü kendisi bir mimar mühendistir; sevgilisine kavuşmak için zorlu, gerçekleşmesi güç işleri göze alan âşığı simgeler.

1. Çü Ferhâd itdi râzın 'âleme fâş
2. Melâmet taşına karşı tutup baş

10. **ferhâd:**

Mesnevi 23

Mısra: 15

Hüsrev ile Şîrîn hikâyesinin baş kahramanlarından birisi. Hüsrev adlı İnan padişahının sevgilisi olan Şîrîn'e âşıktır. Şîrîn'in arzusu ile Bî-sütûn dağı delmesi istenir. Çünkü kendisi bir mimar mühendistir; sevgilisine kavuşmak için zorlu, gerçekleşmesi güç işleri göze alan âşığı simgeler.

15. Olup Ferhâd Şîrîne hevâdâr

16. Ola hem-râh-ı şâhenşeh zihî 'âr

11. **ferhâdi:** -ı

Mesnevi 23

Mısra: 25

Hüsrev ile Şîrîn hikâyesinin baş kahramanlarından birisi. Hüsrev adlı İnan padişahının sevgilisi olan Şîrîn'e âşıktır. Şîrîn'in arzusu ile Bî-sütûn dağı delmesi istenir. Çünkü kendisi bir mimar mühendistir; sevgilisine kavuşmak için zorlu, gerçekleşmesi güç işleri göze alan âşığı simgeler.

25. Buyurdi k'ideler Ferhâdi hâzır

26. K'ola kavline vü fi'line nâzır

12. **ferhâdi:** -ı

Mesnevi 23

Mısra: 116

Ferhad. (Ferhad meşhur bir aşk masalının kahramanlarından biridir. Şîrîn'in aşkı uğruna "Bîsütûn" adlı dağı delmiş sürülerinin sütünü taze süt içmek isteyen Şîrîn'in bulunduğu vadiye kasma akıtmış, ancak masalın diğer kahramanı Hüsrev'e nispetle arzusuna kavuşamamıştır.

115. Pes ol dem emr idüp birkaç 'avâne

116. Alup Ferhâdi oldılar revâne

13. **ferhâd:**

Mesnevi 23

Mısra: 129

Ferhad. (Ferhad meşhur bir aşk masalının kahramanlarından biridir. Şîrîn'in aşkı uğruna "Bîsütûn" adlı dağı delmiş sürülerinin sütünü taze süt içmek isteyen Şîrîn'in bulunduğu vadiye kasma akıtmış, ancak masalın diğer kahramanı Hüsrev'e nispetle arzusuna kavuşamamıştır.

129. Şabâha bula fırsat çıka Ferhâd

130. Şehiñ âh ile kaşrın yıka Ferhâd

14. **ferhâd:**

Mesnevi 23

Mısra: 130

Ferhad. (Ferhad meşhur bir aşk masalının kahramanlarından biridir. Şîrîn'in aşkı uğruna "Bîsütûn" adlı dağı delmiş

sürülerinin sütünü taze süt içmek isteyen Şîrîn'in bulunduğu vadiye kasma akıtmış, ancak masalın diğer kahramanı Hüsrev'e nispetle arzusuna kavuşamamıştır.

129. Şabâha bula fırsat çıka Ferhâd

130. Şehiñ âh ile kaşrın yıka Ferhâd

15. **ferhâd:**

Mesnevi 23

Mısra: 133

Ferhad. (Ferhad meşhur bir aşk masalının kahramanlarından biridir. Şîrîn'in aşkı uğruna "Bîsütûn" adlı dağı delmiş sürülerinin sütünü taze süt içmek isteyen Şîrîn'in bulunduğu vadiye kasma akıtmış, ancak masalın diğer kahramanı Hüsrev'e nispetle arzusuna kavuşamamıştır.

133. İder Ferhâd ol çâh içre zârı

134. Añup çâh-ı zenehdân-ı nigârı

16. **ferhâd:**

Mesnevi 24

Mısra: 32

Ferhad. (Ferhad meşhur bir aşk masalının kahramanlarından biridir. Şîrîn'in aşkı uğruna "Bîsütûn" adlı dağı delmiş sürülerinin sütünü taze süt içmek isteyen Şîrîn'in bulunduğu vadiye kasma akıtmış, ancak masalın diğer kahramanı Hüsrev'e nispetle arzusuna kavuşamamıştır.

31. Zebân-ı tîşe neşter kendü faşşâd

32. Meger ol tağdan kan aldı Ferhâd

17. **ferhâda:** -a

Mesnevi 24

Mısra: 37

Ferhad. (Ferhad meşhur bir aşk masalının kahramanlarından biridir. Şirin'in aşkı uğruna "Bîsütün" adlı dağı delmiş sürülerinin sütünü taze süt içmek isteyen Şirin'in bulunduğu vadideki kasra akıtmış, ancak masalın diğer kahramanı Hüsrev'e nispetle arzusuna kavuşamamıştır.

37. Şanasın acıyup Ferhâda ol tağ

38. Gözinden kanlı yaşın kıldı ırmağ

18. **ferhâdufi:** -uî

Mesnevi 24

Mısra: 43

Ferhad. (Ferhad meşhur bir aşk masalının kahramanlarından biridir. Şirin'in aşkı uğruna "Bîsütün" adlı dağı delmiş sürülerinin sütünü taze süt içmek isteyen Şirin'in bulunduğu vadideki kasra akıtmış, ancak masalın diğer kahramanı Hüsrev'e nispetle arzusuna kavuşamamıştır.

43. Ya Ferhâduñ kalup 'âciz clinden

44. Yağardı tişenüñ odlar dilinden

19. **ferhâd:**

Mesnevi 24

Mısra: 101

Ferhad. (Ferhad meşhur bir aşk masalının kahramanlarından biridir. Şirin'in aşkı uğruna "Bîsütün" adlı dağı delmiş sürülerinin sütünü taze süt içmek isteyen Şirin'in bulunduğu vadideki kasra akıtmış, ancak masalın diğer kahramanı Hüsrev'e nispetle arzusuna kavuşamamıştır.

101. Görür Ferhâd kim baş göz belürdi

102. Şeb-i tîre gidüp aydın gelürdi

20. **ferhâd:**

Mesnevi 24

Mısra: 281

Ferhad. (Ferhad meşhur bir aşk masalının kahramanlarından biridir. Şirin'in aşkı uğruna "Bîsütün" adlı dağı delmiş sürülerinin sütünü taze süt içmek isteyen Şirin'in bulunduğu vadideki kasra akıtmış, ancak masalın diğer kahramanı Hüsrev'e nispetle arzusuna kavuşamamıştır.

281. Ne bilsün 'âkıbet bî-çâre Ferhâd

282. Şıyacağın şartın merd-i bî-dâd

21. **ferhâd:**

Mesnevi 24

Mısra: 295

Ferhad. (Ferhad meşhur bir aşk masalının kahramanlarından biridir. Şirin'in aşkı uğruna "Bîsütün" adlı dağı delmiş sürülerinin sütünü taze süt içmek isteyen Şirin'in bulunduğu vadideki kasra akıtmış, ancak masalın diğer kahramanı Hüsrev'e nispetle arzusuna kavuşamamıştır.

295. İdüp ol şarta Ferhâd i'timâdı

296. Öküş medh itdi şâh-ı şâh-zâdı

22. **ferhâd:**

Mesnevi 25

Mısra: 1

Ferhad. (Ferhad meşhur bir aşk masalının kahramanlarından biridir. Şirin'in aşkı uğruna "Bîsütün" adlı dağı delmiş

sürülerinin sütünü taze süt içmek isteyen Şirin'in bulunduğu vadideki kasra akıtmış, ancak masalın diğer kahramanı Hüsrev'e nispetle arzusuna kavuşamamıştır.

1. Çü Ferhâd irdi ol küh-ı girâne

2. Bekitdi dâmenin muhkem miyâne

23. **ferhâd:**

Mesnevi 25

Mısra: 5

Ferhad. (Ferhad meşhur bir aşk masalının kahramanlarından biridir. Şirin'in aşkı uğruna "Bîsütün" adlı dağı delmiş sürülerinin sütünü taze süt içmek isteyen Şirin'in bulunduğu vadideki kasra akıtmış, ancak masalın diğer kahramanı Hüsrev'e nispetle arzusuna kavuşamamıştır.

5. Şu resme urdı taşa tîşe Ferhâd

6. Zârûrî itdi tağ ü taş feryâd

24. **ferhâda:** -a

Mesnevi 25

Mısra: 33

Ferhad. (Ferhad meşhur bir aşk masalının kahramanlarından biridir. Şirin'in aşkı uğruna "Bîsütün" adlı dağı delmiş sürülerinin sütünü taze süt içmek isteyen Şirin'in bulunduğu vadideki kasra akıtmış, ancak masalın diğer kahramanı Hüsrev'e nispetle arzusuna kavuşamamıştır.

33. Meğer kim kabır idi Ferhâda ol küh

34. Ki her bir seng-pâre renc-i embüh

25. **ferhâd:**

Mesnevi 26

Mısra: 49

Ferhad. (Ferhad meşhur bir aşk masalının kahramanlarından biridir. Şirin'in aşkı uğruna "Bîsütün" adlı dağı delmiş sürülerinin sütünü taze süt içmek isteyen Şirin'in bulunduğu vadideki kasra akıtmış, ancak masalın diğer kahramanı Hüsrev'e nispetle arzusuna kavuşamamıştır.

49. Görelüm neyledi ol tağı Ferhâd

50. Ne veche yol kesüpür aña üstâd

26. **ferhâd:**

Mesnevi 26

Mısra: 83

Ferhad. (Ferhad meşhur bir aşk masalının kahramanlarından biridir. Şirin'in aşkı uğruna "Bîsütün" adlı dağı delmiş sürülerinin sütünü taze süt içmek isteyen Şirin'in bulunduğu vadideki kasra akıtmış, ancak masalın diğer kahramanı Hüsrev'e nispetle arzusuna kavuşamamıştır.

83. Görüp Ferhâd anı geldi vecde

84. Düşüp atı önünde kıldı secde

27. **ferhâda:** -a

Mesnevi 26

Mısra: 118

Hüsrev ile Şirîn hikâyesinin baş kahramanlarından birisi. Hüsrev adlı İran padişahının sevgilisi olan Şirîn'e âşıktır. Şirîn'in arzusu ile Bî-sütün dağı delmesi istenir. Çünkü kendisi bir mimar mühendistir; sevgilisine kavuşmak için

zorlu, gerçekleşmesi güç işleri göze alan
âşığı simgeler.

117. Şarâb-ı şevkden idüp leb-â-leb
118. Getür Ferhâda vir nüş eylesün hep

28. **ferhâd:**

Mesnevi 26

Mısra: 162

*Hüsrev ile Şîrîn hikâyesinin baş
kahramanlarından birisi. Hüsrev adlı İrân
padişahının sevgilisi olan Şîrîn'e âşıktır.
Şîrîn'in arzusu ile Bî-sütün dağı delmesi
istenir. Çünkü kendisi bir mimar
mühendistir; sevgilisine kavuşmak için
zorlu, gerçekleşmesi güç işleri göze alan
âşığı simgeler.*

161. Didi ey 'âşık-ı şâdik esen kal
162. Bakup Ferhâd kaldı yañu yañu

29. **ferhâda: -a**

Mesnevi 27

Mısra: 7

*Ferhad. (Ferhad meşhur bir aşk
masalının kahramanlarından biridir. Şîrîn'in
aşkı uğruna "Bîsütün" adlı dağı delmiş
sürülerinin sütünü taze süt içmek isteyen
Şîrîn'in bulunduğu vadideki kasra akıtmış,
ancak masalın diğer kahramanı Hüsrev'e
nispetle arzusuna kavuşamamıştır.*

7. Bugün Ferhâda vardı ol perî-rû
8. İdüp tañsîn virdi zür-ı bâu

30. **ferhâd:**

Mesnevi 27

Mısra: 28

*Ferhad. (Ferhad meşhur bir aşk
masalının kahramanlarından biridir. Şîrîn'in
aşkı uğruna "Bîsütün" adlı dağı delmiş
sürülerinin sütünü taze süt içmek isteyen
Şîrîn'in bulunduğu vadideki kasra akıtmış,
ancak masalın diğer kahramanı Hüsrev'e
nispetle arzusuna kavuşamamıştır.*

27. Ben oldum evvelâ Şîrîne 'âşık
28. Degül Ferhâd yanumda yaraşık

31. **ferhâd:**

Mesnevi 27

Mısra: 33

*Ferhad. (Ferhad meşhur bir aşk
masalının kahramanlarından biridir. Şîrîn'in
aşkı uğruna "Bîsütün" adlı dağı delmiş
sürülerinin sütünü taze süt içmek isteyen
Şîrîn'in bulunduğu vadideki kasra akıtmış,
ancak masalın diğer kahramanı Hüsrev'e
nispetle arzusuna kavuşamamıştır.*

33. Nedür Ferhâd bir Türkmen eridür
34. Ki tağlar delisi yaban eridür

32. **ferhâda: -a**

Mesnevi 27

Mısra: 41

*Ferhad. (Ferhad meşhur bir aşk
masalının kahramanlarından biridir. Şîrîn'in
aşkı uğruna "Bîsütün" adlı dağı delmiş
sürülerinin sütünü taze süt içmek isteyen
Şîrîn'in bulunduğu vadideki kasra akıtmış,
ancak masalın diğer kahramanı Hüsrev'e
nispetle arzusuna kavuşamamıştır.*

41. Varup Ferhâda tâ kim ide âh âh
42. Kim atdan düşdi Şîrîn öldi nâ-gâh

33. **ferhâd:**

Mesnevi 27

Mısra: 43

*Ferhad. (Ferhad meşhur bir aşk
masalının kahramanlarından biridir. Şîrîn'in
aşkı uğruna "Bîsütün" adlı dağı delmiş
sürülerinin sütünü taze süt içmek isteyen
Şîrîn'in bulunduğu vadideki kasra akıtmış,
ancak masalın diğer kahramanı Hüsrev'e
nispetle arzusuna kavuşamamıştır.*

43. Bu veche söz ki Ferhâd eyleye güş
44. 'Amelden kalup ola deng ü medhüş

34. **ferhâda: -a**

Mesnevi 27

Mısra: 113

*Ferhad. (Ferhad meşhur bir aşk
masalının kahramanlarından biridir. Şîrîn'in
aşkı uğruna "Bîsütün" adlı dağı delmiş
sürülerinin sütünü taze süt içmek isteyen
Şîrîn'in bulunduğu vadideki kasra akıtmış,
ancak masalın diğer kahramanı Hüsrev'e
nispetle arzusuna kavuşamamıştır.*

113. Varup Ferhâda yalan yire idüp âh
114. Didi bî-çäre âgâh olgîl âgâh

35. **ferhâd:**

Mesnevi 27

Mısra: 145

*Ferhad. (Ferhad meşhur bir aşk
masalının kahramanlarından biridir. Şîrîn'in
aşkı uğruna "Bîsütün" adlı dağı delmiş*

*sürülerinin sütünü taze süt içmek isteyen
Şîrîn'in bulunduğu vadideki kasra akıtmış,
ancak masalın diğer kahramanı Hüsrev'e
nispetle arzusuna kavuşamamıştır.*

145. Çü bu şer sözleri güş itdi Ferhâd
146. Yağasın yırtup itdi âh ü feryâd

36. **ferhâd:**

Mesnevi 27

Mısra: 235

*Ferhad. (Ferhad meşhur bir aşk
masalının kahramanlarından biridir. Şîrîn'in
aşkı uğruna "Bîsütün" adlı dağı delmiş
sürülerinin sütünü taze süt içmek isteyen
Şîrîn'in bulunduğu vadideki kasra akıtmış,
ancak masalın diğer kahramanı Hüsrev'e
nispetle arzusuna kavuşamamıştır.*

235. Revân oldı çü gelmez yola Ferhâd
236. İşidüp itdi Şîrîn âh ü feryâd

37. **ferhâd:**

Mesnevi 28

Mısra: 3

*Ferhad. (Ferhad meşhur bir aşk
masalının kahramanlarından biridir. Şîrîn'in
aşkı uğruna "Bîsütün" adlı dağı delmiş
sürülerinin sütünü taze süt içmek isteyen
Şîrîn'in bulunduğu vadideki kasra akıtmış,
ancak masalın diğer kahramanı Hüsrev'e
nispetle arzusuna kavuşamamıştır.*

3. Çü Ferhâd itdi 'âlemden ferâgat
4. Kamu şâdi ile ğamdan ferâgat

38. **ferhād:-ı**

Mesnevi 28

Mısra: 18

Ferhad. (Ferhad meşhur bir aşk masalının kahramanlarından biridir. Şîrîn'in aşkı uğruna "Bîsütûn" adlı dağı delmiş sürülerinin sütünü taze süt içmek isteyen Şîrîn'in bulunduğu vadideki kasra akıtmış, ancak masalın diğer kahramanı Hüsrev'e nispetle arzusuna kavuşmamıştır.

17. Mehîm Bânû zevâlini bahâne

18. İdüp Ferhâdı ağlar yana yana

39. **ferhād:**

Mesnevi 28

Mısra: 29

Hüsrev ile Şîrîn hikâyesinin baş kahramanlarından birisi. Hüsrev adlı İrân padişahının sevgilisi olan Şîrîn'e âşıktır. Şîrîn'in arzusu ile Bî-sütûn dağı delmesi istenir. Çünkü kendisi bir mimar mühendistir; sevgilisine kavuşmak için zorlu, gerçekleşmesi güç işleri göze alan âşığı simgeler.

29. Di kim Ferhād gitdiyise ey şâh

30. Saña virsün anuñ 'ömri ni Allâh

40. **ferhād:**

Mesnevi 28

Mısra: 87

Hüsrev ile Şîrîn hikâyesinin baş kahramanlarından birisi. Hüsrev adlı İrân padişahının sevgilisi olan Şîrîn'e âşıktır. Şîrîn'in arzusu ile Bî-sütûn dağı delmesi istenir. Çünkü kendisi bir mimar mühendistir; sevgilisine kavuşmak için

zorlu, gerçekleşmesi güç işleri göze alan âşığı simgeler.

87. Özün şayyâd bir şayd idi Ferhād

88. Olur elbette şayduñ 'ömri ber-bād

41. **ferhâda: -a**

Mesnevi 37

Mısra: 173

Hüsrev ile Şîrîn hikâyesinin baş kahramanlarından birisi. Hüsrev adlı İrân padişahının sevgilisi olan Şîrîn'e âşıktır. Şîrîn'in arzusu ile Bî-sütûn dağı delmesi istenir. Çünkü kendisi bir mimar mühendistir; sevgilisine kavuşmak için zorlu, gerçekleşmesi güç işleri göze alan âşığı simgeler.

173. Bir ol kim eyledi Ferhâda zulmi

174. Ki bî-hād gördi ol üftâde zulmi

ferhād işidür:

1. **ferhād işidür: -dür**

Mesnevi 22

Mısra: 86

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Ferhat gibi bir hüner ve marifet sahibi üstadın yapabileceği bir iş, gösterebileceği bir hüner.

85. Hemân 'âlemde bir Ferhād işidür

86. Bu şan 'atlaruñ senden oldı şād[ı]r

ferhād ü mecnûn:

1. **ferhād ü mecnûn:**

Mesnevi 27

Mısra: 224

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Ferhat ile Mecnun.

223. Eger 'âşık geçerseñ zâr ü mañzûn

224. Saña örnek yiter Ferhād ü Mecnûn

ferhād-ı bî-çâre:

1. **ferhād-ı bî-çâre:**

Mesnevi 26

Mısra: 134

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Çaresiz Ferhad.

133. Süzersin sen rakîb ile şafâlar

134. Çeker Ferhād-ı bî-çâre cefâlar

ferhād-ı bî-hüş:

1. **ferhād-ı bî-hüş:**

Mesnevi 21

Mısra: 49

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Aklını, fikrini şuurunu kaybetmiş Ferhat.

49. Tıururken qarşuda Ferhād-ı bî-hüş

50. Tekellüm şerbetinden oldı ser-hoş

ferhād-ı ciger-hün:

1. **ferhād-ı ciger-hün:**

Mesnevi 27

Mısra: 149

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Çiğeri kan dolu Ferhad (çok acı çeken).

149. Be-kâ mülkine Ferhād-ı ciger-hün

150. Göneldi nâ-murâd ü zâr ü mañzûn

ferhād-ı hünerver:

1. **ferhād-ı hünerver:**

Mesnevi 24

Mısra: 136

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Hüner sahibi Ferhat.

135. Didi Şävür k'ey şâh-ı dil-âver

136. İdüpdür anı Ferhād-ı hünerver

ferhād-ı medhüş:

1. **ferhād-ı medhüş:**

Mesnevi 21

Mısra: 25

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Şaşırmış, ürkmüş Ferhat.

25. İşidüp ol sözi Ferhād-ı medhüş

26. Didi yâ Râb bu düş mi ola yâ hüş

2. **ferhād-ı medhüş:**

Mesnevi 26

Mısra: 123

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Şaşırmış, ürkmüş Ferhat.

123. Alup ol sâgarı Ferhād-ı medhüş

124. Be-'ışk-ı düst diyüp eyledi nüş

ferhād-ı zârı:

1. **ferhād-ı zârı: -ı**

Mesnevi 27

Mısra: 266

Kelime Tipi: **Kalp İfade**
İnleyen, ağlayan Ferhat.

265. Tırup Şîrîn çün bî-ihtiyârî
266. Varup defn eyledi Ferhâd-ı zârî

ferhâd-ı zebûna:

1. **ferhâd-ı zebûna:** -a

Mesnevi 27

Mısra: 4

Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Zayıf, güçsüz, âciz Ferhat.

3. Çü Şîrîn vardı küh-ı Bîsütüna
4. Meded ırgürdi Ferhâd-ı zebûna

ferik:

1. **ferikem:** -em

Mesnevi 3

Mısra: 94

Ar. 1. Bölük, firka 2. Firka-i askerîyye
kumandanı.

93. Tefekkür bahrine gerçi garîkem
94. Velîkin bilmezem kanķı ferîkem

feriştah:

1. **feriştah:**

Mesnevi 33

Mısra: 74

Melek.

73. Çün itdi bâğbân ol servi âzâd
74. Feriştah yanına gitti perî-zâd

feriştah-siret ü zîbâ-sirişti:

1. **feriştah-siret ü zîbâ-sirişti:** -i

Mesnevi 36

Mısra: 82

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Melek huylu ve güzel tabiatlı.

81. Melekler alup ol hür-ı behiştî

82. Feriştah-siret ü zîbâ-sirişti

fermân:

1. **fermân:**

Mesnevi 15

Mısra: 32

Far. 1. Emir, irade, buyruk: fermân-ı ilâhî. 2. Yarlık, hük-m-i pâdişâhî: fermân-ı humâyûn. fermân-ber, fermân-berdâr tâbi-i fermân, mutî. fermân-dih, fermân-revâ, fermân-fermâ nâfizü'l hük-m-i pâdişâh.

31. Benüm nemdür bu baş ü cân senüdüdür

32. Muñ'em emrüne fermân senüdüdür

fermân-ber olur:

1. **fermân-ber olur:** -(u)r

Mesnevi 19

Mısra: 56

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Emirlere uymak.

55. Bizüm Pervîzden noķşânumuz yok

56. Ona fermân-ber olur cânumuz yok

fermân-berüñ olur:

1. **fermân-berüñ olur:** -(u)r

Mesnevi 19

Mısra: 52

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Aldığı emri yerine getiren olmak.

51. Olursañ ger aña kâbîn ile râm

52. Olur fermân-berüñ ol kâm ü nâ-kâm

ferrâş:

1. **ferrâşlar:** -lar

Mesnevi 13

Mısra: 35

1. Ferşedici, yapıcı, döşeyici. 2.

Emâkin-i mukaddeseyi ve bilhassa Kâ'be-i mu'azzamayı silip süpürmek hizmetine memur zat. firaşî ferrâşlık.

35. Gelüp ferrâşlar maħbûb ü zîbâ

36. Döşendi yir yirin eñsüz ü dîbâ

ferruh- hümâ-yı nâz-perverd:

1. **ferruh- hümâ-yı nâz-perverd:**

Mesnevi 36

Mısra: 113

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Naz içinde büyümüş, nazlı; uğurlu hüma.

113. Kimi ferruh- hümâ-yı nâz-perverd

114. Kimi gün gibi burc-ı hüsnde ferd

ferş-i dergâh olur:

1. **ferş-i dergâh olur:** -(u)r

Mesnevi 24

Mısra: 220

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Tekkenin döşemesi (tabana yayılan taş döşeme) olmak.

219. Olursa la 'l-i zîb efserde şâh

220. Olur hem seng-i hârâ ferş-i dergâh

feryâd:

1. **feryâd:**

Mesnevi 27

Mısra: 260

Şikayet etmek, haykırmak, inlemek.

259. Virüp şabrın yile ol serv-âzâd

260. Gehî nâle kııurdı gâh feryâd

2. **feryâduma:** -(u)m, -a

Mesnevi 32

Mısra: 147

Haykırış, çığlık, bağırıtı.

147. Ezel feryâduma cânlar virürdüñ

148. İştiseñ aduma cânlar virürdüñ

3. **feryâda:** -a

Mesnevi 34

Mısra: 40

Far. 1. İstimdat için çıkarılan âvâze-i bülend. 2. âvâz.

39. Görür bir 'andelîb-i nağme-perdâz

40. İder feryâda şâh-ı gülde âgâz

feryâd ç'idersin:

1. **feryād ç'idersin:** -er, -sîn

Mesnevi 15

Mısra: 248

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Çü, vezin gereği ç' biçiminde

kullanılmıştır. Çü: Çünkü, şundan dolayı, zira. Feryat çü etmek: Feryat etmek: Acıyla bağırıp çağırmak.

247. Gel olma 'âkil iseñ vuşlata şād

248. Ç'idersin 'âkıbet firkatde feryād

feryād feryād:

1. **feryād feryād:**

Mesnevi 20

Mısra: 35

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Sürekli devam eden bağırışlar.

35. Dirīgā haşre tā feryād feryād

36. Ne mümkün kim ide Şirine Ferhād

feryād ide:

1. **feryād ide:** -e

Mesnevi 32

Mısra: 164

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Feryat etmek: Yüksek sesle bağırarak, haykırmak. II İnlemek, sızlanmak.

163. Açıldı gül gibi ol şāh-ı şimşād

164. Şeh ide çaldı bülbül gibi feryād

feryād iderdi:

1. **feryād iderdi:** -er, -di

Mesnevi 13

Mısra: 8

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Feryat etmek: Yüksek sesle bağırarak, haykırmak. II İnlemek, sızlanmak.

7. Bakup naşsa nigārın yād iderdi

8. Döküp gözyaşların feryād iderdi

2. **feryād iderdi:** -er, -di

Mesnevi 13

Mısra: 55

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Feryat etmek: Yüksek sesle bağırarak, haykırmak. II İnlemek, sızlanmak, şikayet etmek.

55. Ne dem kim nâyler feryād iderdi

56. Şekib-i 'aşıkı ber-bād iderdi

3. **feryād iderdi:** -er, -di

Mesnevi 18

Mısra: 6

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Feryat etmek: Yüksek sesle bağırarak, haykırmak. II İnlemek, sızlanmak.

5. Nigārınñ idüp hāl-i rühm yād

6. İderdi noktalar gördükçe feryād

4. **feryād iderdi:** -er, -di

Mesnevi 22

Mısra: 2

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Bağırıp çağırmak, yardım istemek.

1. Şu resm'ururdi taşa tîşe Ferhād

2. İderdi taş bağırlu tağ feryād

feryād iderseñ:

1. **feryād iderseñ:** -er, -se, -ñ

Mesnevi 16

Mısra: 156

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Feryat etmek: Yüksek sesle bağırarak, haykırmak. II İnlemek, sızlanmak.

155. Hazanın nev-baharñ eyleyüp yād

156. İderseñ n'ola bülbül gibi feryād

feryād idersin:

1. **feryād idersin:**

Mesnevi 15

Mısra: 248

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Feryat etmek: Yüksek sesle bağırarak, haykırmak. II İnlemek, sızlanmak.

247. Gel olma 'âkil iseñ vuşlata şād

248. Ç'idersin 'âkıbet firkatde feryād

feryād idüp:

1. **feryād idüp:** -üp

Mesnevi 27

Mısra: 225

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Feryat etmek: Yüksek sesle bağırarak, haykırmak. II İnlemek, sızlanmak, şikayet etmek.

225. İdüp ney gibi bezm-i gamda feryād

226. Cihānda bir nefes olmadılar şād

feryād itdi:

1. **feryād itdi:** -di

Mesnevi 9

Mısra: 12

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Haykırmak, inlemek; sızlanmak, şikayet etmek.

11. İdince bu hañayı ol perī-zād

12. Gelüp Pervīze dihkān itdi feryād

2. **feryād itdi:** -di

Mesnevi 25

Mısra: 6

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Yüksek sesle haykırmak, inlemek, sızlanmak, şikayet etmek.

5. Şu resme urdı taşa tîşe Ferhād

6. Zarūrī itdi tağ ü taş feryād

3. **feryād itdi:** -di

Mesnevi 31

Mısra: 11

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Haykırmak, inlemek; sızlanmak, şikayet etmek.

11. Okıyup anı Pervīz itdi feryād

12. Qadīmī düstluk hañkım idüp yād

feryād itmege:

1. **feryād itmege:** -e

Mesnevi 25

Mısra: 30
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Feryat etmek, inlemek.

29. Degül tişe işi sürâh-ı enbüh
30. Ağız açmışdı feryâd itmege küh

feryâd ü âhi eyleyüp:

1. **feryâd ü âhi eyleyüp:**-(y)üp
Mesnevi 38
Mısra: 169
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Feryat etmek ve âh edip inlemek.

169. Nigârîn eyleyüp feryâd ü âhi
170. Didi açuñ göreyin rüy-ı şâhi

feryâd ü figâm itdi:

1. **feryâd ü figâm itdi:**-di
Mesnevi 38
Mısra: 93
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Feryat ve figan etmek. Bkz. feryâd ü figân md.

93. Çeküp âh itdi feryâd ü figâmı
94. Didi irdi kazâ-yı nâ-gehanî

feryâd u figâmı kılar:

1. **feryâd u figâmı kılar:**-(u)r
Mesnevi 34
Mısra: 2
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
*Ağlayıp, bağırarak, ah vah etmek;
yardım istemek.*

1. İdenler hicre sabr-ı bî-kerânî
2. Kılur bu veche feryâd u figâmı

feryâd ü nâle eyleyüp:

1. **feryâd ü nâle eyleyüp:**-(y)üp
Mesnevi 15
Mısra: 117
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Çığlık çığlık haykırmak ve inlemek.

117. Hezârân eyleyüp feryâd ü nâle
118. Şaçardı berg-i gül üstine jâle

feryâd ü zârum iderdüm:

1. **feryâd ü zârum iderdüm:**-er, -dü, -m
Mesnevi 25
Mısra: 101
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
*Acı ile bağırıp haykırmak ve ağlayıp
inlemek.*

101. İderdüm göklere feryâd ü zârum
102. Geçürdüm nâleyle rüzgârum

feryâd zulm idenüñ elinden:

1. **feryâd zulm idenüñ elinden:**
Mesnevi 25
Mısra: 110
Kelime Tipi: **Deyim**
*Ah, aman, heyhat zulmedenin elinden
(ettiklerinden, zulmünden)!.*

109. Şikâyet rüzgâruñ dâd elinden
110. Baña zulm idenüñ feryâd elinden

feryâd-ı ğalivâc:

1. **feryâd-ı ğalivâc:**
Mesnevi 37
Mısra: 30
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Çaylağım feryadı.

29. Diñüp âvâze-i tütî vü dürrâc
30. Cihânı tütüdi feryâd-ı ğalivâc

ferzend:

1. **ferzend:**
Mesnevi 7
Mısra: 64
Far. Oğul, veled.

63. Özi sulţandı gerçi tarabnâk
64. Velî ferzend sevdâsında ğamnâk

fesâd:

1. **fesâda:**-a
Mesnevi 16
Mısra: 8
*Kargaşalık, karışıklık, fenâlık,
kötülük, bozgunculuk, fitne.*

7. İrişdi birki günden şâh-zâde
8. Görür kim memleket varmış fesâda

feth itsün:

1. **feth itsün:**-sün
Mesnevi 18
Mısra: 44
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Feth etmek, ele geçirmek.

43. Şabâdan kal'a-yı yağ buldı te'bîd
44. Nice feth itsün amı tûp-ı hürşîd

feth ü fütühi:

1. **feth ü fütühi:**-ı
Mesnevi 5
Mısra: 130
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Fetih ve fetihler.

129. Cihândârdur anuñ sulţân rûhi
130. Bulur cânıyla ten feth ü fütühi

feth-i bâb it:

1. **feth-i bâb it:**
Mesnevi 1
Mısra: 13
Kelime Tipi: -
*Feth(a.i.) Açma, açılma. bâb(a.i.)kapı
feth-i bâb it: kapıyı aç. mec. fakirin
zenginın kapısının açılmasını beklemesi
bağlamında kullanılmış.*

13. Keremden ben fakîre feth-i bâb it
14. Hâtaļu sözlerüm yâ Rab savâb it

2. **feth-i bâb it:**
Mesnevi 28
Mısra: 28
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
*Kapıyı açmak: Asıl konuyu dile
getirmeye başlamak, söze girmek.*

27. Pes andan soñra Şîrîne hîtâb it
28. Du'â-yı devlet ile feth-i bâb it

feth-i bâbı:

1. **feth-i bâbı:-ı**

Mesnevi 23

Mısra: 192

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Kapının fethi, kapının açılması.

191. İrişmez hayme-i mihrün tınâbı

192. Tütüp anı bulam tâ feth-i bâbı

feth-i ebvâb ide:

1. **feth-i ebvâb ide:-e**

Mesnevi 23

Mısra: 198

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Kapıları fethetmek, açmak.

197. Muhâl oldı görünmek rüy-i iflâh

198. Meger kim feth-i ebvâb ide Fettâh

feth-i kufl-i rızka:

1. **feth-i kufl-i rızka:-a**

Mesnevi 24

Mısra: 139

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Allah'ın herkese bahşettiği nimetin kilidini açmak.

139. İdüpdür feth-i kufl-i rızka Fettâh

140. Hüner ehlinün engüşteni miftâh

fettâh:

1. **fettâh:**

Mesnevi 23

Mısra: 198

*Ar. Kullarının kapalı işlerini açan
Cenabıhak: fettâh-ı kerîm.*

197. Muhâl oldı görünmek rüy-i iflâh

198. Meger kim feth-i ebvâb ide Fettâh

2. **fettâh:**

Mesnevi 24

Mısra: 139

*Ar. Kullarının kapalı işlerini açan
Cenabıhak: fettâh-ı kerîm.*

139. İdüpdür feth-i kufl-i rızka Fettâh

140. Hüner ehlinün engüşteni miftâh

fevt:

1. **fevtini:-i, -n, -ı**

Mesnevi 27

Mısra: 271

Ölüm.

271. Çün anuñ fevtini güş itdi Şîrîn

272. Girür gam cāmını nüş itdi Şîrîn

2. **fevtini:-i, -n, -ı**

Mesnevi 38

Mısra: 91

Ölüm.

91. Çü Şîrîn Husrevüñ fevtini gördi

92. Götürdi kendü kendin yire urdı

feyz:

1. **feyzüñ:-üñ**

Mesnevi 1

Mısra: 85

Nîmet, bağış, ihsan, kerem.

85. Söze feyzüñ virürse intizâmı

86. Olam hem- pençe-i nazm-ı Nizâmî

fidân:

1. **fidânı:-ı**

Mesnevi 17

Mısra: 36

*Başka bir yere dikilmek üzere
tohumundan yetiştirilen taze ağaççık.*

35. Keserse bağbân serv-i revânı

36. Kayırmaz tek yirind' olsun fidânı

fiğân:

1. **fiğân:**

Mesnevi 15

Mısra: 234

Eyvah, feryat.

233. Didi âh ey zamâne işlerüñden

234. Fiğân ey devr-i dün cünbüşlerüñden

2. **fiğân:**

Mesnevi 18

Mısra: 16

Eyvah, feryat.

15. Gönül eyler hevâ-yı vaşl-ı Şîrîn

16. Fiğân kim tazelendi dâğ-ı dîrîn

3. **fiğânım:-(u)m**

Mesnevi 25

Mısra: 71

*("ga" uzun okunur. f.i.) : ıztırıp ile
bağırıp çağırma,inleme.*

71. Fiğânım kal' a-yı küh-ı belâda

72. Fiğân-ı ra' dedür şankim semâda

4. **fiğânım:-(u)m**

Mesnevi 34

Mısra: 60

*Üzüntü ile bağırıp çağırma
(Sevgili'nin aşkı sebebiyle) acıyla feryat
etme.*

59. Revân oldı benüm serv-i revânım

60. Yeridür göge irgürsem fiğânım

fiğân itdükçe:

1. **fiğân itdükçe:-dükçe**

Mesnevi 5

Mısra: 143

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Feryat etmek, haykırıp bağırarak.

143. Fiğân itdükçe dâyim küre nâyi

144. Bozulsun düşmenüñ tedbir ü râyı

fiğânı eylerdüm:

1. **fiğânı eylerdüm:-r, -dü, -m**

Mesnevi 23

Mısra: 168

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

*Yüksek sesle bağırarak ağlayıp
inlemek.*

167. Şabâ gibi gezüp ol gülsitâni
168. Hezârân gibi eylerdüm figânı

figânı iderdi:

1. **figânı iderdi:** -er, -di
Mesnevi 34
Mısra: 23
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Izdırap ile bağırıp çağırarak, inlemek.

23. İderdi gönçeler görse figânı
24. Dehân-ı yârdan sorup nişanı

figânı itdi:

1. **figânı itdi:** -di
Mesnevi 34
Mısra: 145
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Izdırap ile bağırıp çağırarak; inlemek.

145. Añup kâküllerin itdi figânı
146. Nitekim pîl añup Hindüstâni

figân-ı kerre- nây:

1. **figân-ı kerre- nây:**
Mesnevi 16
Mısra: 37
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Büyük borunun avazı. Rivayete göre İsfendiyar tarafından icat edilmiştir. Üfürüldüğü zaman sesi ortalığı velveleye vermiştir.

37. Figân-ı kerre- nây ile tutup dem
38. Yedekler rakşa girürdi dem-â-dem

figân-ı nâle-i bülbül:

1. **figân-ı nâle-i bülbül:**
Mesnevi 8
Mısra: 32
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Bülbülün inleyiş çığlığı.

31. Gül-i ter def nihâl-i gonçe rakkâs
32. Figân-ı nâle-i bülbül ney-i hâş

figân-ı ra' dedür:

1. **figân-ı ra' dedür:** -dür
Mesnevi 25
Mısra: 72
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Ürkme, korkma çığlığı.

71. Figânım kal' a-yı küh-ı belâda
72. Figân-ı ra' dedür şankim semâda

fikr:

1. **fikr:**
Mesnevi 7
Mısra: 69
Düşünce, endişe.

69. Meger bu fikr ile bir gice uyhu
70. Alup nergislerini düş görür ü

fikr idersin:

1. **fikr idersin:** -er, -sin
Mesnevi 16
Mısra: 134

Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Düşünmek.

133. Alup mazlûmun âhın gâh ü bî-gâh
134. Korum mı fikr idersin çetr ü hargâh

fikret itdi:

1. **fikret itdi:** -di
Mesnevi 33
Mısra: 55
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Fikir etmek, düşünmek.

55. Bu ma' nâlarda çün şâh itdi fikret
56. Hemân-dem cûşa geldi baħr-i gayret

fikr-i bâtil:

1. **fikr-i bâtil:**
Mesnevi 12
Mısra: 19
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Boş, esassız, geçersiz, hükümsüz düşünce.

19. Hayâl ü fikr-i bâtil cümle naklûn
20. Niçün kendün yitürdün kanı 'aqlun

fikr-i hayret aldı:

1. **fikr-i hayret aldı:** -di
Mesnevi 15
Mısra: 167
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Hayret düşüncesi almak; beğeni ve şaşkınlık bütün benliğini kaplamak; hayrete (büyük beğeni ve şaşkınlık) kapılmak.

167. Bunı vü anı fikr-i hayret aldı
168. Biri birine şöyle bağıdı kaldı

fil:

1. **fil:**
Mesnevi 7
Mısra: 129
Pil = fil: Filgillerin hortumlular takımından, Afrika ve Asya'nın sıcak bölgelerinde yaşayan, çok iri, kalın derili hayvan.

129. Ger ol meydâna sürse esb eger fil
130. Girü kalurdi çerçü andan yedi misil

filân:

1. **filân:**
Mesnevi 23
Mısra: 97
Söylenmesi istenmeyen veya gerekli görülmeyen bir özel adın yerini tutan kelime.

97. Filân tağ üzre var bir çâh-ı Bâbil
98. İrişmez 'umkına hiç 'aql-ı 'âkil

2. filân:

Mesnevi 24
Mısra: 253
Zamir Falan.

253. Filân tağ kim görünür saña kâh ol
254. Olur her gâh baña sedd-i râh ol

3. **filân:**

Mesnevi 31
Mısra: **94**
Zamir Falan.

93. Diyelüm aña Şîrîn tıtdı râhı
94. Filân yoldan gelür zan itdi şâhı

fi'l-cümle:

1. **fi'l-cümle:**

Mesnevi 3
Mısra: **114**
Iyice, iyiden iyice, büsbütün, baştan başa.

113. Gelür gâhî yine idrâk ü zehre
114. Vücûdundan irüp fi'l-cümle behre

2. **fi'l-cümle:**

Mesnevi 10
Mısra: **59**
Tamamiyle, hep, büsbütün.

59. Hüdâdan var ise fi'l-cümle bîmüñ
60. Toğunma kılna hergiz yetimüñ

3. **fi'l-cümle:**

Mesnevi 22
Mısra: **90**
Tamamiyle, büsbütün, baştan başa.

89. Kemâlün tâ kıyâmet var olsun
90. Kemâlün eyledük fi'l-cümle idrâk

fi'l-hâl:

1. **fi'l-hâl:**

Mesnevi 1
Mısra: **78**
Derhal, anında, bu anda, hemen, şimdi.

77. Hasûd-ı dîvden olursa ihmâl
78. Yitürsün şâha Âşaf anı fi'l-hâl

2. **fi'l-hâl:**

Mesnevi 9
Mısra: **32**
Derhal, anında, bu anda, hemen, şimdi.

31. Buyurdu şâh bir cellâd-ı çälâk
32. Gulâmuñ itdi fi'l-hâl işkemin çâk

3. **fi'l-hâl:**

Mesnevi 12
Mısra: **73**
Derhal, anında, bu anda, hemen, şimdi.

73. Kalem alup ele naqqâş fi'l-hâl
74. Görüp gözgüde 'aksin yazdı timgâl

4. **fi'l-hâl:**

Mesnevi 15
Mısra: **62**
Derhal, anında, bu anda, hemen, şimdi.

61. Hemân-dem açup ol keşfi per ü bâl
62. Revân oldı deñiz yüzine fi'l-hâl

5. **fi'l-hâl:**

Mesnevi 15

Mısra: **195**

Bu halde, bu durumda.

195. Ayağ üzre tırınca irdi fi'l-hâl
196. Meh-i nev güşına âvâz-ı halhâl

6. **fi'l-hâl:**

Mesnevi 23
Mısra: **27**
Hemen, derhal.

27. Getürdiler varup fi'l-hâl anı
28. Görince Husrevüñ cüş itdi şanı

7. **fi'l-hâl:**

Mesnevi 23
Mısra: **117**
Hemen, derhal.

117. Varup zâlimler ol kuyuya fi'l-hâl
118. Tıtuup itdiler ol miskini idhâl

8. **fi'l-hâl:**

Mesnevi 26
Mısra: **160**
Hemen, derhal.

159. Komadı hâtırında hiç melâlet
160. Pes andan şonra girü döndi fi'l-hâl

9. **fi'l-hâl:**

Mesnevi 26
Mısra: **183**
Hemen.

183. Girü fi'l-hâl mestür itdüñ ey nür
184. Bu menzilde göründüñ baña ey mäh

10. **fi'l-hâl:**

Mesnevi 30
Mısra: **75**
Hemen.

75. Virüp bir kâşide didi ki fi'l-hâl
76. Bunu Pervîz şâha eyle işâl

11. **fi'l-hâl:**

Mesnevi 33
Mısra: **52**
Hemen.

51. Ne cânân kim ide iğmâz u ihmâl
52. Sevüp gayrin mükâfât eyle fi'l-hâl

12. **fi'l-hâl:**

Mesnevi 34
Mısra: **96**
Hemen, derhal.

95. Zâif oldum be-gâyet itme ihmâl
96. Selâmum var irişdür şâha fi'l-hâl

13. **fi'l-hâl:**

Mesnevi 36
Mısra: **197**
Hemen.

197. Hemân dem perdeyi ref' itdi fi'l-hâl
198. Şehüñ her güşasın def' itdi fi'l-hâl

14. **fi'l-hāl:**

Mesnevi 36
Mısra: 198
Hemen.

197. Hemān dem perdeyi ref' itdi fi'l-hāl
198. Şehūn her guşşasın def' itdi fi'l-hāl

15. **fi'l-hāl:**

Mesnevi 38
Mısra: 81
Hemen, derhal.

81. Du 'ā tiri k'irer eflāke fi'l-hāl
82. İder çerhūn tenin mānend-i ğirbāl

16. **fi'l-hāl:**

Mesnevi 38
Mısra: 164
Bu halde, bu durumda.

163. Dağı bir laḫza kılmadılar ihmāl
164. İrişdürdiler anı kabre fi'l-hāl

17. **fi'l-hāl:**

Mesnevi 38
Mısra: 176
Hemen.

175. Hemān sā'at o serv-i 'anberin- hāl
176. Gerü cem' itdi 'aqlın başa fi'l-hāl

fi'l-mesel:

1. **fi'l-mesel:**
Mesnevi 12

Mısra: 38

Sanki, misaldeki gibi (Devellioğlu, 2006:268).

37. Muşaffā şofalar gül gibi ḫandān
38. Dehendür fi'l-meşel dendāne dendān

2. **fi'l-mesel:**

Mesnevi 27
Mısra: 159
Misaldeki gibi (Devellioğlu, 2006:268).

159. Yağarsa āsmāndan fi'l-meşel seng
160. Olur mecrūh –pāy [ü] 'āciz ü leng

fırāk:

1. **fırakuñda:** -(u)ñ, -da
Mesnevi 13
Mısra: 17
Ar. Ayrılık, hicran.

17. Benüm cānum fırakuñda mu'azzeb
18. Senüñ gönlüñ kimüñ vaşlında yā Rab

2. **fırākum:** -(u)m

Mesnevi 26
Mısra: 145
Ar. Ayrılık, hicran.

145. Çe ger çekdüñ fırākum şavletini
146. Muḫarrer bil vişālüm devletini

fırāk odına:

1. **fırāk odına:** -n, -a

Mesnevi 31
Mısra: 90
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ayrılık ateşi.

89. Nice men ideyin yā Rab ben anı
90. Nice yaḫam fırāk odına cānı

fırāk oduyla:

1. **fırāk oduyla:** -(y)la

Mesnevi 34
Mısra: 93
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ayrılık ateşi.

93. Fırāk oduyla urma bağruma dāğ
94. Sen itdüñ ḫaste sen eyle girü şağ

fırākı:

1. **fırākı:**
Mesnevi 4
Mısra: 106
Fırākı: Ayrılık çeken anlamındadır. Şair Kütahyalı Fırākî Abdurrahman Çelebi'nin mahlası.

105. Şefā'at yā Nebiyyu'llāh şefā'at
106. Fırākî derdende eyle şefkat

2. **fırākı:**

Mesnevi 6
Mısra: 4
Fırākı: Ayrılık çeken anlamındadır. Şair Kütahyalı Fırākî Abdurrahman Çelebi'nin mahlası.

3. Terahḫum kıl terahḫum kıl terahḫum
4. Fırākî derdend eyler tazallum

3. **fırākı:**

Mesnevi 12
Mısra: 138
Fırākı: Ayrılık çeken anlamındadır. Tanıkların tümünde XVI.yy Divan şairi Kütahyalı Vaiz Abdurrahman Çelebi'nin mahlası olarak geçmektedir.

137. Dilerseñ kalasın 'ālemde bākî
138. Ḳoma 'ışk işini elden Fırākî

4. **fırākı:**

Mesnevi 40
Mısra: 63
Fırākı: Ayrılık çeken anlamındadır. Tanıkların tümünde XVI.yy Divan şairi Kütahyalı Vaiz Abdurrahman Çelebi'nin mahlası olarak geçmektedir.

63. Fırākî epsem ol çoğ urma lāfi
64. Suḫan dürcine dürc itme güzāfi

fırākî bî-nevāya:

1. **fırākî bî-nevāya:** -(y)a-a

Mesnevi 1
Mısra: 41
Kelime Tipi: -
Zavallı, fakir, nasipsiz, çaresiz Fırakî Şair, tecrit yoluyla kendisinin zavallılığını, acizliğini ifade etmektedir.

41. Terahḫum kıl Fırākî bî-nevāya
42. Kerem ḫvānñ 'atā it ol gedāya

fırākī-i fakīr-i müstemendi:

1. **fırākī-i fakīr-i müstemendi: -i**

Mesnevi 39

Mısra: 25

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Kederli, çaresiz zavallı (fakir) Fırākī.

25. Fırākī-i fakīr-i müstemendi

26. Hevâ-yı nefis esîri derdmeni

fırāvān:

1. **fırāvān:**

Mesnevi 10

Mısra: 41

Far. Bol, çok, pek çok, aşırı.

41. Eger 'asker murâduña fırāvān

42. Sipāha dāyim ihsān eyle ihsān

2. **fırāvān:**

Mesnevi 13

Mısra: 20

Far. Bol, çok, pek çok, aşırı.

19. Añup ol nev-bahār-ı hüsni her ān

20. Bulutlar gibi ağlardı fırāvān

3. **fırāvān:**

Mesnevi 18

Mısra: 126

Far. Bol, çok, pek çok, aşırı.

125. Hezārān 'izzet ü ta'zīmlele

126. Fırāvān hürmet ü tekrīmlele

4. **fırāvān:**

Mesnevi 24

Mısra: 103

Far. Bol, çok, pek çok, aşırı.

103. Getürmişdi fırāvān la 'l-i rengīn

104. Yazup her birisine nām-ı Şīrīn

5. **fırāvān:**

Mesnevi 24

Mısra: 108

Far. Bol, çok, pek çok, aşırı.

107. Ya eşk-i dīde-i hūnbār ü giryān

108. Şaçılmış küy-ı dil-berde fırāvān

6. **fırāvān:**

Mesnevi 26

Mısra: 137

Çok, pek çok.

137. Yirüm küh-ı belā derdüm fırāvān

138. Hāy[i]fdur baña hayf ey şāh-ı hūbān

7. **fırāvān:**

Mesnevi 27

Mısra: 319

Far. Bol, çok, pek çok, aşırı.

319. Ne deñlü māl harc itseñ fırāvān

320. Bulamazsın ecel derdine dermān

8. **fırāvān:**

Mesnevi 30

Mısra: 34

Far. Bol, çok, pek çok, aşırı.

33. Hūbābuñ hānesin kılmāğa vīrān

34. Revā mı cem' ola 'asker fırāvān

9. **fırāvān:**

Mesnevi 31

Mısra: 113

Far. Bol, çok, pek çok, aşırı.

113. Döküldi dürr ü gevherler fırāvān

114. Diyeydüñ k'oldı şahrā bañr-i 'ummān

10. **fırāvān:**

Mesnevi 32

Mısra: 16

Far. Bol, çok, pek çok, aşırı.

15. Olup hīzmetde cārī cāriyevār

16. Fırāvān luğf ü hürmet itdi bisyār

fırāvān oldı:

1. **fırāvān oldı: -dı**

Mesnevi 14

Mısra: 5

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Artmak, fazla olmak.

5. Fırāvān oldı varduğça melālī

6. Dağı arama kalmadı mecālī

2. **fırāvān oldı: -dı**

Mesnevi 23

Mısra: 199

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Artmak.

199. Devā umduğça derd oldı fırāvān

200. Bu derde şabrdur var ise dermān

fırāvān:

1. **fırāvān:**

Mesnevi 37

Mısra: 112

Allahlık iddiasında bulunduğu için Hz.

Mūsā'nın mücādele ettiği Mısır hükümdarı,

Fıravun; kibirli, gururlu, inat (kimse).

111. Çü umdı 'askerinden nuşret ü 'avn

112. Anuñçün garğa-i Nīl oldı Fırāvān

fırāz:

1. **fırāzın: -ı, -n**

Mesnevi 14

Mısra: 101

Yükselmek.

101. Fırāzın görmemiş hiç ebr-i pür -nem

102. Nişīb-i esfel-i ka 'r-ı cihetnem

fırāz-ı 'arşa:

1. **fırāz-ı 'arşa: -a**

Mesnevi 31

Mısra: 159

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Dokuzuncu göğün tepesi.

159. Fırāz-ı 'arşa çekmiş kâh u eyvān

160. Ki kalmış küngürü altında keyvān

firdevs-i berine:

1. **firdevs-i berine:-e**

Mesnevi 19

Mısra: 154

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

En yüce cennet.

153. Çü menzilgâh old'ol hür-ı ĩne

154. Medâyin döndi firdevs-i Berîne

fireng:

1. **firengi:-i**

Mesnevi 5

Mısra: 84

Osmanlıların Avrupalılara, özellikle Fransızlara verdikleri ad.

83. Şaf-ı küffâra vardukça ĥadengi

84. Alur ayak derine bir Firengi

firib:

1. **firibinden:-i, -n, -den**

Mesnevi 19

Mısra: 38

Hile, aldatma, yalan.

37. Alınma nâlesine 'andelibün

38. Firibinden hâzer kıl nâ-şekübün

fırkat:

1. **fırkatde:-de**

Mesnevi 15

Mısra: 248

Ayrılık.

247. Gel olma 'âkil iseñ vuşlata şād

248. Ç'idersin 'âkıbet fırkatde feryād

2. **fırkat:**

Mesnevi 27

Mısra: 274

Ayrılık.

273. Girü çāk itdi ĥasret yakasını

274. Girü tāk itdi fırkat tākātını

fırşatı ģanîmet görüp:

1. **fırşatı ģanîmet görüp:-üp**

Mesnevi 36

Mısra: 245

Kelime Tipi: **Deyim**

Fırşatı ģanîmet görmek (saymak):

Çıkan fırşatı sevinçle karşılamak ve ondan hemen yararlanmak.

245. Görüp bu fırşatı cāna ģanîmet

246. İderdi yâr-ı Şîrîn ile 'işret

fisâne:

1. **fisâne:**

Mesnevi 11

Mısra: 143

Efsane (Far.) 1.Asılsız hikaye. 2.

Masal, boş söz, saçma sapan lakırdı-Dillere düşmüş, meşhur olmuş hadise.

143. İrince cān kulağına fisâne

144. Hemān-dem 'âşık oldı ģâybāne

2. **fisâne:**

Mesnevi 11

Mısra: 167

Efsane (Far.) 1.Asılsız hikaye. 2.

Masal, boş söz, saçma sapan lakırdı-Dillere düşmüş, meşhur olmuş hadise.

167. Degülse itdüġün ancak fisâne

168. Kadem baş gir bu yola 'âşıkāne

3. **fisâne:**

Mesnevi 36

Mısra: 11

Efsane (Far.) 1.Asılsız hikaye. 2.

Masal, boş söz, saçma sapan lakırdı-Dillere düşmüş, meşhur olmuş hadise.

11. İrer pâyāna lābüd her fisâne

12. Olur her derde elbette kerāne

fisâne olmuşdı:

1. **fisâne olmuşdı:-miş, -dı**

Mesnevi 7

Mısra: 146

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Efsane olmak(Dillere düşmek-dilden dile söylenmek).

145. Cihān içinde olmuşdı fisâne

146. Kemālātiyle bî-miśl-i zamāne

fiġnat:

1. **fiġnatını:-i, -n, -ı**

Mesnevi 23

Mısra: 71

Ar. Zihin açıklığı, idrak çabukluğu, tam anlama.

71. Çü gördi şāh anuñ ol fiġnatını

72. Birez def' itdi ĥuşm ü ĥiddetini

fitne:

1. **fitne:**

Mesnevi 38

Mısra: 34

Karışıklık, fesus, kargaşalık.

33. Ne ĩrān mülketi ģalur ne Tūrān

34. Ķamusı fitne ile ola vĳrān

2. **fitne:**

Mesnevi 38

Mısra: 44

Karışıklık, fesus, kargaşalık.

43. Bu sözlerden gelür Şĳrūye cūşa

44. Şanasın fitne 'ummānı ĥurūşa

fitne peydā olmaya:

1. **fitne peydā olmaya:-ma, -(y)a**

Mesnevi 15

Mısra: 228

Kelime Tipi: **Deyim**

Fesus, arabozma, karışıklık, ihtilal ortamının oluşması, ortaya çıkması.

227. Ķalupdur taġt ĥālĳ mülk teġnā

228. Yetiş kim olmaya bir fitne peydā

fitne uyandı:

1. **fitne uyandı: -dı**

Mesnevi 36

Mısra: 276

Kelime Tipi: **Deyim**

*İnsanların birbirine düştüğü,
geçimsizliğin arttığı, kişiler arası gerilimin
çoğaldığı bir ortamın doğması, oluşması.*

275. Ferâgat küşesinde şah idüp hıvâb

276. Uyandı memleketde fitne yâb yâb

fitne ye' cücine:

1. **fitne ye' cücine: -n, -e**

Mesnevi 25

Mısra: 11

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

*Fitne Yecüc'ü (Me'cüc kavmiyle
birlikte Kur'an'da adı geçen ve kıyamet
kopacağını gösteren belirtiler arasında
ortaya çıkacağı ifade edilen diğer kavim).*

11. Şanasın fitne Ye' cücine üstâd

12. Yapup divâr sed eylerdi bünyâd

fitne-engiz:

1. **fitne-engiz:**

Mesnevi 36

Mısra: 179

*Karışıklık, kavga, bozgunculuk
koparan (çıkarın, karıştıran.).*

179. Bu efsünü idinc'ol fitne-engiz

180. Hemân dad aldı andan şah Perviz

fukâ':

1. **fukâ' a: -a**

Mesnevi 36

Mısra: 216

Şerbet, şerbet içilen kap.

215. Ya bir şâhib - 'azîmet itdi rîvi

216. Fukâ'a koydu efsün ile dîvi

furşat arayup:

1. **furşat arayup: -(y)up**

Mesnevi 38

Mısra: 62

Kelime Tipi: **Deyim**

*Fırsat aramak -Fırsat gözlemek- :
Yapacağı iş için uygun anı yakalamaya
çalışmak.*

61. Çü Şirüye bu râyı gördi şayup

62. Yürürdi ol işe furşat arayup

furşat bula:

1. **furşat bula: -a**

Mesnevi 23

Mısra: 129

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

*Herhangi bir şey için en uygun
zamanı, imkanı bulmak.*

129. Şabâha bula furşat çıka Ferhâd

130. Şehün âh ile kaşrın yıka Ferhâd

furşat görüp:

1. **furşat görüp: -üp**

Mesnevi 38

Mısra: 13

Kelime Tipi: **Deyim**

*Fırsat kollamak: Yapmak istediği iş
için uygun zaman ve elverişli durum
beklemek.*

13. Görüp furşat arardı bir bahâne

14. Atasın öldürüp tâ gire kâne

fürüg-ı tal' atufandan:

1. **fürüg-ı tal' atufandan: -(u)ñ, -dan**

Mesnevi 4

Mısra: 91

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Yüzün parlaklığı.

91. Fürüg-ı tal' atufandan k'oldı hüccet

92. Dağı meh kılmadı hırşide minnet

fürüzân itdiler:

1. **fürüzân itdiler: -di, -ler**

Mesnevi 13

Mısra: 37

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Parlatmak, Aydınlatmak.

37. Fürüzân itdiler zerrîne miçmer

38. Yağup hoş nühket için 'üd ü 'anber

füsün-sâz:

1. **füsün-sâz:**

Mesnevi 36

Mısra: 376

Büyüleyici, câzibedar.

175. Turup taşrada kendü idüp ağmaz

176. İçerü şalar anı ol füsün-sâz

füsürde:

1. **füsürde:**

Mesnevi 18

Mısra: 42

Dönmüş.

41. Çerâğ-ı bezm-i eflâk oldı mürde

42. Kamu pervâne-i encüm füsürde

füsürde olur:

1. **füsürde olur: -(u)r**

Mesnevi 28

Mısra: 90

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Sönmek, ışığını kaybetmek.

89. Tapuñ rüz ol çerâğ idi çiger-süz

90. Çerâğ olur füsürde iricek rüz

fütâde:

1. **fütâde:**

Mesnevi 3

Mısra: 47

Düşkün, biçare II âşık.

47. Bu dergehde ne olam ben fütâde

48. Sürer toprağa ruğ şehler piyade

2. **fütâde:**

Mesnevi 14

Mısra: 113

Düşkün, biçare II âşık.

113. Yol urup degzinürven ben fütāde
114. Bu şahrālarda döndüm gird-bāda

*Cıvanmertlik, mürüvvet, kerem:
erbāb-ı fütüvvet.*

3. **fütāde:**

Mesnevi 23

Mısra: 196

Düşkün, biçare II âşık.

201. Fütüvvet büstānında semerdür

202. Mürüvvet āsmānında kamerdür

195. Degül ammā der-i mahbes güşāde
196. Hālāş olmağ ne mümkin ben fütāde

4. **fütāde:**

Mesnevi 24

Mısra: 191

Düşkün, biçare II âşık.

191. Saña da lāyık oldur k'ey fütāde
192. Şiñarıñ isteyesin her yañada

fütür-ı hātır-ı müştāk:

1. **fütür-ı hātır-ı müştāk:**

Mesnevi 39

Mısra: 18

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Gönülden arzu edenlerin gönlünün

kederi, korkusu.

17. Sürür-ı sine-i 'uşşāk hakkı
18. Fütür-ı hātır-ı müştāk hakkı

fütüvvet:

1. **fütüvvet:**

Mesnevi 5

Mısra: 201

ğabğab:

1. ğabğabı: -i

Mesnevi 11

Mısra: 110

Çene altı, çene altındaki sarkık, gıdık.

109. Saçında haddi beñzer şeb- çerāğa

110. Hümāya ğabğabı vü zülfi zāğa

ğabğab oldı:

1. ğabğab oldı: -di

Mesnevi 22

Mısra: 43

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Çene altı, çifte gerdan olmak.

43. 'Arūş-ı dehre ol cū ğabğab oldı

44. Kenār-ı havz gūyā kim leb oldı

ğadr u mekr ider:

1. ğadr u mekr ider: -er

Mesnevi 15

Mısra: 218

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Zulüm, cevr, haksız muamele ve hile, düzen yapmak.

217. Velī bilmezler idi çerḫ-i ğaddār

218. Ne ğadr u mekr ider her laḫza izhār

2. ğadr u mekr ider: -er

Mesnevi 15

Mısra: 218

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Zulüm, cevr, haksız muamele ve hile, düzen yapmak.

217. Velī bilmezler idi çerḫ-i ğaddār

218. Ne ğadr u mekr ider her laḫza izhār

ğafil olur:

1. ğafil olur: -(u)r

Mesnevi 38

Mısra: 278

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Gaflet içinde olmak, habersiz bulunmak.

277. Ya bu ğaflet nedür ey merd-i 'ākil

278. Olur mı merd-i 'ākil hiç ğafil

ğafil-i māt iderdi:

1. ğafil-i māt iderdi: -er, -di

Mesnevi 14

Mısra: 56

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Yenildiğinden habersiz bırak- .

55. Kemān olup siñe siñe iki kāt

56. İderdi vaḫş ü tayrı ğafil-i māt

ğaflet:

1. ğafletden: -den

Mesnevi 27

Mısra: 177

Tasavvuf. Hak'tan habersizlik, kalbin Hak'tan gūfil olması, O'nun zikrinden mahrum kılması.

177. Gel ey mağrūr ğafletden gözüñ aç

178. Olursın 'ākibet ḫod yalın ü aç

2. ğaflet:

Mesnevi 38

Mısra: 277

(Ar.) Gafillik, bihaberlik, dalgınlık, boş bulunmak, schv.

277. Ya bu ğaflet nedür ey merd-i 'ākil

278. Olur mı merd-i 'ākil hiç ğafil

ğaflet yuhusını:

1. ğaflet yuhusını: -n, -i

Mesnevi 38

Mısra: 253

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Gaflet uykusu: Gafillik, dalgınlık, dikkatsizlik, ihmal hâli.

253. Götür ğaflet yuhusını gözüñden

254. Hiçabı olmadın ref' it özüñden

ğah:

1. ğah:

Mesnevi 3

Mısra: 108

Bazen, zaman zaman.

107. Kader zenciri geh şer ğah ḫayra

108. Çeker geh ḫānkāha ğah deyre

2. ğah:

Mesnevi 12

Mısra: 128

Bazen.

127. Ururdı geh yüzün anuñ yüzine

128. Öperdi ğah sürerdi gözine

3. ğah:

Mesnevi 14

Mısra: 36

Bazen de.

35. Kemend-i 'anberin ü ḫalka-yı ḫāl

36. Gehi ṭavḫ-ı ğazāl ü ğah ḫalḫāl

4. ğah:

Mesnevi 27

Mısra: 260

Bazan.....bazan, kimi.....kimi, kâh.....kâh.

259. Virüp şabrın yile ol serv-azād

260. Gehi nāle kııurdı ğah feryād

5. ğah:

Mesnevi 27

Mısra: 298

Bazan.....bazan, kimi.....kimi, kâh.....kâh.

298. Görinür ğah rūmı ğah tārı

297. Görürseñ bu sipihr-i ḫoḫka-bāzi

6. ğah:

Mesnevi 27

Mısra: 298

*Bazan.....bazan, kimi.....kimi,
kâh.....kâh.*

298. Görünür gâh rûmî gâh târî
297. Görürsen bu sipîhr-i hoşka-bâzî

7. **gâh:**
Mesnevi 36
Mısra: 158
Bazen de.

157. Geh öper elde zülfi 'anberîn-fâm
158. Geh öper sib-i gül-gün gâh bādâm

gâh efyûn ü gehî beng:

1. **gâh efyûn ü gehî beng:**
Mesnevi 38
Mısra: 24
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bazen afyon ve bazen de esrar.

23. Yeter dir baña efsar câm-ı gül-reng
24. Gıdâsî gâh efyûn ü gehî beng

gâh gâh:

1. **gâh gâh:**
Mesnevi 13
Mısra: 44
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
*Vakit vakit, ara sıra, zaman zaman.
Cümlelerde "bazen öyle, bazen böyle"
anlamını sağlamak için kullanılmıştır.*

43. İdüp Pervîz ol nakşî kenâre
44. İderdi gâh gâh aña nezâre

gâh gâhî:

1. **gâh gâhî:**
Mesnevi 5
Mısra: 213
Kelime Tipi: **Deyim**
*Zaman zaman(vakit vakit): Ara sıra
belli olmayan zamanlarda.*

213. Çıkar mahbesden anı gâh gâhî
214. Diyâr-ı Rûm olsun cilvegâhî

gâh ü bî-gâh:

1. **gâh ü bî-gâh:**
Mesnevi 1
Mısra: 37
Kelime Tipi: -
Sıralı sırasız, vakitli vakitsiz.

37. Diyenler cân ü dilden gâh ü bî-gâh
38. Olur ismün müsemmasından âgâh

2. **gâh ü bî-gâh:**
Mesnevi 16
Mısra: 133
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sıralı sırasız, vakitli vakitsiz.

133. Alup mazlûmuñ âhın gâh ü bî-gâh
134. Qorur mı fikr idersin çetr ü hargâh

3. **gâh ü bî-gâh:**
Mesnevi 17
Mısra: 73

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sıralı sırasız, vakitli vakitsiz.

73. Ziyândur 'ömre hüd gam gâh ü bî-gâh
74. Bu guşsa niçeye dek saña ey şâh

4. **gâh ü bî-gâh:**
Mesnevi 19
Mısra: 144
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sıralı sırasız, vakitli vakitsiz.

143. Nedür bunca tazarru 'ey şehşâh
144. Kemîne cânuñ için gâh ü bî-gâh

5. **gâh ü bî-gâh:**
Mesnevi 21
Mısra: 6
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sıralı sırasız, vakitli vakitsiz.

5. Gelince havza otlakdan ola râh
6. İrişe şîr-i şâfî gâh ü bî-gâh

6. **gâh ü bî-gâh:**
Mesnevi 23
Mısra: 163
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sıralı sırasız, vakitli vakitsiz.

163. Baña acıduğınan gâh ü bî-gâh
164. Yağasına çeküpür başını çâh

7. **gâh ü bî-gâh:**
Mesnevi 24

Mısra: 258
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sıralı sırasız, vakitli vakitsiz.

257. Delüp bağrın kılayduñ bir ulu râh
258. Geçeydük tâ kim andan gâh ü bî-gâh

8. **gâh u bî-gâh:**
Mesnevi 38
Mısra: 83
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Vakitli vakitsiz, zamansız.

83. Du 'âya perde yokdur gâh u bî-gâh
84. Huşûşâ kim ola vaqt-i şehergâh

gâhî:

1. **gâhî:**
Mesnevi 3
Mısra: 113
*Bazen, bazı defâ, bazı vakit, kimi
vakit.*

113. Gelür gâhî yine idrâk ü zehre
114. Vücûduñdan irüp fi'l-cümle behre

2. **gâhî:**
Mesnevi 7
Mısra: 136
Bazen de.

135. Cemâl ü mâl ü 'izz ü pādşâhî
136. Naşîb olmuş idi ol mâha gâhî

3. **gāhī:**

Mesnevi 26
Mısra: 57
Bazen.

57. Çıkam çün Bīsūtün üstine gāhī
58. Göre kebg-i derī benden hırāmı

ġalaṭ didüm:

1. **ġalaṭ didüm:** -dū, -m
Mesnevi 30
Mısra: 23
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yanlış söylemek (tam olarak ifade edememek).

23. ġalaṭ didüm niçe dil hancer –i tiz
24. Ya bir demrenlü oğ yā tiğ-i hun-riz

ġalīb:

1. **ġalīb:**
Mesnevi 31
Mısra: 34
Galiba, herhalde, ihtimal ki.

33. Degüldi görünen gece kevakib
34. Felek yüzine şu saçmışdı ġalīb

ġalīb gelüp:

1. **ġalīb gelüp:** -üp
Mesnevi 3
Mısra: 124
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Üstün olma, kazanma.

123. Çü sürçe ‘arşa-i mahşerde atum
124. Gelüp ġalīb hayırdan seyyi’ atum

ġalīb olmuşdı:

1. **ġalīb olmuşdı:** -miş, -dı
Mesnevi 32
Mısra: 61
Kelime Tipi: **Deyim**
Üstün gelmek.

61. Şehūn olmuşdı ġalīb cānına şevk
62. Diledi k’ide qolın boynına tavk

ġalivāj ile bülbül:

1. **ġalivāj ile bülbül:**
Mesnevi 24
Mısra: 179
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Çaylak ile bülbül.

179. ġalivāj ile bülbül hem-dem olmaz
180. Çekävek birle kumrī hem-dem olmaz

ġaltān ola:

1. **ġaltān ola:** -a
Mesnevi 5
Mısra: 80
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yuvarlanmak.

79. Ele alsa rez[i]mgāh içre çevgān
80. Ser-i düşmen ola meydānda ġaltān

ġaltān olur:

1. **ġaltān olur:** -(u)r

Mesnevi 5
Mısra: 74
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yuvarlanmak.

73. Veġā vaktinde alduqça ele güz
74. Olur meydānda ġaltān küh-i Elbürz

ġam:

1. **ġamlar:** -lar
Mesnevi 5
Mısra: 9
Kaygı, tasa, keder, iç darlığı.

9. İrerdi bu dil-i mahzūna ġamlar
10. Çekerdüm hiç yok yirden elemeler

2. **ġamdan:** -dan
Mesnevi 6
Mısra: 23
Ar. Kaygı, tasa, endüh, gussa.

23. Gönül mir’atı ġamdan jeng olupdur
24. Dü ‘ālem gözlerüme teng olupdur

3. **ġam:**
Mesnevi 11
Mısra: 177
Ar. Kaygı, tasa, endüh, gussa.

177. Ne ġam kim baña virdün güne- güne
178. İlet Şirine andan bir numüne

4. **ġamını:** -ı, -n, -ı

Mesnevi 12
Mısra: 119
Sevgiliden gelen acı, keder, ızdırap.

119. Gehī köhne ġamını eyleyüp nev
120. Döküp ölçerdi ahlvālini cev cev

5. **ġam:**
Mesnevi 13
Mısra: 28
Sevgiliden gelen acı, keder, ızdırap.

27. Qosañ bir laħza ger elden piyāle
28. Olur qalbūne yüz bin ġam havāle

6. **ġamından:** -ı, -n, -dan
Mesnevi 14
Mısra: 19
Ar. Kaygı, tasa, endüh, gussa.

19. ġamından bir ġazālūñ vālih ü deng
20. Hemān nahcīrgāha kıldı āheng

7. **ġamın:** -ı, -n
Mesnevi 15
Mısra: 211
Ar. Kaygı, tasa, endüh, gussa.

211. Gehī deryā ġamın geh şayd hālin
212. Biri birine ‘arz idüp melālin

8. **ġamı:** -ı
Mesnevi 15

Mısra: 250
Ar. Kaygı, tasa, endüh, gussa.

249. Ne sūr ola cihānda mātemi yok
250. Nice şādīlūg ola kim ğamı yok

9. ğamdan: -dan

Mesnevi 17

Mısra: 71

Ar. Kaygı, tasa, endüh, gussa.

71. Bu ğamdan eyleme āzār kendūñ
72. İdersin nā-gehān bīmār kendūñ

10. ğam:

Mesnevi 17

Mısra: 73

Ar. Kaygı, tasa, endüh, gussa.

73. Ziyāndur 'ömre hōd ğam gāh ü bī-gāh

74. Bu ğuşşa niçeye dek saña ey şāh

11. ğam:

Mesnevi 26

Mısra: 42

Ar. Kaygı, tasa, endüh, gussa.

41. 'Aceb bezm idi ol bezm-i feraḥ-zā

42. Qomazdı dilde bir zerre ğam aşlā

12. ğam:

Mesnevi 27

Mısra: 272

Ar. Kaygı, tasa, endüh, gussa.

271. Çün anuñ fevtini gūş itdi Şīrīn

272. Giriü ğam cāmını nūş itdi Şīrīn

13. ğam:

Mesnevi 27

Mısra: 284

Ar. Kaygı, tasa, endüh, gussa.

283. Belā üzre belā vü derd- ber- derd

284. Yığıldı ğam ğubarı gerd- ber- gerd

14. ğam:

Mesnevi 28

Mısra: 68

Ar. Kaygı, tasa, endüh, gussa.

67. Yiter olduñ bu endüh ile bī -zevķ

68. Dizūñ ğam gerdenine eyleme tavķ

15. ğamlar: -lar

Mesnevi 30

Mısra: 20

Ar. Kaygı, tasa, endüh, gussa.

19. Gelüp ol nāme bize oldı vāşıl

20. Dil-i mecrūha ğamlar oldı ḥāşıl

16. ğam: -ı

Mesnevi 32

Mısra: 41

Ar. Kaygı, tasa, endüh, gussa.

41. Ğamı bādeyle ber-bād eyleyelüm

42. Yıķuķ gönlümüz ābād eyleyelüm

17. ğamuñdan: -(u)ñ, -dan

Mesnevi 32

Mısra: 138

Ar. Kaygı, tasa, endüh, gussa.

137. Cefā vü cevr kıılma müstemende

138. Ğamuñdan ağlayana itme ḥande

18. ğamı: -ı

Mesnevi 32

Mısra: 156

Ar. Kaygı, tasa, endüh, gussa.

155. Çü ṭurmaz şubḥ u şām eyler mürürü

156. Felek virür ğamı alur sürürü

19. ğamdan: -dan

Mesnevi 34

Mısra: 13

Kaygı, tasa, keder, iç darlıĝı.

13. Bu ğamdan ğonçe tek olmışdı dil- teng

14. Ṭurup gülgeşt-i bāĝa kıldı āheng

20. ğamın: -ı, -n

Mesnevi 36

Mısra: 152

Ar. Kaygı, tasa, endüh, gussa.

151. Visāl-i yār ile gönlün idüp hoş

152. İder hierān ğamın küllī ferāmūş

21. ğamdan: -dan

Mesnevi 36

Mısra: 154

Ar. Kaygı, tasa, endüh, gussa.

153. Çeker ol şevķ ile cāmı pey-ā-pey

154. Qomaz gönlünde ğamdan zerrece key

ĝam beydaķı:

1. ĝam beydaķı:

Mesnevi 25

Mısra: 108

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Kaygı, tasa, sıkıntı piyadesi.

107. Bu naṭ' -ı kāyināt içinde kat kat

108. Beni ğam beydaķı māt eyledi māt

ĝam çekersin:

1. ĝam çekersin: -er, -sin

Mesnevi 28

Mısra: 34

Kelime Tipi: **Deyim**

Tasalanmak, üzölmek.

33. Ölen ardınca ölmüş yok muķarrer

34. Ne bunca ĝam çekersin ey gül-i ter

ĝam çekesin:

1. ĝam çekesin: -e, -sin

Mesnevi 33

Mısra: 44

Kelime Tipi: **Deyim**

Tasalanmak, kaygılanmak, üzölmek.

43. Ne dil-ber k'ide senden rüy der-hem

44. Sen anuñçün ne ḥacet çekesin ĝam

ğam gitmişdi:

1. **ğam gitmişdi:** *-miş, -di*
Mesnevi 7
Mısra: **50**
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Gam(keder, tasa) sona ermek, kaybolmak.

49. Cinân gibi cihân olmuştu hürrem
50. Gelüp şadılg ü gitmişdi her ğam

ğam rüyuñ:

1. **ğam rüyuñ:** *-ñ*
Mesnevi 13
Mısra: **9**
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Kederli, üzüntülü, kaygılı yüz.

9. Dir id'ey cān ğam rüyuñ niçe bir
10. Temennā-yı ser-i küyuñ niçe bir

ğam ü endüñ:

1. **ğam ü endüñ:** *-ı*
Mesnevi 13
Mısra: **30**
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Üzüntü ve sıkıntı.

29. Şarāb-ı erĝuvān ü cām-ı gül-gün
30. İder dilden ğam ü endüñi bürün

ğam u hasret cavidāni degüldür:

1. **ğam u hasret cavidāni degüldür:**
Mesnevi 36

Mısra: **9**
Kelime Tipi: **Atasözü**
Keder, gussa, dert ve özlem sonsuz değildir; sonsuza kadar sürmez.

9. Ğam u hasret degüldür cavidāni
10. Birez ĝuşşaya bir dem şadmāni

ğamgîn:

1. **ğamgîn:**
Mesnevi 34
Mısra: **147**
Gamlı, kederli, üzüntülü.

147. Şeker pālüdesin koyup o ğamgîn
148. Hemān-dem özledi helvā-yı Şîrîn

ğamgîn oldı:

1. **ğamgîn oldı:** *-dı*
Mesnevi 28
Mısra: **19**
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Gamlanmak, dertlenmek.

19. İşidüp anı ğamgîn oldı Pervîz
20. Çağırdı katına bir kâtibi tîz

ğamgîn olmuşdı:

1. **ğamgîn olmuşdı:** *-miş, -di*
Mesnevi 15
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Tasalanmak, üzülmek.

3. Nigārîn-i şeker-leb ya 'nî Şîrîn
4. Şehün 'ışkıyla kim olmuşdı ğamgîn

2. **ğamgîn olmuşdı:** *-miş, -di*

Mesnevi 36
Mısra: **284**
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Tasalanmak, üzülmek.

283. Gidüp her 'adl ü dād ü resm ü āyîn
284. Re 'āyā vü sipāh olmuşdı ğamgîn

ğamgîn ü dil-teng:

1. **ğamgîn ü dil-teng:**
Mesnevi 24
Mısra: **211**
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Gamlı ve gönülü sıkıntılı (gönlü daralmış).

211. Dönüp Pervîze ol ğamgîn ü dil-teng
212. Dir ey tezyîn-i tâc ü zîb-i evreng

ğamgîn ü ğamnâk oldı:

1. **ğamgîn ü ğamnâk oldı:** *-dı*
Mesnevi 38
Mısra: **222**
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Gamlı, tasalı ve kederli, dertli olmak.

221. İkilcyden halayık tutdı mâtem
222. Girü ğamgîn ü ğamnâk oldı 'âlem

ğamgîn ü nâ-şād:

1. **ğamgîn ü nâ-şād:**
Mesnevi 15
Mısra: **225**

Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Kederli, tasalı, hüzünlü ve mutsuz.

225. Didi Pervîze k'ey ğamgîn ü nâ-şād
226. Atañuñ aldı 'ömri hürmenin bād

2. **ğamgîn ü nâ-şād:**
Mesnevi 22
Mısra: **27**
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Kederli, tasalı, hüzünlü ve mutsuz.

27. Pes az müddetde ol ğamgîn ü nâ-şād
28. Ne kim emr itdilerse itdi bünyād

ğam-güsâr:

1. **ğam-güsârum:** *-(u)m*
Mesnevi 38
Mısra: **130**
Dert ortağ, arkadaş. II sevgili.

129. Ğam alsun gönlümi kim gitdi yârum
130. Enîsüm münisüm hem ğam-güsârum

ğam-hv âr:

1. **ğam-hv âr:**
Mesnevi 4
Mısra: **108**
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Gam yiyen, kederlenen.

107. Dimez ümmet ki küyuñda senüñ hvâr
108. Gedâ-yı bî-kes ü miskîn ü ğam-hv âr

ğam-hvâr ü miskîn:

1. **ğam-hvâr ü miskîn:**

Mesnevi 25

Mısra: 37

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Gam yiyen (kederlenen, tasalanan) ve âciz, zavallı.

37. Ölürse ğam yimez ğam-hvâr ü miskîn

38. Görür kabrinde çün naqş-ı nigârın

ğam-ı hicrândan:

1. **ğam-ı hicrândan: -dan**

Mesnevi 15

Mısra: 207

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ayrılık gamı, tasası.

207. Ğam-ı hicrândan olup bir dem âzâd

208. Geçen ahvâli bir bir itdiler yâd

ğam-ı hicriyle:

1. **ğam-ı hicriyle: -i, -(y)le**

Mesnevi 31

Mısra: 15

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ayrılık acısı.

15. Ğam-ı hicriyle idüp âh ü nâle

16. Özendi cân ü gönülden vişâle

ğam-ı lâ'liyile:

1. **ğam-ı lâ'liyile: -i, -(y)le**

Mesnevi 11

Mısra: 84

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

(Sevgilinin) lal gibi kırmızı dudağının derti.

83. 'Aķikinden Őekte narĥ-ı mercân

84. Ğam-ı lâ'liyile pür-hün dil-kân

ğam-ı Şirin:

1. **ğam-ı Şirin:**

Mesnevi 33

Mısra: 109

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Şirin'in verdiği keder: Şirin kelimesinin hem tatlı anlamına gelmesi hem de özel ad olarak kullanılışı ifadeye iki ayrı anlam kazandırmıştır.

109. Ğam-ı Şirin ile Şekkerde zehri

110. Görüp oldu ziyâde derd ü ħahrı

ğam-ı yâr:

1. **ğam-ı yâr:**

Mesnevi 25

Mısra: 56

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Sevgilinin üzüntüsü/hüznü.

55. Niçe biñ canlu Yam taşdan demürden

56. Naşib olmaz ğam-ı yâr ile mürden

2. **ğam-ı yâr:**

Mesnevi 33

Mısra: 121

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Sevgilinin üzüntüsü/hüznü.

121. Ğam-ı yâr ile dil k'ola müşevveş

122. Bir özge yâr ile olmaz imiş ħoŐ

ğamına düşüp:

1. **ğamına düşüp: -üp**

Mesnevi 12

Mısra: 7

Kelime Tipi: **Deyim**

Derdine, tasasına düşmek.

7. Düşüp giderdi Pervizün ğamına

8. İrişdi bir ki ğünden ol zemîne

ğamını çeküp:

1. **ğamını çeküp: -üp**

Mesnevi 28

Mısra: 7

Kelime Tipi: **Deyim**

Tasalanmak, üzülmek.

7. Çeküp Şirin anuñ acı ğamını

8. Őutardı ol ğarîbüñ mâtemini

ğamlar çekdürürsin:

1. **ğamlar çekdürürsin: -(ü)r, -sin**

Mesnevi 15

Mısra: 244

Kelime Tipi: **Deyim**

Tasalandırmak, üzülmesine sebep olmak.

243. Kimi vaş ile irgürseñ murâda

244. Ne ğamlar çekdürürsin ol arada

ğammâz:

1. **ğammâzlar: -lar**

Mesnevi 23

Mısra: 9

Söz taşıyan, laf yetiŐtiren, fitleyen (kimse), kovucu.

9. Görüp ğammâzlar anuñ bu ħâlin

10. Temâmet ħıfz idüp her kıl ü ħâlin

2. **ğammâzlar: -lar**

Mesnevi 27

Mısra: 6

Söz taşıyan, laf yetiŐtiren, fitleyen (kimse), kovucu.

5. Ne yüzden toğdı mâh-ı çâr-deh- sâl

6. Didi ğammâzlar Pervîze der-ħâl

3. **ğammâz:**

Mesnevi 28

Mısra: 11

Söz taşıyan, laf yetiŐtiren, fitleyen (kimse), kovucu.

11. Didi Pervîze bir ğammâz ey Şâh

12. Nigârînüñ ol ahvâlindeñ âĝâh

ğamnâk:

1. **ğamnâk:**

Mesnevi 7

Mısra: 64

Gamlı, kederli.

63. Özi sultândı gerçi Őarabnâk

64. Velî ferzende sevdâsında ğamnâk

2. **ğamnâk:**

Mesnevi 25
Mısra: 23
Gamlı, kederli.

23. Kaya kesdikçe ol ğamnâk merdüm
24. Öterdi vâdî vü kühsâr güm güm

3. **ğamnâk:**

Mesnevi 37
Mısra: 24
Gamlı, kederli.

23. Olup her sebezârûñ sebzesi hâk
24. Karapūs oluban çalmışdı ğamnâk

ğamnâk oldı:

1. **ğamnâk oldı: -dı**

Mesnevi 16
Mısra: 11
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Gamlı, kederli olmak.

11. Görince şeh bu hâli oldı ğamnâk
12. Hemân cem' itdi 'asker cüst ü çâlâk

ğamnâk olur:

1. **ğamnâk olur: -(u)r**

Mesnevi 17
Mısra: 32
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Gamlı, kederli olmak.

31. Libâs-ı 'ömr-i nâfe olsa ger çâk
32. Olur mı müşk-i hoş-bü hîç ğamnâk

ğamz ideler:

1. **ğamz ideler: -e, -ler**

Mesnevi 24
Mısra: 78
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Gammazlamak, şikayet etmek.

77. Varamaz idi gündüz küy-ı yäre
78. Mebâdâ ğamz ideler şehryäre

ğamze:

1. **ğamze:**

Mesnevi 4
Mısra: 110
Süzgün bakış, yan bakış, sitemli bakma; güzellerin gözlerinin ucunda görülen gönül alıcı hareketler, nazlı nazlı göz kırpması; [tas.] batını feyiz ve cezbe. .

109. Nezâreñ kim cihâna dest-i nesdür
110. Men-i bî-çäreye bir ğamze besdür

2. **ğamzesi: -si**

Mesnevi 13
Mısra: 51
Süzerek göz ucu ile yan bakış | gözle işaret etmek; 'El-ğamz...ve göz ile yahud göz kapağını kapamak ile ya kaş ile işaret eylemek ma'nâsınadır...' krş. MÜTERCİM ÂSİM², C. II, s. 191; ayrıca bkz. 'tâ tûr-ı ğamze' md.

51. Olupdı mäh-rûlar ğamzesi tîz
52. Şanaşın hançer-i kaşşâb-ı hun-rîz

3. **ğamzesin: -si, -n**

Mesnevi 14
Mısra: 38
Ar. Güz el gözde, hususiyle kuyruğunda görülen dil-firîb hareket: gamze-i fettân.

37. Gözi her bir ğazâlûñ mest ü hun-rîz
38. Kılurdi şîr-merde ğamzesin tîz

ğamze-i hun-rîz:

1. **ğamze-i hun-rîz:**

Mesnevi 38
Mısra: 193
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Kan dökücü yan bakış.

193. Dirîğâ ğamze-i hun-rîz hayfâ
194. Dirîğâ Hüsrev-i Pervîz hayfâ

ğamze-i yâr:

1. **ğamze-i yâr:**

Mesnevi 5
Mısra: 102
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Sevgilinin süzgün yan bakışı.

101. Gidüpdür halk-ı 'âlemden mezâlim
102. Meger kim ğamze-i yâr ola zâlim

ğani:

1. **ğani:**

Mesnevi 7
Mısra: 60
Zengin.

59. Hürümüz şâh idi bî-miñl ü mânend
60. Ğanî gerçi velî muhtâc-ı ferzend

2. **ğani:**

Mesnevi 32
Mısra: 135
Bol, çok.

135. Bu ğanî hüsne mağrûr olma zinhâr
136. Vefâ vü mihrden dūr olma zinhar

ğanımet:

1. **ğanımet:**

Mesnevi 28
Mısra: 86
Kazanç.

85. Belâlarda yitürme râhatuñı
86. Ğanımet bil nigârâ şîhhatuñı

ğaniyâ:

1. **ğaniyâ:**

Mesnevi 3
Mısra: 45
Ey Gani olan Allah. Gani: Allah'ın adlarından biri II Zengin varlıklı.

45. Ğaniyâ işigüñde bir gedâyın
46. Ki başdan ayağa cürm ü hâtañın

ğarâyib:

1. **ğarâyib:**

Mesnevi 15
Mısra: 240
Garibler, şaşılacak şeyler.

239. 'Acāyib cādū-yı seh̄hārsın sen
240. Ğarāyib h̄ileker mekkārsın sen

2. **ğarāyib:**

Mesnevi 32

Mısra: 154

Tuhaf, şaşılacak.

153. 'Acāyib lu 'beti vardur cihānuñ
154. Ğarāyib sür'ati vardur zamānuñ

ğaraz idüp:

1. **ğaraz idüp: -üp**

Mesnevi 25

Mısra: 119

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Gizli düşmanlık etmek.

119. İdüp şāhib-ğaraz baña ğaraz āh
120. Bu 'ışkum cevherin şandı 'araz āh

ğāretger-i dīn:

1. **ğāretger-i dīn:**

Mesnevi 36

Mısra: 42

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Din yağmacısı.

41. Hātāyī -zāde biş biñ lu 'bet-i Çīn
42. Gōñül yağmacısı ğāretger-i dīn

ğarīb:

1. **ğarībūñ: -ūñ**

Mesnevi 10

Mısra: 61

Kimsesiz, zavallı, biçare.

61. Ğarībūñ āhıma olma muķābil
62. Söyündürme çerāğ-ı bahtuñı bil

2. **ğarībūñ: -ūñ**

Mesnevi 24

Mısra: 268

Kimsesiz, zavallı, biçare.

267. Diledi ol gül için andelībūñ
268. Kesüp başın dōke ķanm ğarībūñ

3. **ğarībe: -e**

Mesnevi 24

Mısra: 293

Kimsesiz, zavallı, biçare.

293. Ğarībe her kim eylerse ihānet
294. Muhān olup çeke ölince miñnet

4. **ğarībe: -e**

Mesnevi 27

Mısra: 237

Kimsesiz, zavallı, biçare.

237. Didi kim hayf vā hayf ol ğarībe
238. Dil- efkār ü belā-keş 'andelībe

5. **ğarībūñ: -ūñ**

Mesnevi 28

Mısra: 8

Kimsesiz, zavallı, biçare.

7. Çeküp Şīrīn anuñ acı ğamını
8. Tutarđı ol ğarībūñ mātēmīni

6. **ğarībi: -i**

Mesnevi 30

Mısra: 28

Kimsesiz, zavallı, biçare.

27. Anuñçün itmiş anı şāh irsāl
28. Kıla tā ben ğarībi ğuşşa pā-māl

7. **ğarībūñ: -ūñ**

Mesnevi 30

Mısra: 70

Kimsesiz, zavallı, biçare.

69. Dil-āzār olma şāhā ykma hātūr
70. Ğarībūñ ķalbini hīç etme fātūr

8. **ğarībūñ: -ūñ**

Mesnevi 38

Mısra: 86

Kimsesiz, zavallı, biçare.

85. Egerçi kim du 'ā her dilde çokđur
86. Ğarībūñ līk bir demrenlü ođur

9. **ğarībūñ: -ūñ**

Mesnevi 38

Mısra: 88

Kimsesiz, zavallı, biçare.

87. Yiter bī-çāreler ķalbin hārāb it
88. Du 'āsından ğarībūñ itcināb it

10. **ğarībūñ: -ūñ**

Mesnevi 39

Mısra: 12

Kimsesiz, zavallı, biçare.

11. Yetīmūñ gözi yaşı hāķķıyīçün
12. Ğarībūñ bağrı başı hāķķıyīçün

ğarīb ü zār u dil-süz:

1. **ğarīb ü zār u dil-süz:**

Mesnevi 5

Mısra: 2

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

*Kimsesiz ve zayıf, dermansız ve gönlü
yanmış (çok ızdıraplı).*

1. Meger günlerde bir gün rüz-ı pür-süz
2. Oturmuşdum ğarīb ü zār u dil-süz

ğarīk:

1. **ğarīkem: -em**

Mesnevi 3

Mısra: 93

Suya batmış, boğulmuş.

93. Tefekkūr baħrine gerçi ğarīkem
94. Velīkin bilmezem ķankı ferīkem

2. **ğarīķdi: -di**

Mesnevi 22

Mısra: 119

Gark olmuş, dalmış, batmış.

119. Özi ğarīķdi deryā-yı şafāya
120. Ne diyüp ne koyasın bilmez idi

ğars:

1. **ğarışur:**-(u)r
Mesnevi 38
Mısra: 248
Karışmak, bulaşmak.

247. İrağ ol ol 'arūs-ı bī-vefādan
248. Ğarışur her keş ü dün ü değadan

ğark olmuşdu:

1. **ğark olmuşdu:**-miş, -dı
Mesnevi 36
Mısra: 181
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Batmak, gömülmek.

181. Çü bāde baħrine olmuşdu şeh ğark
182. Güherden kılmadı ğar-mühreyi fark

ğark olupdur:

1. **ğark olupdur:**-up, -dur
Mesnevi 24
Mısra: 70
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Batmak, yok olmak II yerle yeksân olmak.

69. Belürmez kār-vān-ı şām evvāh
70. Meger kim ğark olupdur keşt-i māh

ğark-āb:

1. **ğark-āb:**
Mesnevi 15

Mısra: 106
Suya batan, batmış olan.

105. Meded ğaldum meded ğird-āb içinde
106. Belā vü miħnet ü ğark-āb içinde

ğarka-i hūn:

1. **ğarka-i hūn:**
Mesnevi 37
Mısra: 6
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kana batmış.

5. Şehīd olmuş meger kim sīb-i gül-gūn
6. Yatur meydānda başı ğarka-i hūn

ğarka-i nīl oldu:

1. **ğarka-i nīl oldu:**-dı
Mesnevi 37
Mısra: 112
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Nil nehrine batmak; Nil nehrinde boğulmak.

111. Çü umdı 'askerinden nuşret ü 'avn
112. Anuñçün ğarka-i Nīl oldu Firāvn

ğark-ı baħr-i āteş olursam:

1. **ğark-ı baħr-i āteş olursam:**-(u)r, -sa, -m
Mesnevi 3
Mısra: 36
Kelime Tipi: -
Ateş denizine batmak.

35. Çü ğitmez gözlerümden rüy-ı mehveş
36. Olursam tañ mı ğark-ı baħr-i āteş

ğarrā olma:

1. **ğarrā olma:**-ma
Mesnevi 10
Mısra: 65
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gururlu olmak.

65. İkin māl ü menāle olma ğarrā
66. Gider āħir elüнден zerre zerre

ğāv ü māhī:

1. **ğāv ü māhī:**-miş
Mesnevi 23
Mısra: 102
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Öküz ve balık: eski inanışa göre dünya, bir öküzün boynuzları arasında durmaktadır. Öküz, balığın sırtında; balık ise suyun içindedir.

101. Tenāhīden mu 'arrādūr kemāhī
102. Anuñ nişfinda ğalmış ğāv ü māhī

ğavğā-yı cihānı:

1. **ğavğā-yı cihānı:**-ı
Mesnevi 20
Mısra: 6
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Dünya telaşı.

5. Görür Şīrīni bir ğün nā-gehānī
6. Alur başına ğavğā-yı cihānı

ğavvās -ı deryā-yı me'ānī:

1. **ğavvās -ı deryā-yı me'ānī:**
Mesnevi 7
Mısra: 1
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Manalar denizinin dalgıcı.

1. Gel ey ğavvās -ı deryā-yı me'ānī
2. 'Ayān it 'āleme dürr-i nihānı

ğavvās olanlar:

1. **ğavvās olanlar:**-lar
Mesnevi 15
Mısra: 1
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Dalan.

1. Olanlar 'ışk deryāsında ğavvās
2. Çıkarılmışlar bu resme gevher-i ğāş

2. **ğavvās olanlar:**-lar
Mesnevi 24
Mısra: 153
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Dalgıç olanlar.

153. Olanlar ma'rifet baħrinde ğavvās
154. Çıkarurlar be- āħir gevher-i ğāş

ğavvās oldum:

1. **ğavvās oldum:**-du, -m
Mesnevi 1
Mısra: 11
Kelime Tipi: -
Dalgıç olmak.

11. Talup söz baħrine oldum çü ğavvāş
12. İlahî sen naşib it gevher-i hāş

ğavvāş-ı mahir:

1. **ğavvāş-ı mahir:**
Mesnevi 17

Mısra: 15

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Usta dalgıç.

15. Çıkup ol baħrden ğavvāş-ı mahir
16. Getürdi Rūma envā'-ı cevahir

ğavvāşlık idüp:

1. **ğavvāşlık idüp: -üip**
Mesnevi 6

Mısra: 33

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Dalgıçlık etmek.

33. İdüp ğavvāşlık şām ü şeherler
34. Çıkarırdım baħr-i tab'umdan güherler

ğāybāne:

1. **ğāybāne:**
Mesnevi 11

Mısra: 144

*Gizli, belirsiz, aktı ve hislerle
anlaşılmayan bir şekilde.*

143. İrince cān kulağına fisāne
144. Hemān-dem 'aşığ oldu ğāybāne

ğāyet:

1. **ğāyetde: -de**
Mesnevi 1

Mısra: 102

Çok, pek, pek çok, son derece.

101. Ve ger nî men hemān hākem ki hestem
102. Nice yüksek uçam ğāyetde nîstem

2. **ğāyetde: -de**
Mesnevi 3

Mısra: 5

Son derece, epey, çok fazla.

5. 'İbādet kılmada ğāyetde süstem
6. Günāh itmekde key çālāk ü cüstem

3. **ğāyet:**
Mesnevi 14

Mısra: 127

Ar. 1. Uç, son, son derece.

127. Belā cānına kār itmişdi ğāyet
128. Kılurdi çerh-i gerdündan şikāyet

4. **ğāyet:**
Mesnevi 24

Mısra: 11

Çok, oldukça.

11. Alup üstād anı şād oldu ğāyet
12. Şanasın buldı derdine nihāyet

5. **ğāyet:**
Mesnevi 27

Mısra: 308

Nihayet, son.

307. Kocalduke'oldı hırşuñ bî-nihāyet
308. Bu hāv-b-ı ğaflete hîç yok mı ğāyet

6. **ğāyet:**
Mesnevi 30

Mısra: 2

Çok fazla, son derece.

1. Nigārīn çün o mektübü okıdı
2. Gönülden incinüp ğāyet kaçırdı

7. **ğāyet:**
Mesnevi 36

Mısra: 191

Çok, oldukça.

191. Bu ma' nîden olup ğāyet perîşān
192. İdüp bî-ihtiyār āh oldu giryān

ğāyet ü had yok:

1. **ğāyet ü had yok:**
Mesnevi 4

Mısra: 82

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Son ve sınır yok.

81. Eyā dürr-i yetīm-i baħr-i sermed
82. Senün evşāfuña yok ğāyet ü had

ğāyetde:

1. **ğāyetde:**
Mesnevi 5

Mısra: 52

Son derece.

51. Kaçan fark olmasa haķķ ile bātl
52. Olur söz söylemek ğāyetde müşkil

2. **ğāyetde:**
Mesnevi 19

Mısra: 86

Oldukça, son derece.

85. Nigārīn istimā' idüp o pendi
86. Kabül itdi ve ğāyetde begendi

3. **ğāyetde:**
Mesnevi 36

Mısra: 257

Çok, pek, pek çok, son derece.

257. Vezīri var idi ğāyetde zālīm
258. Alurdı boynına bār-ı mezālīm

ğayr:

1. **ğayr: -e**
Mesnevi 4

Mısra: 96

Allah'tan başka her şey.

95. Muķayyed olmaduñ bu i'tibāra
96. Göz açup kılmaduñ ğayre nizāre

2. **ğayrin: -i, -n**
Mesnevi 33

Mısra: 52

Başkası.

51. Ne cânân kim ide iğmâz u ihmâl
52. Sevüp ğayrin mükâfât eyle fi'l-hâl

3. **ğayre: -e**

Mesnevi 36

Mısra: 190

Başkası/başkaları.

189. Şaçın hoş dâm idüpdür murğ-ı cânâ
190. Niçün vire beginden ğayre dâne

4. **ğayrine: -i, -n, -e**

Mesnevi 37

Mısra: 88

Başkası, diğeri II Allah'tan başka her şey.

87. Dü 'âlem mülkinün şâhı Hudâdur
88. Anuñ ğayrine şeh dimek hatâdur

ğayret:

1. **ğayret:**

Mesnevi 32

Mısra: 85

Aziz ve mukaddes bir şeye yabancıların el uzattığını, göz diktiğini görmeye tahammül edememe duygusu.

85. Ruhumdan k'uyana ğayret çerâğı
86. Degül bürka' yağa taş vü tağı

ğayret -hür:

1. **ğayret -hür:**

Mesnevi 32

Mısra: 125

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Kıskanç huri.

125. Ruhuñda neyler od ey ğayret -hür
126. Görinen berg-i gülde nürdür nür

ğayret itdi:

1. **ğayret itdi: -di**

Mesnevi 16

Mısra: 98

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Gayret etmek , çaba sarf etmek.

97. Görince şahdan bu deñlü cür'et
98. Sipahiler be-ğâyet itdi ğayret

2. **ğayret itdi: -di**

Mesnevi 24

Mısra: 127

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Kıskanmak , çekememek.

127. İşidüp anı Husrev itdi ğayret
128. Kığırdı katına Şävürü halvet

ğayret kuşağın kuşan:

1. **ğayret kuşağın kuşan:**

Mesnevi 11

Mısra: 170

Kelime Tipi: **Deyim**

Bir amaca ulaşma yolunda çaba ve güç sarfetmek.

169. Reh-i gamda baña reh-berlik eyle
170. Kuşan ğayret kuşağın erlik eyle

ğayret-i hür:

1. **ğayret-i hür:**

Mesnevi 26

Mısra: 93

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Hurileri kiskandıran dilber.

93. Görelden gün yüzüñ ey ğayret-i hür
94. Yüzüme geldi behcet gözüme nür

ğayrı:

1. **ğayrı:**

Mesnevi 4

Mısra: 28

Başka, diğeri.

27. Sipih-i mertebetd'ey şâh-ı merdüm
28. Güneşin ğayrı peyem-berler encüm

2. **ğayrı:**

Mesnevi 27

Mısra: 48

Başka.

47. Hiç aña bundan özge çâre olmaz
48. Çü ğayrı sözden ol âvâre olmaz

3. **ğayriye: -(y)e**

Mesnevi 33

Mısra: 27

Başkası.

27. Meger bir ğayriye dil-dâr olupdur
28. Anuñçün benden ol bîzâr olupdur

4. **ğayrisi: -si**

Mesnevi 36

Mısra: 84

-den başka.

83. O dil-berler içinde yâr-ı Şîrîn
84. Meh-i tâbândı ğayrisi Pervîn

5. **ğayrı:**

Mesnevi 36

Mısra: 184

Başka.

183. Birezden kim gider keyfiyyet-i cäm
184. Görür yanında bir ğayrı dil-âräm

ğazab:

1. **ğazabdan: -dan**

Mesnevi 9

Mısra: 2

Gazap, kızgınlık, kızma, öfke, hiddet.

1. Şeher kim dîde-i cellâd-ı gerdün
2. Gazabdan olmuş idi taş-ı pür-hün

2. **ğazabdan: -dan**

Mesnevi 33

Mısra: 1

Hiddet, öfke.

1. Ğazabdan âhir olanlar peşmân
2. Nedâmet eşkin ider böyle bârân

3. **ğazab:**

Mesnevi 37

Mısra: 126

Gazap, kızgınlık, kızma, öfke, hiddet.

125. Görüp ol nâmeyi Pervîz-i bî-hüş

126. Ğazab câmından oldu mest ü ser-hoş

ğazab câmından:

1. **ğazab câmından:** -n, -dan

Mesnevi 23

Mısra: 22

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Hiddet, öfke kadehi(şarabı).

21. İştükd' anı Hüsrev oldu medhüş

22. Ğazab câmından olup mest ü bî-hüş

ğazabdan bir kaatre ağı oldu:

1. **ğazabdan bir kaatre ağı oldu:** -dı

Mesnevi 24

Mısra: 266

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Öfkeden bir damla zehir olmak: Çok öfkelenmek.

265. Dile alınca Şîrîn adını ü

266. Ğazabdan oldu şeh bir kaatre ağı

ğazabdan bir pâre âteş oldu:

1. **ğazabdan bir pâre âteş oldu:** -dan-dı

Mesnevi 5

Mısra: 56

Kelime Tipi: **Deyim**

Öfkeden, hiddetten bir parça ateş

olmak- Öfkeden deliye dönmek- : Çok kızmak, öfkelenmek.

55. Cevâb aldıkda dilden 'aql-ı ser-keş

56. Ğazabdan oldu şan bir pâre âteş

ğazabdan ditredi:

1. **ğazabdan ditredi:** -dı

Mesnevi 27

Mısra: 18

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Öfkeden titremek.

17. Şehensâh oldu bu sözden ğazabnâk

18. Ğazabdan ditredi mânend-i tebnâk

ğazabnâk:

1. **ğazabnâk:**

Mesnevi 33

Mısra: 3

Gazaplı, öfkeli.

3. Çü Şîrîn gitti meclisden ğazabnâk

4. Yakasın itdi Hüsrev gül gibi çâk

ğazabnâk oldu:

1. **ğazabnâk oldu:** -dı

Mesnevi 27

Mısra: 17

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Öfkelenmek, hiddetlenmek.

17. Şehensâh oldu bu sözden ğazabnâk

18. Ğazabdan ditredi mânend-i tebnâk

ğazabnâk olup:

1. **ğazabnâk olup:** -up

Mesnevi 22

Mısra: 11

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Öfkelenmek, hiddetlenmek.

11. Olup ol tıfl güyâ kim ğazabnâk

12. İder dirnağ ile şahrâ yüzün çâk

ğazâl:

1. **ğazâlûü:** -üñ

Mesnevi 14

Mısra: 19

Ahu, ceylan.

19. Ğamından bir ğazâlûñ vâlih ü deng

20. Hemân nahcîrgâha kıldı âheng

2. **ğazâlûü:** -üñ

Mesnevi 14

Mısra: 37

Ahu, ceylan.

37. Gözi her bir ğazâlûñ mest ü hun-rîz

38. Kılurdı şîr-merde ğamzesin tîz

3. **ğazâle:** -e

Mesnevi 19

Mısra: 118

Ahu, ceylan.

117. Çe ger olurdı her şîre havâle

118. Zebûn olmuşdı lîkin bir ğazâle

4. **ğazâli:** -i

Mesnevi 26

Mısra: 66

Ahu, ceylan.

65. Çeküp gözlerüme kuhl-i celâli

66. Seg-i dîvâne itdüm her ğazâli

5. **ğazâl:**

Mesnevi 30

Mısra: 40

Ahu, ceylan.

39. Degül lâ-büd tezerv ü kebkke şemşîr

40. Ğazâl için ne lâzım pençe-i şîr

ğazâle:

1. **ğazâle:**

Mesnevi 31

Mısra: 74

Dîşi geyük.

73. Nigârîne didi bir rûbeh-i pîr

74. Gözüñ aç ey ğazâle irdi ol şîr

ğazâl-i çerh:

1. **ğazâl-i çerh:**

Mesnevi 7

Mısra: 123

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Felek ceylanı.

123. Vü ger şimşek gibi şalsaydı tîği

124. Kılurdı pâre pâre gökde mehi

ğazâl-i çin ü maçın:

1. **ğazâl-i çîn ü maçîn:**

Mesnevi 18

Mısra: 104

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Çin ve Maçin'in ceylanı (ahusu).

Sipahilerin çoğunlukla Tatar ve Taciklerden oluşmasında kinaye ile.

103. İder sünbülleri eṭrâfî müşgîn

104. Ki her biri ğazâl-i Çîn ü Maçîn

ğazâl-i 'işve-sâz ü şîve-perdâz:

1. **ğazâl-i 'işve-sâz ü şîve-perdâz:**

Mesnevi 26

Mısra: 6

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Naz yapan ve cîlve düzen ceylan

(ahu). Edalı ve işveli ceylan.

5. Nihâl-i bâğ-ı hüsn ü mîve-i nâz

6. Ğazâl-i 'işve-sâz ü şîve-perdâz

2. **ğazâl-i 'işve-sâz ü şîve-perdâz:**

Mesnevi 26

Mısra: 6

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Naz yapan ve cîlve düzen ceylan

(ahu). Edalı ve işveli ceylan.

5. Nihâl-i bâğ-ı hüsn ü mîve-i nâz

6. Ğazâl-i 'işve-sâz ü şîve-perdâz

ğazâl-i nâzenîmi:

1. **ğazâl-i nâzenîmi: -i**

Mesnevi 14

Mısra: 63

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Nazlı, narin gazal (ceylan).

63. Tutup itler ğazâl-i nâzenîmi

64. Dış urup pârelerlerdi tenini

ğâze:

1. **ğâze:**

Mesnevi 1

Mısra: 71

Kadınların süslenmek maksadıyla

yüzlerine sürdükleri kırmızı renkli düzgün, alık.

71. Letâfetden sürüp yüzine ğâze

72. Görünsün ehl-i 'ışka tâze tâze

ğazel-hvân:

1. **ğazel-hvân:**

Mesnevi 18

Mısra: 184

Gazel okuyan.

183. Nedîm ü bezle-gûlar meclis-ârâ

184. Ğazel-hvân dil-rübâlar 'işret-efzâ

geç:

1. **geçüp: -üp**

Mesnevi 12

Mısra: 6

(Bir yerden) geçmek, (bir yere)

uğramak.

5. Çeküp yol zahmetin bî-ḥadd ü pâyân

6. Geçüp neçe neçe küh ü beyâbân

2. **geçüp: -üp**

Mesnevi 21

Mısra: 39

Bir yerden başka bir yere gitmek.

39. Şad[ı]r gösterdiler geçüp oturdı

40. Velî hayretten öz kendin yitürdi

3. **geçer: -er**

Mesnevi 23

Mısra: 106

İlerleme, gezinme.

105. Muḳâbil ols' aña ḥurşîd-i rahşân

106. Geçer ḥavf ile üstinden şitâbân

4. **geçer: -er**

Mesnevi 23

Mısra: 157

Vaktin ilerlemesi.

157. Geçer çâh-ı belâda rûzgârüm

158. İşitmez ḥalk-ı 'âlem âh ü zârüm

5. **geç:**

Mesnevi 24

Mısra: 150

Vazgeçmek, uzaklaşmak, terk etmek.

149. Şaḳın 'âr itme ta'îm-i hünerden

150. Er iseñ geç bu yolda sîm ü zerden

6. **geçeydük: -e, -(y)dü, -k**

Mesnevi 24

Mısra: 258

(Bir yerden) geçmek, (bir yere) uğramak.

257. Delüp bağırn kılayduñ bir ulu râh

258. Geçeydük tâ kim andan gâh ü bî-gâh

7. **geçerseñ: -er, -se, -ñ**

Mesnevi 24

Mısra: 262

Vazgeçmek.

261. Muḳ' em emrüne 'âlimdür Allâh

262. Geçerseñ cân-ı Şîrînümden ey şâh

8. **geçer: -er**

Mesnevi 26

Mısra: 210

Zaman bağlamında aşmak, geride bırakmak, harcamak.

209. İde mi girü bir tağa ḥavâle

210. Geçer 'ömrüm egerçi kâm ü nâ-kâm

9. **geçe: -e**

Mesnevi 27

Mısra: 142

Yerine geçmek, yerini almak.

141. Gidüp sâkımdan ol ḥalḥal-ı zer-kâr

142. Geçe anuñ yerine ḥalka-i mâr

10. **geçerseñ: -er, -se, -ñ**

Mesnevi 27

Mısra: 223

(gelip) geçmek. II anılmak, ...diye
adlandırılmak.

223. Eger 'âşik geçersen zâr ü malhzün
224. Saña örnek yiter Ferhâd ü Mecnûn

11. **geçdi:** -di
Mesnevi 27
Mısra: 244
Yaşamak.

243. Şalınmadı ser[ji]v tek bağlarda
244. Şanavber gibi geçdi tağlarda

12. **geçer:** -er
Mesnevi 10
Mısra: 58
Geçmek (zamanın akıp gitmesi
bağlamında).

57. Şehâ hercâyîdür dünyâ-yı fânî
58. Geçer kimseye kalmaz câvidânî

13. **geçer:** -er
Mesnevi 38
Mısra: 240
Geçip gitmek II sona ermek.

239. Güvenme baht u iqbâl-i zamâne
240. Geçer kalmaz degüldür câvidâne

14. **geç:**
Mesnevi 40
Mısra: 97
Vazgeçmek, uzaklaşmak.

97. Hamûş ol geç bu nev'a hây ü hüydân
98. Dilüñ kat' it bu resme güft ü güdan

gece gündüz:

1. **gece gündüz:**
Mesnevi 22
Mısra: 17
Kelime Tipi: **Deyim**
Aralıksız, sürekli, her zaman.

17. Dürüşürdi gece gündüz dem-â-dem
18. Urişup küh ü şahrâyile her dem

geçen:

1. **geçen:**
Mesnevi 15
Mısra: 208
Yaşanan, deneyimlenen.

207. Ğam-ı hicrândan olup bir dem âzâd
208. Geçen ahvâli bir bir itdiler yâd

geçecek:

1. **geçecek:**
Mesnevi 27
Mısra: 213
Geçince.

213. Geçecek bir iki yıldan zemânüñ
214. Olur pejmürde taze gülsitânüñ

geçin:

1. **geçinürsin:** -(ür), -sin
Mesnevi 34

Mısra: 52
..... iddiasında bulunmak.

51. Cihânî nâlišünden idüp âzâr
52. Geçinürsin dem-â-dem 'âşik-ı zâr

geçür:

1. **geçür:**
Mesnevi 10
Mısra: 79
Geçirmek II sürdürmek.

79. Pes imdi hayr ile geçür zamânüñ
80. Du'â-yı hayr ile yâd ola cânüñ

2. **geçürme:** -me
Mesnevi 18
Mısra: 59
Geçirmek, harcamak (ömür
bağlamında).

59. Geçürme vaqtüñi bî-'ays ü bî-nüş
60. Çıkar endüñi dilden câm-ı mey nüş

3. **geçürdi:** -di
Mesnevi 36
Mısra: 214
Bir nesneyi başka bir nesnenin bir
tarafından girdirip öbür tarafından
çıkarmak.

213. İdüp ol hüsn dükkânın ihâtä
214. Geçürdi rişte şan sümme'l-hiyâtä

gedâ:

1. **gedâya:** -(y)a
Mesnevi 1
Mısra: 42
İlahi tecellilere muhtaç olan salık.

41. Terahhüm kıl Firâkî bî-nevâya
42. Kerem hıvânın 'atâ it ol gedâya

2. **gedâyam:** -(y)am
Mesnevi 1
Mısra: 46
Dilenci,yoksul - Alemin
sıkıntılarından el etek çekmiş, inzivada olan
bağlamında kullanılmıştır.

45. Yüzüm götürdüm [ol] dergâha geldüm
46. Gedâyam ya 'nî şey 'lî'llâha geldüm

3. **gedâ:**
Mesnevi 2
Mısra: 47
Düşkün, dilenci, fakir ve kimsesiz;
kul.

47. Gedâ kim ac ü muhtâc ü yalıncağ
48. İrâdet kılsa sultân eyleye çağ

4. **gedâyın:** -(y)ın
Mesnevi 3
Mısra: 45
İlahi tecellilere muhtaç olan salık.

45. Ğanîyâ işigünde bir gedâyın
46. Ki başdan ayağa cürm ü haţâyın

5. **gedâlar: -lar**
Mesnevi 3
Mısra: **57**
Düşkün, dilenci, fakir ve kimsesiz;
kul.

57. Ne cür'etdür ki lâl olan gedâlar
58. Kıla gülzâr-ı medhünde nevalar

6. **gedalar: -lar**
Mesnevi 3
Mısra: **88**
Düşkün, dilenci, fakir ve kimsesiz;
kul.

87. Eger 'afv eyleyüp kılsañ 'atâlar
88. Dimez çün ü çirâ şehler gedalar

7. **gedâ:**
Mesnevi 23
Mısra: **14**
Düşkün, zavallı.

13. Neden teftiş kılmazsın tarîküñ
14. Revâ mı bir gedâ ola refîküñ

8. **gedâlar: -lar**
Mesnevi 24
Mısra: **116**
Dilenci, yoksul.

115. Şu deñlü oldı kim bî-zahmet ü renc
116. Gedâlar la 'iden cem' itdiler genc

9. **gedâlar: -lar**
Mesnevi 24
Mısra: **126**
Dilenci \ fakir.

125. Bugün nâmun nekîre hâtem oldı
126. Gedâlar adum ile hem-dem oldı

10. **gedânuñ: -nuñ**
Mesnevi 28
Mısra: **54**
Dilenci \ fakir.

53. Olup lâyıq mı hîç zâr u nizârı
54. Gedânuñ şâh ola şem'-i 'izârı

11. **gedâlar: -lar**
Mesnevi 30
Mısra: **53**
Düşkün, dilenci, fakir ve kimsesiz;
kul.

53. Cihân şehler gedâlar çok görüpdür
54. Zamân begler ağalar çok görüpdür

12. **gedânuñ: -nuñ**
Mesnevi 30
Mısra: **65**
Düşkün, dilenci, fakir ve kimsesiz;
kul.

65. Çıkarsa şâl eyninden gedânuñ
66. Düşer hem tâcı başdan pädşânuñ

gedâ vü şâh:

1. **gedâ vü şâh:**
Mesnevi 38
Mısra: **255**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Dilenci ve padişah.

255. Gider cümle gedâ vü şâh kalmaz
256. Yıkılır hayme vü hargâh kalmaz

gedâlık:

1. **gedâlık:**
Mesnevi 3
Mısra: **65**
Tasavvufta Allah'ın tecellisini elde
etmek için yapılan dilencilik.

65. Edebsüzlikle çoğ itdüm gedâlık
66. Huzûr-ı hazretünde bî-hayâlık

2. **gedâlık:**
Mesnevi 5
Mısra: **175**
Düşkünlük, dilencilik, fakir ve
kimsesiz olma; kulluk.

175. Velî zâhirden añlanan gedâlık
176. Edebsüzlük be-gâyet bî-hayâlık

gedâ-yı bî-kes:

1. **gedâ-yı bî-kes:**
Mesnevi 4
Mısra: **108**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kimsesiz dilenci.

107. Dimez ümmet ki küyuñda seniñ hvâr
108. Gedâ-yı bî-kes ü miskîn ü gam-hvâr

gedâ-yı hâksâre:

1. **gedâ-yı hâksâre: -e**
Mesnevi 26
Mısra: **74**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Toz toprak içinde kalmış, hâli perişan
dilenci.

73. Hezârân âferîn ol şehryâre
74. Nazâr ide gedâ-yı hâksâre

gedâ-yı nâ-tüvândur:

1. **gedâ-yı nâ-tüvândur: -dur**
Mesnevi 37
Mısra: **138**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Güçsüz, zayıf(zavallı) dilenci, kul.

137. Eger Dârâ vü Key ger Erdevândur
138. Kıpumda bir gedâ-yı nâ-tüvândur

geh:

1. **geh:**
Mesnevi 2
Mısra: **31**
Fars. Bazen, bazı.

31. Sipihri geh kıtlur bir kara 'ummân
32. İdüp encümlerin dürr-i dirahşân

2. **geh:**
Mesnevi 2

Mısra: 33
Fars. Bazen, bazı.

33. Geh eflâki ider gülzâr ü gülşen
34. Gehî eyler kelâğ ü zâğa mesken

3. **geh:**
Mesnevi 2
Mısra: 37
Fars. Bazen, bazı.

37. Olur geh ravza-yı mînâ-yı Maçîn
38. Anuñ tezyîniyile hûb ü mahzûn

4. **geh:**
Mesnevi 3
Mısra: 108
Bazen.

107. Kader zencîri geh şer gâh hayra
108. Çeker geh hânkâha gâh deyre

5. **geh:**
Mesnevi 12
Mısra: 125
Kimi zaman, bazen, ara sıra.

125. İderdi derdle geh âh ü feryâd
126. Geh ol nakşa bakup olurdu dil-şâd

6. **geh:**
Mesnevi 12
Mısra: 126
Bazen de.

125. İderdi derdle geh âh ü feryâd
126. Geh ol nakşa bakup olurdu dil-şâd

7. **geh:**
Mesnevi 12
Mısra: 127
Kimi zaman, bazen, ara sıra.

127. Ururdu geh yüzün anuñ yüzine
128. Öperdi gâh sürerdi gözine

8. **geh:**
Mesnevi 15
Mısra: 211
Bazen de.

211. Gehî deryâ ğamın geh şayd hâlin
212. Biri birine ‘arz idüp melâlin

9. **geh:**
Mesnevi 17
Mısra: 49
Kimi zaman, bazen, ara sıra.

49. Geh itdüm ğonçeveş pîrâhenüm çâk
50. Gehî şaçdum şabâ tek başuma hâk

10. **geh:**
Mesnevi 20
Mısra: 55
Fars. Bazen, bazı.

55. Bulutlar gibi geh tağa çıkardı
56. Gehî şu gibi şahrâya aқardı

11. **geh:**
Mesnevi 23
Mısra: 170
Bazen (de)...

169. Gehî şevk ile sînem çâk iderdüm
170. Geh işiginde yüzüm hâk iderdüm

12. **geh:**
Mesnevi 26
Mısra: 61
Kimi zaman, bazen, ara sıra.

61. Yaқа geh gül yañağumdan çerâğı
62. Geh uram lâlenüñ bağrına dâğı

13. **geh:**
Mesnevi 26
Mısra: 62
Bazen (de)...

61. Yaқа geh gül yañağumdan çerâğı
62. Geh uram lâlenüñ bağrına dâğı

14. **geh:**
Mesnevi 26
Mısra: 224
Bazen, kimi vakit.

223. Dökerdi tağa yaşım ebr gibi
224. Geh aqvâlini eylerdi tefekkür

15. **geh:**
Mesnevi 27

Mısra: 287
Fars. Bazen, bazı.

287. Geh eyler ‘ursı mâtem mâtemi ‘urs
288. Virür ‘allâme-i ‘aşra iki ders

16. **geh:**
Mesnevi 34
Mısra: 28
Bazen (de)...

27. Gehî serv ayağına yüz ururdu
28. Çenâra karşı geh hayrân tururdu

17. **geh:**
Mesnevi 36
Mısra: 157
Fars. Bazen, bazı.

157. Geh öper elde zülf-i ‘anberîn-fâm
158. Geh öper sib-i gül-gün gâh bādâm

18. **geh:**
Mesnevi 36
Mısra: 158
Fars. Bazen, bazı.

157. Geh öper elde zülf-i ‘anberîn-fâm
158. Geh öper sib-i gül-gün gâh bādâm

19. **geh:**
Mesnevi 36
Mısra: 206
Fars. Bazen, bazı.

205. Ser-â-ser seyr kıldı hüsn bâğın
206. Geh emdi la'lin öpdî geh yañağın

20. **geh:**
Mesnevi 36
Mısra: 206
Bazen de.

205. Ser-â-ser seyr kıldı hüsn bâğın
206. Geh emdi la'lin öpdî geh yañağın

geh geh:

1. **geh geh:**
Mesnevi 26
Mısra: 129
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Bazı bazı, ara sıra, arada bir.

129. Niçün gelmez baña geh geh selâmuñ
130. Niçün kaç' eyledüñ benden peyâmuñ

2. **geh geh:**
Mesnevi 34
Mısra: 25
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Zaman zaman.

25. Kılıp nergislere geh geh nigâhı
26. Şorardı şive-i çeşm-i siyahı

geh şer gâh hayra:

1. **geh şer gâh hayra:-a**
Mesnevi 3
Mısra: 107
Kelime Tipi: **Kalp İfade**

*Bazen şer (kötü, fena şey) bazen hayır
(şer karşıtı; iyi şey, nafi şey)..*

107. Kader zencîri geh şer gâh hayra
108. Çeker geh hânkâha gâh deyr

gehî:

1. **gehî:**
Mesnevi 2
Mısra: 34
Bazen de.

33. Geh eflâki ider gülzâr ü gülşen
34. Gehî eyler kelâğ ü zâğa mesken

2. **gehî:**
Mesnevi 2
Mısra: 35
*Bazan.....bazan, kimi.....kimi,
kâh.....kâh.*

35. Gehî eyler Zelihâ gibi nâlân
36. Gehî gün Yüsufina anı zindan

3. **gehî:**
Mesnevi 2
Mısra: 36
Bazen de.

35. Gehî eyler Zelihâ gibi nâlân
36. Gehî gün Yüsufina anı zindan

4. **gehî:**
Mesnevi 7
Mısra: 141

*Bazan.....bazan, kimi.....kimi,
kâh.....kâh.*

141. Gehî hür ile 'işret kıldı
142. Gehî 'gülmân ile şöhbet kıldı

5. **gehî:**
Mesnevi 7
Mısra: 142
*Bazan.....bazan, kimi.....kimi,
kâh.....kâh.*

141. Gehî hür ile 'işret kıldı
142. Gehî 'gülmân ile şöhbet kıldı

6. **gehî:**
Mesnevi 12
Mısra: 100
*Bazan.....bazan, kimi.....kimi,
kâh.....kâh.*

99. Alup yüzine gözine sürerdi
100. Gehî koyunna koyardı dürederdi

7. **gehî:**
Mesnevi 12
Mısra: 101
*Bazan.....bazan, kimi.....kimi,
kâh.....kâh.*

101. Gehî boynına tomar idinürdi
102. Özine mahrem ü yâr idinürdi

8. **gehî:**
Mesnevi 12

Mısra: 103
Gâh, bazen, zaman zaman.

103. Gehî söylerdi aña ağlayurak
104. Yüregün lüle gibi tağlayurak

9. **gehî:**
Mesnevi 12
Mısra: 119
Gâh, bazen, zaman zaman.

119. Gehî köhne gamını eyleyüp nev
120. Döküp ölçerdi ahvâlini cev cev

10. **gehî:**
Mesnevi 14
Mısra: 36
Bazen, ara sıra.

35. Kemend-i 'anberîn ü halka-yı hâl
36. Gehî tavk-ı gazâl ü gâh halhâl

11. **gehî:**
Mesnevi 15
Mısra: 209
*Bazan.....bazan, kimi.....kimi,
kâh.....kâh.*

209. Gehî Şävürüñ ol iqlîme geştin
210. Gehî öz kendülernüñ ser-güzeştin

12. **gehî:**
Mesnevi 15
Mısra: 210

*Bazan.....bazan, kimi.....kimi,
kâh.....kâh.*

209. Gehî Şävürüñ ol iqlîme geştin
210. Gehî öz kendülemüñ ser-güzeştin

13. **gehî:**
Mesnevi 15
Mısra: 211
Bazen, ara sıra.

211. Gehî deryâ ğamın geh şayd hâlin
212. Biri birine 'arz idüp melâlin

14. **gehî:**
Mesnevi 17
Mısra: 50
Bazen de.

49. Geh itdüm ğonçeveş pîrâhenüm çäk
50. Gehî şaçdum şabâ tek başuma hâk

15. **gehî:**
Mesnevi 20
Mısra: 56
*Bazan.....bazan, kimi.....kimi,
kâh.....kâh.*

55. Bulutlar gibi geh tağa çıkardı
56. Gehî şu gibi şahrâya aқardı

16. **gehî:**
Mesnevi 23
Mısra: 169

*Bazan.....bazan, kimi.....kimi,
kâh.....kâh.*

169. Gehî şevk ile sînem çäk iderdüm
170. Geh işiginde yüzüm hâk iderdüm

17. **gehî:**
Mesnevi 26
Mısra: 225
Bazen de.

225. Nigârînüñ gehî 'ahdin tezekkür
226. Turup ol şevk ile girirdi işe

18. **gehî:**
Mesnevi 27
Mısra: 260
*Bazan.....bazan, kimi.....kimi,
kâh.....kâh.*

259. Virüp şabrın yile ol serv-âzâd
260. Gehî nâle kııurdu gâh feryâd

19. **gehî:**
Mesnevi 34
Mısra: 27
*Bazan.....bazan, kimi.....kimi,
kâh.....kâh.*

27. Gehî serv ayağına yüz ururdu
28. Çenâra karşı geh hayrân tururdu

20. **gehî:**
Mesnevi 34

Mısra: 35
Bazen.

35. Gehî kumrıya dirdi k'ey şeğebnâk
36. Giribânüñ kim itdi gül gibi çäk

gehî başın gehî göğsin döğerdi:

1. **gehî başın gehî göğsin döğerdi:** -er, -di
Mesnevi 38
Mısra: 105
Kelime Tipi: **Deyim**
*Kâh başını kâh göğsünü dövmek.
Başını dövmek: Başını (bir yerlere)
vurmak. Göğsünü dövmek: Dövmek.*

105. Gehî başın gehî göğsin döğerdi
106. Cihâna ilenüp çerçe söğerdi

gehî şâdi vü geh ğam gâh ğuşşa:

1. **gehî şâdi vü geh ğam gâh ğuşşa:**
Mesnevi 27
Mısra: 289
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
*Bazen mutluluk ve bazen keder bazen
de tasa.*

289. Gehî şâdi vü geh ğam gâh ğuşşa
290. Bulardan irğürür her cânâ hişşe

gehvâre:

1. **gehvâresine:** -sî, -n, -e
Mesnevi 7
Mısra: 88
Beşik.

87. Hilâl indi felekden çâker oldu
88. Anuñ gehvâresine çenber oldu

gel:

1. **geldüm:** -dü, -m
Mesnevi 1
Mısra: 45
Gelmek.

45. Yüzüm götürdüm [ol] dergâha geldüm
46. Gedâyam ya'nî şey'li'llâha geldüm

2. **geldüm:** -dü, -m
Mesnevi 1
Mısra: 46
Gelmek.

45. Yüzüm götürdüm [ol] dergâha geldüm
46. Gedâyam ya'nî şey'li'llâha geldüm

3. **geldi:** -di
Mesnevi 2
Mısra: 20
Ortaya çıkmak, Peyda olmak.

19. Hâkikatden hâkâyık oldu peydâ
20. Ki geldi mebd'e -i vahdetden eşya

4. **gelür:** -(ü)r
Mesnevi 3
Mısra: 113
Gelmek, ortaya çıkmak.

113. Gelür gâhî yine idrâk ü zehre
114. Vücûduñdan irüp fi'l-cümle behre

5. **gel:**

Mesnevi 7

Mısra: 1

Gel hele! Hadi.

1. Gel ey gavvâş -ı deryâ-yı me'ânî

2. 'Ayân it 'âleme dürr-i nihânî

6. **gel:**

Mesnevi 7

Mısra: 27

Haydi, yap.

27. Gel imdi eyle tahrîr ile takrîr

28. Beyân it mâ-cerâ-yı 'ışkı bir bir

7. **gelmiş:-miş**

Mesnevi 8

Mısra: 35

Görünmek, zannolunmak.

35. Yüzi şol hadde gelmiş kim sipihrüñ

36. Açılmış kalmış ağzı mâh ü mihrüñ

8. **gelür:-ür**

Mesnevi 8

Mısra: 41

Kaynaklanmak, ortaya çıkmak.

41. Gelür bād-ı şabâdan bü-y-ı gülzâr

42. İder her bülbül-i şeydâyı pür- zâr

9. **gelüp:-üp**

Mesnevi 9

Mısra: 12

Bir yerden bir yere varmak, ulaşmak.

11. İdince bu hañâyı ol perî-zâd

12. Gelüp Pervîze dihkân itdi feryâd

10. **gelüp:-üp**

Mesnevi 13

Mısra: 35

Gelmek.

35. Gelüp ferrâşlar mañbüb ü zîbâ

36. Döşendi yir yirin eñsüz ü dîbâ

11. **gelürdi:-(ü)r, -di**

Mesnevi 14

Mısra: 94

Gelmek, ulaşmak, varmak.

93. 'Aceb menhüs idi ol mevzi'-i şüm

94. Gelürdi her tarafdan na'ra-yı büm

12. **geldügin:-düg, -i, -n**

Mesnevi 15

Mısra: 143

Gelmek, ortaya çıkmak.

143. Bilemez geldügin kankı tarafdan

144. Dür-i nâ-süftedür çıkmış şadefden

13. **gelüp:-üp**

Mesnevi 15

Mısra: 192

Gelmek, uğramak.

191. Alup Şâhuñ cevâbın dâye-i pîr

192. Gelüp Şîrîne anı itdi takrîr

14. **geldügin:-dügince**

Mesnevi 15

Mısra: 199

Beri gelmek, yaklaşmak.

199. O bütten yaña geldügince işbu

200. Gele rûhum deyü varurdi qarşu

15. **gеле:-e**

Mesnevi 15

Mısra: 200

Gelmek, buyurmak, şereflendirmek.

199. O bütten yaña geldügince işbu

200. Gele rûhum deyü varurdi qarşu

16. **gelüp:-üp**

Mesnevi 15

Mısra: 221

Ulaşmak.

221. Gelüp bir cüst kâşid güyiyâ berç

222. Dere ğarç olmış atı pây- tâ -farç

17. **gel:**

Mesnevi 15

Mısra: 247

Bak, dinle.

247. Gel olma 'âkil iseñ vuşlata şād

248. Ç'idersin 'âkıbet fırkatde feryād

18. **gelse:-se**

Mesnevi 16

Mısra: 66

Belirmek, görünmek.

65. İrişmiş idi kaçdr ü 'izzete tîr

66. Geçerdi şadra gelse giç eger ir

19. **gel:**

Mesnevi 16

Mısra: 137

Haydi, yap.

137. Utan Hâkdan gel ey Hâkdan utanmaz

138. Özine zulm kılmaktan utanmaz

20. **gel:**

Mesnevi 16

Mısra: 141

Hadi gel (bu işi yapmaktan vazgeç.).

141. Gel atma cevri eliyle kimseye taş

142. Tokınur 'âkıbet başuña kardaş

21. **gelüp:-üp**

Mesnevi 18

Mısra: 142

Gelmek, buyurmak, şereflendirmek.

141. Girüp oturdılar şâh ile Bânü

142. Gelüp qarşuda Şîrîn çökdi zânü

22. **gelince:-ince**

Mesnevi 21

Mısra: 5
Gelmek, ulaşmak, varmak.

5. Gelince havza otlakdan ola rāh
6. İrişe şîr-i şâfi gâh ü bî-gâh

23. **gelüp:-üp**
Mesnevi 23
Mısra: 11
Huzuruna çıkmak.

11. Gelüp Pervîze didiler ki ey şâh
12. Niçün olmayasın bu işden âgâh

24. **gelürdi:-(ü)r, -di**
Mesnevi 24
Mısra: 113
Gelmek, ortaya çıkmak.

113. Gelürdi gice gice ol araya
114. Nişâr iderdi la'l-i bî-nihâye

25. **gel:**
Mesnevi 24
Mısra: 161
Haydi.

161. Gel emdi 'âkil iseñ ol hünerver
162. Olasın tâ iki 'âlemde server

26. **gel:**
Mesnevi 24
Mısra: 283
Gel hele! | hadi.

283. Gel ey 'ahd eyleyen eyle vefâyı
284. Şıyup peymânuñı kılma cefâyı

27. **geldi:-di**
Mesnevi 26
Mısra: 103
Kaynaklanmak, ortaya çıkmak.

103. Belekce geldi güyâ ey dil-ârâm
104. Dil-i âvâreye şabr ile ârâm

28. **gelmez:-mez**
Mesnevi 26
Mısra: 129
Ulaşmak.

129. Niçün gelmez baña geh geh selâmuñ
130. Niçün kaç' eyledüñ benden peyâmuñ

29. **gel:**
Mesnevi 27
Mısra: 177
Haydi, yap.

177. Gel ey mağrûr gafletden gözüñ aç
178. Olursın 'âkıbet hüd yalın ü aç

30. **gelür:-(ü)r**
Mesnevi 27
Mısra: 179
Belli bir zamana ulaşmak.

179. Gelür bir dem k'olasın pîr-i fânî
180. Gide bu şihhât ü 'ömr ü cevânî

31. **gelüpdür:-üp, -dür**
Mesnevi 27
Mısra: 203
Dünyaya gelmek, yaşamak.

203. Ne 'âlimler gelüpdür bu serâyâ
204. Gidüp bulmadılar 'ilme nihâye

32. **gelmez:-mez**
Mesnevi 27
Mısra: 235
Bir yerden dönüş yapmak.

235. Revân oldı çü gelmez yola Ferhâd
236. İşidüp itdi Şîrîn âh ü feryâd

33. **gelüp:-üp**
Mesnevi 30
Mısra: 19
Gelmek | buyurmak, şerefliendirmek.

19. Gelüp ol nâme bize oldı vâşıl
20. Dil-i mecrûha ğamlar oldı hâşıl

34. **geliyor:-(i)yor**
Mesnevi 31
Mısra: 76
Gelmek, buyurmak, şerefliendirmek.

75. Şarâb-ı 'ışkuñ ile şöyle bî-hüş
76. Geliyor uşda Hüsrev mest ü medhüş

35. **gelür:-(ü)r**
Mesnevi 31

Mısra: 94
Gelmek, buyurmak, şerefliendirmek.

93. Diyelüm aña Şîrîn tıtdı rāhı
94. Filân yoldan gelür zan itdi şâhı

36. **gelesin:-e, -sin**
Mesnevi 31
Mısra: 102
Gelmek, ortaya çıkmak.

101. Gide şahuñ hümârı ç'ola hüşyâr
102. Gelesin sen de andan soñra ey yâr

37. **gelmiş:-miş**
Mesnevi 31
Mısra: 147
Gelmek, buyurmak, şerefliendirmek.

147. Çenâr-ı tâze gelmiş nâz ü gönçe
148. Tıtuşmış biri birisiyle pençe

38. **geldi:-di**
Mesnevi 32
Mısra: 30
(Sofraya) getirilmek, konulmak.

29. Ter ü tâze yemişler bî-nihâye
30. Nuñul olmağıçün geldi araya

39. **gele:-e**
Mesnevi 32
Mısra: 159
Sıra gelmek.

159. Gele şâyed baña da baht ü ikbâl
160. Sen itdüğüñ gib'idem ben de imhâl

40. **gelse: -se**

Mesnevi 33

Mısra: 14

Gelmek, buyurmak, şerefliendirmek.

13. Olur her bezme şem'-i meclis-efrüz

14. Baña gelse bir âteşdür çiger-süz

41. **gelüp: -üp**

Mesnevi 36

Mısra: 121

Huzura çıkmak.

121. Gelüp meşşâtalar Şîrîn katına

122. Dirildiler gül-i nesrîn katına

42. **gelür: -(ü)r**

Mesnevi 37

Mısra: 37

Gelmek.

37. Gelür bir peyk-i dür- yek tûrfetü'l- 'ayn

38. Elinde nâme-i sultân-ı kevneyn

43. **gel:**

Mesnevi 37

Mısra: 62

Haydi, yap.

61. Muḥammed Ḥak Resülidür Ḥudânun

62. Ko küfri gel kabûl it dînin anuñ

44. **gel:**

Mesnevi 37

Mısra: 63

Gel hele! \ hadi.

63. Gel imân gülsitânın cyle gül-geşt

64. Yeter bâğ oldu saña bâğ-ı Zerdüş

45. **gel:**

Mesnevi 37

Mısra: 73

Haydi.

73. Ko âteş-ḥaneyi gel mescide gir

74. Yanında Ḥak Resülinün idin yir

46. **gelüp: -üp**

Mesnevi 37

Mısra: 163

Gelmek, ulaşmak, varmak.

163. Gelüp didi Resüle bî-kem ü bîş

164. Mübârek ḥâtırına virdi teşvîş

47. **gel:**

Mesnevi 38

Mısra: 233

Haydi.

233. Gel aç 'ibret gözün ey merd-i 'âkil

234. Özüne 'aql peykin reh-nümâ kıl

48. **gele: -e**

Mesnevi 40

Mısra: 34

Ortaya çıkmak, kendini göstermek.

33. Mesîḥâsâ kılsa iltifâtı

34. Gele bu mürde cismümün ḥayâtı

49. **gel:**

Mesnevi 40

Mısra: 90

Gel hele! \ hadi.

89. Şikâr aldun çü şâhîn oldu adun

90. Demidür gel birez diglet ḳanadun

gele:

1. **gele:**

Mesnevi 14

Mısra: 52

Gelsin, ortaya çıksın.

51. Kemân -ebrûlarun tîrine âhû

52. Gele rûḥum deyü varurdu ḳarşu

geliş:

1. **gelişün: -ün**

Mesnevi 12

Mısra: 109

Gelme II geliş.

109. Ne yirdendür gelişün bu diyâra

110. Ne iḳlîme giderdün yâ şikâra

2. **gelişin: -i, -n**

Mesnevi 21

Mısra: 46

Gelme II geliş.

45. Serây öninde bir ḥavz olmağ işin

46. Aña otlağdan işi sūd gelişin

gelüp geçe:

1. **gelüp geçe: -e**

Mesnevi 27

Mısra: 181

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Gelip geçmek (zamanın hızla geçmesi bağlamında).

181. Gelüp geçe mürür-ı devr-i eyyâm

182. Cihân levḥind'elif ḳaddün ola lâm

genc:

1. **gencini: -i, -n, -i**

Mesnevi 11

Mısra: 107

Hazine. II Sevğilinin yüzü.

107. Cemâli gencini 'arz itse dehre

108. Dimezler fels-i aḥmer mâh ü mihre

2. **gencün: -ün**

Mesnevi 12

Mısra: 105

Far. Hazine, define, kenz.

105. Ne gencün dirdi esrârsın ey naḳş

106. Ne ma'nânun nümü-dârsın ey naḳş

3. **genc:**

Mesnevi 24

Mısra: 116

Far. Hazine, define, kenz.

115. Şu deñlü oldı kim bî-zahmet ü renc

116. Gedâlar la 'lden cem' itdiler genc

genc ü hazîne ola:

1. **genc ü hazîne ola: -a**

Mesnevi 22

Mısra: 107

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Define ve hazine bulunmak, mevcut olmak.

107. Bu işde şermsârem ben kemîne

108. Kulağ olup aña şarrâf-ı mâhir

gencîne:

1. **gencînesinüñ: -si, -nüñ**

Mesnevi 1

Mısra: 7

Hazine \ büyük bağıllık duyulan, değer verilen şey (GTS).

7. 'İlim gencînesinüñ kapusun aç

8. Dilüme ma'rifet gevherlerin saç

gencîne vü kân:

1. **gencîne vü kân:**

Mesnevi 38

Mısra: 165

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Hazine ve cevherin kaynağı, ocağı.

165. Meger Pervîz idi gencîne vü kân

166. Olur toprakda gevher gibi pinhan

gencîne-i dilden:

1. **gencîne-i dilden: -den**

Mesnevi 40

Mısra: 59

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Gönül hazinesi.

59. Olam gencîne-i dilden güher-pâş

60. Şeh-i Gence diye taşsîn ü şâbâş

gencîne-i hâtrırdan:

1. **gencîne-i hâtrırdan: -dan**

Mesnevi 40

Mısra: 15

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Gönül hazinesi.

15. Döküp gencîne-i hâtrırdan anı

16. Pür itdüm dâmen-i âhîr zemâni

gencîne-i râz 'âleme açıldı:

1. **gencîne-i râz 'âleme açıldı: -di**

Mesnevi 24

Mısra: 120

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Str hazinesi bütün dünya insanlarına açılmak, hazinenin sırrı herkesçe bilinir hale gelmek.

119. Didi Pervîze Şîrîn k'ey ser-efrâz

120. Açıldı 'âleme gencîne-i râz

gendüm-i pāk:

1. **gendüm-i pāk:**

Mesnevi 17

Mısra: 82

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Temiz (saf) buğday.

81. İkinci dânesin kılmasa der -hāk

82. Neden hâşıl olaydı gendüm-i pāk

ger:

1. **ger:**

Mesnevi 3

Mısra: 79

İster... ister bağlacı.

79. Eger rübâh-ı pîr ü ger cevân-şîr

80. Kazâyile kader boynında zencîr

2. **ger:**

Mesnevi 3

Mısra: 83

Eğer, şayet.

83. Olursa kullaruñ ger cümle 'âşî

84. Bulurlar luftuñ irdükde hâlâşî

3. **ger:**

Mesnevi 3

Mısra: 85

Eğer, şayet.

85. Ve ger şalsañ cehîme bî-tevaqquf

86. Senüñdür mülk hem hüküm ü taşarruf

4. **ger:**

Mesnevi 4

Mısra: 45

Eğer, şayet.

45. Kelîme ger 'aşâ oldıysa yâver

46. Saña tâvüs-ı kudsî oldı reh-ber

5. **ger:**

Mesnevi 4

Mısra: 51

Far. eğer.

51. N'ola ger aña virildiyse Tevrât

52. Saña Qur'an inüpdür bunca âyât

6. **ger:**

Mesnevi 4

Mısra: 53

Far. eğer.

53. Ne gam ger hûb ise elhân-ı Dâvüd

54. Senüñ enfâsuñ oldı cân-ı Dâvüd

7. **ger:**

Mesnevi 5

Mısra: 87

Far. eğer.

87. Şehâsın görse şâhuñ olsa ger hayı

88. Dilencilik iderdi Hâtem-i Tayy

8. **ger:**

Mesnevi 5

Mısra: 107
Eğer, şayet.

107. Çıka ger yiryüzine māl-i Qārūn
108. El uzatmaya hergiz merd-i medyun

9. ger:
Mesnevi 5
Mısra: 115
Eğer, şayet.

115. Şehâsı ebri ger yağdırsa bārān
116. Olur lü'lü'-yi ter reml-i beyaban

10. ger:
Mesnevi 5
Mısra: 147
Eğer, şayet.

147. Zemîne sāye şalsun tül u ger 'arz
148. Ki es-sultān-ı Zıllu'llāh-ı fi'l -arz

11. ger:
Mesnevi 6
Mısra: 31
Eğer; şart anlamını güçlendirmek için
şartlı cümlelerin başına getirilen kelime,
şayet.

31. Ve ger inşāfuñ olmaz ise hākim
32. Zemāne yile şuya vire hāküm

12. ger:
Mesnevi 6
Mısra: 37

Eğer; şart anlamını güçlendirmek için
şartlı cümlelerin başına getirilen kelime,
şayet.

37. Degülse ger bu hātem saña lāyık
38. Qabülün mihriyile eyle fāyık

13. ger:
Mesnevi 6
Mısra: 46
Eğer, şayet.

45. Kelāmum dūn olup olmaz müşerref
46. Nazar kılmazsa ger lutf ile Āşaf

14. ger:
Mesnevi 7
Mısra: 111
Eğer, şayet.

111. Beyān itse cihāna ger me'ānī
112. Kelāmıyla alurdu 'aql ü cānī

15. ger:
Mesnevi 7
Mısra: 121
Eğer.

121. Ger alsa semtine fir ü kemānı
122. Ğazāl-i çerh isterdi amānı

16. ger:
Mesnevi 7
Mısra: 129
Eğer.

129. Ger ol meydāna sürse esb eger fil
130. Girü qalurdı çerh andan yedi misl

17. ger:
Mesnevi 9
Mısra: 41
Eğer; şart anlamını güçlendirmek için
şartlı cümlelerin başına getirilen kelime,
şayet.

41. Vü ger bir bāğdan alsa qoruğı
42. Qılurven başın ol bāğunı oyugu

18. ger:
Mesnevi 11
Mısra: 135
Eğer, şayet, diyelim ki.

135. Tuta ger kīne-i hāsm ile şemşir
136. İder şir-i civāmı rübeh-i pır

19. ger:
Mesnevi 13
Mısra: 27
Eğer.

27. Qosañ bir lahza ger elden piyāle
28. Olur qalbüne yüz bin gam havāle

20. ger:
Mesnevi 15
Mısra: 235
Eğer, şayet.

235. İderseñ ger beni bir lahza rahāt
236. Hezarān çekdürürsin derd ü miñnet

21. ger:
Mesnevi 17
Mısra: 31
Eğer; şart anlamını güçlendirmek için
şartlı cümlelerin başına getirilen kelime,
şayet.

31. Libās-ı 'ömr-i nāfe olsa ger çāk
32. Olur mı müşk-i hoş-bü hiç ğamnāk

22. ger:
Mesnevi 17
Mısra: 77
Eğer; şart anlamını güçlendirmek için
şartlı cümlelerin başına getirilen kelime,
şayet.

77. Dırahtuñ ger budanmasaydı talı
78. Bitürür miydi hiç taze nihāli

23. ger:
Mesnevi 17
Mısra: 83
Eğer, şayet.

83. Nihān olmasa ger hürşid-i hāver
84. Olur mıydı meh-i tībān münevver

24. ger:
Mesnevi 17
Mısra: 85
Eğer, şayet.

85. Mağaş zilî ger irişmese şem'e
86. Ne deñlü virür idi nür u lem'a

25. **ger:**
Mesnevi 18
Mısra: 76
Eğer, şayet.

75. Yöneldüüm Ka'be-i küy-ı nigāra
76. Refîk ol baña ger var ise care

26. **ger:**
Mesnevi 19
Mısra: 45
*Eğer; şart anlamını güçlendirmek için
şarh cümlelerin başına getirilen kelime,
şayet.*

45. Ger isterseñ dañı muhkem ola bend
46. İd aña kayd-ı ferzend ile peyvend

27. **ger:**
Mesnevi 19
Mısra: 51
Far. eğer.

51. Olursañ ger aña kâbîn ile rām
52. Olur fermān-berüñ ol kām ü nā-kām

28. **ger:**
Mesnevi 19
Mısra: 62
*Eğer; şart anlamını güçlendirmek için
şarh cümlelerin başına getirilen kelime,
şayet.*

61. Eger tūñyise şekkersitānuz
62. Vü ger kumrīyise biz büstānuz

29. **ger:**
Mesnevi 19
Mısra: 63
Eğer, şayet.

63. Ger ol Hızır ise biz āb-ı hayātuz
64. Ger İlyās ise Ceyhün ü Firātuz

30. **ger:**
Mesnevi 19
Mısra: 64
Eğer, şayet.

63. Ger ol Hızır ise biz āb-ı hayātuz
64. Ger İlyās ise Ceyhün ü Firātuz

31. **ger:**
Mesnevi 19
Mısra: 68
*Eğer; şart anlamını güçlendirmek için
şarh cümlelerin başına getirilen kelime,
şayet.*

67. Senüñ ebrūlaruñdur hōd meh-i nev
68. 'Acab mi ger aña baş egse Hüsrev

32. **ger:**
Mesnevi 19
Mısra: 88
*Eğer; şart anlamını güçlendirmek için
şarh cümlelerin başına getirilen kelime,
şayet.*

87. Özi çün pāk- bāzū pāk-dāmān
88. N'ola ger pāk sözden olsa şādān

33. **ger:**
Mesnevi 19
Mısra: 146
*Eğer; şart anlamını güçlendirmek için
şarh cümlelerin başına getirilen kelime,
şayet.*

145. Olayın hīdmetüñd'ey şāh-ı fāyık
146. Olursam ger qaravaşlığa lāyık

34. **ger:**
Mesnevi 23
Mısra: 44
*Eğer; şart anlamını güçlendirmek için
şarh cümlelerin başına getirilen kelime,
şayet.*

43. Didi ister misin derdüñe dermān
44. Eyitdi ger olursa vaşl-ı cānān

35. **ger:**
Mesnevi 23
Mısra: 62
*Eğer; şart anlamını güçlendirmek için
şarh cümlelerin başına getirilen kelime,
şayet.*

62. Eyitdi ger kazāyise ne care
61. Didi bildüm k'olursın pāre pāre

36. **ger:**
Mesnevi 23
Mısra: 82

*Eğer; şart anlamını güçlendirmek için
şarh cümlelerin başına getirilen kelime,
şayet.*

81. Eger hālinde qorsam anı key 'ār
82. Ger öldürsem olurven güñhkār

37. **ger:**
Mesnevi 24
Mısra: 16
Eğer, şayet.

15. Kişinüñ kim murādınca ola dehr
16. Zülāl-i Hızır olur nüş itse ger zehr

38. **ger:**
Mesnevi 24
Mısra: 73
Eğer, şayet.

73. Bozulmasaydı ger tertib-i eyyām
74. Niçün rüza şeb olmayaydı encām

39. **ger:**
Mesnevi 27
Mısra: 199
Eğer, şayet.

199. Bu hāle var ise ger i'tikāduñ
200. Cihānda 'adl ile yād itdür aduñ

40. **ger:**
Mesnevi 27
Mısra: 207
Eğer.

207. Ger ehl-i şan'at üstād iseñ ey merd
208. Gider her şan'atuñ sen qalasın ferd

41. **ger:**
Mesnevi 28
Mısra: 58
Eğer, şayet.

57. Tapuñdur çünkü mihr-i 'ālem-efrüz
58. Ne ğam ger mañv oldıysa bir ılduz

42. **ger:**
Mesnevi 33
Mısra: 133
Eğer, şayet.

133. Kevākib ger vireydi ğün gibi nūr
134. Felekden şem'-i māh olurdu mehcūr

43. **ger:**
Mesnevi 34
Mısra: 22
Far. eğer.

21. Ruñ-ı yāruñ olurdu yādgārı
22. Ger olmasa ğülüñ yanında ħārı

44. **ger:**
Mesnevi 37
Mısra: 79
Eğer, şayet.

79. Kılursañ da'vettime ger icābet
80. Sa'ādet bulup eylersin işābet

45. **ger:**
Mesnevi 37
Mısra: 137
İster... ister bağlacı.

137. Eger Dārā vü Key ger Erdevāndur
138. Qapumda bir gedā-yı nā-tüvāndur

46. **ger:**
Mesnevi 40
Mısra: 6
Far. eğer.

5. Söze şol veche virdüm intizāmı
6. Pesend iderdi görse ger Nizāmı

47. **ger:**
Mesnevi 40
Mısra: 23
Far. eğer.

23. Şorarsañ ger bu dürrüñ intizāmın
24. Urarsañ ibtidāsın ihtitāmın

48. **ger:**
Mesnevi 40
Mısra: 61
Eğer, şayet.

61. Sözüm gevherleri ger Hinde vara
62. İdine Hüsrev anı ğüşvāre

ger köhne ger nev:

1. **ger köhne ger nev:**
Mesnevi 15

Mısra: 190
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Gerek eski gerek yeni.

189. Temāmet kışsa-yı Şābüri Hüsrev
190. Hikāyet eyledi ger köhne ger nev

ger surh ü ger ağ ola:

1. **ger surh ü ger ağ ola:-a**
Mesnevi 15
Mısra: 251
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
İster kırmızı ve ister beyaz olmak.

251. Nice ğül-berg ola ger surh ü ger ağ
252. Hāzān āñir anı kılmaya toprağ

gerçek:

1. **gerçek:**
Mesnevi 34
Mısra: 102
Aslı olan, uydurma olmayan, doğru, sahih.

101. Benümle eylediği 'ahd qanı
102. Degülmiş gerçek uş çıkdı yalanı

2. **gerçek:**
Mesnevi 38
Mısra: 45
Gerçek, hakiki.

45. Şanup gerçek ol ebleh rış-ñandi
46. Dil ü cāndan qabül itdi o pendi

gerç'ey:

1. **gerç'ey:**
Mesnevi 22
Mısra: 96
Gerçi ey.

95. Qaçan şeh-bāza hem-ser ola heyhāt
96. Seni meşlek bilür gerç'ey ħiredmend

gerçi:

1. **gerçi:**
Mesnevi 3
Mısra: 37
Her ne kadar, ...ise de; ama, ancak, fakat, lâkin; ('ammā', 'velī', 'lik', 'velikin' edatları ile birlikte).

37. Ğünāñ içinde gerçi nābe-didem
38. Velikin 'özü-ñāhumdur dü didem

2. **gerçi:**
Mesnevi 3
Mısra: 93
Her ne kadar, ...ise de; ama, ancak, fakat, lâkin; ('ammā', 'velī', 'lik', 'velikin' edatları ile birlikte).

93. Tefekkür baħrine gerçi ğarıkem
94. Velikin bilmezem qankı ferikem

3. **gerçi:**
Mesnevi 3
Mısra: 99
Her ne kadar, ...ise de; ama, ancak, fakat, lâkin; ('ammā', 'velī', 'lik', 'velikin' edatları ile birlikte).

99. Gözüm zâhirde dökmez gerçi kan yaş
100. Olupdur kara bağrum tobtolu baş

4. gerçi:

Mesnevi 7

Mısra: 60

Her ne kadar, ...ise de; ama, ancak, fakat, lâkin; ('ammâ', 'velî', 'lîk', 'velîkin' edatları ile birlikte).

59. Hürümüz şâh idi bî-mişl ü mânend

60. Ğanî gerçi velî muhtâc-ı ferzend

5. gerçi:

Mesnevi 7

Mısra: 63

Gerçi, her ne kadar, ise de. "Egerçi"den muhaffettir.

63. Özi sultândı gerçi tarabnâk

64. Velî ferzend sevdâsında ğamnâk

6. gerçi:

Mesnevi 18

Mısra: 11

Her ne kadar, ...ise de; ama, ancak, fakat, lâkin; ('ammâ', 'velî', 'lîk', 'velîkin' edatları ile birlikte).

11. Hevâ serd idi gerçi mevsim-i dey

12. Şehi germ eylemişdi âteş-i mey

7. gerçi:

Mesnevi 19

Mısra: 27

Her ne kadar, ...ise de; ama, ancak,

fakat, lâkin; ('ammâ', 'velî', 'lîk', 'velîkin' edatları ile birlikte).

27. Yaraşur gerçi hûba hüsni-sîret

28. Hicâb andan dahı yegdür ne minnet

8. gerçi:

Mesnevi 19

Mısra: 115

Her ne kadar, ...ise de; ama, ancak, fakat, lâkin; ('ammâ', 'velî', 'lîk', 'velîkin' edatları ile birlikte).

115. İderdi gerçi Hüsrev şayd ü neççir

116. Ururdı her kemân-ebriü aña tîr

9. gerçi:

Mesnevi 22

Mısra: 110

Her ne kadar, ...ise de; ama, ancak, fakat, lâkin; ('ammâ', 'velî', 'lîk', 'velîkin' edatları ile birlikte).

109. Sözünden aldı çok dürr ü cevâhîr

110. Qabûl itmedi gerçi sîm ile zer

10. gerçi:

Mesnevi 26

Mısra: 182

Her ne kadar, ...ise de; ama, ancak, fakat, lâkin; ('ammâ', 'velî', 'lîk', 'velîkin' edatları ile birlikte).

181. Görindün gic gitdün âh kim tîz

182. Cemâlün gerçi virdi çeşmüme nûr

11. gerçi:

Mesnevi 29

Mısra: 5

Her ne kadar, ...ise de; ama, ancak, fakat, lâkin; ('ammâ', 'velî', 'lîk', 'velîkin' edatları ile birlikte).

5. Satır satır yazılmış gerçi peygâm

6. Velî her satır mâr-ı zehr-âşâm

12. gerçi:

Mesnevi 29

Mısra: 17

Her ne kadar, ...ise de; ama, ancak, fakat, lâkin.

17. Beyâz-ı nâme gerçi şâf ü pîrüz

18. Şaçar lîkin yaralu dillere tuz

13. gerçi:

Mesnevi 32

Mısra: 123

Her ne kadar, ...ise de; ama, ancak, fakat, lâkin; ('ammâ', 'velî', 'lîk', 'velîkin' edatları ile birlikte).

123. Şaçun gerçi yılandur kara kıvrak

124. Leb-i la'lün velî tiryâk-ı fârûk

14. gerçi:

Mesnevi 33

Mısra: 131

Her ne kadar, ...ise de; ama, ancak, fakat, lâkin.

131. Aradum gerçi Şîrîni Şekerde

132. Velî bulmadum ol şemsi kâmerde

15. gerçi:

Mesnevi 34

Mısra: 53

Her ne kadar, ...ise de; ama, ancak, fakat, lâkin.

53. Urursın gerçi her dem 'ışkdan dem

54. Velî 'ışk ehli hiç tutmaz müsellem

16. gerçi:

Mesnevi 40

Mısra: 47

Gerçi, her ne kadar, ise de. "Egerçi"den muhaffettir.

47. Şerefde gerçi bir dürr-i yetimem

48. Bilinmez kıymetüm yok elde sümüm

gerçi ki:

1. gerçi ki:

Mesnevi 11

Mısra: 131

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Her ne kadar, ...ise de.

131. Urınmaz başına gerçi ki miğfer

132. Tutar miğfer maqâmın lîk mi'cer

2. gerçi ki:

Mesnevi 27

Mısra: 57

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Her ne kadar, ...ise de.

57. Kesilmiş fercinün gerçi ki şanı
58. Akar lîkin gözünün şırlağanı

gerçi kim:

1. **gerçi kim:**
Mesnevi 15
Mısra: 11
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Her ne kadar.

11. Olupdı gerçi kim 'ışk ile dil-rîş
12. Devâsın idemezdi lîk teftîş

2. **gerçi kim:**
Mesnevi 33
Mısra: 37
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Doğrusu.

37. Tahammül gerçi kim ola sezâvâr
38. Velî şol hadde degül kim gide 'âr

gerd:

1. **gerd:**
Mesnevi 30
Mısra: 43
Toz, toprak, gubar.

43. Ne eyledür ki def' olsun deyü gerd
44. Şaça her dem tarîk-i 'amma mâverd

gerd- ber- gerd:

1. **gerd- ber- gerd:**
Mesnevi 27
Mısra: 284
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Keder üstüne keder.

283. Belâ üzre belâ vü derd- ber- derd
284. Yıgıldı gam gubarı gerd- ber- gerd

gerdek hânesine:

1. **gerdek hânesine: -n, -e**
Mesnevi 36
Mısra: 143
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gelin ve damadın düğün gecesi baş başa kalmaları ve ilk kez birlikte olmaları için hazırlanmış ev, oda.

143. Çü gerdek hânesine girdi Hüsrev
144. Görür şalmış aña bir mâh pertev

gerdeklük:

1. **gerdeklük:**
Mesnevi 36
Mısra: 194
Gerdeklük; gerdeğe girmek.

193. Çalup bu hayret içre öñü yañu
194. Gözine oldı gerdeklük çarañu

gerden:

1. **gerden:**
Mesnevi 7
Mısra: 134
Far. Boyun, unk.

133. Tuğardı tîğ 'üryân elde Behrâm
134. Anuñ hükmine tâ gerden ola râm

2. **gerdenine: -i, -n, -e**
Mesnevi 28
Mısra: 68
Boyun, gerdan.

67. Yiter olduñ bu endüh ile bî -zevķ
68. Dizüñ gam gerdenine eyleme tavķ

gerden-i ferhâda:

1. **gerden-i ferhâda: -a**
Mesnevi 23
Mısra: 86
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ferhat'ın boynu.

85. Demidür k'idesiz bir özge tedbîr
86. Taķasız gerden-i Ferhâda zencîr

gerd-i meydân:

1. **gerd-i meydân:**
Mesnevi 16
Mısra: 31
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Meydanın (savaş meydanı) tozu.

31. Şehâb-ı mürğdür şan gerd-i meydân
32. Kim anda tîğ berķ ü tîr bārân

gerdün:

1. **gerdün:**
Mesnevi 40

Mısra: 1
Talih, baht.

1. Bi-ħamdî'llâh ki mühlet virdi gerdün
2. Çıķardum baħr-i dilden dür-i meknün

gerek:

1. **gerek:**
Mesnevi 5
Mısra: 59
Gerek...gerekse şeklinde kullanılır.
Başına geldiği kelimelerin hepsinin birden düşünüldüğünü anlatır. (örn: hem...hem; ister...ister).

59. Gerek mür ol gerek mürğ-ı suħan-dân
60. Çayurma dest-giründür Süleymân

2. **gerek:**
Mesnevi 5
Mısra: 59
Gerek...gerekse şeklinde kullanılır.
Başına geldiği kelimelerin hepsinin birden düşünüldüğünü anlatır. (Eğer...eğer, ister...ister).

59. Gerek mür ol gerek mürğ-ı suħan-dân
60. Çayurma dest-giründür Süleymân

3. **gerekdür: -dür**
Mesnevi 15
Mısra: 21
-malı, -meli .

21. Gerekdür kim benümle olasın yâr
22. Yaluñız taş olmaz çünkü dîvâr

4. **gerekmez:** -mez

Mesnevi 15

Mısra: 47

Gerekmek, lazım gelmek.

47. Gerekmeyen hiç nâ-mâhrem arada

48. Eger deryâda vü eger karada

5. **gerekdür:** -dür

Mesnevi 18

Mısra: 53

Lazım, olmalı.

53. Gerekdür k'idesin te' hîr te' hîr

54. Çü vakt ide kılavuz girü tedbir

6. **gerek:**

Mesnevi 18

Mısra: 73

Elzem, lazım, olmalı.

73. Gerek te' hîr şer işlerde dâyim

74. Olur te' hîr haber olsa mülâyim

7. **gerekdür:** -dür

Mesnevi 19

Mısra: 17

Lazım, elzem.

17. Gerekdür ki olasın hür-ı mestür

18. Melek gibi olup her dîdeden dür

8. **gerek:**

Mesnevi 23

Mısra: 113

Lazım, gerekli.

113. Gerek hıfz olmağičün nâm ü nâmüs

114. Bu mecnûn ola ol çâh içre mağbûs

9. **gerekdür:** -dür

Mesnevi 24

Mısra: 186

Gerekmek, lazım gelmek.

185. Yaraşmaz güş-ı harda dürr ü cevher

186. Gerekdür cevherî boynında cevher

10. **gerekmez:** -mez

Mesnevi 26

Mısra: 107

Lazım gelmek, ...istemek.

107. Gerekmeyen âb-ı hayvân ü zülâli

108. Yiter ben teşneye la'lün hayâli

11. **gerekdür:** -dür

Mesnevi 27

Mısra: 39

Elzem, lazım, olmalı.

39. Şehenşâha gerekdür bir vesîle

40. K'ide şeytân gibi telbîs ü hîle

12. **gerekdür:** -dür

Mesnevi 27

Mısra: 233

Gerekmek, lazım gelmek.

233. Gerekdür 'âkile her dem tefekkür

234. Kim ide işbu hâlâtı tezekkür

13. **gerek:**

Mesnevi 33

Mısra: 145

Olmalı.

145. Gerek mağbûb olana nâz ü şive

146. Hüs[ü]n bağında tâ kim ola mîve

14. **gerek:**

Mesnevi 34

Mısra: 113

Gerekmek, lazım gelmek.

113. Gerek k'ola niyâz ü 'özü- perdâz

114. Yaraşmaz 'âşıkâ hiç şive vü nâz

15. **gerekdür:** -dür

Mesnevi 36

Mısra: 24

Gerekmek, lazım gelmek.

23. Binâ-yı mihr olmağa mükemmel

24. Gerekdür dirhem ü mehr-i muaccel

16. **gerekdür:** -dür

Mesnevi 36

Mısra: 169

Gerek.

169. Gerekdür kim idem bir öze tedbir

170. Güherle seng-i hâre olmaya bir

17. **gerekmez:** -mez

Mesnevi 38

Mısra: 202

Lazım, gerekli.

201. Çü sen terk itdüñ ey 'ömrüm cihânı

202. Gerekmeyen baña sensiz zindegânı

gerekdür:

1. **gerekdür:**

Mesnevi 24

Mısra: 243

Gerekli, lazım.

243. Gerekdür bir eyü iş eyleyevüz

244. Navekle bunı dil-rîş eyleyevüz

2. **gerekdür:**

Mesnevi 27

Mısra: 26

Lâzım, bir şeyin yapılabilmesinin veya olabilmesinin bağlı olduğu şey.

25. Ne bilem neyleyüp n'itmek gerekdür

26. İkidem birümüz gitmek gerekdür

gerivân:

1. **gerivân:**

Mesnevi 16

Mısra: 60

Haykıran, çığlık atan.

59. Şanasın rezmgêh gird-âb ü 'ummân

60. Bahadırlar neheng idi gerivân

germ:

1. **germ:**

Mesnevi 14
Mısra: 97
Sıcak.

97. Hevâ germ ü dem-i ğülân-ı pür- dîv
98. Yoğ idi sâye illâ sâye-i dîv

2. **germ:**

Mesnevi 31
Mısra: 17
Sıcak.

17. Hevâ germ idi od gibi kemâhî
18. Semûm olmuşdı bād-ı şubhġāhî

germ eylemişdi:

1. **germ eylemişdi:** -miş, -di

Mesnevi 18
Mısra: 12
Kelime Tipi: **Deyim**
Hararetlendirmek, kızıştırmak.

11. Hevâ serd idi gerçi mevsim-i dey
12. Şchi germ eylemişdi âteş-i mey

germ idüp:

1. **germ idüp:** -üp

Mesnevi 36
Mısra: 78
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Hararetlendirmek. II coşturmak.

77. Meh[i]r hengâmesini gün gibi germ
78. İdüp her mâh-ruhşâr ü pür-âzerm

germ ola:

1. **germ ola:** -a

Mesnevi 30
Mısra: 46
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kaynamak, ısınmak (su bağlamında).

45. Kim eyler üd ü şandal oda pertâb
46. Kim esbâbin yumağa germ ola âb

germ olasin:

1. **germ olasin:** -a, -sın

Mesnevi 28
Mısra: 55
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Coşmak; ısınmak, ateşli olmak, hararetlenmek.

55. Tatalum şem' gibi olasin germ
56. Niçün yanarsın ilden itmeyüp şerm

germ olsa:

1. **germ olsa:** -sa

Mesnevi 11
Mısra: 17
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Coşmak; ısınmak, ateşli olmak, hararetlenmek.

17. Kaçan kim bâdeden germ olsa Hüsrev
18. Hikâyet itdürürdi köhne vü nev

germiyyet:

1. **germiyyetümden:** -(ü)m, -den

Mesnevi 18
Mısra: 71
Hararet, sıcaklık.

71. Kızır sermâ benüm germiyyetümden
72. İrir yah dūd-ı âh-ı hâşretümden

2. **germiyyetinden:** -i, -n, -den

Mesnevi 31
Mısra: 31
Hararet, sıcaklık.

31. Mihir germiyyetinden kaçup encüm
32. Zemînüñ sâyesinde oldılar güm

germiyyete gelüp:

1. **germiyyete gelüp:** -üp

Mesnevi 31
Mısra: 67
Kelime Tipi: **Deyim**
Hararetlenmek, çok arzu etmek.

67. Gelüp germiyyete şâh-ı dil-âver
68. Sürerdi arzûsiyile tekâver

gerü:

1. **gerü:**

Mesnevi 36
Mısra: 8
Yine, Tekrar.

7. Sıfâhândan idüp Pervize pervâz
8. Gerü uçduğı yire kond'o şeh-bâz

2. **gerü:**

Mesnevi 36
Mısra: 14
Yine, Tekrar.

13. Hâzân kim huşk ide her sebzezârı
14. Gerü ser-sebz ide bād-ı bahârı

3. **gerü:**

Mesnevi 38
Mısra: 176
Yine, Tekrar.

175. Hemân sâ'at o serv-i 'anberîn- hâl
176. Gerü cem' itdi 'aklın başa fi'l-hâl

geşt:

1. **geştin:** -i, -n

Mesnevi 15
Mısra: 209
Gezme, geçme, dolaşma.

209. Gehî Şävürüñ ol iklîme geştin
210. Gehî öz kendülemün ser-güzeştin

geşt iderken:

1. **geşt iderken:** -er, -ken

Mesnevi 11
Mısra: 41
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Dolaşmak, gezmek.

41. Cihânı geşt iderken ey şehenşâh
42. Yolum Ermen zemîne irdi nâ-gâh

geşt idüp:

1. **geşt idüp**: -*üp*

Mesnevi 11

Mısra: 25

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Dolaşmak, gezinmek.

25. Cihānı geşt idüp olmuş haber-dār

26. Tolaşmış niçe kerre hem-çü pergār

getür:

1. **getürdüm**: -*dü, -m*

Mesnevi 5

Mısra: 220

Meydana çıkarma, gösterme.

219. Uruş himmet külüñin kân-ı cāna

220. Getürdüm la'l ü gevherler miyāna

2. **getürdi**: -*di*

Mesnevi 7

Mısra: 74

(Daha uzak bir yerden) Bulunulan yere gelmesini sağlamak, gelmesine sebep olmak, iletmek, nakletmek.

73. Yuğudan kim uyandı şāh-ı bīdār

74. Mu'abbirler getürdi şordı esrār

3. **getürdi**: -*di*

Mesnevi 9

Mısra: 18

(Daha uzak bir yerden) Bulunulan yere gelmesini sağlamak, gelmesine sebep olmak, iletmek, nakletmek.

17. Şehenşeh bu haberden oldı dil-ı rīş

18. Getürdi ol ğulamı kıldı teftiş

4. **getür:**

Mesnevi 11

Mısra: 180

(Daha uzak bir yerden) Bulunulan yere gelmesini sağlamak, gelmesine sebep olmak, iletmek, nakletmek.

179. Añamazsañ eger ol serv hālın

180. Getür anuñ baña naqş ü mişālın

5. **getürdüp**: -*düp*

Mesnevi 12

Mısra: 50

(Daha uzak bir yerden) Bulunulan yere gelmesini sağlamak, gelmesine sebep olmak, iletmek, nakletmek.

49. Kimi kim görse ger nezdik ü ger dūr

50. Getürdüp gözlerini itdürür kūr

6. **getürdi**: -*di*

Mesnevi 13

Mısra: 3

Getirmek l sunmak, takdim etmek.

3. Getürdi Husreve Şirîn naqşın

4. Görenler didi naqkâşına taşşın

7. **getürdi**: -*di*

Mesnevi 17

Mısra: 16

Meydana çıkarma, gösterme.

15. Çıqup ol bahrden ğavvâş-ı mähir

16. Getürdi Rūma envā'-ı cevāhir

8. **getürdi**: -*di*

Mesnevi 22

Mısra: 40

(Daha uzak bir yerden) Bulunulan yere gelmesini sağlamak, gelmesine sebep olmak, iletmek, nakletmek.

39. Bu havz olsun deyu ol hūra kâfi

40. Getürdi şu yirine şir-i şāfi

9. **getürdiler**: -*di, -ler*

Mesnevi 23

Mısra: 27

(Daha uzak bir yerden) Bulunulan yere gelmesini sağlamak, gelmesine sebep olmak, iletmek, nakletmek.

27. Getürdiler varup fi'l-hāl anı

28. Görince Husrevüñ cüş itdi kāmı

10. **getürmişdi**: -*miş, -di*

Mesnevi 24

Mısra: 103

Meydana çıkarma, gösterme.

103. Getürmişdi firāvān la'l-i rengin

104. Yazup her birisine nām-ı Şirîn

11. **getürdi**: -*di*

Mesnevi 24

Mısra: 164

Gelmesini sağlamak.

163. Çü Şāvürüñ sözün ğüş itdi Perviz

164. Getürdi küh-ken-i bī-çāreyi tiz

12. **getür:**

Mesnevi 26

Mısra: 118

Sunmak (kadeh bağlamında).

117. Şarāb-ı şevkden idüp leb-ā-leb

118. Getür Ferhāda vir nüş eylesün hep

13. **getürme**: -*me*

Mesnevi 28

Mısra: 49

Getirme, ortaya çıkarma.

49. Getürme anuñ için 'aynuña dem'

50. Saña pervāne eksik olmaz ey şem'

14. **getürür**: -(*ü*)r

Mesnevi 31

Mısra: 146

Meydana çıkarma, gösterme.

145. Şan aldanmağa şāh-ı tıfl-ı 'ar'ar

146. Getürür beyzā-yı rengin şanavber

15. **getürdi**: -*di*

Mesnevi 32

Mısra: 25

Getirmek l sunmak, takdim etmek.

25. Getürdi ol perī şol deñlü ni 'met

26. İdemez vaşf anı ādem ne minnet

getürd:

1. **getürdüp:-üp**
Mesnevi 22
Mısra: 76
Gelmesini sağlamak.

75. Olup şîr ü şekerden çâşnî-gîr
76. Getürdüp yanına Ferhâdî Şîrîn

getürd'envâ' ü eşnâfi vücûda:

1. **getürd'envâ' ü eşnâfi vücûda:**
Mesnevi 2
Mısra: 6
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Getürdü vezin nedeniyle getürd' biçiminde kullanılmıştır. Envâ vü eşnâfi vücûda getürmek. Çeşitleri ve cinsleri var etmek.

5. Şu'ân şaldı tâ kâf-ı vücûda
6. Getürd'envâ' ü eşnâfi vücûda

geveznân:

1. **geveznân:**
Mesnevi 14
Mısra: 47
Geyikler.

47. Hâdeng-i lâle-rûlardan geveznân
48. Olup mecnûn tûtar râh-ı beyâbân

gevher:

1. **gevherlerin:-ler, -i, -n, -**
Mesnevi 1

Mısra: 8
Mücevher, elmas. (Güzel, iyi özellikler bağlamında).

7. 'İlim gençinesinün çapusun aç
8. Dilüme ma'rifet gevherlerin saç

2. **gevherlerin:-ler, -i, -n**
Mesnevi 5
Mısra: 119
Far. Mücevher, elmas.

119. Du'â gevherlerin idüp îşâra
120. Senâlar eyledi ol şehryâra

3. **gevherler:-ler**
Mesnevi 7
Mısra: 102
Far. Mücevher, elmas.

101. Ne dem kim hoşka-i la'lin açardı
102. Suhan yirine gevherler saçardı

4. **gevher:**
Mesnevi 15
Mısra: 41
Far. Mücevher, elmas.

41. Toludur gevher işkıyile güşü
42. Benüm gibi ider cüş ü huruşı

5. **gevher:**
Mesnevi 15
Mısra: 115
Elmas | mücevher | inci.

115. Saçup nîsân gibi deryâya gevher
116. Dökerti gözlerinden dürr-i ezher

6. **gevher:**
Mesnevi 18
Mısra: 167
Far. Mücevher, elmas.

167. İki gevher gibi bir dürc içinde
168. İki ahter gibi bir burc içinde

7. **gevher:**
Mesnevi 32
Mısra: 81
Far. Mücevher, elmas.

81. Kulağumdağı gevher eylesem ceng
82. Olur şâhib- güleler başına seng

8. **gevher:**
Mesnevi 38
Mısra: 166
Far. Mücevher, elmas.

165. Meger Pervîz idi gençine vü kân
166. Olur toprakda gevher gibi pinhan

9. **gevherleri:-ler, -i**
Mesnevi 40
Mısra: 61
Elmas | mücevher | inci.

61. Sözüm gevherleri ger Hinde vara
62. İdine Husrev anı güşvâre

gevher-efşân idüp:

1. **gevher-efşân idüp:-üp**
Mesnevi 15
Mısra: 37
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Cevher saçan etmek.

37. Şehâb-ı çeşmüm idüp gevher-efşân
38. Dür ü la'l ile idem deryâ yüzün kân

gevher-efşân oldu:

1. **gevher-efşân oldu:-dı**
Mesnevi 24
Mısra: 250
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Cevher(Mücevher) saçan olmak.

249. Giderdi dürc-i la'lin ka'lini tîz
250. Hemân-dem gevher-efşân oldu Pervîz

gevher-efşân oldum:

1. **gevher-efşân oldum:-du, -m**
Mesnevi 5
Mısra: 222
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Cevher(Mücevher) saçan olmak.

221. Nice reşk itmesün her kân ü 'ummân
222. Cihân halkına oldum gevher-efşân

gevher-i hâş:

1. **gevher-i hâş:**
Mesnevi 1
Mısra: 12

Kelime Tipi: -
Saf, halis, katıksız inci.

11. Talup söz bahrine oldum çü gavvâş
12. İlähî sen naşîb it gevher-i hâş

2. **gevher-i hâş:**
Mesnevi 15
Mısra: 2
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Saf, halis, katıksız inci.

1. Olanlar 'ışk deryasında gavvâş
2. Çıkarılmışlar bu resme gevher-i hâş

3. **gevher-i hâş:**
Mesnevi 24
Mısra: 154
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Saf, halis, katıksız inci.

153. Olanlar ma'rifet bahrinde gavvâş
154. Çıkarurlar be-âhir gevher-i hâş

gevher-i nâb:

1. **gevher-i nâb:**
Mesnevi 15
Mısra: 127
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Değerli mücevher.

127. Ne meh dürr-i yetim ü gevher-i nâb
128. Kenâra şalmış anı güyiyâ âb

gevher-i pâk:

1. **gevher-i pâk:**
Mesnevi 11
Mısra: 113
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Saf, temiz cevher.

113. Hüs[ü]n kâminde la'li gevher-i pâk
114. Gezend irgürmemiş hiç aña hakkâk

2. **gevher-i pâk:**
Mesnevi 36
Mısra: 168
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Saf, temiz cevher.

167. Eli ditrer olıcağ mest hakkâk
168. Olur yok yire zâyi' gevher-i pâk

gevher-i pend:

1. **gevher-i pend:**
Mesnevi 10
Mısra: 2
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Öğüt cevheri.

1. Naşihat-güy ü dâna vü hîredmend
2. Dizüp söz riştesinden gevher-i pend

gey:

1. **geydüm: -dü, -m**
Mesnevi 20
Mısra: 25
Giymek, giyinmek.

25. Çü geydüm egnüme bir hil'at-i pâk
26. Selâmet cübbesin itsem n'ola çâk

2. **geyüp: -üp**
Mesnevi 24
Mısra: 50
Giyemek.

49. Şehîd-i 'ışk haşr oldı şanasın
50. Geyüp lâle gibi kanlu libâsın

3. **geyen: -en**
Mesnevi 27
Mısra: 133
Giyemek.

133. Kanı ol Sündüs istebrak geyen hür
134. Kara toprağa gark olup yatur 'ür

4. **geyüp: -üp**
Mesnevi 31
Mısra: 141
Giyemek.

141. Geyüp gül-nâr ser- [â] pâ al ü ala
142. Ruḫablar yaqmış engüştime hunnâ

geyür:

1. **geyürme: -me**
Mesnevi 10
Mısra: 28
Kaftan giydirmek.

27. Yürürken şad-hezârân bive 'üryân
28. Geyürme kullara altunlu kaftân

gez:

1. **gezerken: -er, -ken**
Mesnevi 10
Mısra: 29
Yaşamak.

29. Gezerken der-be-der eytâm-ı muhtâc
30. Urınmasun vezîrûn cevherî tâc

2. **gezerken: -er, -ken**
Mesnevi 14
Mısra: 129
Dolaşmak.

129. Gezerken 'aciz ol şâh-ı hîredmend
130. Göründi sâhil-i deryâ-yı Derbend

3. **gezerdi: -er, -di**
Mesnevi 20
Mısra: 53
Dolaşmak.

53. Gezerdi her yaña hayrân ü dil-teng
54. Yimişdi şanasın afyün ile beng

4. **gezüp: -üp**
Mesnevi 23
Mısra: 167
Gezmek, dolaşmak.

167. Şabâ gibi gezüp ol gülsitâni
168. Hezârân gibi eyledüm figâni

5. **geze: -e**
Mesnevi 24

Mısra: 52
Dolaşmak.

51. Diler dil-dârunuñ k'ol 'âşık-ı zâr
52. Geze küyında seglerle şeb-i târ

6. **gezerdi**: -er, -di
Mesnevi 25
Mısra: 45
Dolaşmak.

45. Gezerdi gice vâdîlerde tehñâ
46. Dir idi Kirdgârâ Pâdşâhâ

gezend irgürmemiş:

1. **gezend irgürmemiş**: -me, -miş
Mesnevi 11
Mısra: 114
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Zarar, ziyan, hasar vermek.

113. Hüs[ü]n kânında la'li gevher-i pāk
114. Gezend irgürmemiş hîç aña hakkāk

gib'ağzın:

1. **gib'ağzın**:
Mesnevi 15
Mısra: 57
Gibi, vezin nedeniyle gib' biçiminde kullanılmıştır. Gibi ağız.

57. Şadef gib'ağzın açmış âşkâre
58. Mekân olmağa dür-i şâhvâre

gib'anı:

1. **gib'anı**:
Mesnevi 23
Mısra: 176
(Vezin gereği)Gibi onu.

176. Başardum bağruma cānum gib'anı
175. Ne taş k'atardı baña pāsbānı

2. **gib'anı**:
Mesnevi 38
Mısra: 76
(Vezin gereği)Gibi onu.

75. Resülün bed-du'ası k'itdi te'cîl
76. Götürdi hâr ü has gib'anı bir sîl

gib'anuñçün:

1. **gib'anuñçün**:
Mesnevi 40
Mısra: 45
Gibi onun için. Gibi, vezin gereği gib' biçiminde kullanılmıştır.

45. Gül-i nesrîn gib'anuñçün ferüm yok
46. Ki gönçe gibi kîsemde zerüm yok

gibi:

1. **gibi**:
Mesnevi 2
Mısra: 35
Benzetme edati.

35. Gehî eyler Zelîhâ gibi nālân
36. Gehî gün Yūsufına anı zindan

2. **gibi**:
Mesnevi 3
Mısra: 40
Benzetme edati.

39. Düşüp bu guşşadan ayağa başum
40. Şurâhî gibi akar kanlu yaşum

3. **gibi**:
Mesnevi 5
Mısra: 15
Benzetme ve örnek ifade eder.

15. Disedüm gül gibi rengîn eş'âr
16. Görinürdi hasûduñ çeşmüñe hâr

4. **gibi**:
Mesnevi 5
Mısra: 29
Benzetme ve örnek ifade eder.

29. Niçün bülbül gibi şeydâ degülsin
30. Neden tütî gibi güyâ degülsin

5. **gibi**:
Mesnevi 5
Mısra: 30
Benzetme ve örnek ifade eder.

29. Niçün bülbül gibi şeydâ degülsin
30. Neden tütî gibi güyâ degülsin

6. **gibi**:
Mesnevi 5

Mısra: 76
Gibi, benzetme edati.

75. Kaçan kim haml'ide ol şîr-i merdân
76. Olur âhû gibi a'dâ girîzân

7. **gibi**:
Mesnevi 5
Mısra: 92
Benzetme ve örnek ifade eder.

91. Açar ebr-i 'atâsı ol kerîmün
92. Şadef gibi dehânın her yetîmün

8. **gibi**:
Mesnevi 5
Mısra: 118
Benzetme edati.

117. Şehûñ kim adımı güş eyledi dil
118. Taşup deryâ gibi cüş eyledi dil

9. **gibi**:
Mesnevi 5
Mısra: 211
Benzetme edati.

211. Yirin Yūsuf gibi it çâh-ı Ken'an
212. Suhan Mışırında tâ kim ola sulţân

10. **gibi**:
Mesnevi 6
Mısra: 12
Benzetme edati.

11. Yıkup yir itdi kalbüm çerh-i bî-dād
12. Hālilem Ka'be gibi eyle ābād

11. **gibi:**
Mesnevi 6
Mısra: 16
Benzetme edati.

15. Boğazum aldı çün sākî-i devrān
16. Sebū gibi 'aceb mi ağlasam kıan

12. **gibi:**
Mesnevi 6
Mısra: 18
Benzetme edati.

17. Eger hālūmden olmaz iseñ āgāh
18. Güler düşmen şurāhî gibi kıah kıah

13. **gibi:**
Mesnevi 6
Mısra: 35
Benzetme edati.

35. Olur kân gibi bağrum päre päre
36. Bu dürrî kıılmaz iseñ gūşväre

14. **gibi:**
Mesnevi 7
Mısra: 5
Benzetme edati.

5. Deñizler gibi dök māl ü menālî
6. Söz iklîminde yap bir kıaşr-ı 'ālî

15. **gibi:**
Mesnevi 7
Mısra: 13
Benzetme edati.

13. Şadef gibi dehānuñ tütma her-bār
14. Güherler eyle deryā gibi işār

16. **gibi:**
Mesnevi 7
Mısra: 14
Benzetme edati.

13. Şadef gibi dehānuñ tütma her-bār
14. Güherler eyle deryā gibi işār

17. **gibi:**
Mesnevi 7
Mısra: 16
Benzetme edati.

15. Çü söze kudretüñ var olma hāmūş
16. Şeker-hā ol idüp tütî gibi cūş

18. **gibi:**
Mesnevi 7
Mısra: 49
Benzetme edati.

49. Cinān gibi cihān olmışdı hurrem
50. Gelüp şadılığ u gitmişdi her ğam

19. **gibi:**
Mesnevi 7

Mısra: 83
Benzetme edati.

83. Çü toğdı gün gibi mäderden ol mäh
84. Didi yirlerle gökler zādehu 'llāh

20. **gibi:**
Mesnevi 7
Mısra: 92
Benzetme edati.

91. Oyuncağ olmağa şankim Şüreyyā
92. Dizilmiş mehde boncuğ gibi gūyā

21. **gibi:**
Mesnevi 7
Mısra: 100
Benzetme edati.

99. Bir iki yıldan ol bahşâyîş-i Hakk
100. Gelür tütî gibi güftāra intāk

22. **gibi:**
Mesnevi 7
Mısra: 120
Benzetme edati.

119. İletdi cümle lu 'b işini başa
120. İderdi şu gibi göz urşa taşā

23. **gibi:**
Mesnevi 7
Mısra: 123
Benzetme edati.

123. Vü ger şimşek gibi şalsaydı tūğî
124. Kılurdi päre päre gökde mehi

24. **gibi:**
Mesnevi 7
Mısra: 139
Benzetme edati.

139. Olurdi gün gibi pür- şevk Pervîz
140. Kıamer -behcetler içre 'işret-engîz

25. **gibi:**
Mesnevi 8
Mısra: 17
Gibi, benzetme edati.

17. Şehāb olmışdı kıumrı gibi pür -şevk
18. Tıkardı boynına kıavs-i kıuzah tavk

26. **gibi:**
Mesnevi 11
Mısra: 4
Gibi, benzetme edati.

3. Şeb-i tār-ı sipihre meh olup şem '
4. Nücüm olmışdı pür-dāne gibi cem '

27. **gibi:**
Mesnevi 11
Mısra: 78
Gibi, benzetme edati.

77. Eli bir deste güldür penbeden aq
78. Gül-i zanbağ gibi barmaq barmaq

28. **gibi:**

Mesnevi 11

Mısra: 147

Benzetme edatı II gibi.

147. Dögüp def gibi gögsin oldı nālān

148. Delüp ney gibi bağrın itdi efgān

29. **gibi:**

Mesnevi 11

Mısra: 148

Gibi, benzetme edatı.

147. Dögüp def gibi gögsin oldı nālān

148. Delüp ney gibi bağrın itdi efgān

30. **gibi:**

Mesnevi 11

Mısra: 159

Gibi, benzetme edatı.

159. İçüme dāğ urduñ lāle gibi

160. Gözüüm yaşını şaçduñ jāle gibi

31. **gibi:**

Mesnevi 11

Mısra: 160

Benzetme edatı.

159. İçüme dāğ urduñ lāle gibi

160. Gözüüm yaşını şaçduñ jāle gibi

32. **gibi:**

Mesnevi 12

Mısra: 23

Gibi, benzetme edatı.

23. Yolnda yel gibi yilüp yürürseñ

24. Eyüdür hāk pāyini görürseñ

33. **gibi:**

Mesnevi 12

Mısra: 37

Gibi, benzetme edatı.

37. Muşaffā şofalar gül gibi hāndān

38. Dehendür fi'l-meğel dendāne dendān

34. **gibi:**

Mesnevi 12

Mısra: 104

Benzetme edatı.

103. Gehī söylerdı aña ağlayurak

104. Yüregın lāle gibi tağlayurak

35. **gibi:**

Mesnevi 13

Mısra: 20

Benzetme ve örnek ifade eder.

19. Añup ol nev-bahār-ı hüsni her ān

20. Bulutlar gibi ağlardı firāvān

36. **gibi:**

Mesnevi 13

Mısra: 22

Benzetme edatı II -c benzer.

21. Çurudup dūd-ı āhından dimāğın

22. Yağardı şem' gibi bağrı yağın

37. **gibi:**

Mesnevi 14

Mısra: 46

Benzetme edatı, gibi.

45. Şehūñ hōd bezm-i şayda nāveki şem'

46. Vuḥūş olmışdı pervāne gibi cem'

38. **gibi:**

Mesnevi 14

Mısra: 107

Benzetme ve örnek ifade eder.

107. İdüp gül gibi şabrī cübbesın çāk

108. Dir idi ağlayup ey dāver-i pāk

39. **gibi:**

Mesnevi 15

Mısra: 40

Benzetme edatı.

39. Baña deryādur ancak yār ü maḥrem

40. Benüm gibi anuñ da çeşmi pür-nem

40. **gibi:**

Mesnevi 15

Mısra: 42

Benzetme edatı.

41. Toludur gevher 'ışkıyile gūşı

42. Benüm gibi ider cūş ü ḥurūşı

41. **gibi:**

Mesnevi 15

Mısra: 44

-e benzer. Benzerlik bildirir.

43. Yüzi yirde vü alçaqlar maḳāmı

44. Benüm gibi anuñ da telḥ kami

42. **gibi:**

Mesnevi 15

Mısra: 50

Benzetme edatı.

49. Çü Şīrīn sözine gūş oldı dāye

50. Deñizler gibi pür-cūş oldı dāye

43. **gibi:**

Mesnevi 15

Mısra: 65

Benzetme edatı.

65. Perīler gibi uçardı açup per

66. Yitemezdi aña bād u kebüter

44. **gibi:**

Mesnevi 15

Mısra: 81

Benzetme edatı.

81. İdüp üştur gibi ol bahr kīne

82. Köpük şaçardı eflākūñ yüzine

45. **gibi:**

Mesnevi 15

Mısra: 103
Benzetme edati.

103. Yürürem has gibi deryâ yüzinde
104. Ne mürde dimelüyem ben ne zinde

46. **gibi:**
Mesnevi 15
Mısra: 115
Benzetme edati.

115. Şaçup nîsân gibi deryâya gevher
116. Dökerti gözlerinden dürr-i ezher

47. **gibi:**
Mesnevi 15
Mısra: 224
Benzetme edati.

223. Kara çullar giyer maḥzûn ü ğamnâk
224. Yaşasın eylemiş gül gibi şad-çâk

48. **gibi:**
Mesnevi 16
Mısra: 16
Benzetme edati.

15. Ne asker her biri bir gürg-i hun-rîz
16. Kağan aşlan gibi hep vahşet-engîz

49. **gibi:**
Mesnevi 16
Mısra: 18
Benzetme edati.

17. Tutup karşıda Behrâm leşkeri şaf
18. Şaçarlar üstür-ı ser-mest gibi kef

50. **gibi:**
Mesnevi 16
Mısra: 99
Benzetme edati.

99. Deñüzler gibi ol ceş eyleyüp cüş
100. Turulup bir aradan aqdılar hoş

51. **gibi:**
Mesnevi 16
Mısra: 156
Benzetme edati.

155. Hâzânın nev-bahâruñ eyleyüp yâd
156. İderseñ n'ola bülbül gibi feryâd

52. **gibi:**
Mesnevi 16
Mısra: 160
Benzetme edati.

159. Libâs-ı lâle-güne olma mağrûr
160. Olursın serv gibi 'âkıbet 'ür

53. **gibi:**
Mesnevi 17
Mısra: 46
Benzetme edati.

45. Boyandım düd-ı âha ol dem ey cân
46. Hayât âbî gibi zulmetde pinhân

54. **gibi:**
Mesnevi 17
Mısra: 48
Benzetme edati.

47. Tağıtdum kâkülüm âvâre itdüm
48. Şaçum gibi libâsum kare itdüm

55. **gibi:**
Mesnevi 18
Mısra: 62
Benzetme edati.

61. Bahâr olup k'ide seyrüñ zemânı
62. Şabâ gibi tolanalum cihânı

56. **gibi:**
Mesnevi 18
Mısra: 63
Benzetme edati.

63. Çıkalum serv gibi her kenâra
64. Açalum şu gibi ol hoş diyâra

57. **gibi:**
Mesnevi 18
Mısra: 64
Benzetme edati.

63. Çıkalum serv gibi her kenâra
64. Açalum şu gibi ol hoş diyâra

58. **gibi:**
Mesnevi 18
Mısra: 67

"Sanki, öyle görünüyor" anlamlarında edat.

67. Okumaduñ gibi hiç 'ışkdan harf
68. Olur mı 'aşıkâ mâni' yah ü berf

59. **gibi:**
Mesnevi 18
Mısra: 102
Benzetme edati.

101. Perî-peykerler ü hürî-likâlar
102. Melekler gibi hûb ü dil-rübâlar

60. **gibi:**
Mesnevi 18
Mısra: 167
Benzetme edati.

167. İki gevher gibi bir dürc içinde
168. İki ahter gibi bir burc içinde

61. **gibi:**
Mesnevi 18
Mısra: 168
Benzetme edati.

167. İki gevher gibi bir dürc içinde
168. İki ahter gibi bir burc içinde

62. **gibi:**
Mesnevi 18
Mısra: 178
Benzetme edati.

177. Biri birin ol iki mest ü ser-ḥoş
178. İderler sarmaşık gibi der-âgüş

63. **gibi:**
Mesnevi 19
Mısra: 18
Benzetme edati.

17. Gerekdür ki olasın ḥür-ı mestür
18. Melek gibi olup her dîdeden dūr

64. **gibi:**
Mesnevi 19
Mısra: 21
Benzetme edati.

21. Mih[i]rsin mäh gibi olma ḥîre
22. Şaḥın baḥt-ı sefidüñ itme tîre

65. **gibi:**
Mesnevi 19
Mısra: 25
Benzetme edati.

25. Yüzine gülme gül gibi cihānuñ
26. Tebessümden şaḥın gönçe dehānuñ

66. **gibi:**
Mesnevi 19
Mısra: 107
Benzetme edati.

107. Hümā gibi idüp a'lāya pervāz
108. Kılurlar şāh-bāza 'işve vü nāz

67. **gibi:**
Mesnevi 20
Mısra: 2
Benzetme edati.

1. Giritār-ı kemend-i 'ışk-ı cānān
2. İder bu veche bülbül gibi efgān

68. **gibi:**
Mesnevi 20
Mısra: 12
Benzetme edati.

11. Delüp baḡrını tîg-i 'ışk-ı bî-dād
12. İderdi ney gibi efgān ü feryād

69. **gibi:**
Mesnevi 20
Mısra: 31
Benzetme edati.

31. Hāzef gibi güher pā-māl olur mı
32. Meh-i nev kimseye ḥalḥāl olur mı

70. **gibi:**
Mesnevi 20
Mısra: 55
Benzetme edati.

55. Bulutlar gibi geh taḡa çıkardı
56. Gehī şu gibi şahrāya aḡardı

71. **gibi:**
Mesnevi 20

Mısra: 56
Benzetme edati.

55. Bulutlar gibi geh taḡa çıkardı
56. Gehī şu gibi şahrāya aḡardı

72. **gibi:**
Mesnevi 21
Mısra: 29
Benzetme edati.

29. Yirinden tırdı ḡara taḡ gibi
30. Revān oldı Ḳızıl ırmāḡ gibi

73. **gibi:**
Mesnevi 21
Mısra: 30
Benzetme edati.

29. Yirinden tırdı ḡara taḡ gibi
30. Revān oldı Ḳızıl ırmāḡ gibi

74. **gibi:**
Mesnevi 21
Mısra: 31
Benzetme edati.

31. Bulutlar gibi 'azm idüp şitābān
32. Şehāb-ı dîdesinden dökdi bārān

75. **gibi:**
Mesnevi 21
Mısra: 43
Benzetme edati.

43. Çü gördi tıfl gibi emrine rām
44. Temāmet cüy-ı şîri kıldı i'lām

76. **gibi:**
Mesnevi 23
Mısra: 99
Benzetme edati.

99. Çeh-i ḡayyā gibi hergiz dibi yok
100. Cihānda bir daḡı anuñ gibi yok

77. **gibi:**
Mesnevi 23
Mısra: 100
Benzetme edati.

99. Çeh-i ḡayyā gibi hergiz dibi yok
100. Cihānda bir daḡı anuñ gibi yok

78. **gibi:**
Mesnevi 23
Mısra: 120
Benzetme edati.

119. Olundı 'āşık-ı dil-rîş ü bî-tāb
120. Çeh-i Ken'āna Yūsuf gibi pertāb

79. **gibi:**
Mesnevi 23
Mısra: 145
Benzetme edati.

145. Ḳamu ḡalḡ-ı cihān gül gibi ḡandān
146. Benem ebr-i bahārī gibi giryān

80. **gibi:**

Mesnevi 23

Mısra: 146

Benzetme edatı.

145. Kamu halk-ı cihān gül gibi hāndān

146. Benem ebr-i bahārī gibi giryān

81. **gibi:**

Mesnevi 23

Mısra: 167

Benzetme edatı.

167. Şabā gibi gezüp ol gülsitānı

168. Hezārān gibi eylerdüm figānı

82. **gibi:**

Mesnevi 23

Mısra: 168

Benzetme edatı.

167. Şabā gibi gezüp ol gülsitānı

168. Hezārān gibi eylerdüm figānı

83. **gibi:**

Mesnevi 24

Mısra: 50

Benzetme edatı.

49. Şehīd-i 'ışk haşr oldı şanasın

50. Geyüp lāle gibi kanlu libāsın

84. **gibi:**

Mesnevi 24

Mısra: 85

Benzetme edatı.

85. Şabā gibi yetişdi büstāna

86. Yüzün sürdi ol 'ālī-āstāna

85. **gibi:**

Mesnevi 24

Mısra: 124

Benzetme edatı.

123. Le'āl aḥbārı yayıldı cihāna

124. Zebān gibi düşüpdür her dehāna

86. **gibi:**

Mesnevi 25

Mısra: 95

Benzetme ve örnek ifade eder.

95. Nigārum zülfi gibi pāye düşdüm

96. Tağıtdum 'aqlımı sevdāya düşdüm

87. **gibi:**

Mesnevi 25

Mısra: 97

Benzetme edatı.

97. Kara bulut gibi gitdi kararum

98. Gönülden şabr ü elden ihtiyārum

88. **gibi:**

Mesnevi 26

Mısra: 13

Benzetme edatı.

13. Oturup gönçelerle gül gibi şād

14. İderdi cām ü bādeyle dil- ābād

89. **gibi:**

Mesnevi 26

Mısra: 53

Benzetme edatı.

53. Bulut gibi çıkarım kühsāre

54. Kılalum berḫ-i āhına nezāre

90. **gibi:**

Mesnevi 26

Mısra: 91

Benzetme edatı.

91. Mesīhā gibi cān virdün baña sen

92. Ṭabīb-i ḥāzıḫ imişsin şehā sen

91. **gibi:**

Mesnevi 26

Mısra: 180

Benzetme edatı.

179. Karār ü şabr-ı dil-ārām-ı cānum

180. Hilāl-i 'id gibi behcet-eng'iz

92. **gibi:**

Mesnevi 26

Mısra: 189

Bahsedilen şey veya kimsenin eşi, örneği, benzeri olan şey veya kimse.

189. Vişālūn gibi olmaya vişālūn

190. Taşavvur kanda vü taşdıḫ kanda

93. **gibi:**

Mesnevi 26

Mısra: 192

Benzetme edatı.

191. Cemā'at kanda vü tefrīḫ kanda

192. Kara zülfün gibi şabr ü kararum

94. **gibi:**

Mesnevi 26

Mısra: 222

Benzetme edatı.

221. Degülven ol sebepden aña mağrūr

222. Urup na'ra peleng ü bir gibi

95. **gibi:**

Mesnevi 26

Mısra: 227

Benzetme edatı, gibi II tıpkı, aynı şekilde.

227. Taşı etmek gibi toğrardı tışe

228. Ne dem kim tığine ideydi güci

96. **gibi:**

Mesnevi 27

Mısra: 72

Benzetme edatı.

71. Çapaqlanmış gözi küflenmiş ağzı

72. Kurumuş kara kurum gibi mağzı

97. **gibi:**

Mesnevi 27

Mısra: 130

Benzetme ve örnek ifade eder.

129. Meger ol nâzenîn uğradı cebre
130. Ki Yūsuf gibi düşdi çâh-ı kabre

98. **gibidür: -dür**

Mesnevi 27

Mısra: 218

-e benzer. Benzerlik bildirir.

217. Güzellik tâzelik terlik letâfet
218. Akar şu gibidür kim ide sür'at

99. **gibi:**

Mesnevi 27

Mısra: 225

Benzetme edatı.

225. İdüp ney gibi bezm-i gamda feryād
226. Cihānda bir nefes olmadılar şād

100. **gibidür: -dür**

Mesnevi 27

Mısra: 240

Benzetme edatı, gibi II -e benzer.

239. Cihān mülkinde rāhat olmadı hîç
240. Kāmu aḥvālî zülfüm gibidür pîç

101. **gibi:**

Mesnevi 27

Mısra: 244

Benzetme edatı.

243. Şalınmadı ser[i]v tek bāğlarda
244. Şanavber gibi geçdi tağlarda

102. **gibi:**

Mesnevi 27

Mısra: 309

Benzetme edatı.

309. Tıf[ı]l gibi idersin lehv ü bāzī
310. Ne vakt idersin Allāha niyāzı

103. **gibi:**

Mesnevi 27

Mısra: 313

Benzetme edatı II -e benzer.

313. Senüñ gibi serüñ bil şad hezārān
314. Şaḳalına gülüpdür iş bu devrān

104. **gibi:**

Mesnevi 28

Mısra: 9

Benzetme ve örnek ifade eder.

9. Girībānını gül gibi idüp çāk
10. Kılurdu lālesin jāleyle nemnāk

105. **gibi:**

Mesnevi 28

Mısra: 16

Benzetme edatı.

15. Olaldan 'āşık-ı Ferhād-ı gam-ḥāvır

16. Gözi gibi ol āhū oldu bīmār

106. **gibi:**

Mesnevi 28

Mısra: 55

Benzetme edatı.

55. Tūtalum şem' gibi olasın germ

56. Niçün yanarsın ilden itmeyüp şerm

107. **gibi:**

Mesnevi 28

Mısra: 70

Benzetme edatı.

69. Bes itdün ḳaddüñi cānā kemāñçe

70. Yüzüñe def gibi urma ṭabāñçe

108. **gibi:**

Mesnevi 28

Mısra: 96

Benzetme edatı.

95. Alup Pervīz aña urdu nişānı

96. Şeker kağıdı gibi dürdi anı

109. **gibi:**

Mesnevi 30

Mısra: 3

Benzetme ve örnek ifade eder.

3. Yüzün bürterdi nāme gibi Şīrīn

4. Acıduğundan itdi şāha nefrīn

110. **gibi:**

Mesnevi 31

Mısra: 17

Benzetme edatı.

17. Hevā germ idi od gibi kemāhī
18. Semüm olmuşdı bād-ı şubḡāhī

111. **gibi:**

Mesnevi 31

Mısra: 54

Benzetme ve örnek ifade eder.

53. Olup kūyında her şīrīn-şemāyil
54. Çalup çağırmağa gül gibi sāyil

112. **gibi:**

Mesnevi 31

Mısra: 156

Benzetme edatı.

155. O bāğ içinde var bir ḳaşr-ı ma'mūr
156. İçi vü ṭaş cennet gibi pür-nūr

113. **gibi:**

Mesnevi 31

Mısra: 161

Benzetme edatı.

161. Virür her şemsesi nūr gibi envār
162. Kevākib şanki dīvārında mismār

114. **gibi:**

Mesnevi 32

Mısra: 60
Benzetme edatı.

59. Görür kim şâh-bâz olmuş kemîn-sâz
60. Kebüter gibi itd'âheng-i pervaz

115. **gibi:**
Mesnevi 32
Mısra: 77
Benzetme ve örnek ifade eder.

77. Dehânum piste gibi şanma hândân
78. Çü kıhr idem olur ol piste dendân

116. **gibi:**
Mesnevi 32
Mısra: 163
Benzetme edatı.

163. Açıldı gül gibi ol şâh-ı şimşâd
164. Şeh ide kaldı bülbül gibi feryâd

117. **gibi:**
Mesnevi 32
Mısra: 164
Benzetme edatı.

163. Açıldı gül gibi ol şâh-ı şimşâd
164. Şeh ide kaldı bülbül gibi feryâd

118. **gibi:**
Mesnevi 33
Mısra: 4
Benzetme ve örnek ifade eder.

3. Çü Şîrîn gitdi meclisden gâzabnâk
4. Yakasın itdi Hüsrev gül gibi çâk

119. **gibi:**
Mesnevi 33
Mısra: 124
Benzetme ve örnek ifade eder.

123. Ne dil kim ola bir dil-dâre mu'tâd
124. Hezârân gibi kim gülzâre mu'tâd

120. **gibi:**
Mesnevi 33
Mısra: 133
Benzetme ve örnek ifade eder.

133. Kevâkib ger vireydi gün gibi nür
134. Felekden şem'-i mâh olurdu mehcür

121. **gibi:**
Mesnevi 34
Mısra: 15
Benzetme edatı.

15. Birez bülbül gibi idüp 'âlem-i gül
16. Ura dâğına tâ kim merhem-i gül

122. **gibi:**
Mesnevi 34
Mısra: 36
Benzetme edatı.

35. Gehî kumrıya dirdi k'ey şeğebnâk
36. Girîbânun kim itdi gül gibi çâk

123. **gibi:**
Mesnevi 34
Mısra: 87
Benzetme edatı.

87. Gözi gibi çü Şîrîn oldı haste
88. Şabır qarüresin itdi şikeste

124. **gibi:**
Mesnevi 34
Mısra: 99
Benzetme edatı.

99. Tatalum gün gibi görmüş meh-i nür
100. Niçün kim dürresin unuda Hüsrev

125. **gibi:**
Mesnevi 36
Mısra: 45
Benzetme edatı.

45. Kemerler mâh-ı nev gibi mülemma'
46. Kuşanmışlar giyüp tâc-ı muraşşa'

126. **gibi:**
Mesnevi 36
Mısra: 67
Benzetme edatı.

67. Ser[i]v gibi şu kim olmaya mevzün
68. Vây aña kim şehirden çıka bîrün

127. **gibi:**
Mesnevi 36

Mısra: 77
Benzetme ve örnek ifade eder.

77. Meh[i]r hengâmesini gün gibi germ
78. İdüp her mâh-ruhsâr ü pür-âzerm

128. **gibi:**
Mesnevi 36
Mısra: 114
Benzetme edatı.

113. Kimi ferruḥ- hümâ-yı nâz-perverd
114. Kimi gün gibi burc-ı hüsnde ferd

129. **gibi:**
Mesnevi 36
Mısra: 115
Benzetme edatı.

115. Kimi gün gibi noşandan mu'arrâ
116. Ruḥi bedri hilâl olmamış aşlâ

130. **gibi:**
Mesnevi 36
Mısra: 201
Benzetme edatı.

201. Akup şu gibi vuşlat bâğına tîz
202. O servüñ düşdi ayağına Pervîz

131. **gibi:**
Mesnevi 36
Mısra: 207
Benzetme edatı.

207. Başup bağına cânı gibi anı
208. Der-âgüş itdi ol serv-i revanı

132. **gibi:**

Mesnevi 36
Mısra: 282

Benzetme ve örnek ifade eder.

281. Çü mülke ol zağar oldu havâle
282. Kılurdu halk bülbül gibi nale

133. **gibi:**

Mesnevi 38
Mısra: 68

Benzetme edati.

67. Urur bir zağm aña ol çüst ü çäläk
68. İder çāk-nâme gibi sînesin çāk

134. **gibi:**

Mesnevi 38
Mısra: 166

Benzetme ve örnek ifade eder.

165. Meger Pervîz idi gençine vü kân
166. Olur toprakda gevher gibi pinhan

135. **gibi:**

Mesnevi 38
Mısra: 271

Benzetme ve örnek ifade eder.

271. Mesîhâ gibi başsañ göklere pây
272. Yir altında tutarsın 'âkıbet cây

136. **gibi:**

Mesnevi 38
Mısra: 276

Benzetme edati.

275. Bilürsin bî-gümân hod giç eger ir
276. Yir ejderhâ gibi bir gün seni yir

137. **gibi:**

Mesnevi 40
Mısra: 4

Benzetme edati.

3. Suğan siriştesine dizdüm anı
4. Nuķüş-ı Mânî gibi yazdum anı

138. **gibi:**

Mesnevi 40
Mısra: 12

Benzetme edati.

11. Niçe hürî ma'ânî- zâde-i fikr
12. Kâmu Meryem gibi düşîze vü bîkr

139. **gibi:**

Mesnevi 40
Mısra: 43

Benzetme edati II gibi.

43. Gülüp şād itse bülbül gibi cânı
44. Okuyam yılda bir hoş dâstâni

140. **gibi:**

Mesnevi 40

Mısra: 46

Benzetme edati.

45. Gül-i nesrîn gib'anuñçün ferüm yok
46. Ki gonçe gibi kîsemde zerüm yok

141. **gibi:**

Mesnevi 40
Mısra: 91

Benzetme edati.

91. Yiter bülbül gibi şeydâlıg eyle
92. Yiter tütî gibi güyâlıg eyle

142. **gibi:**

Mesnevi 40
Mısra: 92

Benzetme edati.

91. Yiter bülbül gibi şeydâlıg eyle
92. Yiter tütî gibi güyâlıg eyle

143. **gibi:**

Mesnevi 40
Mısra: 95

Benzetme edati.

95. Yiter gözyaşu gibi târmâr ol
96. Kühenkâr ü perîşân-rûzgâr ol

giç:

1. **giç:**

Mesnevi 16
Mısra: 66

Geç, erken karşıttı.

65. İrişmiş idi kâdr ü 'izzete tîr
66. Geçerdi şadra gelse giç eger ir

2. **giçer: -er**

Mesnevi 26
Mısra: 119

Geçmek: Tükenmek, sona ermek.

119. Giçer kalmaz bilürsin devr-i şādî
120. Zemân-ı 'ömre itme i'timâdı

3. **giç:**

Mesnevi 26
Mısra: 181

Geç; belirli zamandan sonra olan.

181. Görindün giç gîtüñ âh kim tîz
182. Cemâlün gerçi virdi çeşmüme nûr

4. **giçe: -e**

Mesnevi 34
Mısra: 104

Vazgeçmek, bırakmak.

103. Yeñi ma'şûka tutuldıysa Pervîz
104. Revâ mı giçe köhne düstdan tîz

giç eger ir:

1. **giç eger ir:**

Mesnevi 38
Mısra: 275

Kelime Tipi: **Deyim**

Geç ya da erken -Er geç- : Ne zaman olsa.

275. Bilürsin bî-gümân hüd giç eger ir
276. Yir ejderhâ gibi bir gün seni yir

gic eger tüz:

1. **gic eger tüz:**
Mesnevi 38
Mısra: 80
Kelime Tipi: **Deyim**
Er (hemen) ya da geç.

79. Hazer kıl bed-du'adan eyle perhîz
80. Yetişür yirde qalmaz gic eger tüz

gice:

1. **gice:**
Mesnevi 7
Mısra: 69
Gece.

69. Meger bu fikr ile bir gice uyhu
70. Alup nergislerini düş görür ü

2. **gice:**
Mesnevi 14
Mısra: 87
Gece.

87. Gidüp ol gice Hüsrev tâ şehergâh
88. Meger olmışdı bir şahrâda güm-râh

3. **gice:**
Mesnevi 23
Mısra: 20
Güneş battıktan gün ağarmaya kadar geçen süre, gece; gündüzün karışı.

19. Yürür küyında Şîrînüñ şeb ü rüz
20. Gice Qadr aña gündüz 'İd ü Nev-rüz

4. **giceye: -(y)e**
Mesnevi 24
Mısra: 75
Gece.

75. Giceye muntazır ol zâr ü mañzûn
76. Nitekim tal'at-ı Leylâya Mecnûn

5. **gice:**
Mesnevi 25
Mısra: 45
Gece.

45. Gezerdi gice vâdilerde tehnâ
46. Dir idi Kirdgârâ Pâdşâhâ

6. **gice:**
Mesnevi 31
Mısra: 33
Gece, geceleyin.

33. Degüldi görünen gice kevâkib
34. Felek yüzine şu saçmışdı gâlib

7. **gice:**
Mesnevi 36
Mısra: 165
Gece, geceleyin.

165. Gice her ne iş itse mest ü ser-hoş
166. Çü şubh ola ider cümle ferâmüş

8. **gice:**
Mesnevi 38
Mısra: 71
Gece.

71. İnüp ol gice gökden bir tıraqa
72. Yıkıldı tāklar tāk oldu tākâ

gice gice:

1. **gice gice:**
Mesnevi 24
Mısra: 113
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gece gece.

113. Gelürdi gice gice ol araya
114. Nişâr iderdi la 'l-i bî-nihâye

gice gündüz:

1. **gice gündüz:**
Mesnevi 23
Mısra: 128
Kelime Tipi: **Deyim**
Aralıksız, sürekli, her zaman.

127. Müvekkiler qodılar aña nâzır
128. K'olalar gice gündüz anda hâzır

giceme şubh şubhuma mihr olduñ:

1. **giceme şubh şubhuma mihr olduñ: -du, -ñ**
Mesnevi 26
Mısra: 96
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Geceme sabah (gündüz) sabahuma güneş olmak.

95. Götürdüñ cün niķabuñ ey perî-çehr
96. Giceme şubh olduñ şubhuma mihr

gic'ey:

1. **gic'ey:**
Mesnevi 32
Mısra: 134
Gice (vezin nedeniyle gic' biçiminde kullanılmıştır). Gice (gece) ey.

133. Terâhñüm eyle ben âşüfteye hây
134. Bu gic'ey meh degül yıl on iki ay

gid:

1. **gidüpdür: -üp, -dür**
Mesnevi 5
Mısra: 101
Uzaklaşmak.

101. Gidüpdür halk-ı 'âlemden mezâlim
102. Meger kim gamze-i yâr ola zâlim

2. **giderdi: -er, -di**
Mesnevi 7
Mısra: 43
Takip etmek, benimsemek.

43. 'Avân kim râh-ı tuğyâne giderdi
44. O zâlim kendü kendine iderdi

3. **gidüp: -üp**
Mesnevi 9
Mısra: 44
Uzaklaşmak, terk etmek.

43. Görüp iş bu yesağı cümle zâlim
44. Gidüp kalmadı 'âlemde mezâlim

4. **giderdi**: -er, -di
Mesnevi 12
Mısra: 7
Gitmek.

7. Düşüp giderdi Pervîzün ğamına
8. İrişdi bir ki günden ol zemîne

5. **giderdi**: -er, -di
Mesnevi 12
Mısra: 84
Uzaklaşmak.

83. Turup ol yöreden Şāvur-ı ğamgîn
84. Giderdi gözlerinde nakş-ı Şîrîn

6. **giderdün**: -er, -dü, -ñ
Mesnevi 12
Mısra: 110
Yönelmek, yol almak.

109. Ne yirdendür gelişün bu diyâra
110. Ne iklimde giderdün yâ şikâra

7. **gidüp**: -üp
Mesnevi 14
Mısra: 67
Yönelmek, yol almak.

67. Gidüp her yaña avcılar şitâbân
68. Dökerlerdi o cân ahcılar kıan

8. **gidüp**: -üp
Mesnevi 14
Mısra: 85
Uzaklaşmak.

85. Gidüp rüşen gün irdi şâm-ı türe
86. Zemâne batdı şan kıatrân ü kıre

9. **gidüp**: -üp
Mesnevi 14
Mısra: 87
Yönelmek, yol almak.

87. Gidüp ol gice Hüsrev tâ şehergâh
88. Meger olmuşdı bir şahrâda güm-râh

10. **gidüp**: -üp
Mesnevi 15
Mısra: 14
Bir şeyi yitirmek, ondan yoksun kalmak.

13. Çü hâdden aşdı hier ü intizârı
14. Gidüp ârâm u şabr ü ihtiyârı

11. **gidüp**: -üp
Mesnevi 15
Mısra: 99
Yok olmak.

99. Gidüp tâc u serîr ü baht ü rahtum
100. Bugün bir pâre tahta oldu tahtum

12. **gider**: -er
Mesnevi 16

Mısra: 161
Bir şeyi yitirmek, ondan yoksun kalmak.

161. Gider ön soñ cemî'-i baht ü rahtuñ
162. Kefen hil'at olur tâbüt tahtuñ

13. **giderd'**: -er, -d'
Mesnevi 18
Mısra: 112
Yönelmek, yol almak.

111. Bu âyîn ile kim ol şâh-ı 'âşık
112. Giderd' Ermen zemîne key yaraşık

14. **gidüp**: -üp
Mesnevi 18
Mısra: 175
Uzaklaşmak, terk etmek.

175. Gidüp aralarından resm ü âyîn
176. Öperler birbirinün dest ü pâyin

15. **gider**: -er
Mesnevi 21
Mısra: 34
Yönelmek, yol almak.

33. Kara zülfin egüp eylerdi teşcîl
34. Gider Hindüstâna güyiyâ pîl

16. **gider**: -er
Mesnevi 23
Mısra: 104
Yönelmek, yol almak.

103. Eger bir taş düşs' anuñ içine
104. Gider tâ haşre dek irmez dibine

17. **gider**: -er
Mesnevi 23
Mısra: 122
Yönelmek, yol almak.

121. Nahtîf ü haste vü zâr ü dil-efkâr
122. Gider surâh-ı çâha nitekîm mâr

18. **gidüp**: -üp
Mesnevi 26
Mısra: 185
Uzaklaşmak, terk etmek.

185. Yine hercâyîât itdün gidüp âh
186. Kıoduñ tenhâ beni vâdî-yi ğamda

19. **gidüp**: -üp
Mesnevi 27
Mısra: 141
Terk etmek, bırakıp gitmek.

141. Gidüp sâkından ol hâlhal-ı zer-kâr
142. Geçe anuñ yerine hâlka-i mâr

20. **gide**: -e
Mesnevi 27
Mısra: 180
Bir şeyi yitirmek, ondan yoksun kalmak.

179. Gelür bir dem k'olasın pîr-i fânî
180. Gide bu şihhât ü 'ömr ü cevânî

21. **gidersin:** -er, -sin

Mesnevi 27

Mısra: 188

Dünyadan gitmek, ölmek.

187. Mücâvir olma bu mihnet-serâda

188. Gidersin 'âkıbet çün bî-irâde

22. **gidüp:** -üp

Mesnevi 27

Mısra: 204

Ölmek.

203. Ne 'âlimler gelüpdür bu serâya

204. Gidüp bulmadılar 'ilme nihâye

23. **gider:** -er

Mesnevi 27

Mısra: 208

Bir şeyi yitirmek, ondan yoksun kalmak.

207. Ger ehl-i şan'at üstâd iseñ ey merd

208. Gider her şan'atuñ sen qalasin ferd

24. **gide:** -e

Mesnevi 27

Mısra: 209

Yok olmak.

209. Bozula düzdügün gide nişânuñ

210. Qala 'âlemde ancak ad ü şanuñ

25. **gider:** -er

Mesnevi 30

Mısra: 71

Uzaklaşmak, terk etmek, ayrılmak.

71. Gider elbette âhîr cân bedenden

72. Kimesne olmasun âzurde sende

26. **gide:** -e

Mesnevi 31

Mısra: 101

Geçmek.

101. Gide şâhuñ hûmârı ç'ola hûşyâr

102. Gelesin sen de andan soñra ey yâr

27. **gidüp:** -üp

Mesnevi 32

Mısra: 4

Kaybolmak, ortadan kalkmak.

3. Çün uyhudan uyandı şâh-ı bîdâr

4. Gidüp keyfiyyet-i mey oldu huşyâr

28. **gide:** -e

Mesnevi 33

Mısra: 38

Yok olmak.

37. Taḥammül gerçi kim ola sezâvâr

38. Velî şol ḥadde degül kim gide 'âr

29. **gider:** -er

Mesnevi 33

Mısra: 40

Yok olmak.

39. Taḥammül çün ide ḥadden tecâvüz

40. Gider yüz şuyı olur ad yavuz

30. **gider:** -er

Mesnevi 36

Mısra: 183

Geçmek.

183. Birezden kim gider keyfiyyet-i cām

184. Görür yanında bir ğayrî dil-ârām

31. **gidüp:** -üp

Mesnevi 36

Mısra: 283

Vazgeçilmek, terk edilmek.

283. Gidüp her 'adl ü dād ü resm ü âyîn

284. Re'âyâ vü sipâh olmuşdı ğamġîn

32. **gidüp:** -üp

Mesnevi 37

Mısra: 21

Yok olmak.

21. Gidüp gül kaldığıçün ḥâr ile ḥas

22. Kör oldu ağlamakdan çeşm-i nergis

33. **gidüp:** -üp

Mesnevi 37

Mısra: 28

Yok olmak.

27. Zemînüñ yaşıl atlasdan libâsı

28. Gidüp egninde qaldı çul palası

34. **gidüp:** -üp

Mesnevi 37

Mısra: 171

Yok olmak.

171. Gidüp Şîrîn ü hem Gülgün ü Şebdîz

172. Be-âhîr itdüġini buldı Pervîz

35. **gider:** -er

Mesnevi 38

Mısra: 159

Yönelmek, yol almak.

159. Gider tâbüť önünce zâr ü maġmûm

160. Duġân-ı âhdan tıtuť siyeh mûm

36. **gider:** -er

Mesnevi 38

Mısra: 255

Dünyadan gitmek, ölmek.

255. Gider cümle gedâ vü şâh qalmaz

256. Yıkılır ḥayme vü ḥarġâh qalmaz

ġidâ:

1. **ġidâ:**

Mesnevi 15

Mısra: 255

(Ar.) Besin.

255. Şol aq tenler ki sükkerden ġidâ yir

256. Yir âhîr anları işbu qara yir

2. **ġidāsı: -sı**

Mesnevi 38

Mısra: 24

(Ar.) *Besin.*

23. Yeter dir baña efsar cām-ı gül-reng

24. ġidāsı gāh efyūn ü gehī beng

ġidā itdi:

1. **ġidā itdi: -di**

Mesnevi 27

Mısra: 128

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Besin yapmak; besin haline getirmek.

127. Kānı ol nāz ile perverde dil-dār

128. ġidā itdi zemīne çerh-i ġaddār

ġidāsı oldu:

1. **ġidāsı oldu: -dı**

Mesnevi 7

Mısra: 98

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

ġidāsı, besini olmak.

97. Ezelden oldu çün Şirīn ġidāsı

98. ‘Aceb mi āhīr olsa mübtelāsı

gider:

1. **giderdi: -di**

Mesnevi 24

Mısra: 249

Uzaklaştırmak, çıkarmak, yok etmek, kaldırmak, defetmek.

249. Giderdi düre-i la‘lin қа‘lini tüz

250. Hemān-dem gevher-efşān oldu Pervīz

gil:

1. **gilümden: -(ü)m, -den**

Mesnevi 39

Mısra: 4

Balçık | insan bedeninin hammadesi: toprak, çamur.

3. Çıkar dünyā hevesini dilümden

4. Muġabbet güllerin bitür gilümden

ġilāf:

1. **ġilāfı: -ı**

Mesnevi 36

Mısra: 138

Kılıf, kım.

137. Ya jeng ola deyi ol tığ-i şāfi

138. Siyah atlasdan eyerler ġilāfı

gil-i âdemle:

1. **gil-i âdemle: -le**

Mesnevi 12

Mısra: 135

Kelime Tipi: Kalıp İfade
Ādem(ib.h.i)Er. Allah'ın yarattığı ilk insan, insan soyunun atası ve ilk peygamberi. Tanıkta İnsanoğlu anlamında kullanılmıştır. gil: çamur, balçık. insanoğlunun yaratıldığı, balçık.

135. Gil-i âdemle ervāh-ı firişte

136. Olupdur ‘ışk meşk ile sirişte

‘ġilmān:

1. **‘ġilmān:**

Mesnevi 7

Mısra: 142

Cennette hizmet gördüğüne inanılan delikanlılar.

141. Gehī hūr ile ‘işret kııurdu

142. Gehī ‘ġilmān ile şöhbet kııurdu

ġinā:

1. **ġinā:**

Mesnevi 7

Mısra: 56

Varlık, zenginlik.

55. Ne dihkān kim kııurdu dāne-i düir

56. ġinā toġmın iderdi cümle ġāşıl

gir:

1. **girüp: -üp**

Mesnevi 5

Mısra: 17

Girmek, saklanmak.

17. Bu ma‘niden girüp ‘uzlet evine

18. Çeküp başum ferāġat dāmenine

2. **girer: -er**

Mesnevi 5

Mısra: 110

Girmek, dahil olmak.

109. Şimāl ol ġükmi tütmiş şöyle muġkem

110. Yemīn ile girer gülzāra her dem

3. **girüp: -üp**

Mesnevi 9

Mısra: 7

Bir yere, mekana girmek-gitmek.

7. Kazāyı gör ki girüp mīvezāra

8. Uzadur zulm elin bir şāhsāra

4. **girdüm: -dü, -m**

Mesnevi 9

Mısra: 20

Bir yere, mekana girmek-gitmek.

19. Ma‘āza‘llāh didi ġāşā ve kellā

20. Ne bāġa girdüm ü ne aldum elmā

5. **girüp: -ül**

Mesnevi 18

Mısra: 141

Bir yere, mekana girmek-gitmek.

141. Girüp oturdılar şāh ile Bānū

142. Gelüp karşıda Şirīn çökdi zānū

6. **girdi: -di**

Mesnevi 22

Mısra: 45

Girmek: Dışarıdan içeriye geçmek.

45. Aķup çün ġavza girdi cüy-ı sepīd

46. Şeb-i Ferhāda irdi şubġ-ı ümmīd

7. **girdi: -di**

Mesnevi 23

Mısra: 123

Girmek: Dışarıdan içeriye geçmek.

123. Şanasın kabre girdi mürde-i 'ür

124. Ya düşdi ejdehâ ağzına bir mür

8. **girüp: -up**

Mesnevi 24

Mısra: 111

Girmek, saklanmak.

111. Girü çâha girüp olurdu pinhân

112. İderd' aştâm olunca âh ü efgân

9. **girdi: -di**

Mesnevi 31

Mısra: 3

*1. Girmek, dahil olmak. Servkadler
ğoncafemler gülsitâne girdiler Servkadler
ğoncafemler gülsitâne girdiler.*

3. İcâzet birle şeh katma girdi

4. Yir öpüp evvel andan nâme virdi

10. **girdi: -di**

Mesnevi 36

Mısra: 143

Bir yere, mekana girmek-gitmek.

143. Çü gerdek hânesine girdi Hüsrev

144. Görür şalmış aña bir mâh pertev

11. **girdi: -di**

Mesnevi 36

Mısra: 218

Girmek, saklanmak.

217. Ya deste oldu bir billüre mercân

218. Yâhud inine girdi şâh-mârân

12. **gir:**

Mesnevi 37

Mısra: 66

Kabul etmek, benimsemek.

65. Bulam dirseñ sa 'âdet mülkine yol

66. Nebînüñ dînine gir Müslümân ol

13. **gir:**

Mesnevi 37

Mısra: 73

Bir yere, mekana girmek-gitmek.

73. Ko âteş-hâneyi gel mescide gir

74. Yanında Hâk Resûlinüñ idin yir

14. **girür: -(ü)r**

Mesnevi 38

Mısra: 65

Girmek, dahil olmak.

65. Girür Şîrûye-i hun-hvâr ü hun-rîz

66. Yanında tiğ elinde hancer-i tîz

15. **girüp: -üp**

Mesnevi 38

Mısra: 98

Girmek: (Bir şeyin) içinde kaybolmak.

97. Şanasın mihr mâtem tıtdı mâha

98. Girüp ser-tâ-ka-dem ebr-i siyaha

ğırâr:

1. **ğırârı: -ı**

Mesnevi 14

Mısra: 8

Aldatma.

7. Dil-i gâmgîni özlerdi şikârî

8. Temâşâ kıлмаğa Hürmüz ğırârî

gird-âb:

1. **gird-âb:**

Mesnevi 15

Mısra: 105

*Denizlerde, nehirlerde suların döndüğü
tehlikeli yer, anafor, su çevrintisi; tehlikeli
yer.*

105. Meded kaldum meded gird-âb içinde

106. Belâ vü miñnet ü ğark-âb içinde

2. **gird-âb:**

Mesnevi 16

Mısra: 59

*Denizlerde, nehirlerde suların döndüğü
tehlikeli yer, anafor, su çevrintisi; tehlikeli
yer.*

59. Şanasın rezmgheh gird-âb ü 'ummân

60. Bahadırlar neheng idi ğerîvân

gird-âb ü emvâc:

1. **gird-âb ü emvâc:**

Mesnevi 15

Mısra: 108

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

*Girdap (anafor, şu çevrintisi) ve
dalgalalar.*

107. Zebünem müstemendem zâr ü muhtâc

108. Hâşad itdi beni gird-âb ü emvâc

gird-âb-ı häyil:

1. **gird-âb-ı häyil:**

Mesnevi 15

Mısra: 121

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Korkunç girdap. bkz. girdap md.

121. Çün ol gird-âb-ı häyil buldı teskîn

122. Selâmet yaçasına çıkdı Şîrîn

gird-bâd:

1. **gird-bâd: -a**

Mesnevi 14

Mısra: 114

*Döne döne esen şiddetli rüzgar,
kasırga, hortum.*

113. Yol urup degzinürven ben fütâde

114. Bu şahrâlarda döndüm gird-bâda

gird-bâd-ı âsmân -res:

1. **gird-bâd-ı âsmân -res:**

Mesnevi 30

Mısra: 38

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Gökyüzünden ulaşan kasırga, hortum.

37. Olurken püf çerāguñ cāmına bes

38. Ne hâcet gird-bād-ı âsmân -res

girde:

1. **girde:**

Mesnevi 13

Mısra: 41

Yuvarlak.

41. Alup bir girde baliş yaşdanur şâh

42. Yüzi hürşid-i hâver astarı mâh

girde baliş olurdu:

1. **girde baliş olurdu:-(u)r, -dı**

Mesnevi 23

Mısra: 180

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Yuvarlak, küçük yastık olmak.

179. Yire baş koyup itsem zâr ü nâliş

180. Olurdu pây-ı esbî girde baliş

giribân:

1. **giribânında: -i, -n, -da**

Mesnevi 8

Mısra: 16

Elbise yakası.

15. 'Arûsı şâhsârûñ gonçe-i ter

16. Giribânında şankim tügme-i zer

giribânın pare pâre iderdi:

1. **giribânın pare pâre iderdi: -er, -dı**

Mesnevi 20

Mısra: 48

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Yakasını parça parça etmek: Çok acı çekmek.

47. Kılup derd-i derûnım âşkâre

48. Giribânın iderdi pâre pare

2. **giribânın pare pâre iderdi: -er, -dı**

Mesnevi 26

Mısra: 174

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Yakasını parça parça etmek: Çok acı çekmek.

173. Giribânın iderdi pâre pare

174. Çıkarıdı kal'a-yı kûha dem-â-dem

giribânın pare pâre kılurdu:

1. **giribânın pare pâre kılurdu:-(u)r, -dı**

Mesnevi 31

Mısra: 116

Kelime Tipi: **Deyim**

Yakasını parça parça etmek: Kendini zor tutmak, sabrının sonuna gelmek.

115. kaşrından nezâre

116. Giribânın kılurdu pâre pare

giribânını çâk idüp:

1. **giribânını çâk idüp: -üp**

Mesnevi 28

Mısra: 9

Kelime Tipi: **Deyim**

Yakasını yırtmak II yaprakları açılmak.

9. Giribânını gül gibi idüp çâk

10. Kılurdu lâlesin jâleyle nemnâk

giribânını çâk itdi:

1. **giribânını çâk itdi: -dı**

Mesnevi 34

Mısra: 36

Kelime Tipi: **Deyim**

Yakasını yırtmak.

35. Gehî kumrıya dirdi k'ey şeğebnâk

36. Giribânını kim itdi gül gibi çâk

giriftâr-ı kemend-i habs-i dil-gir:

1. **giriftâr-ı kemend-i habs-i dil-gir:**

Mesnevi 24

Mısra: 1

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Kalbe sıkıntı veren hâbis ipinin esiri.

1. Giriftâr-ı kemend-i habs-i dil-gir

2. Hâlâş için ider bu veche tedbîr

giriftâr-ı kemend-i 'ışk-ı cânân:

1. **giriftâr-ı kemend-i 'ışk-ı cânân:**

Mesnevi 20

Mısra: 1

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Sevgilinin aşk kemendinin esiri, tutkunu (düşkünü).

1. Giriftâr-ı kemend-i 'ışk-ı cânân

2. İder bu veche bülbül gibi efgân

giriş:

1. **girişdi: -dı**

Mesnevi 24

Mısra: 29

(Kavgaya veya tartışmaya) Tutuşmak; bir şeyi yapmaya başlamak, koyulmak, başlamak üzere hazırlık yapmak, teşebbüs etmek.

29. Birez kim tîğ ü tîşeyle girişdi

30. Be-nâ-geh la'l kânıma irişdi

ğiriv ü nâle vü âh idüp:

1. **ğiriv ü nâle vü âh idüp: -üp**

Mesnevi 38

Mısra: 144

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Bağrısmak ve inleyip âh etmek.

143. Bir uğurdan ğiriv ü nâle vü âh

144. İdüp dirlerdî nerde vây vaylâh

ğiriv-i na'ranuñ:

1. **ğiriv-i na'ranuñ: -nuñ**

Mesnevi 16

Mısra: 73

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Naranın çığlıkları, bağrısmaları.

73. Ğiriv-i na'ranuñ kûsuñ şadâsı

74. 'Adem mülkinüñ iki reh-nümâsı

girizân olur:

1. **girizān olur:** -(u)r

Mesnevi 5

Mısra: 76

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Kaçmak.

75. Kaçan kim haml'ide ol şîr-i merdān

76. Olur ahû gibi a'dā girizān

2. **girizān olur:** -(u)r

Mesnevi 25

Mısra: 69

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Kaçmak.

69. Olur vaḥşîler āhumdan girizān

70. Kaçarlar her yana eftān ü hayrān

girü:

1. **girü:**

Mesnevi 5

Mısra: 14

Tekrar.

13. Çıkarısam baḥr-i tab'umdan güherler

14. Girü ḥar-mühre 'add eylerdi ḥarlar

2. **girü:**

Mesnevi 17

Mısra: 54

Tekrar.

53. Qalup gülzār-ı ḥüsnüm ḥušk ü ḥāşāk

54. Girü itdüm gözüm yaşıyla nemnāk

3. **girü:**

Mesnevi 18

Mısra: 54

Tekrar.

53. Gerekdür k'idesin te'hîr te'hîr

54. Çü vaqt ide kılavuz girü tedbîr

4. **girü:**

Mesnevi 23

Mısra: 95

Tekrar.

95. Girü Ḥusrev didi k'ey ehl-i tedbîr

96. Yarar dîvāneye zindān-ı dil-gîr

5. **girü:**

Mesnevi 24

Mısra: 111

Geri; tekrar.

111. Girü çāha girüp olurdu pinhān

112. İderd' aḥşām olınca āh ü efgān

6. **girü:**

Mesnevi 24

Mısra: 167

Tekrar.

167. Niçün itdün girü endîşe-i ḥām

168. Bilürken 'işka yoĸ āġāz ü encam

7. **girü:**

Mesnevi 24

Mısra: 269

Geri; tekrar.

269. Girü ol ḥiddeti def' oldı şāhuñ

270. Uşandı nālesinden bî-günāhuñ

8. **girü:**

Mesnevi 26

Mısra: 160

Geri; tekrar.

159. Komadı ḥātırında ḥiç melālet

160. Pes andan şoñra girü döndi fi'l-ḥāl

9. **girü:**

Mesnevi 26

Mısra: 183

Geri; tekrar.

183. Girü fi'l-ḥāl mestür itdün ey nür

184. Bu menzilde görindün baña ey mäh

10. **girü:**

Mesnevi 26

Mısra: 197

Geri; tekrar.

197. Sebep olduñ girü bu zilletüme

198. Girü görem mi ey meh gün yüzüñi

11. **girü:**

Mesnevi 26

Mısra: 198

Tekrar.

197. Sebep olduñ girü bu zilletüme

198. Girü görem mi ey meh gün yüzüñi

12. **girü:**

Mesnevi 26

Mısra: 209

Tekrar.

209. İde mi girü bir taġa ḥavāle

210. Geçer 'ömrüm egerçi kām ü nā-kām

13. **girü:**

Mesnevi 26

Mısra: 217

Geri; tekrar.

217. Bilürven girü olmuşdur peşimān

218. Ki zîrā bu meşel 'ālemde çokdur

14. **girü:**

Mesnevi 27

Mısra: 46

Tekrar.

45. Niçe yıllar kala bîmār u dil-rîş

46. Çü girü şaġalursa ola bir iş

15. **girü:**

Mesnevi 27

Mısra: 198

Geri; tekrar.

197. Şehenşehler gelüpdür 'āleme çok

198. Biri kalmadı oldılar girü yoĸ

16. **girü:**

Mesnevi 27
Mısra: 272
Geri; tekrar.

271. Çün anuñ fevtini güş itdi Şîrîn
272. Girü gam cāmını nüş itdi Şîrîn

17. **girü:**

Mesnevi 27
Mısra: 273
Geri; tekrar.

273. Girü çäk itdi hasret yaqasını
274. Girü tāk itdi firqat tākātını

18. **girü:**

Mesnevi 27
Mısra: 274
Tekrar.

273. Girü çäk itdi hasret yaqasını
274. Girü tāk itdi firqat tākātını

19. **girü:**

Mesnevi 27
Mısra: 300
Tekrar.

299. Saña her lahza bu çerh-i hîle-bâz
300. Oyunlar giçüp eyler girü añmaz

20. **girü:**

Mesnevi 27

Mısra: 318
Tekrar.

317. Tütalum niçe biñ yıl olasın sağ
318. Girü aħir olursın toz ü toprağ

21. **girü:**

Mesnevi 32
Mısra: 110
Tekrar.

109. Güher dürcinden alup kufi-i mercân
110. Açıldı girü nic'itsün o mercan

22. **girü:**

Mesnevi 34
Mısra: 94
Tekrar.

93. Firāk odıyla urma bağruma dāğ
94. Sen itdün haste sen eyle girü şağ

23. **girü:**

Mesnevi 38
Mısra: 198
Artık, bundan böyle, sadece, sonra.

197. Sefer bî-vaqt kılduñ pādşāhum
198. Toğayorken tölunduñ girü māhum

24. **girü:**

Mesnevi 38
Mısra: 222
Tekrar.

221. İkilcyden halayık tıtdı mātem
222. Girü gamgîn ü gamnāk oldı 'ālem

25. **girü:**

Mesnevi 38
Mısra: 224
Geri; tekrar.

223. Hevā oldı şehāb-ı āh ile pür
224. Girü gögsin geçürdi çerh-i kürkür

girü qalurdı:

1. **girü qalurdı:** *-(u)r, -dı*

Mesnevi 7
Mısra: 131
Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Tr. deyim: Nitelik ya da zamanca daha geride kalmak II Benzerlerinden daha az başarılı olmak.

131. 'Utarid gördi destinde kalem var
132. Kimi bağlandı hıdmetde kalemvār

giryān:

1. **giryān:**

Mesnevi 23
Mısra: 146
Gözyaşı döken, ağlayan.

145. Kamu halk-ı cihān gül gibi hāndān
146. Benem ebr-i bahārī gibi giryān

giryān idesin:

1. **giryān idesin:** *-e, -sin*
Mesnevi 15

Mısra: 242
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Ağlatmak.

241. Kimi kim idesin bir kerre hāndān
242. İdesin tā ölince yine giryān

giryān k' olmaya:

1. **giryān k' olmaya:** *-ma, -(y)a*
Mesnevi 27
Mısra: 168
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Ağlayan (ki) olmak.

167. Nice ma 'mür ola k' olmaya vîrān
168. Nice mesrūr ola k' olmaya giryān

giryān oldı:

1. **giryān oldı:** *-dı*
Mesnevi 36
Mısra: 192
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Gözyaşı dökmek II ağlamak.

191. Bu ma 'niden olup gāyet perîşān
192. İdüp bî-ihtiyār āh oldı giryān

giryān olurdu:

1. **giryān olurdu:** *-(u)r, -dı*
Mesnevi 16
Mısra: 40
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Gözyaşı dökmek II ağlamak.

39. Tılardı kāseveş çeşm-i zırh kan
40. Olurdu şāhibine ya 'nī giryān

girye:

1. **giryeden:** -den
Mesnevi 17
Mısra: 8
Ağlama, gözyaşı.

7. Ziyād olup melāl üzre melālī
8. Degüldi giryeden bir lahza hālī

2. **giryeden:** -den
Mesnevi 22
Mısra: 47
Ağlama, gözyaşı.

47. Ağarmış giryeden çeşmi cihānuñ
48. Süd ırmağı қоmışlar adın anuñ

gısu:

1. **gısu:**
Mesnevi 33
Mısra: 136
Omuz üstüne dökülen saç.

135. Ne her ruhsāre-i rengīn alur dil
136. Ne her gısu urur cāna selāsıl

git:

1. **gitdi:** -di
Mesnevi 2
Mısra: 3
Sona ermek.

3. Çü gitdi küntü kenzüñ ihticābı
4. ‘Ayān oldı hāķīkat āftābı

2. **gitmedi:** -me, -di
Mesnevi 3
Mısra: 103
Kaybolmak, sona ermek.

103. Elestüñ gitmedi dilden şafāsı
104. Dañı çınlar kulağumda şadāsı

3. **gitmekden:** -mek, -den
Mesnevi 4
Mısra: 78
Gitmek, varmak.

77. Bir ulu şāha rüz-i ‘azm-i meydān
78. Nökerler önce gitmekden ne noķşān

4. **gitdi:** -di
Mesnevi 5
Mısra: 94
Sona ermek.

93. Ra‘ıyyetden idüp kat‘-ı ‘alāķa
94. Belürsüz oldı gitdi faķr ü fāķa

5. **gitdi:** -di
Mesnevi 12
Mısra: 92
Azalmak, bitmek.

91. İki şüret yazılmış hüb ü zībā
92. Görince gitdi gönünden şekībā

6. **gitdi:** -di
Mesnevi 14

Mısra: 81
*Bir yerden daha uzak bir yere varmak,
azîmet etmek.*

81. Düşüp pāyine anuñ gitdi Pervīz
82. Uzadı ‘askerinden yitdi Pervīz

7. **gitmez:** -mez
Mesnevi 17
Mısra: 66
*Gitmek (Bir düşüncenin hayalīn
gönülden gitmesi).*

65. Egerçi gözlerüm görmez cemālūñ
66. Velī gitmez gönülden hīç hayālūñ

8. **gitdügi:** -düg, -i
Mesnevi 26
Mısra: 175
Gitmek, uzaklaşmak.

175. Baķardı gitdügi yollara her dem
176. Kalup āvāre vü hayrān ü dil-teng

9. **gitdüñ:** -dü, -ñ
Mesnevi 26
Mısra: 181
Kaybolmak, sona ermek.

181. Görindüñ gic gitdüñ āh kim tüz
182. Cemālūñ gerçi virdi çeşmüme nür

10. **gitdi:** -di
Mesnevi 27

Mısra: 117
Ölmek, dünyadan göçmek.

117. Ne cān ile turursın gitdi cānuñ
118. Yıķıldı toprağa serv-i revānuñ

11. **gitdi:** -di
Mesnevi 27
Mısra: 120
Ölmek, dünyadan göçmek.

119. Nendendür diri ‘ālemde ķarāruñ
120. Bozuldı gitdi çün naķş-ı nigāruñ

12. **gitdiyise:** -di, -(y)i, -se
Mesnevi 28
Mısra: 29
Ölmek, dünyadan göçmek.

29. Di kim Ferhād gitdiyise ey şāh
30. Saña virsün anuñ ‘ömrini Allāh

13. **gitdiyise:** -di, -(y)i, -se
Mesnevi 28
Mısra: 91
Ölmek, dünyadan göçmek.

91. Diken gitdiyise nesrīn şağ olsun
92. Kim acır aña tek şīrīn şağ olsun

14. **gitdi:** -di
Mesnevi 31
Mısra: 95
*Bir yerden daha uzak bir yere varmak,
azîmet etmek.*

95. Hemân-dem devlet ü ikbâle gitdi
96. Ki ya'nî şâha istikbâle gitdi

15. **gitdi: -di**
Mesnevi 31
Mısra: 96

*Bir yerden daha uzak bir yere varmak,
azîmet etmek.*

95. Hemân-dem devlet ü ikbâle gitdi
96. Ki ya'nî şâha istikbâle gitdi

16. **gitdi: -di**
Mesnevi 33
Mısra: 3
Gitmek, ayrılmak, terk etmek.

3. Çü Şîrîn gitdi meclisden ğazabnâk
4. Yakasın itdi Hüsrev gül gibi çâk

17. **gitdi: -di**
Mesnevi 33
Mısra: 74
Varmak, ulaşmak.

73. Çün itdi bāğbân ol servi âzād
74. Feriştah yanına gitdi perî-zād

18. **gitse: -se**
Mesnevi 38
Mısra: 49
Ölmek, dünyadan geçmek.

49. Şanurdı gitse Hüsrev mülk-i îrân
50. Kala uz kendine ol tıfl-ı nâ-dân

19. **gitdi: -di**
Mesnevi 38
Mısra: 129
Ölmek, dünyadan geçmek.

129. Ğam alsun gönlümi kim gitdi yârum
130. Enisüm münisüm hem ğam-güsârüm

gitedükce:

1. **gitedükce:**
Mesnevi 11
Mısra: 165
Git gide, artarak.

165. İder gitedükce câna derd te'sîr
166. Devâ itmekde te'hîr itme te'hîr

gitmek:

1. **gitmek:**
Mesnevi 27
Mısra: 26
Yok olmak.

25. Ne bilem neleyüp n'itmek gerekdür
26. İkidem birümüz gitmek gerekdür

giy:

1. **giyerdi: -cr, -di**
Mesnevi 8
Mısra: 20
*Bir giyeceği bedenine veya herhangi
bir organına geçirmek.*

19. Çekerdi lâle câm-ı ergüvânı
20. Giyerdi gül libâs-ı şâdmânî

2. **giymişdi: -miş, -di**
Mesnevi 8
Mısra: 30
*Bir giyeceği bedenine veya herhangi
bir organına geçirmek.*

29. Hemân olmuşdu Mevlâ-hâne gülşen
30. Külâh-ı Mevlâvi giymişdi süsen

3. **giyüp: -üp**
Mesnevi 18
Mısra: 97
*Bir giyeceği bedenine veya herhangi
bir organına geçirmek.*

97. Giyüp zer-beft ü dibâlar muraşşâ'
98. Olup dürr ü cevâhîrle mülemma'

4. **giyse: -se**
Mesnevi 27
Mısra: 79
*Örtünüp korunmak için bir şeyi
vücuduna geçirmek.*

79. Nuküd-ı şerre giyse âsfîni
80. Kabâdur şan beliye âsfîni

5. **giyüp: -üp**
Mesnevi 36
Mısra: 46
Taç takmak.

45. Kemerler mâh-ı nev gibi mülemma'
46. Kuşanmışlar giyüp tâc-ı muraşşâ'

giyah:

1. **giyâhı: -ı**
Mesnevi 40
Mısra: 8
Ot.

7. Müzeyyen cyledüm bir bāğ-ı zîbâ
8. Kim anuñ her giyâhı şâh-ı Tübâ

giyâh-ı derd ü miñnet:

1. **giyâh-ı derd ü miñnet:**
Mesnevi 26
Mısra: 80
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Dert ve sıkıntı otu.

79. İrişdi Bîsütüna ebr-i rahmet
80. Dirildi ol giyâh-ı derd ü miñnet

giyâh-ı hürd u heşhâş:

1. **giyâh-ı hürd u heşhâş:**
Mesnevi 24
Mısra: 45
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ehemmiyetsiz haşhaş otu.

45. Be- âhîr ol giyâh-ı hürd u heşhâş
46. Çıkarıdı dâmen-i kuhsârdan baş

gizle:

1. **gizlemiş: -miş**
Mesnevi 31

Mısra: 10
Saklamak, görünmeyecek, belli olmayacak bir yere veya bir duruma koymak.

9. Dil ü cân katli için yâr-ı kâtil
10. Şekerde gizlemiş zehr-i helâhil

gizlü:

1. **gizlü:**
Mesnevi 18
Mısra: 179
Saklı, başkaları tarafından görülemeyen.

179. Gönülden keşf idüp her gizlü râzı
180. İder birbirine nâz u niyâzı

2. **gizlü:**
Mesnevi 25
Mısra: 123
Saklı, başkaları tarafından görülemeyen.

123. Şu Hâkdur kim bilür her gizlü râzı
124. Benüm 'ışkum degül 'ışk-ı mecâzî

gizlü ola:

1. **gizlü ola: -a**
Mesnevi 15
Mısra: 35
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Gizli olmak (sır olarak tutulmak).

35. Didi Şîrîn ne gizlü ola sizden
36. Dür-i ma'lûbum isterven deñizden

göç:

1. **göçüp: -üp**
Mesnevi 27
Mısra: 230
1. Bulunduğu yerden ayrılıp yerleşmek üzere başka yere gitmek, yurt değiştirmek, göç etmek. 2. Ölmek.

229. Bu dünyânüñ çıkup vîrânesinden
230. Göçüp şol köhne mihmân-hânesinden

göç itdiler:

1. **göç itdiler: -di, -ler**
Mesnevi 27
Mısra: 231
Kelime Tipi: **Deyim**
Oturduğu yerden başka bir yere gidip yerleşmek (Ölmek, dünyadan ayrılmak).

231. Belâ vü derd ile hep itdiler göç
232. Felekden eylemedi hîçbiri oç

göge ağa:

1. **göge ağa: -a**
Mesnevi 3
Mısra: 26
Kelime Tipi: -
Gökyüzüne yükselmek.

25. Eger a'mâlîmi tartarsa vezzân
26. Göge ağa kamu hayr ile ihsân

göge irerdi:

1. **göge irerdi: -er, -di**
Mesnevi 14
Mısra: 72
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Baş gökyüzüne kadar uzamak, çok uzun olmak.

71. Şu deñlü cânver olmışdı küşte
72. İrerdi küştelerden göge püşte

göge ırgürsem:

1. **göge ırgürsem: -se, -m**
Mesnevi 34
Mısra: 60
Kelime Tipi: **Deyim**
Göge çıkarmak, ulaştırmak.

59. Revân oldı benüm serv-i revânüm
60. Yeridür göge ırgürsem fiğânüm

gögsin dögerdi:

1. **gögsin dögerdi: -er, -di**
Mesnevi 20
Mısra: 43
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Gögsünü dövmek, çok üzölmek, yas tutmak.

43. Dem-â-dem müşt ile gögsin dögerdi
44. Anuñçün sinesi gök gök gögerdi

2. **gögsin dögerdi: -er, -di**
Mesnevi 37
Mısra: 18
Kelime Tipi: **Deyim**

Gögsünü dövmek, çok üzölmek, yas tutmak.

17. Şikest olmuş görürdi nahl-i nevber
18. Dögerdi meşk ile gögsin şanavber

gögsin döğüp:

1. **gögsin döğüp: -üp**
Mesnevi 11
Mısra: 147
Kelime Tipi: **Deyim**
Gögsünü dövmek, çok üzölmek, yas tutmak.

147. Döğüp def gibi gögsin oldı nâlân
148. Delüp ney gibi bağrın itdi efğân

gögsin geçürdi:

1. **gögsin geçürdi: -di**
Mesnevi 38
Mısra: 224
Kelime Tipi: **Deyim**
Göğüs geçirmek: İçini çekmek, üzüntü ile derin soluk almak.

223. Hevâ oldı şehâb-ı âh ile pür
224. Girü gögsin geçürdi çerğ-i kürkür

göğüs gerdügi:

1. **göğüs gerdügi: -düg, -i**
Mesnevi 18
Mısra: 39
Kelime Tipi: **Deyim**
Bir güçlüğe karşı koymak, dayanmak.

39. Göğüs gerdüğü için rüzgäre
40. Mehûn cismi olupdur kare kare

göğüs tutup:

1. **göğüs tutup:** -up
Mesnevi 16
Mısra: 28
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Göğüs tutmak(gülerken yapılan hareket).

27. Mübâdirler şafına varduğinc' oğ
28. Göğüs tutup ana dirlerdı oğ oğ

gök:

1. **gökler:** -ler
Mesnevi 7
Mısra: 84
Gökyüzü, sema.

83. Çü toğdı gün gibi mâderden ol mâh
84. Didi yirlerle gökler zâdehu'llâh

2. **gökde:** -de
Mesnevi 7
Mısra: 124
Gökyüzü, sema.

123. Vü ger şimşek gibi şalsaydı tîği
124. Kılurdı päre päre gökde mehi

3. **gökde:** -de
Mesnevi 22
Mısra: 34
Gök, gökyüzü.

33. Çemend' oldukça ol ırmağ revâne
34. İderdi gökde ta'na kehkeşâne

4. **göklere:** -ler, -e
Mesnevi 25
Mısra: 101
Gök, gökyüzü.

101. İderdüm göklere feryād ü zârum
102. Geçürdüm nâleyile rüzgârum

5. **göklere:** -ler, -e
Mesnevi 31
Mısra: 35
Gök, gökyüzü.

35. Çıkuş yirüñ odından göklere dūd
36. Şafağ urmuşdı çerhüñ bağrına od

6. **gökden:** -den
Mesnevi 38
Mısra: 71
Gök, gökyüzü.

71. İnüp ol gice gökden bir tırağa
72. Yıkıldı tâklar tāk oldı tākā

7. **gökde:** -de
Mesnevi 38
Mısra: 226
Gök, gökyüzü.

225. Yir ü gök ehl'anuñçün tıtdılar yas
226. Melâyik gökde yirde cümle ennäs

8. **göklere:** -ler, -e
Mesnevi 38
Mısra: 271
Gök, gökyüzü.

271. Mesihâ gibi başsañ göklere pây
272. Yir altında tutarsın 'âkıbet cây

gök gök gögerdi:

1. **gök gök gögerdi:** -di
Mesnevi 20
Mısra: 44
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
(Mavi mavi-yeşil yeşil) morarmak.

43. Dem-â-dem müşt ile göğsin dögerdi
44. Anuñçün sinesi gök gök gögerdi

gökler:

1. **gökleri:** -i
Mesnevi 23
Mısra: 160
Gökyüzü, gökyüzünün her bir katmanı.

159. Olaldan şâm-ı tîre şubhğâhum
160. Boyadı gökleri dūd-ı siyâhum

gölg'olmağ:

1. **gölg'olmağ:**
Mesnevi 31
Mısra: 69
Gölge olmak: Gölgeletirmek, serinletmek. -vezin nedeniyle gölg'olmak şekli kullanılmış-.

69. Birez gölg'olmağ için ol dilîre
70. Bırakmışdı bulutlar sâye yire

gonç'agız açup:

1. **gonç'agız açup:** -up
Mesnevi 31
Mısra: 130
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gonç(vezin nedeniyle gonç' şeklinde kullanılmış) agız açmak. Gonç'nın şekil itibarı ile yarı açılmış ağza teşbihi sözkonusudur.

129. Görüp hayrân kalmış anı bülbül
130. Açup gonç'agız olmuş kan uğut gül

gonçe:

1. **gonçeler:** -ler
Mesnevi 8
Mısra: 52
Gonca; tomurcuk gül. mec. güzelin/sevgilinin ağzı.

51. Ağız ağzıda güller söyleşür hep
52. Şunarlar gonçeler birbirine leb

2. **gonçeye:** -(y)e
Mesnevi 11
Mısra: 100
Henüz açılmamış çiçek, tomurcuk II Sevgilinin ağzı.

99. Şanavber kâmetinden öğrenür nâz
100. Dehâni gonçeye ta'lim ider râz

3. **ğonçeler: -ler**
Mesnevi 11
Mısra: 104

Henüz açılmamış çiçek, tomurcuk II
Sevgilinin ağzı.

103. Lebi güftâra gelse şekker-âmîz
104. Hâyâdan ğonçeler olur 'arağ-rîz

4. **ğonçe:**
Mesnevi 15
Mısra: 160

Henüz açılmamış gül tomurcuğu II
genç güzel.

159. Vefâ bâğında açılmış iki gül
160. İki ğonçe biri birine bülbül

5. **ğonçelerle: -ler, -le**
Mesnevi 26
Mısra: 13

Henüz açılmamış çiçek, tomurcuk II
genç güzeller.

13. Oturup ğonçelerle gül gibi şâd
14. İderdi câm ü bâdeyle dil- âbâd

6. **ğonçe:**
Mesnevi 26
Mısra: 17

Henüz açılmamış çiçek, tomurcuk II
genç güzeller.

17. Döküp her ğonçe gül-berge külâlâ
18. İderdi lâleye nesrîn havâle

7. **ğonçe:**
Mesnevi 27
Mısra: 247

Henüz açılmamış çiçek, tomurcuk II
Sevgilinin ağzı.

247. Ne ğonçe leblerümün hâdesinden
248. Ne şeftâlülerüm turvendesinden

8. **ğonçe:**
Mesnevi 34
Mısra: 13

Henüz açılmamış çiçek, tomurcuk II
Sevgilinin ağzı.

13. Bu ğamdan ğonçe tek olmuşdı dil- teng
14. Turup gülgeşt-i bâğa kıldı âheng

9. **ğonçeler: -ler**
Mesnevi 34
Mısra: 23

Henüz açılmamış çiçek, tomurcuk II
Sevgilinin ağzı.

23. İderdi ğonçeler görse figânı
24. Dehân-ı yardım şorup nişanı

10. **ğonçe:**
Mesnevi 34
Mısra: 133

Henüz açılmamış çiçek, tomurcuk II
Sevgilinin ağzı.

133. Dehânundan olupdur ğonçe dil-teng
134. Lebüm şerminden oldu la'l der-seng

11. **ğonçe:**
Mesnevi 40
Mısra: 46

Yaprakları henüz açılmamış veya az
açılmış çiçek; özellikle de gül tomurcuğu. .

45. Gül-i nesrîn gib 'anuñçün ferüm yok
46. Ki ğonçe gibi kîsemde zerüm yok

ğonçe dehânuñ:

1. **ğonçe dehânuñ: -(u)ñ**
Mesnevi 19

Mısra: 26
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ağzı gonca gibi küçük ve güzel
olan, gonca ağzlı. bkz: gonca-fem.

25. Yüzine gülme gül gibi cihânuñ
26. Tebessümden şağın ğonçe dehânuñ

ğonçe zambak:

1. **ğonçe zambak:**
Mesnevi 31

Mısra: 6
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Açılmamış, tomurcuk şeklinde
zambak.

5. Degül nâme ki şâha kâşid ancak
6. İletdi bâğdan bir ğonçe zambak

ğonçe-fem ü tüti-tekellüm:

1. **ğonçe-fem ü tüti-tekellüm:**
Mesnevi 26

Mısra: 22
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Gonca ağzlı ve dudı dilli (tatlı
konuşmalı).

21. Kamu şekker-leb ü şîrîn-tebessüm
22. Kamu ğonçe-fem ü tüti-tekellüm

ğonçe-i bâğ-ı bahâra:

1. **ğonçe-i bâğ-ı bahâra: -a**
Mesnevi 38

Mısra: 185
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bahar bahçesinin goncası.

185. Dirîğ ol ğonçe-i bâğ-ı bahâra
186. Dirîğ ol tâze vü ter şâhsâra

ğonçe-i bâğ-ı şehâdet:

1. **ğonçe-i bâğ-ı şehâdet:**
Mesnevi 37

Mısra: 41
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Şahitlik, kelime-i şehadet bahçesinin
goncası.

41. Ne nâme ğonçe-i bâğ-ı şehâdet
42. Ya âb-ı şâf- ırmağ-ı şehadet

ğonçe-i ra' nâ:

1. **ğonçe-i ra' nâ:**
Mesnevi 36

Mısra: 225
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Güzel, hoş gonca.

225. Olup ol ğonçe-i ra' nâ şüküfte
226. Dür-i nâ-süfte oldu çünkü süfte

ğonçe-i ter:

1. **ğonçe-i ter:**

Mesnevi 7

Mısra: **94**

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Taze gonca.

93. Yatur ol ğonçe-i ter mehd içinde

94. Şanasın berg-i güldür şehd içinde

2. **ğonçe-i ter:**

Mesnevi 8

Mısra: **15**

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Taze gonca.

15. ‘Arūsı şahsârūñ ğonçe-i ter

16. Girībānında şankim tügme-i zer

ğonçeves:

1. **ğonçeves:**

Mesnevi 17

Mısra: **49**

Gonca gibi.

49. Geh itdüm ğonçeves pīrāhenüm çāk

50. Gehī şaçdum şabā tek başuma hāk

2. **ğonçeves:**

Mesnevi 34

Mısra: **12**

Gonca gibi.

11. Tarıkdı ol bahār-ı nāz-perverd

12. Derūnın ğonçeves pūr- hūn idüp derd

ğönder:

1. **ğönderdi: -di**

Mesnevi 33

Mısra: **64**

Ğöndermek II yollamak.

63. Çü tūñi şekkere olmışdı meyyāl

64. Aña h̄v āhendeler ğönderdi der-hāl

2. **ğönder:**

Mesnevi 39

Mısra: **32**

Ğöndermek; fani dünyadan öte âleme yollamak.

31. Y önini hazretünden yaña dönder

32. Cihāndan anı imān ile ğönder

ğönel:

1. **ğönelidi: -di**

Mesnevi 27

Mısra: **150**

Yönelmek.

149. Beķā mülkine Ferhād-ı ciger-hūn

150. Göneldi nā-murād ü zār ü maḥzūn

ğöñl:

1. **ğöñlinden: -i, -n, -den**

Mesnevi 12

Mısra: **92**

İnsanın duygu merkezi, yüreğın manevi yönü.

91. İki şüret yazılmış hūb ü zībā

92. Görince gitti göñlinden şekībā

2. **ğöñlün: -(ü)ñ**

Mesnevi 13

Mısra: **18**

Ğöñül, kalp, yürek.

17. Benüm cānum fırākuñda mu ‘azzeb

18. Senüñ göñlün kimün vaşlında yā Rab

3. **ğöñlüm: -(ü)m**

Mesnevi 17

Mısra: **68**

Sevgi, istek, düşünüş, hatır gibi kalpte var sayılan duygu kaynağı; âşığın aşkıyla ilgili her türlü gelişmenin algılandığı yer; yüreğın manevi gücü II sevgilinin göñlü.

67. Görinmezken göze nūr-ı tecellī

68. Ḥayālünden bulur göñlüm tesellī

4. **ğöñlüm: -(ü)m**

Mesnevi 21

Mısra: **2**

Sevgi, istek, düşünüş, anma gibi duyguların hissedildiği yer. Kalpteki manevi idrāk merkezi.

1. Didi Şāvūra bir gün ol niğārın

2. İder göñlüm hevā-yı şir-i şirīn

5. **ğöñli: -i**

Mesnevi 21

Mısra: **27**

Sevgi, istek, düşünüş, hatır gibi kalpte var sayılan duygu kaynağı; âşığın aşkıyla ilgili her türlü gelişmenin algılandığı yer; yüreğın manevi gücü II sevgilinin göñlü.

27. Velī göñli virürdi kim tanuķluk

28. Ola h̄vān-ı vişāl ile konuķluk

6. **ğöñlümüz: -(ü)müz**

Mesnevi 32

Mısra: **42**

Ğöñül, kalp, yürek.

41. Ğamı bādeyle ber-bād eyleyelüm

42. Yıķuķ göñlümüz ābād eyleyelüm

7. **ğöñlüm: -(ü)m**

Mesnevi 33

Mısra: **127**

Sevgi, istek, düşünüş, hatır gibi kalpte var sayılan duygu kaynağı; âşığın aşkıyla ilgili her türlü gelişmenin algılandığı yer; yüreğın manevi gücü II âşığın göñlü.

127. Gözüm Şekkerde [vü] Şirinde göñlüm

128. Tenüm gülşende vü nesrinde göñlüm

8. **ğöñlüm: -(ü)m**

Mesnevi 33

Mısra: **128**

Sevgi, istek, düşünüş, hatır gibi kalpte var sayılan duygu kaynağı; âşığın aşkıyla ilgili her türlü gelişmenin algılandığı yer; yüreğın manevi gücü II âşığın göñlü.

127. Gözüm Şekerde [vü] Şîrînde gönlüm
128. Tenüm gülşende vü nesrînde gönlüm

9. **gönlünde:** -ü, -n, -de

Mesnevi 36

Mısra: 154

Gönül, kalp, yürek.

153. Çeker ol şevk ile cāmı pey-â-pey
154. Komez gönlünde ğamdan zerrece key

gönlün ğussa aldı:

1. **gönlün ğuşsa aldı:** -dı

Mesnevi 27

Mısra: 20

Kelime Tipi: **Deyim**

İçini keder (üzüntü) kaplamak.

19. Temām olunca ve'l-hāşıl bu kışşa
20. Tarıkdı cāmı gönlün aldı ğuşşa

gönlüm alan:

1. **gönlüm alan:**

Mesnevi 26

Mısra: 168

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Beni kendisine âşık eden, âşkla bağlandığım.

167. Benüm gönlüm alan bî-dâddur bu
168. Beni âşifte iden yârdur bu

gönlüm yağmalayan:

1. **gönlüm yağmalayan:** -(y)an

Mesnevi 12

Mısra: 113

Kelime Tipi: **Deyim**

Gönlümü yağmalayan: Kendisine âşık edip acı çektiren.

113. Ya gönlüm yağmalayan çamı kimdür
114. Benüm bu derdümün dermâmı kimdür

gönlüm yaresine:

1. **gönlüm yaresine:** -n, -c

Mesnevi 27

Mısra: 22

Kelime Tipi: **Deyim**

Gönül yarası: Kişiyi çok derin üzüntü içinde bırakan acı.

21. Didi yâ Rab bu derdün çâresi ne
22. Ki merhem ola gönlüm yaresine

gönlüme gelse:

1. **gönlüme gelse:** -(ü)m, -c-se

Mesnevi 14

Mısra: 121

Kelime Tipi: **Deyim**

Gönlüne düşmek II Yüreğinde hissetmek.

121. Kaçan gönlüme gelse dürr-i şehvâr
122. Görünür gözlerüme eîfe-i mâr

gönlümü ğam alsun:

1. **gönlümü ğam alsun:** -sun

Mesnevi 38

Mısra: 129

Kelime Tipi: **Deyim**

Gönlü ğam almak -İçini, yüreğini keder kaplamak- : Çok müteessir olmak.

129. Ğam alsun gönlümü kim gitti yârum
130. Enisüm münisüm hem ğam-ğüsârum

gönlün hoş idüp:

1. **gönlün hoş idüp:** -üp

Mesnevi 36

Mısra: 151

Kelime Tipi: **Deyim**

Gönlünü (gönül) eğlendirmek.

151. Visâl-i yâr ile gönlün idüp hoş
152. İder hicrân ğamın küllî ferâmüş

gönlül:

1. **gönlül:**

Mesnevi 11

Mısra: 13

İnsanın duydu merkezi, yüreğin manevi yönü.

13. Gönül hoş cyleyüp nüş itdi şahbâ
14. Münâsib yâr ile hâlvette tenhâ

2. **gönlülden:** -den

Mesnevi 17

Mısra: 66

1. Sevgi, istek, düşünüş, anma, hatır vb. kalpte oluşan duyguların kaynağı.

65. Egerçi gözlerüm görmez cemâlün
66. Velî gitmez gönlülden hiç hayâlün

3. **gönlül:**

Mesnevi 18

Mısra: 15

Sevgi, istek, düşünüş, hatır gibi kalpte var sayılan duygu kaynağı; âşığın aşkıyla ilgili her türlü gelişmenin algılandığı yer; yüreğin manevi gücü.

15. Gönül eyler hevâ-yı vaşl-ı Şîrîn
16. Fiğân kim tazelendi dâğ-ı dîrîn

4. **gönlülden:** -den

Mesnevi 25

Mısra: 98

1. Sevgi, istek, düşünüş, anma, hatır vb. kalpte oluşan duyguların kaynağı.

97. Kara bulut gibi gitti karârum

98. Gönülünden şabr ü elden ihtiyârum

5. **gönlüller:** -ler

Mesnevi 28

Mısra: 26

1. İnan, sevgi ve nefretin, iyi ve kötü bütün duyguların kaynağı olduğu kabul edilen kalbin mânevî yönü, yürek, dil. 2. tasavvuf. Cenâb-ı Hakk 'ın insanda tecelli ettiği yer, tasavvufî aşkın kaynağı.

25. Huceste cânlaruñ evrâdidur ol

26. Sa 'âdetlü gönüller yâdidur ol

6. **gönlül:**

Mesnevi 33

Mısra: 119

Gönül; sevgi, istek, düşünüş, hatır gibi kalpte var sayılan duygu kaynağı; âşığın

aşkıyla ilgili her türlü gelişmenin algılandığı yer; yüreğin manevi gücü; nefis.

119. Teb-i gamdan gönül hod nâ-tüvândur
120. Şeker tebnâke hod noqşân-ı cândur

gönül alup:

1. **gönül alup:** -up
Mesnevi 33
Mısra: 142
Kelime Tipi: **Deyim**
Gönlünü çelmek, aşık etmek.

141. Hüs[ü]n oldur ki âni ola âni
142. Gönül alup ide âşüfte câni

gönül derdine:

1. **gönül derdine:** -n, -e
Mesnevi 27
Mısra: 228
Kelime Tipi: **Deyim**
Aşk.

227. Ne el ırgüldiler vaşl-ı nigâre
228. Ne buldılar gönül derdine care

gönül gözinden:

1. **gönül gözinden:** -n, -den
Mesnevi 27
Mısra: 95
Kelime Tipi: **Deyim**
Manevî temizliğin ve olgunluğun insana verdiği uyanıklık, gördüğü şeyin gerçeğine varma hassası, kalp gözü, sağ görü.

95. Gönül gözinden inşâfı bırağıp
96. Olur ol şer işe cân ile râğıp

gönül gözine:

1. **gönül gözine:** -n, -e
Mesnevi 1
Mısra: 51
Kelime Tipi: **Deyim**
Manevî temizliğin ve olgunluğun insana verdiği uyanıklık, gördüğü şeyin gerçeğine varma hassası, kalp gözü, sağ görü.

51. Gönül gözine nûrundan baş ar vir
52. Muhtî-i baır-i feyzünden güher vir

gönül kapmağa:

1. **gönül kapmağa:** -a
Mesnevi 38
Mısra: 90
Kelime Tipi: **Deyim**
Gönül kapmak: Kendini sevdirmek, başkasının gönlünde yer bulmak.

89. Yıkuq gönülleri yapmağa sa'y it
90. Aladu ol gönül kapmağa sa'y it

gönül mir'atı:

1. **gönül mir'atı:**
Mesnevi 6
Mısra: 23
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Gönül aynası.

23. Gönül mir'atı gamdan jeng olupdur
24. Dü 'âlem gözlerüme teng olupdur

gönül mir'atın:

1. **gönül mir'atın:** -n
Mesnevi 38
Mısra: 139
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Gönül aynası.

139. Gönül mir'atın idüp guşşadan päs
140. Tutardı ol Hızır hattıçün İl yäs

gönül virdüñ:

1. **gönül virdüñ:** -dü, -ñ
Mesnevi 27
Mısra: 303
Kelime Tipi: **Deyim**
Bir şeyi sevmeye, istemeye veya yapmaya içten yönelmek, eğinmek, meyletmek; düşkün olmak.

303. Gönül virdüñ bu dünyä 'avretine
304. Baqıp kalduñ müzahref şüretine

gönül virme:

1. **gönül virme:** -me
Mesnevi 15
Mısra: 258
Kelime Tipi: **Deyim**
Bir şeyi sevmeye, istemeye veya yapmaya içten yönelmek, eğinmek, meyletmek; düşkün olmak.

257. Haber-dâr ol haber-dâr ol haber-dâr
258. Gönül virme bu fânî mülke zinhâr

gönül yağmacısı:

1. **gönül yağmacısı:**
Mesnevi 36
Mısra: 42
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Gönlü yağmalayan: Güzel, dilber.

41. Hañâyî -zâde biş biñ lu 'bet-i Çîn
42. Gönül yağmacısı gâretger-i dîn

gönül yağmalayıcı:

1. **gönül yağmalayıcı:**
Mesnevi 18
Mısra: 94
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Güzelliği ve cazibesıyla karşısındakini kendine bağlayıp istediği gibi yönlendirip kullanabilecek olan.

93. Şehün yanınca her sermâye-i nâz
94. Gönül yağmalayıcı Türk ü tannâz

gönül yazmağa:

1. **gönül yazmağa:** -a
Mesnevi 30
Mısra: 15
Kelime Tipi: **Deyim**
Gönül yazmak- Gönül eğlendirmek -: Geçici bir ilgi ve sevgi göstererek hoşça vakit geçirmek.

15. Gönül yazmağa nâme idüp inşâ
16. Karavaşuñuza virüp tesellî

gönül den:

1. **gönül den:**
Mesnevi 18

Mısra: 179

Candan, içten, yürekten.

179. Gönülden keşf idüp her gizlü rāzı

180. İder birbirine nāz u niyāzı

gönülden çıkarur:

1. **gönülden çıkarur:**-(u)r

Mesnevi 33

Mısra: 102

Kelime Tipi: **Deyim**

Gönülden çıkarmak: Artık sevmeyiz, ammaz olmak; sevgisini sürdürmemek.

101. Ne hürdür ki görenler cemālin

102. Gönülden çıkarur cennet hayālin

gönülden giçerdi:

1. **gönülden giçerdi:** -er, -di

Mesnevi 21

Mısra: 47

Kelime Tipi: **Deyim**

Gönülden geçirmek (geçmek): İçinden bir şey yapmayı ya da bir şeyin olmasını istemek.

47. Ne kim giçerdi gönülden nihāni

48. 'Ayān itdi hemān üstāda anı

gönülden incinüp:

1. **gönülden incinüp:** -üp

Mesnevi 30

Mısra: 2

Kelime Tipi: **Deyim**

Gönlü, kalbi kırılmak: Birine küsmek, birinden soğumak.

1. Nigārīn çün o mektübü okıdı

2. Gönülden incinüp gāyet kaçırdı

gönüller saydına:

1. **gönüller saydına:** -n, -a

Mesnevi 19

Mısra: 92

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Gönüllerin avı.

91. Melek-rūlarla ol hūr-ı perī-zād

92. Gönüller saydına olmuşdı şayyād

gönüller yaresine merhem urmuş:

1. **gönüller yaresine merhem urmuş:** -mış

Mesnevi 40

Mısra: 74

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Gönüllerin yarasına merhem vurmak, sürmek: Hz. İsa'nın eliyle dokunmak suretiyle hastaları iyileştirmesi mucizesine gönderme yapılmakta; Şeyhi'nun şüürinin Hz. İsa'nın eli gibi gönülleri iyileştirici mucizevî bir etkisi olduğu vurgulanmaktadır.

73. Ne i'cāz ol Mesīhādan dem urmuş

74. Gönüller yaresine merhem urmuş

gönülleri yapmağa:

1. **gönülleri yapmağa:** -a

Mesnevi 38

Mısra: 89

Kelime Tipi: **Deyim**

Gönül(leri)yapmak: Bir kimsenin

güçenikliğini ya da istemediği bir durumu uygun davranışlarla olumlu yola çevirmek.

89. Yıkık gönülleri yapmağa sa'y it

90. Aladu ol gönül kaçmağa sa'y it

gör:

1. **görem:** -em

Mesnevi 1

Mısra: 50

Görmek, idrak etmek, anlamak.

49. Uyar taqlid hıv ābından İlāhī

50. Görem tā nūr-ı taḥkīki kemāhī

2. **görem:** -em

Mesnevi 1

Mısra: 105

Görmek | ashını anlamak için bakmak (ibret alınması bir tavırla).

105. 'Ayānen tā görem rāh-ı şavābı

106. İdem faḥş ü ḥaḫādan ihtisābı

3. **görüüp:** -üp

Mesnevi 3

Mısra: 11

Görmek.

11. Görüp her serv-bālā vü bülendi

12. Taḫup boynuma zülfinden kemendi

4. **gördiyse:** -di, -(y)se

Mesnevi 4

Mısra: 49

Görmek.

49. Ne var gördiyse ol vādide envār

50. Saña 'arş üzre Ḥaḫ gösterdi didār

5. **görüüp:** -üp

Mesnevi 4

Mısra: 71

İdrak etmek, düşünmek.

71. Görüp bir püşt-i pā urduñ sen aña

72. İdüp Cibril taḫsīn ḫaldı taña

6. **görince:** -ince

Mesnevi 4

Mısra: 74

Görmek, idrak etmek, düşünmek.

73. Çü sürdüñ çerḫ-i çārüm şaḫḫıma at

74. Mesīḫ oldı ruḫūñ görince şeh-māt

7. **gördiler:** -di, -ler

Mesnevi 4

Mısra: 93

Görmek, anlamak.

93. Sa'ādet gördiler 'ālī cenābuñ

94. Melekler ḫutdılar şaf şaf rikābuñ

8. **gördüñ:** -dü, -ñ

Mesnevi 4

Mısra: 100

Görmek.

99. Bir anda mâverâ-yı 'arşa irdüñ
100. Hudâ didârını bî-keyf gördüñ

9. **görüp:-üp**
Mesnevi 5
Mısra: 21
İdrak etmek, düşünmek.

21. Görüp cân gerdeninde bunca bendi
22. Dil-i 'aql-ı mükemmel virdi pendî

10. **görse:-se**
Mesnevi 5
Mısra: 87
Göz yardımıyla bir şeyin varlığını algılamak, seçmek; anlamak, kavramak, sezmek.

87. Şehâsın görse şâhuñ olsa ger hayy
88. Dilencilik iderdî Hâtem-i Tayy

11. **görüp:-üp**
Mesnevi 5
Mısra: 99
Görmek, idrak etmek, düşünmek.

99. Görüp kebk didi işbu amâni
100. Yapar bâzuñ gözinde aşyânı

12. **görünmez:-(i)n, -mez**
Mesnevi 5
Mısra: 158
Görmek.

157. Oñat bakşañ hebâdur cümle varum
158. Görünmez bir cihetden iktidârüm

13. **görmezse:-mez, -se**
Mesnevi 6
Mısra: 29
Yaşamak, tecrübe etmek.

29. Yasağundan eger görmezse bîmi
30. Ayaklar ceng-i gerdün ben yetîmi

14. **görüp:-üp**
Mesnevi 7
Mısra: 103
Fark etmek.

103. Görüp Hüsrevde Hürmüz 'aql-ı temyîz
104. Büzürgümmid anı kıldı telâmîz

15. **gördi:-di**
Mesnevi 7
Mısra: 131
Bakmak, görmek.

131. 'Utarid gördi destinde kalem var
132. Kimi bağlandı hüdmetde kalemvâr

16. **görüp:-üp**
Mesnevi 8
Mısra: 8
Göz yardımıyla bir şeyin varlığını algılamak, seçmek; anlamak, kavramak, sezmek.

7. Virüpdî 'âlemün nakşına bir reng
8. Görüp hayrân kalurdu nakş-ı Erjeng

17. **görün:-ün**
Mesnevi 8
Mısra: 22
Görmek, bakmak.

21. Kuhestânda semen şahrâda lâle
22. Görün dükkâne olmuşdu nevâle

18. **görüp:-üp**
Mesnevi 8
Mısra: 54
Bir şeyin vaziyetini gör-, tanık ol-.

53. 'Arûs-ı gonçeye nergis göz eyler
54. Görüp bülbüller anı bir söz eyler

19. **gör:**
Mesnevi 9
Mısra: 7
Görmek, idrak etmek, düşünmek.

7. Kazâyı gör ki girüp mivezâra
8. Uzadur zulm elin bir şâhsâra

20. **gör:**
Mesnevi 9
Mısra: 13
Görmek, idrak etmek, düşünmek.

13. Didi k' ey şâh-ı 'âdil gör gücümü
14. Qoma şol merd-i zâlimde öcümü

21. **gördi:-di**
Mesnevi 9
Mısra: 35
Bir şeyin vaziyetini gör-, tanık ol-.

35. Bu zulmi çünkü Hüsrev kendü gördi
36. Kuluñ rahtın kamu dihkâna virdi

22. **görüp:-üp**
Mesnevi 9
Mısra: 43
Görmek, idrak etmek, düşünmek.

43. Görüp iş bu yesağı cümle zâlim
44. Gidüp kalmadı 'âlemde mezâlim

23. **gör:**
Mesnevi 10
Mısra: 72
Bakmak, tanık olmak.

71. Cihâna hüküm idenler kâf tâ kâf
72. Urur mı saltanatdan şimdi gör lâf

24. **gördi:-di**
Mesnevi 11
Mısra: 11
Bir şeyin vaziyetini gör-, tanık ol-.

11. Şehenşeh gördi kim âsüde 'âlem
12. Cihân ağıyardan hâlî vü hürrem

25. **görüp:-üp**
Mesnevi 11

- Mısra: 31
Görmek, farketmek.
31. Görüp nakşını aldı vâlih ü deng
32. Tayandı kaldı bir divâra Erjeng
26. **gördüñ:** -dü
Mesnevi 11
Mısra: 37
Yaşamak, tecrübe etmek.
37. Ne gördüñ 'âlem içre acı tatlu
38. Rivâyet eyle bir bir eyü yatlu
27. **görmez:** -mez
Mesnevi 11
Mısra: 172
Görmek, bakmak.
171. İştüdüm vaşfını irdüm zevâle
172. Dönem ol mâhı görmez [i]sem hilâle
28. **görmez:** -mez
Mesnevi 11
Mısra: 181
Görmek II Kavuşmak.
181. Ne çâre görmez isem ol nigârı
182. Başam nakşın kara bağruma bârî
29. **gördi:** -di
Mesnevi 12
Mısra: 9
Görmek, rast gelmek.

9. Meger ol yörede bir kimse gördi
10. Aña Şîrîniñ aḫvâlini şordı
30. **görüreceñ:** -(ü)r, -se, -ñ
Mesnevi 12
Mısra: 24
Görmek, rast gelmek, şahit olmak.
23. Yolında yel gibi yilüp yürürseñ
24. Eyüdür ḫâk pâyini görürseñ
31. **görse:** -se
Mesnevi 12
Mısra: 49
Görmek.
49. Kimi kim görse ger nezdik ü ger dūr
50. Getürdüp gözlerini itdürür kür
32. **görüp:** -üp
Mesnevi 12
Mısra: 62
Bir şeyin vaziyetini gör-, tanık ol-.
61. Düretdi şan 'atıyle bir 'aceb kâr
62. Görüp ḫayrân kaldı çerḫ-i devvâr
33. **görmezdi:** -mez, -di
Mesnevi 12
Mısra: 72
Görmek.
71. Baḫardı her yaña ol serv-i âzâd
72. Velî görmezdi hergiz âdemî zâd

34. **görüp:** -üp
Mesnevi 12
Mısra: 74
Görmek.
73. Kalem alup ele nakḫâş fi'l-ḫâl
74. Görüp gözgüde 'aksin yazdı timsâl
35. **görüñ:** -(ü)ñ
Mesnevi 12
Mısra: 80
Görmek, idrak etmek, düşünmek.
79. Kazâdan düşdi ḫaşırına nigâruñ
80. Görüñ bi'llâh nakşın rüzgâruñ
36. **gör:**
Mesnevi 12
Mısra: 82
Düşünmek, idrak etmek, tanımak.
81. İdince 'ışḫ ile Şîrîni pür-şür
82. Ne şüret gösterür gör çerḫ-i ḫun-ḫor
37. **gördi:** -di
Mesnevi 12
Mısra: 89
Görmek I fark etmek, idrak etmek.
89. Eline aldı gördi ol nigârîñ
90. Nice kâğıd hemân büt-ḫâne-i Çîñ
38. **görince:** -ince
Mesnevi 12

- Mısra: 92
Bir şeyin vaziyetini gör-, tanık ol-.
91. İki şüret yazılmış ḫüb ü zîbâ
92. Görince gitdi göñlinden şekîbâ
39. **gördi:** -di
Mesnevi 13
Mısra: 5
Göz yardımıyla bir şeyin varlığını algılamak, seçmek.
5. Çü Ḥusrev açdı ol taşvîri gördi
6. Yenilendi hemân-dem eski derdi
40. **görüp:** -üp
Mesnevi 13
Mısra: 23
Bir şeye tanık olmak.
23. Görüp maḫremleri anuñ bu ḫâlin
24. Didiler def' ḫılmağa melâlin
41. **görmemiş:** -me, -miş
Mesnevi 14
Mısra: 101
Bir şeyin vaziyetini gör-, tanık ol-.
101. Firâzın görmemiş ḫiç ebr-i pür-nem
102. Nişîb-i esfel-i ḫa'r-ı cihetnem
42. **görüp:** -üp
Mesnevi 15
Mısra: 63
Farz etmek, gibi saymak.

63. Görüp deryâ anı bir hoş misâfir
64. Dökerdi pâyine dürr ü cevâhir

43. **gördi: -di**
Mesnevi 15
Mısra: 89

Bir şeyin vaziyetini gör-, tanık ol-.

89. Çü gördi rüzgârûñ hışm ü kînin
90. Hayâtından tama ' kat' itdi Şîrîn

44. **gördi: -di**
Mesnevi 15
Mısra: 125

Göz yardımıyla bir şeyin varlığını algılamak, seçmek; anlamak, kavramak, sezmek.

125. Bakınca gördi bir mâh-ı dil-ârâ
126. İdinmiş sâhil-i deryâyı me'vâ

45. **görür: -(ü)r**
Mesnevi 15
Mısra: 138

Görmek, rast gelmek, şahit olmak.

137. Olınca hvâbdan Pervîz bîdâr
138. Görür bir gül-'îzâr ü serv-refîâr

46. **görince: -ince**
Mesnevi 15
Mısra: 173

Göz yardımıyla bir şeyin varlığını algılamak, seçmek; anlamak, kavramak, sezmek.

173. Görince nâ-gehân ey dâye âni
174. Belürdi âşnâlıklar nişânı

47. **gördi: -di**
Mesnevi 15
Mısra: 183

Görmek | fark etmek, idrak etmek.

183. Çü Hüsrev gördi ol bânüyı dem-sâz
184. Hicâbın def' idüp keşf eyledi râz

48. **gördi: -di**
Mesnevi 15
Mısra: 197

Bir şeyin vaziyetini gör-, tanık ol-.

197. Şehenşeh gördi anı geldi vecde
198. İdüp kaşları mihrâbına secde

49. **görür: -(ü)r**
Mesnevi 16
Mısra: 8

Bir şeyin vaziyetini gör-, tanık ol-.

7. İrişdi birki günden şâh-zâde
8. Görür kim memleket varmış fesâda

50. **görince: -ince**
Mesnevi 16
Mısra: 11

Bir şeyin vaziyetini gör-, tanık ol-.

11. Görince şeh bu hâli oldı gamnâk
12. Hemân cem' itdi ' asker cüst ü çâlâk

51. **gördi: -di**
Mesnevi 16
Mısra: 41

Bakmak, tanık olmak.

41. Şu deñlü gördi kim zaħm ü elemeler
42. Dikeldi kaldı hayretten 'alemler

52. **gördi: -di**
Mesnevi 16
Mısra: 87

Görmek | fark etmek, idrak etmek.

87. Be-nâ-geh gördi ol üstâd nuşret
88. Didi şâhâ mübârek -bâd nuşret

53. **görince: -ince**
Mesnevi 16
Mısra: 97

Bakmak, tanık olmak.

97. Görince şâhdan bu deñlü cür'et
98. Sipâhiler be-ğâyet itdi ğayret

54. **görüp: -üp**
Mesnevi 16
Mısra: 101

Bir şeye tanık olmak.

101. Görüp Behrâm ol mevc-i bî-şumârı
102. Hâs u hâşâkveş tutdı kenârı

55. **görürler: -(ü)r, -ler**
Mesnevi 16
Mısra: 122

Kendisine yapılmak, bir davranışla karşılaşmak, maruz kalmak. (GTS).

121. Şular kim halka ırgürür ezâyı
122. Görürler her ezâyâ biñ cezâyı

56. **görmeyesin: -me, -(y)e, -sin**
Mesnevi 16
Mısra: 132

Yaşamak, tecrübe etmek.

131. Ne zan idersin ağladup yetîmi
132. Sen andan görmeyesin havf ü bîmi

57. **görmez: -mez**
Mesnevi 17
Mısra: 65

Görmek II Kavuşmak.

65. Egerçi gözlerüm görmez cemâlîün
66. Velî gitmez gönülden hiç hayâlîün

58. **gördi: -di**
Mesnevi 18
Mısra: 1

Göz yardımıyla bir şeyin varlığını algılamak, seçmek; anlamak, kavramak, sezmek.

1. Çü Hüsrev nâme-yi Şîrîni gördi
2. Öpüp yüzine vü gözine sürdi

59. **gördükçe: -dükçe**
Mesnevi 18

- Mısra: 6
Görmek, farketmek.
5. Niğârinün idüp hâl-i rûhın yâd
6. İderdi noqtalar gördükçe feryâd
60. **görseydi**: -se, -(y)di
Mesnevi 18
Mısra: 9
Görmek, farketmek.
9. Oğurken nâ-gehân görseydi bir dâl
10. Añup zülfin olurd'âşüfte-añvâl
61. **görüþ**: -üp
Mesnevi 18
Mısra: 45
Bir şeyin vaziyetini gör-, tanık ol-.
45. Görüp tîğini kühuñ oldu lertzân
46. Şıgındı künde âhü-yı beyâbân
62. **görince**: -ince
Mesnevi 18
Mısra: 119
Görmek, rast gelmek, şahit olmak.
119. Görince şâhı ol Bânü-yı a'zam
120. İnüp atdan piyâde oldu ol dem
63. **görd'**: -d'
Mesnevi 19
Mısra: 1
Bakmak, tanık olmak.

1. Mehîñ Bânü çü görd' ol 'ışk-bâzı
2. Sürer meydân-ı 'ışk içr'esb-i tâzı
64. **görüþ**: -üp
Mesnevi 19
Mısra: 31
Görmek, farketmek.
31. Görüp zârılığın ol şeh-süvâruñ
32. Çıkarm' elden 'inân-ı ihtiyâruñ
65. **görmüşler**: -miş, -ler
Mesnevi 19
Mısra: 96
Görmek; karşılaşmak, rastlaşmak.
95. Kamu düşize kızlar Meryem-âyîn
96. Ne er yüzini görmüşler ne k'âyîn
66. **görüþ**: -(ü)r
Mesnevi 20
Mısra: 5
Göz yardımıyla bir şeyin varlığını algılamak, seçmek; anlamak, kavramak, sezmek.
5. Görür Şîrîni bir gün nâ-gehânî
6. Alur başına ğavġâ-yı cihâmı
67. **gördi**: -di
Mesnevi 21
Mısra: 43
Görmek | fark etmek, idrak etmek.

43. Çü gördi tıfl gibi emrine râm
44. Temâmet cüy-ı şîri kıldı i'lâm
68. **görüþ**: -üp
Mesnevi 22
Mısra: 23
Bakmak, tanık olmak.
23. Görüp derdini anuñ seng-i hâre
24. İderdi taş bağırın pâre pare
69. **görmüş**: -miş
Mesnevi 22
Mısra: 49
Görmek, farketmek.
49. Ya zaħm-ı sîne-i şahrâyı görmüş
50. Tabîb-i hâzık aña penbe urmuş
70. **görsünler**: -sün, -ler
Mesnevi 22
Mısra: 99
Görmek, farketmek.
99. Nice görsünler a' mâlar cemâlün
100. Görüp ta'zîm ü tekrîme sezâvâr
71. **görüþ**: -üp
Mesnevi 23
Mısra: 9
Bakmak, tanık olmak.
9. Görüp ġammâzlar anuñ bu hâlin
10. Temâmet hıfz idüp her kîl ü kâlin

72. **görince**: -ince
Mesnevi 23
Mısra: 28
Görmek; karşılaşmak, rastlaşmak.
27. Getürdiler varup fi'l-hâl anı
28. Görince Ĥusrevün cüş itdi kanı
73. **gördi**: -di
Mesnevi 23
Mısra: 71
Düşünmek, idrak etmek, tanımak.
71. Çü gördi şâh anuñ ol fitnatını
72. Birez def' itdi hışm ü hiddetini
74. **görince**: -ince
Mesnevi 23
Mısra: 87
Yaşamak, tecrübe etmek.
87. Görince tâ kim ol divâne zürü
88. Birez def' ola şâyed şerr ü şürü
75. **görse**: -se
Mesnevi 23
Mısra: 91
Yaşamak, tecrübe etmek.
91. Bunı bilmez ki her kim görse acı
92. Daħı Şîrîne artar ihtiyâcı
76. **görüþ**: -(ü)r
Mesnevi 24
Mısra: 9

Göz yardımıyla bir şeyin varlığını algılamak, seçmek; anlamak, kavramak, sezmek.

9. Görür pülâddan bir fişe mergüb
10. Ki şap olmuş ana bir âhenin çüp

77. **gördi:** -di

Mesnevi 24

Mısra: 17

İdrak etmek, düşünmek.

17. Külengi gördi çünkim dest-gür ol
18. İdindi destesin şem'-i münîr ol

78. **gördi:** -di

Mesnevi 24

Mısra: 67

Bir şeyin vaziyetini gör-, tanık ol-.

67. Meger kim gördi şeb herfını nemnâk
68. Aña gün mürde- sengin saçdı eflâk

79. **görem:** -em

Mesnevi 24

Mısra: 90

Bakmak, tanık olmak.

89. Didî ey ka'be-i küy-ı nigârum
90. Ümîdüm var görem küy-ı nigârum

80. **görür:** -(ü)r

Mesnevi 24

Mısra: 101

Görmek, idrak etmek, düşünmek.

101. Görür Ferhâd kim baş göz belürdi

102. Şeb-i türe gidüp aydın gelürdi

81. **gör:**

Mesnevi 24

Mısra: 197

Görmek, idrak etmek, düşünmek.

197. Gör ol cinsine olmadı hevâdâr

198. Anuñ için yanar odlara her-bâr

82. **görür:** -(ü)r

Mesnevi 25

Mısra: 38

Zihninde canlandırmak, tasavvur etmek.

37. Ölürse gam yimez gam-hvâr ü miskîn

38. Görür kabrinde çün nakş-ı nigârın

83. **görelüm:** -elüm

Mesnevi 26

Mısra: 49

Bir şeyin vaziyetini gör-, tanık ol-.

49. Görelüm neyledi ol tağı Ferhâd

50. Ne veche yol kesüpdür aña üstâd

84. **görem:** -em

Mesnevi 26

Mısra: 55

Bir şeyin vaziyetini gör-, tanık ol-.

55. Görem harada tîği eylemiş yir

56. Ola kim ide taş bağruma te'sîr

85. **göre:** -e

Mesnevi 26

Mısra: 58

İncelemek, anlamak, dikkat etmek.

57. Çıkam çün Bîsütün üstine gâhî

58. Göre keb-gi derî benden hırâmı

86. **görüp:** -üp

Mesnevi 26

Mısra: 83

Göz yardımıyla bir şeyin varlığını algılamak, seçmek; anlamak, kavramak, sezmek.

83. Görüp Ferhâd anı geldi vecde

84. Düşüp atı önünde kıldı secde

87. **görürsin:** -(ü)r, -sin

Mesnevi 27

Mısra: 192

Yaşamak, tecrübe etmek.

191. Helâl ise olur anuñ hesâbı

192. Harâm ise görürsin hod 'azâbı

88. **gör:**

Mesnevi 27

Mısra: 220

Düşünmek, idrak etmek.

219. Olursañ Yûsuf-ı Ken'âna hem-ser

220. Kâpar gör ki âhîr ecel muqarrer

89. **görmedi:** -me, -di

Mesnevi 27

Mısra: 249

Göz yardımıyla şahit olmak. II ...dan nasiplenmek.

249. Dirîgâ vü dirîgâ görmedi hiç

250. Bularuñ hiç birine irmedi hiç

90. **görürseñ:** -(ü)r, -se, -ñ

Mesnevi 27

Mısra: 297

Görmek, idrak etmek, düşünmek.

298. Görinür gâh rûmı gâh târı

297. Görürseñ bu sipîhr-i hoşka-bâzı

91. **gördi:** -di

Mesnevi 29

Mısra: 1

İncelemek, düşünmek.

1. Çü Şîrîn nâme-i dil-dârı gördi

2. Yenilendi hemân-dem eski derdi

92. **görenlerüñ:** -en, -ler, -üñ

Mesnevi 29

Mısra: 12

Rastlamak, karşılaşmak.

11. Kõnılmış penbede şan nâr-ı süzân

12. Görenlerüñ olur cânı fûrüzân

93. **görüpdür:** -üp, -dür

Mesnevi 30

Mısra: 53
Görmek, rast gelmek, şahit olmak.

53. Cihân şehir gedâlar çok görüpdür
54. Zamân begler ağalar çok görüpdür

94. **görüpdür:** -*üp*, -*dür*
Mesnevi 30
Mısra: 54
Yaşadığına, varlığına tanık olmak.

53. Cihân şehir gedâlar çok görüpdür
54. Zamân begler ağalar çok görüpdür

95. **görüp:** -*üp*
Mesnevi 31
Mısra: 25
Kendisine yapılmak, bir davranışla karşılaşmak, maruz kalmak.

25. Görüp hürşiddin şol deñlü tâbı
26. Kebâba reşk iderdi murğ-ı âbî

96. **görüp:** -*üp*
Mesnevi 31
Mısra: 44
Bir şeyin vaziyetini gör-, tanık ol-.

43. Çü Hüsrev virdi Ermen mülkine nür
44. Görüp kaşrın o hürüñ oldu mesrur

97. **görüp:** -*üp*
Mesnevi 31
Mısra: 129
Bir şeyin vaziyetini gör-, tanık ol-.

129. Görüp hayrân kalmış anı bülbül
130. Açup genç' ağız olmuş kan uğut gül

98. **gören:** -*en*
Mesnevi 31
Mısra: 133
Bakmak, tanık olmak.

133. Gören 'ömrinde bir kez o maqâmı
134. Selâm ile aña Dârü's-selâmı

99. **görse:** -*se*
Mesnevi 31
Mısra: 137
Bir şeyin vaziyetini gör-, tanık ol-.

137. Ter ü taze dırahtuñ görse berin
138. Döke tāvüs-ı cennet bâl u perrin

100. **görüp:** -*üp*
Mesnevi 32
Mısra: 47
Bir şeye tanık olmak.

47. Görüp bu 'ıyş u nüşi mâh-rûlar
48. Biribirine çekdiler tolular

101. **gördi:** -*di*
Mesnevi 32
Mısra: 53
Görmek \ fark etmek, idrak etmek.

53. Şehenşeh mest gördi çün nigârın
54. Diledi kim yiye helvâ-yı şîrîn

102. **gördi:** -*di*
Mesnevi 32
Mısra: 57
Görmek, farketmek.

57. Nigârın gördi k'ider şeh tecävüz
58. Yavaşlanmağı kodı oldu yavuz

103. **görü:** -*(ü)r*
Mesnevi 32
Mısra: 59
Görmek, farketmek.

59. Görür kim şah-bâz olmuş kemîn-sâz
60. Kebüter gibi itd'âheng-i pervaz

104. **görüp:** -*üp*
Mesnevi 32
Mısra: 119
Bir şeyin vaziyetini gör-, tanık ol-.

119. Ben o murğem görüp bir dâne hâlün
120. Tutuldum dâma oldum pây-mâlün

105. **görüp:** -*üp*
Mesnevi 33
Mısra: 87
Bir şeyin vaziyetini gör-, tanık ol-.

87. Görüp nergislerin maṭbû' âfâk
88. Düzetmiş sürme meylerinden aña sâk

106. **görüp:** -*üp*
Mesnevi 33

Mısra: 97
Bir şeyin vaziyetini gör-, tanık ol-.

97. Görüp hınnâ ile pâyini gül-reng
98. Hasedden oldu kebkün ayağı leng

107. **görenler:** -*en*, -*ler*
Mesnevi 33
Mısra: 101
Bakmak, tanık olmak.

101. Ne hürdür ki görenler cemâlin
102. Gönülden çıkarur cennet hayâlin

108. **görüp:** -*üp*
Mesnevi 33
Mısra: 110
Yaşamak, tecrübe etmek.

109. Ğam-ı Şîrîn ile Şekkerde zehri
110. Görüp oldu ziyâde derd ü kahrı

109. **görüp:** -*üp*
Mesnevi 33
Mısra: 112
Yaşamak, tecrübe etmek.

111. Çü mu'tâd idi Şîrîne mezâkı
112. Şeker görüp anuñ taḳ oldu taḳı

110. **görüp:** -*üp*
Mesnevi 33
Mısra: 156
Görmek, farketmek.

155. Eger  n olmasa Leyl da efz n
156. Görüp  ays olmaz idi anı Mecn n

111. **görse: -se**
Mesnevi 34
Mısra: 18
Görmek, rast gelmek, şahit olmak.

17.  d p Perv z Ő hu n  arızın y d
18. Semenler görse iderd' h u fery d

112. **görüp: - p**
Mesnevi 34
Mısra: 19
Görmek, rast gelmek, şahit olmak.

19. Görüp g l dirdi f n  ol Şeker-  and
20. Degül bu g l anu n  addine m nend

113. **görse: -se**
Mesnevi 34
Mısra: 23
Görmek; karşılaşmak, rastlaşmak.

23.  derdi g n celer görse fiŐanı
24. Deh n-ı y rdan Şorup nişanı

114. **g r r: -( )r**
Mesnevi 34
Mısra: 39
Görmek, fark etmek.

39. Görür bir  andel b-i naŐme-perd z
40.  der fery da Ő h-ı g lde  g z

115. **görürsin: -( )r, -sin**
Mesnevi 34
Mısra: 49
Bir Şeyin vaziyetini g r-, tanık ol-.

49. Görürsin her nefes c n n r-ı vuşlat
50. NiŐ n efŐan idersin öyle kat kat

116. **g r:**
Mesnevi 34
Mısra: 57
 drak etmek, düşünmek.

57. Beni g r derdmend   z r   mecr h
58. Hem n bir  urı cismem Şöyle b -r h

117. **görmiş: -miş**
Mesnevi 34
Mısra: 99
Görmek, rast gelmek, şahit olmak.

99. T tulum gün gibi görmiş meh-i n r
100. NiŐ n kim dürresin unuda  usrev

118. **gördi: -di**
Mesnevi 34
Mısra: 105
Yaşamak, tecrübe etmek.

105. Şekerden gördi ise Şerbet-i n Ő
106.  der mi Şehd-i Ő rini fer m Ő

119. **gördi: -di**
Mesnevi 36
Mısra: 17

Görmek: Düşünmek, fark etmek, anlamak.

17. Şehenşeh gördi c n h l-i cih nı
18. Degül hiÇ biri b k  cümle f n 

120. **görüp: - p**
Mesnevi 36
Mısra: 89
G z yardımıyla bir Şeyin varlıŐını algılamak, ŐeŐmek; anlamak, kavramak, sezmemek.

89. Görüp Ő h oldu anı  urrem   Ő d
90. Urur ol ŐevŐle bezm-i  ayŐa b ny d

121. **görenler: -en, -ler**
Mesnevi 36
Mısra: 124
Bir Şeyin vaziyetini g r-, tanık ol-.

123. Şu  adde z b   fer vir rlere a a
124. Görenler ol mehi çalurdı tana

122. **gören: -en**
Mesnevi 36
Mısra: 139
Bir Şeyin vaziyetini g r-, tanık ol-.

139. Gören dir kaşların t k-ı feraŐdur
140. Sipih-r-i  usne y  kav-s-i  zaŐdur

123. **g r r: -( )r**
Mesnevi 36

Mısra: 144
Görmek, fark etmek.

143.    gerdek  anesine girdi  usrev
144. Görür Şalmış a a bir m h pertev

124. **gördi: -di**
Mesnevi 36
Mısra: 161
Görmek, fark etmek.

161. Nig r n gördi kim mest oldu Perv z
162.  der h n-ı viŐale iŐtiha fiz

125. **g r r: -( )r**
Mesnevi 36
Mısra: 184
Bir Şeyin vaziyetini g r-, tanık ol-.

183. Birezden kim gider keyfiyyet-i c m
184. Görür yanında bir g yr  dil- r m

126. **gördüm: -d , -m**
Mesnevi 36
Mısra: 242
Yaşamak, tecrübe etmek.

241. EgerÇi evvel  çekdüm cef lar
242. Velikin  aŐbet gördüm vef lar

127. **görürdi: -( )r, -di**
Mesnevi 37
Mısra: 17
Bir Şeyin vaziyetini g r-, tanık ol-.

17. Şikest olmuş görürdi naḥl-i nevber
18. Dögerdi meşḳ ile gögsin şanavber

128. **görince:-ince**
Mesnevi 37
Mısra: 49
Görmek, farketmek.

49. Açup görünce düşer cânına od
50. Ol oddan çāk dimāḡına çıkar dūd

129. **görüþ:-üþ**
Mesnevi 37
Mısra: 125
Göz yardımıyla bir şeyin varlığını algılamak, seçmek.

125. Görüp ol nâmeyi Pervîz-i bî-hüş
126. Ğazab câmından oldu mest ü ser-hoş

130. **gördi:-di**
Mesnevi 37
Mısra: 174
Yaşamak, tecrübe etmek.

173. Bir ol kim eyledi Ferhâda zulmi
174. Ki bî-ḥad gördi ol üftâde zulmi

131. **gördi:-di**
Mesnevi 38
Mısra: 61
İdrak etmek, düşünmek.

61. Çü Şîrûye bu râyı gördi şayup
62. Yürürdi ol işe fırsat arayup

132. **gördi:-di**
Mesnevi 38
Mısra: 91
Bakmak, tanık olmak.

91. Çü Şîrîn Ḥusrevüñ fevtini gördi
92. Götürdi kendü kendin yire urdı

133. **görüþ:-üþ**
Mesnevi 38
Mısra: 161
Bir şeyin vaziyetini gör-, tanık ol-.

161. Zevâlini görüp ağlar o mâhuñ
162. Tutup baş üzre tâbütm Şâhuñ

134. **göreyin:-eyin**
Mesnevi 38
Mısra: 170
Görmek: Dikkatle bakmak, incelemek; seyretmek.

169. Nigârîn cyleyüp feryâd ü âhı
170. Didi açuñ göreyin rüy-ı şâhı

135. **görüþ:-üþ**
Mesnevi 38
Mısra: 174
Görmek: Dikkatle bakmak, incelemek; seyretmek.

173. Kefen açınca Pervîzüñ yüzinden
174. Görüp Şîrîn gitdi kendüzinden

136. **gör:**
Mesnevi 38
Mısra: 236
İdrak etmek, düşünmek.

235. Başîret nûri ile bak cihâne
236. Niçe hercâyîdür gör bu zamane

137. **gör:**
Mesnevi 38
Mısra: 237
Düşünmek, idrak etmek.

237. Felek kavsindeki ḥattı oḳı gör
238. Ataña öñe urduḡı oḳı gör

138. **gör:**
Mesnevi 38
Mısra: 238
Görmek, idrak etmek, düşünmek.

237. Felek kavsindeki ḥattı oḳı gör
238. Ataña öñe urduḡı oḳı gör

139. **gören:-en**
Mesnevi 39
Mısra: 16
Bakmak, tanık olmak.

15. Yoluñda ḥâk olan yüzler ḥaḳıçün
16. Cemâlünü gören gözler ḥaḳıçün

140. **görse:-se**
Mesnevi 40
Mısra: 6

Göz yardımıyla bir şeyin varlığını algılamak, seçmek; anlamak, kavramak, sezme.

5. Söze şol veche virdüm intizâmı
6. Pesend iderdi görse ger Nizâmı

görelen:

1. **görelen:**
Mesnevi 26
Mısra: 93
Gördüğünden bu yana, gördüğüm zamandan beri.

93. Görelen gün yüzün ey ğayret-i ḥür
94. Yüzüme geldi behcet gözüme nür

görem mi:

1. **görem mi:**
Mesnevi 26
Mısra: 199
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Görür müyüm?Görmek kısmet olur mu?.

199. İşidem mi ‘aceb Şîrîn sözüñi
200. Ğarîb olup bisât-ı ḳurbetüne

gören:

1. **gören:**
Mesnevi 7
Mısra: 40
Yaşayan, deneyimleyen.

39. İderdi ḥalk-ı ‘âlem hoş- ḥuzûñı
40. Gümân idi gören devrinde zûri

2. **görenler:** *-ler*
Mesnevi 11
Mısra: 34
Gören kişi.

33. Kalem çekse yazardı şüret-i cān
34. Olurlardı görenler deng ü hayrān

3. **görenler:** *-ler*
Mesnevi 12
Mısra: 45
Bakan, gören, şahit olan.

45. Görenler ka'be-i küyümü ditrer
46. Kuş uçmaz ol yaña konmaz kebüter

4. **görenler:** *-ler*
Mesnevi 13
Mısra: 4
Gören kişi.

3. Getürdi Husreve Şīrīn naqşın
4. Görenler didi naqqāşına taḥşīn

5. **gören:**
Mesnevi 20
Mısra: 58
Bakan, gören, şahit olan.

57. Yürür ser-pā berehn' abdāl ü 'uryān
58. Gören şanurd'anı gül-i beyābān

görin:

1. **görinsün:** *-sün*
Mesnevi 1
Mısra: 72
Görünmek I ortaya çıkmak.

71. Letāfetden sürüp yüzine ğāze
72. Görinsün chl-i 'ışka tāze tāze

2. **görinürdi:** *-(ü)r, -ürdi*
Mesnevi 5
Mısra: 16
-miş/-miş gibi gelmek.

15. Discyüdüm gül gibi rengin eş'ār
16. Görinürdi ḥasüduñ çeşmüne ḥār

3. **görindüğü:** *-düg, -i*
Mesnevi 8
Mısra: 37
Görülür olmak, gözükmek II (bir yerde) bulunmak.

37. Meh-i nev ki görindüğü semādan
38. Egilmiş ağzı iş bu kaḥkaḥādan

4. **görinür:** *-ür*
Mesnevi 8
Mısra: 39
Benzemek, görünüşünde olmak.

39. Görinür lāleler şaḥrāda pīrüz
40. Otaḥ ḫurmuş meger sultān-ı Nev-rüz

5. **görinür:** *-ür*
Mesnevi 11

Mısra: 74
-miş/-miş gibi gelmek.

73. Rikābı bezm-i ḥüsne şem'-i kāfūr
74. Görinür çehresi nūr'un-'alā- nūr

6. **görinseñ:** *-se, -ñ*
Mesnevi 13
Mısra: 12
Kendini göstermek, ortaya çıkmak, gözükmek, zuhur etmek.

11. Dimezün kim yüzün göster hüşümde
12. Ne var bir kerre görinseñ düşümde

7. **görinmezken:** *-mez, -ken*
Mesnevi 17
Mısra: 67
Görünmek I ortaya çıkmak.

67. Görinmezken göze nūr-ı tecellī
68. Ḥayālünden bulur gönlüm tesellī

8. **görinür:** *-(ü)r*
Mesnevi 24
Mısra: 253
-miş/-miş gibi gelmek.

253. Filān tağ kim görinür saña kāh ol
254. Olur her gāh baña sedd-i rāh ol

9. **görindüğü:** *-dü, -ñ*
Mesnevi 26
Mısra: 181
Görünmek I ortaya çıkmak.

181. Görindüñ gic gitdüñ āh kim tüz
182. Cemālün gerçi virdi çeşmüne nūr

10. **görindüğü:** *-dü, -ñ*
Mesnevi 26
Mısra: 184
Kendini göstermek, ortaya çıkmak.

183. Girü fi'l-ḥāl mestür itdüñ ey nūr
184. Bu menzilde görindüñ baña ey māh

11. **görinür:** *-(ü)r*
Mesnevi 27
Mısra: 298
-miş/-miş gibi gelmek.

298. Görinür gāh rūmı gāh tārı
297. Görürseñ bu sipihr-i ḥoḫka-bāzı

12. **görinür:** *-(ü)r*
Mesnevi 31
Mısra: 128
Görünür halde olmak, görülebilecek durum veya nitelikte olmak.

127. Mübārek pāk- menzil emīn-āsā
128. Görinür her şecerden nār-ı Mūsā

13. **görinen:** *-en*
Mesnevi 32
Mısra: 126
Görünmek I ortaya çıkmak.

125. Ruḫūnda neyler od ey ğayret -ḥūr
126. Görinen berg-i güldē nürdur nūr

görünmez gözüme nâ-büd ü bûdum:

1. görünmez gözüme nâ-büd ü bûdum:

Mesnevi 3

Mısra: 111

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Gözüme yok ve var görünmez II

Gözüne hiçbir şey görünmemek deyimini iafe eden bu cümlede şair dünyadan bezerek her şeyden vazgeçtiğini anlatmaktadır. Şair için varlık da yokluk da birdir.

111. Görünmez gözüme nâ-büd ü bûdum

112. 'Ademden hiç fark olmaz vücudum

görüŧ:

1. görüŧü: -di

Mesnevi 32

Mısra: 12

Görüŧmek, buluşmak.

11. Hırâmânî hırâmânî iriŧdi

12. ŧehenŧâh ile el alup görüŧdi

görmek:

1. görmek:

Mesnevi 12

Mısra: 21

Görmek.

21. Degüldür anı görmek serserî-kâr

22. Nihândür çeŧm-i 'âlemden perîvâr

görmekle:

1. görmekle:

Mesnevi 14

Mısra: 10

Görmekle birlikte II görünce.

9. Meger kim iŧtiyâk-ı çeŧm-i ŧîrîn

10. Ola dirdi âhûlar görmekle teskîn

görün:

1. göründü: -di

Mesnevi 14

Mısra: 130

Görünmek, fark edilmek.

129. Gezerken 'âciz ol ŧâh-ı hîredmend

130. Göründi sâhil-i deryâ-yı Derbend

2. göründü: -di

Mesnevi 22

Mısra: 67

Ortaya çıkmak, başkaları tarafından görülür olmak.

67. Göründi hâle içre ŧanasın mâh

68. Nihâl-i kâmetiyle virdi zînet

3. görünmez: -mez

Mesnevi 24

Mısra: 183

Ortaya çıkmak, başkaları tarafından görülür olmak.

183. Görünmez her kiŧiye âteŧ-i Tûr

184. Hâs u hâŧâki yakmaz meŧ'el-i nûr

4. görünen: -en

Mesnevi 31

Mısra: 33

Görünmek II kendisini göstermek.

33. Degüldi görünen gice kevkâkib

34. Felek yüzine ŧu saçmışdı gâlib

görüŧ:

1. görüŧü: -di

Mesnevi 15

Mısra: 203

Karŧı karŧıya gelip konuşmak, birbirini görmek.

203. El alup çün iki 'âŧik görüŧüdi

204. Biri birinûn ayağına düŧüdi

2. görüŧümdür: -(ü)m, -dür

Mesnevi 38

Mısra: 171

Görmek, bakmak iŧi; seyrediş.

171. Çü âhîr görüŧümdür hûsn bâğın

172. Toyunca koğayın ŧol gül yañağın

göster:

1. gösterdi: -di

Mesnevi 3

Mısra: 50

T. Gördürmek, izhar, ibraz etmek.

49. ŧular kim eŧŧahiyyet kıldı da 'vâ

50. Dönüp gösterdi ol da 'vâda ma 'nâ

2. gösterüp: -üp

Mesnevi 8

Mısra: 2

Görülmesini sağlamak, görülmesine yol açmak; bir şeyden numune olmak üzere örnek vermek, sergilemek.

1. Meger bir dem ki nakğâŧ-ı bahârî

2. Cihâna gösterüp nakŧ-ı nigârî

3. gösterür: -(ü)r

Mesnevi 12

Mısra: 82

İŧaret etmek, yönlendirmek.

81. İdince 'iŧk ile ŧîrîni pür-ŧûr

82. Ne ŧüret gösterür gör çerğ-i hun-ğor

4. gösterür: -(ü)r

Mesnevi 15

Mısra: 114

Birini veya bir şeyi iŧaretle belirtmek; görülmesini sağlamak, görmesine yol açmak.

113. Kef-i deryâ ki yoğdur anda engüŧ

114. Baña her bir hûbâbî gösterür müŧ

5. gösterme: -me

Mesnevi 19

Mısra: 19

T. Gördürmek, izhar, ibraz etmek.

19. Hâremden servveŧ gösterme başuñ

20. Hâyâ vü ŧerm olsun HÛvâce- taŧuñ

6. **gösterdiler:** *-di, -ler*
Mesnevi 21
Mısra: 39
İşaret etmek.

39. Şad[ı]r gösterdiler geçüp oturdu
40. Velî hayretten öz kendin yitürdi

7. **gösterdiler:** *-di, -ler*
Mesnevi 21
Mısra: 55
Göstermek II yönlendirmek II işaret etmek.

55. Aña gösterdiler oldukça t̄alib
56. Hemān işe şürü' itdi kıvanup

8. **gösterüp:** *-üp*
Mesnevi 40
Mısra: 17
T. Gördürmek, izhar, ibraz etmek.

17. Cihāna gösterüp sıhr-i helāli
18. Akıtdum 'āleme āb-ı zülali

götür:

1. **götürdüm:** *-dü, -m*
Mesnevi 3
Mısra: 64
Uzaklaştırmak, kaldırmak.

63. İlähî cehl ile kendüm yitürdüm
64. Edeb resmini aradan götürdüm

2. **götürdün:** *-dü, -n*
Mesnevi 4
Mısra: 62
Uzaklaştırmak, kaldırmak.

61. Uyarduñ şem'-i İslāmı ötürdün
62. Cihāndan zulmet-i küfri götürdün

3. **götürme:** *-me*
Mesnevi 19
Mısra: 24
Açmak, kaldırmak.

23. Yanar 'ālem eyā hüsn āftābı
24. Götürme āftābuñdan niķābı

4. **götür:**
Mesnevi 24
Mısra: 236
Uzaklaştırmak, kaldırmak.

235. Ayağa düşmüşün şāhā elin al
236. Götür toprakdan itme anı pā-māl

5. **götürdi:** *-di*
Mesnevi 38
Mısra: 76
Taşımak, uzaklaştırmak.

75. Resülün bed-du 'āsı k'itdi te' c̄il
76. Götürdi hār ü has gib' anı bir s̄il

6. **götürdiler:** *-di, -ler*
Mesnevi 38

Mısra: 156
Taşımak, ulaştırmak veya koymak.

155. Er ü 'avret idüp āh ü figānı
156. Götürdiler bu üslub ile anı

götürü eylesünler:

1. **götürü eylesünler:** *-sün, -ler*
Mesnevi 16
Mısra: 91
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bütün, tamam, toptan, büsbütün gerçekleştirilmek (hücum bağlamında).

91. Götürü eylesünler kim hücumı
92. Götüreler aradan kavm-i şümü

götürül:

1. **götürülmüş:** *-miş*
Mesnevi 27
Mısra: 63
Uzaklaşılma.

63. Götürülmüş bu 'ālemden dümügi
64. Hemān kalmış derisiyle kemügi

göz:

1. **gözüm:** *-(ü)m*
Mesnevi 3
Mısra: 69
T. Görme organı.

69. Ne mümkün yirden ırmağ iki gözüm
70. Kara toprağa düşdi kara yüzüm

2. **gözüm:** *-(ü)m*
Mesnevi 3
Mısra: 99
T. Görme organı.

99. Gözüm zāhirde dökmez gerçi kan yaş
100. Olupdur kara bağrum tobtolu baş

3. **gözinde:** *-i, -n, -de*
Mesnevi 5
Mısra: 100
T. Görme organı.

99. Görüp kebk didi işbu amānı
100. Yapar bāzuñ gözinde āşyāmı

4. **gözler:** *-ler*
Mesnevi 11
Mısra: 40
Bakış, görüş.

39. Yir öpüp şāh önünde didi Şāvür
40. Yavuz gözler cemālünden ola dūr

5. **gözünüf:** *-i, -nün*
Mesnevi 11
Mısra: 94
T. Görme organı.

93. Yüzi mehden alur bāc ü harācı
94. Gözinün sürmeye yok ihtiyācı

6. **gözi:** *-i*
Mesnevi 11

Mısra: 112
T. Görme organı.

111. Şular şeftâlu la'li 'ârız-ı bağ
112. Gözi bādâm-ı ter kaşları yaprağ

7. **gözlerinden:** -ler, -i, -n, -den
Mesnevi 11
Mısra: 142
T. Görme organı.

141. Ezelden var imiş ol serve meyli
142. Añınca gözlerinden dökdi seyli

8. **gözlerini:** -ler, -i, -n, -i
Mesnevi 12
Mısra: 50
T. Görme organı.

49. Kimi kim görse ger nezdik ü ger dür
50. Getürdüp gözlerini itdürür kür

9. **gözine:** -i, -n, -e
Mesnevi 12
Mısra: 128
T. Görme organı.

127. Ururdi geh yüzün anuñ yüzine
128. Öperdi gâh sürerdı gözine

10. **gözi:** -i
Mesnevi 14
Mısra: 37
T. Görme organı.

37. Gözi her bir gazâlün mest ü hun-rîz
38. Kılurdi şîr-merde gâmzesin tîz

11. **gözlerinden:** -ler, -i, -n, -den
Mesnevi 14
Mısra: 106
T. Görme organı.

105. Yürürdi vâlih ü hayrân ü dil-teng
106. Dökerdi gözlerinden eşk-i gül-reng

12. **gözlerinden:** -ler, -i, -n, -den
Mesnevi 15
Mısra: 116
T. Görme organı.

115. Şaçup nîsân gibi deryâya gevher
116. Dökerdi gözlerinden dürr-i ezher

13. **gözlerüm:** -ler, - (ü)m
Mesnevi 17
Mısra: 65
T. Görme organı.

65. Egerçi gözlerüm görmez cemâlün
66. Velî gitmez gönülden hiç hayâlün

14. **göze:** -e
Mesnevi 17
Mısra: 67
T. Görme organı.

67. Görinmezken göze nür-ı tecellî
68. Hayâlünden bulur gönülüm tesellî

15. **göz:**
Mesnevi 22
Mısra: 114
T. Görme organı.

113. Gözin ırmadı hiç ol meh-liqâdan
114. Nigârün göz yüzine bakdı kaldı

16. **gözinden:** -i, -n, -den
Mesnevi 24
Mısra: 38
T. Görme organı.

37. Şanasın acıyup Ferhâda ol tağ
38. Gözinden kanlu yaşın kıldı ırmağ

17. **gözlerüme:** -ler, -(ü)m, -e
Mesnevi 26
Mısra: 195
T. Görme organı.

195. Muşavver oldı nağşuñ gözlerüme
196. Müdâvâ olmuş iken 'illetüme

18. **gözünüñ:** -i, -nüñ
Mesnevi 27
Mısra: 58
T. Görme organı.

57. Kesilmiş fercinün gerçi ki kanı
58. Açar lîkin gözünüñ şırlağanı

19. **gözi:** -i
Mesnevi 27

Mısra: 71
T. Görme organı.

71. Çapaqlanmış gözi küflenmiş ağzı
72. Kurumış kara kurum gibi mağzı

20. **gözi:** -i
Mesnevi 27
Mısra: 77
T. Görme organı.

77. Gözi beñzer hemân surâh-ı mârâ
78. Dağı şol şuyı şoğulmuş buñara

21. **gözlerden:** -ler, -den
Mesnevi 27
Mısra: 280
Bakış, nazar.

279. Ruñı âyinesine bakınurdi
280. Yavuz gözlerden anı şakınurdi

22. **gözi:** -i
Mesnevi 28
Mısra: 16
T. Görme organı.

15. Olaldan 'aşık-ı Ferhâd-ı gâm-hâvr
16. Gözi gibi ol âhü oldı bîmâr

23. **gözüm:** -(ü)m
Mesnevi 32
Mısra: 79
T. Görme organı.

79. Gözüm bîmâr ü zülfüm şanma pâ-mâl
80. Olur hışm eylesem cellâd ü çengâl

24. **gözün:**-(ü)ñ
Mesnevi 33
Mısra: 49
T. Görme organı.

49. İki gözün de iderse saña nâz
50. Çıkar yabana at anı kayırmaz

25. **gözüm:**-(ü)m
Mesnevi 33
Mısra: 127
Bakış, nazar.

127. Gözüm Şekkerde [vü] Şîrînde gönülüm
128. Tenüm gülşende vü nesrînde gönülüm

26. **gözi:**-i
Mesnevi 34
Mısra: 87
T. Görme organı.

87. Gözi gibi çü Şîrîn oldı haste
88. Şabır qarüresin itdi şikeste

27. **gözüm:**-(ü)m
Mesnevi 34
Mısra: 138
T. Görme organı.

137. Benem her mâhzünüñ pādşâhı
138. Gözüm cellâd ü müjgânum sipâhî

28. **gözler:**-ler
Mesnevi 39
Mısra: 16
Bakış, nazar.

15. Yoluñda hâk olan yüzler haķıçün
16. Cemâlünü gören gözler haķıçün

göz açduğınca:

1. **göz açduğınca:**
Mesnevi 26
Mısra: 29
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Gözünü açtığında, gözünü açtığı süre boyunca.

29. Göz açduğınca her serv-i gül-endâm
30. Açılurdi gül-i ra'nâ-yı bādâm

göz açdurmazdı:

1. **göz açdurmazdı:** -maz, -dı
Mesnevi 7
Mısra: 126
Kelime Tipi: **Deyim**
Göz açtırmamak. (Baskı altında bulundurarak başka bir şeyle uğraşmasına fırsat vermemek.).

125. Göz açdurmazdı hañçer çekse cāna
126. Amān virmezdi hergiz Erdevāna

göz açup:

1. **göz açup:**-up
Mesnevi 4
Mısra: 96

Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Bakmak, beklemek.

95. Muķayyed olmaduñ bu i'tibāra
96. Göz açup kılmaduñ gayre niżāre

göz açup yumınca:

1. **göz açup yumınca:**
Mesnevi 21
Mısra: 36
Kelime Tipi: **Deyim**
Göz açıp kapayınca kadar: Çok kısa bir zamanda.

35. Hārîm-i yāre ol miskîn ü pâ-mâl
36. İrişdi göz açup yumınca der-hâl

2. **göz açup yumınca:**
Mesnevi 21
Mısra: 36
Kelime Tipi: **Deyim**
Göz açıp kapayınca kadar: Çok kısa bir zamanda.

35. Hārîm-i yāre ol miskîn ü pâ-mâl
36. İrişdi göz açup yumınca der-hâl

3. **göz açup yumınca:**
Mesnevi 21
Mısra: 36
Kelime Tipi: **Deyim**
Göz açıp kapayınca kadar: Çok kısa bir zamanda.

35. Hārîm-i yāre ol miskîn ü pâ-mâl
36. İrişdi göz açup yumınca der-hâl

göz çıkarup baş yarardı:

1. **göz çıkarup baş yarardı:**-ar, -dı
Mesnevi 38
Mısra: 6
Kelime Tipi: **Deyim**
Göz çıkarıp baş yarmak: Hiçbir işi doğru dürüst becerememek, elini attığı her işte çevresindekilere zarar vermek.

5. Olurdu hem-dem-i evbâş her dem
6. Çıkarup göz yarardı baş her dem

göz eyler:

1. **göz eyler:**-r
Mesnevi 8
Mısra: 53
Kelime Tipi: **Deyim**
Göz işaretleriyle isteklerini anlatmak, gözle işaret vermek.

53. 'Arūs-ı gonçeye nergis göz eyler
54. Görüp bülbüller anı bir söz eyler

göz iderdi:

1. **göz iderdi:**-er, -dı
Mesnevi 7
Mısra: 121
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Göz göz(delik delik) yapmak.

121. Ger alsa semtine tîr ü kemānı
122. Ğazâl-i çerh isterdi amānı

göz ile kaşum üzre:

1. **göz ile kaşum üzre:**

Mesnevi 18

Mısra: 24

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Başum üzere ifadesiyle mukaffâ bir ifade olmakla birlikte anlamca da "Baş üstüne" deyiminin anlamını havidir. bkz. Başum üzere md.

23. Neye kılsañ işâret başum üzre

24. Ne remz itseñ göz ile kaşum üzre

göz karardup:

1. **göz karardup: -up**

Mesnevi 9

Mısra: 21

Kelime Tipi: **Deyim**

Gözünü karartmak: Bir işe atılırken hiçbir şeyden çekinmemek.

21. Şehâ uş göz karardup iş bu dihkân

22. İder ben kuluña yok yire bühtân

göz ü kaş:

1. **göz ü kaş:**

Mesnevi 11

Mısra: 30

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Göz ve kaş.

29. Kamer devrinde şol resm idi naqqâş

30. Yazardı levha-yı şemse göz ü kaş

göz ucıyla:

1. **göz ucıyla:**

Mesnevi 18

Mısra: 162

Kelime Tipi: **Deyim**

Yan bakış, gamze II Başını

çevirmeden, gözlerini yana çevirerek sezdirmeden (bakmak).

161. Ayağ üzere turup her mâh-sîmâ

162. Kılur 'uşşâka göz ucıyla îmâ

göz ucıyla nezâre iderse:

1. **göz ucıyla nezâre iderse: -er, -se**

Mesnevi 40

Mısra: 31

Kelime Tipi: **Deyim**

Göz ucuyla bakmak: Başını çevirmeden yandan bakmak.

31. Göz ucıyla iderse bir nezâre

32. Yiter kadr ü şeref ben hâksâre

göz yaşından:

1. **göz yaşından: -n, -dan**

Mesnevi 9

Mısra: 51

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Göz tarafından üzüntü, sevinç, yanma gibi hallerde salgılanan sıvı, eşk, sirişk.

51. Düzerler göz yaşından havz ü bağı

52. Yaqarlar âh odından çerâğı

2. **göz yaşından: -n, -dan**

Mesnevi 10

Mısra: 63

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Göz tarafından üzüntü, sevinç, yanma gibi hallerde salgılanan sıvı, eşk, sirişk.

63. Hüşüşâ göz yaşından ki şakın key

64. Turuşamaz anuñla leşker-i key

göz yumup:

1. **göz yumup: -up**

Mesnevi 25

Mısra: 27

Kelime Tipi: **Deyim**

Gözünü kapatmak, gözü kapalı : Düşünmeden, ne olacağını hesaplamadan, korkusuzca. II Dış dünyayla ilişkisini kopararak.

27. Ne dem kim tîşe şalardı yumup göz

28. İderdi Bîsütüñü toprağ ü toz

gözden kan akan:

1. **gözden kan akan: -an**

Mesnevi 6

Mısra: 26

Kelime Tipi: **Deyim**

Kanlı gözyaşı akmak: Çok kederlenmek.

25. Sıdı dil şîşesini çerğ-i gerdân

26. Aña şahid yiter gözden akan kan

gözet:

1. **gözet:**

Mesnevi 10

Mısra: 26

Korumak.

25. Çıkarma pây-e-i â'läya dünî

26. Gözet ayaklara düşmüş zebünü

2. **gözetmez: -mez**

Mesnevi 38

Mısra: 26

Korumak.

25. Komez bir dem elinden bâdeyi hîç

26. Gözetmez bende vü âzâdeyi hîç

gözü:

1. **gözü:**

Mesnevi 11

Mısra: 130

Ayna.

129. Erenlerden yeg eyler re'y ü tedbîr

130. Tutar gözüğü yirine elde şemşîr

2. **gözgüde: -de**

Mesnevi 12

Mısra: 74

Ayna.

73. Kalem alup ele naqqâş fi'l-hâl

74. Görüp gözügüde 'aksini yazdı timşâl

3. **gözü:**

Mesnevi 36

Mısra: 127

Ayna.

127. N'ola şu gibi gözüğü olsa hayrân

128. Aña çün 'arz-ı didâr itdi cânân

gözü idinmiş:

1. gözü idinmiş: -miş

Mesnevi 31

Mısra: 170

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Gözcü edinmek: Ayna olarak

kullanmak.

169. Nice havz ol nice nehr ü ne ırmağ

170. İdinmiş anı gözü şâhid-i bāğ

gözi nâzır:

1. gözi nâzır:

Mesnevi 22

Mısra: 119

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Gözünü ayırmamak: Bir şeye sürekli

olarak bakmak.

119. Özi garîkdi deryâ-yı şafâya

120. Ne diyüp ne kıyasın bilmez idi

gözi yaşı:

1. gözi yaşı:

Mesnevi 39

Mısra: 11

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Gözyaşı.

11. Yetimün gözi yaşı hakkıyicün

12. Garībün bağı başı hakkıyicün

gözi yollarda:

1. gözi yollarda:

Mesnevi 32

Mısra: 6

Kelime Tipi: **Deyim**

Hasretle beklemek.

5. İderd'ıştiyâk ile âh ü zârı

6. Gözi yollarda çeküp intizârı

gözin ırmadı:

1. gözin ırmadı: -dı

Mesnevi 22

Mısra: 114

Kelime Tipi: **Deyim**

Gözünü ayırmamak: Bir şeye sürekli olarak bakmak.

113. Gözin ırmadı hiç ol meh-likâdan

114. Nigârün göz yüzine bağı kaldı

gözin ırmaz:

1. gözin ırmaz:

Mesnevi 38

Mısra: 22

Kelime Tipi: **Deyim**

Gözünü ayırmamak: Bir şeye sürekli olarak bakmak.

21. Memâlik hâlini bir dem kayırmaz

22. Gözin hergiz ruh-ı Şîrinden ırmaz

gözin yumar:

1. gözin yumar: -ar

Mesnevi 27

Mısra: 94

Kelime Tipi: **Deyim**

Göz yummak: Yanlışı gördüğü halde ses çıkarmamak, karşı gelmemek.

93. Görür çün sîm ü zer yüzün 'acûze

94. Döner Hâkdan yumar gözin 'acûze

gözinde zerre degül:

1. gözinde zerre degül:

Mesnevi 38

Mısra: 9

Kelime Tipi: **Deyim**

Gözünde zerre kadar değeri olmamak: Nazarında hiç mi hiç önemi ve değeri olmamak.

9. Degül gözinde zerre tâc ile taht

10. Meger 'aşıklamış Şîrîn'o bed-baht

gözinden dür ü la'l ü güher çıktı:

1. gözinden dür ü la'l ü güher çıktı: -dı

Mesnevi 38

Mısra: 116

Kelime Tipi: **Deyim**

Gözünden inci ve yakut ve cevher (elmas) çıkmak: Gözyaşı dökmek: Çok ağlamak.

115. Cihândan bezdi uşandı özinden

116. Dür ü la'l ü güher çıktı gözinden

gözinden götür:

1. gözinden götür:

Mesnevi 39

Mısra: 29

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Gözden uzaklaştırmak, görünmesini engellemek.

29. Götür hvâb-ı hayâlâtı gözinden

30. Yakînün nûrî berķ ursun yüzünde

gözine geldi:

1. gözine geldi: -dı

Mesnevi 26

Mısra: 125

Kelime Tipi: **Deyim**

Gözünün önüne gelmek II gözüne görünmek.

125. Gözine geldi çün keyfiyyet-i cām

126. Didi ey yâr-ı Şîrîn-i dil-ārām

gözine kârâfu oldu:

1. gözine kârâfu oldu: -dı

Mesnevi 36

Mısra: 194

Kelime Tipi: **Deyim**

Gözüne karanlık olmak; dünya gözüne zindan olmak. Çaresizlik içinde ne yapacağını bilemez hâlde umutsuzluk içinde olmak.

193. Kalup bu hayret içre öñü yañu

194. Gözine oldı gerdeklük kârâfu

gözünü yaşı:

1. gözünü yaşı:

Mesnevi 14

Mısra: 132

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Gözyaşı.

131. Hemân-dem cân atup aña irişdi
132. Gözinüñ yaşı ol bahre karışdı

gözlerin hıvâb aldı:

1. **gözlerin hıvâb aldı:** *-ler, -i, -n*
Mesnevi 14
Mısra: 138
Kelime Tipi: **Deyim**
Gözlerini uyku almak: uykuya dalmak, uyumak.

137. Delîm günlerdi kim olmışdı bî-tâb
138. Çü ârâm itdi aldı gözlerin hıvâb

gözlerinde:

1. **gözlerinde:**
Mesnevi 12
Mısra: 84
Göz, görme organı; Tasavvur, hayal, zihin.

83. Tırup ol yöreden Şâvur-ı ğamgîn
84. Giderdi gözlerinde naqş-ı Şîrîn

gözlerine görünmez:

1. **gözlerine görünmez:**
Mesnevi 27
Mısra: 12
Kelime Tipi: **Deyim**
Gözlerine görünmez -Göze görünmemek- : Yapmaya karar verdiği iş dolayısıyla karşılaşacağı tehlikeyi hiçe saymak.

11. Şu deñlü virdi kuvvet aña dil-dâr
12. Görinmez gözlerine zerre kühsâr

gözlerüm bábına halka iderdüm:

1. **gözlerüm bábına halka iderdüm:** *-er, -dü, -m*

- Mesnevi 23**
Mısra: 186
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gözlerini kapısına (sevgilinin) halka etmek: Eskiden kapılarda büyük demir halkalar bulunmuş. Göz ile bu demir halkalar arasında yuvarlaklık açısından bir ilgi kurulmuş. "Gözlerimi sevgilinin kapısına halka ettim" ifadesiyle de bakışlarını, gözünü sevgilinin kapısından bir an bile ayırmayan âşık imajı yaratılmak istenmiştir(Çünkü kapıdaki halkalar sabittir ve gelen herkes geldiğini haber vermek için bunlara vurur, yani bunlar kapıdaki gözcü gibidirler).

185. Muqayyed olmayup hiç ta' n-ı halka
186. İderdüm gözlerüm bábına halka

gözlerüm nem olsun:

1. **gözlerüm nem olsun:** *-sun*
Mesnevi 38
Mısra: 131
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gözleri nem olmak, ıslanmak: Ağlamak.

131. Nem olsun gözlerüm kim 'arız-ı yâr
132. Bañâ 'arz itmez oldu nür-ı dîdâr

gözlerüm yaş dökünce:

1. **gözlerüm yaş dökünce:** *-ünce*
Mesnevi 38
Mısra: 207
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ağlamak.

207. Dökünce hasretüñle gözlerüm yaş
208. Yeg ol kim cân virüp terk eyleyem baş

gözlerümden gitmez:

1. **gözlerümden gitmez:** *-mez*
Mesnevi 3
Mısra: 35
Kelime Tipi: **Deyim**
Gözlerinden gitmeme -Gözünün önünden gitmemek- : (Bir görüntü)Hafızasından hiçbir biçimde silinmemek, kaybolmamak; süreklî hatırlanmak.

35. Çü gitmez gözlerümden rüy-ı mehveş
36. Olursam tañ mı ğarğ-ı bañr-i âteş

gözlerümden nil ü ceyhün akıtduñ:

1. **gözlerümden nil ü ceyhün akıtduñ:** *-du, -ñ-ler, -(ü)m, -den*
Mesnevi 11
Mısra: 156
Kelime Tipi: **Deyim**
Gözlerinden Nil ve Ceyhan -Nil ve Ceyhan ırmağı ;âşıkın gözyaşları bağlamında- akıtmak. Kederinden ve teessüründen dolayı çok ağlamak.

155. Ne cādūsın kim idüp sihr ü efsün
156. Akıtduñ gözlerümden Nil ü Ceyhün

gözlerümden uyhu gitse:

1. **gözlerümden uyhu gitse:** *-se*
Mesnevi 23
Mısra: 153
Kelime Tipi: **Deyim**
Gözlerimden uyku gitmek- Gözüne uyku girmemek karşılığı- : Uyuyamamış olmak.

153. 'Aceb mi gözlerümden gitse uyhu
154. Degül hoşnüd yirinden çıkar şu

gözlerüme görünür:

1. **gözlerüme görünür:** *-(ü)r*
Mesnevi 14
Mısra: 122
Kelime Tipi: **Deyim**
Göze görünmek: Karşısına çıkmak, denk gelmek; -miş gibi gelmek.

121. Kaçan gönlüme gelse dürr-i şehvâr
122. Görinür gözlerüme cife-i mâr

gözlerüme kuhl-i celâli çeküp:

1. **gözlerüme kuhl-i celâli çeküp:** *-üp*
Mesnevi 26
Mısra: 65
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gözlerime büyüklük, hışım sürmesini çekmek.

65. Çeküp gözlerüme kuhl-i celâli
66. Seg-i dîvâne itdüm her ğazâli

gözüm bādâm u yüzüm ze' ferânı olupdur:

1. **gözüm bādām u yüzüm ze' ferānı**
olupdur: -up, -dur

Mesnevi 40

Mısra: 22

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

*Gözüm bademi ve yüzüm safranı
olmak (helvanın). Göz şekli itibarıyla
bademe yüz de sarı rengi dolayısıyla
safrana teşbih edilmiştir.*

21. O ḫalvānuñ olupdur bī-gümānī

22. Gözüm bādām u yüzüm ze' ferānı

gözüm yaşın:

1. **gözüm yaşın:** -(ü)m-n

Mesnevi 5

Mısra: 7

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Gözümün yaşı.

7. Gözüm yaşın şaçardum teşne-cāna

8. Ciger kanın içerdüm kana kana

gözüm yaşını cüy eyledi:

1. **gözüm yaşını cüy eyledi:** -di

Mesnevi 38

Mısra: 178

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

*Gözyaşını ırmak etmek: Çok fazla
gözyaşı akıtmak, ağlamak.*

177. Baķup yüzine dir ey serv-i dil-cüy

178. Gözüm yaşını ğuşsañ eyledi cüy

gözüm yaşını şaçduñ:

1. **gözüm yaşını şaçduñ:** -(ü)m-du, -ñ-n, -ı

Mesnevi 11

Mısra: 160

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Göz yaşı, dökmek, akıtmak.

159. İçüme daĝ urduñ lāle gibi

160. Gözüm yaşını şaçduñ jāle gibi

gözüm yaşıyla:

1. **gözüm yaşıyla:**

Mesnevi 17

Mısra: 54

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Gözümün yaşıyla.

53. Kalup gülzār-ı ḫüsnum ḫuş ü ḫāşāk

54. Giriü itdüm gözüm yaşıyla nemnāk

gözümden cüdāsın:

1. **gözümden cüdāsın:** -sın

Mesnevi 24

Mısra: 63

Kelime Tipi: **Deyim**

*Gözden ayrı: Bu ifade "Gözden
kaybolmak, gözden uzak olmak"
deyimlerini anlamca karşılayacak biçimde
kullanılmıştır: Görülmekte olan kişi
görülmez olmak; Ayrılmak, gözden
kaybolmak.*

63. Gözümden k'ey sevād-ı şeb cüdāsın

64. 'Aceb bilsem ne çeşme tütyāsın

gözüme:

1. **gözüme:**

Mesnevi 24

Mısra: 66

Benim için, benim anlayışına göre.

65. Siyeh zülfünsüz olur ey perī-çehr

66. Gözüme seyl- āteş rişte-i mihr

gözümü ciger kanı bürüyelden:

1. **gözümü ciger kanı bürüyelden:** -(y)elden

Mesnevi 25

Mısra: 103

Kelime Tipi: **Deyim**

Gözünü ciger kanı bürünmek -Gözünü

kan bürümek- deyimini kalıp olarak

kullanılmakta beraber tanıkta deyimini

anlamı sözkonusu deyimini anlamından

farklıdır. Âşığın gözünü bürüyen kan bir

başkasının değil kendi ciğerinin kanıdır.

Âşık bile isteye kendi canına

kastetmektedir.

103. Ciger kanı bürüyelden gözümü

104. Giceden fark idemem kendözümü

gözün aç:

1. **gözün aç:**

Mesnevi 27

Mısra: 177

Kelime Tipi: **Deyim**

Uyanık, dikkatli olmak.

177. Gel ey mağrūr ğafletten gözün aç

178. Olursın 'ākıbet ḫod yalın ü aç

2. **gözün aç:**

Mesnevi 31

Mısra: 74

Kelime Tipi: **Deyim**

Uyanık, dikkatli olmak.

73. Nigārıne didi bir rübeh-i pīr

74. Gözün aç ey ğazāle irdi ol şır

3. **gözün aç:**

Mesnevi 40

Mısra: 75

Kelime Tipi: **Deyim**

Uyanık, dikkatli olmak.

75. Bu meydān özge meydāndur gözün aç

76. Erenler pāyine dürr ü güher şaç

gözünden götür:

1. **gözünden götür:**

Mesnevi 38

Mısra: 253

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Gözünden (kendinden) uzaklaştırmak.

253. Götür ğaflet yuḫusını gözünden

254. Ḥicābī olmadın ref' it özünden

gözyaşı:

1. **gözyaşı:**

Mesnevi 40

Mısra: 95

Gözyaşı.

95. Yiter gözyaşı gibi tārmār ol

96. Kühenkār ü perīşān-rüzġār ol

gözyaşını dökerdi:

1. **gözyaşını dökerdi:** -er, -di
Mesnevi 20
Mısra: 38
Kelime Tipi: **Deyim**
Gözyaşı dökmek, ağlamak.

37. Döğüp bu derd ile başını taşa
38. Dökerdi gözyaşını tağ ü taşa

gözyaşların döküp:

1. **gözyaşların döküp:** -üp
Mesnevi 13
Mısra: 8
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Gözyaşı akıtmak (ağlamak).

7. Bakup nakşa nigârın yâd iderdi
8. Döküp gözyaşların feryâd iderdi

ğubar:

1. **ğubarı:** -ı
Mesnevi 27
Mısra: 284
Toz Il keder, üzüntü.

283. Belâ üzre belâ vü derd- ber- derd
284. Yıgıldı ğam ğubarı gerd- ber- gerd

2. **ğubarufi:** -(u)ñ
Mesnevi 28
Mısra: 51
Toz, toprak (âşığın zayıf bedeni bağlamında).

51. Yele verdiyse n'ola bir ğubârufi
52. Felekler ey kamer-ruñ ħâksârufi

ğubar-ı ħâk-i pâyüñ:

1. **ğubar-ı ħâk-i pâyüñ:** -(ü)ñ
Mesnevi 4
Mısra: 8
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Hız. Muhammed'in ayak bastığı toprağın tozu.

7. Emîn-i vahy ü şâhib-sırr-ı mi'râc
8. Ğubar-ı ħâk-i pâyüñ başlara tâc

ğubar-ı pâyı:

1. **ğubar-ı pâyı:** -ı
Mesnevi 5
Mısra: 132
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Ayağının tozu.

131. Zihî çeşm-i cihâna manzar olsun
132. Ğubar-ı pâyı ħalkâ efses olsun

ğubar-ı pây-mâlem:

1. **ğubar-ı pây-mâlem:** -em
Mesnevi 5
Mısra: 156
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Ayak altında kalmış(çiğnenmiş) toprak.

155. Ben ol mür-ı zaîf âşüfte-ĥâlem
156. Ayaqlarda ğubar-ı pây-mâlem

güc:

1. **gücümü:** -(ü)m, -i
Mesnevi 9
Mısra: 13
Sıkıntı, içinde bulunulan zor durum.

13. Didi k' ey şâh-ı 'âdil gör gücümü
14. Ķoma şol merd-i zâlimde öcümü

2. **güc:**
Mesnevi 31
Mısra: 119
Zor.

119. İdüp ol korĥudan güc ile şabri
120. Kılurdı zulm idüp cânma cebri

güc ile:

1. **güc ile:**
Mesnevi 33
Mısra: 26
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Zorla.

25. Çün olmadı baña ol yâr ü dil-dâr
26. Güc ile üstine düşmek zihî 'âr

güci ideydi:

1. **güci ideydi:** -e, -(y)di
Mesnevi 26
Mısra: 229
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Zorlamak, baskı yapmak II yüklenmek.

229. Öküze balğa irerdi ucı
230. Kaçan zor itse ol abdâl ü evbaş

gücüm yetmez:

1. **gücüm yetmez:**
Mesnevi 25
Mısra: 113
Kelime Tipi: **Deyim**
Gücü yetmemek (güçlük çekmek): Çok zor yapabilmek.

113. Gücüm yetmez kim idem kârzârı
114. Ola kim ide aña kârzârı

güft ü ğudan dilüñ kať it:

1. **güft ü ğudan dilüñ kať it:**
Mesnevi 40
Mısra: 98
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Dedikodudan dilini uzak tut: Boş konuşma.

97. Ħamüş ol geç bu nev'a häy ü hüyan
98. Dilüñ kať it bu resme güft ü ğudan

güftâra gelse:

1. **güftâra gelse:** -se
Mesnevi 11
Mısra: 103
Kelime Tipi: **Deyim**
Söze gelmek, konuşmaya başlamak.

103. Lebi güftâra gelse şekker-âmiz
104. Ħayâdan gönçeler olur 'araĥ-riz

güftâra gelür:

1. **güftara gelür:**-(ü)r

Mesnevi 7

Mısra: 101

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Söze gelmek, konuşmaya başlamak.

101. Ne dem kim hoşka-i la'lin açardı

102. Suhan yirine gevherler saçardı

güfûl:

1. **güfülle:**-le

Mesnevi 5

Mısra: 111

(a.i.) Dikkatsizlikten veya şaşırmadan dolayı bir işte kusur etme; ne olacağını kestiremememe.

111. Toğınsa bād eger güfülle āba

112. Şala 'adli anı habs-i habāba

güher:

1. **güher:**

Mesnevi 1

Mısra: 52

Far. Cevher. "Gevher"den muhaffef: "İşret-i güher âdemi temyize mihekdir" - Ziya.

51. Gönül gözine nûrundan başar vir

52. Muht-i baħr-i feyzünden güher vir

2. **güher:**

Mesnevi 2

Mısra: 10

Far. Cevher. "Gevher"den muhaffef:

"İşret-i güher âdemi temyize mihekdir" - Ziya.

9. Hüviyyet baħrin'olmuşken cihān ğarķ

10. Güher ħar-mühreden olmaz iken fark

3. **güherler:**-ler

Mesnevi 5

Mısra: 13

İnci, mücevher II Teşbihen "söz" anlamında.

13. Çıkarısam baħr-i tab'umdan güherler

14. Girü ħar-mühre 'add eylerdi ħarlar

4. **güherdür:**-dür

Mesnevi 5

Mısra: 31

İnci, mücevher II Teşbihen "söz" anlamında.

31. Güherdür söz şımasuz söyle dil-keş

32. Degülseñ taş sözümden cüş idüp taş

5. **güherler:**-ler

Mesnevi 6

Mısra: 34

İnci, mücevher II Teşbihen "söz" anlamında.

33. İdüp ğavvāşlık şām ü seherler

34. Çıkarıdam baħr-i tab'umdan güherler

6. **güherler:**-ler

Mesnevi 7

Mısra: 14

Far. Cevher. "Gevher"den muhaffef: "İşret-i güher âdemi temyize mihekdir" - Ziya.

13. Şadef gibi dehānuñ tütma her-bār

14. Güherler eyle deryā gibi ĩsār

7. **güherden:**-den

Mesnevi 7

Mısra: 18

Far. Cevher. "Gevher"den muhaffef: "İşret-i güher âdemi temyize mihekdir" - Ziya.

17. Boşaldup ħāīruñ dürden dürerden

18. Suhan bezmine naql eyle güherden

8. **güher:**

Mesnevi 15

Mısra: 134

Far. Cevher. "Gevher"den muhaffef: "İşret-i güher âdemi temyize mihekdir" - Ziya.

133. Baķup Perviz şāha pāy-tā-farķ

134. Taħayyür baħrin' oldı ol güher ğarķ

9. **güher:**

Mesnevi 20

Mısra: 31

Far. Cevher. "Gevher"den muhaffef: "İşret-i güher âdemi temyize mihekdir" - Ziya.

31. Ħazef gibi güher pā-māl olur mı

32. Meh-i nev kimseye ħalĥāl olur mı

10. **güher:**

Mesnevi 32

Mısra: 109

Far. Cevher.

109. Güher dürcinden alup ķıfl-i mercān

110. Açıldı girü nic'itsün o mercan

11. **güherle:**-le

Mesnevi 36

Mısra: 170

İnci, cevher.

169. Gerekdür kim idem bir özge tedbir

170. Güherle seng-i ħāre olmaya bir

12. **güherden:**-den

Mesnevi 36

Mısra: 182

Elmas, cevher, inci.

181. Çü bāde baħrine olmuşdı şeh ğarķ

182. Güherden kılmadı ħar-mühreyi fark

güher efser:

1. **güher efser:**

Mesnevi 24

Mısra: 190

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Cevher (mücevher) taç.

189. Muhaqqakdur ki bu 'âlemde her-bâr
190. Güher efsar diler hâr-mühre- efsâr

güher olsa:

1. **güher olsa: -sa**
Mesnevi 5
Mısra: 46
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
(Söz için) İnci olmak.

45. Ne söz kim terbiyetden ola 'ârî
46. Güher olsa da yokdur i' tîbârî

güher- pâş olurdu:

1. **güher- pâş olurdu: -(u)r, -dî**
Mesnevi 34
Mısra: 30
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İnci, cevher saçan olmak. mec.
Ağlamak, gözyaşı dökmek.

29. Ki idüp sebzeyle hâtt-î ğamın fâş
30. Olurdu ebr-i çeşminden güher- pâş

güher-pâş:

1. **güher-pâş:**
Mesnevi 36
Mısra: 62
(Fa.) Cevher saçan.

61. Gül-âb ile iderler yolları yaş
62. 'Abîr-efşân olurlar hem güher-pâş

güher-pâş olam:

1. **güher-pâş olam: -am**
Mesnevi 40
Mısra: 59
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İnci, cevher saçan olmak (güzel söz söyleme bağlamında).

59. Olam gencîne-i dilden güher-pâş
60. Şeh-i Gence diye taşîn ü şâbâş

güher-pâş olsañ:

1. **güher-pâş olsañ: -sa, -ñ**
Mesnevi 10
Mısra: 43
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Cevher saçmak.

43. Ne deñlü zer virüp olsañ güher-pâş
44. Yoluñda leşker oynar cân ile baş

güher-rîz olup:

1. **güher-rîz olup: -up**
Mesnevi 33
Mısra: 114
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Cevher saçmak (gözyaşı).

113. Leb-i şekker -şiken birle güher-rîz
114. Olup mahremlerine didi Pervîz

gül:

1. **gül:**
Mesnevi 5
Mısra: 15
Far. Çiçeklerin ser-fîrâzî olan maruf
hoş-bû çiçek, verd.

15. Disedüm gül gibi rengîn eş'âr
16. Görinürdi hâsüduñ çeşmiñe hâr

2. **gülleri: -ler, -i**
Mesnevi 6
Mısra: 55
Far. Çiçeklerin ser-fîrâzî olan maruf
hoş-bû çiçek, verd.

55. Açılsun gülleri virsün şafâlar
56. Me'ânî bülbülü kılsun nevalar

3. **gül:**
Mesnevi 8
Mısra: 20
Far. Çiçeklerin ser-fîrâzî olan maruf
hoş-bû çiçek, verd.

19. Çekerdî lâle câm-ı ergüvâmı
20. Giyerdi gül libâs-ı şâdmânî

4. **güller: -ler**
Mesnevi 8
Mısra: 43
Far. Çiçeklerin ser-fîrâzî olan maruf
hoş-bû çiçek, verd.

43. Virürdi güller olduça güşâde
44. Hezâruñ hîrmen-i şabrını bâda

5. **güller: -ler**
Mesnevi 8
Mısra: 51
Far. Çiçeklerin ser-fîrâzî olan maruf
hoş-bû çiçek, verd.

51. Ağız ağızda güller söyleşür hep
52. Şunarlar gönçeler birbirine leb

6. **güller: -ler**
Mesnevi 8
Mısra: 56
Far. Çiçeklerin ser-fîrâzî olan maruf
hoş-bû çiçek, verd.

55. Bedehşân olmuş idi şahñ-ı gülşen
56. Kızıl güller şanasın la'l-i rüşen

7. **güle: -e**
Mesnevi 9
Mısra: 33
Gül II Güzel, mahbub.

33. Çün irdi ol güle âsib-i gerdün
34. İçinden çıkdı vâfir sîb-i gül-gün

8. **gül:**
Mesnevi 10
Mısra: 5
Gül II Güzel, mahbub.

5. Kığırdı yanına ol gül budağın
6. Yepüp arkasın öpd'iki yañağın

9. **güldür: -dür**
Mesnevi 11
Mısra: 77
Far. Çiçeklerin ser-fîrâzî olan maruf
hoş-bû çiçek, verd.

77. Eli bir deste güldür penbeden ak
78. Gül-i zanbağ gibi barmağ barmağ

10. **gül:**

Mesnevi 12

Mısra: 37

*Far. Çiçeklerin ser-firâzı olan maruf
hoş-bû çiçek, verd.*

37. Muşaffâ şofalar gül gibi handân

38. Dehendür fi'l-meşel dendâne dendân

11. **gül:**

Mesnevi 14

Mısra: 107

*Far. Çiçeklerin ser-firâzı olan maruf
hoş-bû çiçek, verd.*

107. İdüp gül gibi şabrî cübbesin çäk

108. Dir idi ağlayup ey dâver-i pâk

12. **gül:**

Mesnevi 14

Mısra: 116

Hortlak, şeytan.

115. Kanı ol zıll-ı çetir-i 'arş-pâye

116. Şalar üstüme şimdi gül säye

13. **gülleri:** -ler, -i

Mesnevi 15

Mısra: 157

Gül, mecazen sevgilinin yanağı.

157. Birinüñ gülleri ser-sebz ü handân

158. Biri sünbüllerin itmiş perişân

14. **gül:**

Mesnevi 15

Mısra: 159

*Far. Çiçeklerin ser-firâzı olan maruf
hoş-bû çiçek, verd.*

159. Vefâ bağında açılmış iki gül

160. İki gönçe biri birine bülbül

15. **gül:**

Mesnevi 15

Mısra: 224

*Far. Çiçeklerin ser-firâzı olan maruf
hoş-bû çiçek, verd.*

223. Kara çullar giyer maḥzün ü ğamnâk

224. Yakasın eylemiş gül gibi şad-çäk

16. **gül:**

Mesnevi 16

Mısra: 158

*Far. Çiçeklerin ser-firâzı olan maruf
hoş-bû çiçek, verd.*

157. Kuru ğavġadur işbu zâr ü ğulġül

158. Ne gül kalur bu gülşende ne bulbul

17. **güllüñ:** -üñ

Mesnevi 17

Mısra: 33

*Far. Çiçeklerin ser-firâzı olan maruf
hoş-bû çiçek, verd.*

33. Gülüñ âteş alursa fer ü tâbın

34. Ne kaygu ḳosa yirinde gül-âbın

18. **güllerüm:** -ler, -(ü)m

Mesnevi 17

Mısra: 58

*Far. Çiçeklerin ser-firâzı olan maruf
hoş-bû çiçek, verd.*

57. Çerâġ-ı 'arızum kim bî-fer oldı

58. Şolup ter güllerüm nîlüfer oldı

19. **güllerini:** -ler, -i, -n, -i

Mesnevi 18

Mısra: 99

Gül II Sevgilinin yüzü.

99. Kılıp handân ü ḥurrem güllerini

100. Şalup serv üstine sünbüllerini

20. **gül:**

Mesnevi 19

Mısra: 25

*Goncanın açılmış hali II neşeli ve göze
daha çok görünür olmak.*

25. Yüzine gülme gül gibi cihānuñ

26. Tebessümden şaḳın gönçe deḥānuñ

21. **gül:**

Mesnevi 23

Mısra: 145

*Far. Çiçeklerin ser-firâzı olan maruf
hoş-bû çiçek, verd.*

145. Ḳamu ḥalk-ı cihān gül gibi handân

146. Benem ebr-i bahārî gibi giryān

22. **gül:**

Mesnevi 24

Mısra: 229

*Far. Çiçeklerin ser-firâzı olan maruf
hoş-bû çiçek, verd.*

229. Dimāġ-ı 'andelibe olsa gül müşk

230. Olur 'üd âteş-i germe ḥas-ı ḥuşḳ

23. **gül:**

Mesnevi 24

Mısra: 267

Gül. // Sevgili.

267. Diledi ol gül için andelîbüñ

268. Kesüp başım döke kanın ġarîbüñ

24. **gül:**

Mesnevi 26

Mısra: 13

Gül II Sevgili.

13. Oturup gönçelerle gül gibi şād

14. İderdi cām ü bādeyle dil- ābād

25. **gül:**

Mesnevi 26

Mısra: 61

Gül, maruf çiçek. II Yanak.

61. Yaḳa geh gül yañaġumdan çerāġı

62. Geh uram lālenüñ baġrına dāġı

26. **güle:** -e

Mesnevi 27

Mısra: 136

Gül II Güzel, mahub.

135. Dirîgâ hasre tâ âh ü fiğân âh

136. Kim irdi ol güle bād-ı hazân âh

27. **gül:**

Mesnevi 27

Mısra: 176

Gül II Güzel, mahub.

175. Geçer şu gibi çağ çağ işbu devrân

176. Ne gül kıla ne bülbül ne gülistân

28. **güllerinden:** -ler, -i, -n, -den

Mesnevi 27

Mısra: 246

Gül, mecazen sevgilinin yanağı.

245. Ne bāğ-ı hüsnümüñ sünbüllerinden

246. Ne vaşlum gülsitâni güllerinden

29. **gül:**

Mesnevi 28

Mısra: 9

Far. Çiçeklerin ser-firâzi olan maruf hoş-bû çiçek, verd.

9. Girbânımı gül gibi idüp çäk

10. Kılurdu lâlesin jäleyle nemnäk

30. **güllerüñi:** -ler, -(ü)ñ, -i

Mesnevi 28

Mısra: 44

Gül, mecazen sevgilinin yanağı.

43. Yolup ber-bād idüp sünbüllerüñi

44. Kılup pejmürde taze güllerüñi

31. **güller:** -ler

Mesnevi 31

Mısra: 29

Far. Çiçeklerin ser-firâzi olan maruf hoş-bû çiçek, verd.

29. Kızup olmışdı güller şöyle bî-tâb

30. Ayak başsa aña yanardı murğ-âb

32. **gül:**

Mesnevi 31

Mısra: 54

Far. Çiçeklerin ser-firâzi olan maruf hoş-bû çiçek, verd.

53. Olup küymda her şîrîn-şemâyil

54. Çalup çağırmağa gül gibi säyil

33. **gül:**

Mesnevi 31

Mısra: 130

Far. Çiçeklerin ser-firâzi olan maruf hoş-bû çiçek, verd.

129. Görüp hayrân kalmış anı bülbül

130. Açup gönç'agız olmuş çan uğut gül

34. **güller:** -ler

Mesnevi 31

Mısra: 149

Far. Çiçeklerin ser-firâzi olan maruf hoş-bû çiçek, verd.

149. Kızıl güller açılmış şād ü handân

150. Dehân-ı gönçdede her jäle dendân

35. **gül:**

Mesnevi 32

Mısra: 145

Gül II Güzel, mahub.

145. Cihânda yoğ ise senden eyü gül

146. Bulunmaz hiç benden zâr bülbül

36. **gül:**

Mesnevi 32

Mısra: 163

Far. Çiçeklerin ser-firâzi olan maruf hoş-bû çiçek, verd.

163. Açıldı gül gibi ol şâh-ı şimşād

164. Şeh ide kaldı bülbül gibi feryād

37. **gül:**

Mesnevi 33

Mısra: 4

Çok sevilen ve beğenilen, katmerli ve kokulu olan çiçek (âşık yerine).

3. Çü Şîrîn gitdi meclisden gâzabnäk

4. Yakasın itdi Hüsrev gül gibi çäk

38. **gül:**

Mesnevi 34

Mısra: 8

Gül II Güzel, mahub.

7. Añu ol bülbül-i şürdesini

8. Kızıl çan itdi ol gül dîdesini

39. **gül:**

Mesnevi 34

Mısra: 19

Gül, mecazen sevgilinin yanağı.

19. Görüp gül dirdi fânî ol şeker- hand

20. Degül bu gül anuñ haddine mænend

40. **gül:**

Mesnevi 34

Mısra: 20

Far. Çiçeklerin ser-firâzi olan maruf hoş-bû çiçek, verd.

19. Görüp gül dirdi fânî ol şeker- hand

20. Degül bu gül anuñ haddine mænend

41. **gülün:** -ün

Mesnevi 34

Mısra: 22

Far. Çiçeklerin ser-firâzi olan maruf hoş-bû çiçek, verd.

21. Ruğ-ı yârūñ olurdu yâdgârı

22. Ger olmasa gülün yanında hârı

42. **gülde**: -de
Mesnevi 34
Mısra: 31
Çok sevilen ve beğenilen, katmerli ve kokulu olan çiçek; sevgilinin yanağı.

31. Arardı gülde ruhsâr-ı niğârın
32. Sürerdi şahın-ı gülzâra 'izârın

43. **gül**:
Mesnevi 34
Mısra: 36
Çok sevilen ve beğenilen, katmerli ve kokulu olan çiçek; goncanın açılmış hali (yapraklarını açması bağlamında).

35. Gehî kumrıya dirdi k'ey şeğebnâk
36. Girbânuñ kim itdi gül gibi çäk

44. **gül**:
Mesnevi 34
Mısra: 67
Gül II Güzel, mahub.

67. İdüp ol gül bu resme nevha-i derd
68. Olurdi şabr ü 'aql ü hüşdan ferd

45. **güllerümden**: -ler, -(ü)m, -den
Mesnevi 34
Mısra: 124
Gül, mecazen sevgilinin yanağı.

123. Mu'atbardur cihân sünbüllerümden
124. Münevverdür dil ü cân güllerümden

46. **güller**: -ler, -i, -n, -i
Mesnevi 36
Mısra: 76
Gül II Güzel, mahub.

75. Şeker-lebler çıkup Şîrîne karşı
76. Bu güller varur ol Şîrîne karşı

47. **güllerini**: -ler, -i, -n, -i
Mesnevi 36
Mısra: 204
Gül, mecazen sevgilinin yanağı.

203. Tırup ayakdan öpdi ellerini
204. Kõqup şol deste deste güllerini

48. **gül**:
Mesnevi 37
Mısra: 21
Far. Çiçeklerin ser-firâzi olan maruf hoş-bû çiçek, verd.

21. Gidüp gül kaldıgıçün hâr ile has
22. Kõr oldu ağlamakdan çeşm-i nergis

49. **gül**:
Mesnevi 38
Mısra: 172
Gül II Gülün parlaklık ve kırmızı rengi bağlamında.

171. Çü âhîr görüşümdür hüsn bâğın
172. Tõyunca kõqaym şol gül yanağın

50. **güllerin**: -ler, -i, -n
Mesnevi 39
Mısra: 4
Far. Çiçeklerin ser-firâzi olan maruf hoş-bû çiçek, verd.

3. Çıkar dünyâ hevesini dilümden
4. Muhabbet güllerin bitür gülümden

51. **gülüp**: -üp
Mesnevi 40
Mısra: 43
Ses çıkarmadan hafifçe gülümsemek, tebessüm etmek.

43. Gülüp şad itse bülbül gibi cânı
44. Okuyam yılda bir hoş dâstâmı

gül yanağından gül-âbı çıkarup:

1. **gül yanağından gül-âbı çıkarup**: -up
Mesnevi 31
Mısra: 72
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Güle benzeyen (renk, parlaklık, güzellik yönünden) yanağından gül suyu çıkarmak: Terlemek.

71. Virüpdî âteş-i mey şâha tabı
72. Çıkarup gül yanağından gül-âbı

gül-âb:

1. **gül-âbın**: -ı, -n
Mesnevi 17
Mısra: 34
Far. Gül suyu, cülâb.

33. Gülün âteş alursa fer ü tâbın
34. Ne kaygu kosa yirinde gül-âbın

2. **gül-âb**:
Mesnevi 31
Mısra: 176
Far. Gül suyu, cülâb.

175. Kuşadup hüblar sağ ü şolını
176. Gül-âb ile şuladılar yolını

3. **gül-âb**:
Mesnevi 36
Mısra: 61
Far. Gül suyu, cülâb.

61. Gül-âb ile iderler yolları yaş
62. 'Abîr-efşân olurlar hem güher-pâş

gülâm:

1. **gülâmı**: -ı
Mesnevi 9
Mısra: 18
Kul, köle.

17. Şehenşeh bu haberden oldu dil-rîş
18. Getürdi ol gülâmı kıldı teftîş

2. **gülâmıñ**: -uñ
Mesnevi 9
Mısra: 32
Köle II Delikanlı.

31. Buyurdi şâh bir cellâd-ı çälâk
32. Gülâmıñ itdi fi'l-hâl işkemin çäk

3. **g l mı: -ı**

Mesnevi 34

Mısra: 136

K le.

135. Es ri eşm m n ş r-i şik r 

136. G l m  zülfümün müşg-i Tet r 

4. **g l mı: -ı**

Mesnevi 38

Mısra: 152

Kul, k le.

151. Ururlar  aksine z n   lic m 

152. Girür ullara Őahu n her g l m 

g l m-ı halka der-g ş olmuşdı:

1. **g l m-ı halka der-g ş olmuşdı: -m ş, -dı**

Mesnevi 18

Mısra: 153

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Kulağı halkalı (küpeli) k le olmak.

153. Def olmuşdı g l m-ı halka der-g ş

154. Uyarurd' uyusa Şohbetde ser-ĥoş

g l m-ı kemter nd r:

1. **g l m-ı kemter nd r: -d r**

Mesnevi 37

Mısra: 141

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Pek aciz k le.

141. Ba a  ayser g l m-ı kemter nd r

142. Kemine aker m  h k n-ı  nd r

g l-b ng-ı 'ışkı urup:

1. **g l-b ng-ı 'ışkı urup: -up**

Mesnevi 23

Mısra: 5

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

AŞk duasını hayk rmak. G lbang: Hep bir ağızdan yüksek sesle okunan ilahi veya dua.

5. Urup Ő m   seĥer g l-b ng-ı 'ışkı

6.  r rdi  as-ı erĥe b ng-ı 'ışkı

g l-berg:

1. **g l-berg:**

Mesnevi 15

Mısra: 251

G l yaprağı.

251. Nice g l-berg ola ger surĥ   ger ağ

252.  az n  hir anı  ılmaya toprağ

2. **g l-berg:**

Mesnevi 17

Mısra: 27

G l yaprağı.

27. N'ola oldıysa bir g l-berg ber-b d

28. HemıŐe gülşen olsun cennet- b d

3. **g l-berge: -e**

Mesnevi 26

Mısra: 17

G l yaprağı.

17. Döküp her gönçe g l-berge k l le

18.  derdi l leye nesr n ĥav le

4. **g l-berge: -e**

Mesnevi 28

Mısra: 61

G l yaprağı.

61.  az n irdiyse bir g l-berge n -g h

62. Ne var tek gülşeni Őađlasun All h

5. **g l-berg:**

Mesnevi 30

Mısra: 29

G l yaprağı.

29. Yiter g l-berg için b d-ı seĥerg h

30. Ne ĥacet idi a a  f fan ey Ő h

6. **g l-bergini: -ı, -n, -i**

Mesnevi 38

Mısra: 135

G l yaprağı; güzelin yanağı.

135.  d p g l-bergini j leye nemn k

136.  oyardı avuc avuc başına ĥ k

g l-berg ola:

1. **g l-berg ola: -a**

Mesnevi 27

Mısra: 174

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

G l yaprağı bulunmak.

173. Bu gülşende ne bülbül  ala dil-Ő d

174. Ne bir g l-berg ola k'olmaya ber-b d

gülbin-i baĥtı:

1. **gülbin-i baĥtı: -ı**

Mesnevi 5

Mısra: 123

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Talih, kader, kısmetin g l dalı.

123. HemıŐe gülbin-i baĥtı ter olsun

124. Sa'adet y r   devlet reh-ber olsun

g l-çehre:

1. **g l-ehre:**

Mesnevi 12

Mısra: 65

G l yüz l .

65. Eger gösterse ol gül-çehre d d r

66. Ola  yinede  aks-i be-d d r

g lden iderler:

1. **g lden iderler: -er, -ler**

Mesnevi 38

Mısra: 147

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Gülden hazırlamak.

147. Kefen g lden iderler ol nih le

148. Semen  zre Şararlar berg-i l le

g l-end m:

1. **gül-endâm:**

Mesnevi 26

Mısra: 122

Güzel endâmlı, boyu gül gibi nâzik ve lâtif olan.

121. Tolu sâgar şarâb-ı ergüvân-fâm

122. Şunar ol teşne câna bir gül-endâm

gül-fâm oldu:

1. **gül-fâm oldu: -dı**

Mesnevi 36

Mısra: 100

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Gül renginde olmak (Kızarmak).

99. Birez kim meclisi devr eyledi câm

100. 'İzâr-ı gönçe-lebler oldu gül-fâm

gül-geşt eyle:

1. **gül-geşt eyle:**

Mesnevi 37

Mısra: 63

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Gül gezintisi yapmak; gül bahçesinde gezinmek, dolaşmak.

63. Gel îmân gülsitânın eyle gül-geşt

64. Yeter bâğ oldu saña bâğ-ı Zerdüş

gülgeşt-i bâğa:

1. **gülgeşt-i bâğa: -a**

Mesnevi 34

Mısra: 14

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Gül bahçesi gezintisi, gül bahçesi seyri.

13. Bu ğamdan gönçe tek olmışdı dil- teng

14. Turup gülgeşt-i bâğa kıldı âheng

ğulgül:

1. **ğulgülüm: -(ü)m**

Mesnevi 32

Mısra: 106

Gürültü, çağırışma.

105. Kimesne hâlûme hîç vâkıf olmaz

106. Çü bülbül ğulgülüm dünyâya tölmez

ğulgül ide:

1. **ğulgül ide: -e**

Mesnevi 28

Mısra: 48

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Bağırışıp çağırışmak, şamata etmek.

47. Ne var uçdıysa bir âşüfte bülbül

48. Hezârân ide gülzârunda ğulgül

ğulgün:

1. **ğulgünden: -den**

Mesnevi 27

Mısra: 116

Far. Gül-reng, gül-fâm. 2. Maşûka-i Hüsrev olan Şirîn'in al atı. (Hüsrev'in atına da şeb-dîz denilir ki kara yağız olmakla bu vechile tesmiye olunmuştur).

115. Cihândan raht u bahtın dirdi Şirîn

116. Düşüp Gülgünden cân virdi Şirîn

gül-gün olur:

1. **gül-gün olur: -(u)r**

Mesnevi 19

Mısra: 99

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Gül renkli olmak.

99. Olur her birinün gül-gün yañağı

100. Letâfet bezminün rüşen- çerâğı

gül-i bâğ-ı letâfet:

1. **gül-i bâğ-ı letâfet:**

Mesnevi 21

Mısra: 19

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Güzellik bağının gülü.

19. Gül-i bâğ-ı letâfet serv-i çâlâk

20. Sözüden oldu Şävürün ferahnâk

gül-i beyâbân:

1. **gül-i beyâbân:**

Mesnevi 20

Mısra: 58

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Çöl hortlağı, gulyabani.

57. Yürür ser-pâ berehn' abdâl ü 'uryân

58. Gören şanurd'anı gül-i beyâbân

gül-i nesrîn:

1. **gül-i nesrîn:**

Mesnevi 36

Mısra: 122

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Yaban gülü.

121. Gelüp meşşâlar Şirîn katına

122. Dirildiler gül-i nesrîn katına

2. **gül-i nesrîn:**

Mesnevi 40

Mısra: 45

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Yaban gülü.

45. Gül-i nesrîn gib'anuñçün ferüm yok

46. Ki gönçe gibi kisemde zerüm yok

gül-i ra'nâ-yı bādâm:

1. **gül-i ra'nâ-yı bādâm:**

Mesnevi 26

Mısra: 30

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Badem ağacının iki renkli gülü .

29. Göz açduğınca her serv-i gül-endâm

30. Açılurdı gül-i ra'nâ-yı bādâm

gül-i ruhsârî:

1. **gül-i ruhsârî: -ı**

Mesnevi 34

Mısra: 77

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Gül gibi yanak.

77. Gül-i ruhsârî oldu zerd ü bî-âb

78. Zenañdânı olup âbû-yı bî-âb

gül-i ter:

1. **gül-i ter:**

Mesnevi 8

Mısra: 31

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Taze ve taravetli gül; sevgilinin yanağı ve yanağın rengi.

31. Gül-i ter def nihâl-i gonçe rakqâs

32. Fiğân-ı nâle-i bülbül ney-i hâş

2. **gül-i ter:**

Mesnevi 28

Mısra: 34

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Taze ve taravetli gül; sevgilinin yanağı ve yanağın rengi.

33. Ölen ardınca ölmüş yok muqarrer

34. Ne bunca gam çekersen ey gül-i ter

3. **gül-i ter:**

Mesnevi 34

Mısra: 126

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Taze gül.

125. Henüz zülfüm olupdur müşk-ezfer

126. Henüz açıldı bağumda gül-i ter

gül-i terden:

1. **gül-i terden:-den**

Mesnevi 19

Mısra: 98

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Taze gül.

97. Şabâdan tenleri gül gibi ditrer

98. Gül-i terden çamunuñ dâmeni ter

gül-i zanbak:

1. **gül-i zanbak:**

Mesnevi 11

Mısra: 78

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Zambak çiçeği.

77. Eli bir deste güldür penbeden ak

78. Gül-i zanbak gibi barmaq barmaq

gül-i zerd:

1. **gül-i zerd:**

Mesnevi 28

Mısra: 65

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Sarı gül. II Aşığın solgun yüzü.

65. Gül-i zerd uça bāğūndan ne kayğu

66. Yirinde lâleler var bağıñ tığlu

gülin hâr vü şerbetin zehr eyledi:

1. **gülin hâr vü şerbetin zehr eyledi:-di**

Mesnevi 16

Mısra: 114

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Gülünü dikene ve şerbetini zehre döndürmek: Allah'ın kuluna bahşettiği güzelliklerin ve nimetlerin tamamını elinden alması.Bolluk ve refahın yerini acı, eziyet ve yokluğun alması.

113. İrişdi Hâqdan aña şarşar-ı kahr

114. Gülin hâr eyledi vü şerbetin zehr

gülistân:

1. **gülistân:**

Mesnevi 6

Mısra: 42

Güllük, gül bahçesi, gül tarlası.

41. Zî 'an bülbül şadâsın itmese güş

42. 'Aceb mi tek gülistân cylesün cüş

2. **gülistân:-ı**

Mesnevi 6

Mısra: 49

Güllük, gül bahçesi, gül tarlası.

49. İdenler bu gülistânı temâşâ

50. Bağa mı büstân-ı dehre hâşâ

3. **gülistân:**

Mesnevi 27

Mısra: 176

Gül bahçesi // Sevgili yurdu.

175. Geçer şu gibi çağ çağ işbu devrân

176. Ne gül kâla ne bülbül ne gülistân

4. **gülistândan:-dan**

Mesnevi 37

Mısra: 31

Güllük, gül bahçesi, gül tarlası.

31. Gülistândan dürüldi defter-i gül

32. Kesildi nâle vü efğân-ı bülbül

gül-'izâr:

1. **gül-'izâr:**

Mesnevi 15

Mısra: 138

Gül yanaklı.

137. Olınca hıvâbdan Pervîz bîdâr

138. Görür bir gül-'izâr ü serv-refâr

2. **gül-'izâr:-ı**

Mesnevi 27

Mısra: 137

Gül yanaklı II sevgili.

137. Tûrâb oldu dirîğâ gül-'izârı

138. Bitürdi lâleler hâk-i mezârı

gülle:

1. **gülleler:-ler**

Mesnevi 16

Mısra: 30

Gülle, top mermisi.

29. Olup gürz-i girân arada ser-küb

30. Şalardı gülleler mağzına âşüb

gül-nâr:

1. **gül-nâr:**

Mesnevi 11

Mısra: 57

Nar çiçeği.

57. Lebi gül-nâr ü yâ 'unnâb-ı terdür

58. Ya günde hâşıl olmuş gül-şekerdür

2. **gül-nâr:**

Mesnevi 31
Mısra: 141
Nar çiçeği.

141. Geyüp gül-nâr ser- [â] pâ al ü ala
142. Ruḫablar yaqmış engüştine ḫınnâ

gül-reng:

1. **gül-reng:**

Mesnevi 33
Mısra: 97
Gül renkli.

97. Görüp ḫınnâ ile pâyini gül-reng
98. Ḥasedden oldı kebkuñ ayağı leng

gül-ruḫ:

1. **gül-ruḫ:**

Mesnevi 11
Mısra: 125
Gül yüzlü II gül yanaklı II güzel.

125. Hezârân gül-ruḫ anuñ lâlesidür
126. O mülküñ pâdişâhî ḫâlesidür

2. **gül-ruḫ:**

Mesnevi 15
Mısra: 135
Gül çiçeği gibi hoş kokulu ve al renkli yanaklı sevgili.

135. O gül-ruḫ söylenürken ol arada
136. Şehüñ nergisleri oldı güşâde

3. **gül-ruḫ:**

Mesnevi 31
Mısra: 109
Gül yüzlü II gül yanaklı II güzel.

109. Tıtuḫ her gül-ruḫ elde zer ḫabaklar
110. Döseyüp yollara altun varaklar

gül-şeker:

1. **gül-şekerdür: -dür**

Mesnevi 11
Mısra: 58
Gül şekeri, gül tatlısı II sevgilinin dudakları.

57. Lebi gül-nâr ü yâ 'unnâb-ı terdür
58. Ya günde ḫâşıl olmuş gül-şekerdür

gülşen:

1. **gülşende: -de**

Mesnevi 6
Mısra: 57
Gül bahçesi \ bahçe.

57. Bu gülşende olan serv ü semenler
58. Le'îmüñ çeşmine olsun dikenler

2. **gülşen:**

Mesnevi 8
Mısra: 29
Gül bahçesi \ bahçe.

29. Hemân olmuşdı Mevlâ-ḫâne gülşen
30. Külâḫ-ı Mevlevî giymişdi süsen

3. **gülşende: -de**

Mesnevi 16
Mısra: 158
Bahçe, gül bahçesi.

157. Kuru gavgâdur işbu zâr ü gülgül
158. Ne gül kalur bu gülşende ne bulbul

4. **gülşen:**

Mesnevi 17
Mısra: 28
Gül bahçesi.

27. N'ola oldıysa bir gül-berg ber-bâd
28. Hemîşe gülşen olsun cennet-âbâd

5. **gülşende: -de**

Mesnevi 27
Mısra: 173
Gül bahçesi \ bahçe.

173. Bu gülşende ne bülbül kıla dil-şâd
174. Ne bir gül-berg ola k'olmaya ber-bâd

6. **gülşeni: -i**

Mesnevi 28
Mısra: 62
Gül bahçesi \ Sevgili'nin (kendisi, bulunduğu yer, makâmı).

61. Ḥazân irdiye bir gül-berge nâ-gâḫ
62. Ne var tek gülşeni şaklasun Allâḫ

7. **gülşende: -de**

Mesnevi 33

Mısra: 128
Gül bahçesi.

127. Gözüm Şekkerde [vü] Şîrînde gönlüm
128. Tenüm gülşende vü nesrînde gönlüm

gülşen ü bağ:

1. **gülşen ü bağ:**

Mesnevi 34
Mısra: 65
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gül bahçesi ve bostan.

65. Senüñ yanuñda zîrâ gülşen ü bağ
66. Benüm bağrum başında lâleveş dâğ

gülşen-i nâz:

1. **gülşen-i nâz:**

Mesnevi 33
Mısra: 78
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Nazın gül bahçesi.

77. Nihâli kâmet-i serv-i ser-efrâz
78. Cemâli bağ-ı şive gülşen-i nâz

gülsitân:

1. **gülsitânı: -ı**

Mesnevi 1
Mısra: 65
Gül bahçesi, çiçeklik \ bahçe.

65. Hemîşe ḫurrem it bu gülsitânı
66. Yörenmesün aña bād-ı ḫazânı

2. **gülsitâna: -a**
Mesnevi 8
Mısra: 33
Gül bahçesi, çiçeklik | bahçe.

33. Semâ için dirilüp gülsitâna
34. Seher kuşları eylerdi terâne

3. **gülsitânuñ: -(u)ñ**
Mesnevi 16
Mısra: 153
Gülbahçesi (Aşığın sinesindeki yaralar).

153. Şula nergislerüñle gülsitânuñ
154. Kala refârdan serv-i revânuñ

4. **gülsitâm: -ı**
Mesnevi 23
Mısra: 167
Gül bahçesi, çiçeklik | bahçe.

167. Şabâ gibi gezüp ol gülsitâmı
168. Hezârân gibi eylerdüm figânı

5. **gülsitândan: -dan**
Mesnevi 27
Mısra: 121
Gül bahçesi, çiçeklik | Sevgili'nin bulunduğu yer, Sevgili makâmı.

121. Uçup ol berg-i gül bu gülsitândan
122. Yumup nergislerin bağ-ı cihândan

6. **gülsitânuñ: -(u)ñ**
Mesnevi 27
Mısra: 214
Gül bahçesi, çiçeklik | Sevgili'nin bulunduğu yer, Sevgili makâmı.

213. Geçicek bir iki yıldan zemânuñ
214. Olur pejmürde tâze gülsitânuñ

7. **gülsitâni: -ı**
Mesnevi 27
Mısra: 246
Gül bahçesi, çiçeklik | Sevgili'nin bulunduğu yer, Sevgili makâmı.

245. Ne bağ-ı hüsnümün sünbüllerinden
246. Ne vaşlum gülsitâni güllerinden

8. **gülsitânın: -ı, -n**
Mesnevi 37
Mısra: 63
Gül bahçesi, çiçeklik | bahçe.

63. Gel imân gülsitânın eyle gül-geşt
64. Yeter bağ oldu saña bağ-ı Zerdüş

güly-yı çâha:

1. **güly-yı çâha: -a**
Mesnevi 23
Mısra: 140
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kuyu hayaleti (gulyabanisi).

139. Umarken hân-ı vuşlatdan nevâle
140. Güly-yı çâha olundum havâle

gülsâr:

1. **gülsâra: -a**
Mesnevi 5
Mısra: 110
Gül bahçesi | bahçe.

109. Şimâl ol hükmi tutmuş şöyle muhkem
110. Yemîn ile girer gülsâra her dem

2. **gülsârı: -ı**
Mesnevi 6
Mısra: 51
Gül bahçesi | bahçe.

51. İlahî eyle bu gülsârı hürrem
52. Yavuz yil esmesün üstüne bir dem

3. **gülsârdur: -dur**
Mesnevi 26
Mısra: 169
Gülbahçesi (olan sevgili).

169. Beni bülbül kılan gülsârdur bu
170. Beni mağbün iden ra'nâ budur bu

4. **gülsârufıda: -(u)ñ, -da**
Mesnevi 28
Mısra: 48
Gül bahçesi. II Sevgilinin bulunduğu yer.

47. Ne var uçdıysa bir âşüfte bülbül
48. Hezârân ide gülsârufıda gulgul

5. **gülsâre: -e**
Mesnevi 33
Mısra: 124
Gül bahçesi | bahçe.

123. Ne dil kim ola bir dil-dâre mu'tâd
124. Hezârân gibi kim gülsâre mu'tâd

gülsâr olsa:

1. **gülsâr olsa: -sa**
Mesnevi 4
Mısra: 57
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gül bahçesi olmak.

57. Halîle nâr-ı Nemrüd olsa gülsâr
58. 'Aceb mi oldu ser-keşler saña yâr

gülsâr ü gülsen ider:

1. **gülsâr ü gülsen ider: -er**
Mesnevi 2
Mısra: 33
Kelime Tipi: -
Gülsâr ü gülsen id- : gül bahçesine çevirmek.

33. Geh eflâki ider gülsâr ü gülsen
34. Gehî eyler kelağ ü zâga mesken

gülsâr-ı cennetden:

1. **gülsâr-ı cennetden: -den**
Mesnevi 11
Mısra: 87
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Cennetin gül bahçesi.

87. Ruḥı gülzâr-ı cennetden nişâne
88. Şaçı dâm u beñi ol dâma dâne

gülzâr-ı hüsnüm:

1. **gülzâr-ı hüsnüm:-(ü)m**
Mesnevi 17
Mısra: 53
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Güzelliğın gül bahçesi.

53. Qalup gülzâr-ı hüsnüm huşk ü hâşâk
54. Girü itdüm gözüm yaşıyla nemnâk

gülzâr-ı ikbali:

1. **gülzâr-ı ikbali:-i**
Mesnevi 5
Mısra: 126
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Bahtınm gül bahçesi.

125. Felek dülâbı devr itdükçe kat kat
126. Bula gülzâr-ı ikbâli tarâvet

gülzâr-ı medhüfde:

1. **gülzâr-ı medhüfde:-(ü)n, -de**
Mesnevi 3
Mısra: 58
Kelime Tipi: -
(Allah'ı) övmenin gül bahçesi.

57. Ne cür'etdür ki lâl olan gedâlar
58. Qıla gülzâr-ı medhüfde nevalar

2. **gülzâr-ı medhüfde:-(ü)n, -de**
Mesnevi 3

- Mısra: 58
Kelime Tipi: -
(Allah'ı) övmenin gül bahçesi.

57. Ne cür'etdür ki lâl olan gedâlar
58. Qıla gülzâr-ı medhüfde nevalar

3. **gülzâr-ı medhüfde:-(ü)n, -de**
Mesnevi 3
Mısra: 58
Kelime Tipi: -
(Allah'ı) övmenin gül bahçesi.

57. Ne cür'etdür ki lâl olan gedâlar
58. Qıla gülzâr-ı medhüfde nevalar

güm güm öterdi:

1. **güm güm öterdi:-er, -di**
Mesnevi 25
Mısra: 24
Kelime Tipi: **Deyim**
Güm güm ötmek: Derinden yankılı ses olmak, ses çıkmak.

23. Kaya kesdükçe ol gâmnâk merdüm
24. Öterdi vâdî vü kühsâr güm güm

güm ider:

1. **güm ider:-er**
Mesnevi 2
Mısra: 54
Kelime Tipi: -
Güm id-: Kaybolmak, yok olmak. güm ider: kaybeder, yok eder.

53. Kimine geydürür sincâb ü kâkum
54. Kimin[i] râh-ı sâmânda ider güm

güm oldılar:

1. **güm oldılar:-dt, -lar**
Mesnevi 31
Mısra: 32
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Kaybolmak.

31. Mihir germiyetinden kaçup encüm
32. Zemînüñ sâyesinde oldılar güm

gümân:

1. **gümân:**
Mesnevi 7
Mısra: 40
(Fa.) Sanı, kuşku.

39. İderdi halk-ı 'âlem hoş- huzûr
40. Gümân idi gören devrinde zûr

gümân ü şübheden:

1. **gümân ü şübheden:-den**
Mesnevi 4
Mısra: 87
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Gümân(f.i.)zan, sanma, sezme.
şübhe(a.i.)kuşku, şüphe. Gümân ü şübhe: zan ve şüphe.

87. Gümân ü şübheden 'ârî muhâkkağ
88. Senüñ zât-ı şerîfüñ mazhar-ı Hâğ

gümüş:

1. **gümüş:-(u)r, -dt**
Mesnevi 13
Mısra: 67
Gümüş. II parlak.

67. Gümüş elden alup altun ayağın
68. Öper bezm ehli sâkinüñ yañağın

2. **gümüş:**
Mesnevi 24
Mısra: 98
Gümüş.

97. Sehergeh şem'-i zerrîn kim uyandı
98. Gümüş pervâneler hep oda yandı

gümüş bileklü:

1. **gümüş bileklü:**
Mesnevi 13
Mısra: 45
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Gümüş bilekli (beyaz tenikastedilerek ifade için).

45. Gümüş bileklü sâkiler kâmervâr
46. Tutarlar ellerinde câm-ı zer-kâr

gümüş eller:

1. **gümüş eller:-ler**
Mesnevi 18
Mısra: 157
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Gümüş el: Gümüş renge teşbih edilen ten rengi(beyaz ten).

157. Gümüş eller öperdi dir eger züd
158. Şurâhî hâline olmuşdı hoşnüd

gümüştän:

1. **gümüştän:**

Mesnevi 11

Mısra: 71

Gümüştän yapılmış.

71. Zenahtânî gümüştän top u berrâk
72. Kim aña çerhün altun topı müştâk

güm-râh:

1. **güm-râh:**

Mesnevi 14

Mısra: 23

*Sif. (Fars. ' yolunu kaybetmiş,
mecrasından çıkmış, taşkın'dan) : Bol, gür.*

23. Şüküh-ı âlem ü güm-râh ü enbüh

24. Dil-i 'uşşâk içinde şanki endüh

güm-râh oldı:

1. **güm-râh oldı: -dı**

Mesnevi 22

Mısra: 117

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

*Yolunu şaşırılmış olmak, doğru yoldan
ayrılmış olmak.*

117. Ne gönli mahrem ü ne 'aqlı hem-râh

118. Gözi nâzır ruh-ı yâr-ı vefâya

güm-râh olmuşdı:

1. **güm-râh olmuşdı: -miş, -dı**

Mesnevi 14

Mısra: 88

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

*Yolunu şaşırılmış olmak, doğru yoldan
ayrılmış olmak.*

87. Gidüp ol gece Hüsrev tâ şehergâh

88. Meger olmuşdı bir şahrâda güm-râh

güm-râh olur:

1. **güm-râh olur: -(u)r**

Mesnevi 23

Mısra: 108

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

*Yolunu şaşırılmış olmak, doğru yoldan
ayrılmış olmak.*

107. Be-nâ-geh düşse aña meş'el-i mâh

108. Olur anuñ karanlığında güm-râh

güm-reh:

1. **güm-reh:**

Mesnevi 14

Mısra: 126

Yolunu şaşırılmış.

125. İderdi Hâkka zârî vü münâcât

126. Sürerdi şöyle güm-reh her yaña at

gümüm:

1. **gümümün: -ı, -n**

Mesnevi 24

Mısra: 240

Kederler.

239. Bu sözlerden olup rencide Hüsrev

240. Kamu köhne gümümün eyledi nev

gümüş:

1. **gümüş:**

Mesnevi 33

Mısra: 93

Gümüş (tenin beyazlığı bağlamında).

93. Gümüş bileklerin'dü anuñ meh-i nev

94. Hemân destinedür yâ tavk-ı Hüsrev

2. **gümüş:**

Mesnevi 36

Mısra: 98

Gümüş, gümüştän yapılmış.

97. Tutarlar ellerinde mâh-rûlar

98. Gümüş memzûclar altun sebûlar

3. **gümüş:**

Mesnevi 36

Mısra: 200

Gümüş (tenin beyazlığı bağlamında).

199. İkeleydin virüp ol meh aña şevk

200. Gümüş kollarn itdi boynına tavk

gümüş bileklü:

1. **gümüş bileklü:**

Mesnevi 32

Mısra: 35

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

*Gümüş bilekli (Beyaz ve parlak ten
gümüş madenine teşbih edilmiştir).*

35. Gümüş bileklü her bir hüsn bâğı

36. Yürütdiler hemân altun ayâğı

gün:

1. **gün:**

Mesnevi 2

Mısra: 36

Güneş; aydınlık, parlak.

35. Gehî eyler Zelîhâ gibi nâlân

36. Gehî gün Yüsufına anı zindan

2. **günlerde: -ler, -de**

Mesnevi 5

Mısra: 1

Gün, zaman.

1. Meger günlerde bir gün rûz-ı pür-süz

2. Oturmuşdum garîb ü zâr u dil-süz

3. **gün:**

Mesnevi 7

Mısra: 83

Güneş; aydınlık, parlak.

83. Çü toğdı gün gibi mâderden ol mâh

84. Didi yirlerle gökler zâdehu'llâh

4. **gün:**

Mesnevi 7

Mısra: 139

Güneş.

139. Olurdi gün gibi pür- şevk Pervîz

140. Kamer -behecetler içre 'işret-engiz

5. gün:

Mesnevi 9

Mısra: 5

Gün, zaman.

5. Meger ol gün şehün çäkerlerinden

6. Semen-simā vü simin-berlerinden

6. günde:-de

Mesnevi 11

Mısra: 58

Güneş.

57. Lebi gül-nār ü yā 'unnāb-ı terdür

58. Ya günde hāşıl olmuş gül-şekerdür

7. gün:

Mesnevi 14

Mısra: 75

Gün, zaman.

75. Yatan leşlerden ol gün küh ü şahrā

76. Hemān olmuşdı güristān güyā

8. gün:

Mesnevi 14

Mısra: 85

Gündüz.

85. Gidüp rüßen gün irdi şām-ı tîre

86. Zemāne batdı şan kıtrān ü kıre

9. gün:

Mesnevi 17

Mısra: 26

Güneş.

25. Ne var diñlense şem'-i mäh-ı pür-süz

26. Tek olsun gün çerağ-ı 'ālem-efrüz

10. gün:

Mesnevi 24

Mısra: 68

Gündüz.

67. Meger kim gördi şeb herfını nemnāk

68. Aña gün mürde- sengin saçdı eflāk

11. gün:

Mesnevi 26

Mısra: 34

Güneş II Sevgilinin yüzü.

33. Niçe Şîrîn şeker- la'l ü şeker-hāy

34. Muşavver nürdur yā gün ya hudāy

12. gün:

Mesnevi 33

Mısra: 133

Güneş.

133. Kevākib ger vireydi gün gibi nür

134. Felekden şem'-i mäh olurdu mehcür

13. gün:

Mesnevi 34

Mısra: 99

Güneş.

99. Tatalum gün gibi görmiş meh-i nür

100. Niçün kim dürresin unuda Hüsrev

14. gün:

Mesnevi 36

Mısra: 77

Güneş.

77. Meh[i]r hengāmesini gün gibi germ

78. İdüp her mäh-ruhsār ü pür-āzerm

15. gün:

Mesnevi 36

Mısra: 114

Güneş.

113. Kimi ferruḥ- hümā-yı nāz-perverd

114. Kimi gün gibi burc-ı hüsnde ferd

16. gün:

Mesnevi 36

Mısra: 115

Güneş.

115. Kimi gün gibi noķşandan mu'arrā

116. Ruḥı bedri hilāl olmamış aşlā

gün gibi:

1. gün gibi:

Mesnevi 11

Mısra: 52

Kelime Tipi: **Deyim**

Güneş gibi \ belli, apaçık, ortada.

51. Nice vaşf eylesün rüyını vaşşāf

52. Hemānā gün gibi āyine-i şāf

2. gün gibi:

Mesnevi 15

Mısra: 182

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Âşikar, ortada.

181. Beyān eyle bilelüm ad ü şanuñ

182. 'Ayān it gün gibi ey meh mekānuñ

3. gün gibi:

Mesnevi 19

Mısra: 13

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Güneş gibi II Aşikar, ortada.

13. Baña gün gibi ey meh oldı ma'lüm

14. Ki bu şeh-zāde 'işkuñ odına müm

4. gün gibi:

Mesnevi 26

Mısra: 77

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Güneş gibi.

77. Olup gün gibi bir şîre süvāre

78. Revān oldı hemān-dem kühsāre

5. gün gibi:

Mesnevi 27

Mısra: 132

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Güneş gibi II Aşikar, ortada.

131. Kanı ol fer ü tâbî yeg kâmerden
132. Tolundi gün gibi burc-ı nazardan

gün gibi çehrem şarardı:

1. **gün gibi çehrem şarardı:-dı**
Mesnevi 25

Mısra: 63

Kelime Tipi: **Deyim**

*Güneş gibi aydınlık yüzü sararmak -
Benzi sararmak:- Yüzünün rengi solmak.*

63. Şarardı hicr ile gün gibi çehrem
64. Vişâl-i yârdan yok zerre behrem

gün yüzlü:

1. **gün yüzlü:**
Mesnevi 31

Mısra: 91

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Yüzü güneş gibi olan.

91. Didi Şîrîne bir gün yüzlü ey mâh
92. Çü bu adayı menzil idine şah

gün yüzlüler:

1. **gün yüzlüler:-ler**
Mesnevi 36

Mısra: 70

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

*Güneş gibi parlak, göz alıcı yüz, güzel
ve nur yüzlü.*

69. İderlerse itâ'at hükm-i şâha
70. Çıka gün yüzlüler karşı o mâha

gün yüzüfi:

1. **gün yüzüfi:-(ü)ñ**
Mesnevi 26

Mısra: 93

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Güneş gibi parlak yüz.

93. Görelden gün yüzüñ ey gayret-i hür
94. Yüzüme geldi behcet gözüme nür

gün yüzüfi:

1. **gün yüzüfi:-(ü)ñ, -i**
Mesnevi 26

Mısra: 199

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Güneş gibi parlak yüz.

199. İşidem mi 'aceb Şîrîn sözüñi
200. Qarîb olup bisâf-i kırbetüñe

günâh:

1. **günâh:**
Mesnevi 3

Mısra: 37

*I. (Fars. gunah< Ar. cunah) I. Allah'ın
emirlerine aykırı olan davranış, masiyet.*

37. Günâh içinde gerçi nâbe-dîdem
38. Velîkin 'özü-ñâhumdur dü dîdem

2. **günâhum:-(u)m**
Mesnevi 3

Mısra: 74

*I. (Fars. gunah< Ar. cunah) I. Allah'ın
emirlerine aykırı olan davranış, masiyet.*

73. Tapuñdan özge yokdur çün penâhum
74. Benüm kim yarlıgasun yâ günâhum

3. **günâhum:-(u)m**
Mesnevi 15

Mısra: 97

Suç, kusur.

97. Ne bilem k'ey felek n'oldı günâhum
98. Virürsün derd ü gam alursın âhum

günâh itmekde:

1. **günâh itmekde:-de**
Mesnevi 3

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

*Allah'ın emirlerine aykırı davranmak,
dini suç işlemek.*

5. 'İbâdet kılmada gâyetde süstem
6. Günâh itmekde key çâlâk ü cüstem

günçişk:

1. **günçişk:**
Mesnevi 24

Mısra: 224

Serçe.

223. N'ola bâzuñ olursa kebke meyli
224. Olur günçişk bümuñ hem tufeyli

günde:

1. **günde:**
Mesnevi 38

Mısra: 8
Her gün.

7. Adı Şîrîye bir şîr-i jiyân ol
8. İderdi günde biñ kerre ziyân ol

günden güne:

1. **günden güne:**
Mesnevi 26

Mısra: 156

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

*Gün geçtikçe, git gide, her gün biraz
daha.*

155. Ziyâde eyle günden güne cehdüñ
156. Bu küñi kâh itmişsin hemânâ

2. **günden güne:**
Mesnevi 34

Mısra: 62

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

*Gün geçtikçe, her gün biraz daha, gün
günden.*

61. Çü yok yanumda serv-i gül- 'izârüm
62. N'ola günden güne artarsa zârum

günden münir it:

1. **günden münir it:-den**
Mesnevi 6

Mısra: 73

Kelime Tipi: **Deyim**

Güneşten parlak et.

73. Vezîrûñ tâli'in günden münir it
74. Ben ayak toprağına dest-gîr it

gündüz:

1. **gündüz:**

Mesnevi 23

Mısra: 20

Günün aydınlık olan yani güneşle aydınlanan kısmı.

19. Yürür küyında Şîrînüñ şeb ü rüz

20. Gice Qadr aña gündüz 'd ü Nev-rüz

2. **gündüz:**

Mesnevi 24

Mısra: 77

Günün aydınlık olan yani güneşle aydınlanan kısmı.

77. Varamaz idi gündüz küy-ı yâre

78. Mebâdâ ğamz ideler şehryäre

güne güne:

1. **güne güne:**

Mesnevi 18

Mısra: 137

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Rengârenk, türlü türlü.

137. Müzehheb çemberi var güne güne

138. Olur kavş-i kuzah andan nümüne

2. **güne güne:**

Mesnevi 17

Mısra: 108

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Çeşit Çeşit, türlü türlü.

107. Revân oldı hemân-dem Bîsütüna

108. İde tâ mekr ü hîle güne güne

güne- güne:

1. **güne- güne:**

Mesnevi 11

Mısra: 177

Kelime Tipi: -

Rengârenk, türlü türlü.

177. Ne ğam kim baña virdüñ güne- güne

178. İlet Şîrîne andan bir numüne

güneh:

1. **güneh:**

Mesnevi 3

Mısra: 41

Günah.

41. Egerçi bizde 'işyân ü güneh çok

42. Raĥîmâ raĥmetünden ye' sümüz yok

günehkâr:

1. **günehkâr:**

Mesnevi 4

Mısra: 103

Günahkar, günah işleyen.

103. Günehkâr ümmete alduñ nevâle

104. Hezârân armağan aşĥâb ü âle

günehkâr olurven:

1. **günehkâr olurven:**-(u)r, -ven

Mesnevi 23

Mısra: 82

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Günah işlemiş olmak.

81. Eger hâlinde qorsam anı key 'âr

82. Ger öldürürsem olurven günehkâr

günel:

1. **güneldüğüñ:**-düğ, -(ü)ñ

Mesnevi 13

Mısra: 26

Yönel-, teveccüh et-.

25. Şehâ 'ışk işinüñ uranı yokdur

26. Güneldüğüñ yoluñ pâyânı yokdur

güneş:

1. **güneşsin:**-sîn

Mesnevi 4

Mısra: 28

Güneş, gezegenlere ve yer yuvarlağına ışık ve ısı veren büyük gök cismi.

27. Sipihr-i mertebetd'ey şâh-ı merdüm

28. Güneşsin ğayrî peyem-berler encüm

2. **güneşsin:**-sîn

Mesnevi 19

Mısra: 135

Gezegenlere ve dünyaya ışık ve ısı veren gök cismi, necm. Bu gök cisminin çevreye yaydığı ısı ve ışık.

135. Güneşsin her diyârı eyle rüşen

136. Cihân nûruñdan olsun bâğ ü gülşen

3. **güneş:**

Mesnevi 31

Mısra: 23

Güneş, gezegenlere ve yer yuvarlağına ışık ve ısı veren büyük gök cismi.

23. Güneş ıssısını kılmağa tebrîd

24. Atardı şuya kendin sâye-i bîd

güneş yanında mûm şu 'le virmeyüp cüz'î irâdet külli ma' düm olur:

1. **güneş yanında mûm şu 'le virmeyüp cüz'î irâdet külli ma' düm olur:**-(u)r-ı, -n, -da-me, -(y)üp

Mesnevi 3

Mısra: 110

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Güneşin yanında mumun ışık vermemesi gibi külli iradenin yanında da cüz'î irade tamamen yok olur. Güneş külli iradeyi mum da cüz'î iradeyi ifade için seçilmiş sözcüklendir.

109. Güneş yanında şu 'le virmeyüp mûm

110. Olur cüz'î irâdet külli ma' düm

güng ü lâl ü ebkem olmağ:

1. **güng ü lâl ü ebkem olmağ:**-mak

Mesnevi 3

Mısra: 61

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Dilsiz ve dili tutulmuş ve konuşamayan olmak.

61. Ne hoşdur güng ü lâl ü ebkem olmağ

62. Kuşür u 'aciz ile kul epsem olmağ

günlerdi:

1. **günlerdi:**

Mesnevi 14
Mısra: 137
Günlerdir.

137. Delîm günlerdi kim olmuşdı bî-tâb

138. Çü ârâm itdi aldı gözlerin hvâb

günüm giçürdiler:

1. **günüm giçürdiler:** -di, -ler

Mesnevi 25
Mısra: 118
Kelime Tipi: **Deyim**
Gününü geçirmek: Ömrünü geçirmek.

117. 'Aceb zulm itdiler devrân içinde

118. Günüm giçürdiler hierân içinde

gür olur:

1. **gür olur:** -(u)r

Mesnevi 38
Mısra: 274
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kabir, mezar olmak.

273. Ne hâcet köşk-i 'âlî kaşr-ı ma'mûr

274. Olur ç'âhir makâm ü menzilün gür

gürg:

1. **gürg:**

Mesnevi 10
Mısra: 19
Kurt, canavar.

19. Ra'yyet gûsfend ü gürg 'ammâl

20. Şaķın çüpânıġında itme ihmâl

2. **gürg:**

Mesnevi 14
Mısra: 69
Kurt, canavar.

69. Kimi ururdu gürg ü âhûya tîr

70. Dikerdi kimi şîr üstinde şemşîr

3. **gürg:**

Mesnevi 36
Mısra: 278
Kurt, canavar.

277. Ne kelle k'olmaya anuñ çüpânı

278. Ŗomaz fâriġ yürümeye gürg anı

gürg gûsfende çüpân olupdur:

1. **gürg gûsfende çüpân olupdur:** -e-up, -dur

Mesnevi 5
Mısra: 98
Kelime Tipi: **Deyim**
Kurt, koyuna çobanlık yapmak -
Kurdu koyunla barıştırmak- : Düşmanlıġı
ortadan kaldıran adaletli bir yönetim
kurmak.

97. Yürür seglerle âhû-yı beyâbân

98. Olupdur gûsfende gürg çüpân

gürg-i hun-hvâr:

1. **gürg-i hun-hvâr:**

Mesnevi 9

Mısra: 49

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Kan dökücü, kana susamış kurt.

49. Şalarlar gûsfende gürg-i hun-hvâr

50. Re'âyâ içre ya'nî merd-i cerrâr

gürg-i hun-rîz:

1. **gürg-i hun-rîz:**

Mesnevi 16
Mısra: 15
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kan dökücü kurt.

15. Ne 'asker her biri bir gürg-i hun-rîz

16. Kaġan aşlan gibi hep vahşet-engîz

gürg-i zev ü şîr- mâde:

1. **gürg-i zev ü şîr- mâde:**

Mesnevi 19
Mısra: 113
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kurt eşi ve dişi aslan.

113. Kamusu gürg-i zev ü şîr- mâde

114. Şikâr ü şayd için bâzû- güşâde

gürîstân olmuşdı:

1. **gürîstân olmuşdı:** -miş, -dı

Mesnevi 14
Mısra: 76
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
*Mezarlık (kabristan) görüntüsüne
bürünmek.*

75. Yatan leşlerden ol gün kûh ü şahrâ

76. Hemân olmuşdı gürîstân güyâ

gürîzân olur:

1. **gürîzân olur:** -(u)r

Mesnevi 1
Mısra: 34
Kelime Tipi: -
Kaçmak.

33. Budur her cân ü dil mülkinde sultân

34. Sipâh-ı şîrk olur bundan gürîzân

gürür:

1. **gürürümdan:** -i, -n, -dan

Mesnevi 36
Mısra: 254
*Kendini beġenme, büyüklük taslama,
boş şeylerle övünme, benlik, enâniyet,
kibir, azamet.*

253. Temâmet el virince her murâdı

254. Gürürümdan unutdı 'adl ü dadı

2. **gürür:**

Mesnevi 37
Mısra: 102
*Kendini beġenme, büyüklük taslama,
boş şeylerle övünme, benlik, enâniyet,
kibir, azamet.*

101. Sen ol 'âcizsin aduñ şâh Hûsrev

102. İdersin bu gürür ile tek ü dü

gürür ü kibr ü kini:

1. **gurur ü kibr ü kîni: -i**

Mesnevi 16

Mısra: 105

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Gurur ve kibir ve kin (öfke, düşmanlık).

105. Çü var idi gurur ü kibr ü kîni

106. Görürdi cümleden a'lâ özini

gurur u kibr ü kîninden:

1. **gurur u kibr ü kîninden: -i, -n, -den**

Mesnevi 16

Mısra: 109

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Gurur ve kibir ve kin (öfke, düşmanlık).

109. Gurur u kibr ü kîninden o mağrur

110. Be-âhîr oldı ejderhâ-gîre mür

2. **gurur ü kibr ü kîninden: -i, -n, -den**

Mesnevi 37

Mısra: 128

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Gurur ve kibir ve kin (öfke, düşmanlık).

127. Va'id ü va'zdan olup diger- gün

128. Gurur ü kibr ü kîninden o mağbün

gürz:

1. **gürz:**

Mesnevi 5

Mısra: 73

Far. Eslîha-i atıkadan sapı uzun büyük topuz: gürz-i girân. ("gürze" dahi denilir).

73. Vegâ vahtinde alduçça ele gürz

74. Olur meydanda gâltân küh-ı Elbürz

gürz-i girân:

1. **gürz-i girân:**

Mesnevi 16

Mısra: 29

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Ağır topuz, bozdoğan, şeşber.

29. Olup gürz-i girân arada ser-küb

30. Şalardı gülleler mağzına aşüb

güş:

1. **güşü: -i**

Mesnevi 12

Mısra: 130

Kulak.

129. Zihî 'avrat kim erden yeg hürüşü

130. Tolu âvâze-i 'ışk ile güşü

güş eyledi:

1. **güş eyledi: -di**

Mesnevi 5

Mısra: 117

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

İşitmek.

117. Şehün kim adını güş eyledi dil

118. Taşup deryâ gibi cüş eyledi dil

2. **güş eyledi: -di**

Mesnevi 12

Mısra: 59

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

İşitmek.

59. Bu ahvâli çü Şävür eyledi güş

60. Aña bir özge tedbîr eyledi hoş

3. **güş eyledi: -di**

Mesnevi 15

Mısra: 231

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

İşitmek.

231. Çü Hüsrev eyledi bu peyâmı güş

232. Gidüp 'aklı başından oldı medhüş

güş eyleye:

1. **güş eyleye: -(y)e**

Mesnevi 27

Mısra: 43

Kelime Tipi: **Deyim**

Kulak vermek: Dinlemek.

43. Bu veche söz ki Ferhâd eyleye güş

44. 'Amelden kalup ola deng ü medhüş

güş eyleyüp:

1. **güş eyleyüp: -(y)üp**

Mesnevi 12

Mısra: 13

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Dinlemek, kulak vermek.

13. Sözin Şävuruñ ol merd eyleyüp güş

14. Didi divâne misin yoħsa ser-hoş

güş iderdi:

1. **güş iderdi: -er, -di**

Mesnevi 36

Mısra: 256

Kelime Tipi: **Deyim**

Kulak vermek, dinlemek; değer vermek önemsemek.

255. Şeb ü rüz eyler idi cäm-ı Cem nüş

256. İderdi sâz ü söz âvâzesin güş

güş itdi:

1. **güş itdi: -di**

Mesnevi 5

Mısra: 33

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Dinlemek; dinleyip uygulamaya koymak.

33. Çü dil güş itdi 'akluñ bu hîtabın

34. Anuñ bu resm ile virdi cevabın

2. **güş itdi: -di**

Mesnevi 24

Mısra: 163

Kelime Tipi: **Deyim**

Dinlemek, kulak vermek, işitmek.

163. Çü Şävuruñ sözin güş itdi Pervîz

164. Getürdi küh-ken-i bî-çâreyi tîz

3. **güş itdi: -di**

Mesnevi 26

Mısra: 141

Kelime Tipi: **Deyim**

Dinlemek, kulak vermek, işitmek.

141. Çün anuñ sözlerin güş itdi Şîrîn

142. Be-gâyet raħm kıldı ol nigârîn

4. **güş itdi: -di**

Mesnevi 27

Mısra: 145

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Duymak.

145. Çü bu şer sözleri güş itdi Ferhād

146. Yaqasın yırtup itdi āh ü feryād

5. **güş itdi: -di**

Mesnevi 27

Mısra: 271

Kelime Tipi: **Deyim**

Duymak, işitmek.

271. Çün anuñ fevtini güş itdi Şîrîn

272. Girü gam cāmını nüş itdi Şîrîn

6. **güş itdi: -di**

Mesnevi 33

Mısra: 69

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Duymak, işitmek.

69. Şehūn adını çün güş itdi Şekker

70. Tevāzu' birle kodı toprağa ser

güş itmese:

1. **güş itmese: -me, -se**

Mesnevi 6

Mısra: 41

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

İşitme, dinleme.

41. Zī 'an bülbül şadāsın itmese güş

42. 'Aceb mi tek gülîstān eylesün eüş

güş kılmamağa:

1. **güş kılmamağa: -ma, -mağ, -a**

Mesnevi 37

Mısra: 9

Kelime Tipi: **Deyim**

İşitmek, dinlemek, kulak vermek.

9. Ağaçlar nālesin kılmamağa güş

10. Bih itmış bağlarda penbe der-güş

güş oldı:

1. **güş oldı: -dı**

Mesnevi 15

Mısra: 49

Kelime Tipi: **Deyim**

Kulak kesilmek; büyük bir dikkatle

dinlemek.

49. Çü Şîrîn sözine güş oldı dāye

50. Deñizler gibi pür-cüş oldı dāye

güşāde:

1. **güşāde:**

Mesnevi 38

Mısra: 64

Far. 1. Açık, açılmış.

63. Każādan bir gice şeh mest-i bāde

64. Der-i ħalvet-serā kılmış güşāde

güşāde degül:

1. **güşāde degül:**

Mesnevi 23

Mısra: 195

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Açık degül.

195. Degül ammā der-i maħbes güşāde

196. Ħalāş olmak ne mümkün ben fütāde

güşāde oldı:

1. **güşāde oldı: -dı**

Mesnevi 15

Mısra: 136

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Açılmak.

135. O gül-ruħ söylenürken ol arada

136. Şehūn nergisleri oldı güşāde

güşāde oldukça:

1. **güşāde oldukça: -duķça**

Mesnevi 8

Mısra: 43

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Açılmak.

43. Virürdi güller oldukça güşāde

44. Hezāruñ ħirmen-i şabrını bāda

güşe:

1. **güşede: -de**

Mesnevi 5

Mısra: 19

Inziva yeri, zaviye, uzletgāh.

19. Olup bir güşede meşgül ü murtāz

20. Tama' ağızını yumdum hem-çü miķrāz

güşfend:

1. **güşfende: -e**

Mesnevi 9

Mısra: 49

Koyun.

49. Şalarlar güşfende gürg-i ħun-ħvār

50. Re'āyā içre ya'nī merd-i cerrār

2. **güşfend:**

Mesnevi 10

Mısra: 19

Koyun.

19. Ra'ıyyet güşfend ü gürg 'ammāl

20. Şakın çüpānlıġuñda itme ihmāl

güş-ı ħarda:

1. **güş-ı ħarda: -da**

Mesnevi 24

Mısra: 185

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Eşçğin kulaġı.

185. Yaraşmaz güş-ı ħarda dürr ü cevher
186. Gerekdür cevheri boynında cevher

güş-ı hüşuñ:

1. **güş-ı hüşuñ:** - (u)ñ
Mesnevi 19
Mısra: 15
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Mantık, akıl kulağı. (Dinleyip idrak etmek bağlamında).

15. Dür-i pendümle zeyn it güş-ı hüşuñ
16. Hemîşe cām-ı işmet ola nüşuñ

güşı toludur:

1. **güşı toludur:** -dur
Mesnevi 15
Mısra: 41
Kelime Tipi: **Deyim**
Kulağı dolu; İştirmekle bilgi edinmiş olan; duyduklarıyla birine karşı aşırı sevgi besleyen.

41. Toludur gevher işkıyile güşı
42. Benüm gibi ider cüş ü ħurüşı

ğussa:

1. **ğuşşadan:** -dan
Mesnevi 3
Mısra: 39
Ar. Kalbe tari olan sıkıntı, kaygı, tasa.

39. Düşüp bu ħuşşadan ayağa başum
40. Şurāhî gibi aķar ķanlu yaşum

2. **ğuşşa:**
Mesnevi 17
Mısra: 74
Ar. Kalbe tari olan sıkıntı, kaygı, tasa.

73. Ziyāndur ömre ħod ħam gāh ü bî-gāh
74. Bu ħuşşa niçeye dek saña ey şāh

3. **ğuşşayile:** -(y)ile
Mesnevi 25
Mısra: 106
Ar. Kalbe tari olan sıkıntı, kaygı, tasa.

105. Melāl altında oldu ķāmetüm lām
106. Hilāl itdi beni ħuşşayile eyyām

4. **ğuşşa:**
Mesnevi 30
Mısra: 28
Keder, üzüntü, tasa, kalp sıkıntısı.

27. Anuñçün itmiş anı şāh irsāl
28. Kıla tā ben ħarîbi ħuşşa pā-māl

5. **ğuşşaya:** -(y)a
Mesnevi 36
Mısra: 10
Ar. Kalbe tari olan sıkıntı, kaygı, tasa.

9. ħam u ħasret degüldür cāvīdānī
10. Birez ħuşşaya bir dem şādmānī

6. **ğuşşasın:** -sı, -n
Mesnevi 36

- Mısra: 198
Ar. Kalbe tari olan sıkıntı, kaygı, tasa.

197. Hemān dem perdeyi ref itdi fi'l-ħāl
198. Şehūn her ħuşşasın def itdi fi'l-ħāl

7. **ğuşşadan:** -dan
Mesnevi 38
Mısra: 139
Ar. Kalbe tari olan sıkıntı, kaygı, tasa.

139. Gönül mir'ātın idüp ħuşşadan pās
140. Tutardı ol ħızır ħattıçün İl yās

8. **ğuşşafı:** -ñ
Mesnevi 38
Mısra: 178
Gam, keder, tasa.

177. Baķup yüzine dir ey serv-i dil-cüy
178. Gözüm yaşını ħuşşaf eyledi cüy

9. **ğuşşaya:** -(y)a
Mesnevi 40
Mısra: 79
Gam, keder, tasa.

79. Aceb mi ħuşşaya dönse sürürüñ
80. Bizā en yok zerre var ķuşürüñ

ğussa çekeydüñ:

1. **ğuşşa çekeydüñ:** -c, -(y)dü, -ñ
Mesnevi 24
Mısra: 195

- Kelime Tipi: **Deyim**
Dertlenmek, kederlenmek.

195. Aceb ķandan çekeydüñ bunca ħuşşa
196. Eger pervāneden alsañdı ħişşe

ğussa vü ħam çekmeyesin:

1. **ğuşşa vü ħam çekmeyesin:** -me, -(y)e, -sin
Mesnevi 24
Mısra: 194
Kelime Tipi: **Deyim**
Tasalanmak, kaygılanmak, üzülmek.

193. Olasın cinsüñe tālīb dem-ā-dem
194. Dem-ā-dem çekmeyesin ħuşşa vü ħam

ğussa vü ħam çeküp:

1. **ğuşşa vü ħam çeküp:** -üp
Mesnevi 27
Mısra: 267
Kelime Tipi: **Deyim**
Tasalanmak, kaygılanmak, üzülmek.

267. Çeküp ardınca ħaylī ħuşşa vü ħam
268. Birez toprağı üzre tıtdı mātem

ğussalan:

1. **ğuşşalandı:** -dı
Mesnevi 27
Mısra: 252
Üzülmek, kederlenmek.

251. Tıttı bu resme mātem ol perî-rü
252. Be- ħāyet ħuşşalandı çekdi ķayģu

güşväre idine:

1. **güşväre idine:** -e

Mesnevi 40

Mısra: 62

Kelime Tipi: **Deyim**

Küpe edinmek; -Kulağına küpe

edinmek- : Ders almak, kıymet vermek (nasihat ve söz bağlamında).

61. Sözüm gevherleri ger Hinde vara

62. İdine Hüsrev anı güşväre

güşväre idinmiş:

1. **güşväre idinmiş:** -miş

Mesnevi 36

Mısra: 110

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Küpe edinmek; küpe takmak.

109. Özine zîb çün her mäh-päre

110. Meh-i nevden idinmiş güşväre

güşväre kılmaz iseñi:

1. **güşväre kılmaz iseñi:** -maz , -i, -se, -ñ

Mesnevi 6

Mısra: 36

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Küpe yapmak.

35. Olur kân gibi bağrum päre päre

36. Bu dürri kılmaz iseñ güşväre

güven:

1. **güvenme:** -me

Mesnevi 38

Mısra: 239

Inanmak, itimat etmek.

239. Güvenme baht u iqbâl-i zamâne

240. Geçer kalmaz degüldür cävidâne

güyâ:

1. **güyâ:**

Mesnevi 5

Mısra: 30

Konuşan.

29. Niçün bülbül gibi şeydâ degülsin

30. Neden tûñi gibi güyâ degülsin

2. **güyâ:**

Mesnevi 7

Mısra: 92

Sanki, sözde; zannedersin ki, imiş gibi, diyelim ki. Benzetme edatı görevinde kullanılır.

91. Oyuncağ olmağa şankim Süreyyâ

92. Dizilmiş mehde boncuğ gibi güyâ

3. **güyâ:**

Mesnevi 14

Mısra: 76

Far. Sanki, faraza, sözde.

75. Yatan leşlerden ol gün küh ü şahrâ

76. Hemân olmışdı güristân güyâ

4. **güyâ:**

Mesnevi 15

Mısra: 78

Far. Sanki, faraza, sözde.

77. 'Acceb cüş eyledi ol dîk-i dil-gîr

78. Felek olmuşdı güyâ aña kef-gîr

5. **güyâ:**

Mesnevi 15

Mısra: 139

Far. Sanki, faraza, sözde.

139. Cihân deyrinde güyâ naqş-ı dil-bend

140. Olamaz naqş-ı Mânî aña mânend

6. **güyâ:**

Mesnevi 24

Mısra: 19

Sanki, sözde; zannedersin ki, imiş gibi, diyelim ki. Benzetme edatı görevinde kullanılır.

19. 'Aşâ irişdi güyâ bir za'îfe

20. Kim oldu rûkn-i a'zâm ol nañife

7. **güyâ:**

Mesnevi 26

Mısra: 103

Sanki, âdeta.

103. Belekce geldi güyâ ey dil-ârâm

104. Dil-i âvâreye şabr ile ârâm

8. **güyâ:**

Mesnevi 31

Mısra: 22

Sanki, âdeta.

21. Aқан her şu degüldi cüylar tîz

22. Zemîn olmuşdı güyâ kim 'arâk-rîz

9. **güyâ:**

Mesnevi 31

Mısra: 144

Sanki, âdeta.

143. Serivlerde tezerv-i hûb ü dil-keş

144. Şem'alar üzre güyâ yanar âteş

10. **güyâ:**

Mesnevi 33

Mısra: 79

Sanki, âdeta.

79. Dür-i dendân güyâ mağz-i bādâm

80. Şeker kaplamış aña ol dil-ârâm

11. **güyâ:**

Mesnevi 33

Mısra: 90

Sanki, âdeta.

89. Sefidâc içre şol sîb-i zenañdân

90. Sefid ebr içre güyâ mäh-i tâbân

12. **güyâ:**

Mesnevi 33

Mısra: 96
Sanki, âdeta.

95. Virür 'aqs-i ruhı mirâta cânı
96. Şaçından şänenüñ güyâ zebanı

13. **güyâ:**
Mesnevi 36
Mısra: 220
Sanki, âdeta.

219. Dil ü cân kaşrı olsun diyü rüşen
220. Le'âl kânna güyâ urdı fışe

14. **güyâ:**
Mesnevi 37
Mısra: 46
Sanki.

45. İrüp hük-m-i hümayün-ı Süleymân
46. İder Belkîsa güyâ 'arz-ı imân

güyâ ki:

1. **güyâ ki:**
Mesnevi 11
Mısra: 48
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sanki, sanılır ki.

47. Yañağı âteş-i Müsâ bin -'İmrân
48. Siyeh kâkülleri güyâ ki şu'bân

2. **güyâ ki:**
Mesnevi 11
Mısra: 81

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sanki, sanılır ki.

81. Sütün-ı nürdür güyâ ki sâkı
82. Olur muhkem anuñla hüsn tâkı

3. **güyâ ki:**
Mesnevi 15
Mısra: 75
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sanki, sanılır ki.

75. Baħır güyâ ki cüşân-dîk oldu
76. Buħârından cihân târik oldu

güyâ kim:

1. **güyâ kim:**
Mesnevi 15
Mısra: 163
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sanki.

163. Melekdür biri güyâ kim biri hür
164. Biri nür u biri nür'un- 'alâ- nür

2. **güyâ kim:**
Mesnevi 22
Mısra: 11
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sanki.

11. Olup ol tıfl güyâ kim gâzabnâk
12. İder dırnağ ile şahrâ yüzün çâk

3. **güyâ kim:**
Mesnevi 22
Mısra: 44
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sanki.

43. 'Arüş-ı dehre ol cü gâbgâb oldu
44. Kenâr-ı havz güyâ kim leb oldu

güyâki:

1. **güyâki:**
Mesnevi 19
Mısra: 112
Sanki, diyelim ki.

111. Melâ'ik şaffı şankim hür fevci
112. Hü[s]üñ deryâsınuñ güyâki mevci

güyâliğ eyle:

1. **güyâliğ eyle:**
Mesnevi 40
Mısra: 92
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Şakrak, tatlı üslupta söz söylemek.

91. Yiter bülbül gibi şeydâliğ eyle
92. Yiter tûfî gibi güyâliğ eyle

güyâyâ:

1. **güyâyâ:**
Mesnevi 15
Mısra: 128
Güyâyâ: Sanki.

127. Ne meh dürr-i yetim ü gevher-i nâb
128. Kenâra şalmış anı güyâyâ âb

2. **güyâyâ:**
Mesnevi 15
Mısra: 221
Güyâyâ: Sanki.

221. Gelüp bir cüst kâşid güyâyâ berķ
222. Dere ğark olmuş atı pây- tâ -fark

3. **güyâyâ:**
Mesnevi 21
Mısra: 34
Güyâyâ: Sanki.

33. Kara zülfün egüp eylerdi teħcîl
34. Gider Hindüstâna güyâyâ pîl

4. **güyâyâ:**
Mesnevi 31
Mısra: 125
Güyâyâ: Sanki.

125. Kevâkib güyâyâ ezharı anuñ
126. Meh-i nev raħne-i divârı anuñ

5. **güyâyâ:**
Mesnevi 33
Mısra: 92
Güyâyâ: Sanki.

91. Lebi üstinde hâl-i 'anberîn-fâm
92. Şarâb-ı Kevşer üzre güyâyâ câm

güzâf:

1. **güzâfi:-/**

Mesnevi 40

Mısra: **64**

Far. Boş lâkırdı, güzâf: lâf u güzâf.

63. Firâkî epsem ol çoğ urma lâfi
64. Suhan dürcine dürc itme güzâfi

güzâr:

1. **güzârum:-(u)m**

Mesnevi 18

Mısra: **18**

*Geçiş; geçişime; geçtiğime;
geçmişime.*

17. Dağı hiç kalmadı sabr ü kararum
18. Diyâr-ı yâre lâ-büddür güzârum

güzeli:

1. **güzeli:**

Mesnevi 18

Mısra: **117**

*Taşıdığı üstün nitelikler veya isteğe
uygun olması sebebiyle insanda iyi etki
bırakan, takdir uyandıran kişi, dilber,
sevgili.*

117. Güzel kızlar bile olup süvâre
118. Çıkarlar ya 'nî karşı şehryâre

2. **güzelde:-de**

Mesnevi 33

Mısra: **151**

*Sevgili, dilber, güzel kişi anlamında
adlaşmış sıfat.*

151. Yaraşukdur güzelde 'işve vü nâz
152. Cefâ vü mihri çok çok cevri az az

güzeller 'ahdinün bünyadı yokdur:

1. **güzeller 'ahdinün bünyadı yokdur:**

Mesnevi 26

Mısra: **220**

Kelime Tipi: **Atasözü**

*Güzellerin verdiği sözlerin, ettiği
yeminlerin aslı esası yoktur.*

219. Güzeller 'ahdinün bünyadı yokdur
220. Ne deñlü va 'de virdi ise ol hür

güzeller şâhna:

1. **güzeller şâhna:-n, -a**

Mesnevi 32

Mısra: **141**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Güzeller sultanı.

141. Güzeller şâhna layık mı bî-dâd
142. Olup 'uşşâkı itmek zâr ü nâ-şâd

güzellik tazelik terlik letâfet:

1. **güzellik tazelik terlik letâfet:**

Mesnevi 27

Mısra: **217**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

*Güzellik, gençlik, körpelik, latiflik
(güzellik).*

217. Güzellik tazelik terlik letâfet
218. Açar şu gibidür kim ide sür 'at

güzer eyle:

1. **güzer eyle:**

Mesnevi 33

Mısra: **48**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Geçmek.

47. Sözüñ geçmedi çünkim bağbâna
48. Güzer eyle bir âhir büstâna

güzide:

1. **güzide:**

Mesnevi 11

Mısra: **24**

Far. Seçilmiş, müntahap.

23. Harîf-i hörde-bîn ü kâr-dîde
24. Sözi maqbül özi muqbil güzide

güzîn-i bihter-i hulq-ı hudâsın:

1. **güzîn-i bihter-i hulq-ı hudâsın:-sın**

Mesnevi 4

Mısra: **16**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Allah'ın yaratışının en seçkini.

15. Şerîf -ismün Muhammed Muştafâsın
16. Güzîn-i bihter-i hulq-ı Hudâsın

ğabğab:

1. **ğabğabı: -ı**

Mesnevi 11

Mısra: 110

Çene altı, çene altındaki sarkık, gıdık.

109. Şaçında haddi beñzer şeb- çerāğa

110. Hümāya ğabğabı vü zülfi zāğa

ğabğab oldu:

1. **ğabğab oldu: -dı**

Mesnevi 22

Mısra: 43

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Çene altı, çifte gerdan olmak.

43. 'Arūş-ı dehre ol cū ğabğab oldu

44. Kenār-ı havz gūyā kim leb oldu

ğadr u mekr ider:

1. **ğadr u mekr ider: -er**

Mesnevi 15

Mısra: 218

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Zulüm, cevr, haksız muamele ve hile, düzen yapmak.

217. Velī bilmezler idi çerḫ-i ğaddār

218. Ne ğadr u mekr ider her laḫza izḫār

2. **ğadr u mekr ider: -er**

Mesnevi 15

Mısra: 218

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Zulüm, cevr, haksız muamele ve hile, düzen yapmak.

217. Velī bilmezler idi çerḫ-i ğaddār

218. Ne ğadr u mekr ider her laḫza izḫār

ğafil olur:

1. **ğafil olur: -(u)r**

Mesnevi 38

Mısra: 278

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Gaflet içinde olmak, habersiz bulunmak.

277. Ya bu ğaflet nedür ey merd-i 'ākil

278. Olur mı merd-i 'ākil hiç ğafil

ğafil-i māt iderdi:

1. **ğafil-i māt iderdi: -er, -di**

Mesnevi 14

Mısra: 56

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Yenildiğinden habersiz bırak- .

55. Kemān olup siñe siñe iki kāt

56. İderdi vaḫş ü tayrı ğafil-i māt

ğaflet:

1. **ğafletden: -den**

Mesnevi 27

Mısra: 177

Tasavvuf. Hak'tan habersizlik, kalbin Hak'tan ğafil olması, O'nun zikrinden mahrum kalması.

177. Gel ey mağrūr ğafletden gözüñ aç

178. Olursın 'ākibet ḫod yalın ü aç

2. **ğaflet:**

Mesnevi 38

Mısra: 277

(Ar.) Gafillik, bihaberlik, dalgınlık, boş bulunmak, schv.

277. Ya bu ğaflet nedür ey merd-i 'ākil

278. Olur mı merd-i 'ākil hiç ğafil

ğaflet yuhusını:

1. **ğaflet yuhusını: -n, -ı**

Mesnevi 38

Mısra: 253

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Gaflet uykusu: Gafillik, dalgınlık, dikkatsizlik, ihmal hâli.

253. Götür ğaflet yuhusını gözüñden

254. Hiçabı olmadın ref' it özünden

ğah:

1. **ğah:**

Mesnevi 3

Mısra: 108

Bazen, zaman zaman.

107. Kader zenciri geh şer ğah ḫayra

108. Çeker geh ḫānkāha ğah deyre

2. **ğah:**

Mesnevi 12

Mısra: 128

Bazen.

127. Ururdi geh yüzün anuñ yüzine

128. Öperdi ğah sürerdi gözine

3. **ğah:**

Mesnevi 14

Mısra: 36

Bazen de.

35. Kemend-i 'anberin ü ḫalka-yı ḫāl

36. Gehi ḫavḫ-ı ğazāl ü ğah ḫalḫāl

4. **ğah:**

Mesnevi 27

Mısra: 260

Bazan.....bazan, kimi.....kimi, kâh.....kâh.

259. Virüp şabrın yile ol serv-azād

260. Gehi nāle kııurdu ğah feryād

5. **ğah:**

Mesnevi 27

Mısra: 298

Bazan.....bazan, kimi.....kimi, kâh.....kâh.

298. Görinür ğah rūmı ğah tārı

297. Görürseñ bu sipihr-i ḫoḫka-bāzı

6. **ğah:**

Mesnevi 27

Mısra: 298

*Bazan.....bazan, kimi.....kimi,
kâh.....kâh.*

298. Görünür gâh rûmî gâh târî
297. Görürsen bu sipîhr-i hoşka-bâzî

7. **gâh:**
Mesnevi 36
Mısra: 158
Bazen de.

157. Geh öper elde zülfi 'anberîn-fâm
158. Geh öper sib-i gül-gün gâh bādâm

gâh efyün ü gehî beng:

1. **gâh efyün ü gehî beng:**
Mesnevi 38
Mısra: 24
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bazen afyon ve bazen de esrar.

23. Yeter dir baña efser câm-ı gül-reng
24. Gıdâsî gâh efyün ü gehî beng

gâh gâh:

1. **gâh gâh:**
Mesnevi 13
Mısra: 44
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
*Vakit vakit, ara sıra, zaman zaman.
Cümlelerde "bazen öyle, bazen böyle"
anlamını sağlamak için kullanılmıştır.*

43. İdüp Pervîz ol nakşî kenâre
44. İderdi gâh gâh aña nezâre

gâh gâhî:

1. **gâh gâhî:**
Mesnevi 5
Mısra: 213
Kelime Tipi: **Deyim**
*Zaman zaman(vakit vakit): Ara sıra
belli olmayan zamanlarda.*

213. Çıkar mahbesden anı gâh gâhî
214. Diyâr-ı Rûm olsun cilvegâhî

gâh ü bi-gâh:

1. **gâh ü bi-gâh:**
Mesnevi 1
Mısra: 37
Kelime Tipi: -
Sıralı sırasız, vakitli vakitsiz.

37. Diyenler cân ü dilden gâh ü bi-gâh
38. Olur ismün müsemmasından âgâh

2. **gâh ü bi-gâh:**
Mesnevi 16
Mısra: 133
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sıralı sırasız, vakitli vakitsiz.

133. Alup mazlûmuñ âhın gâh ü bi-gâh
134. Qorur mı fikr idersin çetr ü hargâh

3. **gâh ü bi-gâh:**
Mesnevi 17
Mısra: 73

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sıralı sırasız, vakitli vakitsiz.

73. Ziyândur 'ömrü hüd gam gâh ü bi-gâh
74. Bu guşsa niçeye dek saña ey şâh

4. **gâh ü bi-gâh:**
Mesnevi 19
Mısra: 144
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sıralı sırasız, vakitli vakitsiz.

143. Nedür bunca tazarru' ey şehşâh
144. Kemîne cânuñ için gâh ü bi-gâh

5. **gâh ü bi-gâh:**
Mesnevi 21
Mısra: 6
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sıralı sırasız, vakitli vakitsiz.

5. Gelince havza otlakdan ola râh
6. İrişe şîr-i şâfî gâh ü bi-gâh

6. **gâh ü bi-gâh:**
Mesnevi 23
Mısra: 163
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sıralı sırasız, vakitli vakitsiz.

163. Baña acıduğundan gâh ü bi-gâh
164. Yağasına çeküpür başını çâh

7. **gâh ü bi-gâh:**
Mesnevi 24

Mısra: 258
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sıralı sırasız, vakitli vakitsiz.

257. Delüp bağrın kılayduñ bir ulu râh
258. Geçeydük tâ kim andan gâh ü bi-gâh

8. **gâh u bi-gâh:**
Mesnevi 38
Mısra: 83
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Vakitli vakitsiz, zamansız.

83. Du 'âya perde yokdur gâh u bi-gâh
84. Huşûşâ kim ola vaqt-i şehergâh

gâhî:

1. **gâhî:**
Mesnevi 3
Mısra: 113
*Bazen, bazı defâ, bazı vakit, kimi
vakit.*

113. Gelür gâhî yine idrâk ü zehre
114. Vücûduñdan irüp fi'l-cümle behre

2. **gâhî:**
Mesnevi 7
Mısra: 136
Bazen de.

135. Cemâl ü mâl ü 'izz ü pādşâhî
136. Naşîb olmuş idi ol mâha gâhî

3. **gāhī:**

Mesnevi 26
Mısra: 57
Bazen.

57. Çıkam çün Bīsütün üstine gāhī
58. Göre kebg-i derī benden hırāmı

ġalaṭ didüm:

1. **ġalaṭ didüm:** -dū, -m

Mesnevi 30
Mısra: 23
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yanlış söylemek (tam olarak ifade edememek).

23. ġalaṭ didüm niçe dil hancer –i tiz
24. Ya bir demrenlü oğ yā tiğ-i hun-riz

ġalīb:

1. **ġalīb:**

Mesnevi 31
Mısra: 34
Galiba, herhalde, ihtimal ki.

33. Degüldi görünen gece kevakib
34. Felek yüzine şu saçmışdı ġalīb

ġalīb gelüp:

1. **ġalīb gelüp:** -üp

Mesnevi 3
Mısra: 124
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Üstün olma, kazanma.

123. Çü sürçe 'arşa-i mahşerde atum
124. Gelüp ġalīb hayırdan seyyi' atum

ġalīb olmuşdu:

1. **ġalīb olmuşdu:** -miş, -dı

Mesnevi 32
Mısra: 61
Kelime Tipi: **Deyim**
Üstün gelmek.

61. Şehūn olmuşdı ġalīb cānına şevk
62. Diledi k'ide qolın boynına tavk

ġalivāj ile bülbül:

1. **ġalivāj ile bülbül:**

Mesnevi 24
Mısra: 179
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Çaylak ile bülbül.

179. ġalivāj ile bülbül hem-dem olmaz
180. Çekävek birle kumrī hem-dem olmaz

ġaltān ola:

1. **ġaltān ola:** -a

Mesnevi 5
Mısra: 80
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yuvarlanmak.

79. Ele alsa rez[i]mgāh içre çevgān
80. Ser-i düşmen ola meydānda ġaltān

ġaltān olur:

1. **ġaltān olur:** -(u)r

Mesnevi 5
Mısra: 74
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yuvarlanmak.

73. Veğā vaktinde alduqça ele güz
74. Olur meydānda ġaltān küh-i Elbürz

ġam:

1. **ġamlar:** -lar

Mesnevi 5
Mısra: 9
Kaygı, tasa, keder, iç darlığı.

9. İrerdi bu dil-i mahzūna ġamlar
10. Çekerdüm hiç yok yirden elemeler

2. **ġamdan:** -dan

Mesnevi 6
Mısra: 23
Ar. Kaygı, tasa, endüh, gussa.

23. Gönül mir'atı ġamdan jeng olupdur
24. Dü 'ālem gözlerüme teng olupdur

3. **ġam:**

Mesnevi 11
Mısra: 177
Ar. Kaygı, tasa, endüh, gussa.

177. Ne ġam kim baña virdün güne- güne
178. İlet Şirine andan bir numüne

4. **ġamını:** -ı, -n, -ı

Mesnevi 12
Mısra: 119
Sevgiliden gelen acı, keder, ızdırap.

119. Gehī köhne ġamını eyleyüp nev
120. Döküp ölçerdi ahlvālini cev cev

5. **ġam:**

Mesnevi 13
Mısra: 28
Sevgiliden gelen acı, keder, ızdırap.

27. Qosañ bir laħza ger elden piyāle
28. Olur qalbūne yüz bin ġam havāle

6. **ġamından:** -ı, -n, -dan

Mesnevi 14
Mısra: 19
Ar. Kaygı, tasa, endüh, gussa.

19. ġamından bir ġazālūñ vālih ü deng
20. Hemān nahcīrgāha kıldı āheng

7. **ġamın:** -ı, -n

Mesnevi 15
Mısra: 211
Ar. Kaygı, tasa, endüh, gussa.

211. Gehī deryā ġamın geh şayd hālin
212. Biri birine 'arz idüp melālin

8. **ġamı:** -ı

Mesnevi 15

Mısra: 250
Ar. Kaygı, tasa, endüh, gussa.

249. Ne sūr ola cihānda mātemi yok
250. Nice şādīlūg ola kim ğamı yok

9. ğamdan: -dan

Mesnevi 17

Mısra: 71

Ar. Kaygı, tasa, endüh, gussa.

71. Bu ğamdan eyleme āzār kendūñ
72. İdersin nā-gehān bīmār kendūñ

10. ğam:

Mesnevi 17

Mısra: 73

Ar. Kaygı, tasa, endüh, gussa.

73. Ziyāndur 'ömre hōd ğam gāh ü bī-gāh

74. Bu ğuşşa niçeye dek saña ey şāh

11. ğam:

Mesnevi 26

Mısra: 42

Ar. Kaygı, tasa, endüh, gussa.

41. 'Aceb bezm idi ol bezm-i feraḥ-zā

42. Qomazdı dilde bir zerre ğam aşlā

12. ğam:

Mesnevi 27

Mısra: 272

Ar. Kaygı, tasa, endüh, gussa.

271. Çün anuñ fevtini gūş itdi Şīrīn

272. Giriü ğam cāmını nūş itdi Şīrīn

13. ğam:

Mesnevi 27

Mısra: 284

Ar. Kaygı, tasa, endüh, gussa.

283. Belā üzre belā vü derd- ber- derd

284. Yığıldı ğam ğubarı gerd- ber- gerd

14. ğam:

Mesnevi 28

Mısra: 68

Ar. Kaygı, tasa, endüh, gussa.

67. Yiter olduñ bu endüh ile bī -zevķ

68. Dizūñ ğam gerdenine eyleme tavķ

15. ğamlar: -lar

Mesnevi 30

Mısra: 20

Ar. Kaygı, tasa, endüh, gussa.

19. Gelüp ol nāme bize oldı vāşıl

20. Dil-i mecrūḥa ğamlar oldı ḥāşıl

16. ğam: -ı

Mesnevi 32

Mısra: 41

Ar. Kaygı, tasa, endüh, gussa.

41. Ğamı bādeyle ber-bād eyleyelüm

42. Yıķuķ gönlümüz ābād eyleyelüm

17. ğamuñdan: -(u)ñ, -dan

Mesnevi 32

Mısra: 138

Ar. Kaygı, tasa, endüh, gussa.

137. Cefā vü cevr kıılma müstemende

138. Ğamuñdan ağlayana itme ḥande

18. ğamı: -ı

Mesnevi 32

Mısra: 156

Ar. Kaygı, tasa, endüh, gussa.

155. Çü ṭurmaz şubḥ u şām eyler mürürü

156. Felek virür ğamı alur sürürü

19. ğamdan: -dan

Mesnevi 34

Mısra: 13

Kaygı, tasa, keder, iç darlıĝı.

13. Bu ğamdan ğonçe tek olmışdı dil- teng

14. Ṭurup gülgeşt-i bāĝa kıldı āheng

20. ğamın: -ı, -n

Mesnevi 36

Mısra: 152

Ar. Kaygı, tasa, endüh, gussa.

151. Visāl-i yār ile gönlün idüp hoş

152. İder hierān ğamın küllī ferāmūş

21. ğamdan: -dan

Mesnevi 36

Mısra: 154

Ar. Kaygı, tasa, endüh, gussa.

153. Çeker ol şevķ ile cāmı pey-ā-pey

154. Qomaz gönlünde ğamdan zerrece key

ĝam beydaķı:

1. ĝam beydaķı:

Mesnevi 25

Mısra: 108

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Kaygı, tasa, sıkıntı piyadesi.

107. Bu naṭ' -ı kāyināt içinde kat kat

108. Beni ğam beydaķı māt eyledi māt

ĝam çekersin:

1. ĝam çekersin: -er, -sin

Mesnevi 28

Mısra: 34

Kelime Tipi: **Deyim**

Tasalanmak, üzölmek.

33. Ölen ardınca ölmüş yok muķarrer

34. Ne bunca ĝam çekersin ey gül-i ter

ĝam çekesin:

1. ĝam çekesin: -e, -sin

Mesnevi 33

Mısra: 44

Kelime Tipi: **Deyim**

Tasalanmak, kaygılanmak, üzölmek.

43. Ne dil-ber k'ide senden rüy der-hem

44. Sen anuñçün ne ḥacet çekesin ĝam

ğam gitmişdi:

1. **ğam gitmişdi:** -miş, -di
Mesnevi 7
Mısra: **50**
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Gam(keder, tasa) sona ermek, kaybolmak.

49. Cinân gibi cihân olmuştu hürrem
50. Gelüp şadılg u gitmişdi her gam

ğam rüyuñ:

1. **ğam rüyuñ:** -ñ
Mesnevi 13
Mısra: **9**
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Kederli, üzüntülü, kaygılı yüz.

9. Dir id'ey cân gam rüyuñ niçe bir
10. Temennâ-yı ser-i küyuñ niçe bir

ğam ü endühi:

1. **ğam ü endühi:** -ı
Mesnevi 13
Mısra: **30**
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Üzüntü ve sıkıntı.

29. Şarâb-ı erğuvân ü câm-ı gül-gün
30. İder dilden gam ü endühi bürün

ğam u hasret cavidânî degüldür:

1. **ğam u hasret cavidânî degüldür:**
Mesnevi 36

Mısra: **9**

Kelime Tipi: **Atasözü**
Keder, gussa, dert ve özlem sonsuz değildir; sonsuza kadar sürmez.

9. Gam u hasret degüldür cavidânî
10. Birez guşşaya bir dem şadmânî

ğamgîn:

1. **ğamgîn:**
Mesnevi 34
Mısra: **147**
Gamlı, kederli, üzüntülü.

147. Şeker pâlüdesin koyup o gamgîn
148. Hemân-dem özledi helvâ-yı Şîrîn

ğamgîn oldı:

1. **ğamgîn oldı:** -dı
Mesnevi 28
Mısra: **19**
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Gamlanmak, dertlenmek.

19. İşidüp anı gamgîn oldı Pervîz
20. Çağırdı katına bir kâtibi tîz

ğamgîn olmuşdı:

1. **ğamgîn olmuşdı:** -miş, -di
Mesnevi 15
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Tasalanmak, üzülmek.

3. Nigârîn-i şeker-leb ya'nî Şîrîn
4. Şehün 'ışkıyla kim olmuşdı gamgîn

2. **ğamgîn olmuşdı:** -miş, -di

Mesnevi 36
Mısra: **284**
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Tasalanmak, üzülmek.

283. Gidüp her 'adl ü dâd ü resm ü âyîn
284. Re'âyâ vü sipâh olmuşdı gamgîn

ğamgîn ü dil-teng:

1. **ğamgîn ü dil-teng:**
Mesnevi 24
Mısra: **211**
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Gamlı ve gönülü sıkıntılı (gönlü daralmış).

211. Dönüp Pervîze ol gamgîn ü dil-teng
212. Dir ey tezyîn-i tâc ü zîb-i evreng

ğamgîn ü gamnâk oldı:

1. **ğamgîn ü gamnâk oldı:** -dı
Mesnevi 38
Mısra: **222**
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Gamlı, tasalı ve kederli, dertli olmak.

221. İkilcyden halayık tutdı mâtem
222. Girü gamgîn ü gamnâk oldı 'âlem

ğamgîn ü nâ-şâd:

1. **ğamgîn ü nâ-şâd:**
Mesnevi 15
Mısra: **225**

Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Kederli, tasalı, hüzünlü ve mutsuz.

225. Didi Pervîze k'ey gamgîn ü nâ-şâd
226. Atañuñ aldı 'ömri hürmenin bād

2. **ğamgîn ü nâ-şâd:**
Mesnevi 22
Mısra: **27**
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Kederli, tasalı, hüzünlü ve mutsuz.

27. Pes az müddetde ol gamgîn ü nâ-şâd
28. Ne kim emr itdilerse itdi bünyâd

ğam-güsâr:

1. **ğam-güsârum:** -(u)m
Mesnevi 38
Mısra: **130**
Dert ortağ, arkadaş. II sevgili.

129. Gam alsun gönlümi kim gitdi yârum
130. Enîsüm münisüm hem gam-güsârum

ğam-hv âr:

1. **ğam-hv âr:**
Mesnevi 4
Mısra: **108**
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Gam yiyen, kederlenen.

107. Dimez ümmet ki küyuñda senüñ hvâr
108. Gedâ-yı bî-kes ü miskîn ü gam-hv âr

ğam-hvâr ü miskîn:

1. **ğam-hvâr ü miskîn:**

Mesnevi 25

Mısra: 37

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Gam yiyen (kederlenen, tasalanan) ve âciz, zavallı.

37. Ölürse ğam yimez ğam-hvâr ü miskîn

38. Görür kabrinde çün naqş-ı nigârın

ğam-ı hicrândan:

1. **ğam-ı hicrândan: -dan**

Mesnevi 15

Mısra: 207

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ayrılık gamı, tasası.

207. Ğam-ı hicrândan olup bir dem âzâd

208. Geçen ahvâli bir bir itdiler yâd

ğam-ı hicriyle:

1. **ğam-ı hicriyle: -i, -(y)le**

Mesnevi 31

Mısra: 15

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ayrılık acısı.

15. Ğam-ı hicriyle idüp âh ü nâle

16. Özendi cân ü gönülden vişâle

ğam-ı lâ'liyile:

1. **ğam-ı lâ'liyile: -i, -(y)le**

Mesnevi 11

Mısra: 84

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

(Sevgilinin) lal gibi kırmızı dudağının derti.

83. 'Aķikinden Őekte narĥ-ı mercân

84. Ğam-ı lâ'liyile pür-hün dil-kân

ğam-ı Şirîn:

1. **ğam-ı Şirîn:**

Mesnevi 33

Mısra: 109

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Şirin'in verdiği keder: Şirin kelimesinin hem tatlı anlamına gelmesi hem de özel ad olarak kullanılışı ifadeye iki ayrı anlam kazandırmıştır.

109. Ğam-ı Şirîn ile Şekkerde zehri

110. Görüp oldu ziyâde derd ü ħahrı

ğam-ı yâr:

1. **ğam-ı yâr:**

Mesnevi 25

Mısra: 56

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Sevgilinin üzüntüsü/hüznü.

55. Niçe biñ canlu Yam taşdan demürden

56. Naşib olmaz ğam-ı yâr ile mürden

2. **ğam-ı yâr:**

Mesnevi 33

Mısra: 121

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Sevgilinin üzüntüsü/hüznü.

121. Ğam-ı yâr ile dil k'ola müşevveş

122. Bir özge yâr ile olmaz imiş hoş

ğamına düşüp:

1. **ğamına düşüp: -üp**

Mesnevi 12

Mısra: 7

Kelime Tipi: **Deyim**

Derdine, tasasına düşmek.

7. Düşüp giderdi Pervizün ğamına

8. İrişdi bir ki ğünden ol zemîne

ğamını çeküp:

1. **ğamını çeküp: -üp**

Mesnevi 28

Mısra: 7

Kelime Tipi: **Deyim**

Tasalanmak, üzülmek.

7. Çeküp Şirîn anuñ acı ğamını

8. Őutardı ol ğarîbüñ mâtemini

ğamlar çekdürürsin:

1. **ğamlar çekdürürsin: -(ü)r, -sin**

Mesnevi 15

Mısra: 244

Kelime Tipi: **Deyim**

Tasalandırmak, üzülmesine sebep olmak.

243. Kimi vaş ile irgürseñ murâda

244. Ne ğamlar çekdürürsin ol arada

ğammâz:

1. **ğammâzlar: -lar**

Mesnevi 23

Mısra: 9

Söz taşıyan, laf yetiŐtiren, fitleyen (kimse), kovucu.

9. Görüp ğammâzlar anuñ bu hâlin

10. Temâmet ħıfz idüp her kıl ü ħâlin

2. **ğammâzlar: -lar**

Mesnevi 27

Mısra: 6

Söz taşıyan, laf yetiŐtiren, fitleyen (kimse), kovucu.

5. Ne yüzden toğdı mâh-ı çâr-deh- sâl

6. Didi ğammâzlar Pervîze der-ĥâl

3. **ğammâz:**

Mesnevi 28

Mısra: 11

Söz taşıyan, laf yetiŐtiren, fitleyen (kimse), kovucu.

11. Didi Pervîze bir ğammâz ey Şâh

12. Nigârînüñ ol ahvâlindeñ âĝâh

ğamnâk:

1. **ğamnâk:**

Mesnevi 7

Mısra: 64

Gamlı, kederli.

63. Özi sultâñdi gerçi Őarabnâk

64. Velî ferzende sevdâsında ğamnâk

2. **ğamnāk:**

Mesnevi 25
Mısra: 23
Gamlı, kederli.

23. Kaya kesdikçe ol ğamnāk merdüm
24. Öterdi vādī vü kühsār güm güm

3. **ğamnāk:**

Mesnevi 37
Mısra: 24
Gamlı, kederli.

23. Olup her sebezāruñ sebzesi hāk
24. Qarapūs oluban qalmışdı ğamnāk

ğamnāk oldı:

1. **ğamnāk oldı: -dı**

Mesnevi 16
Mısra: 11
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Gamlı, kederli olmak.

11. Görince şeh bu hāli oldı ğamnāk
12. Hemān cem' itdi 'asker cüst ü çālāk

ğamnāk olur:

1. **ğamnāk olur: -(u)r**

Mesnevi 17
Mısra: 32
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Gamlı, kederli olmak.

31. Libās-ı 'ömr-i nāfe olsa ger çāk
32. Olur mı müşk-i hoş-bü hıç ğamnāk

ğamz ideler:

1. **ğamz ideler: -e, -ler**

Mesnevi 24
Mısra: 78
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Gammazlamak, şikayet etmek.

77. Varamaz idi gündüz küy-ı yäre
78. Mebādā ğamz ideler şehryäre

ğamze:

1. **ğamze:**

Mesnevi 4
Mısra: 110
Süzgün bakış, yan bakış, sitemli bakma; güzellerin gözlerinin ucunda görülen gönül alıcı hareketler, nazlı nazlı göz kırpması; [tas.] batını feyiz ve cezbe. .

109. Nezāreñ kim cihāna dest-i nesdür
110. Men-i bī-çāreye bir ğamze besdür

2. **ğamzesi: -si**

Mesnevi 13
Mısra: 51
Süzerek göz ucu ile yan bakış | gözle işaret etmek; 'El-ğamz...ve göz ile yahud göz kapağını kapamak ile ya kaş ile işaret eylemek ma'nāsınadır...' krş. MÜTERCİM ÂSİM², C. II, s. 191; ayrıca bkz. 'tā tūr-ı ğamze' md.

51. Olupdı mäh-rülar ğamzesi tiz
52. Şanaşın hançer-i kaşşāb-ı hun-riz

3. **ğamzesin: -si, -n**

Mesnevi 14
Mısra: 38
Ar. Güzel gözde, hususiyle kuyruğunda görülen dil-firib hareket: gamze-i fettān.

37. Gözi her bir ğazālūñ mest ü hun-riz
38. Qılurdi şir-merde ğamzesin tiz

ğamze-i hun-riz:

1. **ğamze-i hun-riz:**

Mesnevi 38
Mısra: 193
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Kan dökücü yan bakış.

193. Dirīgā ğamze-i hun-riz hayfā
194. Dirīgā Hüsrev-i Perviz hayfā

ğamze-i yār:

1. **ğamze-i yār:**

Mesnevi 5
Mısra: 102
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Sevgilinin süzgün yan bakışı.

101. Gidüpdür halk-ı 'ālemden mezālīm
102. Meger kim ğamze-i yār ola zālīm

ğani:

1. **ğani:**

Mesnevi 7
Mısra: 60
Zengin.

59. Hürümüz şah idi bī-misl ü mānend
60. Ğanī gerçi velī muhtāc-ı ferzend

2. **ğani:**

Mesnevi 32
Mısra: 135
Bol, çok.

135. Bu ğanī hüsne mağrūr olma zinhār
136. Vefā vü mihrden dūr olma zinhar

ğanimet:

1. **ğanimet:**

Mesnevi 28
Mısra: 86
Kazanç.

85. Belālarda yitürme rāhatuñı
86. Ğanimet bil nigārā şihhatuñı

ğaniyā:

1. **ğaniyā:**

Mesnevi 3
Mısra: 45
Ey Ğanī olan Allah. Ğani: Allah'ın adlarından biri II Zengin varlıklı.

45. Ğaniyā işigüñde bir gedāyın
46. Ki başdan ayağa cürm ü hātāyın

ğarayıb:

1. **ğarayıb:**

Mesnevi 15
Mısra: 240
Garibler, şaşılacak şeyler.

239. 'Acāyib cādū-yı seh̄hārsın sen
240. Ğarāyib h̄ileker mekkārsın sen

2. **ğarāyib:**

Mesnevi 32

Mısra: 154

Tuhaf, şaşılacak.

153. 'Acāyib lu 'beti vardur cihānuñ
154. Ğarāyib sür'ati vardur zamānuñ

ğaraz idüp:

1. **ğaraz idüp: -üip**

Mesnevi 25

Mısra: 119

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Gizli düşmanlık etmek.

119. İdüp şāhib-ğaraz baña ğaraz āh
120. Bu 'ışkum cevherin şandı 'araz āh

ğāretger-i dīn:

1. **ğāretger-i dīn:**

Mesnevi 36

Mısra: 42

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Din yağmacısı.

41. Hātāyī -zāde biş biñ lu 'bet-i Çīn
42. Gönül yağmacısı ğāretger-i dīn

ğarīb:

1. **ğarībūñ: -üñ**

Mesnevi 10

Mısra: 61

Kimsesiz, zavallı, biçare.

61. Ğarībūñ āhıma olma muķābil
62. Söyündürme çerāğ-ı bahtuñı bil

2. **ğarībūñ: -üñ**

Mesnevi 24

Mısra: 268

Kimsesiz, zavallı, biçare.

267. Diledi ol gül için andelībūñ
268. Kesüp başın döke kanım ğarībūñ

3. **ğarībe: -e**

Mesnevi 24

Mısra: 293

Kimsesiz, zavallı, biçare.

293. Ğarībe her kim eylerse ihānet
294. Muhān olup çeke ölince miñnet

4. **ğarībe: -e**

Mesnevi 27

Mısra: 237

Kimsesiz, zavallı, biçare.

237. Didi kim hayf vā hayf ol ğarībe
238. Dil- efkār ü belā-keş 'andelībe

5. **ğarībūñ: -üñ**

Mesnevi 28

Mısra: 8

Kimsesiz, zavallı, biçare.

7. Çeküp Şīrīn anuñ acı ğamını
8. Tutarlı ol ğarībūñ māteminı

6. **ğarībi: -i**

Mesnevi 30

Mısra: 28

Kimsesiz, zavallı, biçare.

27. Anuñçün itmiş anı şāh irsāl
28. Kıla tā ben ğarībi ğuşsa pā-māl

7. **ğarībūñ: -üñ**

Mesnevi 30

Mısra: 70

Kimsesiz, zavallı, biçare.

69. Dil-āzār olma şāhā yıķma hātır
70. Ğarībūñ kalbini hıç etme fātır

8. **ğarībūñ: -üñ**

Mesnevi 38

Mısra: 86

Kimsesiz, zavallı, biçare.

85. Egerçi kim du 'ā her dilde çokdur
86. Ğarībūñ lık bir demrenlü oқdur

9. **ğarībūñ: -üñ**

Mesnevi 38

Mısra: 88

Kimsesiz, zavallı, biçare.

87. Yiter bī-çāreler kalbin hārāb it
88. Du 'āsından ğarībūñ ictināb it

10. **ğarībūñ: -üñ**

Mesnevi 39

Mısra: 12

Kimsesiz, zavallı, biçare.

11. Yetimūñ gözi yaşı hāķkıyīçün
12. Ğarībūñ bağı başı hāķkıyīçün

ğarīb ü zār u dil-süz:

1. **ğarīb ü zār u dil-süz:**

Mesnevi 5

Mısra: 2

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

*Kimsesiz ve zayıf, dermansız ve gönülü
yanmış (çok ızdıraplı).*

1. Meger günlerde bir gün rüz-ı pür-süz
2. Oturmuşdum ğarīb ü zār u dil-süz

ğarīk:

1. **ğarīkem: -em**

Mesnevi 3

Mısra: 93

Suya batmış, boğulmuş.

93. Tefekkür baħrine gerçi ğarīkem
94. Velikin bilmezem kankı ferīkem

2. **ğarīkdi: -di**

Mesnevi 22

Mısra: 119

Gark olmuş, dalmış, batmış.

119. Özi ğarīkdi deryā-yı şafāya
120. Ne diyüp ne koyasın bilmez idi

ğars:

1. **ğarışur:**-(u)r
Mesnevi 38
Mısra: 248
Karışmak, bulaşmak.

247. İrağ ol ol 'arūs-ı bī-vefādan
248. Ğarışur her keş ü dün ü değadan

ğark olmuşdu:

1. **ğark olmuşdu:**-miş, -dı
Mesnevi 36
Mısra: 181
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Batmak, gömülmek.

181. Çü bāde baħrine olmuşdu şeh ğark
182. Güherden kılmadı ğar-mühreyi fark

ğark olupdur:

1. **ğark olupdur:**-up, -dur
Mesnevi 24
Mısra: 70
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Batmak, yok olmak II yerle yeksân olmak.

69. Belürmez kār-vān-ı şām evvāh
70. Meger kim ğark olupdur keşt-i māh

ğark-āb:

1. **ğark-āb:**
Mesnevi 15

Mısra: 106
Suya batan, batmış olan.

105. Meded ğaldum meded ğird-āb içinde
106. Belā vü miħnet ü ğark-āb içinde

ğarka-i hūn:

1. **ğarka-i hūn:**
Mesnevi 37
Mısra: 6
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kana batmış.

5. Şehīd olmuş meger kim sīb-i gül-gūn
6. Yatur meydānda başı ğarka-i hūn

ğarka-i nīl oldu:

1. **ğarka-i nīl oldu:**-dı
Mesnevi 37
Mısra: 112
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Nil nehrine batmak; Nil nehrinde boğulmak.

111. Çü umdı 'askerinden nuşret ü 'avn
112. Anuñçün ğarka-i Nīl oldu Firāvn

ğark-ı baħr-i āteş olursam:

1. **ğark-ı baħr-i āteş olursam:**-(u)r, -sa, -m
Mesnevi 3
Mısra: 36
Kelime Tipi: -
Ateş denizine batmak.

35. Çü ğitmez gözlerümden rüy-ı mehveş
36. Olursam tañ mı ğark-ı baħr-i āteş

ğarrā olma:

1. **ğarrā olma:**-ma
Mesnevi 10
Mısra: 65
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gururlu olmak.

65. İkin māl ü menāle olma ğarrā
66. Gider āħir elüнден zerre zerre

ğäv ü mähī:

1. **ğäv ü mähī:**-miş
Mesnevi 23
Mısra: 102
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Öküz ve balık: eski inanışa göre dünya, bir öküzün boynuzları arasında durmaktadır. Öküz, balığın sırtında; balık ise suyun içindedir.

101. Tenāhīden mu 'arrādūr kemāhī
102. Anuñ nişfinda ğalmış ğäv ü mähī

ğavğā-yı cihānı:

1. **ğavğā-yı cihānı:**-ı
Mesnevi 20
Mısra: 6
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Dünya telaşı.

5. Görür Şīrīni bir ğün nā-gehānī
6. Alur başına ğavğā-yı cihānı

ğavvās -ı deryā-yı me'ānī:

1. **ğavvās -ı deryā-yı me'ānī:**
Mesnevi 7
Mısra: 1
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Manalar denizinin dalgıcı.

1. Gel ey ğavvās -ı deryā-yı me'ānī
2. 'Ayān it 'āleme dürr-i nihānı

ğavvās olanlar:

1. **ğavvās olanlar:**-lar
Mesnevi 15
Mısra: 1
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Dalan.

1. Olanlar 'ışk deryāsında ğavvās
2. Çıkarılmışlar bu resme gevher-i ğaş

2. **ğavvās olanlar:**-lar
Mesnevi 24
Mısra: 153
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Dalgıç olanlar.

153. Olanlar ma'rifet baħrinde ğavvās
154. Çıkarurlar be- āħir gevher-i ğaş

ğavvās oldum:

1. **ğavvās oldum:**-du, -m
Mesnevi 1
Mısra: 11
Kelime Tipi: -
Dalgıç olmak.

11. Talup söz baħrine oldum çü ğavvāş
12. İlahî sen naşib it gevher-i hāş

ğavvāş-ı mahir:

1. **ğavvāş-ı mahir:**
Mesnevi 17
Mısra: 15
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Usta dalgıç.

15. Çıkup ol baħrden ğavvāş-ı mahir
16. Getürdi Rūma envā'-ı cevāhir

ğavvāşlık idüp:

1. **ğavvāşlık idüp:-üip**
Mesnevi 6
Mısra: 33
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Dalgıçlık etmek.

33. İdüp ğavvāşlık şām ü şeħerler
34. Çıkarırdım baħr-i tab'umdan güherler

ğāybāne:

1. **ğāybāne:**
Mesnevi 11
Mısra: 144
*Gizli, belirsiz, aktıl ve hislerle
anlaşılmayan bir şekilde.*

143. İrince cān kulağına fisāne
144. Hemān-dem 'aşığ oldu ğāybāne

ğāyet:

1. **ğāyetde:-de**
Mesnevi 1
Mısra: 102
Çok, pek, pek çok, son derece.

101. Ve ger nî men hemān hākem ki hestem
102. Nice yüksek uçam ğāyetde nîstem

2. **ğāyetde:-de**
Mesnevi 3
Mısra: 5
Son derece, epey, çok fazla.

5. 'İbādet kılmada ğāyetde süstem
6. Günāh itmekde key çālāk ü cüstem

3. **ğāyet:**
Mesnevi 14
Mısra: 127
Ar. 1. Uç, son, son derece.

127. Belā cānına kār itmişdi ğāyet
128. Kılurdi çerh-i gerdündan şikāyet

4. **ğāyet:**
Mesnevi 24
Mısra: 11
Çok, oldukça.

11. Alup üstād anı şād oldu ğāyet
12. Şanasın buldı derdine nihāyet

5. **ğāyet:**
Mesnevi 27

- Mısra: 308
Nihayet,son.

307. Kocalduke'oldı hırşuñ bî-nihāyet
308. Bu hāv-b-ı ğaflete hîç yok mı ğāyet

6. **ğāyet:**
Mesnevi 30
Mısra: 2
Çok fazla, son derece.

1. Nigārīn çün o mektûbı okıdı
2. Gönülden incinüp ğāyet kaçırdı

7. **ğāyet:**
Mesnevi 36
Mısra: 191
Çok, oldukça.

191. Bu ma'niden olup ğāyet perîşān
192. İdüp bî-ihtiyār āh oldu giryān

ğāyet ü had yok:

1. **ğāyet ü had yok:**
Mesnevi 4
Mısra: 82
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Son ve sınır yok.

81. Eyā dürr-i yetīm-i baħr-i sermed
82. Senün evşāfuña yok ğāyet ü had

ğāyetde:

1. **ğāyetde:**
Mesnevi 5

- Mısra: 52
Son derece.

51. Kaçan fark olmasa haķķ ile bātl
52. Olur söz söylemek ğāyetde müşkil

2. **ğāyetde:**
Mesnevi 19
Mısra: 86
Oldukça, son derece.

85. Nigārīn istimā' idüp o pendi
86. Kabül itdi ve ğāyetde begendi

3. **ğāyetde:**
Mesnevi 36
Mısra: 257
Çok, pek, pek çok, son derece.

257. Vezīri var idi ğāyetde zālīm
258. Alurdı boynına bār-ı mezālīm

ğayr:

1. **ğayr:-e**
Mesnevi 4
Mısra: 96
Allah'tan başka her şey.

95. Muķayyed olmaduñ bu i'tibāra
96. Göz açup kılmaduñ ğayre nizāre

2. **ğayrin:-i, -n**
Mesnevi 33
Mısra: 52
Başkası.

51. Ne cânân kim ide iğmâz u ihmâl
52. Sevüp ğayrin mükâfât eyle fi'l-hâl

3. ğayre: -e

Mesnevi 36

Mısra: 190

Başkası/başkaları.

189. Şaçın hoş dâm idüpdür murğ-ı câna
190. Niçün vire beginden ğayre dâne

4. ğayrine: -i, -n, -e

Mesnevi 37

Mısra: 88

Başkası, diğeri II Allah'tan başka her şey.

87. Dü 'âlem mülkinün şâhı Hudâdur
88. Anuñ ğayrine şeh dimek hatâdur

ğayret:

1. ğayret:

Mesnevi 32

Mısra: 85

Aziz ve mukaddes bir şeye yabancıların el uzattığını, göz diktiğini görmeye tahammül edememe duygusu.

85. Ruhumdan k'uyana ğayret çerâğı
86. Degül bürka' yağa taş vü tağı

ğayret -hür:

1. ğayret -hür:

Mesnevi 32

Mısra: 125

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Kıskanç huri.

125. Ruhuñda neyler od ey ğayret -hür
126. Görinen berg-i gülde nürdür nür

ğayret itdi:

1. ğayret itdi: -di

Mesnevi 16

Mısra: 98

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Gayret etmek , çaba sarf etmek.

97. Görince şahdan bu deñlü cür'et
98. Sipâhiler be-ğâyet itdi ğayret

2. ğayret itdi: -di

Mesnevi 24

Mısra: 127

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Kıskanmak , çekememek.

127. İşidüp anı Husrev itdi ğayret
128. Kığırdı katına Şävürü halvet

ğayret kuşağın kuşan:

1. ğayret kuşağın kuşan:

Mesnevi 11

Mısra: 170

Kelime Tipi: **Deyim**

Bir amaca ulaşma yolunda çaba ve güç sarfetmek.

169. Reh-i ğamda baña reh-berlik eyle
170. Kuşan ğayret kuşağın erlik eyle

ğayret-i hür:

1. ğayret-i hür:

Mesnevi 26

Mısra: 93

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Hurileri kiskandıran dilber.

93. Görelden gün yüzüñ ey ğayret-i hür
94. Yüzüme geldi behcet gözüme nür

ğayrı:

1. ğayrı:

Mesnevi 4

Mısra: 28

Başka, diğeri.

27. Sipih-i mertebetd'ey şâh-ı merdüm
28. Güneşin ğayrı peyem-berler encüm

2. ğayrı:

Mesnevi 27

Mısra: 48

Başka.

47. Hiç aña bundan özge çâre olmaz
48. Çü ğayrı sözden ol âvâre olmaz

3. ğayriye: -(y)e

Mesnevi 33

Mısra: 27

Başkası.

27. Meger bir ğayriye dil-dâr olupdur
28. Anuçün benden ol bîzâr olupdur

4. ğayrisi: -si

Mesnevi 36

Mısra: 84

-den başka.

83. O dil-berler içinde yâr-ı Şîrîn
84. Meh-i tâbandı ğayrisi Pervîn

5. ğayrı:

Mesnevi 36

Mısra: 184

Başka.

183. Birezden kim gider keyfiyyet-i cäm
184. Görür yanında bir ğayrı dil-âräm

ğazab:

1. ğazabdan: -dan

Mesnevi 9

Mısra: 2

Gazap, kızgınlık, kızma, öfke, hiddet.

1. Şeher kim dîde-i cellâd-ı gerdün
2. Gazabdan olmuş idi taş-ı pür-hün

2. ğazabdan: -dan

Mesnevi 33

Mısra: 1

Hiddet, öfke.

1. Ğazabdan âhir olanlar peşmân
2. Nedâmet eşkin ider böyle bârân

3. **ğazab:**

Mesnevi 37
Mısra: 126

Gazap, kızgınlık, kızma, öfke, hiddet.

125. Görüp ol nâmeyi Pervîz-i bî-hüş

126. Ğazab cāmından oldı mest ü ser-hoş

ğazab cāmından:

1. **ğazab cāmından:** -n, -dan

Mesnevi 23
Mısra: 22

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Hiddet, öfke kadehi(şarabı).

21. İştükd' anı Hüsrev oldı medhüş

22. Ğazab cāmından olup mest ü bî-hüş

ğazabdan bir kaatre ağı oldu:

1. **ğazabdan bir kaatre ağı oldu:** -dı

Mesnevi 24
Mısra: 266

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Öfkeden bir damla zehir olmak: Çok öfkelenmek.

265. Dile alınca Şîrîn adını ü

266. Ğazabdan oldı şeh bir kaatre ağı

ğazabdan bir päre âteş oldu:

1. **ğazabdan bir päre âteş oldu:** -dan-dı

Mesnevi 5
Mısra: 56

Kelime Tipi: **Deyim**
Öfkeden, hiddetten bir parça ateş

olmak- Öfkeden deliye dönmek- : Çok kızmak, öfkelenmek.

55. Cevâb aldıkda dilden 'aql-ı ser-keş

56. Ğazabdan oldı şan bir päre âteş

ğazabdan ditredi:

1. **ğazabdan ditredi:** -dı

Mesnevi 27
Mısra: 18

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Öfkeden titremek.

17. Şehensâh oldı bu sözden ğazabnâk

18. Ğazabdan ditredi mænend-i tebnâk

ğazabnâk:

1. **ğazabnâk:**

Mesnevi 33
Mısra: 3

Gazaplı, öfkeli.

3. Çü Şîrîn gitti meclisden ğazabnâk

4. Yakasın itdi Hüsrev gül gibi çäk

ğazabnâk oldı:

1. **ğazabnâk oldı:** -dı

Mesnevi 27
Mısra: 17

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Öfkelenmek, hiddetlenmek.

17. Şehensâh oldı bu sözden ğazabnâk

18. Ğazabdan ditredi mænend-i tebnâk

ğazabnâk olup:

1. **ğazabnâk olup:** -up

Mesnevi 22
Mısra: 11

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Öfkelenmek, hiddetlenmek.

11. Olup ol tıfl güyâ kim ğazabnâk

12. İder dirnağ ile şahrâ yüzün çäk

ğazâl:

1. **ğazâlû:** -üñ

Mesnevi 14
Mısra: 19

Ahu, ceylan.

19. Ğamından bir ğazâlûñ vâlih ü deng

20. Hemân nahcîrgâha kıldı âheng

2. **ğazâlû:** -üñ

Mesnevi 14
Mısra: 37

Ahu, ceylan.

37. Gözi her bir ğazâlûñ mest ü hun-rîz

38. Kılurdı şîr-merde ğamzesin tîz

3. **ğazâle:** -e

Mesnevi 19
Mısra: 118

Ahu, ceylan.

117. Çe ger olurdı her şîre havâle

118. Zebûn olmışdı lîkin bir ğazâle

4. **ğazâli:** -i

Mesnevi 26
Mısra: 66

Ahu, ceylan.

65. Çeküp gözlerüme kuhl-i celâli

66. Seg-i dîvâne itdüm her ğazâli

5. **ğazâl:**

Mesnevi 30
Mısra: 40

Ahu, ceylan.

39. Degül lâ-büd tezerv ü kebkke şemşîr

40. Ğazâl için ne lâzım pençe-i şîr

ğazâle:

1. **ğazâle:**

Mesnevi 31
Mısra: 74

Dîşi geyük.

73. Nigârîne didi bir rûbeh-i pîr

74. Gözüñ aç ey ğazâle irdi ol şîr

ğazâl-i çerh:

1. **ğazâl-i çerh:**

Mesnevi 7
Mısra: 123

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Felek ceylanı.

123. Vü ger şimşek gibi şalsaydı tîği

124. Kılurdı päre päre gökde mehi

ğazâl-i çin ü maçın:

1. **ğazâl-i çin ü maçin:**

Mesnevi 18

Mısra: 104

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Çin ve Maçin'in ceylanı (ahusu).

Sipahilerin çoğunlukla Tatar ve Taciklerden oluşmasında kinaye ile.

103. İder sünbülleri eṭrâfî müşgîn

104. Ki her biri ğazâl-i Çin ü Maçin

ğazâl-i 'işve-sâz ü şive-perdâz:

1. **ğazâl-i 'işve-sâz ü şive-perdâz:**

Mesnevi 26

Mısra: 6

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Naz yapan ve cılve düzen ceylan

(ahu). Edalı ve işveli ceylan.

5. Nihâl-i bâğ-ı hüsn ü mîve-i nâz

6. Ğazâl-i 'işve-sâz ü şive-perdâz

2. **ğazâl-i 'işve-sâz ü şive-perdâz:**

Mesnevi 26

Mısra: 6

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Naz yapan ve cılve düzen ceylan

(ahu). Edalı ve işveli ceylan.

5. Nihâl-i bâğ-ı hüsn ü mîve-i nâz

6. Ğazâl-i 'işve-sâz ü şive-perdâz

ğazâl-i nâzenîmi:

1. **ğazâl-i nâzenîmi: -i**

Mesnevi 14

Mısra: 63

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Nazlı, narin gazal (ceylan).

63. Tutup itler ğazâl-i nâzenîmi

64. Diş urup pârelerlerdi tenini

ğâze:

1. **ğâze:**

Mesnevi 1

Mısra: 71

Kadınların süslenmek maksadıyla

yüzlerine sürdükleri kırmızı renkli düzgün, alık.

71. Letâfetden sürüp yüzine ğâze

72. Görünsün ehl-i 'ışka tâze tâze

ğazel-hvân:

1. **ğazel-hvân:**

Mesnevi 18

Mısra: 184

Gazel okuyan.

183. Nedîm ü bezle-gûlar meclis-ârâ

184. Ğazel-hvân dil-rübâlar 'işret-efzâ

geç:

1. **geçüp: -üp**

Mesnevi 12

Mısra: 6

(Bir yerden) geçmek, (bir yere)

uğramak.

5. Çeküp yol zahmetin bî-ḥadd ü pâyân

6. Geçüp neçe neçe küh ü beyâbân

2. **geçüp: -üp**

Mesnevi 21

Mısra: 39

Bir yerden başka bir yere gitmek.

39. Şad[ı]r gösterdiler geçüp oturdı

40. Velî hayretten öz kendin yitürdi

3. **geçer: -er**

Mesnevi 23

Mısra: 106

İlerleme, gezinme.

105. Muḳâbil ols' aña ḥurşid-i rahşân

106. Geçer ḥavf ile üstinden şitâbân

4. **geçer: -er**

Mesnevi 23

Mısra: 157

Vaktin ilerlemesi.

157. Geçer çâh-ı belâda rûzgârüm

158. İşitmez ḥalk-ı 'âlem âh ü zârüm

5. **geç:**

Mesnevi 24

Mısra: 150

Vazgeçmek, uzaklaşmak, terk etmek.

149. Şaḳın 'âr itme ta'îm-i hünerden

150. Er iseñ geç bu yolda sîm ü zerden

6. **geçeydük: -e, -(y)dü, -k**

Mesnevi 24

Mısra: 258

(Bir yerden) geçmek, (bir yere) uğramak.

257. Delüp bağırn kılayduñ bir ulu râh

258. Geçeydük tâ kim andan gâh ü bî-gâh

7. **geçerseñ: -er, -se, -ñ**

Mesnevi 24

Mısra: 262

Vazgeçmek.

261. Muḳ' em emrüne 'âlimdür Allâh

262. Geçerseñ cân-ı Şîrînümden ey şâh

8. **geçer: -er**

Mesnevi 26

Mısra: 210

Zaman bağlamında aşmak, geride bırakmak, harcamak.

209. İde mi girü bir tağa ḥavâle

210. Geçer 'ömrüm egerçi kâm ü nâ-kâm

9. **geçe: -e**

Mesnevi 27

Mısra: 142

Yerine geçmek, yerini almak.

141. Gidüp sâkımdan ol ḥalḥal-ı zer-kâr

142. Geçe anuñ yerine ḥalka-i mâr

10. **geçerseñ: -er, -se, -ñ**

Mesnevi 27

Mısra: 223

(gelip) geçmek. II anılmak, ...diye
adlandırılmak.

223. Eger 'âşık geçersen zâr ü malhzûn
224. Saña örnek yiter Ferhâd ü Mecnûn

11. **geçdi:** -di
Mesnevi 27
Mısra: 244
Yaşamak.

243. Şalınmadı ser[ji]v tek bağlarda
244. Şanavber gibi geçdi tağlarda

12. **geçer:** -er
Mesnevi 30
Mısra: 58
Geçmek (zamanın akıp gitmesi
bağlamında).

57. Şehâ hercâyîdür dünyâ-yı fânî
58. Geçer kimseye kalmaz câvidânî

13. **geçer:** -er
Mesnevi 38
Mısra: 240
Geçip gitmek II sona ermek.

239. Güvenme baht u iqbâl-i zamâne
240. Geçer kalmaz degüldür câvidâne

14. **geç:**
Mesnevi 40
Mısra: 97
Vazgeçmek, uzaklaşmak.

97. Hamûş ol geç bu nev'a hây ü hüydân
98. Dilüñ kat' it bu resme güft ü güdan

gece gündüz:

1. **gece gündüz:**
Mesnevi 22
Mısra: 17
Kelime Tipi: **Deyim**
Aralıksız, sürekli, her zaman.

17. Dürüşürdi gece gündüz dem-â-dem
18. Urişup küh ü şahrâyile her dem

geçen:

1. **geçen:**
Mesnevi 15
Mısra: 208
Yaşanan, deneyimlenen.

207. Ğam-ı hicrândan olup bir dem âzâd
208. Geçen ahvâli bir bir itdiler yâd

geçecek:

1. **geçecek:**
Mesnevi 27
Mısra: 213
Geçince.

213. Geçecek bir iki yıldan zemânüñ
214. Olur pejmürde taze gülsitânüñ

geçin:

1. **geçinürsün:** -(ür), -sin
Mesnevi 34

Mısra: 52
..... iddiasında bulunmak.

51. Cihânî nâlišünden idüp âzâr
52. Geçinürsün dem-â-dem 'âşık-ı zâr

geçür:

1. **geçür:**
Mesnevi 10
Mısra: 79
Geçirmek II sürdürmek.

79. Pes imdi hayr ile geçür zamânüñ
80. Du'â-yı hayr ile yâd ola cânüñ

2. **geçürme:** -me
Mesnevi 18
Mısra: 59
Geçirmek, harcamak (ömür
bağlamında).

59. Geçürme vaqtüñi bî-'ays ü bî-nüş
60. Çıkar endüñü dilden câm-ı mey nüş

3. **geçürdi:** -di
Mesnevi 36
Mısra: 214
Bir nesneyi başka bir nesnenin bir
tarafından girdirip öbür tarafından
çıkarmak.

213. İdüp ol hüsn dükkânın ihâtä
214. Geçürdi rişte şan sümme'l-hiyâtä

gedâ:

1. **gedâya:** -(y)a
Mesnevi 1
Mısra: 42
İlahi tecellilere muhtaç olan salık.

41. Terahhüm kıl Firākī bî-nevâya
42. Kerem hıvânın 'atâ it ol gedâya

2. **gedâyam:** -(y)am
Mesnevi 1
Mısra: 46
Dilenci,yoksul - Alemin
sıkıntılarından el etek çekmiş, inzivada olan
bağlamında kullanılmıştır.

45. Yüzüm götürdüm [ol] dergâha geldüm
46. Gedâyam ya'nî şey'li'llâha geldüm

3. **gedâ:**
Mesnevi 2
Mısra: 47
Düşkün, dilenci, fakir ve kimsesiz;
kul.

47. Gedâ kim ac ü muhtâc ü yalıncağ
48. İrâdet kılsa sultân eyleye çağ

4. **gedâyın:** -(y)ın
Mesnevi 3
Mısra: 45
İlahi tecellilere muhtaç olan salık.

45. Ğanîyâ işigünde bir gedâyın
46. Ki başdan ayağa cürm ü haţâyın

5. **gedâlar: -lar**
Mesnevi 3
Mısra: **57**
Düşkün, dilenci, fakir ve kimsesiz;
kul.

57. Ne cür'etdür ki lâl olan gedâlar
58. Kıla gülzâr-ı medhünde nevalar

6. **gedalar: -lar**
Mesnevi 3
Mısra: **88**
Düşkün, dilenci, fakir ve kimsesiz;
kul.

87. Eger 'afv eyleyüp kılsañ 'atâlar
88. Dimez çün ü çirâ şehler gedalar

7. **gedâ:**
Mesnevi 23
Mısra: **14**
Düşkün, zavallı.

13. Neden teftiş kılmazsın tarîküñ
14. Revâ mı bir gedâ ola refîküñ

8. **gedâlar: -lar**
Mesnevi 24
Mısra: **116**
Dilenci, yoksul.

115. Şu deñlü oldı kim bî-zahmet ü renc
116. Gedâlar la 'iden cem' itdiler genc

9. **gedâlar: -lar**
Mesnevi 24
Mısra: **126**
Dilenci \ fakir.

125. Bugün nânum nekîre hâtem oldı
126. Gedâlar adum ile hem-dem oldı

10. **gedânuñ: -nuñ**
Mesnevi 28
Mısra: **54**
Dilenci \ fakir.

53. Olup lâyıq mı hîç zâr u nizârı
54. Gedânuñ şâh ola şem'-i 'izârı

11. **gedâlar: -lar**
Mesnevi 30
Mısra: **53**
Düşkün, dilenci, fakir ve kimsesiz;
kul.

53. Cihân şehler gedâlar çok görüpdür
54. Zamân begler ağalar çok görüpdür

12. **gedânuñ: -nuñ**
Mesnevi 30
Mısra: **65**
Düşkün, dilenci, fakir ve kimsesiz;
kul.

65. Çıkarsa şâl eyninden gedânuñ
66. Düşer hem tâcı başdan pādşânuñ

gedâ vü şâh:

1. **gedâ vü şâh:**
Mesnevi 38
Mısra: **255**
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Dilenci ve padişah.

255. Gider cümle gedâ vü şâh kalmaz
256. Yıkılır hayme vü hargâh kalmaz

gedâlık:

1. **gedâlık:**
Mesnevi 3
Mısra: **65**
Tasavvufta Allah'ın tecellisini elde
etmek için yapılan dilencilik.

65. Edebsüzlükle çoğ itdüm gedâlık
66. Huzûr-ı hazretünde bî-hayâlık

2. **gedâlık:**
Mesnevi 5
Mısra: **175**
Düşkünlük, dilencilik, fakir ve
kimsesiz olma; kulluk.

175. Velî zâhirden añlanan gedâlık
176. Edebsüzlük be-gâyet bî-hayâlık

gedâ-yı bî-kes:

1. **gedâ-yı bî-kes:**
Mesnevi 4
Mısra: **108**
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Kimsesiz dilenci.

107. Dimez ümmet ki küyuñda seniñ hvâr
108. Gedâ-yı bî-kes ü miskîn ü gam-hvâr

gedâ-yı hâksâre:

1. **gedâ-yı hâksâre: -e**
Mesnevi 26
Mısra: **74**
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Toz toprak içinde kalmış, hâli perişan
dilenci.

73. Hezârân âferîn ol şehryâre
74. Nazâr ide gedâ-yı hâksâre

gedâ-yı nâ-tüvândur:

1. **gedâ-yı nâ-tüvândur: -dur**
Mesnevi 37
Mısra: **138**
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Güçsüz, zayıf(zavallı) dilenci, kul.

137. Eger Dârâ vü Key ger Erdevândur
138. Kıpumda bir gedâ-yı nâ-tüvândur

geh:

1. **geh:**
Mesnevi 2
Mısra: **31**
Fars. Bazen, bazı.

31. Sipihri geh kıtlur bir kara 'ummân
32. İdüp encümlerin dürr-i dirahşân

2. **geh:**
Mesnevi 2

Mısra: 33
Fars. Bazen, bazı.

33. Geh eflâki ider gülzâr ü gülşen
34. Gehî eyler kelâğ ü zâğa mesken

3. **geh:**
Mesnevi 2
Mısra: 37
Fars. Bazen, bazı.

37. Olur geh ravza-yı mînâ-yı Maçîn
38. Anuñ tezyîniyile hûb ü mahzûn

4. **geh:**
Mesnevi 3
Mısra: 108
Bazen.

107. Kader zencîri geh şer gâh hayra
108. Çeker geh hânkâha gâh deyre

5. **geh:**
Mesnevi 12
Mısra: 125
Kimi zaman, bazen, ara sıra.

125. İderdi derdle geh âh ü feryâd
126. Geh ol nakşa bakup olurdu dil-şâd

6. **geh:**
Mesnevi 12
Mısra: 126
Bazen de.

125. İderdi derdle geh âh ü feryâd
126. Geh ol nakşa bakup olurdu dil-şâd

7. **geh:**
Mesnevi 12
Mısra: 127
Kimi zaman, bazen, ara sıra.

127. Ururdu geh yüzün anuñ yüzine
128. Öperdi gâh sürerdi gözine

8. **geh:**
Mesnevi 15
Mısra: 211
Bazen de.

211. Gehî deryâ ğamın geh şayd hâlin
212. Biri birine ‘arz idüp melâlin

9. **geh:**
Mesnevi 17
Mısra: 49
Kimi zaman, bazen, ara sıra.

49. Geh itdüm ğonçeveş pîrâhenüm çâk
50. Gehî şaçdum şabâ tek başuma hâk

10. **geh:**
Mesnevi 20
Mısra: 55
Fars. Bazen, bazı.

55. Bulutlar gibi geh tağa çıkardı
56. Gehî şu gibi şahrâya aқardı

11. **geh:**
Mesnevi 23
Mısra: 170
Bazen (de)...

169. Gehî şevk ile sînem çâk iderdüm
170. Geh işiginde yüzüm hâk iderdüm

12. **geh:**
Mesnevi 26
Mısra: 61
Kimi zaman, bazen, ara sıra.

61. Yaқа geh gül yañağumdan çerâğı
62. Geh uram lâlenüñ bağrına dâğı

13. **geh:**
Mesnevi 26
Mısra: 62
Bazen (de)...

61. Yaқа geh gül yañağumdan çerâğı
62. Geh uram lâlenüñ bağrına dâğı

14. **geh:**
Mesnevi 26
Mısra: 224
Bazen, kimi vakit.

223. Dökerdi tağa yaşm ebr gibi
224. Geh aqvâlini eylerdi tefekkür

15. **geh:**
Mesnevi 27

Mısra: 287
Fars. Bazen, bazı.

287. Geh eyler ‘ursı mâtem mâtemi ‘urs
288. Virür ‘allâme-i ‘aşra iki ders

16. **geh:**
Mesnevi 34
Mısra: 28
Bazen (de)...

27. Gehî serv ayağına yüz ururdu
28. Çenâra karşı geh hayrân tururdu

17. **geh:**
Mesnevi 36
Mısra: 157
Fars. Bazen, bazı.

157. Geh öper elde zülf-i ‘anberîn-fâm
158. Geh öper sib-i gül-gün gâh bādâm

18. **geh:**
Mesnevi 36
Mısra: 158
Fars. Bazen, bazı.

157. Geh öper elde zülf-i ‘anberîn-fâm
158. Geh öper sib-i gül-gün gâh bādâm

19. **geh:**
Mesnevi 36
Mısra: 206
Fars. Bazen, bazı.

205. Ser-â-ser seyr kıldı hüsn bâğın
206. Geh emdi la'lin öpdî geh yañağın

20. **geh:**
Mesnevi 36
Mısra: 206
Bazen de.

205. Ser-â-ser seyr kıldı hüsn bâğın
206. Geh emdi la'lin öpdî geh yañağın

geh geh:

1. **geh geh:**
Mesnevi 26
Mısra: 129
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Bazı bazı, ara sıra, arada bir.

129. Niçün gelmez baña geh geh selâmuñ
130. Niçün çat' eyledüñ benden peyâmuñ

2. **geh geh:**
Mesnevi 34
Mısra: 25
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Zaman zaman.

25. Kılıp nergislere geh geh nigâhı
26. Şorardı şive-i çeşm-i siyahı

geh şer gâh hayra:

1. **geh şer gâh hayra:-a**
Mesnevi 3
Mısra: 107
Kelime Tipi: **Kalp İfade**

*Bazen şer (kötü, fena şey) bazen hayır
(şer karşıtı; iyi şey, nafi şey)..*

107. Qader zencîri geh şer gâh hayra
108. Çeker geh hânkâha gâh deyr

gehî:

1. **gehî:**
Mesnevi 2
Mısra: 34
Bazen de.

33. Geh eflâki ider gülzâr ü gülşen
34. Gehî eyler kelâg ü zâga mesken

2. **gehî:**
Mesnevi 2
Mısra: 35
*Bazan.....bazan, kimi.....kimi,
kâh.....kâh.*

35. Gehî eyler Zelihâ gibi nâlân
36. Gehî gün Yüsufina anı zindan

3. **gehî:**
Mesnevi 2
Mısra: 36
Bazen de.

35. Gehî eyler Zelihâ gibi nâlân
36. Gehî gün Yüsufina anı zindan

4. **gehî:**
Mesnevi 7
Mısra: 141

*Bazan.....bazan, kimi.....kimi,
kâh.....kâh.*

141. Gehî hür ile 'işret kıldı
142. Gehî 'gülmân ile şöhbet kıldı

5. **gehî:**
Mesnevi 7
Mısra: 142
*Bazan.....bazan, kimi.....kimi,
kâh.....kâh.*

141. Gehî hür ile 'işret kıldı
142. Gehî 'gülmân ile şöhbet kıldı

6. **gehî:**
Mesnevi 12
Mısra: 100
*Bazan.....bazan, kimi.....kimi,
kâh.....kâh.*

99. Alup yüzine gözine sürerdi
100. Gehî koyunna koyardı dürederdi

7. **gehî:**
Mesnevi 12
Mısra: 101
*Bazan.....bazan, kimi.....kimi,
kâh.....kâh.*

101. Gehî boynına tomar idinürdi
102. Özine mahrem ü yâr idinürdi

8. **gehî:**
Mesnevi 12

Mısra: 103
Gâh, bazen, zaman zaman.

103. Gehî söylerdi aña ağlayuraç
104. Yüregün lüle gibi tağlayuraç

9. **gehî:**
Mesnevi 12
Mısra: 119
Gâh, bazen, zaman zaman.

119. Gehî köhne gamını eyleyüp nev
120. Döküp ölçerdi ahvâlini cev cev

10. **gehî:**
Mesnevi 14
Mısra: 36
Bazen, ara sıra.

35. Kemend-i 'anberîn ü halka-yı hâl
36. Gehî tavq-ı gazâl ü gâh halhâl

11. **gehî:**
Mesnevi 15
Mısra: 209
*Bazan.....bazan, kimi.....kimi,
kâh.....kâh.*

209. Gehî Şävürüñ ol iqlîme geştin
210. Gehî öz kendülernüñ ser-güzeştin

12. **gehî:**
Mesnevi 15
Mısra: 210

*Bazan.....bazan, kimi.....kimi,
kâh.....kâh.*

209. Gehî Şävürüñ ol iqlîme geştin
210. Gehî öz kendülemüñ ser-güzeştin

13. **gehî:**
Mesnevi 15
Mısra: 211
Bazen, ara sıra.

211. Gehî deryâ ğamın geh şayd hâlin
212. Biri birine 'arz idüp melâlin

14. **gehî:**
Mesnevi 17
Mısra: 50
Bazen de.

49. Geh itdüm ğonçeveş pîrâhenüm çäk
50. Gehî şaçdum şabâ tek başuma hâk

15. **gehî:**
Mesnevi 20
Mısra: 56
*Bazan.....bazan, kimi.....kimi,
kâh.....kâh.*

55. Bulutlar gibi geh tağa çıkardı
56. Gehî şü gibi şahrâya aқardı

16. **gehî:**
Mesnevi 23
Mısra: 169

*Bazan.....bazan, kimi.....kimi,
kâh.....kâh.*

169. Gehî şevk ile sînem çäk iderdüm
170. Geh işiginde yüzüm hâk iderdüm

17. **gehî:**
Mesnevi 26
Mısra: 225
Bazen de.

225. Nigârînüñ gehî 'ahdin tezekkür
226. Turup ol şevk ile girirdi işe

18. **gehî:**
Mesnevi 27
Mısra: 260
*Bazan.....bazan, kimi.....kimi,
kâh.....kâh.*

259. Virüp şabrın yile ol serv-âzâd
260. Gehî nâle kııurdu gâh feryâd

19. **gehî:**
Mesnevi 34
Mısra: 27
*Bazan.....bazan, kimi.....kimi,
kâh.....kâh.*

27. Gehî serv ayağına yüz ururdu
28. Çenâra karşı geh hayrân tururdu

20. **gehî:**
Mesnevi 34

Mısra: 35
Bazen.

35. Gehî kumrıya dirdi k'ey şeğebnâk
36. Giribânüñ kim itdi gül gibi çäk

gehî başın gehî göğsin döğerdi:

1. **gehî başın gehî göğsin döğerdi:** -er, -di
Mesnevi 38
Mısra: 105
Kelime Tipi: **Deyim**
*Kâh başını kâh göğsünü dövmek.
Başını dövmek: Başını (bir yerlere)
vurmak. Göğsünü dövmek: Dövmek.*

105. Gehî başın gehî göğsin döğerdi
106. Cihâna ilenüp çerçe söğerdi

gehî şâdi vü geh ğam gâh ğuşşa:

1. **gehî şâdi vü geh ğam gâh ğuşşa:**
Mesnevi 27
Mısra: 289
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
*Bazen mutluluk ve bazen keder bazen
de tasa.*

289. Gehî şâdi vü geh ğam gâh ğuşşa
290. Bulardan irğürür her cânâ hişşe

gehvâre:

1. **gehvâresine:** -sî, -n, -e
Mesnevi 7
Mısra: 88
Beşik.

87. Hilâl indi felekden çâker oldu
88. Anuñ gehvâresine çenber oldu

gel:

1. **geldüm:** -dü, -m
Mesnevi 1
Mısra: 45
Gelmek.

45. Yüzüm götürdüm [ol] dergâha geldüm
46. Gedâyam ya'nî şey'li'llâha geldüm

2. **geldüm:** -dü, -m
Mesnevi 1
Mısra: 46
Gelmek.

45. Yüzüm götürdüm [ol] dergâha geldüm
46. Gedâyam ya'nî şey'li'llâha geldüm

3. **geldi:** -di
Mesnevi 2
Mısra: 20
Ortaya çıkmak, Peyda olmak.

19. Hâkikatden hâkâyık oldu peydâ
20. Ki geldi mebd'e -i vahdetden eşya

4. **gelür:** -(ü)r
Mesnevi 3
Mısra: 113
Gelmek, ortaya çıkmak.

113. Gelür gâhî yine idrâk ü zehre
114. Vücüdünden irüp fi'l-cümle behre

5. **gel:**

Mesnevi 7

Mısra: 1

Gel hele! hadi.

1. Gel ey gāvvaş -ı deryâ-yı me'ânî

2. 'Ayân it 'âleme dürr-i nihâni

6. **gel:**

Mesnevi 7

Mısra: 27

Haydi, yap.

27. Gel imdi eyle tahrîr ile takrîr

28. Beyân it mâ-cerâ-yı 'ışkı bir bir

7. **gelmiş:-miş**

Mesnevi 8

Mısra: 35

Görünmek, zannolunmak.

35. Yüzi şol hadde gelmiş kim sipihrüñ

36. Açılmış kalmış ağzı mâh ü mihrüñ

8. **gelür:-ür**

Mesnevi 8

Mısra: 41

Kaynaklanmak, ortaya çıkmak.

41. Gelür bād-ı şabādan büy-ı gülzār

42. İder her bülbül-i şeydāyî pür- zār

9. **gelüp:-üp**

Mesnevi 9

Mısra: 12

Bir yerden bir yere varmak, ulaşmak.

11. İdince bu hañâyı ol perî-zād

12. Gelüp Pervîze dihkân itdi feryād

10. **gelüp:-üp**

Mesnevi 13

Mısra: 35

Gelmek.

35. Gelüp ferrâşlar mañbüb ü zîbâ

36. Döşendi yir yirin eñsüz ü dîbâ

11. **gelürdi:-(ü)r, -di**

Mesnevi 14

Mısra: 94

Gelmek, ulaşmak, varmak.

93. 'Aceb menhüs idi ol mevzi'-i şüm

94. Gelürdi her tarafdan na'ra-yı büm

12. **geldügin:-düg, -i, -n**

Mesnevi 15

Mısra: 143

Gelmek, ortaya çıkmak.

143. Bilemez geldügin kankı tarafdan

144. Dür-i nâ-süftedür çıkmış şadefden

13. **gelüp:-üp**

Mesnevi 15

Mısra: 192

Gelmek, uğramak.

191. Alup Şāhuñ cevābın dāye-i pîr

192. Gelüp Şîrîne anı itdi takrîr

14. **geldügin:-dügince**

Mesnevi 15

Mısra: 199

Beri gelmek, yaklaşmak.

199. O bütten yaña geldügince işbu

200. Gele rûhum deyü varurdi qarşu

15. **gеле:-e**

Mesnevi 15

Mısra: 200

Gelmek, buyurmak, şereflendirmek.

199. O bütten yaña geldügince işbu

200. Gele rûhum deyü varurdi qarşu

16. **gelüp:-üp**

Mesnevi 15

Mısra: 221

Ulaşmak.

221. Gelüp bir cüst kâşid güyiyâ berç

222. Dere ğarç olmış atı pây- tâ -farç

17. **gel:**

Mesnevi 15

Mısra: 247

Bak, dinle.

247. Gel olma 'âkil iseñ vuşlata şād

248. Ç'idersin 'âkıbet fırkatde feryād

18. **gelse:-se**

Mesnevi 16

Mısra: 66

Belirmek, görünmek.

65. İrişmiş idi kaçdr ü 'izzete tîr

66. Geçerdi şadra gelse giç eger ir

19. **gel:**

Mesnevi 16

Mısra: 137

Haydi, yap.

137. Utan Hâkdan gel ey Hâkdan utanmaz

138. Özine zulm kılmaktan utanmaz

20. **gel:**

Mesnevi 16

Mısra: 141

Hadî gel (bu işi yapmaktan vazgeç.).

141. Gel atma cevri eliyle kimseye taş

142. Toķınur 'âkıbet başuña kardaş

21. **gelüp:-üp**

Mesnevi 18

Mısra: 142

Gelmek, buyurmak, şereflendirmek.

141. Girüp oturdılar şāh ile Bānū

142. Gelüp qarşuda Şîrîn çökdi zānū

22. **gelince:-ince**

Mesnevi 21

Mısra: 5
Gelmek, ulaşmak, varmak.

5. Gelince havza otlakdan ola rāh
6. İrişe şîr-i şâfi gâh ü bî-gâh

23. **gelüp:-üp**
Mesnevi 23
Mısra: 11
Huzuruna çıkmak.

11. Gelüp Pervîze didiler ki ey şâh
12. Niçün olmayasın bu işden āgâh

24. **gelürdi:-(ü)r, -di**
Mesnevi 24
Mısra: 113
Gelmek, ortaya çıkmak.

113. Gelürdi gice gice ol araya
114. Nişâr iderdi la'l-i bî-nihâye

25. **gel:**
Mesnevi 24
Mısra: 161
Haydi.

161. Gel emdi 'âkil iseñ ol hünerver
162. Olasın tâ iki 'âlemde server

26. **gel:**
Mesnevi 24
Mısra: 283
Gel hele! | hadi.

283. Gel ey 'ahd eyleyen eyle vefâyı
284. Şıyup peymânuñı kılma cefâyı

27. **geldi:-di**
Mesnevi 26
Mısra: 103
Kaynaklanmak, ortaya çıkmak.

103. Belekce geldi güyâ ey dil-ārām
104. Dil-i âvâreye şabr ile ārām

28. **gelmez:-mez**
Mesnevi 26
Mısra: 129
Ulaşmak.

129. Niçün gelmez baña geh geh selâmuñ
130. Niçün kaç' eyledüñ benden peyâmuñ

29. **gel:**
Mesnevi 27
Mısra: 177
Haydi, yap.

177. Gel ey mağrūr gâfletten gözüñ aç
178. Olursın 'âkıbet hōd yalın ü aç

30. **gelür:-(ü)r**
Mesnevi 27
Mısra: 179
Belli bir zamana ulaşmak.

179. Gelür bir dem k'olasın pîr-i fânî
180. Gide bu şihhât ü 'ömr ü cevânî

31. **gelüpdür:-üp, -dür**
Mesnevi 27
Mısra: 203
Dünyaya gelmek, yaşamak.

203. Ne 'âlimler gelüpdür bu serâyâ
204. Gidüp bulmadılar 'ilme nihâye

32. **gelmez:-mez**
Mesnevi 27
Mısra: 235
Bir yerden dönüş yapmak.

235. Revân oldu çü gelmez yola Ferhād
236. İşidüp itdi Şîrîn āh ü feryād

33. **gelüp:-üp**
Mesnevi 30
Mısra: 19
Gelmek | buyurmak, şerefliendirmek.

19. Gelüp ol nâme bize oldu vâşıl
20. Dil-i mecrûha ğamlar oldu hâşıl

34. **geliyor:-(i)yor**
Mesnevi 31
Mısra: 76
Gelmek, buyurmak, şerefliendirmek.

75. Şarâb-ı 'ışkuñ ile şöyle bî-hüş
76. Geliyor uşda Hüsrev mest ü medhüş

35. **gelür:-(ü)r**
Mesnevi 31

Mısra: 94
Gelmek, buyurmak, şerefliendirmek.

93. Diyelüm aña Şîrîn tıtdı rāhı
94. Filân yoldan gelür zan itdi şâhı

36. **gelesin:-e, -sin**
Mesnevi 31
Mısra: 102
Gelmek, ortaya çıkmak.

101. Gide şahuñ hūmârı ç'ola hüşyâr
102. Gelesin sen de andan soñra ey yâr

37. **gelmiş:-miş**
Mesnevi 31
Mısra: 147
Gelmek, buyurmak, şerefliendirmek.

147. Çenâr-ı tâze gelmiş nâz ü gönçe
148. Tıtuşmış biri birisiyle pençe

38. **geldi:-di**
Mesnevi 32
Mısra: 30
(Sofraya) getirilmek, konulmak.

29. Ter ü tâze yemişler bî-nihâye
30. Nuñul olmağıçün geldi araya

39. **gele:-e**
Mesnevi 32
Mısra: 159
Sıra gelmek.

159. Gele şâyed baña da baht ü ikbâl
160. Sen itdüğüñ gib'idem ben de imhâl

40. **gelse:** -se

Mesnevi 33

Mısra: 14

Gelmek, buyurmak, şerefliendirmek.

13. Olur her bezme şem'-i meclis-efrüz

14. Baña gelse bir âteşdür ciger-süz

41. **gelüp:** -üp

Mesnevi 36

Mısra: 121

Huzura çıkmak.

121. Gelüp meşşâtalar Şîrîn katına

122. Dirildiler gül-i nesrîn katına

42. **gelür:** -(ü)r

Mesnevi 37

Mısra: 37

Gelmek.

37. Gelür bir peyk-i dür- yek tûrfetü'l- 'ayn

38. Elinde nâme-i sultân-ı kevneyn

43. **gel:**

Mesnevi 37

Mısra: 62

Haydi, yap.

61. Muḥammed Ḥak Resülidür Ḥudânun

62. Ko küfri gel kabûl it dînin anun

44. **gel:**

Mesnevi 37

Mısra: 63

Gel hele! \ hadi.

63. Gel imân gülsitânın cyle gül-geşt

64. Yeter bâğ oldu saña bâğ-ı Zerdüş

45. **gel:**

Mesnevi 37

Mısra: 73

Haydi.

73. Ko âteş-ḥaneyi gel mescide gir

74. Yanında Ḥak Resülinün idin yir

46. **gelüp:** -üp

Mesnevi 37

Mısra: 163

Gelmek, ulaşmak, varmak.

163. Gelüp didi Resüle bî-kem ü bîş

164. Mübârek ḥâtırına virdi teşvîş

47. **gel:**

Mesnevi 38

Mısra: 233

Haydi.

233. Gel aç 'ibret gözün ey merd-i 'âkil

234. Özüne 'aql peykin reh-nümâ kıl

48. **gele:** -e

Mesnevi 40

Mısra: 34

Ortaya çıkmak, kendini göstermek.

33. Mesîḥâsâ kılsa iltifâtı

34. Gele bu mürde cismümün ḥayâtı

49. **gel:**

Mesnevi 40

Mısra: 90

Gel hele! \ hadi.

89. Şikâr alduñ çü şâhîn oldu adun

90. Demidür gel birez diglet ḳanaduñ

gele:

1. **gele:**

Mesnevi 14

Mısra: 52

Gelsin, ortaya çıksın.

51. Kemân -ebrûlarun tîrine âhü

52. Gele rûḥum deyü varurdu ḳarşu

geliş:

1. **gelişün:** -ün

Mesnevi 12

Mısra: 109

Gelme II geliş.

109. Ne yirdendür gelişün bu diyâra

110. Ne iḳlîme giderdün yâ şikâra

2. **gelişin:** -i, -n

Mesnevi 21

Mısra: 46

Gelme II geliş.

45. Serây öninde bir ḥavz olmağ işin

46. Aña otlağdan işi süd gelişin

gelüp geçe:

1. **gelüp geçe:** -e

Mesnevi 27

Mısra: 181

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Gelip geçmek (zamanın hızla geçmesi bağlamında).

181. Gelüp geçe mürür-ı devr-i eyyâm

182. Cihân levḥind'elif ḳaddün ola lâm

genc:

1. **gencini:** -i, -n, -i

Mesnevi 11

Mısra: 107

Hazine. II Sevğilinin yüzü.

107. Cemâli gencini 'arz itse dehre

108. Dimezler fels-i aḥmer mâh ü mihre

2. **gencün:** -ün

Mesnevi 12

Mısra: 105

Far. Hazine, define, kenz.

105. Ne gencün dirdi esrârsın ey naḳş

106. Ne ma'nânun nümü-dârsın ey naḳş

3. **genc:**

Mesnevi 24

Mısra: 116

Far. Hazine, define, kenz.

115. Şu deñlü oldı kim bî-zahmet ü renc

116. Gedâlar la 'lden cem' itdiler genc

genc ü hazîne ola:

1. **genc ü hazîne ola: -a**

Mesnevi 22

Mısra: 107

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Define ve hazine bulunmak, mevcut olmak.

107. Bu işde şermsârem ben kemîne

108. Kulağ olup aña şarrâf-ı mâhir

gencîne:

1. **gencînesinüñ: -si, -nüñ**

Mesnevi 1

Mısra: 7

Hazine \ büyük bağıllık duyulan, değer verilen şey (GTS).

7. 'İlim gencînesinüñ kapusun aç

8. Dilüme ma'rifet gevherlerin saç

gencîne vü kân:

1. **gencîne vü kân:**

Mesnevi 38

Mısra: 165

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Hazine ve cevherin kaynağı, ocağı.

165. Meger Pervîz idi gencîne vü kân

166. Olur toprakda gevher gibi pinhan

gencîne-i dilden:

1. **gencîne-i dilden: -den**

Mesnevi 40

Mısra: 59

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Gönül hazinesi.

59. Olam gencîne-i dilden güher-pâş

60. Şeh-i Gence diye taşsîn ü şâbâş

gencîne-i hâtırdan:

1. **gencîne-i hâtırdan: -dan**

Mesnevi 40

Mısra: 15

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Gönül hazinesi.

15. Döküp gencîne-i hâtırdan anı

16. Pür itdüm dâmen-i âhîr zemâni

gencîne-i râz 'âleme açıldı:

1. **gencîne-i râz 'âleme açıldı: -di**

Mesnevi 24

Mısra: 120

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Str hazinesi bütün dünya insanlarına açılmak, hazinenin sırrı herkesçe bilinir hale gelmek.

119. Didi Pervîze Şîrîn k'ey ser-efrâz

120. Açıldı 'âleme gencîne-i râz

gendüm-i pāk:

1. **gendüm-i pāk:**

Mesnevi 17

Mısra: 82

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Temiz (saf) buğday.

81. İkinci dânesin kılmasa der -hāk

82. Neden hâşıl olaydı gendüm-i pāk

ger:

1. **ger:**

Mesnevi 3

Mısra: 79

İster... ister bağlacı.

79. Eger rübâh-ı pîr ü ger cevân-şîr

80. Kazâyile kader boynında zencîr

2. **ger:**

Mesnevi 3

Mısra: 83

Eğer, şayet.

83. Olursa kullaruñ ger cümle 'âşî

84. Bulurlar luţfuñ irdükde hâlâşî

3. **ger:**

Mesnevi 3

Mısra: 85

Eğer, şayet.

85. Ve ger şalsañ cehîme bî-tevaqquf

86. Senüñdür mülk hem hüküm ü taşarruf

4. **ger:**

Mesnevi 4

Mısra: 45

Eğer, şayet.

45. Kelîme ger 'aşâ oldıysa yâver

46. Saña tâvüs-ı kudsî oldı reh-ber

5. **ger:**

Mesnevi 4

Mısra: 51

Far. eğer.

51. N'ola ger aña virildiyse Tevrât

52. Saña Qur'an inüpdür bunca âyât

6. **ger:**

Mesnevi 4

Mısra: 53

Far. eğer.

53. Ne gam ger hûb ise elhân-ı Dâvüd

54. Senüñ enfâsuñ oldı cân-ı Dâvüd

7. **ger:**

Mesnevi 5

Mısra: 87

Far. eğer.

87. Şehâsın görse şâhuñ olsa ger hayı

88. Dilencilik ıderdi Hâtem-i Tayy

8. **ger:**

Mesnevi 5

Mısra: 107
Eğer, şayet.

107. Çıka ger yiryüzine māl-i Qārūn
108. El uzatmaya hergiz merd-i medyun

9. ger:
Mesnevi 5
Mısra: 115
Eğer, şayet.

115. Şehâsı ebri ger yağdırsa bārān
116. Olur lü'lü'-yi ter reml-i beyaban

10. ger:
Mesnevi 5
Mısra: 147
Eğer, şayet.

147. Zemîne sâye şalsun tül u ger 'arz
148. Ki es-sultān-ı Zıllu'llāh-ı fi'l -arz

11. ger:
Mesnevi 6
Mısra: 31
Eğer; şart anlamını güçlendirmek için
şartlı cümlelerin başına getirilen kelime,
şayet.

31. Ve ger inşāfuñ olmaz ise hâkim
32. Zemâne yile şuya vire hâküm

12. ger:
Mesnevi 6
Mısra: 37

Eğer; şart anlamını güçlendirmek için
şartlı cümlelerin başına getirilen kelime,
şayet.

37. Degülse ger bu hâtem saña lâyıq
38. Qabülün mihriyile eyle fâyıq

13. ger:
Mesnevi 6
Mısra: 46
Eğer, şayet.

45. Kelāmum dün olup olmaz müşerref
46. Nazar kılmazsa ger lutf ile Āşaf

14. ger:
Mesnevi 7
Mısra: 111
Eğer, şayet.

111. Beyān itse cihāna ger me'ānī
112. Kelāmıyla alurdu 'aql ü cānī

15. ger:
Mesnevi 7
Mısra: 121
Eğer.

121. Ger alsā semtine fīr ü kemānı
122. Ğazāl-i çerḥ isterdi amānı

16. ger:
Mesnevi 7
Mısra: 129
Eğer.

129. Ger ol meydāna sürse esb eger fil
130. Girü qalurdı çerḥ andan yedi misl

17. ger:
Mesnevi 9
Mısra: 41
Eğer; şart anlamını güçlendirmek için
şartlı cümlelerin başına getirilen kelime,
şayet.

41. Vü ger bir bāğdan alsā qoruğı
42. Qılurven başın ol bāğūñ oyuğı

18. ger:
Mesnevi 11
Mısra: 135
Eğer, şayet, diyelim ki.

135. Tuta ger kīne-i ḥasm ile şemşīr
136. İder şīr-i civāmī rübeh-i pīr

19. ger:
Mesnevi 13
Mısra: 27
Eğer.

27. Qosañ bir lahza ger elden piyāle
28. Olur qalbüne yüz bin ḡam ḡavāle

20. ger:
Mesnevi 15
Mısra: 235
Eğer, şayet.

235. İderseñ ger beni bir lahza rahāt
236. Hezarān çekdürürsın derd ü miñnet

21. ger:
Mesnevi 17
Mısra: 31
Eğer; şart anlamını güçlendirmek için
şartlı cümlelerin başına getirilen kelime,
şayet.

31. Libās-ı 'ömr-i nāfe olsa ger çāk
32. Olur mı müşk-i ḡoş-bü hiç ḡamnāk

22. ger:
Mesnevi 17
Mısra: 77
Eğer; şart anlamını güçlendirmek için
şartlı cümlelerin başına getirilen kelime,
şayet.

77. Dıraḡtuñ ger budanmasaydı ḡalı
78. Bitürür miydi hiç tāze nihāli

23. ger:
Mesnevi 17
Mısra: 83
Eğer, şayet.

83. Nihān olmasā ger ḡurşīd-i ḡāver
84. Olur mıydı meh-i tābān münevver

24. ger:
Mesnevi 17
Mısra: 85
Eğer, şayet.

85. Mağaş zilî ger irişmese şem'e
86. Ne deñlü virür idi nür u lem'a

25. **ger:**
Mesnevi 18
Mısra: 76
Eğer, şayet.

75. Yöneldüüm Ka'be-i küy-ı nigāra
76. Refîk ol baña ger var ise care

26. **ger:**
Mesnevi 19
Mısra: 45
*Eğer; şart anlamını güçlendirmek için
şarh cümlelerin başına getirilen kelime,
şayet.*

45. Ger isterseñ dañı muhkem ola bend
46. İd aña kayd-ı ferzend ile peyvend

27. **ger:**
Mesnevi 19
Mısra: 51
Far. eğer.

51. Olursañ ger aña kâbîn ile rām
52. Olur fermān-berüñ ol kām ü nā-kām

28. **ger:**
Mesnevi 19
Mısra: 62
*Eğer; şart anlamını güçlendirmek için
şarh cümlelerin başına getirilen kelime,
şayet.*

61. Eger tūñyise şekkersitānuz
62. Vü ger kumrīyise biz büstānuz

29. **ger:**
Mesnevi 19
Mısra: 63
Eğer, şayet.

63. Ger ol Hızır ise biz āb-ı hayātuz
64. Ger İlyās ise Ceyhün ü Firātuz

30. **ger:**
Mesnevi 19
Mısra: 64
Eğer, şayet.

63. Ger ol Hızır ise biz āb-ı hayātuz
64. Ger İlyās ise Ceyhün ü Firātuz

31. **ger:**
Mesnevi 19
Mısra: 68
*Eğer; şart anlamını güçlendirmek için
şarh cümlelerin başına getirilen kelime,
şayet.*

67. Senüñ ebrūlaruñdur hōd meh-i nev
68. 'Acab mi ger aña baş egse Hüsrev

32. **ger:**
Mesnevi 19
Mısra: 88
*Eğer; şart anlamını güçlendirmek için
şarh cümlelerin başına getirilen kelime,
şayet.*

87. Özi çün pāk- bāzū pāk-dāmān
88. N'ola ger pāk sözden olsa şādān

33. **ger:**
Mesnevi 19
Mısra: 146
*Eğer; şart anlamını güçlendirmek için
şarh cümlelerin başına getirilen kelime,
şayet.*

145. Olayın hīdmetüñd'ey şāh-ı fāyık
146. Olursam ger qaravaşlığa lāyık

34. **ger:**
Mesnevi 23
Mısra: 44
*Eğer; şart anlamını güçlendirmek için
şarh cümlelerin başına getirilen kelime,
şayet.*

43. Didi ister misin derdüñe dermān
44. Eyitdi ger olursa vaşl-ı cānān

35. **ger:**
Mesnevi 23
Mısra: 62
*Eğer; şart anlamını güçlendirmek için
şarh cümlelerin başına getirilen kelime,
şayet.*

62. Eyitdi ger kazāyise ne care
61. Didi bildüm k'olursın pāre pāre

36. **ger:**
Mesnevi 23
Mısra: 82

*Eğer; şart anlamını güçlendirmek için
şarh cümlelerin başına getirilen kelime,
şayet.*

81. Eger hālinde kırsam anı key 'ār
82. Ger öldürsem olurven güñhkār

37. **ger:**
Mesnevi 24
Mısra: 16
Eğer, şayet.

15. Kişinüñ kim murādınca ola dehr
16. Zülāl-i Hızır olur nüş itse ger zehr

38. **ger:**
Mesnevi 24
Mısra: 73
Eğer, şayet.

73. Bozulmasaydı ger tertib-i eyyām
74. Niçün rüza şeb olmayaydı encām

39. **ger:**
Mesnevi 27
Mısra: 199
Eğer, şayet.

199. Bu hāle var ise ger i'tikāduñ
200. Cihānda 'adl ile yād itdür aduñ

40. **ger:**
Mesnevi 27
Mısra: 207
Eğer.

207. Ger ehl-i şan'at üstād iseñ ey merd
208. Gider her şan'atuñ sen qalasın ferd

41. **ger:**
Mesnevi 28
Mısra: 58
Eğer, şayet.

57. Tapuñdur çünkü mihr-i 'ālem-efrüz
58. Ne ğam ger mañv oldıysa bir ılduz

42. **ger:**
Mesnevi 33
Mısra: 133
Eğer, şayet.

133. Kevākib ger vireydi ğün gibi nūr
134. Felekden şem'-i māh olurdu mehcūr

43. **ger:**
Mesnevi 34
Mısra: 22
Far. eğer.

21. Ruñ-ı yāruñ olurdu yādgārı
22. Ger olmasa ğülüñ yanında ħārı

44. **ger:**
Mesnevi 37
Mısra: 79
Eğer, şayet.

79. Kılursañ da'vettime ger icābet
80. Sa'ādet bulup eylersin işābet

45. **ger:**
Mesnevi 37
Mısra: 137
İster... ister bağlacı.

137. Eger Dārā vü Key ger Erdevāndur
138. Qapumda bir gedā-yı nā-tüvāndur

46. **ger:**
Mesnevi 40
Mısra: 6
Far. eğer.

5. Söze şol veche virdüm intizāmı
6. Pesend iderdi görse ger Nizāmı

47. **ger:**
Mesnevi 40
Mısra: 23
Far. eğer.

23. Şorarsañ ger bu dürrüñ intizāmın
24. Urarsañ ibtidāsın ihtitāmın

48. **ger:**
Mesnevi 40
Mısra: 61
Eğer, şayet.

61. Sözüm gevherleri ger Hinde vara
62. İdine Hüsrev anı ğüşvāre

ger köhne ger nev:

1. **ger köhne ger nev:**
Mesnevi 15

Mısra: 190
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gerek eski gerek yeni.

189. Temāmet kışsa-yı Şābüri Hüsrev
190. Hikāyet eyledi ger köhne ger nev

ger surh ü ger ağ ola:

1. **ger surh ü ger ağ ola:-a**
Mesnevi 15
Mısra: 251
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İster kırmızı ve ister beyaz olmak.

251. Nice ğül-berg ola ger surh ü ger ağ
252. Hāzān āñir anı kılmaya toprağ

gerçek:

1. **gerçek:**
Mesnevi 34
Mısra: 102
Aslı olan, uydurma olmayan, doğru, sahih.

101. Benümle eylediği 'ahd qanı
102. Degülmiş gerçek uş çıkdı yalanı

2. **gerçek:**
Mesnevi 38
Mısra: 45
Gerçek, hakiki.

45. Şanup gerçek ol ebleh rış -ñandi
46. Dil ü cāndan qabül itdi o pendi

gerç'ey:

1. **gerç'ey:**
Mesnevi 22
Mısra: 96
Gerçi ey.

95. Qaçan şeh-bāza hem-ser ola heyhāt
96. Seni meşlek bilür gerç'ey ħiredmend

gerçi:

1. **gerçi:**
Mesnevi 3
Mısra: 37
Her ne kadar, ...ise de; ama, ancak, fakat, lâkin; ('ammā', 'velī', 'lik', 'velikīn' edatları ile birlikte).

37. Ğünāñ içinde gerçi nābe-dīdem
38. Velikīn 'özü-ñāhumdur dü dīdem

2. **gerçi:**
Mesnevi 3
Mısra: 93
Her ne kadar, ...ise de; ama, ancak, fakat, lâkin; ('ammā', 'velī', 'lik', 'velikīn' edatları ile birlikte).

93. Tefekkür baħrine gerçi ğarīkem
94. Velikīn bilmezem qankı ferīkem

3. **gerçi:**
Mesnevi 3
Mısra: 99
Her ne kadar, ...ise de; ama, ancak, fakat, lâkin; ('ammā', 'velī', 'lik', 'velikīn' edatları ile birlikte).

99. Gözüm zâhirde dökmez gerçi kan yaş
100. Olupdur kara bağrum tobtolu baş

4. gerçi:

Mesnevi 7

Mısra: 60

Her ne kadar, ...ise de; ama, ancak, fakat, lâkin; ('ammâ', 'velî', 'lîk', 'velîkin' edatları ile birlikte).

59. Hürümüz şâh idi bî-miśl ü mânend

60. Ğanî gerçi velî muhtâc-ı ferzend

5. gerçi:

Mesnevi 7

Mısra: 63

Gerçi, her ne kadar, ise de. "Egerçi"den muhaffettir.

63. Özi sultândı gerçi tarabnâk

64. Velî ferzend sevdâsında ğamnâk

6. gerçi:

Mesnevi 18

Mısra: 11

Her ne kadar, ...ise de; ama, ancak, fakat, lâkin; ('ammâ', 'velî', 'lîk', 'velîkin' edatları ile birlikte).

11. Hevâ serd idi gerçi mevsim-i dey

12. Şehi germ eylemişdi âteş-i mey

7. gerçi:

Mesnevi 19

Mısra: 27

Her ne kadar, ...ise de; ama, ancak,

fakat, lâkin; ('ammâ', 'velî', 'lîk', 'velîkin' edatları ile birlikte).

27. Yaraşur gerçi hûba hüsni-sîret

28. Hicâb andan dahı yegdür ne minnet

8. gerçi:

Mesnevi 19

Mısra: 115

Her ne kadar, ...ise de; ama, ancak, fakat, lâkin; ('ammâ', 'velî', 'lîk', 'velîkin' edatları ile birlikte).

115. İderdi gerçi Hüsrev şayd ü neççir

116. Ururdı her kemân-ebürü aña tîr

9. gerçi:

Mesnevi 22

Mısra: 110

Her ne kadar, ...ise de; ama, ancak, fakat, lâkin; ('ammâ', 'velî', 'lîk', 'velîkin' edatları ile birlikte).

109. Sözünden aldı çok dürr ü cevâhîr

110. Qabûl itmedi gerçi sîm ile zer

10. gerçi:

Mesnevi 26

Mısra: 182

Her ne kadar, ...ise de; ama, ancak, fakat, lâkin; ('ammâ', 'velî', 'lîk', 'velîkin' edatları ile birlikte).

181. Görindün gic gitdün âh kim tîz

182. Cemâlün gerçi virdi çeşmüme nûr

11. gerçi:

Mesnevi 29

Mısra: 5

Her ne kadar, ...ise de; ama, ancak, fakat, lâkin; ('ammâ', 'velî', 'lîk', 'velîkin' edatları ile birlikte).

5. Satır satır yazılmış gerçi peygâm

6. Velî her satır mâr-ı zehr-âşâm

12. gerçi:

Mesnevi 29

Mısra: 17

Her ne kadar, ...ise de; ama, ancak, fakat, lâkin.

17. Beyâz-ı nâme gerçi şâf ü pîrüz

18. Şaçar lîkin yaralu dillere tuz

13. gerçi:

Mesnevi 32

Mısra: 123

Her ne kadar, ...ise de; ama, ancak, fakat, lâkin; ('ammâ', 'velî', 'lîk', 'velîkin' edatları ile birlikte).

123. Şaçun gerçi yılandur kara kıvrak

124. Leb-i la'lün velî tiryâk-ı fârûk

14. gerçi:

Mesnevi 33

Mısra: 131

Her ne kadar, ...ise de; ama, ancak, fakat, lâkin.

131. Aradum gerçi Şîrîni Şekerde

132. Velî bulmadum ol şemsi kâmerde

15. gerçi:

Mesnevi 34

Mısra: 53

Her ne kadar, ...ise de; ama, ancak, fakat, lâkin.

53. Urursın gerçi her dem 'ışkdan dem

54. Velî 'ışk ehli hiç tutmaz müsellemler

16. gerçi:

Mesnevi 40

Mısra: 47

Gerçi, her ne kadar, ise de. "Egerçi"den muhaffettir.

47. Şerefde gerçi bir dürr-i yetimem

48. Bilinmez kıymetüm yok elde sümüm

gerçi ki:

1. gerçi ki:

Mesnevi 11

Mısra: 131

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Her ne kadar, ...ise de.

131. Urınmaz başına gerçi ki miğfer

132. Tutar miğfer maqâmın lîk mi'cer

2. gerçi ki:

Mesnevi 27

Mısra: 57

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Her ne kadar, ...ise de.

57. Kesilmiş fercinün gerçi ki çanı
58. Akar lîkin gözünün şırlağanı

gerçi kim:

1. **gerçi kim:**
Mesnevi 15
Mısra: 11
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Her ne kadar.

11. Olupdı gerçi kim 'ışk ile dil-rîş
12. Devâsın idemezdi lîk teftîş

2. **gerçi kim:**
Mesnevi 33
Mısra: 37
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Doğrusu.

37. Tahammül gerçi kim ola sezâvâr
38. Velî şol hadde degül kim gide 'âr

gerd:

1. **gerd:**
Mesnevi 30
Mısra: 43
Toz, toprak, gubar.

43. Ne eyledür ki def' olsun deyü gerd
44. Şaça her dem tarîk-i 'amma mâverd

gerd- ber- gerd:

1. **gerd- ber- gerd:**
Mesnevi 27
Mısra: 284
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Keder üstüne keder.

283. Belâ üzre belâ vü derd- ber- derd
284. Yıgıldı gam gubarı gerd- ber- gerd

gerdek hânesine:

1. **gerdek hânesine: -n, -e**
Mesnevi 36
Mısra: 143
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gelin ve damadın düğün gecesi baş başa kalmaları ve ilk kez birlikte olmaları için hazırlanmış ev, oda.

143. Çü gerdek hânesine girdi Hüsrev
144. Görür şalmış aña bir mâh pertev

gerdeklük:

1. **gerdeklük:**
Mesnevi 36
Mısra: 194
Gerdeklük; gerdeğe girmek.

193. Çalup bu hayret içre öñü yañu
194. Gözine oldı gerdeklük çarañu

gerden:

1. **gerden:**
Mesnevi 7
Mısra: 134
Far. Boyun, unk.

133. Tuğardı tığ 'üryân elde Behrâm
134. Anuñ hükmine tâ gerden ola râm

2. **gerdenine: -i, -n, -e**
Mesnevi 28
Mısra: 68
Boyun, gerdan.

67. Yiter olduñ bu endüh ile bî -zevķ
68. Dizüñ gam gerdenine eyleme tavķ

gerden-i ferhâda:

1. **gerden-i ferhâda: -a**
Mesnevi 23
Mısra: 86
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ferhat'ın boynu.

85. Demidür k'idesiz bir özge tedbîr
86. Taķasız gerden-i Ferhâda zencîr

gerd-i meydân:

1. **gerd-i meydân:**
Mesnevi 16
Mısra: 31
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Meydanın (savaş meydanı) tozu.

31. Şehâb-ı mürgdür şan gerd-i meydân
32. Kim anda tığ berķ ü tîr bārân

gerdün:

1. **gerdün:**
Mesnevi 40

Mısra: 1
Talih, baht.

1. Bi-ħamdi'llâh ki mühlet virdi gerdün
2. Çıķardum baħr-i dilden dür-i meknün

gerek:

1. **gerek:**
Mesnevi 5
Mısra: 59
Gerek...gerekse şeklinde kullanılır.
Başına geldiği kelimelerin hepsinin birden düşünüldüğünü anlatır. (örn: hem...hem; ister...ister).

59. Gerek mür ol gerek murğ-ı suħan-dân
60. Çayurma dest-girüñdür Süleymân

2. **gerek:**
Mesnevi 5
Mısra: 59
Gerek...gerekse şeklinde kullanılır.
Başına geldiği kelimelerin hepsinin birden düşünüldüğünü anlatır. (Eğer...eğer, ister...ister).

59. Gerek mür ol gerek murğ-ı suħan-dân
60. Çayurma dest-girüñdür Süleymân

3. **gerekdür: -dür**
Mesnevi 15
Mısra: 21
-malı, -meli .

21. Gerekdür kim benümle olasın yâr
22. Yaluñız taş olmaz çünki dîvâr

4. **gerekmez:** -mez

Mesnevi 15

Mısra: 47

Gerekmek, lazım gelmek.

47. Gerekmek hiç nâ-mağrem arada

48. Eger deryâda vü eger karada

5. **gerekdür:** -dür

Mesnevi 18

Mısra: 53

Lazım, olmalı.

53. Gerekdür k'idesin te' hîr te' hîr

54. Çü vakt ide kılavuz girü tedbir

6. **gerek:**

Mesnevi 18

Mısra: 73

Elzem, lazım, olmalı.

73. Gerek te' hîr şer işlerde dâyim

74. Olur te' hîr haber olsa mülâyim

7. **gerekdür:** -dür

Mesnevi 19

Mısra: 17

Lazım, elzem.

17. Gerekdür ki olasın hür-ı mestür

18. Melek gibi olup her dîdeden dür

8. **gerek:**

Mesnevi 23

Mısra: 113

Lazım, gerekli.

113. Gerek hıfz olmağičün nâm ü nâmüs

114. Bu mecnûn ola ol çâh içre mağbûs

9. **gerekdür:** -dür

Mesnevi 24

Mısra: 186

Gerekmek, lazım gelmek.

185. Yaraşmaz güş-ı hârda dürr ü cevher

186. Gerekdür cevherî boynında cevher

10. **gerekmez:** -mez

Mesnevi 26

Mısra: 107

Lazım gelmek, ...istemek.

107. Gerekmek âb-ı hayvân ü zülâli

108. Yiter ben teşneye la'lûn hayâli

11. **gerekdür:** -dür

Mesnevi 27

Mısra: 39

Elzem, lazım, olmalı.

39. Şehensâha gerekdür bir vesîle

40. K'ide şeytân gibi telbîs ü hîle

12. **gerekdür:** -dür

Mesnevi 27

Mısra: 233

Gerekmek, lazım gelmek.

233. Gerekdür 'âkile her dem tefekkür

234. Kim ide işbu hâlâtı tezekkür

13. **gerek:**

Mesnevi 33

Mısra: 145

Olmalı.

145. Gerek mağbûb olana nâz ü şîve

146. Hüs[ü]n bağında tâ kim ola mîve

14. **gerek:**

Mesnevi 34

Mısra: 113

Gerekmek, lazım gelmek.

113. Gerek k'ola niyâz ü 'özü- perdâz

114. Yaraşmaz 'âşıkâ hiç şîve vü nâz

15. **gerekdür:** -dür

Mesnevi 36

Mısra: 24

Gerekmek, lazım gelmek.

23. Binâ-yı mihr olmağa mükemmel

24. Gerekdür dirhem ü mehr-i muaccel

16. **gerekdür:** -dür

Mesnevi 36

Mısra: 169

Gerek.

169. Gerekdür kim idem bir öze tedbir

170. Güherle seng-i hâre olmaya bir

17. **gerekmez:** -mez

Mesnevi 38

Mısra: 202

Lazım, gerekli.

201. Çü sen terk itdün ey 'ömrüm cihânı

202. Gerekmek baña sensiz zindegânı

gerekdür:

1. **gerekdür:**

Mesnevi 24

Mısra: 243

Gerekli, lazım.

243. Gerekdür bir eyü iş eyleyevüz

244. Navekle bunı dil-rîş eyleyevüz

2. **gerekdür:**

Mesnevi 27

Mısra: 26

Lâzım, bir şeyin yapılabilmesinin veya olabilmesinin bağlı olduğu şey.

25. Ne bilem neyleyüp n'itmek gerekdür

26. İkidem birümüz gitmek gerekdür

gerivân:

1. **gerivân:**

Mesnevi 16

Mısra: 60

Haykıran, çığlık atan.

59. Şanasın rezmgah gird-âb ü 'ummân

60. Bahadırlar neheng idi gerivân

germ:

1. **germ:**

Mesnevi 14
Mısra: 97
Sıcak.

97. Hevâ germ ü dem-i ğülân-ı pür- dîv
98. Yoğ idi sâye illâ sâye-i dîv

2. **germ:**

Mesnevi 31
Mısra: 17
Sıcak.

17. Hevâ germ idi od gibi kemâhî
18. Semûm olmuştu bād-ı şubhġâhî

germ eylemişdi:

1. **germ eylemişdi:** -miş, -di

Mesnevi 18
Mısra: 12
Kelime Tipi: **Deyim**
Hararetlendirmek, kızıştırmak.

11. Hevâ serd idi gerçi mevsim-i dey
12. Şchi germ eylemişdi âteş-i mey

germ idüp:

1. **germ idüp:** -üp

Mesnevi 36
Mısra: 78
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Hararetlendirmek. II coşturmak.

77. Meh[i]r hengâmesini gün gibi germ
78. İdüp her mâh-ruhşâr ü pür-âzerm

germ ola:

1. **germ ola:** -a

Mesnevi 30
Mısra: 46
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Kaynamak, ısınmak (su bağlamında).

45. Kim eyler üd ü şandal oda pertâb
46. Kim esbâbın yumağa germ ola âb

germ olasin:

1. **germ olasin:** -a, -sın

Mesnevi 28
Mısra: 55
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Coşmak; ısınmak, ateşli olmak, hararetlenmek.

55. Tatalum şem' gibi olasin germ
56. Niçün yanarsın ilden itmeyüp şerm

germ olsa:

1. **germ olsa:** -sa

Mesnevi 11
Mısra: 17
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Coşmak; ısınmak, ateşli olmak, hararetlenmek.

17. Kaçan kim bâdeden germ olsa Hüsrev
18. Hikâyet itdürürdi köhne vü nev

germiyyet:

1. **germiyyetünden:** -(ü)m, -den

Mesnevi 18
Mısra: 71
Hararet, sıcaklık.

71. Kızır sermâ benüm germiyyetünden
72. İrir yah dūd-ı âh-ı hâşretünden

2. **germiyyetinden:** -i, -n, -den

Mesnevi 31
Mısra: 31
Hararet, sıcaklık.

31. Mihir germiyyetinden kaçup encüm
32. Zemînüñ sâyesinde oldılar güm

germiyyete gelüp:

1. **germiyyete gelüp:** -üp

Mesnevi 31
Mısra: 67
Kelime Tipi: **Deyim**
Hararetlenmek, çok arzu etmek.

67. Gelüp germiyyete şâh-ı dil-âver
68. Sürerdi arzûsiyile tekâver

gerü:

1. **gerü:**

Mesnevi 36
Mısra: 8
Yine, Tekrar.

7. Sıfâhândan idüp Pervize pervâz
8. Gerü uçduğı yire kond'o şeh-bâz

2. **gerü:**

Mesnevi 36
Mısra: 14
Yine, Tekrar.

13. Hâzân kim huşk ide her sebzezârı
14. Gerü ser-sebz ide bād-ı bahârı

3. **gerü:**

Mesnevi 38
Mısra: 176
Yine, Tekrar.

175. Hemân sâ'at o serv-i 'anberîn- hâl
176. Gerü cem' itdi 'aklın başa fi'l-hâl

geşt:

1. **geştin:** -i, -n

Mesnevi 15
Mısra: 209
Gezme, geçme, dolaşma.

209. Gehî Şävürüñ ol iklîme geştin
210. Gehî öz kendülernüñ ser-güzeştin

geşt iderken:

1. **geşt iderken:** -er, -ken

Mesnevi 11
Mısra: 41
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Dolaşmak, gezmek.

41. Cihânı geşt iderken ey şehenşâh
42. Yolum Ermen zemîne irdi nâ-gâh

geşt idüp:

1. **geşt idüp**: -*üp*

Mesnevi 11

Mısra: 25

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Dolaşmak, gezinmek.

25. Cihāni geşt idüp olmuş haber-dār

26. Tolaşmış niçe kerre hem-çü pergār

getür:

1. **getürdüm**: -*dü, -m*

Mesnevi 5

Mısra: 220

Meydana çıkarma, gösterme.

219. Uruş himmet külüging kân-ı cāna

220. Getürdüm la'l ü gevherler miyāna

2. **getürdi**: -*di*

Mesnevi 7

Mısra: 74

(Daha uzak bir yerden) Bulunulan yere gelmesini sağlamak, gelmesine sebep olmak, iletmek, nakletmek.

73. Yuğudan kim uyandı şāh-ı bīdār

74. Mu'abbirler getürdi şordı esrār

3. **getürdi**: -*di*

Mesnevi 9

Mısra: 18

(Daha uzak bir yerden) Bulunulan yere gelmesini sağlamak, gelmesine sebep olmak, iletmek, nakletmek.

17. Şehenş bu haberden oldı dil-irş

18. Getürdi ol ğulamı kıldı teftiş

4. **getür:**

Mesnevi 11

Mısra: 180

(Daha uzak bir yerden) Bulunulan yere gelmesini sağlamak, gelmesine sebep olmak, iletmek, nakletmek.

179. Añamazsañ eger ol serv hālin

180. Getür anuñ baña naqş ü mişālin

5. **getürdüp**: -*düp*

Mesnevi 12

Mısra: 50

(Daha uzak bir yerden) Bulunulan yere gelmesini sağlamak, gelmesine sebep olmak, iletmek, nakletmek.

49. Kimi kim görse ger nezdik ü ger dūr

50. Getürdüp gözlerini itdürür kūr

6. **getürdi**: -*di*

Mesnevi 13

Mısra: 3

Getirmek l sunmak, takdim etmek.

3. Getürdi Husreve Şirīn naqşın

4. Görenler didi naqķāşına taħşin

7. **getürdi**: -*di*

Mesnevi 17

Mısra: 16

Meydana çıkarma, gösterme.

15. Çıķup ol baħrden ğavvāş-ı māhir

16. Getürdi Rūma envā'-ı cevāhir

8. **getürdi**: -*di*

Mesnevi 22

Mısra: 40

(Daha uzak bir yerden) Bulunulan yere gelmesini sağlamak, gelmesine sebep olmak, iletmek, nakletmek.

39. Bu havz olsun deyu ol hūra kāfi

40. Getürdi şu yirine şir-i şāfi

9. **getürdiler**: -*di, -ler*

Mesnevi 23

Mısra: 27

(Daha uzak bir yerden) Bulunulan yere gelmesini sağlamak, gelmesine sebep olmak, iletmek, nakletmek.

27. Getürdiler varup fi'l-hāl anı

28. Görince Husrevüñ cüş itdi kāmı

10. **getürmişdi**: -*miş, -di*

Mesnevi 24

Mısra: 103

Meydana çıkarma, gösterme.

103. Getürmişdi firāvān la'l-i rengin

104. Yazup her birisine nām-ı Şirīn

11. **getürdi**: -*di*

Mesnevi 24

Mısra: 164

Gelmesini sağlamak.

163. Çü Şāvürüñ sözün ğüş itdi Perviz

164. Getürdi küh-ken-i bī-çāreyi tiz

12. **getür:**

Mesnevi 26

Mısra: 118

Sunmak (kadeh bağlamında).

117. Şarāb-ı şevķden idüp leb-ā-leb

118. Getür Ferhāda vir nüş eylesün hep

13. **getürme**: -*me*

Mesnevi 28

Mısra: 49

Getirme, ortaya çıkarma.

49. Getürme anuñ için 'aynuña dem'

50. Saña pervāne eksik olmaz ey şem'

14. **getürür**: -(*ü*)r

Mesnevi 31

Mısra: 146

Meydana çıkarma, gösterme.

145. Şan aldanmağa şāh-ı tıfl-ı 'ar'ar

146. Getürür beyzā-yı rengin şanavber

15. **getürdi**: -*di*

Mesnevi 32

Mısra: 25

Getirmek l sunmak, takdim etmek.

25. Getürdi ol perī şol deñlü ni 'met

26. İdemez vaşf anı ādem ne minnet

getürd:

1. **getürdüp:-üþ**
Mesnevi 22
Mısra: 76
Gelmesini sağlamak.

75. Olup şîr ü şekerden çâşnî-gîr
76. Getürdüp yanına Ferhâdî Şîrîn

getürd'envâ' ü eşnâfi vücûda:

1. **getürd'envâ' ü eşnâfi vücûda:**
Mesnevi 2
Mısra: 6
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Getürdü vezin nedeniyle getürd' biçiminde kullanılmıştır. Envâ vü eşnâfi vücûda getürmek. Çeşitleri ve cinsleri var etmek.

5. Şu'ân şaldı tâ kâf-ı vücûda
6. Getürd'envâ' ü eşnâfi vücûda

geveznân:

1. **geveznân:**
Mesnevi 14
Mısra: 47
Geyikler.

47. Hâdeng-i lâle-rûlardan geveznân
48. Olup mecnûn tûtar râh-ı beyâbân

gevher:

1. **gevherlerin:-ler, -i, -n, -**
Mesnevi 1

Mısra: 8
Mücevher, elmas. (Güzel, iyi özellikler bağlamında).

7. 'İlim gençinesinün çapusun aç
8. Dilüme ma'rifet gevherlerin saç

2. **gevherlerin:-ler, -i, -n**
Mesnevi 5
Mısra: 119
Far. Mücevher, elmas.

119. Du'â gevherlerin idüp îşâra
120. Senâlar eyledi ol şehryâra

3. **gevherler:-ler**
Mesnevi 7
Mısra: 102
Far. Mücevher, elmas.

101. Ne dem kim hoşka-i la'lin açardı
102. Suhan yirine gevherler saçardı

4. **gevher:**
Mesnevi 15
Mısra: 41
Far. Mücevher, elmas.

41. Toludur gevher işkıyile güşü
42. Benüm gibi ider cüş ü huruşü

5. **gevher:**
Mesnevi 15
Mısra: 115
Elmas | mücevher | inci.

115. Saçup nîsân gibi deryâya gevher
116. Dökerti gözlerinden dürr-i ezher

6. **gevher:**
Mesnevi 18
Mısra: 167
Far. Mücevher, elmas.

167. İki gevher gibi bir dürc içinde
168. İki ahter gibi bir burc içinde

7. **gevher:**
Mesnevi 32
Mısra: 81
Far. Mücevher, elmas.

81. Kulağumdağı gevher eylesem ceng
82. Olur şâhib- güleler başına seng

8. **gevher:**
Mesnevi 38
Mısra: 166
Far. Mücevher, elmas.

165. Meger Pervîz idi gençine vü kân
166. Olur toprakda gevher gibi pinhan

9. **gevherleri:-ler, -i**
Mesnevi 40
Mısra: 61
Elmas | mücevher | inci.

61. Sözüüm gevherleri ger Hinde vara
62. İdine Husrev anı güşvâre

gevher-eşân idüp:

1. **gevher-eşân idüp:-üþ**
Mesnevi 15
Mısra: 37
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Cevher saçan etmek.

37. Şehâb-ı çeşmüm idüp gevher-eşân
38. Dür ü la'li ile idem deryâ yüzün kân

gevher-eşân oldu:

1. **gevher-eşân oldu:-dı**
Mesnevi 24
Mısra: 250
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Cevher(Mücevher) saçan olmak.

249. Giderdi dürc-i la'lin ka'lini tîz
250. Hemân-dem gevher-eşân oldu Pervîz

gevher-eşân oldum:

1. **gevher-eşân oldum:-du, -m**
Mesnevi 5
Mısra: 222
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Cevher(Mücevher) saçan olmak.

221. Nice reşk itmesün her kân ü 'ummân
222. Cihân halkına oldum gevher-eşân

gevher-i hâş:

1. **gevher-i hâş:**
Mesnevi 1
Mısra: 12

Kelime Tipi: -
Saf, halis, katışıksız inci.

11. Talup söz bahrine oldum çü gavvâş
12. İlähî sen naşîb it gevher-i hâş

2. **gevher-i hâş:**
Mesnevi 15
Mısra: 2
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Saf, halis, katışıksız inci.

1. Olanlar 'ışk deryasında gavvâş
2. Çıkarılmışlar bu resme gevher-i hâş

3. **gevher-i hâş:**
Mesnevi 24
Mısra: 154
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Saf, halis, katışıksız inci.

153. Olanlar ma'rifet bahrinde gavvâş
154. Çıkarurlar be-âhir gevher-i hâş

gevher-i nâb:

1. **gevher-i nâb:**
Mesnevi 15
Mısra: 127
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Değerli mücevher.

127. Ne meh dürr-i yetim ü gevher-i nâb
128. Kenâra şalmış anı güyiyâ âb

gevher-i pâk:

1. **gevher-i pâk:**
Mesnevi 11
Mısra: 113
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Saf, temiz cevher.

113. Hüs[ü]n kâminde la'li gevher-i pâk
114. Gezend irgürmemiş hiç aña hakkâk

2. **gevher-i pâk:**
Mesnevi 36
Mısra: 168
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Saf, temiz cevher.

167. Eli ditrer olıcağ mest hakkâk
168. Olur yok yire zâyi' gevher-i pâk

gevher-i pend:

1. **gevher-i pend:**
Mesnevi 10
Mısra: 2
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Öğüt cevheri.

1. Naşîhat-güy ü dâna vü hîredmend
2. Dizüp söz riştesinden gevher-i pend

gey:

1. **geydüm:** -dü, -m
Mesnevi 20
Mısra: 25
Giyemek, giyinmek.

25. Çü geydüm egnüme bir hil'at-i pâk
26. Selâmet cübbesin itsem n'ola çâk

2. **geyüp:** -üp
Mesnevi 24
Mısra: 50
Giyemek.

49. Şehîd-i 'ışk haşr oldı şanasın
50. Geyüp lâle gibi kanlu libâsın

3. **geyen:** -en
Mesnevi 27
Mısra: 133
Giyemek.

133. Kanı ol Sündüs istebrak geyen hür
134. Kara toprağa ğark olup yatur 'ür

4. **geyüp:** -üp
Mesnevi 31
Mısra: 141
Giyemek.

141. Geyüp gül-nâr ser- [â] pâ al ü ala
142. Ruḫablar yaqmış engüştime hunnâ

geyür:

1. **geyürme:** -me
Mesnevi 10
Mısra: 28
Kaftan giydirmek.

27. Yürürken şad -hezârân bîve 'üryân
28. Geyürme kullara altunlu kaftân

gez:

1. **gezerken:** -er, -ken
Mesnevi 10
Mısra: 29
Yaşamak.

29. Gezerken der-be-der eytâm-ı muhtâc
30. Urınmasun vezîrûn cevherî tâc

2. **gezerken:** -er, -ken
Mesnevi 14
Mısra: 129
Dolaşmak.

129. Gezerken 'aciz ol şâh-ı hîredmend
130. Göründi sâhil-i deryâ-yı Derbend

3. **gezerdi:** -er, -di
Mesnevi 20
Mısra: 53
Dolaşmak.

53. Gezerdi her yaña hayrân ü dil-teng
54. Yimişdi şanasın afyün ile beng

4. **gezüp:** -üp
Mesnevi 23
Mısra: 167
Gezmek, dolaşmak.

167. Şabâ gibi gezüp ol gülsitâni
168. Hezârân gibi eylerdüm figâni

5. **geze:** -e
Mesnevi 24

Mısra: 52
Dolaşmak.

51. Diler dil-dârunuñ k'ol 'âşık-ı zâr
52. Geze küyında seglerle şeb-i târ

6. **gezerdi**: -er, -di
Mesnevi 25
Mısra: 45
Dolaşmak.

45. Gezerdi gice vâdilerde tehñâ
46. Dir idi Kirdgârâ Pâdşâhâ

gezend irgürmemiş:

1. **gezend irgürmemiş**: -me, -miş
Mesnevi 11
Mısra: 114
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Zarar, ziyan, hasar vermek.

113. Hüs[ü]n kânında la'li gevher-i pāk
114. Gezend irgürmemiş hîç aña hakkāk

gib'ağzın:

1. **gib'ağzın**:
Mesnevi 15
Mısra: 57
Gibi, vezin nedeniyle gib' biçiminde kullanılmıştır. Gibi ağız.

57. Şadef gib'ağzın açmış âşkâre
58. Mekân olmağa dür-i şâhvâre

gib'anı:

1. **gib'anı**:
Mesnevi 23
Mısra: 176
(Vezin gereği)Gibi onu.

176. Başardum bağruma cānum gib'anı
175. Ne taş k'atardı baña pāsbānı

2. **gib'anı**:
Mesnevi 38
Mısra: 76
(Vezin gereği)Gibi onu.

75. Resülün bed-du'ası k'itdi te'cîl
76. Götürdi hâr ü has gib'anı bir sîl

gib'anuñçün:

1. **gib'anuñçün**:
Mesnevi 40
Mısra: 45
Gibi onun için. Gibi, vezin gereği gib' biçiminde kullanılmıştır.

45. Gül-i nesrîn gib'anuñçün ferüm yok
46. Ki gönçe gibi kîsemde zerüm yok

gibi:

1. **gibi**:
Mesnevi 2
Mısra: 35
Benzetme edati.

35. Gehî eyler Zelîhâ gibi nālân
36. Gehî gün Yūsufına anı zindan

2. **gibi**:
Mesnevi 3
Mısra: 40
Benzetme edati.

39. Düşüp bu guşşadan ayağa başum
40. Şurâhî gibi akar kanlu yaşum

3. **gibi**:
Mesnevi 5
Mısra: 15
Benzetme ve örnek ifade eder.

15. Disedüm gül gibi rengin eş'ar
16. Görinürdi hasûduñ çeşmüne hâr

4. **gibi**:
Mesnevi 5
Mısra: 29
Benzetme ve örnek ifade eder.

29. Niçün bülbül gibi şeydâ degülsin
30. Neden tütî gibi güyâ degülsin

5. **gibi**:
Mesnevi 5
Mısra: 30
Benzetme ve örnek ifade eder.

29. Niçün bülbül gibi şeydâ degülsin
30. Neden tütî gibi güyâ degülsin

6. **gibi**:
Mesnevi 5

Mısra: 76
Gibi, benzetme edati.

75. Kaçan kim haml'ide ol şîr-i merdân
76. Olur âhû gibi a'dâ girîzân

7. **gibi**:
Mesnevi 5
Mısra: 92
Benzetme ve örnek ifade eder.

91. Açar ebr-i 'atâsı ol kerîmün
92. Şadef gibi dehânın her yetîmün

8. **gibi**:
Mesnevi 5
Mısra: 118
Benzetme edati.

117. Şehün kim adımı güş eyledi dil
118. Taşup deryâ gibi cüş eyledi dil

9. **gibi**:
Mesnevi 5
Mısra: 211
Benzetme edati.

211. Yirin Yūsuf gibi it çâh-ı Ken'an
212. Suhan Mışırında tâ kim ola sulţân

10. **gibi**:
Mesnevi 6
Mısra: 12
Benzetme edati.

11. Yıkup yir itdi kalbüm çerh-i bî-dād
12. Hālilem Ka'be gibi eyle ābād

11. **gibi:**
Mesnevi 6
Mısra: 16
Benzetme edati.

15. Boğazum aldı çün sākî-i devrān
16. Sebū gibi 'aceb mi ağlasam kıan

12. **gibi:**
Mesnevi 6
Mısra: 18
Benzetme edati.

17. Eger hālūmden olmaz iseñ āgāh
18. Güler düşmen şurāhî gibi kıah kıah

13. **gibi:**
Mesnevi 6
Mısra: 35
Benzetme edati.

35. Olur kân gibi bağrum päre päre
36. Bu dürrî kıılmaz iseñ gūşväre

14. **gibi:**
Mesnevi 7
Mısra: 5
Benzetme edati.

5. Deñizler gibi dök māl ü menālî
6. Söz iklîminde yap bir kıaşr-ı 'ālî

15. **gibi:**
Mesnevi 7
Mısra: 13
Benzetme edati.

13. Şadef gibi dehānuñ tütma her-bār
14. Güherler eyle deryā gibi işār

16. **gibi:**
Mesnevi 7
Mısra: 14
Benzetme edati.

13. Şadef gibi dehānuñ tütma her-bār
14. Güherler eyle deryā gibi işār

17. **gibi:**
Mesnevi 7
Mısra: 16
Benzetme edati.

15. Çü söze kudretüñ var olma hāmūş
16. Şeker-hā ol idüp tütî gibi cūş

18. **gibi:**
Mesnevi 7
Mısra: 49
Benzetme edati.

49. Cinān gibi cihān olmışdı hurrem
50. Gelüp şadılığ u gitmişdi her ğam

19. **gibi:**
Mesnevi 7

Mısra: 83
Benzetme edati.

83. Çü toğdı gün gibi mäderden ol mäh
84. Didi yirlerle gökler zādehu 'llāh

20. **gibi:**
Mesnevi 7
Mısra: 92
Benzetme edati.

91. Oyuncağ olmağa şankim Şüreyyā
92. Dizilmiş mehde boncuğ gibi gūyā

21. **gibi:**
Mesnevi 7
Mısra: 100
Benzetme edati.

99. Bir iki yıldan ol bahşâyîş-i Hakk
100. Gelür tütî gibi güftāra intāk

22. **gibi:**
Mesnevi 7
Mısra: 120
Benzetme edati.

119. İletdi cümle lu 'b işini başa
120. İderdi şu gibi göz ursa taşā

23. **gibi:**
Mesnevi 7
Mısra: 123
Benzetme edati.

123. Vü ger şimşek gibi şalsaydı tūğî
124. Kılurdi päre päre gökde mehi

24. **gibi:**
Mesnevi 7
Mısra: 139
Benzetme edati.

139. Olurdi gün gibi pür- şevk Pervîz
140. Kāmer -behcetler içre 'işret-engîz

25. **gibi:**
Mesnevi 8
Mısra: 17
Gibi, benzetme edati.

17. Şehāb olmışdı kıumrı gibi pür -şevk
18. Tākardı boynına kıavs-i kıuzah tavk

26. **gibi:**
Mesnevi 11
Mısra: 4
Gibi, benzetme edati.

3. Şeb-i tār-ı sipihre meh olup şem '
4. Nücüm olmışdı pür-dāne gibi cem '

27. **gibi:**
Mesnevi 11
Mısra: 78
Gibi, benzetme edati.

77. Eli bir deste güldür penbeden aq
78. Gül-i zanbağ gibi barmaq barmaq

28. **gibi:**

Mesnevi 11

Mısra: 147

Benzetme edatı II gibi.

147. Dögüp def gibi gögsin oldı nālān

148. Delüp ney gibi bağrın itdi efgān

29. **gibi:**

Mesnevi 11

Mısra: 148

Gibi, benzetme edatı.

147. Dögüp def gibi gögsin oldı nālān

148. Delüp ney gibi bağrın itdi efgān

30. **gibi:**

Mesnevi 11

Mısra: 159

Gibi, benzetme edatı.

159. İçüme dāğ urduñ lāle gibi

160. Gözüüm yaşını şaçduñ jāle gibi

31. **gibi:**

Mesnevi 11

Mısra: 160

Benzetme edatı.

159. İçüme dāğ urduñ lāle gibi

160. Gözüüm yaşını şaçduñ jāle gibi

32. **gibi:**

Mesnevi 12

Mısra: 23

Gibi, benzetme edatı.

23. Yolında yel gibi yilüp yürürseñ

24. Eyüdür hāk pāyini görürseñ

33. **gibi:**

Mesnevi 12

Mısra: 37

Gibi, benzetme edatı.

37. Muşaffā şofalar gül gibi hāndān

38. Dehendür fi'l-meğel dendāne dendān

34. **gibi:**

Mesnevi 12

Mısra: 104

Benzetme edatı.

103. Gehī söylerdı aña ağlayurak

104. Yüregın lāle gibi tağlayurak

35. **gibi:**

Mesnevi 13

Mısra: 20

Benzetme ve örnek ifade eder.

19. Añup ol nev-bahār-ı hüsni her ān

20. Bulutlar gibi ağlardı firāvān

36. **gibi:**

Mesnevi 13

Mısra: 22

Benzetme edatı II -c benzer.

21. Çurudup dūd-ı āhından dimāğın

22. Yağardı şem' gibi bağrı yağın

37. **gibi:**

Mesnevi 14

Mısra: 46

Benzetme edatı, gibi.

45. Şehūñ hod bezm-i şayda nāveki şem'

46. Vuñuş olmışdı pervāne gibi cem'

38. **gibi:**

Mesnevi 14

Mısra: 107

Benzetme ve örnek ifade eder.

107. İdüp gül gibi şabrī cübbesın çāk

108. Dir idi ağlayup ey dāver-i pāk

39. **gibi:**

Mesnevi 15

Mısra: 40

Benzetme edatı.

39. Baña deryādur ancak yār ü maħrem

40. Benüm gibi anuñ da çeşmi pür-nem

40. **gibi:**

Mesnevi 15

Mısra: 42

Benzetme edatı.

41. Toludur gevher 'ışkıyile gūşı

42. Benüm gibi ider cūş ü ħurūşı

41. **gibi:**

Mesnevi 15

Mısra: 44

-e benzer. Benzerlik bildirir.

43. Yüzi yirde vü alçaqlar maħāmı

44. Benüm gibi anuñ da telh kami

42. **gibi:**

Mesnevi 15

Mısra: 50

Benzetme edatı.

49. Çü Şīrīn sözine gūş oldı dāye

50. Deñizler gibi pür-cūş oldı dāye

43. **gibi:**

Mesnevi 15

Mısra: 65

Benzetme edatı.

65. Perīler gibi uçardı açup per

66. Yitemezdi aña bād u kebüter

44. **gibi:**

Mesnevi 15

Mısra: 81

Benzetme edatı.

81. İdüp üştur gibi ol bahr kīne

82. Köpük şaçardı eflākūñ yüzine

45. **gibi:**

Mesnevi 15

Mısra: 103
Benzetme edati.

103. Yürürem has gibi deryâ yüzinde
104. Ne mürde dimelüyem ben ne zinde

46. **gibi:**
Mesnevi 15
Mısra: 115
Benzetme edati.

115. Şaçup nîsân gibi deryâya gevher
116. Dökerti gözlerinden dürr-i ezher

47. **gibi:**
Mesnevi 15
Mısra: 224
Benzetme edati.

223. Kara çullar giyer maḥzûn ü ğamnâk
224. Yaşasın eylemiş gül gibi şad-çâk

48. **gibi:**
Mesnevi 16
Mısra: 16
Benzetme edati.

15. Ne 'asker her biri bir gürg-i ḥun-rîz
16. Kağan aşlan gibi hep vahşet-engîz

49. **gibi:**
Mesnevi 16
Mısra: 18
Benzetme edati.

17. Tutup karşıda Behrâm leşkeri şaf
18. Şaçarlar üştür-ı ser-mest gibi kef

50. **gibi:**
Mesnevi 16
Mısra: 99
Benzetme edati.

99. Deñüzler gibi ol ceş eyleyüp cüş
100. Turulup bir aradan aḳdılar hoş

51. **gibi:**
Mesnevi 16
Mısra: 156
Benzetme edati.

155. Ḥazânın nev-bahâruñ eyleyüp yâd
156. İderseñ n'ola bülbül gibi feryâd

52. **gibi:**
Mesnevi 16
Mısra: 160
Benzetme edati.

159. Libâs-ı lâle-güne olma maḡrûr
160. Olursın serv gibi 'âkıbet 'ür

53. **gibi:**
Mesnevi 17
Mısra: 46
Benzetme edati.

45. Boyandım düd-ı âha ol dem ey cân
46. Ḥayât âbî gibi zulmetde pinhân

54. **gibi:**
Mesnevi 17
Mısra: 48
Benzetme edati.

47. Taḡıtdum kâkülüm âvâre itdüm
48. Şaçum gibi libâsum kare itdüm

55. **gibi:**
Mesnevi 18
Mısra: 62
Benzetme edati.

61. Bahâr olup k'ide seyrüñ zemânı
62. Şabâ gibi tolanalum cihânı

56. **gibi:**
Mesnevi 18
Mısra: 63
Benzetme edati.

63. Çıkalum serv gibi her kenâra
64. Aḳalum şu gibi ol hoş diyâra

57. **gibi:**
Mesnevi 18
Mısra: 64
Benzetme edati.

63. Çıkalum serv gibi her kenâra
64. Aḳalum şu gibi ol hoş diyâra

58. **gibi:**
Mesnevi 18
Mısra: 67

"Sanki, öyle görünüyor" anlamlarında edat.

67. Okumaduñ gibi hiç 'ışkıdan ḥarf
68. Olur mı 'aşıka mâni' yaḥ ü berf

59. **gibi:**
Mesnevi 18
Mısra: 102
Benzetme edati.

101. Perî-peykerler ü ḥürî-likâlar
102. Melekler gibi ḥüb ü dil-rübâlar

60. **gibi:**
Mesnevi 18
Mısra: 167
Benzetme edati.

167. İki gevher gibi bir dürc içinde
168. İki aḡter gibi bir burc içinde

61. **gibi:**
Mesnevi 18
Mısra: 168
Benzetme edati.

167. İki gevher gibi bir dürc içinde
168. İki aḡter gibi bir burc içinde

62. **gibi:**
Mesnevi 18
Mısra: 178
Benzetme edati.

177. Biri birin ol iki mest ü ser-ḥoş
178. İderler sarmaşık gibi der-âgüş

63. **gibi:**
Mesnevi 19
Mısra: 18
Benzetme edati.

17. Gerekdür ki olasın ḥür-ı mestür
18. Melek gibi olup her dîdeden dūr

64. **gibi:**
Mesnevi 19
Mısra: 21
Benzetme edati.

21. Mih[i]rsin mäh gibi olma ḥîre
22. Şaḳın baḥt-ı sefidüñ itme tîre

65. **gibi:**
Mesnevi 19
Mısra: 25
Benzetme edati.

25. Yüzine gülme gül gibi cihānuñ
26. Tebessümden şaḳın gönçe dehānuñ

66. **gibi:**
Mesnevi 19
Mısra: 107
Benzetme edati.

107. Hümā gibi idüp a'lāya pervāz
108. Kılurlar şāh-bāza 'işve vü nāz

67. **gibi:**
Mesnevi 20
Mısra: 2
Benzetme edati.

1. Giriftār-ı kemend-i 'ışk-ı cānān
2. İder bu veche bülbül gibi efgān

68. **gibi:**
Mesnevi 20
Mısra: 12
Benzetme edati.

11. Delüp baḡrını tîg-i 'ışk-ı bî-dād
12. İderdi ney gibi efgān ü feryād

69. **gibi:**
Mesnevi 20
Mısra: 31
Benzetme edati.

31. Hāzef gibi güher pā-māl olur mı
32. Meh-i nev kimseye ḥalḥāl olur mı

70. **gibi:**
Mesnevi 20
Mısra: 55
Benzetme edati.

55. Bulutlar gibi geh taḡa çıkardı
56. Gehī şu gibi şahrāya aḡardı

71. **gibi:**
Mesnevi 20

Mısra: 56
Benzetme edati.

55. Bulutlar gibi geh taḡa çıkardı
56. Gehī şu gibi şahrāya aḡardı

72. **gibi:**
Mesnevi 21
Mısra: 29
Benzetme edati.

29. Yirinden tırdı ḡara taḡ gibi
30. Revān oldı Kızıl ırmāḡ gibi

73. **gibi:**
Mesnevi 21
Mısra: 30
Benzetme edati.

29. Yirinden tırdı ḡara taḡ gibi
30. Revān oldı Kızıl ırmāḡ gibi

74. **gibi:**
Mesnevi 21
Mısra: 31
Benzetme edati.

31. Bulutlar gibi 'azm idüp şitābān
32. Şehāb-ı dîdesinden dökdi bārān

75. **gibi:**
Mesnevi 21
Mısra: 43
Benzetme edati.

43. Çü gördi tıfl gibi emrine rām
44. Temāmet cüy-ı şîri kıldı i'lām

76. **gibi:**
Mesnevi 23
Mısra: 99
Benzetme edati.

99. Çeh-i ḡayyā gibi hergiz dibi yok
100. Cihānda bir daḡı anuñ gibi yok

77. **gibi:**
Mesnevi 23
Mısra: 100
Benzetme edati.

99. Çeh-i ḡayyā gibi hergiz dibi yok
100. Cihānda bir daḡı anuñ gibi yok

78. **gibi:**
Mesnevi 23
Mısra: 120
Benzetme edati.

119. Olundı 'āşık-ı dil-rîş ü bî-tāb
120. Çeh-i Ken'āna Yūsuf gibi pertāb

79. **gibi:**
Mesnevi 23
Mısra: 145
Benzetme edati.

145. Kamu ḡalḡ-ı cihān gül gibi ḡandān
146. Benem ebr-i bahārī gibi giriyān

80. **gibi:**

Mesnevi 23

Mısra: 146

Benzetme edatı.

145. Kamu halk-ı cihân gül gibi hândân

146. Benem ebr-i bahârî gibi giryân

81. **gibi:**

Mesnevi 23

Mısra: 167

Benzetme edatı.

167. Şabâ gibi gezüp ol gülsitâni

168. Hezârân gibi eylerdüm figânı

82. **gibi:**

Mesnevi 23

Mısra: 168

Benzetme edatı.

167. Şabâ gibi gezüp ol gülsitâni

168. Hezârân gibi eylerdüm figânı

83. **gibi:**

Mesnevi 24

Mısra: 50

Benzetme edatı.

49. Şehîd-i 'ışk haşr oldı şanasın

50. Geyüp lâle gibi kanlı libâsın

84. **gibi:**

Mesnevi 24

Mısra: 85

Benzetme edatı.

85. Şabâ gibi yetişdi büstâna

86. Yüzün sürdi ol 'âli-âstâna

85. **gibi:**

Mesnevi 24

Mısra: 124

Benzetme edatı.

123. Le'âl ahbârı yayıldı cihâna

124. Zebân gibi düşüpdür her dehâna

86. **gibi:**

Mesnevi 25

Mısra: 95

Benzetme ve örnek ifade eder.

95. Nigârum zülfi gibi pâye düşdüm

96. Tağıtdum 'aqlımı sevdâya düşdüm

87. **gibi:**

Mesnevi 25

Mısra: 97

Benzetme edatı.

97. Kara bulut gibi gitdi kararum

98. Gönülden şabr ü elden ihtiyârum

88. **gibi:**

Mesnevi 26

Mısra: 13

Benzetme edatı.

13. Oturup gönçelerle gül gibi şād

14. İderdi cām ü bâdeyle dil- âbād

89. **gibi:**

Mesnevi 26

Mısra: 53

Benzetme edatı.

53. Bulut gibi çıkarım kühsâre

54. Kılalum berç-i âhına nezâre

90. **gibi:**

Mesnevi 26

Mısra: 91

Benzetme edatı.

91. Mesîhâ gibi cân virdün baña sen

92. Tañb-i hâzık imişsin şehâ sen

91. **gibi:**

Mesnevi 26

Mısra: 180

Benzetme edatı.

179. Karâr ü şabr-ı dil-ârâm-ı cānum

180. Hilâl-i 'id gibi behcet-engîz

92. **gibi:**

Mesnevi 26

Mısra: 189

Bahsedilen şey veya kimsenin eşi, örneği, benzeri olan şey veya kimse.

189. Vişâlûn gibi olmaya vişâlûn

190. Taşavvur kanda vü taşdik kanda

93. **gibi:**

Mesnevi 26

Mısra: 192

Benzetme edatı.

191. Cemâ'at kanda vü tefriķ kanda

192. Kara zülfün gibi şabr ü kararum

94. **gibi:**

Mesnevi 26

Mısra: 222

Benzetme edatı.

221. Degülven ol sebepden aña mağrûr

222. Urup na'ra peleng ü bir gibi

95. **gibi:**

Mesnevi 26

Mısra: 227

Benzetme edatı, gibi II tıpkı, aynı şekilde.

227. Taşı etmek gibi toğrardı tışe

228. Ne dem kim tığine ideydi güci

96. **gibi:**

Mesnevi 27

Mısra: 72

Benzetme edatı.

71. Çapaçlanmış gözi küflenmiş ağzı

72. Kurumuş kara kurum gibi mağzı

97. **gibi:**
Mesnevi 27
Mısra: 130
Benzetme ve örnek ifade eder.

129. Meger ol nâzenîn uğradı cebre
130. Ki Yūsuf gibi düşdi çâh-ı kabre

98. **gibidür: -dür**
Mesnevi 27
Mısra: 218
-e benzer. Benzerlik bildirir.

217. Güzellik tâzelik terlik letâfet
218. Akar şu gibidür kim ide sür'at

99. **gibi:**
Mesnevi 27
Mısra: 225
Benzetme edatı.

225. İdüp ney gibi bezm-i gamda feryād
226. Cihānda bir nefes olmadılar şād

100. **gibidür: -dür**
Mesnevi 27
Mısra: 240
Benzetme edatı, gibi II -e benzer.

239. Cihān mülkinde rāhat olmadı hîç
240. Kāmu aḥvālî zülfüm gibidür pîç

101. **gibi:**
Mesnevi 27

Mısra: 244
Benzetme edatı.

243. Şalınmadı ser[i]v tek bāğlarda
244. Şanavber gibi geçdi tağlarda

102. **gibi:**
Mesnevi 27
Mısra: 309
Benzetme edatı.

309. Tıf[ı]l gibi idersin lehv ü bāzī
310. Ne vakt idersin Allāha niyāzı

103. **gibi:**
Mesnevi 27
Mısra: 313
Benzetme edatı II -e benzer.

313. Senüñ gibi serüñ bil şad hezārān
314. Şaḳalına gülüpdür iş bu devrān

104. **gibi:**
Mesnevi 28
Mısra: 9
Benzetme ve örnek ifade eder.

9. Girībānını gül gibi idüp çāk
10. Kılurdu lālesin jāylele nemnāk

105. **gibi:**
Mesnevi 28
Mısra: 16
Benzetme edatı.

15. Olaldan 'āşık-ı Ferhād-ı gam-ḥāvır
16. Gözi gibi ol āhū oldu bīmār

106. **gibi:**
Mesnevi 28
Mısra: 55
Benzetme edatı.

55. Tūtalum şem' gibi olasin germ
56. Niçün yanarsın ilden itmeyüp şerm

107. **gibi:**
Mesnevi 28
Mısra: 70
Benzetme edatı.

69. Bes itdün ḳaddüñi cānā kemānçe
70. Yüzüñe def gibi urma tabānçe

108. **gibi:**
Mesnevi 28
Mısra: 96
Benzetme edatı.

95. Alup Pervīz aña urdu nişānı
96. Şeker kağıdı gibi dürdi anı

109. **gibi:**
Mesnevi 30
Mısra: 3
Benzetme ve örnek ifade eder.

3. Yüzün bürterdi nāme gibi Şīrīn
4. Acıduğundan itdi şāha nefrīn

110. **gibi:**
Mesnevi 31
Mısra: 17
Benzetme edatı.

17. Hevā germ idi od gibi kemāhī
18. Semüm olmuşdı bād-ı şubḡāhī

111. **gibi:**
Mesnevi 31
Mısra: 54
Benzetme ve örnek ifade eder.

53. Olup kūyında her şīrīn-şemāyil
54. Çalup çağırmağa gül gibi sāyil

112. **gibi:**
Mesnevi 31
Mısra: 156
Benzetme edatı.

155. O bāğ içinde var bir ḳaşr-ı ma'mūr
156. İçi vü taşu cennet gibi pūr-nūr

113. **gibi:**
Mesnevi 31
Mısra: 161
Benzetme edatı.

161. Virür her şemsesi nūr gibi envār
162. Kevākib şanki dīvārında mismār

114. **gibi:**
Mesnevi 32

Mısra: 60
Benzetme edatı.

59. Görür kim şâh-bâz olmuş kemîn-sâz
60. Kebüter gibi itd'âheng-i pervaz

115. **gibi:**
Mesnevi 32
Mısra: 77
Benzetme ve örnek ifade eder.

77. Dehânum piste gibi şanma hândân
78. Çü kıhr idem olur ol piste dendân

116. **gibi:**
Mesnevi 32
Mısra: 163
Benzetme edatı.

163. Açıldı gül gibi ol şâh-ı şimşâd
164. Şeh ide kaldı bülbül gibi feryâd

117. **gibi:**
Mesnevi 32
Mısra: 164
Benzetme edatı.

163. Açıldı gül gibi ol şâh-ı şimşâd
164. Şeh ide kaldı bülbül gibi feryâd

118. **gibi:**
Mesnevi 33
Mısra: 4
Benzetme ve örnek ifade eder.

3. Çü Şîrîn gitdi meclisden gâzabnâk
4. Yakasın itdi Hüsrev gül gibi çäk

119. **gibi:**
Mesnevi 33
Mısra: 124
Benzetme ve örnek ifade eder.

123. Ne dil kim ola bir dil-dâre mu'tâd
124. Hezârân gibi kim gülzâre mu'tâd

120. **gibi:**
Mesnevi 33
Mısra: 133
Benzetme ve örnek ifade eder.

133. Kevâkib ger vireydi gün gibi nür
134. Felekden şem'-i mâh olurdu mehcür

121. **gibi:**
Mesnevi 34
Mısra: 15
Benzetme edatı.

15. Birez bülbül gibi idüp 'âlem-i gül
16. Ura dâğına tâ kim merhem-i gül

122. **gibi:**
Mesnevi 34
Mısra: 36
Benzetme edatı.

35. Gehî kumrıya dirdi k'ey şeğebnâk
36. Girîbânûñ kim itdi gül gibi çäk

123. **gibi:**
Mesnevi 34
Mısra: 87
Benzetme edatı.

87. Gözi gibi çü Şîrîn oldı haste
88. Şabır qarüresin itdi şikeste

124. **gibi:**
Mesnevi 34
Mısra: 99
Benzetme edatı.

99. Tatalum gün gibi görmüş meh-i nür
100. Niçün kim dürresin unuda Hüsrev

125. **gibi:**
Mesnevi 36
Mısra: 45
Benzetme edatı.

45. Kemerler mâh-ı nev gibi mülemma'
46. Kuşanmışlar giyüp tâc-ı muraşşa'

126. **gibi:**
Mesnevi 36
Mısra: 67
Benzetme edatı.

67. Ser[i]v gibi şu kim olmaya mevzün
68. Vây aña kim şehirden çıka bîrün

127. **gibi:**
Mesnevi 36

Mısra: 77
Benzetme ve örnek ifade eder.

77. Meh[i]r hengâmesini gün gibi germ
78. İdüp her mâh-ruhsâr ü pür-âzerm

128. **gibi:**
Mesnevi 36
Mısra: 114
Benzetme edatı.

113. Kimi ferruñ- hümâ-yı nâz-perverd
114. Kimi gün gibi burc-ı hüsnde ferd

129. **gibi:**
Mesnevi 36
Mısra: 115
Benzetme edatı.

115. Kimi gün gibi noqşandan mu'arrâ
116. Ruñı bedri hilâl olmamış aşlâ

130. **gibi:**
Mesnevi 36
Mısra: 201
Benzetme edatı.

201. Aqıp şu gibi vuşlat bâğına tîz
202. O servüñ düşdi ayağına Pervîz

131. **gibi:**
Mesnevi 36
Mısra: 207
Benzetme edatı.

207. Başup bağırna cânı gibi anı
208. Der-âgüş itdi ol serv-i revanı

132. **gibi:**
Mesnevi 36
Mısra: 282
Benzetme ve örnek ifade eder.

281. Çü mülke ol zağar oldu havâle
282. Kılurdu halk bülbül gibi nale

133. **gibi:**
Mesnevi 38
Mısra: 68
Benzetme edati.

67. Urur bir zağm aña ol çüst ü çäläk
68. İder çāk-nâme gibi sînesin çāk

134. **gibi:**
Mesnevi 38
Mısra: 166
Benzetme ve örnek ifade eder.

165. Meger Pervîz idi gençine vü kân
166. Olur toprakda gevher gibi pinhan

135. **gibi:**
Mesnevi 38
Mısra: 271
Benzetme ve örnek ifade eder.

271. Mesîhâ gibi başsañ göklere pây
272. Yir altında tutarsın 'âkıbet cây

136. **gibi:**
Mesnevi 38
Mısra: 276
Benzetme edati.

275. Bilürsin bî-gümân hoş giç eger ir
276. Yir ejderhâ gibi bir gün seni yir

137. **gibi:**
Mesnevi 40
Mısra: 4
Benzetme edati.

3. Suğan siriştesine dizdüm anı
4. Nuķüş-ı Mânî gibi yazdum anı

138. **gibi:**
Mesnevi 40
Mısra: 12
Benzetme edati.

11. Niçe hürî ma'ânî- zâde-i fikr
12. Kâmu Meryem gibi düşîze vü bîkr

139. **gibi:**
Mesnevi 40
Mısra: 43
Benzetme edati II gibi.

43. Gülüp şād itse bülbül gibi cânı
44. Okuyam yılda bir hoş dâstâni

140. **gibi:**
Mesnevi 40

Mısra: 46
Benzetme edati.

45. Gül-i nesrîn gib'anuñçün ferüm yok
46. Ki gonçe gibi kîsemde zerüm yok

141. **gibi:**
Mesnevi 40
Mısra: 91
Benzetme edati.

91. Yiter bülbül gibi şeydâlıg eyle
92. Yiter tütî gibi güyâlıg eyle

142. **gibi:**
Mesnevi 40
Mısra: 92
Benzetme edati.

91. Yiter bülbül gibi şeydâlıg eyle
92. Yiter tütî gibi güyâlıg eyle

143. **gibi:**
Mesnevi 40
Mısra: 95
Benzetme edati.

95. Yiter gözyaşî gibi târmâr ol
96. Kûhenkâr ü perîşân-rûzgâr ol

giç:

1. **giç:**
Mesnevi 16
Mısra: 66
Geç, erken karşıttı.

65. İrişmiş idi kâdr ü 'izzete tîr
66. Geçerdi şadra gelse giç eger ir

2. **giçer: -er**
Mesnevi 26
Mısra: 119
Geçmek: Tükenmek, sona ermek.

119. Giçer kalmaz bilürsin devr-i şādî
120. Zemân-ı 'ömre itme i'timâdı

3. **giç:**
Mesnevi 26
Mısra: 181
Geç; belirli zamandan sonra olan.

181. Görindün giç gîtüñ âh kim tîz
182. Cemâlün gerçi virdi çeşmüme nûr

4. **giçe: -e**
Mesnevi 34
Mısra: 104
Vazgeçmek, bırakmak.

103. Yeñi ma'şûka tutuldıysa Pervîz
104. Revâ mı giçe köhne düstdan tîz

giç eger ir:

1. **giç eger ir:**
Mesnevi 38
Mısra: 275
Kelime Tipi: **Deyim**
Geç ya da erken -Er geç- : Ne zaman olsa.

275. Bilürsin bî-gümân hüd giç eger ir
276. Yir ejderhâ gibi bir gün seni yir

gic eger tüz:

1. **gic eger tüz:**
Mesnevi 38
Mısra: 80
Kelime Tipi: **Deyim**
Er (hemen) ya da geç.

79. Hazer kıl bed-du'adan eyle perhîz
80. Yetişür yirde qalmaz gic eger tüz

gice:

1. **gice:**
Mesnevi 7
Mısra: 69
Gece.

69. Meger bu fikr ile bir gice uyhu
70. Alup nergislerini düş görür ü

2. **gice:**
Mesnevi 14
Mısra: 87
Gece.

87. Gidüp ol gice Hüsrev tâ şehergâh
88. Meger olmışdı bir şahrâda güm-râh

3. **gice:**
Mesnevi 23
Mısra: 20
*Güneş battıktan gün ağarıncaya kadar
geçen süre, gece; gündüzün karşıtı.*

19. Yürür küyında Şîrînüñ şeb ü rüz
20. Gice Qadr aña gündüz 'İd ü Nev-rüz

4. **giceye: -(y)e**
Mesnevi 24
Mısra: 75
Gece.

75. Gicceye muntazır ol zâr ü mañzûn
76. Nitekim tal'at-ı Leylâya Mecnûn

5. **gice:**
Mesnevi 25
Mısra: 45
Gece.

45. Gezerdi gice vâdilerde tehnâ
46. Dir idi Kirdgârâ Pâdşâhâ

6. **gice:**
Mesnevi 31
Mısra: 33
Gece, geceleyin.

33. Degüldi görünen gice kevâkib
34. Felek yüzine şu saçmışdı gâlib

7. **gice:**
Mesnevi 36
Mısra: 165
Gece, geceleyin.

165. Gice her ne iş itse mest ü ser-hoş
166. Çü şubh ola ider cümle ferâmüş

8. **gice:**
Mesnevi 38
Mısra: 71
Gece.

71. İnüp ol gice gökden bir tıraqa
72. Yıkıldı tāklar tāk oldu tākā

gice gice:

1. **gice gice:**
Mesnevi 24
Mısra: 113
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gece gece.

113. Gelürdi gice gice ol araya
114. Nişâr iderdi la 'l-i bî-nihâye

gice gündüz:

1. **gice gündüz:**
Mesnevi 23
Mısra: 128
Kelime Tipi: **Deyim**
Aralıksız, sürekli, her zaman.

127. Müvekkiler qodılar aña nâzır
128. K'olalar gice gündüz anda hâzır

giceme şubh şubhuma mihr olduñ:

1. **giceme şubh şubhuma mihr olduñ: -du, -ñ**
Mesnevi 26
Mısra: 96
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
*Geceme sabah (gündüz) sabahuma
güneş olmak.*

95. Götürdün çün niķabuñ ey perî-çehr
96. Giceme şubh olduñ şubhuma mihr

gic'ey:

1. **gic'ey:**
Mesnevi 32
Mısra: 134
*Gice (vezin nedeniyle gic' biçiminde
kullanılmıştır). Gice (gece) ey.*

133. Terâhñüm eyle ben âşüfteye hây
134. Bu gic'ey meh degül yıl on iki ay

gid:

1. **gidüpdür: -üp, -dür**
Mesnevi 5
Mısra: 101
Uzaklaşmak.

101. Gidüpdür halk-ı 'âlemden mezâlim
102. Meger kim gamze-i yâr ola zâlim

2. **giderdi: -er, -di**
Mesnevi 7
Mısra: 43
Takip etmek, benimsemek.

43. 'Avân kim râh-ı tuğyâne giderdi
44. O zâlim kendü kendine iderdi

3. **gidüp: -üp**
Mesnevi 9
Mısra: 44
Uzaklaşmak, terk etmek.

43. Görüp iş bu yesağı cümle zâlim
44. Gidüp kalmadı 'âlemde mezâlîm

4. **giderdi**: -er, -di
Mesnevi 12
Mısra: 7
Gitmek.

7. Düşüp giderdi Pervîzün ğamına
8. İrişdi bir ki günden ol zemîne

5. **giderdi**: -er, -di
Mesnevi 12
Mısra: 84
Uzaklaşmak.

83. Turup ol yöreden Şāvur-ı ğamġin
84. Giderdi gözlerinde nakş-ı Şîrîn

6. **giderdün**: -er, -dü, -ñ
Mesnevi 12
Mısra: 110
Yönelmek, yol almak.

109. Ne yirdendür gelişün bu diyâra
110. Ne iklimde giderdün yâ şikâra

7. **gidüp**: -üp
Mesnevi 14
Mısra: 67
Yönelmek, yol almak.

67. Gidüp her yaña avcılar şitâbân
68. Dökerlerdi o cân ahcılar kıan

8. **gidüp**: -üp
Mesnevi 14
Mısra: 85
Uzaklaşmak.

85. Gidüp rüşen gün irdi şâm-ı türe
86. Zemâne batdı şan kıatrân ü kıre

9. **gidüp**: -üp
Mesnevi 14
Mısra: 87
Yönelmek, yol almak.

87. Gidüp ol gice Husrev tâ seherġâh
88. Meger olmuşdı bir şahrâda güm-râh

10. **gidüp**: -üp
Mesnevi 15
Mısra: 14
Bir şeyi yitirmek, ondan yoksun kalmak.

13. Çü hâdden aşdı hier ü intizârı
14. Gidüp ârâm u şabr ü ihtiyârı

11. **gidüp**: -üp
Mesnevi 15
Mısra: 99
Yok olmak.

99. Gidüp tâc u serîr ü baht ü rahtum
100. Bugün bir pâre tahta oldu tahtum

12. **gider**: -er
Mesnevi 16

Mısra: 161
Bir şeyi yitirmek, ondan yoksun kalmak.

161. Gider ön soñ cemî'-i baht ü rahtuñ
162. Kefen hil'at olur tâbüt tahtuñ

13. **giderd'**: -er, -d'
Mesnevi 18
Mısra: 112
Yönelmek, yol almak.

111. Bu âyîn ile kim ol şâh-ı 'âşık
112. Giderd' Ermen zemîne key yaraşık

14. **gidüp**: -üp
Mesnevi 18
Mısra: 175
Uzaklaşmak, terk etmek.

175. Gidüp aralarından resm ü âyîn
176. Öperler birbirinün dest ü pâyin

15. **gider**: -er
Mesnevi 21
Mısra: 34
Yönelmek, yol almak.

33. Kıara zülfin egüp eylerdi teşcîl
34. Gider Hindüstâna güyiyâ pîl

16. **gider**: -er
Mesnevi 23
Mısra: 104
Yönelmek, yol almak.

103. Eger bir taş düşs' anuñ içine
104. Gider tâ haşre dek irmez dibine

17. **gider**: -er
Mesnevi 23
Mısra: 122
Yönelmek, yol almak.

121. Nahtîf ü haste vü zâr ü dil-efkâr
122. Gider surâh-ı çâha nitekîm mâr

18. **gidüp**: -üp
Mesnevi 26
Mısra: 185
Uzaklaşmak, terk etmek.

185. Yine hercâyîât itdün gidüp âh
186. Kıoduñ tenhâ beni vâdî-yi ġamda

19. **gidüp**: -üp
Mesnevi 27
Mısra: 141
Terk etmek, bırakıp gitmek.

141. Gidüp sâkından ol hâlhal-ı zer-kâr
142. Geçe anuñ yerine hâlka-i mâr

20. **gide**: -e
Mesnevi 27
Mısra: 180
Bir şeyi yitirmek, ondan yoksun kalmak.

179. Gelür bir dem k'olasın pîr-i fânî
180. Gide bu şihhât ü 'ömr ü cevânî

21. **gidersin:** -er, -sin

Mesnevi 27

Mısra: 188

Dünyadan gitmek, ölmek.

187. Mücâvir olma bu mihnet-serâda

188. Gidersin 'âkıbet çün bî-irâde

22. **gidüp:** -üp

Mesnevi 27

Mısra: 204

Ölmek.

203. Ne 'âlimler gelüpdür bu serâyâ

204. Gidüp bulmadılar 'ilme nihâye

23. **gider:** -er

Mesnevi 27

Mısra: 208

Bir şeyi yitirmek, ondan yoksun kalmak.

207. Ger ehl-i şân 'at üstâd iseñ ey merd

208. Gider her şân 'atuñ sen qalâsın ferd

24. **gide:** -e

Mesnevi 27

Mısra: 209

Yok olmak.

209. Bozula düzdügün gide nişânuñ

210. Qala 'âlemde ancak ad ü şanuñ

25. **gider:** -er

Mesnevi 30

Mısra: 71

Uzaklaşmak, terk etmek, ayrılmak.

71. Gider elbette âhîr cân bedenden

72. Kimesne olmasun âzurde sende

26. **gide:** -e

Mesnevi 31

Mısra: 101

Geçmek.

101. Gide şâhuñ hûmârı ç'ola hûşyâr

102. Gelesin sen de andan soñra ey yâr

27. **gidüp:** -üp

Mesnevi 32

Mısra: 4

Kaybolmak, ortadan kalkmak.

3. Çün uyhudan uyandı şâh-ı bîdâr

4. Gidüp keyfiyyet-i mey oldu huşyâr

28. **gide:** -e

Mesnevi 33

Mısra: 38

Yok olmak.

37. Taḥammül gerçi kim ola sezâvâr

38. Velî şol ḥadde degül kim gide 'âr

29. **gider:** -er

Mesnevi 33

Mısra: 40

Yok olmak.

39. Taḥammül çün ide ḥadden tecâvüz

40. Gider yüz şuyı olur ad yavuz

30. **gider:** -er

Mesnevi 36

Mısra: 183

Geçmek.

183. Birezden kim gider keyfiyyet-i cām

184. Görür yanında bir ğayrî dil-ârām

31. **gidüp:** -üp

Mesnevi 36

Mısra: 283

Vazgeçilmek, terk edilmek.

283. Gidüp her 'adl ü dād ü resm ü âyîn

284. Re 'âyâ vü sipâh olmuşdı ğamġîn

32. **gidüp:** -üp

Mesnevi 37

Mısra: 21

Yok olmak.

21. Gidüp gül kaldığıçün ḥâr ile ḥas

22. Kör oldu ağlamakdan çeşm-i nergis

33. **gidüp:** -üp

Mesnevi 37

Mısra: 28

Yok olmak.

27. Zemînüñ yaşıl atlasdan libâsı

28. Gidüp egninde qaldı çul palası

34. **gidüp:** -üp

Mesnevi 37

Mısra: 171

Yok olmak.

171. Gidüp Şîrîn ü hem Gülgün ü Şebdîz

172. Be-âhîr itdüġini buldı Pervîz

35. **gider:** -er

Mesnevi 38

Mısra: 159

Yönelmek, yol almak.

159. Gider tâbüť önünce zâr ü maġmûm

160. Duḥân-ı âhdan tıtuť siyeh mûm

36. **gider:** -er

Mesnevi 38

Mısra: 255

Dünyadan gitmek, ölmek.

255. Gider cümle gedâ vü şâh qalmaz

256. Yıkılır ḥayme vü ḥarġâh qalmaz

ġidâ:

1. **ġidâ:**

Mesnevi 15

Mısra: 255

(Ar.) Besin.

255. Şol aq tenler ki sükkerden ġidâ yir

256. Yir âhîr anları işbu qara yir

2. **ġidāsı: -sı**

Mesnevi 38

Mısra: 24

(Ar.) *Besin.*

23. Yeter dir baña efser cām-ı gül-reng

24. ġidāsı gāh efyūn ü gehī beng

ġidā itdi:

1. **ġidā itdi: -di**

Mesnevi 27

Mısra: 128

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Besin yapmak; besin haline getirmek.

127. Kānı ol nāz ile perverde dil-dār

128. ġidā itdi zemīne çerġ-i ġaddār

ġidāsı oldu:

1. **ġidāsı oldu: -dı**

Mesnevi 7

Mısra: 98

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

ġidāsı, besini olmak.

97. Ezelden oldu çün Şirīn ġidāsı

98. ‘Aceb mi āġir olsa mübtelāsı

gider:

1. **giderdi: -di**

Mesnevi 24

Mısra: 249

Uzaklaştırmak, çıkarmak, yok etmek, kaldırmak, def etmek.

249. Giderdi düre-i la‘lin қа‘lini tüz

250. Hemān-dem gevher-efşān oldu Pervīz

gil:

1. **ġilümden: -(ü)m, -den**

Mesnevi 39

Mısra: 4

Balçık | insan bedeninin hammadesi: toprak, çamur.

3. Çıkar dünyā hevesini dilümden

4. Muġabbet güllerin bitür ġilümden

ġilāf:

1. **ġilāfı: -ı**

Mesnevi 36

Mısra: 138

Kılıf, kım.

137. Ya jeng ola deyi ol tığ-i şāfi

138. Siyah atlasdan eyerler ġilāfı

gil-i âdemle:

1. **gil-i âdemle: -le**

Mesnevi 12

Mısra: 135

Kelime Tipi: Kalıp İfade
Âdem(ib.h.i)Er. Allah'ın yarattığı ilk insan, insan soyunun atası ve ilk peygamberi. Tanıkta İnsanoğlu anlamında kullanılmıştır. gil: çamur, balçık. insanoğlunun yaratıldığı, balçık.

135. Gil-i âdemle ervāh-ı firişte

136. Olupdur ‘ışk meşk ile sirişte

‘ġilmān:

1. **‘ġilmān:**

Mesnevi 7

Mısra: 142

Cennette hizmet gördüğüne inanılan delikanlılar.

141. Gehī hür ile ‘işret kılandır

142. Gehī ‘ġilmān ile şöġbet kılandır

ġinā:

1. **ġinā:**

Mesnevi 7

Mısra: 56

Varlık, zenginlik.

55. Ne diġkān kim kılandır dāne-i dür

56. ġinā toġmın iderdi cümle ġāşıl

gir:

1. **girüp: -üp**

Mesnevi 5

Mısra: 17

Girmek, saklanmak.

17. Bu ma‘niden girüp ‘uzlet evine

18. Çeküp başum ferāġat dāmenine

2. **girer: -er**

Mesnevi 5

Mısra: 110

Girmek, dahil olmak.

109. Şimāl ol ġükmi tütmiş şöyle muġkem

110. Yemīn ile girer ġülzāra her dem

3. **girüp: -üp**

Mesnevi 9

Mısra: 7

Bir yere, mekana girmek-gitmek.

7. Kāzāyı gör ki girüp mīvezāra

8. Uzadur zulm elin bir şāġsāra

4. **girdüm: -dü, -m**

Mesnevi 9

Mısra: 20

Bir yere, mekana girmek-gitmek.

19. Ma‘āza‘llāh didi ġāşā ve kellā

20. Ne bāġa girdüm ü ne aldum elmā

5. **girüp: -ül**

Mesnevi 18

Mısra: 141

Bir yere, mekana girmek-gitmek.

141. Girüp oturdılar şāġ ile Bānū

142. Gelüp karşuda Şirīn çökdi zānū

6. **girdi: -di**

Mesnevi 22

Mısra: 45

Girmek: Dışarıdan içeriye geçmek.

45. Aġup çün ġavza girdi cüy-ı sepīd

46. Şeb-i Ferhāda irdi şubġ-ı ümmīd

7. **girdi: -di**

Mesnevi 23

Mısra: 123

Girmek: Dışarıdan içeriye geçmek.

123. Şanasın kabre girdi mürde-i 'ür

124. Ya düşdi ejdehâ ağzına bir mür

8. **girüp: -up**

Mesnevi 24

Mısra: 111

Girmek, saklanmak.

111. Girü çâha girüp olurdi pinhân

112. İderd' aştâm olunca âh ü efgân

9. **girdi: -di**

Mesnevi 31

Mısra: 3

*1. Girmek, dahil olmak. Servkâdler
ğoncafemler gülsitâne girdiler Servkâdler
ğoncafemler gülsitâne girdiler.*

3. İcâzet birle şeh katma girdi

4. Yir öpüp evvel andan nâme virdi

10. **girdi: -di**

Mesnevi 36

Mısra: 143

Bir yere, mekana girmek-gitmek.

143. Çü gerdek hânesine girdi Hüsrev

144. Görür şalmış aña bir mâh pertev

11. **girdi: -di**

Mesnevi 36

Mısra: 218

Girmek, saklanmak.

217. Ya deste oldu bir billüre mercân

218. Yâhud inine girdi şah-mârân

12. **gir:**

Mesnevi 37

Mısra: 66

Kabul etmek, benimsemek.

65. Bulam dirseñ sa 'âdet mülkine yol

66. Nebînüñ dînine gir Müslümân ol

13. **gir:**

Mesnevi 37

Mısra: 73

Bir yere, mekana girmek-gitmek.

73. Ko âteş-hâneyi gel mescide gir

74. Yanında Hâk Resûlinüñ idin yir

14. **girür: -(ü)r**

Mesnevi 38

Mısra: 65

Girmek, dahil olmak.

65. Girür Şîrûye-i hun-hvâr ü hun-rîz

66. Yanında tiğ elinde hancer-i tîz

15. **girüp: -üp**

Mesnevi 38

Mısra: 98

Girmek: (Bir şeyin) içinde kaybolmak.

97. Şanasın mihr mâtem tıtdı mâha

98. Girüp ser-tâ-kağem ebr-i siyaha

ğırâr:

1. **ğırârı: -ı**

Mesnevi 14

Mısra: 8

Aldatma.

7. Dil-i ğamġîni özlerdi şikârî

8. Temâşâ kıлмаġa Hürmüz ġırârî

gird-âb:

1. **gird-âb:**

Mesnevi 15

Mısra: 105

*Denizlerde, nehirlerde suların döndüğü
tehlikeli yer, anaför, su çevrintisi; tehlikeli
yer.*

105. Meded kaldum meded gird-âb içinde

106. Belâ vü miñnet ü ġarġ-âb içinde

2. **gird-âb:**

Mesnevi 16

Mısra: 59

*Denizlerde, nehirlerde suların döndüğü
tehlikeli yer, anaför, su çevrintisi; tehlikeli
yer.*

59. Şanasın rezmgheh gird-âb ü 'ummân

60. Bahadırlar neheng idi ġerîvân

gird-âb ü emvâc:

1. **gird-âb ü emvâc:**

Mesnevi 15

Mısra: 108

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

*Girdap (anaför, şu çevrintisi) ve
dalgalalar.*

107. Zebünem müstemendem zâr ü muhtâc

108. Hâşad itdi beni gird-âb ü emvâc

gird-âb-ı häyil:

1. **gird-âb-ı häyil:**

Mesnevi 15

Mısra: 121

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Korkunç girdap. bkz. girdap md.

121. Çün ol gird-âb-ı häyil buldı teskîn

122. Selâmet yaķasına çıķdı Şîrîn

gird-bâd:

1. **gird-bâda: -a**

Mesnevi 14

Mısra: 114

*Döne döne esen şiddetli rüzgar,
kasırga, hortum.*

113. Yol urup degzinürven ben fütâde

114. Bu şahrâlarda döndüm gird-bâda

gird-bâd-ı âsmân -res:

1. **gird-bâd-ı âsmân -res:**

Mesnevi 30

Mısra: 38

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Gökyüzünden ulaşan kasırga, hortum.

37. Olurken püf çerāguñ cāmına bes

38. Ne hâcet gird-bād-ı âsmân -res

girde:

1. **girde:**

Mesnevi 13

Mısra: 41

Yuvarlak.

41. Alup bir girde baliş yaşdanur şâh

42. Yüzi hürşid-i hâver astarı mâh

girde baliş olurdu:

1. **girde baliş olurdu:-(u)r, -dı**

Mesnevi 23

Mısra: 180

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Yuvarlak, küçük yastık olmak.

179. Yire baş koyup itsem zâr ü nâliş

180. Olurdu pây-ı esbî girde baliş

giribân:

1. **giribânında: -i, -n, -da**

Mesnevi 8

Mısra: 16

Elbise yakası.

15. 'Arûsı şâhsârûñ gonçe-i ter

16. Giribânında şankim tügme-i zer

giribânın pare pâre iderdi:

1. **giribânın pare pâre iderdi: -er, -dı**

Mesnevi 20

Mısra: 48

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Yakasını parça parça etmek: Çok acı çekmek.

47. Kılup derd-i derûnım âşkâre

48. Giribânın iderdi pâre pare

2. **giribânın pare pâre iderdi: -er, -dı**

Mesnevi 26

Mısra: 174

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Yakasını parça parça etmek: Çok acı çekmek.

173. Giribânın iderdi pâre pare

174. Çıkarıdı kal'a-yı kûha dem-â-dem

giribânın pare pâre kılurdu:

1. **giribânın pare pâre kılurdu:-(u)r, -dı**

Mesnevi 31

Mısra: 116

Kelime Tipi: **Deyim**

Yakasını parça parça etmek: Kendini zor tutmak, sabrının sonuna gelmek.

115. kaşırından nezâre

116. Giribânın kılurdu pâre pare

giribânını çâk idüp:

1. **giribânını çâk idüp: -üp**

Mesnevi 28

Mısra: 9

Kelime Tipi: **Deyim**

Yakasını yırtmak II yaprakları açılmak.

9. Giribânını gül gibi idüp çâk

10. Kılurdu lâlesin jâleyle nemnâk

giribânını çâk itdi:

1. **giribânını çâk itdi: -dı**

Mesnevi 34

Mısra: 36

Kelime Tipi: **Deyim**

Yakasını yırtmak.

35. Gehî kumrıya dirdi k'ey şeğebnâk

36. Giribânını kim itdi gül gibi çâk

giriftâr-ı kemend-i habs-i dil-gir:

1. **giriftâr-ı kemend-i habs-i dil-gir:**

Mesnevi 24

Mısra: 1

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Kalbe sıkıntı veren hâbis ipinin esiri.

1. Giriftâr-ı kemend-i habs-i dil-gir

2. Hâlâş için ider bu veche tedbîr

giriftâr-ı kemend-i 'ışk-ı cânân:

1. **giriftâr-ı kemend-i 'ışk-ı cânân:**

Mesnevi 20

Mısra: 1

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Sevgilinin aşk kemendinin esiri, tutkunu (düşkünü).

1. Giriftâr-ı kemend-i 'ışk-ı cânân

2. İder bu veche bülbül gibi efgân

giriş:

1. **girişdi: -dı**

Mesnevi 24

Mısra: 29

(Kavgaya veya tartışmaya) Tutuşmak; bir şeyi yapmaya başlamak, koyulmak, başlamak üzere hazırlık yapmak, teşebbüs etmek.

29. Birez kim tîğ ü tîşeyle girişdi

30. Be-nâ-geh la'l kânma irişdi

ğiriv ü nâle vü âh idüp:

1. **ğiriv ü nâle vü âh idüp: -üp**

Mesnevi 38

Mısra: 144

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Bağrısmak ve inleyip âh etmek.

143. Bir uğurdan ğiriv ü nâle vü âh

144. İdüp dirlerdî nerde vây vaylâh

ğiriv-i na'ranuñ:

1. **ğiriv-i na'ranuñ: -nuñ**

Mesnevi 16

Mısra: 73

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Naranın çığlıkları, bağrısmaları.

73. Ğiriv-i na'ranuñ kûsuñ şadâsı

74. 'Adem mülkinüñ iki reh-nümâsı

girizân olur:

1. **girizân olur:** -(u)r

Mesnevi 5

Mısra: **76**

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Kaçmak.

75. Kaçan kim haml'ide ol şîr-i merdân

76. Olur ahû gibi a'dâ girizân

2. **girizân olur:** -(u)r

Mesnevi 25

Mısra: **69**

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Kaçmak.

69. Olur vaşşiler ahumdan girizân

70. Kaçarlar her yana eftân ü hayrân

girü:

1. **girü:**

Mesnevi 5

Mısra: **14**

Tekrar.

13. Çıkarısam baır-i tab'umdan güherler

14. Girü ħar-mühre 'add eylerdi ħarlar

2. **girü:**

Mesnevi 17

Mısra: **54**

Tekrar.

53. Qalup gülzâr-ı ħüsnüm ħuşk ü ħaşâk

54. Girü itdüm gözüm yaşıyla nemnâk

3. **girü:**

Mesnevi 18

Mısra: **54**

Tekrar.

53. Gerekdür k'idesin te'ħîr te'ħîr

54. Çü vaqt ide kılavuz girü tedbîr

4. **girü:**

Mesnevi 23

Mısra: **95**

Tekrar.

95. Girü Ĥusrev didi k'ey ehl-i tedbîr

96. Yarar dîvâneye zindân-ı dil-gîr

5. **girü:**

Mesnevi 24

Mısra: **111**

Geri; tekrar.

111. Girü çâha girüp olurdu pinhân

112. İderd' aĥşâm olınca âh ü efgân

6. **girü:**

Mesnevi 24

Mısra: **167**

Tekrar.

167. Niçün itdün girü endîşe-i ħâm

168. Bilürken 'işka yok âgâz ü encam

7. **girü:**

Mesnevi 24

Mısra: **269**

Geri; tekrar.

269. Girü ol ĥiddeti def' oldı şâhuñ

270. Uşandı nâlesinden bî-günâhuñ

8. **girü:**

Mesnevi 26

Mısra: **160**

Geri; tekrar.

159. Komadı ĥâtırında ĥîç melâlet

160. Pes andan şoñra girü döndi fi'l-ĥâl

9. **girü:**

Mesnevi 26

Mısra: **183**

Geri; tekrar.

183. Girü fi'l-ĥâl mestür itdün ey nür

184. Bu menzilde görindün baña ey mâh

10. **girü:**

Mesnevi 26

Mısra: **197**

Geri; tekrar.

197. Sebep olduñ girü bu zilletüme

198. Girü görem mi ey meh gün yüzüñi

11. **girü:**

Mesnevi 26

Mısra: **198**

Tekrar.

197. Sebep olduñ girü bu zilletüme

198. Girü görem mi ey meh gün yüzüñi

12. **girü:**

Mesnevi 26

Mısra: **209**

Tekrar.

209. İde mi girü bir tağa ĥavâle

210. Geçer 'ömrüm egerçi kâm ü nâ-kâm

13. **girü:**

Mesnevi 26

Mısra: **217**

Geri; tekrar.

217. Bilürven girü olmışdur peşimân

218. Ki zîrâ bu meşel 'âlemde çokdur

14. **girü:**

Mesnevi 27

Mısra: **46**

Tekrar.

45. Niçe yıllar kala bîmâr u dil-rîş

46. Çü girü şağalursa ola bir iş

15. **girü:**

Mesnevi 27

Mısra: **198**

Geri; tekrar.

197. Şehenşehler gelüpdür 'âleme çok

198. Biri kalmadı oldılar girü yok

16. **girü:**

Mesnevi 27
Mısra: 272
Geri; tekrar.

271. Çün anuñ fevtini güş itdi Şîrîn
272. Girü gam cāmını nüş itdi Şîrîn

17. **girü:**

Mesnevi 27
Mısra: 273
Geri; tekrar.

273. Girü çäk itdi hasret yaqasını
274. Girü tāk itdi firqat tākātını

18. **girü:**

Mesnevi 27
Mısra: 274
Tekrar.

273. Girü çäk itdi hasret yaqasını
274. Girü tāk itdi firqat tākātını

19. **girü:**

Mesnevi 27
Mısra: 300
Tekrar.

299. Saña her lahza bu çerh-i hîle-bāz
300. Oyunlar giçüp eyler girü añmaz

20. **girü:**

Mesnevi 27

Mısra: 318
Tekrar.

317. Tütalum niçe biñ yıl olasın sağ
318. Girü āhir olursın toz ü toprağ

21. **girü:**

Mesnevi 32
Mısra: 110
Tekrar.

109. Güher dürcinden alup kufi-i mercān
110. Açıldı girü nic'itsün o mercan

22. **girü:**

Mesnevi 34
Mısra: 94
Tekrar.

93. Firāk odıyla urma bağruma dāğ
94. Sen itdün haste sen eyle girü şağ

23. **girü:**

Mesnevi 38
Mısra: 198
Artık, bundan böyle, sadece, sonra.

197. Sefer bî-vaqt kılduñ pādşāhum
198. Toğayorken tolunduñ girü māhum

24. **girü:**

Mesnevi 38
Mısra: 222
Tekrar.

221. İkileyden halayık tutdı mātem
222. Girü gamgîn ü gamnāk oldı 'ālem

25. **girü:**

Mesnevi 38
Mısra: 224
Geri; tekrar.

223. Hevā oldı şehāb-ı āh ile pür
224. Girü gögsin geçürdi çerh-i kürkür

girü qalurdı:

1. **girü qalurdı:** *-(u)r, -dı*

Mesnevi 7
Mısra: 131
Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Tr. deyim: Nitelik ya da zamanca daha geride kalmak II Benzerlerinden daha az başarılı olmak.

131. 'Utarid gördi destinde kalem var
132. Kimi bağlandı hıdmetde kalemvār

giryān:

1. **giryān:**

Mesnevi 23
Mısra: 146
Gözyaşı döken, ağlayan.

145. Kamu halk-ı cihān gül gibi hāndān
146. Benem ebr-i bahārī gibi giryān

giryān idesin:

1. **giryān idesin:** *-e, -sin*
Mesnevi 15

Mısra: 242
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Ağlatmak.

241. Kimi kim idesin bir kerre hāndān
242. İdesin tā ölince yine giryān

giryān k' olmaya:

1. **giryān k' olmaya:** *-ma, -(y)a*
Mesnevi 27
Mısra: 168
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Ağlayan (ki) olmak.

167. Nice ma 'mür ola k' olmaya vîrān
168. Nice mesrūr ola k' olmaya giryān

giryān oldı:

1. **giryān oldı:** *-dı*
Mesnevi 36
Mısra: 192
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Gözyaşı dökmek II ağlamak.

191. Bu ma 'niden olup gāyet perîşān
192. İdüp bî-ihtiyār āh oldı giryān

giryān olurdu:

1. **giryān olurdu:** *-(u)r, -dı*
Mesnevi 16
Mısra: 40
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Gözyaşı dökmek II ağlamak.

39. Tolardı kāseveş çeşm-i zırh kan
40. Olurdu şāhibine ya 'nī giryān

girye:

1. **giryeden:** -den
Mesnevi 17
Mısra: 8
Ağlama, gözyaşı.

7. Ziyād olup melāl üzre melālī
8. Degüldi giryeden bir lahza hālī

2. **giryeden:** -den
Mesnevi 22
Mısra: 47
Ağlama, gözyaşı.

47. Ağarmış giryeden çeşmi cihānuñ
48. Süd ırmağı қоmışlar adın anuñ

gısu:

1. **gısu:**
Mesnevi 33
Mısra: 136
Omuz üstüne dökülen saç.

135. Ne her ruhsāre-i rengīn alur dil
136. Ne her gısu urur cāna selāsıl

git:

1. **gitdi:** -di
Mesnevi 2
Mısra: 3
Sona ermek.

3. Çü gitdi küntü kenzüñ iħticābı
4. ‘Ayān oldı hāķıķat āftābı

2. **gitmedi:** -me, -di
Mesnevi 3
Mısra: 103
Kaybolmak, sona ermek.

103. Elestüñ gitmedi dilden şafāsı
104. Daħı çınlar kulağumda şadāsı

3. **gitmekden:** -mek, -den
Mesnevi 4
Mısra: 78
Gitmek, varmak.

77. Bir ulu şāha rüz-i ‘azm-i meydān
78. Nökerler önce gitmekden ne noķşān

4. **gitdi:** -di
Mesnevi 5
Mısra: 94
Sona ermek.

93. Ra‘ıyyetden idüp ķat‘-ı ‘alāķa
94. Belürsüz oldı gitdi faķr ü fāķa

5. **gitdi:** -di
Mesnevi 12
Mısra: 92
Azalmak, bitmek.

91. İki şüret yazılmış hūb ü zībā
92. Görince gitdi gönünden şekībā

6. **gitdi:** -di
Mesnevi 14

- Mısra: 81
*Bir yerden daha uzak bir yere varmak,
azîmet etmek.*

81. Düşüp pāyine anuñ gitdi Pervīz
82. Uzadı ‘askerinden yitdi Pervīz

7. **gitmez:** -mez
Mesnevi 17
Mısra: 66
*Gitmek (Bir düşüncenin hayalın
gönülden gitmesi).*

65. Egerçi gözlerüm görmez cemālūñ
66. Velī gitmez gönülden hīç hayālūñ

8. **gitdügi:** -düg, -i
Mesnevi 26
Mısra: 175
Gitmek, uzaklaşmak.

175. Baķardı gitdügi yollara her dem
176. Ķalup āvāre vü hayrān ü dil-teng

9. **gitdüñ:** -dü, -ñ
Mesnevi 26
Mısra: 181
Kaybolmak, sona ermek.

181. Görindüñ gic gitdüñ āh kim tüz
182. Cemālūñ gerçi virdi çeşmüme nür

10. **gitdi:** -di
Mesnevi 27

- Mısra: 117
Ölmek, dünyadan göçmek.

117. Ne cān ile turursın gitdi cānuñ
118. Yıķıldı toprağa serv-i revānuñ

11. **gitdi:** -di
Mesnevi 27
Mısra: 120
Ölmek, dünyadan göçmek.

119. Nendendür diri ‘ālemde ķarāruñ
120. Bozuldı gitdi çün naķş-ı nigāruñ

12. **gitdiyise:** -di, -(y)i, -se
Mesnevi 28
Mısra: 29
Ölmek, dünyadan göçmek.

29. Di kim Ferhād gitdiyise ey şāh
30. Saña virsün anuñ ‘ömrini Allāh

13. **gitdiyise:** -di, -(y)i, -se
Mesnevi 28
Mısra: 91
Ölmek, dünyadan göçmek.

91. Diken gitdiyise nesrīn şağ olsun
92. Kim acır aña tek şīrīn şağ olsun

14. **gitdi:** -di
Mesnevi 31
Mısra: 95
*Bir yerden daha uzak bir yere varmak,
azîmet etmek.*

95. Hemân-dem devlet ü ikbâle gitdi
96. Ki ya'nî şâha istikbâle gitdi

15. **gitdi: -di**
Mesnevi 31
Mısra: 96

*Bir yerden daha uzak bir yere varmak,
azîmet etmek.*

95. Hemân-dem devlet ü ikbâle gitdi
96. Ki ya'nî şâha istikbâle gitdi

16. **gitdi: -di**
Mesnevi 33
Mısra: 3
Gitmek, ayrılmak, terk etmek.

3. Çü Şîrîn gitdi meclisden ğazabnâk
4. Yakasın itdi Hüsrev gül gibi çâk

17. **gitdi: -di**
Mesnevi 33
Mısra: 74
Varmak, ulaşmak.

73. Çün itdi bāğbân ol servi âzād
74. Feriştah yanına gitdi perî-zād

18. **gitse: -se**
Mesnevi 38
Mısra: 49
Ölmek, dünyadan geçmek.

49. Şanurdı gitse Hüsrev mülk-i îrân
50. Kala uz kendine ol tıfl-ı nâ-dân

19. **gitdi: -di**
Mesnevi 38
Mısra: 129
Ölmek, dünyadan geçmek.

129. Ğam alsun gönlümi kim gitdi yârum
130. Enisüm münisüm hem ğam-güsârum

gütdükce:

1. **gütdükce:**
Mesnevi 11
Mısra: 165
Git gide, artarak.

165. İder gütdükce câna derd te'sîr
166. Devâ itmekde te'hîr itme te'hîr

gitmek:

1. **gitmek:**
Mesnevi 27
Mısra: 26
Yok olmak.

25. Ne bilem neyleyüp n'itmek gerekdür
26. İkidem birümüz gitmek gerekdür

giy:

1. **giyerdi: -cr, -di**
Mesnevi 8
Mısra: 20
*Bir giyeceği bedenine veya herhangi
bir organına geçirmek.*

19. Çekerdi lâle câm-ı ergüvânı
20. Giyerdi gül libâs-ı şâdmânî

2. **giymişdi: -miş, -di**
Mesnevi 8
Mısra: 30
*Bir giyeceği bedenine veya herhangi
bir organına geçirmek.*

29. Hemân olmuşdu Mevlâ-hâne gülsen
30. Külâh-ı Mevlâvi giymişdi süsen

3. **giyüp: -üp**
Mesnevi 18
Mısra: 97
*Bir giyeceği bedenine veya herhangi
bir organına geçirmek.*

97. Giyüp zer-beft ü dibâlar muraşşâ'
98. Olup dürr ü cevâhîrle mülemma'

4. **giyse: -se**
Mesnevi 27
Mısra: 79
*Örtünüp korunmak için bir şeyi
vücuduna geçirmek.*

79. Nuküd-ı şerre giyse âsfîni
80. Kabâdur şan beliye âsfîni

5. **giyüp: -üp**
Mesnevi 36
Mısra: 46
Taç takmak.

45. Kemerler mâh-ı nev gibi mülemma'
46. Kuşanmışlar giyüp tâc-ı muraşşâ'

giyâh:

1. **giyâhı: -ı**
Mesnevi 40
Mısra: 8
Ot.

7. Müzeyyen cyledüm bir bāğ-ı zîbâ
8. Kim anuñ her giyâhı şâh-ı Tübâ

giyâh-ı derd ü miñnet:

1. **giyâh-ı derd ü miñnet:**
Mesnevi 26
Mısra: 80
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Dert ve sıkıntı otu.

79. İrişdi Bîsütüna ebr-i rahmet
80. Dirildi ol giyâh-ı derd ü miñnet

giyâh-ı hürd u heşhâş:

1. **giyâh-ı hürd u heşhâş:**
Mesnevi 24
Mısra: 45
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ehemmiyetsiz haşhaş otu.

45. Be- âhîr ol giyâh-ı hürd u heşhâş
46. Çıkarıdı dâmen-i kuhsârdan baş

gizle:

1. **gizlemiş: -miş**
Mesnevi 31

Mısra: 10
Saklamak, görünmeyecek, belli olmayacak bir yere veya bir duruma koymak.

9. Dil ü cân katli için yâr-ı kâtil
10. Şekerde gizlemiş zehr-i helâhil

gizlü:

1. **gizlü:**
Mesnevi 18
Mısra: 179
Saklı, başkaları tarafından görülemeyen.

179. Gönülden keşf idüp her gizlü râzı
180. İder birbirine nâz u niyâzı

2. **gizlü:**
Mesnevi 25
Mısra: 123
Saklı, başkaları tarafından görülemeyen.

123. Şu Hâkdur kim bilür her gizlü râzı
124. Benüm 'ışkum degül 'ışk-ı mecâzî

gizlü ola:

1. **gizlü ola: -a**
Mesnevi 15
Mısra: 35
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Gizli olmak (sır olarak tutulmak).

35. Didi Şîrîn ne gizlü ola sizden
36. Dür-i ma'lûbum isterven deñizden

göç:

1. **göçüp: -üp**
Mesnevi 27
Mısra: 230
1. Bulunduğu yerden ayrılıp yerleşmek üzere başka yere gitmek, yurt değiştirmek, göç etmek. 2. Ölmek.

229. Bu dünyânüñ çıkup vîrânesinden
230. Göçüp şol köhne mihmân-hânesinden

göç itdiler:

1. **göç itdiler: -di, -ler**
Mesnevi 27
Mısra: 231
Kelime Tipi: **Deyim**
Oturduğu yerden başka bir yere gidip yerleşmek (Ölmek, dünyadan ayrılmak).

231. Belâ vü derd ile hep itdiler göç
232. Felekden eylemedi hîçbiri oç

göge ağa:

1. **göge ağa: -a**
Mesnevi 3
Mısra: 26
Kelime Tipi: -
Gökyüzüne yükselmek.

25. Eger a'mâlîmi tartarsa vezzân
26. Göge ağa kamu hayr ile ihsân

göge irerdi:

1. **göge irerdi: -er, -di**
Mesnevi 14
Mısra: 72
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Baş gökyüzüne kadar uzamak, çok uzun olmak.

71. Şu deñlü cânver olmışdı küşte
72. İrerdi küştelerden göge püşte

göge ırgürsem:

1. **göge ırgürsem: -se, -m**
Mesnevi 34
Mısra: 60
Kelime Tipi: **Deyim**
Göge çıkarmak, ulaştırmak.

59. Revân oldı benüm serv-i revânüm
60. Yeridür göge ırgürsem fiğânüm

gögsin dögerdi:

1. **gögsin dögerdi: -er, -di**
Mesnevi 20
Mısra: 43
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Gögsünü dövmek, çok üzölmek, yas tutmak.

43. Dem-â-dem müşt ile gögsin dögerdi
44. Anuñçün sinesi gök gök dögerdi

2. **gögsin dögerdi: -er, -di**
Mesnevi 37
Mısra: 18
Kelime Tipi: **Deyim**

Gögsünü dövmek, çok üzölmek, yas tutmak.

17. Şikest olmuş görürdi nañl-i nevber
18. Dögerdi meşk ile gögsin şanavber

gögsin döğüp:

1. **gögsin döğüp: -üp**
Mesnevi 11
Mısra: 147
Kelime Tipi: **Deyim**
Gögsünü dövmek, çok üzölmek, yas tutmak.

147. Döğüp def gibi gögsin oldı nâlân
148. Delüp ney gibi bağrın itdi efğân

gögsin geçürdi:

1. **gögsin geçürdi: -di**
Mesnevi 38
Mısra: 224
Kelime Tipi: **Deyim**
Göğüs geçirmek: İcini çekmek, üzüntü ile derin soluk almak.

223. Hevâ oldı şehâb-ı âh ile pür
224. Girü gögsin geçürdi çerğ-i kürkür

göğüs gerdügi:

1. **göğüs gerdügi: -düg, -i**
Mesnevi 18
Mısra: 39
Kelime Tipi: **Deyim**
Bir güçlüğe karşı koymak, dayanmak.

39. Göğüs gerdüğü için rüzgäre
40. Mehûn cismi olupdur kare kare

göğüs tutup:

1. **göğüs tutup:** -up
Mesnevi 16
Mısra: 28
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Göğüs tutmak (gülerken yapılan hareket).

27. Mübâdirler şafına varduğinc' oğ
28. Göğüs tutup ana dirlerdı oğ oğ

gök:

1. **gökler:** -ler
Mesnevi 7
Mısra: 84
Gökyüzü, sema.

83. Çü toğdı gün gibi mâderden ol mâh
84. Didi yirlerle gökler zâdehu'llâh

2. **gökde:** -de
Mesnevi 7
Mısra: 124
Gökyüzü, sema.

123. Vü ger şimşek gibi şalsaydı tîği
124. Kılurdı päre päre gökde mehi

3. **gökde:** -de
Mesnevi 22
Mısra: 34
Gök, gökyüzü.

33. Çemend' oldukça ol ırmağ revâne
34. İderdi gökde ta'na kehkeşâne

4. **göklere:** -ler, -e
Mesnevi 25
Mısra: 101
Gök, gökyüzü.

101. İderdüm göklere feryād ü zârum
102. Geçürdüm nâleyile rüzgârum

5. **göklere:** -ler, -e
Mesnevi 31
Mısra: 35
Gök, gökyüzü.

35. Çıkuş yirüñ odından göklere dūd
36. Şafağ urmışdı çerhüñ bağrına od

6. **gökden:** -den
Mesnevi 38
Mısra: 71
Gök, gökyüzü.

71. İnüp ol gice gökden bir tırağa
72. Yıkıldı tāklar tāk oldı tākā

7. **gökde:** -de
Mesnevi 38
Mısra: 226
Gök, gökyüzü.

225. Yir ü gök ehl' anuñçün tıtdılar yas
226. Melâyik gökde yirde cümle ennäs

8. **göklere:** -ler, -e
Mesnevi 38
Mısra: 271
Gök, gökyüzü.

271. Mesihâ gibi başsañ göklere pây
272. Yir altında tutarsın 'âkıbet cây

gök gök gögerdi:

1. **gök gök gögerdi:** -di
Mesnevi 20
Mısra: 44
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
(Mavi mavi-yeşil yeşil) morarmak.

43. Dem-â-dem müşt ile göğsin dögerdi
44. Anuñçün sinesi gök gök gögerdi

gökler:

1. **gökleri:** -i
Mesnevi 23
Mısra: 160
Gökyüzü, gökyüzünün her bir katmanı.

159. Olaldan şâm-ı tîre şubhğâhum
160. Boyadı gökleri dūd-ı siyâhum

gölg'olmağ:

1. **gölg'olmağ:**
Mesnevi 31
Mısra: 69
Gölge olmak: Gölgeletirmek, serinletmek. -vezin nedeniyle gölg'olmak şekli kullanılmış-.

69. Birez gölg'olmağ için ol dilîre
70. Bırakmışdı bulutlar sâye yire

gonç'agız açup:

1. **gonç'agız açup:** -up
Mesnevi 31
Mısra: 130
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gonç(vezin nedeniyle gonç' şeklinde kullanılmış) agız açmak. Gonç'nın şekil itibarı ile yarı açılmış ağza teşbîhi sözkonusudur.

129. Görüp hayrân kalmış anı bülbül
130. Açup gonç'agız olmuş kan uğut gül

gonçe:

1. **gonçeler:** -ler
Mesnevi 8
Mısra: 52
Gonca; tomurcuk gül. mec. güzelin/sevgilinin ağzı.

51. Ağız ağızda güller söyleşür hep
52. Şunarlar gonçeler birbirine leb

2. **gonçeye:** -(y)e
Mesnevi 11
Mısra: 100
Henüz açılmamış çiçek, tomurcuk II Sevgilinin ağzı.

99. Şanavber kâmetinden öğrenür nâz
100. Dehâni gonçeye ta'lim ider râz

3. **ğonçeler: -ler**
Mesnevi 11
Mısra: 104

Henüz açılmamış çiçek, tomurcuk II
Sevgilinin ağzı.

103. Lebi güftâra gelse şekker-âmîz
104. Hâyâdan ğonçeler olur 'arağ-rîz

4. **ğonçe:**
Mesnevi 15
Mısra: 160

Henüz açılmamış gül tomurcuğu II
genç güzel.

159. Vefâ bâğında açılmış iki gül
160. İki ğonçe biri birine bülbül

5. **ğonçelerle: -ler, -le**
Mesnevi 26
Mısra: 13

Henüz açılmamış çiçek, tomurcuk II
genç güzeller.

13. Oturup ğonçelerle gül gibi şâd
14. İderdi câm ü bâdeyle dil- âbâd

6. **ğonçe:**
Mesnevi 26
Mısra: 17

Henüz açılmamış çiçek, tomurcuk II
genç güzeller.

17. Döküp her ğonçe gül-berge külâle
18. İderdi lâleye nesrîn havâle

7. **ğonçe:**
Mesnevi 27
Mısra: 247

Henüz açılmamış çiçek, tomurcuk II
Sevgilinin ağzı.

247. Ne ğonçe leblerimün hâdesinden
248. Ne şeftâlülerüm turvendesinden

8. **ğonçe:**
Mesnevi 34
Mısra: 13

Henüz açılmamış çiçek, tomurcuk II
Sevgilinin ağzı.

13. Bu ğamdan ğonçe tek olmuşdı dil- teng
14. Turup gülgeşt-i bâğa kıldı âheng

9. **ğonçeler: -ler**
Mesnevi 34
Mısra: 23

Henüz açılmamış çiçek, tomurcuk II
Sevgilinin ağzı.

23. İderdi ğonçeler görse figânı
24. Dehân-ı yârdan şorup nişanı

10. **ğonçe:**
Mesnevi 34
Mısra: 133

Henüz açılmamış çiçek, tomurcuk II
Sevgilinin ağzı.

133. Dehânundan olupdur ğonçe dil-teng
134. Lebüm şerminden oldu la'l der-seng

11. **ğonçe:**
Mesnevi 40
Mısra: 46

Yaprakları henüz açılmamış veya az
açılmış çiçek; özellikle de gül tomurcuğu. .

45. Gül-i nesrîn gib'anuñçün ferüm yok
46. Ki ğonçe gibi kîsemde zerüm yok

ğonçe dehânuñ:

1. **ğonçe dehânuñ: -(u)ñ**
Mesnevi 19

Mısra: 26
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ağzı gonca gibi küçük ve güzel
olan, gonca ağzlı. bkz: gonca-fem.

25. Yüzine gülme gül gibi cihânuñ
26. Tebessümden şakın ğonçe dehânuñ

ğonçe zambak:

1. **ğonçe zambak:**
Mesnevi 31

Mısra: 6
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Açılmamış, tomurcuk şeklinde
zambak.

5. Degül nâme ki şâha kâşid ancak
6. İletdi bâğdan bir ğonçe zambak

ğonçe-fem ü tüti-tekellüm:

1. **ğonçe-fem ü tüti-tekellüm:**
Mesnevi 26

Mısra: 22
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Gonca ağzlı ve dudı dilli (tatlı
konuşmalı).

21. Kamu şekker-leb ü şîrîn-tebessüm
22. Kamu ğonçe-fem ü tüti-tekellüm

ğonçe-i bâğ-ı bahâra:

1. **ğonçe-i bâğ-ı bahâra: -a**
Mesnevi 38

Mısra: 185
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bahar bahçesinin goncası.

185. Dirîğ ol ğonçe-i bâğ-ı bahâra
186. Dirîğ ol taze vü ter şâhsâra

ğonçe-i bâğ-ı şehâdet:

1. **ğonçe-i bâğ-ı şehâdet:**
Mesnevi 37

Mısra: 41
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Şahitlik, kelime-i şehadet bahçesinin
goncası.

41. Ne nâme ğonçe-i bâğ-ı şehâdet
42. Ya âb-ı şâf- ırmağ-ı şehadet

ğonçe-i ra'nâ:

1. **ğonçe-i ra'nâ:**
Mesnevi 36

Mısra: 225
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Güzel, hoş gonca.

225. Olup ol ğonçe-i ra'nâ şüküfte
226. Dür-i nâ-süfte oldu çünkü süfte

ğonçe-i ter:

1. **ğonçe-i ter:**

Mesnevi 7

Mısra: **94**

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Taze gonca.

93. Yatur ol ğonçe-i ter mehd içinde

94. Şanasın berg-i güldür şehd içinde

2. **ğonçe-i ter:**

Mesnevi 8

Mısra: **15**

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Taze gonca.

15. 'Arûsı şahsârûñ ğonçe-i ter

16. Giribânında şankim tügme-i zer

ğonçeves:

1. **ğonçeves:**

Mesnevi 17

Mısra: **49**

Gonca gibi.

49. Geh itdüm ğonçeves pîrahenüm çäk

50. Gehî saçdum şabâ tek başuma hâk

2. **ğonçeves:**

Mesnevi 34

Mısra: **12**

Gonca gibi.

11. Tarıkdı ol bahâr-ı nâz-perverd

12. Derûnın ğonçeves pür- hûn idüp derd

ğönder:

1. **ğönderdi: -di**

Mesnevi 33

Mısra: **64**

Ğöndermek II yollamak.

63. Çü tûñî şekkere olmışdı meyyâl

64. Aña hÿv âhendeler ğönderdi der-hâl

2. **ğönder:**

Mesnevi 39

Mısra: **32**

Ğöndermek; fani dünyadan öte âleme yollamak.

31. Y önini hazretünden yaña dönder

32. Cihândan anı îmân ile ğönder

ğönel:

1. **ğöneldi: -di**

Mesnevi 27

Mısra: **150**

Yönelmek.

149. Beķâ mülkine Ferhâd-ı ciger-hûn

150. Göneldi nâ-murâd ü zâr ü maħzûn

ğöñl:

1. **ğöñlinden: -i, -n, -den**

Mesnevi 12

Mısra: **92**

İnsanın duygu merkezi, yüreğın manevi yönü.

91. İki şüret yazılmış hûb ü zîbâ

92. Görince gitti gönünden şekibâ

2. **ğöñlün: -(ü)ñ**

Mesnevi 13

Mısra: **18**

Ğöñül, kalp, yürek.

17. Benüm cânum fırâkuñda mu 'azzeb

18. Senüñ ğöñlün kimün vaşında yâ Rab

3. **ğöñlüm: -(ü)m**

Mesnevi 17

Mısra: **68**

Sevgi, istek, düşünüş, hatır gibi kalpte var sayılan duygu kaynağı; âşığın aşkıyla ilgili her türlü gelişmenin algılandığı yer; yüreğın manevi gücü II sevgilinin gönlü.

67. Görinmezken göze nür-ı tecellî

68. Hayâlünden bulur ğöñlüm tesellî

4. **ğöñlüm: -(ü)m**

Mesnevi 21

Mısra: **2**

Sevgi, istek, düşünüş, anma gibi duyguların hissedildiği yer. Kalpteki manevi idrâk merkezi.

1. Didi Şävûra bir gün ol nigârın

2. İder ğöñlüm hevâ-yı şîr-i şîrîn

5. **ğöñli: -i**

Mesnevi 21

Mısra: **27**

Sevgi, istek, düşünüş, hatır gibi kalpte var sayılan duygu kaynağı; âşığın aşkıyla ilgili her türlü gelişmenin algılandığı yer; yüreğın manevi gücü II sevgilinin gönlü.

27. Velî gönli virürdi kim tanuķluk

28. Ola hÿvân-ı vişâl ile konuķluk

6. **ğöñlümüz: -(ü)müz**

Mesnevi 32

Mısra: **42**

Ğöñül, kalp, yürek.

41. Ğamı bâdeyle ber-bâd eyleyelüm

42. Yıķuķ ğöñlümüz âbâd eyleyelüm

7. **ğöñlüm: -(ü)m**

Mesnevi 33

Mısra: **127**

Sevgi, istek, düşünüş, hatır gibi kalpte var sayılan duygu kaynağı; âşığın aşkıyla ilgili her türlü gelişmenin algılandığı yer; yüreğın manevi gücü II âşığın gönli.

127. Gözüm Şekkerde [vü] Şîrinde ğöñlüm

128. Tenüm gülşende vü nesrinde ğöñlüm

8. **ğöñlüm: -(ü)m**

Mesnevi 33

Mısra: **128**

Sevgi, istek, düşünüş, hatır gibi kalpte var sayılan duygu kaynağı; âşığın aşkıyla ilgili her türlü gelişmenin algılandığı yer; yüreğın manevi gücü II âşığın gönli.

127. Gözüm Şekerde [vü] Şîrînde gönlüm
128. Tenüm gülşende vü nesrînde gönlüm

9. **gönlünde:** -ü, -n, -de

Mesnevi 36

Mısra: 154

Gönül, kalp, yürek.

153. Çeker ol şevk ile cāmı pey-â-pey
154. Komez gönlünde ğamdan zerrece key

gönlün ğuşsa aldı:

1. **gönlün ğuşsa aldı:** -dı

Mesnevi 27

Mısra: 20

Kelime Tipi: **Deyim**

İçini keder (üzüntü) kaplamak.

19. Temām olunca ve'l-hāşıl bu kışşa
20. Tarkıdı cāmı gönlün aldı ğuşşa

gönlüm alan:

1. **gönlüm alan:**

Mesnevi 26

Mısra: 168

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Beni kendisine âşık eden, âşkla bağlandığım.

167. Benüm gönlüm alan bî-dâddur bu

168. Beni âşifte iden yârdur bu

gönlüm yağmalayan:

1. **gönlüm yağmalayan:** -(y)an

Mesnevi 12

Mısra: 113

Kelime Tipi: **Deyim**

Gönlümü yağmalayan: Kendisine âşık edip acı çektiren.

113. Ya gönlüm yağmalayan çamı kimdür

114. Benüm bu derdümün dermânı kimdür

gönlüm yaresine:

1. **gönlüm yaresine:** -n, -c

Mesnevi 27

Mısra: 22

Kelime Tipi: **Deyim**

Gönül yarası: Kişiyi çok derin üzüntü içinde bırakan acı.

21. Didi yâ Rab bu derdün çâresi ne

22. Ki merhem ola gönlüm yaresine

gönlüme gelse:

1. **gönlüme gelse:** -(ü)m, -e-se

Mesnevi 14

Mısra: 121

Kelime Tipi: **Deyim**

Gönlüne düşmek II Yüreğinde hissetmek.

121. Kaçan gönlüme gelse dürr-i şehvâr

122. Görünür gözlerüme eife-i mâr

gönlümü ğam alsun:

1. **gönlümü ğam alsun:** -sun

Mesnevi 38

Mısra: 129

Kelime Tipi: **Deyim**

Gönlü ğam almak -İçini, yüreğini keder kaplamak- : Çok müteessir olmak.

129. Ğam alsun gönlümü kim gitdi yârum

130. Enisüm münisüm hem ğam-ğüsârum

gönlün hoş idüp:

1. **gönlün hoş idüp:** -üp

Mesnevi 36

Mısra: 151

Kelime Tipi: **Deyim**

Gönlünü (gönül) eğlendirmek.

151. Visâl-i yâr ile gönlün idüp hoş

152. İder hicrân ğamın küllî ferâmüş

göñül:

1. **göñül:**

Mesnevi 11

Mısra: 13

İnsanın duydu merkezi, yüreğin manevi yönü.

13. Göñül hoş cyleyüp nüş itdi şahbâ

14. Münâsib yâr ile ħalvetde tenhâ

2. **göñülden:** -den

Mesnevi 17

Mısra: 66

1. Sevgi, istek, düşünüş, anma, hatır vb. kalpte oluşan duyguların kaynağı.

65. Egerçi gözlerüm görmez cemâlün

66. Velî gitmez göñülden hiç ħayâlün

3. **göñül:**

Mesnevi 18

Mısra: 15

Sevgi, istek, düşünüş, hatır gibi kalpte var sayılan duygu kaynağı; âşığın aşkıyla ilgili her türlü gelişmenin algılandığı yer; yüreğin manevi gücü.

15. Göñül eyler hevâ-yı vaşl-ı Şîrîn

16. Fiğân kim tâzelendi dâğ-ı dîrîn

4. **göñülden:** -den

Mesnevi 25

Mısra: 98

1. Sevgi, istek, düşünüş, anma, hatır vb. kalpte oluşan duyguların kaynağı.

97. Kara bulut gibi gitdi karârum

98. Göñülden şabr ü elden iĥtiyârüm

5. **göñüller:** -ler

Mesnevi 28

Mısra: 26

1. İnan, sevgi ve nefretin, iyi ve kötü bütün duyguların kaynağı olduğu kabul edilen kalbin mânevî yönü, yürek, dil. 2. tasavvuf. Cenâb-ı Hakk 'ın insanda tecelli ettiği yer, tasavvufî aşkın kaynağı.

25. Huceste cânlaruñ evrâdidur ol

26. Sa 'âdetlü göñüller yâdidur ol

6. **göñül:**

Mesnevi 33

Mısra: 119

Göñül; sevgi, istek, düşünüş, hatır gibi kalpte var sayılan duygu kaynağı; âşığın

aşkıyla ilgili her türlü gelişmenin algılandığı yer; yüreğin manevi gücü; nefis.

119. Teb-i gamdan gönül hod nâ-tüvândur
120. Şeker tebnâke hod noqşân-ı cândur

gönül alup:

1. **gönül alup:** -up
Mesnevi 33
Mısra: 142
Kelime Tipi: **Deyim**
Gönlünü çelmek, aşık etmek.

141. Hüs[ü]n oldur ki âni ola âni
142. Gönül alup ide âşüfte câni

gönül derdine:

1. **gönül derdine:** -n, -e
Mesnevi 27
Mısra: 228
Kelime Tipi: **Deyim**
Aşk.

227. Ne el ırgüldiler vaşl-ı nigâre
228. Ne buldılar gönül derdine care

gönül gözinden:

1. **gönül gözinden:** -n, -den
Mesnevi 27
Mısra: 95
Kelime Tipi: **Deyim**
Manevî temizliğin ve olgunluğun insana verdiği uyanıklık, gördüğü şeyin gerçeğine varma hassası, kalp gözü, sağ görü.

95. Gönül gözinden inşâfı bırağıp
96. Olur ol şer işe cân ile râğıp

gönül gözine:

1. **gönül gözine:** -n, -e
Mesnevi 1
Mısra: 51
Kelime Tipi: **Deyim**
Manevî temizliğin ve olgunluğun insana verdiği uyanıklık, gördüğü şeyin gerçeğine varma hassası, kalp gözü, sağ görü.

51. Gönül gözine nûrundan baş ar vir
52. Muhtî-i baır-i feyzünden güher vir

gönül kapmağa:

1. **gönül kapmağa:** -a
Mesnevi 38
Mısra: 90
Kelime Tipi: **Deyim**
Gönül kapmak: Kendini sevdirmek, başkasının gönlünde yer bulmak.

89. Yıkuq gönülleri yapmağa sa'y it
90. Aladu ol gönül kapmağa sa'y it

gönül mir'atı:

1. **gönül mir'atı:**
Mesnevi 6
Mısra: 23
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Gönül aynası.

23. Gönül mir'atı gamdan jeng olupdur
24. Dü 'âlem gözlerüme teng olupdur

gönül mir'atın:

1. **gönül mir'atın:** -n
Mesnevi 38
Mısra: 139
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Gönül aynası.

139. Gönül mir'atın idüp guşşadan päs
140. Tutardı ol Hızır hattıçün İl yäs

gönül virdüñ:

1. **gönül virdüñ:** -dü, -ñ
Mesnevi 27
Mısra: 303
Kelime Tipi: **Deyim**
Bir şeyi sevmeye, istemeye veya yapmaya içten yönelmek, eğinmek, meyletmek; düşkün olmak.

303. Gönül virdüñ bu dünyä 'avretine
304. Baqıp çalduñ müzahref şüretine

gönül virme:

1. **gönül virme:** -me
Mesnevi 15
Mısra: 258
Kelime Tipi: **Deyim**
Bir şeyi sevmeye, istemeye veya yapmaya içten yönelmek, eğinmek, meyletmek; düşkün olmak.

257. Haber-dâr ol haber-dâr ol haber-dâr
258. Gönül virme bu fânî mülke zinhâr

gönül yağmacısı:

1. **gönül yağmacısı:**
Mesnevi 36
Mısra: 42
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Gönlü yağmalayan: Güzel, dilber.

41. Hañâyî -zâde biş biñ lu 'bet-i Çîn
42. Gönül yağmacısı gâretger-i dîn

gönül yağmalayıcı:

1. **gönül yağmalayıcı:**
Mesnevi 18
Mısra: 94
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Güzelliği ve cazibesıyla karşısındakini kendine bağlayıp istediği gibi yönlendirip kullanabilecek olan.

93. Şehün yanınca her sermâye-i nâz
94. Gönül yağmalayıcı Türk ü tannâz

gönül yazmağa:

1. **gönül yazmağa:** -a
Mesnevi 30
Mısra: 15
Kelime Tipi: **Deyim**
Gönül yazmak- Gönül eğlendirmek -: Geçici bir ilgi ve sevgi göstererek hoşça vakit geçirmek.

15. Gönül yazmağa nâme idüp inşâ
16. Karavaşuñuza virüp tesellî

gönül den:

1. **gönül den:**
Mesnevi 18

Mısra: 179

Candan, içten, yürekten.

179. Gönülden keşf idüp her gizlü rāzı

180. İder birbirine nāz u niyāzı

gönülden çıkarur:

1. **gönülden çıkarur:**-(u)r

Mesnevi 33

Mısra: 102

Kelime Tipi: **Deyim**

Gönülden çıkarmak: Artık sevmeyiz, ammaz olmak; sevgisini sürdürmemek.

101. Ne hürdür ki görenler cemālin

102. Gönülden çıkarur cennet hayālin

gönülden giçerdi:

1. **gönülden giçerdi:** -er, -di

Mesnevi 21

Mısra: 47

Kelime Tipi: **Deyim**

Gönülden geçirmek (geçmek): İçinden bir şey yapmayı ya da bir şeyin olmasını istemek.

47. Ne kim giçerdi gönülden nihāni

48. 'Ayān itdi hemān üstāda anı

gönülden incinüp:

1. **gönülden incinüp:** -üp

Mesnevi 30

Mısra: 2

Kelime Tipi: **Deyim**

Gönlü, kalbi kırılmak: Birine küsmek, birinden soğumak.

1. Nigārīn çün o mektübü okıdı

2. Gönülden incinüp gāyet kaçırdı

gönüller saydına:

1. **gönüller saydına:** -n, -a

Mesnevi 19

Mısra: 92

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Gönüllerin avı.

91. Melek-rūlarla ol hūr-ı perī-zād

92. Gönüller saydına olmışdı şayyād

gönüller yaresine merhem urmuş:

1. **gönüller yaresine merhem urmuş:** -mış

Mesnevi 40

Mısra: 74

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Gönüllerin yarasına merhem vurmak, sürmek: Hz. İsa'nın eliyle dokunmak suretiyle hastaları iyileştirmesi mucizesine gönderme yapılmakta; Şeyhi'nun şüürinin Hz. İsa'nın eli gibi gönülleri iyileştirici mucizevî bir etkisi olduğu vurgulanmaktadır.

73. Ne i'cāz ol Mesīhādan dem urmuş

74. Gönüller yaresine merhem urmuş

gönülleri yapmağa:

1. **gönülleri yapmağa:** -a

Mesnevi 38

Mısra: 89

Kelime Tipi: **Deyim**

Gönül(leri)yapmak: Bir kimsenin

güçenikliğini ya da istemediği bir durumu uygun davranışlarla olumlu yola çevirmek.

89. Yıkık gönülleri yapmağa sa'y it

90. Aladu ol gönül kaçmağa sa'y it

gör:

1. **görem:** -em

Mesnevi 1

Mısra: 50

Görmek, idrak etmek, anlamak.

49. Uyar taqlid hıv ābından İlāhī

50. Görem tā nūr-ı taḥkīki kemāhī

2. **görem:** -em

Mesnevi 1

Mısra: 105

Görmek | ashını anlamak için bakmak (ibret alınası bir tavırla).

105. 'Ayānen tā görem rāh-ı şavābı

106. İdem faḥş ü ḥaḫādan ihtisābı

3. **görüüp:** -üp

Mesnevi 3

Mısra: 11

Görmek.

11. Görüp her serv-bālā vü bülendi

12. Taḫup boynuma zülfinden kemendi

4. **gördiyse:** -di, -(y)se

Mesnevi 4

Mısra: 49

Görmek.

49. Ne var gördiyse ol vādide envār

50. Saña 'arş üzre Ḥaḫ gösterdi dīdār

5. **görüüp:** -üp

Mesnevi 4

Mısra: 71

İdrak etmek, düşünmek.

71. Görüp bir pūşt-i pā urduñ sen aña

72. İdüp Cibrīl taḫsīn ḫaldı taña

6. **görince:** -ince

Mesnevi 4

Mısra: 74

Görmek, idrak etmek, düşünmek.

73. Çü sürdüñ çerḫ-i çārüm şaḫıma at

74. Mesīḫ oldı ruḫūñ görince şeh-māt

7. **gördiler:** -di, -ler

Mesnevi 4

Mısra: 93

Görmek, anlamak.

93. Sa'ādet gördiler 'ālī cenābuñ

94. Melekler ḫutdılar şaf şaf rikābuñ

8. **gördüñ:** -dü, -ñ

Mesnevi 4

Mısra: 100

Görmek.

99. Bir anda mâverâ-yı 'arşa irdüñ
100. Hudâ didârını bî-keyf gördüñ

9. **görüþ:**-*üp*
Mesnevi 5
Mısra: 21
İdrak etmek, düşünmek.

21. Görüp cân gerdeninde bunca bendi
22. Dil-i 'aql-ı mükemmel virdi pendî

10. **görse:**-*se*
Mesnevi 5
Mısra: 87
Göz yardımıyla bir şeyin varlığını algılamak, seçmek; anlamak, kavramak, sezmek.

87. Şehâsın görse şâhuñ olsa ger hayy
88. Dilencilik iderdî Hâtem-i Tayy

11. **görüþ:**-*üp*
Mesnevi 5
Mısra: 99
Görmek, idrak etmek, düşünmek.

99. Görüp kebk didi işbu amâni
100. Yapar bâzuñ gözinde aşyânı

12. **görünmez:**-(*in*), -*mez*
Mesnevi 5
Mısra: 158
Görmek.

157. Oñat bakşañ hebâdur cümle varum
158. Görünmez bir cihetden iktidârüm

13. **görmezse:**-*mez*, -*se*
Mesnevi 6
Mısra: 29
Yaşamak, tecrübe etmek.

29. Yasağundan eger görmezse bîmi
30. Ayaklar ceng-i gerdün ben yetîmi

14. **görüþ:**-*üp*
Mesnevi 7
Mısra: 103
Fark etmek.

103. Görüp Hüsrevde Hürmüz 'aql-ı temyîz
104. Büzürgümmid anı kıldı telâmîz

15. **gördi:**-*di*
Mesnevi 7
Mısra: 131
Bakmak, görmek.

131. 'Utarid gördi destinde kalem var
132. Kimi bağlandı hüdmetde kalemvâr

16. **görüþ:**-*üp*
Mesnevi 8
Mısra: 8
Göz yardımıyla bir şeyin varlığını algılamak, seçmek; anlamak, kavramak, sezmek.

7. Virüpdî 'âlemün nakşına bir reng
8. Görüp hayrân kalurdu nakş-ı Erjeng

17. **görün:**-*ün*
Mesnevi 8
Mısra: 22
Görmek, bakmak.

21. Kuhestânda semen şahrâda lâle
22. Görün dükkâne olmuşdu nevâle

18. **görüþ:**-*üp*
Mesnevi 8
Mısra: 54
Bir şeyin vaziyetini gör-, tanık ol-.

53. 'Arûs-ı gonçeye nergis göz eyler
54. Görüp bülbüller anı bir söz eyler

19. **gör:**
Mesnevi 9
Mısra: 7
Görmek, idrak etmek, düşünmek.

7. Qazâyı gör ki girüp mîvezâra
8. Uzadur zulm elin bir şâhsâra

20. **gör:**
Mesnevi 9
Mısra: 13
Görmek, idrak etmek, düşünmek.

13. Didi k' ey şâh-ı 'âdil gör gücümü
14. Qoma şol merd-i zâlimde öcümü

21. **gördi:**-*di*
Mesnevi 9
Mısra: 35
Bir şeyin vaziyetini gör-, tanık ol-.

35. Bu zulmi çünkü Hüsrev kendü gördi
36. Quluñ rahtın kamu dihkâna virdi

22. **görüþ:**-*üp*
Mesnevi 9
Mısra: 43
Görmek, idrak etmek, düşünmek.

43. Görüp iş bu yesağı cümle zâlim
44. Gidüp kalmadı 'âlemde mezâlim

23. **gör:**
Mesnevi 10
Mısra: 72
Bakmak, tanık olmak.

71. Cihâna hüküm idenler kâf tâ kâf
72. Urur mı saltanatdan şimdi gör lâf

24. **gördi:**-*di*
Mesnevi 11
Mısra: 11
Bir şeyin vaziyetini gör-, tanık ol-.

11. Şehenşeh gördi kim âsüde 'âlem
12. Cihân ağıyardan hâlî vü hurrem

25. **görüþ:**-*üp*
Mesnevi 11

Mısra: 31
Görmek, farketmek.

31. Görüp nakşını oldı vâlih ü deng
32. Tayandı kaldı bir divâra Erjeng

26. **gördüñ:** -dü
Mesnevi 11
Mısra: 37
Yaşamak, tecrübe etmek.

37. Ne gördüñ 'âlem içre acı tatlu
38. Rivâyet eyle bir bir eyü yatlu

27. **görmez:** -mez
Mesnevi 11
Mısra: 172
Görmek, bakmak.

171. İştüdüm vaşfını irdüm zevâle
172. Dönem ol mâhı görmez [i]sem hilâle

28. **görmez:** -mez
Mesnevi 11
Mısra: 181
Görmek II Kavuşmak.

181. Ne çâre görmez isem ol nigârı
182. Başam naşşın kara bağruma bârî

29. **gördi:** -di
Mesnevi 12
Mısra: 9
Görmek, rast gelmek.

9. Meger ol yörede bir kimse gördi
10. Aña Şirîniñ aḥvâlini şordı

30. **görüreceñ:** -(ü)r, -se, -ñ
Mesnevi 12
Mısra: 24
Görmek, rast gelmek, şahit olmak.

23. Yolında yel gibi yilüp yürürseñ
24. Eyüdür ḥâk pâyini görürseñ

31. **görse:** -se
Mesnevi 12
Mısra: 49
Görmek.

49. Kimi kim görse ger nezdik ü ger dūr
50. Getürdüp gözlerini itdürür kür

32. **görüp:** -üp
Mesnevi 12
Mısra: 62
Bir şeyin vaziyetini gör-, tanık ol-.

61. Düretdi şan 'atıyle bir 'aceb kâr
62. Görüp ḥayrân kaldı çerḥ-i devvâr

33. **görmezdi:** -mez, -di
Mesnevi 12
Mısra: 72
Görmek.

71. Baqardı her yaña ol serv-i âzâd
72. Velî görmezdi hergiz âdemî zâd

34. **görüp:** -üp
Mesnevi 12
Mısra: 74
Görmek.

73. Kalem alup ele naḳḳâş fi'l-ḥâl
74. Görüp gözgüde 'aksin yazdı timsâl

35. **görüñ:** -(ü)ñ
Mesnevi 12
Mısra: 80
Görmek, idrak etmek, düşünmek.

79. Kazâdan düşdi kaşırına nigârıñ
80. Görüñ bi'llâh naḳşın rüzgârıñ

36. **gör:**
Mesnevi 12
Mısra: 82
Düşünmek, idrak etmek, tanımak.

81. İdince 'ışḳ ile Şirîni pür-şür
82. Ne şüret gösterür gör çerḥ-i ḥun-ḥor

37. **gördi:** -di
Mesnevi 12
Mısra: 89
Görmek I fark etmek, idrak etmek.

89. Eline aldı gördi ol nigârın
90. Nice kâğıd hemân büt-ḥâne-i Çın

38. **görince:** -ince
Mesnevi 12

Mısra: 92
Bir şeyin vaziyetini gör-, tanık ol-.

91. İki şüret yazılmış ḥüb ü zîbâ
92. Görince gitdi gönlinden şekîbâ

39. **gördi:** -di
Mesnevi 13
Mısra: 5
Göz yardımıyla bir şeyin varlığını algılamak, seçmek.

5. Çü Ḥusrev açdı ol taşvîri gördi
6. Yenilendi hemân-dem eski derdi

40. **görüp:** -üp
Mesnevi 13
Mısra: 23
Bir şeye tanık olmak.

23. Görüp maḥremleri anuñ bu ḥâlin
24. Didiler def' kılmaga melâlin

41. **görmemiş:** -me, -miş
Mesnevi 14
Mısra: 101
Bir şeyin vaziyetini gör-, tanık ol-.

101. Firâzın görmemiş hiç ebr-i pür-nem
102. Nişîb-i esfel-i ka'r-ı cihetnem

42. **görüp:** -üp
Mesnevi 15
Mısra: 63
Farz etmek, gibi saymak.

63. Görüp deryâ anı bir hoş misâfir
64. Dökerdi pâyine dürr ü cevâhir

43. **gördi: -di**
Mesnevi 15
Mısra: 89

Bir şeyin vaziyetini gör-, tanık ol-.

89. Çü gördi rüzgârûñ hışm ü kînin
90. Hayâtından tama ' kat' itdi Şîrîn

44. **gördi: -di**
Mesnevi 15
Mısra: 125

Göz yardımıyla bir şeyin varlığını algılamak, seçmek; anlamak, kavramak, sezme.

125. Bakınca gördi bir mâh-ı dil-ârâ
126. İdinmiş sâhil-i deryâyı me'vâ

45. **görür: -(ü)r**
Mesnevi 15
Mısra: 138

Görmek, rast gelmek, şahit olmak.

137. Olınca hvâbdan Pervîz bîdâr
138. Görür bir gül-'îzâr ü serv-refîâr

46. **görince: -ince**
Mesnevi 15
Mısra: 173

Göz yardımıyla bir şeyin varlığını algılamak, seçmek; anlamak, kavramak, sezme.

173. Görince nâ-gehân ey dâye âni
174. Belürdi âşnâlıklar nişâni

47. **gördi: -di**
Mesnevi 15
Mısra: 183

Görmek | fark etmek, idrak etmek.

183. Çü Hüsrev gördi ol bânüyı dem-sâz
184. Hicâbın def' idüp keşf eyledi râz

48. **gördi: -di**
Mesnevi 15
Mısra: 197

Bir şeyin vaziyetini gör-, tanık ol-.

197. Şehenşeh gördi anı geldi vecde
198. İdüp kaşları mihrâbına secde

49. **görür: -(ü)r**
Mesnevi 16
Mısra: 8

Bir şeyin vaziyetini gör-, tanık ol-.

7. İrişdi birki günden şâh-zâde
8. Görür kim memleket varmış fesâde

50. **görince: -ince**
Mesnevi 16
Mısra: 11

Bir şeyin vaziyetini gör-, tanık ol-.

11. Görince şeh bu hâli oldı gamnâk
12. Hemân cem' itdi ' asker cüst ü çâlâk

51. **gördi: -di**
Mesnevi 16
Mısra: 41

Bakmak, tanık olmak.

41. Şu deñlü gördi kim zaħm ü elemeler
42. Dikeldi kaldı hayretten 'alemler

52. **gördi: -di**
Mesnevi 16
Mısra: 87

Görmek | fark etmek, idrak etmek.

87. Be-nâ-geh gördi ol üstâd nuşret
88. Didi şâhâ mübârek -bâd nuşret

53. **görince: -ince**
Mesnevi 16
Mısra: 97

Bakmak, tanık olmak.

97. Görince şâhdan bu deñlü cür'et
98. Sipâhiler be-ğâyet itdi ğayret

54. **görüp: -üp**
Mesnevi 16
Mısra: 101

Bir şeye tanık olmak.

101. Görüp Behrâm ol mevc-i bî-şumârı
102. Hâs u hâşâkveş tutdı kenârı

55. **görürler: -(ü)r, -ler**
Mesnevi 16
Mısra: 122

Kendisine yapılmak, bir davranışla karşılaşmak, maruz kalmak. (GTS).

121. Şular kim halka ırgürür ezâyı
122. Görürler her ezâyâ biñ cezâyı

56. **görmeyesin: -me, -(y)e, -sin**
Mesnevi 16
Mısra: 132

Yaşamak, tecrübe etmek.

131. Ne zan idersin ağladup yetîmi
132. Sen andan görmeyesin havf ü bîmi

57. **görmez: -mez**
Mesnevi 17
Mısra: 65

Görmek II Kavuşmak.

65. Egerçi gözlerüm görmez cemâlîün
66. Velî gitmez gönülden hiç hayâlîün

58. **gördi: -di**
Mesnevi 18
Mısra: 1

Göz yardımıyla bir şeyin varlığını algılamak, seçmek; anlamak, kavramak, sezme.

1. Çü Hüsrev nâme-yi Şîrîni gördi
2. Öpüp yüzine vü gözine sürdi

59. **gördükçe: -dükçe**
Mesnevi 18

- Mısra: 6
Görmek, farketmek.
5. Niğârinün idüp hâl-i rûhın yâd
6. İderdi noqtalar gördükçe feryâd
60. **görseydi**: -se, -(y)di
Mesnevi 18
Mısra: 9
Görmek, farketmek.
9. Oğurken nâ-gehân görseydi bir dâl
10. Añup zülfin olurd'âşüfte-añvâl
61. **görüp**: -üp
Mesnevi 18
Mısra: 45
Bir şeyin vaziyetini gör-, tanık ol-.
45. Görüp tîğini kühuñ oldu lertzân
46. Şıgındı künde âhü-yı beyâbân
62. **görince**: -ince
Mesnevi 18
Mısra: 119
Görmek, rast gelmek, şahit olmak.
119. Görince şâhı ol Bânü-yı a'zam
120. İnüp atdan piyâde oldu ol dem
63. **görd'**: -d'
Mesnevi 19
Mısra: 1
Bakmak, tanık olmak.

1. Mehîm Bânü çü görd' ol 'ışk-bâzı
2. Sürer meydân-ı 'ışk içr'esb-i tâzı
64. **görüp**: -üp
Mesnevi 19
Mısra: 31
Görmek, farketmek.
31. Görüp zârılığın ol şeh-süvâruñ
32. Çıkarm' elden 'inân-ı ihtiyâruñ
65. **görmüşler**: -miş, -ler
Mesnevi 19
Mısra: 96
Görmek; karşılaşmak, rastlaşmak.
95. Kamu düşize kızlar Meryem-âyîn
96. Ne er yüzini görmüşler ne k'âyîn
66. **görür**: -(ü)r
Mesnevi 20
Mısra: 5
Göz yardımıyla bir şeyin varlığını algılamak, seçmek; anlamak, kavramak, sezmek.
5. Görür Şîrîni bir gün nâ-gehânî
6. Alur başına gâvgâ-yı cihâmî
67. **gördi**: -di
Mesnevi 21
Mısra: 43
Görmek | fark etmek, idrak etmek.

43. Çü gördi tıfl gibi emrine râm
44. Temâmet cüy-ı şîri kıldı i'lâm
68. **görüp**: -üp
Mesnevi 22
Mısra: 23
Bakmak, tanık olmak.
23. Görüp derdini anuñ seng-i hâre
24. İderdi taş bağırın pâre pare
69. **görmüş**: -miş
Mesnevi 22
Mısra: 49
Görmek, farketmek.
49. Ya zağm-ı sîne-i şahrâyı görmüş
50. Tabîb-i hâzık aña penbe urmuş
70. **görsünler**: -sün, -ler
Mesnevi 22
Mısra: 99
Görmek, farketmek.
99. Nice görsünler a' mâlar cemâlün
100. Görüp ta'zîm ü tekrîme sezâvâr
71. **görüp**: -üp
Mesnevi 23
Mısra: 9
Bakmak, tanık olmak.
9. Görüp gammâzlar anuñ bu hâlin
10. Temâmet hıfz idüp her kıl ü kâlin

72. **görince**: -ince
Mesnevi 23
Mısra: 28
Görmek; karşılaşmak, rastlaşmak.
27. Getürdiler varup fi'l-hâl anı
28. Görince Hüsrevün cüş itdi kanı
73. **gördi**: -di
Mesnevi 23
Mısra: 71
Düşünmek, idrak etmek, tanımak.
71. Çü gördi şâh anuñ ol fitnatını
72. Birez def' itdi hışm ü hiddetini
74. **görince**: -ince
Mesnevi 23
Mısra: 87
Yaşamak, tecrübe etmek.
87. Görince tâ kim ol divâne zürî
88. Birez def' ola şâyed şerr ü şürî
75. **görse**: -se
Mesnevi 23
Mısra: 91
Yaşamak, tecrübe etmek.
91. Bunı bilmez ki her kim görse acı
92. Dağı Şîrîne artar ihtiyâcı
76. **görür**: -(ü)r
Mesnevi 24
Mısra: 9

Göz yardımıyla bir şeyin varlığını algılamak, seçmek; anlamak, kavramak, sezmek.

9. Görür pülâddan bir fişe mergüb
10. Ki şap olmuş ana bir âhenin çüp

77. **gördi:** -di

Mesnevi 24

Mısra: 17

İdrak etmek, düşünmek.

17. Külengi gördi çünkim dest-gür ol
18. İdindi destesin şem'-i münîr ol

78. **gördi:** -di

Mesnevi 24

Mısra: 67

Bir şeyin vaziyetini gör-, tanık ol-.

67. Meger kim gördi şeb herfını nemnâk
68. Aña gün mürde- sengin saçdı eflâk

79. **görem:** -em

Mesnevi 24

Mısra: 90

Bakmak, tanık olmak.

89. Didî ey ka'be-i küy-ı nigârum
90. Ümîdüm var görem küy-ı nigârum

80. **görür:** -(ü)r

Mesnevi 24

Mısra: 101

Görmek, idrak etmek, düşünmek.

101. Görür Ferhâd kim baş göz belürdi

102. Şeb-i türe gidüp aydın gelürdi

81. **gör:**

Mesnevi 24

Mısra: 197

Görmek, idrak etmek, düşünmek.

197. Gör ol cinsine olmadı hevâdâr

198. Anuñ için yanar odlara her-bâr

82. **görür:** -(ü)r

Mesnevi 25

Mısra: 38

Zihninde canlandırmak, tasavvur etmek.

37. Ölürse gam yimez gam-hvâr ü miskîn

38. Görür kabrinde çün nakş-ı nigârın

83. **görelüm:** -elüm

Mesnevi 26

Mısra: 49

Bir şeyin vaziyetini gör-, tanık ol-.

49. Görelüm neyledi ol tağı Ferhâd

50. Ne veche yol kesüpdür aña üstâd

84. **görem:** -em

Mesnevi 26

Mısra: 55

Bir şeyin vaziyetini gör-, tanık ol-.

55. Görem harada tîği eylemiş yir

56. Ola kim ide taş bağruma te'sîr

85. **göre:** -e

Mesnevi 26

Mısra: 58

İncelemek, anlamak, dikkat etmek.

57. Çıkam çün Bîsütün üstine gâhî

58. Göre keb-gi derî benden hırâmı

86. **görüp:** -üp

Mesnevi 26

Mısra: 83

Göz yardımıyla bir şeyin varlığını algılamak, seçmek; anlamak, kavramak, sezmek.

83. Görüp Ferhâd anı geldi vecde

84. Düşüp atı önünde kıldı secde

87. **görürsin:** -(ü)r, -sin

Mesnevi 27

Mısra: 192

Yaşamak, tecrübe etmek.

191. Helâl ise olur anuñ hesâbı

192. Harâm ise görürsin hod 'azâbı

88. **gör:**

Mesnevi 27

Mısra: 220

Düşünmek, idrak etmek.

219. Olursañ Yûsuf-ı Ken'âna hem-ser

220. Kâpar gör ki âhîr ecel muqarrer

89. **görmedi:** -me, -di

Mesnevi 27

Mısra: 249

Göz yardımıyla şahit olmak. II ...dan nasiplenmek.

249. Dirîgâ vü dirîgâ görmedi hiç

250. Bularuñ hiç birine irmedi hiç

90. **görürseñ:** -(ü)r, -se, -ñ

Mesnevi 27

Mısra: 297

Görmek, idrak etmek, düşünmek.

298. Görinür gâh rûmı gâh târı

297. Görürseñ bu sipîhr-i hoşka-bâzı

91. **gördi:** -di

Mesnevi 29

Mısra: 1

İncelemek, düşünmek.

1. Çü Şîrîn nâme-i dil-dârı gördi

2. Yenilendi hemân-dem eski derdi

92. **görenlerüñ:** -en, -ler, -üñ

Mesnevi 29

Mısra: 12

Rastlamak, karşılaşmak.

11. Kõnılmış penbede şan nâr-ı süzân

12. Görenlerüñ olur cânı fûrüzân

93. **görüpdür:** -üp, -dür

Mesnevi 30

Mısra: 53
Görmek, rast gelmek, şahit olmak.

53. Cihân şehir gedâlar çok görüpdür
54. Zamân begler ağalar çok görüpdür

94. **görüpdür:** -*üp*, -*dür*
Mesnevi 30
Mısra: 54
Yaşadığına, varlığına tanık olmak.

53. Cihân şehir gedâlar çok görüpdür
54. Zamân begler ağalar çok görüpdür

95. **görüp:** -*üp*
Mesnevi 31
Mısra: 25
Kendisine yapılmak, bir davranışla karşılaşmak, maruz kalmak.

25. Görüp hürşiddin şol deñlü tâbı
26. Kebâba reşk iderdi murğ-ı âbî

96. **görüp:** -*üp*
Mesnevi 31
Mısra: 44
Bir şeyin vaziyetini gör-, tanık ol-.

43. Çü Hüsrev virdi Ermen mülkine nür
44. Görüp kaşrın o hürûñ oldu mesrur

97. **görüp:** -*üp*
Mesnevi 31
Mısra: 129
Bir şeyin vaziyetini gör-, tanık ol-.

129. Görüp hayrân kalmış anı bülbül
130. Açup genç' ağız olmuş kan uğut gül

98. **gören:** -*en*
Mesnevi 31
Mısra: 133
Bakmak, tanık olmak.

133. Gören 'ömrinde bir kez o maqâmı
134. Selâm ile aña Dârü's-selâmı

99. **görse:** -*se*
Mesnevi 31
Mısra: 137
Bir şeyin vaziyetini gör-, tanık ol-.

137. Ter ü taze dırahtuñ görse berin
138. Döke tâvüs-ı cennet bâl u perrin

100. **görüp:** -*üp*
Mesnevi 32
Mısra: 47
Bir şeye tanık olmak.

47. Görüp bu 'ıyş u nüşi mâh-rûlar
48. Biribirine çekdiler tolular

101. **gördi:** -*di*
Mesnevi 32
Mısra: 53
Görmek \ fark etmek, idrak etmek.

53. Şehenşeh mest gördi çün nigârın
54. Diledi kim yiye helvâ-yı şîrîn

102. **gördi:** -*di*
Mesnevi 32
Mısra: 57
Görmek, farketmek.

57. Nigârın gördi k'ider şeh tecävüz
58. Yavaşlanmağı kodı oldu yavuz

103. **görü:** -*(ü)r*
Mesnevi 32
Mısra: 59
Görmek, farketmek.

59. Görür kim şah-bâz olmuş kemîn-sâz
60. Kebüter gibi itd'âheng-i pervaz

104. **görüp:** -*üp*
Mesnevi 32
Mısra: 119
Bir şeyin vaziyetini gör-, tanık ol-.

119. Ben o murğem görüp bir dâne hâlün
120. Tutuldum dâma oldum pây-mâlün

105. **görüp:** -*üp*
Mesnevi 33
Mısra: 87
Bir şeyin vaziyetini gör-, tanık ol-.

87. Görüp nergislerin maţbü' âfâk
88. Düzetmiş sürme meylerinden aña sâk

106. **görüp:** -*üp*
Mesnevi 33

Mısra: 97
Bir şeyin vaziyetini gör-, tanık ol-.

97. Görüp hınnâ ile pâyini gül-reng
98. Hasedden oldu kebkün ayağı leng

107. **görenler:** -*en*, -*ler*
Mesnevi 33
Mısra: 101
Bakmak, tanık olmak.

101. Ne hürîdür ki görenler cemâlin
102. Gönülden çıkarur cennet hayâlin

108. **görüp:** -*üp*
Mesnevi 33
Mısra: 110
Yaşamak, tecrübe etmek.

109. Ğam-ı Şîrîn ile Şekkerde zehri
110. Görüp oldu ziyâde derd ü kahrı

109. **görüp:** -*üp*
Mesnevi 33
Mısra: 112
Yaşamak, tecrübe etmek.

111. Çü mu'tâd idi Şîrîne mezâkı
112. Şeker görüp anuñ tağ oldu tağı

110. **görüp:** -*üp*
Mesnevi 33
Mısra: 156
Görmek, farketmek.

155. Eger  n olmasa Leyl da efz n
156. Görüp  ays olmaz idi anı Mecn n

111. **görse: -se**
Mesnevi 34
Mısra: 18
Görmek, rast gelmek, şahit olmak.

17.  d p Perv z Ő hu n  arızın y d
18. Semenler görse iderd' h u fery d

112. **görüp: - p**
Mesnevi 34
Mısra: 19
Görmek, rast gelmek, şahit olmak.

19. Görüp g l dirdi f n  ol Şeker-  and
20. Degül bu g l anu n  addine m nend

113. **görse: -se**
Mesnevi 34
Mısra: 23
Görmek; karşılaşmak, rastlaşmak.

23.  derdi g n celer görse fiĒanı
24. Deh n-ı y rdan Şorup nişanı

114. **g r r: -( )r**
Mesnevi 34
Mısra: 39
Görmek, fark etmek.

39. Görür bir  andel b-i naĒme-perd z
40.  der fery da Ő h-ı g lde  Ē z

115. **görürsin: -( )r, -sin**
Mesnevi 34
Mısra: 49
Bir Şeyin vaziyetini g r-, tanık ol-.

49. Görürsin her nefes c n n r-ı vuşlat
50. Niçün efĒ n idersin öyle kat kat

116. **g r:**
Mesnevi 34
Mısra: 57
 drak etmek, düşünmek.

57. Beni g r derdmend   z r   mecr h
58. Hem n bir  urı cismem Şöyle b -r h

117. **görmiş: -miş**
Mesnevi 34
Mısra: 99
Görmek, rast gelmek, şahit olmak.

99. Tatalum gün gibi görmiş meh-i n r
100. Niçün kim dürresin unuda  usrev

118. **gördi: -di**
Mesnevi 34
Mısra: 105
Yaşamak, tecrübe etmek.

105. Şekerden gördi ise Şerbet-i n Ő
106.  der mi Şehd-i Ő rini fer m Ő

119. **gördi: -di**
Mesnevi 36
Mısra: 17

Görmek: Düşünmek, fark etmek, anlamak.

17. Şehenşeh gördi c n h l-i cih nı
18. Degül hiç biri b k  cümle f n 

120. **görüp: - p**
Mesnevi 36
Mısra: 89
G z yardımıyla bir Şeyin varlıĒını algılamak, Őe mek; anlamak, kavramak, sezmemek.

89. Görüp Ő h oldu anı  urrem   Ő d
90. Urur ol Şevkle bezm-i  ayŐa b ny d

121. **görenler: -en, -ler**
Mesnevi 36
Mısra: 124
Bir Şeyin vaziyetini g r-, tanık ol-.

123. Şu  adde z b   fer vir rlere a a
124. Görenler ol mehi çalurdı tana

122. **gören: -en**
Mesnevi 36
Mısra: 139
Bir Şeyin vaziyetini g r-, tanık ol-.

139. Gören dir kaşların t k-ı fera dur
140. Sipih-r-i  usne y  kav-s-i  za dur

123. **g r r: -( )r**
Mesnevi 36

Mısra: 144
Görmek, fark etmek.

143.    gerdek  anesine girdi  usrev
144. Görür Şalmış a a bir m h pertev

124. **gördi: -di**
Mesnevi 36
Mısra: 161
Görmek, fark etmek.

161. Nig r n gördi kim mest oldu Perv z
162.  der h n-ı viŐ le iŐtih  fiz

125. **g r r: -( )r**
Mesnevi 36
Mısra: 184
Bir Şeyin vaziyetini g r-, tanık ol-.

183. Birezden kim gider keyfiyyet-i c m
184. Görür yanında bir Ēayr  dil- r m

126. **gördüm: -d , -m**
Mesnevi 36
Mısra: 242
Yaşamak, tecrübe etmek.

241. Egerçi evvel  çekdüm cef lar
242. Velikin  aĒbet gördüm vef lar

127. **görürdi: -( )r, -di**
Mesnevi 37
Mısra: 17
Bir Şeyin vaziyetini g r-, tanık ol-.

17. Şikest olmuş görürdi naḥl-i nevber
18. Dögerdi meşk ile gögsin şanavber

128. **görince:-ince**
Mesnevi 37
Mısra: 49
Görmek, farketmek.

49. Açup görünce düşer cânına od
50. Ol oddan çāk dimāğına çıkar dūd

129. **görüüp:-üp**
Mesnevi 37
Mısra: 125
Göz yardımıyla bir şeyin varlığını algılamak, seçmek.

125. Görüp ol nāmeyi Perviz-i bī-hüş
126. Ğazab cāmından oldı mest ü ser-hoş

130. **gördi:-di**
Mesnevi 37
Mısra: 174
Yaşamak, tecrübe etmek.

173. Bir ol kim eyledi Ferhāda zulmi
174. Ki bī-ḥad gördi ol üftāde zulmi

131. **gördi:-di**
Mesnevi 38
Mısra: 61
İdrak etmek, düşünmek.

61. Çü Şirüye bu rāyı gördi şayup
62. Yürürdi ol işe fırsat arayup

132. **gördi:-di**
Mesnevi 38
Mısra: 91
Bakmak, tanık olmak.

91. Çü Şirîn Husrevüñ fevtini gördi
92. Götürdi kendü kendin yire urdı

133. **görüüp:-üp**
Mesnevi 38
Mısra: 161
Bir şeyin vaziyetini gör-, tanık ol-.

161. Zevālini görüp ağlar o māhuñ
162. Tutup baş üzre tābütüñ Şāhuñ

134. **göreyin:-eyin**
Mesnevi 38
Mısra: 170
Görmek: Dikkatle bakmak, incelemek; seyretmek.

169. Nigārīn eyleyüp feryād ü āhı
170. Didi açuñ göreyin rüy-ı şāhı

135. **görüüp:-üp**
Mesnevi 38
Mısra: 174
Görmek: Dikkatle bakmak, incelemek; seyretmek.

173. Kefen açınca Pervizüñ yüzinden
174. Görüp Şirîn gitdi kendüzinden

136. **gör:**
Mesnevi 38
Mısra: 236
İdrak etmek, düşünmek.

235. Başret nürü ile bak cihāne
236. Niçe hercāyidür gör bu zamane

137. **gör:**
Mesnevi 38
Mısra: 237
Düşünmek, idrak etmek.

237. Felek kavsindeki ḥattı oḳı gör
238. Ataña öñe urduḡı oḳı gör

138. **gör:**
Mesnevi 38
Mısra: 238
Görmek, idrak etmek, düşünmek.

237. Felek kavsindeki ḥattı oḳı gör
238. Ataña öñe urduḡı oḳı gör

139. **gören:-en**
Mesnevi 39
Mısra: 16
Bakmak, tanık olmak.

15. Yoluñda ḥāk olan yüzler ḥaḳıçün
16. Cemālūñi gören gözler ḥaḳıçün

140. **görse:-se**
Mesnevi 40
Mısra: 6

Göz yardımıyla bir şeyin varlığını algılamak, seçmek; anlamak, kavramak, sezme.

5. Söze şol veche virdüm intizāmı
6. Pesend iderdi görse ger Nizāmı

görelen:

1. **görelen:**
Mesnevi 26
Mısra: 93
Gördüğünden bu yana, gördüğüm zamandan beri.

93. Görelen gün yüzün ey ğayret-i hür
94. Yüzüme geldi behcet gözüme nür

görem mi:

1. **görem mi:**
Mesnevi 26
Mısra: 199
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Görür müyüm?Görmek kısmet olur mu?.

199. İşidem mi ‘aceb Şirîn sözüñi
200. Karīb olup bisāt-ı kurbetüñe

gören:

1. **gören:**
Mesnevi 7
Mısra: 40
Yaşayan, deneyimleyen.

39. İderdi ḥalk-ı ‘ālem hoş- ḥuzūñı
40. Gümāñ idi gören devrinde zūrı

2. **görenler:** *-ler*
Mesnevi 11
Mısra: 34
Gören kişi.

33. Kalem çekse yazardı şüret-i cān
34. Olurlardı görenler deng ü hayrān

3. **görenler:** *-ler*
Mesnevi 12
Mısra: 45
Bakan, gören, şahit olan.

45. Görenler ka'be-i küyümü ditrer
46. Kuş uçmaz ol yaña konmaz kebüter

4. **görenler:** *-ler*
Mesnevi 13
Mısra: 4
Gören kişi.

3. Getürdi Husreve Şîrîn nakşın
4. Görenler didi naqqâşına taḥşın

5. **gören:**
Mesnevi 20
Mısra: 58
Bakan, gören, şahit olan.

57. Yürür ser-pā berehn' abdāl ü 'uryān
58. Gören şanurd'anı gül-i beyābān

görin:

1. **görinsün:** *-sün*
Mesnevi 1
Mısra: 72
Görünmek I ortaya çıkmak.

71. Letâfetden sürüp yüzine ğāze
72. Görinsün chl-i 'ışka tâze tâze

2. **görinürdi:** *-(ü)r, -ürdi*
Mesnevi 5
Mısra: 16
-miş/-miş gibi gelmek.

15. Discyüdüm gül gibi rengin eş'ār
16. Görinürdi ḥasüduñ çeşmüne ḥār

3. **görindüğü:** *-düg, -i*
Mesnevi 8
Mısra: 37
Görülür olmak, gözükmek II (bir yerde) bulunmak.

37. Meh-i nev ki görindüğü semādan
38. Egilmiş ağzı iş bu kaḥkaḥādan

4. **görinür:** *-ür*
Mesnevi 8
Mısra: 39
Benzemek, görünüşünde olmak.

39. Görinür lāleler şahrāda pîrüz
40. Otaḥ ḳurmuş meger sultān-ı Nev-rüz

5. **görinür:** *-ür*
Mesnevi 11

Mısra: 74
-miş/-miş gibi gelmek.

73. Riḳābı bezm-i ḥüsne şem'-i kâfūr
74. Görinür çehresi nūr'un-'alā- nūr

6. **görinseñ:** *-se, -ñ*
Mesnevi 13
Mısra: 12
Kendini göstermek, ortaya çıkmak, gözükmek, zuhur etmek.

11. Dimezün kim yüzün göster hüşümde
12. Ne var bir kerre görinseñ düşümde

7. **görinmezken:** *-mez, -ken*
Mesnevi 17
Mısra: 67
Görünmek I ortaya çıkmak.

67. Görinmezken göze nūr-ı tecellî
68. Ḥayālünden bulur gönülüm tesellî

8. **görinür:** *-(ü)r*
Mesnevi 24
Mısra: 253
-miş/-miş gibi gelmek.

253. Filān taḡ kim görinür saña kâh ol
254. Olur her gâh baña sedd-i rāh ol

9. **görindüğü:** *-dü, -ñ*
Mesnevi 26
Mısra: 181
Görünmek I ortaya çıkmak.

181. Görindüñ gic gitdüñ āh kim tüz
182. Cemālün gerçi virdi çeşmüne nūr

10. **görindüğü:** *-dü, -ñ*
Mesnevi 26
Mısra: 184
Kendini göstermek, ortaya çıkmak.

183. Girü fi'l-ḥāl mestür itdüñ ey nūr
184. Bu menzilde görindüñ baña ey mäh

11. **görinür:** *-(ü)r*
Mesnevi 27
Mısra: 298
-miş/-miş gibi gelmek.

298. Görinür gâh rümü gâh târı
297. Görürseñ bu sipihr-i ḥoḳka-bāzı

12. **görinür:** *-(ü)r*
Mesnevi 31
Mısra: 128
Görünür halde olmak, görülebilecek durum veya nitelikte olmak.

127. Mübārek pāk- menzil emîn-āsā
128. Görinür her şecerden nār-ı Mūsā

13. **görinen:** *-en*
Mesnevi 32
Mısra: 126
Görünmek I ortaya çıkmak.

125. Ruḫnuñda neyler od ey ğayret -ḥūr
126. Görinen berg-i güldē nürdür nūr

görünmez gözüme nâ-büd ü bûdum:

1. görünmez gözüme nâ-büd ü bûdum:

Mesnevi 3

Mısra: 111

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Gözüme yok ve var görünmez II

Gözüne hiçbir şey görünmemek deyimini iafe eden bu cümlede şair dünyadan bezerek her şeyden vazgeçtiğini anlatmaktadır. Şair için varlık da yokluk da birdir.

111. Görünmez gözüme nâ-büd ü bûdum

112. 'Ademden hiç fark olmaz vücudum

görüŖ:

1. görüŖdi: -di

Mesnevi 32

Mısra: 12

GörüŖmek, buluşmak.

11. Hırâmânî hırâmânî iriŖdi

12. ŖehenŖâh ile el alup görüŖdi

görmek:

1. görmek:

Mesnevi 12

Mısra: 21

Görmek.

21. Degüldür anı görmek serserî-kâr

22. Nihândür çeŖm-i 'âlemden perîvâr

görmekle:

1. görmekle:

Mesnevi 14

Mısra: 10

Görmekle birlikte II görünce.

9. Meger kim iŖtiyâk-ı çeŖm-i Ŗîrîn

10. Ola dirdi âhûlar görmekle teskîn

görün:

1. göründi: -di

Mesnevi 14

Mısra: 130

Görünmek, fark edilmek.

129. Gezerken 'âciz ol Ŗâh-ı hîredmend

130. Göründi sâhil-i deryâ-yı Derbend

2. göründi: -di

Mesnevi 22

Mısra: 67

Ortaya çıkmak, başkaları tarafından görülür olmak.

67. Göründi hâle içre Ŗanasın mâh

68. Nihâl-i kâmetiyle virdi zînet

3. görünmez: -mez

Mesnevi 24

Mısra: 183

Ortaya çıkmak, başkaları tarafından görülür olmak.

183. Görünmez her kiŖiye âteŖ-i Tûr

184. Hâs u hâŖâki yakmaz meŖ'el-i nûr

4. görünen: -en

Mesnevi 31

Mısra: 33

Görünmek II kendisini göstermek.

33. Degüldi görünen gice kevkâkib

34. Felek yüzine Ŗu saçmışdı gâlib

görüŖ:

1. görüŖdi: -di

Mesnevi 15

Mısra: 203

KarŖı karŖıya gelip konuşmak, birbirini görmek.

203. El alup çün iki 'âŖık görüŖdi

204. Biri birinûn ayağına düŖdi

2. görüŖümdür: -(ü)m, -dür

Mesnevi 38

Mısra: 171

Görmek, bakmak iŖi; seyrediş.

171. Çü âhîr görüŖümdür hûsn bâğın

172. Toyunca koğayın Ŗol gül yañağın

göster:

1. gösterdi: -di

Mesnevi 3

Mısra: 50

T. Gördürmek, izhar, ibraz etmek.

49. Ŗular kim eŖŖahiyet kıldı da 'vâ

50. Dönüp gösterdi ol da 'vâda ma 'nâ

2. gösterüp: -üp

Mesnevi 8

Mısra: 2

Görülmesini sağlamak, görülmesine yol açmak; bir şeyden numune olmak üzere örnek vermek, sergilemek.

1. Meger bir dem ki nakkâŖ-ı bahârî

2. Cihâna gösterüp nakŖ-ı nigârî

3. gösterür: -(ü)r

Mesnevi 12

Mısra: 82

İŖaret etmek, yönlendirmek.

81. İdince 'iŖk ile Ŗîrîni pür-Ŗûr

82. Ne Ŗüret gösterür gör çeŖ-i hun-hor

4. gösterür: -(ü)r

Mesnevi 15

Mısra: 114

Birini veya bir şeyi iŖaretle belirtmek; görülmesini sağlamak, görmesine yol açmak.

113. Kef-i deryâ ki yoğdur anda engüŖt

114. Baña her bir hûbâbî gösterür müŖt

5. gösterme: -me

Mesnevi 19

Mısra: 19

T. Gördürmek, izhar, ibraz etmek.

19. Hâremden servveŖ gösterme başuñ

20. Hâyâ vü Ŗerm olsun HÛvâce- taŖuñ

6. **gösterdiler:** *-di, -ler*
Mesnevi 21
Mısra: **39**
İşaret etmek.

39. Şad[ı]r gösterdiler geçüp oturdı
40. Velî hayretten öz kendin yitürdi

7. **gösterdiler:** *-di, -ler*
Mesnevi 21
Mısra: **55**
Göstermek II yönlendirmek II işaret etmek.

55. Aña gösterdiler oldukça t̄alib
56. Hemān işe şürü' itdi kıvanup

8. **gösterüp:** *-üp*
Mesnevi 40
Mısra: **17**
T. Gördürmek, izhar, ibraz etmek.

17. Cihāna gösterüp sıhr-i helāli
18. Akıtdum 'āleme āb-ı zülali

götür:

1. **götürdüm:** *-dü, -m*
Mesnevi 3
Mısra: **64**
Uzaklaştırmak, kaldırmak.

63. İlähî cehl ile kendüm yitürdüm
64. Edeb resmini aradan götürdüm

2. **götürdün:** *-dü, -n*
Mesnevi 4
Mısra: **62**
Uzaklaştırmak, kaldırmak.

61. Uyarduñ şem'-i İslāmı ötürdün
62. Cihāndan zulmet-i küfri götürdün

3. **götürme:** *-me*
Mesnevi 19
Mısra: **24**
Açmak, kaldırmak.

23. Yanar 'ālem eyā hüsñ āftābı
24. Götürme āftābuñdan niķābı

4. **götür:**
Mesnevi 24
Mısra: **236**
Uzaklaştırmak, kaldırmak.

235. Ayağa düşmüşüñ şāhā elin al
236. Götür toprakdan itme anı pā-māl

5. **götürdi:** *-di*
Mesnevi 38
Mısra: **76**
Taşımak, uzaklaştırmak.

75. Resülün bed-du 'āsı k'itdi te' c̄il
76. Götürdi h̄ār ü h̄as gib' anı bir s̄il

6. **götürdiler:** *-di, -ler*
Mesnevi 38

Mısra: **156**
Taşımak, ulaştırmak veya koymak.

155. Er ü 'avret idüp āh ü figānı
156. Götürdiler bu üslüb ile anı

götürü eylesünler:

1. **götürü eylesünler:** *-sün, -ler*
Mesnevi 16
Mısra: **91**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bütün, tamam, toptan, büsbütün gerçekleştirilmek (hücum bağlamında).

91. Götürü eylesünler kim hücumı
92. Götüreler aradan kavm-i şümü

götürül:

1. **götürülmüş:** *-miş*
Mesnevi 27
Mısra: **63**
Uzaklaşımak.

63. Götürülmüş bu 'ālemden dümügi
64. Hemān kalmış derisiyle kemügi

göz:

1. **gözüm:** *-(ü)m*
Mesnevi 3
Mısra: **69**
T. Görme organı.

69. Ne mümkün yirden ırmağ iki gözüm
70. Kara toprağa düşdi kara yüzüm

2. **gözüm:** *-(ü)m*
Mesnevi 3
Mısra: **99**
T. Görme organı.

99. Gözüm zāhirde dökmez gerçi kan yaş
100. Olupdur kara bağrum tobtolu baş

3. **gözinde:** *-i, -n, -de*
Mesnevi 5
Mısra: **100**
T. Görme organı.

99. Görüp kebk didi işbu amānı
100. Yapar bāzuñ gözinde āşyāmı

4. **gözler:** *-ler*
Mesnevi 11
Mısra: **40**
Bakış, görüş.

39. Yir öpüp şāh önünde didi Şāvür
40. Yavuz gözler cemālünden ola dūr

5. **gözünüñ:** *-i, -nüñ*
Mesnevi 11
Mısra: **94**
T. Görme organı.

93. Yüzi mehden alur bāc ü h̄arācı
94. Gözinüñ sürmeye yok ihtiyācı

6. **gözi:** *-i*
Mesnevi 11

Mısra: 112
T. Görme organı.

111. Şular şeftâlu la'li 'ârız-ı bağ
112. Gözi bādâm-ı ter kaşları yaprağ

7. **gözlerinden:** -ler, -i, -n, -den
Mesnevi 11
Mısra: 142
T. Görme organı.

141. Ezelden var imiş ol serve meyli
142. Añınca gözlerinden dökdi seyli

8. **gözlerini:** -ler, -i, -n, -i
Mesnevi 12
Mısra: 50
T. Görme organı.

49. Kimi kim görse ger nezdik ü ger dür
50. Getürdüp gözlerini itdürür kür

9. **gözine:** -i, -n, -e
Mesnevi 12
Mısra: 128
T. Görme organı.

127. Ururdu geh yüzün anuñ yüzine
128. Öperdi gâh sürerdı gözine

10. **gözi:** -i
Mesnevi 14
Mısra: 37
T. Görme organı.

37. Gözi her bir gazâlün mest ü hun-rîz
38. Kılurdu şîr-merde gâmzesin tîz

11. **gözlerinden:** -ler, -i, -n, -den
Mesnevi 14
Mısra: 106
T. Görme organı.

105. Yürürdi vâlih ü hayrân ü dil-teng
106. Dökerdi gözlerinden eşk-i gül-reng

12. **gözlerinden:** -ler, -i, -n, -den
Mesnevi 15
Mısra: 116
T. Görme organı.

115. Şaçup nîsân gibi deryâya gevher
116. Dökerdi gözlerinden dürr-i ezher

13. **gözlerüm:** -ler, - (ü)m
Mesnevi 17
Mısra: 65
T. Görme organı.

65. Egerçi gözlerüm görmez cemâlün
66. Velî gitmez gönülden hiç hayâlün

14. **göze:** -e
Mesnevi 17
Mısra: 67
T. Görme organı.

67. Görinmezken göze nür-ı tecellî
68. Hayâlünden bulur gönülüm tesellî

15. **göz:**
Mesnevi 22
Mısra: 114
T. Görme organı.

113. Gözin ırmadı hiç ol meh-liqâdan
114. Nigârün göz yüzine bakdı kaldı

16. **gözinden:** -i, -n, -den
Mesnevi 24
Mısra: 38
T. Görme organı.

37. Şanasın acıyup Ferhâda ol tağ
38. Gözinden kanlu yaşın kıldı ırmağ

17. **gözlerüme:** -ler, -(ü)m, -e
Mesnevi 26
Mısra: 195
T. Görme organı.

195. Muşavver oldı nağşuñ gözlerüme
196. Müdâvâ olmuş iken 'illetüme

18. **gözünüñ:** -i, -nüñ
Mesnevi 27
Mısra: 58
T. Görme organı.

57. Kesilmiş fercinün gerçi ki kanı
58. Açar lîkin gözünüñ şırlağanı

19. **gözi:** -i
Mesnevi 27

Mısra: 71
T. Görme organı.

71. Çapaqlanmış gözi küflenmiş ağzı
72. Kurumış kara kurum gibi mağzı

20. **gözi:** -i
Mesnevi 27
Mısra: 77
T. Görme organı.

77. Gözi beñzer hemân surâh-ı mârâ
78. Dağı şol şuyı şoğulmuş buñara

21. **gözlerden:** -ler, -den
Mesnevi 27
Mısra: 280
Bakış, nazar.

279. Ruñı äyñesine bakınurdu
280. Yavuz gözlerden anı şakınurdu

22. **gözi:** -i
Mesnevi 28
Mısra: 16
T. Görme organı.

15. Olaldan 'aşık-ı Ferhâd-ı gâm-hâvr
16. Gözi gibi ol âhü oldı bîmâr

23. **gözüm:** -(ü)m
Mesnevi 32
Mısra: 79
T. Görme organı.

79. Gözüm bîmâr ü zülfüm şanma pâ-mâl
80. Olur hışm eylesem cellâd ü çengâl

24. **gözün:-(ü)ñ**
Mesnevi 33
Mısra: 49
T. Görme organı.

49. İki gözün de iderse saña nâz
50. Çıkar yabana at anı kayırmaz

25. **gözüm:-(ü)m**
Mesnevi 33
Mısra: 127
Bakış, nazar.

127. Gözüm Şekkerde [vü] Şîrînde gönülüm
128. Tenüm gülşende vü nesrînde gönülüm

26. **gözi:-i**
Mesnevi 34
Mısra: 87
T. Görme organı.

87. Gözi gibi çü Şîrîn oldı haste
88. Şabır qarüresin itdi şikeste

27. **gözüm:-(ü)m**
Mesnevi 34
Mısra: 138
T. Görme organı.

137. Benem her mâhzünüñ pādşâhı
138. Gözüm cellâd ü müjgânum sipâhî

28. **gözler:-ler**
Mesnevi 39
Mısra: 16
Bakış, nazar.

15. Yoluñda hâk olan yüzler haķıçün
16. Cemâlünü gören gözler haķıçün

göz açduğınca:

1. **göz açduğınca:**
Mesnevi 26
Mısra: 29
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Gözünü açtığında, gözünü açtığı süre boyunca.

29. Göz açduğınca her serv-i gül-endâm
30. Açılurdu gül-i ra'nâ-yı bādâm

göz açdurmazdı:

1. **göz açdurmazdı: -maz, -dı**
Mesnevi 7
Mısra: 126
Kelime Tipi: **Deyim**
Göz açtırmamak. (Baskı altında bulundurarak başka bir şeyle uğraşmasına fırsat vermemek.)

125. Göz açdurmazdı hañçer çekse cāna
126. Amān virmezdi hergiz Erdevāna

göz açup:

1. **göz açup:-up**
Mesnevi 4
Mısra: 96

Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Bakmak, beklemek.

95. Muķayyed olmaduñ bu i'tibāra
96. Göz açup kılmaduñ gayre niżāre

göz açup yumınca:

1. **göz açup yumınca:**
Mesnevi 21
Mısra: 36
Kelime Tipi: **Deyim**
Göz açıp kapayınca kadar: Çok kısa bir zamanda.

35. Hārîm-i yāre ol miskîn ü pâ-mâl
36. İrişdi göz açup yumınca der-hâl

2. **göz açup yumınca:**
Mesnevi 21
Mısra: 36
Kelime Tipi: **Deyim**
Göz açıp kapayınca kadar: Çok kısa bir zamanda.

35. Hārîm-i yāre ol miskîn ü pâ-mâl
36. İrişdi göz açup yumınca der-hâl

3. **göz açup yumınca:**
Mesnevi 21
Mısra: 36
Kelime Tipi: **Deyim**
Göz açıp kapayınca kadar: Çok kısa bir zamanda.

35. Hārîm-i yāre ol miskîn ü pâ-mâl
36. İrişdi göz açup yumınca der-hâl

göz çıkarup baş yarardı:

1. **göz çıkarup baş yarardı:-ar, -dı**
Mesnevi 38
Mısra: 6
Kelime Tipi: **Deyim**
Göz çıkarıp baş yarmak: Hiçbir işi doğru dürüst becerememek, elini attığı her işte çevresindekilere zarar vermek.

5. Olurdu hem-dem-i evbâş her dem
6. Çıkarup göz yarardı baş her dem

göz eyler:

1. **göz eyler:-r**
Mesnevi 8
Mısra: 53
Kelime Tipi: **Deyim**
Göz işaretleriyle isteklerini anlatmak, gözle işaret vermek.

53. 'Arūs-ı gonçeye nergis göz eyler
54. Görüp bülbüller anı bir söz eyler

göz iderdi:

1. **göz iderdi:-er, -dı**
Mesnevi 7
Mısra: 121
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Göz göz(delik delik) yapmak.

121. Ger alsa semtine tîr ü kemānı
122. Ğazâl-i çerh isterdi amānı

göz ile kaşum üzre:

1. **göz ile kaşum üzre:**

Mesnevi 18

Mısra: 24

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Başum üzere ifadesiyle mukaffâ bir ifade olmakla birlikte anlamca da "Baş üstüne" deyiminin anlamını havidir. bkz. Başum üzere md.

23. Neye kılsañ işâret başum üzre

24. Ne remz itseñ göz ile kaşum üzre

göz karardup:

1. **göz karardup: -up**

Mesnevi 9

Mısra: 21

Kelime Tipi: **Deyim**

Gözünü karartmak: Bir işe atılırken hiçbir şeyden çekinmemek.

21. Şehâ uş göz karardup iş bu dihkân

22. İder ben kuluña yok yire bühtân

göz ü kaş:

1. **göz ü kaş:**

Mesnevi 11

Mısra: 30

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Göz ve kaş.

29. Kamer devrinde şol resm idi naqqâş

30. Yazardı levha-yı şemse göz ü kaş

göz ucıyla:

1. **göz ucıyla:**

Mesnevi 18

Mısra: 162

Kelime Tipi: **Deyim**

Yan bakış, gamze II Başını

çevirmeden, gözlerini yana çevirerek sezdirmeden (bakmak).

161. Ayağ üzere тұrup her mäh-sîmâ

162. Қılıр 'uşşâқа göz ucıyla îmâ

göz ucıyla nezâre iderse:

1. **göz ucıyla nezâre iderse: -er, -se**

Mesnevi 40

Mısra: 31

Kelime Tipi: **Deyim**

Göz ucuyla bakmak: Başını çevirmeden yandan bakmak.

31. Göz ucıyla iderse bir nezâre

32. Yiter kadr ü şeref ben hâksâre

göz yaşından:

1. **göz yaşından: -n, -dan**

Mesnevi 9

Mısra: 51

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Göz tarafından üzüntü, sevinç, yanma gibi hallerde salgılanan sıvı, eşk, sirişk.

51. Düzerler göz yaşından havz ü bağı

52. Yaқarlar âh odından çerâğı

2. **göz yaşından: -n, -dan**

Mesnevi 10

Mısra: 63

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Göz tarafından üzüntü, sevinç, yanma gibi hallerde salgılanan sıvı, eşk, sirişk.

63. Hüşüşâ göz yaşından ki şaқın key

64. Tұruşamaz anuñla leşker-i key

göz yumup:

1. **göz yumup: -up**

Mesnevi 25

Mısra: 27

Kelime Tipi: **Deyim**

Gözünü kapatmak, gözü kapalı : Düşünmeden, ne olacağını hesaplamadan, korkusuzca. II Dış dünyayla ilişkisini kopararak.

27. Ne dem kim tişe şalardı yumup göz

28. İderdi Bîsütüñi toprağ ü toz

gözden kan akan:

1. **gözden kan akan: -an**

Mesnevi 6

Mısra: 26

Kelime Tipi: **Deyim**

Kanlı gözyaşı akmak: Çok kederlenmek.

25. Sıdı dil şişesini çerğ-i gerdân

26. Aña şahid yiter gözden akan kan

gözet:

1. **gözet:**

Mesnevi 10

Mısra: 26

Korumak.

25. Çıkarma pâye-i â'läya dünî

26. Gözet ayaklara düşmüş zebünü

2. **gözetmez: -mez**

Mesnevi 38

Mısra: 26

Korumak.

25. Қomaz bir dem elinden bâdeyi hîç

26. Gözetmez bende vü âzâdeyi hîç

gözü:

1. **gözü:**

Mesnevi 11

Mısra: 130

Ayna.

129. Erenlerden yeg eyler re'y ü tedbir

130. Tutar gözüğü yirine elde şemşir

2. **gözgüde: -de**

Mesnevi 12

Mısra: 74

Ayna.

73. Kalem alup ele naqqâş fi'l-hâl

74. Görüp gözügüde 'aksini yazdı timşâl

3. **gözü:**

Mesnevi 36

Mısra: 127

Ayna.

127. N'ola şu gibi gözüğü olsa hayrân

128. Aña çün 'arz-ı didâr itdi cânân

gözü idinmiş:

1. gözü idinmiş: -miş

Mesnevi 31

Mısra: 170

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Gözcü edinmek: Ayna olarak

kullanmak.

169. Nice havz ol nice nehr ü ne ırmağ

170. İdinmiş anı gözü şâhid-i bāğ

gözi nâzır:

1. gözi nâzır:

Mesnevi 22

Mısra: 119

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Gözünü ayırmamak: Bir şeye sürekli

olarak bakmak.

119. Özi garîkdi deryâ-yı şafâya

120. Ne diyüp ne koyasın bilmez idi

gözi yaşı:

1. gözi yaşı:

Mesnevi 39

Mısra: 11

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Gözyaşı.

11. Yetimün gözi yaşı hakkıyicün

12. Garībün bağı başı hakkıyicün

gözi yollarda:

1. gözi yollarda:

Mesnevi 32

Mısra: 6

Kelime Tipi: **Deyim**

Hasretle beklemek.

5. İderd'ıştiyâk ile âh ü zârı

6. Gözi yollarda çeküp intizârı

gözin ırmadı:

1. gözin ırmadı: -dı

Mesnevi 22

Mısra: 114

Kelime Tipi: **Deyim**

Gözünü ayırmamak: Bir şeye sürekli olarak bakmak.

113. Gözin ırmadı hiç ol meh-likâdan

114. Nigârün göz yüzine bağı kaldı

gözin ırmaz:

1. gözin ırmaz:

Mesnevi 38

Mısra: 22

Kelime Tipi: **Deyim**

Gözünü ayırmamak: Bir şeye sürekli olarak bakmak.

21. Memâlik hâlini bir dem kayırmaz

22. Gözin hergiz ruh-ı Şîrinden ırmaz

gözin yumar:

1. gözin yumar: -ar

Mesnevi 27

Mısra: 94

Kelime Tipi: **Deyim**

Göz yummak: Yanlışı gördüğü halde ses çıkarmamak, karşı gelmemek.

93. Görür çün sîm ü zer yüzün 'acüze

94. Döner Hâkdan yumar gözin 'acüze

gözinde zerre degül:

1. gözinde zerre degül:

Mesnevi 38

Mısra: 9

Kelime Tipi: **Deyim**

Gözünde zerre kadar değeri olmamak: Nazarında hiç mi hiç önemi ve değeri olmamak.

9. Degül gözinde zerre tâc ile taht

10. Meger 'aşıklamış Şîrîn'o bed-baht

gözinden dür ü la'l ü güher çıktı:

1. gözinden dür ü la'l ü güher çıktı: -dı

Mesnevi 38

Mısra: 116

Kelime Tipi: **Deyim**

Gözünden inci ve yakut ve cevher (elmas) çıkmak: Gözyaşı dökmek: Çok ağlamak.

115. Cihândan bezdi uşandı özinden

116. Dür ü la'l ü güher çıktı gözinden

gözinden götür:

1. gözinden götür:

Mesnevi 39

Mısra: 29

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Gözden uzaklaştırmak, görünmesini engellemek.

29. Götür hvâb-ı hayâlâtı gözinden

30. Yakînün nûrî berç ursun yüzünde

gözine geldi:

1. gözine geldi: -dı

Mesnevi 26

Mısra: 125

Kelime Tipi: **Deyim**

Gözünün önüne gelmek II gözüne görünmek.

125. Gözine geldi çün keyfiyyet-i cām

126. Didi ey yâr-ı Şîrîn-i dil-ārām

gözine kârañu oldu:

1. gözine kârañu oldu: -dı

Mesnevi 36

Mısra: 194

Kelime Tipi: **Deyim**

Gözüne karanlık olmak; dünya gözüne zindan olmak. Çaresizlik içinde ne yapacağını bilemez hâlde umutsuzluk içinde olmak.

193. Kalup bu hayret içre öñü yañu

194. Gözine oldı gerdeklük kârañu

gözünüñ yaşı:

1. gözünüñ yaşı:

Mesnevi 14

Mısra: 132

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Gözyaşı.

131. Hemân-dem cân atup aña irişdi
132. Gözinüñ yaşı ol bahre karışdı

gözlerin hıvâb aldı:

1. **gözlerin hıvâb aldı:** *-ler, -i, -n*
Mesnevi 14
Mısra: 138
Kelime Tipi: **Deyim**
Gözlerini uyku almak: uykuya dalmak, uyumak.

137. Delîm günlerdi kim olmışdı bî-tâb
138. Çü ârâm itdi aldı gözlerin hıvâb

gözlerinde:

1. **gözlerinde:**
Mesnevi 12
Mısra: 84
Göz, görme organı; Tasavvur, hayal, zihin.

83. Tırup ol yöreden Şâvur-ı ğamgîn
84. Giderdi gözlerinde naqş-ı Şîrîn

gözlerine görünmez:

1. **gözlerine görünmez:**
Mesnevi 27
Mısra: 12
Kelime Tipi: **Deyim**
Gözlerine görünmez -Göze görünmemek- : Yapmaya karar verdiği iş dolayısıyla karşılaşacağı tehlikeyi hiçe saymak.

11. Şu deñlü virdi kuvvet aña dil-dâr
12. Görinmez gözlerine zerre kühsâr

gözlerüm bábına halka iderdüm:

1. **gözlerüm bábına halka iderdüm:** *-er, -dü, -m*

- Mesnevi 23**
Mısra: 186
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gözlerini kapısına (sevgilinin) halka etmek: Eskiden kapılarda büyük demir halkalar bulunmuş. Göz ile bu demir halkalar arasında yuvarlaklık açısından bir ilgi kurulmuş., " Gözlerimi sevgilinin kapısına halka ettim" ifadesiyle de bakışlarını, gözünü sevgilinin kapısından bir an bile ayırmayan âşık imajı yaratılmak istenmiştir(Çünkü kapıdaki halkalar sabittir ve gelen herkes geldiğini haber vermek için bunlara vurur, yani bunlar kapıdaki gözcü gibidirler).

185. Muqayyed olmayup hiç ta' n-ı halka
186. İderdüm gözlerüm bábına halka

gözlerüm nem olsun:

1. **gözlerüm nem olsun:** *-sun*
Mesnevi 38
Mısra: 131
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gözleri nem olmak, ıslanmak: Ağlamak.

131. Nem olsun gözlerüm kim 'arız-ı yâr
132. Bañâ 'arz itmez oldu nür-ı dîdâr

gözlerüm yaş dökünce:

1. **gözlerüm yaş dökünce:** *-ünce*
Mesnevi 38
Mısra: 207
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ağlamak.

207. Dökünce hasretüñle gözlerüm yaş
208. Yeg ol kim cân virüp terk eyleyem baş

gözlerümden gitmez:

1. **gözlerümden gitmez:** *-mez*
Mesnevi 3
Mısra: 35
Kelime Tipi: **Deyim**
Gözlerinden gitmeme -Gözünün önünden gitmemek- : (Bir görüntü)Hafızasından hiçbir biçimde silinmemek, kaybolmamak; sürekli hatırlanmak.

35. Çü gitmez gözlerümden rüy-ı mehveş
36. Olursam tañ mı ğarç-ı bañr-i âteş

gözlerümden nil ü ceyhün akitduñ:

1. **gözlerümden nil ü ceyhün akitduñ:** *-du, -ñ-ler, -(ü)m, -den*
Mesnevi 11
Mısra: 156
Kelime Tipi: **Deyim**
Gözlerinden Nil ve Ceyhan -Nil ve Ceyhan ırmağı ;âşkın gözyaşları bağlamında- akıtmak. Kederinden ve teessüründen dolayı çok ağlamak.

155. Ne cädüsün kim idüp sihr ü efsün
156. Akitduñ gözlerümden Nil ü Ceyhün

gözlerümden uyhu gitse:

1. **gözlerümden uyhu gitse:** *-se*
Mesnevi 23
Mısra: 153
Kelime Tipi: **Deyim**
Gözlerimden uyku gitmek- Gözüne uyku girmemek karşılığı- : Uyuyamamış olmak.

153. 'Aceb mi gözlerümden gitse uyhu
154. Degül hoşnüd yirinden çıkar şu

gözlerüme görünür:

1. **gözlerüme görünür:** *-(ü)r*
Mesnevi 14
Mısra: 122
Kelime Tipi: **Deyim**
Göze görünmek: Karşısına çıkmak, denk gelmek; -miş gibi gelmek.

121. Kaçan gönlüme gelse dürr-i şehvâr
122. Görinür gözlerüme cife-i mâr

gözlerüme kuhl-i celâli çeküp:

1. **gözlerüme kuhl-i celâli çeküp:** *-üp*
Mesnevi 26
Mısra: 65
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gözlerime büyüklük, hışım sürmesini çekmek.

65. Çeküp gözlerüme kuhl-i celâli
66. Seg-i dîvâne itdüm her ğazâli

gözüm bādām u yüzüm ze' ferânı olupdur:

1. **gözüm bādām u yüzüm ze' ferānı**
olupdur: -up, -dur

Mesnevi 40

Mısra: 22

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

*Gözüm bademi ve yüzüm safranı
olmak (helvanın). Göz şekli itibariyle
bademe yüz de sarı rengi dolayısıyla
safrana teşbih edilmiştir.*

21. O ḫalvānuñ olupdur bī-gümānī

22. Gözüm bādām u yüzüm ze' ferānı

gözüm yaşın:

1. **gözüm yaşın:** -(ü)m-n

Mesnevi 5

Mısra: 7

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Gözümün yaşı.

7. Gözüm yaşın şaçardum teşne-cāna

8. Ciger kanın içerdüm kana kana

gözüm yaşını cüy eyledi:

1. **gözüm yaşını cüy eyledi:** -di

Mesnevi 38

Mısra: 178

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

*Gözyaşını ırmak etmek: Çok fazla
gözyaşı akıtmak, ağlamak.*

177. Baķup yüzine dir ey serv-i dil-cüy

178. Gözüm yaşını ğuşsañ eyledi cüy

gözüm yaşını şaçduñ:

1. **gözüm yaşını şaçduñ:** -(ü)m-du, -ñ-n, -ı

Mesnevi 11

Mısra: 160

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Göz yaşı, dökmek, akıtmak.

159. İçüme daĝ urduñ lāle gibi

160. Gözüm yaşını şaçduñ jāle gibi

gözüm yaşıyla:

1. **gözüm yaşıyla:**

Mesnevi 17

Mısra: 54

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Gözümün yaşıyla.

53. Kalup gülzār-ı ḫüsnum ḫuş ü ḫāşāk

54. Giriü itdüm gözüm yaşıyla nemnāk

gözümden cüdāsın:

1. **gözümden cüdāsın:** -sın

Mesnevi 24

Mısra: 63

Kelime Tipi: **Deyim**

*Gözden ayrı: Bu ifade "Gözden
kaybolmak, gözden uzak olmak"
deyimlerini anlamca karşılayacak biçimde
kullanılmıştır: Görülmekte olan kişi
görülmez olmak; Ayrılmak, gözden
kaybolmak.*

63. Gözümden k'ey sevād-ı şeb cüdāsın

64. 'Aceb bilsem ne çeşme tütyāsın

gözüme:

1. **gözüme:**

Mesnevi 24

Mısra: 66

Benim için, benim anlayışına göre.

65. Siyeh zülfünsüz olur ey perī-çehr

66. Gözüme seyl- āteş rişte-i mihr

gözümü ciger kanı bürüyelden:

1. **gözümü ciger kanı bürüyelden:** -(y)elden

Mesnevi 25

Mısra: 103

Kelime Tipi: **Deyim**

Gözünü ciger kanı bürünmek -Gözünü

*kan bürümek- deyimini kalıp olarak
kullanılmakta beraber tanıkta deyim
anlamı sözkonusu deyimden anlamından
farklıdır. Āşığñ gözünü bürüyen kan bir
başkasının değil kendi cigerinin kanıdır.
Āşık bile isteye kendi canına
kastetmektedir.*

103. Ciger kanı bürüyelden gözümü

104. Giceden fark idemem kendözümü

gözün aç:

1. **gözün aç:**

Mesnevi 27

Mısra: 177

Kelime Tipi: **Deyim**

Uyanık, dikkatli olmak.

177. Gel ey mağrūr ğafletden gözün aç

178. Olursın 'āķıbet ḫod yalın ü aç

2. **gözün aç:**

Mesnevi 31

Mısra: 74

Kelime Tipi: **Deyim**

Uyanık, dikkatli olmak.

73. Nigārñe didi bir rūbeh-i pīr

74. Gözün aç ey ğazāle irdi ol şır

3. **gözün aç:**

Mesnevi 40

Mısra: 75

Kelime Tipi: **Deyim**

Uyanık, dikkatli olmak.

75. Bu meydān özge meydāndur gözün aç

76. Erenler pāyine dürr ü güher şaç

gözünden götür:

1. **gözünden götür:**

Mesnevi 38

Mısra: 253

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Gözünden (kendinden) uzaklaştırmak.

253. Götür ğaflet yuḫusını gözünden

254. Ḥicābī olmadın ref' it özünden

gözyaşı:

1. **gözyaşı:**

Mesnevi 40

Mısra: 95

Gözyaşı.

95. Yiter gözyaşı gibi tārmār ol

96. Kühenkār ü perīşān-rüzġār ol

gözyaşını dökerdi:

1. **gözyaşını dökerdi:** -er, -di
Mesnevi 20
Mısra: 38
Kelime Tipi: **Deyim**
Gözyaşı dökmek, ağlamak.

37. Döğüp bu derd ile başını taşa
38. Dökerdi gözyaşını tağ ü taşa

gözyaşların döküp:

1. **gözyaşların döküp:** -üp
Mesnevi 13
Mısra: 8
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Gözyaşı akıtmak (ağlamak).

7. Bakup nakşa nigârın yâd iderdi
8. Döküp gözyaşların feryâd iderdi

ğubar:

1. **ğubarı:** -ı
Mesnevi 27
Mısra: 284
Toz Il keder, üzüntü.

283. Belâ üzre belâ vü derd- ber- derd
284. Yıgıldı ğam ğubarı gerd- ber- gerd

2. **ğubarufi:** -(u)ñ
Mesnevi 28
Mısra: 51
Toz, toprak (âşığıñ zayıf bedeni bağlamında).

51. Yele verdiyse n'ola bir ğubârufi
52. Felekler ey kamer-ruñ ħâksârufi

ğubar-ı ħâk-i pâyüñ:

1. **ğubar-ı ħâk-i pâyüñ:** -(ü)ñ
Mesnevi 4
Mısra: 8
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Hız. Muhammed'in ayak bastığı toprağın tozu.

7. Emîn-i vahy ü şâhib-sırr-ı mi'râc
8. Ğubar-ı ħâk-i pâyüñ başlara tâc

ğubar-ı pâyı:

1. **ğubar-ı pâyı:** -ı
Mesnevi 5
Mısra: 132
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Ayağının tozu.

131. Zihî çeşm-i cihâna manzar olsun
132. Ğubar-ı pâyı ħalkâ efses olsun

ğubar-ı pây-mâlem:

1. **ğubar-ı pây-mâlem:** -em
Mesnevi 5
Mısra: 156
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Ayak altında kalmış(çiğnenmiş) toprak.

155. Ben ol mür-i zaîf âşüfte-ĥâlem
156. Ayaqlarda ğubar-ı pây-mâlem

güc:

1. **gücümü:** -(ü)m, -i
Mesnevi 9
Mısra: 13
Sıkıntı, içinde bulunulan zor durum.

13. Didi k' ey şâh-ı 'âdil gör gücümü
14. Ķoma şol merd-i zâlimde öcümü

2. **güc:**
Mesnevi 31
Mısra: 119
Zor.

119. İdüp ol korĥudan güc ile şabri
120. Kılurdı zulm idüp cânma cebri

güc ile:

1. **güc ile:**
Mesnevi 33
Mısra: 26
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Zorla.

25. Çün olmadı baña ol yâr ü dil-dâr
26. Güc ile üstine düşmek zihî 'âr

güci ideydi:

1. **güci ideydi:** -e, -(y)di
Mesnevi 26
Mısra: 229
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Zorlamak, baskı yapmak II yüklenmek.

229. Öküze balğa irerdi ucı
230. Kaçan zor itse ol abdâl ü evbaş

gücüm yetmez:

1. **gücüm yetmez:**
Mesnevi 25
Mısra: 113
Kelime Tipi: **Deyim**
Gücü yetmemek (güçlük çekmek): Çok zor yapabilmek.

113. Gücüm yetmez kim idem kârzârı
114. Ola kim ide aña kârzârı

güft ü güdan dilüñ kať it:

1. **güft ü güdan dilüñ kať it:**
Mesnevi 40
Mısra: 98
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Dedikodudan dilini uzak tut: Boş konuşma.

97. Ħamüş ol geç bu nev'a häy ü hüyan
98. Dilüñ kať it bu resme güft ü güdan

güftâra gelse:

1. **güftâra gelse:** -se
Mesnevi 11
Mısra: 103
Kelime Tipi: **Deyim**
Söze gelmek, konuşmaya başlamak.

103. Lebi güftâra gelse şekker-âmiz
104. Ħayâdan gönçeler olur 'arâķ-riz

güftâra gelür:

1. **güftâra gelür:**-(ü)r

Mesnevi 7

Mısra: 101

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Söze gelmek, konuşmaya başlamak.

101. Ne dem kim hoşka-i la'lin açardı

102. Suhan yirine gevherler saçardı

güfûl:

1. **güfûlle:**-le

Mesnevi 5

Mısra: 111

(a.i.) Dikkatsizlikten veya şaşırmadan dolayı bir işte kusur etme; ne olacağını kestiremememe.

111. Toğınsa bād eger güfûlle āba

112. Şala 'adli anı habs-i habāba

güher:

1. **güher:**

Mesnevi 1

Mısra: 52

Far. Cevher. "Gevher"den muhaffef: "İşret-i güher âdemi temyize mihekdir" - Ziya.

51. Gönül gözine nûrundan başar vir

52. Muht-i baħr-i feyzünden güher vir

2. **güher:**

Mesnevi 2

Mısra: 10

Far. Cevher. "Gevher"den muhaffef:

"İşret-i güher âdemi temyize mihekdir" - Ziya.

9. Hüviyyet baħrin'olmuşken cihān ğarķ

10. Güher ħar-mühreden olmaz iken fark

3. **güherler:**-ler

Mesnevi 5

Mısra: 13

İnci, mücevher II Teşbihen "söz" anlamında.

13. Çıkarısam baħr-i tab'umdan güherler

14. Girü ħar-mühre 'add eylerdi ħarlar

4. **güherdür:**-dür

Mesnevi 5

Mısra: 31

İnci, mücevher II Teşbihen "söz" anlamında.

31. Güherdür söz şımasuz söyle dil-keş

32. Degülseñ taş sözümden cüş idüp taş

5. **güherler:**-ler

Mesnevi 6

Mısra: 34

İnci, mücevher II Teşbihen "söz" anlamında.

33. İdüp ğavvāşlık şām ü seherler

34. Çıkarıdam baħr-i tab'umdan güherler

6. **güherler:**-ler

Mesnevi 7

Mısra: 14

Far. Cevher. "Gevher"den muhaffef: "İşret-i güher âdemi temyize mihekdir" - Ziya.

13. Şadef gibi dehānuñ tütma her-bār

14. Güherler eyle deryā gibi ĩsār

7. **güherden:**-den

Mesnevi 7

Mısra: 18

Far. Cevher. "Gevher"den muhaffef: "İşret-i güher âdemi temyize mihekdir" - Ziya.

17. Boşaldup ħāīruñ dürden dürerden

18. Suhan bezmine naql eyle güherden

8. **güher:**

Mesnevi 15

Mısra: 134

Far. Cevher. "Gevher"den muhaffef: "İşret-i güher âdemi temyize mihekdir" - Ziya.

133. Baķup Perviz şāha pāy-tā-farķ

134. Taħayyür baħrin' oldı ol güher ğarķ

9. **güher:**

Mesnevi 20

Mısra: 31

Far. Cevher. "Gevher"den muhaffef: "İşret-i güher âdemi temyize mihekdir" - Ziya.

31. Ħazef gibi güher pā-māl olur mı

32. Meh-i nev kimseye ħalĥāl olur mı

10. **güher:**

Mesnevi 32

Mısra: 109

Far. Cevher.

109. Güher dürcinden alup ķıfl-i mercān

110. Açıldı girü nic'itsün o mercan

11. **güherle:**-le

Mesnevi 36

Mısra: 170

İnci, cevher.

169. Gerekdür kim idem bir özge tedbir

170. Güherle seng-i ħāre olmaya bir

12. **güherden:**-den

Mesnevi 36

Mısra: 182

Elmas, cevher, inci.

181. Çü bāde baħrine olmışdı şeh ğarķ

182. Güherden kılmadı ħar-mühreyi fark

güher efser:

1. **güher efser:**

Mesnevi 24

Mısra: 190

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Cevher (mücevher) taç.

189. Muhaqqakdur ki bu 'âlemde her-bâr
190. Güher efsar diler hâr-mühre- efsâr

güher olsa:

1. **güher olsa: -sa**
Mesnevi 5
Mısra: 46
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
(Söz için) İnci olmak.

45. Ne söz kim terbiyetden ola 'ârî
46. Güher olsa da yokdur i' tîbârî

güher- pâş olurdu:

1. **güher- pâş olurdu: -(u)r, -dî**
Mesnevi 34
Mısra: 30
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İnci, cevher saçan olmak. mec.
Ağlamak, gözyaşı dökmek.

29. Ki idüp sebzeyle hâtt-i ğamın fâş
30. Olurdu ebr-i çeşminden güher- pâş

güher-pâş:

1. **güher-pâş:**
Mesnevi 36
Mısra: 62
(Fa.) Cevher saçan.

61. Gül-âb ile iderler yolları yaş
62. 'Abîr-efşân olurlar hem güher-pâş

güher-pâş olam:

1. **güher-pâş olam: -am**
Mesnevi 40
Mısra: 59
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İnci, cevher saçan olmak (güzel söz söyleme bağlamında).

59. Olam gencîne-i dilden güher-pâş
60. Şeh-i Gence diye taşîn ü şâbâş

güher-pâş olsañ:

1. **güher-pâş olsañ: -sa, -ñ**
Mesnevi 10
Mısra: 43
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Cevher saçmak.

43. Ne deñlü zer virüp olsañ güher-pâş
44. Yoluñda leşker oynar cân ile baş

güher-rîz olup:

1. **güher-rîz olup: -up**
Mesnevi 33
Mısra: 114
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Cevher saçmak (gözyaşı).

113. Leb-i şekker -şiken birle güher-rîz
114. Olup mahremlerine didi Pervîz

gül:

1. **gül:**
Mesnevi 5
Mısra: 15
Far. Çiçeklerin ser-fîrâzî olan maruf
hoş-bû çiçek, verd.

15. Disedüm gül gibi rengîn eş'âr
16. Görinürdi hâsüduñ çeşmüñe hâr

2. **gülleri: -ler, -i**
Mesnevi 6
Mısra: 55
Far. Çiçeklerin ser-fîrâzî olan maruf
hoş-bû çiçek, verd.

55. Açılsun gülleri vîrsün şafâlar
56. Me'ânî bülbülü kılsun nevalar

3. **gül:**
Mesnevi 8
Mısra: 20
Far. Çiçeklerin ser-fîrâzî olan maruf
hoş-bû çiçek, verd.

19. Çekerdî lüle câm-ı ergüvâmı
20. Giyerdi gül libâs-ı şâdmânî

4. **güller: -ler**
Mesnevi 8
Mısra: 43
Far. Çiçeklerin ser-fîrâzî olan maruf
hoş-bû çiçek, verd.

43. Virürdi güller olduça güşâde
44. Hezâruñ hîrmen-i şabrını bâda

5. **güller: -ler**
Mesnevi 8
Mısra: 51
Far. Çiçeklerin ser-fîrâzî olan maruf
hoş-bû çiçek, verd.

51. Ağız ağızda güller söyleşür hep
52. Şunarlar gönçeler birbirine leb

6. **güller: -ler**
Mesnevi 8
Mısra: 56
Far. Çiçeklerin ser-fîrâzî olan maruf
hoş-bû çiçek, verd.

55. Bedehşân olmuş idi şahñ-ı gülşen
56. Kızıl güller şanasın la'l-i rüşen

7. **güle: -e**
Mesnevi 9
Mısra: 33
Gül II Güzel, mahub.

33. Çün irdi ol güle âsib-i gerdün
34. İçinden çıkdı vâfir sîb-i gül-gün

8. **gül:**
Mesnevi 10
Mısra: 5
Gül II Güzel, mahub.

5. Kığırdı yanına ol gül budağın
6. Yepüp arkasın öpd'iki yañağın

9. **güldür: -dür**
Mesnevi 11
Mısra: 77
Far. Çiçeklerin ser-fîrâzî olan maruf
hoş-bû çiçek, verd.

77. Eli bir deste güldür penbeden ak
78. Gül-i zanbağ gibi barmağ barmağ

10. **gül:**

Mesnevi 12

Mısra: 37

*Far. Çiçeklerin ser-firâzı olan maruf
hoş-bû çiçek, verd.*

37. Muşaffâ şofalar gül gibi handân
38. Dehendür fi'l-meşel dendâne dendân

11. **gül:**

Mesnevi 14

Mısra: 107

*Far. Çiçeklerin ser-firâzı olan maruf
hoş-bû çiçek, verd.*

107. İdüp gül gibi şabrî cübbesin çäk
108. Dir idi ağlayup ey dâver-i pâk

12. **gül:**

Mesnevi 14

Mısra: 116

Hortlak, şeytan.

115. Kanı ol zıll-ı çetir-i 'arş-pâye
116. Şalar üstüme şimdi gül säye

13. **gülleri:** -ler, -i

Mesnevi 15

Mısra: 157

Gül, mecazen sevgilinin yanağı.

157. Birinüñ gülleri ser-sebz ü handân
158. Biri sünbüllerin itmiş perişân

14. **gül:**

Mesnevi 15

Mısra: 159

*Far. Çiçeklerin ser-firâzı olan maruf
hoş-bû çiçek, verd.*

159. Vefâ bağında açılmış iki gül
160. İki gönçe biri birine bülbül

15. **gül:**

Mesnevi 15

Mısra: 224

*Far. Çiçeklerin ser-firâzı olan maruf
hoş-bû çiçek, verd.*

223. Kara çullar giyer maḥzûn ü ğamnâk
224. Yakasın eylemiş gül gibi şad-çäk

16. **gül:**

Mesnevi 16

Mısra: 158

*Far. Çiçeklerin ser-firâzı olan maruf
hoş-bû çiçek, verd.*

157. Kuru ğavġadur işbu zâr ü ğulġül
158. Ne gül kalur bu gülşende ne bulbul

17. **güllüñ:** -üñ

Mesnevi 17

Mısra: 33

*Far. Çiçeklerin ser-firâzı olan maruf
hoş-bû çiçek, verd.*

33. Gülüñ âteş alursa fer ü tâbın
34. Ne kaygu ḳosa yirinde gül-âbın

18. **güllerüm:** -ler, -(ü)m

Mesnevi 17

Mısra: 58

*Far. Çiçeklerin ser-firâzı olan maruf
hoş-bû çiçek, verd.*

57. Çerâġ-ı 'arızum kim bî-fer oldı
58. Şolup ter güllerüm nîlüfer oldı

19. **güllerini:** -ler, -i, -n, -i

Mesnevi 18

Mısra: 99

Gül II Sevgilinin yüzü.

99. Kılup handân ü ḥurrem güllerini
100. Şalup serv üstine sünbüllerini

20. **gül:**

Mesnevi 19

Mısra: 25

*Goncanın açılmış hali II neşeli ve göze
daha çok görünür olmak.*

25. Yüzine gülme gül gibi cihānuñ
26. Tebessümden şaḳın gönçe deḥānuñ

21. **gül:**

Mesnevi 23

Mısra: 145

*Far. Çiçeklerin ser-firâzı olan maruf
hoş-bû çiçek, verd.*

145. Ḳamu ḥalk-ı cihān gül gibi handân
146. Benem ebr-i bahārî gibi giryān

22. **gül:**

Mesnevi 24

Mısra: 229

*Far. Çiçeklerin ser-firâzı olan maruf
hoş-bû çiçek, verd.*

229. Dimāġ-ı 'andelibe olsa gül müşk
230. Olur 'üd âteş-i germe ḥas-ı ḥuşḳ

23. **gül:**

Mesnevi 24

Mısra: 267

Gül. // Sevgili.

267. Diledi ol gül için andelîbüñ
268. Kesüp başın döke kanın ġarîbüñ

24. **gül:**

Mesnevi 26

Mısra: 13

Gül II Sevgili.

13. Oturup gönçelerle gül gibi şād
14. İderdi cām ü bādeyle dil- ābād

25. **gül:**

Mesnevi 26

Mısra: 61

Gül, maruf çiçek. II Yanak.

61. Yaḳa geh gül yañaġumdan çerāġı
62. Geh uram lālenüñ baġrına dāġı

26. **güle:** -e

Mesnevi 27

Mısra: 136

Gül II Güzel, mahub.

135. Dirîgâ hasre tâ âh ü fiğân âh

136. Kim irdi ol güle bād-ı hazân âh

27. **gül:**

Mesnevi 27

Mısra: 176

Gül II Güzel, mahub.

175. Geçer şu gibi çağ çağ işbu devrân

176. Ne gül kıla ne bülbül ne gülistân

28. **güllerinden:** -ler, -i, -n, -den

Mesnevi 27

Mısra: 246

Gül, mecazen sevgilinin yanağı.

245. Ne bāğ-ı hüsnümüñ sünbüllerinden

246. Ne vaşlum gülsitâni güllerinden

29. **gül:**

Mesnevi 28

Mısra: 9

Far. Çiçeklerin ser-firâzı olan maruf hoş-bû çiçek, verd.

9. Giribânımı gül gibi idüp çäk

10. Kılurdu lâlesin jäleyle nemnäk

30. **güllerüñi:** -ler, -(ü)ñ, -i

Mesnevi 28

Mısra: 44

Gül, mecazen sevgilinin yanağı.

43. Yolup ber-bād idüp sünbüllerüñi

44. Kılup pejmürde taze güllerüñi

31. **güller:** -ler

Mesnevi 31

Mısra: 29

Far. Çiçeklerin ser-firâzı olan maruf hoş-bû çiçek, verd.

29. Kızup olmışdı güller şöyle bî-tâb

30. Ayak başsa aña yanardı murğ-âb

32. **gül:**

Mesnevi 31

Mısra: 54

Far. Çiçeklerin ser-firâzı olan maruf hoş-bû çiçek, verd.

53. Olup küymda her şîrîn-şemâyil

54. Çalup çağırmağa gül gibi säyil

33. **gül:**

Mesnevi 31

Mısra: 130

Far. Çiçeklerin ser-firâzı olan maruf hoş-bû çiçek, verd.

129. Görüp hayrân kalmış anı bülbül

130. Açup gönç'ağız olmuş çan uğut gül

34. **güller:** -ler

Mesnevi 31

Mısra: 149

Far. Çiçeklerin ser-firâzı olan maruf hoş-bû çiçek, verd.

149. Kızıl güller açılmış şād ü handân

150. Dehân-ı gönçdede her jäle dendân

35. **gül:**

Mesnevi 32

Mısra: 145

Gül II Güzel, mahub.

145. Cihânda yoğ ise senden eyü gül

146. Bulunmaz hiç benden zâr bülbül

36. **gül:**

Mesnevi 32

Mısra: 163

Far. Çiçeklerin ser-firâzı olan maruf hoş-bû çiçek, verd.

163. Açıldı gül gibi ol şâh-ı şimşād

164. Şeh ide kaldı bülbül gibi feryād

37. **gül:**

Mesnevi 33

Mısra: 4

Çok sevilen ve beğenilen, katmerli ve kokulu olan çiçek (âşık yerine).

3. Çü Şîrîn gitdi meclisden gazabnäk

4. Yakasin itdi Hüsrev gül gibi çäk

38. **gül:**

Mesnevi 34

Mısra: 8

Gül II Güzel, mahub.

7. Añup ol bülbül-i şürdesini

8. Kızıl çan itdi ol gül dîdesini

39. **gül:**

Mesnevi 34

Mısra: 19

Gül, mecazen sevgilinin yanağı.

19. Görüp gül dirdi fânî ol şeker- hand

20. Degül bu gül anuñ haddine mænend

40. **gül:**

Mesnevi 34

Mısra: 20

Far. Çiçeklerin ser-firâzı olan maruf hoş-bû çiçek, verd.

19. Görüp gül dirdi fânî ol şeker- hand

20. Degül bu gül anuñ haddine mænend

41. **gülün:** -ün

Mesnevi 34

Mısra: 22

Far. Çiçeklerin ser-firâzı olan maruf hoş-bû çiçek, verd.

21. Ruğ-ı yârūñ olurdu yādgārı

22. Ger olmasa gülün yanında hārı

42. **gülde**: -de
Mesnevi 34
Mısra: 31
Çok sevilen ve beğenilen, katmerli ve kokulu olan çiçek; sevgilinin yanağı.

31. Arardı gülde ruhsâr-ı niğârın
32. Sürerdi şahın-ı gülzâra 'izârın

43. **gül**:
Mesnevi 34
Mısra: 36
Çok sevilen ve beğenilen, katmerli ve kokulu olan çiçek; goncanın açılmış hali (yapraklarını açması bağlamında).

35. Gehî kumrıya dirdi k'ey şeğebnâk
36. Girbânuñ kim itdi gül gibi çäk

44. **gül**:
Mesnevi 34
Mısra: 67
Gül II Güzel, mahub.

67. İdüp ol gül bu resme nevha-i derd
68. Olurdi şabr ü 'aql ü hüşdan ferd

45. **güllerümden**: -ler, -(ü)m, -den
Mesnevi 34
Mısra: 124
Gül, mecazen sevgilinin yanağı.

123. Mu'atbardur cihân sünbüllerümden
124. Münevverdür dil ü cân güllerümden

46. **güller**: -ler, -i, -n, -i
Mesnevi 36
Mısra: 76
Gül II Güzel, mahub.

75. Şeker-lebler çıkup Şîrîne karşı
76. Bu güller varur ol Şîrîne karşı

47. **güllerini**: -ler, -i, -n, -i
Mesnevi 36
Mısra: 204
Gül, mecazen sevgilinin yanağı.

203. Tırup ayakdan öpdi ellerini
204. Kõqup şol deste deste güllerini

48. **gül**:
Mesnevi 37
Mısra: 21
Far. Çiçeklerin ser-firâzi olan maruf hoş-bû çiçek, verd.

21. Gidüp gül kaldıgıçün hâr ile has
22. Kõr oldu ağlamakdan çeşm-i nergis

49. **gül**:
Mesnevi 38
Mısra: 172
Gül II Gülün parlaklık ve kırmızı rengi bağlamında.

171. Çü âhir görüşümdür hüsn bâğın
172. Tõyunca kõkaym şol gül yanağın

50. **güllerin**: -ler, -i, -n
Mesnevi 39
Mısra: 4
Far. Çiçeklerin ser-firâzi olan maruf hoş-bû çiçek, verd.

3. Çıkar dünyâ hevesini dilümden
4. Muhabbet güllerin bitür gülümden

51. **gülüp**: -üp
Mesnevi 40
Mısra: 43
Ses çıkarmadan hafifçe gülümsemek, tebessüm etmek.

43. Gülüp şad itse bülbül gibi cânı
44. Okuyam yılda bir hoş dâstâmı

gül yanağından gül-âbı çıkarup:

1. **gül yanağından gül-âbı çıkarup**: -up
Mesnevi 31
Mısra: 72
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Güle benzeyen (renk, parlaklık, güzellik yönünden) yanağından gül suyu çıkarmak: Terlemek.

71. Virüpdi âteş-i mey şâha tabı
72. Çıkarup gül yanağından gül-âbı

gül-âb:

1. **gül-âbın**: -ı, -n
Mesnevi 17
Mısra: 34
Far. Gül suyu, cülâb.

33. Gülün âteş alursa fer ü tâbın
34. Ne kaygu kosa yirinde gül-âbın

2. **gül-âb**:
Mesnevi 31
Mısra: 176
Far. Gül suyu, cülâb.

175. Kuşadup hüblar sağ ü şolını
176. Gül-âb ile şuladılar yolını

3. **gül-âb**:
Mesnevi 36
Mısra: 61
Far. Gül suyu, cülâb.

61. Gül-âb ile iderler yolları yaş
62. 'Abîr-efşân olurlar hem güher-pâş

gülâm:

1. **gülâmı**: -ı
Mesnevi 9
Mısra: 18
Kul, köle.

17. Şehenşeh bu haberden oldu dil-rîş
18. Getürdi ol gülâmı kıldı teftîş

2. **gülâmıñ**: -uñ
Mesnevi 9
Mısra: 32
Köle II Delikanlı.

31. Buyurdi şâh bir cellâd-ı çälâk
32. Gülâmıñ itdi fi'l-hâl işkemin çäk

3. **g l mı: -ı**

Mesnevi 34

Mısra: 136

K le.

135. Es ri eşm m n ş r-i şik r 

136. G l m  zülfümün müşg-i Tet r 

4. **g l mı: -ı**

Mesnevi 38

Mısra: 152

Kul, k le.

151. Ururlar  aksine z n   lic m 

152. Girür ullara Őahu n her g l m 

g l m-ı halka der-g ş olmuşdı:

1. **g l m-ı halka der-g ş olmuşdı: -m ş, -dı**

Mesnevi 18

Mısra: 153

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Kulağı halkalı (küpeli) k le olmak.

153. Def olmuşdı g l m-ı halka der-g ş

154. Uyarurd' uyusa Şohbetde ser-ĥoş

g l m-ı kemter nd r:

1. **g l m-ı kemter nd r: -d r**

Mesnevi 37

Mısra: 141

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Pek aciz k le.

141. Ba a Kayser g l m-ı kemter nd r

142. Kemine aker m H k n-ı  nd r

g l-b ng-ı 'ışkı urup:

1. **g l-b ng-ı 'ışkı urup: -up**

Mesnevi 23

Mısra: 5

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

AŞk duasını hayk rmak. G lbang: Hep bir ağızdan yüksek sesle okunan ilahi veya dua.

5. Urup Ő m   seĥer g l-b ng-ı 'ışkı

6. İrürdi taş-ı erĥe b ng-ı 'ışkı

g l-berg:

1. **g l-berg:**

Mesnevi 15

Mısra: 251

G l yaprağı.

251. Nice g l-berg ola ger surĥ   ger ağ

252. H z n  hir anı ılmaya toprağ

2. **g l-berg:**

Mesnevi 17

Mısra: 27

G l yaprağı.

27. N'ola oldıysa bir g l-berg ber-b d

28. Hem Őe gülşen olsun cennet- b d

3. **g l-berge: -e**

Mesnevi 26

Mısra: 17

G l yaprağı.

17. Döküp her gönçe g l-berge k l le

18. İderdi l leye nesr n ĥav le

4. **g l-berge: -e**

Mesnevi 28

Mısra: 61

G l yaprağı.

61. H z n irdiyse bir g l-berge n -g h

62. Ne var tek gülşeni Őaqlasun All h

5. **g l-berg:**

Mesnevi 30

Mısra: 29

G l yaprağı.

29. Yiter g l-berg için b d-ı seĥerg h

30. Ne ĥacet idi a a t fan ey Ő h

6. **g l-bergini: -ı, -n, -i**

Mesnevi 38

Mısra: 135

G l yaprağı; güzelin yanağı.

135. İdüp g l-bergini j leye nemn k

136. Koyardı avuc avuc başına ĥ k

g l-berg ola:

1. **g l-berg ola: -a**

Mesnevi 27

Mısra: 174

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

G l yaprağı bulunmak.

173. Bu gülşende ne bülbül ala dil-Ő d

174. Ne bir g l-berg ola k'olmaya ber-b d

gülbin-i bahtı:

1. **gülbin-i bahtı: -ı**

Mesnevi 5

Mısra: 123

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Talih, kader, kısmetin g l dalı.

123. Hem Őe gülbin-i bahtı ter olsun

124. Sa'adet y r   devlet reh-ber olsun

g l-çehre:

1. **g l-ehre:**

Mesnevi 12

Mısra: 65

G l yüz l .

65. Eger gösterse ol gül-çehre d d r

66. Ola  yinede  aks-i be-d d r

g lden iderler:

1. **g lden iderler: -er, -ler**

Mesnevi 38

Mısra: 147

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Gülden hazırlamak.

147. Kefen g lden iderler ol nih le

148. Semen  zre Şararlar berg-i l le

g l-end m:

1. **gül-endâm:**

Mesnevi 26

Mısra: 122

Güzel endâmlı, boyu gül gibi nâzik ve lâtif olan.

121. Tolu sâgar şarâb-ı ergüvân-fâm

122. Şunar ol teşne câna bir gül-endâm

gül-fâm oldu:

1. **gül-fâm oldu: -dı**

Mesnevi 36

Mısra: 100

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Gül renginde olmak (Kızarmak).

99. Birez kim meclisi devr eyledi câm

100. 'İzâr-ı gönçe-lebler oldu gül-fâm

gül-geşt eyle:

1. **gül-geşt eyle:**

Mesnevi 37

Mısra: 63

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Gül gezintisi yapmak; gül bahçesinde gezinmek, dolaşmak.

63. Gel îmân gülsitânın eyle gül-geşt

64. Yeter bâğ oldu saña bâğ-ı Zerdüş

gülgeşt-i bâğa:

1. **gülgeşt-i bâğa: -a**

Mesnevi 34

Mısra: 14

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Gül bahçesi gezintisi, gül bahçesi seyri.

13. Bu ğamdan gönçe tek olmışdı dil- teng

14. Turup gülgeşt-i bâğa kıldı âheng

ğulgül:

1. **ğulgülüm: -(ü)m**

Mesnevi 32

Mısra: 106

Gürültü, çağırışma.

105. Kimesne hâlûme hîç vâkıf olmaz

106. Çü bülbül ğulgülüm dünyâya tölmez

ğulgül ide:

1. **ğulgül ide: -e**

Mesnevi 28

Mısra: 48

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Bağırışıp çağırışmak, şamata etmek.

47. Ne var uçdıysa bir âşüfte bülbül

48. Hezârân ide gülzârunda ğulgül

ğulgün:

1. **ğulgünden: -den**

Mesnevi 27

Mısra: 116

Far. Gül-reng, gül-fâm. 2. Maşûka-i Hüsrev olan Şirîn'in al atı. (Hüsrev'in atına da şeb-dîz denilir ki kara yağız olmakla bu vechile tesmiye olunmuştur).

115. Cihândan raht u bahtın dirdi Şirîn

116. Düşüp Gülgünden cân virdi Şirîn

gül-gün olur:

1. **gül-gün olur: -(u)r**

Mesnevi 19

Mısra: 99

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Gül renkli olmak.

99. Olur her birinün gül-gün yañağı

100. Letâfet bezminün rüşen- çerâğı

gül-i bâğ-ı letâfet:

1. **gül-i bâğ-ı letâfet:**

Mesnevi 21

Mısra: 19

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Güzellik bağının gülü.

19. Gül-i bâğ-ı letâfet serv-i çâlâk

20. Sözüden oldu Şävürün ferahnâk

gül-i beyâbân:

1. **gül-i beyâbân:**

Mesnevi 20

Mısra: 58

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Çöl hortlağı, gulyabani.

57. Yürür ser-pâ berehn' abdâl ü 'uryân

58. Gören şanurd'anı gül-i beyâbân

gül-i nesrîn:

1. **gül-i nesrîn:**

Mesnevi 36

Mısra: 122

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Yaban gülü.

121. Gelüp meşşâlar Şirîn katına

122. Dirildiler gül-i nesrîn katına

2. **gül-i nesrîn:**

Mesnevi 40

Mısra: 45

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Yaban gülü.

45. Gül-i nesrîn gib'anuñçün ferüm yok

46. Ki gönçe gibi kisemde zerüm yok

gül-i ra'nâ-yı bādâm:

1. **gül-i ra'nâ-yı bādâm:**

Mesnevi 26

Mısra: 30

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Badem ağacının iki renkli gülü .

29. Göz açduğınca her serv-i gül-endâm

30. Açılurdı gül-i ra'nâ-yı bādâm

gül-i ruhsârî:

1. **gül-i ruhsârî: -ı**

Mesnevi 34

Mısra: 77

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Gül gibi yanak.

77. Gül-i ruhsârî oldu zerd ü bî-âb

78. Zenahdânı olup âbû-yı bî-âb

gül-i ter:

1. **gül-i ter:**

Mesnevi 8

Mısra: 31

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Taze ve taravetli gül; sevgilinin yanağı ve yanağın rengi.

31. Gül-i ter def nihâl-i gonçe rakkâs

32. Fiğân-ı nâle-i bülbül ney-i hâş

2. **gül-i ter:**

Mesnevi 28

Mısra: 34

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Taze ve taravetli gül; sevgilinin yanağı ve yanağın rengi.

33. Ölen ardınca ölmüş yok muqarrer

34. Ne bunca gam çekersen ey gül-i ter

3. **gül-i ter:**

Mesnevi 34

Mısra: 126

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Taze gül.

125. Henüz zülfüm olupdur müşk-ezfer

126. Henüz açıldı bağumda gül-i ter

gül-i terden:

1. **gül-i terden:-den**

Mesnevi 19

Mısra: 98

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Taze gül.

97. Şabâdan tenleri gül gibi ditrer

98. Gül-i terden çamunuñ dâmeni ter

gül-i zanbak:

1. **gül-i zanbak:**

Mesnevi 11

Mısra: 78

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Zambak çiçeği.

77. Eli bir deste güldür penbeden ak

78. Gül-i zanbak gibi barmağ barmağ

gül-i zerd:

1. **gül-i zerd:**

Mesnevi 28

Mısra: 65

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Sarı gül. II Aşığın solgun yüzü.

65. Gül-i zerd uça bāguñdan ne kayğu

66. Yirinde lâleler var bağrı tığlu

gülin hâr vü şerbetin zehr eyledi:

1. **gülin hâr vü şerbetin zehr eyledi:-di**

Mesnevi 16

Mısra: 114

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Gülünü dikene ve şerbetini zehre döndürmek: Allah'ın kuluna bahşettiği güzelliklerin ve nimetlerin tamamını elinden alması.Bolluk ve refahın yerini acı, eziyet ve yokluğun alması.

113. İrişdi Hâkdan aña şarşar-ı kahr

114. Gülin hâr eyledi vü şerbetin zehr

gülistân:

1. **gülistân:**

Mesnevi 6

Mısra: 42

Güllük, gül bahçesi, gül tarlası.

41. Zî 'an bülbül şadâsın itmese güş

42. 'Aceb mi tek gülistân cylesün cüş

2. **gülistân:-ı**

Mesnevi 6

Mısra: 49

Güllük, gül bahçesi, gül tarlası.

49. İdenler bu gülistânı temâşâ

50. Bağa mı büstân-ı dehre hâşâ

3. **gülistân:**

Mesnevi 27

Mısra: 176

Gül bahçesi // Sevgili yurdu.

175. Geçer şu gibi çağ çağ işbu devrân

176. Ne gül çala ne bülbül ne gülistân

4. **gülistândan:-dan**

Mesnevi 37

Mısra: 31

Güllük, gül bahçesi, gül tarlası.

31. Gülistândan dürüldi defter-i gül

32. Kesildi nâle vü efğân-ı bülbül

gül-'izâr:

1. **gül-'izâr:**

Mesnevi 15

Mısra: 138

Gül yanaklı.

137. Olınca hıvâbdan Pervîz bîdâr

138. Görür bir gül-'izâr ü serv-refâr

2. **gül-'izâr:-ı**

Mesnevi 27

Mısra: 137

Gül yanaklı II sevgili.

137. Tûrâb oldu dirîğâ gül-'izârı

138. Bitürdi lâleler hâk-i mezârı

gülle:

1. **gülleler:-ler**

Mesnevi 16

Mısra: 30

Gülle, top mermisi.

29. Olup güz-i girân arada ser-küb

30. Şalardı gülleler mağzına âşüb

gül-nâr:

1. **gül-nâr:**

Mesnevi 11

Mısra: 57

Nar çiçeği.

57. Lebi gül-nâr ü yâ 'unnâb-ı terdür

58. Ya günde hâşıl olmuş gül-şekerdür

2. **gül-nâr:**

Mesnevi 31
Mısra: 141
Nar çiçeği.

141. Geyüp gül-nâr ser- [â] pâ al ü ala
142. Ruḫablar yaqmış engüştine ḫınnâ

gül-reng:

1. **gül-reng:**

Mesnevi 33
Mısra: 97
Gül renkli.

97. Görüp ḫınnâ ile pâyini gül-reng
98. Ḥasedden oldı kebkuñ ayağı leng

gül-ruḫ:

1. **gül-ruḫ:**

Mesnevi 11
Mısra: 125
Gül yüzlü II gül yanaklı II güzel.

125. Hezârân gül-ruḫ anuñ lâlesidür
126. O mülküñ pâdişâhî ḫâlesidür

2. **gül-ruḫ:**

Mesnevi 15
Mısra: 135
Gül çiçeği gibi hoş kokulu ve al renkli yanaklı sevgili.

135. O gül-ruḫ söylenürken ol arada
136. Şehüñ nergisleri oldı güşâde

3. **gül-ruḫ:**

Mesnevi 31
Mısra: 109
Gül yüzlü II gül yanaklı II güzel.

109. Tıtuḫ her gül-ruḫ elde zer ḫabaklar
110. Döseyüp yollara altun varaklar

gül-şeker:

1. **gül-şekerdür:** -dür

Mesnevi 11
Mısra: 58
Gül şekeri, gül tatlısı II sevgilinin dudakları.

57. Lebi gül-nâr ü yâ 'unnâb-ı terdür
58. Ya günde ḫâşıl olmuş gül-şekerdür

gülşen:

1. **gülşende:** -de

Mesnevi 6
Mısra: 57
Gül bahçesi \ bahçe.

57. Bu gülşende olan serv ü semenler
58. Le'îmüñ çeşmine olsun dikenler

2. **gülşen:**

Mesnevi 8
Mısra: 29
Gül bahçesi \ bahçe.

29. Hemân olmuşdı Mevlâ-ḫâne gülşen
30. Külâḫ-ı Mevlevî giymişdi süsen

3. **gülşende:** -de

Mesnevi 16
Mısra: 158
Bahçe, gül bahçesi.

157. Kuru ğavġâdur işbu zâr ü ğulgül
158. Ne gül kalur bu gülşende ne bulbul

4. **gülşen:**

Mesnevi 17
Mısra: 28
Gül bahçesi.

27. N'ola oldıysa bir gül-berg ber-bâd
28. Hemîşe gülşen olsun cennet-âbâd

5. **gülşende:** -de

Mesnevi 27
Mısra: 173
Gül bahçesi \ bahçe.

173. Bu gülşende ne bülbül kıla dil-şâd
174. Ne bir gül-berg ola k'olmaya ber-bâd

6. **gülşeni:** -i

Mesnevi 28
Mısra: 62
Gül bahçesi \ Sevgili'nin (kendisi, bulunduğu yer, makâmı).

61. Ḥazân irdiye bir gül-berge nâ-ġâḫ
62. Ne var tek gülşeni şaklasun Allâḫ

7. **gülşende:** -de

Mesnevi 33

Mısra: 128
Gül bahçesi.

127. Gözüm Şekkerde [vü] Şîrînde gönlüm
128. Tenüm gülşende vü nesrînde gönlüm

gülşen ü bağ:

1. **gülşen ü bağ:**

Mesnevi 34
Mısra: 65
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gül bahçesi ve bostan.

65. Senüñ yanuñda zîrâ gülşen ü bağ
66. Benüm baġrum başında lâleveş daġ

gülşen-i nâz:

1. **gülşen-i nâz:**

Mesnevi 33
Mısra: 78
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Nazın gül bahçesi.

77. Nihâli kâmet-i serv-i ser-efrâz
78. Cemâli bağ-ı şive gülşen-i nâz

gülsitân:

1. **gülsitânı:** -ı

Mesnevi 1
Mısra: 65
Gül bahçesi, çiçeklik \ bahçe.

65. Hemîşe ḫurrem it bu gülsitânı
66. Yörenmesün aña bād-ı ḫazânı

2. **gülsitâna: -a**
Mesnevi 8
Mısra: **33**
Gül bahçesi, çiçeklik | bahçe.

33. Semâ için dirilüp gülsitâna
34. Şeher kuşları eylerdi terâne

3. **gülsitânuñ: -(u)ñ**
Mesnevi 16
Mısra: **153**
Gülbahçesi (Aşığın sinesindeki yaralar).

153. Şula nergislerüñle gülsitânuñ
154. Kala refârdan serv-i revânuñ

4. **gülsitâm: -ı**
Mesnevi 23
Mısra: **167**
Gül bahçesi, çiçeklik | bahçe.

167. Şabâ gibi gezüp ol gülsitâmı
168. Hezârân gibi eylerdüm figânı

5. **gülsitândan: -dan**
Mesnevi 27
Mısra: **121**
Gül bahçesi, çiçeklik | Sevgili'nin bulunduğu yer, Sevgili makâmı.

121. Uçup ol berg-i gül bu gülsitândan
122. Yumup nergislerin bağ-ı cihândan

6. **gülsitânuñ: -(u)ñ**
Mesnevi 27
Mısra: **214**
Gül bahçesi, çiçeklik | Sevgili'nin bulunduğu yer, Sevgili makâmı.

213. Geçicek bir iki yıldan zemânuñ
214. Olur pejmürde tâze gülsitânuñ

7. **gülsitâni: -ı**
Mesnevi 27
Mısra: **246**
Gül bahçesi, çiçeklik | Sevgili'nin bulunduğu yer, Sevgili makâmı.

245. Ne bağ-ı hüsnümün sünbüllerinden
246. Ne vaşlum gülsitâni güllerinden

8. **gülsitânın: -ı, -n**
Mesnevi 37
Mısra: **63**
Gül bahçesi, çiçeklik | bahçe.

63. Gel imân gülsitânın eyle gül-geşt
64. Yeter bağ oldu saña bağ-ı Zerdüş

gölü-yı çâha:

1. **gölü-yı çâha: -a**
Mesnevi 23
Mısra: **140**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kuyu hayaleti (gulyabanisi).

139. Umarken hân-ı vuşlatdan nevâle
140. Gölü-yı çâha olundum havâle

gölzâr:

1. **gölzâra: -a**
Mesnevi 5
Mısra: **110**
Gül bahçesi | bahçe.

109. Şimâl ol hükmi tutmuş şöyle muhkem
110. Yemîn ile girer gölzâra her dem

2. **gölzârı: -ı**
Mesnevi 6
Mısra: **51**
Gül bahçesi | bahçe.

51. İlahî eyle bu gölzârı hürrem
52. Yavuz yil esmesün üstüne bir dem

3. **gölzârdur: -dur**
Mesnevi 26
Mısra: **169**
Gülbahçesi (olan sevgili).

169. Beni bülbül kılan gölzârdur bu
170. Beni mağbün iden ra'nâ budur bu

4. **gölzârufıda: -(u)ñ, -da**
Mesnevi 28
Mısra: **48**
Gül bahçesi. II Sevgilinin bulunduğu yer.

47. Ne var uçdıysa bir âşüfte bülbül
48. Hezârân ide gölzârufıda gülğul

5. **gölzâre: -e**
Mesnevi 33
Mısra: **124**
Gül bahçesi | bahçe.

123. Ne dil kim ola bir dil-dâre mu'tâd
124. Hezârân gibi kim gölzâre mu'tâd

gölzâr olsa:

1. **gölzâr olsa: -sa**
Mesnevi 4
Mısra: **57**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gül bahçesi olmak.

57. Halîle nâr-ı Nemrüd olsa gölzâr
58. 'Acab mi oldu ser-keşler saña yâr

gölzâr ü gülşen ider:

1. **gölzâr ü gülşen ider: -er**
Mesnevi 2
Mısra: **33**
Kelime Tipi: -
Gölzâr ü gülşen id- : gül bahçesine çevirmek.

33. Geh eflâki ider gölzâr ü gülşen
34. Gehî eyler kelağ ü zâga mesken

gölzâr-ı cennetden:

1. **gölzâr-ı cennetden: -den**
Mesnevi 11
Mısra: **87**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Cennetin gül bahçesi.

87. Ruḥı gülzâr-ı cennetden nişâne
88. Şaçı dâm u beñi ol dâma dâne

gülzâr-ı hüsnüm:

1. **gülzâr-ı hüsnüm:-(ü)m**
Mesnevi 17
Mısra: 53
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Güzelliğın gül bahçesi.

53. Qalup gülzâr-ı hüsnüm huşk ü hâşâk
54. Girü itdüm gözüm yaşıyla nemnâk

gülzâr-ı ikbali:

1. **gülzâr-ı ikbali:-i**
Mesnevi 5
Mısra: 126
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Bahtınm gül bahçesi.

125. Felek dülâbı devr itdükçe kat kat
126. Bula gülzâr-ı ikbâli tarâvet

gülzâr-ı medhüfde:

1. **gülzâr-ı medhüfde:-(ü)n, -de**
Mesnevi 3
Mısra: 58
Kelime Tipi: -
(Allah'ı) övmenin gül bahçesi.

57. Ne cür'etdür ki lâl olan gedâlar
58. Qıla gülzâr-ı medhüfde nevalar

2. **gülzâr-ı medhüfde:-(ü)n, -de**
Mesnevi 3

- Mısra: 58
Kelime Tipi: -
(Allah'ı) övmenin gül bahçesi.

57. Ne cür'etdür ki lâl olan gedâlar
58. Qıla gülzâr-ı medhüfde nevalar

3. **gülzâr-ı medhüfde:-(ü)n, -de**
Mesnevi 3
Mısra: 58
Kelime Tipi: -
(Allah'ı) övmenin gül bahçesi.

57. Ne cür'etdür ki lâl olan gedâlar
58. Qıla gülzâr-ı medhüfde nevalar

güm güm öterdi:

1. **güm güm öterdi:-er, -di**
Mesnevi 25
Mısra: 24
Kelime Tipi: **Deyim**
Güm güm ötmek: Derinden yankılı ses olmak, ses çıkmak.

23. Kaya kesdükçe ol gâmnâk merdüm
24. Öterdi vâdî vü kühsâr güm güm

güm ider:

1. **güm ider:-er**
Mesnevi 2
Mısra: 54
Kelime Tipi: -
Güm id-: Kaybolmak, yok olmak. güm ider: kaybeder, yok eder.

53. Kimine geydürür sincâb ü kâkum
54. Kimin[i] râh-ı sâmânda ider güm

güm oldılar:

1. **güm oldılar:-dt, -lar**
Mesnevi 31
Mısra: 32
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Kaybolmak.

31. Mihir germiyetinden kaçup encüm
32. Zemînüñ sâyesinde oldılar güm

gümân:

1. **gümân:**
Mesnevi 7
Mısra: 40
(Fa.) Sanı, kuşku.

39. İderdi halk-ı 'âlem hoş- huzûr
40. Gümân idi gören devrinde zûr

gümân ü şübheden:

1. **gümân ü şübheden:-den**
Mesnevi 4
Mısra: 87
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Gümân(f.i.)zan, sanma, sezme.
şübhe(a.i.)kuşku, şüphe. Gümân ü şübhe: zan ve şüphe.

87. Gümân ü şübheden 'ârî muhâkkağ
88. Senüñ zât-ı şerîfüñ mazhar-ı Hâğ

gümüş:

1. **gümüş:-(u)r, -dt**
Mesnevi 13
Mısra: 67
Gümüş. II parlak.

67. Gümüş elden alup altun ayağın
68. Öper bezm ehli sâkinüñ yañağın

2. **gümüş:**
Mesnevi 24
Mısra: 98
Gümüş.

97. Sehergeh şem'-i zerrîn kim uyandı
98. Gümüş pervâneler hep oda yandı

gümüş bileklü:

1. **gümüş bileklü:**
Mesnevi 13
Mısra: 45
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Gümüş bilekli (beyaz tenikastedilerek ifade için).

45. Gümüş bileklü sâkîler kâmervâr
46. Tutarlar ellerinde câm-ı zer-kâr

gümüş eller:

1. **gümüş eller:-ler**
Mesnevi 18
Mısra: 157
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Gümüş el: Gümüş renge teşbih edilen ten rengi(beyaz ten).

157. Gümüş eller öperdi dir eger züd
158. Şurâhî hâline olmuşdı hoşnüd

gümüştän:

1. **gümüştän:**

Mesnevi 11

Mısra: 71

Gümüştän yapılmış.

71. Zenahdânî gümüştän top u berräk
72. Kim aña çerhün altun topı müştäk

güm-râh:

1. **güm-râh:**

Mesnevi 14

Mısra: 23

*Sif. (Fars. ' yolunu kaybetmiş,
mecrasından çıkmış, taşkın'dan) : Bol, gür.*

23. Şüküh-ı âlem ü güm-râh ü enbüh

24. Dil-i 'uşşâk içinde şanki endüh

güm-râh oldı:

1. **güm-râh oldı: -dı**

Mesnevi 22

Mısra: 117

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

*Yolunu şaşırılmış olmak, doğru yoldan
ayrılmış olmak.*

117. Ne gönli mahrem ü ne 'aqlı hem-râh

118. Gözi nâzır ruh-ı yâr-ı vefâya

güm-râh olmuşdı:

1. **güm-râh olmuşdı: -miş, -dı**

Mesnevi 14

Mısra: 88

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

*Yolunu şaşırılmış olmak, doğru yoldan
ayrılmış olmak.*

87. Gidüp ol gice Husrev tâ şehergâh

88. Meger olmuşdı bir şahrâda güm-râh

güm-râh olur:

1. **güm-râh olur: -(u)r**

Mesnevi 23

Mısra: 108

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

*Yolunu şaşırılmış olmak, doğru yoldan
ayrılmış olmak.*

107. Be-nâ-geh düşse aña meş'el-i mâh

108. Olur anuñ karanlığında güm-râh

güm-reh:

1. **güm-reh:**

Mesnevi 14

Mısra: 126

Yolunu şaşırılmış.

125. İderdi Hâkka zârî vü münâcât

126. Süzerdi şöyle güm-reh her yaña at

gümüm:

1. **gümümün: -ı, -n**

Mesnevi 24

Mısra: 240

Kederler.

239. Bu sözlerden olup rencide Husrev

240. Kamu köhne gümümün eyledi nev

gümüş:

1. **gümüş:**

Mesnevi 33

Mısra: 93

Gümüş (tenin beyazlığı bağlamında).

93. Gümüş bileklerin'd' anuñ meh-i nev

94. Hemân destinedür yâ tavk-ı Husrev

2. **gümüş:**

Mesnevi 36

Mısra: 98

Gümüş, gümüştän yapılmış.

97. Tutarlar ellerinde mâh-rûlar

98. Gümüş memzûclar altun sebûlar

3. **gümüş:**

Mesnevi 36

Mısra: 200

Gümüş (tenin beyazlığı bağlamında).

199. İkeleydin virüp ol meh aña şevk

200. Gümüş kolların itdi boynına tavk

gümüş bileklü:

1. **gümüş bileklü:**

Mesnevi 32

Mısra: 35

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

*Gümüş bilekli (Beyaz ve parlak ten
gümüş madenine teşbih edilmiştir).*

35. Gümüş bileklü her bir hüsn bâğı

36. Yürütdiler hemân altun ayâğı

gün:

1. **gün:**

Mesnevi 2

Mısra: 36

Güneş; aydınlık, parlak.

35. Gehî eyler Zelihâ gibi nälân

36. Gehî gün Yüsufına anı zindan

2. **günlerde: -ler, -de**

Mesnevi 5

Mısra: 1

Gün, zaman.

1. Meger günlerde bir gün rûz-ı pür-süz

2. Oturmuşdum garîb ü zâr u dil-süz

3. **gün:**

Mesnevi 7

Mısra: 83

Güneş; aydınlık, parlak.

83. Çü toğdı gün gibi mâderden ol mâh

84. Didi yirlerle gökler zâdehu'llâh

4. **gün:**

Mesnevi 7

Mısra: 139

Güneş.

139. Olurdi gün gibi pür- şevk Pervîz

140. Kamer -behecetler içre 'işret-engiz

5. gün:

Mesnevi 9

Mısra: 5

Gün, zaman.

5. Meger ol gün şehün çäkerlerinden

6. Semen-simā vü simin-berlerinden

6. günde:-de

Mesnevi 11

Mısra: 58

Güneş.

57. Lebi gül-nār ü yā 'unnāb-ı terdür

58. Ya günde hāşıl olmuş gül-şekerdür

7. gün:

Mesnevi 14

Mısra: 75

Gün, zaman.

75. Yatan leşlerden ol gün küh ü şahrā

76. Hemān olmuşdı güristān güyā

8. gün:

Mesnevi 14

Mısra: 85

Gündüz.

85. Gidüp rüßen gün irdi şām-ı tîre

86. Zemāne batdı şan kıtrān ü kıre

9. gün:

Mesnevi 17

Mısra: 26

Güneş.

25. Ne var diñlense şem'-i mäh-ı pür-süz

26. Tek olsun gün çerağ-ı 'ālem-efrüz

10. gün:

Mesnevi 24

Mısra: 68

Gündüz.

67. Meger kim gördi şeb herfını nemnāk

68. Aña gün mürde- sengin saçdı eflāk

11. gün:

Mesnevi 26

Mısra: 34

Güneş II Sevgilinin yüzü.

33. Niçe Şîrîn şeker- la'l ü şeker-hāy

34. Muşavver nürdur yā gün ya hudāy

12. gün:

Mesnevi 33

Mısra: 133

Güneş.

133. Kevākib ger vireydi gün gibi nür

134. Felekden şem'-i mäh olurdu mehcür

13. gün:

Mesnevi 34

Mısra: 99

Güneş.

99. Tatalum gün gibi görmiş meh-i nür

100. Niçün kim dürresin unuda Hüsrev

14. gün:

Mesnevi 36

Mısra: 77

Güneş.

77. Meh[i]r hengāmesini gün gibi germ

78. İdüp her mäh-ruşsār ü pür-āzerm

15. gün:

Mesnevi 36

Mısra: 114

Güneş.

113. Kimi ferruḥ- hümā-yı nāz-perverd

114. Kimi gün gibi burc-ı hüsnde ferd

16. gün:

Mesnevi 36

Mısra: 115

Güneş.

115. Kimi gün gibi noķşandan mu'arrā

116. Ruḥı bedri hilāl olmamış aşlā

gün gibi:

1. gün gibi:

Mesnevi 11

Mısra: 52

Kelime Tipi: **Deyim**

Güneş gibi \ belli, apaçık, ortada.

51. Nice vaşf eylesün rüyını vaşşāf

52. Hemānā gün gibi āyine-i şāf

2. gün gibi:

Mesnevi 15

Mısra: 182

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Âşikar, ortada.

181. Beyān eyle bilelüm ad ü şanuñ

182. 'Ayān it gün gibi ey meh mekānuñ

3. gün gibi:

Mesnevi 19

Mısra: 13

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Güneş gibi II Aşikar, ortada.

13. Baña gün gibi ey meh oldı ma'lüm

14. Ki bu şeh-zāde 'işkuñ odına müm

4. gün gibi:

Mesnevi 26

Mısra: 77

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Güneş gibi.

77. Olup gün gibi bir şîre süvāre

78. Revān oldı hemān-dem kühsāre

5. gün gibi:

Mesnevi 27

Mısra: 132

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Güneş gibi II Aşikar, ortada.

131. Kanı ol fer ü tâbî yeg kâmerden
132. Tolundi gün gibi burc-ı nazardan

gün gibi çehrem sarardı:

1. **gün gibi çehrem sarardı: -dı**
Mesnevi 25

Mısra: 63

Kelime Tipi: **Deyim**

*Güneş gibi aydınlık yüzü sararmak -
Benzi sararmak-: Yüzünün rengi solmak.*

63. Sarardı hicr ile gün gibi çehrem
64. Vişâl-i yârdan yok zerre behrem

gün yüzlü:

1. **gün yüzlü:**
Mesnevi 31

Mısra: 91

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Yüzü güneş gibi olan.

91. Didi Şîrîne bir gün yüzlü ey mâh
92. Çü bu adayı menzil idine şah

gün yüzlüler:

1. **gün yüzlüler: -ler**
Mesnevi 36

Mısra: 70

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

*Güneş gibi parlak, göz alıcı yüz, güzel
ve nur yüzlü.*

69. İderlerse itâ'at hükm-i şâha
70. Çıka gün yüzlüler karşı o mâha

gün yüzüfi:

1. **gün yüzüfi: -(ü)ñ**
Mesnevi 26

Mısra: 93

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Güneş gibi parlak yüz.

93. Görelden gün yüzüñ ey gayret-i hür
94. Yüzüme geldi behcet gözüme nür

gün yüzüfi:

1. **gün yüzüfi: -(ü)ñ, -i**
Mesnevi 26

Mısra: 199

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Güneş gibi parlak yüz.

199. İşidem mi 'aceb Şîrîn sözüñi
200. Qarîb olup bisâf-i kırbetüñe

günâh:

1. **günâh:**
Mesnevi 3

Mısra: 37

*I. (Fars. gunah< Ar. cunah) I. Allah'ın
emirlerine aykırı olan davranış, masiyet.*

37. Günâh içinde gerçi nâbe-dîdem
38. Velîkin 'özü-ñâhumdur dü dîdem

2. **günâhum: -(u)m**
Mesnevi 3

Mısra: 74

*I. (Fars. gunah< Ar. cunah) I. Allah'ın
emirlerine aykırı olan davranış, masiyet.*

73. Tapuñdan özge yokdur çün penâhum
74. Benüm kim yarlıgasun yâ günâhum

3. **günâhum: -(u)m**
Mesnevi 15

Mısra: 97

Suç, kusur.

97. Ne bilem k'ey felek n'oldı günâhum
98. Virürsün derd ü gam alursın âhum

günâh itmekde:

1. **günâh itmekde: -de**
Mesnevi 3

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

*Allah'ın emirlerine aykırı davranmak,
dini suç işlemek.*

5. 'İbâdet kılmada gâyetde süstem
6. Günâh itmekde key çâlâk ü cüstem

günçişk:

1. **günçişk:**
Mesnevi 24

Mısra: 224

Serçe.

223. N'ola bâzuñ olursa kebke meyli
224. Olur günçişk bümuñ hem tufeyli

günde:

1. **günde:**
Mesnevi 38

Mısra: 8
Her gün.

7. Adı Şîrûye bir şîr-i jiyân ol
8. İderdi günde biñ kerre ziyân ol

günden güne:

1. **günden güne:**
Mesnevi 26

Mısra: 156

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

*Gün geçtikçe, git gide, her gün biraz
daha.*

155. Ziyâde eyle günden güne cehdüñ
156. Bu küñi kâh itmişsin hemânâ

2. **günden güne:**
Mesnevi 34

Mısra: 62

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

*Gün geçtikçe, her gün biraz daha, gün
günden.*

61. Çü yok yanumda serv-i gül- 'izârüm
62. N'ola günden güne artarsa zârum

günden münir it:

1. **günden münir it: -den**
Mesnevi 6

Mısra: 73

Kelime Tipi: **Deyim**

Güneşten parlak et.

73. Vezîrûñ tâli'in günden münir it
74. Ben ayak toprağına dest-gîr it

gündüz:

1. **gündüz:**

Mesnevi 23

Mısra: 20

Günün aydınlık olan yani güneşle aydınlanan kısmı.

19. Yürür küyında Şîrînüñ şeb ü rüz

20. Gice Qadr aña gündüz 'd ü Nev-rüz

2. **gündüz:**

Mesnevi 24

Mısra: 77

Günün aydınlık olan yani güneşle aydınlanan kısmı.

77. Varamaz idi gündüz küy-ı yâre

78. Mebâdâ ğamz ideler şehryâre

güne güne:

1. **güne güne:**

Mesnevi 18

Mısra: 137

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Rengârenk, türlü türlü.

137. Müzehheb çemberi var güne güne

138. Olur kavş-i kuzah andan nümüne

2. **güne güne:**

Mesnevi 17

Mısra: 108

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Çeşit Çeşit, türlü türlü.

107. Revân oldı hemân-dem Bîsütüna

108. İde tâ mekr ü hîle güne güne

güne- güne:

1. **güne- güne:**

Mesnevi 11

Mısra: 177

Kelime Tipi: -

Rengârenk, türlü türlü.

177. Ne ğam kim baña virdüñ güne- güne

178. İlet Şîrîne andan bir numüne

güneh:

1. **güneh:**

Mesnevi 3

Mısra: 41

Günah.

41. Egerçi bizde 'işyân ü güneh çok

42. Raĥîmâ raĥmetünden ye' sümüz yok

günehkâr:

1. **günehkâr:**

Mesnevi 4

Mısra: 103

Günahkar, günah işleyen.

103. Günehkâr ümmete alduñ nevâle

104. Hezârân armağan aşĥâb ü âle

günehkâr olurven:

1. **günehkâr olurven:**

Mesnevi 23

Mısra: 82

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Günah işlemiş olmak.

81. Eger hâlinde qorsam anı key 'âr

82. Ger öldürürsem olurven günehkâr

günel:

1. **güneldüğüñ:**

Mesnevi 13

Mısra: 26

Yönel-, teveccüh et-.

25. Şehâ 'ışk işinüñ uranı yokdur

26. Güneldüğüñ yoluñ pâyânı yokdur

güneş:

1. **güneşsin:**

Mesnevi 4

Mısra: 28

Güneş, gezegenlere ve yer yuvarlağına ışık ve ısı veren büyük gök cismi.

27. Sipihr-i mertebetd'ey şâh-ı merdüm

28. Güneşsin ğayrî peyem-berler encüm

2. **güneşsin:**

Mesnevi 19

Mısra: 135

Gezegenerlere ve dünyaya ışık ve ısı veren gök cismi, necm. Bu gök cisminin çevreye yaydığı ısı ve ışık.

135. Güneşsin her diyârı eyle rüşen

136. Cihân nûruñdan olsun bağ ü gülşen

3. **güneş:**

Mesnevi 31

Mısra: 23

Güneş, gezegenlere ve yer yuvarlağına ışık ve ısı veren büyük gök cismi.

23. Güneş ıssısını kılmağı tebrîd

24. Atardı şuya kendin säye-i bîd

güneş yanında mûm şu 'le virmeyüp cüz'î irâdet külli ma' düm olur:

1. **güneş yanında mûm şu 'le virmeyüp cüz'î irâdet külli ma' düm olur:**

-(u)r-ı, -n, -da-me, -(y)üp

Mesnevi 3

Mısra: 110

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Güneşin yanında mumun ışık vermemesi gibi külli iradenin yanında da cüz'î irade tamamen yok olur. Güneş külli iradeyi mum da cüz'î iradeyi ifade için seçilmiş sözcüklendir.

109. Güneş yanında şu 'le virmeyüp mûm

110. Olur cüz'î irâdet külli ma' düm

güng ü lâl ü ebkem olmağ:

1. **güng ü lâl ü ebkem olmağ:**

Mesnevi 3

Mısra: 61

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Dilsiz ve dili tutulmuş ve konuşamayan olmak.

61. Ne hoşdur güng ü lâl ü ebkem olmağ

62. Kuşür u 'aciz ile kul epsem olmağ

günlerdi:

1. **günlerdi:**

Mesnevi 14
Mısra: 137
Günlerdir.

137. Delîm günlerdi kim olmuşdı bî-tâb

138. Çü ârâm itdi aldı gözlerin hvâb

günüm giçürdiler:

1. **günüm giçürdiler: -di, -ler**

Mesnevi 25
Mısra: 118
Kelime Tipi: **Deyim**
Gününü geçirmek: Ömrünü geçirmek.

117. 'Aceb zulm itdiler devrân içinde

118. Günüm giçürdiler hicrân içinde

gür olur:

1. **gür olur: -(u)r**

Mesnevi 38
Mısra: 274
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kabir, mezar olmak.

273. Ne hâcet köşk-i 'âlî kaçır-ı ma'mûr

274. Olur ç'âhir makâm ü menzilün gür

gürg:

1. **gürg:**

Mesnevi 10
Mısra: 19
Kurt, canavar.

19. Ra'iyet güsfeñ ü gürg 'ammâl
20. Şaķın çüpânıġında itme ihmâl

2. **gürg:**

Mesnevi 14
Mısra: 69
Kurt, canavar.

69. Kimi ururdu gürg ü âhûya tîr

70. Dikerdi kimi şîr üstinde şemşîr

3. **gürg:**

Mesnevi 36
Mısra: 278
Kurt, canavar.

277. Ne kelle k'olmaya anuñ çüpânı

278. Qomaz fâriġ yürimeye gürg anı

gürg güsfeñde çüpân olupdur:

1. **gürg güsfeñde çüpân olupdur: -e-up, -dur**

Mesnevi 5
Mısra: 98
Kelime Tipi: **Deyim**
Kurt, koyuna çobanlık yapmak -
Kurdu koyunla barıştırmak - : Düşmanlığı
ortadan kaldıran adaletli bir yönetim
kurmak.

97. Yürür seglerle âhû-yı beyâbân

98. Olupdur güsfeñde gürg çüpân

gürg-i hun-hvâr:

1. **gürg-i hun-hvâr:**

Mesnevi 9

Mısra: 49

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Kan dökücü, kana susamış kurt.

49. Şalarlar güsfeñde gürg-i hun-hvâr

50. Re'âyâ içre ya'nî merd-i cerrâr

gürg-i hun-rîz:

1. **gürg-i hun-rîz:**

Mesnevi 16
Mısra: 15
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kan dökücü kurt.

15. Ne 'asker her biri bir gürg-i hun-rîz

16. Kaġan aşlan gibi hep vahşet-engîz

gürg-i zev ü şîr- mâde:

1. **gürg-i zev ü şîr- mâde:**

Mesnevi 19
Mısra: 113
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kurt eşi ve dişi aslan.

113. Kamusu gürg-i zev ü şîr- mâde

114. Şikâr ü şayd için bâzû- güşâde

gürîstân olmuşdı:

1. **gürîstân olmuşdı: -miş, -di**

Mesnevi 14
Mısra: 76
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Mezarlık (kabristan) görüntüsüne
bürünmek.

75. Yatan leşlerden ol gün küh ü şahrâ

76. Hemân olmuşdı gürîstân güyâ

gürîzân olur:

1. **gürîzân olur: -(u)r**

Mesnevi 1
Mısra: 34
Kelime Tipi: -
Kaçmak.

33. Budur her cân ü dil mülkinde sultân

34. Sipâh-ı şîrk olur bundan gürîzân

gürür:

1. **gürüründen: -i, -n, -dan**

Mesnevi 36
Mısra: 254
Kendini beğenme, büyüklük taslama,
boş şeylerle övünme, benlik, enâniyet,
kibir, azamet.

253. Temâmet el virince her murâdı

254. Gürüründen unutdı 'adl ü dadı

2. **gürür:**

Mesnevi 37
Mısra: 102
Kendini beğenme, büyüklük taslama,
boş şeylerle övünme, benlik, enâniyet,
kibir, azamet.

101. Sen ol 'âcizsin aduñ şâh Hüsrev

102. İdersin bu gürür ile tek ü dü

gürür ü kibr ü kini:

1. **gurur ü kibr ü kîni: -i**

Mesnevi 16

Mısra: 105

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Gurur ve kibir ve kin (öfke, düşmanlık).

105. Çü var idi gurur ü kibr ü kîni

106. Görürdi cümleden a'lä özini

gurur u kibr ü kîninden:

1. **gurur u kibr ü kîninden: -i, -n, -den**

Mesnevi 16

Mısra: 109

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Gurur ve kibir ve kin (öfke, düşmanlık).

109. Gurur u kibr ü kîninden o mağrur

110. Be-âhîr oldı ejderhâ-gîre mür

2. **gurur ü kibr ü kîninden: -i, -n, -den**

Mesnevi 37

Mısra: 128

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Gurur ve kibir ve kin (öfke, düşmanlık).

127. Va'id ü va'zdan olup diger- gün

128. Gurur ü kibr ü kîninden o mağbün

gürz:

1. **gürz:**

Mesnevi 5

Mısra: 73

Far. Eslîha-i atıkadan sapı uzun büyük topuz: gürz-i girân. ("gürze" dahi denilir).

73. Vegâ vahtinde alduçça ele gürz

74. Olur meydanda gâltân küh-ı Elbürz

gürz-i girân:

1. **gürz-i girân:**

Mesnevi 16

Mısra: 29

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Ağır topuz, bozdoğan, şeşber.

29. Olup gürz-i girân arada ser-küb

30. Şalardı gülleler mağzına aşüb

güş:

1. **güşü: -i**

Mesnevi 12

Mısra: 130

Kulak.

129. Zihî 'avrat kim erden yeg hürüşü

130. Tolu âvâze-i 'ışk ile güşü

güş eyledi:

1. **güş eyledi: -di**

Mesnevi 5

Mısra: 117

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

İşitmek.

117. Şehün kim adını güş eyledi dil

118. Taşup deryâ gibi cüş eyledi dil

2. **güş eyledi: -di**

Mesnevi 12

Mısra: 59

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

İşitmek.

59. Bu ahvâli çü Şävür eyledi güş

60. Aña bir özge tedbîr eyledi hoş

3. **güş eyledi: -di**

Mesnevi 15

Mısra: 231

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

İşitmek.

231. Çü Husrev eyledi bu peyâmı güş

232. Gidüp 'aklı başından oldı medhüş

güş eyleye:

1. **güş eyleye: -(y)e**

Mesnevi 27

Mısra: 43

Kelime Tipi: **Deyim**

Kulak vermek: Dinlemek.

43. Bu veche söz ki Ferhâd eyleye güş

44. 'Amelden kalup ola deng ü medhüş

güş eyleyüp:

1. **güş eyleyüp: -(y)üp**

Mesnevi 12

Mısra: 13

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Dinlemek, kulak vermek.

13. Sözin Şävuruñ ol merd eyleyüp güş

14. Didi divâne misin yoħsa ser-hoş

güş iderdi:

1. **güş iderdi: -er, -di**

Mesnevi 36

Mısra: 256

Kelime Tipi: **Deyim**

Kulak vermek, dinlemek; değer vermek önemsemek.

255. Şeb ü rüz eyler idi cäm-ı Cem nüş

256. İderdi sâz ü söz âvâzesin güş

güş itdi:

1. **güş itdi: -di**

Mesnevi 5

Mısra: 33

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Dinlemek; dinleyip uygulamaya koymak.

33. Çü dil güş itdi 'akluñ bu hîtabın

34. Anuñ bu resm ile virdi cevabın

2. **güş itdi: -di**

Mesnevi 24

Mısra: 163

Kelime Tipi: **Deyim**

Dinlemek, kulak vermek, işitmek.

163. Çü Şävuruñ sözin güş itdi Perviz

164. Getürdi küh-ken-i bî-çâreyi tüz

3. **güş itdi:** -di

Mesnevi 26

Mısra: 141

Kelime Tipi: **Deyim**

Dinlemek, kulak vermek, işitmek.

141. Çün anuñ sözlerin güş itdi Şîrîn

142. Be-gâyet raħm kıldı ol nigârîn

4. **güş itdi:** -di

Mesnevi 27

Mısra: 145

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Duymak.

145. Çü bu şer sözleri güş itdi Ferhâd

146. Yağasın yırtup itdi âh ü feryâd

5. **güş itdi:** -di

Mesnevi 27

Mısra: 271

Kelime Tipi: **Deyim**

Duymak, işitmek.

271. Çün anuñ fevtini güş itdi Şîrîn

272. Girü gam cāmını nüş itdi Şîrîn

6. **güş itdi:** -di

Mesnevi 33

Mısra: 69

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Duymak, işitmek.

69. Şehûn adını çün güş itdi Şekker

70. Tevâzu' birle kodı toprağa ser

güş itmese:

1. **güş itmese:** -me, -se

Mesnevi 6

Mısra: 41

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

İşitme, dinleme.

41. Zî 'an bülbül şadâsın itmese güş

42. 'Aceb mi tek gülîstân eylesün eüş

güş kılmamağa:

1. **güş kılmamağa:** -ma, -mağ, -a

Mesnevi 37

Mısra: 9

Kelime Tipi: **Deyim**

İşitmek, dinlemek, kulak vermek.

9. Ağaçlar nâlesin kılmamağa güş

10. Bih itmiş bağlarda penbe der-güş

güş oldı:

1. **güş oldı:** -dı

Mesnevi 15

Mısra: 49

Kelime Tipi: **Deyim**

Kulak kesilmek; büyük bir dikkatle

dinlemek.

49. Çü Şîrîn sözine güş oldı dâye

50. Deñizler gibi pür-cüş oldı dâye

güşâde:

1. **güşâde:**

Mesnevi 38

Mısra: 64

Far. 1. Açık, açılmış.

63. Kažâdan bir gice şeh mest-i bâde

64. Der-i ħalvet-serâ kalmış güşâde

güşâde degül:

1. **güşâde degül:**

Mesnevi 23

Mısra: 195

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Açık degül.

195. Degül ammâ der-i maħbes güşâde

196. Ħalâş olmak ne mümkün ben fütâde

güşâde oldı:

1. **güşâde oldı:** -dı

Mesnevi 15

Mısra: 136

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Açılmak.

135. O gül-ruħ söylenürken ol arada

136. Şehûn nergisleri oldı güşâde

güşâde oldukça:

1. **güşâde oldukça:** -duķça

Mesnevi 8

Mısra: 43

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Açılmak.

43. Virürdi güller oldukça güşâde

44. Hezâruñ ħirmen-i şabrını bâda

güşe:

1. **güşede:** -de

Mesnevi 5

Mısra: 19

Inziva yeri, zaviye, uzletgâh.

19. Olup bir güşede meşgûl ü murtâz

20. Tama' ağızını yumdum hem-çü miķrâz

güşfend:

1. **güşfende:** -e

Mesnevi 9

Mısra: 49

Koyun.

49. Şalarlar güşfende gürg-i ħun-ħvâr

50. Re'âyâ içre ya'nî merd-i cerrâr

2. **güşfend:**

Mesnevi 10

Mısra: 19

Koyun.

19. Ra'ıyyet güşfend ü gürg 'ammâl

20. Şakın çüpânlıġuñda itme ihmâl

güş-ı ħarda:

1. **güş-ı ħarda:** -da

Mesnevi 24

Mısra: 185

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Eşçğin kulağı.

185. Yaraşmaz güş-ı harda dürr ü cevher
186. Gerekdür cevheri boynında cevher

güş-ı hüşuñ:

1. **güş-ı hüşuñ:** - (u)ñ

Mesnevi 19

Mısra: 15

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Mantık, akıl kulağı. (Dinleyip idrak etmek bağlamında).

15. Dür-i pendümle zeyn it güş-ı hüşuñ

16. Hemîşe cām-ı işmet ola nüşuñ

güşı toludur:

1. **güşı toludur:** -dur

Mesnevi 15

Mısra: 41

Kelime Tipi: **Deyim**

Kulağı dolu; İştirmekle bilgi edinmiş olan; duyduklarıyla birine karşı aşırı sevgi besleyen.

41. Toludur gevher işkıyile güşı

42. Benüm gibi ider cüş ü hurüşı

ğussa:

1. **ğuşşadan:** -dan

Mesnevi 3

Mısra: 39

Ar. Kalbe tari olan sıkıntı, kaygı, tasa.

39. Düşüp bu ğuşşadan ayağa başum

40. Şurāhî gibi aqar qanlı yaşum

2. **ğuşşa:**

Mesnevi 17

Mısra: 74

Ar. Kalbe tari olan sıkıntı, kaygı, tasa.

73. Ziyāndur 'ömre hod ğam gāh ü bî-gāh

74. Bu ğuşşa niçeye dek saña ey şāh

3. **ğuşşayile:** -(y)ile

Mesnevi 25

Mısra: 106

Ar. Kalbe tari olan sıkıntı, kaygı, tasa.

105. Melāl altında oldı kāmētüm lām

106. Hilāl itdi beni ğuşşayile eyyām

4. **ğuşşa:**

Mesnevi 30

Mısra: 28

Keder, üzüntü, tasa, kalp sıkıntısı.

27. Anuñcün itmiş anı şāh irsāl

28. Kıla tā ben ğarîbi ğuşşa pā-māl

5. **ğuşşaya:** -(y)a

Mesnevi 36

Mısra: 10

Ar. Kalbe tari olan sıkıntı, kaygı, tasa.

9. Ğam u hasret degüldür cāvīdānī

10. Birez ğuşşaya bir dem şādmānī

6. **ğuşşasın:** -sı, -n

Mesnevi 36

Mısra: 198

Ar. Kalbe tari olan sıkıntı, kaygı, tasa.

197. Hemān dem perdeyi ref` itdi fi'l-hāl

198. Şehūn her ğuşşasın def` itdi fi'l-hāl

7. **ğuşşadan:** -dan

Mesnevi 38

Mısra: 139

Ar. Kalbe tari olan sıkıntı, kaygı, tasa.

139. Gönül mir` atın idüp ğuşşadan pās

140. Tutardı ol Hızır hattıçün İl yās

8. **ğuşşafı:** -ñ

Mesnevi 38

Mısra: 178

Gam, keder, tasa.

177. Baqüp yüzine dir ey serv-i dil-cüy

178. Gözüm yaşını ğuşşañ eyledi cüy

9. **ğuşşaya:** -(y)a

Mesnevi 40

Mısra: 79

Gam, keder, tasa.

79. 'Aceb mi ğuşşaya dönse sürürüñ

80. Bizā`eñ yok zerre var kuşürüñ

ğussa çekeydüñ:

1. **ğuşşa çekeydüñ:** -c, -(y)dü, -ñ

Mesnevi 24

Mısra: 195

Kelime Tipi: **Deyim**

Dertlenmek, kederlenmek.

195. 'Aceb kandan çekeydüñ bunca ğuşşa

196. Eger pervāneden alsañdı hişşe

ğussa vü ğam çekmeyesin:

1. **ğuşşa vü ğam çekmeyesin:** -me, -(y)e, -sin

Mesnevi 24

Mısra: 194

Kelime Tipi: **Deyim**

Tasalanmak, kaygılanmak, üzülmek.

193. Olasın cinsüñe t̄alib dem-ā-dem

194. Dem-ā-dem çekmeyesin ğuşşa vü ğam

ğussa vü ğam çeküp:

1. **ğuşşa vü ğam çeküp:** -üp

Mesnevi 27

Mısra: 267

Kelime Tipi: **Deyim**

Tasalanmak, kaygılanmak, üzülmek.

267. Çeküp ardınca haylı ğuşşa vü ğam

268. Birez toprağı üzre t̄utdı m̄atem

ğussalan:

1. **ğuşşalandı:** -dı

Mesnevi 27

Mısra: 252

Üzülmek, kederlenmek.

251. T̄utup bu resme m̄atem ol perî-rū

252. Be- ğāyet ğuşşalandı çekdi kayğu

güşväre idine:

1. **güşväre idine:** -e

Mesnevi 40

Mısra: 62

Kelime Tipi: **Deyim**

Küpe edinmek; -Kulağına küpe

edinmek- : Ders almak, kıymet vermek (nasihat ve söz bağlamında).

61. Sözüm gevherleri ger Hinde vara

62. İdine Hüsrev anı güşväre

güşväre idinmiş:

1. **güşväre idinmiş:** -miş

Mesnevi 36

Mısra: 110

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Küpe edinmek; küpe takmak.

109. Özine zîb çün her mäh-päre

110. Meh-i nevden idinmiş güşväre

güşväre kılmaz iseñi:

1. **güşväre kılmaz iseñi:** -maz , -i, -se, -ñ

Mesnevi 6

Mısra: 36

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Küpe yapmak.

35. Olur kân gibi bağrum päre päre

36. Bu dürrî kılmaz iseñ güşväre

güven:

1. **güvenme:** -me

Mesnevi 38

Mısra: 239

Inanmak, itimat etmek.

239. Güvenme baht u iqbâl-i zamâne

240. Geçer kalmaz degüldür câvidâne

güyâ:

1. **güyâ:**

Mesnevi 5

Mısra: 30

Konuşan.

29. Niçün bülbül gibi şeydâ degülsin

30. Neden tûñi gibi güyâ degülsin

2. **güyâ:**

Mesnevi 7

Mısra: 92

Sanki, sözde; zannedersin ki, imiş gibi, diyelim ki. Benzetme edatı görevinde kullanılır.

91. Oyuncağ olmağa şankim Süreyyâ

92. Dizilmiş mehde boncuğ gibi güyâ

3. **güyâ:**

Mesnevi 14

Mısra: 76

Far. Sanki, faraza, sözde.

75. Yatan leşlerden ol gün küh ü şahrâ

76. Hemân olmışdı güristân güyâ

4. **güyâ:**

Mesnevi 15

Mısra: 78

Far. Sanki, faraza, sözde.

77. 'Acceb cüş eyledi ol dîk-i dil-gîr

78. Felek olmuşdı güyâ aña kef-gîr

5. **güyâ:**

Mesnevi 15

Mısra: 139

Far. Sanki, faraza, sözde.

139. Cihân deyrinde güyâ naqş-ı dil-bend

140. Olamaz naqş-ı Mânî aña mânend

6. **güyâ:**

Mesnevi 24

Mısra: 19

Sanki, sözde; zannedersin ki, imiş gibi, diyelim ki. Benzetme edatı görevinde kullanılır.

19. 'Aşâ irişdi güyâ bir za'îfe

20. Kim oldu rûkn-i a'zâm ol nañife

7. **güyâ:**

Mesnevi 26

Mısra: 103

Sanki, âdeta.

103. Belekce geldi güyâ ey dil-ârâm

104. Dil-i âvâreye şabr ile ârâm

8. **güyâ:**

Mesnevi 31

Mısra: 22

Sanki, âdeta.

21. Aқан her şu degüldi cüylar tîz

22. Zemîn olmuşdı güyâ kim 'arâk-rîz

9. **güyâ:**

Mesnevi 31

Mısra: 144

Sanki, âdeta.

143. Serivlerde tezerv-i hûb ü dil-keş

144. Şem'alar üzre güyâ yanar âteş

10. **güyâ:**

Mesnevi 33

Mısra: 79

Sanki, âdeta.

79. Dür-i dendân güyâ mağz-i bādâm

80. Şeker kaplamış aña ol dil-ârâm

11. **güyâ:**

Mesnevi 33

Mısra: 90

Sanki, âdeta.

89. Sefidâc içre şol sîb-i zenañdân

90. Sefid ebr içre güyâ mäh-i tâbân

12. **güyâ:**

Mesnevi 33

Mısra: 96
Sanki, âdeta.

95. Virür 'aqs-i ruhı mirâta cânı
96. Şaçından şänenüñ güyâ zebanı

13. **güyâ:**
Mesnevi 36
Mısra: 220
Sanki, âdeta.

219. Dil ü cân kaşrı olsun diyü rüşen
220. Le'âl kânna güyâ urdı fışe

14. **güyâ:**
Mesnevi 37
Mısra: 46
Sanki.

45. İrüp hük-m-i hümayün-ı Süleymân
46. İder Belkîsa güyâ 'arz-ı imân

güyâ ki:

1. **güyâ ki:**
Mesnevi 11
Mısra: 48
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sanki, sanılır ki.

47. Yanağı âteş-i Müsâ bin -'İmrân
48. Siyeh kâkülleri güyâ ki şu'bân

2. **güyâ ki:**
Mesnevi 11
Mısra: 81

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sanki, sanılır ki.

81. Sütün-ı nürdür güyâ ki sâkı
82. Olur muhkem anuñla hüsn tâkı

3. **güyâ ki:**
Mesnevi 15
Mısra: 75
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sanki, sanılır ki.

75. Baħır güyâ ki cüşân-dîk oldu
76. Buħârından cihân târik oldu

güyâ kim:

1. **güyâ kim:**
Mesnevi 15
Mısra: 163
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sanki.

163. Melekdür biri güyâ kim biri hür
164. Biri nür u biri nür'un- 'alâ- nür

2. **güyâ kim:**
Mesnevi 22
Mısra: 11
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sanki.

11. Olup ol tıfl güyâ kim gâzabnâk
12. İder dirnağ ile şahrâ yüzün çâk

3. **güyâ kim:**
Mesnevi 22
Mısra: 44
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sanki.

43. 'Arüş-ı dehre ol cü gâbgâb oldu
44. Kenâr-ı havz güyâ kim leb oldu

güyâki:

1. **güyâki:**
Mesnevi 19
Mısra: 112
Sanki, diyelim ki.

111. Melâ'ik şaffı şankim hür fevci
112. Hü[s]üñ deryâsınuñ güyâki mevci

güyâliğ eyle:

1. **güyâliğ eyle:**
Mesnevi 40
Mısra: 92
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Şakrak, tatlı üslupta söz söylemek.

91. Yiter bülbül gibi şeydâliğ eyle
92. Yiter tûfî gibi güyâliğ eyle

güyâyâ:

1. **güyâyâ:**
Mesnevi 15
Mısra: 128
Güyâyâ: Sanki.

127. Ne meh dürr-i yetim ü gevher-i nâb
128. Kenâra şalmış anı güyâyâ âb

2. **güyâyâ:**
Mesnevi 15
Mısra: 221
Güyâyâ: Sanki.

221. Gelüp bir cüst kâşid güyâyâ berķ
222. Dere ğark olmuş atı pây- tâ -fark

3. **güyâyâ:**
Mesnevi 21
Mısra: 34
Güyâyâ: Sanki.

33. Kara zülfün egüp eylerdi tehçil
34. Gider Hindüstâna güyâyâ pîl

4. **güyâyâ:**
Mesnevi 31
Mısra: 125
Güyâyâ: Sanki.

125. Kevâkib güyâyâ ezharı anuñ
126. Meh-i nev raħne-i divârı anuñ

5. **güyâyâ:**
Mesnevi 33
Mısra: 92
Güyâyâ: Sanki.

91. Lebi üstinde hâl-i 'anberîn-fâm
92. Şarâb-ı Kevşer üzre güyâyâ câm

güzâf:

1. **güzâfi:-/**

Mesnevi 40

Mısra: **64**

Far. Boş lâkırdı, güzâf: lâf u güzâf.

63. Firâkî epsem ol çoğ urma lâfi
64. Suhan dürcine dürc itme güzâfi

güzâr:

1. **güzârum:-(u)m**

Mesnevi 18

Mısra: **18**

*Geçiş; geçişime; geçtiğime;
geçmişime.*

17. Dağı hiç kalmadı sabr ü kararum
18. Diyâr-ı yâre lâ-büddür güzârum

güzeli:

1. **güzeli:**

Mesnevi 18

Mısra: **117**

*Taşıdığı üstün nitelikler veya isteğe
uygun olması sebebiyle insanda iyi etki
bırakan, takdir uyandıran kişi, dilber,
sevgili.*

117. Güzel kızlar bile olup süvâre
118. Çıkarlar ya 'nî karşı şehryâre

2. **güzelde:-de**

Mesnevi 33

Mısra: **151**

*Sevgili, dilber, güzel kişi anlamında
adlaşmış sıfat.*

151. Yaraşukdur güzelde 'işve vü nâz
152. Cefâ vü mihri çok çok cevri az az

güzeller 'ahdinün bünyadı yokdur:

1. **güzeller 'ahdinün bünyadı yokdur:**

Mesnevi 26

Mısra: **220**

Kelime Tipi: **Atasözü**

*Güzellerin verdiği sözlerin, ettiği
yeminlerin aslı esası yoktur.*

219. Güzeller 'ahdinün bünyadı yokdur
220. Ne deñlü va 'de virdi ise ol hür

güzeller şâhna:

1. **güzeller şâhna:-n, -a**

Mesnevi 32

Mısra: **141**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Güzeller sultanı.

141. Güzeller şâhna layık mı bî-dâd
142. Olup 'uşşâkı itmek zâr ü nâ-şâd

güzellik tazelik terlik letâfet:

1. **güzellik tazelik terlik letâfet:**

Mesnevi 27

Mısra: **217**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

*Güzellik, gençlik, körpelik, latiflik
(güzellik).*

217. Güzellik tazelik terlik letâfet
218. Açar şu gibidür kim ide sür 'at

güzer eyle:

1. **güzer eyle:**

Mesnevi 33

Mısra: **48**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Geçmek.

47. Sözüñ geçmedi çünkim bağbâna
48. Güzer eyle bir âhir büstâna

güzide:

1. **güzide:**

Mesnevi 11

Mısra: **24**

Far. Seçilmiş, müntahap.

23. Harîf-i hörde-bîn ü kâr-dîde
24. Sözi maqbül özi muqbil güzide

güzin-i bihter-i hulq-ı hudâsın:

1. **güzin-i bihter-i hulq-ı hudâsın:-sın**

Mesnevi 4

Mısra: **16**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Allah'ın yaratışının en seçkini.

15. Şerîf -ismün Muhammed Muştafâsın
16. Güzin-i bihter-i hulq-ı Hudâsın

hā:

1. **hā:**

Mesnevi 23

Mısra: 57

Dikkati çekmek, uyarmak için kullanılan bir söz, sakın.

57. Didi anuñ raķtbinden şaķın hā

58. Eyitd' 'aşıka sengden ne pervā

haber:

1. **haberden: -den**

Mesnevi 9

Mısra: 17

1. Naklolunan söz. 2. İlim, vukuf, malûmat.

17. Şehenşeh bu haberden oldı dil-rîş

18. Getürdi ol gulâmı kıldı tefîş

2. **haber:**

Mesnevi 18

Mısra: 74

Ar. 1. Naklolunan söz. 2. İlim, vukuf, malûmat. (vermek ve almak maddeleriyle kullanılır:Haber verdi. Haber aldım).

73. Gerek te'ħîr şer işlerde dāyim

74. Olur te'ħîr haber olsa mülāyim

3. **haber:**

Mesnevi 18

Mısra: 114

Haber, bilgi.

113. Çü vardı hıttā-yı Derbende Pervîz

114. Mehîñ Bānūya irdi ol haber fîz

4. **haber:**

Mesnevi 28

Mısra: 13

Son ve yeni havadîs, bilgi.

13. Haber şorarsañ ol mâhuñ katından

14. Hilāle döndi mâtem zaĥmetinden

5. **haberden: -den**

Mesnevi 31

Mısra: 77

Haber, bilgi.

77. Çü Şîrîñ bu haberden oldı āġāh

78. Didi iş müşkil oldı neyleyem āh

haber irgürdiler:

1. **haber irgürdiler: -di, -ler**

Mesnevi 22

Mısra: 51

Kelime Tipi: **Deyim**

Haber vermek.

51. Haber irgürdiler kim ol nigāra

52. Düzeldi ĥavz-ı ra'nā seng-i ĥarā

haber vir:

1. **haber vir:**

Mesnevi 12

Mısra: 112

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Bildirmek, haber ulaştırmak; bir durumun, bir olayın belirtisi olmak.

111. Ya kimüñ nāmesisin söyle nāmın

112. Haber vir bilelüm bāri maĥāmın

2. **haber vir:**

Mesnevi 15

Mısra: 179

Kelime Tipi: **Deyim**

Bildirmek, haber ulaştırmak; bir durumun, bir olayın belirtisi olmak.

179. Didi bil'lāhi kândansın haber vir

180. Niçün bu resme ĥayrānsın haber vir

3. **haber vir:**

Mesnevi 15

Mısra: 180

Kelime Tipi: **Deyim**

Bildirmek, haber ulaştırmak; bir durumun, bir olayın belirtisi olmak.

179. Didi bil'lāhi kândansın haber vir

180. Niçün bu resme ĥayrānsın haber vir

haber-dār:

1. **haber-dār:**

Mesnevi 2

Mısra: 63

Far. Haberi, malûmatı olan. haberdârî: Haberdarlık.

63. Ne mü'min kendü dîninden haber-dār

64. Ne ĥod kâfir ider küfrine ikrār

2. **haber-dār:**

Mesnevi 15

Mısra: 257

Far. Haberi, malûmatı olan. haberdârî: Haberdarlık.

257. Haber-dār ol haber-dār ol haber-dār

258. Göñül virme bu fāñi mülke zinhār

3. **haber-dār:**

Mesnevi 27

Mısra: 302

Haberli, haberi olan, bilgisi bulunan.

301. Nuķüd-ı 'ömrüñi sildi bu 'ayyār

302. Degülsin ĥiç sen andan haber-dār

haber-dār ol:

1. **haber-dār ol:**

Mesnevi 15

Mısra: 257

Kelime Tipi: **Deyim**

Haberi olmak, bilmek, öğrenmek, vâkıf olmak.

257. Haber-dār ol haber-dār ol haber-dār

258. Göñül virme bu fāñi mülke zinhār

2. **haber-dār ol:**

Mesnevi 15

Mısra: 257

Kelime Tipi: **Deyim**

*Haberi olmak, bilmek, öğrenmek,
vâkıf olmak.*

257. Haber-dâr ol haber-dâr ol haber-dâr
258. Gönül virme bu fânî mülke zinhâr

3. **haber-dâr ol:**

Mesnevi 23

Mısra: 63

Kelime Tipi: **Deyim**

*Haberi olmak, bilmek, öğrenmek,
vâkıf olmak.*

63. Didi başuñ keserven ol haber-dâr

64. Eyitdi kâşkî ser baña ser- bâr

4. **haber-dâr ol:**

Mesnevi 26

Mısra: 144

Kelime Tipi: **Deyim**

*Haberi olmak, bilmek, öğrenmek,
vâkıf olmak.*

143. Didi ey 'âşık-ı şâdıķ haber-dâr

144. Ol oldum saña şimden girü dil-dâr

haber-dâr olmamak:

1. **haber-dâr olmamak:** *-ma, -mak*

Mesnevi 18

Mısra: 79

Kelime Tipi: **Deyim**

*Haberi olmak, bilmek, öğrenmek,
vâkıf olmak.*

79. Benüm hâlümünden olmamaķ haber-dâr

80. Cihân hâlķına ne illâ saña 'âr

haber-dâr olmaya:

1. **haber-dâr olmaya:** *-ma, -(y)a*

Mesnevi 9

Mısra: 60

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

*Haberi olmak, bilmek, öğrenmek,
vâkıf olmak.*

59. İderler mür-ı maźlümü dil-efkâr

60. Kaçan kim olmaya Āşaf haber-dâr

haber-dâr olmuş:

1. **haber-dâr olmuş:** *-muş*

Mesnevi 11

Mısra: 25

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

*Haberi olmak, bilmek, öğrenmek,
vâkıf olmak.*

25. Cihâni geşt idüp olmuş haber-dâr

26. Tolaşmış niçe kerre hem-çü pergâr

habeş-ser:

1. **habeş-ser:**

Mesnevi 36

Mısra: 47

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Habeşistanlı köle.

47. Habeş-ser virdi niçe 'anberîn-fâm

48. K'olalar hizmet-i maţbaħda mādâm

habîb-i nâzenîn ü yâr-ı şîrîn:

1. **habîb-i nâzenîn ü yâr-ı şîrîn:**

Mesnevi 27

Mısra: 36

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

*Narîn, çok nazlı sevgili ve tatlı (Şîrîn)
dost.*

35. Aña lâyıķ mıdur hiç ol nigârîn

36. Habîb-i nâzenîn ü yâr-ı şîrîn

habîr it:

1. **habîr it:**

Mesnevi 9

Mısra: 61

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Haberdar et-.

61. İlähî şahumuz dâyim habîr it

62. 'Adâletle vezîrin dil-peźir it

habîs el-dicle:

1. **habîs el-dicle:**

Mesnevi 36

Mısra: 260

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

*Dicle'nin en kötüsü, alçağı, soysuzu,
pisi. Doğu memleketlerinin yöneticilerinin
içinde en alçak ve soysuz olanı.*

259. Cefâ-perdâz ü şerr- endîş ü hun-hâr

260. Habîs el-Dicle bed-hûy ü sitemkâr

habs-i habâba:

1. **habs-i habâba:-a**

Mesnevi 5

Mısra: 112

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
*Şebnemîn, su kabarcığının içine alıp
habs etmesi.*

111. Tıkınsa bād eger ğufülle āba

112. Şala 'adli anı habs-i habâba

hacâlet:

1. **hacâlet:**

Mesnevi 3

Mısra: 67

Mahcubîyet, utanma.

67. Hacâlet bahri uşda cyledi cüş

68. Meded oldum hacîl ü deng ü medhüş

hacer:

1. **hacerdür:-dür**

Mesnevi 33

Mısra: 150

Taş, kaya.

149. Leb-i ferahnâki hûbuñ şekerdür

150. Letâfet olmasa ğadri hacerdür

hâcet kalmadı:

1. **hâcet kalmadı:-ma, -dı**

Mesnevi 7

Mısra: 109

Kelime Tipi: **Deyim**

İhtiyaç kalmak, gerekli görülmek.

109. İdindi kendünün cümle 'ulümü

110. Lüğât ü mantıķ ü tıbb ü nücümü

hacı analık kılıcı:

1. **hacı analık kılıcı:**

Mesnevi 27

Mısra: 67

Kelime Tipi: **Deyim**

Hiç ilgisi olmadığı halde dini bütün biri gibi davranan.

67. Şehirde hacı analık kılıcı

68. Şuya bakıcı vü arpa şalıcı

hacib:

1. **hacib:**

Mesnevi 11

Mısra: 95

Ar. 1. Kapıcı, perdecı. 2. Kaş.-tesniye bünyesiyle- hacibeyn: Kaşlar, iki kaş.

95. Hilâl ebrûsına hacib meh-i bedr

96. Ser-i zülfine bir Hindü şeb-i Qadr

hacil ü deng ü medhüş oldum:

1. **hacil ü deng ü medhüş oldum: -du, -m**

Mesnevi 3

Mısra: 68

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Utlanmış ve sersem ve şaşkın olmak.

67. Hacâlet bahri uşda eyledi cüş

68. Meded oldum hacil ü deng ü medhüş

hacip:

1. **hacipler: -er**

Mesnevi 21

Mısra: 21

Kapıcı, perdecı (Evvelce vezirler, âmirler denilirdi).

21. Varup hâcipler üstâd-ı zemâne

22. Didiler k'ey hünermend-i yegâne

haclet:

1. **haclet:**

Mesnevi 3

Mısra: 71

Şaşırma, acaibine gitme, taaccüb. //

Utanma, arlanma.

71. Beni bu haclet odına yiter yak

72. Terahhum birle yâ Rab hâlûme bak

hadd:

1. **haddine: -i, -n, -e**

Mesnevi 2

Mısra: 39

Yanak/yanaklar.

39. Beyâz-ı şubh haddine sefidâc

40. Siyeh çeşmine kuhl olur şeb-i dâc

2. **hadde: -e**

Mesnevi 8

Mısra: 35

1. Sınır. 2. Derece, mertebe.

35. Yüzi şol hadde gelmiş kim sipihrüñ

36. Açılmış kalmış ağzı mäh ü mihrüñ

3. **haddi: -i**

Mesnevi 11

Mısra: 109

Yanak/yanaklar.

109. Şaçında haddi beñzer şeb- çerâğa

110. Hümâya ğabğabı vü zülfi zâğa

4. **haddüm: -(ü)m**

Mesnevi 13

Mısra: 13

Sınır, kişinin yapabileceklerinin sınırı.

13. Degül haddüm senüñ'olmak hem-âğüş

14. Tek-i küyüñ yiter'itsem der-âğüş

5. **haddünde: -(ü)ñ, -de**

Mesnevi 32

Mısra: 127

Yanak.

127. Haç-ı nîlî degül haddünde bî-dâd

128. Cemâlün bâğı içre serv-i âzâd

6. **haddine: -i, -n, -e**

Mesnevi 34

Mısra: 20

Yanak.

19. Görüp gül dirdi fânî ol şeker- hând

20. Degül bu gül anuñ haddine mânend

hadden aşdı:

1. **hadden aşdı: -dı**

Mesnevi 15

Mısra: 13

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Sınırı aşımak, uygun olan durumu abartmak.

13. Çü hadden aşdı hier ü intizârı

14. Gidüp ârâm u şabr ü ihtiyârı

hadden aşurmaz:

1. **hadden aşurmaz: -(u)r, -maz**

Mesnevi 5

Mısra: 184

Kelime Tipi: **Deyim**

Sınırını geçmek, küstahlık göstermek.

183. Bilüp öz kâdrin ü tavrın şaşurmaz

184. Edebsüzlüğünü hadden aşurmaz

hadden birün oldu:

1. **hadden birün oldu: -den-dı**

Mesnevi 13

Mısra: 70

Kelime Tipi: **Deyim**

Sınırı aşmak.

69. Şu deñlü nüş olundu câm-ı gül-gün

70. Ki hadden oldu devr-i bâde birün

hadden geçürme:

1. **hadden geçürme: -me**

Mesnevi 34

Mısra: 98

Kelime Tipi: **Deyim**

Haddini aşmak.

97. Di kim hâzırdir üstümüzde Allâh

98. Geçürme cevr ü zulmi hadden ey şâh

hadden tecävüz ide:

1. **hadden tecävüz ide: -e**
Mesnevi 33
Mısra: 39
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Sınırdan aşmak -Sınırı aşmak- .

39. Taahammül çün ide hadden tecävüz
40. Gider yüz şuyı olur ad yavuz

hadden ziyāde:

1. **hadden ziyāde:**
Mesnevi 36
Mısra: 174
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Haddinden fazla II Gereğinden çok fazla.

173. Virüp kendü libāsın aña Şîrîn
174. İder hadden ziyāde anı tezyîn

haddindeki hāl hayāl olsun:

1. **haddindeki hāl hayāl olsun: -sun**
Mesnevi 1
Mısra: 70
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
(Güzelin) yanağındaki ben hayal olmak. Eserin, Hüsrev Şîrîn mesnevisinin, bütünüyle bir güzele teşbih edilmesi imajından hareketle(Şâirin, Hüsrev ü Şîrîn'in içinde kullandığı hayal unsurları sevgilinin yüzündeki bene teşbih edilmiştir).

69. Haṭ-ı müşkîn olup sākına ḫalḫāl
70. Ḥayāl olsun hemān ḫaddindeki ḫāl

haddinden tecävüz ide:

1. **haddinden tecävüz ide: -e**
Mesnevi 5
Mısra: 179
Kelime Tipi: **Deyim**
Haddini aşmak, ölçüyü kaçırmak, sınırını bilmemek II küstahlık etmek.

179. Kişi kim ide haddinden tecävüz
180. Eyüler dir aña elbette yavuz

hadeng:

1. **hadengi: -i**
Mesnevi 5
Mısra: 83
Tırkeş oku, harb oku; tırkeş yayı ile atılan, demir temrenli harb oku.

83. Şaf-ı küffāra vardukça hadengi
84. Alur ayak derine bir Firengi

hadeng-i ğamze-i şîrine:

1. **hadeng-i ğamze-i şîrine: -e**
Mesnevi 20
Mısra: 10
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Şîrin'in süzgün yan bakışının oku.

9. İder ḳalbini ol miskîn ü muḫtāç
10. Ḥadeng-i ğamze-i Şîrine umaç

hadeng-i ğamzeye:

1. **hadeng-i ğamzeye: -(y)e**
Mesnevi 13
Mısra: 66
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Sevgilinin yan bakış oku.

65. Dil-i āşüfteler tārāc olurdu
66. Ḥadeng-i ğamzeye umac olurdu

hadeng-i lāle-rûlardan:

1. **hadeng-i lāle-rûlardan: -lar, -dan**
Mesnevi 14
Mısra: 47
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Lale yanaklıların oku.

47. Ḥadeng-i lāle-rûlardan geveznān
48. Olup mecnûn ṭutar rāh-ı beyābān

hadeng-i şîr-efgen:

1. **hadeng-i şîr-efgen:**
Mesnevi 14
Mısra: 53
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Aslanı yere yıkan ok.

53. Yöneldükke hadeng-i şîr-efgen
54. Ḳaçardı cânı neḫcîrûn bedenden

had-i gül-günü:

1. **had-i gül-günü: -ı**
Mesnevi 11
Mısra: 85
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Gül renkli yanak.

85. Ḥad-i gül-günü māh-ı 'ālem-ārā
86. Ḳad-i mevzûni reşk-i şāḫ-ı Tübā

hak:

1. **hak:**
Mesnevi 4
Mısra: 50
Ar. Allah tealâ.

49. Ne var gördiyse ol vādide envār
50. Saña 'arş üzre Ḥaḳ gösterdi didār

2. **hakdur: -dur**
Mesnevi 5
Mısra: 36
Doğru, doğru olan.

35. Didi ey mürşîd-i rāh-ı ṭarîḳat
36. Sözüñ ḫakdur ne kim didüñ ḫaḳîḳat

3. **hakdur: -dur**
Mesnevi 5
Mısra: 58
Doğru, gerçek.

57. 'İṭāb ile ḫiṭāb idüp dir ey dil
58. Sözüñ ḫakdur cevābuñ cümle bātıl

4. **hak:**
Mesnevi 7
Mısra: 76
Ar. Allah tealâ.

75. Didiler virgil ey şeh müjdegānı
76. Virür Ḥaḳ saña bir şāḫib-ḳırānı

5. **hak:**
Mesnevi 9

- Mısra: 25
Kazanım, hak ediş.
25. Çıkarsa sîb içinden hağ senüñdür
26. Ve illâ bu hağâ mutlak senüñdür
6. **hağdan: -dan**
Mesnevi 16
Mısra: 113
Ar. Allah tealâ.
113. İrişdi Hağdan aña şarşar-ı kahr
114. Gülin hâr eyledi vü şerbetin zehr
7. **hağufî: -uî**
Mesnevi 24
Mısra: 286
Ar. Allah tealâ.
285. Kişi kim ide 'ahdine hilâf ol
286. Hağufî kahrından olmaya mu 'âf ol
8. **hağ:**
Mesnevi 25
Mısra: 50
Ar. Allah tealâ.
49. Ğarîbem bî-kes ü ĞamĞin ü nâ-şâd
50. Yaluñuzluğdan ey Hağ dâd ü feryâd
9. **hağdur: -dur**
Mesnevi 25
Mısra: 123
Ar. Allah tealâ.

123. Şu Hağdur kim bilür her gizlü râzı
124. Benüm 'ışkum degül 'ışk-ı mecâzî
10. **hağdan: -dan**
Mesnevi 26
Mısra: 135
Ar. Allah tealâ.
135. Niçün havf eylemezsın Hağdan ey şâh
136. Nedür bu zulm ben mazlûma her-gâh
11. **hağ:**
Mesnevi 28
Mısra: 23
Ar. Allah tealâ.
23. Yaz evvel Hağ adın kim hırz-ı cândur
24. Nişân-ı emn ü tevķî' -i amândur
12. **hağ:**
Mesnevi 32
Mısra: 158
Ar. Allah tealâ.
157. Diyenler bu sözi dimez yaramaz
158. Ğulın Hağ kahr ile dâyim kıramaz
13. **hağ:**
Mesnevi 37
Mısra: 70
Doğru.
69. Dil ü cândan bu hükme kıl itâ'at
70. Resüle hağ di Hağka eyle ta'ât

14. **hağufî: -uî**
Mesnevi 37
Mısra: 108
Ar. Allah tealâ.
107. Cihân mülkinde şanma kim ulusun
108. Hağufî bir kihter ü kemter Ğulusın
15. **hağdan: -dan**
Mesnevi 37
Mısra: 157
Ar. Allah tealâ.
157. Kime kim irmeye Hağdan hidâyet
158. Olur anuñ işi küfr ü Ğavâyet
- hağ eyledi:**
1. **hağ eyledi:**
Mesnevi 10
Mısra: 76
Kelime Tipi: **Deyim**
Toprak etmek. II değersizleştirmek, ayaklar altında çiğnenmiş hale getirmek; öldürmek.
75. Ğanı Teymür Ğanı Fağfûr ü Dağhâk
76. Ecel yili Ğamusın eyledi hağ
2. **hağ eyledi:**
Mesnevi 10
Mısra: 76
Kelime Tipi: **Deyim**
Toprak etmek. II değersizleştirmek, ayaklar altında çiğnenmiş hale getirmek; öldürmek.

75. Ğanı Teymür Ğanı Fağfûr ü Dağhâk
76. Ecel yili Ğamusın eyledi hağ
3. **hağ eyledi:**
Mesnevi 10
Mısra: 76
Kelime Tipi: **Deyim**
Toprak etmek, değersizleştirmek, ayaklar altında çiğnenmiş hale getirmek.
75. Ğanı Teymür Ğanı Fağfûr ü Dağhâk
76. Ecel yili Ğamusın eyledi hağ
4. **hağ eyledi: -di**
Mesnevi 10
Mısra: 76
Kelime Tipi: **Deyim**
Toprak etmek, değersizleştirmek, ayaklar altında çiğnenmiş hale getirmek.
75. Ğanı Teymür Ğanı Fağfûr ü Dağhâk
76. Ecel yili Ğamusın eyledi hağ
- hağ ile yeksan olur:**
1. **hağ ile yeksan olur: -(u)r**
Mesnevi 38
Mısra: 168
Kelime Tipi: **Deyim**
Yerle bir olmak, toprak olmak // perişân olmak, yerlerde sürünmek, ölmek.
167. Çü toprakdan yaradılmışdır insân
168. Olur âhir yine hağ ile yeksan
- hağ olup:**

1. **hāk olup:** -up
Mesnevi 37

Mısra: 23

Kelime Tipi: **Deyim**

*Toprak olmak: Canlılığını ve tazeliğini
yitirip toprağa karışmak, ölmek.*

23. Olup her sebzezârûn sebzesi hāk

24. Qarapûs oluban qalmışdı ğamnāk

hāk pâyini:

1. **hāk pâyini:** -î, -n, -î

Mesnevi 12

Mısra: 24

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Ayak toprağı; ayağın bastığı toprak.

23. Yolında yel gibi yilüp yürürseñ

24. Eyüdür hāk pâyini görürseñ

hāk resülidür:

1. **hāk resülidür:** -î, -dür

Mesnevi 37

Mısra: 61

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

*Hak peygamberi, Allah'ın elçisi(İstiâre
yoluyla Hz. Muhammed (s.a.v.) için
kullanılır.*

61. Muhammed Hāk Resülidür Hudānuñ

62. Qo küfri gel qabûl it dînin anuñ

hāk resülinüñ:

1. **hāk resülinüñ:** -nüñ

Mesnevi 37

Mısra: 74

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

*Hak peygamberi, Allah'ın elçisi(İstiâre
yoluyla Hz. Muhammed (s.a.v.) için
kullanılır.*

73. Qo âteş-hāneyi gel mescide gir

74. Yanında Hāk Resülinüñ idin yir

hāk ta'âlâ:

1. **hāk ta'âlâ:**

Mesnevi 23

Mısra: 204

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Yüce Allah.

203. Men-i bî-çäre vü miskîni zîrâ

204. Belây[i]çün yaratmış Hāk Ta'âlâ

hāk ü hār efreş ü bālîm oldu:

1. **hāk ü hār efreş ü bālîm oldu:** -dı

Mesnevi 14

Mısra: 118

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

*Toprak ve diken; döşek ve yastık
olmak(hâlini almak).*

117. Qanı ol pîster-i dîbâ-yı zerrîn

118. Uş oldu hāk ü hār efreş ü bālîm

hāk yetimüñ mu'înidür:

1. **hāk yetimüñ mu'înidür:**

Mesnevi 23

Mısra: 50

Kelime Tipi: **Atasözü**

Allah kimsesizin yardımcısıdır.

49. Didi benden meger yok havf ü bîmüñ

50. Eyitdi Hāk mu'înidür yetimüñ

hākân u fağfür:

1. **hākân u fağfür:**

Mesnevi 38

Mısra: 242

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

*Hakan ve fağfür: Hakan, Türk
hükümdarının; fağfür, Çin hükümdarının
unvanıdır.*

241. Eneñe cāhid olma mâle mağrūr

242. Qanı Qārûn qanı Hākân u Fağfür

hākân-ı 'âlem:

1. **hākân-ı 'âlem:**

Mesnevi 37

Mısra: 95

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

*Dünya hakani, hükümdarı. Hakan,
Türk hükümdarlar için kullanılan unvanıdır.*

95. Eger Cemşid eger hākân-ı 'âlem

96. Hüzür-ı hāzretinde zerreden kem

hākân-ı çindür:

1. **hākân-ı çindür:** -dür

Mesnevi 37

Mısra: 142

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Çin hükümdarı.

141. Baña Kayşer gulâm-ı kemterîndür

142. Kemîne çâkerüm Hākân-ı Çindür

hakâyık:

1. **hakâyık:**

Mesnevi 2

Mısra: 8

*Doğru olan asıllar, hakikatler,
gerçeklikler.*

7. Çün oldı nür-ı a'zam şu 'le-perdâz

8. Hakâyık birbirinden oldı mümtâz

2. **hakâyık:**

Mesnevi 2

Mısra: 19

*Doğru olan asıllar, hakikatler,
gerçeklikler.*

19. Hakîkatden hakâyık oldı peydâ

20. Kî geldi mebd'e '-i vahdetden eşya

hakdan döner:

1. **hakdan döner:** -er

Mesnevi 27

Mısra: 94

Kelime Tipi: **Deyim**

*Doğrudan; Allah'ın buyruğundan
vazgeçmek.*

93. Görür çün sîm ü zer yüzün 'acüze

94. Döner Hakdan yumar gözün 'acüze

hakdan utan:

1. **hakdan utan:**

Mesnevi 16

Mısra: 137

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Allah'tan utan: Günah işlemekten çekin ve Allah'tan kork.

137. Utan Hakdan gel ey Hağdan utanmaz
138. Özine zulm kılmaktan utanmaz

hakdan utanmaz:

1. **hakdan utanmaz:**

Mesnevi 16

Mısra: 137

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Allah'tan utanmaz: Günah işlemekten korkmayan Allah'tan, çekinmeyen.

137. Utan Hakdan gel ey Hağdan utanmaz
138. Özine zulm kılmaktan utanmaz

hake ber-â-ber olmaya:

1. **hake ber-â-ber olmaya: -ma, -(y)a**

Mesnevi 15

Mısra: 254

Kelime Tipi: **Deyim**

Yerle bir olmak | yerlerde sürünmek, perîşân olmak.

253. Ne yirde bite bir serv-i şanavber

254. Şoñ ucı olmaya hake ber-â-ber

hakem-i 'aql:

1. **hakem-i 'aql:**

Mesnevi 40

Mısra: 81

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Akıl hakemi.

81. Ne dem kim hâkem-i 'aql itdi ibrâm
82. Bu 'acz ü bu kuşürle itdüñ ikdâm

hakı:

1. **hakı:**

Mesnevi 27

Mısra: 156

Topraktan (mec. Değersiz, dünya).

155. Açup rihlet perr ü bälın o şeh-bâz

156. Bu hâkî dâmghehden kıldı pervâz

hâk-i mezârı:

1. **hâk-i mezârı: -ı**

Mesnevi 27

Mısra: 138

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Mezar toprağı.

137. Türeb oldı dirîgâ gül- 'izârı

138. Bitürdi lâleler hâk-i mezârı

hâki pister senği bälın idinür:

1. **hâki pister senği bälın idinür: -(ü)r**

Mesnevi 38

Mısra: 260

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Toprağı yatak, taşı yastık edinmek.

259. Fağır ü bay eger Pervîz ü Şîrîn

260. İdinür hâki pister senği bälın

2. **hâki pister senği bälın idinür: -(ü)r**

Mesnevi 38

Mısra: 260

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Toprağı yatak, taşı yastık edinmek.

259. Fağır ü bay eger Pervîz ü Şîrîn

260. İdinür hâki pister senği bälın

hâk-i rehde:

1. **hâk-i rehde: -de**

Mesnevi 5

Mısra: 161

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Padişah, sevgilinin yolunun toprağı.

161. Ne cür' et ola kim ben hâk-i rehde

162. Yüzüm cârüb idem dergâh-ı şehde

hâkıçün:

1. **hâkıçün:**

Mesnevi 39

Mısra: 9

Hakkı için; ...nın hürmetine.

9. İlahî Âdem ü Havvâ hâkıçün

10. İlahî tâc-ı kerremnâ hâkıçün

2. **hâkıçün:**

Mesnevi 39

Mısra: 10

Hakkı için; ...nın hürmetine.

9. İlahî Âdem ü Havvâ hâkıçün

10. İlahî tâc-ı kerremnâ hâkıçün

3. **hâkıçün:**

Mesnevi 39

Mısra: 15
Hakkı için; ...nın hürmetine.

15. Yoluñda hâk olan yüzler hâkıçün

16. Cemâlünüñ gören gözler hâkıçün

4. **hâkıçün:**

Mesnevi 39

Mısra: 16

Hakkı için; ...nın hürmetine.

15. Yoluñda hâk olan yüzler hâkıçün

16. Cemâlünüñ gören gözler hâkıçün

5. **hâkıçün:**

Mesnevi 39

Mısra: 19

Hakkı için; ...nın hürmetine.

19. Şikeste dillerüñ zârî hâkıçün

20. Huceste cânlar evrâdı hâkıçün

6. **hâkıçün:**

Mesnevi 39

Mısra: 20

Hakkı için; ...nın hürmetine.

19. Şikeste dillerüñ zârî hâkıçün

20. Huceste cânlar evrâdı hâkıçün

hakikat:

1. **hakikat:**

Mesnevi 2

Mısra: 4

Gerçek, bir şeyin doğrusu, aslı; [tas.]

zahirin ardındaki gizli ve örtülü mana, dini hayatın en yüksek seviyede yaşanarak ilahî sırlara aşına olunması.

3. Çü gitdi küntü kenzün ihticâbı
4. 'Ayân oldı hâkikat âftâbı

2. **hâkikatden:** -den

Mesnevi 2

Mısra: 19

Gerçek, var olduğu kesin ve açık olarak bilinen şey, asıl; Tanrı.

19. Hâkikatden hâkâyık oldı peydâ
20. Ki geldi mebd'e-i vahdetden eşya

3. **hâkikat:**

Mesnevi 4

Mısra: 124

Gerçek, bir şeyin doğrusu, aslı; [tas.] zahirin ardındaki gizli ve örtülü mana, dini hayatın en yüksek seviyede yaşanarak ilahî sırlara aşına olunması.

123. Târîkat âsmânında meh aşhâb
124. Hâkikat tahtına şahenşeh aşhâb

4. **hâkikat:**

Mesnevi 5

Mısra: 36

Ar. 1. Doğru olan, asıl.

35. Didi ey mürşid-i râh-ı târîkat
36. Sözüñ hâkdur ne kim didüñ hâkikat

5. **hâkikat:**

Mesnevi 19

Mısra: 35

Doğru olan, asıl. Hakikat Sırrı.

35. Hâkikat şanma cevher yâ 'arâzdur
36. Meczâzî 'ışk şehvânî marâzdur

6. **hâkikat:**

Mesnevi 38

Mısra: 216

Ar. 1. Doğru olan, asıl.

215. Hezârân âferîn ol 'ışk-bâza
216. Hâkikat şüretin vire mecaza

hâkikat âftâbı matla'ıdur:

1. **hâkikat âftâbı matla'ıdur:** -dur

Mesnevi 1

Mısra: 36

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Hakikat (tasavvufî manada gerçek) güneşinin doğuş yeri.

35. 'İlim yenbû' inuñ bu menba'ıdur
36. Hâkikat âftâbı matla'ıdur

hâkikatde:

1. **hâkikatde:**

Mesnevi 27

Mısra: 100

Gerçekte, aslına bakılırsa.

99. Şu kim rüşvet yiye yaşdan kırıdan
100. Hâkikatde denidür ol kırıdan

hâkim:

1. **hâkimüfî:** -üñ

Mesnevi 16

Mısra: 93

Bilge.

93. Hâkimün sözlerinden şehryäre

94. 'Aceb hâletler oldı âşkäre

hâkim olmaz ise:

1. **hâkim olmaz ise:** -maz , -i , -se

Mesnevi 6

Mısra: 31

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Hükmetmek.

31. Ve ger inşâfün olmaz ise hâkim

32. Zemâne yile şuya vire hâküm

hâkim olsa:

1. **hâkim olsa:** -sa

Mesnevi 7

Mısra: 115

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Her şeyi bilen, bilgin biri olmak.

115. Temâm ondördine irdi çü ol mâh

116. Dil-âverlik işinden oldı âgâh

hâkim olup:

1. **hâkim olup:** -up

Mesnevi 37

Mısra: 140

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Hâkim olmak, hükümlanlık sürmek.

139. 'Arab kimdür ki sultân ola tâ kim

140. Olup irâna vü Tûrâna hâkim

hâkimâ:

1. **hâkimâ:**

Mesnevi 14

Mısra: 109

Ey hakim olan Allah.

109. Hâkimâ Kâdirâ Perverdgârâ

110. Qatuñda cümle sırrum âşkârâ

hâkim-i evreng-i şahî:

1. **hâkim-i evreng-i şahî:**

Mesnevi 30

Mısra: 9

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Padişahlık, sultanlık tahtının hükmedeni.

9. Didi k'ey hâkim-i evreng-i şahî

10. Muftî'i emrûññ 'âlem kemâhî

hâkim-i kuhsâr:

1. **hâkim-i kuhsâr:**

Mesnevi 18

Mısra: 47

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Dağ tepesinin yargıcı.

47. Olupdur hâkim-i kuhsâr sayyâd

48. İderler cânverler berfden dâd

hākister:

1. **hākisterden:** *-den*
Mesnevi 30
Mısra: **67**
Kül, ateş külü.

67. Çü hākisterden ola küllhanī 'ür
68. Olur destür da sincâbdan dūr

2. **hākister:**
Mesnevi 31
Mısra: **38**
Kül, ateş külü.

37. Sipihir üstinde ahterler dirahşān
38. Hemān hākister içr' ahtkerdi rahşān

hakk:

1. **hakkın:** *-ı, -n*
Mesnevi 3
Mısra: **54**
Birine veya bir şeye ait olan hisse, pay.

53. Ne küstāham ki ben hāşā vü hāşā
54. Qılam hamd ü şenānuñ hakkın icra

2. **hakkı:** *-a*
Mesnevi 4
Mısra: **34**
Hak: Doğru; doğruya.

33. Qalem çekmezden ön nakkâş-ı kudret
34. İderdün kāyinātu Hakkı da 'vet

3. **hakkı:** *-a*
Mesnevi 10
Mısra: **32**
Ar. 1. Allahu azimü'ş-şan.

31. Hazer kıl beddu 'adan ihtirāz it
32. Bu 'izz ü nāzı ço Hakkı niyāz it

4. **hakkı:** *-a*
Mesnevi 10
Mısra: **39**
Allah.

39. Sahāvet bir şıfatdur Hakkı lāyık
40. Çalış nefsün anuñla eyle fayık

5. **hakkı:** *-a*
Mesnevi 14
Mısra: **125**
Allah.

125. İderdi Hakkı zārī vü münācāt
126. Sürerdi şöyle güm-reh her yaña at

6. **hakkı:** *-ı*
Mesnevi 25
Mısra: **121**
Gerçekten var olan, varlığında şüpheli bulunmayan, eşyayı var eden, gerçek anlamda mülk sahibi olan, yok olmayan, hakkı izhar eden ve âdil olan, Allah, Tanrı. Esma-i hüsnadandır. .

121. Anuñ Hakkı kim oldur Hālîk-ı 'ışk
122. İrer maqşüda andan şādîk-ı 'ışk

7. **hakkın:** *-ı, -n*
Mesnevi 31
Mısra: **12**
Verilmiş emekten doğan manevi yetki. II kul hakkı. (GTS).

11. Okıyup anı Perviz itdi feryād
12. Qadimī düstluk hakkın idüp yād

8. **hakkı:** *-a*
Mesnevi 37
Mısra: **70**
Allah.

69. Dil ü cāndan bu hükme kıl itā'at
70. Resüle hak di Hakkı eyle ta'at

9. **hakkı:** *-a*
Mesnevi 37
Mısra: **82**
Allah.

81. Eger küfr ile idüp 'ahd ü peymān
82. Getürmezseñ baña vü Hakkı imān

10. **hakkı:** *-a*
Mesnevi 37
Mısra: **85**
Allah.

85. Şakın kim Hakkı kullukdan idüp dūr
86. Bu sultānlık seni kılmaya mağrur

hakk eyledi:

1. **hakk eyledi:** *-di*
Mesnevi 24
Mısra: **72**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kazımak.

71. Debir-i çerh defterden sehiv tek
72. Şanasın şeb hurūfin eyledi hakk

hakk ile bātıl:

1. **hakk ile bātıl:**
Mesnevi 5
Mısra: **51**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Doğru, gerçek ile hak ve hakikat olmayan şey, boş şey, yalan, yanlış.

51. Kaçan fark olmasa hakk ile bātıl
52. Olur söz söylemek gāyetde müşkil

hakkı zārī vü niyāzı kıldı:

1. **hakkı zārī vü niyāzı kıldı:** *-(u)r, -di*
Mesnevi 24
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Allah'a yalvarma ve yakarma, dua etme.

5. İdüp āyın ü dīnince namāzı
6. Kıldı Hakkı zārī vü niyāzı

hakkak:

1. **hakkak:**

Mesnevi 11

Mısra: 114

Sarra (maden, taş, tahta vb. üzerine şekiller kazıyan sanatkar); bkz. KUYUMCULUK SÖZLÜĞÜ, s. 100.

113. Hüs[ü]n kânında la'li gevher-i pāk

114. Gezend irgürmemiş hiç aña hakkāk

2. **hakkak:**

Mesnevi 36

Mısra: 167

Sarra (maden, taş, tahta vb. üzerine şekiller kazıyan sanatkar); bkz. KUYUMCULUK SÖZLÜĞÜ, s. 100.

167. Eli dıtrer olcağ mest hakkāk

168. Olur yok yire zāyi' gevher-i pāk

hakkı:

1. **hakkı:**

Mesnevi 39

Mısra: 17

Hakkı için anlamında yemin.

17. Sürür-i sine-i 'uşşāk hakkı

18. Fütür-i hâtır-ı müştāk hakkı

2. **hakkı:**

Mesnevi 39

Mısra: 18

Hakkı için anlamında yemin.

17. Sürür-i sine-i 'uşşāk hakkı

18. Fütür-i hâtır-ı müştāk hakkı

3. **hakkı:**

Mesnevi 39

Mısra: 23

Hakkı için anlamında yemin.

23. İlahî 'izzet-i tahkîk hakkı

24. İlahî hürmet-i tevfiğ hakkı

4. **hakkı:**

Mesnevi 39

Mısra: 24

Hakkı için anlamında yemin.

23. İlahî 'izzet-i tahkîk hakkı

24. İlahî hürmet-i tevfiğ hakkı

hakkıçün:

1. **hakkıçün:**

Mesnevi 39

Mısra: 21

Hakkı için.

21. Seni tevhi'd hakkıçün İlahî

22. Seni temc'id hakkıçün İlahî

2. **hakkıçün:**

Mesnevi 39

Mısra: 22

Hakkı için:nın hürmeti için.

21. Seni tevhi'd hakkıçün İlahî

22. Seni temc'id hakkıçün İlahî

hakkın yirine getürdün:

1. **hakkın yirine getürdün:** -dü, -n

Mesnevi 28

Mısra: 73

Kelime Tipi: **Deyim**

Hakkını yerine getirmek -Hakkını vermek- : Bir şey için gerektiği kadar emek, gereç harcamak.

73. Getürdün düstluk hakkın yirine

74. Zihî ihsân ki biñ itdün birine

hakkında:

1. **hakkında:-n**

Mesnevi 11

Mısra: 7

Üzerine, için, husûsunda, dâir, müteallik.

7. Oğur hakkında anuñ çerğ-i pür-zehr

8. Selâmun hiye hattâ ma'la 'i-l fecr

hakkıyçün:

1. **hakkıyçün:**

Mesnevi 39

Mısra: 11

Hakkı için;nın hürmetine.

11. Yetimün gözi yaşı hakkıyçün

12. Ğaribün bağı başı hakkıyçün

2. **hakkıyçün:**

Mesnevi 39

Mısra: 12

Hakkı için;nın hürmetine.

11. Yetimün gözi yaşı hakkıyçün

12. Ğaribün bağı başı hakkıyçün

3. **hakkıyçün:**

Mesnevi 39

Mısra: 13

Hakkı için;nın hürmetine.

13. Şınuğ diller niyâzı hakkıyçün

14. Uyanıklar namâzı hakkıyçün

4. **hakkıyçün:**

Mesnevi 39

Mısra: 14

Hakkı için;nın hürmetine.

13. Şınuğ diller niyâzı hakkıyçün

14. Uyanıklar namâzı hakkıyçün

hâk-pâye:

1. **hâk-pâye:-e**

Mesnevi 26

Mısra: 111

Ayağın toprağı, ayağın tozu, ayağın bastığı toprak.

111. Hoş olduñ dest-res ben hâk-pâye

112. İrerdün ka'dr ile başum semâya

hâksâr:

1. **hâksârem:-em**

Mesnevi 5

Mısra: 160

Toz, toprak içinde kalmış, düşkün.

159. Şikeste-beste vü zâr ü nizârem
160. Mezellet yollarında hâksârem

2. **hâksâre**: -e

Mesnevi 19

Mısra: 133

*Far. Toz, toprak içinde kalmış,
perişan-hâl, düşkün, hakîr, muhakkar. hâk-
sârî: Hâk-sârlık.*

133. Teraḥḥüm eyleyüp ben hâksâre

134. Mübârek ayağın başş'ol diyâre

3. **hâksârûñ**: -(ü)ñ

Mesnevi 28

Mısra: 52

Perişan, düşkün, hakîr.

51. Yele verdiyse n'ola bir ğubârûñ

52. Felekler ey çamer-ruḥ hâksârûñ

4. **hâksâre**: -e

Mesnevi 40

Mısra: 32

*Far. Toz, toprak içinde kalmış,
perişan-hâl, düşkün, hakîr, muhakkar. hâk-
sârî: Hâk-sârlık.*

31. Göz ucıyla iderse bir nezâre

32. Yiter qadr ü şeref ben hâksâre

hâküm yile şuya vire:

1. **hâküm yile şuya vire**: -e

Mesnevi 6

Mısra: 32

Kelime Tipi: **Deyim**

*Bu ifade şair tarafından "Yele
vermek"deyimi bağlamında kullanılmıştır.
Yele vermek: Savurup telef etmek, boşuna
harcamak. hâküm yile şuya vir:
Toprağımı(cismani ve ruhani olarak elinde
bulunanlar) savurup telef eder boşuna
harcar.*

31. Ve ger inşâfuñ olmaz ise hâkim

32. Zemâne yile şuya vire hâküm

hâl:

1. **hâlûme**: -(ü)m, -e

Mesnevi 3

Mısra: 72

Vaziyet, hâl, durum.

71. Beni bu haclet odına yiter yaḥ

72. Teraḥḥum birle yâ Rab hâlûme baḥ

2. **hâlin**: -i, -n

Mesnevi 4

Mısra: 64

Oluş, buluş, suret, keyfiyet.

63. Özün Yûsuf cihân zindân-ı dil-ğîr

64. Dü 'âlem hâlin itdün hûb ta'bir

3. **hâlûñ**: -(ü)ñ

Mesnevi 5

Mısra: 62

Oluş, buluş, suret, keyfiyet.

61. Felekden itmek istersen şikâyet

62. Şeh-i devrâna hâlûñ kıl hikâyet

4. **hâlûnden**: -(ü)m, -den

Mesnevi 6

Mısra: 17

Vaziyet, hâl, durum.

17. Eger hâlûnden olmaz iseñ aḡâh

18. Güler düşmen şurâhî gibi qah qah

5. **hâli**: -i

Mesnevi 11

Mısra: 61

Ben.

61. 'İzârındaki hâli dânelerdür

62. Cemâlî şem 'ine pervânelerdür

6. **hâl**:

Mesnevi 11

Mısra: 149

Oluş, buluş, suret, keyfiyet.

149. Dönüp bu hâl ile Şävûra Pervîz

150. Didi ey hîle-cüy ü fitne-engîz

7. **hâlûm**: -(ü)m

Mesnevi 11

Mısra: 164

*Oluş, bulunuş, suret, keyfiyyet, durum,
içinde bulunulan vasıf.*

163. Kayır kim olmayam dîvâne-i 'ışk

164. Kamu hâlûm olup efsâne-i 'ışk

8. **hâlin**: -i, -n

Mesnevi 11

Mısra: 179

*Oluş, bulunuş, suret, keyfiyyet, durum,
içinde bulunulan vasıf.*

179. Añamazsañ eger ol serv hâlin

180. Getür anuñ baña naḡş ü mişâlin

9. **hâlin**: -i, -n

Mesnevi 12

Mısra: 117

Vaziyet, hâl, durum.

117. O cânsız şürete söyledî hâlin

118. Birez def' eyler id'andan melâlin

10. **hâlin**: -i, -n

Mesnevi 13

Mısra: 23

Keyfiyyet II hâl, durum.

23. Görüp mahremleri anuñ bu hâlin

24. Didiler def' kılmaḡa melâlin

11. **hâlin**: -i, -n

Mesnevi 15

Mısra: 211

Vaziyet, durum.

211. Gehî deryâ ḡamın geh şayd hâlin

212. Biri birine 'arz idüp melâlin

12. **hâli**: -i

Mesnevi 16

Mısra: 11
Vaziyet, hâl, durum.

11. Görince şeh bu hâli oldı ğamnâk
12. Hemân cem ' itdi ' asker cüst ü çälâk

13. **hâlümden:** -(ü)m, -den
Mesnevi 18
Mısra: 79
Vaziyet, hâl, durum.

79. Benüm hâlümden olmamağ haber-dâr
80. Cihân halkına ne illâ saña 'âr

14. **hâline:** -i, -n, -e
Mesnevi 18
Mısra: 158
Vaziyet, hâl, durum.

157. Gümüñ eller öperdi dîr eger zûd
158. Şurâhî hâline olmışdı hoşnûd

15. **hâlin:** -i, -n
Mesnevi 23
Mısra: 9
Oluş, buluş, suret, keyfiyet.

9. Görüp gammâzlar anuñ bu hâlin
10. Temâmet hıfz idüp her kıl ü qâlin

16. **hâlûme:** -(ü)m, -e
Mesnevi 25
Mısra: 48
Vaziyet, hâl, durum.

47. Ne diyem saña hâzırsın Hudâyâ
48. Kamu hâlûme nâzırsın Hudâyâ

17. **hâlümden:** -(ü)m, -den
Mesnevi 25
Mısra: 93
Vaziyet, hâl, durum.

93. Kimesne olmadı hâlümden âgâh
94. Yürüdüm vâdî-yi hasretde her-gâh

18. **hâlin:** -i, -n
Mesnevi 26
Mısra: 139
Hâl, durum.

139. Diyüp dil-dâre hâlin yana yana
140. Getürdi derd-i pinhânın 'ayâna

19. **hâle:** -e
Mesnevi 27
Mısra: 199
Oluş, bulunuş, sûret, keyfiyet, durum.

199. Bu hâle var ise ger i 'tikâduñ
200. Cihânda 'adl ile yâd itdür aduñ

20. **hâlini:** -i, -n, -i
Mesnevi 30
Mısra: 8
Vaziyet, durum.

7. Döküp kâfur üzre müşk-i ezfer
8. Şaha hâlini 'arz itdi ser-â-ser

21. **hâlûñ:** -(ü)n
Mesnevi 32
Mısra: 119
Far. Bedende olan nokta, ben.

119. Ben o murgem görüp bir dâne hâlûñ
120. Tutuldum dâma oldum pây-mâlûñ

22. **hâlin:** -i, -n
Mesnevi 36
Mısra: 252
Vaziyet, durum.

251. Vişâl-i yâr ile mağrûr olup hoş
252. Re 'âyâ hâlin itmişdi ferâmûş

23. **hâlini:** -i, -n, -i
Mesnevi 38
Mısra: 21
Hâl, durum.

21. Memâlik hâlini bir dem kayırmaz
22. Gözin hergiz ruḥ-ı Şîrinden ırmaz

24. **hâli:** -i
Mesnevi 38
Mısra: 31
Hâl, vaziyet, durum.

31. Bu vech ile kalursa hâli anuñ
32. Oluruz cümlemüz pâ-mâli anuñ

25. **hâli:** -i
Mesnevi 38

Mısra: 58
Hâl, vaziyet, durum.

57. Yetimün k' olmaya mâl ü menâli
58. Hemân it hâlidür 'âlemde hâli

hâl virürdi:

1. **hâl virürdi:** -(ü)r, -dî
Mesnevi 18
Mısra: 152
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Manevi tesiri altına almak.

151. Münâsib şi 'rler okurdu kavval
152. Virürdi ehl-i bezme vecd ile hâl

hâlâs:

1. **hâlâsı:** -ı
Mesnevi 3
Mısra: 84
Kurtulma, kurtuluş.

83. Olursa kullaruñ ger cümle 'âşî
84. Bulurlar luḥfuñ irdükde hâlâsı

2. **hâlâş:**
Mesnevi 24
Mısra: 2
Kurtulmak, kurtuluş.

1. Giritâr-ı kemend-i habs-i dil-gîr
2. Hâlâş için ider bu vech tedbir

3. **hâlâşı:** -ı
Mesnevi 37

Mısra: 123

Kurtulma, kurtuluş.

123. İtâ' at eyle isterseñ halâşı

124. Hüdâya vü Resüle olma 'aşî

halâş ide:

1. **halâş ide:** -e

Mesnevi 23

Mısra: 206

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Kurtarmak.

205. Zârürî varayın şabruñ yolını

206. Hâlaş ide ol 'Alîm ben kılını

halâş itdükde:

1. **halâş itdükde:** -dükde

Mesnevi 3

Mısra: 125

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Kurtarmak.

125. Hâlaş itdükde şâlihler 'uşâtı

126. Şefî' it baña fâhr-i kâyinâti

halâş olmak:

1. **halâş olmak:**

Mesnevi 23

Mısra: 196

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Kurtulmak, kurtuşa ermek.

195. Degül ammâ der-i maḥbes güşâde

196. Hâlaş olmak ne mümkin ben fütâde

hâlât:

1. **hâlâtı:** -ı

Mesnevi 27

Mısra: 234

Hâller, durumlar.

233. Gerekdür 'âkile her dem tefekkür

234. Kim ide işbu hâlâtı tezekkür

hâlât ü vecde gelüp:

1. **hâlât ü vecde gelüp:** -üp

Mesnevi 3

Mısra: 17

Kelime Tipi: -

Tas.Manevi hâller ve kendinden geçecek derecede ilahi aşka gelmek, dalmak.

17. Gelüp mey-hânede hâlât ü vecde

18. Seh[i]vle eylerem mescidde secde

halayık:

1. **halayık:**

Mesnevi 38

Mısra: 221

Yaratılmış canlılar, özellikle insanlar, mahlukat, halikâ'nın çoğulu.

221. İkileyden halayık tutdı mâtem

222. Girü ğamgîn ü ğamnâk oldı 'âlem

hâle:

1. **hâlesidür:** -si, -dür

Mesnevi 11

Mısra: 126

Bazı yıldızların, özellikle ayın çevresinde görülen geniş ve aydınlık teker, ayla, ağıl.

125. Hezârân gül-ruḥ anuñ lâlesidür

126. O mülkûñ pâdişâhî hâlesidür

2. **hâle:**

Mesnevi 22

Mısra: 67

Ay ağılı, ay etrafında bazen peyda olan daire.

67. Göründi hâle içre şanasın mâh

68. Nihâl-i kâmetiyle virdi zînet

hâlel:

1. **hâlel:**

Mesnevi 32

Mısra: 83

İki şey aralığı, boşluk.

83. Kara kirpiklerümde kim hâlel yok

84. Kıya bakşam olur yâ kaşuma ok

hâlet:

1. **hâletler:** -ler

Mesnevi 16

Mısra: 94

İçinde bulunulan durum, hâl, keyfiyet.

93. Hâkîmüñ sözlerinden şehryâre

94. 'Aceb hâletler oldı âşkâre

2. **hâletden:** -den

Mesnevi 23

Mısra: 155

İçinde bulunulan durum, hâl, keyfiyet.

155. Bu hâletden 'aceb hayretdeyem ben

156. Bu hayretiden 'aceb hâletdeyem ben

3. **hâletdeyem:** -de, -(y)em

Mesnevi 23

Mısra: 156

İçinde bulunulan durum, hâl, keyfiyet.

155. Bu hâletden 'aceb hayretdeyem ben

156. Bu hayretiden 'aceb hâletdeyem ben

4. **hâlet:**

Mesnevi 34

Mısra: 64

Hâl, durum.

63. Sen itme nâle vü feryâd ile zâr

64. Degüldür saña ol hâlet sezâvâr

5. **hâletden:** -den

Mesnevi 36

Mısra: 185

Hâl, durum.

185. Bu hâletden olur âzürde Hüsrev

186. Şalar ḥasret odı cânına pertev

halhâl:

1. **halhâl:**

Mesnevi 14

Mısra: 36
Ar. Arabistan'da kadınların ayaklarına
taktıkları ziynet, ayak bileziği.

35. Kemend-i 'anberin ü halka-yı hâl
36. Gehî tavk-ı ğazâl ü gâh halhâl

halhâl olur mı:

1. **halhâl olur mı:-(u)r**
Mesnevi 20
Mısra: 32
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Hâhal olur mu? (Olmaz).
Halhal(a.i.) Arap kadınlarının süs olarak
bileklerine taktıkları gümüşten veya
altından yapılmış halka, ayak bileziği.

31. Hazef gibi güher pâ-mâl olur mı
32. Meh-i nev kimsceye halhâl olur mı

halhal-ı zer-kâr:

1. **halhal-ı zer-kâr:**
Mesnevi 27
Mısra: 141
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Altın işlemeli halhal.

141. Gidüp sâkından ol halhâl-ı zer-kâr
142. Geçe anuñ yerine halka-i mâr

hâli:

1. **hâli:**
Mesnevi 11
Mısra: 12
Boş, her şeyden arınmış.

11. Şehenşeh gördi kim âsüde 'âlem
12. Cihân ağıyardan hâlî vü hürrem

2. **hâli:**
Mesnevi 15
Mısra: 188
Boş.

187. Aña 'âşık olalıdan kulağdan
188. Degülven hâlî bir lahza kâlağdan

3. **hâli:**
Mesnevi 15
Mısra: 227
Boş.

227. Kâlpdur taht hâlî mülk tehnâ
228. Yetiş kim olmaya bir fitne peydâ

4. **hâli:**
Mesnevi 34
Mısra: 90
Yalnız.

89. Dağı kalmadı çün şabra mecâli
90. Çıkardı katına Şävürî hâlî

hâl-i 'âlem:

1. **hâl-i 'âlem:**
Mesnevi 6
Mısra: 6
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Dünya halinden; olup bitenden.

5. Zâmîründür çü mir'ât-ı Sikender
6. Muşavver hâl-i 'âlem anda yek-ser

hâl-i 'anberin-fâm:

1. **hâl-i 'anberin-fâm:**
Mesnevi 33
Mısra: 91
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Anber kokulu, renkli ben.

91. Lebi üstinde hâl-i 'anberin-fâm
92. Şarâb-ı Kevser üzre güyiyâ câm

hâl-i cihân:

1. **hâl-i cihân:-ı**
Mesnevi 36
Mısra: 17
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Dünyanın hali II dünyanın sürekli dert,
keder veren hali.

17. Şehenşeh gördi çün hâl-i cihânı
18. Degül hiç biri bâkî cümle fânî

hâlî degül:

1. **hâlî degül:**
Mesnevi 38
Mısra: 20
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Uzak değil II boş değil.

19. Atañ itdi ferâgat saltanatdan
20. Degül bir lahza hâlî şeytanet

hâlî degüldi:

1. **hâlî degüldi:-di**
Mesnevi 17
Mısra: 8
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
...-sız olmamak.

7. Ziyâd olup melâl üzre melâlî
8. Degüldi giryeden bir lahza hâlî

hâlî degüldür:

1. **hâlî degüldür:-dür**
Mesnevi 24
Mısra: 231
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Eksik/boş değil.

231. Cihân hâlî degüldür ey şehenşâh
232. Açup 'ibret gözün âgâh ol âgâh

hâlî eyle:

1. **hâlî eyle:**
Mesnevi 27
Mısra: 193
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Boşaltmak.

193. Bugün hemyân ü kîsenî eyle hâlî
194. Yarıñ boynuñda kâlmasun vebâli

hâl-i husrev:

1. **hâl-i husrev:**
Mesnevi 37
Mısra: 169
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Hüsrev'in durumu.

169. Hem eyle oldı āhîr hāl-i Hüsrev
170. Tağıldı cümle mülk ü māl-i Hüsrev

hāl-i mu'anber:

1. **hāl-i mu'anber:**

Mesnevi 11

Mısra: 10

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Amber kokulu ben.

9. Zemānī hūbdur bir māh-peyker
10. Ruḥunda şeb anuñ hāl-i mu'anber

hālî olmazdı:

1. **hālî olmazdı:** -maz, -dı

Mesnevi 36

Mısra: 247

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Uzak/eksik olmak II Ayır olmak.

247. Birez dem 'ayşdan olmazdı hālî

248. Dimezdi n'ola bu 'ayşuñ meali

hāl-i rûhm:

1. **hāl-i rûhm:** -ı, -n

Mesnevi 18

Mısra: 5

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Yanak beni.

5. Niğārñüñ idüp hāl-i rûhm yād
6. İderdi noqtalar gördükçe feryād

halif:

1. **halifñüñ:** -(ü)ñ

Mesnevi 4

Mısra: 21

(a.s.)yemin ederek birbiriyle sözleşen adamlardan her biri.

21. Cihāndārā halifñüñ āferiniş

22. Sipāh ü ḥayş ü ḥaylün āferiniş

hālîk-ı 'ışk:

1. **hālîk-ı 'ışk:**

Mesnevi 25

Mısra: 121

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Aşkın yaratıcısı, yaratıcı.

121. Anuñ Ḥakkı kim oldur Ḥālîk-ı 'ışk

122. İrer maşşüda andan şādîk-ı 'ışk

halîl:

1. **halîl:** -e

Mesnevi 4

Mısra: 57

Sadık dost II Hz. İbrahim (a.s). (Halil, Hz. Muhammed'in dedelerinden olup genç yaşta peygamberlik verilen Hz. İbrahim'in diğer ismidir. Çok zengin iken bütün malını Allah yolunda sarfederek feda etmiştir. Misafirperverliği ve cömertliği meşhurdur. Misafiri olmayınca yemek yemez, bir misafir bulmak için çok uzaklara gittiği olurmuş.).

57. Ḥalîle nār-ı Nemrüd olsa gülzār

58. 'Aceb mi oldı ser-keşler saña yār

2. **halîlem:** -em

Mesnevi 6

Mısra: 12

Sadık dost II Hz. İbrahim (a.s). (Halil, Hz. Muhammed'in dedelerinden olup genç yaşta peygamberlik verilen Hz. İbrahim'in diğer ismidir. Çok zengin iken bütün malını Allah yolunda sarfederek feda etmiştir. Misafirperverliği ve cömertliği meşhurdur. Misafiri olmayınca yemek yemez, bir misafir bulmak için çok uzaklara gittiği olurmuş.).

11. Yıķup yir itdi ḳalbüm çerḫ-i bî-dād

12. Ḥalîlem Ka'be gibi eyle ābād

3. **halîle:** -e

Mesnevi 18

Mısra: 52

Sadık dost II Hz. İbrahim (a.s). (Halil, Hz. Muhammed'in dedelerinden olup genç yaşta peygamberlik verilen Hz. İbrahim'in diğer ismidir. Çok zengin iken bütün malını Allah yolunda sarfederek feda etmiştir. Misafirperverliği ve cömertliği meşhurdur. Misafiri olmayınca yemek yemez, bir misafir bulmak için çok uzaklara gittiği olurmuş.).

51. Şu mevsimdür ki çāk faşl-ı zemistān

52. Ḥalîle nār-ı Nemrüd oldı bustān

4. **halîle:** -e

Mesnevi 37

Mısra: 113

Sadık dost II Hz. İbrahim (a.s). (Halil, Hz. Muhammed'in dedelerinden olup genç

yaşta peygamberlik verilen Hz. İbrahim'in diğer ismidir.

113. Ḥalîle itdi çün Nemrüd itāle

114. Aña itdürdü bir kem peşşe nale

hālînde korsam:

1. **hālînde korsam:** -r, -sa, -m

Mesnevi 23

Mısra: 81

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Kendi halinde bırakmak II kendisiyle baş başa bırakmak.

81. Eger hālînde korsam anı key 'ār

82. Ger öldürürsem olurven güneḳār

halk:

1. **halkına:** -ı, -n, -a, -

Mesnevi 1

Mısra: 64

Ar. ahalî, insanlar.

63. Olup ḥāmem bu bezm içinde sāķî

64. Cihān ḥalkına şunsun cām-ı bākî

2. **halkına:** -ı, -n, -a, -

Mesnevi 3

Mısra: 76

Ar. ahalî, insanlar.

75. İşigün ma'bed ü ma'būd sensin

76. Dü 'ālem halkına maşşüd sensin

3. **halka:-a**

Mesnevi 5

Mısra: 132

Ahali | *insanlar*.

131. Zihî çeşm-i cihāna manzar olsun

132. Ğubār-ı pāyî halka efsar olsun

4. **halkına:-i, -n, -a**

Mesnevi 5

Mısra: 222

Ar. ahali, insanlar.

221. Nice reşk itmesün her kân ü 'ummān

222. Cihān halkına oldum gevher-efşān

5. **halkuñ:-huñ**

Mesnevi 9

Mısra: 4

Ar. ahali, insanlar.

3. Kılıç çekmişdi ya'nî kim zemāne

4. İçe kanını halkuñ kana kana

6. **halka:-a**

Mesnevi 16

Mısra: 121

Ahali | *insanlar*.

121. Şular kim halka irgürür ezāyî

122. Görürler her ezāya biñ cezāyî

7. **halka:-a**

Mesnevi 24

Mısra: 292

Ahali | *insanlar*.

291. Şular kim aldaya mazlūmı her-gāh

292. Anı aldanğuç eyler halka Allāh

8. **halka:-a**

Mesnevi 32

Mısra: 90

Ahali | *insanlar*.

89. Beyāz dīdem itsem hışm ü hīre

90. İder rüz-ı sefīdi halka tīre

9. **halk:**

Mesnevi 36

Mısra: 282

Ahali | *insanlar*.

281. Çü mülke ol zağar oldı havāle

282. Kılurdu halk bülbül gibi nale

10. **halka:-a**

Mesnevi 38

Mısra: 261

Ahali | *insanlar*.

261. Zer ü sīm ile olma halka kâhīr

262. Girürsin büte-i kabre çü ahīr

halk içre:

1. **halk içre:**

Mesnevi 19

Mısra: 82

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Halk (insanların, başkalarının) içinde, arasında.

81. Eger tenhāda bir söz söylese şāh

82. Cevābın vir anuñ halk içre her gāh

halka-i mār:

1. **halka-i mār:**

Mesnevi 27

Mısra: 142

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Yılan halkası.

141. Gidüp sākından ol halhal-ı zer-kār

142. Geçe anuñ yerine halka-i mār

halka-yı hāl:

1. **halka-yı hāl:**

Mesnevi 14

Mısra: 35

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Kırmızı halka.

35. Kemend-i 'anberīn ü halka-yı hāl

36. Gehī tavk-ı ğazāl ü gāh halhāl

halk-ı 'ālem:

1. **halk-ı 'ālem:**

Mesnevi 7

Mısra: 39

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Dünya halkı, herkes.

39. İderdi halk-ı 'ālem hoş- huzūrı

40. Gümān idi gören devrinde zūrı

2. **halk-ı 'ālem:**

Mesnevi 19

Mısra: 70

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Dünya halkı, bütün insanlar.

69. Hilāl-i 'īd mestūr olsa her dem

70. Baqar şevk ile aña halk-ı 'ālem

3. **halk-ı 'ālem:**

Mesnevi 23

Mısra: 158

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Dünya halkı, herkes.

157. Geçer çāh-ı belāda rüzgārum

158. İşitmez halk-ı 'ālem āh ü zārüm

4. **halk-ı 'ālem:**

Mesnevi 24

Mısra: 213

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Dünya halkı, bütün insanlar.

213. Degül nā-cins hergiz halk-ı 'ālem

214. Çü Havvā anamuz atamuz Ādem

5. **halk-ı 'ālem:**

Mesnevi 38

Mısra: 30

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Dünya halkı, herkes.

29. Sipāhī vü ra'iyet oldı bī-ğam

30. Biri birine girdi halk-ı 'ālem

halk-1 'âlemden:

1. **halk-1 'âlemden:**-den
Mesnevi 5
Mısra: 101
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Dünya halkı, herkes.

101. Gidüpdür halk-1 'âlemden mezâlim
102. Meger kim gamze-i yâr ola zâlim

halk-1 cihân:

1. **halk-1 cihân:**
Mesnevi 23
Mısra: 145
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Halk, ahali, bütün insanlar.

145. Kamu halk-1 cihân gül gibi handân
146. Benem ebr-i bahârî gibi giryân

hallâh-1 zemâne:

1. **hallâh-1 zemâne:**
Mesnevi 18
Mısra: 31
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Zamanın hallacı (pamuk, yatak, yorgan atan kimse).

31. Olup bi-hüş hallâh-1 zemâne
32. Tağtımsı penbe-i berfi cihâne

hallâk-1 'âlem:

1. **hallâk-1 'âlem:**
Mesnevi 37

Mısra: 89
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Alemi yaratan Allah.

89. Hudâvend-i cihân Hallâk-1 'âlem
90. Muḫî'i emrinüñ her 'âkḫ-1 'âlem

hâlûme vâkıf olmaz:

1. **hâlûme vâkıf olmaz:**-maz
Mesnevi 32
Mısra: 105
Kelime Tipi: **Deyim**
Hâlden bilmek, anlamak: Bir kimsenin durumunu bilip ona göre davranışta bulunmak.

105. Kimesne hâlûme hiç vâkıf olmaz
106. Çü bülbül gülğulüm dünyâya tölmez

halvâ:

1. **halvânuñ:**-nuñ
Mesnevi 40
Mısra: 21
Un veya nişasta, şeker ve yağdan yapılan tatl.

21. O halvânuñ olupdur bî-gümânî
22. Gözüm bādâm u yüzüm ze'ferânî

halvet:

1. **halvetde:**-de
Mesnevi 11
Mısra: 14
Gözlerden uzak şekilde biriyle baş başa kalma; hamamların yalnız yıkanmaya mahsus tek kurnalı çok sıcak bölmesi.

13. Gönül hoş eyleyüp nüş itdi şabbâ
14. Münâsib yâr ile halvetde tenhâ

2. **halvetine:**-î, -n, -e
Mesnevi 15
Mısra: 15
Yalnız kalma, tenhaya çekilme, tenhalık.

15. Kığırdı dâyesini halvetine
16. Oturdu meskenet birle katına

halvet katına:

1. **halvet katına:**-n, -a
Mesnevi 24
Mısra: 128
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Hükümdarın mahremlerini kabul ettiği makamı.

127. İşidüp anı Husrev itdi gayret
128. Kığırdı katına Şävürî halvet

halvet- serây-ı lî ma' allâh:

1. **halvet- serây-ı lî ma' allâh:**
Mesnevi 4
Mısra: 86
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Lî ma' Allâh: "Benim Allah ile..."
(Benim Allah ile öyle anlarım olur ki, ne bir mukarreb melek ne de gönderilmiş bir nebi öyle bir yakınlığı elde edebilir.)
mealinde rivayet edilen sözden alınmadır.)
halvet- serây-ı lî ma' Allâh: lî ma' Allâh'ın halvet yeri, gizli görüşülecek yeri.

85. Hârîm-i Hâkka sensin mahrem ey şâh
86. Dilüñ halvet- serây-ı lî ma' Allâh

halvetde oturma:

1. **halvetde oturma:**-ma
Mesnevi 19
Mısra: 80
Kelime Tipi: **Deyim**
Gözlerden uzak şekilde biriyle baş başa kalma.

79. Saña benden emânetdür ki her- bâr
80. Oturma şâh ile halvetde zinhâr

hâm:

1. **hâm:**
Mesnevi 23
Mısra: 55
Olgunlaşmamış l' aşk ateşiyle tam olarak pişmemiş.

55. Didi küyına varma şabr it ey hâm
56. Eyitdi kıanı şabr u kıanı ârâm

hâm:

2. **hâm:**
Mesnevi 24
Mısra: 205
Terbiye, tecrübe görmemiş, acemi.

205. Bu sevdâyı çıkar başuñdan ey hâm
206. Ne hâcet k'idesin behbûda evhâm

hamd:

1. **hamd:**
Mesnevi 3

Mısra: 54
Ar. Fazlîyet ile senâ. (Cenabihakka mahsustur).

53. Ne küstâham ki ben hâşâ vü hâşâ
54. Kılâm hamd ü senânuñ hakkın icra

hamd ü senâ-yı rabbü'l -a' lā:

1. **hamd ü senâ-yı rabbü'l -a' lā:**

Mesnevi 37

Mısra: 55

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Yüce Allah'ı övme ve Allah'a olan şükran duygularını bildirir.

55. Pes ez hamd ü senâ-yı Rabbü'l -a' lā

56. Şerîf ismi Resûlün olmuş imla

hamdü li'llah:

1. **hamdü li'llah:**

Mesnevi 30

Mısra: 14

Kelime Tipi: **Ayet**

Allah'a hamdolsun; Övülmek yalnız Allah'a yaraşır. (Fatiha suresinin ilk ayetinin başlangıcı. 1/1) | çok şükür, şükürler olsun.

13. Kemâl-i lutfuñuzdan ey şehensâh

14. Bizi yâd eylemişsiz hamdü li'llah

hâme:

1. **hâmem:-m**

Mesnevi 1

Mısra: 63

Kamış kalem; bkz. 'nevk-i hâme' md.

63. Olup hâmem bu bezm içinde sâkî

64. Cihân hâlkına şunsun câm-ı bâkî

2. **hâme:**

Mesnevi 17

Mısra: 19

Kamış kalem; bkz. 'nevk-i hâme' md.

19. Şeker-leb ney -şekerden düzdi hâme

20. 'Azâ-yı mâtemiçün yazdı name

3. **hâme:**

Mesnevi 21

Mısra: 16

Kamış kalem; bkz. 'nevk-i hâme' md.

15. Dürüşdük cedd ü cehd idüp hemişe

16. Baña hâme naşib' old' aña tîşe

4. **hâmeñi:-ñ**

Mesnevi 28

Mısra: 21

Kalem.

21. Didi kim tırma hâmeñ al elüñe

22. Getür elfâz-ı dürbânî dilüñe

5. **hâme:**

Mesnevi 28

Mısra: 94

Yontulmuş kalem.

93. Çü bu üslûba kâtib yazdı nâme

94. Harîr üstinde şan müşk ezdi hâme

haml'ide:

1. **haml'ide:-e**

Mesnevi 5

Mısra: 75

Hamle sözcüğü vezin gereği haml' biçiminde kullanılmıştır. Hamle etmek: Atılmak, saldırmak.

75. Kaçan kim haml'ide ol şîr-i merdân

76. Olur âhü gibi a'dâ girzân

hamse:

1. **hamseye:-(y)e**

Mesnevi 40

Mısra: 58

Nizami-i Gencevi'nin beş mesneviden meydana gelen kitabı.

57. Dağı baş egmeyem kimseye hiç ben

58. Uram pençe hemân-dem hamseye ben

hamuş ol:

1. **hamuş ol:**

Mesnevi 40

Mısra: 97

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Söz söylememek, susmak.

97. Hamuş ol geç bu nev'a hây ü hüydân

98. Dilüñ kaç' it bu resme güft ü güdân

hamuş olma:

1. **hamuş olma:-ma**

Mesnevi 7

Mısra: 15

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Suskun olmak, ses çıkarmamak.

15. Çü söze kudretüñ var olma hâmuş

16. Şeker-hâ ol idüp tûfî gibi cüş

hân:

1. **hân:**

Mesnevi 19

Mısra: 147

Hükümdar.

147. Eger redd itmez iseñ olam ey hân

148. Sa'âdet hânüña her gice mihmân

2. **hânüña:-(u)ñ, -a**

Mesnevi 19

Mısra: 148

Yemek sofrası, yemek.

147. Eger redd itmez iseñ olam ey hân

148. Sa'âdet hânüña her gice mihmân

3. **hânüña:-(u)ñ, -a**

Mesnevi 32

Mısra: 113

Yemek sofrası, yemek.

113. Sa'âdet hânüña bir gice mihmân

114. Olana böyle mi idersin andan

hançer:

1. **hançer:**

Mesnevi 16

Mısra: 57
*Kamadan küçük, ucu eğri ve sivri, iki
yanı keskin bıçak.*

57. Meger hançer 'adü olmuşdı kîne
58. Urardı anuñiçün sinesine

hançer çekse:

1. **hançer çekse:** -se
Mesnevi 7
Mısra: 126
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
*Hançeri birisine karşı doğrultmak,
saldırmak.*

125. Göz açdırmazdı hançer çekse cāna
126. Amān virmezdi hergiz Erdevāna

hançer -i tiz:

1. **hançer -i tiz:**
Mesnevi 30
Mısra: 23
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Keskin hançer.

23. Ğalať didüm niçe dil hançer -i tiz
24. Ya bir demrenlü oķ yā tiĝ-i hun-riz

hançer-i kaşşāb-ı hun-riz:

1. **hançer-i kaşşāb-ı hun-riz:**
Mesnevi 13
Mısra: 52
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kan akıtan kasabın hançeri.

51. Olupdı mäh-rular ğamzesi tiz
52. Şanaşın hançer-i kaşşāb-ı hun-riz

hançer-i tiz:

1. **hançer-i tiz:**
Mesnevi 34
Mısra: 116
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Keskin hançer.

115. Tutarısa ol elinde tiĝ-i hun-riz
116. Benüm müjĝānlarumdur hançer-i tiz

2. **hançer-i tiz:**
Mesnevi 38
Mısra: 66
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Keskin hançer.

65. Girür Şirüye-i hun-hvār ü hun-riz
66. Yanında tiĝ elinde hançer-i tiz

handān:

1. **handān:**
Mesnevi 12
Mısra: 37
*Ğülen, ğülicü | şen, açık, mesrur; krş.
TULUM, s. 881.*

37. Muşaffā şofalar gül gibi handān
38. Dehendür fi'l-meşel dendāne dendān

2. **handān:**
Mesnevi 15
Mısra: 157

*Ğülen, ğülicü | şen, açık, mesrur; krş.
TULUM, s. 881; bkz. 'verd-i handān', 'gül-
i handān', 'ĝonca-i handān' md.*

157. Birinün gülleri ser-sebz ü handān
158. Biri sünbüllerin itmiş perişān

3. **handān:**
Mesnevi 23
Mısra: 145
Far. Ğülicü, ğülen, ğülegen.

145. Kamu halk-ı cihān gül gibi handān
146. Benem ebr-i bahārī gibi giryān

4. **handān:**
Mesnevi 32
Mısra: 77
Far. Ğülicü, ğülen, ğülegen.

77. Dehānum piste gibi şanma handān
78. Çü kahr idem olur ol piste dendān

handān ide:

1. **handān ide:** -e
Mesnevi 40
Mısra: 27
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ğöldürmek, hoşnut etmek.

27. Temām ol vaķt olur kim ide handān
28. Ğabül -i Ğaşaf-ı sulťān Süleymān

handān idesin:

1. **handān idesin:** -e, -sin
Mesnevi 15
Mısra: 241
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ğöldürmek, hoşnut etmek.

241. Kimi kim idesin bir kerre handān
242. İdesin tā ölince yine giryān

handān olurum:

1. **handān olurum:** -(u)r, -du, -m
Mesnevi 12
Mısra: 121
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ğülmek, neşeli ve mutlu olmak.

121. Olurdum dirdi ağlayana handān
122. Mükāfāt itdi şimdi baña devrān

handān ü hurrem kılup:

1. **handān ü hurrem kılup:** -up
Mesnevi 18
Mısra: 99
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
*Sevinçli ve güler yüzlü (gönül açıcı)
kılmak.*

99. Kılup handān ü hurrem güllerini
100. Şalup serv üstine sünbüllerini

hande:

1. **handesinden:** -si, -n, -den
Mesnevi 27
Mısra: 247
Ğülme, ğülüş.

247. Ne gönçe leblerümün hâdesinden
248. Ne şeftälülerüm turvendesinden

hande itme:

1. **hande itme: -me**
Mesnevi 32

Mısra: 138

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Gülmek, gülümsemek.

137. Cefâ vü cevri kılma müstemende
138. Ğamuñdan ağlayana itme hânde

hâne:

1. **hânesin: -sî, -n**
Mesnevi 30

Mısra: 33

Ev, mesken.

33. Ğubâbuñ hânesin kılmağa vîrân
34. Revâ mı cem' ola 'asker firâvân

2. **hânede: -de**
Mesnevi 38

Mısra: 231

Ev. // Yer.

231. 'Aceb mi olsalar bir hânede cem'
232. Biri pervânedür anuñ biri şem'

hân-ı halîli:

1. **hân-ı halîli: -î**
Mesnevi 36

Mısra: 95

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Halil sofrası; samimi (dost) sofrası.

95. Çekildi Ğusrevün hân-ı Ğalîli
96. Sebîl olup şarâb-ı Selsebîli

hân-ı vişâle:

1. **hân-ı vişâle: -e**
Mesnevi 36

Mısra: 162

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Kavuşma sofrası.

161. Nigârîñ gördi kim mest oldu Pervîz
162. İder hân-ı vişâle iştihâ tîz

hânkâh:

1. **hânkâha: -a**
Mesnevi 3

Mısra: 108

Tekke.

107. Kader zencîri geh şer gâh hayra
108. Çeker geh hânkâha gâh deyre

hân mânûm:

1. **hân mânûm:**
Mesnevi 19

Mısra: 128

Evim ocağım.

127. Benüm rûh-ı revânûm yâr-ı cânûm
128. İki 'âlemde varum hân mânûm

har:

1. **har:**

Mesnevi 3

Mısra: 24

Far. Diken.

23. Olursa rûz-ı mahşerde hesâbum
24. Ne hâşıl har kadar yokdur şevâbum

2. **harlar: -lar**

Mesnevi 5

Mısra: 14

Eşek (rakip bağlamında).

13. Çıkarısam bahr-i tab'umdan güherler
14. Girü har-mühre 'add eylerdi harlar

3. **hâr:**

Mesnevi 5

Mısra: 16

Far. Diken.

15. Diseydüm gül gibi rengin eş'âr
16. Görinürdi hasûduñ çeşmüne hâr

hâr ile has:

1. **hâr ile has:**

Mesnevi 37

Mısra: 21

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Çer çöp.

21. Gidüp gül kaldığıçün hâr ile has
22. Kör oldu ağlamakdan çeşm-i nergis

hâr olmaya:

1. **hâr olmaya: -ma, -(y)a**

Mesnevi 24

Mısra: 237

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Perişan, derbeder olmak.

237. Dilersen mâluñ âhîr olmaya hâr
238. Yetimün mâluna el şunma zinhâr

hâr ü has:

1. **hâr ü has:**

Mesnevi 38

Mısra: 76

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Çalı çırpı.

75. Resülün bed-du'âsı k'itdi te'cîl
76. Götürdi hâr ü has gib'amı bir sîl

hâr ü hâşâk:

1. **hâr ü hâşâk:**

Mesnevi 6

Mısra: 54

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Çer çöp, döküntü.

53. Hemîşe eyle şahñ ü şuffesin pâk
54. Aña yol bulmasun hiç hâr ü hâşâk

harâb olmağa:

1. **harâb olmağa: -a**

Mesnevi 36

Mısra: 273

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Harap olmak; parçalanmak, yıkılmak.

273. Hārāb olmağa yaklaşmışdı ĩrān
274. Niçe ma'mürelər olmışdı vĩrān

harābe:

1. **harābedür:** -dür
Mesnevi 27
Mısra: 74
Yıkıntı.

73. Dökülmüş dişler ağzı şöyle bomboş
74. Hārābedür k'öter içinde baykuş

harāc ü bāc-ı 'ālem:

1. **harāc ü bāc-ı 'ālem:**
Mesnevi 36
Mısra: 40
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Haraç ve dünyanın vergisi.

39. Kāmunuñ zĭni zĭnetde temāmı
40. Hārāc ü bāc-ı 'ālem her licāmı

harada:

1. **harada:** -e
Mesnevi 16
Mısra: 55
Nerede.

55. Görem harada tĭği eylemiş yir
56. Ola kim ide taş bağruma te'sĭr

harām:

1. **harām:**
Mesnevi 27

Mısra: 192
Şeriatçe, dince yasak edilmiş şey.

191. Hēlāl ise olur anuñ hesābı
192. Hārām ise görürsin hōd 'azābı

harāmī:

1. **harāmīler:** -ler
Mesnevi 5
Mısra: 106
Haydut, yol kesen.

105. Yasağından olalı 'ālem āgāh
106. Hārāmīler olur tüccāra hem-rāh

2. **harāmī:**
Mesnevi 32
Mısra: 92
Haydut, yol uğrusu.

91. Dehānumdan alamaz kimse kāmı
92. Degemez aña degme bir harāmī

harāret:

1. **harāretten:** -den
Mesnevi 31
Mısra: 20
(Ar.) İstı, ateş(hastalık).

19. Zemĭnūñ yir yir olup sĭnesi çāk
20. Harāretten felek olmuşdı tebnāk

harb ü darbı iderler:

1. **harb ü darbı iderler:** -er, -ler
Mesnevi 16

Mısra: 21
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Savaşmak ve vuruşmak.

21. Dil-āverler iderler harb ü darbı
22. Çalınur her taraftan tabl-ı harbı

harc itseñi:

1. **harc itseñi:** -se, -ñi
Mesnevi 27
Mısra: 319
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Harcamak, sarf etmek.

319. Ne deñlü māl harc itseñ firāvān
320. Bulamazsın ecel derdine dermān

harc ola:

1. **harc ola:** -a
Mesnevi 36
Mısra: 32
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Harcanmak, tüketilmek, harcama yapılması, masraf edilmek.

31. Virür Şirine şeh vāfir hāzĭne
32. Nesine harc ola dağı nesine

harc olmış:

1. **harc olmış:** -mış
Mesnevi 22
Mısra: 53
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Harcanmak, yitip tükenmek.

53. Öküş harc olmuş anda zūr-ı bāzū
54. Çekemez ay ü gün olsa terāzū

harçeng:

1. **harçeng:**
Mesnevi 24
Mısra: 207
Yengeç.

207. Ne deñlü pā- dırāz olursa harçeng
208. İdemez çeşme-i hūrşide āheng

hardal degüldür:

1. **hardal degüldür:**
Mesnevi 27
Mısra: 14
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Hardal (bile) değıldir: Hardal kadar ehemmiyeti yoktur, hardalın yiyeceğinin ağzında bıraktığı acı kadar bile acı vermez.

13. Olaldan zūr-ı bāzūsı mükemmel
14. Degüldür Btsütün yanında hardal

harec:

1. **harecdür:** -dür
Mesnevi 23
Mısra: 207
Günah, suç, yazık.

207. Egerçi baña bu miñnet harecdür
208. Velikin şabr miftāh-ı ferecdür

harem:

1. **haremnden**: -den
Mesnevi 19
Mısra: 19

Harem (herkesin girmesine izin verilmeyen yer, sevgilinin mekânı bağlamında).

19. Haremnden servveş gösterme başuñ
20. Haya vü şerm olsun Hıvâce- taşuñ

harf okumaduñı:

1. **harf okumaduñı**: -ma, -du, -ñ
Mesnevi 18
Mısra: 67

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Ders öğrenmek, okumayı öğrenmek.

67. Okumaduñ gibi hiç 'ışkdan harf
68. Olur mı 'aşıka mâni' yah' ü berf

hargâh:

1. **hargâh:**
Mesnevi 18
Mısra: 133
Büyük çadır, otağ.

133. Nice hargâh kim bir âsmândur
134. Kim anuñ her tınâbı kehkeşândur

hargâh olur:

1. **hargâh olur**: -(u)r
Mesnevi 38
Mısra: 257
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Otağ olmak.

257. Olur şâh ü gedâya kabır hargâh
258. Kefen hıl 'at hemân a' mâl hem-râh

hargeh:

1. **hargeh:**
Mesnevi 18
Mısra: 132

Far. 1. Büyük çadır, otağ. 2. Geniş mahal. har-gâh-ı mâh: Ay ağılı.

131. Mehîñ Bânü düzettî şâha me'vâ
132. Münakkaş hargeh ü çetr-i mu'allâ

2. **hargehde**: -de
Mesnevi 18
Mısra: 171

Far. 1. Büyük çadır, otağ. 2. Geniş mahal. har-gâh-ı mâh: Ay ağılı.

171. Gezer hargehde câm-ı mey şitâbân
172. Felekde nitelim hırşîd-i rahşân

har-ı 'isî:

1. **har-ı 'isî:**
Mesnevi 4
Mısra: 55
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Hz. İsa'nın çeşgi.

55. Har-ı 'isî olursa tünd ü ser-keş
56. Urur berç-i Burâkuñ aña âteş

hârî olmasa:

1. **hârî olmasa**: -ma, -sa
Mesnevi 34

Mısra: 22
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Dikeni olmak.

21. Ruğ-ı yârûñ olurdu yâdgârı
22. Ger olmasa gülün yanında hârî

hâric degül:

1. **hâric degül:**
Mesnevi 5
Mısra: 168

Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Dışarıda degül.

167. Didi 'aql-ı kül ey tıfl-ı mü'eddeb
168. Degül hâric edebden sözlertün heb

harif-i horde-bin ü kâr-dîde:

1. **harif-i horde-bin ü kâr-dîde:**
Mesnevi 11
Mısra: 23

Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Küçük şeyleri, ayrıntıları gören ve güngörmüş, tecrübeli kişi.

23. Harif-i horde-bin ü kâr-dîde
24. Sözi maqbül özi muqbil güzîde

harîm-i bâğ:

1. **harîm-i bâğ:**
Mesnevi 37
Mısra: 2
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Bahçenin içi.

1. Hâzân kim dökdi şâhñ-ı bâğa yaprağ
2. Harîm-i bâğ olur hengâme-i zâğ

harîm-i gülşen:

1. **harîm-i gülşen:**
Mesnevi 34
Mısra: 47
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Gül bahçesi haremî.

47. Harîm-i gülşen içre muhteremsin
48. Emîn-i mahrem-i bâğ-ı haremsin

harîm-i hakka:

1. **harîm-i hakka**: -a
Mesnevi 4
Mısra: 85
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Hakk'ın (Allah'ın) haremî- Kulların ulaşamayacağı Allah'ın zatına mahsus alan.-- Bu alana en yakın olabilen kulun Hz. Muhammed olduğu vurgulanmaktadır.

85. Harîm-i Hakka sensin mahrem ey şâh
86. Dilün halvet- serây-ı lî ma' Allâh

harîm-i hâşma:

1. **harîm-i hâşma**: -i, -n, -a
Mesnevi 23
Mısra: 76
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Büyük bir zatın kendi dairesi.

75. Kırğırdı katına hem-demlerini
76. Harîm-i hâşma mahremlerini

harim-i mihre:

1. harim-i mihre: -e

Mesnevi 5

Mısra: 152

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Güneşin haremi(Sultan Süleyman'ın yakın çevresinde olma bağlamında kullanılmış.).

151. Kim olsa zerre-i nâçizden kem

152. Olur mı ol harim-i mihre mahrem

harim-i yäre:

1. harim-i yäre: -e

Mesnevi 21

Mısra: 35

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Sevgilinin bulunduğu yer.

35. Harim-i yäre ol miskîn ü pâ-mâl

36. İrişdi göz açup yumınca der-ğâl

harir:

1. harir:

Mesnevi 28

Mısra: 94

İpek.

93. Çü bu üslüba kâtib yazdı nâme

94. Harir üstinde şan müşk ezdi hâme

har-mühre:

1. har-mühreden: -den

Mesnevi 2

Mısra: 10

Katır boncuğu.

9. Hüviyyet bahrin'olmuşken cihân ğark

10. Güher har-mühreden olmaz iken fark

2. har-mühre:

Mesnevi 5

Mısra: 14

Katır boncuğu.

13. Çıksam bahri- tab'umdan güherler

14. Giri har-mühre 'add eylerdi harlar

3. har-mühreyi: -(y)i

Mesnevi 36

Mısra: 182

Katır boncuğu.

181. Çü bâde bahrine olmuşdı şeh ğark

182. Güherden kılmadı har-mühreyi fark

har-mühre- efsâr:

1. har-mühre- efsâr:

Mesnevi 24

Mısra: 190

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Katırboncuğu yularlı.

189. Muhaqqakdur ki bu 'âlemde her-bâr

190. Güher efsar diler har-mühre- efsâr

hârüt ile mârüt:

1. hârüt ile mârüt:

Mesnevi 24

Mısra: 199

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Kur'an'da da isimleri geçen (Bakara suresi, 102. ayet), insanlara sihir ve büyüü öğrettiği söylenen iki meleğ.

199. İştmedün mi Hârüt ile Mârüt

200. Niçe nâ-cins ucından oldu ku'üt

has:

1. has:

Mesnevi 15

Mısra: 103

Çer çöp, döküntü.

103. Yürürem has gibi deryâ yüzinde

104. Ne mürde dimelüyem ben ne zinde

2. hâş:

Mesnevi 36

Mısra: 33

Seçkin, özel, hususi.

33. Çeker biñ hâş ester bâr-ı mefreş

34. Tolu eñsüz ü dîbâ-yı münakkaş

3. hâş:

Mesnevi 38

Mısra: 150

Özgü; hükümdara özgü olan.

149. Nigârîmün tütüp her buyruğımı

150. Keserler hâş atlar kıyruğımı

has eger 'âm:

1. hâş eger 'âm:

Mesnevi 26

Mısra: 147

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

İster yüksek tabakadan isterse avam (halk)dan.

147. Ne dirse disün iller hâş eger 'âm

148. Muñ'em hükümüne her emrüne râm

has u hâşâki:

1. has u hâşâki: -i

Mesnevi 24

Mısra: 184

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Çalı çırpı, çerçöp.

183. Görünmez her kişiye âteş-i Tür

184. Has u hâşâki yakmaz meş'el-i nür

has u hâşâkveş:

1. has u hâşâkveş:

Mesnevi 16

Mısra: 102

Kelime Tipi: **Deyim**

Çerçöp gibi.

101. Görüp Behrâm ol mevc-i bî-şumârı

102. Has u hâşâkveş tütüdi kenârı

hâşâ:

1. hâşâ:

Mesnevi 4

Mısra: 76

Saygısızlık ve özellikle dince kusur sayılan bir şey söylenirken, "Bu mümkün

değil, Allah göstermesin, lafi bile edilmez, tövbe” anlamında kullanılır.

75. Beşir-i maqdemün Müsâ vü 'İsâ
76. Teqaddüm mücib-i fazl ola hâşâ

2. **hâşâ:**

Mesnevi 6

Mısra: **50**

Asla, hiçbir zaman.

49. İdenler bu gülistânı temâşâ
50. Bağa mı büstân-ı dehre hâşâ

3. **hâşâ:**

Mesnevi 26

Mısra: **153**

Saygısızlık ve özellikle dince kusur sayılan bir şey söylenirken, “Bu mümkün değil, Allah göstermesin, lafi bile edilmez, tövbe” anlamında kullanılır.

153. Seni hâşâ ki mahrûm eyleyem ben
154. Şehensâh ile añup şart ü 'ahdün

hâşâ ve kellâ:

1. **hâşâ ve kellâ:**

Mesnevi 9

Mısra: **19**

Kelime Tipi: **Ayet**

Allah korusun, katiyen.

19. Ma 'âza'llâh didi hâşâ ve kellâ
20. Ne bâğa girdüm ü ne aldum elmâ

hâşâ vü hâşâ:

1. **hâşâ vü hâşâ:**

Mesnevi 3

Mısra: **53**

Kelime Tipi: -

(a.e.) Asla, katiyen, hiçbir vakit.

53. Ne küstâham ki ben hâşâ vü hâşâ
54. Kılâm hamd ü şenânuñ haqqın icra

hâşad itdi:

1. **hâşad itdi: -di**

Mesnevi 15

Mısra: **108**

Kelime Tipi: **Argo**

Birini dövmek, perişan etmek, aşırı ölçüde hırpalamak.

107. Zebünem müstemendem zâr ü muhtâc
108. Hâşad itdi beni gird-âb ü emvâc

hâşâk hâşâk ütilmez:

1. **hâşâk hâşâk ütilmez: -mez**

Mesnevi 16

Mısra: **128**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Çerden çöpten (kolay kolay) yenilmez(oyunda yenilmez, kaybetmez).

127. Muhaqqâkdur ki lü 'bet-bâz eflâk
128. Ütilmez kimseye hâşâk hâşâk

haseb:

1. **hasebde: -de**

Mesnevi 19

Mısra: **58**

Birisinin sülâlesi cihetinden iftihar yolu ile saydığı iyilik.

57. Degüldür bizden a'lâ ol nesebde
58. Biz ednâ degülüz andan hasebde

hased:

1. **hasedden: -den**

Mesnevi 33

Mısra: **98**

Ar. Çekemezlik.

97. Görüp hınnâ ile pâyini gül-reng
98. Hasedden oldı kebkün ayağı leng

has-ı huşk:

1. **has-ı huşk:**

Mesnevi 24

Mısra: **230**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Kuru ot kırıntısı.

229. Dimâğ-ı 'andelibe olsa gül müşk
230. Olur 'üd âteş-i germe has-ı huşk

hâsıl:

1. **hâsıl:**

Mesnevi 33

Mısra: **118**

Ortaya çıkan, kar, kazanç, ürün, mahsül.

117. Murâdına çü dil olmadı vâsıl
118. Şekerden yoğ baña bir zerre hâsıl

hâsıl iderdi:

1. **hâsıl iderdi: -er, -di**

Mesnevi 7

Mısra: **56**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Elde etmek, kazanmak.

55. Ne dihkân kim kıldı dâne-i dür
56. Ğınâ tohmın iderdi cümle hâsıl

hâsıl itdüm:

1. **hâsıl itdüm: -dî, -m**

Mesnevi 26

Mısra: **98**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Peydâ etmek, elde etmek, edinmek.

97. Dirildüm ey Mesîhâ-dem demünden
98. Şafâlar hâsıl itdüm maqdemünden

hâsıl olaydı:

1. **hâsıl olaydı: -a, -(y)dı**

Mesnevi 17

Mısra: **82**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Meydana gelmek, doğmak, yetişmek.

81. İkinci dânesin kılmasa der -hâk
82. Neden hâsıl olaydı gündüm-i pâk

hâsıl oldı:

1. **hâsıl oldı: -dı**

Mesnevi 4

Mısra: **101**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Hasıl olmak // yerine gelmek.

101. Kamu maşşuduñ oldı hâşıl ânda
102. Murâduñ qalmadı iki cihanda

2. **hâşıl oldı: -dı**

Mesnevi 30

Mısra: 20

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Meydana gelmek, ortaya çıkmak.

19. Gelüp ol nâme bize oldı vâşıl
20. Dil-i mecrûha ğamlar oldı hâşıl

hâşıl olmuş:

1. **hâşıl olmuş: -miş**

Mesnevi 11

Mısra: 58

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Meydana gelmek, doğmak, yetişmek.

57. Lebi gül-nâr ü yâ 'unnâb-ı terdür
58. Ya günde hâşıl olmuş gül-şekerdür

hâşm-ı siyeh-dil:

1. **hâşm-ı siyeh-dil:**

Mesnevi 26

Mısra: 101

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Kara gönüllü düşman.

101. Hemîşe lâleves hâşm-ı siyeh-dil
102. Şarâb-ı ğuşşa ile ola kıanzil

haşr oldı:

1. **haşr oldı: -dı**

Mesnevi 24

Mısra: 49

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Öldükten sonra yeniden dirilmek.

49. Şehîd-i 'ışk haşr oldı şanasın

50. Geyüp lâle gibi kanlı libâsın

hasret:

1. **hasret:**

Mesnevi 36

Mısra: 236

Özlem, iştiyak (Özlemle dolu kimse bağlamında).

235. Olur mı bundan özge 'ayş ü 'işret

236. Kim ire birbirine iki hasret

2. **hasretüfile: -(ü)ñ, -le**

Mesnevi 38

Mısra: 207

Ayrı kalınan veya elden kaçınlan bir şeye /kişiyeye karşı duyulan istek, tekrar görme ve kavuşma arzusu, özleyiş, özlem, iştiyak.

207. Dökünce hasretüñle gözlerüm yaş

208. Yeg ol kim cân virüp terk eyleyem baş

hasret odı:

1. **hasret odı:**

Mesnevi 36

Mısra: 186

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Özlem, özleyiş ateşi.

185. Bu hâletden olur âzürde Hüsrev

186. Şalar hasret odı cânına pertev

hasret yakasını çäk itdi:

1. **hasret yakasını çäk itdi: -dı**

Mesnevi 27

Mısra: 273

Kelime Tipi: **Deyim**

Özlem (elbisesinin) yakasını yırtmak:

Özlem, katlanılamaz bir hâle gelmek.

273. Girü çäk itdi hasret yakasını

274. Girü taş itdi firkat taşkâtını

hâss ü 'âma:

1. **hâşş ü 'âma: -a**

Mesnevi 10

Mısra: 36

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Seçkin kimseler ve halk, herkes.

35. Dilerseñ k'ânılâsın tâ kıyâme

36. Öküş ihsân ü lutf it hâşş ü 'âma

hassa:

1. **haşşa:**

Mesnevi 40

Mısra: 54

Bir şeyde bulunup sairlerinde bulunmayan kuvvet, keyfiyet.

53. Tırurken cânda bunca derd ü ğuşşa

54. Ne deñlü vire tab'um nazma haşşa

hassân ü selmân:

1. **hassân ü selmân:**

Mesnevi 40

Mısra: 70

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Hız. Muhammed döneminde yaşayıp peygamber şairi olarak ünlenmiş Arap şairi Hassan bin Sâbit ve XIV.yy. İran klasik şiirinin ünlü şairi Selmân-ı Sâvecî.

69. Niçe Şeyhî suhan mülkinde sultân

70. Kemîne çakeri Hassân ü Selmân

hâssiyyet-i müşk:

1. **hâşşiyet-i müşk:**

Mesnevi 23

Mısra: 54

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Miskin(saçın kokusu bağlamında) özelliği.

53. Didi zülfi dimâğuñ eylemiş huşk

54. Eyitdi eyledür hâşşiyet-i müşk

haste:

1. **hasteyi: -(y)i**

Mesnevi 32

Mısra: 97

Far. Hasta.

97. Mesîhâ itdi mi her hasteyi şağ

98. Ölü diriltmeğ'idüp oyuncağ

2. **hasteye: -(y)e**

Mesnevi 33

Mısra: 12

Hasta II Aşık.

11. Cihāna luṭfdur illā baña ḳahr
12. İle ŧekker ŧunar ben ḫasteye zehr

haste cāna:

1. **haste cāna:** -a
Mesnevi 23
Mısra: 201
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Hasta gönül, âşık gönül.

201. Ne çäre ḫaste cāna eyleyüp cebr
202. Ölince bu belāya ide pür- ŧabr

haste itdüñ:

1. **haste itdüñ:** -dñ, -ñ
Mesnevi 34
Mısra: 94
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Hastalıklı etmek II kederlendirmek.

93. Firāk odıyla urma bağruma dāğ
94. Sen itdüñ ḫaste sen eyle girü ŧağ

haste oldı:

1. **haste oldı:** -dı
Mesnevi 34
Mısra: 87
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Hastalanmak.

87. Gözi gibi çü ŧirîn oldı ḫaste
88. ŧabır ḳarüresin itdi ŧikeste

haste olmaz:

1. **haste olmaz:** -maz
Mesnevi 27
Mısra: 169
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Hasta olmak.

169. Ne ŧağ ola kim āḫir ḫaste olmaz
170. Ne dem-sāz ola kim dem-beste olmaz

hasüd:

1. **hasüdüñ:** -uñ
Mesnevi 5
Mısra: 16
Hasetçi, kıskanç | düşman.

15. Discydüñ gül gibi rengin eş'ār
16. Görinürdi ḫasüdüñ çeşmüne ḫār

hasüd-ı dıvden:

1. **hasüd-ı dıvden:** -den
Mesnevi 1
Mısra: 77
Kelime Tipi: -
Şeytanın kıskançlığı, haseti. (Rakipler, şâiri çekemeyenler bağlamında).

77. ḫasüd-ı dıvden olursa ihmāl
78. Yitürsün ŧāha Āşaf anı fı'l-ḫāl

hat:

1. **ḫatın:**
Mesnevi 1
Mısra: 79
Çizgi, yazı (Firâki'nın Hüsrev ü Şirin mesnevisi'ndeki) II Sevgilinin yüzündeki ince ayva tüyleri.

79. Zümürüdd ḳıl ḫatın bu nāzeninüñ
80. Kōr olsun çeşmi mār-ı 'ayb-binüñ

hatā:

1. **ḫatāyım:** -(y)ım
Mesnevi 3
Mısra: 46
Yanlış; İstemeyerek ve bilmeyerek yapılan yanlış, kusur, yanlışlık, yanlışlık.

45. Ğanīyā işigüñde bir gedāyın
46. Ki başdan ayağa cürm ü ḫatāyın

2. **ḫatā:**

- Mesnevi 9**
Mısra: 26
Yanlış; İstemeyerek ve bilmeyerek yapılan yanlış, kusur, yanlışlık, yanlışlık.

25. Çıcarsa sīb içinden ḫaḳ senüñdür
26. Ve illā bu ḫatā mutlak senüñdür

3. **ḫatādur:** -dur

- Mesnevi 15**
Mısra: 245
Yanlış, hata, kusur.

245. Saña ey çerḫ aldanmak ḫatādur
246. Zehirdür ŧekkerüñ baluñ belādur

4. **ḫatādur:** -dur

- Mesnevi 37**
Mısra: 88
1. Yanlış, yanlışlık. 2. Yanlışlık.

87. Dü 'ālem mülkinüñ ŧāḫı ḫudādur
88. Anuñ ğayrine ŧeh dimek ḫatādur

ḫatālu:

1. **ḫatālu:**
Mesnevi 1
Mısra: 14
ḫatā(a.i.): 1. yanlış, yanlışlık, yanlışlık. 2. günah 3. kabahat, kusur. ḫatālu(tr. sf.) hatalı, kabahatli, kusurlu, yanlış.

13. Keremden ben faḳīre fetḫ-i bāb it
14. ḫatālu sözlerüm yā Rab ŧavāb it

ḫatāyı idince:

1. **ḫatāyı idince:** -ince
Mesnevi 9
Mısra: 11
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Hata etmek, yanlış yapmak.

11. İdince bu ḫatāyı ol perī-zād
12. Gelüp Pervīze diḫkān itdi feryād

ḫatāyī -zāde:

1. **ḫatāyī -zāde:**
Mesnevi 36
Mısra: 41
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
ḫıṭay (Çin) doğumlu.

41. ḫatāyī -zāde biş biñ lu 'bet-i Çin
42. Gönül yağmacısı ğāretger-i dīn

ḫātem:

1. **hâtemisin:** -i, -isin

Mesnevi 4

Mısra: 35

1. Mühür: vaz-i hâtem 2. Yüzük:
tahrîk-i hâtem. 3. Son: hâtemü'l-enbiyâ.
Tâ'nın kesriyle de lügattir.

35. Egerçi hâtemisin enbiyanın

36. Velîkin evvelîsin dü cihânın

2. **hâtem:**

Mesnevi 4

Mısra: 39

Mühür.

39. Ne hâtem penbe üzre müşk-i terdür

40. Yâhud ebr-i sefid içre çamerdür

3. **hâtemine:** -i, -n, -e

Mesnevi 4

Mısra: 43

Yüzük.

43. Süleymân hâtemine râm ise bād

44. Senün mührün cihâna urdı bünyād

4. **hâtem:**

Mesnevi 5

Mısra: 67

Yüzük, mühür.

67. Felekler hüküm engüşünde hâtem

68. Kemine çakeri Dârâ vü Rüstem

5. **hâtem:**

Mesnevi 6

Mısra: 37

Yüzük, mühür.

37. Degülse ger bu hâtem saña lâyıq

38. Qabülün mihriyle eyle fâyık

6. **hâtemde:** -de

Mesnevi 38

Mısra: 213

Yüzük.

213. Meger hâtemde zehr itmışdi pinhân

214. Yiyüp cân virdi ol sâ'atde cânân

hâtem oldı:

1. **hâtem oldı:** -dı

Mesnevi 24

Mısra: 125

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

-Cömertlik yüzüğünün- mührü olmak

(Arapların Tayy kabilesinden cömertliğiyle
ünlü İbn Abdullah bin Sa'd'ın lakabı.).

125. Bugün nâmun nekîre hâtem oldı

126. Gedâlar adum ile hem-dem oldı

hâtem-i tayy:

1. **hâtem-i tayy:**

Mesnevi 5

Mısra: 88

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Arap kabileleri arasında tanınmış
"Tayyi" kabilesine mensup ve cömertli

meşhur olan " İbnü Abdillâh Bin Sa'd" in
lakabı; çok cömert [adam].

87. Şehâsın görse şâhuñ olsa ger hayy

88. Dilencilik iderdi Hâtem-i Tayy

hâ-t-i müşkîn sâkına halhâl olup:

1. **hâ-t-i müşkîn sâkına halhâl olup:** -i, -n, -a

Mesnevi 1

Mısra: 69

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Kıvrımlı, siyah satır (lar), çizgiler,
yazılar(güzelin) baldırına halhal olmak.
Hüsrev ü Şirin mesnevisinin bütünüyle bir
güzele teşbih edilmesi imajından hareketle
eserdeki çizgiler, satırlar güzelin ayağına
taktığı hal hal olarak düşünülmiştir.

69. Hâ-t-i müşkîn olup sâkına halhâl

70. Hâyâl olsun hemân hâdindeki hâl

hâ-t-i nîlî:

1. **hâ-t-i nîlî:**

Mesnevi 32

Mısra: 127

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Nazara karşı çocuğun alınına koyulan
işaret II Çivit renkli ayva tüyü.

127. Hâ-t-i nîlî degül hâddüñde bî-dād

128. Cemâlün bağı içre serv-i âzād

hâ-t-i sâkı-yi meh-rünüñ:

1. **hâ-t-i sâkı-yi meh-rünüñ:** -nuñ

Mesnevi 12

Mısra: 34

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Ay yüzlü, içki dağıtan güzelin
yüzündeki ayva tüyler.

33. Revâkında yazılar hâtt-ı 'âli

34. Hâ-t-i sâkı-yi meh-rünüñ mişâli

hâtr:

1. **hâtrüñ:** -(u)ñ

Mesnevi 7

Mısra: 17

Ar. Gönül, gönülde olan his.

17. Boşaldup hâtrüñ dürden dürerden

18. Suhan bezmine nakl eyle güherden

2. **hâtrında:** -i, -n, -da

Mesnevi 26

Mısra: 159

Gönül, kalp; akıl, zihin.

159. Komadı hâtrında hiç melâlet

160. Pes andan soñra girü döñdi fi'l-hâl

hâtr yıkma:

1. **hâtr yıkma:** -ma

Mesnevi 30

Mısra: 69

Kelime Tipi: **Deyim**

Kişilere karşı gösterilmesi gereken
saygı kurallarına uymamak.

69. Dil-âzâr olma şâhâ yıkma hâtr

70. Ğarîbüñ kalbini hiç etme fâtr

hâtrına teşviş virdi:

1. **hâtırına teşvîş virdi: -di**

Mesnevi 37

Mısra: 164

Kelime Tipi: **Deyim**

Zihnine, aklına dert olmak; aklına takılmak.

163. Gelüp didi Resüle bî-kem ü biş

164. Mübârek hâtırına virdi teşvîş

hatırından gitdi:

1. **hatırından gitdi: -di**

Mesnevi 14

Mısra: 60

Kelime Tipi: **Deyim**

Unutmak, hatırlamamak.

59. Şu hâdde vâlih oldı rûbeh-i pîr

60. Ki gitdi hâtırından mekr ü tezvîr

hatt:

1. **hattı: -ı**

Mesnevi 38

Mısra: 237

Yazı, kader çizgisi.

237. Felek kavsindeki hâttı okı gör

238. Ataña öne urduğı okı gör

hatta:

1. **hatta:**

Mesnevi 19

Mısra: 54

(حسى) bağı. (Ar. hattâ) "Bile, dahi, üstelik, bundan başka, hem de" gibi anlamı kuvvetlendirmek için kullanılır.

53. Bu üslûb ile olsa mihrbânı

54. Virür er 'avrata hâтта amânı

hatt-ı 'alî:

1. **hatt-ı 'alî:**

Mesnevi 12

Mısra: 33

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Yüksek, değerli, meşhur hat (el yazısı.).

33. Revâkında yazılar hâtt-ı 'alî

34. Hâtt-ı sâkî-yi meh-rünüñ mişâli

hatt-ı gamın:

1. **hatt-ı gamın: -ı, -n**

Mesnevi 34

Mısra: 29

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

(Sevgilinin) Ayva tüylerinin derdi, kederi.

29. Ki idüp sebzeze hâtt-ı gamın fâş

30. Olurdu ebr-i çeşminden güher- pâş

hatt-ı istivâdur:

1. **hatt-ı istivâdur: -dur**

Mesnevi 11

Mısra: 69

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Birbirine eşit ve denk olan çizgi (Ekvator).

69. Ya hâtt-ı istivâdur âftâba

70. Yâhud sîmîn elifdûr mâhtâba

havâ:

1. **havâsi: -sı**

Mesnevi 14

Mısra: 31

Hava, dört unsurdan biri.

31. Hâvâsi mu 'tedil ne germ ü ne serd

32. Dağı hiç sebzezârı olmamış zerd

havâle ide:

1. **havâle ide: -e**

Mesnevi 26

Mısra: 210

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Havale etmek; göndermek.

209. İde mi girü bir tağa havâle

210. Geçer 'ömrüm egerçi kâm ü nâ-kâm

havâle iderdi:

1. **havâle iderdi: -er, -di**

Mesnevi 26

Mısra: 18

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Havale etmek; göndermek.

17. Döküp her gönçe gül-berge küläle

18. İderdi lâleye nesrîn havâle

havâle iderler:

1. **havâle iderler: -er, -ler**

Mesnevi 36

Mısra: 130

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Havale etmek; göndermek.

129. Çara beñler koyup ruhsâr-ı ale

130. İderler şem 'e pervâne havâle

havâle kıldılar:

1. **havâle kıldılar: -di, -lar**

Mesnevi 25

Mısra: 116

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Sevk etmek, havale etmek, göndermek, yollamak.

115. Dürişüp hileyile mekr ü ala

116. Beni bu tağa kıldılar havâle

havâle oldı:

1. **havâle oldı: -di**

Mesnevi 36

Mısra: 281

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Bir işi, bir şeyi başkasına devretmek, başkasının sorumluluğuna bırakmak.

281. Çü mülke ol zağar oldı havâle

282. Kılurdu halk bülbül gibi nale

havâle olundum:

1. **havâle olundum: -du, -m**

Mesnevi 23

Mısra: 140

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Bir başkasının sorumluluğuna bırakılma, ısmarlama, devredilme.

139. Umarken h̄vān-ı vuslatdan nevāle
140. Gulū-yı çāha olundum h̄vāle

hāvāle olur:

1. **hāvāle olur:**-(u)r
Mesnevi 13
Mısra: 28
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İsmarlamak.

27. Kosañ bir laħza ger elden piyāle
28. Olur kalbūne yüz bin ğam h̄vāle

hāvāle olurdu:

1. **hāvāle olurdu:**-(u)r, -dī
Mesnevi 19
Mısra: 117
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Siper olmak.

117. Çe ger olurdu her şire h̄vāle
118. Zebūn olmuşdu līkin bir ğazāle

hāvāle olurlar:

1. **hāvāle olurlar:**-(u)r, -lar
Mesnevi 19
Mısra: 104
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Siper olmak.

103. Egerçi cümlesi müşgīn- ğazāle
104. Velīkin şire olurlar h̄vāle

hāvālī:

1. **hāvālī:**
Mesnevi 36
Mısra: 270
Civar, yöre.

269. Memālikde anı kılmışdı vālī
270. Anuñ hükminde idi ol hāvālī

hāv̄b-ı ğaflete:

1. **hāv̄b-ı ğaflete:**-e
Mesnevi 27
Mısra: 308
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
*Ğaflet uykusu : Dünyaya bağlanıp
ahireti unutma hālī.*

307. Kocaldukc'oldı hırşuñ bī-nihāyet
308. Bu hāv̄b-ı ğaflete hiç yok mı ğāyet

hāv̄f:

1. **hāv̄f:**-i
Mesnevi 14
Mısra: 61
*Korku, korkma. hāv̄fen korkarak,
korku hasebiyle.*

61. Be-ğāyet hāv̄fı var idi pelengūñ
62. Seg-i dīvānevēş siñlerdi siñ siñ

hāv̄f eylemezsın:

1. **hāv̄f eylemezsın:**-mez, -sın
Mesnevi 26
Mısra: 135
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Korkmak.

135. Niçün hāv̄f eylemezsın Ğakdan ey şāh
136. Nedür bu zulm ben mazlūma her-ĝah

hāv̄f idüp:

1. **hāv̄f idüp:**-üp
Mesnevi 7
Mısra: 128
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Korkmak.

127. Nerīmān hāv̄f idüp pür -maħbesinden
128. Uşandı Erdevān işkencesinden

hāv̄f ile:

1. **hāv̄f ile:**
Mesnevi 23
Mısra: 106
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Korku ile, korkarak.

105. Muķābil ols' aña hırşīd-i rahşān
106. Geçer hāv̄f ile üstinden şitābān

hāv̄f ü bimi:

1. **hāv̄f ü bimi:**-i
Mesnevi 16
Mısra: 132
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Korku ve tehlike.

131. Ne zan idersin aĝladup yetīmi
132. Sen andan görmeyesin hāv̄f ü bimi

hāv̄f ü bīmūñ:

1. **hāv̄f ü bīmūñ:**-(ü)ñ
Mesnevi 23
Mısra: 49
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Korku ve tehlike.

49. Didi benden meger yok hāv̄f ü bīmūñ
50. Eyitdi Ğaķ mu tīmdir yetīmūñ

hāv̄f-ı vāfir çeküp:

1. **hāv̄f-ı vāfir çeküp:**-üp
Mesnevi 37
Mısra: 13
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Çok korkmak, çok çekinmek.

13. Çeküp şarşardan ol dem hāv̄f-ı vāfir
14. Çenāruñ elleri ditrerdi dir dir

hāv̄vā anamız atamız ādem:

1. **hāv̄vā anamız atamız ādem:**
Mesnevi 24
Mısra: 214
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
*Havva anamız babamız Ādem : İnsan
soyunun aynı anadan ve babadan türemiş
olduĝunu ifade eden bir söz.*

213. Degül nā-cins herĝiz halk-ı 'ālem
214. Çü Hāv̄vā anamız atamız Ādem

hāv̄z:

1. **hāv̄z:**-a
Mesnevi 21
Mısra: 5
Havuz.

5. Gelince havza otlağdan ola rāh
6. İrişe şîr-i şâfi gāh ü bî-gāh

2. **havz:**
Mesnevi 21
Mısra: 17
Havuz.

17. Bu havz işine bil ey şehd-i fāyık
18. Degüldür andan özge kimse lāyık

3. **havz:**
Mesnevi 22
Mısra: 39
Havuz.

39. Bu havz olsun deyu ol hūra kāfi
40. Getürdi şu yirine şîr-i şâfi

4. **havza: -a**
Mesnevi 22
Mısra: 45
Havuz.

45. Aķup çün havza girdi cüy-i sepîd
46. Şeb-i Ferhāda irdi şubh-i ümmîd

5. **havza: -a**
Mesnevi 22
Mısra: 66
Havuz.

65. Virür 'uşşāka 'ömr-i cāvidāni
66. Yüzünüñ 'aksi düşdi havza nā-gāh

6. **havzıyla: -i, -(y)la**
Mesnevi 22
Mısra: 70
Havuz.

69. Kenār-ı cüy-i şîre ol kıyāmet
70. Hemān havzıyla ol serv-i semen-ber

havz ola:

1. **havz ola: -a**
Mesnevi 21
Mısra: 3
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Havuz olmak.

3. 'Aceb kaçrumda hiç bir havz ola mı
4. Süd ırmağı aķa aña müdāmî

havz olmağ:

1. **havz olmağ:**
Mesnevi 21
Mısra: 45
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Havuz olmak, havuzu yapmak.

45. Serāy öninde bir havz olmağ işin
46. Aña otlağdan işi süd gelişin

havz ü bağ:

1. **havz ü bağ: -i**
Mesnevi 9
Mısra: 51
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Havuz ve bahçe.

51. Düzerler göz yaşından havz ü bağ
52. Yaķarlar āh odından çerāğı

havz-ı kevser:

1. **havz-ı kevser:**
Mesnevi 18
Mısra: 140
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Cennette olan bir havuz.

139. İçinde hūrlar var māh-peyker
140. Behişāsā öninde havz-ı Kevser

2. **havz-ı kevser:**
Mesnevi 22
Mısra: 36
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Cennette olan bir havuz.

35. Çü fāriğ oldı cüy işinden üstād
36. Yine bir havz-ı Kevser itdi bünyād

3. **havz-ı kevser:**
Mesnevi 22
Mısra: 72
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Cennette olan bir havuz.

71. Mişāl-i hūr-ı cennet havz-ı Kevser
72. Niğārünü yanında her şeker-leb

havz-ı ra'nā:

1. **havz-ı ra'nā:**
Mesnevi 22
Mısra: 52

Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Güzel, latif, hoş görünen havuz.

51. Haber ırgürdiler kim ol niğāra
52. Düzelde havz-ı ra'nā seng-i hārā

havz-ı zibā:

1. **havz-ı zibā:**
Mesnevi 31
Mısra: 163
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Süslü havuz.

163. Yapılmış kaçır önünde havz-ı zibā
164. Sumāķi mermer ü divāri dībā

hāy:

1. **hāy:**
Mesnevi 9
Mısra: 9
Üzüntü ve tekdır anlatan genellikle de beddua başında kullanılan söz II İyi dilek sözü olarak da kullanılır.

9. Dedükçe bağbān hāy alma alma
10. Kōparur nuķl için bir iki alma

2. **hāy:**
Mesnevi 9
Mısra: 48
Vay!, Eyvah!" manasında yakınma ve seslenme bildirir.

47. Ne hāl oldu ki İslām beglerine
48. Dimezler hāy hergiz seglerine

3. **hây:**

Mesnevi 32

Mısra: 133

Aman, medet, cyvah. II Hey, ey.

133. Terâhḥüm eyle ben âşüfteye hây

134. Bu gıc'ey meh degül yıl on iki ay

hây u hüy u ğavġâ:

1. **hây u hüy u ğavġâ:**

Mesnevi 16

Mısra: 150

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Yüksek ses, gürültü, kargaşa ve kavga, (dünyaya ait, dünya nimetleri için yapılan).

149. Degüldür devlet-i dünyâ mü'ebbed

150. Bu hây u hüy u bu ğavġâ mü'ebbed

hây u hüydan:

1. **hây u hüydan:** -dan

Mesnevi 16

Mısra: 81

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Gürültülü ses II kargaşa.

81. Olurdu hây u hüydan zehreler- çäk

82. Muḥanneşler busuda zâr ü ğamnâk

2. **hây ü hüydan:** -dan

Mesnevi 40

Mısra: 97

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Gürültü patırtı II Bağrış çağrış.

97. Ḥamûş ol geç bu nev'a hây ü hüydan

98. Dilüñ kat' it bu resme güft ü güdan

hayâ:

1. **hayâdan:** -dan

Mesnevi 5

Mısra: 86

Sıklıma, utanç.

85. İşidüp cüd-ı evşâfin şabâdan

86. Yüzine keftutar deryâ hayâdan

2. **hayâdan:** -dan

Mesnevi 11

Mısra: 104

Utanna, sıklıma.

103. Lebi güftâra gelse şeker-âmiz

104. Hayâdan gönçeler olur 'arâk-rîz

hayâ vü şerm:

1. **hayâ vü şerm:**

Mesnevi 19

Mısra: 20

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Edep ve utanma.

19. Haremden servveş gösterme başuñ

20. Hayâ vü şerm olsun Ḥvâce- taşuñ

hayâl:

1. **hayâl:**

Mesnevi 12

Mısra: 19

Aşlı olmadığı halde zihinde kurulan şey, düş.

19. Hayâl ü fikr-i bâtl cümle naklüñ

20. Niçün kendüñ yitürdüñ kanı 'aqluñ

2. **hayâlüñ:** -ḥ(ü)ñ

Mesnevi 17

Mısra: 66

Hayal II sevgiliyi düşünmek.

65. Egerçi gözlerüm görmez cemâlün

66. Velî gitmez gönülünden hiç hayâlün

3. **hayâlüñden:** -ḥ(ü)ñ, -den

Mesnevi 17

Mısra: 68

Zihinde tasarlanan, canlandırılan ve gerçekleşmesi özlenen şey, düş | düşünce, fikir.

67. Görinmezken göze nür-ı tecellî

68. Hayâlünden bulur gönülüm tesellî

4. **hayâli:** -i

Mesnevi 26

Mısra: 108

Zihinde tasarlanan, canlandırılan ve gerçekleşmesi özlenen şey, düş | düşünce, fikir.

107. Gerekmez âb-ı hayvân ü zülâli

108. Yiter ben teşneye la'lüñ hayâli

5. **hayâlüñ:** -(ü)ñ

Mesnevi 26

Mısra: 188

Zihinde tasarlanan, canlandırılan ve gerçekleşmesi özlenen şey, düş, imge | Sevgili'nin hayali.

187. 'Azâb u ḥaşret ü derd ü elemde

188. Egerçi baña hem-demdür hayâlün

6. **hayâlin:** -i, -n

Mesnevi 33

Mısra: 102

Zihinde tasarlanan, canlandırılan ve gerçekleşmesi özlenen şey, düş, imge.

101. Ne hürîdür ki görenler cemâlin

102. Gönülünden çıkarur cennet hayâlin

hayâlât ü muḥâlât itmişsin:

1. **hayâlât ü muḥâlât itmişsin:** -miş, -sin

Mesnevi 12

Mısra: 15

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Hayal kurmak, gerçekleşmesi mümkün olmayan şeyler düşünmek.

15. Kim itmişsin hayâlât ü muḥâlât

16. Müyesser ola mı heyhât heyhât

hayâl-i hâl-i dil-ber:

1. **hayâl-i hâl-i dil-ber:**

Mesnevi 3

Mısra: 32

Kelime Tipi: -

Gönlü alıp götüren güzelin beninin hayalî.

31. N'ola bağruma dâğ ursalar anda
32. Hâyâl-i hâl-i dil-ber var cânda

hâyâl-i hâs:

1. **hâyâl-i hâş:**
Mesnevi 1
Mısra: 60
Kelime Tipi: -
Özel, şahsî hayal.

59. Ola her beyt köşk-i bâğ-ı Rıdvân
60. Hâyâl-i hâş içinde hür ü gilmân

hâyâl-i yâr:

1. **hâyâl-i yâr:**
Mesnevi 24
Mısra: 106
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Sevgilinin hayalî.

105. Şanasım her le'âl bir çeşm-i pür-hûn
106. Hâyâl-i yâr idi ol nakş-ı mehzûn

hâyâlüm ola:

1. **hâyâlüm ola: -a**
Mesnevi 26
Mısra: 164
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Tasavvur edilen, zihinde canlandırılan şey olmak.

163. Didi yâ Rab hâyâlüm mi ola bu
164. Perî mi ola yâ bu âdemî zâd

hayât:

1. **hayâtî: -ı**
Mesnevi 40
Mısra: 34
Yaşama gücü, yaşama şevki, canlılık.

33. Mesihâsâ kılrusa iltifâtı
34. Gele bu mürde cismümün hayâtı

hayât âbî:

1. **hayât âbî:**
Mesnevi 17
Mısra: 46
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Hayat suyu (âb-ı hayat): Ölümsüzlük verdiği inananın efsanevi kutsal su. "Ölümsüzlük", Gilgamiş'tan Lokman Hekim'e dünya edebiyatı anlatılarında önemli bir metaforudur. "âb-ı hayât" anlatısı, Hızır, İlyas, İskender ve karanlıklar ülkesi ile birlikte divan şiirinde çeşitli bağlamlarda en çok kullanılan motiflerdendir.

45. Boyandum düd-ı âha ol dem ey cân
46. Hayât âbî gibi zulmetde pinhân

hayât-ı cavidânî:

1. **hayât-ı cavidânî: -ı**
Mesnevi 36
Mısra: 234
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Ebedî, sonsuz hayat.

233. Virüp Hüsrev leb-i Şîrne cânı
234. Alurdu şan hayât-ı cavidânı

hayâtından tama' kat' itdi:

1. **hayâtından tama' kat' itdi: -di**
Mesnevi 15
Mısra: 90
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Hayatından ümidi kesmek.

89. Çü gördi rûzgârûn hışm ü kînin
90. Hayâtından tama' kat' itdi Şîrîn

hayf:

1. **hayf:**
Mesnevi 26
Mısra: 138
Yazık: Haksızlığa uğradığı düşünülen kişi için merhamet ve insaf dilendiğini ifade eden söz.

137. Yürüm küh-ı belâ derdüm firāvân
138. Hay[ı]fdur baña hayf ey şâh-ı hûbân

2. **hayf:**
Mesnevi 38
Mısra: 189
Yazık!

189. Baña mihmânmişsin Hüsrevâ hayf
190. Dirîgâ bilmedüm vâ-hayf vâ-hayf

hayf vâ hayf:

1. **hayf vâ hayf:**
Mesnevi 27

Mısra: 143
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Yazık vah yazık!

143. Dirîgâ vü dirîgâ hayf vâ hayf
144. 'Adem-i âbâda Şîrîn ola zâyf

2. **hayf vâ hayf:**
Mesnevi 27
Mısra: 237
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Yazık vah yazık!

237. Didi kim hayf vâ hayf ol garîbe
238. Dil- efkâr ü belâ-keş 'andelîbe

hayfâ:

1. **hayfâ:**
Mesnevi 38
Mısra: 193
Eyvah, yazık, heyhat" anlamlarında kullanılan bir söz.

193. Dirîgâ gamze-i hûn-rîz hayfâ
194. Dirîgâ Hüsrev-i Pervîz hayfâ

2. **hayfâ:**
Mesnevi 38
Mısra: 194
Eyvah, yazık, heyhat" anlamlarında kullanılan bir söz. (GTS).

193. Dirîgâ gamze-i hûn-rîz hayfâ
194. Dirîgâ Hüsrev-i Pervîz hayfâ

hay[ı]fdur:

1. **hay[ı]fdur:**

Mesnevi 26

Mısra: 138

Yazıktır: Haksızlığa uğradığı düşünülen kişi için merhamet ve insaf dilendiğini ifade eden söz.

137. Yürüm küh-ı belâ derdüm firāvân

138. Hay[ı]fdur baña hayf ey şâh-ı hübân

hâyile:

1. **hâyile:**

Mesnevi 27

Mısra: 97

Dram, trajedi. (Korkunç vaziyet).

97. Degüldür aña mahşüş işbu hâyile

98. Zamâne halkın'olmuşdur havâle

hayır:

1. **hayırdan: -dan**

Mesnevi 3

Mısra: 124

Ar. "şer" mukabili, halkın muhabbet ve rağbet eylediği şey, iyi şey, nafi şey. (Türkçede isim olarak kullanılır. Sıfat makamında iradı lâzım gelince hayırlı denilir).

123. Çü sürçe 'arşa-i mahşerde atum

124. Gelüp ğâlib hayırdan seyyi'atum

haylı:

1. **haylı:**

Mesnevi 27

Mısra: 267

Çokça, epeyce, oldukça.

267. Çeküp ardınca haylı ğuşşa vü ğam

268. Birez toprağı üzre tutdı mâtem

2. **hayli:**

Mesnevi 33

Mısra: 30

Çok, birçok, epey.

29. Eger anuñ baña olsaydı meyli

30. İdermiydi cefâ vü cevri hayli

hayli tağıldı:

1. **hayli tağıldı: -dı**

Mesnevi 16

Mısra: 112

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ordusu dağılmak: Ordusu dağıtmak, bozulmak, perişan olmak.

112. Kırıldı 'askeri tağıldı hayli

111. Kılurdu şerre ç'ol şerir meyli

hayme vü hargâh:

1. **hayme vü hargâh:**

Mesnevi 38

Mısra: 256

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Çadır ve otağ.

255. Gider cümle gedâ vü şâh kalmaz

256. Yıkılır hayme vü hargâh kalmaz

hayme-i mihrüñ tınâbı:

1. **hayme-i mihrüñ tınâbı:**

Mesnevi 23

Mısra: 191

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Güneşin çadırının ipi.

191. İrişmez hayme-i mihrüñ tınâbı

192. Tutup anı bulam tâ fetḥ-i bâbı

hayr:

1. **hayr:**

Mesnevi 3

Mısra: 26

"şer" mukabili, halkın muhabbet ve rağbet eylediği şey, iyi şey, nafi şey.

25. Eger a' mälümi tartarsa vezzân

26. Göge ağa kamu hayr ile ihsân

2. **hayr:**

Mesnevi 10

Mısra: 79

Ar. "şer" mukabili, halkın muhabbet ve rağbet eylediği şey, iyi şey, nafi şey. (Türkçede isim olarak kullanılır. Sıfat makamında iradı lâzım gelince hayırlı denilir).

79. Pes imdi hayr ile geçür zamānuñ

80. Du'â-yı hayr ile yâd ola cânuñ

hayr oldı:

1. **hayr oldı: -dı**

Mesnevi 36

Mısra: 244

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Hayırlı olmak.

243. Cihânı miḥnetiyle eyledüm seyr

244. Bi-ḥamdı'llâh kim oldı 'akıbet hayr

hayr ü şer:

1. **hayr ü şer:**

Mesnevi 36

Mısra: 264

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

İyilik ve kötülük.

263. Dilinde vird ü ezkâr-ı mesâvî

264. Yanında hayr ü şer cümle müsâvî

2. **hayr u şer:**

Mesnevi 37

Mısra: 156

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

İyilik ve kötülük.

155. Añâ kim olmaya tevfiḳ reh-ber

156. Olur yanında hayr u şer ber-â-ber

hayrân:

1. **hayrân:**

Mesnevi 3

Mısra: 115

Şaşırmış, kendinden geçmiş II Tanrı'nın kudretini, yarattıkları ve hikmetine karşı duyulan en son duygu hali.

115. Vücüd ile 'adem beyninde hayrân

116. Bulunmaz hayretüm bahrine pâyân

2. **hayrân:**

Mesnevi 15

Mısra: 145

Bir kimse veya bir şey karşısında hayranlık duyan, onu çok beğenen, çok takdir eden kimse.

145. Bu anuñ ol bunuñ hüsnine hayrân

146. İderlerdi biri birini seyrân

3. **hayrânsın: -sın**

Mesnevi 15

Mısra: 180

Şaşırmış, şaşırıp kalmış.

179. Didi bil'lâhi kândansın haber vir

180. Niçün bu resme hayrânsın haber vir

4. **hayrân:**

Mesnevi 34

Mısra: 28

Şaşırıp kalmış (kimse)l 'aşk ile kendinden geçmiş (şeydalanmak bağlamında).

27. Gehî serv ayağına yüz ururdi

28. Çenâra karşıu geh hayrân tururdi

hayrân kaldı:

1. **hayrân kaldı: -dı**

Mesnevi 12

Mısra: 62

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Çok beğenmek, hayran olmak 2.

(hayranlıkla bir an) yerinde kalakalmak.

61. Düretdi şan'atıyla bir 'acab kâr

62. Görüp hayrân kaldı çerh-i devvâr

hayrân kalmış:

1. **hayrân kalmış: -mış**

Mesnevi 31

Mısra: 129

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Çok beğenmek, hayran olmak 2.

(hayranlıkla bir an) yerinde kalakalmak.

129. Görüp hayrân kalmış anı bülbül

130. Açup gönç'ağz olmuş çan uğut gül

hayrân kalurdu:

1. **hayrân kalurdu: -ur, -dı**

Mesnevi 8

Mısra: 8

Kelime Tipi: **Deyim**

Beğenmek, hayran kalmak.

7. Virüpdü 'âlemün naqşına bir reng

8. Görüp hayrân kalurdu naqş-ı Erjeng

2. **hayrân kalurdu: -ur, -dı**

Mesnevi 8

Mısra: 8

Kelime Tipi: **Deyim**

Çok beğenmek, hayran olmak 2.

(hayranlıkla bir an) yerinde kalakalmak.

7. Virüpdü 'âlemün naqşına bir reng

8. Görüp hayrân kalurdu naqş-ı Erjeng

3. **hayrân kalurdu: -ur, -dı**

Mesnevi 8

Mısra: 8

Kelime Tipi: **Deyim**

Çok beğenmek, hayran olmak 2.

(hayranlıkla bir an) yerinde kalakalmak.

7. Virüpdü 'âlemün naqşına bir reng

8. Görüp hayrân kalurdu naqş-ı Erjeng

hayrân oldum:

1. **hayrân oldum: -du, -m**

Mesnevi 31

Mısra: 87

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Tutkun olmak, çok arzu etmek II

Hayrete düşmek, şaşırarak.

87. Nic'idem n'eyleyem hayrân oldum

88. İki arada ser-gerdân oldum

hayrân olsa:

1. **hayrân olsa: -sa**

Mesnevi 36

Mısra: 127

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Çok beğenmek, kendinden geçmek,

gözü kamaşmak.

127. N'ola şu gibi gözgü olsa hayrân

128. Aña çün 'arz-ı dîdâr itdi cânân

hayrân olup:

1. **hayrân olup: -up**

Mesnevi 13

Mısra: 57

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Beğenmek, kendinden geçmek; arzu etmek.

57. Olup ol şürete Pervîz hayrân

58. Ne içir bilmez idi mey mi yâ çan

hayrân ü dil-teng:

1. **hayrân ü dil-teng:**

Mesnevi 20

Mısra: 53

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Şaşırmış ve yüreği dar, kederli (sıkıntılı).

53. Gezerdi her yaña hayrân ü dil-teng

54. Yimişdi şanasın afyün ile beng

hayret:

1. **hayretde: -de**

Mesnevi 2

Mısra: 69

Şaşırma, şaşırıp kalma, ne yapacağını bilmeme.

69. Cihân hayretde niçe fehm ü idrâk

70. Ulu bildükleri dir mâ 'arafnâk

2. **hayretüm: -(ü)m**

Mesnevi 3

Mısra: 116

Şaşırma, şaşırıp kalma, ne yapacağını bilmeme.

115. Vücüd ile 'adem beyninde hayrân

116. Bulunmaz hayretüm bahrine pâyân

3. **hayretüm:-(ü)m**

Mesnevi 23

Mısra: 84

Bir durum veya bir şey karşısında ne yapacağımı, ne hüküm vereceğimi bilememe, şaşırma, şaşırıp kalma, şaşkınlık.

83. Meded kıldum iki arada hayrân

84. İdün bu hayretüm derdine dermân

4. **hayretdeyem: -de, -(y)em**

Mesnevi 23

Mısra: 155

Bir durum veya bir şey karşısında ne yapacağımı, ne hüküm vereceğimi bilememe, şaşırma, şaşırıp kalma, şaşkınlık.

155. Bu hâletden ‘aceb hayretdeyem ben

156. Bu hayretten ‘aceb hâletdeyem ben

5. **hayretiden: -den**

Mesnevi 23

Mısra: 156

Bir durum veya bir şey karşısında ne yapacağımı, ne hüküm vereceğimi bilememe, şaşırma, şaşırıp kalma, şaşkınlık.

155. Bu hâletden ‘aceb hayretdeyem ben

156. Bu hayretten ‘aceb hâletdeyem ben

6. **hayretinden: -i, -n, -den**

Mesnevi 26

Mısra: 177

Bir durum veya bir şey karşısında ne

yapacağımı, ne hüküm vereceğimi bilememe, şaşırma, şaşırıp kalma, şaşkınlık.

177. İderdi hayretinden tağ ile ceng

178. Dir idi ey nigâr-ı dil-sitânüm

7. **hayret:**

Mesnevi 36

Mısra: 193

Bir durum veya bir şey karşısında ne yapacağımı, ne hüküm vereceğimi bilememe, şaşırma, şaşırıp kalma, şaşkınlık.

193. Kâlıp bu hayret içre öñü yañu

194. Gözine oldı gerdeklük kârañu

hayret ağzıyla engüşt ıırdum:

1. **hayret ağzıyla engüşt ıırdum: -du, -m**

Mesnevi 17

Mısra: 52

Kelime Tipi: **Deyim**

Şaşkınlık ile (nedeni ile) parmak ısırarak: Büyük şaşkınlık duymak.

51. Urup pistânlarumdan sîneme müşt

52. ıırdum hayret ağzıyla engüşt

hayretiden:

1. **hayretiden:**

Mesnevi 21

Mısra: 40

Hayretten, şaşkınlıktan.

39. Şad[ı]r gösterdiler geçüp oturdı

40. Velî hayretiden öz kendin yitürdi

hayretiden dikeldi:

1. **hayretiden dikeldi: -di**

Mesnevi 25

Mısra: 17

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Hayretten (şaşkınlıktan) ayak üstünde durmak.

17. Dikeldi deste hayretiden ol işe

18. Şokardı barmağın ağzına tîşe

hayretiden dikeldi kaldı:

1. **hayretiden dikeldi kaldı:**

Mesnevi 16

Mısra: 42

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Hayretten (şaşkınlıktan) ayak üstünde durmak.

41. Şu deñlü gördi kim zaħm ü elemeler

42. Dikeldi kaldı hayretiden ‘alemler

hayrû’n-nebiyyin:

1. **hayrû’n-nebiyyin:**

Mesnevi 4

Mısra: 2

Peygamberlerin(nebilerin) en hayırlısı. -Hz. Muhammed.

1. Şehşâh-ı cihân ü şahne-i dîn

2. Şefî’u’l- müznibîn hayrû’n-nebiyyîn

hayvân-ı ‘alef- hÿvâr:

1. **hayvân-ı ‘alef- hÿvâr:**

Mesnevi 24

Mısra: 146

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ot yiyen hayvan.

145. Hünersüzlükden ol kim ola bî-‘âr

146. Degül insân hayvân-ı ‘alef- hÿVâr

hayy olsa:

1. **hayy olsa: -sa**

Mesnevi 5

Mısra: 87

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Diri, canlı, hayat sahibi olmak.

87. Şehâsın görse şâhuñ olsa ger hayy

88. Dilencilik iderdi Hâtem-i Tayy

2. **hayy olsa: -sa**

Mesnevi 5

Mısra: 87

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Diri, canlı, hayat sahibi olmak.

87. Şehâsın görse şâhuñ olsa ger hayy

88. Dilencilik iderdi Hâtem-i Tayy

3. **hayy olsa: -sa**

Mesnevi 5

Mısra: 87

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Diri, canlı, hayat sahibi olmak.

87. Şehâsın görse şâhuñ olsa ger hayy

88. Dilencilik iderdi Hâtem-i Tayy

4. **hayy olsa: -sa**

Mesnevi 5

Mısra: 87

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Diri, canlı, hayat sahibi olmak.

87. Şehâsın görse şâhuñ olsa ger hayy

88. Dilencilik iderdi Hâtem-i Tayy

5. **hayy olsa: -sa**

Mesnevi 5

Mısra: 87

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Diri, canlı, hayat sahibi olmak.

87. Şehâsın görse şâhuñ olsa ger hayy

88. Dilencilik iderdi Hâtem-i Tayy

6. **hayy olsa: -sa**

Mesnevi 5

Mısra: 87

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Diri, canlı, hayat sahibi olmak.

87. Şehâsın görse şâhuñ olsa ger hayy

88. Dilencilik iderdi Hâtem-i Tayy

7. **hayy olsa: -sa**

Mesnevi 5

Mısra: 87

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Diri, canlı, hayat sahibi olmak.

87. Şehâsın görse şâhuñ olsa ger hayy

88. Dilencilik iderdi Hâtem-i Tayy

8. **hayy olsa: -sa**

Mesnevi 5

Mısra: 87

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Diri, canlı, hayat sahibi olmak.

87. Şehâsın görse şâhuñ olsa ger hayy

88. Dilencilik iderdi Hâtem-i Tayy

9. **hayy olsa: -sa**

Mesnevi 5

Mısra: 87

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Diri, canlı, hayat sahibi olmak.

87. Şehâsın görse şâhuñ olsa ger hayy

88. Dilencilik iderdi Hâtem-i Tayy

10. **hayy olsa: -sa**

Mesnevi 5

Mısra: 87

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Diri, canlı, hayat sahibi olmak.

87. Şehâsın görse şâhuñ olsa ger hayy

88. Dilencilik iderdi Hâtem-i Tayy

11. **hayy olsa: -sa**

Mesnevi 5

Mısra: 87

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Hayy: Allah'ın isimlerindedir II Diri,

canlı, hayat sahibi. hayy ol:Diri, canlı, hayat sahibi olmak.

87. Şehâsın görse şâhuñ olsa ger hayy

88. Dilencilik iderdi Hâtem-i Tayy

hazân:

1. **hazân:**

Mesnevi 15

Mısra: 252

Sonbahar, güz; ölüm.

251. Nice gül-berge ola ger surh ü ger ağ

252. Hazân âhir anı kılmaya toprağ

2. **hazân:**

Mesnevi 28

Mısra: 61

Sonbahar, güz; ölüm.

61. Hazân irdiye bir gül-berge nâ-gâh

62. Ne var tek gülşeni şaklasun Allâh

3. **hazân:**

Mesnevi 36

Mısra: 13

Sonbahar, güzün.

13. Hazân kim huşk ide her sebzezarı

14. Gerü ser-sebz ide bād-ı bahârî

4. **hazân:**

Mesnevi 37

Mısra: 1

Sonbahar, güz; ölüm.

1. Hazân kim dökdi şahn-ı bâğa yaprağ

2. Harîm-i bâğ olur hengâme-i zâğ

5. **hazân:**

Mesnevi 37

Mısra: 8

Sonbahar, güz; ölüm.

7. Aceb mi zerd -ruhsâr olsa nârenc

8. Hazân câmından içdi cür'a-i renc

6. **hazân:**

Mesnevi 37

Mısra: 26

Sonbahar, güz; ölüm.

25. Çemen mülkin idüp nâlân ü tārâc

26. Hazân eşcârı kodı yalın ü ac

hazân oldı:

1. **hazân oldı: -dı**

Mesnevi 14

Mısra: 4

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Sararıp solmak.

3. Şehenşeh kim iderdi cāna cebri

4. Hazân oldı bahâr-ı bâğ-ı şabri

hazâyin:

1. **hazâyin:**

Mesnevi 36

Mısra: 55

Hazine.

55. Şehenşeh açdı bir niçe hazâyin
56. Dökülüp tâ ki zeyn ola Medâyin

hazef:

1. **hazef:**

Mesnevi 5

Mısra: 50

*Çanak çömlek gibi çamurdan işlenip
ateşte pişirilen şeyler.*

49. Menem şol bî-kes ü dervîş-i dil-rîş
50. Hazef dir la 'lûme a' dâ-yı bed-gîş

2. **hazef:**

Mesnevi 20

Mısra: 31

*Çanak çömlek gibi çamurdan işlenip
ateşte pişirilen şeyler.*

31. Hazef gibi güher pâ-mâl olur mı
32. Meh-i nev kimseye halhâl olur mı

hazer kıl:

1. **hazer kıl:**

Mesnevi 10

Mısra: 31

Kelime Tipi: **Deyim**

Sakınmak, çekinmek, korunmak.

31. Hazer kıl beddu'âdan ihtirâz it
32. Bu 'izz ü nâzı ço Hâkka niyâz it

2. **hazer kıl:**

Mesnevi 19

Mısra: 38

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Sakınmak, çekinmek, korunmak.

37. Alınma nâlesine 'andelîbüñ

38. Firîbinden hazer kıl nâ-şekîbüñ

3. **hazer kıl:**

Mesnevi 38

Mısra: 79

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Sakınmak, çekinmek.

79. Hazer kıl bed-du'âdan eyle perhîz

80. Yetişür yirde kalmaz gic eger tîz

hazîne:

1. **hazîne:**

Mesnevi 36

Mısra: 31

*Altın, gümüş, mücevher vb. değerli
eşya yığımı, büyük servet.*

31. Virür Şîrîne şeh vâfir hazîne

32. Nesine harc ola dañı nesine

hâzır:

1. **hâzır:**

Mesnevi 16

Mısra: 83

*Ar. 1. Göz önünde olan,
kaybolmayan.. 2. İcra etmek ve edilmek
için lâzım gelen hâl ve keyfiyet üzere
bulunan şahıs ve şey. hâzır bi'l-meclis:
Mecliste hazır olan şahıs.*

83. Buzurgümmüd şeh yanında hâzır

84. Tıururdu dâyim uşurlâba nâzır

2. **hâzırısın: -sın**

Mesnevi 25

Mısra: 47

*Her yerde görünen, mevcut olan
(Allah).*

47. Ne diyem saña hâzırısın Hüdâyâ

48. Kamu hâlûme nâzırısın Hüdâyâ

3. **hâzırdır: -dır**

Mesnevi 34

Mısra: 97

*Her yerde görünen, mevcut olan
(Allah).*

97. Di kim hâzırdır üstümüzde Allâh

98. Geçürme cevri ü zulmi hâdden ey şâh

hâzır k'ideler:

1. **hâzır k'ideler: -e, -ler**

Mesnevi 23

Mısra: 25

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

*Hazır ki etmek: Hazır etmek,
hazırlamak.*

25. Buyurdu k'ideler Ferhâdı hâzır

26. K'ola kavline vü fi'line nâzır

hâzır k'itdüm:

1. **hâzır k'itdüm: -dî, -m**

Mesnevi 1

Mısra: 55

Kelime Tipi: -

*Ki vezin nedeniyle k' biçiminde
kullanılmıştır. hâzır(a.s.):hazır. hâzır k'it- :
hazır etmek.*

55. Bu kaşruñ k'itdüm esbâbını hâzır

56. Aña mi' mâr-ı luţfuñ eyle nâzır

hâzır k'olalar:

1. **hâzır k'olalar: -a, -lar**

Mesnevi 23

Mısra: 128

Kelime Tipi: **Deyim**

*Hazır ki olmak -Hazır olmak- Bir
yerde kendisi bulunmak II Bir işi hemen
yapabilecek durumda olmak.*

127. Müvekilleri kıldılar aña nâzır

128. K'olalar gice gündüz anda hâzır

hâzır ola:

1. **hâzır ola: -a**

Mesnevi 12

Mısra: 58

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Hazır olmak, bulunmak.

57. Bu kıandan kim olalar kaşra nâzır

58. Hıuşûşâ k'anda Şîrîn ola hâzır

hâzır-baş olalar:

1. **hâzır-baş olalar: -a, -lar**

Mesnevi 14

Mısra: 12

Kelime Tipi: **Deyim**

Bir işi hemen yapabilecek durumda ol-

11. İşaret kıldı her şîr -şikâre
12. Ki hâzîr-baş olalar kâr-zâre

hâzret:

1. **hâzretini:** -î, -n, -î

Mesnevi 7

Mısra: 24

Ar. Filasî kurb, pîşgâh manasına olan bu kelime cenâb gibi kelime-i ta'zîm olarak kullanılır: Hazret-i Peygamber, Hazret-i Ali.

23. Cihâna taht-ı Belkîsî 'ayân it
24. Süleymân hâzretini şâdmân it

2. **hâzretünden:** -(ü)ñ, -den

Mesnevi 39

Mısra: 31

(Bilhassa Allah için) Kat, huzur, nezd.

31. Yönini hâzretünden yaña dönder
32. Cihândan anı imân ile gönder

heb:

1. **heb:**

Mesnevi 3

Mısra: 34

Her vakit, daima, sürekli.

33. 'Aceb mi üstüme yağarsa 'akreb
34. Zâmürüm zülfi-i pîç-â-pîçdür heb

2. **heb:**

Mesnevi 5

Mısra: 168

Her vakit, daima, sürekli.

167. Didi 'aql-ı kül ey tıfl-ı mü'eddeb
168. Degül hâric edebden sözlerün heb

heba:

1. **hebâdur:** -dur

Mesnevi 5

Mısra: 157

Yok olma, ziyân olma.

157. Oñat baksañ hebâdur cümle varum

158. Görünmez bir cihetden iktidârum

heba itdüñ:

1. **heba itdüñ:** -dü, -ñ

Mesnevi 40

Mısra: 94

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Yok yere ziyân etmek.

93. Yiter urduñ semend-i fikre zîni

94. Hebâ itdüñ bu 'ömr-i nâzenîni

heft iklim:

1. **heft iklim:**

Mesnevi 19

Mısra: 142

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Yedî kıta l bütün dünya (Batlamyus coğrafyasına göre).

141. İdüp her şâh mülkin saña teslîm

142. Elüñ altında olsun heft iklim

hel'ahval:

1. **hel'ahvâlüm:** -(ü)m

Mesnevi 9

Mısra: 15

Hele vezin nedeniyle hel' biçiminde kullanılmıştır. Hele ahval:Hele (Bir de) vaziyetler, durumlar.

15. Hel'ahvâlüm ülümden saña ma'lüm

16. Bilürven yirde çalmaz âh-ı mazlüm

helâk itmek:

1. **helâk itmek:**

Mesnevi 27

Mısra: 111

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Yok etmek, varlığına son vermek.

111. Helâk itmek için bir nâ-tüvânı

112. İrişdi şan kazâ-yı nâ-gehânı

helâl:

1. **helâl:**

Mesnevi 27

Mısra: 191

Dinsel yönden yasaklanmamış olan, dinin kurallarına aykırı olmayan, dince izin verilen.

191. Helâl ise olur anuñ hesâbı

192. Harâm ise görürsin hoş 'azâbı

helâli ol:

1. **helâli ol:**

Mesnevi 19

Mısra: 44

Kelime Tipi: **Deyim**

Bir erkek bir kadını nikahla almak.

43. Mübeddel olmaya hicre vişâli

44. Anuñ ol nâm ü neng ile helâli

hele:

1. **hele:**

Mesnevi 18

Mısra: 128

Bir kimse veya şey diğer kimse veya şeylerin içinde ayrıca belirtilmek istendiği zaman bunu ifade eden kelimenin başına veya sonuna getirilir, özellikle.

127. Dilinden dâne dökdi ol hümâyâ

128. Hele kondurdi âlîr bir serâyâ

helvâ-yı şîrin:

1. **helvâ-yı şîrin:**

Mesnevi 32

Mısra: 54

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Tatlı, lezzetli helva II Şirin'in helvası.

53. Şehenşeh mest gördi çün nigârın

54. Diledi kim yiye helvâ-yı şîrin

2. **helvâ-yı şîrin:**

Mesnevi 34

Mısra: 148

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Tatlı, lezzetli helva II Şirin'in helvası.

147. Şeker pālūdesin koyup o ğamġin
148. Hemān-dem özledi ħelwā-yı Şīrīn

helwā-yı şīrīn olur:

1. **helwā-yı şīrīn olur:-(u)r**
Mesnevi 28
Mısra: 80
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Tatlı, lezzetli helva olmak.

79. Aña kim tuta mātem bir nigārīn
80. Ecel olur aña ħelwā-yı şīrīn

hem:

1. **hem:**
Mesnevi 3
Mısra: 86
Ayrıca, ilave olarak.

85. Ve ger şalsañ çeħīme bī-tevaġġuf
86. Senüñdür mülk hem ħükm ü taşarruf

2. hem:

- Mesnevi 24**
Mısra: 220
Kullanıldığı cümleyle “üstelik, bir de, şu da var ki, zâten” mânâları katarak anlamı kuvvetlendirir.

219. Olursa la'l-i zīb efserde şāh
220. Olur hem seng-i ħarā ferş-i dergāh

3. hem:

- Mesnevi 24**

- Mısra: 224
De, dahi (bağlaç).

223. N'ola bāzuñ olursa kebke meyli
224. Olur güncişk bümüñ hem tufeyli

4. hem:

- Mesnevi 27**
Mısra: 278
Hem ... hem ... biçiminde tekrarlanarak görevdeş sözleri, cümleleri çeşitlik, pekiştirme, birlikte olma veya karşıtlık anlamlarıyla bağlayan bir söz.

277. 'Aceb mi dirse yana yana Bānū
278. Hem ataydı aña hem ana Bānū

5. hem:

- Mesnevi 27**
Mısra: 278
Hem ... hem ... biçiminde tekrarlanarak görevdeş sözleri, cümleleri çeşitlik, pekiştirme, birlikte olma veya karşıtlık anlamlarıyla bağlayan bir söz.

277. 'Aceb mi dirse yana yana Bānū
278. Hem ataydı aña hem ana Bānū

6. hem:

- Mesnevi 30**
Mısra: 66
De, dahi (bağlaç).

65. Çıkarşa şāl cyninden gedānuñ
66. Düşer hem tāci başdan pādşānuñ

7. hem:

- Mesnevi 31**
Mısra: 106
Üstelik, bir de.

105. Bu ra 'yi ol nigārīn gördi ma 'kül
106. Hem aña zāhib oldu 'ākıbet ol

8. hem:

- Mesnevi 33**
Mısra: 76
Ayrıca, ilave olarak.

75. Nice şekker hemān şekkersitān ol
76. Dil-ārām idi hem ārām-ı cān ol

9. hem:

- Mesnevi 36**
Mısra: 62
Ayrıca, ilave olarak.

61. Gül-āb ile iderler yolları yaş
62. 'Abīr-efşān olurlar hem güher-pāş

10. hem:

- Mesnevi 37**
Mısra: 169
Da, de (bağlaç).

169. Hem eyle oldu āħir hāl-i Ħusrev
170. Tağıldı cümle mülk ü māl-i Ħusrev

11. hem:

- Mesnevi 38**

- Mısra: 130
Üstelik, bir de.

129. Ğam alsun gönlümi kim gitdi yārum
130. Enīsüm münisüm hem ğam-güsārum

hem ānı hem şīrīn-şemāyil ola:

1. **hem ānı hem şīrīn-şemāyil ola: -a**
Mesnevi 33
Mısra: 143
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Hem alımı, güzelliğ kazibesi hem de yüzü güzel olmak.

143. Hem ānı ola hem Şīrīn-şemāyil
144. Dil-i dīvāne olur aña māyil

hem- pençe-i nazm-ı nizāmī olam:

1. **hem- pençe-i nazm-ı nizāmī olam: -am**
Mesnevi 1
Mısra: 86
Kelime Tipi: -
Nizami'nin şiirine el atayım(hamsesine nazire yazanlardan biri olayım.) Bu ibaredeki hem-pençe ifadesi Nizami'nin Penc-Genc olarak bilinen beş mesnevilik hamsesine bir gönderme anlamı da taşımaktadır.

85. Söze feyzüñ virürse intizāmı
86. Olam hem- pençe-i nazm-ı Nizāmī

hem- tavk-ı erbāb-ı maħabbet olur:

1. **hem- tavk-ı erbāb-ı maħabbet olur:-(u)r-**
Mesnevi 1

Mısra: 23

Kelime Tipi: -

Sevgi ehlinin ortak gerdanlığı olmak.

23. Olur hem- tavk-1 erbāb-1 maḥabbet

24. Kāmu 'uşşāka kullāb-1 maḥabbet

hem-āğüş oldu:

1. **hem-āğüş oldu:** -dı

Mesnevi 16

Mısra: 230

Kelime Tipi: **Deyim**

Kucak kucağa, sarmaş dolaş olmak.

229. Şarāb-1 'iştādan ol iki ser-ḥoş

230. Öpüşüp koçuşup oldu hem-āğüş

hem-āğüş olmaya:

1. **hem-āğüş olmaya:** -ma, -(y)a

Mesnevi 36

Mısra: 188

Kelime Tipi: **Deyim**

Kucak kucağa, sarmaş dolaş olmak.

187. Ne hikmetdür ki Şīrīn-i şeker- nüş

188. Benümle olmaya yā Rab hem-āğüş

hem-āğüş senüfl'olmak:

1. **hem-āğüş senüfl'olmak:**

Mesnevi 13

Mısra: 13

Kelime Tipi: **Deyim**

Senünle, vezin gereği senünl'

biçiminde kullanılmıştır. Senünle hem-âğuş olmak: Seninle kucaklaşmak.

13. Degül ḥaddüm senünl'olmak hem-āğüş

14. Tek-i küyuñ yiterd'item der-āğüş

hemān:

1. **hemān:**

Mesnevi 1

Mısra: 70

Hemen, o anda, derhal, tam, aynen, tamamen.

69. Ḥaṭ-1 müşkīn olup sākma ḥalḥāl

70. Ḥayāl olsun hemān ḥaddindeki ḥāl

2. **hemān:**

Mesnevi 2

Mısra: 12

Hemen, o anda ; öylece.

11. Kalem çekdi çü nakḫāş-ı irādet

12. Hemān ma'nā-yı ḥarfe yazdı şüret

3. **hemān:**

Mesnevi 5

Mısra: 170

Ancak, sadece, yalnızca.

169. Süleymān ḥidmetine olsa destür

170. Hemān pāy-ı melāḥdur tuḥfe-i mür

4. **hemān:**

Mesnevi 6

Mısra: 22

Her zaman, daima.

21. Belā bezminde oldı kāmētüm çeng

22. Hemān āhumdur iden baña āheng

5. **hemān:**

Mesnevi 8

Mısra: 29

Neredeyse, hemen hemen.

29. Hemān olmışdı Mevlā-ḥāne gülşen

30. Külāḥ-ı Mevlevī giymişdi süsen

6. **hemān:**

Mesnevi 11

Mısra: 174

Hemen, vakit kaybetmeden.

173. Yanumda ṭurma bir sa'at revān ol

174. Hemān ṭut mülk-i Ermenden yaña yol

7. **hemān:**

Mesnevi 12

Mısra: 30

Sanki.

29. Sipihr-i nīl-gün anuñ revākı

30. Hemān kavş-i kuzāḥ dergāḥ ü tākı

8. **hemān:**

Mesnevi 12

Mısra: 54

Hemen, o anda, derhal, çarçabuk.

53. Şular kim bilmeye Şīrīn yesağın

54. Söyünmiş bil hemān anuñ çerāğın

9. **hemān:**

Mesnevi 12

Mısra: 68

Hemen, o anda, derhal, çarçabuk.

67. Ç'ola ol rāz-ı ḥüsn āyīnede fāş

68. Hemān ol nakşı taḥrīr ide nakḫāş

10. **hemān:**

Mesnevi 12

Mısra: 90

Gibi.

89. Eline aldı gördi ol nigārīn

90. Nice kāğid hemān büt-ḥāne-i Çīn

11. **hemān:**

Mesnevi 14

Mısra: 20

Hemen, o anda ; öylece.

19. Ğamından bir ğazālūñ vālih ü deng

20. Hemān nahcīrgāḥa kıldı āheng

12. **hemān:**

Mesnevi 14

Mısra: 76

Hemen, o anda ; öylece.

75. Yatan leşlerden ol gün kūḥ ü şaḥrā

76. Hemān olmışdı ğūrīstān ğüyā

13. **hemān:**

Mesnevi 16

Mısra: 12
Hemen, vakit kaybetmeden.

11. Görince şeh bu hâli oldu ğamnâk
12. Hemân cem ' itdi ' asker cüst ü çâlâk

14. **hemân:**
Mesnevi 19
Mısra: 50
Hemen, o anda, derhal, tam, aynen, tamamen.

49. Çü bî-kâbîn ola işbu 'alâka
50. Hemân irişdi bil anı talâka

15. **hemân:**
Mesnevi 19
Mısra: 149
Hemen, o anda ; öylece.

149. Hemân ol dem tırup mâh-ı cihân-tâb
150. Medâyinden yaña oldu 'inân-tâb

16. **hemân:**
Mesnevi 21
Mısra: 48
Hemen, o anda ; öylece.

47. Ne kim giçerdi gönülden nihânî
48. 'Ayân itdi hemân üstâda anı

17. **hemân:**
Mesnevi 21
Mısra: 56
Hemen, o anda ; öylece.

55. Aña gösterdiler olduĝda tâlib
56. Hemân işe şürü ' itdi kıvanup

18. **hemân:**
Mesnevi 22
Mısra: 70
Sanki.

69. Kenâr-ı cüy-ı şîre ol kıyâmet
70. Hemân havzıyla ol serv-i semen-ber

19. **hemân:**
Mesnevi 22
Mısra: 85
Sanki.

85. Hemân 'âlemde bir Ferhâd işidür
86. Bu şan 'atlarıñ senden oldu şâd[ı]r

20. **hemân:**
Mesnevi 24
Mısra: 58
Ancak, sadece, yalnızca.

57. Belâ-yı câvidânîsin baña sen
58. Hemân sensin meĝer rüz-ı cezâ sen

21. **hemân:**
Mesnevi 24
Mısra: 83
Hemen, vakit kaybetmeden.

83. Hemân bî-ihtiyâr ol bülbül-i zâr
84. Kafesden çıkup itdi 'azm-i gülzâr

22. **hemân:**
Mesnevi 25
Mısra: 52
Ancak, sadece, yalnızca.

51. Elümden öze yoĝ bir yâverüm âh
52. Hevâdârum hemân âh-ı şehergâh

23. **hemân:**
Mesnevi 25
Mısra: 126
Ancak, sadece, yalnızca.

125. Kamu 'uşşâk içinde şâdıkam ben
126. Hemân dîdâr-ı yâre 'âşıkam ben

24. **hemân:**
Mesnevi 26
Mısra: 151
Sadece henüz.

152. Benüm yolunda çekdüñ çok belâ sen
151. Hemân şol şart k'itdi saña Pervîz

25. **hemân:**
Mesnevi 27
Mısra: 53
Sanki.

53. Nice kararı hemân u'cûbe-yi dehr
54. Özi aĝu aĝacından sözi zehr

26. **hemân:**
Mesnevi 27

Mısra: 64
Sadece, yalnızca.

63. Götürülmüş bu 'âlemden dümüĝi
64. Hemân ĝalmış derisiyle kemüĝi

27. **hemân:**
Mesnevi 27
Mısra: 77
Sanki.

77. Gözi beñzer hemân surâh-ı mâra
78. Daĝı şol şuyı soĝulmuş buñara

28. **hemân:**
Mesnevi 27
Mısra: 323
Sürekli, daima.

323. Hemân sa'y eyle râzî ol ĝazâyâ
324. Muñ ' it tevsen-i nefsuñ rîzâyâ

29. **hemân:**
Mesnevi 28
Mısra: 64
Sürekli, daima.

63. Yemenden bir 'aĝık olsa n'ola dür
64. Süheyl ol mülke virsün tek hemân nür

30. **hemân:**
Mesnevi 31
Mısra: 38
Sanki.

37. Sipihir üstinde ahterler dirahşân
38. Hemân hâkister içr'ahkerdi rahşân

31. **hemân:**
Mesnevi 31
Mısra: 158
Sanki.

157. Kuşûrı yoq kuşûr-ı cennet-âyîn
158. Hemân ma'nide şüret-hâne-i Çîn

32. **hemân:**
Mesnevi 31
Mısra: 174
Hemen, o anda ; öylece.

173. Ayağı altına şâhuñ o kızlar
174. Döşediler hemân altunlu bezler

33. **hemân:**
Mesnevi 31
Mısra: 182
Hemen, o anda ; öylece.

181. İrince bu huzûra mest ü bî-tâb
182. Şehûñ nergislerin aldı hemân hvâb

34. **hemân:**
Mesnevi 32
Mısra: 36
Sürekli, daima.

35. Gümüş bilekli her bir hüsn bâğı
36. Yürütdiler hemân altun ayâğı

35. **hemân:**
Mesnevi 33
Mısra: 60
Hemen, o anda ; öylece.

59. Anuñ evşâfin işitmişdi Pervîz
60. Hemân andan yaña azm eyledi tîz

36. **hemân:**
Mesnevi 33
Mısra: 75
Sanki.

75. Nice şekker hemân şekkersitân ol
76. Dil-ârâm idi hem ârâm-ı cân ol

37. **hemân:**
Mesnevi 33
Mısra: 94
Ancak, sadece, yalnız; fakat, illa.

93. Gümüş bileklerinde anuñ meh-i nev
94. Hemân destinedür yâ tavk-ı Husrev

38. **hemân:**
Mesnevi 33
Mısra: 130
Sanki.

129. Çe ger ben bundayam cânânım anda
130. Hemân birgüdeyem kim cânım anda

39. **hemân:**
Mesnevi 34

Mısra: 58
Sanki.

57. Beni gör dermend ü zâr ü mecrûh
58. Hemân bir qırı cismem şöyle bî-rûh

40. **hemân:**
Mesnevi 36
Mısra: 58
Sanki.

57. Virüldi şöyle zînet şehri içine
58. Hemân zînetde döndi şehri-i Çîne

41. **hemân:**
Mesnevi 36
Mısra: 172
Neredeyse, hemen hemen.

171. Bulur bir duhter-i şüh ü şeker-ğand
172. Melâhatde hemân özine mânend

42. **hemân:**
Mesnevi 36
Mısra: 180
Hemen, o anda ; öylece.

179. Bu efsûmı idinc'ol fitne-engîz
180. Hemân dad aldı andan şâh Pervîz

43. **hemân:**
Mesnevi 36
Mısra: 239
Hemen.

239. Talep kıldum hemân mahtûba irdüm
240. Muhib oldum bugün mahtûba irdüm

44. **hemân:**
Mesnevi 37
Mısra: 100
Ancak, sadece, yalnızca.

99. Hudâvend ol cihânüñ pādşâhı
100. Kalan şehler hemân şetrenc şâhı

45. **hemân:**
Mesnevi 38
Mısra: 58
Aynı, sanki.

57. Yetimüñ k'olmaya mâl ü menâli
58. Hemân it hâlidür 'âlemde hâli

46. **hemân:**
Mesnevi 38
Mısra: 258
Yalnız, tek.

257. Olur şâh ü gedâya kabır hargâh
258. Kefen hil'at hemân a'mâl hem-râh

hemân dem:

1. **hemân dem:**
Mesnevi 36
Mısra: 197
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Hemen, der-akab, derhal, o anda, çarçabuk.

197. Hemân dem perdeyi ref itdi fi'l-hâl
198. Şehûñ her guşşasın def itdi fi'l-hâl

hemân sâ'at:

1. **hemân sâ'at:**
Mesnevi 38
Mısra: 175
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Hemen o anda.

175. Hemân sâ'at o serv-i 'anberîn- hâl
176. Gerü cem' itdi 'aqlın başa fi'l-hâl

hemânâ:

1. **hemânâ:**
Mesnevi 11
Mısra: 52
Güya, sanki.

51. Nice vaşf eylesün rüyını vaşşâf
52. Hemânâ gün gibi äyîne-i şâf

2. **hemânâ:**
Mesnevi 11
Mısra: 68
Güya, sanki.

67. Hüs[ü]n bāğında ol bîñi-yi ra'nâ
68. Dağı açılmadıq zanbağ hemânâ

3. **hemânâ:**
Mesnevi 26
Mısra: 156
Tam, tamâmen, aynen, tıpkı.

155. Ziyâde eyle günden güne cehdüñ
156. Bu kühlü kâh itmişsin hemânâ

4. **hemânâ:**
Mesnevi 32
Mısra: 88
Güya, sanki.

87. Degül destümde engüşt-i muhannâ
88. Kamış oğ kana boyanmış hemânâ

hemân-dem:

1. **hemân-dem:**
Mesnevi 4
Mısra: 98
Hemen, o anda, vakit kaybetmeden.

97. Atup arduña cümle mâsivâyı
98. Hemân-dem ârzü itdüñ liğâyı

2. **hemân-dem:**
Mesnevi 11
Mısra: 144
Hemen, o anda.

143. İrince cân kulağına fisâne
144. Hemân-dem 'âşık oldu ğâybâne

3. **hemân-dem:**
Mesnevi 13
Mısra: 6
Hemen, o anda.

5. Çü Hüsrev açdı ol taşvîri gördi
6. Yeñilendi hemân-dem eski derdi

4. **hemân-dem:**
Mesnevi 14
Mısra: 131
Hemen, o anda, vakit kaybetmeden.

131. Hemân-dem cân atup aña irişdi
132. Gözinüñ yaşı ol bahre qarışdı

5. **hemân-dem:**
Mesnevi 15
Mısra: 61
Hemen, o anda, vakit kaybetmeden.

61. Hemân-dem açup ol keştî per ü bâl
62. Revân oldu deñiz yüzine fi'l-hâl

6. **hemân-dem:**
Mesnevi 18
Mısra: 84
Hemen, o anda, vakit kaybetmeden.

84. Hemân-dem turdı şeh bî-şabr ü ârâm
83. Şabâyı k'eylediler zîn ile râm

7. **hemân-dem:**
Mesnevi 19
Mısra: 122
Hemen, o anda, vakit kaybetmeden.

121. Kaçan neççirden olsalar âzâd
122. Ururlardı hemân-dem 'ayşa bünyâd

8. **hemân-dem:**
Mesnevi 24

Mısra: 250
Hemen, o anda, vakit kaybetmeden.

249. Giderdi dürc-i la'lin ça'lini tîz
250. Hemân-dem gevher-eşşân oldu Pervîz

9. **hemân-dem:**
Mesnevi 26
Mısra: 78
Hemen, o anda, vakit kaybetmeden.

77. Olup gün gibi bir şîre süvâre
78. Revân oldu hemân-dem kühsâre

10. **hemân-dem:**
Mesnevi 27
Mısra: 107
Hemen, o anda, vakit kaybetmeden.

107. Revân oldu hemân-dem Bîsütüna
108. İde tâ mekr ü hîle güne güne

11. **hemân-dem:**
Mesnevi 29
Mısra: 2
Hemen, o anda.

1. Çü Şîrîn nâme-i dil-dârı gördi
2. Yeñilendi hemân-dem eski derdi

12. **hemân-dem:**
Mesnevi 31
Mısra: 1
Hemen, o anda, vakit kaybetmeden.

1. Hemān-dem oldı çün kâşid revāne
2. İrişdi Hıusrev-i yektâ -sitāne

13. **hemān-dem:**
Mesnevi 31
Mısra: 95
Hemen, o anda, vakit kaybetmeden.

95. Hemān-dem devlet ü ikbāle gitdi
96. Ki ya'nī şāha istikbāle gitdi

14. **hemān-dem:**
Mesnevi 12
Mısra: 43
Hemen, o anda, vakit kaybetmeden.

43. Hemān-dem bir tolu kaldırdı bī-hūş
44. Be-ışk-ı düst deyü eyledi nūş

15. **hemān-dem:**
Mesnevi 33
Mısra: 56
Hemen, o anda.

55. Bu ma'nalarda çün şāh itdi fikret
56. Hemān-dem cūşa geldi baħr-i ğayret

16. **hemān-dem:**
Mesnevi 34
Mısra: 148
Hemen, o anda.

147. Şeker pālüdesin koyup o ğamgīn
148. Hemān-dem özledi helvā-yı Şīrīn

17. **hemān-dem:**
Mesnevi 36
Mısra: 19
Hemen, o anda, vakit kaybetmeden.

19. Hemān-dem itdi tedbīr-i şalāhı
20. K'ide Şīrīne kābīn ü nikāhı

18. **hemān-dem:**
Mesnevi 36
Mısra: 212
Hemen, o anda, vakit kaybetmeden.

211. 'Uķāb-ı tündveş bāz-ı hevāyī
212. Hemān-dem zīr- bāl itdi hümāyı

19. **hemān-dem:**
Mesnevi 37
Mısra: 48
Hemen, o anda, vakit kaybetmeden.

47. Vīrūr ol nāmeyi Pervīz eline
48. Alur anı hemān-dem tīz eline

20. **hemān-dem:**
Mesnevi 37
Mısra: 118
Hemen, o anda.

117. Yāħud itdi çü Rūhu'llāhı taħkīr
118. Hemān-dem oldılar meymūn ü herīr

21. **hemān-dem:**
Mesnevi 37

Mısra: 165
Hemen, o anda.

165. Hemān-dem germ olup ol şem'-i İmān
166. Du'ā pervānesini itdi perrān

22. **hemān-dem:**
Mesnevi 38
Mısra: 212
Hemen, o anda.

211. Şağular şağdı çok çok ağladı
212. Hemān-dem kendü kendin aguladı

23. **hemān-dem:**
Mesnevi 40
Mısra: 58
Hemen, o anda, vakit kaybetmeden.

57. Daħı baş egmeyem kimseye hīç ben
58. Uram pençe hemān-dem ħamseye ben

hem-āşyāne ola:

1. **hem-āşyāne ola: -a**
Mesnevi 24
Mısra: 178
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Aynı yuvayı paylaşmak.

177. Kaçan lāyık ola kim murg-i ħāne
178. Ola tūtī ile hem-āşyāne

2. **hem-āşyāne ola: -a**
Mesnevi 32
Mısra: 20

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Aynı yuvayı paylaşmak.

19. Zihī devlet bu murg-ı nā-tūvāne
20. Hümā ile ola hem-āşyāne

hem-çü:

1. **hem-çü:**
Mesnevi 5
Mısra: 20
Gibi.

19. Olup bir ğüşede meşgūl ü murtāz
20. Ŧama' ağızını yumdum hem-çü mikrāz

2. **hem-çü:**
Mesnevi 11
Mısra: 26
Gibi, olarak.

25. Cihānı geşt idüp olmış ħaber-dār
26. Ŧolaşmış niçe kerre hem-çü pergār

hem-dem:

1. **hem-demlerini: -ler, -i, -n, -i**
Mesnevi 23
Mısra: 75
Far. dost, arkadaş.

75. Kığırdı katına hem-demlerini
76. Ħarīm-i ħāşına maħremlerini

2. **hem-demdür: -dür**
Mesnevi 26

Mısra: 188

Far. dost, arkadaş.

187. 'Azâb u hasret ü derd ü elemde

188. Egerçi baña hem-demdür hayâlün

3. **hem-demi:** -i

Mesnevi 27

Mısra: 38

Far. dost, arkadaş.

37. Didi Pervîz şâhuñ bir nedîmi

38. Ezelden hem-demi yâr-ı qadîmi

hem-dem ola:

1. **hem-dem ola:** -a

Mesnevi 36

Mısra: 21

Kelime Tipi: **Dayım**

Dost, yakın olmak. Sırdaş olmak.

21. Eyü adıyla ola aña hem-dem

22. Yaramazlıg ile olmaya mahrem

hem-dem olmaz:

1. **hem-dem olmaz:** -maz

Mesnevi 24

Mısra: 179

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Arkadaş olmak, yakın ve samimi olmak.

179. Ğalivâj ile bülbül hem-dem olmaz

180. Çekâvek birle kumrî hem-dem olmaz

2. **hem-dem olmaz:** -maz

Mesnevi 24

Mısra: 180

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Arkadaş olmak, yakın ve samimi olmak.

179. Ğalivâj ile bülbül hem-dem olmaz

180. Çekâvek birle kumrî hem-dem olmaz

hem-demi:

1. **hem-demi:** -i

Mesnevi 11

Mısra: 21

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Far. 1. Hem-râz, mahrem. 2. Nedim.

hemdemî: Hemdemlik.

21. Şehûñ bir hem-demi var idi meşhûr

22. Nedîm-i bezm-i fağfûr adı Şâpûr

hem-dem-i evbaş olurdu:

1. **hem-dem-i evbaş olurdu:** -(u)r, -dı

Mesnevi 38

Mısra: 5

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ayaktakımının, aşâğılık kimselerin arkadaş, ahbabı olmak.

5. Olurdu hem-dem-i evbaş her dem

6. Çıkarup göz yarardı baş her dem

hemîn:

1. **hemîn:**

Mesnevi 7

Mısra: 42

Sadece, yalnızca, tek başına.

41. Bulınmaz idi 'âlemde perîşân

42. Hemîn bād-ı şabâdan zülfi hûbân

hemîşe:

1. **hemîşe:**

Mesnevi 1

Mısra: 65

Far. Daima, her zaman, hemâre.

65. Hemîşe hurrem it bu gülsitâni

66. Yöremesün aña bād-ı hâzânî

2. **hemîşe:**

Mesnevi 5

Mısra: 123

Far. Daima, her zaman.

123. Hemîşe gülbîn-i bahtı ter olsun

124. Sa 'âdet yâr ü devlet reh-ber olsun

3. **hemîşe:**

Mesnevi 5

Mısra: 142

Far. Daima, her zaman, hemâre.

141. Du 'â-yı seyf olup tîğında tahtır

142. Hemîşe eylesün a'dâya te'sîr

4. **hemîşe:**

Mesnevi 6

Mısra: 53

Far. Daima, her zaman, hemâre.

53. Hemîşe eyle şahn ü şuffesin pâk

54. Aña yol bulmasun hiç hâr ü hâşâk

5. **hemîşe:**

Mesnevi 6

Mısra: 66

Far. Daima, her zaman, hemâre.

65. Süleyman şâh olduqça cihân-gîr

66. Hemîşe Aşaf itsün re'y ü tedbîr

6. **hemîşe:**

Mesnevi 10

Mısra: 38

Far. Daima, her zaman, hemâre.

37. Dürüş idin seçâ vü 'adli pîşe

38. İşûñ 'âlemde cüd olsun hemîşe

7. **hemîşe:**

Mesnevi 16

Mısra: 126

Far. Daima, her zaman, hemâre.

126. Olur âzürde devrândan hemîşe

125. Dil-azâr olmağı her k'ide pîşe

8. **hemîşe:**

Mesnevi 17

Mısra: 28

Far. Daima, her zaman.

27. N'ola oldıysa bir gül-berg ber-bād

28. Hemîşe gülşen olsun cennet-âbād

9. **hemîşe:**

Mesnevi 19

Mısra: 16

Süreklî, daima, her zaman, her vakit.

15. Dür-i pendümle zeyn it güş-i hüşuñ

16. Hemîşe cām-ı 'işmet ola nüşuñ

10. **hemîşe:**

Mesnevi 21

Mısra: 15

Her zaman, hep, devamlı.

15. Dürüşdük cedd ü cehd idüp hemîşe

16. Baña hâme naşîb' old' aña tîşe

11. **hemîşe:**

Mesnevi 26

Mısra: 101

Far. Daima, her zaman, hemâre.

101. Hemîşe lâleveş haşm-ı siyeh-dil

102. Şarâb-ı güşşa ile ola kanzil

12. **hemîşe:**

Mesnevi 28

Mısra: 60

Far. Daima, her zaman.

59. Toğundi ise bād-ı tünde 'ar'ar

60. Hemîşe serv olsun tâze vü ter

13. **hemîşe:**

Mesnevi 40

Mısra: 103

Far. Daima, her zaman.

103. Şeh-i devrâna yâr olsun hemîşe

104. Cihân turduqça var olsun hemîşe

14. **hemîşe:**

Mesnevi 40

Mısra: 104

Far. Daima, her zaman.

103. Şeh-i devrâna yâr olsun hemîşe

104. Cihân turduqça var olsun hemîşe

hem-râh:

1. **hem-râh:**

Mesnevi 38

Mısra: 258

Far. Yoldaş, refik-i tarîk.

257. Olur şâh ü gedâya kabır hargâh

258. Kefen hîl'at hemân a'mâl hem-râh

hem-râh k'olupdur:

1. **hem-râh k'olupdur:** -up, -dur

Mesnevi 23

Mısra: 80

Kelime Tipi: **Deyim**

Kî, vezin gereği k' biçiminde

kullanılmıştır. Ortak olmak II Yoldaş

olmak, müttefik olmak.

79. İder Şîrîn añıldıqça bile âh

80. Bu dîvâne k'olupdur baña hem-râh

hem-râh olupdur:

1. **hem-râh olupdur:**

Mesnevi 23

Mısra: 79

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Yoldaş olmak, kendini bir diğeriyle eşit seviye ve konumda görmek, ortak olmak.

79. İder Şîrîn añıldıqça bile âh

80. Bu dîvâne k'olupdur baña hem-râh

hem-râh olur:

1. **hem-râh olur:** -ur

Mesnevi 5

Mısra: 106

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Yol arkadaşı olmak, arkadaşlık etmek.

105. Yasağından olalı 'âlem âgâh

106. Harâmîler olur tüccâra hem-râh

hem-râh-ı şahenşeh ola:

1. **hem-râh-ı şahenşeh ola:**

Mesnevi 23

Mısra: 16

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Şahlar şahının yol arkadaşı, yoldaşı olmak (Aynı konumda ve seviyede bulunmak).

15. Olup Ferhâd Şîrîne hevâdâr

16. Ola hem-râh-ı şahenşeh zihî 'âr

hem-sâye-i zıll-ı ilâhî olup:

1. **hem-sâye-i zıll-ı ilâhî olup:** -up

Mesnevi 31

Mısra: 61

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Allah'ın gölgesinin komşusu olmak.

61. Olup hem-sâye-i zıll-ı ilâhî

62. Göğ' ırgürmüşdi başın çetir-i şâhî

hem-ser ola:

1. **hem-ser ola:** -a

Mesnevi 7

Mısra: 7

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Bir, eşdeğer, aynı olmak.

7. Ne kaşır ol kim ola 'arş ile hem-ser

8. Eñ ednâ şemse aña mihr-i enver

2. **hem-ser ola:** -a

Mesnevi 22

Mısra: 96

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Bir, eşdeğer, aynı olmak.

95. Kaçan şeh-bâza hem-ser ola heyhât

96. Seni meşlek bilür gerç'ey hıredmend

hem-ser olmuşdı:

1. **hem-ser olmuşdı:** -miş, -dı

Mesnevi 31

Mısra: 63

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Bir, eşdeğer, aynı olmak.

63. Hıyâm olmuşdı hem-ser âsmâna

64. Hümâ-yı bahta olup âşyâne

hem-ser olursañi:

1. **hem-ser olursañi:** -(u)r; -sa, -ñi
Mesnevi 27
Mısra: 219
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bir, eşdeğer, aynı olmak.

219. Olursañ Yüsuf-ı Ken'âna hem-ser
220. Qapar gör ki âhîr ecel muqarrer

hemşire:

1. **hemşiresi:** -si
Mesnevi 11
Mısra: 60
Kız kardeş.

59. Dudağı çâşnîsidür nebâtuñ
60. Veyâ hemşiresi âb-ı hayâtuñ

hemşire-i şîr iderler:

1. **hemşire-i şîr iderler:** -er; -Jer
Mesnevi 22
Mısra: 75
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sütün kız kardeşi etmek.

75. Olup şîr ü şekerden çâşnî-gîr
76. Getürdüp yanına Ferhâdı Şîrîn

hemyân ü kîseñi:

1. **hemyân ü kîseñi:** -ñi
Mesnevi 27
Mısra: 193

Kelime Tipi: Kalıp İfade
Heybe ve kese.

193. Bugün hemyân ü kîseñ eyle hâlî
194. Yarın boynuñda qalmasun vebâlî

hengâme:

1. **hengâmesini:** -sî, -n, -i
Mesnevi 36
Mısra: 77
Kalabalık.

77. Meh[i]r hengâmesini gün gibi germ
78. İdüp her mâh-ruhsâr ü pür-âzerm

hengâme-i şabr tağıldı:

1. **hengâme-i şabr tağıldı:** -dı
Mesnevi 20
Mısra: 24
Kelime Tipi: **Deyim**
Sabır kavgası dağılmak; Sabretmek için verilen çaba tükenmek, çabalamak için takat kalmadığından sabredemez olmak.

23. Olaldan pâre pâre câme-i şabr
24. Tağıldı âh kim hengâme-i şabr

hengâme-i zâğ olur:

1. **hengâme-i zâğ olur:** -(u)r
Mesnevi 37
Mısra: 2
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Karga gürültüsü olmak; karga gürültüsüyle dolmak.

1. Hâzân kim dökdi şahñ-ı bâğa yaprağ
2. Hârîm-i bâğ olur hengâme-i zâğ

henüz:

1. **henüz:**
Mesnevi 23
Mısra: 17
Şimdi, yeni.

17. Nigârîne henüz ol yâr sende
18. Ne havfî vü ne şermî var sende

2. **henüz:**

- Mesnevi 34**
Mısra: 125
Henüz, hala, daha, şimdiye kadar.

125. Henüz zülfüm olupdur müşk-ezfer
126. Henüz açıldı bâğumda gül-i ter

3. **henüz:**

- Mesnevi 34**
Mısra: 126
Az önce, daha şimdi, yeni, ancak, hemen.

125. Henüz zülfüm olupdur müşk-ezfer
126. Henüz açıldı bâğumda gül-i ter

4. **henüz:**

- Mesnevi 34**
Mısra: 127
Şimdi, yeni.

127. Henüz irdi saçumdan sünbüle tâb
128. Henüz aldı lebümdeñ âb 'inâb

5. **henüz:**

- Mesnevi 34**
Mısra: 128
Az önce, daha şimdi, yeni, ancak, hemen.

127. Henüz irdi saçumdan sünbüle tâb
128. Henüz aldı lebümdeñ âb 'inâb

6. **henüz:**

- Mesnevi 34**
Mısra: 129
Hâlâ.

129. Henüz nergislerüm âşüb -câñdur
130. Henüz müjgânlarum tîğ ü sinâñdur

7. **henüz:**

- Mesnevi 34**
Mısra: 130
Daha, şimdiye kadar, bu ana dek, hâlâ.

129. Henüz nergislerüm âşüb -câñdur
130. Henüz müjgânlarum tîğ ü sinâñdur

hep:

1. **hep:**

- Mesnevi 8**
Mısra: 51
Hepsi, tamamı.

51. Ağız ağızda güller söyleşür hep
52. Şunalar gönçeler birbirine leb

2. hep:

Mesnevi 11
Mısra: 122
Tamamen, hep.

121. Özi iklim-i hüsnüñ pādşāhı
122. Aña hūbān-ı 'ālem hep sipāhī

3. hep:

Mesnevi 16
Mısra: 16
Hepsi, tamamı.

15. Ne 'asker her biri bir gürg-i hun-rīz
16. Kağan aşlan gibi hep vaḥşet-engīz

4. hep:

Mesnevi 16
Mısra: 140
Hepsi.

139. İçüp şerbet geyersin eşveb-i fāḥir
140. Gelür hep bilmiş ol burnuñdan āḥir

5. hep:

Mesnevi 20
Mısra: 22
*Hiçbiri dıḡta tutulmamak veya eksik
olmamak üzere, bütün olarak, cümle.*

21. Ne 'ışk olsun bu bir derd-i dil ancak
22. Bunuñ āsānı yok hep müşkil ancak

6. hep:

Mesnevi 24
Mısra: 98
Hepsi, tamamı.

97. Şeḡerğeh şem'-i zerrīn kim uyandı
98. Gümüñ pervāneler hep oda yandı

7. hep:

Mesnevi 25
Mısra: 100
Sürekli olarak, her zaman, daima.

99. Enīsüm mūnisüm derd ü ğam oldı
100. Baña 'arş-ı cihān hep mātem oldı

8. hep:

Mesnevi 26
Mısra: 106
Tamamen, hep.

105. İki 'ālemde vaşluñ baña besdür
106. Qalanı hep hevā ile hevesdür

9. hep:

Mesnevi 26
Mısra: 118
Tamamen.

117. Şarāb-ı şevkden idüp leb-ā-leb
118. Getür Ferhāda vir nüş eylesün hep

10. hep:

Mesnevi 27

Mısra: 231
Hepsi.

231. Belā vü derd ile hep itdiler göç
232. Felekden eylemedi hiçbiri öç

11. hep:

Mesnevi 36
Mısra: 60
Tamamen, hep.

59. Şehir cennet gib'oldı ḡatır-efrüz
60. Der ü dīvār hep zer-beft pürüz

12. hep:

Mesnevi 36
Mısra: 195
Tamamen, hep.

195. Olup nāzır hep ol aḡvāle Şīrīn
196. Qulaq tıtarıdı kıl ü qāle Şīrīn

13. hep:

Mesnevi 38
Mısra: 142
Hepsi.

141. Çü mātem tıtdı Şīrīn-i şeker-leb
142. Dirildi ol diyāruñ begleri hep

her:

1. her:

Mesnevi 1
Mısra: 32

*Hiçbiri dıḡta tutulmamak veya eksik
olmamak üzere, bütün olarak, cümle.*

31. Bu mecmū 'aña dindi ism-i zāfī
32. Budur müstecmi ' olan her şıfātı

2. her:

Mesnevi 1
Mısra: 33
Her, her bir.

33. Budur her cān ü dil mülkinde sultān
34. Sipāh-ı şirk olur bundan gürižān

3. her:

Mesnevi 1
Mısra: 43
Far. Tamim edati. Hep, bütün: herkes.

43. Neden kim toyunu kaḡuñda her ac
44. Kerem ben der-be-der miskīn ü muḡtāc

4. her:

Mesnevi 1
Mısra: 59
Far. Tamim edati. Hep, bütün: herkes.

59. Ola her beyt köşk-i bağ-ı Rıdīvān
60. Ḥayāl-i ḡāş içinde ḡür ü ḡülmān

5. her:

Mesnevi 3
Mısra: 11
Hep, bütün, tüm. Tekil isimlere

tamlayan görevinde getirilerek birer birer olarak "...-in hepsi" anlamını vermektedir.

11. Görüp her serv-bālā vü bülendi
12. Taķup boynuma zülfinden kemendi

6. **her:**

Mesnevi 5

Mısra: **89**

Far. Tamim edati. Hep, bütün.

89. Toyunur maṭbaḥ-ı cüdında her ac
90. Bi-ḥamdi'llāh ki hīç kılmadı muḥtāc

7. **her:**

Mesnevi 5

Mısra: **92**

Her, her bir.

91. Açar ebr-i 'aṭası ol kerīmūn
92. Şadef gibi dehānın her yetīmūn

8. **her:**

Mesnevi 5

Mısra: **110**

Belgisiz sıfat, her.

109. Şimāl ol hükmi tutmuş şöyle muḥkem
110. Yemīn ile girer gülzāra her dem

9. **her:**

Mesnevi 5

Mısra: **192**

Hep, bütün, tüm. Tekil isimlere

tamlayan görevinde getirilerek birer birer olarak "...-in hepsi" anlamını vermektedir.

191. Tağlımışdur cihāna 'adl ü dādı
192. Müyesserdür Ḥudādan her muradı

10. **her:**

Mesnevi 5

Mısra: **221**

Her, her bir.

221. Nice reşk itmesün her kān ü 'ummān
222. Cihān ḥalkına oldum gevher-efşān

11. **her:**

Mesnevi 7

Mısra: **50**

Far. Tamim edati. Hep, bütün.

49. Cinān gibi cihān olmuşdı ḥurrem
50. Gelüp şadılığ u gitmişdi her ğam

12. **her:**

Mesnevi 7

Mısra: **137**

Hiçbiri dıṣta tutulmamak veya eksik olmamak üzere, bütün olarak, cümle.

137. Konulmuşdı özinde her fażilet
138. Şecā'at 'adl ü dād ile mürüvvet

13. **her:**

Mesnevi 8

Mısra: **42**

Hep, bütün, tüm. Tekil isimlere

tamlayan görevinde getirilerek birer birer olarak "...-in hepsi" anlamını vermektedir.

41. Gelür bād-ı şabādan bü-yı gülzār
42. İder her bülbül-i şeydāyı pür- zār

14. **her:**

Mesnevi 8

Mısra: **50**

Hep, bütün, tüm. Tekil isimlere

tamlayan görevinde getirilerek birer birer olarak "...-in hepsi" anlamını vermektedir.

49. Çenāruñ kolları boynında servüñ
50. Başı başa çatılmış her tezervüñ

15. **her:**

Mesnevi 9

Mısra: **56**

Her, her bir.

55. Olur kaşrından anuñ zulm ma'lüm
56. Ki her küngür zebān-ı ḥāl-i mazlüm

16. **her:**

Mesnevi 10

Mısra: **23**

Her, her bir.

23. İdin her kişinüñ kadrini ma'lüm
24. Hümā yirini tā kim almaya büm

17. **her:**

Mesnevi 12

Mısra: **35**
Her bir.

35. Komiş her cānibind' üstād-ı revzen
36. Şanasın her biri bir çeşm-i rüşen

18. **her:**

Mesnevi 12

Mısra: **47**

Far. Tamim edati. Hep, bütün.

47. Bu kaşruñ revzeninden her kenāre
48. İder ol māh-rü her gün nezāre

19. **her:**

Mesnevi 12

Mısra: **71**

Her, her bir.

71. Baķardı her yaña ol serv-i āzād
72. Velī görmezdi hergiz ādemī zād

20. **her:**

Mesnevi 13

Mısra: **63**

Her, her bir.

63. Şarāb-ālūd-ı lebden her şeker- ḥand
64. Kılurdı rü- siyeh 'uşşāķı ḥursend

21. **her:**

Mesnevi 14

Mısra: **11**

Hep, bütün, tüm. Tekil isimlere

tamlayan görevinde getirilerek birer birer olarak "...-in hepsi" anlamını vermektedir.

11. İşâret kıldı her şîr -şikâre
12. Ki hâzır-baş olalar kâr-zâre

22. **her:**
Mesnevi 14
Mısra: 29
Her, her bir.

29. Bi-aynih her buñarı mihr-i rahşân
30. İçinde taşları la 'l-i Bedehşân

23. **her:**
Mesnevi 14
Mısra: 43
Tüm.

43. Tab[ı]-bâz ursa her şîrîn-şemâyl
44. Ferahdan rakş ururdu murg-ı

24. **her:**
Mesnevi 15
Mısra: 6
Hep, bütün, tüm. Tekil isimlere tamlayan görevinde getirilerek birer birer olarak "...-in hepsi" anlamını vermektedir.

5. Olup dâğ-ı ğam-ı 'ışkıyla pür-süz
6. İderdi âh u vâh ol her şeb ü rüz

25. **her:**
Mesnevi 15

Mısra: 26
Far. Tamim edatu. Hep, bütün: herkes.

25. İki yanında olmasa iki per
26. Kaçan pervâz iderdi her kebüter

26. **her:**
Mesnevi 15
Mısra: 86
Her, her bir.

85. Temevvüc idüp ol pür- şür ü pür- kahr
86. Olupdı her hûbâbı şîşe-i zehr

27. **her:**
Mesnevi 16
Mısra: 75
Hiçbiri dışta tutulmamak veya eksik olmamak üzere, bütün olarak, cümle.

75. Olup her ceng-cû bennâ vü mi' mâr
76. Yaparlardı şalâh yüzine dîvâr

28. **her:**
Mesnevi 16
Mısra: 122
Her, her bir.

121. Şular kim halka irgürür ezâyı
122. Görürler her ezâyâ biñ cezâyı

29. **her:**
Mesnevi 18
Mısra: 25
Her, her bir.

25. Velî her nesnenüñ vaqti var ey şâh
26. Sefer vaqti degüldür şimdi bî-gâh

30. **her:**
Mesnevi 18
Mısra: 63
Far. Tamim edatu. Hep, bütün.

63. Çıkalum serv gibi her kenâra
64. Açalum şu gibi ol hoş diyâra

31. **her:**
Mesnevi 18
Mısra: 93
Hep, bütün: herkes.

93. Şehüñ yanınca her sermâye-i nâz
94. Gönül yağmalayıcı Türk ü tannâz

32. **her:**
Mesnevi 18
Mısra: 95
Far. Tamim edatu. Hep, bütün: herkes.

95. Külâhın kej urunmuş her sipâhî
96. Ne ispeh hüsün ilinüñ pādşâhı

33. **her:**
Mesnevi 18
Mısra: 107
Hep, bütün, tüm. Tekil isimlere tamlayan görevinde getirilerek birer birer olarak "...-in hepsi" anlamını vermektedir.

107. İdüp kâkum libâsın her nigârîn
108. Nihâl üzre açılmış verd-i nesrîn

34. **her:**
Mesnevi 18
Mısra: 134
Hiçbiri dışta tutulmamak veya eksik olmamak üzere, bütün olarak, cümle.

133. Nice hargâh kim bir âsmândur
134. Kim anuñ her tınâbı kehkeşândur

35. **her:**
Mesnevi 18
Mısra: 161
Hep, bütün, tüm. Tekil isimlere tamlayan görevinde getirilerek birer birer olarak "...-in hepsi" anlamını vermektedir.

161. Ayağ üzre turup her mâh-sîmâ
162. Kılur 'uşşâka göz ucıyla îmâ

36. **her:**
Mesnevi 18
Mısra: 163
Her, her bir.

163. Şehüñ dil-berlerinden her semen-sâk
164. Olurlard' anlaruñ vaşlına müştâk

37. **her:**
Mesnevi 18
Mısra: 179
Far. Tamim edatu. Hep, bütün.

179. Gönülden keşf idüp her gizlü râzı
180. İder birbirine nâz u niyâzı

38. **her:**

Mesnevi 19
Mısra: 116
Her bir.

115. İderdi gerçi Hüsrev şayd ü neççir
116. Ururdı her kemân-ebürü aña tır

39. **her:**

Mesnevi 19
Mısra: 117
*Hep, bütün, tüm. Tekil isimlere
tamlayan görevinde getirilerek birer birer
olarak "...-in hepsi" anlamını vermektedir.*

117. Çe ger olurdu her şire havâle
118. Zebün olmuşdı lîkin bir gazâle

40. **her:**

Mesnevi 19
Mısra: 135
Far. Tamim edati. Hep, bütün.

135. Güneşsin her diyârı eyle rüşen
136. Cihân nûruñdan olsun bâğ ü gülşen

41. **her:**

Mesnevi 19
Mısra: 141
Far. Tamim edati. Hep, bütün.

141. İdüp her şâh mülkin saña teslîm
142. Elüñ altında olsun heft iklîm

42. **her:**

Mesnevi 22
Mısra: 57
Hep, bütün, tüm.

57. İdüp her şan'atını âşkâr ol
58. Komiş 'âlemde bir hoş yâdgâr ol

43. **her:**

Mesnevi 22
Mısra: 72
Her, her bir.

71. Mişâl-i hür-ı cennet havz-ı Kevşer
72. Niğâriniñ yanında her şeker-leb

44. **her:**

Mesnevi 22
Mısra: 82
Far. Tamim edati. Hep, bütün: herkes.

81. Cihânda görmesün hiç ellerüñ derd
82. Ola her sihr-pîşe saña muhtâc

45. **her:**

Mesnevi 23
Mısra: 7
Hep, bütün.

7. Virüp her maḥrem ü nâ-maḥreme râz
8. Kamu etrâfa şaldı şayt ü âvâz

46. **her:**

Mesnevi 23
Mısra: 10
Her bir.

9. Görüp gammâzlar anuñ bu ḥâlin
10. Temâmet ḥıfz idüp her kıl ü kâlin

47. **her:**

Mesnevi 23
Mısra: 152
*Hep, bütün, tüm. Tekil isimlere
tamlayan görevinde getirilerek birer birer
olarak "...-in hepsi" anlamını vermektedir.*

151. Eşer kalmadı za'ifle tenümden
152. Sürükler her qarınca dâmenümden

48. **her:**

Mesnevi 24
Mısra: 35
Her, her bir.

35. Olup her la'l anuñ bir şeb-çerâğı
36. Virürdü mihr şem'inden ferâğı

49. **her:**

Mesnevi 24
Mısra: 41
Her, her bir.

41. Kara taş içre her la'l-i Bedeḥşân
42. Qarañu gicede necm-i dirâḥşân

50. **her:**

Mesnevi 24
Mısra: 105
Her bir.

105. Şanasın her le'âl bir çeşm-i pür-ḥûn
106. Ḥayâl-i yâr idi ol naqş-ı mevzûn

51. **her:**

Mesnevi 24
Mısra: 124
*Hep, bütün, tüm. Tekil isimlere
tamlayan görevinde getirilerek birer birer
olarak "...-in hepsi" anlamını vermektedir.*

123. Le'âl aḥbârı yayıldı cihâna
124. Zebân gibi düşüpdür her dehâna

52. **her:**

Mesnevi 24
Mısra: 138
Hep, bütün.

137. Hüner yirde komaz hiç şâhibini
138. Murâda irgürür her ḫâlibini

53. **her:**

Mesnevi 24
Mısra: 183
*Hep, bütün, tüm. Tekil isimlere
tamlayan görevinde getirilerek birer birer
olarak "...-in hepsi" anlamını vermektedir.*

183. Görünmez her kişiyi âteş-i Tûr
184. Ḥas u ḥâşâki yaḫmaz meş'el-i nûr

54. **her:**

Mesnevi 25
Mısra: 10
Her, her bir.

9. Kılurdı tağ olduça zebûn ol
10. Her engüştin sütûn-ı Bîsütûn ol

55. **her:**

Mesnevi 25
Mısra: 123
Far. Tamim cdatı. Hep, bütün.

123. Şu Hâkdur kim bilür her gizlü râzı
124. Benüm 'ışkum degül 'ışk-ı meccâzî

56. **her:**

Mesnevi 26
Mısra: 15
Her bir.

15. Dıraht-ı serv üzre her perî-şân
16. Kılurdı sünbül-i Hindü perîşân

57. **her:**

Mesnevi 26
Mısra: 17
Hep, bütün, tüm.

17. Döküp her gönçe gül-berge külâle
18. İderdi lâleye nesrîn havâle

58. **her:**

Mesnevi 26
Mısra: 27

*Hep, bütün, tüm. Tekil isimlere
tamlayan görevinde getirilerek birer birer
olarak "...-in hepsi" anlamını vermektedir.*

27. Açup nergis olur her mest-i maħmûr
28. Cihâna nâzır ü âfâka manzûr

59. **her:**

Mesnevi 26
Mısra: 29
Her, her bir.

29. Göz açduğınca her serv-i gül-endâm
30. Açılurdı gül-i ra'nâ-yı bādâm

60. **her:**

Mesnevi 26
Mısra: 52
Tamamıyla, tamamen.

51. Niçe şevk ile şalar tîşesini
52. Temâşâ idelüm her pîşesini

61. **her:**

Mesnevi 26
Mısra: 66
*Hep, bütün, tüm. Tekil isimlere
tamlayan görevinde getirilerek birer birer
olarak "...-in hepsi" anlamını vermektedir.*

65. Çeküp gözlerüme kuhl-i celâli
66. Seg-i dîvâne itdüm her ğazâli

62. **her:**

Mesnevi 26

Mısra: 148

*Hep, bütün, tüm. Tekil isimlere
tamlayan görevinde getirilerek birer birer
olarak "...-in hepsi" anlamını vermektedir.*

147. Ne dirse disün iller haş eger 'âm
148. Muḫ'em hükmüne her emrüne râm

63. **her:**

Mesnevi 27
Mısra: 158
*Hep, bütün, tüm. Tekil isimlere
tamlayan görevinde getirilerek birer birer
olarak "...-in hepsi" anlamını vermektedir.*

157. Kadîmî 'âdetidür devr-i dünüñ
158. Ayağın alırmek her zebünüñ

64. **her:**

Mesnevi 27
Mısra: 166
*Hep, bütün, tüm. Tekil isimlere
tamlayan görevinde getirilerek birer birer
olarak "...-in hepsi" anlamını vermektedir.*

165. Olur işbu kazaya ittifâkı
166. Ki her cem'iyetün bir iftirâkı

65. **her:**

Mesnevi 27
Mısra: 208
*Hep, bütün, tüm. Tekil isimlere
tamlayan görevinde getirilerek birer birer
olarak "...-in hepsi" anlamını vermektedir.*

207. Ger ehl-i şân 'at üstâd iseñ ey merd
208. Gider her şân 'atuñ sen qalasin ferd

66. **her:**

Mesnevi 27
Mısra: 290
Her, her bir.

289. Gehî şādî vü geh ğam gâh ğuşşa
290. Bulardan irgürür her câna hîşşe

67. **her:**

Mesnevi 28
Mısra: 76
*Hep, bütün, tüm. Tekil isimlere
tamlayan görevinde getirilerek birer birer
olarak "...-in hepsi" anlamını vermektedir.*

75. Bu vech ile ūtarsañ sen 'azâyı
76. İder her kişi ölümege du 'âyı

68. **her:**

Mesnevi 29
Mısra: 6
Her, her bir.

5. Satır satır yazılmış gerçi peygâm
6. Velî her satır mâr-ı zehr-âşâm

69. **her:**

Mesnevi 31
Mısra: 21
*(هـ) sıf. (Fars. her) Tekil kelimelerin
önüne getirilir ve o kelime için verilen
hükmün aynı cinsten olan şeylerin hepsi*

için teker teker geçerli olduğunu gösterir, – nin hepsi, bütün, cümle:.

21. Aқан her şu degüldi cüylar tiz
22. Zemîn olmışdı güyâ kim 'arâk-rîz

70. **her:**

Mesnevi 31

Mısra: 53

*Hep, bütün, tüm. Tekil isimlere
tamlayan görevinde getirilerek birer birer
olarak "...-in hepsi" anlamını vermektedir.*

53. Olup küyında her şîrîn-şemâyil
54. Çalup çağırmağa gül gibi sayıl

71. **her:**

Mesnevi 31

Mısra: 109

*Hep, bütün, tüm. Tekil isimlere
tamlayan görevinde getirilerek birer birer
olarak "...-in hepsi" anlamını vermektedir.*

109. Tütup her gül-ruh elde zer tabağlar
110. Döşeyüp yollara altun varağlar

72. **her:**

Mesnevi 31

Mısra: 128

*Hep, bütün, tüm. Tekil isimlere
tamlayan görevinde getirilerek birer birer
olarak "...-in hepsi" anlamını vermektedir.*

127. Mübârek pâk- menzil emîn-âsâ
128. Görinür her şecerden nâr-ı Mûsâ

73. **her:**

Mesnevi 31

Mısra: 150

Her, her bir.

149. Kızıl güller açılmış şād ü handân
150. Dehân-ı gönçede her jâle dendân

74. **her:**

Mesnevi 31

Mısra: 161

*Hep, bütün, tüm. Tekil isimlere
tamlayan görevinde getirilerek birer birer
olarak "...-in hepsi" anlamını vermektedir.*

161. Virür her şemsesi nür gibi envâr
162. Kevâkib şanki divârında mismâr

75. **her:**

Mesnevi 32

Mısra: 66

*Hep, bütün, tüm. Tekil isimlere
tamlayan görevinde getirilerek birer birer
olarak "...-in hepsi" anlamını vermektedir.*

65. Degülven didi ben şol şâh-ı nevber
66. Egem tâ kim her el uzadana ser

76. **her:**

Mesnevi 32

Mısra: 97

*Hep, bütün, tüm. Tekil isimlere
tamlayan görevinde getirilerek birer birer
olarak "...-in hepsi" anlamını vermektedir.*

97. Mesîhâ itdi mi her hasteyi şağ
98. Ölü diriltmeğ'idüp oyuncağ

77. **her:**

Mesnevi 33

Mısra: 13

Her, her bir.

13. Olur her bezme şem'-i meclîs-efrüz
14. Baña gelse bir âteşdür ciger-süz

78. **her:**

Mesnevi 33

Mısra: 116

*(هر) sıf. (Fars. her) Tekil kelimelerin
önüne getirilir ve o kelime için verilen
hükümün aynı cinsten olan şeylerin hepsi
için teker teker geçerli olduğunu gösterir, –
nin hepsi, bütün, cümle:.*

115. Şeker kaç' itmedi bir lahza acum
116. Kesüp Şîrinden her ihtiyâcum

79. **her:**

Mesnevi 33

Mısra: 135

Far. Tamim edati. Hep, bütün.

135. Ne her ruhsâre-i rengîn alur dil
136. Ne her gîsu urur câna selâsil

80. **her:**

Mesnevi 33

Mısra: 136

*(هر) sıf. (Fars. her) Tekil kelimelerin
önüne getirilir ve o kelime için verilen*

*hükümün aynı cinsten olan şeylerin hepsi
için teker teker geçerli olduğunu gösterir, –
nin hepsi, bütün, cümle:.*

135. Ne her ruhsâre-i rengîn alur dil
136. Ne her gîsu urur câna selâsil

81. **her:**

Mesnevi 33

Mısra: 137

*(هر) sıf. (Fars. her) Tekil kelimelerin
önüne getirilir ve o kelime için verilen
hükümün aynı cinsten olan şeylerin hepsi
için teker teker geçerli olduğunu gösterir, –
nin hepsi, bütün, cümle:.*

137. Ne her lebde bulunur râhat-ı cân
138. Ne her ırmağda aqar âb-ı hayvân

82. **her:**

Mesnevi 33

Mısra: 138

*(هر) sıf. (Fars. her) Tekil kelimelerin
önüne getirilir ve o kelime için verilen
hükümün aynı cinsten olan şeylerin hepsi
için teker teker geçerli olduğunu gösterir, –
nin hepsi, bütün, cümle:.*

137. Ne her lebde bulunur râhat-ı cân
138. Ne her ırmağda aqar âb-ı hayvân

83. **her:**

Mesnevi 34

Mısra: 137

*(هر) sıf. (Fars. her) Tekil kelimelerin
önüne getirilir ve o kelime için verilen
hükümün aynı cinsten olan şeylerin hepsi*

için teker teker geçerli olduğunu gösterir, –
nin hepsi, bütün, cümle:.

137. Benem her mähzünüñ pādşahı

138. Gözüüm cellād ü müjgānum sipāhı

84. **her:**

Mesnevi 36

Mısra: 11

(هر) sıf. (Fars. her) Tekil kelimelerin
önüne getirilir ve o kelime için verilen
hükümün aynı cinsten olan şeylerin hepsi
için teker teker geçerli olduğunu gösterir, –
nin hepsi, bütün, cümle:.

11. İrer pâyāna lābüd her fısāne

12. Olur her derde elbette kerāne

85. **her:**

Mesnevi 36

Mısra: 13

(هر) sıf. (Fars. her) Tekil kelimelerin
önüne getirilir ve o kelime için verilen
hükümün aynı cinsten olan şeylerin hepsi
için teker teker geçerli olduğunu gösterir, –
nin hepsi, bütün, cümle:.

13. Hāzān kim huşk ide her sebzezārı

14. Gerü ser-sebze ide bād-ı bahārı

86. **her:**

Mesnevi 36

Mısra: 40

(هر) sıf. (Fars. her) Tekil kelimelerin
önüne getirilir ve o kelime için verilen
hükümün aynı cinsten olan şeylerin hepsi

için teker teker geçerli olduğunu gösterir, –
nin hepsi, bütün, cümle:.

39. Kamunuñ zīni zīnetde temāmı

40. Hārāc ü bāc-ı ‘ālem her licāmı

87. **her:**

Mesnevi 36

Mısra: 43

(هر) sıf. (Fars. her) Tekil kelimelerin
önüne getirilir ve o kelime için verilen
hükümün aynı cinsten olan şeylerin hepsi
için teker teker geçerli olduğunu gösterir, –
nin hepsi, bütün, cümle:.

43. Tutar sīmīn tabağ her mäh-peyker

44. Elinde şağda şolda kāse-i zer

88. **her:**

Mesnevi 36

Mısra: 78

(هر) sıf. (Fars. her) Tekil kelimelerin
önüne getirilir ve o kelime için verilen
hükümün aynı cinsten olan şeylerin hepsi
için teker teker geçerli olduğunu gösterir, –
nin hepsi, bütün, cümle:.

77. Meh[i]r hengāmesini gün gibi germ

78. İdüp her mäh-ruhsār ü pür-āzerm

89. **her:**

Mesnevi 36

Mısra: 109

(هر) sıf. (Fars. her) Tekil kelimelerin
önüne getirilir ve o kelime için verilen
hükümün aynı cinsten olan şeylerin hepsi

için teker teker geçerli olduğunu gösterir, –
nin hepsi, bütün, cümle:.

109. Özine zīb çün her mäh-pāre

110. Meh-i nevden idinmiş güşvāre

90. **her:**

Mesnevi 36

Mısra: 198

Tüm, bütün.

197. Hemān dem perdeyi ref` itdi fi`l-hāl

198. Şehūn her guşşasın def` itdi fi`l-hāl

91. **her:**

Mesnevi 36

Mısra: 253

"Bütün, her bir" anlamlarında belgesiz
sıfat.

253. Temāmēt el virince her murādı

254. Gürürından unuttı `adl ü dadı

92. **her:**

Mesnevi 36

Mısra: 268

(هر) sıf. (Fars. her) Tekil kelimelerin
önüne getirilir ve o kelime için verilen
hükümün aynı cinsten olan şeylerin hepsi
için teker teker geçerli olduğunu gösterir, –
nin hepsi, bütün, cümle:.

267. Virüp Perviz eline ihtiyārın

268. İdüp tefvīz āna her kār ü barnı

93. **her:**

Mesnevi 36

Mısra: 283

(هر) sıf. (Fars. her) Tekil kelimelerin
önüne getirilir ve o kelime için verilen
hükümün aynı cinsten olan şeylerin hepsi
için teker teker geçerli olduğunu gösterir, –
nin hepsi, bütün, cümle:.

283. Gidüp her `adl ü dād ü resm ü āyīn

284. Re`āyā vü sipāh olmışdı ğamgīn

94. **her:**

Mesnevi 37

Mısra: 23

(هر) sıf. (Fars. her) Tekil kelimelerin
önüne getirilir ve o kelime için verilen
hükümün aynı cinsten olan şeylerin hepsi
için teker teker geçerli olduğunu gösterir, –
nin hepsi, bütün, cümle:.

23. Olup her sebzezārūñ sebzesi hāk

24. Qarapūs oluban qalmışdı ğamnāk

95. **her:**

Mesnevi 37

Mısra: 75

(هر) sıf. (Fars. her) Tekil kelimelerin
önüne getirilir ve o kelime için verilen
hükümün aynı cinsten olan şeylerin hepsi
için teker teker geçerli olduğunu gösterir, –
nin hepsi, bütün, cümle:.

75. Şalāt u şavımdan her farz-ı `aynı

76. Edā eyle qōma boynuñda dīni

96. **her:**

Mesnevi 37

Mısra: 90

(هر) sıf. (Fars. her) Tekil kelimelerin önüne getirilir ve o kelime için verilen hükmün aynı cinsten olan şeylerin hepsi için teker teker geçerli olduğunu gösterir, – nin hepsi, bütün, cümle:.

89. Hudāvend-i cihān Hallāk-ı 'ālem

90. Muṭī'i emrinüñ her 'ākķ-ı 'ālem

97. **her:**

Mesnevi 37

Mısra: 93

(هر) sıf. (Fars. her) Tekil kelimelerin önüne getirilir ve o kelime için verilen hükmün aynı cinsten olan şeylerin hepsi için teker teker geçerli olduğunu gösterir, – nin hepsi, bütün, cümle:.

93. Anuñdur her taşarruf kāyināta

94. Anuñ hükmi revāndur şeş cihāta

98. **her:**

Mesnevi 37

Mısra: 162

(هر) sıf. (Fars. her) Tekil kelimelerin önüne getirilir ve o kelime için verilen hükmün aynı cinsten olan şeylerin hepsi için teker teker geçerli olduğunu gösterir, – nin hepsi, bütün, cümle:.

161. Çü kâşid Husrevüñ aldı cevābın

162. Temāmet hıfz itdi her hıṭābın

99. **her:**

Mesnevi 38

Mısra: 85

Her, her bir.

85. Egerçi kim du 'ā her dilde çokdur

86. Ğarībūñ lık bir demrenlü oğdur

100. **her:**

Mesnevi 38

Mısra: 149

(هر) sıf. (Fars. her) Tekil kelimelerin önüne getirilir ve o kelime için verilen hükmün aynı cinsten olan şeylerin hepsi için teker teker geçerli olduğunu gösterir, – nin hepsi, bütün, cümle:.

149. Niğārīnüñ tutup her buyruğın

150. Keserler hāş atlar kıyruğın

101. **her:**

Mesnevi 38

Mısra: 152

(هر) sıf. (Fars. her) Tekil kelimelerin önüne getirilir ve o kelime için verilen hükmün aynı cinsten olan şeylerin hepsi için teker teker geçerli olduğunu gösterir, – nin hepsi, bütün, cümle:.

151. Ururlar 'aksine zīn ü licāmı

152. Girür çullara şāhuñ her ğulāmı

102. **her:**

Mesnevi 38

Mısra: 153

(هر) sıf. (Fars. her) Tekil kelimelerin önüne getirilir ve o kelime için verilen

hükmün aynı cinsten olan şeylerin hepsi için teker teker geçerli olduğunu gösterir, – nin hepsi, bütün, cümle:.

153. Taķup her bayrağā bir kara astār

154. Şehūñ sancāğın eylerler nigū-sār

103. **her:**

Mesnevi 38

Mısra: 248

(هر) sıf. (Fars. her) Tekil kelimelerin önüne getirilir ve o kelime için verilen hükmün aynı cinsten olan şeylerin hepsi için teker teker geçerli olduğunu gösterir, – nin hepsi, bütün, cümle:.

247. İrağ ol ol 'arūs-ı bī-vefādan

248. Ğarışur her keş ü dūn ü değadan

104. **her:**

Mesnevi 40

Mısra: 8

(هر) sıf. (Fars. her) Tekil kelimelerin önüne getirilir ve o kelime için verilen hükmün aynı cinsten olan şeylerin hepsi için teker teker geçerli olduğunu gösterir, – nin hepsi, bütün, cümle:.

7. Müzeyyen eyledüm bir bāğ-ı zībā

8. Kim anuñ her giyāhı şāğ-ı Tūbā

105. **her:**

Mesnevi 40

Mısra: 19

(هر) sıf. (Fars. her) Tekil kelimelerin önüne getirilir ve o kelime için verilen hükmün aynı cinsten olan şeylerin hepsi

için teker teker geçerli olduğunu gösterir, – nin hepsi, bütün, cümle:.

19. Bu defter içre her evrāk-ı rengin

20. Tabāklardur ki pür- ḥalvā-yı şīrīn

her ān:

1. **her ān:**

Mesnevi 2

Mısra: 28

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Her an.

27. İdüpdür hīnk-i gerdūni şitābān

28. Yidi meydāni bir kılmāğā her ān

2. **her ān:**

Mesnevi 13

Mısra: 19

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Her zaman, daima.

19. Añup ol nev-bahār-ı ḥūsni her ān

20. Bulutlar gibi ağlardı firāvān

3. **her ān:**

Mesnevi 16

Mısra: 69

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Her an (zaman, vakit).

70. 'Ömür ser-riştesin şemşir-i bürrān

69. Keserdi bī-tekellūf bulsa her ān

4. **her an:**

Mesnevi 16

Mısra: **69**

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Her zaman, daima.

70. 'Ömür ser-riştesin şemşir-i bürrân

69. Keserdi bî-tekellüf bulsa her an

her- bār:

1. **her- bār:**

Mesnevi 19

Mısra: **79**

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Daima.

79. Saña benden emānetdür ki her- bār

80. Oturma şāh ile ḥalvetde zinhār

her bir:

1. **her bir:**

Mesnevi 1

Mısra: **92**

Kelime Tipi: -

Hepsi, tüm.

91. Velī deryā-yı cüduñ olsa mevvāc

92. Ola her bir meges ṭūṭi vü dürrāc

2. **her bir:**

Mesnevi 6

Mısra: **39**

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Her bir II Ayrı ayrı III Tüm, hepsi.

39. Ne gam ta'n itse her bir būriyā-bāf

40. Metā'a müşterī disün tek inşāf

3. **her bir:**

Mesnevi 11

Mısra: **19**

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Hepsi, tüm.

19. Bu kânun idi kim her bir muşāhib

20. Diye bir kışsa ammā ki münāsib

4. **her bir:**

Mesnevi 14

Mısra: **37**

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Her bir.

37. Gözi her bir gāzālūñ mest ü ḥun-rīz

38. Kılurdu şir-merde gāzmesin tīz

5. **her bir:**

Mesnevi 15

Mısra: **114**

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Her bir.

113. Kef-i deryā ki yoğdur anda engüşt

114. Baña her bir ḥubābī gösterür müşt

6. **her bir:**

Mesnevi 16

Mısra: **33**

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Tek tek bütün.

33. Ururdı na'ra her bir şir-i şerze

34. Ṭutardı tevsen-i gerdümi lerze

7. **her bir:**

Mesnevi 25

Mısra: **34**

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Sayılabilen şeylerin ayrı ayrı hepsi.

33. Meger kim ḳabr idi Ferhāda ol küh

34. Ki her bir seng-pāre renc-i enbüh

8. **her bir:**

Mesnevi 26

Mısra: **69**

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Her biri, tek tek, ayrı ayrı.

69. Didi Şirīne her bir yār-ı mahrem

70. Muṭī'üz emrüne ey şāh-ı 'ālem

9. **her bir:**

Mesnevi 31

Mısra: **49**

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Her biri, tek tek, ayrı ayrı.

49. Şehūñ yanınca her bir şāh-zāde

50. Kimi atlu vü kimisi piyade

10. **her bir:**

Mesnevi 32

Mısra: **35**

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Her biri, tek tek, ayrı ayrı.

35. Gümüş bilekli her bir ḥüsün bāğı

36. Yürütdiler hemān altun ayāğı

11. **her bir:**

Mesnevi 36

Mısra: **103**

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Her bir, ayrı ayrı her.

103. Ḥüsün bāğında her bir tāze mīve

104. Kılurlar bāğbāna nāz ü şīve

12. **her bir:**

Mesnevi 40

Mısra: **10**

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Tek tek bütün.

9. Ḳodum anda hezārān perde-i nūr

10. Ki her bir perdenūñ altında biñ ḥūr

her biri:

1. **her biri:**

Mesnevi 12

Mısra: **36**

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Her biri, ayrı ayrı hepsi.

35. Ḳomiş her cānibind' üstād-ı revzen

36. Şanasın her biri bir çeşm-i rüşen

2. **her biri:**

Mesnevi 16

Mısra: **15**

Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Her biri, ayrı ayrı hepsi.

15. Ne asker her biri bir gürg-i hun-rîz
16. Kağan aşlan gibi hep vahşet-engîz

3. **her biri:**

Mesnevi 18
Mısra: 104
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Her biri, ayrı ayrı hepsi.

103. İder sünbülleri eṣrâfî müşgîn
104. Ki her biri ğazâl-i Çîn ü Maçîn

4. **her biri:**

Mesnevi 24
Mısra: 218
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Her bir tanesi, ayrı ayrı.

217. Egerçi bir degüldür la'l ü hâre
218. Yarar her biri lîkin özge kâre

5. **her biri:**

Mesnevi 32
Mısra: 49
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Her biri, ayrı ayrı hepsi.

49. Tıtuṣ her biri elde cām-ı gül-gün
50. İçerler işk ile olursa da hûn

6. **her biri:**

Mesnevi 34

Mısra: 80
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Her bir tanesi, ayrı ayrı.

79. Teninde âb ile şol ḥadde çıkdı
80. Ki her biri bir ırmağ oldu akdı

7. **her biri:**

Mesnevi 36
Mısra: 36
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Her bir tanesi, ayrı ayrı.

35. Şütürler kim yüküdür la'l-i raḥşân
36. Şanasın her biri küh-i Bedaḥşân

8. **her biri:**

Mesnevi 40
Mısra: 109
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Her biri, ayrı ayrı hepsi.

109. Olup her biri bir şâh-ı cihân-gür
110. Bu tertîb olmasun tebdîl ü tağyîr

her birinüñ:

1. **her birinüñ: -nüñ**
Mesnevi 19
Mısra: 99
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Her biri, ayrı ayrı hepsi.

99. Olur her birinüñ gül-gün yañağı
100. Letâfet bezminüñ rüşen- çerâğı

2. **her birinüñ: -nüñ**

Mesnevi 36
Mısra: 107
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Her biri. II Ayrı ayrı hepsi. II Hepsi.

107. Yañağı her birinüñ hüsni bâğı
108. Ya deryâ-yı melâḥat şeb-çerâğı

her birisin:

1. **her birisin: -si, -n**

Mesnevi 27
Mısra: 292
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Her biri, ayrı ayrı hepsi.

291. Ber-â-berdür katında şâh ü dervîş
292. İder her birisin mecrûḥ u dîl-rîş

her birisine:

1. **her birisine: -si, -n, -e**

Mesnevi 24
Mısra: 104
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Her biri, ayrı ayrı hepsi.

103. Getürmişdi firâvân la'l-i rengîn
104. Yazup her birisine nâm-ı Şîrîn

her dem:

1. **her dem:**
Mesnevi 5
Mısra: 42
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Her an; daima.

41. Ola mı şem' veş rüşen beyânım
42. Keser mîkrâz-ı ğam her dem zebânım

2. **her dem:**

Mesnevi 18
Mısra: 160
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Durmadañ.

159. Şulu seftâlû yemekden dem-â-dem
160. Şulanur idi câmuñ ağı her dem

3. **her dem:**

Mesnevi 19
Mısra: 69
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Her zaman, süreklî, daima.

69. Hilâl-i 'îd mestür olsa her dem
70. Baqar şevk ile aña ḥalk-ı 'âlem

4. **her dem:**

Mesnevi 22
Mısra: 13
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Durmadañ.

13. Yâḥud raḥm eyleyüp Ferhâda her dem
14. Yüzün yurtup zemîn eylerdi mâtem

5. **her dem:**

Mesnevi 22
Mısra: 18
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Durmadañ.

17. Dürüşürdi gece gündüz dem-â-dem
18. Uruşup küh ü şahrâyile her dem

6. **her dem:**

Mesnevi 26
Mısra: 176
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Her an; daima.

175. Bakardı gitdüğü yollara her dem
176. Kalup âvâre vü hayrân ü dil-teng

7. **her dem:**

Mesnevi 27
Mısra: 233
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Her zaman, her an, daima.

233. Gerekdür 'âkile her dem tefekkür
234. Kim ide işbu hâlâtı tezekkür

8. **her dem:**

Mesnevi 30
Mısra: 44
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Her zaman.

43. Ne eyledür ki def' olsun deyü gerd
44. Şaça her dem tarîk-i 'amma mâverd

9. **her dem:**

Mesnevi 33
Mısra: 32
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Her an; daima.

31. İder dâyim benümlle ol sitüzi
32. Deger boynumda her dem tîğ-i tîzi

10. **her dem:**

Mesnevi 34
Mısra: 53
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Her an.

53. Urursın gerçi her dem 'ışkdan dem
54. Velî 'ışk ehli hiç tutmaz müsellem

11. **her dem:**

Mesnevi 38
Mısra: 5
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Her zaman, her an, daima.

5. Olurdi hem-dem-i evbâş her dem
6. Çıkarup göz yarardı baş her dem

12. **her dem:**

Mesnevi 38
Mısra: 6
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Her zaman, her an, daima.

5. Olurdi hem-dem-i evbâş her dem
6. Çıkarup göz yarardı baş her dem

her derde elbette kerâne olur:

1. **her derde elbette kerâne olur:**

Mesnevi 36
Mısra: 12
Kelime Tipi: **Atasözü**

*Her derdin elbette sonu vardır. Her
gecenin sabahı, her yokuşun inişi vardır.*

11. İrer pâyâna lâbüd her fisâne
12. Olur her derde elbette kerâne

her dideden dür olup:

1. **her dideden dür olup: -up**

Mesnevi 19
Mısra: 18
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

*Bütün gözlerden uzak olmak II göze
görünmemek.*

17. Gerekdür ki olasıñ hür-ı mestür
18. Melek gibi olup her dideden dür

her gâh:

1. **her gâh:**

Mesnevi 19
Mısra: 82
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Her zaman.

81. Eger tenhâda bir söz söylese şâh
82. Cevâbın vir anuñ halk içre her gâh

2. **her gâh:**

Mesnevi 24
Mısra: 254
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Her zaman.

253. Filân tağ kim görünür saña kâh ol
254. Olur her gâh baña sedd-i râh ol

her gece:

1. **her gece:**

Mesnevi 19
Mısra: 148
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Her gece.

147. Eger redd itmez iseñ olam ey hân
148. Sa'âdet hânûña her gece mihmân

her gün:

1. **her gün:**

Mesnevi 12
Mısra: 48
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Her gün, daima.

47. Bu kaşruñ revzeninden her kenâre
48. İder ol mâh-rû her gün nezâre

her kankı:

1. **her kankı:**

Mesnevi 5
Mısra: 135
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Herhangi.

135. Kaçan 'azm itse her kankı diyâra
136. Hızır atı önincisiyle vara

her k'ide pişe:

1. **her k'ide pişe:**

Mesnevi 16
Mısra: 126

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ki, vezin gereği k' biçiminde kullanılmıştır. her ki: Her kim. pişe etmek: Alışkanlık hâline getirmek. Her kim ki alışkanlık, meslek edinir.

126. Olur âzürde devrândan hemîşe
125. Dil-azâr olmağı her k'ide pişe

her kim:

1. **her kim:**
Mesnevi 23
Mısra: 91
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kim olursa olsun.

91. Bunı bilmez ki her kim görse acı
92. Dağı Şirine artar ihtiyacı

2. **her kim:**
Mesnevi 24
Mısra: 293
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kim olursa olsun.

293. Ğaribe her kim eylerse ihânet
294. Muhân olup çeke ölince mişnet

her lahzâ:

1. **her lahzâ:**
Mesnevi 15
Mısra: 218
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Her an, her zaman.

217. Velî bilmezler idi çerh-i ğaddâr
218. Ne ğadr u mekr ider her lahzâ izhâr

2. **her lahzâ:**
Mesnevi 27
Mısra: 299
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Her zaman, her an, daima.

299. Saña her lahzâ bu çerh-i hîle-bâz
300. Oyunlar giçüp eyler girü aınmaz

her ne:

1. **her ne:**
Mesnevi 15
Mısra: 33
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Her ne, her ne olursa olsun, her şey.

33. Buyur her ne dilerseñ öyle olsun
34. Murâduñ her neyise söyle olsun

2. **her ne:**
Mesnevi 36
Mısra: 165
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Her ne, her ne olursa olsun, her şey.

165. Gice her ne iş itse mest ü ser-hoş
166. Çü şubh ola ider cümle ferâmüş

3. **her ne:**
Mesnevi 37
Mısra: 71

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Hangi, hangi şey.

71. Peyem-ber her ne kim dirse anı tüt
72. Şer '-i şehdini eyle cânuña kıt

her nefes:

1. **her nefes:**
Mesnevi 34
Mısra: 49
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Her an, her saniye, her vakit; sürekli.

49. Görürsin her nefes çün nür-ı vuşlat
50. Niçün efgân idersin öyle kıt kıt

her neyise:

1. **her neyise:-(y)i, -se**
Mesnevi 15
Mısra: 34
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Her ne, her ne olursa olsun, her şey.

33. Buyur her ne dilerseñ öyle olsun
34. Murâduñ her neyise söyle olsun

her şey:

1. **her şey:**
Mesnevi 5
Mısra: 177
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Var olanın hepsi, tümü.

177. Yek ol kim bile miqdârını her şey
178. Eger bây ü gedâ Kāvüs ger Key

her şıfâtuñ hürmetiçün:

1. **her şıfâtuñ hürmetiçün:**
Mesnevi 1
Mısra: 40
Kelime Tipi: -
(Allah'a yakarış ve Allah'ta tazim için kullanılan kalıp bir ifade)Her bir sıfatının yüzü suyu hürmetine.

39. Raḥimâ ism-i zâtuñ hürmetiçün
40. Kerimâ her şıfâtuñ hürmetiçün

her tarafdan:

1. **her tarafdan:-dan**
Mesnevi 14
Mısra: 94
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Her taraf, her yer, her yan.

93. 'Aceb menhüs idi ol mevzi'-i şüm
94. Gelürdi her tarafdan na'ra-yı büm

2. **her tarafdan:**
Mesnevi 16
Mısra: 22
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Her yer, her bölge, her yan.

21. Dil-âverler iderler harb ü çarbtı
22. Çalınur her tarafdan taḥl-ı çarbtı

her yaña:

1. **her yaña:**
Mesnevi 14

Mısra: 67

Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Her yana, her tarafâ.

67. Gidüp her yaña avcılar şitâbân

68. Döckerlerdi o cân alıcılar kıan

2. **her yaña:**

Mesnevi 14

Mısra: 126

Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Her yana, her tarafâ.

125. İderdi Hakkâ zârî vü münâcât

126. Süzerdi şöyle güm-reh her yaña at

3. **her yaña:-a**

Mesnevi 16

Mısra: 47

Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Her taraf, her yön.

47. Şu çâpükler ki her yaña çapardı

48. Ara yirde ‘aceb tozlar kıopardı

4. **her yaña:**

Mesnevi 20

Mısra: 53

Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Her yanı, her yeri.

53. Gezerdi her yaña hayrân ü dil-teng

54. Yimişdi şanasın afyün ile beng

5. **her yaña:-a**

Mesnevi 25

Mısra: 42

Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Her taraf, her yön.

41. Kef-i destin dem-â-dem ol kavî- çeng

42. Şapan idüp atardı her yaña seng

6. **her yana:-a**

Mesnevi 25

Mısra: 70

Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Her taraf, her yön.

69. Olur vahşiler âhumdan girizân

70. Kaçarlar her yana eftân ü hayrân

7. **her yaña:-a**

Mesnevi 37

Mısra: 3

Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Her taraf/yer.

3. Uçar her yaña berg-i zerd ü surh al

4. Şanasın kim kaçar mektebden etfâl

her yañada:

1. **her yañada:-da**

Mesnevi 24

Mısra: 192

Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Her taraf, her yön.

191. Saña da lâyıq oldur k’ey fütâde

192. Şıñarın isteyesin her yañada

her zemânda:

1. **her zemânda:-da**

Mesnevi 24

Mısra: 152

Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Her zaman, her devir.

151. Hünermend olan ölmez hiç cihânda

152. Eyü adı añılır her zemânda

her-bâr:

1. **her-bâr:-sa**

Mesnevi 1

Mısra: 20

Her-bâr (f.zf.): her defâ, daima.

19. Elif birliğün[i] itmişdür ikrâr

20. N’ola barmak götürüp tursa her-bâr

2. **her-bâr:**

Mesnevi 5

Mısra: 186

Her-bâr (f.zf.): her defâ, daima.

185. Tažallümse murâduñ ey dil-i zâr

186. Yüz ur bir âstân-ı ‘adle her-bâr

3. **her-bâr:**

Mesnevi 7

Mısra: 13

Her-bâr (f.zf.): her defâ, daima.

13. Şadef gibi dehânuñ tıtma her-bâr

14. Güherler eyle deryâ gibi işâr

4. **her-bâr:**

Mesnevi 16

Mısra: 80

Her-bâr (f.zf.): her defâ, daima.

79. Kara toprağa konmağa idüp ‘âr

80. Şadır gözlerdi murğ-ı tır her-bâr

5. **her-bâr:**

Mesnevi 16

Mısra: 163

Her-bâr (f.zf.): her defâ, daima.

163. Bu ahvâli tezekkür eyle her-bâr

164. Degülseñ div olma merdüm- âzâr

6. **her-bâr:**

Mesnevi 23

Mısra: 35

Her-bâr (f.zf.): her defâ, daima.

35. Didi neylersin ol künc içre her-bâr

36. Eyitdi arzû-yı vaş[ı]-ı dil-dâr

7. **her-bâr:**

Mesnevi 23

Mısra: 144

Her-bâr (f.zf.): her defâ, daima.

143. Ne yanumda enişüm münisüm var

144. Ne ahvâlüm şorar bir kimse her-bâr

8. **her-bâr:**

Mesnevi 24

Mısra: 189

Her-bār (f.zf.): her defâ, daima.

189. Muhaqqakdur ki bu 'âlemde her-bār

190. Güher efsar diler har-mühre- efsâr

9. **her-bār:**

Mesnevi 24

Mısra: 198

Her-bār (f.zf.): her defâ, daima.

197. Gör ol cinsine olmadı hevâdâr

198. Anuñ için yanar odlara her-bār

10. **her-bār:**

Mesnevi 18

Mısra: 59

Her defâ, daima.

59. Yetim aqcasını kim yerse her-bār

60. Degüldür ademî bil kelp-i bâzâr

hercâyi:

1. **hercâyîdür:** -dür

Mesnevi 30

Mısra: 57

Şıpsvdi l sebatsız, kararsız.

57. Şehâ hercâyîdür dünyâ-yı fânî

58. Geçer kimseye qalmaz câvidânî

2. **hercâyîdür:** -dür

Mesnevi 33

Mısra: 9

Şıpsvdi l sebatsız, kararsız.

9. Didi hercâyîdür Şîrîn-i pür-şür

10. Kamu yir tatlu baña acı ol hür

3. **hercâyîdür:** -dür

Mesnevi 38

Mısra: 236

Sebatsız, kararsız, vefasız.

235. Başiret nûnî ile baq cihâne

236. Niçe hercâyîdür gör bu zamane

hercâyiât itdûf:

1. **hercâyiât itdûf:** -dü, -ñ

Mesnevi 26

Mısra: 186

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Vefasızlıklar, kararsızlıklar,

sebatsızlıklar etmek.

185. Yine hercâyiât itdûñ gidüp âh

186. Qoduñ tenhâ beni vâdî-yi gamda

herf:

1. **herfîni:** -î, -n, -i

Mesnevi 24

Mısra: 67

Söz, kelime.

67. Meger kim gördi şeb herfîni nemnâk

68. Aña gün mürde- sengin şaçdı eflâk

her-gâh:

1. **her-gâh:**

Mesnevi 2

Mısra: 65

Far. Daima, her vakit, her yerde.

65. Ne sırdur sırr-ı sübhânî ki her-gâh

66. Degüldür yitmiş iki millet âgâh

2. **her-gâh:**

Mesnevi 24

Mısra: 291

Far. Daima, her vakit, her yerde.

291. Şular kim aldaya mazlûmî her-gâh

292. Amı aldanğuç eyler halka Allâh

3. **her-gâh:**

Mesnevi 25

Mısra: 94

Far. Daima, her vakit, her yerde.

93. Kimesne olmadı hâlümîden âgâh

94. Yürüdüm vâdî-yi hasretde her-gâh

4. **her-gâh:**

Mesnevi 26

Mısra: 136

Far. Daima, her vakit, her yerde.

135. Niçün havf eylemezsin Hâkdan ey şâh

136. Nedür bu zulm ben mazlûma her-gâh

5. **her-gâh:**

Mesnevi 27

Mısra: 1

Far. Daima, her vakit, her yerde.

1. Tutanlar mâtem-i Ferhâdî her-gâh

2. Derün-ı dilden eyler derd ile âh

hergiz:

1. **hergiz:**

Mesnevi 1

Mısra: 9

Asla, kat'a, hiçbir vakit, hiçbir veçhile.

9. Nesim-i luţfuñ irişmezse hergiz

10. Qalam deryâ-yı cehl içinde 'âciz

2. **hergiz:**

Mesnevi 5

Mısra: 108

Asla, kat'a, hiçbir vakit, hiçbir veçhile.

107. Çıka ger yirüzüne mâl-i Qarûn

108. El uzatmaya hergiz merd-i medyun

3. **hergiz:**

Mesnevi 7

Mısra: 126

Asla, kat'a, hiçbir vakit, hiçbir veçhile.

125. Göz açdurmazdı hançer çekse câna

126. Amân virmezdi hergiz Erdevâna

4. **hergiz:**

Mesnevi 9

Mısra: 48

Asla, kat'a, hiçbir vakit, hiçbir veçhile.

47. Ne hâl oldu ki İslâm beglerine

48. Dimezler hây hergiz seglerine

5. **hergiz:**

Mesnevi 10

Mısra: 60

Asla, kat'a, hiçbir vakit, hiçbir veçhile.

59. Hüdadan var ise fi'l-cümle bîmün

60. Toğunma kılna hergiz yetimün

6. **hergiz:**

Mesnevi 12

Mısra: 72

Asla, kat'a, hiçbir vakit, hiçbir veçhile.

71. Bakardı her yaña ol serv-i âzād

72. Velî görmezdi hergiz âdemî zād

7. **hergiz:**

Mesnevi 16

Mısra: 143

Asla, kat'a, hiçbir vakit, hiçbir veçhile.

143. Ta'addî kılna mülk-i ğayra hergiz

144. Ki tã olmayasın mülkünde 'âciz

8. **hergiz:**

Mesnevi 20

Mısra: 33

Asla, kat'a, hiçbir vakit, hiçbir veçhile.

33. Hümâ dâneyle hergiz dâma kınmaz

34. Nitekim nesr-i tãyir bâma kınmaz

9. **hergiz:**

Mesnevi 23

Mısra: 99

Asla, kat'a, hiçbir vakit, hiçbir veçhile.

99. Çeh-i ğayyâ gibi hergiz dibi yok

100. Cihânda bir dağı anuñ gibi yok

10. **hergiz:**

Mesnevi 24

Mısra: 213

Asla, kat'a, hiçbir vakit, hiçbir veçhile.

213. Degül nã-cins hergiz halk-ı 'âlem

214. Çü Havvã anamuz atamuz Âdem

11. **hergiz:**

Mesnevi 37

Mısra: 159

Asla, kat'a, hiçbir vakit, hiçbir veçhile.

159. 'Înâyet irmedi Pervîze hergiz

160. Anuñçün küfr içinde qaldı 'âciz

12. **hergiz:**

Mesnevi 38

Mısra: 22

Asla, kat'a, hiçbir vakit, hiçbir veçhile.

21. Memâlik hãlini bir dem kayırmaz

22. Gözin hergiz ruğ-ı Şürînden ırmaz

hesãb:

1. **hesãbm:** -ı, -n

Mesnevi 16

Mısra: 14

Sayı, adet.

13. Şu deñlü dirdi leşker kim şehensãh

14. Bilür ancağ hesãbın anuñ Allãh

hesãbı olur:

1. **hesãbı olur:** -(u)r

Mesnevi 27

Mısra: 191

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Hesabı olmak: Hesabı sorulmak, sorguya çekilmek, cevabı istenmek.

191. Helãl ise olur anuñ hesãbı

192. Harãm ise görürsin hod 'azãbı

hesãbum olursa:

1. **hesãbum olursa:** -(u)r, -sa

Mesnevi 3

Mısra: 23

Kelime Tipi: -

Hesabı olmak: Her insana dünyadaki iş ve eylemlerinden dolayı hesap sorulacak; işte bu hesap olunma esnasında kendisine Allah tarafından mükafat ve ceza takdir olunacaktır.

23. Olursa rüz-ı mahşerde hesãbum

24. Ne hãşıl har kadar yoğdur şevãbum

hevã:

1. **hevã:**

Mesnevi 14

Mısra: 97

Hava boşluğunun hal ve durumu, hava.

97. Hevã germ ü dem-i gülãn-ı pür- dñv

98. Yoğ idi säye illã säye-i dñv

2. **hevãlarda:** -lar, -da

Mesnevi 15

Mısra: 28

Hava, yel | istek, arzu, heves; gönlü coşturan duygu.

27. Pes ey dāye budur senden murādum

28. Olasın bu hevãlarda kınadum

3. **hevã:**

Mesnevi 15

Mısra: 80

Hava II gökyüzü.

79. Degül ebr-i sefid ol gün hüveydã

80. Hevã üzre perãkend'olan ammã

4. **hevã:**

Mesnevi 18

Mısra: 11

Hava.

11. Hevã serd idi gerçi mevsim-i dey

12. Şehi germ eylemişdi âteş-i mey

5. **hevãdan:** -dan

Mesnevi 18

Mısra: 35

Hava boşluğunun hal ve durumu, hava.

35. Hevâdan pây-ı serv olmuş şikeste
36. Anuñçün tahta-yı yağ birle beste

6. **hevâ:**

Mesnevi 31
Mısra: 17
Hava.

17. Hevâ germ idi od gibi kemâhî
18. Semûm olmuşdı bād-ı şubhgâhî

7. **hevâ:**

Mesnevi 38
Mısra: 223
Hava II gökyüzü.

223. Hevâ oldı şehâb-ı âh ile pür
224. Girü göğsin geçürdi çerh-i kürkür

8. **hevâda: -da**

Mesnevi 40
Mısra: 88
Hava II mevsim.

87. Hezârân âferin ey báz-ı ser-báz
88. Kim urduñ bu hevâda böyle pervaz

hevâ ile hevesdür:

1. **hevâ ile hevesdür: -dür**

Mesnevi 26
Mısra: 106
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Gelip geçici ve dünyaya dair olan her şey demektir.

105. İki 'âlemde vaşluñ baña besdür
106. Qalanı hep hevâ ile hevesdür

hevâ yüzinde:

1. **hevâ yüzinde: -n, -de**
Mesnevi 15
Mısra: 70
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Hava üzeri.

69. Deñiz üstinde yürürdi şitâbân
70. Hevâ yüzinde nitek' ebr-i bārân

hevâdâr:

1. **hevâdârum: -(u)m**
Mesnevi 25
Mısra: 52
Dost.

51. Elümden özge yok bir yâverüm âh
52. Hevâdârum hemân âh-ı şehergâh

hevâdâr olmadı:

1. **hevâdâr olmadı: -ma, -dı**
Mesnevi 24
Mısra: 197
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Hevesli, gönüllü, âşık olabilmek.

197. Gör ol cinsine olmadı hevâdâr
198. Anuñ için yanar odlara her-bâr

hevâdâr olup:

1. **hevâdâr olup: -up**
Mesnevi 23

Mısra: 15
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Hevesli, gönüllü, âşık olmak.

15. Olup Ferhâd Şîrine hevâdâr
16. Ola hem-râh-ı şâhenşeh zihî 'âr

hevâya ağan:

1. **hevâya ağan: -an**
Mesnevi 16
Mısra: 51
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Göge çıkmak, yükselmek.

51. Degüldi toz o gün ağan hevâya
52. Zemînüñ âhı irmişdi semâya

hevâ-yı ka'be eylersem:

1. **hevâ-yı ka'be eylersem: -r, -se, -m**
Mesnevi 24
Mısra: 94
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Kabe'yi arzulamak.

93. Tavâf-ı küy-ı yârüm baña besdür
94. Hevâ-yı Ka'be eylersem hevesdür

hevâ-yı nefis:

1. **hevâ-yı nefis:**
Mesnevi 27
Mısra: 305
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Nefsın arzuları.

305. Zebün olduñ hevâ-yı nefis elinde
306. Tutulduñ şanasın küffâr ilinde

hevâ-yı nefis esiri:

1. **hevâ-yı nefis esiri:**
Mesnevi 39
Mısra: 26
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Nefsın arzusunun esiri.

25. Firākî-i fakîr-i müstemendi
26. Hevâ-yı nefis esiri derdmeni

hevâ-yı serdden:

1. **hevâ-yı serdden: -den**
Mesnevi 18
Mısra: 29
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Soğuk hava.

29. Hevâ-yı serdden kühsâr şad çâk
30. Zemîn yañdan ü rüd-ı huşk eflâk

hevâ-yı şîr-i şîrin ider:

1. **hevâ-yı şîr-i şîrin ider: -er**
Mesnevi 21
Mısra: 2
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Tatlı süt arzu etmek, istemek.

1. Didi Şāvûra bir gün ol nigârîn
2. İder gönüm hevâ-yı şîr-i şîrin

hevâ-yı vaşl-ı şîrin eyler:

1. **hevâ-yı vaşl-ı şîrin eyler: -r**
Mesnevi 18
Mısra: 15

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Şirin'e kavuşmanın arzusunun duymak.

15. Gönül eyler hevâ-yı vaşl-ı Şîrîn
16. Fiğân kim tazelendi dâğ-ı dîrîn

heves:

1. **hevesdür:** -dür
Mesnevi 24
Mısra: **94**
1. İstek, arzu, meyil. 2. Gelip geçici arzu, devamlı olmayan istek.

93. Tavâf-ı kûy-ı yârüm baña besdür
94. Hevâ-yı Ka'be eylersem hevesdür

2. **hevesini:** -i, -n, -i
Mesnevi 39
Mısra: **3**
Arzu, meyil.

3. Çıkar dünyâ hevesini dilümden
4. Muhabbet güllerin bitür gülümden

hey:

1. **hey:**
Mesnevi 12
Mısra: **124**
Sitem, yakınma gibi duyguların ifade eden ünlem.

123. Ne itdümse yoluma geldi bir bir
124. İden âhîr bulurmuş hey ne tedbîr

hey'et:

1. **hey'etisin:** -i, -sin
Mesnevi 12
Mısra: **108**
Ar. 1. Şekil, suret, kıyafet. 2. Vaz, hâl. ilm-i hey'et: Kevâkib-i sâbitenin hey'et ve evzâmî ve kevâkib-i seyyâre-i asliyye ve zatî'le-enzâbın hareket ve hacim ve merâtîp ve ebâdını bildiren ilim.

107. Ne şehruñ pādşāhî şüretisin
108. Ne burcuñ mihr ü mähî hey'etisin

heyhât:

1. **heyhât:**
Mesnevi 22
Mısra: **95**
Yazık, ne yazık.

95. Kaçan şeh-bâza hem-ser ola heyhât
96. Seni meşlek bilür gerç'ey hîredmend

heyhât heyhat:

1. **heyhât heyhat:**
Mesnevi 5
Mısra: **166**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ne kadar uzak, ne kadar uzak.

165. Tekarrüb na'ına tâ kim sürem at
166. Bu sultânlık baña heyhât heyhat

2. **heyhât heyhât:**
Mesnevi 12
Mısra: **16**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ne kadar uzak, ne kadar uzak.

15. Kim itmişsin hayâlât ü muhâlât
16. Müyesser ola mı heyhât heyhât

hezân:

1. **hezâne:** -e
Mesnevi 27
Mısra: **164**
Hazan, sonbahar; sıkıntı ve keder günleri.

163. Ezelden resmdür devr-i zemâne
164. Bahârüñ soñra ırgürmek hezâne

hezâr:

1. **hezârüñ:** -uñ
Mesnevi 8
Mısra: **44**
Far. Bülbül, andelib.

43. Virürdi güller oldukça güşâde
44. Hezârüñ hîrmen-i şabrını bâda

hezârân:

1. **hezârân:**
Mesnevi 4
Mısra: **104**
Binlerce, pek çok.

103. Günehkâr ümmete alduñ nevâle
104. Hezârân armağan aşhâb ü âle

2. **hezârân:**
Mesnevi 11
Mısra: **125**
Binlerce.

125. Hezârân gül-ruğ anuñ lâlesidür
126. O mülküñ pādîşāhî hâlesidür

3. **hezârân:**
Mesnevi 14
Mısra: **42**
Binlerce, pek çok.

41. Perî-rûlar ki perrân itseler tîr
42. İderlerdi hezarân murğî nağcîr

4. **hezârân:**
Mesnevi 15
Mısra: **117**
Binlerce, bin kere.

117. Hezârân eyleyüp feryâd ü nâle
118. Şaçardı berg-i gül üstine jâle

5. **hezârân:**
Mesnevi 15
Mısra: **236**
Binlerce, pek çok.

235. İderseñ ger beni bir lahza rahât
236. Hezarân çekdürürsin derd ü miñnet

6. **hezârân:**
Mesnevi 18
Mısra: **115**
Binlerce, pek çok.

115. Turup Bânü hezârân şevket ile
116. Hoş istikbâle çıkdı hürmet ile

7. **hezārān:**

Mesnevi 18

Mısra: 125

Binlerce, pek çok.

125. Hezārān 'izzet ü ta'zīmlerle
126. Firāvān hürmet ü tekrīmlerle

8. **hezārān:**

Mesnevi 22

Mısra: 77

Binlerce, pek çok.

77. Hezārān eyledi inşāf ü taḥsīn
78. Yepüp arkasını hürmet eliyle

9. **hezārān:**

Mesnevi 23

Mısra: 30

Binlerce, pek çok.

29. İdüp tevbiḥ ü taḥrī' ü 'itābı
30. Hezārān tanz ile kıldı ḥiṭābı

10. **hezārān:**

Mesnevi 23

Mısra: 168

Bülbüller.

167. Şabā gibi gezüp ol gülsitānı
168. Hezārān gibi eylerdüm figānı

11. **hezārān:**

Mesnevi 26

Mısra: 73

Binlerce, bin kere.

73. Hezārān āferīn ol şehryāre
74. Nazar ide gedā-yı ḥāksāre

12. **hezārān:**

Mesnevi 28

Mısra: 48

Binlerce, pek çok.

47. Ne var uçdıysa bir āşüfte bülbül
48. Hezārān ide gülzāruñda ḡulḡul

13. **hezārān:**

Mesnevi 31

Mısra: 177

Binlerce, pek çok.

177. Hezārān luṭf ile Pervīz şāhı
178. O ḡaşra ḡondururlar fīz şāhı

14. **hezārān:**

Mesnevi 32

Mısra: 27

Binlerce, pek çok.

27. İçi tolmuş hezārān kebk ü dürrāc
28. Kebāb ü yaḥnī vü biryān ḡavurmac

15. **hezārān:**

Mesnevi 33

Mısra: 124

Bülbüller.

123. Ne dil kim ola bir dil-dāre mu'tād

124. Hezārān gibi kim gülzāre mu'tād

16. **hezārān:**

Mesnevi 36

Mısra: 73

Binlerce, pek çok.

73. Hezārān 'andelīb- āvāz ü gül-büy

74. Hezārān naḡme -perdāz ü nevā-güy

17. **hezārān:**

Mesnevi 36

Mısra: 74

Binlerce, pek çok.

73. Hezārān 'andelīb- āvāz ü gül-büy

74. Hezārān naḡme -perdāz ü nevā-güy

18. **hezārān:**

Mesnevi 38

Mısra: 215

Binlerce, pek çok.

215. Hezārān āferīn ol 'ışḡ-bāza

216. Ḥāḡīḡat şüretin vire mecaza

19. **hezārān:**

Mesnevi 40

Mısra: 9

Binlerce, pek çok.

9. Ḳodum anda hezārān perde-i nūr

10. Ki her bir perdenüñ altında biñ ḡūr

20. **hezārān:**

Mesnevi 40

Mısra: 87

Binlerce, pek çok.

87. Hezārān āferīn ey bāz-ı ser-bāz
88. Kim urduñ bu hevāda böyle pervaz

hiç:

1. **hiç:**

Mesnevi 2

Mısra: 60

Far. hiç, asla.

59. İrādet muḡtezāsınca olur iş

60. Dimez çün ü çirā hiç şāh ü dervīş

2. **hiç:**

Mesnevi 3

Mısra: 112

Katıyen, asla.

111. Görinmez gözüme nā-būd ü būdum

112. 'Ademden hiç fark olmaz vücudum

3. **hiç:**

Mesnevi 5

Mısra: 90

Katıyen, asla.

89. Toyunur maḡbaḡ-ı cūdında her ac

90. Bi-ḡamdi'llāh ki hiç kılmadı muḡtāc

4. **hiç:**

Mesnevi 6

Mısra: 54
Far. hiç, asla.

53. Hemîşe eyle şahn ü şuffesin pāk
54. Aña yol bulmasun hiç hār ü hāşāk

5. hiç:
Mesnevi 11
Mısra: 114
Katiyen, asla.

113. Hüs[ü]n kânında la'li gevher-i pāk
114. Gezend irgürmemiş hiç aña hakkāk

6. hiç:
Mesnevi 14
Mısra: 32
Hiçbir zaman.

31. Havâsı mu'tedil ne germ ü ne serd
32. Dağı hiç sebzezâri olmamış zerd

7. hiç:
Mesnevi 14
Mısra: 91
Daha önce, evvel.

91. Ben-i âdem aña hiç kesmemiş yol
92. Mekân-ı div idi peygüle-i gül

8. hiç:
Mesnevi 14
Mısra: 101
Katiyen, asla.

101. Firâzın görmemiş hiç ebr-i pür -nem
102. Nişîb-i esfel-i ka'r-ı cihetnem

9. hiç:
Mesnevi 15
Mısra: 47
Hiçbir zaman.

47. Geremez hiç nâ-mahrem arada
48. Eger deryâda vü eger qarada

10. hiç:
Mesnevi 17
Mısra: 32
Hiç mümkün mü.

31. Libâs-ı 'ömr-i nâfe olsa ger çāk
32. Olur mı müşk-i hoş-bü hiç gâmnāk

11. hiç:
Mesnevi 17
Mısra: 66
Asla.

65. Egerçi gözlerüm görmez cemâlün
66. Velî gitmez gönülden hiç hayâlün

12. hiç:
Mesnevi 17
Mısra: 78
Bir işin herhangi bir zamanda yapılp yapılmadığını sormak için soru cümlelerinde kullanılır.

77. Dırahtuñ ger budanmasaydı talı
78. Bitürür miydi hiç tâze nihâli

13. hiç:
Mesnevi 17
Mısra: 79
Asla.

79. Dökülmese şükûfe şâhdan hiç
80. Kaçan bitseydi mîve ir eger giç

14. hiç:
Mesnevi 18
Mısra: 17
Yok denecek kadar az, zerre kadar.

17. Dağı hiç kalmadı şabr ü kararum
18. Diyâr-ı yâre lâ-büddür güzârum

15. hiç:
Mesnevi 18
Mısra: 67
Far. hiç, asla.

67. Okumaduñ gibi hiç 'ışkdan harf
68. Olur mı 'âşîka mâni' yağ ü berf

16. hiç:
Mesnevi 19
Mısra: 40
Soru cümlelerinde belirsiz bir zamanı anlatan bir söz.

39. Eline girse nâ-geh şerbet-i şâf
40. İder mi hiç teşne şabr u inşâf

17. hiç:
Mesnevi 19
Mısra: 74
Hiç mümkün mü.

73. Tutarlar elde cām-ı hoş-güvârı
74. Olur mı cür'anuñ hiç i'tibârı

18. hiç:
Mesnevi 20
Mısra: 29
Soru cümlelerinde verilen hükmün kesinlikle söz konusu olamayacağını anlatır.

30. Çerâğ-ı mihr ü mâha yana miskîn
29. İrer m'ol kadre hiç pervâne miskîn

19. hiç:
Mesnevi 21
Mısra: 3
Bir işin herhangi bir zamanda yapılp yapılmadığını sormak için soru cümlelerinde kullanılır.

3. 'Aceb kaçurmda hiç bir havz ola mı
4. Süd ırmağı aça aña müdâmî

20. hiç:
Mesnevi 22
Mısra: 81
Hiçbir zaman.

81. Cihānda görmesün hîç ellerüñ derd
82. Ola her sıhr-pîşe saña muhtâc

21. **hîç:**
Mesnevi 22
Mısra: 113
Asla.

113. Gözin ırmadı hîç ol meh-likâdan
114. Niğaruñ göz yüzine bakdı kaldı

22. **hîç:**
Mesnevi 23
Mısra: 39
*Bir işin herhangi bir zamanda yapılp
yapılmadığını sormak için soru
cümlelerinde kullanılır.*

39. Didi Şîrîni hîç eyler misin yâd
40. Eyitdi olmuşam anuñla mu 'tâd

23. **hîç:**
Mesnevi 23
Mısra: 98
Hîç, hiçbir.

97. Filân tağ üzre var bir çâh-ı Bâbil
98. İrişmez 'umkına hîç 'aql-ı 'âkil

24. **hîç:**
Mesnevi 23
Mısra: 185
Asla.

185. Muqayyed olmayup hîç ta 'n-ı halka
186. İderdüm gözlerüm bābına halka

25. **hîç:**
Mesnevi 24
Mısra: 137
Asla.

137. Hünere yirde kıomaz hîç şāhibini
138. Murāda irgürür her t̄alibini

26. **hîç:**
Mesnevi 24
Mısra: 151
Katiyen, asla.

151. Hünermend olan ölmez hîç cihānda
152. Eyü adı añılır her zemānda

27. **hîç:**
Mesnevi 24
Mısra: 278
Far. hîç, asla.

277. Senüñ olsun niğārın ir eger geç
278. Bugünden girü adın añmayam hîç

28. **hîç:**
Mesnevi 26
Mısra: 159
*Yok olan ya da yok denecek kadar az
olan.*

159. Kıomadı hātırında hîç melālet
160. Pes andan şöñra girü döndi fi'l-hāl

29. **hîç:**
Mesnevi 27
Mısra: 35
*Soru cümlelerinde verilen hükümün
kesinlikle söz konusu olamayacağını
anlatır.*

35. Aña lāyık mıdur hîç ol niğārın
36. Hābīb-i nāzenin ü yār-ı şîrîn

30. **hîç:**
Mesnevi 27
Mısra: 47
Katiyen, asla.

47. Hîç aña bundan özge çāre olmaz
48. Çü ğayrı sözden ol āvāre olmaz

31. **hîç:**
Mesnevi 27
Mısra: 239
Hiçbir zaman.

239. Cihān mülkinde rāhat olmadı hîç
240. Kamu aḥvāli zūlfüm gibidür piç

32. **hîç:**
Mesnevi 27
Mısra: 249
Asla.

249. Dirīğā vü dirīğā görmedi hîç
250. Bularuñ hîç birine irmedi hîç

33. **hîç:**
Mesnevi 27
Mısra: 250
Hiçbir zaman.

249. Dirīğā vü dirīğā görmedi hîç
250. Bularuñ hîç birine irmedi hîç

34. **hîç:**
Mesnevi 27
Mısra: 302
Yok denecek kadar az, zerre kadar.

301. Nuḳūd-ı 'ömrüñi sildi bu 'ayyār
302. Degülsin hîç sen andan haber-dār

35. **hîç:**
Mesnevi 27
Mısra: 308
*Soru cümlelerinde belirsiz bir zamanı
anlatan bir söz.*

307. Kıocaldıkc'oldı hırşuñ bī-nihāyet
308. Bu hāvb-ı ğaflete hîç yok mı ğāyet

36. **hîç:**
Mesnevi 27
Mısra: 326
*Olumsuz yargılı cümlelerde filin
anlamını pekiştiren bir söz.*

325. Olacak olur āḥir ir eger ğic
326. Kıuluñ Mevlā işinde daḥli yok hîç

37. **hiç:**

Mesnevi 28

Mısra: 53

Hiç: olumsuz yargılı cümlelerde fiilin anlamını pekiştiren bir söz.

53. Olup lâyık mı hiç zâr u nizârı

54. Gedânuñ şâh ola şem'-i 'izârı

38. **hiç:**

Mesnevi 30

Mısra: 70

Hiçbir zaman.

69. Dil-âzâr olma şâhâ yıkma hâtır

70. Garîbüñ kalbini hiç etme fâtır

39. **hiç:**

Mesnevi 32

Mısra: 105

Far. hiç.

105. Kimesne hâlûme hiç vâkıf olmaz

106. Çü bülbül gulgulüm dünyâya tolmaz

40. **hiç:**

Mesnevi 32

Mısra: 146

Katîyen, asla.

145. Cihânda yog ise senden eyü gül

146. Bulunmaz hiç benden zâr bülbül

41. **hiç:**

Mesnevi 34

Mısra: 54

Asla.

53. Urursın gerçi her dem 'ışkdan dem

54. Velî 'ışk ehli hiç tutmaz müsellem

42. **hiç:**

Mesnevi 34

Mısra: 107

Yok denecek kadar az, zerre kadar.

107. Yoğ imiş pādşehlerde vefâ hiç

108. Olurlarmış sitemkâr ir eger giç

43. **hiç:**

Mesnevi 34

Mısra: 114

Asla.

113. Gerek k'ola niyâz ü' özr- perdâz

114. Yaraşmaz 'aşîka hiç şive vü nâz

44. **hiç:**

Mesnevi 36

Mısra: 156

Hiç mümkün mü.

155. Yanında yâr elinde câm-ı gül-gün

156. Olur mı hiç devlet bundan ezfün

45. **hiçsin: -sin**

Mesnevi 37

Mısra: 105

Yok olan ya da yok denecek kadar az olan.

105. Eliñden nesne gelmez hiçsin hiç

106. Hudânuñdur taşarruf râst ü giç

46. **hiç:**

Mesnevi 37

Mısra: 105

Yok olan ya da yok denecek kadar az olan.

105. Eliñden nesne gelmez hiçsin hiç

106. Hudânuñdur taşarruf râst ü giç

47. **hiç:**

Mesnevi 37

Mısra: 110

Asla.

109. Sipâhuñ çü kuluğın'olma garra

110. Degüldür ol sebeb hiç nef' ü zarra

48. **hiç:**

Mesnevi 38

Mısra: 25

Asla.

25. Komez bir dem elinden bâdeyi hiç

26. Gözetmez bende vü âzâdeyi hiç

49. **hiç:**

Mesnevi 38

Mısra: 26

Hiçbir zaman.

25. Komez bir dem elinden bâdeyi hiç

26. Gözetmez bende vü âzâdeyi hiç

50. **hiç:**

Mesnevi 38

Mısra: 56

Yok denecek kadar az, zerre kadar.

55. Ne ögsüz k'atadan kalmış zeri yok

56. Cihân mülkinde hiç anuñ yeri yok

51. **hiç:**

Mesnevi 38

Mısra: 124

Hiçbir zaman.

123. Eliñden ey felek feryâd feryâd

124. Dil-i gâmgînümi hiç itmedüñ şâd

52. **hiç:**

Mesnevi 38

Mısra: 249

Hiçbir zaman.

249. Degüldür hiç cevân-merde yaraşık

250. K'ola bir kâhbe-i devrâne 'aşîk

53. **hiç:**

Mesnevi 38

Mısra: 278

Hiç mümkün mü.

277. Ya bu gaflet nedür ey merd-i 'âkil

278. Olur mı merd-i 'âkil hiç gâfil

54. **hiç:**

Mesnevi 40

Mısra: 57
Katiyen, asla.

57. Dağı baş egmeyem kimseye hiç ben
58. Uram pençe hemân-dem hamseye ben

hiç biri baki degül cümle fânî:

1. **hiç biri baki degül cümle fânî:**

Mesnevi 36

Mısra: 18

Kelime Tipi: **Atasözü**

*Hiçbiri baki degül cümle fânî. Hiçbiri
sonsuz degül hepsi geçici. Dünya ölümlü
gün akşamlı.*

17. Şehenşeh gördi çün hâl-i cihânı
18. Degül hiç biri baki cümle fânî

hiç birine:

1. **hiç birine:** -n, -e

Mesnevi 27

Mısra: 250

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Hiç biri: Belgisiz zamir.

249. Dirîgâ vü dirîgâ görmedi hiç
250. Bularuñ hiç birine irmedi hiç

hiç yok yirden:

1. **hiç yok yirden:**

Mesnevi 5

Mısra: 10

Kelime Tipi: **Deyim**

*Hiç yoktan-Hiçbir neden bulunmadığı
halde, nedensiz olarak, nedensiz yere.*

9. İrerdi bu dil-i maḥzûna ğamlar
10. Çekerdüm hiç yok yirden elemeler

2. **hiç yok yirden:**

Mesnevi 5

Mısra: 10

Kelime Tipi: **Deyim**

*Hiç yoktan-Hiçbir neden bulunmadığı
halde, nedensiz olarak, nedensiz yere.*

9. İrerdi bu dil-i maḥzûna ğamlar
10. Çekerdüm hiç yok yirden elemeler

3. **hiç yok yirden:**

Mesnevi 5

Mısra: 10

Kelime Tipi: **Deyim**

*Hiç yoktan-Hiçbir neden bulunmadığı
halde, nedensiz olarak, nedensiz yere.*

9. İrerdi bu dil-i maḥzûna ğamlar
10. Çekerdüm hiç yok yirden elemeler

hicab:

1. **hicabın:** -ı, -n

Mesnevi 15

Mısra: 184

Utanma, sıkılma.

183. Çü Ḥusrev gördi ol bânüyı dem-sâz

184. Hicabın def idüp keşf eyledi râz

2. **hicab:**

Mesnevi 19

Mısra: 28
Utanma, sıkılma. Perde, örtü, engel.

27. Yaraşur gerçi ḥüba ḥüsn-i sîret
28. Hicâb andan dağı yegdür ne minnet

hicabi olmadın:

1. **hicabi olmadın:**

Mesnevi 38

Mısra: 254

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

*Utanç olmak; utanacak bir duruma
gelmek, utanç yaşamak.*

253. Götür ğaflet yuḥusını gözüñden

254. Hicâbı olmadın ref it özünden

hiçbiri:

1. **hiçbiri:**

Mesnevi 27

Mısra: 232

*Belgisiz zamir (sözü edilenlerden hiç
kimse).*

231. Belâ vü derd ile hep itdiler göç

232. Felekden eylemedi hiçbiri öç

hiçdür hiç:

1. **hiçdür hiç:**

Mesnevi 2

Mısra: 42

Kelime Tipi: -

Hiçtir, hiç : Yok hükmündedir, yoktur.

41. Bu mevcüdât cümle hiçdür hiç

42. Vücüd-ı Ḥaḳka nisbet hiçdür hiç

2. **hiçdür hiç:**

Mesnevi 2

Mısra: 41

Kelime Tipi: -

*Hiç(Ei.)yokluk, adem, hiçlik, yok olan,
yok denecek kadar az olan. hiçdür hiç:
yoktur yok.*

41. Bu mevcüdât cümle hiçdür hiç

42. Vücüd-ı Ḥaḳka nisbet hiçdür hiç

hicr:

1. **hicr:**

Mesnevi 15

Mısra: 13

Ar. ayrılık.

13. Çü ḥadden aşdı hicr ü intizârı

14. Gidüp ârâm u şabr ü ihtiyârı

2. **hicre:** -e

Mesnevi 19

Mısra: 43

Ar. ayrılık.

43. Mübeddel olmaya hicre vişâli

44. Anuñ ol nâm ü neng ile ḥelâli

3. **hicr:**

Mesnevi 25

Mısra: 63

Ar. ayrılık.

63. Şarardı hicr ile gün gibi çehrem
64. Vişâl-i yârdan yok zerre behrem

4. **hicre: -e**

Mesnevi 34
Mısra: 1
Ar. ayrılık.

1. İdenler hicre şabr-ı bî-kerânî
2. Kılur bu veche feryâd u figânî

hicrân:

1. **hicrân:**
Mesnevi 36
Mısra: 152
Ayrılık | ayrılık acısı.

151. Visâl-i yâr ile gönlün idüp hoş
152. İder hicrân gamın küllî ferâmûş

hicrân içinde:

1. **hicrân içinde:**
Mesnevi 25
Mısra: 118
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Ayrılık ve unutulmaz bir acı içinde.

117. 'Aceb zulm itdiler devrân içinde
118. Günüm giçürdiler hicrân içinde

hidâyet:

1. **hidâyet:**
Mesnevi 17
Mısra: 157
Kurtuluş, necat, doğru yol.

157. Kime kim irmeye Hâkdan hidâyet
158. Olur anuñ işi küfr ü gavâyet

hidâyet nâme-i 'ayn-ı 'inâyet:

1. **hidâyet nâme-i 'ayn-ı 'inâyet:**
Mesnevi 37
Mısra: 39
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Lütuf, ihsan kaynağının, pınarının Hak yoluna, doğru yola kılavuzlama mektubu.

39. Hidâyet nâme-i 'ayn-ı 'inâyet
40. 'Inâyet nâme-i mağz-i hidâyet

hiddet:

1. **hiddeti: -i**
Mesnevi 24
Mısra: 269
Gazab, öfke.

269. Girü ol hiddeti def' oldı şâhuñ
270. Uşandı nâlesinden bî-günâhuñ

hidmet:

1. **hidmetine: -i, -n, -e**
Mesnevi 5
Mısra: 169
Hizmet (birinin işini görme, saygı duyulan birinin işlerini yapmaya hazır olma bağlamında).

169. Süleymân hidmetine olsa destür
170. Hemân pây-ı melâhdur tuhf-e-i mür

2. **hidmetde: -de**
Mesnevi 7
Mısra: 132

Hizmet (birinin işini görme, saygı duyulan birinin işlerini yapmaya hazır olma bağlamında).

131. 'Utarid gördi destinde kalem var
132. Kimi bağlandı hidmetde kalemvâr

3. **hidmetde: -de**
Mesnevi 31
Mısra: 100

Hizmet (birinin işini görme, saygı duyulan birinin işlerini yapmaya hazır olma bağlamında).

99. Elin ayağın öpüp konduralum
100. Yüzümüz üzre hidmetde turalum

hidmet kılasın:

1. **hidmet kılasın: -a, -sın**
Mesnevi 31
Mısra: 104
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Hizmet etmek.

103. İdüp luğf-ı firāvân ile hürmet
104. Kılâsın aña dürlü dürlü hidmet

hidmetüñd'ey şâh-ı fâyıķ olayın:

1. **hidmetüñd'ey şâh-ı fâyıķ olayın: -ayın**
Mesnevi 19
Mısra: 145
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Hidmetünde, vezin nedeniyle

hidmetüñd' biçiminde kullanılmıştır. Ey üstün şah hizmetinde olayım.

145. Olayın hidmetüñd'ey şâh-ı fâyıķ
146. Olursam ger karşılaşığa lâyıķ

hıfz idüp:

1. **hıfz idüp: -üp**
Mesnevi 23
Mısra: 10
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Ezberlemek.

9. Görüp gammâzlar anuñ bu hâlin
10. Temâmet hıfz idüp her kıl ü kâlin

hıfz itdi:

1. **hıfz itdi: -di**
Mesnevi 37
Mısra: 162
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Ezberlemek.

161. Çü kâşid Hüsrevüñ aldı cevâbın
162. Temâmet hıfz itdi her hıfzıñın

hıfz olmağıçün:

1. **hıfz olmağıçün: -içün**
Mesnevi 23
Mısra: 113
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Korunmak.

113. Gerek hıfz olmağıçün nâm ü nâmüs
114. Bu mecnûn ola ol çâh içre mağbûs

hikâyet eyledi:

1. **hikâyet eyledi:** -di
Mesnevi 15
Mısra: 190
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Anlatmak.

189. Temâmet kıssa-yı Şâbûrî Hüsrev
190. Hikâyet eyledi ger köhne ger nev

hikâyet itdürürdi:

1. **hikâyet itdürürdi:** -ür, -di
Mesnevi 11
Mısra: 18
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Hikaye ettir- : Anlatılmak.

17. Kaçan kim bâdeden germ olsa Hüsrev
18. Hikâyet itdürürdi köhne vü nev

hikâyet kıl:

1. **hikâyet kıl:**
Mesnevi 5
Mısra: 62
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Hikaye etmek, anlatmak.

61. Felekden itmek istersen şikâyet
62. Şeh-i devrâna hâlûn kıl hikâyet

hikmet:

1. **hikmet:**
Mesnevi 7
Mısra: 114

*Adl ile ilim ve hilmin ictimaından
mütehassıl sıfât-ı şerîfe.*

113. Zekâ vü fînat oluncağ özinde
114. Hâkîm olsa ne var hikmet sözünde

2. **hikmetini:** -i, -n, -i
Mesnevi 24
Mısra: 132
Gizli sebep.

131. Baña ‘ilm ile ey üstâd-ı dâna
132. Bu sırruñ hikmetini eyle peydâ

hikmet-engiz:

1. **hikmet-engiz:**
Mesnevi 37
Mısra: 57
Hikmet taşıyan, ibretli, bilgece.

57. Konılmış nükteler çok hikmet-engiz
58. Denilmiş midhat-ı elķâb-ı Perviz

hilâf idüp:

1. **hilâf idüp:** -üp
Mesnevi 26
Mısra: 206
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Yanlıı yapmak, hata etmek, yanılmak.

205. Hilâf idüp ola mı yoısa ĩun-riz
206. Kıla mı şart ile yâ Rab ‘amel ol

hilâl:

1. **hilâl:**
Mesnevi 7
Mısra: 87
Ar. 1. Yeni ay.

87. Hilâl indi felekden çâker oldı
88. Anuñ gehvâresine çenber oldı

2. **hilâl:**
Mesnevi 15
Mısra: 60
*Ayın ilk günlerinde aldığı yay şekli,
yeni ay.*

59. Çü bindi zevrağa ol mâh-peyker
60. Hilâl üstine şankim mihr-enver

3. **hilâl:**
Mesnevi 38
Mısra: 114
Hilâl, yeni ay.

113. Rûĥında zaĥm-ı nâĥun pâre pâre
114. Kamer üzre hilâl old’ âşkâre

hilâl ebrûsına:

1. **hilâl ebrûsına:** -st, -n, -a
Mesnevi 11
Mısra: 95
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
(Sevgilinin) hilâl kaşı.

95. Hilâl ebrûsına hâcib meh-i bedr
96. Ser-i zülfine bir Hindü şeb-i Qadr

hilâl itdi:

1. **hilâl itdi:** -di
Mesnevi 25
Mısra: 106
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
*Hilâl gibi etmek, eĝmek bükmek | çok
üzerek iki büklüm hâle getirmek.*

105. Melâl altında oldı kâmetüm lâm
106. Hilâl itdi beni ĝuşşayile eyyâm

hilâl olmamış:

1. **hilâl olmamış:** -ma, -mıı
Mesnevi 36
Mısra: 116
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
*Yeni Ay’a benzemek, Ay’ın en ince
görünen hali gibi olmak.*

115. Kimi gün gibi noĝşandan mu ‘arrâ
116. Ruĥı bedri hilâl olmamış aııla

hilâle döndi:

1. **hilâle döndi:** -di-e
Mesnevi 28
Mısra: 14
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
*İncelmek, dal gibi olmak; çok
zayıflamak.*

13. Haber şorarsañ ol mâhuñ katından
14. Hilâle döndi mâtem zaĥmetinden

hilâle dönem:

1. **hilâle dönem:** -em
Mesnevi 11
Mısra: 172

Kelime Tipi: **Deyim**
*Hilale dönmek. // Kudret karşısında
incelmek, dal gibi olmak.*

171. İştüdüm vaşfını irdüm zevāle
172. Dönem ol māhi görmez [i]sem hilāle

hilāl-i 'īd:

1. **hilāl-i 'īd:**

Mesnevi 19

Mısra: 69

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

*Bayram hilali, ramazan ayının bitip
bayramın geldiğini bildiren hilal.*

69. Hilāl-i 'īd mestūr olsa her dem
70. Bakar şevk ile aña halk-ı 'ālem

2. **hilāl-i 'īd:**

Mesnevi 26

Mısra: 181

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Bayram hilali. II kavuşma nişanesi.

181. Görindün gic gıtdün āh kim tız
182. Cemālün gerçi virdi çeşmüme nūr

hil'at:

1. **hil'at:**

Mesnevi 4

Mısra: 13

Kaftan.

13. Le-'amrük təc ü hil'at saña levlāk
14. Eñ ednā pāye-i tahtūndur eflak

2. **hil'at:**

Mesnevi 5

Mısra: 71

*Süslü kaftan, gösterişli elbise | kızıl
pamuk kabartmaları ve süslemeleri olan
kaftan (dag, penbe, ser-a-ser bağlamında).*

71. Sa'adet hil'at aña saltanat təc
72. Selāfın işiginde 'abd-i muhtāc

3. **hil'at:**

Mesnevi 16

Mısra: 162

*Eskiden, padişah veya vezir tarafından
taktir edilen, beğenilen kimseye giydirilen
süslü elbise, kaftan.*

161. Gider ön şoñ cem' -i baht ü rahtūñ
162. Kefen hil'at olur tábüt tahtūñ

4. **hil'at:**

Mesnevi 38

Mısra: 258

Kaftan.

257. Olur şāh ü gedāya qabr hargāh
258. Kefen hil'at hemān a'māl hem-rāh

hil'at-i pāk:

1. **hil'at-i pāk:**

Mesnevi 20

Mısra: 25

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Temiz hil'at (kaftan).

25. Çü geydüm egnüme bir hil'at-i pāk
26. Selāmet cübbesin itsem n'ola çāk

hile vü alına:

1. **hile vü alına: -i, -n, -a**

Mesnevi 18

Mısra: 58

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Hile ve al: Oyun, aldatma ve düzen.

57. Degülsin çerh ahvāline vākıf
58. Zemānuñ hile vü alına vākıf

hile-cüy ü fitne-engiz:

1. **hile-cüy ü fitne-engiz:**

Mesnevi 11

Mısra: 150

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

*Hile arayan ve karışıklık, kavga,
bozgunculuk koparan (çıkarıcı, karıştıran).*

149. Dönüp bu hāl ile Şāvūra Perviz
150. Didi ey hile-cüy ü fitne-engiz

hileker:

1. **hileker:**

Mesnevi 15

Mısra: 240

*Hilekar: Hileci, hile eden, düzenbaz,
oyuncu.*

239. 'Acāyib cādū-yı sehğhārsın sen
240. Ğarāyib hileker mekkārsın sen

hileyile:

1. **hileyile:**

Mesnevi 25

Mısra: 115

Hile ile, hileyile, tuzak ile.

115. Dürüşüp hileyile mekr ü ala
116. Beni bu tağa kıldılar havāle

himāyil idüp:

1. **himāyil idüp: -üp**

Mesnevi 36

Mısra: 159

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Dolamak, sarmak.

159. İdüp kollarn ol serve himāyil
160. Olur şeftālī-yi Şirine māyil

himmet:

1. **himmetinden: -i, -n, -den**

Mesnevi 4

Mısra: 125

Lütuf, kerem | manevî yardım.

125. Şāhābeñ himmetinden Şey'ü li'llāh
126. Feçad kulnā 'aleyhim rahmetü'llāh

2. **himmet:**

Mesnevi 5

Mısra: 219

Çalışma, gayret, emek.

219. Urup himmet külüñgin kân-ı cāna
220. Getürdüm la'l ü gevherler miyāna

3. **himmetden**: -den
Mesnevi 17
Mısra: 89

*Lütuf, kerem | manevî yardım (denî-
tab ve esfel-mizâc'a zıt manada).*

89. Taçup himmetden aña bâl ile per
90. Uçurdu anı mânend-i kebüter

hind:

1. **hinde**: -e
Mesnevi 10
Mısra: 61
Hindistan.

61. Sözüm gevherleri ger Hinde vara
62. İdine Hüsrev anı güşvâre

hindü:

1. **hindü**:
Mesnevi 11
Mısra: 96

*Far. Hint'e mensup adam, Hint'in asıl
yerlisi. Ahırındaki "vav" edât-ı nisbettir ve
insana mahsustur, insanın gayrı "ye" ile
nispet olunur: kumâş-ı Hindî. Alâ-tarikit'l-
teşbîh hâl-i dilbere de "Hindü" denir.*

95. Hilâl ebrûsma hâcib meh-i bedr
96. Ser-i zülfine bir Hindü şeb-i Qadr

hindüstân:

1. **hindüstâna**: -a
Mesnevi 21
Mısra: 34
Hindistan.

33. Kara zülfin egüp eylerdi tehcîl
34. Gider Hindüstâna güyiyâ pîl

2. **hindüstânı**: -ı
Mesnevi 34
Mısra: 146
Hindistan.

145. Añup kâküllerin itdi figâni
146. Nitekim pîl añup Hindüstânı

hink-i gerdün:

1. **hink-i gerdün**: -i-ı
Mesnevi 2
Mısra: 27
Kelime Tipi: -
Hink-i gerdün: dünya, felek atı.

27. İdüpdür hink-i gerdünî şitâbân
28. Yidi meydânı bir kıлмаğa her ân

hunnâ ile:

1. **hunnâ ile**:
Mesnevi 33
Mısra: 97
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Kına ile; kınalı.

97. Görüp hunnâ ile pâyini gül-reng
98. Hasedden oldı kebkiün ayağı leng

hunnâ yakmış:

1. **hunnâ yakmış**: -mış
Mesnevi 31
Mısra: 142

Kelime Tipi: **Deyim**
*Renklendirip, süsleme amacıyla kına
sürmek.*

141. Geyüp gül-nâr ser- [â] pâ al ü ala
142. Ruṭablar yakmış engüştine hınnâ

hurâm:

1. **hurâmı**: -ı
Mesnevi 26
Mısra: 58
Salma salma, naz ve eda ile yürüme.

57. Çıkam çün Bîsütün üstine gâhî
58. Göre kebg-i derî benden hurâmı

hurâmânî hurâmânî:

1. **hurâmânî hurâmânî**:
Mesnevi 32
Mısra: 11
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Salma salma.

11. Hurâmânî hurâmânî irişdi
12. Şehensâh ile el alup görüşdi

hırāsān k'ola:

1. **hırāsān k'ola**: -a
Mesnevi 2
Mısra: 45
Kelime Tipi: -
*Ki, vezin nedeniyle k' biçiminde
kullanılmıştır. Korkmak.*

45. Ne şeh k'ola cihân andan hırāsān
46. Yoğ itmek anı katında key āsān

hîre cādü:

1. **hîre cādü**:
Mesnevi 27
Mısra: 105
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Dönük, fersiz gözlü cadı.

105. Kakırdak yüzlü kımağ hîre cādü
106. Kara gönüllü cāni tîre cādü

hîre olma:

1. **hîre olma**: -ma
Mesnevi 19
Mısra: 21
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Donuk, fersiz olmak II Kararmak.

21. Mih[i]rsin mäh gibi olma hîre
22. Şağın baht-ı sefidün itme tîre

hîredmend:

1. **hîredmend**:
Mesnevi 22
Mısra: 5
Akıllı, anlayışlı.

5. Külüng urduçka yire ol hîredmend
6. Kılurdi ābnüsü 'ace peyvend

2. **hîredmend**:
Mesnevi 22
Mısra: 96
Akıllı, anlayışlı.

95. Kaçan şeh-bāza hem-ser ola heyhāt
96. Seni meslek bilür gerç'ey hıredmend

hirmen:

1. **hirmenin:** -i, -n
Mesnevi 5
Mısra: 12
Harman.

11. Hıuşūā ta'ne-i a'dā vü hıussād
12. Vücüdüm hirmenin eylerdi ber-bād

hirmen-i 'ömrini:

1. **hirmen-i 'ömrini:** -i, -n, -i
Mesnevi 9
Mısra: 40
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ömür/hayat harmanı.

39. Eger zulm ile bir cū olsa hır-yād
40. İderven hirmen-i 'ömrini ber-bād

hirmen-i şabrına:

1. **hirmen-i şabrına:** -i, -n, -a
Mesnevi 12
Mısra: 98
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sabrının harmanı.

97. Temāšā itdüginc'ol naqşı dil-keş
98. Ururdi hirmen-i şabrına āteş

hirmen-i şabrını:

1. **hirmen-i şabrını:** -i, -n, -i
Mesnevi 8

Mısra: 44
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sabır harmanı.

43. Vürirdi güller oldukça güşāde
44. Hezāruñ hirmen-i şabrını bāda

hirmenine od urur:

1. **hirmenine od urur:** -(u)r

Mesnevi 16
Mısra: 118

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Harmanına ateş vurmak: Elde ettiği dünyalık kazancı kaybetmek, varını yoğunu yitirmek (mazlumun beddusi bağlamında).

117. Ne zālīm kim ola zulm ile ma'lūm
118. Od urur hirmenine āh-ı mazlūm

hırs:

1. **hırsuñ:** -(u)ñ

Mesnevi 27
Mısra: 307

Ar. Bir şeyi lüzumundan ziyade talep, bir şeye ziyade rağbet.

307. Kocaldukc'oldı hırsuñ bī-nihāyet
308. Bu hāv-b-ı ğaflete hiç yok mı ğāyet

hırz-ı cāndur:

1. **hırz-ı cāndur:** -dur

Mesnevi 28
Mısra: 23

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Can sığnağr, can muskası.

23. Yaz evvel Hāq adın kim hırz-ı cāndur
24. Nişān-ı emn ü tevkt'-i amāndur

hışm:

1. **hışm:**
Mesnevi 5
Mısra: 77
Öfke, kızgınlık, gazap.

77. Bisāt-ı rezme sürse hışm ile at
78. 'Adū tırduğı yirde ola şeh-māt

2. **hışm:**
Mesnevi 32
Mısra: 75
Öfke, kızgınlık, gazap.

75. Ne dem kim ben olam hışm ile sāyir
76. Döker bāl ü perini nesr-i tāyir

3. **hışm:**
Mesnevi 32
Mısra: 140
Öfke, kızgınlık, gazap.

139. Yaraşmaz saña kim ey lu'bet-i Çin
140. Kılāsın kaşlaruñ hışm ile pür-çin

hışm eylesem:

1. **hışm eylesem:** -se, -m
Mesnevi 32
Mısra: 80
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kızmak, öfkelenmek.

79. Gözüüm bīmār ü zülfüm şanma pā-māl
80. Olur hışm eylesem cellād ü çengāl

hışm ile:

1. **hışm ile:**
Mesnevi 16
Mısra: 5
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Öfkeyle.

5. Turup ol şubh-dem hışm ile Perviz
6. Medāyinden yaña 'azm eyledi tiz

hışm ü hiddetini:

1. **hışm ü hiddetini:** -i, -n, -i
Mesnevi 23
Mısra: 72
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kızgınlık, öfke ve keskinlik.

71. Çü gördi şāh anuñ ol fıtınatını
72. Birez def' itdi hışm ü hiddetini

hışm ü hıre itsem:

1. **hışm ü hıre itsem:** -se, -m
Mesnevi 32
Mısra: 89
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Öfkelenmek ve donuk, fersiz hāle getirmek.

89. Beyāz dıdem itsem hışm ü hıre
90. İder rüz-ı sefidü halka fire

hışm ü kīnin:

1. **hışm ü kının:** -i, -n

Mesnevi 15

Mısra: 89

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Öfke ve kin.

89. Çü gördi rüzgârın hışm ü kının

90. Hayâtından tama ' kat' itdi şırın

hisse:

1. **hişçe:**

Mesnevi 27

Mısra: 290

Pay.

289. Gehî řādî vü geh ğam gâh ğuşşa

290. Bulardan irgürür her câna hişçe

hisse alsañdı:

1. **hişçe alsañdı:** -sa, -ñ, -dı

Mesnevi 24

Mısra: 196

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Hisse almak; ders çıkarmak.

195. 'Acab kıandan çekeydün bunca ğuşşa

196. Eger pervânenen alsañdı hişçe

hitâb:

1. **hitâbın:** -i, -n

Mesnevi 5

Mısra: 33

Ar. 1. Tevcîh-i kelâm, şahsa, şeye teveccühle söz söyleme. hitâben: Hitap suretiyle. 2. Hitap suretinde söylenen söz. faslu'l-hitâb: Hitâb-ı fâsıl, hükm-i kat'f,

hitâb-ı makûl, diyecek bulunmayacak hitab, hitâb-ı mütedil.

33. Çü dil ğuş itdi 'aqluñ bu hitâbın

34. Anuñ bu resm ile virdi cevabın

2. **hitâbın:** -i, -n

Mesnevi 23

Mısra: 74

Söylenen söz, ğüftâr.

73. Ne kim şordı ise aldı cevabın

74. Pes andan řoñra kat' itdi hitâbın

3. **hitâbın:** -i, -n

Mesnevi 37

Mısra: 162

Muhatap alma, birine söz söyleme, sözlerini yöneltme işi, seslenme.

161. Çü kâşid Hüsrevün aldı cevabın

162. Temâmet hıfz itdi her hitâbın

hitâb idüp:

1. **hitâb idüp:** -üp

Mesnevi 5

Mısra: 57

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Seslenmek, konuşmak.

57. 'İtâb ile hitâb idüp dir ey dil

58. Sözüñ haķdur cevabuñ cümle bâtil

hitâb it:

1. **hitâb it:**

Mesnevi 28

Mısra: 27

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Seslenmek.

27. Pes andan řoñra şırne hitâb it

28. Du 'â-yı devlet ile fetħ-i bâb it

hitâbı kıldı:

1. **hitâbı kıldı:** -dı

Mesnevi 23

Mısra: 30

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Terslemek, paylamak.

29. İdüp tevbiħ ü takrî' ü 'itâbı

30. Hezârân tanz ile kıldı hitâbı

hitâr-ı bâb-ı şi' rûñ:

1. **hitâr-ı bâb-ı şi' rûñ:** -ün

Mesnevi 5

Mısra: 208

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Şiir kapısının tehlikeleri.

207. Didi kim al elüñe 'iřķ sâzın

208. Hitâr-ı bâb-ı şi' rûñ ser-firâzın

hitâ-yı rûmı:

1. **hitâ-yı rûmı:** -ı

Mesnevi 8

Mısra: 4

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Anadolu ülkesi.

3. Zemîni dürlü reng ile bezerdi

4. Hitâ-yı Rûmı yapraķlar bezerdi

hitâ-yı derbende:

1. **hitâ-yı derbende:** -e

Mesnevi 18

Mısra: 113

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Derbend memleketi, diyarı. bkz.

Derbend md.

113. Çü vardı hitâ-yı Derbende Pervîz

114. Mehîñ Bânüya irdi ol haber tîz

hiyâm:

1. **hiyâm:**

Mesnevi 31

Mısra: 63

Çadırlar.

63. Hiyâm olmışdı hem-ser âsmâna

64. Hümâ-yı baħta olup âşyâne

hîz eyledi:

1. **hîz eyledi:** -dı

Mesnevi 31

Mısra: 40

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Coşkunluk içinde âdeta kanatlanarak ulaşmak.

39. Medâyinden bu faşı içinde Pervîz

40. Çıkup Ermen zemîne eyledi hîz

hızır:

1. **hızır:**

Mesnevi 5

Mısra: 136

Kızır, Kızır = Hızır, Hızır: Ab-ı hayatı içtiği için ölümsüzlüğe kavuşan Peygamber ya da veli. Zor anlarında insanların yardımına koşar, başkalarının kılığına bürünebilir, olağanüstü özellikleri olan bir peygamber olarak düşünülür.

135. Kaçan 'azm itse her kankı diyära

136. Hızır atı öñincesiyle vara

hızır hattıçün:

1. **hızır hattıçün:**

Mesnevi 38

Mısra: 140

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Hızır sözcüğü Ab-ı hayatı içtiği için ölümsüzlüğe kavuşan Peygamber ya da veli. anlamıyla özel isim olarak kullanılışı yanında gençlik, tazelik anlamlarını da düşündürmekte ve hat sözcüğüyle birarada kullanılışı sevgilinin taze, yeni çıkmış ayva tüyleri anlamını öne çıkarmaktadır. Sevgilinin ayva tüyleri için.

139. Gönül mir'atın idüp gıuşadan pās

140. Tutardı ol Hızır hattıçün İl yās

hızırveş:

1. **hızırveş:**

Mesnevi 32

Mısra: 95

Hızır (a.s.) gibi.

95. Hızırveş olmayan zulmetde pūyān

96. Revā mıdur ki içe āb-ı hayvān

hizmet:

1. **hizmetünde:** -(ü)n, -de

Mesnevi 3

Mısra: 3

Kulluk görevlerini yerine getirme anlamında kullanılmıştır.

3. Kuluñam hizmetünde kāşirem ben

4. Senüñ yoluñda çok buyruk şıram ben

2. **hizmetde:** -de

Mesnevi 18

Mısra: 91

İş görmek, çalışmak, başkalarının işini yapmak.

91. İderdi şāhlar hizmetde çālāk

92. Kamu ta`zīmle hürmetde çālāk

3. **hizmetinde:** -i, -n, -de

Mesnevi 31

Mısra: 180

Görev, iş II emir (Söyleyecek herhangi bir şey bağlamında).

179. Perī-rūlar meleğ-hūlar țarabnāk

180. Țururlar hizmetinde çüst ü çālāk

4. **hizmetde:** -de

Mesnevi 32

Mısra: 15

Görev, iş.

15. Olup hizmetde cārī cāriyevār

16. Firāvān luțf ü hürmet itdi bisyār

hizmet-i mațbahda k'olalar:

1. **hizmet-i mațbahda k'olalar:** -a, -lar

Mesnevi 36

Mısra: 48

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ki (vezin nedeniyle k' biçiminde kullanılmıştır) olmak. Mutfak hizmetinde bulunmak.

47. Hābeş -ser virdi niçe 'anberīn-fām

48. K'olalar hizmet-i mațbahda mādām

hızır:

1. **hızır:**

Mesnevi 19

Mısra: 63

Hızır Aleyhisselam. (Āb-ı hayat içtiği için ölümsüzlüğe erdiği, bereketi temsil ettiği ve kul sıkıştığında imdadına yetiştiğine inanılan, bir görüşe göre peygamber, bir görüşe göre veli olan zat.).

63. Ger ol Hızır ise biz āb-ı hayātuz

64. Ger İlyās ise Ceyhūn ü Firātuz

hod:

1. **hod:**

Mesnevi 2

Mısra: 64

Far. Kendi. hod-be-hod kendi kendine. hod-bîn kendini gören, kendini beğenen. hod-perest nefisine tâbî. hod-pesend kendini beğenen. hod-rây kendi fikrine tâbî,

muannit. hod-ser kendi başına hareket eden. hod-furüş kendi medayihini zikreden kendini satan. hod-kām kendi menfaatini takip eden.

63. Ne mü'min kendü dīninden haber-dār

64. Ne hod kâfir ider küfrine ikrār

2. **hod:**

Mesnevi 6

Mısra: 8

Far. Kendi. hod-be-hod kendi kendine. hod-bîn kendini gören, kendini beğenen. hod-perest nefisine tâbî. hod-pesend kendini beğenen. hod-rây kendi fikrine tâbî, muannit. hod-ser kendi başına hareket eden. hod-furüş kendi medayihini zikreden kendini satan. hod-kām kendi menfaatini takip eden.

7. Ne lāzım 'arz-ı hācāt eylemeklik

8. 'Ayāndur hod ne hācēt söylemeklik

3. **hod:**

Mesnevi 14

Mısra: 17

Far. Kendi. hod-be-hod kendi kendine. hod-bîn kendini gören, kendini beğenen. hod-perest nefisine tâbî. hod-pesend kendini beğenen. hod-rây kendi fikrine tâbî, muannit. hod-ser kendi başına hareket eden. hod-furüş kendi medayihini zikreden kendini satan. hod-kām kendi menfaatini takip eden.

17. Şehūñ hod rūyı bir māh-ı dil-efrūz

18. Beyāz-ı cebhesi şān şubh-ı Nev-rūz

4. **hod:**

Mesnevi 14

Mısra: 45

Far. Kendi. hod-be-hod kendi kendine.

*hod-bîn kendini gören, kendini beğenen.
hod-perest nefesine tâbî. hod-pesend kendini
beğenen. hod-rây kendî fikrine tâbî,
muannit. hod-ser kendi başına hareket eden.
hod-furûş kendî medayihini zikreden
kendini satan. hod-kâm kendî menfaatini
takip eden.*

45. Şehûn hod bezm-i şayda nâveki şem´

46. Vuḥûş olmışdı pervâne gibi cem´

5. **hod:**

Mesnevi 17

Mısra: 73

*Kendi, dahi, da, de; bazen de vezin
doldurma için kullanılır.*

73. Ziyândur ´ömre hod gam gâh ü bî-gâh

74. Bu gûşşa niçeye dek saña ey şâh

6. **hod:**

Mesnevi 18

Mısra: 77

Artık.

77. Sen itdün hod beni derd ile pâ-mâl

78. İlâcumdan niçün eylersin ihmâl

7. **hod:**

Mesnevi 19

Mısra: 67

Ta kendisi.

67. Senüñ ebrûlaruñdur hod meh-i nev

68. ´Aceb mi ger aña baş egse Ḥusrev

8. **hod:**

Mesnevi 24

Mısra: 271

Artık.

271. Dir itdüm hod miḥâle anı ta´lîk

272. Güci yetmez anuñ bu işe taḥḳîk

9. **hod:**

Mesnevi 27

Mısra: 178

Artık.

177. Gel ey maḡrûr gâfletten gözüñ aç

178. Olursın ´âkıbet hod yalın ü aç

10. **hod:**

Mesnevi 27

Mısra: 192

Ta kendisi.

191. Ḥelâl ise olur anuñ hesabı

192. Ḥarâm ise görürsün hod ´azâbı

11. **hod:**

Mesnevi 33

Mısra: 119

Tamamen, baştan başa.

119. Teb-i gamdan gönül hod nâ-tüvândur

120. Şeker tebnâke hod noḳşân-ı cândur

12. **hod:**

Mesnevi 33

Mısra: 120

Tamamen.

119. Teb-i gamdan gönül hod nâ-tüvândur

120. Şeker tebnâke hod noḳşân-ı cândur

13. **hod:**

Mesnevi 36

Mısra: 189

De bağlacı; zaten.

189. Şaçın hod dâm idüpdür murḡ-ı câna

190. Niçün vire beginden ḡayre dâne

14. **hod:**

Mesnevi 38

Mısra: 137

Da/de (bağlaç).

137. Şehûn çâkerleri hod zâr ü giryân

138. Bir ağızdan iderler ney gib´efḡân

15. **hod:**

Mesnevi 38

Mısra: 275

De/da, dahi.

275. Bilürsin bî-gümân hod giç eger ir

276. Yir ejderhâ gibi bir gün seni yir

hokka-i la´lin:

1. **hokka-i la´lin:** -i, -n

Mesnevi 7

Mısra: 102

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

*Mücevher kutusu II Sevgilinin hokka
gibi ağız.*

101. Ne dem kim hoşka-i la´lin açardı

102. Suḡan yirine gevherler şaçardı

hokka-yı la´lin ü dür-bâr:

1. **hokka-yı la´lin ü dür-bâr:**

Mesnevi 11

Mısra: 53

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Kırmızı renkli ve inci yüklü hokka.

53. Dehâni hoşka-yı la´lin ü dür-bâr

54. Açılsa şaçılır lü´lü´-yi şehvâr

hor-yâd olsa:

1. **hor-yâd olsa:** -sa

Mesnevi 9

Mısra: 39

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Hoyrat ol- : Huysuz, kaba olmak.--.

39. Eger zulm ile bir cû olsa hor-yâd

40. İderven ḡirmen-i ´ömrini ber-bâd

hog:

1. **hoşdur:** -dur

Mesnevi 3

Mısra: 61

Far. İyi, güzel, lâtif, a'lâ.

61. Ne hoşdur güng ü lâl ü ebkem olmak

62. Kuşür u ´aciz ile kul epsem olmak

2. **hoş:**

Mesnevi 7

Mısra: 85

Far. İyi, güzel, lâtif, a'lâ.

85. Hoş erkân üzre idüp ihtirâmın
86. Kõdılar Husrev-i Pervîz nâmn

3. **hoş:**

Mesnevi 7

Mısra: 118

Far. İyi, güzel, lâtif, a'lâ.

117. Ele çevgân ü tûb-ı sîm alurdu
118. Girüp meydâna hoş ta'lim alurdu

4. **hoş:**

Mesnevi 12

Mısra: 60

Far. İyi, güzel, lâtif, a'lâ.

59. Bu ahvâli çü Şävür eyledi güş
60. Aña bir özge tedbir eyledi hoş

5. **hoş:**

Mesnevi 13

Mısra: 38

Far. İyi, güzel, lâtif, a'lâ.

37. Fürüzân itdiler zerrîne micmer
38. Yakup hoş nûkhet için 'üd ü 'anber

6. **hoş:**

Mesnevi 15

Mısra: 63

Far. İyi, güzel, lâtif, a'lâ.

63. Görüp deryâ anı bir hoş misâfir
64. Dõkerdi pâyine dürr ü cevâhir

7. **hoş:**

Mesnevi 16

Mısra: 100

İyi, uyumlu.

99. Deñüzler gibi ol ceysz eyleyüp cüş
100. Turulup bir aradan aqdılar hoş

8. **hoş:**

Mesnevi 18

Mısra: 64

Far. İyi, güzel, lâtif, a'lâ.

63. Çıkalum serv gibi her kenâra
64. Açalum şu gibi ol hoş diyâra

9. **hoş:**

Mesnevi 18

Mısra: 116

Far. İyi, güzel, lâtif, a'lâ.

115. Turup Bânü hezârân şevket ile
116. Hoş istikbâle çıkdı hürmet ile

10. **hoş:**

Mesnevi 22

Mısra: 58

Far. İyi, güzel, lâtif, a'lâ.

57. İdüp her şan'atını âşkâr ol
58. Kõmuş 'âlemde bir hoş yâdgâr ol

11. **hoş:**

Mesnevi 22

Mısra: 125

Hoş, güzel, mutlu, iyi.

125. Hoş özge 'âlemi var idi anuñ

12. **hoş:**

Mesnevi 25

Mısra: 8

Gerçi.

7. Açup ol şâh-bâz-ı 'ışk pençe
8. İderdi Bîsütüna hoş şikence

13. **hoş:**

Mesnevi 26

Mısra: 111

Gerçi, ki anlamlarında kullanılmış bir kelime.

111. Hoş olduñ dest-res ben hâk-pâye
112. İrerdüñ qadr ile başum semâya

14. **hoş:**

Mesnevi 28

Mısra: 2

Far. İyi, güzel, lâtif, a'lâ.

1. Okuyan mâ-cerâ-yı 'ışkı bir bir
2. İder bu veche bir hoş nâme tahrîr

15. **hoş:**

Mesnevi 32

Mısra: 55

Far. İyi, güzel, lâtif, a'lâ.

55. İdüp ser-hoşluğımı hoş bahâne
56. Şarılmağ ister ol serv-i revâne

16. **hoş:**

Mesnevi 33

Mısra: 53

Far. İyi, güzel, lâtif, a'lâ.

53. Ne hoş dimişdür üstâd-ı suhanver
54. Ne borred 'ışk râ cuz 'ışk-ı dîger

17. **hoş:**

Mesnevi 36

Mısra: 251

Gerçi, ki anlamlarında kullanılmış bir kelime.

251. Vişâl-i yâr ile mağrûr olup hoş
252. Re'âyâ hâlin itmîşdi ferâmûş

18. **hoş:**

Mesnevi 38

Mısra: 204

Hoş, güzel.

203. Senüñle çün ikimüz birlük itdük
204. Cihânda hoş dirildük dirlük itdük

19. **hoş:**

Mesnevi 38

Mısra: 267

Far. İyi, güzel, lâtif, a'lâ.

267. Ne hoş dimişdür ol şeyh-i İllâhî

268. Nizâmî ya'nî mülk-i nazm şâhî

20. **hoş:**

Mesnevi 40

Mısra: 44

Far. İyi, güzel, lâtif, a'lâ.

43. Gülp şâd itse bülbül gibi cânî

44. Okuyam yılda bir hoş dâstânî

hoş -âmedî:

1. **hoş -âmedî:**

Mesnevi 18

Mısra: 122

Kelime Tipi: **Deyim**

Hoş geldiniz, (Safâ geldiniz): Bir yerde bulunanın oraya yeni geleni karşılarken söylediği nezaket sözü.

121. Şeh aylayanda urup toprağa ruh

122. Didi hoş -âmedî ey şâh-ı ferruh

hoş 'amel kıl:

1. **hoş 'amel kıl:**

Mesnevi 27

Mısra: 201

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Salih amel kılmak: Dinin buyruklarını hakkıyla yerine getirmek.

201. Eger var ise 'ilmün hoş 'amel kıl

202. Eyü câh umuban tül-i emel kıl

hoş eyle:

1. **hoş eyle:**

Mesnevi 24

Mısra: 275

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Rahatla, içini ferah tut.

275. Didi hoş eyle olsun şartımız hoş

276. Er ol tek iş becer ey merd-i medhüş

hoş eyleyüp:

1. **hoş eyleyüp:-(y)üp**

Mesnevi 11

Mısra: 13

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Rahatlık vermek, mutlu etmek l avutmak.

13. Gönül hoş eyleyüp nüş itdi şahbâ

14. Münâsib yâr ile hâlvette tenhâ

hoş gelüp:

1. **hoş gelüp:-üp**

Mesnevi 26

Mısra: 75

Kelime Tipi: **Deyim**

Hoş gelmek -Hoşuna gitmek- : Bir kişi, bir şeyden ya da birinden hoşlanmak.

75. Gelüp bu sözler ol dil-dâre ki hoş

76. Tırup ol şevk ile ser-mest ü bî-hüş

hoş görelüm:

1. **hoş görelüm:-elüm**

Mesnevi 32

Mısra: 39

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Hoş vakit geçirmek, iyi yaşamak.

39. Zemân-ı 'ömri bir dem hoş görelüm

40. Muhabbet kaşırına bünyâd uralum

hoş- huzûn ıderdi:

1. **hoş- huzûn ıderdi:-er, -di**

Mesnevi 7

Mısra: 39

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Çok huzurlu etmek.

39. İderdi halk-ı 'âlem hoş- huzûn

40. Gümân idi gören devrinde zûrî

hoş olmaz:

1. **hoş olmaz:-maz**

Mesnevi 33

Mısra: 122

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Esenlikte olmak.

121. Gam-ı yâr ile dil k'ola müşevveş

122. Bir özge yâr ile olmaz imiş hoş

hoş olsun:

1. **hoş olsun:-sun**

Mesnevi 24

Mısra: 275

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Hoşa gidecek durumda olmak, iyi olmak.

275. Didi hoş eyle olsun şartımız hoş

276. Er ol tek iş becer ey merd-i medhüş

hoş öpüp:

1. **hoş öpüp:-üp**

Mesnevi 24

Mısra: 87

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Güzelce öpmek.

87. Öpüp taş işüginün taşını hoş

88. Kõdi başın aña ol mest-i bî-hüş

hoş-hvânî k'ola:

1. **hoş-hvânî k'ola:-a**

Mesnevi 3

Mısra: 56

Kelime Tipi: -

Ki, vezin nedeniyle k' biçiminde kullanılmıştır. Hoş-hânî olmak:Okuyuşu güzelî, senâhânî, methedici olmak.

55. Ne miqdârî ola ben bî-zebânû

56. K'ola hoş-hvânî bir şâh-ı cihânû

hoşnüd olmuşdı:

1. **hoşnüd olmuşdı:-miş, -dı**

Mesnevi 18

Mısra: 158

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Memnun olmak.

157. Gümüştür eller öperdi dir eger şud

158. Şurâhî hâline olmuşdı hoşnüd

hoş-tezerv:

1. **hoş-tezerve: -e**
Mesnevi 38
Mısra: 188
Güzel sülin.

187. Dirîgâ vü dirîg ol şâh-ı serve
188. Dirîgâ vü dirîg ol hoş-tezerve

hüb:

1. **hüb:**
Mesnevi 4
Mısra: 53
*Far. Güzel: rû-yı hûb, âvâz-hûb. hûbî:
Güzellik.*

53. Ne gam ger hûb ise elhân-ı Dâvûd
54. Senûn enfâsuñ oldu cân-ı Dâvûd

2. **hüb:**
Mesnevi 4
Mısra: 64
İyi, güzel.

63. Özüñ Yûsuf cihân zindân-ı dil-gîr
64. Dü 'âlem hâlin itdün hûb ta'bir

3. **hûba: -a**
Mesnevi 10
Mısra: 57
*Far. Güzel: rû-yı hûb, âvâz-hûb. hûbî:
Güzellik.*

57. Dimişler câh ser-keş hûba beñzer
58. Anı şayd itmez illâ sîm ile zer

4. **hübdur: -dur**
Mesnevi 11
Mısra: 9
Güzel.

9. Zemânî hübdur bir mâh-peyker
10. Ruğunda şeb anuñ hâl-i mu'anber

5. **hüb:**
Mesnevi 11
Mısra: 116
*Far. Güzel: rû-yı hûb, âvâz-hûb. hûbî:
Güzellik.*

115. Nazîri yok iken bî-mişl mañbûb
116. Ne yirin medh idem kim cümle hûb

6. **hüb:**
Mesnevi 16
Mısra: 26
*Far. Güzel: rû-yı hûb, âvâz-hûb. hûbî:
Güzellik.*

25. Kılıc olmuşdı yalun yüzlü mañbûb
26. Çekerlerdi anı pehlüya key hûb

7. **hûba: -a**
Mesnevi 19
Mısra: 27
*Far. Güzel: rû-yı hûb, âvâz-hûb. hûbî:
Güzellik.*

27. Yaraşur gerçi hûba hüsni sîret
28. Hicâb andan dañı yegdür ne minnet

8. **hüblarla: -lar, -la**
Mesnevi 31
Mısra: 45
Güzel(ler).

45. Pes ol dem şâh-ı garrâ hüblarla
46. Dil ü cân âfeti mañbûblarla

9. **hüblar: -lar**
Mesnevi 31
Mısra: 107
Güzel.

107. Ne deñlü hüblar var ise meh-rû
108. Kamusı çıkdı şâhı qarşulayu

10. **hüb:**
Mesnevi 31
Mısra: 121
Güzel.

121. O hürun var idi bir hûb bâğı
122. Virürd'ademe cennetden ferağı

11. **hüblar: -lar**
Mesnevi 31
Mısra: 175
Güzel(ler).

175. Kuşadup hüblar sağ ü solını
176. Gül-âb ile şuladılar yolını

12. **hübuñ: -uñ**
Mesnevi 31

Mısra: 149
Güzel, sevgili.

149. Leb-i ferahnâki hûbuñ şekerdür
150. Letâfet olmasa kadri hâcerdür

13. **hüb:**
Mesnevi 34
Mısra: 119
Güzel.

119. Anuñ çakerleri var ise key hûb
120. Benüm duñterlerüm var dañı mergüb

hüb olursa:

1. **hüb olursa: -(u)r, -sa**
Mesnevi 24
Mısra: 225
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Güzel olmak.

225. Niçe olursa başda tâc-ı zer hûb
226. Olur ayakda başmağ dañı mergüb

hüb ü dil-rübâlar:

1. **hüb ü dil-rübâlar: -lar**
Mesnevi 18
Mısra: 102
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Güzel ve gönül kapan, gönül alan.

101. Perî-peykerler ü hürî-likâlar
102. Melekler gibi hûb ü dil-rübâlar

hüb ü mahzûn olur:

1. **hüb ü maḥzûn olur:-(u)r**
Mesnevi 2
Mısra: 38
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Güzel ve kıymetli olmak.

37. Olur geh ravza-yı mînâ-yı Maçîn
38. Anuñ tezyîniyle hüb ü maḥzûn

hüb ü zîbâ:

1. **hüb ü zîbâ:**
Mesnevi 12
Mısra: 91
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Güzel ve hoş.

91. İki şüret yazılmış hüb ü zîbâ
92. Görince gitti gönlinden şekîbâ

hubâb:

1. **hubâbı: -ı**
Mesnevi 15
Mısra: 86
Su üzerinde olan hava kabarcıkları.

85. Temevvüce idüp ol pür- şür ü pür- qahr
86. Olupdı her hubâbı şîşe-i zehr

2. **hubâbı: -ı**
Mesnevi 15
Mısra: 114
Su üzerinde olan hava kabarcıkları.

113. Kef-i deryâ ki yokdur anda engüş
114. Baña her bir hubâbı gösterür müşt

3. **hubâbuñ: -uñ**
Mesnevi 30
Mısra: 33
Su üzerinde olan hava kabarcıkları.

33. Hubâbuñ hânesin kılmağa vîrân
34. Revâ mı cem' ola 'asker firâvân

hubân-ı 'âlem:

1. **hubân-ı 'âlem:**
Mesnevi 11
Mısra: 122
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Âlemin güzelleri.

121. Özi iqlîm-i hüsnün pādşâhı
122. Aña hubân-ı 'âlem hep sipâhı

hüccet k'oldı:

1. **hüccet k'oldı: -dı**
Mesnevi 4
Mısra: 91
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Delil (senet)ol-.

91. Fürûğ-ı tal'atundan k'oldı hüccet
92. Dağı meh kılmadı hürşide minnet

2. **hüccet k'oldı: -dı**
Mesnevi 4
Mısra: 91
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Delil (senet)olmak.

91. Fürûğ-ı tal'atundan k'oldı hüccet
92. Dağı meh kılmadı hürşide minnet

huceste:

1. **huceste:**
Mesnevi 28
Mısra: 25
Uğurlu.

25. Huceste cânlaruñ evrâdudur ol
26. Sa'âdetlü gönüller yâdudur ol

2. **huceste:**
Mesnevi 39
Mısra: 20
Uğurlu, kutlu, mübarek.

19. Şikeste dilleruñ zârî haqıçün
20. Huceste cânlar evrâdı haqıçün

hücüm:

1. **hücümü: -ı**
Mesnevi 16
Mısra: 91
Saldırı.

91. Götürî eylesünler kim hücümü
92. Götüreler aradan kavm-i şümü

hücüm eylerdi:

1. **hücüm eylerdi: -r, -di**
Mesnevi 25
Mısra: 20
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Saldırmak.

19. 'Alem dikdükçe çerhe şâh-ı hâver
20. Hücüm eylerdi kûha ol dil-âver

hudâ:

1. **hudâ:**
Mesnevi 3
Mısra: 9
Far. 1. Allahü azîm'ü-şan. 2. Sahip, malik: hudâ-yı hâne.

9. Hudâ yolına düşüp olmışam peyk
10. Direm şeytân iğvâsına lebbeyk

2. **hudâ:**
Mesnevi 4
Mısra: 100
Far. 1. Allahü azîm'ü-şan.

99. Bir anda mâverâ-yı 'arşa irdüñ
100. Hudâ didârını bî-keyf gördüñ

3. **hudâ:**
Mesnevi 5
Mısra: 121
Far. 1. Allahü azîm'ü-şan.

121. Hudâ 'ömr-i dırahtın var itsün
122. Budaklarını ber-hor-dâr itsün

4. **hudâdan: -dan**
Mesnevi 5
Mısra: 192
Far. 1. Allahü azîm'ü-şan.

191. Tağılmışdır cihāna 'adl ü dādi
192. Müyesserdür Hüdādan her muradı

5. **hüdādan:** -dan

Mesnevi 10

Mısra: **59**

Far. 1. Allahü azîm'ü-şan.

59. Hüdādan var ise fi'l-cümle bîmüñ

60. Toğunma kılna hergiz yetîmüñ

6. **hüdāya:** -(y)a

Mesnevi 25

Mısra: **128**

Far. 1. Allahü azîm'ü-şan.

127. Kılıp bu resme zārî vü münâcât

128. Hüdāya eyler idi 'arz-ı hâcât

7. **hüdāya:** -(y)a

Mesnevi 36

Mısra: **238**

Far. 1. Allahü azîm'ü-şan.

237. Çü maşşüdına irişdi şehenşâh

238. Didi minnet Hüdāya şükrü li'llâh

8. **hüdānuñ:** -nuñ

Mesnevi 37

Mısra: **61**

Far. 1. Allahü azîm'ü-şan.

61. Muḥammed Hâk Resülidür Hüdānuñ

62. Ko küfri gel qabûl it dînin anuñ

9. **hüdādur:** -dur

Mesnevi 37

Mısra: **87**

Far. 1. Allahü azîm'ü-şan.

87. Dü 'âlem mülkinüñ şâhı Hüdādur

88. Anuñ ğayrine şeh dimek haţādur

10. **hüdānuñdur:** -nuñ, -dur

Mesnevi 37

Mısra: **106**

Far. 1. Allahü azîm'ü-şan.

105. Elüñden nesne gelmez hişsin hiç

106. Hüdānuñdur taşarruf râst ü giç

11. **hüdāya:** -(y)a

Mesnevi 37

Mısra: **124**

Far. 1. Allahü azîm'ü-şan.

123. İtâ 'at eyle istersen halâşı

124. Hüdāya vü Resüle olma 'âşî

hüdävend:

1. **hüdävend:**

Mesnevi 37

Mısra: **99**

Allah; efendî, sahip; hakim, hükümdar.

99. Hüdävend ol cihānuñ pādşāhı

100. Qalan şehler hemān şetrenc şāhı

hüdävend 'ömrüñ ziyāde eylesün:

1. **hüdävend 'ömrüñ ziyāde eylesün:**

Mesnevi 19

Mısra: **126**

Kelime Tipi: **Deyim**

Allah ömrünü arttırsın; ömrüne bereket, ömrün uzun olsun.

125. Didi Şirine bir gün şāh-zāde

126. Hüdävend eylesün 'ömrüñ ziyāde

hüdävendā:

1. **hüdävendā:**

Mesnevi 3

Mısra: **1**

Ey Sultanım (Ey Allah'ım).

1. Hüdävendā za'îf ü nā-tüvānem

2. Kemîn-i kemter-i ḥalq-ı cihānem

2. **hüdävendā:**

Mesnevi 39

Mısra: **2**

Ey Sultanım (Ey Allah'ım).

1. İlāhā Qādirā Perverdgārā

2. Hüdävendā Raḥîmā Kirdgārā

3. **hüdävendā:**

Mesnevi 39

Mısra: **7**

Ey Sultanım (Ey Allah'ım).

7. Hüdävendā Resülün ḥürmetiçün

8. Dü 'âlem faḥri kuluñ ḥürmetiçün

hüdävend-i cihān:

1. **hüdävend-i cihān:**

Mesnevi 37

Mısra: **89**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Dünyanın hükümdarı.

89. Hüdävend-i cihān Ḥallāk-ı 'âlem

90. Muḫî'i emrinüñ her 'aḫḫ-ı 'âlem

hudây:

1. **hudây:**

Mesnevi 26

Mısra: **34**

Far. Allah.

33. Niçe Şirîn şeker- la'l ü şeker-ḥây

34. Muşavver nürdur yâ gün ya hudây

hudâyā:

1. **hudâyā:**

Mesnevi 1

Mısra: **1**

Far. Ey Hudâ!, Ya Allah!, Ya Rabbi!.

1. Hudâyā eyle tevfiḫün ḫulavuz

2. Maḫām-ı Ḥaḫḫa tâ kîm yol bulavuz

2. **hudâyā:**

Mesnevi 6

Mısra: **59**

Far. Ey Hudâ!, Ya Allah!, Ya Rabbi!.

59. Hudâyā bu cihān turduḫca dāyim

60. Felek dāyir zemîn olduḫca ḫāyim

3. **hudāyā:**

Mesnevi 25

Mısra: 47

Far. Ey Hudâ!, Ya Allah!, Ya Rabbi!

47. Ne diyem saña hâzırsın Hudâyâ

48. Kamu hâlîme nâzırsın Hudâyâ

4. **hudāyā:**

Mesnevi 25

Mısra: 48

Far. Ey Hudâ!, Ya Allah!, Ya Rabbi!

47. Ne diyem saña hâzırsın Hudâyâ

48. Kamu hâlîme nâzırsın Hudâyâ

5. **hudāyā:**

Mesnevi 40

Mısra: 107

Far. Ey Hudâ!, Ya Allah!, Ya Rabbi!

107. Hudâyâ Âşafuñ varın bağışla

108. Şehüñ körpe budağların bağışla

hudāya hiç istinâdı yoğ:

1. **hudāya hiç istinâdı yoğ:**

Mesnevi 16

Mısra: 107

Kelime Tipi: **Deyim**

*Allah'a hiç dayanması(güvenmesi)
yok: (inançlı kimse sırtını Allah'a dayar
yani sadece Allah'a güvenir, gücünü
Allah'tan aldığımm(gücün kendine ait
olmadığını) bilincindedir.*

107. Hudāya yoğ idi hiç istinâdı

108. İderdi kuvvetine i'timâdı

hüdhüd:

1. **hüdhüdün: -i, -n**

Mesnevi 7

Mısra: 21

*Çavuşkuşu, ibibik, Süleyman
Peygamber ile Sebâ Melikesi Belkis
arasında haber getirip götüren kuş.*

21. 'Azîmet Hüdhüdün cânuñda kondur

22. Söz iklîmin Sebâ mülkine döndür

hüküm:

1. **hükümüden: -(ü)ñden**

Mesnevi 4

Mısra: 32

Yönetme, hüküm, karar.

31. Cihâna virdi şer'üñ intizâmı

32. Dü 'âlem buldı hükümüden nizâmı

2. **hüküm:**

Mesnevi 5

Mısra: 67

Yönetme, hüküm, karar.

67. Felekler hüküm engüşünde hâtem

68. Kemîne çâkeri Dârâ vü Rüstem

3. **hükmi: -i**

Mesnevi 5

Mısra: 109

Hüküm, karar.

109. Şimâl ol hükmi tutmuş şöyle muhkem

110. Yemîn ile girer gülzâra her dem

4. **hükmine: -i, -n, -e**

Mesnevi 7

Mısra: 134

Emir, yönetim.

133. Tuğardı tığ 'üryân elde Behrâm

134. Anuñ hükmine tâ gerden ola râm

5. **hükümüñe: -(ü)ñ, -e**

Mesnevi 26

Mısra: 148

Emir, buyruk.

147. Ne dirse disün iller haş eger 'âm

148. Muñ' em hükümüñe her emrüñe râm

6. **hükminde: -i, -n, -de**

Mesnevi 36

Mısra: 270

Yönetme, hüküm, karar.

269. Memâlikde anı kılmışdı vâlî

270. Anuñ hükminde idi ol havâlî

7. **hükme: -e**

Mesnevi 37

Mısra: 69

Hüküm, karar (Allah'ın hükümü).

69. Dil ü cândan bu hükme kıl itâ'at

70. Resüle haq di Haqka cyle ta'ât

hüküm ide:

1. **hüküm ide: -e**

Mesnevi 27

Mısra: 29

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

*Hükmetmek, egemenliği altında
bulundurmak.*

29. İki cisme kaçan hüküm ide bir cân

30. Bir olur memleketd' elbette sultan

hüküm idenler:

1. **hüküm idenler: -en, -ler**

Mesnevi 10

Mısra: 71

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

*Bir kimseye veya topluluğa sözünü
geçirmek.*

71. Cihâna hüküm idenler kâf tâ kâf

72. Urur mı saltanatdan şimdi gör lâf

hüküm itsün:

1. **hüküm itsün: -sün**

Mesnevi 40

Mısra: 106

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

*Hükmetmek, emri ve idaresi altında
olmak, yönetmek.*

105. Süleymân şah ile Âşaf İlahî

106. Yedi iklîme hüküm itsün kemâhî

hüküm ü hükümet ider:

1. **hüküm ü hükümet ider:** -er
Mesnevi 11
Mısra: 128
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Yönetmek, idare etmek.

127. Mehîñ Bânü dinür bir ulu 'avret
128. İder ol mülkete hüküm ü hükümet

hüküm ü taşarruf:

1. **hüküm ü taşarruf:**
Mesnevi 3
Mısra: 86
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Yönetme, hüküm, karar ve dilediğini
yapmak sûretiyile bi'l-iktidar idare ve
istimâl: mevcudâta tasarruf-i ilâhî.

85. Ve ger şalsañ ceñime bî-tevaçkuf
86. Senüñdür mülk hem hüküm ü taşarruf

hüküm-i hümayün:

1. **hüküm-i hümayün:**
Mesnevi 36
Mısra: 66
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Padişahın yazılı emri.

65. Ki bilmiş oluñ ey şehri vü dihkân
66. Budur hüküm-i hümayün emr-i Sultân

hüküm-i hümayün vire:

1. **hüküm-i hümayün vire:** -e
Mesnevi 5
Mısra: 139
Kelime Tipi: **Deyim**

*Hüküm ver-: Yargıç, bir karar ya da
suçluya ceza vermek II İyice düşünme
sonunda bir kaniya varmak (Hükümdar
bağlamında).*

139. Ne mülke kim vire hüküm-i hümayün
140. Ola İnnâ fetahñâ aña mazmun

hüküm-i hümayün-ı süleymân:

1. **hüküm-i hümayün-ı süleymân:**
Mesnevi 37
Mısra: 45
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Hz. Süleyman'ın Sebâ melikesi
Belkıs'ı imana davet etmek için gönderdiği
mektubun hükmü (emri, gereği).

45. İrüp hüküm-i hümayün-ı Süleymân
46. İder Belkîsa güyâ 'arz-ı imân

hükmi revândur:

1. **hükmi revândur:** -dur
Mesnevi 37
Mısra: 94
Kelime Tipi: **Deyim**
Hükmü yürüyen: Sözü geçen. Sözü
geçmek: İsteğine uyulmak.

93. Anuñdur her taşarruf kâyinâta
94. Anuñ hükmi revândur şeş cihâta

hüküm-i şâha:

1. **hüküm-i şâha:** -a
Mesnevi 36
Mısra: 69

Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Padişahın hükmü.

69. İderlerse itâ' at hüküm-i şâha
70. Çıka gün yüzlüler karşı o mâha

hükmince:

1. **hükmince:**
Mesnevi 3
Mısra: 106
Hüküm, karar.

105. Velî kımaz k'idem seyr-i maçâmât
106. Kazâ hükmince olur imfilâ' at

hümâ:

1. **hümâ:**
Mesnevi 10
Mısra: 24
Osmanlı şiirinde gölgesinin
uğurluluğu, kanatları, çok yükseklerde
uçması, Kaf dağında yaşaması gibi
yönleriyle ele alınan masal kuşu; PALA, s.
238.

23. İdin her kişünüñ kadrini ma'lûm
24. Hümâ yirini tâ kim almaya büm

2. **hümâya:** -(y)a
Mesnevi 11
Mısra: 110
Osmanlı şiirinde gölgesinin
uğurluluğu, kanatları, çok yükseklerde
uçması, Kaf dağında yaşaması gibi
yönleriyle ele alınan masal kuşu; PALA, s.
238.

109. Şaçında haddi beñzer şeb- çerâğa
110. Hümâya ğabğabı vü zülfi zâğa

3. **hümâdur:** -dur
Mesnevi 11
Mısra: 133
Osmanlı şiirinde gölgesinin
uğurluluğu, kanatları, çok yükseklerde
uçması, Kaf dağında yaşaması gibi
yönleriyle ele alınan masal kuşu; PALA, s.
238.

133. Hümâdur kınadı altında ol büm
134. Aña bir Rümî bende Kıyser-i Rüm

4. **hümâya:** -(y)a
Mesnevi 18
Mısra: 127
Osmanlı şiirinde gölgesinin
uğurluluğu, kanatları, çok yükseklerde
uçması, Kaf dağında yaşaması gibi
yönleriyle ele alınan masal kuşu; PALA, s.
238.

127. Dilinden dâne dökdi ol hümâya
128. Hele kıondurdi âñir bir serâya

5. **hümâ:**
Mesnevi 19
Mısra: 107
Osmanlı şiirinde gölgesinin
uğurluluğu, kanatları, çok yükseklerde
uçması, Kaf dağında yaşaması gibi
yönleriyle ele alınan masal kuşu; PALA, s.
238.

107. Hümā gibi idüp a'lāya pervāz
108. Kılurlar şāh-bāza 'işve vü nāz

6. **hümā:**

Mesnevi 20

Mısra: 33

*Osmanlı şiirinde gölgesinin
uğurluluğu, kanatları, çok yükseklerde
uçması, Kaf dağında yaşaması gibi
yönleriyle ele alınan masal kuşu; PALA, s.
238.*

33. Hümā dāneyle hergiz dāma kōnmaz

34. Nitekim nesr-i t̄ayir bāma kōnmaz

7. **hümā:**

Mesnevi 32

Mısra: 20

*Osmanlı şiirinde gölgesinin
uğurluluğu, kanatları, çok yükseklerde
uçması, Kaf dağında yaşaması gibi
yönleriyle ele alınan masal kuşu; PALA, s.
238.*

19. Zihī devlet bu murğ-ı nā-tüvāne

20. Hümā ile ola hem-āşyāne

8. **hümāyı:-(y)**

Mesnevi 36

Mısra: 212

Talih kuşu. II Sevgili.

211. 'Ukāb-ı tündveş bāz-ı hevāyī

212. Hemān-dem zīr- bāl itdi hümāyī

hümā vü beççe-i zāğ:

1. **hümā vü beççe-i zāğ:**

Mesnevi 4

Mısra: 20

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

*Devlet kuşu, talih kuşu ve karga
yavrusu.*

19. Çekilmiş nergisüne kuhl-ı mā-zāğ

20. Ta'āla'llāh hümā vü beççe-i zāğ

hümā-pervāz ü şāhīn-şikārī:

1. **hümā-pervāz ü şāhīn-şikārī:-**

Mesnevi 26

Mısra: 9

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Hüma uçuşlu ve şahin avlı.

9. Hümā-pervāz ü şāhīn-şikārī

10. Diyār-ı şehri-i hüsniñ şehryārī

humār:

1. **humārī:-**

Mesnevi 13

Mısra: 59

*(içkiden sonra gelen) baş ağrısı,
mahmurluk.*

59. Humārī bādenüñ çıkduķca başa

60. Ururdu şīşe-i nāmüsü taşa

2. **humārī:-**

Mesnevi 31

Mısra: 101

*(içkiden sonra gelen) baş ağrısı,
mahmurluk.*

101. Gide şāhuñ humārī ç'ola hüşyār

102. Gelesin sen de andan şōnra ey yār

humār-ı bāde-i la'l-i şebāne:

1. **humār-ı bāde-i la'l-i şebāne:**

Mesnevi 7

Mısra: 48

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

*Geceden kalma lal renkli şarabın
verdiği baş ağrısı.*

47. Virürdi derd-i ser ancaķ cihāna

48. Humār-ı bāde-i la'l-i şebāne

hümāveş:

1. **hümāveş:**

Mesnevi 26

Mısra: 81

Hüma kuşu gibi.

81. Hümāveş ol meh-i hürşid-pāye

82. Çü ol büm-ı hārāba şaldı sāye

hümā-yı bahta:

1. **hümā-yı bahta:-a**

Mesnevi 31

Mısra: 64

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

*Baht, talih hüması. -Hümanın baht ve
devlet kuşu olmasından hareketle-*

63. Hıyām olmışdı hem-ser āsmāna

64. Hümā-yı bahta olup āşyāne

hümā-yı hayme-i hürşid-pāye:

1. **hümā-yı hayme-i hürşid-pāye:**

Mesnevi 31

Mısra: 59

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Güneş mertebeli çadırın hüması.

59. Hümā-yı hayme-i hürşid-pāye

60. Şalardı çetr-i hürşid üzre saye

hümāyün-kevkeb ü hürşid-tal'at:

1. **hümāyün-kevkeb ü hürşid-tal'at:**

Mesnevi 7

Mısra: 82

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

*Kutlu yıldızlı ve güneş
çehreli(güzellikli).*

81. Meh-i ferruḥ-fer ü şāhib- kiyāset

82. Hümāyün-kevkeb ü hürşid-tal'at

hüner:

1. **hünerden:-den**

Mesnevi 5

Mısra: 53

Marifet; ustalık.

53. Niçün yok yire dem uram hünerden

54. Seçilmez cevheri çün pileverden

2. **hüner:**

Mesnevi 5

Mısra: 200

Marifet; ustalık.

199. 'Aṭāsı ni'meti 'ālemde mebzül

200. Hüner şāhibleri katında maḳbül

3. **hüner:**

Mesnevi 24

Mısra: 137

Marifet; ustalık.

137. Hüner yirde komaz hiç şahibini

138. Murâda ırgürür her tâlibini

4. **hüner:**

Mesnevi 24

Mısra: 142

Maharet, marifet, ustalık.

141. Dilerseñ k'olasın 'âlemde meşhür

142. Hüner kesb it hüner ey merd-i mağrûr

5. **hüner:**

Mesnevi 24

Mısra: 142

Maharet, marifet, ustalık.

141. Dilerseñ k'olasın 'âlemde meşhür

142. Hüner kesb it hüner ey merd-i mağrûr

6. **hüner:**

Mesnevi 24

Mısra: 143

Maharet, marifet, ustalık.

143. Hüner kesbinden ol el kim ırakdur

144. Dıraht-ı tende bir çun budağdur

hüner ehlinüü:

1. **hüner ehlinüü: -nün**

Mesnevi 24

Mısra: 140

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Hüner (marifet) sahibi olan kimseler.

139. İdüpdür fetḥ-i kufl-i rızka Fettâh

140. Hüner ehlinüñ engüştini mi ftâh

hünermend:

1. **hünermend:**

Mesnevi 21

Mısra: 9

Hünerli.

9. Bu yirde bir hünermend âdemî var

10. Be-ğâyet kâmil ü üstâd mi'mâr

hünermend olan:

1. **hünermend olan:**

Mesnevi 24

Mısra: 151

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Hüner sahibi olan.

151. Hünermend olan ölmez hiç cihânda

152. Eyü adı añılur her zemânda

hünermend-i yegâne:

1. **hünermend-i yegâne:**

Mesnevi 21

Mısra: 22

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Biricik (tek, benzersiz) ustalık sahibi.

21. Varup hâcipler üstâd-ı zemâne

22. Didiler k'ey hünermend-i yegâne

hünersüzlük:

1. **hünersüzlükden: -den**

Mesnevi 24

Mısra: 145

Hünersizlik: Hünlerden yoksun olma

durumu bkz. Hüner md.

145. Hünersüzlükden ol kim ola bî-'âr

146. Degül insân ḥayvân-ı 'alef- ḥVâr

2. **hünersüzlükden: -den**

Mesnevi 24

Mısra: 158

Hünersizlik: Hünlerden yoksun olma

durumu bkz. Hüner md.

157. Cihânda anca ṭab' ehli kişi- zâd

158. Hünersüzlükden olur âḥir 'ırgâd

hünerver ol:

1. **hünerver ol:**

Mesnevi 24

Mısra: 161

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Hüner, sanat, ustalık sahibi olmak.

161. Gel emdi 'âkil iseñ ol hünerver

162. Olasın tâ iki 'âlemde server

hünî vü hün-rîz:

1. **hünî vü hün-rîz:**

Mesnevi 19

Mısra: 110

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Kan ve kan dökücü.

109. Boyaña Ḥusrev-i Pervîz alâyı

110. Ser-â-ser ḥünî vü ḥün-rîz alâyı

hün-rîz:

1. **hün-rîz:**

Mesnevi 14

Mısra: 37

Kan dökken, kan dökücü.

37. Gözi her bir ḡazâlün mest ü ḥün-rîz

38. Qılurdı şîr-merde ḡamzesin tîz

hün-rîz ola:

1. **hün-rîz ola: -a**

Mesnevi 26

Mısra: 206

Kelime Tipi: **Deyim**

Kan dökücü olmak.

205. Ḥilâf idüp ola mı yoḥsa ḥün-rîz

206. Qıla mı şart ile yâ Rab 'amel ol

hür:

1. **hür:**

Mesnevi 7

Mısra: 141

Ar. Cennet kızı, cennet mahlûku.

(Teşbih tarikiyle hasnalara da itlak olunur.

Fılaşl ahu gözlü manasına gelen ahver de

onun müennesi olan havra'nını cem'idir.

Lisanımızda müfret olarak istimali cem'

olarak istimalinden ekserdir. Yâ-i nisbetle

hurî yine bu manada yalnız müfret olarak kullanılır. Üslûb-ı Farisî üzere hür'un cem'ine de hürân, hürî'nin cem'ine de hürîyân denilir).

141. Gehî hür ile 'işret kıldı
142. Gehî 'gilmân ile şöhet kıldı

2. **hür:**

Mesnevi 15

Mısra: 91

Cennet kızı. Teşbih yoluyla her güzel hakkında kullanılır.

91. Ölü bildi özin ol hür mutlak
92. Kefen şan bādbān tābūt zevrak

3. **hür:**

Mesnevi 15

Mısra: 163

Ar. Cennet kızı, cennet mahlûku.

(Teşbih tarihiyle hasnalara da itlak olunur. Filasl ahu gözlü manasına gelen ahver de onun müennesi olan havra'nını cem'idir. Lisanimızda müfret olarak istimali cem' olarak istimalinden ekserdir. Yâ-i nisbetle hurî yine bu manada yalnız müfret olarak kullanılır. Üslûb-ı Farisî üzere hür'un cem'ine de hürân, hürî'nin cem'ine de hürîyân denilir).

163. Melekdür biri gūyā kim biri hür
164. Birî nūr u birî nūr'un- 'alā- nūr

4. **hürler:-lar**

Mesnevi 18

Mısra: 139

Ar. Cennet kızı, cennet mahlûku. (Teşbih tarihiyle hasnalara da itlak olunur. Filasl ahu gözlü manasına gelen ahver de onun müennesi olan havra'nını cem'idir. Lisanimızda müfret olarak istimali cem' olarak istimalinden ekserdir. Yâ-i nisbetle hurî yine bu manada yalnız müfret olarak kullanılır. Üslûb-ı Farisî üzere hür'un cem'ine de hürân, hürî'nin cem'ine de hürîyân denilir).

139. İçinde hürler var mäh-peyker
140. Behiştāsā önde havz-ı Kevşer

5. **hûra:-a**

Mesnevi 22

Mısra: 39

Cennet güzeli II cennet kızı.

39. Bu havz olsun deyu ol hûra kâfî
40. Getürdi şu yirine şîr-i şâfî

6. **hür:**

Mesnevi 26

Mısra: 220

Ar. Cennet kızı, cennet mahlûku.

219. Güzeller 'ahdinüñ bünyādî yokdur
220. Ne deñlü va' de virdi ise ol hür

7. **hür:**

Mesnevi 27

Mısra: 133

Ar. Cennet kızı, cennet mahlûku.

133. Kanı ol Sündüs istebrak geyen hür
134. Kara toprağa garķ olup yatur 'ür

8. **hürüf:-uñ**

Mesnevi 31

Mısra: 44

Ar. Cennet kızı, cennet mahlûku.

(Teşbih tarihiyle hasnalara da itlak olunur. Filasl ahu gözlü manasına gelen ahver de onun müennesi olan havra'nını cem'idir. Lisanimızda müfret olarak istimali cem' olarak istimalinden ekserdir. Yâ-i nisbetle hurî yine bu manada yalnız müfret olarak kullanılır. Üslûb-ı Farisî üzere hür'un cem'ine de hürân, hürî'nin cem'ine de hürîyân denilir).

43. Çü Hüsrev virdi Ermen mülkine nür
44. Görüp kaçrın o hürüñ oldı mesrur

9. **hürüf:-uñ**

Mesnevi 31

Mısra: 121

Ar. Cennet kızı, cennet mahlûku.

(Teşbih tarihiyle hasnalara da itlak olunur. Filasl ahu gözlü manasına gelen ahver de onun müennesi olan havra'nını cem'idir. Lisanimızda müfret olarak istimali cem' olarak istimalinden ekserdir. Yâ-i nisbetle hurî yine bu manada yalnız müfret olarak kullanılır. Üslûb-ı Farisî üzere hür'un cem'ine de hürân, hürî'nin cem'ine de hürîyân denilir).

121. O hürüñ var idi bir hüb bağı
122. Vürüd'âdeme cennetden ferağı

10. **hür:**

Mesnevi 32

Mısra: 131

Ar. Cennet kızı, cennet mahlûku.

(Teşbih tarihiyle hasnalara da itlak olunur. Filasl ahu gözlü manasına gelen ahver de onun müennesi olan havra'nını cem'idir. Lisanimızda müfret olarak istimali cem' olarak istimalinden ekserdir. Yâ-i nisbetle hurî yine bu manada yalnız müfret olarak kullanılır. Üslûb-ı Farisî üzere hür'un cem'ine de hürân, hürî'nin cem'ine de hürîyân denilir).

131. Şeb-i vaşla delîl olmağa ey hür
132. Muħannâ barmağundur mes'el-i nür

11. **hür:**

Mesnevi 33

Mısra: 10

Ar. Cennet kızı, cennet mahlûku.

(Teşbih tarihiyle hasnalara da itlak olunur. Filasl ahu gözlü manasına gelen ahver de onun müennesi olan havra'nını cem'idir. Lisanimızda müfret olarak istimali cem' olarak istimalinden ekserdir. Yâ-i nisbetle hurî yine bu manada yalnız müfret olarak kullanılır. Üslûb-ı Farisî üzere hür'un cem'ine de hürân, hürî'nin cem'ine de hürîyân denilir).

9. Didi hercâyîdür Şîrîn-i pür-şür
10. Kāmu yir tatlu baña acı ol hür

12. **hür:**

Mesnevi 33

Mısra: 72

Ar. Cennet kızı, cennet mahlûku.

(Teşbih tarikiyle hasnalara da itlak olunur.
Fılası ahu gözlü manasına gelen ahver de onun müennesi olan havra'nımı cem'idir.
Lisanımızda müfret olarak istimali cem' olarak istimalinden ekserdir. Yâ-i nisbetle hurî yine bu manada yalnız müfret olarak kullanılır. Üslûb-ı Fârisî üzre hür'un cem'ine de hûrân, hürî'nin cem'ine de hûrîyân denilir).

71. Tırup kavminden ol dem aldı destür
72. Melik bezmine tâ kim vara ol hür

13. **hür:-i**

Mesnevi 36
Mısra: 79

Ar. Cennet kıızı, cennet mahlûku.
(Teşbih tarikiyle hasnalara da itlak olunur.
Fılası ahu gözlü manasına gelen ahver de onun müennesi olan havra'nımı cem'idir.
Lisanımızda müfret olarak istimali cem' olarak istimalinden ekserdir. Yâ-i nisbetle hurî yine bu manada yalnız müfret olarak kullanılır. Üslûb-ı Fârisî üzre hür'un cem'ine de hûrân, hürî'nin cem'ine de hûrîyân denilir).

79. Serâyından çıkarurlar o hürî
80. Şalar âfâka pertev yüzi nürî

14. **hür:**

Mesnevi 40
Mısra: 10

Cennet kıızı, güzeli. Mec. Şiirdeki ince ve bâkir mana.

9. Kõdum anda hezârân perde-i nür
10. Ki her bir perdenüñ altında biñ hür

hür fevci:

1. **hür fevci:**

Mesnevi 19
Mısra: 111
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Huri bölüğü (takımı).

111. Melâ'ik şaffi şankim hür fevci
112. Hüs[ü]n deryâsınuñ güyâki mevci

hür- i perîşân:

1. **hür- i perîşân:**

Mesnevi 38
Mısra: 99
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Perîşân durumdaki (acıdan perîşân olmuş) huri.

99. Melik Hüsrev çün ol hür- i perîşân
100. Siyeh kâküllerin itdi perîşân

hür ü gılmân:

1. **hür ü gılmân:**

Mesnevi 1
Mısra: 60
Kelime Tipi: -
Cennet kızları, huriler ve cennet uşakları.

59. Ola her beyt köşk-i bâğ-ı Rıdvân
60. Hayâl-i hâş içinde hür ü gılmân

hür eyle:

1. **hür eyle:**

Mesnevi 7
Mısra: 9
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Meşinden yapılmış büyük heybeye doldurmak.

9. 'Ömür sermâyesin hür eyle yük yük
10. Kõ tek 'âlemde bir ra'nâ teberrük

hür u heşhâş iderdi:

1. **hür u heşhâş iderdi: -er, -di**

Mesnevi 26
Mısra: 232
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ufalamak ve haşhaş taneleri(gibi kırıntı) haline getirmek.

231. İderdi Bîsütümü hür u heşhâş
232. Muhaşşal az kalmış idi ol taş

hürî:

1. **hürî:**

Mesnevi 11
Mısra: 117
Huri II Cennet kıızı.

117. Kuhistân cennet olmuş kendi hürî
118. Bulunmaz kaşr-ı hüsünde kuşurî

2. **hürîdür: -dür**

Mesnevi 33
Mısra: 101
Cennette olduğuna inanılan, güzelliğiyle bilinen kız.

101. Ne hürîdür ki görenler cemâlin
102. Gõnülde çıkarur cennet hayâlin

3. **hürî:**

Mesnevi 40
Mısra: 11
Cennet kıızı mec. Şiirdeki güzel, ince ve bâkir mana.

11. Niçe hürî ma'ânî- zâde-i fikr
12. Kâmu Meryem gibi dūşize vü bîkr

hür-ı behîştî:

1. **hür-ı behîştî: -i**
Mesnevi 36
Mısra: 81
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Cennet hurisi. II Sevgili.

81. Melekler alup ol hür-ı behîştî
82. Ferîşteh-sîret ü zîbâ-sîrişti

hür-ı cennetden numüne:

1. **hür-ı cennetden numüne:**
Mesnevi 26
Mısra: 47
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Cennet hurisinden örnek.

47. Didi ol hür-ı cennetden numüne
48. Turuñ yârân varalum Bîsütüna

hür-ı 'îne:

1. **hür-ı 'îne: -e**
Mesnevi 19

Mısra: 153

Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Iri ve güzel gözlü huri.

153. Çü menzilgâh old'ol hür-ı 'îne
154. Medâyin döndi firdevs-i Berîne

hür-ı mestür olası:

1. **hür-ı mestür olası:** -a, -sın

Mesnevi 19

Mısra: 17

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Setrolunmuş, örtülü, kapalı, gizli huri (cennet kızı).

17. Gerekdür ki olası hür-ı mestür
18. Melek gibi olup her dîdeden dūr

hür-ı perî-zâd:

1. **hür-ı perî-zâd:**

Mesnevi 19

Mısra: 91

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Peri gibi çok güzel (dilber), huri.

91. Melek-rûlarla ol hür-ı perî-zâd
92. Gönüller şaydına olmuşdu şayyâd

hürî -yi 'ın:

1. **hürî -yi 'ın:**

Mesnevi 36

Mısra: 94

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Bu huri, güzel (Şirin kastedilerek).

93. Mühëyyâ oldı bezm-i cennet-âyîn

94. Olup ol bezme sâkı hürî -yi 'ın

hürî-nijâd ü meh-likâlar:

1. **hürî-nijâd ü meh-likâlar:** -lar

Mesnevi 26

Mısra: 24

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Huri tabiatlı ve ay yüzlü.

23. Dirilüp bir araya dil-rübâlar

24. Kamu hürî-nijâd ü meh-likâlar

hurma vü 'unnâb:

1. **hurma vü 'unnâb:**

Mesnevi 36

Mısra: 178

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Hurma ve hünnap.

177. Şehenşâh olmuş idi mest ü bî-tâb

178. Qatında bir idi hurmâ vü 'unnâb

hurmet:

1. **hurmetde:** -de

Mesnevi 18

Mısra: 92

İhtiram, haysiyet // saygı duymak, değer vermek.

91. İderdi şâhlar hizmetde çâlâk

92. Kamu ta'zîmle hurmetde çâlâk

2. **hurmet:**

Mesnevi 18

Mısra: 116

Ar. 1. Haysiyet, şeref 2. İhtiram.

115. Turup Bânü hezârân şevket ile

116. Hoş istikbâle çıkıdı hurmet ile

hurmet buyursak:

1. **hurmet buyursak:** -sa, -k

Mesnevi 24

Mısra: 252

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Saygı göstermek.

251. Didi ey pîl- zür ü şîr- şadmet

252. Kabul itseñ buyursak saña hurmet

hurmet eliyle:

1. **hurmet eliyle:** -(y)le

Mesnevi 22

Mısra: 79

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Saygı eli.

79. Du'âlar okıdı tatlı diliyle

80. Dir üstâduña rahmet ey civân-merd

hurmet idüp:

1. **hurmet idüp:** -üp

Mesnevi 31

Mısra: 103

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Saygıda kusur etmemek.

103. İdüp luţf-ı firāvân ile hurmet

104. Kılâsın aña dürlü dürlü hidmet

hurmet itdi:

1. **hurmet itdi:** -di

Mesnevi 32

Mısra: 16

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Saygı göstermek, saymak.

15. Olup hizmetde cârî câriyevâr

16. Firāvân luţf ü hurmet itdi bisyâr

hurmet ü tekrîmlerle:

1. **hurmet ü tekrîmlerle:** -ler, -le

Mesnevi 18

Mısra: 126

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Saygı ve ululama.

125. Hezârân 'izzet ü ta'zîmlerle

126. Firāvân hurmet ü tekrîmlerle

hurmet-i tevfiq:

1. **hurmet-i tevfiq:**

Mesnevi 39

Mısra: 24

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Allah'ın yardımının hurmeti, saygısı.

23. İlahî 'izzet-i tahkîk hakkı

24. İlahî hurmet-i tevfiq hakkı

hurmetiçün:

1. **hurmetiçün:**

Mesnevi 6

Mısra: 67
Hürmet,şeref,saygı.

67. Süleymân nebînün hürmetiçün
68. Vezîrinün zekâ vü fitnatıçün

2. **hürmetiçün:**

Mesnevi 19

Mısra: 7

Hürmet, şeref ve saygıdan ötürü, için, vesilesiyle.

7. Hüdâvendâ Resûlün hürmetiçün
8. Dü 'âlem fâhri kuluñ hürmetiçün

3. **hürmetiçün:**

Mesnevi 19

Mısra: 8

Hürmet, şeref ve saygıdan ötürü, için, vesilesiyle.

7. Hüdâvendâ Resûlün hürmetiçün
8. Dü 'âlem fâhri kuluñ hürmetiçün

hürmüz:

1. **hürmüz:**

Mesnevi 7

Mısra: 33

Hürmüz: Hürmüzd. 1. Zerdüşterin hayır tanrısı. 2. i. eski İran takviminde Güneş yılının ilk günü. 3. Jüpiter, Müşteri, Erendiz.

33. Geçüp tahtına sultân oldı Hürmüz
34. Re'âyâ cem'ine cân oldı Hürmüz

2. **hürmüz:**

Mesnevi 7

Mısra: 34

Hürmüz: Hürmüzd. 1. Zerdüşterin hayır tanrısı. 2. i. eski İran takviminde Güneş yılının ilk günü. 3. Jüpiter, Müşteri, Erendiz.

33. Geçüp tahtına sultân oldı Hürmüz
34. Re'âyâ cem'ine cân oldı Hürmüz

3. **hürmüz:**

Mesnevi 7

Mısra: 103

Hürmüz: Hürmüzd. 1. Zerdüşterin hayır tanrısı. 2. i. eski İran takviminde Güneş yılının ilk günü. 3. Jüpiter, Müşteri, Erendiz.

103. Görüp Hüsrevde Hürmüz 'aql-ı temyîz
104. Büzürgümmîd anı kıldı telâmîz

4. **hürmüz:**

Mesnevi 14

Mısra: 8

Sasaniyan'dan hükümdar Nuşirevan'ın oğlu ve halefidir. Cülusu 579 tarihindedir ve on sene saltanat sürmüştür. Sonradan bazı sebeplerden ötürü seraskeri Behram Çubin, Hürmüz'ün üzerine hücum etmiş ve başka kumandanları da ittifakına alarak onu tahtından indirmiş ve gözlerine mil çekmiştir. Yerine Hürmüz'ün oğlu Hüsrev-i Perviz'i çıkarmış ise de bir süre sonra Hüsrev'i de tahttan indirip kendisi tahta oturmuştur.

7. Dil-i gamgîni özlerdi şikârı
8. Temâşâ kıılmağa Hürmüz gırarı

hürmüz-i şah:

1. **hürmüz-i şah:**

Mesnevi 17

Mısra: 37

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Şah Hürmüz: Hüsrev-i Perviz'in babası.

37. Cihândan gitdiyise Hürmüz-i şah
38. Anuñ Pervize vîrsün 'ömrin Allâh

hurrem:

1. **hurrem:**

Mesnevi 11

Mısra: 12

Ar. 1. Sevinçli, mesrur.

11. Şehenşeh gördi kim âsüde 'âlem
12. Cihân ağyardan hâlî vü hurrem

hurrem eyle:

1. **hurrem eyle:**

Mesnevi 6

Mısra: 51

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Ferahlık vermek II canlılık vermek.

51. İlähî eyle bu gülzârı hurrem
52. Yavuz yıl esmesün üstine bir dem

hurrem it:

1. **hurrem it:**

Mesnevi 1

Mısra: 65

Kelime Tipi: -

Tazelik vermek; sevindirmek.

65. Hemîşe hurrem it bu gülsitâni
66. Yörenmesün aña bād-ı hazâni

hurrem oldu:

1. **hurrem oldu:-dı**

Mesnevi 18

Mısra: 123

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Sevinmek, mutlu olmak.

123. Kudümüñdan dil ü cân oldı hurrem
124. Be-yâ ehlen ve sehlen hayr-mağdem

hurrem olmuşdı:

1. **hurrem olmuşdı:-miş, -dı**

Mesnevi 7

Mısra: 49

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Sevinmek, mutlu olmak II tazelenmek, yeniden canlılık kazanmak (gülistân bağlamında).

49. Cinân gibi cihân olmuşdı hurrem
50. Gelüp şadılgı u gitmişdi her gam

hurrem ü şâd oldu:

1. **hurrem ü şâd oldu:-dı**

Mesnevi 36

Mısra: 89

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Mutlu ve bahtiyar olmak.

89. Görüp Şâh oldu anı hürrem ü şâd
90. Urur ol şevkle bezm-i 'ayşa bünyâd

hürrem ü şâd oldum:

1. **hürrem ü şâd oldum:** *-du, -m*
Mesnevi 26
Mısra: **99**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Mutlu ve bahtiyar olmak.

99. Kudümuñdan kim oldum hürrem ü şâd
100. Melül oldu kamu a 'dâ vü hussâd

hursend kılurdu:

1. **hursend kılurdu:** *-(u)r, -dı*
Mesnevi 13
Mısra: **64**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gözü tok kıl-, kanaatkar kıl-.

63. Şarâb-âlüd-ı lebden her şeker- hand
64. Kılurdu rü- siyeh 'uşşâkı hursend

hürşid:

1. **hürşide:** *-e*
Mesnevi 4
Mısra: **92**
Güneş.

91. Fürüg-ı tal'atundan k'oldu hüccet
92. Dağı meh kılmadı hürşide minnet

2. **hürşid:**
Mesnevi 15
Mısra: **154**
Hürşid u Feraşad mesnevisinin erkek kahramanlarından biri.

153. Biri şimşâd ü biri serv-i âzâd
154. Biri Hürşid ü birisi Feraşad

3. **hürşid:**
Mesnevi 18
Mısra: **38**
Güneş.

37. Şovukdan ditreyüp mânend-i sîm-âb
38. İdinmiş ebrden hürşid sincâb

4. **hürşidden:** *-den*
Mesnevi 31
Mısra: **25**
Güneş.

25. Görüp hürşidden şol deñlü tâbı
26. Kebâba reşk iderdi murğ-ı âbî

hürşid ile mâh:

1. **hürşid ile mâh:**
Mesnevi 31
Mısra: **48**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Güneş ile ay.

47. Revân oldu o yaña cân atup şâh
48. Kırân itmek için hürşid ile mâh

2. **hürşid ile mâh:**
Mesnevi 36
Mısra: **126**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Güneş ile ay.

125. Eline alsa mir'âtını nâ-gâh
126. Olurdu rü-be-rü hürşid ile mâh

hürşid ü mâhı:

1. **hürşid ü mâhı:** *-ı*
Mesnevi 19
Mısra: **11**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Güneş ve ay; bkz. 'mâh u hürşid' md.

11. Sipihr-i hüsnün ey hürşid ü mâhı
12. Cihân meh-rûlarınuñ pâdşâhı

hürşid-i hâver:

1. **hürşid-i hâver:**
Mesnevi 13
Mısra: **42**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Doğu güneşi.

41. Alup bir girde bâliš yaşdanur şâh
42. Yüzi hürşid-i hâver astarı mâh

2. **hürşid-i hâver:**
Mesnevi 17
Mısra: **83**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Doğu güneşi.

83. Nihân olmasa ger hürşid-i hâver
84. Olur mıydı meh-i tâbân münevver

hürşid-i rahşân:

1. **hürşid-i rahşân:**
Mesnevi 7
Mısra: **71**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Parlak güneş.

71. Yağasından çıkar hürşid-i rahşân
72. Şu'ândan kılar âfâkı tâbân

2. **hürşid-i rahşân:**
Mesnevi 18
Mısra: **136**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Parlak güneş.

135. Aña ednâ şem' aña mâh-i tâbân
136. Kemîne şemsesi hürşid-i rahşân

3. **hürşid-i rahşân:**
Mesnevi 18
Mısra: **172**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Parlak güneş.

171. Gezer hargehde cäm-ı mey şitâbân
172. Felekde nitekim hürşid-i rahşân

4. **hürşid-i rahşân:**
Mesnevi 23
Mısra: **105**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Parlak güneş.

105. Muğabil ols' aña hürşid-i rahşân
106. Geçer havf ile üstinden şitâbân

5. **hürşid-i rahşân:**
Mesnevi 24
Mısra: 81
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Parlak güneş.

81. Şabâ hengâm kim hürşid-i rahşân
82. Şehâb-ı muzlim içre oldu pinhân

hurûf:

1. **hurûfin: -i, -n**
Mesnevi 24
Mısra: 72
Harfler II Söz, sözler.

71. Debîr-i çerh defterden sehiv tek
72. Şanasın şeb hurûfin eyledi hakk

2. **hurûflar: -lar**
Mesnevi 29
Mısra: 15
Ar. harf'in cem'i. (Bazen cem'ü'l cem'i olan hurûfât dahi kullanılır).

15. Sipâhîdür hurûflar yalın ü ac
16. İderler cân ü dil mülkini târâc

hurûf-ı hattı:

1. **hurûf-ı hattı: -i**
Mesnevi 29
Mısra: 9
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yazının harfleri.

9. Hurûf-ı hattı tîğ-i tîze benzer
10. Sözi cüllâb-ı zehr-engîze benzer

hürümüz şâh:

1. **hürümüz şâh:**
Mesnevi 7
Mısra: 59
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sasaniyan'dan hükümdar Nuşirevan'ın oğlu ve halefidir. Cülusu 579 tarihindedir. ve on sene saltanat sürmüştür. Sonradan bazı sebeplerden ötürü seraskeri Behram-ı Çupin , Hürmüz'ün üzerine hücum etmiş ve başka kumandanları da ittifakına alarak onu tahtından indirmiş ve gözlerine mil çektirmiştir. Yerine Hürmüz'ün oğlu Hüsrev-i Perviz tahta oturmuştur.

59. Hürümüz şâh idi bî-miş ü mânend
60. Ganî gerçi velî muhtâc-ı ferzend

2. **hürümüz şâh:**
Mesnevi 10
Mısra: 3
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sasaniyan'dan hükümdar Nuşirevan'ın oğlu ve halefidir. Cülusu 579 tarihindedir. ve on sene saltanat sürmüştür. Sonradan bazı sebeplerden ötürü seraskeri Behram-ı Çupin , Hürmüz'ün üzerine hücum etmiş ve başka kumandanları da ittifakına alarak onu

tahtından indirmiş ve gözlerine mil çektirmiştir. Yerine Hürmüz'ün oğlu Hüsrev-i Perviz tahta oturmuştur.

3. Rivâyet eyledi kim Hürümüz şâh
4. Çün oldu Hüsreviün 'adlinden âğâh

hurüş:

1. **hurüşü: -i**
Mesnevi 12
Mısra: 129
Coşku, coşma, şamata, gürültü.

129. Zihî 'avrat kim erden yeg hurüşü
130. Tolu âvâze-i 'ışk ile güşü

2. **hurüşü: -(u)ñ**
Mesnevi 24
Mısra: 169
Coşku, coşkunluk.

169. Dalı def' olmadı mı ol hurüşüñ
170. Dalı başuña gelmedi mi hüşüñ

3. **hurüşa: -a**
Mesnevi 38
Mısra: 44
Coşma, gürleme.

43. Bu sözlerden gelür Şirüye cüşa
44. Şanasın fitne 'ummânı hurüşa

hurüş u cüşa geldi:

1. **hurüş u cüşa geldi: -di**
Mesnevi 15

Mısra: 74
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gürlemek, coşmak, kendinden geçecek duruma gelmek.

73. Be-nâ-geh hvâbdan uyandı 'ummân
74. Hurüş u cüşa geldi oldu cüşân

2. **hurüş u cüşa geldi: -di**
Mesnevi 15
Mısra: 74
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gürlemek, coşmak, kendinden geçecek duruma gelmek.

73. Be-nâ-geh hvâbdan uyandı 'ummân
74. Hurüş u cüşa geldi oldu cüşân

hüş:

1. **hüşümde: -(ü)m, -de**
Mesnevi 13
Mısra: 11
Akı, fikir, us.

11. Dimezün kim yüzün göster hüşümde
12. Ne var bir kerre görünseñ düşümde

huşk eylemiş:

1. **huşk eylemiş: -miş**
Mesnevi 23
Mısra: 53
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kurutmak.

53. Didi zülfi dimâğuñ eylemiş huşk
54. Eyitdi eyledür hâşşiyet-i müşk

huşk ide:

1. **huşk ide: -e**
Mesnevi 36
Mısra: 13
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Kurutmak.

13. Hızān kim huşk ide her sebzēārı
14. Gerü ser-sebz ide bād-ı bahārı

huşk ider:

1. **huşk ider: -er**
Mesnevi 31
Mısra: 136
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Kurutmak.

135. Scrivler sāyesi kim nāfe-i müşk
136. İder āhü-yı Çınüñ mağzını huşk

huşk ü haşak kalup:

1. **huşk ü haşak kalup: -up**
Mesnevi 17
Mısra: 53
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Kuru ve bakımsız kalmak.

53. Kalup gülzār-ı hüsnüm huşk ü haşak
54. Girü itdüm gözüm yaşıyla nemnāk

hüsn:

1. **hüsn:**
Mesnevi 11

Mısra: 82
Ar. Güzellik.

81. Sütün-ı nürdür güyā ki sākı
82. Olur muhkem anuñla hüsn tākı

2. **hüsnine: -i, -n, -e**
Mesnevi 15
Mısra: 145
Ar. Güzellik.

145. Bu anuñ ol bunuñ hüsnine hayrān
146. İderlerdi biri birini seyrān

3. **hüsn:**
Mesnevi 18
Mısra: 96
Ar. Güzellik.

95. Külāhın kej urınmış her sipāhı
96. Ne ispeh hüsn ilinüñ pādşāhı

4. **hüsn:**
Mesnevi 27
Mısra: 212
Ar. Güzellik.

211. Ve ger maħbübsāñ mağrūr olma
212. Bu fānı hüsn ile mesrūr olma

5. **hüsn: -e**
Mesnevi 32
Mısra: 135
Ar. Güzellik.

135. Bu ganı hüsnē mağrūr olma zinhār
136. Vefā vü mihrden dūr olma zinhar

6. **hüsn:**
Mesnevi 36
Mısra: 107
Ar. Güzellik.

107. Yañağı her birinüñ hüsn bāğı
108. Ya deryā-yı melāḫat şeb-çerāğı

7. **hüsn:**
Mesnevi 36
Mısra: 205
Ar. Güzellik.

205. Ser-ā-ser seyr kıldı hüsn bāğın
206. Geh emdi la'lin öpdı geh yañağın

8. **hüsn:**
Mesnevi 36
Mısra: 213
Ar. Güzellik.

213. İdüp ol hüsn dükkānın ihātā
214. Geçürdi rişte şan sümme'l-hiyātā

hüsn āftābı:

1. **hüsn āftābı:**
Mesnevi 19
Mısra: 23
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Güzellik güneşi.

23. Yanar 'ālem eyā hüsn āftābı
24. Götürme āftābuñdan niķābı

hüsn bāğı:

1. **hüsn bāğı:**
Mesnevi 11
Mısra: 46
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Güzellik bahçesi.

45. Letāfet bezminüñ rüşen çerāğı
46. Melāḫat mīvesi vü hüsn bāğı

2. **hüsn bāğı:**
Mesnevi 32
Mısra: 35
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Güzellik bahçesi.

35. Gümüş bileklü her bir hüsn bāğı
36. Yürütdiler hemān altun ayāğı

hüsn bāğın:

1. **hüsn bāğın: -n**
Mesnevi 38
Mısra: 171
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Güzellik bahçesi.

171. Çü āḫir görüşümdür hüsn bāğın
172. Toyunca çoķayın şol gül yañağın

hüsn -müy u luḫf-ı mi'cer:

1. **hüsn -müy u luḫf-ı mi'cer:**
Mesnevi 36

Mısra: 117
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Güzel saç ve başörtüsünün güzelliği.

117. Kiminde hüsn -müy u luṭf-ı mi 'cer
118. Karışmış nesterenle sünbül-i ter

hüsn ü cemâliyle fesâne:

1. **hüsn ü cemâliyle fesâne:**
Mesnevi 26
Mısra: 26
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Güzellik ve yüz güzelliğiyle efsane (dilden dile söylenen).

25. Dür-i nâ-süfte vü la 'l-i yegâne
26. Qamu hüsn ü cemâliyle fesâne

hüsn-i sîret:

1. **hüsn-i sîret:**
Mesnevi 19
Mısra: 27
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ahlâk güzelliği.

27. Yaraşur gerçi hûba hüsn-i sîret
28. Hicâb andan daḥı yegdür ne minnet

husrev:

1. **husrev:**
Mesnevi 1
Mısra: 84
Ebü'l-Hasen Emîr Hüsrev b. Emîr Seyfiddîn Mahmûd-ı Dihlevî (ö. 725/1325). Hindistan'da yaşayan Türk asıllı şair, tarihçi ve mutasavvıf.

83. Kelâmum şehdin eyle şöyle şîrîn
84. Ki Hüsrev ağzın açup ide taḥsîn

2. **husrev:**
Mesnevi 5
Mısra: 215
Hüsrev ü Şirin öyküsünün erkek kahramanı olan hükümdar, İran şahlarından birkaçı aynı adla anılırsa da içlerinde en meşhuru budur. Ayrıca kelime padişah anlamında da kullanılır.

215. Yeñile ya 'nî Hüsrev dâstânın
216. 'Ayân it nâm-ı Âsfafla nişanın

3. **husrevde: -de**
Mesnevi 7
Mısra: 103
Hüsrev ü Şirin öyküsünün erkek kahramanı olan hükümdar, İran şahlarından birkaçı aynı adla anılırsa da içlerinde en meşhuru budur. Ayrıca kelime padişah anlamında da kullanılır.

103. Görüp Hüsrevde Hürmüz 'aql-ı temyîz
104. Büzürgümmîd anı kıldı telâmîz

4. **husrev:**
Mesnevi 9
Mısra: 23
Hüsrev ü Şirin öyküsünün erkek kahramanı olan hükümdar, İran şahlarından birkaçı aynı adla anılırsa da içlerinde en meşhuru budur. Ayrıca kelime padişah anlamında da kullanılır.

23. Didi dihkâna Hüsrev kim ne çâre
24. Aña ḳaldı kim idem pâre pare

5. **husrev:**
Mesnevi 9
Mısra: 35
Hüsrev ü Şirin öyküsünün erkek kahramanı olan hükümdar, İran şahlarından birkaçı aynı adla anılırsa da içlerinde en meşhuru budur. Ayrıca kelime padişah anlamında da kullanılır.

35. Bu zulmi çünkü Hüsrev kendü gördi
36. Ḳuluñ raḥtın ḳamu dihkâna virdi

6. **husreviñ: -ñiñ**
Mesnevi 10
Mısra: 4
Hüsrev ü Şirin öyküsünün erkek kahramanı olan hükümdar, İran şahlarından birkaçı aynı adla anılırsa da içlerinde en meşhuru budur. Ayrıca kelime padişah anlamında da kullanılır.

3. Rivâyet eyledi kim Hürümüz şah
4. Çün oldı Hüsreviñ 'adlinden âgâh

7. **husrev:**
Mesnevi 11
Mısra: 17
Hüsrev ü Şirin öyküsünün erkek kahramanı olan hükümdar, İran şahlarından birkaçı aynı adla anılırsa da içlerinde en meşhuru budur. Ayrıca kelime padişah anlamında da kullanılır.

17. Ḳaçan kim bâdeden germ olsa Hüsrev
18. Hikâyet itdürürdi köhne vü nev

8. **husreve: -e**
Mesnevi 13
Mısra: 3
Hüsrev ü Şirin öyküsünün erkek kahramanı olan hükümdar, İran şahlarından birkaçı aynı adla anılırsa da içlerinde en meşhuru budur. Ayrıca kelime padişah anlamında da kullanılır.

3. Getürdi Hüsreve Şîrîn naḳşın
4. Görenler didi naḳḳâşına taḥsîn

9. **husrev:**
Mesnevi 13
Mısra: 5
Hüsrev ü Şirin öyküsünün erkek kahramanı olan hükümdar, İran şahlarından birkaçı aynı adla anılırsa da içlerinde en meşhuru budur. Ayrıca kelime padişah anlamında da kullanılır.

5. Çü Hüsrev açdı ol taşvîri gördi
6. Yeñilendi hemân-dem eski derdi

10. **husrev:**
Mesnevi 13
Mısra: 47
Hüsrev ü Şirin öyküsünün erkek kahramanı olan hükümdar, İran şahlarından birkaçı aynı adla anılırsa da içlerinde en meşhuru budur. Ayrıca kelime padişah anlamında da kullanılır.

47. İşaret kıldı Hüsrev sāgar-ı mey
48. Yüridi vü çalındı barbeğ ü ney

11. **husrev:**

Mesnevi 13

Mısra: 71

Hüsrev ü Şirin öyküsünün erkek kahramanı olan hükümdar, İran şahlarından birkaçı aynı adla anılırsa da içlerinde en meşhuru budur. Ayrıca kelime padişah anlamında da kullanılır.

71. Çü Hüsrev táb-ı meyden oldu bî-táb
72. Alur nergislerin endişe-i hváb

12. **husrev:**

Mesnevi 14

Mısra: 87

Hüsrev ü Şirin öyküsünün erkek kahramanı olan hükümdar, İran şahlarından birkaçı aynı adla anılırsa da içlerinde en meşhuru budur. Ayrıca kelime padişah anlamında da kullanılır.

87. Gidüp ol gice Hüsrev tâ şehergâh
88. Meger olmışdı bir şahrâda güm-râh

13. **husrev:**

Mesnevi 15

Mısra: 166

Hüsrev ü Şirin öyküsünün erkek kahramanı olan hükümdar, İran şahlarından birkaçı aynı adla anılırsa da içlerinde en meşhuru budur. Ayrıca kelime padişah anlamında da kullanılır.

165. Birinüñ yüzi gün kaşı meh-i nev
166. Biri Şirîn ü ya'nî biri Hüsrev

14. **husrev:**

Mesnevi 15

Mısra: 183

Hüsrev ü Şirin öyküsünün erkek kahramanı olan hükümdar, İran şahlarından birkaçı aynı adla anılırsa da içlerinde en meşhuru budur. Ayrıca kelime padişah anlamında da kullanılır.

183. Çü Hüsrev gördi ol bânüyi dem-sâz
184. Hicâbın def idüp keşf eyledi râz

15. **husrev:**

Mesnevi 15

Mısra: 189

Hüsrev ü Şirin öyküsünün erkek kahramanı olan hükümdar, İran şahlarından birkaçı aynı adla anılırsa da içlerinde en meşhuru budur. Ayrıca kelime padişah anlamında da kullanılır.

189. Temâmet kışsa-yı Şübürî Hüsrev
190. Hikâyet eyledi ger köhne ger nev

16. **husrev:**

Mesnevi 15

Mısra: 231

Hüsrev ü Şirin öyküsünün erkek kahramanı olan hükümdar, İran şahlarından birkaçı aynı adla anılırsa da içlerinde en meşhuru budur. Ayrıca kelime padişah anlamında da kullanılır.

231. Çü Hüsrev eyledi bu peyâmî güş
232. Gidüp 'aklı başından oldu medhüş

17. **husrev:**

Mesnevi 17

Mısra: 3

Hüsrev ü Şirin öyküsünün erkek kahramanı olan hükümdar, İran şahlarından birkaçı aynı adla anılırsa da içlerinde en meşhuru budur. Ayrıca kelime padişah anlamında da kullanılır.

3. Çü tahta geçdi sultân oldu Hüsrev
4. Tutardı atasıçın mâtem-i nev

18. **husrev:**

Mesnevi 18

Mısra: 1

Hüsrev ü Şirin öyküsünün erkek kahramanı olan hükümdar, İran şahlarından birkaçı aynı adla anılırsa da içlerinde en meşhuru budur. Ayrıca kelime padişah anlamında da kullanılır.

1. Çü Hüsrev nâme-yi Şirîni gördi
2. Öpüp yüzine vü gözine sürdi

19. **husrev:**

Mesnevi 18

Mısra: 86

Hüsrev ü Şirin öyküsünün erkek kahramanı olan hükümdar, İran şahlarından birkaçı aynı adla anılırsa da içlerinde en meşhuru budur. Ayrıca kelime padişah anlamında da kullanılır.

85. Suvâr olup kuşandı tîğ-i zerrîn
86. Yüridi şevketiyle Hüsrev be-Çin

20. **husrev:**

Mesnevi 19

Mısra: 68

Hüsrev ü Şirin öyküsünün erkek kahramanı olan hükümdar, İran şahlarından birkaçı aynı adla anılırsa da içlerinde en meşhuru budur. Ayrıca kelime padişah anlamında da kullanılır.

67. Senüñ ebrûlarıñdur hod meh-i nev
68. 'Aceb mi ger aña baş egse Hüsrev

21. **husrev:**

Mesnevi 19

Mısra: 115

Hüsrev ü Şirin öyküsünün erkek kahramanı olan hükümdar, İran şahlarından birkaçı aynı adla anılırsa da içlerinde en meşhuru budur. Ayrıca kelime padişah anlamında da kullanılır.

115. İderdi gerçi Hüsrev sayd ü neççir
116. Ururdi her kemân-ebürü aña tîr

22. **husrev:**

Mesnevi 23

Mısra: 21

Hüsrev ü Şirin öyküsünün erkek kahramanı olan hükümdar, İran şahlarından birkaçı aynı adla anılırsa da içlerinde en meşhuru budur. Ayrıca kelime padişah anlamında da kullanılır.

21. İştükd' anı Hüsrev oldı medhüş
22. Gazab cämından olup mest ü bî-hüş

23. **hüsrevüfî: -üñ**

Mesnevi 23

Mısra: 28

Hüsrev ü Şirin öyküsünün erkek kahramanı olan hükümdar, İran şahlarından birkaçı aynı adla anılırsa da içlerinde en meşhuru budur. Ayrıca kelime padişah anlamında da kullanılır.

27. Getürdiler varup fi'l-hâl anı
28. Görince Hüsrevüñ cüş itdi kani

24. **hüsrev:**

Mesnevi 23

Mısra: 95

Hüsrev ü Şirin öyküsünün erkek kahramanı olan hükümdar, İran şahlarından birkaçı aynı adla anılırsa da içlerinde en meşhuru budur. Ayrıca kelime padişah anlamında da kullanılır.

95. Girü Hüsrev didi k'ey ehl-i tedbir
96. Yarar dîvâneye zindân-ı dil-gîr

25. **hüsrev:**

Mesnevi 24

Mısra: 127

Hüsrev ü Şirin öyküsünün erkek kahramanı olan hükümdar, İran şahlarından birkaçı aynı adla anılırsa da içlerinde en meşhuru budur. Ayrıca kelime padişah anlamında da kullanılır.

127. İşidüp anı Hüsrev itdi gayret
128. Kığırdı katına Şävürî halvet

26. **hüsrev:**

Mesnevi 24

Mısra: 239

Hüsrev ü Şirin öyküsünün erkek kahramanı olan hükümdar, İran şahlarından birkaçı aynı adla anılırsa da içlerinde en meşhuru budur. Ayrıca kelime padişah anlamında da kullanılır.

239. Bu sözlerden olup rencide Hüsrev
240. Kamu köhne gumûmın eyledi nev

27. **hüsrev:**

Mesnevi 25

Mısra: 53

Hüsrev ü Şirin öyküsünün erkek kahramanı olan hükümdar, İran şahlarından birkaçı aynı adla anılırsa da içlerinde en meşhuru budur. Ayrıca kelime padişah anlamında da kullanılır.

53. Alur Hüsrev âb-ı Şirinden bâc
54. Ben acılık çekerven ac ü muhtâc

28. **hüsreve: -e**

Mesnevi 31

Mısra: 7

Hüsrev ü Şirin öyküsünün erkek kahramanı olan hükümdar, İran şahlarından birkaçı aynı adla anılırsa da içlerinde en meşhuru budur. Ayrıca kelime padişah anlamında da kullanılır.

7. İnce Hüsreve ol nâfe-i müşk
8. Dimâg-ı cänn ol dem eyledi hüşk

29. **hüsrev:**

Mesnevi 31

Mısra: 43

Hüsrev ü Şirin öyküsünün erkek kahramanı olan hükümdar, İran şahlarından birkaçı aynı adla anılırsa da içlerinde en meşhuru budur. Ayrıca kelime padişah anlamında da kullanılır.

43. Çü Hüsrev virdi Ermen mülkine nür
44. Görüp kaşrın o hürüñ oldı mesrur

30. **hüsrev:**

Mesnevi 31

Mısra: 76

Hüsrev ü Şirin öyküsünün erkek kahramanı olan hükümdar, İran şahlarından birkaçı aynı adla anılırsa da içlerinde en meşhuru budur. Ayrıca kelime padişah anlamında da kullanılır.

75. Şarâb-ı 'ışkuñ ile şöyle bî-hüş
76. Geliyor uşda Hüsrev mest ü medhüş

31. **hüsrev:**

Mesnevi 32

Mısra: 45

Hüsrev ü Şirin öyküsünün erkek kahramanı olan hükümdar, İran şahlarından birkaçı aynı adla anılırsa da içlerinde en meşhuru budur. Ayrıca kelime padişah anlamında da kullanılır.

45. Tutup Hüsrev de cäm-ı Hüsrevânî
46. Koma kıl vardı diyü içdi anı

32. **hüsrev:**

Mesnevi 33

Mısra: 4

Hüsrev ü Şirin öyküsünün erkek kahramanı olan hükümdar, İran şahlarından birkaçı aynı adla anılırsa da içlerinde en meşhuru budur. Ayrıca kelime padişah anlamında da kullanılır.

3. Çü Şirîn gitdi meclisden gazabnâk
4. Yakasın itdi Hüsrev gül gibi çâk

33. **hüsrevüfî: -üñ**

Mesnevi 33

Mısra: 67

Hüsrev ü Şirin öyküsünün erkek kahramanı olan hükümdar, İran şahlarından birkaçı aynı adla anılırsa da içlerinde en meşhuru budur. Ayrıca kelime padişah anlamında da kullanılır.

67. İrürüp Hüsrevüñ ana selâmın
68. Beyân eylediler şirîn kelamın

34. **hüsrev:**

Mesnevi 34

Mısra: 100

Hüsrev ü Şirin öyküsünün erkek kahramanı olan hükümdar, İran şahlarından birkaçı aynı adla anılırsa da içlerinde en meşhuru budur. Ayrıca kelime padişah anlamında da kullanılır.

99. Tatalum gün gibi görmüş meh-i nür
100. Niçün kim dürrsin unuda Hüsrev

35. **husrev:**

Mesnevi 34

Mısra: 143

Hüsrev ü Şirin öyküsünün erkek kahramanı olan hükümdar, İran şahlarından birkaçı aynı adla anılırsa da içlerinde en meşhuru budur. Ayrıca kelime padişah anlamında da kullanılır.

143. İşidince oldu Hüsrev deng ü medhüş
144. Muhabbet bahri ol dem cyledi cüş

36. **husrevüfî: -üñ**

Mesnevi 36

Mısra: 95

Hüsrev ü Şirin öyküsünün erkek kahramanı olan hükümdar, İran şahlarından birkaçı aynı adla anılırsa da içlerinde en meşhuru budur. Ayrıca kelime padişah anlamında da kullanılır.

95. Çekildi Hüsrevüñ hân-ı Halîli

96. Sebîl olup şarâb-ı Selsebîli

37. **husrev:**

Mesnevi 36

Mısra: 143

Hüsrev ü Şirin öyküsünün erkek kahramanı olan hükümdar, İran şahlarından birkaçı aynı adla anılırsa da içlerinde en meşhuru budur. Ayrıca kelime padişah anlamında da kullanılır.

143. Çü gerdek hânesine girdi Hüsrev

144. Görür şalmış aña bir mâh pertev

38. **husrev:**

Mesnevi 36

Mısra: 185

Hüsrev ü Şirin öyküsünün erkek kahramanı olan hükümdar, İran şahlarından birkaçı aynı adla anılırsa da içlerinde en meşhuru budur. Ayrıca kelime padişah anlamında da kullanılır.

185. Bu hâletden olur âzürde Hüsrev

186. Şalar hasret odı cânına pertev

39. **husrev:**

Mesnevi 36

Mısra: 233

Hüsrev ü Şirin öyküsünün erkek kahramanı olan hükümdar, İran şahlarından birkaçı aynı adla anılırsa da içlerinde en meşhuru budur. Ayrıca kelime padişah anlamında da kullanılır.

233. Virüp Hüsrev leb-i Şirine cânı

234. Alurdu şan hayât-ı câvidâni

40. **husrev:**

Mesnevi 37

Mısra: 35

Hüsrev ü Şirin öyküsünün erkek kahramanı olan hükümdar, İran şahlarından birkaçı aynı adla anılırsa da içlerinde en meşhuru budur. Ayrıca kelime padişah anlamında da kullanılır.

35. Ruğ-ı dil-ber bilüp Hüsrev bahâri

36. Kılurken 'aış ü nüş-ı nev-bahâri

41. **husrev:**

Mesnevi 37

Mısra: 101

Hüsrev ü Şirin öyküsünün erkek kahramanı olan hükümdar, İran şahlarından birkaçı aynı adla anılırsa da içlerinde en meşhuru budur. Ayrıca kelime padişah anlamında da kullanılır.

101. Sen ol 'âcizsin aduñ şâh Hüsrev

102. İdersin bu gurûr ile tek ü dü

42. **husrevüfî: -üñ**

Mesnevi 37

Mısra: 161

Hüsrev ü Şirin öyküsünün erkek kahramanı olan hükümdar, İran şahlarından birkaçı aynı adla anılırsa da içlerinde en meşhuru budur. Ayrıca kelime padişah anlamında da kullanılır.

161. Çü kâşid Hüsrevüñ aldı cevâbın

162. Temâmet hıfz itdi her hitâbın

43. **husrevüfî: -üñ**

Mesnevi 38

Mısra: 35

Hüsrev ü Şirin öyküsünün erkek kahramanı olan hükümdar, İran şahlarından birkaçı aynı adla anılırsa da içlerinde en meşhuru budur. Ayrıca kelime padişah anlamında da kullanılır.

35. Olupdur Hüsrevüñ vîrâne kaşrı

36. Degin m'eyler 'Arab îrâna kaşdı

44. **husrev:**

Mesnevi 38

Mısra: 49

Hüsrev ü Şirin öyküsünün erkek kahramanı olan hükümdar, İran şahlarından birkaçı aynı adla anılırsa da içlerinde en meşhuru budur. Ayrıca kelime padişah anlamında da kullanılır.

49. Şanurdi gitse Hüsrev mülk-i îrân

50. Kala uz kendine ol tıfl-ı nâ-dân

45. **husrevüfî: -üñ**

Mesnevi 38

Mısra: 91

Hüsrev ü Şirin öyküsünün erkek kahramanı olan hükümdar, İran şahlarından birkaçı aynı adla anılırsa da içlerinde en meşhuru budur. Ayrıca kelime padişah anlamında da kullanılır.

91. Çü Şirîn Hüsrevüñ fevtini gördi

92. Götürdi kendü kendin yire urdı

46. **husrev:**

Mesnevi 38

Mısra: 99

Hüsrev ü Şirin öyküsünün erkek kahramanı olan hükümdar, İran şahlarından birkaçı aynı adla anılırsa da içlerinde en meşhuru budur. Ayrıca kelime padişah anlamında da kullanılır.

99. Melik Hüsrev çün ol hür- i perîşân
100. Siyeh kâküllerin itdi perîşân

47. **husrev:**

Mesnevi 40

Mısra: 62

Ebü'l-Hasen Emîr Hüsrev b. Emîr Seyfiddîn Mahmûd-ı Dihlevî (ö. 725/1325). Hindistan'da yaşayan Türk asıllı şair, tarihçi ve mutasavvıf.

61. Sözüüm gevherleri ger Hinde vara

62. İdine Hüsrev anı güşvâre

husrevâ:

1. **husrevâ:**

Mesnevi 37

Mısra: 121

Ey Hüsrev II Ey padişah.

121. Eger râm olmaz iseñ Hüsrevâ sen

122. Olursın ehl-i küfre pişvâ sen

2. **husrevâ:**

Mesnevi 38

Mısra: 189

Ey Hüsrev II Ey padişah, ey sevgili.

189. Baña mihmânımsın Hüsrevâ hayf

190. Dirîğâ bilmedüm vâ-hayf vâ-hayf

husrev-i 'âlem:

1. **husrev-i 'âlem:**

Mesnevi 13

Mısra: 40

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Cihan padişahı.

39. Kurıldı zer-nişân taht-ı muraşşa

40. Oturdu Hüsrev-i 'âlem murabba

husrev-i perviz:

1. **husrev-i perviz:**

Mesnevi 7

Mısra: 86

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

İran'ın Sasaniyan tabakasından meşhur bir hükümdardır. Meşhur Nuşirevan-ı Adil'in torunudur. Miladın 589senesinde tahta çıkmış ve otuz dokuz sene hükümdarlık ettikten sonra ser saraskeri Behram Çubin'e bir savaş neticesinde saltanatı terke mecbur olmuştur. Fakat kayınbiraderi ve Şark imparatoru Moris'in yardımıyla iki sene sonra tekrar tahta oturmuştur. Miladın 628 ve hicretin 7'nci senesinde oğlu Şiruye'nin tedbiri ve kendisine darılmış olan vükelasının gizli reyî ile Medayin Hapishanesinden boşalan 63000 kişi ansızın saraya hücum etmişler ve Hüsrev'i tahtundan indirip katlederek yerine Şiruye'yi geçirmişlerdir. Hüsrev-i Perviz'in Ermen prensesi Şirin'e olan aşkı dillere destan olmuş ve artık gerçek kişiliği etrafında birçok rivayetler uydurularak efsanevi bir kişiliğe bürünmüştür. Edebiyatımızda tarihi kişiliğinden çok efsanevi kişiliği ile söz konusu edilir.

85. Hoş erkân üzre idüp ihtirâmın

86. Kodılar Hüsrev-i Perviz nâmın

2. **husrev-i perviz:**

Mesnevi 38

Mısra: 194

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

İran'ın Sasaniyan tabakasından meşhur bir hükümdardır. Meşhur Nuşirevan-ı Adil'in torunudur. Miladın 589senesinde tahta çıkmış ve otuz dokuz sene hükümdarlık ettikten sonra ser saraskeri Behram Çubin'e bir savaş neticesinde saltanatı terke mecbur olmuştur. Fakat kayınbiraderi ve Şark imparatoru Moris'in yardımıyla iki sene sonra tekrar tahta oturmuştur. Miladın 628 ve hicretin 7'nci senesinde oğlu Şiruye'nin tedbiri ve kendisine darılmış olan vükelasının gizli reyî ile Medayin Hapishanesinden boşalan 63000 kişi ansızın saraya hücum etmişler ve Hüsrev'i tahtundan indirip katlederek yerine Şiruye'yi geçirmişlerdir. Hüsrev-i Perviz'in Ermen prensesi Şirin'e olan aşkı dillere destan olmuş ve artık gerçek kişiliği etrafında birçok rivayetler uydurularak efsanevi bir kişiliğe bürünmüştür. Edebiyatımızda tarihi kişiliğinden çok efsanevi kişiliği ile söz konusu edilir.

193. Dirîğâ gamze-i hun-rîz hayfâ

194. Dirîğâ Hüsrev-i Perviz hayfâ

husrev-i perviz alayı:

1. **husrev-i perviz alayı:**

Mesnevi 19

Mısra: 109

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Hüsrev-i Perviz'in alayı. Alay: Herhangi bir törende yer alan topluluk (Tanıkta asker topluluğu ifade edilmektedir).

109. Boyaña Hüsrev-i Perviz alâyi

110. Ser-â-ser hünî vü hün-rîz alâyi

husrev-i yektâ –sitâne:

1. **husrev-i yektâ –sitâne:**

Mesnevi 31

Mısra: 2

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Makamı eşsiz Hüsrev.

1. Hemân-dem oldı çün kâşid revâne

2. İrişdi Hüsrev-i yektâ –sitâne

hüs[ü]n:

1. **hüs[ü]n:**

Mesnevi 11

Mısra: 113

Güzellik.

113. Hüs[ü]n kânında la'li gevher-i pāk

114. Gezend irgürmemiş hiç aña hakkāk

2. **hüs[ü]n:**

Mesnevi 33

Mısra: 141

Güzellik.

141. Hüs[ü]n oldur ki ânı ola ânı

142. Gönül alup ide âşüfte cânı

hüsün:

1. **hüsün:**

Mesnevi 36

Mısra: 103

Güzellik.

103. Hüsün bağında her bir taze mîve
104. Kılurlar bağbâna nâz ü şîve

hüs[ü]n bağında:

1. **hüs[ü]n bağında: -n, -da**
Mesnevi 11
Mısra: 67
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
(Sevgilinin)güzellik bahçesi II
Sevgilinin güzellik unsurlarını barındıran
yer; yüz.

67. Hüs[ü]n bağında ol bîni-yi ra'nâ
68. Dağı açılmadık zanbağ hemânâ

2. **hüs[ü]n bağında: -n, -da**
Mesnevi 33
Mısra: 146
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
(Sevgilinin)güzellik bahçesi II
Sevgilinin güzellik unsurlarını barındıran
yer; yüz.

145. Gerek maḥbûb olana nâz ü şîve
146. Hüs[ü]n bağında tâ kim ola mîve

hüşûn başuña gelmedi:

1. **hüşûn başuña gelmedi: -me, -di**
Mesnevi 24
Mısra: 170
Kelime Tipi: **Deyim**
Aklı başına gelmek: Bayginken
ayılmak; kendine gelmek II Yanlış
davranışlarının zararını görerek doğru
yolun ne olduğunu anlamak.

169. Dağı def olmadı mı ol hürüşüñ
170. Dağı başuña gelmedi mi hüşüñ

hüs[ü]n- deryasıdır:

1. **hüs[ü]n- deryasıdır: -dır**
Mesnevi 15
Mısra: 131
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Güzellik denizi.

131. Nice mâlik hüs[ü]n- deryasıdır bu
132. Yâhud ol şüretüñ ma'nâsıdır bu

hüs[ü]n deryâsınuñ mevci:

1. **hüs[ü]n deryâsınuñ mevci: -nuñ**
Mesnevi 19
Mısra: 112
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Güzellik denizinin dalgası.

111. Melâ'ik şaffi şankim hür fevci
112. Hüs[ü]n deryâsınuñ güyâki mevci

hüsün gencinesinden:

1. **hüsün gencinesinden: -n, -den**
Mesnevi 24
Mısra: 22
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Güzellik hazinesi.

21. Ururdu şevk ile ol sihr-pîşe
22. Hüsün gencinesinden yaña tîşe

hüşüsâ:

1. **hüşüsâ:**
Mesnevi 4
Mısra: 113
Özellikle, ayrıca, bilhassa, hele.

113. Hüşüsâ çâr -yârüñ çäre-i cân
114. Çehâr erkân-ı tāk-ı kaşr-ı imân

2. **hüşüsâ:**
Mesnevi 5
Mısra: 11
(Ar.) Özellikle.

11. Hüşüsâ ta'ne-i a'dâ vü hüssâd
12. Vücüdüm hirmenin eylerdi ber-bâd

3. **hüşüsâ:**
Mesnevi 10
Mısra: 63
(Ar.) Özellikle.

63. Hüşüsâ göz yaşından ki şakın key
64. Turuşamaz anuñla leşker-i key

4. **hüşüsâ:**
Mesnevi 12
Mısra: 58
Bilhassa, özellikle.

57. Bu kandan kim olalar kaşra nâzır
58. Hüşüsâ k'anda Şîrîn ola hâzır

5. **hüşüsâ:**
Mesnevi 38

- Mısra: 84
(Ar.) Özellikle.

83. Du'âya perde yokdur gâh u bî-gâh
84. Hüşüsâ kim ola vaqt-i şehergâh

6. **hüşüsâ:**
Mesnevi 40
Mısra: 49
(Ar.) Özellikle.

49. Hüşüsâ zehr-i fakr ü kaḥr ki dūn
50. İder devr içre dil cāmını pür- hūn

hüşyâr ç'ola:

1. **hüşyâr ç'ola: -a**
Mesnevi 31
Mısra: 101
Kelime Tipi: **Deyim**
Çü hüşyâr ol- şeklindeki ifade vezin
nedeniyle hüşyâr ç'ol- biçiminde
kullanılmış. hüşyâr ol- : Aklı başına gelmek
deyiminin anlamca karşılığıdır. Aklı başına
gelmek: Bayginken ayılmak; kendine
gelmek.

101. Gide şahuñ humârı ç'ola hüşyâr
102. Gelesin sen de andan şoıra ey yâr

hüşyâr oldı:

1. **hüşyâr oldı: -dı**
Mesnevi 32
Mısra: 4
Kelime Tipi: **Deyim**
Aklı başına gelmek, ayık olmak.

3. Çün uyhudan uyandı şâh-ı bîdâr
4. Gidüp keyfiyyet-i mey oldı huşyâr

hüve'l-hakku'l-kadim:

1. **hüve'l-hakku'l-kadim:**
Mesnevi 37
Mısra: **54**

*Öncesini bilir kimse bulunmayan,
öncesi bilinmeyen gerçek tanrı o'dur
(Allah).*

53. Be-ismi'llâhi'r-Raḥmâni'r-Raḥîm
54. Hüve'l-Ḥâlık Hüve'l-Ḥakku'l-Kadim

hüve'l-hâlık:

1. **hüve'l-hâlık:**
Mesnevi 37
Mısra: **54**

*Hâlık(Yaratan, yoktan var eden,
yaratıcı) o'dur.*

53. Be-ismi'llâhi'r-Raḥmâni'r-Raḥîm
54. Hüve'l-Ḥâlık Hüve'l-Ḥakku'l-Kadim

hüveydâ:

1. **hüveydâ:**
Mesnevi 15
Mısra: **79**

*Far. 1. Belli, aşikar, bedihî. 2. Zahir,
nümâyân, peyda: "Yâr her sûden
hüveydâdır seb-i mehtâbda".-Ekrem Bey.*

79. Degül ebr-i sefid ol gün hüveydâ
80. Hevâ üzre perâkend'olan ammâ

hużür:

1. **hużürum:-(u)m**
Mesnevi 5
Mısra: **39**
Huzur, rahat.

39. Çü yokdur zerre miḳdârî hużürum
40. Ne deñlü şu 'le-perdâz ola nurum

2. **hużuruñi:-(u)ñ**
Mesnevi 28
Mısra: **83**
Huzur, rahat.

83. Değişme miḳnete cânâ hużuruñ
84. Söyündürme bu zulmât içre nûruñ

3. **hużûra: -a**
Mesnevi 31
Mısra: **181**
*İç rahatlığı, hâlinden memnun olup
gönlünde rahatlık duyma, kendini rahat ve
memnun hissetme durumu.*

181. İrince bu hużûra mest ü bî-tâb
182. Şehûñ nergislerin aldı hemân hvâb

hużür-ı hazretinde:

1. **hużür-ı hazretinde:-i, -n, -de**
Mesnevi 37
Mısra: **96**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Hazretin makamında,katında.

95. Eger Cemşid eger ḥākân-ı 'âlem
96. Hużür-ı hazretinde zerreden kem

hużür-ı hazretüfide:

1. **hużür-ı hazretüfide:-(ü)ñ, -de**
Mesnevi 3
Mısra: **66**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Hazretin makamında,katında.

65. Edebsüzlikle çoğ itdüm gedâlık
66. Hużür-ı hazretüfide bî-ḥayâlık

hv âhendeler:

1. **hv âhendeler:-ler**
Mesnevi 33
Mısra: **64**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İsteyici.

63. Çü fûñ şekkere olmışdı meyyâl
64. Aña hv âhendeler gönderdi der-ḥâl

hvâb:

1. **hvâbiyile:-i, -(y)ile**
Mesnevi 13
Mısra: **74**
Uyku.

73. Koyup elden ayağı ehl-i şöḫbet
74. Ferâgat hvâbiyile oldı rāḥât

2. **hvâbdan: -dan**
Mesnevi 15
Mısra: **73**
Uyku.

73. Be-nâ-geh hvâbdan uyandı 'ummân
74. Ḥurûş u cüşa geldi oldı cüşân

3. **hvâb:**
Mesnevi 18
Mısra: **69**
Uyku, nevm.

69. Reh-i 'ışk içre irse hvâb baña
70. Yaḫ olur pister-i sincâb baña

4. **hvâb:**
Mesnevi 18
Mısra: **186**
Uyku, nevm.

185. Bu veche devr iderken bâde-i nâb
186. Şebî- ḥün cyledi bezm ehline hvâb

hvâb idüp:

1. **hvâb idüp:-üp**
Mesnevi 36
Mısra: **275**
Kelime Tipi: **Deyim**
*Uykuya dalmak: Çevrede olup
bitenlerle ilgilenmez olmak.*

275. Ferâgat küşesinde şâh idüp hvâb
276. Uyandı memleketde fitne yâb yâb

hvâbdan bîdâr olınca:

1. **hvâbdan bîdâr olınca:-dan-ınca**
Mesnevi 15
Mısra: **137**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Uykudan uyanmak.

137. Olinca hıvâbdan Pervîz bîdâr
138. Görür bir gül- 'izâr ü serv-reftâr

hıvâbgâh:

1. **hıvâbgâhda: -da**
Mesnevi 18
Mısra: 188
Uyanacak yer, yatak odası.

187. Birez âsâyiş eylesün deyu câm
188. Kâmusı hıvâbgâhda kıldı ârâm

hıvâb-ı hayâlâtı:

1. **hıvâb-ı hayâlâtı: -ı**
Mesnevi 39
Mısra: 29
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Hayallerin(nefse ait arzu ve istekler, fani dünyaya ait gerçekliği olmayan geçici hevesler) uykusu.

29. Götür hıvâb-ı hayâlâtı gözinden
30. Yakînün nûrı berķ ursun yüzinde

hıvânende vü güyende:

1. **hıvânende vü güyende:**
Mesnevi 32
Mısra: 34
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Çalan ve söyleyen (musiki icrası bağlamında).

33. Olup sâkî-yi şekker-leb şifâ-sâz
34. Virüp hıvânende vü güyende âvâz

hıvân-ı vişâl:

1. **hıvân-ı vişâl:**
Mesnevi 21
Mısra: 28
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kavuşma sofrası.

27. Velî gönli virürdi kim tanıklık
28. Ola hıvân-ı vişâl ile konukluk

hıvân-ı vuşlatdan:

1. **hıvân-ı vuşlatdan: -dan**
Mesnevi 23
Mısra: 139
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
(Sevgiliye) kavuşma sofrası.

139. Umarken hıvân-ı vuşlatdan nevâle
140. Gulü-yı çâha olundum havâle

hıvâr:

1. **hıvâr:**
Mesnevi 4
Mısra: 107
Zelil, hakir, itibarsız.

107. Dimez ümmet ki küyünda senün hıvâr
108. Gedâ-yı bî-kes ü miskîn ü gam-hıvâr

hıvâce- taşuñ olsun:

1. **hıvâce- taşuñ olsun:**
Mesnevi 19

- Mısra: 20
Kelime Tipi: **Kelam-ı Kibar**
Vezir taşın olsun: Yol gösterici, mihenk taşın olsun.

19. Haremnden servveş gösterme başuñ
20. Hayâ vü şerm olsun Hıvâce- taşuñ

ılduz:

1. ılduz:

Mesnevi 28
Mısra: 58
Yıldız.

57. Tapuñdur çünkü mihr-i 'âlem-efrûz
58. Ne gam ger mañv oldıysa bir ılduz

ırgad olur:

1. ırgad olur: -(u)r

Mesnevi 24
Mısra: 158
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Tarım işçisi (rençber) olmak.

157. Cihânda anca tab' ehli kişi- zâd
158. Hünersüzlükden olur âhîr 'ırgad

ırla:

1. ırlar: -r

Mesnevi 8
Mısra: 46
Şarki, türkü söylemek.

45. Ağaclar keş çalar kuşlar terâne
46. Şeher bülbüller ırlar yana yana

ırmağ:

1. ırmağ:

Mesnevi 3

Mısra: 69
Uzaklaştırmak.

69. Ne mümkün yirden ırmağ iki gözüm
70. Kara toprağa düşdi kara yüzüm

2. ırmağı: -ı

Mesnevi 22
Mısra: 48
İrmak.

47. Ağarmış giryeden çeşmi cihânun
48. Süd ırmağı komışlar adın anun

3. ırmağıdur: -ı, -dur

Mesnevi 31
Mısra: 167
İrmak.

167. Ya Kevşer ırmağıdur ol ya Selsâl
168. Şovukdur kıardan ağı lezzeti bal

ırmağ kıldı:

1. ırmağ kıldı: -dı

Mesnevi 24
Mısra: 38
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İrmak gibi akıtmak (gözyaşı bağlamında).

37. Şanasın acıyup Ferhâda ol tağ
38. Gözinden kanlı yaşın kıldı ırmağ

ırmağ oldı:

1. ırmağ oldı: -dı

Mesnevi 34
Mısra: 80
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
*İrmak olmak: İrmak hâline gelmek;
ırmak olup akmak.*

79. Teninde âb ile şol hadde çıkdı
80. Ki her biri bir ırmağ oldı ağıdı

ırmağ:

1. ırmağlarınuñ: -lar, -ı, -nuñ

Mesnevi 8
Mısra: 47
*Akarsuyun büyüğü, doğrudan doğruya
denize dökülen, nehir.*

47. Çemen ırmağlarınuñ çağ çağı
48. Pür itmiş nağmelerden bağ ü rāğı

2. ırmağ:

Mesnevi 22
Mısra: 33
*Akarsuyun büyüğü, doğrudan doğruya
denize dökülen, nehir.*

33. Çemend' oldukça ol ırmağ revâne
34. İderdi gökde ta' na keheşâne

3. ırmağda: -da

Mesnevi 33
Mısra: 138
*Akarsuyun büyüğü, doğrudan doğruya
denize dökülen, nehir.*

137. Ne her lebde bulunur rāhat-ı cān
138. Ne her ırmağda akar âb-ı hayvān

ışk:

1. ışk:

Mesnevi 5
Mısra: 207
Aşk, yoğun sevgi.

207. Didi kim al elüne 'ışk sâzın
208. Hıtâr-ı bâb-ı şî' rün ser-firâzın

2. ışk:

Mesnevi 12
Mısra: 81
Aşk, yoğun sevgi.

81. İdince 'ışk ile Şîrini pür-şür
82. Ne şüret gösterür gör çerh-i hun-ğor

3. ışkla: -la

Mesnevi 12
Mısra: 133
Aşk II İlahi yoğun sevgi.

133. Dü 'âlem 'ışkla bünyâd olupdur
134. Kimi Şîrin kimi Ferhâd olupdur

4. ışk:

Mesnevi 12
Mısra: 138
Aşk II İlahi yoğun sevgi.

137. Dilerseñ kalasın 'âlemde bâkî
138. Koma 'ışk işini elden Firākî

5. 'ışk:

Mesnevi 13

Mısra: 25

Aşk, yoğun sevgi.

25. Şehâ 'ışk işinûn uranı yokdur

26. Güneldügün yoluñ pâyânı yokdur

6. 'ışkıyle: -ı, -(y)ile

Mesnevi 13

Mısra: 31

Aşk, yoğun sevgi.

31. Olup derd ü ğam 'ışkıyle dil-rîş

32. Yirişmez k'olasın bî-'işret ü 'ıyş

7. 'ışkıyla: -ı, -(y)la

Mesnevi 15

Mısra: 4

Aşırı sevgi ve bağlılık duygusu.

3. Niğârîñ-i şeker-leb ya 'nî Şîrîñ

4. Şehûñ 'ışkıyla kim olmışdı ğamgîn

8. 'ışk:

Mesnevi 15

Mısra: 11

Aşırı sevgi ve bağlılık duygusu.

11. Olupdı gerçi kim 'ışk ile dil-rîş

12. Devâsın idemezdi lîk tefîş

9. 'ışkıyle: -ı, -(y)ile

Mesnevi 15

Mısra: 41

Aşırı sevgi ve bağlılık duygusu.

41. Toludur gevher 'ışkıyle ğuşı

42. Benüm gibi ider cüş ü ğurüşı

10. 'ışkdan: -dan

Mesnevi 18

Mısra: 67

Aşk, yoğun sevgi.

67. Okumaduñ gibi hiç 'ışkdan ħarf

68. Olur mı 'aşıkâ mâni' yah ü berf

11. 'ışka: -a

Mesnevi 23

Mısra: 68

Aşk, yoğun sevgi.

67. Didi sen zerre kânde kânde ol mâh

68. Eyitdi 'ışka birdür bende vü şâh

12. 'ışkum: -(u)m

Mesnevi 25

Mısra: 120

Aşk, yoğun sevgi.

119. İdüp şâhib-ğaraz baña ğaraz âh

120. Bu 'ışkum cevherin şandı 'araz âh

13. 'ışkum: -(u)m

Mesnevi 25

Mısra: 124

Aşk, yoğun sevgi.

123. Şu Ħakdur kim bilür her gizlü râzı

124. Benüm 'ışkum degül 'ışk-ı mecâzî

14. 'ışkınadur: -ı, -n, -a, -dur

Mesnevi 34

Mısra: 34

Aşk, sevda.

33. Tırup iderdi kim ey lâle-i bâğ

34. Kimüñ 'ışkınadur bağruñdağı dâğ

15. 'ışkdan: -dan

Mesnevi 34

Mısra: 53

Aşk, sevda.

53. Urursın gerçi her dem 'ışkdan dem

54. Velî 'ışk ehli hiç tıtmaz müselleme

'ışk dâğın:

1. 'ışk dâğın: -n

Mesnevi 15

Mısra: 18

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Aşk yarası.

17. Öpüp yüz luğf ile boynın kulağın

18. 'Ayân itdi aña ol 'ışk dâğın

'ışk deryâsında:

1. 'ışk deryâsında: -n, -da

Mesnevi 15

Mısra: 1

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Aşk denizi.

1. Olanlar 'ışk deryâsında ğavvâş

2. Çıkarmışlar bu resme gevher-i Ħaş

'ışk ehli:

1. 'ışk ehli:

Mesnevi 34

Mısra: 54

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Aşk ehli, erbabı.

53. Urursın gerçi her dem 'ışkdan dem

54. Velî 'ışk ehli hiç tıtmaz müselleme

'ışk ile hün olursa da içerler:

1. 'ışk ile hün olursa da içerler: -er, -ler

Mesnevi 32

Mısra: 50

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Aşk ile kan olsa da içmek: Aşkın etkisiyle (aşkın verdiği coşku ve heyecan sebebiyle) kadehte sunulan kan olsa bile hiç tereddüt etmeden içmek -Âşğın mâşuktan geleni sorgusuz sualsiz kabul etmesi bağlamında- .

49. Tıutup her biri elde câm-ı gül-gün

50. İçerler 'ışk ile olursa da hün

'ışk meşk:

1. 'ışk meşk:

Mesnevi 12

Mısra: 136

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Aşk meşk: İkilime biçiminde kurulmuş kalıp söz öbeği.

135. Gil-i âdemle ervâh-ı firîşte
136. Olupdur 'ışk meşk ile sirişte

'ışk u muhabbetden:

1. **'ışk u muhabbetden:-den**
Mesnevi 23
Mısra: 41
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Aşk ve sevgi.

41. Didi 'ışk u muhabbetden beyân it
42. Eyitdi açma bu sırrı nihân it

'ışka âğâz ü encam yok:

1. **'ışka âğâz ü encam yok:**
Mesnevi 24
Mısra: 168
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Aşk için başlangıç ve son bulunmamak (aşkın gerçekleşmesi için hiçbir biçimde imkân bulunmamak).

167. Niçün itdün girü endîşe-i hûm
168. Bilürken 'ışka yok âğâz ü encam

'ışk-bâz:

1. **'ışk-bâzı:-ı**
Mesnevi 19
Mısra: 1
Âşkla oynayan, âşık olmadığı halde yalan yere âşık görünen (kimse), yalancı âşık.

1. Mehîn Bânü çü görd' ol 'ışk-bâzı
2. Sürer meydân-ı 'ışk içr'esb-i tâzı

2. **'ışk-bâza:-a**
Mesnevi 38
Mısra: 215
Aşkla oynayan II Âşık.

215. Hezârân âferîn ol 'ışk-bâza
216. Hâkıkat şüretin vire mecaza

'ışk-ı husrev:

1. **'ışk-ı husrev:**
Mesnevi 12
Mısra: 2
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Husrev'in aşkı.

1. Bu veche kıldı râvîler rivâyet
2. Çün oldı 'ışk-ı Husrev bî-nihâyet

'ışk-ı mecâzî:

1. **'ışk-ı mecâzî:**
Mesnevi 25
Mısra: 124
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Mecazi aşk, beşeri aşk.

123. Şu Hâkdur kim bilür her gizlü râzı
124. Benüm 'ışkum degül 'ışk-ı mecâzî

'ışkla delürdüm:

1. **'ışkla delürdüm:-dü, -m**
Mesnevi 20
Mısra: 15
Kelime Tipi: **Deyim**
Aşkla(Aşk yüzünden) delirmek: Deli divane olmak. (Divane olmak)(Bir kimse,

bir şey için; bir kimseye, bir şeye): Bir kimseyi, bir şeyi çıldırtmaya sevmek.

15. Delürdüm 'ışkla kıaldım 'amelden
16. Dil-i dîvânemi çıkardım elden

'ışkuñ odına mûm:

1. **'ışkuñ odına mûm:**
Mesnevi 19
Mısra: 14
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
(Birinin) aşkının ateşine mum olmak: Birine âşık olmak, sevdaya tutulmak.

13. Baña gün gibi ey meh oldı ma'lûm
14. Ki bu şeh-zâde 'ışkuñ odına mûm

ıssı:

1. **ıssısını:-sı, -n, -ı**
Mesnevi 31
Mısra: 23
Sıcaklık, ateş.

23. Güneş ıssısını kıлмаğa tebrîd
24. Atardı şuya kendin sâye-i bîd

'ıys itdükleri:

1. **'ıys itdükleri:-dük, -leri**
Mesnevi 31
Mısra: 13
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yiyip içmek; zevk ve safâ sürmek.

13. Nigârîniyle ol itdükleri 'ıys
14. Düşüp yâdnâ kalbin itdi pür- rîş

'ıys u nüşi:

1. **'ıys u nüşi:-ı**
Mesnevi 32
Mısra: 47
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yiyip içip eğlenme.

47. Görüp bu 'ıys u nüşi mâh-rûlar
48. Biribirine çekdiler tołular

İ:

1. **iken: -ken**
Mesnevi 2
Mısra: **10**
I- ek fiili.

9. Hüviyyet baħrin'olmuşken cihān ğarķ
10. Güher ħar-mühreden olmaz iken fark

2. **idi: -di**
Mesnevi 7
Mısra: **40**
İ- yardımcı fiili.

39. İderdi ħalk-ı 'ālem hoş- ħuzūn
40. Gümān idi gören devrinde zūrī

3. **idi: -di**
Mesnevi 7
Mısra: **41**
İ- yardımcı fiili.

41. Bulınmaz idi 'ālemde perişān
42. Hemīn bād-ı şabādan zūlf-i ħübān

4. **idi: -di**
Mesnevi 7
Mısra: **45**
İ- yardımcı fiili.

45. Kimesne ķılmaz idi kimseden dād
46. Meger kim nāy-ı defden nāy-ı feryād

5. **idi: -di**
Mesnevi 7
Mısra: **59**
İ- yardımcı fiili.

59. Hürümüz şāh idi bī-miṣl ü mānend
60. Ğanī gerçi velī muħtāc-ı ferzend

6. **idi: -di**
Mesnevi 7
Mısra: **136**
İ- yardımcı fiili.

135. Cemāl ü māl ü 'izz ü pādşāhī
136. Naşīb olmuş idi ol māha gāhī

7. **idi: -di**
Mesnevi 8
Mısra: **10**
I- ek fiili.

9. Bu naķşuñ verd-i ra' nā surĥ ü zerdi
10. Benefşe olmuş idi lāciverdi

8. **idi: -di**
Mesnevi 8
Mısra: **55**
I- ek fiili.

55. Bedeķşān olmuş idi şāhn-ı ğulşen
56. Ķızıl ğüller şanasın la 'l-i rüşen

9. **idi: -di**
Mesnevi 9

Mısra: **2**
I- ek fiili.

1. Seher kim dīde-i cellād-ı gerdūn
2. Ğazabdan olmuş idi taş-ı pūr-ħūn

10. **ise: -se**
Mesnevi 10
Mısra: **59**
I- ek fiili.

59. Ĥudādan var ise fi'l-cümle bīmūñ
60. Toķunma ķılına hergiz yetīmūñ

11. **idi: -di**
Mesnevi 11
Mısra: **19**
İ- yardımcı fiili.

19. Bu ķānun idi kim her bir muşāhib
20. Diye bir ķışşa ammā ki münāsib

12. **idi: -di**
Mesnevi 11
Mısra: **21**
İ- yardımcı fiili.

21. Şehūñ bir hem-demi var idi meşhūr
22. Nedīm-i bezm-i faġfūr adı Şāpūr

13. **idi: -di**
Mesnevi 11
Mısra: **27**
İ- yardımcı fiili.

27. Seferler itmiş idi baħr ü berre
28. Dāyim tūş olmuş idi nef ü zarra

14. **idi: -di**
Mesnevi 11
Mısra: **28**
İ- yardımcı fiili.

27. Seferler itmiş idi baħr ü berre
28. Dāyim tūş olmuş idi nef ü zarra

15. **idi: -di**
Mesnevi 11
Mısra: **29**
İ- yardımcı fiili.

29. Ķamer devrinde şol resm idi naķķāş
30. Yazardı levĥa-yı şemse ğöz ü kaş

16. **iken: -ken**
Mesnevi 11
Mısra: **115**
I- ek fiili.

115. Nazīri yoķ iken bī-miṣl maħbūb
116. Ne yirin medĥ idem kim cümle ħüb

17. **imiş: -miş**
Mesnevi 11
Mısra: **141**
İ- yardımcı fiili.

141. Ezelden var imiş ol serve meyli
142. Añunca ğözlerinden dökdi seyli

18. **isem:** -se, -m
Mesnevi 11
Mısra: 181
I- ek fiili.

181. Ne çäre görmez isem ol niğārī
182. Başam naşın kara bağruma bārī

19. **idi:** -di
Mesnevi 13
Mısra: 58
İ- yardımcı fiili.

57. Olup ol şürete Pervîz hayrân
58. Ne içer bilmez idi mey mi yâ kan

20. **idi:** -di
Mesnevi 14
Mısra: 28
I- ek fiili.

27. Atardı ta 'ne taşın âsmâne
28. Nesîmi rûh-bağş idi cihâne

21. **idi:** -di
Mesnevi 14
Mısra: 61
I- ek fiili.

61. Be-ğâyet havfı var idi pelengün
62. Seg-i dîvâneves siñlerdi siñ siñ

22. **idi:** -di
Mesnevi 14

Mısra: 92
I- ek fiili.

91. Ben-i âdem aña hîç kesmemiş yol
92. Mekân-ı dîv idi peygüle-i gül

23. **idi:** -di
Mesnevi 14
Mısra: 93
I- ek fiili.

93. 'Aceb menhûs idi ol mevzi'-i şûm
94. Gelürdi her tarafından na'ra-yı bûm

24. **idi:** -di
Mesnevi 14
Mısra: 98
I- ek fiili.

97. Hevâ germ ü dem-i gülân-ı pür- dîv
98. Yoğ idi säye illâ säye-i dîv

25. **idi:** -di
Mesnevi 14
Mısra: 108
I- ek fiili.

107. İdüp gül gibi şabrî cübbesin çäk
108. Dir idi ağlayup ey dâver-i päk

26. **idi:** -di
Mesnevi 15
Mısra: 24
I- ek fiili.

23. Eger seng ile âhen olmasa cem'
24. Cihân bezminde yanmaz idi bir şem'

27. **idi:** -di
Mesnevi 15
Mısra: 95
I- ek fiili.

95. Dir idi zâr zâr ey çerh-i bed-gîş
96. 'Aceb n'itdüm saña ben zâr ü dil-rîş

28. **idi:** -di
Mesnevi 15
Mısra: 217
I- ek fiili.

217. Velî bilmezler idi çerh-i ğaddâr
218. Ne ğadr u mekr ider her lağza izhâr

29. **iseñ:** -se, -ñ
Mesnevi 15
Mısra: 247
I- ek fiili.

247. Gel olma 'âkil iseñ vuşlata şād
248. Ç'idersin 'âkıbet fırkatde feryād

30. **idi:** -di
Mesnevi 16
Mısra: 60
I- ek fiili.

59. Şanasın rezmgheh gird-âb ü 'ummân
60. Bahadrlar neheng idi ğerîvân

31. **idi:** -di
Mesnevi 16
Mısra: 65
I- ek fiili.

65. İrişmiş idi ğadr ü 'izzete tîr
66. Geçerdi şadra gelse ğiç eger ir

32. **idi:** -di
Mesnevi 16
Mısra: 105
I- ek fiili.

105. Çü var idi ğurür ü kibr ü kîni
106. Görürdi cümleden a'lâ özini

33. **idi:** -di
Mesnevi 16
Mısra: 107
I- ek fiili.

107. Hüdâya yoğ idi hîç istinâdı
108. İderdi kuvvetine i'timâdı

34. **idi:** -di
Mesnevi 17
Mısra: 86
I- ek fiili.

85. Mağaş zilî ger irişmese şem'e
86. Ne deñlü virür idi nûr u lem'a

35. **idi:** -di
Mesnevi 18

Mısra: 11
I- ek fiili.

11. Hevâ serd idi gerçi mevsim-i dey
12. Şehi germ eylemişdi âteş-i mey

36. **ise: -se**
Mesnevi 18
Mısra: 76
I- ek fiili.

75. Yöneldüüm Ka'be-i küy-ı nigâra
76. Refîk ol baña ger var ise care

37. **idi: -di**
Mesnevi 18
Mısra: 143
I- ek fiili.

143. Müheyy' olmuş idi esbâb-ı 'işret
144. Buyurdılar açıldı bâb-ı 'işret

38. **idi: -di**
Mesnevi 18
Mısra: 160
I- ek fiili.

159. Şulu şeftâlû yemekden dem-â-dem
160. Şulanur idi câmuñ ağzı her dem

39. **idi: -di**
Mesnevi 18
Mısra: 170
I- ek fiili.

169. Cihân kayğuların idüp ferâmüş
170. Müdâm eylerler idi câm-ı Cem nüş

40. **ise: -se**
Mesnevi 19
Mısra: 59
I- ek fiili.

59. Eger ol dürr ise biz la'l-i nâbuz
60. Eger ol mâh ise biz âftâbuz

41. **ise: -se**
Mesnevi 19
Mısra: 60
I- ek fiili.

59. Eger ol dürr ise biz la'l-i nâbuz
60. Eger ol mâh ise biz âftâbuz

42. **ise: -se**
Mesnevi 19
Mısra: 63
I- ek fiili.

63. Ger ol Hızır ise biz âb-ı hayâtuz
64. Ger İlyâs ise Ceyhün ü Fırâtuz

43. **ise: -se**
Mesnevi 19
Mısra: 64
I- ek fiili.

63. Ger ol Hızır ise biz âb-ı hayâtuz
64. Ger İlyâs ise Ceyhün ü Fırâtuz

44. **id': -d'**
Mesnevi 19
Mısra: 119
I- ek fiili.

119. Şikâr eylerler id' irince aḥşâm
120. Turup bir laḥzâ kılmazlardı ârâm

45. **iseñ: -se, -ñ**
Mesnevi 19
Mısra: 147
I- ek fiili.

147. Eger redd itmez iseñ olam ey ḥân
148. Sa'âdet ḥânuña her gice mihmân

46. **idi: -di**
Mesnevi 20
Mısra: 13
I- ek fiili.

13. Dir idi kim İlähî neyleyem âh
14. Ne bilem niçe yâduñ eyleyem âh

47. **idi: -di**
Mesnevi 20
Mısra: 45
I- ek fiili.

45. Ne şabrı var idi kim ide ârâm
46. Ne râm olurdu emrine dil-ârâm

48. **iken: -ken**
Mesnevi 20

Mısra: 50
I- ek fiili.

49. Olup bir nergis-i fettâne meftûn
50. Be-nâ-geh 'âkil iken oldu Mecnûn

49. **iken: -ken**
Mesnevi 22
Mısra: 42
I- ek fiili.

41. Be-ğâyet imrenüp ol şîre devrân
42. Cihân pîr iken oldu tıfl-ı nâ-dân

50. **idi: -di**
Mesnevi 22
Mısra: 120
I- ek fiili.

119. Özi ğarîkdi deryâ-yı şafâya
120. Ne diyüp ne koyasın bilmez idi

51. **idi: -di**
Mesnevi 22
Mısra: 121
I- ek fiili.

121. Diline hîç nesne gelmez idi
122. Sürür-ı vaşl ile mesrür ü ḥurem

52. **idi: -di**
Mesnevi 22
Mısra: 125
I- ek fiili.

125. Hoş özge 'alemi var idi anuñ

53. ise: -se

Mesnevi 23

Mısra: 73

I- ek fiili.

73. Ne kim şordı ise aldı cevabın

74. Pes andan soñra kaç' itdi hıñabın

54. idi: -di

Mesnevi 23

Mısra: 136

I- ek fiili.

135. Yakasın çäk idüp eylerdi şad āh

136. Dir idi baña pīrāhen yiter çāh

55. imiş: -miş

Mesnevi 23

Mısra: 141

I- ek fiili.

141. Yaluñuzluk ne müşkil derd imiş āh

142. Yaluñız itmesün qulların Allāh

56. ise: -se

Mesnevi 23

Mısra: 200

I- ek fiili.

199. Devā umduqça derd oldı firāvān

200. Bu derde şabrdrur var ise dermān

57. idi: -di

Mesnevi 24

Mısra: 56

I- ek fiili.

55. Kılurdı yana yana āh-ı pür-süz

56. Dir idi ne 'aceb eglendi k'ey rüz

58. idi: -di

Mesnevi 24

Mısra: 77

I- ek fiili.

77. Varamaz idi gündüz küy-ı yāre

78. Mebdāā gānz ideler şehryāre

59. idi: -di

Mesnevi 24

Mısra: 79

I- ek fiili.

79. Anuñçün gözler idi vaqt-i furşat

80. Cihāna olmaya tā kim melāmet

60. idi: -di

Mesnevi 24

Mısra: 91

I- ek fiili.

91. Cevābı bu idi dilinde şāfi

92. Ser-i küy-ı hābībüm baña kāfi

61. idi: -di

Mesnevi 24

Mısra: 106

I- ek fiili.

105. Şanasın her le'āl bir çeşm-i pür-hün

106. Hāyāl-i yār idi ol naqş-ı mevzūn

62. iseñi: -se, -ñ

Mesnevi 24

Mısra: 161

I- ek fiili.

161. Gel emdi 'ākil iseñ ol hünerver

162. Olasın tā iki 'ālemde server

63. idi: -di

Mesnevi 25

Mısra: 33

I- ek fiili.

33. Meger kim qabr idi Ferhāda ol kūh

34. Ki her bir seng-pāre renc-i enbūh

64. idi: -di

Mesnevi 25

Mısra: 46

I- ek fiili.

45. Gezerdi gice vādilerde tehnā

46. Dir idi Kirdgārā Pādşāhā

65. ise: -se

Mesnevi 25

Mısra: 85

I- ek fiili.

85. Eger āh ise bir zengī-i rüsvā

86. İder cümle cihāna sırrum ifşā

66. idi: -di

Mesnevi 25

Mısra: 128

I- ek fiili.

127. Kılup bu resme zārī vü münācāt

128. Hūdāya eyler idi 'arz-ı hācāt

67. idi: -di

Mesnevi 26

Mısra: 31

I- ek fiili.

31. Bu cem'iyetde Şīrīn idi sulţān

32. Bu ahterler içinde māh-ı tābān

68. idi: -di

Mesnevi 26

Mısra: 41

I- ek fiili.

41. 'Aceb bezm idi ol bezm-i feraḥ-zā

42. Qomazdı dilde bir zerre ḡam aqlā

69. imişsin: -miş, -sin

Mesnevi 26

Mısra: 92

I- ek fiili.

91. Mesḥā gibi cān virdūn baña sen

92. Ṭabīb-i ḥāzıq imişsin şehā sen

70. **idi:** -*di*

Mesnevi 26
Mısra: 178
I- ek fiili.

177. İderdi hayretinden tağ ile ceng
178. Dir idi ey nigâr-ı dil-sitânum

71. **iken:** -*ken*

Mesnevi 26
Mısra: 196
I- ek fiili.

195. Muşavver oldı nakşuñ gözlerüme
196. Müdâvâ olmuş iken 'illetüme

72. **idi:** -*di*

Mesnevi 26
Mısra: 232
I- ek fiili.

231. İderdi Bîsütünü hürd u heşhâş
232. Muhaşşal az kalmış idi ol tağ

73. **iken:** -*ken*

Mesnevi 27
Mısra: 185
I- ek fiili.

185. Muķım iken olırsersin misâfir
186. Ne müşkül olmaz iseñ rād-ı vâfir

74. **iseñ:** -*se, -ñ*

Mesnevi 27

Mısra: 186
I- ek fiili.

185. Muķım iken olırsersin misâfir
186. Ne müşkül olmaz iseñ rād-ı vâfir

75. **ise:** -*se*

Mesnevi 27
Mısra: 191
I- ek fiili.

191. Hełâl ise olur anuñ heşâbı
192. Hârâm ise görürsin hod 'azâbı

76. **ise:** -*se*

Mesnevi 27
Mısra: 192
I- ek fiili.

191. Hełâl ise olur anuñ heşâbı
192. Hârâm ise görürsin hod 'azâbı

77. **ise:** -*se*

Mesnevi 27
Mısra: 199
I- ek fiili.

199. Bu hâle var ise ger i'tikâduñ
200. Cihânda 'adl ile yâd itdür aduñ

78. **ise:** -*se*

Mesnevi 27
Mısra: 201
I- ek fiili.

201. Eger var ise 'ilmüñ hoş 'amel kııl
202. Eyü câh umuban tül-i emel kııl

79. **iseñ:** -*se, -ñ*

Mesnevi 27
Mısra: 207
I- ek fiili.

207. Ger ehl-i şan'at üstâd iseñ ey merd
208. Gider her şan'atuñ sen qalasın ferd

80. **idi:** -*di*

Mesnevi 27
Mısra: 263
I- ek fiili.

263. Yoğ idi çünkü mir'âtında pası
264. N'ola ol 'aşık için tutsa yası

81. **ise:** -*se*

Mesnevi 28
Mısra: 59
I- ek fiili.

59. Toķundi ise bād-ı tünde 'ar'ar
60. Hemîşe serv olsun tâze vü ter

82. **idi:** -*di*

Mesnevi 28
Mısra: 87
I- ek fiili.

87. Özüñ şayyâd bir şayd idi Ferhâd
88. Olur elbette şayduñ 'ömri ber-bâd

83. **idi:** -*di*

Mesnevi 28
Mısra: 89
I- ek fiili.

89. Tapañ rüz ol çerâğ idi ciger-süz
90. Çerâğ olur füsürde iricek rüz

84. **idi:** -*di*

Mesnevi 30
Mısra: 30
I- ek fiili.

29. Yiter gül-berg için bād-ı şehergâh
30. Ne hâcet idi aña tûfân ey şâh

85. **idi:** -*di*

Mesnevi 31
Mısra: 17
I- ek fiili.

17. Hevâ germ idi od gibi kemâhı
18. Semüm olmuşdı bād-ı şubhgâhı

86. **ise:** -*se*

Mesnevi 31
Mısra: 107
I- ek fiili.

107. Ne deñlü hüblar var ise meh-rü
108. Kaması çıkdı şâhı qarşulayu

87. **idi:** -*di*

Mesnevi 31

Mısra: 121
I- ek fiili.

121. O hürün var idi bir hüb bāğı
122. Virürd'ādeme cennetden ferağı

88. **idi:-di**
Mesnevi 32
Mısra: 8
I- ek fiili.

7. Ne şabr-ı dil ne ārām ü qararı
8. Var idi cümlesinden şöyle 'arı

89. **isefi:-se, -î**
Mesnevi 32
Mısra: 144
I- ek fiili.

143. Dime ser-keşlenüp āzād-servem
144. Eger sen serv iseñ ben de tezervem

90. **ise:-se**
Mesnevi 32
Mısra: 145
I- ek fiili.

145. Cihānda yoğ ise senden eyü gül
146. Bulunmaz hiç benden zār bülbül

91. **idi:-di**
Mesnevi 33
Mısra: 8
I- ek fiili.

7. Yaluñuz kalup ayrıldı eşinden
8. Qatı ac idi Şirñüñ aşından

92. **idi:-di**
Mesnevi 33
Mısra: 57
I- ek fiili.

57. Meger var idi bir serv-i semen-ber
58. Şifāhān mülketinde adı Şekker

93. **idi:-di**
Mesnevi 33
Mısra: 76
I- ek fiili.

75. Nice şekker hemān şekkersitān ol
76. Dil-ārām idi hem ārām-ı cān ol

94. **idi:-di**
Mesnevi 33
Mısra: 111
I- ek fiili.

111. Çü mu 'tād idi Şirñe mezākı
112. Şeker görüp anuñ tāk oldu tākı

95. **imiş:-miş**
Mesnevi 33
Mısra: 122
I- ek fiili.

121. Ğam-ı yār ile dil k'ola müşevveş
122. Bir özge yār ile olmaz imiş hoş

96. **idi:-di**
Mesnevi 33
Mısra: 156
I- ek fiili.

155. Eger ān olmasa Leylāda efvñ
156. Görüp Qays olmaz idi anı Mecnün

97. **idi:-di**
Mesnevi 34
Mısra: 85
I- ek fiili.

85. Niçe bilsünler anı müşkil idi
86. Ki ten derdi degül derd-i dil idi

98. **idi:-di**
Mesnevi 34
Mısra: 86
I- ek fiili.

85. Niçe bilsünler anı müşkil idi
86. Ki ten derdi degül derd-i dil idi

99. **ise:-se**
Mesnevi 34
Mısra: 92
I- ek fiili.

91. Didi ey cān tábibi eyle dermān
92. Meded çäreñ var ise çıkmadın cān

100. **ise:-se**
Mesnevi 34

Mısra: 105
I- ek fiili.

105. Şekerden gördi ise şerbet-i nüş
106. İder mi şehd-i Şirñi ferāmüş

101. **imiş:-miş**
Mesnevi 34
Mısra: 107
I- ek fiili.

107. Yoğ imiş pādşehlerde vefā hiç
108. Olurlarmış sitemkār ir eger giç

102. **ise:-se**
Mesnevi 34
Mısra: 119
I- ek fiili.

119. Anuñ çākerleri var ise key hüb
120. Benüm duhterlerüm var dağı mergüb

103. **idi:-di**
Mesnevi 36
Mısra: 177
I- ek fiili.

177. Şehenshāh olmuş idi mest ü bī-tāb
178. Qatında bir idi hürmā vü 'unnāb

104. **idi:-di**
Mesnevi 36
Mısra: 178
I- ek fiili.

177. Şehenşâh olmuş idi mest ü bî-tâb
178. Kaatında bir idi hürmâ vü 'unnâb

105. **idi: -di**
Mesnevi 36
Mısra: 255
I- ek fiili.

255. Şeb ü rüz eyler idi cām-ı Cem nüş
256. İderdi sâz ü söz âvâzesin güş

106. **idi: -di**
Mesnevi 36
Mısra: 257
I- ek fiili.

257. Vezîri var idi gâyetde zâlim
258. Alurdu boynına bār-ı mezâlim

107. **idi: -di**
Mesnevi 36
Mısra: 270
I- ek fiili.

269. Memâlikde anı kılmuşdı vâlî
270. Anuñ hükminde idi ol havâlî

108. **idi: -di**
Mesnevi 36
Mısra: 279
I- ek fiili.

279. Şehenşâh olmuş idi fâriğü'l- bâl
280. Memâlik zulm ü fitneyl'oldı pā-māl

109. **isefi: -se, -ñ**
Mesnevi 37
Mısra: 121
I- ek fiili.

121. Eger rām olmaz iseñ Hüsrevâ sen
122. Olursın ehl-i küfre pîşvâ sen

110. **idi: -di**
Mesnevi 38
Mısra: 1
I- ek fiili.

1. Meger var idi bir dīvâne oğlı
2. 'Akıldan fehmden bî-gâne oğlı

111. **idi: -di**
Mesnevi 38
Mısra: 73
I- ek fiili.

73. Demürden Dielede var idi bir yol
74. Ki 'arzı devr idi tül-ı teselsül

112. **idi: -di**
Mesnevi 38
Mısra: 74
I- ek fiili.

73. Demürden Dielede var idi bir yol
74. Ki 'arzı devr idi tül-ı teselsül

113. **idi: -di**
Mesnevi 38

Mısra: 165
I- ek fiili.

165. Meger Pervîz idi gencîne vü kân
166. Olur toprakda gevher gibi pinhan

114. **idüñ: -dü, -ñ**
Mesnevi 38
Mısra: 199
I- ek fiili.

199. Sen idüñ ey dil-ârârum cihânda
200. Dañı kalmadı ârârum cihanda

115. **idi: -di**
Mesnevi 40
Mısra: 13
I- ek fiili.

13. Cevâhir kim var idi kân-ı dilde
14. Dür-i nâ-süfteler 'ummân-ı dilde

[i]:

1. **[i]sem: -se, -m**
Mesnevi 11
Mısra: 172
İ- yardımcı fiili.

171. İştüdüm vaşfını irdüm zevâle
172. Dönem ol mâhı görmez [i]sem hilâle

'ibâdet kılmada:

1. **'ibâdet kılmada: -ma, -da**
Mesnevi 3
Mısra: 5

Kelime Tipi: -
İbadet etmek.

5. 'İbâdet kılmada gâyetde süstem
6. Günâh itmekde key çâlâk ü cüstem

iblis-i la'ınüñ:

1. **iblis-i la'ınüñ: -ün**
Mesnevi 27
Mısra: 70
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Lanetlenmiş şeytan.

69. Kuması iş bu dünyâ-yı deninüñ
70. Qayınanası iblis-i la'ınüñ

ibn-hattâb:

1. **ibn-hattâb:**
Mesnevi 4
Mısra: 118
Haattâb(a.i.)oduncu Oduncu oğlu.

117. İkinci a' del-i aḥbâb ü aḥḥâb
118. Şeh-i 'âdil 'Ömerdür ibn-Hattâb

ibrâm itdi:

1. **ibrâm itdi: -di**
Mesnevi 40
Mısra: 81
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Can sıkacak derecede ısrâr etmek, üstüne düşmek; zorlamak.

81. Ne dem kim ḥâkem-i 'aql itdi ibrâm
82. Bu 'aciz ü bu kuşurla itdüñ iḳdâm

‘ibret gözün aç:

1. **‘ibret gözün aç:**
Mesnevi 38
Mısra: 233
Kelime Tipi: **Deyim**
Gönül/kalp gözünü açmak.

233. Gel aç ‘ibret gözün ey merd-i ‘âkil
234. Özüne ‘aql peykin reh-nümâ kıl

‘ibret gözün açup:

1. **‘ibret gözün açup:-up**
Mesnevi 24
Mısra: 232
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Gönül/kalp gözünü açmak.

231. Cihân hâlî degüldür ey şehensâh
232. Açup ‘ibret gözün âgâh ol âgâh

‘ibret gözünü açup:

1. **‘ibret gözünü açup:-up**
Mesnevi 10
Mısra: 69
Kelime Tipi: **Deyim**
Gönül gözünü açmak; görünenin arkasındaki hikmeti ve gizli sırrı anlamaya çalışmak.

69. Açup ‘ibret gözünü ‘âleme bak
70. Niçe şehler olupdur toz ü toprak

ibtidâ:

1. **ibtidâsın:-st, -n**
Mesnevi 40
Mısra: 24
Başlangıç.

23. Sorarsañ ger bu dürrüñ intizâmın
24. Urarsañ ibtidâsın ihtitâmın

ic:

1. **icinde:-i, -n, -de**
Mesnevi 1
Mısra: 10
Herhangi bir durumun, cismin veya alanın sınırları arasında bulunan bir yer, dâhil, dış karşıtı.

9. Nesîm-i luftuñ irişmezse hergiz
10. Kalam deryâ-yı cehl içinde ‘âciz

2. **icinde:-i, -n, -de, -**
Mesnevi 1
Mısra: 60
Herhangi bir durumun, cismin veya alanın sınırları arasında bulunan bir yer, dâhil, dış karşıtı.

59. Ola her beyt köşk-i bağ-ı Rıdvân
60. Hayâl-i hâş içinde hür ü gılmân

3. **icinde:-i, -n, -de**
Mesnevi 1
Mısra: 63
Herhangi bir durumun, cismin veya alanın sınırları arasında bulunan bir yer, dâhil, dış karşıtı.

63. Olup hâmem bu bezm içinde sâkî
64. Cihân hâlkına şunsun câm-ı bâkî

4. **icinde:-i, -n, -de**
Mesnevi 3
Mısra: 37
Herhangi bir durumun, cismin veya alanın sınırları arasında bulunan bir yer, dâhil, dış karşıtı.

37. Günâh içinde gerçi nâbe-dîdem
38. Velfîkin ‘özr-hâhumdur dü dîdem

5. **icinde:-i, -n, -de**
Mesnevi 7
Mısra: 93
Herhangi bir durumun, cismin veya alanın sınırları arasında bulunan bir yer, dâhil, dış karşıtı.

93. Yatur ol gönçe-i ter mehd içinde
94. Şanasın berg-i güldür şehd içinde

6. **icinde:-i, -n, -de**
Mesnevi 7
Mısra: 93
Herhangi bir durumun, cismin veya alanın sınırları arasında bulunan bir yer, dâhil, dış karşıtı.

93. Yatur ol gönçe-i ter mehd içinde
94. Şanasın berg-i güldür şehd içinde

7. **icinde:-i, -n, -de**
Mesnevi 7
Mısra: 145

Bir şeyin kendi sınırları arasında kalan kısmı, dâhil.

145. Cihân içinde olmuşdu fisâne
146. Kemâlâtiyle bî-mişl-i zamâne

8. **icinden:-i, -n, -den**
Mesnevi 9
Mısra: 25
Tanıkta mide bağlamında kullanılmıştır.

25. Çıkarsa sîb içinden hâk senüñdür
26. Ve illâ bu hâfâ mutlak senüñdür

9. **icinden:-i, -n, -den**
Mesnevi 9
Mısra: 34
Tanıkta mide bağlamında kullanılmıştır.

33. Çün irdi ol güle âsib-i gerdün
34. İçinden çıktı vâfir sîb-i gül-gün

10. **icinde:-i, -n, -de**
Mesnevi 11
Mısra: 76
Herhangi bir durumun, cismin veya alanın sınırları arasında bulunan bir yer, dâhil, dış karşıtı.

75. Muşaffâ sînesi sîm-âba beñzer
76. Ya sîmîn şahñ içinde âba beñzer

11. **İçüme:**-(ü)m, -e

Mesnevi 11

Mısra: 159

Gönül, kalp, yürek, vicdan.

159. İçüme dâğ urduñ lâle gibi

160. Gözüüm yaşımı şaçduñ jâle gibi

12. **İçer:**-er

Mesnevi 13

Mısra: 58

Bir sıvıyı ağza alıp yudumlamak.

57. Olup ol şürete Pervîz hayrân

58. Ne içer bilmez idi mey mi yâ kan

13. **İçinde:**-i, -n, -de

Mesnevi 14

Mısra: 24

Herhangi bir durumun, cismin veya alanın sınırları arasında bulunan bir yer, dâhil, dış karşıtı.

23. Şükûh-ı 'âlem ü güm-râh ü enbûh

24. Dil-i 'uşşâk içinde şanki endûh

14. **İçinde:**-i, -n, -de

Mesnevi 14

Mısra: 30

Herhangi bir durumun, cismin veya alanın sınırları arasında bulunan bir yer, dâhil, dış karşıtı.

29. Bi-aynih her buñarı mihr-i rahşân

30. İçinde taşları la'l-i Bedeçşân

15. **İçinde:**-i, -n, -de

Mesnevi 14

Mısra: 103

Herhangi bir durumun, cismin veya alanın sınırları arasında bulunan bir yer, dâhil, dış karşıtı.

103. O bezm-i pür- şükûh içinde Pervîz

104. Zebûn olmuşdı ki ermişdi Şebdîz

16. **İç:**-i

Mesnevi 15

Mısra: 54

Bir şeyin kendi sınırları arasında kalan kısmı, dâhil.

53. Ne zevrağ bir kaçırğaydı mu'azzâm

54. Şanasın kim içi bir özge 'âlem

17. **İçinde:**-i, -n, -de

Mesnevi 15

Mısra: 105

Bir şeyin kendi sınırları arasında kalan kısmı, dâhil.

105. Meded kıaldum meded gird-âb içinde

106. Belâ vü miñnet ü garğ-âb içinde

18. **İçinde:**-i, -n, -de

Mesnevi 15

Mısra: 106

Bir şeyin kendi sınırları arasında kalan kısmı, dâhil.

105. Meded kıaldum meded gird-âb içinde

106. Belâ vü miñnet ü garğ-âb içinde

19. **İçinde:**-i, -n, -de

Mesnevi 18

Mısra: 139

Herhangi bir durumun, cismin veya alanın sınırları arasında bulunan bir yer, dâhil, dış karşıtı.

139. İçinde hûrlar var mâh-peyker

140. Behiştâsâ öninde havz-ı Kevşer

20. **İçine:**-i, -n, -e

Mesnevi 23

Mısra: 103

Oyuk şeylerin boşluğu.

103. Eger bir taş düşs' anuñ içine

104. Gider tâ haşre dek irmez dibine

21. **İçinden:**-i, -n, -den

Mesnevi 23

Mısra: 109

Oyuk şeylerin boşluğu.

109. İçinden şöyle çıkmış taş ü toprağ

110. Kim olmuş iki yamı bir kara tağ

22. **İçinde:**-i, -n, -de

Mesnevi 25

Mısra: 107

T. Arasında. Çârsüy-ı dehr içinde gice gündüz zer çeker Çârsüy-ı dehr içinde gice gündüz zer çeker.

107. Bu nağ'-ı kâyinât içinde kat kat

108. Beni ğam beydaki mât eyledi mât

23. **İçinde:**-i, -n, -de

Mesnevi 25

Mısra: 125

Arasında.

125. Kamu 'uşşâk içinde şadıqam ben

126. Hemân didâr-ı yâre 'aşıkam ben

24. **İçinde:**-i, -n, -de

Mesnevi 27

Mısra: 74

Oyuk şeylerin boşluğu.

73. Dökülmüş dişler ağzı şöyle bomboş

74. Harâbedür k'öter içinde baykuş

25. **İçinde:**-i, -n, -de

Mesnevi 31

Mısra: 28

Bir cismin sınırları arasında bulunan kısım, dâhil.

27. Yuvasında bişerdi kebk ü dürrâc

28. Nitekim tâbe içinde kavurmac

26. **İçinde:**-i, -n, -de

Mesnevi 31

Mısra: 39

Esna, sıra, vakt.

39. Medâyinden bu faşl içinde Pervîz

40. Çıkup Ermen zemîne eyledi hîz

27. **içine:** -i, -n, -e

Mesnevi 31

Mısra: 83

Bir şeyin kendi sınırları arasında kalan kısmı, dâhil.

83. Ne kaşır içine virübilürem rāh

84. Ne taşra kalmasına rāziyam şāh

28. **içinde:** -i, -n, -de

Mesnevi 31

Mısra: 155

Bir şeyin kendi sınırları arasında kalan kısmı, dâhil.

155. O bāğ içinde var bir kaşır-ı ma'mūr

156. İçi vü taşı cennet gibi pür-nūr

29. **içdi:** -di

Mesnevi 32

Mısra: 46

İçmek, bir sıvıyı ağza alıp yutmak | içki içmek (GTS).

45. Tutup Hüsrev de cām-ı Hüsrevānī

46. Koma kul vardı diyü içdi anı

30. **içe:** -e

Mesnevi 32

Mısra: 96

Bir sıvıyı ağza alıp yudumlamak.

95. Hızırveş olmayan zulmetde pūyān

96. Revā midur ki içe āb-ı hayvān

31. **içine:** -i, -n, -e

Mesnevi 36

Mısra: 57

Bir şeyin kendi sınırları arasında kalan kısmı, dâhil.

57. Virüldi şöyle zīnet şehri içine

58. Hemān zīnetde döndi şehri-i Çīne

32. **içerdi:** -er, -di

Mesnevi 36

Mısra: 250

İçki içmek.

249. Yanında dil-ber elde sāğar-ı mey

250. İçerdi bāde-i gül-gün pey-ā-pey

33. **içdi:** -di

Mesnevi 37

Mısra: 8

Bir sıvıyı ağza alıp yudumlamak.

7. Aceb mi zerd -ruşsār olsa nārenc

8. Hāzān cāmından içdi cür'a-i renc

34. **içinde:** -i, -n, -de

Mesnevi 37

Mısra: 160

Herhangi bir durumun, cismin veya alanın sınırları arasında bulunan bir yer, dâhil, dış karşıtı.

159. İnāyet irmedi Pervīze hergiz

160. Anuñçün küfr içinde kaldı 'aciz

icâbet kılursafı:

1. **icâbet kılursafı:** -(u)r, -sa, -ñ

Mesnevi 37

Mısra: 79

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Kabul etmek.

79. Kılursañ da 'vetüme ger icâbet

80. Sa 'âdet bulup eylersin işâbet

i'câz:

1. **i'câz:**

Mesnevi 40

Mısra: 73

Mucize sayılacak kadar düzgün söz söyleme.

73. Ne i'câz ol Mesihâdan dem urmuş

74. Gönüller yaresine merhem urmuş

icâzet birle:

1. **icâzet birle:**

Mesnevi 31

Mısra: 3

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

İzinle, müsadeyle.

3. İcâzet birle şeh katına girdi

4. Yir öpüp evvel andan nâme virdi

içerü:

1. **içerü:**

Mesnevi 36

Mısra: 176

İçeri.

175. Turup taşrada kendü idüp ağmaz

176. İçerü şalar anı ol füsün-sāz

içi tolmuş:

1. **içi tolmuş:**

Mesnevi 32

Mısra: 27

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

İçi dolmuş (içi pilav ve sair yiyeceklerle doldurulmuş olan et cinsi).

27. İçi tolmuş hezārān kebk ü dürrāc

28. Kebāb ü yañnī vü biryān kavurmac

içi vü taşı:

1. **içi vü taşı:**

Mesnevi 31

Mısra: 156

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

İçi ve dışı.

155. O bāğ içinde var bir kaşır-ı ma'mūr

156. İçi vü taşı cennet gibi pür-nūr

içil:

1. **içildi:** -di

Mesnevi 13

Mısra: 49

İçmek, yudumlamak (şarap bağlamında).

49. İçildi çün şarāb-ı ergüvānī

50. Kamu bezm ehlinüñ cüş itdi kanı

için:

1. için:

Mesnevi 30

Mısra: 29

Amaç bildirir; için, maksadıyla, amacıyla.

29. Yiter gül-berg için bād-ı şehergāh

30. Ne hācet idi aña tūfān ey šāh

2. için:

Mesnevi 31

Mısra: 9

Amaç bildirir; maksadıyla, amacıyla, gāyesiyile.

9. Dil ü cān katli için yār-ı kātīl

10. Şekerde gizlemiş zehr-i helāhil

içinde:

1. içinde:

Mesnevi 18

Mısra: 105

Vücudun sincap kürkle kaplanması, sincap kürkün içinde örtülü kalması bağlamında.

105. Ten-i sīmīnleri sincāb içinde

106. Şanasın 'aks-i mehdür āb içinde

2. içinde:

Mesnevi 26

Mısra: 32

T. Arasında.

31. Bu cem 'iyetde Şīrīn idi sultān

32. Bu ahterler içinde māh-ı tābān

3. içindeyken: -(y)ken

Mesnevi 27

Mısra: 269

Süresinde.

269. Dağı bu mātem içindeyken ol māh

270. Mehīn Bānū da rihlet itdi nā-gāh

4. içinde:

Mesnevi 36

Mısra: 83

T. Arasında.

83. O dil-berler içinde yār-ı Şīrīn

84. Meh-i tābāndı ğayrisi Pervīn

5. içinde:

Mesnevi 37

Mısra: 33

İçinde, ortamında.

33. Bu faşl içinde Şīrīn ile Hüsrev

34. İderdi tāze tāze 'işret-i nev

içind'ey:

1. içind'ey:

Mesnevi 38

Mısra: 209

İçinde ey. İçinde, vezin gereği içind' biçiminde kullanılmıştır.

209. Karagu kabr içind'ey şem'-i rüşen

210. Seni tenhā komağ lāyık mı andan

içr':

1. içr':

Mesnevi 27

Mısra: 88

İçinde.

87. Olur muhkemi bunca zemme bā'is

88. Çün oldur 'ālem içr' ümmü'l-habāis

icra kılam:

1. icra kılam: -am

Mesnevi 3

Mısra: 54

Kelime Tipi: -

Yerine getirmek.

53. Ne küstāhām ki ben hāşā vü hāşā

54. Kılam hām ü şenānuñ haqqın icra

içr'ahker:

1. içr'ahkerdi: -di

Mesnevi 31

Mısra: 38

İçre ahker: İçinde ateş koru.

37. Sipih üstinde ahterler dirahşān

38. Hemān hākister içr'ahkerdi rahşān

içre:

1. içre:

Mesnevi 4

Mısra: 40

İçinde.

39. Ne hātem penbe üzre müşk-i terdür

40. Yāhud ebr-i sefid içre kāmerdür

2. içre:

Mesnevi 5

Mısra: 79

İçinde.

79. Ele alsa rez[i]mgāh içre çevgān

80. Ser-i düşmen ola meydānda ğaltān

3. içre:

Mesnevi 7

Mısra: 140

İçinde, arasında.

139. Olurdı gün gibi pür-şevk Perviz

140. Kāmer -behcetler içre 'işret-engiz

4. içre:

Mesnevi 9

Mısra: 50

İçinde, arasında.

49. Şalarlar güsfende gürg-i hun-hvār

50. Re'āyā içre ya'nī merd-i cerrār

5. içre:

Mesnevi 11

Mısra: 37

1. -da/-de, içinde 2. arasında 3. -a/-e, içine 4. -da/-de, hususunda.

37. Ne gördün 'âlem içre acı tatlu
38. Rivâyet eyle bir bir eyü yatlu

6. içre:
Mesnevi 12
Mısra: 131
İçinde.

131. Şunuñ kim 'âlem içre adı erdür
132. Çü bî-'ışk ola 'avratdan beterdür

7. içre:
Mesnevi 22
Mısra: 67
İçinde.

67. Göründi hâle içre şanasın mâh
68. Nihâl-i kâmetiyle virdi zînet

8. içre:
Mesnevi 23
Mısra: 35
İçinde.

35. Didi neylersin ol künc içre her-bâr
36. Eytidi arzû-yı vaş[ı]l-i dil-dâr

9. içre:
Mesnevi 23
Mısra: 114
İçinde.

113. Gerek hıfz olmağičün nâm ü nâmüs
114. Bu mecnûn ola ol çâh içre mañbûs

10. içre:
Mesnevi 23
Mısra: 133
İçinde.

133. İder Ferhâd ol çâh içre zârı
134. Añup çâh-ı zenehdân-ı niğârı

11. içre:
Mesnevi 24
Mısra: 41
İçinde.

41. Kara taş içre her la'l-i Bedeşşân
42. Karañu gicede necm-i dirahşân

12. içre:
Mesnevi 24
Mısra: 82
İçinde.

81. Şabâ hengâm kim hurşid-i rahşân
82. Şehâb-ı muzlim içre oldı pinhân

13. içre:
Mesnevi 28
Mısra: 84
İçinde.

83. Değişme miñnete cânâ huzuruñ
84. Söyündürme bu zulmât içre nûruñ

14. içre:
Mesnevi 30

Mısra: 11
İçinde, arasında.

11. Cihân içre senündür şimdi devrân
12. Kapuñda kem kuluñ Fağfür ü Hâkân

15. içre:
Mesnevi 32
Mısra: 128
İçinde.

127. Hañ-ı nîlî degül haddünde bî-dâd
128. Cemâlün bâğı içre serv-i âzâd

16. içre:
Mesnevi 33
Mısra: 89
İçinde.

89. Sefidâc içre şol sîb-i zenañdân
90. Sefid ebr içre güyâ mâh-ı tâbân

17. içre:
Mesnevi 33
Mısra: 90
İçinde.

89. Sefidâc içre şol sîb-i zenañdân
90. Sefid ebr içre güyâ mâh-ı tâbân

18. içre:
Mesnevi 34
Mısra: 43
İçinde.

43. İdersin vuşlat içre âh u nâle
44. Ne ba'is oldı bu deñlü melale

19. içre:
Mesnevi 34
Mısra: 47
İçinde.

47. Harîm-i gülşen içre muhteremsin
48. Emîn-i mahrem-i bâğ-ı haremsin

20. içre:
Mesnevi 36
Mısra: 193
İçinde.

193. Kalup bu hayret içre öñü yañu
194. Gözine oldı gerdeklük karañu

21. içre:
Mesnevi 40
Mısra: 19
İçinde.

19. Bu defter içre her evrâk-ı rengîn
20. Tabaklardur ki pür- halvâ-yı şîrîn

22. içre:
Mesnevi 40
Mısra: 50
İçinde.

49. Huşûşâ zehr-i fakr ü kahr ki dñn
50. İder devr içre dil câmını pür- hñn

ictināb it:

1. ictināb it:

Mesnevi 38

Mısra: 88

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Kaçınmak, Sakınmak.

87. Yiter bî-çâreler kalbin harâb it

88. Du 'âsından ğarîbûñ ictināb it

ičün:

1. içün:

Mesnevi 2

Mısra: 13

İçin II amacıyla, maksadıyla.

13. Şühüd-ı zâfî için vâcibü'z-zât

14. Vücüd-ı mümkinâtı kıldı mir'ât

2. içün:

Mesnevi 4

Mısra: 42

Amaç, neden, özgülük, görelük, karşılık bildiren hakkında, nedeniyle, yüzünden, maksadıyla anlamlarını karşılayan edat.

41. Dü 'âlem dîdesinde merdümeçdür

42. Veyâ rüy-ı mekân için semekçdür

3. içün:

Mesnevi 4

Mısra: 111

İçin, hakkında, ilgili olarak.

111. Buyurduñ âl ü aşhâb için encüm

112. Bieyhim iktedeytüm ihtedeytüm

4. içün:

Mesnevi 8

Mısra: 33

Amaç, neden, özgülük, görelük, karşılık bildiren hakkında, nedeniyle, yüzünden, maksadıyla anlamlarını karşılayan edat.

33. Semâ için dirilüp gülsitâna

34. Seher kuşları eylerdi terâne

5. içün:

Mesnevi 9

Mısra: 10

Amacıyla, maksadıyla.

9. Dedükçe bağbân hây alma alma

10. Kopardır nuql için bir iki alma

6. içün:

Mesnevi 13

Mısra: 38

İçin, diye, amacıyla, maksadıyla.

37. Fürüzân itdiler zerrîne micmer

38. Yaqup hoş nükhet için 'ud ü 'anber

7. içün:

Mesnevi 14

Mısra: 2

Amacıyla, maksadıyla.

1. Yine şayyâd-ı kuhsâr-ı girân-seng

2. Şikâr için ider bu resme âheng

8. içün:

Mesnevi 18

Mısra: 39

İçin.

39. Gögüs gerdüğü için rûzgâre

40. Mehûñ cismi olupdur kare kare

9. içün:

Mesnevi 19

Mısra: 114

İçin.

113. Kamusı gürg-i zev ü şîr- mâde

114. Şikâr ü şayd için bâzû- güşâde

10. içün:

Mesnevi 19

Mısra: 144

Uğruna, yoluna.

143. Nedür bunca tazarru' ey şehensâh

144. Kemîne cânuñ için gâh ü bî-gâh

11. içün:

Mesnevi 24

Mısra: 2

İçin.

1. Giriftâr-ı kemend-i habs-i dil-gîr

2. Hâlâş için ider bu veche tedbîr

12. içün:

Mesnevi 24

Mısra: 267

Uğruna, yoluna.

267. Diledi ol gül için andelîbüñ

268. Kesüp başın döke kanın ğarîbüñ

13. içün:

Mesnevi 24

Mısra: 289

İçin.

289. Hîlâf itdüğü için 'ahde Pervîz

290. Bir oğlu koydı dökdi kanımı tîz

14. içün:

Mesnevi 27

Mısra: 109

Amacıyla, maksadıyla.

109. Geyüp âl için ol ser-pâ karalar

110. Yüzine nâhün ile açdı yaralar

15. içün:

Mesnevi 27

Mısra: 111

Amacıyla, maksadıyla.

111. Helâk itmek için bir nâ-tüvânı

112. İrişdi şan kazâ-yı nâ-gehânı

16. içün:

Mesnevi 27

Mısra: 264
Uğruna, yoluna.

263. Yoğ idi çünkü mir'âtında pası
264. N'ola ol 'âşik için tutsa yası

17. için:

Mesnevi 27

Mısra: 296

"Amacıyla, maksadıyla"anlamlarında
edat.

295. Kevâkib şanma şayyâd-ı zemâne
296. Seni avlamağ için dökdi dâne

18. için:

Mesnevi 30

Mısra: 40

"Amacıyla, maksadıyla"anlamlarında
edat.

39. Degül lâ-büd tezerv ü kebk şemşir
40. Ğazâl için ne lâzım pençe-i şir

19. için:

Mesnevi 31

Mısra: 48

"Amacıyla, maksadıyla"anlamlarında
edat.

47. Revân oldı o yaña cân atup şâh
48. Kıran itmek için hırşid ile mâh

20. için:

Mesnevi 31

Mısra: 69
Amacıyla, maksadıyla.

69. Birez gölg'olmağ için ol dilre
70. Bırakmışdı bulutlar sâye yire

21. için:

Mesnevi 36

Mısra: 30

İçin.

29. Uruldı çün binâ-yı 'ıkd-ı kabîn
30. Kılurlar sür için ârayiş-i zin

22. için:

Mesnevi 38

Mısra: 218

İçin.

217. Zihî ma'şûk u zî-yâr-ı vefâdâr
218. Kim ide 'âşik için cânın ısar

İçür:

1. içinürlerdi:-(ü)r, -ler, -di

Mesnevi 16

Mısra: 78

*Kesmek, canını yakmak, acıya razı
olmak.*

77. Bir için şu deyu kim itse zârı
78. İçürlerdi tîg-i âbdarı

İd:

1. ide:-e

Mesnevi 20

Mısra: 36
İtmek, etmek: Söylemek.

35. Dirigâ haşre tâ feryâd feryâd
36. Ne mümkün kim ide Şirîne Ferhâd

2. idüpdür:-üp, -dür

Mesnevi 24

Mısra: 136

Yapmak.

135. Didi Şävür k'ey şâh-ı dil-âver
136. İdüpdür anı Ferhâd-ı hünerver

3. iderdi:-er, -di

Mesnevi 34

Mısra: 33

İtmek, etmek: Söylemek.

33. Tırup iderdi kim ey lâle-i bâğ
34. Kimün 'ışkınadur bağruıdağî dâğ

İd ü nev-rüz:

1. 'id ü nev-rüz:

Mesnevi 23

Mısra: 20

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bayram ve ilkbahar.

19. Yürür küymda Şirînüñ şeb ü rüz
20. Gice Qadr aña gündüz 'id ü Nev-rüz

İd'andan:

1. id'andan:

Mesnevi 12

Mısra: 118
İdi, vezin nedeniyle id' biçiminde
kullanılmıştır. İdi andan: İ- ek fiili ; andan:
ondan sonra.

117. O cânsız şürete söylerdi hâlin
118. Birez def' eyler id'andan melâlin

İden:

1. idenleri:-ler, -i

Mesnevi 25

Mısra: 111

Zulmeden.

111. Baña idenleri Allâha şaldım
112. Bulam yarınki gün dergâha şaldım

İden bulurmuş:

1. iden bulurmuş:-miş

Mesnevi 12

Mısra: 124

Kelime Tipi: **Atasözü**

Eden bulur.

123. Ne itdümse yoluma geldi bir bir
124. İden âhir bulurmuş hey ne tedbîr

İderd'âh u feryâd:

1. iderd'âh u feryâd:

Mesnevi 34

Mısra: 18

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

*Ah ve feryat etmek: Ah edip bağırıp
çağırarak.*

17. İdüp Pervîz şâhuñ 'ârızın yâd
18. Semenler görse iderd'âh u feryâd

iderd'îştîyak ile âh ü zârı:

1. iderd'îştîyak ile âh ü zârı:

Mesnevi 32

Mısra: 5

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

*İderdi îştîyak ile âh ü zârı(İderdi, vezin
nedeniyle iderd' şeklinde kullanılmıştır).
Gönülden, içtenlikle ağlayıp inlerdi.*

5. İderd'îştîyak ile âh ü zârı
6. Gözi yollarda çeküp intizârı

id'ey:

1. id'ey:

Mesnevi 13

Mısra: 9

*İdi, vezin gereği id' biçiminde
kullanılmıştır. İ- ek fiilinin görülen geçmiş
zaman çekimi ve ey nidası.*

9. Dir id'ey cān ğam rûyuñ niçe bir
10. Temennâ-yı ser-i kûyuñ niçe bir

idhâl itdiler:

1. idhâl itdiler: -dî, -ler

Mesnevi 23

Mısra: 118

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Dahil etme, İçeri sokma.

117. Varup zâlimler ol kuyuya fi'l-hâl
118. Tıtuup itdiler ol miskini idhâl

'id-i nev-rüz:

1. 'id-i nev-rüz:

Mesnevi 15

Mısra: 216

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

*Baharın ilk gününün bayramı,
kutlaması.*

215. Egerç' olmışdı bunlara şeb ü rüz
216. Şeb-i Qadr ü Berât ü 'İd-i Nev-rüz

'id-i nev-rüz ü bahârum:

1. 'id-i nev-rüz ü bahârum:-(u)m

Mesnevi 38

Mısra: 192

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Bahar ve Nevruz Bayramı.

191. Dirîğ ey serv-ğadd ü gül-'izârum
192. Dirîğ ey 'İd-i Nev-rüz ü bahârum

idin:

1. idindi: -dî

Mesnevi 7

Mısra: 109

*Edinmek, almak, sahip olmak II
kullanmak (dış temizliği bağlamında).*

109. İdindi kendünün cümle 'ulümü
110. Lügât ü mantıq ü tıbb ü nücümü

idrâk eyledük:

1. idrâk eyledük: -dü, -k

Mesnevi 22

Mısra: 91

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Ar. anlamak, kavramak.

91. Kemâhî irmez aña 'aql-ı derrâk
92. Süremez olsa ne deñlu dil-âver

idrâk ü zehre:

1. idrâk ü zehre: -e

Mesnevi 3

Mısra: 113

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

*Anlama, olgunlaşma ve keder, üzüntü,
öfke.*

113. Gelür gâhî yine idrâk ü zehre
114. Vücdüñdan irüp fi'l-cümle behre

'ifrit:

1. 'ifritleri: -ler, -i

Mesnevi 9

Mısra: 58

*Cin taifesinden çok muzır, şerir ve
korkunç bir cins (Mecazen: korkunç, kızgın
ve öfkeli insan).*

57. Sitem itmez egerçi şeh Süleymân

58. Velti 'ifritleri vardur ki pinhân

ifşâ ider:

1. ifşâ ider: -er

Mesnevi 25

Mısra: 86

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

*Gizli bir şeyi veya konuyu açığa
çıkarmak.*

85. Eger âh ise bir zengî-i rüsvâ
86. İder cümle cihâna sırrum ifşâ

iftirak:

1. iftirakı: -ı

Mesnevi 27

Mısra: 166

*Ar. 1. Ayrılmak. 2. Ayrılık. 3.
Dağılmak. 4. Perişan Olma.*

165. Olur işbu kazaya ittifâkı

166. Ki her cem'iyetün bir iftirakı

iğmâz u ihmâl ide:

1. iğmâz u ihmâl ide: -e

Mesnevi 33

Mısra: 51

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Ayıplama ve önemsememe.

51. Ne cānān kim ide iğmâz u ihmâl

52. Sevüp ğayrın mükâfât eyle fi'l-hâl

iğvâ:

1. iğvâsma: -sı, -n, -a

Mesnevi 3

Mısra: 10

*Ar. Azdırmak, azdırılmak, ayartmak,
ayartılmak.*

9. Hudâ yolına düşüp olmışam peyk

10. Direm şeytân iğvâsına lebbeyk

ihânet eylerse:

1. **ihānet eylerse:** -r, -se
Mesnevi 24
Mısra: 293
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Haksızlık, hainlik, kötülük etmek.

293. Ğarībe her kim eylerse ihānet
294. Muhān olup çeke ölince miḥnet

ihāta idüp:

1. **ihāta idüp:** -üp
Mesnevi 36
Mısra: 213
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Kuşatmak, sarmak, içine almak.

213. İdüp ol hüsn dükkānın ihāta
214. Geçürdi rişte şan sümme'l-ḥiyāta

ihfā peykin:

1. **ihfā peykin:** -i, -n
Mesnevi 2
Mısra: 16
Kelime Tipi: -
İḥfā (a.i.) gizleme, saklama. peyk(f.s.)
Haber ve mektup getirip götürün. İḥfā peyki: gizleme ulağı.

15. 'Avālim oldı ef'āline maẓhar
16. Şıfātın itdi ihfā peykin izhar

2. **ihfā peykin:** -i, -n
Mesnevi 2
Mısra: 16
Kelime Tipi: -
İḥfā (a.i.) gizleme, saklama. peyk(f.s.)

Haber ve mektup getirip götürün. İḥfā peyki: gizleme ulağı.

15. 'Avālim oldı ef'āline maẓhar
16. Şıfātın itdi ihfā peykin izhar

ihmāl:

1. **ihmāl:**
Mesnevi 24
Mısra: 156
Üstüne düşeni zamânında yapmama, gereken ilgiyi göstermeme, önem vermeyip kendi hâline bırakma.

155. Bu baḥrūn sāhilinde niçe kāmīl
156. Qalır ihmāl ucından şöyle cāhil

ihmāl eylersem:

1. **ihmāl eylersem:** -r, -se, -m
Mesnevi 31
Mısra: 79
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Üstüne düşeni zamânında yapmamak, gereken ilgiyi göstermemek, önem vermeyip kendi hâline bırakmak.

79. Eger қаpu yapup eylersem ihmāl
80. Degül ma'ḳul geldi baḥt ü iḳbāl

ihmāl eylersin:

1. **ihmāl eylersin:** -r, -sin
Mesnevi 18
Mısra: 78
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Üstüne düşeni zamânında yapmamak,

gereken ilgiyi göstermemek, önem vermeyip kendi hâline bırakmak.

77. Sen itdün ḥod beni derd ile pā-māl
78. İläcumdan niçün eylersin ihmāl

ihmāl iderseñi:

1. **ihmāl iderseñi:** -er, -se, -ñ
Mesnevi 38
Mısra: 37
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
İhmāl etmek, üzerinde durmamak.

37. İderseñ sen de ihmāl ey şehenşāh
38. Çıkar mülk elden āgāh olğil āgāh

ihmāl itme:

1. **ihmāl itme:** -me
Mesnevi 10
Mısra: 20
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
İhmāl etme, boşlama.

19. Ra'ıyyet güsfend ü gürg 'ammāl
20. Şaḳın çüpānlıgūnda itme ihmāl

2. **ihmāl itme:** -me
Mesnevi 34
Mısra: 95
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
İlgi göstermemek, savmak. (GTS).

95. Zāif oldum be-ğāyet itme ihmāl
96. Selāmum var irişdür şāha fi'l-ḥāl

ihmāl kılmadılar:

1. **ihmāl kılmadılar:** -ma, -dı, -lar
Mesnevi 38
Mısra: 163
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Ehemiyyet vermemek, terk etmek.

163. Daḥı bir laḥza kılmadılar ihmāl
164. İrişdürdiler anı ḳabre fi'l-ḥāl

ihmāl olursa:

1. **ihmāl olursa:** -(u)r, -sa
Mesnevi 1
Mısra: 77
Kelime Tipi: -
İhmāl edilmek, terk edilmek, önemsenmemek, unutulmak.

77. Ḥasūd-ı dıvden olursa ihmāl
78. Yitürsün şāha Āşaf anı fi'l-ḥāl

ihmāl ü te'ḥir iderseñi:

1. **ihmāl ü te'ḥir iderseñi:** -er, -se, -ñ
Mesnevi 15
Mısra: 229
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Üstüne düşeni zamânında yapmama, gereken ilgiyi göstermeme, önem vermeyip kendi hâline bırakma ve erteleme, geciktirme.

229. İderseñ birki gün ihmāl ü te'ḥir
230. Olur bil memleket tebdil ü tağyir

ihrāc itdüñ:

1. **ihrāc itdüñ:** -dü, -ñ
Mesnevi 4

Mısra: 60
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Dışarı atmak.

59. Eger ol Āzeri itdiyse tārāc
60. Sen itdün Ka 'beden aşnāmi iḥrāc

ih̄sān:

1. **ih̄sān:**

Mesnevi 3

Mısra: 26

*Cömertlik, lutuf'l bağış, hediye
(padişah/sevgiliden beklenen iyilik).*

25. Eger a 'mālūmi tārarsa vezzān
26. Göge āga kamu ḥayr ile iḥsān

2. **ih̄sān:**

Mesnevi 10

Mısra: 36

*Cömertlik, lutuf'l bağış, hediye
(padişah/sevgiliden beklenen iyilik).*

35. Dilerseñ k 'añılasın tā kıyāme
36. Öküş iḥsān ü lutf it ḥāşş ü 'āma

3. **ih̄sān:**

Mesnevi 10

Mısra: 42

*Cömertlik, lutuf'l bağış, hediye
(padişah/sevgiliden beklenen iyilik).*

41. Eger 'asker murāduñsa firāvān
42. Sipāha dāyim iḥsān eyle iḥsān

4. **ih̄sān:**

Mesnevi 26

Mısra: 71

*Cömertlik, lutuf'l bağış, hediye
(padişah/sevgiliden beklenen iyilik).*

71. Zih̄i lutf u mürüvvet özüñe iḥsān
72. Ziyāret ide bir ḫulmı sultān

5. **ih̄sān:**

Mesnevi 28

Mısra: 74

*Cömertlik, lutuf'l bağış, hediye
(padişah/sevgiliden beklenen iyilik).*

73. Getürdün düstluḫ ḥaḫḫın yirine
74. Zih̄i iḥsān ki biñ itdün birine

ih̄sān eyle:

1. **ih̄sān eyle:**

Mesnevi 10

Mısra: 42

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

*Bağışlamak, armağan etmek, vermek,
bahşetmek.*

41. Eger 'asker murāduñsa firāvān
42. Sipāha dāyim iḥsān eyle iḥsān

ih̄sān eylemişsiz:

1. **ih̄sān eylemişsiz: -miş, -siz**

Mesnevi 30

Mısra: 18

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Bağıştta bulunma, iyilik etme.

17. Bu yaña anı perrān eylemişsiz
18. Keremler idüp iḥsān eylemişsiz

ih̄ticab:

1. **ih̄ticabı: -ı**

Mesnevi 2

Mısra: 3

Saklanmı, gizlenme.

3. Çü gitdi küntü kenzün iḥticabı
4. 'Ayān oldı ḥaḫḫat āftābı

ih̄timāmı idüp:

1. **ih̄timāmı idüp: -üp**

Mesnevi 23

Mısra: 131

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Özen göstermek, dikkatle davranmak.

131. Bu ḫorḫudan idüp ol ihtimāmı
132. Ḫuyuyı bekledürlerdi müdāmı

ih̄tirāmı kılalum:

1. **ih̄tirāmı kılalum: -alum**

Mesnevi 31

Mısra: 98

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Saygı, ḫürmet göstermek.

97. İdelüm aña ta 'zīm ü kirāmı
98. Kılalum cān u dilden iḫtirāmı

ih̄tirāmın idüp:

1. **ih̄tirāmın idüp: -üp**

Mesnevi 7

Mısra: 85
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Hürmet etmek.

85. Ḫoş erkān üzre idüp iḫtirāmın
86. Ḫodılar Ḫusrev-i Perviz nāmın

ih̄tirāz it:

1. **ih̄tirāz it:**

Mesnevi 10

Mısra: 31

Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Sakınmak, çekinmek.

31. Ḫazer kıl beddu 'ādan iḫtirāz it
32. Bu 'izz ü nāzı ḫo Ḫaḫḫa niyāz it

ih̄tirāzı idüp:

1. **ih̄tirāzı idüp: -üp**

Mesnevi 19

Mısra: 7

Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Sakınmak, çekinmek, korkmak.

7. 'Adū tağından idüp iḫtirāzı
8. Ḫıgırdı ḫatına ol serv- nāzı

ih̄tirāzı kılup:

1. **ih̄tirāzı kılup: -up**

Mesnevi 31

Mısra: 117

Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Sakınmak, çekinmek, kaçınmak.

117. Kılup düşmen sözinden iḫtirāzı
118. İraḫdan düsta eyler niyāzı

ih̄tisabı idem:

1. ih̄tisabı idem: -em

Mesnevi 1

Mısra: 106

Kelime Tipi: **Deyim**

Hesap sormak: Birini, yöntem ya da yasadışı davranışlarından dolayı sorguya çekmek.

105. ‘Ayānen tā göreml rāh-ı şavābı

106. İdem faḥş ü ḥaḫādan ih̄tisabı

ih̄titām:

1. ih̄titāmın: -ı, -n

Mesnevi 40

Mısra: 24

Hitām bulma, bitme, sona erme.

23. Şorarsañ ger bu dürrüñ intizāmın

24. Urarsañ ibtidāsın ih̄titāmın

ih̄tiyāc:

1. ih̄tiyācı: -ı

Mesnevi 11

Mısra: 94

Muhtaçlık, ihtiyaçtan dolayı bir kimseden umulan meded, minnet eyleme.

93. Yüzi mehden alur bāc ü ḥarācı

94. Gözinüñ sürmeye yoç ih̄tiyācı

2. ih̄tiyācı: -ı

Mesnevi 23

Mısra: 92

Muhtaçlık, yokluk, yoksulluk; gereksinim.

91. Bunu bilmez ki her kim görse acı

92. Daḫı Şirine artar ih̄tiyācı

3. ih̄tiyācum: -(u)m

Mesnevi 33

Mısra: 116

Muhtaçlık, ihtiyaçtan dolayı bir kimseden umulan meded, minnet eyleme.

115. Şeker kaḫ itmedi bir laḫza acum

116. Kesüp Şirinden her ih̄tiyācum

ih̄tiyār:

1. ih̄tiyārum: -(u)m

Mesnevi 25

Mısra: 98

İrade.

97. Kara bulut gibi gitdi karārum

98. Göñülden şabr ü elden ih̄tiyārum

2. ih̄tiyārum: -(u)m

Mesnevi 26

Mısra: 193

İrade, seçim.

193. Be-küllī gitdi elden ih̄tiyārum

194. Nigārā ḫaldı sözün sözlerüme

3. ih̄tiyārum: -(u)m

Mesnevi 33

Mısra: 36

İrade, seçim.

35. ḫanı nāmum ḫanı nāmus ü ‘ārum

36. Niçe bir koyam elden ih̄tiyārum

ih̄tiyārın eline virüp:

1. ih̄tiyārın eline virüp: -üp

Mesnevi 36

Mısra: 267

Kelime Tipi: **Deyim**

İrade ve seçim gücünü başkasının eline vermek (kullanmasına ve yönetmesine izin vermek).

267. Virüp Perviz eline ih̄tiyārın

268. İdüp tefviz āna her kār ü barnı

ih̄tiyārum elde degül:

1. ih̄tiyārum elde degül:

Mesnevi 17

Mısra: 64

Kelime Tipi: **Deyim**

İhtiyarı elde olmamak; Seçme gücü elinde bulunmamak; bir eylemi yerine getirmeye gücü yetmemek.

63. Çe ger pāyuña yüz sürmekdi kārüm

64. Degül elde velikin ih̄tiyārum

ih̄var:

1. ih̄var:

Mesnevi 27

Mısra: 293

Mevcut, bulunmakta.

293. Felekdür bir ‘uḫāb-ı ādem ih̄var

294. Meh-i nevden idinmiş çeng ü minḫār

ikdām itdüm:

1. ikdām itdüm: -dü, -m

Mesnevi 40

Mısra: 25

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Sürekli çalışmak, sebat etmek.

25. Rebī‘in evvelinden itdüm ikdām

26. Cemāzīn ortasında kıldum itmam

ikdām itdün:

1. ikdām itdün: -dü, -ñ

Mesnevi 40

Mısra: 82

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Sürekli çalışmak, sebat etmek.

81. Ne dem kim ḫākem-i ‘aḫl itdi ibrām

82. Bu ‘aciz ü bu ḫuşūrla itdün ikdām

ikdām kılan:

1. ikdām kılan: -an

Mesnevi 37

Mısra: 131

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Cesaret etmek, kalkışmak.

131. Didi kimdir kılan bu cürme ikdām

132. Bana bu deñlü aḫkām iden i‘lām

iki:

1. **iki:**

Mesnevi 3

Mısra: 69

T. Birden sonra gelen sayı.

69. Ne mümkün yirden ırmağ iki gözüm

70. Kara toprağa düşdi kara yüzüm

2. **iki:**

Mesnevi 9

Mısra: 30

T. Birden sonra gelen sayı.

29. Bu şartı merd-i mazlûm oldu râzî

30. Bulundu iki cânibden terâzî

3. **iki:**

Mesnevi 9

Mısra: 63

T. Birden sonra gelen sayı.

63. Bu iki cân ile cism-i cihâni

64. Mü'yyed kıl virüp emn ü amâni

4. **iki:**

Mesnevi 11

Mısra: 65

T. Birden sonra gelen sayı.

65. İki âhûları şâhine beñzer

66. Siyeh müjgâni olmuş aña şepher

5. **iki:**

Mesnevi 11

Mısra: 91

T. Birden sonra gelen sayı.

91. Ne şehdür k'esride iki yañada

92. Toludur sâ'idinden sîm sâde

6. **iki:**

Mesnevi 12

Mısra: 91

T. Birden sonra gelen sayı.

91. İki şüret yazılmış hûb ü zîbâ

92. Görince gitti gönünden şekîbâ

7. **iki:**

Mesnevi 15

Mısra: 25

T. Birden sonra gelen sayı.

25. İki yanında olmasa iki per

26. Kaçan pervâz iderdi her kebüter

8. **iki:**

Mesnevi 15

Mısra: 25

T. Birden sonra gelen sayı.

25. İki yanında olmasa iki per

26. Kaçan pervâz iderdi her kebüter

9. **iki:**

Mesnevi 15

Mısra: 147

T. Birden sonra gelen sayı.

147. İki sultân ü iki bende-i 'ışk

148. İki ser-keş iki efkende-i 'ışk

10. **iki:**

Mesnevi 15

Mısra: 147

T. Birden sonra gelen sayı.

147. İki sultân ü iki bende-i 'ışk

148. İki ser-keş iki efkende-i 'ışk

11. **iki:**

Mesnevi 15

Mısra: 148

T. Birden sonra gelen sayı.

147. İki sultân ü iki bende-i 'ışk

148. İki ser-keş iki efkende-i 'ışk

12. **iki:**

Mesnevi 15

Mısra: 148

T. Birden sonra gelen sayı.

147. İki sultân ü iki bende-i 'ışk

148. İki ser-keş iki efkende-i 'ışk

13. **iki:**

Mesnevi 15

Mısra: 149

T. Birden sonra gelen sayı.

149. İki şem' ü iki pervâne-i 'ışk

150. İki 'âkil iki dîvâne-i 'ışk

14. **iki:**

Mesnevi 15

Mısra: 149

T. Birden sonra gelen sayı.

149. İki şem' ü iki pervâne-i 'ışk

150. İki 'âkil iki dîvâne-i 'ışk

15. **iki:**

Mesnevi 15

Mısra: 150

T. Birden sonra gelen sayı.

149. İki şem' ü iki pervâne-i 'ışk

150. İki 'âkil iki dîvâne-i 'ışk

16. **iki:**

Mesnevi 15

Mısra: 150

İki, sayı sıfatı.

149. İki şem' ü iki pervâne-i 'ışk

150. İki 'âkil iki dîvâne-i 'ışk

17. **iki:**

Mesnevi 15

Mısra: 151

İki, sayı sıfatı.

151. İki tâze iki pejmürde-i 'ışk

152. İki zinde vü iki mürde-i 'ışk

18. **iki:**

Mesnevi 15

Mısra: 151
İki, sayı sıfatı.

151. İki taze iki pejmürde-i 'ışk
152. İki zinde vü iki mürde-i 'ışk

19. **iki:**
Mesnevi 15
Mısra: 152
İki, sayı sıfatı.

151. İki taze iki pejmürde-i 'ışk
152. İki zinde vü iki mürde-i 'ışk

20. **iki:**
Mesnevi 15
Mısra: 152
İki, sayı sıfatı.

151. İki taze iki pejmürde-i 'ışk
152. İki zinde vü iki mürde-i 'ışk

21. **iki:**
Mesnevi 15
Mısra: 159
İki, sayı sıfatı.

159. Vefâ bağında açılmış iki gül
160. İki gönçe biri birine bülbül

22. **iki:**
Mesnevi 15
Mısra: 160
İki, sayı sıfatı.

159. Vefâ bağında açılmış iki gül
160. İki gönçe biri birine bülbül

23. **iki:**
Mesnevi 15
Mısra: 201
İki, sayı sıfatı.

201. Buluşdılar çün iki şâh-ı ferruḥ
202. Biri biri öninde kodılar ruḥ

24. **iki:**
Mesnevi 15
Mısra: 203
T. Birden sonra gelen sayı.

203. El alup çün iki 'âşık görüşdi
204. Biri birinün ayağına düşdi

25. **iki:**
Mesnevi 16
Mısra: 19
İki, sayı sıfatı.

19. İrişdi arḳun arḳun iki 'ummân
20. Karışdı birbirine oldı cüşân

26. **iki:**
Mesnevi 16
Mısra: 74
İki, sayı sıfatı.

73. Ğuriv-i na 'ranuñ kûsuñ şadâsı
74. 'Adem mülkinün iki reh-nümâsı

27. **iki:**
Mesnevi 18
Mısra: 167
İki, sayı sıfatı.

167. İki gevher gibi bir dürc içinde
168. İki aḥter gibi bir burc içinde

28. **iki:**
Mesnevi 18
Mısra: 168
İki, sayı sıfatı.

167. İki gevher gibi bir dürc içinde
168. İki aḥter gibi bir burc içinde

29. **iki:**
Mesnevi 18
Mısra: 177
İki, sayı sıfatı.

177. Biri birin ol iki mest ü ser-ḥoş
178. İderler sarmaşık gibi der-âğūş

30. **iki:**
Mesnevi 27
Mısra: 29
T. Birden sonra gelen sayı.

29. İki eisme kaçan ḥükm ide bir cân
30. Bir olur memleketd'elbette sultan

31. **iki:**
Mesnevi 27

Mısra: 62
T. Birden sonra gelen sayı.

61. Bükülmüş bili yaklaşmış ölümü
62. İki emcekleri kaçtran tulumı

32. **iki:**
Mesnevi 27
Mısra: 82
T. Birden sonra gelen sayı.

81. Şaçı urğan ü kaddi dārayağı
82. O dār-ı fitnenün iki tayağı

33. **iki:**
Mesnevi 27
Mısra: 288
İki, sayı sıfatı.

287. Geh eyler 'ursı mâtem mâtemi 'urs
288. Virür 'allâme-i 'aşra iki ders

34. **iki:**
Mesnevi 33
Mısra: 49
T. Birden sonra gelen sayı.

49. İki göziñ de iderse saña nâz
50. Çıkar yabana at anı kayırmaz

35. **iki:**
Mesnevi 36
Mısra: 228
T. Birden sonra gelen sayı.

227. İdüp sevğ ile var tākātların tāk
228. Şarıldı birbirine iki müştāk

36. **iki:**

Mesnevi 36

Mısra: 229

T. Birden sonra gelen sayı.

229. Şarāb-ı 'ışkdan ol iki ser-ḥoş
230. Öpüşüp çoçuşup oldu hem-āğüş

37. **iki:**

Mesnevi 36

Mısra: 236

T. Birden sonra gelen sayı.

235. Olur mı bundan özge 'ayş ü 'işret
236. Kim ire birbirine iki ḥasret

38. **iki:**

Mesnevi 38

Mısra: 184

İki, sayı sıfâtı.

183. Dirîğ ol kevkeb-i burc-ı cemāle
184. Dirîğ ol iki ebrü-yı hilale

iki 'âlemde:

1. **iki 'âlemde:-de**

Mesnevi 2

Mısra: 57

Kelime Tipi: -

Dünya ve ahiret.

57. Ne kim olsa iki 'âlemde peydā
58. Musahḥar ḳabza-i ḳadrinde cem'ā

2. **iki 'âlemde:**

Mesnevi 19

Mısra: 128

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

İki cihan. // Dünya ve ahiret.

127. Benüm rûḥ-ı revānum yār-ı cānum

128. İki 'âlemde varum ḥānmānum

3. **iki 'âlemde:-de**

Mesnevi 24

Mısra: 162

Kelime Tipi: **Deyim**

İki dünya; dünya ve ahiret.

161. Gel emdi 'ākil iseñ ol hünerver

162. Olasın tā iki 'âlemde server

4. **iki 'âlemde:-de**

Mesnevi 26

Mısra: 105

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

İki dünya; dünya ve ahiret.

105. İki 'âlemde vaşluñ baña besdür

106. Ḳalanı hep hevā ile hevesdür

iki arada ḥayrān ḳaldum:

1. **iki arada ḥayrān ḳaldum:-du, -m**

Mesnevi 23

Mısra: 83

Kelime Tipi: **Deyim**

*İki arada ḥayrān ḳalmak -İki arada bir
dereḳe ḳalmak deyiminin anlamca muadili-
Zor bir durum ḳarşısında seçim
yapamamanın ve ne yapacağını
bilememenin ifadesi olan deyim; Ne
yapacağını şaşırarak (bilememek).*

83. Meded ḳaldum iki arada ḥayrān

84. İdüñ bu ḥayretüm derdine dermān

iki arada ser-gerdān oldum:

1. **iki arada ser-gerdān oldum:-du, -m**

Mesnevi 31

Mısra: 88

Kelime Tipi: **Deyim**

İki arada sersem (şaşkın) olmak -

*Arada ḳalmak- : İki tarafı uzlaştırmak üzere
araya girme yüzünden güç duruma düşmek.*

87. Nic'idem n'eyleyem ḥayrān oldum

88. İki arada ser-gerdān oldum

iki cihāna:

1. **iki cihāna:-a**

Mesnevi 4

Mısra: 9

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Dünya ve ahiret.

9. Eyā iki cihāna ḳurretü'l - 'ayn

10. Kemān ebrülarındur ḳābe ḳavseyñ

iki cihanda:

1. **iki cihanda:-da**

Mesnevi 4

Mısra: 102

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Dünya ve ahiret.

101. Ḳamu maḳşüduñ oldu ḥāşıl ānda
102. Murāduñ ḳalmadı iki cihanda

iki cihāndan gözlerin yumup:

1. **iki cihāndan gözlerin yumup:-up**

Mesnevi 22

Mısra: 21

Kelime Tipi: **Deyim**

İki cihandan gözlerini yummak:

*Dünyadan (Dünyasından) geçmek (el
çekmek): Hiçbir şeye ilgi duymaz, kimse
ile görüşmez, toplumla ilgilenmez olmak.*

21. Yumup iki cihāndan gözlerin ol

22. Nigārın emrine olmuşdı meşğül

iki gün 'isāya ümmet olmaya:

1. **iki gün 'isāya ümmet olmaya:-(y)a**

Mesnevi 34

Mısra: 110

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

İki gün İsa'ya ümmet olmamak:

*Husrev'in Zerdüştu oluşu, Hristiyan olan
Şirin tarafından eleştirilmektedir.*

109. Nedür bi'llāhi āna bu melāmet

110. İki gün olmaya 'İsāya ümmet

iki kāt olup:

1. **iki kāt olup:-up**

Mesnevi 14

Mısra: 55

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

İki büklüm olmak (yayın kavisli şekli bağlamında).

55. Kemân olup siñe siñe iki kât
56. İderdi vahş ü tayrı gâfil-i mât

iki şâh kıl:

1. **iki şâh kıl:**

Mesnevi 10

Mısra: 16

Kelime Tipi: **Deyim**

İki parçaya bölmek; ortadan ikiye ayırmak.

15. Kaçan zulm itseler küttâb-ı küstâh

16. Kalem tek başlarını kıl iki şâh

iki yanı:

1. **iki yanı: -ı**

Mesnevi 23

Mısra: 110

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

İki taraf.

109. İçinden şöyle çıkmış taş ü toprağ

110. Kim olmuş iki yanı bir kara tağ

ikiden birümüz:

1. **ikiden birümüz: -(ü)müz**

Mesnevi 27

Mısra: 26

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

İki kişiden biri.

25. Ne bilem neyleyüp n'itmek gerekdür

26. İkiden birümüz gitmek gerekdür

ikileyden:

1. **ikileyden:**

Mesnevi 38

Mısra: 221

İkinci kez, ikinci olarak II Ondan sonra.

221. İkileyden halayığ tutdı mâtem

222. Girü gâmgün ü gâmnâk oldı 'âlem

ikileydin:

1. **ikileydin:**

Mesnevi 36

Mısra: 199

İkinci kez, ikinci olarak II Ondan sonra.

199. İkileydin virüp ol meh aña şevk

200. Gümüş kolların itdi boynına tavk

ikimüz:

1. **ikimüz:**

Mesnevi 38

Mısra: 203

İkimiz.

203. Senüñle çün ikimüz birlik itdük

204. Cihânda hoş dirildük dirlük itdük

ikin:

1. **ikin:**

Mesnevi 10

Mısra: 65

İkinci olarak.

65. İkin mâl ü menâle olma garrâ

66. Gider âhir elünden zerre zerre

ikinci:

1. **ikinci:**

Mesnevi 4

Mısra: 117

İki sayısının sıra sıfatı.

117. İkinci a 'del-i aḥbâb ü aḥşâb

118. Şeh-i 'âdil 'Ömerdür ibn-Ḥattâb

2. **ikinci:**

Mesnevi 37

Mısra: 177

İkinci kez, ikinci olarak.

177. İkinci nâme çâk itd'âşkâre

178. 'Aceb mi olsa âhir pâre pare

ikinde:

1. **ikinde:**

Mesnevi 17

Mısra: 70

Bu kez.

69. Murâdum bu ki ey serv-i ser-efrâz

70. İkinde olmayasın derde dem-sâz

2. **ikinde:**

Mesnevi 28

Mısra: 35

İkinci olarak.

35. İkinde itme âh-ı âteş-engîz

36. Eridür şekerünü âteş-i tîz

iklim:

1. **ikliminde: -i, -n, -de**

Mesnevi 7

Mısra: 6

Ülke, memleket, diyar.

5. Deñizler gibi dök mâl ü menâli

6. Söz ikliminde yap bir kaşr-ı 'âlî

2. **iklimin: -i, -n**

Mesnevi 7

Mısra: 22

Ülke, memleket, diyar.

21. 'Azîmet Hüdhüdin cânüñda kondur

22. Söz iklimin Sebâ mülkine döndür

3. **iklime: -e**

Mesnevi 12

Mısra: 110

Ülke, diyar: iklim-i arab, iklim-i trâk.

109. Ne yirdendür gelişün bu diyâra

110. Ne iklimi giderdün yâ şikâra

4. **iklime: -e**

Mesnevi 15

Mısra: 209

Memleket, diyar.

209. Gehî Şävürüñ ol iklimi geştin

210. Gehî öz kendülernüñ ser-güzeştin

5. **iklimi: -i**

Mesnevi 19

Mısra: 130

Ülke, memleket, diyar.

129. Ne var luṭf u keremler idüp izhâr

130. Bizüm iklimi teşrif itseñ ey yâr

iklim-i hüsnüñ:

1. **iklim-i hüsnüñ: -üñ**

Mesnevi 11

Mısra: 121

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Güzellik ülkesi.

121. Özi iklim-i hüsnüñ pādşâhı

122. Aña hûbân-ı 'âlem hep sipâhı

ikrâr ider:

1. **ikrâr ider: -er**

Mesnevi 2

Mısra: 64

Kelime Tipi: -

Kabul ve tasdik etmek.

63. Ne mü' min kendü dîninden haber-dâr

64. Ne ḥod kâfir ider küfrine ikrâr

2. **ikrâr ider: -er**

Mesnevi 2

Mısra: 64

Kelime Tipi: -

Kabul ve tasdik etmek.

63. Ne mü' min kendü dîninden haber-dâr

64. Ne ḥod kâfir ider küfrine ikrâr

ikrâr itmişdür:

1. **ikrâr itmişdür: -miş, -dür**

Mesnevi 1

Mısra: 19

Kelime Tipi: -

Açıkça söylemek, kabul etmek.

19. Elif birliğün[i] itmişdür ikrâr

20. N'ola barmaq götürüp tursa her-bâr

iktidâr:

1. **iktidârüm: -um**

Mesnevi 5

Mısra: 158

Takat, güç yetme, yapabilmek: Erbâb-ı iktidârdandır. İktidarı kâfidir.

157. Oñat baḫsañ hebâdur cümle varum

158. Görinmez bir cihetden iktidârüm

2. **iktidârũñ: -(u)ñ**

Mesnevi 5

Mısra: 187

Bir işi yapabilmek gücü, erk, kudret.

187. Çü yok şâh işigüne iktidârũñ

188. İştîdür Âşâf-ı devrâna zârũñ

il:

1. **il:**

Mesnevi 10

Mısra: 48

Memleket, ülke, yurt, diyar, iklim, vilayet.

47. Çayurmaz çek belâ vü renc ü miñnet

48. Tek olsun il senüñ devründe râḫâṭ

2. **ilinüñ: -i, -nün**

Mesnevi 18

Mısra: 96

Ülke, yer.

95. Külâhın kej urınmış her sipâhı

96. Ne ispeh hüsn ilinüñ pādşâhı

3. **ilinde: -i, -n, -de**

Mesnevi 27

Mısra: 306

Memleket, ülke, yurt, diyar, iklim, vilayet.

305. Zebün olduñ hevâ-yi nefsinde

306. Tutulduñ şanasın küffâr ilinde

4. **ilden: -den**

Mesnevi 28

Mısra: 56

Yabancılar, başkaları, herkes.

55. Tatalum şem' gibi olasın germ

56. Niçün yanarsın ilden itmeyüp şerm

5. **iline: -i, -n, -e**

Mesnevi 28

Mısra: 98

Memleket, ülke, yurt, diyar, iklim, vilayet.

97. Virüp bir kâşid-i cüstün eline

98. Didi irgür bunı Ermen iline

6. **ile: -e**

Mesnevi 33

Mısra: 12

Yabancılar, başkaları, herkes.

11. Cihâna luṭfdur illâ baña ḫahr

12. İle şekker şunar ben ḫasteye zehr

7. **il:**

Mesnevi 38

Mısra: 140

Ülke.

139. Gönül mir'âtin idüp ḡuşâdan pās

140. Tutarı ol Hızır ḫattıçün İl yās

il içinde:

1. **il içinde:**

Mesnevi 7

Mısra: 52

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Memleket(ülke) içi.

51. Zamâne ḫalkı istiḡnâda yeksân

52. Faḫîr olmışdı il içinde destân

ilâc:

1. **ilâcın: -i, -n**

Mesnevi 34

Mısra: 82
Deva, şifa.

81. Çü bî-tâb itdi teb nâzik mizâcın
82. Kimesne bilmedi anuñ 'ilâcın

ilâc:

1. **ilâcumdan:** -(u)m, -dan
Mesnevi 18
Mısra: 78
Bir sonuca varmak, ortadaki engelleri kaldırmak için tutulması gereken yol, çıkar yol, çözüm yolu, çare.

77. Sen itdün hoş beni derd ile pâ-mâl
78. İlâcumdan niçün eylersin ihmâl

ilâhâ:

1. **ilâhâ:**
Mesnevi 39
Mısra: 1
Ey Allah'im.

1. İlâhâ Kâdirâ Perverdgarâ
2. Hudâvendâ Raḥîmâ Kirdgarâ

ilâhî:

1. **ilâhî:**
Mesnevi 1
Mısra: 12
Ey benim Allah'im.

11. Tâlup söz bahrine oldum çü gavvâş
12. İlâhî sen naşîb it gevher-i hâş

2. **ilâhî:**
Mesnevi 1
Mısra: 49
Ey benim Allah'im.

49. Uyar taḳlîd hıv âbindan İlâhî
50. Görem tâ nûr-ı taḳḳîki kemâhî

3. **ilâhî:**
Mesnevi 1
Mısra: 87
Ey benim Allah'im.

87. Refîk olursa tevḫîkûñ İlâhî
88. Tutam Şeyḫî sülûk itdügi râhî

4. **ilâhî:**
Mesnevi 3
Mısra: 63
Ey benim Allah'im.

63. İlâhî cehl ile kendüm yitürdüm
64. Edeb resmini aradan götürdüm

5. **ilâhî:**
Mesnevi 6
Mısra: 51
Ar. Ey Allahım! ("Yâ ilâhî" takdirindedir).

51. İlâhî eyle bu gülzârı ḥurrem
52. Yavuz yıl esmesün üstine bir dem

6. **ilâhî:**
Mesnevi 9

Mısra: 61
Ey benim Allah'im.

61. İlâhî şahumuz dâyim ḥabîr it
62. 'Adâletle vezîrin dil-peḫîr it

7. **ilâhî:**
Mesnevi 20
Mısra: 13
Ey Allah'im.

13. Dir idi kim İlâhî neyleyem âh
14. Ne bilem niçe yâduñ eyleyem âh

8. **ilâhî:**
Mesnevi 25
Mısra: 87
Ey Allah'im.

87. İlâhî neyleyem bir derdmemdem
88. Esîr-i bend-i hicrân müstemdem

9. **ilâhî:**
Mesnevi 39
Mısra: 9
Ey Allah'im.

9. İlâhî Âdem ü Ḥavvâ ḥaḳîçün
10. İlâhî tâc-ı kerremnâ ḥaḳîçün

10. **ilâhî:**
Mesnevi 39
Mısra: 10
Ey Allah'im.

9. İlâhî Âdem ü Ḥavvâ ḥaḳîçün
10. İlâhî tâc-ı kerremnâ ḥaḳîçün

11. **ilâhî:**
Mesnevi 39
Mısra: 21
Ey Allah'im.

21. Seni tevḫîd ḥaḳḳîçün İlâhî
22. Seni temecîd ḥaḳḳîçün İlâhî

12. **ilâhî:**
Mesnevi 39
Mısra: 22
Ey Allah'im.

21. Seni tevḫîd ḥaḳḳîçün İlâhî
22. Seni temecîd ḥaḳḳîçün İlâhî

13. **ilâhî:**
Mesnevi 39
Mısra: 23
Ey Allah'im.

23. İlâhî 'izzet-i taḳḳîk ḥaḳḳı
24. İlâhî ḥürmet-i tevḫîk ḥaḳḳı

14. **ilâhî:**
Mesnevi 39
Mısra: 24
Ey Allah'im.

23. İlâhî 'izzet-i taḳḳîk ḥaḳḳı
24. İlâhî ḥürmet-i tevḫîk ḥaḳḳı

15. **ilâhî:**

Mesnevi 40
Mısra: 101
Ey Allah'ım.

101. İlähî müddet-i 'ömrin dırâz it
102. Nihâl-i 'izz ü bahtın ser-firâz it

16. **ilâhî:**

Mesnevi 40
Mısra: 105
Ey Allah'ım.

105. Süleymân şâh ile Âşaf İlähî
106. Yedi iklimde hüküm itsün kemâhî

i'lâm kıldı:

1. **i'lâm kıldı:**

Mesnevi 21
Mısra: 44
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bildirmek, anlatmak.

43. Çü gördi tıfl gibi emrine râm
44. Temâmet cüy-ı şîri kıldı i'lâm

2. **i'lâm kıldı:**

Mesnevi 21
Mısra: 44
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bildirmek, anlatmak.

43. Çü gördi tıfl gibi emrine râm
44. Temâmet cüy-ı şîri kıldı i'lâm

3. **i'lâm kıldı: -dı**

Mesnevi 21
Mısra: 44
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bildirmek, anlatmak.

43. Çü gördi tıfl gibi emrine râm
44. Temâmet cüy-ı şîri kıldı i'lâm

ile:

1. **ile:**

Mesnevi 1
Mısra: 18
*Kelimenin sonuna geldiğinde
birliktelik, işteşlik, beraberlik, araç, sebep
veya durum anlatan cümleler yapmaya
yarar.*

17. Uyar 'aşkuñ çerâğın dilde nâ-gâh
18. Diyem tâ şevk ile Allâh Allâh

2. **ile:**

Mesnevi 1
Mısra: 29
*Kelimenin sonuna geldiğinde
birliktelik, işteşlik, beraberlik, araç, sebep
veya durum anlatan cümleler yapmaya
yarar.*

29. Bağanlar dir elif lâm ile medde
30. Yiter abdâl-ı Hâkka tüğ u şedde

3. **ile:**

Mesnevi 2
Mısra: 52
Birlikte, beraber (bağlama edatı).

51. Virür kimine tâc-ı 'izz ü iclâl
52. Kimisine külâh-ı fakr ile şâl

4. **ile:**

Mesnevi 3
Mısra: 19
İle bağlacı (Vasıta bağlamında).

19. İdüp câm-ı mey-i 'ışk ile mestlik
20. İşüm deyr-i cihânda büt-perestlik

5. **ile:**

Mesnevi 3
Mısra: 26
İle bağlacı.

25. Eger a' mälümi tartarsa vezzân
26. Göge ağa kamu hayr ile ihşân

6. **ile:**

Mesnevi 3
Mısra: 51
Birlikte, beraber (bağlama edatı).

51. Yine 'aciz ile kıldı i'tirâfi
52. Ki lâ ahşâ senâen didi şâfi

7. **ile:**

Mesnevi 3
Mısra: 62
*"-dAn dolayı" anlamında bağlama
edatı.*

61. Ne hoşdur güng ü lâl ü ebkem olmak
62. Kuşür u 'aciz ile kul epsem olmak

8. **ile:**

Mesnevi 3
Mısra: 63
*"-dAn dolayı" anlamında bağlama
edatı.*

63. İlähî cehl ile kendüm yitürdüm
64. Edeb resmini aradan götürdüm

9. **ile:**

Mesnevi 4
Mısra: 65
*Bazı soyut isimlerden sonra getirilince
durum bildiren zarflar oluşturur.*

65. Olursın fakr ile şädân ü mesrür
66. Degül dünyâ katuñda beyze-i mür

10. **ile:**

Mesnevi 5
Mısra: 57
*Bazı soyut isimlerden sonra getirilince
durum bildiren zarflar oluşturur.*

57. 'İtâb ile hitâb idüp dir ey dil
58. Sözüm haqdur cevâbuñ cümle bâtıl

11. **ile:**

Mesnevi 5
Mısra: 77
*Bazı soyut isimlerden sonra getirilince
durum bildiren zarflar oluşturur.*

77. Bisâ't-ı rezme süre hışm ile at
78. 'Adû tırduğı yirde ola şeh-mât

12. ile:

Mesnevi 5
Mısra: 110

Bazı soyut isimlerden sonra getirilince durum bildiren zarflar oluşturur.

109. Şimāl ol hükmi tıtmış şöyle muhkem
110. Yemîn ile girer gülzâra her dem

13. ile:

Mesnevi 5
Mısra: 153

Bağlama edatı,ile, birlikte, beraber.

153. Süleymân tıtalum mür ile peyvend
154. İdermiş ola mı Belkîsa mânend

14. ile:

Mesnevi 5
Mısra: 163

Bazı soyut isimlerden sonra getirilince durum bildiren zarflar oluşturur.

163. Gelüp çâker yekî fâhr ile vecde
164. İrağdan eylerem ol bâba secde

15. ile:

Mesnevi 5
Mısra: 196

Bazı soyut isimlerden sonra getirilince durum bildiren zarflar oluşturur.

195. Zemîn âşâr-ı 'adli birle ma'mûr
196. Zemân ahyâr-ı re'yi ile mesrûr

16. ile:

Mesnevi 6
Mısra: 46

Kelimenin sonuna geldiğinde birliktelik, işteşlik, beraberlik, araç, sebep veya durum anlatan cümleler yapmaya yarar.

45. Kelâmum dün olup olmaz müşerref
46. Nażar kılmazsa ger lutf ile Āşaf

17. ile:

Mesnevi 7
Mısra: 7
İle edatı.

7. Ne kaşr ol kim ola 'arş ile hem-ser
8. Eñ ednâ şemse aña mihr-i enver

18. ile:

Mesnevi 7
Mısra: 27

Bazı soyut isimlerden sonra getirilince durum bildiren zarflar oluşturur.

27. Gel imdi eyle taħrîr ile taħrîr
28. Beyân it mâ-cerâ-yı 'ışkı bir bir

19. ile:

Mesnevi 7
Mısra: 69

Kelimenin sonuna geldiğinde birliktelik, işteşlik, beraberlik, araç, sebep

veya durum anlatan cümleler yapmaya yarar.

69. Meger bu fikr ile bir gice uyhu
70. Alup nergislerini düş görür ü

20. ile:

Mesnevi 7
Mısra: 138
İle bağlacı.

137. Konulmuşdı özinde her fazilet
138. Şecâ'at 'adl ü dâd ile mürüvvet

21. ile:

Mesnevi 7
Mısra: 141
Birlikte, beraber (bağlama edatı).

141. Gehî hür ile 'işret kılandır
142. Gehî 'ğilmân ile şöhbet kılandır

22. ile:

Mesnevi 7
Mısra: 142
Birlikte, beraber (bağlama edatı).

141. Gehî hür ile 'işret kılandır
142. Gehî 'ğilmân ile şöhbet kılandır

23. ile:

Mesnevi 8
Mısra: 3
Bağlama edatı,ile, birlikte, beraber.

3. Zemîni dürlü reng ile bezerdi
4. Hıfâ-yı Rûmî yapraklar bezerdi

24. ile:

Mesnevi 9
Mısra: 39

Bazı soyut isimlerden sonra getirilince durum bildiren zarflar oluşturur.

39. Eger zulm ile bir cü olsa hor-yâd
40. İderven hîrmen-i 'ömrini ber-bâd

25. ile:

Mesnevi 9
Mısra: 53

Bazı soyut isimlerden sonra getirilince durum bildiren zarflar oluşturur.

53. Yaparlar mâl-i eytâm ile eyvân
54. İdüp bî-çâreler kâlbini vîrân

26. ile:

Mesnevi 9
Mısra: 63

Bazı soyut isimlerden sonra getirilince durum bildiren zarflar oluşturur.

63. Bu iki cân ile cism-i cihâm
64. Mü'eyyed kıl virtüp emn ü amânı

27. ile:

Mesnevi 10
Mısra: 8

"Birlikte, beraber; vesilesiyle" anlamında kullanılmış "ile" bağlacı.

7. Didi ey ata cânı kıretü'l-‘ayn
8. Dür-i pendüm ile küşk eyle pür –zeyn

28. **ile:**

Mesnevi 10
Mısra: 11

Bazı soyut isimlerden sonra getirilince durum bildiren zarflar oluşturur.

11. Memâlik ‘adl ü dâd ile olur âbâd
12. Re‘âyetden ra‘iyet nitelim şâd

29. **ile:**

Mesnevi 10
Mısra: 33

Bazı soyut isimlerden sonra getirilince durum bildiren zarflar oluşturur.

33. Cihân mülkinde ‘adl ile çıkar ad
34. Disün aduñ işiden âferîn-yâd

30. **ile:**

Mesnevi 10
Mısra: 46

*"Vasıtasıyla, aracılığıyla"
anlamlarında edat.*

45. Sipâhîler megesdür sîm ü zer şehd
46. Bularuñ cem‘ine şehd ile kıl cehd

31. **ile:**

Mesnevi 10
Mısra: 79

Bazı soyut isimlerden sonra getirilince durum bildiren zarflar oluşturur.

79. Pes imdi hayr ile geçür zamânuñ
80. Du‘â-yı hayr ile yâd ola cânuñ

32. **ile:**

Mesnevi 10
Mısra: 80

Bazı soyut isimlerden sonra getirilince durum bildiren zarflar oluşturur.

79. Pes imdi hayr ile geçür zamânuñ
80. Du‘â-yı hayr ile yâd ola cânuñ

33. **ile:**

Mesnevi 10
Mısra: 82

Bazı soyut isimlerden sonra getirilince durum bildiren zarflar oluşturur.

81. Be-herhâl añılır kişinüñ adı
82. Tek ol kim eylüg ile ola yâdı

34. **ile:**

Mesnevi 11
Mısra: 14
Birlikte.

13. Gönül hoş eyleyüp nüş itdi şahbâ
14. Münâsib yâr ile hâlvette tenhâ

35. **ile:**

Mesnevi 11
Mısra: 135

Bazı soyut isimlerden sonra getirilince durum bildiren zarflar oluşturur.

135. Tuta ger kîne-i hâsm ile şemşîr
136. İder şîr-i civânî rûbeh-i pîr

36. **ile:**

Mesnevi 11
Mısra: 140

Bazı soyut isimlerden sonra getirilince durum bildiren zarflar oluşturur.

139. Çü Şāvuruñ kelâmın diñledi şâh
140. Temâm olduğda itdi derd ile âh

37. **ile:**

Mesnevi 11
Mısra: 149

Bazı soyut isimlerden sonra getirilince durum bildiren zarflar oluşturur.

149. Dönüp bu hâl ile Şāvūra Pervîz
150. Didi ey hîle-cüy ü fitne-engîz

38. **ile:**

Mesnevi 12
Mısra: 81

Bazı soyut isimlerden sonra getirilince durum bildiren zarflar oluşturur.

81. İdince ‘ışk ile Şîrîni pür-şür
82. Ne şüret gösterür gör çerh-i hun-ğor

39. **ile:**

Mesnevi 12
Mısra: 130

Bazı soyut isimlerden sonra getirilince durum bildiren zarflar oluşturur.

129. Zihî ‘avrat kim erden yeg hürüşü
130. Tolu âvâze-i ‘ışk ile güşi

40. **ile:**

Mesnevi 12
Mısra: 136

Bazı soyut isimlerden sonra getirilince durum bildiren zarflar oluşturur.

135. Gil-i âdemle ervâh-ı firîşte
136. Olupdur ‘ışk meşk ile sirişte

41. **ile:**

Mesnevi 13
Mısra: 53

Bazı soyut isimlerden sonra getirilince durum bildiren zarflar oluşturur.

53. Terennümler idüp şevk ile kavvâl
54. Kılurlardı karar u şabri pâ-mâl

42. **ile:**

Mesnevi 13
Mısra: 61
İle bağlacı.

61. Leb-i cām-ı mey ile la‘l-i sâkî
62. Virürdi ehl-i bezme ‘ömr-i bâkî

43. **ile:**

Mesnevi 14
Mısra: 100

Bazı soyut isimlerden sonra getirilince durum bildiren zarflar oluşturur.

99. O deştün lüle-i hāmırāsı yek-ser
100. Kızıl kân ile tölmiş kâse-i ser

44. **ile:**

Mesnevi 15
Mısra: 9

Bazı soyut isimlerden sonra getirilince durum bildiren zarflar oluşturur.

9. Nice olmasın ol derd ile kâni'
10. Olur dermāna nām ü neng māni'

45. **ile:**

Mesnevi 15
Mısra: 11

Bazı soyut isimlerden sonra getirilince durum bildiren zarflar oluşturur.

11. Olupdı gerçi kim 'ışk ile dil-rîş
12. Devāsın idemezdi lîk tefîş

46. **ile:**

Mesnevi 15
Mısra: 17

Bazı soyut isimlerden sonra getirilince durum bildiren zarflar oluşturur.

17. Öpüp yüz lutf ile boynın kulağın
18. 'Ayān itdi āna ol 'ışk dāğın

47. **ile:**

Mesnevi 15
Mısra: 23
İle bağlacı.

23. Eger seng ile āhen olmasa cem'
24. Cihān bezminde yanmaz idi bir şem'

48. **ile:**

Mesnevi 15
Mısra: 38

Bazı soyut isimlerden sonra getirilince durum bildiren zarflar oluşturur.

37. Şehāb-ı çeşmüm idüp gevher-efşān
38. Dür ü la'l ile idem deryā yüzün kân

49. **ile:**

Mesnevi 15
Mısra: 213

Birlikte.

213. Sürür-ı vaşl ile mesrūr ü hurrem
214. Geçüp 'ālemden eylerlerdi 'ālem

50. **ile:**

Mesnevi 16
Mısra: 37
Birlikte.

37. Fiğān-ı kerre- nāy ile tıtuş dem
38. Yedekler rakşa girürdi dem-ā-dem

51. **ile:**

Mesnevi 18
Mısra: 82
Aracılığıyla, vasıtastıyla.

81. Pes emr itdi emir-āhūra Perviz
82. Ki zerrin zîn ile zeyn ola Şebdiz

52. **ile:**

Mesnevi 18
Mısra: 111

"Beraber, birlikte" anlamlarında edat.

111. Bu ayın ile kim ol şāh-ı 'āşık
112. Giderd' Ermen zemine key yaraşık

53. **ile:**

Mesnevi 18
Mısra: 115

Bazı soyut isimlerden sonra getirilince durum bildiren zarflar oluşturur.

115. Turup Bānū hezārān şevket ile
116. Hoş istikbāle çıkıdı hürmet ile

54. **ile:**

Mesnevi 18
Mısra: 116

Bazı soyut isimlerden sonra getirilince durum bildiren zarflar oluşturur.

115. Turup Bānū hezārān şevket ile
116. Hoş istikbāle çıkıdı hürmet ile

55. **ile:**

Mesnevi 18
Mısra: 141
İle bağlacı.

141. Girüp oturdılar şāh ile Bānū
142. Gelüp qarşuda Şirīn çökdi zānū

56. **ile:**

Mesnevi 18
Mısra: 152
Yoluyla.

151. Münāsib şi'rler oğurdu kavvāl
152. Virürdi ehl-i bezme veed ile hāl

57. **ile:**

Mesnevi 19
Mısra: 41

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

41. Eger ol la'l ile ey dürr-i nā-süft
42. Dilerseñ kim olasın tā ebed cüft

58. **ile:**

Mesnevi 19
Mısra: 46

"Vasıtastıyla, aracılığıyla" anlamlarında edat.

45. Ger isterseñ dağı muhkem ola bend
46. İd āna kayd-ı ferzend ile peyvend

59. **ile:**

Mesnevi 19
Mısra: 51

Kelimenin sonuna geldiğinde birliktelik, işteşlik, beraberlik, araç, sebep veya durum anlatan cümleler yapmaya yarar.

51. Olursañ ger āna kābīn ile rām
52. Olur fermān-berüñ ol kām ü nā-kām

60. **ile:**

Mesnevi 19

Mısra: 80

"Beraber, birlikte" anlamlarında edat.

79. Saña benden emānetdür ki her- bār

80. Oturma şāh ile ḥalvetde zinhār

61. **ile:**

Mesnevi 19

Mısra: 124

"Beraber, birlikte" anlamlarında edat.

123. Bu üslüb ile kırk gün şāh-ı pīrüz

124. Niğārīn ile 'ayş itdi şeb ü rüz

62. **ile:**

Mesnevi 20

Mısra: 37

"-dAn dolayı, yüzünden" anlamlarında edat.

37. Dögüp bu derd ile başını taşa

38. Dökerdi gözyaşını tağ ü taşa

63. **ile:**

Mesnevi 20

Mısra: 43

Yoluyla.

43. Dem-ā-dem müşt ile gögsin dögerdi

44. Anuñçün sīnesi gök gök gögerdi

64. **ile:**

Mesnevi 21

Mısra: 28

Yoluyla.

27. Velī gönli virürdi kim tanuqluğ

28. Ola ḥvān-ı vişāl ile konuqluğ

65. **ile:**

Mesnevi 21

Mısra: 51

"Vasitasıyla, aracılığıyla" anlamlarında edat.

51. Lisān-ı ḥāl ile yār'itdi ma'lūm

52. Muḥabbet āteşine olduğın mūm

66. **ile:**

Mesnevi 22

Mısra: 12

İle bağlacı (vasita anlamında).

11. Olup ol tıfl güyā kim ğazabnāk

12. İder dınağ ile şahrā yüzün çäk

67. **ile:**

Mesnevi 22

Mısra: 20

Bazı soyut isimlerden sonra getirilince durum bildiren zarflar oluşturur.

19. Ne bir laḥza qarār ü şabr iderdi

20. Ne ārām ile cāna cebr iderdi

68. **ile:**

Mesnevi 22

Mısra: 122

Etkisiyle, nedeniyle, -dAn dolayı" anlamlarında bağlama edatı.

121. Diline hiç nesne gelmez idi

122. Sürür-ı vaşl ile mesrūr ü ḥurrem

69. **ile:**

Mesnevi 23

Mısra: 24

Etkisiyle, nedeniyle, -dAn dolayı" anlamlarında bağlama edatı.

23. Söyümdi bād-ı ğayretten çerāğı

24. Eridi āteş-i 'ār ile yağı

70. **ile:**

Mesnevi 23

Mısra: 30

Birlikte.

29. İdüp tevbīḥ ü taqrī ü 'itābı

30. Hezārān tanz ile kıldı ḥitābı

71. **ile:**

Mesnevi 23

Mısra: 126

"Vasitasıyla, aracılığıyla" anlamlarında edat.

125. Şalup çāh-ı belāya anı ol dem

126. Kapusın yapıdılar taş ile muḥkem

72. **ile:**

Mesnevi 24

Mısra: 47

"Vasitasıyla, aracılığıyla" anlamlarında edat.

47. Bisāt-ı ḥāk ile örtüp tenini

48. Yaka idindi kühuñ dāmenini

73. **ile:**

Mesnevi 24

Mısra: 176

İle bağlacı (birlikte anlamında).

175. Karınca kanda vü kanda Süleymān

176. İder mi şāḥ-ı gül zāğ ile peymān

74. **ile:**

Mesnevi 24

Mısra: 178

İle bağlacı.

177. Kaçan lāyık ola kim murg-i ḥāne

178. Ola tūfī ile hem-āşyāne

75. **ile:**

Mesnevi 24

Mısra: 203

İle bağlacı.

203. Şadef baḥr ile kılsa kār ü bārı

204. Kaçan bir yıl çekeydi intizārı

76. **ile:**

Mesnevi 25

Mısra: 43

Birlikte; karşılıklı olarak anlamını veren bağlama edatı.

43. Scherden küh ile bî-şabr ü ārām
44. Kılurdı çarb ü h̄arb irince aḥşam

77. **ile:**

Mesnevi 25

Mısra: 56

"-dAn dolay, yüzünden" anlamlarında edat.

55. Niçe biñ canluyam taşdan demürden
56. Naşb olmaz ğam-ı yār ile mürden

78. **ile:**

Mesnevi 25

Mısra: 63

-den ötürü, -den dolay anlamı katan edat.

63. Şarardı hicr ile gün gibi çehrem
64. Vişāl-i yārdan yok zerre behrem

79. **ile:**

Mesnevi 25

Mısra: 89

"-dAn dolay, yüzünden" anlamlarında edat.

89. Tıtuşdum āteş-i 'ışk ile yandum
90. Duḡan-ı nār-ı āhumla boyandum

80. **ile:**

Mesnevi 26

Mısra: 102

"-dAn dolay" anlamında bağlama edatı.

101. Hemīşe lāleves ḥaşm-ı siyeh-dil
102. Şarāb-ı ğuşşa ile ola kanzil

81. **ile:**

Mesnevi 26

Mısra: 133

İle bağlacı (birlikte anlamında).

133. Sürersin sen rakīb ile şafālar
134. Çeker Ferhād-ı bî-çāre cefālar

82. **ile:**

Mesnevi 26

Mısra: 154

Birlikte, beraber (bağlama edatı).

153. Seni ḥāşā ki maḥrūm eyleyem ben
154. Şehenşāh ile aḥup şart ü 'ahdūñ

83. **ile:**

Mesnevi 26

Mısra: 177

"Beraber, birlikte" anlamlarında edat.

177. İderdi hayretinden tağ ile ceng
178. Dir idi ey nigār-ı dil-sitānum

84. **ile:**

Mesnevi 26

Mısra: 202

"Beraber, birlikte" anlamlarında edat.

201. İrişem mi ki 'ömrüm vuşlatuñā
202. Yāḥud qalam mı derd ü miḥnet ile

85. **ile:**

Mesnevi 26

Mısra: 203

"Beraber, birlikte" anlamlarında edat.

203. Belā-yı cāvidān-ı firqat ile
204. 'Aceb 'ahde vefā ide mi Pervīz

86. **ile:**

Mesnevi 27

Mısra: 127

Bazı soyut isimlerden sonra getirilince durum bildiren zarflar oluşturur.

127. Kanı ol nāz ile perverde dil-dār
128. Gıdā itdi zemīne çerḥ-i ğaddār

87. **ile:**

Mesnevi 27

Mısra: 212

"-dAn dolay" anlamında bağlama edatı.

211. Ve ger maḥbūbsañ mağrūr olma
212. Bu fāñi ḥüsn ile mesrūr olma

88. **ile:**

Mesnevi 27

Mısra: 231

İle bağlacı (birlikte anlamında).

231. Belā vü derd ile hep itdiler göç
232. Felekden eylemedi hiçbiri oç

89. **ile:**

Mesnevi 28

Mısra: 28

Bazı soyut isimlerden sonra getirilince durum bildiren zarflar oluşturur.

27. Pes andan soñra Şirīne ḥitāb it
28. Du 'ā-yı devlet ile fetḥ-i bāb it

90. **ile:**

Mesnevi 28

Mısra: 67

Etkisiyle, nedeniyle, -dAn dolay" anlamlarında bağlama edatı.

67. Yiter olduñ bu endūh ile bî -zevk
68. Dizūñ ğam gerdenine eyleme tavk

91. **ile:**

Mesnevi 31

Mısra: 75

Etkisiyle, nedeniyle, -dAn dolay" anlamlarında bağlama edatı.

75. Şarāb-ı 'ışkuñ ile şöyle bî-hüş
76. Geliyor uşda Ḥusrev mest ü medhüş

92. **ile:**

Mesnevi 31

Mısra: 103

Bazı soyut isimlerden sonra getirilince durum bildiren zarflar oluşturur.

103. İdüp luḥf-ı firāvān ile ḥürmet
104. Kılāsın aña dürlü dürlü ḥidmet

93. ile:

Mesnevi 31
Mısra: 119

Bazı soyut isimlerden sonra getirilince durum bildiren zarflar oluşturur.

119. İdüp ol korhudan güc ile şabri
120. Kılurdı zulm idüp cânma cebri

94. ile:

Mesnevi 31
Mısra: 176

İle bağlacı (birlikte anlamında).

175. Kuşadup hüblar sağ ü şolmı
176. Gül-âb ile şuladılar yolını

95. ile:

Mesnevi 31
Mısra: 177

Bazı soyut isimlerden sonra getirilince durum bildiren zarflar oluşturur.

177. Hezarân lutf ile Pervîz şâhı
178. O kaşra çondururlar tîz şâhı

96. ile:

Mesnevi 32
Mısra: 12

"Beraber, birlikte" anlamlarında edat.

11. Hırâmânî hırâmânî irişdi
12. Şehenşâh ile el alup görışdi

97. ile:

Mesnevi 32
Mısra: 20

"Beraber, birlikte" anlamlarında edat.

19. Zihî devlet bu murğ-ı nâ-tüvâne
20. Hümâ ile ola hem-âşyâne

98. ile:

Mesnevi 32
Mısra: 75

"-dAn dolayı" anlamında bağlama edatı.

75. Ne dem kim ben olam hışm ile sâyir
76. Döker bâl ü perini nesr-i tâyir

99. ile:

Mesnevi 32
Mısra: 140

"-dAn dolayı" anlamında bağlama edatı.

139. Yaraşmaz saña kim ey lu'bet-i Çin
140. Kılâsın kaşlaruñ hışm ile pür-çin

100. ile:

Mesnevi 32
Mısra: 158

Etkisiyle, nedeniyle, -dAn dolayı" anlamlarında bağlama edatı.

157. Diyenler bu sözi dimez yaramaz
158. Çulın Haq çahr ile dâyim kıramaz

101. ile:

Mesnevi 33
Mısra: 6

"Vasıtasıyla, aracılığıyla" anlamlarında edat.

5. Yaşından virüp eţfâl-i ğama küt
6. Müje elmâsi ile deldi yâkut

102. ile:

Mesnevi 33
Mısra: 109

Etkisiyle, nedeniyle, -dAn dolayı" anlamlarında bağlama edatı.

109. Ğam-ı Şîrîn ile Şekkerde zehri
110. Görüp oldı ziyâde derd ü çahrı

103. ile:

Mesnevi 33
Mısra: 121

Etkisiyle, nedeniyle, -dAn dolayı" anlamlarında bağlama edatı.

121. Ğam-ı yâr ile dil k'ola müşevveş
122. Bir özge yâr ile olmaz imiş hoş

104. ile:

Mesnevi 33
Mısra: 122
Beraber.

121. Ğam-ı yâr ile dil k'ola müşevveş
122. Bir özge yâr ile olmaz imiş hoş

105. ile:

Mesnevi 34
Mısra: 63

"Beraber, birlikte" anlamlarında edat.

63. Sen itme nâle vü feryâd ile zâr
64. Degüldür saña ol hâlet sezâvâr

106. ile:

Mesnevi 34
Mısra: 72

Etkisiyle, nedeniyle, -dAn dolayı" anlamlarında bağlama edatı.

71. Zebûn olup o serv-i cüst ü çâlâk
72. Be-âhîr oldı o derd ile tebnâk

107. ile:

Mesnevi 34
Mısra: 79

Bağlama edatı,ile, birlikte, beraber.

79. Teninde âb ile şol hadde çıkdı
80. Ki her biri bir ırmağ oldı akdı

108. ile:

Mesnevi 36
Mısra: 22

Bazı soyut isimlerden sonra getirilince durum bildiren zarflar oluşturur.

21. Eyü adıyla ola aña hem-dem
22. Yaramazlığı ile olmaya mahrem

109. **ile:**

Mesnevi 36
Mısra: **61**
Birlikte.

61. Gül-âb ile iderler yolları yaş
62. 'Abîr-efşân olurlar hem güher-pâş

110. **ile:**

Mesnevi 36
Mısra: **71**
"Vasitasıyla, aracılığıyla"
anlamlarında edat.

71. Çıkardı bu nidâ ile münâdî
72. Perî-pekterler ü hürî-nijâdî

111. **ile:**

Mesnevi 36
Mısra: **141**
Birlikte, beraber (bağlama edatı).

141. Bu resm ile nigâr-ı nâz-perver
142. Serîr-i kaşr-ı hüsne oldı server

112. **ile:**

Mesnevi 36
Mısra: **151**
Bazı soyut isimlerden sonra getirilince
durum bildiren zarflar oluşturur.

151. Visâl-i yâr ile gönlün idüp hoş
152. İder hicrân gamın küllî ferâmûş

113. **ile:**

Mesnevi 36
Mısra: **216**
"Vasitasıyla, aracılığıyla"
anlamlarında edat.

215. Ya bir şâhib -'azîmet itdi rîvi
216. Fuķâ'a koydı efsûn ile dîvi

114. **ile:**

Mesnevi 36
Mısra: **246**
Birlikte, beraber (bağlama edatı).

245. Görüp bu fırsatı câna ğanîmet
246. İderdi yâr-ı Şîrîn ile 'işret

115. **ile:**

Mesnevi 36
Mısra: **251**
Etkisiyle, nedeniyle, -dAn dolayı"
anlamlarında bağlama edatı.

251. Vişâl-i yâr ile mağrûr olup hoş
252. Re'âyâ hâlin itmişdi ferâmûş

116. **ile:**

Mesnevi 37
Mısra: **81**
Birlikte, beraber (bağlama edatı).

81. Eger küfr ile idüp 'ahd ü peymân
82. Getürmezseñ baña vü Hâķķa İmân

117. **ile:**

Mesnevi 37
Mısra: **102**
Etkisiyle, nedeniyle, -dAn dolayı"
anlamlarında bağlama edatı.

101. Sen ol 'âcizsin aduñ şâh Hüsrev
102. İdersin bu ğurûr ile tek ü dü

118. **ile:**

Mesnevi 38
Mısra: **34**
Etkisiyle, nedeniyle, -dAn dolayı"
anlamlarında bağlama edatı.

33. Ne İrân mülketi kalur ne Tûrân
34. Kâmusı fitne ile ola vîrân

119. **ile:**

Mesnevi 38
Mısra: **235**
Birlikte, beraber (bağlama edatı).

235. Başîret nûri ile bak cihâne
236. Niçe hercâyîdür gör bu zamane

120. **ile:**

Mesnevi 38
Mısra: **261**
Etkisiyle, nedeniyle, -dAn dolayı"
anlamlarında bağlama edatı.

261. Zer ü sîm ile olma halka kâhîr
262. Girürsin bûte-i kabre çü âhîr

121. **ile:**

Mesnevi 39
Mısra: **32**
Bağlama edatı,ile, birlikte, beraber.

31. Yönini hâzretüñden yaña dönder
32. Cihândan anı İmân ile gönder

122. **ile:**

Mesnevi 40
Mısra: **36**
"Beraber, birlikte" anlamlarında edat.

35. Kâbülin nazmuma k'ide munezzem
36. Tola ebyât ü eş'âr ile 'âlem

ilen:

1. **ilenüp: -üp**
Mesnevi 38
Mısra: **106**
Beddua etmek, küfretmek, kötü
söylemek.

105. Gehî başın gehî göğsin dögerdi
106. Cihâna ilenüp çerhe sögerdi

ilet:

1. **iletgil: -gil**
Mesnevi 7
Mısra: **26**
İletmek, götürmek, ulaştırmak.

25. Yazup tefsîr-i nev bu köhne şuhfa
26. İletgil Âşaf-ı devrâna tuhfê

2. **ilet:**

Mesnevi 11
Mısra: 178

Götürmek, ulaştırmak.

177. Ne ğam kim baña virdün güne- güne

178. İlet Şîrîne andan bir numüne

3. **ilettiler:** -di, -ler

Mesnevi 21
Mısra: 37

Götürmek, ulaştırmak.

37. İletdiler anı Şîrîn katına

38. Şanasın bülbülü nesrîn katına

4. **ilettdi:** -di

Mesnevi 31
Mısra: 6

Götürmek, ulaştırmak.

5. Degül nâme ki şâha kâşid ancağ

6. İlettdi bâğdan bir gönçe zanbağ

5. **ilettdi:** -di

Mesnevi 34
Mısra: 142

Götürmek, ulaştırmak.

141. Alup bu sözleri peyk-i haber-ber

142. İlettdi şâha bir bir didi yek-ser

6. **ilettiler:** -di, -ler

Mesnevi 36

Mısra: 88

Götürmek, ulaştırmak.

87. Delîl olup şeh-i hûbân-ı 'aşra

88. İletdiler o mâhı burc-ı kaşra

ilhâh ü ibram kıldı:

1. **ilhâh ü ibram kıldı:** -dı

Mesnevi 5

Mısra: 206

Kelime Tipi: **Deyim**

Can sıkacak derecede ısrar etme, üstüne düşme, zorlama.

205. Dil oldı çünkü 'aqluñ emrine râm

206. Dönüp kıldı baña ilhâh ü ibram

'ilim:

1. **'ilim:**

Mesnevi 1

Mısra: 7

1. Bilim 2. mec. Ayrıntı, özellik, nitelik.

7. 'İlim gençinesinüñ kapusın aç

8. Dilüme ma'rifet gevherlerin saç

'ilim yenbü 'inuñ:

1. **'ilim yenbü 'inuñ:** -nuñ

Mesnevi 1

Mısra: 35

Kelime Tipi: -

İlim çeşmesi.

35. 'İlim yenbü 'inuñ bu menba'ıdur

36. Hâkîkat âftâbı ma'la'ıdur

illâ:

1. **illâ:**

Mesnevi 10

Mısra: 58

1. -den başka. 2. ille de, mutlaka.

3. yoksa, aksi takdirde.

57. Dimişler câh ser-keş hûba beñzer

58. Anı şayd itmez illâ sîm ile zer

2. **illâ:**

Mesnevi 14

Mısra: 98

Den başka.

97. Hevâ germ ü dem-i gülân-ı pür- dîv

98. Yoğ idi sâye illâ sâye-i dîv

3. **illâ:**

Mesnevi 18

Mısra: 80

Meğer ki, Oysa.

79. Benüm hâlümden olmamağ haber-dâr

80. Cihân halkına ne illâ saña 'âr

4. **illâ:**

Mesnevi 29

Mısra: 8

Oysa.

7. Egerçi 'özü lîkin ta'ne-engîz

8. Be-gâyet lutf illâ kahr-âmîz

5. **illâ:**

Mesnevi 33

Mısra: 11

Yalnız.

11. Cihâna luţfdur illâ baña kahr

12. İle şekker şunar ben hasteye zehr

iller ne dirse disün:

1. **iller ne dirse disün:**

Mesnevi 26

Mısra: 147

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Eller ne derse desün: Başkaları ne söylerse (düşünürse) söylesün (düşünsün).

147. Ne dirse disün iller haş eger 'âm

148. Muñ'em hükümüne her emrüne râm

'illet:

1. **'illetüme:** -(ü)m, -e

Mesnevi 26

Mısra: 196

Hastalık II Muhabbet derdi.

195. Muşavver oldı nağşuñ gözlerüme

196. Müdâvâ olmuş iken 'illetüme

'ilm:

1. **'ilmüne:** -(ü)ñ, -e

Mesnevi 14

Mısra: 111

Bilme, bilgi.

111. Ne diyem ki olmaya 'ilmüne ma'lûm

112. Meded kâldum belâ deşinde mağmûm

2. 'ilmün: -(ü)n

Mesnevi 27

Mısra: 201

Bilim, bilgi, marifet.

201. Eger var ise 'ilmün hoş 'amel kıl

202. Eyü cāh umuban tül-i emel kıl

3. 'ilme: -e

Mesnevi 27

Mısra: 204

Bilim, bilgi, marifet.

203. Ne 'ālimler gelüpdür bu serāya

204. Gidüp bulmadılar 'ilme nihāye

'ilm ile:

1. 'ilm ile:

Mesnevi 24

Mısra: 131

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

İlimle, bilgiyle.

131. Baña 'ilm ile ey üstād-ı dānā

132. Bu sırruñ hikmetini eyle peydā

iltifātı kılursa:

1. iltifātı kılursa: -(u)r, -sa

Mesnevi 40

Mısra: 33

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

*Yüzünü çevirip bakmak II Hatır
sormak, gönül almak.*

33. Mesihāsā kılursa iltifātı

34. Gele bu mürde cismümün hayāti

ilyās:

1. ilyās:

Mesnevi 19

Mısra: 64

*İlyas peygamber. Âb-ı hayât
hikayesine göre ölümsüzlük suyunu
bulduktan sonra Hızır karada, İlyas da suda
yaşamını sürdürmektedir.*

63. Ger ol Hızır ise biz âb-ı hayâtuz

64. Ger İlyās ise Ceyhün ü Firātuz

imā itme:

1. imā itme: -me

Mesnevi 19

Mısra: 83

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

*İma etmek. Dolaylı anlatmak,
anıştırmak, ihsas etmek.*

83. İşāret kılsa itme aña imā

84. Mebādā töhmet ide saña a' dā

imā kılur:

1. imā kılur: -(u)r

Mesnevi 18

Mısra: 162

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

*İmā kılmak: İşaretle anlatma,
dolayısıyla anlatma.*

161. Ayağ üzre тұrup her mäh-simā

162. Kılur 'uşşāka göz ucıyla imā

imām-ı pür -hayā:

1. imām-ı pür -hayā:

Mesnevi 4

Mısra: 120

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

*Pek cdepli, pek namuslu günahtan
çokça sakınan imam.*

119. Üçüncü cāmi '-i eczā-yı Kur'ān

120. İmām-ı pür -hayā 'Osmān-ı 'Affān

imān:

1. imān:

Mesnevi 37

Mısra: 63

*Din. Allah 'ın birliğini, melekleri,
mukaddes kitapları, peygamberleri, kıyâmet
günü, kaderi, ölümden sonra dirilmeyi
kalp ile tasdik ve dil ile ikrar etme, kalben
inanma ve dil ile söyleme.*

63. Gel imān gülsitānın eyle gül-geşt

64. Yeter bāğ oldı saña bāğ-ı Zerdüşt

2. imān:

Mesnevi 39

Mısra: 32

İman, inanç, itikat.

31. Yöniñi hāzretüñden yaña dönder

32. Cihāndan anı imān ile gönder

imān getürmezseñ:

1. imān getürmezseñ: -mez, -se, -n

Mesnevi 37

Mısra: 82

Kelime Tipi: **Deyim**

İmana gelmek.

81. Eger küfr ile idüp 'ahd ü peymān

82. Getürmezseñ baña vü Hāğğa imān

imdi:

1. imdi:

Mesnevi 7

Mısra: 27

*Bunun için, bu sebepten, bundan
dolayı, o halde, öyle ise, binâcenaileyh.
Şimdi.*

27. Gel imdi eyle tahrîr ile takrîr

28. Beyān it mā-cerā-yı 'ışkı bir bir

2. imdi:

Mesnevi 10

Mısra: 79

Şimdi.

79. Pes imdi hayr ile geçür zamānuñ

80. Du 'ā-yı hayr ile yād ola cānuñ

imla olmuş:

1. imla olmuş: -miş

Mesnevi 37

Mısra: 56

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Yazılmak.

55. Pes ez hâmd ü şenâ-yı Rabbü'l -a'lâ
56. Şerîf ismi Resülün olmuş imla

imren:

1. **imrenüp:-üüp**
Mesnevi 22
Mısra: 41

Gıpta etmek, hoşâ giden bir şeyi arzu etmek, aşırı derecede arzu etmek.

41. Be-ğâyet imrenüp ol şîre devrân
42. Cihân pîr iken oldu tıfl-ı nâ-dân

imtilâ'ât olur:

1. **imtilâ'ât olur:-(u)r**
Mesnevi 3
Mısra: 106
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Doğunluk yaşamak.

105. Velî komaz k'idem seyr-i maķâmât
106. Każâ hükmince olur imtilâ'ât

imtiyâzum ola:

1. **imtiyâzum ola:-a**
Mesnevi 3
Mısra: 96
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Ayrıcalığı(m) olmak.

95. Ne bilem kim 'ayân olduķda râzum
96. Ola mı mücrimînden imtiyâzum

in:

1. **inüpdür:-üüp, -dür**
Mesnevi 4
Mısra: 52
Yukarıdan aşağıya doğru gelmek.

51. N'ola ger aña virildiyse Tevrât
52. Saña Kur'an inüpdür bunca âyât

2. **indi:-di**
Mesnevi 7
Mısra: 87
Yukarıdan aşağıya doğru gelmek.

87. Hilâl indi felekden çâker oldu
88. Anuñ gehvâresine çenber oldu

3. **inüp:-üüp**
Mesnevi 14
Mısra: 135
1. İnmek.

135. İnüp Şebdîzden şâh oldu râhât
136. Yatup bir lahza itdi istirâhât

4. **inüp:-üüp**
Mesnevi 18
Mısra: 120
1. İnmek.

119. Görince şâhı ol Bânü-yı a'zam
120. İnüp atdan piyâde oldu ol dem

5. **inine:-i, -n, -e**
Mesnevi 36

Mısra: 218
Mağara.

217. Ya deste oldu bir billüre mercân
218. Yâhud inine girdi şâh-mârân

6. **inüp:-üüp**
Mesnevi 38
Mısra: 71
Yukarıdan aşağıya doğru gelmek.

71. İnüp ol gice gökden bir tıraķa
72. Yıkıldı tāklar tāk oldu tākā

inâb:

1. **inâb:**
Mesnevi 34
Mısra: 128
Hünnap: Hünnap bitkisinin tatlı meyvesi.

127. Henüz irdi şaçumdan sünbüle tâb
128. Henüz aldı lebümden âb 'inâb

inân-ı ihtiyârüñ:

1. **inân-ı ihtiyârüñ:-uñ**
Mesnevi 19
Mısra: 32
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
İrade dizgini.

31. Görüp zârılığın ol şeh-süvârüñ
32. Çıķarm' elden 'inân-ı ihtiyârüñ

inân-tâb oldu:

1. **'inân-tâb oldu:-di**
Mesnevi 19
Mısra: 150
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Dizgin çevirip gitmek.

149. Hemân ol dem tûrup mâh-ı cihân-tâb
150. Medâyinden yaña oldu 'inân-tâb

'inâyet:

1. **'inâyet:**
Mesnevi 1
Mısra: 3
İyilik, lütuf, ihsan. Allah'ın kulunu koruması.

3. 'Inâyet reh-ber it cân-ı saķîme
4. Yöneldivir şîrât-ı müstakîme

2. **'inâyet:**
Mesnevi 37
Mısra: 159
İyilik, lütuf, ihsan. Allah'ın kulunu koruması.

159. 'Inâyet irmedi Pervîze hergiz
160. Anuñçün küfr içinde kaldı 'âciz

'inâyet it:

1. **'inâyet it:**
Mesnevi 1
Mısra: 3
Kelime Tipi: -
Yardım etmek.

3. 'İnāyet reh-ber it cān-ı saķīme
4. Yōneldivir şırāt-ı müstaķīme

'ināyet nāme-i maķz-i hidayet:

1. **'ināyet nāme-i maķz-i hidayet:**
Mesnevi 37
Mısra: 40

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Hak yoluna, doğru yola

kılavuzlamannın ta kendisinin lütuf, iyilik mektubu.

39. Hidāyet nāme-i 'ayn-ı 'ināyet
40. 'İnāyet nāme-i maķz-i hidayet

incin:

1. **incinmedi: -me, -dī**

Mesnevi 32

Mısra: 107

Gücenmek, gönül koymak, gücüne gitmek.

107. Şeh incinmedi bu sözlerden aşlā
108. Ŧama ' kat ' itmedi bir laħza kat ' ā

innā fetahnā:

1. **innā fetahnā:**

Mesnevi 5

Mısra: 140

Kelime Tipi: **Ayet**

Fetih 48/1 Innā fetahnā leke fethan mubīnā(n)(Şüphesiz biz sana apaçık bir fetih verdik. ”).

139. Ne mülke kim vire hūkm-i hümāyūn
140. Ola Innā fetahnā aña mazmun

inşā idüp:

1. **inşā idüp: -üþ**

Mesnevi 30

Mısra: 15

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Yazmak, kaleme almak.

15. Gönül yazmağa nāme idüp inşā

16. Karavaşuñuza virüp tesellī

insāf:

1. **inşāfuñi: -(u)ñi**

Mesnevi 6

Mısra: 31

Acıma duygusuna, merhamete ve vicdana dayalı adalet.

31. Ve ger inşāfuñ olmaz ise hākim

32. Zemāne yile şuya vire hāķūm

2. **inşāf:**

Mesnevi 6

Mısra: 40

Vicdānında adaletli olmak; bir işin doğrusunu vicdanen kabul etmek.

39. Ne ğam ta 'n itse her bir būriyā-bāf

40. Metā 'a müşterī disün tek inşāf

3. **inşāf:**

Mesnevi 9

Mısra: 45

Hakça davranmak, adālet göstermek, acıyıp merhamet etmek.

45. Zihī inşāf kim ol büt-pereste
46. Bu deñlü 'adl iderdi zūr-deste

4. **inşāfi: -ı**

Mesnevi 27

Mısra: 95

Acıma duygusuna, merhamete ve vicdana dayalı adalet.

95. Gönül gözinden inşāfi bırağıp

96. Olur ol şer işe cān ile rāğıp

inşāf ü tahsīn diye:

1. **inşāf ü tahsīn diye: -(y)e**

Mesnevi 40

Mısra: 66

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Birinin ya da bir şeyin hakkını teslim ve takdir ettiğini dile getirmek.

65. Niżāmī ķanda ve sen ķanda miskīn

66. Diye tā nazmuña inşāf ü tahsīn

inşāf ü tahsīn eyledi:

1. **inşāf ü tahsīn eyledi: -dī**

Mesnevi 22

Mısra: 78

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Hakkını teslim ve takdir etme.

77. Hezārān eyledi inşāf ü tahsīn

78. Yepüp arķasını hürmet eliyle

insān:

1. **insān:**

Mesnevi 24

Mısra: 181

1. İki ayaklı, iki elli, aklı ve konuşma yeteneği olan memeli canlı. 2. Bu türden olan canlı, birey, fert.

181. Ne deñlü ac ü muħtāc olsa insān

182. Uramaz ķavş-i mihr ü māha dendān

2. **insāna: -a**

Mesnevi 33

Mısra: 45

Adam, benîādem, benîādemden her fert.

45. Peñ k' olmaya insāna mülāyim

46. Ne lāzım ağız egmek aña dāyim

insān degül:

1. **insān degül:**

Mesnevi 24

Mısra: 146

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

İnsan degildir.

145. Hünersüzlükden ol kim ola bī-'ār

146. Degül insān hayvān-ı 'alef- ħVār

insān toprakdan yaratılmışdır:

1. **insān toprakdan yaratılmışdır:**

Mesnevi 38

Mısra: 167

Kelime Tipi: **Ayet**

İnsan topraktan yaratılmıştır: Rûm 30/20 "Sizi topraktan yaratması O'nun

delillerindendir." Tâhâ 20/55 "Sizi (aslanızı)
ondan (topraktan) yarattık."

167. Çü toprakdan yaratılmışdır insân
168. Olur âhir yine hâk ile yeksan

intâk:

1. **intâk:**

Mesnevi 7
Mısra: 100
Söyletmek, söylenmek.

99. Bir iki yıldan ol bahşâyîş-i Hâkk
100. Gelür tûfi gibi güftâra intâk

intizâm:

1. **intizâmı:-ı**

Mesnevi 1
Mısra: 85
Tertip etme, esere son hâlini verme.

85. Söze feyzüñ virürse intizâmı
86. Olam hem- pençe-i nazm-ı Nizâmî

2. **intizâmın:-ı, -n**

Mesnevi 40
Mısra: 23
Tertip etme, esere son hâlini verme.

23. Şorarsañ ger bu dürrüñ intizâmın
24. Urarsañ ibtidâsın ihtitâmın

intizâmı virdi:

1. **intizâmı virdi:-di**
Mesnevi 4

Mısra: 31
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Düzgünlük verirse.

31. Cihâna virdi şer'üñ intizâmı
32. Dü 'âlem buldı hükümünden nizâmı

intizâmı virdüm:

1. **intizâmı virdüm:-dü, -m**

Mesnevi 40
Mısra: 5
Kelime Tipi: **Deyim**
*Çekidüzen vermek: Perişanlıktan,
dağmıklıktan kurtarıp düzgün, düzenli hâle
getirmek.*

5. Söze şol veche virdüm intizâmı
6. Pesend iderdi görse ger Nizâmî

intizâr:

1. **intizârı:-ı**

Mesnevi 15
Mısra: 13
Beklemek; birinin yolunu gözlemek.

13. Çü hâdden aşdı hier ü intizârı
14. Gidüp ârâm u şabr ü ihtiyârı

2. **intizârı:-ı**

Mesnevi 32
Mısra: 6
*Bekleme, bekleyiş // Âşğın sevgiliye
duyduğu hasret.*

5. İderd'ıştiyâk ile âh ü zârı
6. Gözi yollarda çeküp intizârı

intizârı çekerd':

1. **intizârı çekerd':-er, -d'**

Mesnevi 24
Mısra: 54
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Bekleme, bekleyiş, gözleme.

53. İderdi nâle vü feryâd ü zârı
54. Çekerd' aştâma ol gün intizârı

intizârı çekeydi:

1. **intizârı çekeydi:-e, -(y)di**

Mesnevi 24
Mısra: 204
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Bekleme, bekleyiş, gözleme.

203. Şadef baħr ile kılsa kâr ü bârı
204. Kaçan bir yıl çekeydi intizârı

ir:

1. **irdükde:-dükde**

Mesnevi 3
Mısra: 84
T. Yetişmek, vâsıl olmak.

83. Olursa kullaruñ ger cümle 'âşî
84. Bulurlar lutfuñ irdükde ħalâşî

2. **irdüñ:-dü, -ñ**

Mesnevi 4
Mısra: 99
Ulaşmak, vâsıl olmak.

99. Bir anda mâverâ-yı 'arşa irdüñ
100. Ĥudâ dîdârını bî-keyf gördüñ

3. **irerdi:-er, -di**

Mesnevi 5
Mısra: 9
Dokunmak, isabet etmek.

9. İrerdi bu dil-i maħzûna ğamlar
10. Çekerdüm hiç yok yirden elemeler

4. **ireydi:-e, -(y)di**

Mesnevi 6
Mısra: 19
Ermek, olgunlaşmak, yetişmek.

19. İreydi nâr-ı ğayret birle bāğum
20. Söyindi bād-ı miħnetden çerāğum

5. **irdi:-di**

Mesnevi 7
Mısra: 115
Zaman olarak gelmek, vakti gelmek.

115. Temâm ondördine irdi çü ol mâħ
116. Dil-âverlik işinden oldı āğâħ

6. **irdi:-di**

Mesnevi 9
Mısra: 33
(olumsuz bir duruma) uğramak.

33. Çün irdi ol güle âsib-i gerdün
34. İçinden çıkdı vâfir sîb-i gül-gün

7. **irdi: -di**

Mesnevi 11

Mısra: 42

Ulaşmak, vâsıl olmak.

41. Cihânı geşt iderken ey şchenşâh

42. Yolum Ermen zemîne irdi nâ-gâh

8. **irdi: -di**

Mesnevi 12

Mısra: 77

Ulaşmak.

77. Temâm itdükde nâ-gâh irdi bir bād

78. Elinden kâğıdın kaçırđı üstād

9. **irdi: -di**

Mesnevi 14

Mısra: 85

Gelmek.

85. Gidüp rüşen gün irdi şâm-ı tîre

86. Zemâne batdı şan katrân ü kıre

10. **irmişdi: -miş, -di**

Mesnevi 16

Mısra: 52

Ulaşmak.

51. Degüldi toz o gün ağan hevâyâ

52. Zemînün âhı irmişdi semâyâ

11. **ir:**

Mesnevi 16

Mısra: 66

Er (erken).

65. İrişmiş idi kâdr ü 'izzete fîr

66. Geçerdi şadra gelse giç eger ir

12. **irüp: -üp**

Mesnevi 18

Mısra: 33

Ermek, ulaşmak.

33. İrüp bād-ı hunük tutmuş sedâsın

34. Renin mi kescdi bülbüller nevâsın

13. **irse: -se**

Mesnevi 18

Mısra: 69

(olumsuz bir duruma) uğramak.

69. Reh-i 'ışk içre irse hıvâb baña

70. Yağ olur pister-i sincâb baña

14. **irdi: -di**

Mesnevi 18

Mısra: 114

Ulaşmak.

113. Çü vardı hıttâ-yı Derbende Pervîz

114. Mehîm Bânüya irdi ol haber tîz

15. **irse: -se**

Mesnevi 19

Mısra: 78

Dokunmak, isabet etmek.

77. Tutulurken el üzre sîb-i handân

78. Düşer ayağa irse zağm-ı dendân

16. **irer: -er**

Mesnevi 20

Mısra: 29

Ulaşmak, yetişmek II yeterli olmak, yetmek.

30. Çerâğ-ı mihr ü mâha yana miskîn

29. İrer m'ol kâdre hiç pervâne miskîn

17. **irdi: -di**

Mesnevi 22

Mısra: 46

T. Yetişmek, vasıl olmak.

45. Aķup çün havza girdi cüy-ı sepîd

46. Şeb-i Ferhâda irdi şubh-ı ümmîd

18. **irürdi: -(ü)r, -di**

Mesnevi 23

Mısra: 6

Ulaşmak, vâsıl olmak.

5. Urup şâm ü seher gül-bâñg-ı 'ışkı

6. İrürdi taş-ı çerhe bâñg-ı 'ışkı

19. **irmez: -mez**

Mesnevi 23

Mısra: 104

Varmak, yetişmek.

103. Eger bir taş düşs' anuñ içine

104. Gider tâ haşre dek irmez dibine

20. **irdi: -di**

Mesnevi 25

Mısra: 1

Ulaşmak.

1. Çü Ferhâd irdi ol küh-ı girâne

2. Bekitdi dâmenin muhkem miyâne

21. **irer: -er**

Mesnevi 25

Mısra: 122

Ulaşmak, vâsıl olmak.

121. Anuñ Haķķı kim oldur Hâlık-ı 'ışk

122. İrer maķşûda andan şadıķ-ı 'ışk

22. **irdi: -di**

Mesnevi 27

Mısra: 136

(olumsuz bir duruma) uğramak.

135. Dirîgâ hasre tâ âh ü fiğân âh

136. Kim irdi ol güle bād-ı hâzân âh

23. **irmedi: -me, -di**

Mesnevi 27

Mısra: 250

Ulaşmak, vâsıl olmak.

249. Dirîgâ vü dirîgâ görmedi hiç

250. Bularuñ hiç birine irmedi hiç

24. **irdiyse: -di, -(y)se**

Mesnevi 28

Mısra: 61
(olumsuz bir duruma) uğramak.

61. Hazân irdiyse bir gül-berge nâ-gâh
62. Ne var tek gülşeni şaklasun Allâh

25. **iricek: -icek**
Mesnevi 28
Mısra: 90
Zaman olarak gelmek, vakti gelmek.

89. Tapuñ rüz ol çerâğ idi ciger-süz
90. Çerâğ olur füsürde iricek rüz

26. **iricek: -icek**
Mesnevi 30
Mısra: 60
Dokunmak, isabet etmek.

59. Eger şem'-i gedâ ger meş'-al-i şâh
60. Söyünür iricek bād-ı şehergâh

27. **irince: -ince**
Mesnevi 31
Mısra: 7
Ulaşmak.

7. İrince Husreve ol nâfe-i müşk
8. Dimâğ-ı cânın ol dem eyledi hüşk

28. **irdi: -di**
Mesnevi 31
Mısra: 74
T. Yetişmek, vasıl olmak.

73. Niğârıne didi bir rûbeh-i pîr
74. Gözüñ aç ey gâzâle irdi ol şîr

29. **irince: -ince**
Mesnevi 31
Mısra: 181
Ulaşmak, nail olmak, ermek.

181. İrince bu huzûra mest ü bî-tâb
182. Şehûñ nergislerin aldı hemân hlvâb

30. **irer: -er**
Mesnevi 32
Mısra: 94
T. Yetişmek, vasıl olmak.

93. Yüzüm Ka'be tebüm zemzemdür ey cân
94. Kim irer aña bî-renc-i beyaban

31. **irdi: -di**
Mesnevi 34
Mısra: 127
Ulaşmak.

127. Henüz irdi saçumdan sünbüle tâb
128. Henüz aldı lebümden âb 'inâb

32. **ire: -e**
Mesnevi 36
Mısra: 236
Ulaşmak, nail olmak, ermek.

235. Olur mı bundan özge 'ayş ü 'işret
236. Kim ire birbirine iki hasret

33. **irdüm: -dü, -m**
Mesnevi 36
Mısra: 239
Ulaşmak, vâsıl olmak.

239. Talep kıldum hemân maṭlûba irdüm
240. Muḥib oldum bugün maḥbûba irdüm

34. **irdüm: -dü, -m**
Mesnevi 36
Mısra: 240
Ulaşmak, vâsıl olmak.

239. Talep kıldum hemân maṭlûba irdüm
240. Muḥib oldum bugün maḥbûba irdüm

35. **irüp: -üp**
Mesnevi 37
Mısra: 45
Ulaşmak.

45. İrüp hüküm-i hümayün-ı Süleymân
46. İder Belkîsa güyâ 'arz-ı imân

36. **irmeye: -me, -(y)e**
Mesnevi 37
Mısra: 157
T. Yetişmek, vasıl olmak.

157. Kime kim irmeye Ḥaḫdan hidâyet
158. Olur anuñ işi küfr ü gâvâyet

37. **irmedi: -me, -di**
Mesnevi 37

Mısra: 159
Ulaşmak.

159. İnâyet irmedi Pervîze hergiz
160. Anuñçün küfr içinde ḫaldı 'âciz

ir eger geç:

1. **ir eger geç:**
Mesnevi 24
Mısra: 277
Kelime Tipi: **Deyim**
Er eğer geç -Er geç- : Ne zaman olsa.

277. Senüñ olsun niğârın ir eger geç
278. Bugünden girü adın añmayam hiç

ir eger giç:

1. **ir eger giç:**
Mesnevi 17
Mısra: 80
Kelime Tipi: **Deyim**
Er ya da geç; Ne zaman olsa. II
Mutlaka.

79. Dökülmese şüküfe şâhdan hiç
80. Kaçan bitseydi mîve ir eger giç

2. **ir eger giç:**
Mesnevi 17
Mısra: 80
Kelime Tipi: **Deyim**
Er ya da geç; Ne zaman olsa. II
Mutlaka.

79. Dökülmese şüküfe şâhdan hiç
80. Kaçan bitseydi mîve ir eger giç

3. **ir eger giç:**

Mesnevi 27

Mısra: 325

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Er ya da geç; Ne zaman olsa. II

Mutlaka.

325. Olacak olur āhir ir eger giç

326. Kuluñ Mevlā işinde daħlı yok hiç

4. **ir eger giç:**

Mesnevi 34

Mısra: 108

Kelime Tipi: **Deyim**

Er ya da geç; Ne zaman olsa. II

Mutlaka.

107. Yoğ imiş pādşchlerde vefā hıç

108. Olurlarmış sitemkār ir eger giç

irādet:

1. **irādet:**

Mesnevi 2

Mısra: 59

Ar. İrade, ihtiyar. (İrade-i külliye - Allah'ın iradesi bağlamında kullanılmıştır.).

59. İrādet muktezāsınca olur iş

60. Dimez çün ü çirā hiç şāh ü derviş

irādet kılsa:

1. **irādet kılsa: -sa**

Mesnevi 2

Mısra: 48

Kelime Tipi: -

İrādet(a.i.)1. irade,dileme 2. gönül isteği İrādet kılsa: istese.

47. Gedā kim ac ü muhtāc ü yalıncaç

48. İrādet kılsa sultān eyleye çaç

irağ ol:

1. **irağ ol:**

Mesnevi 38

Mısra: 247

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Uzak olmak, yaklaşmamak.

247. İrağ ol ol 'arūs-ı bī-vefādan

248. Ğarışur her keş ü dūn ü değadan

irak:

1. **irağdan: -dan**

Mesnevi 5

Mısra: 164

Uzak.

163. Gelüp çāker yekī faħr ile vecde

164. İrağdan eylereim ol bāba secde

2. **irağdur: -dur**

Mesnevi 24

Mısra: 143

Uzak, (hüner bağlamında) yoksun.

143. Hüner kesbinden ol el kim irāğdur

144. Dırağt-ı tende bir kırı budāğdur

3. **irağdan: -dan**

Mesnevi 31

Mısra: 118

Uzak.

117. Kılıp düşmen sözinden ihtirāzı

118. İrağdan düsta eyler niyazı

irān:

1. **irān:**

Mesnevi 36

Mısra: 273

İran ülkesi.

273. Hārāb olmağa yaklaşmışdı irān

274. Niçe ma' müreler olmuşdı vīrān

2. **irāna: -a**

Mesnevi 38

Mısra: 36

İran ülkesi.

35. Olupdur Hüsrevüñ vīrāne kaşrı

36. Degin m'eyler 'Arab irāna kaşdı

irāna vü türāna:

1. **irāna vü türāna: -a**

Mesnevi 7

Mısra: 78

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

İran ülkesine ve Türkistan, Türk ülkesine.

77. Bir oğul vire ya'nī saña Sübhān

78. Ola irāna vü Türāna sultān

2. **irāna vü türāna:**

Mesnevi 37

Mısra: 140

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

İran ülkesine ve Türkistan, Türk ülkesine.

139. 'Arab kimdür ki sultān ola tā kim

140. Olup irāna vü Türāna hākim

irgür:

1. **irgür: -(ü)r**

Mesnevi 16

Mısra: 121

Ulaştırmak, eriştirmek.

121. Şular kim halka irgürür ezāyı

122. Görürler her ezāya biñ cezāyı

2. **irgür: -(ü)r**

Mesnevi 27

Mısra: 290

Ulaştırmak, eriştirmek.

289. Gehī şādī vü geh ğam gāh ğuşşa

290. Bulardan irgürür her cāna hişşe

3. **irgür:**

Mesnevi 28

Mısra: 98

Ulaştırmak, eriştirmek.

97. Virüp bir kāşid-i cüstün eline

98. Didi irgür bunı Ermen iline

irgürmek:

1. **irgürmek:**

Mesnevi 27

Mısra: 164

Ulaştırmak, eriştirmek.

163. Ezelden resmdür devr-i zemâne

164. Bahāruñ soñra irgürmek hezāne

iri:

1. **irir: -r**

Mesnevi 18

Mısra: 72

Erimek.

71. Kızır sermā benüm germiyetümden

72. İrir yaḥ düd-ı āh-ı ḥasretümden

iriş:

1. **irişmezse: -mez, -se**

Mesnevi 1

Mısra: 9

Erişmek, yetişmek, ulaşmak.

9. Nesīm-i luṭfuñ irişmezse hergiz

10. Kalam deryā-yı cehl içinde 'āciz

2. **irişür: -ür**

Mesnevi 2

Mısra: 44

Gelip çatmak, yaklaşmak, erişmek.

43. Toḫuz çerḫi yire geçürse bir bir

44. İrişür mülkine tebdil ü taḫyir

3. **irişmemişdür: -me, -miş, -dür**

Mesnevi 4

Mısra: 26

Kavuşmak, ulaşmak.

25. Ne ḫurbet kim saña oldı müyesser

26. İrişmemişdür aña bir peyem-ber

4. **irişdükte: -dükte**

Mesnevi 5

Mısra: 113

Erişmek, ulaşmak.

113. Nesīm-i luṭfi irişdükte bāḡa

114. Feraḥdan servler biter ayaḡa

5. **iriş:**

Mesnevi 11

Mısra: 176

Erişmek, ulaşmak.

175. Esen yel gibi olmasun ḫarāruñ

176. Diyārına iriş bir demde yāruñ

6. **irişdi: -di**

Mesnevi 12

Mısra: 8

Ulaşmak.

7. Düşüp giderdi Pervizüñ ḡamına

8. İrişdi bir ki günden ol zemīne

7. **irişmez: -mez**

Mesnevi 12

Mısra: 42

Ulaşmak, yetişmek.

41. Toḫunmaz bāmına nezzāre-i māḥ

42. Kemend-i mihr irişmez aña kütāḥ

8. **irişdi: -di**

Mesnevi 13

Mısra: 2

Gelmek, ulaşmak.

1. Rivāyetdür ki çün Şāvür-ı üstād

2. Medāyine irişdi yine dil-şād

9. **irişdi: -di**

Mesnevi 14

Mısra: 131

Erişmek, yetişmek, ulaşmak.

131. Hemān-dem cān atup aña irişdi

132. Gözinüñ yaşı ol bahre ḫarışdı

10. **irişürdi: -(ü)r, -di**

Mesnevi 15

Mısra: 55

Erişmek, ulaşmak.

55. İrişürdi sütünü āsmāna

56. Degerdi bādbāmı keḫkeşāna

11. **irişdi: -di**

Mesnevi 16

Mısra: 7

Ulaşmak.

7. İrişdi birki günden şāḥ-zāde

8. Görür kim memleket varmış fesāda

12. **irişdi: -di**

Mesnevi 16

Mısra: 19

Yetişmek, vasil olmak.

19. İrişdi arḫun arḫun iki 'ummān

20. ḫarışdı birbirine oldı cüşān

13. **irişmiş: -miş**

Mesnevi 16

Mısra: 65

Ulaşmak.

65. İrişmiş idi ḫadr ü 'izzete tır

66. Geçerdi şadra gelse giç eger ir

14. **irişdi: -di**

Mesnevi 16

Mısra: 113

Ulaşmak.

113. İrişdi Ḥaḫdan aña şarşar-ı ḫahr

114. Gülin ḫār cyledi vü şerbetin zehr

15. **irişmese: -me, -se**

Mesnevi 17

Mısra: 85

Erişmek, ulaşmak.

85. Maḫaş zilḫ ger irişmese şem'e

86. Ne deñlü virür idi nūr u lem'a

16. **irişdi: -di**
Mesnevi 17
Mısra: **92**
Ulaşmak.

91. Urup şeh-bâzveş pervâz açup bâl
92. İrişdi dergah-i Pervîze der-hâl

17. **irişdi: -di**
Mesnevi 19
Mısra: **50**
Gelip çatmak, yaklaşmak, erişmek.

49. Çü bî-kâbîn ola işbu 'alâka
50. Hemân irişdi bil anı talâka

18. **irişmez: -mez**
Mesnevi 20
Mısra: **28**
Erişmek, yetişmek, ulaşmak.

27. Kemend-i çäre-i bî-çäre kütâh
28. İrişmez kaşırına ol mâhuñ evvâh

19. **irişe: -e**
Mesnevi 21
Mısra: **6**
Gelmek II ulaşmak.

5. Gelince havza otlağdan ola râh
6. İrişe şîr-i şâfi gâh ü bî-gâh

20. **irişdi: -di**
Mesnevi 21

Mısra: **36**
Ulaşmak.

35. Harîm-i yâre ol miskîn ü pâ-mâl
36. İrişdi göz açup yuminca der-hâl

21. **irişdi: -di**
Mesnevi 22
Mısra: **64**
Erişmek, yetişmek, ulaşmak.

63. Turup şevk ile yirinden nigârîn
64. İrişdi cüy-yî şîr'ol yâr-ı Şîrîn

22. **irişmez: -mez**
Mesnevi 23
Mısra: **98**
Erişmek, yetişmek, ulaşmak.

97. Filân tağ üzre var bir çâh-ı Bâbil
98. İrişmez 'umkına hiç 'aql-ı 'âkil

23. **irişmez: -mez**
Mesnevi 23
Mısra: **191**
Erişmek, yetişmek, ulaşmak.

191. İrişmez hayme-i mihrün tınâbı
192. Tütup anı bulam tâ feth-i bâbı

24. **irişdi: -di**
Mesnevi 24
Mısra: **19**
Yetişmek, ulaşmak, vasıl olmak.

19. 'Aşâ irişdi güyâ bir za'ife
20. Kim oldı rükn-i a'zâm ol nahîfe

25. **irişdi: -di**
Mesnevi 24
Mısra: **30**
Erişmek, yetişmek, ulaşmak.

29. Birez kim tîğ ü tîşeyle girişdi
30. Be-nâ-geh la'l kâmnâ irişdi

26. **irişdi: -di**
Mesnevi 26
Mısra: **79**
Erişmek, yetişmek, ulaşmak.

79. İrişdi Bîsütüna ebr-i rahmet
80. Dirildi ol giyâh-ı derd ü miñnet

27. **irişdi: -di**
Mesnevi 27
Mısra: **15**
Ulaşmak.

15. Tüvân irişdi şankim nâ-tüvâna
16. Ya cüy-yî Nil ü Dicle teşne câna

28. **irişdi: -di**
Mesnevi 27
Mısra: **112**
Erişmek, gelip çatmak.

111. Helâk itmek için bir nâ-tüvânı
112. İrişdi şan kazâ-yı nâ-gehânı

29. **irişdi: -di**
Mesnevi 31
Mısra: **2**
Ulaşmak.

1. Hemân-dem oldı çün kâşid revâne
2. İrişdi Husrev-i yektâ –sitâne

30. **irişdi: -di**
Mesnevi 32
Mısra: **11**
Gelmek, vasıl olmak.

11. Hırâmânî hırâmânî irişdi
12. Şehensâh ile el alup görışdi

31. **irişdi: -di**
Mesnevi 33
Mısra: **62**
Ulaşmak.

61. Otuz günden temâmet şâh-ı Husrev
62. Şifâhana irişdi çün meh-i nev

32. **irişdi: -di**
Mesnevi 36
Mısra: **237**
Kavuşmak, ulaşmak.

237. Çü maşşûdına irişdi şehensâh
238. Didi minnet Hudâya şükri li'llâh

irişdür:

1. **irişdür:**
Mesnevi 34

Mısra: 96
Ulaştırmak.

95. Zâif oldum be-ğâyet itme ihmâl
96. Selâmum var irişdür şâha fi'l-hâl

2. **irışdürdiler:** -di, -ler
Mesnevi 38
Mısra: 164
Eriştirmek, ulaştırmak.

163. Dağı bir lahza kılmadılar ihmâl
164. İrişdürdiler anı kabre fi'l-hâl

irışem mi:

1. **irışem mi:**
Mesnevi 26
Mısra: 202
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Erişir miyim, erişebilir miyim;
erişmek kısmet olur mu?

201. İrişem mi ki 'ömrüm vuşlatuña
202. Yâhud kalam mı derd ü miñnet ile

irışmek:

1. **irışmek:**
Mesnevi 28
Mısra: 38
Bulaşmak.

37. Revâ mı ey meh-i burc-ı leñâfet
38. İrişmek saña mâtemden kesâfet

irsâl itmiş:

1. **irsâl itmiş:** -miş
Mesnevi 30
Mısra: 27
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gönderme, gönderilme, yollama.

27. Anuñçün itmiş anı şâh irsâl
28. Kıla tâ ben ğarîbi ğuşşa pâ-mâl

irür:

1. **irürüp:** -üp
Mesnevi 33
Mısra: 67
(Ergirmek, ergürmek, irgirmek,
irgürmek): Ulaştırmak, eriştirmek.

67. İrürüp Husrevüñ ana selâmın
68. Beyân eylediler şîrin kelâmın

iş:

1. **işüm:** -(ü)m
Mesnevi 3
Mısra: 20
İş güç, uğraş.

19. İdüp cām-ı mey-i 'ışk ile mestlik
20. İşüm deyr-i cihânda büt-perestlik

2. **işüm:** -(ü)m
Mesnevi 3
Mısra: 118
Yapılan şey, davranış, eylem.

117. Benem şol kâhil ü kelân-ı sâhî
118. Degül tã'at işüm schv-i melâhî

3. **işleri:** -ler, -i
Mesnevi 6
Mısra: 27
Yapılan şey, davranış, eylem.

27. Bu devrün dürlü dürlü işleri var
28. Bu çerhün 'aksine cünbüşleri var

4. **işinden:** -i, -n, -den
Mesnevi 7
Mısra: 116
Uğraş, meşguliyet.

115. Temâm ondördine irdi çü ol mâh
116. Dil-âverlik işinden oldı âğâh

5. **işini:** -i, -n, -i
Mesnevi 7
Mısra: 119
Uğraş, meşguliyet.

119. İletdi cümle lu'b işini başa
120. İderdi şu gibi göz ursa taş

6. **işüñ:** -üñ
Mesnevi 10
Mısra: 38
Bir maksatla yapılan faâliyet, çalışma,
amel.

37. Dürüş idin şehâ vü 'adli pîşe
38. İşün 'âlemde cüd olsun hemîşe

7. **işini:** -i, -n, -i
Mesnevi 12

Mısra: 138
I. (Eski Türk. iş) I. Bir maksatla
yapılan faâliyet, çalışma, amel.

137. Dilerseñ kalasın 'âlemde bâkî
138. Koma 'ışk işini elden Firâkî

8. **işinüñ:** -i, -nüñ
Mesnevi 13
Mısra: 25
Uğraş, meşguliyet.

25. Şehâ 'ışk işinüñ uranı yokdur
26. Güneldüğün yoluñ pâyânı yokdur

9. **işlerüñden:** -ler, -(ü)ñ, -den
Mesnevi 15
Mısra: 233
Yapılan şey, davranış, eylem.

233. Didi âh ey zamâne işlerüñden
234. Figân ey devr-i dün cünbüşlerüñden

10. **işler:** -ler
Mesnevi 17
Mısra: 75
Yapılan şey, davranış, eylem.

75. Çoğ işler var ki dîrsin bu ziyândur
76. Niçe aşşılar ol işde nihândur

11. **işde:** -de
Mesnevi 17
Mısra: 76

I. (Eski Türk. 1ş) 1. Bir maksatla yapılan faâliyet, çalışma, amel.

75. Çoğ işler var ki dîrsin bu ziyândur
76. Niçe aşşılar ol işde nihândur

12. **işlerde:** *-ler, -de*

Mesnevi 18

Mısra: 73

Yapılan şey, davranış, eylem.

73. Gerek te' hîr şer işlerde dâyim
74. Olur te' hîr haber olsa mülâyim

13. **işin:** *-i, -n*

Mesnevi 18

Mısra: 173

Uğraş, meşguliyet.

173. Çü nâm u neng işin def eylediler
174. Tekellüf perdesin ref eylediler

14. **işden:** *-den*

Mesnevi 19

Mısra: 5

Yapılan şey, davranış, eylem.

5. Olup Bânü bu işden key perîşân
6. Olurdu bahır nâm ü neng cüşân

15. **işine:** *-i, -n, -e*

Mesnevi 21

Mısra: 17

Bir maksatla yapılan faâliyet, çalışma, amel.

17. Bu havz işine bil ey şehd-i fâyık
18. Degüldür andan özge kimse lâyık

16. **işin:** *-(i)n, -*

Mesnevi 21

Mısra: 45

Bir maksatla yapılan faâliyet, çalışma, amel.

45. Serây öninde bir havz olmağ işin
46. Aña otlağdan işi süd gelişin

17. **işi:** *-i*

Mesnevi 21

Mısra: 46

Bir maksatla yapılan faâliyet, çalışma, amel.

45. Serây öninde bir havz olmağ işin
46. Aña otlağdan işi süd gelişin

18. **işe:** *-e*

Mesnevi 21

Mısra: 56

İş güç, uğraş.

55. Aña gösterdiler oldukça tâlib
56. Hemân işe şürü' itdi kıvanup

19. **işe:** *-e*

Mesnevi 22

Mısra: 16

Bir maksatla yapılan faâliyet, çalışma, amel.

16. Şürü' itmişdi cân ü dilden işe
15. Çün ol pülâd-dest ü sihr-pişe

20. **işinden:** *-i, -n, -den*

Mesnevi 22

Mısra: 35

Bir maksatla yapılan faâliyet, çalışma, amel.

35. Çü fariğ oldı cüy işinden üstâd
36. Yine bir havz-ı Kevser itdi bünyâd

21. **işün:** *-(ü)n*

Mesnevi 22

Mısra: 84

I. (Eski Türk. 1ş) 1. Bir maksatla yapılan faâliyet, çalışma, amel.

83. Ayağün toprağı başlarına tâc
84. Senün işün niçe üstâd işidür

22. **işde:** *-de*

Mesnevi 22

Mısra: 107

Yapılan şey, davranış, eylem.

107. Bu işde şermsârem ben kemîne
108. Kulağ olup aña şarrâf-ı mâhir

23. **işden:** *-den*

Mesnevi 23

Mısra: 12

Yapılan şey, davranış, eylem.

11. Gelüp Pervîze didiler ki ey şâh
12. Niçün olmayasın bu işden âgâh

24. **işler:** *-ler*

Mesnevi 24

Mısra: 166

Bir maksatla yapılan faâliyet, çalışma, amel.

165. İdüp miskîne bî-had serzenişler
166. Didi nedür bu dürlü dürlü işler

25. **işe:** *-e*

Mesnevi 24

Mısra: 272

Bir maksatla yapılan faâliyet, çalışma, amel.

271. Dir itdüm hod mihâle anı ta'lik
272. Güci yetmez anuñ bu işe tahkik

26. **işe:** *-e*

Mesnevi 25

Mısra: 17

I. (Eski Türk. 1ş) 1. Bir maksatla yapılan faâliyet, çalışma, amel.

17. Dikeldi deste hayretten ol işe
18. Şokardı barmağın ağzına fişe

27. **işde:** *-de*

Mesnevi 27

Mısra: 90

Bir maksatla yapılan faâliyet, çalışma, amel.

89. Virürler māl ü esbâb aña yük yük
90. K'ola şer işde şeytân gibi çâbük

28. işe: -e

Mesnevi 27

Mısra: 96

Bir maksatla yapılan faâliyet, çalışma, amel.

95. Göñül gözinden inşâfi birağıp
96. Olur ol şer işe cân ile râğıp

29. işinden: -i, -n, -den

Mesnevi 34

Mısra: 9

Yapılan şey, davranış, eylem.

9. Peşimân oldu işinden idüp ud
10. Ziyânına nedâmet kılmadı sūd

30. işi: -i

Mesnevi 37

Mısra: 158

Bir maksatla yapılan faâliyet, çalışma, amel.

157. Kime kim irmeye Hâkdan hidâyet
158. Olur anuñ işi küfr ü gavâyet

31. işe: -e

Mesnevi 38

Mısra: 62

Bir maksatla yapılan faâliyet, çalışma, amel.

61. Çü Şîrûye bu râyı gördi şayup
62. Yürürdi ol işe fırsat arayup

iş becer:

1. iş becer:

Mesnevi 24

Mısra: 276

Kelime Tipi: **Deyim**

(Kişi) başkasının işini iyi bir sonuca ulaştırmak.

275. Didi hoş eyle olsun şartımız hoş
276. Er ol tek iş becer ey merd-i medhüş

iş bu:

1. iş bu:

Mesnevi 8

Mısra: 38

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Bu işâret sıfatının yazıda kullanılan eski bir şekli, işte bu.

37. Meh-i nev ki görindüğü semâdan
38. Egilmiş ağzi iş bu kaḫkahâdan

2. iş bu:

Mesnevi 9

Mısra: 21

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Bu işâret sıfatının yazıda kullanılan eski bir şekli, işte bu.

21. Şehâ uş göz qarardup iş bu dihḫân
22. İder ben kuluña yok yire bühtân

3. iş bu:

Mesnevi 9

Mısra: 43

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Bu işâret sıfatının yazıda kullanılan eski bir şekli, işte bu.

43. Görüp iş bu yesağı cümle zâlim
44. Gidüp kalmadı 'âlemde mezâlim

4. iş bu:

Mesnevi 9

Mısra: 43

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Bu işâret sıfatının yazıda kullanılan eski bir şekli, işte bu.

43. Görüp iş bu yesağı cümle zâlim
44. Gidüp kalmadı 'âlemde mezâlim

5. iş bu:

Mesnevi 27

Mısra: 69

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

İşte bu.

69. Ḳuması iş bu dünyâ-yı denînüñ
70. Ḳayınanası iblis-i la'inüñ

6. iş bu:

Mesnevi 27

Mısra: 314

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Bu işâret sıfatının yazıda kullanılan eski bir şekli, işte bu.

313. Senüñ gibi serüñ bil şad hezârân
314. Şaḫalına gülüpdür iş bu devrân

iş eyleyevüz:

1. iş eyleyevüz: -(y)e, -vüz

Mesnevi 24

Mısra: 243

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

İş yapmak.

243. Gerekdür bir eyü iş eyleyevüz
244. Navekle bunı dil-rîş eyleyevüz

iş itse:

1. iş itse: -se

Mesnevi 36

Mısra: 165

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Kötülük yapmak.

165. Gice her ne iş itse mest ü ser-hoş
166. Çü şubḫ ola ider cümle ferâmüş

iş müşkil oldu:

1. iş müşkil oldu: -dı

Mesnevi 31

Mısra: 78

Kelime Tipi: **Deyim**

İş çıkmaza girmek: İş, içinden çıkılması olanaksız bir durum almak.

77. Çü Şîrîn bu haberden oldu âgâh
78. Didi iş müşkil oldu neyleyem âh

iş ola:

1. **iş ola: -a**

Mesnevi 18

Mısra: 55

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

*Kainatta olan biten ne varsa hepsi
Allah'ın iradesi dairesince gerçekleşir.*

55. Bugün 'ays it ki bir iş ola yârin

56. Mebādā nevşemüz nîş ola yârin

2. **iş ola:**

Mesnevi 27

Mısra: 46

Kelime Tipi: **Deyim**

*(Biriyile) Uğraşmak zorunda
bulunmak: "Onunla işimiz var" gibi.*

45. Niçe yıllar kala bîmâr u dil-rîş

46. Çü girü şağalursa ola bir iş

iş olur:

1. **iş olur: -ur**

Mesnevi 2

Mısra: 59

Kelime Tipi: -

*Kainatta olan biten ne varsa hepsi
Allah'ın iradesi dairesince gerçekleşir.*

59. İrâdet muktezâsınca olur iş

60. Dimez çün ü çirâ hiç şâh ü dervîş

İsâ:

1. **İsâ:**

Mesnevi 4

Mısra: 75

Hız. İsa peygamber.

75. Beşîr-i maqdemûn Mûsâ vü 'İsâ

76. Teqâddüm mücib-i fazl ola hâşâ

işâbet eylersin:

1. **işâbet eylersin: -r, -sîn**

Mesnevi 37

Mısra: 80

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Doğruca gidip erişmek.

79. Kılursañ da'vetüme ger icâbet

80. Sa'âdet bulup eylersin işâbet

işâl eyle:

1. **işâl eyle:**

Mesnevi 30

Mısra: 76

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Vardırarak, ulaştırmak.

75. Virüp bir kâşide didi ki fi'l-hâl

76. Bunı Pervîz şâha eyle işâl

İsâr eyle:

1. **İsâr eyle:**

Mesnevi 7

Mısra: 14

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Saçmak, dağıtmak.

13. Şâdef gibi dehânuñ tütma her-bâr

14. Güherler eyle deryâ gibi işâr

İsâr it:

1. **İsâr it:**

Mesnevi 10

Mısra: 56

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

*Esirgemedi, kendinden çok
başkalarının menfaatini düşünerek
fedakârlıkla verme, ikram etme, saçma.*

55. Elüñ yanuñdan eksik itme bir dem

56. İsâr it dâyimâ dînâr u dirhem

İsâr itdi:

1. **İsâr itdi: -di**

Mesnevi 22

Mısra: 102

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Saçmak, dökmek, dağıtmak.

101. Ayağına cevâhir itdi İsâr

102. İdüp mâl ü menâlin aña mebzûl

İsâra idüp:

1. **İsâra idüp: -üp**

Mesnevi 5

Mısra: 119

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Saçmak.

119. Du'â gevherlerin idüp İsâra

120. Senâlar eyledi ol şehryâra

İşâret kıldı:

1. **İşâret kıldı: -dı**

Mesnevi 13

Mısra: 47

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

*İşâret etmek (emir vermek
bağlamında).*

47. İşâret kıldı Hüsrev sâğar-ı mey

48. Yüridi vü çalındı barbet ü ney

2. **İşâret kıldı: -dı**

Mesnevi 14

Mısra: 11

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

*İşâret etmek (emir vermek
bağlamında).*

11. İşâret kıldı her şîr -şikâre

12. Ki hâzır-baş olalar kâr-zâre

İşâret kılma:

1. **İşâret kılma: -sa**

Mesnevi 19

Mısra: 83

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

*İşâret kılma: Bir şeyi, bir durumu el
yüz hareketleriyle göstermek..*

83. İşâret kılma itme aña imâ

84. Mebādā töhmet ide saña a' dâ

İşâret kılma:

1. **İşâret kılma: -sa, -nî**

Mesnevi 18

Mısra: 23

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

*İşâret etmek (emir vermek
bağlamında).*

23. Neye kılsañ işâret başum üzre
24. Ne remz itseñ göz ile kaçum üzre

işbu:

1. **işbu:**

Mesnevi 5
Mısra: 99
İşte bu.

99. Görüp kebk didi işbu amānı
100. Yapar bāzuñ gözinde āşyānı

2. **işbu:**

Mesnevi 15
Mısra: 199
İşaret sıfâtı. Bu, şu.

199. O bütten yaña geldügince işbu
200. Gele rûhum deyü varurdu karşı

3. **işbu:**

Mesnevi 15
Mısra: 256
İşte bu.

255. Şol aq tenler ki sükkerden ğidā yir
256. Yir āhîr anları işbu ħara yir

4. **işbu:**

Mesnevi 16
Mısra: 157
İşte bu.

157. Kuru ğavġādur işbu zār ü ğulgül
158. Ne gül kalur bu ğülşende ne bulbul

5. **işbu:**

Mesnevi 19
Mısra: 49
İşte bu.

49. Çü bî-kābîn ola işbu ‘alāķa
50. Hemān irişdi bil anı ‘alāķa

6. **işbu:**

Mesnevi 27
Mısra: 97
İşte bu, bu.

97. Degüldür aña maħşüş işbu ħâyile
98. Zamāne ħalkım’olmuşdur ħavāle

7. **işbu:**

Mesnevi 27
Mısra: 165
İşte bu.

165. Olur işbu ħazaya ittifāķı
166. Ki her cem ‘ıyyetüñ bir iftirāķı

8. **işbu:**

Mesnevi 27
Mısra: 175
İşte bu.

175. Geçer şu gibi çağ çağ işbu devrān
176. Ne gül ħala ne bülbül ne ğülistān

9. **işbu:**

Mesnevi 27

Mısra: 234
İşte bu.

233. Gerekdür ‘ākîle her dem tefekkür
234. Kim ide işbu ħalâtı tezekkür

10. **işbu:**

Mesnevi 38
Mısra: 128
İşte bu.

127. Kime yanam ‘aceb derd-i derünüm
128. Kime ‘arz eyleyem işbu cünunum

ise:

1. **ise:**

Mesnevi 4
Mısra: 43
Eklendiği cümleye koşul anlamı veren ek (-sa, -se).

43. Süleymān ħātemine rām ise bād
44. Senüñ mührüñ cihāna urdu bünyād

2. **ise:**

Mesnevi 4
Mısra: 53
Ek fiilin şart eki (-sa) almış şekli.

53. Ne ğam ger ħüb ise elħān-ı Dāvūd
54. Senüñ enfāsuñ oldu cān-ı Dāvūd

3. **ise:**

Mesnevi 26

Mısra: 220
"-e rağmen" anlamında edat.

219. Güzeller ‘ahdinün bünyadı yokdur
220. Ne deñlü va ‘de virdi ise ol ħür

işe girerdi:

1. **işe girerdi:** -er, -di

Mesnevi 26
Mısra: 227
Kelime Tipi: **Deyim**
İşe başlamak II işe girişmek.

227. Taşı etmek gibi toġrardı fişe
228. Ne dem kim tîġine ideydi ğüci

işid:

1. **işidüp:** -üp

Mesnevi 5
Mısra: 85
Duymak, dinlemek.

85. İşidüp cüd-ı evşāfin şabādan
86. Yüzine kef tatar deryā ħayādan

2. **işiden:** -en

Mesnevi 10
Mısra: 34
Duymak II dinlemek.

33. Cihān mülkinde ‘adl ile çıkar ad
34. Disün aduñ işiden āferîn-yād

3. **işidüp:** -üp

Mesnevi 21

Mısra: 25
Duyamak, dinlemek.

25. İşidüp ol sözi Ferhād-ı medhüş
26. Didi yā Rāb bu düş mi ola yā hüş

4. **ışidüp:** -*üp*
Mesnevi 24
Mısra: 127
İşitince.

127. İşidüp anı Hüsrev itdi ğayret
128. Kığırdı katına Şāvürî hālvēt

5. **ışidince:** -*ince*
Mesnevi 26
Mısra: 45
Duyamak, dinlemek.

45. İşidince anı Şīrīn tebessüm
46. İdüp itdi o miskīne terahhüm

6. **ışidüp:** -*üp*
Mesnevi 27
Mısra: 236
İşitmek, duymak, haber almak.

235. Revān oldı çü gelmez yola Ferhād
236. İşidüp itdi Şīrīn āh ü feryād

7. **ışidüp:** -*üp*
Mesnevi 28
Mısra: 19
Duyamak II dinlemek.

19. İşidüp anı ğamgīn oldı Pervīz
20. Çığırdı katına bir kātibi tīz

8. **ışidince:** -*ince*
Mesnevi 34
Mısra: 143
Duyamak II dinlemek.

143. İşidince oldı Hüsrev deng ü medhüş
144. Muḥabbet bahri ol dem eyledi cüş

ışidem mi:

1. **ışidem mi:**
Mesnevi 26
Mısra: 200
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İşitir miyim, işitebilir miyim; duymak kısmet olur mu?.

199. İşidem mi ‘aceb Şīrīn sözüni
200. Qarīb olup bisāt-ı qurbetüne

ışidil:

1. **ışidilmezdi:** -*mez, -di*
Mesnevi 2
Mısra: 2
Duyulmamak.

1. ‘Adem k’olmışdı mevcūdāta me’vā
2. Vücūd adı işidilmezdi ašlā

ışig:

1. **ışigünde:** -(*ü*)*n*, -*de*
Mesnevi 3

Mısra: 45
Eşik II Huzur, makam.

45. Ğanīyā işigünde bir gedāyın
46. Ki başdan ayağa cürm ü ḥatāyın

2. **ışigüñ:** -(*ü*)*n*
Mesnevi 4
Mısra: 29
Eşik I kapı (kapı önündeki taş çıkıntı ’dan).

29. İşigüñ rütbeti a’lā felekden
30. Kemīne çākerüñ eşref melekten

3. **ışiginde:** -*i, -n, -de*
Mesnevi 5
Mısra: 72
Eşik II Huzur, makam.

71. Sa’ādet ḥil’at aña salṭanat tād
72. Selāfın işiginde ‘abd-i muḥtād

4. **ışigüne:** -*ü, -n, -e*
Mesnevi 5
Mısra: 187
Eşik II kapı, huzur, makam.

187. Çü yok šāh işigüne iktidārūñ
188. İşitdür Āşāf-ı devrāna zārūñ

5. **ışigünde:** -(*ü*)*n*, -*de*
Mesnevi 18
Mısra: 22

Eşik I kapı (kapı önündeki taş çıkıntı ’dan).

21. Yir öpüp didi Şāvür-ı ḥıredmend
22. Şehā şehler işigünde kemer-bend

6. **ışigüm:** -(*ü*)*m*
Mesnevi 34
Mısra: 118
Eşik I kapı (kapı önündeki taş çıkıntı ’dan).

117. Anuñ şehler kapusınd’old’ise güm
118. Benüm ‘uşşāka ma’beddür işigüm

ışiginde yüzüm ḥāk iderdüm:

1. **ışiginde yüzüm ḥāk iderdüm:** -*er, -du, -m*
Mesnevi 23
Mısra: 170
Kelime Tipi: **Deyim**
Eşiginde yüzüm ḥāk itmek-Eşigine yüz sürmek:- Bir dilekte bulunmak için birinin katına varıp saygı ile eğilmek.

169. Gehī şevk ile sīnem çāk iderdüm
170. Geh işiginde yüzüm ḥāk iderdüm

ışigüñ:

1. **ışigüñ:** -(*ü*)*n*
Mesnevi 3
Mısra: 75
Eşik, kapı; huzur, makam.

75. İşigüñ ma’bed ü ma’būd sensin
76. Dü ‘ālem ḥālkına maḥşūd sensin

işit:

1. **işitdüm:** -dü, -m

Mesnevi 11

Mısra: 171

Duymak, haber almak.

171. İşitdüm vaşfını irdüm zeväle

172. Döner ol mâhi görmez [i]sem hilâle

2. **işitdükde:** -dükde

Mesnevi 17

Mısra: 9

Haber almak, öğrenmek.

9. Şehûn buhrânın işitdükde Şîrîn

10. Dilerdi ta' ziyetle ide teskîn

3. **işitdükde:** -dükde

Mesnevi 18

Mısra: 155

Duymak, dinlemek.

155. İşitdükde muğannîlerden âvâz

156. İderdi cismden cân murğî pervâz

4. **işitdükde:** -dük, -de

Mesnevi 21

Mısra: 7

Dinlemek.

7. İşitdükde anı üstâd-ı hünerver

8. Didi kim ey serîr-i hüsne server

5. **işitdükd':** -dükd'

Mesnevi 23

Mısra: 21

Duymak, haber almak.

21. İşitdükd' anı Hüsrev oldı medhüş

22. Ğazab cāmından olup mest ü bî-hüş

6. **işitmez:** -mez

Mesnevi 23

Mısra: 158

Duymak, dinlemek.

157. Geçer çâh-ı belâda rûzgârum

158. İşitmez halk-ı 'âlem âh ü zârum

7. **işitmedüñ:** -me, -dü, -ñ

Mesnevi 24

Mısra: 199

İşitmek, duymak, haber almak.

199. İşitmedüñ mi Hârût ile Mârût

200. Niçe nâ-cins ucından oldı ku'ût

8. **işitmez:** -mez

Mesnevi 25

Mısra: 74

İşitmek, duymak, haber almak.

73. Ferâmüş itdi añmaz adımı yâr

74. İşitmez nâle vü feryādumı yâr

9. **işitmeyem:** -me, -(y)em

Mesnevi 31

Mısra: 85

Duymak, dinlemek.

85. Ne kuvvet var işitmeyem sözünü

86. Ne tākāt var ki görmeyem yüzünü

10. **işitmişdi:** -miş, -di

Mesnevi 33

Mısra: 59

Duymak, haber almak.

59. Anuñ evşâfın işitmişdi Pervîz

60. Hemân andan yaña azm eyledi tîz

işitdür:

1. **işitdür:**

Mesnevi 5

Mısra: 188

İşittirmek, duyurtmak.

187. Çü yok şâh işigüne iktidârûñ

188. İşitdür Âşâf-ı devrâna zârûñ

işits:

1. **işitseñ:** -se, -ñ

Mesnevi 32

Mısra: 148

Duymak.

147. Ezel feryāduma cânlar virürdün

148. İşitseñ aduma cânlar virürdün

işkem:

1. **işkemin:** -i, -n

Mesnevi 9

Mısra: 32

İşkembe (mide).

31. Buyurdı şâh bir cellâd-ı çâlâk

32. Ğulâmuñ itdi fi'l-hâl işkemin çâk

işkence:

1. **işkencesinden:** -si, -n, -den

Mesnevi 7

Mısra: 128

Far. Eziyet, azap.

127. Nerîmân havf idüp pür -mahbesinden

128. Uşandı Erdevân işkencesinden

İskender ü dârâ vü rüstem:

1. **İskender ü dârâ vü rüstem:**

Mesnevi 10

Mısra: 73

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

İskender (İskender-i Yunânî olarak bilinen Makedonyalı İskender) ve Dârâ (Şehnâme'de adı Keyânîyân sülalesinin son hükümdarı olarak geçen efsanevi kahraman. Art arda yaptığı üç savaşın sonunda İskender'e yenilerek Kirman'a kaçmış, hizmetkârları tarafından düzenlenen bir suikastla öldürülmüştür. Mecazen "padişah" karşılığında kullanılır. İhtişam ve iktidarıyla şiirlere konu olmuştur) ve Rüstem (İran'ın ünlü kahraman ve savaşçısı; klasik şiirde yiğitlik ve cesaret sembolü olmuştur).

73. Qanı İskender ü Dârâ vü Rüstem

74. Qanı dârât-ı Kâvus ü Key ü Cem

islâm:

1. islâm:

Mesnevi 2

Mısra: 61

Ar. 1. Hâtemü'l-enbiyâ Hazret-i Muhammed aleyhissalâti ve's-selâm efendimizin vahiy ile tebliğ buyurduğu dîn-i mübîn. 2. Dîn-i İslâm üzere bulunanlar, Müslümanlar. (Bu manada chl-i İslâm yerini tutar: pâdişâh-ı İslâm, ulemâ-yı İslâm, meşâhîr-i İslâm).

61. Aña kim didi Müslim oldu İslâm
62. Şuña kim kâfir oğur virür ahkâm

2. islâm:

Mesnevi 9

Mısra: 47

Ar. 1. Hâtemü'l-enbiyâ Hazret-i Muhammed aleyhissalâti ve's-selâm efendimizin vahiy ile tebliğ buyurduğu dîn-i mübîn. 2. Dîn-i İslâm üzere bulunanlar, Müslümanlar. (Bu manada chl-i İslâm yerini tutar: pâdişâh-ı İslâm, ulemâ-yı İslâm, meşâhîr-i İslâm).

47. Ne hâl oldu ki İslâm beglerine
48. Dimezler hây hergiz seğlerine

3. islâm:-ı

Mesnevi 37

Mısra: 154

Allah'ın Kur'an ile vahyettiği ve esasları Hz. Muhammed tarafından bildirilen din, müslümanlık.

153. Olup kibr ü gurûr ü câhî mâni'

154. Koyup İslâmî oldu küfre kâni'

işle:

1. **işledük:** -dü, -n

Mesnevi 21

Mısra: 14

Yapmak.

13. Ezel olduk anuñla bile telmîz
14. Ne ta'lim itdilerse işledük tîz

ism:

1. **ismi:-i**

Mesnevi 37

Mısra: 56

Ad, isim.

55. Pes ez hamd ü senâ-yı Rabbü'l-a'lâ
56. Şerîf ismi Resülün olmış imla

ism-i zâfi:

1. **ism-i zâfi:**

Mesnevi 1

Mısra: 31

Kelime Tipi: -

Allah'ın kendiyile ilgili, kendine ait vasıflarını bildiren isimleri.

31. Bu mecmû'aña dindi ism-i zâfî
32. Budur müstecmi' olan her şîfâtî

ism-i zâtuñ hürmetiçün:

1. **ism-i zâtuñ hürmetiçün:**

Mesnevi 1

Mısra: 39

Kelime Tipi: -

(Allah'a hitapla): Senin sadece sana özgü vasıflarını bildiren isimlerinin yüzü suyu hürmetine-Allah'a yakarış için kullanılan kalıp bir ifadedir.

39. Raḥimâ ism-i zâtuñ hürmetiçün

40. Kerimâ her şîfâtüñ hürmetiçün

ismüñ müsemmasından:

1. **ismüñ müsemmasından:** -sı, -n, -dan

Mesnevi 1

Mısra: 38

Kelime Tipi: -

Müsemma(a.s.): Tesmiye olunan, bir ismi olan, adlanmış, adlı. (senin)vasıflarının (Allah'm) isimlerinden.

37. Diyenler cân ü dilden gâh ü bî-gâh

38. Olur ismüñ müsemmasından âgâh

ispeh:

1. **ispeh:**

Mesnevi 18

Mısra: 96

Asker. bkz. sipah md.

95. Külâhın kej urunmuş her sipâhî

96. Ne ispeh hüsn ilinüñ pādşâhî

ispid olur:

1. **ispid olur:-(u)r**

Mesnevi 32

Mısra: 130

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Doğmak, başlamak.

129. Beyâz-ı çeşmüñ şubḥ-ı sa'âdet

130. Olur ispid andan şâm-ı miḥnet

ışret ider:

1. **ışret ider:**

Mesnevi 18

Mısra: 165

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

İşret etmek: Eğlenme ve içki içme.

166. Şarâb-ı köhne-sâl ü mahrem-i nev

165. Zihî 'ışret k'ider Şîrîn ü Ḥusrev

ışret iderdi:

1. **ışret iderdi:** -er, -di

Mesnevi 36

Mısra: 246

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

İşret etmek: Eğlenme ve içki içme.

245. Görüp bu fırsatı câna ḡanîmet

246. İderdi yâr-ı Şîrîn ile 'ışret

ışret k'ider:

1. **ışret k'ider:** -er

Mesnevi 18

Mısra: 165

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ki, vezin gereği k' biçiminde okunmuştur. İşret ki etmek: Yemek, içmek, eğlenmek; içkili yeme içme meclisi kurmak.

166. Şarâb-ı köhne-sâl ü mahrem-i nev
165. Zihî 'işret k'ider Şîrîn ü Hüsrev

'işret kılrudı:

1. **'işret kılrudı:**-(u)r, -di
Mesnevi 7
Mısra: 142
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Zevk ve sefa sürmek, eğlenmek.

141. Gehî hür ile 'işret kılrudı
142. Gehî 'gülmân ile şöhet kılrudı

'işret-efzâ:

1. **'işret-efzâ:**
Mesnevi 18
Mısra: 184
İçki içmeyi artıran (hızlandıran)II içki meclisini hararetlendiren.

183. Nedîm ü bezle-gûlar meclis-ârâ
184. Gâzel-İhvân dil-rübâlar 'işret-efzâ

'işret-engîz:

1. **'işret-engîz:**
Mesnevi 7
Mısra: 140
İçkiyle hem-hâl, sürekli 'işret meclisinde bulunmak.

139. Olurdu gün gibi pür-şevk Pervîz
140. Kâmer -behcetler içre 'işret-engîz

'işret-i nev iderdi:

1. **'işret-i nev iderdi:** -er, -di
Mesnevi 37
Mısra: 34
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yeniden, tekrar içki meclisi kurmak; içki içmek.

33. Bu faşl içinde Şîrîn ile Hüsrev
34. İderdi tâze tâze 'işret-i nev

iste:

1. **istersefi:** -r, -se, -ñ
Mesnevi 5
Mısra: 61
Arzu etmek, dilemek, talep etmek.

61. Felekden itmek istersen şikâyet
62. Şeh-i devrâna hâlûn kıl hikâyet

2. **istemez:** -mez
Mesnevi 5
Mısra: 127
(Bir şeye karşı) istek duymak, (o şeyi) arzulamak, arzu etmek | gönülden ve samimiyetle istemek.

127. Ra'îyyet istemez bâlîn ü pister
128. Tek olsun şeh cihâna sâye-güster

3. **isterven:** -r, -ven
Mesnevi 15
Mısra: 36
(Bir şeye karşı) İstek duymak, (o şeyi) arzulamak, arzu etmek.

35. Didi Şîrîn ne gizlü ola sizden
36. Dür-i matlûbum isterven deñizden

4. **istersefi:** -r, -se, -ñ
Mesnevi 19
Mısra: 45
(Bir şeye karşı) İstek duymak, (o şeyi) arzulamak, arzu etmek.

45. Ger istersen dañı muhkem ola bend
46. İd aña kayd-ı ferzend ile peyvend

5. **ister:** -r
Mesnevi 21
Mısra: 23
Bir şeyin kendisine verilmesini veya yapılmasını söylemek, dilemek; gerek olmak (GTS).

23. Seni Şîrîn şehd-engîz ister
24. Buyuruñ girelüm kim tîz ister

6. **ister:** -r
Mesnevi 21
Mısra: 24
Talep etmek.

23. Seni Şîrîn şehd-engîz ister
24. Buyuruñ girelüm kim tîz ister

7. **ister:** -r
Mesnevi 23
Mısra: 43
Arzu etmek, dilemek, talep etmek.

43. Didi ister misin derdüne dermân
44. Eyitdi ger olursa vaşl-ı cânân

8. **isteyesin:** -(y)e, -sin
Mesnevi 24
Mısra: 192
(Bir şeye karşı) İstek duymak, (o şeyi) arzulamak, arzu etmek.

191. Saña da lâyıñ oldur k'ey fütâde
192. Şiñarñ isteyesin her yañada

9. **ister:** -r
Mesnevi 32
Mısra: 56
İstek duymak, arzulamak.

55. İdüp ser-hoşluğımı hoş bahâne
56. Şarılnağ ister ol serv-i revâne

10. **istersefi:** -r, -se, -ñ
Mesnevi 37
Mısra: 123
Arzu etmek, dilemek, talep etmek.

123. İtâ'at eyle istersen hâlâşı
124. Hüdâya vü Resüle olma 'aşî

istebrak:

1. **istebrak:**
Mesnevi 27
Mısra: 133
İpekten mamul ve sırma ile işlenmiş bir çeşit kumaş. Kalın ipek kumaş.

133. Kanı ol Sündüs istebrak geyen hür
134. Kara toprağa ğark olup yatur 'ür

istiğna:

1. **istiğnâda: -da**
Mesnevi 7
Mısra: 51
Hiçbir şeye muhtaç olmama.

51. Zamâne halkı istiğnâda yeksân
52. Fakîr olmuşdu il içinde destân

istihâ ider:

1. **istihâ ider: -er**
Mesnevi 36
Mısra: 162
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
İştahlanmak, meyletmek.

161. Nigârîn gördi kim mest oldu Pervîz
162. İder hân-ı vişâle iştihâ tîz

istikbal:

1. **istikbale: -e**
Mesnevi 31
Mısra: 96
Karşılama üzere, karşılayarak.

95. Hemân-dem devlet ü ikbâle gitdi
96. Ki ya' nî şâha istikbâle gitdi

istikbâle çıkdı:

1. **istikbâle çıkdı: -di**
Mesnevi 18
Mısra: 116

Kelime Tipi: **Deyim**
*Karşılama, karşılamaya çıkmak,
birini karşılamak için (bir yerde) beklemek.*

115. Turup Bânü hezârân şevket ile
116. Hoş istikbâle çıkdı hürmet ile

istimâ' idüp:

1. **istimâ' idüp: -üp**
Mesnevi 19
Mısra: 85
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
1. dinleme, işitme 2. dinleyip kabul etme 3. kulak verip dinleme.

85. Nigârîn istimâ' idüp o pendî
86. Kâbul itdi ve gâyetde begendi

istimalet virdi:

1. **istimalet virdi: -di**
Mesnevi 26
Mısra: 159
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Teselli vermek.

159. Komadı hâtırında hiç melâlet
160. Pes andan şonra girü döndi fi'l-hâl

istirahat itdi:

1. **istirahat itdi: -di**
Mesnevi 14
Mısra: 136
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Rahat etme, dinlenme.

135. İnüp Şebdizden şâh oldu râhat
136. Yatup bir lahza itdi istirahat

iştîyâk:

1. **iştîyâkı: -ı**
Mesnevi 36
Mısra: 5
Hasret, özlem.

5. Vişâl-i yâre artup iştîyâkı
6. Dağı şabr itmege kalmadı tâkı

iştîyâk-ı çeşm-i şîrin:

1. **iştîyâk-ı çeşm-i şîrin:**
Mesnevi 14
Mısra: 9
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Şirin'in gözünün(Şirin'in gözüne kavuşmanın, gözünü görebilmenin şiddetli arzusu.) arzusu.

9. Meger kim iştîyâk-ı çeşm-i Şîrin
10. Ola dirdi âhûlar görmekle teskîn

işve vü nâz:

1. **işve vü nâz:**
Mesnevi 33
Mısra: 151
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
İşve ve naz.

151. Yaraşuğdur güzeldê 'işve vü nâz
152. Cefâ vü mihrî çok çok cevri az az

işve vü nâz kılurlar:

1. **işve vü nâz kılurlar: -(u)r, -lar**
Mesnevi 19
Mısra: 108
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
İşve ve naz etmek: Bir şeyi (doğanı) beğenmiyormuş gibi gözükmek.

107. Hümâ gibi idüp a'lâya pervâz
108. Kılurlar şâh-bâza 'işve vü nâz

'işyân:

1. **'işyân:**
Mesnevi 3
Mısra: 41
Başkaldırma, ayaklanma, Allah'a karşı gelme.

41. Egerçi bizde 'işyân ü güneş çok
42. Raḥîmâ rahmetünden ye'sümüz yok

'işyân ü güneş:

1. **'işyân ü güneş:**
Mesnevi 3
Mısra: 8
Kelime Tipi: -
(Allah'a)İtaatsizlik ve Allah'ın emirlerine karşı gelme.

7. Benem şol 'aşî vü mücrim güneşkâr
8. K'olupdur baña 'işyân ü güneş kâr

'işyân yâ 'ibâdet iderse:

1. **'işyân yâ 'ibâdet iderse: -er, -se**
Mesnevi 3
Mısra: 81
Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Allah'ın emirlerine itaatsizlik, boyun eğmeme yahut Allah'ın emirlerini yerine getirme.

81. Cihân 'ișyân iderse yâ 'ibâdet
82. Saña andan ne nef' ü ne maazarret

it:

1. **itdün:** -dü, -î
Mesnevi 11
Mısra: 161
Etmek II yapmak.

161. Sen itdün yine sen tedbîrin eyle
162. Delü oldum baña zencîr eyle

2. **itdügün:** -düg, -(ü)ñ
Mesnevi 11
Mısra: 167
Etmek, yapmak.

167. Degülse itdügün ancak fisâne
168. Kâdem baş gir bu yola 'âşikâne

3. **itdümse:** -dü, -m, -se
Mesnevi 12
Mısra: 123
Etmek, yapmak.

123. Ne itdümse yoluma geldi bir bir
124. İden âhîr bulurmuş hey ne tedbîr

4. **itler:** -ler
Mesnevi 14

Mısra: 63
Köpek.

63. Tutup itler gazâl-i nâzenîni
64. Dış urup pârelerlerdi tenini

5. **itleri:** -ler, -i
Mesnevi 23
Mısra: 177
Köpek.

177. Dirilüp itleri pîrâmenüme
178. Yapışurlardı yek yek dâmenüme

it hâlidür:

1. **it hâlidür:** -dür
Mesnevi 38
Mısra: 58
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Köpeğin vaziyeti, durumu.

57. Yetimün k' olmaya mâl ü menâli
58. Hemân it hâlidür 'âlemde hâli

itâ'at eyle:

1. **itâ'at eyle:**
Mesnevi 37
Mısra: 123
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Söz dinlemek, boyun eğmek, verilen buyruğa uymak.

123. İtâ'at eyle istersen halâşı
124. Hüdâya vü Resüle olma 'âşî

itâ'at iderlerse:

1. **itâ'at iderlerse:** -er, -ler, -se
Mesnevi 36
Mısra: 69
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
İtaat etmek.

69. İderlerse itâ'at hükm-i şâha
70. Çıka gün yüzlüler karşı o mâha

itâ'at kıl:

1. **itâ'at kıl:**
Mesnevi 37
Mısra: 69
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Boyun eğme, alınan emre göre davranma.

69. Dil ü cândan bu hükme kıl itâ'at
70. Resüle haq di Hâkka eyle ta'ât

itâ'at kıldum:

1. **itâ'at kıldum:** -du, -m
Mesnevi 5
Mısra: 37
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Boyun eğme, alınan emre göre davranma.

37. Egerçi emrüne kıldum itâ'at
38. Velî bu bendede yokdur biğâ'at

itâ'at kılmadı:

1. **itâ'at kılmadı:** -ma, -dı
Mesnevi 37
Mısra: 152
Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Boyun eğme, alınan emre göre davranma.

151. Cehâlet birle 'arz itdi şecâ'at
152. Resül-i Hâkka kılmadı itâ'at

itâb:

1. **itâb:**
Mesnevi 5
Mısra: 57
Tersleme, azarlama.

57. 'İtâb ile hitâb idüp dir ey dil
58. Sözüm haqdur cevâbuñ cümle bâtl

itâle itdi:

1. **itâle itdi:** -di
Mesnevi 37
Mısra: 113
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Uğraşmak, zarar vermeye çalışmak.

113. Hâlile itdi çün Nemrüd itâle
114. Aña itdürdi bir kem peşşe nale

itd'aheng-i pervaz:

1. **itd'aheng-i pervaz:**
Mesnevi 32
Mısra: 60
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
İtdi (vezin nedeniyle itd' biçiminde kullanılmıştır)aheng-i pervaz. Uçmaya başlamak.

59. Görür kim şâh-bâz olmuş kemîn-sâz
60. Kebüter gibi itd'aheng-i pervaz

itdügini buldı:

1. itdügini buldı: -*dt*

Mesnevi 37

Mısra: 172

Kelime Tipi: **Deyim**

Yaptığı kötü davranışın karşılığını görmek.

171. Gidüp Şîrîn ü hem Gülgün ü Şebdiz

172. Be-âhîr itdügini buldı Pervîz

ithâf-ı tahsîn:

1. ithâf-ı tahsîn:

Mesnevi 6

Mısra: 44

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Övgü ve takdir hediyesi.

43. Bu kaşr-ı dil-güşâ bulmaya tezyîn

44. Dimezseñ âferîn ithâf-ı tahsîn

i'tibar:

1. i'tibâra: -*a*

Mesnevi 4

Mısra: 95

Saygı görme, değerli, güvenilir olma durumu, saygınlık prestij.

95. Muqayyed olmaduñ bu i'tibâra

96. Göz açup kılmaduñ ğayre nizâre

2. i'tibârî: -*t*

Mesnevi 5

Mısra: 46

Saygı görme, değerli, güvenilir olma durumu, saygınlık prestij.

45. Ne söz kim terbiyetden ola 'ârî

46. Güher olsa da yokdur i'tibârî

3. i'tibâra: -*a*

Mesnevi 5

Mısra: 47

Saygı görme, değerli, güvenilir olma durumu, saygınlık prestij.

47. Ne söz k'ola mükârin i'tibâra

48. Oqurlar la'l olursa seng-i hâra

i'tibârî olur:

1. i'tibârî olur: -(u)r

Mesnevi 19

Mısra: 74

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Değeri, ehemmiyeti olmak (İnsanların nazarında).

73. Tutarlar elde câm-ı hoş-güvârî

74. Olur mı cür'anuñ hiç i'tibârî

i'tikâd:

1. i'tikâduñ: -(u)ñ

Mesnevi 27

Mısra: 199

İnanma, gönülden tasdik ederek inanma, inanç.

199. Bu hâle var ise ger i'tikâduñ

200. Cihânda 'adl ile yâd itdür aduñ

i'tikâduñ olursa:

1. i'tikâduñ olursa: -(u)r, -*sa*

Mesnevi 37

Mısra: 77

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Gönülden tasdik ederek inanma.

77. Olursa bu maqâle i'tikâduñ

78. Şeh-i Sünnî ola 'âlemde aduñ

i'timâdı idüp:

1. i'timâdı idüp: -*üp*

Mesnevi 24

Mısra: 295

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

İtimat etmek: Güvenmek.

295. İdüp ol şarta Ferhâd i'timâdı

296. Öküş medh itdi şâh-ı şâh-zâdı

i'timâdı itme:

1. i'timâdı itme: -*me*

Mesnevi 26

Mısra: 120

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Güvenmek, kıymet vermek.

119. Giçer kalmaz bilürsin devr-i şâdî

120. Zemân-ı 'ömre itme i'timâdı

i'tirâfı kıldı:

1. i'tirâfı kıldı: -*dt*

Mesnevi 3

Mısra: 51

Kelime Tipi: -

Suçunu veya yerinde olmayan bir hareketini saklamaktan vazgeçip söyleme, hakkı teslim etme.

51. Yine 'aciz ile kıldı i'tirâfı

52. Ki lâ aḡşâ senâen didi şâfî

itmam it:

1. itmam it:

Mesnevi 40

Mısra: 100

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Tamamlamak.

99. Nizâm-ı nazmuñ it ey nîk-fercâm

100. Du'â-yı devlet-i Âsâfla itmam

itmam kıldum:

1. itmam kıldum: -*du*, -*m*

Mesnevi 40

Mısra: 26

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Tamamlamak.

25. Rebî'tin evvelinden itdüm ikdâm

26. Cemâzîn ortasında kıldum itmam

ittifâkı olur:

1. ittifâkı olur: -(u)r

Mesnevi 27

Mısra: 165

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Fikir birliği olmak.

165. Olur işbu kazaya ittifakı
166. Ki her cem'iyetün bir iftirakı

'izâr:

1. **'izârındaki:** -i, -n, -da, -ki
Mesnevi 11
Mısra: 61
Yüz, yanak.

61. 'İzârındaki hâli dânelerdür
62. Cemâli şem'ine pervânelerdür

2. **'izârum:** -(u)m
Mesnevi 17
Mısra: 55
Yanak.

55. Olup pergâle pergâle 'izârum
56. Yaşumdan lâlezâr oldu kenârum

3. **'izârum:** -(u)m
Mesnevi 17
Mısra: 60
Yanak.

59. 'Akîküm lü'lü'yile idüp âzâr
60. 'İzârum eyledüm nâhunla pür-hâr

'izâr-ı gönçe-lebler:

1. **'izâr-ı gönçe-lebler:** -ler
Mesnevi 36
Mısra: 100
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Gonca dudaklının yanağı.

99. Birez kim meclisi devr eyledi cām
100. 'İzâr-ı gönçe-lebler oldu gül-fām

'izârum sürerdi:

1. **'izârum sürerdi:** -er, -di
Mesnevi 34
Mısra: 32
Kelime Tipi: **Deyim**
Yanağını sürmek -Yüz sürmek- Bkz.
Yüz sürmek md.

31. Arardı gülde ruhsâr-ı nigârın
32. Sürerdi şahn-ı gülzâra 'izârın

izhâr:

1. **izhâr:**
Mesnevi 15
Mısra: 218
Ar. Aşikâr etmek, edilmek, göstermek,
gösterilmek. *izhâr-ı ma-fi's-süveydâ:*
Gönlündekini meydana koymak.

217. Velî bilmezler idi çerh-i ğaddâr
218. Ne ğadr u mekr ider her lahza izhâr

izhâr eylerdi:

1. **izhâr eylerdi:** -r, -di
Mesnevi 8
Mısra: 12
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Ortaya çıkarmak, görünmesini
sağlamak.

11. Şahâyif şahn-ı sebze âb-ı pergâr
12. Cihân u 'cubesin eylerdi izhâr

izhar itdi:

1. **izhar itdi:** -di
Mesnevi 2
Mısra: 16
Kelime Tipi: -
Göstermek, açığa vurmak.

15. 'Avâlim oldu ef'âline mazhar
16. Şifâtın itdi ihfâ peykin izhar

izhâr kıldı:

1. **izhâr kıldı:** -dı
Mesnevi 17
Mısra: 22
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Izhar etmek: açığa vurmak, belirtmek,
göstermek.

21. İdüp 'arz-ı niyâz u 'özt-i bisyâr
22. Dil ü cândan müveddet kıldı izhâr

izhâr kılmuş:

1. **izhâr kılmuş:** -miş
Mesnevi 22
Mısra: 56
Kelime Tipi: **Deyim**
Izhar etmek: açığa vurmak, belirtmek,
göstermek.

55. Şanasın cân eritmiş anda mi'mâr
56. Cihân u 'cubesini kılmuş izhâr

'izz:

1. **'izz:**
Mesnevi 10
Mısra: 32
1. Değer, kıymet. 2. Yücelik, ululuk.
3. Güçlülük.

31. Hazer kıl beddu'adan ihtirâz it
32. Bu 'izz ü nâzi ço Hâkka niyâz it

'izzet buldı:

1. **'izzet buldı:** -dı
Mesnevi 1
Mısra: 25
Kelime Tipi: -
Saygı görmek, itibar kazanmak.

25.hâ kim buldı dergâhuîda 'izzet
26. Olur mü'minlere tâc-ı hidâyet

2. **'izzet buldı:** -dı
Mesnevi 1
Mısra: 25
Kelime Tipi: -
Saygı görmek, itibar kazanmak.

25.hâ kim buldı dergâhuîda 'izzet
26. Olur mü'minlere tâc-ı hidâyet

3. **'izzet buldı:** -dı
Mesnevi 1
Mısra: 25
Kelime Tipi: -
Saygı görmek, itibar kazanmak.

25.hâ kim buldı dergâhuîda 'izzet
26. Olur mü'minlere tâc-ı hidâyet

'izzet ü ta'zîmlerle:

1. **'izzet ü ta'zîmlerle: -ler, -le**

Mesnevi 18

Mısra: 125

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

*Hürmet, saygı gösterme ve ululama,
ikram etme.*

125. Hezârân 'izzet ü ta'zîmlerle

126. Firāvân hürmet ü tekrîmlerle

'izzet-i tahkîk:

1. **'izzet-i tahkîk:**

Mesnevi 39

Mısra: 23

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Doğrunun, gerçeğin yüceliği, kıymeti.

23. İlähî 'izzet-i tahkîk hakkı

24. İlähî hürmet-i tevfiğ hakkı

jāle:

1. jāle:

Mesnevi 11

Mısra: **160**

Çiy tanesi. II Aşğın göz yaşı.

159. İçüme dāğ urduñ lāle gibi
160. Göziüm yaşımı saçduñ jāle gibi

2. jāle:

Mesnevi 15

Mısra: **118**

Çiy, şebnem; sabah vakti yaprak ve çimenlerde oluşın su damlacıkları.

117. Hezārān ceyleyüp feryād ü nāle
118. Şaçardı berg-i gül üstine jāle

3. jāleyle: -(y)le

Mesnevi 28

Mısra: **10**

Çiy, şebnem; sabah vakti yaprak ve çimenlerde oluşın su damlacıkları.

9. Girībānımı gül gibi idüp çāk
10. Kılurdu lālesin jāleyle nemnāk

4. jāle:

Mesnevi 31

Mısra: **150**

Çiy, şebnem; sabah vakti yaprak ve çimenlerde oluşın su damlacıkları.

149. Kızıl güller açılmış şād ü ḥandān

150. Dehān-ı gönçede her jāle dendān

jāleyle:

1. jāleyle:

Mesnevi 38

Mısra: **135**

Çiy tanesi: Gözyaşı.

135. İdüp gül-bergini jāleyle nemnāk
136. Koyardı avuc avuc başına ḥāk

jeng ola:

1. jeng ola: -a

Mesnevi 36

Mısra: **137**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Paşlanmak.

137. Ya jeng ola deyi ol tığ-i şāfi
138. Siyah atlasdan eyerler ḡılāfi

jeng olupdur:

1. jeng olupdur: -up, -dur

Mesnevi 6

Mısra: **23**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Paşlanmak.

23. Gönül mir'atı ḡamdan jeng olupdur
24. Dü 'ālem gözlerüme teng olupdur

k':

1. **k'**:

Mesnevi 15
Mısra: 119
Ki.

119. Birezden k' oldu çerhün tevseni rām
120. Tıutup ol baħr-i pür- aşüb ārām

k' ey:

1. **k' ey:**

Mesnevi 9
Mısra: 13
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ki ey.

13. Didi k' ey şāh-ı 'ādil gör gücümü
14. Qoma şol merd-i zālimde öcümü

kabā:

1. **kabādur: -dur**

Mesnevi 27
Mısra: 80
*Üste giyilen elbise, önü daima açık
duran kaftan, cübbe. II Terbiyesiz, görgüsü
kıt, nezaketsiz.*

79. Nukūd-ı şerre giyse āstīni
80. Qabādur şan beliyse āstīni

kabā-yı sebz-i ğarrā olup:

1. **kabā-yı sebz-i ğarrā olup: -up**

Mesnevi 8
Mısra: 23
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
*Parlak, yeşil kaftan olmak(haline
gelmek).*

23. Çemen olup kabā-yı sebz-i ğarrā
24. Dimezdi atlas-ı eflāke tirşe

ka'be:

1. **ka'beden: -den**

Mesnevi 4
Mısra: 60
*Ar. Kible-i ehl-i İslām olan
Beytullahü'l-harām.*

59. Eger ol Āzeri itdiyse tārāc
60. Sen itdün Ka'beden aşnāmı iħrāc

2. **ka'be:**

Mesnevi 6
Mısra: 12
*Ar. Kible-i ehl-i İslām olan
Beytullahü'l-harām.*

11. Yıkup yir itdi qalbüm çerh-i bī-dād
12. Hālilem Ka'be gibi eyle ābād

3. **ka'be:**

Mesnevi 32
Mısra: 93
*Ar. Kible-i ehl-i İslām olan
Beytullahü'l-harām.*

93. Yüzüm Ka'be tebüm zemzemdür ey cān
94. Kim irer aña bī-renc-i beyaban

kābe kavseyñ:

1. **kābe kavseyñ:**

Mesnevi 4
Mısra: 10
Kelime Tipi: **Ayet**
*İki yay aralığın kadar yakınlık.
Kur'ānda Hz. Muhammed'in Mirac gecesi
Allāh'a yaklaşması tarif edilirken
kullanılmıştır: "Araları iki yay ucu kadar
veya daha az kaldı", Necm suresi, 9. ayet.*

9. Eyā iki cihāna kıretü'l -'ayn

10. Kemān ebrūlarındur kābe kavseyñ

ka'be-i erbāb-ı hācāt:

1. **ka'be-i erbāb-ı hācāt:**

Mesnevi 6
Mısra: 9
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İstek sahiplerinin Kabe'si.

9. Qapuñdur Ka'be-i erbāb-ı hācāt

10. Qo itsünler tavāf aşhāb-ı hācāt

ka'be-i küy-ı nigāra:

1. **ka'be-i küy-ı nigāra: -a**

Mesnevi 18
Mısra: 75
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
*Put (resim) gibi güzel sevgilinin
köyünün, semtinin Kabe'si.*

75. Yöneldüüm Ka'be-i küy-ı nigāra
76. Refīk ol baña ger var ise care

ka'be-i küy-ı nigārum:

1. **ka'be-i küy-ı nigārum: -(u)m**

Mesnevi 24
Mısra: 89
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
*Put (resim) gibi güzel sevgilinin
köyünün, semtinin Kabe'si.*

89. Didi ey ka'be-i küy-ı nigārum

90. Ümüdüm var görem küy-ı nigārum

ka'be-i küyüñ:

1. **ka'be-i küyüñ: -ı, -n, -i**

Mesnevi 12
Mısra: 45
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
*Ka'be'nin bulunduğu yer II sevgilinin
bulduğu yer.*

45. Görenler ka'be-i küyüñ dıtrer

46. Quş uçmaz ol yaña konmaz kebüter

kābīñ:

1. **kābīñ:**

Mesnevi 19
Mısra: 51
*Güveğinin geline verdiği ağırlık, para,
eşya(mehr-i müeccel).*

51. Olursañ ger aña kābīñ ile rām

52. Olur fermān-berüñ ol kām ü nā-kām

kābīñ ü nikāhı k'ide:

1. **kābīn ü nikāhı k'ide: -e**

Mesnevi 36

Mısra: 20

Kelime Tipi: **Deyim**

Ki (vezin nedeniyle k' biçiminde kullanılmıştır). Nikāh kıymak.

19. Hemān-dem itdi tedbīr-i şalāhı

20. K'ide Şīrīne kābīn ü nikāhı

kabr:

1. **ķabre: -e**

Mesnevi 23

Mısra: 123

Mezar.

123. Şanasın ķabre girdi mürde-i 'ür

124. Ya düşdi ejdehā ağızına bir mür

2. **ķabr:**

Mesnevi 25

Mısra: 33

Mezar.

33. Meger kim ķabr idi Ferhāda ol kūh

34. Ki her bir seng-pāre renc-i enbūh

3. **ķabrinde: -i, -n, -de**

Mesnevi 25

Mısra: 38

Mezar.

37. Ölürsē ğam yimez ğam-ıhvār ü miskīn

38. Görür ķabrinde çün naķş-ı nigārın

4. **ķabre: -e**

Mesnevi 38

Mısra: 164

Mezar.

163. Daĥı bir laĥza ķılmadılar ihmāl

164. İrişdürdiler anı ķabre fi'l-ĥāl

5. **ķabr:**

Mesnevi 38

Mısra: 209

Mezar.

209. Ķaragu ķabr içind'ey şem'-i rüşen

210. Seni tenhā ķomak lāyık mı andan

6. **ķabre: -e**

Mesnevi 38

Mısra: 229

Mezar.

229. Ķonup bir ķabre ma'şūk ile 'āşık

230. Olur Pervīz ile Şīrīn odaşık

7. **ķabr:**

Mesnevi 38

Mısra: 257

Mezar.

257. Olur şāh ü gedāya ķabr ĥargāh

258. Kefen ĥil'at hemān a'māl hem-rāh

kabül:

1. **ķabülüfī: -(ü)ñ**

Mesnevi 6

Mısra: 38

Ar. 1. Almaya razı olma, muvafakat, reddetmeme. (Maddiyat ve maneviyatta kullanılır: Hediye kabul etti, Sözümlü kabul etmedi, İçim kabul etmiyor) 2. İnşâ-yı tasarruf için icabdan sonra söylenilen sözdür ki akd bununla tamam olur. (kabül kelimesi münhasıran etmek maddesiyle kullanılır.).

37. Degülse ger bu ĥâtem saña lāyık

38. Ķabülün mihriyile eyle fāyık

kabül it:

1. **ķabül it:**

Mesnevi 37

Mısra: 62

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Onaylamak, benimsemek.

61. Muĥammed ĥak Resülidür ĥudānuñ

62. Ķo küfri gel ķabül it dīnin anuñ

kabül itdi:

1. **ķabül itdi: -di**

Mesnevi 19

Mısra: 86

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Râzı olmak, geri çevirmemek.

85. Nigārīn istimā' idüp o pendi

86. Ķabül itdi ve ğāyetde begendi

2. **ķabül itdi: -di**

Mesnevi 38

Mısra: 46

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Onaylamak, benimsemek.

45. Şanup gerçēk ol ebleh rīş-ĥandi

46. Dil ü cāndan ķabül itdi o pendi

kabül itmedi:

1. **ķabül itmedi: -me, -di**

Mesnevi 22

Mısra: 111

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Kabul etmek, verilen bir şeyi almak, geri çevirmemek, razı olmak.

111. Yedi Şīrīn sözinden līk şekker

112. Olup ser-mest ü ĥayrān ol şafādan

kabul itsefi:

1. **ķabul itsefi: -se, -ñ**

Mesnevi 24

Mısra: 252

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Bir şeye isteyerek veya istemeyerek peki deme, râzı olma, muvafakat etme.

251. Didi ey pīl- zūr ü şīr- şadmet

252. Ķabul itseñ buyursaķ saña ĥürmet

kabül olup:

1. **ķabül olup: -up**

Mesnevi 40

Mısra: 41

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Makbul sayılmak, reddedilmemek, rıza gösterilmek.

41. Qabül olup kelâmum bulsa qadri
42. Şu'ür-i şî'rîüm öрте nür-i bedri

kabül –i aşaf-ı sultan süleymân:

1. **qabül –i aşaf-ı sultan süleymân:**
Mesnevi 40
Mısra: 28

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Kanuni Sultan Süleyman'ın sadrazamı İbrahim Paşa'nın kabulü(Firâkî'nin Hüsrev ü Şirin'ini).

27. Temâm ol vaqt olur kim ide handân
28. Qabül –i Āşaf-ı sultan Süleymân

kabûlin k'ide:

1. **qabûlin k'ide:-e-i, -n**

Mesnevi 40

Mısra: 35

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ki vezin nedeniyle k' biçiminde kullanılmıştır. Kabulün etmek. Ar. 1. Almaya razı olma, muvafakat, reddetmeme.

35. Qabûlin nazmuma k'ide munezzem
36. Tola ebyât ü eş'âr ile 'âlem

kabza-i kadrinde:

1. **qabza-i kadrinde:-i, -n, -de**

Mesnevi 2

Mısra: 58

Kelime Tipi: -
Şeref kabzası.

57. Ne kim olsa iki 'âlemde peydâ
58. Musahhar kabza-i kadrinde cem 'â

kaç:

1. **kaçarlar:-ar, -lar**

Mesnevi 25

Mısra: 70

(Birinden veya bir şeyden) Kurtulmak için süratle uzaklaşmak.

69. Olur vahşiler âhumdan girizân

70. Kaçarlar her yana eftân ü hayrân

2. **kaçup:-up**

Mesnevi 31

Mısra: 31

(Birinden veya bir şeyden) Kurtulmak için süratle uzaklaşmak.

31. Mihir germiyetinden kaçup encüm

32. Zemînüñ säyesinde oldılar güm

3. **kaçar:-ar**

Mesnevi 37

Mısra: 4

(Birinden veya bir şeyden) Kurtulmak için süratle uzaklaşmak.

3. Uçar her yaña berg-i zerd ü surh al

4. Şanasın kim kaçar mektebden etfâl

kaçan:

1. **kaçan:**

Mesnevi 5

Mısra: 51

O zaman, -diği zaman.

51. Kaçan fark olmasa haqq ile bâtl
52. Olur söz söylemek gâyetde müşkil

2. **kaçan:**

Mesnevi 5

Mısra: 135

Ne zaman ki, her ne zaman, ne vakit.

135. Kaçan 'azm itse her kaçkı diyâra

136. Hızır atı önincesiyle vara

3. **kaçan:**

Mesnevi 5

Mısra: 172

Nasıl.

171. Cihânuñ şâhı ey mür-ı fütâde

172. Kaçan muhtâc ola recl-i cerâde

4. **kaçan:**

Mesnevi 10

Mısra: 15

Ne zaman ki, her ne zaman, ne vakit.

15. Kaçan zulm itseler küttâb-ı küstâh

16. Kalem tek başlarını kıl iki şâh

5. **kaçan:**

Mesnevi 11

Mısra: 101

Ne zaman ki, her ne zaman, ne vakit.

101. Kaçan ol şâh-ı şimşâd itse reftâr

102. Elin yüzine tutar serv ider 'âr

6. **kaçan:**

Mesnevi 14

Mısra: 121

Ne zaman.

121. Kaçan gönlüme gelse dürr-i şehvâr

122. Görünür gözlerüme cife-i mâr

7. **kaçan:**

Mesnevi 15

Mısra: 26

Nasıl.

25. İki yanında olmasa iki per

26. Kaçan pervâz iderdi her kebüter

8. **kaçan:**

Mesnevi 17

Mısra: 80

Ne zaman... Nasıl?.

79. Dökülmese şüküfe şâhdan hiç

80. Kaçan bitseydi mîve ir eger giç

9. **kaçan:**

Mesnevi 19

Mısra: 121

Ne zaman.

121. Kaçan nehcîrden olsalar âzâd

122. Ururlardı hemân-dem 'ayşa bünyâd

10. **kaçan:**

Mesnevi 22

Mısra: 95
Nasıl.

95. Kaçan şeh-bâza hem-ser ola heyhât
96. Seni meslek bilür gerç'ey hıredmend

11. **kaçan:**
Mesnevi 24
Mısra: 177
Nasıl.

177. Kaçan lâyıq ola kim murg-i hâne
178. Ola tûfî ile hem-âşyâne

12. **kaçan:**
Mesnevi 24
Mısra: 204
Nasıl.

203. Şadef bahr ile kılsa kâr ü bânı
204. Kaçan bir yıl çekeydi intizârı

13. **kaçan:**
Mesnevi 25
Mısra: 31
Ne zaman.

31. Kaçan çekseydi tîğ-i bî-ğilâf ol
32. İderdi cism-i kühlî pür-şikâf ol

14. **kaçan:**
Mesnevi 26
Mısra: 230
Ne zaman.

229. Öküze balığa irerdi ucu
230. Kaçan zor itse ol abdâl ü evbâş

15. **kaçan:**
Mesnevi 27
Mısra: 29
Nasıl.

29. İki cisme kaçan hüküm ide bir cân
30. Bir olur memleketd'elbette sultan

16. **kaçan:**
Mesnevi 33
Mısra: 154
Nasıl.

153. Şaçı Şîrînüñ olmasa dil-âvîz
154. Kaçan dutsağ olaydı anda Pervîz

kaçan kim:

1. **kaçan kim:**
Mesnevi 5
Mısra: 75
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ne zaman ki.

75. Kaçan kim haml'ide ol şîr-i merdân
76. Olur âhü gibi a'dâ girizân

2. **kaçan kim:**
Mesnevi 9
Mısra: 60
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ne zaman ki.

59. İderler mür-ı mazlûmî dil-efkâr
60. Kaçan kim olmaya Âşaf haber-dâr

3. **kaçan kim:**
Mesnevi 11
Mısra: 17
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ne zaman ki.

17. Kaçan kim bâdeden germ olsa Hüsrev
18. Hikâyet itdürürdi köhne vü nev

4. **kaçan kim:**
Mesnevi 23
Mısra: 181
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ne zaman ki.

181. Kaçan kim taş işigine qosam baş
182. Esirgerdi beni ol yüregi taş

kaçır:

1. **kaçırdı: -dı**
Mesnevi 12
Mısra: 78
Kaybetmek, elden gitmek.

77. Temâm itdükde nâ-gâh irdi bir bād
78. Elinden kâğıdın kaçırdı üstād

kad:

1. **kadümden: -(ü)m, -den**
Mesnevi 26
Mısra: 59

Far. 1. Boy, kamet. 2. Uzunluk. kadd ü
kâmet: Boy bos.

59. Kadümden nâ-revenler öğrenüp nâz
60. Gele refîre şimşād-ı ser-efrâz

kadar:

1. **ķadar:**
Mesnevi 3
Mısra: 24
Ölçüsünde, derecesinde, gibi, dek,
miktarıda.

23. Olursa rüz-ı mahşerde hesâbum
24. Ne hâşıl har ķadar yokdur sevbûm

kaddi:

1. **ķaddi: -i**
Mesnevi 27
Mısra: 81
Boy, kamet.

81. Şaçı urġan ü ķaddi dârayaġı
82. O dâr-ı fitnenüñ iki tayaġı

ķaddi çeng olanlara:

1. **ķaddi çeng olanlara: -an, -lar, -a-i**
Mesnevi 28
Mısra: 39
Kelime Tipi: **Deyim**
Boyu iki büküm olmak: Beli
bükülmek eğrilmek.

39. Kılâsın ķaddi çeng olanlara reşk
40. Yüzünde döne döne raşk ura eşk

kadd-i yāra:

1. ḳadd-i yāra: -a

Mesnevi 8

Mısra: 5

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Sevgilinin boyu.

5. Çenāri ḳadd-i yāra döndürürdi

6. Nihāl-i serve ḳuşlar ḳondururdi

2. ḳadd-i yāra: -a

Mesnevi 8

Mısra: 5

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Sevgilinin boyu.

5. Çenāri ḳadd-i yāra döndürürdi

6. Nihāl-i serve ḳuşlar ḳondururdi

3. ḳadd-i yāra: -a

Mesnevi 8

Mısra: 5

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Sevgilinin boyu.

5. Çenāri ḳadd-i yāra döndürürdi

6. Nihāl-i serve ḳuşlar ḳondururdi

4. ḳadd-i yāra: -a

Mesnevi 8

Mısra: 5

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Sevgilinin boyu.

5. Çenāri ḳadd-i yāra döndürürdi

6. Nihāl-i serve ḳuşlar ḳondururdi

5. ḳadd-i yāra: -a

Mesnevi 8

Mısra: 5

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Sevgilinin boyu.

5. Çenāri ḳadd-i yāra döndürürdi

6. Nihāl-i serve ḳuşlar ḳondururdi

6. ḳadd-i yāra: -a

Mesnevi 8

Mısra: 5

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Sevgilinin boyu.

5. Çenāri ḳadd-i yāra döndürürdi

6. Nihāl-i serve ḳuşlar ḳondururdi

7. ḳadd-i yāra: -a

Mesnevi 8

Mısra: 5

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Sevgilinin boyu.

5. Çenāri ḳadd-i yāra döndürürdi

6. Nihāl-i serve ḳuşlar ḳondururdi

ḳaddüni kemānçe itdüñ:

1. ḳaddüni kemānçe itdüñ: -dü, -ñ

Mesnevi 28

Mısra: 69

Kelime Tipi: **Deyim**

*Boyunu iki büküm etmek: Acı ve
üzüntüden beli bükülmek. Kemañçe:Resmî
imzalara çekilen uzun kavis.*

69. Bes itdün ḳaddüni cānā kemānçe

70. Yüzüne def gibi urma ḫabānçe

ḳadem bas:

1. ḳadem baş:

Mesnevi 11

Mısra: 168

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Ayak basmak II bir işe girişmek.

167. Degülse itdügün ancak fisāne

168. Ḳadem baş gir bu yola 'aşıḳāne

ḳadem başmışdı:

1. ḳadem başmışdı: -miş, -dı

Mesnevi 22

Mısra: 8

Kelime Tipi: **Deyim**

*Adım atmak II ayak basmak. Gelmek,
uğramak.*

7. Reh-i 'ışḳa kim olmuşdı revāne

8. Ḳadem başmışdı evvel demde cane

ḳademler getürdüñ:

1. ḳademler getürdüñ:

Mesnevi 32

Mısra: 18

Kelime Tipi: **Deyim**

Uğurlar getirdin.

17. Didi şāha şafā geldün ḳademler

18. Getürdüñ umaram kim ola demler

ḳader:

1. ḳader:

Mesnevi 3

Mısra: 80

Ar 1. Takdir, kısmet-i ezeliyye, alın yazısı.: kaza ve kader. (İnde'l- muhakkikîn kader Cenabıhakkın ezelden ebede kadar halk edeceği kaffê-i şuûn ve mevcudatı kable'l-ikâ levh-i mahfûza olacağı vech ile tahrîrinden, kaza ise mukadderât-ı ademden saha-i fi'l ve zuhura ihraç cylemesinden ibarettir). 2. Kudret, takat. alâ-kaderi'l-istitâa: Kudret yettiği mertebede. alâ-kaderi'l-îmkân: İmkân derecesinde.

79. Eger rübâh-ı pîr ü ger cevân-şîr

80. Ḳazâyile kader boynında zencîr

2. ḳader:

Mesnevi 3

Mısra: 107

Ar 1. Takdir, kısmet-i ezeliyye, alın yazısı.: kaza ve kader. (İnde'l- muhakkikîn kader Cenabıhakkın ezelden ebede kadar halk edeceği kaffê-i şuûn ve mevcudatı kable'l-ikâ levh-i mahfûza olacağı vech ile tahrîrinden, kaza ise mukadderât-ı ademden saha-i fi'l ve zuhura ihraç cylemesinden ibarettir). 2. Kudret, takat. alâ-kaderi'l-istitâa: Kudret yettiği mertebede. alâ-kaderi'l-îmkân: İmkân derecesinde.

107. Ḳader zencîri geh şer gâh ḫayra

108. Çeker geh ḫānkāha gâh deyre

kad-i mevzûnî:

1. **kad-i mevzûnî: -i**

Mesnevi 11

Mısra: 86

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Düzgün, ölçülü boy.

85. Hâd-i gül-günü mâh-ı âlem-ârâ

86. Kad-i mevzûnî reşk-i şâh-ı Tübâ

kadîmî:

1. **kadîmî:**

Mesnevi 27

Mısra: 157

(Ar.) Başlangıcı olmayacak kadar eski.

157. Kadîmî âdetidür devr-i dünüñ

158. Ayağın alıvirmek her zebünüñ

2. **kadîmî:**

Mesnevi 31

Mısra: 12

Eskiden beri var olan, eski.

11. Okıyup anı Pervîz itdi feryâd

12. Kadîmî düstluk hakkın idüp yâd

kâdir:

1. **kâdir:**

Mesnevi 22

Mısra: 87

Her şeye gücü yeten, muktedir.

87. Degüldür âdemî zâd aña kâdir

88. Koluña kuvvet ey mi'mâr olsun

kâdirâ:

1. **kâdirâ:**

Mesnevi 14

Mısra: 109

Ey Kâdir olan Allah.

109. Hâkîmâ Kâdirâ Perverdgârâ

110. Kатуñda cümle sırrum âşkârâ

2. **kâdirâ:**

Mesnevi 39

Mısra: 1

Ey Kâdir olan Allah.

1. İlähâ Kâdirâ Perverdgârâ

2. Hüdâvendâ Raḥîmâ Kirdgârâ

kadırğa:

1. **kadırğaydı: -(y)di**

Mesnevi 15

Mısra: 53

Hem yelken hem kürekle yol alan, özellikle Akdeniz'de kullanılmış bir savaş gemisi.

53. Ne zevraḡ bir kadırğaydı mu'azzâm

54. Şanasın kim içi bir özge 'âlem

kadr:

1. **kadrin: -i, -n**

Mesnevi 5

Mısra: 183

Ar. Değer, itibar, haysiyet,.

183. Bilüp öz kadrin ü tavrın şaşurmaz

184. Edebsüzlüğünü hâdden aşurmaz

2. **kadrini: -i, -n, -i**

Mesnevi 10

Mısra: 23

Değer, kıymet.

23. İdin her kişinüñ kadrini ma'lüm

24. Hümâ yirini tâ kim almaya büm

3. **kadre: -e**

Mesnevi 20

Mısra: 29

Değer, itibar II Onur, şeref; haysiyet, meziyet.

30. Çerâğ-ı mihr ü mâha yana miskîn

29. İrer m'ol kâdre hiç pervâne miskîn

4. **kadr:**

Mesnevi 23

Mısra: 20

Kadir gecesı, Kur'an'ın Hz. Muhammed'e indirilmeye başlandığı Ramazan ayının yirmi yedinci gecesı; kıymetli, itibarlı, kudretli.

19. Yürür küyında Şirünüş şeb ü rüz

20. Gice Kadr aña gündüz 'îd ü Nev-rüz

5. **kadri: -i**

Mesnevi 24

Mısra: 227

Değer, itibar II Onur, şeref; haysiyet, meziyet.

227. Şebün kâdri çe ger nür-ı bedrdür

228. Sühâya çarañu gice Kâdrdür

6. **kâdrdür: -dür**

Mesnevi 24

Mısra: 228

Kadir gecesı, Kur'an'ın Hz. Muhammed'e indirilmeye başlandığı Ramazan ayının yirmi yedinci gecesı; kıymetli, itibarlı, kudretli.

227. Şebün kâdri çe ger nür-ı bedrdür

228. Sühâya çarañu gice Kâdrdür

7. **kadri: -i**

Mesnevi 33

Mısra: 150

Ar. Değer, itibar, haysiyet,.

149. Leb-i ferañnâki ḡübuñ şekerdür

150. Letâfet olmasa kâdri hâcerdür

kâdr ile:

1. **kâdr ile:**

Mesnevi 26

Mısra: 112

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

(Sevgilinin gösterdiği) değer, itibarla.

111. Hoş olduñ dest-res ben hâk-pâye
112. İrerdüñ qadr ile başum semâya

qadr ü 'izzete:

1. **qadr ü 'izzete: -e**
Mesnevi 16
Mısra: **65**
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Değer ve şeref.

65. İrişmiş idi qadr ü 'izzete tîr
66. Geçerdi şadra gelse giç eger ir

qadr ü şeref:

1. **qadr ü şeref:**
Mesnevi 40
Mısra: **32**
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Değer ve itibar.

31. Göz ucuyla iderse bir nezâre
32. Yiter qadr ü şeref ben hâksâre

qadri bulsa:

1. **qadri bulsa: -sa**
Mesnevi 40
Mısra: **41**
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Değer ve itibar kazanmak.

41. Qabül olup kelâmum bulsa qadri
42. Şu'ür-ı şî'rüm öрте nür-ı bedri

kâf tâ kâf:

1. **kâf tâ kâf:**
Mesnevi 10
Mısra: **71**
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Baştan başa, bütün.

71. Cihâna hüküm idenler kâf tâ kâf
72. Urur mı saltanatdan şimdi gör lâf

kafes:

1. **kafesden: -den**
Mesnevi 24
Mısra: **84**
Hayvanlar için aralıklı tel, metal veya ağaç çubuklardan yapılmış taşınabilir bölme. II zindan.

83. Hemân bî-ihtiyâr ol bülbül-i zâr
84. Kafesden çıkup itdi 'azm-i gülzâr

kâfi:

1. **kâfi:**
Mesnevi 24
Mısra: **92**
Yeten, yetişen, elveren, yeterli, kifâyet eden.

91. Cevâbı bu idi dilinde şâfi
92. Ser-i küy-i habübüm baña kâfi

kâfi olmağa:

1. **kâfi olmağa: -a**
Mesnevi 36
Mısra: **221**
Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Kâfi olmak: Yeterli olmak, kâfi gelmek, yetmek.

221. Muhabbet tıflına olmağa kâfi
222. Akıtdı ney -şekerden şîr şâkî

kâfi olsun:

1. **kâfi olsun: -sun**
Mesnevi 22
Mısra: **39**
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Kaf dağı olmak: Klasik şiirde yüksekliğin, uzaklığın, ihtişamın ve kainatın sembolü olaark Anka ile birlikte anılan masal dağı. Dünyanın etrafım çevrelediğine ve aşılmasının imkansız olduğuna inanılan dağlar zinciri.

39. Bu havz olsun deyu ol hûra kâfi
40. Getürdi şu yirine şîr-i şâfi

kâf-ı vücûda:

1. **kâf-ı vücûda: -a**
Mesnevi 2
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Vücut bulmanın, varlık hâline gelmenin Kaf dağı.

5. Şu'ân şaldı tâ kâf-ı vücûda
6. Getürd'envâ' ü eşnâfi vücûda

kâfir:

1. **kâfir:**
Mesnevi 2
Mısra: **62**

Ar. Mümin olmayan, niam-ı ilâhiyyeyi setr ve inkâr eden. (Çâdar lâfzı gibi selika-i Acemâne üzere râ'nun fethiyle de müstemeldir). kâfir-i nimet: Nankör, nemek-behrâm: Kâfiristân: Hindistan şimalinde bir kıt'a.

61. Aña kim didi Müslim oldu İslâm
62. Şuña kim kâfir oğur virür ahkâm

2. kâfir:

Mesnevi 2

Mısra: **64**

Ar. Mümin olmayan, niam-ı ilâhiyyeyi setr ve inkâr eden. (Çâdar lâfzı gibi selika-i Acemâne üzere râ'nun fethiyle de müstemeldir). kâfir-i nimet: Nankör, nemek-behrâm: Kâfiristân: Hindistan şimalinde bir kıt'a.

63. Ne mü'min kendü dîninden haber-dâr
64. Ne hüd kâfir ider küfrine ikrâr

3. kâfir:

Mesnevi 3

Mısra: **22**

Ar. Mümin olmayan, niam-ı ilâhiyyeyi setr ve inkâr eden. (Çâdar lâfzı gibi selika-i Acemâne üzere râ'nun fethiyle de müstemeldir). kâfir-i nimet: Nankör, nemek-behrâm: Kâfiristân: Hindistan şimalinde bir kıt'a.

21. Müselmânlık olupdur bir kuru ad
22. Bu kâfir nefis elinden dâd ü feryâd

kâfir-i gâretger-i dîn:

1. **kâfir-i gâretger-i dîn:**

Mesnevi 32

Mısra: 111

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Din yağmalayıcısı kâfir.

111. Didi ey kâfir-i gâretger-i dîn

112. Bu nice resmdür bu nice âyîn

kaftân:

1. **kaftân:**

Mesnevi 10

Mısra: 28

Çoğu ipekten yapılan, bir tür uzun, süslü üst giysisi; padişahların gönül almak, ödüllendirmek için birine giydirdikleri değerli kumaş veya kürkten yapılmış giysi.

27. Yürürken şad -hezârân bive 'üryân

28. Geyürme kullara altunlu kaftân

kâfür:

1. **kâfür:**

Mesnevi 17

Mısra: 18

Kâfür ağacından elde edilen, hekimlikte kullanılan beyaz ve yarı saydam güzel kokulu bir madde.

17. Alup ya 'nî ele kilk-i nigün-ser

18. Döküp kâfür üzre müşk-i ezfer

2. **kâfür:**

Mesnevi 30

Mısra: 7

Kâfür ağacından elde edilen,

hekimlikte kullanılan beyaz ve yarı saydam itürlü bir madde.

7. Döküp kâfür üzre müşk-i ezfer

8. Şaha hâlini 'arz itdi ser-â-ser

kağan aslan:

1. **kağan aslan:**

Mesnevi 16

Mısra: 16

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Kral aslan, aslan kral.

15. Ne 'asker her biri bir gürg-i lûn-rîz

16. Kağan aslan gibi hep vahşet-engîz

kâğıd:

1. **kâğıdım: -ı, -n**

Mesnevi 12

Mısra: 78

Hamur durumuna getirilmiş türlü bitkisel maddelerden yapılan, yazı yazmaya, baskı yapmaya, bir şey sarmaya yarayan kuru, ince yaprak.

77. Temâm itdükde nâ-gâh irdi bir bād

78. Elinden kâğıdın kaçırıldı üstād

2. **kâğıd:**

Mesnevi 12

Mısra: 88

Hamur durumuna getirilmiş türlü bitkisel maddelerden yapılan, yazı yazmaya, baskı yapmaya, bir şey sarmaya yarayan kuru, ince yaprak.

87. Bu yaña ol büt-i sîmîn- sâ'id

88. Bulur kaşırında bir rengîn kâğıd

3. **kâğıd:**

Mesnevi 12

Mısra: 90

Hamur durumuna getirilmiş türlü bitkisel maddelerden yapılan, yazı yazmaya, baskı yapmaya, bir şey sarmaya yarayan kuru, ince yaprak.

89. Eline aldı gördi ol nigārîn

90. Nice kâğıd hemân büt-hâne-i Çîn

4. **kâğıd: -ı**

Mesnevi 28

Mısra: 96

Maruf üzerine yazı yazılan sahife.

95. Alup Pervîz âna urdı nişânı

96. Şeker kâğıdı gibi dürdi anı

5. **kâğıd:**

Mesnevi 29

Mısra: 13

Kağıt.

13. Elifler sünüler bir aq kağıd

14. Satırlar şaff ü meydân aq kağıd

6. **kâğıd:**

Mesnevi 29

Mısra: 14

Kağıt.

13. Elifler sünüler bir aq kağıd

14. Satırlar şaff ü meydân aq kağıd

kâh:

1. **kâh:**

Mesnevi 10

Mısra: 51

Köşk, kasır.

51. Tıttup meydânda kâh eyvân-ı 'adli

52. Cihâna 'arşa kıl dîvân-ı 'adli

2. **kâh:**

Mesnevi 24

Mısra: 253

Saman, saman çöpü.

253. Filân tağ kim görünür saña kâh ol

254. Olur her gâh baña sedd-i râh ol

kâh itmîşsin:

1. **kâh itmîşsin: -miş, -sin**

Mesnevi 26

Mısra: 157

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Saray, köşk haline getirmek.

157. Koluña kuvvet ey üstād-ı dānā

158. Şu deñlü virdi âna istimâlet

kah kah güler:

1. **kah kah güler: -er**

Mesnevi 6

Mısra: 18

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Kahkaha atarak yüksek sesle gülmek.

17. Eger hâlümden olmaz iseñi ağāh
18. Güler düşmen şurāhī gibi qāh qāh

kāh u eyvān:

1. **kāh u eyvān:**

Mesnevi 31

Mısra: 159

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Köşk ve çardak.

159. Firāz-ı 'arşa çekmiş kāh u eyvān
160. Ki qalmış küngüri altında keyvān

kahbe:

1. **kahbedür:** -dür

Mesnevi 16

Mısra: 147

Güvenilmez. mec. döneç. (GTS).

147. Çü dünyā qahbedür murdār murdār
148. Er olan aña meyl itmek zihī 'ār

kahbe-i devrāne:

1. **kahbe-i devrāne:** -e

Mesnevi 38

Mısra: 250

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Kahpe fēlek; zamanın, devrin kötü, namussuz kadını.

249. Degüldür hiç cevān-merde yaraşık
250. K'ola bir qahbe-i devrāne 'aşıq

kāhil:

1. **kāhil:**

Mesnevi 3

Mısra: 117

Gayretsiz, tembel (kimse).

117. Benem şol kāhil ü kelān-ı sāhī

118. Degül tã'at işüm sehv-i melāhī

kāhir:

1. **kāhir:**

Mesnevi 38

Mısra: 69

Zorlayan, galip gelen (Allah).

69. Sebeb Şirüye vü Allāh kāhir

70. Resülün mu'cizātu oldı zāhir

kāhir olma:

1. **kāhir olma:** -ma

Mesnevi 38

Mısra: 261

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Eziyet etmek, baskı kurmak, zorlayıcı olmak.

261. Zer ü sım ile olma halka qāhir

262. Girürsin büte-i qabre çü aħir

kahkahā:

1. **kahkahādan:** -dan

Mesnevi 8

Mısra: 38

*Şiddetli gülme. // Sürahinin dökülmesi
enasında çıkan ses.*

37. Meh-i nev ki görindüğü semādan
38. Egilmiş ağzı iş bu qahkahādan

kahr:

1. **kahrından:** -ı, -n, -dan

Mesnevi 24

Mısra: 286

*Üstün gelerek mahvetme, helāk etme,
batırma, ezme.*

285. Kişi kim ide 'ahdine hilāf ol

286. Hākuñ kahrından olmaya mu'āf ol

2. **kahr:**

Mesnevi 32

Mısra: 158

Keder, sıkıntı.

157. Diyenler bu sözi dimez yaramaz

158. Kulin Hāq kahr ile dāyim kıramaz

3. **kahr:**

Mesnevi 33

Mısra: 11

Dert, sıkıntı, keder.

11. Cihāna luţfdur illā baña kahr

12. İle şekker şunar ben hāsteye zehr

kahr idem:

1. **kahr idem:** -em

Mesnevi 32

Mısra: 78

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ezmek, perişan etmek.

77. Dehānum piste gibi şanma hāndān
78. Çü qahr idem olur ol piste dendān

kahr u kibr ü nāz ider:

1. **kahr u kibr ü nāz ider:** -er

Mesnevi 33

Mısra: 16

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

*Eziyet etmek ve kibirlenmek ve
nazlanmak.*

15. İder ağyāre luţf ile niyāz ol

16. İder 'uşşāka qahr u kibr ü nāz ol

kahr-āmiz:

1. **kahr-āmiz:**

Mesnevi 29

Mısra: 8

Zor kullanmayla karışık.

7. Egerçi 'özü lakin ta'ne-engiz

8. Be-gāyet lutf illā kahr-āmiz

kakır:

1. **kakır:** -dı

Mesnevi 30

Mısra: 2

Hiddetlenmek, öfkelenmek, kızmak.

1. Nigārın çün o mektübü okıdı

2. Gönülden incinüp gāyet kakırdı

kakırdak yüzlü:

1. **kaşırdaş yüzlü:**

Mesnevi 27

Mısra: 105

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Kakırdak yüzlü. Kakırdak (kıtırdak):

Kuyruk, iç yağı gibi maddelerin yağları sızdırıldıktan sonra kalan postası, kıkırdak.

105. Kaşırdaş yüzlü kırmak hıre cādū

106. Kara gönüllü cânı tıre cādū

kakül:

1. **kaküllerini:** -ler, -i

Mesnevi 11

Mısra: 48

Far. 1. Perçem.

47. Yañağı âteş-i Mūsā bin -'İmrān

48. Siyeh kaküllerini güyā ki şu'bān

2. **kakülüm:** -(ü)m

Mesnevi 17

Mısra: 47

Far. 1. Perçem.

47. Tağıtdım kakülüm āvāre itdüm

48. Şaçum gibi libāsım kare itdüm

3. **kakülleriniyle:** -ler, -i, -(y)le

Mesnevi 23

Mısra: 51

Alna düşen kısa saç demeti, perçem.

51. Didi kakülleriniyle itme peyvend

52. Eyitdi yek k'ola dīvāneye bend

4. **kaküllerini:** -ler, -i, -n

Mesnevi 34

Mısra: 145

Far. 1. Perçem.

145. Añup kaküllerini itdi figānı

146. Nitekim pıl añup Hindüstānı

5. **kaküllerini:** -ler, -i, -n

Mesnevi 38

Mısra: 100

Far. 1. Perçem.

99. Melik Hüsrev çün ol hür- i perişān

100. Siyeh kaküllerini itdi perişān

kakül-i dil-dāra:

1. **kakül-i dil-dāra:** -a

Mesnevi 3

Mısra: 30

Kelime Tipi: -

(Gönül götüren)Sevgilinin kakülü.

29. Yiridür düzağ olursa mekānum

30. Tutıldı kakül-i dil-dāra cānum

2. **kakül-i dil-dāra:** -a

Mesnevi 3

Mısra: 30

Kelime Tipi: -

(Gönül götüren)Sevgilinin kakülü.

29. Yiridür düzağ olursa mekānum

30. Tutıldı kakül-i dil-dāra cānum

kakum idüp:

1. **kaşum idüp:** -üp

Mesnevi 18

Mısra: 107

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Kuzey bölgelerde yaşayan, sansara benzeyen, derisi çok makbul bir hayvanın postundan yapılan kürkü giyinmek.

107. İdüp kaşum libāsın her nigārın

108. Nihāl üzre açılmış verd-i nesrın

kal:

1. **kalmadı:** -ma, -dı

Mesnevi 4

Mısra: 102

(Bir sebepten dolayı) Yapacağı şeyi yapmamak, gideceği yere gidememek, yapmaktan veya gitmekten mahrum olmak.

101. Kamu maşşūduñ oldu hāşıl ānda

102. Murāduñ kalmadı iki cihanda

2. **kaşun:** -sun

Mesnevi 7

Mısra: 12

Mevcut bir durumun değişmesi halinde ondan geriye kalan.

11. Dökül saçıl kamu terk eyle varuñ

12. Cihān mülkinde kaşun yādgāruñ

3. **kalmadı:** -ma, -dı

Mesnevi 9

Mısra: 44

Durumunu korumak, bir halde bulunmaya devam etmek, sürmek II Olduğu yerde durmak.

43. Görüp iş bu yesağı cümle zālīm

44. Gidüp kalmadı 'ālemde mezālīm

4. **kaladı:** -dı

Mesnevi 11

Mısra: 32

T. Durmak, hareket etmemek.

31. Görüp nakşını oldu vālih ü deng

32. Tayandı kaladı bir dīvāra Erjeng

5. **kaşasım:** -a, -sın

Mesnevi 12

Mısra: 137

Durumunu korumak, bir halde bulunmaya devam etmek, sürmek II Olduğu yerde durmak.

137. Dilerseñ kaşasım 'ālemde bākī

138. Koma 'ışk işini elden Firākī

6. **kaşdım:** -du, -m

Mesnevi 14

Mısra: 112

Bir mekanda bulunmak, durmak, hareket etmemek.

111. Ne diyem ki olmaya 'ilmüne ma'lūm

112. Meded kaşdım belā deşinde mağmūm

7. **kıaldum**: -du, -m

Mesnevi 15

Mısra: 105

T. Durmak, hareket etmemek.

105. Meded kıaldum meded gird-âb içinde

106. Belâ vü miñnet ü ğarķ-âb içinde

8. **kıalupdur**: -up, -dur

Mesnevi 15

Mısra: 227

Bir durum oluşmak, bir hale girmek.

227. Kalupdur taht ħâlî mülk tehnâ

228. Yetiş kim olmaya bir fitne peydâ

9. **kıalur**: -(u)r

Mesnevi 16

Mısra: 158

Durumunu korumak, bir halde

bulunmaya devam etmek, sürmek II Olduğu yerde durmak.

157. Kıuru ğavğâdur işbu zâr ü ğulğül

158. Ne ğül kıalur bu ğulşende ne bulbul

10. **kıalmış**: -miş

Mesnevi 23

Mısra: 102

Durumunu korumak, bir halde

bulunmaya devam etmek, sürmek II Olduğu yerde durmak.

101. Tenâhîden mu'arrâdur kemâhî

102. Anuñ nişfinda kıalmış ğâv ü mâhî

11. **kıaldı**: -dı

Mesnevi 26

Mısra: 194

Yâdigâr kıalmak.

193. Be-küllî gitdi elden ihtiyârum

194. Nîğârâ kıaldı sözüñ sözlerüme

12. **kıalam**: -am

Mesnevi 26

Mısra: 202

Bir durum oluşmak, bir hale girmek.

201. İrişem mi ki 'ömrüm vuşlatuñâ

202. Yâĥud kıalam mı derd ü miñnet ile

13. **kıala**: -a

Mesnevi 27

Mısra: 173

Durumunu korumak, bir halde

bulunmaya devam etmek, sürmek II Olduğu yerde durmak.

173. Bu ğulşende ne bülbül kıala dil-şâd

174. Ne bir ğül-berg ola k'olmaya ber-bâd

14. **kıala**: -a

Mesnevi 27

Mısra: 176

Var olmaya devam etmek, bitmeden sürmek, sürüp gitmek.

175. Geçer şu gibi çağ çağ işbu devrân

176. Ne ğül kıala ne bülbül ne ğülistân

15. **kıalmadı**: -ma, -dı

Mesnevi 27

Mısra: 198

Kalıcı olmak, varlığını sürdürmek.

197. Şehenşehler gelüpdür 'âleme çok

198. Biri kıalmadı oldılar girü yok

16. **kıalasin**: -a, -sın

Mesnevi 27

Mısra: 208

Kalmak, kalakalmak II gam-ı hicran bağlamında başbaşa kıalmak, ...ile yalnız kıalmak.

207. Ger chl-i şan'at üstâd iseñ ey merd

208. Gider her şan'atuñ sen kıalasin ferd

17. **kıala**: -a

Mesnevi 27

Mısra: 312

Durumunu korumak, bir halde

bulunmaya devam etmek, sürmek II Olduğu yerde durmak.

311. Ne zann eylersin ey dünyâya mağrûr

312. Kıala mı kaşr-ı 'ömrüñ şöyle ma'mûr

18. **kıalmış**: -miş

Mesnevi 31

Mısra: 160

Olmak, herhangi bir durumda bulunmak.

159. Firâz-ı 'arşa çekmiş kâĥ u eyvân

160. Ki kıalmış küngürü altında keyvân

19. **kıaldı**: -dı

Mesnevi 32

Mısra: 164

Durumunu korumak, bir halde bulunmaya devam etmek, sürmek II Olduğu yerde durmak.

163. Açıldı ğül gibi ol şâĥ-ı şimşâd

164. Şeh ide kıaldı bülbül gibi feryâd

20. **kıalup**: -up

Mesnevi 33

Mısra: 7

Bir durumunda içinde olmak, bulunmak.

7. Yaluñuz kıalup ayrıldı eşinden

8. Kıatı ac idi Şîrinüñ aşından

21. **kıalup**: -up

Mesnevi 36

Mısra: 193

Bir durum oluşmak, bir hale girmek.

193. Kıalup bu ĥayret içre öñü yañu

194. Gözine oldı gerdeklük kıarañu

22. **kıalmışdı**: -miş, -dı

Mesnevi 37

Mısra: 24

Bir durum oluşmak, bir hale girmek.

23. Olup her sebzearuñ sebzesi hâk
24. Qarapüs oluban qalmuşdı ğamnâk

23. **qaldı: -dı**
Mesnevi 37
Mısra: **28**
Mevcut bir durumun değişmesi halinde ondan geriye kalan.

27. Zemînuñ yaşıl atlasdan libâsı
28. Gidüp egninde qaldı çul palası

24. **qalursa: -(u)r, -sa**
Mesnevi 38
Mısra: **31**
Durumunu korumak, bir halde bulunmaya devam etmek, sürmek II Olduğu yerde durmak.

31. Bu vech ile qalursa hâli anuñ
32. Oluruz cümlemüz pâ-mâli anuñ

25. **qalur: -(u)r**
Mesnevi 38
Mısra: **33**
Varlığını sürdürmek, var olmaya devam etmek.

33. Ne îrân mülketi qalur ne Tûrân
34. Qamusı fitne ile ola vîrân

26. **qalmış: -mış**
Mesnevi 38
Mısra: **64**
Olmak, herhangi bir durumda bulunmak.

63. Qazâdan bir gice şeh mest-i bâde
64. Der-i halvet-serâ qalmış güşâde

27. **qaldı: -dı**
Mesnevi 38
Mısra: **78**
Varlığını korumak, sürdürmek.

77. Esüp ol gün semûm-ı âteş-engîz
78. Ne Gülgün qaldı âhurda ne Şebdîz

28. **qaldı: -dı**
Mesnevi 38
Mısra: **180**
Kalıcı olmak, varlığını sürdürmek.

179. Sen itdûñ terk-i seyr-i gülşen ü bağ
180. Benüm bağrumda qaldı lâleveş dağ

29. **kalmadı: -ma, -dı**
Mesnevi 38
Mısra: **200**
Elde bulunmak.

199. Sen idûñ ey dil-ârânum cihânda
200. Dağı kalmadı ârânum cihanda

30. **qalam: -am**
Mesnevi 38
Mısra: **206**
Yaşamak, sağ kalmak.

205. Revâ midur gidesin sen cihândan
206. Qalam ben geçmeyüp baş ile cândan

31. **qalmaz: -maz**
Mesnevi 38
Mısra: **240**
Sabit durmak, değişmemek.

239. Güvenme baht u iqbâl-i zamâne
240. Geçer qalmaz degüldür cavidâne

32. **qalmaz: -maz**
Mesnevi 38
Mısra: **255**
Varlığını sürdürmek, var olmaya devam etmek.

255. Gider cümle gedâ vü şâh qalmaz
256. Yıkılır hayme vü ğargâh qalmaz

33. **qalmaz: -maz**
Mesnevi 38
Mısra: **256**
Varlığını sürdürmek, var olmaya devam etmek.

255. Gider cümle gedâ vü şâh qalmaz
256. Yıkılır hayme vü ğargâh qalmaz

ka'î:

1. **ka'îni: -i, -n, -i**
Mesnevi 24
Mısra: **249**
Ar. Söz, lakırdı, laf.

249. Giderdi düre-i la'lin ka'îni tîz
250. Hemân-dem gevher-eşân oldı Pervîz

kalak:

1. **qalaqdan: -dan**
Mesnevi 15
Mısra: **188**
Huzursuzluk, ızdırap.

187. Aña 'âşık olalıdan qulaqdan
188. Degülven hâlî bir lahza qalaqdan

kalan:

1. **qalanı: -ı**
Mesnevi 26
Mısra: **106**
Geriye kalan, diğer.

105. İki 'âlemde vaşluñ baña besdür
106. Qalanı hep hevâ ile hevesdür

2. **qalan:**
Mesnevi 37
Mısra: **100**
Geriye kalan, diğer.

99. Hüdâvend ol cihânuñ pādşâhı
100. Qalan şehler hemân şetrenc şâhı

kal' a-yı küha:

1. **kal' a-yı küha: -a**
Mesnevi 26
Mısra: **175**
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Dağın kalesi (burcu).

175. Baqardı gitdüğü yollara her dem
176. Qalup âvâre vü hayrân ü dil-teng

kal' a-yı küh-ı belâda:

1. **kal' a-yı küh-ı belâda: -da**
Mesnevi 25
Mısra: 71
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Bela dağının kalesi.

71. Fiğānum kal' a-yı küh-ı belâda
72. Fiğān-ı ra' dedür şankim semâda

kal' a-yı yah:

1. **kal' a-yı yah:**
Mesnevi 18
Mısra: 43
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Buz kalesi.

43. Şabâdan kal' a-yı yah buldı te' bîd
44. Nice feth' itsün anı tûp-ı hürşîd

kalb:

1. **kalbümde: -üm, -de**
Mesnevi 1
Mısra: 16
Yürek, gönül.

15. Serâb-ı mâsivâdan eyle 'ârî
16. Zülâl-i fikriûn it kalbümde cârî

2. **kalbüm: -(ü)m**
Mesnevi 6
Mısra: 11
Gönül.

11. Yıkup yir itdi kalbüm çerh-i bî-dâd
12. Hâlîlem Ka'be gibi eyle âbâd

3. **kalbini: -i, -n, -i**
Mesnevi 9
Mısra: 54
Kalp, gönül.

53. Yaparlar mâl-i eytâm ile eyvân
54. İdüp bî-çâreler kalbini vîrân

4. **kalbüne: -(ü)n, -e**
Mesnevi 13
Mısra: 28
Kalp gönül, insanın iç âlemi.

27. Kosañ bir lahza ger elden piyâle
28. Olur kalbüne yüz bin gam havâle

5. **kalbini: -i, -n, -i**
Mesnevi 20
Mısra: 9
Gönül.

9. İder kalbini ol miskîn ü muhtâç
10. Hâdeng-i gamze-i Şîrîne umaç

6. **kalbümi: -(ü)m, -i**
Mesnevi 40
Mısra: 55
Kalp gönül.

55. İderse Âşaf-ı şeh kalbümi şâd
56. İdem tekrâr bir Şeh-nâme bünyâd

kalb-i 'uşşâkı güşâde kılurlar:

1. **kalb-i 'uşşâkı güşâde kılurlar: -(u)r, -lar-ı**
Mesnevi 31

Mısra: 56
Kelime Tipi: **Deyim**
Aşıkların gönlünü açmak (ferahlatmak). Gönül açmak: Neşelendirici şeylerle sıkıntıyı gidermek.

55. Ser-âgâz itseler bir dem nevâda
56. Kılurlar kalb-i 'uşşâkı güşâde

kalbin harâb it:

1. **kalbin harâb it: -i, -n**
Mesnevi 38
Mısra: 87
Kelime Tipi: **Deyim**
Gönlünü yıkmak, gönlünü kırmak.

87. Yiter bî-çâreler kalbin harâb it
88. Du'âsından ğarîbüñ ictinâb it

kalbin pür- rîş itdi:

1. **kalbin pür- rîş itdi: -di**
Mesnevi 31
Mısra: 14
Kelime Tipi: **Deyim**
İçî parçalanmak: Bir şey ya da biri için çok üzölmek.

13. Niğârîniyle ol itdükleri 'ıyş
14. Düşüp yâdına kalbin itdi pür- rîş

kalbini fâtr etme:

1. **kalbini fâtr etme: -me**
Mesnevi 30
Mısra: 70
Kelime Tipi: **Deyim**
(Birinin)Kalbini kırmak.

69. Dil-âzâr olma şâhâ yıkma hâtır
70. Ğarîbüñ kalbini hiç etme fâtr

kalbüm azâr k'idesin:

1. **kalbüm azâr k'idesin: -e, -sin**
Mesnevi 30
Mısra: 47
Kelime Tipi: **Deyim**
K'id- vezin nedeniyle kullanılmış :Ki etmek. Kalbini kırmak : Birini küstürecek, kendinden soğutacak davranışta bulunmak.

47. Revâ mıydı k'idesin kalbüm azâr
48. Ki cânumdan olam bu resme bizâr

kaldı kim:

1. **kaldı kim:**
Mesnevi 9
Mısra: 24
Kelime Tipi: **Deyim**
Kaldı ki.

23. Didi dihkâna Husrev kim ne çâre
24. Aña kaldı kim idem pâre pare

kaldığıçün:

1. **kaldığıçün:**
Mesnevi 37
Mısra: 21
Kaldığı için: Varlığını (canlılığını) sürdürdüğü için.

21. Gidüp gül kaldığıçün hâr ile has
22. Kör oldu ağlamağdan çeşm-i nergis

kalem:

1. **qalem:**

Mesnevi 7

Mısra: 131

Bir çeşit siyahımsı ve sert kamaşın yazı yazmak üzere özel bir biçimde yontulup açılmışı; her çeşit yazı yazan alet, kamaş.

131. 'Utarid gördi destinde qalem var

132. Kimi bağlandı hıdmetde qalemvār

2. **qalem:**

Mesnevi 10

Mısra: 16

Bir çeşit siyahımsı ve sert kamaşın yazı yazmak üzere özel bir biçimde yontulup açılmışı; her çeşit yazı yazan alet, kamaş.

15. Kaçan zulm itseler küttāb-ı küstāh

16. Qalem tek başlarını kıl iki şāh

qalem alup:

1. **qalem alup: -up**

Mesnevi 12

Mısra: 73

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Bir şey yazmaya çizmeye girişmek, başlamak.

73. Qalem alup ele nakkâş fi'l-hāl

74. Görüp gözgüde 'aksın yazdı timsāl

qalem çekdi:

1. **qalem çekdi: -di**

Mesnevi 2

Mısra: 11

Kelime Tipi: -

Yazmak.

11. Qalem çekdi çü nakkâş-ı irâdet

12. Hemân ma'nâ-yı harfe yazdı şüret

qalem çekmezden:

1. **qalem çekmezden: -mez, -den**

Mesnevi 4

Mısra: 33

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Yazmak.

33. Qalem çekmezden ön nakkâş-ı qudret

34. İderdüñ kâyinâti Hakkâ da'vet

qalem çekse:

1. **qalem çekse: -se**

Mesnevi 11

Mısra: 33

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Yazmak.

33. Qalem çekse yazardı şüret-i cân

34. Olurlardı görenler deng ü hayrân

qalemvār:

1. **qalemvār:**

Mesnevi 7

Mısra: 132

Qalem sahibi, kâtip.

131. 'Utarid gördi destinde qalem var

132. Kimi bağlandı hıdmetde qalemvār

qalenderveş:

1. **qalenderveş:**

Mesnevi 31

Mısra: 153

Derviş gibi.

153. Qalenderveş idüp dervāze bülbül

154. Oqur āvāz ile mecmū'a-yı gül

qalmaz:

1. **qalmaz:**

Mesnevi 26

Mısra: 119

(Sonsuza kadar) durmamak, devam etmemek.

119. Giçer qalmaz bilürsin devr-i şādī

120. Zemân-i 'ömre itme i'timādī

qam:

1. **qami: -i**

Mesnevi 15

Mısra: 44

(مکس) i. (Fars. kām) Arzu, meram, maksat, istek. hamdiñni demek çü boldı kāmı hamdiñni demek çü boldı kāmı.

43. Yüzi yirde vü alçaklar makāmı

44. Benüm gibi anuñ da telh kami

2. **kāmı: -ı**

Mesnevi 32

Mısra: 91

Arzu, meram, maksat.

91. Dehānumdan alamaz kimse kāmı

92. Degemez aña degme bir harāmī

3. **kāmı: -ı**

Mesnevi 33

Mısra: 106

Damak.

105. Şeker acum ala dirken müdāmī

106. Şehün dañi beter telh oldı kāmı

qām ü nā-kām:

1. **qām ü nā-kām:**

Mesnevi 19

Mısra: 52

Kelime Tipi: **Deyim**

İster istemez II istekli isteksiz.

51. Olursañ ger aña kâbîn ile rām

52. Olur fermân-berüñ ol kām ü nā-kām

2. **qām ü nā-kām:**

Mesnevi 26

Mısra: 211

Kelime Tipi: **Deyim**

İster istemez II istekli isteksiz.

211. Velî bilmem n'olacaqdur ser-encām

212. Niçe bî-tālî'em 'ālemde yā Rab

qām ü nā-kām ü diger-gün:

1. **qām ü nā-kām ü diger-gün:**

Mesnevi 28

Mısra: 5

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

İster istemez ve ızdıraptı.

5. Cihāndan kām ü nā-kām ü diger-gün
6. Revān oldı melül ü zār ü mahzūn

kamer:

1. **kamerdür:** -dür
Mesnevi 4
Mısra: 40
Ar. Ay, mäh.

39. Ne hātem penbe üzre müşk-i terdür
40. Yāhud ebr-i sefid içre kamerdür

2. **kamerdür:** -dür
Mesnevi 5
Mısra: 202
Ar. Ay, mäh.

201. Fütüvvet büstānında semerdür
202. Mürüvvet āsmānında kamerdür

3. **kamerden:** -den
Mesnevi 27
Mısra: 131
Ay, mäh.

131. Kāmı ol fer ü tábı yeg kamerden
132. Tolundı gün gibi burc-ı nazardan

4. **kamerde:** -de
Mesnevi 33
Mısra: 132
Ar. Ay, mäh.

131. Aradum gerçi Şirini Şekerde
132. Velī bulmadum ol şemsi kamerde

5. kamer:

Mesnevi 38
Mısra: 114
Ay II Sevgilinin yüzü.

113. Rūhında zaḥm-ı nāḥun pāre pāre
114. Kamer üzere hilāl old' āşkāre

kamer -behcetler:

1. **kamer -behcetler:** -ler
Mesnevi 7
Mısra: 141
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Ay(gibi) güzel yüzü.

141. Gehī ḥūr ile 'işret kııurdu
142. Gehī ' ḡılmān ile şoḥbet kııurdu

kamer devrinde:

1. **kamer devrinde:** -n, -de
Mesnevi 11
Mısra: 29
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
İçinde bulunulan kıyamete en yakın olan fitne dolu ay dönemi.

29. Kamer devrinde şol resm idi naḳḳāş
30. Yazardı levhā-yı şemse göz ü kaş

kamer-ruh:

1. **kamer-ruh:**
Mesnevi 28
Mısra: 52
Ay yüzü.

51. Yele verdiyse n'ola bir gubāruñ
52. Felekler ey kamer-ruh ḡāksāruñ

kamervār:

1. **kamervār:**
Mesnevi 13
Mısra: 45
Ay gibi (aya benzer).

45. Gümüñ bileklü sākīler kamervār
46. Tutarlar ellerinde cām-ı zer-kār

kāmet:

1. **kāmetinden:** -i, -n, -den
Mesnevi 11
Mısra: 99
Boy, endam.

99. Şanavber kāmetinden öğrenür nāz
100. Dehānı ḡonçeye ta'lim ider rāz

kāmet-i bālā:

1. **kāmet-i bālā:**
Mesnevi 38
Mısra: 181
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Uzun boylu (sevgili).

181. Dirġ ol kāmet-i bālā dirġā
182. Dirġ ol tal'at-ı zībā dirġā

kāmet-i serv-i nigārı:

1. **kāmet-i serv-i nigārı:** -ı
Mesnevi 18
Mısra: 8

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Resim gibi güzel sevgilinin servi boyu.

7. Elifler görs'iderdi āh ü zār
8. Añardı kāmet-i serv-i nigārı

kāmet-i serv-i ser-efrāz:

1. **kāmet-i serv-i ser-efrāz:**
Mesnevi 33
Mısra: 77
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Başını yukarı kaldıran, yükselten servinin boyu.

77. Nihāli kāmet-i serv-i ser-efrāz
78. Cemāli bāḡ-ı şive gülşen-i nāz

kāmetin çeng iderdi:

1. **kāmetin çeng iderdi:** -er, -di
Mesnevi 18
Mısra: 90
Kelime Tipi: **Deyim**
İki büklüm olmak.

89. Olupdı təcverler aña serheng
90. İderdi bāc-ḡorlar kāmetin çeng

kāmetin hām idüp:

1. **kāmetin hām idüp:** -üp
Mesnevi 20
Mısra: 41
Kelime Tipi: **Deyim**
İki büklüm olmak: Eğilmekle ya da yaşlılıktan beli çok büklümek..

41. Hâm idüp kâmetin derd eylemiş çeng
42. Tutardı tağ ü taş âhına âheng

kâmetüm çeng oldu:

1. **kâmetüm çeng oldu: -di**
Mesnevi 6
Mısra: 21
Kelime Tipi: **Deyim**
Boyum eğrildi II Bu ifade beli bükülmek deyimi ile aynı bağlamda kullanılmıştır. beli bükülmek :I Yaşlılık dolayısıyla beli öne doğru eğilmek II Üzüntü yüzünden ruha bir çöküntüye uğramak.

21. Belâ bezminde oldu kâmetüm çeng
22. Hemân âhumdur iden baña âheng

kâmetüm lâm oldu:

1. **kâmetüm lâm oldu: -di**
Mesnevi 25
Mısra: 105
Kelime Tipi: **Deyim**
Boyu eğrilmek "lam" harfi gibi iki büküm olmak.

105. Melâl altında oldu kâmetüm lâm
106. Hilâl itdi beni güşsayile eyyâm

kâmetüñ çeng ola:

1. **kâmetüñ çeng ola: -a**
Mesnevi 27
Mısra: 183
Kelime Tipi: **Deyim**
Boy iki büküm olmak.

183. Bükülüp ya'nî ola kâmetüñ çeng
184. Kılâsin âhîret bezmine âheng

kâmetüñ ham ide:

1. **kâmetüñ ham ide: -e**
Mesnevi 16
Mısra: 135
Kelime Tipi: **Deyim**
Belini bükmek: Yaşlılık dolayısıyla beli öne doğru eğilmek. II Üzüntü yüzünden ruha bir çöküntüye uğramak.

135. Ham ide kâmetüñ bâr-ı mezâlim
136. Ne yüz qaralugıdır bu be zâlim

kâm-ı şîrin olamaz:

1. **kâm-ı şîrin olamaz: -a, -maz**
Mesnevi 24
Mısra: 174
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Şîrin'in zevkini tatmak II (Ağzı) tatlanmak.

173. Eger biñ yıl okursañ nâm-ı Şîrin
174. Olamaz telh-i kâmuñ kâm-ı şîrin

kâmil:

1. **kâmil:**
Mesnevi 24
Mısra: 155
İlim, fazîlet ve hünere sâhibi, mânevî meziyetleri bakımından belli bir olgunluğa erişmiş (kimse).

155. Bu bahrûñ sâhilinde niçe kâmil
156. Qalur ihmâl ucından şöyle câhil

kâmil ü üstâd:

1. **kâmil ü üstâd:**
Mesnevi 21
Mısra: 10
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Olgun, geniş bilgili ve usta (sanatkâr).

9. Bu yirde bir hünermend âdemî var
10. Be-ğâyet kâmil ü üstâd mi' mâr

kamış:

1. **kamış:**
Mesnevi 32
Mısra: 88
(Eski Türkçe'den bir kullanılır, komşu dillere de geçmiştir.) Buğdaygillerden, sulak, nemli yerlerde yetişen, boğumlu, sert gövdesi olan bitkilere verilen ad.

87. Degül destümde engüşt-i muhannâ
88. Kamış oğ kana boyanmış hemânâ

kamış oklardan:

1. **kamış oklardan: -lar, -dan**
Mesnevi 14
Mısra: 73
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kamıştan yapılan ok II Sevgilinin kırıplıkları.

73. Kamış oklardan etraf-ı kühistân
74. Diyeydün ki oldu ser-tâ-ser neyistân

kamu:

1. **kamu:**
Mesnevi 1
Mısra: 24
Hep, bütün.

23. Olur hem- tavk-ı erbâb-ı maħabbet
24. Kamu 'uşşâka kullâb-ı maħabbet

2. **kamu:**
Mesnevi 1
Mısra: 73
Tüm, bütün.

73. Kamu maħbûblardan eyle fâyık
74. Ola kim ola şeh bezmine lâyık

3. **kamu:**
Mesnevi 2
Mısra: 18
Tamamen.

17. Temevvüc kıldı çün deryâ-yı lâhût
18. Zuhûr itdi kamu emvâc-ı nâsût

4. **kamu:**
Mesnevi 3
Mısra: 26
Tüm, bütün.

25. Eger a' mâlûmi tartarsa vezzân
26. Göge ağa kamu hayr ile ihsân

5. **kamu:**
Mesnevi 3

Mısra: 97
Hep, bütün.

97. Sürüldükde kamu 'aşı ceħime
98. Şefi' ola mı kimse ben yetime

6. kamu:
Mesnevi 4
Mısra: 68
Tüm, bütün.

67. Didün bu cıfeye murdâr murdâr
68. Kamu tãliblerine kelb-i bãzâr

7. kamu:
Mesnevi 4
Mısra: 101
Tüm, bütün.

101. Kamu maqşüduñ oldu hãşıl ânda
102. Murãduñ qalmadı iki cihanda

8. kamu:
Mesnevi 7
Mısra: 11
Tüm, bütün.

11. Dökül saçıl kamu terk eyle varuñ
12. Cihân mülkinde qalsun yãdgãruñ

9. kamu:
Mesnevi 9
Mısra: 36
Tamamen.

35. Bu zulmi cünki Husrev kendü gördi
36. Kuluñ rahtın kamu dihqãna virdi

10. kamuñ: -sı, -n
Mesnevi 10
Mısra: 76
Bütün, hep, her, herkes, halk.

75. Kanı Teymür kanı Fağfür ü Daħhãk
76. Ecel yili kamuñ eyledi hãk

11. kamu:
Mesnevi 11
Mısra: 164
Bütün, tüm.

163. Kayır kim olmayam dıvãne-i 'ışk
164. Kamu hãlüm olup efsãne-i 'ışk

12. kamu:
Mesnevi 12
Mısra: 116
Tamamen.

115. Ne sıhr itdüñ beni dıvãne kılduñ
116. Dil ü cãndan kamu bıgãne kılduñ

13. kamu:
Mesnevi 13
Mısra: 50
Tüm, bütün.

49. İçildi cün şarãb-ı erguvãnı
50. Kamu bezm ehlinüñ cüş itdi kanı

14. kamu:
Mesnevi 18
Mısra: 42
Tüm, bütün.

41. Çerãğ-ı bezm-i eflãk oldu mürde
42. Kamu pervãne-i encüm füsürde

15. kamu:
Mesnevi 18
Mısra: 92
Bütün, hep, her, herkes, halk.

91. İderdi şãhlar hizmetde çãlãk
92. Kamu ta'zımle hürmetde çãlãk

16. kamuñ: -nuñ
Mesnevi 18
Mısra: 109
Tüm, bütün.

109. Kamuñ tãcı beñzerdi tezerve
110. Diyeydüñ kim konupdur şãh-ı serve

17. kamu:
Mesnevi 19
Mısra: 95
Tüm, bütün.

95. Kamu düşize kızlar Meryem-ãyın
96. Ne er yüzini görmişler ne k'ãyın

18. kamuñ: -nuñ
Mesnevi 19

Mısra: 98
Tüm, bütün.

97. Şabãdan tenleri gül gibi ditrer
98. Gül-i terden kamuñ dãmeni ter

19. kamu:
Mesnevi 23
Mısra: 8
Tüm, bütün.

7. Virüp her mahrem ü nã-mahreme rãz
8. Kamu etrãfa şaldı şayt ü ãvãz

20. kamu:
Mesnevi 23
Mısra: 145
Tüm, bütün.

145. Kamu halk-ı cihãn gül gibi hãndãn
146. Benem ebr-i bahãrî gibi giryãn

21. kamu:
Mesnevi 24
Mısra: 122
Tüm, bütün.

121. Meger kim 'ahd-i 'isã oldu zãhir
122. Kamu yir yüzine çığdı cevãhir

22. kamu:
Mesnevi 24
Mısra: 240
Tüm, bütün.

239. Bu sözlerden olup rencide Husrev
240. Kamu köhne gumünün eyledi nev

23. **kamu:**
Mesnevi 25
Mısra: 48
Tüm, bütün.

47. Ne diyem saña hâzırsın Hudâyâ
48. Kamu hâlîme nâzırsın Hudâyâ

24. **kamu:**
Mesnevi 25
Mısra: 125
Tüm, bütün.

125. Kamu 'uşşâk içinde şâdıkam ben
126. Hemân didâr-ı yâre 'âşıkam ben

25. **kamu:**
Mesnevi 26
Mısra: 19
Tümü, hepsi.

19. Kamu şâh-ı gül ü serv-i kabâ-püş
20. Kamu âşüb- 'aql ü âfet-i hüş

26. **kamu:**
Mesnevi 26
Mısra: 20
Tümü, hepsi.

19. Kamu şâh-ı gül ü serv-i kabâ-püş
20. Kamu âşüb- 'aql ü âfet-i hüş

27. **kamu:**
Mesnevi 26
Mısra: 21
Tümü, hepsi.

21. Kamu şeker-leb ü şîrîn-tebessüm
22. Kamu gönçe-fem ü tütî-tekellüm

28. **kamu:**
Mesnevi 26
Mısra: 22
Herkes, tümü.

21. Kamu şeker-leb ü şîrîn-tebessüm
22. Kamu gönçe-fem ü tütî-tekellüm

29. **kamu:**
Mesnevi 26
Mısra: 24
Tüm, bütün.

23. Dirilüp bir araya dil-rübâlar
24. Kamu hürî-nijâd ü meh-likâlar

30. **kamu:**
Mesnevi 26
Mısra: 26
Tümü, hepsi.

25. Dür-i nâ-süfte vü la'l-i yegâne
26. Kamu hüsn ü cemâliyle fesâne

31. **kamu:**
Mesnevi 26

Mısra: 100
Tüm, bütün.

99. Kudümündan kim oldum hurrem ü şâd
100. Melül oldu kamu a'dâ vü hüssâd

32. **kamu:**
Mesnevi 27
Mısra: 153
Tüm, bütün.

153. Kamu renc ü elemden oldu âzâd
154. Belâ vü derd ü gâmdan oldu âzâd

33. **kamu:**
Mesnevi 27
Mısra: 240
Tüm, bütün.

239. Cihân mülkinde râhat olmadı hîç
240. Kamu aqvâli zülfüm gibidür pîç

34. **kamu:**
Mesnevi 28
Mısra: 4
Tamamen.

3. Çü Ferhâd itdi 'âlemden ferâgat
4. Kamu şâdî ile gâmdan ferâgat

35. **kamu:**
Mesnevi 32
Mısra: 32
Tümü, hepsi.

31. Çekildi şol şarâb-ı ergüvânî
32. Kamu turna gözi tavşan kamu

36. **kamu:**
Mesnevi 33
Mısra: 10
Herkes.

9. Didi hercâyîdür Şîrîn-i pür-şür
10. Kamu yir tatlu baña acı ol hür

37. **kamu:**
Mesnevi 36
Mısra: 38
Tümü, hepsi.

37. Virür biñ berç- sür'at esb-i tâzi
38. Nice tâzi kamu şâhîn-i lâzi

38. **kamunuñ: -nuñ**
Mesnevi 36
Mısra: 39
Tümü, hepsi.

39. Kamunuñ zîni zînetde temâmı
40. Harâc ü bâc-ı 'âlem her licâmı

39. **kamusu: -sı**
Mesnevi 36
Mısra: 106
Tüm, bütün.

105. Ne mîve gönçeldür nâ-şikefte
106. Kamusu berg-i 'işmetde nühüfte

40. **ķamustı**: -sı
Mesnevi 38
Mısra: 34
Hep, bütün.

33. Ne İrân mülketi ķalır ne Tūrān
34. Ķamustı fitne ile ola vİrān

41. **ķamu**:
Mesnevi 38
Mısra: 263
Tamamen.

263. Olup zer-baft u atılsdan ķamu 'ūr
264. Olursın ķüt-ı mār ü ta'me-i mūr

42. **ķamu**:
Mesnevi 40
Mısra: 12
Tümü, hepsi.

11. Niķe ĥürİ ma'ānİ- zāde-i fikr
12. Ķamu Meryem gibi dūşİze vü bİkr

ķāmum oldı:

1. **ķāmum oldı**: -dı
Mesnevi 24
Mısra: 96
Kelime Tipi: **Ķalp İfade**
Arzusu olmak.

95. Şafālar kesb idüp ol gİce miskīn
96. Dİdİ sa'y ile ķāmum oldı Şİrīn

ķamustı:

1. **ķamustı**:
Mesnevi 18
Mısra: 188
Tamamı, hepsi.

187. Bİrez āsāyİş eylesün deyu cām
188. Ķamustı ĥvābgāhda ķıldı ārām

2. **ķamustı**:
Mesnevi 19
Mısra: 113
Tamamı, hepsi.

113. Ķamustı gürg-i zev ü şİr- māde
114. Şİkār ü şayd İķün bāzū- gūşāde

3. **ķamustı**: -sın
Mesnevi 27
Mısra: 206
Tamamı, hepsi.

205. Ķanı Buķrať ü Cālīnūs ü Luķmān
206. Ķamustın loķma loķma yİdİ devrān

4. **ķamustı**:
Mesnevi 31
Mısra: 108
Tümü, hepsi.

107. Ne deñlü ĥüblar var ise meh-rū
108. Ķamustı çıķdı şāhı ķarşulayı

5. **ķamustı**:
Mesnevi 36

Mısra: 272
Tümü, hepsi.

271. Sİpāhİ vü re'āyet āña muĥtāc
272. Ķamustı yaluñ ü dermānde vü ac

ķan:

1. **ķanınca**: -ınca
Mesnevi 3
Mısra: 14
T. 1. Doymak 2. Tuzaĥa dūşmek, oyuna gelmek.

13. Bİlürven sāyeveş yanınca anuñ
14. Cefā vü cevrine ķanınca anuñ

2. **ķan**:
Mesnevi 3
Mısra: 102
İnsan ve hayvanların damarlarında dolaşan, böylece hücreleri besleyerek hayatın devamını sağlayan, plazma ve yuvarlardan meydana gelen kırmızı sıvı, dem, hün.

101. Mey-i ĥafletle cān oldıysa ser-ĥoş
102. Ne var dİĥ-i cesedde ķan İder cūş

3. **ķanın**: -ı, -n
Mesnevi 5
Mısra: 8
İnsan ve hayvanların damarlarında dolaşan, böylece hücreleri besleyerek hayatın devamını sağlayan, plazma ve yuvarlardan meydana gelen kırmızı sıvı, dem, hün.

7. Gözüm yaşın şaçardum teşne-cāna
8. Cİger ķanın İķerdüm ķana ķana

4. **ķān**:
Mesnevi 6
Mısra: 35
Maden ocaĥı. mec. Şairlerin gönlü.

35. Olur ķān gİbi baĥrum pāre pāre
36. Bu dūrri ķılmaz İseñ gūşvāre

5. **ķanı**: -ı
Mesnevi 9
Mısra: 28
İnsan ve hayvanların damarlarında dolaşan, böylece hücreleri besleyerek hayatın devamını sağlayan, plazma ve yuvarlardan meydana gelen kırmızı sıvı, dem, hün.

27. Aluram cānuñı cānı yirine
28. Dökerem ķanuñı ķanı yirine

6. **ķānında**: -ı, -n, -da
Mesnevi 11
Mısra: 113
Maden ocaĥı II bir nesnenin kaynaĥı.

113. ĥūs[ü]n ķānında la'İ gevhər-i pāk
114. Gezend İrgürmemİş ĥİĥ āña ĥākkāk

7. **ķanı**: -ı
Mesnevi 13
Mısra: 50
Vücuttaki hayati sıvı | şaraba atıf yapılmıştır.

49. İçildi çün şarâb-ı erğuvânî
50. Kamu bezm ehliniñ cüş itdi kâmi

8. **kan:**

Mesnevi 13

Mısra: 58

Kan // içmek bağlamında sıkıntı, eziyet.

57. Olup ol şürete Pervîz hayrân

58. Ne içer bilmez idi mey mi yâ kan

9. **kana: -a**

Mesnevi 14

Mısra: 77

İnsan ve hayvanların damarlarında dolaşan, böylece hücreleri besleyerek hayatın devamını sağlayan, plazma ve yuvarlardan meydana gelen kırmızı sıvı, dem, hûn.

77. Boğıldı cânverler kana kat kat

78. Şanasın oldı tûfân-ı kıyâmet

10. **kan:**

Mesnevi 14

Mısra: 100

İnsan ve hayvanların damarlarında dolaşan, böylece hücreleri besleyerek hayatın devamını sağlayan, plazma ve yuvarlardan meydana gelen kırmızı sıvı, dem, hûn.

99. O deştüñ lâl-e-i hamrâsı yek-ser

100. Kızıl kan ile tolmış kâse-i ser

11. **kânma: -ı, -n, -a**

Mesnevi 24

Mısra: 30

Maden ocağı, bir şeyin madeni, kaynağı.

29. Birez kim tîğ ü tîşeyle girişdi

30. Be-nâ-geh la'l kânma irişdi

12. **kân:**

Mesnevi 24

Mısra: 33

Maden ocağı, bir şeyin madeni, kaynağı.

33. Ya destmüzd çün üstâda ol kân

34. Sunardı päre päre la'l-i raşşân

13. **kân:**

Mesnevi 24

Mısra: 133

Maden.

133. Di kim bu la'ller ne kân taşıdır

134. Ya kanķı 'âşıkun kanlu yaşıdır

14. **kânma: -ı, -n, -a**

Mesnevi 36

Mısra: 220

Maden.

219. Dil ü cân kaşrı olsun diyü rüşen

220. Le'âl kânma güyâ urdı tîşe

kan ağlasam:

1. **kan ağlasam: -sa, -m**

Mesnevi 6

Mısra: 16

Kelime Tipi: **Deyim**

Bir zulümden, bir afetten, bir sıkıntudan, büyük üzüntü duyup çok yakınmak.

15. Boğazum aldı çün sâķt-i devrân

16. Sebû gibi 'aceb mi ağlasam kan

kan aldı:

1. **kan aldı: -dı**

Mesnevi 24

Mısra: 32

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Vücudun herhangi bir yerini hafifçe çizip üzerine boynuz, bardak veya şişe oturtarak kan alma II öldürmek.

31. Zebân-ı tîşe neşter kendü faşşâd

32. Meger ol tağdan kan aldı Ferhâd

kan dökerlerdi:

1. **kan dökerlerdi: -er, -ler, -di**

Mesnevi 14

Mısra: 68

Kelime Tipi: **Deyim**

Ölüme yol açmak, cana kıymak.

67. Gidüp her yaña avcılar şitâbân

68. Dökerlerdi o cân alcılar kan

kan idem:

1. **kan idem: -em**

Mesnevi 15

Mısra: 38

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Maden ocağı haline getirmek.

37. Şehâb-ı çeşmüm idüp gevher-eşşân

38. Dür ü la'l ile idem deryâ yüzün kân

kan tolardı:

1. **kan tolardı: -ar, -dı**

Mesnevi 16

Mısra: 39

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Kanla dolmak.

39. Tolardı kâseveş çeşm-i zırh kan

40. Olurdu şâhibine ya'nî giryân

kân ü 'ummân:

1. **kân ü 'ummân:**

Mesnevi 5

Mısra: 221

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Kaynak(maden ocağı) ve okyanus.

221. Nice reşk itmesün her kân ü 'ummân

222. Cihân halkına oldum gevher-eşşân

kân ü 'ummândan:

1. **kân ü 'ummândan: -dan**

Mesnevi 36

Mısra: 52

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Kaynak(maden ocağı) ve okyanus.

51. 'Abîr ü müşk mîzândan ziyâde

52. Cevâhir kân ü 'ummândan ziyâde

kan uğut olmuş:

1. **kan uğut olmuş:** -mış

Mesnevi 31

Mısra: 130

Kelime Tipi: **Deyim**

Kana boyanmış olmak -Kan revan içinde (olmak)- : Her yanı kana bulanmış olmak.

129. Görüp hayrān ęalmıř anı bülbül

130. Açup ęonę'ağız olmuş kan uğut ęül

kan yaş:

1. **kan yaş:**

Mesnevi 3

Mısra: 99

Kelime Tipi: -

Kanlı gözyaşı.

99. Gözüm zāhirde dökmez geręi kan yaş

100. Olupdur kara bağrum tobtolu baş

k'aña:

1. **k'aña:**

Mesnevi 33

Mısra: 140

Ki ona: Ki bağlacı. Ona: O işaret zamirinin yönelme hāl eki almış biçimi.

139. Cihān deyrinde çokdur naşı-ı dīvār

140. Nuķuř oldu k'aña cān ola pergār

kana boyanmış:

1. **kana boyanmış:** -mış

Mesnevi 32

Mısra: 88

Kelime Tipi: **Deyim**

Kan içinde bırakmak, kanla doldurmak.

87. Degül destümde engüş-i muĥannā

88. ęamıř oğ kana boyanmış hemānā

kana kana:

1. **kana kana:**

Mesnevi 9

Mısra: 4

Kelime Tipi: **Deyim**

Kanıncaya kadar, doya doya.

3. ęılıç çekmişdi ya'nī kim zemāne

4. İçe kanını ĥalkuñ kana ęana

kana kana içerdüm:

1. **kana kana içerdüm:** -er, -dü, -m

Mesnevi 5

Mısra: 8

Kelime Tipi: **Deyim**

Kanıncaya, doyuncaya değin, bol bol, doyaysıya içmek.

7. Gözüm yaşın şağardum teşne-cāna

8. Ciger kanın içerdüm kana ęana

kanā'at eyleyüp:

1. **kanā'at eyleyüp:** -(y)üp

Mesnevi 16

Mısra: 145

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Yetinmek, kanaat etmek.

145. Kanā'at eyleyüp olma ęama'kār

146. Kim olmaz 'aķil olana ęama'kār

kanad:

1. **kanadum:** -um

Mesnevi 1

Mısra: 97

Kanat.

97. Meger per-i ĥümā ola ęanadum

98. Ki şeh-bāz-ı hevāyī ola adum

2. **kanadı:** -ı

Mesnevi 11

Mısra: 133

Kanat, uçma organı.

133. ĥümādur ęanadı altında ol büm

134. Aña bir Rümī bende ęayser-i Rüm

3. **kanadum:** -(u)m

Mesnevi 15

Mısra: 28

Kanat.

27. Pes ey dāye budur senden murādum

28. Olasın bu hevālarda ęanadum

kanad-ı kebk-i ser-firāzuñ:

1. **kanad-ı kebk-i ser-firāzuñ:**

Mesnevi 14

Mısra: 65

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Başını yukarı kaldıran (benzerlerinden üstün olan) keklığın kanadı.

65. şınup ęanad-ı kebk-i ser-firāzuñ

66. Yilerdün dön öñince řāh-bāzuñ

kanaduñ diglet:

1. **kanaduñ diglet:**

Mesnevi 40

Mısra: 90

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Kanadını açmak, dik ve sağlam tutmak.

89. řikār alduñ çü řāhīn oldu aduñ

90. Demidür gel birez diglet ęanaduñ

kand ü şeker-riz kılup:

1. **kand ü şeker-riz kılup:** -up

Mesnevi 1

Mısra: 81

Kelime Tipi: -

Tatlı ve şeker saçan etmek.

81. Ney-i kilķüm kılup kand ü şeker-riz

82. Maķālüm it sürür ü behcet-engiz

kanda:

1. **kanadur:** -dur

Mesnevi 21

Mısra: 54

Nerede. (Ayrıca şeker manasında kand sözünü de çağırıttracak biçimde kullanılmıştır).

53. Turup şevk ile üstād-ı zemāne
54. Didi kim qānadur ol kār-ḥāne

2. **qanda:**
Mesnevi 24
Mısra: 175
Nerede.

175. Qarınca qanda vü qanda Süleymān
176. İder mi şāḥ-ı gül zāg ile peymān

3. **qanda:**
Mesnevi 24
Mısra: 175
Nerede.

175. Qarınca qanda vü qanda Süleymān
176. İder mi şāḥ-ı gül zāg ile peymān

4. **qanda:**
Mesnevi 40
Mısra: 65
Nerede.

65. Niẓāmī qanda ve sen qanda miskīn
66. Diye tā nazmuña inşāf ü taḥsīn

5. **qanda:**
Mesnevi 40
Mısra: 65
Nerede.

65. Niẓāmī qanda ve sen qanda miskīn
66. Diye tā nazmuña inşāf ü taḥsīn

k'anda:

1. **k'anda:**
Mesnevi 12
Mısra: 58
Ki orada.

57. Bu qandan kim olalar qaşra nāzır
58. Ḥuşuşā k'anda Şīrīn ola ḥāzır

2. **k'anda:**
Mesnevi 15
Mısra: 123
Ki orada.

124. Be-nā-gāḥ anı menzīl itdi ol māḥ
123. Şu sāhil k'anda yatmışdı şehensāḥ

qandan:

1. **qandan:**
Mesnevi 12
Mısra: 57
Taraftan, yandan.

57. Bu qandan kim olalar qaşra nāzır
58. Ḥuşuşā k'anda Şīrīn ola ḥāzır

2. **qandansın: -sın**
Mesnevi 15
Mısra: 179
Nereden.

179. Didi bil'lāhi qandansın ḥaber vir
180. Niçün bu resme ḥayrānsın ḥaber vir

3. **qandan:**
Mesnevi 22
Mısra: 106
Nereden, nerden çıktı.

105. Olamaz saña destimüzde lāyık
106. Bu qandan kim ola genc ü ḥazīne

4. **qandan:**
Mesnevi 24
Mısra: 195
Nereden.

195. 'Aceb qandan çekeydüñ bunca guşşa
196. Eger pervāneden alsañdı ḥişşe

qande:

1. **qande:**
Mesnevi 23
Mısra: 67
Nerede.

67. Didi sen zerre qande qande ol māḥ
68. Eytidi 'ışka birdür bende vü şāḥ

2. **qande:**
Mesnevi 23
Mısra: 67
Nerede.

67. Didi sen zerre qande qande ol māḥ
68. Eytidi 'ışka birdür bende vü şāḥ

qane gire:

1. **qane gire: -e**
Mesnevi 38
Mısra: 14
Kelime Tipi: **Deyim**
Kana girmek -Kanına girmek- : Birini öldürmek.

13. Görüp fırsat arardı bir bahāne
14. Atasın öldürüp tā gire qane

qanı:

1. **qanı:**
Mesnevi 10
Mısra: 73
Hani, nerede.

73. Qanı İskender ü Dārā vü Rüstem
74. Qanı dārāt-ı Kāvus ü Key ü Cem

2. **qanı:**
Mesnevi 10
Mısra: 74
Hani, nerede.

73. Qanı İskender ü Dārā vü Rüstem
74. Qanı dārāt-ı Kāvus ü Key ü Cem

3. **qanı:**
Mesnevi 10
Mısra: 75
Hani, nerede.

75. Qanı Teymūr qanı Fağfūr ü Daḥḥāk
76. Ecel yili qamusun eyledi ḥāk

4. **kanı:**

Mesnevi 10
Mısra: 75
Hani, nerede.

75. Kanı Teymür kanı Fağfūr ü Daḥḥāk
76. Ecel yili kâmusın eyledi ḥāk

5. **kanı:**

Mesnevi 12
Mısra: 20
Hani, nerede.

19. Ḥayāl ü fikr-i bâṭıl cümle naklün
20. Niçün kendün yitürdün kanı 'aḳlün

6. **kanı:**

Mesnevi 12
Mısra: 113
Hani.

113. Ya gönlüm yağmalayan kanı kimdür
114. Benüm bu derdümün dermânı kimdür

7. **kanı:**

Mesnevi 14
Mısra: 115
Hani, nerede.

115. Kanı ol zıll-ı çetr-i 'arş-pāye
116. Şalar üstüme şimdi gül sāye

8. **kanı:**

Mesnevi 14

Mısra: 117
Hani, nerede.

117. Kanı ol pister-i dîbâ-yı zerrîn
118. Uş oldu ḥāk ü ḥâr efreş ü bālîn

9. **kanı:**

Mesnevi 23
Mısra: 56
Hani, nerede.

55. Didi küyına varma şabr it ey ḥām
56. Eyitdi kanı şabr u kanı ārām

10. **kanı:**

Mesnevi 23
Mısra: 56
Hani, nerede.

55. Didi küyına varma şabr it ey ḥām
56. Eyitdi kanı şabr u kanı ārām

11. **kanı:**

Mesnevi 23
Mısra: 165
Hani, nerede.

165. Kanı ol baḥt ü iḳbāl ü sa'âdet
166. K'iderdüm küy-ı dil-dânı ziyâret

12. **kanı:**

Mesnevi 24
Mısra: 60
Hani, nerede.

59. Tatalum k'olasın şem'-i dil-efrüz
60. Kara zülfiün kanı ey şahid-i rüz

13. **kanı:**

Mesnevi 24
Mısra: 62
Hani, nerede.

61. Çü sensin çeşme-i âb-ı Sikender
62. Kanı zulmâtuñ ey mihr-i münevver

14. **kanı:**

Mesnevi 27
Mısra: 127
Hani, nerede.

127. Kanı ol nâz ile perverde dil-dâr
128. Ğidâ itdi zemîne çerḥ-i ğaddâr

15. **kanı:**

Mesnevi 27
Mısra: 131
Hani, nerede.

131. Kanı ol fer ü tâbı yeg kamerden
132. Tölündi gün gibi burc-ı nazardan

16. **kanı:**

Mesnevi 27
Mısra: 133
Hani, nerede.

133. Kanı ol Sündüs istebrak geyen ḥür
134. Kara toprağa ğarḳ olup yatur 'ür

17. **kanı:**

Mesnevi 27
Mısra: 205
Hani, nerede.

205. Kanı Buḳraṭ ü Cālînüs ü Luḳmân
206. Kamusın loḳma loḳma yidi devrân

18. **kanı:**

Mesnevi 33
Mısra: 35
Hani, nerede.

35. Kanı nâmum kanı nâmus ü 'ârum
36. Niçe bir ḳoyam elden iḥtiyârum

19. **kanı:**

Mesnevi 33
Mısra: 35
Hani, nerede.

35. Kanı nâmum kanı nâmus ü 'ârum
36. Niçe bir ḳoyam elden iḥtiyârum

20. **kanı:**

Mesnevi 34
Mısra: 101
Hani, nerede.

101. Benümle eyledügi 'ahd kanı
102. Degülmiş gerçek uş çıḳdı yalanı

21. **kanı:**

Mesnevi 38

Mısra: 118
Hani, nerede.

117. Didi ağlayarak ey çerç-i lûn-rîz
118. Kanı sultânımız sultân Pervîz

22. **kanı:**
Mesnevi 38
Mısra: 242
Hani, nerede.

241. Eneñe câhid olma mâle mağrûr
242. Kanı Kârûn kanı Hâkân u Fağfûr

23. **kanı:**
Mesnevi 38
Mısra: 242
Hani, nerede.

241. Eneñe câhid olma mâle mağrûr
242. Kanı Kârûn kanı Hâkân u Fağfûr

k'ânı:

1. **k'ânı:**
Mesnevi 24
Mısra: 233
Ki onu.

233. Yavuz şanma şakın dermânde k'ânı
234. Bilür anlar bed ü nik-i cihânı

kân-ı câna:

1. **kân-ı câna:-a**
Mesnevi 5
Mısra: 219

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Can(ruh) madeni.

219. Urup himmet külügin kân-ı câna
220. Getürdüm la'l ü gevherler miyâna

kanı cüş itdi:

1. **kanı cüş itdi:-di**
Mesnevi 23
Mısra: 28
Kelime Tipi: **Deyim**
Kani cüş etmek: Kan beynine
sıçramak: Çok sinirlenmek, çok
öfkelenmek.

27. Getürdiler varup fi'l-hâl anı
28. Görince Hüsreviün cüş itdi kanı

kân-ı dilde:

1. **kân-ı dilde:-de**
Mesnevi 40
Mısra: 13
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gönül madeni.

13. Cevâhir kim var idi kân-ı dilde
14. Dür-i nâ-süfteler 'ummân-ı dilde

kanı irişdi:

1. **kanı irişdi:-di**
Mesnevi 37
Mısra: 176
Kelime Tipi: **Deyim**
Kani erismek: Kanıyla ödemek II Âhı
erişmek, âhı tutmak.

175. İdüp 'ahde hilâf öldürdi anı
176. O mazlûmuñ irişdi aña kanı

kanı kesilmiş:

1. **kanı kesilmiş:-miş**
Mesnevi 27
Mısra: 57
Kelime Tipi: **Deyim**
Âdetten kesilmek (Âdet görmemek).

57. Kesilmiş fercinüñ gerçi ki kanı
58. Açar lîkin gözinüñ şırlaganı

kâni' oldı:

1. **kâni' oldı:-dı**
Mesnevi 37
Mısra: 154
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İnanmak, kanmak.

153. Olup kibr ü gurûr ü câhî mâni'
154. Koyup İslâmı oldı küfre kâni'

kâni' olmasun:

1. **kâni' olmasun:-ma, -sun**
Mesnevi 15
Mısra: 9
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kanaat etmek, yetinmek.

9. Nice olmasun ol derd ile kâni'
10. Olur dermâna nâm ü neng mâni'

kân-ı taşdıķ olupdur:

1. **kân-ı taşdıķ olupdur:-up, -dur**
Mesnevi 4
Mısra: 115
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Doğrulama kaynağı olmak.

115. Olupdur yâr-ı ğaruñ kân-ı taşdıķ
116. Emürü'l-mü' minin Bû-Bekr-i Şiddîķ

k'añıl:

1. **k'añılasın:-a, -sın**
Mesnevi 10
Mısra: 35
Anılmak, hatırlanmak, unutulmamak.

35. Dilerseñ k'añılasın tâ kıyâme
36. Öküş ihsân ü lutf it hâşş ü 'âma

kanın döke:

1. **kanın döke:-c**
Mesnevi 24
Mısra: 268
Kelime Tipi: **Deyim**
Yaralamak ya da öldürmek.

267. Diledi ol gül için andelîbüñ
268. Kesüp başın döke kanın ğarîbüñ

kanını dökdi:

1. **kanını dökdi:-di**
Mesnevi 24
Mısra: 290
Kelime Tipi: **Deyim**
Kan dökmek, kanını akıtmak. II
Öldürmek.

289. Hilâf itdüğü için 'ahde Pervîz
290. Bir oğlu koydu dökdi kanını tîz

kanımı içe:

1. **kanımı içe:** -e
Mesnevi 9
Mısra: 4
Kelime Tipi: **Deyim**
Acı çektirmek, eziyet etmek.

3. Kılıç çekmişdi ya 'nî kim zemâne
4. İçe kanımı halkuñ kana kana

kankı:

1. **kankı:**
Mesnevi 3
Mısra: 94
Hangi.

93. Tefekkür bahrine gerçi ğarîkem
94. Velîkin bilmezem kankı ferîkem

2. **kankı:**
Mesnevi 15
Mısra: 143
Hangi.

143. Bilemez geldüĝin kankı taraftan
144. Dür-i nâ-süftedür çıkmış şadefden

3. **kankı:**
Mesnevi 24
Mısra: 134
Hangi.

133. Di kim bu la'ller ne kân taşıdur
134. Ya kankı 'aşıkuñ kanlu yaşıdur

kanlar döküldi:

1. **kanlar döküldi:** -di
Mesnevi 16
Mısra: 44
Kelime Tipi: **Deyim**
Yaralanmak ya da ölmek II yaralamak ya da öldürmek.

43. Girüp meydâna baş baş pehlevânlar
44. Kesildi başlar u döküldi kanlar

kanlar nüş eylemişdür:

1. **kanlar nüş eylemişdür:** -miş, -dür
Mesnevi 30
Mısra: 56
Kelime Tipi: **Deyim**
Kanını içmek: Öldürmek, yok etmek.

55. Yedi başlu bu ejderhâ-yı hâmuş
56. Ne kanlar eylemişdür cür'aveş nüş

kanlu:

1. **kanlu:**
Mesnevi 24
Mısra: 50
Kanlı. II kan rengi.

49. Şehîd-i 'ışk haşr oldı şanasın
50. Geyüp lâle gibi kanlu libâsın

kanlu yaşıdur:

1. **kanlu yaşıdur:** -i, -dur
Mesnevi 24
Mısra: 134
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kanlı gözyaşı.

133. Di kim bu la'ller ne kân taşıdur
134. Ya kankı 'aşıkuñ kanlu yaşıdur

kanlu yaşın:

1. **kanlu yaşın:** -i, -n
Mesnevi 24
Mısra: 38
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kanlı gözyaşı.

37. Şanasın acıyup Ferhâda ol tağ
38. Gözinden kanlu yaşın kıldı ırmağ

kanlu yaşum akar:

1. **kanlu yaşum akar:** -ar
Mesnevi 3
Mısra: 40
Kelime Tipi: **Deyim**
Kanlı yaş akıtmak: Kanlı gözyaşı akıtmak :Üzüntüden dolayı çok fazla ağlamak.

39. Düşüp bu ğuşşadan ayağa başum
40. Şurâhî gibi akar kanlu yaşum

kânun:

1. **kânun:**
Mesnevi 11
Mısra: 19
Yasa, emir, hüküm. Geçerli olan kural.

19. Bu kânun idi kim her bir muşâhib
20. Diye bir kışsa ammâ ki münâsib

k'anuñ:

1. **k'anuñ:**
Mesnevi 15
Mısra: 142
"...ki onun".

141. Hümâdur şanasın kim yire inmiş
142. Ya devletdür k'anuñ başına konmuş

2. **k'anuñ:**
Mesnevi 38
Mısra: 51

Ki (vezin nedeniyle k' biçiminde kullanılmıştır) onun. onun:O, III. Tekil kişi zamirinin ilgi eki almış hâli.

51. Ne bilsün anı k'anuñ devletidür
52. Oğul dirligi ata şihhatidür

kanuñi dökerem:

1. **kanuñi dökerem:** -er, -em
Mesnevi 9
Mısra: 28
Kelime Tipi: **Deyim**
Yaralamak ya da öldürmek.

27. Aluram cânuñi cânı yirine
28. Dökerem kanuñi kanı yirine

kanzil ola:

1. **kanzil ola:** -a
Mesnevi 26

Mısra: 102
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Kendinden geçmek, körkütük sarhoş olmak.

101. Hemîşe lâleveş haşm-ı siyeh-dil
102. Şarâb-ı gûşsa ile ola kanzil

kanzil olmuşdı:

1. **kanzil olmuşdı:** -miş, -dı
Mesnevi 14
Mısra: 41
Kelime Tipi: **Deyim**
Kendinden geçmek, körkütük sarhoş olmak.

41. Şarâb-ı 'ışkla olmuşdı kanzil
42. Bir aylık yolu itdi iki menzil

kap:

1. **kapardı:** -ar, -dı
Mesnevi 14
Mısra: 26
Yakalamak II toplamak.

25. Felek devr idemez pîrâmeninde
26. Kevâkib kum kapardı dâmeninde

2. **kapdı:** -dı
Mesnevi 27
Mısra: 126
Birdenbire çekip almak, yakalayıp tutmak.

125. Ecel şâhîni açup bâl ü çengâl
126. O kebk-i nâzenîni kapdı der-hâl

3. **kapar:** -ar
Mesnevi 27
Mısra: 220
Birdenbire yakalayarak çekerek almak, ele geçirmek.

219. Olursañ Yûsuf-ı Ken'âna hem-ser
220. Qapar gör ki âhîr ecel muqarrer

kapla:

1. **kaplamış:** -miş
Mesnevi 33
Mısra: 80
Kaplamak II sarmak.

79. Dür-i dendân güyâ mağz-i bādâm
80. Şeker kaplamış aña ol dil-ârâm

kapu:

1. **kapusın:** -sı, -n, -
Mesnevi 1
Mısra: 7
Kapu.

7. 'İlim gencînesinüñ kapusın aç
8. Dilüme ma'rifet gevherlerin şaç

2. **kapuñda:** -ñ, -da
Mesnevi 1
Mısra: 43
Padişah/sevgili kapısı | makam, huzur.

43. Neden kim toyuna kapuñda her ac
44. Kerem ben der-be-der miskîn ü muhtâc

3. **kapuñdur:** -ñ, -dur
Mesnevi 6
Mısra: 9
Padişah/sevgili kapısı | makam, huzur.

9. Qapuñdur Ka'be-i erbâb-ı hâcât
10. Qo itsünler tavâf aşhâb-ı hâcât

4. **kapusın:** -sı, -n
Mesnevi 23
Mısra: 126
Kapı.Bâb.

125. Şalup çâh-ı belâya anı ol dem
126. Kapusın yaptılar taş ile muhkem

5. **kapuñda:** -ñ, -da
Mesnevi 30
Mısra: 12
Padişah/sevgili kapısı | makam, huzur.

11. Cihân içre senüñdür şimdi devrân
12. Qapuñda kem kuluñ Fağfür ü Hâkân

6. **kapumda:** -m, -da
Mesnevi 37
Mısra: 138
Padişah/sevgilinin kapısı, eşik. II. Huzur, kat, makam.

137. Eger Dârâ vü Key ger Erdevândur
138. Kapumda bir gedâ-yı nâ-tüvândur

kapu yapup:

1. **kapu yapup:** -up
Mesnevi 31
Mısra: 79
Kelime Tipi: **Deyim**
Kapı kapatmak | ilişkilerini kesmek; bkz. TS. C. IV, s. 2251.

79. Eger kapu yapup eylersem ihmâl
80. Degül ma'kül geldi baht ü iqbâl

kapusınd'old'ise güm:

1. **kapusınd'old'ise güm:**
Mesnevi 34
Mısra: 117
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Kapısında, vezin gereği kapısında biçiminde kullanılmıştır Oldı, vezin gereği old' biçiminde kullanılmıştır. Kapısında oldı ise güm: (Hüsrev'in) kapısında kayboldu ise (diğer büyük padişahların Hüsrev'in huzurunda değerlerinin ve iktidarlarının olmayışı bağlamında).

117. Anuñ şehler kapusınd'old'ise güm
118. Benüm 'uşşâka ma'beddür işigüm

kâr:

1. **kâr:**
Mesnevi 12
Mısra: 61
Iş, fil, amel.

61. Düretti şan'atıyle bir 'aceb kâr
62. Görüp hayrân kaldı çerh-i devvâr

2. **kārum:** -(u)m
Mesnevi 17
Mısra: **63**
İş, fil, amel.

63. Çe ger pāyuña yüz sürmekdi kārum
64. Degül elde velikin ihtiyārum

3. **kāre:** -e
Mesnevi 24
Mısra: **218**
İş.

217. Egerçi bir degüldür la' l ü hāre
218. Yarar her biri likin özge kāre

4. **ķardan:** -dan
Mesnevi 31
Mısra: **168**
Bir yağış türü.

167. Ya Kevger ırmāğıdır ol ya Selsāl
168. Şovukdur ķardan aķ lezzeti bal

ķār k'olupdur:

1. **ķār k'olupdur:** -up, -dur
Mesnevi 3
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Ki, vezin nedeniyle k' biçiminde kullanılmıştır. kazanç olmak.

7. Benem şol 'āşī vü mücrim günehķār
8. K'olupdur baña 'işyān ü güneh ķār

ķār olmaz:

1. **ķār olmaz:** -maz
Mesnevi 16
Mısra: **146**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Fayda vermez.

145. Ķanā'at eyleyüp olma tama' ķār
146. Kim olmaz 'āķil olana tama' ķār

ķār ü bārī ķılsa:

1. **ķār ü bārī ķılsa:** -sa
Mesnevi 24
Mısra: **203**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Meşgul olmak, iş güç yapmak.

203. Şadef baħr ile ķılsa ķār ü bārī
204. Ķaçan bir yıl çekeydi intizārī

ķār ü bārın:

1. **ķār ü bārın:** -ı, -n
Mesnevi 36
Mısra: **268**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İş güç, kazanç, meşguliyet, sanat.

267. Viriüp Pervīz eline ihtiyārın
268. İdüp tefvīz aña her ķār ü bārın

ķara:

1. **ķara:**
Mesnevi 2
Mısra: **24**
Siyah.

23. Zihī naķķāş-ı āb ü bād ü āteş
24. Ķara toprağı eyler naķş-ı dil-keş

2. **ķara:**
Mesnevi 11
Mısra: **182**
Ķara, siyah.

181. Ne çāre görmez isem ol nigārī
182. Başam naķşın ķara bağruma bārī

3. **ķara:**
Mesnevi 14
Mısra: **22**
Siyah.

21. Medāyin yöresinde vardı bir tağ
22. Zemīnün sīnesinde bir ķara tağ

4. **ķara:**
Mesnevi 14
Mısra: **33**
Siyah.

33. Ķara beñlü peleng-i nāzenīni
34. İderdi bī-ķarār āhū-yı Ķīni

5. **ķarada:** -da
Mesnevi 15
Mısra: **48**
Yeryüzünün denizle örtülü olmayan bölümü, toprak.

47. Gerekmez hīç nā-maħrem arada
48. Eger deryāda vü eger ķarada

6. **ķara:**
Mesnevi 18
Mısra: **130**
Ķara, siyah II tanıklarda sık sık sevgilinin saçını çağrıştıracak şekilde kullanılır.

129. Namāz-ı şām kim çerħ-i pür-aħter
130. Tağıtdı ķara zülfin dökdi 'anber

7. **ķara:**
Mesnevi 23
Mısra: **110**
Siyah.

109. İçinden şöyle çıķmış taş ü toprağ
110. Kim olmuş iki yanı bir ķara tağ

8. **ķara:**
Mesnevi 24
Mısra: **41**
Siyah.

41. Ķara taş içre her la' l-i Bedeħşān
42. Ķarañu gicede necm-i dirahşān

9. **ķara:**
Mesnevi 27
Mısra: **72**
Siyah.

71. Çapaķlanmış gözi küflenmiş ağızı
72. Ķurumış ķara ķurum gibi mağzı

10. **ğara:**

Mesnevi 32
Mısra: 83
Kara, siyah.

83. Ğara kirpiklerimde kim Ğalel yok
84. Ğıya bağsam olur yâ Ğaşuma ok

11. **ğara:**

Mesnevi 36
Mısra: 129
Siyah.

129. Ğara beñler koyup ruğsâr-ı ale
130. İderler şem'e pervâne Ğaväle

12. **ğara:**

Mesnevi 38
Mısra: 153
Siyah renkli (yas işareti olarak).

153. Tağup her bayrağā bir Ğara astār
154. Şehün sancāğın eyerler nigü-sār

ğara bağrum:

1. **ğara bağrum:**-(u)m
Mesnevi 3
Mısra: 100
Kelime Tipi: -
Dertli gönül.

99. Gözüm zāhirde dökmez gerçi Ğan yağ
100. Olupdur Ğara bağrum tobtolu baş

ğara bulut:

1. **ğara bulut:**

Mesnevi 25
Mısra: 97
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Siyah renkli bulut. Ğararın elden uçup Ğitmesi bulutun da yukarıda, havada oluşu açısından iki kavram arasında kurulan benzetme ilişkisi Ğara bulut ve Ğarar kelimesinin benzetmenin iki unsurunu oluşturmasına zemin hazırlamıştır.

97. Ğara bulut gibi gitdi Ğararım
98. Gönülden şabr ü elden ihtiyarım

ğara bulutlarından:

1. **ğara bulutlarından:** -lar, -ı, -n, -dan
Mesnevi 27
Mısra: 254
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gözler, siyah renkli bulutlara teşbih edilmiş.

253. Cihāna berk-i āhından virüp nūr
254. Ğara bulutlarından dökdi yağmur

ğara çullar giyer:

1. **ğara çullar giyer:**-er
Mesnevi 15
Mısra: 223
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
(Yas alameti olma bağlamında) matem rengi olan siyah giysiler giymek.

223. Ğara çullar giyer mağzün ü Ğamnāk
224. Yakasın eylemiş gül gibi şad-çāk

ğara çullara girdi:

1. **ğara çullara girdi:**-di

Mesnevi 38
Mısra: 96
Kelime Tipi: **Deyim**
Ğara çullara girmek -Ğararlara girmek- : Siyahlara bürünmek, yaş giysisi giymek.

95. Çıkarđı cāme-i zer-baftını tiz
96. Ğara çullara girdi ol şeker-riz

ğara giyüp:

1. **ğara giyüp:**-üp
Mesnevi 37
Mısra: 20
Kelime Tipi: **Deyim**
Siyah giyinmek.

19. Bu derde erğuvān idüp tağammül
20. Ğara giyüp tıtarđı matem-i gül

ğara gönüllü:

1. **ğara gönüllü:**
Mesnevi 27
Mısra: 106
Kelime Tipi: **Deyim**
Ğara gönüllü: Bilgisiz.

105. Ğakırdak yüzli Ğırnak Ğire cādū
106. Ğara gönüllü cāni tıre cādū

ğara kıvrak yilandur:

1. **ğara kıvrak yilandur:**-dur
Mesnevi 32
Mısra: 123
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ğara, siyah renkli kıvrımlı yılan: Saçın renk, şekil ve āşığı kıskıvrak yakalması yönleriyle yılanā teşbih edilmesı.

123. Saçuñ gerçi yilandur Ğara kıvrak
124. Leb-i la'lüñ veli tiryāk-ı fārük

ğara küffar elini ağ kılmağa:

1. **ğara küffar elini ağ kılmağa:**-a
Mesnevi 37
Mısra: 44
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ğara küffar elini ak kılmak:Küfür ehlini içinde bulunduğu karanlıktan çıkarıp imana yani aydınlığā kavuşturmak. Küffar yani kâfirler (küfür içinde bulunanlar) Allah'a ve dine ait değerleri inkâr edenler, karanlıkta yani zulmettedir. Dolayısıyla Ğara sözcüğü küfür ehlinin karanlık içinde oluşunu vurgulamak amacıyla kâfir ya da küffar sözcükleri ile sıkça birlikte kullanılır. Ak kılmak ifadesi ise Ğara sözcüğünün zıt anlamlısı olarak aydınlığā çıkma, küfür bataklığında kurtulmanın ifadesidir. Küfür karanlık ; iman ise aydınlık yani beyazlık ile sembolize edilmiştir.

43. Yed-i beyzā meger gösterdi barmağ
44. Ğara küffar elini kılmağa ağ

ğara pus oldum:

1. **ğara pus oldum:**-du, -m
Mesnevi 26
Mısra: 216
Kelime Tipi: **Deyim**
Ğara sis, kâbus, endişe olmak.

215. Kara tağlarda kara pus oldum
216. Egerçi kıldı yârüm 'ahd ü peymân

kara tağ:

1. **çara tağ:**
Mesnevi 21
Mısra: 29
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kara dağ: mec. Cüsseli, heybetli, vakur.

29. Yirinden tûrdı çara tağ gibi
30. Revân oldu Kızıl ırmağ gibi

kara tağlarda:

1. **çara tağlarda: -lar, -da**
Mesnevi 26
Mısra: 216
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kara dağ.

215. Kara tağlarda kara pus oldum
216. Egerçi kıldı yârüm 'ahd ü peymân

kara toprağa:

1. **çara toprağa:**
Mesnevi 3
Mısra: 70
Kelime Tipi: -
Kara toprak.

69. Ne mümkün yirden ırmağ iki gözüm
70. Çara toprağa düşdi çara yüzüm

2. **çara toprağa: -a**
Mesnevi 16
Mısra: 79
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kara toprak.

79. Çara toprağa konmağa idüp 'âr
80. Şadır gözlerdi murğ-ı tîr her-bâr

3. **çara toprağa: -a**
Mesnevi 28
Mısra: 42
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kara toprak II değersiz.

41. Ne hâcet ağlamağa idüp âheng
42. Çara toprağa çarmak eşk-i gül-reng

kara toprağa çark olup:

1. **çara toprağa çark olup: -a-up**
Mesnevi 27
Mısra: 134
Kelime Tipi: **Deyim**
Kara toprağa batmak: Ölmek, mezara girmek.

133. Çanı ol Sündüs istebrak geyen hür
134. Çara toprağa çark olup yatur 'ür

kara 'ummân kılır:

1. **çara 'ummân kılır: -(u)r-ur**
Mesnevi 2
Mısra: 31
Kelime Tipi: -
Çara 'ummân kıl- : kara(ışksız, karanlık) okyanus hâline getirmek.

31. Sipihri geh kıtur bir çara 'ummân
32. İdüp encümlerin dürr-i dirahşân

çara yir:

1. **çara yir:**
Mesnevi 15
Mısra: 256
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Toprak \ dünyadaki insanın ulaşacağı son mevki: mezar.

255. Şol aq tenler ki sükkerden gîdâ yir
256. Yir âhir anları işbu çara yir

çara yirde:

1. **çara yirde: -de**
Mesnevi 16
Mısra: 56
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Toprak \ dünyadaki insanın ulaşacağı son mevki: mezar.

55. Ecel peyki yilerdi ara yirde
56. Yaturdı aq bedenler çara yirde

çara yire:

1. **çara yire: -e**
Mesnevi 38
Mısra: 145
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Toprak \ dünyadaki insanın ulaşacağı son mevki: mezar.

145. Çara yire tîz olmasın deyü çut
146. Düzerler servden Pervîze tâbü

çara yüzüm çara toprağa düşdi:

1. **çara yüzüm çara toprağa düşdi: -(ü)m-a-di**
Mesnevi 3
Mısra: 70
Kelime Tipi: **Deyim**
Kötü karakterli, günahkâr kişinin utanılacak bir duruma düşmesi, yüzünü yere eğmesi.

69. Ne mümkün yirden ırmağ iki gözüm
70. Çara toprağa düşdi çara yüzüm

çara zülfin:

1. **çara zülfin: -î, -n**
Mesnevi 21
Mısra: 33
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Siyah zülûf, perçem.

33. Çara zülfin egüp eylerdi tehçil
34. Gider Hindüstâna güyiyâ pîl

çara zülfüñ:

1. **çara zülfüñ: -(ü)ñ**
Mesnevi 24
Mısra: 60
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Siyah saç; sevgilinin siyah saçları.

59. Tıtalum k'olasın şem'-i dil-efrüz
60. Çara zülfüñ çanı ey çâhid-i rüz

2. **ķara zũlfũn:**-(ũ)n

Mesnevi 26

Mısra: 193

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Siyah saç; sevgilinin siyah saçları.

193. Be-küllü gıtdi elden ihtiyarum

194. Nigārā qaldı sözün sözlerüme

ķaragu:

1. **ķaragu:**

Mesnevi 38

Mısra: 209

Karanlık.

209. Ķaragu ķabr içind'ey şem'-i rüşen

210. Seni tenhā ķomāķ lāyık mı andan

ķaralar geyüp:

1. **ķaralar geyüp:**-iip

Mesnevi 27

Mısra: 109

Kelime Tipi: **Deyim**

Bir felâket dolayısıyla siyah örtü bağlanmak, siyah elbise giymek II yas tutmak.

109. Geyüp āl için ol ser-pā ķaralar

110. Yüzine nāhun ile açdı yaralar

ķaralar içre:

1. **ķaralar içre:**

Mesnevi 38

Mısra: 109

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ķaralar içinde: Siyah kıyafetler üzerinde olduğu hâlde.

109. Nihān oldı ķaralar içre dil-dār

110. Nitekim rüz-ı rüşen der-şeb-i tār

ķarañluđ:

1. **ķarañluđında:** -ı, -n, -da

Mesnevi 23

Mısra: 108

Karanlık.

107. Be-nā-geh düşse aña meş'-el-i māh

108. Olur anuñ ķarañluđında güm-rāh

ķarañu gice:

1. **ķarañu gice:**

Mesnevi 24

Mısra: 228

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Karanlık gece; bkz. 'şeb-i tār', 'şeb-i tār' md.

227. Şebün ķadri çe ger nūr-ı bedrdür

228. Sühāya ķarañu gice Ķadrdür

ķarañu gicede:

1. **ķarañu gicede:**-de

Mesnevi 24

Mısra: 42

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Karanlık gece; bkz. 'şeb-i tār', 'şeb-i tār' md.

41. Ķara taş içre her la'-i Bedeşşān

42. Ķarañu gicede necm-i dirāşşān

ķarapūs oluban:

1. **ķarapūs oluban:**-uban

Mesnevi 37

Mısra: 24

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Kara duman, kara sis olmak.

23. Olup her sebzearuñ sebzeci ĥāk

24. Ķarapūs oluban ķalmıřdı ğamnāk

ķarār:

1. **ķarārũ:**-uñ

Mesnevi 11

Mısra: 175

Kesin bir hüküm, ne yapıp edileceğini bilme durumu, sabit-kadem olma.

175. Esen yel gibi olmasun ķarārũ

176. Diyārına iriş bir demde yārũ

2. **ķarārũ:**-(u)n

Mesnevi 27

Mısra: 119

Rahat, huzur.

119. Nedendür diri 'ālemde ķarārũ

120. Bozuldı gıtdi çün naqş-ı nigārũ

3. **ķarār:**-ı

Mesnevi 27

Mısra: 286

Sabit olma, durma, sükun; devamlılık, süreklilik; rahat, istirahat.

285. 'Aceb cünbüşleri var rüzgārũ

286. Ķarārı yoķ bu çerķ-i bī-ķarārũ

ķarār ü şabr iderdi:

1. **ķarār ü şabr iderdi:**-er, -di

Mesnevi 22

Mısra: 19

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Durmak ve sabretmek.

19. Ne bir laĥza ķarār ü şabr iderdi

20. Ne ārām ile cāna cebr iderdi

ķarār u şabrı:

1. **ķarār u şabrı:**-ı

Mesnevi 13

Mısra: 54

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Dayanma ve tahammül.

53. Terennümler idüp şevķ ile kavvāl

54. Ķıtlurlardı ķarār u şabrı pā-māl

ķarār ü şabr-ı dil-ārām-ı cānum:

1. **ķarār ü şabr-ı dil-ārām-ı cānum:**-(u)m

Mesnevi 26

Mısra: 180

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Cānum gönlü dinlendiren karar ve sabrı.

179. Ķarār ü şabr-ı dil-ārām-ı cānum

180. Hilāl-i 'ıd gibi behcet-engiz

ķarar yol buldı:

1. **karar yol buldı**: -dı
Mesnevi 38
Mısra: 48
Kelime Tipi: **Deyim**
Orta yol bulmak.

47. Sebeb isterdi anuñ katline ol
48. Şürü' itdi çü buldı bu karar yol

kararı kalmadı:

1. **kararı kalmadı**: -ma, -dı
Mesnevi 15
Mısra: 193
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sabit olma, yerinde durma.

193. Kararı kalmadı şevk ile tırdı
194. Şehün pâyine düşmege yügürdi

kararın alur:

1. **kararın alur**: -(u)r
Mesnevi 24
Mısra: 222
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Heyecanlandırmak, ilgi ve cazibe merkezi olmak.

221. Ne var almazsa şahinün şikârın
222. Kebüter alur eţfâlün kararın

kararum gitdi:

1. **kararum gitdi**: -dı
Mesnevi 25
Mısra: 97
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Kararı gitmek: İrade ve ihtiyarı kaybolmak.

97. Kara bulut gibi gitdi kararum
98. Gönülden şabr ü elden ihtiyarum

karavaş:

1. **karavaşuñuza**: -uñuz, -a
Mesnevi 30
Mısra: 16
Cariye, hizmetçi.

15. Gönül yazmağa nâme idüp inşâ
16. Karavaşuñuza virüp tesellî

karavaşlıg:

1. **karavaşlıga**: -a
Mesnevi 19
Mısra: 146
Cariyelik, hizmetçilik.

145. Olayın hidmetünd'ey şâh-ı fâyık
146. Olursam ger karavaşlıga lâyıık

karbân:

1. **karbânı**: -ı
Mesnevi 26
Mısra: 1
Kârvan, kervan, tüccar ve yolcu kafilesi.

1. Sa 'âdet mülketinün karbânı
2. Urur bu resme kûs-ı şâdmânı

kardaş:

1. **kardaş**:
Mesnevi 16
Mısra: 142
Kardeş, yakın dost.

141. Gel atma cevri eliyle kimseye taş
142. Toķınur 'âkıbet başuñâ kardaş

kare itdüm:

1. **kare itdüm**: -dü, -m
Mesnevi 17
Mısra: 48
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kara etmek: siyah renk giysi giymek.

47. Tağıtdum kâkülüm âvâre itdüm
48. Şaçum gibi libâsum kare itdüm

kare kare oldı:

1. **kare kare oldı**: -dı
Mesnevi 37
Mısra: 16
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kara kara olmak; kararmak(siyahlaşmak).

15. Şu deñlü itdi nefriñ rüzgâre
16. Zebân-ı süsen oldı çare çare

kare kare olupdur:

1. **kare kare olupdur**: -up, -dur
Mesnevi 18
Mısra: 40
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kara kara olmak: (Ay yüzeyindeki kara benekler kastedilmektedir.).

39. Gögüs gerdügi için rüzgâre
40. Mehün cismi olupdur çare çare

kâr-hâne:

1. **kâr-hâne**:
Mesnevi 21
Mısra: 54
İş yeri, imâlâthâne, atölye, fabrika.

53. Turup şevk ile üstâd-ı zemâne
54. Didi kim kânadur ol kâr-hâne

karı:

1. **karı**:
Mesnevi 27
Mısra: 53
Yaşlı kadın.

53. Nice karı hemân u 'cûbe-yi dehr
54. Özi ağu ağacından sözi zehr

2. **karısı**: -sı
Mesnevi 27
Mısra: 56
Kadın.

55. Yürek ağrısı vü göbek burısı
56. Koca şeytânü evvelki karısı

3. **karımış**: -miş
Mesnevi 27
Mısra: 59
Yaşlanmak, ihtiyarlamak.

59. Kurumuş karımış dönmiş ügüye
60. Çürütmiş 'ömrünü sihr ü büyüye

4. **karıdan:** -dan
Mesnevi 27

Mısra: 100
Daha önceki beyitlerde sözü edilen yaşlı kadın, acuze.

99. Şu kim rüşvet yiye yaşdan karıdan
100. Haķıkıatde denîdür ol karıdan

karîb it:

1. **karîb it:**

Mesnevi 1
Mısra: 54

Kelime Tipi: -

Karîb (a.s kurb'dan) yakın karîb it: yakınlaştıır.

53. Za'îfem kuvvet-i bâzû naşîb it
54. Murâdum kal'ası fetħin karîb it

karîb olup:

1. **karîb olup:** -up
Mesnevi 26

Mısra: 201

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Yakın olmak, yaklaşmak.

201. İrişem mi ki 'ömrüm vuşlatuña
202. Yâħud kalam mı derd ü miħnet ile

karınca:

1. **karınca:**

Mesnevi 23

Mısra: 152

Zar kanatlılardan, yaklaşık beş bin türü bulunan böceklerin genel adı. Neml, mûr.

151. Eşer kalmadı za'îfle tenümden
152. Sürükler her karınca dâmenümden

2. **karınca:**

Mesnevi 24

Mısra: 175

Karınca. II âciz, zayıf, güçsüz ve muhtaç kimse: Hayretî.

175. Karınca kanda vü kanda Süleymân
176. İder mi şâh-ı gül zâğ ile peymân

3. **karıncayı:** -(y)ı

Mesnevi 30

Mısra: 31

Karınca. II âciz, zayıf, güçsüz ve muhtaç kimse.

31. Karıncayı ki bir mevc ide bî-hüş
32. Ne lâzım baħr-i Kûlzüim eylemek cüş

kârını bilmek:

1. **kârını bilmek:**

Mesnevi 24

Mısra: 210

Kelime Tipi: **Deyim**

İşini bilmek: Meslek, zanaat sahibi olmak ve bir işle uğraşmak.

209. Ne hoşdur kişi miķdârını bilmek
210. Ki bî-kâr olmayup kârını bilmek

karış:

1. **karışdı:** -dı

Mesnevi 16

Mısra: 20

İki veya ikiden çok şey bir araya gelip birbirinin içinde dağılmak, birbirinin içine girmek.

19. İrişdi arķun arķun iki 'ummân
20. Karışdı birbirine oldu cüşân

2. **karışmış:** -miş

Mesnevi 36

Mısra: 118

İki veya ikiden çok şey bir araya gelip birbirinin içinde dağılmak, birbirinin içine girmek.

117. Kiminde hüsñ -müy u lutf-ı mi'cer
118. Karışmış nesterenle sünbül-i ter

karmak:

1. **karmaķ:**

Mesnevi 28

Mısra: 42

Karıştırmak (kıvam verme amacıyla).

41. Ne hâcet ağlamağa idüp âheng
42. Kara toprağa karmaķ eşķ-i gül-reng

karşu:

1. **karşuda:** -da

Mesnevi 16

Mısra: 17

Bir yerin yüzü ve cephesi karşısında bulunan.

17. Tııup karşuda Behrâm leşkeri şaf
18. Şaçarlar üstur-ı ser-mest gibi keş

2. **karşuda:** -da

Mesnevi 18

Mısra: 142

Ön, kat, huzur.

141. Girüp oturdılar şâh ile Bânü
142. Gelüp karşuda Şîrîn çökdî zânü

3. **karşuda:** -da

Mesnevi 21

Mısra: 49

Bir yerin yüzü ve cephesi karşısında bulunan.

49. Tııurken karşuda Ferhâd-ı bî-hüş
50. Tekellüm şerbetinden oldu ser-hoş

4. **karşu:**

Mesnevi 23

Mısra: 2

Karşılık olarak, mukabil.

1. Çü Ferhâd itdi râzım 'âleme fâş
2. Melâmet taşına karşıı tutup baş

5. **karşu:**

Mesnevi 34

Mısra: 28

Karşı, karşısında.

27. Gehî serv ayağına yüz ururdu

28. Çenâra karşı geh hayrân tururdu

karşu çıka:

1. **karşu çıka:** -a

Mesnevi 36

Mısra: 70

Kelime Tipi: **Deyim**

Karşı çıkmak: Dışarıdan gelen kimseyi karşılamağa gitmek.

69. İderlerse itâ'at hüküm-i şâha

70. Çıka gün yüzlüler karşı o mâha

karşu çıkarlar:

1. **karşu çıkarlar:** -ar, -lar

Mesnevi 18

Mısra: 118

Kelime Tipi: **Deyim**

Karşı çıkmak: Dışarıdan gelen kimseyi karşılamağa gitmek.

117. Güzel kızlar bile olup süvâre

118. Çıkarlar ya'nî karşı şehryâre

karşu çıkup:

1. **karşu çıkup:** -up

Mesnevi 36

Mısra: 75

Kelime Tipi: **Deyim**

Karşı çıkmak: Dışarıdan gelen kimseyi karşılamağa gitmek.

75. Şeker-lebler çıkup Şîrîne karşı

76. Bu güller varur ol Şîrîne karşı

karşu varur:

1. **karşu varur:** -(u)r

Mesnevi 36

Mısra: 76

Kelime Tipi: **Deyim**

Karşulamak, birini karşılamak amacıyla öne çıkmak.

75. Şeker-lebler çıkup Şîrîne karşı

76. Bu güller varur ol Şîrîne karşı

karşu varurdu:

1. **karşu varurdu:** -(u)r, -dı

Mesnevi 14

Mısra: 52

Kelime Tipi: **Deyim**

Karşulamak, birini karşılamak amacıyla öne çıkmak.

51. Kemân -ebrûlaruñ tîrine âhû

52. Gele rûhum deyü varurdu karşı

2. **karşu varurdu:** -(u)r, -dı

Mesnevi 15

Mısra: 200

Kelime Tipi: **Deyim**

Karşulamak, birini karşılamak amacıyla öne çıkmak.

199. O bütten yaña geldügince işbu

200. Gele rûhum deyü varurdu karşı

karşulayu çıkdı:

1. **karşulayu çıkdı:** -dı

Mesnevi 31

Mısra: 108

Kelime Tipi: **Deyim**

Karşulamaya çıkmak: Dışarıdan gelen kimseyi karşılamaya gitmek.

107. Ne deñli hüblar var ise meh-rû

108. Kamusı çıkdı şâhı karşıulayu

kârün:

1. **kârün:**

Mesnevi 38

Mısra: 242

Musa Peygamber'in zamanında yaşamış, malının ve servetinin çokluğuyla ün salmış bir şahıs. Musa Peygamber'in yardımıyla kimya ilmine vâkîf olmuş ve bu sayede servet sahibi olmuştur. Musa Peygamber tarafından kendisine teklif edilen vergiyi ya da zekâti vermediği için onun bedduasıyla malı ve serveti yerin dibine geçmiştir. Şahsın adı ve hikâyesi Tevrat'ta geçmektedir. Tanıklarda servet ve zenginlik sembolü olarak kullanılmıştır.

241. Eneñe câhid olma mâle mağrûr

242. Kanı Kârün kanı Hâkân u Fağfûr

kârvân-ı şâm:

1. **kârvân-ı şâm:**

Mesnevi 24

Mısra: 69

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Akşam kervanı.

69. Belürmez kârvân-ı şâm eyvâh

70. Meger kim garq olupdur keşti-i mâh

kâr-zâr:

1. **kâr-zâre:** -e

Mesnevi 14

Mısra: 12

Far. Cenk, kavga muharebe. kâr-zâr-gâh: Meydân-ı cenk, ma'reke.

11. İşâret kıldı her şîr -şikâre

12. Ki hâzîr-baş olalar kâr-zâre

kârzârî ide:

1. **kârzârî ide:** -e

Mesnevi 25

Mısra: 114

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Kavga etmek, savaşmak.

113. Gücüm yetmez kim idem kârzârî

114. Ola kim ide aña kârzârî

kârzârî idem:

1. **kârzârî idem:** -em

Mesnevi 25

Mısra: 113

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Kavga etmek, savaşmak.

113. Gücüm yetmez kim idem kârzârî

114. Ola kim ide aña kârzârî

kaş:

1. **kaşları: -lar, -ı**
Mesnevi 11
Mısra: 112
Gözlerin üzerinde kavisli bir çizgi meydana getirecek biçimde yer alan kısa kıllar.

111. Şular şeftâlu la'li 'arız-ı bağ
112. Gözi bādām-ı ter kaşları yaprağ

2. **kaşları: -lar, -ı**
Mesnevi 15
Mısra: 162
Gözün üzerindeki siyah ve kalın kemerli kıllar.

161. Birinün zülfi dāvudî -zırnhlar
162. Birinün kaşları müşğîn-girihler

3. **kaşı: -ı**
Mesnevi 15
Mısra: 165
Gözün üzerindeki siyah ve kalın kemerli kıllar.

165. Birinün yüzi gün kaşı meh-i nev
166. Biri Şirîn ü ya'nî biri Hüsrev

4. **kaşuma: -(u)m, -a**
Mesnevi 32
Mısra: 84
Gözün üzerindeki siyah ve kalın

kemerli kıllar. (sevgilinin yaya benzeyen kaşı).

83. Kara kirpiklerimde kim halel yok
84. Kıya bakşam olur yâ kaşuma ok

5. **kaşı: -ı**
Mesnevi 36
Mısra: 135
Gözün üzerindeki siyah ve kalın kemerli kıllar. (sevgilinin yaya benzeyen kaşı).

135. Kaşı Yâsîn'e konmasun deyü toz
136. Sürüp vesme iderler anı pîrüz

6. **kaşların: -lar, -ı, -n**
Mesnevi 36
Mısra: 139
Kaş: Gözün üzerindeki siyah ve kalın kemerli kıllar.

139. Gören dir kaşların tāk-ı ferahdur
140. Sipihri-i hüsne yâ kavş-i kuzahdur

kaşdı m'eyler:

1. **kaşdı m'eyler: -r**
Mesnevi 38
Mısra: 36
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Mı (vezin nedeniyle m' biçiminde kullanılmıştır) eyler. Kasteder mi?.

35. Olupdur Hüsrevün vîrâne kaşrı
36. Degin m'eyler 'Arab İrâna kaşdı

kâse-i ser:

1. **kâse-i ser:**
Mesnevi 14
Mısra: 100
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Kafatası, kafatası kadehi.

99. O deştün lüle-i hāmrası yek-ser
100. Kızıl kan ile tölmiş kâse-i ser

2. **kâse-i ser:**
Mesnevi 16
Mısra: 36
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Kafatası (kadeh bağlamında).

35. Ecel bezminde olmuşdı ser-â-ser
36. Şarâb-ı merge sâgar kâse-i ser

kâse-i zer:

1. **kâse-i zer:**
Mesnevi 36
Mısra: 44
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Altın kase.

43. Tutar simîn tabak her mâh-peyker
44. Elinde şağda şolda kâse-i zer

kâsesin boş koma:

1. **kâsesin boş koma: -ma**
Mesnevi 1
Mısra: 48
Kelime Tipi: **Deyim**

Kâsesin boş komak - Eli boş dönmek(çevirmek) -: Umduğunu elde edemeden dönmek.

47. Tapuñdan her ne kim gelse baña hoş
48. Koma tek ben faķirün kâsesin boş

kâseveş:

1. **kâseveş:**
Mesnevi 16
Mısra: 39
Kase gibi.

39. Tolardı kâseveş çeşm-i zırh kan
40. Olurdu şâhibine ya'nî giryân

kâşid:

1. **kâşid:**
Mesnevi 15
Mısra: 221
Postacı, haberci, tatar, ulak.

221. Gelüp bir cüst kâşid güyiyâ berk
222. Dere ğarķ olmuş atı pây- tâ -farķ

2. **kâşide: -e**
Mesnevi 30
Mısra: 75
Postacı, haberci, tatar, ulak.

75. Virüp bir kâşide didi ki fi'l-hâl
76. Bunu Perviz şâha eyle İşâl

3. **kâşid:**
Mesnevi 31

Mısra: 1
Postacı, haberci, tatar, ulak.

1. Hemân-dem oldu çün kâşid revâne
2. İrişdi Hüsrev-i yektâ –sitâne

4. **kâşid:**

Mesnevi 31
Mısra: 5
Postacı, haberci, tatar, ulak.

5. Degül nâme ki şâha kâşid ancak
6. İletdi bağdan bir gönçe zanbağ

5. **kâşid:**

Mesnevi 37
Mısra: 161
Postacı, haberci, tatar, ulak.

161. Çü kâşid Hüsrevün aldı cevâbın
162. Temâmet hıfz itdi her hîştâbın

kâşid-i cüstüf:

1. **kâşid-i cüstüf:** -üñ

Mesnevi 28
Mısra: 97
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Hızlı ulak.

97. Virüp bir kâşid-i cüstüñ eline
98. Didi ırgür buni Ermen iline

kâşir:

1. **kâşirem:** -em
Mesnevi 3

Mısra: 3
Ar. Eksik, kusurlu, kısa, âciz: hâtır-ı kasır, ukül-ı kâsıra.

3. Kuluñam hizmetünde kâşirem ben
4. Senüñ yoluñda çok buyruk sıram ben

2. **kâşirdur:** -dur

Mesnevi 11
Mısra: 124
Ar. Eksik, kusurlu, kısa, âciz: hâtır-ı kasır, ukül-ı kâsıra.

123. Budî' olsa eger cümle beyânım
124. Anuñ vaşında kâşirdur zebânım

kâşkî:

1. **kâşkî:**
Mesnevi 23
Mısra: 64
"keşke, mümkünü olsa da..."
anlamında temenni edati.

63. Didi başuñ keserven ol haber-dâr
64. Eyitdi kâşkî ser baña ser- bâr

kaşları mihrâbına:

1. **kaşları mihrâbına:** -n, -a
Mesnevi 15
Mısra: 198
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Kaşlarının mihrabı. Klasik şiirde kaşlar kemerli ve kavisli şekliyle mihraba benzetilir. mihrab: camilerde, mescidlerde yönelinen taraftaki duvarda bulunan ve

imamlık edene ayrılmış olan oyuk, girintili yer. II mec. Sevgilinin kaşları.

197. Şehneş gördi anı geldi vecde
198. İdüp kaşları mihrâbına secede

kaşlarıñ pür-çin kılasın:

1. **kaşlarıñ pür-çin kılasın:** -a, -sın
Mesnevi 32
Mısra: 140
Kelime Tipi: **Deyim**
Kaşlarını çatmak.

139. Yaraşmaz saña kim ey lu'bet-i Çin
140. Kılasın kaşlarıñ hışm ile pür-çin

kaşr:

1. **kaşruñ:** -uñ
Mesnevi 1
Mısra: 55
Saray, köşk.

55. Bu kaşruñ k'itdüm esbâbını hâzır
56. Aña mi'mâr-ı lutfuñ eyle nâzır

2. **kaşr:**

Mesnevi 7
Mısra: 7
Saray, köşk.

7. Ne kaşr ol kim ola 'arş ile hem-ser
8. Eñ ednâ şemse aña mihr-i enver

3. **kaşrın:** -ı, -n
Mesnevi 7

Mısra: 143
Saray, köşk.

143. Ferağ kaşrın müdâm âbâd iderdi
144. Terah bünyâdını ber-bâd iderdi

4. **kaşrından:** -ı, -n, -dan

Mesnevi 9
Mısra: 55
Saray, köşk.

55. Olur kaşrından anuñ zulm ma'lûm
56. Ki her küngür zebân-ı hâl-i mazlûm

5. **kaşrı:** -ı

Mesnevi 12
Mısra: 25
Saray, köşk.

25. Anuñ bir kaşrı vardur cennet-âbâd
26. Felekden almış anuñ resmin üstâd

6. **kaşruñ:** -uñ

Mesnevi 12
Mısra: 47
Saray, köşk.

47. Bu kaşruñ revzeninden her kenâre
48. İder ol mâh-rü her gün nezâre

7. **kaşra:** -a

Mesnevi 12
Mısra: 57
Saray, köşk.

57. Bu kandan kim olalar kaşra nâzır
58. Huşûşâ k'anda Şîrîn ola hâzır

8. **kaşrına: -i, -n, -a**
Mesnevi 12
Mısra: 79
Saray, köşk.

79. Kazâdan düşdi kaşrına nigârûñ
80. Görûñ bi'llâh naqşın rûzgârûñ

9. **kaşrında: -i, -n, -da**
Mesnevi 12
Mısra: 88
Saray, köşk.

87. Bu yaña ol büt-i sîmîn- sâ'id
88. Bulur kaşrında bir rengîn kâgîd

10. **kaşrına: -i, -n, -a**
Mesnevi 20
Mısra: 28
Saray, köşk.

27. Kemend-i çäre-i bî-çäre kütâh
28. İrişmez kaşrına ol mâhuñ eyvâh

11. **kaşrumda: -(u)m, -da**
Mesnevi 21
Mısra: 3
Saray, köşk.

3. 'Acab kaşrumda hiç bir havz ola mı
4. Süd ırmağı aka aña müdâmî

12. **kaşrın: -i, -n**
Mesnevi 23
Mısra: 130
Saray, köşk.

129. Şabâha bula fırsat çıka Ferhâd
130. Şehûñ âh ile kaşrın yıka Ferhâd

13. **kaşrın: -i, -n**
Mesnevi 31
Mısra: 44
Saray, köşk.

43. Çü Hüsrev virdi Ermen mülkine nür
44. Görüp kaşrın o hürûñ oldı mesrur

14. **kaşr:**
Mesnevi 31
Mısra: 83
Saray, köşk.

83. Ne kaşr içine virübilürem râh
84. Ne taşra kalmasına râziyam şâh

15. **kaşrından: -i, -n, -dan**
Mesnevi 31
Mısra: 115
Saray, köşk.

115. kaşrından nezâre
116. Girîbânın kılandı pâre pare

16. **kaşr:**
Mesnevi 31

Mısra: 163
Saray, köşk.

163. Yapılmış kaşr önünde havz-ı zîbâ
164. Sumâkî mermer ü dîvârî dîbâ

17. **kaşra: -a**
Mesnevi 31
Mısra: 178
Saray, köşk.

177. Hezarân luft ile Pervîz şâhı
178. O kaşra kondururlar tîz şâhı

18. **kaşrumda: -(u)m, -da**
Mesnevi 32
Mısra: 22
Saray, köşk.

21. Zihî iqbâl ü baht-ı devlet-engîz
22. K'ola kaşrumda mihmân şâh Pervîz

19. **kaşrına: -i, -n, -a**
Mesnevi 32
Mısra: 40
Saray, köşk.

39. Zemân-ı 'ömri bir dem hoş görelüm
40. Muhabbet kaşrına bünyâd uralum

20. **kaşrına: -i, -n, -a**
Mesnevi 36
Mısra: 224
Saray, köşk.

223. Meger Pervîz olup neccâr-ı şânî
224. Vefâ kaşrına urdı püştbanı

21. **kaşr: -i**
Mesnevi 38
Mısra: 35
Saray, köşk.

35. Olupdur Hüsrevüñ vîrâne kaşrı
36. Degin m'eyler 'Arab îrâna kaşdı

kaşr ü hâne:

1. **kaşr ü hâne:**
Mesnevi 32
Mısra: 1
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Köşk ve ev.

1. Söz ikliminde yapan kaşr ü hâne
2. Bezer bu veche bezm-i Hüsrevâne

kaşr-ı 'akd-i bendi yapar:

1. **kaşr-ı 'akd-i bendi yapar: -ar**
Mesnevi 36
Mısra: 2
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Nikâh sözleşmesinin sarayını inşa etmek: Nikâh yapmak.

1. 'Arûs-ârâ-yı kâh-ı ercümendî
2. Yapar bu resme kaşr-ı 'akd-i bendi

kaşr-ı 'âlî:

1. **kaşr-ı 'âlî:**
Mesnevi 7

Mısra: 6

Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Büyük, yüce saray.

5. Denizler gibi dök māl ü menāli
6. Söz ikliminde yap bir kaşr-ı 'ālī

kaşr-ı cāna:

1. **kaşr-ı cāna: -a**
Mesnevi 1
Mısra: 27
Kelime Tipi: -
Gönül köşkü.

27. Nedür teşdîd-i küngür kaşr-ı cāna
28. Ya zülfi-şāhid-i İslāma şāne

kaşr-ı dil-güşā:

1. **kaşr-ı dil-güşā:**
Mesnevi 6
Mısra: 43
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Gönül açan köşk.

43. Bu kaşr-ı dil-güşā bulmaya tezyîn
44. Dimezseñ âferîn ithâf-ı taḥsîn

kaşr-ı hüsninde:

1. **kaşr-ı hüsninde: -i, -n, -de**
Mesnevi 11
Mısra: 118
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Güzellik köşkü.

117. Kuhistān cennet olmuş kendi hūrī
118. Bulunmaz kaşr-ı hüsninde kuşūrī

kaşr-ı ma'mūr:

1. **kaşr-ı ma'mūr:**
Mesnevi 31
Mısra: 155
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
İmar edilmiş köşk.

155. O bāğ içinde var bir kaşr-ı ma'mūr
156. İçi vü taşu cennet gibi pür-nūr

2. **kaşr-ı ma'mūr:**
Mesnevi 38
Mısra: 273
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Bayındır, bakımlı köşk.

273. Ne hâcet köşk-i 'ālī kaşr-ı ma'mūr
274. Olur ç'âhîr maḳām ü menzilüñ gūr

kaşr-ı 'ömrüñ:

1. **kaşr-ı 'ömrüñ: -(ü)ñ**
Mesnevi 27
Mısra: 312
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Hayat evi, ömür sarayı (Dünya).

311. Ne zān eylersin ey dünyāya mağrūr
312. Qala mı kaşr-ı 'ömrüñ şöyle ma'mūr

kat:

1. **katında: -i, -n, -da**
Mesnevi 2
Mısra: 46
Huzur, makam.

45. Ne şeh k'ola cihān andan hirāsān
46. Yoğ itmek anı katında key āsān

2. **katuñda: -(u)ñ, -da**
Mesnevi 3
Mısra: 77
Huzur, makam.

77. Katuñda şāh ile müflis gedā bir
78. Cihān ser-keşlerine yoğ durur yir

3. **katuñda: -(u)ñ, -da**
Mesnevi 4
Mısra: 66
Huzur, makam.

65. Olursın faqr ile şādān ü mesrūr
66. Degül dünyā katuñda beyze-i mūr

4. **katında: -i, -n, -da**
Mesnevi 5
Mısra: 200
Huzur, makam.

199. 'Aḫāsi ni' meti 'ālemde mebzül
200. Hüner şāhibleri katında maḳbül

5. **katında: -i, -n, -da**
Mesnevi 11
Mısra: 15
Huzur, makam.

15. Zārîf ü ḥorde-dānlardı katında
16. Ma'ārif söylenürdi şoḫbetinde

6. **katuñda: -(u)ñ, -da**
Mesnevi 14
Mısra: 110
Huzur, makam.

109. Ḥakīmā Qādirā Perverdgārā
110. Katuñda cümle sırrum āşkārā

7. **katına: -i, -n, -a**
Mesnevi 15
Mısra: 16
Huzur, makam.

15. Kığırdı dāyesini ḥalvetine
16. Oturdu meskenet birle katına

8. **katına: -i, -n, -a**
Mesnevi 19
Mısra: 8
Huzur, makam.

7. 'Adū tağından idüp iḥtirāzi
8. Kığırdı katına ol serv- nāzi

9. **katına: -i, -n, -a**
Mesnevi 21
Mısra: 37
Huzur, makam.

37. İletdiler anı Şirîn katına
38. Şanasın bülbülü nesrîn katına

10. **katına: -i, -n, -a**
Mesnevi 21

Mısra: 38
Huzur, makam.

37. İletdiler anı Şîrîn katına
38. Şanasın bülbülü nesrîn katına

11. **katına**: -i, -n, -a
Mesnevi 23
Mısra: 75
Huzur, makam.

75. Kığırdı katına hem-demlerini
76. Hārīm-i h̄aşına mahremlerini

12. **katında**: -i, -n, -da
Mesnevi 27
Mısra: 291
Huzur, makam.

291. Ber-â-berdür katında şâh ü dervîş
292. İder her birisin mecrûh u dil-rîş

13. **katından**: -i, -n, -dan
Mesnevi 28
Mısra: 13
Huzur, makam.

13. Haber sorarsañ ol mâhuñ katından
14. Hilâle döndi mâtem zaḥmetinden

14. **katına**: -i, -n, -a
Mesnevi 28
Mısra: 20
Huzur, makam.

19. İşidüp anı ğamgîn oldı Pervîz
20. Çağırdı katına bir kâtibi tîz

15. **katına**: -i, -n, -a
Mesnevi 31
Mısra: 3
Huzur, makam.

3. İcâzet birle şeh katına girdi
4. Yir öpüp evvel andan nâme virdi

16. **katına**: -i, -n, -a
Mesnevi 36
Mısra: 121
Huzur, makam.

121. Gelüp meşşâtar Şîrîn katına
122. Dirildiler gül-i nesrîn katına

17. **katına**: -i, -n, -a
Mesnevi 36
Mısra: 122
Huzur, makam.

121. Gelüp meşşâtar Şîrîn katına
122. Dirildiler gül-i nesrîn katına

18. **katına**: -i, -n, -a
Mesnevi 38
Mısra: 246
Huzur, makam.

245. Er iseñ bakma dünyâ 'avretine
246. Katı seh̄hâredür varma katına

k'at:

1. **k'atardı**: -ar, -dı
Mesnevi 23
Mısra: 175
Ki, vezin gereği k' biçiminde
kullanılmıştır. Ki atmak; fırlatmak.

176. Başardım bağruma cânım gib'anı
175. Ne taş k'atardı baña pâsbânı

kat' ider:

1. **kat' ider**: -er
Mesnevi 27
Mısra: 49
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kesmek, bitirmek, sonlandırmak.

49. Bu söz kat' ider anuñ kuvvetini
50. Etini yir ü alur âfetini

kat' itdi:

1. **kat' itdi**: -dı
Mesnevi 23
Mısra: 74
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kesmek | son vermek, bitirmek.

73. Ne kim şordı ise aldı cevâbın
74. Pes andan soñra kat' itdi h̄itâbın

kat' itmedi:

1. **kat' itmedi**: -me, -dı
Mesnevi 32
Mısra: 108

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kesmek | son vermek, bitirmek.

107. Şeh incinmedi bu sözlerden aslâ
108. Tama' kat' itmedi bir lahza kat' â

2. **kat' itmedi**: -me, -dı
Mesnevi 33
Mısra: 115
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kesmek | son vermek, bitirmek.

115. Şeker kat' itmedi bir lahza acum
116. Kesüp Şîrînden her ihtiyâcum

kat kat:

1. **kat kat**:
Mesnevi 5
Mısra: 125
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Üst üste.

125. Felek dülâbı devr itdüğe kat kat
126. Bula gülzâr-ı iḳbâli tarâvet

2. **kat kat**:
Mesnevi 14
Mısra: 77
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Çok, pek çok | Üst üste.

77. Boğıldı cânverler kana kat kat
78. Şanasın oldı tûfân-ı kıyâmet

3. **kat kat:**

Mesnevi 27

Mısra: 139

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Katlar halinde, üst üste.

139. Yaraşur mıydı k'ola aña kat kat

140. Kefen pîrahēn ü tãbüt hlil'at

4. **kat kat:**

Mesnevi 14

Mısra: 50

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Çok, pek çok.

49. Görürsin her nefes çün nûr-ı vuşlat

50. Niçün efgân idersin öyle kat kat

kat kat görürdi:

1. **kat kat görürdi:** *-(ü)r, -di*

Mesnevi 16

Mısra: 85

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Talihin, bahtın yükselmesi, açılması.

(Bahtın bir yıldız olarak tasavvur edilişi bağlamında.)

85. Görürdi tâli'-i Pervîzi kat kat

86. Gözedürdi dem-â-dem vakt-i furşat

kat kat naṭ'-ı kâyinât:

1. **kat kat naṭ'-ı kâyinât:**

Mesnevi 25

Mısra: 107

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Kat kat kâinat döşēği: Batlamyus

astrolojisine göre gezegenler iç içe geçmiş birbirini çevreleyen halkalar olarak tasavvur ediliyordu. Tanıkta "kat kat " ifadesiyle bu varsayımın gönderme vardır.

107. Bu naṭ'-ı kâyinât içinde kat kat

108. Beni ğam beydağı mât eyledi mât

kat'â:

1. **kat'â:**

Mesnevi 32

Mısra: 108

Asla, hiç.

107. Şeh incinmedi bu sözlerden aşlâ

108. Tama' kat' itmedi bir laḫza kat'â

k'atadan kalmış:

1. **k'atadan kalmış:**

Mesnevi 38

Mısra: 55

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Ki (vezin nedeniyle k' biçiminde kullanılmıştır)atadan kalmış Ki babadan kalmış (babadan geçmiş, miras kalmış).

55. Ne ögsüz k'atadan kalmış zeri yok

56. Cihân mülkinde hiç anuñ yeri yok

katı:

1. **katı:**

Mesnevi 33

Mısra: 8

Bkz. TS. C. IV, s. 2338-45. 1. çok,

pek.

7. Yaluñuz ḫalup ayrıldı eşinden

8. Ḫatı ac idi Şîrînüñ aşından

2. **katı:**

Mesnevi 38

Mısra: 246

Çok, pek.

245. Er iseñ baḫma dünyâ 'avretine

246. Katı şehhâredür varma ḫatına

kat'-ı 'alâka idüp:

1. **kat'-ı 'alâka idüp:** *-üp*

Mesnevi 5

Mısra: 93

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

İlgiyi kesmek.

93. Ra'ıyyetden idüp kat'-ı 'alâka

94. Belürsüz oldu gitdi faḫr ü fâḫa

katib:

1. **katibi:** *-i*

Mesnevi 28

Mısra: 20

Kitabet eden, yazan, yazıcı;usta yazıcı.

19. İşidüp anı ğamgîn oldu Pervîz

20. Çâğırdı ḫatına bir kâtibi tîz

2. **katib:**

Mesnevi 28

Mısra: 93

Kitabet eden, yazan, yazıcı;usta yazıcı.

93. Çü bu üslûba kâtib yazdı nâme

94. Ḫarîr üstinde şan müşk ezdi ḫâme

katına çıkardı:

1. **katına çıkardı:** *-dı*

Mesnevi 34

Mısra: 90

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Huzuruna, makamına getirtmek.

89. Daḫı ḫalmadı çün şabra meccâli

90. Çıkardı ḫatına Şâvürü ḫâlî

katında bir:

1. **katında bir:**

Mesnevi 36

Mısra: 178

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Nazarında, gözünde aynı, denk (olmak).

177. Şehenşâh olmuş idi mest ü bî-tâb

178. Ḫatında bir idi ḫurmâ vü 'unnâb

katlı:

1. **katline:** *-i, -n, -e*

Mesnevi 38

Mısra: 47

Öldürmek, öldürülmek.

47. Sebeb isterdi anuñ katline ol

48. Şürü' itdi çü buldı bu ḫarar yol

katrân:

1. **kaṭrān:**

Mesnevi 14

Mısra: 86

Ar. Çam ağacından damlatılarak çıkarılan siyah mayi.(Kaynamışına zift denilir.).

85. Gidüp rüşen gün irdi şām-ı fîre

86. Zemâne batdı şan kaṭrān ü kîre

2. **kaṭran:**

Mesnevi 27

Mısra: 62

Ar. Çam ağacından damlatılarak çıkarılan siyah mayi.(Kaynamışına zift denilir.).

61. Bükülmüş bili yaklaşmış ölümü

62. İki emcekleri kaṭran tulumı

kavî- çeng:

1. **kaṭvî- çeng:**

Mesnevi 25

Mısra: 41

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Pençesi (eli) güçlü.

41. Kef-i destin dem-â-dem ol kaṭvî- çeng

42. Şapan idüp atardı her yaña seng

kaṭvine vü fi'line:

1. **kaṭvine vü fi'line:**

Mesnevi 23

Mısra: 26

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Sözüne ve davranışına(Sözcükler

yapıca tekil yapıda kullanılsa da anlamca çoğul olarak kullanılmıştır: İşiteceklerine ve başına geleceklere.

25. Buyurdı k'ideder Ferhâdı hâzır

26. K'ola kaṭvine vü fi'line nâzır

kavm:

1. **kaṭvinden:** -i, -n, -den

Mesnevi 33

Mısra: 71

Kavim, topluluk.

71. Turup kaṭvinden ol dem aldı destür

72. Melik bezmine tâ kim vara ol hür

kavm-i şümü:

1. **kaṭv-i şümü:** -ı

Mesnevi 16

Mısra: 92

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Uğursuz, kötü kavim.

91. Götürü eylesünler kim hücümü

92. Götüreler aradan kavm-i şümü

kavs:

1. **kaṭvindeki:** -i, -n, -de, -ki

Mesnevi 38

Mısra: 237

Ar. Yay.

237. Felek kaṭvindeki haṭṭı oḳı gör

238. Ataña öne urduḳı oḳı gör

kavs-i kuzah:

1. **kaṭv-i kuzah:**

Mesnevi 8

Mısra: 18

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Gökkuşağı.

17. Şehâb olmuşdı kumrı gibi pür -şevk

18. Taḳardı boynına kaṭv-i kuzah taṭk

2. **kaṭv-i kuzah:**

Mesnevi 12

Mısra: 30

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Gökkuşağı.

29. Sipıhr-i nîl-gün anuñ revâkı

30. Hemân kaṭv-i kuzah dergâh ü taḳı

3. **kaṭv-i kuzah:**

Mesnevi 18

Mısra: 138

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Gökkuşağı.

137. Müzehheb çenberi var güne güne

138. Olur kaṭv-i kuzah andan nümüne

kavs-i kuzahdur:

1. **kaṭv-i kuzahdur:** -dur

Mesnevi 7

Mısra: 91

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Gökkuşağı.

91. Oyuncağ olmağa şankim Şüreyyâ

92. Dizilmiş mehde boncuḳ gibi güyâ

2. **kaṭv-i kuzahdur:** -dur

Mesnevi 36

Mısra: 140

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Gökkuşağı.

139. Gören dir kaşların taḳ-ı feraḳdur

140. Sipıhr-i hüsne yâ kaṭv-i kuzahdur

kaṭv-i mihr ü mâha:

1. **kaṭv-i mihr ü mâha:** -a

Mesnevi 24

Mısra: 182

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Güneşin ve ayın yayı.

181. Ne deñlü ac ü muḥtâc olsa insân

182. Uramaz kaṭv-i mihr ü mâha dendân

kaṭvurmac:

1. **kaṭvurmac:**

Mesnevi 31

Mısra: 28

Kavurma.

27. Yuvasında bişerdi kebḳ ü dürrâc

28. Nitekim tâbe içinde kaṭvurmac

kaṭvâl:

1. **kaṭvâl:**

Mesnevi 13

Mısra: 53

Şarkıcı, şarkı okuyan kimse.

53. Terennümler idüp şevk ile kavvâl
54. Kılurlardı karar u şabri pâ-mâl

2. **kavvâl:**

Mesnevi 18

Mısra: 151

*Sözü bol adam, ahvâli dile getirecek
sözcü. II arz-ı hâlini söylemek isteyen
kimse: âşık.*

151. Münâsib şî rler okurdu kavvâl
152. Virürdi ehl-i bezme vecd ile hâl

kaya:

1. **kaya:**

Mesnevi 25

Mısra: 23

Taş.

23. Kaya kesdükçe ol ğamnâk merdüm
24. Öterdi vâdi vü kühsâr güm güm

kayada kaldum:

1. **kayada kaldum:** -du, -m

Mesnevi 25

Mısra: 57

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

*Taşta, kayada kalmak: Zor durumda,
sıkıntı içinde kalmak.*

57. Kayada kaldum uş başum kayudur
58. Bu dirlikde baña ölmek eyüdür

kayd:

1. **kaydum:** -(u)m

Mesnevi 32

Mısra: 70

Zaptedilmek, tutulmak.

69. Ne ol murgam ki âsân ola şaydum
70. Ne şol şaydem ki düşvâr ola kaydum

kayd kılur:

1. **kayd kılur:** -(u)r

Mesnevi 33

Mısra: 82

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Esir almak, tutsak etmek.

81. İder âhû-yı Çîni nergisi şayd
82. Kılur âhûsı şîr-i şerzeyi kayd

kayd olur:

1. **kayd olur:** -(u)r

Mesnevi 1

Mısra: 96

Kelime Tipi: -

Pranga, zincir, bağ olmak.

95. Ne mümkün murg-i maşşüdum idem
şayd

96. Çü târ-ı 'ankebüt olur baña kayd

kayd-ı ferzend:

1. **kayd-ı ferzend:**

Mesnevi 19

Mısra: 46

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Çocuk (oğul) bağı.

45. Ger isterseñ dañı muhkem ola bend
46. İd aña kayd-ı ferzend ile peyvend

kaygu çekdi:

1. **kaygu çekdi:** -di

Mesnevi 27

Mısra: 252

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

*Kaygı çekmek: Üzüntü duymak,
tasalanmak.*

251. Tutup bu resme mâtem ol perî-rü
252. Be- ğâyet ğuşşalandı çekdi kaygu

k'âyîn:

1. **k'âyîn:**

Mesnevi 19

Mısra: 96

*Ki âyîn: Ayin de. Ayin: Merasim,
tören.*

95. Kamu düşîze kızlar Meryem-âyîn
96. Ne er yüzini görmişler ne k'âyîn

kaynana:

1. **kaynana:** -sı

Mesnevi 27

Mısra: 70

*Kaynana: Kadına göre kocasının,
kocaya göre karısının annesi.*

69. Çuması iş bu dünyâ-yı denînüñ
70. Kayınanasi iblis-i la'înüñ

kâyinât:

1. **kâyinât:** -ı

Mesnevi 4

Mısra: 34

*Kâinat; yaratılmış şeylerin hepsi, yer
gök bütün varlıklar ve bütün mahlûkat,
âlem, evren.*

33. Kalem çekmezden ön naqqâş-ı kudret
34. İderdüñ kâyinâtı Haqka da 'vet

2. **kâyinâta:** -a

Mesnevi 37

Mısra: 93

*Kâinat; yaratılmış şeylerin hepsi, yer
gök bütün varlıklar ve bütün mahlûkat,
âlem, evren.*

93. Anuñdur her taşarruf kâyinâta
94. Anuñ hükmi revândur şeş cihâta

kayır:

1. **kayır:**

Mesnevi 11

Mısra: 163

*İlgilenip korumak II gözetmek,
himaye etmek.*

163. Kayır kim olmayam divâne-i 'ışk
164. Kamu hâlüm olup efsâne-i 'ışk

2. **kayırmaz:** -maz

Mesnevi 38

Mısra: 21

İlgilenmemek II önemsememek.

21. Memâlik hâlini bir dem kayırmaz
22. Gözin hergiz ruḥ-ı Şîrinden ırmaz

kayırmaz:

1. **kayırmaz:**
Mesnevi 33
Mısra: 50
Ehemmiyeti yok!

49. İki gözün de iderse saña nâz
50. Çıkar yabana at anı kayırmaz

kays:

1. **kays:**
Mesnevi 33
Mısra: 156
Leyla ve Mecnun hikayesindeki Mecnun'un aşk müptelası olmadan önceki adı.

155. Eger ân olmasa Leylâda efzûn
156. Görüp Kays olmaz idi anı Mecnûn

kayser:

1. **kayser:**
Mesnevi 37
Mısra: 141
Eski Rum hükümdarlarının unvanı.

141. Baña Kayser gülâm-ı kemterîndür
142. Kemîne çâkerüm Hâkân-ı Çîndür

kayser kızı meryemden olmuş:

1. **kayser kızı meryemden olmuş: -miş**
Mesnevi 38

- Mısra: 3
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Rum (Bizans) imparatorunun kızı Meryem'den doğma.

3. Çe ger Kayser kızı Meryemden olmuş
4. Degüldi şanasın âdemden olmuş

kayser-i rüm:

1. **kayser-i rüm:**
Mesnevi 11
Mısra: 134
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Anadolu İmparatoru.

133. Hümâdur kanadı altında ol büm
134. Aña bir Rümî bende Kayser-i Rüm

kayur:

1. **kayurma: -ma**
Mesnevi 5
Mısra: 60
Kaygılanmak.

59. Gerek mür ol gerek murğ-ı suḥan-dân
60. Kayurma dest-gîründür Süleymân

2. **kayurmaz: -maz**
Mesnevi 10
Mısra: 47
Önemli değil.

47. Kayurmaz çek belâ vü renc ü miḥnet
48. Tek olsun il senüñ devründe râhât

3. **kayurma: -ma**
Mesnevi 16
Mısra: 89
Kaygılanmak.

89. Kayurma kim muzaffersin muzaffer
90. Getürsün kuvveti bâzûya 'asker

4. **kayurmaz: -maz**
Mesnevi 17
Mısra: 36
Kaygılanmak.

35. Keserse bâğbân serv-i revânı
36. Kayurmaz tek yirind' olsun fidânı

każâ:

1. **każâyile: -(y)ile**
Mesnevi 3
Mısra: 80
Ar. Allah'ın takdirinin oluşması.

79. Eger rübâh-ı pîr ü ger cevân-şîr
80. Każâyile kader boynında zencîr

2. **każâ:**
Mesnevi 3
Mısra: 106
Ar. Allah'ın takdirinin oluşması.

105. Velî kımaz k'idem seyr-i maḳâmât
106. Każâ hükmince olur imtilâ'ât

3. **każâyı: -(y)ı**
Mesnevi 9

- Mısra: 7
(فضاء) i. (Ar. każâ ' "hükmetmek, emretmek, yerine getirmek, ödemek"ten) 1. Kimsenin kastı olmadan ortaya çıkan, zarara veya can kaybına sebep olabilen hâdise: 2. Kaderin, Allah tarafından ezelde tâyin ve tespit edilen biçimde ve zamanda gerçekleşmesi.

7. Każâyı gör ki girüp mîvezâra
8. Uzadur zulm elin bir şâhsâra

4. **każâdan: -dan**
Mesnevi 12
Mısra: 79
(فضاء) i. (Ar. każâ ' "hükmetmek, emretmek, yerine getirmek, ödemek"ten) 1. Kimsenin kastı olmadan ortaya çıkan, zarara veya can kaybına sebep olabilen hâdise: 2. Kaderin, Allah tarafından ezelde tâyin ve tespit edilen biçimde ve zamanda gerçekleşmesi.

79. Każâdan düşdi kaşırına nigâruñ
80. Görüñ bi'llâh naşşın rûzgâruñ

5. **każâyise: -(y)i, -se**
Mesnevi 23
Mısra: 62
Ar. Allah'ın takdirinin oluşması.

62. Eyitdi ger każâyise ne care
61. Didi bildüm k'olursın pâre pâre

6. **każaya: -(y)a**
Mesnevi 27

Mısra: 165

Ar. Allah'ın takdirinin oluşması.

165. Olur işbu kazaya ittifağı
166. Ki her cem'iyetün bir iftirakı

7. **każāya**: -(y)a

Mesnevi 27

Mısra: 323

Ar. Allah'ın takdirinin oluşması.

323. Hemān sa'y eyle rāzi ol każāya
324. Muṭī' it tevsen-i nefsuñ rızāya

każādan:

1. **każādan**:

Mesnevi 38

Mısra: 63

*Kazârâ, ez kazâ (tesadüfen) II Yazgı,
kader.*

63. Każādan bir gice şeh mest-i bāde
64. Der-i halvet-serâ kalmış güşāde

kazan:

1. **kazanlar**: -lar

Mesnevi 23

Mısra: 111

Kazmak işini yapan.

111. Kazanlar tîşe-i pülādla anı
112. Șomışlar püşt-i mähîde nişanı

każā-yı nā-gehānî:

1. **każā-yı nā-gehānî**:

Mesnevi 27

Mısra: 112

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ani bir olay.

111. Helāk itmek için bir nā-tüvānı

112. İrişdi şan każā-yı nā-gehānî

każā-yı nā-gehānî irdi:

1. **każā-yı nā-gehānî irdi**: -di

Mesnevi 38

Mısra: 94

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

*Ansızın kaza erişmek: Allah'ın
takdirinin ansızın gerçekleşmesi (Kaderin
kazaya dönüşmesi).*

93. Çeküp āh itdi feryād ü fiğānı

94. Didi irdi każā-yı nā-gehānî

kebāb:

1. **kebābı**: -ı

Mesnevi 18

Mısra: 148

Ateşe karşı kızartılmış et, büryân.

147. Çalup sâzendeler çeng ü rebābı

148. Eserdüp dönderürlerdi kebābı

2. **kebāba**: -a

Mesnevi 31

Mısra: 26

Ateşe karşı kızartılmış et, büryân.

25. Görüp hürşidden şol deñlü tābı

26. Kebāba reşk iderdi murğ-ı ābî

kebāb ü yañnî vü biryān kavurmac:

1. **kebāb ü yañnî vü biryān kavurmac**:

Mesnevi 32

Mısra: 28

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

*Kebab ve yahni ve büryan, kavurma.
(Etin farklı pişirme usullerine göre
adlandırıldığı et yemekleri).*

27. İçi tolmuş hezārān kebk ü dürrāc

28. Kebāb ü yañnî vü biryān kavurmac

kebg-i deri:

1. **kebg-i deri**:

Mesnevi 26

Mısra: 58

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

*Dere kekligi, güzel sesli büyük keklük,
nazlı edayla yürümesiyle anılır.*

57. Çıķam çün Bîsütün üstine gāhî

58. Göre kebg-i derî benden hırāmı

kebk:

1. **kebk**:

Mesnevi 5

Mısra: 99

Keklik.

99. Görüp kebk didi işbu amānı

100. Yapar bāzuñ gözinde āşyānı

2. **kebk**: -e

Mesnevi 24

Mısra: 223

Keklik.

223. N'ola bāzuñ olursa kebk meyli

224. Olur güncişk bümüñ hem tufeyli

3. **kebküñ**: -üñ

Mesnevi 33

Mısra: 98

Keklik.

97. Görüp hınnā ile pāyini gül-reng

98. Hasedden oldı kebküñ ayağı leng

kebk ü dürrāc:

1. **kebk ü dürrāc**:

Mesnevi 31

Mısra: 27

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Keklik ve turaç kuşu.

27. Yuvasında bişerdi kebk ü dürrāc

28. Nitekim tābe içinde kavurmac

2. **kebk ü dürrāc**:

Mesnevi 32

Mısra: 27

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Keklik ve turaç kuşu.

27. İçi tolmuş hezārān kebk ü dürrāc

28. Kebāb ü yañnî vü biryān kavurmac

kebk-i nāzenimi:

1. **kebk-i nâzenîni: -i**

Mesnevi 27

Mısra: 126

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Nazlı keklik.

125. Ecel şâhîni açup bâl ü çengâl

126. O kebk-i nâzenîni kapdı der-ñâl

kebk-i şivekârî:

1. **kebk-i şivekârî: -i**

Mesnevi 36

Mısra: 210

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

İşveli, cilveli, oynak keklik.

209. Be-cidd ü cehd o şâhîn-i şikârî

210. Alur altına kebk-i şivekârî

2. **kebk-i şivekârî: -i**

Mesnevi 40

Mısra: 86

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

İşveli, cilveli, oynak keklik.

85. Olup şâhîn ü şeh-bâz-ı şikârî

86. Şikâr itdün bu kebk-i şivekârî

kebüter:

1. **kebüter:**

Mesnevi 12

Mısra: 46

F. Güvercin.

45. Görenler ka'be-i küyımı ditrer

46. Kuş uçmaz ol yaña konmaz kebüter

2. **kebüter:**

Mesnevi 15

Mısra: 26

F. Güvercin.

25. İki yanında olmasa iki per

26. Kaçan pervâz iderdi her kebüter

3. **kebüter:**

Mesnevi 15

Mısra: 66

F. Güvercin.

65. Perîler gibi uçardı açup per

66. Yitemezdi aña bād u kebüter

4. **kebüter:**

Mesnevi 24

Mısra: 222

F. Güvercin.

221. Ne var almazsa şâhînün şikârın

222. Kebüter alur eñfâlün qarârın

5. **kebüter:**

Mesnevi 32

Mısra: 60

F. Güvercin.

59. Görür kim şâh-bâz olmuş kemîn-sâz

60. Kebüter gibi itt'âheng-i pervaz

kef:

1. **kef:**

Mesnevi 8

Mısra: 45

(كف) i. (Fars. kef) Köpük, (كف) i. (Ar. keff) 1. Elin iç kısmı, el ayası, avuç, avuç içi: 2. Ayak tabanı.

45. Ağaçlar kef çalar kuşlar terâne

46. Şeher bülbüller ırlar yana yana

2. **kef:**

Mesnevi 16

Mısra: 18

Köpük.

17. Tıtuş karşıda Behrâm leşkeri şaf

18. Şaçarlar üstur-ı ser-mest gibi kef

kefen:

1. **kefen:**

Mesnevi 15

Mısra: 92

Ar. Ölüye sarılan bez.

91. Ölü bildi özin ol hür muñlak

92. Kefen şan bādbān tābūt zevrak

2. **kefen:**

Mesnevi 16

Mısra: 162

Ar. Ölüye sarılan bez.

161. Gider ön soñ cemî'-i baht ü rahtuñ

162. Kefen hil'at olur tābūt tahtuñ

3. **kefen:**

Mesnevi 30

Mısra: 26

Ar. Ölüye sarılan bez.

25. Ya virdi 'aşık-ı bīmāra mañbüb

26. Kefen birden dürüp mānend-i mektüb

4. **kefen:**

Mesnevi 38

Mısra: 147

Ar. Ölüye sarılan bez.

147. Kefen gülden iderler ol nihāle

148. Semen üzre şararlar berg-i lāle

5. **kefen:**

Mesnevi 38

Mısra: 173

Ar. Ölüye sarılan bez.

173. Kefen açınca Pervizüñ yüzinden

174. Görüp Şirîn gitti kendüzinden

6. **kefen:**

Mesnevi 38

Mısra: 258

Ölüye sarılan bez, kefen.

257. Olur şâh ü gedāya kabır ħargâh

258. Kefen hil'at hemān a'māl hem-râh

kefen pīrahen ü tābūt hil'at k'ola:

1. **kefen pīrahen ü tābūt hil'at k'ola: -a**

Mesnevi 27

Mısra: 140
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Kefen gömlek ve tabut kaftan (ki) olmak.

139. Yaraşur mıydı k'ola aña kat kat
140. Kefen pîrâhen ü tâbüt hîl'at

keffini kef-i terâzû iderdi:

1. **keffini kef-i terâzû iderdi:** *-er, -di*
Mesnevi 24
Mısra: 23
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Elini terazi kefesi etmek.

23. İderdi keffini kef-i terâzû
24. Dögerdi tağ ü taşda zür-bâzû

kef-gîr olmuşdı:

1. **kef-gîr olmuşdı:** *-miş, -di*
Mesnevi 15
Mısra: 78
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Kevgir, süzgeç; kepçe olmak.

77. 'Aceb eüş eyledi ol dîk-i dil-gîr
78. Felek olmuşdı güya aña kef-gîr

kef-i deryâ:

1. **kef-i deryâ:**
Mesnevi 15
Mısra: 113
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Denizin eli.

113. Kef-i deryâ ki yokdur anda engüşt
114. Baña her bir hûbâbî gösterür müşt

kef-i destin:

1. **kef-i destin:** *-î, -n*
Mesnevi 25
Mısra: 41
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Avuç.

41. Kef-i destin dem-â-dem ol kavî- çeng
42. Şapan idüp atardı her yaña seng

kehkeşân:

1. **kehkeşâna:** *-a*
Mesnevi 15
Mısra: 56
Saman yolu, saman uğrusu, hacılar yolu.

55. İrişürdi sütüni âsmâna
56. Degerdi bâdbânî kehkeşâna

2. **kehkeşândur:** *-dur*
Mesnevi 18
Mısra: 134
Saman yolu, saman uğrusu, hacılar yolu.

133. Nice hargâh kim bir âsmândur
134. Kim anuñ her tınâbî kehkeşândur

3. **kehkeşâne:** *-e*
Mesnevi 22
Mısra: 34

Saman yolu, saman uğrusu, hacılar yolu.

33. Çemend' oldukça ol ırmak revâne
34. İderdi gökde ta'na kehkeşâne

kehrübâ:

1. **kehrübâye:** *-(y)e*
Mesnevi 34
Mısra: 76
Saman kaparı, kehribar taşı.

75. Olup zerd ol meh-i hürşîd-pâye
76. Ten-i simîni döndi kehrübâye

kej:

1. **kej:**
Mesnevi 18
Mısra: 95
(Fa.) Eğri, çarpık.

95. Külâhın kej urınmış her sipâhî
96. Ne ispeh hûsın ilinüñ pādşâhı

k'eksüklügümüz maqbül eyle:

1. **k'eksüklügümüz maqbül eyle:**
Mesnevi 22
Mısra: 103
Kelime Tipi: **Deyim**
Ki, vezin nedeniyle k' biçiminde kullanılmıştır. Eksikliğimizi kabul eyle: Kusurumuzu bağışla; kusurumuzu hoş gör(Yapılan işin ya da sunulan ikramın karşı tarafın kıymeti karşısında yetersiz ve âciz kaldığını vurgulamak maksadıyla söylenen bir deyim).

104. Cihân tolusı mâl ey merd-i fâyık
103. Didi k'eksüklügümüz eyle maqbül

kelâğ ü zâğa:

1. **kelâğ ü zâğa:** *-a*
Mesnevi 2
Mısra: 34
Kelime Tipi: *-*
Karga.

33. Geh eflâki ider gülzâr ü gülşen
34. Gehî eyler kelâğ ü zâğa mesken

kelâm:

1. **kelâmum:** *-(u)m*
Mesnevi 1
Mısra: 83
Söz, söyleyiş biçimi.

83. Kelâmum şehdin eyle şöyle şîrîn
84. Ki Hûsrev ağzın açup ide taşsîn

2. **kelâmum:** *-(u)m*
Mesnevi 6
Mısra: 45
Söz, kav. II Şiir.

45. Kelâmum dün olup olmaz müşerref
46. Nazar kılmazsa ger lutf ile Âşaf

3. **kelâmıyla:** *-î, -(y)la*
Mesnevi 7
Mısra: 112
Söz, söyleyiş biçimi.

111. Beyân itse cihâna ger me'ânî
112. Kelâmiyla alurdu 'aql ü câmî

4. **kelâmı:** -ı

Mesnevi 11

Mısra: 119

(مكس) i. (Ar. kelâm) 1. Tek kelime veya kelimelerden meydana gelmiş söz, ifade: 2. Söyleyiş, söyleme: 3. Dil, lehçe:.

119. Kelâmı tatlu vü peygâmi şîrîn
120. Dil-ârâmi cihânun nâmı Şîrîn

5. **kelâmın:** -ı, -n

Mesnevi 11

Mısra: 139

(مكس) i. (Ar. kelâm) 1. Tek kelime veya kelimelerden meydana gelmiş söz, ifade: 2. Söyleyiş, söyleme: 3. Dil, lehçe:.

139. Çü Şävuruñ kelâmın dînledi şâh
140. Temâm olduğda itdi derd ile âh

6. **kelâmı:** -ı

Mesnevi 15

Mısra: 178

Söz.

177. Varup dâye aña virdi selâmi
178. Edep birle edâ idüp kelâmı

7. **kelâmı:** -ı

Mesnevi 18

Mısra: 65

(مكس) i. (Ar. kelâm) 1. Tek kelime veya

kelimelerden meydana gelmiş söz, ifade: 2. Söyleyiş, söyleme: 3. Dil, lehçe:.

65. Temâm olunca Şävuruñ kelâmı

66. Didi şeh aña kim ey merd-i 'âmî

8. **kelâmın:** -ın, -n

Mesnevi 33

Mısra: 68

Söz.

67. İrürüp Hüsrevün ana selâmın
68. Beyân eylediler şîrîn kelâmın

9. **kelâmın:** -ı, -n

Mesnevi 36

Mısra: 4

Söz, kavî.

3. Ç'eşitdi şâh dil-dâruñ selâmın
4. Temâmet dînledi Şîrîn kelâmın

10. **kelâmum:** -(u)m

Mesnevi 40

Mısra: 41

Söz, burada eser kastedilmiş.

41. Kabûl olup kelâmum bulsa kadri
42. Şu 'ür-ı şî'rüm örte nür-ı bedri

kelb:

1. **kelb:**

Mesnevi 3

Mısra: 120

Köpek.

119. Seg-i nefsum harîş-i cîfe-i dñn
120. Bu kelb ucından oldum âh mağbñn

kelb-i bazar:

1. **kelb-i bazar:**

Mesnevi 4

Mısra: 68

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Çarşı, pazar köpeği.

67. Didün bu cîfeye murdâr murdâr
68. Çamu tãliblerine kelb-i bazar

kelim:

1. **kelime:** -e

Mesnevi 4

Mısra: 45

Kendisiyle kelâm edilen kimse: *kelim-ullah Hazret-i Musa aleyhisselâm.*

45. Kelîme ger 'aşâ oldıysa yâver
46. Saña tãvüs-ı kudsî oldı reh-ber

kelle:

1. **kelle:**

Mesnevi 36

Mısra: 277

Baş, kafa.

277. Ne kelle k'olmaya anuñ çüpânı
278. Komaz fãriğ yürimeye gürg anı

kelp-i bazar:

1. **kelp-i bazar:**

Mesnevi 38

Mısra: 60
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Çarşı, pazar köpeği.

59. Yetim akcasını kim yerse her-bâr
60. Degüldür âdemî bil kelp-i bazar

kem:

1. **kem:**

Mesnevi 30

Mısra: 12

Değersiz, sıradan.

11. Cihân içre senüñdür şimdi devrân
12. Kapuñda kem kuluñ Fağfür ü Hãkân

2. **kem:**

Mesnevi 37

Mısra: 114

Kötü, değersiz, sıradan.

113. Hãlile itdi çün Nemrüd içale
114. Aña itdürdi bir kem peşşe nale

kem -âzâr ol:

1. **kem -âzâr ol:**

Mesnevi 10

Mısra: 14

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Zararsız ol, zarar verme.

13. Dilerseñ kim saña devlet ola yâr
14. Kem -âzâr ol kem -âzâr ol kem -âzâr

2. **kem -azâr ol:**

Mesnevi 10

Mısra: 14

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Zararsız ol, zarar verme.

13. Dilersen kim saña devlet ola yâr

14. Kem -azâr ol kem -azâr ol kem -azâr

3. **kem -azâr ol:**

Mesnevi 10

Mısra: 14

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Zararsız ol, zarar verme.

13. Dilersen kim saña devlet ola yâr

14. Kem -azâr ol kem -azâr ol kem -azâr

4. **kem -azâr ol:**

Mesnevi 10

Mısra: 14

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Zararsız ol, zarar verme.

13. Dilersen kim saña devlet ola yâr

14. Kem -azâr ol kem -azâr ol kem -azâr

5. **kem -azâr ol:**

Mesnevi 10

Mısra: 14

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Zararsız ol, zarar verme.

13. Dilersen kim saña devlet ola yâr

14. Kem -azâr ol kem -azâr ol kem -azâr

kem olsa:

1. **kem olsa: -sa**

Mesnevi 5

Mısra: 151

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Değersiz olmak.

151. Kim olsa zerre-i nâcizden kem

152. Olur mı ol hârim-i mihre mahrem

kem -azâr:

1. **kem -azâr:**

Mesnevi 10

Mısra: 14

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Zarar vermeyen, zararsız.

13. Dilersen kim saña devlet ola yâr

14. Kem -azâr ol kem -azâr ol kem -azâr

kemâhî:

1. **kemâhî:**

Mesnevi 1

Mısra: 50

(Ar.) Olduğu gibi, hakkıyla, o kadar.

49. Uyar taklîd hıv âbindan İlähî

50. Görem tâ nür-ı tahkîki kemâhî

2. **kemâhî:**

Mesnevi 15

Mısra: 102

1. (کما هي) zf. (Ar. kemâ "gibi" hiye > hi "o" ile kemâhi) Olduğu gibi, tam

mânâsiyle, hakkıyla: 2. El-Kemahi: Osmanlı döneminde yaşamış meşhur muhaddislerden (hadis rivayet eden). Tam adı: Osman b. Yakfîb b. Hüseyin b. Mustafa el-Kemahl el-İslambzli er-Rumi' dir. 1700 lü yıllarda yaşamıştır.

101. Keser ol tahtayı erreyle mâhî

102. Komaz kim baña taht ola kemâhî

3. **kemâhî:**

Mesnevi 19

Mısra: 90

1. (کما هي) zf. (Ar. kemâ "gibi" hiye > hi "o" ile kemâhi) Olduğu gibi, tam mânâsiyle, hakkıyla: 2. El-Kemahi: Osmanlı döneminde yaşamış meşhur muhaddislerden (hadis rivayet eden). Tam adı: Osman b. Yakfîb b. Hüseyin b. Mustafa el-Kemahl el-İslambzli er-Rumi' dir. 1700 lü yıllarda yaşamıştır.

89. Çü rüşen oldı şem'-i şubhgâhî

90. Münevver kıldı âfâki kemâhî

4. **kemâhî:**

Mesnevi 22

Mısra: 91

1. (کما هي) zf. (Ar. kemâ "gibi" hiye > hi "o" ile kemâhi) Olduğu gibi, tam mânâsiyle, hakkıyla: 2. El-Kemahi: Osmanlı döneminde yaşamış meşhur muhaddislerden (hadis rivayet eden). Tam adı: Osman b. Yakfîb b. Hüseyin b. Mustafa el-Kemahl el-İslambzli er-Rumi' dir. 1700 lü yıllarda yaşamıştır.

91. Kemâhî irmez aña 'aql-ı derrâk

92. Süremez olsa ne deñlü dil-âver

5. **kemâhî:**

Mesnevi 23

Mısra: 101

Olduğu gibi, tam mânâsiyle, hakkıyla.

101. Tenâhîden mu'arrâdur kemâhî

102. Anuñ nişfinda kalmış gâv ü mâhî

6. **kemâhî:**

Mesnevi 30

Mısra: 10

Olduğu gibi, olduğu üzere.

9. Didi k'ey hâkim-i evren-i şâhî

10. Mu'tî' emrünüñ 'âlem kemâhî

7. **kemâhî:**

Mesnevi 31

Mısra: 17

(Ar.) Olduğu gibi, hakkıyla, o kadar.

17. Hevâ germ idi od gibi kemâhî

18. Semüm olmışdı bād-ı şubhgâhî

8. **kemâhî:**

Mesnevi 40

Mısra: 106

Olduğu gibi, tam mânâsiyle, hakkıyla.

105. Süleymân şâh ile Âşaf İlähî

106. Yedi iklîme hüküm itsün kemâhî

kemâl:

1. **kemâlîfî:-(ü)ñ**

Mesnevi 22

Mısra: 89

*Olgunluk, yetkinlik, tamlik,
eksiksizlik; en yüksek değer, mükemmellik.*

89. Kemâlün tâ kıyâmet var olsun

90. Kemâlün eyledük fi'l-cümle idrâk

2. **kemâlîfî:-(ü)ñ**

Mesnevi 22

Mısra: 90

*Olgunluk, yetkinlik, tamlik,
eksiksizlik; en yüksek değer, mükemmellik.*

89. Kemâlün tâ kıyâmet var olsun

90. Kemâlün eyledük fi'l-cümle idrâk

kemâlât:

1. **kemâlâtîyle: -i, -(y)le**

Mesnevi 7

Mısra: 146

*Sâhip olunan mânevî hasletler,
olgunluklar.*

145. Cihân içinde olmuşdı fisâne

146. Kemâlâtîyle bî-miśl-i zamâne

kemâl-i bî-hayâlıkdur:

1. **kemâl-i bî-hayâlıkdur: -dur**

Mesnevi 3

Mısra: 60

Kelime Tipi: -

*Utanmazlığın(cdepsizliğin) en yüksek
derecesi.*

59. Muqarrer nâ-sezâlıkdur ne şübhe

60. Kemâl-i bî-hayâlıkdur ne şübhe

kemâl-i hüsn ü hulk ü 'adl ü celî:

1. **kemâl-i hüsn ü hulk ü 'adl ü celî:**

Mesnevi 7

Mısra: 106

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

*Güzellik ve ahlak ve adalet ve güzel
yazının olgunluğu, yetkinliği,
mükemmelliği.*

105. Pes az müddetde taḥşil itdi 'ālî

106. Kemâl-i hüsn ü hulk ü 'adl ü celî

kemâl-i lutfuñuzdan:

1. **kemâl-i lutfuñuzdan: -uñuz, -dan**

Mesnevi 30

Mısra: 13

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Yüce lutf/ihsan.

13. Kemâl-i lutfuñuzdan ey ŧehenŧâh

14. Bizi yâd eylemişsiz ḥamdü li'llâh

kemân:

1. **kemân:**

Mesnevi 11

Mısra: 64

*Yay, kavis; yaya benzer II sevgilinin
kaşı.*

63. ŧanasın cebhesi ŧems-i nehârî

64. Kemân ebrûları ebr-i bahârî

2. **kemân:**

Mesnevi 14

Mısra: 55

Yay.

55. Kemân olup siñe siñe iki kât

56. İderdi vahŧ ü ḫayrî gâfil-i mât

kemân ebrûlarını:

1. **kemân ebrûlarını: -lar, -ı, -n, -ı**

Mesnevi 5

Mısra: 81

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Yay biçiminde olan kaŧ.

81. Kemân ebrûlarını kılsa pür-çîn

82. Olur miskîn ŧâh-ı Çîn ü Maçîn

kemân -ebrûlarıñ:

1. **kemân -ebrûlarıñ: -lar, -uñ**

Mesnevi 14

Mısra: 51

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Yay biçiminde olan kaŧ.

51. Kemân -ebrûlarıñ tîrine âhü

52. Gele rûḫum deyü varurdu ḫarŧu

kemân ebrûlarıñdur:

1. **kemân ebrûlarıñdur: -lar, -(u)ñ, -dur**

Mesnevi 4

Mısra: 10

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Yay biçiminde olan kaŧ.

9. Eyâ iki cihâna kurretü'l - 'ayn

10. Kemân ebrûlarıñdur kâbe ḫavseyn

kemân olmuşdı:

1. **kemân olmuşdı: -miş, -dı**

Mesnevi 16

Mısra: 67

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

*Yay olmak. // Ok atıcı konumunda
bulunmak.*

67. Kemân olmuşdı bezm-i rezimde çeng

68. İderdi âvâze-i zih añ 'âheng

kemân-ebrü:

1. **kemân-ebrü:**

Mesnevi 19

Mısra: 116

*Kaşları yay gibi güzel biçimli olan,
keman kaŧı.*

115. İderdi gerçi ḫusrev ŧayd ü neḫçir

116. Ururdu her kemân-ebrü aña tîr

kemend:

1. **kemendi: -i**

Mesnevi 3

Mısra: 12

Saçın kıvrımı bağlamında.

11. Görüp her serv-bâlâ vü bülendi

12. ḫaḫup boynuma zülfinden kemendi

kemend-i 'anberin:

1. **kemend-i 'anberin:**

Mesnevi 14

Mısra: 35

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Anber kokulu yular.

35. Kemend-i 'anberin ü halka-yı hâl

36. Gehî tavk-ı ğazâl ü gâh halhâl

kemend-i çäre-i bi-çäre:

1. **kemend-i çäre-i bi-çäre:**

Mesnevi 20

Mısra: 27

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Çaresizin çare kemendî (îpi).

27. Kemend-i çäre-i bi-çäre kütâh

28. İrişmez kaşrına ol mâhuñ evvâh

kemend-i mihr:

1. **kemend-i mihr:**

Mesnevi 12

Mısra: 42

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Güneşin eklendî. (Far.) Kemend:

Kement- Uzakta bulunan herhangi bir nesneyi yakalayıp çekmek için üzerine atılan ucu ilkeli uzunca ip.

41. Tokunmaz bâmna nezzâre-i mâh

42. Kemend-i mihr irişmez aña kütâh

kemer:

1. **kemerler: -ler**

Mesnevi 36

Mısra: 45

Bele bir kere dolandıktan sonra bağlanan veya tokalanan bel bağı.

45. Kemerler mâh-ı nev gibi mülemma'

46. Kuşanmışlar giyüp tâc-ı muraşşa'

kemer bağlanup:

1. **kemer bağlanup: -up**

Mesnevi 12

Mısra: 3

Kelime Tipi: **Deyim**

Kemer bağlanmak: Hazırlığı tamamlamak (yola çıkmak için).

3. Kemer bağlanup üstâd-ı zemâne

4. Tütüp Ermen yolın oldı revâne

kemer-bend:

1. **kemer-bend:**

Mesnevi 18

Mısra: 22

Kemer bağı.

21. Yir öpüp didi Şävür-ı huredmend

22. Şehâ şehler işigünde kemer-bend

kemine:

1. **kemine:**

Mesnevi 4

Mısra: 30

(Fa.) Aciz, zavallı.

29. İşigün rütbeti a'lâ felekden

30. Kemine çâkerün eşref melekden

2. **kemine:**

Mesnevi 5

Mısra: 68

(Fa.) Aciz, zavallı.

67. Felekler hüküm engüştinde hâtem

68. Kemine çâkeri Dârâ vü Rüstem

3. **kemine:**

Mesnevi 18

Mısra: 136

Aciz, zavallı, noksan, eksik.

135. Aña ednâ şem' aña mâh-ı tâbân

136. Kemine şemsesi hürşid-i raşşân

4. **kemine:**

Mesnevi 19

Mısra: 144

(Fa.) Aciz, zavallı.

143. Nedür bunca tazarru' ey şehşâh

144. Kemine cânuñ için gâh ü bî-gâh

5. **kemine:**

Mesnevi 22

Mısra: 107

(Fa.) Aciz, zavallı.

107. Bu işde şermsârem ben kemine

108. Kulağ olup aña şarrâf-ı mâhir

6. **kemine:**

Mesnevi 37

Mısra: 142

Hakir, aciz, zavallı.

141. Baña Kayşer gulâm-ı kemterindür

142. Kemine çâkerüm Hâkân-ı Çindür

7. **kemine:**

Mesnevi 40

Mısra: 70

(Fa.) Aciz, zavallı.

69. Niçe Şeyhî suhan mülkinde sulţân

70. Kemine çâkeri Hassân ü Selmân

kemingâh-ı cihanda:

1. **kemingâh-ı cihanda: -da**

Mesnevi 32

Mısra: 72

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Dünya pusu yeri.

71. Ben ol müşgîn ğazâl ü nâzeninem

72. Kemingâh-ı cihanda Şîrinem

kemîn-i kemter-i halk-ı cihanem:

1. **kemîn-i kemter-i halk-ı cihanem: -em**

Mesnevi 3

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Dünya halkının itibarsız aşâğılığı.

1. Hüdâvendâ za'îf ü nâ-tüvânem

2. Kemîn-i kemter-i halk-ı cihanem

kemîn-sâz olmuş:

1. **kemîn-sâz olmuş: -miş**
Mesnevi 32
Mısra: 59
Kelime Tipi: **Deyim**
Pusu kurmak.

59. Görür kim şâh-bâz olmuş kemîn-sâz
60. Kebüter gibi itd'âheng-i pervaz

kem-yâb:

1. **kem-yâb:**
Mesnevi 22
Mısra: 37
Nadır, bulunmayacak kadar az olan.

37. 'Acéb şân'atlar itdi anda kem-yâb
38. Eli şuyından aqıtdı aña âb

kenâr:

1. **kenâre: -e**
Mesnevi 12
Mısra: 47
Far. Kıyı, sahil.

47. Bu kaşruñ revzeninden her kenâre
48. İder ol mâh-rû her gün nezâre

2. **kenâre: -e**
Mesnevi 14
Mısra: 40
Kıyı, kenar II yan.

39. Buyurdu şâh başlandı şikâre
40. Yayıldı mâh-peykerler kenâre

3. **kenâra: -a**
Mesnevi 15
Mısra: 128
Far. Kıyı, sahil.

127. Ne meh dürr-i yetim ü gevher-i nâb
128. Kenâra şalmış anı güyiyâ âb

4. **kenârum: -(u)m**
Mesnevi 17
Mısra: 56
Far. Kıyı, sahil.

55. Olup pergâle pergâle 'izârum
56. Yaşumdan lâlezâr oldı kenârum

kenâra çıkalum:

1. **kenâra çıkalum: -alum**
Mesnevi 18
Mısra: 63
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kenara çekilmek II "Bir köşeye çekilmek" deyimiiyle yakın anlamlı olarak "çevreyle olan iletişimi kesip yalnız yaşam sürmek" veya "kendini sakınmak".

63. Çıkalum serv gibi her kenâra
64. Açalum şu gibi ol hoş diyâra

kenâre çıktı:

1. **kenâre çıktı: -dı**
Mesnevi 32

- Mısra: 162
Kelime Tipi: **Deyim**
Kenara çıkmak: Yaklaşmayıp uzakta bulunmayı yeğlemek.

161. Ne deñlü söylediyse olmadı çâre
162. Be-âhir ol ser[i]v çıkdı kenâre

kenâre çıkup:

1. **kenâre çıkup: -up**
Mesnevi 11
Mısra: 145
Kelime Tipi: **Deyim**
Kenara çıkmak: Yaklaşmayıp uzakta bulunmayı yeğlemek.

145. Çıkup nâmüs 'arından kenâre
146. Selâmet ceybin itdi pâre pare

kenâre idüp:

1. **kenâre idüp: -üp**
Mesnevi 13
Mısra: 43
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kucağında tut-.

43. İdüp Pervîz ol naqşı kenâre
44. İderdi gâh gâh aña nezâre

kenâr-ı cüya:

1. **kenâr-ı cüya: -a**
Mesnevi 31
Mısra: 151
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İrmak kenarı.

151. Kenâr-ı cüya be-rû sâye-i bîd
152. İder zevk ü şafâ-yı rûhı tecdîd

kenâr-ı cüy-ı şîre:

1. **kenâr-ı cüy-ı şîre: -e**
Mesnevi 22
Mısra: 70
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Süt ırmağının kenarı.

69. Kenâr-ı cüy-ı şîre ol kıyâmet
70. Hemân havziyla ol serv-i semen-ber

kenâr-ı havz:

1. **kenâr-ı havz:**
Mesnevi 22
Mısra: 44
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Havuzun kenarı.

43. 'Arüş-ı dehre ol cü gâbgâb oldı
44. Kenâr-ı havz güyâ kim leb oldı

kenârı tutdı:

1. **kenârı tutdı: -dı**
Mesnevi 16
Mısra: 102
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Suyun kıyıya yakın yerlerinde toplanması.(çerçöpün).

101. Görüp Behrâm ol mevc-i bî-şumârı
102. Hâs u hâşâkveş tutdı kenârı

kendi:

1. **kendi:**

Mesnevi 11

Mısra: 117

Kişinin öz varlığı, zâtı.

117. Kuhistân cennet olmuş kendi hürî

118. Bulunmaz kaşr-ı hüsninde kuşurî

kendin aguladı:

1. **kendin aguladı: -dı**

Mesnevi 38

Mısra: 212

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Kendini zehirlemek.

211. Şağular şağdı çok çok ağladı

212. Hemân-dem kendü kendin aguladı

kendin şuya atardı:

1. **kendin şuya atardı: -ar, -dı**

Mesnevi 31

Mısra: 24

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Kendini şuya atmak, bırakmak.

23. Güneş ıssısını kılmığa tebrîd

24. Atardı şuya kendin sâye-i bîd

kendin yitürdi:

1. **kendin yitürdi: -di**

Mesnevi 21

Mısra: 40

Kelime Tipi: **Deyim**

Kendini yitirmek: Kendinden geçmek:

Heyecan verici bir durum karşısında akli ve duyu organları işlemez olmak.

39. Şad[ı]r gösterdiler geçüp oturdı

40. Velî hayretten öz kendin yitürdi

kendine kala:

1. **kendine kala: -a**

Mesnevi 38

Mısra: 50

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

(... -den) kendine geçmek; kendi malı

olmak.

49. Şanurdu gitse Hüsrev mülk-i îrân

50. Kala uz kendine ol tıfl-ı nâ-dân

kendözümü giceden fark idemem:

1. **kendözümü giceden fark idemem:**

Mesnevi 25

Mısra: 104

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Kendimi giceden ayıramam II Dünya gözüme hep gece(karanlık) olarak görünür.

103. Ciger kanı bürüyelden gözümi

104. Giceden fark idemem kendözümü

kendü:

1. **kendü:**

Mesnevi 2

Mısra: 63

İyelik ekleri alarak kişilerin öz varlığını anlatmaya yarayan dönüşlülük zamiri, kendi.

63. Ne mü' min kendü dîninden haber-dâr

64. Ne hüd kâfir ider küfrine ikrâr

2. **kendünüf: -nün**

Mesnevi 7

Mısra: 109

Zatıyla ilgili, kendi.

109. İdindi kendünün cümle 'ulümü

110. Lügât ü mantık ü tıbb ü nücumı

3. **kendü:**

Mesnevi 9

Mısra: 35

Kendi, kendisi (dönüşlülük zamiri).

35. Bu zulmi çünkü Hüsrev kendü gördi

36. Kuluñ rahtın kamu dihkâna virdi

4. **kendülemüf: -ler, -nün**

Mesnevi 15

Mısra: 210

Zatıyla ilgili, kendi.

209. Gehî Şävürüñ ol iklîme geştin

210. Gehî öz kendülemüñ ser-güzeştin

5. **kendüf: -hñ**

Mesnevi 17

Mısra: 71

İyelik ekleri alarak kişilerin öz varlığını anlatmaya yarayan dönüşlülük zamiri, kendi.

71. Bu ğamdan eyleme âzâr kendüñ

72. İdersin nâ-gehân bîmâr kendüñ

6. **kendüf: -hñ**

Mesnevi 17

Mısra: 72

İyelik ekleri alarak kişilerin öz varlığını anlatmaya yarayan dönüşlülük zamiri, kendi.

71. Bu ğamdan eyleme âzâr kendüñ

72. İdersin nâ-gehân bîmâr kendüñ

7. **kendü:**

Mesnevi 24

Mısra: 31

Kendi, kendisi (dönüşlülük zamiri).

31. Zebân-ı tîşe neşter kendü faşşâd

32. Meger ol tağdan kan aldı Ferhâd

8. **kendü:**

Mesnevi 36

Mısra: 173

Zatıyla ilgili, kendi.

173. Virüp kendü libâsın aña Şîrîn

174. İder hâdden ziyâde anı tezyîn

9. **kendü:**

Mesnevi 36

Mısra: 175

Kendi, kendisi (dönüşlülük zamiri).

175. Tırup taşrada kendü idüp ağmaz

176. İçerü şalar anı ol füsün-sâz

10. **kendü:**

Mesnevi 38

Mısra: 212

Kendi, kendisi (dönüşlülük zamiri).

211. Sağular şağdı çok çok ağladı

212. Hemân-dem kendü kendin aguladı

kendü eli ile mezârın düzüp:

1. **kendü eli ile mezârın düzüp:** -üp

Mesnevi 25

Mısra: 35

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Kendi eli ile mezârın kazmak: Bile isteye yaptıklarıyla kendini ölüme götürmek; kendi sonunu hazırlamak.

35. Düzüp kendü eli ile mezârın

36. Yazardı taşına nakş-ı nigârın

kendü kendin götürdi:

1. **kendü kendin götürdi:** -di

Mesnevi 38

Mısra: 92

Kelime Tipi: **Deyim**

Kendi kendini götürmek - Kendini kaybetmek- : Düşüp bayılmak.

91. Çü Şîrîn Hüsrevün fevtini gördi

92. Götürdi kendü kendin yire urdı

kendü kendin yitirdi:

1. **kendü kendin yitirdi:** -di

Mesnevi 22

Mısra: 117

Kelime Tipi: **Deyim**

Kendi kendini kaybetmek - Kendinden geçmek- : Heyecan verici bir durum karşısında aklı ve duygu organları işlemez olmak.

117. Ne gönli mahrem ü ne 'aklı hem-râh

118. Gözi nâzır ruh-ı yâr-ı vefâya

kendü kendine iderdi:

1. **kendü kendine iderdi:** -er, -di

Mesnevi 7

Mısra: 44

Kelime Tipi: **Deyim**

Kendi kendine zarar vermek.

43. 'Avân kim râh-ı tuğyâne giderdi

44. O zâlim kendü kendine iderdi

kendüm yitürdüm:

1. **kendüm yitürdüm:** -dü, -m-m

Mesnevi 3

Mısra: 63

Kelime Tipi: **Deyim**

Kendini yitirmek, aklını kaybetmek.

63. İlahî cehl ile kendüm yitürdüm

64. Edeb resmini aradan götürdüm

kendüñ yitürdüñ:

1. **kendüñ yitürdüñ:** -dü, -ñ

Mesnevi 12

Mısra: 20

Kelime Tipi: **Deyim**

Kendini (idrak ve ihtiyarını) kaybetmek.

19. Hâyâl ü fikr-i bâtl cümle naklüñ

20. Niçün kendüñ yitürdüñ kanı 'aklüñ

kendüzinden gitdi:

1. **kendüzinden gitdi:** -di

Mesnevi 38

Mısra: 174

Kelime Tipi: **Deyim**

Kendisinden geçmek; kendini kaybetmek.

173. Kefen açınca Pervîzüñ yüzünden

174. Görüp Şîrîn gitdi kendüzinden

kenîzek:

1. **kenîzekler:** -ler

Mesnevi 36

Mısra: 49

(Fa.) Küçük cariye.

49. Kenîzekler virür kim yâsemen-ber

50. Nihâl-i gönçe vü şağ-ı şanavber

kerem:

1. **keremden:** -den

Mesnevi 1

Mısra: 13

Lutuf, iyilik, ihsan.

13. Keremden ben fakîre feth-i bâb it

14. Hâtalü sözlerüm yâ Rab şavâb it

2. **kerem:**

Mesnevi 1

Mısra: 44

Bkz. 'cûd u kerem', 'ehl-i kerem', 'lutf u kerem', 'kân-ı kerem', 'ma' din-i kerem' md. lutuf, iyilik, ihsan \ ululuk, şeref \ cömertlik.

43. Neden kim toyuna çapuñda her ac

44. Kerem ben der-be-der miskîn ü muhtâc

kerem hvânın:

1. **kerem hvânın:** -n

Mesnevi 1

Mısra: 42

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Cömertlik, bağış, lütuf sofrası.

41. Terahhüm kıl Firâkî bî-nevâya

42. Kerem hvânın 'atâ it ol gedâyâ

keremler idüp:

1. **keremler idüp:** -üp

Mesnevi 30

Mısra: 18

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Bağışlar, lutuflar etmek.

17. Bu yaña anı perrân eylemişsiz

18. Keremler idüp ihsân eylemişsiz

kerim:

1. **kerimüñ:** -üñ

Mesnevi 5

Mısra: 91

Kerem sahibi, cömert, soylu. II Allah'ın isimlerindedir.

91. Açar ebr-i 'atâsi ol kerîmûn
92. Şadef gibi dehânın her yetîmûn

kerîmâ:

1. **kerîmâ:**

Mesnevi 1
Mısra: 40

Ey kerem sahibi olan Allah.

39. Raḥîmâ ism-i zâtuñ hürmetiçün
40. Kerîmâ her şîfâtuñ hürmetiçün

2. **kerîmâ:**

Mesnevi 6
Mısra: 75

Ey kerem sahibi olan Allah.

75. Kerîmâ bâb-ı luḫfûndan dem-â-dem

kerîmû's-şân- maḫdûm-ı mükerrerem:

1. **kerîmû's-şân- maḫdûm-ı mükerrerem:**

Mesnevi 5
Mısra: 198

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Muhterem(saygıdeğer) şanı büyük oğul.

197. Müşâvir şâha destûr-ı mu'azzam
198. Kerîmû's-şân- maḫdûm-ı mükerrerem

kerrâr-ı hayder:

1. **kerrâr-ı hayder:**

Mesnevi 4
Mısra: 122

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

*Kerrâr-ı Ḥaydar: Hz. Ali. kerrâr:
Harpte çekilip tekrar saldırmak, döne döne
saldırmak. Ḥaydar: 1. Aslan 2. Cesur yiğit
kimse 3. Halife Ali'nin lakabı 4. Yiğit,
cesur, kahraman.*

121. Çehârum Ebû Ḥasan şâh-ı Ḥayber
122. Emîr-i şîr-i Ḥaḫ kerrâr-ı Ḥayder

kerre:

1. **kerre:**

Mesnevi 11
Mısra: 26

Defâ, kez.

25. Cihânı geşt idüp olmuş haber-dâr
26. Tolaşmış niçe kerre hem-çü pergâr

2. **kerre:**

Mesnevi 38
Mısra: 8

Defâ.

7. Adı Şîrûye bir şîr-i jiyân ol
8. İderdi günde biñ kerre ziyân ol

kes:

1. **keser: -er**

Mesnevi 15
Mısra: 101

T. Kesici bir aletle ayırmak.

101. Keser ol taḫtayı erreyle mâhî
102. Qomaz kim baña taḫt ola kemâhî

2. **keserdi: -er, -di**

Mesnevi 16
Mısra: 69

T. Kesici bir aletle ayırmak.

70. 'Ömür ser-riştesin şemşîr-i bürrân
69. Keserdi bî-tekellüf bulsa her ân

3. **keserse: -er, -se**

Mesnevi 17
Mısra: 35

T. Kesici bir aletle ayırmak.

35. Keserse bâğbân serv-i revânı
36. Qayurmaz tek yirind' olsun fidâni

4. **kesdi: -di**

Mesnevi 18
Mısra: 34

Bitirmek, sona erdirmek.

33. İrüp bād-ı ḫunûk tıtmış sedâsın
34. Renîn mi kesdi bülbüller nevâsın

5. **kesdükçe: -dükçe**

Mesnevi 25
Mısra: 23

T. Kesici bir aletle ayırmak.

23. Qaya kesdükçe ol ğamnâk merdüm
24. Öterdi vâdî vü kühsâr güm güm

6. **kesüp: -üp**

Mesnevi 33

Mısra: 116

Bitirmek, sona erdirmek.

115. Şeker kat' itmedi bir laḫza acum
116. Kesüp Şîrînden her ihtiyâcum

7. **kesdi: -di**

Mesnevi 38
Mısra: 101

Kesmek, koparmak.

101. Ser-i zülf-i dirâzın kesdi ol mâh
102. Cihânûñ 'ömrin itdi şanki kutâh

8. **keserler: -er, -ler**

Mesnevi 38
Mısra: 150

Kesmek, koparmak.

149. Nigârînüñ tıutup her buyruğın
150. Keserler ḫâş atlar kıyruğın

keş ü dün ü değadan:

1. **keş ü dün ü değadan: -dan**

Mesnevi 38
Mısra: 248

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Hoş, güzel ve aşâğılık, alçak ve hilekâr, habis.

247. İrağ ol ol 'arûs-ı bî-vefâdan
248. Ğarişur her keş ü dün ü değadan

kesâfet:

1. **kesâfet:**

Mesnevi 28

Mısra: 38

Bulanıklık II açık ve berrak olmama II kir, pislik.

37. Revâ mı ey meh-i burc-ı leâfâfet

38. İrişmek saña mâtemden kesâfet

kesb:

1. **kesbinden:** -i, -n, -den

Mesnevi 24

Mısra: 143

Geçim sağlamak için yapılan çalışma ve sanat.

143. Hüner kesbinden ol el kim ırakdur

144. Dıraht-ı tende bir çun budakdur

kesb it:

1. **kesb it:**

Mesnevi 24

Mısra: 142

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

1. edinmek, elde etmek, kazanmak.

141. Dilerseñ k'olasın 'âlemde meşhür

142. Hüner kesb it hüner ey merd-i mağrûr

keşf eyledi:

1. **keşf eyledi:** -di

Mesnevi 15

Mısra: 184

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Ortaya çıkarmak, açmak, meydana çıkarmak.

183. Çü Hüsrev gördi ol bânüyı dem-sâz

184. Hicâbın def' idüp keşf eyledi râz

keşf idüp:

1. **keşf idüp:** -üp

Mesnevi 18

Mısra: 179

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

1. (Varlığı bilinmeyen bir şeyi) Ortaya çıkarmak. 2. (Gizli, bilinmeyen veya tanınmayan bir şeyi) Anlamak, tanımak, öğrenmek, ne olduğunu anlayıp bilmek.

179. Gönülden keşf idüp her gizlü râzı

180. İder birbirine nâz u niyâzı

kesil:

1. **kesildi:** -di

Mesnevi 37

Mısra: 32

Susmak.

31. Gülistândan dürüldi defter-i gül

32. Kesildi nâle vü efgân-ı bülbül

kesri:

1. **kesri:**

Mesnevi 37

Mısra: 167

Parçalanmışlık.

167. Vire tâ ol du 'â Pervîze kesri

168. Düşe başından anuñ tâc-ı Kısırâ

k'esrid:

1. **k'esride:** -e

Mesnevi 11

Mısra: 91

Ki, vezin nedeniyle k' biçiminde kullanılmıştır. Ki esritmek: Esritmek (Sarhoş etmek, sarhoşluk vermek).

91. Ne şehdür k'esride iki yañada

92. Töludur sâ'idinden sîm sâde

keşti:

1. **keşti:**

Mesnevi 15

Mısra: 61

(كشتی) i. (Fars. keşti) Gemi:

61. Hemân-dem açup ol keşti per ü bâl

62. Revân oldı deñiz yüzine fi'l-ğâl

keşti-i mäh:

1. **keşti-i mäh:**

Mesnevi 24

Mısra: 70

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Ay gemisi.

69. Belürmez kârvân-ı şâm eyvâh

70. Meger kim gârğ olupdur keşti-i mäh

kevâkib:

1. **kevâkib:**

Mesnevi 14

Mısra: 26

Yıldızlar.

25. Felek devr idemez pîrâmeninde

26. Kevâkib çum çapardı dâmeninde

2. **kevâkib:**

Mesnevi 27

Mısra: 295

Yıldızlar.

295. Kevâkib şanma şayyâd-ı zemâne

296. Seni avlamağ için dökdi dâne

3. **kevâkib:**

Mesnevi 31

Mısra: 33

Yıldızlar.

33. Degüldi görünen gece kevâkib

34. Felek yüzine şu saçmışdı ğâlib

4. **kevâkib:**

Mesnevi 31

Mısra: 125

Yıldızlar.

125. Kevâkib güyyiâ ezharı anuñ

126. Meh-i nev rañne-i dîvârı anuñ

5. **kevâkib:**

Mesnevi 31

Mısra: 162

Yıldızlar.

161. Virür her şemsesi nür gibi envâr

162. Kevâkib şanki dîvârında mismâr

6. **kevâkib:**

Mesnevi 32
Mısra: 38
Yıldızlar.

37. Didi Pervîze Şîrîn ey civân-baht
38. Kevâkib saña merkep âsmân taht

7. **kevâkib:**

Mesnevi 33
Mısra: 133
Yıldızlar.

133. Kevâkib ger vireydi gün gibi nûr
134. Felekden şem'-i mâh olurdu mehcûr

kevkeb:

1. **kevkeb:**

Mesnevi 27
Mısra: 256
Yıldız. (Göz yaşı bağlamında).

255. Birez vakt ol meh-i hürşîd-ğebğeb
256. Meh-i tâbân üzre şaçdı kevkeb

kevkeb-i burc-ı cemâle:

1. **kevkeb-i burc-ı cemâle:-e**

Mesnevi 38
Mısra: 183
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Yüz güzelliği burcunun yıldızı.

183. Dirîğ ol kevkeb-i burc-ı cemâle
184. Dirîğ ol iki ebrû-yı hilale

kevser:

1. **kevser:**

Mesnevi 31
Mısra: 167
Cennette bir nehir ismi.

167. Ya Kevser ırmâğıdır ol ya Selsâl
168. Şovukdur kıardan aķ lezzeti bal

kevser eyle:

1. **kevser eyle:**

Mesnevi 1
Mısra: 61
Kelime Tipi: -
Kevser(a.i.) Cennette bir havuzun adı.
Kevser et.

61. Midâdum Selsebîlin eyle Kevser
62. Devâtum olsun ol şahbâya sāğar

key:

1. **key:**

Mesnevi 2
Mısra: 46
Gayet, pek, çok.

45. Ne şeh k'ola cihân andan hirâsân

46. Yoğ itmek anı kıatında key âsân

2. **key:**

Mesnevi 3
Mısra: 6
Gayet, pek, çok.

5. 'İbâdet kılmada gâyetde süstem
6. Günâh itmekde key çâlâk ü cüstem

3. **key:**

Mesnevi 10
Mısra: 63
Ki ey nidası.

63. Hûşûşâ göz yaşından ki şaķın key
64. Turuşamaz anuñla leşker-i key

4. **key:**

Mesnevi 16
Mısra: 26
Gayet, pek, çok.

25. Kılıc olmışdı yaluñ yüzlü maħbûb
26. Çekerlerdi anı pehlûya key hûb

5. **key:**

Mesnevi 18
Mısra: 112
Gayet, pek, çok.

111. Bu âyîn ile kim ol şâh-ı 'âşık
112. Giderd' Ermen zemîne key yaraşık

6. **key:**

Mesnevi 19
Mısra: 5
Gayet, pek, çok.

5. Olup Bânû bu işden key perîşân
6. Olurdu baħr nâm ü neng cûşân

7. **key:**

Mesnevi 23

Mısra: 81
Gayet, pek, çok.

81. Eger hâlinde kıorsam anı key 'âr
82. Ger öldürsem olurven günehkâr

8. **key:**

Mesnevi 34
Mısra: 119
Gayet, pek, çok.

119. Anuñ çâkerleri var ise key hûb
120. Benüm duħterlerüm var daħı mergûb

9. **key:**

Mesnevi 36
Mısra: 154
*(f.i.) Büyük hükümdar, padişah, eski
Acem şahlarından ikinci tabakada
bulunanların adlarının başına getirilirdi.*

153. Çeker ol şevk ile câmı pey-â-pey
154. Kıomaz gönünde ğamdan zerrece key

k'ey:

1. **k'ey:**

Mesnevi 21
Mısra: 22
Ki ey nidası.

21. Varup hâcipler üstâd-ı zemâne
22. Didiler k'ey hünermend-i yegâne

k'ey:

1. **k'ey:**

Mesnevi 15
Mısra: **97**
Ki ey nidası.

97. Ne bilem k'ey felek n'oldı günāhum
98. Virürsün derd ü gam alursın āhum

2. **k'ey:**

Mesnevi 15
Mısra: **225**
Ki ey nidası.

225. Didi Pervīze k'ey ğamġin ü nā-şād
226. Atañuñ aldı 'ömri ħırmenin bād

3. **k'ey:**

Mesnevi 17
Mısra: **23**
Ki ey nidası.

23. Didi k'ey zīnet-i evreng-i Cemşīd
24. Cihānda tāc ü taħtuñ ola cāvīd

4. **k'ey:**

Mesnevi 19
Mısra: **9**
Ki ey nidası.

10. Dil ü can mülkinüñ sultāmı Şīrīn
9. Didi k'ey cānumuñ cānāmı Şīrīn

5. **k'ey:**

Mesnevi 23

Mısra: **95**
Ki ey nidası.

95. Girü Ĥusrev didi k'ey ehl-i tedbīr
96. Yaras dīvāneye zindān-ı dil-ġīr

6. **k'ey:**

Mesnevi 24
Mısra: **56**
Ki ey nidası.

55. Kılurdu yana yana āh-ı pūr-süz
56. Dir idi ne 'aceb eġlendi k'ey rüz

7. **k'ey:**

Mesnevi 24
Mısra: **63**
Ki ey nidası.

63. Gözümden k'ey sevād-ı şeb cüdāsın
64. 'Aceb bilsem ne çeşme tütüyāsın

8. **k'ey:**

Mesnevi 24
Mısra: **119**
Ki ey nidası.

119. Didi Pervīze Şīrīn k'ey ser-efrāz
120. Açıldı 'āleme gencīne-i rāz

9. **k'ey:**

Mesnevi 24
Mısra: **135**
Ki ey nidası.

135. Didi Şāvūr k'ey şāh-ı dil-āver
136. İdüpdür anı Ferhād-ı hünerver

10. **k'ey:**

Mesnevi 24
Mısra: **191**
Ki ey nidası.

191. Saña da lāyıġ oldur k'ey fütāde
192. Şīnariñ isteyesin her yañada

11. **k'ey:**

Mesnevi 30
Mısra: **9**
Ki ey nidası.

9. Didi k'ey ħākim-i evreng-i şāhī
10. Muṭī'i emrünüñ 'ālem kemāhī

12. **k'ey:**

Mesnevi 34
Mısra: **35**
Ki ey nidası.

35. Gehī ħumrıya dirdi k'ey şeġebnāk
36. Girībānuñ kim itdi gül gibi çāk

keyfiyyet-i cām:

1. **keyfiyyet-i cām:**

Mesnevi 26
Mısra: **125**
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Kadehin niteliġi.

125. Gözine geldi çün keyfiyyet-i cām
126. Didi ey yār-ı Şīrīn-i dil-ārām

2. **keyfiyyet-i cām:**

Mesnevi 36
Mısra: **183**
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Kadehin (şarabın) neden olduġu sarhoşluk hālī.

183. Birezden kim gider keyfiyyet-i cām
184. Görür yanında bir ġayrī dil-ārām

keyfiyyet-i mey:

1. **keyfiyyet-i mey:**

Mesnevi 32
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Şarabın verdiġi sarhoşluk.

3. Çün uyħudan uyandı şāh-ı bīdār
4. Gīdüp keyfiyyet-i mey oldı huşyār

keyvān:

1. **keyvān:**

Mesnevi 31
Mısra: **160**
Zuhal yıldızı (diġer yıldızların üstünde yedinci kat gökte bulunur.).

159. Firāz-ı 'arşa çekmiş kālġ u evvān
160. Ki ħalmış küngürī altında keyvān

ki:

1. ki:

Mesnevi 1

Mısra: 84

(kendinden sonraki cümlecığı ana cümleyle bağlar) -ması için/-mesi için görevindedir.

83. Kelāmum şehdin eyle şöyle şîrin

84. Ki Hüsrev ağzın açup ide taşın

2. ki:

Mesnevi 1

Mısra: 94

(kendinden sonraki cümlecığı ana cümleyle bağlar) -ması için/-mesi için görevindedir.

93. Benem şol peşse-i mecrüh ü pā-māl

94. Ki şāhīnem diyü açdum per ü bāl

3. ki:

Mesnevi 1

Mısra: 98

"İçin, sebebiyle" anlamında bağlaç.

97. Meger perr-i hümā ola kanadum

98. Ki şeh-bāz-ı hevāyī ola adum

4. ki:

Mesnevi 2

Mısra: 20

"Ne zaman ki, -diği zaman" anlamında bağlaç.

19. Haqikatden haqāyık oldı peydā

20. Ki geldi mebdē'-i vahdetden eşya

5. ki:

Mesnevi 2

Mısra: 22

Çünkü.

21. Zihī şānī' zihī üstād-ı çālāk

22. Ki rüh-ı pākūn itdi hil'atin hāk

6. ki:

Mesnevi 2

Mısra: 65

Zira.

65. Ne sırdur sırr-ı sübhānī ki her-gāh

66. Degüldür yitmiş iki millet āgāh

7. ki:

Mesnevi 3

Mısra: 46

T. Ki bağlacı.

45. Ğanīyā işigünde bir gedāyın

46. Ki başdan ayağa cürm ü haţāyın

8. ki:

Mesnevi 3

Mısra: 52

Öyle ki.

51. Yine 'ac ile kıldı i'tirāfı

52. Ki lā aḡşā şenāen didi şāfī

9. ki:

Mesnevi 3

Mısra: 53

Bağlama edatı.

53. Ne küstāham ki ben hāşā vü hāşā

54. Kılām hamd ü şenānuñ haqqın icra

10. ki:

Mesnevi 3

Mısra: 57

Öyle ki.

57. Ne cür'etdür ki lāl olan gedālar

58. Kıla gülzār-ı medhūnde nevalar

11. ki:

Mesnevi 4

Mısra: 23

T. Ki bağlacı.

23. Şeb-i Esrā ki esbüñ kıldı te'cīl

24. Melekce varmadı peyk-i Cibrīl

12. ki:

Mesnevi 4

Mısra: 107

T. Ki bağlacı.

107. Dimez ümmet ki küyuñda senüñ hvār

108. Gedā-yı bī-kes ü miskīn ü ğam-hvār

13. ki:

Mesnevi 5

Mısra: 90

T. Ki bağlacı.

89. Toyunur maţbaḡ-ı cūdında her ac

90. Bi-ḡamdi'llāh ki hīç kılmadı muhtāc

14. ki:

Mesnevi 5

Mısra: 148

Bağlama edatı.

147. Zemīne sāye şalsun tül u ger 'arz

148. Ki es-sultān-ı Zıllu'llāh-ı fi'l -arz

15. ki:

Mesnevi 5

Mısra: 210

Ki bağlacı.

209. Çeh-i Bābilde kııl anı nigün-sār

210. Ki sihr idüp sözinde ola şehhār

16. ki:

Mesnevi 7

Mısra: 65

T. Ki bağlacı.

65. Şu korkudan ki degşürseydi raḡtın

66. Mübādā ecnebīler ala taḡtın

17. ki:

Mesnevi 7

Mısra: 108

Bile, dahi.

107. Şu deñlü 'ālim old' ol māh-pāre

108. Ki ḡacet kılmadı āmüzkāre

18. **ki:**

Mesnevi 8

Mısra: 1

T. Ki bağlacı.

1. Meger bir dem ki nakkâş-ı bahārī
2. Cihāna gösterüp nakş-ı nigārī

19. **ki:**

Mesnevi 8

Mısra: 37

Ki bağlacı (Cümlede, vurgu yapmak amacıyla kullanılmıştır.).

37. Meh-i nev ki görindügi semādan
38. Egilmiş ağzı iş bu qahkahādan

20. **ki:**

Mesnevi 9

Mısra: 7

İki cümleyi bağlayan bağlacı.

7. Kazāyı gör ki girüp mīvezāra
8. Uzadur zulm elin bir şāhsāra

21. **ki:**

Mesnevi 9

Mısra: 47

T. Ki bağlacı.

47. Ne hāl oldu ki İslām beglerine
48. Dimezler hāy hergiz seglerine

22. **ki:**

Mesnevi 9

Mısra: 56

Zira.

55. Olur qaşrından anuñ zulm ma'lūm
56. Ki her küngür zebān-ı hāl-i mazlūm

23. **ki:**

Mesnevi 9

Mısra: 58

Olan sıfatfīl anlamını katan bağlacı.

57. Sitem itmez egerçi şeh Süleymān
58. Velī 'ifritleri vardır ki pinhān

24. **ki:**

Mesnevi 10

Mısra: 63

Ki bağlacı (Cümlede, vurgu yapmak amacıyla kullanılmıştır.).

63. Huşūşā göz yaşından ki şakın key
64. Turuşamaz anuñla leşker-i key

25. **ki:**

Mesnevi 12

Mısra: 94

İki cümleyi bağlayan bağlacı.

93. Özi nakşın bilür ol serv-i āzād
94. Diye bilmez ki ādem yā perī-zād

26. **ki:**

Mesnevi 12

Mısra: 95

İki cümleyi bağlayan bağlacı.

95. Velī bildi ki bir maḥremi vardır

96. Kuru şüret degül ma'nāsı vardır

27. **ki:**

Mesnevi 13

Mısra: 1

İki cümleyi bağlayan bağlacı.

1. Rivāyetdür ki çün Şāvūr-ı üstād

2. Medāyine irişdi yine dil-şād

28. **ki:**

Mesnevi 13

Mısra: 70

"İçin, sebebiyle" anlamında bağlacı.

69. Şu deñlü nüş olundı cām-ı gül-gün

70. Ki hadden oldı devr-i bāde bīrūn

29. **ki:**

Mesnevi 14

Mısra: 12

(kendinden sonraki cümlecığı ana cümleye bağlar) -ması için/-mesi için görevindedir.

11. İşāret kıldı her şīr -şikāre

12. Ki hāzır-baş olalar kār-zāre

30. **ki:**

Mesnevi 14

Mısra: 41

Ki bağlacı.

41. Perī-rūlar ki perrān itseler tīr

42. İderlerdi hezarān murġi naḥcīr

31. **ki:**

Mesnevi 14

Mısra: 60

Sebep-sonuç bildiren bağlacı.

59. Şu ḥadde vālih oldı rübeh-i pīr

60. Ki gitdi ḥatırından mekr ü tezvīr

32. **ki:**

Mesnevi 14

Mısra: 74

İki cümleyi bağlayan bağlacı.

73. Qamış oqlardan etrāf-ı kūhistān

74. Diyeydün ki oldı ser-tā-ser neyistān

33. **ki:**

Mesnevi 14

Mısra: 89

Ki bağlacı (Vurgu için kullanılmıştır.).

89. Nice şahrā ki şahrā-yı kıyāmet

90. Bulınmaz aña pāyān u nihāyet

34. **ki:**

Mesnevi 14

Mısra: 104

Dıġı zaman.

103. O bezm-i pūr- şüküh içinde Pervīz

104. Zebūn olmışdı ki ermişdi Şebdīz

35. **ki:**

Mesnevi 14

Mısra: 111

İki cümleyi bağlayan bağlaç.

111. Ne diyem ki olmaya 'ilmüne ma'lûm
112. Meded ƣaldum belâ deştinde mağmûm

36. **ki:**

Mesnevi 14

Mısra: 119

T. Ki bağlacı.

119. Dirigâ ki oldu şâh-ı mâr sünbül
120. Nefr-i zâg bâng-ı şavt-ı bülbül

37. **ki:**

Mesnevi 15

Mısra: 19

(kendinden sonraki cümlecîği ana cümleye bağlar) -ması için/-mesi için görevindedir.

19. Didi ki umaram ey dâye senden
20. Serây-ı fikrete pîrâye senden

38. **ki:**

Mesnevi 15

Mısra: 29

Ki bağlacı (Cümlede, vurgu yapmak amacıyla kullanılmıştır.).

29. Didi dâye ki ey serv-i hürâmân
30. Benüm cânum senüñ yoluñda ƣurbân

39. **ki:**

Mesnevi 15

Mısra: 113

Ki bağlacı.

113. Kef-i deryâ ki yokdur anda engüşt
114. Baña her bir ƣubâbı gösterür müşt

40. **ki:**

Mesnevi 15

Mısra: 170

Ki bağlacı (Cümlede, vurgu yapmak amacıyla kullanılmıştır.).

169. Egildi dâyesine didi Şîrîn
170. Bilür misin ki kimdür bu nigârîn

41. **ki:**

Mesnevi 15

Mısra: 171

Ki bağlacı (Vurgu için kullanılmıştır.).

171. Bu ol nakşuñ mişâlidür ki muţlak
172. Benüm neşh eyledi 'aqlum muhakƣak

42. **ki:**

Mesnevi 15

Mısra: 255

Ki bağlacı (Vurgu için kullanılmıştır.).

255. Şol aƣ tenler ki sükkerden ğıdâ yir
256. Yir âhîr anları işbu ƣara yir

43. **ki:**

Mesnevi 16

Mısra: 47

Ki bağlacı (Vurgu için kullanılmıştır.).

47. Şu çâpükler ki her yaña çapardı
48. Ara yirde 'aceb tozlar ƣopardı

44. **ki:**

Mesnevi 16

Mısra: 127

Ki bağlacı.

127. Muhakƣakdur ki lü'bet-bâz eflâk
128. Ütilmez kimseye hâşâk hâşâk

45. **ki:**

Mesnevi 16

Mısra: 144

Sebep-sonuĝ bildiren bağlaç.

143. Ta'addî ƣılma mülk-i ğayra hergiz
144. Ki tâ olmayasın mülküñde 'âciz

46. **ki:**

Mesnevi 17

Mısra: 69

Ki bağlacı (Cümlede, vurgu yapmak amacıyla kullanılmıştır.).

69. Murâdum bu ki ey serv-i ser-efrâz
70. İkinde olmayasın derde dem-sâz

47. **ki:**

Mesnevi 17

Mısra: 75

Ki bağlacı.

75. Çoĝ işler var ki dirsin bu ziyândur

76. Niçe aşşılar ol işde nihândur

48. **ki:**

Mesnevi 18

Mısra: 51

Ki bağlacı.

51. Şu mevsimdür ki çâĝ faşl-ı zemistân
52. Hâlile nâr-ı Nemrüd oldu bustân

49. **ki:**

Mesnevi 18

Mısra: 55

Çünkü.

55. Bugün 'ayş it ki bir iş ola yârın
56. Mebâdâ nevşemüz niş ola yârın

50. **ki:**

Mesnevi 18

Mısra: 82

İki cümleyi bağlayan bağlaç.

81. Pes emr itdi emîr-âhûra Pervîz
82. Ki zerrîn zîn ile zeyn ola Şebdîz

51. **ki:**

Mesnevi 18

Mısra: 104

Çünkü.

103. İder sünbülleri etrâfî müşĝîn
104. Ki her biri ğazâl-i Çîn ü Maçîn

52. **ki:**

Mesnevi 18
Mısra: 149
İse.

149. Leb-i mutrib ki oldı nāye peyvend
150. Biterdi āb-ı hayvāndan ney-i qand

53. **ki:**

Mesnevi 19
Mısra: 14
İki cümleyi bağlayan bağlaç.

13. Baña gün gibi ey meh oldı ma'lūm
14. Ki bu şeh-zāde 'ışkuñ odına mūm

54. **ki:**

Mesnevi 19
Mısra: 17
İki cümleyi bağlayan bağlaç.

17. Gerekdür ki olasın hūr-ı mestūr
18. Melek gibi olup her dīdeden dūr

55. **ki:**

Mesnevi 19
Mısra: 30
Ki bağlacı.

29. Cefā vü cevri k'ola āhır-i kām
30. Vefādan yeg ki renc ola ser-encām

56. **ki:**

Mesnevi 19

Mısra: 79
T. Ki bağlacı.

79. Saña benden emānetdür ki her- bār
80. Oturma şah ile halvetde zinhār

57. **ki:**

Mesnevi 23
Mısra: 11
T. Ki bağlacı.

11. Gelüp Pervīze didiler ki ey şah
12. Niçün olmayasın bu işden āgāh

58. **ki:**

Mesnevi 23
Mısra: 91
İki cümleyi bağlayan bağlaç.

91. Bunu bilmez ki her kim görse acı
92. Dağı Şirīne artar ihtiyācı

59. **ki:**

Mesnevi 23
Mısra: 137
Sebep-sonuç bildiren bağlaç.

137. Ne cürm itdüm ki uğradum bu cebre
138. Ki girdüm diri dirliğümde qabre

60. **ki:**

Mesnevi 23
Mısra: 138
Sebep-sonuç bildiren bağlaç.

137. Ne cürm itdüm ki uğradum bu cebre
138. Ki girdüm diri dirliğümde qabre

61. **ki:**

Mesnevi 24
Mısra: 10
Olan sıfatfiil anlamını katan bağlaç.

9. Görür pülāddan bir tīşe mergüb
10. Ki şap olmuş ana bir āhenīn çüp

62. **ki:**

Mesnevi 24
Mısra: 189
Ki bağlacı.

189. Muhaqqakdur ki bu 'ālemde her-bār
190. Güher efsar diler har-mühre- efsār

63. **ki:**

Mesnevi 24
Mısra: 210
Anlam bakımından birbirleriyle ilgili cümleleri birbirine bağlayan bağlaç, ki.

209. Ne hoşdur kişi miqdārını bilmek
210. Ki bī-kār olmayup kārını bilmek

64. **ki:**

Mesnevi 25
Mısra: 34
Ki bağlacı.

33. Meger kim qabr idi Ferhāda ol küh
34. Ki her bir seng-pāre renc-i enbüh

65. **ki:**

Mesnevi 25
Mısra: 82
(kendinden sonraki cümlecığı ana cümleye bağlar) -ması için/-mesi için görevindedir.

81. 'Acab kime kılam ben 'arz-ı aḥvāl
82. Ki vara 'arz ide dil-dāre der-hāl

66. **ki:**

Mesnevi 26
Mısra: 39
T. Ki bağlacı.

39. Ne cādūdur ki ol sehḥār ü fettān
40. Şeb-i Qadri ider zülfinde pinhān

67. **ki:**

Mesnevi 26
Mısra: 75
Çünkü.

75. Gelüp bu sözler ol dil-dāre ki hoş
76. Turup ol şevk ile ser-mest ü bī-hüş

68. **ki:**

Mesnevi 26
Mısra: 153
T. Ki bağlacı.

153. Seni ḥāşā ki maḥrūm eyleyem ben
154. Şehensāh ile añup şart ü 'ahdūñ

69. ki:

Mesnevi 26

Mısra: 201

T. Ki bağlacı.

201. İrişem mi ki 'ömrüm vuşlatuña

202. Yāhūd kalam mı derd ü miñnet ile

70. ki:

Mesnevi 26

Mısra: 218

T. Ki bağlacı.

217. Bilürven girü olmışdur peşimān

218. Ki zīrā bu meşel 'ālemde çokdur

71. ki:

Mesnevi 27

Mısra: 22

T. Ki bağlacı.

21. Didi yā Rab bu derdüñ çāresi ne

22. Ki merhem ola gönlüm yaresine

72. ki:

Mesnevi 27

Mısra: 34

İki cümleyi bağlayan bağlaç.

33. Nedür Ferhād bir Türkmen eridür

34. Ki tağlar delisi yaban eridür

73. ki:

Mesnevi 27

Mısra: 43

T. Ki bağlacı.

43. Bu veche söz ki Ferhād eyleye güş

44. 'Amelden qalup ola deng ü medhüş

74. ki:

Mesnevi 27

Mısra: 130

Sebep-sonuç bildiren bağlaç.

129. Meğer ol nāzenin uğradı cebre

130. Ki Yūsuf gibi düşdi çāh-ı qabre

75. ki:

Mesnevi 27

Mısra: 166

T. Ki bağlacı.

165. Olur işbu kazaya ittifaķı

166. Ki her cem 'iyyetün bir iftirāķı

76. ki:

Mesnevi 27

Mısra: 172

T. Ki bağlacı.

171. Ne sebzedür kim ol pejmürde olmaz

172. Ne zindedür ki āhir mürde olmaz

77. ki:

Mesnevi 27

Mısra: 220

T. Ki bağlacı.

219. Olursañ Yūsuf-ı Ken'āna hem-ser

220. Kapar gör ki āhir ecel muqarrer

78. ki:

Mesnevi 28

Mısra: 74

T. Ki bağlacı.

73. Getürdüñ düstlük haqķın yirine

74. Zihī ihsān ki biñ itdün birine

79. ki:

Mesnevi 30

Mısra: 31

T. Ki bağlacı.

31. Qarincayı ki bir mevce ide bī-hüş

32. Ne lāzım baħr-i Qulzüm eylemek cüş

80. ki:

Mesnevi 30

Mısra: 43

T. Ki bağlacı.

43. Ne eyledür ki def' olsun deyü gerd

44. Şaça her dem tariķ-i 'amma māverd

81. ki:

Mesnevi 30

Mısra: 48

T. Ki bağlacı.

47. Revā mıydı k'idesin qalbüm āzār

48. Ki cānumdan olam bu resme bīzār

82. ki:

Mesnevi 30

Mısra: 75

T. Ki bağlacı.

75. Virüp bir kāşide didi ki fi'l-hāl

76. Bunı Pervīz şāha eyle işāl

83. ki:

Mesnevi 31

Mısra: 5

T. Ki bağlacı.

5. Degül nāme ki şāha kāşid ancaq

6. İletdi bāğdan bir gönçe zanbaq

84. ki:

Mesnevi 31

Mısra: 82

T. Ki bağlacı.

81. Virürsem yol āna lāyıq degildür

82. Ki zīrā mestdür ayıq degildür

85. ki:

Mesnevi 31

Mısra: 86

T. Ki bağlacı.

85. Ne kuvvet var işitmeyem sözünü

86. Ne tākāt var ki görmeyem yüzünü

86. ki:

Mesnevi 31

Mısra: 96
T. Ki bağlacı.

95. Hemân-dem devlet ü iqbâle gitdi
96. Ki ya 'nî şâha istikbâle gitdi

87. **ki:**
Mesnevi 31
Mısra: 160
T. Ki bağlacı.

159. Firâz-ı 'arşa çekmiş kâh u evvân
160. Ki çalmış küngüri altunda keyvân

88. **ki:**
Mesnevi 32
Mısra: 68
T. Ki bağlacı.

67. Cihân mülki nedür kim cân bahâyam
68. Beni şanma ki bir erzân bahâyam

89. **ki:**
Mesnevi 32
Mısra: 69
T. Ki bağlacı.

69. Ne ol murğam ki âsân ola şaydum
70. Ne şol şaydem ki düşvâr ola kaydum

90. **ki:**
Mesnevi 32
Mısra: 70
T. Ki bağlacı.

69. Ne ol murğam ki âsân ola şaydum
70. Ne şol şaydem ki düşvâr ola kaydum

91. **ki:**
Mesnevi 32
Mısra: 96
T. Ki bağlacı.

95. Hızırveş olmayan zülmetde püyân
96. Revâ midur ki içe âb-ı hayvân

92. **ki:**
Mesnevi 33
Mısra: 85
T. Ki bağlacı.

85. Bunâgüşında ki dürr-i yegâne
86. Şaçı dâmında dil murğına dâne

93. **ki:**
Mesnevi 33
Mısra: 101
T. Ki bağlacı.

101. Ne hürîdür ki görenler cemâlin
102. Gönülden çıkarur cennet hayâlin

94. **ki:**
Mesnevi 33
Mısra: 141
T. Ki bağlacı.

141. Hüs[ü]n oldur ki âni ola âni
142. Gönül alup ide âşüfte cânı

95. **ki:**
Mesnevi 34
Mısra: 29
T. Ki bağlacı.

29. Ki idüp sebzeğe hatt-ı gamin fâş
30. Olurdı ebr-i çeşminden güher- pâş

96. **ki:**
Mesnevi 34
Mısra: 80
T. Ki bağlacı.

79. Teninde âb ile şol hadde çıkdı
80. Ki her biri bir ırmağ oldu akdı

97. **ki:**
Mesnevi 34
Mısra: 86
T. Ki bağlacı.

85. Niçe bilsünler anı müşkil idi
86. Ki ten derdi degül derd-i dil idi

98. **ki:**
Mesnevi 36
Mısra: 65
T. Ki bağlacı.

65. Ki bilmiş oluñ ey şehri vü dihkân
66. Budur hükmi- hümayün emri- Sultân

99. **ki:**
Mesnevi 36

Mısra: 187
T. Ki bağlacı.

187. Ne hikmetdür ki Şîrîni-şeker- nüş
188. Benümle olmaya yâ Rab hem-âgüş

100. **ki:**
Mesnevi 37
Mısra: 59
T. Ki bağlacı.

59. Ki sultân ibn -i sultân ibn -i sultân
60. Şeh-i fermân-dih-i îrân ü Tûrân

101. **ki:**
Mesnevi 37
Mısra: 120
T. Ki bağlacı.

119. Cemî'-i enbiyânuñ mefharına
120. Ki ya 'n'âhir zamân peygâm-berine

102. **ki:**
Mesnevi 37
Mısra: 139
T. Ki bağlacı.

139. 'Arab kimdür ki sultân ola tâ kim
140. Olup îrâna vü Tûrâna hâkim

103. **ki:**
Mesnevi 37
Mısra: 174
T. Ki bağlacı.

173. Bir ol kim eyledi Ferhâda zulmi
174. Ki bî-ḥad gördi ol üftâde zulmi

104. **ki:**
Mesnevi 38
Mısra: 17
T. Ki bağlacı.

17. Bi-ḥamdu'llâh ki bir 'âkil-civânsın
18. Cihânda mâye-i emn ü âmânsın

105. **ki:**
Mesnevi 38
Mısra: 74
T. Ki bağlacı.

73. Demürden Diclede var idi bir yol
74. Ki 'arızı devr idi tül-i teselsül

106. **ki:**
Mesnevi 40
Mısra: 1
Çünkü.

1. Bi-ḥamdi'llâh ki mühlet virdi gerdün
2. Çıkardum baḥr-i dilden dür-i meknün

107. **ki:**
Mesnevi 40
Mısra: 10
T. Ki bağlacı.

9. Kodum anda hezârân perde-i nûr
10. Ki her bir perdenüñ altında biñ ḥür

108. **ki:**
Mesnevi 40
Mısra: 20
T. Ki bağlacı.

19. Bu defter içre her evrâk-ı rengîn
20. Tabaklardur ki pür- ḥalvâ-yı şîrîn

109. **ki:**
Mesnevi 40
Mısra: 46
Öyle ki.

45. Gül-i nesrîn gib' anuñçün ferüm yok
46. Ki gonçe gibi kîsemde zerüm yok

110. **ki:**
Mesnevi 40
Mısra: 49
T. Ki bağlacı.

49. Ḥuşûşâ zehr-i faqr ü kaḥr ki dün
50. İder devr içre dil câmını pür- ḥün

kibr:

1. **kibr:**
Mesnevi 37
Mısra: 150
Ar. Büyükleme, büyüklük satma, gurur.

149. Zihî dîvâne vü sersâm ü mecnûn
150. Özini kibr ucından itdi mağbûn

kibr ü gurur ü câh:

1. **kibr ü gurur ü câh: -ı**
Mesnevi 37
Mısra: 153
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kibir ve gurur ve azamet.

153. Olup kibr ü gurur ü câhî mâni'
154. Koyup İslâmı oldu küfre kâni'

kığır:

1. **kığırdu: -dı**
Mesnevi 10
Mısra: 5
Çağırarak, davet etmek, seslenmek, haykırmak.

5. Kığırdu yanma ol gül budağın
6. Yepüp arḫasın öpd'iki yañağın

2. **kığırdu: -dı**
Mesnevi 15
Mısra: 15
Çağırarak, davet etmek, seslenmek, haykırmak.

15. Kığırdu dâyesini ḥalvetine
16. Oturdu meskenet birle katına

3. **kığırdu: -dı**
Mesnevi 19
Mısra: 8
Çağırarak, davet etmek, seslenmek, haykırmak.

7. 'Adü tağından idüp iḥtirâzı
8. Kığırdu katına ol serv- nâzı

4. **kığırdu: -dı**
Mesnevi 23
Mısra: 75
Çağırarak, davet etmek.

75. Kığırdu katına hem-demlerini
76. Ḥarîm-i ḥâşına maḥremlerini

5. **kığırdu: -dı**
Mesnevi 24
Mısra: 128
Çağırarak, davet etmek.

127. İşidüp anı Ḥusrev itdi ḡayret
128. Kığırdu katına Şävürü ḥalvet

6. **kığırdu: -dı**
Mesnevi 36
Mısra: 25
Çağırarak, davet etmek.

25. Kığırdu ol diyaruñ uluların
26. Melek sîretlü gökcek ḥüluların

kihter ü kemter:

1. **kihter ü kemter:**
Mesnevi 37
Mısra: 108
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Çok küçük, itibarsız, âciz.

107. Cihân mülkinde şanma kim ulusın
108. Ḥaḫuñ bir kihter ü kemter ḫulusın

kıl ü kâle:

1. **kıl ü kâle:-e**

Mesnevi 36

Mısra: 196

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Dedikodu.

195. Olup nâzır hep ol aHVâle Şîrîn

196. Kulağ tutardı kıl ü kâle Şîrîn

kıl ü kâlin:

1. **kıl ü kâlin:-i, -n**

Mesnevi 23

Mısra: 10

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Dedikodu, boş söz.

9. Görüp gammâzlar anuñ bu hâlin

10. Temâmet hıfz idüp her kıl ü kâlin

kılavuz ide:

1. **kılavuz ide:-e**

Mesnevi 18

Mısra: 54

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Yol göstermek, kılavuzluk etmek.

53. Gerekdür k'idesin te' hîr te' hîr

54. Çü vakt ide kılavuz girü tedbîr

kılıc:

1. **kılıc:**

Mesnevi 16

Mısra: 25

*Kın içine konup bir kayışla bele
takılan, çelikten yapılmış, eğri veya düz,
uzun kesici silah.*

25. Kılıc olmışdı yalun yüzlü maħbûb

26. Çekerlerdi anı pehlûya key hûb

kılıç çekmişdi:

1. **kılıç çekmişdi:-miş, -di**

Mesnevi 9

Mısra: 3

Kelime Tipi: **Deyim**

*Saldırmak amacıyla kılıcı kından
çıkarmak.*

3. Kılıç çekmişdi ya'nî kim zemâne

4. İçe kanımı halkun kana kana

kılıçlar gâmezler kaş kirpik ok yay:

1. **kılıçlar gâmezler kaş kirpik ok yay:**

Mesnevi 31

Mısra: 58

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

*Gamze yani etkileyici yan bakış,
keskinliği ve öldürücü olması yönüyle
kılıca; kirpik, bakışın öldürücü olması
yönüyle ok'a; kaş da kavisli şekli ile yay'a
teşbih edilmiştir.*

57. Perî-peykerler olmuş başka alây

58. Kılıçlar gâmezler kaş kirpik ok yay

kılına tokunma:

1. **kılına tokunma:-ma**

Mesnevi 10

Mısra: 60

Kelime Tipi: **Deyim**

*Kılına dokunmamak:- Bir kişiye en
küçük bir sataşma ve ziyete bulunmamak.*

59. Hüdâdan var ise fi'l-cümle bîmûn

60. Tokunma kılına hergiz yetimûn

kilk-i nigün-ser:

1. **kilk-i nigün-ser:**

Mesnevi 17

Mısra: 17

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Başsağdı kalem.

17. Alup ya'nî ele kilk-i nigün-ser

18. Döküp kâfir üzre müşk-i ezfer

kilk-i revân:

1. **kilk-i revân:**

Mesnevi 30

Mısra: 5

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Kolay ve hızlı yazan kâğıt kalem.

5. Eline aldı bir kilk-i revân tîz

6. Yaza tâ kim cevâb-ı hikmet-engîz

kılurd'âbâ vü ceddinden ziyâde:

1. **kılurd'âbâ vü ceddinden ziyâde:-i, -n, -den**

Mesnevi 7

Mısra: 36

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

*Kılurdı, vezin nedeniyle kılurd'
biçiminde kullanılmıştır. Babalarından ve
atalarından daha fazla çalışmak.*

35. Şürü' idüp seħâ vü 'adl ü dâda

36. Kılurd'âbâ vü ceddinden ziyâde

kîm:

1. **kîm:**

Mesnevi 1

Mısra: 2

"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

1. Hüdâyâ eyle tevfiķün kulavuz

2. Maķâm-ı Hâķķa tâ kîm yol bulavuz

2. **kîm:**

Mesnevi 1

Mısra: 25

"Ki", bağlama edati.

25.hâ kîm buldı dergâhuñda 'izzet

26. Olur mü' minlere tâc-ı hidâyet

3. **kîm:**

Mesnevi 1

Mısra: 67

*İki cümleyi sebep, sonuç vb. çeşitli
fonksiyonlarda birbirine bağlayarak birleşik
cümle hâline getiren bağlaç.*

67. Bu meh-rû kim bekâretten urur lâf

68. Aña meşşâta kıl taħsîn ü inşâf

4. **kîm:**

Mesnevi 2

Mısra: 47

Ki.

47. Gedā kim ac ü muhtāc ü yalıncağ
48. İrādet kılsa sultān eyleye çağ

5. **kim:**

Mesnevi 2

Mısra: 61

Soru zamiri.

61. Aña kim didi Müslim oldu İslām
62. Şuña kim kāfir oğur virür ahkām

6. **kim:**

Mesnevi 2

Mısra: 62

Soru zamiri.

61. Aña kim didi Müslim oldu İslām
62. Şuña kim kāfir oğur virür ahkām

7. **kim:**

Mesnevi 3

Mısra: 49

*İki cümleyi sebep, sonuç vb. çeşitli
fonksiyonlarda birbirine bağlayarak birleşik
cümle hâline getiren bağlaç.*

49. Şular kim efsāhiyyet kıldı da'vā
50. Dönüp gösterdi ol da'vāda ma'nā

8. **kim:**

Mesnevi 3

Mısra: 74

"Hangi kişi?" anlamında soru zamiri.

73. Tapuñdan özge yokdur çün penāhum
74. Benüm kim yarlıgasun yā günāhum

9. **kim:**

Mesnevi 3

Mısra: 95

"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

95. Ne bilem kim 'ayān olduğa rāzum
96. Ola mı mücriminden imtiyāzum

10. **kim:**

Mesnevi 4

Mısra: 25

"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

25. Ne çurbet kim saña oldu müyesser
26. İrişmemişdür aña bir peyem-ber

11. **kim:**

Mesnevi 4

Mısra: 109

"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

109. Nezāreñ kim cihāna dest-i nesdür
110. Men-i bī-çāreye bir ğamze besdür

12. **kim:**

Mesnevi 5

Mısra: 45

"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

45. Ne söz kim terbiyetden ola 'ārī
46. Güher olsa da yokdur i'tibārī

13. **kim:**

Mesnevi 5

Mısra: 63

"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

63. Ne şey kim pādşāh-ı heft- kişver
64. Sipih-r-i saltanatda mihr-i enver

14. **kim:**

Mesnevi 5

Mısra: 117

Ki bağlacı.

117. Şehūñ kim adını gūş eyledi dil
118. Taşup deryā gibi cūş eyledi dil

15. **kim:**

Mesnevi 5

Mısra: 139

"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

139. Ne mülke kim vire hük-m-i hümāyūn
140. Ola İnnā fetañā aña mazmun

16. **kim:**

Mesnevi 5

Mısra: 151

Her kim.

151. Kim olsa zerre-i nāçizden kem
152. Olur mı ol ħarīm-i mihre maħrem

17. **kim:**

Mesnevi 5

Mısra: 161

"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

161. Ne cür'et ola kim ben ħāk-i rehde
162. Yüzüm cārüb idem dergāh-ı şehde

18. **kim:**

Mesnevi 5

Mısra: 177

"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

177. Yek ol kim bile miğdārını her şey
178. Eger bāy ü gedā Kāvūs ger Key

19. **kim:**

Mesnevi 5

Mısra: 179

"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

179. Kişi kim ide ħaddinden tecāvüz
180. Eyüler dir aña elbette yavuz

20. **kim:**

Mesnevi 5

Mısra: 182

"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

181. 'Alā-evvel fāci' küffār u buñlān
182. Dimiş kim raħmet itsün aña Sübhān

21. **kim:**

Mesnevi 5

Mısra: 207

"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

207. Didi kim al elüñe 'ışk sâzın
208. Hıfâr-ı bâb-ı şî'rûñ ser-firâzın

22. **kim:**

Mesnevi 7

Mısra: 43

"Ki", bağlama edatı.

43. 'Avân kim râh-ı tuğyâne giderdi

44. O zâlim kendü kendine iderdi

23. **kim:**

Mesnevi 7

Mısra: 55

"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

55. Ne dihkân kim kılurdi dâne-i dür

56. Ğinâ toğmın iderdi cümle hâşıl

24. **kim:**

Mesnevi 7

Mısra: 73

"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

73. Yuğudan kim uyandı şâh-ı bîdâr

74. Mu'abbirler getürdi şordı esrâr

25. **kim:**

Mesnevi 7

Mısra: 80

"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

79. Geçince bir iki müddet aradan

80. Aña bir tıflı virdi kim Yaradan

26. **kim:**

Mesnevi 8

Mısra: 35

İki cümleyi sebep, sonuç vb. çeşitli fonksiyonlarda birbirine bağlayarak birleşik cümle hâline getiren bağlaç.

35. Yüzi şol hadde gelmiş kim sipihrûñ

36. Açılmış kalmış ağzı mâh ü mihrûñ

27. **kim:**

Mesnevi 9

Mısra: 1

"ki" gibi kullanılan bağlaç.

1. Şeher kim dîde-i cellâd-ı gerdün

2. Ğazabdan olmuş idi taş-ı pür-hûñ

28. **kim:**

Mesnevi 9

Mısra: 3

"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

3. Kılıç çekmişdi ya'nî kim zemâne

4. İçe kanını hâlkuñ kana kana

29. **kim:**

Mesnevi 9

Mısra: 23

"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

23. Didi dihkâna Husev kim ne çäre

24. Aña kaldı kim idem pâre pare

30. **kim:**

Mesnevi 9

Mısra: 38

"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

37. Münädiler şalup şehri ü diyâra

38. Çağırtıdı kim nihân ü âşkäre

31. **kim:**

Mesnevi 9

Mısra: 45

İki cümleyi sebep, sonuç vb. çeşitli fonksiyonlarda birbirine bağlayarak birleşik cümle hâline getiren bağlaç.

45. Zihî inşâf kim ol büt-pereste

46. Bu denlü 'adlı iderdi zîr-deste

32. **kim:**

Mesnevi 10

Mısra: 3

"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

3. Rivâyet eyledi kim Hürümüz şâh

4. Çün oldu Husevüñ 'adlından âğâh

33. **kim:**

Mesnevi 10

Mısra: 13

"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

13. Dilerseñ kim saña devlet ola yâr

14. Kem -âzâr ol kem -âzâr ol kem -âzâr

34. **kim:**

Mesnevi 11

Mısra: 11

İki cümleyi sebep, sonuç vb. çeşitli fonksiyonlarda birbirine bağlayarak birleşik cümle hâline getiren bağlaç.

11. Şehenşeh gördi kim âsüde 'âlem

12. Cihân ağıyardan hâlî vü hurrem

35. **kim:**

Mesnevi 11

Mısra: 19

İki cümleyi sebep, sonuç vb. çeşitli fonksiyonlarda birbirine bağlayarak birleşik cümle hâline getiren bağlaç.

19. Bu kânun idi kim her bir muşâhib

20. Diye bir kışsa ammâ ki münâsib

36. **kim:**

Mesnevi 11

Mısra: 72

İki cümleyi sebep, sonuç vb. çeşitli fonksiyonlarda birbirine bağlayarak birleşik cümle hâline getiren bağlaç.

71. Zenağdâni gümüşden top u berrâk

72. Kim aña çerhûñ altun topı müştâk

37. **kim:**

Mesnevi 11

Mısra: 116

"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

115. Nazîri yok iken bî-mişl mahbûb
116. Ne yirin medh idem kim cümle hûb

38. **kim:**

Mesnevi 11

Mısra: 155

*İki cümleyi sebep, sonuç vb. çeşitli
fonksiyonlarda birbirine bağlayarak birleşik
cümle hâline getiren bağlaç.*

155. Ne cādüsün kim idüp sihr ü efsün

156. Akıtduñ gözlerümden Nîl ü Ceyhün

39. **kim:**

Mesnevi 11

Mısra: 163

"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

163. Kayır kim olmayam dîvâne-i 'ışk

164. Kamu hâlüm olup efsâne-i 'ışk

40. **kim:**

Mesnevi 11

Mısra: 177

"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

177. Ne ğam kim baña virdüñ güne- güne

178. İlet Şîrine andan bir numüne

41. **kim:**

Mesnevi 12

Mısra: 15

"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

15. Kim itmişsin hayâlât ü muhâlât

16. Müyesser ola mı heyhât heyhât

42. **kim:**

Mesnevi 12

Mısra: 49

Her kim.

49. Kimi kim görse ger nezdîk ü ger dūr

50. Getürdüp gözlerini itdürür kūr

43. **kim:**

Mesnevi 12

Mısra: 49

"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

49. Kimi kim görse ger nezdîk ü ger dūr

50. Getürdüp gözlerini itdürür kūr

44. **kim:**

Mesnevi 12

Mısra: 53

"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

53. Şular kim bilmeye Şîrîn yesağın

54. Söyünmiş bil hemân anuñ çerâğın

45. **kim:**

Mesnevi 12

Mısra: 57

"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

57. Bu kandan kim olalar kaşra nâzır

58. Huşüşâ k'anda Şîrîn ola hâzır

46. **kimüf:** -üñ

Mesnevi 12

Mısra: 111

*Hangi kişi?" anlamında cümlede,
özne, tümleç, nesne, yüklem görevinde
kullanılan bir söz.*

111. Ya kimüñ nâmesisin söyle nâmin

112. Haber vir bilelüm bâri mağâmın

47. **kimdür:** -dür

Mesnevi 12

Mısra: 113

*Hangi kişi?" anlamında cümlede,
özne, tümleç, nesne, yüklem görevinde
kullanılan bir söz.*

113. Ya gönlüm yağmalayan kanı kimdür

114. Benüm bu derdümün dermânı kimdür

48. **kimdür:** -dür

Mesnevi 12

Mısra: 114

*Hangi kişi?" anlamında cümlede,
özne, tümleç, nesne, yüklem görevinde
kullanılan bir söz.*

113. Ya gönlüm yağmalayan kanı kimdür

114. Benüm bu derdümün dermânı kimdür

49. **kim:**

Mesnevi 12

Mısra: 129

"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

129. Zihî 'avrat kim erden yeg hürüşü

130. Tolu âvâze-i 'ışk ile güşü

50. **kim:**

Mesnevi 12

Mısra: 131

"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

131. Şunuñ kim 'âlem içre adı erdür

132. Çü bî-'ışk ola 'avratdan beterdür

51. **kim:**

Mesnevi 13

Mısra: 11

*İki cümleyi sebep, sonuç vb. çeşitli
fonksiyonlarda birbirine bağlayarak birleşik
cümle hâline getiren bağlaç.*

11. Dimezün kim yüzün göster hüşümde

12. Ne var bir kerre görinseñ düşümde

52. **kimüf:** -üñ

Mesnevi 13

Mısra: 18

Soru zamiri. Şahsı sorar.

17. Benüm cânüm firâkuñda mu'azzeb

18. Senüñ gönlün kimün vaşında yâ Rab

53. **kim:**

Mesnevi 14

Mısra: 3

Ki bağlacı.

3. Şehenşeh kim iderdi cāna cebri
4. Hāzān oldı bahār-ı bāğ-ı şabri

54. **kim:**

Mesnevi 14

Mısra: 137

Ki II bağlama edati.

137. Delīm günlerdi kim olmuşdı bī-tāb
138. Çü ārām itdi aldı gözlerin h̄vāb

55. **kim:**

Mesnevi 15

Mısra: 4

Ki II bağlama edati.

3. Nigārīn-i şeker-leb ya nī Şīrīn
4. Şehūn 'ışkıyla kim olmuşdı ğamġīn

56. **kim:**

Mesnevi 15

Mısra: 21

İki cümleyi sebep, sonuç vb. çeşitli fonksiyonlarda birbirine bağlayarak birleşik cümle hâline getiren bağlaç.

21. Gerekdür kim benümle olasın yār
22. Yaluñız taş olmaz çünki dīvār

57. **kim:**

Mesnevi 15

Mısra: 54

"ki" bağlacı; iki cümleyi sebep, sonuç vb. çeşitli fonksiyonlarda birbirine bağlayarak birleşik cümle hâline getiren bağlaç.

53. Ne zevrağ bir qadırğaydı mu 'azzām
54. Şanasın kim içi bir öze 'ālem

58. **kim:**

Mesnevi 15

Mısra: 102

"ki" bağlacı; iki cümleyi sebep, sonuç vb. çeşitli fonksiyonlarda birbirine bağlayarak birleşik cümle hâline getiren bağlaç.

101. Keser ol tahtayı erreyle māhī
102. Qomaz kim baña taht ola kemāhī

59. **kim:**

Mesnevi 15

Mısra: 141

"ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

141. Hümādur şanasın kim yire inmiş
142. Ya devletdür k'anuñ başına qonmuş

60. **kimdür: -dür**

Mesnevi 15

Mısra: 170

Soru zamiri.

169. Egildi dāyesine didi Şīrīn
170. Bilür misin ki kimdür bu nigārīn

61. **kim:**

Mesnevi 15

Mısra: 228

"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

227. Kalupdur taht hālī mülk tehnā
228. Yetiş kim olmaya bir fitne peydā

62. **kimi: -i**

Mesnevi 15

Mısra: 241

Soru zamiri.

241. Kimi kim idesin bir kerre hāndān
242. İdesin tā ölince yine giryān

63. **kim:**

Mesnevi 15

Mısra: 241

"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

241. Kimi kim idesin bir kerre hāndān
242. İdesin tā ölince yine giryān

64. **kimi: -i**

Mesnevi 15

Mısra: 243

Soru zamiri.

243. Kimi vaşl ile irgürseñ murāda
244. Ne ğamlar çekdürürsin ol arada

65. **kim:**

Mesnevi 15

Mısra: 250

"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

249. Ne sūr ola cihānda mātemi yoğ
250. Nice şādīlīg ola kim ğamı yoğ

66. **kim:**

Mesnevi 16

Mısra: 1

"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

1. Seher kim Rüstem-i Zāl-i zemāne
2. Kuşandı tīg-i hun-rīzin miyāne

67. **kim:**

Mesnevi 16

Mısra: 8

"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

7. İrişdi birki günden şāh-zāde
8. Görür kim memleket varmış fesāda

68. **kim:**

Mesnevi 16

Mısra: 13

"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

13. Şu deñlü dirdi leşker kim şehensāh
14. Bilür ancak h̄esābın anuñ Allāh

69. **kim:**

Mesnevi 16

Mısra: 32

"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

31. Şehāb-ı mürġdür şan gerd-i meydān
32. Kim anda tīg berğ ü tır bārān

70. **kim:**

Mesnevi 16

Mısra: 41
"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

41. Şu deñlü gördi kim zaħm ü elemeler
42. Dikeldi ħaldı ħayretten 'alemler

71. **kim:**
Mesnevi 16
Mısra: 45
"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

45. Degül at izi kim yas idüp ol gün
46. Zemîn ururdu ruħsârına nâĥun

72. **kim:**
Mesnevi 16
Mısra: 77
Soru zamiri.

77. Bir içim şu deyu kim itse zârı
78. İçürürlerdi tîğ-i âbdârı

73. **kim:**
Mesnevi 16
Mısra: 89
"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

89. Ķayurma kim muzafferin muzaffer
90. Getürsün ħuvveti bâzûya 'asker

74. **kim:**
Mesnevi 16
Mısra: 91
"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

91. Götürî eylesünler kim hücumı
92. Götüreler aradan kavm-i şümü

75. **kim:**
Mesnevi 16
Mısra: 117
"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

117. Ne zâlim kim ola zulm ile ma'lûm
118. Od urur ħirmenine âh-ı mazlûm

76. **kim:**
Mesnevi 16
Mısra: 121
"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

121. Şular kim ħalka irgürür ezâyi
122. Görürler her ezâyâ biñ cezâyı

77. **kim:**
Mesnevi 16
Mısra: 146
İki cümleyi sebep, sonuç vb. çeşitli fonksiyonlarda birbirine bağlayarak birleşik cümle hâline getiren bağlaç.

145. Ķanâ'at eyleyüp olma ħama'kâr
146. Kim olmaz 'âķil olana ħama'kâr

78. **kim:**
Mesnevi 17
Mısra: 57
"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

57. Ķerâğ-ı 'arızum kim bî-fer oldı
58. Şolup ter güllerüm nilüfer oldı

79. **kim:**
Mesnevi 18
Mısra: 13
"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

13. Didi Şävüra kim ey maħrem-i râz
14. Diler cânum k'ide cânâne pervâz

80. **kim:**
Mesnevi 18
Mısra: 16
"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

15. Gönül eyler hevâ-yı vaşl-ı Şîrîn
16. Fiğân kim tâzelendi dâğ-ı dîrîn

81. **kim:**
Mesnevi 18
Mısra: 66
"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

65. Temâm olınca Şävürüñ kelâmı
66. Didi şeh aña kim ey merd-i 'âmî

82. **kim:**
Mesnevi 18
Mısra: 110
"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

109. Ķamunuñ tâci beñzerdi tezerve
110. Diyedyüñ kim ħonupdur şâĥ-ı serve

83. **kim:**
Mesnevi 18
Mısra: 111
"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

111. Bu âyîn ile kim ol şâĥ-ı 'aşık
112. Giderd' Ermen zemîne key yaraşık

84. **kim:**
Mesnevi 18
Mısra: 129
"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

129. Namâz-ı şâm kim çerĥ-i pür-aĥter
130. Ķağıtdı ħara zülfin dökdi 'anber

85. **kim:**
Mesnevi 18
Mısra: 133
"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

133. Nice ħargâĥ kim bir âsmândur
134. Kim anuñ her tınâbı keħkeşândur

86. **kim:**
Mesnevi 18
Mısra: 134
"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

133. Nice ħargâĥ kim bir âsmândur
134. Kim anuñ her tınâbı keħkeşândur

87. **kim:**
Mesnevi 19

Mısra: 42
"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

41. Eger ol la 'l ile ey dürr-i nâ-süft
42. Dilerseñ kim olasın tâ ebed cüft

88. **kim:**
Mesnevi 20
Mısra: 13
*İki cümleyi sebep, sonuç vb. çeşitli
fonksiyonlarda birbirine bağlayarak birleşik
cümle hâline getiren bağlaç.*

13. Dir idi kim İlahî neyleyem âh
14. Ne bilem niçe yâduñ eyleyem âh

89. **kim:**
Mesnevi 20
Mısra: 36
*İki cümleyi sebep, sonuç vb. çeşitli
fonksiyonlarda birbirine bağlayarak birleşik
cümle hâline getiren bağlaç.*

35. Dirîgâ haşre tâ feryâd feryâd
36. Ne mümkün kim ide Şîrine Ferhâd

90. **kim:**
Mesnevi 20
Mısra: 45
*İki cümleyi sebep, sonuç vb. çeşitli
fonksiyonlarda birbirine bağlayarak birleşik
cümle hâline getiren bağlaç.*

45. Ne şabrı var idi kim ide ârâm
46. Ne râm olurdu emrine dil-ârâm

91. **kim:**
Mesnevi 21
Mısra: 8
*İki cümleyi sebep, sonuç vb. çeşitli
fonksiyonlarda birbirine bağlayarak birleşik
cümle hâline getiren bağlaç.*

7. İştükdüke anı üstâd-ı hünerver
8. Didi kim ey serîr-i hüsne server

92. **kim:**
Mesnevi 21
Mısra: 24
Çünkü.

23. Seni Şîrîn şehd-engîz ister
24. Buyuruñ girelüm kim tîz ister

93. **kim:**
Mesnevi 21
Mısra: 27
"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

27. Velî gönli virürdi kim tanuqluğ
28. Ola hvân-ı vişâl ile konuqluğ

94. **kim:**
Mesnevi 21
Mısra: 54
*İki cümleyi sebep, sonuç vb. çeşitli
fonksiyonlarda birbirine bağlayarak birleşik
cümle hâline getiren bağlaç.*

53. Turup şevk ile üstâd-ı zemâne
54. Didi kim kâdadur ol kâr-hâne

95. **kim:**
Mesnevi 22
Mısra: 7
"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

7. Reh-i 'ışka kim olmuşdı revâne
8. Qadem başmışdı evvel demde cane

96. **kim:**
Mesnevi 22
Mısra: 51
"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

51. Haber irgürdiler kim ol nigâra
52. Düzeldi havz-ı ra 'nâ seng-i hârâ

97. **kim:**
Mesnevi 22
Mısra: 106
"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

105. Olamaz saña destimüzde lâyığ
106. Bu kıandan kim ola gene ü hazîne

98. **kim:**
Mesnevi 23
Mısra: 69
"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

69. Ne söz kim tanz ile söylerdî Pervîz
70. Virürd' aña cevâb-ı hikmet-âmîz

99. **kim:**
Mesnevi 23

Mısra: 73
"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

73. Ne kim şordı ise aldı cevâbın
74. Pes andan soñra kaç' itdi hîttâbın

100. **kim:**
Mesnevi 23
Mısra: 77
*İki cümleyi sebep, sonuç vb. çeşitli
fonksiyonlarda birbirine bağlayarak birleşik
cümle hâline getiren bağlaç.*

77. Didi kim şanışurven size yârân
78. Nedür tedbîr ey pâkîze-râyân

101. **kim:**
Mesnevi 23
Mısra: 110
*İki cümleyi sebep, sonuç vb. çeşitli
fonksiyonlarda birbirine bağlayarak birleşik
cümle hâline getiren bağlaç.*

109. İçinden şöyle çıkmış taş ü toprağ
110. Kim olmuş iki yanı bir kıara tağ

102. **kim:**
Mesnevi 24
Mısra: 15
"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

15. Kişinün kim murâdınca ola dehr
16. Zülâl-i Hızr olur nüş itse ger zehr

103. **kim:**
Mesnevi 24
Mısra: 20
*İki cümleyi sebep, sonuç vb. çeşitli
fonksiyonlarda birbirine bağlayarak birleşik
cümle hâline getiren bağlaç.*

19. 'Aşâ irişdi güyâ bir za 'İfe
20. Kim oldı rûkn-i a 'zâm ol nahîfe

104. **kim:**
Mesnevi 24
Mısra: 29
"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

29. Birez kim tîğ ü tîşeyle girişdi
30. Be-nâ-geh la'l kânna irişdi

105. **kim:**
Mesnevi 24
Mısra: 81
"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

81. Şabâ hengâm kim hürşîd-i rahşân
82. Şehâb-ı muzlîm içre oldı pinhân

106. **kim:**
Mesnevi 24
Mısra: 97
"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

97. Şehergeh şem 'i zerrîn kim uyandı
98. Gümüşt pervâneler hep oda yandı

107. **kim:**
Mesnevi 24
Mısra: 101
"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

101. Görür Ferhâd kim baş göz belürdi
102. Şeb-i tîre gidüp aydın gelürdi

108. **kim:**
Mesnevi 24
Mısra: 115
"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

115. Şu deñlü oldı kim bî-zahmet ü renc
116. Gedâlar la'lden cem ' itdiler genc

109. **kim:**
Mesnevi 24
Mısra: 129
*İki cümleyi sebep, sonuç vb. çeşitli
fonksiyonlarda birbirine bağlayarak birleşik
cümle hâline getiren bağlaç.*

129. Didi kim ey cihân-dîde nedîmüm
130. Enîsüm münîsüm yâr-ı kadîmüm

110. **kim:**
Mesnevi 24
Mısra: 133
*İki cümleyi sebep, sonuç vb. çeşitli
fonksiyonlarda birbirine bağlayarak birleşik
cümle hâline getiren bağlaç.*

133. Dî kim bu la'ller ne kân taşîdur
134. Ya kanķı 'âşîkuñ kanlu yaşîdur

111. **kim:**
Mesnevi 24
Mısra: 143
"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

143. Hüner kesbinden ol el kim ırâķdur
144. Dıraht-ı tende bir ķunı budâķdur

112. **kim:**
Mesnevi 24
Mısra: 145
"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

145. Hünersüzlükden ol kim ola bî-'âr
146. Degül insân hayvân-ı 'alef- hVâr

113. **kim:**
Mesnevi 24
Mısra: 177
"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

177. Kaçan lâyık ola kim murg-i hâne
178. Ola tütî ile hem-âşyâne

114. **kim:**
Mesnevi 24
Mısra: 241
"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

241. Didi kim pend ü nuşh olmaz buña bend
242. Çü pend-i 'ışķla itmiş özge peyvend

115. **kim:**
Mesnevi 24

Mısra: 253
"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

253. Filân tağ kim görünür saña kâh ol
254. Olur her gâh baña sedd-i râh ol

116. **kim:**
Mesnevi 24
Mısra: 285
"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

285. Kîşi kim ide 'ahdine hîlâf ol
286. Hâķuñ ķahrından olmaya mu 'âf ol

117. **kim:**
Mesnevi 25
Mısra: 15
"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

15. Şererler kim külünginden çıkardı
16. O tağun başına odlar yaķardı

118. **kim:**
Mesnevi 25
Mısra: 75
*İki cümleyi sebep, sonuç vb. çeşitli
fonksiyonlarda birbirine bağlayarak birleşik
cümle hâline getiren bağlaç.*

75. Ne bir mahrem bulunur kim selâmum
76. Alup ilete nigârîne peyâmum

119. **kime: -e**
Mesnevi 25

Mısra: 81
Soru zamiri.

81. 'Aceb kime kılam ben 'arz-ı ahlvāl
82. Ki vara 'arz ide dil-dāre der-hāl

120. **kim:**
Mesnevi 25
Mısra: 113
"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

113. Gücüm yetmez kim idem kārzārı
114. Ola kim ide aña kārzārı

121. **kim:**
Mesnevi 25
Mısra: 121
"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

121. Anuñ Haqqı kim oldur Hālîk-ı 'ışk
122. İrer maqşüda andan şadıq-ı 'ışk

122. **kim:**
Mesnevi 25
Mısra: 123
"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

123. Şu Haqqdur kim bilür her gizlü rāzı
124. Benüm 'ışkum degül 'ışk-ı meccāzı

123. **kim:**
Mesnevi 26
Mısra: 88
"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

87. Çeküp derd ile bir āh-ı ciger-süz
88. Didi kim ey şeb-i hicrānuma rüz

124. **kim:**
Mesnevi 26
Mısra: 99
"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

99. Kudūmuñdan kim oldum hurrem ü şād
100. Melül oldı kamu a'dā vü hussād

125. **kim:**
Mesnevi 26
Mısra: 131
"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

131. Neden kim kılmayasın bendeñi yād
132. Elünden pādşāhum dād feryād

126. **kim:**
Mesnevi 27
Mısra: 42
"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

41. Varup Ferhāda tā kim ide āh āh
42. Kim atdan düşdi Şīrīn öldi nā-gāh

127. **kim:**
Mesnevi 27
Mısra: 136
"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

135. Dirīgā hasre tā āh ü figān āh
136. Kim irdi ol güle bād-ı hāzān āh

128. **kim:**
Mesnevi 27
Mısra: 169
"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

169. Ne sağ ola kim āhır haste olmaz
170. Ne dem-sāz ola kim dem-beste olmaz

129. **kim:**
Mesnevi 27
Mısra: 170
"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

169. Ne sağ ola kim āhır haste olmaz
170. Ne dem-sāz ola kim dem-beste olmaz

130. **kim:**
Mesnevi 27
Mısra: 171
"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

171. Ne sebzedür kim ol pejmürde olmaz
172. Ne zindedür ki āhır mürde olmaz

131. **kim:**
Mesnevi 27
Mısra: 218
"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

217. Güzellik tazelik terlik letāfet
218. Aqar şu gibidür kim ide sür'at

132. **kim:**
Mesnevi 27

Mısra: 234
"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

233. Gerekdür 'āqile her dem tefekkür
234. Kim ide işbu hālātu tezekkür

133. **kim:**
Mesnevi 27
Mısra: 237
"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

237. Didi kim hayf vā hayf ol garībe
238. Dil- efkār ü belā-keş 'andelibe

134. **kim:**
Mesnevi 28
Mısra: 21
"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

21. Didi kim turma hāmeñ al elüñe
22. Getür elfāz-ı dürbārı dilüñe

135. **kim:**
Mesnevi 28
Mısra: 23
"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

23. Yaz evvel Haq adın kim hırz-ı cāndur
24. Nişān-ı emn ü tevķī'-i amāndur

136. **kim:**
Mesnevi 28
Mısra: 29
"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

29. Di kim Ferhād gitdiyise ey şāh
30. Saña virsün anuñ 'ömrini Allāh

137. **kim:**

Mesnevi 28

Mısra: 77

"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

77. Ne ser kim ola ber- zānū-yı cānān

78. Ne var daḥı aña ölmekden āsān

138. **kim:**

Mesnevi 28

Mısra: 79

"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

79. Aña kim tuta mātem bir nigārīn

80. Ecel olur aña helvā-yı şīrīn

139. **kim:**

Mesnevi 28

Mısra: 92

Soru zamiri.

91. Diken gitdiyise nesrīn şağ olsun

92. Kim acır aña tek Şīrīn şağ olsun

140. **kim:**

Mesnevi 30

Mısra: 45

Soru zamiri.

45. Kim eyler üd ü şandal oda pertāb

46. Kim esbābın yumağa germ ola āb

141. **kim:**

Mesnevi 30

Mısra: 46

"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

45. Kim eyler üd ü şandal oda pertāb

46. Kim esbābın yumağa germ ola āb

142. **kim:**

Mesnevi 31

Mısra: 22

"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

21. Aқан her şu degüldi cūylar tīz

22. Zemīn olmışdı gūyā kim 'araқ-rīz

143. **kim:**

Mesnevi 31

Mısra: 112

"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

111. Nişār itdiler ol deñlü cevāhir

112. Kim oldı kıum kayır cümle gevāhir

144. **kim:**

Mesnevi 31

Mısra: 135

"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

135. Serivler sāyesi kim nāfe-i müşk

136. İder āhū-yı Çīnūñ mağzını hüşk

145. **kim:**

Mesnevi 32

Mısra: 18

"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

17. Didi şāha şafā geldüñ kademler

18. Getürdüñ umaram kim ola demler

146. **kim:**

Mesnevi 32

Mısra: 54

"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

53. Şehenşeh mest gördi çün nigārın

54. Diledi kim yiye helvā-yı şīrīn

147. **kim:**

Mesnevi 32

Mısra: 59

"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

59. Görür kim şāh-bāz olmuş kemīn-sāz

60. Kebüter gibi itd'āheng-i pervaz

148. **kim:**

Mesnevi 32

Mısra: 75

"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

75. Ne dem kim ben olam hüşm ile sāyir

76. Döker bāl ü perini nesr-i t̄ayir

149. **kim:**

Mesnevi 32

Mısra: 83

"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

83. Kara kirpiklerümde kim hālel yok

84. Kıya baksam olur yā kaşuma oқ

150. **kim:**

Mesnevi 32

Mısra: 94

Soru zamiri.

93. Yüzüm Ka'be tebüm zemzemdür ey cān

94. Kim irer aña bī-renc-i beyaban

151. **kim:**

Mesnevi 32

Mısra: 139

"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

139. Yaraşmaz saña kim ey lu'bet-i Çīn

140. Kılāsın kaşlaruñ hüşm ile pür-çīn

152. **kim:**

Mesnevi 33

Mısra: 38

"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

37. Taḥammül gerçi kim ola sezāvār

38. Velī şol ḥadde degül kim gide 'ār

153. **kim:**

Mesnevi 33

Mısra: 41

"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

41. Şu kim yüz çevire senden temāmet

42. Sen anuñ üstine düşmek melamet

154. **kim:**
Mesnevi 33
Mısra: 51
"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.
51. Ne cānān kim ide iğmāz u ihmāl
52. Sevüp ğayrin mükāfāt eyle fi'l-ḥāl
123. Ne dil kim ola bir dil-dāre mu'tād
124. Hezārān gibi kim gülzāre mu'tād
156. **kim:**
Mesnevi 33
Mısra: 124
"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.
123. Ne dil kim ola bir dil-dāre mu'tād
124. Hezārān gibi kim gülzāre mu'tād
157. **kim:**
Mesnevi 33
Mısra: 130
"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.
129. Çe ger ben bundayam cānānum anda
130. Hemān birgüdeyem kim cānum anda
158. **kim:**
Mesnevi 34

- Mısra: 33
"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.
33. Turup iderdi kim ey lāle-i bāğ
34. Kimün 'ışkınadur baĝruñdaĝı dāğ
159. **kimüñ: -üñ**
Mesnevi 34
Mısra: 34
Soru zamiri.
33. Turup iderdi kim ey lāle-i bāğ
34. Kimün 'ışkınadur baĝruñdaĝı dāğ
160. **kim:**
Mesnevi 34
Mısra: 36
Soru zamiri.
35. Gehī ğumrıya dirdi k'ey şeĝebnāk
36. Girībānuñ kim itdi gül gibi çāk
161. **kim:**
Mesnevi 34
Mısra: 97
"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.
97. Di kim hāzırdır üstümüzde Allāh
98. Geçürme cevri ü zulmi ḥadden ey şāh
162. **kim:**
Mesnevi 34
Mısra: 100
"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

99. Tatalum gün gibi görmiş meh-i nūr
100. Niçün kim dürresin unuda Ḥusrev
163. **kim:**
Mesnevi 36
Mısra: 13
"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.
13. Ḥazān kim ḥuşk ide her sebzezarı
14. Gerü ser-sebz ide bād-ı bahārī
164. **kim:**
Mesnevi 36
Mısra: 35
"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.
35. Şütürler kim yüküdür la'l-i raḥşān
36. Şanasın her biri küh-ı Bedaḥşān
165. **kim:**
Mesnevi 36
Mısra: 49
"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.
49. Kenizekler virür kim yāsemen-ber
50. Nihāl-i ğonçe vü şaḥ-ı şanavber
166. **kim:**
Mesnevi 36
Mısra: 67
"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.
67. Ser[i]v gibi şu kim olmaya mevrün
68. Vāy āna kim şehirden çıka bīrün

167. **kim:**
Mesnevi 36
Mısra: 68
"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.
67. Ser[i]v gibi şu kim olmaya mevrün
68. Vāy āna kim şehirden çıka bīrün
168. **kim:**
Mesnevi 36
Mısra: 99
"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.
99. Birez kim meclisi devr eyledi cām
100. 'İzār-ı ğonçe-lebler oldı gül-fām
169. **kim:**
Mesnevi 36
Mısra: 161
"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.
161. Niĝārīn görđi kim mest oldı Pervīz
162. İder ḥān-ı vişāle iştihā tīz
170. **kim:**
Mesnevi 36
Mısra: 163
"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.
163. Didi kim mest yise şehd-i fāyık
164. Gider yādından anuñ olsa ayık
171. **kim:**
Mesnevi 36

- Mısra: 169
"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.
169. Gerekdür kim idem bir özge tedbir
170. Güherle seng-i hâre olmaya bir
172. **kim:**
Mesnevi 36
Mısra: 183
"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.
183. Birezden kim gider keyfiyyet-i cām
184. Görür yanında bir gayrī dil-ārām
173. **kim:**
Mesnevi 36
Mısra: 236
"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.
235. Olur mı bundan özge 'ayş ü 'işret
236. Kim ire birbirine iki hasret
174. **kim:**
Mesnevi 36
Mısra: 244
"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.
243. Cihānı mihnetiyle eyledüm seyr
244. Bi-ḥamdī`llāh kim oldu 'aḳbet ḥayr
175. **kim:**
Mesnevi 37
Mısra: 1
"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

1. Ḥazān kim dökdi ṣāhn-ı bāğa yaprağ
2. Ḥarīm-i bāğ olur hengāme-i zāğ
176. **kim:**
Mesnevi 37
Mısra: 4
"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.
3. Uçar her yaña berg-i zerd ü surḥ al
4. Şanasın kim kaçar mektebden etfāl
177. **kim:**
Mesnevi 37
Mısra: 71
"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.
71. Peyem-ber her ne kim dirse anı tüt
72. Şer'-i şehdini eyle cānuña kut
178. **kim:**
Mesnevi 37
Mısra: 85
"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.
85. Şaḳın kim Ḥaḳka ḳulluḳdan idüp dūr
86. Bu sultānlıḳ seni ḳılmaya mağrur
179. **kim:**
Mesnevi 37
Mısra: 107
"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.
107. Cihān mülkinde şanma kim ulusun
108. Ḥaḳuñ bir ḳihter ü kemter ḳulusın

180. **kimdir: -dir**
Mesnevi 37
Mısra: 131
Soru zamiri.
131. Didi kimdir ḳılan bu cürme iḳdām
132. Bana bu deñlü aḥkām iden i'lām
181. **kimdür: -dür**
Mesnevi 37
Mısra: 139
Zamir "Hangi kişi?" anlamında kullanılan bir söz.
139. 'Arab kimdür ki sultān ola tā kim
140. Olup īrāna vü Tūrāna ḥākim
182. **kim:**
Mesnevi 37
Mısra: 155
"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.
155. Añā kim olmaya tevfiḳ reh-ber
156. Olur yanında ḥayr u şer ber-ā-ber
183. **kim: -e**
Mesnevi 37
Mısra: 157
Her kim.
157. Kime kim ırmeye Ḥaḳdan hidāyet
158. Olur anuñ işi küfr ü ḡavāyet
184. **kim:**
Mesnevi 37

- Mısra: 157
"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.
157. Kime kim ırmeye Ḥaḳdan hidāyet
158. Olur anuñ işi küfr ü ḡavāyet
185. **kim:**
Mesnevi 37
Mısra: 173
"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.
173. Bir ol kim eyledi Ferhāda zulmi
174. Ki bī-ḥad gördi ol üftāde zulmi
186. **kim:**
Mesnevi 38
Mısra: 59
Her kim.
59. Yetīm aḳcasını kim yerse her-bār
60. Degüldür ādemī bil kelp-i bāzār
187. **kim:**
Mesnevi 38
Mısra: 84
"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.
83. Du'āya perde yoḳdur ḡāh u bī-ḡāh
84. Ḥuşūşā kim ola vaḳt-i seḫergāh
188. **kim:**
Mesnevi 38
Mısra: 85
"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

85. Egerçi kim du'ā her dilde çokdur
86. Ğarībūñ lîk bir demrenlü oğdur

189. **kime:** -e
Mesnevi 38
Mısra: 127
Soru zamiri.

127. Kime yanam 'aceb derd-i derūnum
128. Kime 'arz eyleyem işbu cūnunum

190. **kime:** -e
Mesnevi 38
Mısra: 128
Soru zamiri.

127. Kime yanam 'aceb derd-i derūnum
128. Kime 'arz eyleyem işbu cūnunum

191. **kim:**
Mesnevi 38
Mısra: 129
Çünkü.

129. Ğam alsun gönölümü kim gitdi yārum
130. Enīsüm mūnisüm hem Ğam-ğūsārum

192. **kim:**
Mesnevi 38
Mısra: 131
Çünkü.

131. Nem olsun gözlerüm kim 'arız-ı yār
132. Bañā 'arz itmez oldı nūr-ı dīdār

193. **kim:**
Mesnevi 38
Mısra: 208
"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

207. Dökünce Ğasretūñle gözlerüm yaş
208. Yeg ol kim cān virüp terk eyleyem baş

194. **kim:**
Mesnevi 38
Mısra: 218
"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

217. Zihī ma 'şūğ u zī-yār-ı vefādār
218. Kim ide 'aşık için cānım Ğsār

195. **kim:**
Mesnevi 40
Mısra: 8
"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

7. Müzeyyen eyledüm bir bāğ-ı zībā
8. Kim anuñ her giyāhı şāh-ı Tūbā

196. **kim:**
Mesnevi 40
Mısra: 13
"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

13. Cevāhir kim var idi kān-ı dilde
14. Dür-i nā-süfteler 'ummān-ı dilde

197. **kim:**
Mesnevi 40
Mısra: 27

*Ki bağlacı (yan cümlelerin yüklemine -
dığında zarf fiil ekinin anlamını
yüklemektedir).*

27. Temām ol vaqt olur kim ide Ğandān
28. Ğabūl -i Ğşaf-ı sultān Süleymān

198. **kim:**
Mesnevi 40
Mısra: 88
Çünkü.

87. Hezārān āferīn ey bāz-ı ser-bāz
88. Kim urduñ bu hevāda böyle pervaz

kim ola bir zerreye tağ yüklede:

1. **kim ola bir zerreye tağ yüklede:**
Mesnevi 30
Mısra: 42
Kelime Tipi: **Atasözü**
Zerreye dağ yüklenmez.

41. Ölümlü Ğasteye zür eylemez şağ
42. Kim ola yüklede bir zerreye tağ

kimdür:

1. **kimdür:**
Mesnevi 23
Mısra: 37
*"Hangi kişi?" anlamında cümlede,
özne, tümleç, nesne, yüklem görevinde
kullanılan bir söz.*

37. Didi bilür misin dil-dār kimdür
38. Eyitdi andan özge var kimdür

2. **kimdür:**
Mesnevi 23
Mısra: 38
*"Hangi kişi?" anlamında cümlede,
özne, tümleç, nesne, yüklem görevinde
kullanılan bir söz.*

37. Didi bilür misin dil-dār kimdür
38. Eyitdi andan özge var kimdür

kimesne:

1. **kimesne:**
Mesnevi 7
Mısra: 45
Kimse, hiçbirisi.

45. Kimesne kılmaz idi kimseden dād
46. Meger kim nāy-ı defden nāy-ı feryād

2. **kimesne:**
Mesnevi 12
Mısra: 56
Kimse, hiç kimse.

55. Meh-i 'īd ol yañadan olsa peydā
56. Bu Ğorğudan kimesne bakmaz aşlā

3. **kimesne:**
Mesnevi 25
Mısra: 93
Kimse, hiç kimse.

93. Kimesne olmadı Ğālūmden āğāh
94. Yürüdüm vādī-yi Ğasretde her-ğāh

4. **kimesne:**

Mesnevi 30

Mısra: 72

Kimse, hiç kimse.

71. Gider elbette āhîr cān bedenden

72. Kimesne olmasun āzurde senden

5. **kimesne:**

Mesnevi 32

Mısra: 105

Kimse, hiç kimse.

105. Kimesne hālūme hiç vākıf olmaz

106. Çü bülbül gulgulum dünyāya tolmaz

6. **kimesne:**

Mesnevi 34

Mısra: 82

Kimse, hiç kimse.

81. Çü bî-tāb itdi teb nāzik mizācın

82. Kimesne bilmedi anuñ 'ilācın

kimi:

1. **kimini:** -n, -i

Mesnevi 2

Mısra: 49

Kimî(tr.)Belgisiz zamir. Kimini:

Bazılarını, bazı kimseyi, bazı kimseleri.

49. Kimini şāh ider mülk-i cihāna

50. Kimin muhtāc ider bir pāre nāna

2. **kimin:** -n

Mesnevi 2

Mısra: 50

Kimin(tr.) belgisiz zamir-bazısını.

49. Kimini şāh ider mülk-i cihāna

50. Kimin muhtāc ider bir pāre nāna

3. **kimine:** -n, -e

Mesnevi 2

Mısra: 51

Kimî(tr.) Belgisiz zamir-Bazısı, bazıları. kimine: Bazısına, bazılarına.

51. Virür kimine tāc-ı 'izz ü iclāl

52. Kimisine külāh-ı faqr ile şāl

4. **kimine:** -n, -e

Mesnevi 2

Mısra: 53

Kimin(tr.) belgisiz zamir-bazısını.

53. Kimine geydürür sincāb ü kākum

54. Kimin[i] rāh-ı sāmānda ider güm

5. **kimine:** -n, -e

Mesnevi 3

Mısra: 89

Bazısı.

89. Kimine rüşenā virür cemālūñ

90. Kimin şāhā yaqar nār-ı celālūñ

6. **kimin:** -n

Mesnevi 3

Mısra: 90

Bazısı.

89. Kimine rüşenā virür cemālūñ

90. Kimin şāhā yaqar nār-ı celālūñ

7. **kimi:**

Mesnevi 7

Mısra: 132

Gibi.

131. 'Utarid gördi destinde kalem var

132. Kimi bağlandı hıdmetde kalemvār

8. **kimi:**

Mesnevi 12

Mısra: 134

Bazısı.

133. Dü 'ālem 'ışkla bünyād olupdur

134. Kimi Şîrîn kimi Ferhād olupdur

9. **kimi:**

Mesnevi 12

Mısra: 134

Bazısı.

133. Dü 'ālem 'ışkla bünyād olupdur

134. Kimi Şîrîn kimi Ferhād olupdur

10. **kimi:**

Mesnevi 14

Mısra: 69

Birtakımı, bazısı, kimisi.

69. Kimi ururdı gürg ü āhūya tîr

70. Dikerdi kimi şîr üstinde şemşîr

11. **kimi:**

Mesnevi 14

Mısra: 70

Birtakımı, bazısı, kimisi.

69. Kimi ururdı gürg ü āhūya tîr

70. Dikerdi kimi şîr üstinde şemşîr

12. **kimi:**

Mesnevi 36

Mısra: 113

Bazısı.

113. Kimi ferruḥ- hümā-yı nāz-perverd

114. Kimi gün gibi burc-ı hüsnde ferd

13. **kimi:**

Mesnevi 36

Mısra: 114

Birtakımı, bazısı, kimisi.

113. Kimi ferruḥ- hümā-yı nāz-perverd

114. Kimi gün gibi burc-ı hüsnde ferd

14. **kimi:**

Mesnevi 36

Mısra: 115

Bazısı.

115. Kimi gün gibi noqşandan mu 'arrā

116. Ruḡı bedri hilāl olmamış aşlā

15. **kiminde**: -n, -de
Mesnevi 36
Mısra: 117
Bazısı.

117. Kiminde hüsn -müy u luḫf-ı mi 'cer
118. Karışmış nesterenle sünbül-i ter

kimi atlı vü kimisi piyade:

1. **kimi atlı vü kimisi piyade:**
Mesnevi 31
Mısra: 50
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Kimi atlı ve kimisi yaya.

49. Şehün yanınca her bir şāh-zāde
50. Kimi atlı vü kimisi piyade

kimin:

1. **kimin:**
Mesnevi 2
Mısra: 56
Kimin(tr.) belgisiz zamir-bazısını.

55. Kılur ba 'zin za 'f ü hvār ü pā-māl
56. İder kimin dilir ü Rüstem ü Zāl

kimin[i]:

1. **kimin[i]:**
Mesnevi 2
Mısra: 54
*Kimi(tr.)Beltisiz zamir. Kimini:
Bazılarını, bazı kimseyi, bazı kimseleri.*

53. Kimine geydürür sincāb ü kākum
54. Kimin[i] rāh-ı sāmānda ider güm

kimisi:

1. **kimisine**: -n, -e
Mesnevi 2
Mısra: 52
Belgisiz zamir.

51. Virür kimine tāc-ı 'izz ü iclāl
52. Kimisine külāh-ı faḫr ile şāl

kimisi müsteri vü kimi bāyi:

1. **kimisi müsteri vü kimi bāyi:**
Mesnevi 24
Mısra: 117
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
*Kimisi müsteri (alıcı) ve kimi bāyi
(satıcı).*

117. Kimisi müsteri vü kimi bāyi
118. Cihāna oldu bu esrār şāyi

kimse:

1. **kimse:**
Mesnevi 3
Mısra: 98
*Kişi, birey, şahıs anlamlarında
belgisiz zamir.*

97. Sürüldükde şamu 'āşī ceḫīme
98. Şefi' ola mı kimse ben yetīme

2. **kimsenün**: -nün
Mesnevi 5
Mısra: 96
Hiç kimse.

95. Cihān 'adlinden oldu şöyle ābād
96. Söyündürmez çerāğm kimsenün bād

3. **kimseden**: -den
Mesnevi 7
Mısra: 45
Hiç kimse, herhangi biri.

45. Kimesne kılmaz idi kimseden dād
46. Meğer kim nāy-ı defden nāy-ı feryād

4. **kimse:**
Mesnevi 12
Mısra: 9
*Kişi, birey, şahıs anlamlarında
belgisiz zamir.*

9. Meğer ol yörede bir kimse gördi
10. Aña Şīrīnün aḫvālını şordı

5. **kimseye**: -(y)e
Mesnevi 16
Mısra: 128
Hiç kimse.

127. Muḫakkāḫdur ki lü'bet-bāz eflāk
128. Ütilmez kimseye ḫāşāk ḫāşāk

6. **kimseye**: -(y)e
Mesnevi 16
Mısra: 141
Hiç kimse.

141. Gel atma cevri eliyle kimseye taş
142. Toḫınur 'ākıbet başuña ḫardaş

7. **kimseye**: -(y)e
Mesnevi 20
Mısra: 32
Hiç kimse anlamında belgisiz zamir.

31. Ḥazef gibi güher pā-māl olur mı
32. Meh-i nev kimseye ḫālḫāl olur mı

8. **kimse:**
Mesnevi 21
Mısra: 18
Hiç kimse anlamında belgisiz zamir.

17. Bu ḫavz işine bil ey şehd-i fāyık
18. Degüldür andan özge kimse lāyık

9. **kimse:**
Mesnevi 23
Mısra: 190
Hiç kimse, herhangi biri.

189. 'Aceb zindān-ı vahşet oldu yirüm
190. Ölüsem kimse olmaz dest-gürüm

10. **kimse:**
Mesnevi 32
Mısra: 91
Hiç kimse.

91. Deḫānumdan alamaz kimse kāmı
92. Degemez aña degme bir ḫarāmī

11. **kimseye**: -(y)e
Mesnevi 40

Mısra: 57
Hiç kimse.

57. Dağı baş egmeyem kimseye hiç ben
58. Uram pençe hemân-dem hamseye ben

kimsin:

1. **kimsin:**

Mesnevi 23

Mısra: 31

Kim; kimsin: "Hangi kişi?" anlamında cümlede, özne, tümleç, nesne, yüklem görevinde kullanılan bir söz.

31. Didi kimsin saña kim dirler ey dün

32. Eyitdi 'aşık-ı ğam-ıhvâr ü mahzûn

kîn:

1. **kîne: -e**

Mesnevi 16

Mısra: 57

Düşmanlık.

57. Meger hançer 'adü olmuşdı kîne

58. Urardı anuñiçün sinesine

kîn eyleyüp:

1. **kîn eyleyüp: -(y)üp**

Mesnevi 16

Mısra: 9

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Kîn gütmek, aç almak istemek.

9. Geçüp tahta oturmuş eyleyüp kîn

10. Eġāsî kölesi Behrâm-ı Çüpîn

kîn idüp:

1. **kîn idüp: -üp**

Mesnevi 15

Mısra: 111

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Kîn beslemek.

111. İdüp ben nâ-tüvânuñ cânına kîn

112. Yüzini itdi deryâ çîn-pür-çîn

kîne idüp:

1. **kîne idüp: -üp**

Mesnevi 15

Mısra: 81

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Kîn gütmek.

81. İdüp üstur gibi ol bahr kîne

82. Köpük şaçardı eflâkûñ yüzine

kîne-i hasm:

1. **kîne-i hasm:**

Mesnevi 11

Mısra: 135

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Düşmanın (düşmana karşı duyulan)

kîni.

135. Tuta ger kîne-i hasm ile şemşîr

136. İder şîr-i civânî rûbeh-i pîr

kîr:

1. **kîre: -e**

Mesnevi 14

Mısra: 86

Leke, pislik.

85. Gidüp rûşen gün irdi şâm-ı tîre

86. Zemâne batdı şan katrân ü kîre

2. **kıramaz: -a, -maz**

Mesnevi 32

Mısra: 158

Üzmek, incitmek.

157. Diyenler bu sözi dîmez yaramaz

158. Kûlın Hâk kaır ile dâyim kıramaz

k'ir:

1. **k'irer: -er**

Mesnevi 38

Mısra: 81

Ki vezin nedeniyle k' biçiminde kullanılmıştır. Ki ermek: Ki ulaşmak.

81. Du'â fıri k'irer eflâke fi'l-hâl

82. İder çerhûñ tenin mânend-i ğırbâl

kırân itdi:

1. **kırân itdi: -di**

Mesnevi 36

Mısra: 148

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

İki şeyin birleşmesi II İki şeyyarenin bir burçta birleşmesi.

147. Oturdu şâh elinde câm-ı Cemşîd

148. Kırân itdi şanasın mâh ü hürşîd

kırân itmek:

1. **kırân itmek:**

Mesnevi 31

Mısra: 48

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

İki şeyin birleşmesi II İki şeyyarenin bir burçta birleşmesi.

47. Revân oldı o yaña cân atup şâh

48. Kırân itmek için hürşîd ile mâh

kirdgârâ:

1. **kirdgârâ:**

Mesnevi 25

Mısra: 46

Ey yaratan II Ey yüce Allah.

45. Gezerdi gice vâdilerde tehnâ

46. Dir idi Kirdgârâ Pâdşâhâ

2. **kirdgârâ:**

Mesnevi 39

Mısra: 2

Ey yaratan II Ey yüce Allah.

1. İlâhâ Kâdirâ Perverdgârâ

2. Hüdâvendâ Rahîmâ Kirdgârâ

kırk gün:

1. **kırk gün:**

Mesnevi 19

Mısra: 123

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Kırk gün.

123. Bu üslûb ile kırk gün şâh-ı pîrüz

124. Nigârîn ile 'aış itdi şeb ü rüz

kırmak:

1. **kırmak:**

Mesnevi 27

Mısra: 105

Cariye, halayık.

105. Kağırdak yüzlü kırmak hîre cādü

106. Qara gönüllü cânı tîre cādü

kirpik:

1. **kirpiklerümde:** -Jer, -(ü)m, -de

Mesnevi 32

Mısra: 83

Kirpik II göz kapağının kenarında sıralanmış olan kıllar ve bu kıllardan her biri.

83. Qara kirpiklerümde kim hâlel yok

84. Kıya bakşam olur yâ qaşuma oq

kise:

1. **kisemde:** -m, -de

Mesnevi 40

Mısra: 46

Kese: İçine para konulan küçük torba(Beyitte gonca ağzı kapalı oluşu., içinin görülemeyişi sebebiyle şekilce para kesesine teşbih edilmiştir.

45. Gül-i nesrîn gib'anuñcün ferüm yok

46. Ki gonçe gibi kisemde zerüm yok

kişi:

1. **kişi:**

Mesnevi 5

Mısra: 179

Adam, insan, kimse.

179. Kişi kim ide haddinden tecävüz

180. Eyüler dir aña elbette yavuz

2. **kişinüñ:** -nüñ

Mesnevi 10

Mısra: 23

Kadın veya erkek kimse, insan, şahıs.

23. İdin her kişinüñ qadrini ma'lüm

24. Hümā yirini tā kim almaya büm

3. **kişinüñ:** -nüñ

Mesnevi 10

Mısra: 81

Adam, insan, kimse.

81. Be-herhāl añılur kişinüñ ādı

82. Tek ol kim eylüg ile ola yādı

4. **kişinüñ:** -nüñ

Mesnevi 24

Mısra: 15

İnsan.

15. Kişinüñ kim murādınca ola dehr

16. Zülāl-i Hızr olur nüş itse ger zehr

5. **kişiye:** -(y)e

Mesnevi 24

Mısra: 183

Adam, insan, kimse.

183. Görünmez her kişiye âteş-i Tūr

184. Hās u hāşāki yaqmaz meş'el-i nūr

6. **kişi:**

Mesnevi 24

Mısra: 285

İnsan, adam.

285. Kişi kim ide 'ahdine hilāf ol

286. Hākuñ qahrından olmaya mu'āf ol

7. **kişi:**

Mesnevi 28

Mısra: 76

İnsan, kişi.

75. Bu vech ile tatarsañ sen 'azāyı

76. İder her kişi ölmege du'āyı

8. **kişi:**

Mesnevi 30

Mısra: 35

İnsan.

35. Kişi bir peşşeyi kılmāğa tārāc

36. Olur mı şāh-bāz-ı tünde muhtāc

kişi miqdārını bilmek:

1. **kişi miqdārını bilmek:**

Mesnevi 24

Mısra: 209

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Kişinin değerinin ne olduğunu (yerini, konumunu, haddini) bilmesi.

209. Ne hoşdur kişi miqdārını bilmek

210. Ki bī-kār olmayup kārını bilmek

kişi- zād:

1. **kişi- zād:**

Mesnevi 24

Mısra: 157

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

İnsanoğlu.

157. Cihānda anca tab' ehli kişi- zād

158. Hünersüzlükden olur aḥir 'irgād

kışsa:

1. **kışsa:**

Mesnevi 11

Mısra: 20

Kısa hikāye, ibretli hikāye, fıkra, rivāyet.

19. Bu qānun idi kim her bir muşāhib

20. Diye bir kışsa ammā ki münāsib

2. **kışsa:**

Mesnevi 11

Mısra: 36

Kısa hikāye, ibretli hikāye, fıkra, rivāyet.

35. Pes ol dem emr idüp Şābūra Pervīz

36. Didi bir kışsa nakl it behcet-engīz

3. **kışşa:**

Mesnevi 27
Mısra: 19
Olay, macera.

19. Temâm olunca ve 'l-hâşıl bu kışşa
20. Tarıkdı cânı gönlin aldı güşşa

kıssa eyle:

1. **kışşa eyle:**

Mesnevi 23
Mısra: 33
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Anlatmak.

33. Didi yirün makâmuñ eyle kışşa
34. Eyitdi küşe-i gam künc-i güşşa

kıssa-i şîrin ü husrev:

1. **kışşa-i şîrin ü husrev:**

Mesnevi 7
Mısra: 20
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Şirin ve Hüsrev hikayesi.

19. Şalup ol bezme tab'un ol şem'-i pertev
20. Oğunsun kışşa-i Şîrin ü Husrev

2. **kışşa-i şîrin ü husrev:**

Mesnevi 40
Mısra: 84
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Şirin ve Hüsrev hikayesi.

83. Bu nazmuñ köhne bünyâdın idüp nev
84. Düzetdüñ kışşa-i Şîrin ü Husrev

kıssa-perdâz olmuş:

1. **kışşa-perdâz olmuş: -mış**

Mesnevi 40
Mısra: 71
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Hikaye düzenleme, uzun uzun kıssa anlatma.

71. Degül nazm idüp olmuş kışşa-perdâz

72. 'Ayân itmiş cihâna sırr-ı i' câz

kıssa-yı ferhâd-ı gam-hvâr:

1. **kışşa-yı ferhâd-ı gam-hvâr:**

Mesnevi 26
Mısra: 44
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gam yiyen (dert çeken), kederli Ferhat'ın hikâyesi.

43. Olurken nuql-i meclis naql-i esmâr

44. Anıldı kışşa-yı Ferhâd-ı gam-hvâr

kıssa-yı şâbüri:

1. **kışşa-yı şâbüri: -ı**

Mesnevi 15
Mısra: 189
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Şâbüri'un kıssası. bkz. Şâbüri md.

189. Temâmet kışşa-yı Şâbüri Husrev

190. Hikâyet eyledi ger köhne ger nev

kıyan:

1. **kıyanup: -up**

Mesnevi 21
Mısra: 56
Sevinmek, haz duymak, heveslenmek.

55. Aña gösterdiler olduğa tâlib
56. Hemân işe şürü' itdi kıyanup

kıya:

1. **kıya:**

Mesnevi 32
Mısra: 84
Sert. (TS).

83. Kara kirpiklerümde kim hâlel yok

84. Kıya bakşam olur yâ kaçuma oğ

kıyâme:

1. **kıyâme:**

Mesnevi 10
Mısra: 35
Bütün ölülerin dirilmesi: rûz-ı kıyâmet kıyamet günü, "Yevm-i kıyâmet" makamında da müstemeldir.

35. Dilerseñ k'anılasın tâ kıyâme

36. Öküş ihsân ü lutf it hâşş ü 'âma

kıyâmet:

1. **kıyâmet:**

Mesnevi 22
Mısra: 69
Sevgilinin uzun boyu anlamında kullanılmıştır. Sevgili, boyu posu ile, arz-ı endam eylediğinde âşıklar arasında kıyamet gibi fitneye, kargaşaya sebep olmaktadır.

69. Kenâr-ı cüy-ı şîre ol kıyâmet

70. Hemân havziyla ol serv-i semen-ber

kıymet:

1. **kıymetüm: -(ü)m**

Mesnevi 40
Mısra: 48
Bir şey veya kimsenin taşıdığı üstün nitelik, yüksek vasıf ve meziyet. II Değer; şeref, onur, itibar.

47. Şerefde gerçi bir dürr-i yefimem

48. Bilinmez kıymetüm yok elde simüm

kıymet olmaz:

1. **kıymet olmaz:**

Mesnevi 38
Mısra: 54
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kıymet ve değer biçilmemek.

53. Atasız oğula hiç hürmet olmaz

54. Çe ger dürr-i yefime kıymet olmaz

kız:

1. **kızlar: -ar**

Mesnevi 18
Mısra: 71
Isıtmak, köz haline getirme.

71. Kızlar sermâ benüm germiyyetümden

72. İrir yah düd-ı âh-ı hâşretümden

2. **kızlar: -lar**

Mesnevi 18

Mısra: 117
Kız: güzel.

117. Güzel kızlar bile olup süvâre
118. Çıkarlar ya'nî karşı şehryâre

3. **kızlar: -lar**
Mesnevi 19
Mısra: 151
Kız: güzel.

151. Bile yanınca ol maḥbûbe kızlar
152. Cihân lü' betleri merḡûbe kızlar

4. **kızlar: -lar**
Mesnevi 19
Mısra: 152
Kız: güzel.

151. Bile yanınca ol maḥbûbe kızlar
152. Cihân lü' betleri merḡûbe kızlar

5. **kızup: -up**
Mesnevi 31
Mısra: 29
Isınmak, köz hâline gelmek.

29. Kızup olmuşdı güller şöyle bî-tâb
30. Ayağ başsa aña yanardı murḡ-âb

6. **kızlar: -lar**
Mesnevi 31
Mısra: 173
Kız: güzel.

173. Ayağı altına şâhuñ o kızlar
174. Döşediler hemân altunlu bezler

kızıl:

1. **kızıl:**
Mesnevi 8
Mısra: 56
Parlak kırmızı renk.

55. Bedeşşân olmuş idi şâhn-ı gülşen
56. Kızıl güller şanasın la'l-i rüşen

2. **kızıl:**
Mesnevi 14
Mısra: 100
Kırmızı.

99. O deştüñ lâle-i hamrâsi yek-ser
100. Kızıl kan ile tölmiş kâse-i ser

3. **kızıl:**
Mesnevi 31
Mısra: 149
Kırmızı.

149. Kızıl güller açılmış şâd ü ḥandân
150. Dehân-ı gönçede her jâle dendân

kızıl ırmâğ:

1. **kızıl ırmâğ:**
Mesnevi 21
Mısra: 30
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kızılırmak.

29. Yirinden tırdı kara tağ gibi
30. Revân oldu Kızıl ırmâğ gibi

kızıl kanlara boyadı:

1. **kızıl kanlara boyadı: -dı**
Mesnevi 38
Mısra: 112
Kelime Tipi: **Deyim**
Kan içinde bırakmak: Çok fazla kanlı
gözyaşı dökmek bağlamında.

111. Döküp çeşminden eşk-i ergüvânî
112. Kızıl kanlara boyadı cihanı

ko:

1. **komaz: -maz**
Mesnevi 3
Mısra: 105
Rahat bırakmak.

105. Velî komaz k'idem seyr-i maḡâmât
106. Każâ hükmince olur imtilâ'ât

2. **ko:**
Mesnevi 6
Mısra: 10
Bırakmak, izin vermek.

9. Kaḡuñdur Ka'be-i erbâb-ı ḥacât
10. Ko itsünler tavâf aşḡâb-ı ḥacât

3. **ko:**
Mesnevi 7
Mısra: 10
Komak, bırakmak.

9. 'Ömür sermâyesin ḡure eyle yük yük
10. Ko tek 'âlemde bir ra'nâ teberrük

4. **komâ: -ma**
Mesnevi 10
Mısra: 10
Bırakmak, vazgeçmek, terketmek.

9. Çü taḡta ḡişesin sultânüm oḡul
10. Komâ zinhâr 'adli cânüm oḡul

5. **ko:**
Mesnevi 10
Mısra: 32
Bırakmak, vazgeçmek, terketmek.

31. Ḥazer kıl beddu 'âdan ihtirâz it
32. Bu 'izz ü nâzi ko Ḥaḡḡa niyâz it

6. **komâ: -ma**
Mesnevi 10
Mısra: 50
Bırakmak, vazgeçmek, terketmek.

49. Muḡâmiden diyârüñ eyle teftiş
50. Komâ 'asruñda bir dervîş-i dil-rîş

7. **komış: -miş**
Mesnevi 12
Mısra: 35
Bir şeyi bir yere bırakmak, belli bir
yere yerleştirmek.

35. Komış her cânibind' üstâd-ı revzen
36. Şanasın her biri bir çeşm-i rüşen

8. **ƙodı: -dı**
Mesnevi 12
Mısra: **64**
Bir şeyi bir yere bırakmak, belli bir yere yerleştirmek.

63. Bir âyine düzüp üstâd-ı kâmil
64. Ƙodı revzenlere anı muƙâbil

9. **ƙomaz: -maz**
Mesnevi 15
Mısra: **102**
Bırakmak, izin vermek.

101. Keser ol tahtayı erreyle mâhî
102. Ƙomaz kim baña taht ola kemâhî

10. **ƙomadum: -ma, -du, -m**
Mesnevi 17
Mısra: **62**
Bırakmak , yerleştirmek.

61. Men-i ğam-dîde bu mâtem-serâda
62. Ƙomadum eksik âyîn-i 'azâda

11. **ƙomışlar: -mış, -lar**
Mesnevi 23
Mısra: **112**
Yerleştirmek.

111. Ƙazanlar tîşe-i pülâdla anı
112. Ƙomışlar püşt-i mâhîde nişânı

12. **ƙodular: -dı, -lar**
Mesnevi 23
Mısra: **127**
Bir şeyi bir yere bırakmak, belli bir yere yerleştirmek.

127. Müvekkiller ƙodular aña nâzır
128. K'olalar gice gündüz anda hâzır

13. **ƙomazdı: -maz, -dı**
Mesnevi 26
Mısra: **42**
Bırakmak, olumsuz anlamda iz bırakmamak.

41. 'Aceb bezm idi ol bezm-i ferah-zâ
42. Ƙomazdı dilde bir zerre ğam aşlâ

14. **ƙomadı: -ma, -dı**
Mesnevi 26
Mısra: **159**
Bırakmak.

159. Ƙomadı hâtırında hiç melâlet
160. Pes andan sonra girü döndi fi'l-hâl

15. **ƙoyup: -(y)up**
Mesnevi 27
Mısra: **124**
Bırakmak, terketmek.

123. Bu fâniden bekâya itdi âheng
124. Ƙoyup bülbüllerini zâr ü dil-teng

16. **ƙoma: -ma**
Mesnevi 32
Mısra: **46**
Bırakmak, vazgeçmek, terketmek.

45. Tıtuup Hüsrev de cām-ı Hüsrevânî
46. Ƙoma ƙul vardı diyü içdi anı

17. **ƙodı: -dı**
Mesnevi 32
Mısra: **58**
Bırakmak, vazgeçmek, terketmek.

57. Nigârîn gördi k'ider şeh tecävüz
58. Yavaşlanmağı ƙodı oldu yavuz

18. **ƙoyup: -(y)up**
Mesnevi 32
Mısra: **122**
Bırakmak, vazgeçmek, terketmek.

121. İdüp ben müptelâya cevr ü ƙahrı
122. Ƙoyup nüşî şunarsın nîş zehri

19. **ƙoyup: -(y)up**
Mesnevi 33
Mısra: **17**
Komak, bırakmak.

17. Ƙoyup 'aşıkların zâr ü bîmâr
18. İder ol cân tabîbi şanma tîmâr

20. **ƙomaz: -maz**
Mesnevi 36

Mısra: **154**
Komak, bırakmak.

153. Çeker ol şevk ile cāmı pey-â-pey
154. Ƙomaz gönünde ğamdan zerrece key

21. **ƙo:**
Mesnevi 37
Mısra: **62**
Bırakmak, vazgeçmek, terketmek.

61. Muhammed Hâk Resûlidür Hudânuñ
62. Ƙo küfri gel ƙabûl it dînin anuñ

22. **ƙo:**
Mesnevi 37
Mısra: **73**
Bırakmak, terk etmek.

73. Ƙo âteş-hâneyi gel mescide gir
74. Yanında Hâk Resûlinüñ idin yir

23. **ƙoyup: -up**
Mesnevi 37
Mısra: **154**
Bırakmak, vazgeçmek, terketmek.

153. Olup kibr ü ğurür ü cāhı mâni'
154. Ƙoyup İslâmı oldu küfre ƙāni'

24. **ƙomazam: -maz, -am**
Mesnevi 38
Mısra: **27**
Bırakmak, vazgeçmek, terketmek.

27. Komezam resm ile ayınımı dir
28. Cihāna virmezem Şīrīnūmi dir

25. **koğum:** -du, -m

Mesnevi 40

Mısra: 9

Bir şeyi bir yere bırakmak, belli bir yere yerleştirmek.

9. Kozum anda hezārān perde-i nūr

10. Ki her bir perdenūñ altında biñ hūr

koca:

1. **koca:**

Mesnevi 27

Mısra: 56

Yaşlı, ihtiyar.

55. Yürek ağrısı vü göbek burısı

56. Koca şeytānuñ evvelki karısı

koçuş:

1. **koçuşup:** -up

Mesnevi 36

Mısra: 230

Kucaklaşmak.

229. Şarāb-ı 'işkdan ol iki ser-hoş

230. Öpüşüp koçuşup oldu hem-āğūş

köhne:

1. **köhne:**

Mesnevi 7

Mısra: 25

Sıf. (fars.kuhne) 1.eskimiş yıpranmış.

25. Yazup tefsīr-i nev bu köhne şuhfa

26. İletgil Āşaf-ı devrāna tuhfē

2. **köhne:**

Mesnevi 12

Mısra: 119

Sıf. (fars.kuhne) 1.eskimiş yıpranmış.

119. Gehī köhne ğamını eyleyüp nev

120. Döküp ölçerdi ahvālını cev cev

3. **köhne:**

Mesnevi 24

Mısra: 240

Eski, eskimiş.

239. Bu sözlerden olup rencide Hüsrev

240. Kāmu köhne ğumūmın eyledi nev

4. **köhne:**

Mesnevi 27

Mısra: 75

Eskiyip yıpranmış, bakımsız kalmış II işe yaramayan, değersiz.

75. Yāhūd bir köhne meşheddür dehānı

76. Çürümiş toprağ olmuş üstühānı

5. **köhne:**

Mesnevi 27

Mısra: 230

Eskiyip yıpranmış, bakımsız kalmış II işe yaramayan, değersiz.

229. Bu dünyānuñ çıkup vīrānesinden

230. Göçüp şol köhne mihmān-hānesinden

6. **köhne:**

Mesnevi 34

Mısra: 104

Sıf. (fars.kuhne) 1.eskimiş yıpranmış.

103. Yeñi ma 'şūka tutuldıysa Pervīz

104. Revā mı giçe köhne düstdan tīz

7. **köhne:**

Mesnevi 40

Mısra: 83

Yıpranmış, eskimiş.

83. Bu nazmuñ köhne bünyādın idüp nev

84. Düzetdün kışsa-i Şīrīn ü Hüsrev

köhne vü nev:

1. **köhne vü nev:**

Mesnevi 11

Mısra: 18

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Eski ve yeni.

17. Kaçan kim bādeden germ olsa Hüsrev

18. Hikāyet itdürürdi köhne vü nev

kok:

1. **koçup:** -up

Mesnevi 36

Mısra: 204

Kokmak.

203. Turup ayakdan öpdi ellerini

204. Koçup şol deste deste güllerini

2. **koçayın:** -ayın

Mesnevi 38

Mısra: 172

Koklamak, kokusunu içine çekmek.

171. Çü āhīr görüşümdür hüsın bağın

172. Toyunca koçayın şol gül yañağın

kol:

1. **kollarn:** -lar, -ı, -n

Mesnevi 36

Mısra: 159

Kol II vücudun elden başlayıp omza kadar devam eden bölümü.

159. İdüp kollarn ol serve himāyil

160. Olur şeftālī-yi Şīrīne māyil

k'ol:

1. **k'ol:**

Mesnevi 24

Mısra: 51

Ki o.

51. Diler dil-dārunuñ k'ol 'āşık-ı zār

52. Geze küyında seğlerle şeb-i tār

2. **k'ölince:** -ince

Mesnevi 34

Mısra: 112

Ki (vezin nedeniyle k' biçiminde kullanılmıştır) ölmek.

111. Muhabbetden niçün lâf ura şol merd
112. K'ölince çekmeye mahbûbdan derd

köle:

1. **kölesi:** -si
Mesnevi 16
Mısra: 10

*Savaşta tutsak alınan, yabancı
ülkelerden zorla kaçırılıp özgürlükten
yoksun bırakılan veya başkasından satın
alınan erkek, kul, esir, abd.*

9. Geçüp tahta oturmuş eyleyüp kîn
10. Eşâsi kölesi Behrâm-ı Çüpîn

kolın boynuna tavk k'ide:

1. **kolın boynuna tavk k'ide:** -e
Mesnevi 32
Mısra: 62
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
*Ki (vezin nedeniyle k' biçiminde
kullanılmıştır). Kolunu boynuna dolamak.*

61. Şehûn olmuşdı gâlib cânına şevk
62. Diledi k'ide kolın boynuna tavk

kolları boynunda:

1. **kolları boynunda:** -lar, -ı
Mesnevi 8
Mısra: 49
Kelime Tipi: **Deyim**
Kollarımı boynuna dolamak.

49. Çenârûn kolları boynında servûn
50. Başı başa çatılmış her tezervûn

kolların boynuna tavk itdi:

1. **kolların boynuna tavk itdi:** -di-lar, -ı, -n
Mesnevi 36
Mısra: 200
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kollarını boynuna dolamak, sarmak.

199. İkileydin virüp ol meh aña şevk
200. Gümüş kolların itdi boynuna tavk

kolların şıgadı:

1. **kolların şıgadı:** -dı
Mesnevi 25
Mısra: 3
Kelime Tipi: **Deyim**
*Kollarını sıvamak: İşe bütün gücüyle
girişmeye hazırlanmak.*

3. Şıgadı kolların aldı külügin
4. Şınadı kuvvetin şaldı külügin

koluña kuvvet:

1. **koluña kuvvet:**
Mesnevi 26
Mısra: 158
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Koluna kuvvet II gücün artsın.

157. Koluña kuvvet ey üstâd-ı dâna
158. Şu deñlü virdi aña istimâlet

koluña kuvvet olsun:

1. **koluña kuvvet olsun:** -sun
Mesnevi 22

Mısra: 89
Kelime Tipi: **Deyim**
*Koluna kuvvet olsun İş yapan bir
kimseye isteklendirmek, oluşturmak için
söylenir.*

89. Kemâlün tâ kıyâmet var olsun
90. Kemâlün eyledük fi'l-cümle idrâk

kon:

1. **konupdı:** -up, -dı
Mesnevi 7
Mısra: 95
Konulmak, yerleştirilmek.

95. Çü Şîrînden konupdı anda mâye
96. Virürdi şîr-i şîrîn aña dâye

2. **konmaz:** -maz
Mesnevi 12
Mısra: 46
Konmak II yerleşmek.

45. Görenler ka 'be-i kûyını dîtrer
46. Kuş uçmaz ol yaña konmaz kebüter

3. **konupdı:** -up, -dı
Mesnevi 14
Mısra: 16
Konmak II yerleşmek.

15. Ne Şebdîz ol tezerv-i bî-bahâne
16. Konupdı sâye-i serv-i revâne

4. **konmağa:** -mağ, -a
Mesnevi 16
Mısra: 79
Konmak (kuş ve sinek bağlamında).

79. Kara toprağa konmağa idüp 'âr
80. Şadır gözlerdi murğ-ı tîr her-bâr

5. **konupdur:** -up, -dur
Mesnevi 18
Mısra: 110
Konmak (kuş ve sinek bağlamında).

109. Kamunuñ tâci beñzerdi tezerve
110. Diyeydüñ kim konupdur şâh-ı serve

6. **konmaz:** -maz
Mesnevi 20
Mısra: 34
Konmak (kuş ve sinek bağlamında).

33. Hümâ dâneyle hergiz dâma konmaz
34. Nitekim nesr-i tâyir bâma konmaz

7. **konmasun:** -ma, -sun
Mesnevi 36
Mısra: 135
Konmak II yerleşmek.

135. Kaşî Yâsîn'e konmasun deyü toz
136. Sürüp vesme iderler anı pîrüz

8. **konup:** -up
Mesnevi 38

Mısra: 229

Konulmak, yerleştirilmek.

229. Konup bir kabre ma'şuk ile 'aşık

230. Olur Pervîz ile Şîrîn odaşık

kond'o:

1. **kond'o:**

Mesnevi 36

Mısra: 8

Kondı (vezin nedeniyle kond'

biçiminde kullanılmıştır) o. Kondu o.

7. Şifâhândan idüp Pervîze pervâz

8. Gerü uçduğı yire kond'o şeh-bâz

kondur:

1. **kondur:**

Mesnevi 7

Mısra: 21

Konma işini yaptırmak.

21. 'Azîmet Hüdühüdün cânuñda kondur

22. Söz iklîmin Sebâ mülkine döndür

2. **kondururdu: -(u)r, -dı**

Mesnevi 8

Mısra: 6

Konmak(sinek vb. şeylerin konması bağlamında).

5. Çenâri kıdd-i yâra döndürürdi

6. Nihâl-i serve kuşlar kondururdu

3. **kondurdu: -dı**

Mesnevi 18

Mısra: 128

Yerleştirmek(saraya).

127. Dilinden dâne dökdi ol hümâyâ

128. Hele kondurdu âhir bir serâyâ

4. **konduralum: -alum**

Mesnevi 31

Mısra: 99

Yerleştirmek(saraya).

99. Elin ayağın öpüp konduralum

100. Yüzümüz üzre hizmetde turalum

5. **kondururlar: -(u)r, -lar**

Mesnevi 31

Mısra: 178

Yerleştirmek(saraya).

177. Hezarân luğf ile Pervîz şâhı

178. O kaşra kondururlar tüz şâhı

konul:

1. **konulmuş: -miş**

Mesnevi 29

Mısra: 11

Konulmak, yerleştirilmek.

11. Konulmuş penbede şan nâr-ı sūzân

12. Görenlerüñ olur cânı fūrüzân

2. **konulmuş: -miş**

Mesnevi 37

Mısra: 57

Konulmak, yerleştirilmek.

57. Konulmuş nükteler çok hikmet-engîz

58. Denilmiş midhat-ı elķâb-ı Pervîz

konukluk ola:

1. **konukluk ola: -a**

Mesnevi 21

Mısra: 28

Kelime Tipi: **Deyim**

Konukluk olmak: Misafir olmak, kendisine ziyafet verilmek.

27. Velî göñli virürdi kim tanukluk

28. Ola hıvân-ı vişâl ile konukluk

konul:

1. **konulmuşdu: -miş, -dı**

Mesnevi 7

Mısra: 137

Yerleştirilmek.

137. Konulmuşdu özinde her fazîlet

138. Şecâ'at 'adl ü dâd ile mürüvvet

2. **konulmuş: -miş**

Mesnevi 12

Mısra: 17

Yerleştirilmek.

17. Dimâğunda 'aceb sevdâ konulmuş

18. Cününden saña bir sâğar şunulmuş

kop:

1. **kopmadı: -ma, -dı**

Mesnevi 32

Mısra: 117

Bulunduğı yerden ayrılmak.

117. Çü meyveñ kopmadı ve şatmadı şâh

118. Saña lâyıķ mı demek bize küstah

kopar:

1. **koparur: -ur**

Mesnevi 9

Mısra: 10

Kopartmak II dalından koparmak.

9. Dedükçe bağbân hây alma alma

10. Koparur nuķl için bir iki alma

köpük:

1. **köpük:**

Mesnevi 15

Mısra: 82

Hayvanların, bazı kez de insanların ağzında görülen sallamış kabarcıklar.

81. İdüp üstur gibi ol bahr kîne

82. Köpük saçardı eflâküñ yüzine

korhu:

1. **korhudan: -dan**

Mesnevi 31

Mısra: 119

Korku.

119. İdüp ol korhudan güc ile şabri

120. Kılurdu zulm idüp cânına cebri

korku:

1. **korğudan:** -dan

Mesnevi 7

Mısra: **65**

Herhangi bir kötülük gelmesi

ihhtimalinin oluşturduğu tedirginlik, kaygı, üzüntü, endişe.

65. Şu korğudan ki değşürseydi rahtın

66. Mübādā ecnebiler ala tahtın

2. **korğudan:** -dan

Mesnevi 12

Mısra: **56**

Bir tehlike veya tehlike düşüncesi

karşısında duyulan kaygı, üzüntü.

55. Meh-i 'id ol yañadan olsa peydā

56. Bu korğudan kimesne bakmaz aşlā

3. **korğudan:** -dan

Mesnevi 23

Mısra: **131**

Bir tehlike veya tehlike düşüncesi

karşısında duyulan kaygı, üzüntü.

131. Bu korğudan idüp ol ihtimāmı

132. Kuyuyu bekledürlerdi müdāmı

körpe budakların:

1. **körpe budakların:** -lar, -ı, -n

Mesnevi 40

Mısra: **108**

Kelime Tipi: **Deyim**

Genç, taze dal: Çocuk(Kanunî Sultan Süleyman'ın şehzadeleri).

107. Hudāyā Āşafuñ varın bağışla

108. Şehūñ körpe budakların bağışla

koru:

1. **korur:** -r

Mesnevi 16

Mısra: **134**

Bir kimseyi veya bir şeyi dış

etkilerden, tehlikeden, zor bir durumdan uzak tutmak.

133. Alup mazlūmuñ āhın gāh ü bī-gāh

134. Korur mı fikr idersin çetr ü ħargāh

koruğ:

1. **koruğı:** -ı

Mesnevi 9

Mısra: **41**

Koruk, üzümlün ham, olgunlaşmamış hali.

41. Vü ger bir bāğdan alsa koruğı

42. Kılurven başın ol bāğūñ oyuğı

köşk-i 'ālī:

1. **köşk-i 'ālī:**

Mesnevi 38

Mısra: **273**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Şaşalı, yüce, şatafatlı, yüksek köşk.

273. Ne ħācet köşk-i 'ālī kaşr-ı ma'mūr

274. Olur ç'āñir maķām ü menzilūñ gūr

köşk-i bāğ-ı rıdvān ola:

1. **köşk-i bāğ-ı rıdvān ola:** -a

Mesnevi 1

Mısra: **59**

Kelime Tipi: -

Rıdvān(a.i.) Sekiz cennet katından biri köşk-i bāğ-ı Rıdvān Ol-: Rıdvān cennetinin bahçesinin içindeki köşk olmak.

59. Ola her beyt köşk-i bāğ-ı Rıdvān

60. Ħayāl-i ħāş içinde ħūr ü ğılmān

k'öt:

1. **k'öter:** -er

Mesnevi 27

Mısra: **74**

Ki ötmek.

73. Dökülmüş dişler ağzı şöyle bomboş

74. Ħarābedür 'k'öter içinde baykuş

koy:

1. **koyalum:** -alum

Mesnevi 24

Mısra: **246**

Yerleştirmek, koymak; içine yerleştirmek.

245. Terāzūsına bir seng-i girānı

246. Koyalum 'āciz ide tā kim am

2. **koydı:** -dı

Mesnevi 24

Mısra: **290**

Bırakmak, o hal üzere kalmasına sebep olmak.

289. Ħilāf itdüğü için 'ahde Pervīz

290. Bir oğlı koydı dökdi ķanı mı tīz

3. **koypu:** -up

Mesnevi 34

Mısra: **147**

Bırakmak, terketmek.

147. Şeker pālūdesin koypu o ğamgīn

148. Hemān-dem özledi ħelvā-yı Şīrīn

4. **koypu:** -up

Mesnevi 36

Mısra: **129**

Yerleştirmek, koymak; içine yerleştirmek.

129. Kara beñler koypu ruḥsār-ı ale

130. İderler şem'e pervāne ħavāle

5. **koydı:** -dı

Mesnevi 36

Mısra: **216**

Yerleştirmek, koymak; içine yerleştirmek.

215. Ya bir şāñib -'azīmet itdi rīvı

216. Fuķā'a koydı efsūn ile dīvı

köye vü kende:

1. **köye vü kende:** -e

Mesnevi 36

Mısra: 64
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Köye ve kent (e).

63. Münâdiler idüp yir yir nidâyı
64. Şalarlar köye vü kende şadâyı

koynuna koyardı:

1. **koynuna koyardı:** -ar, -dı-ı, -n, -a
Mesnevi 12
Mısra: 100
Kelime Tipi: **Deyim**
Koynuna koymak.

99. Alup yüzine gözine sürerdi
100. Gehî koynına koyardı dürerdi

kudret:

1. **kudretince:** -i, -n, -ce
Mesnevi 5
Mısra: 173
Ar. 1. İktidar, takat, tab ü tüvân, kuvvet.

173. Egerçi kudretince cümle mevcüd
174. Muhabbet 'arz kılmağ idi makşüd

2. **kudretüñ:** -(ü)ñ
Mesnevi 7
Mısra: 15
Güç, kuvvet, takat.

15. Çü söze kudretüñ var olma hāmüş
16. Şeker-hâ ol idüp tütî gibi cüş

kudüm:

1. **kudümüñdan:** -(u)ñ, -dan, -, -
Mesnevi 18
Mısra: 123
Uzak bir yerden, uzun bir yoldan gelme, bir yere ayak basma.

123. Kudümüñdan dil ü cān oldı hürrem
124. Be-yā ehlen ve sehlen hayr-mağdem

2. **kudümüñdan:** -(u)ñ, -dan
Mesnevi 26
Mısra: 99
Uzak bir yerden, uzun bir yoldan gelme, bir yere ayak basma.

99. Kudümüñdan kim oldum hürrem ü şād
100. Melül oldı şamu a'dā vü hussād

küffār:

1. **küffār:**
Mesnevi 5
Mısra: 138
Ar. kafir'in cem'i.

137. Şuüd itdükçe çerhe top -ı kañrı
138. Geçe yirden yire küffār şehri

2. **küffār:**
Mesnevi 27
Mısra: 306
Ar. kafir'in cem'i.

305. Zebün olduñ hevâ-yi nefis elinde
306. Tütüldüñ şanasın küffār ilinde

3. **küffār:**
Mesnevi 37
Mısra: 115
Ar. kafir'in cem'i.

115. Nebü'llâhî küffār itdi nālān
116. Cihām ol sebebden tütüñ tūfān

küflen:

1. **küflenmiş:** -miş
Mesnevi 27
Mısra: 71
Küf oluşmak. mec. Özelliklerini veya yeteneğini yitirmek.

71. Çapaqlanmış gözi küflenmiş ağzı
72. Korumuş kara kurum gibi mağzı

kufl-i la'İmüñ:

1. **kufl-i la'İmüñ:** -üñ-'ñ, -nüñ
Mesnevi 11
Mısra: 55
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Kırmızı renkli kilit.

55. Dili bir kufl-i la'İmüñ dilidür
56. Yâhud bâğ-ı belâgat bülbülidür

kufl-i mercān:

1. **kufl-i mercān:**
Mesnevi 32
Mısra: 109
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Mercan kilit.

109. Güher dürcinden alup kufl-i mercān
110. Açıldı girü nic'itsün o mercan

küfr:

1. **küfrine:** -i, -n, -e
Mesnevi 2
Mısra: 64
Ar. Dinsizlik, iman'ın zıddı.

63. Ne mü'min kendü dīninden haber-dār
64. Ne hod kâfir ider küfrine ikrār

2. **küfri:** -i
Mesnevi 37
Mısra: 62
Siyahlık, kara renk. II küfür, dinsizlik, imanın zıddı.

61. Muḥammed Ḥak Resülidür Ḥudānuñ
62. Ko küfri gel қабул it dīnin anuñ

3. **küfr:**
Mesnevi 37
Mısra: 81
Dinsizlik, iman'ın zıddı.

81. Eger küfr ile idüp 'ahd ü peymān
82. Getürmezseñ baña vü Ḥaḳḳa İmān

4. **küfre:** -e
Mesnevi 37
Mısra: 154
Dinsizlik, iman'ın zıddı.

153. Olup kibr ü gurür ü cāhī mānī'
154. Koyup İslāmı oldı küfre kānī'

5. **küfr:**

Mesnevi 37

Mısra: 160

1. Allah'ın varlığını, birliğini, peygamberlerini, vahyettiği esasları inkâr etme. 2. Dinsizlik, imansızlık. 3. Putperestlik.

159. 'İnâyet irmedi Pervîze hergiz
160. Anuñçün küfr içinde kaldı 'âciz

küfr ü ğavâyet olur:

1. **küfr ü ğavâyet olur:-(u)r**

Mesnevi 37

Mısra: 158

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Küfür ve sapkınlık olmak.

157. Kime kim irmeye Hâkdan hidâyet

158. Olur anuñ işi küfr ü ğavâyet

küh:

1. **kühüñ:-uñ**

Mesnevi 18

Mısra: 45

Far. Dağ, cebel.

45. Görüp tîğini kühüñ oldı lertzân

46. Şıgındı künde āhü-yı beyābān

2. **kūha:-a**

Mesnevi 25

Mısra: 20

Far. Dağ, cebel.

19. 'Alem dikedükçe çerçe şāh-ı hāver

20. Hücüm eylerdi kūha ol dil-āver

3. **küh:**

Mesnevi 25

Mısra: 30

Dağ II Ferhad'ın deldiği Bîsütün dağı.

29. Degül tîşe işi sürāh-ı enbüh

30. Ağız açmışdı feryād itmege kūh

4. **küh:**

Mesnevi 25

Mısra: 33

Dağ II Ferhad'ın deldiği Bîsütün dağı.

33. Meger kim kabır idi Ferhāda ol kūh

34. Ki her bir seng-pāre renc-i enbüh

5. **küh:**

Mesnevi 25

Mısra: 43

Dağ II Ferhad'ın deldiği Bîsütün dağı.

43. Seherden kūh ile bî-şabr ü ārām

44. Kılurdı darb ü ħarb irince aḫşam

6. **kühü:-ı**

Mesnevi 26

Mısra: 156

Far. Dağ, cebel.

155. Ziyāde cyle günden güne cehdün

156. Bu kūhī kāh itmişsin hemānā

küh ü beyābān:

1. **küh ü beyābān:**

Mesnevi 12

Mısra: 6

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Dağ ve çöl.

5. Çeküp yol zahmetin bî-ḥadd ü pāyān

6. Geçüp neçe neçe kūh ü beyābān

2. **küh ü beyābān:**

Mesnevi 18

Mısra: 28

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Dağ ve çöl.

27. Şitā şiddette vü vaqt-i zemistān

28. Tutilmuş berfden kūh ü beyābān

küh ü sahrā:

1. **küh ü sahrā:**

Mesnevi 14

Mısra: 75

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Dağ ve çöl.

75. Yatan leşlerden ol gün kūh ü sahrā

76. Hemān olmuşdı güristān güyā

küh ü sahrāyile:

1. **küh ü sahrāyile:-(y)ile**

Mesnevi 22

Mısra: 18

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Dağ ve çöl.

17. Dürişürdi gece gündüz dem-ā-dem

18. Urışup kūh ü sahrāyile her dem

kühenkār ü perişān-rüzgār ol:

1. **kühenkār ü perişān-rüzgār ol:**

Mesnevi 40

Mısra: 96

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Eski sanatlı ve devrin, feleğin perişan ettiği olmak.

95. Yiter gözyaşı gibi tarmār ol

96. Kühenkār ü perişān-rüzgār ol

küh-ı bedahşān:

1. **küh-ı bedahşān:**

Mesnevi 36

Mısra: 36

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Bedahşan dağı: Bedahşan yöresi, yakutuyla ve sâir kıymetli taşlarıyla meşhurdur.

35. Şütürler kim yüküdür la'l-i raḫşān

36. Şanasın her biri kūh-ı Bedahşān

küh-ı belā:

1. **küh-ı belā:**

Mesnevi 26

Mısra: 137

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Bela dağı.

137. Yirüm küh-ı belâ derdüm firāvān
138. Hây[ı]fdur baña hayf ey şâh-ı hübân

küh-ı bisütüna:

1. **küh-ı bisütüna:** -a

Mesnevi 27

Mısra: 3

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

*Bîsütûn dağı // Ferhad'ın aşkı uğruna
deldiği dağ.*

3. Çü Şîrîn vardı küh-ı Bîsütüna
4. Meded irgürdi Ferhâd-ı zebûna

küh-ı elbürz:

1. **küh-ı elbürz:**

Mesnevi 5

Mısra: 74

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

*Elbürz Dağı: İran'ın kuzeyinde yer alıp
kuzeybatıda Azerbaycan sınırından
başlayıp Hazar Denizi'nin güney kıyısı
boyunca ilerleyip doğuda Türkménistan ve
Afganistan sınırında sonlanır. Kafkas
sıradağlarının en yükseğidir. Hakkında
türlü söylenceler anlatılan Kaf Dağı da aynı
isimle anılır.*

73. Veğâ vaktinde alduçça ele gürz
74. Olur meydânda gâltân küh-ı Elbürz

küh-ı girâne:

1. **küh-ı girâne:** -e

Mesnevi 25

Mısra: 1

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

*Ağır, sıkıntı veren, bıktırıcı usandırıcı,
sert dağ.*

1. Çü Ferhâd irdi ol küh-ı girâne
2. Bekitdi dâmenin muhkem miyâne

küh-ı mihnet:

1. **küh-ı mihnet:**

Mesnevi 24

Mısra: 259

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Sıkıntı dağı.

259. Turup yirinden ol dem küh-ı mihnet
260. Dir ey pâkîze-rây u hüb-fiñnat

kuhistân:

1. **kuhistânda:** -dz

Mesnevi 8

Mısra: 21

Dağlık bölge, dağlık yer.

21. Kuhistânda semen şahrâda lâle
22. Görün dükkâne olmuşdı nevâle

2. **kuhistân:**

Mesnevi 11

Mısra: 117

Dağlık bölge, dağlık yer.

117. Kuhistân cennet olmuş kendi hürî

118. Bulınmaz kaçır-ı hüsünde kuşurî

küh-ken-i bi-çareyi:

1. **küh-ken-i bi-çareyi:** -(y)i

Mesnevi 24

Mısra: 164

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Çaresiz, zavallı dağ kazıcı.

163. Çü Şävürüñ sözün güş itdi Pervîz

164. Getürdi küh-ken-i bi-çareyi tîz

kuhl olur:

1. **kuhl olur:** -ur

Mesnevi 2

Mısra: 40

Kelime Tipi: -

Sürme olmak.

39. Beyâz-ı şubh hâddine sefidâc

40. Siyeh çeşmine kuhl olur şeb-i dâc

kuhl-ı mâ-zâğ çekilmiş:

1. **kuhl-ı mâ-zâğ çekilmiş:** -miş

Mesnevi 4

Mısra: 19

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

*Mâ-zâğ sürmesi çekil- mâ-zâğ: Necm,
53/17 Mâ zâğ a-l basaru vemâ tağ â
(Muhammed'in gözü şaşmadı.) ayetine
telmihte bulunmaktadır.*

19. Çekilmiş nergisüne kuhl-ı mâ-zâğ

20. Ta'âla'llâh hümâ vü beççe-i zâğ

kühsâr:

1. **kühsâr:**

Mesnevi 18

Mısra: 29

Dağlık, dağlık yer.

29. Hevâ-yı serdden kühsâr şad çäk
30. Zemîn yahdan ü rüd-ı huşk eflâk

2. **kühsâr:** -e

Mesnevi 25

Mısra: 26

Dağlık yer, dağ tepesi.

25. Külüñinün şadâsından bi-çäre
26. Girüp rakşa düşerdi kühsâr

3. **kühsâr:** -e

Mesnevi 26

Mısra: 53

Dağlık yer, dağ tepesi.

53. Bulut gibi çıkalum kühsâr

54. Kılalum berç-i âhına nezâre

4. **kühsâr:** -e

Mesnevi 26

Mısra: 78

Dağlık yer, dağ tepesi.

77. Olup gün gibi bir şîre süvâre

78. Revân oldu hemân-dem kühsâr

5. **kühsâr:**

Mesnevi 27

Mısra: 12

Dağlık yer, dağ tepesi.

11. Şu deñlü virdi kuvvet aña dil-dār
12. Görinmez gözlerine zerre kühsār

kühsār-ı miñnetde:

1. **kühsār-ı miñnetde:** -de
Mesnevi 26
Mısra: 127
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Keder dağları.

127. Beni kühsār-ı miñnetde ferāmūş
128. Niçün itdüñ eyā serv-i kabā-pūş

kühuñ dāmenini:

1. **kühuñ dāmenini:** -n, -i
Mesnevi 24
Mısra: 48
Kelime Tipi: **Dayım**
Dağın eteği bkz. Dāmen-i kühsār md.

47. Bisāţ-ı hāk ile örtüp tenini
48. Yaka idindi kühuñ dāmenini

kükre:

1. **kükremiş:** -miş
Mesnevi 15
Mısra: 83
Coşmak, taşkınlık göstermek.

83. Deñiz bir kükremiş nā -kayd tāzī
84. Niğaruñ zevraķı anuñ cihāzı

kul:

1. **ķuluñam:** -(u)ñ, -am
Mesnevi 3

Mısra: 3
*Allah'a itaat ve ibadet eden, hizmetkar,
yaratılmış.*

3. Ķuluñam ĥizmetüñde ķaşirem ben
4. Senüñ yoluñda çok buyruk şıram ben

2. **ķul:**
Mesnevi 3
Mısra: 62
*Allah'a itaat ve ibadet eden, hizmetkar,
yaratılmış.*

61. Ne ĥoşdur güng ü lāl ü ebkem olmak
62. Ķuşūr u 'aciz ile ķul epsen olmak

3. **ķullaruñ:** -lar, -(u)ñ
Mesnevi 3
Mısra: 83
*Allah'a itaat ve ibadet eden, hizmetkar,
yaratılmış.*

83. Olursa ķullaruñ ger cümle 'āşī
84. Bulurlar luţfuñ irdükde ĥalāşı

4. **ķuluña:** -uñ, -a
Mesnevi 9
Mısra: 22
*Hürriyetine sahip olmayan, başkasının
hüküm ve tasarrufunda bulunan, köle;
iradesini kölelik derecesinde bir işe ya da
bir kimseye tahsis etmiş olan; bir kimseye
gönüllü köle olan kişi.*

21. Şehā uş göz kararup iş bu diĥķān
22. İder ben ķuluña yok yire bühtān

5. **ķuluñ:** -uñ
Mesnevi 9
Mısra: 36
Köle, esir, tutsak.

35. Bu zulmi çünkü Ĥusrev kendü gördi
36. Ķuluñ raĥtın ķamu diĥķāna virdi

6. **ķullara:** -lar, -a
Mesnevi 10
Mısra: 28
*Bir padişahın emri altındaki topluluk,
halk.*

27. Yürürken şad -hezārān bive 'üryān
28. Geyürme ķullara altunlu kaĥtān

7. **ķulların:** -lar, -ı, -n
Mesnevi 23
Mısra: 142
Allah'a göre insan.

141. Yaluñuzluķ ne müşkil derd imiş āh
142. Yaluñuz itmesün ķulların Allāh

8. **ķulmı:** -ı, -n, -ı
Mesnevi 23
Mısra: 206
Allah'a göre insan.

205. Żarūrı varayın şabruñ yoluñ
206. Ĥalāş ide ol 'Alīm ben ķulmı

9. **ķulmı:** -ı, -n, -ı
Mesnevi 26
Mısra: 72
*Bir padişahın emri altındaki topluluk,
halk.*

71. Zihī luţf u mürüvvet özüñe iĥsān
72. Ziyāret ide bir ķulmı sulţān

10. **ķuluñ:** -uñ
Mesnevi 27
Mısra: 326
Allah'a göre insan.

325. Olacaķ olur āĥir ir eger ĥic
326. Ķuluñ Mevlā işinde daĥli yok ĥiç

11. **ķuldān:** -dan
Mesnevi 28
Mısra: 99
*Köle, esir | Sevgili'ye duyduğu 'aşk
yüzünden tutsak düşmüş: 'aşk.*

99. Varup Şirine biz ķuldān peyām it
100. Du 'ālar eyleyüp çok çok selām it

12. **ķuluñ:** -(u)ñ
Mesnevi 30
Mısra: 12
*Bir padişahın emri altındaki topluluk,
halk.*

11. Cihān içre senüñdür şimdi devrān
12. Ķapuñda kem ķuluñ Fađfūr ü Ĥāķān

13. **kul:**

Mesnevi 32

Mısra: 46

Köle, esir l Sevgili'ye duyduğu 'aşk yüzünden tutsak düşmüş: 'aşık.

45. Tutup Hüsrev de cām-ı Hüsrevānī

46. Çoma kul vardı diyü içdi anı

14. **kulın:** -ı, -n

Mesnevi 32

Mısra: 158

Allah'a göre insan.

157. Diyenler bu sözi dimez yaramaz

158. Kulın Hâk kahr ile dāyim kıramaz

15. **kulusın:** -u, -sın

Mesnevi 37

Mısra: 108

Allah'a göre insan.

107. Cihān mülkinde şanma kim ulusın

108. Hâkuñ bir kihter ü kemter kulusun

kul idin:

1. **kul idin:**

Mesnevi 10

Mısra: 53

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Her işini gören köle edinmek.

53. Kul idin tatlu dilüñle cihānı

54. Unuttur 'āleme Nüşinrevānı

kül olduğün:

1. **kül olduğün:** -duğ, -i, -çün

Mesnevi 19

Mısra: 76

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Yanıp kül olmak, yok olmak.

75. İrür bir heftede 'ömri temāma

76. Kül olduğün ellerde şemāme

kulağ:

1. **kulağında:** -(u)m, -da

Mesnevi 3

Mısra: 104

Başın iki yanında bulunan işitme organı.

103. Elestün gitmedi dilden şafāsı

104. Dağı çinlar kulağında şadāsı

2. **kulağın:** -ı, -n

Mesnevi 15

Mısra: 17

Başın iki yanında bulunan işitme organı.

17. Öpüp yüz lutf ile boynın kulağın

18. 'Ayān itdi aña ol 'ışk dāğın

kulağ olup:

1. **kulağ olup:** -up

Mesnevi 22

Mısra: 109

Kelime Tipi: **Deyim**

Kulak kesilmek, dikkatle dinlemek.

109. Sözinden aldı çok dürr ü cevāhir

110. Kabül itmedi gerçi sım ile zer

kulağında:

1. **kulağında:**

Mesnevi 32

Mısra: 81

Kulağında.

81. Kulağında gevher eylesem ceng

82. Olur şāhib- güleler başına seng

külāh:

1. **külāhın:** -ı, -n

Mesnevi 18

Mısra: 95

Erkeklerin giydiği genellikle keçeden, ucu sivri veya yüksek başlık.

95. Külāhın kej urunmuş her sipāhī

96. Ne ispeh hüsn ilinüñ pādşāhu

külāh-ı fakr:

1. **külāh-ı fakr:**

Mesnevi 2

Mısra: 52

Kelime Tipi: -

Külāh(f.i.)Eskiden giyilen ucu sivri veya yüksek başlık, başa giyilen şey.

fakr(a.i.) fakirlik, yoksulluk, muhtaçlık.

külāh-ı fakr: fakirlik külāhı.

51. Virür kimine tēc-ı 'izz ü iclāl

52. Kimisine külāh-ı fakr ile şāl

külāh-ı mevlevi:

1. **külāh-ı mevlevi:**

Mesnevi 8

Mısra: 30

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Mevlevi külāhı: Mevlevi t arikatına mensup suflerin giydiği külāh.

29. Hemān olmuşdı Mevlā-hāne gülşen

30. Külāh-ı Mevlevī giymişdi süsen

kulak tutardı:

1. **kulak tutardı:** -ar, -dı

Mesnevi 36

Mısra: 196

Kelime Tipi: **Deyim**

Kulak vermek, dikkatle dinlemek; bkz. TS. C. IV, s. 2718-19.

195. Olup nāzir hep ol ahvāle Şīrīn

196. Kulak tutardı kıl ü kāle Şīrīn

kulakdan 'aşık olalıdan:

1. **kulakdan 'aşık olalıdan:** -alı, -dan

Mesnevi 15

Mısra: 187

Kelime Tipi: **Deyim**

Kendisine anlatılanlarla, birine ya da bir şeye karşı aşırı sevgi beslemek.

187. Aña 'aşık olalıdan kulakdan

188. Degülven hālī bir lahza kulağdan

kulakdan 'aşık oldum:

1. **kulakdan 'aşık oldum:** -du, -m

Mesnevi 11

Mısra: 154

Kelime Tipi: **Deyim**
Kendisine anlatılanlarla, birine ya da bir şeye karşı aşırı sevgi beslemek.

153. Ne hâşıl baña bu olmaz meşelden
154. Kulağdan 'aşığ oldum çıktım elden

külâle döküp:

1. **külâle döküp:-üp**
Mesnevi 26
Mısra: 17
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kıvrıcık saçın omuzdan aşağı dökülmesi.

17. Döküp her gönçe gül-berge külâle
18. İderdi lâleye nesrîn havâle

kulavuz eyle:

1. **kulavuz eyle:**
Mesnevi 1
Mısra: 1
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yol göstermek, rehberlik etmek.

1. Hüdâyâ eyle tevfiğün kulavuz
2. Mağâm-ı Hâkka tâ kîm yol bulavuz

küleng:

1. **külengi:-i**
Mesnevi 24
Mısra: 17
Külünk, kazma.

17. Külengi gördi çünkim dest-gîr ol
18. İdindi destesin şem'-i münîr ol

külhanî:

1. **külhanî:**
Mesnevi 30
Mısra: 67
Külhanbeyi.

67. Çü hâkisterden ola külhanî 'ür
68. Olur destür da sincâbdan dür

kullâb-ı mahabbet:

1. **kullâb-ı mahabbet:**
Mesnevi 1
Mısra: 24
Kelime Tipi: -
Aşk çengeli.

23. Olur hem- tavk-ı erbâb-ı mahabbet
24. Kamu 'uşşâka kullâb-ı mahabbet

küllî:

1. **küllî:**
Mesnevi 36
Mısra: 152
Bütünüyle, tamamıyla.

151. Visâl-i yâr ile gönlün idüp hoş
152. İder hierân gamın küllî ferâmüş

kulluk:

1. **kullukdan:-dan**
Mesnevi 37
Mısra: 85
Kulluk:Kul olma durumu, ubudiyet.

85. Şağın kim Hâkka kullukdan idüp dür
86. Bu sultânlık seni kılmaya mağrur

kuluğın'olma ğarra:

1. **kuluğın'olma ğarra:**
Mesnevi 37
Mısra: 109
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kulluğuna (vezin nedeniyle kuluğın' biçiminde kullanılmıştır) olma ğarra. (sipahın)Kulluğundan ötürü gururlanma, gösteriş yapma.

109. Sipâhuñ çü kuluğın'olma ğarra
110. Degüldür ol sebeb hîç nef' ü zarra

külüng:

1. **külüngin:-i, -n**
Mesnevi 5
Mısra: 219
Far. Külünk, kazma.

219. Urup himmet külüngin kân-ı câna
220. Getürdüm la'1 ü gevherler miyâna

2. **külüngin:-i, -n**
Mesnevi 24
Mısra: 25
Far. Külünk, kazma.

25. Külüngin şalduğınca ol âhenîn -çeng
26. Şadâsından açılırdı dil-i seng

3. **külüngin:-i, -n**
Mesnevi 24

- Mısra: 297
Far. Külünk, kazma.

297. Ele alıp külüngin bî-me üne
298. Yügürdi râh-ı küh-ı Bîsütüna

4. **külüngin:-i, -n**
Mesnevi 25
Mısra: 4
Far. Külünk, kazma.

3. Şığadı kolların aldı külüngin
4. Şınadı kuvvetin şaldı külüngin

5. **külünginden:-i, -n, -den**
Mesnevi 25
Mısra: 15
Far. Külünk, kazma.

15. Şererler kim külünginden çıkardı
16. O tağun başına odlar yağırdı

6. **külünginüñ:-i, -nüñ**
Mesnevi 25
Mısra: 25
Far. Külünk, kazma.

25. Külünginüñ şadâsından bî-çäre
26. Girüp rakşa düşerdi kühsäre

külüng urdukca:

1. **külüng urdukca:-dukca**
Mesnevi 22
Mısra: 5

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kazma vurmak.

5. Külüng urduçka yire ol hıredmend
6. Kılurdi äbnüsi 'ace peyvend

2. **külüng urduçka**: -duçka
Mesnevi 24
Mısra: 40
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kazma vurmak.

39. Degüldi saçılanlar la'l -päre
40. Külüng urduçka çıkardı şeräre

külüngin aldı:

1. **külüngin aldı**: -dı
Mesnevi 25
Mısra: 3
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Külüngünü, kazmasını eline almak,
kazmaya hazırlanmak.

3. Şıgadı kolların aldı külüngin
4. Şınadı kuvvetin şaldı külüngin

kum:

1. **kum**:
Mesnevi 14
Mısra: 26
Deniz kıyısı, dere yatağı vb. yerlerde
çok bulunan, ufak, sert tanecekler, kum.

25. Felek devr idemez pırāmeninde
26. Kevākib kum kapardı dāmeninde

kum kayır gevāhir oldu:

1. **kum kayır gevāhir oldu**: -dı
Mesnevi 31
Mısra: 112
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kum, çakıl cevahir olmak: Saçılan
mücevherlerle toprağın üstü örtülmek.

111. Nişār itdiler ol deñlü cevāhir
112. Kim oldu kum kayır cümle gevāhir

kuma:

1. **kuması**: -sı
Mesnevi 27
Mısra: 69
Bir erkeğin, nikāhlısı bulunan
kadınlardan her birinin ötekine göre adı.

69. Kuması iş bu dünyā-yı denñnüñ
70. Kayınanası iblīs-i la'īnün

kumrı:

1. **kumrı**:
Mesnevi 8
Mısra: 17
Ar. Güvercin nevinden maruf kuş,
müennesi: kumriyye.

17. Şehāb olmışdı kumrı gibi pür -şevk
18. Tağardı boynına kavş-i kuzah tavk

2. **kumriyye**: -(y)i, -se
Mesnevi 19
Mısra: 62

Kumru, güvercinden küçük, boz renkli
ve gerdanında siyah halka bulunan bir kuş.

61. Eger tütñyise şekkersitānuz
62. Vü ger kumriyye biz büstānuz

3. **kumriya**: -(y)a
Mesnevi 34
Mısra: 35
Ar. Güvercin nevinden maruf kuş,
müennesi: kumriyye.

35. Gehī kumriya dirdi k'ey şeğebnāk
36. Giribānuñ kim itdi gül gibi çāk

künc:

1. **künc**:
Mesnevi 23
Mısra: 35
Köşe.

35. Didi neylersin ol künc içre her-bār
36. Eytidi arzū-yı vaş[i]-ı dil-dār

künc-i gussa:

1. **künc-i gussa**:
Mesnevi 23
Mısra: 34
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Dert köşesi.

33. Didi yirün mağāmuñ eyle kışşa
34. Eytidi küşe-i gam künc-i gussa

künde:

1. **künde**:
Mesnevi 18
Mısra: 46
İri ve kalın ağaç; kütük, kalın ağaç
gövdesi.

45. Görüp tğini kühuñ oldu lertzān
46. Şıgındı künde āhū-yı beyābān

küngür:

1. **küngür**:
Mesnevi 9
Mısra: 56
F. Kubbenin en yüksek yeri, tepesi.

55. Olur kaşrıdan anuñ zulm ma'lüm
56. Ki her küngür zebān-ı hāl-i mazlüm

2. **küngürler**: -ler
Mesnevi 12
Mısra: 39
F. Kubbenin en yüksek yeri, tepesi.

39. Meger küngürler el açmış du'āya
40. Mağām olsun deyu ol dil-rübāya

3. **küngürü**: -i
Mesnevi 31
Mısra: 160
F. Kubbenin en yüksek yeri, tepesi.

159. Firāz-ı 'arşa çekmiş kālḥ u eyvān
160. Ki kalmış küngürü altında keyvān

küntü kenzüñ:

1. **küntü kenzüü**: -*ün*

Mesnevi 2

Mısra: 3

Kelime Tipi: -
Gizli hazine.

3. Çü gitdi küntü kenzüü ihticâbı

4. 'Ayân oldı hâkîkat âftâbı

kur:

1. **kurmuş**: -*mış*

Mesnevi 8

Mısra: 40

Tesis etmek, yerleştirmek.

39. Görinür lâleler şahrâda pîrüz

40. Otağ kurmuş meger sultân-ı Nev-rüz

2. **kurdı**: -*dı*

Mesnevi 27

Mısra: 152

Tesis etmek, yerleştirmek.

151. Bu miñnet-hânededen degşürdi rahtın

152. Ferâgat menzilinde kurdı tahtın

kür itdürür:

1. **kür itdürür**: -(i)r

Mesnevi 12

Mısra: 50

Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Kör ettir.

49. Kimi kim görse ger nezdik ü ger dür

50. Getürdüp gözlerini itdürür kür

kurbet:

1. **kurbet**:

Mesnevi 4

Mısra: 25

Ar. 1. Yakınlık, kurb. 2. Karâbet.

25. Ne kurbet kim saña oldı müyesser

26. İrişmemişdür aña bir peyem-ber

2. **kurbet**:

Mesnevi 39

Mısra: 6

Yakınlık.

5. Beni dünyâda bir merd-i ğarîb it

6. Bisât-ı kurbuña kurbet naşib it

kur'an:

1. **kur'an**:

Mesnevi 4

Mısra: 52

Kur'an: Hz. Muhammed'e inen kutsal kitap.

51. N'ola ger aña virildiye Tevrât

52. Saña Kur'an inüpdür bunca âyât

kuru:

1. **kuru**:

Mesnevi 34

Mısra: 58

Zayıf, çelimsiz II boş, faydasız, değersiz.

57. Beni gör derdmend ü zâr ü mecrûh

58. Hemân bir kurı cismem şöyle bî-rûh

kurı budakdur:

1. **kurı budakdur**: -*dur*

Mesnevi 24

Mısra: 144

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Kuru budak: Kuru, işe yaramaz dal parçası.

143. Hüner kesbinden ol el kim ırakdur

144. Dıraht-ı tende bir kurı budakdur

kurıl:

1. **kurıldı**: -*dı*

Mesnevi 13

Mısra: 39

Kurulmak, hazırlanmak.

39. Kurıldı zer-nişân taht-ı muraşsa'

40. Oturdu Husrev-i 'âlem murabba'

kürre nâyi:

1. **kürre nâyi**:

Mesnevi 5

Mısra: 143

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Tay sesi.

143. Fiğân itdükçe dâyim kürre nâyi

144. Bozulsun düşmenüñ tedbir ü râyı

kurretü'l-'ayn:

1. **kurretü'l-'ayn**:

Mesnevi 4

Mısra: 9

Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Göz nuru-Hz. Muhammed.

9. Eyâ iki cihâna kurretü'l-'ayn

10. Kemân ebrûlaruñdur kâbe kavseyñ

kurretü'l-'ayn:

1. **kurretü'l-'ayn**:

Mesnevi 10

Mısra: 7

Göz nuru.

7. Didi ey ata cânı kurretü'l-'ayn

8. Dür-i pendüm ile küşk eyle pür -zeyñ

kuru:

1. **kuru**:

Mesnevi 11

Mısra: 151

Boş, faydasız, abes, bihude, nafîle, değersiz.

151. Kuru efsâneyle aqlum alduñ

152. Beni bir râh-ı bî- pâyâna şalduñ

2. **kuru**:

Mesnevi 12

Mısra: 96

Boş, faydasız, abes, bihude, nafîle, değersiz.

95. Velî bildi ki bir maħremi vardur

96. Kuru şüret degül ma'nâsı vardur

3. **kurumuş: -miş**
Mesnevi 27

Mısra: 59

Zayıflamak, cılızlaşmak.

59. Kurumuş karımış dönmiş ügüye

60. Çürütmiş 'ömrini sihr ü büyüye

4. **kurumuş: -miş**
Mesnevi 27

Mısra: 72

Islaklığını, nemini yitirerek kuru duruma gelmek.

71. Çapaqlanmış gözi küflenmiş ağzi

72. Kurumuş kara kurum gibi mağzi

kuruda'vâ itme:

1. **kuruda'vâ itme: -me**
Mesnevi 34

Mısra: 56

Kelime Tipi: **Deyim**

Boş yere şikâyetçi olmak; sızlanmak.

55. Çü bîm-i hierden yok sende pervâ

56. Vişâl ehlinin itme kuru da'vâ

kurugavgâdur:

1. **kurugavgâdur: -dur**
Mesnevi 16

Mısra: 157

Kelime Tipi: **Deyim**

Boş kavga, anlamsız mücadele.

157. Kuru gavgâdur işbu zâr ü gülğül
158. Ne gül kalur bu gülşende ne bulbul

kurud:

1. **kurudup: -up**
Mesnevi 13

Mısra: 21

Kurutmak, bitirmek.

21. Kurudup düd-ı âhından dimâğın

22. Yağardı şem' gibi bağı yağın

kurum:

1. **kurum:**
Mesnevi 27
Mısra: 72

Dumandan meydana gelen ve tabaka haline ocak bacalarında biriken is.

71. Çapaqlanmış gözi küflenmiş ağzi

72. Kurumuş kara kurum gibi mağzi

küs:

1. **küsü: -ı**
Mesnevi 5
Mısra: 145

Kös, büyük davul.

145. Rez[i]mgehde şadâ virdükçe küsü

146. Serâsîme ide Efrenc ü Rûmî

2. **kuşlar: -lar**
Mesnevi 8

Mısra: 6

Yumurtlayan omurgalılardan,

akciğerli, sıcakkanlı, vücudu tüylerle örtülü, gagalı, iki ayaklı, iki kanatlı uçucu hayvanların ortak adı.

5. Çenârî kıdd-i yâra döndürürdi

6. Nihâl-i serve kuşlar kondururdi

3. **kuşmuşdı: -mış, -dı**
Mesnevi 8

Mısra: 26

Kusmak.

25. Meğer nüş eylemiş ol demde sahbâ

26. Degül nergis zemîn kuşmuşdı safrâ

4. **kuşları: -lar, -ı**
Mesnevi 8

Mısra: 34

Yumurtlayan omurgalılarından, akciğerli, sıcakkanlı, vücudu tüylerle örtülü, gagalı, iki ayaklı, iki kanatlı uçucu hayvanların ortak adı.

33. Semâ için dirilüp gülsitâna

34. Seher kuşları eylerdi terâne

5. **kuşlar: -lar**
Mesnevi 8
Mısra: 45

Yumurtlayan omurgalılarından, akciğerli, sıcakkanlı, vücudu tüylerle örtülü, gagalı, iki ayaklı, iki kanatlı uçucu hayvanların ortak adı.

45. Ağaclar kef çalar kuşlar terâne

46. Seher bülbüller ırlar yana yana

6. **kuş:**
Mesnevi 12

Mısra: 46

Yumurtlayan omurgalılarından, akciğerli, sıcakkanlı, vücudu tüylerle örtülü, gagalı, iki ayaklı, iki kanatlı uçucu hayvanların ortak adı.

45. Görenler ka'be-i küymî ditrer

46. Kuş uçmaz ol yaña kıonmaz kebüter

kuşad:

1. **kuşadup: -up**
Mesnevi 31
Mısra: 175

Kuşatmak: Çevresini sarmak, çember içine almak.

175. Kuşadup hüblar sağ ü şolını

176. Gül-âb ile şuladılar yolını

kuşan:

1. **kuşandı: -dı**
Mesnevi 16
Mısra: 2

(Kılıç, kemer, kuşak vb. şeyleri) Beline bağlamak.

1. Seher kim Rüstem-i Zâl-i zemâne

2. Kuşandı tiğ-i hun-rizin miyâne

2. **kuşandı: -dı**
Mesnevi 18
Mısra: 85

(Kılıç, kemer, kuşak vb. şeyleri)
Beline bağlamak.

85. Süvâr olup kuşandı tığ-i zerrîn
86. Yüridi şevketiyle Hüsrev be-Çîn

3. **kuşanmışlar:** -miş, -lar

Mesnevi 36

Mısra: 46

(Kılıç, kemer, kuşak vb. şeyleri)
Beline bağlamak.

45. Kemerler mâh-ı nev gibi mülemma'
46. Kuşanmışlar giyüp tâc-ı muraşşa'

küşe-i ğam:

1. **küşe-i ğam:**

Mesnevi 23

Mısra: 34

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Gam köşesi.

33. Didi yirün makâmuñ eyle kışşa
34. Eyitdi küşe-i ğam künc-i ğuşşa

küs-ı şadmânı:

1. **küs-ı şadmânı:** -ı

Mesnevi 26

Mısra: 2

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Mutluluk kösü (davulu).

1. Sa'âdet mülketinün kârbânı
2. Urur bu resme kūs-ı şadmânı

küşk eyle:

1. **küşk eyle:**

Mesnevi 10

Mısra: 8

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Köşk bina (inşa) etmek.

7. Didi ey ata cânı kurretü'l-'ayn
8. Dür-i pendüm ile küşk eyle pür -zeyn

küstâh:

1. **küstâham:** -am

Mesnevi 3

Mısra: 53

Terbiyesizlik, edepsizlik.

53. Ne küstâham ki ben hâşâ vü hâşâ
54. Kılâm hamd ü senâñuñ haqqın icra

2. **küstah:**

Mesnevi 32

Mısra: 118

Saygısız, kaba, terbiyesiz (kimse).

117. Çü meyveñ kopmadı ve şatmadı şâh
118. Saña lâyıķ mı demek bize küstah

küstâhâne:

1. **küstâhâne:**

Mesnevi 5

Mısra: 218

Küstahça, kendini bilmez şekilde.

217. Ne kim emr itdi dil tutdum temâmet
218. İdüp taħrîre küstâhâne cür'et

küşte:

1. **küştelerden:** -ler, -den

Mesnevi 14

Mısra: 72

Öldürülmüş, maktul.

71. Şu deñlü cânver olmışdı küşte
72. İrerdi küştelerden göge püşte

küşte olmuşdı:

1. **küşte olmuşdı:** -miş, -dı

Mesnevi 14

Mısra: 71

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Öldürülmek.

71. Şu deñlü cânver olmışdı küşte
72. İrerdi küştelerden göge püşte

küşuñ şadâsı:

1. **küşuñ şadâsı:**

Mesnevi 16

Mısra: 73

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Kösün sedası (sesi). Kûs (Kös): Eski savaşlarda, alaylarda deve veya araba üstünde taşınarak çalınan büyük davul.

73. Ğıriv-i na'ranuñ küşuñ şadâsı
74. 'Adem mülkinün iki reh-nümâsı

küşür:

1. **küşür:** -ı

Mesnevi 11

Mısra: 118

Eksik, noksan; kasırlar.

117. Kuhistân cennet olmuş kendi hürî
118. Bulunmaz kaşr-ı hüsünde küşürü

2. **küşür:** -ı

Mesnevi 31

Mısra: 157

Kusur, eksik, noksan.

157. Küşürü yok küşür-ı cennet-âyîn
158. Hemân ma'nide şüret-hâne-i Çîn

3. **küşürüñ:** -(u)ñ

Mesnevi 40

Mısra: 80

Eksiklik, noksan; ayıp, ; eksik davranma, yapılması gereken bir şeyi müktedir olduğu hâlde yapmama. II Kabahat, suç.

79. 'Acéb mi ğuşşaya dönse sürürüñ

80. Bizâ'eñ yok zerre var küşürüñ

küşür u 'acız:

1. **küşür u 'acız:**

Mesnevi 3

Mısra: 62

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Eksiklik, noksan; yapılması gereken bir şeyi müktedir olduğu hâlde yapmama ve acziyet, el yetmeme, gücü yetmeme.

61. Ne hoşdur güng ü lâl ü ebkem olmaķ
62. Küşür u 'acız ile kul epsem olmaķ

küşür-ı cennet-âyîn:

1. **kuşür-ı cennet-âyin:**

Mesnevi 31

Mısra: 157

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Cennet görkemli, ölçülü köşkler.

157. Kuşürü yok kuşür-ı cennet-âyin

158. Hemân ma'nide şüret-hâne-i Çin

küt:

1. **küt:**

Mesnevi 33

Mısra: 5

Azık, yiyecek.

5. Yaşından virüp eţfâl-i ğama küt

6. Müje elmâsi ile deldi yakut

kut eyle:

1. **kut eyle:**

Mesnevi 37

Mısra: 72

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Uğur, baht, mutluluk saymak (olarak görmek).

71. Peyem-ber her ne kim dirse anı tut

72. Şer'-i şehdini eyle cânüña kut

kut olmasun:

1. **kut olmasun:** -ma, -sun

Mesnevi 38

Mısra: 145

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Azık, yiyecek, gıda olmak.

145. Kara yire tiz olmasun deyü kut

146. Düzerler servden Pervîze tâbü

kutah:

1. **kütah:**

Mesnevi 12

Mısra: 42

Ebat olarak "kısa".

41. Tokunmaz bāmına nezzâre-i mâh

42. Kemend-i mihr irişmez aña kütah

2. **kütah:**

Mesnevi 20

Mısra: 27

Ebat olarak "kısa".

27. Kemend-i çâre-i bî-çâre kütah

28. İrişmez kaçına ol mâhuñ evvâh

küt-ı mâr ü ta'me-i mür olursın:

1. **küt-ı mâr ü ta'me-i mür olursın:** -(u)r, -sın

Mesnevi 38

Mısra: 264

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Yılanın azığı ve karıncanın yiyeceği olmak.

263. Olup zer-baft u atlasdan kamu 'ür

264. Olursın küt-ı mâr ü ta'me-i mür

küttâb-ı küstâh:

1. **küttâb-ı küstâh:**

Mesnevi 10

Mısra: 15

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Küstah (hatasız, edepsiz, arsız, saygısız) katipler, yazıcılar II küttâb kelimesi ile devlet içindeki makam sahibi, hükümdarın kendilerine yetki verdiği devlet işlerini yürüten makam sahibi kimseler kastedilmektedir.

15. Kaçan zulm itseler küttâb-ı küstâh

16. Kalem tek başlarını kıl iki şâh

ku'üt oldı:

1. **ku'üt oldı:** -dı

Mesnevi 24

Mısra: 200

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Oturup kalmak. (Çaresiz duruma düşmek).

199. İştmedüñ mi Hârüt ile Mârüt

200. Niçe nâ-cins ucından oldı ku'üt

kuvvet:

1. **kuvvetin:** -i, -n

Mesnevi 25

Mısra: 4

Kuvvet, güç.

3. Şığadı kolların aldı külüñin

4. Şımadı kuvvetin şaldı külüñin

2. **kuvvetini:** -i, -n, -i

Mesnevi 27

Mısra: 49

Kuvvet, güç.

49. Bu söz kaç' ider anuñ kuvvetini

50. Etini yir ü alur âfetini

3. **kuvvet:**

Mesnevi 31

Mısra: 85

Ar. Kudret, zor, güç, zaaf mukabili.

85. Ne kuvvet var işitmeyem sözünü

86. Ne tākāt var ki görmeyem yüzünü

kuvvet virdi:

1. **kuvvet virdi:** -dı

Mesnevi 27

Mısra: 11

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Destek olmak, güç vermek, güçlendirmek.

11. Şu deñlü virdi kuvvet aña dil-dâr

12. Görinmez gözlerine zerre kühsâr

kuvvet-i bâzü:

1. **kuvvet-i bâzü:**

Mesnevi 1

Mısra: 53

Kelime Tipi: -

Pazı kuvveti. // Güç, kudret.

53. Zâ'îfem kuvvet-i bâzü naşîb it

54. Murâdum ğal'ası fetħin ğarîb it

kuvveti bâzüya getürsün:

1. **kuvveti bâzüya getürsün:** -sün

Mesnevi 16

Mısra: 90
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
*Kuvveti paziya getirmek: Gücünü,
kuvvetini göstermek, ortaya koymak.*

89. Çayırma kim muzaffersin muzaffer
90. Getürsün kuvveti bāzüya 'asker

kuvvetine i' timādı iderdi:

1. **kuvvetine i' timādı iderdi:** -er, -di
Mesnevi 16
Mısra: 108
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
*Kendi gücüne güvenmek (Allah'a
güvenmek yerine).*

107. Hūdāya yoğ idi hiç istinādı
108. İderdi kuvvetine i' timādı

küy:

1. **küyuñda:** -(u)ñ, -da
Mesnevi 4
Mısra: 107
*1. Karye, köy, 2. Semt, mahalle. -
Sevgilinin bulunduğu yer-*

107. Dimez ümmet ki küyuñda senüñ hvār
108. Gedā-yı bī-kes ü miskīn ü gam-hvār

2. **küyünda:** -i, -n, -da
Mesnevi 23
Mısra: 19
*Köy, semt, mahalle (Sevgilinin
bulunduğu, yaşadığı ortam).*

19. Yürür küyuñda Şīrīnūñ şeb ü rüz
20. Gice Qadr āña gündüz 'İd ü Nev-rüz

3. **küyüna:** -i, -n, -a
Mesnevi 23
Mısra: 55
*1. Karye, köy, 2. Semt, mahalle. -
Sevgilinin bulunduğu yer-*

55. Didi küyuñda varma şabr it ey hām
56. Eyitdi çanı şabr u çanı ārām

4. **küyünda:** -i, -n, -da
Mesnevi 31
Mısra: 53
Far. köy, sevgilinin bulunduğu yer.

53. Olup küyuñda her şīrīn-şemāyil
54. Çalup çağırmağa gül gibi sāyil

k'uyan:

1. **k'uyana:** -a
Mesnevi 32
Mısra: 85
*Ki (vezin nedeniyle k' biçiminde
kullanılmıştır). (Ki) uyanmak: Yanmaya
başlamak.*

85. Ruḥumdan k'uyana gayret çerāğı
86. Degül bürka' yağa taşı vü tağı

küy-i dil-berde:

1. **küy-i dil-berde:** -de
Mesnevi 24
Mısra: 108

Kelime Tipi: **Kalp İfade**
*Sevgilinin bulunduğu yer, sevgilinin
civarı.*

107. Ya eşk-i dīde-i ḥunbār ü giryān
108. Şaçılmış küy-i dil-berde firāvān

küy-i dil-darı:

1. **küy-i dil-darı:**
Mesnevi 23
Mısra: 166
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Sevgilinin eşği, bulunduğu mekan.

165. Kanı ol baht ü iqbāl ü sa'ādet
166. K'iderdüm küy-i dil-darı ziyāret

2. **küy-i dil-darı:** -i
Mesnevi 23
Mısra: 166
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Sevgilinin eşği, bulunduğu mekan.

165. Kanı ol baht ü iqbāl ü sa'ādet
166. K'iderdüm küy-i dil-darı ziyāret

küy-i nigārum:

1. **küy-i nigārum:** -(u)m
Mesnevi 24
Mısra: 90
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Sevgili'nin bulunduğu yer, mahalle.

89. Didi ey ka'be-i küy-i nigārum
90. Ümīdüm var görem küy-i nigārum

küy-i yāre:

1. **küy-i yāre:** -e
Mesnevi 24
Mısra: 77
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Sevgilinin bulunduğu yer.

77. Varamaz idi gündüz küy-i yāre
78. Mebādā gamz ideler şehryāre

kuyruğ:

1. **kuyrugum:** -i, -n, -i
Mesnevi 38
Mısra: 150
Kuyruk.

149. Nigārīnūñ tūtop her buyruğını
150. Keserler ḥāş atlar kuyrugum

kuyrugum kanadum şinsa:

1. **kuyrugum kanadum şinsa:** -(u)m-sa
Mesnevi 5
Mısra: 44
Kelime Tipi: **Deyim**
*Kuyruğum kanadum kırılmak - Kolu
kanadı kırılmak- : Yardımcılarını ya da para
gücünü yitirdiğinden iş yapamayacak
duruma düşmek.*

43. Çü yok bāzüda şeh-bāz-ı murādum
44. 'Acab mi şinsa kuyrugum kanadum

kuyu:

1. **ƙuyuya**: -(y)a
Mesnevi 23
Mısra: 117
Kuyu.

117. Varup zālimler ol ƙuyuya fi'l-ḥāl
118. Tıtuḫ itdiler ol miskīni idḥāl

2. **ƙuyuyı**: -(y)ı
Mesnevi 23
Mısra: 132
Kuyu.

131. Bu ƙorƙudan idüp ol ihtimāmı
132. Ƙuyuyı bekledürlerdi müdāmı

lā ahşā senāen:

1. lā ahşā senāen:

Mesnevi 3

Mısra: **52**

Kelime Tipi: -

Lā ahşā senāen nefsike ente kema esneyte ala nefsike: “Senin zatını senā ettiğin (övdüğün, methettiğin) ölçüde seni senā etmeye gücüm yetmez.” Allah’ı övmek, “Rabbini tekbîr et(O’nun büyüklüğünü an.)Müddesir 74/3 ayetinin belirlediği gibi Allah’ın büyüklüğünü anlamaktır. Hz. Peygamber, Allah hakkındaki övgüleri sayamayacağımı ifade eder, şöyle buyurur: “Senin hakkındaki övgüleri sayamam, sen kendini övdüğün gibisin.

51. Yine ‘aciz ile kıldı i’ tirāfi

52. Ki lā ahşā senāen didi şāfi

lābüd:

1. lābüd:

Mesnevi 36

Mısra: **11**

Ar. Elbette, mutlaka, şüphesiz.

11. İrer pâyāna lābüd her fisāne

12. Olur her derde elbette kerāne

lā-büdü:

1. lā-büdü: -dür

Mesnevi 18

Mısra: **18**

Ar. Elbette, mutlaka, şüphesiz.

17. Dañı hiç kalmadı şabr ü karārum

18. Diyār-ı yāre lā-büdüdür güzārum

2. lā-büdü:

Mesnevi 30

Mısra: **39**

Lazım, gerek.

39. Degül lā-büdü tezerv ü kebbe şemşir

40. Ğazāl için ne lāzım pençe-i şir

lāciverdi olmuş:

1. lāciverdi olmuş: -muş

Mesnevi 8

Mısra: **10**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Yazı yazmak, desen çizmek gibi amaçlarla kullanılan türlü renklerdeki sıvı madde, mürekkebi olmak.

9. Bu naķşuñ verd-i ra’nā surh ü zerdı

10. Benefşe olmuş idi lāciverdi

lāf ü güzāfi urdı:

1. lāf ü güzāfi urdı: -dı

Mesnevi 37

Mısra: **143**

Kelime Tipi: **Deyim**

Gevezelik etmek, ileri geri konuşmak, söylenmek.

143. Bu resme urdı çok lāf ü güzāfi

144. Cevābı ‘ākıbet bu oldı şāfi

lāf ura:

1. lāf ura: -a

Mesnevi 34

Mısra: **111**

Kelime Tipi: **Deyim**

Üstü kapalı bir biçimde karşısındakine bir şeyler ima etmek; yüksekte atıp tutmak, böbürlenmek.

111. Muħabbetden niçün lāf ura şol merd

112. K’ölince çekmeye maħbūbdan derd

lāf urur:

1. lāf urur: -(u)r

Mesnevi 1

Mısra: **67**

Kelime Tipi: -

1- Yüksekte atmak, atıp tutmak, böbürlenmek. 2- Bir şeyler sezdirerek söz söylemek.

67. Bu meh-rū kim bekāretten urur lāf

68. Aña meşşāta kıl taħsīn ü inşāf

2. lāf urur: -ur

Mesnevi 10

Mısra: **72**

Kelime Tipi: **Deyim**

Üstü kapalı bir biçimde karşısındakine bir şeyler ima etmek; yüksekte atıp tutmak, böbürlenmek.

71. Cihāna hūkm idenler kāf tā kāf

72. Urur mı saltānatdan şimdi gör lāf

lāfi çoğ urma:

1. lāfi çoğ urma: -ma

Mesnevi 40

Mısra: **63**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Sözü çok söylemek: Çok ve boş konuşmak (Gevezelik etmek).

63. Firākī epsem ol çoğ urma lāfi

64. Suħan dürcine dürc itme güzāfi

la l:

1. la l:

Mesnevi 5

Mısra: **48**

Ar. Yakut nev’inden pembe zî-kıymet taş.

47. Ne söz k’ola mükārın i’tibāra

48. Oķurlar la’l olursa seng-i hāra

2. la lüme: -(ü)m, -e

Mesnevi 5

Mısra: **50**

Ar. Yakut nev’inden pembe zî-kıymet taş.

49. Menem şol bī-kes ü dervīş-i dil-rīş

50. Ğazef dir la’l lüme a’ dā-yı bed-gīş

3. la li: -i

Mesnevi 11

Mısra: **111**

1. Parlak kırmızı renkli kıymetli taş. 2.

(Dîvan edebiyâtında) Sevgîlinin kırmızı dudağı.

111. Şular şeftâlu la'li 'arız-ı bâğ
112. Gözi bādâm-ı ter kaşları yaprağ

4. **la'li:-i**

Mesnevi 11

Mısra: 113

1. *Parlak kırmızı renkli kıymetli taş. 2.*

(Dîvan edebiyâtında) Sevgîlinin kırmızı dudağı.

113. Hüs[ü]n kânında la'li gevher-i pāk
114. Gezend irgürmemiş hîç aña hakkāk

5. **la'lin:-i, -n**

Mesnevi 15

Mısra: 87

Yakut gibi kırmızı renkli bir tür kıymetli taş II sevgîlinin kırmızı (şarap gibi) dudağı.

87. Meger Şîrîn la'lin eyledi nûş
88. Anuñçün oldı deryâ mest ü medhûş

6. **la'l:**

Mesnevi 19

Mısra: 41

Ar. Yakut nev'inden pembe zî-kıymet taş.

41. Eger ol la'l ile ey dürr-i nâ-süft
42. Dilersen kim olasın tâ ebed cüft

7. **la'l:**

Mesnevi 24

Mısra: 30

Ar. Yakut nev'inden pembe zî-kıymet taş.

29. Birez kim tîğ ü tîşeyle girişdi
30. Be-nâ-geh la'l kânma irişdi

8. **la'li:**

Mesnevi 24

Mısra: 35

Ar. Yakut nev'inden pembe zî-kıymet taş.

35. Olup her la'l anuñ bir şeb-çerâğı
36. Virürdi mihr şem'inden ferâğı

9. **la'lden:-den**

Mesnevi 24

Mısra: 116

Ar. Yakut nev'inden pembe zî-kıymet taş.

115. Şu deñlü oldı kim bî-zañmet ü renc

116. Gedâlar la'lden cem' itdiler geng

10. **la'ller:-ler**

Mesnevi 24

Mısra: 133

Ar. Yakut nev'inden pembe zî-kıymet taş.

133. Di kim bu la'ller ne kân taşıdır

134. Ya kanķı 'aşıkuñ kanlu yaşıdır

11. **la'lüf:-üñ**

Mesnevi 26

Mısra: 108

La'l gibi kırmızı ve değerli dudak II Vahdet (Tanrı'yı ruhunda hissetme).

107. Geremez âb-ı hayvân ü zülâli
108. Yiter ben teşneye la'lüñ hayâli

12. **la'li:-i**

Mesnevi 33

Mısra: 84

Yakut gibi kırmızı renkli bir tür kıymetli taş II dudak.

83. Virür dükkân-ı hüsne zîb ile fer
84. Dehâni piste la'li al şekker

13. **la'l:**

Mesnevi 34

Mısra: 134

1. *Parlak kırmızı renkli kıymetli taş. 2. (Dîvan edebiyâtında) Sevgîlinin kırmızı dudağı.*

133. Dehânundan olupdur gönçe dil-teng

134. Lebüm şerminden oldı la'l der-seng

14. **la'lin:-i, -n**

Mesnevi 36

Mısra: 206

1. *Parlak kırmızı renkli kıymetli taş. 2. (Dîvan edebiyâtında) Sevgîlinin kırmızı dudağı.*

205. Ser-â-ser seyr kıldı hüsñ bâğın
206. Geh emdi la'lin öpdi geh yañağın

lâl olan:

1. **lâl olan:-an**

Mesnevi 3

Mısra: 57

Kelime Tipi: -
Dilsiz olmak.

57. Ne cür'etdür ki lâl olan gedâlar

58. Kıtla gülzâr-ı medhüñde nevalar

la'l -pâre:

1. **la'l -pâre:**

Mesnevi 24

Mısra: 39

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yakut parçası.

39. Degüldi saçılanlar la'l -pâre
40. Külüng urduqça çıkardı şerâre

la'l ü gevherler:

1. **la'l ü gevherler:-ler**

Mesnevi 5

Mısra: 220

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yakut nev'inden pembe zî-kıymet taş ve elmas, cevher(söz ve şiir bağlamında).

219. Urup himmet külüñin kân-ı cāna
220. Getürdüm la'l ü gevherler miyāna

la'l ü häre:

1. **la' l ü hâre:**

Mesnevi 24

Mısra: 217

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Lal taşı (yakut) ve kaya.

217. Egerçi bir degüldür la' l ü hâre

218. Yarar her biri lîkin özge kâre

lâle:

1. **lâle:**

Mesnevi 8

Mısra: 19

Zambakgillerden yaprakları uzun ve mızrağı andırır, çiçeği ise kadehe benzer çok renkli bir çiçek.

19. Çekerdi lâle cām-ı erğuvânı

20. Giyerdi gül libās-ı şâdmânî

2. **lâle:**

Mesnevi 8

Mısra: 21

Zambakgillerden yaprakları uzun ve mızrağı andırır, çiçeği ise kadehe benzer çok renkli bir çiçek.

21. Kuḥistānda semen şâhrāda lâle

22. Görün dükkāne olmışdı nevāle

3. **lâleler: -ler**

Mesnevi 8

Mısra: 39

Zambakgillerden yaprakları uzun ve mızrağı andırır, çiçeği ise kadehe benzer çok renkli bir çiçek.

39. Görünür lâleler şâhrāda pîrüz

40. Oṭaḳ ḳurmuş meger sultān-ı Nev-rüz

4. **lâlesidür: -si, -dür**

Mesnevi 11

Mısra: 125

Lale çiçeği II Asker.

125. Hezārān gül-ruḥ anuñ lâlesidür

126. O mülküñ pâdişāhî ḥâlesidür

5. **lâle:**

Mesnevi 11

Mısra: 159

Zambak türlerinden soğandan yetişen bir çiçek. Lâlenin ortasında kırmızı yaprakların çevrelediği siyah noktalar bulunmaktadır. Klâsik şiirde bu noktalar, dağ yarasına benzetilir.

159. İçüme dâğ urduñ lâle gibi

160. Gözüm yaşımı şaçduñ jâle gibi

6. **lâle:**

Mesnevi 12

Mısra: 104

Lâle | Gönül ve sîneye teşbih edilir. (lâlenin içinin kırmızı olması bağlamında).

103. Gehî söylerdi aña ağlayurak

104. Yüregin lâle gibi tağlayurak

7. **lâle:**

Mesnevi 24

Mısra: 50

Lale. (kan renginde olması bağlamında).

49. Şehîd-i 'ışḳ ḥaşr oldu şanasın

50. Geyüp lâle gibi ḳanlu libāsın

8. **lâleye: -(y)e**

Mesnevi 26

Mısra: 18

Zambakgillerden yaprakları uzun ve mızrağı andırır, çiçeği ise kadehe benzer çok renkli bir çiçek; sevgilinin yanağına benzetilen çiçek.

17. Döküp her gönçe gül-berge külâle

18. İderdi lâleye nesfîn havāle

9. **lâlenüñ: -nüñ**

Mesnevi 26

Mısra: 62

Ortasında yanığı andıran siyahlık olan lale çiçeği.

61. Yaḳa geh gül yañağumdan çerāğı

62. Geh uram lâlenüñ bağrına dâğı

10. **lâleler: -ler**

Mesnevi 27

Mısra: 138

Zambakgillerden yaprakları uzun ve mızrağı andırır, çiçeği ise kadehe benzer çok renkli bir çiçek.

137. Türâb oldu dirîgâ gül-'izârı

138. Bitürdi lâleler ḥâk-i mezârı

11. **lâlesin: -si, -n**

Mesnevi 28

Mısra: 10

Maruf çiçek, yanak. II Sevgilinin yanağı.

9. Girîbânım gül gibi idüp çâk

10. Ḳılurdi lâlesin jâleye nemnâk

12. **lâleler: -ler**

Mesnevi 28

Mısra: 66

Zambakgillerden yaprakları uzun ve mızrağı andırır, çiçeği ise kadehe benzer çok renkli bir çiçek. Lâlenin ortasında kırmızı yaprakların çevrelediği siyah noktalar bulunmaktadır. Klâsik şiirde bu noktalar, dağ yarasına benzetilir.

65. Gül-i zerd uçaşa bāğūndan ne ḳayḡu

66. Yirinde lâleler var bağı tığlu

lâle-i bāğ:

1. **lâle-i bāğ:**

Mesnevi 34

Mısra: 33

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Bağın lalesi.

33. Ṭurup iderdi kim ey lâle-i bāğ

34. Kimüñ 'ışḳınadır bağruñdağı dâğ

lâle-i hamrâsı:

1. **lâle-i hamrâsı: -sı**

Mesnevi 14

Mısra: 99

Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Kızıl lale.

99. O deştün lâle-i hamrâsi yek-ser
100. Kızıl kan ile tolmış kâse-i ser

lâleves:

1. **lâleves:**

Mesnevi 17

Mısra: 42

*Ortasında yanığı andıran siyahlık olan
lale çiçeği gibi.*

41. Senün nergisleründen çıkdıs'ırmağ
42. Benüm bağrum olupdur lâleves dâğ

2. **lâleves:**

Mesnevi 26

Mısra: 101

Lale gibi.

101. Hemîşe lâleves haşm-ı siyh-dil
102. Şarâb-ı gûşsa ile ola kanzil

3. **lâleves:**

Mesnevi 34

Mısra: 66

*Ortasında yanığı andıran siyahlık olan
lale çiçeği gibi.*

65. Senün yanuñda zîrâ gülşen ü bağ
66. Benüm bağrum başında lâleves dâğ

4. **lâleves:**

Mesnevi 38

Mısra: 180

*Ortasında yanığı andıran siyahlık olan
lale çiçeği gibi.*

179. Sen itdün terk-i seyr-i gülşen ü bağ
180. Benüm bağrumda kaldı lâleves dâğ

lâlezâr oldı:

1. **lâlezâr oldı:** -dı

Mesnevi 17

Mısra: 56

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Lale bahçesi olmak.

55. Olup pergâle pergâle 'izârüm
56. Yaşumdan lâlezâr oldı kenârüm

la'l-i bedehşân:

1. **la'l-i bedehşân:**

Mesnevi 14

Mısra: 30

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

*Bedehşan yakutu, kırmızı renkte
değerli bir taş.*

29. Bi-aynih her buñarı mihr-i raşşân
30. İçinde taşları la'l-i Bedehşân

2. **la'l-i bedehşân:**

Mesnevi 24

Mısra: 41

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

*Bedehşan yakutu, kırmızı renkte
değerli bir taş.*

41. Kara taş içre her la'l-i Bedehşân

42. Karañu gicede necm-i dirahşân

3. **la'l-i bedehşân:**

Mesnevi 40

Mısra: 37

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

*Bedehşan yakutu, kırmızı renkte
değerli bir taş.*

37. Egerçi sözlürüm la'l-i Bedehşân

38. Vefî ben tozda vü toprakda pinhan

la'l-i bi-nihâye:

1. **la'l-i bi-nihâye:**

Mesnevi 24

Mısra: 114

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Nihayetsiz, bitmek bilmeyen lal taşı.

113. Gelürdi gice gice ol araya

114. Nişâr iderdi la'l-i bi-nihâye

lâ'l-i kân-ı bathâ:

1. **lâ'l-i kân-ı bathâ:**

Mesnevi 4

Mısra: 3

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

*Bathâ: Mekke-i Mükerrreme. Mekke
madeninin yakutu. -Hz. Muhammed.*

3. Dür-i bi-mişl ü lâ'l-i kân-ı Bathâ

4. Resül-i Yesrib ü sultân-ı Bathâ

la'l-i lü'lü'siyle:

1. **la'l-i lü'lü'siyle:** -si, -(y)le

Mesnevi 27

Mısra: 262

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

*İnci (mcc. Bâkire, el değmemiş)
dudak.*

261. Semenzârına nergisden şalup âb

262. İderdi la'l-i lü'lü'siyle bi-tâb

la'l-i nâbuz:

1. **la'l-i nâbuz:** -uz

Mesnevi 19

Mısra: 59

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Saf dudak, kıpkırmızı dudak.

59. Eger ol dürr ise biz la'l-i nâbuz

60. Eger ol mâh ise biz âftâbuz

la'l-i raşşân:

1. **la'l-i raşşân:**

Mesnevi 24

Mısra: 34

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Parlak lal taşı, kıymetli taş.

33. Ya destmüzd çün üstâda ol kân

34. Şunardı päre päre la'l-i raşşân

2. **la'l-i raşşân:**

Mesnevi 36

Mısra: 35

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Parlak lal taşı, kıymetli taş.

35. Şütürler kim yüküdür la'l-i rahşân
36. Şanasın her biri küh-i Bedahşân

la'l-i rengin:

1. **la'l-i rengin:**
Mesnevi 24
Mısra: 103
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Parlak ve hoş lal.

103. Getürmişdi firāvân la'l-i rengîn
104. Yazup her birisine nâm-ı Şîrîn

la'l-i rüßen:

1. **la'l-i rüßen:**
Mesnevi 8
Mısra: 56
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Parlak lal taşı (yakut).

55. Bedehşân olmuş idi şahn-ı gülşen
56. Kızıl güller şanasın la'l-i rüßen

la'l-i sâkı:

1. **la'l-i sâkı:**
Mesnevi 13
Mısra: 61
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
*Sakinin sunduğu lal (kırmızı renkli)
şarap II sakinin lal dudağı.*

61. Leb-i cām-ı mey ile la'l-i sâkı
62. Virürdi ehl-i bezme 'ömr-i bâkı

la'l-i zib:

1. **la'l-i zib:**
Mesnevi 24
Mısra: 219
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Süs yakutu II süslü yakut taşı.

219. Olursa la'l-i zib eferde şâh
220. Olur hem seng-i hârâ ferş-i dergâh

lâm:

1. **lâm:**
Mesnevi 1
Mısra: 29
*Elifbâ-yı Osmaninin yirmi altıncı
harfî.*

29. Bağanlar dir elif lâm ile medde
30. Yiter abdâl-i Hâkka tûğ u şedde

lâm ola:

1. **lâm ola:-a**
Mesnevi 27
Mısra: 182
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bükülmek, işaret etmek.

181. Gelüp geçe mürür-ı devr-i eyyâm
182. Cihân levhînd'elif kıadûn ola lâm

lâyık:

1. **lâyık:**
Mesnevi 10
Mısra: 39
Yakışır, münasip, şâyân.

39. Saḫâvet bir şıfatdur Hâkka lâyıḫ
40. Çalış nefsün anufla eyle fâyıḫ

2. **lâyık:**
Mesnevi 24
Mısra: 191
Yakışır, münasip, şâyân.

191. Saña da lâyıḫ oldur k'ey fütâde
192. Şînarîñ isteyesin her yañada

3. **lâyık:**
Mesnevi 27
Mısra: 35
Yakışır, münasip, şâyân.

35. Aña lâyıḫ mıdur hiç ol nigârîñ
36. Hâbîb-i nâzenîñ ü yâr-ı şîrîn

lâyık degildür:

1. **lâyık degildür:-dür**
Mesnevi 31
Mısra: 81
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Münasip, yaşar, uygun olmamak.

81. Virürsem yol aña lâyıḫ degildür
82. Ki zîrâ mestdür ayıḫ degildür

lâyık degüldür:

1. **lâyık degüldür:-dür**
Mesnevi 21
Mısra: 18
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yakışmaz, yaşar, münasip değil.

17. Bu havz işine bil ey şehd-i fâyıḫ
18. Degüldür andan özge kimse lâyıḫ

lâyık degülse:

1. **lâyık degülse:-se**
Mesnevi 6
Mısra: 37
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yakışmaz, yaşar, münasip değil.

37. Degülse ger bu hâtem saña lâyıḫ
38. Qabülün mihriyile eyle fâyıḫ

lâyık k'oldı:

1. **lâyık k'oldı:-dı**
Mesnevi 23
Mısra: 93
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
*Lâyık ki olmak: Uygun, münasip;
yakışır, yaşar ve yerinde olmak.*

93. Egerçi k'oldı tedbirât lâyıḫ
94. Şehün re'yine olmadı muvâfik

lâyık mı:

1. **lâyık mı:**
Mesnevi 28
Mısra: 53
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
*Yakışır mı, uygun mu, münasip mi?
(Sözde soru ifadesi, lâyıḫ değil anlamı
taşır).*

53. Olup lâyıḫ mı hiç zâr u nizârı
54. Gedânuñ şâh ola şem'-i 'izârı

2. **lāyık mı:**

Mesnevi 32

Mısra: 118

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Yakıştır mı, uygun mu, münasip mi?
(Sözde soru ifadesi, layık değil anlamı taşır).

117. Çü meyveñ kopmadı ve şatmadı şāh

118. Saña lāyık mı demek bize küstah

3. **layık mı:**

Mesnevi 32

Mısra: 141

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Yakıştır mı, uygun mu, münasip mi?
(Sözde soru ifadesi, layık değil anlamı taşır).

141. Güzeller şāhına layık mı bî-dād

142. Olup 'uşşākı itmek zār ü nā-şād

4. **lāyık mı:**

Mesnevi 38

Mısra: 210

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Yakıştır mı, uygun mu, münasip mi?
(Sözde soru ifadesi, layık değil anlamı taşır).

209. Karagu kabr içind'ey şem'-i rüşen

210. Seni tenhā kōmak lāyık mı andan

lāyık ola:

1. **lāyık ola: -a**

Mesnevi 1

Mısra: 74

Kelime Tipi: -

Layık olmak, yaraşmak.

73. Kamu mahbūblardan eyle fāyık

74. Ola kim ola şeh bezmine lāyık

2. **lāyık ola: -a**

Mesnevi 24

Mısra: 177

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Uygun olmak, münasip olmak, yaraşmak.

177. Kaçan lāyık ola kim murg-i hāne

178. Ola tūṭī ile hem-āşyāne

lāyık olamaz:

1. **lāyık olamaz: -a, -maz**

Mesnevi 22

Mısra: 106

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Uygun olmak, münasip olmak, yaraşmak.

105. Olamaz saña destimüzde lāyık

106. Bu kıandan kim ola genc ü hāzīne

lāyık olursam:

1. **lāyık olursam: -(u)r, -sa, -m**

Mesnevi 19

Mısra: 146

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Yakışmak, yaraşmak; hak kazanmış olmak: birleşik fiil.

145. Olayın hīdmetüñd'ey şāh-ı fāyık

146. Olursam ger qaravaşlğa lāyık

lāyım:

1. **lāyım:**

Mesnevi 23

Mısra: 90

Alçak, aşāğlık, rezil.

89. Bu acılıklarūñ dadınca dadın

90. O lāyım unuda Şīrīnūñ adın

lazım:

1. **lazım:**

Mesnevi 5

Mısra: 194

Gerekli, elzem.

193. Sa'ādet āstānında mülāzım

194. Özine baht ü devlet farz lazım

le'āl:

1. **le'āl:**

Mesnevi 24

Mısra: 105

İnciler. "Lü'lü'nün çoğulu.

105. Şanasın her le'āl bir çeşm-i pür-hūn

106. Hāyāl-i yār idi ol naqş-ı mevzūn

2. **le'āl:**

Mesnevi 24

Mısra: 123

İnciler. "Lü'lü'nün cem'idir. dürc-i leālî.

123. Le'āl aḥbārı yayıldı cihāna

124. Zebān gibi düşüpdür her dehāna

3. **le'āl:**

Mesnevi 36

Mısra: 220

İnciler. "Lü'lü'nün cem'idir. dürc-i leālî.

219. Dil ü cān kaşrı olsun diyü rüşen

220. Le'āl kānına güyā urdu tüşen

le-'amrük:

1. **le-'amrük:**

Mesnevi 4

Mısra: 13

Kelime Tipi: **Ayet**

Le'amruk: Senin ömrüne yemin olsun. "Senin hayatına and olsun ki, onlar sarhoşlukları içinde bocalayıp duruyorlardı." (Kur'an-ı Kerim, Hicr Suresi 15/72.

13. Le-'amrük tēc u ḥil'at saña levlāk

14. Eñ ednā pāye-i taḥtūndur eflak

leb:

1. **leb:**

Mesnevi 8

Mısra: 52

F. Dudak.

51. Ağız ağızda güller söyleşür hep

52. Şunlarlar gönçeler birbirine leb

2. **lebi: -i**

Mesnevi 11
Mısra: 57
F. Dudak.

57. Lebi gül-nâr ü yâ 'unnâb-ı terdür
58. Ya günde hâşıl olmuş gül-şekerdür

3. **lebi: -i**

Mesnevi 11
Mısra: 103
F. Dudak.

103. Lebi güftâra gelse şekker-âmîz
104. Hayâdan gönçeler olur 'arağ-rîz

4. **leblerin: -leri, -n**

Mesnevi 22
Mısra: 74
F. Dudak.

73. Tutarlar şirden câm-ı leb-â-leb
74. İderler leblerin hemşîre-i şîr

5. **leblerümûf: -ler, -(ü)m, -üñ**

Mesnevi 27
Mısra: 247
F. Dudak.

247. Ne gönçe leblerümûñ hâdesinden
248. Ne şeftâlülürüm turvendesinden

6. **lebi: -i**

Mesnevi 33

Mısra: 91
F. Dudak.

91. Lebi üstinde hâl-i 'anberîn-fâm
92. Şarâb-ı Kevser üzre güyiyâ câm

7. **lebde: -de**

Mesnevi 33
Mısra: 137
F. Dudak.

137. Ne her lebde bulunur râhat-ı cân
138. Ne her ırmağda akar âb-ı hayvân

8. **lebüm: -(ü)m**

Mesnevi 34
Mısra: 122
F. Dudak.

121. Aña Şekker egerçi nüş-ı cândur
122. Benüm şîrîn lebüm şekker- feşândur

9. **lebümnden: -(ü)m, -den**

Mesnevi 34
Mısra: 128
Dudak.

127. Henüz irdi saçumdan sünbüle tâb
128. Henüz aldı lebümnden âb 'inâb

10. **lebüm: -(ü)m**

Mesnevi 34
Mısra: 134
F. Dudak.

133. Dehânımdan olupdur gönçe dil-teng
134. Lebüm şerminden oldu la'l der-seng

leb oldı:

1. **leb oldı: -dı**

Mesnevi 22
Mısra: 44
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Dudak olmak.

43. 'Arûş-ı dehre ol cû gâbgâb oldı
44. Kenâr-ı havz güyâ kim leb oldı

leb-â-leb idüp:

1. **leb-â-leb idüp: -üp**

Mesnevi 26
Mısra: 117
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ağzına kadar doldurmak.

117. Şarâb-ı şevkden idüp leb-â-leb
118. Getür Ferhâda vir nüş cylesün hep

lebbeyk:

1. **lebbeyk:**

Mesnevi 3
Mısra: 10
"Buyurun efendim, emredin"
anlamlarında bir seslenme sözü.

9. Hudâ yolına düşüp olmuşam peyk
10. Direm şeytân iğvâsına lebbeyk

leb-i câm-ı mey:

1. **leb-i câm-ı mey:**

Mesnevi 13
Mısra: 61
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Şarap kadehinin dudağı(kenarı).

61. Leb-i câm-ı mey ile la'l-i sâkî
62. Virürdi ehl-i bezme 'ömr-i bâkî

leb-i ferahñaki:

1. **leb-i ferahñaki: -i**

Mesnevi 33
Mısra: 149
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ferahlık veren dudak.

149. Leb-i ferahñaki hübuñ şekerdür
150. Le'tâfet olmasa kadri hâcerdür

leb-i kevser:

1. **leb-i kevser:**

Mesnevi 34
Mısra: 131
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kevser ırmağının kıyısı.

131. Leb-i Kevser du'â-güy-ı lebümdür
132. Meh-i nev tavkdâr-ı gâbgâbumdur

leb-i la'lüñ:

1. **leb-i la'lüñ: -(ü)ñ**

Mesnevi 26
Mısra: 110
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Lal taşı gibi kırmızı dudak II âb-ı hayat.

109. Devâsın derdüme zahmuma merhem
110. Leb-i la'lüñ dil-i bîmâra emsem

2. **leb-i la'lüñ:-(ü)ñ**

Mesnevi 32

Mısra: 124

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Lal taşı gibi kırmızı dudak II âb-ı hayat.

123. Şaçun gerçi yilandur kara kıvrak

124. Leb-i la'lüñ velî tiryâk-ı fârûk

leb-i mutrib:

1. **leb-i mutrib:**

Mesnevi 18

Mısra: 149

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Çalgıcımın (sazende) dudağı.

149. Leb-i mutrib ki oldu nâye peyvend

150. Biterdi âb-ı hayvândan ney-i kıand

leb-i şekker -şiken:

1. **leb-i şekker -şiken:**

Mesnevi 33

Mısra: 113

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Şeker karan (çigñeyen) dudak.

113. Leb-i şekker -şiken birle güher-rîz

114. Olup mağremlerine didi Pervîz

leb-i şîrîne:

1. **leb-i şîrîne:-e**

Mesnevi 36

Mısra: 233

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Şîrîn'in dudağı; tatlı dudak.

233. Viriüp Hüsrev leb-i Şîrîne cânı

234. Alurdu şan hayât-ı câvidâmı

lehv ü bâzî idersin:

1. **lehv ü bâzî idersin:-er, -sîn**

Mesnevi 27

Mısra: 309

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Faydasız iş, eğlence ve oyun etmek.

309. Tıf[ı]l gibi idersin lehv ü bâzî

310. Ne vakt idersin Allâha niyâzi

le'im:

1. **le'imüñ:-üñ**

Mesnevi 6

Mısra: 58

Alçak, aşağılık, cimri [kimse].

57. Bu gülşende olan serv ü semenler

58. Le'imüñ çeşmine olsun dikenler

lem'a vü târ:

1. **lem'a vü târ:**

Mesnevi 11

Mısra: 106

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Parlaklık, aydınlık ve karanlık.

105. Beyâz-ı şubh ü deycür-ı şeb-i târ

106. Şaçıla cebhesinden lem'a vü târ

leng oldı:

1. **leng oldı:-dı**

Mesnevi 5

Mısra: 26

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Aksak olmak, topal olmak.

25. Nedendür böyle dest-i kudretüñ teng

26. Meger kim oldı pây-ı gayretüñ leng

2. **leng oldı:-dı**

Mesnevi 33

Mısra: 98

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Aksak olmak, topal olmak.

97. Görüp hınnâ ile pâyini gül-reng

98. Hasedden oldı kebküñ ayağı leng

lenger:

1. **lengerlerinden:-ler, -i, -n, -den**

Mesnevi 15

Mısra: 67

Gemi demiri, çapa; gemiyi yerinde mıhlamak için denize atılan zincir ve bu zincirin ucundaki çapa.

67. Urup lengerlerinden yire pençe

68. İderdi lücce-i bahre şikence

lerzân oldı:

1. **lerzân oldı:-dı**

Mesnevi 18

Mısra: 45

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Titremek.

45. Görüp tığini kühuñ oldı lerzân

46. Şıgındı künde âhü-yı beyâbân

lerze tutardı:

1. **lerze tutardı:-ar, -dı**

Mesnevi 16

Mısra: 34

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Titremeye başlamak, korkudan titremek.

33. Ururdu na'ra her bir şîr-i şerze

34. Tutardı tevsen-i gerdüñ lerze

leş:

1. **leşlerden:-ler, -den**

Mesnevi 14

Mısra: 75

Kokmuş hayvan ölüsü.

75. Yatan leşlerden ol gün küñ ü şahrâ

76. Hemân olmuşdı güristân güyâ

leşker:

1. **leşker:**

Mesnevi 10

Mısra: 44

Asker.

43. Ne deñlü zer virüp olsañ güher-pāş
44. Yoluñda leşker oynar cān ile baş

2. **leşker:**

Mesnevi 16
Mısra: 13
Asker.

13. Şu deñlü dirdi leşker kim şehenşāh
14. Bilür ancağ hesabın anuñ Allāh

3. **leşkeri: -i**

Mesnevi 16
Mısra: 17
Asker.

17. Tıtuş karşuda Behrām leşkeri şaf
18. Şaçarlar üstur-ı ser-mest gibi keş

leşker-i key:

1. **leşker-i key:**

Mesnevi 10
Mısra: 64
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Hükümdar askeri (ordusu).

63. Hüşüşā göz yaşından ki şakın key
64. Turuşamaz anuñla leşker-i key

leşkerini özine kırbān idüp:

1. **leşkerini özine kırbān idüp: -üp**

Mesnevi 16
Mısra: 103
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Askerinin canını kendi (çıkarı, hırsı vb.) için feda etmek.

103. İdüş kırbān özine leşkerini
104. Kaşup gitti ele alup serini

letāfet:

1. **letāfetden: -den**

Mesnevi 1
Mısra: 71

Ar. 1. Lâtiflik, haslık, mülâyemet, nezaket: letāfet-i sima, letāfet-i endām. letāfet-i ifade, letāfet-i mana. 2. Açıklık, küşâyış, revnak, kesafet in zıddı: letāfet-i hava.

71. Letāfetden sürüp yüzine gāze
72. Görinsün ehl-i 'ışka tāze tāze

2. **letāfet:**

Mesnevi 11
Mısra: 45

Lâtiflik, hoşluk; güzellik; nezâket; yumuşaklık.

45. Letāfet bezminün rüşen çerāğı
46. Melāhat mivesi vü hüsn bāğı

letāfet bezminüñ:

1. **letāfet bezminüñ: -nüñ**

Mesnevi 19
Mısra: 100

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Lâtiflik, hoşluk, güzellik meclisi.

99. Olur her birinün gül-gün yañağı
100. Letāfet bezminün rüşen- çerāğı

letāfet olmasa:

1. **letāfet olmasa: -ma, -sa**

Mesnevi 33
Mısra: 150

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Latiflik, hoşluk, nezaket olmak (bulunmak).

149. Leb-i ferāhnāki hübuñ şekerdür
150. Letāfet olmasa kıdri hācerdür

levha-yı şemse:

1. **levha-yı şemse: -e**

Mesnevi 11
Mısra: 30

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Güneş levhası.

29. Kamer devrinde şol resm idi nakķāş
30. Yazardı levha-yı şemse göz ü kaş

levlak:

1. **levlak:**

Mesnevi 4
Mısra: 13

Kelime Tipi: **Hadis**
"Sen olmasaydın, sen olmasaydın fēlekleri yaratmazdım" mealinde olan "levlake levlake lemā halaktü'l-eflak" hadīs-i kudsisine işaretir. "Sen olmasaydın" anlamındadır. Muhatabı olan Hazret-i fahr-i ālem sallallahü aleyhi

vesselām efendimiz hazretleri hakkında kullanılır; "sultan-ı levlak" gibi.

13. Le- 'amrük tāc u hil' at saña levlāk
14. Eñ ednā päye-i tahtuñdur eflak

leylä:

1. **leylä:**

Mesnevi 26
Mısra: 171

Leyla ile Mecnun hikayesinin kadın kahramanı II Sevgili.

171. Beni Mecnün iden Leylä budur bu
172. İdüş Şirünün ardından nezāre

2. **leyläda: -da**

Mesnevi 33
Mısra: 155

Leyla ile Mecnun hikayesinin kadın kahramanı II Sevgili.

155. Eger ān olmasa Leyläda efvün
156. Görüp Kıys olmaz idi anı Mecnün

lezzet:

1. **lezzeti: -i**

Mesnevi 31
Mısra: 168
Tat, zevk.

167. Ya Kevşer ırmāğıdur ol ya Selsāl
168. Şovukdur kıardan aķ lezzeti bal

libās:

1. **libāsum:-(u)m**
Mesnevi 17
Mısra: 48
Elbise, giysi.

47. Tağıtdum kākülüm äväre itdüm
48. Şaçum gibi libāsum kare itdüm

2. **libāsm:-ı, -n**
Mesnevi 18
Mısra: 107
Elbise, giysi.

107. İdüp kākum libāsm her niğārīn
108. Nihāl üzre açılmış verd-i nesrīn

3. **libāsm:-ı, -n**
Mesnevi 24
Mısra: 50
Elbise, giysi.

49. Şehīd-i 'ışk haşr oldı şanasın
50. Geyüp lāle gibi kanlu libāsm

4. **libāsm:-ı, -n**
Mesnevi 36
Mısra: 173
Elbise, giysi.

173. Virüp kendü libāsm aña Şīrīn
174. İder hadden ziyāde anı tezyīn

5. **libāsı:-ı**
Mesnevi 37

Mısra: 27
Elbise, giysi.

27. Zemīnūn yaşıl atılsan libāsı
28. Gidüp egninde kaldı çul palası

libās-ı lāle-güne:

1. **libās-ı lāle-güne:-e**
Mesnevi 16
Mısra: 159
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Lale renkli elbise.

159. Libās-ı lāle-güne olma mağrūr
160. Olursın serv gibi 'ākıbet 'ūr

libās-ı 'ömr-i nāfe:

1. **libās-ı 'ömr-i nāfe:**
Mesnevi 17
Mısra: 31
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Misk kokulu ömür elbisesi.

31. Libās-ı 'ömr-i nāfe olsa ger çāk
32. Olur mı müşk-i hoş-bü hiç ğamnāk

libās-ı şādmānī:

1. **libās-ı şādmānī:**
Mesnevi 8
Mısra: 20
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Mutluluk elbisesi.

19. Çekerdı lāle cām-ı ergüvānı
20. Giyerdi gül libās-ı şādmānī

libās-ı şer' ü takvānufı:

1. **libās-ı şer' ü takvānufı:-nuī**
Mesnevi 5
Mısra: 69
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Şeriat, din kaideleri ve Cenāb-ı Hakk'tan sakınma elbisesi.

69. Libās-ı şer' ü takvānufı tīrāzı
70. Mübīn-i dīn-i Aḥmed şāh-ı ğāzī

licām:

1. **licām:-ı**
Mesnevi 36
Mısra: 40
Hayvan ağzına vurulan gem.

39. Kamunuñ zīni zīnetde temāmı
40. Hārāc ü bāc-i 'ālem her licāmı

lık:

1. **lık:**
Mesnevi 11
Mısra: 132
Lakin, ancak, ama.

131. Urnmaz başına gerçi ki miğfer
132. Tutar miğfer maḳāmın lik mi'cer

2. **lık:**
Mesnevi 15
Mısra: 12
Lâkin, ancak, ama.

11. Olupdı gerçi kim 'ışk ile dil-rīş
12. Devāsın idemezdı lik teftīş

3. **lık:**
Mesnevi 22
Mısra: 111
Lâkin, ancak, ama.

111. Yedi Şīrīn sözinden lik şekker
112. Olup ser-mest ü hayrān ol şāfādan

4. **lık:**
Mesnevi 38
Mısra: 86
Lâkin, ancak, ama.

85. Egerçi kim du'ā her dilde çokdur
86. Ğarībūñ lik bir demrenlü okdur

likā:

1. **likāy:-(y)ı**
Mesnevi 4
Mısra: 98
Kavuşma, vuslat /1. 'âşık bağlamında ma'sûğa kavuşma, tasavvufî bağlamda Allah'a kavuşma/.

97. Atup arduña cümle māsivāyı
98. Hemān-dem arzū itdūñ likāyı

lıkīn:

1. **lıkīn:**
Mesnevi 19
Mısra: 118
(لیکن) bağl. Arapça lâkin kelimesinin

eski metinlerde rastlanan Farsçalaşmış
şekli: lâkin, ancak, ama.

117. Çe ger olurdu her şîre havâle
118. Zebûn olmuşdu lîkin bir gâzâle

2. **lîkin:**

Mesnevi 24

Mısra: 218

(لین) bağl. Arapça lâkin kelimesinin

eski metinlerde rastlanan Farsçalaşmış
şekli: lâkin, ancak, ama.

217. Egerçi bir degüldür la' l ü hâre
218. Yarar her biri lîkin özge kâre

3. **lîkin:**

Mesnevi 27

Mısra: 58

Lâkin, ancak, ama.

57. Kesilmiş fercinüñ gerçi ki çanı
58. Açar lîkin gözünüñ şırlağanı

4. **lîkin:**

Mesnevi 29

Mısra: 7

Lâkin, ancak, ama.

7. Egerçi 'özü lîkin ta'ne-engîz
8. Be-gâyet lutf illâ kahr-âmîz

5. **lîkin:**

Mesnevi 29

Mısra: 18

Lâkin, ancak, ama.

17. Beyâz-ı nâme gerçi şâf ü pîrüz
18. Şaçar lîkin yaralı dillere tuz

lisân-ı hâl:

1. **lisân-ı hâl:**

Mesnevi 21

Mısra: 51

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Gönül dili olmak (Bir şeyi sözle değil
hal ve davranışlarla ifade etmek).

51. Lisân-ı hâl ile yâr'itdi ma'lûm
52. Muhabbet âteşine olduğım mûm

loğma loğma:

1. **loğma loğma:**

Mesnevi 27

Mısra: 206

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Parçalar hâline, sokumlara ayırarak.

205. Çanı Buğrağ ü Cālînüs ü Luğmân

206. Çamusın loğma loğma yidi devrân

lu' b:

1. **lu' b:**

Mesnevi 7

Mısra: 119

Oyun.

119. İletdi cümle lu' b işini başa

120. İderdi şu gibi göz ursa taş'a

lü' bet:

1. **lü' betleri:** -ler, -i

Mesnevi 19

Mısra: 152

Oyuncak.

151. Bile yanınca ol mağbûbe kızlar
152. Cihân lü' betleri merğûbe kızlar

2. **lu' beti:** -i

Mesnevi 32

Mısra: 153

Oyun.

153. 'Acâyib lu' beti vardır cihânuñ
154. Ğarâyib sür'ati vardır zamânuñ

lü' bet-bâz eflâk:

1. **lü' bet-bâz eflâk:**

Mesnevi 16

Mısra: 127

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Oyuncu, hokkabaz, hayalci felekler,
gökler II Bahtlar, talihler, kaderler.

127. Muhağkağdur ki lü' bet-bâz eflâk
128. Ütilmez kimseye hâşâk hâşâk

lu' bet-i çin:

1. **lu' bet-i çin:**

Mesnevi 32

Mısra: 139

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Çin oyuncuğ.

139. Yaraşmaz saña kim ey lu' bet-i Çîn
140. Kılâsın kaşlaruñ hışm ile pür-çîn

2. **lu' bet-i çin:**

Mesnevi 36

Mısra: 41

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Çin oyuncuğ.

41. Hağâyî -zâde biş biñ lu' bet-i Çîn

42. Gönül yağmacısı gâretger-i dîn

lûcce-i bahre:

1. **lûcce-i bahre:** -e

Mesnevi 15

Mısra: 68

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Denizin dalgası.

67. Urup lengerlerinden yire pençe

68. İderdi lûcce-i bahre şikence

lûğât ü mantık ü tıbb ü nücumı:

1. **lûğât ü mantık ü tıbb ü nücumı:** -i

Mesnevi 7

Mısra: 110

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Sözlük bilgisi ve söz, kelam ve
hekimlik bilgisi ve yıldızlar bilimi.

109. İdindi kendünüñ cümle 'ulümü

110. Lûğât ü mantık ü tıbb ü nücumı

lü' lü' -yi şehvâr:

1. lü'lü'-yi şehvâr:

Mesnevi 11

Mısra: 54

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

İri inci tanesi.

53. Dehâni hoşka-yı la'lîn ü dür-bâr

54. Açılsa saçılır lü'lü'-yi şehvâr

lü'lü'-yi ter:

1. lü'lü'-yi ter:

Mesnevi 5

Mısra: 116

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Taze inci.

115. Şehâsi ebri ger yağdırsa bârân

116. Olur lü'lü'-yi ter reml-i beyaban

lutf:

1. lutfuñ:-(u)ñ

Mesnevi 3

Mısra: 84

Ar. Yardım, inayet, ihsan.

83. Olursa kullaruñ ger cümle 'âşî

84. Bulurlar lutfuñ irdükde halâşî

2. lutf:

Mesnevi 6

Mısra: 46

Ar. Yardım, inayet, ihsan.

45. Kelâmum dün olup olmaz müşerref

46. Nazar kılmazsa ger lutf ile Âşaf

3. lutf:

Mesnevi 15

Mısra: 17

Ar. Yardım, inayet, ihsan.

17. Öpüp yüz lutf ile boynun kulağın

18. 'Ayân itdi aña ol 'ışk dâğın

4. lutfıñ: -ı, -n, -ı

Mesnevi 27

Mısra: 9

Ar. Yardım, inayet, ihsan.

9. Aña çok lutfını endâze kıldı

10. Dil-i pejmürdesini taze kıldı

5. lutf:

Mesnevi 29

Mısra: 8

Hoşluk, güzellik; iyi ve yumuşak davranma; kerem.

7. Egerçi 'özü lîkin ta'ne-engîz

8. Be-ğâyet lutf illâ kahr-âmîz

6. lutf:

Mesnevi 31

Mısra: 177

Ihsan, kerem, cömertlik.

177. Hezarân lutf ile Pervîz şâhı

178. O kaşra kondururlar tüz şâhı

7. lutf:

Mesnevi 32

Mısra: 16

Hoşluk, güzellik; iyi ve yumuşak davranma; kerem.

15. Olup hizmetde câri câriyevâr

16. Firāvân lutf ü hürmet itdi bisyâr

8. lutfdur: -dur

Mesnevi 33

Mısra: 11

Ar. Yardım, inayet, ihsan.

11. Cihâna lutfdur illâ baña kahr

12. İle şekker şunar ben hasteye zehr

lutf ile:

1. lutf ile:

Mesnevi 19

Mısra: 138

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

İyiliklerle.

137. Bu veche zârlıklar k'itdi Pervîz

138. Didi lutf ile Şîrîn-i şeker-rîz

lutf ile niyâz ider:

1. lutf ile niyâz ider: -er

Mesnevi 33

Mısra: 15

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Yardım, iyilik ve dua etmek.

15. İder ağıyâre lutf ile niyâz ol

16. İder 'uşşâka kahr u kibr ü nâz ol

lutf it:

1. lutf it:

Mesnevi 10

Mısra: 36

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

İyi davranmak, hoş muâmele etmek, iyilikte bulunmak.

35. Dilerseñ k'añılasın tâ kıyâme

36. Öküş ihsân ü lutf it hâşş ü 'âma

lutf u keremler izhâr idüp:

1. lutf u keremler izhâr idüp: -ler-üp

Mesnevi 19

Mısra: 129

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Lütuf ve keremler izhar etmek: İhsan ve cömertlik göstermek.

129. Ne var lutf u keremler idüp izhâr

130. Bizüm iklîmi teşrîf itseñ ey yâr

lutf u mürüvvet:

1. lutf u mürüvvet:

Mesnevi 26

Mısra: 71

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Lütuf, ihsan, cömertlik.

71. Zihî lutf u mürüvvet özüne ihsân

72. Ziyâret ide bir kulını sultân

lutf-ı firāvân:

1. lutf-ı firāvân:

Mesnevi 31

Mısra: 103

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bol/çok lütuf/cömertlik.

103. İdüp lutf-ı firāvān ile hürmet
104. Kılasın aña dürlü dürlü hidmet

mā 'arafnāk:

1. mā 'arafnāk:

Mesnevi 2

Mısra: 70

Kelime Tipi: **Hadis**

Seni bilmedik: "Mâ arafnâke hakka ma'rifetik. " (Ya Rab seni zatına yakışır şekilde bilmedik, şeklinde rivayet edilen ve sofilerce hadis kabul edilen bir sözden alınmadır).

69. Cihân hayretde niçe fehm ü idrāk

70. Ulu bildükleri dir mā 'arafnāk

ma 'anî şehrin:

1. ma 'anî şehrin: -i, -n-n

Mesnevi 1

Mısra: 58

Kelime Tipi: -

*Ma'ânî (a.i. mana'nın c.) Manalar
Ma'ânî şehri: Manalar şehri.*

57. Çü ben şâgird olam tevfiķüñ üstād

58. Ma 'anî şehrin idem cennet-âbād

ma 'anî- zâde-i fikr:

1. ma 'anî- zâde-i fikr:

Mesnevi 40

Mısra: 11

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Düşünceden doğmuş ince anlamlar.

11. Niçe hürî ma 'anî- zâde-i fikr

12. Kamu Meryem gibi düşîze vü bîkr

ma 'arîf:

1. ma 'arîf:

Mesnevi 11

Mısra: 16

1. marifetler, bilimler. 2. bilgi, kültür.

15. Zarîf ü ĥorde-dānlardı katında

16. Ma 'arîf söylenürdi şoĥbetinde

ma 'āza'llāh:

1. ma 'āza'llāh:

Mesnevi 9

Mısra: 19

Allah korusun! Allah esirgesin! anlamı taşıyan ünlem ifadesi.

19. Ma 'āza'llāh didi ĥāşā ve kellā

20. Ne bâġa girdüm ü ne aldum elmā

ma 'bed:

1. ma 'bed:

Mesnevi 3

Mısra: 75

(a.i.) ibadet edilen yer.

75. İşigüñ ma 'bed ü ma 'büd sensin

76. Dü 'ālem ĥalkına maĥşüd sensin

2. ma 'beddür: -dür

Mesnevi 34

Mısra: 118

İbadet etme yeri, ibadetgah.

117. Anuñ şehler ĥapusınd'old'ise güm

118. Benüm 'uşşāka ma 'beddür işigüm

ma 'būd:

1. ma 'būd:

Mesnevi 3

Mısra: 75

Tapılan, ibadet edilen.

75. İşigüñ ma 'bed ü ma 'büd sensin

76. Dü 'ālem ĥalkına maĥşüd sensin

mā-cerā-yı 'ışkı:

1. mā-cerā-yı 'ışkı: -ı

Mesnevi 7

Mısra: 28

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Aşk macerası.

27. Gel imdi eyle taĥrîr ile taĥrîr

28. Beyān it mā-cerā-yı 'ışkı bir bir

2. mā-cerā-yı 'ışkı: -ı

Mesnevi 28

Mısra: 1

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Aşk macerası.

1. Oĥuyan mā-cerā-yı 'ışkı bir bir

2. İder bu veche bir ĥoş nāme taĥrîr

mādām:

1. mādām:

Mesnevi 6

Mısra: 71

Oldukça, olduğu müddetçe.

71. Şehenşeh ma 'delet taĥtında mādām

72. Yedi iĥlime cārî ĥılsun aĥkām

2. mādām:

Mesnevi 36

Mısra: 48

Sürekli, daima.

47. Ĥabeş -ser virdi niçe 'anberîn-fām

48. K'olalar ĥizmet-i maĥbaĥda mādām

ma 'delet:

1. ma 'delet:

Mesnevi 6

Mısra: 71

Adalet.

71. Şehenşeh ma 'delet taĥtında mādām

72. Yedi iĥlime cārî ĥılsun aĥkām

ma 'den-i kân-ı kabāĥat:

1. ma 'den-i kân-ı kabāĥat:

Mesnevi 27

Mısra: 83

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

*Kusur, suç ocaĥının (kaynaĥının)
madeni.*

83. Muĥaşşāl ma 'den-i kân-ı kabāĥat

84. Muĥîr-i ĥubş u 'ummân-ı kabāĥat

māder:

1. **mâderden:** *-den*
Mesnevi 7
Mısra: **83**
Anne.

83. Çü toğdı gün gibi mâderden ol mâh
84. Didi yirlerle gökler zâdehu'llâh

ma'dûm:

1. **ma'dûm:**
Mesnevi 11
Mısra: **80**
Ar. Yok, nâbûd, gayr-i mevûd.
"mevcûd" mukabîli: en-nâdiru ke'l-ma'dûm:
Nâdir olan şey yok gibidir. ma'dumiyyet:
Ma'dumluk, yokluk. Cem'i: ma'dûmât.

79. Degül anuñ miyânî 'akla ma'lûm
80. Bu deñlü var ne mevcûd ü ne ma'dûm

2. **ma'dûm:**
Mesnevi 17
Mısra: **97**
Yok, var olmayan.

97. Ne zerre aña nisbet cümle ma'dûm
98. Nuķuş-ı kâyinât eşkâl-i mevhum

mağbûn:

1. **mağbûn:**
Mesnevi 37
Mısra: **128**
Aldanmış, şaşkın, zarar ve ziyân
(kayıp) içinde olan.

127. Va'id ü va'zdan olup diğeri- gün
128. Ğurûr ü kibr ü kîninden o mağbûn

mağbûn iden:

1. **mağbûn iden:** *-en*
Mesnevi 26
Mısra: **171**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Aldatmak.

171. Beni Mecnûn iden Leylâ budur bu
172. İdüp Şîrînüñ ardından nezâre

mağbûn itdi:

1. **mağbûn itdi:** *-di*
Mesnevi 37
Mısra: **150**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ziyana uğratmak, aldatmak.

149. Zihî dîvâne vü sersâm ü mecnûn
150. Özini kibr ucundan itdi mağbûn

mağmûm:

1. **mağmûm:**
Mesnevi 14
Mısra: **112**
Gamlı, kederli.

111. Ne diyem ki olmaya 'ilmüñe ma'lûm
112. Meded qaldum belâ deşinde mağmûm

mağrûr:

1. **mağrûr:**
Mesnevi 16

Mısra: **109**
Ar. Gururlanmış, kibirli, mütekebbir,
hod-fesend.

109. Ğurûr u kibr ü kîninden o mağrûr
110. Be-âhîr oldı ejderhâ-gîre mûr

2. **mağrûr:**
Mesnevi 27
Mısra: **177**
Ar. Gururlanmış, kibirli, mütekebbir,
hod-fesend.

177. Gel ey mağrûr gafletden gözünü aç
178. Olursın 'âkıbet hod yalın ü aç

3. **mağrûr:**
Mesnevi 27
Mısra: **311**
Aldanmış.

311. Ne zann eylersin ey dünyâya mağrûr
312. Kala mı kaçır-ı 'ömrün şöyle ma'mûr

mağrûr degülven:

1. **mağrûr degülven:** *-ven*
Mesnevi 26
Mısra: **222**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Güvenmeyen.

221. Degülven ol sebepden aña mağrûr
222. Urup na'ra peleng ü bîr gibi

mağrur kılmaya:

1. **mağrur kılmaya:** *-ma, -(y)a*
Mesnevi 37
Mısra: **86**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kibre düşürmek, gururlandırmak.

85. Şakın kim Hâkka kullukdan idüp dūr
86. Bu sultânlık seni kılmaya mağrur

mağrûr olma:

1. **mağrûr olma:** *-ma*
Mesnevi 16
Mısra: **159**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Aldanmak \ tafrâ atmak, kibirlenmek.

159. Libâs-ı lâle-güne olma mağrûr
160. Olursın serv gibi 'âkıbet 'ür

2. **mağrûr olma:** *-ma*
Mesnevi 27
Mısra: **211**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
1. böbürlenmek, gururlanmak 2.
aldanmak \ tafrâ atmak, kibirlenmek.

211. Ve ger mağbûsañ mağrûr olma
212. Bu fânî hüsn ile mesrûr olma

3. **mağrûr olma:** *-ma*
Mesnevi 32
Mısra: **135**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
1. böbürlenmek, gururlanmak 2.
aldanmak \ tafrâ atmak, kibirlenmek.

135. Bu ğanī hüsne mağrūr olma zinhār
136. Vefā vü mihreden dūr olma zinhar

4. **mağrūr olma:**

Mesnevi 38

Mısra: 241

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

1. *böbürlemek, gururlanmak* 2.
aldanmak | tavra atmak, kibirlenmek.

241. Eneñe cāhid olma māle mağrūr

242. Kānı Kārūn kāmı Hākān u Fağfūr

mağrūr olup:

1. **mağrūr olup:** -up

Mesnevi 36

Mısra: 251

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Aldanmak, gururlanmak, kibirlenmek.

251. Vişāl-i yār ile mağrūr olup hoş

252. Re'āyā hālīn itmīşdi ferāmūş

mağz:

1. **mağzına:** -ı, -nı, -a

Mesnevi 16

Mısra: 30

Beyin, dimağ.

29. Olup gürz-i girān arada ser-küb

30. Şalardı gülleler mağzına aşüb

2. **mağzı:** -ı

Mesnevi 27

Mısra: 72

Beyin, dimağ.

71. Çapaqlanmış gözi küflenmiş ağzı

72. Kurumış kara kurum gibi mağzı

3. **mağzını:** -ı, -nı, -ı

Mesnevi 31

Mısra: 136

Beyin, dimağ.

135. Serivler sāyesi kim nāfe-i müşk

136. İder āhū-yı Çīnūñ mağzını hüşk

4. **mağz:**

Mesnevi 38

Mısra: 251

İç, öz II temel, esas.

251. Degülsin mağz ancak püstün püst

252. Olursañ cānuña qaşd idene düst

mağz-i bādām:

1. **mağz-i bādām:**

Mesnevi 33

Mısra: 79

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Badem içi.

79. Dür-i dendān güyā mağz-i bādām

80. Şeker qaqlamış āna ol dil-ārām

māh:

1. **māh:**

Mesnevi 7

Mısra: 83

1. ay 2. ay yüzlü güzel.

83. Çü toğdı gün gibi māderden ol māh

84. Didi yirlerle gökler zādehu'llāh

2. **māha:** -a

Mesnevi 7

Mısra: 89

Ay, ay yüzlü güzel.

89. Ne var ol māha mehd olursa nüh tāk

90. Aña qavs-i qūzahdur bir bağırdağ

3. **māh:**

Mesnevi 7

Mısra: 115

1. ay 2. ay yüzlü güzel.

115. Temām ondördine irdi çü ol māh

116. Dil-āverlik işinden oldu āgāh

4. **māha:** -a

Mesnevi 7

Mısra: 136

1. ay 2. ay yüzlü güzel.

135. Cemāl ü māl ü 'izz ü pādşāhī

136. Naşib olmuş idi ol māha gāhī

5. **māhtı:** -ı

Mesnevi 11

Mısra: 172

Ay | Sevgili.

171. İştüdüm vaşfını irdüm zevāle

172. Dönem ol māhi görmez [i]sem hilāle

6. **māha:** -a

Mesnevi 12

Mısra: 51

1. ay 2. ay yüzlü güzel.

51. O māha bir nazar çün niçe dervīş

52. Öküş harc eylemişdür nūr-ı bīnīş

7. **māh:**

Mesnevi 13

Mısra: 42

Ay, kamer.

41. Alup bir girde bāliš yaşdanur şāh

42. Yüzi hūrşid-i hāver astarı māh

8. **māh:**

Mesnevi 15

Mısra: 124

Ay yüzlü güzel.

124. Be-nā-gāh anı menzil itdi ol māh

123. Şu sāhil k'anda yatmışdı şehensāh

9. **māh:**

Mesnevi 19

Mısra: 21

Ay, kamer.

21. Mih[i]rsin māh gibi olma hüre

22. Şağın baht-ı sefidün itme tīre

10. **māh:**

Mesnevi 19

Mısra: 60

Ay.

59. Eger ol dürr ise biz la'l-i nābuz

60. Eger ol māh ise biz āftābuz

11. **māhuñ: -uñ**

Mesnevi 19

Mısra: 94

Ay.

93. Bile pākīze duñterler yanınca

94. O māhuñ ya'nī añterler yanınca

12. **māhuñ: -uñ**

Mesnevi 20

Mısra: 28

Ay II ay yüzlü sevgili.

27. Kemend-i çäre-i bî-çäre kütāh

28. İrişmez kaşırına ol māhuñ eyvāh

13. **māh:**

Mesnevi 22

Mısra: 67

1. ay 2. ay yüzlü güzel.

67. Göründi hāle içre şanasın māh

68. Nihāl-i kāmetyile virdi zīnet

14. **māhuñ: -uñ**

Mesnevi 23

Mısra: 59

Ay yüzlü güzel.

59. Didi ol māhuñ eyle mihrini terk

60. Eyitdi cān içinde şaklaram berg

15. **māh:**

Mesnevi 23

Mısra: 67

1. ay 2. ay yüzlü güzel.

67. Didi sen zerre kande kande ol māh

68. Eyitdi 'ışka birdür bende vü şāh

16. **māh:**

Mesnevi 26

Mısra: 184

Ay, ay yüzlü güzel.

183. Girü fi'l-hāl mestür itdün ey nür

184. Bu menzilde görindün baña ey māh

17. **māh:**

Mesnevi 27

Mısra: 269

1. ay 2. ay yüzlü güzel.

269. Dañı bu mātem içindeyken ol māh

270. Mehñ Bānū da nñlet itdi nā-gāh

18. **māhuñ: -uñ**

Mesnevi 28

Mısra: 13

1. ay 2. ay yüzlü güzel.

13. Haber şorarsañ ol māhuñ katından

14. Hilāle döndi mātem zañmetinden

19. **māh:**

Mesnevi 31

Mısra: 91

1. ay 2. ay yüzlü güzel.

91. Didi Şīrīne bir gün yüzlü ey māh

92. Çü bu adayı menzil idine şāh

20. **māha: -a**

Mesnevi 36

Mısra: 70

Ay yüzlü güzel.

69. İderlerse itā'at hükmi-i şāha

70. Çıka gün yüzlüler karşı o māha

21. **māhu: -ı**

Mesnevi 36

Mısra: 88

Ay yüzlü güzel.

87. Delil olup şeh-i hūbān-ı 'aşra

88. İletdiler o māhi burc-ı kaşra

22. **māh:**

Mesnevi 36

Mısra: 144

1. ay 2. ay yüzlü güzel.

143. Çü gerdek hānesine girdi Hüsrev

144. Görür şalmış aña bir māh pertev

23. **māha: -a**

Mesnevi 38

Mısra: 97

Ay, kamer.

97. Şanasın mihr mātem tutdı māha

98. Girüp ser-tā-kağem ebr-i siyaha

24. **māh:**

Mesnevi 38

Mısra: 101

Ay yüzlü güzel.

101. Ser-i zūlf-i dirāzın kesdi ol māh

102. Cihānuñ 'ömrin itdi şanki kutāh

25. **māhuñ: -uñ**

Mesnevi 38

Mısra: 161

Ay II ay yüzlü sevgili.

161. Zevālini görüp ağlar o māhuñ

162. Tutup baş üzre tabütını Şāhuñ

26. **māhum: -(u)m**

Mesnevi 38

Mısra: 198

Ay II ay yüzlü sevgili.

197. Sefer bî-vaqt kıldıñ pādşāhum

198. Toğayorken tolunduñ girü māhum

māh ü hurşid:

1. **māh ü hurşid:**

Mesnevi 36

Mısra: 148
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ay ve güneş.

147. Oturdu şâh elinde cām-ı Cemşîd
148. Kırân itdi şanasın mäh ü hürşîd

mäh ü mihre:

1. **mäh ü mihre: -e**
Mesnevi 11
Mısra: 108
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ay ve güneş.

107. Cemâli gencini 'arz itse dehre
108. Dimezler fels-i aħmer mäh ü mihre

mäh ü mihrûf:

1. **mäh ü mihrûf: -üñ**
Mesnevi 8
Mısra: 36
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ay ve güneş.

35. Yüzi şol hadde gelmiş kim sipihrûñ
36. Açılmış kalmış ağzı mäh ü mihrûñ

maħbesden çıkar:

1. **maħbesden çıkar:**
Mesnevi 5
Mısra: 213
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
*Hapisten, zindandan dışarı çıkmasını
sağlamak.*

213. Çıkar maħbesden anı gâh gâhî
214. Diyâr-ı Rûm olsun cilvegâhî

maħbûb:

1. **maħbûblardan: -lar, -dan**
Mesnevi 1
Mısra: 73
*Ar. Sevimli, sevilir: maħbûb'l-kulûb,
maħbûbetü'ş-şiyem. Mücnnesi: Maħbûbe.*

73. Kamu maħbûblardan eyle fâyık
74. Ola kim ola şeh bezmine lâyıık

2. **maħbûb:**
Mesnevi 11
Mısra: 115
Sevilmiş, sevilen, sevgili; güzel.

115. Nazîri yok iken bî-mişl maħbûb
116. Ne yirin medħ idem kim cümle ħûb

3. **maħbûba: -a**
Mesnevi 15
Mısra: 51
Sevilmiş, sevilen, sevgili; güzel.

51. Sefineydi çün ol maħbûba maħlûb
52. Düzetdi 'avdedin bir zevrak-ı ħûb

4. **maħbûb:**
Mesnevi 19
Mısra: 48
Sevilmiş, sevilen, sevgili; güzel.

47. Zen ölüñ âdeme münis olınca
48. Ŧurur maħbûb ancak şubħ olınca

5. **maħbûbsañ: -sa, -ñ**
Mesnevi 27
Mısra: 211
Sevilen, sevgili.

211. Ve ger maħbûbsañ mağrûr olma
212. Bu fânî ħüsn ile mesrûr olma

6. **maħbûb:**
Mesnevi 30
Mısra: 25
Sevilen, sevgili.

25. Ya virdi 'aşık-ı bîmâra maħbûb
26. Kefen birden dürüp mânend-i mektûb

7. **maħbûblarla: -lar, -la**
Mesnevi 31
Mısra: 46
Güzel.

45. Pes ol dem şâh-ı ġarrâ ħûblarla
46. Dil ü cân âfeti maħbûblarla

8. **maħbûb:**
Mesnevi 33
Mısra: 147
Sevgili, güzel.

147. Ne deñlü nâzenin olursa maħbûb
148. Olur dillerde vü cânlarda merġûb

9. **maħbûbdan: -dan**
Mesnevi 34
Mısra: 112
Sevilen, sevgili.

111. Muħabbetden niçün lâf ura şol merd
112. K'ölince çekmeye maħbûbdan derd

10. **maħbûba: -a**
Mesnevi 36
Mısra: 240
Sevilen, sevgili.

239. Ŧalep kıldum hemân maħlûba irdüm
240. Muħib oldum bugün maħbûba irdüm

maħbûb olana:

1. **maħbûb olana: -an, -a**
Mesnevi 33
Mısra: 145
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sevgili olmak.

145. Gerek maħbûb olana nâz ü şive
146. Ĥüs[ü]n baġında tâ kim ola mîve

maħbûb ü zibâ:

1. **maħbûb ü zibâ:**
Mesnevi 13
Mısra: 35
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sevgili ve güzel, süslü, yakışıklı.

35. Gelüp ferrâşlar maħbûb ü zibâ
36. Döşendi yir yirin eñsüz ü dîbâ

maḥbûbe:

1. **maḥbûbe:**

Mesnevi 19

Mısra: 151

Muhabbet olunmuş, sevilmiş, sevilen.

151. Bile yanınca ol maḥbûbe kızlar

152. Cihân lü' betleri merġûbe kızlar

maḥbûb-ı bût:

1. **maḥbûb-ı bût:**

Mesnevi 12

Mısra: 32

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Put gibi güzel sevgili.

31. Aña evvân cebhe tāk ebrü

32. Cihân deyrinde bir maḥbûb-ı bût ü

maḥbûs:

1. **maḥbûsa:-a**

Mesnevi 24

Mısra: 14

Ar. 1. Hapsolunmuş, ba'de'l-muhâkeme bir yerde kapatılmış. 2. Alıkonulmuş. maḥpusiyyet: Maḥpusluk. Üç ay maḥpusiyyetine karar verildi. maḥpushâne: Mahbes.

13. Çü sâz-ı baḥta devlet ide âheng

14. Olur maḥbûsa şahrâ çâh-ı dil-teng

maḥbûs ola:

1. **maḥbûs ola:-a**

Mesnevi 23

Mısra: 114

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Hapsedilmek, tutulmak.

113. Gerek hıfz olmağičün nâm ü nâmûs

114. Bu mecnûn ola ol çâh içre maḥbûs

mâhî:

1. **mâhî:**

Mesnevi 15

Mısra: 101

Bahk.

101. Keser ol taḥtayı erreyle mâhî

102. Qomaz kim baña taḥt ola kemâhî

mâh-ı 'âlem-ârâ:

1. **mâh-ı 'âlem-ârâ:**

Mesnevi 11

Mısra: 85

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Cihani süsleyen ay.

85. Ḥad-i gül-günü mâh-ı 'âlem-ârâ

86. Qad-i mevzünü reşk-i şâh-ı Tübâ

mâh-ı behcet:

1. **mâh-ı behcet:**

Mesnevi 5

Mısra: 203

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Sevinç ayı.

203. Sipih-r-i salṭanatda mâh-ı behcet

204. 'Uṭârid- fitnat ü ḥurşid- ṭal'at

mâh-ı çâr-deh- sâl:

1. **mâh-ı çâr-deh- sâl:**

Mesnevi 27

Mısra: 5

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

On dört yaşındaki ay (Şirin'in yaşı).

5. Ne yüzden toġdı mâh-ı çâr-deh- sâl

6. Didi ġammâzlar Pervîze der-ḥâl

mâh-ı cihân-tâb:

1. **mâh-ı cihân-tâb:**

Mesnevi 19

Mısra: 149

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Dünyaya ışık veren ay.

149. Hemân ol dem ṭurup mâh-ı cihân-tâb

150. Medâyinden yaña oldı 'inân-tâb

mâh-ı dil-ârâ:

1. **mâh-ı dil-ârâ:**

Mesnevi 15

Mısra: 125

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Gönül alan, gönü dinlendiren ay (ay yüzüzlü güzel).

125. Baqınca gördi bir mâh-ı dil-ârâ

126. İdinmiş sâhil-i deryâyı me'vâ

mâh-ı dil-efrûz:

1. **mâh-ı dil-efrûz:**

Mesnevi 14

Mısra: 17

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Gönüllere ferahlık veren ay.

17. Şehûn ḥod rûyı bir mâh-ı dil-efrûz

18. Beyâz-ı cebhesi şan şubh-ı Nev-rûz

mâhı eḡğüştüñl'iki şak itdüñ:

1. **mâhı eḡğüştüñl'iki şak itdüñ:-dü, -ñ-ı**

Mesnevi 4

Mısra: 48

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Engüştüñle sözcüğü vezin nedeniyle engüştüñl' biçiminde kullanılmıştır. Ayı, parmağınla iki (parça ettin) Hz. Peygamber'in -Şakku'l Kamer mucizesi.

47. Eger ol Nîle yol kesdiyse ancak

48. Sen itdüñ mâhı eḡğüştüñl'iki şak

mâh-ı nev:

1. **mâh-ı nev:**

Mesnevi 36

Mısra: 45

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Hilâl, yeni ay.

45. Kemerler mâh-ı nev gibi mülemma'

46. Quşanmışlar giyüp tâc-ı muraşsa'

mâh-ı tâbân:

1. **mâh-ı tâbân:**

Mesnevi 18

Mısra: 135

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Parlak ay, dolunay.

135. Aña ednâ şem` aña mâh-ı tâbân
136. Kemîne şemsesi hürşîd-i raşşân

2. **mâh-ı tâbân:**

Mesnevi 26

Mısra: **32**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

*Parlak ay, dolunay II sevgili,
sevgilinin yüzü.*

31. Bu cem`iyette Şîrîn idi sultân
32. Bu ahterler içinde mâh-ı tâbân

3. **mâh-ı tâbân:**

Mesnevi 33

Mısra: **90**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

*Parlak ay, dolunay II sevgili,
sevgilinin yüzü.*

89. Sefidâc içre şol sîb-i zenahtân
90. Sefid ebr içre güyâ mâh-ı tâbân

mâh-ı tâbân tolundu:

1. **mâh-ı tâbân tolundu: -dı**

Mesnevi 38

Mısra: **133**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Parlak ay parlaklığımı yitirmek.

133. Tolundi nâ-gehân ol mâh-ı tâbân
134. Yiridür çeşmüm olsun kevkeb-efşân

mahlûkât:

1. **mahlûkâtı: -ı**

Mesnevi 37

Mısra: **91**

Yaratılmışlar.

91. Ol itmişdür bu mahlûkâtı mevcüd

92. Odur cümle cihâna fâriz-i cüd

mahmil bağladı:

1. **mahmil bağladı: -dı**

Mesnevi 24

Mısra: **100**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

*(Yola çıkmak için) mahfe (deve veya
fil gibi hayvanların sırtına konan ve
karşılıklı oturacak yerleri bulunan bir nevi
kapalı sepet, mahmel, mahmil) bağlamak.*

99. İdince şâh-ı hâver şarkı menzil

100. Diyâr-ı ğarba şeb bağladı mahmil

2. **mahmil bağladı: -dı**

Mesnevi 24

Mısra: **100**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

*(Yola çıkmak için) mahfe (deve veya
fil gibi hayvanların sırtına konan ve
karşılıklı oturacak yerleri bulunan bir nevi
kapalı sepet, mahmel, mahmil) bağlamak.*

99. İdince şâh-ı hâver şarkı menzil

100. Diyâr-ı ğarba şeb bağladı mahmil

mahmür ola:

1. **mahmür ola: -a**

Mesnevi 5

Mısra: **104**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Sarhoş olmak.

103. Cihan bezminden oldu câm-ı Cem dūr

104. Meger kim çeşm-i dil-dâr ola mahmür

mahmür ü ser-mest:

1. **mahmür ü ser-mest:**

Mesnevi 15

Mısra: **155**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Baygın ve sarhoş.

155. Şarâb-ı nâzdan mahmür ü ser-mest

156. Birinüñ çeşmi biri cür`aveş pest

mâh-pâre:

1. **mâh-pâre:**

Mesnevi 7

Mısra: **107**

Ay parçası.

107. Şu deñlü `âlim old` ol mâh-pâre

108. Ki hâcet kâlmadı âmüzkâre

2. **mâh-pâre:**

Mesnevi 12

Mısra: **69**

Ay parçası.

69. Meger bir gün yine ol mâh-pâre

70. Tırup revzenden eylerdi nezâre

3. **mâh-pâre:**

Mesnevi 36

Mısra: **109**

*Ay parçası II Ay gibi güzel, beyaz
tenli sevgili.*

109. Özine zîb çün her mâh-pâre

110. Meh-i nevden idinmiş güşvâre

mâh-peyker:

1. **mâh-peyker:**

Mesnevi 11

Mısra: **9**

*Yüzü ay gibi parlak ve güzel olan, ay
yüzlü.*

9. Zemânî hübdur bir mâh-peyker

10. Ruğunda şeb anuñ ğâl-i mu`anber

2. **mâh-peykerler: -ler**

Mesnevi 14

Mısra: **40**

*Yüzü ay gibi parlak ve güzel olan, ay
yüzlü.*

39. Buyurdı şâh başlandı şikâre

40. Yayıldı mâh-peykerler kenâre

3. **mâh-peyker:**

Mesnevi 15

Mısra: **59**

*Yüzü ay gibi parlak ve güzel olan, ay
yüzlü.*

59. Çü bindi zevrağa ol mâh-peyker

60. Hilâl üstine şankim mihr-enver

4. **māh-peyker:**

Mesnevi 18

Mısra: 139

Yüzü ay gibi parlak ve güzel olan, ay yüzlü.

139. İçinde hürklar var māh-peyker

140. Behiştāsā önünde havz-ı Kevşer

5. **māh-peyker:**

Mesnevi 36

Mısra: 43

Yüzü ay gibi parlak ve güzel olan, ay yüzlü.

43. Tutar sīmīn tabak her māh-peyker

44. Elinde şağda şolda kāse-i zer

maḥrem:

1. **maḥrem:**

Mesnevi 4

Mısra: 85

Bir kimsenin sırlarını bilecek derecede yakını ve samimî dostu olan kimse, sırdaş.

85. Ḥarīm-i Ḥaḳka sensin maḥrem ey şāh

86. Dilüñ ḥalvet- serāy-ı lī ma' Allāh

2. **maḥremi: -i**

Mesnevi 12

Mısra: 95

Gizli, saklı. II Dost, sırdaş.

95. Velī bildi ki bir maḥremi vardur

96. Kuru şuret degül ma' nāsı vardur

3. **maḥremleri: -ler, -i**

Mesnevi 13

Mısra: 23

Bir kimsenin sırlarını bilecek derecede yakını ve samimî dostu olan kimse, sırdaş.

23. Görüp maḥremleri anuñ bu ḥālin

24. Didiler def' kıлмаğa melālin

4. **maḥremlerini: -ler, -i, -n, -i**

Mesnevi 23

Mısra: 76

Bir kimsenin sırlarını bilecek derecede yakını ve samimî dostu olan kimse, sırdaş.

75. Kığırdı katına hem-demlerini

76. Ḥarīm-i ḥāşına maḥremlerini

5. **maḥrem:**

Mesnevi 25

Mısra: 75

Dost, sırdaş.

75. Ne bir maḥrem bulunur kim selāmum

76. Alup ilete nigārīne peyāmum

6. **maḥremlerine: -ler, -i, -n, -e**

Mesnevi 33

Mısra: 114

Dost, sırdaş.

113. Leb-i şekker -şiken birle güher-rīz

114. Olup maḥremlerine didi Pervīz

maḥrem eyle:

1. **maḥrem eyle:**

Mesnevi 1

Mısra: 76

Kelime Tipi: -

Dost, sırdaş etmek.

75. İdüp Belkīsvēs āşüb-ı 'ālem

76. Süleymān meclisine eyle maḥrem

maḥrem olmaya:

1. **maḥrem olmaya: -ma, -(y)a**

Mesnevi 36

Mısra: 22

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Yakın olmak, samimi olmak.

21. Eyü adıyla ola aña hem-dem

22. Yaramazlığı ile olmaya maḥrem

maḥrem olur mu:

1. **maḥrem olur mu: -(u)r, - mi**

Mesnevi 5

Mısra: 152

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

İçli dışlı olmak, sırdaş olmak.

151. Kim olsa zerre-i nāçīzden kem

152. Olur mı ol ḥarīm-i mihre maḥrem

maḥrem ü nā-maḥreme:

1. **maḥrem ü nā-maḥreme: -e**

Mesnevi 23

Mısra: 7

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Yakın olan ve yabancı (el).

7. Virüp her maḥrem ü nā-maḥreme rāz

8. Kāmu etrāfa şaldı şayt ü āvāz

maḥrem ü yār idinürdi:

1. **maḥrem ü yār idinürdi: -(ü)r, -di**

Mesnevi 12

Mısra: 102

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Sırdaş ve dost edinmek.

101. Gehī boynına tomar idinürdi

102. Özine maḥrem ü yār idinürdi

maḥrem-i nev:

1. **maḥrem-i nev:**

Mesnevi 18

Mısra: 166

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Yeni eş, sevgili.

166. Şarāb-ı köhne-sāl ü maḥrem-i nev

165. Zihī 'işret k'ider Şīrīn ü Ḥusrev

maḥrem-i rāz:

1. **maḥrem-i rāz:**

Mesnevi 18

Mısra: 13

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Kendisine sır söylenen, sır ortağı, sırdaş.

13. Didi Şävūra kim ey maħrem-i rāz
14. Diler cânüm k'ide cânâne pervāz

maħrem-i rāz idinüp:

1. **maħrem-i rāz idinüp: -üp**
Mesnevi 23
Mısra: 171
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sırdaş edinmek.

171. Seg-i küyda idinüp maħrem-i rāz
172. Virürdüm anlaruñla bile āvāz

māh-rü:

1. **māh-rü:**
Mesnevi 12
Mısra: 48
Ay yüzlü, yüzü ay gibi parlayan güzel.

47. Bu kaşruñ revzeninden her kenāre
48. İder ol māh-rü her gün nezāre

2. **māh-rülar: -lar**
Mesnevi 13
Mısra: 51
Ay yüzlü, yüzü ay gibi parlayan güzel.

51. Olupdı māh-rülar ğamzesi tiz
52. Şanaşın hañçer-i kaşşāb-ı ğun-riz

3. **māh-rülar: -lar**
Mesnevi 32
Mısra: 47
Ay yüzlü, yüzü ay gibi parlayan güzel.

47. Görüp bu 'ıys u nüşi māh-rülar
48. Birbirine çekdiler toľular

4. **māh-rülar: -lar**
Mesnevi 36
Mısra: 85
Ay yüzlü güzel, dilber.

85. Düşüp öñine anuñ māh-rülar
86. İdüp ta'zım ü tekrım ü tapular

5. **māh-rülar: -lar**
Mesnevi 36
Mısra: 97
Ay yüzlü güzel, dilber.

97. Tutarlar ellerinde māh-rülar
98. Gümüş memzūclar altun sebūlar

māh-ruhsār ü pür-āzerm:

1. **māh-ruhsār ü pür-āzerm:**
Mesnevi 36
Mısra: 78
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ay yüzlü ve çok hayāl.

77. Meh[i]r hengāmesini gün gibi germ
78. İdüp her māh-ruhsār ü pür-āzerm

maħrüm eyleyem:

1. **maħrüm eyleyem: -(y)em**
Mesnevi 26
Mısra: 154
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Yoksun bırakmak (Sevgiliye kavuşmaktan mahrum etmek bağlamında).

153. Seni hāşā ki maħrüm eyleyem ben
154. Şehenşāh ile añup şart ü 'ahdüñ

māh-simā:

1. **māh-simā:**
Mesnevi 18
Mısra: 161
Ay yüzlü.

161. Ayağ üzre tırup her māh-simā
162. Kılur 'uşşāka göz ucyyla imā

maħsūs degüldür:

1. **maħsūs degüldür: -dür**
Mesnevi 27
Mısra: 97
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Özel değil II Sınırlı değil.

97. Degüldür aña maħsūs işbu ħāyile
98. Zamāne ħalkın'olmuşdur ħavāle

maħtāb:

1. **maħtāb: -a**
Mesnevi 11
Mısra: 70
Māh-tāb (f.b.i.) I. ay ısığı, mehtap. (ay ısığı kadar güzel, sevgili); mah-tabın, sevgilin.

69. Ya ħaṭṭ-ı istivādur āftāba
70. Yāħud simin elifdür maħtāba

maħv oldıysa:

1. **maħv oldıysa: -dı, -(y)sa**
Mesnevi 28
Mısra: 58
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yok olmak, mahvolmak.

57. Tapuñdur çünki mihr-i 'ālem-efrüz
58. Ne ğam ger maħv oldıysa bir ılduz

maħzün:

1. **maħzün:**
Mesnevi 6
Mısra: 14
Hüzünlü, kederli.

13. Reh-i baħtum siyāh u tälī'üm dün
14. Dilüm maħzün ahvālüm dığer-ğün

2. **maħzünüñ: -uñ**
Mesnevi 34
Mısra: 137
Hüzünlü, tasalı, kaygılı.

137. Benem her maħzünüñ pādşāhı
138. Gözüm cellād ü müjğānum sipāhı

maħzün ü ğamnāk:

1. **maħzün ü ğamnāk:**
Mesnevi 15
Mısra: 223
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Hüzünlü ve gamlı, kederli.

223. Kara çullar giyer mahzûn ü ğamnâk
224. Yağasın eylemiş gül gibi şad-çâk

mâ-i mu'înüf:

1. **mâ-i mu'înüf:** -üñ

Mesnevi 31

Mısra: 166

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

(Hayata, canlılığa) yardımcı su.

165. Zülâli âb-rüyüdur zemîñüñ

166. Yüzün depmiş yire mâ-i mu'înüñ

makâl:

1. **makâlüm:** -(ü)m

Mesnevi 1

Mısra: 82

Söz, kelam.

81. Ney-i kilküm kılpup kând ü şeker-rîz

82. Makâlüm it sürür ü behcet-engîz

makâle:

1. **makâle:**

Mesnevi 37

Mısra: 77

Söylenen söz, söyleyiş.

77. Olursa bu makâle i'tikâduñ

78. Şeh-i Sünnî ola 'âlemde aduñ

makâm:

1. **makâmın:** -ı, -n

Mesnevi 12

Mısra: 112

1. Durulacak yer, durak, mekân, mahal. 2. Devlet kademesinde yüksek mevki, yüksek ve önemli memûriyet, mansıp, câh. 4. mus. Bir durakla bir güçlünün etrâfında onlara bağlı olarak kümelenen ve belli bir seyir gösteren seslerin genel durumu. 5. tasavvuf. Sâlikin Allah yolunda ulaştığı kalıcı mertebe, mânevî rütbe.

111. Ya kimüñ nâmesisin söyle nâmin

112. Hâber vir bilelüm bâri makâmın

2. **makâmı:** -ı

Mesnevi 15

Mısra: 43

Ar. İnsanın gösterdiği faaliyetle ulaştığı, sıkıntılara katlanarak azimli bir şekilde gerçekleştirdiği merhale.

43. Yüzi yirde vü alçaqlar makâmı

44. Benüm gibi anuñ da telh kami

3. **makâmın:** -ı, -n

Mesnevi 15

Mısra: 176

1. Durulacak yer, durak, mekân, mahal. 2. Devlet kademesinde yüksek mevki, yüksek ve önemli memûriyet, mansıp, câh. 4. mus. Bir durakla bir güçlünün etrâfında onlara bağlı olarak kümelenen ve belli bir seyir gösteren seslerin genel durumu. 5. tasavvuf. Sâlikin Allah yolunda ulaştığı kalıcı mertebe, mânevî rütbe.

175. Yüri var aña nâmin eyle teftîş

176. Ne yirdendür makâmın eyle teftîş

4. **makâmüf:** -(u)ñ

Mesnevi 23

Mısra: 33

Ar. İnsanın gösterdiği faaliyetle ulaştığı, sıkıntılara katlanarak azimli bir şekilde gerçekleştirdiği merhale.

33. Didi yirüñ makâmüñ eyle kışşa

34. Eytidi küşe-i ğam künc-i ğuşşa

5. **makâmı:** -ı

Mesnevi 31

Mısra: 133

Yer.

133. Gören 'ömründe bir kez o makâmı

134. Selâm ile aña Dârü's-selâmı

makâm olsun:

1. **makâm olsun:** -sun

Mesnevi 12

Mısra: 40

Kelime Tipi: **Deyim**

Makam, mertebe olmak.

39. Meger küngürler el açmış du 'âya

40. Makâm olsun deyu ol dil-rübâya

makâm ü menzilüñ:

1. **makâm ü menzilüñ:** -(ü)ñ

Mesnevi 38

Mısra: 274

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Yer ve yurt (mesken); varılacak, durulacak yer.

273. Ne hâcet köşk-i 'âlî kaçır-ı ma'mür

274. Olur ç'âhîr makâm ü menzilüñ gür

makâm-ı hakka:

1. **makâm-ı hakka:** -a

Mesnevi 1

Mısra: 2

Kelime Tipi: -

Hakk'ın, Allah'ın huzuru, katı, makamı.

1. Hüdâyâ eyle tevfiķüñ kulavuz

2. Makâm-ı Hakka tâ kîm yol bulavuz

makâmın tutar:

1. **makâmın tutar:** -ar

Mesnevi 11

Mısra: 132

Kelime Tipi: **Deyim**

Yerini tutmak -Yerini almak- : Bir nesne başka bir şeyin görevini yerine getirmek.

131. Urınmaz başına gerçi ki miğfer

132. Tutar miğfer makâmın lîk mi'cer

makas:

1. **makas:**

Mesnevi 17

Mısra: 85

Makas.

85. Mağaş zilî ger irişmese şem'e
86. Ne deñlü virür idi nür u lem'a

mağbül:

1. **mağbül:**

Mesnevi 5

Mısra: 200

Kabul edilen, reddedilmeyen; Geçerli, müteber; beğenilen, hoş giden, hoş.

199. 'Ağası ni'meti 'âlemde mebzül
200. Hüner şahibleri katında mağbül

2. **mağbül:**

Mesnevi 11

Mısra: 24

Kabul edilen, reddedilmeyen; Geçerli, müteber; beğenilen, hoş giden, hoş.

23. Harîf-i horde-bîn ü kâr-dîde
24. Sözi mağbül özi muğbil güzîde

mağbül eyle:

1. **mağbül eyle:**

Mesnevi 22

Mısra: 104

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Hoş görmek, mazur görmek, geçer saymak.

104. Cihân tolusı mâl ey merd-i fâyık
103. Didi k'eksükligümüz eyle mağbül

mağdem:

1. **mağdemünden:-(ü)ñ, -den**

Mesnevi 26

Mısra: 98

Gelme, Ayak basma.

97. Dirildüm ey Mesîhâ-dem demüñden

98. Şafâlar hâşıl itdüm mağdemünden

mağiyâne:

1. **mağiyâne:**

Mesnevi 7

Mısra: 53

(fâr. i.)Tavuk.

53. Zen-i bîve evinde mağiyâne

54. Taru yirine dür olmışdı dâne

mağşüd:

1. **mağşüd:**

Mesnevi 3

Mısra: 76

Amaç II istek.

75. İşigün ma'bed ü ma'büd sensin

76. Dü 'âlem halkına mağşüd sensin

2. **mağşüdüñ:-(u)ñ**

Mesnevi 4

Mısra: 101

İstenilen, istek; meram edilen.

101. Kamu mağşüdüñ oldı hâşıl ânda

102. Murâduñ kalmadı iki cihanda

3. **mağşüd:**

Mesnevi 5

Mısra: 174

Amaç, niyet, gaye.

173. Egerçi kudretince cümle mevcüd

174. Muğabbet 'arz kılmağ idi mağşüd

4. **mağşüda: -a**

Mesnevi 25

Mısra: 122

Amaç, niyet, gaye.

121. Anuñ Hağkı kim oldur Hâlık-ı 'ışk

122. İrer mağşüda andan şadıq-ı 'ışk

5. **mağşüdına: -ı, -n, -a**

Mesnevi 36

Mısra: 237

Maksat, amaç, niyet, istenilen şey, istek.

237. Çü mağşüdına irişdi şehenşâh

238. Didi minnet Hudâya şükrü li'llâh

ma'kül degül:

1. **ma'kül degül:**

Mesnevi 31

Mısra: 80

Kelime Tipi: **Deyim**

(Akla uygun değil, doğru değil) -Akıl kârı olmamak- : Akıllı bir kişinin yapacağı iş olmamak.

79. Eger kapu yapup eylersem ihmâl

80. Degül ma'kül geldi baht ü iğbâl

ma'kül gördi:

1. **ma'kül gördi:-dî**

Mesnevi 31

Mısra: 105

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Akla uygun, akıllıca ve mantıklı olduğunu düşünmek.

105. Bu ra'yi ol nigârîñ gördi ma'kül

106. Hem aña zâhib oldı 'âkıbet ol

mâl:

1. **mâlûñ:-(u)ñ**

Mesnevi 24

Mısra: 237

Varlık, servet.

237. Dilersen mâluñ âhir olmaya hâr

238. Yetimüñ mâlına el şunma zinhâr

2. **mâlîna: -ı, -n, -a**

Mesnevi 24

Mısra: 238

Varlık, servet.

237. Dilersen mâluñ âhir olmaya hâr

238. Yetimüñ mâlına el şunma zinhâr

3. **mâl:**

Mesnevi 27

Mısra: 319

Mal, mülk, varlık.

319. Ne deñlü māl hırc itseñ firāvān
320. Bulamazsın ecel derdine dermān

4. **māl:**

Mesnevi 27

Mısra: 321

Mal, mülk, varlık.

321. Ne māl aşşı ider ne zūr-ı bāzū
322. Görürsin her ne ise başda yazu

5. **māle: -e**

Mesnevi 38

Mısra: 241

Mal, mülk, varlık.

241. Eneñe cāhid olma māle mağrūr
242. Kanı Kārūn kanı Hākān u Fağfūr

māl mār ü cāh çāh olur:

1. **māl mār ü cāh çāh olur: -(u)r**

Mesnevi 38

Mısra: 244

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Mal, mülk, varlık, servet yılan ve makam, derece, rütbe; heybet, ihtişam. çukur (kuyu) olmak.

243. Muħıbb-i māl olursañ řālib-i cāh

244. Saña ol māl mār ü cāh olur çāh

māl ü esbāb:

1. **māl ü esbāb:**

Mesnevi 27

Mısra: 89

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Mal ve giysi.

89. Virürler māl ü esbāb aña yük yük

90. K'ola şer işde řeytān gibi çābük

māl ü menāle:

1. **māl ü menāle: -e**

Mesnevi 10

Mısra: 65

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Mal, mülk, servet.

65. İkin māl ü menāle olma ğarrā

66. Gider āħir elüñden zerre zerre

māl ü menāli:

1. **māl ü menāli: -i**

Mesnevi 7

Mısra: 5

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Bir kimsenin sâhip olduğu her şey, mal mülk, servet.

5. Denizler gibi dök māl ü menāli

6. Söz ikliminde yap bir kaşr-ı 'ālī

māl ü menāli k'olmaya:

1. **māl ü menāli k'olmaya: -ma, -(y)a**

Mesnevi 38

Mısra: 57

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ki vezin nedeniyle k' biçiminde kullanılmıştır. Malı mülkü ki olmak. Malı mülkü olmak.

57. Yetimün k' olmaya māl ü menāli

58. Hemān it hālidür 'ālemde hāli

māl ü menālin:

1. **māl ü menālin: -i, -n**

Mesnevi 22

Mısra: 103

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Bir kimsenin sâhip olduğu her şey, mal mülk, servet.

104. Cihān tölüsü māl ey merd-i fāyık

103. Didi k'eksüklüğümüz eyle mağbül

māl-i eytām:

1. **māl-i eytām:**

Mesnevi 9

Mısra: 53

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Yetimlerin malı.

53. Yaparlar māl-i eytām ile eyvān

54. İdüp bī-çāreler şalbini virān

māl-i kārūn:

1. **māl-i kārūn:**

Mesnevi 5

Mısra: 107

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Kur'an'da adı Firavun ve Hāmān'la birlikte anılan, Mūsā Peygamber zamanında yaşamış, zenginliği, cimriliği, Allah'a olan isyanıyla ünlenip sonunda malı ve mülküyle birlikte yere geçmiş İsrailoğullarından biridir. / Karun'un malı, mülkü manasında.

107. Çıka ger yiryüzine māl-i Kārūn

108. El uzatmaya hergiz merd-i medyun

mālik:

1. **mālikidür: -i, -dür**

Mesnevi 15

Mısra: 129

Ar. Sahip, mutasarrıf, z'l-yed.

129. Ya deryā mālikidür bī-gümān ol

130. Çıķup uyhuva varmış nā-gehān ol

2. **mālik:**

Mesnevi 15

Mısra: 131

Ar. Sahip, mutasarrıf, z'l-yed.

131. Nice mālik hüs[ü]n- deryāsıdır bu

132. Yāħud ol şuretün ma 'nāsıdır bu

3. **mālik:**

Mesnevi 37

Mısra: 103

Ar. Sahip, mutasarrıf, z'l-yed.

103. Degülsin mülket-i irāna mālik

104. Ne cisme hākim ü ne cāna malik

mālik eyle:

1. **mālik eyle:**

Mesnevi 1

Mısra: 6

Kelime Tipi: -

Malik:(a.i. mülk'ten): 1.sahip, bir şeye sahip, bir şeyi olan. mālik eyle: sahip eyle.

5. Erenler meslegine sâlik eyle
6. Sa'âdet milketine mâlik eyle

ma'lûm:

1. **ma'lûm:**

Mesnevi 9

Mısra: 15

Bilinmiş, belli: Bizce ne çiçek olduğu malûmdur. fi'l-i ma'lûm faili malûm olan fiil. Cem'i olan "malûmat" ekseriya ber-vech-i ânîti iki manada müstameldir: 1) malûm olan şeyler: Araplara dair malûmatı pek vâsîdir. Ondandır hayli malûmat aldım. Bana hayli malûmat verdi. 2) ilm-i hüner: ashâb-ı ma'lûmât. ma'lûmiyyet malûmluk.

15. Hel' aḥvâlüm ülümden saña ma'lûm
16. Bilürven yirde almaz âh-ı mazlûm

2. **ma'lûm:**

Mesnevi 11

Mısra: 79

Bilinmiş, belli: Bizce ne çiçek olduğu malûmdur. fi'l-i ma'lûm faili malûm olan fiil. Cem'i olan "malûmat" ekseriya ber-vech-i ânîti iki manada müstameldir: 1) malûm olan şeyler: Araplara dair malûmatı pek vâsîdir. Ondandır hayli malûmat aldım. Bana hayli malûmat verdi. 2) ilm-i hüner: ashâb-ı ma'lûmât. ma'lûmiyyet malûmluk.

79. Degül anuñ miyânı 'akla ma'lûm
80. Bu deñlü var ne mevcûd ü ne ma'dûm

3. **ma'lûmdur: -dur**

Mesnevi 17

Mısra: 39

Bilinmiş, belli.

39. Şehâ ma'lûmdur Yezdâna ma'lûm
40. Bu oddan bende yandum nitekim mûm

4. **ma'lûm:**

Mesnevi 17

Mısra: 39

Bilinen, belli.

39. Şehâ ma'lûmdur Yezdâna ma'lûm
40. Bu oddan bende yandum nitekim mûm

ma'lûm idin:

1. **ma'lûm idin:**

Mesnevi 10

Mısra: 23

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Bir konuyla ilgili bilgi edinmek.

23. İdin her kişinün adrini ma'lûm
24. Hümâ yirini tâ kim almaya bûm

ma'lûm ola:

1. **ma'lûm ola: -a**

Mesnevi 16

Mısra: 117

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Bilinen, belli.

117. Ne zâlim kim ola zulm ile ma'lûm
118. Od urur irmenine âh-ı mazlûm

ma'lûm oldu:

1. **ma'lûm oldu: -dı**

Mesnevi 19

Mısra: 13

Kelime Tipi: **Deyim**

Ortada bir olay yokken olacak şeyi tahmin etmek, serinlemek, sanki gizli bir güç kendisine olacak şeyi haber vermek.

13. Baña gün gibi ey meh oldu ma'lûm
14. Ki bu şeh-zâde 'işkuñ odına mûm

ma'lûm olmaya:

1. **ma'lûm olmaya: -ma, -(y)a**

Mesnevi 14

Mısra: 111

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Bilinmektedir ki.

111. Ne diyem ki olmaya 'ilmüne ma'lûm
112. Meded aldum belâ deştinde mağmûm

ma'lûm olur:

1. **ma'lûm olur: -ur**

Mesnevi 9

Mısra: 55

Kelime Tipi: **Deyim**

Ortaya çıkmak, bilinmek.

55. Olur aşrından anuñ zulm ma'lûm
56. Ki her küngür zebân-ı hâl-i mazlûm

ma'mûr:

1. **ma'mûr:**

Mesnevi 5

Mısra: 195

Güzel, bayındır, bakımlı.

195. Zemîn âsar-ı 'adli birle ma'mûr
196. Zemân aḥyâr-ı re'yi ile mesrûr

2. **ma'mûr:**

Mesnevi 27

Mısra: 312

Gelişip güzelleşmiş, bayındır duruma gelmiş, şenlikli.

311. Ne zann eylersin ey dünyâya mağrûr
312. ala mı aşr-ı 'ömrün şöyle ma'mûr

ma'mûr ola:

1. **ma'mûr ola: -a**

Mesnevi 27

Mısra: 167

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

İmar edilmek, âbâd olmak.

167. Nice ma'mûr ola k'olmaya vîrân
168. Nice mesrûr ola k'olmaya giryân

ma'mûre:

1. **ma'mûreler: -ler**

Mesnevi 36

Mısra: 274

Bakılmış, imar edilmiş, bayındır yer, şehir.

273. arâb olmağa yaklaşmışdı îrân
274. Niçe ma'mûreler olmuşdı vîrân

ma'nâ:

1. **ma'nâ:**

Mesnevi 3

Mısra: 50
Kelimenin, kelâmın delâlet ettiği şey,
meş'ar olduğu sûret-i zihniyye: Bu beytın
manası pek vazıhtır. Anlam.

49. Şular kim efşahiyyet kıldı da'vâ
50. Dönüp gösterdi ol da'vâda ma'nâ

2. **ma'nâsı: -sı**
Mesnevi 12
Mısra: 96

1. Kelime, söz, hareket, davranış
vb.nin ifâde ettiği şey, anlatılmak istenen
veya onlardan anlaşılın şey, anlam, medlûl,
mefhum. 2. Madde ve cismin dışında olan
şey, iç, bâtın, ruh.

95. Velî bildi ki bir mahremi vardur
96. Kuru şüret degül ma'nâsı vardur

3. **ma'nânuñ: -nuñ**
Mesnevi 12
Mısra: 106

1. Kelime, söz, hareket, davranış
vb.nin ifâde ettiği şey, anlatılmak istenen
veya onlardan anlaşılın şey, anlam, medlûl,
mefhum. 2. Madde ve cismin dışında olan
şey, iç, bâtın, ruh.

105. Ne gencüñ dirdi esrârısın ey nakş
106. Ne ma'nânuñ nümü-dârisın ey nakş

4. **ma'nâsıdur: -sı, -dur**
Mesnevi 15
Mısra: 132
Kelimenin, kelâmın delâlet ettiği şey,

meş'ar olduğu sûret-i zihniyye: Bu beytın
manası pek vazıhtır. Anlam.

131. Nice mâlik hü[sü]n- deryâsıdır bu
132. Yâhud ol şüretüñ ma'nâsıdır bu

5. **ma'nâlarda: -lar, -da**
Mesnevi 33
Mısra: 55

1. Kelime, söz, hareket, davranış
vb.nin ifâde ettiği şey, anlatılmak istenen
veya onlardan anlaşılın şey, anlam, medlûl,
mefhum. 2. Madde ve cismin dışında olan
şey, iç, bâtın, ruh.

55. Bu ma'nâlarda çün şâh itdi fikret
56. Hemân-dem cüşa geldi bañr-i gayret

ma'nâ-yı harfe:

1. **ma'nâ-yı harfe: -e**
Mesnevi 2
Mısra: 12
Kelime Tipi: -
Fiil veya isim olmayan herhangi bir
kelime.

11. Kalem çekdi çü nakşâş-ı irâdet
12. Hemân ma'nâ-yı harfe yazdı şüret

mânend:

1. **mânend:**
Mesnevi 22
Mısra: 97
Far. Menend, nazir, misl, benzer,
şebih.

97. Velî yokdur saña 'âlemde mânend
98. Ne bilsün bilmeyen fazl ü kemâlüñ

2. **mânend:**
Mesnevi 34
Mısra: 20

Far. Menend, nazir, misl, benzer,
şebih.

19. Görüp gül dirdi fânî ol şeker- hând
20. Degül bu gül anuñ hâddine mânend

3. **mânend:**
Mesnevi 36
Mısra: 172

Far. Menend, nazir, misl, benzer,
şebih.

171. Bulur bir duñter-i şüh ü şeker-hând
172. Melâhatde hemân özine mânend

mânend ola mı:

1. **mânend ola mı: -a, -mı**
Mesnevi 5
Mısra: 154
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Benzemek.

153. Süleymân tûtalum mür ile peyvend
154. İdermiş ola mı Belkîsa mânend

mânend olamaz:

1. **mânend olamaz: -a, -maz**
Mesnevi 15
Mısra: 140

Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Benzer, denk, eş, gibi olmak.

139. Cihân deyrinde güyâ nakş-ı dil-bend
140. Olamaz nakş-ı Mânî aña mânend

mânend-i beyt-i nahl idem:

1. **mânend-i beyt-i nahl idem: -em**
Mesnevi 24
Mısra: 264
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Süs ağacından yapılmış ev haline
getirmek. (Çok dayanıksız yapı anlamında).

263. Kılursañ şehd-i Şîrinden ferâğı
264. İdem mânend-i beyt-i nahl o tağı

mânend-i ğurbâl ider:

1. **mânend-i ğurbâl ider: -er**
Mesnevi 38
Mısra: 82
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Kalbur gibi etmek; kalbura çevirmek.

81. Du'â tiri k'irer eflâke fi'l-hâl
82. İder çerhüñ tenin mânend-i ğurbâl

mânend-i kebüter:

1. **mânend-i kebüter:**
Mesnevi 17
Mısra: 90
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Güvercin gibi.

89. Taqup himmetden aña bâl ile per
90. Uçurdu anı mânend-i kebüter

mānend-i mektüb:

1. **mānend-i mektüb:**

Mesnevi 30

Mısra: 26

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Mektup gibi, mektuba benzer.

25. Ya virdi 'āşık-ı bīmāra maḥbūb

26. Kefen birden dürrüp mānend-i mektüb

mānend-i mişbāh:

1. **mānend-i mişbāh:**

Mesnevi 18

Mısra: 146

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Sabah vakti şarap içilecek büyük kâse benzeri.

145. Perî-rûlar tıtarı elde aqdâh

146. Virürdi bâde şu mānend-i mişbāh

mānend-i sîm-âb:

1. **mānend-i sîm-âb:**

Mesnevi 18

Mısra: 37

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Gümüş su (civa) gibi.

37. Şovukdan ditreyüp mānend-i sîm-âb

38. İdinmiş ebrden ḥurşîd sincâb

mānend-i tebnāk:

1. **mānend-i tebnāk:**

Mesnevi 27

Mısra: 18

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Sıtmalı gibi.

17. Şehenşâh oldu bu sözden gâzabnāk

18. Gâzabdan ditredi mānend-i tebnāk

mānend-i yaprağ ditreyüp:

1. **mānend-i yaprağ ditreyüp:-(y)üp**

Mesnevi 25

Mısra: 21

Kelime Tipi: **Deyim**

Yaprak gibi titremek: Çok korkmak.

21. Zeminden ditreyüp mānend-i yaprağ

22. Şaçardı Bîsütün başına toprağ

ma'ni:

1. **ma'niden: -den**

Mesnevi 5

Mısra: 17

Mana, hakikat, öz.

17. Bu ma'niden girüp 'uzlet evine

18. Çeküp başum ferâgat dâmenine

2. **ma'nide: -de**

Mesnevi 31

Mısra: 158

Mana yönünden, hakikatte II Meşhur Çinli nakkaşın adıdır. Behram Şâpür zamanında İran'a gelip Zerdüş't ve İ'sâ dinleri halitası olan batıl mezhebini neşre başlamış olduğundan idam olunmuştur. "Erteng", Erjeng" adlı eserleri meşhurdur.

157. Kuşürü yok kuşür-ı cennet-âyîn

158. Hemân ma'nide şüret-ḥâne-i Çîn

3. **ma'niden: -den**

Mesnevi 36

Mısra: 191

Akla yakın sebep.

191. Bu ma'niden olup gâyet perîşân

192. İdüp bî-ihtiyâr âh oldu giryân

māni' olup:

1. **māni' olup: -up**

Mesnevi 37

Mısra: 153

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Önüne geçmek, engellemek, önlemek.

153. Olup kibr ü gurūr ü cāhı māni'

154. Koyup İslâmı oldu küfre kâni'

māni' olur:

1. **māni' olur: -(u)r**

Mesnevi 15

Mısra: 10

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Önüne geçmek, engellemek, önlemek.

9. Nice olmasun ol derd ile kâni'

10. Olur dermāna nām ü neng māni'

māni' olur mı:

1. **māni' olur mı: -(u)r**

Mesnevi 18

Mısra: 68

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Engel olur mu? Engel Olmaz anlamını taşıyan bir sözde soru cümlesi.

67. Okumaduñ gibi hiç 'ışkdan ḥarf

68. Olur mı 'āşıkā māni' yaḥ ü berf

manzar olsun:

1. **manzar olsun: -sun**

Mesnevi 5

Mısra: 131

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Manzara olmak,.

131. Zihî çeşm-i cihāna manzar olsun

132. Ğubār-ı pāyî ḥalka efser olsun

mār:

1. **mār:**

Mesnevi 23

Mısra: 122

Yılan.

121. Naḥîf ü ḥaste vü zâr ü dil-efkâr

122. Gider surâḥ-ı çāha nitekîm mār

mār-ı 'ayb-binüü çeşmi kör olsun:

1. **mār-ı 'ayb-binüü çeşmi kör olsun: -sun**

Mesnevi 1

Mısra: 80

Kelime Tipi: **Deyim**

Ayıp gören (kusur bulan) yılanın gözü kör olsun (yılan, mecazen şaire düşmanlık edenler, rakipler bağlamında kullanılmıştır). Gözü kör olsun:

İstemiyorum, vazgeçtim, yerin dibine geçsin.

79. Zümrürd kıl hatın bu nâzenînüñ
80. Kör olsun çeşmi mâr-ı 'ayb-bînüñ

mâr-ı zehr-âşâm:

1. **mâr-ı zehr-âşâm:**

Mesnevi 29

Mısra: 6

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Zehir içen yılan.

5. Satır satır yazılmış gerçi peygâm
6. Velî her satır mâr-ı zehr-âşâm

ma'rifet:

1. **ma'rifet:**

Mesnevi 1

Mısra: 8

Marifet, hüner, Allah'ı bilme.

7. 'İlim gencînesinüñ kapusın aç
8. Dilüme ma'rifet gevherlerin saç

ma'rifet bahrinde:

1. **ma'rifet bahrinde: -n, -de**

Mesnevi 24

Mısra: 153

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Hüner, sanat, ustalık denizi.

153. Olanlar ma'rifet bahrinde gâvvâs
154. Çıkarurlar be- âhir gevher-i hâş

marîz-i renc-i mâtem oldu:

1. **marîz-i renc-i mâtem oldu: -dı**

Mesnevi 27

Mısra: 275

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Yas eziyetinin hastası olmak.

275. Marîz-i renc-i mâtem oldu tekrâr

276. Esîr-i 'ukde-i gam oldu tekrar

mâsivâ:

1. **mâsivâyı: -(y)ı**

Mesnevi 4

Mısra: 97

İnsanı Tanrı'dan uzaklaştıran dünyevi

her şey.

97. Atup arduña cümle mâsivâyı

98. Hemân-dem arzû itdüñ liķâyı

ma'sûk:

1. **ma'sûka: -a**

Mesnevi 34

Mısra: 103

Sevgili, sevilen.

103. Yeñi ma'sûka tutıldıysa Pervîz

104. Revâ mı giçe köhne düstdan tîz

ma'sûk ile 'aşık:

1. **ma'sûk ile 'aşık:**

Mesnevi 38

Mısra: 229

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Sevilen ve seven.

229. Konup bir kabre ma'sûk ile 'aşık

230. Olur Pervîz ile Şîrîn odaşık

mât:

1. **mât:**

Mesnevi 25

Mısra: 108

Satranç oyununda mağlûbiyet.

107. Bu na' -ı kâyinât içinde kat kat

108. Beni gam beydağı mât eyledi mât

mât eyledi:

1. **mât eyledi: -dı**

Mesnevi 25

Mısra: 108

Kelime Tipi: **Deyim**

Satranç oyununda karşındaki kişiyi

kıpırdıyamaz duruma getirmek, yenmek.

107. Bu na' -ı kâyinât içinde kat kat

108. Beni gam beydağı mât eyledi mât

maḡbah-ı cüdında:

1. **maḡbah-ı cüdında: -ı, -n, -da**

Mesnevi 5

Mısra: 89

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Cömertlik(eli açıklık) mutfâğı.

89. Toyunur maḡbah-ı cüdında her ac

90. Bi-ḡamdî'llâh ki hiç kılmadı muḡtâc

maḡbû':

1. **maḡbû':**

Mesnevi 33

Mısra: 87

Latif (hoş), güzel.

87. Görüp nergislerin maḡbû' âfâk

88. Düzetmiş sürme meylerinden aña sâk

mâtem:

1. **mâtemi: -i**

Mesnevi 15

Mısra: 249

Keder, üzüntü.

249. Ne sür ola cihânda mâtemi yok

250. Nice şādîlğ ola kim gamı yok

2. **mâtem:**

Mesnevi 27

Mısra: 269

Keder, üzüntü II yas.

269. Daḡı bu mâtem içindeyken ol mâh

270. Mehîñ Bânü da rihlet itdi nâ-gâh

3. **mâtem:**

Mesnevi 28

Mısra: 14

Hüzün ve musibet zamanındaki ağlama; hüzün, keder.

13. Ḥaber sorarsañ ol mâhuñ katından

14. Hilâle döndi mâtem zaḡmetinden

4. **mâtemden:** *-den*
Mesnevi 28
Mısra: **32**
Keder, üzüntü.

31. Ol oldu rahmet-i Rahmāna vâsıl
32. Saña bilseñ bu mâtemden ne hâşıl

5. **mâtemden:** *-den*
Mesnevi 28
Mısra: **38**
Keder, üzüntü II yas.

37. Revā mı ey meh-i burc-ı leţāfet
38. İrişmek saña mâtemden kesāfet

mâtem eylerdi:

1. **mâtem eylerdi:** *-r, -dî*
Mesnevi 22
Mısra: **14**
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Matem eyle, yas tut; üzül, ağla.

13. Yâhud rahm eyleyüp Ferhâda her dem
14. Yüzün yırtup zemîn eylerdi mâtem

mâtem oldı:

1. **mâtem oldı:** *-dî*
Mesnevi 25
Mısra: **100**
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Yas, matem hâline gelmek.

99. Enîsüm münisüm derd ü gam oldı
100. Baña 'arş-ı cihân hep mâtem oldı

mâtem tuta:

1. **mâtem tuta:** *-a*
Mesnevi 28
Mısra: **79**
Kelime Tipi: **Deyim**
Yas tutmak: Büyük bir acı ve üzüntünün, benliği üzerinde süren etkisini davranışlarıyla belli etmek.

79. Aña kim tuta mâtem bir nigârîn
80. Ecel olur aña helvâ-yı şîrîn

mâtem tıtdı:

1. **mâtem tıtdı:** *-dî*
Mesnevi 27
Mısra: **268**
Kelime Tipi: **Deyim**
Yas tutmak: Büyük bir acı ve üzüntünün, benliği üzerinde süren etkisini davranışlarıyla belli etmek.

267. Çeküp ardınca haylî guşsa vü gam
268. Birez toprağı üzre tıtdı mâtem

2. **mâtem tıtdı:** *-dî*
Mesnevi 38
Mısra: **97**
Kelime Tipi: **Deyim**
Yas tutmak: Büyük bir acı ve üzüntünün, benliği üzerinde süren etkisini davranışlarıyla belli etmek.

97. Şanasın mihr mâtem tıtdı mâha
98. Giriüp ser-tâ-şadem ebr-i siyaha

3. **mâtem tıtdı:** *-dî*
Mesnevi 38
Mısra: **141**
Kelime Tipi: **Deyim**
Yas tutmak: Büyük bir acı ve üzüntünün, benliği üzerinde süren etkisini davranışlarıyla belli etmek.

141. Çü mâtem tıtdı Şîrîn-i şeker-leb
142. Dirildi ol diyârûñ begleri hep

4. **mâtem tıtdı:** *-dî*
Mesnevi 38
Mısra: **221**
Kelime Tipi: **Deyim**
Yas tutmak: Büyük bir acı ve üzüntünün, benliği üzerinde süren etkisini davranışlarıyla belli etmek.

221. İkiyeden halayık tıtdı mâtem
222. Giriü gamgîn ü şammâk oldı 'âlem

mâtem tutup:

1. **mâtem tutup:** *-up*
Mesnevi 27
Mısra: **251**
Kelime Tipi: **Deyim**
Yas tutmak: Büyük bir acı ve üzüntünün, benliği üzerinde süren etkisini davranışlarıyla belli etmek.

251. Tutup bu resme mâtem ol perî-rü
252. Be- gâyet guşşalandı çekdi kaygu

2. **mâtem tutup:** *-up*
Mesnevi 38

Mısra: **227**
Kelime Tipi: **Deyim**
Yas tutmak: Büyük bir acı ve üzüntünün, benliği üzerinde süren etkisini davranışlarıyla belli etmek.

227. Tıutup mâtem cevân-ı tâze vü pîr
228. İderler mihr ü mâhuñ menzilin bir

mâtem-i ferhâdı tutanlar:

1. **mâtem-i ferhâdı tutanlar:** *-an, -lar*
Mesnevi 27
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Deyim**
Ferhat'ın yasını tutmak.

1. Tutanlar mâtem-i Ferhâdı her-gâh
2. Derün-ı dilden eyler derd ile âh

mâtem-i gül tutardı:

1. **mâtem-i gül tutardı:** *-ar, -dî*
Mesnevi 37
Mısra: **20**
Kelime Tipi: **Deyim**
Gülün yasını tutmak.

19. Bu derde ergüvân idüp taħammül
20. Çara giyüp tıtarıdı mâtem-i gül

mâtem-i nev tutardı:

1. **mâtem-i nev tutardı:** *-ar, -dî*
Mesnevi 17
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Deyim**
Yeni yas tutmak.

3. Çü tahta geçdi sultân oldı Hüsrev
4. Tutardı atasıçün mâtem-i nev

mâtemini tutardı:

1. **mâtemini tutardı:** -ar, -dı
Mesnevi 28
Mısra: 8

Kelime Tipi: **Deyim**

Yasını tutmak: Bkz. mâtem tut- mad.

7. Çeküp Şîrîn anuñ acı gıamını
8. Tutardı ol ğarîbüñ mâtemini

mâtem-serâ:

1. **mâtem-serâda:** -da
Mesnevi 17
Mısra: 61
Hüzün sarayı.

61. Men-i ğam-dîde bu mâtem-serâda
62. Qomadum eksik âyin-i 'azâda

maflüb:

1. **maflüb:**
Mesnevi 15
Mısra: 51

Ar. 1. Talep olunan, istenilen şey, maksut. 2. Alacak. Cem'i: Metâlib, matlûbât.

51. Sefîneydi çün ol maflübâ matlûb
52. Düzetdi 'avdedin bir zevrak-ı hûb

2. **maflübâ:** -a
Mesnevi 36

Mısra: 239
Talep edilen, istenen.

239. Talep kıldum hemân maflübâ irdüm
240. Muhib oldum bugün maflübâ irdüm

mâverâ-yı 'arşa:

1. **mâverâ-yı 'arşa:** -a
Mesnevi 4

Mısra: 99

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Gökyüzünün öte yüzü (bilinmeyen, görünmeyen tarafı).

99. Bir anda mâverâ-yı 'arşa irdün
100. Hudâ dîdârını bî-keyf gördün

mâverd:

1. **mâverd:**
Mesnevi 30
Mısra: 44
Gülsuyu.

43. Ne eyledür ki def' olsun deyü gerd
44. Şaça her dem tarîk-i 'amma mâverd

mâye:

1. **mâye:**
Mesnevi 7
Mısra: 95

Maya, öz, asıl, cevher, yaratılış, seciye, karakter.

95. Çü Şîrinden konupdı anda mâye
96. Virürdi şîr-i şîrin aña dâye

mâye-i emn ü amânsın:

1. **mâye-i emn ü amânsın:** -sın
Mesnevi 38

Mısra: 18

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Korkusuzluk, emniyet ve güvende olmanın mayası (aslı, esası).

17. Bi-ħamdu 'llâh ki bir 'âkil-civânsın
18. Cihânda mâye-i emn ü amânsın

mâyil olur:

1. **mâyil olur:**
Mesnevi 33
Mısra: 144
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Meyletmek.// Gönlünü kaptırmak.

143. Hem ânı ola hem Şîrîn-şemâyil
144. Dil-i dîvâne olur aña mâyil

2. **mâyil olur:** -(u)r

Mesnevi 36

Mısra: 160

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Meyletmek, ilgi göstermek, gönül vermek.

159. İdüp kolların ol serve himâyil
160. Olur şeftâlî-yi Şîrine mâyil

mazhar kılup:

1. **mazhar kılup:** -up
Mesnevi 2

Mısra: 29
Kelime Tipi: -
Ulaştırmak, erişirmek, şerefliendirmek.

29. Kılup nûrına mazhar âftâbı
30. Virür ruhsâr-ı mâha fer ü tabı

mazhar oldı:

1. **mazhar oldı:** -dı
Mesnevi 2

Mısra: 15

Kelime Tipi: -

Nail olmak, iyi bir şeye erişmek, şereflemek.

15. 'Avâlim oldı ef'âline mazhar
16. Şifâtin itdi ihfâ peykin izhar

mazhar-ı hak:

1. **mazhar-ı hak:**
Mesnevi 4
Mısra: 88

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Allah'ın mazharı.

87. Gümân ü şüheden 'ârî muħakķak
88. Senüñ zât-ı şerîfüñ mazhar-ı Ħak

mazlüm:

1. **mazlüm:**
Mesnevi 24
Mısra: 27

Zulüm görmüş, kendine zulmedilmiş.

27. Derûn-ı dilden âh itse o mazlûm
28. Erirdi seng-ğüre nitekim mûm

2. **mazlûmî: -i**

Mesnevi 24

Mısra: 291

Zulme uğramış, fakir, kalender.

291. Şular kim aldaya mazlûmî her-gâh

292. Anı aldanguç eyler halka Allâh

3. **mazlûma: -a**

Mesnevi 26

Mısra: 136

Zulüm görmüş, kendine zulmedilmiş.

135. Niçün havf eylemezsin Hakdan ey şâh

136. Nedür bu zulm ben mazlûma her-gâh

4. **mazlûmuñ: -uñ**

Mesnevi 37

Mısra: 176

Zulüm görmüş, zulme uğramış.

175. İdüp 'ahde hilâf öldürdi anı

176. O mazlûmuñ irişdi aña qanı

mazlûmuñ âhın alup:

1. **mazlûmuñ âhın alup: -up**

Mesnevi 16

Mısra: 133

Kelime Tipi: **Deyim**

Eziyet gören masumun bedduasını almak.

133. Alup mazlûmuñ âhın gâh ü bî-gâh

134. Qorur mı fikr idersin çetr ü ħargâh

mazmun ola:

1. **mazmun ola: -a**

Mesnevi 5

Mısra: 140

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Herkes tarafından yaşanması ve ödenmesi gereken şey olmak II ince, nükteli söz olmak.

139. Ne mülke kim vire hükmi-hümâyün

140. Ola İnnâ fetañnâ aña mazmun

meal:

1. **meali: -i**

Mesnevi 36

Mısra: 248

Netice.

247. Birez dem 'ayşdan olmazdı ħâlî

248. Dimezdi n'ola bu 'ayşuñ meali

me'ânî:

1. **me'ânî:**

Mesnevi 6

Mısra: 56

Manalar.

55. Açılsun gülleri virsün şafâlar

56. Me'ânî bülbülü kılsun nevalar

2. **me'ânî:**

Mesnevi 7

Mısra: 111

Manalar.

111. Beyân itse cihâna ger me'ânî

112. Kelâmıyla alurdu 'aql ü cânî

mebädâ:

1. **mebädâ:**

Mesnevi 18

Mısra: 56

Olmaya ki. Allah etmesin!.

55. Bugün 'ayş it ki bir iş ola yârin

56. Mebädâ neşemüz niş ola yârin

2. **mebädâ:**

Mesnevi 19

Mısra: 84

Olmaya ki. Allah etmesin!.

83. İşâret kılsa itme aña İmâ

84. Mebädâ töhmet ide saña a 'dâ

3. **mebädâ:**

Mesnevi 24

Mısra: 78

Olmaya ki. Allah etmesin!.

77. Varamaz idi gündüz küy-i yâre

78. Mebädâ ħamz ideler şehryâre

mebde'-i vahdetden:

1. **mebde'-i vahdetden: -den**

Mesnevi 2

Mısra: 20

Kelime Tipi: -

Birliğin başlangıcı.

19. Ĥaĥîkatden ĥaĥâyîk oldı peydâ

20. Ki geldi mebdde'-i vahdetden eşya

mebzül:

1. **mebzül:**

Mesnevi 5

Mısra: 199

Bol.

199. 'Aĥâsî ni'meti 'âlemde mebzül

200. Hüner şâhibleri qatında maĥbül

mebzül idüp:

1. **mebzül idüp: -üp**

Mesnevi 22

Mısra: 103

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Bereketlendirmek, çoğaltmak.

104. Cihân tolusı mâl ey merd-i fâyîk

103. Didi k'eksüklüğümüz eyle maĥbül

mecâli qalması:

1. **mecâli qalması: -ma, -dı**

Mesnevi 14

Mısra: 6

Kelime Tipi: **Deyim**

Dermanı, takati, dayanma gücü kalmamak.

5. Firâvân oldı varduqca melâli

6. Daĥı arama qalması mecâli

2. **mecâli kâlmadı: -dı**

Mesnevi 34

Mısra: 89

Kelime Tipi: **Deyim**

Dermanı, takatı, dayanma gücü kalmamak.

89. Dahı kâlmadı çün şabra mecâli

90. Çıkarı katına Şävün hâlî

mecaz:

1. **mecaza: -a**

Mesnevi 38

Mısra: 216

Gerçek olmadığı halde bir gerçeğe işaret eden ve geçmiş gibi görünen oluş, gerçeğin zıddı.

215. Hezârân âferin ol 'ışk-bâza

216. Hâkikat şüretin vire mecaza

mecâzi 'ışk:

1. **mecâzi 'ışk:**

Mesnevi 19

Mısra: 36

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Hakikî, gerçek olmayan aşk (İlâhî aşkın zıttı). II Dünyadaki güzellere ve dolayısıyla Allah'ı sevmek.

35. Hâkikat şanma cevher yâ 'arâzdur

36. Mecâzi 'ışk şehvânî marâzdur

meclis:

1. **meclisine: -i, -n, -e**

Mesnevi 1

Mısra: 76

Konuşmak veya bir işi müzakere etmek için bir araya gelmiş kişilerin tamamı, cemiyet, encümen. Bu kimselerin yaptığı toplantının yeri, şura. Eğlence yeri, zevk ve safâ toplantısı.

75. İdüp Belkîsveş âşüb-ı 'âlem

76. Süleymân meclisine cyle mahrem

2. **meclisden: -den**

Mesnevi 33

Mısra: 3

Cemiyet, zevk ve safâ toplantısı.

3. Çü Şîrîn gitti meclisden gâzabnâk

4. Yakasın itdi Hüsrev gül gibi çâk

3. **meclisi: -i**

Mesnevi 36

Mısra: 99

Eğlence yeri II zevk ve safâ toplantısı.

99. Birez kim meclisi devr eyledi câm

100. 'İzâr-ı gönçe-lebler oldu gül-fâm

meclis-ârâ:

1. **meclis-ârâ:**

Mesnevi 18

Mısra: 183

Meclisi süsleyen: Hoş sohbet ve latifeleriyle sohbet meclisine renk katan.

183. Nedîm ü bezle-gûlar meclis-ârâ

184. Gâzel-hvân dil-rübâlar 'işret-efzâ

meclis-efrüz olmuş:

1. **meclis-efrüz olmuş: -mış**

Mesnevi 8

Mısra: 58

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Toplanma yerini aydınlatmak II tanıkta lale, şekli itibarıyla işret meclisini aydınlatan kandil olarak düşünülmüştür.

57. Eser bād-ı nesîm-i şubh-ı Nev-rüz

58. Çerâğ-ı lâle olmuş meclis-efrüz

mecme 'a'l-bahreyn oldu:

1. **mecme 'a'l-bahreyn oldu: -dı**

Mesnevi 14

Mısra: 134

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

İki deniz veya büyük bir suyun kavuştuğu nokta, kavuşağı.

133. Sırışkenden o sâhil zeyn oldu

134. Şanasın Mecme 'a'l-bahreyn oldu

mecmü 'a:

1. **mecmü 'aîa: -î, -a**

Mesnevi 1

Mısra: 31

İntihap edilen şeylerin yazıldığı defter.

31. Bu mecmü 'aîa dindi ism-i zâtî

32. Budur müstecmi' olan her şîfâtî

mecmü 'a-yı gül:

1. **mecmü 'a-yı gül:**

Mesnevi 31

Mısra: 154

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Gül için yazılmış şiirlerin toplandığı dergi.

153. Kâlenderveş idüp dervâze bülbül

154. Oğur âvâz ile mecmü 'a-yı gül

mecnün:

1. **mecnün:**

Mesnevi 23

Mısra: 114

Delirmiş, çıldırmış, aşk yüzünden aklı başından gitmiş kimse [Leylâ ile Mecnun hikâyelerinin erkek kahramanı olan Kays'ın adı olarak edebiyâttımızda çok kullanılmıştır].

113. Gerek hıfz olmağičün nâm ü nâmüs

114. Bu mecnün ola ol çâh içre mahbûs

2. **mecnün:**

Mesnevi 24

Mısra: 76

Bkz. 'kışsa-i Leylâ vü Mecnün', 'Ferhâd u Mecnün' md.

75. Giceye muntazır ol zâr ü mahzûn

76. Nitekim tal'at-ı Leylâya Mecnün

mecnün iden:

1. **mecnün iden: -en**

Mesnevi 26

Mısra: 172

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Deli, divâne etmek.

171. Beni Mecnûn iden Leylâ budur bu
172. İdüp Şîrînûn ardından nezâre

mecnûn oldu:

1. **mecnûn oldu:** -dı
Mesnevi 20
Mısra: **50**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Mecnun gibi olmak. // Delirmek.

49. Olup bir nergis-i fettâne meftûn
50. Be-nâ-geh 'âkil iken oldu Mecnûn

mecnûn olmaz:

1. **mecnûn olmaz:** -maz
Mesnevi 33
Mısra: **156**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Leyla ve Mecnun hikayesinde Kays'ın Mecnun adını alması II delirmiş olmak.

155. Eger ân olmasa Leylâda efvân
156. Görüp Kays olmaz idi anı Mecnûn

mecnûn olup:

1. **mecnûn olup:** -up
Mesnevi 14
Mısra: **48**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Delirmek, aklını yitirmek.

47. Hâdeng-i lâle-rûlardan geveznân
48. Olup mecnûn tûtar râh-ı beyâbân

mecrûh u dil-rîş ider:

1. **mecrûh u dil-rîş ider:** -er
Mesnevi 27
Mısra: **292**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yaralı ve dertli etmek.

291. Ber-â-berdür katında şâh ü dervîş
292. İder her birisin mecrûh u dil-rîş

mecrûh -pây [ü] 'âciz ü leng olur:

1. **mecrûh -pây [ü] 'âciz ü leng olur:** -(u)r
Mesnevi 27
Mısra: **160**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ayağı yaralanmak, güçsüz ve aksak olmak.

159. Yağarsa âsmândan fi'l-meşel seng
160. Olur mecrûh -pây [ü] 'âciz ü leng

med:

1. **medde:** -de
Mesnevi 1
Mısra: **29**
Med işareti.

29. Bakanlar dir elif lâm ile medde
30. Yiter abdâl-ı Hâkka tûğ u şedde

medâyin:

1. **medâyine:** -e
Mesnevi 13
Mısra: **2**

Çok eski ve tarihi bir şehirdir. Bağdat'ın 26 kilometre güneyindeğuşubda ve Dicle'nin iki sahilinde kurulmuştur. İşkaniyan ve Samaniyan zamanında İnan devletininikişlik payitpayitahtı idi. Hicretin on altıncı senesinde Hz. Ömer devrinde fetholunmuştur.

1. Rivâyetdür ki çün Şävür-ı üstâd
2. Medâyine irişi di yine dil-şâd

2. **medâyin:**

Mesnevi 14
Mısra: **21**

Çok eski ve tarihi bir şehirdir. Bağdat'ın 26 kilometre güneyindeğuşubda ve Dicle'nin iki sahilinde kurulmuştur. İşkaniyan ve Samaniyan zamanında İnan devletininikişlik payitpayitahtı idi. Hicretin on altıncı senesinde Hz. Ömer devrinde fetholunmuştur.

21. Medâyin yöresinde vardı bir taş
22. Zemînûn sinesinde bir kara dağ

3. **medâyinden:** -den

Mesnevi 16
Mısra: **6**

Çok eski ve tarihi bir şehirdir. Bağdat'ın 26 kilometre güneyindeğuşubda ve Dicle'nin iki sahilinde kurulmuştur. İşkaniyan ve Samaniyan zamanında İnan devletininikişlik payitpayitahtı idi. Hicretin on altıncı senesinde Hz. Ömer devrinde fetholunmuştur.

5. Tûrup ol şubh-dem hışm ile Pervîz
6. Medâyinden yaña 'âzm eyledi tîz

4. **medâyinden:** -den

Mesnevi 19
Mısra: **150**

Çok eski ve tarihi bir şehirdir. Bağdat'ın 26 kilometre güneyindeğuşubda ve Dicle'nin iki sahilinde kurulmuştur. İşkaniyan ve Samaniyan zamanında İnan devletininikişlik payitpayitahtı idi. Hicretin on altıncı senesinde Hz. Ömer devrinde fetholunmuştur.

149. Hemân ol dem tûrup mâh-ı cihân-tâb
150. Medâyinden yaña oldu 'inân-tâb

5. **medâyin:** -ler, -i

Mesnevi 19
Mısra: **154**

Çok eski ve tarihi bir şehirdir. Bağdat'ın 26 kilometre güneyindeğuşubda ve Dicle'nin iki sahilinde kurulmuştur. İşkaniyan ve Samaniyan zamanında İnan devletininikişlik payitpayitahtı idi. Hicretin on altıncı senesinde Hz. Ömer devrinde fetholunmuştur.

153. Çü menzilgâh old'ol hür-ı 'ine
154. Medâyin döndi firdevs-i Berîne

6. **medâyinden:** -den

Mesnevi 31
Mısra: **39**

Çok eski ve tarihi bir şehirdir. Bağdat'ın 26 kilometre güneyindeğuşubda ve Dicle'nin iki sahilinde kurulmuştur. İşkaniyan ve Samaniyan zamanında İnan devletininikişlik payitpayitahtı idi. Hicretin

on altıncı senesinde Hz. Ömer devrinde fetholunmuştur.

39. Medâyinden bu faşl içinde Pervîz
40. Çıkup Ermen zemîne eyledi hîz

7. **medâyin:**

Mesnevi 36

Mısra: 56

Çok eski ve tarihi bir şehirdir.

Bağdat'ın 26 kilometre güneyinde doğusunda ve Dicle'nin iki sahilinde kurulmuştur. İskaniyan ve Samaniyan zamanında İran devletinininkişlik payitpayitahtı idi. Hicretin on altıncı senesinde Hz. Ömer devrinde fetholunmuştur.

55. Şehenşeh açdı bir niçe hazâyin
56. Dökülüp tâ ki zeyn ola Medâyin

meded:

1. **meded:**

Mesnevi 3

Mısra: 68

Ar. 1. Yardım, imdat, îâne, nusret. 2. "el-giyâs" avâzesi, "aman!" gibi nidâ.

67. Hâcâlet bahri uşda eyledi cüş
68. Meded oldum hacîl ü deng ü medhüş

2. **meded:**

Mesnevi 14

Mısra: 112

Aman!, aman aman!, eyvah!, yetiş!, yardım et!.

111. Ne diyem ki olmaya 'ilmüne ma'lûm
112. Meded ƣaldum belâ deştinde mağmûm

3. **meded:**

Mesnevi 15

Mısra: 105

Ar. 1. Yardım, imdat, îâne, nusret. 2. "el-giyâs" avâzesi, "aman!" gibi nidâ.

105. Meded ƣaldum meded gird-âb içinde
106. Belâ vü miñnet ü garƣ-âb içinde

4. **meded:**

Mesnevi 15

Mısra: 105

Ar. 1. Yardım, imdat, îâne, nusret. 2. "el-giyâs" avâzesi, "aman!" gibi nidâ.

105. Meded ƣaldum meded gird-âb içinde
106. Belâ vü miñnet ü garƣ-âb içinde

5. **meded:**

Mesnevi 23

Mısra: 83

Lutuf ve yardım istemek için kullanılan sesleniş.

83. Meded ƣaldum iki arada hayrân
84. İdûn bu hayretüm derdine dermân

6. **meded:**

Mesnevi 34

Mısra: 92

Aman eyvah II yardım, lutuf.

91. Didi ey cân ƣabîbi eyle dermân
92. Meded ƣareñ var ise ƣıkmadın cân

meded ırgürdi:

1. **meded ırgürdi:** -dı

Mesnevi 27

Mısra: 4

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Yardım ulaştırmak.

3. Çü Şîrîn vardı küh-ı Bîsütüna
4. Meded ırgürdi Ferhâd-ı zebûna

medh:

1. **medhinden:** -i, -n, -den

Mesnevi 5

Mısra: 149

Övme, övgü.

149. Virüp şeh medhinden şoñra âvâz
150. Didi dil 'aƣla ey dâ'ire-i râz

medh idem:

1. **medh idem:** -em

Mesnevi 11

Mısra: 116

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Birinin veya bir şeyin iyiliklerini, üstünlüklerini söyleyerek değerini yüceltmek, övmek.

115. Nažîri yok iken bî-mişl mağbüb
116. Ne yirin medh idem kim cümle hûb

medh itdi:

1. **medh itdi:** -dı

Mesnevi 24

Mısra: 296

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Birinin veya bir şeyin iyiliklerini, üstünlüklerini söyleyerek değerini yüceltmek, methetmek, sena etmek, yermek karşıtı.

295. İdüp ol şarta Ferhâd i'timâdı
296. Öküş medh itdi şâh-ı şâh-zâdı

medhüş oldı:

1. **medhüş oldı:** -dı

Mesnevi 15

Mısra: 232

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Divane olmak II hayranlık duymak.

231. Çü Hüsrev eyledi bu peyâmı güş
232. Gidüp 'aƣlı başından oldı medhüş

2. **medhüş oldı:** -dı

Mesnevi 23

Mısra: 21

Kelime Tipi: **Deyim**

Öfkeden ne yapacağını şaşırarak.

21. İştükdü' amı Hüsrev oldı medhüş
22. Ğazab câmından olup mest ü bî-hüş

mefhar:

1. **mefharısın:** -i, -sın

Mesnevi 4

Mısra: 18

Övünç.

17. Dıraht-ı âdemün şîrîn-berisin
18. Cemî'-i enbiyânun mefharısın

meftûn olup:

1. **meftûn olup:**-up
Mesnevi 20
Mısra: 49
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gönül vermek, aşık olmak, tutkun olmak.

49. Olup bir nergis-i fettâne meftûn
50. Be-nâ-geh 'âkil iken oldı Mecnûn

meger:

1. **meger:**
Mesnevi 1
Mısra: 97
Herhalde, demekki, galiba.

97. Meger perr-i hümâ ola kınadum
98. Kî şeh-bâz-ı hevâyî ola adum

2. **meger:**
Mesnevi 5
Mısra: 1
Far. meğer.

1. Meger günlerde bir gün rûz-ı pür-süz
2. Oturmuşdum ğarîb ü zâr u dil-süz

3. **meger:**
Mesnevi 7
Mısra: 69
Her halde.

69. Meger bu fikr ile bir gice uyhu
70. Alup nergislerini düş görür ü

4. **meger:**
Mesnevi 8
Mısra: 1
Aslında, gerçi.

1. Meger bir dem ki nakkâş-ı bahārī
2. Cihâna gösterüp nakş-ı nigārī

5. **meger:**
Mesnevi 8
Mısra: 25
Oysa ki, halbukı.

25. Meger nûş eylemiş ol demde şahbâ
26. Degül nergis zemîn kuşmışdı şafirâ

6. **meger:**
Mesnevi 8
Mısra: 40
Herhalde, demekki, galiba.

39. Görinür lâleler şahrâda pîrüz
40. Otağ kûrmış meger sultân-ı Nev-rüz

7. **meger:**
Mesnevi 9
Mısra: 5
Anlaşıldı ki.

5. Meger ol gün şehûn çâkerlerinden
6. Semen-sîmâ vü sîmîn-berlerinden

8. **meger:**
Mesnevi 11
Mısra: 1
Açıkça, aslında.

1. Meger bir şeb-çerâğun fer ü tâbı
2. Söyündürmişdi şem'-i âftâbı

9. **meger:**
Mesnevi 12
Mısra: 9
Herhalde, demekki, galiba.

9. Meger ol yörede bir kimse gördü
10. Aña Şîrînüñ ahvâlini şordı

10. **meger:**
Mesnevi 12
Mısra: 39
Herhalde, demekki, galiba.

39. Meger küngürler el açmış du 'āya
40. Maķâm olsun deyu ol dil-rübāya

11. **meger:**
Mesnevi 12
Mısra: 69
Aslında, gerçeği söylemek gerekirse.

69. Meger bir gün yine ol mâh-päre
70. Turup revzenden eylerdi nezäre

12. **meger:**
Mesnevi 14

- Mısra: 79
Galiba, herhalde.

79. Şeh öninden meger bir ahû-yı şulh
80. Çıkup gitti nitekim yaydan ulh

13. **meger:**
Mesnevi 14
Mısra: 88
Aslında.

87. Gidüp ol gice Hüsrev tâ şehergâh
88. Meger olmuşdı bir şahrâda güm-râh

14. **meger:**
Mesnevi 15
Mısra: 87
Herhalde, demekki, galiba.

87. Meger Şîrîn la'lin eyledi nûş
88. Anuñçün oldı deryâ mest ü medhüş

15. **meger:**
Mesnevi 16
Mısra: 57
Demekki.

57. Meger hançer 'adü olmuşdı kine
58. Urardı anuñçün sinesine

16. **meger:**
Mesnevi 20
Mısra: 3
Herhalde, demekki, galiba.

3. Meger bî-çäre vü üftâde Ferhâd
4. Cihândan fâriğ ü âzâde Ferhâd

17. **meger:**
Mesnevi 22
Mısra: 9
Demekki.

9. Meger ağlardı tıfl-ı eşk-i Ferhâd
10. Anuñçün cüy-ı şîr eylerdi bünyâd

18. **meger:**
Mesnevi 23
Mısra: 49
Her halde.

49. Didi benden meger yok havf ü bîmüñ
50. Eyitdi Haq mu 'înidür yetimüñ

19. **meger:**
Mesnevi 24
Mısra: 32
Her halde.

31. Zebân-ı tîşe neşter kendü faşşâd
32. Meger ol tağdan kan aldı Ferhâd

20. **meger:**
Mesnevi 24
Mısra: 58
Bir tek, yalnızca.

57. Belâ-yı cavidânîsin baña sen
58. Hemân sensin meger rûz-ı cezâ sen

21. **meger:**
Mesnevi 26
Mısra: 3
Bilinmeyen, farkında olunmayan bir durum için kullanılan bir söz, meğerse, oysa, oysaki.

3. Meger bir gün nigârîn-i şeker-leb
4. Şeh-i 'ünnâb-la' l ü sîb-gabgab

22. **meger:**
Mesnevi 27
Mısra: 129
Aslında, gerçi, açıkçası.

129. Meger ol nâzenîn uğradı cebre
130. Ki Yüsuf gibi düşdi çâh-ı kabre

23. **meger:**
Mesnevi 33
Mısra: 27
Demekki.

27. Meger bir gayriye dil-dâr olupdur
28. Anuñçün benden ol bizâr olupdur

24. **meger:**
Mesnevi 33
Mısra: 57
Bilinmeyen, farkında olunmayan bir durum için kullanılan bir söz, meğerse, oysa, oysaki.

57. Meger var idi bir serv-i semen-ber
58. Şifâhân mülketinde adı Şekker

25. **meger:**
Mesnevi 33
Mısra: 99
Demekki.

99. Meger şalınmağ öğretmiş tezerve
100. Anuñçün âteş urur cân-ı serve

26. **meger:**
Mesnevi 36
Mısra: 223
Her halde.

223. Meger Pervîz olup neccâr-ı sâni
224. Vefâ kaşırına urdu püştbanı

27. **meger:**
Mesnevi 37
Mısra: 43
Açıkça, aslında.

43. Yed-i beyzâ meger gösterdi barmağ
44. Kara küffâr elini kılmağa ağ

28. **meger:**
Mesnevi 38
Mısra: 1
Aslında.

1. Meger var idi bir dîvâne oğlı
2. 'Aqıldan fehmden bî-gâne oğlı

29. **meger:**
Mesnevi 38

Mısra: 10
Meğer, oysa, oysaki.

9. Degül gözinde zerre tâc ile taht
10. Meger 'aşıklamış Şîrîñ' o bed-baht

30. **meger:**
Mesnevi 38
Mısra: 165
Meğer, aslında.

165. Meger Pervîz idi gencîne vü kân
166. Olur toprakda gevher gibi pinhan

31. **meger:**
Mesnevi 38
Mısra: 213
Meğer, aslında.

213. Meger hâtemde zehr itmişdi pinhân
214. Yiyüp cân virdi ol sâ' atde cânân

meger kim:

1. **meger kim:**
Mesnevi 5
Mısra: 26
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Galiba.

25. Nedendür böyle dest-i kudretüñ teng
26. Meger kim oldı pây-ı gayretüñ leng

2. **meger kim:**
Mesnevi 5
Mısra: 28

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Galiba.

27. Niçün pervâzdan bu resme tırduñ
28. Meger kim per ü bälüñ yile virdüñ

3. **meger kim:**
Mesnevi 5
Mısra: 102
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Meğer ki.

101. Gidüpdür halk-ı 'âlemden mezâlim
102. Meger kim gamze-i yâr ola zâlim

4. **meger kim:**
Mesnevi 5
Mısra: 104
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Meğer ki.

103. Cihan bezminden oldı câm-ı Cem dūr
104. Meger kim çeşm-i dil-dâr ola maḥmūr

5. **meger kim:**
Mesnevi 7
Mısra: 46
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Meğer ki, oysa ki.

45. Kimesne kılmaz idi kimseden dâd
46. Meger kim nây-ı defden nây-ı feryâd

6. **meger kim:**
Mesnevi 14

Mısra: 9
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Oysaki, halbuki.

9. Meger kim iştiyâk-ı çeşm-i Şîrîn
10. Ola dirdi âhûlar görmekle teskîn

7. **meger kim:**
Mesnevi 23
Mısra: 198
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Meğer ki, oysa ki.

197. Muḥâl oldı görünmek rüy-ı iflâḥ
198. Meger kim fetḥ-i ebvâb ide Fettâḥ

8. **meger kim:**
Mesnevi 24
Mısra: 67
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Galiba.

67. Meger kim gördi şeb herfini nemnâk
68. Aña gün mürde- sengin saçdı eflâk

9. **meger kim:**
Mesnevi 24
Mısra: 70
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Oysaki, halbuki.

69. Belürmez kârvân-ı şâm evvâḥ
70. Meger kim ğarḫ olupdur keşti-i mâḥ

10. **meger kim:**
Mesnevi 24
Mısra: 121
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Galiba.

121. Meger kim 'ahd-i 'isâ oldı zâhir
122. Kamu yir yüzine çıkdı cevâhir

11. **meger kim:**
Mesnevi 25
Mısra: 33
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Meğer ki, oysa ki.

33. Meger kim qabr idi Ferhâda ol küh
34. Ki her bir seng-päre renc-i enbüh

12. **meger kim:**
Mesnevi 37
Mısra: 5
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Galiba.

5. Şehîd olmış meger kim sîb-i gül-gün
6. Yatur meydânda başı ğarḫa-i ḥün

meges:

1. **meges:**
Mesnevi 1
Mısra: 92
Sinek.

91. Velî deryâ-yı cüduñ olsa mevâc
92. Ola her bir meges tûḫi vü dürrâc

2. **megesdür: -dür**
Mesnevi 10
Mısra: 45
Sinek.

45. Sipâhîler megesdür sîm ü zer şehd
46. Bularuñ cem 'ine şehd ile kııl cehd

meh:

1. **meh:**
Mesnevi 4
Mısra: 92
1. Mah, ay.

91. Fürûğ-ı tal 'atuñdan k'oldı hüccet
92. Daḫı meh kılmadı ḥurşide minnet

2. **meh:**
Mesnevi 4
Mısra: 123
1. Mah, ay.

123. Tarîkat âsmânında meh aşḫâb
124. Ḥaḳîkat taḫtına şâhenşeh aşḫâb

3. **mehde: -de**
Mesnevi 7
Mısra: 92
1. Mah, ay.

91. Oyuncağ olmağa şankim Süreyyâ
92. Dizilmiş mehde boncuğ gibi güyâ

4. **mehi: -i**
Mesnevi 7

Mısra: 124
F. Mah, ay.

123. Vü ger şimşek gibi şalsaydı tîği
124. Kılurdı päre päre gökde mehi

5. **meh:**
Mesnevi 11
Mısra: 3
F. Mah, ay.

3. Şeb-i târ-ı sipihre meh olup şem'
4. Nücüm olmışdı pür-dâne gibi cem'

6. **mehden:-den**
Mesnevi 11
Mısra: 93
F. Mah, ay.

93. Yüzi mehden alur bâc ü harâcı
94. Gözinün sürmeye yok ihtiyacı

7. **meh:**
Mesnevi 15
Mısra: 127
(ay yüzlü) güzel, dilber.

127. Ne meh dürr-i yetfm ü gevher-i nâb
128. Kenâra şalmış anı güyiyâ âb

8. **meh:**
Mesnevi 15
Mısra: 182
Güzel, dilber.

181. Beyân eyle bilelüm ad ü şanuñ
182. 'Ayân it gün gibi ey meh mekânuñ

9. **mehüñ:-üñ**
Mesnevi 18
Mısra: 40
F. Mah, ay.

39. Göğüs gerdüğü için rüzgäre
40. Mehüñ cismi olupdur çare çare

10. **meh:**
Mesnevi 19
Mısra: 13
Ay yüzlü, güzel sevgili.

13. Baña gün gibi ey meh oldı ma'lüm
14. Ki bu şeh-zâde 'ışkuñ odına müm

11. **meh:**
Mesnevi 26
Mısra: 198
Ay, ay yüzlü sevgili.

197. Sebep olduñ girü bu zilletüme
198. Girü görem mi ey meh gün yüzünü

12. **meh:**
Mesnevi 32
Mısra: 134
Ay yüzlü güzel II Zaman olarak bir aylık süre.

133. Terâhüm eyle ben âşüfteye hây
134. Bu gic'ey meh degül yıl on iki ay

13. **mehi:-i**
Mesnevi 36
Mısra: 124
Ay yüzlü, güzel sevgili.

123. Şu hadde zîb ü fer virürler aña
124. Görenler ol mehi çalurdı tana

14. **meh:**
Mesnevi 36
Mısra: 145
Ay II Sevgili, dilber.

145. Nice meh âftâb-ı 'âlem-efrüz
146. Bahâr-ı hüsn ü bâğ ü râğ-ı Nev-rüz

15. **meh:**
Mesnevi 36
Mısra: 199
Ay yüzlü, güzel sevgili.

199. İkiyedin virüp ol meh aña şevk
200. Gümüş kolların itdi boynına tavç

mehcür olurdu:

1. **mehcür olurdu:-(u)r, -dı**
Mesnevi 33
Mısra: 134
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Uzaklaştırılmak, sürgün edilmek.

133. Kevâkib ger vireydi gün gibi nür
134. Felekden şem'-i mâh olurdu mehçür

mehd:

1. **mehd:**
Mesnevi 7
Mısra: 93
Beşik.

93. Yatur ol gönçe-i ter mehd içinde
94. Şanasın berg-i güldür şehd içinde

mehd olursa:

1. **mehd olursa:-(u)r, -sa**
Mesnevi 7
Mısra: 90
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Beşik olmak.

89. Ne var ol mâha mehd olursa nüh tāk
90. Aña kavş-i kuzağdur bir bağırdağ

meh-i bedr:

1. **meh-i bedr:**
Mesnevi 11
Mısra: 95
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Dolunay.

95. Hilâl ebrûsına hâcib meh-i bedr
96. Ser-i zülfine bir Hindü şeb-i Qadr

meh-i burc-1 leâfet:

1. **meh-i burc-1 leâfet:**
Mesnevi 26
Mısra: 7
Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Güzellik (lâtiflik, nezaket) burcunun ayı.

7. Meh-i burc-ı leţâfet zîb-i âfâk
8. Çerâğ-ı nûr-bahş-ı bezm-i 'uşşâk

2. **meh-i burc-ı leţâfet:**

Mesnevi 28

Mısra: 37

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Güzellik (lâtiflik, nezaket) burcunun ayı.

37. Revâ mı ey meh-i burc-ı leţâfet
38. İrişmek saña mâtemden kesâfet

meh-i ferhunde- fâl:

1. **meh-i ferhunde- fâl:**

Mesnevi 11

Mısra: 44

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Uğurlu talihli ay gibi parlak ve güzel(sevgili).

43. Temâşâ itdüm anda bir perî-ruh
44. Meh-i ferhunde- fâl ü mihr-i ferruh

meh-i ferruh-fer ü şâhib- kiyâset:

1. **meh-i ferruh-fer ü şâhib- kiyâset:**

Mesnevi 7

Mısra: 81

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Anlayış sahibi ve iktidarı kutlu ay yüzlü.

81. Meh-i ferruh-fer ü şâhib- kiyâset
82. Hümâyün-kevkeb ü hürşid-ţal'at

2. **meh-i ferruh-fer ü şâhib- kiyâset:**

Mesnevi 7

Mısra: 81

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Anlayış sahibi ve iktidarı kutlu ay yüzlü.

81. Meh-i ferruh-fer ü şâhib- kiyâset
82. Hümâyün-kevkeb ü hürşid-ţal'at

3. **meh-i ferruh-fer ü şâhib- kiyâset:**

Mesnevi 7

Mısra: 81

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Anlayış sahibi ve iktidarı kutlu ay yüzlü.

81. Meh-i ferruh-fer ü şâhib- kiyâset
82. Hümâyün-kevkeb ü hürşid-ţal'at

meh-i hürşid-ğebğeb:

1. **meh-i hürşid-ğebğeb:**

Mesnevi 27

Mısra: 255

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Güneş gerdanlı ay.

255. Birez vakt ol meh-i hürşid-ğebğeb
256. Meh-i tâbân üzre şaçdı kevkeb

meh-i hürşid-päye:

1. **meh-i hürşid-päye:**

Mesnevi 26

Mısra: 81

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Güneş rütbeli (dereceli) ay.

81. Hümâveş ol meh-i hürşid-päye
82. Çü ol büm-ı hârâba şaldı säye

2. **meh-i hürşid-päye:**

Mesnevi 34

Mısra: 75

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Güneş rütbeli (dereceli) ay.

75. Olup zerd ol meh-i hürşid-päye
76. Ten-i simîni döndi kehrübäye

meh-i 'id:

1. **meh-i 'id:**

Mesnevi 12

Mısra: 55

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Eski kültürde Ramazan ayının sona erdiği ve bayramın gelişi hilalin görünmesi ile anlaşılırdı. Yukandaki kelime grubu bu bağlamda kullanılmıştır.

55. Meh-i 'id ol yañadan olsa peydâ
56. Bu kôrqudan kimesne bakmaz aşlâ

meh-i nev:

1. **meh-i nev:**

Mesnevi 8

Mısra: 37

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Yeni ay, hilâl.

37. Meh-i nev ki görindügi semâdan
38. Egilmiş ağız iş bu kâhkahâdan

2. **meh-i nev:**

Mesnevi 15

Mısra: 165

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Yeni ay, hilâl.

165. Birinün yüzi gün kaşı meh-i nev
166. Biri Şîrîn ü ya 'nî biri Hüsrev

3. **meh-i nev:**

Mesnevi 19

Mısra: 67

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Yeni ay, hilâl. Sevgilinin kaşı aya benzetilmiş.

67. Senün ebrûlârundur hod meh-i nev
68. 'Aceb mi ger aña baş egse Hüsrev

4. **meh-i nev:**

Mesnevi 20

Mısra: 32

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Yeni ay, hilâl.

31. Hâzef gibi güher pâ-mâl olur mı
32. Meh-i nev kimseye hâlhal olur mı

5. **meh-i nev:**

Mesnevi 31

Mısra: 126

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Yeni ay, hilal.

125. Kevâkib güyiyâ ezhârî anuñ

126. Meh-i nev rañne-i dîvârî anuñ

6. **meh-i nev:**

Mesnevi 33

Mısra: 62

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Yeni ay, hilâl.

61. Otuz gündən temâmet şâh-ı Hüsrev

62. Şifâhana irişdi çün meh-i nev

7. **meh-i nev:**

Mesnevi 33

Mısra: 93

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Yeni ay, hilâl.

93. Gümüş bileklerinden anuñ meh-i nev

94. Hemân destinedür yâ tavk-ı Hüsrev

8. **meh-i nev:**

Mesnevi 34

Mısra: 132

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Yeni ay, hilâl.

131. Leb-i Kevşer du 'â-güy-ı lebümdür

132. Meh-i nev tavkdâr-ı ğabğabumdur

meh-i nev birle kevkeb ola:

1. **meh-i nev birle kevkeb ola:-a**

Mesnevi 26

Mısra: 64

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Yeni ay ile yıldız olmak.

63. Na'l[i]çem şekliyle naqş-ı kevkeb

64. Ola yirde meh-i nev birle kevkeb

meh-i nev güşına:

1. **meh-i nev güşına:-n, -a**

Mesnevi 15

Mısra: 196

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Yeni ayın (hilal, sevgili) kulağı:

Tanıkta ayın hilal evresi ile kulak arasında

şekilce bir ilgi kurulmuştur.

195. Ayağ üzre tırınca irdi fi'l-hâl

196. Meh-i nev güşına âvâz-ı halhâl

meh-i nevden:

1. **meh-i nevden:-sden**

Mesnevi 27

Mısra: 294

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Yeni ay, hilal.

293. Felekdür bir 'ukâb-ı âdem ihvar

294. Meh-i nevden idinmiş çeng ü minkâr

2. **meh-i nevden:-den**

Mesnevi 36

Mısra: 110

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Yeni ay. // Hilal.

109. Özine zib çün her mäh-pâre

110. Meh-i nevden idinmiş güşvâre

meh-i nür:

1. **meh-i nür:**

Mesnevi 34

Mısra: 99

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Nur, ışığın ayı.

99. Tatalum gün gibi görmüş meh-i nür

100. Niçün kim dürrerin unuda Hüsrev

meh-i tabân:

1. **meh-i tabân:**

Mesnevi 17

Mısra: 84

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Parlak ay.

83. Nihân olmasa ger hürşid-i hâver

84. Olur mıydı meh-i tabân münevver

2. **meh-i tabân:**

Mesnevi 27

Mısra: 256

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Parlak ay: Şirin'in yüzü.

255. Birez vakt ol meh-i hürşid-ğebgeb

256. Meh-i tabân üzre saçdı kevkeb

meh-i tabândı:

1. **meh-i tabândı:-dı**

Mesnevi 36

Mısra: 84

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Parlak ay: Şirin'in yüzü.

83. O dil-berler içinde yâr-ı Şirin

84. Meh-i tabândı gayrisi Pervîn

mehîn bânü:

1. **mehîn bânü:**

Mesnevi 11

Mısra: 127

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Hüsrev ü Şirin mesnevilerinde Ermen

melikesi olarak adı geçer. Şirin bu kudretli

hatunun yeğenidir. Onun ölümünden sonra

tahta yeğeni Şirin geçer. .

127. Mehîn Bânü dinür bir ulu 'avret

128. İder ol mülkete hüküm ü hükümet

2. **mehîn bânü:**

Mesnevi 18

Mısra: 131

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Hüsrev ü Şirin mesnevilerinde Ermen

melikesi olarak adı geçer. Şirin bu kudretli

hatunun yeğenidir. Onun ölümünden sonra

tahta yeğeni Şirin geçer. .

131. Mehîn Bânü düzetti şâha me'vâ

132. Münakkaş hargeh ü çet-i mu'allâ

3. **mehîn bânü:**

Mesnevi 19

Mısra: 1

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Hüsrev ü Şirin mesnevilerinde Ermen melikesi olarak adı geçer. Şirin bu kudretli hatunun yeğenidir. Onun ölümünden sonra tahta yeğeni Şirin geçer. .

1. Mehîn Bânü çü görd' ol 'ışk-bâzı
2. Sürer meydân-ı 'ışk içr'esb-i tâzı

4. **mehîn bânü:**

Mesnevi 27

Mısra: 270

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Hüsrev ü Şirin mesnevilerinde Ermen melikesi olarak adı geçer. Şirin bu kudretli hatunun yeğenidir. Onun ölümünden sonra tahta yeğeni Şirin geçer. .

269. Dağı bu mâtem içindeyken ol mâh
270. Mehîn Bânü da rihlet itdi nâ-gâh

5. **mehîn bânü:**

Mesnevi 28

Mısra: 17

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Hüsrev ü Şirin mesnevilerinde Ermen melikesi olarak adı geçer. Şirin bu kudretli hatunun yeğenidir. Onun ölümünden sonra tahta yeğeni Şirin geçer. .

17. Mehîn Bânü zevâlini bahâne
18. İdüp Ferhâdı ağırlar yana yana

mehîn bânüya:

1. **mehîn bânüya:-(y)a**

Mesnevi 18

Mısra: 114

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Hüsrev ü Şirin mesnevilerinde Ermen melikesi olarak adı geçer. Şirin bu kudretli hatunun yeğenidir. Onun ölümünden sonra tahta yeğeni Şirin geçer. .

113. Çü vardı hıttâ-yı Derbende Pervîz
114. Mehîn Bânüya irdi ol haber tîz

meh[i]r:

1. **meh[i]r:**

Mesnevi 36

Mısra: 77

Mîhr, mehr: Erkeğin nikâh için kadına vermesi kararlaştırılan para, mal.

77. Meh[i]r hengâmesini gün gibi germ
78. İdüp her mâh-ruhşâr ü pür-âzerm

meh-liqâ:

1. **meh-liqâdan:-dan**

Mesnevi 22

Mısra: 113

Ay yüzlü güzel; dilber.

113. Gözin ırmadı hiç ol meh-liqâdan
114. Nigârûñ göz yüzine bakdı kaldı

meh-rü:

1. **meh-rü:**

Mesnevi 1

Mısra: 67

Ay yüzlü güzel/dilber.

67. Bu meh-rü kim bekâretten urur lâf
68. Aña meşşâta kıl tahsîn ü inşâf

2. **meh-rü:**

Mesnevi 31

Mısra: 107

Ay yüzlü güzel/dilber.

107. Ne deñlü hüblar var ise meh-rü
108. Kamusı çıkdı şâhı qarşulayu

mekân:

1. **mekânüf:-(u)ñ**

Mesnevi 15

Mısra: 182

Yurt, vatan.

181. Beyân eyle bilelüm ad ü şanuñ
182. 'Ayân it gün gibi ey meh mekânüñ

2. **mekânüf:-(u)ñ**

Mesnevi 34

Mısra: 45

Ar. Yer, mahal, cây, mesken, me'vâ: lâ-mekân, cennet-mekân. Cem'i: emkine.

45. Mekânüñ bağ-ı sebz ü taze gülşen
46. Dıraht-ı güld eylersin nişimen

mekân olmağa:

1. **mekân olmağa:-a**

Mesnevi 15

Mısra: 58

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Mekân(yer) olmak.

57. Şadef gib'ağzın açmış aşkâre
58. Mekân olmağa dür-i şâhvâre

mekân-ı dîv:

1. **mekân-ı dîv:**

Mesnevi 14

Mısra: 92

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Dev (lerin) mekanı.

91. Ben-i âdem aña hiç kesmemiş yol
92. Mekân-ı dîv idi peygüle-i gül

mekânüm düzağ olursa:

1. **mekânüm düzağ olursa:-(u)r, -sa**

Mesnevi 3

Mısra: 29

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Yeri, mahali cehennem olmak: Ebedi olarak kalacağı yer, cehennem olarak takdir olunmak.

29. Yiridür düzağ olursa mekânüm

30. Tıtlıdı kâkül-i dil-dâra cânüm

mekkâr:

1. **mekkârsın:-sın**

Mesnevi 15

Mısra: 240

Hilekar, düzenbaz.

239. 'Acâyib cädü-yı şehhârsin sen
240. Ğarâyib hîleker mekkârsin sen

mekr ü âl ü hîle:

1. **mekr ü âl ü hîle:**

Mesnevi 27

Mısra: 91

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Düzen, dek, hîle.

91. Kılurlar mekr ü âl ü hîle ta'lim

92. Nidüp neyleyecegin cümle tefhîm

mekr ü ala:

1. **mekr ü ala: -a**

Mesnevi 25

Mısra: 115

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Hîle ve düzen.

115. Dürişüp hîleyle mekr ü ala

116. Beni bu çağa kıldılar havâle

mekr ü hîle ide:

1. **mekr ü hîle ide: -e**

Mesnevi 27

Mısra: 108

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Düzen ve hîle yapmak.

107. Revân oldı hemân-dem Bîsütüna

108. İde tâ mekr ü hîle güne güne

mekr ü rive çalışsursa:

1. **mekr ü rive çalışsursa: -(u)r, -sa**

Mesnevi 16

Mısra: 119

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Hîle ve düzene (hîle ve düzen için) çalışmak.

119. Ne deñlü çalışsursa mekr ü rive

120. Ocağına şu koyar eşk-i bîve

mekr ü tezvîr:

1. **mekr ü tezvîr:**

Mesnevi 14

Mısra: 60

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Hîle ve söze yalan karıştırarak sözü süsleme.

59. Şu hadde vâlih oldı rübeh-i pîr

60. Ki gitdi hatırandan mekr ü tezvîr

2. **mekr ü tezvîr:**

Mesnevi 14

Mısra: 60

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Hîle ve söze yalan karıştırarak sözü süsleme.

59. Şu hadde vâlih oldı rübeh-i pîr

60. Ki gitdi hatırandan mekr ü tezvîr

mekr ü tezvîr iderler:

1. **mekr ü tezvîr iderler: -er, -ler**

Mesnevi 19

Mısra: 105

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Hîle, düzen ve yalan dolan uydurmak.

105. Tezerv-i kîn iderler mekr ü tezvîr

106. 'Ukâb-ı tünd olurlar rüz-ı nehcîr

mekteb:

1. **mektebden: -den**

Mesnevi 37

Mısra: 4

Okul.

3. Uçar her yaña berg-i zerd ü surh al

4. Şanasın kim kaçar mektebden etfâl

mektüb:

1. **mektübü: -ı**

Mesnevi 30

Mısra: 1

Ar. 1. Yazılmış. 2. Başka başka mahalde bulunan iki kişinin yekdiğere gönderdikleri kâğıt, tahrîrât. ("tezkire" başkadır). mektubcu.

1. Nigârîn çün o mektübü okıdı

2. Gönülde incinüp gayet kaçırdı

mektüb-ı dil-dâr:

1. **mektüb-ı dil-dâr:**

Mesnevi 30

Mısra: 21

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

(Gönül alan) sevgilinin mektubu.

21. Egerçi şüretâ mektüb-ı dil-dâr

22. Velîkin bir zebân-ı ta'n-güftâr

melâhat:

1. **melâhat:**

Mesnevi 11

Mısra: 46

45. Letâfet bezminüñ rüşen çerâğı

46. Melâhat mîvesi vü hüsn bâğı

2. **melâhat:**

Mesnevi 32

Mısra: 115

Ar. Güzellik.

115. Neñ alduk ey melâhat büstâni

116. K'urasın bize tağrîr lisanı

3. **melâhatde: -de**

Mesnevi 36

Mısra: 172

171. Bulur bir duğter-i şüh ü şeker-ğand

172. Melâhatde hemân özine mânend

melâ'ik şaffi:

1. **melâ'ik şaffi:**

Mesnevi 19

Mısra: 111

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Melekler sırası, dizisi.

111. Melâ'ik şaffi şankim hür fevci

112. Hüis[ü]n deryâsımuñ güyâki mevci

melâl:

1. **melâlin: -i, -n**

Mesnevi 12

Mısra: 118

1. Hüzün, keder. 2. Usanma, bıkmak, usanç.

117. O cānsız şürete söyledir hālin
118. Birez def' eyler id'andan melālin

2. **melālin:** -i, -n
Mesnevi 13
Mısra: 24
Ar. Sıkıntı, gam.

23. Görüp mahremleri anuñ bu hālin
24. Didiler def' kılmāğa melālin

3. **melāli:** -i
Mesnevi 14
Mısra: 5
1. Hüzün, keder. 2. Usanma, bıkmā, usanç.

5. Firāvān oldu varduķca melāli
6. Dağı arama kalmadı mecāli

4. **melālin:** -i, -n
Mesnevi 15
Mısra: 212
1. Hüzün, keder. 2. Usanma, bıkmā, usanç.

211. Gehī deryā gamın geh şayd hālin
212. Biri birine 'arz idüp melālin

5. **melale:** -e
Mesnevi 34
Mısra: 44
1. Hüzün, keder. 2. Usanma, bıkmā, usanç.

43. İdersin vuşlat içre āh u nāle
44. Ne ba'is oldı bu deñlü melale

melāl altında:

1. **melāl altında:**
Mesnevi 25
Mısra: 105
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Utānç, sıkıntı
(yükünün) altında (etkisiyle).

105. Melāl altında oldı kāmētüm lām
106. Hilāl itdi beni ğuşşayile eyyām

melāl üzre melāli ziyād olup:

1. **melāl üzre melāli ziyād olup:** -up
Mesnevi 17
Mısra: 7
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sıkıntı üzerine sıkıntısı artmak, çoğalmak.

7. Ziyād olup melāl üzre melāli
8. Degüldi giryeden bir laħza hālī

melāl-efzā vü cāngāh oldı:

1. **melāl-efzā vü cāngāh oldı:** -dı
Mesnevi 33
Mısra: 104
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kederi, üzüntüyü artıran ve ruh eksilten.

103. Çü naql-i meclis-i şāh oldı Şekker
104. Melāl-efzā vü cāngāh oldı Şekker

melālet:

1. **melālet:**
Mesnevi 26
Mısra: 159
Ar. Sıkıntı, gam.

159. Komadı hātırında hıç melālet
160. Pes andan şoñra ğirü döndi fi'l-hāl

melamet:

1. **melamet:**
Mesnevi 33
Mısra: 42
Rüsvālık.

41. Şu kim yüz çevire senden temāmēt
42. Sen anuñ üstine düşmek melamet

2. **melāmet:**
Mesnevi 34
Mısra: 109
Ar. Azarlama, kınama, itâb, serzeniş eylemek.

109. Nedür bi'llāhi āna bu melāmet
110. İki gün olmaya 'İsāya ümmet

melamet olursın:

1. **melamet olursın:** -(u)r, -sın
Mesnevi 37
Mısra: 84
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Melamete düşmek, ayıplanacak, kınanacak duruma gelmek.

83. İdersin bilmiş ol āhır nedāmet
84. Olursın cümle āfāķa melamet

melāmet taşına:

1. **melāmet taşına:** -n, -a
Mesnevi 23
Mısra: 2
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kınanmışlık taşı.

1. Çü Ferhād itdi rāzın 'āleme fāş
2. Melāmet taşına karşı tutup baş

melāmet taşlarını başa urduñ:

1. **melāmet taşlarını başa urduñ:** -du, -ñ
Mesnevi 11
Mısra: 158
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
(Ar.) Melamet: Kınama, yapmama, ayarlama, çıkışma. Aşk acısı çeken kimsenin ölçüsüz ve taşkın davranışlarının başkaları tarafından ayıplanmasını ve kınanmasını ifade eden ve divan şiirinde şairlere çok kullanılan bir deyimdir.

157. Şıduñ dil şşesini taşā urduñ
158. Melāmet taşlarını başa urduñ

melāyik:

1. **melāyik:**
Mesnevi 38
Mısra: 226
Melekler.

225. Yir ü gök ehl'anuñçün tıtdılar yas
226. Melāyik gökde yirde cümle ennās

melek:

1. **melekden:-den**

Mesnevi 4

Mısra: 30

Allah katında bulunan ve nur olarak yaratılan varlıkların her biri.

29. İşigün rütbeti a'la felekden

30. Kemine çakerün eşref melekden

2. **melekler:-ler**

Mesnevi 4

Mısra: 94

Allah katında bulunan ve nur olarak yaratılan varlıkların her biri.

93. Sa'adet gördiler 'alî cenâbuñ

94. Melekler tıtdılar şaf şaf rikâbuñ

3. **melekdür:-dür**

Mesnevi 15

Mısra: 163

Allah katında bulunan ve nur olarak yaratılan günahsız varlıkların her biri II sevgili.

163. Melekdür biri güyâ kim biri hür

164. Birî nür u birî nür'un- 'alâ- nür

4. **melekler:-ler**

Mesnevi 18

Mısra: 102

Güzel yüzlü, iyi huylu, masum kimse.

101. Perî-peykerler ü hürî-likâlar

102. Melekler gibi hûb ü dil-rübâlar

5. **melek:**

Mesnevi 19

Mısra: 18

Allah katında bulunan ve nur olarak yaratılan varlıkların her biri.

17. Gerekdür ki olasın hür-ı mestür

18. Melek gibi olup her dîdeden dür

6. **melekler:-ler**

Mesnevi 36

Mısra: 81

Güzel yüzlü, iyi huylu, masum kimse.

81. Melekler alup ol hür-ı behiştî

82. Feriştah-sîret ü zîbâ-siriştî

melek mi hür:

1. **melek mi hür:**

Mesnevi 26

Mısra: 166

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Melek mi huri (mi)?

165. Melek mi hür ü yâ servî ya şimşâd

166. Ne hürî vü ne perri-zâddur bu

melek sîretlü gökcek hülularn:

1. **melek sîretlü gökcek hülularn:-lar, -i, -n**

Mesnevi 36

Mısra: 26

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Melek yaratılıştı güzel huylu.

25. Kığırdı ol diyaruñ uluların

26. Melek sîretlü gökcek hüluların

melekce:

1. **melekce:**

Mesnevi 4

Mısra: 24

Melek gibi, melek suretinde.

23. Şeb-i Esrâ ki esbüñ kıldı te'cîl

24. Melekce varmadı peyk-i Cibril

melek-hü:

1. **melek-hûlar:-lar**

Mesnevi 31

Mısra: 179

Melek huylu.

179. Perî-rûlar melek-hûlar tarabnâk

180. Tıururlar hizmetinde çüst ü çâlâk

melek-rü:

1. **melek-rûlarla:-lar, -la**

Mesnevi 19

Mısra: 91

Melek yüzlü. // Sevgili.

91. Melek-rûlarla ol hür-ı perî-zâd

92. Gönüller şaydına olmışdı şayyâd

melik:

1. **melik:**

Mesnevi 33

Mısra: 72

Mülk sahibi, hükümdar, padişah.

71. Tıurup kavminden ol dem aldı destür

72. Melik bezmine tâ kim vara ol hür

2. **melik:**

Mesnevi 38

Mısra: 99

Hükümdar, padişah .

99. Melik Hıusrev çün ol hür- i perişân

100. Siyeh kâküllerin itdi perişân

melül oldı:

1. **melül oldı:-dı**

Mesnevi 26

Mısra: 100

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Üzölmek, mahzun olmak.

99. Kudümüñdan kim oldum hıurrem ü şâd

100. Melül oldı kamu a'dâ vü hıussâd

melül ü zâr ü mahzün:

1. **melül ü zâr ü mahzün:**

Mesnevi 28

Mısra: 6

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Bezmiş, usanmış ve inleyen, ağlayan ve kederli.

5. Cihândan kâm ü nâ-kâm ü diger-gün

6. Revân oldı melül ü zâr ü mahzün

memâlik:

1. **memâlik:**

Mesnevi 10

Mısra: 11

Memleketler, ülkeler.

11. Memâlik 'adlı ü dâd ile olur âbâd

12. Re'âyetden ra'iyet nitekim şâd

2. **memâlikde:-de**

Mesnevi 36

Mısra: 269

Memleketler, ülkeler.

269. Memâlikde anı kılınmışdı vâlî

270. Anuñ hükminde idi ol havâlî

3. **memâlik:**

Mesnevi 36

Mısra: 280

Memleketler, ülkeler.

279. Şehenşâh olmuş idi fâriğü'l- bâl

280. Memâlik zulm ü fitneyl'oldı pâ-mâl

4. **memâlik:**

Mesnevi 38

Mısra: 21

Memleketler, ülkeler.

21. Memâlik hâlini bir dem kayırmaz

22. Gözin hergiz ruḡ-ı Şîrînden ırmaz

memleket:

1. **memleket:**

Mesnevi 15

Mısra: 230

*Bir devletin, bir hükümdârın yönetimi
altında bulunan yer, ülke.*

229. İderseñ birki gün ihmâl ü te'hîr

230. Olur bil memleket tebdîl ü tagyîr

2. **memleket:**

Mesnevi 16

Mısra: 8

*Bir devletin, bir hükümdârın yönetimi
altında bulunan yer, ülke.*

7. İrişdi birki günden şâh-zâde

8. Görür kim memleket varmış fesâda

3. **memleketde:-de**

Mesnevi 27

Mısra: 52

Ülke; şehir.

51. Olur Pervîz râzî ol rumûza

52. Bulurlar memleketde bir 'acûze

4. **memleketde:-de**

Mesnevi 36

Mısra: 276

*Bir devletin, bir hükümdârın yönetimi
altında bulunan yer, ülke.*

275. Ferâgat küşesinde şâh idüp hvâb

276. Uyandı memleketde fitne yâb yâb

memleketd'elbette sultan bir olur:

1. **memleketd'elbette sultan bir olur:**

Mesnevi 27

Mısra: 30

Kelime Tipi: **Atasözü**

*Memlekette - vezin nedeniyle
memleketd' şeklinde yazılmıştır- elbette
sultan bir olur: Bir ülkede tek bir yönetici
olur. mec. Gönül bir ülke olarak
düşünülürse o ülkeye sahip olan tek bir
sultan gerekir yani bir gönülde iki sevgili
olmaz.*

29. İki cisme kaçan hüküm ide bir cân

30. Bir olur memleketd'elbette sultan

memzûc:

1. **memzûclar:-lar**

Mesnevi 36

Mısra: 98

Karışık, sulu şarap.

97. Tutarlar ellerinde mâh-rûlar

98. Gümüş memzûclar altun sebûlar

men:

1. **menem:-em**

Mesnevi 5

Mısra: 49

Teklik birinci kişi zamiri, ben.

49. Menem şol bî-kes ü dervîş-i dil-rîş

50. Hâzef dir la'lüme a'dâ-yı bed-gîş

men ideyin:

1. **men ideyin:-e, -(y)in**

Mesnevi 31

Mısra: 89

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

*Engellemek, müsadde etmemek,
yasaklamak.*

89. Nice men ideyin yâ Rab ben anı

90. Nice yaķam firâķ odına cânı

menba'ı:

1. **menba'ıdur:-dur**

Mesnevi 1

Mısra: 35

Kaynak.

35. 'İlim yenbû' muñ bu menba'ıdur

36. Hâķîķat âftâbı maṭla'ıdur

menhûs:

1. **menhûs:**

Mesnevi 14

Mısra: 93

Uğursuz, meşum.

93. 'Acéb menhûs idi ol mevzi' -i şûm

94. Gelürdi her taraftan na'ra-yı bûm

men-i bî-çâre vü miskîni:

1. **men-i bî-çâre vü miskîni:-i**

Mesnevi 23

Mısra: 203

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Çaresiz ve âciz, zavallı ben.

203. Men-i bî-çâre vü miskîni zîrâ

204. Belây[i]çün yaratmış Hâķ Ta'âlâ

men-i bî-çāreye:

1. **men-i bî-çāreye:** *-(y)e*
Mesnevi 4
Mısra: 110
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Çaresiz ben (Şair Firākî kendisini kastetmektedir).

109. Nezāreñ kim cihāna dest-i nesdür
110. Men-i bî-çāreye bir ğamze besdür

men-i ğam-dide:

1. **men-i ğam-dide:**
Mesnevi 17
Mısra: 61
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Ğam görmüş ben.

61. Men-i ğam-dide bu mâtem-serāda
62. Ğomadum eksik āyîn-i 'azāda

menzil:

1. **menzilde:** *-de*
Mesnevi 26
Mısra: 184
Yer, mekân (Bisütun Dağı kastedilerek).

183. Girü fi'l-hāl mestür itdün ey nūr
184. Bu menzilde görindün baña ey mäh

2. **menziline:** *-i, -n, -de*
Mesnevi 27

Mısra: 152
Yurt, mesken | makam.

151. Bu miñnet-hāneden degşürdi rahtın
152. Ferāğat menziline kurdı tahtın

3. **menzilin:** *-i, -n*
Mesnevi 38
Mısra: 228
Yurt, mesken | makam.

227. Tıutup mâtem cevān-ı tāze vü pîr
228. İderler mihr ü mâhuñ menzilin bir

menzil idince:

1. **menzil idince:** *-ince*
Mesnevi 24
Mısra: 99
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Konaklamak, yerleşmek.

99. İdince şāh-ı hāver şarkı menzil
100. Diyār-ı ğarba şeb bağladı maħmil

menzil idine:

1. **menzil idine:** *-e*
Mesnevi 31
Mısra: 92
Kelime Tipi: **Deyim**
Yurt edinmek.

91. Didi Şîrîne bir gün yüzlü ey mäh
92. Çü bu adayı menzil idine şāh

menzil itdi:

1. **menzil itdi:** *-di*
Mesnevi 15
Mısra: 124
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Yer, mesken edinmek.

124. Be-nā-gāh anı menzil itdi ol mäh
123. Şu sähil k'anda yatmışdı şehenshāh

menzilgāh old'ol:

1. **menzilgāh old'ol:** *-d'*
Mesnevi 19
Mısra: 153
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Menzilgah olmak: Menzil, konak yeri olmak.

153. Çü menzilgāh old'ol hür-ı ĩne
154. Medāyin döndi firdevs-i Berîne

mercan:

1. **mercan:**
Mesnevi 32
Mısra: 110
Tropik ve ılık denizlerde yaşayan, geniş resifler oluşturan, mercanlar sınıfının örneği olan, kırmızı kalker iskeletli hayvan, mercan balığı; bu hayvanın iskeletinden elde edilen ve süs eşyaları yapımında kullanılan madde II sevgilinin mercan gibi kırmızı dudakları.

109. Güher dürcinden alup kufl-i mercān
110. Açıldı girü nie'itsün o mercan

merd:

1. **merd:**
Mesnevi 12
Mısra: 13
Kişi, insan.

13. Sözin Şāvuruñ ol merd eyleyüp ğuş
14. Didi divāne misin yoħsa ser-ħoş

2. **merd:**
Mesnevi 27
Mısra: 207
Özü sözü doğru kimse.

207. Ger ehl-i şan 'at üstād iseñ ey merd
208. Gider her şan 'atuñ sen ğalasin ferd

3. **merd:**
Mesnevi 34
Mısra: 111
Kişi, insan.

111. Muħabbetden niçün lāf ura şol merd
112. K'ölince çekmeye maħbübdan derd

merdāne:

1. **merdāne:**
Mesnevi 38
Mısra: 42
Mertçe, yığıtçe.

41. Yığıtsin eylegil pîrāne tedbîr
42. Demidür erlik it merdāne tedbir

merd-i 'ākil:

1. **merd-i 'âkil:**

Mesnevi 27

Mısra: 195

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Akıllı kimse.

195. Cihâna şahsuñ ey merd-i 'âkil

196. Öküş 'adl it reâyaya 'atâ kıl

2. **merd-i 'âkil:**

Mesnevi 38

Mısra: 233

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Akıllı kimse.

233. Gel aç 'ibret gözün ey merd-i 'âkil

234. Özüne 'âkl peykin reh-nümâ kıl

3. **merd-i 'âkil:**

Mesnevi 38

Mısra: 277

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Akıllı kimse.

277. Ya bu ğaflet nedür ey merd-i 'âkil

278. Olur mı merd-i 'âkil hiç ğafil

4. **merd-i 'âkil:**

Mesnevi 38

Mısra: 278

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Akıllı kimse.

277. Ya bu ğaflet nedür ey merd-i 'âkil

278. Olur mı merd-i 'âkil hiç ğafil

merd-i 'âmî:

1. **merd-i 'âmî:**

Mesnevi 18

Mısra: 66

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Terbiye, tecrübe görmemiş, acemi adam (insan).

65. Temâm olunca Şävürüñ kelâmı

66. Didi şeh aña kim ey merd-i 'âmî

merd-i bed- nâm:

1. **merd-i bed- nâm:**

Mesnevi 24

Mısra: 171

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Kötü şöhretli, ünü kötü adam.

171. 'Aceb dîvânesin ey merd-i bed- nâm

172. Yürürsin serserî 'âlemde sersâm

merd-i bed-baht:

1. **merd-i bed-baht:**

Mesnevi 36

Mısra: 261

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Kara bahtlı insan.

261. Zebûn-küş dün-perver merd-i bed-baht

262. Türtüş-rüy ü haşin ü nâkes-saht

merd-i bî-dâd:

1. **merd-i bî-dâd:**

Mesnevi 24

Mısra: 282

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Adaletsiz adam.

281. Ne bilsün 'âkıbet bî-çâre Ferhâd

282. Şıyacağıñ şartın merd-i bî-dâd

merd-i cerrâr:

1. **merd-i cerrâr:**

Mesnevi 9

Mısra: 50

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Dilenci, yankesici adam.

49. Şalarlar güs fende gürg-i hun-hvâr

50. Re 'âyâ içre ya 'nî merd-i cerrâr

merd-i fayık:

1. **merd-i fayık:**

Mesnevi 22

Mısra: 105

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Üstün insan (yiğit).

105. Olamaz saña destimüzde lâyıķ

106. Bu kıandan kim ola genc ü ğazîne

merd-i ğarîb it:

1. **merd-i ğarîb it:**

Mesnevi 39

Mısra: 5

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Ġarîp, zavallı, acınacak durumdaki insan et(olarak yaşat).

5. Beni dünyâda bir merd-i ğarîb it

6. Bisât-ı kırbuña kırbet naşîb it

merd-i maĝrûr:

1. **merd-i maĝrûr:**

Mesnevi 24

Mısra: 142

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Gururlu, büyüklük taslayan adam, insan.

141. Dilerseñ k'olasın 'âlemde meşhûr

142. Hüner kesb it hüner ey merd-i maĝrûr

merd-i mazlûm:

1. **merd-i mazlûm:**

Mesnevi 9

Mısra: 29

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Zulüm (eziyet) gören insan.

29. Bu şartı merd-i mazlûm oldu râzî

30. Bulundı iki cânibden terâzî

merd-i medhûş:

1. **merd-i medhûş:**

Mesnevi 24

Mısra: 276

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Şaşırmış, ürkmüş adam.

275. Didi hoş eyle olsun şartumuz hoş

276. Er ol tek iş becer ey merd-i medhûş

merd-i medyun:

1. **merd-i medyun:**

Mesnevi 5

Mısra: 108

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Borçlu adam.

107. Çıka ger yiryüzine māl-i Qārūn

108. El uzatmaya hergiz merd-i medyun

merd-i zālimde:

1. **merd-i zālimde: -de**

Mesnevi 9

Mısra: 14

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Zalim adam.

13. Didi k' ey şāh-ı 'ādil gör gücümü

14. Qoma şol merd-i zālimde öcümü

merdüm:

1. **merdüm:**

Mesnevi 25

Mısra: 23

Kişi, kimse | adam, insan.

23. Qaya kesdükçe ol gamnāk merdüm

24. Öterdi vādī vü kühsār güm güm

merdüm- āzār olma:

1. **merdüm- āzār olma: -ma**

Mesnevi 16

Mısra: 164

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

İnsan inciten olmak.

163. Bu ahvāli tezekkür eyle her-bār

164. Degülseñ dīv olma merdüm- āzār

merdümek:

1. **merdümekdür: -dür**

Mesnevi 4

Mısra: 41

Far. Bebek, insancık. merdümek-i çeşm: Merdüm-i çeşm.

41. Dü 'ālem dīdesinde merdümekdür

42. Veyā rüy-ı mekân için semekdür

merğüb:

1. **merğüb:**

Mesnevi 24

Mısra: 9

Rağbet ve arzu olunan, sevilen; güzel ve hoş, makbul II gerekli olan.

9. Görür pülāddan bir tışe merğüb

10. Ki şap olmuş ana bir āhenin çüp

2. **merğüb:**

Mesnevi 34

Mısra: 120

İstenilen, arzu edilen, rağbet gösterilen (kimse veya şey).

119. Anuñ çākerleri var ise key hūb

120. Benüm duhterlerüm var dağı merğüb

merğüb olur:

1. **merğüb olur: -(u)r**

Mesnevi 24

Mısra: 226

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Rağbet edilen, değer verilen, sevilen, beğenilen olmak.

225. Niçe olursa başda tāk-ı zer hūb

226. Olur ayakda başmak dağı merğüb

2. **merğüb olur: -(u)r**

Mesnevi 33

Mısra: 148

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Rağbet edilen, değer verilen, sevilen, beğenilen olmak.

147. Ne deñlü nāzenin olursa maħbūb

148. Olur dillerde vü cānlarda merğüb

merğübe:

1. **merğübe:**

Mesnevi 19

Mısra: 152

Beğenilmiş, istenilen, sevilen.

151. Bile yanınca ol maħbūbe kızlar

152. Cihān lü 'betleri merğübe kızlar

merhem:

1. **merhem:**

Mesnevi 26

Mısra: 109

Ar. Yara üzerine konulan yumuşak devâ.

109. Devāsın derdüme zaħmuma merhem

110. Leb-i la'lūn dil-i bīmāra emsem

2. **merhem:**

Mesnevi 30

Mısra: 49

Merhem, ilaç II derdin devası.

49. Çü merhem yoğ dil-i şad-pāremüze

50. Ne hācet tuz şaçasın yāremüze

merhem ola:

1. **merhem ola: -a**

Mesnevi 27

Mısra: 22

Kelime Tipi: **Deyim**

Bir derde çare olmak.

21. Didi yā Rab bu derdün çāresi ne

22. Ki merhem ola göñlüm yaresine

merkep:

1. **merkep:**

Mesnevi 32

Mısra: 38

Binek.

37. Didi Pervēze Şīrīn ey civān-baht

38. Kevākib saña merkep āsmān taht

mermer:

1. **mermer:**

Mesnevi 12

Mısra: 43

Ar. Ma'ruf mekīn beyaz taş. Su mermeri: Kaymak taşı. Ruhām: Renkli mermer.

43. Binâsınıñ esâsı cümle mermer
44. Başacak yir bulamaz bād-ı şarşar

2. **mermer:**

Mesnevi 31
Mısra: 164

Renkli, damarlı ve beyaz çeşitleri olan, perdah ve cilâya elverişli, billûrlaşmış bir çeşit kireç taşı.

163. Yapılmış kaşır önünde havz-ı zibâ
164. Sumâkî mermer ü divârı dîbâ

meryem:

1. **meryem:**

Mesnevi 40
Mısra: 12

Meryem, Hz. İsa'nın annesidir. Divan şiirinde Hz. İsa'yı doğurması, Cebrail tarafından üfürme yoluyla gebe bırakılması hususiyetleriyle temizlik, namus, iffet, bekâret simgesi olarak ele alınır.

11. Niçe hürî ma'ânî- zâde-i fikr
12. Kâmu Meryem gibi düşize vü bîkr

meryem-âyin:

1. **meryem-âyin:**

Mesnevi 19
Mısra: 95

Meryem görünüşlü: Meryem Hz. İsa'nın annesi dir. Divan şiirinde Hz. İsa'yı doğurması, Cebrail tarafından üfürme yoluyla gebe bırakılması hususiyetleriyle temizlik, namus, iffet, bekâret simgesi olarak ele alınır.

95. Kâmu düşize kızlar Meryem-âyin
96. Ne er yüzini görmişler ne k'âyîn

meş'al-i dervîş-i ğam-ħor:

1. **meş'al-i dervîş-i ğam-ħor:**
Mesnevi 27

Mısra: 162

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Gam yiyen (dertli) dervîşin meşalesi.

161. Yanar dâyim çerâĝ-ı bezm-i faĝfûr
162. Söyünür meş'al-i dervîş-i ğam-ħor

mescid:

1. **mescidde: -de**

Mesnevi 3
Mısra: 18

Mescit, Müslümanların vakit namazlarını kılmaları ve ibâdetlerini yerine getirmeleri için yapılan, içinde cuma ve bayram namazları kılınmayan minâresiz, minbersiz küçük câmi.

17. Gelüp mey-ħânede hâlât ü veede
18. Seh[i]vle eylerem mescidde secde

2. **mescide: -e**

Mesnevi 37
Mısra: 73

Mescit II cami II İslam dininde ibadet edilen mekan.

73. K'o âteş-ħâneyi gel mescide gir
74. Yanında Hâk Resûlinüñ idin yir

mesel:

1. **mesel:**

Mesnevi 26
Mısra: 218

Atasözü, darb-ı mesel.

217. Bilürven girü olmışdur peşimân
218. Ki zîrâ bu meşel 'âlemde çokdur

meseldür bu ki el- cins ü ma' el-cins perî bā-perriyân ü ins bā-ins:

1. **meseldür bu ki el- cins ü ma' el-cins perî bā-perriyân ü ins bā-ins:**

Mesnevi 24
Mısra: 188

Kelime Tipi: **Atasözü**

Farsça Atasözü: Atasözü budur ki her cins kendî cinsiyile; perî, perîlerle; insan, insanladır.

187. Meşeldür bu ki el- cins ü ma' el-cins
188. Perî bā-perriyân ü ins bā-ins

meş'el-i mäh:

1. **meş'el-i mäh:**

Mesnevi 23
Mısra: 107

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ay meşalesi.

107. Be-nā-geh düşse aña meş'el-i mäh
108. Olur anuñ çarâluĝında güm-râh

meş'el-i nür:

1. **meş'el-i nür:**

Mesnevi 24
Mısra: 184

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Nur(ilahî kaynaklı ışıık) meşalesi.

183. Görünmez her kişiye âteş-i Tûr
184. Hâs u hâşâki yağmaz meş'el-i nür

2. **mes'el-i nür:**

Mesnevi 32
Mısra: 132

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Nur(ilahî kaynaklı ışıık) meşalesi.

131. Şeb-i vaşla delîl olmaĝa ey hür

132. Muħannâ barmauğundur mes'el-i nür

meşĝül:

1. **meşĝül:**

Mesnevi 5
Mısra: 19

Bir işi olan, çaltışan.

19. Olup bir ĝüşede meşĝül ü murtâz

20. Tama' aĝzını yumdum hem-çü mikrâz

meşĝül olmışdı:

1. **meşĝül olmışdı: -miş, -dı**

Mesnevi 22
Mısra: 22

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Meşgul olmak, uğraşmak.

21. Yumup iki cihândan gözlerin ol

22. Nigârîn emrine olmışdı meşĝül

meşhed:

1. **meşheddür**: -dür
Mesnevi 27
Mısra: **75**
Şehitlik.

75. Yâhüd bir köhne meşheddür dehâni
76. Çürümüş toprağ olmuş üstühâni

meşhür:

1. **meşhür**:
Mesnevi 11
Mısra: **21**
Ar. Şöhretli, namlı, şâyi', herkesin bildiği: galat-ı meşhûr, edib-i meşhûr.

21. Şehûn bir hem-demi var idi meşhûr
22. Nedîm-i bezm-i fağfûr adı Şâpûr

meşhür k'olasın:

1. **meşhür k'olasın**: -a, -sın
Mesnevi 24
Mısra: **141**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Meşhur ki olmak-meşhur olmak-: Şan, şöhret sahibi, bilinir, tanınır olmak.

141. Dilerseñ k'olasın 'âlemde meşhûr
142. Hüner kesb it hüner ey merd-i mağrûr

meşhür olasn:

1. **meşhür olasn**: -a, -sın
Mesnevi 24
Mısra: **288**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Meşhur olmak II ün salmak.

287. Ya va' de itme yâhüd va' deñe tûr
288. Olasın tâ ki çoğrulukla meşhûr

mesih:

1. **mesih**:
Mesnevi 4
Mısra: **74**
Hız. İsa (as) peygamber (Eliyle mesh etmek suretiyle hastaları tedavi ettiği için Hız. İsa'ya Mesih denmiştir. Hız. İsa'nın öldürülmeyip çarmıha gerilerek göğe kaldırıldığı Nisâ süresinin 158. âyetinde açıkça bildirilmektedir. Hız. İsa kıyâmete yakın dünyaya inecek Hız. Muhammed'e bildirilen İslâm hükümlerine tabi olarak 40 sene yaşayacaktır.).

73. Çü sürdün çerh-i çârüm şahtıma at
74. Mesih oldu ruhuñ görince şeh-mât

mesihâ:

1. **mesihâ**:
Mesnevi 26
Mısra: **91**
Hız. İsa'nın adlarından biri.

91. Mesihâ gibi cân virdün baña sen
92. Tabib-i hâzık imişsin şehâ sen

2. **mesihâ**:
Mesnevi 32
Mısra: **97**
Hız. İsa'nın adlarından biri.

97. Mesihâ itdi mi her hasteyi sağ
98. Ölü diriltmeg'idüp oyuncağ

3. **mesihâ**:
Mesnevi 38
Mısra: **271**
Hız. İsa'.

271. Mesihâ gibi başsañ göklere pây
272. Yir altında tutarsın 'âkıbet cây

4. **mesihâdan**: -dan
Mesnevi 40
Mısra: **73**
Hız. İsa'.

73. Ne i' câz ol Mesihâdan dem urmuş
74. Gönüller yaresine merhem urmuş

mesihâ-dem:

1. **mesihâ-dem**:
Mesnevi 26
Mısra: **97**
Far. Mesihâ nefesli, nefesi Mesihâ gibi.

97. Dirildüm ey Mesihâ-dem demüñden
98. Şafâlar hâşıl itdüm maçdemüñden

mesihâsâ:

1. **mesihâsâ**:
Mesnevi 40
Mısra: **33**
Hız. İsa gibi.

33. Mesihâsâ kılsa iltifâtı
34. Gele bu mürde cismümün hayâtı

meşk ile:

1. **meşk ile**:
Mesnevi 37
Mısra: **18**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Belli bir âhenk ve düzen ile.

17. Şikest olmuş görürdi nahl-i nevber
18. Döğerdi meşk ile göğsin şanavber

mesken eyler:

1. **mesken eyler**: -r
Mesnevi 2
Mısra: **34**
Kelime Tipi: -
Mesken eyle- :yuva hâline getirmek.

33. Geh eflâki ider gülzâr ü gülşen
34. Gehî eyler kelâğ ü zâğa mesken

meskenet:

1. **meskenet**:
Mesnevi 15
Mısra: **16**
Alçak gönüllülük.

15. Kığırdı dâyesini halvetine
16. Oturdu meskenet birle katına

meskenüm olaldan:

1. **meskenüm olaldan**: -aldan
Mesnevi 25
Mısra: **65**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ev, yuva olmak.

65. Olaldan meskenüm vâdî-yi pür- kahr
66. Olupdur yidüğüm derd içdüğüm zehr

meslek:

1. **meslegine:** *-i, -n, -e*
Mesnevi 1
Mısra: 5
Yol, tarik.

5. Erenler meslegine sâlik eyle
6. Sa' âdet milketine mâlik eyle

2. **meşlek:**
Mesnevi 22
Mısra: 96
Sanat, iş II Yol, tarik.

95. Kaçan şeh-bâza hem-ser ola heyhât
96. Seni meşlek bilir gerç'ey huredmend

mesrür:

1. **mesrür:**
Mesnevi 5
Mısra: 196
Sevinçli.

195. Zemîn âşâr-ı 'adli birle ma'mûr
196. Zemân ahyâr-ı re'yi ile mesrür

mesrür ola:

1. **mesrür ola:** *-a*
Mesnevi 27

Mısra: 168
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sevinmek, mutlu olmak.

167. Nice ma'mûr ola k'olmaya vîrân
168. Nice mesrür ola k'olmaya giryân

mesrur oldı:

1. **mesrur oldı:** *-dı*
Mesnevi 31
Mısra: 44
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Memnun olmak, meramına ermek.

43. Çü Husrev virdi Ermen mülkine nûr
44. Görüp kaşrın o hûruñ oldı mesrur

mesrür olma:

1. **mesrür olma:** *-ma*
Mesnevi 27
Mısra: 212
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sevinmek, mutlu olmak.

211. Ve ger maḥbûbsañ maḡrûr olma
212. Bu fânî ḥüsın ile mesrûr olma

mesrür ü hurrem:

1. **mesrür ü hurrem:**
Mesnevi 15
Mısra: 213
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Memnun ve sevinçli.

213. Sürür-ı vaşl ile mesrür ü ḥurrem
214. Geçüp 'âlemden eylerlerdi 'âlem

2. **mesrür ü hurrem:**

Mesnevi 22
Mısra: 123
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Memnun ve sevinçli.

123. Yitürmiş 'aqlın ol miskîn âdem
124. Ferâmûş idüp âlâmnın cihânûñ

meşşâta:

1. **meşşâta:** *-lar*
Mesnevi 36
Mısra: 121
*Eskiden gelinleri giydirip süsleyen,
gelin başı yapan, düğün evleri için süsler
hazırlayan kadın, bezekçi, mâşita.*

121. Gelüp meşşâtaḡlar Şîrîn katına
122. Dirildiler gül-i nesrîn katına

meşşâta kıl:

1. **meşşâta kıl:**
Mesnevi 1
Mısra: 68
Kelime Tipi: -
Meşşâta(a.i.) Gelini süsleyen kadın.

67. Bu meh-rû kim bekâretden urur lâf
68. Aña meşşâta kıl taḡsîn ü inşâf

mest:

1. **mest:**
Mesnevi 14

Mısra: 37
Süzzün bakışlı göz.

37. Gözi her bir gazâlûñ mest ü ḥun-rîz
38. Kılurdi şîr-merde gamzesin tîz

2. **mestdür:** *-dür*
Mesnevi 31
Mısra: 82
Sarhoş.

81. Virürsem yol aña lâyıḡ degildür
82. Ki zirâ mestdür ayıḡ degildür

3. **mest:**
Mesnevi 32
Mısra: 53
Sarhoş, kendinden geçmiş.

53. Şehenşeh mest gördi çün nigârın
54. Diledi kim yiye ḡelwâ-yı şîrîn

4. **mest:**
Mesnevi 36
Mısra: 163
Sarhoş, kendinden geçmiş.

163. Didi kim mest yise şehd-i fâyıḡ
164. Gider yâdımdan anuñ olsa ayıḡ

mest oldı:

1. **mest oldı:** *-dı*
Mesnevi 36
Mısra: 161

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sarhoş olmak, kendinden geçmek.

161. Nigārīn gördi kim mest oldu Pervīz
162. İder hān-ı vişāle iştihā fīz

mest olıcak:

1. **mest olıcak:** *-ıcağ*
Mesnevi 36
Mısra: 167
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sarhoş olmak.

167. Eli dītrer olıcak mest hakkāk
168. Olur yok yire zāyi'ı gevher-i pāk

mest ü bi-hüş olup:

1. **mest ü bi-hüş olup:** *-up*
Mesnevi 23
Mısra: 22
Kelime Tipi: **Deyim**
Sarhoş ve sersem olmak.

21. İştükd' anı Hüsrev oldu medhüş
22. Ğazab cāmından olup mest ü bi-hüş

mest ü bi-tāb:

1. **mest ü bi-tāb:**
Mesnevi 31
Mısra: 181
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sarhoş ve yorgun.

181. İrince bu hüzūra mest ü bi-tāb
182. Şehūn nergislerin aldı hemān hvāb

mest ü bi-tāb olmuş:

1. **mest ü bi-tāb olmuş:** *-mış*
Mesnevi 36
Mısra: 177
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sarhoş ve yorgun, güçsüz olmak.

177. Şehensāh olmuş idi mest ü bi-tāb
178. Katında bir idi hürmā vü 'unnāb

mest ü medhüş:

1. **mest ü medhüş:**
Mesnevi 31
Mısra: 76
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sarhoş ve kendinden geçmiş.

75. Şarāb-ı 'ışkuñ ile şöyle bi-hüş
76. Geliyor uşda Hüsrev mest ü medhüş

mest ü medhüş oldu:

1. **mest ü medhüş oldu:** *-dı*
Mesnevi 15
Mısra: 88
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sarhoş ve şaşkın olmak. (Kendinden geçmek).

87. Meger Şīrīn la'lin cyledi nüş
88. Anuñçün oldu deryā mest ü medhüş

mest ü ser-hoş:

1. **mest ü ser-hoş:**
Mesnevi 18

Mısra: 177
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Mahmur ve sarhoş.

177. Biri birin ol iki mest ü ser-hoş
178. İderler sarmaşık gibi der-āğüş

2. **mest ü ser-hoş:**
Mesnevi 36
Mısra: 165
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Mahmur ve sarhoş.

165. Gice her ne iş itse mest ü ser-hoş
166. Çü şubh ola ider cümle ferāmüş

mest ü ser-hoş oldu:

1. **mest ü ser-hoş oldu:** *-dı*
Mesnevi 37
Mısra: 126
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kendinden geçmek ve sarhoş olmak.

125. Görüp ol nāmeyi Pervīz-i bi-hüş
126. Ğazab cāmından oldu mest ü ser-hoş

mest-i bāde:

1. **mest-i bāde:**
Mesnevi 38
Mısra: 63
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Şarabın sarhoşu.

63. Kāzādan bir gice şeh mest-i bāde
64. Der-i hālvēt-serā kalmış güşāde

mest-i bi-hüş:

1. **mest-i bi-hüş:**
Mesnevi 24
Mısra: 88
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Aklı başında olmayan sarhoş.

87. Öpüp taş işüginün taşını hoş
88. Qodı başın aña ol mest-i bi-hüş

mest-i mahmür:

1. **mest-i mahmür:**
Mesnevi 26
Mısra: 27
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Baygın gözün sarhoşu.

27. Açup nergis olur her mest-i mahmür
28. Cihāna nāzır ü āfāka manzūr

mestlik idüp:

1. **mestlik idüp:** *-üp*
Mesnevi 3
Mısra: 19
Kelime Tipi: -
Sarhoşluk etmek.

19. İdüp cām-ı mey-i 'ışk ile mestlik
20. İşüm deyr-i cihānda büt-perestlik

2. **mestlik idüp:** *-üp*
Mesnevi 3
Mısra: 19

Kelime Tipi: -
Sarhoşluk etmek.

19. İdüp cām-ı mey-i 'ışç ile mestlik
20. İşüm deyr-i cihānda büt-perestlik

mestür degül:

1. **mestür degül:**
Mesnevi 26
Mısra: 37
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Örtülmüş değil.

37. Degül mestür o zāğa aşkāre
38. Olupdur beyzā dürr-i güşvāre

mestür itdüf:

1. **mestür itdüf:** -dü, -ñ
Mesnevi 16
Mısra: 184
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gizlemek.

183. Girü fi'l-hāl mestür itdüñ ey nūr
184. Bu menzilde görindüñ baña ey mäh

mestür olsa:

1. **mestür olsa:** -sa
Mesnevi 19
Mısra: 69
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Örtülü, kapalı, gizli kalma.

69. Hilāl-i 'td mestür olsa her dem
70. Baqar şevk ile aña halk-ı 'ālem

metā':

1. **metā' a:** -a
Mesnevi 6
Mısra: 40
Mal, kıymetli eşya.

39. Ne gam ta'n itse her bir büriyā-bāf
40. Metā' a müşterī disün tek inşāf

me'vā:

1. **me'vā:**
Mesnevi 18
Mısra: 131
*Yurt, mesken, mahal, makam;
cennetin yeşil zebercetlerle süslü bölümü.*

131. Mehīn Bānū düzettī şāha me'vā
132. Münakkaş hārgch ü çetr-i mu'allā

me'vā idinmiş:

1. **me'vā idinmiş:** -miş
Mesnevi 15
Mısra: 126
Kelime Tipi: **Deyim**
Yurt edinmek, yerleşmek.

125. Baqınca gördi bir mäh-i dil-ārā
126. İdinmiş sāhil-i deryāyı me'vā

me'vā k'olmuşdı:

1. **me'vā k'olmuşdı:** -miş, -dı
Mesnevi 2
Mısra: 1
Kelime Tipi: -

*Ki, vezin nedeniyle k' biçiminde
kullanılmıştır. mesken (yer-yurt) ol-.*

1. 'Adem k'olmuşdı mevcüdata me'vā
2. Vücüd adı işidilmezdi aşlā

mevc:

1. **mevc:**
Mesnevi 30
Mısra: 31
Dalga.

31. Çarıncayı ki bir mevc ide bī-hüş
32. Ne lāzım baħr-i Kūlzüm eylemek cüş

mevc-i bī-şumārı:

1. **mevc-i bī-şumārı:** -ı
Mesnevi 16
Mısra: 101
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sayısız dalga.

101. Görüp Behrām ol mevc-i bī-şumārı
102. Hās u hāşakveş tütüdi kenārı

mevcüd:

1. **mevcüd:**
Mesnevi 5
Mısra: 173
*Ar. vucūd "olmak, var olmak"tan
mevcüd 1. Var olan, bulunan (şey veya
kimse). 2. i. İnsan, hayvan veya eşyā
cinsinden bir topluluğu meydana
getirenlerin tamamı.*

173. Egerçi kudretince cümle mevcüd
174. Muħabbet 'arz kılmağ idi maksüd

2. **mevcüd:**

- Mesnevi 11**
Mısra: 80
*Ar. vucūd "olmak, var olmak"tan
mevcüd 1. Var olan, bulunan (şey veya
kimse). 2. i. İnsan, hayvan veya eşyā
cinsinden bir topluluğu meydana
getirenlerin tamamı.*

79. Degül anuñ miyāñı 'aqla ma'lüm
80. Bu deñlü var ne mevcüd ü ne ma'düm

mevcüd itmişdür:

1. **mevcüd itmişdür:** -miş, -dür
Mesnevi 37
Mısra: 91
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Var etmek, yaratmak.

91. Ol itmişdür bu maħlūqātı mevcüd
92. Odur cümle cihāna fāriż-i cüd

mevcüdāt:

1. **mevcüdāt:** -a
Mesnevi 2
Mısra: 1
*Var olan şeyler, mahlukat,
yaratılmışlar.*

1. 'Adem k'olmuşdı mevcüdata me'vā
2. Vücüd adı işidilmezdi aşlā

2. mevcûdât:

Mesnevi 2

Mısra: 41

Ar. mevcûd'un cem'i: Mahlûkât, eşya.

41. Bu mevcûdât cümle hiçdür hiç

42. Vücûd-ı Hağğa nisbet hiçdür hiç

mevlâ işinde:

1. mevlâ işinde: -n, -de

Mesnevi 27

Mısra: 326

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Allah'ın takdiri.

325. Olacağ olur âhîr ir eger gic

326. Kuluñ Mevlâ işinde dağlı yok hiç

mevlâ-hâne olmuşdı:

1. mevlâ-hâne olmuşdı: -miş, -dı

Mesnevi 8

Mısra: 29

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Mevlevî tekkesi olmak (hâline gelmek).

29. Hemân olmuşdı Mevlâ-hâne gülşen

30. Külâh-ı Mevlevî giymişdi süsen

mevsim:

1. mevsimdür: -dür

Mesnevi 18

Mısra: 51

Ar. 1. Vakt-i mu'ayyen, hengâm: mevsim-i gül, mevsim-i hac. nâ-be-mevsim: Nâ-be-mahall. 2. Senenin dört

kısından her biri: mevsim-i bahar, mevsim-i harîf, mevsim-i şitâ. Ar. 1. Vakt-i mu'ayyen, hengâm: mevsim-i gül, mevsim-i hac. nâ-be-mevsim: Nâ-be-mahall. 2. Senenin dört kısından her biri: mevsim-i bahar, mevsim-i harîf, mevsim-i şitâ. Behey şofî bu mevsimler ne ayıklık zamânidur Behey şofî bu mevsimler ne ayıklık zamânidur Behey şofî bu mevsimler ne ayıklık zamânidur Behey şofî bu mevsimler ne ayıklık zamânidur

51. Şu mevsimdür ki çâk faşl-ı zemistân

52. Hâlile nâr-ı Nemrûd oldu bustân

mevsim-i dey:

1. mevsim-i dey:

Mesnevi 18

Mısra: 11

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Kış mevsimi. Dey: Güneş yılının onuncu ayı.

11. Hevâ serd idi gerçi mevsim-i dey

12. Şehi germ eylemişdi âteş-i mey

mevvâc olsa:

1. mevvâc olsa: -sa

Mesnevi 1

Mısra: 91

Kelime Tipi: -

Dalgalanmak l coşmak, taşmak (bahr-i 'aşk bağlamında).

91. Velî deryâ-yı cüduñ olsa mevvâc

92. Ola her bir meges tûfî vü dürrâc

mevzi '-i şüm:

1. mevzi '-i şüm:

Mesnevi 14

Mısra: 93

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Uğursuz yer.

93. 'Aceb menhüs idi ol mevzi '-i şüm

94. Gelürdi her taraftan na'ra-yı büm

mevzün:

1. mevzün:

Mesnevi 28

Mısra: 101

Ahenkli, düzgün, biçimli.

101. Edep birle sözüni şöyle mevzün

102. Yir öpüp evvel andan nâmeñi şun

mevzün olmaya:

1. mevzün olmaya: -ma, -(y)a

Mesnevi 36

Mısra: 67

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Düzgün olmak.

67. Ser[i]v gibi şu kim olmaya mevzün

68. Vây aña kim şehirden çıka birün

mey:

1. mey:

Mesnevi 13

Mısra: 58

Far. Şarap, bâde, hamr. mey-i nâb:

Hâlis şarap. mey-âşâm, mey-hâr, mey-küsâr: Bâde-nüş.

57. Olup ol şürete Pervîz hayrân

58. Ne içer bilmez idi mey mi yâ kan

meydân:

1. meydânı: -ı

Mesnevi 2

Mısra: 28

Dünya.

27. İdüpdür hînk-i gerdüni şitâbân

28. Yidi meydânı bir kılmâğa her ân

2. meydânda: -da

Mesnevi 5

Mısra: 74

1. Geniş yer, açıklık, saha. 2. savaş alanı. 3. yarışma, oyun yeri.

73. Vegâ vaktinde aldıkça ele güzr

74. Olur meydânda ğaltân küh-ı Elbürz

3. meydânda: -da

Mesnevi 5

Mısra: 80

1. Geniş yer, açıklık, saha. 2. savaş alanı. 3. yarışma, oyun yeri.

79. Ele alsa rez[i]mgâh içre çevgân

80. Ser-i düşmen ola meydânda ğaltân

4. meydâna: -a

Mesnevi 7

Mısra: 129
1. Geniş yer, açıklık, saha. 2. savaş alanı. 3. yarışma, oyun yeri.

129. Ger ol meydâna sürse esb eger fil
130. Girü kalırdı çerh andan yedi misl

5. **meydânda: -ida**
Mesnevi 10
Mısra: 51
Geniş yer, açıklık, saha.

51. Tıutup meydânda kâh evvân-ı 'adli
52. Cihâna 'arşâ kıl dîvân-ı 'adli

6. **meydânda: -da**
Mesnevi 37
Mısra: 6
Geniş yer, açıklık, saha.

5. Şehîd olmuş meger kim sîb-i gül-gün
6. Yatur meydânda başî ğarķa-i hûn

7. **meydân:**
Mesnevi 40
Mısra: 75
Alan, saha//yarışma, karşılaşma yeri//şîir meydanı.

75. Bu meydân özge meydâdur gözüñ aç
76. Erenler pâyine dürr ü güher saç

8. **meydândur: -dur**
Mesnevi 40
Mısra: 75

Alan, saha//yarışma, karşılaşma yeri//şîir meydanı.

75. Bu meydân özge meydâdur gözüñ aç
76. Erenler pâyine dürr ü güher saç

meydâna girüp:

1. **meydâna girüp: -üp**
Mesnevi 7
Mısra: 119
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
İleriye doğru atılmak (savaşmak veya kendini göstermek).

119. İletdi cümle lu 'b işini başa
120. İderdi şu gibi göz ursa taşâ

2. **meydâna girüp: -üp**
Mesnevi 16
Mısra: 43
Kelime Tipi: **Deyim**
Ortaya çıkmak, ortada kendini göstermek.

43. Girüp meydâna baş baş pehlevânlar
44. Kesildi başlar u döküldi kanlar

meydân-ı fazluñda:

1. **meydân-ı fazluñda: -(u)ñ, -da**
Mesnevi 22
Mısra: 94
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Fazilet, erdem meydanı.

93. Senüñ meydân-ı fazluñda tekâver
94. Ne deñlü yügrük olursa dahı at

meydân-ı 'ışk içr'esb-i tâzi sürer:

1. **meydân-ı 'ışk içr'esb-i tâzi sürer: -er**
Mesnevi 19
Mısra: 2
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Aşk meydanı içinde(vezin nedeniyle içr' şeklinde kullanılmıştır)Arap atı sürmek.(Husrev'in hoyrat ve gereğinden aceleci davranması bağlamında kullanılmış bir ifade.).

1. Mehîñ Bânü çü görd' ol 'ışk-bâzı
2. Sürer meydân-ı 'ışk içr'esb-i tâzi

mey-hâne:

1. **mey-hâne: -de**
Mesnevi 3
Mısra: 17
Far. Mey vesâir müskirâtin satıldığı, içildiği yer, şerbet-hâne.

17. Gelüp mey-hânede hâlât ü vecde
18. Seh[i]vle eylerem mescidde secde

mey-i ğafletle:

1. **mey-i ğafletle: -le**
Mesnevi 3
Mısra: 101
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Ġaflet (Kendini bilmezlik) şarabı.

101. Mey-i ğafletle cân oldıysa ser-hoş
102. Ne var dîğ-i cesedde kan ider cûş

meyl:

1. **meyli: -i**
Mesnevi 11
Mısra: 141
Yönelmek, sevgi, ilgi, alâka göstermek, istek ve arzu duymak.

141. Ezelden var imiş ol serve meyli
142. Añunca gözlerinden dökdi seyli

2. **meylinden: -i, -n, -den**
Mesnevi 33
Mısra: 88
Eğilim, temayül; ilgi, gönül verme.

87. Görüp nergislerin matbü ' âfâk
88. Düzetmiş sürme meylinden aña sâk

meyl eylemek:

1. **meyl eylemek:**
Mesnevi 38
Mısra: 280
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Meyl etmek, ilgi göstermek; gönül vermek.

279. Nedür dünyâ denî vü dün u murdâr
280. Aña meyl eylemek âdem zihî 'âr

meyl itmek:

1. **meyl itmek: -mek**
Mesnevi 16
Mısra: 148
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Gönül bağlamak | sevmek, aşık olmak, can vermek.

147. Çü dünyâ qahbedür murdâr murdâr
148. Er olan aña meyl itmek zihî 'âr

meyli olsaydı:

1. **meyli olsaydı:** -sa, -(y)dı
Mesnevi 33
Mısra: 29
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Beğenmek, sevmek, hoşuna gitmek.

29. Eger anuñ baña olsaydı meyli
30. İdermiydi cefâ vü cevri hayli

meyli olursa:

1. **meyli olursa:** -(u)r, -sa
Mesnevi 24
Mısra: 223
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Beğenmek, sevmek, hoşuna gitmek.

223. N'ola bâzuñ olursa kebke meyli
224. Olur güncişk bümüñ hem tufeyli

meymün ü herir oldılar:

1. **meymün ü herir oldılar:** -dı, -lar
Mesnevi 37
Mısra: 118
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Maymun surathı ve köpek gibi havlayan olmak.

117. Yâhud itdi çü Rûhu'llâhı taḥkîr
118. Hemân-dem oldılar meymün ü herir

meyüñ hâlâtı:

1. **meyüñ hâlâtı:**
Mesnevi 18
Mısra: 182
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Şarabın içenlerde yarattığı değişik haller, vaziyetler, durumlar, keyfiyetler.

181. Neyüñ feryâdı vü muṭrib nevâsı
182. Meyüñ hâlâtı sâķinüñ şafâsı

me'yüs oldum:

1. **me'yüs oldum:** -du, -m
Mesnevi 26
Mısra: 215
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Ümitsiz olmak; ümidi kesmek.

215. Qara tağlarda kara pus oldum
216. Egerçi kıldı yârüm 'ahd ü peymân

meyye:

1. **meyye:** -ñ
Mesnevi 32
Mısra: 117
Meyva, yemiş.

117. Çü meyyeñ kopmadı ve şatmadı şâḥ
118. Saña lâyiḥ mı dîmek bize küstah

meyyâl olmışdı:

1. **meyyâl olmışdı:** -mış, -dı
Mesnevi 33
Mısra: 63
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Eğilimli olmak, ilgi ve merak duymak.

63. Çü tütî şekkere olmuşdı meyyâl
64. Aña ḥv âhendeler gönderdi der-hâl

mezâk:

1. **mezâkı:** -ı
Mesnevi 33
Mısra: 111
Zevk, tat.

111. Çü mu'tâd idi Şîrine mezâkı
112. Şeker görüp anuñ tāk oldu tākı

mezâlim:

1. **mezâlim:**
Mesnevi 5
Mısra: 101
Zulümler.

101. Gidüpdür ḥalk-ı 'âlemden mezâlim
102. Meger kim ğamze-i yâr ola zâlim

2. **mezâlim:**

- Mesnevi 9**
Mısra: 44
Zulümler.

43. Görüp iş bu yesaġı cümle zâlim
44. Gidüp kalmadı 'âlemden mezâlim

mezellet:

1. **mezellet:**
Mesnevi 5
Mısra: 160
Alçalma.

159. Şikeste-beste vü zâr ü nizârem
160. Mezellet yollarında ḥâksârem

mı:

1. **mı:**
Mesnevi 3
Mısra: 96
Soru edatı.

95. Ne bilem kim 'ayân olduġda râzum
96. Ola mı mücriminden imtiyâzum

2. **mı:**

- Mesnevi 3**
Mısra: 98
Soru edatı.

97. Sürüldükde kamu 'âşî ceḥîme
98. Şefî' ola mı kimse ben yetîme

3. **mı:**

- Mesnevi 10**
Mısra: 72
Sonuna getirildiġi cümleye veya kelimeye, söyleyiş biçimine ve tonlamaya göre soru, şaşma veya inkâr anlamı verir.

71. Cihâna ḥükm idenler kâf tâ kâf
72. Urur mı salṭanatdan şimdi gör lâf

4. **misin:** -sin

- Mesnevi 12**
Mısra: 14
Soru edatı.

13. Sözin Şāvuruñ ol merd eyleyüp güş
14. Didi dīvāne misin yoĥsa ser-ĥoş

5. **mi:**

Mesnevi 12
Mısra: 16
Soru edati.

15. Kim itmişsin ĥayālāt ü muĥālāt
16. Müyesser ola mı heyhāt heyhāt

6. **mi:**

Mesnevi 13
Mısra: 58
Soru edati.

57. Olup ol şürete Pervîz ĥayrân
58. Ne içer bilmez idi mey mi yâ kan

7. **mi:**

Mesnevi 16
Mısra: 134
Soru edati.

133. Alup mazlümüñ âhın gâh ü bî-gâh
134. Qorur mı fikr idersin çetr ü ĥargâh

8. **miydi:-(y)di**

Mesnevi 17
Mısra: 78
Soru edati.

77. Dıraĥtuñ ger budanmasaydı talı
78. Bitürür miydi ĥiç tâze nihâli

9. **mi:**

Mesnevi 17
Mısra: 32
Soru edati.

31. Libâs-ı ‘ömr-i nâfe olsa ger çâk
32. Olur mı müşk-i ĥoş-bü ĥiç ĥamnâk

10. **miydi:-(y)di**

Mesnevi 17
Mısra: 84
Soru edati.

83. Nihân olmasa ger ĥurşîd-i ĥâver
84. Olur miydi meh-i tâbân münevver

11. **mi:**

Mesnevi 18
Mısra: 34
Soru edati.

33. İrüp bād-ı ĥunük tıtmış sedâsın
34. Renîn mi kesdi bülbüller nevâsın

12. **mi:**

Mesnevi 19
Mısra: 40
Soru edati.

39. Eline girse nâ-geh şerbet-i şâf
40. İder mi ĥiç teşne şabr u inşâf

13. **mi:**

Mesnevi 19

Mısra: 74
Soru edati.

73. Tutarlar elde cām-ı ĥoş-güvârı
74. Olur mı cür‘anuñ ĥiç i‘tibârı

14. **mi:**

Mesnevi 20
Mısra: 31
Soru edati.

31. ĥazef gibi güher pâ-mâl olur mı
32. Meh-i nev kimseye ĥalĥâl olur mı

15. **mi:**

Mesnevi 21
Mısra: 3
Soru edati.

3. ‘Aceb kaçrumda ĥiç bir ĥavz ola mı
4. Süd ırmağı aĥa aña müdâmî

16. **misin: -sin**

Mesnevi 23
Mısra: 37
Soru edati.

37. Didi bilür misin dil-dâr kimdür
38. Eyitdi andan özge var kimdür

17. **misin: -sin**

Mesnevi 23
Mısra: 39
Soru edati.

39. Didi Şîrîni ĥiç eyler misin yâd
40. Eyitdi olmuşam anuñla mu‘tâd

18. **misin: -sin**

Mesnevi 23
Mısra: 43
Soru edati.

43. Didi ister misin derdüñe dermân
44. Eyitdi ger olursa vaşl-ı cânân

19. **mi:**

Mesnevi 23
Mısra: 47
Soru edati.

47. Didi geçdüñ mi yoĥsa baş u cândan
48. Eyitdi çokdan uşandum ben andan

20. **mi:**

Mesnevi 24
Mısra: 170
Soru edati.

169. Daĥı def‘ olmadı mı ol ĥurüşuñ
170. Daĥı başuña gelmedi mi ĥüşuñ

21. **mi:**

Mesnevi 24
Mısra: 176
Soru edati.

175. Qarınca kanda vü kanda Süleymân
176. İder mi şâĥ-ı gül zâĥ ile peymân

22. **mi:**

Mesnevi 24
Mısra: 199
Soru edati.

199. İştmedün mi Hārūt ile Mārūt
200. Niçe nā-cins ucından oldu ku'ūt

23. **miydi: -(y)di**
Mesnevi 24
Mısra: 202
Soru edati.

201. Eger cinsine t̄alib olsa bülbül
202. İder miydi bu deñlü zār ü ğulğul

24. **mi:**
Mesnevi 24
Mısra: 169
Soru edati.

169. Dağı def` olmadı mı ol ħurūşuñ
170. Dağı başuña gelmedi mi hūşuñ

25. **mi:**
Mesnevi 26
Mısra: 163
Soru edati.

163. Didi yā Rab ħayālüm mi ola bu
164. Perī mi ola yā bu ādemī zād

26. **mi:**
Mesnevi 26

Mısra: 164
Soru edati.

163. Didi yā Rab ħayālüm mi ola bu
164. Perī mi ola yā bu ādemī zād

27. **mi:**
Mesnevi 26
Mısra: 204
Soru edati.

203. Belā-yı cāvidān-ı fırkāt ile
204. 'Aceb 'ahde vefā ide mi Pervīz

28. **mi:**
Mesnevi 26
Mısra: 207
Soru edati.

207. Çeke mi cān-ı Şīrīnümnden el ol
208. Virüp endüh-ı hicrāndan nevāle

29. **mi:**
Mesnevi 26
Mısra: 209
Soru edati.

209. İde mi girü bir tağa ħavāle
210. Geçer 'ömrüm egerçi kām ü nā-kām

30. **mi:**
Mesnevi 26
Mısra: 202
Soru edati.

201. İrişem mi ki 'ömrüm vuşlatuña
202. Yāhüd qalam mı derd ü miñnet ile

31. **mi:**
Mesnevi 26
Mısra: 205
Soru edati.

205. Ħilāf idüp ola mı yoħsa ħun-rīz
206. Kıla mı şart ile yā Rab 'amel ol

32. **mi:**
Mesnevi 26
Mısra: 206
Soru edati.

205. Ħilāf idüp ola mı yoħsa ħun-rīz
206. Kıla mı şart ile yā Rab 'amel ol

33. **mıdur: -dur**
Mesnevi 27
Mısra: 35
Soru edati.

35. Aña lāyıq mıdur ħiç ol nigārīn
36. Ħabīb-i nāzenīn ü yār-ı şīrīn

34. **miydi: -(y)di**
Mesnevi 27
Mısra: 139
Soru edati.

139. Yaraşur mıydı k'ola aña kat kat
140. Kefen pīrāhen ü tābüt ħil'at

35. **mi:**
Mesnevi 27
Mısra: 308
Soru edati.

307. Kocaldıkc'oldı ħırşuñ bī-nihāyet
308. Bu ħāvb-ı ğaflete ħiç yok mı ğāyet

36. **mi:**
Mesnevi 27
Mısra: 312
Soru edati.

311. Ne zann eylersin ey dünyāya mağrūr
312. Kala mı kaşr-ı 'ömrüñ şöyle ma'mūr

37. **mi:**
Mesnevi 30
Mısra: 36
Soru edati.

35. Kişi bir peşşeyi kıлмаğa tārāc
36. Olur mı şāh-bāz-ı tünde muħtāc

38. **mi:**
Mesnevi 32
Mısra: 97
Soru edati.

97. Mesñhā itdi mi her ħasteyi sağ
98. Ölü diriltmeğ'idüp oyuncağ

39. **mi:**
Mesnevi 32

Mısra: 114
Soru edati.

113. Sa' âdet hânûña bir gice mihmân
114. Olana böyle mi idersin andan

40. **mi:**
Mesnevi 34
Mısra: 106
Soru edati.

105. Şekerden gördi ise şerbet-i nûş
106. İder mi şehd-i Şîrîni ferâmûş

41. **mı:**
Mesnevi 36
Mısra: 156
Soru edati.

155. Yanında yâr elinde cām-ı gül-gün
156. Olur mı hiç devlet bundan efzûn

42. **mı:**
Mesnevi 36
Mısra: 235
Soru edati.

235. Olur mı bundan özge 'ayş ü 'işret
236. Kim ire birbirine iki hâşret

43. **mı:**
Mesnevi 38
Mısra: 278
Soru edati.

277. Ya bu ğaflet nedir ey merd-i 'âkil
278. Olur mı merd-i 'âkil hiç ğafil

mi'cer:

1. **mi'cer:**
Mesnevi 11
Mısra: 132
Kadınlara mahsus bir nevi baş örtüsü.

131. Urınmaz başına gerçi ki miğfer
132. Tutar miğfer makâmın lîk mi'cer

2. **mi'cerini:** -i, -n, -i
Mesnevi 38
Mısra: 107
Kadınlara mahsus bir nevi baş örtüsü.

107. Çözüp yabana atup mi'cerini
108. Yolardı el urup müy-ı serini

micmer:

1. **micmer:**
Mesnevi 13
Mısra: 37
İçinde tütsü yakılan kap, tütsü kabı, buhurdan.

37. Fürüzân itdiler zerrîne micmer
38. Yaкуп hoş nüket için 'üd ü 'anber

midâd:

1. **midâdum:** -um
Mesnevi 1
Mısra: 61
Mürekkep, yazı mürekkebi.

61. Midâdum Selsebîlin eyle Kevşer
62. Devâtum olsun ol şahbâya sāğar

midhat-ı elkâb-ı perviz:

1. **midhat-ı elkâb-ı perviz:**
Mesnevi 37
Mısra: 58
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Perviz'in lakaplarının övgüsü.

57. Konulmuş nükteler çok hikmet-engîz
58. Denilmiş midhat-ı elkâb-ı Pervîz

miftâh idüpdür:

1. **miftâh idüpdür:** -üp, -dür
Mesnevi 24
Mısra: 140
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Anahtar yapmak.

139. İdüpdür feth-i küfl-i rızka Fettâh
140. Hüner ehlinün engüşîni miftâh

miftâh-ı ferecdür:

1. **miftâh-ı ferecdür:** -dür
Mesnevi 23
Mısra: 208
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Zaferin anahtarı.

207. Egerçi baña bu mişnet hârecdür
208. Velîkin şabr miftâh-ı ferecdür

miğfer:

1. **miğfer:**
Mesnevi 11
Mısra: 131
Demir başlık.

131. Urınmaz başına gerçi ki miğfer
132. Tutar miğfer makâmın lîk mi'cer

2. **miğfer:**
Mesnevi 11
Mısra: 132
Demir başlık.

131. Urınmaz başına gerçi ki miğfer
132. Tutar miğfer makâmın lîk mi'cer

mihâl:

1. **mihâle:** -e
Mesnevi 24
Mısra: 271
Hile.

271. Dir itdüm hüd mihâle anı ta'lîk
272. Güci yetmez anuñ bu işe tahkîk

mihekde altunum dökercüm:

1. **mihekde altunum dökercüm:** -de-er, -dü, -m
Mesnevi 23
Mısra: 174
Kelime Tipi: **Deyim**
Mihek: Bir kimse veya nesnenin değerini ölçmeye, anlamaya yarayan şey, ölçü, miyar, mizan; mihekde dökme: Mihenge vurmak. Mihekde altunum dökme: Altun -içindeki manevi

cevherin(ahlâkî manada)- değerini anlamak için altını (âhlâkî olgunluğunu)ölçüye vurmak.

173. Urup taş işiğine rüy-1 zerdüm
174. Mihekde ya 'nî altunum dökerdüm

mih[i]r:

1. **mih[i]rsin:** -sin
Mesnevi 19
Mısra: 21
Mihr, güneş.

21. Mih[i]rsin mäh gibi olma hîre
22. Şakın baht-1 sefidün itme tîre

mihir:

1. **mihir:**
Mesnevi 31
Mısra: 31
Mihr, güneş.

31. Mihir germiyetinden kaçup encüm
32. Zemînüñ säyesinde oldılar güm

mihmân:

1. **mihmânmışsın:** -miş, -sın
Mesnevi 38
Mısra: 189
Konuk, misafir.

189. Baña mihmânmışsın Husrevâ hayf
190. Dirîgâ bilmedüm vâ-hayf vâ-hayf

mihmân k'ola:

1. **mihmân k'ola:** -a
Mesnevi 32
Mısra: 22
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Konuk (ki vezin nedeniyle k' şeklinde kullanılmıştır) olmak.

21. Zihî ikbâl ü baht-1 devlet-engîz
22. K'ola kaşrumda mihmân şâh Pervîz

mihmân olam:

1. **mihmân olam:** -a, -m
Mesnevi 19
Mısra: 148
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Misafir, konuk olmak, bir yerde kısa bir süreliğine oturmak, bulunmak.

147. Eger redd itmez iseñ olam ey hân
148. Sa 'âdet hânuña her gıce mihmân

mihmân olana:

1. **mihmân olana:** -an, -a
Mesnevi 32
Mısra: 114
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Misafir, konuk olmak, bir yerde kısa bir süreliğine oturmak, bulunmak.

113. Sa 'âdet hânuña bir gıce mihmân
114. Olana böyle mi idersin andan

mihmân-hâne:

1. **mihmân-hânesinden:** -si, -n, -den
Mesnevi 27

- Mısra: 230
Konuk evi, misâfirhâne; mec. dünya.

229. Bu dünyânuñ çıkup vîrânesinden
230. Göçüp şol köhne mihmân-hânesinden

mihnet:

1. **mihnet:**
Mesnevi 23
Mısra: 207
Iztırap, azap, acı.

207. Egerçi baña bu miñnet hârecdü
208. Velîkin şabr miftâh-ı ferecdür

2. **mihnete:** -e
Mesnevi 28
Mısra: 83
Üzüntü, dert, elem, keder, gam, ıztırap.

83. Değişme miñnete cânâ huzuruñ
84. Söyündürme bu zulmât içre nürüñ

3. **mihnetiyle:** -i, -(y)le
Mesnevi 36
Mısra: 243
Üzüntü, dert, elem, keder, gam, ıztırap.

243. Cihâni miñnetiyle eyledüm seyr
244. Bi-hâmdi'llâh kim oldu 'aķıbet hayr

mihnet çeke:

1. **mihnet çeke:** -e
Mesnevi 24
Mısra: 294
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Acı çekmek.

293. Ğarîbe her kim eylerse ihânet
294. Muhân olup çeke ölince miñnet

mihnet-hâne:

1. **mihnet-hâned:** -den
Mesnevi 27
Mısra: 151
Üzüntü ve sıkıntı çekilen yer, miñnet yeri. mec. Dünya.

151. Bu miñnet-hânedden deġsürdi rahtın
152. Ferâġat menziline kurdı tahtın

mihnet-serâ:

1. **mihnet-serâda:** -da
Mesnevi 27
Mısra: 187
Eziyet sarayı.

187. Mücâvir olma bu miñnet-serâda
188. Gidersin 'aķıbet çün bi-irâde

mihri:

1. **mihriyle:** -i, -(y)ile
Mesnevi 6
Mısra: 38
Far. 1. Güneş: "Her zerrede bir mihri-i hakikat göreceksin / Dikkatle şu zerrât-ı vücûda nazar eyle" 2. Muhabbet, vedâd, dostluk: "Adama mihri ü muhabbet bir

belâdır neylesin" -Nefî. mihr-bân muhibb-i şefîk. mihrgân sonbahar, eski İrânîlerin Nevruz gibi diğer bir bayramlandır. "Mihr-cân" bundan mu'arredir.

37. Degülse ger bu hâtem saña lâyıķ
38. Qabülün mihriyile eyle fâyık

2. **mihrini:** -i, -n, -i
Mesnevi 23
Mısra: 59
Dostluk, vedâd, muhabbet, şefkat.

59. Didi ol mâhuñ eyle mihrini terk
60. Eyitdi cân içinde şaklaram berg

3. **mihr:**
Mesnevi 24
Mısra: 36
Far. 1. Güneş, şems, âfitâb.

35. Olup her la' l anuñ bir şeb-çerâğı
36. Virürdi mihr şem'inden ferâğı

4. **mihr:**
Mesnevi 38
Mısra: 97
Far. 1. Güneş, şems, âfitâb.

97. Şanasın mihr mâtem tütüdi mâha
98. Girüp ser-tâ-kağem ebr-i siyaha

mihr ile mâh:

1. **mihr ile mâh:**
Mesnevi 15

Mısra: 219
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Güneş ve ay.

219. Muqâbil birbirine mihr ile mâh
220. Tecellî 'âlemindeyken penâgâh

mihr ü mâhi:

1. **mihr ü mâhî:**
Mesnevi 12
Mısra: 108
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Güneş ve ay.

107. Ne şehrüñ pādşāhî şüretisin
108. Ne burcuñ mihr ü mâhî hey'etisin

mihr ü mâhidur:

1. **mihr ü mâhidur:** -i, -dur
Mesnevi 37
Mısra: 136
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Güneş ve ay.

135. Ne mülküñ pādşāhidur 'Arabda
136. Ne burcuñ mihr ü mâhidur nesebde

mihr ü mâhuñ:

1. **mihr ü mâhuñ:** -uñ
Mesnevi 38
Mısra: 228
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Güneş ve ay.

227. Tütüp mâtem cevân-ı tâze vü pîr
228. İderler mihr ü mâhuñ menzilin bir

mihr ü vefâyı idem:

1. **mihr ü vefâyı idem:** -em
Mesnevi 26
Mısra: 150
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sevgi, şefkat ve bağıllık göstermek.

149. Götürdüm aradan cevri ü cefâyı
150. İdem şimden girü mihr ü vefâyı

mihrbâni olsa:

1. **mihrbâni olsa:** -sa
Mesnevi 19
Mısra: 53
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sevgi, dostluk olmak (kurulmak).

53. Bu üslûb ile olsa mihrbâni
54. Virür er 'avrata haţta amâni

mihr-enver:

1. **mihr-enver:**
Mesnevi 15
Mısra: 60
En parlak güneş.

59. Çü bindi zevraķa ol mâh-peyker
60. Hilâl üstine şankim mihr-enver

mihr-i 'âlem-efrüz:

1. **mihr-i 'âlem-efrüz:**
Mesnevi 28
Mısra: 57

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Dünyayı aydınlatan güneş.

57. Tapuñdur çünki mihr-i 'âlem-efrüz
58. Ne ğam ger maħv oldıysa bir ılduz

mihr-i 'âlem-tâb:

1. **mihr-i 'âlem-tâb:**
Mesnevi 38
Mısra: 196
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Dünyayı/âlemi aydınlatan güneş.

195. 'Aceb ey 'arîz-ı meh-tâb n'olduñ
196. Toluñduñ mihr-i 'âlem-tâb n'olduñ

mihr-i enver:

1. **mihr-i enver:**
Mesnevi 4
Mısra: 12
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Parlak güneş.

11. Dem-â-dem cilvegâhuñ çerç-i aħzâr
12. Anuñ ayağı izi mihr-i enver

2. **mihr-i enver:**
Mesnevi 5
Mısra: 64
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Parlak güneş.

63. Ne şeh kim pādşāh-ı heft- kişver
64. Sipihri saltanaţda mihr-i enver

3. **mihr-i enver:**

Mesnevi 7

Mısra: 8

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Parlak güneş.

7. Ne kaşr ol kim ola 'arş ile hem-ser

8. Eñ ednâ şemse aña mihr-i enver

mihr-i ferruh:

1. **mihr-i ferruh:**

Mesnevi 11

Mısra: 44

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

(F.)Mübarek, kutlu ve uğurlu güneş.

43. Temâşâ itdüm anda bir perî-ruh

44. Meh-i ferhunde- fâl ü mihr-i ferruh

mihr-i münevver:

1. **mihr-i münevver:**

Mesnevi 24

Mısra: 62

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Aydınlık, parlak güneş II Sevgili.

61. Çü sensin çeşme-i âb-ı Sikender

62. Çanı zulmâtüñ ey mihr-i münevver

mihr-i rahşân:

1. **mihr-i rahşân:**

Mesnevi 14

Mısra: 29

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Parlak güneş.

29. Bi-aynih her buñarı mihr-i rahşân

30. İçinde taşları la'l-i Bedeşşân

mikdâr:

1. **mikdârını:** -i, -n, -i

Mesnevi 5

Mısra: 177

(Ar.) Kıymet, değer.

177. Yek ol kim bile mikdârını her şey

178. Eger bây ü gedâ Kāvüs ger Key

mikdârı:

1. **mikdârı:**

Mesnevi 5

Mısra: 39

Miktar, ölçü.

39. Çü yokdur zerre mikdârî huzûrum

40. Ne deñlü şu 'le-perdâz ola nurum

mikdârı ola:

1. **mikdârı ola:** -a

Mesnevi 3

Mısra: 55

Kelime Tipi: -

Mikdâr(a.i.)Kıymet, değer. mikdârı ol:Kıymeti ol-

55. Ne mikdârı ola ben bî-zebânüñ

56. K'ola hoş-ıhvâmı bir şâh-ı cihânüñ

mikrâz:

1. **mikrâz:**

Mesnevi 5

Mısra: 20

Makas, kesecek alet.

19. Olup bir güşede meşgûl ü murtâz

20. Tama' ağzını yumdum hem-çü mikrâz

mikrâz-ı ğam:

1. **mikrâz-ı ğam:**

Mesnevi 5

Mısra: 42

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Keder makası.

41. Ola mı şem'veş rüşen beyânüm

42. Keser mikrâz-ı ğam her dem zebânüm

milket:

1. **milketine:** -i, -n, -e

Mesnevi 1

Mısra: 6

Mülk l'ülke.

5. Erenler meslegine sâlik eyle

6. Sa'âdet milketine mâlik eyle

mi'mâr:

1. **mi'mâr:**

Mesnevi 21

Mısra: 10

İmar eden,yapan.

9. Bu yırde bir hünermend âdemî var

10. Be-ğâyet kâmil ü üstâd mi'mâr

2. **mi'mâr:**

Mesnevi 22

Mısra: 55

İmar eden,yapan.

55. Şanasın cân eritmiş anda mi'mâr

56. Cihân u'cübesini kılmış izhâr

3. **mi'mâr:**

Mesnevi 22

Mısra: 88

İmar eden,yapan.

87. Degüldür âdemî zâd aña kâdir

88. Koluña kuvvet ey mi'mâr olsun

mi'mâr-ı lutfuñ:

1. **mi'mâr-ı lutfuñ:**

Mesnevi 1

Mısra: 56

Kelime Tipi: -

Bağışınun mimarı.

55. Bu kaşruñ k'itdüm esbâbını hâzır

56. Aña mi'mâr-ı lutfuñ eyle nâzır

minnet:

1. **minnet:**

Mesnevi 32

Mısra: 26

İyilik, lutuf.

25. Getürdi ol perî şol deñlü mi'met

26. İdemez vaşf anı âdem ne minnet

2. **minnet:**

Mesnevi 36
Mısra: 238
Şükür, hamd.

237. Çü maqşüdına irişdi şehenşâh
238. Didi minnet Hudâya şükürü li'llâh

minnet kılmadı:

1. **minnet kılmadı:** *-ma, -dı*
Mesnevi 4
Mısra: 92
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Teşekkürde bulun, teşekkür et.

91. Fürûğ-ı tal'atundan k'oldı hüccet
92. Dağı meh kılmadı hürşide minnet

mir'at:

1. **mir'atında:** *-ı, -n, -da*
Mesnevi 27
Mısra: 263
Ayna (Gönül bağlamında).

263. Yoğ idi çünki mir'atında pası
264. N'ola ol 'aşık için tutsa yası

2. **mir'atını:** *-ı, -n, -ı*
Mesnevi 36
Mısra: 125
Ayna.

125. Eline alsa mir'atını nâ-gâh
126. Olurdu rû-be-rû hürşid ile mâh

mirât:

1. **mirâta:** *-a*
Mesnevi 33
Mısra: 95
Ayna.

95. Virür 'aks-i ruhu mirâta cânı
96. Şaçından şänenün güyâ zebanı

mir'at kıldı:

1. **mir'at kıldı:** *-dı*
Mesnevi 2
Mısra: 14
Kelime Tipi: **-**
Ayna kılmak, ayna vazifesi yüklemek.

13. Şühüd-ı zâfî için vâcibü'z-zât
14. Vücüd-ı mümkinâti kıldı mir'at

mir'at-ı sikender:

1. **mir'at-ı sikender:**
Mesnevi 6
Mısra: 5
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Büyük İskender'in hocası Aristo tarafından İskenderiye'de yaptırılmış olduğuna inanılan, uzaktaki düşmanı gösteren ayna.

5. Zâmiründür çü mir'at-ı Sikender
6. Muşavver hâl-i 'âlem anda yek-ser

misâfir:

1. **misâfir:**
Mesnevi 15
Mısra: 63
Misâfir, yoldan gelen, yolcu.

63. Görüp deryâ anı bir hoş misâfir
64. Dökerdi pâyine dürr ü cevâhir

misâfir olırsin:

1. **misâfir olırsin:** *-ıser, -sin*
Mesnevi 27
Mısra: 185
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Geçici, daha sonra ayrılmak üzere bir yerde bulunan kimse: Konuk.

185. Muķım iken olırsin misâfir
186. Ne müşkül olmaz iseñ râd-ı vâfir

misâl:

1. **misâlin:** *-i, -n*
Mesnevi 11
Mısra: 180
1. hocanın yeni hat talebesine örnek almasını istediği harf 2. gibi 3. benzer 3.1. benzer 1 ferman 4. ferman.

179. Añamazsañ eger ol serv hâlin
180. Getür anuñ baña naķş ü mişâlin

2. **misâlidür:** *-i, -dür*
Mesnevi 15
Mısra: 171
Benzer.

171. Bu ol naķşuñ mişâlidür ki muţlak
172. Benüm neş cyledi 'aķlum muhaķķak

misâli:

1. **misâli:**
Mesnevi 12
Mısra: 34
Gibi, benzer şekilde.

33. Revâķında yazılar haţţ-ı 'âlî
34. Haţţ-ı sâķî-yi meh-rünüñ mişâli

misâl-i hür-ı cennet:

1. **misâl-i hür-ı cennet:**
Mesnevi 22
Mısra: 72
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Cennet hurisi misali (benzeri).

71. Mişâl-i hür-ı cennet havz-ı Kevşer
72. Niğârînüñ yanında her şeker-leb

miskîn:

1. **miskîn:**
Mesnevi 4
Mısra: 108
1. Zavallı, aciz. 2. Hiçbir şeye sahip olmayan.

107. Dimez ümmet ki küyuñda senüñ hÿvâr
108. Gedâ-yı bî-kes ü miskîn ü gam-hÿvâr

2. **miskîn:**
Mesnevi 20
Mısra: 29
Âşık II Zavallı, aciz.

30. Çerâğ-ı mihr ü mâha yana miskîn
29. İrer m'ol ķadre hiç pervâne miskîn

3. **miskîn:**

Mesnevi 20

Mısra: 30

Âşık II Zavallı, aciz.

30. Çerâğ-ı mihr ü mâha yana miskîn

29. İrer m'ol kadre hîç pervâne miskîn

4. **miskîn:**

Mesnevi 22

Mısra: 123

1. Zavallı, aciz. 2. Hiçbir şeye sahip olmayan.

123. Yitürmüş 'aqlın ol miskîn âdem

124. Ferâmüş idüp âlâmin cihânûñ

5. **miskîni:-i**

Mesnevi 23

Mısra: 118

1. Zavallı, aciz. 2. Hiçbir şeye sahip olmayan.

117. Varup zâlimler ol kuyuya fi'l-hâl

118. Tıutup itdiler ol miskîni idhâl

6. **miskîn:**

Mesnevi 24

Mısra: 95

1. Zavallı, aciz. 2. Hiçbir şeye sahip olmayan.

95. Şafâlar kesb idüp ol gice miskîn

96. Didi sa'y ile kânum oldu Şîrîn

7. **miskîne:-e**

Mesnevi 24

Mısra: 165

1. Zavallı, aciz. 2. Hiçbir şeye sahip olmayan.

165. İdüp miskîne bî-had serzenişler

166. Didi nedür bu dürlü dürlü işler

8. **miskîn:**

Mesnevi 24

Mısra: 274

Ar. aciz, zavallı.

273. Virem aña ümîd-i vaşl-ı Şîrîn

274. Geçüre 'ömrin anuñla o miskîn

9. **miskîne:-e**

Mesnevi 26

Mısra: 46

1. Zavallı, aciz. 2. Hiçbir şeye sahip olmayan.

45. İşidince anı Şîrîn tebessüm

46. İdüp itdi o miskîne terahhum

10. **miskîn:**

Mesnevi 27

Mısra: 148

1. Zavallı, aciz. 2. Hiçbir şeye sahip olmayan.

147. Didi bir kerre ancağ ah Şîrîn

148. Düşüp cân virdi ol sa'atde miskîn

11. **miskîn:**

Mesnevi 40

Mısra: 65

1. Zavallı, aciz. 2. Hiçbir şeye sahip olmayan.

65. Nizâmî kanda ve sen kanda miskîn

66. Diye tâ nazmuña inşâf ü taşsîn

miskîn olur:

1. **miskîn olur:-(u)r**

Mesnevi 5

Mısra: 82

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Aciz, zavallı olmak.

81. Kemân ebrûlarını kılsa pür-çîn

82. Olur miskîn şâh-ı Çîn ü Maçîn

miskîn ü ğamnâk:

1. **miskîn ü ğamnâk:**

Mesnevi 22

Mısra: 61

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Aciz, zavallı ve kederli.

61. Zebûn olduğca ol miskîn ü ğamnâk

62. Aña şahrâ yakasın eylemiş çâk

miskîn ü muhtâc:

1. **miskîn ü muhtâc:**

Mesnevi 1

Mısra: 44

Kelime Tipi: -

Aciz, zavallı, beceriksiz ve ihtiyacı olan, kendisine bir şey lazım olan, bir

eksiği olup onu tamamlamak isteyen; yoksul.

43. Neden kim toyuna kapuñda her ac

44. Kerem ben der-be-der miskîn ü muhtâc

2. **miskîn ü muhtâc:**

Mesnevi 20

Mısra: 9

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Aciz, zavallı, beceriksiz ve ihtiyacı olan, kendisine bir şey lazım olan, bir eksiği olup onu tamamlamak isteyen; yoksul.

9. İder qalbini ol miskîn ü muhtâc

10. Hâdeng-i gamze-i Şîrîne umaç

miskîn ü pâ-mâl:

1. **miskîn ü pâ-mâl:**

Mesnevi 21

Mısra: 35

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Aciz, zavallı ve ayak altında kalmış.

35. Hârîm-i yâre ol miskîn ü pâ-mâl

36. İrişdi göz açup yumınca der-hâl

misli:

1. **misli:**

Mesnevi 7

Mısra: 130

Ar. 1. Mânend, nazîr, şibh: misli görülmemiş. 2. Mikdâr-ı müsâvî: iki misli. (Gibi, onun gibi makâmında kullanılan "misilli"nin doğrusu "misli"dir).

129. Ger ol meydāna sürse esb eger fil
130. Giri kalurdi çerç andan yedi misl

mismār:

1. **mismār:**
Mesnevi 31
Mısra: 162
Çivi.

161. Virür her şemsesi nūr gibi envār
162. Kevākib şanki dīvārında mismār

mīve:

1. **mīvesi: -si**
Mesnevi 11
Mısra: 46
*Meyve. II Sevgilinin işveli ve cilveli
yürüyüşü sebebiyle ortaya çıkan şey,
mahsul.*

45. Letāfet bezminün rüşen çerāğı
46. Melāhat mīvesi vü hūsn bāğı

2. **mīve:**
Mesnevi 17
Mısra: 80
Far. Meyve, yemiş.

79. Dökülmese şüküfe şāhdan hīç
80. Kaçan bitseydi mīve ir eger giç

3. **mīve:**
Mesnevi 36
Mısra: 103
Meyve; vücut, olgunluk.

103. Hüsün bāğında her bir tāze mīve
104. Kılurlar bāğbāna nāz ü şīve

4. **mīve:**
Mesnevi 36
Mısra: 105
Meyve; vücut, olgunluk.

105. Ne mīve gönçelerdür nā-şikefte
106. Kāmustı berg-i 'işmetde nühüfte

mīve ola:

1. **mīve ola: -a**
Mesnevi 33
Mısra: 146
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Meyve olmak.

145. Gerek mahbūb olana nāz ü şīve
146. Hüs[ü]n bāğında tā kim ola mīve

mīvezār:

1. **mīvezāra: -a**
Mesnevi 9
Mısra: 7
Meyve ağaçlarının bulunduğu bahçe.

7. Kazāyı gör ki girüp mīvezāra
8. Uzadur zulm elin bir şāhsāra

miyān:

1. **miyāna: -a**
Mesnevi 5
Mısra: 220
Ara, orta.

219. Urup himmet külügin kân-ı cāna
220. Getürdüm la 'l ü gevherler miyāna

2. **miyāni: -ı**
Mesnevi 11
Mısra: 79
Bel.

79. Degül anuñ miyāni 'aqla ma'lūm
80. Bu deñlü var ne mevcūd ü ne ma'dūm

3. **miyāne: -e**
Mesnevi 16
Mısra: 2
*1. bel, kemer yeri, 2. orta. 3. ara,
aralık.*

1. Şeher kim Rüstem-i Zāl-i zemāne
2. Kūşandı tīg-i hūn-rīzin miyāne

4. **miyāne: -e**
Mesnevi 25
Mısra: 2
Bel.

1. Çü Ferhād irdi ol küh-ı girāne
2. Bekitdi dāmenin muhkem miyāne

mizac:

1. **mizacı: -ı**
Mesnevi 33
Mısra: 108
Ar. Tabiat, huy.

107. İrüp Pervīze acı üzre acı
108. Şekerden münharif oldı mizacı

2. **mizacın: -ı, -n**
Mesnevi 34
Mısra: 81
Yaratılış.

81. Çü bī-tāb itdi teb nāzik mizacın
82. Kimesne bilmedi anuñ 'ilācın

mizāndan ziyāde:

1. **mizāndan ziyāde: -dan**
Mesnevi 36
Mısra: 51
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Teraziyle ölçülemeyecek kadar çok.

51. 'Abīr ü müşk mizāndan ziyāde
52. Cevāhir kân ü 'ummāndan ziyāde

m'ol:

1. **m'ol:**
Mesnevi 20
Mısra: 29
*Mi ol: mi: Soru edati. ol: o., işaret
sıfatı.*

30. Çerāğ-ı mihr ü māha yana miskīn
29. İrer m'ol kadre hīç pervāne miskīn

mu'abbir:

1. **mu'abbirler: -ler**
Mesnevi 7

Mısra: 74
Rüya tabir eden.

73. Yuğudan kim uyandı şah-ı bîdâr
74. Mu'abbirler getirdi şordı esrâr

mu'âf olmaya:

1. **mu'âf olmaya:** -ma, -(y)a
Mesnevi 24
Mısra: 286
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bağışlanmak.

285. Kişi kim ide 'ahdine hilâf ol
286. Hâkuñ kahrından olmaya mu'âf ol

mu'arrâ:

1. **mu'arrâdur:** -dur
Mesnevi 23
Mısra: 101
Arınmış, ârî, berî, hâlî.

101. Tenâhîden mu'arrâdur kemâhî
102. Anuñ nişfinda kalmış gâv ü mâhî

2. **mu'arrâ:**
Mesnevi 36
Mısra: 115
Arınmış.

115. Kimi gün gibi noşşandan mu'arrâ
116. Ruḥı bedri hilâl olmamış aşlâ

mu'attar:

1. **mu'aṭṭardur:** -dur
Mesnevi 34
Mısra: 123
Ar. Ta'tir edilmiş, güzel kokulu, itirli.

123. Mu'aṭṭardur cihân sünbüllerümden
124. Münevverdür dil ü cân güllerümden

mu'azzâm:

1. **mu'azzâm:**
Mesnevi 15
Mısra: 53
Ar. 1. Büyük, kebîr, hürmetli.

53. Ne zevraḳ bir kadirḡaydı mu'azzâm
54. Şanasın kim içi bir özge 'âlem

mu'azzeb:

1. **mu'azzeb:**
Mesnevi 13
Mısra: 17
Eziyet çeken, azab içinde bulunan.

17. Benüm cânum firâkuñda mu'azzeb
18. Senüñ gönlüñ kimüñ vaşlında yâ Rab

mübâdâ:

1. **mübâdâ:**
Mesnevi 7
Mısra: 66
Uzak; uzakta olan.

65. Şu korḡudan ki deḡşürseydi raḡtın
66. Mübâdâ ecebîler ala taḡtın

mübâdir:

1. **mübâdirler:** -ler
Mesnevi 16
Mısra: 27
Bir işe hemen girişen.

27. Mübâdirler şafına varduḡınc' oḡ
28. Gögüs tutup aña dirlerdi oḡ oḡ

mübârek:

1. **mübârek:**
Mesnevi 5
Mısra: 223
1. Bereketlendirilmiş. 2. Uḡurlu, müteyemmem.

223. Mübârek demde urup bu şehre bünyâd
224. Der ü dîvârın itdüm cennet-âbâd

2. **mübârek:**
Mesnevi 19
Mısra: 134
1. Bereketlendirilmiş. 2. Uḡurlu, müteyemmem.

133. Terahḡüm eyleyüp ben ḡâksâre
134. Mübârek ayaḡuñ başş'ol diyâre

3. **mübârek:**
Mesnevi 31
Mısra: 127
1. Bereketlendirilmiş. 2. Uḡurlu, müteyemmem.

127. Mübârek pâk- menzil emîn-âsâ
128. Görünür her şecerden nâr-ı Mûsâ

4. **mübârek:**
Mesnevi 37
Mısra: 164
1. Bereketlendirilmiş. 2. Uḡurlu, müteyemmem.

163. Gelüp didi Resüle bî-kem ü bîş
164. Mübârek ḡâtırına virdi teşviş

mübârek -bâd nuşret:

1. **mübârek -bâd nuşret:**
Mesnevi 16
Mısra: 88
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Mübârek -bâd: Mübârek olsun! Kutlu olsun mübârek -bâd nuşret: Zafer mübârek olsun! Kutlu olsun!

87. Be-nâ-geh gördi ol üstâd nuşret
88. Didi şâhâ mübârek -bâd nuşret

mübâriz:

1. **mübârizler:** -ler
Mesnevi 16
Mısra: 61
Herhangi bir konuda muhâlifîyle mücâdele eden, mücâdeleye girişen kimse.

61. Mübârizler giyüp şol ḡadde cevşen
62. O taş baḡrîlular olmışdı âhen

mübeddel olmaya:

1. **mübeddel olmaya:** -ma, -(y)a
Mesnevi 19
Mısra: 43
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

(Ar.) Değişmiş olmak, değiştirilmiş olmak.

43. Mübeddel olmaya hicre vişâli
44. Anuñ ol nâm ü neng ile helâli

mübîn-i dîn-i ahmed:

1. **mübîn-i dîn-i ahmed:**
Mesnevi 5
Mısra: 70
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ahmed'in(Hz. Peygamber'in isimlerinden çok övülmüş anlamına gelir) dininin hayrı şerri ayıranı.

69. Libās-ı şer' ü taqvānuñ tırāzı
70. Mübîn-i dîn-i Ahmed şâh-ı gâzî

mübtelâ oldum:

1. **mübtelâ oldum: -du, -m**
Mesnevi 23
Mısra: 188
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Tutulmak, yakalanmak.

187. Düşüp bunca sa'âdetden cüdâ âh
188. Belâ çâhında oldum mübtelâ âh

mübtelâsı olsa:

1. **mübtelâsı olsa: -sa**
Mesnevi 7
Mısra: 99
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Düşkünü, tutkunu olmak.

99. Bir iki yıldan ol bahşâyîş-i Hakk
100. Gelür tütî gibi güftâra intâk

mücâvir olma:

1. **mücâvir olma: -ma**
Mesnevi 27
Mısra: 187
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Komşu olmak.

187. Mücâvir olma bu miñnet-serâda
188. Gidersin 'âkıbet çün bî-irâde

mücib-i fazlî ola:

1. **mücib-i fazlî ola: -a**
Mesnevi 4
Mısra: 76
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Üstünlük sebebi ol.

75. Beşîr-i maqdemüñ Mūsâ vü 'İsâ
76. Tekaddüm mücib-i fazlî ola hâşâ

mu'cizât:

1. **mu'cizât: -ı**
Mesnevi 38
Mısra: 70
Mucizeler.

69. Sebeb Şîrûye vü Allâh kâhir
70. Resülün mu'cizâtı oldı zâhir

mücrimîn:

1. **mücriminden: -den**
Mesnevi 3

- Mısra: 96
Günahkârlar.

95. Ne bilem kim 'ayân olduĝda rāzum
96. Ola mı mücriminden imtiyāzum

müdâm:

1. **müdâm:**
Mesnevi 7
Mısra: 143
Her zaman, daima, devamlı.

143. Feraĝ kaşrın müdâm âbâd iderdi
144. Teraĝ bünyâdını ber-bâd iderdi

2. **müdâm:**
Mesnevi 18
Mısra: 170
Her zaman, daima, devamlı.

169. Cihân kayguların idüp ferâmüş
170. Müdâm eylerler idi cām-ı Cem nüş

3. **müdâm:**
Mesnevi 40
Mısra: 112
Her zaman, daima, devamlı.

111. Şehensâh ile yâ Rab Âşaf-ı dîn
112. Müdâm olsun müdâm âmîn âmîn

müdâm it:

1. **müdâm it:**
Mesnevi 6
Mısra: 63

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Devamlı etmek.

63. Müdâm it müstedâm it ber-devâm it
64. Cihân ser-keşlerin emrine râm it

müdâm olsun:

1. **müdâm olsun: -sun**
Mesnevi 40
Mısra: 112
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Devamlı, sürekli, kalıcı olmak.

111. Şehensâh ile yâ Rab Âşaf-ı dîn
112. Müdâm olsun müdâm âmîn âmîn

müdâmî:

1. **müdâmî:**
Mesnevi 21
Mısra: 4
(Ar.) Sürekli.

3. 'Aceb kaşrumda hiç bir havz ola mı
4. Süd ırmağı aĝa aña müdâmî

2. **müdâmî:**
Mesnevi 23
Mısra: 132
(Ar.) Sürekli.

131. Bu korkudan idüp ol ihtimâmı
132. Kuyuyu bekledürlerdi müdâmî

3. **müdâmî:**
Mesnevi 33

Mısra: 105
(Ar.) Sürekli.

105. Şeker acum ala dirken müdāmī
106. Şehūn daḡi beter telḡ oldı kāmı

müdāvā itdiler:

1. **müdāvā itdiler:** -di, -ler
Mesnevi 34
Mısra: 83
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Tedavî uygulamak.

83. Şu denlü itdiler aña müdāvā
84. Birinden fâ'ide olmadı aşlā

müdāvā olmış:

1. **müdāvā olmış:** -miş
Mesnevi 26
Mısra: 197
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Deva olmak.

197. Sebep olduḡ girü bu zilletüme
198. Girü görem mi ey meh gün yüzüñi

müddet:

1. **müddetde:** -de
Mesnevi 7
Mısra: 105
Zaman, zamandan bir kıt'a, bir şeyin devam edeceği miktar-ı zamân. Ömür.

105. Pes az müddetde taḡşıl itdi 'ālī
106. Kemāl-i ḡüsn ü ḡulḡ ü 'adl ü celī

müddet-i 'ömrin drāz it:

1. **müddet-i 'ömrin drāz it:**
Mesnevi 40
Mısra: 101
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ömür süresini uzun et.

101. İlähī müddet-i 'ömrin drāz it
102. Nihāl-i 'izz ü baḡtın ser-firāz it

mü'ebbed:

1. **mü'ebbed:**
Mesnevi 16
Mısra: 150
Sonsuz, ebedî, dâimî.

149. Degüldür devlet-i dünyā mü'ebbed
150. Bu hāy u hüy u bu ḡavgā mü'ebbed

mü'eyyed kıl:

1. **mü'eyyed kıl:**
Mesnevi 9
Mısra: 64
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kuvvetlendirmek, sağlamlaştırmak.

63. Bu iki cān ile cism-i cihāmı
64. Mü'eyyed kıl virüp emn ü amānı

muḡanni:

1. **muḡannilerden:** -ler, -den
Mesnevi 18
Mısra: 155
(Ar.) Şarkıcı.

155. İştüdkde muḡannilerden āvāz
156. İderdi cismden cān murḡı pervāz

muḡabbet:

1. **muḡabbet:**
Mesnevi 5
Mısra: 174
Ar. Sevgi.

173. Egerçi ḡudretince cümle mevcüd
174. Muḡabbet 'arz kılmāḡ idi maksüd

2. **muḡabbet:**
Mesnevi 32
Mısra: 40
Sevgi, aşk, seveda.

39. Zemān-ı 'ömri bir dem ḡoş görelüm
40. Muḡabbet ḡaşrına bünyād uralum

3. **muḡabbetden:** -den
Mesnevi 34
Mısra: 111
Sevgi, aşk, seveda.

111. Muḡabbetden niçün lâf ura şol merd
112. K'ölince çekmeye maḡbūbdan derd

4. **muḡabbet:**
Mesnevi 36
Mısra: 221
Sevgi, aşk, seveda.

221. Muḡabbet tıflına olmaḡa kāfī
222. Akıtdı ney -şekerden şır şākī

5. **muḡabbet:**
Mesnevi 39
Mısra: 4
Ar. Sevgi.

3. Çıkar dünyā hevesini dilümden
4. Muḡabbet güllerin bitür gülümden

muḡabbet âteşine mûm olduḡın:

1. **muḡabbet âteşine mûm olduḡın:** -duḡ, -, -n

- Mesnevi 21**
Mısra: 52
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Aşk âteşine mum olmak : Aşka düşmek, sonunun yok olmak olduğunu bile bile yanmayı göze almak.

51. Lisān-ı ḡāl ile yār'itdi ma'lûm
52. Muḡabbet âteşine olduḡın mûm

muḡabbet bahri:

1. **muḡabbet bahri:**
Mesnevi 34
Mısra: 144
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Aşk denizi.

143. İşidince oldı ḡusrev deng ü medḡuş
144. Muḡabbet bahri ol dem eyledi cüş

muḡabbet sāḡarına:

1. **muḡabbet sāḡarına:** -n, -a
Mesnevi 26

Mısra: 116
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Aşk kadehi.

115. Pes andan sonra sâkînüñ birine
116. Didi el şun muhabbet sâgarına

muhakkak:

1. **muhaqqak:**
Mesnevi 4
Mısra: 87
*Tahkik olunmuş, doğruluğu
anlaşılmış, belli, müspet.*

87. Gümân ü şübheden 'ârî muhaqqak
88. Senüñ zât-ı şerîfüñ mazhar-ı Hâk

2. **muhaqqak:**
Mesnevi 15
Mısra: 172
Kesin, belli, şüphesiz.

171. Bu ol nakşuñ mişâlidür ki mutlak
172. Benüm nesh eyledi 'aqlum muhaqqak

3. **muhaqqakdur: -dur**
Mesnevi 16
Mısra: 127
*Tahkik olunmuş, doğruluğu
anlaşılmış, belli, müspet.*

127. Muhaqqakdur ki lü 'bet-bâz eflâk
128. Ütilmez kimseye hâşâk hâşâk

muhakkakdur:

1. **muhaqqakdur:**
Mesnevi 24
Mısra: 189
*Gerçek, doğru. II Altı çeşit İslâm
yazısından (aklâm-ı sitte) biri (bu yazı
türünün yazılış itibarıyla tüye benzerliği
bağlamında).*

189. Muhaqqakdur ki bu 'âlemde her-bâr
190. Güher efsar diler har-mühre- efsâr

muhâl oldı:

1. **muhâl oldı: -dı**
Mesnevi 23
Mısra: 197
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
İmkansız olmak.

197. Muhâl oldı görünmek rüy-ı iflâh
198. Meger kim feth-i ebvâb ide Fettâh

muhâmi:

1. **muhâmiden: -den**
Mesnevi 10
Mısra: 49
*Müdafaa eden, savunan, koruyan,
himaye eden.*

49. Muhâmiden diyârüñ eyle teftiş
50. Koma 'asruñda bir dervîş-i dil-rîş

muhammed:

1. **muhammed:**
Mesnevi 37
Mısra: 61

*İslam Peygamberi, Hz. Muhammed
(sav).*

61. Muhammed Hâk Resüldür Hüdânuñ
62. Kõ küfri gel kabûl it dînin anuñ

muhammed mustafâsın:

1. **muhammed muştafâsın: -sın**
Mesnevi 4
Mısra: 15
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Hız. Peygamberin ismi.

15. Şerif -ismüñ Muhammed Muştafâsın
16. Güzin-i bihter-i hulk-ı Hüdâsın

muhân olup:

1. **muhân olup: -up**
Mesnevi 24
Mısra: 294
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Aşağılanmak.

293. Gârîbe her kim eylerse ihânet
294. Muhân olup çeke ölince miñnet

muhannâ:

1. **muhanâ:**
Mesnevi 32
Mısra: 132
Kınalı, kınalanmış.

131. Şeb-i vaşla delîl olmağa ey hür
132. Muhanâ barmağundur mes'el-i nür

muhannes:

1. **muhanneşler: -ler**
Mesnevi 16
Mısra: 82
Ar. korkak, alçak tabiatlı.

81. Olurdu hây u hüyan zehreler- çâk
82. Muhanneşler busuda zâr ü gamnâk

muhassal:

1. **muhaşşal:**
Mesnevi 26
Mısra: 232
Hasılı, sözün kısası, sonunda.

231. İderdi Bîsütünü hürd u heşhâş
232. Muhaşşal az kalmış idi ol tağ

2. **muhaşşâl:**
Mesnevi 27
Mısra: 83
Sözün kısası.

83. Muhaşşâl ma 'den-i kân-ı kabâhat
84. Muht-i hubs u 'ummân-ı kabâhat

müheyy' olmış:

1. **müheyy' olmuş: -miş**
Mesnevi 18
Mısra: 143
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
*(Vezin gereği â sesi düşürülmüş)
Müheyyâ olmak: Hazırlanmak.*

143. Müheyy' olmuş idi esbâb-ı 'işret
144. Buyurdılar açıldı bâb-ı 'işret

müheyyâ -baht ü taht ü hil'at ü tîc:

1. **müheyyâ -baht ü taht ü hil'at ü tîc:**
Mesnevi 7
Mısra: **61**
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Talihi, tahti, kaftanı ve tacı hazır.

61. Müheyyâ -baht ü taht ü hil'at ü tîc
62. Oğul balına ammâ ac ü muhtâc

müheyyâ kıldı:

1. **müheyyâ kıldı: -dı**
Mesnevi 32
Mısra: **24**
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Hazırlamak.

23. Turup bu şevk ile ol dem nigârîn
24. Müheyyâ kıldı bezm-i cennet-âyîn

müheyyâ oldı:

1. **müheyyâ oldı: -dı**
Mesnevi 13
Mısra: **34**
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Hazır hâle getirme, tertip etme.

33. Muhtî' oldukça Pervîz-i bî-gâne
34. Müheyyâ oldı bezm-i Hüsrevâne

2. **müheyyâ oldı: -dı**
Mesnevi 36
Mısra: **93**

Kelime Tipi: Kalp İfade
Hazırlanmak.

93. Müheyyâ oldı bezm-i cennet-âyîn
94. Olup ol bezme sâkî hürî -yi 'în

muhib oldum:

1. **muhib oldum: -du, -m**
Mesnevi 36
Mısra: **240**
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Aşık, seven olmak.

239. Talep kıldum hemân mahtûba irdüm
240. Muhib oldum bugün mahtûba irdüm

muhibb-i mâl:

1. **muhibb-i mâl:**
Mesnevi 38
Mısra: **243**
Kelime Tipi: **Deyim**
Mal âşığı; mal canlısı: Mala çok düşkün.

243. Muhibb-i mâl olursañ tâlib-i câh
244. Saña ol mâl mâr ü câh olur çâh

muhtî-i baht-i feyzüünden:

1. **muhtî-i baht-i feyzüünden: -(ü)ñ, -den-üñ, -den**
Mesnevi 1
Mısra: **52**
Kelime Tipi: -
Bolluk denizinin çevresi.

51. Gönül gözine nûruından başar vir
52. Muhtî-i baht-i feyzüünden güher vir

muhtî-i hubs:

1. **muhtî-i hubs:**
Mesnevi 27
Mısra: **84**
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
(Pislik) Kötülük, fenalık yöresi.

83. Muhaşşâl ma'den-i kân-ı kabâhat
84. Muhtî-i hubs u 'ummân-ı kabâhat

muhkem:

1. **muhkem:**
Mesnevi 5
Mısra: **109**
Sıkıca, sağlam.

109. Şimâl ol hükmi tutmuş söyle muhkem
110. Yemîn ile girer gülzâra her dem

2. **muhkem:**
Mesnevi 25
Mısra: **2**
Sıkıca, sağlam.

1. Çü Ferhâd irdi ol küh-ı girâne
2. Bekitdi dâmenin muhkem miyâne

3. **muhkemi: -i**
Mesnevi 27
Mısra: **87**
Dayanıklılık.

87. Olur muhkemi bunca zemme bâ'is
88. Çün oldur 'âlem içr' ümmü'l-ğabâis

muhkem ola:

1. **muhkem ola: -a**
Mesnevi 19
Mısra: **45**
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Sağlam, dayanıklı olmak.

45. Ger istersenî dahtı muhkem ola bend
46. İd aña kayd-ı ferzend ile peyvend

muhkem olur:

1. **muhkem olur: -ur**
Mesnevi 11
Mısra: **82**
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Sağlam, dayanıklı olmak.

81. Sütün-ı nürdur güyâ ki sâkî
82. Olur muhkem anuñla hüsn tākı

muhkem yapıdılar:

1. **muhkem yapıdılar: -dı, -lar**
Mesnevi 23
Mısra: **126**
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Sağlam, dayanıklı inşa etmek; sağlamaştırılmak.

125. Şalup çâh-ı belâyâ anı ol dem
126. Çapusun yapıdılar taş ile muhkem

mühlet virdi:

1. **mühlet virdi**: -di

Mesnevi 40

Mısra: 1

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Birine bir işin yapılması için süre vermek, vakit tanımak.

1. Bi-ḥamdi'llāh ki mühlet virdi gerdün
2. Çıkarımdı baḥr-i dilden dür-i meknün

mühr:

1. **mührüñ**: -(ü)ñ

Mesnevi 4

Mısra: 38

Mühür; imza II ağz.

37. Vücüdün nāme-i esrār-ı mu'azzām
38. Şerif arkañda mührün naqş-ı ḥātem

2. **mührüñ**: -(ü)ñ

Mesnevi 4

Mısra: 44

Mühür.

43. Süleymān ḥātemine rām ise bād
44. Senün mührün cihāna urdı bünyād

muhtāc:

1. **muhtāc**:

Mesnevi 36

Mısra: 271

Muhtaç.

271. Sipāhī vü re'āyet āña muhtāc
272. Kamusı yaluñ ü dermānde vü ac

muhtāc kılmadı:

1. **muhtāc kılmadı**: -ma, -dı

Mesnevi 5

Mısra: 90

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Muhtaç(ihtiyaç sahibi, fakir, zavallı) bırakmamak.

89. Toyunur maḥbaḥ-ı cüdında her ac

90. Bi-ḥamdi'llāh ki hıç kılmadı muhtāc

muhtāc ola:

1. **muhtāc ola**: -a

Mesnevi 5

Mısra: 172

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

İhtiyacı olmak.

171. Cihānuñ şāhı ey mūr-ı fütāde

172. Kaçan muhtāc ola recl-i cerāde

2. **muhtāc ola**: -a

Mesnevi 22

Mısra: 83

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

İhtiyaç duymak.

83. Ayağın toprağı başlarına tād

84. Senün işün niçe üstād işidür

muhtāc olur:

1. **muhtāc olur**: -(u)r

Mesnevi 30

Mısra: 36

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

İhtiyaç duymak.

35. Kişi bir peşşeyi kılmāğa tārāc

36. Olur mı şāh-bāz-ı tünde muhtāc

muhtāc-ı ferzend:

1. **muhtāc-ı ferzend**:

Mesnevi 7

Mısra: 60

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Oğul(evlat) ihtiyacı duyan.

59. Hürümüz şāh idi bī-miśl ü mānend

60. Ğanī gerçi velī muhtāc-ı ferzend

muhterem:

1. **muhteremsin**: -sın

Mesnevi 34

Mısra: 47

Ar. İhtiram olunmuş, hürmetli, muazzez.

47. Ḥarīm-i gülşen içre muhteremsin

48. Emīn-i mahrem-i bāğ-ı ḥaremsin

müjdegānī virgil:

1. **müjdegānī virgil**: -gil

Mesnevi 7

Mısra: 75

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Verilen müjde için bahşış vermek.

75. Didiler virgil ey şeh müjdegānī

76. Virür Ḥaḳ saña bir şāhib-kırānī

müje:

1. **müje**:

Mesnevi 33

Mısra: 6

Kirpik.

5. Yaşından virüp eḥfāl-i ḡama kıt

6. Müje elmāsı ile deldi yāḳut

müjgān:

1. **müjgānı**: -ı

Mesnevi 11

Mısra: 66

Sevgilinin oka benzeyen kirpikleri.

65. İki āhūları şāhīne beñzer

66. Siyeh müjgānı olmuş āña şepher

2. **müjgānlarumdur**: -lar, -(u)m, -dur

Mesnevi 34

Mısra: 116

Kirpikler.

115. Ṭatarsa ol elinde ṭiğ-i ḥun-rīz

116. Benüm müjgānlarumdur ḥancer-i ṭīz

3. **müjgānlarum**: -lar, -(u)m

Mesnevi 34

Mısra: 130

Kirpikler.

129. Henüz nergislerüm āşüb -cāndur

130. Henüz müjgānlarum ṭiğ ü sināndur

4. **müjgānum: -(u)m**
Mesnevi 34
Mısra: 138
Kirpikler.

137. Benem her mähzūnuñ pādşāhı
138. Gözüüm cellād ü müjgānum sipāhı

mukābil:

1. **mukābil:**
Mesnevi 12
Mısra: 64
Mukabele eden. Karşısında bulunan, karşı. Muhatab.

63. Bir āyīne düzüp üstād-ı kāmīl
64. Qodı revzenlere anı mukābil

2. **mukābil:**
Mesnevi 15
Mısra: 219
Mukabele eden. Karşısında bulunan, karşı. Muhatab.

219. Mukābil birbirine mihr ile mäh
220. Tecellī 'ālemindeyken penāgāh

mukābil olma:

1. **mukābil olma: -ma**
Mesnevi 10
Mısra: 61
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Karşısına çıkmak, karşı karşıya gelmek.

61. Garībūñ āhına olma mukābil
62. Söyündürme çerāğ-ı bahtuñı bil

mukābil ols':

1. **mukābil ols': -s'**
Mesnevi 23
Mısra: 105
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Karşı karşıya gelmek, karşısına çıkmak; doğmak.

105. Mukābil ols' aña hürşid-i rahşān
106. Geçer havf ile üstinden şitābān

mükāfat eyle:

1. **mükāfat eyle:**
Mesnevi 33
Mısra: 52
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Karşılık vermek.

51. Ne cānān kim ide iğmāz u ihmāl
52. Sevüp ğayrin mükāfat eyle fi'l-hāl

mükāfat itdi:

1. **mükāfat itdi: -di**
Mesnevi 12
Mısra: 122
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Ödüllendir-

121. Olurdum dirdi ağlayana hāndān
122. Mükāfat itdi şimdi baña devrān

mükārin k'ola:

1. **mükārin k'ola: -a**
Mesnevi 5
Mısra: 47
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Ulaşmış, erişmiş, yaklaşmış olmak.

47. Ne söz k'ola mükārin i'tibāra
48. Oqurlar la'l olursa seng-i hāra

mukarrer:

1. **mukarrer:**
Mesnevi 3
Mısra: 59
Kesin, şüphesiz, sağlam, karara bağlanmış.

59. Mukarrer nā-sezālıkdur ne şübhe
60. Kemāl-i bī-ḥayālīkdur ne şübhe

2. **mukarrer:**
Mesnevi 16
Mısra: 129
Kesin, şüphesiz.

129. Eyü yavuz ne itdünse mukarrer
130. Gelür yoluña bir bir ey birāder

3. **mukarrer:**
Mesnevi 26
Mısra: 146
Kararlaştırılmış, gerçekleşmesi kesin.

145. Çe ger çekdüñ firākum şavletini
146. Mukarrer bil vişālüm devletini

4. **mukarrer:**
Mesnevi 27
Mısra: 220
Şüphesiz.

219. Olursañ Yūsuf-ı Ken'āna hem-ser
220. Qapar gör ki āḫir ecel mukarrer

5. **mukarrer:**
Mesnevi 28
Mısra: 33
Şüphesiz.

33. Ölen ardınca ölmüş yoq mukarrer
34. Ne bunca ğam çekersin ey gül-i ter

mukayyed olmaduñ:

1. **mukayyed olmaduñ: -ma, -duñ**
Mesnevi 4
Mısra: 95
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Bağlanmak.

95. Mukayyed olmaduñ bu i'tibāra
96. Göz açup kılmaduñ ğayre nizāre

mukayyed olmayup:

1. **mukayyed olmayup: -ma, -(y)up**
Mesnevi 23
Mısra: 185
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Önem vermemek, önemsememek.

185. Mukayyed olmayup hiç ta'n-ı ḥalka
186. İderdüm gözlerüm bābına ḥalka

mukbil:

1. **mukbil:**

Mesnevi 11

Mısra: 24

Bahtı açık ve tâlihli, yüce mevki ve makamlara erişmiş olan.

23. Harf-i hörde-bîn ü kâr-dîde

24. Sözi maqbül özi mukbil güzîde

mükemmel olaldan:

1. **mükemmel olaldan:-aldan**

Mesnevi 27

Mısra: 13

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Kusursuz olmak.

13. Olaldan zür-ı bâzûsı mükemmel

14. Degüldür Bîsütün yanında hırdal

mükemmel olmağa:

1. **mükemmel olmağa:-a**

Mesnevi 36

Mısra: 23

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Kusursuz, tam, eksiksiz olmak.

23. Binâ-yı mihr olmağa mükemmel

24. Gerekdür dirhem ü mehr-i muaccel

mukîm:

1. **mukîm:**

Mesnevi 27

Mısra: 185

*Ar. İkâmet eden, sâkin, ârâm-sâz:
mukîm elçi.*

185. Mukîm iken olisersin misâfir

186. Ne müşkül olmaz iseñ râd-ı vâfir

mukîm-i tengnâ-yı künc-i hayret:

1. **mukîm-i tengnâ-yı künc-i hayret:**

Mesnevi 5

Mısra: 24

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Hayret(şaşkınlık-ne yapacağını bilememe) köşesinin dar geçidinin sakini(oturanı).Hayret sözüyle tasavvuftaki hayret makamına da gönderme de bulunmaktadır.

23. Dir ey murğ-ı esîr-i dâm-ı vahşet

24. Mukîm-i tengnâ-yı künc-i hayret

muktezâ:

1. **muktezâsınca:-sı, -n, -ca**

Mesnevi 2

Mısra: 59

Bir şeyin mucibi, icap ve iktizası, neticesi.

59. İrâdet muktezâsınca olur iş

60. Dimez çün ü çirâ hiç şâh ü dervîş

mülâyim k'olmaya:

1. **mülâyim k'olmaya:-ma, -(y)a**

Mesnevi 33

Mısra: 45

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Mülâyim ki olmak. Ki vezin nedeniyle

k' biçiminde kullanılmıştır. Mülâyim olmak: Uygun olmak.

45. Perî k' olmaya insâna mülâyim

46. Ne lâzım ağız egmek aña dâyim

mülâyim olsa:

1. **mülâyim olsa:-sa**

Mesnevi 18

Mısra: 74

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Yumuşak, ılımlı olmak.

73. Gerek te' hîr şer işlerde dâyim

74. Olur te' hîr haber olsa mülâyim

mülâzım:

1. **mülâzım:**

Mesnevi 5

Mısra: 193

Bir kimseye tutunup kalan, ondan ayrılmayan.

193. Sa'âdet âstânında mülâzım

194. Özine baht ü devlet farz lazım

mülemma':

1. **mülemma':**

Mesnevi 36

Mısra: 45

Parlak, renk renk.

45. Kemerler mâh-ı nev gibi mülemma'

46. Kuşanmışlar giyüp tâc-ı muraşşa'

mülemma' olup:

1. **mülemma' olup:-up**

Mesnevi 18

Mısra: 98

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Parlamak, renk renk olmak.

97. Giyüp zer-beft ü dîbâlar muraşşa'

98. Olup dürr ü cevâhîrle mülemma'

mülk:

1. **mülkine:-i, -n, -e**

Mesnevi 2

Mısra: 44

Ülke II Saltanat III Bir padişahın yönetimi altında bulunan bölge.

43. Tokuz çerhi yire geçürse bir bir

44. İrişür mülkine tebdil ü tahyir

2. **mülk:**

Mesnevi 3

Mısra: 86

Ülke II Saltanat III Bir padişahın yönetimi altında bulunan bölge.

85. Ve ger şalsañ ceħîme bî-tevaḳḳuf

86. Senündür mülk hem ḥükm ü taşarruf

3. **mülke:-e**

Mesnevi 5

Mısra: 139

Memleket, ülke.

139. Ne mülke kim vire ḥükm-i ḥümâyün

140. Ola İnnâ fetahnâ aña mazmun

4. **mülkine:** -i, -n, -e
Mesnevi 7
Mısra: 22
Memleket, ülke.

21. 'Azîmet Hüdhdün cānuñda kōndur
22. Sōz iklīmın Sebā mülkine dōndür

5. **mülkünde:** -i, -n, -de
Mesnevi 10
Mısra: 33
Memleket, ülke.

33. Cihān mülkünde 'adl ile çıkar ad
34. Disün aduñ işiden āferīn-yād

6. **mülküñ:** -iñ
Mesnevi 11
Mısra: 126
*Ülke II Saltanat III Bir padişahın
yönetimi altında bulunan bölge.*

125. Hezārān gül-ruḡ anuñ lālesidür
126. O mülküñ pādīşāhī ḫālesidür

7. **mülk:**
Mesnevi 15
Mısra: 227
*Ülke II Saltanat III Bir padişahın
yönetimi altında bulunan bölge.*

227. Kālupdur taḡt ḫālī mülk tehnā
228. Yetiş kim olmaya bir fitne peydā

8. **mülkin:** -i, -n
Mesnevi 19
Mısra: 141
*Ülke II Saltanat III Bir padişahın
yönetimi altında bulunan bölge.*

141. İdüp her şāḫ mülkin saña teslīm
142. Elüñ altında olsun heft iklīm

9. **mülkine:** -i, -n, -e
Mesnevi 27
Mısra: 149
Memleket, ülke II dünya.

149. Bekā mülkine Ferhād-ı ciger-ḫün
150. Gōneldi nā-murād ü zār ü maḫzün

10. **mülke:** -e
Mesnevi 28
Mısra: 64
Memleket, ülke.

63. Yemenden bir 'aḫīḡ olsa n'ola dūr
64. Süheyl ol mülke virsün tek hemān nūr

11. **mülkine:** -i, -n, -e
Mesnevi 31
Mısra: 43
Memleket, ülke.

43. Çü Ḥusrev virdi Ermen mülkine nūr
44. Görüp kaşrın o ḫüruñ oldu mesrur

12. **mülke:** -e
Mesnevi 36

Mısra: 281
Memleket, ülke.

281. Çü mülke ol zaḡar oldu havāle
282. Kılurdi ḫalḡ bülbül gibi nale

13. **mülkin:** -i, -n
Mesnevi 37
Mısra: 25
Memleket, ülke.

25. Çemen mülkin idüp nālān ü tārāc
26. Ḥazān eşcārı ḫodı yalın ü ac

14. **mülkine:** -i, -n, -e
Mesnevi 37
Mısra: 65
Memleket, ülke.

65. Bulam dirseñ sa 'ādet mülkine yol
66. Nebīnün dīnine gir Müslümān ol

15. **mülkünde:** -i, -n, -de
Mesnevi 37
Mısra: 107
Memleket, ülke.

107. Cihān mülkünde şanma kim ulusun
108. Ḥaḡuñ bir kihter ü kemter ḫulusın

16. **mülküñ:** -iñ
Mesnevi 37
Mısra: 135
Memleket, ülke.

135. Ne mülküñ pādīşāhidur 'Arabda
136. Ne burcuñ mihr ü māhidur nesebde

17. **mülkinüñ:** -i, -nün
Mesnevi 38
Mısra: 15
Memleket, ülke.

15. 'Acem mülkinüñ uluları nā-gāḫ
16. Didiler aña bir gün ey şehenşāḫ

18. **mülk:**
Mesnevi 38
Mısra: 38
Memleket, ülke.

37. İderseñ sen de ihmāl ey şehenşāḫ
38. Çıkar mülk elden āḡāḡ olḡıl āḡāḫ

19. **mülkünde:** -i, -n, -de
Mesnevi 38
Mısra: 56
Memleket, ülke.

55. Ne öḡsüz k'atadan ḫalmış zeri yoḡ
56. Cihān mülkünde ḫiç anuñ yeri yoḡ

20. **mülkünde:** -i, -n, -de
Mesnevi 40
Mısra: 69
Memleket, ülke.

69. Niçe Şeyḫī suḡan mülkünde sulḡān
70. Kemīne çākeri Ḥassān ü Selmān

mülk ü māl-i husrev:

1. **mülk ü māl-i husrev:**
Mesnevi 37
Mısra: 170
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Hüsrev'in malı ve mülkü.

169. Hem cyle oldı āhir hāl-i Hüsrev
170. Tağıldı cümle mülk ü māl-i Hüsrev

mülket:

1. **mülkete:-e**
Mesnevi 11
Mısra: 128
Ülke, yurt.

127. Mehîñ Bânü dinür bir ulu 'avret
128. İder ol mülkete hüküm ü hükümet

2. **mülketinüñ:-i, -nüñ**
Mesnevi 26
Mısra: 1
Ülke, yurt.

1. Sa'âdet mülketinüñ kârbânı
2. Urur bu resme kûs-ı şâdmânı

3. **mülketinde:-i, -n, -de**
Mesnevi 33
Mısra: 58
Ülke, yurt.

57. Meger var idi bir serv-i semen-ber
58. Şifâhân mülketinde adı Şekker

mülket-i irâna:

1. **mülket-i irâna:-a**
Mesnevi 37
Mısra: 103
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İran ülkesi.

103. Degülsin mülket-i irâna mâlik
104. Ne cisme hâkim ü ne cânâ malik

mülk-i cane:

1. **mülk-i cane:-e**
Mesnevi 11
Mısra: 50
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gönül memleketi.

49. Ser-i zülfi belâ-yı cavidâne
50. Şalar aşüb-i fitne mülk-i cane

mülk-i cihâna:

1. **mülk-i cihâna:-a**
Mesnevi 2
Mısra: 49
Kelime Tipi: -
Dünya memleketi.

49. Kimini şâh ider mülk-i cihâna
50. Kimin muhtâc ider bir pâre nâna

mülk-i ermenden:

1. **mülk-i ermenden:-den**
Mesnevi 11
Mısra: 174

Kelime Tipi: Kalıp İfade

Ermeni yurdu (ülkesi), Ermenistan.

173. Yanımda tırma bir sa'at revân ol
174. Hemân tüt mülk-i Ermenden yaña yol

mülk-i ğayra:

1. **mülk-i ğayra:-a**
Mesnevi 16
Mısra: 143
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Başkasının, yabancının her türlü malı.

143. Ta'addî kıлма mülk-i ğayra hergiz
144. Ki tâ olmayasın mülküñde 'âciz

mülk-i irân:

1. **mülk-i irân:**
Mesnevi 38
Mısra: 49
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İran Mülkü, İran Memleketi.

49. Şanurdı gitse Hüsrev mülk-i irân
50. Kâla uz kendine ol tıfl-ı nâ-dân

mülk-i nazm şâhı:

1. **mülk-i nazm şâhı:**
Mesnevi 38
Mısra: 268
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Şîr ülkesinin sultanı.

267. Ne hoş dimişdür ol şeyh-i ilâhî
268. Nizâmî ya'nî mülk-i nazm şâhı

mülküñde 'âciz olmayasın:

1. **mülküñde 'âciz olmayasın:-ma, -(y)a, -sın**
Mesnevi 16
Mısra: 144
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kendi malı ve mülkü bulunduğu hade başkasına muhtaç durumda kalmak, malı acziyetini gidermeye yetmemek.

143. Ta'addî kıлма mülk-i ğayra hergiz
144. Ki tâ olmayasın mülküñde 'âciz

müm:

1. **müm:**
Mesnevi 17
Mısra: 40
Bal mumu, crimiş iç yağı, parafin, stearik asit gibi maddelerden daha çok çubuk şeklinde dondurularak yapılan ve ışığından faydalanmak için ortasına yerleştirilmiş bir fitili üst kısmından yakmak suretiyle kullanılan basit bir aydınlatma aracı, şem'.

39. Şehâ ma'lümdür Yezdâna ma'lüm
40. Bu oddan bende yandum nitekim müm

2. **müm:**
Mesnevi 24
Mısra: 28
Mum.

27. Derün-ı dilden âh itse o mazlûm
28. Erirdi seng-hâre nitekim müm

mü'min:

1. **mü'minlere:** -ler, -e

Mesnevi 1

Mısra: 26

Ar. İman eden, inanan, kalp ile tasdik, dil ile ikrar eden. Cem'i: mü'minîn: imâmü'l-mü'minîn. Müennesi: mü'mine. Cem'i: mü'minât.

25.hâ kim buldı dergâhuında 'izzet

26. Olur mü'minlere tâc-ı hidâyet

2. **mü'min:**

Mesnevi 2

Mısra: 63

Ar. İman eden, inanan, kalp ile tasdik, dil ile ikrar eden. Cem'i: mü'minîn: imâmü'l-mü'minîn. Müennesi: mü'mine. Cem'i: mü'minât.

63. Ne mü'min kendü dîninden haber-dâr

64. Ne hüd kâfir ider küfrine ikrâr

mümtâz oldu:

1. **mümtâz oldu:** -dı

Mesnevi 2

Mısra: 8

Kelime Tipi: -

Ayrı tutulmak, üstün tutulmak.

7. Çün oldu nür-ı a'zam şu'le-perdâz

8. Hâkâyık birbirinden oldu mümtâz

münacât iderdi:

1. **münacât iderdi:** -er, -di

Mesnevi 14

Mısra: 125

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Yalvarmak.

125. İderdi Hâkka zârî vü münacât

126. Sürerdi şöyle güm-reh her yaña at

münâdi:

1. **münâdiler:** -ler

Mesnevi 9

Mısra: 37

Ar. Nidâ edici, çağırıcı, dellâl.

37. Münâdiler şalup şehri diyâra

38. Çağırtdı kim nihân ü âşkâre

2. **münâdiler:** -ler

Mesnevi 36

Mısra: 63

Ar. Nidâ edici, çağırıcı, dellâl.

63. Münâdiler idüp yir yir nidâyı

64. Şalarlar köye vü kende şadâyı

3. **münâdi:**

Mesnevi 36

Mısra: 71

Ar. Nidâ edici, çağırıcı, dellâl.

71. Çıkarđı bu nidâ ile münâdi

72. Perî-peykerler ü hürî-nijâdı

münakkaş:

1. **münakkaşdur:** -dur

Mesnevi 12

Mısra: 27

Nakişlı, süslü.

27. Münakkaşdur der ü dîvârı rengîn

28. Nişîmen idinüpdür anı Şîrîn

2. **münakkaş:**

Mesnevi 18

Mısra: 132

Nakişlı, süslü.

131. Mehîn Bânü düzettî şâha me'vâ

132. Münakkaş hargeh ü çetr-i mu'allâ

münâsib:

1. **münâsib:**

Mesnevi 11

Mısra: 14

Yaraşır, uygun.

13. Gönül hoş eyleyüp nüş itdi şahbâ

14. Münâsib yâr ile hâlvette tenhâ

2. **münâsib:**

Mesnevi 11

Mısra: 20

Uygun, yerinde//yakaşık, yaraşık.

19. Bu kânun idi kim her bir muşâhib

20. Diye bir kışşa ammâ ki münâsib

3. **münâsib:**

Mesnevi 18

Mısra: 151

Uygun, yerinde//yakaşık, yaraşık.

151. Münâsib şi'rler oğurdu kavvâl

152. Virürdi ehl-i bezme veed ile hâl

4. **münâsib:**

Mesnevi 27

Mısra: 32

Yaraşır, uygun.

31. Degülven zâlim ü gaddâr ü gâşib

32. Baña Şîrîn ü ben aña münâsib

münevver:

1. **münevverdür:** -dür

Mesnevi 34

Mısra: 124

Nurlu, parlak, ziyadâr, dırahşân.

123. Mu'ağtardur cihân sünbüllerümden

124. Münevverdür dil ü cân güllerümden

münevver kıldı:

1. **münevver kıldı:** -dı

Mesnevi 19

Mısra: 90

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Aydınlatmak.

89. Çü rüşen oldu şem'-i şubhğâhî

90. Münevver kıldı âfâkı kemâhî

münevver olur:

1. **münevver olur:** *-(u)r*

Mesnevi 17

Mısra: **84**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Parlamak, ışıldamak.

83. Nihân olmasa ger hürşid-i hâver

84. Olur mıydı meh-i tâbân münevver

munezzem:

1. **munezzem:**

Mesnevi 40

Mısra: **35**

Art arda; ardi sıra.

35. Kabûlin nazmuma k'ide munezzem

36. Tola ebyât ü eş'âr ile 'âlem

münharif oldu:

1. **münharif oldu:** *-di*

Mesnevi 33

Mısra: **108**

Kelime Tipi: **Deyim**

Sapmak, yön değiştirmek; mec. zevk aldığı ya da hoşlandığı şeyden vazgeçmek, soğumak.

107. İrüp Pervîze acı üzre acı

108. Şekerden münharif oldu mizacı

münis:

1. **münisüm:** *-(ü)m*

Mesnevi 23

Mısra: **143**

(Ar.) Alışılan, cana yakın; arkadaşı.

143. Ne yanumda enîsüm münisüm var

144. Ne ahvâlüm şorar bir kimse her-bâr

2. **münisüm:** *-(ü)m*

Mesnevi 24

Mısra: **130**

(Ar.) Alışılan, cana yakın; arkadaşı.

129. Didi kim ey cihân-dîde nedîmüm

130. Enîsüm münisüm yâr-ı kadîmüm

3. **münisüm:** *-(ü)m*

Mesnevi 38

Mısra: **130**

Dost, can yoldaşı.

129. Ğam alsun gönlümü kim gitdi yârum

130. Enîsüm münisüm hem Ğam-güsârüm

münis olunca:

1. **münis olunca:** *-ınca*

Mesnevi 19

Mısra: **47**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Uysal olmak.

47. Zen ölüp âdeme münis olunca

48. Turur maḥbûb ancak şubḥ olunca

muntazır:

1. **muntazır:**

Mesnevi 24

Mısra: **75**

İntizâr eden, gözleyen, bekleyen.

75. Giceye muntazır ol zâr ü maḥzûn

76. Nitekim tal'at-ı Leylâya Mecnûn

müptelâ:

1. **müptelâya:** *-(y)a*

Mesnevi 32

Mısra: **121**

Bir şeye kendini kaptırılmış olan, tutulmuş, düşkün.

121. İdüp ben müptelâya cevri ü ḳahrı

122. Ḳoyup nûşî şunarsın niş zehri

mür:

1. **mür:**

Mesnevi 5

Mısra: **153**

F. Karınca.

153. Süleymân tûtalum mür ile peyvend

154. İdermiş ola mı Belḳîsa mânend

2. **mür:**

Mesnevi 23

Mısra: **124**

Far. Karınca, naml. mürçe.

123. Şanasın ḳabre girdi mürde-i 'ür

124. Ya düşdi ejdehâ ağzıma bir mür

mür ol:

1. **mür ol:**

Mesnevi 5

Mısra: **59**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Karınca olmak.

59. Gerek mür ol gerek mürğ-ı suḫan-dân

60. Ḳayurma dest-güründür Süleymân

mür oldu:

1. **mür oldu:** *-di*

Mesnevi 16

Mısra: **110**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Karınca olmak.

109. Ğurûr u kibr ü kininden o maḡrûr

110. Be-âḫîr oldu ejderhâ-gîre mür

murabba' oturdu:

1. **murabba' oturdu:** *-di*

Mesnevi 13

Mısra: **40**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Bağdaş kurup oturmak.

39. Ḳurıldı zer-nişân taḫt-ı muraşşa'

40. Oturdu Ḳusrev-i 'âlem murabba'

murâd:

1. **murâduñ:** *-(u)ñ*

Mesnevi 4

Mısra: **102**

Maksat, istek.

101. Ḳamu maḳşûduñ oldu ḫâşıl ânda

102. Murâduñ ḳalmadı iki cihanda

2. **murāduñi**: -(u)ñ
Mesnevi 5
Mısra: 185
Maksat, meram, niyet.

185. Tažallümse murāduñ ey dil-i zār
186. Yüz ur bir āstān-ı ‘adle her-bār

3. **muradı**: -ı
Mesnevi 5
Mısra: 192
Istek, dilek, arzu.

191. Tağılmışdur cihāna ‘adl ü dādı
192. Müyesserdür Hūdādan her muradı

4. **murāduñsa**: -uñ, -sa
Mesnevi 10
Mısra: 41
Istek, dilek, arzu.

41. Eger ‘asker murāduñsa firāvān
42. Sipāha dāyim ihsān eyle ihsān

5. **murādum**: -(u)m
Mesnevi 15
Mısra: 27
Istek, dilek, arzu.

27. Pes ey dāye budur senden murādum
28. Olasın bu hevālarda kanadum

6. **murāduñi**: -(u)ñ
Mesnevi 15

Mısra: 34
Istek, dilek, arzu.

33. Buyur her ne dilerseñ öyle olsun
34. Murāduñ her neyise söyle olsun

7. **murādum**: -(u)m
Mesnevi 17
Mısra: 69
Istek, dilek, arzu.

69. Murādum bu ki ey serv-i ser-efrāz
70. İkinde olmayasın derde dem-sāz

8. **murādın**: -ı, -n
Mesnevi 21
Mısra: 42
Arzu, istek.

41. Nigārın eyleyüp ta ‘zīm ü tekrīm
42. Murādın itdi bir bir aña tefhīm

9. **murāda**: -a
Mesnevi 36
Mısra: 149
Istek, dilek, arzu.

149. Murādınca murāda oldı dāver
150. Sa ‘adetde sitāre-baht yaver

10. **muradı**: -ı
Mesnevi 36
Mısra: 253
Istek, dilek, arzu.

253. Temāmēt el virince her murādı
254. Ğurūrından unutdı ‘adl ü dadı

11. **murādum**: -(u)m
Mesnevi 38
Mısra: 119
Istek, dilek, arzu.

119. Murādum ‘aksine dönderdün ey çerğ
120. Dile ğam gerdini kondurduñ ey çerğ

murāda irdi:

1. **murāda irdi**: -dı
Mesnevi 38
Mısra: 220
Kelime Tipi: **Deyim**
İsteğine kavuşmak, dileği gerçekleştirmek, arzusu yerine gelmek.

219. Çü tatlu yārçün cān virdi Şīrīn
220. Dü ‘ālemde murāda irdi Şīrīn

murāda ırgürseñi:

1. **murāda ırgürseñi**: -se, -ñ
Mesnevi 15
Mısra: 243
Kelime Tipi: **Deyim**
Murada eriştirmek: Çok istediği şeye kavuşturmak.

243. Kimi vaşl ile ırgürseñ murāda
244. Ne ğamlar çekdürürsin ol arada

murāda ırgürür:

1. **murāda ırgürür**: -(ü)r
Mesnevi 24
Mısra: 138
Kelime Tipi: **Deyim**
Murada eriştirmek: Çok istediği şeye kavuşturmak.

137. Hüner yirde komaz hiç şāhibini
138. Murāda ırgürür her tālibini

murādına vāşıl olmadı:

1. **murādına vāşıl olmadı**: -ma, -dı
Mesnevi 33
Mısra: 117
Kelime Tipi: **Deyim**
Muradına ermek: Çok istediği şeye kavuşmak.

117. Murādına çü dil olmadı vāşıl
118. Şekerden yok baña bir zerre hāşıl

murādınca:

1. **murādınca**:
Mesnevi 36
Mısra: 149
İstenilen şekilde, arzu edildiğince.

149. Murādınca murāda oldı dāver
150. Sa ‘adetde sitāre-baht yaver

murādınca ola:

1. **murādınca ola**: -a
Mesnevi 24
Mısra: 15
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Murad ettiği gibi (arzu ettiği gibi) olmak.

15. Kişinün kim murādınca ola dehr
16. Zülāl-i Hızır olur nüş itse ger zehr

murādum kal'ası fethin:

1. **murādum kal'ası fethin:** *-in-n*

Mesnevi 1

Mısra: **54**

Kelime Tipi: -

Murād(a.i.)arzu,istek, dilek. kal'a(a.i.) kale, hisar. feth(a.i.) açma, açılma. İsteğimin kalesini açma(isteğimin kalesinin fethi).

53. Za'îfem kuvvet-i bāzū naşib it
54. Murādum kal'ası fethin qarîb it

murādum kebki:

1. **murādum kebki:**

Mesnevi 1

Mısra: **100**

Kelime Tipi: -

Arzumun keklîği; arzu keklîği.

99. Senün emrünüle açam bāl ü çengāl
100. Şikâr ola murādum kebki der-hāl

murassa':

1. **muraşsa':**

Mesnevi 18

Mısra: **97**

Kıymetli taşlarla bezenmiş.

97. Giyüp zer-beft ü dîbâlar muraşsa'
98. Olup dürr ü cevâhîrle mülemma'

murdar murdar:

1. **murdar murdar:**

Mesnevi 4

Mısra: **67**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Mundar, kirlî, pis.(İkileme).

67. Didün bu cîfeye murdar murdar
68. Kamu tâliblerine kelb-i bāzâr

2. **murdar murdar:**

Mesnevi 16

Mısra: **147**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Mundar, kirlî, pis.(İkileme).

147. Çü dünyâ kahbedür murdar murdar
148. Er olan aña meyl itmek zihî 'âr

mürde:

1. **mürde:**

Mesnevi 15

Mısra: **104**

Ölü, ölmüş.

103. Yürürem has gibi deryâ yüzinde
104. Ne mürde dimelüyem ben ne zinde

2. **mürden:-n**

Mesnevi 25

Mısra: **56**

Ölü, ölmüş.

55. Niçe biñ canluymaş şaşdan demürden
56. Naşib olmaz gam-ı yâr ile mürden

3. **mürde:**

Mesnevi 40

Mısra: **34**

Ölü; bitkin, perişan.

33. Mesîhâsâ kılursa iltifâtı
34. Gele bu mürde cismümün hayâtı

mürde oldı:

1. **mürde oldı:-dı**

Mesnevi 18

Mısra: **41**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Sönmek.

41. Çerâğ-ı bezm-i eflâk oldı mürde
42. Kamu pervâne-i encüm füsürde

mürde olmaz:

1. **mürde olmaz:-maz**

Mesnevi 27

Mısra: **172**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ölmek.

171. Ne sebzedür kim ol pejmürde olmaz
172. Ne zindedür ki âhîr mürde olmaz

mürde-sengin:

1. **mürde-sengin:**

Mesnevi 24

Mısra: **68**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Tabii kurşun oksidi.

67. Meger kim gördi şeb herfini nemnäk
68. Aña gün mürde-sengin şaçdı efläk

mürde-i 'ışk:

1. **mürde-i 'ışk:**

Mesnevi 15

Mısra: **152**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Aşk ölüsü.

151. İki tâze iki pejmürde-i 'ışk
152. İki zinde vü iki mürde-i 'ışk

mürde-i 'ür:

1. **mürde-i 'ür:**

Mesnevi 23

Mısra: **123**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Çıplak, tek gözlü ölü.

123. Şanasın kabre girdi mürde-i 'ür
124. Ya düşdi ejdehâ ağzına bir mür

murğ:

1. **murğ:-ı**

Mesnevi 14

Mısra: **42**

Kuş.

41. Perî-rûlar ki perrân itseler tîr
42. İderlerdi hezarân murğı nağçır

2. **murğam: -am**
Mesnevi 32
Mısra: 69
Kuş.

69. Ne ol murğam ki âsân ola şaydum
70. Ne şol şaydem ki düşvâr ola kaydum

3. **murğem: -em**
Mesnevi 32
Mısra: 119
Kuş. (âşık kastedilerek).

119. Ben o murğem görüp bir dâne hâlûn
120. Tutuldum dâma oldum pây-mâlûn

4. **murğma: -ı, -n, -a**
Mesnevi 33
Mısra: 86
*Kuş II aşğın sevgilinin saçına dolanan
gönlü.*

85. Bunâgüşında ki dürr-i yegâne
86. Şaçı dâmında dil murğma dâne

murğ-âb:

1. **murğ-âb:**
Mesnevi 31
Mısra: 30
Su kuşu.

29. Kızup olmışdı güller şöyle bî-tâb
30. Ayağ başsa aña yanardı murğ-âb

murğ-ı:

1. **murğ-ı:**
Mesnevi 14
Mısra: 44
Kuş.

43. Tab[ı]-bâz ursa her şîrîn-şemâyil
44. Ferahdan rakş ururdu murğ-ı

murğ-ı âbî:

1. **murğ-ı âbî:**
Mesnevi 31
Mısra: 26
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Su kuşu.

25. Görüp hurşiddin şol deñlü tâbı
26. Kebâba reşk iderdi murğ-ı âbî

murğ-ı câna:

1. **murğ-ı câna: -a**
Mesnevi 36
Mısra: 189
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Can, gönül kuşu.

189. Şaçın hoş dâm idüpdür murğ-ı câna
190. Niçün vire beginden gayre dâne

murğ-ı esir-i dâm-ı vahşet:

1. **murğ-ı esir-i dâm-ı vahşet:**
Mesnevi 5
Mısra: 23
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
*Yalnızlık korkusu (karamsarlık)
tuzağının esiri olan kuş.*

23. Dir ey murğ-ı esir-i dâm-ı vahşet
24. Muğm-i tengnâ-yı künc-i hayret

murğ-i hâne:

1. **murğ-i hâne:**
Mesnevi 24
Mısra: 177
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Tavuk.

177. Kaçan lâyıq ola kim murg-i hâne
178. Ola tûî ile hem-âşyâne

murğ-i maksûdum:

1. **murğ-i maşşûdum: -(u)m-um**
Mesnevi 1
Mısra: 95
Kelime Tipi: -
İstek, emel kuşu.

95. Ne mümkün murg-i maşşûdum idem şayd
96. Çü târ-ı 'ankebût olur baña kayd

murğ-ı nâ-tüvâne:

1. **murğ-ı nâ-tüvâne: -e**
Mesnevi 32
Mısra: 19
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Zayıf ve güçsüz kuş.

19. Zihî devlet bu murğ-ı nâ-tüvâne
20. Hümâ ile ola hem-âşyâne

murğ-ı suhan-dân:

1. **murğ-ı suhan-dân:**
Mesnevi 5
Mısra: 59
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
*Söz bilen, güzel söz söyleyen kuş;
bülbül; aşık.*

59. Gerek mür ol gerek murğ-ı suhan-dân
60. Kayurma dest-güründür Süleymân

murğ-ı tîr:

1. **murğ-ı tîr:**
Mesnevi 16
Mısra: 80
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Okun kuşu.

79. Kara toprağa konmağa idüp 'âr
80. Şadır gözlerdi murğ-ı tîr her-bâr

mür-ı fütâde:

1. **mür-ı fütâde:**
Mesnevi 5
Mısra: 171
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Düşkün II Biçâre.

171. Cihânuñ şâhi ey mür-ı fütâde
172. Kaçan muhtâc ola recl-i cerâde

mür-ı mazlûmî:

1. **mür-ı mazlûmî: -ı**
Mesnevi 9
Mısra: 59
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Mazlum karınca.

59. İderler mür-ı mazlûmı dil-efkâr
60. Kaçan kim olmaya Aşaf haber-dâr

mür-ı zâif:

1. **mür-ı zâif:**

Mesnevi 5

Mısra: 155

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Kuvvetsiz karınca \ hem fiziken hem de kudret bakımından güçsüz karınca.

155. Ben ol mür-ı zâif âşüfte-âlem

156. Ayaklarda gubâr-ı pây-mâlem

mürîd-i şâdik olur:

1. **mürîd-i şâdik olur: -(u)r**

Mesnevi 20

Mısra: 8

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Doğru, gerçek (içten bağlılığı olan) mürid.

7. Geçüp ser-halka-yı zencîr-i 'ışka

8. Mürîd-i şâdik olur pîr-i 'ışka

mürşîd-i râh-ı tarikat:

1. **mürşîd-i râh-ı tarikat:**

Mesnevi 5

Mısra: 35

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Tarikat yolunun mürşîdi mürşîd(a.s.) İrşad eden, doğru yolu gösteren, kılavuz.

35. Didi ey mürşîd-i râh-ı tarikat

36. Sözüñ haqdur ne kim didüñ haqikat

murtâz olup:

1. **murtâz olup: -up**

Mesnevi 5

Mısra: 19

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Riyazette bulunmak.

19. Olup bir güşede meşgûl ü murtâz

20. Tama ' ağızını yumdum hem-çü mikrâz

mürür-ı devr-i eyyâm:

1. **mürür-ı devr-i eyyâm:**

Mesnevi 27

Mısra: 181

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Günlerin durmadan değişmesi. (Günlerin bir düzen içinde birbirine eklenmesi).

181. Gelüp geçe mürür-ı devr-i eyyâm

182. Cihân levhînd' elif kıaddüñ ola lâm

mürür eyler:

1. **mürür eyler: -r**

Mesnevi 32

Mısra: 155

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Devr-i daim etmek.

155. Çü tırmaz şubh u şâm eyler mürürü

156. Felek virür gamı alur sürürü

mürüvvet:

1. **mürüvvet:**

Mesnevi 5

Mısra: 202

İnsan olana yakışır nitelik ve fazilet; cömertlik, iyilikseverlik, mertlik.

201. Fütüvvet büstânında şemerdür

202. Mürüvvet âsmânında şamerdür

2. **mürüvvet:**

Mesnevi 7

Mısra: 138

İnsan olana yakışır nitelik ve fazilet; cömertlik, iyilikseverlik, mertlik.

137. Konulmuşdu özinde her fazilet

138. Şecâ'at 'adl ü dâd ile mürüvvet

müsâ:

1. **müsâ:**

Mesnevi 4

Mısra: 75

İsrailoğullarına elçi olarak gönderilen peygamber; Hz. Musa.

75. Beşîr-i maqdemün Müsâ vü 'İsâ

76. Teqaddüm mücib-i fazl ola hâşâ

muşaffâ:

1. **muşaffâ:**

Mesnevi 11

Mısra: 75

Tasfiye edilmiş, pak ve saf kılınmış.

75. Muşaffâ sînesi sîm-âba beñzer

76. Ya sîmîn şahñ içinde âba beñzer

2. **muşaffâ:**

Mesnevi 12

Mısra: 37

Tasfiye edilmiş, pak ve saf kılınmış.

37. Muşaffâ şofalar gül gibi handân

38. Dehendür fi'l-megel dendâne dendân

musahhar:

1. **musahhar:**

Mesnevi 2

Mısra: 58

Boyun eğmiş, emrine âmâde.

57. Ne kim olsa iki 'âlemde peydâ

58. Musahhar kabza-i kıadrinde cem 'â

muşâhib:

1. **muşâhib:**

Mesnevi 11

Mısra: 19

Biriyle karşılıklı konuşan, sohbet arkadaşı olan kimse.

19. Bu kıanon idi kim her bir muşâhib

20. Diye bir kıışsa ammâ ki münâsib

müsâvî:

1. **müsâvî:**

Mesnevi 36

Mısra: 264

Birbirinden ne fazla ne eksik olan, eşit.

263. Dilinde vird ü ezkâr-ı mesâvî
264. Yanında hayr ü şer cümle müsâvî

müşavir:

1. **müşavir:**

Mesnevi 5

Mısra: 197

*Ar. Müşavere edilene, akıl danışılan:
hukuk müşaviri, tabîb-i müşâvir. Cem'i:
müşâvirîn.*

197. Müşavir şâha destür-ı mu'azzam

198. Kerîmü's-şân- maḥdûm-ı mükerrerem

muşavver:

1. **muşavver:**

Mesnevi 6

Mısra: 6

(Ar.) Resimlenmiş.

5. Zâmîründür çü mir'ât-ı Sikender

6. Muşavver ḥâl-i 'âlem anda yek-ser

2. **muşavver:**

Mesnevi 26

Mısra: 34

*Bir şekle, bir biçime konulmuş, şekil
ve suret verilmiş.*

33. Niçe Şîrîn şeker- la'l ü şeker-ḥây

34. Muşavver nürdür yâ gün ya ḥudây

muşavver oldı:

1. **muşavver oldı:-dı**

Mesnevi 26

Mısra: 196

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

*Resim halinde görünme, canlanma,
şekle bürünme.*

195. Muşavver oldı naḫşuñ gözlerüme

196. Müdâvâ olmuş iken 'illetüme

müsellem tutmaz:

1. **müsellem tutmaz:-maz**

Mesnevi 34

Mısra: 54

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Üstün tutmak.

53. Urursın gerçi her dem 'ışkdan dem

54. Velî 'ışk ehli hiç tutmaz müsellem

müselmânlık:

1. **müselmânlık:**

Mesnevi 3

Mısra: 21

Müslümanlık.

21. Müselmânlık olupdur bir kuru ad

22. Bu kâfir nefis elinden dâd ü feryâd

müşerref olam:

1. **müşerref olam:-am**

Mesnevi 40

Mısra: 40

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

*Müşerref olmak; onurlanmak, onur
kazanmak, şereflemek.*

39. Götürürse beni toprakdan Âşaf

40. Olam dürr-i yetîmâsâ müşerref

müşerref olmaz:

1. **müşerref olmaz:-maz**

Mesnevi 6

Mısra: 45

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

*Müşerref olmak; onurlanmak, onur
kazanmak, şereflemek.*

45. Kelâmum dün olup olmaz müşerref

46. Nazâr kılmazsa ger lutf ile Âşaf

müşevveş k'ola:

1. **müşevveş k'ola:-a**

Mesnevi 33

Mısra: 121

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

*Müşevveş ki (vezin gereği k'
biçiminde kullanılmıştır) olmak.
Karmakarışık olmak, karışmak.*

121. Ğam-ı yâr ile dil k'ola müşevveş

122. Bir özge yâr ile olmaz imiş hoş

müşg-i tetâri:

1. **müşg-i tetâri:**

Mesnevi 34

Mısra: 136

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Tatar (Türkistan) miski.

135. Esîri çeşmümün şîr-i şikârî

136. Ğulâmı zülfümün müşg-i Tetârî

müşgîn ğazâl ü nâzeninem:

1. **müşgîn ğazâl ü nâzeninem:-em**

Mesnevi 32

Mısra: 71

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

*Misk kokulu ve narin, cilveli, ince
yapılı ceylan.*

71. Ben ol müşgîn ğazâl ü nâzeninem

72. Kemîngâh-ı cihânda Şîrînem

müşgîn- ğazâle:

1. **müşgîn- ğazâle:**

Mesnevi 19

Mısra: 103

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Misk kokulu ceylan (ğazal, ahu).

103. Egerçi cümlesi müşgîn- ğazâle

104. Velîkin şîre olurlar ḥavâle

müşgîn ider:

1. **müşgîn ider:-er**

Mesnevi 18

Mısra: 103

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Misk kokulu etmek.

103. İder sünbülleri etrâfî müşgîn

104. Ki her biri ğazâl-i Çîn ü Maçîn

müşgîn-girih:

1. **müşgîn-girihler:-ler**

Mesnevi 15

Mısra: 162

Misk kokulu, siyah; bağ, düğüm.

161. Birinün zülfî dâvuğî -zırıklar

162. Birinün kaşları müşğîn-girihler

müşk:

1. **müşk:**

Mesnevi 28

Mısra: 94

Misk, misk kokusu.

93. Çü bu üslüba kâtib yazdı nâme

94. Hârîr üstinde şan müşk ezdi hâme

müşk olsa:

1. **müşk olsa: -sa**

Mesnevi 24

Mısra: 229

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Misk olmak.

229. Dimâğ-ı 'andelibe olsa gül müşk

230. Olur 'üd âteş-i germe has-ı huşık

müşk-ezfer olupdur:

1. **müşk-ezfer olupdur: -up, -dur**

Mesnevi 34

Mısra: 125

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Misk kokulu olmak.

125. Henüz zülfüm olupdur müşk-ezfer

126. Henüz açıldı bağumda gül-i ter

müşk-i ezfer:

1. **müşk-i ezfer:**

Mesnevi 17

Mısra: 18

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Güzel kokulu misk.

17. Alup ya'nî ele kilik-i nigün-ser

18. Döküp kâfür üzere müşk-i ezfer

2. **müşk-i ezfer:**

Mesnevi 30

Mısra: 7

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Güzel kokulu misk.

7. Döküp kâfür üzere müşk-i ezfer

8. Şaha hâlini 'arz itdi ser-â-ser

müşk-i hoş-bü:

1. **müşk-i hoş-bü:**

Mesnevi 17

Mısra: 32

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Hoş kokulu misk.

31. Libâs-ı 'ömr-i nâfe olsa ger çäk

32. Olur mı müşk-i hoş-bü hiç gâmnäk

müşk-i terdür:

1. **müşk-i terdür: -dür**

Mesnevi 4

Mısra: 39

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Taze misk.

39. Ne hâtem penbe üzere müşk-i terdür

40. Yâhud ebr-i sefid içre kâmerdür

müşkil:

1. **müşkil:**

Mesnevi 20

Mısra: 22

*Halledilmesi, çözüme kavuşturulması
güç iş veya mesele, zorluk, güçlük, zor.*

21. Ne 'ışk olsun bu bir derd-i dil ancak

22. Bunuñ âsânı yok hep müşkil ancak

2. **müşkil:**

Mesnevi 34

Mısra: 85

Güç, zor, sıkıntılı.

85. Niçe bilsünler anı müşkil idi

86. Ki ten derdi degül derd-i dil idi

müşkil olur:

1. **müşkil olur: -(u)r**

Mesnevi 5

Mısra: 52

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Zor olmak.

51. Kaçan fark olmasa haqq ile bâtı

52. Olur söz söylemek gâyetde müşkil

müslim oldı:

1. **müslim oldı: -dı**

Mesnevi 2

Mısra: 61

Kelime Tipi: -

*Müslim(a.s.): Müslüman Müslim oldı:
Müslüman oldu.*

61. Aña kim didi Müslim oldı İslâm

62. Şuña kim kâfir oğur virür aḥkâm

2. **müslim oldı: -dı**

Mesnevi 2

Mısra: 61

Kelime Tipi: -

*Müslim(a.s.): Müslüman Müslim oldı:
Müslüman oldu.*

61. Aña kim didi Müslim oldı İslâm

62. Şuña kim kâfir oğur virür aḥkâm

müslüman ol:

1. **müslümân ol:**

Mesnevi 37

Mısra: 66

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

İslamiyeti kabul etmek.

65. Bulam dirseñ sa'âdet mülkine yol

66. Nebînüñ dînine gir Müslümân ol

2. **müslümân ol:**

Mesnevi 37

Mısra: 66

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

İslamiyeti kabul etmek.

65. Bulam dirseñ sa'âdet mülkine yol

66. Nebînüñ dînine gir Müslümân ol

müşrik:

1. **müşrikleri:** *-ler, -i*
Mesnevi 1
Mısra: 21
Müşrik(a.s. şirk'ten): Allah'a şerik, ortak koşan.

21. İder müşrikleri ol dem[de] pā-māl
22. Siyāsetgāh-ı kahrūnd'olsa çeğāl

müşt:

1. **müşt:**
Mesnevi 15
Mısra: 114
Yumruk.

113. Kef-i deryā ki yokdur anda engüşt
114. Baña her bir hūbābı gösterür müşt

2. **müşt:**
Mesnevi 20
Mısra: 43
Yumruk.

43. Dem-ā-dem müşt ile gögsin dögerdi
44. Anuñçün sinesi gök gök gögerdi

müşt urup:

1. **müşt urup:** *-up*
Mesnevi 17
Mısra: 51
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yumruk vurmak.

51. Urup pistānlarumdan sīneme müşt
52. İşirdum hayret ağzıyla engüşt

müstağrık oldı:

1. **müstağrık oldı:** *-dı*
Mesnevi 22
Mısra: 116
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gark olmak, dalmak, batmak.

115. Tecellī nūrına müstağrık oldı
116. Yitürdi kendü kendin oldı güm-rāh

müştāk:

1. **müştāk:**
Mesnevi 11
Mısra: 72
İştıyaklı, arzū-mend: müştāk-ı cemāl. müştākane müştākçasına. Cem'i Arapça "müştākin", Farsice "müştākan"dır.

71. Zenaħdānı gümüşden top u berrāk
72. Kim aña çerhūnı altun topı müştāk

2. **müştāk:**
Mesnevi 36
Mısra: 228
İştıyaklı, arzū-mend: müştāk-ı cemāl. müştākane müştākçasına. Cem'i Arapça "müştākin", Farsice "müştākan"dır.

227. İdüp şevk ile var tākātların tāk
228. Şarıldı birbirine iki müştāk

müştāk olurlard':

1. **müştāk olurlard':** *-(u)r, -lar, -d'*
Mesnevi 18
Mısra: 164
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Can atan.

163. Şehūn dil-berlerinden her semen-sāk
164. Olurlard' anlaruñ vaşlına müştāk

müstemci' olan:

1. **müstemci' olan:** *-an*
Mesnevi 1
Mısra: 32
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
(Kendinde) toplanmış olmak.

31. Bu mecmū'aña dindi ism-i zātī
32. Budur müstemci' olan her şıfātı

müstedām it:

1. **müstedām it:**
Mesnevi 6
Mısra: 63
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Devamlı, kalıcı, pâyidar etmek.

63. Müdām it müstedām it ber-devām it
64. Cihān ser-keşlerin emrine rām it

müstemend:

1. **müstemend:** *-em*
Mesnevi 15
Mısra: 107
(Fa.) Üzgün, belaya uğramış.

107. Zebūnem müstemendem zār ü muhtāc
108. Haşad itdi beni gird-āb ü emvāc

2. **müstemendi:** *-i*
Mesnevi 23
Mısra: 194
(Fa.) Üzgün, belaya uğramış.

193. Tolaşup boynuma āhum kemendi
194. Egerçi kim çeker ben müstemendi

3. **müstemendem:** *-em*
Mesnevi 25
Mısra: 88
(Fa.) Üzgün, belaya uğramış.

87. İlāhī neyleyem bir derdmendem
88. Esīr-i bend-i hicrān müstemendem

4. **müstemende:** *-e*
Mesnevi 32
Mısra: 137
(Fa.) Üzgün, belaya uğramış.

137. Cefā vü cevri kılma müstemende
138. Ğamuñdan ağlayana itme hānde

müşteri:

1. **müşteri:**
Mesnevi 6
Mısra: 40
İştirā eden, satın alan.

39. Ne ğam ta'nitse her bir büriyā-bāf
40. Metā'a müşteriñ disün tek inşāf

2. **müşterîye:-(y)e**

Mesnevi 36

Mısra: 28

Jüpiter gezegeni (Güneş sisteminin en büyük ve en etkili gezegenidir, gücü temsil eder.).

27. Dirilüp cümle dānā-yı şeker-güft

28. İderler Müşterîye Zühreyi cüft

mu'tād:

1. **mu'tād:**

Mesnevi 33

Mısra: 111

Alışkanlık haline gelmiş, âdet edinilmiş, alışılmış.

111. Çü mu'tād idi Şîrîne mezâkı

112. Şeker görüp anuñ tāk oldu tākı

2. **mu'tād:**

Mesnevi 33

Mısra: 124

Alışmış.

123. Ne dil kim ola bir dil-dāre mu'tād

124. Hezārān gibi kim gülzāre mu'tād

mu'tād ola:

1. **mu'tād ola: -a**

Mesnevi 33

Mısra: 123

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Alışmış olmak.

123. Ne dil kim ola bir dil-dāre mu'tād

124. Hezārān gibi kim gülzāre mu'tād

mu'tād olmuşam:

1. **mu'tād olmuşam: -muş, -am**

Mesnevi 23

Mısra: 40

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Alışmak, alışkanlık haline gelmek.

39. Didi Şîrîni hîç eyler misin yād

40. Eyitdi olmuşam anuñla mu'tād

mu'tedil:

1. **mu'tedil:**

Mesnevi 14

Mısra: 31

İhlml, yerinde, ne pek az, ne pek çok olan.

31. Havāsı mu'tedil ne germ ü ne serd

32. Dağı hîç sebzezānı olmamış zerd

muṭî':

1. **muṭî':**

Mesnevi 11

Mısra: 138

İtaat eden, itaatkâr.

137. Eli altında Derbend ü Şîrfāhān

138. Muṭî' emrine Abḥāz ü Kuhistān

2. **muṭî' em: -em**

Mesnevi 15

Mısra: 32

İtaat eden, itaatkâr.

31. Benüm nemdür bu baş ü cān senüñdür

32. Muṭî' em emrüne fermān senüñdür

3. **muṭî' em: -em**

Mesnevi 24

Mısra: 261

İtaat eden, itaatkâr.

261. Muṭî' em emrüne 'ālimdür Allāh

262. Geçerseñ cān-ı Şîrîñümden ey şāh

4. **muṭî' üz: -üz**

Mesnevi 26

Mısra: 70

İtaat eden, itaatkâr.

69. Didi Şîrîne her bir yār-ı maḥrem

70. Muṭî' üz emrüne ey şāh-ı 'ālem

5. **muṭî' em: -em**

Mesnevi 26

Mısra: 148

İtaat eden, itaatkâr.

147. Ne dirse disün iller ḥaş eger 'ām

148. Muṭî' em hükümüne her emrüne rām

6. **muṭî' i: -i**

Mesnevi 30

Mısra: 10

İtaat eden, itaatkâr.

9. Didi k'ey ḥākim-i evreng-i şāhı

10. Muṭî' i emrünüñ 'ālem kemāhı

7. **muṭî' i: -i**

Mesnevi 37

Mısra: 90

İtaat eden, itaatkâr.

89. Ḥudāvend-i cihān Ḥallāk-ı 'ālem

90. Muṭî' i emrinüñ her 'ākḳ-ı 'ālem

muṭî' it:

1. **muṭî' it:**

Mesnevi 27

Mısra: 324

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

İtaatkâr, söz dinleyen hāle getirmek.

323. Hemān sa'y eyle rāzı ol kazāya

324. Muṭî' it tevsen-i nefsiñ rızāya

muṭî' ol:

1. **muṭî' ol:**

Mesnevi 37

Mısra: 67

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

İtaat etmek.

67. Muṭî' ol emre itme b-ı-ı edeblik

68. Şaḳm cehl ile kılma Bū- Leheblik

muṭî' olduğda:

1. **muṭî' olduğda: -duḳ, -da**

Mesnevi 13

Mısra: 33

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Tabi olmak, birinin hükmü altında bulunmak.

33. Muṭî' olduğda Pervîz-i bî-gâne
34. Müheyâ oldu bezm-i Hüsrevâne

mutlak:

1. **mutlak:**
Mesnevi 9
Mısra: 26
Muhakkak, kesin.

25. Çıkarsa sîb içinden haḫ senüñdür
26. Ve illâ bu haṭâ mutlak senüñdür

2. **mutlak:**
Mesnevi 15
Mısra: 91
Muhakkak, kesin.

91. Ölü bildi özin ol hür mutlak
92. Kefen şan bâdbân tâbüť zevrak

3. **mutlak:**
Mesnevi 15
Mısra: 171
Muhakkak, kesin.

171. Bu ol nakşuñ mişâlidür ki mutlak
172. Benüm nesh eyledi 'aqlum muhaḫḫak

mutrib:

1. **mutribler: -ler**
Mesnevi 36

Mısra: 102
İtrab eden, çalgı çalan, çalgıcı.

101. Çalar sâzendeler çeng ü çeğâne
102. İder mutribler âheng ü terane

mutrib nevâsi:

1. **mutrib nevâsi:**
Mesnevi 18
Mısra: 181
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Çalgıcının (sazende) sedası, namesi.

181. Neyün feryâdı vü mutrib nevâsi
182. Meyün hâlâti sâķinüñ şafâsi

muvâfîk olmadı:

1. **muvâfîk olmadı: -ma, -dı**
Mesnevi 23
Mısra: 94
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Uygun olmak.

93. Egerçi k'oldı tedbirât lâyık
94. Şehün re'yine olmadı muvâfîk

müveddet:

1. **müveddet:**
Mesnevi 17
Mısra: 22
Sevgi, muhabbet, dostluk.

21. İdüp 'arz-ı niyâz u 'özü-i bisyâr
22. Dil ü cândan müveddet kıldı izhâr

müvekkil:

1. **müvekkiler: -ler**
Mesnevi 23
Mısra: 127
Birini kendine vekil olarak seçen kimse.

127. Müvekkiler ḳodılar aña nâzır
128. K'olalar gece gündüz anda ḫâzır

müyesser:

1. **müyesserdür: -dür**
Mesnevi 5
Mısra: 192
Kolaylıkla elde edilen.

191. Tağılmışdur cihâna 'adl ü dâdı
192. Müyesserdür ḫudâdan her muradı

müyesser ola:

1. **müyesser ola: -a**
Mesnevi 12
Mısra: 16
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kolaylıkla elde etmek II nasip olmak (TULUM, 1340).

15. Kim itmişsin ḫayâlât ü muḫâlât
16. Müyesser ola mı heyhât heyhât

müyesser oldı:

1. **müyesser oldı: -dı**
Mesnevi 4
Mısra: 25
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kolay olmak.

25. Ne ḳurbet kim saña oldı müyesser
26. İrişmemişdür aña bir peyem-ber

müy-i serini yolardı:

1. **müy-i serini yolardı: -ar, -dı**
Mesnevi 38
Mısra: 108
Kelime Tipi: **Deyim**
Saçını başını yolmak: Üzüntüsünden dövmek.

107. Çözüp yabana atup mi'cerini
108. Yolardı el urup müy-i serini

muzaffer:

1. **muzaffersin: -sin**
Mesnevi 16
Mısra: 89
Şanı yüce zafer kazanmış.

89. Ḳayurma kim muzaffersin muzaffer
90. Getürsün ḳuvveti bâzüya 'asker

2. **muzaffer:**
Mesnevi 16
Mısra: 89
Şanı yüce zafer kazanmış.

89. Ḳayurma kim muzaffersin muzaffer
90. Getürsün ḳuvveti bâzüya 'asker

müzahref:

1. **müzahref:**
Mesnevi 27
Mısra: 304

*Yalancı; sahte yıldız, tel, pul, boya
gibi şeylerle süslü II Süprüntü, pislik.*

303. Gönül virdün bu dünyâ 'avretine

304. Bakup kalduñ müzahref şüretine

müzehheb:

1. **müzehheb:**

Mesnevi 18

Mısra: 137

Tezhip olunmuş, altınla yıldızlanmış.

137. Müzehheb çenberi var güne güne

138. Olur kavs-i kuzah andan nümüne

müzeyyen:

1. **müzeyyen:**

Mesnevi 31

Mısra: 171

*Ar. Tezyin edilmiş, ziynetli, süslü:
müzeyyen bir oda, üslûb-ı müzeyyen.
Cem'i: müzeyyenât.*

171. Müzeyyen bir revâk-ı 'âlem-efrüz

172. Döşenmiş elmâs u dîbâ-yı pîrüz

müzeyyen eyledüm:

1. **müzeyyen eyledüm:** -dî, -m

Mesnevi 40

Mısra: 7

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Tezyin etmek, süslemek.

7. Müzeyyen eyledüm bir bâğ-ı zîbâ

8. Kim anuñ her giyâhı şâh-ı Tübâ

nā -kayd:

1. **nā -kayd:**

Mesnevi 15

Mısra: 83

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Zincirsiz, (başboş).

83. Deñiz bir kükremiş nā -kayd tāzī

84. Nigāruñ zevraķı anuñ cihāzı

nābe-dide:

1. **nābe-didem: -m**

Mesnevi 3

Mısra: 37

Görünmez II kayıp.

37. Günāh içinde gerçi nābe-didem

38. Velikin 'ögr-hāhumdur dü didem

nā-büd ü büdum gözüme görünmez:

1. **nā-büd ü büdum gözüme görünmez: - (u)m**

Mesnevi 3

Mısra: 111

Kelime Tipi: **Deyim**

Gözüme yok ve var görünmez II

Gözüne hiçbir şey görünmemek deyimini kullanan şair, dünyadan bezdiğini her şeyden vazgeçtiğini anlatmaktadır. Şair için varlık da yokluk da birdir.

111. Görünmez gözüme nā-büd ü büdum

112. 'Ademden hiç fark olmaz vücudum

nā-cins:

1. **nā-cins:**

Mesnevi 24

Mısra: 200

Aynı cinsten olmayan, yabancı, başka.

199. İştmedüñ mi Hārūt ile Mārūt

200. Niçe nā-cins ucından oldı ķu 'üt

2. **nā-cins:**

Mesnevi 24

Mısra: 213

Aynı cinsten olmayan, yabancı, başka.

213. Degül nā-cins hergiz ĥalk-ı 'ālem

214. Çü Ĥavvā anamız atamız Ādem

nāfe-i çin:

1. **nāfe-i çin:**

Mesnevi 11

Mısra: 6

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Çin'de yaşayan, karının altından misk

kokusu yayan hayvanın miskinin kokusu.

5. Tağıtımışdı 'arūş-ı dehr saçın

6. Açılmışdı şanasın nāfe-i Çin

nāfe-i müşk:

1. **nāfe-i müşk:**

Mesnevi 31

Mısra: 7

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Misk kesesi.

7. İrince Ĥusreve ol nāfe-i müşk

8. Dimāğ-ı cānın ol dem eyledi ĥüşķ

2. **nāfe-i müşk:**

Mesnevi 31

Mısra: 135

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Misk kesesi.

135. Scrivler sāyesi kim nāfe-i müşk

136. İder āhū-yı Çinüñ mağzını ĥüşķ

nā-gāh:

1. **nā-gāh:**

Mesnevi 1

Mısra: 17

Ansızın, apansız.

17. Uyar 'aşkuñ çerāğın dilde nā-gāh

18. Diyem tā şevķ ile Allāh Allāh

2. **nā-gāh:**

Mesnevi 11

Mısra: 42

Ansızın, birdenbire.

41. Cihāmı geşt iderken ey şehensāh

42. Yolum Ermen zemīne irdi nā-gāh

3. **nā-gāh:**

Mesnevi 12

Mısra: 77

Ansızın, birdenbire.

77. Temām itdükte nā-gāh irdi bir bād

78. Elinden kāğudın kaçırđı üstād

4. **nā-gāh:**

Mesnevi 22

Mısra: 66

Ansızın, birdenbire.

65. Virür 'uşşāķa 'ömr-i cāvidānī

66. Yüzinüñ 'aksi düşđi ĥavza nā-gāh

5. **nā-gāh:**

Mesnevi 24

Mısra: 8

Ansızın, birdenbire.

7. Bu ĥāletde iderken nāle vü āh

8. Eli bir nesneye toķundı nā-gāh

6. **nā-gāh:**

Mesnevi 27

Mısra: 42

Ansızın, birdenbire.

41. Varup Ferhāda tā kim ide āh āh

42. Kim atdan düşđi Şīrīn öldi nā-gāh

7. **nā-gāh:**

Mesnevi 27

Mısra: 270

Ansızın, birdenbire.

269. Daĥı bu mātem içindeyken ol māh

270. Mehīn Bānū da rĥlet itdi nā-gāh

8. **nā-gāh:**

Mesnevi 28

Mısra: 61

Ansızın, birdenbire.

61. Hızān irdiyse bir gül-berge nā-gāh

62. Ne var tek gülşeni şaklasun Allāh

9. **nā-gāh:**

Mesnevi 32

Mısra: 149

Ansızın, birdenbire.

149. Tutuldumsa düşüp dāmuña nā-gāh

150. Yüzüme toğru bakmazsın nidem āh

10. **nā-gāh:**

Mesnevi 36

Mısra: 125

Ansızın, apansız.

125. Eline alsa mir'ātını nā-gāh

126. Olurdu rū-be-rū ħurşid ile māh

11. **nā-gāh:**

Mesnevi 38

Mısra: 15

Ansızın, apansız.

15. 'Acem mülkinüñ uluları nā-gāh

16. Didiler aña bir gün ey şehensāh

nā-geh:

1. **nā-geh:**

Mesnevi 19

Mısra: 39

Far. ansızın, apansız.

39. Eline girse nā-geh şerbet-i şāf

40. İder mi hiç teşne şabr u inşāf

nā-gehān:

1. **nā-gehān:**

Mesnevi 15

Mısra: 130

Ansızın, apansız.

129. Ya deryā mālکیدür bī-gümān ol

130. Çıķup uyħuya varmış nā-gehān ol

2. **nā-gehān:**

Mesnevi 15

Mısra: 173

Ansızın, birdendire.

173. Görince nā-gehān ey dāye ānı

174. Belürdi āşnālıķlar nişānı

3. **nā-gehān:**

Mesnevi 17

Mısra: 72

Ansızın, birdendire.

71. Bu ğamdan eyleme āzār kendüñ

72. İdersin nā-gehān bīmār kendüñ

4. **nā-gehān:**

Mesnevi 18

Mısra: 9

Ansızın, birdendire.

9. Oķurken nā-gehān görseydi bir dāl

10. Añup zülfin olurd'āşifte-aħvāl

5. **nā-gehān:**

Mesnevi 38

Mısra: 133

Ansızın, apansız.

133. Tolundu nā-gehān ol māh-ı tībān

134. Yiridür çeşmüm olsun kevkeb-eşşān

nā-gehānī:

1. **nā-gehānī:**

Mesnevi 7

Mısra: 31

Ansızın.

31. İrüp emr-i İllāhī nā-gehānī

32. Çü dürdi defter-i Nüşinrevānı

2. **nā-gehānī:**

Mesnevi 20

Mısra: 5

Ansızın.

5. Görür Şirini bir gün nā-gehānī

6. Alur başına ğavġā-yı cihānı

nağme:

1. **nağmelerden:** -ler, -den

Mesnevi 8

Mısra: 48

Ar. Ezgi. Birkaç perde avaz: nağme-i bülbül. Cem'i: nağamāt: nağamāt-ı muhrika.

47. Çemen ırmaķlarınıñ çağ çağı

48. Pür itmiş nağmelerden bāġ ü rāġı

nağme -perdāz ü nevā-güy:

1. **nağme -perdāz ü nevā-güy:**

Mesnevi 36

Mısra: 74

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Şarkı söyleyen ve nāme okuyucu.

73. Hezārān 'andelīb- āvāz ü gül-büy

74. Hezārān nağme -perdāz ü nevā-güy

nağme-i dāvūda:

1. **nağme-i dāvūda:** -a

Mesnevi 31

Mısra: 52

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Davud'un sesi (Güzel ses Hz.

Davud'un sesine teşbih olunur).

51. Tutarlar elde cām-ı ergüvān-reng

52. İderler nağme-i Dāvūda āheng

nahcır iderlerdi:

1. **nahcır iderlerdi:** -er, -ler, -di

Mesnevi 14

Mısra: 42

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Av hayvanı etmek.

41. Perī-rūlar ki perrān itseler tır

42. İderlerdi hezarān murġı nahcır

nahcırġāh:

1. **nahcîrgâha:** -a
Mesnevi 14
Mısra: 20
Avlak, avlanma yeri.

19. Ğamından bir ğazâlûn vâlih ü deng
20. Hemân nahcîrgâha kıldı âheng

nahîf:

1. **nahîfe:** -e
Mesnevi 24
Mısra: 20
Ar. Arık, çelimsiz, zayıf.

19. 'Aşâ irişdi güyâ bir za'ife
20. Kim oldu rûkn-i a'zâm ol nahîfe

nahîf ü haste vü zâr ü dil-efkâr:

1. **nahîf ü haste vü zâr ü dil-efkâr:**
Mesnevi 23
Mısra: 121
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Zayıf ve hasta ve ağlayan ve gönlü yaralı.

121. Nahîf ü haste vü zâr ü dil-efkâr
122. Gider surâh-ı çâha nitekim mâr

nahl-i nevber:

1. **nahl-i nevber:**
Mesnevi 37
Mısra: 17
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Turfânda meyve ağacı.

17. Şikest olmuş görürdi nahl-i nevber
18. Dögerdi meşk ile göğsin şanavber

nâhun:

1. **nâhunla:** -la
Mesnevi 17
Mısra: 60
Tımak.

59. 'Aķiküm lü'lü'yile idüp âzâr
60. 'İzârum eyledüm nâhunla pür-hâr

nâhun ile:

1. **nâhun ile:**
Mesnevi 27
Mısra: 110
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Tımaklayarak, tımaklarıyla.

109. Geyüp âl için ol ser-pâ qaralar
110. Yüzine nâhun ile açdı yaralar

nâhun ururdu:

1. **nâhun ururdu:** -(u)r, -dı
Mesnevi 16
Mısra: 46
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Tımaklamak.

45. Degül at izi kim yas idüp ol gün
46. Zemîn ururdu ruhsârına nâhun

na'im ü ni'met'acı:

1. **na'im ü ni'met'acı:**
Mesnevi 7

Mısra: 57
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Nimete, vezin nedeniyle nimet' biçiminde kullanılmıştır. Nimetlere ve nimete acı (aç kimseleri).

57. Toyurmuşdı na'im ü ni'met'acı
58. Unutdurmuşdı nâm-ı ihtiyâcı

naqd-i 'ömrüm çürütdüm:

1. **naqd-i 'ömrüm çürütdüm:** -dî, -m
Mesnevi 25
Mısra: 62
Kelime Tipi: **Deyim**
Ömür sermayesini çürütmek: bkz. Ömür çürütmek md.

61. 'Aceb kıydum 'aceb cân ile başa
62. Çürütdüm naqd-i 'ömrüm tağ ü taşa

naqqâş:

1. **naqqâş:**
Mesnevi 11
Mısra: 29
(نقاش) i. (Ar. nakş "boyayıp süslemek"ten naqqâş) Renkli resim ve tezyinat yapan sanatkâr, kitapları resimleyen, kap ve sayfalarını süsleyen, mîmârî eserlerin tavan ve duvarlarını, çinileri, toprak kapları vb.lerini resim ve şekillerle bezeyen süsleme ustası.

29. Kamer devrinde şol resm idi naqqâş
30. Yazardı levha-yı şemse göz ü kaş

2. **naqqâş:**
Mesnevi 12
Mısra: 68
(نقاش) i. (Ar. nakş "boyayıp süslemek"ten naqqâş) Renkli resim ve tezyinat yapan sanatkâr, kitapları resimleyen, kap ve sayfalarını süsleyen, mîmârî eserlerin tavan ve duvarlarını, çinileri, toprak kapları vb.lerini resim ve şekillerle bezeyen süsleme ustası.

67. Ç'ola ol râz-ı hüsn âyinede fâş
68. Hemân ol nakşî taħrîr ide naqqâş

3. **naqqâş:**
Mesnevi 12
Mısra: 73
(نقاش) i. (Ar. nakş "boyayıp süslemek"ten naqqâş) Renkli resim ve tezyinat yapan sanatkâr, kitapları resimleyen, kap ve sayfalarını süsleyen, mîmârî eserlerin tavan ve duvarlarını, çinileri, toprak kapları vb.lerini resim ve şekillerle bezeyen süsleme ustası.

73. Kalem alup ele naqqâş fi'l-hâl
74. Görüp gözgüde 'aksin yazdı timsâl

4. **naqqâşına:** -ı, -n, -a
Mesnevi 13
Mısra: 4
Renkli resim ve tezyinat yapan sanatkâr, kitapları resimleyen, kap ve sayfalarını süsleyen, mîmârî eserlerin tavan ve duvarlarını, çinileri, toprak kapları vb.lerini resim ve şekillerle bezeyen süsleme ustası.

3. Getürdi Hüsre ve Şîrîn nakşın
4. Görenler didi nakkâşına tahsîn

nakkâş-ı âb ü bād ü âteş:

1. **nakkâş-ı âb ü bād ü âteş:**

Mesnevi 2

Mısra: 23

Kelime Tipi: -

Nakkâş(a.i.)süsleme sanatkarı.

âb(f.i.)su bād(f.e.)yel, rüzgar. âteş(f.i.)od, hararet, kızgınlık. nakkâş-ı âb ü bād ü âteş: ateşin, rüzgarın, suyun sanatkarı.

23. Zihî nakkâş-ı âb ü bād ü âteş

24. Kara toprağı eyler nakş-ı dil-keş

nakkâş-ı bahârî:

1. **nakkâş-ı bahârî:**

Mesnevi 8

Mısra: 1

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Baharın nakkaşı.

1. Meger bir dem ki nakkâş-ı bahârî

2. Cihâna gösterüp nakş-ı nigârî

nakkâş-ı irâdet:

1. **nakkâş-ı irâdet:**

Mesnevi 2

Mısra: 11

Kelime Tipi: -

İrade, dileme nakkaşı(Allah).

11. Kalem çekdi çü nakkâş-ı irâdet

12. Hemân ma'nâ-yı harfe yazdı şüret

nakkâş-ı kudret:

1. **nakkâş-ı kudret:**

Mesnevi 4

Mısra: 33

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Allah.

33. Kalem çekmezden ön nakkâş-ı kudret

34. İderdüñ kayınatı Hakkâ da'vet

nakl:

1. **naklün:-üñ**

Mesnevi 12

Mısra: 19

Metinde hikaye anlamındadır.

19. Hayâl ü fikr-i bâtl cümle naklün

20. Niçün kendün yitürdüñ çamı 'aqluñ

nakl eyle:

1. **nakl eyle:**

Mesnevi 7

Mısra: 18

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Anlatmak, aktarmak.

17. Boşaldup hâtruñ dürden durerden

18. Suhan bezmine nakl eyle güherden

nakl it:

1. **nakl it:**

Mesnevi 11

Mısra: 36

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Anlatmak, rivayet etmek.

35. Pes ol dem emr idüp Şâbüra Pervîz

36. Didi bir kışşa nakl it behcet-engîz

nakl-i esmâr olurken:

1. **nakl-i esmâr olurken:-(u)r, -ken**

Mesnevi 26

Mısra: 43

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Meyvelerin taşınması (sohbet meclisine yerleştirilmesi).

43. Olurken nakl-i meclis nakl-i esmâr

44. Añıldı kışşa-yı Ferhâd-ı ğam-ıhvâr

nakl-i meclis-i şâh oldı:

1. **nakl-i meclis-i şâh oldı:-dı**

Mesnevi 33

Mısra: 103

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Hükümdarın meclisine getirilmek.

103. Çü nakl-i meclis-i şâh oldı Şekker

104. Melâl-efzâ vü cāngāh oldı Şekker

nakş:

1. **nakşına:-ı, -n, -a**

Mesnevi 8

Mısra: 7

Süs, nakış - Güzellik anlamında kullanılmıştır.

7. Virüpdü 'âlemün nakşına bir reng

8. Görüp hayrân kalurdu nakş-ı Erjeng

2. **nakşuñ:-uñ**

Mesnevi 8

Mısra: 9

Nakış; süsleme, resim, işleme, tasvir.

9. Bu nakşuñ verd-i ra'nâ surh ü zerdi

10. Benefşe olmuş idi lâciverdi

3. **nakşım:-ı, -n, -ı**

Mesnevi 11

Mısra: 31

Resim.

31. Görüp nakşımı oldı vâlih ü deng

32. Tayandı kaldı bir dîvâra Erjeng

4. **nakş:**

Mesnevi 11

Mısra: 180

Resim.

179. Añamazsañ eger ol serv hâlin

180. Getür anuñ baña nakş ü mişâlin

5. **nakşım:-ı, -n**

Mesnevi 11

Mısra: 182

Resim.

181. Ne çâre görmez isem ol nigârı

182. Başam nakşın kara bağruma bârî

6. **nakşı:-ı**

Mesnevi 12

Mısra: **68**
Akis, görüntü.

67. Ç'ola ol rāz-ı hüsni ayinede fāş
68. Hemān ol naqş-ı taḥrīr ide naqqāş

7. **naqşım: -ı, -n**
Mesnevi 12
Mısra: **80**
Resim.

79. Każādan düşdi kaşırna nigāruñ
80. Görüñ bi'llāh naqşım rüzgāruñ

8. **naqşım: -ı, -n**
Mesnevi 12
Mısra: **93**
Resim.

93. Özi naqşım bilür ol serv-i āzād
94. Diye bilmez ki ādem yā perī-zād

9. **naqşı: -ı**
Mesnevi 12
Mısra: **97**
Resim.

97. Temāşā itdüginc'ol naqşı dil-keş
98. Ururdi ḥirmen-i şabrına āteş

10. **naqş:**
Mesnevi 12
Mısra: **105**
Resim.

105. Ne gencüñ dirdi esrārısın ey naqş
106. Ne ma'nānuñ nümü-dārısın ey naqş

11. **naqş:**
Mesnevi 12
Mısra: **106**
Resim.

105. Ne gencüñ dirdi esrārısın ey naqş
106. Ne ma'nānuñ nümü-dārısın ey naqş

12. **naqşa: -a**
Mesnevi 12
Mısra: **126**
Resim.

125. İderdi derdle geh āh ü feryād
126. Geh ol naqşa bakup olurdu dil-şād

13. **naqşım: -ı, -n**
Mesnevi 13
Mısra: **3**
Resim.

3. Getürdi Ḥusreve Şīrīn naqşım
4. Görenler didi naqqāşına taḥşīn

14. **naqşa: -a**
Mesnevi 13
Mısra: **7**
Resim.

7. Bakup naqşa nigārın yād iderdi
8. Döküp gözyaşların feryād iderdi

15. **naqşı: -ı**
Mesnevi 13
Mısra: **43**
Resim.

43. İdüp Pervīz ol naqşı kenāre
44. İderdi gāh gāh āña nezāre

16. **naqşuñ: -uñ**
Mesnevi 15
Mısra: **171**
Şkil, resim, suret.

171. Bu ol naqşuñ mişālidür ki muṭlaq
172. Benüm neş eyledi 'aqlum muḥaqqak

17. **naqşuñ: -(u)ñ**
Mesnevi 26
Mısra: **195**
Süs, naqş (Sevgilinin güzelliği).

195. Muşavver oldı naqşuñ gözlerüme
196. Müdāvā olmuş iken 'illetüme

naqş-ı dil-bend:

1. **naqş-ı dil-bend:**
Mesnevi 15
Mısra: **139**
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Gönül bağlayan suret, resim.

139. Cihān deyrinde güyā naqş-ı dil-bend
140. Olamaz naqş-ı Mānī āña mānend

naqş-ı dil-keş eyler:

1. **naqş-ı dil-keş eyler: -r**
Mesnevi 2
Mısra: **24**
Kelime Tipi: -
Gönül çekici(rengârenk) nakışa(resim, işleme) çevirmek.

23. Zihī naqqāş-ı āb ü bād ü āteş
24. Kara toprağı eyler naqş-ı dil-keş

naqş-ı divār:

1. **naqş-ı divār:**
Mesnevi 33
Mısra: **139**
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Duvar resmī.

139. Cihān deyrinde çokdur naqş-ı divār
140. Nuküş oldur k'āña cān ola pergār

naqş-ı erjeng:

1. **naqş-ı erjeng:**
Mesnevi 8
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Meşhur ressam Mani'nin yaptığı resimleri ihtiva eden mecmuadaki resimler.

7. Virüpdı 'ālemüñ naqşına bir reng
8. Görüp ḥayrān kalurdu naqş-ı Erjeng

naqş-ı hātem:

1. **naqş-ı hātem:**
Mesnevi 4
Mısra: **38**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Mühür resmi.

37. Vücuduñ nâme-i esrâr-ı mu'azzâm
38. Şerîf arkañda mühürñ naqş-ı hâtem

naqş-ı kebkab:

1. **naqş-ı kebkab:**
Mesnevi 26
Mısra: **63**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Çivi izi.

63. Na'l[i]çem şekliyle naqş-ı kebkab
64. Ola yirde meh-i nev birle kevkab

naqş-ı mâni:

1. **naqş-ı mâni:**
Mesnevi 15
Mısra: **140**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Çinli ressam Mani'nin çizdiği resim.
bkz. Manîmd.

139. Cihân deyrinde güyâ naqş-ı dil-bend
140. Olamaz naqş-ı Mânî aña mânend

naqş-ı mevzün:

1. **naqş-ı mevzün:**
Mesnevi 24
Mısra: **106**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ölçülü, düzgün, biçimli nakış, işleme.

105. Şanasın her le'âl bir çeşm-i pür-hün
106. Hâyâl-i yâr idi ol naqş-ı mevzün

naqş-ı nigârî:

1. **naqş-ı nigârî:**
Mesnevi 8
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sevgiliye ait nakış(resim).

1. Meğer bir dem ki naqş-ı bahârî
2. Cihâna gösterüp naqş-ı nigârî

naqş-ı nigârın:

1. **naqş-ı nigârın: -i, -n**
Mesnevi 25
Mısra: **36**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sevgiliye ait nakış(resim).

35. Düzüp kendü eli ile mezârın
36. Yazardı taşına naqş-ı nigârın

2. **naqş-ı nigârın: -i, -n**
Mesnevi 25
Mısra: **38**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sevgilinin suretini gösterir nakış, resim.

37. Ölürse gam yimez gam-hvâr ü miskîn
38. Görür kabrinde çün naqş-ı nigârın

naqş-ı nigârûñ:

1. **naqş-ı nigârûñ: -(u)ñ**
Mesnevi 27
Mısra: **120**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sevgiliye ait nakış(resim).

119. Nedendür diri 'âlemde qarârûñ
120. Bozuldı gitdi çün naqş-ı nigârûñ

2. **naqş-ı nigârûñ: -(u)ñ**
Mesnevi 27
Mısra: **120**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sevgiliye ait nakış(resim).

119. Nedendür diri 'âlemde qarârûñ
120. Bozuldı gitdi çün naqş-ı nigârûñ

3. **naqş-ı nigârûñ: -(u)ñ**
Mesnevi 27
Mısra: **120**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sevgiliye ait nakış(resim).

119. Nedendür diri 'âlemde qarârûñ
120. Bozuldı gitdi çün naqş-ı nigârûñ

4. **naqş-ı nigârûñ: -(u)ñ**
Mesnevi 27
Mısra: **120**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sevgilinin suretini gösterir nakış, resim.

119. Nedendür diri 'âlemde qarârûñ
120. Bozuldı gitdi çün naqş-ı nigârûñ

naqş-ı rengin:

1. **naqş-ı rengin:**
Mesnevi 12
Mısra: **85**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Renkli ve hoş resim.

85. Taşavvurdan yazup bir naqş-ı rengin
86. Alup gitdi k'ide Pervizi teskin

naqş-ı şîrin:

1. **naqş-ı şîrin:**
Mesnevi 12
Mısra: **84**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Şirin'in görünüşü, tasviri, resmi.

83. Turup ol yöreden Şavur-ı gamgin
84. Giderdi gözlerinde naqş-ı Şîrin

naqş-ı sürür-engizi:

1. **naqş-ı sürür-engizi: -i**
Mesnevi 12
Mısra: **75**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Mutluluk veren resim (tasvir).

75. Çün ol naqş-ı sürür-engizi yazdı
76. Yanında şüret-i Pervizi yazdı

nâlân eyler:

1. **nâlân eyler: -r**
Mesnevi 2
Mısra: **35**
Kelime Tipi: -
İnletmek, sızlatmak.

35. Gehî eyler Zelihâ gibi nālân
36. Gehî gün Yüsufina anı zindan

nālân itdi:

1. **nālân itdi:** -di
Mesnevi 17
Mısra: 115
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ağlatmak, inlemek.

115. Nebû'llâhî küffâr itdi nālân
116. Cihâmî ol sebebden tıtdı tūfân

nālân oldu:

1. **nālân oldu:** -dı
Mesnevi 11
Mısra: 147
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ağlayıp inlemek.

147. Dögüp def gibi gögsin oldı nālân
148. Delüp ney gibi bağrın itdi efgân

nālân ü tārâc idüp:

1. **nālân ü tārâc idüp:** -üp
Mesnevi 37
Mısra: 25
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İnlemek ve yağmalamak.

25. Çemen mülkin idüp nālân ü tārâc
26. Hâzân eçsârı qodı yalın ü ac

nâle:

1. **nâlesine:** -sî, -n, -e
Mesnevi 19
Mısra: 37
Far. İnilti, enîn: nâle-i ney, nâle-i uşşâk.

37. Alınma nâlesine 'andelübün
38. Firibinden hâzer kıl nâ-şekîbüñ

2. **nâlesinden:** -sî, -n, -den
Mesnevi 24
Mısra: 270
İnilti, feryat.

269. Girü ol hiddeti def' oldı şâhuñ
270. Uşandı nâlesinden bî-günâhuñ

3. **nâleyile:** -(y)ile
Mesnevi 25
Mısra: 102
İnilti, feryat.

101. İderdüm göklere feryād ü zârum
102. Geçürdüm nâleyile rûzgârum

4. **nâlesin:** -sî, -n
Mesnevi 37
Mısra: 9
İnilti, feryat.

9. Ağaçlar nâlesin kılmamağa güş
10. Bih itmîş bağlarda penbe der-güş

nâle itdürdi:

1. **nâle itdürdi:** -di
Mesnevi 37
Mısra: 114
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İnlemek, feryat ettirmek.

113. Hâfile itdi çün Nemrüd itâle
114. Aña itdürdi bir kem peşşe nâle

nâle kıldı:

1. **nâle kıldı:** -(u)r, -dı
Mesnevi 27
Mısra: 260
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İnim inim inlemek, feryat etmek.

259. Virüp şabrın yile ol serv-âzâd
260. Gehî nâle kıldı gâh feryād

2. **nâle kıldı:** -(u)r, -dı
Mesnevi 36
Mısra: 282
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İnim inim inlemek, feryat etmek.

281. Çü mülke ol zağar oldı havâle
282. Kıldı halk bülbül gibi nâle

nâle vü âh iderken:

1. **nâle vü âh iderken:** -er, -ken
Mesnevi 24
Mısra: 7
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İnleme ve ah etme.

7. Bu hâletde iderken nâle vü âh
8. Eli bir nesneye tıkdı nâ-gâh

nâle vü efgân-ı bülbül:

1. **nâle vü efgân-ı bülbül:**
Mesnevi 37
Mısra: 32
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bülbülün ağlaması ve inlemesi.

31. Gülistândan dürüldi defter-i gül
32. Kesildi nâle vü efgân-ı bülbül

nâle vü feryād:

1. **nâle vü feryād:**
Mesnevi 34
Mısra: 63
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İnleme ve feryat (etme).

63. Sen itme nâle vü feryād ile zâr
64. Degüldür saña ol hâlet sezâvâr

nâle vü feryād ü âhı kıldı:

1. **nâle vü feryād ü âhı kıldı:** -(u)r, -ken
Mesnevi 34
Mısra: 37
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İnlemek ve feryat ile ah etmek.

37. Kıldı nâle vü feryād ü âhı
38. Açup nergislerin ider nigâhı

nâle vü feryād ü zârı iderdi:

1. **nāle vü feryād ü zār iderdî:** *-er, -di*

Mesnevi 24

Mısra: 53

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

İnleme ve sızlanarak bağırıp çağırma ve ağlama.

53. İderdi nāle vü feryād ü zārî

54. Çekerd' aḥşāma ol gün intizārî

nāle vü feryādumî:

1. **nāle vü feryādumî:** *-(u)m, -ı*

Mesnevi 25

Mısra: 74

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

İnleme ve feryad (etme).

73. Ferāmūş itdî aḥmaz adumî yār

74. İştîmez nāle vü feryādumî yār

nāle vü ğulğul kılırsın:

1. **nāle vü ğulğul kılırsın:** *-(u)r, -sın*

Mesnevi 34

Mısra: 42

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

İnlemek ve gürlütü, şamata etmek.

41. Dir aña n' olduñ ey bülbül bu resme

42. Kılırsın nāle vü ğulğul bu resme

nāle-i feryād ü zār kılırdı:

1. **nāle-i feryād ü zār kılırdı:** *-(u)r, -dı*

Mesnevi 20

Mısra: 40

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Bağırma, çağırma yoluyla yardım istemek ve ağlayıp inlemek.

39. Gidüp ārām ü şabr ile qarārî

40. Kılırdı nāle-i feryād ü zārî

na' l[i]ççe:

1. **na' l[i]ççe:** *-m*

Mesnevi 26

Mısra: 63

Na'ça: Ayakkabıların altına çakılan demir.

63. Na' l[i]ççe şekliyle na'ş-ı kekkeb

64. Ola yırde meh-i nev birle kekkeb

nâliş:

1. **nâlişüñden:** *-(ü)ñ, -den*

Mesnevi 34

Mısra: 51

Far. İnleme, inleyiş: nâliş-i ney, nâliş-i andelîb. ("Etmek", "eylemek" maddesiyle kullanılmaz).

51. Cihānî nâlişüñden idüp āzār

52. Geçinürsün dem-ā-dem 'āşık-ı zār

nām:

1. **nāmu:** *-ı*

Mesnevi 11

Mısra: 120

Ad II Şan,şöhret.

119. Kelāmî tatlu vü peygāmî şîrîn

120. Dil-ārāmî cihānuñ nāmî Şîrîn

2. **nāmın:** *-ı, -n*

Mesnevi 12

Mısra: 111

Ad II Şan,şöhret.

111. Ya kimüñ nāmesisin söyle nāmın

112. Haber vir bilelüm bārî maḳāmın

3. **nāmın:** *-ı, -n*

Mesnevi 15

Mısra: 175

Ad II Şan,şöhret.

175. Yürî var aña nāmın eyle teftîş

176. Ne yirdendür maḳāmın eyle teftîş

4. **nāmum:** *-(u)m*

Mesnevi 24

Mısra: 125

Ad, san.

125. Bugün nāmum nekîre ḥātem oldı

126. Gedālar adum ile hem-dem oldı

5. **nāmum:** *-(u)m*

Mesnevi 33

Mısra: 35

Ad II Şan,şöhret.

35. Kanı nāmum kanı nāmus ü 'arum

36. Niçe bir koyam elden ihtiyārum

nām ü nāmüs:

1. **nām ü nāmüs:**

Mesnevi 23

Mısra: 113

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Şöhret ve namus.

113. Gerek hıfz olmağıcün nām ü nāmüs

114. Bu mecnun ola ol çāh içre maḥbûs

nām ü neng:

1. **nām ü neng:**

Mesnevi 15

Mısra: 10

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ad ve ün, nam ve şöhret.

9. Nice olmasın ol derd ile kânî

10. Olur dermāna nām ü neng mānî

2. **nām u neng:**

Mesnevi 18

Mısra: 173

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ad ve ün, nam ve şöhret.

173. Çü nām u neng işin def eylediler

174. Tekellüf perdesin ref eylediler

nām ü neng ile:

1. **nām ü neng ile:**

Mesnevi 19

Mısra: 44

Kelime Tipi: **Deyim**

Şanla şerefle.

43. Mübeddel olmaya hicre vişālî

44. Anuñ ol nām ü neng ile ḥelālî

nā-mahrem:

1. **nā-mahrem:**

Mesnevi 15

Mısra: 47

Mahrem olmayan. Fikhî terim olarak kendisiyle evlenilmesi haram kılınmış kimselerin dışında kalan ve karşılıklı davranışlarda bazı kısıtlamaların getirildiği kimseler.

47. Geremez hiç nā-mahrem arada

48. Eger deryâda vü eger karada

namâz:

1. **namâzi: -i**

Mesnevi 39

Mısra: 14

İslâm'ın en önemli şartlarından birisi, Müslümanların üzerine günde beş vakit yapılması farz kılınan bir ibadet .

13. Şınuğ diller niyâzi haqqıyıçün

14. Uyanıklar namâzi haqqıyıçün

namâz-ı şâm:

1. **namâz-ı şâm:**

Mesnevi 18

Mısra: 129

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Akşam namazi.

129. Namâz-ı şâm kim çerh-i pür-ahter

130. Tağıtdı kara zülfin dökdi 'anber

nâme:

1. **nâmesisin: -sî, -sîn**

Mesnevi 12

Mısra: 111

Mektup 1 âşğın gönülünün tercümanı: aşk mektubu.

111. Ya kimün nâmesisin söyle nâmin

112. Hâber vir bilelüm bâri maqâmın

2. **name:**

Mesnevi 17

Mısra: 20

F. mektup.

19. Şeker-leb ney -şekerden düzdi hâme

20. 'Azâ-yı mâtemiçün yazdı name

3. **nâmesini: -sî, -n, -i**

Mesnevi 17

Mısra: 87

Mektup.

87. Temâm itdi çü Şîrîn nâmesini

88. İdüp dürlerle tezyîn nâmesini

4. **nâmesini: -sî, -n, -i**

Mesnevi 17

Mısra: 88

F. mektup.

87. Temâm itdi çü Şîrîn nâmesini

88. İdüp dürlerle tezyîn nâmesini

5. **nâme:**

Mesnevi 28

Mısra: 2

F. mektup.

1. Okuyan mâ-cerâ-yı 'ışkı bir bir

2. İder bu veche bir hoş nâme tahtır

6. **nâme:**

Mesnevi 28

Mısra: 93

F. mektup.

93. Çü bu üslûba kâtib yazdı nâme

94. Hârîr üstinde şan müşk ezdi hâme

7. **nâmeñi: -ñ, -i**

Mesnevi 28

Mısra: 102

F. mektup.

101. Edep birle sözüñi söyle mevzün

102. Yir öpüp evvel andan nâmeñi şun

8. **nâme:**

Mesnevi 30

Mısra: 3

Mektup II Kağıt.

3. Yüzin bürterdi nâme gibi Şîrîn

4. Acıduğundan itdi şâha nefrîn

9. **nâme:**

Mesnevi 30

Mısra: 15

F. mektup.

15. Gönül yazmağa nâme idüp inşâ

16. Karavaşuñuza virüp tesellî

10. **nâme:**

Mesnevi 30

Mısra: 19

F. mektup.

19. Gelüp ol nâme bize oldı vâşıl

20. Dil-i mecrûha gamlar oldı hâşıl

11. **nâme:**

Mesnevi 30

Mısra: 74

F. mektup.

73. Nigârîñ-i şeker -la 'l ü şeker-rîz

74. Bu resme nâme yazdı nükte-engîz

12. **nâme:**

Mesnevi 31

Mısra: 4

F. mektup.

3. İcâzet birle şeh katına girdi

4. Yir öpüp evvel andan nâme virdi

13. **nâme:**

Mesnevi 31

Mısra: 5

F. mektup.

5. Degül nâme ki şâha kâşid ancak

6. İletdi bağdan bir gönçe zanbak

14. **nâme:**

Mesnevi 37
Mısra: 41
Mektup.

41. Ne nâme gönçe-i bâğ-ı şehâdet
42. Ya âb-ı şâf-ırmağ-ı şehadet

15. **nâme-yi: -(y)i**
Mesnevi 37
Mısra: 47
Mektup.

47. Virür ol nâme-yi Pervîz eline
48. Alur anı hemân-dem tîz eline

16. **nâme-yi: -(y)i**
Mesnevi 37
Mısra: 125
F. mektup.

125. Görüp ol nâme-yi Pervîz-i bî-hüş
126. Ğazab câmından oldu mest ü ser-hoş

17. **namesini: -sî, -n, -i**
Mesnevi 37
Mısra: 129
F. mektup.

129. Çeküp çâk itdi devlet nâmesini
130. Özinüñ öz sa'âdet namesini

18. **namesini: -sî, -n, -i**
Mesnevi 37

Mısra: 130
F. mektup.

129. Çeküp çâk itdi devlet nâmesini
130. Özinüñ öz sa'âdet namesini

19. **nâme:**
Mesnevi 37
Mısra: 177
F. mektup.

177. İkinci nâme çâk itd'âşkâre
178. 'Aceb mi olsa âhîr pâre pare

nâme-i dil-dârî:

1. **nâme-i dil-dârî: -ı**
Mesnevi 29
Mısra: 1
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Gönül alan sevgilinin mektubu.

1. Çü Şîrîn nâme-i dil-dârî gördi
2. Yeñilendi hemân-dem eski derdi

nâme-i esrâr-ı mu'azzâm:

1. **nâme-i esrâr-ı mu'azzâm:**
Mesnevi 4
Mısra: 37
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Ulu(mühim) sırların mektubu.

37. Vücüduñ nâme-i esrâr-ı mu'azzâm
38. Şerîf arkañda mührüñ naqş-ı hâtem

nâme-i 'işyânûm:

1. **nâme-i 'işyânûm: -(u)m**
Mesnevi 3
Mısra: 27
Kelime Tipi: -
İsyân mektubu.

27. Okınsa nâme-i 'işyânûm anda
28. Yüzüm qarasıdır 'unvânûm anda

nâme-i sultân-ı kevneyn:

1. **nâme-i sultân-ı kevneyn:**
Mesnevi 37
Mısra: 38
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
İki cihanın sultanının (Hz. Muhammed) mektubu.

37. Gelür bir peyk-i dür- yek turfetü'l- 'ayn
38. Elinde nâme-i sultân-ı kevneyn

nâme-yi şîrîni:

1. **nâme-yi şîrîni: -i**
Mesnevi 18
Mısra: 1
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Şîrîn'in mektubu.

1. Çü Husrev nâme-yi Şîrîni gördi
2. Öpüp yüzine vü gözine sürdi

nâm-ı âşafîa:

1. **nâm-ı âşafîa: -a**
Mesnevi 5
Mısra: 216
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Asaf'ın adı, şöhreti.

215. Yeñile ya'nî Husrev dâstânın
216. 'Ayân it nâm-ı Âşafîa nişanın

nâm-ı ihtiyâcı:

1. **nâm-ı ihtiyâcı: -ı**
Mesnevi 7
Mısra: 58
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
İhtiyâcın adı.

57. Toyurmuşdı na'im ü ni'met'acı
58. Unutdurmuşdı nâm-ı ihtiyâcı

nâm-ı şîrîn:

1. **nâm-ı şîrîn:**
Mesnevi 24
Mısra: 104
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Şîrîn'in adı.

103. Getürmüşdi firāvân la'l-i rengîn
104. Yazup her birisine nâm-ı Şîrîn

2. **nâm-ı şîrîn:**
Mesnevi 24
Mısra: 173
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Şîrîn'in adı.

173. Eger biñ yıl okursañ nâm-ı Şîrîn
174. Olamaz telh-i kâmuñ kâm-ı şîrîn

nâ-mihrbân:

1. **nâ-mihrbâna: -a**
Mesnevi 20

Mısra: 17
*Far. Mihr-bân olmayan, vefâsız,
muhabbetsiz.*

17. Olup âşüfte bir nâ-mihrbâna
18. Tutaş oldum belâ-yı cavidâna

nâmn kodılar:

1. **nâmn kodılar:** *-dılar, -dılar*
Mesnevi 7
Mısra: 86
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
*Adını koymak(doğan çocuğa isim
vermek).*

85. Hoş erkân üzre idüp ihtirâmın
86. Kodılar Hüsrev-i Pervîz nâmn

nâ-murâd ü zâr ü mahzûn:

1. **nâ-murâd ü zâr ü mahzûn:**
Mesnevi 27
Mısra: 150
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
*Arzusuna kavuşmadan ve inleyerek
ve hüzünlü.*

149. Bekâ mülkine Ferhâd-ı ciger-hûn
150. Göneldi nâ-murâd ü zâr ü mahzûn

nâmûs 'arından:

1. **nâmûs 'arından:** *-n, -dan*
Mesnevi 11
Mısra: 145
Kelime Tipi: **Deyim**
Edep ve utanma duygusu.

145. Çıkuş nâmûs 'arından kenâre
146. Selâmet ceybin itdi pâre pare

nâmûs ü 'arum:

1. **nâmûs ü 'arum:** *-(u)m*
Mesnevi 33
Mısra: 35
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Namus ve utanma.

35. Kâni nâmun kâni nâmûs ü 'arum
36. Niçe bir qoyam elden ihtiyârum

na'ra urup:

1. **na'ra urup:** *-up*
Mesnevi 26
Mısra: 223
Kelime Tipi: **Deyim**
Nara atmak, inlemek, feryat etmek.

223. Dökerdi tağa yaşın ebr gibi
224. Geh ahlvâlini eylerdi tefekkür

na'ra ururdu:

1. **na'ra ururdu:** *-(u)r, -dı*
Mesnevi 16
Mısra: 33
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Nara atmak, inlemek, feryat etmek.

33. Ururdu na'ra her bir şîr-i şerze
34. Tutardı tevsen-i gerdünü lerze

na'ra-yı büm:

1. **na'ra-yı büm:**
Mesnevi 14
Mısra: 94
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Baykuşun haykırışı.

93. 'Aceb menhûs idi ol mevzi '-i şüm
94. Gelürdi her tarafdan na'ra-yı büm

nârenc:

1. **nârenc:**
Mesnevi 37
Mısra: 7
Turunç.

7. Aceb mi zerd -ruhsâr olsa nârenc
8. Hazân câmından içdi cür'a-i renc

nâ-reven:

1. **nâ-revenler:** *-ler*
Mesnevi 26
Mısra: 59
Yürüyemeyen.

59. Kadümden nâ-revenler öğrenüp nâz
60. Gele refâre şimşâd-ı ser-efrâz

narh-ı mercân:

1. **narh-ı mercân:**
Mesnevi 11
Mısra: 83
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
*Mercanın ateşi (kırmızı renk
bağlamında).*

83. 'Aķikinden şikeste narh-ı mercân
84. Ğam-ı lâ'liyile pür-hûn dil-kân

nâr-ı celâlûn:

1. **nâr-ı celâlûn:** *-(ü)n*
Mesnevi 3
Mısra: 90
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Hışım, kızgınlık ateşi.

89. Kimine rûşenâ virür cemâlûn
90. Kimin şâhâ yaķar nâr-ı celâlûn

nâr-ı ğayret:

1. **nâr-ı ğayret:**
Mesnevi 6
Mısra: 19
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kıskançlık ateşi.

19. İreydi nâr-ı ğayret birle bağum
20. Söyindi bād-ı miħnetden çerâĝum

nâr-ı müsâ:

1. **nâr-ı müsâ:**
Mesnevi 31
Mısra: 128
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Hız. Musa'nın ateşi.

127. Mübârek pâk- menzil emîn-âsâ
128. Görinür her şecerden nâr-ı Müsâ

nâr-ı nemrûd:

1. **nâr-ı nemrüd:**

Mesnevi 4

Mısra: 57

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Nemrud'un ateşi (Nemrud; Hz. İbrahim'e musallat olan ve ona karşı gelip, onu ateşe attıran büyük inkarcı).

57. Hâlile nâr-ı Nemrüd olsa gülzâr

58. 'Aceb mi oldı ser-keşler saña yâr

2. **nâr-ı nemrüd:**

Mesnevi 18

Mısra: 52

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Nemû'd'un ateşi. Hazreti İbrahim'i ateşe attıran ve zalimliği ile ün salan hükümdar.

51. Şu mevsimdür ki çâk faşl-ı zemistân

52. Hâlile nâr-ı Nemrüd oldı bustân

nâr-ı pistân:

1. **nâr-ı pistân:**

Mesnevi 11

Mısra: 97

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Meme narı (meme, nar meyvesine teşbih edilmiştir).

97. Nihâl-i kâmetinde nâr-ı pistân

98. Şanasın âb-rûy-ı nâr-ı bustân

nâr-ı süzân:

1. **nâr-ı süzân:**

Mesnevi 16

Mısra: 63

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Yakıcı ateş.

63. Toğuşsalar çıkardı nâr-ı süzân

64. Olurdu nîzeler şem'-i fûrüzân

2. **nâr-ı süzân:**

Mesnevi 29

Mısra: 11

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Yakıcı/yanan ateş.

11. Konılmış penbede şan nâr-ı süzân

12. Görenlerün olur cânı fûrüzân

nâ-şekîb:

1. **nâ-şekîbüñ: -üñ**

Mesnevi 19

Mısra: 38

Sabırsız.

37. Alınma nâlesine 'andefîbüñ

38. Firîbinden hâzer kıl nâ-şekîbüñ

nâ-sezâlık:

1. **nâ-sezâlıkdur: -dur**

Mesnevi 3

Mısra: 59

Münasebetsizlik, uygunsuzluk.

59. Muqarrer nâ-sezâlıkdur ne şübhe

60. Kemâl-i bî-hayâlıkdur ne şübhe

naşîb it:

1. **naşîb it:**

Mesnevi 1

Mısra: 12

Kelime Tipi: -

Pay vermek, kısmet etmek.

11. Tâluş söz bahrine oldum çü gâvvâş

12. İlähî sen naşîb it gevher-i hâş

2. **naşîb it:**

Mesnevi 1

Mısra: 53

Kelime Tipi: -

Pay vermek.

53. Zâ'îfem kuvvet-i bâzû naşîb it

54. Murâdum kal'ası fethin karîb it

3. **naşîb it:**

Mesnevi 39

Mısra: 6

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Nasip etmek, pay vermek.

5. Beni dünyâda bir merd-i gâriş it

6. Bisât-ı kurbuña kurbet naşîb it

naşîb' old':

1. **naşîb' old': -d'**

Mesnevi 21

Mısra: 16

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

(Bir şey bir kimseye) Kader olarak belirlenmiş olmak, onun kısmeti hâline gelmek, ona müyesser olmak.

15. Dürüşdük cedd ü cedd idüp hemîşe

16. Baña hâme naşîb' old' âna tîşe

naşîb olmaz:

1. **naşîb olmaz: -maz**

Mesnevi 25

Mısra: 56

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Kısmet olmamak, uygun düşmemek.

55. Niçe biñ canluyam taşdan demürden

56. Naşîb olmaz gam-ı yâr ile mürden

naşîb olmuş:

1. **naşîb olmuş: -mış**

Mesnevi 7

Mısra: 137

Kelime Tipi: **Deyim**

(Bir şey bir kimseye) Kader olarak belirlenmiş olmak, onun kısmeti hâline gelmek, ona müyesser olmak.

137. Konulmuşdı özinde her fazîlet

138. Şecâ'at 'adl ü dâd ile mürüvvet

naşîhat-güy ü dâna vü hredmend:

1. **naşîhat-güy ü dâna vü hredmend:**

Mesnevi 10

Mısra: 1

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Nasihat eden ve bilgili, âlim ve akıllı, anlayışlı (kimse).

1. Naşîhat-güy ü dâna vü hredmend

2. Dizüp söz riştesinden gevher-i pend

nâ-şikefte gönçelerdür:

1. **nâ-şikefte gönçelerdür:** *-ler, -dür*
Mesnevi 36
Mısra: **105**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Açılmamış gonca (gül tomurcuğu):
Bekaret bağlamında.

105. Ne mîve gönçelerdür nâ-şikefte
106. Kamusı berg-i 'işmetde nühüfte

naţ':

1. **naţ'ına:** *-i, -n, -a*
Mesnevi 1
Mısra: **107**
Satranç tahtasına.

107. Ola kim sürmiye dil naţ'ına at
108. Dürüğ u fikr-i bâtil ola şeh-mât

2. **naţ'ına:** *-i, -n, -a*
Mesnevi 5
Mısra: **165**
Satranç.

165. Teğarrüb naţ'ına tâ kim sürem at
166. Bu sulţânlık baña heyhât heyhat

nâ-tüvân:

1. **nâ-tüvânü:** *-uñ*
Mesnevi 15
Mısra: **111**
Far. Kuvvetsiz, zayıf. nâ-tüvânî: Nâ-tüvânlık.

111. İdüp ben nâ-tüvânüñ cânına kîn
112. Yüzini itdi deryâ çîn-pür-çîn

2. **nâ-tüvâna:** *-a*
Mesnevi 27
Mısra: **15**
Far. Kuvvetsiz, zayıf. nâ-tüvânî: Nâ-tüvânlık.

15. Tüvân irişdi şankim nâ-tüvâna
16. Ya cüy-i Nîl ü Dicle teşne cânâ

3. **nâ-tüvânî:** *-ı*
Mesnevi 27
Mısra: **111**
Zayıf, güçsüz, çaresiz.

111. Helâk itmek için bir nâ-tüvânı
112. İrişdi şan kaçâ-yı nâ-gehânî

4. **nâ-tüvândur:** *-dur*
Mesnevi 33
Mısra: **119**
Zayıf, güçsüz çaresiz.

119. Teb-i ğamdan gönül ğod nâ-tüvândur
120. Şeker tebnâke ğod noğşân-ı cândur

nâveki:

1. **nâveki:** *-i*
Mesnevi 14
Mısra: **45**
Ok.

45. Şehün ğod bezm-i şayda nâveki şem'
46. Vuğuş olmışdı pervâne gibi cem'

2. **navekle:** *-le*
Mesnevi 24
Mısra: **244**
Far. Ok, tîr.

243. Gerekdür bir eyü iş eyleyevüz
244. Navekle bunı dil-rîş eyleyevüz

nây:

1. **nâyler:** *-ler*
Mesnevi 13
Mısra: **55**
Mûsikîmizde, bilhassa Mevlevî mûsikisinde çok yer tutmuş olan, dokuz boğumlu kamıştan yapılan, ön tarafında altı, arka tarafında bir deliği bulunan nefesli saz.

55. Ne dem kim nâyler feryâd iderdi
56. Şekîb-i 'âşıkı ber-bâd iderdi

2. **nâye:** *-e*
Mesnevi 18
Mısra: **149**
Mûsikîmizde, bilhassa Mevlevî mûsikisinde çok yer tutmuş olan, dokuz boğumlu kamıştan yapılan, ön tarafında altı, arka tarafında bir deliği bulunan nefesli saz.

149. Leb-i muţrib ki oldu nâye peyvend
150. Biterdi âb-ı ğayvândan ney-i kıand

nây-ı defden:

1. **nây-ı defden:** *-den*
Mesnevi 7
Mısra: **46**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Tefin zili.

45. Kimesne kılmaz idi kimseden dâd
46. Meger kim nây-ı defden nây-ı feryâd

nây-ı feryâd:

1. **nây-ı feryâd:**
Mesnevi 7
Mısra: **46**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Feryat neyi.

45. Kimesne kılmaz idi kimseden dâd
46. Meger kim nây-ı defden nây-ı feryâd

nâz:

1. **nâzi:** *-ı*
Mesnevi 10
Mısra: **32**
Naz, cilve II azarlama ve eziyet etme.

31. Ğazer kıl beddu'adan iğtirâz it
32. Bu 'izz ü nâzi ço Ğağka niyâz it

2. **nâz:**
Mesnevi 11
Mısra: **99**
Kendini beğendirmek maksadıyla

yapılan hareket, *cilve*, *şive*, *işve* II
sevgilinin yaptığı naz, cilve.

99. Şanavber kâmetinden öğrenür nâz
100. Dehâni gönçeye ta lîm ider nâz

3. **nâz:**

Mesnevi 26

Mısra: 59

*Kendini beğendirmek amacıyla
takınılan edâli tavrı, cilve.*

59. Qadûmden nâ-revenler öğrenüp nâz

60. Gele reftâre şimşâd-ı ser-efrâz

4. **nâz:**

Mesnevi 27

Mısra: 127

Naz, işve, cilve.

127. Qanı ol nâz ile perverde dil-dâr

128. Gıdâ itdi zemîne çerh-i ğaddâr

nâz eyledi:

1. **nâz eyledi: -di**

Mesnevi 26

Mısra: 113

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Nazlanmak.

113. Birez de ol cân tabîbi eyledi nâz

114. Ölümlü hasteye olup şifâ-sâz

nâz iderse:

1. **nâz iderse: -er, -se**

Mesnevi 33

Mısra: 49

Kelime Tipi: **Deyim**

*Cilve, işve yapmak, şımarıkça
hareketlerde bulunmak.*

49. İki gözün de iderse saña nâz

50. Çıkar yabana at anı kayırmaz

nâz ile:

1. **nâz ile:**

Mesnevi 32

Mısra: 9

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

*Nazlana nazlana l cilve göstererek,
işvelenerek.*

9. Be-nâ-geh nâz ile ol serv-kâmet

10. Qopardı başına şahuñ kıyâmet

nâz ü gönçe:

1. **nâz ü gönçe:**

Mesnevi 31

Mısra: 147

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

*Naz ve gonca ile. Bkz. nâz ve gönçe
md.*

147. Çenâr-ı tâze gelmiş nâz ü gönçe

148. Tûtuşmuş biri birisiyle pençe

nâz ü şive:

1. **nâz ü şive:**

Mesnevi 33

Mısra: 145

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Naz ve cilve.

145. Gerek maħbûb olana nâz ü şive

146. Hüs[ü]n bağında tâ kim ola mîve

nâz ü şive kılurlar:

1. **nâz ü şive kılurlar: -(u)r, -lar**

Mesnevi 36

Mısra: 104

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

*Naz ve iş ve yapmak; nazlanmak,
işvelenmek, cilvelenmek.*

103. Hüsün bağında her bir tâze mîve

104. Kılurlar bağbâna nâz ü şive

nazar:

1. **nazar:**

Mesnevi 12

Mısra: 51

Bakış.

51. O mâha bir nazar çün niçe dervîş

52. Öküş harc eylemişdür nür-ı bîniş

nazar ide:

1. **nazar ide: -e**

Mesnevi 26

Mısra: 74

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Bakmak, ilgi göstermek.

73. Hezârân âferin ol şehryâre

74. Nazar ide gedâ-yı hâksâre

nazar kılmazsa:

1. **nazar kılmazsa: -maz, -sa**

Mesnevi 6

Mısra: 46

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

*Bakmak; ihsanda bulunmak, az da olsa
ilgilenmek.*

45. Kelâmum dün olup olmaz müşerref

46. Nazar kılmazsa ger lutf ile Āşaf

nâzenin:

1. **nâzeninüf: -üñ**

Mesnevi 1

Mısra: 79

*Narin, ince yapılı güzel(Firâkî'nin
Hüsrev ü Şirin mesnevisi).*

79. Zümürüd kıl haţın bu nâzeninün

80. Kôr olsun çeşmi mâr-ı 'ayb-bînün

2. **nâzenin:**

Mesnevi 27

Mısra: 129

Narin, nazlı, ince.

129. Meger ol nâzenin uğradı cebre

130. Ki Yûsuf gibi düşdi çâh-ı kabre

nâzenin olursa:

1. **nâzenin olursa: -(u)r, -sa**

Mesnevi 33

Mısra: 147

Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Narin olmak.

147. Ne deñlü nâzenin olursa mañbüb
148. Olur dillerde vü cânlarda merğüb

nâzik:

1. **nâzik:**

Mesnevi 34
Mısra: **81**
Far. 1. İnce, rakik, narin.

81. Çü bî-tâb itdi teb nâzik mizâcin
82. Kimesne bilmedi anuñ 'ilâcin

nâzîr:

1. **nâzîri: -î**

Mesnevi 11
Mısra: **115**
Ar. Eş, misl, manend.

115. Nâzîri yoğ iken bî-mişl mañbüb
116. Ne yirin medh idem kim cümle hüb

2. **nâzîr:**

Mesnevi 23
Mısra: **127**
Gözetin, gözetleyici.

127. Müvekkiler kodılar aña nâzîr
128. K'olalar gice gündüz anda hâzîr

3. **nâzîrsın: -sın**

Mesnevi 25

Mısra: **48**
Nazar eden, bakan, gözetin.

47. Ne diyem saña hâzîrsın Hüdâyâ
48. Kamu hâlîme nâzîrsın Hüdâyâ

nâzîr eyle:

1. **nâzîr eyle:**

Mesnevi 1
Mısra: **56**
Kelime Tipi: -
Nâzîr (a.s. nazar, nezaret'ten) nâzîr eyle: gözetin eyle.

55. Bu kaşruñ k'itdüm esbâbını hâzîr
56. Aña mi 'mâr-ı luţfuñ eyle nâzîr

nâzîr k'ola:

1. **nâzîr k'ola: -a**

Mesnevi 23
Mısra: **26**
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Kî, vezin gereğî k' biçiminde kullanılmıştır. Nezaret eden, seyirci olmak.

25. Buyurdu k'ideler Ferhâdî hâzîr
26. K'ola kavline vü fi'line nâzîr

nâzîr olalar:

1. **nâzîr olalar: -a, -lar**

Mesnevi 12
Mısra: **57**
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Bakmak.

57. Bu kandan kim olalar kaşra nâzîr
58. Huşuşâ k'anda Şîrin ola hâzîr

nâzîr olup:

1. **nâzîr olup: -up**

Mesnevi 36
Mısra: **195**
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Bakmak, görmek; bilgisi ve kontrolü altında olmak (bir durum).

195. Olup nâzîr hep ol ahvâle Şîrin
196. Kulak tutardı kîl ü kâle Şîrin

nâzîr tururdu:

1. **nâzîr tururdu: -(u)r, -dı**

Mesnevi 16
Mısra: **84**
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Nâzîr durmak: Nezaret etmek, bakmak, gözetmek.

83. Buzurgümmîd şeh yanında hâzîr
84. Tururdu dâyim uşurlâba nâzîr

nazm:

1. **nâzmuma: -(u)m, -a**

Mesnevi 40
Mısra: **35**
Şiir, nazım.

35. Kañbûlin nazmuma k'ide munezzem
36. Tola ebyât ü eş'âr ile 'âlem

2. **naşma: -a**

Mesnevi 40
Mısra: **54**
Şiir, nazım.

53. Tururken cân da bunca derd ü guşşa
54. Ne deñlü vire tab' um nazma haşşa

3. **naşmuña: -(u)ñ, -a**

Mesnevi 40
Mısra: **66**
Şiir, nazım.

65. Nizâmî kanda ve sen kanda miskîn
66. Diye tâ nazmuña inşâf ü tañsîn

4. **naşmuñ: -uñ**

Mesnevi 40
Mısra: **83**
Vezinli ve kafiyeli söz, manzume, nesir karşıtı.

83. Bu nazmuñ köhne bünyâdın idüp nev
84. Düzetdüñ kışşa-i Şîrin ü Hüsrev

nazm idüp:

1. **nazm idüp: -üp**

Mesnevi 40
Mısra: **71**
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Tertip etmek.

71. Degül nazm idüp olmuş kışşa-perdâz
72. 'Ayân itmîş cihâna sırr-ı i'câz

nazm ile 'âlem feridi olursañ:

1. **nazm ile 'âlem ferîdi olursañi**:-(u)r, -sa, -
ñi

Mesnevi 40

Mısra: 67

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

*Şiirle (şiir alanında) dünyada tek,
eşsiz, rakipsiz olmak.*

67. Olursañi nazm ile 'âlem ferîdi

68. Olamazsın dañı Şeyhî mürîdi

ne:

1. **nedür**:-dür

Mesnevi 1

Mısra: 27

Nedir, önemsizdir, ehemmiyetsizdir.

27. Nedür teşdîd-i küngür çaşr-ı câna

28. Ya zülf-i şâhid-i İslâma şâne

2. **ne:**

Mesnevi 2

Mısra: 45

Hangi.

45. Ne şeh k'ola cihân andan hirâsân

46. Yoğ itmek anı çatında key âsân

3. **ne:**

Mesnevi 2

Mısra: 63

"ne ... ne" bağlama edatı.

63. Ne mü'min kendü dîninden haber-dâr

64. Ne hüd kâfir ider küfrine ikrâr

4. **ne:**

Mesnevi 2

Mısra: 64

*Önüne geldiği kelimeyi olumsuzlayan
ikililik bağlacı.*

63. Ne mü'min kendü dîninden haber-dâr

64. Ne hüd kâfir ider küfrine ikrâr

5. **ne:**

Mesnevi 2

Mısra: 65

Öyle bir.

65. Ne sırdur sırr-ı sübhânî ki her-gâh

66. Degüldür yitmiş iki millet âgâh

6. **ne:**

Mesnevi 3

Mısra: 53

Ne kadar, oldukça fazla anlamında.

53. Ne küstâham ki ben hâşâ vü hâşâ

54. Kılâm hamd ü senânuñ haqqın icra

7. **ne:**

Mesnevi 3

Mısra: 55

Far. Edât-ı sebeb ve inkâr, değil, yok.

55. Ne miqdârı ola ben bî-zebânüñ

56. K'ola hoş-ıhvâmı bir şâh-ı cihânüñ

8. **ne:**

Mesnevi 3

Mısra: 57

Ne kadar, oldukça fazla anlamında.

57. Ne cür'etdür ki lâl olan gedâlar

58. Kıla gülzâr-ı medhüñde nevalar

9. **ne:**

Mesnevi 3

Mısra: 59

Far. Edât-ı sebeb ve inkâr, değil, yok.

59. Muqarrer nâ-sezâlıkdur ne şübhe

60. Kemâl-i bî-hayâlıkdur ne şübhe

10. **ne:**

Mesnevi 3

Mısra: 60

Far. Edât-ı sebeb ve inkâr, değil, yok.

59. Muqarrer nâ-sezâlıkdur ne şübhe

60. Kemâl-i bî-hayâlıkdur ne şübhe

11. **ne:**

Mesnevi 3

Mısra: 61

Ne kadar, çok.

61. Ne hoşdur güng ü lâl ü ebkem olmak

62. Kuşûr u 'aciz ile kul epsem olmak

12. **ne:**

Mesnevi 3

Mısra: 82

"ne ... ne" bağlama edatı.

81. Cihân 'işyân iderse yâ 'ibâdet

82. Saña andan ne nef' ü ne mażarret

13. **ne:**

Mesnevi 3

Mısra: 82

"ne ... ne" bağlama edatı.

81. Cihân 'işyân iderse yâ 'ibâdet

82. Saña andan ne nef' ü ne mażarret

14. **ne:**

Mesnevi 4

Mısra: 25

T. Öyle bir.

25. Ne kırbet kim saña oldu müyesser

26. İrişmemişdür aña bir peyem-ber

15. **ne:**

Mesnevi 4

Mısra: 39

Nasıl.

39. Ne hâtem penbe üzre müşk-i terdür

40. Yâhud ebr-i sefid içre kâmerdür

16. **ne:**

Mesnevi 5

Mısra: 45

Hangi.

45. Ne söz kim terbiyetden ola 'ârî

46. Güher olsa da yokdur i'tibârî

17. ne:

Mesnevi 5
Mısra: 47
Hangi.

47. Ne söz k'ola mükârin i'tibâra
48. Oğurlar la'l olursa seng-i hâra

18. ne:

Mesnevi 5
Mısra: 63
Öyle bir.

63. Ne şeh kim pādşâh-ı heft- kişver
64. Sipih-r-i saltanatda mihr-i enver

19. ne:

Mesnevi 5
Mısra: 139
Hangi.

139. Ne mülke kim vire hük-m-i hümâyün
140. Ola İnnâ fetah-nâ aña mazmun

20. ne:

Mesnevi 5
Mısra: 189
T. Öyle bir.

189. Ne Āşaf Āşaf-ı sulţân Süleymân
190. Vezîr-i pāk- dîn ü rāst- peymân

21. ne:

Mesnevi 7

Mısra: 7

T. Öyle bir.

7. Ne kaşr ol kim ola 'arş ile hem-ser
8. Eñ ednâ şemse aña mihr-i enver

22. ne:

Mesnevi 7

Mısra: 55

Far. Edât-ı sebeb ve inkâr, değil, yok.

55. Ne dihkân kim kıldurdi dâne-i dür
56. Ğinâ tohumın iderdi cümle hâşıl

23. ne:

Mesnevi 9

Mısra: 20

"ne ... ne" bağlama edatı.

19. Ma' âza'llâh didi hâşâ ve kellâ
20. Ne bâğa girdüm ü ne aldum elmâ

24. ne:

Mesnevi 9

Mısra: 20

"ne ... ne" bağlama edatı.

19. Ma' âza'llâh didi hâşâ ve kellâ
20. Ne bâğa girdüm ü ne aldum elmâ

25. ne:

Mesnevi 11

Mısra: 37

Neler.

37. Ne gördün 'âlem içre acı tatlu

38. Rivâyet eyle bir bir eyü yatlu

26. ne:

Mesnevi 11

Mısra: 80

Ne...ne bağlama edatı II hiçbiri.

79. Degül anuñ miyâni 'aqla ma'lûm

80. Bu deñlü var ne mevcüd ü ne ma'düm

27. ne:

Mesnevi 11

Mısra: 80

Ne...ne bağlama edatı II hiçbiri.

79. Degül anuñ miyâni 'aqla ma'lûm

80. Bu deñlü var ne mevcüd ü ne ma'düm

28. ne:

Mesnevi 11

Mısra: 91

Öyle bir.

91. Ne şehdür k'esride iki yañada

92. Töludur sâ'idinden sîm sâde

29. ne:

Mesnevi 11

Mısra: 116

Hangi.

115. Nażiri yok iken bî-mişl maħbûb

116. Ne yirin medh idem kim cümle hûb

30. ne:

Mesnevi 11

Mısra: 155

Ne kadar, oldukça fazla anlamında.

155. Ne cādūsın kim idüp sihr ü efsün

156. Aķıtduñ gözlerümden Nîl ü Ceyhün

31. ne:

Mesnevi 11

Mısra: 177

Nasıl, öyle bir.

177. Ne ğam kim baña virdün ğüne- ğüne

178. İlet Şîrine andan bir numüne

32. ne:

Mesnevi 12

Mısra: 82

Hangi.

81. İdince 'ışk ile Şîrini pür-şür

82. Ne şüret gösterür gör çerh-i hun-ħor

33. ne:

Mesnevi 12

Mısra: 105

Hangi.

105. Ne gencün dirdi esrârisın ey nakş

106. Ne ma'nânun nümü-dârisın ey nakş

34. ne:

Mesnevi 12

Mısra: 106
Hangi.

105. Ne gencün dirdi esrâsın ey naqş
106. Ne ma'nânun nümû-dârisın ey naqş

35. **ne:**
Mesnevi 12
Mısra: 107
Hangi.

107. Ne şehriñ pādşāhī şüretisin
108. Ne burcuñ mihr ü mähî hey'etisin

36. **ne:**
Mesnevi 12
Mısra: 108
Hangi.

107. Ne şehriñ pādşāhī şüretisin
108. Ne burcuñ mihr ü mähî hey'etisin

37. **ne:**
Mesnevi 12
Mısra: 109
Hangi.

109. Ne yirdendür gelişün bu diyâra
110. Ne iqlîme giderdün yâ şikâra

38. **ne:**
Mesnevi 12
Mısra: 110
Hangi.

109. Ne yirdendür gelişün bu diyâra
110. Ne iqlîme giderdün yâ şikâra

39. **ne:**
Mesnevi 12
Mısra: 115
Öyle bir.

115. Ne sihr itdün beni dīvâne kılduñ
116. Dil ü cāndan çamu bîgâne kılduñ

40. **ne:**
Mesnevi 12
Mısra: 123
Hangi şey.

123. Ne itdümse yoluma geldi bir bir
124. İden āhir bulurmuş hey ne tedbîr

41. **ne:**
Mesnevi 13
Mısra: 58
Soru zamiri.

57. Olup ol şürete Pervîz hayrân
58. Ne içer bilmez idi mey mi yâ çan

42. **ne:**
Mesnevi 14
Mısra: 15
Nasıl, öyle bir.

15. Ne Şebdîz ol tezerv-i bî-bahâne
16. Konupdı sâye-i serv-i revâne

43. **ne:**
Mesnevi 14
Mısra: 111
Soru zamiri.

111. Ne diyem ki olmaya 'ilmüñe ma'lüm
112. Meded kaldum belâ deştinde mağmüm

44. **nedür:-dür**
Mesnevi 15
Mısra: 8
Hangi şey.

7. Egerçi cānına derd itdi te'sîr
8. Velî bilmez nedür dermāna tedbîr

45. **nemdür:-m, -dür**
Mesnevi 15
Mısra: 31
Soru zamiri.

31. Benüm nemdür bu baş ü cān senüñdür
32. Muṭî'em emrüñe fermān senüñdür

46. **ne:**
Mesnevi 15
Mısra: 35
Soru zamiri.

35. Didi Şîrîn ne gizlü ola sizden
36. Dür-i maṭlûbum isterven deñizden

47. **ne:**
Mesnevi 15

Mısra: 53
Nasıl, öyle bir.

53. Ne zevraç bir qadîrgaydı mu'azzām
54. Şanasın kim içi bir özge 'âlem

48. **ne:**
Mesnevi 15
Mısra: 104
"ne ... ne" bağlama edatı.

103. Yürürem ças gibi deryâ yüzinde
104. Ne mürde dimelüyem ben ne zinde

49. **ne:**
Mesnevi 15
Mısra: 104
"ne ... ne" bağlama edatı.

103. Yürürem ças gibi deryâ yüzinde
104. Ne mürde dimelüyem ben ne zinde

50. **ne:**
Mesnevi 15
Mısra: 127
Ne güzel, ne kadar güzel!

127. Ne meh dürr-i yetim ü gevher-i nâb
128. Kenâra şalmış anı güyiyâ âb

51. **ne:**
Mesnevi 15
Mısra: 176
Hangi.

175. Yürü var aña nâmin eyle teftîş
176. Ne yirdendür maķâmın eyle teftîş

52. **ne:**
Mesnevi 15
Mısra: 218
Ne kadar, çok.

217. Velî bilmezler idi çerh-i ğaddâr
218. Ne ğadr u mekr ider her laħza izhâr

53. **ne:**
Mesnevi 15
Mısra: 244
Ne kadar, çok.

243. Kimi vaşl ile irgürseñ murâda
244. Ne ğamlar çekdürürsin ol arada

54. **ne:**
Mesnevi 15
Mısra: 249
Hangi.

249. Ne sūr ola cihânda mâtemi yok
250. Nice şâdilîĝ ola kim ğamı yok

55. **ne:**
Mesnevi 15
Mısra: 253
Hangi.

253. Ne yirde bite bir serv-i şanavber
254. Şoñ uci olmaya ħâke ber-â-ber

56. **ne:**
Mesnevi 16
Mısra: 15
Öyle bir, nasıl.

15. Ne 'asker her biri bir gürg-i ħun-rîz
16. Kaĝan aşlan gibi hep vahşet-engîz

57. **ne:**
Mesnevi 16
Mısra: 117
Hangi.

117. Ne zâlim kim ola zulm ile ma'lûm
118. Od urur ħirmenine âh-ı mazlûm

58. **ne:**
Mesnevi 16
Mısra: 136
Nasıl.

135. Ħam ide kâmetüñ bâr-ı mezâlim
136. Ne yüz qaraluĝıdur bu be zâlim

59. **ne:**
Mesnevi 16
Mısra: 158
Önüne geldiĝi kelimeyi olumsuzlayan ikilik baĝlacı.

157. Kuru ĝavĝâdur işbu zâr ü ĝulĝül
158. Ne gül qalır bu ĝülşende ne bulbul

60. **ne:**
Mesnevi 16

Mısra: 158
Önüne geldiĝi kelimeyi olumsuzlayan ikilik baĝlacı.

157. Kuru ĝavĝâdur işbu zâr ü ĝulĝül
158. Ne gül qalır bu ĝülşende ne bulbul

61. **ne:**-(y)e
Mesnevi 18
Mısra: 23
Hangi şey? anlamında soru zamiri.

23. Neye kılsañ işâret başum üzre
24. Ne remz itseñ göz ile qaşum üzre

62. **ne:**
Mesnevi 18
Mısra: 24
Soru zamiri.

23. Neye kılsañ işâret başum üzre
24. Ne remz itseñ göz ile qaşum üzre

63. **ne:**
Mesnevi 18
Mısra: 80
Sana ne, bana ne gibi soru cümlelerine "ne ilĝisi var" anlamındadır: Cihan halkına ne?.

79. Benüm ħâlümden olmamak ħaber-dâr
80. Cihân ħalkına ne illâ saña 'âr

64. **ne:**
Mesnevi 18

Mısra: 96
Ne güzel, ne kadar güzel!.

95. Külâhın kej urnıñmış her sipâhî
96. Ne ispeh ħüsn ilinüñ pādşâhı

65. **ne:**
Mesnevi 19
Mısra: 96
Önüne geldiĝi kelimeyi olumsuzlayan ikilik baĝlacı.

95. Kâmu düşîze kızlar Meryem-âÿin
96. Ne er yüzini görmişler ne k'âÿin

66. **ne:**
Mesnevi 19
Mısra: 96
Önüne geldiĝi kelimeyi olumsuzlayan ikilik baĝlacı.

95. Kâmu düşîze kızlar Meryem-âÿin
96. Ne er yüzini görmişler ne k'âÿin

67. **ne:**
Mesnevi 20
Mısra: 45
Önüne geldiĝi kelimeyi olumsuzlayan ikilik baĝlacı.

45. Ne şabrı var idi kim ide ârâm
46. Ne râm olurdu emrine dil-ârâm

68. **ne:**
Mesnevi 20

Mısra: 46
*Önüne geldiği kelimeyi olumsuzlayan
ikilik bağlacı.*

45. Ne şabrı var idi kim ide ārām
46. Ne rām olurdu emrine dil-ārām

69. **ne:**
Mesnevi 21
Mısra: 14
Belgisiz zamir.

13. Ezel olduk anuñla bile telmiz
14. Ne ta'lim itdilerse işledük tiz

70. **ne:**
Mesnevi 22
Mısra: 19
*Önüne geldiği kelimeyi olumsuzlayan
ikilik bağlacı.*

19. Ne bir lahza karar ü şabr iderdi
20. Ne ārām ile cāna cebr iderdi

71. **ne:**
Mesnevi 22
Mısra: 20
*Önüne geldiği kelimeyi olumsuzlayan
ikilik bağlacı.*

19. Ne bir lahza karar ü şabr iderdi
20. Ne ārām ile cāna cebr iderdi

72. **ne:**
Mesnevi 22

Mısra: 98
Nasil, nereden?.

97. Velî yokdur saña 'âlemde mänenend
98. Ne bilsün bilmeyen fazl ü kemālün

73. **ne:**
Mesnevi 23
Mısra: 58
Far. Edât-ı sebeb ve inkâr, değil, yok.

57. Didi anuñ raqîbinden şağın hâ
58. Eyitd' 'âşıkâ sengden ne pervâ

74. **ne:**
Mesnevi 23
Mısra: 69
Hangi.

69. Ne söz kim tanz ile söyledir Pervîz
70. Virürd' aña cevâb-ı hikmet-âmîz

75. **ne:**
Mesnevi 23
Mısra: 73
Soru zamiri.

73. Ne kim şordı ise aldı cevâbın
74. Pes andan sonra kaç' itdi hişâbın

76. **ne:**
Mesnevi 23
Mısra: 137
Nasil bir...; ne türlü...

137. Ne cürm itdüm ki uğradum bu cebre
138. Ki girdüm diri dirliğümde kabre

77. **ne:**
Mesnevi 23
Mısra: 143
Ne...ne bağlama edatı.

143. Ne yanumda enîsüm münisüm var
144. Ne aḥvâlüm şorar bir kimse her-bâr

78. **ne:**
Mesnevi 23
Mısra: 144
*Önüne geldiği kelimeyi olumsuzlayan
ikilik bağlacı.*

143. Ne yanumda enîsüm münisüm var
144. Ne aḥvâlüm şorar bir kimse her-bâr

79. **ne:**
Mesnevi 23
Mısra: 175
Ne kadar, oldukça fazla anlamında.

176. Başardum bağruma cānum gib'anı
175. Ne taş k'atardı baña pāsbānı

80. **ne:**
Mesnevi 24
Mısra: 64
Hangi.

63. Gözümden k'ey sevâd-ı şeb cüdâsın
64. 'Aceb bilsem ne çeşme tütyâsın

81. **ne:**
Mesnevi 24
Mısra: 133
Nasil bir?.

133. Di kim bu la'ller ne kân taşdır
134. Ya kaçkî 'âşıkūñ kanlu yaşdır

82. **ne:**
Mesnevi 25
Mısra: 75
*Önüne geldiği kelimeyi olumsuzlayan
bağlaç.*

75. Ne bir mahrem bulunur kim selāmum
76. Alup ilete nigârâne peyāmum

83. **ne:**
Mesnevi 26
Mısra: 39
Öyle bir.

39. Ne cādüdur ki ol sehḥâr ü fettân
40. Şeb-i Kadri ider zülfinde pinhân

84. **ne:**
Mesnevi 27
Mısra: 21
Nedir?.

21. Didi yâ Rab bu derdüñ çâresi ne
22. Ki merhem ola gönlüm yaresine

85. **nedür:** -dür
Mesnevi 27
Mısra: 24
Soru zamiri "ne".

23. Benüm cānuma bu söz itdi te' şir
24. Nedür def ine anuñ rāy u tedbīr

86. **ne:**
Mesnevi 27
Mısra: 169
Hangi.

169. Ne şağ ola kim āhir haste olmaz
170. Ne dem-sāz ola kim dem-beste olmaz

87. **ne:**
Mesnevi 27
Mısra: 170
Hangi.

169. Ne şağ ola kim āhir haste olmaz
170. Ne dem-sāz ola kim dem-beste olmaz

88. **ne:**
Mesnevi 27
Mısra: 171
Hangi şey.

171. Ne sebzedür kim ol pejmürde olmaz
172. Ne zindedür ki āhir mürde olmaz

89. **ne:**
Mesnevi 27

Mısra: 172
Hangi şey.

171. Ne sebzedür kim ol pejmürde olmaz
172. Ne zindedür ki āhir mürde olmaz

90. **ne:**
Mesnevi 27
Mısra: 173
*Önüne geldiği kelimeyi olumsuzlayan
ikilik bağlacı.*

173. Bu gülşende ne bülbül kıla dil-şād
174. Ne bir gül-berg ola k' olmaya ber-bād

91. **ne:**
Mesnevi 27
Mısra: 174
*Önüne geldiği kelimeyi olumsuzlayan
ikilik bağlacı.*

173. Bu gülşende ne bülbül kıla dil-şād
174. Ne bir gül-berg ola k' olmaya ber-bād

92. **ne:**
Mesnevi 27
Mısra: 176
"ne ... ne" bağlama edatı.

175. Geçer şu gibi çağ çağ işbu devrān
176. Ne gül kıla ne bülbül ne gülistān

93. **ne:**
Mesnevi 27
Mısra: 176

*Önüne geldiği kelimeyi olumsuzlayan
ikilik bağlacı.*

175. Geçer şu gibi çağ çağ işbu devrān
176. Ne gül kıla ne bülbül ne gülistān

94. **ne:**
Mesnevi 27
Mısra: 176
*Önüne geldiği kelimeyi olumsuzlayan
ikilik bağlacı.*

175. Geçer şu gibi çağ çağ işbu devrān
176. Ne gül kıla ne bülbül ne gülistān

95. **ne:**
Mesnevi 27
Mısra: 203
Ne kadar, oldukça fazla anlamında.

203. Ne 'ālimler gelüpdür bu serāya
204. Gidüp bulmadılar 'ilme nihāye

96. **ne:**
Mesnevi 27
Mısra: 227
"ne ... ne" bağlama edatı.

227. Ne el ırgürdiler vaşl-ı nigāre
228. Ne buldılar gönül derdine care

97. **ne:**
Mesnevi 27
Mısra: 228
"ne ... ne" bağlama edatı.

227. Ne el ırgürdiler vaşl-ı nigāre
228. Ne buldılar gönül derdine care

98. **ne:**
Mesnevi 27
Mısra: 245
"ne ... ne" bağlama edatı.

245. Ne bāğ-ı hüsnümün sünbüllerinden
246. Ne vaşlum gülsitānı güllerinden

99. **ne:**
Mesnevi 27
Mısra: 246
Bağlama unsuru.

245. Ne bāğ-ı hüsnümün sünbüllerinden
246. Ne vaşlum gülsitānı güllerinden

100. **ne:**
Mesnevi 27
Mısra: 247
"ne ... ne" bağlama edatı.

247. Ne gönçe leblerümün hāndesinden
248. Ne şeftālülerüm turvendesinden

101. **ne:**
Mesnevi 27
Mısra: 248
Ne de II ne..ne bağlama edatı.

247. Ne gönçe leblerümün hāndesinden
248. Ne şeftālülerüm turvendesinden

102. **ne:**

Mesnevi 27

Mısra: 321

Ne...ne bağlama edati.

321. Ne māl aşşı ider ne zūr-ı bāzū

322. Görürsin her ne ise başda yazu

103. **ne:**

Mesnevi 27

Mısra: 321

"ne ... ne" bağlama edati.

321. Ne māl aşşı ider ne zūr-ı bāzū

322. Görürsin her ne ise başda yazu

104. **ne:**

Mesnevi 28

Mısra: 34

Neden.

33. Ölen ardınca ölmüş yoq muqarrer

34. Ne bunca ğam çekersin ey gül-i ter

105. **ne:**

Mesnevi 28

Mısra: 77

Hangi.

77. Ne ser kim ola ber- zānū-yı cānān

78. Ne var dağı aña ölmekden āsān

106. **ne:**

Mesnevi 30

Mısra: 56

Öyle bir!.

55. Yedi başlu bu ejderhā-yı hāmūş

56. Ne kanlar eylemişdür cür 'aveş nūş

107. **ne:**

Mesnevi 31

Mısra: 83

Ne...ne bağlama edati.

83. Ne қаsr içine virübilürem rāh

84. Ne taşra қalmasına rāziyam şāh

108. **ne:**

Mesnevi 31

Mısra: 84

"ne ... ne" bağlama edati.

83. Ne қаsr içine virübilürem rāh

84. Ne taşra қalmasına rāziyam şāh

109. **ne:**

Mesnevi 31

Mısra: 85

"ne ... ne" bağlama edati.

85. Ne kuvvet var işitmeyem sözini

86. Ne tākāt var ki görmeyem yüzini

110. **ne:**

Mesnevi 31

Mısra: 86

"ne ... ne" bağlama edati.

85. Ne kuvvet var işitmeyem sözini

86. Ne tākāt var ki görmeyem yüzini

111. **ne:**

Mesnevi 32

Mısra: 7

*Önüne geldiği kelimeyi olumsuzlayan
ikilik bağlacı.*

7. Ne şabr-ı dil ne ārām ü qarārı

8. Var idi cümlesinden şöyle 'arı

112. **ne:**

Mesnevi 32

Mısra: 26

Ne kadar, oldukça fazla anlamında.

25. Getürdi ol perī şol deñlü ni 'met

26. İdemez vaşf anı ādem ne minnet

113. **ne:**

Mesnevi 32

Mısra: 69

*Önüne geldiği kelimeyi olumsuzlayan
ikilik bağlacı.*

69. Ne ol murġam ki āsān ola şaydum

70. Ne şol şaydem ki düşvār ola қaydum

114. **ne:**

Mesnevi 32

Mısra: 70

*Önüne geldiği kelimeyi olumsuzlayan
ikilik bağlacı.*

69. Ne ol murġam ki āsān ola şaydum

70. Ne şol şaydem ki düşvār ola қaydum

115. **neñ: -ñ**

Mesnevi 32

Mısra: 115

Hangi şey.

115. Neñ alduq ey melāhāt büstānı

116. K'urasın bize taġrır lisanı

116. **ne:**

Mesnevi 33

Mısra: 43

Hangi.

43. Ne dil-ber k'ide senden rüy der-hem

44. Sen anuüçün ne hācet çekesin ğam

117. **ne:**

Mesnevi 33

Mısra: 51

Hangi.

51. Ne cānān kim ide iġmāz u ihmāl

52. Sevüp ğayrın mükāfāt cyle fi'l-hāl

118. **ne:**

Mesnevi 33

Mısra: 53

Ne kadar, çok.

53. Ne hoş dimişdür üstād-ı suĥanver

54. Ne borred 'ışk rā cuz 'ışk-ı dīġer

119. **ne:**

Mesnevi 33
Mısra: 101
Öyle bir.

101. Ne hürdür ki görenler cemâlin
102. Gönülden çıkarur cennet hayâlin

120. **ne:**

Mesnevi 33
Mısra: 123
Hangi.

123. Ne dil kim ola bir dil-dâre mu 'tād
124. Hezārān gibi kim gülzāre mu 'tād

121. **ne:**

Mesnevi 33
Mısra: 135
"ne ... ne" bağlama edatı.

135. Ne her ruhsāre-i rengīn alur dil
136. Ne her gīsu urur cāna selāsīl

122. **ne:**

Mesnevi 33
Mısra: 136
"ne ... ne" bağlama edatı.

135. Ne her ruhsāre-i rengīn alur dil
136. Ne her gīsu urur cāna selāsīl

123. **ne:**

Mesnevi 33

Mısra: 137

"ne ... ne" bağlama edatı.

137. Ne her lebde bulunur rāhat-ı cān
138. Ne her ırmağda aqar āb-ı hayvān

124. **ne:**

Mesnevi 33
Mısra: 138
"ne ... ne" bağlama edatı.

137. Ne her lebde bulunur rāhat-ı cān
138. Ne her ırmağda aqar āb-ı hayvān

125. **ne:**

Mesnevi 34
Mısra: 44
Soru zamiri.

43. İdersin vuşlat içre āh u nāle
44. Ne ba 'iş oldı bu deñlü melale

126. **nesine:** -sı, -n, -e

Mesnevi 36
Mısra: 32
Hangi şey.

31. Virür Şirīne şeh vāfir hazīne
32. Nesine hārc ola dağı nesine

127. **nesine:** -sı, -n, -e

Mesnevi 36
Mısra: 32
Hangi şey.

31. Virür Şirīne şeh vāfir hazīne
32. Nesine hārc ola dağı nesine

128. **ne:**

Mesnevi 36
Mısra: 105
Ne güzel, ne kadar güzel!

105. Ne mīve gönçelerdür nā-şikefte
106. Kamusu berg-i 'işmetde nühüfte

129. **ne:**

Mesnevi 36
Mısra: 277
Hangi.

277. Ne kelle k' olmaya anuñ çüpānı
278. Komaz fāriğ yürimeye gürg anı

130. **ne:**

Mesnevi 37
Mısra: 41
Öyle bir, nasıl.

41. Ne nāme gönçe-i bağ-ı şehādet
42. Ya āb-ı şāf- ırmağ-ı şehadet

131. **ne:**

Mesnevi 37
Mısra: 97
Hangi.

97. Ne zerre āna nisbet cümle ma 'düm
98. Nuķuş-ı kāyināt eşkāl-i mevhum

132. **ne:**

Mesnevi 37
Mısra: 135
Hangi.

135. Ne mülküñ pādşāhidur 'Arabda
136. Ne burcuñ mihr ü mähidur nesebde

133. **ne:**

Mesnevi 37
Mısra: 136
Hangi.

135. Ne mülküñ pādşāhidur 'Arabda
136. Ne burcuñ mihr ü mähidur nesebde

134. **ne:**

Mesnevi 38
Mısra: 267
Nasıl, ne kadar çok.

267. Ne hoş dimişdür ol şeyh-i İlähī
268. Nizāmī ya 'nī mülk-i nazm şāhı

135. **ne:**

Mesnevi 40
Mısra: 73
T. Öyle bir.

73. Ne i 'cāz ol Mesihādan dem urmuş
74. Gönüller yaresine merhem urmuş

ne 'aceb:

1. **ne 'aceb:**
Mesnevi 24

Mısra: 56

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ne biçim! nasıl bir!; ne denli!

55. Kılurdu yana yana âh-ı pür-süz

56. Dir idi ne 'aceb eglendi k'ey rüz

ne ârâm ü kararî cümlesinden şöyle 'arı:

1. **ne ârâm ü kararî cümlesinden şöyle 'arı:**

Mesnevi 32

Mısra: 8

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ne huzuru ve ne durup dinlenmesi ne de herkesten şu kadar utanması.

7. Ne şabr-ı dil ne ârâm ü kararî

8. Var idi cümlesinden şöyle 'arı

ne bang-i kûs-ı şeh ne âh ü nâle-i dervîş-i

mazlûm kalur:

1. **ne bang-i kûs-ı şeh ne âh ü nâle-i dervîş-i**
mazlûm kalur: -(u)r

Mesnevi 30

Mısra: 62

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ne padişahın kösünün sesi ne de zavallı, eziyet gören dervîşin inleyişi kalmak (yerinde kalmak, sürekli, sonsuz olmak).

61. Ne bang-i kûs-ı şeh kalur dirîğ büm

62. Ne âh ü nâle-i dervîş-i mazlûm

ne başda ne gözde sağ yerüm kaldı:

1. **ne başda ne gözde sağ yerüm kaldı: -dı**

Mesnevi 25

Mısra: 59

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ne başta ne gözde sağlam yeri kalmak:

Bütün vücudu harap olmak.

59. Ne başda sağ yerüm kaldı ne gözde

60. Geçürdüm 'ömrümü toprakda tozda

ne ber ü 'ışk râ cuz 'ışk-ı diğer:

1. **ne ber ü 'ışk râ cuz 'ışk-ı diğer:**

Mesnevi 33

Mısra: 54

Kelime Tipi: **Kelam-ı Kibar**

Başkasında aşkına karşılık bir parça aşk varsa gönderme(O'na yönel).

53. Ne hoş dimişdür üstâd-ı suhanver

54. Ne borred 'ışk râ cuz 'ışk-ı diğer

ne bilem:

1. **ne bilem: -em**

Mesnevi 3

Mısra: 95

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Nasıl bilebilir, ne bilsin.

95. Ne bilem kim 'ayân oldukça râzum

96. Ola mı mücriminden imtiyâzum

2. **ne bilem:**

Mesnevi 15

Mısra: 97

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Nasıl, nereden bileyim? (Çaresizlik ve acziyet ifadesi).

97. Ne bilem k'ey felek n'oldı günâhum

98. Virürsün derd ü gam alursun âhum

3. **ne bilem:**

Mesnevi 20

Mısra: 14

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Nasıl, nereden bileyim? (Çaresizlik ve acziyet ifadesi).

13. Dir idi kim İlahî neyleyem âh

14. Ne bilem niçe yâduñ eyleyem âh

4. **ne bilem:**

Mesnevi 27

Mısra: 25

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Nasıl, nereden bileyim? (Çaresizlik ve acziyet ifadesi).

25. Ne bilem neyleyüp n'itmek gerekdür

26. İkidem birümüz gitmek gerekdür

ne bilsün:

1. **ne bilsün:**

Mesnevi 24

Mısra: 281

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ne bilsin? Nereden bilsin? (Bilmez, bilemez...).

281. Ne bilsün 'âkıbet bî-çâre Ferhâd

282. Şıyacağı mı şartın merd-i bî-dâd

2. **ne bilsün:**

Mesnevi 38

Mısra: 51

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ne bilsin? Nereden bilsin? (Bilmez, bilemez...).

51. Ne bilsün anı k'anuñ devletidür

52. Oğul dirligi ata şihhatidür

ne borred 'ışk râ cuz 'ışk-ı diğer:

1. **ne borred 'ışk râ cuz 'ışk-ı diğer:**

Mesnevi 33

Mısra: 54

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Aşkı yalnız başka aşk kesebilir.

53. Ne hoş dimişdür üstâd-ı suhanver

54. Ne borred 'ışk râ cuz 'ışk-ı diğer

ne cân ile turursın:

1. **ne cân ile turursın:**

Mesnevi 27

Mısra: 117

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Nasıl, neden (hala) hayattasın?.

117. Ne cân ile turursın gitdi cânuñ

118. Yıkıldı toprağa serv-i revânüñ

ne çâre:

1. **ne çâre:**

Mesnevi 9

Mısra: 23

Kelime Tipi: **Deyim**

"Çaresi yok, elden bir şey gelmez"
anlamında söylenmiş bir söz.

23. Didi dihkāna Husrev kim ne çäre
24. Aña kaldı kim idem päre pare

2. **ne çäre:**

Mesnevi 11

Mısra: 181

Kelime Tipi: **Deyim**

Çaresi yok, elden ne gelir.

181. Ne çäre görmez isem ol nigārı
182. Başam naqşın kara bağruma bārı

3. **ne care:**

Mesnevi 23

Mısra: 62

Kelime Tipi: **Deyim**

*Çaresi yok, elden bir şey gelmez
anlamında söylenmiş bir söz.*

62. Eyitdi ger kazâyise ne care
61. Didi bildüm k'olursın päre päre

4. **ne çäre:**

Mesnevi 23

Mısra: 201

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Çaresi yok, elden ne gelir.

201. Ne çäre haste cāna eyleyüp cibr
202. Öline bu belāya ide pür- şabr

ne cisme hâkim ü ne cāna malik:

1. **ne cisme hâkim ü ne cāna malik:**

Mesnevi 37

Mısra: 104

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

*Ne bedene hakim ve ne de cana, ruha
efendi, sahip. Bedenin de ruhun da hâkimi,
sahibi değil.*

103. Degülsin mülket-i irāna mālîk

104. Ne cisme hâkim ü ne cāna malik

ne cür'et ola:

1. **ne cür'et ola:-a**

Mesnevi 5

Mısra: 161

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Hangi cesaretle, ne cür'etle.

161. Ne cür'et ola kim ben hâk-i rehde

162. Yüzüm cārüb idem dergâh-ı şehde

ne cür'etdür:

1. **ne cür'etdür:-dür**

Mesnevi 37

Mısra: 133

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Hangi cesaretle, ne cür'etle.

133. Ne cür'etdür k'idüp tahtîf ü tahtîr

134. İde adımı adum üzre tahtîr

ne dem:

1. **ne dem:**

Mesnevi 32

Mısra: 75

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ne zaman.

75. Ne dem kim ben olam hışm ile sâyir
76. Döker bâl ü perini nesr-i tâyir

ne dem kim:

1. **ne dem kim:**

Mesnevi 7

Mısra: 102

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ne zaman ki.

101. Ne dem kim hoşka-i la'lin açardı

102. Suhan yirine gevherler saçardı

2. **ne dem kim:**

Mesnevi 13

Mısra: 55

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ne zaman ki.

55. Ne dem kim nâyler feryâd iderdi

56. Şekîb-i 'aşkı ber-bâd iderdi

3. **ne dem kim:**

Mesnevi 25

Mısra: 27

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ne zaman ki.

27. Ne dem kim tîşe şalardı yumup göz

28. İderdi Bîsütünü toprağ ü toz

4. **ne dem kim:**

Mesnevi 26

Mısra: 229

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ne zaman ki.

229. Öküze balığa irerdi ucu

230. Kaçan zor itse ol abdâl ü evbâş

5. **ne dem kim:**

Mesnevi 40

Mısra: 81

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ne zaman ki.

81. Ne dem kim hâkem-i 'aql itdi ibrām

82. Bu 'acz ü bu kuşurla itdün ikdām

ne deflü:

1. **ne deflü:**

Mesnevi 5

Mısra: 40

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ne denli, ne kadar.

39. Çü yokdur zerre mîkdârî huzûrum

40. Ne denli şu 'le-perdâz ola nurum

2. **ne deflü:**

Mesnevi 10

Mısra: 43

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ne kadar, ne ölçüde.

43. Ne denli zer virüp olsañ güher-pâş

44. Yolunda leşker oynar cân ile baş

3. ne deflü:

Mesnevi 16

Mısra: 119

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ne kadar, ne ölçüde.

119. Ne deñlü çalışursa mekr ü rîve

120. Ocağına şu koyar eşk-i bîve

4. ne deflü:

Mesnevi 17

Mısra: 86

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ne kadar, ne ölçüde, nasıl.

85. Mağaş zihî ger irişmese şem'e

86. Ne deñlü virür idi nür ü lem'a

5. ne deflü:

Mesnevi 22

Mısra: 95

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ne kadar, her ne kadar (abartılı bir tavrıla).

95. Kaçan şeh-bâza hem-ser ola heyhât

96. Seni meşlek bilür gerç'ey huredmend

6. ne deflü:

Mesnevi 22

Mısra: 93

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ne kadar, ne ölçüde II başına getirildiği şartlı cümledeki yargının doğru

veya doğal görüldüğünü fakat bunun yeterli olmadığını anlatan bir söz, her ne kadar.

93. Senün meydân-ı fazlunda tekâver

94. Ne deñlü yügrük olursa dağı at

7. ne deflü:

Mesnevi 24

Mısra: 181

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ne kadar, ne ölçüde.

181. Ne deñlü ac ü muhtâc olsa insân

182. Uramaz kavş-i mihr ü mâha dendân

8. ne deflü:

Mesnevi 24

Mısra: 207

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ne kadar, ne ölçüde.

207. Ne deñlü pâ- dirâz olursa hârçeng

208. İdemez çeşme-i hürşide âheng

9. ne deflü:

Mesnevi 26

Mısra: 221

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ne kadar, her ne kadar (abartılı bir tavrıla).

221. Degülven ol sebepden aña mağrür

222. Urup na'ra peleng ü bîr gibi

10. ne deflü:

Mesnevi 27

Mısra: 85

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ne kadar, ne ölçüde II başına getirildiği şartlı cümledeki yargının doğru veya doğal görüldüğünü fakat bunun yeterli olmadığını anlatan bir söz, her ne kadar.

85. Ne deñlü çüst ü çâlâk olsa vaşşâf

86. Yazamaz tâ kıyâmet aña evşâf

11. ne deflü:

Mesnevi 27

Mısra: 215

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ne kadar, ne ölçüde.

215. Ne deñlü ser-keş olsa serv ü 'ar'ar

216. Be- âhîr bād-ı şarşar anı şarşar

12. ne deflü:

Mesnevi 27

Mısra: 315

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ne kadar, ne ölçüde, nasıl.

315. Ne deñlü 'ömr sürseñ az eger çok

316. Olursın âhîr olmaduk gibi yok

13. ne deflü:

Mesnevi 27

Mısra: 319

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ne kadar, ne ölçüde.

319. Ne deñlü mâl hârc itseñ firâvân

320. Bulamazsın ecel derdine dermân

14. ne deflü:

Mesnevi 31

Mısra: 107

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ne kadar.

107. Ne deñlü hüblar var ise meh-rû

108. Kâmusı çıkdı şâhı karşılayu

15. ne deflü:

Mesnevi 32

Mısra: 161

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ne kadar, ne ölçüde.

161. Ne deñlü söylediyse olmadı çäre

162. Be-âhîr ol ser[ı]v çıkdı kenäre

16. ne deflü:

Mesnevi 33

Mısra: 147

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ne kadar, ne ölçüde.

147. Ne deñlü nâzenîn olursa mağbûb

148. Olur dillerde vü cânlarda mergûb

17. ne deflü:

Mesnevi 40

Mısra: 54

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Nasıl, ne kadar.

53. Țururken cānda bunca derd ü ğuşşa
54. Ne deñlü vire Țab'um nazma haşşa

ne diyem:

1. **ne diyem:**

Mesnevi 25

Mısra: 47

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ne desem, ne söylesem.

47. Ne diyem saña hāzırısın Hūdāyā

48. Kamu hāltime nāzırısın Hūdāyā

ne diyüp ne koyasın bilmez:

1. **ne diyüp ne koyasın bilmez:**

Mesnevi 22

Mısra: 121

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ne deyip ne koyacağımı bilmemek: Ne yapıp ne edeceğimi bilmemek.

121. Diline hiç nesne gelmez idi

122. Sürür-ı vaşl ile mesrür ü hürrem

ne eyledür:

1. **ne eyledür:-(ü)r**

Mesnevi 30

Mısra: 43

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Neye yaramak, ne kazandırmak?

Hangi amaca hizmet etmek?.

43. Ne eyledür ki def' olsun deyü gerd

44. Şaça her dem Țarık-i 'amma māverd

ne ğam:

1. **ne ğam:**

Mesnevi 4

Mısra: 53

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Gam değil, dert değil.

53. Ne ğam ger hūb ise elhān-ı Dāvūd

54. Senūñ enfāsuñ oldı cān-ı Dāvūd

2. **ne ğam:**

Mesnevi 6

Mısra: 39

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Gam değil, kederlenme, üzülmeye gerek yok l boşver.

39. Ne ğam Ța'n itse her bir büriyā-bāf

40. Metā'a müşterī disün tek inşāf

3. **ne ğam:**

Mesnevi 28

Mısra: 58

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Gam değil, kederlenme, üzülmeye gerek yok l boşver.

57. Țapuñdur çünki mihr-i 'ālem-efrüz

58. Ne ğam ger maḥv oldıysa bir ılduz

ne ğam kim bākīdür bākī degül ğam:

1. **ne ğam kim bākīdür bākī degül ğam:**

Mesnevi 36

Mısra: 16

Kelime Tipi: **Atasözü**

Hangi acı ki sonsuzdur(hiçbir) acı

sonsuz değildir; sonsuza kadar sürmez. Her gecenin bir sabahı vardır.

15. Çe ger bākī degül şādī-i 'ālem

16. Ne ğam kim bākīdür bākī degül ğam

ne germ ü ne serd:

Mesnevi 14

Mısra: 31

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ne sıcak ve ne soğuk.

1. **ne germ ü ne serd:**

Mesnevi 14

Mısra: 31

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ne sıcak ve ne soğuk.

31. Hāvāsı mu'tedil ne germ ü ne serd

32. Daḥı hiç sebzezārı olmamış zerd

ne göñli maḥrem ü ne 'aklı hem-rāh:

1. **ne göñli maḥrem ü ne 'aklı hem-rāh:**

Mesnevi 22

Mısra: 118

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

*Ne göñlü sırdaş ve ne aklı yoldaş:
Göñlünün de aklının da idaresini kaybetmiş, iradesini külliyen yitirmiş, kendi benliğine yabancılaşmış.*

117. Ne göñli maḥrem ü ne 'aklı hem-rāh

118. Gözi nāzır ruḥ-ı yār-ı vefāya

ne gülgün ne şebdiz:

1. **ne gülgün ne şebdiz:**

Mesnevi 38

Mısra: 78

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ne Gülgün ne de Şebdiz.

77. Esüp ol gün semüm-ı āteş-engiz

78. Ne Gülgün kaldı āhurda ne Şebdiz

ne ğuşşa:

1. **ne ğuşşa:**

Mesnevi 17

Mısra: 30

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ne gam!.

29. Eger bir boş şadef gitse yabana

30. Ne ğuşşa dürr-i baḥr bī-kerāne

ne hācet:

1. **ne hācet:**

Mesnevi 6

Mısra: 8

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ne gerek, ne lüzumu var!.

7. Ne lāzım 'arz-ı hācāt eylemeklik

8. 'Ayāndur ḥod ne hācet söylemeklik

2. **ne hācet:**

Mesnevi 24

Mısra: 206

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ne gerek, ne lüzumu var!.

205. Bu sevdāyı çıkar başuñdan ey ḥām

206. Ne hācet k'idesin behbūda evḥām

3. **ne hācet:**

Mesnevi 28

Mısra: 41

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ne gerek, ne lüzumu var!.

41. Ne hâcet ağlamağa idüp âheng
42. Kara toprağa çarmak eşk-i gül-reng

4. **ne hâcet:**
Mesnevi 30
Mısra: 30
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ne gerek, ne lüzumu var!.

29. Yiter gül-berg için bād-ı şehergâh
30. Ne hâcet idi aña tûfân ey şâh

5. **ne hâcet:**
Mesnevi 30
Mısra: 38
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gereği yok, gereksiz.

37. Olurken püf çerâguñ câmına bes
38. Ne hâcet gird-bād-ı âsmân -res

6. **ne hâcet:**
Mesnevi 30
Mısra: 50
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Neden, ne sebepten.

49. Çü merhem yok dil-i şad-pâremüze
50. Ne hâcet tuz saçasın yâremüze

7. **ne hâcet:**
Mesnevi 33

Mısra: 44
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ne gerek, ne lüzumu var!.

43. Ne dil-ber k'ide senden rûy der-hem
44. Sen anuñçün ne hâcet çekesin ğam

8. **ne hâcet:**
Mesnevi 38
Mısra: 273
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gereksiz, lüzumlu değil.

273. Ne hâcet köşk-i 'âlî kaşr-ı ma' mür
274. Olur ç'âhîr maķâm ü menzilüñ gür

ne hâl oldu:

1. **ne hâl oldu: -du**
Mesnevi 9
Mısra: 47
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Düşkün, perişan bir halde olmak.

47. Ne hâl oldu ki İslâm beglerine
48. Dimezler hây hergiz seglerine

ne hâsıl:

1. **ne hâsıl:**
Mesnevi 3
Mısra: 24
Kelime Tipi: -
Ne çıkar!, ne olur!.

23. Olursa rûz-ı mahşerde hesâbum
24. Ne hâsıl har kadar yoķdur sevâbum

2. **ne hâsıl:**
Mesnevi 3
Mısra: 24
Kelime Tipi: -
Ne çıkar!, ne olur!.

23. Olursa rûz-ı mahşerde hesâbum
24. Ne hâsıl har kadar yoķdur sevâbum

3. **ne hâsıl:**
Mesnevi 11
Mısra: 153
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ne elde edilebilir. Ne çıkar!, Ne olur!.

153. Ne hâsıl baña bu olmaz meşelden
154. Kulaķdan 'âşik oldum çıkdum elden

4. **ne hâsıl:**
Mesnevi 28
Mısra: 32
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ne elde edilebilir. Ne çıkar!, Ne olur!.

31. Ol oldu rahmet-i Raħmâna vâşıl
32. Saña bilseñ bu mâtemden ne hâsıl

ne havfı vü ne şerhi var:

1. **ne havfı vü ne şerhi var:**
Mesnevi 23
Mısra: 18
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
*Ne korkusu ve ne uyanması var:
Korkusu da utanması da yok.*

17. Niğârîne henüz ol yâr senden
18. Ne havfı vü ne şerhi var senden

ne hikmetdür:

1. **ne hikmetdür:**
Mesnevi 36
Mısra: 187
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
*Her ne hikmetse; bilinmeyen bir
gerekçeye istinaden.*

187. Ne hikmetdür ki Şîrîn-i şeker- nüş
188. Benümle olmaya yâ Rab hem-âğüş

ne hoşdur:

1. **ne hoşdur: -dur**
Mesnevi 24
Mısra: 209
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ne hoş, ne güzel.

209. Ne hoşdur kişi miķdârını bilmek
210. Ki bî-kâr olmayup kârını bilmek

ne hüd ne efser ser- pâyinde olur:

1. **ne hüd ne efser ser- pâyinde olur: -(u)r**
Mesnevi 30
Mısra: 64
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ne miğfer ne de taç başında olmak.

63. Niçün ser-keşlik ide şâh-ı kişver
64. Ne ser- pâyinde olur hüd ne efser

ne hürî vü ne perrî-zâddur:

1. **ne hürî vü ne perri-zâddur:** -dur
Mesnevi 26
Mısra: 167
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Ne huri ve ne de periden doğma.

167. Benüm gönülüm alan bî-dâddur bu
168. Beni âşüfte iden yârdur bu

ne irân ne türân mülketi:

1. **ne irân ne türân mülketi:**
Mesnevi 38
Mısra: 33
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Ne İran ne de Türk ülkesi.

33. Ne irân mülketi kalur ne Türân
34. Çamusi fitne ile ola vîrân

ne 'ışk olsun:

1. **ne 'ışk olsun:** -sun
Mesnevi 20
Mısra: 21
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Nereden, hangi sebepten, neye dayanarak aşk denilebilir ki? Aşk değil.

21. Ne 'ışk olsun bu bir derd-i dil ancak
22. Bunun âsânı yok hep müşkil ancak

ne itdünse:

1. **ne itdünse:** -dü, -nî, -se
Mesnevi 16
Mısra: 129
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Ne yapmış.

129. Eyü yavuz ne itdünse muqarrer
130. Gelür yoluña bir bir ey birâder

ne kaygu:

1. **ne kaygu:**
Mesnevi 17
Mısra: 34
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Ne kaygı!: Kaygılanmaya değmez.

33. Gülün âteş alursa fer ü tâbın
34. Ne kaygu çosa yirinde gül-âbın

2. **ne kaygu:**
Mesnevi 28
Mısra: 65
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Ne kaygı!: Kaygılanmaya değmez.

65. Gül-i zerd uçaşa bâğuñdan ne kaygu
66. Yirinde lâleler var bağıñ tığlu

ne kim:

1. **ne kim:**
Mesnevi 2
Mısra: 57
Kelime Tipi: -
Her ne.

57. Ne kim olsa iki 'âlemde peydâ
58. Musahhar çabza-i çadrinde cem 'â

2. **ne kim:**
Mesnevi 2
Mısra: 57

Kelime Tipi: -
Her ne.

57. Ne kim olsa iki 'âlemde peydâ
58. Musahhar çabza-i çadrinde cem 'â

3. **ne kim:**
Mesnevi 5
Mısra: 36
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Her ne.

35. Didi ey mürşid-i rāh-ı tarikat
36. Sözüñ haçdur ne kim didüñ haçikat

4. **ne kim:**
Mesnevi 5
Mısra: 217
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Her ne.

217. Ne kim emr itdi dil tutdum temâmet
218. İdüp tañrîre küstâhâne cür 'et

5. **ne kim:**
Mesnevi 21
Mısra: 47
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Her ne.

47. Ne kim giçerdi gönülden nihânî
48. 'Ayân itdi hemân üstâda anı

6. **ne kim:**
Mesnevi 22

Mısra: 28
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Her ne.

27. Pes az müddetde ol çangîn ü nâ-şâd
28. Ne kim emr itdilerse itdi bünyâd

ne lâzım:

1. **ne lâzım:**
Mesnevi 6
Mısra: 7
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Ne gerek var, ne lüzumu var.

7. Ne lâzım 'arz-ı hâcât eylemeklik
8. 'Ayândur çod ne hâcet söylemeklik

2. **ne lâzım:**
Mesnevi 30
Mısra: 32
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Ne gerek var! ...e gerek yok.

31. Çarıncaı ki bir mevc ide bî-hüş
32. Ne lâzım bañr-i Çulzüm eylemek cüş

3. **ne lâzım:**
Mesnevi 30
Mısra: 40
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Lazım değil. Gerekmaz.

39. Degül lâ-büd tezerv ü kebke şemşir
40. Çazâl için ne lâzım pençe-i şir

4. ne lazım:

Mesnevi 33

Mısra: 46

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Lazım değil. Gerekmez.

45. Perî k'olmaya insâna mülâyim

46. Ne lâzım ağız egmek aña dâyim

ne minnet:

1. ne minnet:

Mesnevi 19

Mısra: 28

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Ne (büyük) lütuf, ne iyilik (memnun olunan bir tavırla) canına minnet olmak.

27. Yaraşur gerçi hûba hüsn-i sîret

28. Hicâb andan dağı yegdür ne minnet

ne mümkün:

1. ne mümkün:

Mesnevi 1

Mısra: 95

Kelime Tipi: -

Mümkün değil, mümkün mü?

95. Ne mümkün murg-i maşşûdum idem şayd

96. Çü târ-ı 'ankebût olur baña kayd

2. ne mümkün:

Mesnevi 3

Mısra: 69

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Mümkün değil, mümkün mü?

69. Ne mümkün yirden ırmağ iki gözüüm

70. Kara toprağa düşdi kara yüzüm

3. ne mümkün:

Mesnevi 20

Mısra: 36

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Mümkün değil, mümkün mü?

35. Dirîgâ haşre tâ feryâd feryâd

36. Ne mümkün kim ide Şîrîne Ferhâd

4. ne mümkün:

Mesnevi 23

Mısra: 196

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Mümkün değil, mümkün mü?

195. Degül ammâ der-i maḥbes güşâde

196. Hâlâş olmağ ne mümkün ben fütâde

ne mümkündür:

1. ne mümkündür: -dür

Mesnevi 18

Mısra: 20

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Mümkün değil, mümkün mü?

19. Dil olmaz emrûme şimden girü râm

20. Ne mümkündür dil-ârâmumsuz ârâm

ne müşkil:

1. ne müşkil:

Mesnevi 23

Mısra: 141

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Ne zor, ne güç II "katlanması kolay değil!"

141. Yaluñuzluk ne müşkil derd imiş âh

142. Yaluñuz itmesün kulların Allâh

ne müşkül:

1. ne müşkül:

Mesnevi 27

Mısra: 186

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Ne kadar zor ve sıkıntılı.

185. Muķîm iken olırsersin misâfir

186. Ne müşkül olmaz iseñ râd-ı vâfir

ne noksân:

1. ne noksân:

Mesnevi 4

Mısra: 78

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Noksan değil II Ne eksik.

77. Bir ulu şâha rûz-i 'azm-i meydân

78. Nökerler önce gitmekden ne noksân

ne ögsüz k'atadan kalmış zeri yok:

1. ne ögsüz k'atadan kalmış zeri yok:

Mesnevi 38

Mısra: 55

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Ki vezin nedeniyle k' biçiminde kullanılmıştır. Hangi öksüz ki babadan kalmış altını (malt) yok.

55. Ne ögsüz k'atadan kalmış zeri yok

56. Cihân mülkinde hiç anuñ yeri yok

ne olam:

1. ne olam: -am

Mesnevi 3

Mısra: 47

Kelime Tipi: -

Aşağı, değersiz olduğunu anlatmak için kullandığı ifade. (Şairin).

47. Bu dergehde ne olam ben fütâde

48. Sürer toprağa ruḥ şehler piyade

ne tedbîr:

1. ne tedbîr:

Mesnevi 12

Mısra: 124

Kelime Tipi: **Deyim**

Ne çare: Çaresi yok.

123. Ne itdümse yoluma geldi bir bir

124. İden âhir bulurmuş hey ne tedbîr

ne vakt:

1. ne vakt:

Mesnevi 27

Mısra: 310

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Ne zaman?

309. Tıf[ı] gibi idersin lehv ü bâzi

310. Ne vakt idersin Allâha niyâzi

ne var:

1. **ne var:**

Mesnevi 3

Mısra: 102

Kelime Tipi: -

Şaşılır mı, tuhaf mı.

101. Mey-i ğafletle cān oldıysa ser-hoş

102. Ne var dīg-i cesedde an ider cūş

2. **ne var:**

Mesnevi 4

Mısra: 49

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Ne olmuş ki? Şaşılacak kadar büyük bir şey değil.

49. Ne var gördiye ol vādide envār

50. Saña 'arş üzre Ha gösterdi dīdār

3. **ne var:**

Mesnevi 7

Mısra: 90

Kelime Tipi: **Deyim**

Ne olmuş ki? Şaşılacak kadar büyük bir şey değil.

89. Ne var ol māha mehd olursa nūh a

90. Aña avs-i uzadur bir baırdak

4. **ne var:**

Mesnevi 7

Mısra: 115

Kelime Tipi: **Deyim**

Şaşılır mı, tuhaf mı.

115. Temām ondördine irdi çü ol māh

116. Dil-āverlik işinden oldı āgāh

5. **ne var:**

Mesnevi 13

Mısra: 12

Kelime Tipi: **Deyim**

"Ne olur" anlamına gelen aşırı istek ve arzu bildiren ısrar sözü.

11. Dimezün kim yüzün göster hüşümde

12. Ne var bir kerre görinseñ düşünme

6. **ne var:**

Mesnevi 17

Mısra: 25

Kelime Tipi: **Deyim**

Ne olmuş ki? Şaşılacak kadar büyük bir şey değil.

25. Ne var diñlense şem 'i māh-ı pür-süz

26. Tek olsun gün çera-ı 'ālem-efrüz

7. **ne var:**

Mesnevi 19

Mısra: 129

Kelime Tipi: **Deyim**

Ne olur, (Ne olursunuz): Çok rica ederim, yalvarırım, lütfen.

129. Ne var luf u keremler idüp izhār

130. Bizüm ilmi teşrif itseñ ey yār

8. **ne var:**

Mesnevi 24

Mısra: 221

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Ne olmuş? Şaşılır mı?.

221. Ne var almazsa şāhīnūñ şikārın

222. Kebüter alur efālūñ arārın

9. **ne var:**

Mesnevi 28

Mısra: 47

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Ne olmuş ki? Şaşılacak kadar büyük bir şey değil.

47. Ne var uçdıysa bir āşūfte bülbül

48. Hezārān ide gülzārūda ulul

10. **ne var:**

Mesnevi 28

Mısra: 62

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Ne olmuş ki? Şaşılacak kadar büyük bir şey değil.

61. Hāzān irdiye bir gül-berge nā-gāh

62. Ne var tek ulşeni şalasun Allāh

11. **ne var:**

Mesnevi 28

Mısra: 78

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Ne var.

77. Ne ser kim ola ber- zānū-yı cānān

78. Ne var daı aña ölmekden āsān

ne veche:

1. **ne veche:**

Mesnevi 26

Mısra: 50

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Ne (hangi) yöne, nasıl?.

49. Görelüm neyledi ol taı Ferhād

50. Ne veche yol kesüpdür aña üstād

ne yüzden:

1. **ne yüzden:**

Mesnevi 27

Mısra: 5

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Neden, niçin.

5. Ne yüzden todı māh-ı çār-deh- sāl

6. Didi ammāzlar Pervīze der-āl

ne zan idersin:

1. **ne zan idersin:** -er, -sın

Mesnevi 16

Mısra: 131

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Ne zannetmek, ne sanmak.

131. Ne zan idersin aladup yetīmi

132. Sen andan görmeyesin avf ü bīmi

ne zann eylersin:

1. **ne zann eylersin:** -r, -sın

Mesnevi 27

Mısra: 311

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Ne olduunu, nasıl olduunu düşünmek, sanmak (Gerçein karşıdakinin

düşündüğü gibi olmadığını ve kişinin yanlışlığı içinde bulunduğunu ifade eden bir uyarı sözü).

311. Ne zann eylesin ey dünyaya mağrūr
312. Kala mı kaşr-ı 'ömrün şöyle ma'mūr

nebāt:

1. **nebātūñ:** -uñ
Mesnevi 11
Mısra: 59
Far. nöbet şekerı.

59. Dudağı çāšnısidür nebātūñ
60. Veyā hemşıresi āb-ı hayātūñ

nebāt ü şehd:

1. **nebāt ü şehd:**
Mesnevi 16
Mısra: 120
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Nöbet şekerı ve bal.

119. Nigārın ol bez[i]mde şem' olupdı
120. Nebāt ü şehd şāfi cem' olupdı

nebi:

1. **nebinūñ:** -nūñ
Mesnevi 6
Mısra: 67
Tanrı buyruğunu kullara bildiren kimse, peygamber.

67. Süleymān nebinūñ hürmetiçün
68. Vezīrinūñ zekā vü fitnatıçün

2. **nebinūñ:** -nūñ
Mesnevi 37
Mısra: 66
Tanrı buyruğunu kullara bildiren kimse, peygamber. Burada Hz. Muhammed.

65. Bulam dirseñ sa'adet mülkine yol
66. Nebinūñ dīnine gir Müslümān ol

nebiu'llāh:

1. **nebiu'llāh:** -ı
Mesnevi 37
Mısra: 115
Allahın elçisi: Hz. Nuh.

115. Nebiü'llāhi küffār itdi nālān
116. Cihām ol sebebden tıtdı tūfān

nebiyyu'llāh:

1. **nebiyyu'llāh:**
Mesnevi 4
Mısra: 105
Allah'ın Peygamberi-Hz. muhammed.

105. Şefā'at yā Nebiyyu'llāh şefā'at
106. Firākī derdmende eyle şefkat

neccār-ı sānī olup:

1. **neccār-ı sānī olup:** -up
Mesnevi 36
Mısra: 223
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İkinci marangoz olmak.

223. Meger Pervīz olup neccār-ı sānī
224. Vefā kaşrına urdı püştbanı

neçe neçe:

1. **neçe neçe:**
Mesnevi 12
Mısra: 6
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Nice nice (çok sayıda ve türlü türlü).

5. Çeküp yol zahmetin bī-hadd ü pāyān
6. Geçüp neçe neçe küh ü beyābān

necm-i dirahşān:

1. **necm-i dirahşān:**
Mesnevi 24
Mısra: 42
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Parlak yıldız.

41. Kara taş içre her la'l-i Bedeşşān
42. Karañu gicede necm-i dirahşān

nedāmet:

1. **nedāmet:**
Mesnevi 33
Mısra: 2
Pişmanlık.

1. Ğazabdan āhır olanlar peşimān
2. Nedāmet eşkin ider böyle bārān

2. **nedāmet:**
Mesnevi 34

- Mısra: 6
Pişmanlık.

5. Çeküp şabrı yakasın eyledi çāk
6. Nedāmet birle şaçdı başına hāk

nedāmet idersin:

1. **nedāmet idersin:** -er, -sin
Mesnevi 37
Mısra: 83
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Nedāmet duymak (veya getirmek); pişman olmak.

83. İdersin bilmiş ol āhır nedāmet
84. Olursın cümle āfāka melāmet

nedāmet sūd kılmadı:

1. **nedāmet sūd kılmadı:** -dı
Mesnevi 34
Mısra: 10
Kelime Tipi: **Atasözü**
Pişmanlık fayda etmemek -Son pişmanlık fayda etmez-.

9. Peşimān oldı işinden idüp ud
10. Ziyānına nedāmet kılmadı sūd

neden:

1. **nedendür:** -dür
Mesnevi 5
Mısra: 25
Niçin, hangi sebepten.

25. Nedendür böyle dest-i kudretün teng
26. Meger kim oldı pāy-ı ğayretün leng

2. **neden:**

Mesnevi 5

Mısra: 30

Niçin, hangi sebepten.

29. Niçün bülbül gibi şeydâ degülsin

30. Neden tûfî gibi güyâ degülsin

3. **neden:**

Mesnevi 17

Mısra: 82

Hangi sebepten, nerden, nasıl.

81. İkinci dânesin kılmasa der -hâk

82. Neden hâşıl olaydı gendüm-i pâk

4. **neden:**

Mesnevi 23

Mısra: 13

Niçin, hangi sebepten.

13. Neden teftiş kılmazsın tarîkûn

14. Revâ mı bir gedâ ola refîkûn

5. **neden:**

Mesnevi 26

Mısra: 131

Ne sebepten, neden, niye?.

131. Neden kim kılmayasın bendeñi yâd

132. Elüñden pâdşâhum dâd feryâd

6. **nedendür:** -dür

Mesnevi 27

Mısra: 119

Niçin, hangi sebepten.

119. Nedendür diri âlemde kararûn

120. Bozuldi gitti çün naqş-ı nigârûn

nedin kim:

1. **nedin kim:**

Mesnevi 1

Mısra: 43

Kelime Tipi: -

Neden ki? Niçin, hangi sebepten?.

43. Neden kim toyuna kapuñda her ac

44. Kerem ben der-be-der miskîn ü muhtâc

nedim:

1. **nedimüm:** -(ü)m

Mesnevi 24

Mısra: 129

Arkadaş, dost.

129. Didi kim ey cihân-dide nedimüm

130. Enisüm münisüm yâr-ı kadimüm

2. **nedimi:** -i

Mesnevi 27

Mısra: 37

1. İşret arkadaşı, hemkadeh. 2.

Musahip, hemdem: nedim-i rûh, nedim-i şehriyârî.

37. Didi Pervîz şahuñ bir nedimi

38. Ezelden hem-demi yâr-ı kadimi

nedim ü bezle-gular:

1. **nedim ü bezle-gular:** -lar

Mesnevi 18

Mısra: 183

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

İşret meclisinde bulunan, tatlı konuşan sohbet arkadaşı ve latifeci, şakacı kimse.

183. Nedim ü bezle-gular meclis-ârâ

184. Gazel-ıhvân dil-rübâlar 'işret-efzâ

nedim-i bezm-i fağfur:

1. **nedim-i bezm-i fağfur:**

Mesnevi 11

Mısra: 22

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Fağfur (Çin padişahının) sohbet meclisinin nedimi.

21. Şehün bir hem-demi var idi meşhür

22. Nedim-i bezm-i fağfur adı Şâpür

nedür:

1. **nedür:**

Mesnevi 19

Mısra: 143

Nedendir?.

143. Nedür bunca tazarru' ey şehensâh

144. Kemine cânun için gâh ü bî-gâh

2. **nedür:**

Mesnevi 23

Mısra: 78

Nedir, ne olduğu, nasıl bir şey olduğu.

77. Didi kim tanışurven size yârân

78. Nedür tedbîr ey pâkîze-râyân

3. **nedür:**

Mesnevi 24

Mısra: 166

Nedir, nedendir.

165. İdüp miskîne bî-had serzenişler

166. Didi nedür bu dürlü dürlü işler

4. **nedür:**

Mesnevi 26

Mısra: 136

Nedendir?.

135. Niçün havf eylemezsin Hakdan ey şâh

136. Nedür bu zulm ben mazlûma her-gâh

5. **nedür:**

Mesnevi 27

Mısra: 33

Nedir, önemsizdir, ehemmiyetsizdir.

33. Nedür Ferhâd bir Türkmen eridür

34. Ki tağlar delisi yaban eridür

6. **nedür:**

Mesnevi 34

Mısra: 109

Nedir, nedendir.

109. Nedür bi'llâhi aña bu melâmet

110. İki gün olmaya 'İsaya ümmet

7. **nedür:**

Mesnevi 38

Mısra: 277

Nedendir! Ne içindir!

277. Ya bu gaflet nedür ey merd-i 'âkil

278. Olur mu merd-i 'âkil hiç gâfil

8. **nedür:**

Mesnevi 38

Mısra: 279

Nedir ki II hiçbir şey değil.

279. Nedür dünyâ denî vü dün u murdâr

280. Aña meyl eylemek âdem zihî 'âr

nedür kim:

1. **nedür kim:**

Mesnevi 32

Mısra: 67

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Nedir ki? (Hiçbir şey değil ya da çok basit bir şeydir anlamında soru zamiri).

67. Cihân mülki nedür kim cân bahâyam

68. Beni şanma ki bir erzân bahâyam

nef ü mazaret:

1. **nef ü mazaret:**

Mesnevi 3

Mısra: 82

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Menfaat, çıkar, fayda ve Zarar, ziyan II Zarar verme, dokunma.

81. Cihân 'işyân iderse yâ 'ibâdet

82. Saña andan ne nef ü ne mazaret

nef ü zarra:

1. **nef ü zarra:-a**

Mesnevi 11

Mısra: 28

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Günah ve sevap.

27. Seferler itmiş idi baħr ü berre

28. Dâyim tüş olmış idi nef ü zarra

2. **nef ü zarra:-a**

Mesnevi 37

Mısra: 110

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Kâr ve zarar.

109. Sipâhuñ çü kuluğın'olma ğarra

110. Degüldür ol sebeb hiç nef ü zarra

nefes:

1. **nefes:**

Mesnevi 27

Mısra: 226

An.

225. İdüp ney gibi bezm-i ğamda feryâd

226. Cihânda bir nefes olmadılar şâd

nefir-i zâğ:

1. **nefir-i zâğ:**

Mesnevi 14

Mısra: 120

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Karga topluluğu.

119. Dirigâ ki oldı şâh-ı mâr sünbül

120. Nefir-i zâğ bâng-ı şavt-ı bülbül

2. **nefir-i zâğ:**

Mesnevi 14

Mısra: 120

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Karganın sesi.

119. Dirigâ ki oldı şâh-ı mâr sünbül

120. Nefir-i zâğ bâng-ı şavt-ı bülbül

nefirin itdi:

1. **nefirin itdi:-di**

Mesnevi 30

Mısra: 4

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Beddua etme, ilenç okuma.

3. Yüzün bürterdi nâme gibi Şîrîn

4. Acıduğundan itdi şâha nefrîn

2. **nefirin itdi:-di**

Mesnevi 37

Mısra: 15

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Beddua etme, ilenç okuma.

15. Şu deñlü itdi nefrîn rüzgâre

16. Zebân-ı süsen oldı kare kare

nefs:

1. **nefs:**

Mesnevi 3

Mısra: 22

Kulun kötü, beğenilmeyen, bayağı ve hayvânî arzuları, huy ve fiilleri, kibir gazap, kin, haset, hurs, tahammülsüzlük, hasislik, dedikodu, şehvet, ihtiras, hevâ vü heves gibi zaatlarının merkezi.

21. Müselmânlık olupdur bir kuru ad

22. Bu kâfir nefis elinden dâd ü feryâd

2. **nefsüñ:-üñ**

Mesnevi 10

Mısra: 40

Bir kimsenin kendi öz varlığı, öz benliği, kişiliği.

39. Şahâvet bir sıfatdur Hâkka lâyıķ

40. Çalış nefsüñ anuñla eyle fâyıķ

nehcir:

1. **nehcirüñ:-üñ**

Mesnevi 14

Mısra: 54

Av, yaban keçisi.

53. Yöneldükcce ğadeng-i şîr-efgen

54. Kaçardı cânı nehcirüñ bedenden

2. **nehcirden:-den**

Mesnevi 19

Mısra: 121

Av, yaban keçisi.

121. Kaçan nehcîrden olsalar âzâd
122. Ururlardı hemân-dem 'ayşa bünyâd

nehcîr ide başladı:

1. **nehcîr ide başladı: -dı**
Mesnevi 19
Mısra: 4
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Av etmeye başlamak.

3. Karıştı birbirine şeker ü şîr
4. İde başladı şîr âhüyî nehcîr

neheng:

1. **neheng:**
Mesnevi 16
Mısra: 60
Timsah.

59. Şanasın rezmgçh gird-âb ü 'ummân
60. Bahadırlar neheng idi gerivân

nekîr:

1. **nekîre: -e**
Mesnevi 24
Mısra: 125
*İnsanları ölümden sonra sorguya çeken
iki melekten biri.*

125. Bugün nâmun nekîre hâtem oldı
126. Gedâlar adum ile hem-dem oldı

nemnâk:

1. **nemnâk:**
Mesnevi 24

- Mısra: 67
Nemli, ıslak.

67. Meger kim gördi şeb herfını nemnâk
68. Aña gün mürde- sengin şaçdı eflâk

nemnâk idüp:

1. **nemnâk idüp: -üp**
Mesnevi 38
Mısra: 135
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Islak hale getirmek, nemlendirmek.

135. İdüp gül-bergini jâleyle nemnâk
136. Koyardı avuc avuc başına hâk

nemnâk itdüm:

1. **nemnâk itdüm: -dü, -m**
Mesnevi 17
Mısra: 54
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Islak hale getirmek, nemlendirmek.

53. Kalup gülzâr-ı hüsnüm huşk ü hâşâk
54. Girü itdüm gözüm yaşıyla nemnâk

nemnâk kıldurđı:

1. **nemnâk kıldurđı: -(u)r, -dı**
Mesnevi 28
Mısra: 10
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Nemlendirmek, ıslamak.

9. Giribânını gül gibi idüp çâk
10. Kıldurđı lâlesin jâleyle nemnâk

nemrüd:

1. **nemrüd:**
Mesnevi 37
Mısra: 113
*İbrahim peygamberin dinine karşı
koyan, onunla mücadele eden, onu ateşe
attıran ve sonunda Allah'ın kendisine
musallat ettiği bir sinekle baş edemeyip
ölen büyük inkârcılardandır. Divan şîir ve
nesrinde Hz. İbrahim'i ateşe attırması ile
anılır.*

113. Hâlile itdi çün Nemrüd itâle
114. Aña itdürdi bir kem peşşe nale

nerde:

1. **nerde:**
Mesnevi 38
Mısra: 144
Hangi yerde, hangi mekanda.

143. Bir uğurdan giriv ü nâle vü âh
144. İdüp dirlerdi nerde vây vaylâh

nergis:

1. **nergisüfe: -(ü)ñ, -e**
Mesnevi 4
Mısra: 19
*Far. 1. Bu nam ile maruf çiçek. 2.
Tahrirli mâi, güzel göz.*

19. Çekilmiş nergisüne kuhl-ı mâ-zâğ
20. Ta 'âla'llâh hüma vü beççe-i zâğ

2. **nergis:**

- Mesnevi 8**
Mısra: 26
*Nergisgillerden, bazı türlerinde beyaz,
bazılarında sarı renkte olan çiçekleri ayrı
veya bir kök sap üzerinde şemsiye
durumunda, açılmadan önce bir yenle
örtülü bulunan bir cins çiçek.*

25. Meger nüş eylemiş ol demde şahbâ
26. Degül nergis zemîn kuşmışdı şafrâ

3. **nergis:**

- Mesnevi 8**
Mısra: 53
*İri papatya biçiminde ortası yeşil veya
sarı, yaprakları gri ve sarı bir çiçek II
sevgilinin gözleri.*

53. 'Arüs-ı gonçeye nergis göz eyler
54. Görüp bülbüller anı bir söz eyler

4. **nergislerin: -ler, -i, -n**

- Mesnevi 13**
Mısra: 72
*İri papatya biçiminde ortası yeşil veya
sarı, yaprakları gri ve sarı çiçek II göz,
bakış.*

71. Çü Hüsrev tâb-ı meyden oldı bî-tâb
72. Alur nergislerin endişe-i hvâb

5. **nergisleri: -ler, -i**

- Mesnevi 15**
Mısra: 136
*Şekli göze benzetilen nergis çiçeği II
sevgilinin gözleri.*

135. O gül-ruh söylenürken ol arada
136. Şehüñ nergisleri oldı güşâde

6. **nergislerüñle:** -ler, -(ü)ñ, -le

Mesnevi 16

Mısra: 153

İri papatya biçiminde ortası yeşil veya sarı, yaprakları gri ve sarı çiçek II göz, bakış.

153. Şula nergislerüñle gülsitānuñ

154. Kala refārdan serv-i revānuñ

7. **nergislerüñden:** -ler, -(ü)ñ, -den

Mesnevi 17

Mısra: 41

Şekli göze benzetilen nergis çiçeği II sevgilinin gözleri.

41. Senün nergislerüñden çıkdıs'ırmağ

42. Benüm bağrum olupdur lāleveş dāğ

8. **nergisden:** -den

Mesnevi 27

Mısra: 261

Nergis II Sevgilinin gözleri.

261. Semenzārna nergisden şalup āb

262. İderdi la 'l-i lü 'lü 'siyle bî-tāb

9. **nergisi:** -i

Mesnevi 33

Mısra: 81

Şekli göze benzetilen nergis çiçeği II sevgilinin gözleri.

81. İder āhū-yı Çini nergisi sayd

82. Kılur āhūsî şîr-i şerzeyî kayd

10. **nergislerin:** -ler, -i, -n

Mesnevi 33

Mısra: 87

Nergis II Sevgilinin gözleri.

87. Görüp nergislerin maḥbū' āfāk

88. Düzetmiş sürme meylerinden aña sāk

11. **nergislere:** -ler, -e

Mesnevi 34

Mısra: 25

Şekli göze benzetilen nergis çiçeği II sevgilinin gözleri.

25. Kılıp nergislere geh geh nigāhı

26. Şorardı şîve-i çeşm-i siyahı

12. **nergislerüm:** -ler, -(ü)m

Mesnevi 34

Mısra: 129

Şekli göze benzetilen nergis çiçeği II sevgilinin gözleri.

129. Henüz nergislerüm āşüb -cāndur

130. Henüz müjgānlarum tiğ ü sināndur

nergis açup:

1. **nergis açup:** -up

Mesnevi 26

Mısra: 27

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Gözünü açmak. (Nergis çiçeği ve göz

arasında şekilce bir benzerlik kurulmuş ve nergis ifadesiyle göz kastedilmiştir).

27. Açup nergis olur her mest-i maḥmūr

28. Cihāna nāzır ü āfāka manzūr

2. **nergis açup:** -up

Mesnevi 26

Mısra: 27

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Gözünü açmak. (Nergis çiçeği ve göz arasında şekilce bir benzerlik kurulmuş ve nergis ifadesiyle göz kastedilmiştir).

27. Açup nergis olur her mest-i maḥmūr

28. Cihāna nāzır ü āfāka manzūr

nergis-i fettāne:

1. **nergis-i fettāne:** -e

Mesnevi 20

Mısra: 49

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Gönül ayartan, fitneci göz II sevgilinin baygın, etkileyici bakışı.

49. Olup bir nergis-i fettāne meftün

50. Be-nā-geh 'ākıl iken oldı Mecnün

nergis-i ra 'nāya:

1. **nergis-i ra 'nāya:** -(y)a

Mesnevi 36

Mısra: 112

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

İki renkli nergis çiçeği.

111. Yeşil atlaslar üzre tügme-yi zer

112. Çemende nergis-i ra 'nāya benzer

nergislerin açup:

1. **nergislerin açup:** -up

Mesnevi 34

Mısra: 38

Kelime Tipi: **Deyim**

Gözlerini açmak: Dikkatle bakmak.

37. Kılurken nāle vü feryād ü āhı

38. Açup nergislerin ider nigāhı

nergislerin hvāb aldı:

1. **nergislerin hvāb aldı:** -dı

Mesnevi 31

Mısra: 182

Kelime Tipi: **Deyim**

Nergislerini uyku almak: Uykuya dalmak.

181. İrince bu hūzūra mest ü bî-tāb

182. Şehüñ nergislerin aldı hemān hvāb

nergislerini uyhu alup:

1. **nergislerini uyhu alup:** -up

Mesnevi 7

Mısra: 70

Kelime Tipi: **Deyim**

Nergis göze teşbih edilmiştir. Bu ifade gözünden uyku akmak deyimini bağlamında kullanılmıştır. Gözünden uyku akmak: Çok uykusu geldiğinden gözleri kapanır gibi olmak.

69. Meger bu fikr ile bir gice uyğu
70. Alup nergislerini düş görür ü

nerimân:

1. **nerimân:**

Mesnevi 7

Mısra: 127

Şehnâme'de adı geçen tarihî-efsanevî kahramanlardan olup Sâm'ın babası, Zâl'in dedesidir. Klasik şiirde yiğitlik ve kahramanlık simgesi olarak anılır.

127. Nerimân havf idüp pür -mağbesinden

128. Uşandı Erdevân işkencesinden

neseb:

1. **nesebde: -de**

Mesnevi 19

Mısra: 57

Soy, nesil, sülale.

57. Degüldür bizden a'lâ ol nesebde

58. Biz ednâ degülüz andan şasebde

2. **nesebde: -de**

Mesnevi 37

Mısra: 136

Soy, nesil, sülale.

135. Ne mülkûn pâdşâhıdır 'Arabda

136. Ne burcuñ mihr ü mâhıdır nesebde

nesh eyledi:

1. **nesh eyledi: -di**

Mesnevi 15

Mısra: 172

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Hükümünü ortadan kaldırmak.

171. Bu ol nakşuñ mişâlidür ki muñlak

172. Benüm nesh eyledi 'aqlum muhakkkak

nesim:

1. **nesimi: -i**

Mesnevi 14

Mısra: 28

Meltem, esinti, tan yeli, seher yeli.

27. Atardı ta'ne taşın âsmâne

28. Nesimi rûh-bağş idi cihâne

nesim-i lutfi:

1. **nesim-i lutfi: -i**

Mesnevi 5

Mısra: 113

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Lütuf, iyilik rüzgarı.

113. Nesim-i lutfi irişdükte bâğa

114. Ferahdan servler biter ayağa

nesim-i lutfuñ:

1. **nesim-i lutfuñ: -uñ**

Mesnevi 1

Mısra: 9

Kelime Tipi: -

Lütuf, iyilik rüzgarı.

9. Nesim-i lutfuñ irişmezse hergiz

10. Kalam deryâ-yı cehl içinde 'aciz

nesim-i şubhgâh-ı şarşar-ı merg:

1. **nesim-i şubhgâh-ı şarşar-ı merg:**

Mesnevi 14

Mısra: 95

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Ölüm fırtınasının sabah vaktinin tatlı (latif) rüzgarı.

95. Nesim-i şubhgâh-ı şarşar-ı merg

96. Dıraht-ı 'ömri tüz iderdi bî-berg

nesim-i şubhgâhum:

1. **nesim-i şubhgâhum: -(u)m**

Mesnevi 15

Mısra: 109

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Sabah vakti esintisi.

109. Nesim-i şubhgâhum şarşar-ı kahr

110. Şarâb-ı hoş-güvâr oldu baña zehr

nesl-i adem:

1. **nesl-i adem:**

Mesnevi 24

Mısra: 148

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

İnsanoğlu.

147. Şu kim şehd-i hünerden almaya dad

148. Degüldür nesl-i adem bil ki div-zâd

nesne:

1. **nesnenüñ: -nüñ**

Mesnevi 18

Mısra: 25

Şey, herhangi bir şey.

25. Velî her nesnenüñ vahtı var ey şâh

26. Sefer vahtı degüldür şimdi bî-gâh

2. **nesneye: -(y)e**

Mesnevi 24

Mısra: 8

Şey, cansız varlık.

7. Bu hâletde iderken nâle vü âh

8. Eli bir nesneye toqundu nâ-gâh

nesr-i tayir:

1. **nesr-i tayir:**

Mesnevi 20

Mısra: 34

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Nesir burcu, kartal takımıyıldızı.

33. Hümâ dâneyle hergiz dâma qonmaz

34. Nitekim nesr-i tayir bâma qonmaz

2. **nesr-i tayir:**

Mesnevi 32

Mısra: 76

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Nesir burcu, kartal takımıyıldızı.

75. Ne dem kim ben olam luşm ile säyir

76. Döker bâl ü perini nesr-i tayir

nesrin:

1. **nesrîn:**

Mesnevi 21

Mısra: 38

*Yaban gülü, ağustos gülü, Mısır gülü,
Van gülü gibi isimler alan bir cins gül.*

37. İletdiler anı Şîrîn katına

38. Şanasın bülbülü nesrîn katına

2. **nesrîn:**

Mesnevi 26

Mısra: 18

*Güzel kokusu sebebiyle sevgilinin
yüzündeki ayva tüyelerine benzetilen
yabangülü çiçeği.*

17. Döküp her gönçe gül-berge külâle

18. İderdi lâleye nesrîn havâle

3. **nesrîn:**

Mesnevi 28

Mısra: 91

*Güzel kokusu sebebiyle sevgilinin
yüzündeki ayva tüyelerine benzetilen
yabangülü çiçeği.*

91. Diken gitdiyise nesrîn şağ olsun

92. Kim acır aña tek Şîrîn şağ olsun

4. **nesrînde: -de**

Mesnevi 33

Mısra: 128

*Hoş kokulu, yabangülü olarak da
bilinen çiçek.*

127. Gözüm Şekkerde [vü] Şîrînde gönlüm

128. Tenüm gülşende vü nesrînde gönlüm

neşter:

1. **neşter:**

Mesnevi 24

Mısra: 31

*Cerrahların kesmek ve yarmak için
kullandıkları keskin ve sivri uçlu ufak
bıçak, bisturi.*

31. Zebân-ı fişe neşter kendü faşşâd

32. Meger ol tağdan kan aldı Ferhâd

nesteren:

1. **nesterenle: -le**

Mesnevi 36

Mısra: 118

Yaban gülü.

117. Kiminde hüsn -müy u luţf-ı mi'cer

118. Çarışmış nesterenle sünbül-i ter

nev -civân olurdu:

1. **nev -civân olurdu: -(u)r, -dı**

Mesnevi 7

Mısra: 38

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Taze delikanlı olmak.

37. Eline alsa şemşîr-i 'adâlet

38. Olurdu nev -civân pîr-i 'adâlet

nev eyledi:

1. **nev eyledi: -dı**

Mesnevi 24

Mısra: 240

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Yenilemek, tazelemek.

239. Bu sözlerden olup rencîde Hüsrev

240. Kamu köhne gümümün eyledi nev

nev eyleyüp:

1. **nev eyleyüp: -(y)üp**

Mesnevi 12

Mısra: 119

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Yeni yapmak.

119. Gehî köhne gâmmı eyleyüp nev

120. Döküp ölçerdi aĥvâlini cev cev

nev idüp:

1. **nev idüp: -üp**

Mesnevi 40

Mısra: 83

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Yenilemek, yeniden kurmak.

83. Bu nazmuñ köhne bünyâdın idüp nev

84. Düzetdüñ kışşa-i Şîrîn ü Hüsrev

nev 'a:

1. **nev 'a:**

Mesnevi 40

Mısra: 97

Çeşit, cins, tür.

97. Ĥamüş ol geç bu nev 'a häy ü hüydân

98. Dilüñ kat ' it bu resme güft ü güdân

nevâ:

1. **nevâsın: -sı, -n**

Mesnevi 18

Mısra: 34

Ezgi, ses, sada.

33. İrüp bād-ı ĥunük tutmuş sedâsın

34. Renîn mi kesdi bülbüller nevâsın

2. **nevâda: -da**

Mesnevi 31

Mısra: 55

*Klasik Türk müziğinde bir makam adı,
ses, ahenk, nağme.*

55. Ser-âgâz itseler bir dem nevâda

56. Kılurlar kalb-i 'uşşâkı güşâde

nevalar kıla:

1. **nevalar kıla: -a, -**

Mesnevi 3

Mısra: 58

Kelime Tipi: -

Şarkılar söyle-.

57. Ne cür 'etdür ki lâl olan gedâlar

58. Kıla gülzâr-ı medhünde nevalar

nevalar kılsun:

1. **nevalar kılsun: -sun**

Mesnevi 6

Mısra: 56

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Şarkılar söyle-

55. Açılısun gülleri virsün şafâlar
56. Me'ânî bülbülü kılsun nevalar

nevâle:

1. **nevâle:**

Mesnevi 4

Mısra: 103

Ar. Yiyecek, yiyinti.

103. Günehkâr ümmete aldun nevâle
104. Hezârân armağan aşhâb ü âle

2. **nevâle:**

Mesnevi 23

Mısra: 139

(نواله) i. (Ar. nevâl'den nevâle) 1.

Gerekli yiyecek ve içecek şeyler, azık: 2. eski. Tâlih, kısmet, nasip.

139. Umarken hıvân-ı vuşlatdan nevâle

140. Gulû-yı çâha olundum havâle

3. **nevâle:**

Mesnevi 26

Mısra: 208

(نواله) i. (Ar. nevâl'den nevâle) 1.

Gerekli yiyecek ve içecek şeyler, azık: 2. eski. Tâlih, kısmet, nasip.

207. Çeke mi cân-ı Şîrînumden el ol

208. Virüp endüh-ı hicrândan nevâle

nevâle olmuşdu:

1. **nevâle olmuşdu:** -mış, -dı

Mesnevi 8

Mısra: 22

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Vergi, bağış İTalih, kısmet olmak.

21. Kuhiştânda semen şahrâda lâle

22. Görün dükkâne olmuşdu nevâle

nev-bahâr-ı hüsnî:

1. **nev-bahâr-ı hüsnî:** -i

Mesnevi 13

Mısra: 19

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Güzellik baharı.

19. Añup ol nev-bahâr-ı hüsnî her ân

20. Bulutlar gibi ağlardı firâvân

nev-bahâruñ hazânın:

1. **nev-bahâruñ hazânın:** -n

Mesnevi 16

Mısra: 155

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

İlkbaharın sonbaharı mec. Kişinin sağlıklı ve güçlü olduğu gençlik çağından yaşlılık dönemine geçişi dolayısıyla ölüme yaklaşması.

155. Hazânın nev-bahâruñ eyleyüp yâd

156. İderseñ n'ola bülbül gibi feryâd

nevha-i derd idüp:

1. **nevha-i derd idüp:** -üp

Mesnevi 34

Mısra: 67

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Dertle ağlamak.

67. İdüp ol gül bu resme nevha-i derd

68. Olurdu şabr ü 'aql ü hüşdan ferd

nevşe:

1. **nevşemüz:** -müz

Mesnevi 18

Mısra: 56

Neşe, keyif, sevinç.

55. Bugün 'ayş it ki bir iş ola yârin

56. Mebâdâ nevşemüz niş ola yârin

ney:

1. **ney:**

Mesnevi 11

Mısra: 148

Kamıştan yapılmış bir arşın uzunluğunda nefesli çalgı. (İnlemek ve sırları söylemek bağlamında).

147. Dögüp def gibi gögsin oldı nâlân

148. Delüp ney gibi bağırn itdi efgân

2. **ney:**

Mesnevi 16

Mısra: 50

İçi yanık kamış, nay.

49. Dil-âverler şafında fir terkeş

50. Yinürdi tatlu tatlu ney şekerdeş

3. **ney:**

Mesnevi 20

Mısra: 12

Kamıştan yapılmış bir arşın uzunluğunda nefesli çalgı II Aşık.

11. Delüp bağırnı tığ-i 'ışk-ı bî-dâd

12. İderdi ney gibi efgân ü feryâd

4. **ney:**

Mesnevi 27

Mısra: 225

Kamıştan yapılmış bir arşın uzunluğunda nefesli çalgı. (İnlemek ve sırları söylemek bağlamında).

225. İdüp ney gibi bezm-i gamda feryâd

226. Cihânda bir nefes olmadılar şâd

ney gib'efgân iderler:

1. **ney gib'efgân iderler:** -er, -ler

Mesnevi 38

Mısra: 138

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Gibi, vezin nedeniyle gib' biçiminde kullanılmıştır. Ney gibi efgan etmek: Ney gibi inlemek.

137. Şehiñ çâkerleri hod zâr ü giryân

138. Bir ağızdan iderler ney gib'efgân

ney -şekerden:

1. **ney -şekerden:** -den

Mesnevi 17

Mısra: 19

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Şeker kamışı.

19. Şeker-leb ney -şekerden düzdi hâme
20. 'Azâ-yı mâtemiçün yazdı name

2. **ney -şekerden: -den**
Mesnevi 36
Mısra: 222
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Şeker kamışı.

221. Muhabbet tflına olmağa kâfi
222. Akıtdı ney -şekerden şîr şâkî

ney-i hâs:

1. **ney-i hâs:**
Mesnevi 8
Mısra: 32
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Seçkin, mümtaz ney (sesi).

31. Gül-i ter def nihâl-i gonçe rakkâs
32. Fiğân-ı nâle-i bülbül ney-i hâş

ney-i kand:

1. **ney-i kand:**
Mesnevi 18
Mısra: 150
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Şeker kamışı.

149. Leb-i mutrib ki oldı nâye peyvend
150. Biterdi âb-i hayvândan ney-i kand

ney-i kilküm:

1. **ney-i kilküm: -(ü)m-üm**
Mesnevi 1
Mısra: 81
Kelime Tipi: -
Kamış kalem.

81. Ney-i kilküm kılp kand ü şeker-rîz
82. Mağâlüm it sürür ü behcet-engiz

neyistân oldı:

1. **neyistân oldı: -dı**
Mesnevi 14
Mısra: 74
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kamışlık(sazlık) hâline gelmek.

73. Kamış oqlardan etrâf-ı kühistân
74. Diyezdün ki oldı ser-tâ-ser neyistân

neyle:

1. **neyleyin: -r, -sin**
Mesnevi 23
Mısra: 35
Ne eylemek, ne yapmak.

35. Didi neyleyin ol künc içre her-bâr
36. Eyitdi arzû-yı vaş[i]-i dil-dâr

2. **neyledi: -dı**
Mesnevi 26
Mısra: 49
Ne eylemek, ne yapmak.

49. Görelüm neyledi ol tağı Ferhâd
50. Ne veche yol kesüpdür aña üstâd

3. **neyleyecegin: -(y)eceg, -i, -n**
Mesnevi 27
Mısra: 92
Ne eylemek, ne yapmak.

91. Kılurlar mekr ü âl ü hîle ta'îm
92. Nidüp neyleyecegin cümle tefhüm

4. **neyler: -r**
Mesnevi 32
Mısra: 125
Ne yapmak, neye yaramak.

125. Ruñuñda neyley od ey gayret -hür
126. Görinen berg-i güldü nürdür nür

neyleyem:

1. **neyleyem:**
Mesnevi 20
Mısra: 13
Ne yapayım, ne çare?.

13. Dir idi kim İlahî neyleyem âh
14. Ne bilem niçe yâduñ eyleyem âh

2. **neyleyem:**
Mesnevi 25
Mısra: 87
Ne yapayım, ne çare?.

87. İlahî neyleyem bir derdmemdem
88. Esîr-i bend-i hicrân müstemendem

3. **neyleyem:**
Mesnevi 31

Mısra: 78
Neyleyeyim.

77. Çü Şîrîn bu haberden oldı âgâh
78. Didi iş müşkil oldı neyleyem âh

n'eyleyem:

1. **n'eyleyem:**
Mesnevi 31
Mısra: 87
Ne yapayım, ne çare?.

87. Nic'idem n'eyleyem hayrân oldum
88. İki arada ser-gerdân oldum

neyleyüp n'itmek gerekdür:

1. **neyleyüp n'itmek gerekdür:**
Mesnevi 27
Mısra: 25
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ne yapıp ne etmek gerekir(lâzımdır, icap eder)?.

25. Ne bilem neyleyüp n'itmek gerekdür
26. İkidem birümüz gitmek gerekdür

neyüñ feryadı:

1. **neyüñ feryadı:**
Mesnevi 18
Mısra: 181
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Neyin yüksek perdeden çıkardığı yanık ve içli ses.

181. Neyüñ feryadı vü mutrib nevâsı
182. Meyüñ hâlâtı sâkinün şafâsı

nezâre:

1. **nezâreñ: -ñ**

Mesnevi 4

Mısra: 109

Seyretmek, bakmak, bakış.

109. Nezâreñ kim cihâna dest-i nesdür

110. Men-i bî-çâreye bir gânze besdür

2. **nezâre:**

Mesnevi 31

Mısra: 115

Seyretmek, bakmak, bakış.

115. kaşrından nezâre

116. Giribânın kıladı päre pare

nezâre eylerdi:

1. **nezâre eylerdi: -r, -di**

Mesnevi 12

Mısra: 70

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Seyretmek.

69. Meger bir gün yine ol mâh-päre

70. Turup revzenden eylerdi nezâre

nezâre ider:

1. **nezâre ider: -er**

Mesnevi 12

Mısra: 48

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Bakmak.

47. Bu kaşruñ revzeninden her kenâre

48. İder ol mâh-rû her gün nezâre

nezâre iderdi:

1. **nezâre iderdi: -er, -di**

Mesnevi 13

Mısra: 44

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Bakmak.

43. İdüp Pervîz ol nakşı kenâre

44. İderdi gâh gâh aña nezâre

nezâre idüp:

1. **nezâre idüp: -üp**

Mesnevi 26

Mısra: 173

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Bakmak.

173. Giribânın iderdi päre pare

174. Çıkarıdı kal`a-yı kûha dem-â-dem

nezâre kılalum:

1. **nezâre kılalum: -alum**

Mesnevi 26

Mısra: 54

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Bakmak, seyretmek.

53. Bulut gibi çıkalum kühsâre

54. Kılalum berķ-i âhına nezâre

nezâre kılmazlar:

1. **nezâre kılmazlar: -maz, -lar**

Mesnevi 19

Mısra: 72

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Bakmak, seyretmek.

71. Çü yüz gösterüp ola âşkâre

72. Dönüp bir dağı kılmazlar nezâre

nezâre kılmazmıs:

1. **nezâre kılmazmıs: -maz, -mıs**

Mesnevi 33

Mısra: 126

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Bakmak, ilgi göstermek.

125. İderseñ rîze rîze päre päre

126. Dağı ayruğa kılmazmıs nezâre

nezzâre-i mâh:

1. **nezzâre-i mâh:**

Mesnevi 12

Mısra: 41

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ayın seyircisi (murakabe ve kontrol edeni).

41. Tokunmaz bâmına nezzâre-i mâh

42. Kemend-i mihr irişmez aña kütâh

nice:

1. **nice:**

Mesnevi 1

Mısra: 102

Nasıl, ne kadar.

101. Ve ger nî men hemân hâkem ki hestem

102. Nice yüksek uçam gâyetde nîstem

2. **niçe:**

Mesnevi 2

Mısra: 69

"Nasıl?" anlamında "imkansızlığı" ifade eden soru zarfı.

69. Cihân hayretde niçe fehî ü idrâk

70. Ulu bildükleri dir mâ`arafnâk

3. **nice:**

Mesnevi 5

Mısra: 221

Nasıl.

221. Nice reşk itmesün her kân ü`ummân

222. Cihân hâlkına oldum gevher-efşân

4. **niçe:**

Mesnevi 10

Mısra: 70

Nice, ne kadar çok.

69. Açup`ibret gözini`âleme bak

70. Niçe şeyler olupdur toz ü`toprak

5. **niçe:**

Mesnevi 11

Mısra: 26

T. Pek çok.

25. Cihânı geşt idüp olmış haber-dâr

26. Tolaşmış niçe kerre hem-çü pergâr

6. nice:

Mesnevi 11

Mısra: 51

Nasıl.

51. Nice vaşf eylesün rüyını vaşşâf

52. Hemânâ gün gibi âyîne-i şâf

7. nice:

Mesnevi 11

Mısra: 90

Nasıl.

89. Esîri dâm-ı zülfinün dü 'âlem

90. Nice aldanmasun ol dâney'âdem

8. niçe:

Mesnevi 12

Mısra: 51

Birçok, hayli.

51. O mâha bir nazar çün niçe dervîş

52. Öküş harc eylemişdür nür-ı bînîş

9. nice:

Mesnevi 12

Mısra: 90

Öyle bir, nasıl.

89. Eline aldı gördi ol nigârîn

90. Nice kâğıd hemân büt-hâne-i Çîn

10. nice:

Mesnevi 14

Mısra: 89

T. Öyle bir, nasıl.

89. Nice şahrâ ki şahrâ-yı kıyâmet

90. Bulınmaz aña pâyân u nihâyet

11. nice:

Mesnevi 15

Mısra: 9

Nasıl.

9. Nice olmasun ol derd ile kâni'

10. Olur dermâna nâm ü neng mâni'

12. nice:

Mesnevi 15

Mısra: 131

T. Öyle bir, nasıl.

131. Nice mâlik hüs[ü]n- deryâsıdır bu

132. Yâhud ol şüretüñ ma' nâsıdır bu

13. nice:

Mesnevi 15

Mısra: 250

"Nasıl?" anlamında "imkansızlığı" ifade eden soru zarfı.

249. Ne sür ola cihânda mâtemi yok

250. Nice şâdılgı ola kim ğamı yok

14. nice:

Mesnevi 15

Mısra: 251

Hangi.

251. Nice gül-berg ola ger surh ü ger ağ

252. Hâzân âhir anı kılmaya toprağ

15. niçe:

Mesnevi 17

Mısra: 76

T. Pek çok.

75. Çoğ işler var ki dirsın bu ziyândur

76. Niçe aşşıl ol işde nihândur

16. nice:

Mesnevi 18

Mısra: 44

Nasıl.

43. Şabâdan kal'a-yı yah buldı te'bîd

44. Nice fetih itsün anı tûp-ı hürşîd

17. nice:

Mesnevi 18

Mısra: 133

T. Öyle bir, nasıl.

133. Nice hargâh kim bir âsmândur

134. Kim anuñ her tınâbı kehkeşândur

18. niçe:

Mesnevi 20

Mısra: 14

Nasıl.

13. Dir idi kim İlähî neyleyem âh

14. Ne bilem niçe yâduñ eyleyem âh

19. niçe:

Mesnevi 22

Mısra: 84

Öyle bir, nasıl.

83. Ayağun toprağı başlarına tâc

84. Senün işün niçe üstâd işidür

20. nice:

Mesnevi 22

Mısra: 99

Nasıl.

99. Nice görsünler a'mâlar cemâlün

100. Görüp ta'zîm ü tekrîme sezâvâr

21. niçe:

Mesnevi 24

Mısra: 155

T. Pek çok.

155. Bu bahrün sâhilinde niçe kâmil

156. Qalır ihmâl ucından şöyle câhil

22. niçe:

Mesnevi 24

Mısra: 159

Niçe, ne kadar çok.

159. Olur ey niçe bî-idrâk ta'îm

160. Olur aqzâ'l- kuzât-ı heft iqlîm

23. niçe:

Mesnevi 24

Mısra: 200
T. Pek çok.

199. İştmedün mi Hârût ile Mârût
200. Niçe nâ-cins ucından oldu ku'ût

24. **niçe:**
Mesnevi 24
Mısra: 225
Nasıl -Nasıl ki- : İki cümle arasındaki anlam ilişkisini "olduğu gibi" anlamında bağlar.

225. Niçe olursa başda tâc-ı zer hûb
226. Olur ayakda başmak dağı merğüb

25. **niçe:**
Mesnevi 25
Mısra: 55
T. Öyle bir, nasıl.

55. Niçe biñ canluyam taşdan demürden
56. Naşîb olmaz ğam-ı yâr ile mürden

26. **niçe:**
Mesnevi 25
Mısra: 67
Nasıl, ne kadar daha.

67. Niçe şabr ideyin bâr-ı belâya
68. Dikildi âh kim burnum kayaya

27. **niçe:**
Mesnevi 26

Mısra: 33
Öyle bir, nasıl.

33. Niçe Şîrîn şeker- la'l ü şeker-hây
34. Muşavver nürdür yâ gün ya hüdây

28. **niçe:**
Mesnevi 26
Mısra: 51
Nasıl, ne kadar.

51. Niçe şevk ile şalar tîşesini
52. Temâşâ idelüm her pîşesini

29. **niçe:**
Mesnevi 26
Mısra: 212
T. Öyle bir, nasıl.

211. Velî bilmem n'olacaktır ser-encâm
212. Niçe bî-tâli' em 'âlemde yâ Rab

30. **niçe:**
Mesnevi 27
Mısra: 45
Çok, pek çok, birçok.

45. Niçe yıllar kala bîmâr u dil-rîş
46. Çü girü şâğalursa ola bir iş

31. **niçe:**
Mesnevi 27
Mısra: 53
Öyle bir, nasıl.

53. Nice karı hemân u'cûbe-yi dehr
54. Özi ağu ağacından sözi zehr

32. **niçe:**
Mesnevi 27
Mısra: 167
Ne çok, ne kadar, oldukça çok, pek çok, hayli.

167. Nice ma'mûr ola k'olmaya vîrân
168. Nice mesrûr ola k'olmaya giryân

33. **niçe:**
Mesnevi 27
Mısra: 168
Ne çok, ne kadar, oldukça çok, pek çok, hayli.

167. Nice ma'mûr ola k'olmaya vîrân
168. Nice mesrûr ola k'olmaya giryân

34. **niçe:**
Mesnevi 27
Mısra: 317
Çok fazla, bir hayli.

317. Tütalum niçe biñ yıl olasin şağ
318. Girü âhir olursın toz ü toprağ

35. **niçe:**
Mesnevi 30
Mısra: 23
T. Öyle bir, nasıl.

23. Ğalaţ didüm niçe dil hancer -i tîz
24. Ya bir demrenlü oğ yâ tîğ-i hun-rîz

36. **niçe:**
Mesnevi 31
Mısra: 89
Bkz. TS. C. IV, s. 2853-64. 1. nasıl.

89. Nice men ideyin yâ Rab ben anı
90. Nice yaşam firâk odına cânı

37. **niçe:**
Mesnevi 31
Mısra: 90
Bkz. TS. C. IV, s. 2853-64. 1. nasıl.

89. Nice men ideyin yâ Rab ben anı
90. Nice yaşam firâk odına cânı

38. **niçe:**
Mesnevi 32
Mısra: 112
Nasıl.

111. Didi ey kâfir-i gâretger-i dîn
112. Bu nice resmdür bu nice âyîn

39. **niçe:**
Mesnevi 32
Mısra: 112
Nasıl.

111. Didi ey kâfir-i gâretger-i dîn
112. Bu nice resmdür bu nice âyîn

40. **niçe:**

Mesnevi 33

Mısra: 19

Nasıl, ne kadar.

19. Niçe aldanup ol 'ahd-i yalana

20. Bu bî-pâyân yola olam revâne

41. **niçe:**

Mesnevi 33

Mısra: 21

Nasıl, ne kadar.

21. Niçe çekem bu derd-i bî-kerâmı

22. Niçe âzürde idem cism ü cânı

42. **niçe:**

Mesnevi 33

Mısra: 22

Nasıl, ne kadar.

21. Niçe çekem bu derd-i bî-kerâmı

22. Niçe âzürde idem cism ü cânı

43. **nice:**

Mesnevi 33

Mısra: 75

T. Öyle bir, nasıl.

75. Nice şekker hemân şekkersitân ol

76. Dil-ârâm idi hem ârâm-ı cân ol

44. **niçe:**

Mesnevi 34

Mısra: 85

Nasıl.

85. Niçe bilsünler anı müşkil idi

86. Ki ten derdi degül derd-i dil idi

45. **nice:**

Mesnevi 36

Mısra: 38

T. Öyle bir, nasıl.

37. Virür biñ berç- sür'at esb-i tâzî

38. Nice tâzî kamu şâhîn-i lâzî

46. **niçe:**

Mesnevi 36

Mısra: 47

Ne çok, ne kadar, oldukça çok, pek çok, hayli.

47. Habeş -ser virdi niçe 'anberîn-fâm

48. K'olalar hizmet-i matbahda mädâm

47. **nice:**

Mesnevi 36

Mısra: 145

T. Öyle bir, nasıl.

145. Nice meh âftâb-ı 'âlem-efrüz

146. Bahâr-ı hüsn ü bâğ ü râğ-ı Nev-rüz

48. **niçe:**

Mesnevi 36

Mısra: 274

T. Pek çok.

273. Hârâb olmağa yaklaşmışdı îrân

274. Niçe ma'mürelere olmuşdı vîrân

49. **niçe:**

Mesnevi 38

Mısra: 236

Nasıl, ne kadar.

235. Başîret nûri ile bak cihâne

236. Niçe hercâyîdür gör bu zamane

50. **niçe:**

Mesnevi 40

Mısra: 11

T. Öyle bir, nasıl.

11. Niçe hürî ma'ânî- zâde-i fikr

12. Kamu Meryem gibi düşünüş vü bîkr

51. **nice:**

Mesnevi 40

Mısra: 29

T. Öyle bir, nasıl.

29. Nice Âşaf şeh-i iklim-i bîniş

30. Tırâz-ı âstîn-i âferîniş

52. **niçe:**

Mesnevi 40

Mısra: 69

Öyle bir.

69. Niçe Şeyhî şuhan mülkinde sultân

70. Kemîne çâkeri Hâssân ü Selmân

niçe bir:

1. **niçe bir:**

Mesnevi 13

Mısra: 9

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Daha ne kadar, ne vakte kadar.

9. Dir id'ey cân gam rüyuñ niçe bir

10. Temennâ-yı ser-i küyuñ niçe bir

2. **niçe bir:**

Mesnevi 13

Mısra: 10

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Daha ne kadar, ne vakte kadar.

9. Dir id'ey cân gam rüyuñ niçe bir

10. Temennâ-yı ser-i küyuñ niçe bir

3. **niçe bir:**

Mesnevi 33

Mısra: 23

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Daha ne kadar, ne vakte kadar.

23. Niçe bir baña teşnî' ide âfâk

24. Niçe bir tâkatümi eyleyem tâk

4. **niçe bir:**

Mesnevi 33

Mısra: 24

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Daha ne kadar, ne vakte kadar.

23. Niçe bir baña teşnî' ide âfâk
24. Niçe bir tãkattümi eyleyem tãk

5. **niçe bir:**

Mesnevi 33

Mısra: 33

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Daha ne kadar, ne vakte kadar.

33. Niçe bir pîşe idinüp cününü
34. Olam bir 'avretüñ böyle zebünü

6. **niçe bir:**

Mesnevi 33

Mısra: 36

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Daha ne kadar, ne vakte kadar.

35. Kanı nânum kanı nâmus ü 'arum
36. Niçe bir koyam elden ihtiyârum

nice havz ol nice nehr ü ne ırmağ:

1. **nice havz ol nice nehr ü ne ırmağ:**

Mesnevi 31

Mısra: 169

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Nasıl, öyle bir havuz o; nasıl nehir ve nasıl bir ırmak.

169. Nice havz ol nice nehr ü ne ırmağ
170. İdinmiş anı gözgü şahid-i bağ

niçeye dek:

1. **niçeye dek:**

Mesnevi 17

Mısra: 74

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Ne zamana kadar.

73. Ziyândur 'ömre hod gam gâh ü bî-gâh

74. Bu guşsa niçeye dek saña ey şâh

nic'idem:

1. **nic'idem:**

Mesnevi 31

Mısra: 87

Nasıl edeyim?.

87. Nic'idem n'eyleyem hayrân oldum

88. İki arada ser-gerdân oldum

nic'it:

1. **nic'itsün: -sün**

Mesnevi 32

Mısra: 110

*Nice it- ?Nasıl yapmak, nasıl etmek
anlamlarında çaresizlik ifade eden bir kalıp.*

109. Güher dürcinden alup kuff-i mercân

110. Açıldı girü nic'itsün o mercan

niçün:

1. **niçün:**

Mesnevi 5

Mısra: 27

Neden, niçin, hangi sebeble.

27. Niçün pervâzdan bu resme tûrdüñ

28. Meger kim per ü bälün yile virdüñ

2. **niçün:**

Mesnevi 5

Mısra: 29

Neden, niçin, hangi sebeble.

29. Niçün bülbül gibi şeydâ degülsin

30. Neden tûñ gibi güyâ degülsin

3. **niçün:**

Mesnevi 5

Mısra: 53

Neden, niçin, hangi sebeple.

53. Niçün yok yire dem uram hünerden

54. Seçilmez cevheri çün pîleverden

4. **niçün:**

Mesnevi 12

Mısra: 20

Neden, niçin, hangi sebeble.

19. Hayâl ü fikr-i bâñil cümle naqlüñ

20. Niçün kendüñ yitürdüñ kanı 'aqluñ

5. **niçün:**

Mesnevi 15

Mısra: 180

Neden, niçin, hangi sebeple.

179. Didi bil'lâhi kândansın haber vir

180. Niçün bu resme hayrânsın haber vir

6. **niçün:**

Mesnevi 18

Mısra: 78

Neden.

77. Sen itdüñ hod beni derd ile pâ-mâl

78. İlâcumdan niçün eylersin ihmâl

7. **niçün:**

Mesnevi 19

Mısra: 66

Neden, niçin, hangi sebeble.

65. Cemâlün nür-i çeşmiyken cihânüñ

66. Niçün bezmine şem' olursın anuñ

8. **niçün:**

Mesnevi 23

Mısra: 12

Neden, niçin, hangi sebeble.

11. Gelüp Pervîze didiler ki ey şâh

12. Niçün olmayasın bu işden âğâh

9. **niçün:**

Mesnevi 24

Mısra: 74

Neden, niçin, hangi sebeple.

73. Bozulmasaydı ger tertîb-i eyyâm

74. Niçün rûza şeb olmayaydı encâm

10. **niçün:**

Mesnevi 24

Mısra: 167

Neden.

167. Niçün itdüñ girü endîşe-i hām
168. Bilürken 'işka yok āgāz ü encam

11. **niçün:**

Mesnevi 26
Mısra: 128
Neden.

127. Beni kühsār-ı miñnetde ferāmüş
128. Niçün itdüñ eyā serv-i kabā-püş

12. **niçün:**

Mesnevi 26
Mısra: 129
Neden.

129. Niçün gelmez baña geh geh selāmuñ
130. Niçün kaṭ' eyledüñ benden peyāmuñ

13. **niçün:**

Mesnevi 26
Mısra: 130
Neden, niçin, hangi sebeble.

129. Niçün gelmez baña geh geh selāmuñ
130. Niçün kaṭ' eyledüñ benden peyāmuñ

14. **niçün:**

Mesnevi 26
Mısra: 135
Neden, niçin, hangi sebeble.

135. Niçün ḥavf eylemezsın Ḥakdan ey şāh
136. Nedür bu zulm ben mazlūma her-gāh

15. **niçün:**

Mesnevi 28
Mısra: 56
Neden, niçin, hangi sebeple.

55. Tütalum şem' gibi olasın germ
56. Niçün yanarsın ilden itmeyüp şerm

16. **niçün:**

Mesnevi 28
Mısra: 82
Neden.

81. Ölü ardınca girilmez çü kabre
82. Niçün cānuñ tütarsın bunca hīre

17. **niçün:**

Mesnevi 30
Mısra: 63
Neden.

63. Niçün ser-keşlik ide şāh-ı kişver
64. Ne ser- pāyinde olur hūd ne efser

18. **niçün:**

Mesnevi 32
Mısra: 103
Neden.

103. Niçün āzürde olam derd-i dilden
104. Kōmazam dāmen-i şabri çü elden

19. **niçün:**

Mesnevi 34

Mısra: 50
Neden.

49. Görürsın her nefes çün nūr-ı vuşlat
50. Niçün efgān idersin öyle kāt kāt

20. **niçün:**

Mesnevi 34
Mısra: 100
Neden, niçin, hangi sebeble.

99. Tütalum gün gibi görmüş meh-i nūr
100. Niçün kim dürresin unuda Ḥusrev

21. **niçün:**

Mesnevi 34
Mısra: 111
Neden, niçin, hangi sebeple.

111. Muḥabbetden niçün lāf ura şol merd
112. K'ölince çekmeye maḥbūbdan derd

22. **niçün:**

Mesnevi 36
Mısra: 190
Neden, niçin, hangi sebeble.

189. Şaçın ḥod dām idüpdür murğ-ı cāna
190. Niçün vire beginden ḡayre dāne

nid:

1. **nidüp: -üp**

Mesnevi 27
Mısra: 92
Ne etmek, ne yapmak.

91. Kılurlar mekr ü āl ü ḥile ta'lim
92. Nidüp neyleyecegin cümle tefhūm

nida:

1. **nidā:**

Mesnevi 36
Mısra: 71
Çağrı.

71. Çıkardı bu nidā ile münādī
72. Perī-peykerler ü ḥūrī-nijādī

nidāyı idüp:

1. **nidāyı idüp: -üp**

Mesnevi 36
Mısra: 63
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Seslenmek, çağırarak, duyuru yapmak.

63. Münādīler idüp yir yir nidāyı
64. Şalarlar köye vü kende şadāyı

nidem:

1. **nidem:**

Mesnevi 32
Mısra: 150
Ne edeyim, ne yapayım.

149. Tütuldumsa düşüp dāmuña nā-gāh
150. Yüzüme toḡru bakmazsın nidem āh

nigāhı ider:

1. **nigāhı ider: -er**

Mesnevi 34
Mısra: 38

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bakmak.

37. Kılurken nâle vü feryâd ü âhı
38. Açup nergislerin ider nigâhı

nigâhı kalup:

1. **nigâhı kalup:** -up
Mesnevi 34
Mısra: 25
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bakmak.

25. Kılup nergislere geh geh nigâhı
26. Şorardı şive-i çeşm-i siyahı

nigâr:

1. **nigâr:-ı**
Mesnevi 11
Mısra: 181
*1. güzel, dilber; bkz. 'nağş-ı nigâr',
'küy-ı nigâra' md. 2. resim, tasvir, nakış,
bkz. TULUM, s. 1386.*

181. Ne çâre görmez isem ol nigârı
182. Başam nağşın kara bağruma bārī

2. **nigârıñ:-uñ**
Mesnevi 12
Mısra: 79
Resim gibi güzel kız, kadın.

79. Kazâdan düşdi kaşrına nigârıñ
80. Görün bi'llâh nağşın rûzgârıñ

3. **nigârın:-ı, -n**
Mesnevi 13
Mısra: 7
Resim gibi güzel sevgili.

7. Bakup nağşa nigârın yâd iderdi
8. Döküp gözyaşların feryâd iderdi

4. **nigârıñ:-uñ**
Mesnevi 15
Mısra: 84
*1. güzel, dilber; bkz. 'nağş-ı nigâr',
'küy-ı nigâra' md. 2. resim, tasvir, nakış,
bkz. TULUM, s. 1386.*

83. Deñiz bir kükremiş nâ -kayd tâzī
84. Nigârıñ zevraķı anuñ cihâzı

5. **nigâra:-a**
Mesnevi 22
Mısra: 51
Resim gibi güzel kız, kadın.

51. Haber irgürdiler kim ol nigâra
52. Düzeldi havz-ı ra'nâ seng-i hârâ

6. **nigârıñ:-uñ**
Mesnevi 22
Mısra: 114
Resim gibi güzel sevgili.

113. Gözin ırmadı hıç ol meh-liķâdan
114. Nigârıñ göz yüzine baķdı kaldı

7. **nigârım:-(u)m**
Mesnevi 25
Mısra: 95
Güzel yüzlü sevgili.

95. Nigârım zülfi gibi pâyē düşdüm
96. Tağıtdım 'aqlımı sevdâya düşdüm

8. **nigârın:-ı, -n**
Mesnevi 32
Mısra: 53
Güzel yüzlü sevgili.

53. Şehenşeh mest gördi çün nigârın
54. Diledi kim yiye helvâ-yı şîrîn

9. **nigâra:-a**
Mesnevi 33
Mısra: 65
Güzel, dilber.

65. Varup şîrîn zebânlar ol nigâra
66. Didiler şâhuñ it derdine çare

nigârâ:

1. **nigârâ:**
Mesnevi 26
Mısra: 194
Ey resim gibi güzel sevgili!

193. Be-küllî gitdi elden ihtiyârum
194. Nigârâ kaldı sözüñ sözlerüme

2. **nigârâ:**
Mesnevi 28

Mısra: 86
Ey güzel, ey sevgili.

85. Belâlarda yitürme râhatuñı
86. Ğanîmet bil nigârâ şîhhatuñı

3. **nigârâ:**
Mesnevi 32
Mısra: 151
Ey güzel, ey sevgili.

151. Cihândur bu nigârâ böyle olmaz
152. Zamândur devr döner şöyle kalmaz

nigâr-ı dil-sitânum:

1. **nigâr-ı dil-sitânum:-(u)m**
Mesnevi 26
Mısra: 179
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gönlü kendine meftûn eden sevgili.

179. Karâr ü şabr-ı dil-ârâm-ı cânım
180. Hilâl-i 'îd gibi behcet-engîz

nigâr-ı nâz-perver:

1. **nigâr-ı nâz-perver:**
Mesnevi 36
Mısra: 141
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Nazlı güzel.

141. Bu resm ile nigâr-ı nâz-perver
142. Serîr-i kaşr-ı hüsne oldı server

nigârın:

1. **nigārīn:**

Mesnevi 12

Mısra: 89

Put gibi güzel sevgili.

89. Eline aldı gördü ol nigārīn

90. Nice kâğıd hemân büt-hâne-i Çîn

2. **nigārīn:**

Mesnevi 15

Mısra: 170

(Fa.) Resim kadar güzel.

169. Egildi dâyesine didi Şîrîn

170. Bilür misin ki kimdür bu nigārīn

3. **nigārīnūñ: -üñ**

Mesnevi 18

Mısra: 5

Put gibi güzel sevgili.

5. Nigārīnūñ idüp hâl-i rûhın yâd

6. İderdi noqtalar gördükçe feryâd

4. **nigārīn:**

Mesnevi 18

Mısra: 107

(Fa.) Resim kadar güzel.

107. İdüp kâkum libâsın her nigārīn

108. Nihâl üzre açılmış verd-i nesrîn

5. **nigārīn:**

Mesnevi 19

Mısra: 85

(Fa.) Resim kadar güzel.

85. Nigārīn istimâ' idüp o pendî

86. Kabûl itdi ve ğâyetde begendi

6. **nigārīn:**

Mesnevi 19

Mısra: 124

Put gibi güzel sevgili.

123. Bu üslûb ile kırk gün şah-ı pîrüz

124. Nigārīn ile 'ayş itdi şeb ü rüz

7. **nigārīn:**

Mesnevi 21

Mısra: 1

Put gibi güzel sevgili.

1. Didi Şävûra bir gün ol nigārīn

2. İder gönülüm hevâ-yı şîr-i şîrîn

8. **nigārīn:**

Mesnevi 21

Mısra: 41

Put gibi güzel sevgili.

41. Nigārīn eyleyüp ta'zîm ü tekrîm

42. Murâdın itdi bir bir aña tefhîm

9. **nigārīn:**

Mesnevi 22

Mısra: 22

Put gibi güzel sevgili.

21. Yumup iki cihândan gözlerin ol

22. Nigārīn emrine olmuşdı meşğûl

10. **nigārīn:**

Mesnevi 22

Mısra: 63

Put gibi güzel sevgili.

63. Tırup şevk ile yirinden nigārīn

64. İrişdi cüy-i şîr'ol yâr-ı Şîrîn

11. **nigārīnūñ: -üñ**

Mesnevi 22

Mısra: 72

Put gibi güzel sevgili.

71. Mişâl-i hür-ı cennet havz-ı Kevger

72. Nigārīnūñ yanında her şeker-leb

12. **nigārīne: -e**

Mesnevi 23

Mısra: 17

Put gibi güzel sevgili.

17. Nigārīne henüz ol yâr senden

18. Ne havfı vü ne şermi var senden

13. **nigārīn:**

Mesnevi 24

Mısra: 277

Put gibi güzel sevgili.

277. Senüñ olsun nigārīn ir eger geç

278. Bugünden girü adın añmayam hiç

14. **nigārīne: -e**

Mesnevi 25

Mısra: 76

Put gibi güzel sevgili.

75. Ne bir mahrem bulunur kim selâmum

76. Alup ilete nigārīne peyâmum

15. **nigārīn:**

Mesnevi 26

Mısra: 142

Put gibi güzel sevgili.

141. Çün anuñ sözlerin güş itdi Şîrîn

142. Be-ğâyet rahm kıldı ol nigārīn

16. **nigārīnūñ: -üñ**

Mesnevi 26

Mısra: 225

Put gibi güzel sevgili.

225. Nigārīnūñ gehî 'ahdın tezekkür

226. Tırup ol şevk ile girerdi işe

17. **nigārīn:**

Mesnevi 27

Mısra: 35

Put gibi güzel sevgili.

35. Aña lâyıq mıdır hiç ol nigārīn

36. Hâbîb-i nâzenîn ü yâr-ı şîrîn

18. **nigārīnūñ: -üñ**

Mesnevi 28

Mısra: 12

Put gibi güzel sevgili.

11. Didi Pervîze bir ğammâz ey şâh
12. Nigârînüñ ol ahvâlınden âgâh

19. **nigârîn:**

Mesnevi 28

Mısra: 79

Put gibi güzel sevgili.

79. Aña kim tuta mâtem bir nigârîn
80. Ecel olur aña helvâ-yı şîrîn

20. **nigârîn:**

Mesnevi 30

Mısra: 1

Put gibi güzel sevgili.

1. Nigârîn çün o mektûbı okıdı
2. Gönülden incinüp ğâyet kaķırdı

21. **nigârîniyle: -i, -(y)le**

Mesnevi 31

Mısra: 13

Put gibi güzel sevgili.

13. Nigârîniyle ol itdükleri 'ıyş
14. Düşüp yâdına kalbin itdi pür- rîş

22. **nigârîne: -e**

Mesnevi 31

Mısra: 73

(Fa.) Resim kadar güzel.

73. Nigârîne didi bir rûbeh-i pîr
74. Gözüñ aç ey ğazâle irdi ol şîr

23. **nigârîn:**

Mesnevi 31

Mısra: 105

Put gibi güzel sevgili.

105. Bu ra'yi ol nigârîn gördi ma'ķül
106. Hem aña zâhib oldu 'âķıbet ol

24. **nigârîn:**

Mesnevi 32

Mısra: 23

Put gibi güzel sevgili.

23. Turup bu şevķ ile ol dem nigârîn
24. Mûheyyâ kıldı bezm-i cennet-âyîn

25. **nigârîn:**

Mesnevi 32

Mısra: 57

Put gibi güzel sevgili.

57. Nigârîn gördi k'ider şeh tecâvüz
58. Yavaşılanmaĝı ķodı oldu yavuz

26. **nigârîn:**

Mesnevi 36

Mısra: 119

Put gibi güzel sevgili.

119. Nigârîn ol bez[i]mde şem' olupdı
120. Nebât ü şehd şâfi cem' olupdı

27. **nigârîn:**

Mesnevi 36

Mısra: 161

Put gibi güzel sevgili.

161. Nigârîn gördi kim mest oldu Pervîz
162. İder hân-ı vişâle iştiĥâ tîz

28. **nigârînüñ: -üñ**

Mesnevi 38

Mısra: 149

Put gibi güzel sevgili.

149. Nigârînüñ tıtuþ her buyruĝını
150. Keserler hâş atlar kıyruĝını

29. **nigârîn:**

Mesnevi 38

Mısra: 169

Put gibi güzel sevgili.

169. Nigârîn eyleyüp feryâd ü âhı
170. Didi açuñ ğöreyin rûy-ı şâhı

nigârîn-i şeker -la' l ü şeker-rîz:

1. **nigârîn-i şeker -la' l ü şeker-rîz:**

Mesnevi 30

Mısra: 73

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Şeker dudaklı ve şeker çîĝneyen (güzel sözler söyleyen, tatlı dilli) resim kadar güzel sevgili.

73. Nigârîn-i şeker -la' l ü şeker-rîz
74. Bu resme nâme yazdı nükte-engîz

nigârîn-i şeker-leb:

1. **nigârîn-i şeker-leb:**

Mesnevi 15

Mısra: 3

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Şeker dudaklı sevgili (güzel).

3. Nigârîn-i şeker-leb ya'nî Şîrîn

4. Şehün 'ışkıyla kim olmışdı ğamĝîn

2. **nigârîn-i şeker-leb:**

Mesnevi 26

Mısra: 3

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Şeker dudaklı sevgili (güzel).

3. Meger bir gün nigârîn-i şeker-leb

4. Şeh-i 'ünnâb-la' l ü sîb-ĝabĝab

nigün-sâr kıl:

1. **nigün-sâr kıl:**

Mesnevi 5

Mısra: 209

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Başasaĝı etmek.

209. Çeh-i Bâbilde kıl anı nigün-sâr

210. Ki silhr idüp sözinde ola şehĥâr

nigün-ser - tâli' ü ber-geşte- ikbâl:

1. **nigün-ser - tâli' ü ber-geşte- ikbâl:**

Mesnevi 5

Mısra: 4

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Talihi ters dönmüş ve talihi yüz çevirmiş.

3. Perîşân- hâtır ü âşüfte-ahvâl
4. Nigün-ser - tâli ' ü ber-geşte- ikbâl

nigü-sâr eylerler:

1. **nigü-sâr eylerler:** -r, -ler
Mesnevi 38
Mısra: 154
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Baş aşâğı tutmak.

153. Taşup her bayrağa bir kara astâr
154. Şehûn sancâğın eylerler nigü-sâr

nihâl:

1. **nihâli:** -i
Mesnevi 17
Mısra: 78
Fidan.

77. Dırahtuñ ger budanmasaydı talı
78. Bitürür miydi hiç tâze nihâli

2. nihâl:

- Mesnevi 18**
Mısra: 108
Fidan | fidan boylu güzel.

107. İdüp kâkum libâsın her nigârın
108. Nihâl üzre açılmış verd-i nesrîn

3. **nihâli:** -i
Mesnevi 33

Mısra: 77
Fidan boy yerine.

77. Nihâli kâmet-i serv-i ser-efrâz
78. Cemâli bâğ-ı şive gülşen-i nâz

4. nihâle: -e

- Mesnevi 38**
Mısra: 147
Fidan II fidan boylu sevgili.

147. Kefen gülden iderler ol nihâle
148. Semen üzre şarlar berg-i lâle

nihâl-i bâğ-ı hüsün ü mîve-i nâz:

1. **nihâl-i bâğ-ı hüsün ü mîve-i nâz:**
Mesnevi 26
Mısra: 5
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Güzellik bahçesinin fidanı ve naz meyvesi.

5. Nihâl-i bâğ-ı hüsün ü mîve-i nâz
6. Ğazâl-i 'işve-sâz ü şive-perdâz

nihâl-i gonçe:

1. **nihâl-i gonçe:**
Mesnevi 8
Mısra: 31
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Gonca fidanı.

31. Gül-i ter def nihâl-i gonçe rakkâs
32. Fiğân-ı nâle-i bülbül ney-i hâş

nihâl-i gonçe vü şah-ı şanavber:

1. **nihâl-i gonçe vü şah-ı şanavber:**
Mesnevi 36
Mısra: 50
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Gonca fidanı ve ardıç dalı.

49. Kenîzekler virür kim yâsemen-ber
50. Nihâl-i gonçe vü şah-ı şanavber

nihâl-i 'izz ü bahtın ser-firâz it:

1. **nihâl-i 'izz ü bahtın ser-firâz it:**
Mesnevi 40
Mısra: 102
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Talih ve yücelik (güçlülük) fidanını yükselt, başkalarından üstün kıl.

101. İlâhî müddet-i 'ömrün dirâz it
102. Nihâl-i 'izz ü bahtın ser-firâz it

nihâl-i kâmetinde:

1. **nihâl-i kâmetinde:** -i, -n, -de
Mesnevi 11
Mısra: 97
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Düzgün, güzel boy.

97. Nihâl-i kâmetinde nâr-ı pistân
98. Şanasın âb-rüy-i nâr-i bustân

nihâl-i kâmetiyle:

1. **nihâl-i kâmetiyle:** -i, -(y)e
Mesnevi 22
Mısra: 69
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Düzgün, güzel boy.

69. Kenâr-ı cüy-i şîre ol kıyâmet
70. Hemân havziyla ol serv-i semen-ber

nihâl-i serve:

1. **nihâl-i serve:** -e
Mesnevi 8
Mısra: 6
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Servi fidanı (sevgininin boyu bağlamında).

5. Çenârı kadd-i yâra döndürürdi
6. Nihâl-i serve kuşlar kondururdi

nihân:

1. **nihândur:** -dur
Mesnevi 12
Mısra: 22
Far. Saklı, gizli, mahfi. nihâni: Nihanlık.

21. Degüldür anı görmek serserî-kâr
22. Nihândur çeşm-i 'âlemden perivâr

2. **nihândur:** -dur
Mesnevi 17
Mısra: 76
Far. Saklı, gizli, mahfi. nihâni: Nihanlık.

75. Çoğ işler var ki dîrsin bu ziyândur
76. Niçe aşşılar ol işde nihândur

3. **nihânem:** -em
Mesnevi 32

Mısra: 100
Far. Saklı, gizli, mahfi. nihâni:
Nihanlık.

99. Çe ger ben de zaîf ü nâ-tüvânem
100. Velîkin derd altında nihânem

nihân it:

1. **nihân it:**
Mesnevi 23
Mısra: 42
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Gizlemek, saklamak.

41. Didi 'ışk u muhabbetden beyân it
42. Eyitdi açma bu sırrı nihân it

nihân oldı:

1. **nihân oldı: -dı**
Mesnevi 38
Mısra: 109
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Gizlenmek; görünmez olmak, kaybolmak.

109. Nihân oldı qaralar içre dil-dâr
110. Nitekim rûz-ı rûşen der-şeb-i târ

nihân olmasa:

1. **nihân olmasa: -ma, -sa**
Mesnevi 17
Mısra: 83
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Gizlenmek, saklanmak.

83. Nihân olmasa ger hürşid-i hâver
84. Olur mıydı meh-i tâbân münevver

nihân ü aşkâre:

1. **nihân ü aşkâre:**
Mesnevi 9
Mısra: 38
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Saklı, gizli ve gizli değil, belli, meydanda, zahir.

37. Münâdîler şalup şeh'r ü diyâra
38. Çağırtdı kim nihân ü aşkâre

nihâni:

1. **nihâni:**
Mesnevi 21
Mısra: 47
Gizlilik, sır.

47. Ne kim giçerdi gönülden nihâni
48. 'Ayân itdi hemân üstâda anı

nihâye bulmadılar:

1. **nihâye bulmadılar: -ma, -dı, -lar**
Mesnevi 27
Mısra: 204
Kelime Tipi: **Deyim**
Son bulmak -Sonunu almak- : Bir işi bitirmek ya da bir durumun bittiğini görmek.

203. Ne 'âlimler gelüpdür bu serâya
204. Gidüp bulmadılar 'ilme nihâye

nikâb:

1. **nikâbı: -ı**
Mesnevi 19
Mısra: 24
Far. Yüz örtüsü, peçe, yaşmak: "Subh salıp mâh-ı yüzünden nikâb/Çık ki temâşâya çıka âfitâb- Fuzûlî".

23. Yanar 'âlem eyâ lûsn âftâbı
24. Götürme âftâbuñdan nikâbı

nikâbuñ götürdüñ:

1. **nikâbuñ götürdüñ: -dü, -ni**
Mesnevi 26
Mısra: 95
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Yüz örtüsünü (peçe) açmak, kaldırmak.

95. Götürdüñ çün nikâbuñ ey perî-çehr
96. Giceme şubh olduñ şubhuma mihr

nik-fercâm:

1. **nik-fercâm:**
Mesnevi 40
Mısra: 99
Akıbeti, sonu hayırlı olan, sonu iyi.

99. Nizâm-ı nazmuñ it ey nîk-fercâm
100. Du 'â-yı devlet-i Âşaflla itmam

nîl:

1. **nîle: -e**
Mesnevi 4
Mısra: 47
Nil nehri.

47. Eger ol Nîle yol kesdiyse ancak
48. Sen itdün mâhi eñgüştüñl'iki şak

nîl ü ceyhün:

1. **nîl ü ceyhün:**
Mesnevi 22
Mısra: 59
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Nil ve Ceyhun ırmağı (aşıkın gözyaşları bağlamında).

59. Degüldür cüy-i şîr ol Nîl ü Ceyhün
60. Berât-ı 'âşık-ı ğamgîn ü mañzûn

nîl-güne:

1. **nîl-güne:**
Mesnevi 36
Mısra: 131
Lacivert renkli.

131. Elifler 'ârızında nîl-güne
132. Virürler serv-i cennetden nümüne

nîlüfer oldı:

1. **nîlüfer oldı: -dı**
Mesnevi 17
Mısra: 58
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Nilüfer çiçeğın dönmek.

57. Çerâğ-ı 'ârızum kim bî-fer oldı
58. Şolup ter güllerüm nîlüfer oldı

nî' met:

1. **ni'meti:-i**

Mesnevi 5

Mısra: 199

1. *Refah, rahat, hoş dirilik.* 2. *Ferah, meserret: ni'met-i ilâhiyye.* 3. *Allâh'ın kuluna verdiği her şey.*

199. 'A'fâsi ni'meti 'âlemde mebzûl

200. Hüner şâhibleri katında ma'kbûl

2. **ni'met:**

Mesnevi 32

Mısra: 25

Nimet, bahşedilmiş rızık.

25. Getürdi ol perî şol deñlü ni'met

26. İdemez vaşf anı âdem ne minnet

nîş:

1. **nîş:**

Mesnevi 29

Mısra: 3

İğne, diken, biz, hançer gibi şeylerin sivri olan uç kısımları. Zehir.

3. Ser-â-ser nîş ammâ nûş-perverd

4. Devâ-yı cân ü dil cân ü dile derd

nîş idersin:

1. **nîş idersin:-er, -sîn**

Mesnevi 15

Mısra: 238

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Zehirlemek, ağılamak.

237. Dil-i ğamgîni pür-rîş idersin

238. Dem-â-dem nûş cānum nîş idersin

nîş ola:

1. **nîş ola:-a**

Mesnevi 18

Mısra: 56

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Zehir olmak.

55. Bugün 'ayş ki ti bir iş ola yârin

56. Mebâdâ nevşemüz nîş ola yârin

nîş zehri:

1. **nîş zehri:-i**

Mesnevi 32

Mısra: 122

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Panzehiri olmayan öldürücü zehir.

121. İdüp ben müptelâya cevri ü ka'hrı

122. Koyup nûş şunarsın nîş zehri

nişan:

1. **nişanın:-i, -n**

Mesnevi 5

Mısra: 216

İz, işaret II Adı sanı; hedef.

215. Yeñile ya'nî Hüsrev dâstânın

216. 'Ayân it nâm-ı Âsafıla nişanın

2. **nîşân:**

Mesnevi 15

Mısra: 115

Nisan ayı (Sedeflerin inci ile dolması için gerekli olan Nisan yağmurları bağlamında).

115. Şaçup nîşân gibi deryâya gevher

116. Dökerti gözlerinden dürr-i ezher

3. **nişanı:-i**

Mesnevi 15

Mısra: 174

İz, işaret, belirti.

173. Görince nâ-gehân ey dâye âni

174. Belürdi aşnâlıklar nişanı

4. **nişâmı:-i**

Mesnevi 23

Mısra: 112

İz, işaret, belirti.

111. Kazanlar tîşe-i pülâdla anı

112. Komuşlar püşt-i mâhîde nişanı

5. **nişānuñ:-(u)ñ**

Mesnevi 27

Mısra: 209

İz, işaret, belirti.

209. Bozula düzdüğüñ gide nişānuñ

210. Kala 'âlemde ancak ad ü şānuñ

6. **nişanı:-i**

Mesnevi 28

Mısra: 95

Tuğra.

95. Alup Pervîz aña urdı nişanı

96. Şeker kağıdı gibi dürdi anı

7. **nişanı:-i**

Mesnevi 34

Mısra: 24

1. *İşâret, belirti, iz, alâmet.* 2. *Ayrırtıcı işâret, alâmet-i fârika.*

23. İderdi gönçeler görse fiğâni

24. Dehân-ı yârdan şorup nişanı

nişâne:

1. **nişâne:**

Mesnevi 11

Mısra: 87

Far. Hedef, eser, iz, alamet.

87. Ru'ûi gülzâr-ı cennetden nişâne

88. Şaçı dâm u beñi ol dâma dâne

nişân-ı emn ü tevki'-i amândur:

1. **nişân-ı emn ü tevki'-i amândur:-dur**

Mesnevi 28

Mısra: 24

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Eminlik nişanı ve korkusuzluk halkası.

23. Yaz evvel Hâk adın kim hırz-ı cândur

24. Nişân-ı emn ü tevki'-i amândur

2. **nişân-ı emn ü tevki'-i amândur:-dur**

Mesnevi 28

Mısra: 24

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Eminlik nişanı ve korkusuzluk halkası.

23. Yaz evvel Hağ adın kim hırz-ı cāndur

24. Nişān-ı emn ü tevki' -i amāndur

nisār iderdi:

1. **nisār iderdi:** -er, -di

Mesnevi 24

Mısra: 114

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Saçmak, dağıtmak.

113. Gelürdi gice gice ol araya

114. Nişār iderdi la 'l-i bī-nihāye

nisār itdiler:

1. **nisār itdiler:** -di, -ler

Mesnevi 31

Mısra: 111

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Saçmak, dağıtmak.

111. Nişār itdiler ol deñlü cevāhir

112. Kim oldı kum kayır cümle gevāhir

nisbet:

1. **nisbet:**

Mesnevi 2

Mısra: 42

Göre, nazaran, nisbetle.

41. Bu mevcūdāt cümle hiçdür hiç

42. Vücūd-ı Hağka nisbet hiçdür hiç

2. **nisbet:**

Mesnevi 37

Mısra: 97

Göre, nazaran, nisbetle.

97. Ne zerre aña nisbet cümle ma' düm

98. Nuķuş-ı kāyināt eşkāl-i mevhum

nısf:

1. **nısfında:** -ı, -n, -da

Mesnevi 23

Mısra: 102

Ara.

101. Tenāhiden mu' arrādur kemāhī

102. Anuñ nısfında kalmış gāv ü māhī

nişib-i esfel-i ka' r-ı cihetnem:

1. **nişib-i esfel-i ka' r-ı cihetnem:**

Mesnevi 14

Mısra: 102

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

*Derinliğin en alçak zemini
yönündeyim.*

101. Firāzın görmemiş hiç ebr-i pür -nem

102. Nişib-i esfel-i ka' r-ı cihetnem

nişimen eylersin:

1. **nişimen eylersin:** -r, -sin

Mesnevi 34

Mısra: 46

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Oturmak, mesken tutmak.

45. Mekānuñ bāğ-ı sebz ü taze gülşen

46. Dıraht-ı güld eylersin nişimen

nişimen idinüpdür:

1. **nişimen idinüpdür:** -üp, -dür

Mesnevi 12

Mısra: 28

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Oturacak yer, yurt edin-

27. Münakkaşdur der ü dīvārı rengin

28. Nişimen idinüpdür anı Şirin

nistem:

1. **nistem:**

Mesnevi 1

Mısra: 102

(f.i.)yokum, na -mevcutum.

101. Ve ger nī men hemān hākem ki hestem

102. Nice yüksek uçam gāyetde nistem

n'it:

1. **n'itdüm:** -dü, -m

Mesnevi 15

Mısra: 96

Neylemek.

95. Dir idi zār zār ey çerh-i bed-giş

96. 'Aceb n'itdüm saña ben zār ü dil-riş

nitek':

1. **nitek':**

Mesnevi 15

Mısra: 70

Gibi.

69. Deñiz üstinde yürürdi řitābān

70. Hevā yüzinde nitek' ebr-i bārān

nitekim:

1. **nitekim:**

Mesnevi 10

Mısra: 12

*Gerçekten, nasıl ki, hakikaten, gibi,
benzeri, nasıl ki. Doğrulama için eklenen,
kanıt olarak öne sürülen cümleyi önceki
cümleye bağlar.*

11. Memālik 'adl ü dād ile olur ābād

12. Re'āyetden ra'iyet nitekim řād

2. **nitekim:**

Mesnevi 14

Mısra: 80

*Gerçekten, nasıl ki, hakikaten, gibi,
benzeri, nasıl ki. Doğrulama için eklenen,
kanıt olarak öne sürülen cümleyi önceki
cümleye bağlar.*

79. Şeh öninden meger bir āhū-yı řūh

80. Çıkup gitti nitekim yaydan uğ

3. **nitekim:**

Mesnevi 17

Mısra: 40

*Gibi\ olduğu gibi; bkz. TS. C. IV, s.
2887-89.*

39. Şehā ma'lūmdur Yezdāna ma'lūm
40. Bu oddan bende yandum nitekim mūm

4. **nitekim:**

Mesnevi 18
Mısra: 172
Nasıl ki, gibi.

171. Gezer hargehde cām-ı mey şitābān
172. Felekde nitekim hürşid-i raḥşān

5. **nitekim:**

Mesnevi 20
Mısra: 34
Nasıl ki.

33. Hümā dāneyle hergiz dāma ḳonmaz
34. Nitekim nesr-i ṭāyir bāma ḳonmaz

6. **nitekim:**

Mesnevi 23
Mısra: 122
Gerçekten, nasıl ki, hakikaten, gibi, benzeri, nasıl ki. Doğrulama için eklenen, kanıt olarak öne sürülen cümleyi önceki cümleye bağlar.

121. Naḥif ü ḥaste vü zār ü dil-efkār
122. Gider surāḥ-ı çāha nitekim mār

7. **nitekim:**

Mesnevi 24
Mısra: 28
Tipki.

27. Derün-ı dilden āh itse o mazlūm
28. Erirdi seng-ḥāre nitekim mūm

8. **nitekim:**

Mesnevi 24
Mısra: 76
Gibi \ olduğu gibi.

75. Gicceye muntazır ol zār ü maḥzūn
76. Nitekim ṭal'at-ı Leylāya Mecnūn

9. **nitekim:**

Mesnevi 26
Mısra: 233
Gibi \ olduğu gibi.

233. Eriyeydi deminden nitekim yağ

10. **nitekim:**

Mesnevi 31
Mısra: 28
Gibi \ olduğu gibi.

27. Yuvasında bişerdi kebk ü dürrāc
28. Nitekim tābe içinde ḳavurmac

11. **nitekim:**

Mesnevi 34
Mısra: 146
Nasıl ki, gibi.

145. Añup kāküllerin itdi fiğānı
146. Nitekim pıl añup Hindüstāni

12. **nitekim:**

Mesnevi 38
Mısra: 110
Gibi \ olduğu gibi.

109. Nihān oldı ḳaralar içre dil-dār
110. Nitekim rüz-ı rüşen der-şeb-i tār

niyāz:

1. **niyāzı:-ı**

Mesnevi 39
Mısra: 13
1. Bir dileğin yerine getirilmesi için yalvarma, yakarma, ricâ. 2. Duâ, tazarru.

13. Şınuḳ diller niyāzı ḥaḳḳıyıcın
14. Uyanıklar namāzı ḥaḳḳıyıcın

niyāz it:

1. **niyāz it:**

Mesnevi 10
Mısra: 32
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yalvarıp yakarmak, dua etmek.

31. Ḥazer kıl beddu'adan iḥtirāz it
32. Bu 'izz ü nāzı ḳo Ḥaḳḳa niyāz it

niyāz ü 'özü- perdāz k'ola:

1. **niyāz ü 'özü- perdāz k'ola:-a**

Mesnevi 34
Mısra: 113
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ki (vezin nedeniyle k' biçiminde kullanılmıştır) olmak. Yalvaran ve özür dileyen olmak.

113. Gerek k'ola niyāz ü 'özü- perdāz
114. Yaraşmaz 'aşıka hiç şive vü nāz

niyāzı eyler:

1. **niyāzı eyler:-r**

Mesnevi 31
Mısra: 118
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yalvarmak.

117. Ḳılıp düşmen sözinden iḥtirāzı
118. İraḳdan düsta eyler niyāzı

niyāzı idersin:

1. **niyāzı idersin:-er, -sin**

Mesnevi 27
Mısra: 310
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yalvarmak, yakarmak, dua etmek.

309. Ṭıf[ı]] gibi idersin lehv ü bāzı
310. Ne vaḳt idersin Allāha niyāzı

nizāmı:

1. **nizāmı:**

Mesnevi 38
Mısra: 268
Nizāmı-i Gencevî: Selçuklular devrinde İran'ın en büyük şairi sayılır. Azerbaycan'ın Gence şehrinde doğdu. 12. yüzyıl Azeri şair ve filozofudur.

267. Ne hoş dimişdür ol şeyḫ-i İlähî
268. Nizāmı ya'nı mülk-i nazm şāhı

2. **nizâmî:**

Mesnevi 40

Mısra: 6

Nizâmî-i Gencevî: Selçuklular devrinde İran'ın en büyük şairi sayılır. Azerbaycan'ın Gence şehrinde doğdu. 12. yüzyıl Azeri şair ve filozofudur.

5. Söze şol veche virdüm intizâmı

6. Pesend iderdi görse ger Nizâmî

3. **nizâmî:**

Mesnevi 40

Mısra: 65

Nizâmî-i Gencevî: Selçuklular devrinde İran'ın en büyük şairi sayılır. Azerbaycan'ın Gence şehrinde doğdu. 12. yüzyıl Azeri şair ve filozofudur.

65. Nizâmî kanda ve sen kanda miskîn

66. Diye tâ nazmuña inşâf ü taşşîn

nizâmı buldı:

1. **nizâmı buldı:** -dı

Mesnevi 4

Mısra: 32

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Nizam, düzen bulmak.

31. Cihâna virdi şer'ün intizâmı

32. Dü 'âlem buldı hükümünden nizâmı

nizâm-ı nazmuñ:

1. **nizâm-ı nazmuñ:** -(u)ñ

Mesnevi 40

Mısra: 99

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Manzumenin, mesnevinin tertibi, düzeni.

99. Nizâm-ı nazmuñ it ey nîk-fercâm

100. Du 'â-yı devlet-i Âşafı itmam

nizâre kılmaduñ:

1. **nizâre kılmaduñ:** -ma, -du, -ñ

Mesnevi 4

Mısra: 96

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Bakmak, seyretmek.

95. Muqayyed olmaduñ bu i 'tibâra

96. Göz açup kılmaduñ gayre nizâre

nize:

1. **nizeler:** -er

Mesnevi 16

Mısra: 64

Mızrak.

63. Toquşşalar çıkardı nâr-ı süzân

64. Olurdı nizeler şem'-i fîrüzân

nöker:

1. **nökerler:** -ler

Mesnevi 4

Mısra: 78

Köle, hizmetçi.

77. Bir ulu şâha rüz-i 'azm-i meydân

78. Nökerler önce gitmekden ne noqşân

noksân:

1. **noqşânumuz:** -(u)muz

Mesnevi 19

Mısra: 55

(Ar. Fa.) Eksiklik, kusurluluk.

55. Bizüm Pervîzden noqşânumuz yok

56. Ona fermân-ber olur cânumuz yok

2. **noqşandan:** -dan

Mesnevi 36

Mısra: 115

(Ar. Fa.) Eksiklik, kusurluluk.

115. Kimi gün gibi noqşandan mu 'arrâ

116. Ruñı bedri hilâl olmamış aşlâ

noqşân-ı cändur:

1. **noqşân-ı cändur:** -dur

Mesnevi 33

Mısra: 120

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Canın eksilmesi.

119. Teb-i ğamdan gönül ğod nâ-tüvândur

120. Şeker tebnâke ğod noqşân-ı cändur

nokta:

1. **noqtalar:** -lar

Mesnevi 18

Mısra: 6

Bazı harflerin üstüne, ortasına, altına konulan şu (.) işaret. "fe, kaf, şın, cim, çe, nun, be, pe" harflerinde olduğu gibi.

5. Nigârînüñ idüp ğâl-i rühin yâd

6. İderdi noqtalar gördükçe feryâd

n'ol:

1. **n'oldu:** -dı

Mesnevi 15

Mısra: 97

Ne olmak, ne hale gelmek.

97. Ne bilem k'ey felek n'oldı günâhum

98. Virürsin derd ü ğam alursın âhum

2. **n'olduñ:** -du, -ñ

Mesnevi 34

Mısra: 41

Ne olmak, ne hale gelmek.

41. Dir aña n'olduñ ey bülbül bu resme

42. Kılursın nâle vü ğulğul bu resme

3. **n'olduñ:** -du, -ñ

Mesnevi 38

Mısra: 195

Ne olmak, ne hale gelmek.

195. 'Aceb ey 'arız-ı meh-tâb n'olduñ

196. Tolunduñ mihr-i 'âlem-tâb n'olduñ

4. **n'olduñ:** -du, -ñ

Mesnevi 38

Mısra: 196

Ne olmak, ne hale gelmek.

195. 'Aceb ey 'arız-ı meh-tâb n'olduñ

196. Tolunduñ mihr-i 'âlem-tâb n'olduñ

n'ola:

1. n'ola:

Mesnevi 1

Mısra: 20

Şaşılır mı? (Şaşılmaz).

19. Elif birliğün[i] itmişdür ikrār

20. N'ola barmaq götürüp tursa her-bār

2. n'ola:

Mesnevi 3

Mısra: 31

Ne olur l' şaşılır mı? (Şaşılmaz).

31. N'ola bağruma dāğ ursalar anda

32. Hāyāl-i hāl-i dil-ber var cānda

3. n'ola:

Mesnevi 4

Mısra: 51

Ne çıkar.

51. N'ola ger aña virildiye Tevrāt

52. Saña Qur'an inüpdür bunca āyāt

4. n'ola:

Mesnevi 16

Mısra: 156

Ne olur, ne çıkar: Nasıl bir yarar umulur? II Yarar da zarar da gelmez bundan. III Bir sonuç vermez.

155. Hāzānın ney-bahāruñ eyleyüp yād

156. İderseñ n'ola bülbül gibi feryād

5. n'ola:

Mesnevi 17

Mısra: 27

Nola, çok mu.

27. N'ola oldıysa bir gül-berg ber-bād

28. Hemîşe gülşen olsun cennet-ābād

6. n'ola:

Mesnevi 19

Mısra: 88

Şaşılır mı? (Şaşılmaz).

87. Özi çün pāk- bāzū pāk-dāmān

88. N'ola ger pāk sözden olsa şādān

7. n'ola:

Mesnevi 19

Mısra: 132

Ne olur?; olurverse...!

131. Çün olduk buncadan zahmet size biz

132. N'ola rahmetler olsañuz bize siz

8. n'ola:

Mesnevi 20

Mısra: 26

Ne olur l' şaşılır mı? (Şaşılmaz).

25. Çü geydüm egnüme bir hil' at-i pāk

26. Selāmet cübbesin itsem n'ola çāk

9. n'ola:

Mesnevi 24

Mısra: 223

Ne olur l' şaşılır mı? (Şaşılmaz).

223. N'ola bāzuñ olursa kebke meyli

224. Olur güncişik būmuñ hem tufeyli

10. n'ola:

Mesnevi 27

Mısra: 264

Ne olur l' şaşılır mı? (Şaşılmaz).

263. Yoğ idi çünki mir' atında pası

264. N'ola ol 'āşik için tursa yası

11. n'ola:

Mesnevi 27

Mısra: 281

Ne olur l' şaşılır mı? (Şaşılmaz).

281. N'ola Şirīn critse şem'veş yağ

282. Bu derd oldı aña dāğ üstine dāğ

12. n'ola:

Mesnevi 28

Mısra: 51

Ne olur? Ne çıkar?.

51. Yele verdiyse n'ola bir gubāruñ

52. Felekler ey kamer-ruh hāksāruñ

13. n'ola:

Mesnevi 28

Mısra: 63

Ne olur, şaşılır mı, çok mu.

63. Yemenden bir 'āşik olsa n'ola dūr

64. Süheyl ol mülke virsün tek hemān nūr

14. n'ola:

Mesnevi 34

Mısra: 62

Ne olur l' şaşılır mı? (Şaşılmaz). çok mu?.

61. Çü yok yanumda serv-i gül-'izārum

62. N'ola günden güne artarsa zārum

15. n'ola:

Mesnevi 36

Mısra: 127

Ne olur l' şaşılır mı? (Şaşılmaz).

127. N'ola şu gibi gözgü olsa hayrān

128. Aña çün 'arz-ı didār itdi cānān

16. n'ola:

Mesnevi 36

Mısra: 248

Ne olur, nasıl olacak.

247. Birez dem 'aysdan olmazdı hālī

248. Dimezdi n'ola bu 'ayşuñ meali

n'olacak:

1. n'olacaktır: -dur

Mesnevi 26

Mısra: 211

Ne olacak?.

211. Velî bilmem n'olacakdur ser-encâm
212. Niçe bî-ḫâlî'em 'âlemde yâ Rab

n'olaydı:

1. n'olaydı:

Mesnevi 24

Mısra: 255

Ne olurdu, keşke.

255. N'olaydı zür-bāzuñ âşkäre

256. İdüp kılsayduñ anı päre pare

nübüvvet:

1. nübüvvet:

Mesnevi 4

Mısra: 5

Nebilik, peygamberlik: mansıb-ı nübüvvet, esrâr-ı nübüvvet.

5. Nübüvvet şehrinüñ ey şehryârı

6. Burâk-ı 'izz ü devlet şeh-süvârı

nücüm:

1. nücüm:

Mesnevi 11

Mısra: 4

Yıldızlar.

3. Şeb-i târ-ı sipihre meh olup şem'

4. Nücüm olmışdı pür-dâne gibi cem'

nüh tāk:

1. nüh tāk:

Mesnevi 7

Mısra: 90

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Dokuz kat fелеk.

89. Ne var ol mâha mehd olursa nüh tāk

90. Aña kavıs-i kuzâhdur bir bağırdağ

nühüfte:

1. nühüfte:

Mesnevi 36

Mısra: 106

Gizli, saklı.

105. Ne mîve gönçelerdür nâ-şikefte

106. Çamusı berg-i 'işmetde nühüfte

nükhet:

1. nükhet:

Mesnevi 13

Mısra: 38

Ar. Güzel koku, rayiha, nefh-i tayyîb.

37. Fürüzân itdiler zerrîne micmer

38. Yağup hoş nükhet için 'üd ü 'anber

nukl:

1. nukl:

Mesnevi 9

Mısra: 10

(Ar.) Meze, çerez.

9. Dedükçe bağbân hây alma alma

10. Kopardur nukl için bir iki alma

nukl-i meclis:

1. nukl-i meclis:

Mesnevi 26

Mısra: 43

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Meclisin mezesi.

43. Olurken nukl-i meclis nakl-i esmâr

44. Añıldı kışsa-yı Ferhâd-ı ğam-hvâr

nükte:

1. nükte: -ler

Mesnevi 37

Mısra: 57

Herkesin anlayamayacağı gizli mana, fehm ve idraki zarâfet-i tab'a vâbeste dakîk ve lâtif mana [fî'l-asl "nokta" ile müradiftir. nükte-bîn nükteyi gören, zarîf, zekî.

57. Konulmuş nükte çok hikmet-engîz

58. Denilmiş midhat-ı elķâb-ı Pervîz

nükte-engîz:

1. nükte-engîz:

Mesnevi 30

Mısra: 74

İçinde ince anlamlar barındıran.

73. Nigârîn-i şeker -la'l ü şeker-rîz

74. Bu resme nâme yazdı nükte-engîz

nukûd-ı 'ömrüñi:

1. nukûd-ı 'ömrüñi: -(ü)ñ, -i

Mesnevi 27

Mısra: 301

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Hayat akçeleri, yaşam sermayesi.

301. Nukûd-ı 'ömrüñi sildi bu 'ayyâr

302. Degülsin hiç sen andan haber-dâr

nukûd-ı şerre:

1. nukûd-ı şerre: -e

Mesnevi 27

Mısra: 79

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Kötülük temrenleri.

79. Nukûd-ı şerre giyse âstîni

80. Çabâdur şan beliyse âstîni

nukul olmağıçün:

1. nukul olmağıçün: -ıçün

Mesnevi 32

Mısra: 30

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Meze, çerez olmak.

29. Ter ü taze yemişler bî-nihâye

30. Nukul olmağıçün geldi araya

nukûş:

1. nukûş:

Mesnevi 33

Mısra: 140

Nakışlar, resimler.

139. Cihân deyrinde çokdur nakş-ı dîvâr

140. Nukûş oldur k'aña cân ola pergâr

nukûş-ı kâyinât:

1. nukûş-ı kâyinât:

Mesnevi 37

Mısra: 98

Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Kâinatın nakışları.

97. Ne zerre aña nisbet cümle ma'düm

98. Nukûş-ı kâyinât eşkâl-i mevhum

nukûş-ı mâni:

1. **nukûş-ı mâni:**

Mesnevi 40

Mısra: 4

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Manî'nin nakışları (resimleri).

3. Suhan siriştesine dizdüm anı

4. Nukûş-ı Mânî gibi yazdum anı

nümü-dâr:

1. **nümü-dârisin:** -i, -sın

Mesnevi 12

Mısra: 106

Görünen; alâmet, delil.

105. Ne gencün dirdi esrârisin ey nakş

106. Ne ma'nânuñ nümü-dârisin ey nakş

numüne:

1. **numüne:**

Mesnevi 11

Mısra: 178

1. Nitelikleri hakkında bir fikir vermek üzere bir bütünden alınan parça, örnek. 2. Benzer. 3. Örnek alınan kimse veya şey.

177. Ne gam kim baña virdün güne- güne

178. İlet Şirîne andan bir numüne

nümüne olur:

1. **nümüne olur:** -(u)r

Mesnevi 18

Mısra: 138

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Örnek olmak.

137. Müzehheb çenberi var güne güne

138. Olur kavı-sı kuzah andan nümüne

nümüne virürler:

1. **nümüne virürler:** -(ü)r, -ler

Mesnevi 36

Mısra: 132

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Örnek sunmak.

131. Elifler 'ârızında nül-güne

132. Virürler serv-i cennetden nümüne

nür:

1. **nürüfandan:** -uñ, -dan

Mesnevi 1

Mısra: 51

Aydınlık, ziyâ l İlahi bir güç tarafından gönderildiğine inanılan parlaklık, mübâreklik (TDK- Güncel Türkçe Sözlük).

51. Gönül gözine nürüfandan başarı vir

52. Muhtî-i bahr-i feyzüñden güher vir

2. **nürüfandan:** -uñ, -dan

Mesnevi 1

Mısra: 103

Aydınlık, ziyâ l İlahi bir güç tarafından gönderildiğine inanılan parlaklık, mübâreklik (TDK- Güncel Türkçe Sözlük).

103. Çü nürüfandan olupdur âferîniş

104. Remedlü dîdeme çek nür-ı bîniş

3. **nürına:** -i, -n, -a

Mesnevi 2

Mısra: 29

Aydınlık, ziyâ l İlahi bir güç tarafından gönderildiğine inanılan parlaklık, mübâreklik (TDK- Güncel Türkçe Sözlük).

29. Kılup nürına mazhar âftâbı

30. Virür ruhsâr-ı mâha fer ü tabı

4. **nurum:** -(u)m

Mesnevi 5

Mısra: 40

1. Işık, ziya, aydınlık, nur.

39. Çü yokdur zerre miqdârî huzûrum

40. Ne deñlü şu 'le-perdâz ola nurum

5. **nür:**

Mesnevi 15

Mısra: 164

Işık, ziya, aydınlık, nur.

163. Melekdür biri güyâ kim biri hür

164. Biri nür u biri nür'un- 'alâ- nür

6. **nürüfandan:** -(u)ñ, -dan

Mesnevi 19

Mısra: 136

Aydınlık, parıltı, parlaklık, ışık, ziya. II sevgili güzelliği.

135. Güneşsin her diyârı eyle rüşen

136. Cihân nürüfandan olsun bağ ü gülşen

7. **nürdur:** -dur

Mesnevi 26

Mısra: 34

1. Işık, ziya, aydınlık, nur.

33. Niçe Şirîn şeker- la 'l ü şeker-hây

34. Muşavver nürdur yâ gün ya hudây

8. **nür:**

Mesnevi 26

Mısra: 182

1. Işık, ziya, aydınlık, nur.

181. Görindün gic gitdün âh kim fiz

182. Cemâlün gerçi virdi çeşmüme nür

9. **nür:**

Mesnevi 26

Mısra: 183

Işık ve aydınlık.

183. Girü fi'l-hâl mestür itdün ey nür

184. Bu menzilde görindün baña ey mâh

10. **nür:**

Mesnevi 27

Mısra: 253

1. Işık, ziya, aydınlık, nur.

253. Cihāna berk-i āhından virüp nūr
254. Kara bulutlarından dökdi yağmur

11. **nūr:**

Mesnevi 28
Mısra: 64

1. *Işık, ziya, aydınlık, nur.*

63. Yemenden bir 'aķık olsa n'ola dūr
64. Süheyl ol mülke virsün tek hemān nūr

12. **nūruñ:-(u)ñ**

Mesnevi 28
Mısra: 84

1. *Işık, ziya, aydınlık, nur.*

83. Değişme miñnete cānā huzuruñ
84. Söyündürme bu zulmāt içre nūruñ

13. **nūr:**

Mesnevi 31
Mısra: 43

Aydınlık, parlıtı, parlaklık, ışık, ziya.

43. Çü Hüsrev virdi Ermen mülkine nūr
44. Görüp kaçırın o hūruñ oldı mesrur

14. **nūr:**

Mesnevi 31
Mısra: 161

Aydınlık, ziyâ\ İlahi bir güç tarafından gönderildiğine inanılan parlaklık, mübâreklik (TDK- Güncel Türkçe Sözlük).

161. Virür her şemsesi nūr gibi envār
162. Kevākib şanki dīvārında mismār

15. **nürdür: -dur**

Mesnevi 32
Mısra: 126

1. *Işık, ziya, aydınlık, nur.*

125. Ruñuñda neyler od ey gayret -hūr
126. Görinen berg-i gülde nürdür nūr

16. **nūr:**

Mesnevi 32
Mısra: 126

1. *Işık, ziya, aydınlık, nur.*

125. Ruñuñda neyler od ey gayret -hūr
126. Görinen berg-i gülde nürdür nūr

17. **nūr:**

Mesnevi 33
Mısra: 133

1. *Işık, ziya, aydınlık, nur.*

133. Kevākib ger vireydi gün gibi nūr
134. Felekden şem'-i māh olurdı mehcür

18. **nūr: -ı**

Mesnevi 36
Mısra: 80

1. *Işık, ziya, aydınlık, nur.*

79. Serâyından çıkarurlar o hūri
80. Şalar āfāka pertev yüzi nūri

19. **nūr: -ı**

Mesnevi 38
Mısra: 235

1. *Işık, ziya, aydınlık, nur.*

235. Başret nūri ile baķ cihāne
236. Niçe hercāyidür gör bu zamane

20. **nūr: -ı**

Mesnevi 39
Mısra: 30

1. *Işık, ziya, aydınlık, nur.*

29. Götür hvāb-ı hayālātı gözinden
30. Yaķınūñ nūri berķ ursun yüzinde

nūr u lem'a:

1. **nūr u lem'a:**

Mesnevi 17
Mısra: 86

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Nur(aydınlık, parlıtı, parlaklık) ve parlıtı.

85. Maķaş zihñ ger irişmese şem'e
86. Ne deñlü virür idi nūr u lem'a

nūr-ı a'zam:

1. **nūr-ı a'zam:**

Mesnevi 2
Mısra: 7

Kelime Tipi: -
Allah'ın nuru, ilahi ışık.

7. Çün oldı nūr-ı a'zam şu'le-perdāz
8. Hāķāyık birbirinden oldı mümtāz

nūr-ı bedrdür:

1. **nūr-ı bedrdür: -dür**

Mesnevi 24

Mısra: 227

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Dolunayın ışığı.

227. Şebūñ kadri çe ger nūr-ı bedrdür
228. Sühāya ķarañu gice Ķadrdür

nūr-ı bedri:

1. **nūr-ı bedri: -ı**

Mesnevi 40

Mısra: 42

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Dolunayın ışığı.

41. Ķabül olup kelāmum bulsa kadri
42. Şu'ūr-ı ş'i'rüm örte nūr-ı bedri

nūr-ı biniş çek:

1. **nūr-ı biniş çek:**

Mesnevi 1

Mısra: 104

Kelime Tipi: -

Görme kabiliyetinin nurunu çek.

103. Çü nūruñdan olupdur āferiniş
104. Remedlü dideme çek nūr-ı biniş

nūr-ı biniş harc eylemişdür:

1. **nūr-ı biniş harc eylemişdür: -miş, -dür**

Mesnevi 12

Mısra: 52

Kelime Tipi: **Deyim**
Görme kabiliyetinin ışığını sarf etmek, tüketmek -Göz nuru dökmek- : İnce, değerli bir ütü meydana getirmek için gözleri çok yoran bir dikkatle uzun süre çalışmak.

51. O mâha bir nazar çün niçe dervîş
52. Öküş harc eylemişdür nür-ı bînîş

nür-ı didâr:

1. **nür-ı didâr:**
Mesnevi 38
Mısra: 132
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Yüzün, çehrenin ışığı, parlaklığı.

131. Nem olsun gözlerüm kim 'arîz-ı yâr
132. Bañā 'arz itmez oldı nür-ı didâr

nür-ı tahkîki:

1. **nür-ı tahkîki:-i**
Mesnevi 1
Mısra: 50
Kelime Tipi: -
Doğruya, gerçeğe ulaşma ışığı.

49. Uyar taklîd hv âbindan İlahî
50. Görem tâ nür-ı tahkîki kemâhî

nür-ı tecellî:

1. **nür-ı tecellî:**
Mesnevi 17
Mısra: 67
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Manevî bakımdan aydınlanma.

67. Görünmezken göze nür-ı tecellî
68. Hâyâlünden bulur gönlüm tesellî

nür-ı vuşlat:

1. **nür-ı vuşlat:**
Mesnevi 34
Mısra: 49
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Kavuşma nuru, ışığı, aydınlığı.

49. Görürsin her nefes çün nür-ı vuşlat
50. Niçün efgân idersin öyle kat kat

nür'un- 'alâ- nür:

1. **nür'un- 'alâ- nür:**
Mesnevi 15
Mısra: 164
Kelime Tipi: **Ayet**
"Nur üstüne nur", Kur'ân-ı Kerîm, Nûr (24)/35.

163. Melekdür biri güyâ kim biri hür
164. Biri nür u biri nür'un- 'alâ- nür

nür'un- 'alâ- nür:

1. **nür'un- 'alâ- nür:**
Mesnevi 11
Mısra: 74
Kelime Tipi: **Ayet**
Nur üstüne nur manasına gelen ve Kur'an-ı Kerim'de Nur suresi 35. ayette geçen bu tabir çoğunlukla "çok üstün fevkalade" manalarında ve umulandan fazla nail olunan iyilik ve nimetler için kullanılan bir takdir ve tebrik ifadesidir.

73. Rîkâbı bezm-i hüsne şem'-i kâfur
74. Görünür çehresi nür'un- 'alâ- nür

nüş:

1. **nüş:**
Mesnevi 18
Mısra: 60
İçme, içmek.

59. Geçürme vaktüni bî-'ayş ü bî-nüş
60. Çıkar endühi dilden câm-ı mey nüş

2. **nüş:-i**
Mesnevi 32
Mısra: 122
Tatlı.

121. İdüp ben müptelâya cevri ü kahrı
122. Koyup nüşü şunarsın nüş zehri

nüş cânum:

1. **nüş cânum:-(u)m**
Mesnevi 15
Mısra: 238
Kelime Tipi: **Deyim**
Tatlı can.

237. Dil-i gâmgîni pür-rîş idersin
238. Dem-â-dem nüş cânum nüş idersin

nüş eyledi:

1. **nüş eyledi:-di**
Mesnevi 15
Mısra: 87

Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Yudumlamak, yudum yudum içmek.

87. Meger Şîrîn la'lin eyledi nüş
88. Anuñçün oldı deryâ mest ü medhüş

2. **nüş eyledi:-ddi**
Mesnevi 26
Mısra: 124
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
İçmek.

123. Alup ol sâgarı Ferhâd-ı medhüş
124. Be-'ışk-ı düst diyüp eyledi nüş

3. **nüş eyledi:-di**
Mesnevi 32
Mısra: 44
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
İçmek.

43. Hemân-dem bir tolu kaldırdı bî-hüş
44. Be-'ışk-ı düst deyü eyledi nüş

nüş eyledüm:

1. **nüş eyledüm:-dü, -m**
Mesnevi 25
Mısra: 91
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
İçmek (Aşk şarabından içmek).

91. Şarâb-ı 'ışkı tâ kim eyledüm nüş
92. Be- küllî varluğum kıldum ferâmüş

nüş eylemiş:

1. **nüş eylemiş:** -miş

Mesnevi 8

Mısra: 25

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Yudumlamak, yudum yudum içmek.

25. Meger nüş eylemiş ol demde şahbâ

26. Degül nergis zemîn kuşmışdı şafra

nüş eyler:

1. **nüş eyler:** -r

Mesnevi 36

Mısra: 255

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

(şarap) içmek.

255. Şeb ü rüz eyler idi cām-ı Cem nüş

256. İderdi sâz ü söz âvâzesin güş

nüş eylerler:

1. **nüş eylerler:** -r, -ler

Mesnevi 18

Mısra: 170

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

İçmek, yudumlamak.

169. Cihân kayguların idüp ferâmüş

170. Müdâm eylerler idi cām-ı Cem nüş

nüş eylesün:

1. **nüş eylesün:** -sün

Mesnevi 26

Mısra: 118

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Yudumlamak, yudum yudum içmek.

117. Şarâb-ı şevkden idüp leb-â-leb

118. Getür Ferhâda vir nüş eylesün hep

nüş itdi:

1. **nüş itdi:** -di

Mesnevi 11

Mısra: 13

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

İçmek.

13. Göñül hoş eyleyüp nüş itdi şahbâ

14. Münâsib yâr ile hâlvette tenhâ

2. **nüş itdi:** -di

Mesnevi 27

Mısra: 272

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

İçmek.

271. Çün anuñ fevtini güş itdi Şîrîn

272. Girü ğam cāmını nüş itdi Şîrîn

nüş itse:

1. **nüş itse:** -se

Mesnevi 24

Mısra: 16

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

İçmek.

15. Kişinüñ kim murâdınca ola dehr

16. Zülâl-i Hızır olur nüş itse ger zehr

nüş olundi:

1. **nüş olundi:** -dı

Mesnevi 13

Mısra: 69

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

İçil-

69. Şu deñlü nüş olundi cām-ı gül-gün

70. Ki hâdden oldı devr-i bâde bîrün

nüş-ı cändur:

1. **nüş-ı cändur:** -dur

Mesnevi 34

Mısra: 121

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Ruh, gönül âfiyeti, tadı.

121. Aña Şekker egerçi nüş-ı cändur

122. Benüm şîrîn lebüm şekker- feşândur

nüşinrevân:

1. **nüşinrevânı:** -ı

Mesnevi 10

Mısra: 54

İran'da 531'den 579 yılına kadar hükümdarlık etmiş ve doğruluğuyla şöhret bulmuş olan Sasani şahı ki "adil" lakabıyla anılır.

53. Kûl idin tatlu dilünle cihâni

54. Unutdur âleme Nüşinrevânı

nüş-perverd:

1. **nüş-perverd:**

Mesnevi 29

Mısra: 3

Bal akıtan.

3. Ser-â-ser nüş ammâ nüş-perverd

4. Devâ-yı cân ü dil cân ü dile derd

nusret:

1. **nüşret:**

Mesnevi 16

Mısra: 87

Başarı, üstünlük, zafer; Allâh'ın yardımı ile galip gelme.

87. Be-nâ-geh gördi ol üstâd nuşret

88. Didi şâhâ mübârek -bâd nuşret

nusret ü 'avn:

1. **nüşret ü 'avn:**

Mesnevi 37

Mısra: 111

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Başarı, üstünlük ve yardım.

111. Çü umdı 'askerinden nuşret ü 'avn

112. Anuñçün ğarğa-i Nîl oldı Firâvn

nüşuñ cām-ı 'işmet ola:

1. **nüşuñ cām-ı 'işmet ola:** -a

Mesnevi 19

Mısra: 16

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

İçtiğin (yudumladığın); günahsızlık, temizlik, haramdan kaçınma kadehi olmak.

15. Dür-i pendümle zeyn it güş-ı hüşuñ

16. Hemîşe cām-ı 'işmet ola nüşuñ

o:

1. **o:**

Mesnevi 7

Mısra: 44

O, işaret sıfatı.

43. 'Avān kim rāh-ı tuğyāne giderdi

44. O zālīm kendü kendine iderdi

2. **o:**

Mesnevi 11

Mısra: 126

O, işaret sıfatı.

125. Hezārān gül-ruḥ anuñ lālesidür

126. O mülküñ pādīshāhī ḥālesidür

3. **o:**

Mesnevi 12

Mısra: 51

O, işaret sıfatı.

51. O māha bir nazar çün niçe dervīş

52. Öküş ḥare eylemişdür nūr-ı bīnīş

4. **o:**

Mesnevi 12

Mısra: 117

O, işaret sıfatı.

117. O cānsız şürete söylerdi ḥālīn

118. Birez def`eyler id`andan melālīn

5. **o:**

Mesnevi 14

Mısra: 68

O, işaret sıfatı.

67. Gidüp her yaña avcılar şitābān

68. Dökerlerdi o cān alıcılar ḳan

6. **o:**

Mesnevi 14

Mısra: 99

O, işaret sıfatı.

99. O deştüñ lāle-i ḥamrāsı yek-ser

100. Kızıl ḳan ile tölmiş kāse-i ser

7. **o:**

Mesnevi 14

Mısra: 103

O, işaret sıfatı.

103. O bezm-i pür- şüküh içinde Pervīz

104. Zebün olmuşdı ki ermişdi Şebdīz

8. **o:**

Mesnevi 14

Mısra: 133

O, işaret sıfatı.

133. Sırışkenden o sāḫil zeyn oldı

134. Şanasın Mecme`a`l-baḥreyn oldı

9. **o:**

Mesnevi 15

Mısra: 135

O, işaret sıfatı.

135. O gül-ruḥ söylenürken ol arada

136. Şehūñ nergisleri oldı güşāde

10. **o:**

Mesnevi 15

Mısra: 199

O, işaret sıfatı.

199. O bütiden yaña geldügince işbu

200. Gele rūḥum deytü varurdu ḳarşu

11. **o:**

Mesnevi 16

Mısra: 62

O, işaret sıfatı.

61. Mübārizler giyüp şol ḥadde cevşen

62. O taş bağırlular olmuşdı āhen

12. **o:**

Mesnevi 16

Mısra: 109

O, işaret sıfatı.

109. Ğurūr u kibr ü kīninden o mağrūr

110. Be-āḫir oldı ejderhā-gīre mūr

13. **o:**

Mesnevi 19

Mısra: 85

O, işaret sıfatı.

85. Nigārīn istimā` idüp o pendı

86. Ḳabūl itdi ve ḡāyetde begendi

14. **o:**

Mesnevi 19

Mısra: 94

O, işaret sıfatı.

93. Bile pākīze duḫterler yanınca

94. O māhuñ ya`nī āḫterler yanınca

15. **o:**

Mesnevi 22

Mısra: 25

Üçüncü teklik şahıs zamiri.

25. O dil derdini şerḥ itdükkçe taḡa

26. Şalardı tīşe başını aşaḡa

16. **o:**

Mesnevi 23

Mısra: 90

O, işaret sıfatı.

89. Bu acılıḳlaruñ dadınca dadın

90. O lāyīm unuda Şīrīnūñ adın

17. **o:**

Mesnevi 24

Mısra: 27

O, işaret sıfatı.

27. Derūn-ı dilden āh itse o mazlūm

28. Erirdi seng-ḥāre nitekim mūr

18. o:

Mesnevi 24
Mısra: 264
O, işaret sıfatı.

263. Kılursañ şehd-i Şîrinden ferâğı
264. İdem mânend-i beyt-i naḥl o tağı

19. o:

Mesnevi 24
Mısra: 274
O, işaret sıfatı.

273. Virem aña ümîd-i vaşl-ı Şîrîn
274. Geçüre 'ömrin anuñla o miskîn

20. o:

Mesnevi 25
Mısra: 16
O, işaret sıfatı.

15. Şererler kim külünginden çıkardı
16. O tağıñ başına odlar yakardı

21. o:

Mesnevi 26
Mısra: 37
O, işaret sıfatı.

37. Degül mestür o zâga aşkâre
38. Olupdur beyzâ dürr-i güşvâre

22. o:

Mesnevi 26

Mısra: 46
O, işaret sıfatı.

45. İşidince anı Şîrîn tebessüm
46. İdüp itdi o miskîne teraḥḥum

23. o:

Mesnevi 27
Mısra: 82
T. Üçüncü teklîk şahıs zamiri.

81. Şaçı urğan ü ḳaddi dārayağı
82. O dār-ı fitnenüñ iki ḥayağı

24. o:

Mesnevi 27
Mısra: 126
O, işaret sıfatı.

125. Ecel şāhîni açup bāl ü çengāl
126. O kebk-i nāzenîni ḳapdı der-ḥāl

25. o:

Mesnevi 27
Mısra: 155
O, işaret sıfatı.

155. Açup nihlet perr ü bālin o şeh-bāz
156. Bu ḥākî dāmgehden ḳıldı pervāz

26. o:

Mesnevi 30
Mısra: 1
O, işaret sıfatı.

1. Niğārîñ çün o mektûbî oḳıdı
2. Gönülden incinüp gāyet ḳaçırdı

27. o:

Mesnevi 31
Mısra: 44
O, işaret sıfatı.

43. Çü Ḥusrev virdi Ermen mülkine nūr
44. Görüp ḳaşrın o ḥürüñ oldı mesrur

28. o:

Mesnevi 31
Mısra: 47
O, işaret sıfatı.

47. Revān oldı o yaña cān atup şāh
48. Ḳırān itmek için ḥurşîd ile māh

29. o:

Mesnevi 31
Mısra: 121
O, işaret sıfatı.

121. O ḥürüñ var idi bir ḥüb bāğı
122. Virürd'ādeme cennetden ferağı

30. o:

Mesnevi 31
Mısra: 131
O, işaret sıfatı.

131. Olup aşıfte vü şeydā o bāga
132. Baḳar Ṭübā yukarudan aşağa

31. o:

Mesnevi 31
Mısra: 133
O, işaret sıfatı.

133. Gören 'ömrinde bir kez o maḳāmı
134. Selām ile aña Dārü's-selāmı

32. o:

Mesnevi 31
Mısra: 155
O, işaret sıfatı.

155. O bāğ içinde var bir ḳaşr-ı ma'mūr
156. İçi vü taşu cennet gibi pür-nūr

33. o:

Mesnevi 31
Mısra: 173
O, işaret sıfatı.

173. Ayağı altına şāhuñ o kızlar
174. Döşediler hemān altunlu bezler

34. o:

Mesnevi 31
Mısra: 178
O, işaret sıfatı.

177. Hezarān luṭf ile Pervîz şāhı
178. O ḳaşra ḳondururlar tîz şāhı

35. o:

Mesnevi 32

Mısra: 110
O, işaret sıfatı.

109. Güher dürcinden alup kufi-i mercân
110. Açıldı girü nic'itsün o mercan

36. o:
Mesnevi 32
Mısra: 119
O, işaret sıfatı.

119. Ben o murğem görüp bir dâne hâlün
120. Tutuldum dâma oldum pây-mälün

37. o:
Mesnevi 34
Mısra: 71
O, işaret sıfatı.

71. Zebün olup o serv-i cüst ü çäläk
72. Be-âhîr oldı o derd ile tebnäk

38. o:
Mesnevi 34
Mısra: 72
O, işaret sıfatı.

71. Zebün olup o serv-i cüst ü çäläk
72. Be-âhîr oldı o derd ile tebnäk

39. o:
Mesnevi 34
Mısra: 147
O, işaret sıfatı.

147. Şeker pälüdesin koyup o ğamgîn
148. Hemân-dem özledi helvâ-yı Şîrîn

40. o:
Mesnevi 36
Mısra: 70
O, işaret sıfatı.

69. İderlerse itâ'at hükmi-i şâha
70. Çıka gün yüzlüler karşı o mâha

41. o:
Mesnevi 36
Mısra: 79
O, işaret sıfatı.

79. Serâyından çıkarurlar o hûrı
80. Şalar âfâka pertev yüzi nûrı

42. o:
Mesnevi 36
Mısra: 83
O, işaret sıfatı.

83. O dil-berler içinde yâr-ı Şîrîn
84. Meh-i tâbândı ğayrisi Pervîn

43. o:
Mesnevi 36
Mısra: 88
O, işaret sıfatı.

87. Delil olup şeh-i hûbân-ı 'aşra
88. İletdiler o mâhî burc-ı qaşra

44. o:
Mesnevi 36
Mısra: 202
O, işaret sıfatı.

201. Akup şu gibi vuşlat bâğına tüz
202. O servün düşdi ayağına Pervîz

45. o:
Mesnevi 36
Mısra: 209
O, işaret sıfatı.

209. Be-cidd ü cehd o şâhîn-i şikârî
210. Alur altına kebk-i şivekârî

46. o:
Mesnevi 36
Mısra: 265
O, işaret sıfatı.

265. Şehün zencîr-i 'adlini o bâğî
266. Bozup zulmâtına itmiş bukağî

47. **odur: -dur**
Mesnevi 37
Mısra: 92
O, Allah.

91. Ol itmişdür bu maḥlûkâtı mevcüd
92. Odur cümle cihâna fâriz-i cüd

48. o:
Mesnevi 37

Mısra: 128
O, işaret sıfatı.

127. Va'îd ü va'zdan olup diger- gün
128. Ğurür ü kibr ü kininden o mağbün

49. o:
Mesnevi 37
Mısra: 176
O, işaret sıfatı.

175. İdüp 'ahde hîlâf öldürdi añı
176. O maḥlûmuñ irişdi aña kanı

50. o:
Mesnevi 38
Mısra: 12
O, işaret sıfatı.

11. Ataluk ḥakkını idüp ferâmüş
12. 'Adüv olmışdı Pervîze o bî-hüş

51. o:
Mesnevi 38
Mısra: 46
O, işaret sıfatı.

45. Şanup gerçek ol ebleh rîş -ḥandi
46. Dil ü candan ḫabûl itdi o pendî

52. o:
Mesnevi 38
Mısra: 161
O, işaret sıfatı.

161. Zevâlini görüp ağlar o mâhuñ
162. Tıutup baş üzre tâbütni Şâhuñ

53. o:

Mesnevi 38

Mısra: 175

O, işaret sıfatı.

175. Hemân sâ'at o serv-i 'anberîn- hâl
176. Gerü cem' itdi 'aqlın başa fi'l-hâl

54. o:

Mesnevi 40

Mısra: 21

O, işaret sıfatı.

21. O hâlvânuñ olupdur bî-gümânî
22. Gözüm bādâm u yüzüm ze'ferânî

o gün:

1. o gün:

Mesnevi 16

Mısra: 51

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

O gün.

51. Degüldi toz o gün ağan hevâyâ
52. Zemînüñ âhı irmişdi semâyâ

ocağına su koyar:

1. ocağına su koyar: -ar

Mesnevi 16

Mısra: 120

Kelime Tipi: **Deyim**

*Ocağıni söndürmek, evini barkını
yıkmak. (Tanyeri, 1999: 200).*

119. Ne deñlü çalışırsa mekr ü rive
120. Ocağına şu koyar eşk-i bive

od:

1. odına: -i, -n, -a

Mesnevi 3

Mısra: 71

T. Ateş.

71. Beni bu haclet odına yiter yak
72. Terahhüm birle yâ Rab hâlûme bak

2. odına: -i, -n, -a

Mesnevi 6

Mısra: 48

T. Ateş.

47. Ola kim tuta bu defter cihânî
48. Çü düstür odına bağladum anı

3. odından: -i, -n, -dan

Mesnevi 9

Mısra: 52

T. Ateş.

51. Düzerler göz yaşından havz ü bağı
52. Yağarlar âh odından çerâğı

4. oddan: -dan

Mesnevi 17

Mısra: 40

Ateş. II iç yangını.

39. Şehâ ma'lümdur Yezdâna ma'lüm
40. Bu oddan bende yandum nitekim müm

5. odlar: -lar

Mesnevi 24

Mısra: 44

T. Ateş.

43. Ya Ferhâduñ kalup 'aciz elinden
44. Yağardı tışenüñ odlar dilinden

6. oda: -a

Mesnevi 30

Mısra: 45

T. Ateş.

45. Kim eyler üd ü şandal oda pertâb
46. Kim esbâbın yumağa germ ola âb

7. od:

Mesnevi 31

Mısra: 17

T. Ateş.

17. Hevâ germ idi od gibi kemâhî
18. Semüm olmuşdı bād-ı şubhgâhî

8. odından: -i, -n, -dan

Mesnevi 31

Mısra: 35

T. Ateş.

35. Çıkup yirüñ odından göklere düd
36. Şafağ urmuşdı çerhüñ bağına od

9. od:

Mesnevi 32

Mısra: 125

T. Ateş.

125. Ruñuñda neyley od ey gayret -hür
126. Görinen berg-i gülde nürdür nür

10. oddan: -dan

Mesnevi 37

Mısra: 50

T. Ateş.

49. Açup görünce düşer cânına od
50. Ol oddan çâk dimâğına çıkar düd

oda yandı:

1. oda yandı: -dı

Mesnevi 24

Mısra: 98

Kelime Tipi: **Deyim**

Ateş içinde kalmak, ateşe yanmak.

97. Şehergeh şem'-i zerrîn kim uyandı
98. Gümüş pervâneler hep oda yandı

odaşık olur:

1. odaşık olur: -(u)

Mesnevi 38

Mısra: 230

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

İki kişi aynı odayı paylaşmak; iki kişi aynı meskende bulunmak.

229. Kõnup bir kabre ma'sûk ile 'aşık
230. Olur Pervîz ile Şîrîn odaşık

odlara yanar:

1. **odlara yanar: -ar**

Mesnevi 24

Mısra: 198

Kelime Tipi: **Deyim**

Oda yanmak deyimi: ateşe yanmak, ateşe verilmek. II aşk ateşi ile yanmak.

197. Gör ol cinsine olmadı hevādār

198. Anuñ için yanar odlara her-bār

oğl:

1. **oğl: -ı**

Mesnevi 24

Mısra: 290

Delikanlı, erkek çocuk.

289. Hılāf itdüğü için 'ahde Pervīz

290. Bir oğlı koydı dökdi kanını tīz

2. **oğl: -ı**

Mesnevi 38

Mısra: 1

Erkek çocuk.

1. Meger var idi bir dīvāne oğlı

2. 'Akıldan fehmden bī-gāne oğlı

3. **oğl: -ı**

Mesnevi 38

Mısra: 2

Erkek çocuk.

1. Meger var idi bir dīvāne oğlı

2. 'Akıldan fehmden bī-gāne oğlı

oğul:

1. **oğul:**

Mesnevi 7

Mısra: 77

Cinsiyeti erkek olan evlāt.

77. Bir oğul vire ya 'nī saña Sübhān

78. Ola īrāna vü Tūrāna sultān

2. **oğul:**

Mesnevi 10

Mısra: 9

Cinsiyeti erkek olan evlāt.

9. Çü tahta giçesin sultānum oğul

10. Koma zinhār 'adli cānum oğul

3. **oğul:**

Mesnevi 10

Mısra: 10

Cinsiyeti erkek olan evlāt.

9. Çü tahta giçesin sultānum oğul

10. Koma zinhār 'adli cānum oğul

oğul balına:

1. **oğul balına: -n, -a**

Mesnevi 7

Mısra: 62

Kelime Tipi: **Deyim**

(Anne baba için) evlat II Oğul arılarının yaptığı beyaz bal.

61. Mühcyyā -baht ü taht ü hıl 'at ü tāc

62. Oğul balına ammā ac ü muhtāc

oğul dirliği ata sıhhatidür:

1. **oğul dirliği ata sıhhatidür:**

Mesnevi 38

Mısra: 52

Kelime Tipi: **Atasözü**

Oğul dirliği ata sıhhatidir: Evladın dirlik ve düzenlik içinde yaşaması için babasının sağ ve sağlıklı olarak yanında bulunması gerekir.

51. Ne bilsün anı k'anuñ devletidür

52. Oğul dirliği ata sıhhatidür

oh:

1. **oh:**

Mesnevi 16

Mısra: 27

Ok.

27. Mübādirler şafına varduğinc' oh

28. Göğüs tutup aña dirlerdi oh oh

oh oh dirlerdi:

1. **oh oh dirlerdi: -r, -ler, -di**

Mesnevi 16

Mısra: 28

Kelime Tipi: **Deyim**

Rahata kavuşmak, rahat bir soluk almak.ok ok demek (hedefini bulan oku görünce).

27. Mübādirler şafına varduğinc' oh

28. Göğüs tutup aña dirlerdi oh oh

ok:

1. **okufı: -uñ**

Mesnevi 16

Mısra: 71

*1. Yay veya keman denilen kavis şeklinde bükülmüş bir ağaç çubuğa gerili kirişe takılarak uzağa atılan ucu sivri demirli ince ve kısa değneğe verilen addır.
2. Kırpıklar.*

71. Okuñ dañı ayağında tolağı

72. Ecel sultānuñ olmuş ulağı

2. **ok:**

Mesnevi 30

Mısra: 24

Yay veya keman denilen kavis şeklinde bükülmüş bir ağaç çubuğa gerili kirişe takılarak uzağa atılan ucu sivri demirli ince ve kısa değneğe verilen addır.

23. Ğalağ didüm niçe dil hancer -i tīz

24. Ya bir demrenli ok yā tīg-i hun-rīz

3. **ok:**

Mesnevi 32

Mısra: 88

Yay veya keman denilen kavis şeklinde bükülmüş bir ağaç çubuğa gerili kirişe takılarak uzağa atılan ucu sivri demirli ince ve kısa değneğe verilen addır.

87. Degül destümde engüşt-i muhannā

88. Qamış ok kana boyanmış hemānā

4. **okdur:** -dur

Mesnevi 38

Mısra: 86

Yay veya keman denilen kavis şeklinde bükülmüş bir ağaç çubuğa gerili kirişe takılarak uzağa atılan ucu sivri demirli ince ve kısa değneğe verilen addır.

85. Egerçi kim du'ā her dilde çokdur

86. Ğarībūñ lîk bir demrenlü okdur

5. **okı:** -ı

Mesnevi 38

Mısra: 237

Mecazen kaza oku(Yazgının gerçekleşmesi).

237. Felek kavsindeki hıttı okı gör

238. Ataña öñe urduğı okı gör

6. **okı:** -ı

Mesnevi 38

Mısra: 238

Mecazen kaza oku(Yazgının gerçekleşmesi).

237. Felek kavsindeki hıttı okı gör

238. Ataña öñe urduğı okı gör

ok olur:

1. **ok olur:** -(u)r

Mesnevi 32

Mısra: 84

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ok (öldürücü silah) hâline gelmek.

83. Kara kirpiklerümde kim hâlel yok

84. Kıya baksam olur yâ kaşuma ok

okı:

1. **okıduqça:** -duqça

Mesnevi 18

Mısra: 3

Yazılmış bir şeyi gözden geçirip anlamaya çalışmak II İdrak etmek, kavramak.

3. Okıduqça sūzı āvāzelendi

4. Açıldı eski derdi tāzelendi

2. **okıdı:** -dı

Mesnevi 22

Mısra: 79

Sesli bir biçimde söylemek.

79. Du'ālar okıdı tatlı diliyle

80. Dir üstāduña rahmet ey civān-merd

3. **okıdı:** -dı

Mesnevi 30

Mısra: 1

Okumak: Bir yazıda ne yazıldığını sâdece gözle veya aynı zamanda seslendirerek çözmek.

1. Nigārīn çün o mektūbı okıdı

2. Gönülden incinüp ğāyet kaqırđı

4. **okıyup:** -(y)up

Mesnevi 31

Mısra: 11

Okumak: Bir yazıda ne yazıldığını sâdece gözle veya aynı zamanda seslendirerek çözmek.

11. Okıyup anı Pervīz itdi feryād

12. Qadīmī düstluq haqqın idüp yād

okun:

1. **okınsa:** -sa

Mesnevi 3

Mısra: 27

Okunmak.

27. Okınsa nāme-i 'işıyanum anda

28. Yüzüm qarasıdır 'unvānum anda

oku:

1. **okur:** -r

Mesnevi 2

Mısra: 62

Okumak, talim etmek.

61. Aña kim didi Müslim oldu İslām

62. Şuña kim kâfir okur virür aḥkām

2. **okurlar:** -r, -lar

Mesnevi 5

Mısra: 48

Okumak -anlamak-.

47. Ne söz k'ola mükārīn i'tibāra

48. Okurlar la'1 olursa seng-i ḥāra

3. **okur:** -r

Mesnevi 11

Mısra: 7

Çağırmaq, seslenmek.

7. Okur haqqında anuñ çerḫ-i pür-zehr

8. Selāmun hiye ḥattā matla'ı-l fecr

4. **okurken:** -r, -ken

Mesnevi 18

Mısra: 9

Yazılmış bir şeyi gözden geçirip anlamaya çalışmak ve bunu sesli veya sessiz olarak söylemek, kıraat etmek.

9. Okurken nā-gehān görseydi bir dāl

10. Añup zülfin olurd'āşüfte-aḥvāl

5. **okurdu:** -r, -du

Mesnevi 18

Mısra: 151

Okumak, sesli olarak söylemek.

151. Münāsib şī'rler okurdu kavvāl

152. Virürdi ehl-i bezme vecd ile ḥāl

6. **okursañ:** -r, -sa, -ñ

Mesnevi 24

Mısra: 173

Çağırmaq, seslenmek.

173. Eger biñ yıl okursañ nām-ı Şīrīn

174. Olamaz telḫ-i kāmūi kām-ı şīrīn

7. **okuyan:** -(y)an

Mesnevi 28

Mısra: 1

Okumak //Anlamak, idrak etmek.

1. Okuyan m̄a-cerā-yı 'ışkı bir bir
2. İder bu veche bir hoş nāme taḥrīr

8. **okur:-r**

Mesnevi 31

Mısra: 154

Okumak, sesli olarak söylemek.

153. Kalenderveş idüp dervāze bülbül
154. Okur āvāz ile mecmū'a-yı gül

9. **okuyam:-(y)am**

Mesnevi 40

Mısra: 44

Okumak, talim etmek.

43. Gülüp şād itse bülbül gibi cānı
44. Okuyam yılda bir hoş dāstāmı

okun:

1. **okunsun:-sun**

Mesnevi 7

Mısra: 20

Okuma işine konu olmak.

19. Şalup ol bezme tab'ūn ol şem'-i pertev
20. Okunsun kışsa-i Şīrīn ü Ḥusrev

[ol]:

1. **[ol]:**

Mesnevi 1

Mısra: 45

O, işaret sıfatı.

45. Yüzüm götürdüm [ol] dergāha geldüm
46. Gedāyam ya'nī şey'li'llāha geldüm

ol:

1. **ol:**

Mesnevi 1

Mısra: 42

O, işaret sıfatı.

41. Terahḥum kıl Firākī bī-nevāya
42. Kerem ḥvānīn 'atā it ol gedāya

2. **ol:**

Mesnevi 1

Mısra: 62

O, işaret sıfatı.

61. Midādum Selsebīlin eyle Kevser
62. Devātum olsun ol şahbāya sāgar

3. **ol:**

Mesnevi 3

Mısra: 50

O, işaret sıfatı.

49. Şular kim eḫşāhiyyet kıldı da'vā
50. Dönüp gösterdi ol da'vāda ma'nā

4. **ol:**

Mesnevi 4

Mısra: 47

T. Üçüncü teklik şahıs zamiri, O.

47. Eger ol Nīle yol kesdiyse ancak
48. Sen itdūn māhī eḫgüştūn'l'iki şak

5. **ol:**

Mesnevi 4

Mısra: 49

T. Üçüncü teklik şahıs zamiri, O.

49. Ne var gördiye ol vādide envār
50. Saña 'arş üze Ḥaḫ gösterdi dīdār

6. **ol:**

Mesnevi 4

Mısra: 59

T. Teklik üçüncü şahıs zamiri.

59. Eger ol Āzeri itdiyse tārāc
60. Sen itdūn Ka'beden aşnāmı iḫrāc

7. **ol:**

Mesnevi 5

Mısra: 75

1. işaret sıfatı "o".

75. Kaçan kim ḫaml'ide ol şīr-i merdān
76. Olur āhū gibi a'dā girīzān

8. **ol:**

Mesnevi 5

Mısra: 91

O, işaret sıfatı.

91. Açar ebr-i 'atāsi ol kerīmūn
92. Şadef gibi dehānīn her yetīmūn

9. **ol:**

Mesnevi 5

Mısra: 109

O, işaret sıfatı.

109. Şimāl ol ḫükmi tūtmış şöyle muḫkem
110. Yemīn ile girer gülzāra her dem

10. **ol:**

Mesnevi 5

Mısra: 120

O, işaret sıfatı.

119. Du'ā gevherlerin idüp īşāra
120. Şenālar eyledi ol şehryāra

11. **ol:**

Mesnevi 5

Mısra: 152

O, işaret sıfatı.

151. Kim olsa zerre-i nāçīzden kem
152. Olur mı ol ḫarīm-i mihre maḫrem

12. **ol:**

Mesnevi 5

Mısra: 155

O, işaret sıfatı.

155. Ben ol mūr-ı zāif āşūfte-ḫālem
156. Ayaqlarda gubār-ı pāy-mālem

13. **ol:**

Mesnevi 5

- Mısra: **164**
O, işaret sıfatı.
- 163.** Gelüp çäker yekî fâhr ile vecde
164. İrağdan eylerem ol bâba secde
14. ol:
Mesnevi 5
Mısra: **177**
T. Üçüncü teklîk şahıs zamiri, O.
- 177.** Yek ol kim bile miğdârını her şey
178. Eger bây ü gedâ Kävüs ger Key
15. olan: -an
Mesnevi 6
Mısra: **57**
Vuku bulmak, meydana gelmek, varlık halini almak.
- 57.** Bu gülşende olan serv ü semenler
58. Le'îmüñ çeşmine olsun dikenler
16. olsun: -sun
Mesnevi 6
Mısra: **58**
Vuku bulmak, meydana gelmek, varlık halini almak.
- 57.** Bu gülşende olan serv ü semenler
58. Le'îmüñ çeşmine olsun dikenler
17. ol:
Mesnevi 7

- Mısra: **19**
1. işaret sıfatı "o".
- 19.** Şalup ol bezme tab'uñ ol şem'-i pertev
20. Okunsun kışsa-i Şîrîn ü Hüsrev
18. ol:
Mesnevi 7
Mısra: **83**
T. Üçüncü teklîk şahıs zamiri, O.
- 83.** Çü toğdı gün gibi mâderden ol mâh
84. Didi yirlerle gökler zâdehu'llâh
19. ol:
Mesnevi 7
Mısra: **89**
O, işaret sıfatı.
- 89.** Ne var ol mâha mehd olursa nüh tāk
90. Aña kıavs-i kızağdur bir bağırdağ
20. ol:
Mesnevi 7
Mısra: **93**
O, işaret sıfatı.
- 93.** Yatur ol gönçe-i ter mehd içinde
94. Şanasın berg-i güldür şehd içinde
21. ol:
Mesnevi 7
Mısra: **99**
1. işaret sıfatı "o".

- 99.** Bir iki yıldan ol bahşâyîş-i Hâkğ
100. Gelür tütü gibi güftâra intāk
22. ol:
Mesnevi 7
Mısra: **107**
O, işaret sıfatı.
- 107.** Şu deñlü 'âlim old' ol mâh-päre
108. Ki hâcet kıalmadı âmüzkäre
23. ol:
Mesnevi 7
Mısra: **115**
O, işaret sıfatı.
- 115.** Temâm ondördine irdi çü ol mâh
116. Dil-âverlik işinden oldu âğâh
24. ol:
Mesnevi 7
Mısra: **129**
T. Üçüncü teklîk şahıs zamiri, O.
- 129.** Ger ol meydâna sürse esb eger fil
130. Girü kıalurdı çerğ andan yedi misl
25. ol:
Mesnevi 7
Mısra: **136**
O, işaret sıfatı.
- 135.** Cemâl ü mäl ü 'izz ü pādşâhî
136. Naşib olmış idi ol mâha gâhî

26. ol:
Mesnevi 8
Mısra: **25**
O, işaret sıfatı.
- 25.** Meger nüş eylemiş ol demde şahbâ
26. Degül nergis zemîn kıuşmışdı şafrâ
27. ol:
Mesnevi 9
Mısra: **5**
O, işaret sıfatı.
- 5.** Meger ol gün şehün çäkerlerinden
6. Semen-sîmâ vü sîmîn-berlerinden
28. ol:
Mesnevi 9
Mısra: **11**
O, işaret sıfatı.
- 11.** İdince bu hâţâyı ol perî-zâd
12. Gelüp Pervîze dihkân itdi feryâd
29. ol:
Mesnevi 9
Mısra: **18**
O, işaret sıfatı.
- 17.** Şehenşeh bu haberden oldu dil-rîş
18. Getürdi ol gülâmı kıldı tefîş
30. ol:
Mesnevi 9

Mısra: 33
O, işaret sıfatı.

33. Çün irdi ol güle âsib-i gerdün
34. İçinden çıkdı vâfir sîb-i gül-gün

31. ol:
Mesnevi 9
Mısra: 42
O, işaret sıfatı.

41. Vü ger bir bâğdan alsa koruğu
42. Kılurven başın ol bâğuñ oyğu

32. ol:
Mesnevi 9
Mısra: 45
O, işaret sıfatı.

45. Zihî inşâf kim ol büt-pereste
46. Bu deñlü 'adl iderdi zîr-deste

33. ol:
Mesnevi 10
Mısra: 5
O, işaret sıfatı.

5. Kığırdı yanına ol gül budanın
6. Yepüp arkasın öpd'iki yañağın

34. olsun: -sun
Mesnevi 10
Mısra: 38
Olmak, olsun.

37. Dürüş idin sehâ vü 'adli pîşe
38. İşün 'âlemde cüd olsun hemîşe

35. ola: -a
Mesnevi 10
Mısra: 82
Olmak. Cihânda 'aşksuz olmağdan ise mübtelâ yigdür Cihânda 'aşksuz olmağdan ise mübtelâ yigdür.

81. Be-herhâl añılur kişünñ adı
82. Tek ol kim eylüg ile ola yâdı

36. ol:
Mesnevi 11
Mısra: 67
T. Üçüncü teklîk şahıs zamiri, O.

67. Hüs[ü]n bâğında ol bîni-yi ra'nâ
68. Dağı açılmadıq zanbağ hemânâ

37. ol:
Mesnevi 11
Mısra: 88
O, işaret sıfatı.

87. Ruñı gülzâr-ı cennetden nişâne
88. Şaçı dâm u beñi ol dâma dâne

38. ol:
Mesnevi 11
Mısra: 90
O, işaret sıfatı.

89. Esîri dâm-ı zülfinüñ dü 'âlem
90. Nice aldanmasun ol dâney'âdem

39. ol:
Mesnevi 11
Mısra: 101
O, işaret sıfatı.

101. Kaçan ol şâh-ı şimşâd itse reftâr
102. Elin yüzine tutar serv ider 'âr

40. ol:
Mesnevi 11
Mısra: 128
O, işaret sıfatı.

127. Mehîn Bânü dinür bir ulu 'avret
128. İder ol mülkete hüküm ü hükümet

41. ol:
Mesnevi 11
Mısra: 133
O, işaret sıfatı.

133. Hümâdur qanadı altında ol büm
134. Aña bir Rümî bende Qayser-i Rüm

42. ol:
Mesnevi 11
Mısra: 141
O, işaret sıfatı.

141. Ezelden var imiş ol serve meyli
142. Añınca gözlerinden dökdü seyli

43. ol:
Mesnevi 11
Mısra: 172
O, işaret sıfatı.

171. İştüdüm vaşfını irdüm zevâle
172. Dönem ol mâhî görmez [i]sem hilâle

44. ol:
Mesnevi 11
Mısra: 179
O, işaret sıfatı.

179. Añamazsañ eger ol serv hâlin
180. Getür anuñ baña nağş ü mişâlin

45. ol:
Mesnevi 11
Mısra: 181
O, işaret sıfatı.

181. Ne çäre görmez isem ol nigârı
182. Başam nağşın kara bağruma bârı

46. ol:
Mesnevi 12
Mısra: 8
O, işaret sıfatı.

7. Düşüp giderdi Pervizüñ gamına
8. İrişdi bir ki günden ol zemîne

47. ol:
Mesnevi 12

Mısra: 9
O, işaret sıfatı.

9. Meğer ol yörede bir kimse gördi
10. Aña Şîrînüñ ahvâlini şordı

48. ol:
Mesnevi 12
Mısra: 13
1. O, işaret sıfatı.

13. Sözin Şävuruñ ol merd eyleyüp güş
14. Didi dîvâne misin yolhsa ser-hoş

49. ol:
Mesnevi 12
Mısra: 40
O, işaret sıfatı.

39. Meğer küngürler el açmış du'âya
40. Maqâm olsun deyu ol dil-rübäya

50. ol:
Mesnevi 12
Mısra: 46
O, işaret sıfatı.

45. Görenler ka'be-i küyını ditrer
46. Kuş uçmaz ol yaña konmaz kebüter

51. ol:
Mesnevi 12
Mısra: 48
O, işaret sıfatı.

47. Bu kaşruñ revzeninden her kenäre
48. İder ol mäh-rü her gün nezäre

52. ol:
Mesnevi 12
Mısra: 55
O, işaret sıfatı.

55. Meh-i 'îd ol yañadan olsa peydä
56. Bu qorqudan kimesne bakmaz ašlä

53. ol:
Mesnevi 12
Mısra: 65
O, işaret sıfatı.

65. Eger gösterse ol gül-çehre dîdär
66. Ola äyînede 'aks-i be-dîdär

54. ol:
Mesnevi 12
Mısra: 67
O, işaret sıfatı.

67. Ç'ola ol rüz-ı hüsn äyînede fâş
68. Hemân ol naqşı tañrîr ide naqqâş

55. ol:
Mesnevi 12
Mısra: 68
O, işaret sıfatı.

67. Ç'ola ol rüz-ı hüsn äyînede fâş
68. Hemân ol naqşı tañrîr ide naqqâş

56. ol:
Mesnevi 12
Mısra: 69
O, işaret sıfatı.

69. Meğer bir gün yine ol mäh-päre
70. Tırup revzenden eylerdi nezäre

57. ol:
Mesnevi 12
Mısra: 71
O, işaret sıfatı.

71. Baqardı her yaña ol serv-i äzäd
72. Velî görmezdi hergiz ädemî zäd

58. ol:
Mesnevi 12
Mısra: 75
O, işaret sıfatı.

75. Çün ol naqş-ı sürür-engîzi yazdı
76. Yanında şüret-i Pervîzi yazdı

59. ol:
Mesnevi 12
Mısra: 83
O, işaret sıfatı.

83. Tırup ol yöreden Şävur-ı ğamgîn
84. Giderdi gözlerinde naqş-ı Şîrîn

60. ol:
Mesnevi 12

Mısra: 87
O, işaret sıfatı.

87. Bu yaña ol büt-i sîmîn- sä'id
88. Bulur kaşrında bir rengin kâğid

61. ol:
Mesnevi 12
Mısra: 89
O, işaret sıfatı.

89. Eline aldı gördi ol nigârîn
90. Nice kâğid hemân büt-hâne-i Çîn

62. ol:
Mesnevi 12
Mısra: 93
T. Üçüncü teklîk şahıs zamiri, O.

93. Özi naqşın bilür ol serv-i äzäd
94. Diye bilmez ki ädem yâ perî-zäd

63. ol:
Mesnevi 12
Mısra: 126
O, işaret sıfatı.

125. İderdi derdle geh äh ü feryäd
126. Geh ol naqşa bakup olurdu dil-şäd

64. **olupdur:** -up, -dur
Mesnevi 12
Mısra: 134
Olmak eylemi, şeklini almak, haline gelmek.

133. Dü 'âlem 'ışıkla bünyâd olupdur
134. Kimi Şîrîn kimi Ferhâd olupdur

65. ol:

Mesnevi 13

Mısra: 5

O, işaret sıfatı.

5. Çü Hüsrev açdı ol taşvîri gördi
6. Yenilendi hemân-dem eski derdi

66. ol:

Mesnevi 13

Mısra: 19

O, işaret sıfatı.

19. Añup ol nev-bahâr-ı hüsni her ân
20. Bulutlar gibi ağlardı firâvân

67. ol:

Mesnevi 13

Mısra: 43

O, işaret sıfatı.

43. İdüp Pervîz ol naqşı kenâre
44. İderdi gâh gâh aña nezâre

68. ol:

Mesnevi 13

Mısra: 57

O, işaret sıfatı.

57. Olup ol şürete Pervîz hayrân
58. Ne içer bilmez idi mey mi yâ kan

69. ol:

Mesnevi 14

Mısra: 15

O, işaret sıfatı.

15. Ne Şebdîz ol tezerv-i bî-bahâne
16. Konupdı sâye-i serv-i revâne

70. ol:

Mesnevi 14

Mısra: 75

O, işaret sıfatı.

75. Yatan leşlerden ol gün küh ü şahrâ
76. Hemân olmuşdı güristân güyâ

71. ol:

Mesnevi 14

Mısra: 87

O, işaret sıfatı.

87. Gidüp ol gice Hüsrev tâ şehergâh
88. Meger olmuşdı bir şahrâda güm-râh

72. ol:

Mesnevi 14

Mısra: 93

O, işaret sıfatı.

93. 'Aceb menhûs idi ol mevzî'-i şûm
94. Gelürdi her tarafdan na'ra-yı bûm

73. ol:

Mesnevi 14

Mısra: 115

Yaşamaz olmak, can vermek.

115. Kanı ol zıll-ı çetr-i 'arş-pâye

116. Şalar üstüme şimdi gül sâye

74. ol:

Mesnevi 14

Mısra: 117

Olmak.

117. Kanı ol pister-i dîbâ-yı zerrîn
118. Uş oldu hâk ü hâr efreş ü bâlîn

75. ol:

Mesnevi 14

Mısra: 129

O, işaret sıfatı.

129. Gezerken 'âciz ol şâh-ı hîredmend
130. Göründi sâhil-i deryâ-yı Derbend

76. ol:

Mesnevi 14

Mısra: 132

O, işaret sıfatı.

131. Hemân-dem cân atup aña irişdi
132. Gözinüñ yaşı ol bahre qarışdı

77. ol:

Mesnevi 15

Mısra: 6

T. Üçüncü teklîk şahıs zamiri, O.

5. Olup dâğ-ı ğam-ı 'ışkıyla pür-süz
6. İderdi âh u vâh ol her şeb ü rüz

78. ol:

Mesnevi 15

Mısra: 9

O, işaret sıfatı.

9. Nice olmasun ol derd ile kâni'
10. Olur dermâna nâm ü neng mâni'

79. ol:

Mesnevi 15

Mısra: 18

O, işaret sıfatı.

17. Öpüp yüz lutf ile boynın kulağın
18. 'Ayân itdi aña ol 'ışk dâğın

80. **olmasa: -ma, -sa**

Mesnevi 15

Mısra: 25

Bulunmak.

25. İki yanında olmasa iki per
26. Kaçan pervâz iderdi her kebüter

81. **olasm: -a, -sın**

Mesnevi 15

Mısra: 28

Vuku bulmak, meydana gelmek, varlık halini almak.

27. Pes ey dâye budur senden murâdum
28. Olasın bu hevâlâda kanadum

82. **olsun: -sun**

Mesnevi 15

Mısra: 33

Vuku bulmak, meydana gelmek, varlık halini almak.

33. Buyur her ne dilerseñ öyle olsun

34. Murāduñ her neyise söyle olsun

83. **olsun: -sun**

Mesnevi 15

Mısra: 34

Vuku bulmak, meydana gelmek, varlık halini almak.

33. Buyur her ne dilerseñ öyle olsun

34. Murāduñ her neyise söyle olsun

84. **ol:**

Mesnevi 15

Mısra: 51

O, işaret sıfatı.

51. Sefineydi çün ol maḥbūba maḥlūb

52. Düzetdi 'avdedin bir zevraḫ-ı ḥüb

85. **ol:**

Mesnevi 15

Mısra: 59

O, işaret sıfatı.

59. Çü bindi zevraḫa ol māh-peyker

60. Hilāl üstine şankim mihr-enver

86. **ol:**

Mesnevi 15

Mısra: 61

O, işaret sıfatı.

61. Hemān-dem açup ol keşti per ü bāl

62. Revān oldu deñiz yüzine fi'l-ḥāl

87. **ol:**

Mesnevi 15

Mısra: 71

O, işaret sıfatı.

71. Oturup fāriḡ ol şürīde vü şeydā

72. İderdi dāyesiyle seyr-i deryā

88. **ol:**

Mesnevi 15

Mısra: 77

O, işaret sıfatı.

77. 'Aceb cūş eyledi ol dīk-i dil-gīr

78. Felek olmuşdı gūya aña kef-gīr

89. **ol:**

Mesnevi 15

Mısra: 81

O, işaret sıfatı.

81. İdüp üştur gibi ol bahr kīne

82. Köpük şaçardı eflākūñ yüzine

90. **ol:**

Mesnevi 15

Mısra: 85

O, işaret zamiri.

85. Temevvüc idüp ol pür- şür ü pür- ḫahr

86. Olupdı her ḫubābi şīşe-i zehr

91. **ol:**

Mesnevi 15

Mısra: 91

O, işaret sıfatı.

91. Ölü bildi özin ol ḫür muḥlak

92. Kefen şan bādbān tābüt zevraḫ

92. **ol:**

Mesnevi 15

Mısra: 93

O, işaret sıfatı.

93. Döküp ol serv-bālā eşk-i gül-reng

94. Yaḫa çäk itmege ḫılmuşdı āheng

93. **oldı: -dı**

Mesnevi 15

Mısra: 100

Olmak, haline gelmek, dönüşmek.

99. Gidüp tēc u serīr ü baḫt ü raḫtum

100. Bugün bir päre taḫta oldu taḫtum

94. **ol:**

Mesnevi 15

Mısra: 101

O, işaret sıfatı.

101. Keser ol taḫtayı erreyle māḫī

102. Ḳomaz kim baña taḫt ola kemāḫī

95. **ol:**

Mesnevi 15

Mısra: 120

O, işaret sıfatı.

119. Birezden k' oldu çerḫūñ tevseni rām

120. Ḳutup ol baḫr-i pür- āşub ārām

96. **ol:**

Mesnevi 15

Mısra: 121

O, işaret sıfatı.

121. Çün ol gird-āb-ı ḫāyil buldı teskīn

122. Selāmet yaḫasına çıkdı Şīrīn

97. **ol:**

Mesnevi 15

Mısra: 124

O, işaret sıfatı.

124. Be-nā-gāḫ anı menzil itdi ol māḫ

123. Şu sāhil k'anda yatmuşdı şehenşāḫ

98. **ol:**

Mesnevi 15

Mısra: 129

O, üçünçü tekil şahıs zamiri.

129. Ya deryā mālikidür bī-gümān ol

130. Çıḫup uyḫuya varmuş nā-gehān ol

99. **ol:**
Mesnevi 15
Mısra: 130
T. Üçüncü teklîk şahıs zamiri, O.

129. Ya deryâ mâlikidür bî-gümân ol
130. Çıkup uyhuya varmış nâ-gehân ol

100. **ol:**
Mesnevi 15
Mısra: 132
O, işaret sıfatı.

131. Nice mâlik hüs[ü]n- deryâsıdır bu
132. Yâhud ol şüretüñ ma'nâsıdır bu

101. **ol:**
Mesnevi 15
Mısra: 134
O, işaret sıfatı.

133. Baķup Pervîz şâha pây-tâ-farķ
134. Taħayyür baħrin' oldı ol güher ğarķ

102. **ol:**
Mesnevi 15
Mısra: 145
T. Üçüncü teklîk şahıs zamiri, O.

145. Bu anuñ ol bunuñ hüsine ğayrân
146. İderlerdi biri birini seyrân

103. **ol:**
Mesnevi 15

Mısra: 171
O, işaret sıfatı.

171. Bu ol naķsuñ mişâlidür ki muţlak
172. Benüm nesh eyledi 'aķlum muħakķak

104. **ol:**
Mesnevi 15
Mısra: 183
O, işaret sıfatı.

183. Çü Ğusrev gördi ol bânüyı dem-sâz
184. Hicâbın def'idüp keşf eyledi râz

105. **ol:**
Mesnevi 15
Mısra: 209
O, işaret sıfatı.

209. Gehî Şävürüñ ol iķlime ğeştin
210. Gehî öz kendüleriñ ser-ğüzeştin

106. **olmuşdı:** -miş, -dı
Mesnevi 15
Mısra: 215
... hale gelmek.

215. Egerç' olmuşdı bunlara şeb ü rüz
216. Şeb-i Ğadr ü Berât ü 'îd-i Nev-rüz

107. **ola:** -a
Mesnevi 15
Mısra: 249
Vuku bulmak, meydana gelmek, varlık halini almak.

249. Ne sūr ola cihânda mâtemi yoķ
250. Nice şādîlîğ ola kim ğamı yoķ

108. **ola:** -a
Mesnevi 15
Mısra: 250
Vuku bulmak, yaşanmak.

249. Ne sūr ola cihânda mâtemi yoķ
250. Nice şādîlîğ ola kim ğamı yoķ

109. **ol:**
Mesnevi 16
Mısra: 4
O, işaret sıfatı.

3. Çeküp altunlu sancaķ şâh-ı ğâver
4. Tağıtdı şâm ceysin ol dil-âver

110. **ol:**
Mesnevi 16
Mısra: 5
O, işaret sıfatı.

5. Ŧurup ol şubĥ-dem ğışm ile Pervîz
6. Medâyinden yaña 'azm eyledi tüz

111. **olmuşdı:** -miş, -dı
Mesnevi 16
Mısra: 25
... hale gelmek.

25. Kılıc olmuşdı yaluñ yüzlü maĥbüb
26. Çekerlerdi anı pehlüya key ğüb

112. **ol:**
Mesnevi 16
Mısra: 87
O, işaret sıfatı.

87. Be-nâ-ğeh gördi ol üstâd nuşret
88. Didi şâhâ mübârek -bâd nuşret

113. **ol:**
Mesnevi 16
Mısra: 99
O, işaret sıfatı.

99. Deñüzler gibi ol ceys eyleyüp cüş
100. Ŧurulup bir aradan aķdılar ğoş

114. **ol:**
Mesnevi 16
Mısra: 101
O, işaret sıfatı.

101. Görüp Behrâm ol mevc-i bî-şumârı
102. Ğas u ğaşâķveş tutdı kenârı

115. **ol:**
Mesnevi 17
Mısra: 15
O, işaret sıfatı.

15. Çıkup ol baħrden ğavvâş-ı mâhir
16. Getürdi Rûma envâ'-ı cevâhir

116. **ol:**
Mesnevi 17

Mısra: 76
O, işaret sıfatı.

75. Çoğ işler var ki dirsın bu ziyândur
76. Niçe aşşılar ol işde nihândur

117. ol:
Mesnevi 18
Mısra: 64
O, işaret sıfatı.

63. Çıkalum serv gibi her kenâra
64. Açalum şu gibi ol hoş diyâra

118. ol:
Mesnevi 18
Mısra: 111
I. O, işaret sıfatı.

111. Bu âyîn ile kim ol şâh-ı 'âşık
112. Giderd' Ermen zemîne key yaraşık

119. ol:
Mesnevi 18
Mısra: 114
O, işaret sıfatı.

113. Çü vardı hıttâ-yı Derbende Pervîz
114. Mehîñ Bânüya irdi ol haber tîz

120. ol:
Mesnevi 18
Mısra: 119
I. O, işaret sıfatı.

119. Görince şâhı ol Bânü-yı a'zam
120. İnüp atdan piyâde oldı ol dem

121. ol:
Mesnevi 18
Mısra: 127
O, işaret sıfatı.

127. Dilinden dâne dökdi ol hümâya
128. Hele kondurdu âhîr bir serâya

122. ol:
Mesnevi 18
Mısra: 177
Olmak.

177. Biri birin ol iki mest ü ser-hoş
178. İderler sarmaşık gibi der-âgüş

123. ol:
Mesnevi 19
Mısra: 1
O, işaret sıfatı.

1. Mehîñ Bânü çü görd' ol 'ışk-bâzı
2. Sürer meydân-ı 'ışk içr'esb-i tâzı

124. ol:
Mesnevi 19
Mısra: 8
O, işaret sıfatı.

7. 'Adü tağından idüp ihtirâzı
8. Kığırdı kıatına ol serv- nâzı

125. ol:
Mesnevi 19
Mısra: 31
O, işaret sıfatı.

31. Görüp zârılığın ol şeh-süvâruñ
32. Çıkarın' elden 'inân-ı ihtiyâruñ

126. ol:
Mesnevi 19
Mısra: 41
O, işaret sıfatı.

41. Eger ol la'l ile ey dürr-i nâ-süft
42. Dilersen kim olasın tâ ebed cüft

127. ölüñ:-(ü)r
Mesnevi 19
Mısra: 47
Değerini ve cazibesini yitirmek II
Unutulmak.

47. Zen ölüñ âdeme münis olunca
48. Tırur mañbûb ancak şubh olunca

128. ol:
Mesnevi 19
Mısra: 52
T. Üçüncü teklîk şahıs zamiri, O.

51. Olursañ ger aña kâbîn ile râm
52. Olur fermân-berüñ ol kâm ü nâ-kâm

129. ol:
Mesnevi 19

Mısra: 57
Üçüncü teklîk şahıs zamiri, O.

57. Degüldür bizden a'lâ ol nesebde
58. Biz ednâ degülüz andan hasebde

130. ol:
Mesnevi 19
Mısra: 59
T. Teklîk üçüncü şahıs zamiri.

59. Eger ol dürr ise biz la'l-i nâbuz
60. Eger ol mâh ise biz âftâbuz

131. ol:
Mesnevi 19
Mısra: 60
T. Üçüncü teklîk şahıs zamiri, O.

59. Eger ol dürr ise biz la'l-i nâbuz
60. Eger ol mâh ise biz âftâbuz

132. ol:
Mesnevi 19
Mısra: 63
T. Üçüncü teklîk şahıs zamiri, O.

63. Ger ol Hızır ise biz âb-ı hayâtuz
64. Ger İlyâz ise Ceyhün ü Fırâtuz

133. ol:
Mesnevi 19
Mısra: 91
O, işaret sıfatı.

91. Melek-rûlarla ol hür-ı perî-zâd
92. Gönüller şaydına olmuşdı şayyâd

134. ol:
Mesnevi 19
Mısra: 151
O, işaret sıfatı.

151. Bile yanınca ol maḥbûbe kızlar
152. Cihân lü'betleri merḡûbe kızlar

135. ol:
Mesnevi 20
Mısra: 9
O, işaret sıfatı.

9. İder kâlbini ol miskîn ü muḥtâç
10. Ḥadeng-i ḡamze-i Şîrine umaç

136. ol:
Mesnevi 20
Mısra: 19
O, işaret sıfatı.

19. Baña ol zâlim ü cellâd kâtil
20. Şunar şerbet deyu zehr-i helâhil

137. ol:
Mesnevi 20
Mısra: 28
O, işaret sıfatı.

27. Kemend-i çâre-i bî-çâre kûtâh
28. İrişmez kaşırına ol mâhuñ evvâh

138. ol:
Mesnevi 21
Mısra: 1
O, işaret sıfatı.

1. Didi Şävûra bir gün ol niḡârîn
2. İder gönülüm hevâ-yı şîr-i şîrîn

139. ol:
Mesnevi 21
Mısra: 25
O, işaret sıfatı.

25. İşidüp ol sözi Ferhâd-ı medhüş
26. Didi yâ Râb bu düş mi ola yâ hüş

140. ol:
Mesnevi 21
Mısra: 35
I. O, işaret sıfatı.

35. Ḥarîm-i yâre ol miskîn ü pâ-mâl
36. İrişdi göz açup yuminca der-ḡâl

141. ol:
Mesnevi 21
Mısra: 54
O, işaret sıfatı.

53. Turup şevk ile üstâd-ı zemâne
54. Didi kim kâdadur ol kâr-ḡâne

142. ol:
Mesnevi 22

Mısra: 3
O, işaret sıfatı.

3. Zemîne ursa ol üstâd-ı tîşe
4. Amân isterdi çerḡ-i zulm- pîşe

143. ol:
Mesnevi 22
Mısra: 5
I. O, işaret sıfatı.

5. Külüng urduḡca yire ol ḡredmend
6. Kılurdu âbnûsı 'âce peyvend

144. ol:
Mesnevi 22
Mısra: 11
I. O, işaret sıfatı.

11. Olup ol tıfl ḡüyâ kim ḡazabnâk
12. İder dirnaḡ ile şaḡrâ yüzün çâk

145. ol:
Mesnevi 22
Mısra: 15
O, işaret sıfatı.

16. Şürü' itmişdi cân ü dilden işe
15. Çün ol pülâd-dest ü siḡr-pîşe

146. ol:
Mesnevi 22
Mısra: 21
T. Üçüncü teklîk şahıs zamiri, O.

21. Yumup iki cihândan gözlerin ol
22. Niḡârîn emrine olmuşdı meşḡül

147. ol:
Mesnevi 22
Mısra: 27
O, işaret sıfatı.

27. Pes az müddetde ol ḡamḡîn ü nâ-şâd
28. Ne kim emr itdilerse itdi bünyâd

148. ol:
Mesnevi 22
Mısra: 29
O, işaret sıfatı.

29. Zemîn ol şan'atuñ olup esîri
30. Alup baḡrına başdı cüy-ı şîri

149. ol:
Mesnevi 22
Mısra: 33
I. O, işaret sıfatı.

33. Çemend' olduḡca ol ırmaḡ revâne
34. İderdi gökde ta'na kehkeşâne

150. ol:
Mesnevi 22
Mısra: 39
I. O, işaret sıfatı.

39. Bu ḡavz olsun deyu ol ḡûra kâfi
40. Getürdi şu yirine şîr-i şâfi

151. ol:

Mesnevi 22

Mısra: 41

1. O, işaret sıfatı.

41. Be-ğâyet imrenüp ol şîre devrân

42. Cihân pîr iken oldı tıfl-ı nâ-dân

152. ol:

Mesnevi 22

Mısra: 43

O, işaret sıfatı.

43. 'Arüş-ı dehre ol cü ğabğab oldı

44. Kenâr-ı havz güyâ kim leb oldı

153. ol:

Mesnevi 22

Mısra: 51

O, işaret sıfatı.

51. Haber irgürdiler kim ol nigâra

52. Düzeldi havz-ı ra' nâ seng-i hârâ

154. ol:

Mesnevi 22

Mısra: 57

T. Teklik üçüncü şahıs zamiri.

57. İdüp her şan'atını âşkâr ol

58. Komuş 'âlemde bir hoş yâdgâr ol

155. ol:

Mesnevi 22

Mısra: 58

T. Teklik üçüncü şahıs zamiri.

57. İdüp her şan'atını âşkâr ol

58. Komuş 'âlemde bir hoş yâdgâr ol

156. ol:

Mesnevi 22

Mısra: 59

İşaret zamiri.

59. Degüldür cüy-ı şîr ol Nîl ü Ceyhün

60. Berât-ı 'âşık-ı ğamgîn ü maḥzûn

157. ol:

Mesnevi 22

Mısra: 61

O, işaret sıfatı.

61. Zebün oldukça ol miskîn ü ğamnâk

62. Aña şahrâ yakasın eylemiş çâk

158. ol:

Mesnevi 22

Mısra: 69

O, işaret sıfatı.

69. Kenâr-ı cüy-ı şîre ol kıyâmet

70. Hemân havzıyla ol serv-i semen-ber

159. ol:

Mesnevi 22

Mısra: 70

O, işaret sıfatı.

69. Kenâr-ı cüy-ı şîre ol kıyâmet

70. Hemân havzıyla ol serv-i semen-ber

160. ol:

Mesnevi 22

Mısra: 112

T. Teklik üçüncü şahıs zamiri.

111. Yedi Şîrîn sözinden lik şekker

112. Olup ser-mest ü hayrân ol şafâdan

161. ol:

Mesnevi 22

Mısra: 113

O, işaret sıfatı.

113. Gözin ırmadı hiç ol meh-likâdan

114. Nigârûn göz yüzine bakdı kaldı

162. ol:

Mesnevi 22

Mısra: 123

O, işaret sıfatı.

123. Yitürmüş 'aqlın ol miskîn âdem

124. Ferâmûş idüp âlâmnın cihânûn

163. ol:

Mesnevi 23

Mısra: 17

T. Üçüncü teklik şahıs zamiri, O.

17. Nigârîne henüz ol yâr senden

18. Ne havfı vü ne şermi var senden

164. ol:

Mesnevi 23

Mısra: 35

O, işaret sıfatı.

35. Didi neylersin ol küne içre her-bâr

36. Eyitdi arzû-yı vaş[ı]-ı dil-dâr

165. ol:

Mesnevi 23

Mısra: 59

O, işaret sıfatı.

59. Didi ol mâhuñ eyle mihrini terk

60. Eyitdi cân içinde şaklaram berg

166. ol:

Mesnevi 23

Mısra: 67

O, işaret sıfatı.

67. Didi sen zerre kânde kânde ol mâh

68. Eyitdi 'ışka birdür bende vü şâh

167. ol:

Mesnevi 23

Mısra: 71

O, işaret sıfatı.

71. Çü gördi şâh anuñ ol fîtnatını

72. Birez def' itdi lıḥşm ü hiddetini

168. ol:

Mesnevi 23

Mısra: 87
O, işaret sıfatı.

87. Görince tā kim ol dīvāne zūr
88. Birez def' ola şāyed şerr ü şūr

169. ol:
Mesnevi 23
Mısra: 114
O, işaret sıfatı.

113. Gerek hıfz olmağičün nām ü nāmūs
114. Bu mecnūn ola ol çāh içre maħbūs

170. ol:
Mesnevi 23
Mısra: 117
O, işaret sıfatı.

117. Varup zālimler ol kuyuya fi'l-hāl
118. Tıutup itdiler ol miskīni idhāl

171. ol:
Mesnevi 23
Mısra: 118
O, işaret sıfatı.

117. Varup zālimler ol kuyuya fi'l-hāl
118. Tıutup itdiler ol miskīni idhāl

172. ol:
Mesnevi 23
Mısra: 131
O, işaret sıfatı.

131. Bu qorқudan idüp ol ihtimāmı
132. Kuyuyu bekledürlerdi müdāmī

173. ol:
Mesnevi 23
Mısra: 133
O, işaret sıfatı.

133. İder Ferhād ol çāh içre zārı
134. Añup çāh-ı zenehdān-ı nigārı

174. ol:
Mesnevi 23
Mısra: 165
O, işaret sıfatı.

165. Qanı ol baht ü iqbāl ü sa'adet
166. K'iderdüm küy-ı dil-dārı ziyāret

175. ol:
Mesnevi 23
Mısra: 167
O, işaret sıfatı.

167. Şabā gibi gezüp ol gülsitānı
168. Hezārān gibi eylerdüm fiğānı

176. ol:
Mesnevi 23
Mısra: 182
O, işaret sıfatı.

181. Kaçan kim taş işigine qosam baş
182. Esirgerdi beni ol yüregi taş

177. ol:
Mesnevi 23
Mısra: 183
O, işaret sıfatı.

183. Açılsa āh-ı şeb-gürümden ol bāb
184. Tıutup zencir ururdi aña bevvāb

178. ölüsem:-(ü)r; -se, -m
Mesnevi 23
Mısra: 190
Ölmek, yok olmak.

189. 'Aceb zindān-ı vahşet oldı yirüm
190. Ölüsem kimse olmaz dest-gürüm

179. ol:
Mesnevi 23
Mısra: 206
O, işaret sıfatı.

205. Zārüri varayın şabruñ yolını
206. Hālāş ide ol 'Alim ben kulımı

180. ol:
Mesnevi 24
Mısra: 3
O, işaret sıfatı.

3. Çün ol üftāde-i dil-teng ü hayrān
4. İderdi çāh içinde āh ü efğān

181. ol:
Mesnevi 24

Mısra: 17
T. Üçüncü teklük şahıs zamiri, O.

17. Külengi gördi çünkim dest-gir ol
18. İdindi destesin şem'-i münir ol

182. ol:
Mesnevi 24
Mısra: 18
T. Üçüncü teklük şahıs zamiri, O.

17. Külengi gördi çünkim dest-gir ol
18. İdindi destesin şem'-i münir ol

183. ol:
Mesnevi 24
Mısra: 20
O, işaret sıfatı.

19. 'Aşā irişdi güyā bir za'ife
20. Kim oldu rükn-i a'zām ol naħife

184. ol:
Mesnevi 24
Mısra: 21
O, işaret sıfatı.

21. Ururdi şevk ile ol sihr-pişe
22. Hüsün gencinesinden yaña fişe

185. ol:
Mesnevi 24
Mısra: 25
O, işaret sıfatı.

25. Külügin şaldüğınca ol âhenîn -çeng
26. Şadāsından açılırdı dil-i seng

186. ol:

Mesnevi 24
Mısra: 32
O, işaret sıfatı.

31. Zebān-ı tîşe neşter kendü faşşād
32. Meger ol tağdan kan aldı Ferhād

187. ol:

Mesnevi 24
Mısra: 33
O, işaret sıfatı.

33. Ya destmüzd çün üstāda ol kân
34. Şunardı pāre pāre la 'l-i rahşān

188. ol:

Mesnevi 24
Mısra: 37
O, işaret sıfatı.

37. Şanasın acıyup Ferhāda ol tağ
38. Gözinden kanlu yaşın kıldı ırmağ

189. ol:

Mesnevi 24
Mısra: 45
I. işaret sıfatı "o".

45. Be- âhir ol giyāh-ı hürd u heşhāş
46. Çıkardı dāmen-i kuhsārdan baş

190. ol:

Mesnevi 24
Mısra: 75
I. işaret sıfatı "o".

75. Gicceye muntazır ol zār ü mahzūn
76. Nitekim tal'at-ı Leylāya Mecnūn

191. ol:

Mesnevi 24
Mısra: 83
O, işaret sıfatı.

83. Hemān bī-ih̄tiyār ol bülbül-i zār
84. Kafesden çıkup itdi 'azm-i gülzār

192. ol:

Mesnevi 24
Mısra: 86
O, işaret sıfatı.

85. Şabā gibi yetişdi büstāna
86. Yüzin sürdi ol 'ālī-āstāna

193. ol:

Mesnevi 24
Mısra: 88
O, işaret sıfatı.

87. Öpüp taş işüginün taşını hoş
88. Kõdı başın aña ol mest-i bī-hūş

194. ol:

Mesnevi 24

Mısra: 106

O, işaret sıfatı.

105. Şanasın her le'āl bir çeşm-i pür-hün
106. Hāyāl-i yār idi ol naqş-ı mevzūn

195. ol:

Mesnevi 24
Mısra: 109
T. Üçüncü teklık şahıs zamiri, O.

109. Olup cān kayısı ile ol evbaş
110. Etekden la 'l ü çeşminden güher-paş

196. ol:

Mesnevi 24
Mısra: 113
T. Üçüncü teklık şahıs zamiri, O.

113. Gelürdi gice gice ol araya
114. Nişār iderdi la 'l-i bī-nihāye

197. ol:

Mesnevi 24
Mısra: 143
I. O, işaret sıfatı.

143. Hün̄er kesbinden ol el kim ırakdur
144. Dıraht-ı tende bir kırnı budağdur

198. ol:

Mesnevi 24
Mısra: 145
T. Üçüncü teklık şahıs zamiri, O.

145. Hün̄ersüzlükden ol kim ola bī-'ār
146. Degül insān hayvān-ı 'alef- h̄Vār

199. ol:

Mesnevi 24
Mısra: 169
I. O, işaret sıfatı.

169. Dağı def' olmadı mı ol h̄urūşuñ
170. Dağı başuña gelmedi mi h̄uşuñ

200. **oldur: -dur**

Mesnevi 24
Mısra: 191
O, III. Tekil işaret zamiri.

191. Saña da lāyık oldur k'ey fütāde
192. Şiñarıñ isteyesin her yañada

201. ol:

Mesnevi 24
Mısra: 197
T. Üçüncü teklık şahıs zamiri, O.

197. Gör ol cinsine olmadı hevādār
198. Anuñ içün yanar odlara her-bār

202. ol:

Mesnevi 24
Mısra: 211
O, işaret sıfatı.

211. Dönüp Pervize ol gāngin ü dil-teng
212. Dir ey tezyin-i tāt ü zib-i evreng

203. **öle:-e**

Mesnevi 24

Mısra: 248

Yaşamaz olmak, can vermek.

247. Uralum aña bār-ı Bīsütünı

248. Ola kim öle ol yükün zebünı

204. **ol:**

Mesnevi 24

Mısra: 248

O, işaret sıfatı.

247. Uralum aña bār-ı Bīsütünı

248. Ola kim öle ol yükün zebünı

205. **ol:**

Mesnevi 24

Mısra: 253

O, işaret zamiri.

253. Filân tağ kim görünür saña kâh ol

254. Olur her gâh baña sedd-i râh ol

206. **ol:**

Mesnevi 24

Mısra: 254

O, işaret zamiri.

253. Filân tağ kim görünür saña kâh ol

254. Olur her gâh baña sedd-i râh ol

207. **ol:**

Mesnevi 24

Mısra: 267

O, işaret sıfatı.

267. Diledi ol gül için andelîbün

268. Kesüp başın döke kanın ğarîbün

208. **ol:**

Mesnevi 24

Mısra: 269

O, işaret sıfatı.

269. Girü ol hiddeti def' oldı şāhuñ

270. Uşandı nâlesinden bî-günāhuñ

209. **ol:**

Mesnevi 24

Mısra: 285

T. Üçüncü teklik şahıs zamiri, O.

285. Kişi kim ide 'ahdine hilâf ol

286. Hâkuñ çahrından olmaya mu'âf ol

210. **ol:**

Mesnevi 24

Mısra: 286

T. Üçüncü teklik şahıs zamiri, O.

285. Kişi kim ide 'ahdine hilâf ol

286. Hâkuñ çahrından olmaya mu'âf ol

211. **ol:**

Mesnevi 24

Mısra: 295

O, işaret sıfatı.

295. İdüp ol şarta Ferhād i'timādı

296. Öküş medh itdi şāh-ı şāh-zādı

212. **ol:**

Mesnevi 25

Mısra: 1

O, işaret sıfatı.

1. Çü Ferhād irdi ol küh-ı girāne

2. Bekitdi dāmenin muhkem miyāne

213. **ol:**

Mesnevi 25

Mısra: 7

O, işaret sıfatı.

7. Açup ol şāh-bāz-ı 'ışk pençe

8. İderdi Bīsütüna hoş şikence

214. **ol:**

Mesnevi 25

Mısra: 9

T. Üçüncü teklik şahıs zamiri, O.

9. Kılurdi tağ oldukça zebün ol

10. Her engüştin sütün-ı Bīsütün ol

215. **ol:**

Mesnevi 25

Mısra: 10

T. Üçüncü teklik şahıs zamiri, O.

9. Kılurdi tağ oldukça zebün ol

10. Her engüştin sütün-ı Bīsütün ol

216. **ol:**

Mesnevi 25

Mısra: 17

O, işaret sıfatı.

17. Dikeldi deste hayretten ol işe

18. Şokardı barmağın ağzına tîşe

217. **ol:**

Mesnevi 25

Mısra: 20

O, işaret sıfatı.

19. 'Alem dikdükçe çerçe şāh-ı hāver

20. Hücüm eylerdi kūha ol dil-āver

218. **ol:**

Mesnevi 25

Mısra: 23

O, işaret sıfatı.

23. Kaya kesdükçe ol ğamnāk merdüm

24. Öterdi vādī vü kühsār güm güm

219. **ol:**

Mesnevi 25

Mısra: 31

T. Üçüncü teklik şahıs zamiri, O.

31. Kaçan çekseydi tîğ-i bî-ğilâf ol

32. İderdi cism-i kühî pür-şikâf ol

220. **ol:**

Mesnevi 25

Mısra: 32
T. Üçüncü teklîk şahıs zamiri, O.

31. Kaçan çekseydi tîg-i bî-ğilâf ol
32. İderdi cism-i kühi pür-şikâf ol

221. ol:
Mesnevi 25
Mısra: 33
O, işaret sıfatı.

33. Meger kim kabır idi Ferhâda ol küh
34. Ki her bir seng-pâre renc-i enbüh

222. ol:
Mesnevi 25
Mısra: 39
O, işaret sıfatı.

39. Özin katlı itmege ol zâr ü bî-tâb
40. Virürdi tîg-i küha giryeden âb

223. ol:
Mesnevi 25
Mısra: 41
O, işaret sıfatı.

41. Kef-i destin dem-â-dem ol kavî- çeng
42. Şapan idüp atardı her yaña seng

224. oldur: -dur
Mesnevi 25
Mısra: 121
T. Üçüncü teklîk şahıs zamiri, O.

121. Anuñ Haqqı kim oldur Hâlık-ı 'ışk
122. İrer maqsûda andan şâdıq-ı 'ışk

225. ol:
Mesnevi 26
Mısra: 39
O, işaret sıfatı.

39. Ne cādūdur ki ol şehhâr ü fettân
40. Şeb-i Kadri ider zülfinde pinhân

226. ol:
Mesnevi 26
Mısra: 41
O, işaret sıfatı.

41. 'Aceb bezm idi ol bezm-i feraḥ-zâ
42. Komazdı dilde bir zerre gam aşlâ

227. ol:
Mesnevi 26
Mısra: 47
I. O, işaret sıfatı.

47. Didi ol hür-ı cennetden numüne
48. Turuñ yârân varalum Bîsütüna

228. ol:
Mesnevi 26
Mısra: 49
O, işaret sıfatı.

49. Görelüm neyledi ol tağı Ferhâd
50. Ne veche yol kesüpdür aña üstâd

229. ol:
Mesnevi 26
Mısra: 73
O, işaret sıfatı.

73. Hezârân âferîn ol şehryâre
74. Nazâr ide gedâ-yı hâksâre

230. ol:
Mesnevi 26
Mısra: 75
O, işaret sıfatı.

75. Gelüp bu sözler ol dil-dâre ki hoş
76. Turup ol şevk ile ser-mest ü bî-hüş

231. ol:
Mesnevi 26
Mısra: 76
O, işaret sıfatı.

75. Gelüp bu sözler ol dil-dâre ki hoş
76. Turup ol şevk ile ser-mest ü bî-hüş

232. ol:
Mesnevi 26
Mısra: 80
I. işaret sıfatı "o".

79. İrişdi Bîsütüna ebr-i rahmet
80. Dirildi ol giyâh-ı derd ü miḥnet

233. ol:
Mesnevi 26

Mısra: 81
O, işaret sıfatı.

81. Hümâveş ol meh-i ḥurşid-pâye
82. Çü ol büm-ı ḥarâba şaldı sāye

234. ol:
Mesnevi 26
Mısra: 82
O, işaret sıfatı.

81. Hümâveş ol meh-i ḥurşid-pâye
82. Çü ol büm-ı ḥarâba şaldı sāye

235. ol:
Mesnevi 26
Mısra: 113
I. O, işaret sıfatı.

113. Birez de ol cân tabîbi eyledi nâz
114. Ölümlü ḥasteye olup şifâ-sâz

236. ol:
Mesnevi 26
Mısra: 122
O, işaret sıfatı.

121. Tolu sāgar şarâb-ı erguvân-fâm
122. Şunar ol teşne câna bir gül-endâm

237. ol:
Mesnevi 26
Mısra: 123
O, işaret sıfatı.

123. Alup ol sāğarı Ferhād-ı medhūs
124. Be-‘ışk-ı düst diyüp eyledi nüş

238. **ol:**
Mesnevi 26
Mısra: 142
O, işaret sıfatı.

141. Çün anuñ sözlerin güş itdi Şirîn
142. Be-ğâyet rahm kıldı ol nigārîn

239. **ol:**
Mesnevi 26
Mısra: 206
T. Üçüncü teklîk şahıs zamiri, O.

205. Hılâf idüp ola mı yoĥsa ĥun-rîz
206. Kıla mı şart ile yâ Rab ‘amel ol

240. **ol:**
Mesnevi 26
Mısra: 207
T. Üçüncü teklîk şahıs zamiri, O.

207. Çeke mi cân-ı Şirînümden el ol
208. Virüp endüh-ı hierândan nevâle

241. **ol:**
Mesnevi 26
Mısra: 220
O, işaret sıfatı.

219. Güzeller ‘ahdinüñ bünyadı yokdur
220. Ne deñlü va‘de virdi ise ol ĥür

242. **ol:**
Mesnevi 26
Mısra: 226
1. işaret sıfatı "o".

225. Nigārînüñ gehi ‘ahdin tezekkür
226. Tırup ol şevk ile girerdi işe

243. **ol:**
Mesnevi 26
Mısra: 230
O, işaret sıfatı.

229. Öküze balığa irerdi uci
230. Kaçan zor itse ol abdâl ü evbâş

244. **ol:**
Mesnevi 26
Mısra: 232
O, işaret sıfatı.

231. İderdi Bîsütünü ĥurd u ĥeşĥâş
232. Muĥaşşal az kalmış idi ol tağ

245. **ol:**
Mesnevi 27
Mısra: 7
O, işaret sıfatı.

7. Bugün Ferhâda vardı ol perî-rû
8. İdüp taĥsîn virdi zür-ı bâzû

246. **ol:**
Mesnevi 27

Mısra: 35
O, işaret sıfatı.

35. Aña lâyıq mıdur ĥiç ol nigārîn
36. Ĥabîb-i nâzenîn ü yâr-ı şirîn

247. **öldi:-di**
Mesnevi 27
Mısra: 42
Yaşamaz olmak, can vermek.

41. Varup Ferhâda tâ kim ide âh âh
42. Kim atdan düşdi Şirîn öldi nâ-gâh

248. **ol:**
Mesnevi 27
Mısra: 48
T. Üçüncü teklîk şahıs zamiri, O.

47. Ĥiç aña bundan özge çâre olmaz
48. Çü ĥayrı sözden ol âvâre olmaz

249. **ol:**
Mesnevi 27
Mısra: 51
O, işaret sıfatı.

51. Olur Pervîz râzî ol rumûza
52. Bulurlar memleketde bir ‘acûze

250. **oldur:-dur**
Mesnevi 27
Mısra: 88
T. Üçüncü teklîk şahıs zamiri, O.

87. Olur muĥkemi bunca zemme bâ‘iş
88. Çün oldur ‘âlem içr’ ümmü’l-ĥabâiş

251. **ol:**
Mesnevi 27
Mısra: 96
T. Üçüncü teklîk şahıs zamiri, O.

95. Göñül gözinden inşâfı bırağıp
96. Olur ol şer işe cân ile râğıp

252. **ol:**
Mesnevi 27
Mısra: 100
1. O, işaret sıfatı.

99. Şu kim rüşvet yiye yaşdan kırıdan
100. Ĥaĥîkatde denîdür ol kırıdan

253. **ol:**
Mesnevi 27
Mısra: 103
O, işaret sıfatı.

103. Pes ol sehĥâre vü mekkâre qarı
104. Çepel kaçıcık orosbı kara qarı

254. **ol:**
Mesnevi 27
Mısra: 109
T. Üçüncü teklîk şahıs zamiri, O.

109. Geyüp âl içün ol ser-pâ qaralar
110. Yüzine nâĥun ile açdı yaralar

255. ol:

Mesnevi 27

Mısra: 121

1. işaret sıfatı "o".

121. Uçup ol berg-i gül bu gülsitândan
122. Yumup nergislerin bāğ-ı cihândan

256. ol:

Mesnevi 27

Mısra: 127

O, işaret sıfatı.

127. Kâni ol nâz ile perverde dil-dâr
128. Gıdâ itdi zemîne çerh-i ğaddâr

257. ol:

Mesnevi 27

Mısra: 129

O, işaret sıfatı.

129. Meger ol nâzenîn uğradı cebre
130. Ki Yûsuf gibi düşdi çâh-ı kabre

258. ol:

Mesnevi 27

Mısra: 131

O, işaret sıfatı.

131. Kâni ol fer ü tâbı yeg kâmerden
132. Tolundi gün gibi burc-ı nazardan

259. ol:

Mesnevi 27

Mısra: 133

O, işaret sıfatı.

133. Kâni ol Sündüs istebrak geyen hür
134. Kara toprağa ğarğ olup yatur 'ür

260. ol:

Mesnevi 27

Mısra: 136

O, işaret sıfatı.

135. Dirġâ hasre tâ âh ü figân âh
136. Kim irdi ol güle bād-ı hâzân âh

261. ol:

Mesnevi 27

Mısra: 141

O, işaret sıfatı.

141. Gidüp sâkından ol hâlhal-ı zer-kâr
142. Geçe anuñ yerine hâlka-i mâr

262. ol:

Mesnevi 27

Mısra: 171

O, işaret zamiri.

171. Ne sebzedür kim ol pejmürde olmaz
172. Ne zindedür ki âhîr mürde olmaz

263. ol:

Mesnevi 27

Mısra: 237

O, işaret sıfatı.

237. Didi kim hayf vâ hayf ol ġarîbe

238. Dil- efkâr ü belâ-keş 'andelîbe

264. ol:

Mesnevi 27

Mısra: 251

O, işaret sıfatı.

251. Tutup bu resme mâtem ol perî-rü

252. Be- ġâyet ġuşşalandı çekdi kayġu

265. ol:

Mesnevi 27

Mısra: 255

O, işaret sıfatı.

255. Birez vaqt ol meh-i hırşîd-ġebġeb

256. Meh-i tâbân üzre şaçdı kevkeb

266. ol:

Mesnevi 27

Mısra: 259

O, işaret sıfatı.

259. Virüp şabrın yile ol serv-âzâd

260. Gehî nâle kılurdi ġâh feryâd

267. ol:

Mesnevi 27

Mısra: 264

O, işaret sıfatı.

263. Yoġ idi çünki mir'âtında pası

264. N'ola ol 'âşık için tutsa yası

268. ol:

Mesnevi 27

Mısra: 269

O, işaret sıfatı.

269. Daġı bu mâtem içindeyken ol mâh
270. Mehîñ Bânü da rihlet itdi nâ-ġâh

269. ol:

Mesnevi 28

Mısra: 8

O, işaret sıfatı.

7. Çeküp Şîrîn anuñ acı ġamını
8. Tutardı ol ġarîbüñ mâtemini

270. ol:

Mesnevi 28

Mısra: 13

O, işaret sıfatı.

13. Haber şorarsañ ol mâhuñ katından
14. Hilâle döndi mâtem zaġmetinden

271. ol:

Mesnevi 28

Mısra: 16

O, işaret sıfatı.

15. Olaldan 'âşık-ı Ferhâd-ı ġam-hâvr
16. Gözi gibi ol âhü oldı bîmâr

272. ol:

Mesnevi 28

Mısra: 25
O, üçüncü tekil şahıs zamiri.

25. Hüceste cānlaruñ evrādıdır ol
26. Sa'ādetlü gönüller yādıdır ol

273. ol:
Mesnevi 28
Mısra: 26
T. Üçüncü tekil şahıs zamiri, O.

25. Hüceste cānlaruñ evrādıdır ol
26. Sa'ādetlü gönüller yādıdır ol

274. ol:
Mesnevi 28
Mısra: 31
T. Üçüncü tekil şahıs zamiri, O.

31. Ol oldu rahmet-i Rahmāna vāşıl
32. Saña bilseñ bu mātenden ne hāşıl

275. ol:
Mesnevi 28
Mısra: 64
O, işaret sıfatı.

63. Yemenden bir 'aķık olsa n'ola dūr
64. Süheyl ol mülke virsün tek hemān nūr

276. ol:
Mesnevi 28
Mısra: 89
T. Üçüncü tekil şahıs zamiri, O.

89. Tapuñ rüz ol çerāğ idi ciger-süz
90. Çerāğ olur füsürde iricek rüz

277. ol:
Mesnevi 30
Mısra: 19
O, işaret sıfatı.

19. Gelüp ol nāme bize oldu vāşıl
20. Dil-i mecrūha ğamlar oldu hāşıl

278. ol:
Mesnevi 31
Mısra: 7
O, işaret sıfatı.

7. İrince Hüsreve ol nāfe-i müşk
8. Dimāğ-ı cānın ol dem eyledi hüşk

279. ol:
Mesnevi 31
Mısra: 13
O, işaret sıfatı.

13. Nigāriniyle ol itdüklere 'ıyş
14. Düşüp yādına ğalbin itdi pür- rış

280. ol:
Mesnevi 31
Mısra: 69
O, işaret sıfatı.

69. Birez gölg'olmağ için ol dilire
70. Bırakmışdı bulutlar sāye yire

281. ol:
Mesnevi 31
Mısra: 74
O, işaret sıfatı.

73. Nigārıne didi bir rübeh-i pır
74. Gözüñ aç ey ğazāle irdi ol şır

282. ol:
Mesnevi 31
Mısra: 105
O, işaret sıfatı.

105. Bu ra'yi ol nigārın gördi ma'kül
106. Hem aña zāhib oldu 'āķıbet ol

283. ol:
Mesnevi 31
Mısra: 106
T. Üçüncü tekil şahıs zamiri, O.

105. Bu ra'yi ol nigārın gördi ma'kül
106. Hem aña zāhib oldu 'āķıbet ol

284. ol:
Mesnevi 31
Mısra: 119
O, işaret sıfatı.

119. İdüp ol korğudan güc ile şabri
120. Kılurdu zulm idüp cānına cebri

285. ol:
Mesnevi 31

Mısra: 167
O, işaret sıfatı.

167. Ya Kevşer ırmāğıdır ol ya Selsāl
168. Şovukdur ğardan aķ lezzeti bal

286. ol:
Mesnevi 32
Mısra: 9
O, işaret sıfatı.

9. Be-nā-geh nāz ile ol serv-ķāmet
10. Ğopardı başına şāhuñ kıyāmet

287. ol:
Mesnevi 32
Mısra: 14
T. Üçüncü tekil şahıs zamiri, O.

13. Şeker tengini açup şehd-āmız
14. 'Özürler ķıldı ol şāha şeker-rız

288. ol:
Mesnevi 32
Mısra: 25
O, işaret sıfatı.

25. Getürdi ol perı şol deñlü ni'met
26. İdemez vaşf anı ādem ne minnet

289. ol:
Mesnevi 32
Mısra: 56
O, işaret sıfatı.

55. İdüp ser-hoşluğımı hoş bahâne
56. Şarılmağ ister ol serv-i revâne

290. **ol:**
Mesnevi 32
Mısra: 69
O, işaret sıfatı.

69. Ne ol murğam ki āsān ola şaydum
70. Ne şol şaydem ki düşvār ola kaydum

291. **ol:**
Mesnevi 32
Mısra: 71
O, işaret sıfatı.

71. Ben ol müşgīn gāzāl ü nāzenīnem
72. Kemīngāh-ı cihānda Şīrīnem

292. **ol:**
Mesnevi 32
Mısra: 78
O, işaret sıfatı.

77. Dehānum piste gibi şanma hāndān
78. Çü kahr idem olur ol piste dendān

293. **ol:**
Mesnevi 32
Mısra: 162
O, işaret sıfatı.

161. Ne deñlü söylediyse olmadı çäre
162. Be-āhīr ol ser[i]v çıkdı kenäre

294. **ol:**
Mesnevi 32
Mısra: 163
O, işaret sıfatı.

163. Açıldı gül gibi ol şāh-ı şimşād
164. Şeh ide kaldı bülbül gibi feryād

295. **ol:**
Mesnevi 33
Mısra: 10
O, işaret sıfatı.

9. Didi hercāyīdür Şīrīn-i pür-şūr
10. Kamu yir tatlu baña acı ol hūr

296. **ol:**
Mesnevi 33
Mısra: 15
T. Üçüncü teklık şahıs zamiri, O.

15. İder agyāre luḫ ile niyāz ol
16. İder 'uşşāka kahr u kibr ü nāz ol

297. **ol:**
Mesnevi 33
Mısra: 16
T. Üçüncü teklık şahıs zamiri, O.

15. İder agyāre luḫ ile niyāz ol
16. İder 'uşşāka kahr u kibr ü nāz ol

298. **ol:**
Mesnevi 33

Mısra: 18
O, işaret sıfatı.

17. Koyup aşıklarımı zār ü bīmār
18. İder ol cān tabībi şanma tīmār

299. **ol:**
Mesnevi 33
Mısra: 19
O, işaret sıfatı.

19. Niçe aldanup ol 'ahd-i yalana
20. Bu bī-pāyān yola olam revāne

300. **ol:**
Mesnevi 33
Mısra: 25
T. Üçüncü teklık şahıs zamiri, O.

25. Çün olmadı baña ol yār ü dil-dār
26. Güc ile üstine düşmek zihī 'ār

301. **ol:**
Mesnevi 33
Mısra: 28
T. Üçüncü teklık şahıs zamiri, O.

27. Meger bir gayriye dil-dār olupdur
28. Anuñçün benden ol bīzār olupdur

302. **ol:**
Mesnevi 33
Mısra: 31
T. Üçüncü teklık şahıs zamiri, O.

31. İder dāyim benümle ol sitūzi
32. Deger boynumda her dem tīg-i tīzi

303. **ol:**
Mesnevi 33
Mısra: 65
O, işaret sıfatı.

65. Varup şīrīn zebānlar ol nigāra
66. Didiler şāhuñ it derdine çäre

304. **ol:**
Mesnevi 33
Mısra: 72
1. işaret sıfatı "o".

71. Turup kavminden ol dem aldı destūr
72. Melik bezmine tā kim vara ol hūr

305. **ol:**
Mesnevi 33
Mısra: 73
O, işaret sıfatı.

73. Çün itdi bağbān ol servi āzād
74. Feriştah yanına gitdi perī-zād

306. **ol:**
Mesnevi 33
Mısra: 75
T. Üçüncü teklık şahıs zamiri, O.

75. Nice şekker hemān şekkersitān ol
76. Dil-ārām idi hem ārām-ı cān ol

307. ol:

Mesnevi 33

Mısra: 76

T. Üçüncü teklîk şahıs zamiri, O.

75. Nice şekker hemân şekkersitân ol

76. Dil-ârâm idi hem ârâm-ı cân ol

308. ol:

Mesnevi 33

Mısra: 80

O, işaret sıfatı.

79. Dür-i dendân gūyâ mağz-i bādâm

80. Şeker kaplamış aña ol dil-ârâm

309. ol:

Mesnevi 33

Mısra: 132

O, işaret sıfatı.

131. Aradum gerçi Şîrîni Şekerde

132. Velî bulmadum ol şemsi kâmerde

310. **oldur:-dur**

Mesnevi 33

Mısra: 140

O, işaret zamiri.

139. Cihân deyrinde çokdur nakş-ı dîvâr

140. Nuķûş oldur k'aña cân ola pergâr

311. **oldur:-dur**

Mesnevi 33

Mısra: 141

O, işaret zamiri.

141. Hüs[ü]n oldur ki âni ola âni

142. Gönül alup ide aşüfte câm

312. ol:

Mesnevi 34

Mısra: 3

O, işaret sıfatı.

3. Çü şehden ayru düşdi ol perî-çehr

4. Derünından 'alem çekd'âteş-i mihr

313. ol:

Mesnevi 34

Mısra: 7

O, işaret sıfatı.

7. Añup ol bülbül-i şürîdesini

8. Kızıl kıan itdi ol gül dîdesini

314. ol:

Mesnevi 34

Mısra: 8

O, işaret sıfatı.

7. Añup ol bülbül-i şürîdesini

8. Kızıl kıan itdi ol gül dîdesini

315. ol:

Mesnevi 34

Mısra: 11

O, işaret sıfatı.

11. Tarıkdı ol bahâr-ı nâz-perverd

12. Derünüm gönçeveş pür- hün idüp derd

316. ol:

Mesnevi 34

Mısra: 19

O, işaret sıfatı.

19. Görüp gül dirdi fânî ol şeker- hand

20. Degül bu gül anuñ haddine mânend

317. ol:

Mesnevi 34

Mısra: 64

O, işaret sıfatı.

63. Sen itme nâle vü feryâd ile zâr

64. Degüldür saña ol hâlet sezâvâr

318. ol:

Mesnevi 34

Mısra: 67

O, işaret sıfatı.

67. İdüp ol gül bu resme nevha-i derd

68. Olurdı şabr ü 'aql ü hüşdan ferd

319. ol:

Mesnevi 34

Mısra: 69

O, işaret sıfatı.

69. Yıkılıp toprağa ol serv-âzâd

70. İderdi yana yana âh ü feryâd

320. ol:

Mesnevi 34

Mısra: 74

O, işaret sıfatı.

73. Çün oldı şem ile perdâz-ı âteş

74. Şarardı şem' gibi ol şeker-leb

321. ol:

Mesnevi 34

Mısra: 75

O, işaret sıfatı.

75. Olup zerd ol meh-i hurşid-pâye

76. Ten-i sîmîni döndi kehrübâye

322. ol:

Mesnevi 34

Mısra: 115

T. Üçüncü teklîk şahıs zamiri, O.

115. Tutarsa ol elinde tîg-i hun-rîz

116. Benüm müjgânlarumdur hâncer-i tîz

323. ol:

Mesnevi 36

Mısra: 25

O, işaret sıfatı.

25. Kırğırdı ol diyaruñ uluların

26. Melek sîretlü gökcek hüluların

324. ol:

Mesnevi 36

Mısra: 76
O, işaret sıfatı.

75. Şeker-lebler çıkup Şirine karşı
76. Bu güller varur ol Şirine karşı

325. ol:
Mesnevi 36
Mısra: 81
O, işaret sıfatı.

81. Melekler alup ol hür-i behiştî
82. Feriştah-sîret ü zîbâ-siriştî

326. ol:
Mesnevi 36
Mısra: 90
O, işaret sıfatı.

89. Görüp Şâh oldı anı hürrem ü şâd
90. Urur ol şevkle bezm-i 'ayşa bünyâd

327. ol:
Mesnevi 36
Mısra: 94
O, işaret sıfatı.

93. Müheyyâ oldı bezm-i cennet-âyîn
94. Olup ol bezme sâkî hürî -yi 'în

328. ol:
Mesnevi 36
Mısra: 119
O, işaret sıfatı.

119. Nigârîn ol bez[i]mde şem' olupdı
120. Nebât ü şehd şâfî cem' olupdı

329. ol:
Mesnevi 36
Mısra: 124
O, işaret sıfatı.

123. Şu hadde zîb ü fer virürler aña
124. Görenler ol mehi kalurdı tana

330. ol:
Mesnevi 36
Mısra: 137
O, işaret sıfatı.

137. Ya jeng ola deyi ol tîğ-i şâfî
138. Siyah atlasdan eylerler ğılâfî

331. ol:
Mesnevi 36
Mısra: 153
O, işaret sıfatı.

153. Çeker ol şevk ile câmî pey-â-pey
154. Qomaz gönlünde ğamdan zerrece key

332. ol:
Mesnevi 36
Mısra: 159
O, işaret sıfatı.

159. İdüp kolların ol serve himâyil
160. Olur şeftâlî-yi Şirine mâyil

333. ol:
Mesnevi 36
Mısra: 176
O, işaret sıfatı.

175. Turup taşrada kendü idüp ağmaz
176. İçerü şalar anı ol füsün-sâz

334. ol:
Mesnevi 36
Mısra: 195
O, işaret sıfatı.

195. Olup nâzır hep ol ahvâle Şirîn
196. Kulak tutardı kıl ü kâle Şirîn

335. ol:
Mesnevi 36
Mısra: 199
O, işaret sıfatı.

199. İkileydin virüp ol meh aña şevk
200. Gümüş kolların itdi boynına tavk

336. ol:
Mesnevi 36
Mısra: 208
O, işaret sıfatı.

207. Başup bağrıma câmî gibi anı
208. Der-âğûş itdi ol serv-i revanı

337. ol:
Mesnevi 36

Mısra: 213
O, işaret sıfatı.

213. İdüp ol hüsün dükkânın ihâfâ
214. Geçürdi rişte şan sümme'l-hiyâtâ

338. ol:
Mesnevi 36
Mısra: 225
O, işaret sıfatı.

225. Olup ol gönçe-i ra'nâ şüküfte
226. Dür-i nâ-süfte oldı çünkü süfte

339. ol:
Mesnevi 36
Mısra: 229
O, işaret sıfatı.

229. Şarâb-ı 'ışkdan ol iki ser-hoş
230. Öpüşüp çoçuşup oldı hem-âğûş

340. ol:
Mesnevi 36
Mısra: 270
O, işaret sıfatı.

269. Memâlikde anı kılmışdı vâlî
270. Anuñ hükminde idi ol havâlî

341. ol:
Mesnevi 36
Mısra: 281
O, işaret sıfatı.

281. Çü mülke ol zağar oldı havāle
282. Kılurdu halk bülbül gibi nale

342. ol:

Mesnevi 37

Mısra: 47

O, işaret sıfatı.

47. Virür ol nāmeyi Pervîz eline
48. Alur anı hemân-dem tîz eline

343. ol:

Mesnevi 37

Mısra: 50

O, işaret sıfatı.

49. Açup görünce düşer cânına od
50. Ol oddan çāk dimāğına çıkar dūd

344. ol:

Mesnevi 37

Mısra: 91

O, Allah.

91. Ol itmişdür bu maḥlûkâtı mevcūd
92. Odur cümle cihāna fāriz-i cūd

345. ol:

Mesnevi 37

Mısra: 99

O, işaret sıfatı.

99. Hūdāvend ol cihānuñ pādşāhı
100. Qalan şehler hemân şetrenc şāhı

346. ol:

Mesnevi 37

Mısra: 101

O, işaret sıfatı.

101. Sen ol 'ācizsin aduñ şāh Hüsrev
102. İdersin bu gürür ile tek ü dū

347. ol:

Mesnevi 37

Mısra: 110

O, işaret zamiri.

109. Sipāhuñ çü kuluğın'olma ğarra
110. Degüldür ol sebeb hiç nef' ü zarra

348. ol:

Mesnevi 37

Mısra: 125

O, işaret sıfatı.

125. Görüp ol nāmeyi Pervîz-i bî-hüş
126. Ğazab cāmından oldı mest ü ser-ḥoş

349. ol:

Mesnevi 37

Mısra: 145

O, işaret sıfatı.

145. Yirinde ol 'Arab epsem otursun
146. Bu sevdāyı dimāğından götürsün

350. ol:

Mesnevi 37

Mısra: 147

O, işaret sıfatı.

147. Ben ol dīvāne vü mecnūn ü sersām
148. Degülven k'olam anuñ emrine rām

351. ol:

Mesnevi 37

Mısra: 165

O, işaret sıfatı.

165. Hemân-dem germ olup ol şem'-i İmân
166. Du'ā pervānesini itdi perrân

352. ol:

Mesnevi 37

Mısra: 167

O, işaret sıfatı.

167. Vire tā ol du'ā Pervîze kesî
168. Düşe başından anuñ tāk-ı Kisrā

353. ol:

Mesnevi 37

Mısra: 173

T. Üçüncü teklîk şahıs zamiri, O.

173. Bir ol kim eyledi Ferhāda zulmi
174. Ki bî-ḥad gördi ol üftāde zulmi

354. ol:

Mesnevi 37

Mısra: 174

O, işaret sıfatı.

173. Bir ol kim eyledi Ferhāda zulmi
174. Ki bî-ḥad gördi ol üftāde zulmi

355. ol:

Mesnevi 38

Mısra: 7

T. Üçüncü teklîk şahıs zamiri, O.

7. Adı Şîrûye bir şîr-i jiyān ol
8. İderdi günde biñ kerre ziyān ol

356. ol:

Mesnevi 38

Mısra: 8

T. Üçüncü teklîk şahıs zamiri, O.

7. Adı Şîrûye bir şîr-i jiyān ol
8. İderdi günde biñ kerre ziyān ol

357. ol:

Mesnevi 38

Mısra: 45

O, işaret sıfatı.

45. Şanup gerçek ol ebleh rîş -ḥandi
46. Dil ol cāndan ḳabul itdi o pendi

358. ol:

Mesnevi 38

Mısra: 47

T. Üçüncü teklîk şahıs zamiri, O.

47. Sebeb isterdi anuñ ḳatline ol
48. Şürü' itdi çü buldı bu ḳarar yol

359. ol:

Mesnevi 38

Mısra: 50

O, işaret sıfatı.

49. Şanurdu gitse Hüsrev mülk-i İrân

50. Kala uz kendine ol tıfl-ı nâ-dân

360. ol:

Mesnevi 38

Mısra: 62

O, işaret sıfatı.

61. Çü Şîrûye bu râyı gördi şayup

62. Yürürdi ol işe fırsat arayup

361. ol:

Mesnevi 38

Mısra: 67

T. Üçüncü teklîk şahıs zamiri, O.

67. Urur bir zağm aña ol çüst ü çâlâk

68. İder çâk-nâme gibi sînesin çâk

362. ol:

Mesnevi 38

Mısra: 71

O, işaret sıfatı.

71. İnüp ol gice gökden bir tıraça

72. Yıkıldı taşlar taş oldu taşka

363. ol:

Mesnevi 38

Mısra: 96

O, işaret sıfatı.

95. Çıkarıdı câme-i zer-baftını tîz

96. Kara çullara girdi ol şeker-rîz

364. ol:

Mesnevi 38

Mısra: 99

O, işaret sıfatı.

99. Melik Hüsrev çün ol hür- i perîşân

100. Siyeh kâküllerin itdi perîşân

365. ol:

Mesnevi 38

Mısra: 101

O, işaret sıfatı.

101. Ser-i zülfi-dîrâzın kesdi ol mâh

102. Cihânuñ `ömrin itdi şanki kutâh

366. ol:

Mesnevi 38

Mısra: 133

O, işaret sıfatı.

133. Tolundı nâ-gehân ol mâh-ı tâbân

134. Yiridür çeşmüm olsun kevkib-efşân

367. ol:

Mesnevi 38

Mısra: 140

O, işaret sıfatı.

139. Gönül mir'atın idüp guşşadan pās

140. Tutardı ol Hızır hattıçün İl yās

368. ol:

Mesnevi 38

Mısra: 142

O, işaret sıfatı.

141. Çü mâtem tutdı Şîrîn-i şeker-leb

142. Dirildi ol diyârûñ begleri hep

369. ol:

Mesnevi 38

Mısra: 147

O, işaret sıfatı.

147. Kefen gülden iderler ol nihâle

148. Semen üzre şararlar berg-i lâle

370. ol:

Mesnevi 38

Mısra: 181

O, işaret sıfatı.

181. Dirîğ ol kâmet-i bālâ dirîğâ

182. Dirîğ ol tal'at-ı zîbâ dirîğâ

371. ol:

Mesnevi 38

Mısra: 182

O, işaret sıfatı.

181. Dirîğ ol kâmet-i bālâ dirîğâ

182. Dirîğ ol tal'at-ı zîbâ dirîğâ

372. ol:

Mesnevi 38

Mısra: 183

O, işaret sıfatı.

183. Dirîğ ol kevkib-i burc-ı cemâle

184. Dirîğ ol iki ebrû-yı hilale

373. ol:

Mesnevi 38

Mısra: 184

O, işaret sıfatı.

183. Dirîğ ol kevkib-i burc-ı cemâle

184. Dirîğ ol iki ebrû-yı hilale

374. ol:

Mesnevi 38

Mısra: 185

O, işaret sıfatı.

185. Dirîğ ol gonçe-i bâğ-ı bahâra

186. Dirîğ ol tâze vü ter şâhsâra

375. ol:

Mesnevi 38

Mısra: 186

O, işaret sıfatı.

185. Dirîğ ol gonçe-i bâğ-ı bahâra

186. Dirîğ ol tâze vü ter şâhsâra

376. ol:

Mesnevi 38

Mısra: 187
O, işaret sıfatı.

187. Dirîgâ vü dirîg ol şâh-ı serve
188. Dirîgâ vü dirîg ol hoş-tezerve

377. ol:
Mesnevi 38
Mısra: 188
O, işaret sıfatı.

187. Dirîgâ vü dirîg ol şâh-ı serve
188. Dirîgâ vü dirîg ol hoş-tezerve

378. ol:
Mesnevi 38
Mısra: 208
O, işaret zamiri.

207. Dökünce hasretüñle gözlerüm yaş
208. Yeg ol kim cân virüp terk eyleyem baş

379. ol:
Mesnevi 38
Mısra: 215
O, işaret sıfatı.

215. Hezârân âferin ol 'ışk-bâza
216. Hâkîkat şüretin vire mecaza

380. ol:
Mesnevi 38
Mısra: 244
O, işaret sıfatı.

243. Muhibb-i māl olursañ tâlib-i câh
244. Saña ol māl mâr ü câh olur çâh

381. ol:
Mesnevi 38
Mısra: 247
O, işaret sıfatı.

247. İrağ ol ol 'arūs-ı bî-vefâdan
248. Ğarışur her keş ü dîn ü değadan

382. ol:
Mesnevi 38
Mısra: 267
O, işaret sıfatı.

267. Ne hoş dimişdür ol şeyh-i İlâhî
268. Nizâmî ya'nî mülk-i nazm şâhı

383. ol:
Mesnevi 40
Mısra: 73
O, işaret zamiri.

73. Ne i'câz ol Mesihâdan dem urmuş
74. Gönüller yaresine merhem urmuş

ol arada:
1. **ol arada:**
Mesnevi 15
Mısra: 135
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
O esnada.

135. O gül-ruğ söylenürken ol arada
136. Şehûñ nergisleri oldı güşâde

2. **ol arada:**
Mesnevi 15
Mısra: 244
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
O esnada.

243. Kimi vaşl ile irgürseñ murâda
244. Ne ğamlar çekdürürsin ol arada

ol dem:

1. **ol dem:**
Mesnevi 11
Mısra: 35
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
O zaman.

35. Pes ol dem emr idüp Şâbüra Pervîz
36. Didi bir kışşa naql it behcet-engîz

2. **ol dem:**
Mesnevi 16
Mısra: 95
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
O zaman.

95. Revân at sürdi ol dem şâh-ı ferruğ
96. Tıtuup Behrâm alayından yaña ruğ

3. **ol dem:**
Mesnevi 17
Mısra: 45

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
O zaman.

45. Boyandum dūd-ı âha ol dem ey cân
46. Hâyât âbî gibi zülmetde pinhân

4. **ol dem:**
Mesnevi 18
Mısra: 120
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
O zaman.

119. Görince şâhı ol Bânü-yı a'zam
120. İnüp atdan piyâde oldı ol dem

5. **ol dem:**
Mesnevi 19
Mısra: 149
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
O anda.

149. Hemân ol dem tırup mäh-ı cihân-tâb
150. Medâyinden yaña oldı 'inân-tâb

6. **ol dem:**
Mesnevi 23
Mısra: 115
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
O zaman.

115. Pes ol dem emr idüp birkaç 'avâne
116. Alup Ferhâdı oldılar revâne

7. **ol dem:**
Mesnevi 23

Mısra: 125

Kelime Tipi: **Kalp İfade**
O zaman, o an.

125. Şalup çāh-ı belāya anı ol dem
126. Kaşusun yapıldılar taş ile muhkem

8. **ol dem:**

Mesnevi 24

Mısra: 259

Kelime Tipi: **Kalp İfade**
O zaman.

259. Turup yirinden ol dem kūh-ı miḥnet
260. Dir ey pākīze-rāy u ḥūb-fiṭnat

9. **ol dem:**

Mesnevi 31

Mısra: 8

Kelime Tipi: **Kalp İfade**
O anda.

7. İrince Ḥusreve ol nāfe-i müşk
8. Dimāğ-ı cānım ol dem eyledi ḥüşk

10. **ol dem:**

Mesnevi 31

Mısra: 45

Kelime Tipi: **Kalp İfade**
O anda.

45. Pes ol dem šāh-ı ğarrā ḥūblarla
46. Dil ü cān āfeti maḥbūblarla

11. **ol dem:**

Mesnevi 32

Mısra: 23

Kelime Tipi: **Kalp İfade**
O anda.

23. Turup bu şevk ile ol dem nigārīn
24. Mūheyā kıldı bezm-i cennet-āyīn

12. **ol dem:**

Mesnevi 33

Mısra: 71

Kelime Tipi: **Kalp İfade**
O esnada.

71. Turup kavminden ol dem aldı destūr
72. Melik bezmine tā kim vara ol ḥūr

13. **ol dem:**

Mesnevi 34

Mısra: 144

Kelime Tipi: **Kalp İfade**
O anda.

143. İşidince oldı Ḥusrev deng ü medhūs

144. Muḥabbet baḥri ol dem eyledi cūs

14. **ol dem:**

Mesnevi 37

Mısra: 13

Kelime Tipi: **Kalp İfade**
O zaman.

13. Çeküp şarşardan ol dem ḥavf-ı vāfir

14. Çenāruñ elleri ditrederi dir dir

ol dem[de]:

1. **ol dem[de]:** -[de]

Mesnevi 1

Mısra: 21

Kelime Tipi: -
O zaman.

21. İder müşrikleri ol dem[de] pā-māl

22. Siyāsetgāh-ı kaḥruñd'olsa çeğāl

ol deñli:

1. **ol deñli:**

Mesnevi 31

Mısra: 111

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

O denli, o kadar, o kadar çok.

111. Nişār itdiler ol deñli cevāhir

112. Kim oldı kum kayır cümle gevāhir

ol gice:

1. **ol gice:**

Mesnevi 24

Mısra: 95

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

O gece.

95. Şafālar kesb idüp ol gice miskīn

96. Didi sa'y ile kāmum oldı Şīrīn

ol gün:

1. **ol gün:**

Mesnevi 15

Mısra: 79

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

O gün.

79. Degül ebr-i sefid ol gün hüveydā

80. Ḥevā üzre perākend'olan ammā

2. **ol gün:**

Mesnevi 15

Mısra: 206

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

O gün.

205. Oturup bir arada ay ile gün

206. Biri birine 'özr itdiler ol gün

3. **ol gün:**

Mesnevi 16

Mısra: 45

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

O gün.

45. Degül at izi kim yas idüp ol gün

46. Zemīn ururdu ruḥsārına nāḥun

4. **ol gün:**

Mesnevi 24

Mısra: 54

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

O gün.

53. İderdi nāle vü feryād ü zārī

54. Çekerd' aḥşāma ol gün intizārī

5. **ol gün:**

Mesnevi 31

Mısra: 65

Kelime Tipi: **Kalp İfade**
O gün.

65. Semend-i şâh olup ol gün 'arağ-rîz

66. Birikdi şanki âb u âteş-i tîz

6. **ol gün:**

Mesnevi 38

Mısra: 77

Kelime Tipi: **Kalp İfade**
O gün.

77. Esüp ol gün semûm-ı âteş-engîz

78. Ne Gülgün kaldı âhurda ne Şebdîz

ol kim:

1. **ol kim:**

Mesnevi 7

Mısra: 7

Kelime Tipi: **Kalp İfade**
O ki.

7. Ne kaşr ol kim ola 'arş ile hem-ser

8. Eñ ednâ şemse aña mihr-i enver

2. **ol kim:**

Mesnevi 10

Mısra: 82

Kelime Tipi: **Kalp İfade**
O ki.

81. Be-herhâl añılır kişimün âdi

82. Tek ol kim eylüg ile ola yâdi

ol sa'atde:

1. **ol sa'atde:**

Mesnevi 27

Mısra: 148

Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Hemen o anda.

147. Didi bir kerre ancak âh Şîrîn

148. Düşüp cân virdi ol sa'atde miskîn

2. **ol sâ'atde:**

Mesnevi 38

Mısra: 214

Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Hemen o anda.

213. Meger hâtemde zehr itmişdi pinhân

214. Yiyüp cân virdi ol sâ'atde cânân

ol sebebden:

1. **ol sebebden:**

Mesnevi 37

Mısra: 116

Kelime Tipi: **Kalp İfade**
O yüzden.

115. Nebû'illâhı küffâr itdi nâlân

116. Cihâm ol sebebden tutdı tûfân

ol sebebden:

1. **ol sebebden:**

Mesnevi 36

Mısra: 222

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

O sebepten, o yüzden ondan dolayı.

221. Degülven ol sebepden aña mağrûr

222. Urup na'ra peleng ü bîr gibi

ol vakt:

1. **ol vakt:**

Mesnevi 40

Mısra: 27

Kelime Tipi: **Kalp İfade**
O vakit, işte o zaman.

27. Temâm ol vakt olur kim ide hândân

28. Çabûl –i Âşaf-ı sultân Süleymân

ola kim:

1. **ola kim:**

Mesnevi 1

Mısra: 74

Kelime Tipi: -
Ola ki.

73. Kamu maħbûblardan eyle fâyık

74. Ola kim ola şeh bezmine lâyıık

2. **ola kim:**

Mesnevi 1

Mısra: 107

Kelime Tipi: -
Ola ki /Olur da.

107. Ola kim sürmiye dil na'ına at

108. Dürüg u fikr-i bâtl ola şeh-mât

3. **ola kim:**

Mesnevi 6

Mısra: 47

Kelime Tipi: **Deyim**

Ola ki: Olur da II Belki, olabilir ki.

47. Ola kim tuta bu defter cihâmı

48. Çü düstür odına bağladum anı

4. **ola kim:**

Mesnevi 24

Mısra: 248

Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Ola ki /Olur da.

247. Uralum aña bâr-ı Bîsütümü

248. Ola kim öle ol yüküñ zebünü

5. **ola kim:**

Mesnevi 25

Mısra: 114

Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Ola ki /Olur da.

113. Gücüm yetmez kim idem kârzârı

114. Ola kim ide aña kârzârı

6. **ola kim:**

Mesnevi 26

Mısra: 56

Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Ola ki /Olur da.

55. Görem hârada tîgi eylemiş yir

56. Ola kim ide taş bağruma te'sîr

7. **ola kim:**

Mesnevi 26

Mısra: 56
Kelime Tipi: **Deyim**
Ola ki: Olur da II Belki, olabilir ki.

55. Görem harada tîği eylemiş yir
56. Ola kim ide taş bağruma te'şîr

olacak olur:

1. **olacak olur:**
Mesnevi 27
Mısra: 325
Kelime Tipi: **Atasözü**
Kişi kaderi ne ise onu görür.

325. Olacak olur âhîr ir eger gic
326. Kuluñ Mevlâ işinde dahîli yok hiç

olmaduk gibi:

1. **olmaduk gibi:**
Mesnevi 27
Mısra: 316
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
(Daha önce hiç) Yaşamamış, dünyada bulunmamış gibi.

315. Ne deñlü 'ömr sürseñ az eger çok
316. Olursın âhîr olmaduk gibi yok

olmaz meselden:

1. **olmaz meselden: -den**
Mesnevi 11
Mısra: 153
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Faydasız, boş, asılsız, gerçekleşmesi imkansız hikaye.

153. Ne hâşıl baña bu olmaz meselden
154. Kulağdan 'aşık oldum çıkıdum elden

olurd'âşüfte-ahvâl:

1. **olurd'âşüfte-ahvâl:**
Mesnevi 18
Mısra: 10
Olurdu âşüfte-ahval: perişan halli olurdu.

9. Okurken nâ-gehân görseydi bir dâl
10. Añup zülfin olurd'âşüfte-ahvâl

on iki ay:

1. **on iki ay:**
Mesnevi 32
Mısra: 134
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yılın tamamı.

133. Terâhñüm eyle ben âşüfteye hây
134. Bu gic'ey meh degül yıl on iki ay

ona:

1. **ona:**
Mesnevi 19
Mısra: 56
III. Tekil kişi zamiri O sözcüğünün yönelme durumu eki almış biçimi.

55. Bizüm Pervîzden noğşanumuz yok
56. Ona fermân-ber olur cânumuz yok

oñat:

1. **oñat:**
Mesnevi 5
Mısra: 157
Doğru, layıkıyla II İyi, mükemmel.

157. Oñat bakşañ hebâdur cümle varum
158. Görinmez bir cihetden iktidârum

ondörd:

1. **ondördine: -i, -n, -e**
Mesnevi 7
Mısra: 115
Tr. sayı adı: on dört.

115. Temâm ondördine irdi çü ol mäh
116. Dil-âverlik işinden oldu âgâh

orta:

1. **ortasında: -sı, -n, -da**
Mesnevi 40
Mısra: 26
Yarı: Ayın yarısı -zaman bağlamında-.

25. Rebî'n evvelinden itdüm iğdâm
26. Cemâzîn ortasında kıldum itmam

ortadan gitdi:

1. **ortadan gitdi: -di**
Mesnevi 32
Mısra: 52
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Aradan çıkmak.

51. Çü devr-i bâde kılmadı tağallüf
52. Birezden gitdi ortadan tekellüf

'osmân-ı 'affân:

1. **'osmân-ı 'affân:**
Mesnevi 4
Mısra: 120
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Osman bin Affan: Affan'ın oğlu Osman. Üçüncü İslam halifesi Hz. Osman.Hz. Muhammed'in cennetle müjdelemiş sahabelerindendir.644 yılından 656'daki öldürülmesine kadar 12 yıl halifelik yapmıştır. Hz. Muhammed'in iki kızıyla evlendiği için zinnureyn(iki kez nurlanmış) lakabıyla anılır..

119. Üçüncü câmi'-i eczâ-yı Kur'ân
120. İmâm-ı pür -hayâ 'Osmân-ı 'Affân

otak:

1. **otağ:**
Mesnevi 8
Mısra: 40
Büyük çadır, büyüklere mahsus yüksek etekli geniş ve süslü çadır.

39. Görinür lâleler şahrâda pîrüz
40. Otağ kurmuş meger sultân-ı Nev-rüz

otlağ:

1. **otlağdan: -dan**
Mesnevi 21
Mısra: 46
Hayvan otlatılan yer, yaylın, mera, çayır.

45. Serāy öñinde bir havz olmağ işin
46. Aña otlağdan işi süd gelişin

otlak:

1. **otlakdan:** -dan
Mesnevi 21
Mısra: 5
*I. (otla-k) Hayvan otlatılan yer ,yaalım
, mera , çayır.*

5. Gelince havza otlakdan ola rāh
6. İrişe şîr-i şāfî gāh ü bî-gāh

otuz günden:

1. **otuz günden:** -den
Mesnevi 33
Mısra: 61
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Otuz gün.

61. Otuz günden temāmet şāh-ı Hüsrev
62. Şifāhana irişdi çün meh-i nev

oyuğı kılrurven:

1. **oyuğı kılrurven:** -(u)r, -ven-ur, -ven
Mesnevi 9
Mısra: 42
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Korkuluğu (bahçenin) yapmak.

41. Vü ger bir bāğdan alsa koroğı
42. Kılrurven başın ol bāğun oyuğı

oyuncağ olmağa:

1. **oyuncağ olmağa:** -mağ, -a
Mesnevi 7
Mısra: 92
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
*Oyuncağ olmak-çocuğun oynadığı
eşya, araç-gereç.*

91. Oyuncağ olmağa şankim Süreyyā
92. Dizilmiş mehde boncuğ gibi güyā

oyunlar giçüp:

1. **oyunlar giçüp:** -lar-üp
Mesnevi 27
Mısra: 300
Kelime Tipi: **Deyim**
*Dalga geçmek: Karşısındakini
anlamaz yerine koyarak aldatmak.*

299. Saña her lahza bu çerğ-i hîle-bāz
300. Oyunlar giçüp eyler girü añmaz

öç eylemedi:

1. **öç eylemedi:** -me, -di
Mesnevi 27
Mısra: 232
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
İntikam almak.

231. Belâ vü derd ile hep itdiler göç
232. Felekden eylemedi hiçbiri öç

öcümi koma:

1. **öcümi koma:** -ma
Mesnevi 9
Mısra: 14
Kelime Tipi: **Deyim**
İntikam almak.

13. Didi k' ey şâh-ı 'âdil gör gücümü
14. Koma şol merd-i zâlimde öcümi

öğren:

1. **öğrenür:** -ür
Mesnevi 11
Mısra: 99
*Geçişli f. (Eski Türk. öğren-mek < *ögre-n-mek < ög "anlayış" [?]) 1. Bir husus hakkında bilgi sâhibi olmak, bilgi edinmek.*

99. Şanavber kâmetinden öğrenür nâz
100. Dehâni gönçeye ta'lim ider râz

2. **öğrenüp:** -üp
Mesnevi 26
Mısra: 59
Bellemek, yetenek ve beceri kazanmak.

59. Kadümden nâ-revenler öğrenüp nâz
60. Gele reftâre şimşâd-ı ser-efrâz

öğret:

1. **öğretmiş:** -miş
Mesnevi 33
Mısra: 99
Bir şeyi yapmak hususunda alışkanlık kazandırmak, yetenek sâhibi etmek, talim etmek.

99. Meger şalınmağ öğretmiş tezerve
100. Anuñçün âteş urur cân-ı serve

öküş:

1. **öküş:**
Mesnevi 10
Mısra: 36
Çok fazladır.

35. Dilerseñ k'añılâsın tâ kıyâme
36. Öküş ihsân ü lutf it hâşş ü 'âma

2. **öküş:**
Mesnevi 12
Mısra: 52
Çok fazladır.

51. O mâha bir nazar çün niçe dervîş
52. Öküş hârc eylemişdür nür-ı bînîş

3. **öküş:**

- Mesnevi 22**
Mısra: 53
Çok, fazla, hadsiz.

53. Öküş hârc olmuş anda zür-ı bâzû
54. Çekemez ay ü gün olsa terâzû

4. **öküş:**

- Mesnevi 24**
Mısra: 296
Çok, fazla, hadsiz.

295. İdüp ol şarta Ferhâd i' timâdi
296. Öküş medh itdi şâh-ı şâh-zâdi

5. **öküş:**

- Mesnevi 27**
Mısra: 196
Çok, fazla, hadsiz.

195. Cihâna şahsuñ ey merd-i 'âkil
196. Öküş 'adl it reâyâya 'atâ kı

öküze balığa irerdi:

1. **öküze balığa irerdi:** -er, -di
Mesnevi 26
Mısra: 230
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Öküze ve balığa ulaşmak. Eski Türk halk mitolojisinde dünyanın öküze ve balığın üzerinde durduğu inancı vardır. Kiyûsâ adındaki öküzün altında duran Behmût adındaki balığın altında da ona karargâh

olmak üzere büyük bir deniz , denizin altında hava, havanın altında da zulûmât-karanlıklar yaratılmıştır. Bilgi için bkz.ONAY, Ahmet Talât, 1996, Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar "Gâv-i Zemîn" maddesi.

229. Öküze balığa irerdi uci
230. Kaçan zor itse ol abdâl ü evbâş

öldür:

1. **öldürsem:** -(ü)r, -se, -m
Mesnevi 23
Mısra: 82
Bir canlının hayatına son vermek.

81. Eger hâlinde korsam anı key 'âr
82. Ger öldürsem olurven günehkâr

2. **öldürdi:** -di

- Mesnevi 37**
Mısra: 175
Öldürmek, bir canlının hayatına son vermek.

175. İdüp 'ahde hilâf öldürdi anı
176. O mazlûmuñ irişi diña kıanı

3. **öldürüp:** -üp

- Mesnevi 38**
Mısra: 14
Öldürmek, bir canlının hayatına son vermek.

13. Görüp fırsat arardı bir bahâne
14. Atasın öldürüp tâ gire kıane

ölen ardından ölmüş yok:

1. **ölen ardından ölmüş yok:**

Mesnevi 28

Mısra: 33

Kelime Tipi: **Atasözü**

Ölenin ardından (ölenle birlikte) ölmüş

yok -Ölenle ölmünmez-

33. Ölen ardından ölmüş yok muqarrer

34. Ne bunca gam çekersin ey gül-i ter

ölince:

1. **ölince:**

Mesnevi 23

Mısra: 202

Ölünceye kadar.

201. Ne çäre haste cāna eyleyüp cebr

202. Ölince bu belāya ide pür- şabr

2. **ölince:**

Mesnevi 24

Mısra: 294

Ölünceye kadar.

293. Ğaribe her kim eylese ihānet

294. Muhān olup çeke ölince miḥnet

ölmege du'ayı ider:

1. **ölmege du'ayı ider: -e-er**

Mesnevi 28

Mısra: 76

Kelime Tipi: **Deyim**

*Ölmek için dua etmek: Ölmeye can
atmak, ölmeyi candan istemek.*

75. Bu vech ile tutarsañ sen 'azāyı

76. İder her kişi ölmege du'ayı

ölmek:

1. **ölmek:**

Mesnevi 25

Mısra: 58

Can vermek.

57. Kayada kaldum uş başum kayudur

58. Bu dirlikde baña ölmek eyüdür

2. **ölmekden: -den**

Mesnevi 28

Mısra: 78

Can vermek.

77. Ne ser kim ola ber- zānū-yı cānān

78. Ne var daḥı aña ölmekden āsān

ölü ardından kabre girilmez:

1. **ölü ardından kabre girilmez:**

Mesnevi 28

Mısra: 81

Kelime Tipi: **Atasözü**

Ölünün ardından mezara girilmez -

Ölenle ölmünmez-

81. Ölü ardından girilmez çü kabre

82. Niçün cānuñ tutarsın bunca ḥire

ölü diriltmeg'idüp oyuncağ:

1. **ölü diriltmeg'idüp oyuncağ:**

Mesnevi 32

Mısra: 98

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Ölü diriltmeyi(vezin nedeniyle

diriltmeg' biçiminde kullanılmıştır)

oyuncak edip. Oyuncak etmek:

Değersizleştirmek, suradanlaştırmak.

97. Mesīhā itdi mi her ḥasteyi şağ

98. Ölü diriltmeg'idüp oyuncağ

ölüler üstine:

1. **ölüler üstine:**

Mesnevi 27

Mısra: 65

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Öten kimseler ile ilgili, ölüler

hakkında.

65. Ölüler üstine şağu şağıcı

66. Yüzin ırmalayup önin boğıcı

ölümi yaklaşmış:

1. **ölümi yaklaşmış: -mış**

Mesnevi 27

Mısra: 61

Kelime Tipi: **Deyim**

Ölümü yaklaşmak: Ölümü yakın

olmak.

61. Bükülmüş bili yaklaşmış ölümi

62. İki emcekleri kaṭran tulumı

ölümlü hasteye:

1. **ölümlü hasteye: -(y)e**

Mesnevi 26

Mısra: 114

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Ölümü bekleyen hasta.

113. Birez de ol cān ṭabībi eyledi nāz

114. Ölümlü ḥasteye olup şifā-sāz

2. **ölümlü hasteye: -(y)e**

Mesnevi 30

Mısra: 41

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Ölümü bekleyen hasta.

41. Ölümlü ḥasteye zūr eylemez şağ

42. Kim ola yüküde bir zerreye ṭağ

ölürse gam yimez:

1. **ölürse gam yimez:**

Mesnevi 25

Mısra: 37

Kelime Tipi: **Deyim**

Ölürse gam yememek: Yaptıklarından

dolayı sonrasında hiç bir biçimde pişmanlık

yaşanmayacağını ; yaptıklarının doğru ve

yerinde eylemler olduğunu kişinin kendi

kendine tasdik ettiğini ifade eden deyim.

37. Ölürse gam yimez gam-ḥvār ü miskīn

38. Görür ḳabrinde çün naḳş-ı nigārın

ömer:

1. **ömerdür: -dür**

Mesnevi 4

Mısra: 118

İkinci İslam halifesi, Ne zaman doğduğuna dair iki farklı rivayet bulunan Hz. Ömer bir rivayete göre Fil Vakası'ndan on üç yıl kadar sonra başka bir rivayete göre ise Ficar savaşından dört yıl kadar önce Mekke'de doğdu. Baba tarafından soyu Hz. Peygamber'in soyu ile birleşir. Hz. Ömer bisetin altıncı yılında müslüman oldu. Müslümanların Medine'ye hicrete başlamamalarıyla kendisi de bazı akrabalariyla hicret etti. Katıldığı bazı seriyeler dışında Hz. Peygamber'in yanından hiç ayrılmadı ve yapılan yüm savaşlarda bulundu. Hz. Ebu Bekir'in hilafeti döneminde danışmanlık ve kadılık görevlerinde bulundu. Kur'an'ın kitap olarak toplatılmasını Hz. Ebu Bekir'e o söylemiştir. Hz. Ebu Bekir'den sonra halifelğe seçildi. Döneminde, İslam orduları tarafından Irak, İran, Azerbaycan, Suriye, el-Cezîre, Filistin ve Mısır İslam toraklarına katıldı. Hz. Ömer miladi 644 yılında, Mugire b. Şu'be'nin Basra valisi iken edindiği kölesi Ebü Lü'lüe tarafından hançerlendi ve üç gün sonra vefat etti. En meşhur lakabı Faruk (Hak ile batılı birbirinden ayıran) Hz. Peygamber tarafından verildi. Adaleti ile bilinmektedir. Adalet işlerine önceleri atanmış valiler bakarken Küfe, Basra, Dimaşk, Filistin, Humus, Ürdün, Mısır ve Bahreyn'e kendisine bağlı kadılar tayin etti. Bütün emir ve yasakları önce kendisi uygular, halka verdiği emirleri aile mensuplarına da söyleyerek uymalarını isterdi.

117. İkinci a'del-i ahhâb ü aşhâb
118. Şeh-i 'âdil 'Ömerdür İbn-İḥḫḫāb

'ömr:

1. 'ömrin: -i, -n
Mesnevi 17
Mısra: 38
Ömür, hayat.
37. Cihândan gitdiyse Hürmüz-i şâh
38. Anuñ Pervîze virsün 'ömrin Allâh
2. 'ömr: -e
Mesnevi 17
Mısra: 73
Hayat, yaşama süresi.
73. Ziyândur 'ömrê ḥod ḡam ḡâh ü bî-ḡâh
74. Bu ḡuşşâ niçeye dek saña ey şâh
3. 'ömrüm: -(ü)m
Mesnevi 26
Mısra: 201
Ömür, hayat.
201. İrişem mi ki 'ömrüm vuşlatuña
202. Yâḡud kâlam mı derd ü miḡnet ile
4. 'ömrüm: -(ü)m
Mesnevi 26
Mısra: 210
Ömür, hayat.
209. İde mi girü bir ḡaḡa ḡavâle
210. Geçer 'ömrüm egerçi kâam ü nâ-kâam
5. 'ömrini: -i, -n, -i
Mesnevi 28

Mısra: 30
Hayat, yaşama süresi.

29. Di kim Ferhâd gitdiyse ey şâh
30. Saña virsün anuñ 'ömrini Allâh

6. 'ömrî: -i
Mesnevi 28
Mısra: 88
Ömür, hayat.

87. Özüñ şayyâd bir şayd idi Ferhâd
88. Olur elbette şayduñ 'ömrî ber-bâd

7. 'ömrinde: -i, -n, -de
Mesnevi 31
Mısra: 133
Ömür, hayat.

133. Gören 'ömrinde bir kez o maḡâamı
134. Selâm ile aña Dârü's-selâmı

'ömr sürsefi:

1. 'ömr sürsefi: -se, -ñ
Mesnevi 27
Mısra: 315
Kelime Tipi: **Deyim**
Ömür sürmek: Yaşamı belli koşullar içinde sürüp gitmek.

315. Ne deñlü 'ömr sürseñ az eger çok
316. Olursın aḡir olmaduḡ gibi yoḡ

'ömr-i bâki:

1. 'ömr-i bâki:
Mesnevi 13
Mısra: 62
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sonsuz hayat.

61. Leb-i câm-ı mey ile la'l-i sâkı
62. Virürdi ehl-i bezme 'ömr-i bâki

'ömr-i câvidâni:

1. 'ömr-i câvidâni:
Mesnevi 22
Mısra: 66
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sonsuz hayat.

65. Virür 'uşşâka 'ömr-i câvidâni
66. Yüzinüñ 'aksi düşdi ḡavza nâ-ḡâh

'ömr-i dirâhtın:

1. 'ömr-i dirâhtın: -i, -n
Mesnevi 5
Mısra: 121
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Aḡacın ömrü.

121. Ḥudâ 'ömr-i dirâhtın var itsün
122. Budaklarını ber-ḡor-dâr itsün

'ömrî ḡurmenin:

1. 'ömrî ḡurmenin: -n
Mesnevi 15
Mısra: 226
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ömür harmanı, hayat.

225. Didi Pervîze k'ey gamgîn ü nâ-şâd
226. Ataîuñ aldı 'ömrî hürmenin bād

'ömr-i nâzenîni:

1. 'ömr-i nâzenîni: -i
Mesnevi 40
Mısra: 94
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Nazlı ömür.

93. Yiter urduñ semend-i fikre zîni
94. Hebâ itdûñ bu 'ömr-i nâzenîni

'ömrî temâma irür:

1. 'ömrî temâma irür: -(ü)r
Mesnevi 19
Mısra: 75
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Ömrü tamama ermek: Yaşam süresi,
hayatı sona ulaşmak, son bulmak, bitmek;
ölmek.

75. İrür bir heftede 'ömrî temâma
76. Kül olduğıün ellerde şemâme

'ömrin geçüre:

1. 'ömrin geçüre: -e
Mesnevi 24
Mısra: 274
Kelime Tipi: **Deyim**
Yaşamak. (ADS).

273. Virem aña ümîd-i vaşl-ı Şîrîn
274. Geçüre 'ömrin anuñla o miskîn

'ömrini çürütmiş:

1. 'ömrini çürütmiş: -miş
Mesnevi 27
Mısra: 60
Kelime Tipi: **Deyim**
Uzun zaman emek vermiş ya da vakit
geçirmiş olmak.

59. Kurumuş karımış dönmiş ügüye
60. Çürütmiş 'ömrini sihr ü büyüye

'ömrüm:

1. 'ömrüm:
Mesnevi 38
Mısra: 201
Hayatım, canım anlamında sevgi
sözcüğü.

201. Çü sen terk itdûñ ey 'ömrüm cihânı
202. Gerekmey baña sensiz zindegânı

'ömrümü geçürdüm:

1. 'ömrümü geçürdüm: -dû, -m
Mesnevi 25
Mısra: 60
Kelime Tipi: **Deyim**
Ömür geçirmek -ömür çürütmek- :
Uzun zaman emek vermiş ya da vakit
geçirmiş olmak.

59. Ne başda şağ yerüm kaldı ne gözde
60. Geçürdüm 'ömrümü toprakda tozda

'ömr sermâyesin:

1. 'ömr sermâyesin: -n-sin
Mesnevi 7
Mısra: 9

Kelime Tipi: **Deyim**
Ömr serveti, can sermayesi.

9. 'Ömr sermâyesin hürce eyle yük yük
10. Kõ tek 'âlemde bir ra'nâ teberruk

'ömr ser-riştesin:

1. 'ömr ser-riştesin: -n
Mesnevi 16
Mısra: 70
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Hayatın (yaşamın) ipucu, tutanağı.

70. 'Ömr ser-riştesin şemşir-i bürrân
69. Keserdi bî-tekellûf bulsa her ân

öñ:

1. öñ:
Mesnevi 4
Mısra: 33
Daha önce.

33. Kalem çekmezden öñ nakkâş-ı kudret
34. İderdûñ kayınatı Hakkâ da 'vet

2. öñünde: -ü, -n, -de
Mesnevi 11
Mısra: 39
Ön, huzur.

39. Yir öpüp şâh öñünde didi Şävür
40. Yavuz gözler cemâlünden ola dür

3. öñünden: -i, -n, -den
Mesnevi 14

Mısra: 79
Daha önce.

79. Şeh öninden meger bir âhü-yı şûh
80. Çıkup gitti nitekim yайдan uñ

4. öñinde: -i, -n, -de
Mesnevi 15
Mısra: 202
Ön II karşı taraf.

201. Buluşdılar çün iki şâh-ı ferruh
202. Biri biri öñinde kodılar ruh

5. öñinde: -i, -n, -de
Mesnevi 18
Mısra: 140
Ön II karşı taraf.

139. İçinde hürklar var mâh-peyker
140. Behiştâsâ öñinde havz-ı Kevşer

6. öñinde: -i, -n, -de
Mesnevi 21
Mısra: 45
Ön II karşı taraf.

45. Serây öñinde bir havz olmağ işin
46. Aña otlağdan işi süd gelişin

7. öñünde: -ü, -n, -de
Mesnevi 26
Mısra: 84
Yüze gelen taraf, ön.

83. Görüp Ferhād anı geldi vecde
84. Düşüp atı önünde kıldı secde

8. **öñünde:** -ü, -n, -de

Mesnevi 31

Mısra: 163

Ön II karşı taraf.

163. Yapılmış kaşr öñünde havz-ı zîbā
164. Sumākî mermer ü dîvārî dîbā

öñ şofî:

1. **öñ şofî:**

Mesnevi 16

Mısra: 161

Kelime Tipi: **Deyim**

Er geç, önünde sonunda, nihayet.

161. Gider öñ şofî cemî'-i baht ü rahtuñ
162. Kefen hil'at olur tâbüť tahtuñ

öñce:

1. **öñce:**

Mesnevi 4

Mısra: 78

Önce, önden.

77. Bir ulu şāha rüz-i 'azm-i meydān
78. Nökerler önce gitmekden ne noqşān

öñe:

1. **öñe:**

Mesnevi 38

Mısra: 238

Önce.

237. Felek kavsindeki haťtı oķı gör
238. Ataña öñe urduğı oķı gör

öñin boğıcı:

1. **öñin boğıcı:**

Mesnevi 27

Mısra: 66

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Cenaze törenlerinde yaşlıların acı göstergesi olarak kendi boğazlarını sıkmaları.

65. Ölüler üstine şağu şağıcı

66. Yüzin tırmalayup öñin boğıcı

öñince:

1. **öñince:**

Mesnevi 14

Mısra: 66

Önünden, öñü sıra.

65. Sınup kanad-ı kebk-i ser-firāzuñ

66. Yilerdün dön öñince şāh-bāzuñ

öñincesiyle:

1. **öñincesiyle:**

Mesnevi 5

Mısra: 136

Önünden gitmek suretiyle.

135. Kaçan 'azm itse her kankı diyāra

136. Hızır atı öñincesiyle vara

öñinde:

1. **öñinde:**

Mesnevi 38

Mısra: 265

Huzurunda, önünden, öñü sıra.

265. Suvār olma öñinde esb-i nāze

266. Çü şofî binecek atuñdur cenaze

öñine düşüp:

1. **öñine düşüp:** -üp

Mesnevi 36

Mısra: 85

Kelime Tipi: **Deyim**

Birine yol göstermek için kılavuzluk yapmak.

85. Düşüp öñine anuñ māh-rūlar

86. İdüp ta 'zīm ü tekrīm ü tapular

öñü yañu:

1. **öñü yañu:**

Mesnevi 36

Mısra: 193

Kelime Tipi: **Deyim**

Enikonu: İyiden iyiyeye, iyice.

193. Kalup bu hayret içre öñü yañu

194. Gözine oldı gerdeklük karañu

öñünce:

1. **öñünce:**

Mesnevi 38

Mısra: 159

Huzurunda, önünden, öñü sıra.

159. Gider tâbüť öñünce zār ü mađmūm
160. Duĥān-ı āhdan tıtuť siyeh mūm

öp:

1. **öperti:** -er, -di

Mesnevi 12

Mısra: 128

Öpmek.

127. Ururdı geh yüzün anuñ yüzüne

128. Öperdi gāh sürerdi gözüne

2. **öper:** -er

Mesnevi 13

Mısra: 68

Öpmek.

67. Gümüş elden alup altun ayağın

68. Öper bezm ehli sākīnūñ yañađın

3. **öpüp:** -üp

Mesnevi 15

Mısra: 17

Sevgi, saygı, bağlılık belirtmek amacıyla dudaklarını değdirmek.

17. Öpüp yüz luť ile boynın kulađın

18. 'Ayān itdi āña ol 'ışk dağın

4. **öpüp:** -üp

Mesnevi 18

Mısra: 2

Sevgi, saygı, bağlılık belirtmek amacıyla dudaklarını değdirmek.

1. Çü Husrev nâme-yi Şîrîni gördi
2. Öpüp yüzine vü gözine sürdi

5. **öperdi:** -er, -di
Mesnevi 18
Mısra: 157
Öpmek.

157. Gümüş eller öperdi dir eger zûd
158. Şurâhî hâline olmışdı hoşnûd

6. **öperler:** -er, -ler
Mesnevi 18
Mısra: 176
Sevgi, saygı, bağlılık belirtmek amacıyla dudaklarını değdirmek.

175. Gidüp aralarından resm ü âyîn
176. Öperler birbirinûn dest ü pâyin

7. **öpüp:** -üp
Mesnevi 26
Mısra: 85
Öpmek.

85. Öpüp bir niçe kez pâ-yı semendin
86. Tütüp yüzine sürdi sine-bendin

8. **öper:** -er
Mesnevi 36
Mısra: 157
Öpmek.

157. Geh öper elde zülfi 'anberîn-fâm
158. Geh öper sîb-i gül-gün gâh bādâm

9. **öper:** -er
Mesnevi 36
Mısra: 158
Öpmek.

157. Geh öper elde zülfi 'anberîn-fâm
158. Geh öper sîb-i gül-gün gâh bādâm

10. **öpdi:** -di
Mesnevi 36
Mısra: 203
Öpmek.

203. Turup ayakdan öpdî ellerini
204. Kõkup şol deste deste güllerini

11. **öpdi:** -di
Mesnevi 36
Mısra: 206
Öpmek.

205. Ser-â-ser seyr kıldı hüsñ bağın
206. Geh emdi la'lin öpdî geh yañağın

öpd'iki:

1. **öpd'iki:**
Mesnevi 10
Mısra: 6
Öpdi, vezin nedeniyle öpd' biçiminde kullanılmıştır. Öpdü (iki yanağımı).

5. Kığırdı yanına ol gül budağın
6. Yepüp arkasın öpd'iki yanağın

öpüş:

1. **öpüşüp:** -üp
Mesnevi 36
Mısra: 230
Birbirini öpmek.

229. Şarâb-ı 'ışkıdan ol iki ser-hoş
230. Öpüşüp koçuşup oldu hem-âğüş

örnek:

1. **örnek:**
Mesnevi 27
Mısra: 224
Misal.

223. Eger 'âşık geçerseñ zâr ü mahzûn
224. Saña örnek yiter Ferhâd ü Mecnûn

ört:

1. **örtüp:** -üp
Mesnevi 24
Mısra: 47
Üzerini kapatmak II gizlemek.

47. Bisât-ı hâk ile örtüp tenini
48. Yaka idindi kûhuñ dâmenini

2. **örte:** -e
Mesnevi 40
Mısra: 42
Üzerini kapatmak II gizlemek.

41. Kâbûl olup kelâmum balsa kadri
42. Şu 'ür-ı şî'rüm örte nûr-ı bedri

ötür:

1. **ötürdün:** -dü, -ñ
Mesnevi 4
Mısra: 61
Alevlendirmek, ateşi hızlandırmak.

61. Uyarduñ şem 'i İslâmı ötürdün
62. Cihândan zulmet-i küfri götürdün

2. **oturmuşdum:** -miş, -du, -m
Mesnevi 5
Mısra: 2
Vücûdun belden yukarı kısmı dik duracak ve vücut ağırlığı kaba etler üzerine binecek şekilde bir yere yerleşmek, kuut etmek.

1. Meger günlerde bir gün rûz-ı pür-süz
2. Oturmuşdum garîb ü zâr u dil-süz

3. **oturdu:** -dı
Mesnevi 15
Mısra: 16
Oturmak, ikamet etmek, bulunmak.

15. Kığırdı dâyesini halvetine
16. Oturdu meskenet birle katına

4. **oturup:** -up
Mesnevi 15
Mısra: 205
Oturmak, bulunmak.

205. Oturup bir arada ay ile gün
206. Biri birine 'özü itdiler ol gün

5. **oturdılar:** -dı, -lar

Mesnevi 18

Mısra: 141

Oturmak, kurulmak.

141. Girüp oturdılar şâh ile Bânû
142. Gelüp karşıda Şîrîn çökdi zânû

6. **oturdı:** -dı

Mesnevi 21

Mısra: 39

Vücûdun belden yukarı kısmı dik duracak ve vücud ağırlığı kaba etler üzerine binecek şekilde bir yere yerleşmek, kuut etmek.

39. Şad[ı]r gösterdiler geçüp oturdı
40. Velî hayretten öz kendin yitürdi

7. **oturup:** -up

Mesnevi 26

Mısra: 13

Oturmak, bulunmak.

13. Oturup gönçelerle gül gibi şād
14. İderdi cām ü bādeyle dil- ābād

8. **oturdı:** -dı

Mesnevi 36

Mısra: 147

Oturmak, kurulmak.

147. Oturdı şâh elinde cām-ı Cemşîd
148. Kırân itdi şanasın mäh ü hürşîd

öyle:

1. **öyle:**

Mesnevi 15

Mısra: 33

"O biçimde, o tarzda" anlamında durum zarfı.

33. Buyur her ne dilerseñ öyle olsun
34. Murāduñ her neyise söyle olsun

2. **öyle:**

Mesnevi 34

Mısra: 50

Öyle, o şekilde.

49. Görürsin her nefes çün nūr-ı vuşlat
50. Niçün efgān idersin öyle kāt kāt

öz:

1. **özünü:** -(ü)ñ

Mesnevi 4

Mısra: 63

T. Kendi, şahsı, zati. Düşüben kâ-y-ı haṭā bāta özin hāk eyler Düşüben kâ-y-ı haṭā bāta özin hāk eyler.

63. Özün Yūsuf cihān zindān-ı dil-gīr
64. Dü 'ālem ḥālin itdüñ hūb ta 'bīr

2. **özine:** -i, -n, -e

Mesnevi 4

Mısra: 70

T. Kendi, şahsı, zati.

69. Şeb-i mi' rāc bu sehḥāre 'avret
70. Özine şol kadar virmişdi zīnet

3. **öz:**

Mesnevi 5

Mısra: 183

T. Kendi, şahsı, zati.

183. Bilüp öz kadrin ü ṭavrın şaşurmaz
184. Edebsüzlüğini ḥadden aşurmaz

4. **özine:** -i, -n, -e

Mesnevi 5

Mısra: 194

T. Kendi, şahsı, zati.

193. Sa'ādet āstānında mülāzım
194. Özine baḥt ü devlet farz lazım

5. **özi:** -i

Mesnevi 7

Mısra: 63

T. Kendi, şahsı, zati.

63. Özi sultāndı gerçi ṭarabnāk
64. Velî ferzend sevdāsında ḡamnāk

6. **özinde:** -i, -n, -de

Mesnevi 7

Mısra: 137

T. Kendi, şahsı, zati.

137. Kōnulmuşdı özinde her fazīlet
138. Şecā'at 'adl ü dād ile mürüvvet

7. **özi:** -i

Mesnevi 11

Mısra: 24

T. Kendi, şahsı, zati.

23. Ḥarīf-i ḥorde-bīn ü kār-dīde
24. Sözi maḡbül özi muḡbil güzīde

8. **özi:** -i

Mesnevi 11

Mısra: 121

T. Kendi, şahsı, zati.

121. Özi iḡlīm-i ḥüsnün pādşāhı
122. Aña ḥübān-ı 'ālem hep sipāhı

9. **özine:** -i, -n, -e

Mesnevi 12

Mısra: 102

T. Kendi, şahsı, zati.

101. Gehī boynına ṭomar idinürdi
102. Özine maḡrem ü yār idinürdi

10. **öz:**

Mesnevi 15

Mısra: 210

T. Kendi, şahsı, zati.

209. Gehī Şāvuruñ ol iḡlīme geştin
210. Gehī öz kendülemün ser-güzeştin

11. **özine:** -i, -n, -e
Mesnevi 16
Mısra: 138
T. Kendi, şahsı, zati.

137. Utan Haktan gel ey Haktan utanmaz
138. Özine zulm kılmaktan utanmaz

12. **özi:** -i
Mesnevi 21
Mısra: 12
Kendi, şahsı, zati.

11. Çe hân itmiş cihân mülkinde bünyâd
12. Özi âlemde meşhûr adı Ferhâd

13. **öz:**
Mesnevi 21
Mısra: 40
T. Kendi, şahsı, zati.

39. Şad[ı]r gösterdiler geçüp oturdı
40. Velî hayretten öz kendin yitürdü

14. **özüne:** -(ü)ñ, -e
Mesnevi 26
Mısra: 71
Kendi, şahsı, zati.

71. Zihî luţf u mürüvvet özüne ihsân
72. Ziyâret ide bir kulını sultân

15. **özi:** -i
Mesnevi 27

Mısra: 54
Kendi, kendisi.

53. Nice çarı hemân u 'cûbe-yi dehr
54. Özi ağı ağacından sözi zehr

16. **özünü:** -(ü)ñ
Mesnevi 28
Mısra: 87
T. Kendi, şahsı, zati.

87. Özüñ şayyâd bir şayd idi Ferhâd
88. Olur elbette şayduñ 'ömri ber-bâd

17. **özine:** -i, -n, -e
Mesnevi 36
Mısra: 109
T. Kendi, şahsı, zati.

109. Özine zîb çün her mâh-pâre
110. Meh-i nevden idinmiş güşvâre

18. **özine:** -i, -n, -e
Mesnevi 36
Mısra: 172
T. Kendi, şahsı, zati.

171. Bulur bir duhter-i şüh ü şeker-ğand
172. Melâhatde hemân özine mânend

19. **özünü:** -i, -nüñ
Mesnevi 37
Mısra: 130
T. Kendi, şahsı, zati.

129. Çeküp çâk itdi devlet nâmesini
130. Özinüñ öz sa'âdet namesini

20. **öz:**
Mesnevi 37
Mısra: 130
Bir şeyin temel ögesi, künh, zübde.
(GTS).

129. Çeküp çâk itdi devlet nâmesini
130. Özinüñ öz sa'âdet namesini

21. **özini:** -i, -n, -i
Mesnevi 37
Mısra: 150
T. Kendi, şahsı, zati.

149. Zihî dîvâne vü sersâm ü mecnûn
150. Özini kibr ucından itdi mağbûn

22. **özüne:** -(ü)ñ, -e
Mesnevi 38
Mısra: 234
T. Kendi, şahsı, zati.

233. Gel aç 'ibret gözün ey merd-i 'âkil
234. Özüne 'aql peykin reh-nümâ kıl

özen:

1. **özendi:** -di
Mesnevi 31
Mısra: 16
Arzulamak, heveslenmek.

15. Ğam-ı hicriyle idüp âh ü nâle
16. Özendi cân ü gönülden vişâle

özge:

1. **özge:**
Mesnevi 3
Mısra: 73
Başka.

73. Tapuñdan özge yokdur çün penâhum
74. Benüm kim yarlıgasun yâ günâhum

2. **özge:**
Mesnevi 12
Mısra: 60
Başka, bambaşka.

59. Bu ahvâli çü Şävür eyledi güş
60. Aña bir özge tedbîr eyledi hoş

3. **özge:**
Mesnevi 22
Mısra: 125
Başka, diğcr.

125. Hoş özge 'âlemi var idi anuñ

4. **özge:**
Mesnevi 23
Mısra: 38
Başka, diğcr.

37. Didi bilür misin dil-dâr kimdür
38. Eyitdi andan özge var kimdür

5. **özge:**

Mesnevi 23

Mısra: 85

Başka, farklı.

85. Demidür k'idesiz bir özge tedbir

86. Taşasız gerden-i Ferhâda zencîr

6. **özge:**

Mesnevi 24

Mısra: 218

Başka, farklı.

217. Egerçi bir degüldür la'ü hâre

218. Yarar her biri lîkin özge kâre

7. **özge:**

Mesnevi 24

Mısra: 242

Değişik, kendine has.

241. Didi kim pend ü nuşh olmaz buña bend

242. Çü pend-i 'ışkla itmiş özge peyvend

8. **özge:**

Mesnevi 25

Mısra: 51

Başka, diğer.

51. Elümden özge yok bir yâverüm âh

52. Hevâdârum hemân âh-ı şehergâh

9. **özge:**

Mesnevi 27

Mısra: 47

Başka, diğer.

47. Hiç aña bundan özge çâre olmaz

48. Çü ğayrı sözden ol âvâre olmaz

10. **özge:**

Mesnevi 33

Mısra: 122

Başka, diğer.

121. Ğam-ı yâr ile dil k'ola müşevveş

122. Bir özge yâr ile olmaz imiş hoş

11. **özge:**

Mesnevi 36

Mısra: 169

Başka, diğer.

169. Gerekdür kim idem bir özge tedbir

170. Güherle seng-i hâre olmaya bir

12. **özge:**

Mesnevi 36

Mısra: 235

Başka.

235. Olur mı bundan özge 'ayş ü 'işret

236. Kim ire birbirine iki hasret

13. **özge:**

Mesnevi 40

Mısra: 75

Başka, bambaşka.

75. Bu meydân özge meydândur gözün aç

76. Erenler pâyine dürr ü güher saç

özge 'âlem:

1. **özge 'âlem:**

Mesnevi 15

Mısra: 54

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Kendine has bir özellik, bir başkalık.

53. Ne zevrak bir kadırgaydı mu 'azzâm

54. Şanasın kim içi bir özge 'âlem

özi:

1. **özi:**

Mesnevi 12

Mısra: 93

Kendi; kendisi.

93. Özi naşın bilür ol serv-i âzâd

94. Diye bilmez ki âdem yâ perî-zâd

2. **özi:**

Mesnevi 19

Mısra: 87

Kendi, şahsı, zatı; kendisi.

87. Özi çün pāk- bāzū pāk-dāmān

88. N'ola ger pāk sözden olsa şādān

3. **özi:**

Mesnevi 22

Mısra: 119

Kendi, şahsı, zatı; kendisi.

119. Özi ğarîkdi deryâ-yı şafâya

120. Ne diyüp ne koyasın bilmez idi

özün katlı itmege:

1. **özün katlı itmege:-e**

Mesnevi 25

Mısra: 39

Kelime Tipi: **Deyim**

Kendini öldürmek(İntihar).

39. Özün katlı itmege ol zâr ü bî-tâb

40. Virürdi tîğ-i kûha giryeden âb

özün ölü bildi:

1. **özün ölü bildi:-di**

Mesnevi 15

Mısra: 91

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Kendini ölü saymak (İçinde bulunduğu zor koşullardan dolayı kurtuluş ümidinin olmadığına inanmak.).

91. Ölü bildi özün ol hür muṭlak

92. Kefen şan bādbān tābūt zevrak

özünde olıncağ:

1. **özünde olıncağ:-ıncağ**

Mesnevi 7

Mısra: 114

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

İnsanın yaratılıştan sahip getirdiği özellikleri ifade için kullanılan kalıptır.

113. Zekâ vü fiṭnat olıncağ özünde

114. Hâkîm olsa ne var hikmet sözünde

özinden uşandı:

1. **özinden uşandı: -dı**

Mesnevi 38

Mısra: 115

Kelime Tipi: **Deyim**

Canından usanmak: Çektiği sıkıntı yüzünden artık yaşamayı istemeyecek duruma gelmek.

115. Cihāndan bezdi uşandı özinden

116. Dür ü la' l ü güher çıktı gözinden

özini cümleden a' lā görürdi:

1. **özini cümleden a' lā görürdi: -(ü)r, -di**

Mesnevi 16

Mısra: 106

Kelime Tipi: **Deyim**

Kendini herkesten üstün görmek: Kendini beğenmek, büyüklük taslamak.

105. Çü var idi gurūr ü kibr ü kīni

106. Görürdi cümleden a' lā özini

özle:

1. **özlerdi: -r, -di**

Mesnevi 14

Mısra: 7

Arzulamak, hasret duymak.

7. Dil-i ğamġini özlerti şikārı

8. Temāşā kılmaġa Hürmüz ğırārı

2. **özledi: -di**

Mesnevi 34

Mısra: 148

Aramak, hasret duymak.

147. Şeker pālüdesin koyup o ğamġın

148. Hemān-dem özledi helvā-yı Şīrīn

özr:

1. **özr:**

Mesnevi 29

Mısra: 7

Yapılan bir kabahat ve kusur üzerine affını dilemek üzere gösterilen bahane veya sebep, mazeret.

7. Egerçi 'özr līkin ta 'ne-engīz

8. Be-ġāyet lutf illā ħahr-āmīz

özr itdiler:

1. **özr itdiler: -di, -ler**

Mesnevi 15

Mısra: 206

Kelime Tipi: **Deyim**

Bir özürü bulunduğunu söyleyerek yapılması kendisinden beklenen şeyden bağışlanmasını dilemek. II İşlediği bir suçtan ya da yaptığı bir yanlıştan dolayı bağışlanmasını istemek.

205. Oturup bir arada ay ile gün

206. Biri birine 'özr itdiler ol gün

özr-hāh:

1. **özr-hāhumdur: -(u)m, -dur**

Mesnevi 3

Mısra: 38

Özür dileyen, özür bildirerek af isteyen.

37. Günāh içinde gerçi nābe-dīdem

38. Velīkin 'özr-ġāhumdur dū dīdem

özün:

1. **özünfe: -e**

Mesnevi 10

Mısra: 67

Öz, kendi.

67. Degüldür saltnat bākī özüne

68. Güler devrān bir iki gün yüzüne

özünden ref' it:

1. **özünden ref' it:**

Mesnevi 38

Mısra: 254

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Kendinden uzaklaştırmak.

253. Götür ġaflet yuġusını gözünden

254. Hīcābī olmadın ref' it özünden

özürler kıldı:

1. **özürler kıldı: -dı**

Mesnevi 32

Mısra: 14

Kelime Tipi: **Deyim**

Özür dilemek : İşlediği bir suçtan ya da yaptığı bir yanlıştan dolayı bağışlanmasını dilemek.

13. Şeker tengini açup şehd-āmīz

14. 'Özürler kıldı ol şāha şeker-rīz

pā- drāz olursa:

1. **pā- drāz olursa:** -ur, -sa

Mesnevi 24

Mısra: 207

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Telli turna, flaman kuşu olmak II

Uzun ayaklı olma, haddini aşma.

207. Ne deñlü pā- drāz olursa harçeng

208. İdemez çeşme-i hurşide aheng

pādīşāhī:

1. **pādīşāhī:**

Mesnevi 11

Mısra: 126

Büyük hükümdar, sultan.

125. Hezārān gül-ruḥ anuñ lālesidür

126. O mülküñ pādīşāhī ḥālesidür

pādšā:

1. **pādšānuñ:** -nuñ

Mesnevi 30

Mısra: 66

Padişah, hükümdar.

65. Çıkarsa şāl cyninden gedānuñ

66. Düşer hem tācı başdan pādšānuñ

pādšāh:

1. **pādšāhī:** -ī

Mesnevi 11

Mısra: 121

Padişah, hükümdar.

121. Özi iklim-i ḥüsnüñ pādšāhī

122. Aña ḥübān-ı 'ālem hep sipāhī

2. **pādšāhī:** -ī

Mesnevi 18

Mısra: 96

Padişah, hükümdar.

95. Külāhın kej urınmış her sipāhī

96. Ne ispeh ḥüsn ilinüñ pādšāhī

3. **pādšāhum:** -(u)m

Mesnevi 26

Mısra: 132

Padişah, hükümdar (sevgili yerine).

131. Neden kim kılmayasın bendeñi yād

132. Elüñden pādšāhum dād feryād

4. **pādšāhī:** -ī

Mesnevi 34

Mısra: 137

Padişah, hükümdar II sevgili.

137. Benem her māhzūnuñ pādšāhī

138. Gözüñ cellād ü müjgānum sipāhī

5. **pādšāhī:** -ī

Mesnevi 37

Mısra: 99

Padişah, hükümdar.

99. Ḥudāvend ol cihānuñ pādšāhī

100. Kalan şehler hemān şetrenc şāhı

6. **pādšāhıdur:** -ı, -dur

Mesnevi 37

Mısra: 135

Padişah, hükümdar.

135. Ne mülküñ pādšāhıdur 'Arabda

136. Ne burcuñ mihr ü māhıdur nesebde

7. **pādšāhum:** -(u)m

Mesnevi 38

Mısra: 197

Padişah, hükümdar.

197. Sefer bī-vaḳt kılduñ pādšāhum

198. Toğayorken tolunduñ girü māhum

pādšāhā:

1. **pādšāha:**

Mesnevi 25

Mısra: 46

Ey padişah, hükümdar.

45. Gezerdi gice vādilerde tehnā

46. Dir idi Kirdgārā Pādšāhā

pādšāhī:

1. **pādšāhī:**

Mesnevi 12

Mısra: 107

Padişaha ait, padişah ile ilgili.

107. Ne şehrüñ pādšāhī şüretisin

108. Ne burcuñ mihr ü māhī hey'etisin

pādšāh-ı heft- kişver:

1. **pādšāh-ı heft- kişver:**

Mesnevi 5

Mısra: 63

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Yedi iklimin(memleket) padişahı.

63. Ne şeh kim pādšāh-ı heft- kişver

64. Sipih-i saltānaḳda mihr-i enver

pādşeh:

1. **pādşehlerde:** -ler, -de

Mesnevi 34

Mısra: 107

Padişah, sultan II Sevgili.

107. Yoğ imiş pādşehlerde vefā hıç

108. Olurlarmış sitemkār ir eger giç

pāk:

1. **pāk:**

Mesnevi 19

Mısra: 88

Mübarek, kusursuz, günahsız.

87. Özi çün pāk- bāzū pāk-dāmān

88. N'ola ger pāk sözden olsa şādān

pāk- bāzū:

1. **pāk- bāzū:**

Mesnevi 19

Mısra: 87

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Temiz pazılı.

87. Özi çün pāk- bāzū pāk-dāmān
88. N'ola ger pāk sözden olsa şādān

pāk eyle:

1. **pāk eyle:**
Mesnevi 6
Mısra: **53**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Temizlemek; arındırmak.

53. Hemîşe eyle şahñ ü şuffesin pāk
54. Aña yol bulmasun hiç hār ü hāşāk

pāk- menzil:

1. **pāk- menzil:**
Mesnevi 31
Mısra: **127**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Temiz mesafeli veya temiz konaklı.

127. Mübārek pāk- menzil emīn-āsā
128. Görinür her şecerden nār-ı Mūsā

pāk-dāmān:

1. **pāk-dāmān:**
Mesnevi 19
Mısra: **87**
Eteği temiz: Namuslu.

87. Özi çün pāk- bāzū pāk-dāmān
88. N'ola ger pāk sözden olsa şādān

pākīze:

1. **pākīze:**
Mesnevi 19
Mısra: **93**
Far. Pak, lâtif.

93. Bile pākīze duhterler yanınca
94. O mâhuñ ya'nî ahterler yanınca

pākīze-rāy u hüb-fiṭnat:

1. **pākīze-rāy u hüb-fiṭnat:**
Mesnevi 24
Mısra: **260**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
*Temiz düşünceli ve güzel yaratılışlı;
Fikri temiz ve tabiatı güzel.*

259. Turup yirinden ol dem küh-ı miḥnet
260. Dir ey pākīze-rāy u hüb-fiṭnat

pākīze-rāyān:

1. **pākīze-rāyān:**
Mesnevi 23
Mısra: **78**
Kusursuz, temiz, hâlis fikirliler.

77. Didi kim tañşurven size yārān
78. Nedür tedbîr ey pākīze-rāyān

pala:

1. **pala:-sı**
Mesnevi 37
Mısra: **28**
*Keçi kıldandan dokunmuş bir çeşit kaba
kilim, çuval.*

27. Zemīnün yaşıl atlasdan libāsi
28. Gidüp egninde qaldı çul palası

pā-māl:

1. **pā-māl:**
Mesnevi 32
Mısra: **79**
*Ayaklar altında kalmış, çiğnenmiş |
hakir düşürülmüş, perişan edilmiş.*

79. Gözüm bīmār ü zülfüm şanma pā-māl
80. Olur hışm eylessem cellād ü çengāl

pā-māl idem:

1. **pā-māl idem:-em**
Mesnevi 26
Mısra: **67**
Kelime Tipi: **Deyim**
*Ayak altında almak, çiğnemek (hor ve
hakir görmek bağlamında).*

67. İdem reyhān bāğ ü rāğı pā-māl
68. Bırağam vādiye ävāz-ı ḥalḥāl

pā-māl ider:

1. **pā-māl ider:-er**
Mesnevi 1
Mısra: **21**
Kelime Tipi: -
Ayaklar altına almak.

21. İder müşrikleri ol dem[de] pā-māl
22. Siyāsetgāh-ı kahrūñd'olsa çegāl

pā-māl itdüñ:

1. **pā-māl itdüñ:-dü, -ñ**
Mesnevi 18
Mısra: **77**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ayaklar altına almak.

77. Sen itdüñ ḥod beni derd ile pā-māl
78. İläcundan niçün eylersin ihmāl

pā-māl itme:

1. **pā-māl itme:-me**
Mesnevi 24
Mısra: **236**
Kelime Tipi: **Deyim**
Ayakaltı etmek.

235. Ayağa düşmüşün şāhā elin al
236. Götür toprağdan itme anı pā-māl

pā-māl kıla:

1. **pā-māl kıla:-a**
Mesnevi 30
Mısra: **28**
Kelime Tipi: **Deyim**
*Ayak altında bırakmak // Perişan
etmek.*

27. Anuñçün itmiş anı şāh irsāl
28. Kıla tā ben ğaribi guşşa pā-māl

pā-māl kılurlardı:

1. **pā-māl kılurlardı:-(u)r, -lar, -dı**
Mesnevi 13
Mısra: **54**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ayak altında kalmış, çiğnenmiş kıl-.

53. Terennümler idüp şevk ile kavvâl
54. Kılurlardı qarâr u şabri pâ-mâl

pâ-mâl olur:

1. **pâ-mâl olur:** *-(u)r*
Mesnevi 20
Mısra: 31
Kelime Tipi: **Deyim**
Ayaklar altında kalmak, çiğnenmek | yok olmak, ortadan kalkmak.

31. Hâzef gibi güher pâ-mâl olur mı
32. Meh-i nev kimseye halhâl olur mı

pâ-mâli oluruz:

1. **pâ-mâli oluruz:** *-(u)r, -uz*
Mesnevi 38
Mısra: 32
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ayağının altında çiğnenmek.

31. Bu vech ile kalursa hâli anuñ
32. Oluruz cümlemüz pâ-mâli anuñ

pâre pâre:

1. **pâre pâre:**
Mesnevi 23
Mısra: 150
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Parça parça.

149. Ciger tîğ-i kaderden yare yare
150. Yürek tîr-i kazâdan pâre pâre

2. **pâre pâre:**
Mesnevi 24
Mısra: 34
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Parça parça.

33. Ya destmüzd cün üstâda ol kân
34. Şunardı pâre pâre la 'l-i rahşân

3. **pâre pâre:**
Mesnevi 38
Mısra: 113
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Parça parça.

113. Rûhında zaħm-ı nâhun pâre pâre
114. Kamer üzere hilâl old' aşkâre

pâre pâre idem:

1. **pâre pâre idem:** *-em*
Mesnevi 9
Mısra: 24
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Parça parça etmek II paramparça etmek.

23. Didi dihkâna Hüsrev kim ne çâre
24. Aña kaldı kim idem pâre pâre

pâre pâre iderdi:

1. **pâre pâre iderdi:** *-er, -di*
Mesnevi 22
Mısra: 24
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Parça parça etmek II paramparça etmek.

23. Görüp derdini anuñ seng-i hâre
24. İderdi taş bağırın pâre pâre

pâre pâre kılsayduñ:

1. **pâre pâre kılsayduñ:** *-sa, -(y)du, -ñ*
Mesnevi 24
Mısra: 256
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Parça parça etmek.

255. N'olaydı zür-bâzuñ aşkâre
256. İdüp kılsayduñ anı pâre pâre

pâre pâre kılurdu:

1. **pâre pâre kılurdu:** *-(u)r, -dı*
Mesnevi 7
Mısra: 125
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Parça parça etmek.

125. Göz açdurmazdı hançer çekse câna
126. Amân virmezdi hergiz Erdevâna

pâre pâre k'olursın:

1. **pâre pâre k'olursın:** *-(u)r, -sın*
Mesnevi 23
Mısra: 61
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ki, vezin gereği k' biçiminde kullanılmıştır. Parça parça ki olmak: Parça parça olmak II Yok olmak, ölmek.

62. Eytidi ger kazâyise ne care
61. Didi bildüm k'olursın pâre pâre

pâre pâre olsa:

1. **pâre pâre olsa:** *-sa*
Mesnevi 37
Mısra: 178
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Parça parça olmak, parçalanmak.

177. İkinci nâme çak itd' aşkâre
178. 'Aceb mi olsa âhîr pâre pâre

pâre pâre olurdu:

1. **pâre pâre olurdu:** *-(u)r, -dı*
Mesnevi 25
Mısra: 14
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Parça parça olmak, parçalanmak.

13. Demürden bek yürekli seng-i hâre
14. Olurdu tişesinden pâre pâre

pâre pâre olursın:

1. **pâre pâre olursın:**
Mesnevi 23
Mısra: 61
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Parça parça olmak, parçalanmak.

62. Eytidi ger kazâyise ne care
61. Didi bildüm k'olursın pâre pâre

pârele:

1. **pârelelerdi:** *-r, -ler, -di*
Mesnevi 14
Mısra: 64
Parça parça etmek, parçalamak, paralamak.

63. Tıtuþ itler gâzâl-i nâzenîni
64. Diþ urup pârelerlerdi tenini

pas:

1. **pası: -ı**

Mesnevi 27

Mısra: 263

Pas (mec. Gönül kiri, gönül aynasının parlaklığını yok eden manevi pislik).

263. Yoğ idi çünkü mir'atında pası

264. N'ola ol 'âşik için tıtsa yası

pâs idüp:

1. **pâs idüp: -üp**

Mesnevi 38

Mısra: 139

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Küf, pas tutmak.

139. Gönül mir'atın idüp guşşadan pâs

140. Tıtaradı ol Hızır hatıçün İl yâs

pâsbân:

1. **pâsbânı: -ı**

Mesnevi 23

Mısra: 175

Nöbetçi, bekçi.

176. Başardım bağruma cânım gib'anı

175. Ne taş k'atardı baña pâsbânı

pây:

1. **pâyini: -i, -n, -ı**

Mesnevi 33

Mısra: 97

Far. Ayak, kadem.

97. Görüp hınâ ile pâyini gül-reng

98. Hasedden oldu kebkün ayağı leng

pây bassañi:

1. **pây bassañi: -sa, -ñ**

Mesnevi 38

Mısra: 271

Kelime Tipi: **Deyim**

Ayak basmak: Bir yere varmak.

271. Mesihâ gibi bassañ göklere pây

272. Yir altında tıtarısın 'âkıbet cây

pây- tâ -fark:

1. **pây- tâ -fark:**

Mesnevi 15

Mısra: 222

Kelime Tipi: **Deyim**

Baştan ayağa, tepeden tırnağa.

221. Gelüp bir cüst kâşid güyiyâ berķ

222. Dere ğark olmuş atı pây- tâ -fark

pâyân:

1. **pâyânı: -ı**

Mesnevi 13

Mısra: 26

Son bulma, nihayet, bitip tükenme.

25. Şehâ 'ışķ işinün uranı yokdur

26. Güneldüğün yolun pâyânı yokdur

pâyân bulunmaz:

1. **pâyân bulunmaz: -(i)n, -maz**

Mesnevi 3

Mısra: 116

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Son bulunmaz, sonuna erişilmez, ulaşılmaz.

115. Vücüd ile 'adem beyninde hayrân

116. Bulunmaz hayretüm bahrine pâyân

pâyân u nihâyet bulunmaz:

1. **pâyân u nihâyet bulunmaz: -maz**

Mesnevi 14

Mısra: 90

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Son ve nihayet mevcut olmak, bulunmak // Son ve nihayet arayarak bulunmak.

89. Nice şahrâ ki şahrâ-yı kıyâmet

90. Bulunmaz aña pâyân u nihâyet

pâyâna irer:

1. **pâyâna irer: -er**

Mesnevi 36

Mısra: 11

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Bitmek, nihayete ermek.

11. İrer pâyâna lâbüd her fisâne

12. Olur her derde elbette kerâne

pâye:

1. **pâyeñi: -ñ**

Mesnevi 4

Mısra: 89

Makam, rütbe, derece.

89. Yücedür 'arş-ı a'lâdan çü pâyeyñ

90. 'Aceb mi düşmese toprağa säyeyñ

pâye düşdüm:

1. **pâye düşdüm: -dü, -m**

Mesnevi 25

Mısra: 95

Kelime Tipi: **Deyim**

Ayağa düşmek: Değersizleşmek, itibarsızlaşmak.

95. Nigârüm zülfi gibi pâyeye düşdüm

96. Tağıtıdım 'aqlımı sevdâya düşdüm

pâye-i â'lâya:

1. **pâye-i â'lâya: -(y)a**

Mesnevi 10

Mısra: 25

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

En yüksek meritebe.

25. Çıkarma pâyeye-i â'lâya dünı

26. Gözet ayaklara düşmüş zebünı

2. **pâye-i â'lâya: -(y)a**

Mesnevi 10

Mısra: 25

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

En yüksek meritebe.

25. Çıkarma pâyeye-i â'lâya dünı

26. Gözet ayaklara düşmüş zebünı

pāye-i tahtuñdur:

1. **pāye-i tahtuñdur:** *-(u)ñ, -dur*
Mesnevi 4
Mısra: **14**
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Tahtın derecesi.

13. Le- 'amrük tãc u ħil'at saña levlãk
14. Eñ ednã pāye-i tahtuñdur eflak

2. **pāye-i tahtuñdur:** *-(u)ñ, -dur*
Mesnevi 4
Mısra: **14**
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Tahtın derecesi.

13. Le- 'amrük tãc u ħil'at saña levlãk
14. Eñ ednã pāye-i tahtuñdur eflak

pāy-i esbi:

1. **pāy-i esbi:** *-i*
Mesnevi 23
Mısra: **180**
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Atın ayağı.

179. Yire baş koyup itsem zâr ü nãliş
180. Olurdu pāy-i esbi girde bãliş

pāy-i ğayretüñ:

1. **pāy-i ğayretüñ:** *-(ü)ñ*
Mesnevi 5
Mısra: **26**

Kelime Tipi: Kalp İfade
Gayret ayağı.

25. Nedendür böyle dest-i kudretüñ teng
26. Meger kim oldu pāy-i ğayretüñ leng

pāy-i melãhdur:

1. **pāy-i melãhdur:** *-dur*
Mesnevi 5
Mısra: **170**
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Çekirgenin ayağı.

169. Süleymãn ħidmetine olsa destür
170. Hemãn pāy-i melãhdur tuħfe-i mür

pāy-i nehcire:

1. **pāy-i nehcire:** *-e*
Mesnevi 14
Mısra: **50**
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Avın (yaban keçisinin)ayağı.

49. Seg-i şayyãd dendãnmıdan ekşer
50. Batardı pāy-i nehcire dikenler

pā-yı semendın:

1. **pā-yı semendın:** *-ı, -n*
Mesnevi 26
Mısra: **85**
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Atının ayağı.

85. Öpüp bir niçe kez pā-yı semendın
86. Tutup yüzine sürdi sine-bendın

pāy-i serv:

1. **pāy-i serv:**
Mesnevi 18
Mısra: **35**
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Servinin ayağı.

35. Hevãdan pāy-i serv olmuş şikeste
36. Anuñçün tahta-yı yahı birle beste

pāyine dürr ü cevãhir dökerdi:

1. **pāyine dürr ü cevãhir dökerdi:** *-er, -di-i, -n, -e*
Mesnevi 15
Mısra: **64**
Kelime Tipi: **Deyim**

Ayağına inci ve cevher dökmek: İnci ve cevher gibi ahali tarafından kıymetli görülen, el üstünde tutulan nesnelere ayaklara, yerlere saçılması; bir yandan harcama yapan kişinin zenginliğinin, cömertliğinin, uğrunda harcama yapılan kişiye verilen değerinin; diğer yandan o kişinin değerinin elmas ve mücevherle kıyaslanmayacak derecede yüksek olduğunun göstergesidir.

63. Görüp deryã anı bir hoş misãfir
64. Dökerdi pāyine dürr ü cevãhir

pāyine düşmege:

1. **pāyine düşmege:** *-meg, -e*
Mesnevi 15
Mısra: **194**
Kelime Tipi: **Deyim**

(Sevgilinin) ayağına düşmek: Önünde eğilmek, alçalırcasına yalvarmak..

193. Çarãn kãlmadı şevk ile tũrdı
194. Şehũn pāyine düşmege yũgũrdı

pāyine düşüp:

1. **pāyine düşüp:** *-üp*
Mesnevi 14
Mısra: **81**
Kelime Tipi: **Deyim**
Ayağına düşmek II Bir şeyin değerini kaybetmesi; yalvarır hale gelmek.

81. Düşüp pāyine anuñ gıttı Pervız
82. Uzadı 'askerinden yıttı Pervız

pāy-mãlüñ oldum:

1. **pāy-mãlüñ oldum:** *-du, -m*
Mesnevi 32
Mısra: **120**
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Ayaklar altında ezilmek.

119. Ben o murgem görüp bir dãne ħãlüñ
120. Tũtuldum dãma oldum pāy-mãlüñ

pāy-tã-fark:

1. **pāy-tã-fark:**
Mesnevi 15
Mısra: **133**
Ayaktan başın tepesine kadar.

133. Bãkup Pervız şãha pāy-tã-fark
134. Taħayyũr baħrin' oldu ol gũher ğarķ

pāyūña yüz sürmekdi:

1. pāyūña yüz sürmekdi: *-di*
Mesnevi 17
Mısra: **63**
Kelime Tipi: **Deyim**
Sevgi ve saygısını göstermek.

63. Çe ger pāyūña yüz sürmekdi kārūm
64. Degül elde velikin ihtiyārum

peder sevki:

1. peder sevki:
Mesnevi 17
Mısra: **5**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Baba arzusu.

5. Peder sevki vü dil-dār iştiyākı
6. Ata ayrınlığı yār iştiyākı

pehlevān:

1. **pehlevānlar:** *-lar*
Mesnevi 16
Mısra: **43**
1. İri, bünyesi kavi, şeci adam. 2. Güreşçi, mesâri.

43. Girüp meydāna baş baş pehlevānlar
44. Kesildi başlar u döküldi qanlar

pehlūya çekerlerdi:

1. **pehlūya çekerlerdi:** *-er, -ler, -di*
Mesnevi 16
Mısra: **26**

Kelime Tipi: Kalıp İfade
Yanına çekmek.

25. Kılıc olmuştı yaluñ yüzlü maḥbūb
26. Çekerlerdi anı pehlūya key ḥūb

pejmürde kılup:

1. **pejmürde kılup:** *-up*
Mesnevi 28
Mısra: **44**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Soldurmak (rengini) II Dağınık, perişan etmek.

43. Y olup ber-bād idüp sünbüllerüñi
44. Kılup pejmürde taze güllerüñi

pejmürde olmaz:

1. **pejmürde olmaz:** *-maz*
Mesnevi 27
Mısra: **171**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Solmak, perişan olmak.

171. Ne sebzedür kim ol pejmürde olmaz
172. Ne zindedür ki āḥir mürde olmaz

pejmürde olur:

1. **pejmürde olur:** *-(u)r*
Mesnevi 27
Mısra: **214**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Solmak, perişan olmak.

213. Geçecek bir iki yıldan zemānuñ
214. Olur pejmürde taze gülsitānuñ

pejmürde-i 'ışk:

1. **pejmürde-i 'ışk:**
Mesnevi 15
Mısra: **151**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Aşkın solgunu, buruşuğu.

151. İki taze iki pejmürde-i 'ışk
152. İki zinde vü iki mürde-i 'ışk

peleng:

1. **pelengü:** *-üñ*
Mesnevi 14
Mısra: **61**
Kaplan.

61. Be-ğāyet ḥavfı var idi pelengüñ
62. Seg-i dīvāneves siñlerdi siñ siñ

peleng ü bir:

1. **peleng ü bir:**
Mesnevi 26
Mısra: **223**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kaplan ve tufan.

223. Dökerdi tağa yaşım ebr gibi
224. Geh aḥvālını eylerdi tefekkür

peleng-i nāzenimi:

1. **peleng-i nāzenimi:** *-i*
Mesnevi 14
Mısra: **33**

Kelime Tipi: Kalıp İfade
Cilveli II narin, ince yapılı kaplan.

33. Kara beñlü peleng-i nāzenimi
34. İderdi bī-ḡarār āhū-yı Çini

penāgāh:

1. **penāgāh:**
Mesnevi 15
Mısra: **220**
Sığınacak yer, sığınmak.

219. Muḡābil birbirine mihr ile maḥ
220. Tecellī 'ālemindeyken penāgāh

penāh:

1. **penāhum:** *-(u)m*
Mesnevi 3
Mısra: **73**
Sığınma, sığınacak yer.

73. Taḡaḡdan özge yoḡdur çün penāhum
74. Benüm kim yarlıḡasun yā günāhum

penbe:

1. **penbe:**
Mesnevi 4
Mısra: **39**
Pamuk.

39. Ne ḥātem penbe üzre müşk-i terdür
40. Yāḡud ebr-i sefid içre ḡamerdür

2. **penbeden:** *-den*
Mesnevi 11

Mısra: 77
Pamuk.

77. Eli bir deste güldür penbeden ak
78. Gül-i zanbağ gibi barmağ barmağ

3. **penbe:**
Mesnevi 22
Mısra: 50
Pamuk.

49. Ya zağm-ı sine-i şahırayı görmüş
50. Tabîb-i hâzık aña penbe urmuş

4. **penbede: -de**
Mesnevi 29
Mısra: 11
Pamuk.

11. Kınılmış penbede şan nâr-ı süzân
12. Görenlerün olur cânî fûrüzân

penbe der-güş itmiş:

1. **penbe der-güş itmiş: -miş**
Mesnevi 37
Mısra: 10
Kelime Tipi: **Deyim**
Kulağına pamuk tıkamak: Dinlemek istememek.

9. Ağaclar nâlesin kılmamağa güş
10. Bih itmiş bağlarda penbe der-güş

penbe-i berfi:

1. **penbe-i berfi: -i**
Mesnevi 18
Mısra: 32
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kar pamuğu.

31. Olup bi-hüş hallâh-ı zemâne
32. Tağıtımış penbe-i berfi cihâne

pençe açup:

1. **pençe açup: -up**
Mesnevi 25
Mısra: 7
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Pençe açmak: (yırtıcı hayvanların) Tırmaklarıyla saldırmak, vurmak.

7. Açup ol şâh-bâz-ı 'ışk pençe
8. İderdi Bîsütüna hoş şikence

pençe uram:

1. **pençe uram: -am**
Mesnevi 40
Mısra: 58
Kelime Tipi: **Deyim**
Pençe vurmak -El atmak- : Üzerinde çalışmaya başlamak (Bir konu üzerinde, hamse bağlamında).

57. Dağı baş egmeyem kimsese hîç ben
58. Uram pençe hemân-dem hamseye ben

pençe urup:

1. **pençe urup: -up**
Mesnevi 15

Mısra: 67
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Pençe vurtmak.

67. Urup lengerlerinden yire pençe
68. İderdi lücce-i bahre şikence

pençe-i şîr:

1. **pençe-i şîr:**
Mesnevi 30
Mısra: 40
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Aslan pençesi.

39. Degül lâ-büd tezerv ü kebbe şemşîr
40. Gazâl için ne lâzım pençe-i şîr

pend:

1. **pendi: -i**
Mesnevi 19
Mısra: 85
Nasihat, öğüt.

85. Nigârîn istimâ' idüp o pendi
86. Qabûl itdi ve gâyetde begendi

2. **pendi: -i**
Mesnevi 38
Mısra: 46
Nasihat, öğüt.

45. Şanup gerçek ol ebleh rîş -handi
46. Dil ü cândan qabûl itdi o pendi

pend ü nuşh:

1. **pend ü nuşh:**
Mesnevi 24
Mısra: 241
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Öğüt ve nasihat.

241. Didi kim pend ü nuşh olmaz buña bend
242. Çü pend-i 'ışkla itmiş özge peyvend

pend-i 'ışkla:

1. **pend-i 'ışkla: -la**
Mesnevi 24
Mısra: 242
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Aşk öğüdü.

241. Didi kim pend ü nuşh olmaz buña bend
242. Çü pend-i 'ışkla itmiş özge peyvend

pendi virdi:

1. **pendi virdi: -di**
Mesnevi 5
Mısra: 22
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Öğüt-nasihat vermek.

21. Görüp cân gerdeninde bunca bendi
22. Dil-i 'akl-ı mükemmel virdi pendi

per:

1. **per: -de**
Mesnevi 8
Mısra: 28
Kanat.

27. Dıraht-ı gülde berg-i taze vü ter
28. Biterdi şanki tütü- beççede per

2. **per:**
Mesnevi 15
Mısra: 25
Kanat.

25. İki yanında olmasa iki per
26. Kaçan pervâz iderdi her kebüter

per açup:

1. **per açup: -up**
Mesnevi 15
Mısra: 65
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kanatlanmak.

65. Periler gibi uçardı açup per
66. Yitemezdi aña bād u kebüter

per ü bāl açdum:

1. **per ü bāl açdum: -du, -m**
Mesnevi 1
Mısra: 94
Kelime Tipi: -
Kanat ve kol açmak.

93. Benem şol peşşe-i mecrüh ü pā-māl
94. Ki şahinem diyü açdum per ü bāl

per ü bāl açup:

1. **per ü bāl açup: -up**
Mesnevi 15
Mısra: 61

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kanat açmak, uçmak.

61. Hemân-dem açup ol keştî per ü bāl
62. Revân oldı deñiz yüzine fi'l-hāl

per ü bālütü:

1. **per ü bālütü: -(ü)ñ**
Mesnevi 5
Mısra: 28
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kanat ve kol.

27. Niçün pervâzdan bu resme turduñ
28. Meger kim per ü bālütü yile virdüñ

2. **per ü bālütü: -(ü)ñ**
Mesnevi 5
Mısra: 28
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kanat ve kol.

27. Niçün pervâzdan bu resme turduñ
28. Meger kim per ü bālütü yile virdüñ

perâkend'ol:

1. **perâkend'olan: -an**
Mesnevi 15
Mısra: 80
Perâkende, vezin nedeniyle perâkend'
biçiminde kullanılmıştır. perâkende olmak:
Dağılmak, darmadağın olmak.

79. Degül ebr-i sefid ol gün hüveydâ
80. Hevâ üzre perâkend'olan ammâ

perde:

1. **perdeyi: -(y)i**
Mesnevi 36
Mısra: 197
Perde; görüşü, ışığı engellemek, bir
şeyi gizlemek için pencereye veya bir
açıklığın önüne gerilen örtü.

197. Hemân dem perdeyi ref' itdi fi'l-hāl
198. Şehün her guşşasın def' itdi fi'l-hāl

2. **perde:**
Mesnevi 38
Mısra: 83
Hıcap, örtü, Hak ile kul arasındaki
engel.

83. Du 'āya perde yokdur gāh u bī-gāh
84. Huşüşā kim ola vaqt-i şehergāh

3. **perdenüñ: -nüñ**
Mesnevi 40
Mısra: 10
Görüşü, ışığı engellemek, bir şeyi
gizlemek için pencereye veya bir açıklığın
önüne gerilen örtü.

9. Kodum anda hezārān perde-i nūr
10. Ki her bir perdenüñ altında biñ hūr

perde-i nūr:

1. **perde-i nūr:**
Mesnevi 40
Mısra: 9

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Işık perdesi.

9. Kodum anda hezārān perde-i nūr
10. Ki her bir perdenüñ altında biñ hūr

pergāle pergāle olup:

1. **pergāle pergāle olup: -up**
Mesnevi 17
Mısra: 55
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Parça parça olmak.

55. Olup pergāle pergāle 'izārum
56. Yaşumdan lālezār oldı kenārum

pergār:

1. **pergār:**
Mesnevi 11
Mısra: 26
Far. Pergel denilen daire çizecek
maruf alet.

25. Cihānı geşt idüp olmış haber-dār
26. Tolaşmış niçe kerre hem-çü pergār

pergār ola:

1. **pergār ola: -a**
Mesnevi 33
Mısra: 140
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Pergel olmak.

139. Cihān deyrinde çokdur naqş-ı dīvār
140. Nuķuş oldur k'āna cān ola pergār

perhiz eyle:

1. **perhiz eyle:**

Mesnevi 38

Mısra: 79

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Mânen yasaklanan şeylerden kendini çekmek, uzak tutmak.

79. Hazer kıl bed-du'adan eyle perhiz

80. Yetişür yirde kıalmaz gic eger tiz

perî:

1. **perîler: -ler**

Mesnevi 15

Mısra: 65

Far. Cin taifésinin gayet güzel addolunan sınıf-ı mahsûsu. (Ekseriya mecazen insan güzellerinde kullanılır).

65. Perîler gibi uçardı açup per

66. Yitemezdi aña bād u kebüter

2. **perî:**

Mesnevi 26

Mısra: 164

Far. Cin taifésinin gayet güzel addolunan sınıf-ı mahsûsu. (Ekseriya mecazen insan güzellerinde kullanılır).

163. Didi yâ Rab hayâlüm mi ola bu

164. Perî mi ola yâ bu âdemî zâd

3. **perî:**

Mesnevi 32

Mısra: 25

Far. Cin taifésinin gayet güzel addolunan sınıf-ı mahsûsu. (Ekseriya mecazen insan güzellerinde kullanılır).

25. Getürdi ol perî şol deñlü ni'met

26. İdemez vaşf anı âdem ne minnet

4. **perî:**

Mesnevi 33

Mısra: 45

Peri II Güzeli, Sevgili.

45. Perî k'olmaya insâna mülâyim

46. Ne lâzım ağız egmek aña dâyim

perî-çehr:

1. **perî-çehr:**

Mesnevi 24

Mısra: 65

Peri yüzlü.

65. Siyeh zülfünsüz olur ey perî-çehr

66. Gözüme seyl- âteş rişte-i mihr

2. **perî-çehr:**

Mesnevi 26

Mısra: 95

Peri yüzlü.

95. Götürdüñ çin niķabuñ ey perî-çehr

96. Giceme şubh olduñ şubhuma mihr

3. **perî-çehr:**

Mesnevi 34

Mısra: 3

Peri yüzlü.

3. Çü şehden ayrı düşdi ol perî-çehr

4. Derünından 'alem çekd'âteş-i mihr

perî-peyker:

1. **perî-peyker:**

Mesnevi 28

Mısra: 45

Far. peri yüzlü, çok güzel; sevgili.

45. Degüldür ey perî-peyker sezâvâr

46. Benî-Âdem'çün olmak bu kadar zâr

2. **perî-peykerler: -ler**

Mesnevi 31

Mısra: 57

Peri yüzlü, peri gibi çok güzel yüzlü (kimse). II Sevgili.

57. Perî-peykerler olmuş başka alây

58. Kılıçlar ğamzeler kaş kirpik ok yay

perî-peykerler ü hürî-likâlar:

1. **perî-peykerler ü hürî-likâlar:**

Mesnevi 18

Mısra: 101

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Peri yüzlüler ve huri yüzlüler.

101. Perî-peykerler ü hürî-likâlar

102. Melekler gibi hûb ü dil-rübâlar

perî-peykerler ü hürî-nijâdî:

1. **perî-peykerler ü hürî-nijâdî: -ı**

Mesnevi 36

Mısra: 72

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Peri gibi güzel yüzlüler ve huri tabiatlı (lar).

71. Çıkarıdı bu nidâ ile münâdî

72. Perî-peykerler ü hürî-nijâdî

perî-rû:

1. **perî-rûlar: -lar**

Mesnevi 14

Mısra: 41

Peri yüzlü, peri gibi çok güzel yüzlü.

41. Perî-rûlar ki perrân itseler tîr

42. İderlerdi hezarân murĝı naķcîr

2. **perî-rû:**

Mesnevi 27

Mısra: 7

Peri yüzlü, peri gibi çok güzel yüzlü.

7. Bugün Ferhâda vardı ol perî-rû

8. İdüp taħsîn virdi zür-ı bázü

3. **perî-rû:**

Mesnevi 27

Mısra: 251

Peri yüzlü, peri gibi çok güzel yüzlü.

251. Tıutup bu resme mâtem ol perî-rû

252. Be- ğâyet ğuşşalandı çekdi kayĝu

4. **peri-rûlar:**-lar
Mesnevi 31
Mısra: 179
Peri yüzlü, peri gibi çok güzel yüzlü.

179. Peri-rûlar melek-hûlar tarabnâk
180. Tururlar hizmetinde çüst ü çâlâk

peri-ruh:

1. **peri-ruh:**
Mesnevi 11
Mısra: 43
Peri yanaklı.

43. Temâşâ itdüm anda bir peri-ruh
44. Meh-i ferhunde- fâl ü mihr-i ferruh

peri-rûlar:

1. **peri-rûlar:**
Mesnevi 18
Mısra: 145
*Peri yüzlü insan(oğlu) | güzellik
bağlamında peri gibi güzel yüzlüler,
güzelller.*

145. Peri-rûlar tutardı elde aqdâh
146. Virürdi bâde şu mânend-i mişbâh

peri-şân:

1. **peri-şân:**
Mesnevi 26
Mısra: 15
*Peri şöhretli // güzelliği peri kadar
gösterişli olan: Sevgili.*

15. Dıraht-ı serv üzre her peri-şân
16. Kılurdu sünbül-i Hindü perişân

perişân:

1. **perişân:**
Mesnevi 7
Mısra: 41
*Dağınık, karışık II kederli, üzgün,
darmadağın bir halde.*

41. Bulınmaz idi 'âlemde perişân
42. Hemîn bād-i şabâdan zülf-i hûbân

perişân- hâtır:

1. **perişân- hâtır:**
Mesnevi 5
Mısra: 3
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Düşünceli, dalgın.

3. Perişân- hâtır ü aşüfte-ahvâl
4. Nigün-ser - tâli' ü ber-geşte- iqbâl

2. **perişân- hâtır:**
Mesnevi 5
Mısra: 3
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Düşünceli, dalgın.

3. Perişân- hâtır ü aşüfte-ahvâl
4. Nigün-ser - tâli' ü ber-geşte- iqbâl

3. **perişân- hâtır:**
Mesnevi 5
Mısra: 3

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Düşünceli, dalgın.

3. Perişân- hâtır ü aşüfte-ahvâl
4. Nigün-ser - tâli' ü ber-geşte- iqbâl

perişân- hâtır ü aşüfte-ahvâl:

1. **perişân- hâtır ü aşüfte-ahvâl:**
Mesnevi 5
Mısra: 3
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Düşünceli, dalgın ve hâli perişân.

3. Perişân- hâtır ü aşüfte-ahvâl
4. Nigün-ser - tâli' ü ber-geşte- iqbâl

perişân itdi:

1. **perişân itdi:**-di
Mesnevi 38
Mısra: 100
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
*Dağıtmak, karmakarışık duruma
getirmek.*

99. Melik Husrev çün ol hür- i perişân
100. Siyeh kâküllerin itdi perişân

perişân itmiş:

1. **perişân itmiş:**-miş
Mesnevi 15
Mısra: 158
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
*Dağıtmak, karmakarışık duruma
getirmek.*

157. Birinün gülleri ser-sebz ü handân
158. Biri sünbüllerin itmiş perişân

perişân kılurdu:

1. **perişân kılurdu:**-(u)r, -dı
Mesnevi 26
Mısra: 16
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
*Perişan etmek, dağıtmak, karmakarışık
etmek (saç bağlamında).*

15. Dıraht-ı serv üzre her peri-şân
16. Kılurdu sünbül-i Hindü perişân

perişân olmasun:

1. **perişân olmasun:**-ma, -sun
Mesnevi 5
Mısra: 133
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Dağınık olmak.

133. Perişân olmasun 'âlemde cem'i
134. Uyansun saltanat bezminde şem'i

perişân olup:

1. **perişân olup:**-up
Mesnevi 19
Mısra: 5
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Üzölmek.

5. Olup Bânü bu işden key perişân
6. Olurdu baır nâm ü neng cüşân

2. **perîşân olup: -up**

Mesnevi 36

Mısra: 191

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Kederli, üzgün, darmadağın bir halde olmak.

191. Bu ma'nîden olup gâyet perîşân

192. İdüp bî-ihtiyâr âh oldı giryân

perivâr:

1. **perivâr:**

Mesnevi 12

Mısra: 22

(Fa.) *Peri gibi.*

21. Degüldür anı görmek serserî-kâr

22. Nihândur çeşm-i 'âlemden perivâr

perî-zâd:

1. **perî-zâd:**

Mesnevi 9

Mısra: 11

Peri gibi güzel.

11. İdince bu hâţâyı ol perî-zâd

12. Gelüp Pervîze dihkân itdi feryâd

2. **perî-zâd:**

Mesnevi 12

Mısra: 94

Peri çocuğu | peri gibi çok güzel (dîlber).

93. Özi nakşın bilür ol serv-i âzâd

94. Diye bilmez ki âdem yâ perî-zâd

3. **perî-zâd:**

Mesnevi 33

Mısra: 74

Periden doğmuş, peri gibi.

73. Çün itdi bâğbân ol servi âzâd

74. Feriştah yanına gitdi perî-zâd

perrân eylemişsiz:

1. **perrân eylemişsiz: -miş, -siz**

Mesnevi 30

Mısra: 17

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Uçurmak, göndermek.

17. Bu yaña anı perrân eylemişsiz

18. Keremler idüp ihsân eylemişsiz

perrân itdi:

1. **perrân itdi: -di**

Mesnevi 37

Mısra: 166

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Uçurmak.

165. Hemân-dem germ olup ol şem'-i îmân

166. Du'â pervânesini itdi perrân

perrân itseler:

1. **perrân itseler: -se, -ler**

Mesnevi 14

Mısra: 41

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Uçur-(ok atmak bağlamında).

41. Perî-rûlar ki perrân itseler tûr

42. İderlerdi hezarân murğı naçcîr

perr-i hümâ ola:

1. **perr-i hümâ ola: -a**

Mesnevi 1

Mısra: 97

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Devlet kuşunun(mec. saadet) kanadı olmak.

97. Meger perr-i hümâ ola kanadum

98. Ki şeh-bâz-ı hevâyî ola adum

pertâb eyler:

1. **pertâb eyler: -r**

Mesnevi 30

Mısra: 45

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Atmak, bırakmak.

45. Kim eyler üd ü şandal oda pertâb

46. Kim esbâbın yumağa germ ola âb

pertâb olundi:

1. **pertâb olundi: -dı**

Mesnevi 23

Mısra: 120

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Atılmak (kuyuya).

119. Olundi 'âşık-ı dil-rîş ü bî-tâb

120. Çeh-i Ken'âna Yûsuf gibi pertâb

pertev:

1. **pertev:**

Mesnevi 36

Mısra: 80

Işık.

79. Serâyından çıkarurlar o hûrı

80. Şalar âfâka pertev yüzi nûrı

2. **pertev:**

Mesnevi 36

Mısra: 144

Işık, parlaklık.

143. Çü gerdek hânesine girdi Hüsrev

144. Görür şalmış aña bir mâh pertev

pervâ:

1. **pervâ:**

Mesnevi 23

Mısra: 58

Far. Korku, ihtiraz.

57. Didi anuñ raqîbinden şakın hâ

58. Eyitd' 'âşika sengden ne pervâ

2. **pervâ:**

Mesnevi 34

Mısra: 55

Far. Korku, ihtiraz.

55. Çü bîm-i hicrden yok sende pervâ

56. Vişâl ehlisin itme quru da'vâ

pervâne:

1. **pervanelerdür:** -ler, -dür

Mesnevi 11

Mısra: 62

Geceleri mum lamba vb. ışık kaynaklarına yaklaşarak çevresinde sürekli uçan kanatlı küçük bir böcek, gece kelebeği. Edebiyatımızda sevdiğine kavuşmak için çırpınan âşığı temsil eder; ışık da bir tanrısal ışık sayılan aşkın timsalidir.

61. 'İzârındaki hâli dânelerdür

62. Cemâli şem'ine pervanelerdür

2. **pervâne:**

Mesnevi 14

Mısra: 46

Kelebek (geceleyin ışığın/mumun etrafında dönmesi yönüyle).

45. Şehûn hüd bezm-i şayda nâveki şem'

46. Vuğuş olmuşdu pervâne gibi cem'

3. **pervâne:**

Mesnevi 20

Mısra: 29

Kelebek (geceleyin ışığın/mumun etrafında dönmesi bağlamında) | 'âşık (Sevgili'nin etrafında firdönmek ve Sevgili'yi canından geçecek kadar çok sevmek bağlamında).

30. Çerâğ-ı mihr ü mâha yana miskîn

29. İrer m'ol kadre hiç pervâne miskîn

4. **pervaneler:** -ler

Mesnevi 24

Mısra: 98

İşığın özellikle mum ışığının etrafında dönmeyi seven gece kelebeği II âşık.

97. Sehergeh şem'-i zerîm kim uyandı

98. Gümüş pervaneler hep oda yandı

5. **pervânenen:** -den

Mesnevi 24

Mısra: 196

Geceleri mum lamba vb. ışık kaynaklarına yaklaşarak çevresinde sürekli uçan kanatlı küçük bir böcek, gece kelebeği. Edebiyatımızda sevdiğine kavuşmak için çırpınan âşığı temsil eder; ışık da bir tanrısal ışık sayılan aşkın timsalidir.

195. 'Acab kıandan çekeydün bunca ğuşşa

196. Eger pervânenen alsañdı hişşe

6. **pervâne:**

Mesnevi 28

Mısra: 50

Kelebek (geceleyin ışığın/mumun etrafında dönmesi bağlamında) | 'âşık (Sevgili'nin etrafında firdönmek ve Sevgili'yi canından geçecek kadar çok sevmek bağlamında).

49. Getürme anuñ için 'aynuña dem'

50. Saña pervâne eksik olmaz ey şem'

7. **pervâne:**

Mesnevi 36

Mısra: 130

İşığın etrafında dönmeyi seven gece kelebeği; âşık.

129. Kara beñler koyup ruhsâr-ı ale

130. İderler şem'e pervâne havâle

8. **pervânesini:** -si, -n, -i

Mesnevi 37

Mısra: 166

Geceleri mum lamba vb. ışık kaynaklarına yaklaşarak çevresinde sürekli uçan kanatlı küçük bir böcek, gece kelebeği. Edebiyatımızda sevdiğine kavuşmak için çırpınan âşığı temsil eder; ışık da bir tanrısal ışık sayılan aşkın timsalidir.

165. Hemân-dem germ olup ol şem'-i imân

166. Du 'â pervânesini itdi perrân

9. **pervânedür:** -dür

Mesnevi 38

Mısra: 232

İşığın etrafında dönmeyi seven gece kelebeği; âşık.

231. 'Acab mi olsalar bir hânede cem'

232. Biri pervânedür anuñ biri şem'

pervâne-i encüm:

1. **pervâne-i encüm:**

Mesnevi 18

Mısra: 42

*Kelime Tipi: Kalıp İfade
Yıldızların etrafında dönen küçük kelebek.*

41. Çerâğ-ı bezm-i eflâk oldı mürde

42. Kâmu pervâne-i encüm füsürde

pervâne-i 'ışk:

1. **pervâne-i 'ışk:**

Mesnevi 15

Mısra: 149

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Aşk kelebeği.

149. İki şem'ü iki pervâne-i 'ışk

150. İki 'âkil iki divâne-i 'ışk

pervâz:

1. **pervâzdan:** -dan

Mesnevi 5

Mısra: 27

. Uçma, tayeran, havaya ağma.

27. Niçün pervâzdan bu resme turduñ

28. Meger kim per ü bâlûñ yile virdüñ

pervâz iderdi:

1. **pervâz iderdi:** -er, -di

Mesnevi 15

Mısra: 26

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Uçmak.

25. İki yanında olmasa iki per

26. Kaçan pervâz iderdi her kebüter

2. **pervâz iderdi:** -er, -di

Mesnevi 18

Mısra: 156

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Uçmak.

155. İşitdükde muğannilerden avâz
156. İderdi cismden cân murğı pervâz

pervâz idüp:

1. **pervâz idüp: -üp**
Mesnevi 19
Mısra: 107
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Uçmak.

107. Hümâ gibi idüp a'lâya pervâz
108. Kılurlar şâh-bâza 'işve vü nâz

2. **pervâz idüp: -üp**
Mesnevi 36
Mısra: 7
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Uçmak.

7. Şifâhândan idüp Pervîze pervâz
8. Gerü uçduğı yire kond'o şeh-bâz

pervâz k'ide:

1. **pervâz k'ide: -e**
Mesnevi 18
Mısra: 14
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Pervaz ki id- :Pervaz etmek-Uçmak.

13. Didi Şävüra kim ey mahrem-i râz
14. Diler cânım k'ide cânâne pervâz

pervâz kıldı:

1. **pervâz kıldı: -dı**
Mesnevi 27
Mısra: 156
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Uçmak.

155. Açup nihlet perr ü bâlin o şeh-bâz
156. Bu hâkî dâmgchden kıldı pervâz

pervâz urduñ:

1. **pervâz urduñ: -du, -ñ**
Mesnevi 40
Mısra: 88
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Uçmak, aşık atmak, yarışmak.

87. Hezârân âferin ey bâz-ı ser-bâz
88. Kim urduñ bu hevâda böyle pervâz

pervâz urup:

1. **pervâz urup: -up**
Mesnevi 17
Mısra: 91
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Uçmak, aşık atmak, yarışmak.

91. Urup şeh-bâzveş pervâz açup bâl
92. İrişdi dergeh-i Pervîze der-ğâl

pervarde:

1. **pervarde:**
Mesnevi 27
Mısra: 127
Beslenmiş, büyütülmüş, terbiye edilmiş.

127. Kanı ol nâz ile perverde dil-dâr
128. Gıdâ itdi zemîne çerğ-i ğaddâr

pervergârâ:

1. **pervergârâ:**
Mesnevi 14
Mısra: 109
Ey besleyici, terbiye edici, rızıklandırıcı : Allah.

109. Hâkimâ Qâdirâ Pervergârâ
110. Qatunâ cümle sırrum âşkârâ

2. **pervergârâ:**
Mesnevi 39
Mısra: 1
Ey besleyici, terbiye edici, rızıklandırıcı : Allah.

1. İlahâ Qâdirâ Pervergârâ
2. Hüdâvendâ Rağimâ Kirdgârâ

pervîn:

1. **pervîn:**
Mesnevi 36
Mısra: 84
Ülker yıldızı.

83. O dil-berler içinde yâr-ı Şirîn
84. Meh-i tâbândı ğayrîsi Pervîn

pervîz:

1. **pervîz:**
Mesnevi 7
Mısra: 139

Hürmüz'ün oğlu İran hükümdarının Husrev'in lakabı II İkbâl ve izzet sahibi, galip.

139. Olurdu gün gibi pür-şevk Pervîz
140. Kamer -behcetler içre 'işret-engîz

2. **pervîze: -e**
Mesnevi 9
Mısra: 12
Hürmüz'ün oğlu İran hükümdarının Husrev'in lakabı II İkbâl ve izzet sahibi, galip.

11. İdince bu hatâyı ol perî-zâd
12. Gelüp Pervîze dihkân itdi feryâd

3. **pervîz:**
Mesnevi 11
Mısra: 35
Hürmüz'ün oğlu İran hükümdarının Husrev'in lakabı II İkbâl ve izzet sahibi, galip.

35. Pes ol dem emr idüp Şävüra Pervîz
36. Didi bir kışsa nakl it behcet-engîz

4. **pervîz:**
Mesnevi 11
Mısra: 149
Hürmüz'ün oğlu İran hükümdarının Husrev'in lakabı II İkbâl ve izzet sahibi, galip.

149. Dönüp bu hâl ile Şävüra Pervîz
150. Didi ey hîle-cüy ü fitne-engîz

5. **pervizüü:** -üü

Mesnevi 12

Mısra: 7

*Hürmüz'ün oğlu İran hükümdarının
Husrev'in lakabı II İkbāl ve izzet sahibi,
galip.*

7. Düşüp giderdi Pervizün ğamına

8. İrişdi bir ki günden ol zemîne

6. **pervizi:** -i

Mesnevi 12

Mısra: 86

*Hürmüz'ün oğlu İran hükümdarının
Husrev'in lakabı II İkbāl ve izzet sahibi,
galip.*

85. Taşavvurdan yazup bir naqş-ı rengîn

86. Alup gitdi k'ide Pervizi teskîn

7. **perviz:**

Mesnevi 13

Mısra: 43

*Hürmüz'ün oğlu İran hükümdarının
Husrev'in lakabı II İkbāl ve izzet sahibi,
galip.*

43. İdüp Perviz ol naqşı kenāre

44. İderdi ğāh ğāh aña nezāre

8. **perviz:**

Mesnevi 13

Mısra: 57

Hürmüz'ün oğlu İran hükümdarının

*Husrev'in lakabı II İkbāl ve izzet sahibi,
galip.*

57. Olup ol şürete Perviz hayrān

58. Ne içer bilmez idi mey mi yā qan

9. **perviz:**

Mesnevi 14

Mısra: 13

*Hürmüz'ün oğlu İran hükümdarının
Husrev'in lakabı II İkbāl ve izzet sahibi,
galip.*

13. Turup bir şubh-dem şeh-zāde Perviz

14. Başında tāt-ı zer altında Şebdiz

10. **perviz:**

Mesnevi 14

Mısra: 81

*Hürmüz'ün oğlu İran hükümdarının
Husrev'in lakabı II İkbāl ve izzet sahibi,
galip.*

81. Düşüp pāyine anuñ gitdi Perviz

82. Uzadı 'askerinden yitdi Perviz

11. **perviz:**

Mesnevi 14

Mısra: 82

*Hürmüz'ün oğlu İran hükümdarının
Husrev'in lakabı II İkbāl ve izzet sahibi,
galip.*

81. Düşüp pāyine anuñ gitdi Perviz

82. Uzadı 'askerinden yitdi Perviz

12. **perviz:**

Mesnevi 14

Mısra: 103

*Hürmüz'ün oğlu İran hükümdarının
Husrev'in lakabı II İkbāl ve izzet sahibi,
galip.*

103. O bezm-i pür- şüküh içinde Perviz

104. Zebün olmuşdı ki emişdi Şebdiz

13. **perviz:**

Mesnevi 15

Mısra: 133

*Hürmüz'ün oğlu İran hükümdarının
Husrev'in lakabı II İkbāl ve izzet sahibi,
galip.*

133. Baqup Perviz şāha pāy-tā-farq

134. Taḥayyür bahrin' oldı ol güher ğarq

14. **perviz:**

Mesnevi 15

Mısra: 137

*Hürmüz'ün oğlu İran hükümdarının
Husrev'in lakabı II İkbāl ve izzet sahibi,
galip.*

137. Olinca ḥvābdan Perviz bīdār

138. Görür bir gül-'izār ü serv-reftār

15. **pervize:** -e

Mesnevi 15

Mısra: 225

*Hürmüz'ün oğlu İran hükümdarının
Husrev'in lakabı II İkbāl ve izzet sahibi,
galip.*

225. Didi Pervize k'ey ğamgîn ü nā-şād

226. Atañuñ aldı 'ömri ḥurmenin bād

16. **perviz:**

Mesnevi 16

Mısra: 5

*Hürmüz'ün oğlu İran hükümdarının
Husrev'in lakabı II İkbāl ve izzet sahibi,
galip.*

5. Turup ol şubh-dem ḥısm ile Perviz

6. Medāyinden yaña 'azm eyledi tiz

17. **pervize:** -e

Mesnevi 17

Mısra: 38

*Hürmüz'ün oğlu İran hükümdarının
Husrev'in lakabı II İkbāl ve izzet sahibi,
galip.*

37. Cihāndan gitdiyise Hürmüz-i şāh

38. Anuñ Pervize vırsün 'ömrin Allāh

18. **perviz:**

Mesnevi 18

Mısra: 81

*Hürmüz'ün oğlu İran hükümdarının
Husrev'in lakabı II İkbāl ve izzet sahibi,
galip.*

81. Pes emr itdi emir-āḥūra Perviz

82. Ki zerrin zin ile zeyn ola Şebdiz

19. **perviz:**

Mesnevi 18

Mısra: 113

*Hürmüz'ün oğlu İran hükümdarının
Husrev'in lakabı II İkbāl ve izzet sahibi,
galip.*

113. Çü vardı hıttā-yı Derbende Pervîz
114. Mehîñ Bânüya irdi ol haber tîz

20. **pervîzden: -den**

Mesnevi 19
Mısra: 55

*Hürmüz'ün oğlu İran hükümdarının
Husrev'in lakabı II İkbāl ve izzet sahibi,
galip.*

55. Bizüm Pervîzden noğşānumuz yok
56. Ona fermān-ber olur cānumuz yok

21. **pervîz:**

Mesnevi 19
Mısra: 137

*Hürmüz'ün oğlu İran hükümdarının
Husrev'in lakabı II İkbāl ve izzet sahibi,
galip.*

137. Bu veche zārılıklar k'itdi Pervîz
138. Didi luğf ile Şîrîñ-i şeker-rîz

22. **pervîze: -e**

Mesnevi 23
Mısra: 11

*Hürmüz'ün oğlu İran hükümdarının
Husrev'in lakabı II İkbāl ve izzet sahibi,
galip.*

11. Gelüp Pervîze didiler ki ey şāh
12. Niçün olmayasın bu işden āgāh

23. **pervîz:**

Mesnevi 23
Mısra: 69

*Hürmüz'ün oğlu İran hükümdarının
Husrev'in lakabı II İkbāl ve izzet sahibi,
galip.*

69. Ne söz kim tanz ile söylerdi Pervîz
70. Virürd' aña cevāb-ı hikmet-āmîz

24. **pervîze: -e**

Mesnevi 24
Mısra: 119

*Hürmüz'ün oğlu İran hükümdarının
Husrev'in lakabı II İkbāl ve izzet sahibi,
galip.*

119. Didi Pervîze Şîrîñ k'ey ser-efrāz
120. Açıldı 'āleme gencîne-i rāz

25. **pervîz:**

Mesnevi 24
Mısra: 163

*Hürmüz'ün oğlu İran hükümdarının
Husrev'in lakabı II İkbāl ve izzet sahibi,
galip.*

163. Çü Şāvürüñ sözün güş itdi Pervîz
164. Getürdi küh-ken-i bî-çāreyi tîz

26. **pervîze: -e**

Mesnevi 24
Mısra: 211

Hürmüz'ün oğlu İran hükümdarının

*Husrev'in lakabı II İkbāl ve izzet sahibi,
galip.*

211. Dönüp Pervîze ol ğamgîn ü dil-teng
212. Dir ey tezyîn-i tāk ü zîb-i evreng

27. **pervîz:**

Mesnevi 24
Mısra: 250

*Hürmüz'ün oğlu İran hükümdarının
Husrev'in lakabı II İkbāl ve izzet sahibi,
galip.*

249. Giderdi dürc-i la 'lin қа 'lini tîz
250. Hemān-dem gevher-efşān oldı Pervîz

28. **pervîz:**

Mesnevi 24
Mısra: 289

*Hürmüz'ün oğlu İran hükümdarının
Husrev'in lakabı II İkbāl ve izzet sahibi,
galip.*

289. Hîlāf itdüğü için 'ahde Pervîz
290. Bir oğlu koydı dökdi kanını tîz

29. **pervîz:**

Mesnevi 26
Mısra: 151

*Hürmüz'ün oğlu İran hükümdarının
Husrev'in lakabı II İkbāl ve izzet sahibi,
galip.*

152. Benüm yolumda çekdüñ çok belā sen
151. Hemān şol şart k'itdi saña Pervîz

30. **pervîz:**

Mesnevi 26
Mısra: 204

*Hürmüz'ün oğlu İran hükümdarının
Husrev'in lakabı II İkbāl ve izzet sahibi,
galip.*

203. Belā-yı cāvidān-ı fırkat ile

204. 'Aceb 'ahde vefā ide mi Pervîz

31. **pervîze: -e**

Mesnevi 27
Mısra: 6

*Hürmüz'ün oğlu İran hükümdarının
Husrev'in lakabı II İkbāl ve izzet sahibi,
galip.*

5. Ne yüzden toğdı māk-ı çār-deh- sāl

6. Didi ğammāzlar Pervîze der-ğāl

32. **pervîz:**

Mesnevi 27
Mısra: 37

*Hürmüz'ün oğlu İran hükümdarının
Husrev'in lakabı II İkbāl ve izzet sahibi,
galip.*

37. Didi Pervîz şāhuñ bir nedîmi

38. Ezelden hem-demi yār-ı kādîmi

33. **pervîz:**

Mesnevi 27
Mısra: 51

*Hürmüz'ün oğlu İran hükümdarının
Husrev'in lakabı II İkbāl ve izzet sahibi,
galip.*

51. Olur Pervîz râzî ol rumûza
52. Bulurlar memleketde bir 'acûze

34. **pervîze:-e**

Mesnevi 28

Mısra: 11

*Hürmüz'ün oğlu İran hükümdarının
Husrev'in lakabı II İkbâl ve izzet sahibi,
galip.*

11. Didi Pervîze bir ğammâz ey şâh
12. Nigârînüñ ol aĥvâlınden âġâh

35. **pervîze:**

Mesnevi 28

Mısra: 19

*Hürmüz'ün oğlu İran hükümdarının
Husrev'in lakabı II İkbâl ve izzet sahibi,
galip.*

19. İşidüp anı ġamġin oldı Pervîz
20. Çaġırdı ġatına bir kâtibi tîz

36. **pervîze:**

Mesnevi 28

Mısra: 95

*Hürmüz'ün oğlu İran hükümdarının
Husrev'in lakabı II İkbâl ve izzet sahibi,
galip.*

95. Alup Pervîz aña urdı nişâni
96. Şeker kaġıdı gibi dürdi anı

37. **pervîze:**

Mesnevi 30

Mısra: 76

*Hürmüz'ün oğlu İran hükümdarının
Husrev'in lakabı II İkbâl ve izzet sahibi,
galip.*

75. Vîrüp bir ġâşide didi ki fi'l-hâl

76. Bunı Pervîz şâha eyle tîşâl

38. **pervîze:**

Mesnevi 31

Mısra: 11

*Hürmüz'ün oğlu İran hükümdarının
Husrev'in lakabı II İkbâl ve izzet sahibi,
galip.*

11. Okıyup anı Pervîz itdi feryâd
12. ġadîmî düstluġ ġaġġın idüp yâd

39. **pervîze:**

Mesnevi 31

Mısra: 39

*Hürmüz'ün oğlu İran hükümdarının
Husrev'in lakabı II İkbâl ve izzet sahibi,
galip.*

39. Medâyinden bu faşl içinde Pervîz

40. Çıġup Ermen zemîne eyledi ġîz

40. **pervîze:**

Mesnevi 31

Mısra: 177

*Hürmüz'ün oğlu İran hükümdarının
Husrev'in lakabı II İkbâl ve izzet sahibi,
galip.*

177. Hezarân luġf ile Pervîz şâhı

178. O ġaşra kondururlar tîz şâhı

41. **pervîze:**

Mesnevi 32

Mısra: 22

*Hürmüz'ün oğlu İran hükümdarının
Husrev'in lakabı II İkbâl ve izzet sahibi,
galip.*

21. Zihî iġbâl ü baġt-ı devlet-engîz

22. K'ola ġaşrumda miġmân şâh Pervîz

42. **pervîze:-e**

Mesnevi 32

Mısra: 37

*Hürmüz'ün oğlu İran hükümdarının
Husrev'in lakabı II İkbâl ve izzet sahibi,
galip.*

37. Didi Pervîze Şîrîn ey civân-baġt

38. Kevâkib saña merkep âsmân taġt

43. **pervîze:**

Mesnevi 33

Mısra: 59

*Hürmüz'ün oğlu İran hükümdarının
Husrev'in lakabı II İkbâl ve izzet sahibi,
galip.*

59. Anuñ evşâfin işitmişdi Pervîz

60. Hemân andan yaña azm eyledi tîz

44. **pervîze:-e**

Mesnevi 33

Mısra: 107

Hürmüz'ün oğlu İran hükümdarının

*Husrev'in lakabı II İkbâl ve izzet sahibi,
galip.*

107. İrüp Pervîze acı üzre acı

108. Şekerden münġarif oldı mizacı

45. **pervîze:**

Mesnevi 33

Mısra: 114

*Hürmüz'ün oğlu İran hükümdarının
Husrev'in lakabı II İkbâl ve izzet sahibi,
galip.*

113. Leb-i şeker -şiken birle güher-rîz

114. Olup mahremlerine didi Pervîz

46. **pervîze:**

Mesnevi 33

Mısra: 154

*Hürmüz'ün oğlu İran hükümdarının
Husrev'in lakabı II İkbâl ve izzet sahibi,
galip.*

153. Şaçı Şîrînüñ olmasa dil-âvîz

154. ġaçan dutsaġ olaydı anda Pervîz

47. **pervîze:**

Mesnevi 34

Mısra: 17

*Hürmüz'ün oğlu İran hükümdarının
Husrev'in lakabı II İkbâl ve izzet sahibi,
galip.*

17. İdüp Pervîz şâhuñ 'ârızın yâd

18. Semenler görse iderd'âh u feryâd

48. **pervîz:**

Mesnevi 34

Mısra: 103

*Hürmüz'ün oğlu İran hükümdarının
Husrev'in lakabı II İkbâl ve izzet sahibi,
galip.*

103. Yeni ma' şûka tutuldıysa Pervîz

104. Revâ mı giçe köhne düstdan tîz

49. **pervîze:-e**

Mesnevi 36

Mısra: 7

*Hürmüz'ün oğlu İran hükümdarının
Husrev'in lakabı II İkbâl ve izzet sahibi,
galip.*

7. Şîfâhândan idüp Pervîze pervâz

8. Gerü uçduğı yire kônd'o şeh-bâz

50. **pervîz:**

Mesnevi 36

Mısra: 54

*Hürmüz'ün oğlu İran hükümdarının
Husrev'in lakabı II İkbâl ve izzet sahibi,
galip.*

53. Çü resm-i sūr olundu cümle tertîb

54. Bezendi şeh'r Pervîze itdi terğîb

51. **pervîz:**

Mesnevi 36

Mısra: 161

*Hürmüz'ün oğlu İran hükümdarının
Husrev'in lakabı II İkbâl ve izzet sahibi,
galip.*

161. Nigârîn gördi kim mest oldu Pervîz

162. İder hân-ı vişâle iştihâ tîz

52. **pervîz:**

Mesnevi 36

Mısra: 180

*Hürmüz'ün oğlu İran hükümdarının
Husrev'in lakabı II İkbâl ve izzet sahibi,
galip.*

179. Bu efsûnî idine'ol fitne-engîz

180. Hemân dad aldı andan şâh Pervîz

53. **pervîz:**

Mesnevi 36

Mısra: 202

*Hürmüz'ün oğlu İran hükümdarının
Husrev'in lakabı II İkbâl ve izzet sahibi,
galip.*

201. Aķup şu gibi vuşlat bâğına tîz

202. O servûn düşdi ayağına Pervîz

54. **pervîz:**

Mesnevi 36

Mısra: 223

*Hürmüz'ün oğlu İran hükümdarının
Husrev'in lakabı II İkbâl ve izzet sahibi,
galip.*

223. Meger Pervîz olup neccâr-ı şânî

224. Vefâ kaşırna urdı püştbânî

55. **pervîz:**

Mesnevi 36

Mısra: 267

*Hürmüz'ün oğlu İran hükümdarının
Husrev'in lakabı II İkbâl ve izzet sahibi,
galip.*

267. Virüp Pervîz eline ihtiyârın

268. İdüp tefvîz aña her kâr ü barın

56. **pervîz:**

Mesnevi 37

Mısra: 47

*Hürmüz'ün oğlu İran hükümdarının
Husrev'in lakabı II İkbâl ve izzet sahibi,
galip.*

47. Virür ol nâmeyi Pervîz eline

48. Alur anı hemân-dem tîz eline

57. **pervîze:-e**

Mesnevi 37

Mısra: 159

*Hürmüz'ün oğlu İran hükümdarının
Husrev'in lakabı II İkbâl ve izzet sahibi,
galip.*

159. 'Inâyet irmedi Pervîze hergiz

160. Anuñçün küfr içinde kâldı 'âciz

58. **pervîze:-e**

Mesnevi 37

Mısra: 167

*Hürmüz'ün oğlu İran hükümdarının
Husrev'in lakabı II İkbâl ve izzet sahibi,
galip.*

167. Vire tâ ol du 'â Pervîze kesrî

168. Düşe başından anuñ tâc-ı Kısra

59. **pervîz:**

Mesnevi 37

Mısra: 172

*Hürmüz'ün oğlu İran hükümdarının
Husrev'in lakabı II İkbâl ve izzet sahibi,
galip.*

171. Gidüp Şîrîn ü hem Gülgün ü Şebdîz

172. Be-âhîr itdüğini buldı Pervîz

60. **pervîze:-e**

Mesnevi 38

Mısra: 12

*Hürmüz'ün oğlu İran hükümdarının
Husrev'in lakabı II İkbâl ve izzet sahibi,
galip.*

11. Ataluk haķkını idüp ferâmüş

12. 'Adüvv olmuşdı Pervîze o bî-hüş

61. **pervîz:**

Mesnevi 38

Mısra: 118

*Hürmüz'ün oğlu İran hükümdarının
Husrev'in lakabı II İkbâl ve izzet sahibi,
galip.*

117. Didi ağlayarak ey çerh-i hun-rîz

118. Kani sultânımız sultân Pervîz

62. **pervîze:-e**

Mesnevi 38

Mısra: 146

Hürmüz'ün oğlu İran hükümdarının

Husrev'in lakabı II İkbāl ve izzet sahibi,
galip.

145. Kara yire fız olmasun deyi kut
146. Düzerler servden Pervîze tâbüť

63. **pervîz:**

Mesnevi 38

Mısra: 165

*Hürmüz'ün oğlu İrān hükümdarının
Husrev'in lakabı II İkbāl ve izzet sahibi,
galip.*

165. Meger Pervîz idi gençine vü kân
166. Olur toprakda gevher gibi pinhan

64. **pervîzüñ: -iñ**

Mesnevi 38

Mısra: 173

*Hürmüz'ün oğlu İrān hükümdarının
Husrev'in lakabı II İkbāl ve izzet sahibi,
galip.*

173. Kefen açınca Pervîzüñ yüzinden
174. Görüp Şîrîn gitdi kendüzinden

pervîz ile şîrîn:

1. **pervîz ile şîrîn:**

Mesnevi 38

Mısra: 230

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

*Sasani hükümdarlarından Husrev
Pervîz ile Şîrîn.*

229. Konup bir kabre ma'şuk ile 'aşık
230. Olur Pervîz ile Şîrîn odaşık

pervîz ü şîrîn:

1. **pervîz ü şîrîn:**

Mesnevi 38

Mısra: 259

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Hüsrev Pervîz ve Şîrîn.

259. Fakîr ü bay eger Pervîz ü Şîrîn

260. İdinür hâki pister senği bālîn

pervîz-i bî-gâne:

1. **pervîz-i bî-gâne:**

Mesnevi 13

Mısra: 33

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Kayıtsız, ilgisiz Pervîz.

33. Muft' olduĝda Pervîz-i bî-gâne

34. Müheryâ oldı bezm-i Hüsrevâne

pervîz-i bî-hüş:

1. **pervîz-i bî-hüş:**

Mesnevi 37

Mısra: 125

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

*Akılsız, aklı başından gitmiş, aklı
başında olmayan Pervîz.*

125. Görüp ol nâmeyi Pervîz-i bî-hüş

126. Ğazab cāmından oldı mest ü ser-hoş

pes:

1. **pes:**

Mesnevi 7

Mısra: 105

Sonra.

105. Pes az müddetde taḫşîl itdi 'ālî
106. Kemâl-i hüsn ü ḫulḳ ü 'adl ü celî

2. **pes:**

Mesnevi 10

Mısra: 79

Şu halde, öyleyse, bunun için.

79. Pes imdi ḫayr ile geçür zamānuñ

80. Du 'â-yı ḫayr ile yâd ola cânuñ

3. **pes:**

Mesnevi 11

Mısra: 35

*Far. İmdi, öyle ise. (El-hâletü hâzihî
mehcurdur).*

35. Pes ol dem emr idüp Şâbüra Pervîz

36. Didi bir kışşa naql it behcet-engîz

4. **pes:**

Mesnevi 15

Mısra: 27

*Far. İmdi, öyle ise. (El-hâletü hâzihî
mehcurdur).*

27. Pes ey dâye budur senden murâdum

28. Olasın bu hevâlarda ḳanadum

5. **pes:**

Mesnevi 17

Mısra: 11

Sonra.

11. Pes aldı destine bir şâḫ-ı 'ar 'ar
12. 'Aşâ-yı mu'ciz-i Mūsâya beñzer

6. **pes:**

Mesnevi 18

Mısra: 81

Sonra.

81. Pes emr itdi emîr-âḫûra Pervîz

82. Ki zerrîn zîn ile zeyn ola Şebdîz

7. **pes:**

Mesnevi 22

Mısra: 27

Öyle iken, öyle olunca.

27. Pes az müddetde ol ĝamĝîn ü nâ-şâd

28. Ne kim emr itdilerse itdi bünyâd

8. **pes:**

Mesnevi 23

Mısra: 74

Bunun üzerine.

73. Ne kim şordı ise aldı cevâbın

74. Pes andan sonra ḳat' itdi ḫiṭâbın

9. **pes:**

Mesnevi 23

Mısra: 115

*Sonra, o halde, öyle ise, şimdi,
velhasıl.*

115. Pes ol dem emr idüp birkaç 'avâne
116. Alup Ferhâdi oldılar revâne

10. **pes:**
Mesnevi 26
Mısra: 115
Artık.

115. Pes andan soñra sâķmün birine
116. Didi el şun muħabbet sâģarına

11. **pes:**
Mesnevi 26
Mısra: 160
Artık.

159. Kõmadı ħâtırında hiç melâlet
160. Pes andan soñra girü döndi fi'l-ħâl

12. **pes:**
Mesnevi 27
Mısra: 103
Sonra.

103. Pes ol seħħâre vü mekkâre qarı
104. Çepel kaçık orosbı kara qarı

13. **pes:**
Mesnevi 28
Mısra: 27
Artık.

27. Pes andan soñra Şırne ħitâb it
28. Du 'â-yı devlet ile fetħ-i bâb it

14. **pes:**
Mesnevi 31
Mısra: 45
Sonra, öylece.

45. Pes ol dem şâh-ı ğarrâ ħübıarla
46. Dil ü cân âfeti maħbüıarla

15. **pes:**
Mesnevi 37
Mısra: 55
Sonra.

55. Pes ez ħamd ü senâ-yı Rabbü'l -a 'lâ
56. Şerîf ismi Resülün olmuş imla

pesend iderdi:

1. **pesend iderdi:** -er, -di
Mesnevi 40
Mısra: 6
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Beğenmek.

5. Sõze şol veche virdüm intizâmı
6. Pesend iderdi görse ger Nizâmı

peşimân olanlar:

1. **peşimân olanlar:** -an, -lar
Mesnevi 33
Mısra: 1
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Pişman olmak, yapılan bir işin yanlış ya da uygunsuz sonuç verdiğini anlamak.

1. Ğazabdan âħir olanlar peşimân
2. Nedâmet eşkin ider böyle bārân

peşimân oldu:

1. **peşimân oldu:** -dı
Mesnevi 34
Mısra: 9
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Pişman olmak, yapılan bir işin yanlış ya da uygunsuz sonuç verdiğini anlamak.

9. Peşimân oldu işinden idüp ud
10. Ziyânına nedâmet kılmadı sūd

peşimân olmuşdur:

1. **peşimân olmuşdur:** -miş, -dur
Mesnevi 26
Mısra: 218
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Pişman olmak, yapılan bir işin yanlış ya da uygunsuz sonuç verdiğini anlamak.

217. Bilürven girü olmuşdur peşimân
218. Ki zirâ bu meşel 'âlemde çokdur

peşşe:

1. **peşşeyi:** -(y)i
Mesnevi 30
Mısra: 35
Sivrisinek.

35. Kişi bir peşşeyi kılmaģa tārâc
36. Olur mı şâh-bâz-ı tünde muħtâc

2. **peşşe:**
Mesnevi 37

Mısra: 114
Sinek.

113. Ħalile itdi çün Nemrüd itâle
114. Aña itdürdi bir kem peşşe nale

peşşe-i mecrüh ü pâ-mâl:

1. **peşşe-i mecrüh ü pâ-mâl:**
Mesnevi 1
Mısra: 93
Kelime Tipi: -
Yaralı ve ayak altında kalmış sivrisinek.

93. Benem şol peşşe-i mecrüh ü pâ-mâl
94. Ki şâħinem diyü açdum per ü bâl

pest:

1. **pest:**
Mesnevi 15
Mısra: 156
Aļcak, hor.

155. Şarâb-ı nâzdan maħmür ü ser-mest
156. Birinün çeşmi biri cür 'aveş pest

peyâm:

1. **peyâmı:** -ı
Mesnevi 15
Mısra: 231
Haber.

231. Çü Ħusrev eyledi bu peyâmı güş
232. Gidüp 'aķlı başından oldı medħüs

peyâm it:

1. **peyām it:**

Mesnevi 28

Mısra: 99

Kelime Tipi: **Deyim**

Haber et: Haber ulaştırmak, bildirmek.

99. Varup şirine biz kıldan peyām it

100. Du'ālar eyleyüp çok çok selām it

peyāmum ilete:

1. **peyāmum ilete: -e**

Mesnevi 25

Mısra: 76

Kelime Tipi: **Deyim**

Haber iletmek -Haber vermek- : Haber ulaştırmak, bildirmek.

75. Ne bir mahrem bulunur kim selāmum

76. Alup ilete nigārine peyāmum

peyāmuñ kat' eyledüñ:

1. **peyāmuñ kat' eyledüñ: -dî, -ñ**

Mesnevi 26

Mısra: 130

Kelime Tipi: **Deyim**

Haberini kesmek -Haber çıkmamak- : Beklenen haber gelmemek.

129. Niçün gelmez baña geh geh selāmuñ

130. Niçün kat' eyledüñ benden peyāmuñ

pey-ā-pey:

1. **pey-ā-pey:**

Mesnevi 36

Mısra: 153

Far. Birbiri ardınca, birbirinin ardı sıra, mütevaliyen.

153. Çeker ol şevk ile cāmı pey-ā-pey

154. Komez gönünde ğamdan zerrece key

2. **pey-ā-pey:**

Mesnevi 36

Mısra: 250

Far. Birbiri ardınca, birbirinin ardı sıra, mütevaliyen.

249. Yanında dil-ber elde sāġar-ı mey

250. İçerdi bāde-i gül-gün pey-ā-pey

peydā eyle:

1. **peydā eyle:**

Mesnevi 24

Mısra: 132

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Ortaya çıkarmak, aşikar etmek.

131. Baña 'ilm ile ey üstād-ı dānā

132. Bu sırruñ hikmetini eyle peydā

peydā oldı:

1. **peydā oldı: -dî**

Mesnevi 2

Mısra: 19

Kelime Tipi: -

Görünmek, ortaya çıkmak.

19. Haķıķatden haķāyık oldı peydā

20. Ki geldi mebdē'-i vahdetden eşya

peydā olsa:

1. **peydā olsa: -sa**

Mesnevi 2

Mısra: 57

Kelime Tipi: -

Ortaya çıkmak, belirtmek, görünmek.

57. Ne kim olsa iki 'ālemde peydā

58. Musahħar kabza-i ġadrinde cem 'ā

2. **peydā olsa: -sa**

Mesnevi 12

Mısra: 55

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Ortaya çıkmak, belirtmek, görünmek.

55. Meh-i 'id ol yañadan olsa peydā

56. Bu ġorkudan kimesne baġmaz ařlā

peyem-ber:

1. **peyem-ber:**

Mesnevi 4

Mısra: 26

Haber getiren, peygamber.

25. Ne ġurbet kim saña oldı müyesser

26. İrişmemişdür aña bir peyem-ber

2. **peyem-berler: -ler**

Mesnevi 4

Mısra: 28

Haber getiren, peygamber.

27. Sipihri-ı mertebetd'ey şāh-ı merdüm

28. Güneşsin ġayrî peyem-berler encüm

3. **peyem-ber:**

Mesnevi 37

Mısra: 71

Haber getiren, peygamber.

71. Peyem-ber her ne kim dirse anı tüt

72. Şer'-i şehdini eyle cānuña ġut

peyġām:

1. **peyġāmı: -ı**

Mesnevi 11

Mısra: 119

Haber, bilgi.

119. Kelāmı tatlı vü peyġāmı şirîn

120. Dil-ārāmı cihānuñ nāmı şirîn

2. **peyġām:**

Mesnevi 29

Mısra: 5

Haber, bilgi.

5. Saşır saşır yazılmış gerçi peyġām

6. Velî her saşır mār-ı zehr-āşām

peyġāmumu virmez:

1. **peyġāmumu virmez: -mez**

Mesnevi 25

Mısra: 84

Kelime Tipi: **Deyim**

Haber vermek: Haber ulaştırmak, bildirmek.

83. Şabāyise yiler bir yirde tırmaz

84. Tırup peyġāmumu dil-dāre virmez

peygüle-i gül:

1. **peygüle-i gül:**

Mesnevi 14

Mısra: **92**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Gulyabani (hayalet) bucağı.

91. Ben-i âdem aña hîç kesmemiş yol

92. Mekân-ı dîv idi peygüle-i gül

peyk:

1. **peykin:-i, -n**

Mesnevi 38

Mısra: **234**

Far. 1. Haber götürüp getiren. 2. Seyyâre etrafında dolaşan cirm.

233. Gel aç 'ibret gözin ey merd-i 'âkil

234. Özüne 'aql peykin reh-nümâ kıl

peyk olmuşam:

1. **peyk olmuşam:-miş, -am**

Mesnevi 3

Mısra: **9**

Kelime Tipi: -

Bir şeyin etrafında, ona tabi olarak dönmek.

9. Hudâ yolına düşüp olmuşam peyk

10. Direm şeytân igvâsına lebbeyk

peyk-i cibril:

1. **peyk-i cibril:**

Mesnevi 4

Mısra: **24**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

*Peyk (a.s.) Haber ve mektup getirip
götüren peyk-i Cibril : Vahiy meleği
Cebrail.*

23. Şeb-i Esrâ ki esbûn kıldı te'cîl

24. Meleкке varmadı peyk-i Cibril

peyk-i dür- yek:

1. **peyk-i dür- yek:**

Mesnevi 37

Mısra: **37**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

İnci tanesi ulak.

37. Gelür bir peyk-i dür- yek tûrfetü'l- 'ayn

38. Elinde nâme-i sultân-ı kevineyn

peyk-i haber-ber:

1. **peyk-i haber-ber:**

Mesnevi 34

Mısra: **141**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Haber götüreren ulak.

141. Alup bu sözleri peyk-i haber-ber

142. İletdi şâha bir bir didi yek-ser

peymân ider:

1. **peymân ider:-er**

Mesnevi 24

Mısra: **176**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Yemin, and vermek II Sözleşmek.

175. Karınca kıanda vü kıanda Süleymân

176. İder mi şâh-ı gül zâğ ile peymân

peymânufu şıyup:

1. **peymânufu şıyup:-(y)up**

Mesnevi 24

Mısra: **284**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Sözünü, yeminini bozmak, hiçe saymak; sözünün gereğini yapmamak.

283. Gel ey 'ahd eyleyen eyle vefâyı

284. Şıyup peymânufu şılma cefâyı

peyvend id:

1. **peyvend id:**

Mesnevi 19

Mısra: **46**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Bağlamak. II İlgi kurmak.

45. Ger isterseñ dahı muhkem ola bend

46. İd aña kayd-ı ferzend ile peyvend

peyvend idermiş:

1. **peyvend idermiş:-er, -miş**

Mesnevi 5

Mısra: **154**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

İlgilenmek.

153. Süleymân tûtalum mür ile peyvend

154. İdermiş ola mı Belkîsa mänend

peyvend itme:

1. **peyvend itme:-me**

Mesnevi 23

Mısra: **51**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Bağ kurma.

51. Didi kâküleriyle itme peyvend

52. Eyitdi yek k'ola divâneye bend

peyvend itmiş:

1. **peyvend itmiş:-miş**

Mesnevi 24

Mısra: **242**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Bağ kurma.

241. Didi kim pend ü nuş olmaz buña bend

242. Çü pend-i 'ışkla itmiş özge peyvend

peyvend kııurdu:

1. **peyvend kııurdu:-(u)r, -dı**

Mesnevi 22

Mısra: **6**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Birleştirmek, aşı yapmak II Yamamak.

5. Külüng urduķca yire ol huredmend

6. Kııurdu âbnüsü 'âce peyvend

peyvend oldı:

1. **peyvend oldı:-dı**

Mesnevi 18

Mısra: **149**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Bağlanmak, irtibat kurmak.

149. Leb-i mutrib ki oldı nāye peyvend
150. Biterdi āb-ı hayvāndan ney-i qand

pīç:

1. **pīç:**

Mesnevi 27

Mısra: 240

(Sevgilinin saçının) kıvrımı, bükümü.

239. Cihān mülkinde rāhat olmadı hīç

240. Kamu aḥvālī zülüm gibidür pīç

pīl:

1. **pīl:**

Mesnevi 21

Mısra: 34

Far. Fil.

33. Kara zülfin egüp eylerdi teḥcīl

34. Gider Hindüstāna güyiyā pīl

2. **pīl:**

Mesnevi 34

Mısra: 146

Far. Fil.

145. Añup kāküllerin itdi fiğānı

146. Nitekim pīl añup Hindüstānı

pīl- zür ü şir- şadmet:

1. **pīl- zür ü şir- şadmet:**

Mesnevi 24

Mısra: 251

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Kuvveti fil ve darbesi aslan (olan).

251. Didi ey pīl- zür ü şir- şadmet

252. Qabul itseñ buyursaq saña ḥürmet

pīlever:

1. **pīleverden: -den**

Mesnevi 5

Mısra: 54

Far. İğne, boncuk gibi ufak tefek şeyler satan, çerçi.

53. Niçün yoq yire dem uram hünlerden

54. Seçilmez cevheri çün pīleverden

pinhān:

1. **pinhān:**

Mesnevi 9

Mısra: 58

Far. Gizli, mahfi. (Zamm ile meşhur ise de doğru değildir).

57. Sitem itmez egerçi şeh Süleymān

58. Velī 'ifritleri vardur ki pinhān

pinhān ider:

1. **pinhān ider: -er**

Mesnevi 26

Mısra: 40

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Saklamak, gizlemek.

39. Ne cādūdur ki ol şehhār ü fettān

40. Şeb-i Qadri ider zülfinde pinhān

pinhān itmişdi:

1. **pinhān itmişdi: -miş, -di**

Mesnevi 38

Mısra: 213

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Saklamak, gizlemek.

213. Meger ḥātemde zehr itmişdi pinhān

214. Yiyüp cān virdi ol sā'atde cānān

pinhān oldu:

1. **pinhān oldu: -dı**

Mesnevi 24

Mısra: 82

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Kaybolmak, gizlenmek, saklanmak.

81. Şabā hengām kim ḥurşid-i raḥşān

82. Şehāb-ı muḫlim içre oldu pinhān

pinhān olurdu:

1. **pinhān olurdu: -(u)r, -dı**

Mesnevi 24

Mısra: 111

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Kaybolmak, gizlenmek, saklanmak.

111. Girü çāha girüp olurdu pinhān

112. İderd' aḥşām olunca āh ü efgān

pīr:

1. **pīr:**

Mesnevi 22

Mısra: 42

Yaşlı, ihtiyar \ görmüş geçirmiş.

41. Be-ğāyet imrenüp ol şire devrān

42. Cihān pīr iken oldı tıfl-ı nā-dān

pīrāhen:

1. **pīrāhenüm: -(ü)m**

Mesnevi 17

Mısra: 49

Gömlük, mintan.

49. Geh itdüm gönçeveş pīrāhenüm çāk

50. Gehī saçdum şabā tek başuma ḥāk

2. **pīrāhen:**

Mesnevi 23

Mısra: 136

Gömlük.

135. Yaқasın çāk idüp eylerdi şad āh

136. Dir idi baña pīrāhen yiter çāh

pīrāmen:

1. **pīrāmeninde: -i, -n, -de**

Mesnevi 14

Mısra: 25

Çevre, etraf.

25. Felek devr idemez pīrāmeninde

26. Kevākib ḫum ḫapardı dāmeninde

2. **pīrāmenüme: -(ü)m, -e**

Mesnevi 23

Mısra: 177

Çevre, etraf.

177. Dirilüp itleri pîrâmenüme
178. Yapışurlardı yek yek dâmenüme

pîrâne:

1. **pîrâne:**

Mesnevi 38

Mısra: 41

Yaşlılara yakışır surette (Yetkin kişilere, ustalara yakışacak olgunlukta ve düzeyde).

41. Yiğitsin eylegil pîrâne tedbir
42. Demidür erlik it merdâne tedbir

pîrâye:

1. **pîrâye:**

Mesnevi 15

Mısra: 20

(Fa.) Bezek, süs.

19. Didi ki umaram ey dâye senden
20. Serây-ı fikrete pîrâye senden

pîr-i adâlet:

1. **pîr-i adâlet:**

Mesnevi 7

Mısra: 38

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Adalet ihtiyarı.

37. Eline alsa şemşîr-i adâlet
38. Olurdu nev -civân pîr-i adâlet

pîr-i fânî k'olasın:

1. **pîr-i fânî k'olasın: -a, -sın**

Mesnevi 27

Mısra: 179

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Ölümlü ihtiyar (ki) olmak.

179. Gelür bir dem k'olasın pîr-i fânî

180. Gide bu şihhât ü 'ömr ü cevânî

pîr-i 'ışka:

1. **pîr-i 'ışka: -a**

Mesnevi 20

Mısra: 8

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Aşk erbabı.

7. Geçüp ser-halka-yı zencîr-i 'ışka

8. Mürîd-i şâdık olur pîr-i 'ışka

pîrüz:

1. **pîrüz:**

Mesnevi 8

Mısra: 39

Far. Fîruze denilen mavi renkli maruf cevher.

39. Görinür lâleler şahrâda pîrüz

40. Otağ kırmış meger sultân-ı Nev-rüz

2. **pîrüz:**

Mesnevi 36

Mısra: 60

Far. Fîruze denilen mavi renkli maruf cevher.

59. Şehir cennet gib'oldı hâtîr-efrüz

60. Der ü dîvâr hep zer-beft pîrüz

pîrüz iderler:

1. **pîrüz iderler: -er, -ler**

Mesnevi 36

Mısra: 136

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Kutlu, hayırlı, uğurlu etmek.

135. Kaşı Yâsîn'e konmasun deyi toz

136. Sürüp vesme iderler anı pîrüz

pîşe:

1. **pîşesini: -sî, -n, -î**

Mesnevi 26

Mısra: 52

Sanat, meslek; iş güç.

51. Niçe şevk ile şalar tîşesini

52. Temâşâ idelüm her pîşesini

pîşe ide:

1. **pîşe ide:**

Mesnevi 16

Mısra: 125

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Huy, alışkanlık haline getirmek.

126. Olur âzürde devrândan hemîşe

125. Dil-azâr olmağı her k'ide pîşe

pîşe idin:

1. **pîşe idin:**

Mesnevi 10

Mısra: 37

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

İş, meslek edinmek: Sürekli bir şeyle meşgul olmak.

37. Dürüş idin seçâ vü 'adli pîşe

38. İşün 'âlemde cüd olsun hemîşe

pîşe idinüp:

1. **pîşe idinüp: -üp**

Mesnevi 33

Mısra: 33

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

İş, meslek edinmek: Sürekli bir şeyle meşgul olmak.

33. Niçe bir pîşe idinüp cününü

34. Olam bir 'avretün böyle zebünü

pistân:

1. **pistânlarumdan: -lar, -(u)m, -dam**

Mesnevi 17

Mısra: 51

Far. Meme.

51. Urup pistânlarumdan sîneme müşt

52. İşırdum hayret ağzıyla engüşt

piste:

1. **piste:**

Mesnevi 32

Mısra: 77

Far. Fıstık, "dehen-i dilber"den kinaye olarak vaktiyle kullanılırdı.

77. Dehānum piste gibi şanma hāndān
78. Çü qahr idem olur ol piste dendān

2. **piste:**

Mesnevi 32

Mısra: 78

Far. Fıstık, "dehen-i dilber"den kinaye olarak vaktiyle kullanılırdı.

77. Dehānum piste gibi şanma hāndān

78. Çü qahr idem olur ol piste dendān

3. **piste:**

Mesnevi 33

Mısra: 84

Far. Fıstık, "dehen-i dilber"den kinaye olarak vaktiyle kullanılırdı.

83. Virür dükkān-ı hüsne zīb ile fer

84. Dehānı piste la'li al şekker

pister-i dībā-yı zerrin:

1. **pister-i dībā-yı zerrin:**

Mesnevi 14

Mısra: 117

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Altundan ipekli döşek.

117. Kānı ol pister-i dībā-yı zerrin

118. Uş oldu hāk ü hār efreş ü bālın

pister-i sincāb olur:

1. **pister-i sincāb olur:-(u)r**

Mesnevi 18

Mısra: 70

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Sincab kürkünden yatak (döşek) olmak. Sincab kürkünün kuşunu rengi ile buzun rengi arasında ilgi kurulmuştur.

69. Reh-i 'ışk içre irse hıvāb baña

70. Yağ olur pister-i sincāb baña

pişvā olursın:

1. **pişvā olursın:-(u)r, -sın**

Mesnevi 37

Mısra: 122

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Başkan, önder olmak.

121. Eger rām olmaz iseñ Hüsrevā sen

122. Olursın ehl-i küfre pişvā sen

piyade:

1. **piyade:**

Mesnevi 3

Mısra: 48

Far. 1. Yaya, ayağıyla yürüyerek giden. 2. İktidar pek az, iktidarsız, râcîl. 3. Maruf hafif kayak. 4. Satranç oyununda tarefyenden sıraya dizilen taşlardan herbiri.

47. Bu dergehde ne olam ben fütāde

48. Sürer toprağa ruh şehler piyade

piyāde oldu:

1. **piyāde oldu: -dî**

Mesnevi 18

Mısra: 120

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Yaya kalmak.

119. Görince şāhı ol Bānū-yı a'zam

120. İnüp atdan piyāde oldu ol dem

piyāle:

1. **piyāle:**

Mesnevi 13

Mısra: 27

Kadeh, şarap bardağı.

27. Kosañ bir lahza ger elden piyāle

28. Olur kalbüñe yüz bin gam havāle

püf:

1. **püf:**

Mesnevi 30

Mısra: 37

Far. Püf. Mum vesair yanar bir şey söndürüleceği zaman dudaklar bükülerek çıkarılan nefes.

37. Olurken püf çerāguñ cānına bes

38. Ne hācet gird-bād-ı āsmān -res

pülāddan:

1. **pülāddan:**

Mesnevi 24

Mısra: 9

Çelikten yapılmış.

9. Görür pülāddan bir tışe mergüb

10. Ki şap olmuş ana bir āhenin çüp

pülād-dest ü sihr-pişe:

1. **pülād-dest ü sihr-pişe:**

Mesnevi 22

Mısra: 15

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Çelik elli ve sihir sanatlı.

16. Şürü' itmışdi cān ü dilden işe

15. Çün ol pülād-dest ü sihr-pişe

2. **pülād-dest ü sihr-pişe:**

Mesnevi 22

Mısra: 15

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Çelik elli ve sihir sanatlı.

16. Şürü' itmışdi cān ü dilden işe

15. Çün ol pülād-dest ü sihr-pişe

pür- halvā-yı şirin:

1. **pür- halvā-yı şirin:**

Mesnevi 40

Mısra: 20

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Tatlı helva dolu.

19. Bu defter içre her evrāk-ı rengin

20. Tabaklardur ki pür- halvā-yı şirin

pür itdüm:

1. **pür itdüm: -dū, -m**

Mesnevi 40

Mısra: 16

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Doldurmak, kaplamak.

15. Döküp gencine-i hātırdan anı

16. Pür itdüm dāmen-i āhir zemānı

pür itmiş:

1. **pür itmiş:**-miş
Mesnevi 8
Mısra: 48
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Doldurmak, kaplamak.

47. Çemen ırmaqlarının çağ çağı
48. Pür itmiş nağmelerden bāğ ü rāğı

pür- kahr:

1. **pür- kahr:**
Mesnevi 15
Mısra: 85
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Zorlama.

85. Temevvüc idüp ol pür- şür ü pür- kahr
86. Olupdı her hūbābı şīşe-i zehr

pür -maḥbesinden:

1. **pür -maḥbesinden:**-i, -n, -den
Mesnevi 7
Mısra: 128
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Zindanın doluluğu.

127. Nerimān ḥavf idüp pür -maḥbesinden
128. Uşandı Erdevān işkencesinden

2. **pür -maḥbesinden:**-i, -n, -den
Mesnevi 7
Mısra: 128

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Zindanın doluluğu.

127. Nerimān ḥavf idüp pür -maḥbesinden
128. Uşandı Erdevān işkencesinden

pür- nūr:

1. **pür- nūr:**
Mesnevi 31
Mısra: 156
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Aydınlık, nurlu, parlak bir halde olan.

155. O bāğ içinde var bir qaşr-ı ma'mūr
156. İçi vü taşu cennet gibi pür- nūr

pür- şabr ide:

1. **pür- şabr ide:**-e
Mesnevi 23
Mısra: 202
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Çok fazla sabretmek.

201. Ne çāre ḥaste cāna eyleyüp cebr
202. Ölince bu belāya ide pür- şabr

pür -şevk olmuşdu:

1. **pür -şevk olmuşdu:**-miş, -dı
Mesnevi 8
Mısra: 17
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Işık dolu(aydınlık dolu) olmak.

17. Şehāb olmuşdı kumrı gibi pür -şevk
18. Taḳardı boynına kavş-i kuzah tavk

pür- şevk olurdu:

1. **pür- şevk olurdu:**-(u)r, -dı
Mesnevi 7
Mısra: 140
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Işık dolu(aydınlık dolu) olmak.

139. Olurdu gün gibi pür- şevk Perviz
140. Kamer -behecetler içre 'işret-engiz

pür- şür:

1. **pür- şür:**
Mesnevi 15
Mısra: 85
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gürültülü.

85. Temevvüc idüp ol pür- şür ü pür- kahr
86. Olupdı her hūbābı şīşe-i zehr

pür- zār ider:

1. **pür- zār ider:**-er
Mesnevi 8
Mısra: 42
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Çok inletmek.

41. Gelür bād-ı şabādan büy-ı gülzār
42. İder her bülbül-i şeydāyı pür- zār

pür -zeyn:

1. **pür -zeyn:**
Mesnevi 10
Mısra: 8

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Süslü, işlemeli, gösterişli.

7. Didi ey ata cānı kırettü'l-'ayn
8. Dür-i pendüm ile küşk eyle pür -zeyn

pür-çin kılsa:

1. **pür-çin kılsa:**-sa
Mesnevi 5
Mısra: 81
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Çatmak(kaş bağlamında).

81. Kemān ebrūlarımı kılsa pür-çin
82. Olur miskin şāh-ı Çin ü Maçin

pür-cüş oldu:

1. **pür-cüş oldu:**-dı
Mesnevi 15
Mısra: 50
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Coşku dolu olmak.

49. Çü Şirīn sözine güş oldu dāye
50. Deñizler gibi pür-cüş oldu dāye

pür-dāne:

1. **pür-dāne:**
Mesnevi 11
Mısra: 4
Çok taneli.

3. Şeb-i tār-ı sipihre meh olup şem'
4. Nücüm olmuşdı pür-dāne gibi cem'

pür-hār eyledüm:

1. **pür-hâr eyledüm:** -dü, -m
Mesnevi 17
Mısra: 60
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kan içinde bırakmak.

59. 'Aķıküm lü'lü'yile idüp âzâr
60. 'İzârum eyledüm nâhunla pür-hâr

pür-hûn:

1. **pür-hûn:**
Mesnevi 11
Mısra: 84
Kanlı, kan dolu.

83. 'Aķıkünden Şikeste narĥ-ı mercân
84. Ğam-ı lâ'liyile pür-hûn dil-kân

pür-rîş idersin:

1. **pür-rîş idersin:** -er, -sîn
Mesnevi 15
Mısra: 237
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Çok yaralamak.

237. Dil-i ğamġini pür-rîş idersin
238. Dem-â-dem nûş cânım nîş idersin

pür-Şikâf iderdi:

1. **pür-Şikâf iderdi:** -er, -di
Mesnevi 25
Mısra: 32
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
*Yarıkla doldurmak.IIYarıklar açmak
(beden bağlamında).*

31. Kaçan çekseydi tiġ-i bî-ġilâf ol
32. İderdi cism-i kühi pür-Şikâf ol

pür-Şür idince:

1. **pür-Şür idince:** -ince
Mesnevi 12
Mısra: 81
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
*Heyecanla, coŐkuyla, sevinçle
doldurmak.*

81. İdince 'işk ile Şirîni pür-Şür
82. Ne Şuret gösterür gör çerĥ-i ĥun-ĥor

pür-süz olup:

1. **pür-süz olup:** -up
Mesnevi 15
Mısra: 5
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Çok yanık, çok yakıcı olmak.

5. Olup dâġ-ı ğam-ı 'iŐkiyla pür-süz
6. İderdi âh u vâh ol her Şeb ü rüz

püst:

1. **püstünü:** -ı, -n, -ı
Mesnevi 14
Mısra: 58
Post, deri.

57. İdüp segler zebûn âhü-yı Çîni
58. Şoyarlardı arĥasından püstünü

2. **püstün:** -sîn
Mesnevi 38

Mısra: 251
Post, deri.

251. Degülsin maġz ancaĥ püstün püst
252. Olursañ cânüña ĥaŐd idene düst

3. **püst:**
Mesnevi 38
Mısra: 251
Post, deri.

251. Degülsin maġz ancaĥ püstün püst
252. Olursañ cânüña ĥaŐd idene düst

püştbânı urdı:

1. **püştbânı urdı:** -dı
Mesnevi 36
Mısra: 224
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Dayanak, destek, payanda kurmak.

223. Meger Pervîz olup neccâr-ı Şânî
224. Vefâ ĥaŐrına urdı püştbânı

püşte:

1. **püşte:**
Mesnevi 14
Mısra: 72
Yıġın, tepc.

71. Şu deñlü cânver olmiŐdı küşte
72. İrerdi küştelerden göge püşte

püşt-i mâhîde:

1. **püşt-i mâhîde:**
Mesnevi 23
Mısra: 112
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Balıġın sırtı.

111. Ķazanlar tişe-i pülâdla anı
112. ĶomŐlar püşt-i mâhîde nişanı

püşt-i pâ urduñ:

1. **püşt-i pâ urduñ:** -du, -ñ
Mesnevi 4
Mısra: 71
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ayak tabanı vurmak.

71. Görüp bir püşt-i pâ urduñ sen aña
72. İdüp Cibrîl taĥŐin ĥaldı taña

püyân olmayan:

1. **püyân olmayan:** -ma, -(y)an
Mesnevi 32
Mısra: 95
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
1. koşan, 2. dalmış, kendini kaptırmıŐ.

95. Hızırveş olmayan zulmetde püyân
96. Revâ midur ki iĥe âb-ı ĥayvân

rab:

1. **rab:**

Mesnevi 13

Mısra: 18

*Ar. 1. Cümle yaratılmışları besleyen,
terbiye eden, Cenabıhak.*

17. Benüm cânım firâkuında mu'azzeb

18. Senün gönlün kimün vaşında yâ Rab

râd-ı vâfir olmaz:

1. **râd-ı vâfir olmaz:** -maz

Mesnevi 27

Mısra: 186

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Aşırı derecede cömert olmak.

185. Muķīm iken olırsersin misâfir

186. Ne müşkül olmaz iseñ râd-ı vâfir

râğıp olur:

1. **râğıp olur:** -(u)r

Mesnevi 27

Mısra: 96

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

İstekli, rağbet eden olmak.

95. Gönül gözinden inşâfi birağıp

96. Olur ol şer işe cân ile râğıp

râh kılayduñ:

1. **râh kılayduñ:** -a, -(y)du, -ñ

Mesnevi 24

Mısra: 257

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

*(Geçmek için) Yol yapmak, yol
açmak.*

257. Delüp bağrın kılayduñ bir ulu râh

258. Geçeydük tâ kim andan gâh ü bî-gâh

râh ola:

1. **râh ola:** -a

Mesnevi 21

Mısra: 5

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Yol olmak.

5. Gelince havza otlağdan ola râh

6. İrişe şîr-i şâfi gâh ü bî-gâh

râh virübilürem:

1. **râh virübilürem:** -ü, -bil, -(ü)r, -em

Mesnevi 31

Mısra: 83

Kelime Tipi: **Deyim**

Yol vermek: Geçmesine izin vermek.

83. Ne kaşr içine virübilürem râh

84. Ne taşra kalmasına râziyam şâh

râhat:

1. **râhatuñ:** -(u)ñ, -ı

Mesnevi 28

Mısra: 85

Huzur, mutluluk.

85. Belâlarda yitürme râhatuñı

86. Ğanîmet bil nigârâ şîhhatuñı

râhât iderseñ:

1. **râhât iderseñ:** -er, -se, -ñ

Mesnevi 15

Mısra: 235

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Rahat etmek, huzur bulmak.

235. İderseñ ger beni bir lahza râhât

236. Hezarân çekdürürsün derd ü miñnet

râhât oldı:

1. **râhât oldı:** -dı

Mesnevi 13

Mısra: 74

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Huzur içinde olmak.

73. Koyup elden ayağı ehl-i şöhet

74. Ferâgat hıvâbiyile oldı râhât

2. **râhât oldı:** -dı

Mesnevi 14

Mısra: 135

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Mutlu ve huzurlu olmak.

135. İnüp Şebdîzden şâh oldı râhât

136. Yatup bir lahza itdi istirâhat

râhat olmadı:

1. **râhat olmadı:** -ma, -dı

Mesnevi 27

Mısra: 239

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Rahat etmemek, rahat olmamak.

239. Cihân mülkinde râhat olmadı hiç

240. Kamu ahlvâli zülfüm gibidür pîç

râhât olsun:

1. **râhât olsun:** -sun

Mesnevi 10

Mısra: 48

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Mutlu ve huzurlu olmak.

47. Kayurmaz çek belâ vü renc ü miñnet

48. Tek olsun il senün devründe râhât

râhat-ı cân:

1. **râhat-ı cân:**

Mesnevi 33

Mısra: 137

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Gönül huzuru; manevi huzur.

137. Ne her lebde bulunur râhat-ı cân

138. Ne her ırmağda aqar âb-ı hayvân

râh-ı beyabân tutar:

1. **râh-ı beyabân tutar:** -ar-at

Mesnevi 14

Mısra: 48

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

*Çölün yolunu tutmak. yolunu tutmak:
yönelmek.*

47. Hüdeng-i lāle-rûlardan geveznân
48. Olup mecnûn tutar rāh-ı beyābân

rāh-ı bî- pâyāna:

1. **rāh-ı bî- pâyāna: -a**
Mesnevi 11
Mısra: 152
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sonu olmayan yol.

151. Kuru efsāneyile aqlum alduñ
152. Beni bir rāh-ı bî- pâyāna şalduñ

rāh-ı kūh-ı bîsütüna:

1. **rāh-ı kūh-ı bîsütüna: -a**
Mesnevi 24
Mısra: 298
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bîsütün Dağ'ının yolu.

297. Ele alup külügin bî-me üne
298. Yügürdi rāh-ı kūh-ı Bîsütüna

rāh-ı sāmānda:

1. **rāh-ı sāmānda:**
Mesnevi 2
Mısra: 54
Kelime Tipi: -
*Rāh: (f.i.)1. yol. 2. tutulan yol
sāmān(f.i.) 1. servet, zenginlik 2. Rahat,
dinçlik. rāh-ı sāmānda: Servet
yolunda.(servet sahibi olma uğrunda).*

53. Kimine geydürür sincāb ü kākum
54. Kimin[i] rāh-ı sāmānda ider güm

rāh-ı şavābı:

1. **rāh-ı şavābı: -ı**
Mesnevi 1
Mısra: 105
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sevap yolu.

105. 'Ayānen tā görem rāh-ı şavābı
106. İdem faḥş ü ḥaṭādan ihtisābı

rāh-ı tuğyāne:

1. **rāh-ı tuğyāne: -e**
Mesnevi 7
Mısra: 43
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Azgnlık yolu.

43. 'Avān kim rāh-ı tuğyāne giderdi
44. O zālīm kendü kendine iderdi

rāhı tutdı:

1. **rāhı tutdı: -dı**
Mesnevi 31
Mısra: 93
Kelime Tipi: **Deyim**
*Yolu tutmak: Yola koyulmak, gitmek,
uzaklaşmak.*

93. Diyelüm aña Şîrîn tutdı rāhı
94. Filān yoldan gelür zan itdi şāhı

rahimā:

1. **rahimā:**
Mesnevi 1

Mısra: 39
Ey Rahim olan Allah.

39. Raḥimā ism-i zātuñ ḥürmetiçün
40. Kerīmā her şıfātuñ ḥürmetiçün

2. **rahimā:**
Mesnevi 3
Mısra: 42
Ey Rahim olan Allah.

41. Egerçi bizde 'iṣyān ü güneḥ çok
42. Raḥimā rahmetüñden ye'sümüz yok

3. **rahimā:**
Mesnevi 39
Mısra: 2
Ey Rahim olan Allah.

1. İlāhā Ḳādirā Perverdgarā
2. Ḥudāvendā Raḥimā Kirdgarā

rahm eyleyüp:

1. **rahm eyleyüp: -(y)üp**
Mesnevi 22
Mısra: 13
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Merhamet etmek, acımak.

13. Yāḥud rahm eyleyüp Ferhāda her dem
14. Yüzün yırtup zemīn eylerdi mātem

rahm kıldı:

1. **rahm kıldı: -dı**
Mesnevi 26

Mısra: 142
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Merhamet etmek, acımak.

141. Çün anuñ sözlerin güş itdi Şîrîn
142. Be-ğāyet rahm kıldı ol nigārīn

rahmet:

1. **rahmetüñden: -(ü)ñ, -den**
Mesnevi 3
Mısra: 42
*1. Esirgemek, rikkat, şefkat. 2. Cenāb-ı
hakkın kuluna ihsanı, hüsn-i mu'āmelesi.
(Ekseriya mâ-bade'l-mevte sarf olunur.) :
Allah ruhunu garîk-i lücce-i rahmet eylesin.
rahmetu'l-lahi aleyh Allahın rahmeti
üzerine olsun. "aleyh" deki zamir
"rahmetullah"da olduğu gibi merciin
ihtilâfına göre değışir. "rahmet" mecazen
"yağmur" manasında müstameldir.*

41. Egerçi bizde 'iṣyān ü güneḥ çok
42. Raḥimā rahmetüñden ye'sümüz yok

rahmet itsün:

1. **rahmet itsün: -sün**
Mesnevi 5
Mısra: 182
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
*Birinin suçunu bağışlama, yarlıgama,
merhamet etme.*

181. 'Alā-evvel fāci' küffār u buṭlān
182. Dimiş kim rahmet itsün aña Sübhān

rahmet-i rahmāna vāsıl oldu:

1. **rahmet-i rahmāna vāşil oldu: -di**

Mesnevi 28

Mısra: 31

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

*Herkese merhamet eden Allah'ın
esirgemesine, yarlıgamasına kavuşmak:
Ölmek.*

31. Ol oldu rahmet-i Rahmāna vāşil

32. Saña bilseñ bu mātemden ne hāşıl

rahmetler olsañuz:

1. **rahmetler olsañuz: -sa, -ñuz**

Mesnevi 19

Mısra: 132

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Acımak, merhamet göstermek.

131. Çün olduk buncadan zahmet size biz

132. N'ola rahmetler olsañuz bize siz

rahne-i divārı:

1. **rahne-i divārı: -ı**

Mesnevi 31

Mısra: 126

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Duvarın çatlağı.

125. Kevākib güyiyā ezhārı anuñ

126. Meh-i nev rahne-i divārı anuñ

rahşān:

1. **rahşān:**

Mesnevi 31

Mısra: 38

Parlak.

37. Sipihir üstinde ahterler dırahşān

38. Hemān hākister içr' ahtkerdi rahşān

raht:

1. **rahtın: -ı, -n**

Mesnevi 7

Mısra: 65

Mal varlığı.

65. Şu korçudan ki degşürseydi rahtın

66. Mübādā ecnebiler ala tahtın

2. **rahtın: -ı, -n**

Mesnevi 9

Mısra: 36

Mal varlığı.

35. Bu zulmi çünki Hüsrev kendü gördi

36. Kuluñ rahtın kamu dihkāna virdi

rahtın degşürdi:

1. **rahtın degşürdi: -di**

Mesnevi 27

Mısra: 151

Kelime Tipi: **Deyim**

At takımı, yol levazımını değıştirmek.

151. Bu miñnet-hāneden degşürdi rahtın

152. Ferāgat menziline kırđı tahtın

ra' iyyet:

1. **ra' iyyetden: -den**

Mesnevi 5

Mısra: 93

Bir hükümdar idaresinde olanlar,

*birinin idaresine bağılı olanlar. Devletin
idaresindeki umum insanlar.*

93. Ra' iyyetden idüp kat' -ı 'alāka

94. Belürsüz oldu gitdi faqr ü fāka

2. **ra' iyyet:**

Mesnevi 5

Mısra: 127

*Bir hükümdar idaresinde olanlar,
birinin idaresine bağılı olanlar. Devletin
idaresindeki umum insanlar.*

127. Ra' iyyet istemez bālın ü pister

128. Tek olsun şeh cihāna sāye-güster

3. **ra' iyyet:**

Mesnevi 10

Mısra: 12

*Bir hükümdar idaresinde olanlar,
birinin idaresine bağılı olanlar. Devletin
idaresindeki umum insanlar.*

11. Memālik 'adl ü dād ile olur ābād

12. Re' āyetden ra' iyyet nitekim şād

4. **ra' iyyet:**

Mesnevi 10

Mısra: 19

*Bir hükümdar idaresinde olanlar,
birinin idaresine bağılı olanlar. Devletin
idaresindeki umum insanlar.*

19. Ra' iyyet güsfend ü gürg 'ammāl

20. Şağın çüpānlıguñda itme ihmāl

rakīb:

1. **rakībinden: -i, -n, -den**

Mesnevi 23

Mısra: 57

*Klasik şiirde sevgiliyi aşkıtan
uzaklaştırmaya çalışan, sevgili ile aşğın
kavuşmasına engel olan kimse.*

57. Didi anuñ rakībinden şağın hā

58. Eytid' 'āşka sengden ne pervā

2. **rakīb:**

Mesnevi 26

Mısra: 133

*Klasik şiirde sevgiliyi aşkıtan
uzaklaştırmaya çalışan, sevgili ile aşğın
kavuşmasına engel olan kimse.*

133. Süzersin sen rakīb ile şafālar

134. Çeker Ferhād-ı bī-çāre cefālar

rakkās:

1. **rakkās:**

Mesnevi 8

Mısra: 31

*1. Raks edici, eden, köçek. müennesi:
"rakkase". 2. Saatin içinde sağa sola hareket
eden askı.*

31. Gül-i ter def nihāl-i gonçe rakkās

32. Fiğān-ı nāle-i bülbül ney-i hāş

raks ururdi:

1. **rakş ururdi**: -(u)r, -di

Mesnevi 14

Mısra: 44

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Dansetmek, oynamak.

43. Tab[ı]l-bâz ursa her şîrîn-şemâyil

44. Ferahdan rakş ururdi murğ-ı

raksa girüp:

1. **raksa girüp**: -üp

Mesnevi 25

Mısra: 26

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

*Dans etmek. II raks bağlamında
"dönerek yapılan bir dansa dahil olmak."*

25. Külüginün şadâsından bî-çâre

26. Girüp raksa düşerdi kühsâre

raksa girürdi:

1. **rakşa girürdi**: -(ü)r, -di

Mesnevi 16

Mısra: 38

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Raks etmek, dans etmek.

37. Fiğân-ı kerre- nây ile tıtu dem

38. Yedekler rakşa girürdi dem-â-dem

râm:

1. **râm**:

Mesnevi 4

Mısra: 43

Far. Uyan, buyruk altına giren.

43. Süleymân hâtemine râm ise bād

44. Senüñ mührüñ cihâna urdı bünyād

2. **râm**:

Mesnevi 26

Mısra: 148

Far. Uyan, buyruk altına giren.

147. Ne dirse disün iller haş eger 'âm

148. Muṭî'em hûkmüne her emrüne râm

râm eylediler:

1. **râm eylediler**:

Mesnevi 18

Mısra: 83

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Boyun eğdirmek, itaat ettirmek.

84. Hemân-dem ṭurdu şeh bî-şabr ü ārām

83. Şabâyı k'eylediler zîn ile râm

râm it:

1. **râm it**:

Mesnevi 6

Mısra: 64

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Boyun eğmek, itaat etmek.

63. Müdâm it müstedâm it ber-devâm it

64. Cihân ser-keşlerin emrine râm it

râm k'olam:

1. **râm k'olam**: -am

Mesnevi 37

Mısra: 148

Kelime Tipi: **Deyim**

*Ki (vezin nedeniyle k' biçiminde
kullanılmıştır) olmak. Boyun eğmek, baş
eğmek.*

147. Ben ol dîvâne vü mecnûn ü sersâm

148. Degülven k'olam anuñ emrine râm

râm ola:

1. **râm ola**: -a

Mesnevi 7

Mısra: 135

Kelime Tipi: **Deyim**

*Boyun eğmek. İsteyerek veya
istemeyerek uymak, katlanmak.*

135. Cemâl ü māl ü 'izz ü pādşāhî

136. Naşib olmuş idi ol mâha gâhî

râm oldu:

1. **râm oldu**: -di

Mesnevi 5

Mısra: 205

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Uymak, boyun eğmek.

205. Dil oldu çünkü 'akluñ emrine râm

206. Dönüp kıldı baña ilhâh ü ibram

2. **râm oldu**: -di

Mesnevi 15

Mısra: 119

Kelime Tipi: **Deyim**

*Boyun eğmek. İsteyerek veya
istemeyerek uymak, katlanmak.*

119. Birezden k' oldı çerhûñ tevseni râm

120. Tıtu ol bañr-i pür- âşüb ārām

râm olmaz:

1. **râm olmaz**: -maz

Mesnevi 18

Mısra: 19

Kelime Tipi: **Deyim**

*Boyun eğmek. İsteyerek veya
istemeyerek uymak, katlanmak.*

19. Dil olmaz emrüne şimden girü râm

20. Ne mümkündür dil-ârânumsuz ārām

2. **râm olmaz**: -maz

Mesnevi 37

Mısra: 121

Kelime Tipi: **Deyim**

*Boyun eğmek. İsteyerek veya
istemeyerek uymak, katlanmak.*

121. Eger râm olmaz iseñ Hüsrevâ sen

122. Olursın ehl-i küfre pîşvâ sen

râm olursañ:

1. **râm olursañ**: -(u)r, -sa, -ñ

Mesnevi 19

Mısra: 51

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Boyun eğmek, itaat etmek.

51. Olursañ ger aña kâbîn ile râm

52. Olur fermân-berüñ ol kâm ü nâ-kâm

ra nâ:

1. ra'nā:

Mesnevi 7

Mısra: 10

Hoş, güzel, parlak.

9. 'Ömür sermâyesin hürce eyle yük yük

10. Kıo tek 'âlemde bir ra'nâ teberrük

2. ra'nā:

Mesnevi 26

Mısra: 170

Yarısı kırmızı, yarısı sarı olan gül.

Hoş, güzel, parlak.

169. Beni bülbül kılan gülzârdur bu

170. Beni mağbün iden ra'nâ budur bu

râst ü giç:

1. râst ü giç:

Mesnevi 37

Mısra: 106

Kelime Tipi: **Deyim**

Er geç; ne zaman olsa.

105. Elüñden nesne gelmez hiçsin hiç

106. Hüdânuñdur taşarruf râst ü giç

râvî:

1. râvîler: -ler

Mesnevi 12

Mısra: 1

Hikâye anlatıcısı, rivayet eden.

1. Bu veche kıldı râvîler rivâyet

2. Çün oldı 'ışk-ı Hüsrev bî-nihâyet

ravza-yı mînâ-yı maçîn:

1. ravza-yı mînâ-yı maçîn: -ur

Mesnevi 2

Mısra: 37

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Çin'in billur bahçesi.

37. Olur geh ravza-yı mînâ-yı Maçîn

38. Anuñ tezyîniyile hûb ü mahzûn

ra'y:

1. ra'yi: -i

Mesnevi 31

Mısra: 105

Fikir, düşünce.

105. Bu ra'yi ol nigârîn gördi ma'kül

106. Hem aña zâhib oldı 'âkıbet ol

rây:

1. râyı: -ı

Mesnevi 38

Mısra: 61

Fikir, düşünce.

61. Çü Şîrûye bu râyı gördi şayup

62. Yürürdi ol işe fırsat arayup

rây u tedbîr:

1. rây u tedbîr:

Mesnevi 27

Mısra: 24

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Fikir ve yol.

23. Benüm cânuma bu söz itdi te'şîr

24. Nedür def'ine anuñ rây u tedbîr

râz:

1. râzum: -(u)m

Mesnevi 3

Mısra: 95

Sır; gizlenen şey.

95. Ne bilem kim 'ayân olduğa râzum

96. Ola mı mücrimînden imtiyâzum

2. râz:

Mesnevi 11

Mısra: 100

Sır; gizlenen şey.

99. Şanavber kâmetinden öğrenür nâz

100. Dehânı gönçeye ta'lîm ider râz

3. râz:

Mesnevi 15

Mısra: 184

Sır.

183. Çü Hüsrev gördi ol bânûyı dem-sâz

184. Hicâbın def' idüp keşf eyledi râz

4. râzı: -ı

Mesnevi 18

Mısra: 179

Gizlenen şey, sır.

179. Gönülden keşf idüp her gizlü râzı

180. İder birbirine nâz u niyâzı

5. râzın: -ı, -n

Mesnevi 23

Mısra: 1

Sır; gizlenen şey.

1. Çü Ferhâd itdi râzın 'âleme fâş

2. Melâmet taşına karşı tutup baş

6. râzı: -ı

Mesnevi 25

Mısra: 123

Sır; gizlenen şey.

123. Şu Hâkdur kim bilür her gizlü râzı

124. Benüm 'ışkum degül 'ışk-ı mecâzı

râz virüp:

1. râz virüp: -üp

Mesnevi 23

Mısra: 7

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Sır vermek.

7. Virüp her mahrem ü nâ-mahreme râz

8. Kâmu etrâfa şaldı şayt ü âvâz

râzı:

1. râzıyam: -(y)am

Mesnevi 31

Mısra: 84

Rıza gösterici, rıza veren.

83. Ne kaşır içine virübilürem râh

84. Ne taşra çalmasına râzıyam şâh

râz-ı hüsn:

1. **râz-ı hüsn:**

Mesnevi 12

Mısra: 67

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Güzelliğin sırrı.

67. Ç'ola ol râz-ı hüsn âyinede fâş

68. Hemân ol naqşı tahtır ide naqqâş

râz-ı nihânın:

1. **râz-ı nihânın: -i, -n**

Mesnevi 12

Mısra: 12

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Gizli tutulan sır.

11. Revân okıdı bir bir dâstânın

12. 'Ayân itdi aña râz-ı nihânın

râzi ol:

1. **râzi ol:**

Mesnevi 27

Mısra: 323

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Rıza göstermek, kabullenmek.

323. Hemân sa'y eyle râzi ol kazâyâ

324. Muñ' it tevsen-i nefsiñ rızâyâ

râzi oldu:

1. **râzi oldu: -dı**

Mesnevi 9

Mısra: 29

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Rıza göstermek, kabullenmek.

29. Bu şartâ merd-i mazlûm oldu râzi

30. Bulundu iki cânibden terâzi

râzi olur:

1. **râzi olur: -(u)r**

Mesnevi 27

Mısra: 51

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Rıza göstermek, kabul etmek.

51. Olur Pervîz râzi ol rumûza

52. Bulurlar memleketde bir 'acûze

reâyâ:

1. **reâyâya: -(y)a**

Mesnevi 27

Mısra: 196

Bir hükümdarın yönetimi altındaki

halk.

195. Cihâna şahsuñ ey merd-i 'âkil

196. Öküş 'adl it reâyâyâ 'atâ kıl

re'âyâ:

1. **re'âyâ:**

Mesnevi 7

Mısra: 34

Halk, el altında bulunan kimseler (F. zîr-i destân).

33. Geçüp tahtına sultân oldu Hürmüz

34. Re'âyâ cem'ine cân oldu Hürmüz

2. **re'âyâ:**

Mesnevi 9

Mısra: 50

Bir hükümdarın yönetimi altındaki halk.

49. Şalarlar güsfende gürg-i hun-hvâr

50. Re'âyâ içre ya'nî merd-i cerrâr

3. **re'âyâ:**

Mesnevi 36

Mısra: 252

Bir hükümdarın yönetimi altındaki halk.

251. Vişâl-i yâr ile mağrûr olup hoş

252. Re'âyâ hâlin itmîşdi ferâmûş

re'âyâ vü sipâh:

1. **re'âyâ vü sipâh:**

Mesnevi 36

Mısra: 284

Kelime Tipi: -

Halk ve asker.

283. Gidüp her 'adl ü dâd ü resm ü âyîn

284. Re'âyâ vü sipâh olmuşdı ğamgîn

re'âyet:

1. **re'âyetden: -den**

Mesnevi 10

Mısra: 12

Bir hükümdarın idaresi altında bulunan ve vergi veren halk.

11. Memâlik 'adl ü dâd ile olur âbâd

12. Re'âyetden ra'îyyet nitelikim şâd

rebî'in evvelinden:

1. **rebî'in evvelinden: -i, -n, -den**

Mesnevi 40

Mısra: 25

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Rebû'l evvel: İlkbahar, arabî ayların üçüncüsü.

25. Rebî'in evvelinden itdüm ikdâm

26. Cemâzîn ortasında kıldum itmam

recl-i cerâde:

1. **recl-i cerâde:**

Mesnevi 5

Mısra: 172

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Çekirge butu.

171. Cihânuñ şâhu ey mür-ı fütâde

172. Kaçan muhtâc ola recl-i cerâde

redd itmez:

1. **redd itmez: -mez**

Mesnevi 19

Mısra: 147

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Kabul etmemek, geri çevirmek, kovmak.

147. Eger redd itmez iseñ olam ey hân

148. Sa'âdet hânuña her gece mihmân

ref'eylediler:

1. **ref eylediler:** *-di, -ler*

Mesnevi 18

Mısra: 174

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ref etmek/eylemek: Ortadan kaldırmak, feshetmek, hükümsüz bırakmak.

173. Çü nâm u neng işin def eylediler

174. Tekellüf perdesin ref eylediler

ref itdi:

1. **ref itdi:** *-di*

Mesnevi 36

Mısra: 197

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Kaldırmak.

197. Hemân dem perdeyi ref itdi fi'l-hâl

198. Şehûn her gûşşasın def itdi fi'l-hâl

refik ol:

1. **refik ol:**

Mesnevi 18

Mısra: 76

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Yoldaş olmak.

75. Yöneldüüm Ka'be-i küy-i nigâra

76. Refik ol baña ger var ise care

refik olursa:

1. **refik olursa:** *-(u)r, -sa-ur, -sa*

Mesnevi 1

Mısra: 87

Kelime Tipi: -

Nasip olursa, yoldaş olursa.

87. Refik olursa tevfiķûn İlahî

88. Tutam Şeyhî sülük itdügi râhı

2. **refik olursa:** *-(u)r, -sa-ur, -sa*

Mesnevi 1

Mısra: 87

Kelime Tipi: -

Nasip olmak, yoldaş olmak.

87. Refik olursa tevfiķûn İlahî

88. Tutam Şeyhî sülük itdügi râhı

refikûn ola:

1. **refikûn ola:** *-a*

Mesnevi 23

Mısra: 14

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Arkadaş olmak.

13. Neden teftiş kılmazsın tarikûn

14. Revâ mı bir gedâ ola refikûn

refitâr itse:

1. **refitâr itse:** *-se*

Mesnevi 11

Mısra: 101

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Yürümek.

101. Kaçan ol şâh-ı şimşâd itse refitâr

102. Elin yüzine tutar serv ider 'âr

refitârdan kala:

1. **refitârdan kala:** *-a*

Mesnevi 16

Mısra: 154

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Salınarak edalı yürüyüşünden kalmak;

bu tarz yürüyüşe mecali, hali olmamak

(yaşlılığın getirdiği acziyet

vurgulanmaktadır.).

153. Şula nergislerüñle gülsitânuñ

154. Kala refitârdan serv-i revânuñ

refitâre gele:

1. **refitâre gele:** *-e*

Mesnevi 26

Mısra: 60

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Salınmaya/yürümeye başlamak.

59. Qadümden nâ-revenler öğrenüp nâz

60. Gele refitâre şimşâd-ı ser-efrâz

2. **refitâre gele:** *-e*

Mesnevi 26

Mısra: 60

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Salınmaya/yürümeye başlamak.

59. Qadümden nâ-revenler öğrenüp nâz

60. Gele refitâre şimşâd-ı ser-efrâz

reh:

1. **rehinde:** *-i, -n, -de*

Mesnevi 3

Mısra: 91

Yol.

91. Rehinde berķ urur envâr-ı gufrân

92. Birinüñ cebhesinde dâg-ı hırmân

reh-ber it:

1. **reh-ber it:**

Mesnevi 1

Mısra: 3

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Kılavuz etmek.

3. 'İnâyet reh-ber it cân-ı saķıme

4. Yöneldivir şırâ-ı müstakıme

reh-ber oldı:

1. **reh-ber oldı:** *-dı*

Mesnevi 4

Mısra: 46

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Rehberlik etmek, yol göstermek.

45. Kelıme ger 'aşâ oldıysa yâver

46. Saña fâvüs-ı qudsı oldı reh-ber

reh-ber olmaya:

1. **reh-ber olmaya:** *-ma, -(y)a*

Mesnevi 37

Mısra: 155

Kelime Tipi: **Deyim**

Yol göstermek, kılavuzluk etmek.

155. Añâ kim olmaya tevfiķ reh-ber

156. Olur yanında hayr u şer ber-â-ber

reh-berlik eyle:

1. **reh-berlik eyle:**

Mesnevi 11

Mısra: 169

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Kılavuzluk etmek.

169. Reh-i ğamda baña reh-berlik eyle

170. Kuşan ğayret kuşağın erlik eyle

reh-i bahtum:

1. **reh-i bahtum: -(u)m**

Mesnevi 6

Mısra: 13

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Talih, kısmet yolu.

13. Reh-i bahtum siyâh u tâli'üm dün

14. Dilüm mahzûn ahvâlüm diğەر-gün

reh-i ğamda:

1. **reh-i ğamda: -da**

Mesnevi 11

Mısra: 169

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Keder yolu.

169. Reh-i ğamda baña reh-berlik eyle

170. Kuşan ğayret kuşağın erlik eyle

reh-i 'ışk içre:

1. **reh-i 'ışk içre:**

Mesnevi 18

Mısra: 69

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Aşk yolu içinde.

69. Reh-i 'ışk içre irse lıvâb baña

70. Yağ olur pister-i sincâb baña

2. **reh-i 'ışk içre:**

Mesnevi 25

Mısra: 78

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Aşk yolu içinde.

77. Dirîğâ bulmadum bir yâr-ı sırdaş

78. Reh-i 'ışk içre ola baña yoldaş

reh-i 'ışka:

1. **reh-i 'ışka: -a**

Mesnevi 22

Mısra: 7

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Aşk yolu.

7. Reh-i 'ışka kim olmuşdı revâne

8. Kadem başmışdı evvel demde cane

reh-nümâ:

1. **reh-nümâsı: -sı**

Mesnevi 16

Mısra: 74

Yol gösteren, rehber.

73. Ğırv-i na'ranuñ kûsuñ şadâsı

74. 'Adem mülkinüñ iki reh-nümâsı

reh-nümâ kıl:

1. **reh-nümâ kıl:**

Mesnevi 38

Mısra: 234

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Rehber edinmek.

233. Gel aç 'ibret gözin ey merd-i 'âkil

234. Özüñe 'aql peykin reh-nümâ kıl

remedlü:

1. **remedlü:**

Mesnevi 1

Mısra: 104

Ağrılı.

103. Çü nürüñdan olupdur âferîniş

104. Remedlü dîdeme çek nür-ı bîniş

reml-i beyaban olur:

1. **reml-i beyaban olur: -ur**

Mesnevi 5

Mısra: 116

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Çöl kumu olmak.

115. Şehâsı ebrî ger yağdırsa bârân

116. Olur lü'lü'-yi ter reml-i beyaban

remz itseñi:

1. **remz itseñi: -se, -ñ**

Mesnevi 18

Mısra: 24

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

İşaret etmek, işaretle anlatmak.

23. Neye kılsañ işaret başum üzre

24. Ne remz itseñ göz ile kaşum üzre

renc ola:

1. **renc ola: -a**

Mesnevi 19

Mısra: 30

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Eziyet olmak, ağırılık olmak.

29. Cefâ vü cevr k'ola âhir-i kâm

30. Vefâdan yeg ki renc ola ser-encâm

renc ü elemden:

1. **renc ü elemden: -den**

Mesnevi 27

Mısra: 153

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Eziyet ve üzüntü.

153. Kâmu renc ü elemden oldı âzâd

154. Belâ vü derd ü ğamdan oldı âzâd

renc-i enbüh:

1. **renc-i enbüh:**

Mesnevi 25

Mısra: 34

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Kalabalığın sıkıntısı.

33. Meger kim kabr idi Ferhâda ol küh

34. Ki her bir seng-pâre renc-i enbüh

rencide olup:

1. **rencide olup: -up**

Mesnevi 24

Mısra: 239

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

İncinmek, kırılmak.

239. Bu sözlerden olup rencide Husrev
240. Kamu köhne gumünün eyledi nev

reng:

1. **reng:**
Mesnevi 8
Mısra: 3
Renk.

3. Zemini dürlü reng ile bezedi
4. Hıta-yı Rümü yapraklar bezedi

2. **reng:**
Mesnevi 8
Mısra: 7
Renk. II boya.

7. Virüpdü 'âlemün naşına bir reng
8. Görüp hayrân kalurdu naş-ı Erjeng

rengin:

1. **rengin:**
Mesnevi 5
Mısra: 15
Renkli, hoş, güzel.

15. Diseydüm gül gibi rengin eş'âr
16. Görinürdi hasüduñ çeşmüñe hâr

2. **rengin:**
Mesnevi 12
Mısra: 27
Neşeli, canlı, ilgi çekici, çarpıcı nitelikleri olan \ farklı süsleri ve güzellikleri barındıran (TDK).

27. Münakkaşdur der ü divârı rengin
28. Nişimen idinüpdür anı Şîrin

3. **rengin:**
Mesnevi 12
Mısra: 88
Neşeli, canlı, ilgi çekici, çarpıcı nitelikleri olan \ farklı süsleri ve güzellikleri barındıran (TDK).

87. Bu yaña ol büt-i sîmîn- sâ'id
88. Bulur kaşırında bir rengin kâğıd

rengin olmuşdu:

1. **rengin olmuşdu:** *-miş, -di*
Mesnevi 16
Mısra: 54
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Renkli olmak.

53. 'Alem çeküp çeriden âteş-i kîn
54. Alay bayrakları olmuşdu rengin

renin:

1. **renin:**
Mesnevi 18
Mısra: 34
İnilti, haykırma.

33. İrüp bād-ı hünük tütmiş sedâsın
34. Renin mi kesdi bülbüller nevâsın

reşk iderdi:

1. **reşk iderdi:** *-er, -di*
Mesnevi 31

- Mısra: 26
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
İmrenmek.

25. Görüp hürşidden şol denlü tâbı
26. Kebâba reşk iderdi murğ-ı âbî

reşk itmesün:

1. **reşk itmesün:** *-me, -sün*
Mesnevi 5
Mısra: 221
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Gıpta etmek, imrenmek II Kiskanmak.

221. Nice reşk itmesün her kân ü 'ummân
222. Cihân halkına oldum gevher-efşân

reşk kılasın:

1. **reşk kılasın:** *-a, -sın*
Mesnevi 28
Mısra: 39
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Kiskanmak.

39. Kılasın kaddi çeng olanlara reşk
40. Yüzünde döne döne raşş ura eşk

reşk-i şah-ı tübâ:

1. **reşk-i şah-ı tübâ:**
Mesnevi 11
Mısra: 86
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Tuba ağacının dalının kışkandığı. (Ar.)Tuba: Kökleri yukarıda, dal ve bıçakları aşağıya doğru sarkan cennet ağacı.

85. Hād-i gül-günü mäh-ı 'âlem-ārā
86. Qad-i mevzünü reşk-i şah-ı Tübā

resm:

1. **resmini:** *-i, -n, -i*
Mesnevi 3
Mısra: 64
Usul, erkan, merasim.

63. İlahî cehl ile kendüm yitürdüm
64. Edeb resmini aradan götürdüm

2. **resmin:** *-i, -n*
Mesnevi 12
Mısra: 26
Şekil, tarz, suret.

25. Anuñ bir kaşrı vardur cennet-âbād
26. Felekden almış anuñ resmin üstād

3. **resmdür:** *-dür*
Mesnevi 27
Mısra: 163
Usul, adet.

163. Ezelden resmdür devr-i zemâne
164. Bahāruñ şofra ırgürmek hezâne

4. **resmdür:** *-dür*
Mesnevi 32
Mısra: 112
Usul, erkan, merasim.

111. Didi ey kâfir-i gâretger-i dîn
112. Bu nice resmdür bu nice âyîn

5. **resm:**

Mesnevi 36

Mısra: 141

Usul, erkan, merasim.

141. Bu resm ile nigâr-ı nâz-perver

142. Serîr-i kaşr-ı hüsne oldı server

resm ile âyînümi:

1. **resm ile âyînümi:** -(ü)m, -i

Mesnevi 38

Mısra: 27

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Usul, erkân ve merasim (dinî).

27. Qomazam resm ile âyînümi dir

28. Cihâna virmezem Şîrînümi dir

resm ü âyîn:

1. **resm ü âyîn:**

Mesnevi 18

Mısra: 175

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Usul erkan II adet.

175. Gidüp aralarından resm ü âyîn

176. Öperler birbirinün dest ü pâyîn

resm-i sūr:

1. **resm-i sūr:**

Mesnevi 36

Mısra: 53

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Düğün töreni.

53. Çü resm-i sūr olundı cümle tertîb

54. Bezendi şehri Pervîz itdi terğîb

resül:

1. **resülün:** -üñ

Mesnevi 37

Mısra: 56

Peygamber, nebî, elçi [Özellikle Hz. Muhammed (s.a.v.) için kullanılır].

55. Pes ez hamd ü genâ-yı Rabbü'l -a 'lâ

56. Şerîf ismi Resülün olmuş imla

2. **resüle:** -e

Mesnevi 37

Mısra: 70

Peygamber, nebî, elçi [Özellikle Hz. Muhammed (s.a.v.) için kullanılır].

69. Dil ü cāndan bu hükme kıl itā'at

70. Resüle haq di Haqqa eyle ta'āt

3. **resüle:** -e

Mesnevi 37

Mısra: 124

Peygamber, nebî, elçi [Özellikle Hz. Muhammed (s.a.v.) için kullanılır].

123. İtā'at eyle istersen halāşı

124. Hüdāya vü Resüle olma 'āşî

4. **resüle:** -e

Mesnevi 37

Mısra: 163

Hz. Muhammed.

163. Gelüp didi Resüle bî-kem ü bîş

164. Mübârek hâtırına virdi teşvîş

5. **resülün:** -üñ

Mesnevi 38

Mısra: 70

Peygamber, nebî, elçi [Özellikle Hz. Muhammed (s.a.v.) için kullanılır].

69. Sebeb Şîrûye vü Allāh kâhîr

70. Resülün mu'cizâti oldı zâhîr

6. **resülün:** -üñ

Mesnevi 38

Mısra: 75

Peygamber, nebî, elçi [Özellikle Hz. Muhammed (s.a.v.) için kullanılır].

75. Resülün bed-du'âsı k'itdi te'cîl

76. Götürdi hâr ü has gib'anı bir sîl

7. **resülün:** -üñ

Mesnevi 39

Mısra: 7

Peygamber, nebî, elçi [Özellikle Hz. Muhammed (s.a.v.) için kullanılır].

7. Hüdâvendâ Resülün hürmetiçün

8. Dü 'âlem fâhri kuluñ hürmetiçün

resül-i haqqa:

1. **resül-i haqqa:** -a

Mesnevi 37

Mısra: 152

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Allah'ın elçisi (Hz. Muhammed).

151. Cehâlet birle 'arz itdi şecâ'at

152. Resül-i Haqqa kılmadı itā'at

resül-i yesrib ü sulţân-ı bathâ:

1. **resül-i yesrib ü sulţân-ı bathâ:**

Mesnevi 4

Mısra: 4

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Medine'nin Resülü ve Mekke-i Mükerreme'nin sultanı.

3. Dür-i bî-mişl ü lâ'l-i kân-ı Bathâ

4. Resül-i Yesrib ü sulţân-ı Bathâ

revâ mı:

1. **revâ mı:**

Mesnevi 23

Mısra: 14

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Uygun mu, yerinde mi, hiç olur mu.

13. Neden teftîş kılmazsın tarîkûñ

14. Revâ mı bir gedâ ola refîkûñ

2. **revâ mı:**

Mesnevi 28

Mısra: 37

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Revâ mı? – Revâ-yı hak mı?: Yerinde olmayan, uygun görülmeyen şeyler karşısında, "Lâyık mı, bu da olur mu?" anlamında kullanılır.

37. Revâ mı ey meh-i burc-ı letâfet
38. İrişmek saña mâtemden kesâfet

3. **revâ mı:**

Mesnevi 30

Mısra: 34

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Revâ mı? – Revâ-yı hak mı?: Yerinde olmayan, uygun görülmeleyen şeyler karşısında, “Lâyık mı, bu da olur mu?” anlamında kullanılır.

33. Hübâbuñ hânesin kılmâğa vîrân
34. Revâ mı cem’ ola ‘asker firāvân

4. **revâ mı:**

Mesnevi 34

Mısra: 104

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Revâ mı? – Revâ-yı hak mı?: Yerinde olmayan, uygun görülmeleyen şeyler karşısında, “Lâyık mı, bu da olur mu?” anlamında kullanılır.

103. Yeni ma’ şûka tutuldiysa Pervîz
104. Revâ mı giçe köhne düstdan tîz

revâ mîdur:

1. **revâ mîdur: -dur**

Mesnevi 32

Mısra: 96

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Revâ mı? – Revâ-yı hak mı?: Yerinde olmayan, uygun görülmeleyen şeyler karşısında, “Lâyık mı, bu da olur mu?” anlamında kullanılır.

95. Hızırveş olmayan zülmetde püyân
96. Revâ mîdur ki içe âb-ı hayvân

2. **revâ mîdur: -dur**

Mesnevi 38

Mısra: 205

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Revâ mı? – Revâ-yı hak mı?: Yerinde olmayan, uygun görülmeleyen şeyler karşısında, “Lâyık mı, bu da olur mu?” anlamında kullanılır.

205. Revâ mîdur gidesin sen cihândan
206. Kalam ben geçmeyüp baş ile cândan

revâ mıydı:

1. **revâ mıydı: -(y)di**

Mesnevi 30

Mısra: 47

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Revâ mı? – Revâ-yı hak mı?: Yerinde olmayan, uygun görülmeleyen şeyler karşısında, “Lâyık mı, bu da olur mu?” anlamında kullanılır.

47. Revâ mıydı k’idesin kalbüm âzâr
48. Ki cânumdan olam bu resme bîzâr

revâk:

1. **revâkı: -ı**

Mesnevi 12

Mısra: 29

Üstü örtülü önü açık yer, çardak.

29. Sipihr-i nîl-gün anuñ revâkı
30. Hemân kavş-i quzâh dergâh ü tâkı

2. **revâkında: -ı, -n, -da**

Mesnevi 12

Mısra: 33

Üstü örtülü önü açık yer, çardak.

33. Revâkında yazılar hatt-ı ‘âlî
34. Hâf-ı sâkı-yi meh-rûnuñ mişâli

revâk-ı ‘âlem-efrûz:

1. **revâk-ı ‘âlem-efrûz:**

Mesnevi 31

Mısra: 171

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Dünyayı aydınlatan kubbe.

171. Müzeyyen bir revâk-ı ‘âlem-efrûz
172. Döşenmiş elmâs u dîbâ-yı pîrûz

revân at sürdi:

1. **revân at sürdi: -di**

Mesnevi 16

Mısra: 95

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Atını hızlı sürmek.

95. Revân at sürdi ol dem şâh-ı ferruğ
96. Tıttup Behrâm alayından yaña ruğ

revân okıdı:

1. **revân okıdı: -dı**

Mesnevi 12

Mısra: 11

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Su gibi akıcı bir biçimde güzel söz söylemek.

11. Revân okıdı bir bir dâstânın
12. ‘Ayân itdi aña râz-ı nihânın

revân ol:

1. **revân ol:**

Mesnevi 11

Mısra: 173

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Gitmek, yola koyulmak.

173. Yanumda turma bir sa’at revân ol
174. Hemân tüt mülk-i Ermenden yaña yol

revân oldı:

1. **revân oldı: -dı**

Mesnevi 15

Mısra: 62

Kelime Tipi: **Deyim**

Akıp gitmek, yola koyulmak; oradan oraya dolaşmak.

61. Hemân-dem açup ol keşfi per ü bâl
62. Revân oldı deñiz yüzine fi’l-hâl

2. **revân oldı: -dı**

Mesnevi 21

Mısra: 30

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Gitmek, yola koyulmak.

29. Yirinden tırdı kara tağ gibi
30. Revân oldı Kızıl ırmâğ gibi

3. **revân oldu: -dı**
Mesnevi 26
Mısra: **78**
Kelime Tipi: **Deyim**
Akıp gitmek, yola koyulmak; ordan oraya dolaşmak.

77. Olup gün gibi bir şîre süvâre
78. Revân oldu hemân-dem kühsâre

4. **revân oldu: -dı**
Mesnevi 17
Mısra: **107**
Kelime Tipi: **Deyim**
Gitmek, yola koyulmak.

107. Revân oldu hemân-dem Bîsütûna
108. İde tâ mekr ü hîle güne güne

5. **revân oldu:**
Mesnevi 31
Mısra: **47**
Kelime Tipi: **Deyim**
Akıp gitmek, yola koyulmak; ordan oraya dolaşmak.

47. Revân oldu o yaña cân atup şâh
48. Kırân itmek için hürşîd ile mâh

6. **revân oldu: -dı**
Mesnevi 34
Mısra: **59**
Kelime Tipi: **Deyim**
Yola koyulmak II Uzaklaşmak.

59. Revân oldu benüm serv-i revânüm
60. Yeridür göge ırgürsem figânüm

revân saldı:

1. **revân şaldı: -dı**
Mesnevi 17
Mısra: **13**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bırakmak, göndermek; yola çıkarmak.

13. Revân şaldı anı deryâ-yı kîre
14. K'ide rûz-ı sefîdi şâm-ı tire

revâne olam:

1. **revâne olam: -am**
Mesnevi 33
Mısra: **20**
Kelime Tipi: **Deyim**
Yürümek, gitmek.

19. Niçe aldanup ol 'ahd-i yalana
20. Bu bî-pâyân yola olam revâne

revâne oldu:

1. **revâne oldu: -dı**
Mesnevi 12
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yürümek, gitmek.

3. Kemer bağlanup üstâd-ı zemâne
4. Tütup Ermen yolın oldu revâne

2. **revâne oldu: -dı**
Mesnevi 31

Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Deyim**
Yola düşmek, yola koyulmak, gitmek.

1. Hemân-dem oldu çün kâşîd revâne
2. İrişdi Hüsrev-i yektâ –sitâne

revâne oldılar:

1. **revâne oldılar: -dı, -lar**
Mesnevi 23
Mısra: **116**
Kelime Tipi: **Deyim**
Yola düşmek, yola koyulmak, gitmek.

115. Pes ol dem emr idüp birkaç 'avâne
116. Alup Ferhâdi oldılar revâne

revâne oldukça:

1. **revâne oldukça: -duğça**
Mesnevi 22
Mısra: **33**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Akmak, gitmek.

33. Çemend' oldukça ol ırmağ revâne
34. İderdi gökde ta'na kehküşâne

revâne olmuşdı:

1. **revâne olmuşdı: -muş, -dı**
Mesnevi 22
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yürümek, gitmek.

7. Reh-i 'ışka kim olmuşdı revâne
8. Qadem başmışdı evvel demde cane

revzen:

1. **revzeninden: -i, -n, -den**
Mesnevi 12
Mısra: **47**
Pencere.

47. Bu kaçruñ revzeninden her kenâre
48. İder ol mâh-rü her gün nezâre

2. **revzenlere: -ler, -e**
Mesnevi 12
Mısra: **64**
Pencere.

63. Bir âyine düzüp üstâd-ı kâmil
64. Qodı revzenlere anı muqâbil

3. **revzenden: -den**
Mesnevi 12
Mısra: **70**
Pencere.

69. Meger bir gün yine ol mâh-pâre
70. Tırup revzenden eylerdi nezâre

re'y:

1. **re'yine: -i, -n, -e**
Mesnevi 23
Mısra: **94**
Görüş, düşünce, mütalaa.

93. Egerçi k'oldı tedbîrât lâyıq
94. Şehûñ re'yine olmadı muvâfîk

re' y ü tedbir eyler:

1. re' y ü tedbir eyler:-r

Mesnevi 11

Mısra: 129

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Düşünüp önlem almak.

129. Erenlerden yeg eyler re' y ü tedbir

130. Tutar gözgü yerine elde şemşir

re' y ü tedbir itsün:

1. re' y ü tedbir itsün:-sün

Mesnevi 6

Mısra: 66

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Görüş ve yol(çare) bildirmek.

65. Süleyman şah oldukça cihân-gir

66. Hemîşe Âşaf itsün re' y ü tedbir

reyhân bâğ ü râğî:

1. reyhân bâğ ü râğî:-ı

Mesnevi 26

Mısra: 67

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Reyhan (fesleğen) kokulu güzel bahçe ve çimenlik.

67. İdem reyhân bâğ ü râğî pâ-mâl

68. Bırağam vâdiye âvâz-ı halhâl

rez[i]m:

1. rez[i]mde:-de

Mesnevi 19

Mısra: 102

Rezm, savaş.

101. Bez[i]mde cümlesi şem'-i dil-efrüz

102. Rez[i]mde şanıñ âteş-i ciger-süz

rez[i]mgâh:

1. rez[i]mgâh:

Mesnevi 5

Mısra: 79

Savaş meydanı.

79. Ele alsa rez[i]mgâh içre çevgân

80. Ser-i düşmen ola meydânda gâltân

rez[i]mgeh:

1. rez[i]mgehde:-de

Mesnevi 5

Mısra: 145

(f.i.) savaş meydanı.

145. Rez[i]mgehde şadâ virdükçe kûsı

146. Serâsîme ide Efrenc ü Rûmı

rezmgeh:

1. rezmgeh:

Mesnevi 16

Mısra: 59

Savaş yeri, harp meydanı.

59. Şanasın rezmgeh gird-âb ü 'ummân

60. Bahadırlar neheng idi gerivân

rif at:

1. rif atde:-de

Mesnevi 31

Mısra: 123

Yükseklik.

123. Yüce dîvârı rif atde felek-res

124. Şanasın sebzâr-ı çerh-i atlas

rîhlet itdi:

1. rîhlet itdi:-di

Mesnevi 27

Mısra: 270

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Göçmek // ölmek.

269. Dalı bu mâtem içindeyken ol mâh

270. Mehîñ Bânü da rîhlet itdi nâ-gâh

rîhlet perr ü bâlin açup:

1. rîhlet perr ü bâlin açup:-up

Mesnevi 27

Mısra: 155

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ölümün kanat ve kolunu açmak: Ölmek.

155. Açup rîhlet perr ü bâlin o şeh-bâz

156. Bu hâkî dâmgehden kıldı pervâz

rikâb:

1. rikâbuñ:-(u)ñ

Mesnevi 4

Mısra: 94

Üzengi. Eyerin iki yanında asılı bulunan ve hayvana binildiğinde ayakların basılmasına yarayan, altı düz demir halka.

93. Sa'âdet gördiler 'âlî cenâbuñ

94. Melekler tıtdılar şaf şaf rikâbuñ

rikâbı:-ı

Mesnevi 11

Mısra: 73

Büyük bir kimsenin katı, önü.

73. Rikâbı bezm-i hüsne şem'-i kâfûr

74. Görinür çehresi nûr'un-'alâ- nûr

rikâbın tutup:

1. rikâbın tutup:-up

Mesnevi 18

Mısra: 88

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Üzengi tutmak.

87. Rikâbın ser-keşân-ı heft iklîm

88. Tıutup dirlerdı budur tavk-ı teslîm

rîş -handi:

1. rîş -handi:-ı

Mesnevi 38

Mısra: 45

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Bıyık altından gülme, alay.

45. Şanup gerçek ol ebleh rîş -handi

46. Dil ü candan kabûl itdi o pendi

rîşte:

1. rîştesinden:-si, -n, -den

Mesnevi 10

Mısra: 2
Far. ip.

1. Naşihat-güy ü dānā vü hredmend
2. Dizüp söz riştesinden gevher-i pend

2. **rişte:**
Mesnevi 36
Mısra: 214
İp, bağ.

213. İdüp ol hüsn dükkānın ihāṭā
214. Geçürdi rişte şan sümme'l-ḥiyāṭā

rişte-i mihri:

1. **rişte-i mihri:**
Mesnevi 24
Mısra: 66
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Güneşin ipliği, güneşin yaydığı ışık demeti.

65. Siyeh zülfünsüz olur ey perî-çehr
66. Gözüme seyl- âteş rişte-i mihri

rivâyet:

1. **rivâyetdür: -dür**
Mesnevi 13
Mısra: 1
Söylenti, bir haber, söz veya hadîsenin hikayesi.

1. Rivâyetdür ki çün Şāvür-ı üstād
2. Medâyine irişdi yine dil-şād

rivâyet eyle:

1. **rivâyet eyle:**
Mesnevi 11
Mısra: 38
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Nakletmek, anlatmak, aktarmak.

37. Ne gördün 'âlem içre acı tatlu
38. Rivâyet eyle bir bir eyü yatlu

rivâyet eyledi:

1. **rivâyet eyledi: -di**
Mesnevi 10
Mısra: 3
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Nakletmek, anlatmak, aktarmak.

3. Rivâyet eyledi kim Hürümüz şāh
4. Çün oldı Ḥusrevün 'adlinden āgāh

rivâyet kıldı:

1. **rivâyet kıldı: -dı**
Mesnevi 12
Mısra: 1
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bir olayı anlatmak, aktarmak.

1. Bu veche kıldı râviler rivâyet
2. Çün oldı 'ışk-ı Ḥusrev bî-nihâyet

rîvi itdi:

1. **rîvi itdi: -di**
Mesnevi 36
Mısra: 215
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Hile, düzen, sahtekarlık etmek.

215. Ya bir şāhib - 'azîmet itdi rîvi
216. Fuḳā' a koydı efsün ile dîvi

rızâ:

1. **rızâya: -(y)a**
Mesnevi 27
Mısra: 324
Allah'ın rızası.

323. Hemān sa 'y eyle rāzî ol ḳazāya
324. Muṭī' it tevsen-i nefsün rızāya

rîze rîze pâre pâre iderseñ:

1. **rîze rîze pâre pâre iderseñ: -er, -se, -ñ**
Mesnevi 33
Mısra: 125
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Un ufak parça parça etmek.

125. İderseñ rîze rîze pâre pâre
126. Daḥı ayruğa ḳılmazmış nezāre

rû- siyeh:

1. **rû- siyeh:**
Mesnevi 13
Mısra: 64
Kelime Tipi: **Deyim**
Yüzü kara, ayıbı olan.

63. Şarāb-ālūd-ı lebden her şeker- ḥand
64. Ḳılurdi rû- siyeh 'uşşāḳı ḥursend

rübāh-ı pîr ü cevān-şîr:

1. **rübāh-ı pîr ü cevān-şîr:**
Mesnevi 3

Mısra: 79
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yaşlı tilki ve genç aslan.

79. Eger rübāh-ı pîr ü ger cevān-şîr
80. Ḳazāyile kader boynında zencîr

rübēh-i pîr:

1. **rübēh-i pîr:**
Mesnevi 14
Mısra: 59
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yaşlı tilki.

59. Şu ḥadde vālih oldı rübēh-i pîr
60. Ki gitdi ḥatırından mekr ü tezvîr

2. **rübēh-i pîr:**
Mesnevi 31
Mısra: 73
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yaşlı tilki.

73. Nigārîne didi bir rübēh-i pîr
74. Gözün aç ey gāzāle irdi ol şîr

rübēh-i pîr ider:

1. **rübēh-i pîr ider: -er**
Mesnevi 11
Mısra: 136
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yaşlı tilkiye döndürmek.

135. Ṭuta ger kîne-i ḥasm ile şemşîr
136. İder şîr-i civānı rübēh-i pîr

rü-be-rü olurdu:

1. **rü-be-rü olurdu:**-(u)r, -dī
Mesnevi 36
Mısra: 126
Kelime Tipi: **Deyim**
Yüz yüze gelmek -Karşı karşıya gelmek(Karşı karşıya)-.

125. Eline alsa mir'atını nā-gāh
126. Olurdu rü-be-rü hürşid ile mäh

rüd-ı huşk:

1. **rüd-ı huşk:**
Mesnevi 18
Mısra: 30
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Susuz, kuru nehir.

29. Hevā-yı serdden kühsār şad çäk
30. Zemîn yahdan ü rüd-ı huşk efläk

ruh:

1. **ruhuñ:**-(u)ñ
Mesnevi 4
Mısra: 74
Satranç oyununda muteber büyük bir taş.

73. Çü sürdüñ çerh-i çärüm şaḥına at
74. Mesîh oldı ruhuñ görince şeh-māt

2. **rūhı:**-ı
Mesnevi 5

Mısra: 129
Can, gönül.

129. Cihāndārdur anuñ sultān rūhı
130. Bulur cāniyla ten feth ü fütūhı

3. **ruhunda:**-u, -n, -da
Mesnevi 11

Mısra: 10
Far. Yanak. (Mecazen yüz manasında da kullanılır).

9. Zemānī hūbdur bir mäh-peyker
10. Ruhunda şeb anuñ hāl-i mu'anber

4. **ruhı:**-ı

Mesnevi 11
Mısra: 87
Far. Yanak. (Mecazen yüz manasında da kullanılır).

87. Ruhı gülzār-ı cennetden nişāne
88. Şaçı dām u beñi ol dāma dāne

5. **rūhum:**-(u)m
Mesnevi 14

Mısra: 52
İnsan ve hayvanda vücūdu canlı kılan, bilen, duyan ve idrak eden hayat gücü, hayat cevheri, can.

51. Kemān -ebrūlaruñ tırine āhū
52. Gele rūhum deyü varurdu qarşu

6. **rūhum:**-(u)m
Mesnevi 15
Mısra: 200
Can II mec. Sevgili.

199. O bütnden yaña geldügince işbu
200. Gele rūhum deyü varurdu qarşu

7. **ruhundan:**-(u)m, -dan
Mesnevi 32

Mısra: 85
Far. Yanak. (Mecazen yüz manasında da kullanılır).

85. Ruhundan k'uyana gayret çerāği
86. Degül bürka' yaka taşı vü tağı

8. **ruhūñda:**-(u)ñ, -da
Mesnevi 32

Mısra: 125
Far. Yanak. (Mecazen yüz manasında da kullanılır).

125. Ruhūnda neyler od ey gayret -hür
126. Görinen berg-i güldē nürdür nür

9. **rūhında:**-ı, -n, -da
Mesnevi 38

Mısra: 113
Far. Yanak. (Mecazen yüz manasında da kullanılır).

113. Rūhında zahm-ı nāhun päre päre
114. Kamer üzre hilāl old' aşkäre

ruh kodılar:

1. **ruh kodılar:**-dī, -lar
Mesnevi 15

Mısra: 202
Kelime Tipi: **Deyim**
Yüz sürmek: Büyük sevgi, saygı gösterilen birinin katına çıkarken eşiğine, ayağına... doğru -yüzünü yere sürercesine-eğilmek.

201. Buluşdılar çün iki şāh-ı ferruḥ
202. Biri biri öñinde kodılar ruḥ

ruh tutup:

1. **ruh tutup:**-up
Mesnevi 16
Mısra: 96
Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Yüzünü bir yöne çevirip o yöne doğru yol almak.

95. Revān at sürdi ol dem şāh-ı ferruḥ
96. Tutup Behrām alayından yaña ruḥ

rūh-baḥş:

1. **rūh-baḥş:**
Mesnevi 14
Mısra: 28
Canlar bağışlayan \ cana can katan.

27. Atardı ta'ne taşın āsmāne
28. Nesîmi rūh-baḥş idi cihāne

ruhu āyinesine:

1. **ruhu āyinesine:**-n, -e
Mesnevi 27
Mısra: 279

Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Yanak aynası.

279. Ruḥı āyinesine baķınurdu
280. Yavuz gözlerden anı saķınurdu

ruḥı bedri:

1. **ruḥı bedri:** -i
Mesnevi 36
Mısra: 116
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Dolunay şeklindeki (parlak) yanak, yüz.

115. Kimi gün gibi noķşandan mu'arrā
116. Ruḥı bedri hilāl olmamış ařlā

ruḥ-ı dil-ber:

1. **ruḥ-ı dil-ber:**
Mesnevi 37
Mısra: 35
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Sevgilinin yanağı.

35. Ruḥ-ı dil-ber bilüp Ḥusrev bahārı
36. Kılurken 'ayş ü nüş-ı nev-bahārı

ruḥ-ı pākūñ hil' atin ḥāk itdi:

1. **ruḥ-ı pākūñ hil' atin ḥāk itdi:** -di-i, -n-ün
Mesnevi 2
Mısra: 22
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Temiz ruhun kaptanını toprak (tan) yapmak, yaratmak : İnsanın topraktan yaratılışı mucizesine işaret edilmektedir.

21. Zihī řānı' zihī üstād-ı çālāk
22. Ki ruḥ-ı pākūñ itdi ḥil' atin ḥāk

ruḥ-ı revānum:

1. **ruḥ-ı revānum:** -(u)m
Mesnevi 19
Mısra: 127
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Yürüyen, su gibi akıp giden ruh II sevgili, güzel; can.

127. Benüm ruḥ-ı revānum yār-ı cānum
128. İki 'ālemde varum ḥānmānum

ruḥ-ı şirinden:

1. **ruḥ-ı şirinden:** -den
Mesnevi 38
Mısra: 22
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Şirin'in yanağı II Tatlı yanak.

21. Memālik ḥālını bir dem kayırmaz
22. Gözin hergiz ruḥ-ı Şirinden ırmaz

ruḥ-ı yār-ı vefāya:

1. **ruḥ-ı yār-ı vefāya:** -(y)a
Mesnevi 22
Mısra: 119
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Vefalı (sadık, sözünde sevgisinde duran) sevgilinin yanağı.

119. Özi ğarīķdi deryā-yı řafāya
120. Ne diyüp ne koyasın bilmez idi

ruh-ı yāruñ:

1. **ruh-ı yāruñ:** -uñ
Mesnevi 34
Mısra: 21
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Sevgilinin yanağı.

21. Ruḥ-ı yāruñ olurdu yādğarı
22. Ger olmasa gülün yanında ḥārı

ruḥsār:

1. **ruḥsārına:** -i, -n, -a
Mesnevi 16
Mısra: 46
Far. Yanak, ruh, yüz, çehre:

45. Degül at izi kim yas idüp ol gün
46. Zemīn ururdu ruḥsārına nāḥun

ruḥsäre-i rengin:

1. **ruḥsäre-i rengin:**
Mesnevi 33
Mısra: 135
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Renkli yanak II Al yanak.

135. Ne her ruḥsäre-i rengin alur dil
136. Ne her ğısu urur cāna selāsil

ruḥsār-ı ale:

1. **ruḥsār-ı ale:** -e
Mesnevi 36
Mısra: 129
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Kırmızı yanak.

129. Kara beñler koyup ruḥsār-ı ale
130. İderler şem'e pervāne ḥavāle

ruḥsār-ı māha:

1. **ruḥsār-ı māha:** -a
Mesnevi 2
Mısra: 30
Kelime Tipi: -
Ruḥsār-ı māh: Ayn çehresi.

29. Kılup nūrına mażhar āftābı
30. Virür ruḥsār-ı māha fer ü tabı

ruḥsār-ı nigärin:

1. **ruḥsār-ı nigärin:** -i, -n
Mesnevi 34
Mısra: 31
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Sevgilinin yanağı.

31. Arardı gülde ruḥsār-ı nigärin
32. Süre rdi řaḥn-ı gülzāra 'izärin

ruḥu'llāh:

1. **ruḥu'llāh:** -i
Mesnevi 37
Mısra: 117
Hz. İsa.

117. Yāḥud itdi çü Rūḥu'llāhu taḥkür
118. Hemān-dem oldılar meymün ü herür

rük-n-i a'zām oldı:

1. **rük-n-i a'zām oldı:** -dı
Mesnevi 24

Mısra: 20
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
En sağlam direk(dayanak) olmak.

19. 'Aşâ irişdi güyâ bir za'îfe
20. Kim oldu rûkn-i a'zâm ol nahîfe

rüm:

1. **rûma:** -a

Mesnevi 17
Mısra: 16
Anadolu; Osmanlı.

15. Çıkuş ol bahrden gavvâş-ı mâhir
16. Getürdi Rûma envâ'-ı cevâhir

2. **rûm:** -ı

Mesnevi 17
Mısra: 298
Anadolu. (Burada yaşayan insanlar beyaz ırktan ve güzel oldukları için şiiirlerde çoğu zaman Habeş, Zenci, Zengibâ ve Hindû ile karşılaştırılır. Gündüz, Rûm ise; gece, Habeşli, Zenci veya Hindû olarak düşünülür.

298. Görünür gâh rûmî gâh târî
297. Görürsen bu sipihri-i hoşka-bâzî

rûmî:

1. **rûmî:**

Mesnevi 11
Mısra: 134
(رومی) sıf. (Rûm ve nispet eki -i ile Rûmî) târih. 1. Bizans İmparatorluğu ile ve orada yaşayanlarla ilgili: 2. Anadolu ile

ilgili, Anadolu'da yaşayan, Anadolulu: 3. i. Târihi Orta Asya'ya kadar dayanmakla birlikte ismini "Anadolu" mânâsındaki Rum kelimesinden alan, hayvânî veya nebâtî oluşu tartışmalı, kullanılma alanı çok geniş bir süsleme motifi:

133. Hümâdur kanadı altında ol büm
134. Aña bir Rûmî bende Kayser-i Rûm

rumüz:

1. **rumûza:** -a

Mesnevi 27
Mısra: 51
Remizler, işaretler, manası gizli olan sözler.

51. Olur Pervîz râzî ol rumûza
52. Bulurlar memleketde bir 'acüze

rüşen:

1. **rüşen:**

Mesnevi 11
Mısra: 45
Far. 1. Aydın, ziyadar, revnaklı. 2. Açık, belli.

45. Letâfet bezminün rüşen çerâğı
46. Melâhat mîvesi vü hüsn bâğı

2. **rüşen:**

Mesnevi 14
Mısra: 85
Far. 1. Aydın, ziyadar, revnaklı. 2. Açık, belli.

85. Gidüp rüşen gün irdi şâm-ı türe
86. Zemâne batdı şan kıtrân ü kıre

rüşen- çerâğı:

1. **rüşen- çerâğı:** -ı

Mesnevi 19
Mısra: 100
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Aydınlatan çıra.

99. Olur her birinün gül-gün yañağı
100. Letâfet bezminün rüşen- çerâğı

rüşen eyle:

1. **rüşen eyle:**

Mesnevi 19
Mısra: 135
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Aydınlatmak | şenlendirmek, gelişiyile gönüli hoş etmek.

135. Güneşsin her diyârı eyle rüşen
136. Cihân nûrundan olsun bâğ ü gülşen

rüşen ola mı:

1. **rüşen ola mı:** -a , -mı

Mesnevi 5
Mısra: 41
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Aydınlanmak, parlak olmak, aşikar olmak, açığa çıkmak.

41. Ola mı şem'veş rüşen beyânım
42. Keser miqrâz-ı gam her dem zebânım

rüşen oldı:

1. **rüşen oldı:** -dı

Mesnevi 19
Mısra: 89
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Aydınlanmak, parlak olmak, aşikar olmak, açığa çıkmak.

89. Çü rüşen oldı şem'-i şubhgâhî
90. Münevver kıldı âfâkı kemâhî

rüşen olsun:

1. **rüşen olsun:** -sun

Mesnevi 36
Mısra: 219
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Aydınlanmak, parlak olmak, aşikar olmak, açığa çıkmak.

219. Dil ü cân kaşrı olsun diyü rüşen
220. Le'âl kânına güyâ urdı tîşe

rüşenâ:

1. **rüşenâ:**

Mesnevi 3
Mısra: 89
Parlak, ışıklı.

89. Kimine rüşenâ virür cemâlün
90. Kimin şâhâ yaqar nâr-ı celâlün

rüştem-i zâl-i zemâne:

1. **rüştem-i zâl-i zemâne:**

Mesnevi 16
Mısra: 1
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Zamânın Zâl Rüştem'i: İran'ın ünlü

kahramanı. Eski şiirimizde kahramanlık, acı kuvvet ve yenilmezlik sembolü olarak anılan Rüstem, Cemşid soyundan gelen Zâl'in oğludur.

1. Şeher kim Rüstem-i Zâl-i zemâne
2. Kuşandı tîg-i hun-rîzin miyâne

rüsvây ü melâmet oldu:

1. **rüsvây ü melâmet oldu: -dı**
Mesnevi 23
Mısra: 4
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Rezil, itibarsız, haysiyetsiz ve ayıplanmış olmak.

3. Yürürken fâriğü'l-bâl ü selâmet
4. Cihâna oldu rüsvây ü melâmet

rüşvet yiye:

1. **rüşvet yiye: -(y)e**
Mesnevi 27
Mısra: 99
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Bir işi yapmak için birinden rüşvet almak.

99. Şu kim rüşvet yiye yaşdan kırıdan
100. Hâkikatde denîdür ol kırından

rutâb:

1. **rutâblar: -lar**
Mesnevi 31
Mısra: 142
Hurma, olgun hurma.

141. Geyüp gül-nâr ser- [â] pâ al ü ala
142. Rutâblar yakmış engüşüne hınnâ

rütbet:

1. **rütbeti: -i**
Mesnevi 4
Mısra: 29
Derece.

29. İşigün rütbeti a'lâ felekden
30. Kemîne çâkerün eşref melekden

rüy:

1. **rüyını: -ı, -n, -ı**
Mesnevi 11
Mısra: 51
Güzel yüz.

51. Nice vaşf eylesün rüyını vaşşâf
52. Hemânâ gün gibi âyîne-i şâf

2. **rüyı: -ı**
Mesnevi 14
Mısra: 17
Güzel yüz.

17. Şehün hod rüyı bir mâh-ı dil-efrüz
18. Beyâz-ı cebhesi şan şubh-ı Nev-rüz

rüy der-hem k'ide:

1. **rüy der-hem k'ide: -e**
Mesnevi 33
Mısra: 43
Kelime Tipi: **Deyim**
Ki, vezin gereği k' biçiminde

kullanılmıştır. rüy der-hem k'id: Yüz çevirmek.

43. Ne dil-ber k'ide senden rüy der-hem
44. Sen anuñçün ne hâcet çekesin ğam

rüy-ı iflâh görünmek:

1. **rüy-ı iflâh görünmek:**
Mesnevi 23
Mısra: 197
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Kurtuluş yüzü görünmek: Kurtuluşa, feraha ermek.

197. Muñâl oldu görünmek rüy-ı iflâh
198. Meger kim feth-i ebvâb ide Fettâh

rüy-ı mehveş:

1. **rüy-ı mehveş:**
Mesnevi 3
Mısra: 35
Kelime Tipi: -
Ay gibi güzelin yüzü.

35. Çü gitmez gözlerümden rüy-ı mehveş
36. Olursam tañ mı ğarğ-ı bañr-i âteş

rüy-ı mekân:

1. **rüy-ı mekân:**
Mesnevi 4
Mısra: 42
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Uzayın yüzü (yüzeyi, üstü).

41. Dü 'âlem dîdesinde merdümeğdür
42. Veyâ rüy-ı mekân için semekdür

rüy-ı şâhı:

1. **rüy-ı şâhı: -ı**
Mesnevi 38
Mısra: 170
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Şahın (Hüsrev'in) yüzü.

169. Nigârın eyleyüp feryâd ü âhı
170. Didi açuñ göreyin rüy-ı şâhı

rüz:

1. **rüz:**
Mesnevi 24
Mısra: 56
Gündüz.

55. Kılurdı yana yana âh-ı pür-süz
56. Dir idi ne 'aceb eglendi k'ey rüz

2. **rüz:**
Mesnevi 26
Mısra: 88
Gündüz II aydınlık.

87. Çeküp derd ile bir âh-ı ciger-süz
88. Didi kim ey şeb-i hicrânuma rüz

3. **rüz:**
Mesnevi 28
Mısra: 89
Gündüz.

89. Tañ rüz ol çerâğ idi ciger-süz
90. Çerâğ olur füsürde iricek rüz

4. **rüz:**

Mesnevi 28
Mısra: **90**
Gündüz.

89. Tapuñ rüz ol çerâğ idi ciger-süz
90. Çerâğ olur füsürde iricek rüz

rüzgâr:

1. **rüzgârûñ: -uñ**
Mesnevi 12
Mısra: **80**
Esinti, devir II Koşul.

79. Kazâdan düşdi kaşırna nigârûñ
80. Görûñ bi'llâh naqşın rüzgârûñ

2. **rüzgârûñ: -uñ**
Mesnevi 15
Mısra: **89**
Esinti, yel.

89. Çü gördi rüzgârûñ hışm ü kînin
90. Hayâtından tama 'kat' itdi Şîrîn

3. **rüzgâre: -e**
Mesnevi 18
Mısra: **39**
Esinti, yel.

39. Gögüs gerdügi için rüzgâre
40. Mehûñ cismi olupdur kare kare

4. **rüzgârûm: -(u)m**
Mesnevi 23
Mısra: **157**
Zaman, vakit.

157. Geçer çâh-ı belâda rüzgârûm
158. İştîmez halk-ı 'âlem âh ü zârum

5. **rüzgârûñ: -uñ**
Mesnevi 27
Mısra: **285**
Devir, zaman.

285. 'Aceb cünbüşleri var rüzgârûñ
286. Karârı yok bu çerh-i bî-karârûñ

6. **rüzgâre: -e**
Mesnevi 37
Mısra: **15**
Esinti, yel; devir, dünya.

15. Şu deñlü itdi nefrîn rüzgâre
16. Zebân-ı süsen oldı kare kare

7. **rüzgârûñ: -uñ**
Mesnevi 38
Mısra: **104**
Devir, zaman.

103. Olup deryâ-yı çeşminden güher-pâş
104. Ururdı rüzgârûñ başına taş

rüzgârûm geçürdüm:

1. **rüzgârûm geçürdüm: -dî, -m**
Mesnevi 25

Mısra: **102**
Kelime Tipi: **Deyim**
*Zamanı, ömrünü geçirmek-Ömür
çürütmek-: Uzun zaman emek vermek ve
vakit geçirmiş olmak.*

101. İderdüm göklere feryâd ü zârum
102. Geçürdüm nâleyile rüzgârûm

rüz-i 'azm-i meydân:

1. **rüz-i 'azm-i meydân:**
Mesnevi 4
Mısra: **77**
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
*İstikbale çıkmak, karşıcı olarak
varmak: Hz. Muhammed'den önce gelen
bütün peygamberlerin O'nun gelişini
müjdeleyişinden hareketle.*

77. Bir ulu şâha rüz-i 'azm-i meydân
78. Nökerler önce gitmekden ne noqşân

rüz-i cezâ:

1. **rüz-i cezâ:**
Mesnevi 24
Mısra: **58**
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Kiyamet, mahşer günü.

57. Belâ-yı cavidânîsin baña sen
58. Hemân sensin meger rüz-i cezâ sen

rüz-i mahşerde:

1. **rüz-i mahşerde: -de**
Mesnevi 3
Mısra: **23**

Kelime Tipi: -
Kiyamet günü.

23. Olursa rüz-ı mahşerde hesabum
24. Ne hâşıl hâr kadar yokdur sevâbum

rüz-ı mâtem eyler:

1. **rüz-ı mâtem eyler: -r**
Mesnevi 17
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Deyim**
*Yas merasimi düzenlemek II yas
tutmak.*

1. Ciger pergâle-i ser-rişte-i ğam
2. 'Azâ bu veche eyler rüz-ı mâtem

rüz-ı nehcir:

1. **rüz-ı nehcir:**
Mesnevi 19
Mısra: **106**
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Av günü.

105. Tezerv-i kîn iderler mekr ü tezvîr
106. 'Ukâb-ı tünd olurlar rüz-ı nehcîr

rüz-ı pür-süz:

1. **rüz-ı pür-süz:**
Mesnevi 5
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Çok dertli, çok ızdıraplı gün.

1. Meger günlerde bir gün rüz-ı pür-süz
2. Oturmışdum ğarîb ü zâr u dil-süz

rüz-1 rüşen der-şeb-i tār:

1. rüz-1 rüşen der-şeb-i tār:

Mesnevi 38

Mısra: 110

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Karanlık gecedeki aydınlık gündüz.

109. Nihān oldı qaralar içre dil-dār

110. Nitekim rüz-1 rüşen der-şeb-i tār

rüz-1 sefidi:

1. rüz-1 sefidi: -i

Mesnevi 17

Mısra: 14

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Beyaz, aydınlık gün.

13. Revān şaldı anı deryā-yı kıre

14. K'ide rüz-1 sefidi şām-ı tire

2. rüz-1 sefidi: -i

Mesnevi 32

Mısra: 90

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Beyaz, aydınlık gün.

89. Beyāz dīdem itsem hışm ü hīre

90. İder rüz-1 sefidi hālka tīre

sa'âdet:

1. **sa'âdet:**

Mesnevi 1

Mısra: 6

Bahtiyarlık, nîk-bahtî: sa'âdet-i dâreyn, sa'âdet-i ezlebe.

5. Erenler meslegine sâlik eyle

6. Sa'âdet milketine mâlik eyle

2. **sa'âdet:**

Mesnevi 4

Mısra: 93

Mutluluk, gönül rahathğı, huzur.

93. Sa'âdet gördiler 'âlî cenâbuñ

94. Melekler tıtdılar şaf şaf rikâbuñ

3. **sa'âdet:**

Mesnevi 5

Mısra: 71

Mutluluk, gönül rahathğı, huzur.

71. Sa'âdet hil'at aña salţanat tâc

72. Selâfîn işiginde 'abd-i muhtâc

4. **sa'âdet:**

Mesnevi 5

Mısra: 193

Bahtiyarlık, nîk-bahtî: sa'âdet-i dâreyn, sa'âdet-i ezlebe.

193. Sa'âdet âstânında mülâzım

194. Özine baht ü devlet farz lazım

5. **sa'âdet:**

Mesnevi 19

Mısra: 148

Mutluluk, bahtiyarlık; bkz. 'baht u sa'âdet', 'burc-i sa'âdet' md.

147. Eger redd itmez iseñ olam ey hân

148. Sa'âdet hânüña her gice mihmân

6. **sa'âdetden: -den**

Mesnevi 23

Mısra: 187

Mutluluk, bahtiyarlık.

187. Düşüp bunca sa'âdetden cüdâ âh

188. Belâ çâhında oldum mübtelâ âh

7. **sa'âdet:**

Mesnevi 26

Mısra: 1

Mutluluk, bahtiyarlık.

1. Sa'âdet mülketinüñ kârbânı

2. Urur bu resme kûs-ı şâdmânı

8. **sa'âdet:**

Mesnevi 32

Mısra: 113

Mutluluk.

113. Sa'âdet hânüña bir gice mihmân

114. Olana böyle mi idersin andan

9. **sa'âdetde: -de**

Mesnevi 36

Mısra: 150

Mutluluk, bahtiyarlık.

149. Murâdinca murâda oldı dâver

150. Sa'âdetde sitâre-baht yaver

10. **sa'âdet:**

Mesnevi 37

Mısra: 65

Mutluluk, bahtiyarlık.

65. Bulam dirseñ sa'âdet mülkine yol

66. Nebînüñ dînine gir Müslümân ol

11. **sa'âdet:**

Mesnevi 37

Mısra: 80

Saadet, mutluluk.

79. Kılırsañ da'vetüme ger icâbet

80. Sa'âdet bulup eylersin işâbet

12. **sa'âdet:**

Mesnevi 37

Mısra: 130

Saadet, mutluluk.

129. Çeküp çâk itdi devlet nâmesini

130. Özünüñ öz sa'âdet namesini

sa'âdet yâr ü devlet reh-ber olsun:

1. **sa'âdet yâr ü devlet reh-ber olsun: -sun**

Mesnevi 5

Mısra: 124

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Mutluluk, bahtiyarlık dost ve talih, makam, haşmet, şan yol gösterici olmak.

123. Hemîşe gülbîn-i bahtı ter olsun

124. Sa'âdet yâr ü devlet reh-ber olsun

sa'âdetlü:

1. **sa'âdetlü:**

Mesnevi 28

Mısra: 26

Mutlu.

25. Huceste cânlaruñ evrâdır ol

26. Sa'âdetlü gönüller yâdır ol

sa'at:

1. **sa'at:**

Mesnevi 11

Mısra: 173

Saat, vakit, zaman.

173. Yanumda turma bir sa'at revân ol

174. Hemân tüt mülk-i Ermenden yaña yol

sabâ:

1. **şabâdan: -dan**

Mesnevi 5

Mısra: 85

Kuzey doğudan esen hafif ve tatlı rüzgar.

85. İşidüp cüd-ı evşafın şabâdan
86. Yüzine keftutar deryâ hayâdan

2. şabâ:

Mesnevi 17

Mısra: 50

(صبا) i. (Ar. şabâ) Sabaha doğru
kuzeydoğudan hafif hafif esen serin, hoş,
latif bahar rüzgârı, tan yeli.

49. Geh itdüm gönçeves pîrâhenüm çäk
50. Gehî şaçdum şabâ tek başuma hâk

3. şabâ:

Mesnevi 18

Mısra: 62

Gün doğusundan esen hafif ve latif
rüzgar.

61. Bahâr olup k'ide seyrün zemânı
62. Şabâ gibi tolanalum cihânı

4. şabâyı: -(y)ı

Mesnevi 18

Mısra: 83

Sabah rüzgarı.

84. Hemân-dem tırdı şeh bî-şabr ü ârâm
83. Şabâyı k'eylediler zîn ile râm

5. şabâ:

Mesnevi 23

Mısra: 167

Ar. gün doğusundan esen hafif ve tatlı
rüzgâr.

167. Şabâ gibi gezüp ol gülsitâni
168. Hezârân gibi eylerdüm fiğânı

6. şabâ:

Mesnevi 24

Mısra: 85

Ar. gün doğusundan esen hafif ve tatlı
rüzgâr.

85. Şabâ gibi yetişdi büstâna
86. Yüzün sürdü ol 'âlî-âstâna

7. şabâyise: -(y)î, -se

Mesnevi 25

Mısra: 83

Ar. gün doğusundan esen hafif ve tatlı
rüzgâr.

83. Şabâyise yiler bir yirde тұрмаз
84. Тұруп peygâmumı dil-däre virmez

şabâ hengâm:

1. şabâ hengâm:

Mesnevi 24

Mısra: 81

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Sabah vakti .

81. Şabâ hengâm kim hürşid-i raşşân
82. Şehâb-ı muzlîm içre oldı pinhân

şabâdan:

1. şabâdan:

Mesnevi 18

Mısra: 43

Sabah rüzgarı.

43. Şabâdan kal'a-yı yağ buldı te'bîd
44. Nice feth itsün anı tûp-ı hürşîd

şabâdan tenleri gül gibi ditrer:

1. şabâdan tenleri gül gibi ditrer: -dan-r

Mesnevi 19

Mısra: 97

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Sabah rüzgarı estikçe güzellerin
vücutlarının gül gibi titremesi: Güzeller ile
gül arasında nezaket ve lelefalet açısından
ilişki kurulmuş ; sabah rüzgarının gül
bahçesindeki gül yapraklarını titretmesi
imajı bahçede gezinen güzeller üzerine
kurgulanmıştır.

97. Şabâdan tenleri gül gibi ditrer
98. Gül-i terden kamunuñ dâmeni ter

şabâha:

1. şabâha:

Mesnevi 23

Mısra: 129

Gündüzün, günün başlangıcında.

129. Şabâha bula fırsat çıka Ferhâd
130. Şehûñ âh ile kaşrın yıka Ferhâd

şabır karüresin şikeste itdi:

1. şabır karüresin şikeste itdi: -di

Mesnevi 34

Mısra: 88

Kelime Tipi: **Deyim**

Sabır kabını kırmak -Sabır taşını
çatlatmak- : Sabredecek mecali kalmamak,
sabretme gücünü tamamen yitirmek.

87. Gözi gibi çü Şîrîn oldı hâste
88. Şabır karüresin itdi şikeste

şabr:

1. şabrı: -ı

Mesnevi 20

Mısra: 45

Acı, yoksulluk, haksızlık vb. üzücü
durumlar karşısında ses çıkarmadan onların
geçmesini bekleme erdemi, dayanç.

45. Ne şabrı var idi kim ide ârâm
46. Ne râm olurdu emrine dil-ârâm

2. şabr:

Mesnevi 23

Mısra: 56

Sabır, dayanma, katlanma.

55. Didi küyına varma şabr it ey hâşm
56. Eyitdi kanı şabr u kanı ârâm

3. şabrdur: -dur

Mesnevi 23

Mısra: 200

Acı, yoksulluk, haksızlık vb. üzücü
durumlar karşısında ses çıkarmadan onların
geçmesini bekleme erdemi, dayanç.

199. Devâ umduqça derd oldı firâvân
200. Bu derde şabrdur var ise dermân

4. **şabr:**

Mesnevi 23
Mısra: 208

Acı, yoksulluk, haksızlık vb. üzücü durumlar karşısında ses çıkarmadan onların geçmesini bekleme erdemî, dayanç.

207. Egerçi baña bu miñnet hârecdür

208. Velîkin şabr miftâh-ı ferecdür

5. **şabr:**

Mesnevi 25
Mısra: 98

Sabır, dayanma, katlanma.

97. Kara bulut gibi gitdi kararum

98. Gönülden şabr ü elden ihtiyarum

6. **şabrın: -ı, -n**

Mesnevi 27
Mısra: 259

Sabır, dayanma, katlanma.

259. Virüp şabrın yile ol serv-âzâd

260. Gehî nâle kıldı gâh feryâd

7. **şabra: -a**

Mesnevi 34
Mısra: 89

Sabır, dayanma, katlanma.

89. Dağı kalmadı çün şabra mecâli

90. Çıkardı katına Şävün hâlî

şabr ideyin:

1. **şabr ideyin: -eyin**

Mesnevi 25
Mısra: 67

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Tahammül etmek, dayanmak.

67. Niçe şabr ideyin bâr-ı belâya

68. Dikildi âh kim burnum kayaya

şabr ile ârâm:

1. **şabr ile ârâm:**

Mesnevi 26
Mısra: 104

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sabır ile huzur(dinginlik).

103. Belekce geldi güyâ ey dil-ârâm

104. Dil-i âvâreye şabr ile ârâm

şabr it:

1. **şabr it:**

Mesnevi 23
Mısra: 55

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sabretmek, tahammül etmek.

55. Didi küyına varma şabr it ey hâm

56. Eyitdi çanı şabr u çanı ârâm

şabr itmege:

1. **şabr itmege: -e**

Mesnevi 36
Mısra: 6

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sabretmek; dayanmak.

5. Vişâl-i yâre artup iştiyâkı

6. Dağı şabr itmege kalmadı tâkı

şabr ü 'aql ü hüşdan:

1. **şabr ü 'aql ü hüşdan: -dan**

Mesnevi 34

Mısra: 68

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sabır ve akıl ve şuur (fikir).

67. İdüp ol gül bu resme nevha-i derd

68. Olurdı şabr ü 'aql ü hüşdan ferd

şabr u insâf ider:

1. **şabr u insâf ider: -er**

Mesnevi 19

Mısra: 40

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sabır göstermek, sabırlı davranmak ve acımak, hakkını tanımak.

39. Eline girse nâ-geh şerbet-i şâf

40. İder mi hiç teşne şabr u insâf

şabr ü kararum:

1. **şabr ü kararum: -(u)m**

Mesnevi 26

Mısra: 193

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sabır ve tahammül.

193. Be-küllî gitdi elden ihtiyarum

194. Nigârâ kaldı sözün sözlerüme

şabr ü kararum kalmadı:

1. **şabr ü kararum kalmadı: -dı**

Mesnevi 18

Mısra: 17

Kelime Tipi: **Deyim**
Dayanacak gücün, tahammülün kalmaması; artık sabredemez olmak.

17. Dağı hiç kalmadı şabr ü kararum

18. Diyâr-ı yâre lâ-büddür güzârum

şabr-ı bî-kerânî idenler:

1. **şabr-ı bî-kerânî idenler: -en, -ler**

Mesnevi 34

Mısra: 1

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sınırsız, hadsiz (çok fazla) sabretmek.

1. İdenler hirc şabr-ı bî-kerânî

2. Kılur bu veche feryâd u figânı

şabrı çeküp:

1. **şabrı çeküp: -üp**

Mesnevi 34

Mısra: 5

Kelime Tipi: **Deyim**
Ya sabır çekmek(Yaşadığı zorluğa dayanabilmek için Allah'tan kendisine güç ve kuvvet vermesi hususunda dua etme, yakarma).II Tahammül etmeye, yaşanan zorluğa katlanmaya çalışma.

5. Çeküp şabrı yakasın eyledi çäk

6. Nedâmet birle şaçdı başına hâk

şabrî cübbesin:

1. **şabrî cübbesin:** -n
Mesnevi 14
Mısra: 107
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sabr cübbesi.

107. İdüp gül gibi şabrî cübbesin çäk
108. Dir idi ağlayup ey dâver-i pāk

şabr-ı dil:

1. **şabr-ı dil:**
Mesnevi 32
Mısra: 7
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gönlün sabrı (dayanma gücü ve direnci).

7. Ne şabr-ı dil ne ārām ü qarārı
8. Var idi cümlesinden şöyle 'ārı

şabr-ı eyyüb:

1. **şabr-ı eyyüb:**
Mesnevi 32
Mısra: 102
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Eyüp Peygamber sabrı.

101. Başumda derd-i bî-dermân-ı Ya'küb
102. Dilümde vird-i Yünus şabr-ı Eyyüb

şabrı idüp:

1. **şabrı idüp:** -üp
Mesnevi 31
Mısra: 119
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Sabretmek, tahammül etmek, dayanmak.

119. İdüp ol qorlıdudan güc ile şabrı
120. Kılurdı zulm idüp cânına cebrı

şabruñ yolını:

1. **şabruñ yolını:** -n, -ı
Mesnevi 23
Mısra: 205
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sabrın yolu (Sabretme yolu).

205. Zārūrī varayın şabruñ yolını
206. Hālās ide ol 'Alīm ben kulını

şaç:

1. **şaç:**
Mesnevi 1
Mısra: 8
T. Şaçmak, dağıtmak, yaymak.

7. İlim gencînesinüñ kapusın aç
8. Dilüme ma'rifet gevherlerin şaç

2. **şaçardum:** -ar, -du, -m

Mesnevi 5

Mısra: 7
1. Şaçmak. 2. Dökmeç.

7. Gözüm yaşın şaçardum teşne-cāna
8. Ciger qanın içerdüm qana qana

3. **şaçardı:** -ar, -dı
Mesnevi 7

Mısra: 102
T. Şaçmak, dağıtmak, yaymak.

101. Ne dem kim hoşka-i la'lin açardı
102. Suhan yirine gevherler şaçardı

4. **şaçın:** -ı, -n
Mesnevi 11
Mısra: 5
Saç, zülf.

5. Tağıtmışdı 'arüş-ı dehr şaçın
6. Açılmışdı şanasın nâfe-i Çîn

5. **şaçı:** -ı
Mesnevi 11
Mısra: 88
Saç, zülf.

87. Ruñı gülzâr-ı cennetden nişâne
88. Şaçı dām u beñi ol dāma dāne

6. **şaçında:** -ı, -n, -da
Mesnevi 11
Mısra: 109
Saç, zülf.

109. Şaçında haddi beñzer şeb- çerāga
110. Hümāya ğabğabı vü zülfi zāga

7. **şaçardı:** -ar, -dı
Mesnevi 15
Mısra: 82
Yaymak.

81. İdüp üştur gibi ol bahr kīne
82. Köpük şaçardı eflāküñ yüzine

8. **şaçup:** -up
Mesnevi 15
Mısra: 115
T. Şaçmak, dağıtmak, yaymak.

115. Şaçup nīsān gibi deryāya gevher
116. Dökerdi gözlerinden dürr-i ezher

9. **şaçardı:** -ar, -dı
Mesnevi 15
Mısra: 118
T. Şaçmak, dağıtmak, yaymak.

117. Hezārān eyleyüp feryād ü nāle
118. Şaçardı berg-i gül üstine jāle

10. **şaçarlar:** -ar, -lar
Mesnevi 16
Mısra: 18
T. Şaçmak, dağıtmak, yaymak.

17. Tutup qarşuda Behrām leşkeri şaf
18. Şaçarlar üştur-ı ser-mest gibi kef

11. **şaçum:** -(u)m
Mesnevi 17
Mısra: 48
Saç, zülf.

47. Tağıtdum kākülüm āvāre itdüm
48. Şaçum gibi libāsum kare itdüm

12. **şaçdı: -dı**
Mesnevi 24
Mısra: **68**
Bir şeyi ortalığa dağıtmak, dökmek, yaymak.

67. Meger kim gördi şeb herfini nemnäk
68. Aña gün mürde- sengin saçdı efläk

13. **şaçı: -ı**
Mesnevi 26
Mısra: **35**
Saç.

35. Şaçı zâğ-ı siyehdür bî-bahâne
36. İdinmiş serv tälında äşyâne

14. **şaçı: -ı**
Mesnevi 27
Mısra: **81**
Baş derisini kaplayan kıllar.

81. Şaçı urğan ü kaddi dārayağı
82. O dār-ı fitnenüñ iki tayağı

15. **şaçdı: -dı**
Mesnevi 27
Mısra: **256**
Saçmak, dökmek (gözyaşı bağlamında).

255. Birez vaqt ol meh-i hurşid-ğebğeb
256. Meh-i tãbãn üzre saçdı kevkeb

16. **şaça: -a**
Mesnevi 30
Mısra: **44**
1. Saçmak. 2. Dökmek.

43. Ne cyledür ki def olsun deyi gerd
44. Şaç her dem tarık-i 'amma mäverd

17. **şaçmışdı: -mış, -dı**
Mesnevi 31
Mısra: **34**
Saçmak, serpmek.

33. Degüldi görünen gice keväkib
34. Felek yüzine şu saçmışdı gälüb

18. **şaçuñ: -(u)ñ**
Mesnevi 32
Mısra: **123**
Saç, zülf.

123. Şaçuñ gerçi yılandur kara kıvrak
124. Leb-i la'lüñ veli tiryäk-ı fārük

19. **şaçı: -ı**
Mesnevi 33
Mısra: **86**
Sevgilinin kıvrım kıvrım saçı.

85. Bunägüşında ki dürr-i yegäne
86. Şaçı dāmında dil murğına dāne

20. **şaçımdan: -ı, -n, -dan**
Mesnevi 33

Mısra: **96**
Sevgilinin kıvrım kıvrım saçı.

95. Virür 'aks-i ruñı mirāta cānı
96. Şaçımdan şānenüñ güyā zebanı

21. **şaçı: -ı**
Mesnevi 33
Mısra: **153**
Saç, zülf.

153. Şaçı Şirünün olmasa dil-äviz
154. Kaçan dutsağ olaydı anda Perviz

22. **şaçımdan: -(u)m, -dan**
Mesnevi 34
Mısra: **127**
Saç.

127. Henüz irdi şaçımdan sünbüle tãb
128. Henüz aldı lebümden äb 'inãb

23. **şaçıñ: -ı, -n**
Mesnevi 36
Mısra: **189**
Saç.

189. Şaçıñ hoş dām idüpdür murğ-ı cāna
190. Niçün vire beginden ğayre dāne

şaçı:

1. **şaçıhur: -ur**
Mesnevi 11
Mısra: **54**

Ortalığa dağılmak, serpilmek, yayılmak, dökmek.

53. Dehānı hoşka-yı la'lün ü dür-bār
54. Açılsa şaçılur lü'lü'-yi şehvār

2. **şaçıla: -a**
Mesnevi 11
Mısra: **106**
Ortalığa dağılmak, serpilmek, yayılmak, dökmek.

105. Beyãz-ı şubh ü deycür-ı şeb-i tār
106. Şaçıla cebhesinden lem'a vü tār

3. **şaçılmış: -mış**
Mesnevi 24
Mısra: **108**
Ortalığa dağılmak, serpilmek, yayılmak, dökmek.

107. Ya eşk-i dīde-i hunbār ü giryān
108. Şaçılmış küy-ı dil-berde firāvān

şaçılan:

1. **şaçılanlar: -lar**
Mesnevi 24
Mısra: **39**
Saçılmış olan, dağılan, yayılan.

39. Degüldi şaçılanlar la'l -päre
40. Külüng urduqça çıkardı şeräre

sad çäk:

1. **şad çäk:**

Mesnevi 18

Mısra: 29

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Yüz parça.

29. Hevâ-yı serdden kühsâr şad çäk

30. Zemîn yahdan ü rüd-ı huşk efläk

şad -hezârân:

1. **şad -hezârân:**

Mesnevi 10

Mısra: 27

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Yüz binlerce, pek çok.

27. Yürürken şad -hezârân bive 'üryân

28. Geyürme qullara altunlu qaftân

şad hezârân:

1. **şad hezârân:**

Mesnevi 27

Mısra: 313

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Yüz binler.

313. Senün gibi serün bil şad hezârân

314. Şaçalına gülüpdür iş bu devrân

şadâ:

1. **şadâsı: -sı**

Mesnevi 3

Mısra: 104

Ses, avaz | yankı.

103. Elestün gitmedi dilden şafâsı

104. Dağı çınlar kulağumda şadâsı

2. **şadâsın: -sı, -n**

Mesnevi 6

Mısra: 41

Ses, avaz | yankı.

41. Zî 'an bülbül şadâsın itmese güş

42. 'Aceb mi tek gülîstân eylesün cüş

3. **şadâsından: -sı, -n, -dan**

Mesnevi 24

Mısra: 26

Ses, avaz | yankı.

25. Külüngin şalduğınca ol âhenin -çeng

26. Şadâsından açılırdı dil-i seng

4. **şadâsından: -sı, -n, -dan**

Mesnevi 25

Mısra: 25

Ses, avaz | yankı.

25. Külünginün şadâsından bî-çäre

26. Girüp rakşa düşerdi kühsäre

şadâ virdükçe:

1. **şadâ virdükçe: -dükçe**

Mesnevi 5

Mısra: 145

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Ses vermek.

145. Rez[i]mgehe şadâ virdükçe küsü

146. Serâsime ide Efrenc ü Rûmı

şadâyı şalarlar:

1. **şadâyı şalarlar:**

Mesnevi 36

Mısra: 64

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Sesi duyurmak: Seslenmek.

63. Münâdiler idüp yir yir nidâyı

64. Şalarlar köye vü kende şadâyı

şade:

1. **şade:**

Mesnevi 11

Mısra: 92

Sadece, yalnızca.

91. Ne şehdür k'esride iki yañada

92. Töludur sâ'idinden sîm şade

şadef:

1. **şadef:**

Mesnevi 5

Mısra: 92

Midye, istiridye vb. deniz

hayvanlarının kabuklarının iç tarafında

teşekkül eden ve süslemelerde, süs

eşyalarında kullanılan beyaz menevişli, çok

sert, parlak madde.

91. Açar ebr-i 'atâsı ol kerîmün

92. Şadef gibi dehânın her yetîmün

2. **şadef:**

Mesnevi 7

Mısra: 13

Ar. Hayvânât-ı nâimenin denizden

çıkan parlak kabuklarından herbiri,

hususiyile inci kabuğu.

13. Şadef gibi dehânuñ tutma her-bâr

14. Güherler eyle deryâ gibi işâr

3. **şadef:**

Mesnevi 15

Mısra: 57

Ar. Hayvânât-ı nâimenin denizden

çıkan parlak kabuklarından herbiri,

hususiyile inci kabuğu.

57. Şadef gib'ağzın açmış âşkäre

58. Mekân olmağa dür-i şâhväre

4. **şadefden: -den**

Mesnevi 15

Mısra: 144

Midye, istiridye vb. deniz

hayvanlarının kabuklarının iç tarafında

teşekkül eden ve süslemelerde, süs

eşyalarında kullanılan beyaz menevişli, çok

sert, parlak madde.

143. Bilemez geldiğin kanķı taraftan

144. Dür-i nâ-süftedür çıkmış şadefden

5. **şadef:**

Mesnevi 17

Mısra: 29

Midye, istiridye gibi içinde inci

bulunan deniz hayvanı.

29. Eger bir boş şadef gitse yabana
30. Ne güşşa dürr-i baħr bî-kerâne

6. şadef:

Mesnevi 24
Mısra: 203

Sedef. (İçinden inci çıkan istirdide türünden bir hayvanın kabuğudur.).

203. Şadef baħr ile kılsa kâr ü bânı
204. Kaçan bir yıl çekeydi intizârı

şâdık:

1. şâdıķam: -am
Mesnevi 25
Mısra: 125
Doğru, hakikatli, sadakatlı, dürüst.

125. Kâmu ‘uşşâķ içinde şâdıķam ben
126. Hemân didâr-ı yâre ‘âşıkam ben

şâdık-ı ‘ışk:

1. şâdıķ-ı ‘ışk:
Mesnevi 25
Mısra: 122
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Aşk sadıķı (Gerçek âşık, aşkında sabır ve sadakati elden bırakmayan âşık).

121. Anuñ Hâķķı kim oldur Hâlık-ı ‘ışk
122. İrer maķşûda andan şâdıķ-ı ‘ışk

şad[ı]r:

1. şad[ı]r:
Mesnevi 21

Mısra: 39
Sadr vezin nedeniyle sadır biçiminde kullanılmıştır. Sadr: Oturulacak en iyi yer.

39. Şad[ı]r gösterdiler geçüp oturdı
40. Velî hayretten öz kendin yitürdi

sadır gözlerdi:

1. şadır gözlerdi: -r, -di
Mesnevi 16
Mısra: 80
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sadr: Göğüs. Sadr gözlemek: Okların, savaşıçların göğsüne saplanması. "Savaşıçların birbirine fırlattığı okların göğüslerine saplanması okların bilinçli bir seçimi sonucu olmaktadır." anlamı sadır gözlemek ifadesiyle sağlanmıştır.

79. Kara toprağa konmağa idüp ‘âr
80. Şadır gözlerdi murğ-ı tîr her-bâr

şâd[ı]r oldu:

1. şâd[ı]r oldu: -dı
Mesnevi 22
Mısra: 87
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ortaya çıkmak, meydana gelmek, zuhur etmek.

87. Degüldür âdemî zâd âna kâdir
88. Koluña kuvvet ey mi‘mâr olsun

sadra geçerdi:

1. şadra geçerdi: -er, -di
Mesnevi 16

Mısra: 66
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sevgisini kazanmak.

65. İrişmiş idi kâdr ü ‘izzete tîr
66. Geçerdi şadra gelse giç eger ir

saf:

1. şafına: -ı, -n, -a
Mesnevi 16
Mısra: 27
Saf, halis | temiz.

27. Mübâdirler şafına varduğinc’ oħ
28. Göğüs tutup âna dirlerdi oħ oħ

2. şafında: -ı, -n, -da
Mesnevi 16
Mısra: 49
Sıra, dizi.

49. Dil-âverler şafında tîr terkeş
50. Yinürdi tatlu tatlu ney şekerveş

saf saf:

1. şaf şaf:
Mesnevi 4
Mısra: 94
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yan yana dizilmek.

93. Sa’ âdet gördiler ‘âlî cenâbuñ
94. Melekler tütüldür şaf şaf rikâbuñ

şaf tutup:

1. şaf tutup: -up
Mesnevi 16
Mısra: 17
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Saf bağlamak (tutmak): Sıra teşkil etmek, sıralanmak.

17. Tıtop karşıda Behrâm leşkeri şaf
18. Şaçarlar üstür-ı ser-mest gibi kef

şâf ü pîrüz:

1. şâf ü pîrüz:
Mesnevi 29
Mısra: 17
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Saf, halis, temiz ve kutlu, uğurlu.

17. Beyâz-ı nâme gerçi şâf ü pîrüz
18. Şaçar lîkin yaralı dillere tuz

şafâ:

1. şafâsı: -sı
Mesnevi 3
Mısra: 103
Gönül huzuru/şenliği.

103. Elestüñ gitmedi dilden şafâsı
104. Dahı çınlar kulağumda şadâsı

2. şafâdan: -dan
Mesnevi 22
Mısra: 112
Gönül huzuru/şenliği.

111. Yedi Şîrîn sözinden lîk şekker
112. Olup ser-mest ü hayrân ol şafâdan

3. **şafâlar: -lar**

Mesnevi 26

Mısra: 98

Gönül huzuru/şenliği; bkz. 'yārān-ı şafâ', 'iş u şafâ', 'bezm-i şafâ', 'erbâb-ı şafâ', 'ehl-i şafâ', 'şidk u şafâ', 'zevk u şafâ', 'eşhâb-ı şafâ', 'seyr ü şafâ' md.

97. Dirildüm ey Mesîhâ-dem demünden

98. Şafâlar hâşıl itdüm maqdemünden

şafâ geldüñ:

1. **şafâ geldüñ:**

Mesnevi 32

Mısra: 17

Kelime Tipi: **Deyim**

Sefa geldin (geldiniz); hoş geldin, hoş geldiniz" anlamında kullanılan ağırlama, karşılama sözü.

17. Didi şâha şafâ geldüñ kademler

18. Getürdüñ umaram kim ola demler

şafâlar kesb idüp:

1. **şafâlar kesb idüp: -üp**

Mesnevi 24

Mısra: 95

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Zevk almak, sefa sürmek.

95. Şafâlar kesb idüp ol gice miskîn

96. Didi sa'y ile kânum oldu Şîrîn

şafâlar sürdiler:

1. **şafâlar sürdiler: -di, -ler**

Mesnevi 36

Mısra: 232

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Eğlenmek, üzüntü ve kederden uzak olmak.

231. Yatup dîbâ döşekler üzre 'üryân

232. Şafâlar sürdiler bî-hadd ü pâyân

şafâlar sürersin:

1. **şafâlar sürersin: -er, -sîn**

Mesnevi 26

Mısra: 133

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Eğlenmek, üzüntü ve kederden uzak olmak.

133. Sürersin sen rakîb ile şafâlar

134. Çeker Ferhâd-ı bî-çâre cefâlar

şafâlar virsün:

1. **şafâlar virsün: -sün**

Mesnevi 6

Mısra: 55

Kelime Tipi: **Deyim**

Mutluluklar vermek.

55. Açılsun gülleri virsün şafâlar

56. Me'ânî bülbülü kılsun nevalar

şaff ü meydân:

1. **şaff ü meydân:**

Mesnevi 29

Mısra: 14

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Dizi, sıra ve karşılaşma yeri.

13. Elifler sünüler bir aq kağıd

14. Sañırlar şaff ü meydân aq kağıd

şaf-ı küffâra:

1. **şaf-ı küffâra: -a**

Mesnevi 5

Mısra: 83

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Kafirlerin safı(dizisi, sırası).

83. Şaf-ı küffâra vardukça hadengi

84. Alur ayak derine bir Firengi

şafra:

1. **şafra:**

Mesnevi 8

Mısra: 26

Öd; (eskilerin) "ahlât-ı erbaa"

dedikleri şeylerden biri olup esası, öddeki yeşilimsi sarı sıvıdır.

25. Meger nüş eylemiş ol demde şahbâ

26. Degül nergis zemîn kuşmuşdı şafra

şağ:

1. **şağ:**

Mesnevi 30

Mısra: 41

Sağlam, esen.

41. Ölümlü hasteye zür eylemez şağ

42. Kim ola yüklerde bir zerreye tağ

şağ eyle:

1. **şağ eyle:**

Mesnevi 34

Mısra: 94

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

İyileştirmek, hayatta kalmasını sağlamak.

93. Firâk odıyla urma bağruma dağ

94. Sen itdün haste sen eyle girü şağ

şağ itdi:

1. **şağ itdi: -di**

Mesnevi 32

Mısra: 97

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

İyileştirmek.

97. Mesîhâ itdi mi her hasteyi şağ

98. Ölü diriltmeğ'idüp oyuncağ

şağ ola:

1. **şağ ola: -a**

Mesnevi 27

Mısra: 169

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Sağlıklı olmak.

169. Ne şağ ola kim âhîr haste olmaz

170. Ne dem-sâz ola kim dem-beste olmaz

şağ olasin:

1. **şağ olasin: -a, -sîn**

Mesnevi 27

Mısra: 317

Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Yaşamak, hayat sürmek.

317. Tütalum niçe biñ yıl olasın şağ

318. Girü âhir olursın toz ü toprağ

sağ olsun:

1. **şağ olsun:** -sun

Mesnevi 28

Mısra: 91

Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Yaşamak, hayat sürmek.

91. Diken gitdiyise nesrîn şağ olsun

92. Kim acır aña tek Şîrîn şağ olsun

2. **şağ olsun:** -sun

Mesnevi 28

Mısra: 92

Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Yaşamak, hayat sürmek.

91. Diken gitdiyise nesrîn şağ olsun

92. Kim acır aña tek Şîrîn şağ olsun

sağ ü solını:

1. **şağ ü solını:** -i, -n, -ı

Mesnevi 31

Mısra: 175

Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Sağ ve sol.

175. Kuşadup hüblar şağ ü solını

176. Gül-âb ile şuladılar yolını

sağal:

1. **şağalursa:** -(u)r, -sa

Mesnevi 27

Mısra: 46

Hastalıktan kurtulmak, iyileşmek, şifa bulmak.

45. Niçe yıllar kala bîmâr u dil-rîş

46. Çü girü şağalursa ola bir iş

sâğar:

1. **sâğar:**

Mesnevi 12

Mısra: 18

Kadeh l şarap.

17. Dimâğuñda 'aceb sevdâ konulmuş

18. Cünündan saña bir sâğar şunulmuş

2. **sâğar:**

Mesnevi 26

Mısra: 121

Far. Kadeh, cam, piyale: sâğar-ı zerrîn.

121. Tolu sâğar şarâb-ı erğuvân-fâm

122. Şunar ol teşne câna bir gül-endâm

3. **sâğarı:** -ı

Mesnevi 26

Mısra: 123

Far. Kadeh, cam, piyale: sâğar-ı zerrîn.

123. Alup ol sâğarı Ferhâd-ı medhüş

124. Be- 'ışk-ı düst diyüp eyledi nüş

sâğar olmuşdı:

1. **sâğar olmuşdı:** -mış, -dı

Mesnevi 16

Mısra: 36

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Sâğar(f.i.) Kadeh, içki bardağı. sâğar ol: kadeh olsun.

35. Ecel bezminde olmuşdı ser-â-ser

36. Şarâb-ı merge sâğar kâse-i ser

sâğar olsun:

1. **sâğar olsun:** -sun

Mesnevi 1

Mısra: 62

Kelime Tipi: -

Sâğar(f.i.) Kadeh, içki bardağı. sâğar ol: kadeh olsun.

61. Midâdum Selsebîlin eyle Kevşer

62. Devâtum olsun ol şahbâya sâğar

sâğar-ı mey:

1. **sâğar-ı mey:**

Mesnevi 13

Mısra: 47

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Şarap kadehi.

47. İşâret kıldı Hüsrev sâğar-ı mey

48. Yürüdü vü çalındı barbeğ ü ney

2. **sâğar-ı mey:**

Mesnevi 36

Mısra: 249

Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Şarap kadehi.

249. Yanında dil-ber elde sâğar-ı mey

250. İçerdi bâde-i gül-gün pey-â-pey

sağda solda:

1. **şağda solda:**

Mesnevi 36

Mısra: 44

Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Sağlı sollu her iki yanda.

43. Tutar sîmîn tabağ her mâh-peyker

44. Elinde şağda solda kâse-i zer

sağü sağıcı:

1. **şağü sağıcı:**

Mesnevi 27

Mısra: 65

Kelime Tipi: **Deyim**

Ağıtçı, ölünün iyiliklerini sayıp ağlayan.

65. Ölüler üstüne şağü sağıcı

66. Yüzün tırmalayup önün boğıcı

sağular sağdı:

1. **şağular sağdı:** -dı

Mesnevi 38

Mısra: 211

Kelime Tipi: **Deyim**

Ağıt yakmak.

211. Şağular şağdı çok çok ağladı
212. Hemân-dem kendü kendin aguladı

sahâbe:

1. **şahâbeñ: -n**
Mesnevi 4
Mısra: 125

*Hız. Muhammed zamanında
yaşayıp, onunla sohbet edenler ve onun
yolunu tutanlar.*

125. Şahâbeñ himmetinden Şey'ü li'llâh
126. Fekad kılınâ 'aleyhim rahmetu'llâh

sahâvet:

1. **şahâvet:**
Mesnevi 10
Mısra: 39
Cömertlik.

39. Şahâvet bir şıfatdur Hakkâ lâyıķ
40. Çalış nefsün anuñla eyle fâyıķ

sahâyif:

1. **şahâyif:**
Mesnevi 8
Mısra: 11
Sayfalar.

11. Şahâyif şahn-ı sebze âb-ı pergâr
12. Cihân u'cubesin eylerdi izhâr

sahbâ:

1. **şahbâya: -a**
Mesnevi 1

- Mısra: 62
Şarap, özellikle kırmızı şarap.

61. Midâdum Selsebîlin eyle Kevsêr
62. Devâtum olsun ol şahbâya sağâr

2. **şahbâ:**
Mesnevi 8
Mısra: 25
Şarap.

25. Meger nüş eylemiş ol demde şahbâ
26. Degül nergis zemîn kuşmuşdı şafirâ

3. **şahbâ:**
Mesnevi 11
Mısra: 13
Bâde, hamr, şarâb.

13. Gönül hoş eyleyüp nüş itdi şahbâ
14. Münâsib yâr ile hâlvetde tenhâ

sâhib:

1. **şahîbleri: -ler, -i**
Mesnevi 5
Mısra: 200
*Bir şeyin mülkiyetini ve o şeyi istediği
gibi kullanabilme hakkını elinde
bulduran kimse, mâlik.*

199. 'Atâsı ni'meti 'âlemde mebzûl
200. Hüner şahîbleri katında maķbûl

2. **şahîbine: -i, -n, -e**
Mesnevi 16

- Mısra: 40
*Bir şeyin mülkiyetini ve o şeyi istediği
gibi kullanabilme hakkını elinde
bulduran kimse, mâlik.*

39. Tolardı kâseves çeşm-i zırh kan
40. Olurdı şahîbine ya'nî giryân

3. **şahîbini: -i, -n, -i**
Mesnevi 24
Mısra: 137
*Birtakım özellikleri kendisinde
taşıyan.*

137. Hüner yirde kımaz hiç şahîbini
138. Murâda irgürür her tâlîbini

şahîb - 'azîmet:

1. **şahîb - 'azîmet:**
Mesnevi 36
Mısra: 215
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Güç sahibi.

215. Ya bir şahîb - 'azîmet itdi rîvi
216. Fuķâ'a kıoydı efsün ile dîvi

şahîb- güleler:

1. **şahîb- güleler: -ler**
Mesnevi 32
Mısra: 82
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Zülfü olanlar.

81. Kulağumdağı gevher eylesem ceng
82. Olur şahîb- güleler başına seng

sâhib-ğarâz:

1. **şahîb-ğarâz:**
Mesnevi 25
Mısra: 119
Garaz sahibi. Art niyetli.

119. İdüp şahîb-ğarâz baña ğarâz âh
120. Bu 'ışķum cevherin şandı 'arâz âh

sâhib-kırânî:

1. **şahîb-kırânî:**
Mesnevi 7
Mısra: 76
*Her zaman başarı, üstünlük kazanana
hükümdar.*

75. Didiler virgil ey şeh müjdegâni
76. Virür Hâķ saña bir şahîb-kırânî

sâhib-sırr-ı mi'râc:

1. **şahîb-sırr-ı mi'râc:**
Mesnevi 4
Mısra: 7
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
*Miraç sırrının sahibi-Hız.
Muhammed.*

7. Emîn-i vahy ü şahîb-sırr-ı mi'râc
8. Ğubâr-ı hâķ-i pâyüñ başlara tâc

sâhil:

1. **sâhil:**
Mesnevi 14

Mısra: 133
Deniz kenarı.

133. Sırışkenden o sâhil zeyn oldı
134. Şanasın Mecme‘a‘l-bahreyn oldı

2. **sâhil:**
Mesnevi 15
Mısra: 123
Deniz kenarı.

124. Be-nâ-gâh anı menzîl itdi ol mâh
123. Şu sâhil k‘anda yatmışdı şehensâh

sâhil-i deryâyı:

1. **sâhil-i deryâyı: -(y)ı**
Mesnevi 15
Mısra: 126
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Deniz kıyısı.

125. Baqınca gördi bir mâh-ı dil-ârâ
126. İdinmiş sâhil-i deryâyı me‘vâ

sâhil-i deryâ-yı derbend:

1. **sâhil-i deryâ-yı derbend:**
Mesnevi 14
Mısra: 130
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Derbent denizinin sahili. bkz. Derbent md.

129. Gezerken ‘âciz ol şâh-ı hıredmend
130. Göründi sâhil-i deryâ-yı Derbend

şahn:

1. **şahn:**
Mesnevi 11
Mısra: 76
Avlu, orta, merkez.

75. Muşaffâ sînesi sîm-âba beñzer
76. Ya sîmîn şahn içinde âba beñzer

şahn ü şuffesin:

1. **şahn ü şuffesin: -si, -n**
Mesnevi 6
Mısra: 53
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Avlu, orta, merkez ve sofâ.

53. Hemîşe eyle şahn ü şuffesin pāk
54. Aña yol bulmasun hîç hâr ü hâşāk

şahn-ı bâğa:

1. **şahn-ı bâğa: -a**
Mesnevi 37
Mısra: 1
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Bahçenin ortası.

1. Hâzân kim dökdi şahn-ı bâğa yaprag
2. Hârîm-i bâğ olur hengâme-i zâğ

şahn-ı gülşen:

1. **şahn-ı gülşen:**
Mesnevi 8
Mısra: 55
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Gül bahçesinin ortası.

55. Bedehşân olmuş idi şahn-ı gülşen
56. Kızıl güller şanasın la‘l-i rüşen

şahn-ı gülzâra:

1. **şahn-ı gülzâra: -a**
Mesnevi 34
Mısra: 32
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Gül bahçesinin ortası, meydanı.

31. Arardı gülde ruhsâr-ı nigârın
32. Süzerdi şahn-ı gülzâra ‘izârın

şahn-ı sebze:

1. **şahn-ı sebze:**
Mesnevi 8
Mısra: 11
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Çimenlik; bahçe.

11. Şahâyif şahn-ı sebze âb-ı pergâr
12. Cihân u‘cübesin eylerdi izhâr

şahrâ:

1. **şahrâda: -da**
Mesnevi 8
Mısra: 21
Kır, ova, çöl.

21. Kuhistânda semen şahrâda lâle
22. Görün dükkâne olmuşdı nevâle

2. **şahrâda: -da**
Mesnevi 8

Mısra: 39
Kır, ova.

39. Görünür lâleler şahrâda pürüz
40. Otağ kurmuş meger sultân-ı Nev-rüz

3. **şahrâda: -da**
Mesnevi 14
Mısra: 88
Çöl, susuz ve ıssız geniş arazi.

87. Gidüp ol gice Hüsrev tâ şehergâh
88. Meger olmuşdı bir şahrâda güm-râh

4. **şahrâ:**
Mesnevi 14
Mısra: 89
Çöl, susuz ve ıssız geniş arazi.

89. Nice şahrâ ki şahrâ-yı kıyâmet
90. Bulınmaz aña pâyân u nihâyet

5. **şahrâlarda: -lar, -da**
Mesnevi 14
Mısra: 114
Çöl, susuz ve ıssız geniş arazi.

113. Yol urup degzinürven ben fütâde
114. Bu şahrâlarda döndüm gird-bâda

6. **şahrâya: -(y)a**
Mesnevi 20
Mısra: 56
Ova.

55. Bulutlar gibi geh tağa çıkardı
56. Gehî şu gibi şahrâya akardı

7. **şahrâ:**
Mesnevi 22
Mısra: 31
Kır, ova.

31. Bakup şahrâ aña qalurdı tãña
32. Yüzi üstinde yir eylerdi aña

8. **şahrâ:**
Mesnevi 22
Mısra: 62
Çöl, susuz ve ıssız geniş arazi.

61. Zebûn oldukça ol miskîn ü ğamnâk
62. Aña şahrâ yaqasın eylemiş çäk

9. **şahrâ:**
Mesnevi 24
Mısra: 14
Çöl, kır, ova.

13. Çü sâz-ı bahta devlet ide âheng
14. Olur maqbûsa şahrâ çâh-ı dil-teng

şahrâ bahr-i 'ummân k'oldı:

1. **şahrâ bahr-i 'ummân k'oldı: -di**
Mesnevi 31
Mısra: 114
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Vezin nedeniyle ki ol- k'ol- şeklinde kullanılmıştır. Çöl, okyanusa dönmek (inci

ve mücevherlerin toprağa çok fazla saçılması bağlamında).

113. Döküldi dürr ü gevherler firāvân
114. Diyeydüñ k'oldı şahrâ bahr-i 'ummân

şahrâ yüzün:

1. **şahrâ yüzün: -n**
Mesnevi 22
Mısra: 12
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Sahranın yüzeyi.

11. Olup ol tıfl güyâ kim ğazabnâk
12. İder dırnağ ile şahrâ yüzün çäk

şahrâ-yı kıyâmet:

1. **şahrâ-yı kıyâmet:**
Mesnevi 14
Mısra: 89
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Kıyamet çölü.

89. Nice şahrâ ki şahrâ-yı kıyâmet
90. Bulınmaz aña pâyân u nihâyet

sâ'id:

1. **sâ'idinden: -i, -n, -den**
Mesnevi 11
Mısra: 92
Kolun dirsek ile bilek arasındaki kısmı.

91. Ne şehdür k'esride iki yaña
92. Toludur sâ'idinden sîm sâde

sâk:

1. **sâkı: -i**
Mesnevi 11
Mısra: 81
Baldır.

81. Sütün-ı nürdür güyâ ki sâkı
82. Olur muhkem anuñla hüsn tâkı

2. **sâkından: -i, -n, -dan**
Mesnevi 27
Mısra: 141
Baldır, incik. II Ayak.

141. Gidüp sâkından ol hâlhal-ı zer-kâr
142. Geçe anuñ yerine hâlka-i mâr

3. **sâkı:**
Mesnevi 33
Mısra: 88
Ok yayının giriş geçen ucu.

87. Görüp nergislerin matbû' âfâk
88. Düzetmiş sürme meybinden aña sâkı

şakalına gülüpdür:

1. **şakalına gülüpdür: -üp, -dür**
Mesnevi 27
Mısra: 314
Kelime Tipi: **Deyim**
Ciddi gibi görünen sözlerle alay etmek.

313. Senüñ gibi serüñ bil şad hezârân
314. Şakalına gülüpdür iş bu devrân

sâkı:

1. **sâkıler: -ler**
Mesnevi 13
Mısra: 45
Ar. Kadeh sunan, suvarıcı.

45. Gümüş bilekli sâkıler kâmervâr
46. Tutarlar ellerinde câm-ı zer-kâr

2. **sâkıñüñ: -nün**
Mesnevi 13
Mısra: 68
Ar. Kadeh sunan, suvarıcı.

67. Gümüş elden alup altun ayağın
68. Öper bezm ehli sâkıñüñ yañağın

3. **sâkıñüñ: -nün**
Mesnevi 26
Mısra: 115
Ar. Kadeh sunan, suvarıcı.

115. Pes andan soñra sâkıñüñ birine
116. Didi el şun muhabbet sâğarına

4. **şâkı:**
Mesnevi 36
Mısra: 222
Ar. Kadeh sunan, suvarıcı.

221. Muhabbet tıflına olmağa kâfi
222. Akırtı ney -şekerden şir şâkı

sākī olup:

1. **sākī olup:-up**

Mesnevi 1

Mısra: **63**

Kelime Tipi: -

İçki dağıtan olmak.

63. Olup hāmem bu bezm içinde sākī

64. Cihān halkına şunsun cām-ı bākī

2. **sākī olup:-up**

Mesnevi 36

Mısra: **94**

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Sākī (a.s.)Kadeh, içki sunan sākī

Olup:İçki sunan(güzel)olup.

93. Müheyyā oldı bezm-i cennet-āyīn

94. Olup ol bezme sākī hūrī -yi 'īn

sākī-i devrān:

1. **sākī-i devrān:**

Mesnevi 6

Mısra: **15**

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Felek sakisi. II Ecel, ölüm.

15. Boğazum aldı çün sākī-i devrān

16. Sebū gibi 'aceb mi ağlasam kan

sākī-i devrān ü eyyām:

1. **sākī-i devrān ü eyyām:**

Mesnevi 5

Mısra: **5**

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Zamanın, günlerin ve devrin, feleğin sākisi.

5. Dem-ā-dem sākī-i devrān ü eyyām

6. Şunardı cānuma cām-ı ğam-encām

sakın:

1. **şakın:**

Mesnevi 10

Mısra: **20**

Bir davranışın yapılmaması, bir şeyin düşünülmemesi gereken durumlarda söylenen uyarı sözü.

19. Ra'iyet gūsfend ü gürg 'ammāl

20. Şakın çüpānlıġuında itme ihmāl

2. **şakın:**

Mesnevi 10

Mısra: **63**

Çekinmek, kendini gözetmek, korumak.

63. Huşūşā göz yaşından ki şakın key

64. Turuşamaz anuīla leşker-i key

3. **şakın:**

Mesnevi 19

Mısra: **22**

Dikkat et, tedbirlil ol.

21. Mih[i]rsin māl gibi olma hīre

22. Şakın baht-ı sefidūn itme tīre

4. **şakın:**

Mesnevi 19

Mısra: **26**

Bir davranışın yapılmaması, bir şeyin düşünülmemesi gereken durumlarda söylenen uyarı sözü.

25. Yüzine gülme gül gibi cihānuñ

26. Tebessümden şakın ğonçe dehānuñ

5. **şakın:**

Mesnevi 23

Mısra: **57**

Çekinmek, kendini gözetmek, korumak.

57. Didi anuñ rakībinden şakın hā

58. Eytid' 'aşıka sengden ne pervā

6. **şakın:**

Mesnevi 24

Mısra: **149**

Asla.

149. Şakın 'ār itme ta 'līm-i hūnerden

150. Er iseñ geç bu yolda sīm ü zerden

7. **şakın:**

Mesnevi 24

Mısra: **233**

Korumak, gözetmek, esirgemek.

233. Yavuz şanma şakın dermānde k'ānı

234. Bilür anlar bed ü nīk-i cihānı

8. **şakınurdu:-(u)r, -dī**

Mesnevi 27

Mısra: **280**

Korumak, gözetmek, esirgemek.

279. Ruḡı āyīnesine bakınurdı

280. Yavuz gözlerden anı şakınurdı

9. **şakın:**

Mesnevi 37

Mısra: **68**

Asla. II sakınmak.

67. Muḡı' ol emre itme b-ī-edeblik

68. Şakın cehl ile kılma Bū- Leheblık

10. **şakın:**

Mesnevi 37

Mısra: **85**

Asla. II sakınmak.

85. Şakın kim Hākka kullukdan idüp dūr

86. Bu sultānlık seni kılmaya mağrur

sākīnūñ şafası:

1. **sākīnūñ şafası:**

Mesnevi 18

Mısra: **182**

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Şarap dağıtan güzelin sunduġu gönül şenliġi, zevk, kcdersizlik ve neş'e.

181. Neyūñ feryādı vü muḡrib nevāsı

182. Meyūñ hālātı sākīnūñ şafası

sākī-yi şekker-leb:

1. **sākī-yi şekker-leb:**

Mesnevi 32

Mısra: 33

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Şeker dudaklı içki dağıtıcı.

33. Olup sākī-yi şekker-leb şifā-sāz

34. Virüp hvanende vü güyende āvāz

şal:

1. **şaldı: -dı**

Mesnevi 2

Mısra: 5

Bırakmak, yaymak.

5. Şu 'ām şaldı tā kāf-ı vücūda

6. Getürd'envā' ü ešnāfi vücūda

2. **şâl:**

Mesnevi 2

Mısra: 52

Far. 1. Yünden örme şeyler, sof: şâl-i dervişi. 2. Şal, Hind ve İran'da imal olunan maruf kumaş-ı mu'teber.

51. Virür kimine tēc-ı 'izz ü iclāl

52. Kimisine külāh-ı fakr ile şāl

3. **şalsañi: -sa, -ñi**

Mesnevi 3

Mısra: 85

Bırakmak, göndermek.

85. Ve ger şalsañi ceñime bī-tevaqqūf

86. Senüñdür mülk hem hükm ü taşarruf

4. **şala: -a**

Mesnevi 5

Mısra: 112

Bırakmak, göndermek.

111. Tokınsa bād eger gūfülle āba

112. Şala 'adli anı habs-i habāba

5. **şalup: -up**

Mesnevi 7

Mısra: 19

Bırakmak, yaymak.

19. Şalup ol bezme tab' uñ ol şem' -i pertev

20. Okınsun kışsa-i Şirīn ü Hüsrev

6. **şalsaydı: -sa, -(y)dı**

Mesnevi 7

Mısra: 123

Bırakmak, yaymak.

123. Vü ger şimşek gibi şalsaydı tıgi

124. Kılurdu päre päre gökde mehi

7. **şalup: -up**

Mesnevi 9

Mısra: 37

Yollamak, göndermek, salmak.

37. Münādiler şalup şehri ü diyāra

38. Çağırtıdı kim nihān ü āşkäre

8. **şalarlar: -ar, -lar**

Mesnevi 9

Mısra: 49

Koyvermek, salıvermek.

49. Şalarlar gūsfende gürg-i hūn-hvār

50. Re 'āyā içre ya 'nī merd-i cerrār

9. **şalar: -ar**

Mesnevi 11

Mısra: 50

Bırakmak, göndermek.

49. Ser-i zülfi belā-yı cāvidāne

50. Şalar āşüb-ı fitne mülk-i cane

10. **şalduñ: -du, -ñi**

Mesnevi 11

Mısra: 152

Bırakmak, göndermek.

151. Kuru efsānciyle aqlum alduñ

152. Beni bir rāh-ı bī- pāyāna şalduñ

11. **şalar: -ar**

Mesnevi 14

Mısra: 116

Bırakmak, yaymak.

115. Kamı ol zıll-ı çetr-i 'arş-pāye

116. Şalar üstüme şimdî gül sāye

12. **şalmış: -mış**

Mesnevi 15

Mısra: 128

Sürmek, yönlendirmek.

127. Ne meh dürr-i yetim ü gevher-i nāb

128. Kenāra şalmış anı güyiyā āb

13. **şalardı: -ar, -dı**

Mesnevi 16

Mısra: 30

Bırakmak, göndermek.

29. Olup güz-i girān arada ser-küb

30. Şalardı gülleler mağzına āşüb

14. **şalup: -up**

Mesnevi 18

Mısra: 100

(saç için) koyvermek, salıvermek.

99. Kılıp hāndān ü hürrem güllerini

100. Şalup serv üstine süñbüllerini

15. **şaldı: -dı**

Mesnevi 23

Mısra: 8

Bırakmak, yaymak.

7. Virüp her maħrem ü nā-maħreme rāz

8. Kamu etrāfa şaldı şayt ü āvāz

16. **şalup: -up**

Mesnevi 23

Mısra: 125

Bırakmak, göndermek.

125. Şalup çāh-ı belāya anı ol dem

126. Kapusın yapıdılar taş ile muħkem

17. **şaldüğınca:** -duğınca

Mesnevi 24

Mısra: **25**

1. Koyvermek, serbest bırakmak, bırakmak. 2. Koymak, bırakmak, atmak. 3. Yaymak, sermek.

25. Külüngen şaldüğınca ol âhenin -çeng

26. Şadâsından açılurdi dil-i seng

18. **şaldı:** -dı

Mesnevi 25

Mısra: **4**

1. Koyvermek, serbest bırakmak, bırakmak. 2. Koymak, bırakmak, atmak. 3. Yaymak, sermek.

3. Şığadı kolların aldı külüngen

4. Şınadı kuvvetin şaldı külüngen

19. **şalar:** -ar

Mesnevi 26

Mısra: **51**

Hızlı ve kuvvetli şekilde bırakmak, vurmak (yerin derinliğine doğru).

51. Niçe şevk ile şalar tişesini

52. Temâşâ idelüm her pîşesini

20. **şalup:** -up

Mesnevi 27

Mısra: **261**

Akıtmak (gözyaşı bağlamında).

261. Semenzârına nergisden şalup âb

262. İderdi la'î-i lü'lü'siyle bî-tâb

21. **şâl:**

Mesnevi 30

Mısra: **65**

Hırka/abâ.

65. Çıkarşa şâl eyninden gedânû

66. Düşer hem tâci başdan pädşânû

22. **şalardı:** -ar, -dı

Mesnevi 31

Mısra: **60**

Bırakmak, yaymak.

59. Hümâ-yı hayme-i hürşid-päye

60. Şalardı çetr-i hürşid üzre saye

23. **şalar:** -ar

Mesnevi 36

Mısra: **80**

Bırakmak, yaymak.

79. Serâyından çıkarurlar o hürî

80. Şalar âfâka pertev yüzi nürî

24. **şalmış:** -miş

Mesnevi 36

Mısra: **144**

Bırakmak, yaymak.

143. Çü gerdek hânesine girdi Hüsrev

144. Görür şalmış aña bir mâh pertev

25. **şalar:** -ar

Mesnevi 36

Mısra: **176**

Bırakmak, göndermek.

175. Turup taşrada kendü idüp ağmaz

176. İçerü şalar anı ol füsün-sâz

şalâh yüzine divâr yaparlardı:

1. **şalâh yüzine divâr yaparlardı:** -ar, -lar, -dı-n, -e

Mesnevi 16

Mısra: **76**

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Bariş üzerine duvar yapmak: Bariş üzerine duvar yapmak, bariş yüzeyini duvarla kaplamak: Bariş yollarını kapatmak, barişe imkan vermemek.

75. Olup her ceng-cü bennâ vü mî mâr

76. Yaparlardı şalâh yüzine divâr

şalât u şavmdan:

1. **şalât u şavmdan:** -dan

Mesnevi 37

Mısra: **75**

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Namaz ve orucu.

75. Şalât u şavmdan her farz-ı 'aynı

76. Edâ eyle kıma boynuñda dîni

şâlih:

1. **şâlihler:** -ler

Mesnevi 3

Mısra: **125**

1. Salâh ile muttasıf: abd-ı sâlih, mirz'a-i sâliha. 2. Elverişli: Bünÿât öyle

salih değildir. sâlihât salâh, sâlah sahibi kadımlar. "sâlah"ın müennesi olan "sâlihâ"nın cem'dir.

125. Hâlâş itdükte şâlihler 'uşâti

126. Şefî' it baña fahr-i kâyinâti

sâlik eyle:

1. **sâlik eyle:**

Mesnevi 1

Mısra: **5**

Kelime Tipi: -

Salik (a.s. süluk'ten) : 1. bir yola giren, bir yolda giden. 2. bir tarikata girmiş bulunan, mürid. sâlik eyle: Bir şeyhe mürid eyle.

5. Erenler meslegine sâlik eyle

6. Sa'âdet milletine mâlik eyle

2. **sâlik eyle:**

Mesnevi 1

Mısra: **5**

Kelime Tipi: -

Salik (a.s. süluk'ten) : 1. bir yola giren, bir yolda giden. 2. bir tarikata girmiş bulunan, mürid. sâlik eyle: Bir şeyhe mürid eyle.

5. Erenler meslegine sâlik eyle

6. Sa'âdet milletine mâlik eyle

şalın:

1. **şalınmadı:** -ma, -dı

Mesnevi 27

Mısra: 243

Salınmak; dolaşmak.

243. Şalınmadı ser[i]v tek bāğlarda

244. Şanavber gibi geçdi tağlarda

şalınmağ:

1. **şalınmağ:**

Mesnevi 33

Mısra: 99

Salınmak; yürürken uyumlu

hareketlerle hafifçe bir yandan bir yana eğilmek.

99. Meger şalınmağ öğretmiş tezerve

100. Anuñçün âteş urur cān-ı serve

salтанat:

1. **salтанat:**

Mesnevi 5

Mısra: 71

Hükümdarlık, sultanlık \ hakimiyet,

güç.

71. Sa 'âdet hil' at aña salтанat tãc

72. Selãtîn işiginde 'abd-i muhtãc

2. **salтанat:**

Mesnevi 5

Mısra: 134

Hükümdarlık, sultanlık \ hakimiyet,

güç.

133. Perişãn olmasun 'âlemde cem' i

134. Uyansun salтанat bezminde şem' i

3. **salтанat:**

Mesnevi 10

Mısra: 67

Hükümdarlık, sultanlık \ hakimiyet,

güç.

67. Degüldür salтанat bākī özüne

68. Güler devrãn bir iki gün yüzüne

4. **salтанatdan:** -dan

Mesnevi 10

Mısra: 72

Hükümdarlık, sultanlık; hakimiyet,

güç.

71. Cihãna hüküm idenler kãf tã kãf

72. Urur mı salтанatdan şimdi gör lâf

5. **salтанatdan:** -dan

Mesnevi 38

Mısra: 19

Hükümdarlık, sultanlık \ hakimiyet,

güç.

19. Atañ itdi ferãgat salтанatdan

20. Degül bir lahza hãlî şeytanet

şan:

1. **şan:**

Mesnevi 5

Mısra: 56

Sanki, güya.

55. Cevãb alduğda dilden 'aql-ı ser-keş

56. Ğazabdan oldu şan bir pãre âteş

2. **şanasın:** -a, -sın

Mesnevi 7

Mısra: 94

Sanmak, düşünmek, zannetmek.

93. Yatur ol gönçe-i ter mehd içinde

94. Şanasın berg-i güldür şehd içinde

3. **şanasın:** -a, -sın

Mesnevi 8

Mısra: 56

Bir şeyin olma veya olmama ihtimalini kabul etmekle birlikte, olabileceğine daha çok inanmak, zannetmek, zannetmek.

55. Bedehşãn olmuş idi şahn-ı gülşen

56. Kızıl güller şanasın la' l-i rüşen

4. **şanasın:** -a, -sın

Mesnevi 11

Mısra: 6

Zannetmek.

5. Tağtıtmışdı 'arüş-ı dehr saçın

6. Açılmışdı şanasın nãfe-i ÇTn

5. **şanasın:** -a, -sın

Mesnevi 11

Mısra: 63

Zannetmek.

63. Şanasın cebhesi şems-i nehãrî

64. Kemãn ebrüları ebr-i bahãrî

6. **şanasın:** -a, -sın

Mesnevi 11

Mısra: 98

Sanki, sanırsın ki.

97. Nihãl-i kãmetinde nãr-ı pistãn

98. Şanasın ãb-rüy-i nãr-ı bustãn

7. **şanasın:** -a, -sın

Mesnevi 12

Mısra: 36

Sanki, sanırsın ki.

35. Ğomış her cãnibind' üstãd-ı revzen

36. Şanasın her biri bir çeşm-i rüşen

8. **şanasın:** -a, -sın

Mesnevi 13

Mısra: 52

Sanmak, düşünmek, zannetmek.

51. Olupdı mãh-rülar gamzesi tüz

52. Şanasın hançer-i kaşşãb-ı hun-rüz

9. **şan:**

Mesnevi 14

Mısra: 18

Sanki, güya.

17. Şehũñ hõd rüy-i bir mãh-ı dil-efrüz

18. Beyãz-ı cebhesi şan şubh-i Nev-rüz

10. **şanasın:** -a, -sın

Mesnevi 14

Mısra: 78
Sanmak, düşünmek, zannetmek.

77. Boğıldı cānverler kana kat kat
78. Şanasın oldı tūfān-ı kıyāmet

11. **şan:**
Mesnevi 14
Mısra: 86
Sanki, güya.

85. Gidüp rüşen gün irdi şām-ı tūre
86. Zemāne batdı şan katrān ü kīre

12. **şanasın: -a, -sın**
Mesnevi 14
Mısra: 134
Sanki, sanırsın ki.

133. Sırışkenden o sâhil zeyn oldı
134. Şanasın Mecme'a'l-bahreyn oldı

13. **şanasın: -a, -sın**
Mesnevi 15
Mısra: 54
Sanmak, düşünmek, zannetmek.

53. Ne zevrak bir kadırğaydı mu'azzām
54. Şanasın kim içi bir özge 'ālem

14. **şan:**
Mesnevi 15
Mısra: 92
Sanki.

91. Ölü bildi özin ol hūr muṭlak
92. Kefen şan bādbān tābūt zevrak

15. **şanasın: -a, -sın**
Mesnevi 15
Mısra: 141
Sanmak, düşünmek, zannetmek.

141. Hümādūr şanasın kim yire inmiş
142. Ya devletdür k'anuñ başına kōnmuş

16. **şan:**
Mesnevi 16
Mısra: 31
Sanki, güya.

31. Şehāb-ı mürgdür şan gerd-i meydān
32. Kim anda tīg berķ ü tīr bārān

17. **şanasın: -a, -sın**
Mesnevi 16
Mısra: 59
Sanki, sanırsın ki.

59. Şanasın rezmgēh gird-āb ü 'ummān
60. Bahadırlar neheng idi gerīvān

18. **şanasın: -a, -sın**
Mesnevi 18
Mısra: 106
Nsz Bir şeyin olma veya olmama ihtimalini kabul etmekle birlikte, olabileceğine daha çok inanmak, zannetmek, zannetmek.

105. Ten-i sīmīnleri sincāb içinde
106. Şanasın 'aks-i mehdūr āb içinde

19. **şanma: -ma**
Mesnevi 19
Mısra: 35
Sanmak, düşünmek, zannetmek.

35. Hāķīkat şanma cevher yā 'arazdur
36. Mecāzī 'ışķ şehvānī marāzdur

20. **şanuñ: -uñ**
Mesnevi 19
Mısra: 102
... olduğunu düşünmek, zannetmek.

101. Bez[i]mde cümlesi şem'-i dil-efrüz
102. Rez[i]mde şanuñ āteş-i ciger-süz

21. **şanasın: -a, -sın**
Mesnevi 20
Mısra: 54
Sanmak, düşünmek, zannetmek.

53. Gezerdi her yaña hayrān ü dil-teng
54. Yimişdi şanasın afyün ile beng

22. **şanasın: -a, -sın**
Mesnevi 21
Mısra: 38
Sanmak, düşünmek, zannetmek.

37. İletdiler anı Şīrīn katına
38. Şanasın bülbuli nesrīn katına

23. **şanasın: -a, -sın**
Mesnevi 22
Mısra: 55
Sanmak, düşünmek, zannetmek.

55. Şanasın cān eritmiş anda mi'mār
56. Cihān u'cūbesini kılmış izhār

24. **şanasın: -a, -sın**
Mesnevi 22
Mısra: 67
Sanmak, düşünmek, zannetmek.

67. Göründi hāle içre şanasın māh
68. Nihāl-i kāmetyile virdi zīnet

25. **şanasın: -a, -sın**
Mesnevi 23
Mısra: 123
Sanmak, düşünmek, zannetmek.

123. Şanasın kabre girdi mürde-i 'ūr
124. Ya düşdi ejdehā ağızına bir mūr

26. **şanasın: -a, -sın**
Mesnevi 24
Mısra: 12
... olduğunu düşünmek, zannetmek.

11. Alup üstād anı şād oldı gāyet
12. Şanasın buldı derdine nihāyet

27. **şanasın: -a, -sın**
Mesnevi 24

Mısra: 37
Sanmak, düşünmek, zannetmek.

37. Şanasın acıyup Ferhâda ol taş
38. Gözinden kanlı yaşın kıldı ırmağ

28. **şanasım: -a, -sın**
Mesnevi 24
Mısra: 49
Sanmak, düşünmek, zannetmek.

49. Şehîd-i 'ışk haşr oldı şanasın
50. Geyüp lüle gibi kanlı libâsın

29. **şanasım: -a, -sın**
Mesnevi 24
Mısra: 72
Sanmak, düşünmek, zannetmek.

71. Debîr-i çerh defterden sehiv tek
72. Şanasın şeb hurûfin eyledi hakk

30. **şanasım: -a, -sın**
Mesnevi 24
Mısra: 105
Sanmak, düşünmek, zannetmek.

105. Şanasın her le'âl bir çeşm-i pür-ñün
106. Hâyâl-i yâr idi ol nakş-ı mevzûn

31. **şanma: -ma**
Mesnevi 24
Mısra: 233
Sanmak, düşünmek, zannetmek.

233. Yavuz şanma şakın dermânde k'ânı
234. Bilür anlar bed ü nîk-i cihânı

32. **şanasım: -a, -sın**
Mesnevi 25
Mısra: 11
Sanmak, düşünmek, zannetmek.

11. Şanasın fitne Ye'ücüne üstâd
12. Yapup dîvâr sed eylerdi bünyâd

33. **şandı: -dı**
Mesnevi 25
Mısra: 120
Zannetmek.

119. İdüp şâhib-ğarâz baña ğarâz âh
120. Bu 'ışkum cevherin şandı 'arâz âh

34. **şan:**
Mesnevi 27
Mısra: 80
Sanki, güya.

79. Nukûd-ı şerre giyse âstîni
80. Kabâdur şan belyse âstîni

35. **şan:**
Mesnevi 27
Mısra: 112
Sanki, güya.

111. Helâk itmek için bir nâ-tüvânı
112. İrişdi şan kaçâ-yı nâ-gehânı

36. **şanma: -ma**
Mesnevi 27
Mısra: 295
Sanmak, düşünmek, zannetmek.

295. Kevâkib şanma şayyâd-ı zemâne
296. Seni avlamağ için dökdî dâne

37. **şanasım: -a, -sın**
Mesnevi 27
Mısra: 306
Sanki, güya.

305. Zebûn olduñ hevâ-yi nefs elinde
306. Tutulduñ şanasın küffâr ilinde

38. **şan:**
Mesnevi 28
Mısra: 94
Sanki, güya.

93. Çü bu üslûba kâtib yazdı nâme
94. Harîr üstinde şan müşk ezdi hâme

39. **şan:**
Mesnevi 29
Mısra: 11
Sanki, güya.

11. Konılmış penbende şan nâr-ı süzân
12. Görenlerün olur cânı fûrüzân

40. **şanasım: -a, -sın**
Mesnevi 31

Mısra: 124
Sanmak, düşünmek, zannetmek.

123. Yüce dîvârı rif atde felek-res
124. Şanasın sebzezâr-ı çerh-i atlaş

41. **şan:**
Mesnevi 31
Mısra: 145
Sanki, güya.

145. Şan aldanmağa şâh-ı tıfl-ı 'ar'ar
146. Getürür beyzâ-yı rengin şanavber

42. **şanma: -ma**
Mesnevi 32
Mısra: 68
Sanmak, düşünmek, zannetmek.

67. Cihân mülki nedür kim cân bahâyam
68. Beni şanma ki bir erzân bahâyam

43. **şanma: -ma**
Mesnevi 32
Mısra: 77
Sanmak, düşünmek, zannetmek.

77. Dehânum piste gibi şanma hândân
78. Çü kahr idem olur ol piste dendân

44. **şanma: -ma**
Mesnevi 32
Mısra: 79
Sanmak, düşünmek, zannetmek.

79. Gözüm bîmâr ü zülfüm şanma pâ-mâl
80. Olur hışm eylesem cellâd ü çengâl

45. **şanma: -ma**
Mesnevi 33
Mısra: 18
Zannetmek.

17. Koyup 'aşıklarımı zâr ü bîmâr
18. İder ol cân tabîbi şanma tîmâr

46. **şanasın: -a, -sın**
Mesnevi 36
Mısra: 36
Sanki, güya.

35. Şütürler kim yüküdür la'l-i rahşân
36. Şanasın her biri küh-ı Bedağşân

47. **şanasın: -a, -sın**
Mesnevi 36
Mısra: 134
Sanmak, düşünmek, zannetmek.

133. Şu deñlü virdiler zülfine zînet
134. Şanasın oldu bir fâvüs-ı cennet

48. **şanasın: -a, -sın**
Mesnevi 36
Mısra: 148
Sanmak, düşünmek, zannetmek.

147. Oturdu şâh elinde câm-ı Cemşîd
148. Kırân itdi şanasın mâh ü hürşîd

49. **şan:**
Mesnevi 36
Mısra: 214
Sanmak, düşünmek, zannetmek.

213. İdüp ol hüsn dükkânın ihâtâ
214. Geçürdi rişte şan sümme'l-hiyâtâ

50. **şan:**
Mesnevi 36
Mısra: 234
Sanki, güya.

233. Virüp Hüsrev leb-i Şîrîne cânı
234. Alurdi şan hayât-ı câvidânı

51. **şanasın: -a, -sın**
Mesnevi 37
Mısra: 4
Sanmak, düşünmek, zannetmek.

3. Uçar her yaña berg-i zerd ü surh al
4. Şanasın kim kaçar mektebden etfâl

52. **şanma: -ma**
Mesnevi 37
Mısra: 107
Sanmak, düşünmek, zannetmek.

107. Cihân mülkinde şanma kim ulusun
108. Hâkuñ bir kihter ü kemter kulusın

53. **şanasın: -a, -sın**
Mesnevi 38

Mısra: 4
Sanmak, düşünmek, zannetmek.

3. Çe ger Kayşer kıızı Meryemden olmuş
4. Degüldi şanasın âdemden olmuş

54. **şanasın: -a, -sın**
Mesnevi 38
Mısra: 44
Sanmak, düşünmek, zannetmek.

43. Bu sözlerden gelür Şîrûye cüşa
44. Şanasın fitne 'ummânî hürüşa

55. **şanup: -up**
Mesnevi 38
Mısra: 45
Sanmak, düşünmek, zannetmek.

45. Şanup gerçek ol ebleh rîş –hândi
46. Dil ü cândan qabül itdi o pendi

56. **şanurdu: -(u)r, -dı**
Mesnevi 38
Mısra: 49
Sanmak, düşünmek, zannetmek.

49. Şanurdu gitse Hüsrev mülk-i İrân
50. Qala uz kendine ol tıfl-ı nâ-dân

57. **şanasın: -a, -sın**
Mesnevi 38
Mısra: 97
Sanmak, düşünmek, zannetmek.

97. Şanasın mihr mâtem tutdı mâha
98. Girüp ser-tâ-çadem ebr-i siyaha

saña:

1. **saña:**
Mesnevi 3
Mısra: 82
Sen zamirinin yönelme durumu eki almış biçimi.

81. Cihân 'işyân iderse yâ 'ibâdet
82. Saña andan ne nef' ü ne mażarret

2. **saña:**
Mesnevi 4
Mısra: 13
Sen zamirinin yönelme durumu eki almış biçimi.

13. Le-'amrük tâc u hil'at saña levlâk
14. Eñ ednâ päye-i tahtuñdur eflak

3. **saña:**
Mesnevi 4
Mısra: 25
Sen zamirinin yönelme durumu eki almış biçimi.

25. Ne qurbet kim saña oldu müyesser
26. İrişmemişdür aña bir peyem-ber

4. **saña:**
Mesnevi 4
Mısra: 46

Sen zamirinin yönelme durumu eki almış biçimi.

45. Kelime ger 'aşā oldıysa yāver
46. Saña tāvūs-ı qudsī oldı reh-ber

5. saña:

Mesnevi 4

Mısra: 50

Sen zamirinin yönelme durumu eki almış biçimi.

49. Ne var gördiye ol vādide envār
50. Saña 'arş üzre Haq gösterdi didār

6. saña:

Mesnevi 4

Mısra: 52

Sen zamirinin yönelme durumu eki almış biçimi.

51. N'ola ger aña virildiye Tevrāt
52. Saña Qur'an inüpdür bunca āyāt

7. saña:

Mesnevi 4

Mısra: 58

Sen zamirinin yönelme durumu eki almış biçimi.

57. Halile nār-ı Nemrüd olsa gülzār
58. 'Aceb mi oldı ser-keşler saña yār

8. saña:

Mesnevi 6

Mısra: 37

Sen zamirinin yönelme durumu eki almış biçimi.

37. Degülse ger bu hātem saña lāyık
38. Kabülün mihriyile eyle fāyık

9. saña:

Mesnevi 7

Mısra: 76

Sen zamirinin yönelme durumu eki almış biçimi.

75. Didiler virgil ey şeh müjdegānī
76. Virür Haq saña bir şāhib-kırānī

10. saña:

Mesnevi 7

Mısra: 77

Sen zamirinin yönelme durumu eki almış biçimi.

77. Bir oğul vire ya'nī saña Sübhān
78. Ola irāna vü Türāna sultān

11. saña:

Mesnevi 9

Mısra: 15

Sen zamirinin yönelme durumu eki almış biçimi.

15. Hel'ahvālüm ülümden saña ma'lüm
16. Bilürven yirde kıalmaz āh-ı mazlüm

12. saña:

Mesnevi 10

Mısra: 13

Sen zamirinin yönelme durumu eki almış biçimi.

13. Dilerseñ kim saña devlet ola yār
14. Kem -āzār ol kem -āzār ol kem -āzār

13. saña:

Mesnevi 10

Mısra: 77

Sen zamirinin yönelme durumu eki almış biçimi.

77. Saña vü baña da virmez amānī
78. Alur acılığla tatlu cānī

14. saña:

Mesnevi 12

Mısra: 18

Sen zamirinin yönelme durumu eki almış biçimi.

17. Dimāğūnda 'aceb sevdā konulmuş
18. Cünündan saña bir sāğar şunulmuş

15. saña:

Mesnevi 13

Mısra: 15

Sen zamirinin yönelme durumu eki almış biçimi.

15. Saña çeng ü çeğāne cām-ı gül-gün
16. Baña efigān u zār u çeşm-i pür-hün

16. saña:

Mesnevi 15

Mısra: 96

Sen zamirinin yönelme durumu eki almış biçimi.

95. Dir idi zār zār ey çerh-i bed-giş
96. 'Aceb n'itdüm saña ben zār ü dil-riş

17. saña:

Mesnevi 15

Mısra: 245

Sen zamirinin yönelme durumu eki almış biçimi.

245. Saña ey çerh aldanmak hātādūr
246. Zehirdür şekkerün baluñ belādūr

18. saña:

Mesnevi 17

Mısra: 74

Sen zamirinin yönelme durumu eki almış biçimi.

73. Ziyāndur 'ömre hōd gam gāh ü bī-gāh
74. Bu gūşşa niçeye dek saña ey şāh

19. saña:

Mesnevi 18

Mısra: 80

Sen zamirinin yönelme durumu eki almış biçimi.

79. Benüm hālümden olmamağ haber-dār
80. Cihān halkına ne illā saña 'ār

20. **saña:**

Mesnevi 19

Mısra: **79**

Sen zamirinin yönelme durumu eki almış biçimi.

79. Saña benden emānetdür ki her- bār

80. Oturma şāh ile hālvette zinhār

21. **saña:**

Mesnevi 19

Mısra: **84**

Sen zamirinin yönelme durumu eki almış biçimi.

83. İ̇şāret kılsa itme aña ĩmā

84. Mebādā tōhmet ide saña a`dā

22. **saña:**

Mesnevi 19

Mısra: **141**

Sen zamirinin yönelme durumu eki almış biçimi.

141. İdüp her şāh mülkin saña teslīm

142. Elüñ altında olsun heft iqlīm

23. **saña:**

Mesnevi 22

Mısra: **82**

Sen zamirinin yönelme durumu eki almış biçimi.

81. Cihānda görmesün hīç ellerüñ derd

82. Ola her sihr-pīşe saña muhtāc

24. **saña:**

Mesnevi 22

Mısra: **97**

Sen zamirinin yönelme durumu eki almış biçimi.

97. Velī yokdur saña `ālemde mānend

98. Ne bilsün bilmeyen fazl ü kemālūñ

25. **saña:**

Mesnevi 22

Mısra: **105**

Sen zamirinin yönelme durumu eki almış biçimi.

105. Olamaz saña destimüzde lāyık

106. Bu qandan kim ola genç ü hāzīne

26. **saña:**

Mesnevi 24

Mısra: **191**

Sen zamirinin yönelme durumu eki almış biçimi.

191. Saña da lāyık oldur k`ey fütāde

192. Şīnarñ isteyesen her yañada

27. **saña:**

Mesnevi 24

Mısra: **252**

Sen zamirinin yönelme durumu eki almış biçimi.

251. Didi ey pīl- zür ü şīr- şadmet

252. Qabul itseñ buyursaq saña hürmet

28. **saña:**

Mesnevi 24

Mısra: **253**

Sen zamirinin yönelme durumu eki almış biçimi.

253. Filān tağ kim görünür saña kāh ol

254. Olur her gāh baña sedd-i rāh ol

29. **saña:**

Mesnevi 25

Mısra: **47**

Sen zamirinin yönelme durumu eki almış biçimi.

47. Ne diyem saña hāzīrsın Hūdāyā

48. Qamu hālūme nāzīrsın Hūdāyā

30. **saña:**

Mesnevi 26

Mısra: **144**

Sen zamirinin yönelme durumu eki almış biçimi.

143. Didi ey `āşık-ı şādīk haber-dār

144. Ol oldum saña şimden girtü dil-dār

31. **saña:**

Mesnevi 26

Mısra: **151**

Sen zamirinin yönelme durumu eki almış biçimi.

152. Benüm yolumda çekdüñ çok belā sen

151. Hemān şol şart k`itdi saña Pervīz

32. **saña:**

Mesnevi 27

Mısra: **224**

Sen zamirinin yönelme durumu eki almış biçimi.

223. Eger `āşık geçerseñ zār ü maḥzūñ

224. Saña ömek yiter Ferhād ü Mecnūñ

33. **saña:**

Mesnevi 27

Mısra: **299**

Sen zamirinin yönelme durumu eki almış biçimi.

299. Saña her laḥza bu çerḥ-i hīle-bāz

300. Oyunlar giçüp eyler girtü añmaz

34. **saña:**

Mesnevi 28

Mısra: **30**

Sen zamirinin yönelme durumu eki almış biçimi.

29. Di kim Ferhād gitdiyise ey şāh

30. Saña virsün anuñ `ömrini Allāh

35. **saña:**

Mesnevi 28

Mısra: **32**

Sen zamirinin yönelme durumu eki almış biçimi.

31. Ol oldu rahmet-i Rahmāna vāşıl

32. Saña bilseñ bu mātemden ne ḥāşıl

36. **saña:**
Mesnevi 28
Mısra: **38**
Sen zamirinin yönelme durumu eki almış biçimi.

37. Revâ mı ey meh-i burc-ı leâfâf
38. İrişmek saña mâtemden kesâfet

37. **saña:**
Mesnevi 18
Mısra: **50**
Sen zamirinin yönelme durumu eki almış biçimi.

49. Getürme anuñ için 'aynuña dem'
50. Saña pervâne eksik olmaz ey şem'

38. **saña:**
Mesnevi 32
Mısra: **38**
Sen zamirinin yönelme durumu eki almış biçimi.

37. Didi Pervîze Şîrîn ey civân-baht
38. Kevâkib saña merkep âsmân taht

39. **saña:**
Mesnevi 32
Mısra: **118**
Sen zamirinin yönelme durumu eki almış biçimi.

117. Çü meyveñ kopmadı ve şatmadı şâh
118. Saña lâyık mı demek bize küstah

40. **saña:**
Mesnevi 32
Mısra: **139**
Sen zamirinin yönelme durumu eki almış biçimi.

139. Yaraşmaz saña kim ey lu'bet-i Çîn
140. Kılâsın kaşlaruñ hışm ile pür-çîn

41. **saña:**
Mesnevi 33
Mısra: **49**
Sen zamirinin yönelme durumu eki almış biçimi.

49. İki gözün de iderse saña nâz
50. Çıkar yabana at anı kayırmaz

42. **saña:**
Mesnevi 34
Mısra: **64**
Sen zamirinin yönelme durumu eki almış biçimi.

63. Sen itme nâle vü feryâd ile zâr
64. Degüldür saña ol hâlet sezâvâr

43. **saña:**
Mesnevi 37
Mısra: **64**
Sen zamirinin yönelme durumu eki almış biçimi.

63. Gel imân gülsitânın eyle gül-geşt
64. Yeter bâğ oldu saña bâğ-ı Zerdüş

44. **saña:**
Mesnevi 38
Mısra: **244**
Sen zamirinin yönelme durumu eki almış biçimi.

243. Muhibb-i mâl olursañ tâlib-i câh
244. Saña ol mâl mâr ü câh olur çâh

saña kim dirlir:

1. **saña kim dirlir:**
Mesnevi 23
Mısra: **31**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sana kim derler? Hangi isimle tanınır, bilinirsin? Adın ve şöhretin nedir?.

31. Didi kimsin saña kim dirlir ey dūn
32. Eytidi 'âşık-ı ğam-hvâr ü mahzūn

şan'at:

1. **şan'atıyle: -i, -(y)le**
Mesnevi 12
Mısra: **61**
Marifet, hüner.

61. Düretdi şan'atıyle bir 'aceb kâr
62. Görüp hayrân kaldı çerh-i devvâr

2. **şan'atıñ: -uñ**
Mesnevi 22
Mısra: **29**
Hüner, yapılan iş, en iyi bilinen iş.

29. Zemîn ol şan'atıñ olup esîri
30. Alup bağırna başdı cüy-i şîri

3. **şan'atıñ: -i, -n, -i**
Mesnevi 22
Mısra: **57**
Marifet, hüner.

57. İdüp her şan'atıñ âşkâr ol
58. Komiş 'âlemde bir hoş yâdgâr ol

4. **şan'atlarıñ: -lar, -(u)ñ**
Mesnevi 22
Mısra: **86**
Marifet, hüner.

85. Hemân 'âlemde bir Ferhâd işidür
86. Bu şan'atlarıñ senden oldu şâd[i]

5. **şan'atıñ: -(u)ñ**
Mesnevi 27
Mısra: **208**
Geçinmek için tutulan iş, medâr-ı celb-i rızık olacak amel.

207. Ger ehl-i şan'at üstâd iseñ ey merd
208. Gider her şan'atıñ sen şalâsın ferd

şan'atlar itdi:

1. **şan'atlar itdi: -di-lar**
Mesnevi 22
Mısra: **37**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Marifetler, hünerler göstermek (sergilemek).

37. 'Aceb şan'atlar itdi anda kem-yâb
38. Eli şuyından akıtdı aña âb

şanavber:

1. **şanavber:**

Mesnevi 11

Mısra: **99**

*Sevgilinin boyuna da benzeten çok
uzun bir çam türü.*

99. Şanavber kâmetinden öğrenür nâz

100. Dehâni gönçeye ta'lim ider râz

2. **şanavber:**

Mesnevi 27

Mısra: **244**

Çam fıstığı ağacı.

243. Şalınmadı ser[i]v tek bâğlarda

244. Şanavber gibi geçdi tağlarda

3. **şanavber:**

Mesnevi 31

Mısra: **146**

*Çam fıstığı kozalağı veya onun
şeklinde olan.*

145. Şan aldanmağa şâh-ı tıfl-ı 'ar'ar

146. Getürür beyzâ-yı rengin şanavber

4. **şanavber:**

Mesnevi 37

Mısra: **18**

Çam fıstığı ağacı.

17. Şikest olmuş görürdi nafl-i nevber
18. Dögerdi meşq ile gögsin şanavber

sancâğ:

1. **sancâğın:** -i, -n

Mesnevi 38

Mısra: **154**

*1. Bayrak 2. Genellikle askeri
birliklere verilen, üzeri yazı işlemeli,
kenarları saçaklı, gönderli bayrak.*

153. Taşup her bayrağa bir kara astâr

154. Şehûn sancâğın eylerler nigü-sâr

şâni:

1. **şâni:**

Mesnevi 2

Mısra: **21**

*1. yapan, 2. yaratan, 3. Tanrı, 4.
sanatkâr.*

21. Zihî şâni' zihî üstâd-ı çâlâk

22. Ki rûh-ı pākūn itdi hil'atin hâk

şanki:

1. **şanki:**

Mesnevi 8

Mısra: **28**

Sanki, güya.

27. Dıraht-ı gülde berg-i tâze vü ter

28. Biterdi şanki tütü- beççede per

2. **şanki:**

Mesnevi 14

Mısra: **24**

Adeta, tıpkı.

23. Şükûh-ı 'âlem ü güm-râh ü enbüh

24. Dil-i 'uşşâk içinde şanki endüh

3. **şanki:**

Mesnevi 31

Mısra: **66**

Adeta, tıpkı.

65. Semend-i şâh olup ol gün 'arâk-rîz

66. Birikdi şanki âb u âteş-i fîz

4. **şanki:**

Mesnevi 31

Mısra: **140**

Sanki, tıpkı, güya.

139. Ser-â-ser Şâmî 'ar'ar serv-i Rümî

140. Dikelmîş şanki yaşıl bâl mûmî

5. **şanki:**

Mesnevi 31

Mısra: **162**

Sanki, tıpkı, güya.

161. Virür her şemsesi nür gibi envâr

162. Kevâkib şanki divârında mismâr

6. **şanki:**

Mesnevi 38

Mısra: **102**

Sanki, güya.

101. Ser-i zülfi dirâzın kesdi ol mâh

102. Cihânuñ 'ömrin itdi şanki kutâh

şankim:

1. **şankim:**

Mesnevi 7

Mısra: **91**

Sanki.

91. Oyuncağ olmağa şankim Süreyyâ

92. Dizilmîş mehde boncuğ gibi güyâ

2. **şankim:**

Mesnevi 8

Mısra: **16**

Sanki.

15. 'Arûsı şâhsârûn gönçe-i ter

16. Girîbânında şankim tügme-i zer

3. **şankim:**

Mesnevi 15

Mısra: **60**

Sanki, gibi.

59. Çü bindi zevrağa ol mâh-peyker

60. Hilâl üstüne şankim mihr-enver

4. **şankim:**

Mesnevi 19

Mısra: **111**

Sanki, sanırsın ki.

111. Melâ'ik saffi şankim hür fevci

112. Hüs[ü]n deryâsınuñ güyâki mevci

5. **şankim:**

Mesnevi 25

Mısra: 72

Sanki.

71. Fiğānum ƙal' a-yı ƙüh-ı belāda

72. Fiğān-ı ra' dedür şankim semāda

6. **şankim:**

Mesnevi 27

Mısra: 15

Sanki.

15. Tüvān irişdi şankim nā-tüvāna

16. Ya cüy-ı Nîl ü Dicle teşne cāna

şanurd'anı:

1. **şanurd'anı:**

Mesnevi 20

Mısra: 58

Şanurdı anı : Onu (gulyabani)

zannederdi.

57. Yürür ser-pā berehn' abdāl ü 'uryān

58. Gören şanurd'anı gül-i beyābān

şap olmuş:

1. **şap olmuş:-miş**

Mesnevi 24

Mısra: 10

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Sap olmak: Bir aracı tutmaya yarayan bölüm olmak.

9. Görür pülāddan bir tişe merğüb

10. Ki şap olmuş ana bir āhenin çüp

şapan idüp:

1. **şapan idüp:-üp**

Mesnevi 25

Mısra: 42

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Sapan etmek (Tanıkta avucunu sapan gibi kullanıp sağa sola taş fırlatma kastedilmektedir).

41. Kef-i destin dem-ā-dem ol ƙavî- çeng

42. Şapan idüp atardı her yaña seng

şar:

1. **şarlar:-ar, -lar**

Mesnevi 38

Mısra: 148

Örmek, sarıp sarmalamak.

147. Kefen gülden iderler ol nihāle

148. Semen üzre şarlar berg-i lāle

şarı:

1. **şarıldı:-dı**

Mesnevi 36

Mısra: 228

Sarılmak II dolanmak II kucaklamak.

227. İdüp şevƙ ile var tākātların tāk

228. Şarıldı birbirine iki müştāk

şarılmış:

1. **şarılmış:**

Mesnevi 32

Mısra: 56

Sarılmak.

55. İdüp ser-hoşluğımı hoş bahāne

56. Şarılmış ister ol serv-i revāne

şarmaşık:

1. **şarmaşık:**

Mesnevi 18

Mısra: 178

Duvarlara, ağaçlara ya da çiçeklere sarılarak onlardan istifade ederek hızlı uzayan bitki.

177. Biri birin ol iki mest ü ser-hoş

178. İderler şarmaşık gibi der-āğüş

şarrāf-ı mähir:

1. **şarrāf-ı mähir:**

Mesnevi 7

Mısra: 3

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Usta sarraf.

3. Dükān-ı dilden ey şarrāf-ı mähir

4. Cihān ƙalƙına şat dürr ü cevāhir

2. **şarrāf-ı mähir:**

Mesnevi 22

Mısra: 109

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Usta sarraf.

109. Sözünden aldı çok dürr ü cevāhir

110. Ƙabül itmedi gerçi sim ile zer

şars:

1. **şarsar:-ar**

Mesnevi 27

Mısra: 216

Sallamak II sarsmak.

215. Ne deñli ser-keş olsa serv ü 'ar'ar

216. Be- āħir bād-ı şarsar anı şarsar

şarsar:

1. **şarsardan:-dan**

Mesnevi 37

Mısra: 13

Fırtına, rüzgar.

13. Çeküp şarsardan ol dem ƙavf-ı vāfir

14. Çenāruñ elleri ditrerdi dir dir

şarsar-ı ƙahr:

1. **şarsar-ı ƙahr:**

Mesnevi 15

Mısra: 109

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Sıkıntı ve üzüntü fırtınası.

109. Nesīm-i şubĥgāhum şarsar-ı ƙahr

110. Şarāb-ı hoş-güvār oldı baña zehr

2. **şarsar-ı ƙahr:**

Mesnevi 16

Mısra: 113

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kahredici öfke fırtınası.

113. İrişdi Hâkdan aña şarşar-ı kahr
114. Gülin hâr eyledi vü şerbetin zehr

sat:

1. **şat:**

Mesnevi 7

Mısra: 4

*Bir malı veya mülkü para karşılığı
elden çıkarmak.*

3. Dükân-ı dilden ey şarrâf-ı mâhir
4. Cihân halkına şat dürr ü cevâhir

sath:

1. **şaḥḥına:** -i, -n, -a

Mesnevi 4

Mısra: 73

*Ar. Bir şeyin düz üstü: sath-ı zemîn,
sath-ı deryâ, sath-ı mâil.*

73. Çü sürdün çerḥ-i çârüm şaḥḥına at
74. Mesîḥ oldu ruḥuñ görince şeh-mât

satır:

1. **satırlar:** -lar

Mesnevi 29

Mısra: 14

*Yazı sırası, dizisi: satr-ı evvel, satr-ı
sânî.*

13. Elifler sünüler bir aḳ kağıd
14. Satırlar şaff ü meydân aḳ kağıd

satır satır:

1. **satır satır:**

Mesnevi 29

Mısra: 5

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

*Satırlar halinde birer satır şeklinde,
sırayla.*

5. Satır satır yazılmış gerçi peygâm

6. Velî her satır mâr-ı zehr-âşâm

şatma:

1. **şatmadı:** -dı

Mesnevi 32

Mısra: 117

*-i Bir değer karşılığında bir malı
alıcıya vermek.*

117. Çü meyveñ kopmadı ve şatmadı şâḥ

118. Saña lâyıḳ mı demek bize küstah

satır:

1. **satır:**

Mesnevi 29

Mısra: 6

Satır, yazı sırası.

5. Satır satır yazılmış gerçi peygâm

6. Velî her satır mâr-ı zehr-âşâm

savâb it:

1. **şavâb it:**

Mesnevi 1

Mısra: 14

Kelime Tipi: -

*Şavâb:(a.i.):1.doğruluk dürüstlük;
doğru hareket, doğru davranış, doğru
düşünce.2.sf. doğru, dürüst. şavâb it: doğru
hale getir.(şair: hatalı sözlerimi.).*

13. Keremden ben fakîre feth-i bâb it

14. Hâḥâlu sözlerüm yâ Rab şavâb it

şavlet:

1. **şavletini:** -i, -n, -i

Mesnevi 26

Mısra: 145

Saldırı (hücum).

145. Çe ger çekdün firâḳum şavletini

146. Muḳarrer bil vişâlüm devletini

şavt-ı bulbul:

1. **şavt-ı bulbul:**

Mesnevi 14

Mısra: 120

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Bülbül sesi.

119. Dirigâ ki oldu şâḥ-ı mâr sünbül

120. Nefir-i zâḡ bâḡ-ı şavt-ı bülbül

şay:

1. **şayup:** -up

Mesnevi 38

Mısra: 61

Ciddiye almak.

61. Çü Şîriye bu râyı gördi şayup

62. Yürürdi ol işe fırsat arayup

sa'y eyle:

1. **sa'y eyle:**

Mesnevi 27

Mısra: 323

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Çalışmak, çabalamak.

323. Hemân sa'y eyle râzı ol kazâyâ

324. Muḥî' it tevsen-i nefisün rızâyâ

sa'y eylegil:

1. **sa'y eylegil:**

Mesnevi 26

Mısra: 152

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Çalışmak, çabalamak.

152. Benüm yolunda çekdün çok belâ sen

151. Hemân şol şart k'itdi saña Perviz

sa'y ile:

1. **sa'y ile:**

Mesnevi 24

Mısra: 96

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Çalışmak, çabalamak ile.

95. Şafâlar kesb idüp ol gice miskîn

96. Didi sa'y ile kânum oldu Şîrin

sa'y it:

1. **sa'y it:**

Mesnevi 38

Mısra: 89

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Çalışmak, çabalamak, gayret etmek.

89. Yıkuk gönülleri yapmağa sa'y it
90. Aladu ol gönül çapmağa sa'y it

2. sa'y it:

Mesnevi 38

Mısra: 90

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Çalışmak, çabalamak, gayret etmek.

89. Yıkuk gönülleri yapmağa sa'y it
90. Aladu ol gönül çapmağa sa'y it

şayd:

1. **şayd:**

Mesnevi 14

Mısra: 83

Av.

83. İderken şayd ardınca şitâbı
84. Felek 'azb itdi şem'-i âftâbı

2. **şayd:**

Mesnevi 15

Mısra: 211

Av, avlanmak.

211. Gehî deryâ gamın geh şayd hâlin
212. Biri birine 'arz idüp melâlin

3. **şayd:**

Mesnevi 28

Mısra: 87

Av.

87. Özün şayyâd bir şayd idi Ferhâd
88. Olur elbette şayduñ 'ömri ber-bâd

4. **şayduñ: -uñ**

Mesnevi 28

Mısra: 88

Av.

87. Özün şayyâd bir şayd idi Ferhâd
88. Olur elbette şayduñ 'ömri ber-bâd

5. **şaydum: -(u)m**

Mesnevi 32

Mısra: 69

Av, avlanmak (biri tarafından).

69. Ne ol murğam ki âsân ola şaydum
70. Ne şol şaydem ki düşvâr ola şaydum

6. **şaydem: -em**

Mesnevi 32

Mısra: 70

Av.

69. Ne ol murğam ki âsân ola şaydum
70. Ne şol şaydem ki düşvâr ola şaydum

şayd idem:

1. **şayd idem: -em**

Mesnevi 1

Mısra: 95

Kelime Tipi: -

Avlamak.

95. Ne mümkün murg-i maşşüdum idem şayd
96. Çü târ-ı 'ankebût olur baña kayd

şayd ider:

1. **şayd ider: -er**

Mesnevi 33

Mısra: 81

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Avlamak.

81. İder âhü-yî Çini nergisi şayd
82. Kılur âhûsî şîr-i şerzeyi kayd

şayd itmez:

1. **şayd itmez: -mez**

Mesnevi 10

Mısra: 58

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Avlamak; ele geçirmek.

57. Dimişler câh ser-keş hûba beñzer
58. Anı şayd itmez illâ sîm ile zer

şayd ü nehcîr iderdi:

1. **şayd ü nehcîr iderdi: -er, -di**

Mesnevi 19

Mısra: 115

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Av ve avlanmak.

115. İderdi gerçi Hüsrev şayd ü nehcîr
116. Ururdi her kemân-ebürü aña tîr

sâye:

1. **sâyeñ: -ñ**

Mesnevi 4

Mısra: 90

Far. Gölge.

89. Yücedür 'arş-ı a'lâdan çü pâyeyñ
90. 'Aceb mi düşmese toprağa sâyeñ

2. **sâye:**

Mesnevi 14

Mısra: 98

Far. Gölge.

97. Hevâ germ ü dem-i gülân-ı pür- dîv
98. Yoğ idi sâye illâ sâye-i dîv

3. **sâye:**

Mesnevi 14

Mısra: 116

Far. Gölge.

115. Kânı ol zîll-ı çetr-i 'arş-pâyey
116. Şalar üstüme şimdi gül sâye

4. **sâyesinde: -sî, -n, -de**

Mesnevi 31

Mısra: 32

Far. Gölge.

31. Mihir germiyyetinden kaçup encüm
32. Zemînüñ sâyesinde oldılar güm

5. **sāye:**

Mesnevi 31
Mısra: **60**
Far.Gölge.

59. Hümā-yı hayme-i hürşid-pāye
60. Şalardı çetr-i hürşid üzre saye

6. **sāye:**

Mesnevi 31
Mısra: **70**
Far.Gölge.

69. Birez gölg'olmağ için ol dilire
70. Bırakmışdı bulutlar sāye yire

7. **sāyesi: -si**

Mesnevi 31
Mısra: **135**
Far.Gölge.

135. Scrivler sāyesi kim nāfe-i müşk
136. İder āhū-yı Çinüñ mağzını hüşk

sāye sal:

1. **sāye şal:**

Mesnevi 19
Mısra: **140**
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Koruyup gözctmek, hümāyesi altına almak.

139. Eyā şāh-ı cihān ü cān-ı 'ālem
140. Cihān mülkine sāye şal dem-ā-dem

sāye saldı:

1. **sāye şaldı: -dı**

Mesnevi 26
Mısra: **82**
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Gölge yapmak II gölgelendirmek II korumak.

81. Hümāveş ol meh-i hürşid-pāye
82. Çü ol büm-i hārāba şaldı sāye

sāye salsun:

1. **sāye şalsun: -sun**
Mesnevi 5
Mısra: **147**
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Gölge yapmak, gölgelendirmek.

147. Zemīne sāye şalsun tül u ger 'arż
148. Ki es-sultān-ı Zıllu'llāh-ı fi'l -arż

sāye-güster olsun:

1. **sāye-güster olsun: -sun**
Mesnevi 5
Mısra: **128**
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Gölge salmak II Korumak.

127. Ra'ıyyet istemez bālin ü pister
128. Tek olsun şeh cihāna sāye-güster

sāye-i bid:

1. **sāye-i bid:**
Mesnevi 31
Mısra: **24**
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Söğüt gölgesi.

23. Güneş ıssısını kılmağa tebrīd
24. Atardı şuya kendin sāye-i bīd

2. **sāye-i bīd:**

Mesnevi 31
Mısra: **151**
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Söğüt gölgesi.

151. Kenār-ı cüya be-rū sāye-i bīd
152. İder zevk ü şafā-yı rūhı tecdīd

sāye-i dīv:

1. **sāye-i dīv:**
Mesnevi 14
Mısra: **98**
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Dev gölgesi.

97. Hevā germ ü dem-i gülān-ı pür- dīv
98. Yoğ idi sāye illā sāye-i dīv

sāye-i serv-i revāne:

1. **sāye-i serv-i revāne: -e**
Mesnevi 14
Mısra: **16**
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Salnan servinin gölgesi.

15. Ne Şebdīz ol tezerv-i bī-bahāne
16. Çonupdı sāye-i serv-i revāne

sāyeveş:

1. **sāyeveş:**
Mesnevi 3

Mısra: **13**
Gölge gibi.

13. Bilürven sāyeveş yanınca anuñ
14. Cefā vü cevriye kanınca anuñ

sāyil olup:

1. **sāyil olup: -up**
Mesnevi 31
Mısra: **54**
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Akmak (sayıca çokluk ve isteğin fazlalığı bağlamında).

53. Olup küyında her şīrīn-şemāyil
54. Çalup çağırmağa gül gibi sāyil

sāyir olam:

1. **sāyir olam: -am**
Mesnevi 32
Mısra: **75**
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Hareket halinde olmak, dolaşmak.

75. Ne dem kim ben olam hışm ile sāyir
76. Döker bāl ü perini nesr-i tāyir

şayt ü āvāz:

1. **şayt ü āvāz:**
Mesnevi 23
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Ses ve seda.

7. Virüp her maħrem ü nā-maħreme rāz
8. Kamu etrāfa şaldı şayt ü āvāz

şayyād:

1. **şayyād:**
Mesnevi 28
Mısra: 87
Avcı.

87. Özün şayyād bir şayd idi Ferhād
88. Olur elbette şayduñ 'ömri ber-bād

şayyād olmuşdı:

1. **şayyād olmuşdı:** -miş, -dı
Mesnevi 19
Mısra: 92
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Avcı olmak.

91. Melek-rûlarla ol hür-ı perî-zād
92. Gönüller şaydına olmuşdı şayyād

şayyād olupdur:

1. **şayyād olupdur:** -up, -dur
Mesnevi 18
Mısra: 47
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Avcı olmak.

47. Olupdur hâkim-i kuhsâr şayyād
48. İderler cânverler berfden dād

şayyād-ı kuhsâr-ı girân-seng:

1. **şayyād-ı kuhsâr-ı girân-seng:**
Mesnevi 14
Mısra: 1

Kelime Tipi: Kalıp İfade

Dağ tepesinin ağır başlı (vakur) avcısı.

1. Yine şayyād-ı kuhsâr-ı girân-seng
2. Şikâr için ider bu resme âheng

şayyād-ı zemâne:

1. **şayyād-ı zemâne:**
Mesnevi 27
Mısra: 295
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Felek avcısı.

295. Kevâkib şanma şayyād-ı zemâne
296. Seni avlamağ için dökdi dâne

sâz:

1. **sâzin:** -ı, -n
Mesnevi 5
Mısra: 207
*Her çeşit mûsikî âletine verilen isim,
çalğı.*

207. Didi kim al elüne 'ışk sâzın
208. Hıttâr-ı bâb-ı şî' rûn ser-firâzın

sâz ü söz âvâzesin:

1. **sâz ü söz âvâzesin:** -n
Mesnevi 36
Mısra: 256
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sazın ve sözüñ sesî.

255. Şeb ü rûz eyler idi cām-ı Cem nûş
256. İderdi sâz ü söz âvâzesin gûş

sâzende:

1. **sâzendeler:** -ler
Mesnevi 18
Mısra: 147
*Far. 1. Saz çalgıcı, çalgıcı: hânende ve
sâzende. 2. Yapıcı, düzücü: sâzende-i hâtur.*

147. Çalup sâzendeler çeng ü rebâbı
148. Eserdüp dönderürlerdi kebâbı

2. **sâzendeler:** -ler
Mesnevi 36
Mısra: 101
Saz çalan II mutrib.

101. Çalar sâzendeler çeng ü çeğâne
102. İder mutribler âheng ü terane

sâz-ı bahta:

1. **sâz-ı bahta:** -a
Mesnevi 24
Mısra: 13
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kaderin sazı(çalğısı).

13. Çü sâz-ı bahta devlet ide âheng
14. Olur maħbûsa şahrâ çâh-ı dil-teng

sebâ:

1. **sebâ:**
Mesnevi 7
Mısra: 22
Ar. Belkıs'ın Yemen'de vaktiyle pek

*mamur olan şehri. (Bâ'nın sükûnuyla sebe
dahi denilir).*

21. 'Azîmet Hühüdün cânuñda kondur
22. Söz iklîmin Sebâ mülkine döndür

sebeb:

1. **sebeb:**
Mesnevi 37
Mısra: 110
Neden, gerekçe.

109. Sipâhuñ çü kuluğın'olma ğarra
110. Degüldür ol sebeb hiç nef' ü zarra

2. **sebeb:**
Mesnevi 38
Mısra: 69
Sebeb, neden, gerekçe.

69. Sebeb Şirüye vü Allâh kâhir
70. Resülün mu'cizâtı oldı zâhir

sebeb isterdi:

1. **sebeb isterdi:** -r, -di
Mesnevi 38
Mısra: 47
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
*Neden, gerekçe aramak; bulmaya
çalışmak.*

47. Sebeb isterdi anuñ katline ol
48. Şürü' itdi çü buldı bu karar yol

sebeb olduñ:

1. **sebep olduñ:** -du, -ñ

Mesnevi 26

Mısra: 198

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Neden olmak, yol açmak.

197. Sebep olduñ girü bu zilletüme

198. Girü görem mi ey meh gün yüzüñi

sebîl olup:

1. **sebîl olup:** -up

Mesnevi 36

Mısra: 96

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Su gibi bol bol içilmek.

95. Çekildi Hüsrevüñ hân-ı Halîli

96. Sebîl olup şarâb-ı Selsebîli

sebû:

1. **sebû:**

Mesnevi 6

Mısra: 16

Far. Desti, ibrik.

15. Boğazum aldı çün sâkî-i devrân

16. Sebû gibi 'aceb mi ağlasam kan

2. **sebûlar:** -lar

Mesnevi 36

Mısra: 98

Far. Desti, ibrik.

97. Tutarlar ellerinde mâh-rûlar

98. Gümüş memzûclar altun sebûlar

sebze:

1. **sebzedür:** -dür

Mesnevi 27

Mısra: 171

Yeşil II Taze.

171. Ne sebzedür kim ol pejmürde olmaz

172. Ne zindedür ki âhir mürde olmaz

2. **sebze:** -(y)e

Mesnevi 34

Mısra: 29

Yeşil, taze II ayva tüyü.

29. Ki idüp sebzeyle hat-ı gamın fâş

30. Olurdu ebr-i çeşminden güher- pâş

3. **sebzesi:** -sî

Mesnevi 37

Mısra: 23

Yeşillik.

23. Olup her sebzezüñ sebzesi hâk

24. Karapüs oluban qalmışdı ğamnâk

sebzezâr:

1. **sebzezâr:** -ı

Mesnevi 14

Mısra: 32

(Fa.) Yeşillik, çayırılık, çimenlik yer.

31. Havâsı mu 'tedil ne germ ü ne serd

32. Dağı hiç sebzezârı olmamış zerd

2. **sebzezârı:** -ı

Mesnevi 36

Mısra: 13

(Fa.) Yeşillik, çayırılık, çimenlik yer.

13. Hâzân kim huşk ide her sebzezârı

14. Gerü ser-sebz ide bād-ı bahârı

3. **sebzezârı:** -uñ

Mesnevi 37

Mısra: 23

(Fa.) Yeşillik, çayırılık, çimenlik yer.

23. Olup her sebzezüñ sebzesi hâk

24. Karapüs oluban qalmışdı ğamnâk

sebzezâr-ı çerh-i atlas:

1. **sebzezâr-ı çerh-i atlas:**

Mesnevi 31

Mısra: 124

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Atlas göğünün çimenliği.

123. Yüce dîvârı rif atde felek-res

124. Şanasın sebzezâr-ı çerh-i atlas

secde eylerem:

1. **secde eylerem:** -r, -em

Mesnevi 3

Mısra: 18

Kelime Tipi: -

İtaat ve tevâzu içinde eğilmek, boyun eğmek, yere kapanmak, yüzü yere sürmek.

17. Gelüp mey-hâned e hâlât ü vecde

18. Seh[i]vle eylerem mescidde secde

2. **secde eylerem:** -r, -em

Mesnevi 5

Mısra: 164

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Yere kapanmak, yüzü yere sürmek.

163. Gelüp çâker yekî fâhr ile vecde

164. İrağdan eylerem ol bâba secde

secde idüp:

1. **secde idüp:** -üp

Mesnevi 15

Mısra: 198

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Alın, eli, ayakları, dizleri, ayak parmaklarını yere getirmek. Allah'ın büyüklüğü, yüceliği önünde hiçliğini göstermek ve O'nu ululamak maksadıyla vücudu alın, burun, el ayakları, dizler ve ayak parmakları yere değecek duruma getirmek, bu durumda yere kapanmak.

197. Şehenşeh gördi anı geldi vecde

198. İdüp kaşları mihrâbına secde

secde kıldı:

1. **secde kıldı:** -dı

Mesnevi 26

Mısra: 84

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Secde etmek.

83. Görüp Ferhâd anı geldi vecde

84. Düşüp atı önünde kıldı secde

seçil:

1. **seçilmez:** -mez
Mesnevi 5
Mısra: **54**
Ayırılmak, fark edilmek.

53. Niçün yok yire dem uram hünerden
54. Seçilmez cevheri çün pileverden

sed:

1. **sed:**
Mesnevi 25
Mısra: **12**
Engel.

11. Şanasın fitne Ye'cücine üstäd
12. Yapup divâr sed eylerdi bünyäd

sedâsın tutmuş:

1. **sedâsın tutmuş:** -miş
Mesnevi 18
Mısra: **33**
Kelime Tipi: **Deyim**
Sesini kesmek: Birini artık söyletmemek.

33. İrüp bād-ı hunük tutmuş sedâsın
34. Renîn mi kesdi bülbüller nevâsın

sedd-i rāh olur:

1. **sedd-i rāh olur:** -(u)r
Mesnevi 24
Mısra: **254**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

*Yolu kapatmak, yola set çekmek,
yolun engeli olmak.*

253. Filân tağ kim görünür saña kâh ol
254. Olur her gâh baña sedd-i rāh ol

sefer bî-vakt kıldıñı:

1. **sefer bî-vakt kıldıñı:** -du, -ñi
Mesnevi 38
Mısra: **197**
Kelime Tipi: **Deyim**
*Vakitsiz sefere çıkmak: Dünyadan
göçmek, ölmek.*

197. Sefer bî-vakt kıldıñ pādşāhum
198. Toğayorken tolunduñ girü māhum

sefer eyyāmı:

1. **sefer eyyāmı:**
Mesnevi 18
Mısra: **50**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
*Yolculuk günleri, yolculuk vakti
(zamanı).*

49. Koma bir lahza elden cāmı şimdi
50. Degül şāhā sefer eyyāmı şimdi

sefer vakti:

1. **sefer vakti:**
Mesnevi 18
Mısra: **26**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
*Yolculuk zamanı ;Yolculuk için uygun
zaman.*

25. Velî her nesnenüñ vaḳtı var ey şāh
26. Sefer vaḳtı degüldür şimdi bî-gāh

seferler itmiş:

1. **seferler itmiş:** -miş
Mesnevi 11
Mısra: **27**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Savaşa gitme, savaşa katılma.

27. Seferler itmiş idi baḫr ü berre
28. Dāyim tüş olmuş idi nef' ü zarra

sefid:

1. **sefid:**
Mesnevi 33
Mısra: **90**
Ar. Sepid, beyaz, ak.

89. Sefidâc içre şol sîb-i zenaḫdān
90. Sefid ebr içre güyâ māh-ı tābān

sefidâc:

1. **sefidâc:**
Mesnevi 2
Mısra: **39**
Sefidâc(f.i.)üstübeç, pudra.

39. Beyâz-ı şubḫ ḫaddine sefidâc
40. Siyeh çeşmine kuḫl olur şeb-i dâc

2. **sefidâc:** -di
Mesnevi 33
Mısra: **89**
Sefidâc(f.i.)üstübeç, pudra.

89. Sefidâc içre şol sîb-i zenaḫdān
90. Sefid ebr içre güyâ māh-ı tābān

sefine:

1. **sefineydi:** -(y)di
Mesnevi 15
Mısra: **51**
Gemi, keşti.

51. Sefineydi çün ol maḫbûba maḫlûb
52. Düzetdi 'avdedin bir zevraḫ-ı ḫûb

seg:

1. **seglerle:** -ler, -le
Mesnevi 5
Mısra: **97**
Köpek.

97. Yürür seglerle āhü-yı beyābān
98. Olupdur güsfeinde gürg çüpān

2. **seglerine:** -ler, -i, -n, -e
Mesnevi 9
Mısra: **48**
*Köpek II Tanıkta beylerin buyruğu
altında vazifeli kimseler kastedilmektedir.*

47. Ne ḫāl oldu ki İslām beglerine
48. Dimezler ḫây hergiz seglerine

3. **següñ:** -üñ
Mesnevi 10
Mısra: **22**
*Köpek II Tanıkta beylerin buyruğu
altında vazifeli kimseler kastedilmektedir.*

21. 'Avānı kılma bend itmekte taķşır
22. Següñ yegdür k'ola boynında zencir

4. **segler:-ler**
Mesnevi 14
Mısra: 57
Köpek.

57. İdüp segler zebün āhū-yı Çini
58. Şoyarlardı arķasından püstını

5. **seglerle:-ler, -le**
Mesnevi 24
Mısra: 52
Köpek.

51. Diler dil-dārunuñ k'ol 'āşık-ı zār
52. Geze küyında seglerle şeb-i tār

seg-i divāne itdüm:

1. **seg-i divāne itdüm:-dü, -m**
Mesnevi 26
Mısra: 66
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Çıldırır, deli köpek etmek (haline getirmek).

65. Çeküp gözlerüme kuhl-i celāli
66. Seg-i divāne itdüm her gazāli

seg-i divāneveş:

1. **seg-i divāneveş:**
Mesnevi 14
Mısra: 62

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Delirmiş köpek gibi.

61. Be-ğāyet hāvı var idi pelengün
62. Seg-i divāneveş sinlerdi sin sin

seg-i küyda:

1. **seg-i küyda:-da**
Mesnevi 23
Mısra: 171
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sevgilinin mahallesinin köpeği.

171. Seg-i küyda idinüp mahrem-i rāz
172. Virürdüm anlarıñla bile āvāz

seg-i şayyād:

1. **seg-i şayyād:**
Mesnevi 14
Mısra: 49
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Avcı köpeği.

49. Seg-i şayyād dendānından ekşer
50. Batardı pāy-ı nehcire dikenler

sehā:

1. **sehāsım:-sı, -n**
Mesnevi 5
Mısra: 87
Cömertlik, el açıklığı.

87. Sehāsın görse şāhuñ olsa ger hayy
88. Dilencilik iderdi Hātem-i Tayy

2. **sehāsi:-sı**
Mesnevi 5
Mısra: 115
Cömertlik, el açıklığı.

115. Sehāsi ebri ger yağdırsa bārān
116. Olur lü'lü'-yi ter reml-i beyaban

3. **sehā:**
Mesnevi 7
Mısra: 35
Ar. Cömertlik etme, cömertlik. (Hemzesiz dahi lügattir).

35. Şürü' idüp sehā vü 'adl ü dāda
36. Kılurd'ābā vü ceddinden ziyāde

4. **sehā:**
Mesnevi 9
Mısra: 21
(f.n.) Ey şah, ey padişah.

21. Şehā uş göz karardup iş bu dihkān
22. İder ben kuluña yoķ yire bühtān

5. **sehā:**
Mesnevi 13
Mısra: 25
Far. Ey padişah.

25. Şehā 'işķ işinüñ uranı yoķdur
26. Güneldügüñ yoluñ pāyānı yoķdur

6. **sehā:**
Mesnevi 17

Mısra: 39
1. ey padişah l ey sevgili.

39. Şehā ma'lümdür Yezdāna ma'lüm
40. Bu oddan bende yandum nitekim müm

7. **sehā:**
Mesnevi 18
Mısra: 22
Far. Ey padişah.

21. Yir öpüp didi Şāvür-ı hıredmend
22. Şehā şehler işigünde kemer-bend

8. **sehā:**
Mesnevi 26
Mısra: 92
Ey padişah, ey sevgili.

91. Mesihā gibi cān virdün baña sen
92. Tabīb-i hāzık imişsin sehā sen

9. **sehā:**
Mesnevi 30
Mısra: 57
Far. Ey padişah.

57. Şehā hercāyidür dünyā-yı fānı
58. Geçer kimsyeye kalmaz cāvidānı

sehā vü 'adli:

1. **sehā vü 'adli:-i**
Mesnevi 10
Mısra: 37

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Cömertlik ve adalet.

37. Dürüş idin şehâ vü 'adli pîşe
38. İşüh 'âlemde cüd olsun hemîşe

sehâb:

1. **sehâb:**
Mesnevi 8
Mısra: 17
Bulut.

17. Şehâb olmışdı kumrı gibi pür -şevk
18. Tağardı boynına kavı-i kuzah tavk

sehâb-1 âh ile pür oldı:

1. **sehâb-1 âh ile pür oldı: -dı**
Mesnevi 38
Mısra: 223
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ah bulutu ile dolmak.

223. Hevâ oldı şehâb-1 âh ile pür
224. Girü göğsin geçürdi çerğ-i kürkür

sehâb-1 çeşmüm:

1. **sehâb-1 çeşmüm: -(ü)m**
Mesnevi 15
Mısra: 37
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gözün karanlığı.

37. Şehâb-1 çeşmüm idüp gevher-efşân
38. Dür ü la'l ile idem deryâ yüzün kân

sehâb-1 dîdesinden:

1. **sehâb-1 dîdesinden: -si, -n, -den**
Mesnevi 21
Mısra: 32
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Göz bulutu.

31. Bulutlar gibi 'azm idüp şitâbân
32. Şehâb-1 dîdesinden dökdi bârân

sehâb-1 mürgdür:

1. **sehâb-1 mürgdür: -dür**
Mesnevi 16
Mısra: 31
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kuş bulutu.

31. Şehâb-1 mürgdür şan gerd-i meydân
32. Kim anda tîğ berğ ü tîr bârân

sehâb-1 muzlim:

1. **sehâb-1 muzlim:**
Mesnevi 24
Mısra: 82
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Karanlık bulut.

81. Şabâ hengâm kim hürşid-i raşşân
82. Şehâb-1 muzlim içre oldı pinhân

seher:

1. **seher:**
Mesnevi 8
Mısra: 34
Tan yerinin ağarmasından biraz önceki zaman veya şafağın sökmek üzere olduğu vakit.

33. Semâ için dirilüp gülsitâna
34. Seher kuşları eylerdi terâne

2. **seher:**
Mesnevi 8
Mısra: 46

Tan yerinin ağarmasından biraz önceki zaman veya şafağın sökmek üzere olduğu vakit.

45. Ağaçlar kef çalar kuşlar terâne
46. Seher bülbüller ırlar yana yana

3. **seher:**
Mesnevi 9
Mısra: 1

Tan yerinin ağarmasından biraz önceki zaman veya şafağın sökmek üzere olduğu vakit.

1. Seher kim dîde-i cellâd-ı gerdün
2. Ğazabdan olmuş idi taş-ı pür-hün

4. **seher:**
Mesnevi 16
Mısra: 1

Tan yerinin ağarmasından biraz önceki zaman veya şafağın sökmek üzere olduğu vakit.

1. Seher kim Rüstem-i Zâl-i zemâne
2. Kuşandı tîğ-i hun-rîzin miyâne

seherden aḡşam irince:

1. **seherden aḡşam irince:**
Mesnevi 25
Mısra: 44
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sabahtan aḡşam erene, aḡşam vakti olana kadar.

43. Seherden küh ile bî-şabr ü ârâm
44. Kılurdi darb ü ḡarb irince aḡşam

sehergâh:

1. **sehergâh:**
Mesnevi 14
Mısra: 87
(Ar. Fa.) Seher vakti, tan atarken.

87. Gidüp ol gice ḡusrev tâ sehergâh
88. Meger olmuşdı bir şahrâda güm-râh

sehergeh:

1. **sehergeh:**
Mesnevi 24
Mısra: 97
Far. Seher vakti.

97. Sehergeh şem'-i zerrîn kim uyandı
98. Gümüş pervâneler hep oda yandı

sehâr ola:

1. **sehâr ola: -a**
Mesnevi 5
Mısra: 210
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Çok büyük büyücü olma.

209. Çeh-i Bâbilde kıl anı nigün-sâr
210. Ki silhr idüp sözinde ola seh̄hâr

seh̄hâr ü fettân:

1. **seh̄hâr ü fettân:**

Mesnevi 26

Mısra: 39

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Büyücü ve baştan çıkarıcı.

39. Ne cādūdur ki ol seh̄hâr ü fettân

40. Şeb-i Qadri ider zülfinde pinhân

seh̄hâre:

1. **seh̄hâre:**

Mesnevi 4

Mısra: 69

Çok güzel, büyüleyici kadın.

69. Şeb-i mi'râc bu seh̄hâre 'avret

70. Özine şol kadar virmişdi zînet

2. **seh̄hâredür: -dür**

Mesnevi 38

Mısra: 246

Çok güzel, büyüleyici kadın.

245. Er iseñ bakma dünyâ 'avretine

246. Katı seh̄hâredür varma katına

seh̄hâre vü mekkâre karı:

1. **seh̄hâre vü mekkâre karı:**

Mesnevi 27

Mısra: 103

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Büyücü ve hilebaz, düzenci kadın.

103. Pes ol seh̄hâre vü mekkâre karı

104. Çepel kancık orosbı kara karı

sehiv:

1. **sehiv:**

Mesnevi 24

Mısra: 71

Hata, yanlış.

71. Debîr-i çerh defterden sehiv tek

72. Şanasın şeb hürufin eyledi hakk

seh[i]v:

1. **seh[i]vle: -le**

Mesnevi 3

Mısra: 18

Hatayla, yanlışlıkla.

17. Gelüp mey-hânede hâlât ü vecde

18. Seh[i]vle eylerem mescidde secde

selâm:

1. **selâmuñ: -(u)ñ**

Mesnevi 26

Mısra: 129

Esenlik dileme sözü | sevgiliden gelecek küçük bir söz ihسانı.

129. Niçün gelmez baña geh geh selâmuñ

130. Niçün kat' eyledüñ benden peyâmuñ

2. **selâmm: -i, -n**

Mesnevi 33

Mısra: 67

Esenlik dileme sözü.

67. İrürüp Hüsrevüñ ana selâmın

68. Beyân eylediler şîrîn kelâmın

3. **selâmmum: -(u)m**

Mesnevi 34

Mısra: 96

Esenlik dileme sözü.

95. Zâif oldum be-gâyet itme ihmâl

96. Selâmmum var irişdür şâha fi'l-hâl

4. **selâmm: -i, -n**

Mesnevi 36

Mısra: 3

Esenlik dileme sözü.

3. Ç'eşitdi şâh dil-dâruñ selâmın

4. Temâmet diñledi Şîrîn kelâmın

selâm ile:

1. **selâm ile:**

Mesnevi 31

Mısra: 134

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Selâm ile.

133. Gören 'ömrinde bir kez o maqâmı

134. Selâm ile aña Dârü's-selâmi

selâm it:

1. **selâm it:**

Mesnevi 28

Mısra: 100

Kelime Tipi: **Deyim**

Selâm etmek. Selâm söylemek.

Selâmını birine götürmesini söylemek.

99. Varup Şîrine biz kuldan peyâm it

100. Du'âlar eyleyüp çok çok selâm it

selâmet ceybin pâre pâre itdi:

1. **selâmet ceybin pâre pâre itdi: -di**

Mesnevi 11

Mısra: 146

Kelime Tipi: **Deyim**

Esenlik, kurtuluş gömleğinin yakasını

parça parça et-. (Mecazen aşka düşmek

ifade edilmektedir. Çünkü aşka düşen

kişinin selâmet, huzur içinde yaşamasına

imkan yoktur; aşk belanın ta kendisidir.

aşık olmak aşğın selâmet gömleğini

gönüllü olarak parçalaması demektir.).

145. Çıķup nâmûs 'ârından kenâre

146. Selâmet ceybin itdi pâre pâre

selâmet cübbesin çâk itsem:

1. **selâmet cübbesin çâk itsem: -se, -m**

Mesnevi 20

Mısra: 26

Kelime Tipi: **Deyim**

Huzur, rahat, emniyet cübbesini

parçalamak: Huzurünü, rahatını kendi

iradesiyle bozmak, rahat ve huzurdan kendi

arzusuyla vazgeçmek.

25. Çü geydüm egnüme bir hil'at-i pāk
26. Selāmet cübbesin itsem n'ola çāk

selāmet yaqasına çıkdı:

1. **selāmet yaqasına çıkdı: -dı**
Mesnevi 15
Mısra: 122
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kurtulmak.

121. Çün ol gird-āb-ı häyil buldı teskīn
122. Selāmet yaqasına çıkdı Şīrīn

selāmu virdi:

1. **selāmu virdi: -dı**
Mesnevi 15
Mısra: 177
Kelime Tipi: **Deyim**
Selamlamak; birine eslenme sözü söylemek.

177. Varup dāye aña virdi selāmu
178. Edep birle edā idüp kelāmu

selāmum alup:

1. **selāmum alup: -up**
Mesnevi 25
Mısra: 76
Kelime Tipi: **Deyim**
Selam almak: Birinin selamına karşılık vermek.

75. Ne bir mahrem bulunur kim selāmum
76. Alup ilete nigārīne peyāmum

selāmum hiye hattā maṭla 'i-l fecr:

1. **selāmum hiye hattā maṭla 'i-l fecr:**
Mesnevi 11
Mısra: 8
Kelime Tipi: **Ayet**
Kadir, 97/5 Selāmum hiye hattā maṭla 'i-l fecr: O gece, tan yerinin ağarmasına kadar bir esenliktir.

7. Okur haqqında anuñ çerḥ-i pür-zehr
8. Selāmum hiye hattā maṭla 'i-l fecr

selāṭin:

1. **selāṭin:**
Mesnevi 5
Mısra: 72
Padīşahlar. "Sultan"ın cem'idir: selāṭin-i izām.

71. Sa'ādet hil'at aña saltanat tāk
72. Selāṭin işiginde 'abd-i muḥṭāk

selsāl:

1. **selsāl:**
Mesnevi 31
Mısra: 167
Tatlı, lezzetli, hafif su.

167. Ya Kevşer ırmāğıdır ol ya Selsāl
168. Şovukdur kardan aq lezzeti bal

selsebil:

1. **selsebilin: -i, -n**
Mesnevi 1
Mısra: 61
İçimi boğāza dokunmayacak surette tatlı su. II Cennette bir çeşme.

61. Midādum Selsebilin eyle Kevşer
62. Devātum olsun ol şahbāya sāğar

semā:

1. **semā:**
Mesnevi 8
Mısra: 33
Mevlevilerin zikir esnasındaki dönüşleri.

33. Semā için dirilüp gülsitāna
34. Şehr kuşları eylerdi terāne

2. **semādan: -dan**
Mesnevi 8
Mısra: 37
Gök, āsmān.

37. Meh-i nev ki görindügi semādan
38. Egilmiş ağzı iş bu qahkahādan

3. **semāya: -(y)a**
Mesnevi 16
Mısra: 52
Gökyüzü.

51. Degüldi toz o gün ağan ḥevāya
52. Zemīnün āhı irmişdi semāya

4. **semāda: -da**
Mesnevi 25
Mısra: 72
Gök.

71. Fiğānum qal'a-yı küh-ı belāda
72. Fiğān-ı ra' dedür şankim semāda

semek:

1. **semekdür: -dür**
Mesnevi 4
Mısra: 42
Balık, mâhi.

41. Dü 'ālem dīdesinde merdümekdür
42. Veyā rüy-ı mekân için semekdür

semen:

1. **semen:**
Mesnevi 8
Mısra: 21
Yasemin; bkz. 'gül ü semen', 'berg-i semen' md.

21. Kuḥistānda semen şahrāda lāle
22. Görün dükkāne olmışdı nevāle

2. **semenler: -ler**
Mesnevi 34
Mısra: 18
Yasemin II Sevgilinin yanağı.

17. İdüp Perviz şāhuñ 'ārizin yād
18. Semenler görse iderd'āh u feryād

3. **semen:**
Mesnevi 38
Mısra: 148
Güzel kokulu, beyaz ve güzel çiçekler

*açan sarmaşık cinsinden bir ağaç II
sevgilinin yüzü.*

147. Kefen gülden iderler ol nihâle
148. Semen üzere şararlar berg-i lâlâ

semend-i fikre zîni urduñ:

1. **semend-i fikre zîni urduñ:** -du, -ñ
Mesnevi 40
Mısra: **93**
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
*Fikrin, düşüncenin çevik ve güzel
atına eyer vurmak.*

93. Yiter urduñ semend-i fikre zîni
94. Hebâ itdün bu 'ömr-i nâzenîni

semend-i şâh:

1. **semend-i şâh:**
Mesnevi 31
Mısra: **65**
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Şahın atı.

65. Semend-i şâh olup ol gün 'arağ-rîz
66. Birikdi şanki âb u âteş-i tîz

semen-sâk:

1. **semen-sâk:**
Mesnevi 18
Mısra: **163**
*Yasemin baldırlı (tenin beyazlığı
açısından).*

163. Şehün dil-berlerinden her semen-sâk
164. Olurlard' anlaruñ vaşlına müştâk

semen-simâ:

1. **semen-simâ:**
Mesnevi 9
Mısra: **6**
Yasemin yüzlü, yasemin çehreli.

5. Meger ol gün şehün çâkerlerinden
6. Semen-simâ vü simîn-berlerinden

semenzâr:

1. **semenzârına:** -i, -n, -a
Mesnevi 27
Mısra: **261**
Yasemin bahçesi: Yanak.

261. Semenzârına nergisden şalup âb
262. İderdi la 'l-i lü 'lü 'siyle bî-tâb

semer:

1. **semerdür:** -dür
Mesnevi 5
Mısra: **201**
Meyve.

201. Fütüvvet büstânında semerdür
202. Mürüvvet âsmânında kâmerdür

semtine alsa:

1. **semtine alsa:** -sa
Mesnevi 7
Mısra: **121**
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Yanına, cânibine almak.

121. Ger alsa semtine tîr ü kemânı
122. Gazâl-i çerh isterdi amânı

semüm olmuşdu:

1. **semüm olmuşdu:** -miş, -dı
Mesnevi 31
Mısra: **18**
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Sam yeli, sıcak rüzgâr olmak.

17. Hevâ germ idi od gibi kemâhî
18. Semüm olmuşdu bād-ı şubhâhî

semüm-ı âteş-engîz:

1. **semüm-ı âteş-engîz:**
Mesnevi 38
Mısra: **77**
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Yakıcı sam yeli.

77. Esüp ol gün semüm-ı âteş-engîz
78. Ne Gülgün çaldı âhurda ne Şebdîz

sen:

1. **sen:**
Mesnevi 1
Mısra: **12**
İkinci tekil şahıs zamiri (Allah yerine).

11. Talup söz bahrine oldum çü gavvâş
12. İlähî sen naşib it gevher-i hâş

2. **senüñ:** -üñ
Mesnevi 1

- Mısra: **99**
İkinci tekil şahıs zamiri.

99. Senüñ emrüne açam bâl ü çengâl
100. Şikâr ola murâdum kebki der-hâl

3. **senüñ:** -üñ
Mesnevi 3
Mısra: **4**
İkinci tekil şahıs zamiri (Allah yerine).

3. Kuluñam hizmetünde kâşirem ben
4. Senüñ yoluñda çok buyruk şıram ben

4. **sensin:** -sîn
Mesnevi 3
Mısra: **75**
İkinci tekil şahıs zamiri (Allah yerine).

75. İşigün ma 'bed ü ma 'büd sensin
76. Dü 'âlem hâlkına maşşüd sensin

5. **sensin:** -sîn
Mesnevi 3
Mısra: **76**
İkinci tekil şahıs zamiri (Allah yerine).

75. İşigün ma 'bed ü ma 'büd sensin
76. Dü 'âlem hâlkına maşşüd sensin

6. **senüñdür:** -üñ, -dür
Mesnevi 3
Mısra: **86**
İkinci tekil şahıs zamiri (Allah yerine).

85. Ve ger şalsañ ceħıme bî-tevaqquf
86. Senüñdür mülk hem ħükm ü taşarruf

7. **senüñ: -üñ**

Mesnevi 4

Mısra: 44

*II. tekil şahıs zamiri - Hz. Muhammed
yerine.*

43. Süleymān ħātemine rām ise bād
44. Senüñ mührüñ cihāna urdı bünyād

8. **sen:**

Mesnevi 4

Mısra: 48

İkinci tekil şahıs zamiri.

47. Eger ol Nīle yol kesdiyse ancağ
48. Sen itdüñ mâhı eñgüştüñl'iki şağ

9. **senüñ: -üñ**

Mesnevi 4

Mısra: 54

*II. tekil şahıs zamiri - Hz. Muhammed
yerine.*

53. Ne ğam ger ħüb ise elĥān-ı Dāvūd
54. Senüñ enfāsuñ oldu cān-ı Dāvūd

10. **sen:**

Mesnevi 4

Mısra: 60

*II. tekil şahıs zamiri - Hz. Muhammed
yerine.*

59. Eger ol Āzeri itdiyse tārāc
60. Sen itdüñ Ka'beden aşnāmı iħrāc

11. **sen:**

Mesnevi 4

Mısra: 71

*II. tekil şahıs zamiri - Hz. Muhammed
yerine.*

71. Görüp bir püşt-i pā urduñ sen aña
72. İdüp Cibril taħsın çaldı taña

12. **senüñ: -üñ**

Mesnevi 4

Mısra: 82

*II. tekil şahıs zamiri - Hz. Muhammed
yerine.*

81. Eyā dürr-i yetim-i baħr-i sermed
82. Senüñ evşāfuña yok ğāyet ü ĥad

13. **sensin: -sın**

Mesnevi 4

Mısra: 85

*II. tekil şahıs zamiri - Hz. Muhammed
yerine.*

85. Ĥarim-i Ĥağğa sensin maħrem ey şāh
86. Dilüñ ĥalvet- serāy-ı lı ma' Allāh

14. **senüñ: -üñ**

Mesnevi 4

Mısra: 88

*II. tekil şahıs zamiri - Hz. Muhammed
yerine.*

87. Gümān ü şübheden 'ārī muħağğak
88. Senüñ zāt-ı şerifüñ mażhar-ı Ĥağ

15. **senüñ: -üñ**

Mesnevi 4

Mısra: 107

*II. tekil şahıs zamiri - Hz. Muhammed
yerine.*

107. Dimez ümmet ki küyuñda senüñ ĥvār
108. Gedā-yı bî-kes ü miskīn ü ğam-ıv ār

16. **senüñdür: -üñ, -dür**

Mesnevi 9

Mısra: 25

İkinci tekil şahıs zamiri.

25. Çıkarsa sīb içinden ĥağ senüñdür
26. Ve illā bu ĥağā mutlağ senüñdür

17. **senüñdür: -üñ, -dür**

Mesnevi 9

Mısra: 26

İkinci tekil şahıs zamiri.

25. Çıkarsa sīb içinden ĥağ senüñdür
26. Ve illā bu ĥağā mutlağ senüñdür

18. **senüñ: -üñ**

Mesnevi 10

Mısra: 48

İkinci tekil şahıs zamiri.

47. Kağurmaz çek belā vü renc ü miħnet
48. Tek olsun il senüñ devründe rāħāt

19. **sen:**

Mesnevi 11

Mısra: 161

İkinci tekil şahıs zamiri.

161. Sen itdüñ yine sen tedbirin eyle
162. Delü oldum baña zencir eyle

20. **sen:**

Mesnevi 11

Mısra: 161

İkinci tekil şahıs zamiri.

161. Sen itdüñ yine sen tedbirin eyle
162. Delü oldum baña zencir eyle

21. **senüñ: -(ü)ñ**

Mesnevi 13

Mısra: 18

İkinci tekil şahıs zamiri.

17. Benüm cānum firākuñda mu'azzeb
18. Senüñ gönlüñ kimüñ vaşlında yā Rab

22. **senden: -den**

Mesnevi 15

Mısra: 19

İkinci tekil şahıs zamiri.

19. Didi ki umaram ey dāye senden

20. Serāy-ı fikrete pırāye senden

23. **senden: -den**

Mesnevi 15

Mısra: 20
İkinci tekil şahıs zamiri.

19. Didi ki umaram ey dāye senden
20. Serāy-ı fikrete pīrāye senden

24. **senden:** -den
Mesnevi 15
Mısra: 27
İkinci tekil şahıs zamiri.

27. Pes ey dāye budur senden murādum
28. Olasın bu hevālarda kınadum

25. **senüñ:** -üñ
Mesnevi 15
Mısra: 30
İkinci tekil şahıs zamiri.

29. Didi dāye ki ey serv-i hürāmān
30. Benüm cānum senüñ yoluñda kırbān

26. **senüñdür:** -üñ, -dür
Mesnevi 15
Mısra: 31
İkinci tekil şahıs zamiri.

31. Benüm nemdür bu baş ü cān senüñdür
32. Muṭī'em emrüne fermān senüñdür

27. **senüñdür:** -üñ, -dür
Mesnevi 15
Mısra: 32
İkinci tekil şahıs zamiri.

31. Benüm nemdür bu baş ü cān senüñdür
32. Muṭī'em emrüne fermān senüñdür

28. **sen:**
Mesnevi 15
Mısra: 239
İkinci tekil şahıs zamiri.

239. 'Acāyib cādū-yı sehğārsın sen
240. Ğarāyib hūleker mekkārsın sen

29. **sen:**
Mesnevi 15
Mısra: 240
İkinci tekil şahıs zamiri.

239. 'Acāyib cādū-yı sehğārsın sen
240. Ğarāyib hūleker mekkārsın sen

30. **sen:**
Mesnevi 16
Mısra: 132
İkinci tekil şahıs zamiri.

131. Ne zan idersin ağladup yetimi
132. Sen andan görmeyesin hāv f ü bīmi

31. **senün:** -ün
Mesnevi 17
Mısra: 41
İkinci tekil şahıs zamiri.

41. Senün nergisleründen çıkıdıs'ırmağ
42. Benüm bağrum olupdur lāleveş dāğ

32. **sen:**
Mesnevi 18
Mısra: 77
İkinci tekil şahıs zamiri.

77. Sen itdün hōd beni derd ile pā-māl
78. İläcumdan niçün eylersin ihmāl

33. **senüñ:** -üñ
Mesnevi 19
Mısra: 67
İkinci tekil şahıs zamiri.

67. Senüñ ebrūlaruñdur hōd meh-i nev
68. 'Acceb mi ger aña baş egse Hüsrev

34. **seni:** -i
Mesnevi 21
Mısra: 23
İkinci tekil şahıs zamiri.

23. Seni Şīrīn şehd-engēz ister
24. Buyuruñ girelüm kim tüz ister

35. **senüñ:** -üñ
Mesnevi 22
Mısra: 84
İkinci tekil şahıs zamiri.

83. Ayağuñ toprağı başlarına tāc
84. Senüñ işüñ niçe üstād işidür

36. **senden:** -den
Mesnevi 22

Mısra: 86
İkinci tekil şahıs zamiri.

85. Hemān 'ālemde bir Ferhād işidür
86. Bu şan 'atlaruñ senden oldı şād[ı]

37. **senüñ:** -üñ
Mesnevi 22
Mısra: 93
İkinci tekil şahıs zamiri.

93. Senüñ meydān-ı fazluñda tekāver
94. Ne deñlü yügrük olursa dağı at

38. **seni:** -i
Mesnevi 22
Mısra: 96
İkinci tekil şahıs zamiri.

95. Kıçan şeh-bāza hem-ser ola heyhāt
96. Seni meşlek bilür gerç'ey hūredmend

39. **senden:** -den
Mesnevi 23
Mısra: 17
İkinci tekil şahıs zamiri.

17. Nīgārīne henüz ol yār senden
18. Ne hāvfi vü ne şermi var senden

40. **senden:** -den
Mesnevi 23
Mısra: 18
İkinci tekil şahıs zamiri.

17. Niğārīne henüz ol yār senden
18. Ne hāvfi vü ne şermi var senden

41. **sen:**

Mesnevi 23

Mısra: 67

İkinci tekil şahıs zamiri.

67. Didi sen zerre kande kande ol mäh
68. Eyitdi 'ışka birdür bende vü şäh

42. **sen:**

Mesnevi 24

Mısra: 57

İkinci tekil şahıs zamiri.

57. Belā-yı cāvidānīsin baña sen
58. Hemān sensin meger rüz-ı cezā sen

43. **sensin: -sin**

Mesnevi 24

Mısra: 58

İkinci tekil şahıs zamiri.

57. Belā-yı cāvidānīsin baña sen
58. Hemān sensin meger rüz-ı cezā sen

44. **sen:**

Mesnevi 24

Mısra: 58

İkinci tekil şahıs zamiri.

57. Belā-yı cāvidānīsin baña sen
58. Hemān sensin meger rüz-ı cezā sen

45. **sensin: -sin**
Mesnevi 24

Mısra: 61

İkinci tekil şahıs zamiri.

61. Çü sensin çeşme-i āb-ı Sikender
62. Kānı zulmātuñ ey mihr-i münevver

46. **sen:**

Mesnevi 26

Mısra: 91

İkinci tekil şahıs.

91. Mesīhā gibi cān virdüñ baña sen
92. Tabīb-i hāzık imişsin şehā sen

47. **sen:**

Mesnevi 26

Mısra: 92

İkinci tekil şahıs zamiri.

91. Mesīhā gibi cān virdüñ baña sen
92. Tabīb-i hāzık imişsin şehā sen

48. **sen:**

Mesnevi 26

Mısra: 133

İkinci tekil şahıs zamiri.

133. Sürersin sen raķīb ile şafālar
134. Çeker Ferhād-ı bī-çāre cefālar

49. **sen:**

Mesnevi 26

Mısra: 152

İkinci tekil şahıs zamiri.

152. Benüm yolunda çekdüñ çok belā sen
151. Hemān şol şart k'itdi saña Perviz

50. **seni: -i**

Mesnevi 26

Mısra: 153

İkinci tekil şahıs zamiri.

153. Seni hāşā ki maħrūm eyleyem ben
154. Şehensāh ile añup şart ü 'ahdüñ

51. **sen:**

Mesnevi 27

Mısra: 208

İkinci tekil şahıs zamiri.

207. Ger ehl-i şan 'at üstād iseñ ey merd
208. Gider her şan 'atuñ sen qālasın ferd

52. **seni: -i**

Mesnevi 27

Mısra: 296

İkinci tekil şahıs zamiri.

295. Kevākib şanma şayyād-ı zemāne
296. Seni avlamağ için dökdü dāne

53. **sen:**

Mesnevi 27

Mısra: 302

İkinci tekil şahıs zamiri.

301. Nuķūd-ı 'ömrüñi sildi bu 'ayyār
302. Degülsin hiç sen andan haber-dār

54. **senüñ: -üñ**

Mesnevi 27

Mısra: 313

İkinci tekil şahıs zamiri.

313. Senüñ gibi serüñ bil şad hezārān
314. Şaķalıma gülpüdüñ iş bu devrān

55. **sen:**

Mesnevi 28

Mısra: 75

İkinci tekil şahıs zamiri.

75. Bu vech ile tütarsañ sen 'azāyı
76. İder her kişi ölmege du 'āyı

56. **senden: -den**

Mesnevi 30

Mısra: 72

İkinci tekil şahıs zamiri.

71. Gider elbette āħir cān bedenden
72. Kimesne olmasun āzürde senden

57. **sen:**

Mesnevi 31

Mısra: 102

İkinci tekil şahıs zamiri.

101. Gide şahuñ hūmārı ç'ola hūşyār
102. Gelesin sen de andan şoñra ey yār

58. **sen:**

Mesnevi 32

Mısra: 144

İkinci tekil şahıs zamiri.

143. Dime ser-keşlenüp āzād-servem

144. Eger sen serv iseñ ben de tezervem

59. **senden: -den**

Mesnevi 32

Mısra: 145

İkinci tekil şahıs zamiri.

145. Cihānda yoğ ise senden eyü gül

146. Bulunmaz hıç benden zār bülbül

60. **senden: -den**

Mesnevi 33

Mısra: 41

İkinci tekil şahıs zamiri.

41. Şu kim yüz çevire senden temāmet

42. Sen anuñ üstine düşmek melamet

61. **sen:**

Mesnevi 33

Mısra: 42

İkinci tekil şahıs zamiri.

41. Şu kim yüz çevire senden temāmet

42. Sen anuñ üstine düşmek melamet

62. **senden: -den**

Mesnevi 33

Mısra: 43

İkinci tekil şahıs zamiri.

43. Ne dil-ber k'ide senden rüy der-hem

44. Sen anuñçün ne hācet çekesin ğam

63. **sen:**

Mesnevi 33

Mısra: 44

İkinci tekil şahıs zamiri.

43. Ne dil-ber k'ide senden rüy der-hem

44. Sen anuñçün ne hācet çekesin ğam

64. **sende: -de**

Mesnevi 34

Mısra: 55

İkinci tekil şahıs zamiri.

55. Çü bīm-i hierden yok sende pervā

56. Vişāl ehlinis itme kıru da 'vā

65. **sen:**

Mesnevi 34

Mısra: 63

İkinci tekil şahıs zamiri.

63. Sen itme nāle vü feryād ile zār

64. Degüldür saña ol hālet sezāvār

66. **senüñ: -üñ**

Mesnevi 34

Mısra: 65

İkinci tekil şahıs zamiri.

65. Senüñ yanuñda zīrā gülşen ü bāğ

66. Benüm bağrum başında lāleveş dāğ

67. **sen:**

Mesnevi 34

Mısra: 94

İkinci tekil şahıs zamiri.

93. Firāk odıyla urma bağruma dāğ

94. Sen itdün hāste sen eyle girü şağ

68. **sen:**

Mesnevi 34

Mısra: 94

İkinci tekil şahıs zamiri.

93. Firāk odıyla urma bağruma dāğ

94. Sen itdün hāste sen eyle girü şağ

69. **seni: -i**

Mesnevi 37

Mısra: 86

İkinci tekil şahıs zamiri.

85. Şaқın kim Hāққа kulluқdan idüp dūr

86. Bu sulţānlıқ seni kılmaya mağrur

70. **sen:**

Mesnevi 37

Mısra: 101

İkinci tekil şahıs zamiri.

101. Sen ol 'ācizsin aduñ şāh Hūsrev

102. İdersin bu ğurūr ile tek ü dū

71. **sen:**

Mesnevi 37

Mısra: 121

İkinci tekil şahıs zamiri.

121. Eger rām olmaz iseñ Hūsrevā sen

122. Olursın ehl-i küfre pişvā sen

72. **sen:**

Mesnevi 37

Mısra: 122

İkinci tekil şahıs zamiri.

121. Eger rām olmaz iseñ Hūsrevā sen

122. Olursın ehl-i küfre pişvā sen

73. **sen:**

Mesnevi 38

Mısra: 37

İkinci tekil şahıs zamiri.

37. İderseñ sen de ihmāl ey şehenshāh

38. Çıkar mülk elden āğāh olğil āğāh

74. **sen:**

Mesnevi 38

Mısra: 179

İkinci tekil şahıs zamiri.

179. Sen itdün terk-i seyr-i gülşen ü bāğ

180. Benüm bağrumda kıaldı lāleveş dāğ

75. **sen:**

Mesnevi 38

Mısra: 199

İkinci tekil şahıs zamiri.

199. Sen idüñ ey dil-ārāmum cihānda

200. Dağı kalmadı ārāmum cihanda

76. **sen:**

Mesnevi 38

Mısra: 201

İkinci tekil şahıs zamiri.

201. Çü sen terk itdün ey 'ömrüm cihāmı

202. Geremez baña sensiz zindegānı

77. **senüñle:** -üñ, -le

Mesnevi 38

Mısra: 203

İkinci tekil şahıs zamiri.

203. Senüñle çün ikimüz birlük itdük

204. Cihānda hoş dirildük dirlük itdük

78. **sen:**

Mesnevi 38

Mısra: 205

İkinci tekil şahıs zamiri.

205. Revā mıdur gidesin sen cihāndan

206. Kalam ben geçmeyüp baş ile cāndan

79. **seni:** -i

Mesnevi 38

Mısra: 210

İkinci tekil şahıs zamiri.

209. Karagu kabr içind'ey şem'-i rüşen

210. Seni tenhā қомақ lāyık mı andan

80. **seni:** -i

Mesnevi 38

Mısra: 276

İkinci tekil şahıs zamiri.

275. Bilürsin bī-gümān hoş giç eger ir

276. Yir ejderhā gibi bir gün seni yir

81. **seni:** -i

Mesnevi 39

Mısra: 21

II. Tekil şahıs zamiri: Sen ; Allah.

21. Seni tevḥīd ḥaqqıçün İlähī

22. Seni temcīd ḥaqqıçün İlähī

82. **seni:** -i

Mesnevi 39

Mısra: 22

Allah.

21. Seni tevḥīd ḥaqqıçün İlähī

22. Seni temcīd ḥaqqıçün İlähī

83. **sen:**

Mesnevi 40

Mısra: 65

İkinci tekil şahıs zamiri.

65. Nizāmī kanda ve sen kanda miskīn

66. Diye tā nazmuña inşāf ü taḥsīn

sen itdügüñ imhāl gib'idem:

1. **sen itdügüñ imhāl gib'idem:** -em

Mesnevi 32

Mısra: 160

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Senin ettiğün gibi mühlet vermek. Gibi

(vezin nedeniyle gib' biçiminde

kullanılmıştır).

159. Gele şāyed baña da baht ü iqbāl

160. Sen itdügüñ gib'idem ben de imhāl

senā:

1. **senāñuñ:** -ñuñ

Mesnevi 3

Mısra: 54

Ar. Medih, övme.

53. Ne küstāḥam ki ben ḥāşā vü ḥāşā

54. Kılām ḥamd ü şenāñuñ ḥaqqın icra

senālar eyledi:

1. **senālar eyledi:** -di

Mesnevi 5

Mısra: 120

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Övgülerde bulunmak, övgüler sıralamak.

119. Du 'ā gevherlerin idüp ṭşāra

120. Senālar eyledi ol şehryāra

seng:

1. **seng:**

Mesnevi 15

Mısra: 23

Taş.

23. Eger seng ile āhen olmasa cem'

24. Cihān bezminde yanmaz idi bir şem'

2. **sengden:** -den

Mesnevi 23

Mısra: 58

Taş.

57. Didi anuñ raqıbtinden şaқın ḥā

58. Eytid' 'āşıka sengden ne pervā

3. **seng:**

Mesnevi 25

Mısra: 42

Taş.

41. Kef-i destin dem-ā-dem ol kavī- çeng

42. Şapan idüp atardı her yaña seng

4. **seng:**

Mesnevi 27

Mısra: 159

Taş.

159. Yağarsa āsmāndan fi'l-meşel seng

160. Olur mecrūḥ -pāy [ü] 'āciz ü leng

seng olur:

1. **seng olur:** -(u)r

Mesnevi 32

Mısra: 82
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Taş olmak.

81. Kulağumdağı gevher cylesem ceng
82. Olur şâhib- güleler başına seng

seng-hâre:

1. **seng-hâre:**
Mesnevi 24
Mısra: 28
Pek sert taş, kaya.

27. Derûn-ı dilden âh itse o mazlûm
28. Erirdi seng-hâre nitekim mûm

seng-i girâni:

1. **seng-i girâni:-ı**
Mesnevi 24
Mısra: 245
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Ağır taş.

245. Terâzûsına bir seng-i girâni
246. Koyalum 'âciz ide tâ kim anı

seng-i hârâ:

1. **seng-i hârâ:**
Mesnevi 22
Mısra: 52
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Mermer taşı, pek sert taş. (OTAL).

51. Haber irgüldiler kim ol nigâra
52. Düzeldi havz-ı ra'nâ seng-i hârâ

2. **seng-i hârâ:**
Mesnevi 24
Mısra: 220
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Mermer taşı, pek sert taş. (OTAL).

219. Olursa la'l-i zîb efserde şâh
220. Olur hem seng-i hârâ ferş-i dergâh

seng-i hârâ olursa:

1. **seng-i hârâ olursa:-(u)r, -sa**
Mesnevi 5
Mısra: 48
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Mermer taşı, pek sert taş olmak.

47. Ne söz k'ola mükârin i'tibâra
48. Oğurlar la'l olursa seng-i hârâ

seng-i hâre:

1. **seng-i hâre:**
Mesnevi 22
Mısra: 23
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Pek sert kaya veya taş.

23. Görüp derdini anuñ seng-i hâre
24. İderdi taş bağırın pâre pare

2. **seng-i hâre:**
Mesnevi 36
Mısra: 170
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Sert taş, kaya; granit.

169. Gerekdür kim idem bir özge tedbîr
170. Güherle seng-i hâre olmaya bir

seng-pâre:

1. **seng-pâre:**
Mesnevi 25
Mısra: 34
Taş parçası, çakıl taşı.

33. Meğer kim kabır idi Ferhâda ol kûh
34. Ki her bir seng-pâre renc-i enbûh

sensiz:

1. **sensiz:**
Mesnevi 38
Mısra: 202
Sen olmadan.

201. Çü sen terk itdün ey 'ömrüm cihânı
202. Gerekmey baña sensiz zindegânı

senüñ olsun:

1. **senüñ olsun:-sun**
Mesnevi 24
Mısra: 277
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Senin olmak: Sana ait olmak, senin tasarrufunda olmak.

277. Senüñ olsun nigârın ir eger geç
278. Bugünden girü adın aınmayam hiç

senüñdür:

1. **senüñdür:**
Mesnevi 30

Mısra: 11
Senindir (Sana aittir, senin yetkinde, tasarrufundadır bağlamında).

11. Cihân içre senüñdür şimdi devrân
12. Kapuñda kem kuluñ Fağfûr ü Hâkân

ser- [â] pâ:

1. **ser- [â] pâ:**
Mesnevi 31
Mısra: 141
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Baştan ayağa.

141. Geyüp gül-nâr ser- [â] pâ al ü ala
142. Ruṭablar yakmış engüştine hınnâ

ser- bâr:

1. **ser- bâr:**
Mesnevi 23
Mısra: 64
Kelime Tipi: **Deyim**
Baş ağrısı, baş derdi.

63. Didi başuñ keserven ol haber-dâr
64. Eyitdi kâşkî ser baña ser- bâr

ser egem:

1. **ser egem:-em**
Mesnevi 32
Mısra: 66
Kelime Tipi: **Deyim**
Baş eğmek: Kendine reva görüleni kabullenmek.

65. Degülven didi ben şol şâh-ı nevber
66. Egem tâ kim her el uzadana ser

serâb:

1. **serâbiyle:** -i, -(y)le
Mesnevi 14
Mısra: 124

*Çölde güneşin ışığın parlamasıyla su
gibi görünen hayal.*

123. Şu deñlü teşneyem âb-ı revâne
124. Serâbiyle beni aldar zemâne

serâb-ı mäsivâdan:

1. **serâb-ı mäsivâdan:** -dan
Mesnevi 1

Mısra: 15
Kelime Tipi: -
*Serâb-ı mäsivâ: Allah'tan maada
bütün varlıkların, dünya ile ilgili olan
şeylerin yanılması.*

15. Serâb-ı mäsivâdan eyle 'arî
16. Zülâl-i fikrûñ it kalbümde cârî

ser-âgâz itseler:

1. **ser-âgâz itseler:** -se, -ler
Mesnevi 31
Mısra: 55
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Yeniden veya baştan başlamak.

55. Ser-âgâz itseler bir dem nevâda
56. Kılurlar kalb-i 'uşşâkı güşâde

ser-â-ser:

1. **ser-â-ser:**
Mesnevi 16
Mısra: 35
Baştan başa, tamamen.

35. Ecel bezminde olmuşdı ser-â-ser
36. Şarâb-ı merge sâgar kâse-i ser

2. **ser-â-ser:**
Mesnevi 19
Mısra: 110
Baştan başa, tamamıyla.

109. Boyaña Hüsrev-i Pervîz alâyı
110. Ser-â-ser hünî vü hün-rîz alâyı

3. **ser-â-ser:**
Mesnevi 27
Mısra: 258
Baştan başa, tamamen.

257. Duĥân-ı âhdan urundı efser
258. Siyeh-püş oldı zülfinden ser-â-ser

4. **ser-â-ser:**
Mesnevi 29
Mısra: 3
Baştan başa, tamamıyla.

3. Ser-â-ser niş ammâ nüş-perverd
4. Devâ-yı cân ü dil cân ü dile derd

5. **ser-â-ser:**
Mesnevi 30

Mısra: 8
Baştan başa, tamamen.

7. Döküp kâfir üzre müşk-i ezfer
8. Şaha hâlini 'arz itdi ser-â-ser

6. **ser-â-ser:**
Mesnevi 31
Mısra: 139
Baştan başa, tamamıyla.

139. Ser-â-ser Şamî 'ar'ar serv-i Rümî
140. Dikelmiş şanki yaşıl bâl mümü

7. **ser-â-ser:**
Mesnevi 36
Mısra: 205
Baştan başa.

205. Ser-â-ser seyr kıldı hüşn bâğın
206. Geh emdi la'lin öpdî geh yañağın

serâsime ide:

1. **serâsime ide:** -e
Mesnevi 5
Mısra: 146
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Sersem etmek.

145. Rez[i]mgehde şadâ virdükçe küsü
146. Serâsime ide Efrenc ü Rümî

serây:

1. **serây:** -a
Mesnevi 18

Mısra: 128
*Hükümdarın ikametlerine mahsus
binâ-yı âlî. Saray.*

127. Dilinden dâne dökdi ol hümâyâ
128. Hele kondurdu âhir bir serâyâ

2. **serây:**
Mesnevi 21
Mısra: 45
*Hükümdarın ikametlerine mahsus
binâ-yı âlî. Saray.*

45. Serây öninde bir havz olmağ işin
46. Aña otlağdan işi süd gelişin

3. **serâyâ:** -a
Mesnevi 27
Mısra: 203
Yer, zemin.

203. Ne 'âlimler gelüpdür bu serâyâ
204. Gidüp bulmadılar 'ilme nihâyâ

4. **serâyından:** -i, -n, -dan
Mesnevi 36
Mısra: 79
Saray II sevgilinin ikamet ettiği yer.

79. Serâyından çıkarurlar o hürî
80. Şalar âfâka pertev yüzi nürî

serây-ı fikrete:

1. **serây-ı fikrete:** -e
Mesnevi 15

Mısra: 20

Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Düşünce sarayı.

19. Didi ki umaram ey dāye senden

20. Serāy-ı fikrete pīrāye senden

serd:

1. **serd:**

Mesnevi 18

Mısra: 11

Soğuk II Sert, haşin.

11. Hevā serd idi gerçi mevsim-i dey

12. Şehi germ eylemişdi āteş-i mey

ser-efrāz:

1. **ser-efrāz:**

Mesnevi 24

Mısra: 119

*Başını yukarı kaldıran, yükselten,
benzerinden üstün olan.*

119. Didi Pervīze Şīrīn k'ey ser-efrāz

120. Açıldı 'āleme gencine-i rāz

ser-encām:

1. **ser-encām:**

Mesnevi 19

Mısra: 30

*Bir iş, bir durum veya olayın iyi veya
kötü sonu, âkıbeti.*

29. Cefā vü cevri k'ola âhīr-i kām

30. Vefādan yeg ki renc ola ser-encām

2. **ser-encām:**

Mesnevi 26

Mısra: 211

*Bir iş, bir durum veya olayın iyi veya
kötü sonu, âkıbeti.*

211. Velī bilmem n'olacaqdur ser-encām

212. Niçe bī-tāli'em 'ālemde yā Rab

ser-firāz:

1. **ser-firāzın:** -i, -n

Mesnevi 5

Mısra: 208

Benzerlerinden üstün olan.

207. Didi kim al elüñe 'ışk sâzın

208. Hıttār-ı bāb-ı şī'rūñ ser-firāzın

ser-güzeşt:

1. **ser-güzeştin:** -i, -n

Mesnevi 15

Mısra: 210

*Far. Başa gelen, baştan geçen vak'a,
vekayî.*

209. Gehī Şāvūruñ ol iklīme geştin

210. Gehī öz kendülemün ser-güzeştin

ser-halka-yı zencir-i 'ışka geçüp:

1. **ser-halka-yı zencir-i 'ışka geçüp:** -üp

Mesnevi 20

Mısra: 7

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

*Aşk zincirinin halka halinde
oturanlarının başına geçmek.*

7. Geçüp ser-halka-yı zencir-i 'ışka

8. Mürid-i şādık olur pīr-i 'ışka

serheng olupdı:

1. **serheng olupdı:** -up, -dı

Mesnevi 18

Mısra: 89

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Çavuş, kavas, yasakçı olmak.

89. Olupdı tãcverler aña serheng

90. İderdi bāc-horlar kãmetin çeng

ser-hoş:

1. **ser-hoş:**

Mesnevi 12

Mısra: 14

Sarhoş.

13. Sözin Şāvuruñ ol merd eyleyüp güş

14. Didi dīvāne misin yoħsa ser-hoş

2. **ser-hoş:**

Mesnevi 18

Mısra: 154

Sarhoş., // Mahmur.

153. Def olmuşdı gülām-ı halka der-güş

154. Uyarurd' uyusa şöhbette ser-hoş

3. **ser-hoş:**

Mesnevi 36

Mısra: 229

Sarhoş.

229. Şarāb-ı 'ışkdan ol iki ser-hoş

230. Öpüşüp koçuşup oldu hem-āgüş

ser-hoş oldı:

1. **ser-hoş oldı:** -dı

Mesnevi 21

Mısra: 50

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Aklı başında olmamak.

49. Tururken karşıda Ferhād-ı bī-hüş

50. Tekellüm şerbetinden oldu ser-hoş

ser-hoş oldıysa:

1. **ser-hoş oldıysa:** -dı, -(y)sa

Mesnevi 3

Mısra: 101

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Sarhoş olmak.

101. Mey-i ğafletle cān oldıysa ser-hoş

102. Ne var dīg-i cesedde kan ider cüş

ser-hoşluğ:

1. **ser-hoşluğım:** -i, -n, -ı

Mesnevi 32

Mısra: 55

Sarhoşluk.

55. İdüp ser-hoşluğımı hoş bahāne

56. Şarıлмаğ ister ol serv-i revāne

ser-i düşmen:

1. **ser-i düşmen:**

Mesnevi 5

Mısra: 80

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Düşmanın başı(kellesi).

79. Ele alsın rez[i]mgâh içre çevgân
80. Ser-i düşmen ola meydânda ğaltân

ser-i küy-i habibüm:

1. **ser-i küy-i habibüm:** *-(ü)m*
Mesnevi 24
Mısra: 92
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sevgilinin mahallesinin başlangıcı.

91. Cevâbı bu idi dilinde şâfi
92. Ser-i küy-i habibüm baña kâfi

ser-i zülfi:

1. **ser-i zülfi:** *-i*
Mesnevi 11
Mısra: 49
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
(sevgilinin) saçının ucu.

49. Ser-i zülfi belâ-yı cavidâne
50. Şalar âşüb-ı fitne mülk-i cane

ser-i zülf-i dirâzın:

1. **ser-i zülf-i dirâzın:** *-i, -n*
Mesnevi 38
Mısra: 101
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Uzun zülfünün ucu.

101. Ser-i zülf-i dirâzın kesdi ol mâh
102. Cihânuñ 'ömrin itdi şanki kutâh

ser-i zülfine:

1. **ser-i zülfine:** *-i, -n, -e*
Mesnevi 11
Mısra: 96
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Zülfün ucu.

95. Hilâl ebrûsına hâcib meh-i bedr
96. Ser-i zülfine bir Hindü şeb-i Qadr

serini ele alup kaçup gitdi:

1. **serini ele alup kaçup gitdi:** *-di*
Mesnevi 16
Mısra: 104
Kelime Tipi: **Deyim**
Başını alıp gitmek: Kimseye danışmadan ve nereye gideceğini kimseye bildirmeden çevresindekilerle ilgisini kesip bulunduğu yerden uzaklaşmak.

103. İdüp qurbân özine leşkerini
104. Kaçup gitdi ele alup serini

serir-i hüsne:

1. **serir-i hüsne:** *-e*
Mesnevi 21
Mısra: 8
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Güzellik tahtı.

7. İştükdü anı üstâd-ı hünerver
8. Didi kim ey serir-i hüsne server

serir-i kasr-ı hüsne:

1. **serir-i kasr-ı hüsne:** *-e*

Mesnevi 36
Mısra: 142
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Güzellik sarayının tahtı.

141. Bu resm ile nigâr-ı nâz-perver
142. Serir-i kasr-ı hüsne oldı server

seriv:

1. **serivler:** *-ler*
Mesnevi 31
Mısra: 135
Selvi.

135. Serivler sâyesi kim nâfe-i müşk
136. İder âhü-yı Çimün mağzını hüşk

2. **serivlerde:** *-ler, -de*
Mesnevi 31
Mısra: 143
Selvi.

143. Serivlerde tezerv-i hûb ü dil-keş
144. Şem'alar üzre güyâ yanar âteş

ser[i]v:

1. **ser[i]v:**
Mesnevi 27
Mısra: 243
Selvi.

243. Salınmadı ser[i]v tek bağlarda
244. Şanavber gibi geçdi tağlarda

2. **ser[i]v:**

Mesnevi 32
Mısra: 162
Selvi - Sevgilinin boyu için kullanılır.

161. Ne deñlü söylediyse olmadı çäre
162. Be-âhîr ol ser[i]v çıkdı kenäre

3. **ser[i]v:**

Mesnevi 36
Mısra: 67
Selvi.

67. Ser[i]v gibi şu kim olmaya mevzün
68. Vây aña kim şehirden çıka bîrün

ser-keş:

1. **ser-keşlerine:** *-ler, -i, -n, -e*
Mesnevi 3
Mısra: 78
Inatçı; kafâ tutan; asi.

77. Katuñda şâh ile müflis gedâ bir
78. Cihân ser-keşlerine yok durur yir

2. **ser-keşler:** *-ler*
Mesnevi 4
Mısra: 58
Far. İnatçı, dik başlı.

57. Halîle nâr-ı Nemrüd olsa gülzâr
58. 'Aceb mi oldı ser-keşler saña yâr

3. **ser-keşlerin:** *-ler, -i, -n*
Mesnevi 6

Mısra: 64

Far. İnatçı, dik başlı.

63. Müdām it müstedām it ber-devām it

64. Cihān ser-keşlerin emrine rām it

4. **ser-keş:**

Mesnevi 10

Mısra: 57

Far. İnatçı, dik başlı.

57. Dimişler cāh ser-keş hūba beñzer

58. Anı şayd itmez illā sīm ile zer

5. **ser-keş:**

Mesnevi 15

Mısra: 148

Far. İnatçı, dik başlı.

147. İki sultān ü iki bende-i 'ışk

148. İki ser-keş iki efkende-i 'ışk

ser-keş olsa:

1. **ser-keş olsa: -sa**

Mesnevi 27

Mısra: 215

Kelime Tipi: **Deyim**

Dik başlı ve itaatsiz olmak.

215. Ne deñlü ser-keş olsa serv ü 'ar'ar

216. Be- āhir bād-ı şarşar anı şarşar

ser-keşān-ı heft iklim:

1. **ser-keşān-ı heft iklim:**

Mesnevi 18

Mısra: 87

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Yedı iklimin dikbaşlı, itaatsiz, başkaldıranlar.

87. Rikābın ser-keşān-ı heft iklim

88. Tutup dırlerdi budur tavk-ı teslim

ser-keşlen:

1. **ser-keşlenüp: -üp**

Mesnevi 32

Mısra: 143

Dik başlı olmak.

143. Dime ser-keşlenüp āzād-servem

144. Eger sen serv iseñ ben de tezervem

ser-keşlik ide:

1. **ser-keşlik ide: -e**

Mesnevi 30

Mısra: 63

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

İtaat etmemek, dik başlılık göstermek.

63. Niçün ser-keşlik ide şāh-ı kişver

64. Ne ser- pāyinde olur hūd ne efser

ser-küb olup:

1. **ser-küb olup: -up**

Mesnevi 16

Mısra: 29

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Baş vurmak.

29. Olup gürz-i girān arada ser-küb

30. Şalardı güllerle mağzıma āşüb

sermā:

1. **sermā:**

Mesnevi 18

Mısra: 71

Far. Kış, kış mevsimi, soğuk.

71. Kızar sermā benüm germiyyetümden

72. İrir yah düd-ı āh-ı ħasretümden

sermāye-i nāz:

1. **sermāye-i nāz:**

Mesnevi 18

Mısra: 93

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Naz sermayesi: Cilve, işve hususunda usta ve bilgili olan.

93. Şehün yanınca her sermāye-i nāz

94. Gönül yağmalayıcı Türk ü tannāz

ser-mest ü bī-hüş:

1. **ser-mest ü bī-hüş:**

Mesnevi 26

Mısra: 76

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Sarhoş ve kendinden geçmiş.

75. Gelüp bu sözler ol dil-dāre ki hoş

76. Tırup ol şevk ile ser-mest ü bī-hüş

ser-mest ü hayrān olup:

1. **ser-mest ü hayrān olup: -up**

Mesnevi 22

Mısra: 113

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Kendinden geçmiş ve şaşkın olmak.

113. Gözin ırmadı hiç ol meh-likādan

114. Nigāruñ göz yüzine bakdı kaldı

ser-pā:

1. **ser-pā:**

Mesnevi 20

Mısra: 57

Ser-ā-pā vezin nedeniyle ser-pā biçiminde kullanılmış. Ser-ā-pā Baştan ayağa kadar.

57. Yürür ser-pā berehñ' abdāl ü 'uryān

58. Gören şanurd'anı gül-i beyābān

2. **ser-pā:**

Mesnevi 27

Mısra: 109

Ser-ā-pā vezin nedeniyle ser-pā biçiminde kullanılmış. Ser-ā-pā Baştan ayağa kadar.

109. Geyüp āl için ol ser-pā karalar

110. Yüzine nāhun ile açdı yaralar

sersām:

1. **sersām:**

Mesnevi 24

Mısra: 172

Sersem: Düşünmeden hareket eden, ne yaptığının farkında olmayan.

171. 'Aceb dīvānesin ey merd-i bed- nām

172. Yürürsün serserī 'ālemde sersām

ser-sebz:

1. **ser-sebz:**

Mesnevi 15

Mısra: 157

(Fa.) Yemyeşil.

157. Birinün gülleri ser-sebz ü hândân

158. Biri sünbüllerin itmiş perişân

ser-sebz ide:

1. **ser-sebz ide: -e**

Mesnevi 36

Mısra: 14

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Yeşertmek, canlandırmak.

13. Hâzân kim lûşuk ide her sebzecân

14. Gerü ser-sebz ide bād-ı bahârî

serseri-kâr:

1. **serseri-kâr:**

Mesnevi 12

Mısra: 21

Serseri işi. (Başboş gezip dolaşan insanın yapacağı iş.).

21. Degüldür anı görmek serseri-kâr

22. Nihândur çeşm-i 'âlemden perivâr

ser-tâ-kadem:

1. **ser-tâ-kadem:**

Mesnevi 38

Mısra: 98

Baştan ayağa kadar.

97. Şanasın mihr mâtem tıtdı mâha

98. Girüp ser-tâ-kadem ebr-i siyaha

ser-tâ-ser:

1. **ser-tâ-ser:**

Mesnevi 14

Mısra: 74

Baştan başa, tamamen.

73. Kamış oklardan etraf-ı kühistân

74. Diycydüñ ki oldı ser-tâ-ser neyistân

serv:

1. **servler: -ler**

Mesnevi 5

Mısra: 114

Far. Tahrif ile selvi denilen ağaç.

(Kamet-i mevzûn-ı dilberân buna teşbih ve

eş'arda kesretle istimal olduğundan

mevsufuz kullanıldığı hâlde de uzun boy

manasını müfit olur). serv-âzâd: Dişi serv,

tohumsuz serv. servistân: Servilik.

113. Nesîm-i lutfi irişdükte bâğa

114. Ferahdan servler biter ayağa

2. **servüfi: -üñ**

Mesnevi 8

Mısra: 49

Far. Tahrif ile selvi denilen ağaç.

(Kamet-i mevzûn-ı dilberân buna teşbih ve

eş'arda kesretle istimal olduğundan

mevsufuz kullanıldığı hâlde de uzun boy

manasını müfit olur). serv-âzâd: Dişi serv,

tohumsuz serv. servistân: Servilik.

49. Çenârüñ kolları boynında servüñ

50. Başı başa çatılmış her tezervüñ

3. **serv:**

Mesnevi 11

Mısra: 102

Far. Tahrif ile selvi denilen ağaç.

(Kamet-i mevzûn-ı dilberân buna teşbih ve

eş'arda kesretle istimal olduğundan

mevsufuz kullanıldığı hâlde de uzun boy

manasını müfit olur). serv-âzâd: Dişi serv,

tohumsuz serv. servistân: Servilik.

101. Kaçan ol şâh-ı şimşâd itse reftâr

102. Elin yüzine şutar serv ider 'âr

4. **serve: -e**

Mesnevi 11

Mısra: 141

Far. Tahrif ile selvi denilen ağaç.

(Kamet-i mevzûn-ı dilberân buna teşbih ve

eş'arda kesretle istimal olduğundan

mevsufuz kullanıldığı hâlde de uzun boy

manasını müfit olur). serv-âzâd: Dişi serv,

tohumsuz serv. servistân: Servilik.

141. Ezelden var imiş ol serve meyli

142. Añınca gözlerinden dökdi seyli

5. **serv:**

Mesnevi 11

Mısra: 179

Servi II sevgili.

179. Añamazsañ eger ol serv hâlin

180. Getür anuñ baña naş ü mişâlin

6. **serv:**

Mesnevi 16

Mısra: 160

Far. Tahrif ile selvi denilen ağaç.

(Kamet-i mevzûn-ı dilberân buna teşbih ve

eş'arda kesretle istimal olduğundan

mevsufuz kullanıldığı hâlde de uzun boy

manasını müfit olur). serv-âzâd: Dişi serv,

tohumsuz serv. servistân: Servilik.

159. Libâs-ı lâle-güne olma mağrûr

160. Olursın serv gibi 'âkıbet 'ür

7. **serv:**

Mesnevi 18

Mısra: 63

Far. Tahrif ile selvi denilen ağaç.

(Kamet-i mevzûn-ı dilberân buna teşbih ve

eş'arda kesretle istimal olduğundan

mevsufuz kullanıldığı hâlde de uzun boy

manasını müfit olur). serv-âzâd: Dişi serv,

tohumsuz serv. servistân: Servilik.

63. Çıkalum serv gibi her kenâra

64. Açalum şu gibi ol hoş diyârik

8. **serv:**

Mesnevi 18

Mısra: 100

Far. Tahrif ile selvi denilen ağaç.

(Kamet-i mevzûn-ı dilberân buna teşbih ve

eş'arda kesretle istimal olduğundan

mevsufuz kullanıldığı hâlde de uzun boy

manasını müfit olur). serv-âzâd: Dişi serv,

tohumsuz serv. servistân: Servilik.

99. Kılup hândân ü hurrem güllerini

100. Şalup serv üstine sünbüllerini

9. **serv:**

Mesnevi 26

Mısra: 36

Servi ağacı.

35. Şacı zâğ-ı siyehdür bî-bahâne

36. İdinmiş serv talında âşyâne

10. **serv:**

Mesnevi 28

Mısra: 60

Servi l servi boylu güzel.

59. Toğundı ise bād-ı tünde 'ar' ar

60. Hemîşe serv olsun taze vü ter

11. **serv:**

Mesnevi 32

Mısra: 144

Far. Tahrif ile selvi denilen ağaç.

(Kamet-i mevzûn-ı dilberân buna teşbih ve eş'arda kesretle istimal olunduğundan mevsufsuz kullanıldığı hâlde de uzun boy manasını müfit olur). serv-âzâd: Dişi serv, tohumsuz serv. servistân: Servilik.

143. Dime ser-keşlenüp âzâd-servem

144. Eger sen serv iseñ ben de tezervem

12. **servi:-i**

Mesnevi 33

Mısra: 73

Servi l servi boylu güzel.

73. Çün itdi bâğbân ol servi âzâd

74. Feriştah yanına gitdi perî-zâd

13. **serv:**

Mesnevi 34

Mısra: 27

Servi.

27. Gehî serv ayağına yüz ururdu

28. Çenâra karşı geh hayrân tururdu

14. **serve:-e**

Mesnevi 36

Mısra: 159

Servi l servi boylu güzel.

159. İdüp kollarm ol serve himâyil

160. Olur şeftâli-yi Şîrine mâyil

15. **servüñ:-üñ**

Mesnevi 36

Mısra: 202

Servi l servi boylu güzel.

201. Aşup şu gibi vuşlat bâğına fîz

202. O servüñ düşdi ayağına Pervîz

16. **servden:-den**

Mesnevi 38

Mısra: 146

Servi ağacı.

145. Kara yire fîz olmasun deyü küt

146. Düzerler servden Pervîze tâbü

serv- nâzi:

1. **serv- nâzi:-i**

Mesnevi 19

Mısra: 8

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Nazlı servi.

7. 'Adü tağından idüp ihtirâzı

8. Kığırdı katına ol serv- nâzi

serv ü 'ar' ar:

1. **serv ü 'ar' ar:**

Mesnevi 27

Mısra: 215

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Servi ve ardıç ağacı. II sevgilinin boyu posu.

215. Ne deñlü ser-keş olsa serv ü 'ar' ar

216. Be- âhir bād-ı şarşar anı şarşar

serv ü semenler:

1. **serv ü semenler:-ler**

Mesnevi 6

Mısra: 57

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Servi ve semen.

57. Bu gülşende olan serv ü semenler

58. Le'îmüñ çeşmine olsun dikenler

serv-âzâd:

1. **serv-âzâd:**

Mesnevi 27

Mısra: 259

Özgür servi.

259. Virüp şabrın yile ol serv-âzâd

260. Gehî nâle kııurdu gâh feryâd

2. **serv-âzâd:**

Mesnevi 34

Mısra: 69

Özgür servi.

69. Yıkılıp toprağa ol serv-âzâd

70. İderdi yana yana âh ü feryâd

serv-bâlâ:

1. **serv-bâlâ:**

Mesnevi 15

Mısra: 93

Uzun boylu.

93. Döküp ol serv-bâlâ eşk-i gül-reng

94. Yağa çäk itmege kılmışdı âheng

serv-bâlâ vü bülendi:

1. **serv-bâlâ vü bülendi:-i**

Mesnevi 3

Mısra: 11

Kelime Tipi: -

Uzun ve servi boylu(güzel, sevgili).

11. Görüp her serv-bâlâ vü bülendi

12. Taşup boynuma zülfinden kemendi

server:

1. **server:**

Mesnevi 21
Mısra: 8
Hükümdar.

7. İştüdkde anı üstād-ı hünerver
8. Didi kim ey serîr-i hüsne server

server eyler:

1. **server eyler:**

Mesnevi 2
Mısra: 26
Kelime Tipi: -
Server(f.i.)Baş, başkan, reis, ulu. server
eyler : Başkan yaratır.

25. Dikenden gül hâcerden gevher eyler
26. Bir avuç hâkden bir server eyler

server olası:

1. **server olası:** -a, -sın

Mesnevi 24
Mısra: 162
Kelime Tipi: **Deyim**
Baştaçı olmak (edilmek): Üstün saygı
ve değer görmek.

161. Gel emdi 'âkil iseñ ol hünerver
162. Olasın tâ iki 'âlemde server

server oldu:

1. **server oldu:** -dı
Mesnevi 36
Mısra: 142
Kelime Tipi: **Deyim**

Baştaçı olmak (edilmek): Üstün saygı
ve değer görmek.

141. Bu resm ile nigâr-ı nâz-perver
142. Serîr-i kaşır-ı hüsne oldı server

serv-i 'anberîn- hâl:

1. **serv-i 'anberîn- hâl:**

Mesnevi 38
Mısra: 175
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Beni anber gibi kara renkli ve mis
kokulu olan servi boylu güzel.

175. Hemân sâ'at o serv-i 'anberîn- hâl
176. Gerü cem' itdi 'aqlın başa fi'l-hâl

serv-i âzâd:

1. **serv-i âzâd:**

Mesnevi 12
Mısra: 71
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Uzun boylu düz servi.

71. Baqardı her yaña ol serv-i âzâd
72. Velî görmezdi hergiz âdemî zâd

2. **serv-i âzâd:**

Mesnevi 12
Mısra: 93
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Uzun boylu selvi (sevgili).

93. Özi naqşın bilür ol serv-i âzâd
94. Diye bilmez ki âdem yâ perî-zâd

3. **serv-i âzâd:**

Mesnevi 15
Mısra: 153
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Uzun boylu selvi (sevgili).

153. Biri şimşâd ü biri serv-i âzâd
154. Biri Hürşîd ü birisi Feraşşâd

4. **serv-i âzâd:**

Mesnevi 32
Mısra: 128
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Uzun boylu düz servi.

127. Haţ-ı nîli degül haddünde bî-dâd
128. Cemâlün bağı içre serv-i âzâd

serv-i çalâk:

1. **serv-i çalâk:**

Mesnevi 21
Mısra: 19
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Çevik, eline ayağına çabuk servi (servi
gibi boylu boslu güzel).

19. Gül-i bağ-ı letâfet serv-i çalâk
20. Sözüden oldı Şâvürüñ ferahnâk

serv-i cennetden:

1. **serv-i cennetden:** -den

Mesnevi 36
Mısra: 132
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Cennet servisi.

131. Elifler 'ânzında nîl-güne
132. Virürler serv-i cennetden nümüne

serv-i cüst ü çalâk:

1. **serv-i cüst ü çalâk:**

Mesnevi 34
Mısra: 71
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Çabuk, hareketli, çevik servi.

71. Zebün olup o serv-i cüst ü çalâk
72. Be-âhîr oldı o derd ile tebnâk

serv-i dil-cüy:

1. **serv-i dil-cüy:**

Mesnevi 38
Mısra: 177
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gönül çeken servi.

177. Baqup yüzine dir ey serv-i dil-cüy
178. Gözüm yaşımı guşşañ eyledi cüy

serv-i gül-endâm:

1. **serv-i gül-endâm:**

Mesnevi 26
Mısra: 29
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gül endamlı, endamı güle benzeyen
servi (boylu güzel; sevgili).

29. Göz açduğınca her serv-i gül-endâm
30. Açılurdu gül-i ra'nâ-yı bādâm

serv-i gül-'izârum:

1. **serv-i gül-'izârum:** -(u)m

Mesnevi 34

Mısra: 61

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Gül yanaklı servi. II sevgili.

61. Çü yok yanumda serv-i gül-'izârum

62. N'ola günden güne artarsa zârum

serv-i hürâmân:

1. **serv-i hürâmân:**

Mesnevi 15

Mısra: 29

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Nazlı nazlı salınan dülber.

29. Didi dâye ki ey serv-i hürâmân

30. Benüm cânüm senüñ yoluñda kurbân

serv-i kabâ-püş:

1. **serv-i kabâ-püş:**

Mesnevi 26

Mısra: 128

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Kaftan giyen servi II Sevgili.

127. Beni kühsâr-ı miñnetde ferâmüş

128. Niçün itdüñ eyâ serv-i kabâ-püş

serv-i revâne:

1. **serv-i revâne:** -e

Mesnevi 32

Mısra: 56

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Uzun boylu endamlı güzel (salına salına yürüme yönüyle).

55. İdüp ser-hoşluğımı hoş bahâne

56. Şarıñmağ ister ol serv-i revâne

serv-i revânı:

1. **serv-i revânı:** -ı

Mesnevi 17

Mısra: 35

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Salınan servi.

35. Keserse bâğbân serv-i revânı

36. Kayırmaz tek yirind' olsun fidânı

2. **serv-i revânı:** -ı

Mesnevi 36

Mısra: 208

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Salınarak yürüyen uzun boylu sevgili.

207. Başup bağrına cânı gibi anı

208. Der-âğüş itdi ol serv-i revânı

serv-i revânüm:

1. **serv-i revânüm:** -(u)m

Mesnevi 34

Mısra: 59

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Salınan servi, uzun boylu, hoş endamlı

sevgili.

59. Revân oldı benüm serv-i revânüm

60. Yeridür göge ırgürsem fiğânüm

serv-i revânüñ:

1. **serv-i revânüñ:** -(u)ñ

Mesnevi 16

Mısra: 154

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Salınan servi II Uzun boylu sevgili.

153. Şula nergislerüñle gülsitânüñ

154. Çala reftârdan serv-i revânüñ

2. **serv-i revânüñ:** -(u)ñ

Mesnevi 27

Mısra: 118

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Salınan servi II Uzun boylu sevgili.

117. Ne cân ile tûrursın gitdi cânüñ

118. Yıkıldı toprağa serv-i revânüñ

serv-i rümî:

1. **serv-i rümî:**

Mesnevi 31

Mısra: 139

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Anadolu'nun servisi.

139. Ser-â-ser Şâmî 'ar'ar serv-i Rümî

140. Dikelmış şanki yaşıl bâl mümü

serv-i şanavber:

1. **serv-i şanavber:**

Mesnevi 15

Mısra: 253

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Fıstık çamu.

253. Ne yirde bite bir serv-i şanavber

254. Şoñ ucu olmaya hâke ber-â-ber

serv-i semen-ber:

1. **serv-i semen-ber:**

Mesnevi 22

Mısra: 71

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Göğsü yasemin gibi beyaz olan servi boylu (sevgili).

71. Mişâl-i hür-ı cennet havz-ı Kevşer

72. Nigârîñüñ yanında her şeker-leb

2. **serv-i semen-ber:**

Mesnevi 33

Mısra: 57

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Göğsü yasemin gibi (beyaz) olan servi (boylu güzel).

57. Meger var idi bir serv-i semen-ber

58. Şifâhân mülketinde adı Şekker

serv-i ser-efrâz:

1. **serv-i ser-efrâz:**

Mesnevi 17

Mısra: 69

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Başı yüksekte selvi, uzun boylu güzel.

69. Murâdum bu ki ey serv-i ser-efrâz

70. İkinde olmayasın derde dem-sâz

serv-kadd ü gül-'izârum:

1. **serv-kadd ü gül-izârum:-(u)m**

Mesnevi 38

Mısra: 191

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Servi boylu ve gül yanaklı.

191. Dirîğ ey serv-kadd ü gül-izârum

192. Dirîğ ey 'îd-i Nev-rüz ü bahârum

serv-kâmet:

1. **serv-kâmet:**

Mesnevi 32

Mısra: 9

Servi boylu (güzel) | Sevgili.

9. Be-nâ-geh nâz ile ol serv-kâmet

10. Kopardı başına şâhuñ kıyâmet

serv-refîar:

1. **serv-refîar:**

Mesnevi 15

Mısra: 138

Servi salmışlı.

137. Olınca ẖvâbdan Pervîz bîdâr

138. Görür bir gül-izâr ü serv-refîar

servveş:

1. **servveş:**

Mesnevi 19

Mısra: 19

Servi gibi.

19. Hâremden servveş gösterme başuñ

20. Hayâ vü şerm olsun H̱vâce- taşuñ

serzenişler idüp:

1. **serzenişler idüp:-üp**

Mesnevi 24

Mısra: 165

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Çok fazla sitem etmek.

165. İdüp miskîne bî-had serzenişler

166. Didi nedür bu dürlü dürlü işler

sev:

1. **sevüp:-üp**

Mesnevi 33

Mısra: 52

(Bir şey veya kimseye) Sevgi duymak, gönlünde (ona karşı) bir muhabbet beslemek.

51. Ne cânân kim ide igmâz u ihmâl

52. Sevüp gayrın mükâfât eyle fi'l-hâl

sevâb:

1. **sevâbum:-(u)m**

Mesnevi 3

Mısra: 24

Allah (c.c.) tarafından

mükâfatlandırılacak doğruluk ve iyilik

karşılığı. Allah'ın (c.c.) rızasını kazanmaya

mahsus iyi amel ve hayırlı işler.

23. Olursa rüz-ı mahşerde hesâbum

24. Ne hâşıl ẖar kadar yokdur sevâbum

sevâd-ı şeb:

1. **sevâd-ı şeb:**

Mesnevi 24

Mısra: 63

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Geccin karanlığı.

63. Gözümden k'ey sevâd-ı şeb cüdâsın

64. 'Aceb bilsem ne çeşme tütüâsın

sevdâ:

1. **sevdâsında: -sı, -n, -da**

Mesnevi 7

Mısra: 64

Heves, arzu, şiddetli eğilim II aşk.

63. Özi sultândı gerçi tarabnâk

64. Velî ferzend sevdâsında gamnâk

2. **sevdâ:**

Mesnevi 12

Mısra: 17

Heves, arzu, şiddetli eğilim II aşk, kara sevdâ.

17. Dimâğuñda 'aceb sevdâ konulmuş

18. Cünündan saña bir sâğar şunulmuş

3. **sevdâyı:-(y)ı**

Mesnevi 24

Mısra: 205

Heves, arzu, şiddetli eğilim II aşk.

205. Bu sevdâyı çıkar başuñdan ey ẖâm

206. Ne ẖacet k'idesin behbûda evhâm

4. **sevdâyı:-(y)ı**

Mesnevi 37

Mısra: 146

Heves, arzu, şiddetli eğilim.

145. Yirinde ol 'Arab epsem otursun

146. Bu sevdâyı dimâğundan götürsün

sevdâya düşdüm:

1. **sevdâya düşdüm:-dü, -m**

Mesnevi 25

Mısra: 96

Kelime Tipi: **Deyim**

Aşk tutkunu olmak II Karanlığa batmak.

95. Nigârum zülfü gibi pâyeye düşdüm

96. Tağıtdum 'aqlumı sevdâya düşdüm

seyli:

1. **seyli:-i**

Mesnevi 11

Mısra: 142

Sel.

141. Ezelden var imiş ol serve meyli

142. Anınca gözlerinden dökdi seyli

seyli- âteş olur:

1. **seyli- âteş olur:-(u)r**

Mesnevi 24

Mısra: 66

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ateş seli olmak.

65. Siyeh zülfüñsüz olur ey perî-çehr

66. Gözüme seyli- âteş rişte-i mihr

seyr eyledüm:

1. **seyr eyledüm:** -dü, -m
Mesnevi 36
Mısra: 243
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Gezmek, gezinmek | temaşa etmek.

243. Cihāni miñnetiyle eyledüm seyr
244. Bi-ħamdi'llāh kim oldı 'aķıbet ħayr

seyr kıldı:

1. **seyr kıldı:** -dı
Mesnevi 36
Mısra: 205
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Seyretmek, bakmak.

205. Ser-ā-ser seyr kıldı ħüsn bāğın
206. Geh emdi la'lin öpdi geh yañağın

seyrān iderlerdi:

1. **seyrān iderlerdi:** -er, -ler, -di
Mesnevi 15
Mısra: 146
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Seyretmek.

145. Bu anuñ ol bunuñ ħüsnine ħayrān
146. İderlerdi biri birini seyrān

seyr-i deryā iderdi:

1. **seyr-i deryā iderdi:** -er, -di
Mesnevi 15
Mısra: 72

Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Deniz yolculuğu yapmak.

71. Oturup fāriğ ol şürde vü şeydā
72. İderdi dāyesiyle seyr-i deryā

seyr-i makāmāt k'idem:

1. **seyr-i makāmāt k'idem:** -em
Mesnevi 3
Mısra: 105
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Makamları temaşa et-.

105. Velī kımaz k'idem seyr-i makāmāt
106. Kāzā ħükmince olur imtilā'āt

seyrūñ zemāni k'ide:

1. **seyrūñ zemāni k'ide:** -e
Mesnevi 18
Mısra: 61
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
*Seyrın zamanı ki etmek-Seyrın zamanı
etmek: Gezıp dolaşma zamanını(mevsimini)
getirmek.*

61. Bahār olup k'ide seyrūñ zemāni
62. Şabā gibi tolanalum cihāni

seyri'āt:

1. **seyri'ātum:** -(u)m
Mesnevi 3
Mısra: 124
*Fenalıklar, kötülükler 2. suçlar, günahlar
3. kötülüğe karşı çekilen sıkıntılar.*

123. Çü sürçe 'arşa-i maħşerde atum
124. Geltüp gālib ħayırden seyyi'ātum

sezāvār:

1. **sezāvār:**
Mesnevi 28
Mısra: 45
Münasib, uygun, layık, şayan.

45. Degüldür ey perī-peyker sezāvār
46. Benī-Ādem'çün olmak bu kıadar zār

2. **sezāvār:**

- Mesnevi 34**
Mısra: 64
Münasib, uygun, layık, şayan.

63. Sen itme nāle vü feryād ile zār
64. Degüldür saña ol ħālet sezāvār

sezāvār görüp:

1. **sezāvār görüp:** -üp
Mesnevi 22
Mısra: 101
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Layık, yakışır, yaraşır bulmak.

101. Ayağına cevāhir itdi işār
102. İdüp māl ü menālin aña mebzül

sezāvār ola:

1. **sezāvār ola:** -a
Mesnevi 33
Mısra: 37

Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Uygun, yerinde, ölçülü olmak.

37. Taħammül gerçi kim ola sezāvār
38. Velī şol ħadde degül kim gide 'ār

sīb:

1. **sīb:**
Mesnevi 9
Mısra: 25
Elma.

25. Çıkarsa sīb içinden ħaķ senüñdür
26. Ve illā bu ħata mutlak senüñdür

sīb-i gül-gün:

1. **sīb-i gül-gün:**
Mesnevi 9
Mısra: 34
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Gül renkli elma.

33. Çün irdi ol güle āsib-i gerdün
34. İçinden çıkdı vāfir sīb-i gül-gün

2. **sīb-i gül-gün:**

- Mesnevi 36**
Mısra: 158
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Gül renkli elma; sevgilinin çenesi.

157. Geh öper elde zülf-i 'anberin-fām
158. Geh öper sīb-i gül-gün gāh bādām

3. **sib-i gül-gün:**

Mesnevi 37

Mısra: 5

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Gül renkli elma.

5. Şehid olmuş meger kim sib-i gül-gün

6. Yatur meydanda başı gârka-i hün

sib-i handân:

1. **sib-i handân:**

Mesnevi 19

Mısra: 77

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Gülen elma (kırmızı, dolgun elma; güzelin dudağından kinaye ile).

77. Tutulurken el üzere sib-i handân

78. Düşer ayağa irse zahm-ı dendân

sib-i zenahdân:

1. **sib-i zenahdân:**

Mesnevi 33

Mısra: 89

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Sevgilinin elmayı anduran çene çukuru veya çenesi.

89. Sefidâc içre şol sib-i zenahdân

90. Sefid ebr içre güyâ mâh-ı tâbân

şifâhân:

1. **şifâhân:**

Mesnevi 33

Mısra: 58

İsfahan, İran'da İsfahan Eyaleti'nin

yönetim merkezi olan şehir. Aynı zamanda ülkenin üçüncü büyük şehridir. Bu şehir Safâvi döneminde başkent idi, bu nedenle söz konusu şehirde çok sayıda tarihi eser bulunmaktadır.

57. Meger var idi bir serv-i semen-ber

58. Şifâhân mülketinde adı Şekker

2. **şifâhana: -a**

Mesnevi 33

Mısra: 62

İsfahan, İran'da İsfahan Eyaleti'nin yönetim merkezi olan şehir. Aynı zamanda ülkenin üçüncü büyük şehridir. Bu şehir Safâvi döneminde başkent idi, bu nedenle söz konusu şehirde çok sayıda tarihi eser bulunmaktadır.

61. Otuz gündün temâmet şâh-ı Hüsrev

62. Şifâhana irişdi çün meh-i nev

3. **şifâhandan: -dan**

Mesnevi 36

Mısra: 7

İsfahan, İran'da İsfahan Eyaleti'nin yönetim merkezi olan şehir. Aynı zamanda ülkenin üçüncü büyük şehridir. Bu şehir Safâvi döneminde başkent idi, bu nedenle söz konusu şehirde çok sayıda tarihi eser bulunmaktadır.

7. Şifâhandan idüp Pervîze pervâz

8. Gerü uçduğı yire kond' o şeh-bâz

sıfât:

1. **şifâtı: -ı**

Mesnevi 1

Mısra: 32

Bukalemun gibi.

31. Bu mecmû' aña dindi ism-i zâfî

32. Budur müstecmi' olan her şifâtı

2. **şifâtn: -ı, -n**

Mesnevi 2

Mısra: 16

Ar. Hâl, keyfiyet, sûret-i mevcudiyet: sıfat-ı memdûha, sıfat-ı insâniyyet. 2. Bir şeyi tavsif eden kelime ve terkip: sıfat-ı kâsife. 3. Sıfatlı. (Bu manada edât-ı teşbih olarak vasf-ı terkîbî suretinde kullanılır: melek-sıfat, haydar-sıfat).

15. 'Avâlim oldı ef'âline mazhar

16. Şifâtn itdi ihfâ peykin izhar

3. **şifâtdur: -dur**

Mesnevi 10

Mısra: 39

Bir kimse veya şeyin sâhip olduğu nitelik, ona âit olan özellik, hal ve vasfı.

39. Şahâvet bir şifâtdur Hâkka lâyık

40. Çalış nefsün anuñla eyle fâyık

sıgın:

1. **şıgındı: -dı**

Mesnevi 18

Mısra: 46

Tehlikeden korunmak için emin ve güvenilir bir yere sokulmak.

45. Görüp tıgını kühuñ oldı lertzân

46. Şıgındı künde âhü-yı beyâbân

şihhat:

1. **şihhatıñ: -(u)ñ**

Mesnevi 28

Mısra: 86

Sağlık, afiyet.

85. Belâlarda yitürme râhatıñ

86. Ganîmet bil nigârâ şihhatıñ

şihhât ü 'ömr ü cevânî:

1. **şihhât ü 'ömr ü cevânî:**

Mesnevi 27

Mısra: 180

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Sağlık ve ömür ve gençlik.

179. Gelür bir dem k'olasın pîr-i fânî

180. Gide bu şihhât ü 'ömr ü cevânî

sihr idüp:

1. **sihr idüp: -üp**

Mesnevi 5

Mısra: 210

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Büyü yapmak, büyülemek.

209. Çeh-i Bâbilde kıl anı nigün-sâr

210. Ki sihr idüp sözinde ola şehhâr

sihr itdün:

1. **sihr itdün: -dü, -nî**

Mesnevi 12

Mısra: 115
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
*Sihir yapmak, büyülemek; kendine aşık
etmek, cezbelemek.*

115. Ne sihr itdüñ beni dîvâne kılduñ
116. Dil ü cāndan kamu bîgāne kılduñ

sihr ü büyüye:

1. **sihr ü büyüye:** *-(y)e*
Mesnevi 27
Mısra: 60
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Sihir ve büyü.

59. Kurumuş karımış dönmiş ügüye
60. Çürütmiş 'ömrini sihr ü büyüye

sihr ü efsün idüp:

1. **sihr ü efsün idüp:** *-üp*
Mesnevi 11
Mısra: 155
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Sihir ve büyü yapmak.

155. Ne cādūsın kim idüp sihr ü efsün
156. Akıtduñ gözlerümden Nil ü Ceyhün

sihr-i helâli:

1. **sihr-i helâli:** *-i*
Mesnevi 40
Mısra: 17
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
*Helal olan büyüçülük. // İki tarafa da
uygun söz söylemek(Sihr-i helâl sanatı).*

17. Cihāna gösterüp sihr-i helâli
18. Akıtdum 'āleme āb-ı zülali

sihr-piše:

1. **sihr-piše:**
Mesnevi 22
Mısra: 82
*Sihir alışkanlıktı, sihiri huy edinmiş:
Sanatında usta ve mahir olan ehil kimseler
kastedilmektedir.*

81. Cihānda görmesün hiç ellerüñ derd
82. Ola her sihr-piše saña muhtāc

2. **sihr-piše:**

Mesnevi 24
Mısra: 21
*Sihir alışkanlıktı, sihiri huy edinmiş:
Sanatında usta ve mahir olan ehil kimseler
kastedilmektedir.*

21. Ururdi şevk ile ol sihr-piše
22. Hüsün gençinesinden yaña tişe

sil:

1. **sildi:** *-di*
Mesnevi 27
Mısra: 301
Silmek: Sıfırlamak.

301. Nuķūd-ı 'ömrüñi sildi bu 'ayyār
302. Degülsin hiç sen andan haber-dār

2. **sıl:**
Mesnevi 38

Mısra: 76
Sel.

75. Resülün bed-du 'āsı k'itdi te' cıl
76. Götürdi hār ü has gib'anı bir sıl

sım:

1. **sım:**
Mesnevi 11
Mısra: 92
Gümüş.

91. Ne şehdür k'esride iki yañada
92. Toludur sâ'idinden sım sâde

2. **sımüm:** *-(ü)m*

Mesnevi 40
Mısra: 48
Gümüş II para, varlık, servet.

47. Şerefde gerçi bir dürr-i yefimem
48. Bilinmez kıymetüm yok elde sımüm

sım ile zer:

1. **sım ile zer:**
Mesnevi 10
Mısra: 58
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Altın ve gümüş.

57. Dimişler cāh ser-keş hūba beñzer
58. Anı şayd itmez illā sım ile zer

2. **sım ile zer:**
Mesnevi 22

Mısra: 111
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Altın ve gümüş.

111. Yedi Şîrîn sözinden lîk şekker
112. Olup ser-mest ü hayrân ol şafādan

sım ü zer:

1. **sım ü zer:**
Mesnevi 10
Mısra: 45
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
*Gümüş ve altın (para, maddi unsurlar
bağlamında).*

45. Sipāhiler megedür sım ü zer şehd
46. Bularuñ cem'ine şehd ile kıl cehd

sım ü zer yüzün görür: *-(ü)r*

1. **sım ü zer yüzün görür:** *-(ü)r*
Mesnevi 27
Mısra: 93
Kelime Tipi: **Deyim**
*Gümüş ve altın yüzünü görmek: Gümüş
ve altına ilk kez sahip olmak.*

93. Görür çün sım ü zer yüzün 'acüze
94. Döner Hāğdan yumar gözün 'acüze

sım ü zerden:

1. **sım ü zerden:** *-den*
Mesnevi 24
Mısra: 150
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Gümüş ve altın.

149. Şağın 'ār itme ta'lim-i hünerden
150. Er iseñ geç bu yolda sîm ü zerden

sîm-âb:

1. **sîm-âba:**-a
Mesnevi 11
Mısra: 75

Gümüş renkli su; civa II Ay gibi beyaz yüz.

75. Muşaffâ sînesi sîm-âba beñzer
76. Ya sîmîn şağın içinde âba beñzer

şımasuz:

1. **şımasuz:**
Mesnevi 5
Mısra: 31
Kırmadan, aşâğlamadan.

31. Güherdür söz şımasuz söyle dil-keş
32. Degülseñ taş sözümden cüş idüp taş

sîmîn:

1. **sîmîn:**
Mesnevi 11
Mısra: 70

(سیم) i. (Fars. sîm < Yun.) 1. Gümüş: 2. Gümüşe benzeyen, gümüş taklidi surma veya mâden.

3. İpek veya iplik üzerine mâdenî ince tel sarılarak yapılan ve işlemlerde kullanılan bir iplik çeşidi.

4. sıf. Gümüşten yapılmış, gümüşten mâmul, Gümüş gibi parlayan.

69. Ya hañt-ı istivâdur âftâba
70. Yâhüd sîmîn elifdür mâhtâba

2. **sîmîn:**

- Mesnevi 11**
Mısra: 76
Gümüş renginde (beyaz).

75. Muşaffâ sînesi sîm-âba beñzer
76. Ya sîmîn şağın içinde âba beñzer

3. **sîmîn:**

- Mesnevi 36**
Mısra: 43
Gümüş .gümüşten yapılmış .

43. Tutar sîmîn tabak her mâh-peyker
44. Elinde şağda şolda kâse-i zer

sîmîn-ber:

1. **sîmîn-berlerinden:**-ler, -î, -n, -den
Mesnevi 9
Mısra: 6
Gümüş gibi beyaz göğüslü.

5. Meger ol gün şehüñ çâkerlerinden
6. Semen-sîmâ vü sîmîn-berlerinden

sîm:

1. **şımap:**-up
Mesnevi 14
Mısra: 65
Kırılmak.

65. Şınup kânad-ı kebk-i ser-firâzuñ
66. Yilerdüñ döñ öñince şâh-bâzuñ

siñ siñ:

1. **siñ siñ:**
Mesnevi 14
Mısra: 62

Kelime Tipi: **Kalp İfade**
İkileme biçiminde inilti sesi.

61. Be-gâyet havfı var idi pelengüñ
62. Seg-i dîvâneves şıñlerdi siñ siñ

sîna:

1. **şınadı:**-dı
Mesnevi 25
Mısra: 4
Denemek, tecrübe etmek.

3. Şığadı kolların aldı külüñgin
4. Şınadı kuvvetin şaldı külüñgin

şıñarı:

1. **şıñarıñ:**-ñ
Mesnevi 24
Mısra: 192
Kendisi gibi, benzeri, arkadaşı, akrası, emsal.

191. Saña da lâyıñ oldur k'ey fütâde
192. Şıñarıñ isteyesin her yañada

sincâb:

1. **sincâb:**
Mesnevi 18

Mısra: 105
Sincabi renginde kürk II kahverengi ile kurşuni arasında bir renge sahip olan.

105. Ten-i sîmînleri sincâb içinde
106. Şanasın 'aks-i mehdür âb içinde

2. **sincâbdan:**-dan
Mesnevi 30
Mısra: 68
Sincabi renginde kürk (Dünya nimetlerini simgeler).

67. Çü hâkisterden ola küllhanî 'ür
68. Olur destür da sincâbdan dür

sincâb idinmiş:

1. **sincâb idinmiş:**-miş
Mesnevi 18
Mısra: 38
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Sincap kürk edinmek, giymek.

37. Şovukdan ditreyüp mânend-i sîm-âb
38. İdinmiş ebrden hürşîd sincâb

sincâb ü kâkum geydürür:

1. **sincâb ü kâkum geydürür:**-(ü)r-ür
Mesnevi 2
Mısra: 53
Kelime Tipi: -
Sincâb(f.i.)sincap. kâkum(a.i.)Sansara benzer, derisi çok makbul bir hayvan; bu hayvanın postundan yapılan kürk. geydür(tr.) giydür- sincâb ü kâkum geydür- : Sincap ve

kürk giydirmek: (Sincap ve kürk giyebilececek zenginliği bahsetmek).

53. Kimine geydürür sincab ü kâkum
54. Kimin[i] rāh-ı sāmānda ider güm

sine:

1. **sinesi:** -si

Mesnevi 11

Mısra: 75

Göğüs II bağır.

75. Muşaffā sinesi sīm-āba beñzer
76. Ya sīmın şahın içinde āba beñzer

2. **sinesinde:** -si, -n, -de

Mesnevi 14

Mısra: 22

1. Göğüs, sadr. 2. Derun, kalp.

21. Medāyin yöresinde vardı bir tağ
22. Zemīnün sinesinde bir kara dağ

3. **sinesi:** -si

Mesnevi 20

Mısra: 44

Göğüs, bağır.

43. Dem-ā-dem müşt ile göğsin dögerdi
44. Anuñçün sinesi gök gök gögerdi

4. **sinesin:** -si, -n

Mesnevi 38

Mısra: 68

1. Göğüs, sadr. 2. Derun, kalp.

67. Urur bir zaḥm āna ol çüst ü çālāk

68. İder çāk-nāme gibi sinesin çāk

siñe siñe:

1. **siñe siñe:**

Mesnevi 14

Mısra: 55

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Sine sine; saklana, saklana.

55. Kemān olup siñe siñe iki kāt

56. İderdi vaḥş ü ṭayrı gāfil-i māt

sine-bend:

1. **sine-bendin:** -i, -n

Mesnevi 26

Mısra: 86

Atın göğsüne bağlanan işlemeli, gümüşlü enli kayış.

85. Öpüp bir niçe kez pā-yı semendin

86. Ṭutup yüzine sürdi sine-bendin

sinem:

1. **sineme:** -e

Mesnevi 17

Mısra: 51

Far. 1. Göğüs, sadr.

51. Urup pistānlarumdan sineme müşt

52. İşirdum ḥayret ağzıyla engüş

sinem çāk iderdüm:

1. **sinem çāk iderdüm:** -er, -dii, -m

Mesnevi 23

Mısra: 169

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Göğsünü(yüreğini) parçalamak.

169. Gehī şevk ile sīnem çāk iderdüm

170. Geh işiginde yüzüm ḥāk iderdüm

sinesi çāk olup:

1. **sinesi çāk olup:** -si-up

Mesnevi 31

Mısra: 19

Kelime Tipi: **Deyim**

Göğsü, kalbi yarık yarık olmak (parçalanmak)-toprağın yarılması.II İçi parçalanmak: Bir şeye ya da birine çok üzölmek.

19. Zemīnün yir yir olup sinesi çāk

20. Ḥarāretten felek olmışdı tebnāk

sinesine urardı:

1. **sinesine urardı:** -ar, -dı

Mesnevi 16

Mısra: 58

Kelime Tipi: **Deyim**

Göğsüne vurnak: Acı ifadesi olarak göğsünü yumruklamak.

57. Meger ḥançer 'adū olmışdı kīne

58. Urardı anuñçün sinesine

siñile:

1. **siñilerdi:** -r, -di

Mesnevi 14

Mısra: 62

İñtili ses çıkar-

61. Be-gāyet ḥavfi var idi pelengün

62. Seg-i divāneves siñlerdi siñ siñ

şınuk diller:

1. **şınuk diller:** -ler

Mesnevi 39

Mısra: 13

Kelime Tipi: **Deyim**

Kalbi, gönü kırık.

13. Şınuk diller niyāzı ḥaḳkıyıçün

14. Uyanıklar namāzı ḥaḳkıyıçün

sipāh:

1. **sipāha:** -a

Mesnevi 10

Mısra: 42

Asker, ordu.

41. Eger 'asker murāduñsa firāvān

42. Sipāha dāyim iḥsān eyle iḥsān

2. **sipāhuñ:** -uñ

Mesnevi 37

Mısra: 109

Asker, ordu.

109. Sipāhuñ çü kuluğın 'olma ğarra

110. Degöldür ol sebeb ḥiç nef' ü zarra

sipāh ü hays ü haylūñ:

1. **sipāh ü hays ü haylūñ:** -(ü)ñ

Mesnevi 4

Mısra: 22

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Asker, ordu ve itibar, hürmet ve asker.

21. Cihāndārā ḫalifūn āferiniş
22. Sipāh ü ḫayṣ ü ḫaylūn āferiniş

sipāhi:

1. **sipāhiler: -ler**
Mesnevi 10
Mısra: 45
Far. Asker.

45. Sipāhiler megesdür sīm ü zer şehd
46. Bularuñ cem'ine şehd ile kıl cehd

2. **sipāhi:**
Mesnevi 11
Mısra: 122
Tımarlı süvari.

121. Özi iklīm-i ḫüsnuñ pādşāhi
122. Aña ḫübān-ı 'ālem hep sipāhi

3. **sipāhiler: -ler**
Mesnevi 16
Mısra: 98
Tımarlı süvari.

97. Görince şāhdan bu deñlü cür'et
98. Sipāhiler be-ğāyet itdi gayret

4. **sipāhi:**
Mesnevi 18
Mısra: 95
Tımarlı süvari.

95. Külāhın keş urunmuş her sipāhi
96. Ne işpeḫ ḫüsni ilinüñ pādşāhi

5. **sipāhidür: -dür**
Mesnevi 29
Mısra: 15
Far. Asker.

15. Sipāhidür ḫurūflar yalın ü ac
16. İderler cān ü dil mülkini tārāc

6. **sipāhi:**
Mesnevi 34
Mısra: 138
Far. Asker.

137. Benem her mähzūnuñ pādşāhi
138. Gözüñ cellād ü müjānum sipāhi

sipāh-ı şirk:

1. **sipāh-ı şirk:**
Mesnevi 1
Mısra: 34
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Şirk askeri.

33. Budur her cān ü dil mülkinde sultān
34. Sipāh-ı şirk olur bundan gürizān

2. **sipāh-ı şirk:**
Mesnevi 1
Mısra: 34
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Şirk askeri.

33. Budur her cān ü dil mülkinde sultān
34. Sipāh-ı şirk olur bundan gürizān

sipāhi vü ra'ıyyet:

1. **sipāhi vü ra'ıyyet:**
Mesnevi 38
Mısra: 29
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Asker ve halk.

29. Sipāhi vü ra'ıyyet oldı bī-ğam
30. Biri birine girdi ḫalk-ı 'ālem

sipāhi vü re'āyet:

1. **sipāhi vü re'āyet:**
Mesnevi 36
Mısra: 271
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Asker ve halk.

271. Sipāhi vü re'āyet aña muḫtāc
272. Kamustı yaluñ ü dermānde vü ac

siper olup:

1. **siper olup: -up**
Mesnevi 16
Mısra: 23
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Önüme geçmek, engel olmak.

23. Siper olup terāzū-yı belā-senc
24. Tırup tırtardı derd ü miñnet ü renc

sipihri:

1. **sipihri: -i**
Mesnevi 2
Mısra: 31
Far. Gök, sema.

31. Sipihri geh kılar bir ḫara 'ummān
32. İdüp encümleñ dür-i dıraḫşān

2. **sipihriñ: -iñ**
Mesnevi 8
Mısra: 35
Far. Gök, sema.

35. Yüzi şol ḫadde gelmiş kim sipihriñ
36. Açılmış ḫalmış ağızı mäh ü mihrüñ

3. **sipihri:**
Mesnevi 31
Mısra: 37
Far. Gök, sema.

37. Sipihri üstinde aḫterler dıraḫşān
38. Hemān ḫākister içr'aḫkerdi raḫşān

sipihri-i ḫokka-bāzi:

1. **sipihri-i ḫokka-bāzi: -i**
Mesnevi 27
Mısra: 297
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Hokkabaz, hilekâr, dolandırıcı, şarlatan felek.

298. Görinür gāh rümü gāh tāri
297. Görürseñ bu sipihri-i ḫokka-bāzi

sipihri-i ḫüsne:

1. **siphr-i hüsn-e**:-e

Mesnevi 36

Mısra: 140

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Güzellik göğü.

139. Gören dir kaşların tāk-ı ferahdur

140. Siphr-i hüsn-e yâ kavsi-i kuzahdur

siphr-i hüsnüf:

1. **siphr-i hüsnüf:**:-üü

Mesnevi 19

Mısra: 11

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Güzellik göğü.

11. Siphr-i hüsnüf ey hürşid ü mâhı

12. Cihân meh-rûlârınûñ pādşâhı

siphr-i mertebet'ey şâh-ı merdüm:

1. **siphr-i mertebet'ey şâh-ı merdüm:** -de

Mesnevi 4

Mısra: 27

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Mertebeyle sözcüğü vezin nedeniyle mertebet' biçiminde kullanılmıştır. Ey insan (lânn) sultanı derece göğünde.

27. Siphr-i mertebet'ey şâh-ı merdüm

28. Güneşin gayrî peyem-berler encüm

siphr-i nîl-gün:

1. **siphr-i nîl-gün:**

Mesnevi 12

Mısra: 29

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Lacivert renkli gökyüzü.

29. Siphr-i nîl-gün anuñ revâkı

30. Hemân kavsi-i kuzâh dergâh ü tākı

siphr-i saltanatda:

1. **siphr-i saltanatda:** -da

Mesnevi 5

Mısra: 64

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Saltanatın gökyüzü/talihi.

63. Ne şeh kim pādşâh-ı heft- kişver

64. Siphr-i saltanatda mihr-i enver

2. **siphr-i saltanatda:** -da

Mesnevi 5

Mısra: 203

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Saltanatın gökyüzü/talihi.

203. Siphr-i saltanatda mâh-ı behcet

204. 'Utârid- fitnat ü hürşid- tal'at

sır:

1. **sırdur:** -dur

Mesnevi 2

Mısra: 65

Ar. Gizli husus. sıren: Gizlice.

65. Ne sırdur sırr-ı sübhâni ki her-gâh

66. Degüldür yitmiş iki millet âgâh

2. **şir:**

Mesnevi 14

Mısra: 70

Aslan.

69. Kimi ururdu gürg ü âhüya tîr

70. Dikerdi kimi şîr üstinde şemşîr

3. **şir:**

Mesnevi 19

Mısra: 4

Aslan.

3. Karışdı birbirine şekker ü şîr

4. İde başladı şîr âhüyı nehcîr

4. **şire:** -e

Mesnevi 19

Mısra: 104

Aslan.

103. Egerçi cümlesi müşgîn- gazâle

104. Velîkin şîre olurlar havâle

5. **şire:** -e

Mesnevi 19

Mısra: 117

Aslan.

117. Çe ger olurdu her şîre havâle

118. Zebûn olmışdı lîkin bir gazâle

6. **şire:** -e

Mesnevi 22

Mısra: 41

Süt, leben. şîrâne.

41. Be-ğâyet imrenüp ol şîre devrân

42. Cihân pîr iken oldı tîfl-ı nâ-dân

7. **şirden:** -den

Mesnevi 22

Mısra: 73

Süt, leben. şîrâne.

73. Tutarlar şirden câm-ı leb-â-leb

74. İderler leblerin hemşire-i şîr

8. **şire:** -e

Mesnevi 26

Mısra: 77

Aslan.

77. Olup gün gibi bir şîre süvâre

78. Revân oldı hemân-dem kühsâre

9. **şir:**

Mesnevi 31

Mısra: 74

Aslan.

73. Nîgârîne didi bir rûbeh-i pîr

74. Gözüñ aç ey gazâle irdi ol şîr

10. **şir:**

Mesnevi 36

Mısra: 222

Süt.

221. Muhabbet tılıma olmağa kâfi
222. Akıtdı ney -şekerden şîr şâkî

şîrât -ı müstakîme:

1. **şîrât -ı müstakîme:**

Mesnevi 1

Mısra: 4

Kelime Tipi: -

Şîrât (a.i.)1.yol. 2. sırat köprüsü, üstünden geçip Cennete gitmek üzere Cehennem'in üzerine kurulacak olan çok dar ve güç geçilir köprü.

müstakîm(a.s.kıyam'dan):1.doğru,düz,dik. 2.temiz,namumlu,doğru. şîrât -ı müstakîm: doğru yol.

3. İnâyet reh-ber it cân-ı saķîme
4. Yöneldivir şîrât-ı müstakîme

şîrât -ı müstakîme:

1. **şîrât -ı müstakîme: -c**

Mesnevi 1

Mısra: 4

Kelime Tipi: **Ayet**

Dosdoğru yol.

3. İnâyet reh-ber it cân-ı saķîme
4. Yöneldivir şîrât-ı müstakîme

sirişk:

1. **sirişkinden: -i, -n, -den**

Mesnevi 14

Mısra: 133

Gözyaşı.

133. Sirişkenden o sâhil zeyn oldı
134. Şanasın Mecme' a'l-bahreyn oldı

sirişte:

1. **siriştesine: -si, -n, -c**

Mesnevi 40

Mısra: 3

İplik.

3. Suĥan siriştesine dizdüm anı
4. Nuķuş-ı Mânî gibi yazdum anı

sirişte olupdur:

1. **sirişte olupdur: -up, -dur**

Mesnevi 12

Mısra: 136

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Yoğrulmak.

135. Gil-i âdemle ervâh-ı firişte
136. Olupdur 'ışk meşk ile sirişte

sırr:

1. **sırrum: -(u)m**

Mesnevi 14

Mısra: 110

Gizli husus.

109. Hâkîmâ Kâdirâ Perverdgarâ
110. Kâtuında cümle sırrum âşkârâ

2. **sırr: -i**

Mesnevi 23

Mısra: 42

Gizli tutulan; kimseye söylenmeyen şey.

41. Didi 'ışk u muhabbetden beyân it
42. Eyitdi açma bu sırrı nihân it

3. **sırruñi: -uñ**

Mesnevi 24

Mısra: 132

Gizli tutulan; kimseye söylenmeyen şey.

131. Baña 'ilm ile ey üstâd-ı dâñâ
132. Bu sırruñ hikmetini cyle peydâ

4. **sırrum: -(u)m**

Mesnevi 25

Mısra: 86

Bilinmesi, duyulması, açığa vurulması istenmeyen, gizli tutulan şey.

85. Eger âh ise bir zengî-i rüsvâ
86. İder cümle cihâna sırrum ifşâ

sırr-ı i'câz:

1. **sırr-ı i'câz:**

Mesnevi 40

Mısra: 72

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Az sözle çok mana anlatmanın sırrı.

71. Degül nazm idüp olmuş kışsa-perdâz
72. 'Ayân itmiş cihâna sırr-ı i'câz

sırr-ı sübhâñi:

1. **sırr-ı sübhâñi:**

Mesnevi 2

Mısra: 65

Kelime Tipi: -

Sübhâñi(a.s.)Allah'a ait, Allah ile ilgili. sırr-ı sübhâñi: Allah'a ait sır.

65. Ne sırdur sırr-ı sübhâñi ki her-gâh
66. Degüldür yitmiş iki millet ağâh

sitäre-baht:

1. **sitäre-baht:**

Mesnevi 36

Mısra: 150

Baht yıldızı.

149. Murâdınca murâda oldı dâver
150. Sa'âdetde sitäre-baht yaver

sitem itmez:

1. **sitem itmez: -mez**

Mesnevi 9

Mısra: 57

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Bir kimseye üzüldüğünü, kınldığını öfkelenmeden belirtmek.

57. Sitem itmez egerçi şeh Süleymân
58. Velî 'ifritleri vardur ki pinhân

sitemkâr olı başlasa:

1. **sitemkâr olı başlasa: -sa**

Mesnevi 10

Mısra: 17

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Sitem eden, eziyet eden, cefâ eden, haksızlık eden olmaya başlamak.

17. Sitemkâr olı başlasa 'ameldâr
18. Götür yirden vücüdün cyle ber-dâr

sitemkâr olurlarmış:

1. **sitemkâr olurlarmış:**-(u)r, -lar, -mış
Mesnevi 34
Mısra: 108
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Cevr edici, insafsız, zalim olmak.

107. Yoğ imiş pādşehlerde vefā hîç
108. Olurlarmış sitemkâr ir eger giç

sifizi ider:

1. **sifizi ider:**-er
Mesnevi 33
Mısra: 31
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kavga etmek, çekışmek.

31. İder dāyim benümle ol sifizi
32. Deger boynumda her dem tîğ-i tîzi

siyâh:

1. **siyâh:**
Mesnevi 6
Mısra: 13
Kötü, iyi olmayan.

13. Reh-i bahtum siyâh u tâli'üm dün
14. Dilüm mahzûn ahvâlüm dîger-gün

2. **siyah:**
Mesnevi 36
Mısra: 138
Kara, esved.

137. Ya jeng ola deyü ol tîğ-i şâfi
138. Siyah atlasdan eyerler gülâfi

siyâsetgâh-ı kâhrüñd'olsa çegâl:

1. **siyâsetgâh-ı kâhrüñd'olsa çegâl:**
Mesnevi 1
Mısra: 22
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
*(Allah'ın) Helâk etme, mahvetme yerinde
yoğun, çok olsa(müşrikler bağlamında).*

21. İder müşrikleri ol dem[de] pâ-mâl
22. Siyâsetgâh-ı kâhrüñd'olsa çegâl

siyeh:

1. **siyeh:**
Mesnevi 2
Mısra: 40
Siyah. "Siyah" muhaffefi.

39. Beyâz-ı şubh hâddine sefidâc
40. Siyeh çeşmine kuhl olur şeb-i dâc

2. **siyeh:**
Mesnevi 11
Mısra: 48
Siyah. "Siyah" muhaffefi.

47. Yañağı âteş-i Mūsâ bin - İmrân
48. Siyeh kâkülleri güyâ ki şu' bân

3. **siyeh:**
Mesnevi 11
Mısra: 66
Siyah. "Siyah" muhaffefi.

65. İki âhûları şâhine beñzer
66. Siyeh müjgâmi olmış aña şehper

4. **siyeh:**
Mesnevi 38
Mısra: 100
Siyah, kara.

99. Melik Hüsrev çün ol hür- i perîşân
100. Siyeh kâküllerin itdi perîşân

siyeh zülfüñsüz:

1. **siyeh zülfüñsüz:**
Mesnevi 24
Mısra: 65
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Siyah saçın olmadan, siyah saçmsız.

65. Siyeh zülfüñsüz olur ey perî-çehr
66. Gözüme seyl- âteş rişte-i mihr

2. **siyeh zülfüñsüz:**
Mesnevi 24
Mısra: 65
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Siyah saçın olmadan, siyah saçmsız.

65. Siyeh zülfüñsüz olur ey perî-çehr
66. Gözüme seyl- âteş rişte-i mihr

siyeh-püş oldı:

1. **siyeh-püş oldı:**-dı
Mesnevi 27
Mısra: 258

- Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Siyah örtü, elbise giyinmek.

257. Duñân-ı âhdan urundı efser
258. Siyeh-püş oldı zülfinden ser-â-ser

siz:

1. **sizden:**-den
Mesnevi 15
Mısra: 35
"siz"; kibarca hitap etmek.

35. Didî Şîrîn ne gizlü ola sizden
36. Dür-i matlûbum isterven denizden

2. **size:**-e
Mesnevi 19
Mısra: 131
İkinci çoğul şahıs zamiri.

131. Çün olduk buncadan zahmet size biz
132. N'ola rahmetler olsañuz bize siz

3. **siz:**
Mesnevi 19
Mısra: 132
İkinci çoğul şahıs zamiri.

131. Çün olduk buncadan zahmet size biz
132. N'ola rahmetler olsañuz bize siz

4. **size:**-e
Mesnevi 23
Mısra: 77
İkinci çoğul şahıs zamiri.

77. Didi kim tanışurven size yārān
78. Nedür tedbir ey pākīze-rāyān

sofa:

1. **şofalar:** -lar
Mesnevi 12
Mısra: 37
Minder, kanepc.

37. Muşaffā şofalar gül gibi ḥandān
38. Dehendür fi'l-meşel dendāne dendān

sög:

1. **sögerdi:** -er, -di
Mesnevi 38
Mısra: 106
Kızmak, azarlamak.

105. Gehī başın gehī göğsin döğerdi
106. Cihāna ilenüp çerçe söğerdi

soğul:

1. **şoğulmuş:** -miş
Mesnevi 27
Mısra: 78
*Suyu çekilmek, kurumak, kaynağını
yitirmek.*

77. Gözi beñzer hemān surāḥ-ı mārā
78. Daḥı şol şuyı şoğulmuş buñara

sohbet:

1. **şohbetinde:** -i, -n, -de
Mesnevi 11

Mısra: 16
Söyleşi, hasbihal. II sohbet meclisi.

15. Zārif ü ḥorde-dānlardı katında
16. Ma'ārif söylenürdi şohbetinde

2. **şohbetde:** -de
Mesnevi 18
Mısra: 154
*Konuşma, görüşüp söyleşme II içki
meclisi.*

153. Def olmışdı gulām-ı ḥalka der-güş
154. Uyarurd' uyusa şohbetde ser-ḥoş

sohbet kılurdu:

1. **şohbet kılurdu:** -(u)r, -di
Mesnevi 7
Mısra: 143
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Sohbet etmek.

143. Feraḥ kaşrın müdām ābād iderdi
144. Teraḥ bünyādını ber-bād iderdi

sofi:

1. **şoñi:**
Mesnevi 38
Mısra: 266
En son, ahir.

265. Süvār olma öñinde esb-i nāze
266. Çü şoñ binecek atuñdur cenaze

soñi uci:

1. **şoñi uci:**
Mesnevi 15
Mısra: 254
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
*Sonuç: Netice, nihayet, en son, akıbet, en
sonra, sonunda.*

253. Ne yirde bite bir serv-i şanavber
254. Şoñ uci olmaya ḥāke ber-ā-ber

şoñra:

1. **şoñira:**
Mesnevi 5
Mısra: 149
Daha ileri bir zamanda, müteakiben.

149. Virüp şeh medhinden şoñra āvāz
150. Didi dil 'akla ey dā'ire-i rāz

2. **şoñira:**
Mesnevi 27
Mısra: 164
Sonra.

163. Ezelden resmdür devr-i zemāne
164. Bahāruñ şoñra irgürmek ḥezāne

sor:

1. **şordı:** -dı
Mesnevi 7
Mısra: 74
*Birine soru yönelterek herhangi bir
konuda bilgi istemek, sual etmek.*

73. Yuḥudan kim uyandı şāh-ı bīdār
74. Mu'abbirler getürdi şordı esrār

2. **şordı:** -dı
Mesnevi 23
Mısra: 73
Soru yönelterek bilgi istemek, sual etmek.

73. Ne kim şordı ise aldı cevābın
74. Pes andan şoñra kaḥ'itdi ḥiṭābın

3. **şorar:** -ar
Mesnevi 23
Mısra: 144
Soru yönelterek bilgi istemek, sual etmek.

143. Ne yanumda enīsüm münīsüm var
144. Ne aḥvālüm şorar bir kimse her-bār

4. **şorarsañ:** -ar, -sa, -ñ
Mesnevi 28
Mısra: 13
Soru yönelterek bilgi istemek, sual etmek.

13. Ḥaber şorarsañ ol māḥuñ katından
14. Hilāle döñdi mātem zaḥmetinden

5. **şorup:** -up
Mesnevi 34
Mısra: 24
*Birine soru yönelterek herhangi bir
konuda bilgi istemek, sual etmek.*

23. İderdi gonçeler görse fiğānı
24. Deḥān-ı yārdan şorup nişanı

6. **şorardı:** -ar, -dı
Mesnevi 34

Mısra: 26

Aramak, araştırmak; soru sorarak bilgi edinmeye çalışmak.

25. Kılup nergislere geh geh nigâhi

26. Şorardı şive-i çeşm-i siyahı

7. **şorarsaň:** -ar, -sa, -ñ

Mesnevi 40

Mısra: 23

Soru yönelterek bilgi istemek, sual etmek.

23. Şorarsaň ger bu dürrüň intizâmın

24. Urarsaň ibtidâsm ihtitâmın

şovuk:

1. **şovukdan:** -dan

Mesnevi 18

Mısra: 37

Soğuktan.

37. Şovukdan ditreyüp mânend-i sîm-âb

38. İdinmiş ebrden hürşîd sincâb

2. **şovukdur:** -dur

Mesnevi 31

Mısra: 168

Soğuk.

167. Ya Kevşer ırmâğıdır ol ya Selsâl

168. Şovukdur kıardan aķ lezzeti bal

şoy:

1. **şoyarlardı:** -ar, -lar, -dı

Mesnevi 14

Mısra: 58

Soyulmak.

57. İdüp segler zebûn âhü-yı Çîni

58. Şoyarlardı arķasından püstün

şöyin:

1. **şöyindi:** -di

Mesnevi 6

Mısra: 20

Sönmek.

19. İreydi nâr-ı ğayret birle bâğum

20. Şöyindi bād-ı miħnetden çerâğum

şöyindür:

1. **şöyindürmez:** -mez

Mesnevi 5

Mısra: 96

Söndürmek.

95. Cihân 'adlınden oldı şöyle âbâd

96. Şöyindürmez çerâğın kimsenüñ bād

şöylemeklik:

1. **şöylemeklik:**

Mesnevi 6

Mısra: 8

Söylemek.

7. Ne lâzım 'arz-ı hâcât eylemeklik

8. 'Ayândur ğod ne hâcet şöylemeklik

şöylen:

1. **şöylenürdi:** -ür, -dı

Mesnevi 11

Mısra: 16

Söylenmek, konuşulmak, bahsedilmek.

15. Zârîf ü ğorde-dânları katında

16. Ma' ârif şöylenürdi şoħbetinde

2. **şöylenürken:** -(ü)r, -ken

Mesnevi 15

Mısra: 135

Kendi kendine konuşmak, kendi kendine bir şeyler söylemek.

135. O gül-ruħ şöylenürken ol arada

136. Şehüñ nergisleri oldı ğüşâde

şöyles:

1. **şöylesür:** -ür

Mesnevi 8

Mısra: 51

Karşılıklı konuşmak, sohbet etmek.

51. Ağız ağızda güller şöylesür hep

52. Şunarlar ğonçeler birbirine leb

şöyün:

1. **şöyünmiş:** -miş

Mesnevi 12

Mısra: 54

Sönmek, parlaklığı gitmek.

53. Şular kim bilmeye Şîrîn yesağın

54. Şöyünmiş bil hemân anuñ çerâğın

2. **şöyüñdi:** -di

Mesnevi 23

Mısra: 23

Sönmek.

23. Şöyüñdi bād-ı ğayretten çerâğı

24. Eridi âteş-i 'âr ile yağı

3. **şöyünür:** -(ü)r

Mesnevi 27

Mısra: 162

Sönmek, parlaklığı gitmek.

161. Yanar dâyim çerâğ-ı bezm-i fağfûr

162. Şöyünür meş'al-i dervîş-i ğam-ĥor

4. **şöyünür:** -(ü)r

Mesnevi 30

Mısra: 60

Sönmek.

59. Eger şem'-i gedâ ger meş'al-i şâh

60. Şöyünür iricek bād-ı şehergâh

şöyündür:

1. **şöyündürme:** -me

Mesnevi 10

Mısra: 62

Söndürmek, parlaklığını gidermek (kandil bağlamında).

61. Ğarîbüñ âhına olma muķâbil

62. Şöyündürme çerâğ-ı baħtuñı bil

2. **söyündürmüşdi:** -miş, -di
Mesnevi 11
Mısra: 2
Söndürmek, parlaklığını gidermek (kandil bağlamında).

1. Meger bir şeb-çerâğün fer ü tâbı
2. Söyündürmüşdi şem' -i âftâbı

3. **söyündürme:** -me
Mesnevi 28
Mısra: 84
Söndürmek.

83. Değişme mihnete cânâ huzuruñ
84. Söyündürme bu zulmât içre nûruñ

söz:

1. **söz:**
Mesnevi 1
Mısra: 11
Bir düşüncüyü eksiksiz olarak anlatan kelime dizisi, kelim, laf, kavl.

11. Tâlup söz bahrine oldum çü gavvâş
12. İlâhî sen naşîb it gevher-i hâş

2. **sözlerüm:** -ler, -(ü)m
Mesnevi 1
Mısra: 14
Ağzıdan çıkan bir veya daha fazla heceden meydana gelen, mana ifâde eden kelime veya kelime topluluğu, laf, lafız, kelim.

13. Keremden ben fakîre feth-i bâb it
14. Hâta'lu sözlerüm yâ Rab şavâb it

3. **söze:** -e
Mesnevi 1
Mısra: 85
Bir düşüncüyü eksiksiz olarak anlatan kelime dizisi, kelim, laf, kavl.

85. Söze feyzüñ virürse intizâmı
86. Olam hem- pençe-i nazm-ı Nizâmî

4. **söz:**
Mesnevi 5
Mısra: 31
Ağzıdan çıkan bir veya daha fazla heceden meydana gelen, mana ifâde eden kelime veya kelime topluluğu, laf, lafız, kelim.

31. Güherdür söz şımasuz söyle dil-keş
32. Degülseñ taş sözümden cüş idüp taş

5. **sözüm:** -(ü)m, -den
Mesnevi 5
Mısra: 32
Söz, söylem II Şiir.

31. Güherdür söz şımasuz söyle dil-keş
32. Degülseñ taş sözümden cüş idüp taş

6. **sözün:** -(ü)ñ
Mesnevi 5
Mısra: 36
Bir düşüncüyü eksiksiz olarak anlatan kelime dizisi, kelim, laf, kavl.

35. Didi ey mürşîd-i râh-ı tarîkat
36. Sözün haqdur ne kim didün haqîkat

7. **söz:**
Mesnevi 5
Mısra: 45
Söz, söylem II Şiir.

45. Ne söz kim terbiyetden ola 'ârî
46. Güher olsa da yokdur i' tibârî

8. **söz:**
Mesnevi 5
Mısra: 47
Söz, söylem II Şiir.

47. Ne söz k'ola mükârin i' tibâra
48. Okurlar la'l olursa seng-i hâra

9. **söz:**
Mesnevi 5
Mısra: 52
Söz, söylem II Şiir.

51. Kaçan fark olmasa haqk ile bâtıl
52. Olur söz söylemek gâyetde müşkil

10. **sözüm:** -(ü)m
Mesnevi 5
Mısra: 58
Söz, kelim.

57. 'İtâb ile hitâb idüp dir ey dil
58. Sözüm haqdur cevâbuñ cümle bâtıl

11. **sözlerüm:** -ler, -(ü)ñ
Mesnevi 5
Mısra: 168
Söz, söylem II Şiir.

167. Didi 'aql-ı kül ey tıfl-ı mü'eddeb
168. Degül hâric edebden sözlerüm heb

12. **sözünde:** -i, -n, -de
Mesnevi 5
Mısra: 210
Söz, söylem II Şiir.

209. Çeh-i Bâbilde kıl anı nigün-sâr
210. Ki sihr idüp sözünde ola sehâr

13. **söz:**
Mesnevi 7
Mısra: 6
Söz, söylem II Şiir.

5. Denizler gibi dök mâl ü menâli
6. Söz ikliminde yap bir kaşr-ı 'âlî

14. **söze:** -e
Mesnevi 7
Mısra: 15
Söz, söylem II Şiir.

15. Çü söze kudretün var olma hâmuş
16. Şeker-hâ ol idüp tütüñ gibi cüş

15. **söz:**
Mesnevi 7

Mısra: 22
Söz, söylem II Şiir.

21. 'Azîmet Hüdühüdün cânuñda ÷ondur
22. Söz iqlimin Sebâ mülkine döndür

16. **sözinde:** -i, -n, -de

Mesnevi 7

Mısra: 114

*Ağızdan çıkan bir veya daha fazla
heceden meydana gelen, mana ifâde eden
kelime veya kelime topluluğı, laf,lafiz, kelam.*

113. Zekâ vü fiñnat olıncağ özinde
114. Hâkîm olsa ne var hikmet sözünde

17. **söz:**

Mesnevi 10

Mısra: 2

*Bir düşünceyi eksiksiz olarak anlatan
kelime dizisi, kelam, laf, kâvil.*

1. Naşîhat-güy ü dâñâ vü huredmend
2. Dizüp söz riştesinden gevher-i pend

18. **sözi:** -i

Mesnevi 11

Mısra: 24

*Bir düşünceyi eksiksiz olarak anlatan
kelime dizisi, kelam, laf, kâvil.*

23. Harîf-i horde-bîn ü kâr-dîde
24. Sözi maqbül özi muqbil güzîde

19. **sözün:** -i, -n

Mesnevi 12

Mısra: 13

*Bir düşünceyi eksiksiz olarak anlatan
kelime dizisi, kelam, laf, kâvil.*

13. Sözün Şâvuruñ ol merd eyleyüp güş
14. Didî dîvâne misin yoğsa ser-hoş

20. **sözine:** -i, -n, -e

Mesnevi 15

Mısra: 49

*Bir düşünceyi eksiksiz olarak anlatan
kelime dizisi, kelam, laf, kâvil.*

49. Çü Şîrîn sözine güş oldî dâye
50. Denizler gibi pür-cüş oldî dâye

21. **sözlerinden:** -ler, -i, -n, -den

Mesnevi 16

Mısra: 93

*Bir düşünceyi eksiksiz olarak anlatan
kelime dizisi, kelam, laf, kâvil.*

93. Hâkîmün sözlerinden şehryâre
94. 'Aceb hâletler oldî âşkâre

22. **söz:**

Mesnevi 19

Mısra: 81

*Ağızdan çıkan bir veya daha fazla
heceden meydana gelen, mana ifâde eden
kelime veya kelime topluluğı, laf,lafiz, kelam.*

81. Eger tenhâda bir söz söylese şâh
82. Cevâbın vir anuñ halk içre her gâh

23. **sözden:** -den

Mesnevi 19

Mısra: 88

*Ağızdan çıkan bir veya daha fazla
heceden meydana gelen, mana ifâde eden
kelime veya kelime topluluğı, laf,lafiz, kelam.*

87. Özi çün pâk- bâzû pâk-dâmân

88. N'ola ger pâk sözden olsa şâdân

24. **sözünden:** -i, -n, -den

Mesnevi 21

Mısra: 20

*Bir düşünceyi eksiksiz olarak anlatan
kelime dizisi, kelam, laf, kâvil.*

19. Gül-i bâğ-ı letâfet serv-i çâlâk

20. Sözünden oldî Şâvuruñ ferañnâk

25. **sözi:** -i

Mesnevi 21

Mısra: 25

*Ağızdan çıkan bir veya daha fazla
heceden meydana gelen, mana ifâde eden
kelime veya kelime topluluğı, laf,lafiz, kelam.*

25. İşidüp ol sözi Ferhâd-ı medhüş

26. Didî yâ Râb bu düş mi ola yâ hüş

26. **sözünden:** -i, -n, -den

Mesnevi 22

Mısra: 109

*Ağızdan çıkan bir veya daha fazla
heceden meydana gelen, mana ifâde eden
kelime veya kelime topluluğı, laf,lafiz, kelam.*

109. Sözünden aldı çok dürr ü cevâhir
110. Kabûl itmedi gerçi sîm ile zer

27. **sözünden:** -i, -n, -den

Mesnevi 22

Mısra: 111

*Bir düşünceyi eksiksiz olarak anlatan
kelime dizisi, kelam, laf, kâvil.*

111. Yedi Şîrîn sözünden lîk şekker
112. Olup ser-mest ü hayrân ol şafâdan

28. **söz:**

Mesnevi 23

Mısra: 69

Söz, söylem.

69. Ne söz kim tanz ile söylerdi Pervîz

70. Virürd' aña cevâb-ı hikmet-âmîz

29. **sözün:** -i, -n

Mesnevi 24

Mısra: 163

Söz | nasihat (nâsih bağlamında).

163. Çü Şâvuruñ sözün güş itdi Pervîz

164. Getürdi küh-ken-i bî-çâreyi tîz

30. **sözlerden:** -ler, -den

Mesnevi 24

Mısra: 239

Söz, söylem.

239. Bu sözlerden olup rencîde Hüsrev
240. Kamu köhne gümümün eyledi nev

31. **sözler:** -ler
Mesnevi 26
Mısra: 75
Söz, söylem.

75. Gelüp bu sözler ol dil-dâre ki hoş
76. Turup ol şevk ile ser-mest ü bî-hüş

32. **sözlerin:** -ler, -i, -n
Mesnevi 26
Mısra: 141
Ağızdan çıkan bir veya daha fazla
heceden meydana gelen, mana ifade eden
kelime veya kelime topluluğu, laf, lafiz, kelam.

141. Çün anuñ sözlerin güş itdi Şîrîn
142. Be-ğâyet rahm kıldı ol nigârîn

33. **sözün:** -(ü)n
Mesnevi 26
Mısra: 194
Bir düşüncüyü eksiksiz olarak anlatan
kelime dizisi, kelam, laf, kavi.

193. Be-küllî gitdi elden ihtiyârum
194. Nigârâ kaldı sözüñ sözlerüme

34. **sözlerüme:** -ler, -(ü)m, -e
Mesnevi 26
Mısra: 194
Bir fikri, bir isteği yazılı veya sözlü olarak
anlatmaya, açıklamaya yarayan kelimeler
yâhut cümleler dizisi, kelâm, kavi, lakırdı.

193. Be-küllî gitdi elden ihtiyârum
194. Nigârâ kaldı sözüñ sözlerüme

35. **sözünü:** -(ü)n, -i
Mesnevi 26
Mısra: 199
Bir fikri, bir isteği yazılı veya sözlü olarak
anlatmaya, açıklamaya yarayan kelimeler
yâhut cümleler dizisi, kelâm, kavi, lakırdı.

199. İşidem mi ‘aceb Şîrîn sözüñi
200. Karîb olup bisât-ı kurbetüñe

36. **sözden:** -den
Mesnevi 27
Mısra: 17
Bir fikri, bir isteği yazılı veya sözlü olarak
anlatmaya, açıklamaya yarayan kelimeler
yâhut cümleler dizisi, kelâm, kavi, lakırdı.

17. Şehenşâh oldu bu sözden gazabnâk
18. Ğazabdan ditredi mânend-i tebnâk

37. **söz:**
Mesnevi 27
Mısra: 23
Bir fikri, bir isteği yazılı veya sözlü olarak
anlatmaya, açıklamaya yarayan kelimeler
yâhut cümleler dizisi, kelâm, kavi, lakırdı.

23. Benüm cânuma bu söz itdi te’sîr
24. Nedür def’ine anuñ rây u tedbîr

38. **söz:**
Mesnevi 27
Mısra: 43

Bir fikri, bir isteği yazılı veya sözlü olarak
anlatmaya, açıklamaya yarayan kelimeler
yâhut cümleler dizisi, kelâm, kavi, lakırdı.

43. Bu veche söz ki Ferhâd eyleye güş
44. ‘Amelden kalup ola deng ü medhüş

39. **sözden:** -den
Mesnevi 27
Mısra: 48
Bir fikri, bir isteği yazılı veya sözlü olarak
anlatmaya, açıklamaya yarayan kelimeler
yâhut cümleler dizisi, kelâm, kavi, lakırdı.

47. Hiç aña bundan özge çâre olmaz
48. Çü gayrî sözden ol âvâre olmaz

40. **söz:**
Mesnevi 27
Mısra: 49
Bir fikri, bir isteği yazılı veya sözlü olarak
anlatmaya, açıklamaya yarayan kelimeler
yâhut cümleler dizisi, kelâm, kavi, lakırdı.

49. Bu söz kaç’ ider anuñ kuvvetini
50. Etini yir ü alur âfetini

41. **sözi:** -i
Mesnevi 27
Mısra: 54
Bir fikri, bir isteği yazılı veya sözlü olarak
anlatmaya, açıklamaya yarayan kelimeler
yâhut cümleler dizisi, kelâm, kavi, lakırdı.

53. Nice kıan hemân u ‘cûbe-yi dehr
54. Özi ağu ağacından sözi zehr

42. **sözleri:** -ler, -i
Mesnevi 27
Mısra: 145
Bir fikri, bir isteği yazılı veya sözlü olarak
anlatmaya, açıklamaya yarayan kelimeler
yâhut cümleler dizisi, kelâm, kavi, lakırdı.

145. Çü bu şer sözleri güş itdi Ferhâd
146. Yağasın yirtup itdi âh ü feryâd

43. **sözünü:** -(ü)n, -i
Mesnevi 28
Mısra: 101
Bir fikri, bir isteği yazılı veya sözlü olarak
anlatmaya, açıklamaya yarayan kelimeler
yâhut cümleler dizisi, kelâm, kavi, lakırdı.

101. Edep birle sözüñi söyle mevzûn
102. Yir öpüp evvel andan nâmeñi şun

44. **sözi:** -i
Mesnevi 29
Mısra: 10
Bir fikri, bir isteği yazılı veya sözlü olarak
anlatmaya, açıklamaya yarayan kelimeler
yâhut cümleler dizisi, kelâm, kavi, lakırdı.

9. Hurûf-ı hattı fiğ-i fîze benzer
10. Sözi cüllâb-ı zehr-engîze benzer

45. **sözini:** -i, -n, -i
Mesnevi 31
Mısra: 85
Bir fikri, bir isteği yazılı veya sözlü olarak

anlatmaya, açıklamaya yarayan kelimeler
yâhut cümleler dizisi, kelâm, kâvil, lakırdı.

85. Ne kuvvet var işitmeyem sözünü
86. Ne tâkat var ki görmeyem yüzünü

46. **sözinden:** -i, -n, -den

Mesnevi 31

Mısra: 117

*Dedikodu, iftira, yalan ve uydurma
lakırdı.*

117. Kılıp düşmen sözünden ihtirâzi

118. İrakdan düsta eyler niyazi

47. **sözlerden:** -ler, -den

Mesnevi 32

Mısra: 107

*Bir fikri, bir isteği yazılı veya sözlü olarak
anlatmaya, açıklamaya yarayan kelimeler
yâhut cümleler dizisi, kelâm, kâvil, lakırdı.*

107. Şeh incinmedi bu sözlerden aşlâ

108. Tama ' kat' itmedi bir lahza kat' â

48. **sözi:** -i

Mesnevi 32

Mısra: 157

*Bir fikri, bir isteği yazılı veya sözlü olarak
anlatmaya, açıklamaya yarayan kelimeler
yâhut cümleler dizisi, kelâm, kâvil, lakırdı.*

157. Diyenler bu sözi dimez yaramaz

158. Kulm Hâk' kâhr ile dâyim kıramaz

49. **sözleri:** -ler, -i

Mesnevi 34

Mısra: 141

*Bir fikri, bir isteği yazılı veya sözlü olarak
anlatmaya, açıklamaya yarayan kelimeler
yâhut cümleler dizisi, kelâm, kâvil, lakırdı.*

141. Alup bu sözleri peyk-i haber-ber

142. İletdi şâha bir bir didi yek-ser

50. **sözlerden:** -ler, -den

Mesnevi 38

Mısra: 43

*Bir fikri, bir isteği yazılı veya sözlü olarak
anlatmaya, açıklamaya yarayan kelimeler
yâhut cümleler dizisi, kelâm, kâvil, lakırdı.*

43. Bu sözlerden gelir Şürüye cüşa

44. Şanasın fitne 'ummâni hürüşa

51. **söze:** -e

Mesnevi 40

Mısra: 5

Söz II şiiir.

5. Söze şol veche virdüm intizâmı

6. Pesend iderdi görse ger Nizâmı

52. **sözlerüm:** -ler, -(ü)m

Mesnevi 40

Mısra: 37

Söz II şiiir.

37. Egerçi sözlerüm la'l-i Bedeşşân

38. Veli ben tozda vü toprakda pinhan

53. **sözüm:** -(ü)m

Mesnevi 40

Mısra: 61

Söz II şiiir.

61. Sözüm gevherleri ger Hinde vara

62. İdine Hüsrev anı güşvâre

söz eyler:

1. **söz eyler:** -r

Mesnevi 8

Mısra: 54

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Söz söylemek, konuşmak.

53. 'Arüs-ı gonçeye nergis göz eyler

54. Görüp bülbüller anı bir söz eyler

söz ikliminde:

1. **söz ikliminde:** -n, -de

Mesnevi 32

Mısra: 1

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Şiiir ülkesi.

1. Söz ikliminde yapan kaşır ü hâne

2. Bezer bu veche bezm-i Hüsrevâne

sözün geçmedi:

1. **sözün geçmedi:** -me, -di

Mesnevi 33

Mısra: 47

Kelime Tipi: **Deyim**

*Söz geçirmek: (Birine) İsteddiğini
yaptırmak.*

47. Sözün geçmedi çünkü bāgbāna

48. Güzer eyle bir âhir büstāna

su çıkar:

1. **şu çıkar:** -ar

Mesnevi 23

Mısra: 154

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

(Gözlerinden) su çıkıkmak: Ağlamak.

153. 'Aceb mi gözlerümden gitse uyhu

154. Degül hoşnüd yirinden çıkar şu

su gibi:

1. **şu gibi:**

Mesnevi 36

Mısra: 127

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Çok fazla, kolaylıkla.

127. N'ola şu gibi gözgü olsa hayrân

128. Anâ çün 'arz-ı didâr itdi cânân

su 'bân:

1. **su 'bân:**

Mesnevi 11

Mısra: 48

Büyük yılan, ejderha; cennet bekçisi.

47. Yañağı âteş-i Mūsâ bin -'İmrân

48. Siyeh kâkülleri güyâ ki şu 'bân

subh ola:

1. **şubh ola:** -a

Mesnevi 36

Mısra: 166

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sabah olunca.

165. Gice her ne iş itse mest ü ser-hoş

166. Çü şubh ola ider cümle ferāmūş

subh olunca:

1. **şubh olunca:**

Mesnevi 19

Mısra: 48

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

*Günün aydınladınca, sabah olunca, sabah
olduğu zaman.*

47. Zen ölürlüredeme münis olunca

48. Turur mahbub ancak şubh olunca

subh u şām:

1. **şubh u şām:**

Mesnevi 32

Mısra: 155

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Sabah ve akşam (gece gündüz).

155. Çü turmaz şubh u şām eyler mürürü

156. Felek virür gamı alur sürürü

sübhan:

1. **sübhan:**

Mesnevi 5

Mısra: 182

*“Her türlü kusurdan, noksandan, beşeri
nitelik ve zaatlardan uzak olan” anlamında
Allah’ın isimlerindedir.*

181. ‘Alā-evvel fāci’ küffār u buflān

182. Dimiş kim rahmet itsün aña Sübhān

2. **sübhan:**

Mesnevi 7

Mısra: 77

*“Her türlü kusurdan, noksandan, beşeri
nitelik ve zaatlardan uzak olan” anlamında
Allah’ın isimlerindedir.*

77. Bir oğul vire ya’nī saña Sübhān

78. Ola irāna vü Türāna sultān

sübha-yı peymāne:

1. **sübha-yı peymāne:**

Mesnevi 3

Mısra: 15

Kelime Tipi: -

Kadeh tesbihi.

15. Elümde sübha-yı peymāne tekrār

16. Dilümde vird ü zıkr ebyāt ü eş’ār

subh-dem:

1. **şubh-dem:**

Mesnevi 14

Mısra: 13

Ar.+Far. sabah vakti.

13. Turup bir şubh-dem şeh-zāde Perviz

14. Başında tāt-ı zer altında Şebdiz

2. **şubh-dem:**

Mesnevi 16

Mısra: 5

Sabah vaktinde, sabahleyin.

5. Turup ol şubh-dem hışm ile Perviz

6. Medāyinden yaña ‘azm eyledi tiz

subhgāhum olaldan:

1. **şubhgāhum olaldan:** -al, -dan

Mesnevi 23

Mısra: 159

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Sabah vaktim olmak.

159. Olaldan şām-ı fire şubhgāhum

160. Boyadı gökleri dūd-ı siyāhum

subh-ı nev-rüz:

1. **şubh-ı nev-rüz:**

Mesnevi 14

Mısra: 18

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Nevruz sabahı.

17. Şehün hod rüyü bir mäh-ı dil-eftüz

18. Beyāz-ı cebhesi şān şubh-ı Nev-rüz

subh-ı sa’adet:

1. **şubh-ı sa’adet:**

Mesnevi 32

Mısra: 129

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Mutluluk sabahı.

129. Beyāz-ı çeşmüñüñ şubh-ı sa’adet

130. Olur ispīd andan şām-ı miñnet

subh-ı ümmid:

1. **şubh-ı ümmid:**

Mesnevi 22

Mısra: 46

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ümid sabahı.

45. Akup çün havza girdi cüy-ı sepīd

46. Şeb-i Ferhāda irdi şubh-ı ümmid

süd:

1. **süd:**

Mesnevi 21

Mısra: 46

Süt.

45. Serāy önünde bir havz olmağ işin

46. Aña otlağdan işi süd gelişin

2. **süd:**

Mesnevi 22

Mısra: 48

Süt.

47. Ağarmış giryeden çeşmi cihānuñ

48. Süd immağı қоmışlar adın anuñ

süd immağı:

1. **süd immağı:**

Mesnevi 21

Mısra: 4

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Süt immağı.

3. ' Aceb kaşrumda hiç bir havz ola mı
4. Süd ırmağı aça aña müdāmī

süfte oldı:

1. **süfte oldı:** -dı
Mesnevi 36
Mısra: 226
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Delinmek (Bekâretin kaybolması).

225. Olup ol gönçe-i ra'nâ şüküfte
226. Dür-i nâ-süfte oldı çünkü süfte

sühâ:

1. **sühâya:** -(y)a
Mesnevi 24
Mısra: 228
Büyükaı yıldız kümesindeki en küçük yıldız.

227. Şebün kadri çe ger nür-ı bedrdür
228. Sühâya karañu gice Kadrdür

suhan:

1. **suhan:**
Mesnevi 7
Mısra: 18
Söz l şiiir.

17. Boşaldup hâtrun dürden dürederden
18. Suhan bezmine nakl cyle güherden

2. **suhan:**
Mesnevi 7

Mısra: 102
Far. Söz, kelâm.

101. Ne dem kim hoşka-i la'lin açardı
102. Suhan yerine gevherler saçardı

3. **suhan:**
Mesnevi 40
Mısra: 3
Far. Söz, kelâm.

3. Suhan siriştesine dizdüm anı
4. Nuqûş-ı Mânî gibi yazdum anı

4. **suhan:**
Mesnevi 40
Mısra: 69
Şiiir, söz.

69. Niçe Şeyhî suhan mülkinde sulţân
70. Kemîne çakeri Hâssân ü Selmân

suhan dürcine:

1. **suhan dürcine:** -n, -c
Mesnevi 40
Mısra: 64
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Söz, kelam kutucuğı: Ağız.

63. Firâkı epsen ol çoğ urma lâfi
64. Suhan dürcine dürc itme güzâfi

suhan mısırında:

1. **suhan mısırında:** -i, -n, -da
Mesnevi 5

Mısra: 212
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Suhan: Söz,şiiir. Mısır(a.i.) Mısır ülkesi II memleket, ülke. Suhan Mışır: Bu tamlamada Mısır kelimesi "ülke, memleket" anlamını da verecek biçimde tevriyeli kullanılmıştır.

211. Yirin Yüsuf gibi it çâh-ı Ken'ân
212. Suhan Mışırında tâ kim ola sulţân

suhan-perdâz olmak:

1. **suhan-perdâz olmak:**
Mesnevi 1
Mısra: 90
Kelime Tipi: -
(f.b.s.)Düzgün, güzel söz söyleyen olmak.

89. Egerçi bî-hayâlıkdur be-gâyet
90. Suhan-perdâz olmak bî-bizâ'et

süheyl:

1. **süheyl:**
Mesnevi 28
Mısra: 64
Gökyüzünün güneyinde yer alan bir yıldız.

63. Yemenden bir 'aķık olsa n'ola dür
64. Süheyl ol mülke virsün tek hemân nür

suhf:

1. **suhfâ:** -a
Mesnevi 7
Mısra: 25
(Ar.) Sayfalar.

25. Yazup tefsir-i nev bu köhne şuhfa
26. İletgil Aşaf-ı devrâna tuhfê

sükker:

1. **sükkerden:** -den
Mesnevi 15
Mısra: 255
Ar. Şeker.

255. Şol aķ tenler ki sükkerden ğidâ yir
256. Yir âhir anları işbu kara yir

sula:

1. **şular:** -r
Mesnevi 11
Mısra: 111
Sulamak, su vermek.

111. Şular şeftâlu la'li 'arız-ı bağ
112. Gözi bādâm-ı ter kaşları yaprağ

2. **şula:**
Mesnevi 16
Mısra: 153
Sulamak, su vermek.

153. Şula nergislerünle gülsitânun
154. Kala refârdan serv-i revânun

3. **şuladılar:** -dı, -lar
Mesnevi 31
Mısra: 176
Sulamak, akıtmak, ıslatmak, yıkamak.

175. Kuşadup hüblar sağ ü şolımı
176. Gül-âb ile şuladılar yolını

süleymân:

1. **süleymân:**
Mesnevi 1
Mısra: 76

*Hazreti Süleyman. İsrailoğlu
peygamberlerinden, Davut peygamberin oğlu .
On iki yaşındayken tahta çıkıp hem padişahlık
hem peygamberlik yapmıştır. Kelime, aynı
zamanda Kanunî Sultan Süleyman anlamında
kullanılmıştır.*

75. İdüp Belkîsveş âşüb-ı 'âlem
76. Süleymân meclisine eyle mahrem

2. **süleymân:**
Mesnevi 4
Mısra: 43

*Hazreti Süleyman. İsrailoğlu
peygamberlerinden, Davut peygamberin oğlu .
On iki yaşındayken tahta çıkıp hem padişahlık
hem peygamberlik yapmıştır.*

43. Süleymân hâtemine râm ise bād
44. Senüñ mührüñ cihâna urdı bünyād

3. **süleymân:**
Mesnevi 5
Mısra: 60

*Hz. Süleyman söylenip Kanuni
kastedilmiştir.*

59. Gerek mür ol gerek murğ-ı suhan-dân
60. Kayurma dest-güründür Süleymân

4. **süleymân:**
Mesnevi 5
Mısra: 153

*Hz. Süleyman. Hz. Davut peygamberin
oğlu olup yüzüğüyle cinlere, rüzgara ve
hayvanlara hükmetmiştir. 12 yaşında tahta
geçmiş büyük bir padişah ve peygamberdir.*

153. Süleymân tütalum mür ile peyvend
154. İdermiş ola mı Belkîsa mænend

5. **süleymân:**
Mesnevi 5
Mısra: 169

*Hazreti Süleyman. İsrailoğlu
peygamberlerinden, Davut peygamberin oğlu .
On iki yaşındayken tahta çıkıp hem padişahlık
hem peygamberlik yapmıştır.*

169. Süleymân hidmetine olsa destür
170. Hemân pây-ı melâhdur tuhf-e-i mür

6. **süleyman:**
Mesnevi 6
Mısra: 65

Kanunî Sultan Süleyman.

65. Süleyman şah oldukça cihân-gir
66. Hemîşe Âşaf itsün re'y ü tedbîr

7. **süleymân:**
Mesnevi 6
Mısra: 67

*Hazreti Süleyman. İsrailoğlu
peygamberlerinden, Davut peygamberin oğlu .*

*On iki yaşındayken tahta çıkıp hem padişahlık
hem peygamberlik yapmıştır.*

67. Süleymân nebînüñ hürmetiçün
68. Vezîrinüñ zekâ vü fitnatıçün

8. **süleymân:**
Mesnevi 7
Mısra: 24

*Hazreti Süleyman. İsrailoğlu
peygamberlerinden, Davut peygamberin oğlu .
On iki yaşındayken tahta çıkıp hem padişahlık
hem peygamberlik yapmıştır.*

23. Cihâna taht-ı Belkîsı 'ayân it
24. Süleymân hazretini şâdmân it

9. **süleymân:**
Mesnevi 9
Mısra: 57

*Hz. Süleyman söylenip Kanuni
kastedilmiştir.*

57. Sitem itmez egerçi şeh Süleymân
58. Velî 'ifritleri vardur ki pinhân

10. **süleymân:**
Mesnevi 24
Mısra: 175

*Hz. Süleyman. Hz. Davut peygamberin
oğlu olup yüzüğüyle cinlere, rüzgara ve
hayvanlara hükmetmiştir. 12 yaşında tahta
geçmiş büyük bir padişah ve peygamberdir.*

175. Karınca kanda vü kanda Süleymân
176. İder mi şâh-ı gül zâğ ile peymân

süleymân şah ile âşaf:

1. **süleymân şah ile âşaf:**
Mesnevi 40
Mısra: 105
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
*Kanunî Sultan Süleyman ile sadrazamı
İbrahim Paşa.*

105. Süleymân şah ile Âşaf İlahî
106. Yedi iklimde hüküm itsün kemâhî

sultân:

1. **sultân:**
Mesnevi 1
Mısra: 33
Padişah, hükümdar II Allah.

33. Budur her cân ü dil mülkinde sultân
34. Sipâh-ı şîrk olur bundan gürîzân

2. **sultân:**
Mesnevi 5
Mısra: 129

*Osmanlı padişahları hakkında, diğer
İslâm hükümdarları gibi, kullanılan bir unvan,
padişah, hükümdar.*

129. Cihândârdur anuñ sultân rûhı
130. Bulur cânıyla ten fetğ ü fütûhı

3. **sultândı: -dı**
Mesnevi 7
Mısra: 63
Hükümdar, sultan.

63. Özi sultāndi gerçi tarabnāk
64. Velī ferzend sevdāsında ğamnāk

4. **sulṭānum:** -(u)m

Mesnevi 10

Mısra: 9

Osmanlı padişahları hakkında, diğer İslām hükümdarları gibi, kullanılan bir unvan, padişah, hükümdar.

9. Çü tahta geçesin sulṭānum oğul
10. Koma zinhār 'adli cānum oğul

5. **sulṭān:**

Mesnevi 15

Mısra: 147

Osmanlı padişahları hakkında, diğer İslām hükümdarları gibi, kullanılan bir unvan, padişah, hükümdar.

147. İki sulṭān ü iki bende-i 'ışk
148. İki ser-keş iki efkende-i 'ışk

6. **sulṭān:**

Mesnevi 26

Mısra: 31

Hükümdar, padişah IIGüzellik açısından diğer güzeller arasında en başta gelen dilber.

31. Bu cem'iyette Şrīn idi sulṭān
32. Bu aḥterler içinde māk-ı tākān

7. **sulṭān:**

Mesnevi 26

Mısra: 72

Hükümdar, sultan.

71. Zihī lutf u mürüvvet özüne ihsān
72. Ziyāret ide bir kulmı sulṭān

8. **sulṭānmuz:** -(i)muz

Mesnevi 38

Mısra: 118

Hükümdar, sultan.

117. Didi ağlayarak ey çerḥ-i ḥun-rīz
118. Qanı sulṭānmuz sulṭān Pervīz

9. **sulṭān:**

Mesnevi 38

Mısra: 118

Hükümdar, sultan.

117. Didi ağlayarak ey çerḥ-i ḥun-rīz
118. Qanı sulṭānmuz sulṭān Pervīz

10. **sulṭān:**

Mesnevi 40

Mısra: 69

Hükümdar, sultan.

69. Niçe Şeyḥī suḥan mülkinde sulṭān
70. Kemīne çakeri Ḥassān ü Selmān

sulṭān eyleye:

1. **sulṭān eyleye:** -(y)e

Mesnevi 2

Mısra: 48

Kelime Tipi: -

Padişah tayin etmek.

47. Gedā kim ac ü muḥtāc ü yalıncaḥ
48. İrādet kılsa sulṭān eyleye çak

sulṭān ibn -i sulṭān ibn -i sulṭān:

1. **sulṭān ibn -i sulṭān ibn -i sulṭān:**

Mesnevi 37

Mısra: 59

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Sultan oğlu, sultan oğlu sultan.

59. Ki sulṭān ibn -i sulṭān ibn -i sulṭān
60. Şeh-i fermān-dih-i İrān ü Tūrān

sulṭān ibn-i sulṭān:

1. **sulṭān ibn-i sulṭān:**

Mesnevi 5

Mısra: 65

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Sultann oğlu sultan.

65. Şeh-i āfāk sulṭān ibn-i sulṭān
66. Şehensāh-ı mu'azzam şeh Süleymān

sulṭān ola:

1. **sulṭān ola: -a**

Mesnevi 5

Mısra: 212

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Padişah olmak.

211. Yirin Yūsuf gibi it çāh-ı Ken'ān
212. Suḥan Mışırında tā kim ola sulṭān

2. **sulṭān ola: -a**

Mesnevi 7

Mısra: 78
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Padişah, sultan olmak.

77. Bir oğul vire ya'nī saña Sübhān
78. Ola İrāna vü Tūrāna sulṭān

3. **sulṭān ola: -a**

Mesnevi 37

Mısra: 139

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Padişah olmak, hükmeder olmak.

139. 'Arab kimdür ki sulṭān ola tā kim
140. Olup İrāna vü Tūrāna ḥākim

sulṭān oldı:

1. **sulṭān oldı: -dı**

Mesnevi 7

Mısra: 33

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Padişah, sultan olmak.

33. Geçüp tahtına sulṭān oldı Hürmüz
34. Re'āyā cem'ine cān oldı Hürmüz

2. **sulṭān oldı: -dı**

Mesnevi 17

Mısra: 3

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Padişah olmak; hükmetmek.

3. Çü tahta geçdi sulṭān oldı Ḥusrev
4. Tutardı atasıçün mātem-i nev

sulṭān-ı nev-rüz:

1. **sulṭān-ı nev-rüz:**

Mesnevi 8

Mısra: 40

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Nevruz sultanı: Cem, Nevruz günü

*mücevherlerle süslü tahtını yüksek bir yere kur
durup oturduğunda halk tarafından "Cemşid
(Işıklı Cem) olarak çağırılmış. Beyitte bu
imaja bir göndermede bulunmaktadır.*

39. Görünür lâleler şahrâda pürüz

40. Otağ kurmuş meger sulṭān-ı Nev-rüz

sulṭānlık:

1. **sulṭānlık:**

Mesnevi 5

Mısra: 166

Sultanlık, hükümdarlık.

165. Teḳarrüb naṭ'ına tā kim sürem at

166. Bu sulṭānlık baña heyhât heyhat

2. **sulṭānlık:**

Mesnevi 37

Mısra: 86

Sultanlık, hükümdarlık.

85. Şaḳın kim Haḳka kullukdan idüp dür

86. Bu sulṭānlık seni kılmaya mağrur

sulu şeftâli:

1. **şulu şeftâli:**

Mesnevi 18

Mısra: 159

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Sulu şeftali. (Sevgilinin ağzı bağlamında).

159. Şulu şeftâli yemekden dem-â-dem

160. Şulanur idi câmuñ ağzı her dem

sülük itdüğü rāhı:

1. **sülük itdüğü rāhı: -ı**

Mesnevi 1

Mısra: 88

Kelime Tipi: -

Tuttuğu, intisap ettiği yolu.

87. Refîk olursa tevfiḳüñ ilâhî

88. Tutam Şeyhî sülük itdüğü rāhı

sumākî:

1. **sumākî:**

Mesnevi 31

Mısra: 164

Ebrûli, parlak ve değerli bir taş.

163. Yapılmış kaşr önünde ḥavz-ı zîbâ

164. Sumākî memmer ü dîvân dîbâ

sümme'l-ḥiyâta:

1. **sümme'l-ḥiyâta:**

Mesnevi 36

Mısra: 214

Tekrar ve tekrar etrafını çevirme.

213. İdüp ol ḥüsn dükkânın ihâta

214. Geçürdi rişte şan sümme'l-ḥiyâta

sun:

1. **şunsun: -sun**

Mesnevi 1

Mısra: 64

Vermek, uzatmak, takdim etmek.

63. Olup ḥâmem bu bezm içinde sâkî

64. Cihân ḥalkına şunsun cām-ı bākî

2. **şunarsañ: -ar, -sa, -î**

Mesnevi 3

Mısra: 43

Uzatmak, vermek | arzetmek.

43. Şunarsañ cām-ı 'afvüñdan cihāna

44. Yiter bir cür'ası biñ teşne cāna

3. **şunardı: -ar, -dı**

Mesnevi 5

Mısra: 6

Uzatmak, vermek | arzetmek.

5. Dem-â-dem sâkî-i devrân ü eyyām

6. Şunardı cānuma cām-ı ḡam-encām

4. **şunarlar: -ar, -lar**

Mesnevi 8

Mısra: 52

Uzatmak, vermek, takdim etmek | ikram etmek.

51. Ağız ağızda güller söyleşür hep

52. Şunarlar gönçeler birbirine leb

5. **şunar: -ar**

Mesnevi 20

Mısra: 20

Uzatmak, vermek | arzetmek; bkz. TS. C. V, s. 377-79.

19. Baña ol zâlim ü cellād kâtil

20. Şunar şerbet deyu zehr-i helâhil

6. **şunardı: -ar, -dı**

Mesnevi 24

Mısra: 34

Uzatmak, vermek | arzetmek; bkz. TS. C. V, s. 377-79.

33. Ya destmüzd çün üstâda ol kân

34. Şunardı pâre pâre la'l-i raşşân

7. **şunar: -ar**

Mesnevi 26

Mısra: 122

Vermek, uzatmak, takdim etmek.

121. Tolu sâgar şarâb-ı erḡvân-fâm

122. Şunar ol teşne cāna bir gül-endām

8. **şun:**

Mesnevi 28

Mısra: 102

Uzatmak, vermek | arzetmek; bkz. TS. C. V, s. 377-79.

101. Edep birle sözüñi söyle mevzün

102. Yir öpüp evvel andan nâmeñi şun

9. **şunarsun: -ar, -sın**

Mesnevi 32

Mısra: 122

Vermek, uzatmak, takdim etmek.

121. İdüp ben müptelâya cevri ü çahrı

122. Koyup nüşî şunarsın niş zehri

10. şunar: -ar

Mesnevi 33

Mısra: 12

Vermek, uzatmak, takdim etmek.

11. Cihâna luftdur illâ baña çahr

12. İle şekker şunar ben hâsteye zehr

sünbül:

1. **sünbüllerin:** -ler, -i, -n

Mesnevi 15

Mısra: 158

Sünbül II Saç.

157. Birinün gülleri ser-sezb ü handân

158. Biri sünbüllerin itmiş perîşân

2. **sünbüllerini:** -ler, -i, -n, -i

Mesnevi 18

Mısra: 100

Sünbül, (mec.) saç kıvrımı, zülûf.

99. Kılup handân ü hürrem güllerini

100. Şalup serv üstine sünbüllerini

3. **sünbülleri:** -ler, -i

Mesnevi 18

Mısra: 103

Sünbül, (mec.) saç kıvrımı, zülûf.

103. İder sünbülleri eçrâfi müşgîn

104. Ki her biri gâzâl-i Çîn ü Maçîn

4. **sünbüllerinden:** -ler, -i, -n, -den

Mesnevi 27

Mısra: 245

Sünbül çiçeği II sevgilinin saç.

245. Ne bæg-i hüsnümün sünbüllerinden

246. Ne vaşlum gülsitâni güllerinden

5. **sünbüllerüni:** -ler, -(ü)ñ, -i

Mesnevi 28

Mısra: 43

Sünbül II Sevgilî'nin sünbüle benzeyen saç(lar).

43. Yolup ber-bâd idüp sünbüllerüni

44. Kılup pejmürde tâze güllerüni

6. **sünbüllerümden:** -ler, -(ü)m, -den

Mesnevi 34

Mısra: 123

Sünbül, (mec.) saç kıvrımı, zülûf.

123. Mu'attardur cihân sünbüllerümden

124. Münveverdür dil ü cân güllerümden

7. **sünbüle:** -e

Mesnevi 34

Mısra: 127

Far. Maruf çiçek, sünbül; sevgilinin saçına benzetilen çiçek.

127. Henüz irdi saçumdan sünbüle tâb

128. Henüz aldı lebümden âb 'inâb

sünbül oldı:

1. **sünbül oldı:** -dı

Mesnevi 14

Mısra: 119

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Sünbül olmak.

119. Dirigâ ki oldı şâh-ı mâr sünbül

120. Nefir-i zâğ bāng-ı şavt-ı bülbül

sünbül-i hindü:

1. **sünbül-i hindü:**

Mesnevi 26

Mısra: 16

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Hint sünbülü olarak bilinen ve genellikle tıpta kullanılan çiçekli otsul bir bitki(güzellerin ve sevgilinin bu bitki ile nitelenen saçları).

15. Dıraht-ı serv üzre her perî-şân

16. Kılurdu sünbül-i Hindü perîşân

sünbül-i ter:

1. **sünbül-i ter:**

Mesnevi 36

Mısra: 118

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Taze sünbül II sevgilinin saçları.

117. Kiminde hüsn -müy u luft-ı mi'cer

118. Karışmış nesterenle sünbül-i ter

sünbüllerim yolup:

1. **sünbüllerim yolup:** -up

Mesnevi 17

Mısra: 43

Kelime Tipi: **Deyim**

Sünbüllerimi yolmak: Sünbül:

Sevgilinin güzel kokulu kıvrım kıvrım saçları.

Bu kelime grubu "saçını başını yolmak"

deyiminden mülhemdir. Bu deyim : çok

üzülmek, üzüntüsünden dñvünmek

anamlarına gelir.

43. Yolup sünbüllerim ber-bâd itdüm

44. Çevürdüm başuma âzâd itdüm

sündüs:

1. **sündüs:**

Mesnevi 27

Mısra: 133

Bir nevi ince ve lâtif dibâ. Atlas.

133. Kanı ol Sündüs istebrak geyen hür

134. Kara toprağa garķ olup yatur 'ür

sünü:

1. **sünüler:** -ler

Mesnevi 29

Mısra: 13

Süngü, kargı, mızrak.

13. Elifler sünüler bir aķ kağıd

14. Satırlar şaff ü meydân aķ kağıd

şunul:

1. **şunulmuş:** -muş

Mesnevi 12

Mısra: 18

Sunulmak, ikram edilmek.

17. Dimâğunda 'aceb sevdâ konulmuş
18. Cünündan saña bir sâğar şunulmuş

sür:

1. **sürüp:** -üp

Mesnevi 1

Mısra: 71

Bir maddeyi ince bir tabaka halinde yaymak.

71. Letâfetden sürüp yüzine gâze
72. Görinsün ehl-i 'ışka tâze tâze

2. **sürse:** -se

Mesnevi 7

Mısra: 129

Vermek, sunmak.

129. Ger ol meydâna sürse esb eger fil
130. Giriş kalurdu çerh andan yedi misl

3. **sürerdi:** -er, -dî

Mesnevi 12

Mısra: 128

Dokundurmak, değdirmek.

127. Ururdu geh yüzün anuñ yüzine
128. Öperdi gâh sürerdi gözine

4. **sür:**

Mesnevi 15

Mısra: 249

Düğün, şölen.

249. Ne sür ola cihânda mâtemi yok
250. Nice şādîlîğ ola kim ğamı yok

5. **sürdi:** -dî

Mesnevi 26

Mısra: 86

Dokundurmak, değdirmek.

85. Öpüp bir niçe kez pâ-yı semendin
86. Tutup yüzine sürdi sine-bendin

6. **sür:**

Mesnevi 36

Mısra: 30

Düğün, şölen.

29. Uruldu çün binâ-yı 'ikd-i kâbin
30. Kılurlar sür için ârâyiş-i zîn

sürâhî:

1. **şürâhî:**

Mesnevi 3

Mısra: 40

Uzun boyunlu su ve şarap şişesi II şarap.

39. Düşüp bu ğuşşadan ayağa başum
40. Şürâhî gibi akar kanlu yaşum

2. **şürâhî:**

Mesnevi 6

Mısra: 18

Uzun boyunlu su ve şarap şişesi II şarap.

17. Eger hâlünden olmaz iseñi âğâh
18. Güler düşmen şürâhî gibi kağ kağ

3. **şürâhî:**

Mesnevi 18

Mısra: 158

İçine su, şerbet, şarap vb. şeyler koymaya yarayan, uzun boyunlu cam veya billur kap.

157. Gümüş eller öperdi dîr eger züd
158. Şürâhî hâline olmuşdı hoşnüd

sürâh-ı çâha:

1. **şürâh-ı çâha:** -a

Mesnevi 23

Mısra: 122

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Kuyunun deliği (gediği).

121. Nañîf ü haste vü zâr ü dil-efkâr
122. Gider şürâh-ı çâha nitekîm mâr

sürâh-ı enbüh:

1. **sürâh-ı enbüh:**

Mesnevi 25

Mısra: 29

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Yıkılıp dökülen yerde açılan delik, gedik.

29. Degül fişe işi şürâh-ı enbüh
30. Ağız açmışdı feryâd itmege küh

sürâh-ı mârâ:

1. **şürâh-ı mârâ:** -a

Mesnevi 27

Mısra: 77

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Yılan deliği, gediği.

77. Gözi beñzer hemân şürâh-ı mârâ
78. Dañı şol şuyı soğulmuş buñara

sür' at:

1. **sür' atı:** -i

Mesnevi 32

Mısra: 154

Çabukluk, hız.

153. 'Acâyib lu 'beti vardur cihânüñ
154. Ğarâyib sür' atı vardur zamânüñ

sür' at ide:

1. **sür' at ide:** -e

Mesnevi 27

Mısra: 218

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Hızlı gitmek (Akarsu bağlamında hızlı akmak).

217. Güzellik tazelik terlik letâfet
218. Aqar şu gibidür kim ide sür' at

sürç:

1. **sürçe:** -e

Mesnevi 3

Mısra: 123

Yürürken sendeleyerek dengesini yitirmek.

123. Çü sürçe 'arşa-i mañşerde atum
124. Gelüp ğâlib hayırdan seyyi' atum

şüret:

1. şüret:

Mesnevi 12

Mısra: 82

1. şekil, biçim 2. yüz, çehre 3. güzellik 4. dünya 5. görünüş 6. yol 7. resim, tasvir\ hayal 8. amaç, gaye.

81. İdince 'ışk ile Şîrîni pür-şür

82. Ne şüret gösterür gör çerh-i ħun-ħor

2. şüret:

Mesnevi 12

Mısra: 91

Ar. 1. Resim, sûret-i mürtesime.

91. İki şüret yazılmış ħüb ü zibâ

92. Görince gitti gönünden şekibâ

3. şüret:

Mesnevi 12

Mısra: 96

Gözün ilk bakışta gördüğü şey, dış görünüş, şekil, biçim. Yüz, çehre, surat.

95. Velî bildi ki bir mahremi vardur

96. Kuru şüret degül ma'nâsi vardur

4. şüretisin: -i, -sin

Mesnevi 12

Mısra: 107

Ar. 1. Resim, sûret-i mürtesime.

107. Ne şehriün pādşāhî şüretisin

108. Ne burcuñ mihr ü mähî hey'etisin

5. şürete: -e

Mesnevi 12

Mısra: 117

Ar. 1. Resim, sûret-i mürtesime.

117. O cānsız şürete söyledî ħālîn

118. Birez def' eyler id'andan melālîn

6. şürete: -e

Mesnevi 13

Mısra: 57

Ar. 1. Resim, sûret-i mürtesime.

57. Olup ol şürete Pervîz ħayrân

58. Ne içer bilmez idi mey mi yâ ħan

7. şüretüñ: -üñ

Mesnevi 15

Mısra: 132

Ar. 1. Resim, sûret-i mürtesime.

131. Nice mälîk ħüş[ü]n- deryâsıdır bu

132. Yâħud ol şüretüñ ma'nâsıdır bu

8. şüretine: -i, -n, -e

Mesnevi 27

Mısra: 304

1. şekil, biçim 2. yüz, çehre 3. güzellik 4. görünüş.

303. Gönül virdüñ bu dünyâ 'avretine

304. Bakup kalduñ müzâħref şüretine

9. şüretin: -i, -n

Mesnevi 38

Mısra: 216

Görünüş.

215. Hezārân âferîn ol 'ışk-bāza

216. Ĥaħîħat şüretin vire mecaza

şüret yazdı:

1. şüret yazdı: -dı

Mesnevi 2

Mısra: 12

Kelime Tipi: -

Biçim, görünüş, kalıp vermek.

11. Kalem çekdi çü nakħâş-ı irâdet

12. Hemân ma'nâ-yı harfe yazdı şüret

şüretâ:

1. şüretâ:

Mesnevi 30

Mısra: 21

Görünüşte.

21. Egerçi şüretâ mektüb-ı dil-dâr

22. Velîkin bir zebân-ı ta'n-güftâr

şüret-hâne-i çin:

1. şüret-hâne-i çin:

Mesnevi 31

Mısra: 158

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Çin'deki resim sarayı.

157. Kuşûn yok kuşûr-ı cennet-âyîn

158. Hemân ma'nide şüret-hâne-i Çîn

şüret-i cân:

1. şüret-i cân:

Mesnevi 11

Mısra: 33

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Can resmi II Ruh; tasavvufi manada "nefis, benlik".

33. Kalem çekse yazardı şüret-i cân

34. Olurlardı görenler deng ü ħayrân

şüret-i pervizi:

1. şüret-i pervizi: -i

Mesnevi 12

Mısra: 76

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Husrev-i Perviz'in resmi (görünüşi, yüzü).

75. Çün ol nakş-ı sürür-engîzi yazdı

76. Yanında şüret-i Pervizi yazdı

şüreyyâ:

1. şüreyyâ:

Mesnevi 7

Mısra: 91

Ülker denilen top yıldızlar, Pervîn. İkd-i Süreyyâ gerdanlığa şebih olan Ülker.

91. Oyuncağ olmağa şankim Şüreyyâ

92. Dizilmiş mehde boncuğ gibi güyâ

surħ ü zerdî:

1. **surh ü zerdî: -î**
Mesnevi 8

Mısra: 9

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Kırmızı ve sarı renk.

9. Bu nakşuñ verd-i ra'nâ surh ü zerdî

10. Benefşe olmuş idi lâciverdi

sürme:

1. **sürmeye: -(y)e**
Mesnevi 11

Mısra: 94

Far. Göze çekilen maruf siyah madde, kühl. sürme-çûb sürme mili, hilâlî. sürme-dân sürme muhafazası.

93. Yüzi mehden alur bâc ü harâcî

94. Gözinüñ sürmeye yok ihtiyâcî

2. **sürme:**

Mesnevi 33

Mısra: 88

Göze çekilen maruf siyah madde.

87. Görüp nergislerin matbü' âfâk

88. Düzetmiş sürme meylerinden aña sâk

sürükle:

1. **sürükler: -r**
Mesnevi 23

Mısra: 152

Bir şeyi yerden kaldırmadan iterek veya çekerek götürmek.

151. Eşer kalmadı za'îfle tenümden

152. Sürükler her qarınca dâmenümden

sürül:

1. **sürüldükde: -dikde**

Mesnevi 3

Mısra: 97

Uzaklaştırılmak, nefyedilmek II dökülmek.

97. Sürüldükde kamu 'aşî ceñhîme

98. Şeftî ola mı kimse ben yetfîme

sürür:

1. **sürür: -î**

Mesnevi 32

Mısra: 156

Sevinç, mutluluk.

155. Çü tırnaz şubh u şâm eyler mürürî

156. Felek virür ğamı alur sürürî

2. **sürürüñ: -(u)ñ**

Mesnevi 40

Mısra: 79

Sevinç, mutluluk.

79. 'Aceb mi ğuşşaya dönse sürürüñ

80. Bizâ'eñ yok zerre var kuşürüñ

sürür ü behcet-engiz it:

1. **sürür ü behcet-engiz it:**

Mesnevi 1

Mısra: 82

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Mutluluk ve sevinç veren hâle getirmek.

81. Ney-i kilküm kılup kand ü şeker-rîz

82. Maqâlüm it sürür ü behcet-engiz

sürür-ı sîne-i 'uşşâk:

1. **sürür-ı sîne-i 'uşşâk:**

Mesnevi 39

Mısra: 17

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Aşkların yüreğinin, kalbinin sevinci.

17. Sürür-ı sîne-i 'uşşâk haqqı

18. Fütür-ı hâtır-ı müştâk haqqı

sürür-ı vasl:

1. **sürür-ı vasl:**

Mesnevi 15

Mısra: 213

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Kavuşma sevinci, mutluluğu.

213. Sürür-ı vasl ile mesrür ü hurrem

214. Geçüp 'âlemden eylerlerdi 'âlem

2. **sürür-ı vasl:**

Mesnevi 22

Mısra: 123

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Kavuşma sevinci, mutluluğu.

123. Yitürmiş 'aqlın ol miskîn âdem

124. Ferâmüş idüp âlâmin cihânuñ

sürür-ı visâl:

1. **sürür-ı visâl:**

Mesnevi 27

Mısra: 242

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Kavuşma sevinci.

241. Olup bend-i ğam-ı hicrândan âzâd

242. Sürür-ı visâl il'olmadı dil-şâd

süsen:

1. **süsen:**

Mesnevi 8

Mısra: 30

Susam denilen çiçek (sivri ve uzun yapraklarından dolayı kılıç, mızrak ve hançere benzetilen susam bitkisinin sivri yaprakları ile külâh arasında şekilce ilgi kurulmuştur.).

29. Hemân olmuşdı Mevlâ-hâne gülşen

30. Külâh-ı Mevlevî giymişdi süsen

süst:

1. **süstem: -em**

Mesnevi 3

Mısra: 5

Gevşek, zayıf, güçsüz.

5. 'İbâdet kılmada ğâyette süstem

6. Günâh itmekte key çalâk ü cüstem

sütün:

1. **sütün: -î**

Mesnevi 15

Mısra: 55

Tek parça memmerden ya da harç dökülerek yapılan direk.

55. İrişürdi sütünü āsmāna
56. Degerdi bādbāni kehkēşāna

sütün-ı bisütün kılurdu:

1. **sütün-ı bisütün kılurdu:** *-(u)r, -dı*

Mesnevi 25

Mısra: 10

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Bisütün dağının sütunu yapmak (Tanıkta parmak ve sütun arasındaki şekil benzerliği vurgulanmıştır).Bisütün kelimesinin sütunsuz anlamı göz önünde tutulduğunda da Ferhad dağa kendi gücünü öyle bir dayanmıştır ki parmakları dağ üzerinde sütunlar gibi yükselmiştir yorumuna da ulaşılabilir.

9. Kılurdu tağ olduqça zebün ol
10. Her engüştin sütün-ı Bisütün ol

sütün-ı nürdur:

1. **sütün-ı nürdur:** *-dur*

Mesnevi 11

Mısra: 81

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Nur(ışık, aydınlık) sütunu(direği).

81. Sütün-ı nürdur güyā ki sākı
82. Olur muhkem anuñla hüsn tākı

şuüd itdükçe:

1. **şuüd itdükçe:** *-dükçe*

Mesnevi 5

Mısra: 137

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Yükselmek.

137. Şuüd itdükçe çerhe top -ı kahrı
138. Geçe yirden yire küffār şehri

süvār olma:

1. **süvār olma:** *-ma*

Mesnevi 38

Mısra: 265

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Binici olmak.

265. Süvār olma önünde esb-i nāze
266. Çü şon binecek atıdır cenaze

süvār olup:

1. **süvār olup:** *-up*

Mesnevi 18

Mısra: 85

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ata binmek.

85. Süvār olup kuşandı tığ-i zerrin
86. Yürdi şevketiyle Hüsrev be-Çin

süväre olup:

1. **süväre olup:** *-up*

Mesnevi 18

Mısra: 117

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Atlı olma.

117. Güzel kızlar bile olup süväre
118. Çıkarlar ya'nı karşı şehryäre

2. **süväre olup:** *-up*

Mesnevi 26

Mısra: 77
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Atlı olma.

77. Olup gün gibi bir şire süväre
78. Revān oldı hemān-dem kühsäre

şuya bakıcı vü arpa şalıcı:

1. **şuya bakıcı vü arpa şalıcı:**

Mesnevi 27

Mısra: 68

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Falçı, cinci ve arpa atarak fâla bakıcı.

67. Şehirde hacı analık kılıcı
68. Şuya bakıcı vü arpa şalıcı

süzü ävâzelendi:

1. **süzü ävâzelendi:** *-dı*

Mesnevi 18

Mısra: 3

Kelime Tipi: **Deyim**

Ateş almak: Telaşlanmak, öfkelenmek.

3. Okıduqça süzü ävâzelendi
4. Açıldı eski derdi täzelendi

şâbûr:

1. **şâbûra:** -a

Mesnevi 11

Mısra: 35

*Husrev-i Perviz'in sadık bir nedimidir
ve devrinin ün salmış ressamlarındandır.
Husrev ile Şirin'i bir araya getirmek için
büyük fedakarlıklar göstermiştir.*

35. Pes ol dem emr idüp Şâbûra Pervîz

36. Didi bir kışsa nakl it behcet-engîz

şâd:

1. **şâd:**

Mesnevi 10

Mısra: 12

Sevinçli, mutlu.

11. Memâlik 'adl ü dâd ile olur âbâd

12. Re' âyetden ra' iyyet nitekim şâd

2. **şâd:**

Mesnevi 23

Mısra: 135

Yüz (100), mecazen pek çok.

135. Yaqasın çâk idüp eylerdi şâd âh

136. Dir idi baña pîrâhen yiter çâh

3. **şâd:**

Mesnevi 26

Mısra: 13

Sevinçli, mutlu.

13. Oturup gönçelerle gül gibi şâd

14. İderdi câm ü bâdeyle dil- âbâd

şâd iderse:

1. **şâd iderse:** -er, -se

Mesnevi 40

Mısra: 55

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Mutlu etmek.

55. İderse Âşaf-ı şeh kâlbümi şâd

56. İdem tekrâr bir Şeh-nâme bünyâd

şâd itmedüñ:

1. **şâd itmedüñ:** -me, -dü, -ñ

Mesnevi 38

Mısra: 124

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Mutlu etmek.

123. Elünden ey felek feryâd feryâd

124. Dil-i ğamgînümi hiç itmedüñ şâd

şâd itse:

1. **şâd itse:** -se

Mesnevi 40

Mısra: 43

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Mutlu etmek, sevindirmek.

43. Gülüp şâd itse bülbül gibi cânı

44. Okuyam yılda bir hoş dâstânı

şâd oldu:

1. **şâd oldu:** -dı

Mesnevi 24

Mısra: 11

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Mutlu olmak.

11. Alup üstâd anı şâd oldu ğâyet

12. Şanasın buldı derdine nihâyet

şâd olma:

1. **şâd olma:** -ma

Mesnevi 15

Mısra: 247

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Mutlu olmak.

247. Gel olma 'âkil iseñ vuşlata şâd

248. Ç'idersin 'âkıbet fırkatde feryâd

şâd olmadılar:

1. **şâd olmadılar:** -ma, -dı, -lar

Mesnevi 27

Mısra: 226

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Şad olmak; sevinmek, memnun ve mutlu olmak.

225. İdüp ney gibi bezm-i ğamda feryâd

226. Cihânda bir nefes olmadılar şâd

şâd ü hândân:

1. **şâd ü hândân:**

Mesnevi 31

Mısra: 149

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Mutlu ve mesrur (sevinçli).

149. Kızıl güller açılmış şâd ü hândân

150. Dehân-ı gönçede her jâle dendân

şâdân olsa:

1. **şâdân olsa:** -sa

Mesnevi 19

Mısra: 88

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Mutlu olmak.

87. Özi çün pâk- bâzû pâk-dâmân

88. N'ola ger pâk sözden olsa şâdân

şâdân ü mesrür olursın:

1. **şâdân ü mesrür olursın:** -(u)r, -sın

Mesnevi 4

Mısra: 65

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Sevinçli olmak.

65. Olursın faqr ile şâdân ü mesrür

66. Degül dünyâ kıtaında beyze-i mür

şâdî ile ğamdan:

1. **şâdî ile ğamdan:** -dan

Mesnevi 28

Mısra: 4

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Sevinç ile üzüntü.

3. Çü Ferhâd itdi 'âlemden ferâğat

4. Kamu şâdî ile ğamdan ferâğat

şâdî-i 'âlem:

1. **şādī-i 'ālem:**

Mesnevi 36

Mısra: 15

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Dünyanın mutluluğu; dünyadaki mutluluk.

15. Çe ger bākī degül şādī-i 'ālem

16. Ne gam kim bākīdür bākī degül gam

şādīlīg:

1. **şādīlīg:**

Mesnevi 15

Mısra: 250

Neşelenme, sevinç.

249. Ne sūr ola cihānda mātemi yok

250. Nice şādīlīg ola kim gamı yok

şādīlīg gelüp:

1. **şādīlīg gelüp:-üp**

Mesnevi 7

Mısra: 50

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Sevinç, mutluluk yaşamak.

49. Cinān gibi cihān olmışdı hürrem

50. Gelüp şādīlīg u gitmişdi her gam

şādmān it:

1. **şādmān it:**

Mesnevi 7

Mısra: 24

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Sevindirmek.

23. Cihāna taht-ı Belkīsı 'ayān it

24. Süleymān hāzretini şādmān it

şādmānī:

1. **şādmānī:**

Mesnevi 36

Mısra: 10

Sevinç, mutluluk.

9. Gam u hāzret degüldür cāvidānī

10. Birez guşşaya bir dem şādmānī

şafak:

1. **şafak:**

Mesnevi 31

Mısra: 36

Ar. Güneş gurup ettikten sonra ufukta kalan kızıl aydınlık, alaca karanlık. Fecre yani güneş doğmadan ufukta zahir olan aydınlığa da itlak olunur ki lisanımızda bu manada şayidir: Şafak vakti, şafak söktü. şafak-gün: Şafak renkli.

35. Çıkuş yirüñ odından göklere düd

36. Şafak urmuşdı çerhüñ bağırna od

şāfi:

1. **şāfi:**

Mesnevi 3

Mısra: 52

Şifā verici, veren.

51. Yine 'acız ile kıldı i'tirāfi

52. Ki lā aḥşā senāen didi şāfi

2. **şāfi:**

Mesnevi 24

Mısra: 91

Sadece, yalnız. II Samimi, saf.

91. Cevābı bu idi dilinde şāfi

92. Ser-i küy-ı ḥabībüm baña kāfi

3. **şāfi:**

Mesnevi 36

Mısra: 120

Saf, halis. II çok değerli.

119. Nigārīn ol bez[i]mde şem' olupdı

120. Nebāt ü şehd şāfi cem' olupdı

şāfi oldı:

1. **şāfi oldı:-dı**

Mesnevi 37

Mısra: 144

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Tamı tamına, katışıksız olmak.

143. Bu resme urdı çok lāf ü güzāfi

144. Cevābı 'ākıbet bu oldı şāfi

şāgird olam:

1. **şāgird olam:-am**

Mesnevi 1

Mısra: 57

Kelime Tipi: -

Öğrenci olmak.

57. Çü ben şāgird olam tevfiķüñ üstād

58. Ma'ānī şehrin idem cennet-ābād

şāh:

1. **şāha:**

Mesnevi 1

Mısra: 78

Padişah, hükümdar (Kānunī Sultan Süleyman).

77. Ḥasūd-ı dīvden olursa ihmāl

78. Yitürsün şāha Āşaf anı fi'l-ḥāl

2. **şāha:-a**

Mesnevi 4

Mısra: 77

Padişah, hükümdar- Hz. Muhammed.

77. Bir ulu şāha rüz-i 'azm-i meydān

78. Nökerler önce gitmekden ne nokşān

3. **şāh:**

Mesnevi 4

Mısra: 85

Sultan, padişah, hükümdar-Hz. Muhammed bağlamında kullanılmıştır.

85. Ḥarīm-i Ḥaḳka sensin mahrem ey şāh

86. Dilüñ ḥalvet- serāy-ı lī ma' Allāh

4. **şāhuñ:-uñ**

Mesnevi 5

Mısra: 87

Sultan, padişah.

87. Şehāsın görse şāhuñ olsa ger ḥayy

88. Dilencilik iderdi Ḥātem-i Tayy

5. **şāhu:** -i

Mesnevi 5

Mısra: 171

Sultan, hükümdar.

171. Cihānuñ şāhi ey mūr-ı fütāde

172. Kaçan muhtāc ola recl-i cerāde

6. **şāh:**

Mesnevi 5

Mısra: 187

Padişah, hükümdar.

187. Çü yok şāh işigüne iktidaruñ

188. İştüdür Āşāf-ı devrāna zāruñ

7. **şāha:** -a

Mesnevi 5

Mısra: 197

Padişah, hükümdar.

197. Müşāvīr şāha destūr-ı mu‘azzam

198. Kerīmü‘ş-şān- maḥdüm-ı mükerrēm

8. **şāhm:** -i, -n

Mesnevi 6

Mısra: 61

Sultan, padişah.

61. Cihānuñ şāhm ü şāhuñ vezīrin

62. Ben ayaklarda qalmış dest-gīrin

9. **şāhuñ:** -uñ

Mesnevi 6

Mısra: 61

Padişah, hükümdar.

61. Cihānuñ şāhm ü şāhuñ vezīrin

62. Ben ayaklarda qalmış dest-gīrin

10. **şāh:**

Mesnevi 6

Mısra: 65

Sultan, hükümdar.

65. Süleyman şāh olduğça cihān-gīr

66. Hemīşe Āşāf itsün re‘y ü tedbīr

11. **şāh:**

Mesnevi 9

Mısra: 31

Şah, sultan.

31. Buyurdi şāh bir cellād-ı çālāk

32. Gulāmuñ itdi fi‘l-hāl işkemīn çāk

12. **şāhumuz:** -(u)muz

Mesnevi 9

Mısra: 61

Padişah, sultan II Kanuni Sultan

Süleyman bağlamında.

61. İlahī şāhumuz dāyim ḥabīr it

62. ‘Adāletle vezīrin dil-pezīr it

13. **şāh:**

Mesnevi 11

Mısra: 39

Şah, sultan.

39. Yir öpüp şāh önünde didi Şāvūr

40. Yavuz gözler cemālūñden ola dūr

14. **şāh:**

Mesnevi 11

Mısra: 139

Padişah, hükümdar l sevgili.

139. Çü Şāvuruñ kelāmın dīñledi şāh

140. Temām olduğda itdi derd ile āh

15. **şāh:**

Mesnevi 13

Mısra: 41

Şah, sultan.

41. Alup bir girde bālīş yaşdanur şāh

42. Yüzi ḥurşīd-i ḥāver astarı māh

16. **şāh:**

Mesnevi 14

Mısra: 39

Şah, sultan.

39. Buyurdi şāh başlandı şikāre

40. Yayıldı māh-peykerler kenāre

17. **şāh:**

Mesnevi 14

Mısra: 135

(شاه-شاه) i. (Fars. şāh – şeh) Pâdişah,

hükümdar:.

135. İnüp Şebdīzden şāh oldu rāḥat

136. Yatup bir lahza itdi istirāḥat

18. **şāha:** -a

Mesnevi 15

Mısra: 133

Sultan, padişah.

133. Bakup Pervīz şāha pāy-tā-farḥ

134. Taḥayyūr baḥrin’ oldı ol güher ḡarḥ

19. **şāhuñ:** -uñ

Mesnevi 15

Mısra: 191

(شاه-شاه) i. (Fars. şāh – şeh) Pâdişah,
hükümdar:.

191. Alup Şāhuñ cevābın dāye-i pīr

192. Gelüp Şīrīne anı itdi taḥrīr

20. **şāhdan:** -dan

Mesnevi 16

Mısra: 97

Şah, sultan.

97. Görince şāhdan bu deñlü cūr‘et

98. Sipāhīler be-ḡāyet itdi ḡayret

21. **şāh:**

Mesnevi 17

Mısra: 74

Padişah, hükümdar l sevgili.

73. Ziyāndur ‘ömre ḥod ḡam ḡāh ü bī-ḡāh

74. Bu ḡuşşa niçeye dek saña ey şāh

22. **şāhdan:** -dan
Mesnevi 17
Mısra: **79**
(Fa.) *DaI, budak.*

79. Dökülmeşe şüküfe şāhdan hīç
80. Kaçan bitseydi mīve ir eger giç

23. **şāh:**
Mesnevi 18
Mısra: **25**
Padişah, hükümdar.

25. Velî her nesnenün vaḳtı var ey şāh
26. Sefer vaḳtı degüldür simdi bî-gāh

24. **şāhlar:** -lar
Mesnevi 18
Mısra: **91**
(*شاه-شاه*) *i. (Fars. şāh – şeh) Pâdişah,*
hükümdar.

91. İderdi şāhlar hizmetde çālāk
92. Kamu ta'zīmle hürmetde çālāk

25. **şāhı:** -ı
Mesnevi 18
Mısra: **119**
Padişah, hükümdar.

119. Görince şāhı ol Bānū-yı a'zam
120. İnüp atdan piyāde oldı ol dem

26. **şāha:** -a
Mesnevi 18

Mısra: **131**
(*شاه-شاه*) *i. (Fars. şāh – şeh) Pâdişah,*
hükümdar.

131. Mehīn Bānū düzetti şāha me'vā
132. Münakkaş hargeh ü çetr-i mu'allā

27. **şāh:**
Mesnevi 18
Mısra: **141**
(*شاه-شاه*) *i. (Fars. şāh – şeh) Pâdişah,*
hükümdar.

141. Girüp oturdılar şāh ile Bānū
142. Gelüp karşıda Şīrīn çökdi zānū

28. **şāh:**
Mesnevi 19
Mısra: **80**
(*شاه-شاه*) *i. (Fars. şāh – şeh) Pâdişah,*
hükümdar: Tanıkta Hüsvrev-i Perviz
kastedilmektedir.

79. Saña benden emānetdür ki her- bār
80. Oturma şāh ile hālvetde zinhār

29. **şāh:**
Mesnevi 19
Mısra: **81**
(*شاه-شاه*) *i. (Fars. şāh – şeh) Pâdişah,*
hükümdar: Tanıkta Hüsvrev-i Perviz
kastedilmektedir.

81. Eger tenhāda bir söz söylese şāh
82. Cevābın vir anuñ halk içre her gāh

30. **şāh:**
Mesnevi 19
Mısra: **141**
(*شاه-شاه*) *i. (Fars. şāh – şeh) Pâdişah,*
hükümdar.

141. İdüp her şāh mülkin saña teslīm
142. Elüñ altında olsun heft iklīm

31. **şāh:**
Mesnevi 23
Mısra: **11**
(*شاه-شاه*) *i. (Fars. şāh – şeh) Pâdişah,*
hükümdar.

11. Gelüp Pervīze didiler ki ey şāh
12. Niçün olmayasın bu işden āgāh

32. **şāh:**
Mesnevi 23
Mısra: **71**
(*شاه-شاه*) *i. (Fars. şāh – şeh) Pâdişah,*
hükümdar.

71. Çü gördi şāh anuñ ol fiḫnatını
72. Birez def' itdi hışm ü hiddetini

33. **şāh:**
Mesnevi 24
Mısra: **262**
Şah, sultan.

261. Muḫ' em emrüne 'ālimdür Allāh
262. Geçerseñ cān-ı Şīrīnünden ey şāh

34. **şāhuñ:** -uñ
Mesnevi 24
Mısra: **269**
(*شاه-شاه*) *i. (Fars. şāh – şeh) Pâdişah,*
hükümdar.

269. Girü ol hiddeti def' oldı şāhuñ
270. Uşandı nālesinden bî-günāhuñ

35. **şāh:**
Mesnevi 26
Mısra: **135**
Padişah, hükümdar | sevgili.

135. Niçün hāvf eylemezsin Hākdan ey şāh
136. Nedür bu zulm ben mazlūma her-gāh

36. **şāhuñ:** -uñ
Mesnevi 27
Mısra: **37**
Sultan, padişah.

37. Didi Pervīz şāhuñ bir nedīmi
38. Ezelden hem-demi yār-ı ḳadīmi

37. **şāhsuñ:** -suñ
Mesnevi 27
Mısra: **195**
Şah, sultan.

195. Cihāna şāhsuñ ey merd-i 'āḳil
196. Öküş 'adl it reāyāya 'atā ḳıl

38. **şāh:**
Mesnevi 28

Mısra: 11
Şah, sultan.

11. Didi Pervîze bir gammâz ey şâh
12. Nigârînüñ ol ahvâlınden âgâh

39. **şâh:**
Mesnevi 28
Mısra: 29
Şah, sultan.

29. Di kim Ferhâd gitdiyise ey şâh
30. Saña virsün anuñ 'ömrini Allâh

40. **şâh:**
Mesnevi 28
Mısra: 54
Şah, sultan.

53. Olup lâyıq mı hiç zâr u nizârı
54. Gedânuñ şâh ola şem'-i 'izârı

41. **şâha:-a**
Mesnevi 30
Mısra: 4
Şah, sultan.

3. Yüzün bürterdi nâme gibi Şîrîn
4. Acıduğundan itdi şâha neffîn

42. **şâha:-a**
Mesnevi 30
Mısra: 8
Şah, sultan.

7. Döküp kâfür üzre müşk-i ezfer
8. Şaha hâlini 'arz itdi ser-â-ser

43. **şâh:**
Mesnevi 30
Mısra: 27
Şah, sultan.

27. Anuñçün itmiş anı şâh irsâl
28. Kıla tâ ben ğarîbi ğuşsa pâ-mâl

44. **şâh:**
Mesnevi 30
Mısra: 30
Şah, sultan.

29. Yiter gül-berg için bād-ı seğergâh
30. Ne hâcet idi aña tûfân ey şâh

45. **şâh:**
Mesnevi 30
Mısra: 51
Şah, sultan.

51. Yaraşur mıydı k'ola tünd-hü şâh
52. İde Şîrîne acı ğüft ü ğü şâh

46. **şâh:**
Mesnevi 30
Mısra: 52
Şah, sultan.

51. Yaraşur mıydı k'ola tünd-hü şâh
52. İde Şîrîne acı ğüft ü ğü şâh

47. **şâha:-a**
Mesnevi 30
Mısra: 76
Şah, sultan.

75. Virüp bir kâşide didi ki fi'l-hâl
76. Bunı Pervîz şâha eyle işâl

48. **şâha:-a**
Mesnevi 31
Mısra: 5
Şah, sultan.

5. Degül nâme ki şâha kâşid ancak
6. İletdi bāğdan bir ğonçe zanbak

49. **şâh:**
Mesnevi 31
Mısra: 47
Şah, sultan.

47. Revân oldı o yaña cân atup şâh
48. Kırân itmek için ğurşîd ile mâh

50. **şâha:-a**
Mesnevi 31
Mısra: 71
Şah, sultan.

71. Virüpdî âteş-i mey şâha tâbı
72. Çıkarup gül yañağundan gül-âbı

51. **şâh:**
Mesnevi 31

Mısra: 84
Şah, sultan.

83. Ne kaşır içine virübilürem râh
84. Ne taşra kalmasına râziyam şâh

52. **şâh:**
Mesnevi 31
Mısra: 92
Şah, sultan.

91. Didi Şîrîne bir ğün yüzlü ey mâh
92. Çü bu adayı menzil idine şâh

53. **şâhı:-ı**
Mesnevi 31
Mısra: 94
Şah, sultan.

93. Diyelüm aña Şîrîn tutdı râhı
94. Filân yoldan gelür zan itdi şâhı

54. **şâha:-a**
Mesnevi 31
Mısra: 96
Şah, sultan.

95. Hemân-dem devlet ü ikbâle gitdi
96. Ki ya 'nî şâha istikbâle gitdi

55. **şâhuñ:-uñ**
Mesnevi 31
Mısra: 101
Şah, sultan.

101. Gide şahuñ humârî ç'ola hüşyâr
102. Gelesin sen de andan şoñra ey yâr

56. **şâhı: -ı**
Mesnevi 31
Mısra: 108
Şah, sultan.

107. Ne deñlü hüblar var ise meh-rû
108. Kamusı çıkdı şâhı qarşulayu

57. **şahuñi: -uñ**
Mesnevi 31
Mısra: 173
Şah, sultan.

173. Ayağı altına şahuñ o kızlar
174. Döşediler hemân altunlu bezler

58. **şâhı: -ı**
Mesnevi 31
Mısra: 177
Şah, sultan.

177. Hezarân luft ile Pervîz şâhı
178. O qaşra qondururlar tîz şâhı

59. **şâhı: -ı**
Mesnevi 31
Mısra: 178
Şah, sultan.

177. Hezarân luft ile Pervîz şâhı
178. O qaşra qondururlar tîz şâhı

60. **şahuñi: -uñ**
Mesnevi 32
Mısra: 10
Şah, sultan.

9. Be-nâ-geh nâz ile ol serv-kâmet
10. Qopardı başına şahuñ kıyâmet

61. **şâha: -a**
Mesnevi 32
Mısra: 14
Şah, sultan.

13. Şeker tengini açup şehd-âmîz
14. 'Özürler kıldı ol şâha şeker-rîz

62. **şâh:**
Mesnevi 32
Mısra: 22
Şah, sultan.

21. Zihî iqbâl ü baht-ı devlet-engîz
22. K'ola qaşrumda mihmân şâh Pervîz

63. **şâh:**
Mesnevi 32
Mısra: 117
Dal, budak.

117. Çü meyveñ qopmadı ve şatmadı şâh
118. Saña lâyıq mı demek bize küstah

64. **şâh:**
Mesnevi 33

Mısra: 55
Şah, sultan.

55. Bu ma'nalarda çün şâh itdi fikret
56. Hemân-dem cüşa geldi bañr-i ğayret

65. **şahuñi: -uñ**
Mesnevi 33
Mısra: 66
Şah, sultan.

65. Varup şîrîn zebânlar ol nigâra
66. Didiler şahuñ it derdine çare

66. **şahuñi: -uñ**
Mesnevi 34
Mısra: 17
Padişah, hükümdar.

17. İdüp Pervîz şahuñ 'arızın yâd
18. Semenler görse iderd'âh u feryâd

67. **şâha: -a**
Mesnevi 34
Mısra: 96
Şah, sultan.

95. Zâif oldum be-ğâyet itme ihmâl
96. Selâmum var irişdür şâha fi'l-hâl

68. **şâh:**
Mesnevi 34
Mısra: 98
Şah, sultan.

97. Di kim hâzırdır üstümüzde Allâh
98. Geçürme cevr ü zulmi hâdden ey şâh

69. **şâha: -a**
Mesnevi 34
Mısra: 142
Padişah, hükümdar.

141. Alup bu sözleri peyk-i haber-ber
142. İletdi şâha bir bir didi yek-ser

70. **şâh:**
Mesnevi 36
Mısra: 3
Padişah, hükümdar.

3. Ç'eşitdi şâh dil-daruñ selâmın
4. Temâmet diñledi Şîrîn kelamın

71. **şâh:**
Mesnevi 36
Mısra: 89
Şah, sultan.

89. Görüp Şâh oldı anı hurrem ü şâd
90. Urur ol şevkle bezm-i 'ayşa bünyâd

72. **şâh:**
Mesnevi 36
Mısra: 147
Şah, sultan.

147. Oturdı şâh elinde câm-ı Cemşîd
148. Kıran itdi şanasın mâh ü hürşîd

73. **şah:**

Mesnevi 36
Mısra: 180
Şah, sultan.

179. Bu efsûmî idinc'ol fitne-engîz
180. Hemân dad aldı andan şâh Pervîz

74. **şah:**

Mesnevi 36
Mısra: 275
Şah, sultan.

275. Ferâgat küşesinde şâh idüp hvâb
276. Uyandı memleketde fitne yâb yâb

75. **şâh: -ı**

Mesnevi 37
Mısra: 87
Şah, sultan.

87. Dü 'âlem mülkinüñ şâhı Hüdâdur
88. Anuñ ğayrine şeh dimek haţâdur

76. **şâh: -ı**

Mesnevi 37
Mısra: 100
Satranç oyununda her yönde tek hane gidebilen en önemli taş.

99. Hüdâvend ol cihânuñ pādşâhı
100. Kâlan şehler hemân şetrenc şâhı

77. **şah:**

Mesnevi 37

Mısra: 101
Şah, sultan.

101. Sen ol 'âcizsin aduñ şâh Hüsrev
102. İdersin bu ğurür ile tek ü dü

78. **şahuñ: -uñ**

Mesnevi 38
Mısra: 152
Şah, sultan.

151. Ururlar 'aksine zîn ü licâmı
152. Girür çullara şahuñ her ğulâmı

79. **şahuñ: -uñ**

Mesnevi 38
Mısra: 162
Şah, sultan.

161. Zevâlini görüp ağlar o mâhuñ
162. Tıutup baş üzre tâbütnü Şahuñ

şâh ider:

1. **şâh ider: -er**

Mesnevi 2
Mısra: 49
Kelime Tipi: -
Padişah yapmak.

49. Kimini şâh ider mülk-i cihâna
50. Kimin muhtâc ider bir pâre nâna

şâh ile gedâ:

1. **şâh ile gedâ:**
Mesnevi 24

Mısra: 215
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sultan ve kul.

215. 'Aceb mi olsa şâh ile gedâ bir
216. Biraderlerdür ata vü ana bir

şâh ile müflis gedâ:

1. **şâh ile müflis gedâ:**

Mesnevi 3
Mısra: 77
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Padişah ile parasız puluz dilenci.

77. Kâtuñda şâh ile müflis gedâ bir
78. Cihân ser-keşlerine yok durur yir

şâh olursa:

1. **şâh olursa: -(u)r, -sa**

Mesnevi 24
Mısra: 219
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Padişah olmak. Tanıkta bu ifâdeye lal taşının padişahın tacında padişahlık sembolü olarak kullanılması anlamı verilmiştir.

219. Olursa la 'l-i zib efserde şâh
220. Olur hem seng-i hârâ ferş-i dergâh

şâh ü dervîş:

1. **şâh ü dervîş:**
Mesnevi 2
Mısra: 60
Kelime Tipi: -
Padişah ve dervîş; herkes.

59. İrâdet muhtezâsınca olur iş
60. Dimez çün ü çirâ hiç şâh ü dervîş

2. **şâh ü dervîş:**

Mesnevi 27
Mısra: 291
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Padişah ve dervîş; herkes.

291. Ber-â-berdür katında şâh ü dervîş
292. İder her birisin mecrüh u dil-rîş

şâh ü gedâya:

1. **şâh ü gedâya: -(y)a**

Mesnevi 38
Mısra: 257
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sultan ve kul.

257. Olur şâh ü gedâya kabr hargâh
258. Kefen hîl'at hemân a'mâl hem-râh

şâhâ:

1. **şâhâ:**

Mesnevi 3
Mısra: 90
Ey şâh! (Allah yerine).

89. Kimine rüşenâ virür cemâlün
90. Kimin şâhâ yakar nâr-ı celâlün

2. **şâhâ:**

Mesnevi 16
Mısra: 88
Ey Şâh! İI Padişah.

87. Be-nā-geh gördi ol üstād nuşret
88. Didi şāhā mübārek -bād nuşret

3. **şāhā:**
Mesnevi 18
Mısra: 50
Ey Şah.

49. Koma bir lahza elden cāmı şimdi
50. Degül şāhā sefer eyyāmı şimdi

4. **şāhā:**
Mesnevi 24
Mısra: 235
Ey Şāh! İl Padişah.

235. Ayağa düşmüşüñ şāhā elin al
236. Götür toprakdan itme anı pā-māl

5. **şāhā:**
Mesnevi 30
Mısra: 69
Ey padişah.

69. Dil-āzār olma şāhā yıkma hātır
70. Ğarībūñ kalbini hiç etme fātır

6. **şāha:**
Mesnevi 32
Mısra: 17
Ey Şāh! İl Padişah.

17. Didi şāha şafā geldüñ kademler
18. Getürdüñ umaram kim ola demler

şāh-bāz:

1. **şāh-bāzuñ: -uñ**
Mesnevi 14
Mısra: 66
Şahin; 'ekseriyâ selâtin şikâr ederler. Gayette güzel olur. Türki'de toygun derler', kırş. MÜTERCİM ÂSİM', s. 705.

65. Şınup kanad-ı kebk-i ser-firāzuñ
66. Yilerdüñ dön önince şāh-bāzuñ

2. **şāh-bāza: -a**
Mesnevi 19
Mısra: 108
İri ve beyaz bir doğan cinsi, doğan.

107. Hümā gibi idüp a'lāya pervāz
108. Kılurlar şāh-bāza 'işve vü nāz

3. **şāh-bāz:**
Mesnevi 32
Mısra: 59
Doğan kuşu. İl âşık.

59. Görür kim şāh-bāz olmuş kemīn-sāz
60. Kebüter gibi itd'āheng-i pervaz

şāh-bāz-ı 'ışk:

1. **şāh-bāz-ı 'ışk:**
Mesnevi 25
Mısra: 7
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Aşk doğanı.

7. Açup ol şāh-bāz-ı 'ışk pençe
8. İderdi Bīsütüna hoş şikence

şāh-bāz-ı tünde:

1. **şāh-bāz-ı tünde: -e**
Mesnevi 30
Mısra: 36
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Haşin doğan.

35. Kişi bir peşseyi kılmağa tārāc
36. Olur mı şāh-bāz-ı tünde muhtāc

şāhēşeh:

1. **şāhēşeh:**
Mesnevi 4
Mısra: 124
En büyük padişah, şahlar şahı, padişahlar padişahı.

123. Tārīkat āsmānında meh aşhāb
124. Hākīkat tahtına şāhēşeh aşhāb

şāh-ı 'ādil:

1. **şāh-ı 'ādil:**
Mesnevi 9
Mısra: 13
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Adaletli padişah.

13. Didi k' ey şāh-ı 'ādil gör gücümü
14. Koma şol merd-i zālimde öcümü

şāh-ı 'ālem:

1. **şāh-ı 'ālem:**
Mesnevi 26
Mısra: 70
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Cihan padişahı.

69. Didi Şīrīne her bir yār-ı mahrem
70. Muṭī'üz emrüne ey şāh-ı 'ālem

şāh-ı 'ar 'ar:

1. **şāh-ı 'ar 'ar:**
Mesnevi 17
Mısra: 11
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Dikenli ardıç ağacı dalı.

11. Pes aldı destine bir şāh-ı 'ar 'ar
12. 'Aş-ı-yı mu'ciz-i Mūsāya beñzer

şāh-ı 'aşık:

1. **şāh-ı 'aşık:**
Mesnevi 18
Mısra: 111
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Âşık şah.

111. Bu āyīn ile kim ol şāh-ı 'aşık
112. Giderd' Ermen zemīne key yaraşık

şāh-ı a 'zām:

1. **şāh-ı a 'zām:**
Mesnevi 6
Mısra: 69
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Yüceliği çok olan padişah(Allah).

69. Şeh ile Âşafuñ ey şâh-ı a'zâm
70. Cihân mülkinde kıılma bir kıılın kem

şâh-ı bîdâr:

1. **şâh-ı bîdâr:**

Mesnevi 7

Mısra: 73

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Uykudan uyanmış(uyanık) sultan.

73. Yuğudan kim uyandı şâh-ı bîdâr

74. Mu'abbirler getürdi şordı esrâr

2. **şâh-ı bîdâr:**

Mesnevi 32

Mısra: 3

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Uykudan uyanmış(uyanık) sultan.

3. Çün uyğudan uyandı şâh-ı bîdâr

4. Gidüp keyfiyyet-i mey oldı huşyâr

şâh-ı cihân ü cân-ı 'âlem:

1. **şâh-ı cihân ü cân-ı 'âlem:**

Mesnevi 19

Mısra: 139

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Cihanın (dünyanın) şahı (sultanı, hükümdarı) ve cihanın canı, yaşam kaynağı, en kıymetlisi.

139. Eyâ şâh-ı cihân ü cân-ı 'âlem

140. Cihân mülkine sâye şal dem-â-dem

şâh-ı cihân-gîr olup:

1. **şâh-ı cihân-gîr olup: -up**

Mesnevi 40

Mısra: 109

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Dünya'yı zapteden hükümdar olmak.

109. Olup her biri bir şâh-ı cihân-gîr

110. Bu tertib olmasun tebdil ü tağyîr

şâh-ı cihânuñ:

1. **şâh-ı cihânuñ: -uñ**

Mesnevi 3

Mısra: 56

Kelime Tipi: -

Dünyanın (alemin-iki dünyanın) padişahı-Allah.

55. Ne miqdârı ola ben bî-zebânuñ

56. K'ola hoş-hvânı bir şâh-ı cihânuñ

şâh-ı çin ü maçin:

1. **şâh-ı çin ü maçin:**

Mesnevi 5

Mısra: 82

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Maçin: Çin ülkesinin güney bölgesine verilen bir ad. Çin ve Maçin'in şahı(padişahı, sultanı).

81. Kemân ebrûlarını kılsa pür-çin

82. Olur miskîn şâh-ı Çin ü Maçin

şâh-ı dil-âver:

1. **şâh-ı dil-âver:**

Mesnevi 24

Mısra: 135

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Gönül alıcı bir sultan, yiğit padişah. II sevgili.

135. Didi Şävür k'ey şâh-ı dil-âver

136. İdüpdür am Ferhâd-ı hünerver

2. **şâh-ı dil-âver:**

Mesnevi 31

Mısra: 67

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Gönül alıcı bir sultan, yiğit padişah. II sevgili.

67. Gelüp germiyyete şâh-ı dil-âver

68. Sürederi arzûsiyle tekâver

şâh-ı epsem:

1. **şâh-ı epsem:**

Mesnevi 32

Mısra: 64

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Sessiz, ses çıkarmayan, susan şah.

63. Olup üzrede Şîrîn itdi vermem

64. Eliñ kendünde tut ey şâh-ı epsem

şâh-ı ferruñ:

1. **şâh-ı ferruñ:**

Mesnevi 15

Mısra: 201

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Kutlu sultan.

201. Buluşdılar çün iki şâh-ı ferruñ

202. Biri biri öñinde kodılar ruñ

2. **şâh-ı ferruñ:**

Mesnevi 18

Mısra: 95

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Kutlu sultan.

95. Revân at sürdi ol dem şâh-ı ferruñ

96. Tütüp Behrâm alayından yaña ruñ

3. **şâh-ı ferruñ:**

Mesnevi 18

Mısra: 122

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Kutlu sultan.

121. Şeh aylayanda urup toprağa ruñ

122. Didi hoş -âmedî ey şâh-ı ferruñ

şâh-ı garrâ:

1. **şâh-ı garrâ:**

Mesnevi 31

Mısra: 45

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Gösterişli şah, hükümdar.

45. Pes ol dem şâh-ı garrâ hüblarla

46. Dil ü cân âfeti mahbûblarla

şâh-ı gâzî:

1. **şâh-ı gâzî:**

Mesnevi 5

Mısra: 70

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Gazi Süleyman Han.

69. Libās-ı şer‘ ü takvānuñ tırāzı
70. Mübîn-i dîn-i Aḫmed şāh-ı gāzī

şāh-ı gül:

1. **şāh-ı gül:**
Mesnevi 24
Mısra: 176
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Güllerin padişahı.

175. Karınca kanda vü kanda Süleymān
176. İder mi şāh-ı gül zāğ ile peymān

şāh-ı gül ü serv-i kabā-püş:

1. **şāh-ı gül ü serv-i kabā-püş:**
Mesnevi 26
Mısra: 19
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
*Gül dalı, gül sultanı ve kaftan (cübbe)
giyinmiş servi.*

19. Qamu şāh-ı gül ü serv-i kabā-püş
20. Qamu aşüb- ‘aql ü afet-i hüş

şāh-ı gülde:

1. **şāh-ı gülde: -de**
Mesnevi 34
Mısra: 40
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gül dalı.

39. Görür bir ‘andelīb-i nağme-perdāz
40. İder feryāda şāh-ı gülde āgāz

şāh-ı häver:

1. **şāh-ı häver:**
Mesnevi 16
Mısra: 3
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Doğu hükümdarı (güneş bağlamında).

3. Çeküp altunlu sancak şāh-ı häver
4. Tağıtdı şām ceyşin ol dil-äver

2. **şāh-ı häver:**
Mesnevi 24
Mısra: 99
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Doğu hükümdarı (güneş bağlamında).

99. İdince şāh-ı häver şarkı menzil
100. Diyār-ı ğarba şeb bağladı maḫmil

şāh-ı häver çerhe ‘alem dikdükçe:

1. **şāh-ı häver çerhe ‘alem dikdükçe: -dükçe**
Mesnevi 25
Mısra: 19
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
*Güneş şahı gökyüzüne sancak dikmek:
Güneşin doğması.*

19. ‘Alemler dikdükçe çerhe şāh-ı häver
20. Hücüm eylerdi küha ol dil-äver

şāh-ı hayber:

1. **şāh-ı hayber:**
Mesnevi 4
Mısra: 121
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
*Hayber Şahı: Hayber Kalesi’nin fethinde
en üstün gayret gösteren kişi: Hazreti Ali.*

121. Çehārum Ebū Ḥasan şāh-ı Ḥayber
122. Emīr-i şīr-i Ḥaḫ kerrār-ı Ḥayder

şāh-ı huredmend:

1. **şāh-ı huredmend:**
Mesnevi 14
Mısra: 129
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Akıllı sultan.

129. Gezerken ‘āciz ol şāh-ı huredmend
130. Göründi sāhil-i deryā-yı Derbend

şāh-ı hübān:

1. **şāh-ı hübān:**
Mesnevi 26
Mısra: 138
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Güzeller sultanı, sevgili.

137. Yürüm küh-ı belā derdüm firāvān
138. Ḥay[ı]fdur baña ḥayf ey şāh-ı hübān

şāh-ı husrev:

1. **şāh-ı husrev:**
Mesnevi 33
Mısra: 61
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Şah Husrev; Husrev Şah.

61. Otuz gündən temāmet şāh-ı Ḥusrev
62. Şifāhana irişdi çün meh-i nev

şāh-ı kişver:

1. **şāh-ı kişver:**
Mesnevi 30
Mısra: 63
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ülkeler fetheden padişah/dilber.

63. Niçün ser-keşlik ide şāh-ı kişver
64. Ne ser- pâyinde olur hüd ne efser

şāh-ı mār:

1. **şāh-ı mār:**
Mesnevi 14
Mısra: 119
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yılan sultanı.

119. Dirigā ki oldu şāh-ı mār sünbül
120. Nefir-i zāğ bāng-ı şavt-ı bülbül

şāh-ı nevber:

1. **şāh-ı nevber:**
Mesnevi 32
Mısra: 65
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Taze çiçek dalı.

65. Degülven didi ben şol şāh-ı nevber
66. Egem tā kim her el uzadana ser

şāh-ı pīrüz:

1. **şāh-ı pīrüz:**
Mesnevi 19
Mısra: 123
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
*Kutlu, hayırlı, uğurlu şah (sultan,
padişah).*

123. Bu üslûb ile kırk gün şâh-ı pîrüz
124. Nigârîn ile 'ayş itdi şeb ü rüz

şâh-ı şâh-zâdi:

1. **şâh-ı şâh-zâdi: -i**

Mesnevi 24

Mısra: 296

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Sultan oğlu sultan.

295. İdüp ol şarfa Ferhâd i'timâdı

296. Öküş medh itdi şâh-ı şâh-zâdi

şâh-ı serve:

1. **şâh-ı serve: -e**

Mesnevi 18

Mısra: 110

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

*Servi (ağacının) tepesi II Servi ağacı
gibi uzun boylu sevgili sultanı.*

109. Kamunun tâci beizerdi tezerve

110. Diyezdüñ kim konupdur şâh-ı serve

2. **şâh-ı serve: -e**

Mesnevi 38

Mısra: 187

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

*Servi dalı (sevgilinin uzun ve düzgün
boyu, endamı).*

187. Dirîğâ vü dirîğ ol şâh-ı serve

188. Dirîğâ vü dirîğ ol hoş-tezerve

şâh-ı şimşâd:

1. **şâh-ı şimşâd:**

Mesnevi 11

Mısra: 101

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Şimşir ağacının dalı.

101. Kaçan ol şâh-ı şimşâd itse refâr

102. Elin yüzine tutar serv ider 'âr

2. **şâh-ı şimşâd:**

Mesnevi 32

Mısra: 163

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Şimşir ağacının dalı.

163. Açıldı gül gibi ol şâh-ı şimşâd

164. Şeh ide kaldı bülbül gibi feryâd

şâh-ı tıfl-ı 'ar'ar:

1. **şâh-ı tıfl-ı 'ar'ar:**

Mesnevi 31

Mısra: 145

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Dağ servisi çocuğunun dalı.

145. Şan aldanmağa şâh-ı tıfl-ı 'ar'ar

146. Getürür beyzâ-yı rengin şanavber

şâh-ı tûbâ:

1. **şâh-ı tûbâ:**

Mesnevi 40

Mısra: 8

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Tuba ağacının dalı.

7. Müzeyyen eyledüm bir bâğ-ı zîbâ

8. Kim anuñ her giyâhı şâh-ı Tûbâ

şahid:

1. **şahid:**

Mesnevi 6

Mısra: 26

Şahit, tanık.

25. Şıdı dil şîşesini çerh-i gerdân

26. Aña şahid yiter gözden akan kan

şahid-i bağ:

1. **şahid-i bağ:**

Mesnevi 31

Mısra: 170

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Bahçenin güzeli.

169. Nice havz ol nice nehr ü ne ırmağ

170. İdinmiş anı gözgü şahid-i bâğ

şahid-i rüz:

1. **şahid-i rüz:**

Mesnevi 24

Mısra: 60

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

*Gündüz güzeli II Gündüzün tanığı
(şahid sözcüğü hem sevgili hem de tanık-
şahit anlamlarını karşılayacak biçimde
tevriyeli kullanılmıştır).*

59. Tütalum k'olasın şem '-i dil-efrüz

60. Kara zülfüñ kanı ey şahid-i rüz

şahin:

1. **şahine: -e**

Mesnevi 11

Mısra: 65

*Avcı kuş. (bakışı ile gönlü avlamak
bağlamında).*

65. İki âhuları şahine beizer

66. Siyeh müjgâni olmuş aña şehper

2. **şahinüñ: -ün**

Mesnevi 24

Mısra: 221

Maruf avcı kuş. Şahin.

221. Ne var almazsa şahinüñ şikârın

222. Kebüter alur eñfâlün qarârın

3. **şahini: -i**

Mesnevi 27

Mısra: 125

Maruf avcı kuş. Şahin.

125. Ecel şahini açup bâl ü çengâl

126. O kebk-i nâzenini kapdı der-hâl

şahin ü şeh-bâz-ı şikâri olup:

1. **şahin ü şeh-bâz-ı şikâri olup: -up**

Mesnevi 40

Mısra: 85

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

*Şahin (atmaca) ve av doğanı (şahbaz)
olmak.*

85. Olup şahin ü şeh-bâz-ı şikâri

86. Şikâr itdün bu kebk-i şivekârı

şahinem diyü:

1. **şahinem diyü:**

Mesnevi 1

Mısra: **94**

Kelime Tipi: -

Şahinim diyerek.

93. Benem şol peşşe-i mecrüh ü pā-māl

94. Ki şahinem diyü açdum per ü bāl

şahin-i lâzi:

1. **şahin-i lâzi:**

Mesnevi 16

Mısra: **38**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ateş şahsını. Ateş gibi alev alev yanan gözler ve keskin bakışlardan kinaye ile atlar için şahin benzetmesinde bulunulmuştur.

37. Virür biñ berç- sür'at esb-i tâzî

38. Nice tâzî kamu şahin-i lâzî

şahin-i şikâri:

1. **şahin-i şikâri:**

Mesnevi 36

Mısra: **209**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Av şahini.

209. Be-cidd ü cehd o şahin-i şikâri

210. Alur altına keb-k-i şivekârî

şah-mārān:

1. **şah-mārān:**

Mesnevi 36

Mısra: **218**

Yılanlar şahı.

217. Ya deste oldı bir billüre mercān

218. Yāhūd inine girdi şah-mārān

şahsār:

1. **şahsārūfı:-uñ**

Mesnevi 8

Mısra: **15**

Far. Dallık, ağaçlık, koruluk.

15. 'Arūsı şahsārūñ gonçe-i ter

16. Giribānında şankim tügme-i zer

2. **şahsāra:-a**

Mesnevi 9

Mısra: **8**

Dal, budak.

7. Kazāyı gör ki girüp mivezāra

8. Uzadur zulm elin bir şahsāra

şah-zāde:

1. **şah-zāde:**

Mesnevi 16

Mısra: **7**

Şehzade: Padişah oğlu veya padişah ailesinden olan erkek çocuk.

7. İrişdi birki günden şah-zāde

8. Görür kim memleket varmış fesāda

2. **şah-zāde:**

Mesnevi 19

Mısra: **125**

Şehzade: Padişah oğlu veya padişah ailesinden olan erkek çocuk.

125. Didi Şirine bir gün şah-zāde

126. Hudāvend eylesün 'ömrüñ ziyāde

3. **şah-zāde:**

Mesnevi 31

Mısra: **49**

Şehzade: Padişah oğlu veya padişah ailesinden olan erkek çocuk.

49. Şehün yanınca her bir şah-zāde

50. Kimi atlu vü kimisi piyade

şakāyık:

1. **şakāyık:**

Mesnevi 8

Mısra: **14**

Ar. Gelincik çiçeği. "şakaiku'n-nu'mân" ve "şakayık-ı nu'mâniye" dahi denilir.

13. Cihāna berf olupdı ak dībā

14. Şakāyık 'aksi yir yir al tamğa

şām ceysin:

1. **şām ceysin:-n**

Mesnevi 16

Mısra: **4**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Akşam askerî, ordusu.

3. Çeküp altunlu sancağ şah-i hāver

4. Tağıtdı şām ceysin ol dil-āver

şām ü seher:

1. **şām ü seher:**

Mesnevi 23

Mısra: **5**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Akşam ve sabah.

5. Urup şām ü seher gül-bāñg-ı 'ışkı

6. İrürdi taş-ı çerçe bāñg-ı 'ışkı

şām ü seherler:

1. **şām ü seherler:-ler**

Mesnevi 6

Mısra: **33**

Kelime Tipi: **Deyim**

Akşam ve sabah.

33. İdüp gavvāşlık şām ü seherler

34. Çıkarıdum bañr-ı tab'umdan güherler

şāmî 'ar'ar:

1. **şāmî 'ar'ar:**

Mesnevi 31

Mısra: **139**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Şam şehrinin dikenli ardıc ağacı.

139. Ser-ā-ser Şāmî 'ar'ar serv-i Rūmî

140. Dikelmış şanki yaşıl bāl mümü

şām-ı mihnet:

1. **şām-1 miñnet:**

Mesnevi 32

Mısra: 130

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Sıkıntı akşamı.

129. Beyâz-ı çeşmünün şubh-ı sa' âdet

130. Olur ispid andan şām-1 miñnet

şām-1 tîre:

1. **şām-1 tîre:**

Mesnevi 14

Mısra: 85

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Karanlık gece.

85. Gidüp rüşen gün irdi şām-1 tîre

86. Zemâne batdı şan kaçrân ü kıre

2. **şām-1 tîre:**

Mesnevi 23

Mısra: 159

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Karanlık akşam.

159. Olaldan şām-1 tîre şubhgâhum

160. Boyadı gökleri düd-1 siyâhum

şām-1 tîre k'ide:

1. **şām-1 tîre k'ide:-e**

Mesnevi 17

Mısra: 14

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Karanlık akşama çevirmek.

13. Revân şaldı anı deryâ-yı kıre

14. K'ide rüz-ı sefidî şām-1 tîre

şâne:

1. **şâne:**

Mesnevi 1

Mısra: 28

Tarak.

27. Nedür teşdîd-i küngür kaçır-ı câna

28. Ya zülf-i şahid-i İslâma şâne

2. **şānenüñ:-nüñ**

Mesnevi 33

Mısra: 96

Tarak.

95. Virür 'aks-i ruñı mirâta cânı

96. Şaçından şānenüñ güyâ zebanı

şarâb-âlüd-1 lebden:

1. **şarâb-âlüd-1 lebden:-den**

Mesnevi 13

Mısra: 63

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Dudağın Şarap bulaştığı.

63. Şarâb-âlüd-1 lebden her şeker- hand

64. Kılurdı rû- siyeh 'uşşâkı hursend

şarâb-1 erğuvân ü cām-1 gül-gün:

1. **şarâb-1 erğuvân ü cām-1 gül-gün:**

Mesnevi 13

Mısra: 29

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Erguvan renkli şarap ve gül renkli kadeh (gül renkli, kırmızı şarap).

29. Şarâb-1 erğuvân ü cām-1 gül-gün

30. İder dilden gam ü endühi birün

şarâb-1 erğuvân-fâm:

Mesnevi 26

Mısra: 121

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Erguvan renkli(kırmızı) şarap.

121. Tolu sâgar şarâb-1 erğuvân-fâm

122. Şunar ol teşne cāna bir gül-endām

şarâb-1 erğuvāni:

1. **şarâb-1 erğuvāni:**

Mesnevi 13

Mısra: 49

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Erguvan renkli (kırmızı) şarap.

49. İçildi çün şarâb-1 erğuvāni

50. Kamu bezm ehlinün cüş itdi kanı

2. **şarâb-1 erğuvāni:**

Mesnevi 32

Mısra: 31

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Erguvan renkli (kırmızı) şarap.

31. Çekildi şol şarâb-1 erğuvāni

32. Kamu tırna gözi tavşan kanı

şarâb-1 ğuşsa:

1. **şarâb-1 ğuşsa:**

Mesnevi 26

Mısra: 102

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Gam, keder şarabı.

101. Hemîşe lâleveş haşm-1 siyeh-dil

102. Şarâb-1 ğuşsa ile ola kanzil

şarâb-1 hoş-güvâr:

1. **şarâb-1 hoş-güvâr:**

Mesnevi 15

Mısra: 110

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Hoş içimli/lezzetli şarap; bkz. 'mey-i hoş-güvâr' md.

109. Nesîm-i şubhgâhum şarşar-ı kahr

110. Şarâb-1 hoş-güvâr oldı baña zehr

şarâb-1 'ışkdan:

1. **şarâb-1 'ışkdan:-dan**

Mesnevi 36

Mısra: 229

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Aşk şarabı.

229. Şarâb-1 'ışkdan ol iki ser-hoş

230. Öpüşüp koçuşup oldı hem-âğuş

şarâb-1 'ışkı:

1. **şarâb-1 'ışkı:-ı**

Mesnevi 25

Mısra: 91

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Aşk şarabı.

91. Şarâb-ı 'ışkı tā kim eyledüm nüş
92. Be- külli varluğum kıldum ferâmüş

şarâb-ı 'ışkla:

1. **şarâb-ı 'ışkla: -la**
Mesnevi 31
Mısra: 41
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Aşk şarabı.

41. Şarâb-ı 'ışkla olmuşdı kınzil
42. Bir aylık yolu itdi iki menzil

şarâb-ı 'ışkuñi:

1. **şarâb-ı 'ışkuñi: -(u)ñ**
Mesnevi 31
Mısra: 75
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Aşk şarabı.

75. Şarâb-ı 'ışkuñ ile şöyle bî-hüş
76. Geliyor uşda Hüsrev mest ü medhüş

şarâb-ı kevser:

1. **şarâb-ı kevser:**
Mesnevi 33
Mısra: 92
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kevser şarabı.

91. Lebi üstinde hâl-i 'anberîn-fâm
92. Şarâb-ı Kevser üzre güyiyâ câm

şarâb-ı köhne-sâl:

1. **şarâb-ı köhne-sâl:**
Mesnevi 18
Mısra: 166
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İhtiyar, yaşlı şarap. (Yıllanmış anlamında).
166. Şarâb-ı köhne-sâl ü maħrem-i nev
165. Zihî 'işret k'ider Şirîn ü Hüsrev

şarâb-ı merge:

1. **şarâb-ı merge: -e**
Mesnevi 16
Mısra: 36
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ölüm şarabı.
35. Ecel bezminde olmuşdı ser-â-ser
36. Şarâb-ı merge sāğar kâse-i ser

şarâb-ı nâzdan:

1. **şarâb-ı nâzdan: -dan**
Mesnevi 15
Mısra: 155
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Naz, işve şarabı.
155. Şarâb-ı nâzdan maħmür ü ser-mest
156. Birinüñ çeşmi biri cür'aveş pest

şarâb-ı selsebîli:

1. **şarâb-ı selsebîli: -i**
Mesnevi 36
Mısra: 96
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Tatlı ve hafif şarap.

95. Çekildi Hüsrevün hân-ı Hâlîli
96. Sebîl olup şarâb-ı Selsebîli

şarâb-ı şevkden:

1. **şarâb-ı şevkden: -den**
Mesnevi 26
Mısra: 117
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Arzu şarabı.

117. Şarâb-ı şevkden idüp leb-â-leb
118. Getür Ferhâda vir nüş eylesün hep

şark:

1. **şarkı: -ı**
Mesnevi 24
Mısra: 99
Ar: Güneşin doğduğu cihet.

99. İdince şâh-ı hâver şarkı menzil
100. Diyâr-ı garba şeb bağladı maħmil

şart:

1. **şart: -a**
Mesnevi 9
Mısra: 29
Olmaması başka durumların gerçekleşmesini gerektiren şey, koşul.

29. Bu şartta merd-i mazlûm oldı râzî
30. Bulundı iki cânibden terâzî

2. **şartumuz: -(u)muz**
Mesnevi 24

- Mısra: 275
Şart, koşul.

275. Didi hoş eyle olsun şartumuz hoş
276. Er ol tek iş becer ey merd-i medhüş

3. **şart: -a**
Mesnevi 24
Mısra: 295
Koşul, anlaşma.

295. İdüp ol şartta Ferhâd i' timâdı
296. Öküş medh itdi şâh-ı şâh-zâdı

şart ile:

1. **şart ile:**
Mesnevi 26
Mısra: 207
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yeminin gereği ile.

207. Çeke mi cân-ı Şirînümden el ol
208. Virüp endüh-ı hicrândan nevâle

şart itdi:

1. **şart itdi:**
Mesnevi 26
Mısra: 151
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Koşul öne sürmek; şart koşmak.

152. Benüm yolumda çekdüñ çok belâ sen
151. Hemân şol şart k'itdi saña Pervîz

şart k'itdi:

1. **şart k'itdi**: -di

Mesnevi 26

Mısra: 151

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ki, vezin gereği k' biçiminde

*kullanılmıştır. Şart ki etmek: Şart koşmak;
Koşul ileri sürmek.*

152. Benüm yolunda çekdün çok belâ sen

151. Hemân şol şart k'itdi saña Pervîz

şart ü 'ahdüñ:

1. **şart ü 'ahdüñ**: -(ü)ñ

Mesnevi 26

Mısra: 155

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Yemin ve söz (and).

155. Ziyâde eyle günden güne cehdün

156. Bu kûhî kâh itmişsin hemânâ

şartın sıyacağı:

1. **şartın sıyacağı**: -(y)acağ, -i, -n, -i-acağ, -i, -n, -i

Mesnevi 24

Mısra: 282

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Şartını (verdiği sözü, yemini)

reddetmek, hiçe saymak, gereğini yapmamak.

281. Ne bilsün 'âkıbet bî-çâre Ferhâd

282. Sıyacağı şartın merd-i bî-dâd

şas:

1. **şaşmaz**: -(u)r, -maz

Mesnevi 5

Mısra: 183

Nasıl davranacağı bilememek II

Sersemlemek, aklı başında olmamak.

183. Bilüp öz kâdrin ü tavrın şaşmaz

184. Edebsüzlüğini hâdden aşmaz

şävür:

1. **şävür**:

Mesnevi 11

Mısra: 22

Husrev-i Perviz'in sadık bir nedimidir

ve devrinin ün salmış ressamlarındandır.

Husrev ile Şirin'i bir araya getirmek için

büyük fedakarlıklar göstermiştir.

21. Şehün bir hem-demi var idi meşhür

22. Nedim-i bezm-i fağfür adı Şävür

2. **şävür**:

Mesnevi 11

Mısra: 39

Husrev-i Perviz'in sadık bir nedimidir

ve devrinin ün salmış ressamlarındandır.

Husrev ile Şirin'i bir araya getirmek için

büyük fedakarlıklar göstermiştir.

39. Yir öpüp şâh önünde didi Şävür

40. Yavuz gözler cemâlünden ola dür

3. **şävuruñ**: -uñ

Mesnevi 11

Mısra: 139

Husrev-i Perviz'in sadık bir nedimidir

ve devrinin ün salmış ressamlarındandır.

Husrev ile Şirin'i bir araya getirmek için

büyük fedakarlıklar göstermiştir.

139. Çü Şävuruñ kelâmın dinledi şâh

140. Temâm oldukça itdi derd ile âh

4. **şävürâ**: -a

Mesnevi 11

Mısra: 149

Husrev-i Perviz'in sadık bir nedimidir

ve devrinin ün salmış ressamlarındandır.

Husrev ile Şirin'i bir araya getirmek için

büyük fedakarlıklar göstermiştir.

149. Dönüp bu hâl ile Şävürâ Pervîz

150. Didi ey hîle-cüy ü fitne-engîz

5. **şävuruñ**: -uñ

Mesnevi 12

Mısra: 13

Husrev-i Perviz'in sadık bir nedimidir

ve devrinin ün salmış ressamlarındandır.

Husrev ile Şirin'i bir araya getirmek için

büyük fedakarlıklar göstermiştir.

13. Sözin Şävuruñ ol merd eyleyüp güş

14. Didi dîvâne misin yoğsa ser-hoş

6. **şävür**:

Mesnevi 12

Mısra: 59

Husrev-i Perviz'in sadık bir nedimidir

ve devrinin ün salmış ressamlarındandır.

Husrev ile Şirin'i bir araya getirmek için

büyük fedakarlıklar göstermiştir.

59. Bu ahvâli çü Şävür eyledi güş

60. Aña bir özge tedbîr eyledi hoş

7. **şävuruñ**: -uñ

Mesnevi 15

Mısra: 209

Husrev-i Perviz'in sadık bir nedimidir

ve devrinin ün salmış ressamlarındandır.

Husrev ile Şirin'i bir araya getirmek için

büyük fedakarlıklar göstermiştir.

209. Gehî Şävuruñ ol iklîme geştin

210. Gehî öz kendülemüñ ser-güzeştin

8. **şävürâ**: -a

Mesnevi 18

Mısra: 13

Husrev-i Perviz'in sadık bir nedimidir

ve devrinin ün salmış ressamlarındandır.

Husrev ile Şirin'i bir araya getirmek için

büyük fedakarlıklar göstermiştir.

13. Didi Şävürâ kim ey mahrem-i râz

14. Diler cânım k'ide cânâne pervâz

9. **şävuruñ**: -uñ

Mesnevi 18

Mısra: 65

Husrev-i Perviz'in sadık bir nedimidir

ve devrinin ün salmış ressamlarındandır.

Husrev ile Şirin'i bir araya getirmek için

büyük fedakarlıklar göstermiştir.

65. Temâm olınca Şävuruñ kelâmı

66. Didi şeh aña kim ey merd-i 'âmî

10. **şāvūra**: -a

Mesnevi 21

Mısra: 1

Husrev-i Perviz'in sadık bir nedimidir ve devrinin ün salmış ressamlarındandır. Husrev ile Şirin'i bir araya getirmek için büyük fedakarlıklar göstermiştir.

1. Didi Şāvūra bir gün ol nigārīn

2. İder gönlüm hevā-yı şīr-i şīrīn

11. **şāvūruū**: -uū

Mesnevi 21

Mısra: 20

Husrev-i Perviz'in sadık bir nedimidir ve devrinin ün salmış ressamlarındandır. Husrev ile Şirin'i bir araya getirmek için büyük fedakarlıklar göstermiştir.

19. Gül-i bāğ-ı letāfet serv-i çālāk

20. Sözüden oldı Şāvūruū ferahnāk

12. **şāvūr**: -ı

Mesnevi 24

Mısra: 128

Husrev-i Perviz'in sadık bir nedimidir ve devrinin ün salmış ressamlarındandır. Husrev ile Şirin'i bir araya getirmek için büyük fedakarlıklar göstermiştir.

127. İşidüp anı Husrev itdi gayret

128. Kığırdı katına Şāvūrī hālvēt

13. **şāvūr**:

Mesnevi 24

Mısra: 135

Husrev-i Perviz'in sadık bir nedimidir

ve devrinin ün salmış ressamlarındandır. Husrev ile Şirin'i bir araya getirmek için büyük fedakarlıklar göstermiştir.

135. Didi Şāvūr k'ey şāh-ı dil-āver

136. İdüpdür anı Ferhād-ı hünerver

14. **şāvūruū**: -uū

Mesnevi 24

Mısra: 163

Husrev-i Perviz'in sadık bir nedimidir ve devrinin ün salmış ressamlarındandır. Husrev ile Şirin'i bir araya getirmek için büyük fedakarlıklar göstermiştir.

163. Çü Şāvūruū sözin güş itdi Pervīz

164. Getürdi küh-ken-i bī-çāreyi tīz

15. **şāvūr**: -ı

Mesnevi 34

Mısra: 90

Husrev-i Perviz'in sadık bir nedimidir ve devrinin ün salmış ressamlarındandır. Husrev ile Şirin'i bir araya getirmek için büyük fedakarlıklar göstermiştir.

89. Daḡı kalmadı çün şabra mecālī

90. Çıkardı katına Şāvūrī hālī

şāvūr-ı ğamgīn:

1. **şāvūr-ı ğamgīn**:

Mesnevi 12

Mısra: 83

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Gamlı, kederli, kaygılı Şavur. bkz.

Şavur md.

83. Tırup ol yöreden Şāvūr-ı ğamgīn

84. Giderdi gözlerinde naqş-ı Şīrīn

şāvūr-ı huredmend:

1. **şāvūr-ı huredmend**:

Mesnevi 18

Mısra: 21

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Akıllı, anlayışlı Şāvūr.

21. Yir öpüp didi Şāvūr-ı huredmend

22. Şehā shehler işigüünde kemer-bend

şāvūr-ı üstād:

1. **şāvūr-ı üstād**:

Mesnevi 13

Mısra: 1

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Üstad Şāvūr: bkz. Üstad ve Şāvūr md.

1. Rivāyetdür ki çün Şāvūr-ı üstād

2. Medāyine irişdi yine dil-şād

şāyed:

1. **şāyed**:

Mesnevi 23

Mısra: 88

Belki II olur da.

87. Görince tā kim ol dīvāne zūrī

88. Birez def' ola şāyed şerr ü şūrī

2. **şāyed**:

Mesnevi 32

Mısra: 159

Belki, ola ki, olabilir ki.

159. Gele şāyed baña da baht ü iqbāl

160. Sen itdügün gib' idem ben de imhāl

şāyi' oldı:

1. **şāyi' oldı**: -dı

Mesnevi 24

Mısra: 118

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Herkes tarafından duyulmak, her tarafa yayılıp herkesçe bilinir duruma gelmek.

117. Kimisi müşteri vü kimi bāyi'

118. Cihāna oldı bu esrār şāyi'

şeb:

1. **şeb**:

Mesnevi 11

Mısra: 10

Gecenin karanlığı.

9. Zemānī hübdur bir mäh-peyker

10. Ruḡunda şeb anuñ hāl-i mu'anber

2. **şeb**:

Mesnevi 24

Mısra: 67

Gece.

67. Meger kim gördi şeb herfini nemnāk

68. Aña gün mürde- sengin saçdı eflāk

3. **şeb:**

Mesnevi 24
Mısra: 72
Gece.

71. Debîr-i çerh defterden schiv tek
72. Şanasım şeb hurûfin cyledi hakk

4. **şeb:**

Mesnevi 24
Mısra: 100
Gece.

99. İdince şâh-ı hâver şarkı menzil
100. Diyâr-ı garba şeb bağladı mahmil

5. **şebûn:** -*ün*

Mesnevi 24
Mısra: 227
Gece.

227. Şebûn kadri çe ger nûr-ı bedrdür
228. Sühâya kârânu gice Kıadrür

şeb- çerâğa:

1. **şeb- çerâğa:** -a

Mesnevi 11
Mısra: 109
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Geceyi aydınlatan mum, kandil.

109. Şaçında haddi beñzer şeb- çerâğa
110. Hümâya ğabğabı vü zülfi zâğa

şeb rûza encâm olmayadı:

1. **şeb rûza encâm olmayadı:** -ma, -(y)a, -(y)di

Mesnevi 24
Mısra: 74
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gece gündüze son bulmak., gecenin sonunda gündüze ermesi.

73. Bozulmasaydı ger tertîb-i eyyâm
74. Niçün rûza şeb olmaydı encâm

şeb ü rüz:

1. **şeb ü rüz:**

Mesnevi 15
Mısra: 6
Kelime Tipi: **Deyim**
Gece ve gündüz: Aralıksız, sürekli, her zaman.

5. Olup dâğ-ı ğam-ı 'ışkıyla pür-süz
6. İderdi âh u vâh ol her şeb ü rüz

2. **şeb ü rüz:**

Mesnevi 15
Mısra: 215
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gece gündüz.

215. Egerç' olmışdı bunlara şeb ü rüz
216. Şeb-i Kıadr ü Berât ü 'îd-i Nev-rüz

3. **şeb ü rüz:**

Mesnevi 19
Mısra: 124
Kelime Tipi: **Deyim**

Gece ve gündüz: Aralıksız, sürekli, her zaman.

123. Bu üslûb ile kırk gün şâh-ı pîrüz
124. Nigârın ile 'ayş itdi şeb ü rüz

4. **şeb ü rüz:**

Mesnevi 23
Mısra: 19
Kelime Tipi: **Deyim**
Gece ve gündüz: Aralıksız, sürekli, her zaman.

19. Yürür küyında Şîrînün şeb ü rüz
20. Gice Kıadr aña gündüz 'îd ü Nev-rüz

5. **şeb ü rüz:**

Mesnevi 36
Mısra: 255
Kelime Tipi: **Deyim**
Gece ve gündüz: Aralıksız, sürekli, her zaman.

255. Şeb ü rüz eyler idi câm-ı Cem nüş
256. İderdi sâz ü söz âvâzesin ğuş

şeb- çerâğ:

1. **şeb- çerâğ:** -*un*

Mesnevi 11
Mısra: 1
Gece vakti çıra ğibi yanan bir cevher.
Deniz öküzü, karaya çıkıp otlayacağı zaman, ağzından bu cevheri çıkarıp koyar, onun ışığında otlamış; bir cins kıymetli taş, şimşirak taşı. Hızır aleyhisselamın şeb- çerâğ ile zulumat ülkesinde ilerleyerek ölümsüzlük

suyuna eriştiği rivayet edilir. Işığını cennette bulunan Tübâ ağacından aldığına inanılır. Bu cevher, güzellik, parlaklık ve aydınlık simgesidir.

1. Meger bir şeb- çerâğün fer ü tâbı
2. Söyündürmişdi şem'-i âftâbı

şeb- çerâğı olup:

1. **şeb- çerâğı olup:** -up
Mesnevi 24
Mısra: 35
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gece parlayan yakut olmak.

35. Olup her la' l anuñ bir şeb- çerâğı
36. Virürdi mihr şem' inden ferâğı

şebdiz:

1. **şebdiz:**

Mesnevi 14
Mısra: 14
Far. 1. Yağız at. 2. Husrev-i Pervîz'in atı.

13. Tırup bir şubh- dem şeb- zâde Pervîz
14. Başında tâc- i zer altında Şebdiz

2. **şebdiz:**

Mesnevi 14
Mısra: 15
Husrev-i Pervîz'in atı.

15. Ne Şebdiz ol tezerv- i bî- bahâne
16. Kõnupdı sâye- i serv- i revâne

3. **şebdiz:**

Mesnevi 14

Mısra: 104

Husrev-i Pervîz'in atı.

103. O bezm-i pür- şükûh içinde Pervîz

104. Zebûn olmuşdı ki ermişdi Şebdiz

4. **şebdizden:**

Mesnevi 14

Mısra: 135

Husrev-i Pervîz'in atı.

135. İnüp Şebdizden şâh oldu râhat

136. Yatup bir lahza itdi istirâhat

5. **şebdiz:**

Mesnevi 18

Mısra: 82

*Husrev-i Pervîz'in atının adı. Şirin'in
Gülgûn adlı atı ile aynı kısırdan doğmuştur.
Hüsrev bu at öldüğü zaman çok ağlamış ve
onu büyük bir merasim ile gömdürtmüştür.*

81. Pes emr itdi emîr-âhûra Pervîz

82. Ki zerrîn zîn ile zeyn ola Şebdiz

şeb-i dâc:

1. **şeb-i dâc:**

Mesnevi 2

Mısra: 40

Kelime Tipi: -

*Şeb(f.i.)gece dâc(a.i.)karanlık şeb-i dâc:
karanlık gece.*

39. Beyâz-ı şubh hâddine sefidâc

40. Siyeh çeşmine kuhl olur şeb-i dâc

şeb-i esrâ:

1. **şeb-i esrâ:**

Mesnevi 4

Mısra: 23

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

*İsra gecesi (Mir'aç mucizesinin
gerçekleştiği gece).*

23. Şeb-i Esrâ ki esbûn kıldı te' cîl

24. Melekece varmadı peyk-i Cibrîl

şeb-i ferhâda:

1. **şeb-i ferhâda: -a**

Mesnevi 22

Mısra: 46

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

*Ferhat'ın gecesi (zor, sıkıntılı
zamanları).*

45. Aşup çün havza girdi cüy-i sepid

46. Şeb-i Ferhâda irdi şubh-ı ümmîd

şeb-i hicrânuma:

1. **şeb-i hicrânuma: -(u)m, -a**

Mesnevi 26

Mısra: 88

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Aynlık gecesi.

87. Çeküp derd ile bir âh-ı ciger-süz

88. Didi kim ey şeb-i hicrânuma rüz

şeb-i hün eyledi:

1. **şeb-i hün eyledi: -di**

Mesnevi 18

Mısra: 186

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Gece baskını yapmak.

185. Bu veche devr iderken bâde-i nâb

186. Şeb-i hün eyledi bezm ehline hvâb

şeb-i kâdr:

1. **şeb-i kâdr:**

Mesnevi 11

Mısra: 96

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

*Kadir gecesi (Sevgilinin saçlarının siyah
ve değerli oluşu bağlamında).*

95. Hilâl ebrûsına hâcib meh-i bedr

96. Ser-i zülfine bir Hindü şeb-i Kâdr

2. **şeb-i kâdr:**

Mesnevi 15

Mısra: 216

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Kadir gecesi.

215. Egerç' olmuşdı bunlara şeb ü rüz

216. Şeb-i Kâdr ü Berât ü 'îd-i Nev-rüz

şeb-i kâdri:

1. **şeb-i kâdri: -i**

Mesnevi 26

Mısra: 40

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

*Kadir gecesi (Sevgilinin saçlarının siyah
ve değerli oluşu bağlamında).*

39. Ne cādūdur ki ol sehḥār ü fettān

40. Şeb-i Kâdri ider zülfinde pinhān

şeb-i mi'râc:

1. **şeb-i mi'râc:**

Mesnevi 4

Mısra: 69

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Miraç gecesi.

69. Şeb-i mi'râc bu sehḥâre 'avret

70. Özine şol kadar virmişdi zînet

şeb-i târ:

1. **şeb-i târ:**

Mesnevi 24

Mısra: 52

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Karanlık gece.

51. Diler dil-dârunuñ k'ol 'âşık-ı zâr

52. Geze küyında seglerle şeb-i târ

şeb-i târ-ı sipihre:

1. **şeb-i târ-ı sipihre: -e**

Mesnevi 11

Mısra: 3

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Gökyüzünün karanlık gecesi.

3. Şeb-i târ-ı sipihre meh olup şem'

4. Nücüm olmuşdı pür-dâne gibi cem'

şeb-i fire gidüp:

1. **şeb-i fire gidüp:** -üip

Mesnevi 24

Mısra: 102

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Karanlık gecenin gitmesi.

101. Görür Ferhād kim baş göz belürdi

102. Şeb-i fire gidüp aydın gelürdi

şeb-i vaşla:

1. **şeb-i vaşla:** -a

Mesnevi 32

Mısra: 131

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Kavuşma gecesi.

131. Şeb-i vaşla delil olmağa ey hür

132. Muḥannā barmağundur mes'el-i nūr

şecā'at:

1. **şecā'at:**

Mesnevi 7

Mısra: 138

Yığıtlık.

137. Kōnulmuşdı özinde her fazilet

138. Şecā'at 'adlı ü dād ile müriüvvet

şecer:

1. **şecerden:** -den

Mesnevi 31

Mısra: 128

Ağaç, duraht.

127. Mübārek pāk- menzil emīn-āsā

128. Görinür her şecerden nār-ı Mūsā

şedde:

1. **şedde:**

Mesnevi 1

Mısra: 30

Şedde(a.i.): Arapçada ve Farsçada iki defa okunması icabeden bir harfin üzerine konulan işaret: cerr, būrran .. gibi.

29. Bakanlar dir elif lām ile medde

30. Yiter abdāl-ı Ḥaḫḫa tūğ u şedde

şefā'at:

1. **şefā'at:**

Mesnevi 4

Mısra: 105

Ar. Suçlu veya muhtaç olan için af veya ihsan ricası.

105. Şefā'at yā Nebiyyu'llāh şefā'at

106. Firākī derdmede eyle şefkat

2. **şefā'at:**

Mesnevi 4

Mısra: 105

Ar. Suçlu veya muhtaç olan için af veya ihsan ricası.

105. Şefā'at yā Nebiyyu'llāh şefā'at

106. Firākī derdmede eyle şefkat

şefi'it:

1. **şefi'it:**

Mesnevi 3

Mısra: 126

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Şefaatchi etmek, şefaatchi kılmak.

125. Ḥalaş itdükdē şālihler 'uşātu

126. Şefi'it baña faḫr-i kāyınātu

şefi'ola:

1. **şefi'ola:** -a-a, -mı

Mesnevi 3

Mısra: 98

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Şefaatchi olmak.

97. Sürüldükde kamu 'āşī ceḫīme

98. Şefi'ola mı kimse ben yetīme

şefi'u'l-müznibin:

1. **şefi'u'l-müznibin:**

Mesnevi 4

Mısra: 2

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Günah işleyenlerin şefaatchisi.

1. Şehensāh-ı cihān ü şaḫne-i dīn

2. Şefi'u'l-müznibin ḫayrū'n-nebiyyīn

şefkat eyle:

1. **şefkat eyle:**

Mesnevi 4

Mısra: 106

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Şefkat etmek, merhamet etmek.

105. Şefā'at yā Nebiyyu'llāh şefā'at

106. Firākī derdmede eyle şefkat

şeftālī-yi şirine:

1. **şeftālī-yi şirine:** -e

Mesnevi 36

Mısra: 160

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Şirin'in şeftalisi; Buse, kadın cinsel organı.

159. İdüp kolların ol serve himāyil

160. Olur şeftālī-yi Şirīne māyil

şeftālu:

1. **şeftālu:**

Mesnevi 11

Mısra: 111

Şeftali II sevgillinin şeftaliye benzetilen dudağı.

111. Şular şeftālu la'li 'arız-ı bāğ

112. Gözi bādām-yi ter kaşları yaprağ

2. **şeftālülürüm:** -ler, -(ü)m

Mesnevi 27

Mısra: 248

Şeftali II sevgillinin şeftaliye benzetilen dudağı.

247. Ne ḡonçe leblerümün ḫandesinden

248. Ne şeftālülürüm turvendesinden

şeḡebnāk:

1. **şeḡebnāk:**

Mesnevi 34

Mısra: 35

Fıtne, fesat, karışıklık çıkarıcı.

35. Gehî kumriya dirdi k'ey şeğebnâk

36. Girbânuñ kim itdi gül gibi çâk

şeh:

1. **şeh:**

Mesnevi 1

Mısra: 74

Sultan, padişah II Sevgili.

73. Kamu mağbûblardan eyle fâyık

74. Ola kim ola şeh bezmine lâyık

2. **şeh:**

Mesnevi 2

Mısra: 45

Far. Şah. Muhaffetür. şeh-bâz şâh-bâz, iri doğan. şeh-bâl şâh-bâl. Kanadın uzun tüyleri. şeh-bender şâh-bender. şeh-beyt şâh-beyt, manzumenin en güzel beyti. şeh-per şâh-per, şeh-bâl. şeh-dâne şâh-dâne, iri tane. şeh-râh şâh-râh, büyük yol, cadde. şeh-zâde şâh-zâde, padişah oğlu. şeh-süvâr şâh-süvâr, iyi binici. şeh-en-şâh, şeh-en-şeh en büyük padişah. şeh-nişîn şâh-nişîn, sokağa nazır oda, sofa çıkması. şeh-vâr şâh-vâr, padişaha lâyık.

45. Ne şeh k'ola cihân andan hirâsân

46. Yoğ itmek anı katında key âsân

3. **şehler: -ler**

Mesnevi 3

Mısra: 48

Şâh, sultan, padişâh, hükümdar...

47. Bu dergehde ne olam ben fütâde

48. Sürer toprağa ruh şehler piyade

4. **şehler: -ler**

Mesnevi 3

Mısra: 88

Şâh, sultan, padişâh, hükümdar...

87. Eger 'afv eyleyüp kılsañ 'atâlar

88. Dimez çün ü çirâ şehler gedalar

5. **şeh:**

Mesnevi 5

Mısra: 63

Sultan, padişah.

63. Ne şeh kim pädşâh-ı heft- kişver

64. Sipih-r-i saltânaatda mihr-i enver

6. **şehüf: -üñ**

Mesnevi 5

Mısra: 117

Sultan, padişah.

117. Şehüñ kim adını güş eyledi dil

118. Taşup deryâ gibi cüş eyledi dil

7. **şeh:**

Mesnevi 5

Mısra: 128

Sultan, padişah.

127. Ra'iyet istemez bâlîn ü pister

128. Tek olsun şeh cihâna säye-güster

8. **şeh:**

Mesnevi 5

Mısra: 149

Sultan, padişah.

149. Virüp şeh medhinden şoñra âvâz

150. Didi dil 'akla ey dâ'ire-i râz

9. **şeh:**

Mesnevi 7

Mısra: 75

Şâh, sultan, padişâh, hükümdar...

75. Didiler virgil ey şeh müjdegâñi

76. Virür Hağ saña bir şâhib-krânî

10. **şehüf: -üñ**

Mesnevi 9

Mısra: 5

Şâh, sultan, padişâh, hükümdar...

5. Meger ol gün şehüñ çâkerlerinden

6. Semen-simâ vü simîn-berlerinden

11. **şeh:**

Mesnevi 9

Mısra: 57

Far. Şah. Muhaffetür. şeh-bâz şâh-bâz, iri doğan. şeh-bâl şâh-bâl. Kanadın uzun tüyleri. şeh-bender şâh-bender. şeh-beyt şâh-beyt, manzumenin en güzel beyti. şeh-per şâh-per, şeh-bâl. şeh-dâne şâh-dâne, iri tane. şeh-râh şâh-râh, büyük yol, cadde. şeh-zâde

şâh-zâde, padişah oğlu. şeh-süvâr şâh-süvâr, iyi binici. şeh-en-şâh, şeh-en-şeh en büyük padişah. şeh-nişîn şâh-nişîn, sokağa nazır oda, sofa çıkması. şeh-vâr şâh-vâr, padişaha lâyık.

57. Sitem itmez egerçi şeh Süleymân

58. Velî 'ifritleri vardur ki pinhân

12. **şehler: -ler**

Mesnevi 10

Mısra: 70

Şâh, sultan, padişâh, hükümdar...

69. Açup 'ibret gözini 'âleme bak

70. Niçe şehler olupdur toz ü toprak

13. **şehüf: -üñ**

Mesnevi 11

Mısra: 21

Şâh, sultan, padişâh, hükümdar...

21. Şehüñ bir hem-demi var idi meşhür

22. Nedîm-i bezm-i fağfûr adı Şâpür

14. **şehdür: -dür**

Mesnevi 11

Mısra: 91

Sultan, padişah II Sevgili.

91. Ne şehdür k'esride iki yañada

92. Toludur sâ'idinden sim sâde

15. **şehüf: -üñ**

Mesnevi 14

Mısra: 17
Şâh, sultan, padişâh, hükümdar...

17. Şehûn hüd rüyı bir mâh-ı dil-efrûz
18. Beyâz-ı cebhesi şan şubh-ı Nev-rûz

16. **şehûfi: -iî**
Mesnevi 14
Mısra: 45
Şâh, sultan, padişâh, hükümdar...

45. Şehûn hüd bezm-i şayda nâveki şem'
46. Vuşûş olmışdı pervâne gibi cem'

17. **şeh:**
Mesnevi 14
Mısra: 79
Şâh, sultan, padişâh, hükümdar...

79. Şeh önünden meger bir âhû-yı şûh
80. Çıkpup gitdi nitekim yaydan uş

18. **şehûfi: -iî**
Mesnevi 15
Mısra: 4
Şâh, sultan, padişâh, hükümdar...

3. Nîgârîn-i şeker-leb ya'nî Şîrîn
4. Şehûn 'ışkıyla kim olmuşdı gamgîn

19. **şehûfi: -iî**
Mesnevi 15
Mısra: 136
Şâh, sultan, padişâh, hükümdar...

135. O gül-ruş söylenürken ol arada
136. Şehûn nergisleri oldu güşâde

20. **şehûfi: -iî**
Mesnevi 15
Mısra: 194
Şâh, sultan, padişâh, hükümdar...

193. Qarârı kalmadı şevk ile tûrdı
194. Şehûn pâyine düşmege yügürdi

21. **şeh:**
Mesnevi 16
Mısra: 11
Şâh, sultan, padişâh, hükümdar...

11. Görince şeh bu hâli oldu gamnâk
12. Hemân cem' itdi 'asker cüst ü çâlâk

22. **şeh:**
Mesnevi 16
Mısra: 83
Şâh, sultan, padişâh, hükümdar...

83. Buzurgümmîd şeh yanında hâzır
84. Tururdu dâyim uşurlâba nâzır

23. **şehûfi: -iî**
Mesnevi 17
Mısra: 9
Şâh, sultan, padişâh, hükümdar...

9. Şehûn buhrânın işitdükde Şîrîn
10. Dilerdi ta'ziyetle ide teskîn

24. **şehi: -i**
Mesnevi 18
Mısra: 12
Şâh, sultan, padişâh, hükümdar...

11. Hevâ serd idi gerçi mevsim-i dey
12. Şehi germ eylemişdi âteş-i mey

25. **şehler: -ler**
Mesnevi 18
Mısra: 22
Şâh, sultan, padişâh, hükümdar...

21. Yir öpüp didi Şävür-ı huredmend
22. Şehâ şehler işigüünde kemer-bend

26. **şeh:**
Mesnevi 18
Mısra: 66
Şâh, sultan, padişâh, hükümdar...

65. Temâm olunca Şävürün kelâmı
66. Didi şeh aña kim ey merd-i 'âmî

27. **şeh:**
Mesnevi 18
Mısra: 84
Şâh, sultan, padişâh, hükümdar...

84. Hemân-dem tûrdı şeh bî-şabr ü ârâm
83. Şabâyı k'eylediler zîn ile râm

28. **şehûfi: -iî**
Mesnevi 18

Mısra: 93
Şâh, sultan, padişâh, hükümdar...

93. Şehûn yanınca her sermâye-i nâz
94. Gönül yağmalayıcı Türk ü şannâz

29. **şeh:**
Mesnevi 18
Mısra: 121
Şâh, sultan, padişâh, hükümdar...

121. Şeh aylayanda urup toprağa ruş
122. Didi hoş -âmedî ey şâh-ı ferruş

30. **şehûfi: -iî**
Mesnevi 18
Mısra: 163
Şâh, sultan, padişâh, hükümdar...

163. Şehûn dil-berlerinden her semen-sâk
164. Olurlard' anlaruñ vaşlına müştâk

31. **şehûfi: -iî**
Mesnevi 23
Mısra: 94
Şâh, sultan, padişâh, hükümdar...

93. Egerçi k'oldı tedbîrât lâyık
94. Şehûn re'yine olmadı muvâfiq

32. **şehûfi: -iî**
Mesnevi 23
Mısra: 130
Şâh, sultan, padişâh, hükümdar...

129. Şabâha bula fırsat çıka Ferhâd
130. Şehûn âh ile kaşrın yıka Ferhâd

33. **şeh:**

Mesnevi 24

Mısra: **266**

Şah, sultan, padişah, hükümdar.

265. Dile alınca Şîrîn adını ü

266. Ğazabdan oldu şeh bir kaatre ağı

34. **şehler: -ler**

Mesnevi 30

Mısra: **53**

Sultan, padişah.

53. Cihân şehler gedâlar çok görüpdür

54. Zamân begler ağalar çok görüpdür

35. **şeh:**

Mesnevi 31

Mısra: **3**

Sultan, padişah.

3. İcâzet birle şeh katına girdi

4. Yir öpüp evvel andan nâme virdi

36. **şehûn: -iñ**

Mesnevi 31

Mısra: **49**

Şâh, sultan, padişâh, hükümdar...

49. Şehûn yanınca her bir şâh-zâde

50. Kimi atlu vü kimisi piyade

37. **şehûn: -iñ**

Mesnevi 31

Mısra: **182**

Şah, sultan, padişah, hükümdar.

181. İrince bu huzûra mest ü bî-tâb

182. Şehûn nergislerin aldı hemân hıvâb

38. **şeh:**

Mesnevi 32

Mısra: **57**

Şâh, sultan, padişâh, hükümdar...

57. Nigârîñ gördi k'ider şeh tecävüz

58. Yavaşlanmağı kodi oldu yavuz

39. **şehûn: -iñ**

Mesnevi 32

Mısra: **61**

Şâh, sultan, padişâh, hükümdar...

61. Şehûn olmışdı gâlib cânına şevk

62. Diledi k'ide kolın boynına tavk

40. **şeh:**

Mesnevi 32

Mısra: **107**

Şâh, sultan, padişâh, hükümdar...

107. Şeh incinmedi bu sözlerden aşlâ

108. Tama' kat' itmedi bir lahza kat' â

41. **şeh:**

Mesnevi 32

Mısra: **164**

Şâh, sultan, padişâh, hükümdar...

163. Açıldı gül gibi ol şâh-ı şimşâd

164. Şeh ide kaldı bülbül gibi feryâd

42. **şehûn: -iñ**

Mesnevi 33

Mısra: **69**

Şâh, sultan, padişâh, hükümdar...

69. Şehûn adını çün güş itdi Şekker

70. Tevâzu' birle kodi toprağa ser

43. **şehûn: -iñ**

Mesnevi 33

Mısra: **106**

Şâh, sultan, padişâh, hükümdar...

105. Şeker acum ala dirken müdâmî

106. Şehûn dağı beter telh oldu kâmi

44. **şehden: -den**

Mesnevi 34

Mısra: **3**

Şâh, sultan, padişâh, hükümdar...

3. Çü şehden ayrı düşdi ol perî-çehr

4. Derûmndan 'alem çekd'âteş-i mihr

45. **şehler: -ler**

Mesnevi 34

Mısra: **117**

Sultan, padişah.

117. Anuñ şehler kapusınd'old'ise güm

118. Benüm 'uşşâka ma'beddür işigüm

46. **şeh:**

Mesnevi 36

Mısra: **31**

Şâh, sultan, padişâh, hükümdar...

31. Virür Şîrîne şeh vâfir hazîne

32. Nesine harc ola dağı nesine

47. **şeh:**

Mesnevi 36

Mısra: **181**

Sultan, padişah.

181. Çü bâde bahrine olmışdı şeh garık

182. Güherden kılmadı har-mühreyi fark

48. **şehûn: -iñ**

Mesnevi 36

Mısra: **198**

Sultan, padişah.

197. Hemân dem perdeyi ref' itdi fi'l-hâl

198. Şehûn her guşşasım def' itdi fi'l-hâl

49. **şehûn: -iñ**

Mesnevi 36

Mısra: **265**

Şâh, sultan, padişâh, hükümdar...

265. Şehûn zencîr-i 'adlîni o bağî

266. Bozup zulmâtına itmîş bukağı

50. **şeh:**
Mesnevi 37
Mısra: 88
Şâh, sultan, padişâh, hükümdar...

87. Dü 'âlem mülkinün şâhı Hudâdur
88. Anuñ gayrine şeh dimek hatâdur

51. **şehler: -ler**
Mesnevi 37
Mısra: 100
Şâh, sultan, padişâh, hükümdar...

99. Hudâvend ol cihânun pādşâhı
100. Kalan şehler hemân şetrenc şâhı

52. **şeh:**
Mesnevi 38
Mısra: 63
Şâh, sultan, padişâh, hükümdar...

63. Kazâdan bir gice şeh mest-i bade
64. Der-i halvet-serâ kalmış güşâde

53. **şehüñ: -üñ**
Mesnevi 38
Mısra: 137
Şâh, sultan, padişâh, hükümdar...

137. Şehün çâkerleri hōd zâr ü giryân
138. Bir ağızdan iderler ney gib'efgân

54. **şehüñ: -üñ**
Mesnevi 38

Mısra: 154
Şâh, sultan, padişâh, hükümdar...

153. Taçup her bayrağa bir kara astâr
154. Şehün sancâğın eylerler nigü-sâr

55. **şehüñ: -üñ**
Mesnevi 40
Mısra: 108
Şâh, sultan, padişâh, hükümdar...

107. Hudâyâ Âşafuñ varın bağışla
108. Şehün körpe budakların bağışla

şeh ile âşafuñ:

1. **şeh ile âşafuñ: -uñ**
Mesnevi 6
Mısra: 69
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kanuni Sultan Süleyman ile sadrazamı İbrahim Paşa.

69. Şeh ile Âşafuñ ey şâh-ı a'zâm
70. Cihân mülkinde kıлма bir kılın kem

şeh süleymân:

1. **şeh süleymân:**
Mesnevi 5
Mısra: 66
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sultan Süleyman (Kanuni Sultan Süleyman).

65. Şeh-i âfâk sultân ibn-i sultân
66. Şehensâh-ı mu'azzam şeh Süleymân

şeh-bâz:

1. **şeh-bâza: -a**
Mesnevi 22
Mısra: 95
Doğan kuşu.

95. Kaçan şeh-bâza hem-ser ola heyhât
96. Seni meşlek bilir gerç'ey huredmend

2. **şeh-bâz:**
Mesnevi 27
Mısra: 155
Doğan kuşu.

155. Açup rihlet perr ü bälın o şeh-bâz
156. Bu hâkî dâmgchden kıldı pervâz

3. **şeh-bâz:**
Mesnevi 36
Mısra: 8
Doğan kuşu.

7. Şifâhândan idüp Pervîze pervâz
8. Gerü uçduğı yire çond'o şeh-bâz

şeh-bâz-ı hevâyî ola:

1. **şeh-bâz-ı hevâyî ola: -a**
Mesnevi 1
Mısra: 98
Kelime Tipi: -
Arzu doğanı olmak.

97. Meger perr-i hüme ola kanadum
98. Ki şeh-bâz-ı hevâyî ola adum

şeh-bâz-ı murâdum:

1. **şeh-bâz-ı murâdum: -(u)m**
Mesnevi 5
Mısra: 43
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Istek doğanı.

43. Çü yok bâzûda şeh-bâz-ı murâdum
44. 'Aceb mi şinsa kuyruğum kanadum

şeh-bâzveş:

1. **şeh-bâzveş:**
Mesnevi 17
Mısra: 91
İri ve beyaz doğan gibi.

91. Urup şeh-bâzveş pervâz açup bäl
92. İrişdi dergeh-i Pervîze der-hâl

şehd:

1. **şehdin: -i, -n**
Mesnevi 1
Mısra: 83
Far. Bal, kömeç balı.

83. Kelâmum şehdin eyle şöyle şürin
84. Ki Hüsrev ağzın açup ide tahşin

2. **şehd:**
Mesnevi 7
Mısra: 94
Bal.

93. Yatur ol gönçe-i ter mehd içinde
94. Şanasım berg-i güldür şehd içinde

3. **şehd:**

Mesnevi 10
Mısra: 45
Bal.

45. Sipähiler megesdür sîm ü zer şehd
46. Bularuñ cem'ine şehd ile kıl cehd

4. **şehd:**

Mesnevi 10
Mısra: 46
Bal.

45. Sipähiler megesdür sîm ü zer şehd
46. Bularuñ cem'ine şehd ile kıl cehd

şehd-âmiz:

1. **şehd-âmiz:**

Mesnevi 32
Mısra: 13
Bal ile karışık II İçinde bal varmış gibi tatlı.

13. Şeker tengini açup şehd-âmiz
14. 'Özürler kıldı ol şâha şeker-rîz

şehd-engiz:

1. **şehd-engiz:**

Mesnevi 21
Mısra: 23
Bal ile karışık II İçinde bal varmış gibi tatlı.

23. Seni Şîrîn şehd-engiz ister
24. Buyuruñ girelüm kim tüz ister

şehd-i fâyık:

1. **şehd-i fâyık:**

Mesnevi 21
Mısra: 17
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Güzel bir bal.

17. Bu havz işine bil ey şehd-i fâyık
18. Degüldür andan özge kimse lâyık

2. **şehd-i fâyık:**

Mesnevi 36
Mısra: 163
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Güzel bir bal.

163. Didi kim mest yise şehd-i fâyık
164. Gider yâdımdan anuñ olsa ayık

şehd-i hünerden:

1. **şehd-i hünerden:-den**

Mesnevi 24
Mısra: 147
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Hüner balı.

147. Şu kim şehd-i hünerden almaya dad
148. Degüldür nesl-i âdem bil ki div-zâd

şehd-i şîrinden:

1. **şehd-i şîrinden:-den**
Mesnevi 24

Mısra: 263
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Şîrîn'in balı II Tatlı bal.

263. Kılırsañ şehd-i Şîrinden ferâğı
264. İdem mânend-i beyt-i nañl o tağı

şehd-i şîrini:

1. **şehd-i şîrini:-i**

Mesnevi 34
Mısra: 106
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Şîrîn'in balı II Tatlı bal.

105. Şekerden gördi ise şerbet-i nüş
106. İder mi şehd-i Şîrini ferâmüş

şehenşâh:

1. **şehenşâh:**

Mesnevi 11
Mısra: 41
Şahlar şahı/padişahlar padişahı.

41. Cihânı geşt iderken ey şehenşâh
42. Yolum Ermen zemine irdi nâ-gâh

2. **şehenşâh:**

Mesnevi 15
Mısra: 123
En büyük padişah, şah, padişahlar padişahı, şahlar şahı.

124. Be-nâ-gâh anı menzil itdi ol mâh
123. Şu sâhil k'anda yatmışdı şehenşâh

3. **şehenşâh:**

Mesnevi 16
Mısra: 13
En büyük padişah, padişahlar padişahı.

13. Şu deñlü dirdi leşker kim şehenşâh
14. Bilür ancak hesâbın anuñ Allâh

4. **şehenşâh:**

Mesnevi 19
Mısra: 143
En büyük padişah, şah, padişahlar padişahı, şahlar şahı.

143. Nedür bunca tazarru' ey şehenşâh
144. Kemine cânuñ için gâh ü bî-gâh

5. **şehenşâh:**

Mesnevi 24
Mısra: 231
En büyük padişah, şah, padişahlar padişahı, şahlar şahı.

231. Cihân hâlî degüldür ey şehenşâh
232. Açup 'ibret gözün âgâh ol âgâh

6. **şehenşâh:**

Mesnevi 26
Mısra: 154
En büyük padişah, şah, padişahlar padişahı, şahlar şahı.

153. Seni hâşâ ki mahrûm eyleyem ben
154. Şehenşâh ile anup şart ü 'ahdüñ

7. **şehenşâh:**

Mesnevi 27

Mısra: 17

En büyük padişah, şah, padişahlar padişahu, şahlar şahı.

17. Şehenşâh oldu bu sözden gazabnâk

18. Gazabdan ditredi mânend-i tebnâk

8. **şehenşâha: -a**

Mesnevi 27

Mısra: 39

En büyük padişah, şah, padişahlar padişahu, şahlar şahı.

39. Şehenşâha gerekdür bir vesîle

40. K'ide şeytân gibi telbîs ü hîle

9. **şehenşâh:**

Mesnevi 30

Mısra: 13

En büyük padişah, şah, padişahlar padişahu, şahlar şahı.

13. Kemâl-i lutfuñuzdan ey şehenşâh

14. Bizi yâd eylemişsiz hâmdü li'llâh

10. **şehenşâh:**

Mesnevi 32

Mısra: 12

En büyük padişah, şah, padişahlar padişahu, şahlar şahı.

11. Hürâmânî hürâmânî irişdi

12. Şehenşâh ile el alup görışdi

11. **şehenşâh:**

Mesnevi 36

Mısra: 177

En büyük padişah, şah, padişahlar padişahu, şahlar şahı.

177. Şehenşâh olmuş idi mest ü bî-tâb

178. Qatında bir idi hürmâ vü 'unnâb

12. **şehenşâh:**

Mesnevi 36

Mısra: 237

En büyük padişah, şah, padişahlar padişahu, şahlar şahı.

237. Çü maqsûdına irişdi şehenşâh

238. Didi minnet Hüdâya şükrü li'llâh

13. **şehenşâh:**

Mesnevi 36

Mısra: 279

En büyük padişah, şah, padişahlar padişahu, şahlar şahı.

279. Şehenşâh olmuş idi fâriğü'l- bâl

280. Memâlik zulm ü fitneyl'oldı pâ-mâl

14. **şehenşâh:**

Mesnevi 38

Mısra: 16

En büyük padişah, şah, padişahlar padişahu, şahlar şahı.

15. 'Acem mülkinün uluları nâ-gâh

16. Didiler âna bir gün ey şehenşâh

15. **şehenşâh:**

Mesnevi 38

Mısra: 37

En büyük padişah, şah, padişahlar padişahu, şahlar şahı.

37. İderseñ sen de ihmâl ey şehenşâh

38. Çıkar mülk elden âgâh olğul âgâh

şehenşâh ile âsaf-ı dîn:

1. **şehenşâh ile âsaf-ı dîn:**

Mesnevi 40

Mısra: 111

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Şahlar şahı, en büyük padişah (Kanunî) ile dinin veziri (dinin koruyucusu) Sadrazam İbrahim Paşa.

111. Şehenşâh ile yâ Rab Âşaf-ı dîn

112. Müdâm olsun müdâm âmin âmin

şehenşâh-ı cihân ü şahne-i dîn:

1. **şehenşâh-ı cihân ü şahne-i dîn:**

Mesnevi 4

Mısra: 1

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Zamanın, dönemin dünya padişahlarının padişahu; dönemin güzelleri içindeki en güzel kişi ve dinin bekçisi.

1. Şehenşâh-ı cihân ü şahne-i dîn

2. Şefî' u'l- müznibin hayrû'n-nebiyyîn

şehenşâh-ı mu'azzam:

1. **şehenşâh-ı mu'azzam:**

Mesnevi 5

Mısra: 66

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ulu şahlar şahı(padişahlar padişahu).

65. Şeh-i âfâk sultân ibn-i sultân

66. Şehenşâh-ı mu'azzam şeh Süleymân

şehenşeh:

1. **şehenşeh:**

Mesnevi 6

Mısra: 71

Padişahlar padişahu.

71. Şehenşeh ma'delet tahtında mädâm

72. Yedi iklimde câri kılsun ahkâm

2. **şehenşeh:**

Mesnevi 9

Mısra: 17

Padişahlar padişahu.

17. Şehenşeh bu haberden oldu dil-rîş

18. Getürdi ol gülâmı kıldı teftîş

3. **şehenşeh:**

Mesnevi 11

Mısra: 11

Padişahlar padişahu.

11. Şehenşeh gördi kim âsüde 'âlem

12. Cihân ağyardan hâlî vü hürrem

4. **şehenşeh:**

Mesnevi 14

Mısra: 3

Padişahlar padişahu.

3. Şehenşeh kim iderdi cāna cebri
4. Hazān oldu bahār-ı bāğ-ı şabrı

5. **şehenşeh:**

Mesnevi 15

Mısra: 197

Padişahlar padişahu.

197. Şehenşeh gördi anı geldi vecde
198. İdüp kaşları mihrābına secde

6. **şehenşehler: -ler**

Mesnevi 27

Mısra: 197

Padişahlar padişahu.

197. Şehenşehler gelüpdür 'āleme çok
198. Biri qalması oldılar girü yok

7. **şehenşeh:**

Mesnevi 32

Mısra: 53

Padişahlar padişahu.

53. Şehenşeh mest gördi çün nigārın
54. Diledi kim yiye helvā-yı şirîn

8. **şehenşeh:**

Mesnevi 36

Mısra: 17

Padişahlar padişahu.

17. Şehenşeh gördi çün hāl-i cihānı

18. Degül hiç biri bākī cümle fānī

9. **şehenşeh:**

Mesnevi 36

Mısra: 55

Padişahlar padişahu.

55. Şehenşeh açdı bir niçe hazāyin
56. Dökülüp tā ki zeyn ola Medāyin

şeh-i 'ādil:

1. **şeh-i 'ādil:**

Mesnevi 4

Mısra: 118

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Adil padişah.

117. İkinci a' del-i aḥbāb ü aḥşāb

118. Şeh-i 'ādil 'Ömerdür ibn-Ḥattāb

şeh-i āfāk:

1. **şeh-i āfāk:**

Mesnevi 5

Mısra: 65

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Ufukların şahı (sultanı, hükümdarı).

65. Şeh-i āfāk sultān ibn-i sultān

66. Şehenşāh-ı mu'azzam şeh Süleymān

şeh-i devrāna:

1. **şeh-i devrāna: -a**

Mesnevi 5

Mısra: 62

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Dünyanın şahı, zamanın/ dönemin padişahu.

61. Felekden itmek istersen şikāyet

62. Şeh-i devrāna hālün kıl hikāyet

2. **şeh-i devrāna: -a**

Mesnevi 40

Mısra: 103

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Dönemin, zamanın padişahu Kanuni Sultan Süleyman.

103. Şeh-i devrāna yār olsun hemişe

104. Cihān turdukça var olsun hemişe

şeh-i fermān-dih-i irān ü turān:

1. **şeh-i fermān-dih-i irān ü turān:**

Mesnevi 37

Mısra: 60

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

İran ve Turan'ın fermanı yürüten, sözü dinlenen (geçen) hükümdarı, şahı.

59. Ki sultān ibn -i sultān ibn -i sultān

60. Şeh-i fermān-dih-i irān ü Turān

şeh-i gence:

1. **şeh-i gence:**

Mesnevi 40

Mısra: 60

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Gence'nin şahı, sultanı: Genceli Nizāmî (Nizāmî-yi Gencevî).

59. Olam gencine-i dilden güher-paş

60. Şeh-i Gence diye taḥşin ü şabāş

şeh-i hūbān-ı 'aşra:

1. **şeh-i hūbān-ı 'aşra: -a**

Mesnevi 36

Mısra: 87

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Asrın, devrin güzellerinin sultanı.

87. Delil olup şeh-i hūbān-ı 'aşra

88. İletdiler o māhi burc-ı kaşra

şeh-i iklīm-i biniş:

1. **şeh-i iklīm-i biniş:**

Mesnevi 40

Mısra: 29

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Görme kabiliyeti (ileri görüşlülük) ülkesinin şahı, sultanı.

29. Nice Āşaf şeh-i iklīm-i biniş

30. Tırāz-ı āstīn-i āferiniş

şeh-i sünni ola:

1. **şeh-i sünni ola: -a**

Mesnevi 37

Mısra: 78

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Sünni şah olmak.

77. Olursa bu maḳāle i' tiḳāduñ

78. Şeh-i Sünni ola 'ālemde aduñ

şeh-i 'ünnāb-la l ü sib-ğabgab:

1. **şeh-i 'ünnâb-la'l ü sib-ğabgab:**

Mesnevi 26

Mısra: 4

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Hünnâp dudaklı ve gerdanı elma gibi olan şah, sultan.

3. Meğer bir gün nigârîn-i şeker-leb

4. Şeh-i 'ünnâb-la'l ü sib-ğabgab

şehid olmuş:

1. **şehid olmuş: -miş**

Mesnevi 37

Mısra: 5

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Kutsal bir ülkü veya inanç uğrunda ölmek.

5. Şehid olmuş meğer kim sib-i gül-gün

6. Yatur meydanda başı ğarka-i hün

şehid-i 'ışk:

1. **şehid-i 'ışk:**

Mesnevi 24

Mısra: 49

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Aşk şehidi II âşk.

49. Şehid-i 'ışk haşr oldu şanasın

50. Geyüp lüle gibi kanlı libâsın

şehir:

1. **şehirde: -de**

Mesnevi 27

Mısra: 67

Şehir, kent.

67. Şehirde hacı analık kılıcı

68. Suya bakıcı vü arpa şalıcı

2. **şehir:**

Mesnevi 36

Mısra: 59

Şehir, kent.

59. Şehir cennet gib'oldı hâtır-efrüz

60. Der ü dîvâr hep zer-beft pîrüz

3. **şehirden: -den**

Mesnevi 36

Mısra: 68

Şehir, kent.

67. Ser[i]v gibi şu kim olmaya mevzûn

68. Vây aña kim şehirden çıka bîrûn

şeh-mât ola:

1. **şeh-mât ola: -a**

Mesnevi 1

Mısra: 108

Kelime Tipi: **Deyim**

Mat satrançta şah taşının rakip tarafından kıpırdatılmayacak şekilde tehdit edilmesidir. Şah-mat oyunun rakip tarafından kazanıldığını ifade eden satranç terimidir.

107. Ola kim sürmiye dil na't'ına at

108. Dürüg ü fikr-i bâtil ola şeh-mât

2. **şeh-mât ola: -a**

Mesnevi 5

Mısra: 78

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Mat satrançta şah taşının rakip tarafından kıpırdatılmayacak şekilde tehdit edilmesidir. Şah-mat oyunun rakip tarafından kazanıldığını ifade eden satranç terimidir.

77. Bisât-ı rezme sürse hışm ile at

78. 'Adû tırduğı yirde ola şeh-mât

şeh-mât oldu:

1. **şeh-mât oldu:**

Mesnevi 4

Mısra: 74

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Mat satrançta şah taşının rakip tarafından kıpırdatılmayacak şekilde tehdit edilmesidir. Şah-mat oyunun rakip tarafından kazanıldığını ifade eden satranç terimidir.

73. Çü sürdün çerh-i çârüm şahtına at

74. Mesîh oldu ruhuñ görince şeh-mât

şeh-nâme:

1. **şeh-nâme:**

Mesnevi 40

Mısra: 56

İran Şairi Firdavsi'nin destan şeklindeki eseri. Büyük hükümdarların kahramanlık mâcerâlarını anlatan büyük manzum eser.

55. İderse Âşaf-ı şeh kalbümü şād

56. İdem tekrâr bir Şeh-nâme bünyād

şehir olmuş:

1. **şehir olmuş: -miş**

Mesnevi 11

Mısra: 66

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Kuş kanadının en uzun tüyü olmuş. (Far.) Şehper: Kuş kanadının en uzun tüyü.

65. İki âhûları şâhine beñzer

66. Siyeh müjgâni olmuş aña şehper

şehir:

1. **şehirinüf: -i, -nüñ**

Mesnevi 4

Mısra: 5

Şehir.

5. Nübüvvet şehrinüñ ey şehryârı

6. Burâk-ı 'izz ü devlet şeh-süvârı

2. **şehri: -i**

Mesnevi 5

Mısra: 138

Şehir, kent.

137. Suüd itdükçe çerhe top -ı kahrı

138. Geçe yirden yire küffâr şehri

3. **şehre: -e**

Mesnevi 5

Mısra: 223

Şehir.

223. Mübârek demde urup bu şehre bünyād

224. Der ü dîvârın itdüm cennet-âbād

4. **şehrüf: -üñ**

Mesnevi 12

Mısra: 107

Şehir, kent | güzeller diyarı.

107. Ne şehri'nin padişahi şüretisin

108. Ne burcu'nun mihr ü mahi hey'etisin

5. şehir:

Mesnevi 36

Mısra: 54

Şehir.

53. Çü resm-i sür olundu cümle tertib

54. Bezendi şehir Perviz itdi terğib

6. şehir:

Mesnevi 36

Mısra: 57

Şehir, kent.

57. Virüldi şöyle zinet şehir içine

58. Hemân zinetde döndi şehir-i Çine

şehir ü diyâra:

1. şehir ü diyâra: -a

Mesnevi 9

Mısra: 37

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Şehir ve memleket.

37. Münâdiler şalup şehir ü diyâra

38. Çağırtdı kim nihân ü aşkâre

şehir-i çine:

1. şehir-i çine: -e

Mesnevi 36

Mısra: 58

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Çin ülkesi.

57. Virüldi şöyle zinet şehir içine

58. Hemân zinetde döndi şehir-i Çine

şehir vü dihkân:

1. şehir vü dihkân:

Mesnevi 36

Mısra: 65

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Şehirli ve köylü.

65. Ki bilmiş oluñ ey şehir vü dihkân

66. Budur hüküm-i hümayün emr-i Sultân

şehryâr:

1. şehryâr: -ı

Mesnevi 4

Mısra: 5

Büyük padişâh, hükümdar.

5. Nübüvvet şehrinün ey şehryârı

6. Burâk-ı 'izz ü devlet şeh-süvârı

2. şehryâra: -a

Mesnevi 5

Mısra: 120

Büyük padişâh, hükümdar.

119. Du'â gevherlerin idüp işâra

120. Senâlar eyledi ol şehryâra

3. şehryâre: -e

Mesnevi 16

Mısra: 93

Büyük padişâh, hükümdar.

93. Hâkîmün sözlerinden şehryâre

94. 'Acab hâletler oldı aşkâre

4. şehryâre: -e

Mesnevi 18

Mısra: 118

Büyük padişâh, hükümdar.

117. Güzel kızlar bile olup süvâre

118. Çıkarlar ya'nî karşı şehryâre

5. şehryâre: -e

Mesnevi 24

Mısra: 78

Büyük padişâh, hükümdar.

77. Varamaz idi gündüz küy-ı yâre

78. Mebâdâ gamz ideler şehryâre

6. şehryâre: -e

Mesnevi 26

Mısra: 73

Büyük padişâh, hükümdar.

73. Hezârân âferin ol şehryâre

74. Nazar ide gedâ-yı hâksâre

şehir-süvâr:

1. şehir-süvârüñ: -uñ

Mesnevi 19

Mısra: 31

(شاهسوار-شهبسوار) i. (Fars. şâh > şeh
"büyük, seçkin" ve süvâr "ata binen, binici"
ile şâh-süvâr > şeh-süvâr) Çok usta binici.

31. Görüp zârılığın ol şeh-süvârüñ

32. Çıkarım' elden 'inân-ı ihtiyârüñ

şehirvânî marâzdur:

1. şehirvânî marâzdur: -dur

Mesnevi 19

Mısra: 36

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

*Şehvetle ilgili hastalık. Şehvet: Aşırı
istek II Nefis IIICinsel istek.*

35. Hâkîkat şanma cevher yâ 'arâzdur

36. Mecâzî 'ışk şehirvânî marâzdur

şehir-zâde:

1. şehir-zâde:

Mesnevi 14

Mısra: 13

Padişâh, hükümdar oğlu, saltanat varisi.

13. Turup bir şubh-dem şehir-zâde Perviz

14. Başında tâc-ı zer altında Şebdiz

2. şehir-zâde:

Mesnevi 19

Mısra: 14

Padişâh, hükümdar oğlu, saltanat varisi.

13. Baña gün gibi ey meh oldı ma'lüm

14. Ki bu şehir-zâde 'ışkuñ odına müm

şeker:

1. **şeker:**

Mesnevi 28

Mısra: **96**

Far. şeker.

95. Alup Pervîz aña urdı nişanı

96. Şeker kağıdı gibi dürdi anı

2. **şekerde: -de**

Mesnevi 31

Mısra: **10**

Şeker, tatlı söz.

9. Dil ü cân katlı için yâr-ı kâtil

10. Şekerde gizlemiş zehr-i helâhil

3. **şeker:**

Mesnevi 32

Mısra: **13**

Şeker, tatlı, kand.

13. Şeker tengini açup şehd-âmîz

14. 'Özürler kıldı ol şâha şeker-rîz

4. **şeker:**

Mesnevi 33

Mısra: **80**

Far. şeker.

79. Dür-i dendân güyâ mağz-i bādâm

80. Şeker kaplamış aña ol dil-ârâm

5. **şeker:**

Mesnevi 33

Mısra: **105**

Şeker II Hüsvrev'in İsfahan'da nikâhladığı güzel. Hüsvrev, Şirin'e gücenip onun yerini başka bir güzelle yani Şeker'le doldurmaya çalışsa da Şeker'in Şirin'in yerini tutmadığını ve tutamayacağını anlayıp Şeker'den vazgeçer.

105. Şeker acum ala dirken müdâmî

106. Şehûn daği beter telh oldu kâmi

6. **şekerdin: -den**

Mesnevi 33

Mısra: **108**

Şeker II Hüsvrev'in İsfahan'da nikâhladığı güzel. Hüsvrev, Şirin'e gücenip onun yerini başka bir güzelle yani Şeker'le doldurmaya çalışsa da Şeker'in Şirin'in yerini tutmadığını ve tutamayacağını anlayıp Şeker'den vazgeçer.

107. İrüp Pervîze acı üzre acı

108. Şekerdin münharif oldu mizacı

7. **şeker:**

Mesnevi 33

Mısra: **112**

Şeker II Hüsvrev'in İsfahan'da nikâhladığı güzel. Hüsvrev, Şirin'e gücenip onun yerini başka bir güzelle yani Şeker'le doldurmaya çalışsa da Şeker'in Şirin'in yerini tutmadığını ve tutamayacağını anlayıp Şeker'den vazgeçer.

111. Çü mu'tâd idi Şirine mezâkı

112. Şeker görüp anuñ tāk oldu tākı

8. **şeker:**

Mesnevi 33

Mısra: **115**

Şeker II Hüsvrev'in İsfahan'da nikâhladığı güzel. Hüsvrev, Şirin'e gücenip onun yerini başka bir güzelle yani Şeker'le doldurmaya çalışsa da Şeker'in Şirin'in yerini tutmadığını ve tutamayacağını anlayıp Şeker'den vazgeçer.

115. Şeker kat' itmedi bir lahza acum

116. Kesüp Şirinden her ihtiyâcum

9. **şekerdin: -den**

Mesnevi 33

Mısra: **118**

Şeker II Hüsvrev'in İsfahan'da nikâhladığı güzel. Hüsvrev, Şirin'e gücenip onun yerini başka bir güzelle yani Şeker'le doldurmaya çalışsa da Şeker'in Şirin'in yerini tutmadığını ve tutamayacağını anlayıp Şeker'den vazgeçer.

117. Murâdına çü dil olmadı vâşıl

118. Şekerdin yok baña bir zerre hâşıl

10. **şeker:**

Mesnevi 33

Mısra: **120**

Şeker II Hüsvrev'in İsfahan'da nikâhladığı güzel. Hüsvrev, Şirin'e gücenip onun yerini başka bir güzelle yani Şeker'le doldurmaya çalışsa da Şeker'in Şirin'in yerini tutmadığını ve tutamayacağını anlayıp Şeker'den vazgeçer.

119. Teb-i gamdan gönül hod nâ-tüvândur

120. Şeker tebnâke hod noğşân-ı cândur

11. **şekerde: -de**

Mesnevi 33

Mısra: **131**

Şeker II Hüsvrev'in İsfahan'da nikâhladığı güzel. Hüsvrev, Şirin'e gücenip onun yerini başka bir güzelle yani Şeker'le doldurmaya çalışsa da Şeker'in Şirin'in yerini tutmadığını ve tutamayacağını anlayıp Şeker'den vazgeçer.

131. Aradum gerçi Şirini Şekerde

132. Velî bulmadum ol şemsi kamerde

12. **şekerdür: -dür**

Mesnevi 33

Mısra: **149**

Şeker: II gönül okşayan, tatlı söz manası kastedilmiştir.

149. Leb-i ferahñaki hübuñ şekerdür

150. Letâfet olmasa kıadri hâcerdür

13. **şekerdin: -den**

Mesnevi 34

Mısra: **105**

Şeker II Hüsvrev'in İsfahan'da nikâhladığı güzel. Hüsvrev, Şirin'e gücenip onun yerini başka bir güzelle yani Şeker'le doldurmaya çalışsa da Şeker'in Şirin'in yerini tutmadığını ve tutamayacağını anlayıp Şeker'den vazgeçer.

105. Şekerdin gördi ise şerbet-i nüş

106. İder mi şehd-i Şirini ferâmüş

şeker- hand:

1. **şeker- hand:**

Mesnevi 13

Mısra: 63

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Sevgilinin tatlı tatlı gülüşü.

63. Şarāb-ālūd-ı lebden her şeker- hand

64. Kılurdu rü- siyeh 'uşşākı hürsend

2. **şeker- hand:**

Mesnevi 34

Mısra: 19

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Tatlı gülüşü.

19. Görüp gül dirdi fānī ol şeker- hand

20. Degül bu gül anuñ haddine mānend

şeker- la' l ü şeker-hāy:

1. **şeker- la' l ü şeker-hāy:**

Mesnevi 26

Mısra: 33

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Şeker dudaklı ve şeker çiğneyen(tatlı sözlü).

33. Niçe Şīrīn şeker- la' l ü şeker-hāy

34. Muşavver nürdür yā gün ya hüdāy

şeker pālüdesin:

1. **şeker pālüdesin:** -sī, -n

Mesnevi 34

Mısra: 147

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Şekerli pelte.

147. Şeker pālüdesin koyup o ğamgīn

148. Hemān-dem özledi helvā-yı Şīrīn

şeker-hā ol:

1. **şeker-hā ol:**

Mesnevi 7

Mısra: 16

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Şeker çiğneyen mec. tatlı söyleyen, tatlı sözlü ol.

15. Çü söze kudretüñ var olma hāmūş

16. Şeker-hā ol idüp tūfī gibi cūş

şeker-leb:

1. **şeker-leb:**

Mesnevi 17

Mısra: 19

Şeker dudaklı.

19. Şeker-leb ney -şekerden düzdi hāme

20. 'Azā-yı mātemiçün yazdı name

2. **şeker-leb:**

Mesnevi 22

Mısra: 72

Şeker dudaklı.

71. Mişāl-i hūr-ı cennet havz-ı Kevşer

72. Nigārīnūñ yanında her şeker-leb

3. **şeker-leb:**

Mesnevi 34

Mısra: 74

Şeker dudaklı.

73. Çün oldı şem ile perdāz-ı āteş

74. Şarardı şem ' gibi ol şeker-leb

4. **şeker-lebler: -ler**

Mesnevi 36

Mısra: 75

Şeker dudaklı.

75. Şeker-lebler çıqup Şīrīne karşı

76. Bu güller varur ol Şīrīne karşı

şeker-riz:

1. **şeker-riz:**

Mesnevi 32

Mısra: 14

Şeker saçan, şeker dökken, tatlı, tatlı sözlü.

13. Şeker tengini açup şehd-āmiz

14. 'Özürler kıldı ol şāha şeker-riz

2. **şeker-riz:**

Mesnevi 38

Mısra: 96

Şeker saçan, şeker dökken, tatlı, tatlı sözlü.

95. Çıkdardı cāme-i zer-baftını tiz

96. Kara çullara girdi ol şeker-riz

şekerveş:

1. **şekerveş:**

Mesnevi 16

Mısra: 50

Şeker gibi.

49. Dil-āverler şafında tūr terkeş

50. Yinürdi tatlı tatlı ney şekerveş

şekibā:

1. **şekibā:**

Mesnevi 12

Mısra: 92

Far. Sabur, mütehammil. şekibi sabırlılık.

91. İki şüret yazılmış hūb ü zībā

92. Görince gıtdi gönlinden şekibā

şekib-i 'aşıkı:

1. **şekib-i 'aşıkı: -ı**

Mesnevi 13

Mısra: 56

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Aşıkın sabrı, tahammülü.

55. Ne dem kim nāyler feryād iderdi

56. Şekib-i 'aşıkı ber-bād iderdi

şeker:

1. **şekkerüf: -(ü)ñ**

Mesnevi 15

Mısra: 246

Şeker, tatlı.

245. Saña ey çerhı aldanmak hatādur

246. Zehirdür şekkerüñ baluñ belādur

2. **şekkerüni:** -(ü)ñ, -i

Mesnevi 28

Mısra: 36

Şeker, tatlı.

35. İkinde itme âh-ı âteş-engiz

36. Eridür şekkerüni âteş-i tiz

3. **şekker:**

Mesnevi 33

Mısra: 12

Şeker, tatlı.

11. Cihāna luftdur illā baña kahr

12. İle şekker şunar ben hasteye zehr

4. **şekker:**

Mesnevi 33

Mısra: 58

Hüsrev'in İsfahan'da nikâhladığı güzel.

Hüsrev, Şirin'e gücenip onun yerini başka bir

güzelle yani Şeker'le doldurmaya çalışsa da

Şeker'in Şirin'in yerini tutmadığını ve

tutamayacağını anlayıp Şeker'den vazgeçer.

57. Meger var idi bir serv-i semen-ber

58. Şıfāhān mülketinde adı Şekker

5. **şekkere:** -e

Mesnevi 33

Mısra: 63

Şeker.

63. Çü tūfī şekkere olmuşdı meyyāl

64. Aña h̄v âhendeler gönderdi der-ḥāl

6. **şekker:**

Mesnevi 33

Mısra: 69

Hüsrev'in İsfahan'da nikâhladığı güzel.

Hüsrev, Şirin'e gücenip onun yerini başka bir

güzelle yani Şeker'le doldurmaya çalışsa da

Şeker'in Şirin'in yerini tutmadığını ve

tutamayacağını anlayıp Şeker'den vazgeçer.

69. Şehūñ adını çün gūş itdi Şekker

70. Tevāzu' birle kōdı toprağa ser

7. **şekker:**

Mesnevi 33

Mısra: 75

Şeker, tatlı; hoşluk, letafet.

75. Nice şekker hemāñ şekkersitān ol

76. Dil-ārām idi hem ārām-ı cān ol

8. **şekker:**

Mesnevi 33

Mısra: 84

Şeker.

83. Virür dükkān-ı h̄sne zīb ile fer

84. Dehāni piste la'li al şekker

9. **şekker:**

Mesnevi 33

Mısra: 103

Hüsrev'in İsfahan'da nikâhladığı güzel.

Hüsrev, Şirin'e gücenip onun yerini başka bir

güzelle yani Şeker'le doldurmaya çalışsa da

Şeker'in Şirin'in yerini tutmadığını ve

tutamayacağını anlayıp Şeker'den vazgeçer.

103. Çü nakl-i meclis-i şāh oldı Şekker

104. Melāl-efzā vü cāngāh oldı Şekker

10. **şekker:**

Mesnevi 33

Mısra: 104

Hüsrev'in İsfahan'da nikâhladığı güzel.

Hüsrev, Şirin'e gücenip onun yerini başka bir

güzelle yani Şeker'le doldurmaya çalışsa da

Şeker'in Şirin'in yerini tutmadığını ve

tutamayacağını anlayıp Şeker'den vazgeçer.

103. Çü nakl-i meclis-i şāh oldı Şekker

104. Melāl-efzā vü cāngāh oldı Şekker

11. **şekkerde:** -de

Mesnevi 33

Mısra: 109

Şeker II Şeker isimli cariye.

109. Ğam-ı Şirīn ile Şekkerde zehri

110. Görüp oldı ziyāde derd ü kahrı

12. **şekkerde:** -de

Mesnevi 33

Mısra: 127

Hüsrev'in İsfahan'da nikâhladığı güzel.

Hüsrev, Şirin'e gücenip onun yerini başka bir

güzelle yani Şeker'le doldurmaya çalışsa da

Şeker'in Şirin'in yerini tutmadığını ve

tutamayacağını anlayıp Şeker'den vazgeçer.

127. Gözüm Şekkerde [vü] Şirīnde gönlüm

128. Tenüm gülşende vü nesrīnde gönlüm

13. **şekker:**

Mesnevi 34

Mısra: 121

Hüsrev'in İsfahan'da nikâhladığı güzel.

Hüsrev, Şirin'e gücenip onun yerini başka bir

güzelle yani Şeker'le doldurmaya çalışsa da

Şeker'in Şirin'in yerini tutmadığını ve

tutamayacağını anlayıp Şeker'den vazgeçer.

121. Aña Şekker egerçi nūş-ı cāndur

122. Benüm şirīn lebüm şekker- feşāndur

şekker- feşāndur:

1. **şekker- feşāndur:** -dur

Mesnevi 34

Mısra: 122

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Şeker saçan : Tatlı söz söyleme

bağlamında.

121. Aña Şekker egerçi nūş-ı cāndur

122. Benüm şirīn lebüm şekker- feşāndur

şekker ü şir birbirine karışdı:

1. **şekker ü şir birbirine karışdı:** -dı

Mesnevi 19

Mısra: 3

Kelime Tipi: **Deyim**

Şeker ve süt birbirine karışmak: Senli

benli, uygun, muvafik bir hal almak.

3. Karışdı birbirine şekker ü şir

4. İde başladı şir āhūyü neçir

şekker yedi:

1. **şekker yedi:** -di

Mesnevi 22

Mısra: 112

Kelime Tipi: **Deyim**

Dinlediği, duyduğu sözler çok hoşça gitmek, gönlünü okşamak.

111. Yedi Şîrin sözinden lik şekker

112. Olup ser-mest ü hayrân ol şafâdan

şekker-âmiz:

1. **şekker-âmiz:**

Mesnevi 11

Mısra: 103

Şekerli, şekerle karışık.

103. Lebi güftâra gelse şekker-âmiz

104. Hâyâdan gönçeler olur 'arâk-rîz

şekker-leb ü şîrin-tebessüm:

1. **şekker-leb ü şîrin-tebessüm:**

Mesnevi 26

Mısra: 21

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Şeker dudaklı ve tatlı gülümsemeli.

21. Kamu şekker-leb ü şîrin-tebessüm

22. Kamu gönçe-fem ü tûfî-tekellüm

şekkersitân:

1. **şekkersitânuz:** -uz

Mesnevi 19

Mısra: 61

Şeker ülkesi, tatlı ülkesi. II Şekerin, tatlının bol olduğu yer.

61. Eger tûfiyise şekkersitânuz

62. Vü ger kumrîyise biz büstânuz

2. **şekkersitân:**

Mesnevi 33

Mısra: 75

Şeker ülkesi, tatlı ülkesi. II Şekerin, tatlının bol olduğu yer.

75. Nice şekker hemân şekkersitân ol

76. Dil-ârâm idi hem ârâm-ı cân ol

şekl:

1. **şekliyle:** -i, -(y)ile

Mesnevi 26

Mısra: 63

Şekil, biçim, görünüş.

63. Na'l[i]çem şekliyle naqş-ı kekkeb

64. Ola yirde meh-i nev birle kekkeb

şem':

1. **şem'i:** -i

Mesnevi 5

Mısra: 134

Mum.

133. Perîşân olmasun 'âlemde cem'i

134. Uyansun saltanat bezminde şem'i

2. **şem'ine:** -i, -n, -e

Mesnevi 11

Mısra: 62

Mum. II Yanak.

61. 'İzârındaki hâli dânelerdür

62. Cemâli şem'ine pervânelerdür

3. **şem':**

Mesnevi 13

Mısra: 22

Mum.

21. Kurudup düd-ı âhından dimâğın

22. Yağardı şem' gibi bağı yağın

4. **şem':**

Mesnevi 14

Mısra: 45

Mum II ışık.

45. Şehûnî hüd bezm-i şayda nâveki şem'

46. Vuğuş olmuşdı pervâne gibi cem'

5. **şem':**

Mesnevi 15

Mısra: 24

Mum.

23. Eger seng ile âhen olmasa cem'

24. Cihân bezminde yanmaz idi bir şem'

6. **şem':**

Mesnevi 15

Mısra: 149

Mum.

149. İki şem' ü iki pervâne-i 'ışk

150. İki 'âkil iki divâne-i 'ışk

7. **şem'e:** -e

Mesnevi 17

Mısra: 85

Mum.

85. Mağaş zihî ger irişmese şem'e

86. Ne deñlü virür idi nür u lem'a

8. **şem':**

Mesnevi 18

Mısra: 135

Mum II ışık.

135. Aña ednâ şem' aña mâh-ı tâbân

136. Kemîne şemside hürşid-i rağşân

9. **şem'inden:** -i, -n, -den

Mesnevi 24

Mısra: 36

Mum II ışık.

35. Olup her la'l anuñ bir şeb-çerâğı

36. Virürdi mihr şem'inden ferâğı

10. **şem':**

Mesnevi 28

Mısra: 50

Mum I Sevgili.

49. Getürme anuñ için 'aynuña dem'

50. Saña pervâne eksik olmaz ey şem'

11. **şem´:**

Mesnevi 28
Mısra: 55
Mum.

55. Tatalum şem´ gibi olasin germ
56. Niçün yanarsın ilden itneyüp şerm

12. **şem´e:-e**

Mesnevi 36
Mısra: 130
Sevgîlinin yüzünün güzelliği, parlaklığı.

129. Kara beñler koyup ruhsâr-ı ale
130. İderler şem´e pervâne havâle

13. **şem´:**

Mesnevi 38
Mısra: 232
Mum\ Sevgîli.

231. ‘Aceb mi olsalar bir hânede cem´
232. Biri pervânedür anuñ biri şem´

şem´ gibi şarardı:

1. **şem´ gibi şarardı:-dı**

Mesnevi 34
Mısra: 74
Kelime Tipi: **Deyim**

*Mum gibi sarmak -Sarıp solmak- :
(Üzüntüden dolayı)Her geçen gün benzi daha
çok solmak, mec. sağlığı bozulmak.*

73. Çün oldı şem ile perdâz-ı âteş
74. Şarardı şem´ gibi ol şeker-leb

şem ile perdâz-ı âteş oldı:

1. **şem ile perdâz-ı âteş oldı:-dı**

Mesnevi 34
Mısra: 73

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

*Mum ile birlikte (mumun ateşi) ateşi
cılalayan, parlaklığını, hararetini artıran
olmak.*

73. Çün oldı şem ile perdâz-ı âteş

74. Şarardı şem´ gibi ol şeker-leb

2. **şem ile perdâz-ı âteş oldı:-dı**

Mesnevi 34
Mısra: 73

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

*Mum ile birlikte (mumun ateşi) ateşi
cılalayan, parlaklığını, hararetini artıran
olmak.*

73. Çün oldı şem ile perdâz-ı âteş

74. Şarardı şem´ gibi ol şeker-leb

şem´ olup:

1. **şem´ olup:-up**

Mesnevi 11
Mısra: 3

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Mum olmak.

3. Şeb-i târ-ı sipihre meh olup şem´

4. Nücüm olmışdı pür-dâne gibi cem´

şem´ olupdı:

1. **şem´ olupdı:-up, -dı**

Mesnevi 36
Mısra: 119

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

*Aydınlık, ışık veren olmak; en parlak
(meclisin en güzeli) olmak.*

119. Nigârın ol bez[i]mde şem´ olupdı

120. Nebât ü şehd şâfi cem´ olupdı

şem´a:

1. **şem´ alar:-lar**

Mesnevi 31
Mısra: 144

Mumlu fitil, mumu batırılmış fitil.

143. Serivlerde tezerv-i hüb ü dil-keş

144. Şem´ alar üzre güyâ yanar âteş

şemâme:

1. **şemâme:**

Mesnevi 19
Mısra: 76

Anber çeşitlerinden biri.

75. İrür bir heftede ‘ömri temâma

76. Kül olduğıçün ellerde şemâme

şem´-i âftâb:

1. **şem´-i âftâb:**

Mesnevi 11
Mısra: 2

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Güneş mumu.

1. Meger bir şeb-çerâğun fer ü tâbı

2. Söyündürmişdi şem´-i âftâbı

şem´-i âftâbı:

1. **şem´-i âftâbı:-ı**

Mesnevi 14
Mısra: 84

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Güneş mumu.

83. İderken şayd ardınca şitâbı

84. Felek ‘azb itdi şem´-i âftâbı

şem´-i dil-efrüz:

1. **şem´-i dil-efrüz:**

Mesnevi 19
Mısra: 101

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Gönlü aydınlatan mum.

101. Bez[i]mde cümlesi şem´-i dil-efrüz

102. Rez[i]mde şanuñ âteş-i ciger-süz

şem´-i dil-efrüz k’olasın:

1. **şem´-i dil-efrüz k’olasın:-a, -sın**

Mesnevi 24
Mısra: 59

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

*Gönlü aydınlatan mum ki olmak. Gönlü
aydınlatan mum olmak.*

59. Tatalum k’olasın şem´-i dil-efrüz

60. Kara zülfün kanı ey şahid-i rüz

şem´-i dil-fürüzam:

1. **şem '-i dil-fürüzam: -am**

Mesnevi 34

Mısra: 140

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Gönlü aydınlatan mum.

139. Çe ger 'âşik-küş ü pervâne-süzam

140. Cihân bezminde şem '-i dil-fürüzam

şem '-i fûrüzân olurdu:

1. **şem '-i fûrüzân olurdu:-(u)r, -di**

Mesnevi 16

Mısra: 64

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Parlak mum olmak (haline gelmek).

63. Toğuşsalar çıkardı nâr-ı süzân

64. Olurdu nîzeler şem '-i fûrüzân

şem '-i imân germ olup:

1. **şem '-i imân germ olup: -up**

Mesnevi 37

Mısra: 165

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

İman mumu yanmak, alevlenmek.

165. Hemân-dem germ olup ol şem '-i imân

166. Du 'â pervânesini itdi perrân

şem '-i islâmı:

1. **şem '-i islâmı: -ı**

Mesnevi 4

Mısra: 61

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

İslam mumu.

61. Uyarduñ şem '-i İslâmı ötürdüñ

62. Cihândan zulmet-i küfri götürdüñ

şem '-i izârı ola:

1. **şem '-i izârı ola: -a**

Mesnevi 28

Mısra: 54

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Yanağının mumu olmak.

53. Olup lâyıq mı hiç zâr u nizârı

54. Gedânuñ şâh ola şem '-i izârı

şem '-i kâfür:

1. **şem '-i kâfür:**

Mesnevi 11

Mısra: 73

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Beyaz renkli, güzel kokulu mum.

73. Rikâbı bezm-i hüsnê şem '-i kâfür

74. Görinür çehresi nûr'un-'alâ- nûr

şem '-i mâh:

1. **şem '-i mâh:**

Mesnevi 33

Mısra: 134

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ay ışığı/mumu.

133. Kevâkib ger vireydi gün gibi nûr

134. Felekden şem '-i mâh olurdu mehcür

şem '-i mâh-ı pür-süz:

1. **şem '-i mâh-ı pür-süz:**

Mesnevi 17

Mısra: 25

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Çok yakıcı (parlak) ayın mumu (ışığı).

25. Ne var diñlense şem '-i mâh-ı pür-süz

26. Tek olsun gün çerağ-ı 'âlem-efrüz

şem '-i meclis-efrüz olur:

1. **şem '-i meclis-efrüz olur:-(u)r**

Mesnevi 33

Mısra: 13

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Meclisi aydınlatan mum, kandil olmak.

13. Olur her bezme şem '-i meclis-efrüz

14. Baña gelse bir âteşdür ciğer-süz

şem '-i münîr idindi:

1. **şem '-i münîr idindi: -di**

Mesnevi 24

Mısra: 18

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Parlak güneş edinmek: Parlak güneş gibi görmek, güneş yerine kullanmak.

17. Külengi gördi çünkim dest-gîr ol

18. İdindi destesin şem '-i münîr ol

2. **şem '-i münîr idindi: -di**

Mesnevi 24

Mısra: 18

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Parlak güneş edinmek: Parlak güneş gibi görmek, güneş yerine kullanmak.

17. Külengi gördi çünkim dest-gîr ol

18. İdindi destesin şem '-i münîr ol

şem '-i pertev ol:

1. **şem '-i pertev ol:**

Mesnevi 7

Mısra: 19

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Işık veren mum olmak.

19. Şalup ol bezme tab'un ol şem '-i pertev

20. Oğunsun kışsa-i Şîrîn ü Hüsrev

şem '-i rüşen:

1. **şem '-i rüşen:**

Mesnevi 38

Mısra: 209

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Parıldayan mum \ Sevgili, dost.

209. Karagu kabr içind'ey şem '-i rüşen

210. Seni tenhâ komağ lâyıq mı andan

şem '-i şubhgâhî:

1. **şem '-i şubhgâhî:**

Mesnevi 19

Mısra: 89

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Sabah vaktinin mumu.

89. Çü rüşen oldı şem '-i şubhgâhî

90. Münevver kıldı âfâkı kemâhî

şem '-i zerrîn:

1. **şem'-i zerrîn:**

Mesnevi 24

Mısra: 97

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Altından yapılmış mum: Güneş.

97. Şehergah şem'-i zerrîn kim uyandı

98. Gümüş pervâneler hep oda yandı

şems:

1. **şemsi:-i**

Mesnevi 33

Mısra: 132

Güneş.

131. Aradum gerçi Şîrîni Şekerde

132. Velî bulmadum ol şemsi kamerde

şemse:

1. **şemse:**

Mesnevi 7

Mısra: 8

Güneş.

7. Ne kaşır ol kim ola 'arş ile hem-ser

8. Eñ ednâ şemse aña mihr-i enver

2. **şemsesi:-si**

Mesnevi 18

Mısra: 136

Güneş.

135. Aña ednâ şem' aña mâh-ı tâbân

136. Kemîne şemsesi hürşid-i rahşân

3. **şemsesi:-si**

Mesnevi 31

Mısra: 161

Güneş şeklinde yapılan işleme, resim. Eski nakkaşlar, tavanlara türlü boya üzerine güneş resmederlerdi. Ressam ve tezhipçilerin de muhtelif renkler üzerine şemse yaptıkları; eski minyatürlerde, kitap başlıklarında görülür.

161. Virür her şemsesi nûr gibi envâr

162. Kevâkib şanki dîvârında mismâr

şems-i nehârî:

1. **şems-i nehârî:**

Mesnevi 11

Mısra: 63

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Fecrin doğuşundan güneşin batışına kadar olan aydınlıĝm güneşi.

63. Şanasın cebhesi şems-i nehârî

64. Kemân ebrûları ebr-i bahârî

şemşîr:

1. **şemşîr:**

Mesnevi 11

Mısra: 130

Kılıç.

129. Erenlerden yeg eyler re'y ü tedbîr

130. Tutar gözgü yerine elde şemşîr

2. **şemşîr:**

Mesnevi 11

Mısra: 135

Kılıç.

135. Tuta ger kîne-i hâsm ile şemşîr

136. İder şîr-i civânı rûbeh-i pîr

3. **şemşîr:**

Mesnevi 14

Mısra: 70

Kılıç.

69. Kimi ururdu gürg ü âhûya tîr

70. Dikerdî kimi şîr üstinde şemşîr

4. **şemşîr:**

Mesnevi 30

Mısra: 39

Kılıç.

39. Degül lâ-bü'd tezerv ü kebke şemşîr

40. Ğazâl için ne lâzım pençe-i şîr

şemşîr-i 'adalet:

1. **şemşîr-i 'adalet:**

Mesnevi 7

Mısra: 37

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Adalet kılıcı.

37. Eline alsa şemşîr-i 'adâlet

38. Olurdi nev -civân pîr-i 'adâlet

şemşîr-i bürrân:

1. **şemşîr-i bürrân:**

Mesnevi 16

Mısra: 70

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Keskin kılıç.

70. 'Ömür ser-riştesin şemşîr-i bürrân

69. Keserdi bî-tekellüf bulsa her ân

şem'veş:

1. **şem'veş:**

Mesnevi 5

Mısra: 41

Mum misali.

41. Ola mı şem'veş rûşen beyânüm

42. Keser mîkrâz-ı ğam her dem zebânüm

2. **şem'veş:**

Mesnevi 27

Mısra: 281

Mum gibi, mum misali.

281. N'ola Şîrîn eritse şem'veş yağ

282. Bu derd oldı aña dâĝ üstine dâĝ

şer':

1. **şer' üfi:-(ü)ñ**

Mesnevi 4

Mısra: 31

Allah'ın emri doğrultusunda dini inançlara göre belirlenmiş kurallar, şeriat.

31. Cihâna virdi şer'üñ intizâmı

32. Dü 'âlem buldı hükümünden nizâmı

şer:

1. **şer:**

Mesnevi 18
Mısra: 73
Kötü, fena.

73. Gerek te' hür şer işlerde dāyim
74. Olur te' hür haber olsa mülāyim

2. **ser:**

Mesnevi 23
Mısra: 64
Baş, kafâ.

63. Didi başuñ keserven ol haber-dār
64. Eyitdi kâşkî ser baña ser- bār

3. **şer:**

Mesnevi 27
Mısra: 90
Kötü, fena.

89. Virürler māl ü esbāb aña yük yük
90. K'ola şer işde şeytān gibi çābük

4. **şer:**

Mesnevi 27
Mısra: 96
Kötü, fena.

95. Gönül gözinden inşāfi birağıp
96. Olur ol şer işe cān ile rāğıp

5. **şer:**

Mesnevi 27

Mısra: 145
Kötü, fena.

145. Çü bu şer sözleri güş itdi Ferhād
146. Yaqasın yırtup itdi āh ü feryād

6. **serüñ: -üñ**

Mesnevi 27
Mısra: 313
Far. Baş, kafâ.

313. Senüñ gibi serüñ bil şad hezārān
314. Şaқalına gülüpdür iş bu devrān

7. **ser:**

Mesnevi 28
Mısra: 77
Baş, kafâ, insan.

77. Ne ser kim ola ber- zānū-yı cānān
78. Ne var dağı aña ölmekden āsān

serāre:

1. **şerāre:**

Mesnevi 24
Mısra: 40
Kıvılcım.

39. Degüldi saçılanlar la'l -pāre
40. Külting urduqça çıkardı şerāre

şerbet:

1. **şerbet:**

Mesnevi 20

Mısra: 20
Ar. Tatlı içecek.

19. Baña ol zālīm ü cellād kätıl
20. Şunar şerbet deyu zehr-i helāhil

şerbet içüp:

1. **şerbet içüp: -üp**

Mesnevi 16
Mısra: 139
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Şerbet içmek.

139. İçüp şerbet geyersin eşveb-i fāhir
140. Gelür hep bilmiş ol burnuñdan āhir

şerbet-i nüş:

1. **şerbet-i nüş:**

Mesnevi 34
Mısra: 105
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Tatlı şerbeti.

105. Şekerden gördi ise şerbet-i nüş
106. İder mi şehd-i Şirini ferāmüş

şerbet-i şāf:

1. **şerbet-i şāf:**

Mesnevi 19
Mısra: 39
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Halis şerbet.

39. Eline girse nā-geh şerbet-i şāf
40. İder mi hiç teşne şabr u inşāf

şeref:

1. **şerefde: -de**

Mesnevi 40
Mısra: 47
Değer, kıymet.

47. Şerefde gerçi bir dürr-i yetimem
48. Bilinmez kıymetüm yoқ elde sımüm

şerer:

1. **şererler: -ler**

Mesnevi 25
Mısra: 15
Kıvılcım.

15. Şererler kim kültinginden çıkardı
16. O tağıñ başına odlar yaқardı

şerh itdükçe:

1. **şerh itdükçe: -dükçe**

Mesnevi 22
Mısra: 25
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Açmak, açıklamak, yorumlamak.

25. O dil derdini şerh itdükçe tağı
26. Şalardı tışe başını aşāğı

şer' -i şehdini:

1. **şer' -i şehdini: -i, -n, -i**

Mesnevi 37
Mısra: 72
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Bal(tatlı) şeriat.

71. Peyem-ber her ne kim dirse anı tüt
72. Şer'-i şehdini eyle cânuña kut

şerif:

1. **şerif:**

Mesnevi 4
Mısra: 38

Şerefli, saygın II Asil, soylu.

37. Vücüdün nâme-i esrâr-ı mu'azzâm
38. Şerif arkaında mührün nakş-ı hâtem

2. **şerif:**

Mesnevi 37
Mısra: 56

Şerefli, saygın II Asil, soylu.

55. Pes ez hâmd ü şenâ-yı Rabbü'l -a'lä
56. Şerif ismi Resülün olmuş imla

şerif -ismüfî:

1. **şerif -ismüfî:-(ü)ñ**

Mesnevi 4
Mısra: 15
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Şerefli isim.

15. Şerif -ismüñ Muhammed Muştafâsın
16. Güzin-i bihter-i hülk-ı Hudâsın

2. **şerif -ismüfî:-(ü)ñ**

Mesnevi 4
Mısra: 15
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Şerefli isim.

15. Şerif -ismüñ Muhammed Muştafâsın
16. Güzin-i bihter-i hülk-ı Hudâsın

şerir:

1. **şerir:**

Mesnevi 16
Mısra: 111

Şirketlik eden, kötülük yapan, başbelası (kimse).

112. Kırıldı 'askeri tağıldı hayli
111. Kılurdu şerre ç'ol şerir meyli

şerm:

1. **şerminden: -i, -n, -den**

Mesnevi 34
Mısra: 134

Utaç.

133. Dehânımdan olupdur gönçe dil-teng
134. Lebüm şerminden oldu la'l der-seng

şerm itmeyüp:

1. **şerm itmeyüp: -me, -(y)üp**

Mesnevi 28
Mısra: 56
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Utanmak.

55. Tatalum şem' gibi olasın şerm
56. Niçün yanarsın ilden itmeyüp şerm

şermsâr:

1. **şermsârem: -cm**

Mesnevi 22

Mısra: 107

*Far. Utanan, utanmış, mahcup olmuş.
Şerm-sâr olmak: Utanmak.*

107. Bu işde şermsârem ben kemîne
108. Kulağ olup aña şarrâf-ı mâhir

şerr ü şüri:

1. **şerr ü şüri: -ı**

Mesnevi 23
Mısra: 88

Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Kavga, gürültü; yersiz şamata.

87. Görince tâ kim ol divâne zürî
88. Birez def' ola şayed şerr ü şüri

şerre meyli kılurdu:

1. **şerre meyli kılurdu:**

Mesnevi 16
Mısra: 111
Kelime Tipi: **Deyim**

Fenalığa meyletmek: Belâsını aramak (Belâ aramak): Kavga ederek ya da başka davranışlarıyla kendisi için tehlikeli olacak bir durum meydana gelmesine yol açmak.

112. Kırıldı 'askeri tağıldı hayli
111. Kılurdu şerre ç'ol şerir meyli

2. **şerre meyli kılurdu: -(u)r, -dı**

Mesnevi 16
Mısra: 110

Kelime Tipi: **Deyim**
Fenalığa meyletmek: Belâsını aramak (Belâ aramak): Kavga ederek ya da başka

davranışlarıyla kendisi için tehlikeli olacak bir durum meydana gelmesine yol açmak.

109. Ğurûr u kibr ü kîninden o mağrûr
110. Be-âhir oldı ejderhâ-güre mür

şeş cihâta:

1. **şeş cihâta: -a**

Mesnevi 37
Mısra: 94

Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Altı cihet, altı yön, her yön, her taraf, dünya.

93. Anuñdur her taşarruf kâyinâta
94. Anuñ hükmi revândur şeş cihâta

şetrenc:

1. **şetrenc:**

Mesnevi 37
Mısra: 100
Satranç oyunu.

99. Hudâvend ol cihânüñ pâdsâhı
100. Kılan şehirler hemân şetrenc şâhı

şevk:

1. **şevk:**

Mesnevi 1
Mısra: 18

Aşk ile; canı gönülden, büyük bir arzıyla.

17. Uyar 'aşkuñ çerâğın dilde nâ-gâh
18. Diyem tâ şevk ile Allâh Allâh

2. **şevk:**

Mesnevi 13

Mısra: 53

Coşku, heyecan, şiddetli arzu, sevinç.

53. Terennümler idüp şevk ile kavvâl

54. Kılurlardı karar u şabri pâ-mâl

3. **şevk:**

Mesnevi 32

Mısra: 61

Ar. Gönül meylî, arzu.

61. Şehûn olmuşdı ğalib cânına şevk

62. Diledi k'ide kolın boynına tavk

4. **şevkle: -le**

Mesnevi 36

Mısra: 90

Şiddetli arzu, istek, aşırı heves.

89. Görüp Şâh oldu anı hurrem ü şâd

90. Urur ol şevkle bezm-i 'aşa bünyâd

şevk ile:

1. **şevk ile:**

Mesnevi 15

Mısra: 193

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Aşk ile; canıgönülden, büyük bir arzuyla.

193. Kararı kalmadı şevk ile turdı

194. Şehûn pâyine düşmeğe yügürdi

2. **şevk ile:**

Mesnevi 19

Mısra: 70

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Aşk ile, canıgönülden, büyük bir arzuyla.

69. Hilâl-i 'îd mestür olsa her dem

70. Baqar şevk ile aña halk-ı 'âlem

3. **şevk ile:**

Mesnevi 21

Mısra: 53

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Aşk ile, canıgönülden, büyük bir arzuyla.

53. Turup şevk ile üstâd-ı zemâne

54. Didi kim kâdadur ol kâr-hâne

4. **şevk ile:**

Mesnevi 22

Mısra: 63

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Aşk ile, canıgönülden, büyük bir arzuyla.

63. Turup şevk ile yirinden nigârîn

64. İrişdi cüy-i şîr'ol yâr-ı Şîrîn

5. **şevk ile:**

Mesnevi 23

Mısra: 169

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Aşk ile, canıgönülden, büyük bir arzuyla.

169. Gehî şevk ile sînem çak iderdüm

170. Geh işiginde yüzüm hâk iderdüm

6. **şevk ile:**

Mesnevi 24

Mısra: 21

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Aşk ile; canıgönülden, büyük bir arzuyla.

21. Ururdi şevk ile ol sıhr-pîşe

22. Hüsün gencînesinden yaña tîşe

7. **şevk ile:**

Mesnevi 26

Mısra: 51

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Aşk ile, canıgönülden, büyük bir arzuyla.

51. Niçe şevk ile şalar tîşesini

52. Temâşâ idelüm her pîşesini

8. **şevk ile:**

Mesnevi 26

Mısra: 76

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Aşk ile, canıgönülden, büyük bir arzuyla.

75. Gelüp bu sözler ol dil-dâre ki hoş

76. Turup ol şevk ile ser-mest ü bî-hüş

9. **şevk ile:**

Mesnevi 26

Mısra: 227

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Aşk ile; canıgönülden, büyük bir arzuyla.

227. Taşı etmek gibi toğrardı tîşe

228. Ne dem kim tîgine ideydi güci

10. **şevk ile:**

Mesnevi 32

Mısra: 23

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Aşk ile, canıgönülden, büyük bir arzuyla.

23. Turup bu şevk ile ol dem nigârîn

24. Mühüyyâ kıldı bezm-i cennet-âyîn

11. **şevk ile:**

Mesnevi 36

Mısra: 153

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Aşk ile, canıgönülden, büyük bir arzuyla.

153. Çeker ol şevk ile câmi pey-â-pey

154. Komez gönülünde ğamdan zerrece key

12. **şevk ile:**

Mesnevi 36

Mısra: 227

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Aşk ile, canıgönülden, büyük bir arzuyla.

227. İdüp şevk ile var tākātların tāk

228. Şarlıdı birbirine iki müştāk

şevk virüp:

1. **şevk virüp:** -üþ

Mesnevi 36

Mısra: 199

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Keyiflendirmek, neşlendirmek.

199. İkiyedin virüp ol meh aña şevk

200. Gümüş kolları itdi boynına tavk

şevket:

1. **şevket:**

Mesnevi 18

Mısra: 115

Heybet, büyüklük, azamet; saltanat.

115. Turup Bânü hezârân şevket ile

116. Hoş istikbâle çıkdı hürmet ile

şevketiyle:

1. **şevketiyle:**

Mesnevi 18

Mısra: 86

Büyüklük, heybet (padişahlar için kullanılırdı).bkz.azamet, celal.

85. Süvâr olup kuşandı tîg-i zerîn

86. Yürüdi şevketiyle Hüsrev be-Çîn

şeydâ:

1. **şeydâ:**

Mesnevi 5

Mısra: 29

Aşkın çokluğundan akli başından

gîtmîş, kendini duygularının coşkunluğuna bırakmış (kimse), çılgın, dîvâne, meczup.

29. Niçün bülbül gibi şeydâ degülsin

30. Neden tûfî gibi güyâ degülsin

şeydâlıg eyle:

1. **şeydâlıg eyle:**

Mesnevi 40

Mısra: 91

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Şeydâlık eylemek: Divanelik, düşkünlük etmek (aşktan ötürü).

91. Yiter bülbül gibi şeydâlıg eyle

92. Yiter tûfî gibi güyâlıg eyle

şey'li'llâh:

1. **şey'li'llâh:** -a

Mesnevi 1

Mısra: 46

Allah rızası için.

45. Yüzüm götürdüm [ol] dergâha geldüm

46. Gedâyam ya'nî şey'li'llâha geldüm

şeyhî:

1. **şeyhî:**

Mesnevi 1

Mısra: 88

Şeyhî: Hekim Yusuf Sinan olarakta bilinir. 14. yüzyılın sonları ile 15. yüzyılın başlarında yaşamış şair, II. Yakup döneminde Germiyan sarayında bulunmuştur. Eserleri: Dîvân, Harnâme, Hüsrev ü Şîrîn.

87. Refîk olursa tevfiķüñ İlähî

88. Tutam Şeyhî sülük itdügi râhı

2. **şeyhî:**

Mesnevi 40

Mısra: 69

XV. asır divan şairlerinden Yûsuf Sinâneddin (ö. 1431).

69. Niçe Şeyhî şuhan mülkinde sultân

70. Kemîne çâkeri Hâssân ü Selmân

şeyh-i ilâhî:

1. **şeyh-i ilâhî:**

Mesnevi 38

Mısra: 267

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Allah'ın kendisine bahşettiği özel nitelikleri olan şeyh.

267. Ne hoş dimişdür ol şeyh-i İlähî

268. Nizâmî ya'nî mülk-i nazm şâhı

şeyhî mürîdi olamazsın:

1. **şeyhî mürîdi olamazsın:** -a, -maz, -sın

Mesnevi 40

Mısra: 68

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

(XV. yy. Divan şâiri Germiyanlı) Şeyhî'nin mürîdi olmak.

67. Olursañ nazm ile 'âlem ferîdi

68. Olamazsın dahı Şeyhî mürîdi

şeytân:

1. **şeytân:**

Mesnevi 3

Mısra: 10

İnsanları iğvâ ve izlâl eden, azdıran mel'un-ı şehîr; iblis, dîv.

9. Hudâ yolına düşüp olmışam peyk

10. Direm şeytân iğvâsına lebbeyk

2. **şeytânıñı:** -uñ

Mesnevi 27

Mısra: 56

İnsanları iğvâ ve izlâl eden, azdıran mel'un-ı şehîr; iblis, dîv.

55. Yürek ağrısı vü göbek burısı

56. Koca şeytânıñ evvelki çarısı

şeytân gibi:

1. **şeytân gibi:**

Mesnevi 27

Mısra: 40

Kelime Tipi: **Deyim**

Şeytan gibi, ona benzeyen II çok zeki ve kurnaz.

39. Şehensâha gerekdür bir vesîle

40. K'ide şeytân gibi telbis ü hîle

2. **şeytân gibi:**

Mesnevi 27

Mısra: 90

Kelime Tipi: **Deyim**

Şeytan gibi, ona benzeyen II çok zeki ve kurnaz.

89. Virürler māl ü esbâb aña yük yük
90. K'ola şer işde şeytân gibi çâbük

şeytanet:

1. **şeytanet:**

Mesnevi 38

Mısra: 20

Şeytanlık, hilekârlık, kurnazlık.

19. Atañ itdi ferâgat salţanatdan
20. Degül bir lahza hâlî şeytanet

şey ü li'llâh:

1. **şey ü li'llâh:**

Mesnevi 4

Mısra: 125

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Allah rızası için.

125. Şahâbeñ himmetinden Şey ü li'llâh
126. Fekad kulnâ 'aleyhim rahmetu'llâh

şiddette:

1. **şiddette:**

Mesnevi 18

Mısra: 27

Şiddetli, zorlu, sert.

27. Şitâ şiddette vü vaqt-i zemistân
28. Tutilmuş berfden küh ü beyâbân

şifâ-sâz olup:

1. **şifâ-sâz olup:-up**

Mesnevi 26

Mısra: 114

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

İyileştiren, şifâ veren haline gelme.

113. Birez de ol cân tabîbi eyledi nâz

114. Ölümlü hasteye olup şifâ-sâz

2. **şifâ-sâz olup:-up**

Mesnevi 32

Mısra: 33

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

İyileştiren, şifâ veren haline gelme.

33. Olup sâkî-yi şeker-leb şifâ-sâz

34. Virüp hvânende vü güyende âvâz

şifâ-yı haste-yi 'ışk:

1. **şifâ-yı haste-yi 'ışk:**

Mesnevi 26

Mısra: 12

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Aşk hastasının şifâsı (iyileşmesi).

11. Devâ-yı gûşsa-yı Ferhâd-ı gamgîn

12. Şifâ-yı haste-yi 'ışk a'n-ı Şîrîn

şikâr:

1. **şikâra:-a**

Mesnevi 12

Mısra: 110

Av II avlanma.

109. Ne yirdendür gelişün bu diyâra

110. Ne iklîme giderdün yâ şikâra

2. **şikâr:**

Mesnevi 14

Mısra: 2

1. Av. 2. Avlama. 3. Avlanan hayvan.

1. Yine şayyâd-ı kuhsâr-ı girân-seng

2. Şikâr için ider bu resme âheng

3. **şikâr:-ı**

Mesnevi 14

Mısra: 7

Av II avlanma.

7. Dil-i gamgîni özlerdi şikârı

8. Temâşâ kılmâğa Hümmüz gırârı

4. **şikâre:-e**

Mesnevi 14

Mısra: 39

Av II avlanma.

39. Buyurdi şâh başlandı şikâre

40. Yayıldı mâh-peykerler kenâre

şikâr aldıñ:

1. **şikâr aldıñ:-du, -ñ**

Mesnevi 40

Mısra: 89

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Av yakalamak.

89. Şikâr aldıñ çü şâhîn oldı aduñ

90. Demidür gel birez diglet kanaduñ

şikâr eylerler:

1. **şikâr eylerler:-r, -ler**

Mesnevi 19

Mısra: 119

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Avlanmak.

119. Şikâr eylerler id' irince aştâm

120. Tırup bir lahza kılmazlardı ârâm

şikâr itdüñ:

1. **şikâr itdüñ:-dü, -ñ**

Mesnevi 40

Mısra: 86

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Avlamak.

85. Olup şâhîn ü şeh-bâz-ı şikârı

86. Şikâr itdüñ bu kebk-i şivekârı

şikâr ola:

1. **şikâr ola:-a**

Mesnevi 1

Mısra: 100

Kelime Tipi: -

Avlanmak.

99. Senüñ emrünüle açam bâl ü çengâl

100. Şikâr ola murâdum kebk-i der-hâl

şikâr ü sayd:

1. **şikâr ü sayd:**

Mesnevi 19

Mısra: 114

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Av ve avlanma.

113. Kamusı gürg-i zev ü şîr- mâde
114. Şikâr ü şayd için bâzû- güşâde

şikârın almazsa:

1. **şikârın almazsa:** -maz, -sa
Mesnevi 24
Mısra: 221
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Avlanmak, av yakalamak.

221. Ne var almazsa şâhînün şikârın
222. Kebûter alur etfâlün qarârın

şikâyet:

1. **şikâyet:**
Mesnevi 25
Mısra: 109
*Bir kimseden veya bir şeyden hoşnut
olmadığımı söylemek.*

109. Şikâyet rûzgârûn dâd elinden
110. Baña zulm idenün feryâd elinden

şikâyet itmek:

1. **şikâyet itmek:** -mek
Mesnevi 5
Mısra: 61
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Şikâyet etmek, sızlanmak.

61. Felekden itmek istersen şikâyet
62. Şeh-i devrâna hâlûn kıl hikâyet

şikâyet kılurdu:

1. **şikâyet kılurdu:** -(u); -dı
Mesnevi 14
Mısra: 128
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
*Bir kimse yada şeye karşı olan
memnuniyetsizliği belirtmek, şikâyet etmek,
yakınmak.*

127. Belâ cânına kâr itmişdi gâyet
128. Kılurdu çerh-i gerdünden şikâyet

şikence iderdi:

1. **şikence iderdi:** -er, -di
Mesnevi 15
Mısra: 68
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İşkence(Eziyet, azap) etmek.

67. Urup lengerlerinden yire pençe
68. İderdi lücce-i bahre şikence

2. **şikence iderdi:** -er, -di
Mesnevi 25
Mısra: 8
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İşkence(Eziyet, azap) etmek.

7. Açup ol şâh-bâz-ı 'ışk pençe
8. İderdi Bîsütüna hoş şikence

şikest olmuş:

1. **şikest olmuş:** -miş
Mesnevi 37
Mısra: 17
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kırılmak.

17. Şikest olmuş görürdi nahl-i nevber
18. Dögerdi meşx ile gögsin şanavber

şikeste:

1. **şikeste:**
Mesnevi 11
Mısra: 83
*Far. Kırılmış, kırık: sâgar-ı şikeste,
hâtır-ı şikeste.*

83. 'Aķikinden şikeste narh-ı mercân
84. Ğam-ı lâ'liyile pür-hün dil-kân

şikeste dillerüñ:

1. **şikeste dillerüñ:** -ler, -üñ
Mesnevi 39
Mısra: 19
Kelime Tipi: **Deyim**
Kırık gönül, üzgün gönül.

19. Şikeste dillerüñ zârî hâķiçün
20. Huceste cânlar evrâdı hâķiçün

şikeste- hâtır ü aşüfte-ahvâl:

1. **şikeste- hâtır ü aşüfte-ahvâl:**
Mesnevi 23
Mısra: 148
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gönlü kırık ve hali perişan.

147. Zâif ü haste vü miskîn ü pâ-mâl
148. Şikeste- hâtır ü aşüfte-ahvâl

şikeste olmuş:

1. **şikeste olmuş:** -miş
Mesnevi 18
Mısra: 35
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kırılmak.

35. Hevâdan pây-ı serv olmuş şikeste
36. Anuñçün tahta-yı yaķ birle beste

şikeste-beste vü zâr ü nizârem:

1. **şikeste-beste vü zâr ü nizârem:** -em
Mesnevi 5
Mısra: 159
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
*Kırık dökük, paramparça ve zayıf,
dermansız ve âciz, düşkün.*

159. Şikeste-beste vü zâr ü nizârem
160. Mezellet yollarında hâķsârem

şimâl:

1. **şimâl:**
Mesnevi 5
Mısra: 109
Kuzey rüzgarı.

109. Şimâl ol hükmi tutmuş şöyle muhkem
110. Yemîn ile girer gülzâra her dem

şimden girü:

1. **şimden girü:**
Mesnevi 18
Mısra: 19
Kelime Tipi: **Deyim**
*Bundan sonra, bundan böyle; bkz. TS.
C. V, s. 3666.*

19. Dil olmaz emrüne şimden girü rām
20. Ne mümkindür dil-ārāmumsuz ārām

2. **şimden girü:**

Mesnevi 26

Mısra: 144

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Bundan sonra, bundan böyle.

143. Didi ey 'aşık-ı şādık haber-dār

144. Ol oldum saña şimden girü dil-dār

3. **şimden girü:**

Mesnevi 16

Mısra: 150

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Bundan sonra, bundan böyle.

149. Götürdüm aradan cevri ü cefâyı

150. İdem şimden girü mihr ü vefâyı

şimdi:

1. **şimdi:**

Mesnevi 10

Mısra: 72

*İçinde bulunulan zamanda, bu anda,
el'an.*

71. Cihāna hükmen idenler kâf tā kâf

72. Urur mı saltanatdan şimdi gör lāf

2. **şimdi:**

Mesnevi 12

Mısra: 122

*İçinde bulunulan zamanda, bu anda,
el'an.*

121. Olurdum dirdi ağlayana hāndān

122. Mükāfāt itdi şimdi baña devrān

3. **şimdi:**

Mesnevi 14

Mısra: 116

*"İçinde bulunulan zaman dilimi, şu
an" anlamlarında zaman zarfı.*

115. Kāmı ol zıll-ı çetir-i 'arş-pāye

116. Şalar üstüme şimdi gül sāye

4. **şimdi:**

Mesnevi 18

Mısra: 26

*İçinde bulunulan zamanda, bu anda,
el'an.*

25. Velî her nesnenün vakti var ey şāh

26. Sefer vakti degüldür şimdi bî-gāh

5. **şimdi:**

Mesnevi 18

Mısra: 49

*İçinde bulunulan zamanda, bu anda,
el'an.*

49. Kōma bir lahza elden cāmı şimdi

50. Degül şāhā sefer eyyāmı şimdi

6. **şimdi:**

Mesnevi 18

Mısra: 50

*İçinde bulunulan zamanda, bu anda,
el'an.*

49. Kōma bir lahza elden cāmı şimdi

50. Degül şāhā sefer eyyāmı şimdi

7. **şimdi:**

Mesnevi 30

Mısra: 11

*İçinde bulunulan zamanda, bu anda,
el'an.*

11. Cihān içre senüñdür şimdi devrān

12. Kāpuñda kem kuluñ Fağfūr ü Hākān

şimşad:

1. **şimşad:**

Mesnevi 15

Mısra: 153

Far. Şimşir ağacı.

153. Biri şimşād ü biri serv-i āzād

154. Biri Hürşid ü birisi Feraḥşād

şimşad-ı ser-efrāz:

1. **şimşad-ı ser-efrāz:**

Mesnevi 26

Mısra: 60

Kelime Tipi: **Kalp İfade**
*Benzerinden üstün olan (Başını yukarı
kaldıran) şimşir ağacı.*

59. Qādümden nā-revenler öğrenüp nāz

60. Gele refāre şimşad-ı ser-efrāz

şimşek:

1. **şimşek:**

Mesnevi 7

Mısra: 123

*Buluttan buluta veya buluttan yere
elektrik boşalması sırasında meydana gelen
ışık olayı.*

123. Vü ger şimşek gibi şalsaydı tiği

124. Kılurdi pāre pāre gökde mehi

şir:

1. **şir'ler:-ler**

Mesnevi 18

Mısra: 151

*Edebi değeri olan nazımlı ve kafiyeli
söz.*

151. Münāsib şir'ler okurdu kavvāl

152. Virürdi ehl-i bezme vecd ile hāl

şir -şikāre:

1. **şir -şikāre:-e**

Mesnevi 14

Mısra: 11

Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Aslan avcısı.

11. İşāret kıldı her şir -şikāre

12. Ki ḥāzır-baş olalar kār-zāre

şir ü şekerden:

1. **şir ü şekerden:-den**

Mesnevi 22

Mısra: 76

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Süt ve şeker.

75. Olup şîr ü şekerden çâşnî-gîr
76. Getürdüp yanına Ferhâdî Şîrîn

şîr-i civânî:

1. **şîr-i civânî:** -ı

Mesnevi 11

Mısra: 136

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Genç aslan.

135. Tuta ger kîne-i hâsm ile şemşîr

136. İder şîr-i civânî rûbeh-i pîr

şîr-i jiyân:

1. **şîr-i jiyân:**

Mesnevi 38

Mısra: 7

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Kükremiş aslan.

7. Adı Şîrûye bir şîr-i jiyân ol

8. İderdi günde biñ kerre ziyân ol

şîr-i merdân:

1. **şîr-i merdân:**

Mesnevi 5

Mısra: 75

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Mertlerin aslanı.

75. Kaçan kim haml'ide ol şîr-i merdân

76. Olur âhü gibi a'dâ girîzân

şîr-i şâfi:

1. **şîr-i şâfi:**

Mesnevi 21

Mısra: 6

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Temiz, berrak, duru süt.

5. Gelince hâvza otlakdan ola râh

6. İrişe şîr-i şâfi gâh ü bî-gâh

2. **şîr-i şâfi:**

Mesnevi 22

Mısra: 40

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Temiz, berrak, duru süt.

39. Bu havz olsun deyu ol hûra kâfi

40. Getürdi şu yirine şîr-i şâfi

şîr-i şerze:

1. **şîr-i şerze:**

Mesnevi 16

Mısra: 33

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Kudurmuş kaplan, aslan.

33. Ururdi na'ra her bir şîr-i şerze

34. Tutardı tevsen-i gerdüni lerze

şîr-i şerzevi:

1. **şîr-i şerzevi:** -(y)i

Mesnevi 33

Mısra: 82

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Kudurmuş kaplan, aslan.

81. İder âhü-yî Çîni nergisi şayd

82. Kılur âhüsi şîr-i şerzeyi kayd

şîr-i şikâri:

1. **şîr-i şikâri:**

Mesnevi 34

Mısra: 135

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Av aslanı.

135. Esîri çeşmüñ şîr-i şikâri

136. Gulâmî zülfümün müşg-i Tetâri

şîr-i şîrîn:

1. **şîr-i şîrîn:**

Mesnevi 7

Mısra: 97

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Tatlı süt.

97. Ezelden oldu çün Şîrîn ğidâsi

98. 'Aceb mi âhîr olsa mübtelâsi

şîrîn:

1. **şîrînden:** -den

Mesnevi 7

Mısra: 95

Hüsrev ü Şîrin hikayesinin kadın kahramanı Ferhad'ın sevgîlisi.

95. Çü Şîrînden konupdı anda mâye

96. Virürdi şîr-i şîrîn aña dâye

2. **şîrîn:**

Mesnevi 7

Mısra: 97

Ferhad ile Şîrin hikâyesinin kadın kahramanı.

97. Ezelden oldu çün Şîrîn ğidâsi

98. 'Aceb mi âhîr olsa mübtelâsi

3. **şîrîn:**

Mesnevi 11

Mısra: 119

Tatlı. II Şîrîn gibi.

119. Kelâmî tatlı vü peygâmî şîrîn

120. Dil-ârâmî cihânüñ nâmî Şîrîn

4. **şîrîn:**

Mesnevi 11

Mısra: 120

Hüsrev (Ferhad) ile Şîrin hikayesinin kadın kahramanı.

119. Kelâmî tatlı vü peygâmî şîrîn

120. Dil-ârâmî cihânüñ nâmî Şîrîn

5. **şîrine:** -e

Mesnevi 11

Mısra: 178

Hüsrev ü Şîrin hikayesinin kadın kahramanı Ferhad'ın sevgîlisi.

177. Ne ğam kim baña virdüñ güne- güne

178. İlet Şîrine andan bir numüne

6. **şîrinüñ: -üñ**

Mesnevi 12

Mısra: 10

Hüsrev ü Şirin hikayesinin kadın kahramanı Ferhad'ın sevgilisi.

9. Meger ol yörede bir kimse gördi

10. Aña Şirinüñ aḫvâlini şordı

7. **şîrin:**

Mesnevi 12

Mısra: 28

Hüsrev ü Şirin hikayesinin kadın kahramanı Ferhad'ın sevgilisi.

27. Münakkaşdur der ü dîvânı rengîn

28. Nişîmen idinüpdür anı Şîrin

8. **şîrin:**

Mesnevi 12

Mısra: 53

Hüsrev ü Şirin hikayesinin kadın kahramanı Ferhad'ın sevgilisi.

53. Şular kim bilmeye Şîrin yesağın

54. Söyünmiş bil hemân anuñ çerâğın

9. **şîrin:**

Mesnevi 12

Mısra: 58

Hüsrev ü Şirin hikayesinin kadın kahramanı Ferhad'ın sevgilisi.

57. Bu kıandan kim olalar kaşra nâzır

58. Hüşüşâ k'anda Şîrin ola hâzır

10. **şîrini: -i**

Mesnevi 12

Mısra: 81

Hüsrev ü Şirin hikayesinin kadın kahramanı Ferhad'ın sevgilisi.

81. İdince 'ışk ile Şîrini pür-şür

82. Ne şüret gösterür gör çerḫ-i ḫun-ḫor

11. **şîrin:**

Mesnevi 12

Mısra: 134

Hüsrev ü Şirin hikayesinin kadın kahramanı Ferhad'ın sevgilisi.

133. Dü 'âlem 'ışkla bünyâd olupdur

134. Kimi Şîrin kimi Ferhad olupdur

12. **şîrin:**

Mesnevi 13

Mısra: 3

Hüsrev ü Şirin hikayesinin kadın kahramanı Ferhad'ın sevgilisi.

3. Getürdi Hüsreve Şîrin nakşın

4. Görenler didi naḫkâşına taḫşın

13. **şîrin:**

Mesnevi 15

Mısra: 3

Hüsrev ü Şirin hikayesinin kadın kahramanı Ferhad'ın sevgilisi.

3. Nigârîn-i şeker-leb ya'nî Şîrin

4. Şehüñ 'ışkıyla kim olmışdı ğamġîn

14. **şîrin:**

Mesnevi 15

Mısra: 35

Hüsrev ü Şirin hikayesinin kadın kahramanı Ferhad'ın sevgilisi.

35. Didi Şîrin ne gizlü ola sizden

36. Dür-i maṭlûbum isterven deñizden

15. **şîrin:**

Mesnevi 15

Mısra: 49

Hüsrev ü Şirin hikayesinin kadın kahramanı Ferhad'ın sevgilisi.

49. Çü Şîrin sözine ğuş oldu dâye

50. Deñizler gibi pür-cüş oldu dâye

16. **şîrin:**

Mesnevi 15

Mısra: 87

Hüsrev ü Şirin hikayesinin kadın kahramanı Ferhad'ın sevgilisi.

87. Meger Şîrin la'lin eyledi nüş

88. Anuñçün oldu deryâ mest ü medhüş

17. **şîrin:**

Mesnevi 15

Mısra: 90

Hüsrev ü Şirin hikayesinin kadın kahramanı Ferhad'ın sevgilisi.

89. Çü gördi rüzġaruñ ḫışm ü kînin

90. Hâyâtından tama' kat' itdi Şîrin

18. **şîrin:**

Mesnevi 15

Mısra: 122

Hüsrev ü Şirin hikayesinin kadın kahramanı Ferhad'ın sevgilisi.

121. Çün ol gird-âb-ı häyil buldı teskîn

122. Selâmet yakasına çıkdı Şîrin

19. **şîrin:**

Mesnevi 15

Mısra: 166

Hüsrev ü Şirin hikayesinin kadın kahramanı Ferhad'ın sevgilisi.

165. Birinüñ yüzi ğün kaşı meh-i nev

166. Biri Şîrin ü ya'nî biri Hüsrev

20. **şîrin:**

Mesnevi 15

Mısra: 169

Hüsrev ü Şirin hikayesinin kadın kahramanı Ferhad'ın sevgilisi.

169. Egildi dâyesine didi Şîrin

170. Bilür misin ki kimdür bu nigârîn

21. **şîrine: -e**

Mesnevi 15

Mısra: 192

Hüsrev ü Şirin hikayesinin kadın kahramanı Ferhad'ın sevgilisi.

191. Alup Şâhuñ cevâbın dâye-i pîr

192. Gelüp Şîrine anı itdi taḫrîr

22. **şîrin:**

Mesnevi 17

Mısra: 9

Hüsrev ü Şirin hikayesinin kadın kahramanı Ferhad'ın sevgilisi.

9. Şehûn buhrânın işitdükde Şîrin

10. Dilerdi ta' ziyetle ide teskîn

23. **şîrin:**

Mesnevi 17

Mısra: 87

Hüsrev ü Şirin hikayesinin kadın kahramanı Ferhad'ın sevgilisi.

87. Temâm itdi çü Şîrin nâmesini

88. İdüp dürlerle tezyîn nâmesini

24. **şîrin:**

Mesnevi 18

Mısra: 142

"Hüsrev ile Şirin" yahut "Ferhat ile Şirin" hikayesinin kadın kahramanı. Ermen melikesi Mehin Banu'nun yeğeni olup yaşadıkları lirik ve dramatik aşktan sonra Hüsrev'in mezarı başında canına kıymıştır.

141. Girüp oturdılar şâh ile Bânü

142. Gelüp karşıda Şîrin çökdi zânü

25. **şîrin:**

Mesnevi 19

Mısra: 9

"Hüsrev ile Şirin" yahut "Ferhat ile Şirin" hikayesinin kadın kahramanı. Ermen melikesi Mehin Banu'nun yeğeni olup

yaşadıkları lirik ve dramatik aşktan sonra Hüsrev'in mezarı başında canına kıymıştır.

10. Dil ü can mülkinüñ sultânı Şîrin

9. Didi k'ey cânumuñ cânânı Şîrin

26. **şîrin:**

Mesnevi 19

Mısra: 10

"Hüsrev ile Şirin" yahut "Ferhat ile Şirin" hikayesinin kadın kahramanı. Ermen melikesi Mehin Banu'nun yeğeni olup yaşadıkları lirik ve dramatik aşktan sonra Hüsrev'in mezarı başında canına kıymıştır.

10. Dil ü can mülkinüñ sultânı Şîrin

9. Didi k'ey cânumuñ cânânı Şîrin

27. **şîrine:-e**

Mesnevi 19

Mısra: 125

"Hüsrev ile Şirin" yahut "Ferhat ile Şirin" hikayesinin kadın kahramanı. Ermen melikesi Mehin Banu'nun yeğeni olup yaşadıkları lirik ve dramatik aşktan sonra Hüsrev'in mezarı başında canına kıymıştır.

125. Didi Şîrine bir gün şâh-zâde

126. Hüdâvend eylesün `ömrüñ ziyâde

28. **şîrimi:-i**

Mesnevi 20

Mısra: 5

"Hüsrev ile Şirin" yahut "Ferhat ile Şirin" hikayesinin kadın kahramanı. Ermen melikesi Mehin Banu'nun yeğeni olup

yaşadıkları lirik ve dramatik aşktan sonra Hüsrev'in mezarı başında canına kıymıştır.

5. Görür Şîrini bir gün nâ-gehâni

6. Alur başına ğavġâ-yı cihâni

29. **şîrine:-e**

Mesnevi 20

Mısra: 36

"Hüsrev ile Şirin" yahut "Ferhat ile Şirin" hikayesinin kadın kahramanı. Ermen melikesi Mehin Banu'nun yeğeni olup yaşadıkları lirik ve dramatik aşktan sonra Hüsrev'in mezarı başında canına kıymıştır.

35. Dirîġâ haşre tâ feryâd feryâd

36. Ne mümkün kim ide Şîrine Ferhâd

30. **şîrin:**

Mesnevi 21

Mısra: 23

"Hüsrev ile Şirin" yahut "Ferhat ile Şirin" hikayesinin kadın kahramanı. Ermen melikesi Mehin Banu'nun yeğeni olup yaşadıkları lirik ve dramatik aşktan sonra Hüsrev'in mezarı başında canına kıymıştır.

23. Seni Şîrin şehd-engîz ister

24. Buyuruñ girelüm kim tüz ister

31. **şîrin:**

Mesnevi 21

Mısra: 37

"Hüsrev ile Şirin" yahut "Ferhat ile Şirin" hikayesinin kadın kahramanı. Ermen melikesi Mehin Banu'nun yeğeni olup

yaşadıkları lirik ve dramatik aşktan sonra Hüsrev'in mezarı başında canına kıymıştır.

37. İletdiler anı Şîrin katına

38. Şanasın bülbülü nesrîn katına

32. **şîrin:**

Mesnevi 22

Mısra: 76

"Hüsrev ile Şirin" yahut "Ferhat ile Şirin" hikayesinin kadın kahramanı. Ermen melikesi Mehin Banu'nun yeğeni olup yaşadıkları lirik ve dramatik aşktan sonra Hüsrev'in mezarı başında canına kıymıştır.

75. Olup şîr ü şekerden çâşnî-gîr

76. Getürdüp yanına Ferhâdi Şîrin

33. **şîrin:**

Mesnevi 22

Mısra: 111

Şirin (Ferhat bağlamında) † tatlı.

111. Yedi Şîrin sözinden lik şeker

112. Olup ser-mest ü hayrân ol şafâdan

34. **şîrine:-e**

Mesnevi 23

Mısra: 15

"Hüsrev ile Şirin" yahut "Ferhat ile Şirin" hikayesinin kadın kahramanı. Ermen melikesi Mehin Banu'nun yeğeni olup yaşadıkları lirik ve dramatik aşktan sonra Hüsrev'in mezarı başında canına kıymıştır.

15. Olup Ferhād Şīrīne hevādār
16. Ola hem-rāh-ı şāhensēh zihī 'ār

35. **şīrīnūñ: -üñ**
Mesnevi 23
Mısra: 19

"Hüsrev ile Şirin" yahut "Ferhat ile Şirin" hikayesinin kadın kahramanı. Ermen melikesi Mehin Banu'nun yeğeni olup yaşadıkları lirik ve dramatik aşktan sonra Hüsrev'in mezarı başında canına kıymıştır.

19. Yürür kūyında Şīrīnūñ şeb ü rüz
20. Gice Qadr aña gündüz 'ıd ü Nev-rüz

36. **şīrīni: -i**
Mesnevi 23
Mısra: 39

"Hüsrev ile Şirin" yahut "Ferhat ile Şirin" hikayesinin kadın kahramanı. Ermen melikesi Mehin Banu'nun yeğeni olup yaşadıkları lirik ve dramatik aşktan sonra Hüsrev'in mezarı başında canına kıymıştır.

39. Didi Şīrīni hiç eyler misin yād
40. Eyitdi olmuşam anuñla mu 'tād

37. **şīrīnūñ: -üñ**
Mesnevi 23
Mısra: 45

"Hüsrev ile Şirin" yahut "Ferhat ile Şirin" hikayesinin kadın kahramanı. Ermen melikesi Mehin Banu'nun yeğeni olup yaşadıkları lirik ve dramatik aşktan sonra Hüsrev'in mezarı başında canına kıymıştır.

45. Didi Şīrīnūñ adın añma zinhār
46. Eyitdi eylerem añduqça tekrār

38. **şīrīn:**
Mesnevi 23
Mısra: 65

"Hüsrev ile Şirin" yahut "Ferhat ile Şirin" hikayesinin kadın kahramanı. Ermen melikesi Mehin Banu'nun yeğeni olup yaşadıkları lirik ve dramatik aşktan sonra Hüsrev'in mezarı başında canına kıymıştır.

65. Didi Şīrīn benümdür el çek andan
66. Eyitdi el çekilmez tatlu cāndan

39. **şīrīn:**
Mesnevi 23
Mısra: 79

"Hüsrev ile Şirin" yahut "Ferhat ile Şirin" hikayesinin kadın kahramanı. Ermen melikesi Mehin Banu'nun yeğeni olup yaşadıkları lirik ve dramatik aşktan sonra Hüsrev'in mezarı başında canına kıymıştır.

79. İder Şīrīn añılduqça bile āh
80. Bu dīvāne k'olupdur baña hem-rāh

40. **şīrīnūñ: -üñ**
Mesnevi 23
Mısra: 90

"Hüsrev ile Şirin" yahut "Ferhat ile Şirin" hikayesinin kadın kahramanı. Ermen melikesi Mehin Banu'nun yeğeni olup yaşadıkları lirik ve dramatik aşktan sonra Hüsrev'in mezarı başında canına kıymıştır.

89. Bu acılıklarūñ dadınca dadın
90. O lāyīm unuda Şīrīnūñ adın

41. **şīrīne: -e**
Mesnevi 23
Mısra: 92

Tatlı. II Şīrīn: Hüsrev (Ferhad) ile Şirin hikayesinin kadın kahramanı.

91. Bunt bilmez ki her kim görse acı
92. Dañı Şīrīne artar ihtiyacı

42. **şīrīn:**
Mesnevi 24
Mısra: 96

"Hüsrev ile Şirin" yahut "Ferhat ile Şirin" hikayesinin kadın kahramanı. Ermen melikesi Mehin Banu'nun yeğeni olup yaşadıkları lirik ve dramatik aşktan sonra Hüsrev'in mezarı başında canına kıymıştır.

95. Şafālar kesb idüp ol gice miskīn
96. Didi sa'y ile kāmum oldı Şīrīn

43. **şīrīn:**
Mesnevi 24
Mısra: 119

"Hüsrev ile Şirin" yahut "Ferhat ile Şirin" hikayesinin kadın kahramanı. Ermen melikesi Mehin Banu'nun yeğeni olup yaşadıkları lirik ve dramatik aşktan sonra Hüsrev'in mezarı başında canına kıymıştır.

119. Didi Pervīze Şīrīn k'ey ser-efrāz
120. Açıldı 'āleme gencēne-i rāz

44. **şīrīn:**
Mesnevi 24
Mısra: 265

"Hüsrev ile Şirin" yahut "Ferhat ile Şirin" hikayesinin kadın kahramanı. Ermen melikesi Mehin Banu'nun yeğeni olup yaşadıkları lirik ve dramatik aşktan sonra Hüsrev'in mezarı başında canına kıymıştır.

265. Dile alınca Şīrīn adını ü
266. Qazabdan oldı şeh bir qatre āgu

45. **şīrīn:**
Mesnevi 26
Mısra: 31

"Hüsrev ile Şirin" yahut "Ferhat ile Şirin" hikayesinin kadın kahramanı. Ermen melikesi Mehin Banu'nun yeğeni olup yaşadıkları lirik ve dramatik aşktan sonra Hüsrev'in mezarı başında canına kıymıştır.

31. Bu cem 'iyetde Şīrīn idi sultān
32. Bu ahterler içinde māh-ı tībān

46. **şīrīn:**
Mesnevi 26
Mısra: 33
Şīrīn II Tatlı.

33. Niçe Şīrīn şeker- la 'l ü şeker-ñāy
34. Muşavver nürdür yā gün ya lūdāy

47. **şīrīn:**
Mesnevi 26
Mısra: 45

"Hüsrev ile Şirin" yahut "Ferhat ile Şirin" hikayesinin kadın kahramanı. Ermen

melikesi Mehin Banu'nun yeğeni olup
yaşadıkları lirik ve dramatik aşktan sonra
Hüsrev'in mezarı başında canına kıymıştır.

45. İşidince anı Şîrîn tebessüm
46. İdüp itdi o miskîne terahhum

48. **şîrine:-e**

Mesnevi 26

Mısra: 69

"Hüsrev ile Şirin" yahut "Ferhat ile
Şirin" hikayesinin kadın kahramanı. Ermen
melikesi Mehin Banu'nun yeğeni olup
yaşadıkları lirik ve dramatik aşktan sonra
Hüsrev'in mezarı başında canına kıymıştır.

69. Didi Şîrîne her bir yâr-ı mahrem

70. Muftî'üz emrüne ey şâh-ı 'âlem

49. **şîrin:**

Mesnevi 26

Mısra: 141

"Hüsrev ile Şirin" yahut "Ferhat ile
Şirin" hikayesinin kadın kahramanı. Ermen
melikesi Mehin Banu'nun yeğeni olup
yaşadıkları lirik ve dramatik aşktan sonra
Hüsrev'in mezarı başında canına kıymıştır.

141. Çün anuñ sözlerin güş itdi Şîrîn

142. Be-gâyet rahm kıldı ol nigârîn

50. **şîrinüñ:-üñ**

Mesnevi 26

Mısra: 172

"Hüsrev ile Şirin" yahut "Ferhat ile
Şirin" hikayesinin kadın kahramanı. Ermen
melikesi Mehin Banu'nun yeğeni olup

yaşadıkları lirik ve dramatik aşktan sonra
Hüsrev'in mezarı başında canına kıymıştır.

171. Beni Mecnûn iden Leylâ budur bu

172. İdüp Şîrinüñ ardından nezâre

51. **şîrin:**

Mesnevi 26

Mısra: 199

Tatlı. II Şîrîn: Hüsrev (Ferhad) ile Şirin
hikayesinin kadın kahramanı..

199. İşidem mi 'aceb Şîrîn sözüñi

200. Karîb olup bisât-ı kurbetüñe

52. **şîrin:**

Mesnevi 27

Mısra: 3

"Hüsrev ile Şirin" yahut "Ferhat ile
Şirin" hikayesinin kadın kahramanı. Ermen
melikesi Mehin Banu'nun yeğeni olup
yaşadıkları lirik ve dramatik aşktan sonra
Hüsrev'in mezarı başında canına kıymıştır.

3. Çü Şîrîn vardı kûh-ı Bîsütüna

4. Meded irgürdi Ferhâd-ı zebûna

53. **şîrine:-e**

Mesnevi 27

Mısra: 27

"Hüsrev ile Şirin" yahut "Ferhat ile
Şirin" hikayesinin kadın kahramanı. Ermen
melikesi Mehin Banu'nun yeğeni olup
yaşadıkları lirik ve dramatik aşktan sonra
Hüsrev'in mezarı başında canına kıymıştır.

27. Ben oldum evvelâ Şîrîne 'aşık

28. Degül Ferhâd yanumda yaraşık

54. **şîrin:**

Mesnevi 27

Mısra: 32

"Hüsrev ile Şirin" yahut "Ferhat ile
Şirin" hikayesinin kadın kahramanı. Ermen
melikesi Mehin Banu'nun yeğeni olup
yaşadıkları lirik ve dramatik aşktan sonra
Hüsrev'in mezarı başında canına kıymıştır.

31. Degülven zâlim ü gaddâr ü gâşıb

32. Baña Şîrîn ü ben aña münâsib

55. **şîrin:**

Mesnevi 27

Mısra: 42

"Hüsrev ile Şirin" yahut "Ferhat ile
Şirin" hikayesinin kadın kahramanı. Ermen
melikesi Mehin Banu'nun yeğeni olup
yaşadıkları lirik ve dramatik aşktan sonra
Hüsrev'in mezarı başında canına kıymıştır.

41. Varup Ferhâda tâ kim ide âh âh

42. Kim atdan düşdi Şîrîn öldi nâ-gâh

56. **şîrin:**

Mesnevi 27

Mısra: 115

"Hüsrev ile Şirin" yahut "Ferhat ile
Şirin" hikayesinin kadın kahramanı. Ermen
melikesi Mehin Banu'nun yeğeni olup
yaşadıkları lirik ve dramatik aşktan sonra
Hüsrev'in mezarı başında canına kıymıştır.

115. Cihândan raht u bahtın dirdi Şîrîn

116. Düşüp Gülgünden cân virdi Şîrîn

57. **şîrin:**

Mesnevi 27

Mısra: 116

"Hüsrev ile Şirin" yahut "Ferhat ile
Şirin" hikayesinin kadın kahramanı. Ermen
melikesi Mehin Banu'nun yeğeni olup
yaşadıkları lirik ve dramatik aşktan sonra
Hüsrev'in mezarı başında canına kıymıştır.

115. Cihândan raht u bahtın dirdi Şîrîn

116. Düşüp Gülgünden cân virdi Şîrîn

58. **şîrin:**

Mesnevi 27

Mısra: 144

"Hüsrev ile Şirin" yahut "Ferhat ile
Şirin" hikayesinin kadın kahramanı. Ermen
melikesi Mehin Banu'nun yeğeni olup
yaşadıkları lirik ve dramatik aşktan sonra
Hüsrev'in mezarı başında canına kıymıştır.

143. Dirigâ vü dirigâ hayf vâ hayf

144. 'Adem-i âbâda Şîrîn ola zayf

59. **şîrin:**

Mesnevi 27

Mısra: 236

"Hüsrev ile Şirin" yahut "Ferhat ile
Şirin" hikayesinin kadın kahramanı. Ermen
melikesi Mehin Banu'nun yeğeni olup
yaşadıkları lirik ve dramatik aşktan sonra
Hüsrev'in mezarı başında canına kıymıştır.

235. Revân oldı çü gelmez yola Ferhâd
236. İşidüp itdi Şîrîn âh ü feryâd

60. **şîrîn:**

Mesnevi 27

Mısra: 265

"Hüsrev ile Şirin" yahut "Ferhat ile Şirin" hikayesinin kadın kahramanı. Ermen melikesi Mehin Banu'nun yeğeni olup yaşadıkları lirik ve dramatik aşktan sonra Hüsrev'in mezarı başında canına kıymıştır.

265. Turup Şîrîn çün bî-ih̄tiyârî

266. Varup defn eyledi Ferhâd-ı zârî

61. **şîrîn:**

Mesnevi 27

Mısra: 271

"Hüsrev ile Şirin" yahut "Ferhat ile Şirin" hikayesinin kadın kahramanı. Ermen melikesi Mehin Banu'nun yeğeni olup yaşadıkları lirik ve dramatik aşktan sonra Hüsrev'in mezarı başında canına kıymıştır.

271. Çün anuñ fevtini güş itdi Şîrîn

272. Girü gam cāmını nüş itdi Şîrîn

62. **şîrîn:**

Mesnevi 27

Mısra: 272

"Hüsrev ile Şirin" yahut "Ferhat ile Şirin" hikayesinin kadın kahramanı. Ermen melikesi Mehin Banu'nun yeğeni olup yaşadıkları lirik ve dramatik aşktan sonra Hüsrev'in mezarı başında canına kıymıştır.

271. Çün anuñ fevtini güş itdi Şîrîn

272. Girü gam cāmını nüş itdi Şîrîn

63. **şîrîn:**

Mesnevi 27

Mısra: 281

"Hüsrev ile Şirin" yahut "Ferhat ile Şirin" hikayesinin kadın kahramanı. Ermen melikesi Mehin Banu'nun yeğeni olup yaşadıkları lirik ve dramatik aşktan sonra Hüsrev'in mezarı başında canına kıymıştır.

281. N'ola Şîrîn eritse şem'veş yağ

282. Bu derd oldı aña dâğ üstine dâğ

64. **şîrîn:**

Mesnevi 28

Mısra: 7

"Hüsrev ile Şirin" yahut "Ferhat ile Şirin" hikayesinin kadın kahramanı. Ermen melikesi Mehin Banu'nun yeğeni olup yaşadıkları lirik ve dramatik aşktan sonra Hüsrev'in mezarı başında canına kıymıştır.

7. Çeküp Şîrîn anuñ acı gamını

8. Tutarı ol garîbüñ mâtemini

65. **şîrîne:-e**

Mesnevi 28

Mısra: 27

"Hüsrev ile Şirin" yahut "Ferhat ile Şirin" hikayesinin kadın kahramanı. Ermen melikesi Mehin Banu'nun yeğeni olup yaşadıkları lirik ve dramatik aşktan sonra Hüsrev'in mezarı başında canına kıymıştır.

27. Pes andan şoıra Şîrîne h̄itâb it

28. Du'â-yı devlet ile fet̄h-i bâb it

66. **şîrîn:**

Mesnevi 28

Mısra: 92

"Hüsrev ile Şirin" yahut "Ferhat ile Şirin" hikayesinin kadın kahramanı. Ermen melikesi Mehin Banu'nun yeğeni olup yaşadıkları lirik ve dramatik aşktan sonra Hüsrev'in mezarı başında canına kıymıştır.

91. Diken gitdiyise nesrîn şağ olsun

92. Kim acır aña tek Şîrîn şağ olsun

67. **şîrîne:-e**

Mesnevi 28

Mısra: 99

"Hüsrev ile Şirin" yahut "Ferhat ile Şirin" hikayesinin kadın kahramanı. Ermen melikesi Mehin Banu'nun yeğeni olup yaşadıkları lirik ve dramatik aşktan sonra Hüsrev'in mezarı başında canına kıymıştır.

99. Varup Şîrîne biz kuldân peyâm it

100. Du'âlar eyleyüp çok çok selâm it

68. **şîrîn:**

Mesnevi 29

Mısra: 1

"Hüsrev ile Şirin" yahut "Ferhat ile Şirin" hikayesinin kadın kahramanı. Ermen melikesi Mehin Banu'nun yeğeni olup yaşadıkları lirik ve dramatik aşktan sonra Hüsrev'in mezarı başında canına kıymıştır.

1. Çü Şîrîn nâme-i dil-dârî gördi

2. Yenilendi hemân-dem eski derdi

69. **şîrîn:**

Mesnevi 30

Mısra: 3

"Hüsrev ile Şirin" yahut "Ferhat ile Şirin" hikayesinin kadın kahramanı. Ermen melikesi Mehin Banu'nun yeğeni olup yaşadıkları lirik ve dramatik aşktan sonra Hüsrev'in mezarı başında canına kıymıştır.

3. Yüzün bürterdi nâme gibi Şîrîn

4. Acıduğundan itdi şâha nefrîn

70. **şîrîne:-e**

Mesnevi 30

Mısra: 52

"Hüsrev ile Şirin" yahut "Ferhat ile Şirin" hikayesinin kadın kahramanı. Ermen melikesi Mehin Banu'nun yeğeni olup yaşadıkları lirik ve dramatik aşktan sonra Hüsrev'in mezarı başında canına kıymıştır.

51. Yaraşur mıydı k'ola tünd-hü şâh

52. İde Şîrîne acı güft ü gü şâh

71. **şîrîn:**

Mesnevi 31

Mısra: 77

"Hüsrev ile Şirin" yahut "Ferhat ile Şirin" hikayesinin kadın kahramanı. Ermen melikesi Mehin Banu'nun yeğeni olup yaşadıkları lirik ve dramatik aşktan sonra Hüsrev'in mezarı başında canına kıymıştır.

77. Çü Şîrîn bu haberden oldı âgâh
78. Didi iş müşkil oldı neyleyem âh

72. **şîrîne:-e**

Mesnevi 31

Mısra: 91

"Hüsrev ile Şirin" yahut "Ferhat ile Şirin" hikayesinin kadın kahramanı. Ermen melikesi Mehin Banu'nun yeğeni olup yaşadıkları lirik ve dramatik aşktan sonra Hüsrev'in mezarı başında canına kıymıştır.

91. Didi Şîrîne bir gün yüzlü ey mäh
92. Çü bu adayı menzil idine şâh

73. **şîrîn:**

Mesnevi 31

Mısra: 93

"Hüsrev ile Şirin" yahut "Ferhat ile Şirin" hikayesinin kadın kahramanı. Ermen melikesi Mehin Banu'nun yeğeni olup yaşadıkları lirik ve dramatik aşktan sonra Hüsrev'in mezarı başında canına kıymıştır.

93. Diyelüm aña Şîrîn tutdı râhı
94. Filân yoldan gelür zan itdi şâhı

74. **şîrîn:**

Mesnevi 32

Mısra: 37

"Hüsrev ile Şirin" yahut "Ferhat ile Şirin" hikayesinin kadın kahramanı. Ermen melikesi Mehin Banu'nun yeğeni olup yaşadıkları lirik ve dramatik aşktan sonra Hüsrev'in mezarı başında canına kıymıştır.

37. Didi Pervîze Şîrîn ey civân-baht
38. Kevâkib saña merkep âsmân taht

75. **şîrîn:**

Mesnevi 32

Mısra: 63

"Hüsrev ile Şirin" yahut "Ferhat ile Şirin" hikayesinin kadın kahramanı. Ermen melikesi Mehin Banu'nun yeğeni olup yaşadıkları lirik ve dramatik aşktan sonra Hüsrev'in mezarı başında canına kıymıştır.

63. Olup üzrede Şîrîn itdi vermem
64. Elüñ kendüünde tut ey şâh-ı epsem

76. **şîrînem:-em**

Mesnevi 32

Mısra: 72

"Hüsrev ile Şirin" yahut "Ferhat ile Şirin" hikayesinin kadın kahramanı. Ermen melikesi Mehin Banu'nun yeğeni olup yaşadıkları lirik ve dramatik aşktan sonra Hüsrev'in mezarı başında canına kıymıştır.

71. Ben ol müşşîn gâzâl ü nâzenînem
72. Kemîngâh-ı cihânda Şîrînem

77. **şîrîn:**

Mesnevi 33

Mısra: 3

"Hüsrev ile Şirin" yahut "Ferhat ile Şirin" hikayesinin kadın kahramanı. Ermen melikesi Mehin Banu'nun yeğeni olup yaşadıkları lirik ve dramatik aşktan sonra Hüsrev'in mezarı başında canına kıymıştır.

3. Çü Şîrîn gitdi meclisden gâzabnâk
4. Yakasın itdi Hüsrev gül gibi çäk

78. **şîrînüñ:-üñ**

Mesnevi 33

Mısra: 8

"Hüsrev ile Şirin" yahut "Ferhat ile Şirin" hikayesinin kadın kahramanı. Ermen melikesi Mehin Banu'nun yeğeni olup yaşadıkları lirik ve dramatik aşktan sonra Hüsrev'in mezarı başında canına kıymıştır.

7. Yaluñuz kalup ayrıldı eşinden
8. Kâtı ac idi Şîrînüñ aşından

79. **şîrîn:**

Mesnevi 33

Mısra: 68

Tatlı.

67. İrürüp Hüsrevüñ ana selâmın
68. Beyân eylediler şîrîn kelâmın

80. **şîrîne:-e**

Mesnevi 33

Mısra: 111

Ferhad ile Şirin hikayesinin kadın kahramanı. // Tatlı.

111. Çü mu'tâd idi Şîrîne mezâkı
112. Şeker görüp anuñ tâk oldı tâkı

81. **şîrînden:-den**

Mesnevi 33

Mısra: 116

Tatlı. // Şîrîn: Hüsrev (Ferhad) ile Şirin hikayesinin kadın kahramanı..

115. Şeker kaş itmedi bir lahza acum
116. Kesüp Şîrînden her ihtiyâcum

82. **şîrînde:-de**

Mesnevi 33

Mısra: 127

"Hüsrev ile Şirin" yahut "Ferhat ile Şirin" hikayesinin kadın kahramanı. Ermen melikesi Mehin Banu'nun yeğeni olup yaşadıkları lirik ve dramatik aşktan sonra Hüsrev'in mezarı başında canına kıymıştır.

127. Gözüñ Şekkerde [vü] Şîrînde göñlüm
128. Tenüm güşgende vü nesrînde göñlüm

83. **şîrîni:-i**

Mesnevi 33

Mısra: 131

"Hüsrev ile Şirin" yahut "Ferhat ile Şirin" hikayesinin kadın kahramanı. Ermen melikesi Mehin Banu'nun yeğeni olup yaşadıkları lirik ve dramatik aşktan sonra Hüsrev'in mezarı başında canına kıymıştır.

131. Aradum gerçi Şîrîni Şekerde

132. Veli bulmadum ol şemsi kâmerde

84. **şîrînüñ:-üñ**

Mesnevi 33

Mısra: 153

"Hüsrev ile Şirin" yahut "Ferhat ile Şirin" hikayesinin kadın kahramanı. Ermen melikesi Mehin Banu'nun yeğeni olup

yaşadıkları lirik ve dramatik aşktan sonra
Hüsrev'in mezarı başında canına kıymıştır.

153. Saçı Şîrî'nün olmasa dil-âvîz
154. Kaçan dutsağ olaydı anda Pervîz

85. **şîrin:**

Mesnevi 34

Mısra: 87

"Hüsrev ile Şirin" yahut "Ferhat ile
Şirin" hikayesinin kadın kahramanı. Ermen
melikesi Mehin Banu'nun yeğeni olup
yaşadıkları lirik ve dramatik aşktan sonra
Hüsrev'in mezarı başında canına kıymıştır.

87. Gözi gibi çü Şîrîn oldı hâste
88. Şabır kırtüresin itdi şikeste

86. **şîrin:**

Mesnevi 34

Mısra: 122

Tatlı.

121. Aña Şekker egerçi nüş-ı cândur
122. Benüm şîrin lebüm şekker- feşândur

87. **şîrin:**

Mesnevi 36

Mısra: 4

Tatlı. II Şîrîn: Hüsrev (Ferhad) ile Şirin
hikayesinin kadın kahramanı..

3. Ç'eşitdi şâh dil-dârûn selâmın
4. Temâmet dinledi Şîrîn kelâmın

88. **şîrine: -e**

Mesnevi 36

Mısra: 20

"Hüsrev ile Şirin" yahut "Ferhat ile
Şirin" hikayesinin kadın kahramanı. Ermen
melikesi Mehin Banu'nun yeğeni olup
yaşadıkları lirik ve dramatik aşktan sonra
Hüsrev'in mezarı başında canına kıymıştır.

19. Hemân-dem itdi tedbîr-i şalâhı

20. K'ide Şîrine kâbîn ü nikâhı

89. **şîrine: -e**

Mesnevi 36

Mısra: 31

"Hüsrev ile Şirin" yahut "Ferhat ile
Şirin" hikayesinin kadın kahramanı. Ermen
melikesi Mehin Banu'nun yeğeni olup
yaşadıkları lirik ve dramatik aşktan sonra
Hüsrev'in mezarı başında canına kıymıştır.

31. Virür Şîrine şeh vâfir hâzîne

32. Nesine hârc ola dahı nesine

90. **şîrine: -e**

Mesnevi 36

Mısra: 75

"Hüsrev ile Şirin" yahut "Ferhat ile
Şirin" hikayesinin kadın kahramanı. Ermen
melikesi Mehin Banu'nun yeğeni olup
yaşadıkları lirik ve dramatik aşktan sonra
Hüsrev'in mezarı başında canına kıymıştır.

75. Şeker-lebler çıkup Şîrine karşı

76. Bu güller varur ol Şîrine karşı

91. **şîrine: -e**

Mesnevi 36

Mısra: 76

"Hüsrev ile Şirin" yahut "Ferhat ile
Şirin" hikayesinin kadın kahramanı. Ermen
melikesi Mehin Banu'nun yeğeni olup
yaşadıkları lirik ve dramatik aşktan sonra
Hüsrev'in mezarı başında canına kıymıştır.

75. Şeker-lebler çıkup Şîrine karşı

76. Bu güller varur ol Şîrine karşı

92. **şîrin:**

Mesnevi 36

Mısra: 121

"Hüsrev ile Şirin" yahut "Ferhat ile
Şirin" hikayesinin kadın kahramanı. Ermen
melikesi Mehin Banu'nun yeğeni olup
yaşadıkları lirik ve dramatik aşktan sonra
Hüsrev'in mezarı başında canına kıymıştır.

121. Gelüp meşşâtalr Şîrin katına

122. Dirildiler gül-i nesrîn katına

93. **şîrin:**

Mesnevi 36

Mısra: 173

"Hüsrev ile Şirin" yahut "Ferhat ile
Şirin" hikayesinin kadın kahramanı. Ermen
melikesi Mehin Banu'nun yeğeni olup
yaşadıkları lirik ve dramatik aşktan sonra
Hüsrev'in mezarı başında canına kıymıştır.

173. Virüp kendü libâsın aña Şîrîn

174. İder hâdden ziyâde anı tezyîn

94. **şîrin:**

Mesnevi 36

Mısra: 195

"Hüsrev ile Şirin" yahut "Ferhat ile
Şirin" hikayesinin kadın kahramanı. Ermen
melikesi Mehin Banu'nun yeğeni olup
yaşadıkları lirik ve dramatik aşktan sonra
Hüsrev'in mezarı başında canına kıymıştır.

195. Olup nâzır hep ol ahvâle Şîrîn

196. Kulak tutardı kıl ü kâle Şîrîn

95. **şîrin:**

Mesnevi 36

Mısra: 196

"Hüsrev ile Şirin" yahut "Ferhat ile
Şirin" hikayesinin kadın kahramanı. Ermen
melikesi Mehin Banu'nun yeğeni olup
yaşadıkları lirik ve dramatik aşktan sonra
Hüsrev'in mezarı başında canına kıymıştır.

195. Olup nâzır hep ol ahvâle Şîrîn

196. Kulak tutardı kıl ü kâle Şîrîn

96. **şîrinümü: -(ü)m, -i**

Mesnevi 38

Mısra: 28

"Hüsrev ile Şirin" yahut "Ferhat ile
Şirin" hikayesinin kadın kahramanı. Ermen
melikesi Mehin Banu'nun yeğeni olup
yaşadıkları lirik ve dramatik aşktan sonra
Hüsrev'in mezarı başında canına kıymıştır.

27. Kõmazam resm ile âyinümü dir

28. Cihâna virmezem Şîrinümü dir

97. **şîrîn:**

Mesnevi 38

Mısra: 91

"Hüsrev ile Şirin" yahut "Ferhat ile Şirin" hikayesinin kadın kahramanı. Ermen melikesi Mehin Banu'nun yeğeni olup yaşadıkları lirik ve dramatik aşktan sonra Hüsrev'in mezarı başında canına kıymıştır.

91. Çü Şîrîn Hüsrevüñ fevtini gördi

92. Götürdi kendü kendin yire urdı

98. **şîrîn:**

Mesnevi 38

Mısra: 157

"Hüsrev ile Şirin" yahut "Ferhat ile Şirin" hikayesinin kadın kahramanı. Ermen melikesi Mehin Banu'nun yeğeni olup yaşadıkları lirik ve dramatik aşktan sonra Hüsrev'in mezarı başında canına kıymıştır.

157. Döküp yollara Şîrîn acı yaşın

158. Dögerdi âh idüp tâbüta başın

99. **şîrîn:**

Mesnevi 38

Mısra: 174

"Hüsrev ile Şirin" yahut "Ferhat ile Şirin" hikayesinin kadın kahramanı. Ermen melikesi Mehin Banu'nun yeğeni olup yaşadıkları lirik ve dramatik aşktan sonra Hüsrev'in mezarı başında canına kıymıştır.

173. Kefen açınca Pervîzüñ yüzinden

174. Görüp Şîrîn gitdi kendüzinden

100. **şîrîn:**

Mesnevi 38

Mısra: 219

"Hüsrev ile Şirin" yahut "Ferhat ile Şirin" hikayesinin kadın kahramanı. Ermen melikesi Mehin Banu'nun yeğeni olup yaşadıkları lirik ve dramatik aşktan sonra Hüsrev'in mezarı başında canına kıymıştır.

219. Çü tatlı yârçün cân virdi Şîrîn

220. Dü 'âlemde murâda irdi Şîrîn

101. **şîrîn:**

Mesnevi 38

Mısra: 220

"Hüsrev ile Şirin" yahut "Ferhat ile Şirin" hikayesinin kadın kahramanı. Ermen melikesi Mehin Banu'nun yeğeni olup yaşadıkları lirik ve dramatik aşktan sonra Hüsrev'in mezarı başında canına kıymıştır.

219. Çü tatlı yârçün cân virdi Şîrîn

220. Dü 'âlemde murâda irdi Şîrîn

şîrîn eyle:

1. **şîrîn eyle:**

Mesnevi 1

Mısra: 83

Kelime Tipi: -

Tatlandır.

83. Kelâmum şehdin eyle şöyle şîrîn

84. Ki Hüsrev ağzın açup ide taşsîn

2. **şîrîn eyle:**

Mesnevi 1

Mısra: 83

Kelime Tipi: -

Tatlandırılmak, tatlı hale getirmek.

83. Kelâmum şehdin eyle şöyle şîrîn

84. Ki Hüsrev ağzın açup ide taşsîn

şîrîn ile husrev:

1. **şîrîn ile husrev:**

Mesnevi 37

Mısra: 33

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Şirin ve Hüsrev.

33. Bu faşl içinde Şîrîn ile Hüsrev

34. İderdi taze taze 'işret-i nev

şîrîn ü hem gülgün ü şebdiz:

1. **şîrîn ü hem gülgün ü şebdiz:**

Mesnevi 37

Mısra: 171

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Şirin ve Gülgün (Şirin'in atı) ve

Şebdiz(Hüsrev'in atı) de .

171. Gidüp Şîrîn ü hem Gülgün ü Şebdiz

172. Be-âhîr itdügini buldı Pervîz

şîrîn ü husrev:

1. **şîrîn ü husrev:**

Mesnevi 18

Mısra: 165

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Şirin ve Hüsrev.

166. Şarâb-ı köhne-sâl ü mahrem-i nev

165. Zihî 'işret k'ider Şîrîn ü Hüsrev

2. **şîrîn ü husrev:**

Mesnevi 18

Mısra: 165

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Şirin ve Hüsrev.

166. Şarâb-ı köhne-sâl ü mahrem-i nev

165. Zihî 'işret k'ider Şîrîn ü Hüsrev

şîrîn ü leylâ k'olasın:

1. **şîrîn ü leylâ k'olasın: -a, -sın**

Mesnevi 27

Mısra: 221

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Şirin ve Leyla (ki) olmak.

221. Tatalum k'olasın Şîrîn ü Leylâ

222. Dinür arduñca âhîr vây vâyla

şîrîn zebânlar:

1. **şîrîn zebânlar: -lar**

Mesnevi 33

Mısra: 65

Kelime Tipi: **Deyim**

Tatlı dilli, güzel sözlü.

65. Varup şîrîn zebânlar ol nigâra

66. Didiler şâhuñ it derdine çare

şîrîn-ber:

1. **şîrîn-berisin: -i, -sîn**

Mesnevi 4

Mısra: 17
Tatlı meyve.

17. Dıraht-ı ademün şîrîn-berisin
18. Cemî'-i enbiyânun mefharısın

şîrîn-i pür-şür:

1. **şîrîn-i pür-şür:**
Mesnevi 33
Mısra: 9
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gürültücü, şamatacı Şirin.

9. Didi hercâyidür Şîrîn-i pür-şür
10. Kâmu yir tatlu baña acı ol hür

şîrîn-i şeker-nüş:

1. **şîrîn-i şeker-nüş:**
Mesnevi 36
Mısra: 187
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Şeker şerbetli Şirin.

187. Ne hikmetdür ki Şîrîn-i şeker-nüş
188. Benümle olmaya yâ Rab hem-âgüş

şîrîn-i şeker-leb:

1. **şîrîn-i şeker-leb:**
Mesnevi 38
Mısra: 141
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Şeker dudaklı Şirin.

141. Çü mâtem tıtdı Şîrîn-i şeker-leb
142. Dirildi ol diyârün begleri hep

şîrîn-i şeker-rîz:

1. **şîrîn-i şeker-rîz:**
Mesnevi 19
Mısra: 138
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Şeker saçan, pek tatlı Şirin.

137. Bu veche zârîkklar k'itdi Pervîz
138. Didi lutf ile Şîrîn-i şeker-rîz

şîrîn'o:

1. **şîrîn'o:**
Mesnevi 38
Mısra: 10
Şirini (vezin nedeniyle Şirin' biçiminde kullanılmıştır) o. Şirin: bkz Şirin md. o: işaret sıfatı.

9. Degül gözinde zerre tâc ile taht
10. Meger 'aşıklamış Şîrîn'o bed-baht

şîrîn-şemâyil:

1. **şîrîn-şemâyil:**
Mesnevi 14
Mısra: 43
Güzel huylular (tabiatlılar).

43. Tab[ı]l-bâz ursa her şîrîn-şemâyil
44. Ferahdan rakş ururdi murğ-ı

2. **şîrîn-şemâyil:**
Mesnevi 31
Mısra: 53
Güzel huylular (tabiatlılar).

53. Olup küymda her şîrîn-şemâyil
54. Çalup çağırmağa gül gibi sâyil

şîrlâğan:

1. **şîrlâğanı:-ı**
Mesnevi 27
Mısra: 58
Haşhaş yağı, susam yağı II gözdeki çapak.

57. Kesilmiş fercinün gerçi ki kanı
58. Akar lîkin gözünü şîrlâğanı

şîr-merde:

1. **şîr-merde:-e**
Mesnevi 14
Mısra: 38
Aslan yürekli, cesur.

37. Gözi her bir gözâlün mest ü hun-rîz
38. Kılurdi şîr-merde gamzesin tîz

şîrûye:

1. **şîrûye:**
Mesnevi 38
Mısra: 7
Hüsrev'in oğludur. Anası, Şark İmparatoru Moris'in kızı Meryem'dir. Akli dengesi yerinde olmayan Şirûye, Şirin'e âşıktır. Hüsrev'e düşman olanlar tahtı Hüsrev'den alabilmek için Şirûye'yi kullanır ve onu Hüsrev'e karşı kıskırtırlar. Tahta ve Şirin'e sahip olma arzusundaki Şirûye Hüsrev'i bir gece uykudayken öldürür.

7. Adı Şirûye bir şîr-i jiyân ol
8. İderdi günde biñ kerre ziyân ol

2. şîrûye:

- Mesnevi 38**
Mısra: 43
Hüsrev'in oğludur. Anası, Şark İmparatoru Moris'in kızı Meryem'dir. Akli dengesi yerinde olmayan Şirûye, Şirin'e âşıktır. Hüsrev'e düşman olanlar tahtı Hüsrev'den alabilmek için Şirûye'yi kullanır ve onu Hüsrev'e karşı kıskırtırlar. Tahta ve Şirin'e sahip olma arzusundaki Şirûye Hüsrev'i bir gece uykudayken öldürür.

43. Bu sözlerden gelür Şirûye cüşa
44. Şanasın fitne 'ummâni hurûşa

3. şîrûye:

- Mesnevi 38**
Mısra: 61
Hüsrev'in oğludur. Anası, Şark İmparatoru Moris'in kızı Meryem'dir. Akli dengesi yerinde olmayan Şirûye, Şirin'e âşıktır. Hüsrev'e düşman olanlar tahtı Hüsrev'den alabilmek için Şirûye'yi kullanır ve onu Hüsrev'e karşı kıskırtırlar. Tahta ve Şirin'e sahip olma arzusundaki Şirûye Hüsrev'i bir gece uykudayken öldürür.

61. Çü Şirûye bu râyı gördi şayup
62. Yürürdi ol işe fırsat arayup

4. şîrûye:

- Mesnevi 38**
Mısra: 69
Hüsrev'in oğludur. Anası, Şark

İmparatoru Moris'in kızı Meryem'dir. Akli dengesi yerinde olmayan Şirüye, Şirin'e âşıktır. Hüsrev'e düşman olanlar tahtı Hüsrev'den alabilmek için Şirüye'yi kullanır ve onu Hüsrev'e karşı kışkırtırlar. Tahta ve Şirin'e sahip olma arzusundaki Şirüye Hüsrev'i bir gece uykudayken öldürür.

69. Sebeb Şirüye vü Allâh kâhir
70. Resülüñ mu' cizâtı oldı zâhir

şirüye-i hun-hvâr ü hun-rîz:

1. **şirüye-i hun-hvâr ü hun-rîz:**

Mesnevi 38

Mısra: 65

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Kan dökücü ve kan içen (zalim) Şirüye.

65. Girür Şirüye-i hun-hvâr ü hun-rîz

66. Yanında tîğ elinde hancer-i tîz

şîşe-i nâmüsü:

1. **şîşe-i nâmüsü: -ı**

Mesnevi 13

Mısra: 60

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Namus şîşesi, edep/utanma şîşesi.

59. Hümârî bâdenüñ çıkdukça başa

60. Ururdu şîşe-i nâmüsü taşa

şîşe-i zehr olupdı:

1. **şîşe-i zehr olupdı: -up, -dı**

Mesnevi 15

Mısra: 86

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Zehir şîşesi olmak.

85. Temevvüc idüp ol pür- şür ü pür- kıhr

86. Olupdı her hûbâbı şîşe-i zehr

şitâ:

1. **şitâ:**

Mesnevi 18

Mısra: 27

Ar. Kış: mevsim-i şitâ.

27. Şitâ şiddette vü vaqt-i zemistân

28. Tutılmış berfden küh ü beyâbân

şitâbân:

1. **şitâbân:**

Mesnevi 14

Mısra: 67

Aceleyle, koşarak.

67. Gidüp her yaña avcılar şitâbân

68. Dökerlerdi o cân alıcılar kıan

2. **şitâbân:**

Mesnevi 15

Mısra: 69

Aceleyle, koşarak.

69. Deñiz üstinde yürürdi şitâbân

70. Hevâ yüzinde nitek' ebr-i bârân

3. **şitâbân:**

Mesnevi 21

Mısra: 31

Aceleyle, koşarak.

31. Bulutlar gibi 'azm idüp şitâbân

32. Şehâb-ı dîdesinden dökdi bârân

4. **şitâbân:**

Mesnevi 23

Mısra: 106

Aceleyle, koşarak.

105. Muķâbil ols' aña hürşid-i rahşân

106. Geçer havf ile üstinden şitâbân

şitâbân gezer:

1. **şitâbân gezer: -er**

Mesnevi 18

Mısra: 171

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Acele ederek koşup seğirterek dolaşmak

(şarap kaderinin içki meclisinde hızla elden ele dolaştırılması kastedilerek).

171. Gezer hargehde câm-ı mey şitâbân

172. Felekde nitekim hürşid-i rahşân

şitâbân idüpdür:

1. **şitâbân idüpdür: -üp, -dür**

Mesnevi 2

Mısra: 27

Kelime Tipi: -

Koşturmak.

27. İdüpdür hînk-i gerdümü şitâbân

28. Yidi meydânı bir kılmâğa her ân

şitâbı iderken:

1. **şitâbı iderken: -er, -ken**

Mesnevi 14

Mısra: 83

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Seğirtmesi, koşmak.

83. İderken şayd ardınca şitâbı

84. Felek 'azb itdi şem' -i âftâbı

şive vü nâz:

1. **şive vü nâz:**

Mesnevi 34

Mısra: 114

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

İşve, cilve, eda ve naz.

113. Gerek k'ola niyâz ü ' özr- perdâz

114. Yaraşmaz 'aşka hiç şive vü nâz

şive-i çeşm-i siyahı:

1. **şive-i çeşm-i siyahı: -ı**

Mesnevi 34

Mısra: 26

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Siyah gözün işvesi, nazı.

25. Kılup nergislere geh geh nigâhı

26. Şorardı şive-i çeşm-i siyahı

şol:

1. **şol:**

Mesnevi 1

Mısra: 93

Şu, bu, o (işaret sıfatı).

93. Benem şol peşşe-i mecrûh ü pâ-mâl

94. Ki şâhînem diyü açdum per ü bâl

2. şol:

Mesnevi 3

Mısra: 7

Şu, bu, o (işaret sıfatı).

7. Benem şol 'âşî vü mücrim günehkâr

8. K'olupdur baña 'işyân ü güneh kâr

3. şol:

Mesnevi 3

Mısra: 117

Şu.

117. Benem şol kâhil ü kelân-ı sâhî

118. Degül tâ'at işüm sehv-i melâhî

4. şol:

Mesnevi 5

Mısra: 49

Şu, işaret sıfatı.

49. Menem şol bî-kes ü dervîş-i dil-rîş

50. Hâzef dir la'lüme a'dâ-yı bed-gîş

5. şol:

Mesnevi 8

Mısra: 35

Öyle, öyle bir.

35. Yüzi şol hadde gelmiş kim sipihrûn

36. Açılmış kalmış ağız mäh ü mihrûn

6. şol:

Mesnevi 9

Mısra: 14

Şu, işaret sıfatı.

13. Didi k'ey şâh-ı 'âdil gör gücümü

14. Koma şol merd-i zâlimde öcümü

7. şol:

Mesnevi 15

Mısra: 255

Şu.

255. Şol aq tenler ki sükkerden gıdâ yir

256. Yir âhîr anları işbu çara yir

8. şolup: -up

Mesnevi 17

Mısra: 58

Tazelîğini, dirilîğini, rengini yitirmek (bitkiler bağlamında).

57. Çerâğ-ı 'ârızum kim bî-fer oldı

58. Şolup ter güllerüm nîlüfer oldı

9. şol:

Mesnevi 26

Mısra: 151

Şu, işaret sıfatı.

152. Benüm yolunda çekdüñ çok belâ sen

151. Hemân şol şart k'itdi saña Pervîz

10. şol:

Mesnevi 27

Mısra: 78

Şu, işaret sıfatı.

77. Gözi beñzer hemân surâh-ı mâra

78. Dağı şol şuyı soğulmuş buñara

11. şol:

Mesnevi 27

Mısra: 230

Şu, işaret sıfatı.

229. Bu dünyânüñ çıkup vîrânesinden

230. Göçüp şol köhne mihmân-hânesinden

12. şol:

Mesnevi 32

Mısra: 31

Şu, o, işaret sıfatı.

31. Çekildi şol şarâb-ı ergüvânî

32. Kamu çurna gözi tavşan çanı

13. şol:

Mesnevi 32

Mısra: 65

T. Şu, o.

65. Degülven didi ben şol şâh-ı nevber

66. Egem tâ kim her el uzadana ser

14. şol:

Mesnevi 32

Mısra: 70

T. Şu, o.

69. Ne ol murğam ki âsân ola şaydum

70. Ne şol şaydem ki düşvâr ola kaydum

15. şol:

Mesnevi 33

Mısra: 89

Şu, bu, o (işaret sıfatı).

89. Sefidâc içre şol sîb-i zenahtân

90. Sefid ebr içre güyâ mäh-ı tâbân

16. şol:

Mesnevi 34

Mısra: 111

Şu, işaret sıfatı.

111. Muhabbetden niçün lâf ura şol merd

112. K'ölince çekmeye mahtûbdan derd

17. şol:

Mesnevi 36

Mısra: 204

T. Şu, o.

203. Turup ayakdan öpdi ellerini

204. Kõküp şol deste deste güllerini

18. şol:

Mesnevi 38

Mısra: 172

Şu, işaret sıfatı.

171. Çü âhir görüşümdür hüsn bâğın
172. Toyunca kôkayın şol gül yañağın

şol deñli:

1. şol deñli:

Mesnevi 31

Mısra: 25

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

O denli, o kadar.

25. Görüp hırşidden şol deñli tâbı
26. Kebâba reşk iderdi murğ-ı âbî

2. şol deñli:

Mesnevi 32

Mısra: 25

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Şu denli, o kadar çok.

25. Getürdi ol perî şol deñli ni'met
26. İdemez vaşf anı âdem ne minnet

şol hadde:

1. şol hadde:

Mesnevi 16

Mısra: 61

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

O kadar çok, o denli.

61. Mübârizler giyüp şol hadde cevşen
62. O taş bağrırlular olmışdı âhen

2. şol hadde:

Mesnevi 33

Mısra: 38

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

O kadar çok, o denli.

37. Taħammül gerçi kim ola sezâvâr
38. Veli şol hadde degül kim gide 'âr

3. şol hadde:

Mesnevi 34

Mısra: 79

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

O kadar çok, o denli.

79. Teninde âb ile şol hadde çıkdı
80. Ki her biri bir ırmağ oldu aqđı

şol kadar:

1. şol kadar:

Mesnevi 4

Mısra: 70

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

O denli, öyle.

69. Şeb-i mi'râc bu şehhâre 'avret
70. Özine şol kadar virmişdi zînet

şol resm:

1. şol resm:

Mesnevi 11

Mısra: 29

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Şu kadar, şu şekilde.

29. Kâmer devrinde şol resm idi nakkâş
30. Yazardı levha-yı şemse göz ü kaş

şol veche:

1. şol veche:

Mesnevi 40

Mısra: 5

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Şöyle, şu denli, şu üslupta.

5. Söze şol veche virdüm intizâmı
6. Pesend iderdi görse ger Nizâmî

şöyle:

1. şöyle:

Mesnevi 1

Mısra: 83

Öyle bir, o kadar çok.

83. Kelâmum şehdin eyle şöyle şîrîn
84. Ki Hüsrev ağzın açup ide taħsîn

2. söyle:

Mesnevi 5

Mısra: 31

(Anlatmak istediği şeyi) Sözle bildirme.

31. Güherdür söz şımasuz söyle dil-keş
32. Degülseñ taş sözümdeñ cüş idüp taş

3. söylemek: -mek

Mesnevi 5

Mısra: 52

(Anlatmak istediği şeyi) Sözle bildirme.

51. Kaçan fark olmasa haqq ile bâtil
52. Olur söz söylemek gâyetde müşkil

4. şöyle:

Mesnevi 5

Mısra: 95

Öylesine.

95. Cihân 'adlinden oldu şöyle âbâd
96. Söyindürmez çerâğın kimsenün bâd

5. şöyle:

Mesnevi 5

Mısra: 109

Öylesine.

109. Şimâl ol hükmi tutmuş şöyle muhkem
110. Yemîn ile girer gülzâra her dem

6. söyleldi: -r, -di

Mesnevi 12

Mısra: 103

Dile getirmek, ifşa etmek.

103. Gehî söyleldi aña ağlayurak
104. Yüregın lâlê gibi tağlayurak

7. söyle:

Mesnevi 12

Mısra: 111

Dile getirmek, ifşa etmek.

111. Ya kimün nâmesisin söyle nâmin
112. Hâber vir bilelüm bâri maķâmın

8. söyleldi: -r, -di

Mesnevi 12

Mısra: 117
Dile getirmek, işa etmek.

117. O cânsız şürete söylerdi hâlin
118. Birez def`eyler id`andan melâlin

9. **şöyle:**
Mesnevi 14
Mısra: 126
Öyle bir, o kadar çok.

125. İderdi Hakkâ zârî vü münâcât
126. Sürederdi şöyle güim-reh her yaña at

10. **söyle:**
Mesnevi 15
Mısra: 34
Söyle, izah et.

33. Buyur her ne dilerseñ öyle olsun
34. Murâduñ her neyise söyle olsun

11. **söylese: -se**
Mesnevi 19
Mısra: 81
Konuşmak.

81. Eger tenhâda bir söz söylese şâh
82. Cevâbın vir anuñ halk içre her gâh

12. **şöyle:**
Mesnevi 23
Mısra: 109
Öyle bir, o kadar çok.

109. İçinden şöyle çıkmış taş ü toprağ
110. Kim olmuş iki yanı bir kara tağ

13. **şöyle:**
Mesnevi 24
Mısra: 156
Öyle bir, o kadar çok.

155. Bu bahrûñ sâhîlinde niçe kâmil
156. Kalur ihmâl ucından şöyle câhil

14. **şöyle:**
Mesnevi 27
Mısra: 73
Öyle (çok anlamında).

73. Dökülmüş dişler ağzı şöyle bomboş
74. Harâbedür k`öter içinde baykuş

15. **şöyle:**
Mesnevi 27
Mısra: 312
Öyle bir, o kadar çok.

311. Ne zann eylersin ey dünyâya mağrûr
312. Kala mı kaşr-ı `ömrüñ şöyle ma`mür

16. **söyle:**
Mesnevi 28
Mısra: 101
(Anlatmak istediği şeyi) Sözle bildirme.

101. Edep birle sözüñi söyle mevzûn
102. Yir öpüp evvel andan nâmeñi şun

17. **şöyle:**
Mesnevi 31
Mısra: 29
Öyle bir, o kadar çok.

29. Kızup olmuşdı güller şöyle bî-tâb
30. Ayak başsa aña yanardı murğ-âb

18. **şöyle:**
Mesnevi 31
Mısra: 75
Öyle bir, o kadar çok.

75. Şarâb-ı `ışkuñ ile şöyle bî-hûş
76. Geliyor uşda Hüsrev mest ü medhûş

19. **söylediyse: -di, -(y)se**
Mesnevi 32
Mısra: 161
Söyle, izah et.

161. Ne deñlü söylediyse olmadı çäre
162. Be-âhîr ol ser[i]v çıktı kenâre

20. **şöyle:**
Mesnevi 34
Mısra: 58
Öylesine.

57. Beni gör dermend ü zâr ü mecrûh
58. Hemân bir kırî cismem şöyle bî-rûh

21. **şöyle:**
Mesnevi 36

Mısra: 57
Öyle bir, o kadar çok.

57. Virüldi şöyle zînet şehîr içine
58. Hemân zînetde döndü şehîr-i Çîne

şöyle bakdı kaldı:

1. **şöyle bakdı kaldı: -dı**
Mesnevi 15
Mısra: 168
Kolime Tipi: **Kalıp İfade**
Öylece bakakalmak; şaşkınlıktan bir süreliğine hareketsiz vaziyette durup yalnızca seyretmek.

167. Bunı vü anı fikr-i hayret aldı
168. Biri birine şöyle bakdı kaldı

şu:

1. **şuña: -ñ, -a**
Mesnevi 2
Mısra: 62
T. Teklik ikinci şahıs işaret zamiri.

61. Aña kim didi Müslim oldu İslâm
62. Şuña kim kâfir oçur virür aħkâm

2. **şu:**
Mesnevi 7
Mısra: 65
Şu, işaret sıfatı.

65. Şu korkudan ki deşürseydi raħtın
66. Mübâda ecnebîler ala taħtın

3. **şu:**

Mesnevi 7
Mısra: 120

T. Hidrojen ve oksijen karışımından oluşan, sıvı durumda bulunan, bütün varlıkların yaşam kaynağı olan akıcı madde.

119. İletdi cümle lu 'b işini başa
120. İderdi şu gibi göz ursa taşā

4. **şunuñ: -nuñ**

Mesnevi 12
Mısra: 131
Şu, işaret zamiri.

131. Şunuñ kim 'ālem içre adı erdür
132. Çü bi-'ışk ola 'avratdan beterdür

5. **şu:**

Mesnevi 15
Mısra: 123
İşaret sıfatı, şu.

124. Be-nā-gāh anı menzīl itdi ol māh
123. Şu sāhil k'anda yatmışdı şehenşāh

6. **şu:**

Mesnevi 16
Mısra: 47
İşaret sıfatı, şu.

47. Şu çāpükler ki her yaña çapardı
48. Ara yirde 'aceb tozlar çopardı

7. **şu:**

Mesnevi 18
Mısra: 51
İşaret sıfatı, şu.

51. Şu mevsimdür ki çāk faşl-ı zemistān
52. Hālile nār-ı Nemrüd oldı bustān

8. **şu:**

Mesnevi 18
Mısra: 64
T. Hidrojen ve oksijen karışımından oluşan, sıvı durumda bulunan, bütün varlıkların yaşam kaynağı olan akıcı madde.

63. Çıkalum serv gibi her kenāra
64. Aqalum şu gibi ol hoş diyāra

9. **şu:**

Mesnevi 18
Mısra: 146
T. Hidrojen ve oksijen karışımından oluşan, sıvı durumda bulunan, bütün varlıkların yaşam kaynağı olan akıcı madde.

145. Perī-rūlar tūtardı elde aqdāh
146. Virürdi bāde şu mānend-i mişbāh

10. **şu:**

Mesnevi 20
Mısra: 56
Akarsu, nehir.

55. Bulutlar gibi geh tağa çıkardı
56. Gehī şu gibi şāhrāya aqardı

11. **şu:**

Mesnevi 22
Mısra: 40
T. Hidrojen ve oksijen karışımından oluşan, sıvı durumda bulunan, bütün varlıkların yaşam kaynağı olan akıcı madde.

39. Bu havz olsun deyu ol hūra kāfī
40. Getürdi şu yirine şīr-i şāfī

12. **şu:**

Mesnevi 25
Mısra: 123
Şu, işaret sıfatı.

123. Şu Hākdur kim bilür her gizlü rāzī
124. Benüm 'ışkum degül 'ışk-ı mecāzī

13. **şuyı: -(y)ı**

Mesnevi 27
Mısra: 78
T. Hidrojen ve oksijen karışımından oluşan, sıvı durumda bulunan, bütün varlıkların yaşam kaynağı olan akıcı madde.

77. Gözi beñzer hemān surāh-ı mārā
78. Dañı şol şuyı soğulmuş buñara

14. **şu:**

Mesnevi 31
Mısra: 21
Su.

21. Aқан her şu degüldi cūylar fīz
22. Zemīn olmuşdı güyā kim 'arāk-rīz

15. **şu:**

Mesnevi 31
Mısra: 34
T. Hidrojen ve oksijen karışımından oluşan, sıvı durumda bulunan, bütün varlıkların yaşam kaynağı olan akıcı madde.

33. Degüldi görünen gice kevākīb
34. Felek yüzine şu saçmışdı gālib

16. **şu:**

Mesnevi 33
Mısra: 41
Şu, işaret zamiri.

41. Şu kim yüz çevire senden temāmet
42. Sen anuñ üstine düşmek melamet

17. **şu:**

Mesnevi 36
Mısra: 67
Şu, işaret zamiri.

67. Ser[i]v gibi şu kim olmaya mevzūn
68. Vāy aña kim şehirden çağa birūn

18. **şu:**

Mesnevi 36
Mısra: 201
Su.

201. Aqup şu gibi vuşlat bāğına tīz
202. O servūñ düşdi ayağına Pervīz

şu deñli:

1. **şu deñlü:**

Mesnevi 7
Mısra: 108
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
O kadar, öylesine.

107. Şu deñlü 'âlim old' ol mâh-pâre
108. Ki hâcet qalmadı âmüzkâre

2. **şu deñlü:**

Mesnevi 13
Mısra: 69
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
O kadar, öylesine.

69. Şu deñlü nüş olundu câm-ı gül-gün
70. Ki hâdden oldı devr-i bâde birün

3. **şu deñlü:**

Mesnevi 14
Mısra: 71
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Şu denli, o kadar çok.

71. Şu deñlü cânver olmışdı küşte
72. İrerdi küştelerden göge püşte

4. **şu deñlü:**

Mesnevi 14
Mısra: 123
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
O kadar, öylesine.

123. Şu deñlü teşneyem âb-ı revâne
124. Serâbiyle beni aldar zemâne

5. **şu deñlü:**

Mesnevi 16
Mısra: 13
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Şu denli, o kadar çok.

13. Şu deñlü dirdi leşker kim şehensâh
14. Bilür ancak hesabın anuñ Allâh

6. **şu deñlü:**

Mesnevi 16
Mısra: 41
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
O kadar, öylesine.

41. Şu deñlü gördi kim zaħm ü elemeler
42. Dikeldi kaldı hayretten 'alemeler

7. **şu deñlü:**

Mesnevi 24
Mısra: 115
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
O kadar, öylesine.

115. Şu deñlü oldı kim bî-zaħmet ü renc
116. Gedâlar la 'lden cem' itdiler genc

8. **şu deñlü:**

Mesnevi 26
Mısra: 159
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
O kadar, öylesine.

159. Qomadı hâtrında hîç melâlet
160. Pes andan şoñra girü döndi fi'l-hâl

9. **şu deñlü:**

Mesnevi 27
Mısra: 11
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
O kadar, öylesine.

11. Şu deñlü virdi kuvvet aña dil-dâr
12. Görinmez gözlerine zerre kühsâr

10. **şu deñlü:**

Mesnevi 34
Mısra: 83
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Şu denli, o kadar çok.

83. Şu deñlü itdiler aña müdâvâ
84. Birinden fâ ide olmadı aşlâ

11. **şu deñlü:**

Mesnevi 36
Mısra: 133
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Şu denli, o kadar çok.

133. Şu deñlü virdiler zülfine zînet
134. Şanasın oldı bir fâvüs-ı cennet

12. **şu deñlü:**

Mesnevi 37
Mısra: 15
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Şu denli, o kadar çok.

15. Şu deñlü itdi nefrîn rüzgâre
16. Zebân-ı süsen oldı kare kare

şu hâdde:

1. **şu hâdde:**

Mesnevi 14
Mısra: 59
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Şu derece.

59. Şu hâdde vâlih oldı rûbeh-i pîr
60. Ki gitti hâtrından mekr ü tezvîr

2. **şu hâdde:**

Mesnevi 36
Mısra: 123
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Şu derece.

123. Şu hâdde zib ü fer virürler aña
124. Görenler ol mehi qalurdı tana

şu kim:

1. **şu kim:**

Mesnevi 24
Mısra: 147
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
O kimse, kişi.

147. Şu kim şehd-i hünerden almaya dad
148. Degüldür nesl-i âdem bil ki div-zâd

2. **şu kim:**

Mesnevi 27
Mısra: 99
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
O kimse.

99. Şu kim rüşvet yiye yaşdan kırından
100. Hâkikatde denîdür ol kırından

şu resme:

1. **şu resme:**

Mesnevi 25

Mısra: 5

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Şu şekilde, şöylece.

5. Şu resme urdı taşa tîşe Ferhâd

6. Zârûî itdi tağ ü taş feryâd

şu resm'ururdi:

1. **şu resm'ururdi:**-(u)r, -dî

Mesnevi 22

Mısra: 1

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Şu resme (vezin nedeniyle resm'

biçiminde kullanılmıştır) urmak(vurmak). Şu şekilde, şöylece, öylesine vurmak.

1. Şu resm'ururdi taşa tîşe Ferhâd

2. İderdi taş bağırılı tağ feryâd

şu 'â:

1. **şu 'âm:**-i, -n

Mesnevi 2

Mısra: 5

Ar. Ziya, tel tel görünen ışık.

5. Şu 'ân şaldı tâ kâf-ı vücûda

6. Getürd'envâ' ü eşnâfî vücûda

2. **şu 'ândan:**-i, -n, -dan

Mesnevi 7

Mısra: 72

Ar. Ziya, tel tel görünen ışık.

71. Yağasından çıkar hürşîd-i rahşân

72. Şu 'ândan kıılır âfâkı tâbân

şübhe:

1. **şübhe:**

Mesnevi 3

Mısra: 59

"Öyle mi yoksa değil mi" diye bir

hususu kestirememek hâli, zihinde hâsıl olan tereddüt.

59. Muqarrer nâ-sezâlıkdur ne şübhe

60. Kemâl-i bî-hâyâlıkdur ne şübhe

2. **şübhe:**

Mesnevi 3

Mısra: 60

"Öyle mi yoksa değil mi" diye bir

hususu kestirememek hâli, zihinde hâsıl olan tereddüt.

59. Muqarrer nâ-sezâlıkdur ne şübhe

60. Kemâl-i bî-hâyâlıkdur ne şübhe

şühüd-ı zâti:

1. **şühüd-ı zâti:**

Mesnevi 2

Mısra: 13

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Zatının görünmesi(Allah'ın).

13. Şühüd-ı zâti için vacibü'z-zât

14. Vücüd-ı mümkinâti kıldı mir'ât

şühüd-ı zâti için:

1. **şühüd-ı zâti için:**

Mesnevi 2

Mısra: 13

Kelime Tipi: -

Zatının görünmesi için.

13. Şühüd-ı zâti için vacibü'z-zât

14. Vücüd-ı mümkinâti kıldı mir'ât

2. **şühüd-ı zâti için:**

Mesnevi 2

Mısra: 13

Kelime Tipi: -

Zatının görünmesi için.

13. Şühüd-ı zâti için vacibü'z-zât

14. Vücüd-ı mümkinâti kıldı mir'ât

şükürü li'llâh:

1. **şükürü li'llâh:**

Mesnevi 36

Mısra: 238

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Şükür Allah'adır.

237. Çü maşşûdına irişdi şehenşâh

238. Didî minnet Hudâya şükürü li'llâh

şüküfe:

1. **şüküfe:**

Mesnevi 17

Mısra: 79

Çiçek.

79. Dökülmese şüküfe şâhdan hiç

80. Kaçan bitseydi mîve ir eger giç

şüküfte olup:

1. **şüküfte olup:**-up

Mesnevi 36

Mısra: 225

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Açılmak, çiçeklenmek.

225. Olup ol gönçe-i ra'nâ şüküfte

226. Dür-i nâ-süfte oldı çünki süfte

şüküh-ı 'âlem:

1. **şüküh-ı 'âlem:**

Mesnevi 14

Mısra: 23

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Dünyanın azametî, ululuğu.

23. Şüküh-ı 'âlem ü güm-râh ü enbüh

24. Dil-i 'uşşâk içinde şanki endüh

şular:

1. **şular:**

Mesnevi 3

Mısra: 49

İkinci çokluk şahıs işaret zamiri, şunlar.

49. Şular kim efsâhiyyet kıldı da 'vâ

50. Dönüp gösterdi ol da 'vâda ma'nâ

2. şular:

Mesnevi 12

Mısra: 53

İkinci çokluk şahıs işaret zamiri, şunlar.

53. Şular kim bilmeye Şîrîn yesağın

54. Söyünmüş bil hemân anuñ çerâğın

3. şular:

Mesnevi 16

Mısra: 121

İkinci çokluk şahıs işaret zamiri, şunlar.

121. Şular kim halka ırgürür ezâyı

122. Görürler her ezâya biñ cezâyı

şular kim:

1. şular kim:

Mesnevi 24

Mısra: 291

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Şunlar ki.

291. Şular kim aldaya mazlûmı her-gâh

292. Anı aldanğuş eyler halka Allâh

şu 'le-perdâz ola:

1. şu 'le-perdâz ola:-a

Mesnevi 5

Mısra: 40

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Alev saçıcı oldu.

39. Çü yokdur zerre miqdârî huzûrum

40. Ne deñlü şu 'le-perdâz ola nurum

şu 'le-perdâz oldu:

1. şu 'le-perdâz oldu:-dı

Mesnevi 2

Mısra: 7

Kelime Tipi: -

Alev saçıcı olmak.

7. Çün oldı nür-ı a 'zam şu 'le-perdâz

8. Hağâyık birbirinden oldı mümtâz

şürâbe:

1. şürâbesin:-sî, -n

Mesnevi 39

Mısra: 28

Acı su mec. Gözyaşı.

27. Cenâbuñdan yaña cezb eyle yâ Rab

28. Anuñ şürâbesin 'azb eyle yâ Rab

şürîde vü şeydâ:

1. şürîde vü şeydâ:

Mesnevi 15

Mısra: 71

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Aşktan dolayı perişan duruma düşme ve aklını kaybetme hali.

71. Oturup fâriğ ol şürîde vü şeydâ

72. İderdi dâyesiyle seyr-i deryâ

şürü ' idüp:

1. şürü ' idüp:-üp

Mesnevi 7

Mısra: 35

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Başlamak, girişmek.

35. Şürü ' idüp seğâ vü 'adl ü dâda

36. Kılurd'âbâ vü ceddinden ziyâde

şürü ' itdi:

1. şürü ' itdi:-dı

Mesnevi 21

Mısra: 56

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Başlamak.

55. Aña gösterdiler olduğda tâlib

56. Hemân işe şürü ' itdi kıvanup

2. şürü ' itdi:-dı

Mesnevi 38

Mısra: 48

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Başlamak.

47. Sebeb isterdi anuñ katline ol

48. Şürü ' itdi çü buldı bu karar yol

şürü ' itmişdi:

1. şürü ' itmişdi:-miş, -dı

Mesnevi 22

Mısra: 16

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Başlamak.

16. Şürü ' itmişdi cân ü dilden işe

15. Çün ol pülâd-dest ü sıhr-pîşe

şütür:

1. şütürler:-ler

Mesnevi 36

Mısra: 35

Deve.

35. Şütürler kim yüküdür la 'l-i rağşân

36. Şanasın her biri küh-ı Bedağşân

şu 'ür-ı şî 'rüm:

1. şu 'ür-ı şî 'rüm:-(ü)m

Mesnevi 40

Mısra: 42

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Şiirin idraki, kavrayışı.

41. Qabûl olup kelâmum bulsa qadri

42. Şu 'ür-ı şî 'rüm örte nür-ı bedri

tā:

1. **tā:-a**

Mesnevi 1

Mısra: 2

Değın, dek, kadar.

1. Hudāyā eyle tevfiķiün kulavuz
2. Maķām-ı Hākķa tā ķim yol bulavuz

2. **tā:**

Mesnevi 1

Mısra: 18

*Rüşen ola tā işigüne varmağa rāhum
Yıl mūmlarını yaķdı gice şu 'le-i āhum
Hem-reng-i peleng itdi beni kūh-ı belāda
Cismümde ser-ā-pā görinen dāğ-ı siyāhum
Luţf eyle iñen kullaruña cevri çoğ itme Āh
eylemesün kimseye źulm eyleme şāhum
Dildür saña `arz itmege ah vā lūmi gūyā Far.
1. Edāt-ı intihā. Dek, değın, kadar: tā-be-
sabāh: Sabaha kadar. (Bu gibi tabirāttan
bazen "be" tayyolunur. Meselā "ser-tā-be-
pā" yerine "ser-tā-pā" denir. Bazen dahi
tekit için getirilir: (Ta sabaha kadar). 2.
Edāt-ı ta'lil. İçin.*

17. Uyar 'aşkuñ çerāğın dilde nā-gāh
18. Diyem tā şevķ ile Allāh Allāh

3. **tā:**

Mesnevi 1

Mısra: 50

*Rüşen ola tā işigüne varmağa rāhum
Yıl mūmlarını yaķdı gice şu 'le-i āhum*

*Hem-reng-i peleng itdi beni kūh-ı belāda
Cismümde ser-ā-pā görinen dāğ-ı siyāhum
Luţf eyle iñen kullaruña cevri çoğ itme Āh
eylemesün kimseye źulm eyleme şāhum
Dildür saña `arz itmege ah vā lūmi gūyā Far.
1. Edāt-ı intihā. Dek, değın, kadar: tā-be-
sabāh: Sabaha kadar. (Bu gibi tabirāttan
bazen "be" tayyolunur. Meselā "ser-tā-be-
pā" yerine "ser-tā-pā" denir. Bazen dahi
tekit için getirilir: (Ta sabaha kadar). 2.
Edāt-ı ta'lil. İçin.*

49. Uyar taķlīd hy ābindan İlähī
50. Görem tā nūr-ı taķķiki kemāhī

4. **tā:**

Mesnevi 1

Mısra: 105

Olsun diye, ... incaya kadar.

105. 'Ayänen tā görem rāh-ı şavābı
106. İdem faşş ü haţādan ihtisābı

5. **tā:**

Mesnevi 2

Mısra: 5

Değın, dek, kadar.

5. Şu 'ain şaldı tā káf-ı vücūda
6. Getürd'envā' ü eşnāfi vücūda

6. **tā:**

Mesnevi 7

Mısra: 134

... incaya kadar.

133. Tuţardı tīg 'üryān elde Behrām
134. Anuñ hūkmine tā gerden ola rām

7. **tā:**

Mesnevi 10

Mısra: 35

Tā, -c kadar.

35. Dilerseñ k'ānılasın tā kıyāme
36. Öküş ihsān ü luţf it hāşş ü 'āma

8. **tā:**

Mesnevi 14

Mısra: 87

Değın, dek, kadar.

87. Gidüp ol gice Hıusrev tā şehergāh
88. Meger olmuşdı bir şaħrāda güm-rāh

9. **tā:**

Mesnevi 16

Mısra: 144

Öyle ki.

143. Ta 'addı kılma mülk-i ğayra hergiz
144. Ki tā olmayasın mülküñde 'āciz

10. **tā:**

Mesnevi 23

Mısra: 192

Nihayet.

191. İrişmez hayme-i mihrūñ tınābı
192. Tuţup anı bulam tā fetħ-i bābı

11. **tā:**

Mesnevi 24

Mısra: 162

Ta ki.

161. Gel emdi 'āķil iseñ ol hünerver
162. Olasın tā iki 'ālemde server

12. **tā:**

Mesnevi 27

Mısra: 108

...sin diye.

107. Revān oldı hemān-dem Bīsütüna
108. İde tā mekr ü hile güne güne

13. **tā:**

Mesnevi 30

Mısra: 28

...sin diye.

27. Anuñçün itmiş anı şāh irsāl
28. Kıla tā ben ğaribi ğuşşa pā-māl

14. **tā:**

Mesnevi 37

Mısra: 167

...sin diye.

167. Vire tā ol du 'ā Pervīze kesrī
168. Düşe başıñdan anuñ tāt-ı Kısırā

15. **tā:**

Mesnevi 38

Mısra: 14
...sin diye.

13. Görüp fırsat arardı bir bahâne
14. Atasın öldürüp tâ gire kâne

16. **tâ:**
Mesnevi 40
Mısra: 66
Olsun diye, olması için.

65. Nizâmî kanda ve sen kanda miskîn
66. Diye tâ nazmuña inşâf ü taḥsîn

tâ ebed:

1. **tâ ebed:**
Mesnevi 19
Mısra: 42
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ebediyete dek II sonsuza kadar.

41. Eger ol la' ile ey dürr-i nâ-süft
42. Dilerseñ kim olasın tâ ebed cüft

tâ haşre dek:

1. **tâ haşre dek:**
Mesnevi 23
Mısra: 104
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ta (ki) kıyamete kadar.

103. Eger bir taş düşs' anuñ içine
104. Gider tâ haşre dek irmez dibine

tâ ki:

1. **tâ ki:**
Mesnevi 24
Mısra: 288
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bu şekilde, böylece.

287. Ya va' de itme yâhud va' deñe tur
288. Olasın tâ ki toğrulukla meşhür

2. **tâ ki:**
Mesnevi 25
Mısra: 80
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Öyle ki.

79. Varup aḥvâlümü 'arz ide yäre
80. Olaydı tâ ki dil derdine care

3. **tâ ki:**
Mesnevi 36
Mısra: 56
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
-mesi için, -sin diye, şunun için, şundan ötürü.

55. Şehenşeh açdı bir niçe hazâyin
56. Dökülüp tâ ki zeyn ola Medâyin

tâ kim:

1. **tâ kim:**
Mesnevi 5
Mısra: 165
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sonunda, o zaman.

165. Teḡarrüb naḡ' ma tâ kim sürem at
166. Bu sultânlık baña heyhât heyhat

2. **tâ kim:**
Mesnevi 5
Mısra: 212
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sonunda, o zaman.

211. Yirin Yüsuf gibi it çâh-ı Ken'ân
212. Suḡan Mısrında tâ kim ola sultân

3. **tâ kim:**
Mesnevi 10
Mısra: 24
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Mesi için, -sin diye | öyle ki.

23. İdin her kişiniñ kadrini ma' lüm
24. Hümâ yirini tâ kim almaya büm

4. **tâ kim:**
Mesnevi 23
Mısra: 87
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ta ki, sonunda.

87. Görince tâ kim ol divâne zür
88. Birez def' ola şâyed şerr ü şür

5. **tâ kim:**
Mesnevi 24
Mısra: 80
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sonunda, o zaman.

79. Anuñçün gözler idi vaḡt-i fırsat
80. Cihâna olmaya tâ kim melâmet

6. **tâ kim:**
Mesnevi 24
Mısra: 246
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ta ki, sonunda.

245. Terâzüsina bir seng-i girânı
246. Ḳoyalum 'âciz ide tâ kim anı

7. **tâ kim:**
Mesnevi 24
Mısra: 258
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sonunda, o zaman.

257. Delüp bağrın kılayduñ bir ulu râh
258. Geçeydük tâ kim andan gâh ü bi-gâh

8. **tâ kim:**
Mesnevi 25
Mısra: 91
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ne zaman ki.

91. Şarâb-ı 'ışkî tâ kim eyledüm nüş
92. Be- külli varluğum kıldum ferâmüş

9. **tâ kim:**
Mesnevi 27
Mısra: 41
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sonunda, o zaman.

41. Varup Ferhâda tâ kim ide âh âh
42. Kim atdan düşdi Şîrîn öldi nâ-gâh

10. **tâ kim:**

Mesnevi 30

Mısra: 6

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Mesi için, -sin diye | öyle ki.

5. Eline aldı bir kıl-k-i revân tüz
6. Yaza tâ kim cevâb-ı hikmet-engîz

11. **tâ kim:**

Mesnevi 32

Mısra: 66

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Mesi için, -sin diye | öyle ki.

65. Degülven didi ben şol şâh-ı nevber
66. Egem tâ kim her el uzadana ser

12. **tâ kim:**

Mesnevi 33

Mısra: 72

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Mesi için, -sin diye | öyle ki.

71. Tırup kavminden ol dem aldı destür
72. Melik bezmine tâ kim vara ol hür

13. **tâ kim:**

Mesnevi 33

Mısra: 146

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Mesi için, -sin diye | öyle ki.

145. Gerek maḥbûb olana nâz ü şîve
146. Hüs[ü]n baḡında tâ kim ola mîve

14. **tâ kim:**

Mesnevi 34

Mısra: 16

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Ta ki, sonunda.

15. Birez bülbül gibi idüp 'âlem-i gül
16. Ura dâḡına tâ kim merhem-i gül

15. **tâ kim:**

Mesnevi 37

Mısra: 139

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Ne zaman ki.

139. 'Arab kimdür ki sulṭân ola tâ kim
140. Olup İrâna vü Tûrâna ḡâkim

tâ kıyâmet:

1. **tâ kıyâmet:**

Mesnevi 22

Mısra: 90

Kelime Tipi: **Deyim**

Kıyamete kadar, dünya durdukça; çok uzun süre.

89. Kemâlûn tâ kıyâmet var olsun
90. Kemâlûn eyledük fi'l-cümle idrâk

2. **tâ kıyâmet:**

Mesnevi 27

Mısra: 86

Kelime Tipi: **Deyim**

Kıyamete kadar, dünya durdukça; çok uzun süre.

85. Ne deñlü çüst ü çâlâk olsa vaşşâf

86. Yazamaz tâ kıyâmet aña evşâf

tâ ölince:

1. **tâ ölince:**

Mesnevi 15

Mısra: 242

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Ölünceye kadar.

241. Kimi kim idesin bir kerre ḡandân

242. İdesin tâ ölince yine giryân

tâ addî kılma:

1. **tâ addî kılma: -ma**

Mesnevi 16

Mısra: 143

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Zulmetmek.

143. Ta 'addî kılma mülk-i ḡayra hergiz

144. Ki tâ olmayasın mülkünde 'âciz

tâ âla zâtuhu 'ammâ fehemnâ:

1. **tâ âla zâtuhu 'ammâ fehemnâ:**

Mesnevi 2

Mısra: 67

Kelime Tipi: -

Onun zâtı yücedir. Bunu biz anladık.

67. Ta 'âla zâtuhu 'ammâ fehemnâ

68. Fehemnâ mâ fehemnâ mâ fehemnâ

tâ âla'llâh:

1. **tâ âla'llâh:**

Mesnevi 4

Mısra: 20

Allah yüceltsin.

19. Çekilmiş nergisüne kuḡl-ı mâ-zâḡ

20. Ta 'âla'llâh ḡümâ vü beççe-i zâḡ

tâ 'at:

1. **tâ 'at:**

Mesnevi 3

Mısra: 118

Cenâb-ı Hakkın emir ve nehyini yerine getirme, emrini icra, nehyinden içtinap suretiyle Cenâb-ı Hakka arz-ı inkıyâd: İbadet ve tâ'at. Cem'i "tâ'at" gelir.

117. Benem şol kâhil ü kelân-ı sâhî

118. Degül tâ'at işüm seh-v-i melâhî

tâ 'ât eyle:

1. **tâ 'ât eyle:**

Mesnevi 37

Mısra: 70

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

İbadet etmek.

69. Dil ü cândan bu ḡükme kıl içâ'at

70. Resüle ḡâk di ḡâḡka eyle tâ'ât

tab':

1. **tab' ufi: -(u)ñ**

Mesnevi 7

Mısra: 19
Işık, parıltı, kuvvet (Şairin şiirinin gücü).

19. Şalup ol bezme tab' un ol şem'-i pertev
20. Okunsun kışsa-i Şirîn ü Hüsrev

2. **tab' um:** -(u)m
Mesnevi 40
Mısra: 54
Sanat.

53. Tururken cānda bunca derd ü gūşşa
54. Ne deñlü vire tab' um nazma haşşa

tāb:

1. **tābı:** -ı
Mesnevi 31
Mısra: 25
Sıcaklık, hararet.

25. Görüp hürşiddin şol deñlü tābı
26. Kebāba reşk iderdi murğ-ı ābı

2. **tābı:** -ı
Mesnevi 31
Mısra: 71
Hararet.

71. Virüpdü āteş-i mey şāha tābı
72. Çıkarup gül yañağından gül-ābı

3. **tāb:**
Mesnevi 34
Mısra: 127

Takat, mecal, güç, kuvvet; ışık, parlaklık; kıvrım, büklüm.

127. Henüz irdi şaçumdan sünbüle tāb
128. Henüz aldı lebümden āb 'ināb

tab' ehli:

1. **tab' ehli:**
Mesnevi 24
Mısra: 157
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Doğuştan kabiliyetli kimseler II tabiat ehli. (İnsanın yaratılış ve karakterinden anlayan arifler.).

157. Cihānda anca tab' ehli kişi- zād
158. Hünersüzlükden olur āhir 'irgād

tabak:

1. **tabaklar:** -lar
Mesnevi 31
Mısra: 109
Tabak; yiyecek koymaya yarar, az derin ve yayvan kap.

109. Tütup her gül-ruḥ elde zer tabaklar
110. Döşeyüp yollara altun varaklar

2. **tabak:**
Mesnevi 36
Mısra: 43
İsim Arapça tabak 1. isim Yiyecek koymaya yarar, az derin ve yayvan kap.

43. Tutar sīmīn tabak her māh-peyker
44. Elinde şağda şolda kāse-i zer

3. **tabaklardur:** -lar, -dur
Mesnevi 40
Mısra: 20
Tabak.

19. Bu defter içre her evrāk-ı rengīn
20. Tabaklardur ki pür- halvā-yı şirīn

tābān kılur:

1. **tābān kılur:** -(u)r
Mesnevi 7
Mısra: 72
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Parlatmak, aydınlatmak.

71. Yakasından çıkar hürşid-i rahşān
72. Şu 'āndan kılur āfākı tābān

tabānce:

1. **tabānce:**
Mesnevi 28
Mısra: 70
Avuç içi, el ayası (Tokat bağlamında).

69. Bes itdūn kaddūnī cānā kemānçe
70. Yüzüne def gibi urma tabānce

tābe:

1. **tābe:**
Mesnevi 31
Mısra: 28
Tava.

27. Yuvasında bişerdi kebk ü dürrāc
28. Nitekim tābe içinde çavurmac

tāb-ı meyden:

1. **tāb-ı meyden:** -den
Mesnevi 13
Mısra: 71
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Şarabın harareti.

71. Çü Hüsrev tāb-ı meyden oldı bī-tāb
72. Alur nergislerin endişe-i hūvāb

tabīb:

1. **tabībı:** -i
Mesnevi 33
Mısra: 18
Tıp ālimi, tıp ilmini bilen, hastalara bakan hekim.

17. Koyup 'āşıkılarını zār ü bīmār
18. İder ol cān tabībı şanma tīmār

2. **tabībı:** -i

Mesnevi 34
Mısra: 91
Tıp ālimi, tıp ilmini bilen, hastalara bakan hekim.

91. Didi ey cān tabībı eyle dermān
92. Meded çāreñ var ise çıkmadın cān

tabīb-i hāzık:

1. **tabīb-i hāzık:**
Mesnevi 22

Mısra: 50

Kelime Tipi: **Kalp İfade**
İşinin ehli olan doktor.

49. Ya zaḥm-ı sīne-i şahrāyı görmüş

50. Ṭabīb-i ḥāzık aña penbe urmuş

2. **ṭabīb-i ḥāzık:**

Mesnevi 26

Mısra: 92

Kelime Tipi: **Kalp İfade**
İşinin ehli olan doktor.

91. Mesīḥā gibi cān virdüñ baña sen

92. Ṭabīb-i ḥāzık imişsin şehā sen

ṭab[ı]l-bāz:

1. **ṭab[ı]l-bāz:**

Mesnevi 14

Mısra: 43

Davulcu.

43. Ṭab[ı]l-bāz ursa her şīrīn-şemāyil

44. Feraḥdan raqş ururdu murġ-ı

ta'bir itdüñ:

1. **ta'bir itdüñ: -dü, -ñ**

Mesnevi 4

Mısra: 64

Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Açıklamak, anlatmak.

63. Özüñ Yūsuf cihān zindān-ı dīl-gīr

64. Dü 'ālem ḥālīn itdüñ ḥūb ta'bir

ṭabl-ı harbī:

1. **ṭabl-ı harbī:**

Mesnevi 16

Mısra: 22

Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Harp davulu.

21. Dil-āverler iderler harb ü darbı

22. Çalınur her taraftan ṭabl-ı harbī

tābūt:

1. **tābūt:**

Mesnevi 15

Mısra: 92

Ölü taşınan sandık.

91. Ölü bildi özin ol ḥūr muṭlak

92. Kefen şan bādbān tābūt zevrak

2. **tābūt:**

Mesnevi 38

Mısra: 146

*Ölünün içine konulduğu sandık
biçiminde araç, sal.*

145. Kara yire tiz olmasun deyü küt

146. Düzerler servden Pervīze tābūt

3. **tābūta: -a**

Mesnevi 38

Mısra: 158

*Ölünün içine konulduğu sandık
biçiminde araç, sal.*

157. Döküp yollara Şīrīn acı yaşın

158. Dögerdi āh idüp tābūta başın

4. **tābūt:**

Mesnevi 38

Mısra: 159

*Ölünün içine konulduğu sandık
biçiminde araç, sal.*

159. Gider tābūt önünce zār ü maġmūm

160. Duḥān-ı āhdan tūtop siyeh mūm

5. **tābūtını: -ı, -n, -ı**

Mesnevi 38

Mısra: 162

*Ölünün içine konulduğu sandık
biçiminde araç, sal.*

161. Zevālini görüp aġlar o māḥuñ

162. Tūtop baş üzre tābūtını Şāḥuñ

tābūt tahtuñ olur:

1. **tābūt tahtuñ olur: -(u)r**

Mesnevi 16

Mısra: 162

Kelime Tipi: **Kalp İfade**
*Tabut tahtın olmak:mec. Ölünün
vaziyeti ifade edilmekte, ölünün içine
konulduğu sandık (tabut) taht olarak ifade
edilmektedir.*

161. Gider ön soñ cemī' -i baḥt ü raḥtuñ

162. Kefen ḥil' at olur tābūt tahtuñ

tāc:

1. **tāc:**

Mesnevi 4

Mısra: 13

Far. Hükümdarların alâmet-i saltanat

*olmak üzere başlarına giydikleri kisve-i
mahsusa.*

13. Le- 'amrük tād u ḥil' at saña levlāk

14. Eñ ednā päye-i taḥtuñdur eflak

2. **tāc:**

Mesnevi 5

Mısra: 71

*Far. Hükümdarların alâmet-i saltanat
olmak üzere başlarına giydikleri kisve-i
mahsusa.*

71. Sa 'âdet ḥil' at aña saltanat tād

72. Selātīn işiginde 'abd-i muḥtād

3. **tāc:**

Mesnevi 10

Mısra: 30

*Far. Hükümdarların alâmet-i saltanat
olmak üzere başlarına giydikleri kisve-i
mahsusa.*

29. Gezerken der-be-der eytām-ı muḥtād

30. Urınmasun vezīrūñ cevherī tād

4. **tācı: -ı**

Mesnevi 18

Mısra: 109

*Taç, hükümdarların başlarına
giydikleri mücevherli ve kıymetli taşlarla
süslü başlık.*

109. Kamunuñ tācı beñzerdi tezerve

110. Diyeydüñ kim ḳonupdur şāḥ-ı serve

tâc ile taht:

1. **tâc ile taht:**

Mesnevi 38

Mısra: 9

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Tac ve taht (hükümdarlık sembolleri).

9. Degül gözinde zerre tâc ile taht

10. Meger 'aşıklamış Şîrîn' o bed-baht

tâc u serîr:

1. **tâc u serîr:**

Mesnevi 15

Mısra: 99

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Taç ve taht.

99. Gidüp tâc u serîr ü baht ü rahtum

100. Bugün bir pâre tahta oldu tahtum

tâc ü tahtuñ:

1. **tâc ü tahtuñ: -(u)ñ**

Mesnevi 17

Mısra: 24

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Taç ve taht II hükümdarlık.

23. Didi k'ey zînet-i evreng-i Cemşîd

24. Cihânda tâc ü tahtuñ ola cāvîd

tâci başdan düşer:

1. **tâci başdan düşer: -er**

Mesnevi 30

Mısra: 66

Kelime Tipi: Kalp İfade

Tacı başından düşmek: Hükümdarlık sembolü olan tacın baştan yere düşmesi hükümdarın saltanatının sona erdiğini ifade eder. Saltanat bu dünyaya mahsustur, ömrü biten hükümdar dahi olsa gücünden ve saltanatından eser kalmaz.

65. Çıkarsa şâl cyninden gedānuñ

66. Düşer hem tâci başdan pādşānuñ

tâc-ı hidâyet olur:

1. **tâc-ı hidâyet olur: -(u)r**

Mesnevi 1

Mısra: 26

Kelime Tipi: -

Hidâyet(doğru yola ulaşma, kurtuluş erme) tacı olmak.

25.hâ kim buldı dergâhuñda 'izzet

26. Olur mü' minlere tâc-ı hidâyet

tâc-ı 'izz ü iclâl:

1. **tâc-ı 'izz ü iclâl:**

Mesnevi 2

Mısra: 51

Kelime Tipi: -

Tâc(a.i.)Hükümdarların başlarına giydikleri cevahirli başlık. 'izz(a.i.)1.değer,kıymet 2. yücelik, ululuk, güçlülük iclâl(a.i.)1.Büyültme,saygı gösterme, ikram 2. Büyüklük, kudret ve kuvvet. tâc-ı 'izz ü iclâl: Kudret ve yücelik tacı.

51. Virür kimine tâc-ı 'izz ü iclâl

52. Kimisine külâh-ı fakr ile şâl

tâc-ı kerremnâ:

1. **tâc-ı kerremnâ:**

Mesnevi 39

Mısra: 10

Kelime Tipi: **Ayet**

Kerremnâ tacı. İsrâ 17/70: Kerremnâ: Biz yüceltik, şereflendirdik, kerim kıldık.

9. İlahî Âdem ü Havvâ haқиçün

10. İlahî tâc-ı kerremnâ haқиçün

tâc-ı kisrâ başından düşe:

1. **tâc-ı kisrâ başından düşe: -e**

Mesnevi 37

Mısra: 168

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

İran hükümdarının tacı başından düşmek: Saltanatı sona ermek, tacını ve tahtını kaybetmek.

167. Vire tâ ol du 'â Pervîze kesfî

168. Düşe başından anuñ tâc-ı Kisrâ

tâc-ı muraşsa':

1. **tâc-ı muraşsa':**

Mesnevi 36

Mısra: 46

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Kıymetli taşlarla bezenmiş taç.

45. Kemerler mâh-ı nev gibi mülemma'

46. Kuşanmışlar giyüp tâc-ı muraşsa'

tâc-ı zer:

1. **tâc-ı zer:**

Mesnevi 14

Mısra: 14

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Altın taç.

13. Turup bir şubh-dem şeh-zâde Pervîz

14. Başında tâc-ı zer altında Şebdîz

2. **tâc-ı zer:**

Mesnevi 24

Mısra: 225

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Altın taç.

225. Niçe olursa başda tâc-ı zer hûb

226. Olur ayakda başmağ dañı mergûb

tâcver:

1. **tâcverler: -ler**

Mesnevi 18

Mısra: 89

Hükümdar.

89. Olupdı tâcverler aña serheng

90. İderdi bâc-ğorlar kâmetin çeng

tağ:

1. **tağ:**

Mesnevi 14

Mısra: 21

Dağ.

21. Medâyin yöresinde vardı bir tağ

22. Zemînüñ sînesinde bir çara dağ

2. **tağından**: -ı, -n, -dan

Mesnevi 19

Mısra: 7

*Yanık yarası, kızgın demirle vurulan
damga, nişan.*

7. 'Adü tağından idüp ihtirâzı

8. Kığırdı katına ol serv- nâzı

3. **tağa**: -a

Mesnevi 20

Mısra: 55

Dağ.

55. Bulutlar gibi geh tağa çıkardı

56. Gehî şu gibi şahrâya akardı

4. **tağ**:

Mesnevi 22

Mısra: 2

Dağ.

1. Şu resm'ururdu taşa tîşe Ferhâd

2. İderdi taş bağırlu tağ feryâd

5. **tağa**: -a

Mesnevi 22

Mısra: 25

Dağ.

25. O dil derdini şerh itdükçe tağa

26. Şalardı tîşe başım aşğa

6. **tağ**:

Mesnevi 23

Mısra: 97

Dağ.

97. Filân tağ üzre var bir çâh-ı Bâbil

98. İrişmez 'umkına hîç 'akl-ı 'âkil

7. **tağdan**: -dan

Mesnevi 24

Mısra: 32

Dağ.

31. Zebân-ı tîşe neşter kendü faşşâd

32. Meger ol tağdan kan aldı Ferhâd

8. **tağ**:

Mesnevi 24

Mısra: 37

Dağ: Ferhad'ın deldiği Bî-sütûn dağı.

37. Şanasın acıyup Ferhâda ol tağ

38. Gözinden kanlu yaşın kıldı ırmağ

9. **tağ**:

Mesnevi 24

Mısra: 253

Dağ.

253. Filân tağ kim görünür saña kâh ol

254. Olur her gâh baña sedd-i râh ol

10. **tağı**: -ı

Mesnevi 24

Mısra: 264

Dağ.

263. Kılırsañ şehd-i Şîrinden ferâğı

264. İdem mânend-i beyt-i nahl o tağı

11. **tağ**:

Mesnevi 25

Mısra: 9

Dağ.

9. Kılurdu tağ oldukça zebûn ol

10. Her engüştin sûtûn-ı Bîsûtûn ol

12. **tağufî**: -uñ

Mesnevi 25

Mısra: 16

Dağ.

15. Şererler kim külünginden çıkardı

16. O tağufî başma odlar yakardı

13. **tağa**: -a

Mesnevi 25

Mısra: 116

Dağ.

115. Dürüşüp hileyile mekr ü ala

116. Beni bu tağa kıldılar havâle

14. **tağı**: -ı

Mesnevi 26

Mısra: 49

Dağ.

49. Görelüm neyledi ol tağı Ferhâd

50. Ne veche yol kesüpdür aña üstâd

15. **tağda**: -da

Mesnevi 26

Mısra: 89

Dağ.

89. Bana bu tağda virdûn tesellî

90. Zihî Tûr ü zihî nûr-ı tecellî

16. **tağ**:

Mesnevi 26

Mısra: 177

Dağ.

177. İderdi hayretinden tağ ile ceng

178. Dir idi ey nigâr-ı dil-sitânum

17. **tağa**: -a

Mesnevi 26

Mısra: 209

Dağ.

209. İde mi girü bir tağa havâle

210. Geçer 'ömrüm egerçi kâm ü nâ-kâm

18. **tağa**: -a

Mesnevi 26

Mısra: 223

Dağ.

223. Dökerdi tağa yaşın ebr gibi

224. Geh ahlvâlini eylerdi tefekkür

19. **tağ**:

Mesnevi 26

Mısra: 232
Dağ.

231. İderdi Bîsütümî hürd u heşhâş
232. Muhaşşal az kalmış idi ol tağ

20. **tağlarda: -lar, -da**
Mesnevi 27
Mısra: 244
Dağ.

243. Şalınmadı ser[i]v tek bāğlarda
244. Şanavber gibi geçdi tağlarda

tağ olması:

1. **tağ olmuş: -miş**
Mesnevi 23
Mısra: 110
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Dağ olmak (Toprak yığımının dağ gibi yükselmesi bağlamında).

109. İçinden şöyle çıkmış taş ü toprağ
110. Kim olmuş iki yanı bir kara tağ

tağ ü taş:

1. **tağ ü taş:**
Mesnevi 20
Mısra: 42
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Dağ ve taş.

41. Hâm idüp kâmetin derd eylemiş çeng
42. Tutarı tağ ü taş âhına âheng

2. **tağ ü taş:**
Mesnevi 25
Mısra: 6
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Dağ ve taş.

5. Şu resme urdı taşa tîşe Ferhâd
6. Zârürî itdi tağ ü taş feryâd

tağ ü taşta:

1. **tağ ü taşta: -a**
Mesnevi 20
Mısra: 38
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Dağ ve taş.

37. Dögüp bu derd ile başını taşa
38. Dökerdi gözyaşını tağ ü taşa

2. **tağ ü taşta:**
Mesnevi 25
Mısra: 62
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Dağ ve taş için (yoluna, uğruna).

61. ‘Aceb kıydum ‘aceb cân ile başa
62. Çürütdüm nakd-i ‘ömrüm tağ ü taşa

tağ ü taşda:

1. **tağ ü taşda: -da**
Mesnevi 24
Mısra: 24
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Dağ ve taş.

23. İderdi keffini kef-i terâzû
24. Dögerdi tağ ü taşda zür-bâzû

tağıl:

1. **tağılmışdur: -miş, -dur**
Mesnevi 5
Mısra: 191
Yayılmak.

191. Tağılmışdur cihâna ‘adl ü dâdı
192. Müyesserdür Hüdâdan her muradı

2. **tağıldı: -dı**
Mesnevi 37
Mısra: 170
Dağılmak, yitip gitmek.

169. Hem eyle oldı âhîr hâl-i Hüsrev
170. Tağıldı cümle mülk ü mâl-i Hüsrev

tağıt:

1. **tağıtmışdı: -miş, -dı**
Mesnevi 11
Mısra: 5
Savurmak II (saçını) çözüp dağıtmak.

5. Tağıtmışdı ‘arûş-ı dehr saçın
6. Açılmışdı şanasın nâfe-i Çîn

2. **tağıtdı: -dı**
Mesnevi 16
Mısra: 4
Dağıtmak II savurmak.

3. Çeküp altunlu sancağ şâh-ı hâver
4. Tağıtdı şâm ceysin ol dil-âver

3. **tağıtdum: -du, -m**
Mesnevi 17
Mısra: 47
Savurmak II (saçını) çözüp dağıtmak.

47. Tağıtdum kâkülüm âvâre itdüm
48. Saçum gibi libâsum kare itdüm

4. **tağıtmış: -miş**
Mesnevi 18
Mısra: 32
Dağıtmak, saçmak, yaymak.

31. Olup bi-hüş hâllâh-ı zemâne
32. Tağıtmış penbe-i berfi cihâne

5. **tağıtdı: -dı**
Mesnevi 18
Mısra: 130
Savurmak (saç bağlamında).

129. Namâz-ı şâm kim çerh-i pür-ahter
130. Tağıtdı kara zülfin dökdi ‘anber

tağlar delisi:

1. **tağlar delisi:**
Mesnevi 27
Mısra: 34
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Dağ delisi, zır deli Ferhat (Ferhadın dağı delme gayretine atfen).

33. Nedür Ferhâd bir Türkmen eridür
34. Ki tağlar delisi yaban eridür

tağrîr lisanı k'urasın:

1. **tağrîr lisanı k'urasın:** -a, -sîn
Mesnevi 32
Mısra: 116
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Aldatma dilini vurmak: Aldatmayı ima eden sözler söylemek.

115. Neñ aldık ey melâhât büstânı
116. K'urasın bize tağrîr lisanı

tahallûf kılmadı:

1. **tahallûf kılmadı:** -ma, -dı
Mesnevi 32
Mısra: 51
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gecikmek.

51. Çü devr-i bâde kılmadı tahallûf
52. Birezden gitti ortadan tekellûf

tahammül:

1. **tahammül:**
Mesnevi 33
Mısra: 37
Dayanma, katlanma, sabır.

37. Tahammül gerçi kim ola sezâvâr
38. Velî şol hadde degül kim gide 'âr

2. **tahammül:**
Mesnevi 33

Mısra: 39
Dayanma, katlanma, sabır.

39. Tahammül çün ide hâdden tecävüz
40. Gider yüz şuyı olur ad yavuz

tahammül idüp:

1. **tahammül idüp:** -üp
Mesnevi 37
Mısra: 19
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Dayanmak, katlanmak.

19. Bu derde ergüvân idüp tahammül
20. Kara giyüp tutardı mâtem-i gül

tahayyür bahrin' garķ oldu:

1. **tahayyür bahrin' garķ oldu:** -dı
Mesnevi 15
Mısra: 134
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Hayranlık; hayrete düşüp şaşakalma denizine batmak.

133. Baķup Pervîz şâha pây-tâ-farķ
134. Tahayyür bahrin' oldu ol güher garķ

tahfif ü tahķir k'idüp:

1. **tahfif ü tahķir k'idüp:** -üp
Mesnevi 37
Mısra: 133
Kelime Tipi: **Deyim**
Ki (vezin nedeniyle k' biçiminde kullanılmıştır) etmek. Hafife almak ve küçümsemek.

133. Ne cür'etdür k'idüp tahfif ü tahķir
134. İde adını adum üzre tahķir

tahķik güci yetmez:

1. **tahķik güci yetmez:** -mez
Mesnevi 24
Mısra: 272
Kelime Tipi: **Deyim**
Tahķik gücü yetmek:- Akli ermek - : Ne olduğunu anlayabilmek.

271. Dir itdüm hõd mihâle anı ta'lik
272. Güci yetmez anuñ bu işe tahķik

tahķir itdi:

1. **tahķir itdi:** -dı
Mesnevi 37
Mısra: 117
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Küçümsemek, hakaret etmek; hor ve hakir görmek.

117. Yâhüd itdi çü Rûhu'llâhu tahķir
118. Hemân-dem oldılar meymün ü herîr

tahrîr:

1. **tahrîr:** -e
Mesnevi 5
Mısra: 218
Yazmak.

217. Ne kim emr itdi dil tıtdum temâmet
218. İdüp tahrîre küstâhâne cür'et

tahrîr eyle:

1. **tahrîr eyle:**
Mesnevi 7
Mısra: 27
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yazmak. Kaleme almak.

27. Gel imdi eyle tahrîr ile tahrîr
28. Beyân it mâ-cerâ-yı 'ışķı bir bir

tahrîr ide:

1. **tahrîr ide:** -e
Mesnevi 12
Mısra: 68
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yazmak, çizmek.

67. Ç'ola ol râz-ı hüsn âyinede fâş
68. Hemân ol naķşı tahrîr ide naķķâş

2. **tahrîr ide:** -e
Mesnevi 37
Mısra: 134
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yazmak, kaleme almak.

133. Ne cür'etdür k'idüp tahfif ü tahķir
134. İde adını adum üzre tahķir

tahrîr ider:

1. **tahrîr ider:** -er
Mesnevi 28
Mısra: 2
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yazmak, kaleme almak.

1. Okuyan mā-cerā-yı 'ışkı bir bir
2. İder bu veche bir hoş nāme taḥrīr

taḥrīr olup:

1. **taḥrīr olup:** -up
Mesnevi 5
Mısra: 141
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Yazılmak.

141. Du 'ā-yı seyf olup tīgında taḥrīr
142. Hemīşe eylesün a 'dāya te 'şīr

taḥsīl itdi:

1. **taḥsīl itdi:** -di
Mesnevi 7
Mısra: 106
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
İlim öğrenme.

105. Pes az müddetde taḥsīl itdi 'ālī
106. Kemāl-i ḥüsñ ü ḥulḫ ü 'adl ü celi

taḥsīn:

1. **taḥsīn:**
Mesnevi 13
Mısra: 4
Övme, takdir, beğenme vb. duyguları belirtmek için söylenen söz. Aferin!

3. Getürdi Ḥusreve Şīrīn naḫşın
4. Görenler didi naḫḳāşına taḥsīn

taḥsīn ide:

1. **taḥsīn ide:** -e
Mesnevi 1
Mısra: 84
Kelime Tipi: -
Beğenmek, takdir etmek.

83. Kelāmum şehdin eyle şöyle şīrīn
84. Ki Ḥusrev ağzın açup ide taḥsīn

taḥsīn idüp:

1. **taḥsīn idüp:** -üp
Mesnevi 4
Mısra: 72
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Beğenmek, takdir etmek.

71. Görüp bir pūst-i pā urduñ sen aña
72. İdüp Cibril taḥsīn ḳaldı ṯaḥa

2. **taḥsīn idüp:** -üp
Mesnevi 27
Mısra: 8
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Beğenmek, güzel bulmak, takdir etmek.

7. Bugün Ferhāda vardı ol perī-rū
8. İdüp taḥsīn virdi zūr-ı bāzū

taḥsīn ü inşāf:

1. **taḥsīn ü inşāf:**
Mesnevi 1
Mısra: 68
Kelime Tipi: -
*Taḥsīn(a.i.) takdir etme
inşāf(a.i.)merhamete, vicdana veya mantığa*

*dayanan adalet. taḥsīn ü inşāf: takdir etme
ve merhamete dayanan adalet.*

67. Bu meh-rū kim bekāretten urur lāf
68. Aña meşşāta ḳıl taḥsīn ü inşāf

taḥsīn ü şābāş diye:

1. **taḥsīn ü şābāş diye:** -(y)e
Mesnevi 40
Mısra: 60
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Aferin ve bravo demek. (Beğenmek).

59. Olam gencīne-i dilden güher-pāş
60. Şeh-i Gence diye taḥsīn ü şābāş

taht:

1. **tahtına:** -ı, -n, -a
Mesnevi 4
Mısra: 124
*Hükümdarların üzerine oturdukları
koltuk. Hükümdarlık makāmı,
hükümdarlık.*

123. Tarīḳat āsmānında meh aşḫāb
124. Ḥaḳīḳat tahtına şāhenşeh aşḫāb

2. **tahtında:** -ı, -n, -da
Mesnevi 6
Mısra: 71
*Hükümdarların üzerine oturdukları
koltuk. Hükümdarlık makāmı,
hükümdarlık.*

71. Şehenşeh ma 'delet tahtında mādām
72. Yedi iḳlīme cārī ḳılsun aḥḳām

3. **tahtum:** -(u)m
Mesnevi 15
Mısra: 100
*Taht, hükümdarların resmen
oturdukları büyük sandalye yahut koltuk,
makam II hükümdarlık; padişahlık makamı.*

99. Gidüp tāc u serīr ü baht ü rahtum
100. Bugün bir pāre tahta oldu tahtum

4. **taht:**
Mesnevi 15
Mısra: 227
*Hükümdarların üzerine oturdukları
koltuk. Hükümdarlık makāmı,
hükümdarlık.*

227. Ḳalupdur taht ḥālī mülk tehnā
228. Yetiş kim olmaya bir fitne peydā

5. **tahtın:** -ı, -n
Mesnevi 27
Mısra: 152
*Hükümdarların üzerine oturdukları
koltuk. Hükümdarlık makāmı,
hükümdarlık.*

151. Bu miḥnet-ḥāneden degşürdi rahtın
152. Ferāgat menziline ḳurdı tahtın

6. **taht:**
Mesnevi 32
Mısra: 38
Hükümdarların üzerine oturdukları

*koltuk. Hükümdarlık makâmı,
hükümdarlık.*

37. Didi Pervîze Şîrîn ey civân-baht
38. Kevâkib saña merkep âsmân taht

taht ola:

1. **taht ola:** -a
Mesnevi 15
Mısra: 102
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
*Hükümdara has makam olmak //
bahçe.*

101. Keser ol tahtayı erreyle mâhî
102. Kõmaz kim baña taht ola kemâhî

tahta:

1. **tahta:**
Mesnevi 15
Mısra: 100
Ağaç, kereste, odun.

99. Gidüp tâc u serîr ü baht ü rahtum
100. Bugün bir pâre tahta oldu tahtum

2. **tahtayı:** -(y)ı
Mesnevi 15
Mısra: 101
Ağaç, kereste, odun.

101. Keser ol tahtayı erreyle mâhî
102. Kõmaz kim baña taht ola kemâhî

tahta geçdi:

1. **tahta geçdi:** -dı
Mesnevi 17
Mısra: 3
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Tahta çıkmak, sultanlığı ilan etmek.

3. Çü tahta geçdi sultân oldu Hüsrev
4. Tutarđı atasıçün mâtem-i nev

tahta geçüp oturmuş:

1. **tahta geçüp oturmuş:** -miş
Mesnevi 16
Mısra: 9
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
*Tahta geçmek (güneşin doğması
bağlamında).*

9. Geçüp tahta oturmuş eyleyüp kîn
10. Eşâsî kölesi Behrâm-ı Çüpîn

tahta giçesin:

1. **tahta giçesin:** -e, -sin
Mesnevi 10
Mısra: 9
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
*Tahta çıkmak, sultan olmak, devletin
başına geçmek.*

9. Çü tahta giçesin sultânüm oğul
10. Kõma zinhâr 'adli cânüm oğul

tahta-yı yah:

1. **tahta-yı yah:**
Mesnevi 18
Mısra: 36

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Buz tahtası.

35. Hevâdan pây-ı serv olmuş şikeste
36. Anuñçün tahta-yı yah birle beste

taht-ı belkisi:

1. **taht-ı belkisi:** -ı
Mesnevi 7
Mısra: 23
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Belkis'in tahtı. bkz. Belkis md.

23. Cihâna taht-ı Belkisi 'ayân it
24. Süleymân hazretini şâdmân it

taht-ı murassa':

1. **taht-ı muraşsa':**
Mesnevi 13
Mısra: 39
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kıymetli taşlarla süslenmiş taht.

39. Qırıldı zer-nişân taht-ı muraşsa'
40. Oturđı Hüsrev-i 'âlem murabba'

tahtın ala:

1. **tahtın ala:** -a
Mesnevi 7
Mısra: 66
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
*Tahtında olmak, saltanatını ele
geçirmek, devletin başına geçmek.*

65. Şu kõrqudan ki değşürseydi rahtın
66. Mübâdâ ecnebîler ala tahtın

tahtına geçüp:

1. **tahtına geçüp:** -üp
Mesnevi 7
Mısra: 33
Kelime Tipi: **Deyim**
Tahta çıkmak, sultanlığını ilan etmek.

33. Geçüp tahtına sultân oldu Hürmüz
34. Re'âyâ cem'ine cân oldu Hürmüz

tahtuñuza geçerler:

1. **tahtuñuza geçerler:** -er, -ler
Mesnevi 38
Mısra: 40
Kelime Tipi: **Deyim**
*Tahta geçmek: Yönetimi ele almak,
hükümdar olmak.*

39. Güler 'âlem bu resme bahtuñuza
40. Geçerler ecnebîler tahtuñuza

tak:

1. **taķup:** -up
Mesnevi 3
Mısra: 12
Asmak, iliştiirmek.

11. Görüp her serv-bâlâ vü bülendi
12. Taķup boynuma zülfinden kemendi

2. **taķardı:** -ar, -dı
Mesnevi 8
Mısra: 18
1. (Bir şeyi başka bir şey üzerine)

İliştirmek, tutturmak veya geçirmek, asmak: 2. (Takı için) Armağan etmek: Dügünde altın takmak 3. (Giyilecek veya kullanılacak şeyleri) Kendi üzerine yerleştirmek, takınmak, kuşanmak:.

17. Şehâb olmışdı kumrı gibi pür -şevk
18. Tağardı boynına kavş-i kuzah tavk

3. **tākı:-ı**
Mesnevi 11
Mısra: **82**
Kubbe.

81. Sütün-ı nürdur güyâ ki sâkı
82. Olur muhkem anuñla hüsn tākı

4. **tāk:**
Mesnevi 12
Mısra: **31**
Kubbe.

31. Aña eyvân cebhe tāk ebrü
32. Cihân deyrinde bir mañbüb-ı büt ü

5. **tağup:-up**
Mesnevi 17
Mısra: **89**
1. (Bir şeyi başka bir şey üzerine) İliştirmek, tutturmak veya geçirmek, asmak: 2. (Takı için) Armağan etmek: Dügünde altın takmak 3. (Giyilecek veya kullanılacak şeyleri) Kendi üzerine yerleştirmek, takınmak, kuşanmak:.

89. Tağup himmetden aña bäl ile per
90. Uçurdu anı mänend-i kebüter

6. **tāklar:-lar**
Mesnevi 38
Mısra: **72**
Saray.

71. İnüp ol gice gökden bir tırağa
72. Yıkıldı tāklar tāk oldu tākā

7. **tākā:-a**
Mesnevi 38
Mısra: **72**
-gökyüzü, semâ-.

71. İnüp ol gice gökden bir tırağa
72. Yıkıldı tāklar tāk oldu tākā

8. **tağup:-up**
Mesnevi 38
Mısra: **153**
Asmak, İliştirmek.

153. Tağup her bayrağa bir çara astâr
154. Şehün sancâğın eylerler nigü-sâr

tāk oldu:

1. **tāk oldu:-dı**
Mesnevi 38
Mısra: **72**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Asılmak.

71. İnüp ol gice gökden bir tırağa
72. Yıkıldı tāklar tāk oldu tākā

takat:

1. **tākāt:**
Mesnevi 31
Mısra: **86**
Kudret, kuvvet.

85. Ne kuvvet var işitmeyem sözünü
86. Ne tākāt var ki görmeyem yüzünü

tākātını tāk itdi:

1. **tākātını tāk itdi:-dı**
Mesnevi 27
Mısra: **274**
Kelime Tipi: **Deyim**
Dayanacak güç bırakmamak, gücünü bitirmek.

273. Girü çāk itdi hasret yakasını
274. Girü tāk itdi firkat tākātını

takatların tāk idüp:

1. **tākātların tāk idüp:-üp**
Mesnevi 36
Mısra: **227**
Kelime Tipi: **Deyim**
Güçlerini sonuna kadar harcamak; mecal ve güç kalmamak.

227. İdüp şevk ile var tākātların tāk
228. Şarıldı birbirine iki müştāk

tākātümü tāk eyleyem:

1. **tākātümü tāk eyleyem:-(ü)m, -(i)(y)em**
Mesnevi 33
Mısra: **24**
Kelime Tipi: **Deyim**
Canına tak demek (etmek)-Canına yetmek- : Bir sıkıntı dayanılmaz hâle gelmez.

23. Niçe bir baña teñn` ide āfāk
24. Niçe bir tākātümü eyleyem tāk

tāk-ı ferahdur:

1. **tāk-ı ferahdur:-dur**
Mesnevi 36
Mısra: **139**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gönül açıklığı kemeri.

139. Gören dir kaşların tāk-ı ferahdur
140. Sipih-r-i hüsn-e yâ kavş-i kuzahdur

tākı kalmadı:

1. **tākı kalmadı:-dı**
Mesnevi 36
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **Deyim**
Gücü kalmamak; gücü yetmemek - Güç gelmek(Bir şey birine)-.

5. Vişâl-i yâre artup iştiyâkı
6. Dağı şabr itmege kalmadı tākı

tākı tāk oldu:

1. **tākı tāk oldu:-dı**
Mesnevi 33
Mısra: **112**

Kelime Tipi: **Deyim**
Gücü tükenmek: Dayanacak hâli kalmamak.

111. Çü mu 'tād idi Şîrîne mezâkı
112. Şeker görüp anuñ tāk oldı tākı

taklîd hv âbından:

1. **taḳlîd hv âbından:** -i, -n, -dan-n, -dan
Mesnevi 1
Mısra: 49
Kelime Tipi: -
Din icaplarını anlayarak, gönülden deĝil başkalarına bakarak yapmak.

49. Uyar taḳlîd hv âbından İlähî
50. Görem tâ nür-ı taḳḳîki kemâhî

takrîr:

1. **taḳrîr:**
Mesnevi 7
Mısra: 27
Anlatmak, ifade etmek.

27. Gel imdi eyle taḳrîr ile taḳrîr
28. Beyân it mâ-cerâ-yı 'ışkı bir bir

takrîr itdi:

1. **taḳrîr itdi:** -di
Mesnevi 15
Mısra: 192
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Anlatmak, açıklamak, ifade etmek.

191. Alup Şâhuñ cevâbın dâye-i pîr
192. Gelüp Şîrîne anı itdi taḳrîr

taksîr kılma:

1. **taḳşîr kılma:** -ma
Mesnevi 10
Mısra: 21
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Eksiltmek, kısaltmak.

21. 'Avânı kılma bend itmekte taḳşîr
22. Següñ yegdür k'ola boynında zencîr

tal:

1. **talı:** -ı
Mesnevi 17
Mısra: 77
Dal.

77. Dıraḳtuñ ger budanmasaydı talı
78. Bitürür miydi hiç tâze nihâli

2. **talında:** -i, -n, -da
Mesnevi 26
Mısra: 36
Dal.

35. Saçı zâĝ-ı siyehdür bî-bahâne
36. İdinmiş serv talında âşyâne

talâk:

1. **talâka:** -a
Mesnevi 19
Mısra: 50
Boşamak, boşanmak.

49. Çü bî-kâbîn ola işbu 'alâka
50. Hemân irişdi bil anı talâka

talâkı virüp:

1. **talâkı virüp:** -üp
Mesnevi 27
Mısra: 102
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Boşamak: Nikâhından düşürmek.

101. Er olanlar alurlar yâr-ı bâkî
102. Virüp dünyâ kısmına talâkı

tal'at-ı leylâya:

1. **tal'at-ı leylâya:** -(y)a
Mesnevi 24
Mısra: 76
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Leylânın yüzü.

75. Giceye muntaẓır ol zâr ü maḳzûn
76. Nitekim tal'at-ı Leylâya Mecnûn

tal'at-ı zîbâ:

1. **tal'at-ı zîbâ:**
Mesnevi 38
Mısra: 182
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Güzel yüz.

181. Dirîĝ ol kâmet-i bâlâ dirîĝâ
182. Dirîĝ ol tal'at-ı zîbâ dirîĝâ

talâp kıldum:

1. **talâp kıldum:** -du, -m
Mesnevi 36
Mısra: 239
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Talep etmek, istemek.

239. Talep kıldum hemân maḳlûba irdüm
240. Muḳhib oldum bugün maḳbûba irdüm

tâli':

1. **tâli'üm:** -üm
Mesnevi 6
Mısra: 13
Kısmet, baht.

13. Reh-i baḳtım siyâh u tâli'üm dün
14. Dilüm maḳzûn ahvâlüm diĝer-gün

2. **tâli'in:** -i, -n
Mesnevi 6
Mısra: 73
Kısmet, baht.

73. Vezîrûñ tâli'in günden münîr it
74. Ben ayak topraĝına dest-gîr it

tâlib:

1. **tâliblerine:** -ler, -i, -n, -e
Mesnevi 4
Mısra: 68
Talep eden, isteyen (kişi).

67. Didûñ bu cîfeye murdâr murdâr
68. Qamu tâliblerine kelb-i bâzâr

2. **ṭālibini**: -i, -n, -i

Mesnevi 24

Mısra: 138

(طالب) i. (Ar. ṭaleb “istemek, arzu etmek, almaya çalışmak”tan ṭālib) 1. İsteyen, talep eden, istekli olan kimse: 2. Öğrenci:.

137. Hüner yirde komaz hîç şāhibini

138. Murāda ırgürür her ṭālibini

ṭālib olasm:

1. **ṭālib olasm**: -a, -sın

Mesnevi 24

Mısra: 193

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

İstemek, talep etmek.

193. Olasın cinsüne ṭālib dem-ā-dem

194. Dem-ā-dem çekmeyesin ğuşşa vü ğam

ṭālib oldukda:

1. **ṭālib oldukda**: -duĝda

Mesnevi 21

Mısra: 55

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Talip olmak, istemek, talep etmek.

55. Aña gösterdiler oldukda ṭālib

56. Hemān işe şürü‘ itdi kıvanup

ṭālib olsa:

1. **ṭālib olsa**: -sa

Mesnevi 24

Mısra: 201

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Talip olmak, istemek, talep etmek.

201. Eger cinsine ṭālib olsa bülbül

202. İder miydi bu deñlü zār ü ğulĝul

ṭālib-i cāh olursañ:

1. **ṭālib-i cāh olursañ**: -(u)r, -sa, -ñ

Mesnevi 38

Mısra: 243

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Makam sevdalıtsı olmak.

243. Muḥıbb-i māl olursañ ṭālib-i cāh

244. Saña ol māl mār ü cāh olur çāh

ṭāli‘-i pervizi:

1. **ṭāli‘-i pervizi**: -i

Mesnevi 16

Mısra: 85

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Perviz’in talihî.

85. Görürdi ṭāli‘-i Pervizi kat kat

86. Gözedürdi dem-ā-dem vaqt-i fırsat

ta‘lîk itdüm:

1. **ta‘lîk itdüm**: -dî, -m

Mesnevi 24

Mısra: 271

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Bir işin yapılmasını sonraya bırakmak, ertelemek.

271. Dir itdüm ḥod miḥāle anı ta‘lîk

272. Güci yetmez anuñ bu işe taḥkîk

ta‘lîm alurdu:

1. **ta‘lîm alurdu**: -(u)r, -dı

Mesnevi 7

Mısra: 119

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Askerlik idmanı yapmak.

119. İletdi cümle lu‘b işini başa

120. İderdi şu gibi göz ursa taşa

ta‘lîm ider:

1. **ta‘lîm ider**: -er

Mesnevi 11

Mısra: 100

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Öğretmek.

99. Şanavber kâmetinden öğrenür nâz

100. Dehāni ğonçeye ta‘lîm ider rāz

ta‘lîm iderdüñ:

1. **ta‘lîm iderdüñ**: -er, -dî, -ñ

Mesnevi 4

Mısra: 79

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Öğretmek.

79. İderdün ādemo ta‘lîm dîni

80. Çekerken āb u gilde erba‘îni

ta‘lîm itdilerse:

1. **ta‘lîm itdilerse**: -dı, -ler, -se

Mesnevi 21

Mısra: 14

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Öğretme, belletme.

13. Ezel olduĝ anuñla bile telmîz

14. Ne ta‘lîm itdilerse işledük tîz

ta‘lîm kıulurlar:

1. **ta‘lîm kıulurlar**: -(u)r, -lar

Mesnevi 27

Mısra: 91

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Öğretmek, eğitmek.

91. Kıulurlar mekr ü āl ü ḥile ta‘lîm

92. Nidüp neyleyecegin cümle tefhîm

ta‘lîm olur:

1. **ta‘lîm olur**: -(u)r

Mesnevi 24

Mısra: 159

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Yetiştirilmek, eğitilmek.

159. Olur ey niçe bî-idrāk ta‘lîm

160. Olur aĝzā‘l- kuzāt-ı heft iĝlîm

ta‘lîm-i hünerden:

1. **ta‘lîm-i hünerden**: -den

Mesnevi 24

Mısra: 149

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Hüner öğrenmek, edinmek.

149. Şaĝın ‘ār itme ta‘lîm-i hünerden

150. Er iseñ geç bu yolda sîm ü zerden

talup:

1. **talup:**
Mesnevi 1
Mısra: 11
Dalmak.

11. Talup söz bahrine oldum çü gavvâş
12. İlähî sen naşîb it gevher-i hâş

tama':

1. **tama':**
Mesnevi 16
Mısra: 146
Açgözlülük.

145. Kanâ'at eyleyüp olma tama'kâr
146. Kim olmaz 'âkil olana tama'kâr

2. **tama':**
Mesnevi 32
Mısra: 108
Açgözlülük.

107. Şeh incinmedi bu sözlerden ašlâ
108. Tama'kat itmedi bir lahza kat'â

tama' ağzını yumdum:

1. **tama' ağzını yumdum: -du, -m**
Mesnevi 5
Mısra: 20
Kelime Tipi: **Deyim**
Açgözlülük ağzını yummak: Ağzını yummak, kapatmak(mec. kanaat ve perhizle yaşamak, riyazette bulunmak).

19. Olup bir güşede meşgûl ü murtâz
20. Tama' ağzını yumdum hem-çü mikrâz

tama'kâr olma:

1. **tama'kâr olma: -ma**
Mesnevi 16
Mısra: 145
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Açgözlü II Tamahkâr, cimri olmak.

145. Kanâ'at eyleyüp olma tama'kâr
146. Kim olmaz 'âkil olana tama'kâr

tamğa:

1. **tamğa:**
Mesnevi 8
Mısra: 14
A. Bir nesnenin üzerine bir nişan bir alamet basmak üzere boya veya kızgın demir olarak kullanılan mühür.

13. Cihâna berf olupdı aq dîbâ
14. Şakâyîk 'aksi yir yir al tamğa

ta'n:

1. **ta'ne: -e**
Mesnevi 14
Mısra: 27
Ayıplama, kötülleme.

27. Atardı ta'ne taşın âsmâne
28. Nesîmi rûh-bağş idi cihâne

ta'n itse:

1. **ta'n itse: -se**
Mesnevi 6
Mısra: 39
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ayıplamak, hor görmek.

39. Ne gam ta'n itse her bir büriyâ-bâf
40. Metâ'a müşteri disün tek inşâf

tañ mı:

1. **tañ mı:**
Mesnevi 3
Mısra: 36
Kelime Tipi: -
Şaşılır mı, tuhaf mı.

35. Çü gitmez gözlerümden rüy-ı mehveş
36. Olursam tañ mı garç-ı bañr-i âteş

ta'na iderdi:

1. **ta'na iderdi: -er, -di**
Mesnevi 22
Mısra: 34
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yerme, ayıplama, çekiştirme.

33. Çemend' olduqça ol ırmağ revâne
34. İderdi gökde ta'na kehkeşâne

taña kaldı:

1. **taña kaldı: -dı**
Mesnevi 4
Mısra: 72
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Şaşırıp kalmak, hayrete düşmek.

71. Görüp bir püşt-i pâ urduñ sen aña
72. İdüp Cibrîl tañsın kaldı taña

taña kalurdu:

1. **taña kalurdu: -(u)r, -dı**
Mesnevi 22
Mısra: 31
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Şaşırıp kalmak, hayrete düşmek.

31. Bakup şahrâ aña kalurdu taña
32. Yüzi üstinde yir eylerdi aña

2. **tana kalurdu: -(u)r, -dı**
Mesnevi 36
Mısra: 124

- Kelime Tipi: **Deyim**
Şaşakalmak, hayrete düşmek, şaşkınlıktan donakalmak.

123. Şu hadde zîb ü fer virürler aña
124. Görenler ol mehi kalurdu tana

ta'ne-engiz:

1. **ta'ne-engiz:**
Mesnevi 29
Mısra: 7
Yermeyle karışık.

7. Egerçi 'özlükün ta'ne-engiz
8. Be-gâyet lutf illâ şahr-âmiz

ta'ne-i a'dâ vü hussâd:

1. **ta'ne-i a'dâ vü hussâd:**
Mesnevi 5

Mısra: 11
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Hasetçilerin, kıskanç kimselerin ve düşmanların ayıplaması, yergisi.

11. Hüşüşâ ta' ne-i a' dâ vü hussâd
12. Vücüdüm hirmenin eylerdi ber-bâd

ta' n-ı halka:

1. **ta' n-ı halka:** -a
Mesnevi 23
Mısra: 185
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Halkın (ahalinin, insanların) yerme ve ayıplaması.

185. Mukeyyed olmayup hiç ta'n-ı halka
186. İderdüm gözlerüm bâbına halka

tanıs:

1. **tanışurven:** -(u)r, -ven
Mesnevi 23
Mısra: 77
Danışmak, bir hususta akıl almak.

77. Didi kim tanışurven size yârân
78. Nedür tedbîr ey pâkîze-râyân

tanıklık virürdi:

1. **tanıklık virürdi:** -(ü)r, -di
Mesnevi 21
Mısra: 27
Kelime Tipi: **Deyim**
Tanıklık vermek: Kanaat getirmek, hükmetmek.

27. Velî gönli virürdi kim tanıklık
28. Ola hân-ı vişâl ile konukluk

tanız:

1. **tanız:**
Mesnevi 23
Mısra: 30
Alay ve dalga yollu konuşma.

29. İdüp tevbih ü takrî' ü 'itâbı
30. Hezârân tanız ile kıldı hitâbı

tanız ile söylerdi:

1. **tanız ile söylerdi:** -r, -di
Mesnevi 23
Mısra: 69
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Alay ederek söylemek.

69. Ne söz kim tanız ile söylerdi Pervîz
70. Virürd' aña cevâb-ı hikmet-âmîz

tapu:

1. **tapuğan:** -ñ, -dan
Mesnevi 3
Mısra: 73
Huzur, nezdi, makam, kat.

73. Tapuğan özge yokdur çün penâhum
74. Benüm kim yarlıgasun yâ günâhum

2. **tapuğur:** -ñ, -dur
Mesnevi 28
Mısra: 57
Huzur, nezdi, makam.(TS).

57. Tapuğur çünki mihr-i 'âlem-efrûz
58. Ne ğam ger mağv oldıysa bir ılduz

3. **tapuğı:** -ñ

Mesnevi 28
Mısra: 89
Huzur, nezdi, makam.(TS).

89. Tapuñ rûz ol çerâĝ idi ciger-sûz
90. Çerâĝ olur füsürde iricek rûz

tapuğan her ne kim gelse baña hoş:

1. **tapuğan her ne kim gelse baña hoş:**
Mesnevi 1
Mısra: 47
Kelime Tipi: -
Senin huzurundan, makamından bana ne gelirse gelsin(benim için takdirin neyse) hepsine razıyım. Kulun Allah'ın takdirine tam bir teslimiyetini ifade için kullanılan kalıp ifade.

47. Tapuđan her ne kim gelse baña hoş
48. Koma tek ben fakîrûñ kâsesin boş

târ:

1. **târı:** -ı
Mesnevi 27
Mısra: 298
Karanlık.

298. Görinür gâh rûmı gâh târı
297. Görürseñ bu sipihr-i hoşka-bâzi

tarabnâk:

1. **tarabnâk:**
Mesnevi 7
Mısra: 63
Sevinçli.

63. Özi sultândı gerçi tarabnâk
64. Velî ferzend sevdâsında ğamnâk

2. **tarabnâk:**

Mesnevi 31
Mısra: 179
Sevinçli, neşeli, coşkulu.

179. Perî-rûlar melek-hûlar tarabnâk
180. Tururlar hizmetinde çüst ü çâlâk

târâc iderler:

1. **târâc iderler:** -er, -ler
Mesnevi 29
Mısra: 16
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Yağmalamak, talan etmek.

15. Sipâhîdür hurûflar yalın ü ac
16. İderler cân ü dil mülkini târâc

târâc itdiyse:

1. **târâc itdiyse:** -di, -(y)se
Mesnevi 4
Mısra: 59
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Yağma etme. Gözlerün şabr u qarâr u 'aklı târâc itdiler Gözlerün şabr u qarâr u 'aklı târâc itdiler.

59. Eger ol Āzeri itdiyse tārāc
60. Sen itdüñ Ka 'beden aşnāmi iħrāc

tārāc kılmağa:

1. **tārāc kılmağa:** -mağ, -a
Mesnevi 30
Mısra: 35
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Yağmalamak, talan etmek.

35. Kişi bir peşseyi kılmağa tārāc
36. Olur mı şāh-bāz-ı tünde muħtāc

tārāc olurdu:

1. **tārāc olurdu:** -(u)r, -dı
Mesnevi 13
Mısra: 65
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Yağmalan-, talan edil-.

65. Dil-i aşüfteler tārāc olurdu
66. Ĥadeng-i ġamzeye umac olurdu

taraf:

1. **tarafdan:** -dan
Mesnevi 15
Mısra: 143
Cihet, canip, semt, yan.

143. Bilemez geldüġin kanķı tarafdan
144. Dür-i nā-süftedür çıķmıř şadefden

tarāvet bula:

1. **tarāvet bula:** -a
Mesnevi 5

Mısra: 126
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Tazelik bulmak.

125. Felek dülābı devr itdükçe kat kat
126. Bula gülzār-ı iķbāli tarāvet

tār-ı 'ankebüt:

1. **tār-ı 'ankebüt:**
Mesnevi 1
Mısra: 96
Kelime Tipi: -
Örümcek ağı.

95. Ne mümkin murg-i maķşūdum idem
şayd
96. Çü tār-ı 'ankebüt olur baña kayd

tarik:

1. **tariküñ:** -(ü)ñ
Mesnevi 23
Mısra: 13
Yol, yöntem.

13. Neden teftiş kılmazsın tariküñ
14. Revā mı bir gedā ola refiküñ

2. **tarikdi:** -dı
Mesnevi 34
Mısra: 11
Daralmak, içi sıkılmak, müteessir olmak.

11. Tarikdi ol bahār-ı nāz-perverd
12. Derüñnı ġonçeveř pür- ĥün idüp derd

tarik oldu:

1. **tarik oldu:** -dı
Mesnevi 15
Mısra: 76
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Karanlık olmak, kararmak.

75. Bahir güyā ki cüşān-dik oldu
76. Buħārından cihān tarik oldu

tarikat:

1. **tarikat:**
Mesnevi 4
Mısra: 123
Hak ve hakikat erleri tarafından tutulan ve gösterilen meslek, yol.

123. Tarikat āsmānında meh aşħāb
124. Ĥaķikat taħtına şāhenşeh aşħāb

tarik-i 'amma:

1. **tarik-i 'amma:** -a
Mesnevi 30
Mısra: 44
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Kamunun genelın yolu, yolu üzeri.

43. Ne eyledür ki def olsun deyü gerd
44. Şaça her dem tarik-i 'amma māverd

tarmar ol:

1. **tarmar ol:**
Mesnevi 40
Mısra: 95

Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Perişan olmak, darmadağın olmak.

95. Yiter gözyaşı gibi tarmar ol
96. Kühenkār ü periřān-rüzġār ol

tart:

1. **tartarsa:** -ar, -sa
Mesnevi 3
Mısra: 25
Ölçmek.

25. Eger a' mālūmi tartarsa vezzān
26. Göge aġa kamu ĥayr ile iħsān

2. **tartardı:** -ar, -dı
Mesnevi 16
Mısra: 24
Çekmek.

23. Siper olup terāzū-yı belā-senc
24. Ĥurup tartardı derd ü miħnet ü renc

taru:

1. **taru:**
Mesnevi 7
Mısra: 54
Darı.

53. Zen-i bīve evinde mākiyāne
54. Ĥaru yirine dür olmişdı dāne

taş:

1. **taş:**
Mesnevi 5

Mısra: 32
Kimyasal veya fiziksel durumu
değişiklikler gösteren, rengini içindeki
maden, tuz ve oksitlerden alan sert ve katı
madde.

31. Güherdür söz şımasuz söyle dil-keş
32. Degülseñ taş sözümnden cüş idüp taş

2. taş:

Mesnevi 5

Mısra: 32

Taşmak, sığmamak.

31. Güherdür söz şımasuz söyle dil-keş
32. Degülseñ taş sözümnden cüş idüp taş

3. taşup:-up

Mesnevi 5

Mısra: 118

Taşmak, sığmamak.

117. Şehün kim adımı güş eyledi dil
118. Taşup deryā gibi cüş eyledi dil

4. taş:-a

Mesnevi 7

Mısra: 120

Kimyasal veya fiziksel durumu
değişiklikler gösteren, rengini içindeki
maden, tuz ve oksitlerden alan sert ve katı
madde.

119. İletdi cümle lu'b işini başa
120. İderdi şu gibi göz ursa taş

5. taşın:-ı, -n

Mesnevi 14

Mısra: 27

Kimyasal veya fiziksel durumu
değişiklikler gösteren, rengini içindeki
maden, tuz ve oksitlerden alan sert ve katı
madde.

27. Atardı ta'ne taşın āsmāne

28. Nesimi rūh-balğş idi cihāne

6. taşları:-lar, -ı

Mesnevi 14

Mısra: 30

Kimyasal veya fiziksel durumu
değişiklikler gösteren, rengini içindeki
maden, tuz ve oksitlerden alan sert ve katı
madde.

29. Bi-aynih her buñarı mihr-i rağşān

30. İçinde taşları la'l-i Bedeğşān

7. taş:-a

Mesnevi 22

Mısra: 1

Taş (Dağ).

1. Şu resm'ururdı taşā tışe Ferhād

2. İderdi taş bağırlu tağ feryād

8. taş:

Mesnevi 23

Mısra: 103

Kimyasal veya fiziksel durumu
değişiklikler gösteren, rengini içindeki
maden, tuz ve oksitlerden alan sert ve katı
madde.

103. Eger bir taş düşş' anuñ içine

104. Gider tā haşre dek irmez dibine

9. taş:

Mesnevi 23

Mısra: 126

Kimyasal veya fiziksel durumu
değişiklikler gösteren, rengini içindeki
maden, tuz ve oksitlerden alan sert ve katı
madde.

125. Şalup cāh-ı belāya anı ol dem

126. Kapusın yapıdılar taş ile muhkem

10. taş:

Mesnevi 23

Mısra: 175

Taş.

176. Başardum bağruma cānum gib'anı

175. Ne taş k'atardı baña pāsbanı

11. taş:

Mesnevi 24

Mısra: 41

Kimyasal veya fiziksel durumu
değişiklikler gösteren, rengini içindeki
maden, tuz ve oksitlerden alan sert ve katı
madde.

41. Kara taş içre her la'l-i Bedeğşān

42. Karañu gicede necm-i drağşān

12. taşım:-ı, -n, -ı

Mesnevi 24

Mısra: 87

Kimyasal veya fiziksel durumu
değişiklikler gösteren, rengini içindeki
maden, tuz ve oksitlerden alan sert ve katı
madde.

87. Öpüp taş işüginün taşımı hoş

88. Kōdi başın aña ol mest-i bī-hüş

13. taşıdur:-ı, -dur

Mesnevi 24

Mısra: 133

Kimyasal veya fiziksel durumu
değişiklikler gösteren, rengini içindeki
maden, tuz ve oksitlerden alan sert ve katı
madde.

133. Di kim bu la'ller ne kān taşıdur

134. Ya kankı 'āşıkuñ kanlu yaşıdur

14. taş:-a

Mesnevi 25

Mısra: 5

Kimyasal veya fiziksel durumu
değişiklikler gösteren, rengini içindeki
maden, tuz ve oksitlerden alan sert ve katı
madde.

5. Şu resme urdı taşā tışe Ferhād

6. Zarūrī itdi tağ ü taş feryād

15. taşına:-ı, -n, -a

Mesnevi 25

Mısra: 36

Mezar taşı.

35. Düzüp kendü eli ile mezârın
36. Yazardı taşına nakş-ı niğârın

16. **taş:** -ı

Mesnevi 26

Mısra: 227

Kimyasal veya fiziksel durumu değişiklikler gösteren, rengini içindeki maden, tuz ve oksitlerden alan sert ve katı madde.

227. Taşı etmek gibi toğrardı tîşe
228. Ne dem kim tîğine ideydi güici

taş atma:

1. **taş atma:** -ma

Mesnevi 16

Mısra: 141

Kelime Tipi: **Deyim**

Söz dokundurmak, birine dolaylı olarak dokunacak acı söz söylemek.

141. Gel atma cevri eliyle kimseye taş
142. Toķınur 'âķıbet başuña ķardaş

taş bağırn:

1. **taş bağırn:** -ı, -n

Mesnevi 22

Mısra: 24

Kelime Tipi: **Deyim**

Katı, merhametsiz yürek.

23. Görüp derdini anuñ senġ-i ġhare
24. İderdi taş bağırnın päre pare

taş bağırlu:

1. **taş bağırlu:**

Mesnevi 22

Mısra: 2

Kelime Tipi: **Deyim**

Taş yürekli \ merhametsiz, halden anlamaz.

1. Şu resm'ururdi taşa tîşe Ferhād
2. İderdi taş bağırlu tağ feryād

taş bağırlular:

1. **taş bağırlular:** -lar

Mesnevi 16

Mısra: 62

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Taş yürekli \ merhametsiz, halden anlamaz.

61. Mübârizler ġiyüp şol ġadde cevşen
62. O taş bağırlular olmışdı ähen

taş bağıruma:

1. **taş bağıruma:**

Mesnevi 26

Mısra: 56

Kelime Tipi: **Deyim**

Taş bağırn: Acımasız, merhametsiz gönül.

55. Görem ġarada tîġi eylemiş yir
56. Ola kim ide taş bağıruma te'sîr

taş bağıruma te'sîr ide:

1. **taş bağıruma te'sîr ide:** -e

Mesnevi 26

Mısra: 56

Kelime Tipi: **Deyim**

Merhametsiz gönüli etkilemek, yumuşatmak; merhametsiz, taş yürekte acıma hissi uyandırmak.

55. Görem ġarada tîġi eylemiş yir
56. Ola kim ide taş bağıruma te'sîr

taş işigine:

1. **taş işigine:** -i, -n, -e

Mesnevi 23

Mısra: 181

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Taş eşik, eşik taşı.

181. Kaçan kim taş işigine ķosam baş
182. Esirgerdi beni ol yüregi taş

taş işigine rüy-ı zerdüm urup:

1. **taş işigine rüy-ı zerdüm urup:** -up

Mesnevi 23

Mısra: 173

Kelime Tipi: **Deyim**

Taş eşigine sararmış yüzümü vurmak (sürmek): Bir dileġin gerçekteşmesi için yalvararak ricada bulunmak.

173. Urup taş işigine rüy-ı zerdüm
174. Miġekde ya'nî altunum dökerdüm

taş işüġinüñ:

1. **taş işüġinüñ:** -i, -nün

Mesnevi 24

Mısra: 87

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Taştan eşik.

87. Öpüp taş işüġinüñ taşını ġoş
88. Ķodı başın aña ol mest-i bî-hüş

taş ü topraġ:

1. **taş ü topraġ:**

Mesnevi 23

Mısra: 109

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Taş ve toprak.

109. İçinden şöyle çıķmış taş ü topraġ
110. Kim olmuş iki yanı bir ķara taġ

taşa urduñ:

1. **taşa urduñ:** -du, -ñ

Mesnevi 11

Mısra: 157

Kelime Tipi: **Deyim**

Taşa vurmak, zor durumda bırakmak, başını belaya sokmak.

157. Şıduñ dil şîşesini taşa urduñ
158. Melâmet taşlarını başa urduñ

taşa ururdi:

1. **taşa ururdi:** -(u)r, -dı

Mesnevi 13

Mısra: 60

Kelime Tipi: **Deyim**

Taşa vurmak, zor durumda bırakmak, başını belaya sokmak.

59. ġumârñ bâdenüñ çıķdukca başa
60. Ururdi şîşe-i nâmüsi taşa

taşarruf:

1. taşarruf:

Mesnevi 37

Mısra: 93

Dilediği biçimde kullanma yetkisi, kullanm.

93. Anuñdur her taşarruf kâinâta

94. Anuñ hükmi revândur şeş cihâta

2. taşarruf:

Mesnevi 37

Mısra: 106

Dilediği biçimde kullanma yetkisi, kullanm.

105. Elüñden nesne gelmez hiçsin hiç

106. Hüdânuñdur taşarruf râst ü giç

taşavvur:

1. taşavvurdan: -dan

Mesnevi 12

Mısra: 85

Ar. Zihinde suret vermek, verilmek; zihinde suretlendirmek, suretlendirilmek. (Maddiyat ve maneviyatta kullanılır). taşavvurî: Tasvirden ibaret, vücûd-ı zâhirîsi yok, vehmî, hayâlî. Cem'i: taşavvurât.

85. Taşavvurdan yazup bir naş-ı rengin

86. Alup gitdi k'ide Pervîzi teskîn

taşavvur kanda vü taşdik kanda:

1. taşavvur kanda vü taşdik kanda:

Mesnevi 26

Mısra: 191

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Zihinde canlandırma nerede ve doğrulama (gerçek olduğunu söyleme) nerede. Kanda sözcüğü "kan içinde" anlamını da içerdiğinden âşığın çektiği acı ve ızdırabın yoğunluğunu da ifade etmektedir.

191. Cemâ'at kanda vü tefrih kanda

192. Çara zülfün gibi şabr ü kararum

taşdan demürden:

1. taşdan demürden:

Mesnevi 25

Mısra: 55

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Taştan demürden: Çok dayanıklı ve güçlü.

55. Niçe biñ canluyam taşdan demürden

56. Naşib olmaz ğam-ı yâr ile mürden

taş-ı çerhe:

1. taş-ı çerhe: -e

Mesnevi 23

Mısra: 6

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Göğün kubbesi.

5. Urup şâm ü şehir gül-bâñg-ı 'ışkı

6. İrürdi taş-ı çerhe bâñg-ı 'ışkı

taş-ı pür-hün olmuş:

1. taş-ı pür-hün olmuş: -mış

Mesnevi 9

Mısra: 2

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Kan dolu çanak, taş.

1. Şehir kim dide-i cellâd-ı gerdün

2. Ğazabdan olmuş idi taş-ı pür-hün

taşı vü tağı:

1. taşı vü tağı:

Mesnevi 32

Mısra: 86

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Taşı ve dağı.

85. Ruhumdan k'uyana gayret çerâğı

86. Degül bürka' yaka taşı vü tağı

taşra:

1. taşrada: -da

Mesnevi 36

Mısra: 175

Dışarı.

175. Turup taşrada kendü idüp ağmaz

176. İçerü şalar anı ol füsün-sâz

taşra kalmasına:

1. taşra kalmasına: -ma, -sı, -n, -a

Mesnevi 31

Mısra: 84

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Dışarda kalmak.

83. Ne kaşır içine virübilürem râh

84. Ne taşra kalmasına râziyam şâh

tasvir:

1. taşviri: -i

Mesnevi 13

Mısra: 5

Resim.

5. Çü Hüsrev açdı ol taşviri gördi

6. Yenilendi hemân-dem eski derdi

taşlu:

1. taşlu:

Mesnevi 11

Mısra: 119

Sevimli, hoş.

119. Kelâmı taşlu vü peygâmi şîrîn

120. Dil-ârâmı cihânun nâmı Şîrîn

2. taşlu:

Mesnevi 33

Mısra: 10

Tatlı.

9. Didi hercâyidür Şîrîn-i pür-şür

10. Kamu yir taşlu baña acı ol hür

3. taşlu:

Mesnevi 38

Mısra: 219

Tatlı, sevimli, hoşnut olunan, hoşşa giden II Kıymetli.

219. Çü taşlu yârçün cân virdi Şîrîn

220. Dü 'âlemde murâda irdi Şîrîn

taşlu candan:

1. **tatlu cāndan**: -dan

Mesnevi 23

Mısra: 66

Kelime Tipi: **Deyim**

Tatlı can: İnsana her şeyden daha tatlı gelen kendi canı, kendi varlığı.

65. Didi Şîrîn benümdür el çek andan

66. Eyitdi el çekilmez tatlu cāndan

tatlu cānı:

1. **tatlu cānı**: -ı

Mesnevi 10

Mısra: 78

Kelime Tipi: **Deyim**

Tatlı can: İnsana her şeyden daha tatlı gelen kendi canı, kendi varlığı.

77. Saña vü baña da virmez amānı

78. Alur acılığıla tatlu cānı

tatlu cānı acılığ ile virür:

1. **tatlu cānı acılığ ile virür**: -(ü)r-ı

Mesnevi 16

Mısra: 124

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Tatlı(değerli) canı acılık(ıstırap, eziyet, sıkıntı) ile vermek: Ölüm esnasında yaşarken yapılan eziyetlerin çokluğu kişinin ruhunu kolayca teslim etmesine de mani olur ve mahşerde zaten yaşanacak olan hesaplaşma aslında ölüm anından itibaren başlar.

123. İdenler telh zılm ile ciḥām

124. Virür acılığ ile tatlu cānı

tatlu diliyle:

1. **tatlu diliyle**: -i, -(y)le

Mesnevi 22

Mısra: 80

Kelime Tipi: **Deyim**

Gönül alıcı, okşayıcı söz(ler.) (ADS).

79. Du'alar okıdı tatlu diliyle

80. Dir üstüdüña rahmet ey civān-merd

tatlu dilüñle:

1. **tatlu dilüñle**: -üñ, -le

Mesnevi 10

Mısra: 53

Kelime Tipi: **Deyim**

Tatlı dil II Güzel, hoş, yumuşak üslup.

53. Kul idin tatlu dilüñle ciḥāmı

54. Unutdur 'āleme Nüşinrevānı

tatlu tatlu:

1. **tatlu tatlu**:

Mesnevi 16

Mısra: 50

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Tatlı tatlı.

49. Dil-āverler şafında fir terkeş

50. Yinürdi tatlu tatlu ney şekerveyş

tavāf itsünler:

1. **tavāf itsünler**: -sün, -ler

Mesnevi 6

Mısra: 10

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Etrafını dolaşmak | Kabe'nin etrafını dolaşmak.

9. Çapuñdur Ka'be-i erbāb-ı ḥacāt

10. Ko itsünler tavāf aşḥāb-ı ḥacāt

tavāf-ı küy-ı yārüm:

1. **tavāf-ı küy-ı yārüm**: -(ü)m

Mesnevi 24

Mısra: 93

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Sevgilinin bulunduğu yerin etrafını dolaşmak.

93. Tavāf-ı küy-ı yārüm baña besdür

94. Hevā-yı Ka'be eylersem hevesdür

tavk:

1. **tavk**:

Mesnevi 8

Mısra: 18

Boyna taktılan takı, gerdanlık II Kuşların boyundaki tüy halka.

17. Şehāb olmuşdı kumrı gibi pür -şevk

18. Taḳardı boynına ḳavs-i ḳuzah tavk

tavk eyleme:

1. **tavk eyleme**: -me

Mesnevi 28

Mısra: 68

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Halka, tasma etmek.

67. Yiter olduñ bu endüh ile bī -zevk

68. Dizüñ ḡam gerdenine eyleme tavk

tavkdār-ı ḡabḡabumdur:

1. **tavkdār-ı ḡabḡabumdur**: -(u)m, -dur

Mesnevi 34

Mısra: 132

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Gerdanın gerdanlık tutanı.

131. Leb-i Kevsēr du'ā-güy-ı lebümdür

132. Meh-i nev tavkdār-ı ḡabḡabumdur

tavk-ı ḡazāl:

1. **tavk-ı ḡazāl**:

Mesnevi 14

Mısra: 36

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ceylanın (ahunun) taşması.

35. Kemend-i 'anberīn ü ḥalkā-yı ḥāl

36. Gehī tavk-ı ḡazāl ü ḡah ḥalḥāl

tavk-ı husrev:

1. **tavk-ı husrev**:

Mesnevi 33

Mısra: 94

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Hüsrev'in boynu.

93. Gümüş bileklerindeñ meh-i nev

94. Hemān destinedür yā tavk-ı Husrev

tavk-ı teslim:

1. **tavk-ı teslim:**

Mesnevi 18

Mısra: **88**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Boyun eğme halkası.

87. Rikâbın ser-keşân-ı heft iklîm

88. Tıttup dırlerdı budur tavk-ı teslim

tavr:

1. **tavrın: -ı, -n**

Mesnevi 5

Mısra: **183**

Eda, hareket, suret, tarz.

183. Bilüp öz kâdrin ü tavrın şaşurmaz

184. Edebsüzlüğini hâdden aşurmaz

tavşan kanı:

1. **tavşan kanı:**

Mesnevi 32

Mısra: **32**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Parlak ve koyu kırmızı renk.

31. Çekildi şol şarâb-ı erğuvânî

32. Kamu tırna gözi tavşan kanı

tāvüs-ı cennet:

1. **tāvüs-ı cennet:**

Mesnevi 31

Mısra: **138**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Cenneteki tavus (kuşu).

137. Ter ü tâze dırahtuñ görse berîn

138. Döke tāvüs-ı cennet bâl u perrin

tāvüs-ı cennet oldu:

1. **tāvüs-ı cennet oldu: -dı**

Mesnevi 36

Mısra: **134**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Cennet tavusu olmak; cenneteki tavus kuşu halini almak.

133. Şu deñlü virdiler zülfine zînet

134. Şanasım oldu bir tāvüs-ı cennet

tāvüs-ı kudsi:

1. **tāvüs-ı kudsi:**

Mesnevi 4

Mısra: **46**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Kutsal tavus kuşu.

45. Kelîme ger 'aşâ oldıysa yâver

46. Saña tāvüs-ı kudsi oldu reh-ber

tayağ:

1. **tayağı: -ı**

Mesnevi 27

Mısra: **82**

Dayak; Dayanılacak şey, mesnet.

81. Şaçı urğan ü kaddi dārayağı

82. O dâr-ı fitnenüñ iki tayağı

tayan:

1. **tayandı: -dı**

Mesnevi 11

Mısra: **32**

Bir yere yaslanmak, kendini dayamak; birinden, bir şeyden güç almak, güvenmek, istinat etmek; güç bir duruma katlanmak, çekmek, sabretmek, tahammül etmek.

31. Görüp nakşımı oldu vâlih ü deng

32. Tayandı kaldı bir dīvāra Erjeng

tayr:

1. **tayrı: -ı**

Mesnevi 14

Mısra: **56**

Kuş.

55. Kemân olup siñe siñe iki kât

56. İderdi vahş ü tayrı gâfil-i mât

tazallüm:

1. **tazallümse: -se**

Mesnevi 5

Mısra: **185**

Sızlanıp, yanıp yakılmak.

185. Tazallümse murâduñ ey dil-i zâr

186. Yüz ur bir âstân-ı 'adle her-bâr

tazallum eyler:

1. **tazallum eyler: -r**

Mesnevi 6

Mısra: **4**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Sızlanma, yanıp yakılma.

3. Teraħħum kıl teraħħum kıl teraħħum

4. Fıraķı dermend eyler tazallum

tazarru':

1. **tazarru':**

Mesnevi 19

Mısra: **143**

Yalvarıp yakarma.

143. Nedür bunca tazarru' ey şehenşâh

144. Kemîne cânuñ için gâh ü bî-gâh

tâze:

1. **tâze:**

Mesnevi 15

Mısra: **151**

Tâze: Far. 1. Yeni, nev-zuhûr: zemîn-i tâze. 2. Genç, körpe, "ihtiyâr" mukabili. 3. Bayat olmayan: taze etmek.

151. İki tâze iki pejmürde-i 'ışk

152. İki zinde vü iki mürde-i 'ışk

2. **tâze:**

Mesnevi 17

Mısra: **78**

Tâze: Far. 1. Yeni, nev-zuhûr: zemîn-i tâze. 2. Genç, körpe, "ihtiyâr" mukabili. 3. Bayat olmayan: taze etmek.

77. Dırahtuñ ger budanmasaydı talı

78. Bitürür miydi hiç tâze nihâli

3. **tâze:**

Mesnevi 27

Mısra: 214
Far. 1. Yeni, 2. Genç, körpe, 3. Bayat
olmayan.

213. Geçicek bir iki yıldan zemānuñ
214. Olur pejmürde taze gülsitānuñ

4. taze:
Mesnevi 28
Mısra: 44
Taze: Far. 1. Yeni, nev-zuhûr: zemîn-i
taze. 2. Genç, körpe, "ihtiyâr" mukabili. 3.
Bayat olmayan: taze ekme.

43. Yolup ber-bād idüp sünbüllerüni
44. Kılup pejmürde taze güllerüni

5. taze:
Mesnevi 36
Mısra: 103
Yeni, körpe.

103. Hüsün bâğında her bir taze mîve
104. Kılurlar bâğbāna nāz ü şive

taze kıldı:

1. taze kıldı: -dı
Mesnevi 27
Mısra: 10
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yenilemek, canlandırmak, tazelemek.
II bezm-i gam, kan yutmak bağlamında taze
kılmak, şarabı tazelemeye de atıf
yapmaktadır.

9. Aña çok lutfını endāze kıldı
10. Dil-i pejmürdesini taze kıldı

taze taze:

1. taze taze:
Mesnevi 1
Mısra: 72
Kelime Tipi: -
Güzel güzel. II Eski değil, yeni, körpe.

71. Letāfetden sürüp yüzine ğāze
72. Görünsün chl-i 'ışka taze taze

2. taze taze:
Mesnevi 37
Mısra: 34
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Güzel güzel. II Yeni.

33. Bu faşl içinde Şîrîn ile Hüsrev
34. İderdi taze taze 'ışret-i nev

taze vü ter olsun:

1. taze vü ter olsun: -sun
Mesnevi 28
Mısra: 60
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Taze ve genç olmak.

59. Toğundi ise bād-ı tünde 'ar'ar
60. Hemîşe serv olsun taze vü ter

taze vü ter şâhsāra:

1. taze vü ter şâhsāra: -a
Mesnevi 38

Mısra: 186
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Genç ve körpe koruluk.

185. Dirîğ ol gönçe-i bâğ-ı bahāra
186. Dirîğ ol taze vü ter şâhsāra

tazelendi:

1. tazelendi: -di
Mesnevi 18
Mısra: 4
Yeniden canlı hale getirmek (Gönül
derdini sürekli canlı tutmak bağlamında).

3. Okıduçça süzi āvāzelendi
4. Açıldı eski derdi tazelendi

2. tazelendi: -di
Mesnevi 18
Mısra: 16
Tazelenmek, yenilenmek.

15. Gönül eyler hevâ-yı vaşl-ı Şîrîn
16. Fiğān kim tazelendi dâğ-ı dîrîn

tāzî:

1. tāzî:
Mesnevi 15
Mısra: 83
Tazî, av köpeği.

83. Deñiz bir kükremiş nâ -kayd tāzî
84. Nigāruñ zevrağı anuñ cihāzı

2. tāzî:
Mesnevi 36
Mısra: 38
(Fa.) Arap atı.

37. Virür biñ berç- sür'at esb-i tāzî
38. Nice tāzî kamu şâhîn-i lâzî

ta'zîm:

1. ta'zîmle: -le
Mesnevi 18
Mısra: 92
Saygı, hürmet.

91. İderdi şâhlar hizmetde çālāk
92. Kamu ta'zîmle hürmetde çālāk

ta'zîm ü kirāmı idelüm:

1. ta'zîm ü kirāmı idelüm: -elüm
Mesnevi 31
Mısra: 97
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yüceltme ve ikramda bulunma.

97. İdelüm aña ta'zîm ü kirāmı
98. Kılalum cān u dilden ihtirāmı

ta'zîm ü tekrîm eyleyüp:

1. ta'zîm ü tekrîm eyleyüp: -(y)üp
Mesnevi 21
Mısra: 41
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ululama, ikram etme ve saygı
göstermek.

41. Nigârın eyleyüp ta'zîm ü tekrîm
42. Murâdın itdi bir bir aña tefhûm

ta'zîm ü tekrîm ü tapular idüp:

1. ta'zîm ü tekrîm ü tapular idüp: -üp
Mesnevi 36
Mısra: 86

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ululama, hürmet ve ikram etme ve çok fazla yüceltme, saygı gösterme.

85. Düşüp önüne anuñ mâh-rûlar
86. İdüp ta'zîm ü tekrîm ü tapular

ta'zîm ü tekrîme:

1. ta'zîm ü tekrîme: -e
Mesnevi 22

Mısra: 101

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ululama, ikram etme ve saygı gösterme.

101. Ayağına cevâhir itdi îşâr
102. İdüp mâl ü menâlin aña mebzûl

ta'ziyet:

1. ta'ziyetle: -le
Mesnevi 17

Mısra: 10

Başsağlığı dileme.

9. Şehûn buhrânın işitdükde Şîrîn
10. Dilerdi ta'ziyetle ide teskin

teb:

1. tebüm: -(ü)m
Mesnevi 32

Mısra: 93

Ateş, hararet, sıcaklık.

93. Yüzüm Ka'be tebüm zemzemdür ey cân
94. Kim irer aña bî-renc-i beyaban

2. teb:

Mesnevi 34

Mısra: 81

Sıtma.

81. Çü bî-tâb itdi teb nâzik mizâcın
82. Kimesne bilmedi anuñ 'ilâcın

tebdil ü tağyir olmasun:

1. tebdil ü tağyir olmasun: -ma, -sun
Mesnevi 40

Mısra: 110

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Değiştirilmek ve başkalaştırılmak (bozulmak).

109. Olup her biri bir şâh-ı cihân-gîr
110. Bu tertîb olmasun tebdil ü tağyir

tebdil ü tağyir olur:

1. tebdil ü tağyir olur: -(u)r-(ur)
Mesnevi 15

Mısra: 230

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Değiştirme ve başkalaştırma (bozma).

229. İderseñ birki gün ihmâl ü te'hîr
230. Olur bil memleket tebdil ü tağyir

tebdil ü tahyir:

1. tebdil ü tahyir:
Mesnevi 2

Mısra: 44

Kelime Tipi: -

*Tebdil(a.i.)değiştirme
tağyir(a.i.)birini,iki şey arasından birini seçmek durumunda bırakma. tebdil ü tağyir: değiştirme ve cebren değişime zorlama.*

43. Toğuz çerhi yire geçürse bir bir
44. İrişür mülkine tebdil ü tahyir

teberrük:

1. teberrük:

Mesnevi 7

Mısra: 10

Uğur sayma.

9. 'Ömür sermâyesin hürce eyle yük yük
10. Kõ tek 'âlemde bir ra'nâ teberrük

tebessüm:

1. tebessümden: -den

Mesnevi 19

Mısra: 26

Ar. Gülümsemek; sessiz gülmek.

25. Yüzine gülme gül gibi cihânuñ
26. Tebessümden şakın gönçe dehânuñ

tebessüm idüp:

1. tebessüm idüp: -üp
Mesnevi 26

Mısra: 46

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gülümsemek.

45. İşidince anı Şîrîn tebessüm
46. İdüp itdi o miskine terağhûm

teb-i ğamdan:

1. teb-i ğamdan: -dan
Mesnevi 33

Mısra: 119

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Dert ateşi.

119. Teb-i ğamdan gönül hõd nâ-tüvândur
120. Şeker tebnâke hõd noğşân-ı cândur

te'bid buldı:

1. te'bid buldı: -dı
Mesnevi 18

Mısra: 43

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kovulmak, uzaklaştırılmak.

43. Şabâdan kal'a-yı yağ buldı te'bid
44. Nice feth itsin anı tûp-ı hürşid

tebnâk:

1. tebnâke: -e
Mesnevi 33

Mısra: 120

Sıtmalı.

119. Teb-i ğamdan gönül hüd nâ-tüvândur
120. Şeker tebnâke hüd noğşân-ı cândur

tebnâk oldu:

1. **tebnâk oldu:** -dı
Mesnevi 34
Mısra: 72
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Sıtmalı olmak, sıtmaya tutulmak.

71. Zebûn olup o serv-i cüst ü çâlâk
72. Be-âhîr oldu o derd ile tebnâk

tebnâk olmuşdu:

1. **tebnâk olmuşdu:** -miş, -dı
Mesnevi 31
Mısra: 20
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Sıtmalı olmak, sıtmaya tutulmak.

19. Zemînüñ yir yir olup sînesi çâk
20. Hârâretten felek olmuşdu tebnâk

tebrîd kılmağa:

1. **tebrîd kılmağa:** -a
Mesnevi 31
Mısra: 23
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Soğutmak, serinletmek.

23. Güneş ıssısını kılmağa tebrîd
24. Atardı şuya kendin sâye-i bîd

tecâvüz k'ider:

1. **tecâvüz k'ider:** -er
Mesnevi 32
Mısra: 57
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Tecavüz ki (vezin nedeniyle k' biçiminde kullanılmıştır)etmek. Tecavüz etmek: Sınırı aşma, hakkı olmayana dokunmaII Sarkıntılık etmek.

57. Niğârîn gördi k'ider şeh tecâvüz
58. Yavaşılanmağı kodı oldu yavuz

tecdid ider:

1. **tecdid ider:** -er
Mesnevi 31
Mısra: 152
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Yenilemek, tazelemek.

151. Kenâr-ı cûya be-rü sâye-i bîd
152. İder zevk ü şafâ-yı rûhı tecdid

tecellî 'âlemindeyken:

1. **tecellî 'âlemindeyken:** -n, -de, -(y)ken
Mesnevi 15
Mısra: 220
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Görünme, ortaya çıkma âlemi.

219. Muĳâbil birbirine mihr ile mâh
220. Tecellî 'âlemindeyken penâĳâh

tecellî nürna:

1. **tecellî nürna:** -n, -a
Mesnevi 22
Mısra: 116

Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Tecelli, görünme nuru.

115. Tecellî nürna müstaĳrîĳ oldu
116. Yitürdi kendü kendin oldu güm-râh

te'cîl kıldı:

1. **te'cîl kıldı:** -dı
Mesnevi 4
Mısra: 23
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Sonraya bırakma, geciktirme(Belli bir zamana kadar).

23. Şeb-i Esrâ ki esbüñ kıldı te'cîl
24. Meleke varmadı peyk-i Cibrîl

te'cîl k'itdi:

1. **te'cîl k'itdi:** -dı
Mesnevi 38
Mısra: 75
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Ki vezin nedeniyle k' biçiminde kullanılmıştır. Ertelemek, geri bırakmak.

75. Resülün bed-du'ası k'itdi te'cîl
76. Götürdi hâr ü ĳaş gib'anı bir sîl

tedbîr:

1. **tedbîr:**
Mesnevi 15
Mısra: 8
Bir şeyi önlemek veya olmasını sağlamak için yapılan hazırlık, baş vurulan çare, önlem.

7. Egerçi cânna derd itdi te'sîr
8. Velî bilmez nedür dermâna tedbîr

2. tedbîr:

Mesnevi 18
Mısra: 54
Bir şeyi önlemek veya olmasını sağlamak için yapılan hazırlık, baş vurulan çare, önlem.

53. Gerekdür k'idesin te'hîr te'hîr
54. Çü vakt ide kılavuz girü tedbîr

3. tedbîr:

Mesnevi 23
Mısra: 78
Bir amaca ulaşmak için tutulan yol, önlem.

77. Didi kim çanışurven size yârân
78. Nedür tedbîr ey pākîze-râyân

tedbîr eyledi:

1. **tedbîr eyledi:** -dı
Mesnevi 12
Mısra: 60
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Önlem almak.

59. Bu aĳvâli çü Şävür eyledi güş
60. Aña bir özge tedbîr eyledi ĳoş

tedbîr eylegil:

1. **tedbîr eylegil:** -gil
Mesnevi 38

Mısra: 41
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
*Önlem almak II Yol, yöntem, çare
belirlemek.*

41. Yığitsin eylegil pīrāne tedbīr
42. Demidür erlik it merdāne tedbīr

tedbīr idem:

1. **tedbīr idem:** -em
Mesnevi 36
Mısra: 169
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
*(bir işi önlemek veya yapılmasını
sağlamak için) gereken hazırlıkları yapmak,
gerekli çârelere başvurmak.*

169. Gerekdūr kim idem bir özge tedbīr
170. Güherle seng-i hāre olmaya bir

tedbīr ider:

1. **tedbīr ider:** -er
Mesnevi 24
Mısra: 2
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
*Tedbīr almak; (Bir işi önlemek veya
yapılmasını sağlamak için) Gereken
hazırlıkları yapmak, gerekli çârelere
başvurmak.*

1. Giriiftār-ı kemend-i hābs-i dil-gīr
2. Hālāş için ider bu veche tedbīr

tedbīr it:

1. **tedbīr it:**
Mesnevi 38

Mısra: 42
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Hazırlıkta bulunmak, önlem almak.

41. Yığitsin eylegil pīrāne tedbīr
42. Demidür erlik it merdāne tedbīr

tedbīr k'idesiz:

1. **tedbīr k'idesiz:** -e, -siz
Mesnevi 23
Mısra: 85
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
*Tedbīr ki etmek: Çare bulmak, yol
yöntem araştırmak.*

85. Demidür k'idesiz bir özge tedbīr
86. Taķasız gerden-i Ferhāda zencīr

tedbīr ü rāyi:

1. **tedbīr ü rāyi:** -i
Mesnevi 5
Mısra: 144
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yol, çare ve fikir.

143. Fiğān itdükçe dāyim kūrre nāyi
144. Bozulsun düşmenün tedbīr ü rāyi

tedbīrāt:

1. **tedbīrāt:**
Mesnevi 23
Mısra: 93
*Tedbīrler, çare için başvuru olan yol ve
yöntemler.*

93. Egerçi k'oldı tedbīrāt lāyık
94. Şehūn re'yine olmadı muvāfīk

tedbīr-i şalāhı itdi:

1. **tedbīr-i şalāhı itdi:** -di
Mesnevi 36
Mısra: 19
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Doğru, yerinde karar vermek.

19. Hemān-dem itdi tedbīr-i şalāhı
20. K'ide Şīrīne kabīn ü nikāhı

tedbīrin eyle:

1. **tedbīrin eyle:**
Mesnevi 11
Mısra: 161
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Önlem almak, çözüm bulmak.

161. Sen itdūn yine sen tedbīrin eyle
162. Delū oldum baña zencīr eyle

tefek্কūr:

1. **tefek্কūr:**
Mesnevi 3
Mısra: 93
Düşünme.

93. Tefek্কūr baħrine gerçi ğarīķem
94. Velīkin bilmezem ķankı ferīķem

2. **tefek্কūr:**
Mesnevi 27
Mısra: 233

*Düşünme: Tasavvufi açıdan tefek্কūr
veya nazar, insanın âlemdeki ve kendi
varlığındaki alametleri bilmesi için iç
dünyasının başlangıçtan hedefe doğru
seyrini ifade eder.*

233. Gerekdūr 'ākīle her dem tefek্কūr
234. Kim ide işbu hālātu tezekkūr

tefhīm:

1. **tefhīm:**
Mesnevi 27
Mısra: 92
Anlatmak.

91. Kılurlar mekr ü āl ü hīle ta'īm
92. Nīdūp neyleyecegin cümle tefhīm

tefhīm itdi:

1. **tefhīm itdi:** -di
Mesnevi 21
Mısra: 42
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Anlatmak.

41. Nīgārīn eyleyüp ta'zīm ü tekrīm
42. Murādın itdi bir bir aña tefhīm

tefsīr-i nev:

1. **tefsīr-i nev:**
Mesnevi 7
Mısra: 25
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yeni yorum.

25. Yazup tefsir-i nev bu köhne şuhfa
26. İletgil Aşaf-ı devrāna tuhfē

teftiş eyle:

1. **teftiş eyle:**

Mesnevi 10

Mısra: 49

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Sorup araştırmak.

49. Muḥāmiden diyāruñ eyle teftiş

50. Ḳoma 'asruñda bir dervīř-i dil-rīř

2. **teftiş eyle:**

Mesnevi 15

Mısra: 175

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Sorup araştırmak.

175. Yürü var āna nāmın eyle teftiş

176. Ne yirdendür maḳāmın eyle teftiş

3. **teftiş eyle:**

Mesnevi 15

Mısra: 176

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Sorup araştırmak.

175. Yürü var āna nāmın eyle teftiş

176. Ne yirdendür maḳāmın eyle teftiş

teftiş idemezdi:

1. **teftiş idemezdi:** -e, -mez, -di

Mesnevi 15

Mısra: 12

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Teftiş etmek: Gereği gibi sorup araştırma, bir şeyin doğrusunu bulmak için her tarafı arayıp tarama.

11. Olupdı gerçi kim 'işk ile dil-rīř

12. Devāsın idemezdi lik teftiş

teftiş kıldı:

1. **teftiş kıldı:** -dı

Mesnevi 9

Mısra: 18

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

1. Gereği gibi sorup araştırma, bir şeyin doğrusunu bulmak için her tarafı arayıp tarama 2. Muayene, kontrol etme.

17. Şehenş bu ḥaberdan oldu dil-rīř

18. Getürdi ol ğulāmı kıldı teftiş

teftiş kılmazsın:

1. **teftiş kılmazsın:** -maz, -sın

Mesnevi 23

Mısra: 13

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

1. Gereği gibi sorup araştırma, bir şeyin doğrusunu bulmak için her tarafı arayıp tarama 2. Muayene, kontrol etme.

13. Neden teftiř kılmazsın tarīķūñ

14. Revā mı bir gedā ola refīķūñ

tefviz idüp:

1. **tefviz idüp:** -üp

Mesnevi 36

Mısra: 268

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

İşlerini bir başkasına bırakmak, havale etmek.

267. Virüp Perviz eline iḥtiyārın

268. İdüp tefviz āna her kār ü barın

teḥcıl eylerdi:

1. **teḥcıl eylerdi:** -r, -di

Mesnevi 21

Mısra: 33

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Utandırma.

33. Ḳara zülfin egüp eylerdi teḥcıl

34. Gider Hindüstāna ğüyiyā pīl

te'ḥir:

1. **te'ḥir:**

Mesnevi 11

Mısra: 166

Erteleme, geciktirme.

165. İder gitdükke cāna derd te'ḡir

166. Devā itmekde te'ḥir itme te'ḥir

2. **te'ḥir:**

Mesnevi 18

Mısra: 53

Ar. Sonraya, geriye bırakmak, bırakılmak, geciktirmek, geciktirilmek. Cem'i: te'ḥirāt.

53. Gerekdür k'idesin te'ḥir te'ḥir

54. Çü vakt ide kılavuz girü tedbır

3. **te'ḥir:**

Mesnevi 18

Mısra: 73

Erteleme, geciktirme.

73. Gerek te'ḥir şer işlerde dāyim

74. Olur te'ḥir ḥaber olsa mülāyim

te'ḥir itme:

1. **te'ḥir itme:** -me

Mesnevi 11

Mısra: 166

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ertelemek.

165. İder gitdükke cāna derd te'ḡir

166. Devā itmekde te'ḥir itme te'ḥir

te'ḥir k'idesin:

1. **te'ḥir k'idesin:** -e, -sin

Mesnevi 18

Mısra: 53

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Tehir ki etmek: Tehir etmek: Sonraya, geriye bırakma, geciktirme.

53. Gerekdür k'idesin te'ḥir te'ḥir

54. Çü vakt ide kılavuz girü tedbır

te'ḥir olur:

1. **te'ḥir olur:** -(u)r

Mesnevi 18

Mısra: 74

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Sonraya, geriye bırakma, geciktirme, geciktirilme.

73. Gerek te' hür şer işlerde dāyim
74. Olur te' hür haber olsa mülāyim

tehnā:

1. **tehnā:**

Mesnevi 15

Mısra: **227**

Kalabalık olmayan, tenha.

227. Kalıpdur taht hālī mülk tehnā
228. Yetiş kim olmaya bir fitne peydā

2. **tehnā:**

Mesnevi 25

Mısra: **45**

Yalnız, tek başına.

45. Gezerdi gıce vādilerde tehnā
46. Dir idi Kirdgārā Pādşāhā

tek:

1. **tek:**

Mesnevi 1

Mısra: **48**

Yeter ki, yalnız.

47. Tapuñdan her ne kim gelse baña hoş
48. Koma tek ben faķirūñ kāseseñ boş

2. **tek:**

Mesnevi 5

Mısra: **128**

Yeter ki, yalnız; bkz. TS. C. II, s.

1060-61.

127. Ra' iyyet istemez bālīn ü pister
128. Tek olsun şeh cihāna sāye-güster

3. **tek:**

Mesnevi 6

Mısra: **40**

Yeter ki, yalnız; bkz. TS. C. II, s. 1060-61.

39. Ne gam ta' n itse her bir būriyā-bāf
40. Metā' a müşterī disün tek inşāf

4. **tek:**

Mesnevi 6

Mısra: **42**

Sadece, bir tek.

41. Zī 'an bülbül şadāsın itmese güş
42. ' Aceb mi tek gülistān eylesün cüş

5. **tek:**

Mesnevi 7

Mısra: **10**

"Sadece, bir " anlamlarında sıfat.

9. ' Ömür sermāyesin hırc eyle yük yük
10. Kō tek 'ālemde bir ra' nā teberrük

6. **tek:**

Mesnevi 10

Mısra: **16**

Gibi.

15. Kaçan zulm itseler küttāb-ı küstāh
16. Kalem tek başlarını kıl iki şāh

7. **tek:**

Mesnevi 10

Mısra: **48**

Yeter ki, yalnız.

47. Kaşurmaz çek belā vü renc ü mişnet
48. Tek olsun il senüñ devründe rāhāt

8. **tek:**

Mesnevi 10

Mısra: **82**

Yeter ki, yalnız.

81. Be-herhāl añılur kişinün ādı
82. Tek ol kim eylüg ile ola yādı

9. **tek:**

Mesnevi 17

Mısra: **26**

Yeter ki, yalnız.

25. Ne var diñlense şem' -i mäh-ı pür-süz
26. Tek olsun gün çerağ-ı 'ālem-efrüz

10. **tek:**

Mesnevi 17

Mısra: **36**

Yeter ki.

35. Keserse bağbān serv- i revānı
36. Kaşurmaz tek yirind' olsun fidānı

11. **tek:**

Mesnevi 17

Mısra: **50**
Gibi.

49. Geh itdüm gönçeves pīrāhenüm çāk
50. Gehī şaçdum şabā tek başuma hāk

12. **tek:**

Mesnevi 24

Mısra: **71**

Gibi.

71. Debīr- i çerh defterden sehiv tek
72. Şanasın şeb hürüfn eyledi hāk

13. **tek:**

Mesnevi 24

Mısra: **276**

Yeter ki, yalnız.

275. Didi hoş eyle olsun şartumuz hoş
276. Er ol tek iş becer ey merd- i medhüş

14. **tek:**

Mesnevi 27

Mısra: **243**

Gibi.

243. Şalınmadı ser[i]v tek bağlarda
244. Şanavber gibi geçdi tağlarda

15. **tek:**

Mesnevi 28

Mısra: **62**

Yeter ki, yalnız; bkz. TS. C. II, s. 1060-61.

61. Hızân irdiyse bir gül-berge nâ-gâh
62. Ne var tek gülşeni şaklasun Allâh

16. **tek:**

Mesnevi 28

Mısra: 64

Yeter ki, yalnız; bkz. TS. C. II, s. 1060-61.

63. Yemenden bir 'aķık olsa n'ola dūr
64. Sūheyl ol mülke virsün tek hemân nūr

17. **tek:**

Mesnevi 28

Mısra: 92

Yeter ki, yalnız; bkz. TS. C. II, s. 1060-61.

91. Diken gıtdiyse nesrîn şağ olsun
92. Kim acır aña tek Şîrîn şağ olsun

18. **tek:**

Mesnevi 34

Mısra: 13

Gibi.

13. Bu ğamdan gönçe tek olmuşdı dil- teng
14. Turup gülgeşt-i bāğa kıldı âheng

tek ü dü idersin:

1. **tek ü dü idersin:** -er, -sîn

Mesnevi 37

Mısra: 102

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Öteye beriye koşuşturma.

101. Sen ol 'âcizsin aduñ şâh Hüsrev

102. İdersin bu ğurūr ile tek ü dü

tekaddüm:

1. **tekaddüm:**

Mesnevi 4

Mısra: 76

*Mukaddem olmak, öne geçmek:
Osmanlılar, kendilerine zamanen tekaddüm eden Selçukluları mülken, âsâren hayli tekaddüm etmişlerdir.*

75. Beşir-i maqdemün Mūsâ vü 'îsâ

76. Teqaddüm mücib-i fazlî ola hâşâ

tekarrüb:

1. **tekarrüb:**

Mesnevi 5

Mısra: 165

İki şeyin birbirine yakın olma hali.

165. Teqarrüb na'ima tâ kim sürem at

166. Bu sultânlık baña heyhât heyhat

tekâver süremez:

1. **tekâver süremez:** -e, -mez

Mesnevi 22

Mısra: 94

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

(Koşu atı) at sürmek.

93. Senün meydân-ı fazlûnda tekâver

94. Ne deñlu yüĝrük olursa daĝı at

tekâver sürerdi:

1. **tekâver sürerdi:** -er, -di

Mesnevi 31

Mısra: 68

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

(Koşu atı) at sürmek.

67. Gelüp germiyyete şâh-ı dil-âver

68. Sürerdi arzûsiyile tekâver

tekellüf:

1. **tekellüf:**

Mesnevi 32

Mısra: 52

Zahmet veren bir iş görme, güçlüĝe katlanma; bir işi gösterişli bir biçimde yapmaya çalışma, özenme, gösteriş.

51. Çü devr-i bâde kılmadı taħallüf

52. Birezden gıtdi ortadan tekellüf

tekellüf perdesin:

1. **tekellüf perdesin:** -n

Mesnevi 18

Mısra: 174

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Gösteriş, yapmacıklık perdesi.

173. Çü nâm u neng işin def'eylediler

174. Tekellüf perdesin ref'eylediler

tekellüm şerbetinden:

1. **tekellüm şerbetinden:** -n, -den

Mesnevi 21

Mısra: 50

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Konuşma şerbeti.

49. Tururken karşıda Ferhâd-ı bî-hüş

50. Tekellüm şerbetinden oldu ser-hoş

tek-i küyüñ:

1. **tek-i küyüñ:** -uñ

Mesnevi 13

Mısra: 14

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Köyünün seĝirtmesi (sevĝilinin).

13. Degül haddüm senünl'olmak hem-âĝuş

14. Tek-i küyüñ yiterd'itsem der-âĝuş

tekrâr:

1. **tekrâr:**

Mesnevi 3

Mısra: 15

Yeniden, yine.

15. Elümde sübha-yı peymâne tekrâr

16. Dilümde vird ü zikr ebyât ü eş'âr

2. **tekrâr:**

Mesnevi 27

Mısra: 275

Yeniden, yine.

275. Marîz-i renc-i mâtem oldu tekrâr

276. Esîr-i 'ukde-i ğam oldu tekrar

3. **tekrâr:**

Mesnevi 27

Mısra: 276

Yeniden, yine.

275. Marîz-i renc-i mâtem oldı tekrâr
276. Esîr-i 'uqde-i gam oldı tekrar

4. **tekrâr:**

Mesnevi 40
Mısra: **56**
Yeni baştan, yeni bir.

55. İderse Âşaf-ı şeh çalbümi şād
56. İdem tekrâr bir Şeh-nâme bünyād

tekrâr eylerem:

1. **tekrâr eylerem:** -r, -em
Mesnevi 23
Mısra: **46**
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
(Bir şeyi) Yeniden yapmak veya söylemek.

45. Didi Şîrînüñ adın añma zinhâr
46. Eyitdi eylerem añduqça tekrâr

telâmîz kıldı:

1. **telâmîz kıldı:** -dı
Mesnevi 7
Mısra: **105**
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Eğitmek, öğretmek.

105. Pes az müddetde taşşıl itdi 'ālî
106. Kemâl-i hüsn ü hıulç ü 'adl ü celi

telbîs ü hîle k'ide:

1. **telbîs ü hîle k'ide:** -e
Mesnevi 27

Mısra: **40**
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Oyun ve hîle ki (vezin nedeniyle k' biçimi) etmek.

39. Şehenşâha gerekdür bir vesîle
40. K'ide şeytân gibi telbîs ü hîle

telh:

1. **telh:**
Mesnevi 15
Mısra: **44**
Acı.

43. Yüzi yirde vü alçaqlar maqâmı
44. Benüm gibi anuñ da telh kami

telh idenler:

1. **telh idenler:** -ler
Mesnevi 16
Mısra: **123**
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Actılaştıran.

123. İdenler telh zulm ile ciyhâni
124. Virür acılığ ile tatlu câni

telh oldı:

1. **telh oldı:** -dı
Mesnevi 33
Mısra: **106**
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Actlaşmak II kötüleşmek.

105. Şeker acum ala dirken müdâmî
106. Şehün dañi beter telh oldı kâmi

telh-i kâmuñi:

1. **telh-i kâmuñi:** -(u)ñ
Mesnevi 24
Mısra: **174**
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Damağın acısı (Damaktaki acı tat).

173. Eger biñ yıl oqursañ nâm-ı Şîrîn
174. Olamaz telh-i kâmuñ kâm-ı şîrîn

telh-kâm:

1. **telh-kâmem:** -em
Mesnevi 15
Mısra: **185**
Far. Dimağın telh olan, mezaında lezzet kalmayan, mükedder. telh-kâmî: Telh-kâmlık.

185. Didi bir telh-kâmem zâr ü miskîn
186. Alupdur 'aqlumı bir yâr-ı şîrîn

telmîz olduk:

1. **telmîz olduk:** -du, -ğ
Mesnevi 21
Mısra: **13**
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Talebe (öğrenci) II Çırac olmak.

13. Ezel olduğ anuñla bile telmîz
14. Ne ta'lim itdirse işledük tîz

temâm:

1. **temâm:**
Mesnevi 7

Mısra: **115**
Ne eksik ne fazla, tam olarak.

115. Temâm ondördine irdi çü ol mâh
116. Dil-âverlik işinden oldı âgâh

2. **temâmı:** -ı
Mesnevi 36
Mısra: **39**
Bütün, tüm.

39. Kamunuñ zîni zînetde temâmı
40. Harâc ü bâc-ı 'âlem her licâmı

temâm itdi:

1. **temâm itdi:** -dı
Mesnevi 17
Mısra: **87**
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Tamamlamak.

87. Temâm itdi çü Şîrîn nâmesini
88. İdüp dürlerle tezyîn nâmesini

temâm itdükde:

1. **temâm itdükde:** -dük, -de
Mesnevi 12
Mısra: **77**
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Tamamlamak.

77. Temâm itdükde nâ-gâh irdi bir bād
78. Elinden kâğıdın kaçırıldı üstād

temâm olduqda:

1. **temām olduḡda:** -duḡda

Mesnevi 11

Mısra: 140

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Sona erdi.

139. Çü Şāvuruñ kelāmın diñledi şāh

140. Temām olduḡda itdi derd ile āh

temām olunca:

1. **temām olunca:** -inca

Mesnevi 18

Mısra: 65

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Tamamlanmak, sona ermek.

65. Temām olunca Şāvuruñ kelāmı

66. Didı şeh aña kim ey merd-i 'āmī

2. **temām olunca:** -inca

Mesnevi 27

Mısra: 19

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Tamamlanmak, sona ermek.

19. Temām olunca ve'l-hāşıl bu kışşa

20. Tarıḡdı cām gönlin aldı ḡuşşa

temām olur:

1. **temām olur:** -(u)r

Mesnevi 40

Mısra: 27

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Tamamlanmak, eserin yazılış amacına ulaşmış olması.

27. Temām ol vaḡt olur kim ide ḡandān

28. Ḳabül -i Āşaf-ı sulṡān Süleymān

temāmet:

1. **temāmet:**

Mesnevi 5

Mısra: 217

Tam; bütün.

217. Ne kim emr itdi dil tutdum temāmet

218. İdüp taḡrīre küstāḡhāne cür'et

2. **temāmet:**

Mesnevi 15

Mısra: 189

Tamamen.

189. Temāmet kışşa-yı Şābūrī Ḥusrev

190. Ḥikāyet eyledi ger köhne ger nev

3. **temāmet:**

Mesnevi 21

Mısra: 44

Tamamen.

43. Çü gördi tıfl gibi emrine rām

44. Temāmet cüy-i şīri kıldı i'lām

4. **temāmet:**

Mesnevi 23

Mısra: 10

Tamamen.

9. Görüp ḡammāzlar anuñ bu ḡālīn

10. Temāmet ḡıfz idüp her kıl ü ḡālīn

5. **temāmet:**

Mesnevi 33

Mısra: 41

Tamamen.

41. Şu kim yüz çevire sende temāmet

42. Sen anuñ üstine düşmek melamet

6. **temāmet:**

Mesnevi 33

Mısra: 61

Tam; bütün.

61. Otuz gündende temāmet şāh-ı Ḥusrev

62. Şıfāhana irişi çün meh-i nev

7. **temāmet:**

Mesnevi 36

Mısra: 4

Tamamen.

3. Ç'eşitdi şāh dil-dāruñ selāmın

4. Temāmet diñledi Şīrīn kelāmın

8. **temāmet:**

Mesnevi 36

Mısra: 253

Tamamen.

253. Temāmet el virince her murādı

254. ḡurūrından unuttı 'adlı ü dadı

9. **temāmet:**

Mesnevi 37

Mısra: 162

Tamamen.

161. Çü ḡāşid Ḥusrevüñ aldı cevābın

162. Temāmet ḡıfz itdi her ḡıṡābın

temāşā idelüm:

1. **temāşā idelüm:** -elüm

Mesnevi 26

Mısra: 52

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Seyretmek, izlemek.

51. Niçe şevḡ ile şalar tışesini

52. Temāşā idelüm her pışesini

temāşā idenler:

1. **temāşā idenler:** -en, -ler

Mesnevi 6

Mısra: 49

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Seyretmek; hayranlıkla seyretmek.

49. İdenler bu ḡülistānı temāşā

50. Baḡa mı büstān-ı dehre ḡāşā

temāşā itdüginc'ol:

1. **temāşā itdüginc'ol:**

Mesnevi 12

Mısra: 97

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

İtdügince, vezin nedeniyle itdüginc' biçiminde kullanılmıştır. Temāşā itdügince ol: Seyrettikçe o (Şirin yerine).

97. Temāşā itdüginc'ol nakşı dil-keş
98. Ururdu hirmen-i şabrına âteş

temāşā itdüm:

1. **temāşā itdüm:** -dü, -m
Mesnevi 11
Mısra: 43
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Seyretmek \ hayranlıkla seyretmek.

43. Temāşā itdüm anda bir perī-ruh
44. Meh-i ferhunde- fāl ü mihr-i ferruh

temāşā kılmağa:

1. **temāşā kılmağa:** -a
Mesnevi 14
Mısra: 8
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Seyretmek, izlemek.

7. Dil-i gamgîni özlerdi şikârı
8. Temāşā kılmağa Hümmüz gırârı

temcîd:

1. **temcîd:**
Mesnevi 39
Mısra: 22
Yüceltmek, ululamak.

21. Seni tevḥîd ḥaḳḳıçün İlahî
22. Seni temcîd ḥaḳḳıçün İlahî

temennâ-yı ser-i küyüfî:

1. **temennâ-yı ser-i küyüfî:** -uñ
Mesnevi 13

Mısra: 10
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Sevgilinin bulunduğu köyün selamlaması.

9. Dir id'ey cān gam rūyuñ niçe bir
10. Temennâ-yı ser-i küyüñ niçe bir

temevvüc idüp:

1. **temevvüc idüp:** -üp
Mesnevi 15
Mısra: 85
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Dalgalanmak, coşmak.

85. Temevvüc idüp ol pür- şür ü pür- kahr
86. Olupdı her ḥubâbı şîşe-i zehr

temevvüc kıldı:

1. **temevvüc kıldı:** -dı
Mesnevi 2
Mısra: 17
Kelime Tipi: -
Dalgalanmak.

17. Temevvüc kıldı çün deryâ-yı lâhût
18. Zuhûr itdi kamu emvâc-ı nâsût

ten:

1. **ten:**
Mesnevi 5
Mısra: 130
Far. Beden, cisim, gövde, vücut.

129. Cihândârdur anuñ sultân rûhı
130. Bulur cānyıla ten fetḥ ü fütüḥı

2. **tenini:** -i, -n, -i
Mesnevi 14
Mısra: 64
Far. Beden, cisim, gövde, vücut.

63. Tıtuḫ itler gâzâl-i nâzenîni
64. Dış urup pârelelerdi tenini

3. **tenümden:** -(ü)m, -den
Mesnevi 23
Mısra: 151
Far. Beden, cisim, gövde, vücut.

151. Eşer ḳalmadı za'ıfle tenümden
152. Sürükler her ḳarınca dâmenümden

4. **tenini:** -i, -n, -i
Mesnevi 24
Mısra: 47
Far. Beden, cisim, gövde, vücut.

47. Bisâṭ-ı ḥâk ile örtüp tenini
48. Yaka idindi kühuñ dâmenini

5. **tenüm:** -(ü)m
Mesnevi 33
Mısra: 128
Far. Beden, cisim, gövde, vücut.

127. Gözüüm Şekkerde [vü] Şîrînde gönlüm
128. Tenüm gülşende vü nesrînde gönlüm

6. **teninde:** -i, -n, -de
Mesnevi 34

Mısra: 79
İnsan vücudunun dış yüzü, cilt.

79. Teninde âb ile şol ḥadde çıkdı
80. Ki her biri bir ırmağ oldu aḳdı

7. **tenin:** -i, -n
Mesnevi 38
Mısra: 82
Far. Beden, cisim, gövde, vücut.

81. Du'â tîri k'irer eflâke fi'l-ḥâl
82. İder çerḫüñ tenin mânend-i gırbâl

ten derdi:

1. **ten derdi:**
Mesnevi 34
Mısra: 86
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
İnsanın maddî varlığına, bedenine dair soru, sıkıntı.

85. Niçe bilsünler anı müşkil idi
86. Ki ten derdi degül derd-i dil idi

tenâhî:

1. **tenâhîden:** -den
Mesnevi 23
Mısra: 101
Bitme, tükenme.

101. Tenâhîden mu'arrâdur kemâhî
102. Anuñ nişfinda ḳalmış gâv ü mâhî

teng:

1. **teng:**

Mesnevi 5
Mısra: **25**
Sıkıntılı, dar.

25. Nedendür böyle dest-i kudretün teng
26. Meger kim oldı pây-i ğayretün leng

2. **tengini: -i, -n, -i**

Mesnevi 32
Mısra: **13**

*Dar, küçük (yer)-sevgilinin ağzının
küçük ve dar olmasından kinaye ile- :Ağız.*

13. Şeker tengini açup şehd-âmîz
14. 'Özürler kıldı ol şâha şeker-rîz

tenhâ:

1. **tenhâ:**

Mesnevi 11
Mısra: **14**

*Far. 1. Yalnız, vahit. 2. Halî, insandan
halî, ıssız.*

13. Göñül hoş eyleyüp nüş itdi şahbâ
14. Münâsib yâr ile hâlvetde tenhâ

2. **tenhâda: -da**

Mesnevi 19
Mısra: **81**

Yalnız, tek; ıssız II gizlice.

81. Eger tenhâda bir söz söylese şâh
82. Cevâbm vir anuñ halk içre her gâh

tenhâ koduñ:

1. **tenhâ koduñ: -du, -nî**

Mesnevi 26
Mısra: **187**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yalnız bırakmak.

187. 'Azâb u hasret ü derd ü elemde
188. Egerçi baña hem-demdür hayâlün

tenhâ komaç:

1. **tenhâ komaç:**

Mesnevi 38
Mısra: **210**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yalnız, tek başına bırakmak.

209. Karagu kabr içind'ey şem'-i rüşen
210. Seni tenhâ komaç lâyıķ mı andan

ten-i sîmîni:

1. **ten-i sîmîni: -i**

Mesnevi 34
Mısra: **76**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
*Gümüş gibi vücud: Beyaz ten
kastedilerek.*

75. Olup zerd ol meh-i hürşîd-pâye

76. Ten-i sîmîni döndi kehrübâye

ten-i sîmînleri:

1. **ten-i sîmînleri: -ler, -i**

Mesnevi 18
Mısra: **105**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

*Gümüş gibi vücud: Beyaz ten
kastedilerek.*

105. Ten-i sîmînleri sincâb içinde
106. Şanasın 'aks-i mehdür âb içinde

ter:

1. **ter:**

Mesnevi 17
Mısra: **58**

Yeni, taze.

57. Çerâğ-ı 'ârızum kim bî-fer oldı
58. Şolup ter güllerüm nîlüfer oldı

2. **ter:**

Mesnevi 19
Mısra: **98**

*Far. 1. Yaş, yaşlı, rutubetli: çeşm-i ter.
2. Taze, taravetli, mutarrâ: meyve-i ter, gül-
i ter. ter-mizâç: Cüz'î şeyden münfâil olan,
buluttan nem kapan.*

97. Şabâdan tenleri gül gibi dîtrer
98. Gül-i terden kamunuñ dâmeni ter

ter olsun:

1. **ter olsun: -sun**

Mesnevi 5
Mısra: **123**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Taze olmak.

123. Hemîşe gülbîn-i bahtı ter olsun
124. Sa 'âdet yâr ü devlet reh-ber olsun

ter ü taze:

1. **ter ü taze:**

Mesnevi 31
Mısra: **137**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Taptaze.

137. Ter ü taze dırahtuñ görse berîn
138. Döke tãvüs-ı cennet bâl u perrin

2. **ter ü taze:**

Mesnevi 32
Mısra: **29**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Taptaze.

29. Ter ü taze yemişler bî-nihâye
30. Nuķul olmağıçün geldi araya

terah:

1. **terah:**

Mesnevi 7
Mısra: **144**

Keder, gam, tasa.

143. Ferağ kaşrın müdâm âbâd iderdi
144. Terah bünyâdını ber-bâd iderdi

terahhum:

1. **terahhum:**

Mesnevi 3
Mısra: **72**

Acıma, merhamet etme.

71. Beni bu haclet odına yiter yak
72. Terahhüm birle yâ Rab hâllüme bak

2. **terahhüm:**

Mesnevi 6

Mısra: 3

Ar. Merhamet etmek, merhamete gelmek, acımak. terahhümen: Terahhum suretiyle. Cem'i: terahhumât.

3. Terahhüm kıl terahhüm kıl terahhüm

4. Firaķī derdmend eyler tazallum

terāhhüm eyle:

1. **terāhhüm eyle:**

Mesnevi 32

Mısra: 133

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Acımak, merhamet etmek.

133. Terāhhüm eyle ben āşüfteye hāy

134. Bu gic'ey meh degül yıl on iki ay

terahhüm eyleyüp:

1. **terahhüm eyleyüp:-(y)üp**

Mesnevi 19

Mısra: 133

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Acımak, merhamet etmek.

133. Terahhüm eyleyüp ben hāksāre

134. Mübārek ayağūn başş'ol diyāre

terahhum itdi:

1. **terahhüm itdi: -di**

Mesnevi 26

Mısra: 46

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Merhamet etmek, acımak.

45. İşidince anı Şīrīn tebensüm

46. İdüp itdi o miskīne terahhüm

terahhum kıl:

1. **terahhüm kıl:**

Mesnevi 1

Mısra: 41

Kelime Tipi: -

Merhamet etmek.

41. Terahhüm kıl Firaķī bī-nevāya

42. Kerem h̄vānūn 'atā it ol gedāya

2. **terahhüm kıl:**

Mesnevi 6

Mısra: 3

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Merhamet etmek.

3. Terahhüm kıl terahhüm kıl terahhüm

4. Firaķī derdmend eyler tazallum

3. **terahhüm kıl:**

Mesnevi 6

Mısra: 3

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Merhamet etmek.

3. Terahhüm kıl terahhüm kıl terahhüm

4. Firaķī derdmend eyler tazallum

terāne:

1. **terāne:**

Mesnevi 8

Mısra: 45

Nağme, ahenk.

45. Ağaçlar kef çalar kuşlar terāne

46. Seher bülbüller ırlar yana yana

terāne eylerdi:

1. **terāne eylerdi: -r, -di**

Mesnevi 8

Mısra: 34

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Terennüm etmek, nağme etmek, özel bir ezgiyle söylemek.

33. Semā için dirilüp gülsitāna

34. Seher kuşları eylerdi terāne

terāzi:

1. **terāzi:**

Mesnevi 9

Mısra: 30

Tartı.

29. Bu şartā merd-i mazlūm oldu rāzī

30. Bulundi iki cānibden terāzī

terāzū:

1. **terāzūsına: -sı, -n, -a**

Mesnevi 24

Mısra: 245

Terazi, tartı âleti.

245. Terāzūsına bir seng-i girānı

246. Koyalum 'āciz ide tā kim anı

terāzū olsa:

1. **terāzū olsa: -sa**

Mesnevi 22

Mısra: 54

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Terazi olmak.

53. Öküş harc olmuş anda zūr-ı bāzū

54. Çekemez ay ü gün olsa terāzū

terāzū-yı belā-senc:

1. **terāzū-yı belā-senc:**

Mesnevi 16

Mısra: 23

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Bela tartan terazi.

23. Siper olup terāzū-yı belā-senc

24. Turup tartardı derd ü miñnet ü renc

terbiyet:

1. **terbiyetden: -den**

Mesnevi 5

Mısra: 45

Ar. Terbiye.

45. Ne söz kim terbiyetden ola 'ārī

46. Güher olsa da yokdur i'tibārī

terennümler idüp:

1. **terennümler idüp: -üp**

Mesnevi 13

Mısra: 53
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
*Nağmeler, müzikçiler, güzel, hoş
sesler çıkarma.*

53. Terennümler idüp şevk ile kavvâl
54. Kılurlardı karar u şabri pâ-mâl

terğib itdi:

1. **terğib itdi:** -di
Mesnevi 36
Mısra: 54
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İsteklendirmek.

53. Çü resm-i sūr olundu cümle tertib
54. Bezendi şehr Perviz itdi terğib

terk eyle:

1. **terk eyle:**
Mesnevi 7
Mısra: 11
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bırakmak, vazgeçmek.

11. Dökül saçıl kamu terk eyle varuñ
12. Cihân mülkinde qalsun yâdgâruñ

2. **terk eyle:**
Mesnevi 7
Mısra: 11
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bırakmak, vazgeçmek.

11. Dökül saçıl kamu terk eyle varuñ
12. Cihân mülkinde qalsun yâdgâruñ

3. **terk eyle:**
Mesnevi 7
Mısra: 11
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bırakmak, vazgeçmek.

11. Dökül saçıl kamu terk eyle varuñ
12. Cihân mülkinde qalsun yâdgâruñ

4. **terk eyle:**
Mesnevi 7
Mısra: 11
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bırakmak, vazgeçmek.

11. Dökül saçıl kamu terk eyle varuñ
12. Cihân mülkinde qalsun yâdgâruñ

5. **terk eyle:**
Mesnevi 23
Mısra: 59
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bırakmak, vazgeçmek, uzaklaşmak.

59. Didi ol mâhuñ eyle mihrini terk
60. Eyitdi cân içinde şaklaram berg

terkeş:

1. **terkeş:**
Mesnevi 16
Mısra: 49
Ok kabı, okluk, sadak, ok çantası.

49. Dil-âverler şafında tır terkeş
50. Yinürdi tatlu tatlu ney şekerveş

terk-i seyr-i gülşen ü bağ itdün:

1. **terk-i seyr-i gülşen ü bağ itdün:** -dü, -ñ
Mesnevi 38
Mısra: 179
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
*Gül bahçesini ve bahçenin seyrini terk
etmek. II Gül bahçesini ve bahçeyi
seyretmekten vazgeçmek.*

179. Sen itdün terk-i seyr-i gülşen ü bağ
180. Benüm bağrumda kaldı lāleveş dāğ

tertüb:

1. **tertüb:**
Mesnevi 40
Mısra: 110
Düzen.

109. Olup her biri bir şāh-i cihān-gür
110. Bu tertüb olmasun tebdil ü tağyir

tertüb olundu:

1. **tertüb olundu:** -dı
Mesnevi 36
Mısra: 53
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Hazırlanıp sıraya konulmak.

53. Çü resm-i sūr olundu cümle tertüb
54. Bezendi şehr Perviz itdi terğib

tertüb-i eyyām:

1. **tertüb-i eyyām:**
Mesnevi 24
Mısra: 73
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Günlerin tertibi, düzeni.

73. Bozulmasaydı ger tertüb-i eyyām
74. Niçün rüza şeb olmayaydı encām

teşdid-i küngür:

1. **teşdid-i küngür:**
Mesnevi 1
Mısra: 27
Kelime Tipi: -
Fırtınanın şiddetlenmesi.

27. Nedür teşdid-i küngür kaşr-ı cāna
28. Ya zülf-i şahid-i İslāma şāne

teselli bulur:

1. **teselli bulur:** -(u)r
Mesnevi 17
Mısra: 68
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Acı ve sıkıntıyı unutmak, avunmak.

67. Görinmezken göze nūr-ı tecelli
68. Hayālünden bulur gönlüm teselli

teselli virdüñ:

1. **teselli virdüñ:** -dü, -ñ
Mesnevi 26
Mısra: 89
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
*Avutma, bir kimsenin acısını veya
sıkıntısını yatıştırma.*

89. Bana bu tağda virdün tesellî
90. Zihî Tûr ü zihî nûr-ı tecellî

tesellî virüp:

1. **tesellî virüp:** -üp

Mesnevi 30

Mısra: 16

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Avutma, bir kimsenin acısını veya sıkıntısını yatıştırarak.

15. Göñül yazmağa nâme idüp inşâ

16. Çaravaşuñuza virüp tesellî

te'sîr eylesün:

1. **te'sîr eylesün:** -sün

Mesnevi 5

Mısra: 142

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Tesir etmek, etkilemek.

141. Du'â-yı seyf olup tîğında tahrîr

142. Hemîşe eylesün a'dâya te'sîr

te'sîr ider:

1. **te'sîr ider:** -er

Mesnevi 11

Mısra: 165

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

*1. Vasıfları ve halleri değiştirmek
2. İşleme, dokuma, iz bırakma.*

165. İder gittükce câna derd te'sîr

166. Devâ itmekte te'hîr itme te'hîr

teskîn buldı:

1. **teskîn buldı:** -dı

Mesnevi 15

Mısra: 121

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Durulmak, yatışmak.

121. Çün ol gird-âb-ı hâyil buldı teskîn

122. Selâmet yaçasına çıktı Şîrîn

teskîn ide:

1. **teskîn ide:** -e

Mesnevi 17

Mısra: 10

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Yatıştırmak, sükunete erdirmek, dindirmek.

9. Şehûn buhrânın işitdükte Şîrîn

10. Dilerdi ta'zietle ide teskîn

teskîn k'ide:

1. **teskîn k'ide:** -e

Mesnevi 12

Mısra: 86

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ki, vezin nedeniyle k' biçiminde kullanılmıştır. Teskin etmek: Rahatlatmak, sakinleştirmek.

85. Taşavvurdan yazup bir nağş-ı rengîn

86. Alup gitdi k'ide Pervîzi teskîn

teskîn ola:

1. **teskîn ola:** -a

Mesnevi 14

Mısra: 10

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Yatışma, rahatlama, sükunetle erme.

9. Meger kim iştiyâç-ı çeşm-i Şîrîn

10. Ola dirdi âhûlar görmekle teskîn

teslîm idüp:

1. **teslîm idüp:** -üp

Mesnevi 19

Mısra: 141

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

1. Bir şeyi sahibine vermek 2. Bir şeyin kullanımını, korunmasını veya mülkiyetini vermek, bırakmak, devretmek, terk etmek.

141. İdüp her şâh mülkin saña teslîm

142. Elüñ altında olsun heft iklim

teşne:

1. **teşne:**

Mesnevi 3

Mısra: 44

SusamışII Metinde Allah'ın rahmetini arzu eden, Allah'ın rahmetini bekleyenleri tavsif için kullanılmıştır.

43. Şunarsañ câm-ı 'afvüñdan cihâna

44. Yiter bir cür'ası biñ teşne câna

2. **teşneyem:** -(y)em

Mesnevi 14

Mısra: 123

Susamış I çok hevesli, çok arzulu.

123. Şu deñlü teşneyem âb-ı revâne

124. Serâbiyle beni aldar zemâne

3. **teşne:**

Mesnevi 19

Mısra: 40

Susamış I Çok hevesli, çok arzulu.

39. Eline girse nâ-geh şerbet-i şâf

40. İder mi hiç teşne şabr u inşâf

4. **teşneye:** -(y)e

Mesnevi 26

Mısra: 108

Susamış I çok hevesli, çok arzulu.

107. Gerekmez âb-ı hayvân ü zülâlî

108. Yiter ben teşneye la'lüñ hayâlî

teşne câna:

1. **teşne câna:** -a

Mesnevi 26

Mısra: 122

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Susamış gönül (sevgilinin tesellisine ihtiyaç duyan ihtiyaç ve acziyet içindeki âşk).

121. Tolu sâgar şarâb-ı ergüvân-fâm

122. Şunar ol teşne câna bir gül-endâm

2. **teşne câna:** -a

Mesnevi 27

Mısra: 16

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Susamış gönül (sevgilinin tesellisine

ih̄tiyāç duyan ih̄tiyāç ve acziyet içindeki âşik).

15. Tüvân irişdi şankim nâ-tüvâna
16. Ya cüy-ı Nîl ü Dicle teşne câna

teşne-cân:

1. **teşne-câna:** -a
Mesnevi 5
Mısra: 7
Susamış gönül.

7. Gözüm yaşın şaçardum teşne-câna
8. Ciğer kanın içerdüm kana kana

teşnî ide:

1. **teşnî ide:** -e
Mesnevi 33
Mısra: 23
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ayıplamak, başa kakmak.

23. Niçe bir baña teşnî ide âfâk
24. Niçe bir tâkattümi eyleyem tâk

teşrif itseñ:

1. **teşrif itseñ:** -se, -ñ
Mesnevi 19
Mısra: 130
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ŗerefendirmek.

129. Ne var luŝ u keremler idüp izhâr
130. Bizüm iklîmi teşrif itseñ ey yâr

tevâzu birle:

1. **tevâzu birle:**
Mesnevi 33
Mısra: 70
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Alçak gönüllülikle II Saygılı bir şekilde.

69. Ŗehün adını çün güş itdi Ŗekker
70. Tervâzu birle qodi toprağa ser

tevbih ü takrî ü itâbı idüp:

1. **tevbih ü takrî ü itâbı idüp:** -üp
Mesnevi 23
Mısra: 29
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Azarlama ve paylama ve tersleme.

29. İdüp tevbih ü takrî ü itâbı
30. Hezârân tanz ile kıldı hıtabı

tevfik:

1. **tevfiküñ:** -üñ
Mesnevi 1
Mısra: 1
Allah'ın yardımı.

1. Hüdâyâ eyle tevfiküñ kulavuz
2. Maqâm-ı Hâkka tâ kîm yol bulavuz

2. **tevfiküñ:** -üñ
Mesnevi 1
Mısra: 57
Allah'ın yardımı.

57. Çü ben şâgird olam tevfiküñ üstâd
58. Ma'ânî şehrin idem cennet-âbâd

3. **tevfiküñ:** -üñ
Mesnevi 1
Mısra: 87
Allah'ın yardımı.

87. Refik olursa tevfiküñ İlahî
88. Tutam Ŗeyhî sülük itdüğü râhı

4. **tevfik:**
Mesnevi 37
Mısra: 155
Allah'ın yardımı.

155. Anâ kim olmaya tevfik reh-ber
156. Olur yanında hâyır u şer ber-â-ber

tevhîd:

1. **tevhîd:**
Mesnevi 39
Mısra: 21
Allah'ın birliğine inanma, bir ve tek olduğunu kabul edip söyleme.

21. Seni tevhîd hâkkiçün İlahî
22. Seni temcîd hâkkiçün İlahî

tevrât:

1. **tevrât:**
Mesnevi 4
Mısra: 51
Ar. Hazret-i Musa Aleyhiselâma nazil olan kitâb-ı semâvî.

51. N'ola ger aña virildiye Tevrât
52. Saña Qur'an inüpdür bunca âyât

tevsen-i gerdüñ:

1. **tevsen-i gerdüñ:** -ı
Mesnevi 16
Mısra: 34
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Feleğin başı sert attı.

33. Ururdu na'ra her bir şir-i şerze
34. Tutarı tevsen-i gerdüñ lerze

tevsen-i nefsüñ:

1. **tevsen-i nefsüñ:** -(ü)ñ
Mesnevi 27
Mısra: 324
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Nefsın dik başlı attı.

323. Hemân sa'y eyle râzî ol kazâyâ
324. Muñ it tevsen-i nefsüñ rızâyâ

teymür:

1. **teymür:**
Mesnevi 10
Mısra: 75
Ünlü hükümdar Timur.

75. Kanı Teymür kanı Fağfûr ü Dağhâk
76. Ecel yili kamusın eyledi hâk

tezekkür:

1. **tezekkür:**
Mesnevi 26

Mısra: 225

Hatra getirme.

225. Nigârîniñ gehî 'ahdın tezekkür

226. Tırup ol şevk ile girerdi işe

tezekkür eyle:

1. **tezekkür eyle:**

Mesnevi 16

Mısra: 163

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Düşünmek, zihin yormak.

163. Bu ahvâli tezekkür eyle her-bâr

164. Degülseñ dîv olma merdüm- âzâr

tezekkür ide:

1. **tezekkür ide: -e**

Mesnevi 27

Mısra: 234

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Anmak, zikretmek.

233. Gerekdür 'âkile her dem tefekkür

234. Kim ide işbu hâlâtı tezekkür

tezerv:

1. **tezervüfi: -üñ**

Mesnevi 8

Mısra: 50

Sülün (kuyrukları göz alıcı renkte kuş).

49. Çenârüñ kolları boynında servüñ

50. Başı başa çatılmış her tezervüñ

2. **tezerve: -e**

Mesnevi 18

Mısra: 109

Sülün, kılkuyrak. Klasik şiirde av hayvanı olarak anılır.

109. Kamunuñ tâcı beñzerdi tezerve

110. Diyezdün kim çonupdur şâh-ı serve

3. **tezervem: -em**

Mesnevi 32

Mısra: 144

Sülün, kılkuyrak. Klasik şiirde av hayvanı olarak anılır.

143. Dime ser-keşlenüp âzâd-servem

144. Eger sen serv iseñ ben de tezervem

4. **tezerve: -e**

Mesnevi 33

Mısra: 99

Sülün, kılkuyrak. Klasik şiirde av hayvanı olarak anılır.

99. Meger şalınmağ öğretmiş tezerve

100. Anuñçün âteş urur cân-ı serve

tezerv ü kebke:

1. **tezerv ü kebke: -e**

Mesnevi 30

Mısra: 39

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Sülün ve keklük.

39. Degül lâ-büd tezerv ü kebke şemşir

40. Gazâl için ne lâzım pençe-i şir

tezerv-i bağ ü keb-k-i kühsârem:

1. **tezerv-i bağ ü keb-k-i kühsârem: -em**

Mesnevi 32

Mısra: 73

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Bahçenin sülünü ve çölün kekligi.

73. Tezerv-i bağ ü keb-k-i kühsârem

74. 'Ukâb-ı tünd ü şâhîn-i şikârem

tezerv-i bî-bahâne:

1. **tezerv-i bî-bahâne:**

Mesnevi 14

Mısra: 15

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Kusursuz (noksansız) sülün.

15. Ne Şebdîz ol tezerv-i bî-bahâne

16. Çonupdı سایe-i serv-i revâne

tezerv-i hüv ü dil-keş:

1. **tezerv-i hüv ü dil-keş:**

Mesnevi 31

Mısra: 143

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Gönül çeken ve güzel sülün.

143. Serivlerde tezerv-i hüv ü dil-keş

144. Şem'alar üzre güyâ yanar âteş

tezerv-i kîn:

1. **tezerv-i kîn:**

Mesnevi 19

Mısra: 105

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Öfke sülünü.

105. Tezerv-i kîn iderler mekr ü tezvîr

106. 'Ukâb-ı tünd olurlar rüz-ı nehcîr

tezyîn:

1. **tezyîniyile: -i, -(y)ile**

Mesnevi 2

Mısra: 38

Süsleme.

37. Olur geh ravza-yı mînâ-yı Maçîn

38. Anuñ tezyîniyile hüv ü maħzûn

tezyîn bulmaya:

1. **tezyîn bulmaya: -ma, -(y)a**

Mesnevi 6

Mısra: 43

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Süslenmek II Gösterişli hale gelmek.

43. Bu kaşır-ı dil-güşâ bulmaya tezyîn

44. Dimezseñ âferîn ithâf-ı taħşîn

tezyîn ider:

1. **tezyîn ider: -er**

Mesnevi 36

Mısra: 174

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Süslemek.

173. Virüp kendü libâsın aña Şirîn

174. İder hâden ziyâde anı tezyîn

tezyîn idüp:

1. **tezyin idüp: -üp**

Mesnevi 17

Mısra: 88

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Süslemek.

87. Temām itdi çü Şīrīn nāmesini

88. İdüp dūrlerle tezyin nāmesini

tezyin-i tāk ü zīb-i evreng:

1. **tezyin-i tāk ü zīb-i evreng:**

Mesnevi 24

Mısra: 212

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Tacın süslemesi ve tahtın süsü (bezeği).

211. Dönüp Pervīze ol ğamgīn ü dil-teng

212. Dir ey tezyin-i tāk ü zīb-i evreng

tıf[ı]:

1. **tıf[ı]:**

Mesnevi 27

Mısra: 309

Küçük çocuk | toy, deneyimsiz.

309. Tıf[ı] gibi idersin lehv ü bāzī

310. Ne vaqt idersin Allāha niyāzı

tıfl:

1. **tıfl:**

Mesnevi 7

Mısra: 80

Küçük çocuk.

79. Geçince bir iki müddet aradan

80. Aña bir tıfl virdi kim Yaradan

2. **tıfl:**

Mesnevi 21

Mısra: 43

Çocuk.

43. Çü gördi tıfl gibi emrine rām

44. Temāmet cüy-ı şīri kıldı i'lām

3. **tıfl:**

Mesnevi 22

Mısra: 11

Çocuk.

11. Olup ol tıfl güyā kim ğazabnāk

12. İder dırnağ ile şahrā yüzün çāk

4. **tıflma: -ı, -n, -a**

Mesnevi 36

Mısra: 221

Çocuk.

221. Muħabbet tıflma olmağā kāfi

222. Aqtıdı ney -şekerden şīr şākī

tıfl-ı eşk-i ferhād:

1. **tıfl-ı eşk-i ferhād:**

Mesnevi 22

Mısra: 9

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Ferhat'ın gözyaşı çocuğu.

9. Meger ağlardı tıfl-ı eşk-i Ferhād

10. Anuñçün cüy-ı şīr eylerdi bünyād

tıfl-ı mü'eddeb:

1. **tıfl-ı mü'eddeb:**

Mesnevi 5

Mısra: 167

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Edepli, terbiyeli çocuk.

167. Didi 'aql-ı kül ey tıfl-ı mü'eddeb

168. Degül ħāric edebden sözlərün heb

tıfl-ı nā-dān:

1. **tıfl-ı nā-dān:**

Mesnevi 38

Mısra: 50

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Aklı ermez çocuk, yeni yetme.

49. Şanurdu ğitse Ĥusrev mülk-i ĩrān

50. Çala uz kendine ol tıfl-ı nā-dān

tıfl-ı nā-dān oldı:

1. **tıfl-ı nā-dān oldı: -dı**

Mesnevi 22

Mısra: 42

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Cahil, terbiyesi kıt çocuk olmak.

41. Be-ğāyet imrenüp ol şīre devrān

42. Cihān pīr iken oldı tıfl-ı nā-dān

tığ:

1. **tığında: -ı, -n, -da**

Mesnevi 5

Mısra: 141

Kılıç.

141. Du 'ā-yı seyf olup tığında taħrīr

142. Hemīşe eylesün a' dāya te' şīr

2. **tığ: -ı**

Mesnevi 7

Mısra: 123

Kılıç II Şimşeg'in yaydığı aydınlık.

123. Vü ger şimşek gibi şalsaydı tığı

124. Kılırdı pāre pāre gökde mehi

3. **tığ:**

Mesnevi 7

Mısra: 133

Kılıç.

133. Tuğardı tığ 'üryān elde Behrām

134. Anuñ ħükmine tā gerden ola rām

4. **tığ:**

Mesnevi 16

Mısra: 32

Kılıç.

31. Şehāb-ı mürğdür şan gerd-i meydān

32. Kim anda tığ berķ ü tır bārān

5. **tığini: -ı, -n, -ı**

Mesnevi 18

Mısra: 45
Kılıç.

45. Görüp tîğini kühuñ oldı lertzân
46. Şıgındı künde âhü-yı beyâbân

6. **tîgi:-i**
Mesnevi 26
Mısra: 55
Kılıç.

55. Görem h̄arada tîgi eylemiş yir
56. Ola kim ide taş bağruma te'şîr

7. **tîgine:-i, -n, -e**
Mesnevi 26
Mısra: 228
Kılıç.

227. Taşı etmek gibi toğrardı tîşe
228. Ne dem kim tîgine ideydi güci

8. **tîg:**
Mesnevi 38
Mısra: 66
Kılıç.

65. Girür Şîrûye-i h̄un-hvâr ü h̄un-rîz
66. Yanında tîg elinde h̄ancer-i tîz

tîg ü sinândur:

1. **tîg ü sinândur:-dur**
Mesnevi 34
Mısra: 130

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kılıç ve mızrak.

129. Henüz nergislerüm aşüb -cândur
130. Henüz müjgânlarum tîg ü sinândur

tîg ü tîşeyle:

1. **tîg ü tîşeyle:-(y)le**
Mesnevi 24
Mısra: 29
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kılıç ve külînk (kazma).

29. Birez kim tîg ü tîşeyle girişdi
30. Be-nâ-geh la'l kânıma irişdi

tîg-i âbdârı:

1. **tîg-i âbdârı:-ı**
Mesnevi 16
Mısra: 78
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Keskin, parlak kılıç.

77. Bir içim şu deyu kim itse zârı
78. İçürürlerdi tîg-i âbdârı

tîg-i bî-ğılâf çekseydi:

1. **tîg-i bî-ğılâf çekseydi:-se, -(y)di**
Mesnevi 25
Mısra: 31
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kınsız kılıç çekmek.

31. Kaçan çekseydi tîg-i bî-ğılâf ol
32. İderdi cism-i kühi pür-şikâf ol

tîg-i h̄un-rîz:

1. **tîg-i h̄un-rîz:**
Mesnevi 30
Mısra: 24
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kan dökücü kılıç.

23. Galaş didüm niçe dil h̄ancer -i tîz
24. Ya bir demrenlü ok yâ tîg-i h̄un-rîz

2. **tîg-i h̄un-rîz:**
Mesnevi 34
Mısra: 115
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kan dökücü kılıç.

115. Tutarsa ol elinde tîg-i h̄un-rîz
116. Benüm müjgânlarumdur h̄ancer-i tîz

tîg-i h̄un-rîzin:

1. **tîg-i h̄un-rîzin:-i, -n**
Mesnevi 16
Mısra: 2
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kan dökücü kılıç.

1. Seher kim Rüstem-i Zâl-i zemâne
2. Kuşandı tîg-i h̄un-rîzin miyâne

tîg-i 'ışk-ı bî-dâd:

1. **tîg-i 'ışk-ı bî-dâd:**
Mesnevi 20
Mısra: 11

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Adaletsiz aşk kılıcı.

11. Delüp bağrımı tîg-i 'ışk-ı bî-dâd
12. İderdi ney gibi efgân ü feryâd

tîg-i kaderden:

1. **tîg-i kaderden:-den**
Mesnevi 23
Mısra: 149
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kader kılıcı.

149. Ciger tîg-i kaderden yare yare
150. Yürek tîr-i kazâdan pâre pâre

tîg-i küha giryeden âb virürdi:

1. **tîg-i küha giryeden âb virürdi:-(ü)r, -di**
Mesnevi 25
Mısra: 40
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Dağın kılıcına gözyaşından su vermek:
Kılıç yapımında demire belli oranda su verilerek çelikleştirilirdi. Gözyaşı kelimesi burada kılıç yapımında kullanılan su yerine ve âşîğin döküğü gözyaşının çokluğu anlamını karşılayacak biçimde kullanılmaktadır.

39. Özin katl itmege ol zâr ü bî-tâb
40. Virürdi tîg-i küha giryeden âb

tîg-i şâfi:

1. **tîg-i şâfi:**
Mesnevi 36
Mısra: 137

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Duru, temiz kılıç.

137. Ya jeng ola deyü ol tığ-i şâfî
138. Siyah atlasdan eylerler gılâfî

tığ-i tize:

1. **tığ-i tize: -e**
Mesnevi 29
Mısra: **9**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Keskin kılıç.

9. Hürüf-ı hattı tığ-i tize benzer
10. Sözi cüllâb-ı zehr-engîze benzer

tığ-i tizi:

1. **tığ-i tizi: -i**
Mesnevi 33
Mısra: **32**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Keskin kılıç.

31. İder dâyim benümle ol sitîzi
32. Deger boynumda her dem tığ-i tizi

tığ-i zerrîn:

1. **tığ-i zerrîn:**
Mesnevi 18
Mısra: **85**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Altın kılıç.

85. Sûvâr olup kuşandı tığ-i zerrîn
86. Yüridi şevketiyle Hüsrev be-Çîn

tîmâr ider:

1. **tîmâr ider: -er**
Mesnevi 33
Mısra: **18**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İyileştirmek, deva olmak.

17. Koyup 'âşıklarımı zâr ü bîmâr
18. İder ol cân tabîbi şanma tîmâr

timsâl:

1. **timsâl:**
Mesnevi 12
Mısra: **74**
Resim, suret, tasvir.

73. Kalem alup ele nakkâş fi'l-hâl
74. Görüp gözgüde 'aksın yazdı timgâl

tınâb:

1. **tınâbı: -i**
Mesnevi 18
Mısra: **134**
Çadır ipi.

133. Nice hargâh kim bir âsmândur
134. Kim anuñ her tınâbı kehkeşândur

tîr:

1. **tîr:**
Mesnevi 14
Mısra: **41**
Ok.

41. Perî-rûlar ki perrân itseler tîr
42. İderlerdi hezarân murğî naçcîr

2. **tîrine: -i, -n, -e**
Mesnevi 14
Mısra: **51**
Ok.

51. Kemân -ebrûlaruñ tîrine âhû
52. Gele rûhum deyü varurdu karşı

3. **tîr:**
Mesnevi 16
Mısra: **32**
Ok.

31. Şehâb-ı mürgdür şan gerd-i meydân
32. Kim anda tığ berç ü tîr bârân

4. **tîr:**
Mesnevi 16
Mısra: **49**
Ok.

49. Dil-âverler şafında tîr terkeş
50. Yinürdi tatlu tatlu ney şekervey

5. **tîr:**
Mesnevi 16
Mısra: **65**
Ok.

65. İrişmiş idi kâdr ü 'izzete tîr
66. Geçerdi şadra gelse giç eger ir

6. **tîri: -i**
Mesnevi 38
Mısra: **81**
Ok.

81. Du'â tîri k'irer eflâke fi'l-hâl
82. İder çerhûñ tenin mânend-i gûrbâl

tîr ü kemân:

1. **tîr ü kemân: -i**
Mesnevi 7
Mısra: **121**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ok ve yay.

121. Ger alsa semtine tîr ü kemânı
122. Gazâl-i çerh isterdi amânı

tîr ururdu:

1. **tîr ururdu: -(u)r, -dı**
Mesnevi 14
Mısra: **69**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
(Nişan alarak) Ok atmak.

69. Kimi ururdu gürg ü âhûya tîr
70. Dikerdi kimi şîr üstinde şemşîr

2. **tîr ururdu: -(u)r, -dı**
Mesnevi 19
Mısra: **116**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
(Nişan alarak) Ok atmak.

115. İderdi gerçi Hüsrev şayd ü neçcîr
116. Ururdu her kemân-ebrü aña tîr

tıraka:

1. **tıraça:**

Mesnevi 38

Mısra: 71

Gürültü.

71. İnüp ol gice gökden bir tıraça

72. Yıkıldı tāklar tāk oldu tākā

tırāz:

1. **tırāzı: -i**

Mesnevi 5

Mısra: 69

Elbiselere nakışla yapılan süs.

69. Libās-ı şer' ü taqvānuñ tırāzı

70. Mübîn-i dîn-i Aḥmed şāh-ı ğāzî

tırāz-ı āstîn-i āferîniş:

1. **tırāz-ı āstîn-i āferîniş:**

Mesnevi 40

Mısra: 30

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Yaratılış yeninin (elbise kolu) süsü.

29. Nice Āşaf şeh-i iklīm-i bîniş

30. Tırāz-ı āstîn-i āferîniş

tire ider:

1. **tire ider: -er**

Mesnevi 32

Mısra: 90

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Karanlığa çevirme.

89. Beyāz dîdem itsem ḥışm ü ḥîre

90. İder rûz-ı sefidî ḥalkā tire

tire itme:

1. **tire itme: -me**

Mesnevi 19

Mısra: 22

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Karartmak.

21. Mih[i]rsin māh gibi olma ḥîre

22. Şaḥn baḥt-ı sefidüñ itme tire

tir-i kaẓādan:

1. **tir-i kaẓādan: -dan**

Mesnevi 23

Mısra: 150

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Kaza oku. || Allah'ın takdirinin ve emrinin yerine gelmesi.

149. Ciger tîğ-i ḳaderden yare yare

150. Yürek tir-i kaẓādan päre päre

tirşe:

1. **tirşe:**

Mesnevi 8

Mısra: 24

Mavi renk.

23. Çemen olup ḳabā-yı sebz-i ğarrā

24. Dimezdi atlas-ı eflāke tirşe

tiryāk-ı fārûk:

1. **tiryāk-ı fārûk:**

Mesnevi 32

Mısra: 124

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Benzerlerinden üstün olan ilaç, seçilmiş, ayrılmış ilaç.

123. Şaḥn gerçi yilandur ḳara ḳıvrāk

124. Leb-i la'lüñ velî tiryāk-ı fārûk

tîşe:

1. **tîşe:**

Mesnevi 21

Mısra: 16

Far. Keser, külenk. tîşe-zen tîşe vurucu.

15. Dürüşdük cedd ü ceḥd idüp hemîşe

16. Baña ḥāme naşîb' old' aña tîşe

2. **tîşe:**

Mesnevi 22

Mısra: 1

Far. Keser, külenk. tîşe-zen tîşe vurucu.

1. Şu resm'ururdu taşa tîşe Ferhād

2. İderdi taş bağırlu tağ feryād

3. **tîşe:**

Mesnevi 22

Mısra: 26

Kazma, külink.

25. O dil derdini şerḥ itdükçe tağa

26. Şalardı tîşe başını aşağa

4. **tîşe:**

Mesnevi 24

Mısra: 9

Far. Keser, külenk. tîşe-zen tîşe vurucu.

9. Görür pülāddan bir tîşe merğüb

10. Ki şap olmuş ana bir āhenîñ çüp

5. **tîşenüñ: -nüñ**

Mesnevi 24

Mısra: 44

Kazma, külink.

43. Ya Ferhāduñ kalup 'āciz elinden

44. Yağardı tîşenüñ odlar dilinden

6. **tîşesinden: -si, -n, -den**

Mesnevi 25

Mısra: 14

Kazma, külink.

13. Demürden bek yürekli seng-i ḥāre

14. Olurdu tîşesinden päre pare

7. **tîşe:**

Mesnevi 25

Mısra: 18

Kazma, külink.

17. Dikeldi deste hayretten ol işe

18. Şoḳardı barmağın ağzına tîşe

8. **tîşesini:** *-si, -n, -i*
Mesnevi 26
Mısra: 51
Kazma, külünk.

51. Niçe şevk ile şalar tîşesini
52. Temâşâ idelüm her pîşesini

9. **tîşe:**
Mesnevi 26
Mısra: 227
Keser.

227. Taşı etmek gibi toğrardı tîşe
228. Ne dem kim tîşine ideydi güci

tîşe işi degül:

1. **tîşe işi degül:**
Mesnevi 25
Mısra: 29
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
*Külüngün yaptığı bir şey degül,
külüngün elinden çıkma iş degül.*

29. Degül tîşe işi sürâh-ı enbüh
30. Ağz açmışdı feryâd itmege küh

tîşe şalardı:

1. **tîşe şalardı:** *-ar, -dı*
Mesnevi 25
Mısra: 27
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Kazmayı vurmak.

27. Ne dem kim tîşe şalardı yumup göz
28. İderdi Bîsütümü toprağ ü toz

tîşe urdı:

1. **tîşe urdı:** *-dı*
Mesnevi 25
Mısra: 5
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Kazma vurmak.

5. Şu resme urdı taşa tîşe Ferhâd
6. Zârürî itdi tağ ü taş feryâd

2. **tîşe urdı:** *-dı*
Mesnevi 36
Mısra: 220
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Kazma vurmak.

219. Dil ü cân kaşrı olsun diyü rüşen
220. Le'âl kânına güyâ urdı tîşe

tîşe ururdu:

1. **tîşe ururdu:** *-(u)r, -dı*
Mesnevi 24
Mısra: 22
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Kazma vurmak.

21. Ururdu şevk ile ol sihr-pîşe
22. Hüsün gencinesinden yaña tîşe

tîşe-i pülâdla:

1. **tîşe-i pülâdla:** *-la*
Mesnevi 23
Mısra: 111

Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Çelik külünk, balta, nacak.

111. Kazanlar tîşe-i pülâdla anı
112. Komişlar püşt-i mâhîde nişâni

tîz:

1. **tîz:**
Mesnevi 14
Mısra: 96
Tez, çabuk.

95. Nesîm-i şubhğâh-ı şarşar-ı merg
96. Diraht-ı 'ömri tîz iderdi bî-berg

2. **tîz:**
Mesnevi 16
Mısra: 6
Tez, çabuk.

5. Turup ol şubh-dem hışm ile Pervîz
6. Medâyinden yaña 'azm eyledi tîz

3. **tîz:**
Mesnevi 18
Mısra: 114
*Hemen, hemencecik, tez. II bakışın
keskinliği kastedilerek "delip geçecek
biçimde, çok etkili bir şekilde" anlamını da
barındırmaktadır.*

113. Çü vardı hıttâ-yı Derbende Pervîz
114. Mehîn Bânüya irdi ol haber tîz

4. **tîz:**
Mesnevi 21
Mısra: 14
Hemen, hemencecik.

13. Ezel olduğ anuñla bile telmîz
14. Ne ta'lim itdilerse işledük tîz

5. **tîz:**
Mesnevi 21
Mısra: 24
Tez, çabuk.

23. Seni Şîrîn şehd-engîz ister
24. Buyuruñ girelüm kim tîz ister

6. **tîz:**
Mesnevi 24
Mısra: 164
Tez, çabuk.

163. Çü Şävürüñ sözün güş itdi Pervîz
164. Getürdi küh-ken-i bî-çäreyi tîz

7. **tîz:**
Mesnevi 24
Mısra: 249
Tez, çabuk.

249. Giderdi dürc-i la'lin ka'lini tîz
250. Hemân-dem gevher-eşân oldı Pervîz

8. **tîz:**
Mesnevi 24

Mısra: 290
Tez, çabuk.

289. Hılâf itdüğü için 'ahde Pervîz
290. Bir oğlu koydu dökdi kanını tîz

9. **tîz:**
Mesnevi 26
Mısra: 181
Tez, çabuk.

181. Görindün gic gıtdün âh kim tîz
182. Cemâlün gerçi virdi çeşmüme nür

10. **tîz:**
Mesnevi 28
Mısra: 20
Hemen, hemenceccik.

19. İşidüp anı ğamgîn oldu Pervîz
20. Çağırdı kıatına bir kâtibi tîz

11. **tîz:**
Mesnevi 30
Mısra: 5
Hemen, hemenceccik.

5. Eline aldı bir kıl-k-i revân tîz
6. Yaza tâ kim cevâb-ı hikmet-engîz

12. **tîz:**
Mesnevi 31
Mısra: 21
Hemen, hemenceccik.

21. Aқан her şu degüldi cüylar tîz
22. Zemîn olmışdı güyâ kim 'araқ-rîz

13. **tîz:**
Mesnevi 31
Mısra: 178
Hemen, hemenceccik.

177. Hezarân luţf ile Pervîz şâhı
178. O kıaşra kıondururlar tîz şâhı

14. **tîz:**
Mesnevi 33
Mısra: 60
Tez, çabuk.

59. Anuñ evşâfın işitmişdi Pervîz
60. Hemân andan yaña azm cyledi tîz

15. **tîz:**
Mesnevi 34
Mısra: 104
Tez, çabuk.

103. Yeñi ma 'şuқа tutuldıysa Pervîz
104. Revâ mı giçe köhne düstdan tîz

16. **tîz:**
Mesnevi 36
Mısra: 162
Hemen, hemenceccik.

161. Nigârîn gördi kim mest oldu Pervîz
162. İder hân-ı vişâle iştiḥâ tîz

17. **tîz:**
Mesnevi 36
Mısra: 201
Hemen, hemenceccik.

201. Aқup şu gibi vuşlat bâğına tîz
202. O servüñ düşdi ayağına Pervîz

18. **tîz:**
Mesnevi 37
Mısra: 48
Hemen, hemenceccik.

47. Virür ol nâmeyi Pervîz eline
48. Alur anı hemân-dem tîz eline

19. **tîz:**
Mesnevi 38
Mısra: 95
Tez, çabuk.

95. Çıkardı câme-i zer-baftımı tîz
96. Kara çullara girdi ol şeker-rîz

20. **tîz:**
Mesnevi 38
Mısra: 145
Hemen, hemenceccik.

145. Kara yire tîz olmasun deyü kıut
146. Düzerler servden Pervîze tâbüť

tîz kııurdu:

1. **tîz kııurdu:** -(u)r, -dı
Mesnevi 14

Mısra: 38
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Keskinleştirmek.

37. Gözi her bir ğazâlün mest ü ğun-rîz
38. Kııurdu şîr-merde ğamzesin tîz

tîz olupdu:

1. **tîz olupdu:** -up, -dı
Mesnevi 13
Mısra: 51
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Keskin olmak.

51. Olupdu mâh-rûlar ğamzesi tîz
52. Şanaşın ğançer-i kıaşşâb-ı ğun-rîz

ıobıolu baş olupdur:

1. **ıobıolu baş olupdur:** -(u)p, -dur
Mesnevi 3
Mısra: 100
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
ıobıolu: *Dopdolu II Ağzına kadar dolu. baş: Yara, berc. ıobıolu baş Ol: Ağzına kadar yara ol- II Yarayla dopdolu ol-.*

99. Gözüm zâhirde dökmez gerçi kıan yaş
100. Olupdur kara bağrum ıobıolu baş

ıoğ:

1. **ıoğdı:** -dı
Mesnevi 7
Mısra: 83
T. 1. Doğmak. 2. Ortaya çıkmak. 3. Dünyaya gelmek.

83. Çü toğdı gün gibi mâderden ol mâh
84. Didi yirlerle gökler zâdehu'llâh

2. **toğdı: -dı**

Mesnevi 27

Mısra: 5

*Doğmak: Görünmek, ortaya çıkmak
(Şirin'in Bisütun'a gitmesi bağlamında).*

5. Ne yüzden toğdı mâh-ı çâr-deh- sâl

6. Didi ğammâzlar Pervîze der-ğâl

3. **toğayorken: -(a)yor, -ken**

Mesnevi 38

Mısra: 198

Doğmak, ortaya çıkmak.

197. Sefer bî-vaqt kıldıñ pādşāhum

198. Toğayorken toľunduñ girü mâhum

toğra:

1. **toğrardı: -r, -dı**

Mesnevi 26

Mısra: 227

Doğramak, parçalamak.

227. Taşı etmek gibi toğrardı tîşe

228. Ne dem kim tîğine ideydi güci

toğru:

1. **toğru:**

Mesnevi 32

Mısra: 150

(Edat) Karşı yönünce.

149. Tutuldumsa düşüp dâmuña nâ-gâh
150. Yüzüme toğru bakmazsın nidem âh

toğruluk:

1. **toğrulukla: -la**

Mesnevi 24

Mısra: 288

Doğruluk.

287. Ya va' de itme yâhud va' deñe tûr

288. Olasın tâ ki toğrulukla meşhûr

tohm:

1. **tohmın: -ı, -n**

Mesnevi 7

Mısra: 56

Tohum.

55. Ne dihkân kim kııurdı dâne-i dür

56. Ğinâ tohmın iderdi cümle hâşıl

töhmət ide:

1. **töhmət ide: -e**

Mesnevi 19

Mısra: 84

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Töhmət etmek: Suçlamak.

83. İşâret kılsa itme aña imâ

84. Mebâdâ töhmət ide saña a' dâ

tokın:

1. **tokınsa: -sa**

Mesnevi 5

Mısra: 111

Değmek.

111. Toķınsa bād eger ğufülle āba

112. Şala 'adlı anı ħabs-i ħabāba

tokun:

1. **tokunmaz: -maz**

Mesnevi 12

Mısra: 41

Ulaşmak, erişmek, değmek.

41. Tokunmaz bāmına nezzāre-i mâh

42. Kemend-i mihr irişmez aña kütâh

2. **tokundı: -dı**

Mesnevi 24

Mısra: 8

Dokunmak, değmek, el sürmek, temas etmek.

7. Bu hâletde iderken nâle vü âh

8. Eli bir nesneye tokundı nâ-gâh

3. **tokundı: -dı**

Mesnevi 28

Mısra: 59

Dokunmak, değmek, el sürmek, temas etmek.

59. Tokundı ise bād-ı tünde 'ar 'ar

60. Hemîşe serv olsun tâze vü ter

tokuş:

1. **toķuşsalar: -sa, -lar**

Mesnevi 16

Mısra: 63

Birbirine çarpmak.

63. Toķuşsalar çıkardı nâr-ı sūzân

64. Olurdi nîzeler şem 'i fūrūzân

tokuz:

1. **toķuz:**

Mesnevi 2

Mısra: 43

Dokuz.

43. Toķuz çerhi yire geçürse bir bir

44. İrişür mülkine tebdil ü taħyîr

tol:

1. **tolmuş: -muş**

Mesnevi 14

Mısra: 100

Dolmak, birirmek.

99. O deştün lâle-i ħamrâsi yek-ser

100. Kıızıl ħan ile toľmuş kâse-i ser

2. **toľa: -a**

Mesnevi 40

Mısra: 36

Dolmak, dolup taşmak.

35. Ķabûlin nazmuma k'ide munezzem

36. Toľa ebyât ü eş 'ar ile 'âlem

toľağ:

1. **toġaġı:-ı**

Mesnevi 16

Mısra: 71

Okun ucuna bağlanan bez parçası (Ok, ayağına mesaj sarılıp bu mesaj bir bez parçasıyla bağlanan bir posta güvercini olarak düşünölmüş.)

71. Okuñ daġı ayaġında toġaġı

72. Ecel sultānuñ olmuş ulaġı

tolan:

1. **tolanalum:-alum**

Mesnevi 18

Mısra: 62

Dolanmak, dolaşmak.

61. Bahār olup k'ide seyrün zemāni

62. Şabā gibi tolanalum cihāni

toġaş:

1. **toġaşmış:-mış**

Mesnevi 11

Mısra: 26

Dolaşmak, gezinmek, dolanmak.

25. Cihāni geşt idüp olmuş haber-dār

26. Toġaşmış niçe kerre hem-çü pergār

tolu:

1. **toludur:-dur**

Mesnevi 11

Mısra: 92

Dolu.

91. Ne şehdür k'esride iki yañada

92. Toludur sâ'idinden sîm sâde

2. **tolu:**

Mesnevi 12

Mısra: 130

Dolu.

129. Zihî 'avrat kim erden yeg ġurüşı

130. Tolu ävâze-i 'ışk ile ġüşı

3. **tolu:**

Mesnevi 26

Mısra: 121

İçi şarapla dolu kadeh; dolu.

121. Tolu sâġar şarâb-ı erġuvân-fâm

122. Şunar ol teşne cāna bir ġül-endām

4. **tolular:-lar**

Mesnevi 32

Mısra: 48

İçi şarapla dolu kadeh | dolu; krş. 'büyük kadah ki şerâb meclisinde içilir', 'mahbûba içilen piyâle', 'dostkâm'.

47. Görüp bu 'ıyş u nüşi mäh-rûlar

48. Biribirine çekdiler tolular

5. **tolu:**

Mesnevi 36

Mısra: 34

Dolu II içi dolu olan.

33. Çeker biñ ġâş ester bār-ı mefreş

34. Tolu eñsüz ü dibâ-yı münakkaş

tolu kaldırdı:

1. **tolu kaldırdı:-dı**

Mesnevi 32

Mısra: 43

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Dolu kaldırmak: Şarapla dolu kadeh kaldırmak.

43. Hemân-dem bir tolu kaldırdı bî-hüş

44. Be-'ışk-ı düst deyü eyledi nüş

tolun:

1. **tolundu:-dı**

Mesnevi 27

Mısra: 132

Dolunmak (tolunmak): Bedir hâline gelmek.

131. Kanı ol fer ü tâbı yeg kâmerden

132. Tolundu ġün gibi burc-ı nazardan

2. **tolunduñ:-du, -ñ**

Mesnevi 38

Mısra: 196

Batmak, sönmek, kaybolmak.

195. 'Aceb ey 'arız-ı meh-tâb n'olduñ

196. Tolunduñ mihr-i 'âlem-tâb n'olduñ

3. **tolunduñ:-du, -ñ**

Mesnevi 38

Mısra: 198

Batmak, sönmek, kaybolmak.

197. Sefer bî-vaġt ġılduñ pādşâhum

198. Toġayorken toluñduñ ġirü mâhum

tomar idinürdi:

1. **tomar idinürdi:-(ü)r, -dı**

Mesnevi 12

Mısra: 101

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Tomar edin- : Tomar haline getirmek. tomar: Dürölerek boru haline getirilmiş deriler veya kağıtlar.

101. Gehî boynına tomar idinürdi

102. Özine maġrem ü yâr idinürdi

top:

1. **top:**

Mesnevi 11

Mısra: 71

Top.

71. Zenaġdāni ġümüşden top u berrâk

72. Kim aña çerġüñ altun topı müştâk

top -ı kaġrı:

1. **top -ı kaġrı:-ı**

Mesnevi 5

Mısra: 137

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Helak etme(üstün gelecek mahvetme) topu.

137. Şuûd itdükçe çerhe top -1 kahrı
138. Geçe yirden yire küffâr şehri

toprag:

1. **topragı: -ı**
Mesnevi 2
Mısra: 24
Toprak.

23. Zihî nakkâş-ı âb ü bād ü âteş
24. Kara toprağı eyler nakş-ı dil-keş

2. **toprağa: -a**
Mesnevi 4
Mısra: 90
Toprak.

89. Yücedür 'arş-ı a'lâdan çü pâyēñ
90. 'Aceb mi düşmese toprağa säyēñ

3. **topragı: -ı**
Mesnevi 17
Mısra: 268
Toz, toprak. II mezar toprağı.

267. Çeküp ardınca haylî gûşşa vü ğam
268. Birez toprağı üzre tutdı mâtem

toprag kılmaya:

1. **toprag kılmaya: -ma, -(y)a**
Mesnevi 15
Mısra: 252
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Toprak haline getirmek. mec.

Öldürmek(bitkilerin sonbaharda canlılığını kaybetmesi bağlamında).

251. Nice gül-berg ola ger surh ü ger ağ
252. Hazân âhîr anı kılmaya toprağ

toprag olmuş:

1. **toprag olmuş: -mış**
Mesnevi 27
Mısra: 76
Kelime Tipi: **Deyim**
Toprak haline gelmek; toprağa karışmak.

75. Yâhûd bir köhne meşheddür dehâni
76. Çürümüş toprağ olmuş üstühâni

toprag ü toz iderdi:

1. **toprag ü toz iderdi: -er, -dı**
Mesnevi 25
Mısra: 28
Kelime Tipi: **Deyim**
*Toprak ve toz etmek -Toz etmek- :
Ezip harap etmek, ortadan kaldırmak.*

27. Ne dem kim tîşe şalardı yumup göz
28. İderdi Bîsütünü toprağ ü toz

toprağa ruh sürer:

1. **toprağa ruh sürer: -er**
Mesnevi 3
Mısra: 48
Kelime Tipi: **Deyim**
*Toprağa yüz sürmek: Büyük sevgi,
saygı gösterilen birinin katına çıkarken*

eşiğine, ayağına... doğru -yüzünü yere sürercesine- eğilmek.

47. Bu dergehde ne olam ben fütâde
48. Sürer toprağa ruh şehler piyade

toprağa ruh urup:

1. **toprağa ruh urup: -up**
Mesnevi 18
Mısra: 121
Kelime Tipi: **Deyim**
*Toprağa yüz vurmak (sürmek): Büyük
sevgi, saygı gösterilen birinin karşısına
çıkıldığında secdeye kapanırcasına eğilmek.*

121. Şeh aylayanda urup toprağa ruh
122. Didi hoş -âmedî ey şâh-ı ferruh

toprağa ser kodı:

1. **toprağa ser kodı: -dı**
Mesnevi 33
Mısra: 70
Kelime Tipi: **Deyim**
*Toprağa başını koymak: Saygı ifadesi
olarak secde vaziyetini almak.*

69. Şehüñ adını çün güş itdi Şekker
70. Tevâzu' birle kodı toprağa ser

toprağa yıkıldı:

1. **toprağa yıkıldı: -dı**
Mesnevi 27
Mısra: 118
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
*Toprağa yıkılmak (toprağa düşmek):
Ölmek.*

117. Ne cân ile turursın gitdi cânuñ
118. Yıkıldı toprağa serv-i revânüñ

toprağa yıkılıp:

1. **toprağa yıkılıp: -up**
Mesnevi 34
Mısra: 69
Kelime Tipi: **Deyim**
*Kendini yerlere atmak (acı, keder ve
çaresizlikten).*

69. Yıkılıp toprağa ol serv-âzâd
70. İderdi yana yana âh ü feryâd

toprak:

1. **toprakdan: -dan**
Mesnevi 24
Mısra: 236
*Evrenin etrafını kaplayan katı madde,
hâk, türâb.*

235. Ayağa düşmüşüñ şâhâ elin al
236. Götür toprakdan itme anı pâ-mâl

toprakda pinhan olur:

1. **toprakda pinhan olur: -(u)r**
Mesnevi 38
Mısra: 166
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Toprağın altında saklı, gizli olmak.

165. Meger Pervîz idi gencine vü kân
166. Olur toprakda gevher gibi pinhan

toprakdan götürürse:

1. **toprakdan götürürse**: -(ü)r, -se

Mesnevi 40

Mısra: 39

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Topraktan çıkarmak: mec. Hak ettiği kıymeti verme; perişanlıktan kurtarma.

39. Götürürse beni topraktan Âşaf

40. Olam dürr-i yefimâsâ müşerref

toyun:

1. **toyuna**: -a

Mesnevi 1

Mısra: 43

Kendini doyumak.

43. Neden kim toyuna kapuîda her ac

44. Kerem ben der-be-der miskîn ü muhtâc

2. **toyunur**: -(u)r

Mesnevi 5

Mısra: 89

Kendini doyurur, doyar.

89. Toyunur matbah-ı cüdında her ac

90. Bi-hamdi'llâh ki hiç kılmadı muhtâc

toyunca:

1. **toyunca**:

Mesnevi 38

Mısra: 172

Doyana kadar.

171. Çü âhir görüşümdür hüsn bâğın

172. Toyunca koqayın şol gül yañağın

toyur:

1. **toyurmuşdı**: -mış, -dı

Mesnevi 7

Mısra: 57

Doyurmak; ihtiyacını gidermek.

57. Toyurmuşdı na'îm ü ni'met'acı

58. Unutdurmuşdı nâm-ı ihtiyâcı

toz:

1. **toz**:

Mesnevi 16

Mısra: 51

İnce un halinde toprak, zerre.

51. Degüldi toz o gün ağan hevâyâ

52. Zemînüñ âhi irmişdi semâyâ

2. **toz**:

Mesnevi 36

Mısra: 135

Çok hafif ve küçük parçalara bölünmüş çok ince toprak.

135. Kaşî Yâsîn'e konmasın deyü toz

136. Sürüp vesme iderler anı pîrüz

toz ü toprağ olursın:

1. **toz ü toprağ olursın**: -(u)r, -sın

Mesnevi 27

Mısra: 318

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Toz ve toprak olmak: Ölmek, yok olmak.

317. Tütalum niçe biñ yıl olasın şağ

318. Girü âhir olursın toz ü toprağ

toz ü toprak olupdur:

1. **toz ü toprak olupdur**: -up, -dur

Mesnevi 10

Mısra: 70

Kelime Tipi: **Deyim**

Toz ve toprak olmak - Toprağa karışmak- : Ölmek, yok olmak.

69. Açup 'ibret gözini 'äleme bak

70. Niçe şehler olupdur toz ü toprak

tozda toprakda:

1. **tozda toprakda**:

Mesnevi 25

Mısra: 60

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Toz toprak içinde: Zor ve yıpratıcı koşullar içinde.

59. Ne başda şağ yerüm kaldı ne gözde

60. Geçürdüm 'ömrümi toprakda tozda

tozda vü toprakda pinhan:

1. **tozda vü toprakda pinhan**:

Mesnevi 40

Mısra: 38

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Tozda ve toprakta saklı. (Cevherin yerin altında saklı olmasından hareketle).

37. Egerçi sözlerüm la'l-i Bedeşân

38. Velî ben tozda vü toprakda pinhan

tozlar kıopardı:

1. **tozlar kıopardı**: -dı

Mesnevi 16

Mısra: 48

Kelime Tipi: **Deyim**

Meydanı alt üst etmek. // yolun tozunu kaldırarak hızla kıoşmak.

47. Şu çâpükler ki her yaña çapardı

48. Ara yirde 'aceb tozlar kıopardı

tübâ:

1. **tübâ**:

Mesnevi 31

Mısra: 132

Bütün cennete gölge saldığma inanılan, kökü yukarıda dalları aşağıda bulunan ağaç.

131. Olup âşüfte vü şeydâ o bâğa

132. Baqar Tübâ yukarudan aşağı

tüccâr:

1. **tüccâra**: -a

Mesnevi 5

Mısra: 106

Satıcılar, tacirler.

105. Yasağından olalı 'âlem âğâh

106. Hârâmiler olur tüccâra hem-râh

tüfan:

1. **tüfan**:

Mesnevi 30

Mısra: 30

Ortalığı kasıp kavuran pek şiddetli yağmur ve fırtına. II Hz. Nuh zamanında küfür ve dalalete sapmış olan insanoğlu için Allah tarafından ortaya çıkarılan şiddetli yağmur ve fırtına.

29. Yiter gül-berg için bād-ı şehergâh

30. Ne hâcet idi aña tûfân ey şah

2. tûfân:

Mesnevi 37

Mısra: 116

Ortalığı kasıp kavuran pek şiddetli yağmur ve fırtına. II Hz. Nuh zamanında küfür ve dalalete sapmış olan insanoğlu için Allah tarafından ortaya çıkarılan şiddetli yağmur ve fırtına.

115. Nebû'llâhî küffâr itdi nâlân

116. Cihânı ol sebebden tûtdı tûfân

tûfân-ı kıyâmet oldu:

1. tûfân-ı kıyâmet oldu: -di

Mesnevi 14

Mısra: 78

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Kıyamet tufanı olmak (yaşanmak).

Kalabalık ve kargaşayı ifade için kıyamet; akan kanın yoğunluğunu ve şiddetini ifade içinse tufan sözcükleri birarada kullanılmıştır.

77. Boğıldı cânverler kana kat kat

78. Şanasın oldu tûfân-ı kıyâmet

tufeyli olur:

1. tufeyli olur: -(u)r

Mesnevi 24

Mısra: 224

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ektisi, sığıntısı (asalağı) olmak.

223. N'ola bâzuñ olursa kebke meyli

224. Olur güncişk bümüñ hem tufeyli

tûğ:

1. tûğ:

Mesnevi 1

Mısra: 30

At kılından süpürge biçiminde yapılmış bir sırığa takılan, Osmanlılarda padişah, vezir, beylerbeyi, sancakbeyi vb. kişilerce kullanılan belirti ve nişan.

29. Bakanlar dir elif lâm ile medde

30. Yiter abdâl-ı Hakkâ tûğ u şedde

tügme-i zer:

1. tügme-i zer:

Mesnevi 8

Mısra: 16

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Altın düğme.

15. 'Arusı şahsârûñ gonçe-i ter

16. Girîbânında şankim tügme-i zer

tügme-yi zer:

1. tügme-yi zer:

Mesnevi 36

Mısra: 111

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Sarı düğme.

111. Yeşil atlaşlar üzre tügme-yi zer

112. Çemende nergis-i ra'nâya benzer

tuhfe:

1. tuhfe:

Mesnevi 7

Mısra: 26

Armağan, hediye: tuhfe-i hicâzeyye.

25. Yazup tefsîr-i nev bu köhne şuhfa

26. İletgil Âşaf-ı devrâna tuhfe

tuhfe-i mür:

1. tuhfe-i mür:

Mesnevi 5

Mısra: 170

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Karınca hediyesi. Tanıkta karınca tarafından verilen ve Hz. Süleyman'ın yarısıyla tüm ordusunu doyurduğu yiyecek hediyesine telmih vardır. Bu yiyecek hediyesinin bir çekirge budu olduğu söylenir.

169. Süleymân hizmetine olsa destür

170. Hemân pây-i melâhdur tuhfe-i mür

tûl u 'arz:

1. tûl u 'arz:

Mesnevi 5

Mısra: 147

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Enine boyuna.

147. Zemîne sâye şalsun tûl u ger 'arz

148. Ki es-sultân-ı Zıllu'llâh-ı fi'l -arz

tûl-i emel kıl:

1. tûl-i emel kıl:

Mesnevi 27

Mısra: 202

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Hırslanmak, çok arzulamak.

201. Eger var ise 'ilmüñ hoş 'amel kıl

202. Eyü câh umuban tûl-i emel kıl

tûl-ı teselsül:

1. tûl-ı teselsül:

Mesnevi 38

Mısra: 74

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Zincirinin uzunluğu.

73. Demürden Diclede var idi bir yol

74. Ki 'arzı devr idi tûl-ı teselsül

tulum:

1. tulum: -ı

Mesnevi 27

Mısra: 62

Kimi yiyecekler ve içecekler için koruyucu kap ya da yayık olarak kullanılan, öñü yarılmadan bütün olarak yüzülmüş ve kullanılacak biçimde hazırlanmış, genellikle koyun, keçi derisi.

61. Bükülmüş bili yaklaşmış ölümi

62. İki emcekleri kaşran tulumı

tünd ü ser-keş olursa:

1. **tünd ü ser-keş olursa:**-(u)r, -sa
Mesnevi 4
Mısra: 55
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Haşin ve itaatsiz olmak.

55. Hâr-ı 'tî olursa tünd ü ser-keş
56. Urur berç-i Burâkuñ aña âteş

tünd-hü k'ola:

1. **tünd-hü k'ola:**-a
Mesnevi 30
Mısra: 51
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
K'ol- vezin nedeniyle kullanılmış: ki ol- Sert huylu olmak: Kırıcı ve haşin davranmak.

51. Yaraşur mıydı k'ola tünd-hü şâh
52. İde Şîrine acı güft ü gü şâh

tüp-ı hürşid:

1. **tüp-ı hürşid:**
Mesnevi 18
Mısra: 44
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Güneş topu.

43. Şabâdan kal'a-yı yah buldı te'bîd
44. Nice feth itsün anı түp-ı hürşid

tur:

1. **turduñ:**-du, -ñ
Mesnevi 5
Mısra: 27
T. Durmak, beklemek.

27. Niçün pervâzdan bu resme turduñ
28. Meger kim per ü bälün yile virdün

2. **turma:**-ma
Mesnevi 11
Mısra: 173
T. Durmak, beklemek.

173. Yanumda turma bir sa'at revân ol
174. Hemân tut mülk-i Ermenden yaña yol

3. **turup:**-up
Mesnevi 12
Mısra: 70
Durmak, ayakta durmak, dikilmek.

69. Meger bir gün yine ol mâh-pâre
70. Turup revzenden eylerdi nezâre

4. **turup:**-up
Mesnevi 12
Mısra: 83
Bir yerde olmak, bir yerde bulunmak.

83. Turup ol yöreden Şâvur-ı ğamgîn
84. Giderdi gözlerinde naqş-ı Şîrîn

5. **turup:**-up
Mesnevi 14

- Mısra: 13
Bir yerde olmak, bir yerde bulunmak.

13. Turup bir şubh-dem şeh-zâde Pervîz
14. Başında tâc-ı zer altında Şebdîz

6. **turdu:**-dı
Mesnevi 15
Mısra: 193
Durmak, beklemek.

193. Karârı kalmadı şevk ile turdı
194. Şehün pâyîne düşmege yügürdi

7. **turup:**-up
Mesnevi 16
Mısra: 5
Durmak, belli bir durumda olmak.

5. Turup ol şubh-dem hışm ile Pervîz
6. Medâyinden yaña 'azm eyledi tîz

8. **turup:**-up
Mesnevi 16
Mısra: 24
Durmak, belli bir durumda olmak.

23. Siper olup terâzû-yı belâ-senc
24. Turup tartardı derd ü miñnet ü renc

9. **turdu:**-dı
Mesnevi 18
Mısra: 84
(Ayağa) kalkmak.

84. Hemân-dem turdı şeh bî-sabr ü ârâm
83. Şabâyı k'eylediler zîn ile râm

10. **turup:**-up
Mesnevi 18
Mısra: 115
(Ayağa) kalkmak.

115. Turup Bânü hezârân şevket ile
116. Hoş istikbâle çıkdı ğurmet ile

11. **turup:**-up
Mesnevi 19
Mısra: 149
(Ayağa) kalkmak.

149. Hemân ol dem turup mâh-ı cihân-tâb
150. Medâyinden yaña oldı 'inân-tâb

12. **tururken:**-(u)r, -ken
Mesnevi 21
Mısra: 49
T. Durmak, beklemek.

49. Tururken qarşuda Ferhâd-ı bî-hüş
50. Tekellüm şerbetinden oldı ser-hoş

13. **turup:**-up
Mesnevi 21
Mısra: 53
(Ayağa) kalkmak.

53. Turup şevk ile üstâd-ı zemâne
54. Didi kim kânadur ol kâr-hâne

14. **tırup:-up**
Mesnevi 25
Mısra: 84
T. Durmak, beklemek.

83. Şabâyise yiler bir yirde tırmaz
84. Tırup peygāmumu dil-däre virmez

15. **tırufı:-uñ**
Mesnevi 26
Mısra: 48
(Ayağa) kalkmak.

47. Didi ol hūr-ı cennetden numūne
48. Tırufı yārān varalum Bīsūtūna

16. **tırup:-up**
Mesnevi 26
Mısra: 76
(Ayağa) kalkmak.

75. Gelüp bu sözler ol dil-däre ki hoş
76. Tırup ol şevk ile ser-mest ü bī-hüş

17. **tırup:-up**
Mesnevi 26
Mısra: 226
(Ayağa) kalkmak.

225. Nigārīnün gehī 'ahdīn tezekkür
226. Tırup ol şevk ile girerdi işe

18. **tırup:-up**
Mesnevi 27

Mısra: 265
(Ayağa) kalkmak.

265. Tırup Şīrīn çün bī-ihtiyārī
266. Varup defn eyledi Ferhād-ı zārī

19. **tırulum:-alum**
Mesnevi 31
Mısra: 100
Durmak, ayakta durmak, dikilmek.

99. Elin ayağın öpüp konduralum
100. Yüzümüz üzre hıdmetde tırulum

20. **tırurlar:-(u)r, -lar**
Mesnevi 31
Mısra: 180
Durmak, ayakta durmak, dikilmek.

179. Perī-rūlar melek-hūlar şarabnāk
180. Tırurlar hızmētinde çüst ü çälāk

21. **tırup:-up**
Mesnevi 32
Mısra: 23
(Ayağa) kalkmak.

23. Tırup bu şevk ile ol dem nigārīn
24. Mühēyyā kıldı bezm-i cennet-ayīn

22. **tırmaz:-maz**
Mesnevi 32
Mısra: 155
T. Durmak, beklemek.

155. Çü tırmaz şubh u şām eyler mürürī
156. Felek virür ğamı alur sürürī

23. **tırup:-up**
Mesnevi 33
Mısra: 71
Durmak, ayağa kalkmak.

71. Tırup kavminden ol dem aldı destür
72. Melik bezmine tā kim vara ol hūr

24. **tırup:-up**
Mesnevi 34
Mısra: 14
(Ayağa) kalkmak.

13. Bu ğamdan gönçe tek olmışdı dil- teng
14. Tırup gülgeşt-i bāğa kıldı āheng

25. **tırurdu:-(u)r, -dı**
Mesnevi 34
Mısra: 28
Durmak, ayakta durmak, dikilmek.

27. Gehī serv ayağına yüz ururdu
28. Çenāra karşı geh hayrān tırurdu

26. **tırup:-up**
Mesnevi 34
Mısra: 33
Durmak, ayağa kalkmak.

33. Tırup iderdi kim ey lāle-i bāğ
34. Kimüñ 'ışkınadur bağruñdağı dāğ

27. **tırup:-up**
Mesnevi 36
Mısra: 175
T. Durmak, beklemek.

175. Tırup taşrada kendü idüp ağmaz
176. İçerü şalar anı ol füsün-sāz

28. **tırurken:-(u)r, -ken**
Mesnevi 40
Mısra: 53
Durmak, bulunmak, var olmaya devam etmek.

53. Tırurken cānda bunca derd ü ğuşşa
54. Ne deñlü vire tab' um nazma haşşa

türāb oldu:

1. **türāb oldu:-dı**
Mesnevi 27
Mısra: 137
Kelime Tipi: **Deyim**
Toprak olmak. // Ölmek, toprağa karışmak.

137. Türāb oldu dirēğā gül-'izārī
138. Bitürdi lāleler hāk-i mezārī

tırağum olup:

1. **tırağum olup:-up**
Mesnevi 23
Mısra: 161
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Durağtı, varacağı (yer) olma.

161. Olup çâh-ı belâ vü gam turağum
162. Be-küllî oldı 'âlemden ferâğum

turduğı yirde:

1. **turduğı yirde:**

Mesnevi 5

Mısra: 78

Kelime Tipi: **Deyim**

Durduğı yerde(Durup dururken):

Ansızın II Emek harcamadan.

77. Bisâ-ı rezme sürse hışm ile at

78. 'Adü turduğı yirde ola şeh-mât

turfetü'l- 'ayn:

1. **turfetü'l- 'ayn:**

Mesnevi 37

Mısra: 37

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Gözün daha önce görmediğı (nadir güzelliğe).

37. Gelür bir peyk-i dür- yek turfetü'l- 'ayn

38. Elinde nâme-i sultân-ı kevneyn

türk ü tannâz:

1. **türk ü tannâz:**

Mesnevi 18

Mısra: 94

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Türk ve herkesle eğlenen, müstehzî tavırları olan. Divan edebiyatında Türk adı genellikle sıfat olarak kullanılmış vesevgililer hakkında söylenmiştir. Osmanlı toplumunda Türk denilince Tatar ırkı akla gelir ve bu kelime Hıta ve Kıpçak

çölünün insanları hakkında kullanılır ve Hülâgu orduları kinaye edilirdi. Bunların işi savaşmak olduğundan eziyete meyilli idiler. Bu benzerlik dolayısıyla divan şairleri de sevgililerini Türk sıfatıyla anar olmuşlardı.

93. Şehün yanınca her sermâye-i nâz

94. Gönül yağmalayıcı Türk ü tannâz

türkmen:

1. **türkmen:**

Mesnevi 27

Mısra: 33

Türkmen sözü bir aşağılama ifadesi olarak kullanılmış olup "göçebe, dağlı, kaba" anlamlarına sahiptir.

33. Nedür Ferhâd bir Türkmen eridür

34. Ki tağlar delisi yaban eridür

turna:

1. **turna:**

Mesnevi 28

Mısra: 21

Haydî.

21. Didi kim turna hâmeñ al elüñe

22. Getür elfâz-ı dürbârî dilüñe

turna gözi:

1. **turna gözi:**

Mesnevi 32

Mısra: 32

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Pek saf, pek duru.

31. Çekildi şol şarâb-ı ergüvânî

32. Kamu turna gözi tavşan kanı

turnul:

1. **turnulup:-up**

Mesnevi 16

Mısra: 100

Durulmak II sakinleşmek.

99. Deñüzler gibi ol ceşş eyleyüp cüş

100. Turnulup bir aradan akdılar hoş

turnup ârâm kılmazlardı:

1. **turnup ârâm kılmazlardı:-lar, -dı**

Mesnevi 19

Mısra: 120

Kelime Tipi: **Deyim**

Durup dinlenmez (lerdi). Durup dinlenmemek: Sürekli olarak, arka arkaya.

119. Şikâr eylerler id' irince aışşâm

120. Turnup bir lahzâ kılmazlardı ârâm

turnur:

1. **turnur:**

Mesnevi 19

Mısra: 48

Bildirme eki.

47. Zen ölür âdeme münis olunca

48. Turnur mañbûb ancak şubh olunca

turnuş:

1. **turnuşamaz:-a, -maz**

Mesnevi 10

Mısra: 64

Çarpışmak, vuruşmak.

63. Huşuşâ göz yaşından ki şaşın key

64. Turnuşamaz anuñla leşker-i key

türüş-rüy ü haşın ü nâkes-saht:

1. **türüş-rüy ü haşın ü nâkes-saht:**

Mesnevi 36

Mısra: 262

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ekşî surath, suratı sırke satan (suratsız) ve haşın ve pintiliğı çetin.

261. Zebün-küş dün-perver merd-i bed-baht

262. Türüş-rüy ü haşın ü nâkes-saht

turvende:

1. **turvendesinden:-si, -n, -den**

Mesnevi 27

Mısra: 248

Turvende sözcüğü bugün turfanda şekliyle kullanılmaktadır. Turfanda, mevsimin başında ilk yetişen meyve sebze manasının dışında mecazen "ilk kez ortaya çıkan, daha yeni çıkmış olan, yeni" anlamındadır(Şeftali bağlamında).

247. Ne gönçe leblerümüñ hândesinden

248. Ne şeftâlülerüm turvendesinden

tüş olmış:

1. **tüş olmış:-miş**

Mesnevi 11

Mısra: 28

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Rastlamak.

27. Seferler itmiş idi baħr ü berre
28. Dāyim tūş olmuş idi nef' ü zarra

tut:

1. **tutam:** -am
Mesnevi 1
Mısra: **88**
Kabul etmek, benimsemek.

87. Refiħ olursa tevfiķūn İlāhī
88. Tutam Şeyhī sülūk itdūgi rāhu

2. **tutdılar:** -dı, -lar
Mesnevi 4
Mısra: **94**
Tutmak, bir nesneyi elle kavramak.

93. Sa'ādet gördiler 'ālī cenābuñ
94. Melekler tutdılar şaf şaf rikābuñ

3. **tutmış:** -muş
Mesnevi 5
Mısra: **109**
Uymak; kabul etmek.

109. Şimāl ol hükmi tutmuş şöyle muħkem
110. Yemīn ile girer gülzāra her dem

4. **tutalum:** -alum
Mesnevi 5
Mısra: **153**

*Varsaymak, farz etmek, saymak,
addetmek, kabul etmek.*

153. Süleymān tutalum mūr ile peyvend
154. İdermiş ola mı Belķisa mānend

5. **tutdum:** -du, -m
Mesnevi 5
Mısra: **217**
Uymak; kabul etmek.

217. Ne kim emr itdi dil tutdum temāmet
218. İdüp taħrīre küstāhāne cür'et

6. **tutup:** -up
Mesnevi 10
Mısra: **51**
Zaptetmek.

51. Tütup meydānda kāh eyvān-ı 'adli
52. Cihāna 'arşa kıl dīvān-ı 'adli

7. **tuta:** -a
Mesnevi 11
Mısra: **135**
Tutmak, bir nesneyi elle kavramak.

135. Tuta ger kīne-i ħasm ile şemşīr
136. İder şīr-i civānı rūbeh-i pīr

8. **tutarlar:** -ar, -lar
Mesnevi 13
Mısra: **46**
Tutmak, bir nesneyi elle kavramak.

45. Gümüş bileklü sākīler kamervār
46. Tutarlar ellerinde cām-ı zer-kār

9. **tutup:** -up
Mesnevi 14
Mısra: **63**
Zaptetmek.

63. Tütup itler gāzāl-i nāzenīni
64. Diş urup pārelerlerdi tenini

10. **tutarlar:** -ar, -lar
Mesnevi 22
Mısra: **73**
Tutmak, bir nesneyi elle kavramak.

73. Tutarlar şīrden cām-ı leb-ā-leb
74. İderler leblerin hemşīre-i şīr

11. **tutup:** -up
Mesnevi 23
Mısra: **118**
Yakalamak.

117. Varup zālimler ol kıuyuya fi'l-ħāl
118. Tütup itdiler ol miskīni idħāl

12. **tutup:** -up
Mesnevi 23
Mısra: **184**
Tutmak, elinde bulundurmak.

183. Açılsa āh-ı şeb-gürümden ol bāb
184. Tütup zencīr ururdu aña bevībā

13. **tutup:** -up
Mesnevi 23
Mısra: **192**
Tutmak, bir nesneyi elle kavramak.

191. İrişmez ħayme-i mihrūñ tūnābı
192. Tütup anı bulam tā fetħ-i bābı

14. **tutalum:** -alum
Mesnevi 24
Mısra: **59**
*Varsaymak, farz etmek, saymak,
addetmek, kabul etmek.*

59. Tütalum k'olasın şem'-i dil-efrüz
60. Kara zülfūñ kıanı ey şāhid-i rüz

15. **tutup:** -up
Mesnevi 26
Mısra: **86**
Tutmak, bir nesneyi elle kavramak.

85. Öpüp bir niçe kez pā-yı semendin
86. Tütup yüzine sürdi sine-bendin

16. **tutalum:** -alum
Mesnevi 27
Mısra: **221**
*Varsaymak, farzetmek; tut ki!, farzet
ki!.*

221. Tütalum k'olasın Şīrīn ü Leylā
222. Dinür arduñca āħir vāy vāyla

17. **ıtatalum:** -alum
Mesnevi 27
Mısra: 317
Varsaymak, farzetmek.

317. ıtatalum niçe biñ yıl olasın sağ
318. Girü âhir olursın toz ü toprağ

18. **ıtatalum:** -alum
Mesnevi 28
Mısra: 55
Varsaymak, farz etmek, saymak,
addetmek, kabul etmek.

55. ıtatalum şem' gibi olasın germ
56. Niçün yanarsın ilden itmeyüp şerm

19. **ıtutup:** -up
Mesnevi 32
Mısra: 45
Tutmak, bir nesneyi elle kavramak.

45. ıtutup Hüsrev de cām-ı Hüsrevānī
46. Koma kıl vardı diyü içdi anı

20. **ıtatalum:** -alum
Mesnevi 34
Mısra: 99
Varsaymak, farz etmek, saymak,
addetmek, kabul etmek.

99. ıtatalum gün gibi görmüş meh-i nūr
100. Niçün kim dürresin unuda Hüsrev

21. **ıtut:**
Mesnevi 37
Mısra: 71
Uymak; kabul etmek.

71. Peyem-ber her ne kim dirse anı ıtut
72. Şer'-i şehdini eyle cānuña ıtut

ıtutaş oldum:

1. **ıtutaş oldum:** -du, -m
Mesnevi 20
Mısra: 18
Kelime Tipi: **Deyim**
Karşılaşmak, rastlamak, yaklaşmak.

17. Olup aşüfte bir nā-mihrbāna
18. ıtutaş oldum belā-yı cāvidāna

ıtütü:

1. **ıtütü:**
Mesnevi 5
Mısra: 30
Papağan; güzel sözler söylemesi ve
tatlı dilli olması gibi özelliklerinden dolayı
şaire benzetilir. Tanıkta da şaire benzetme
durumu söz konusudur.

29. Niçün bülbül gibi şeydā degülsin
30. Neden ıtütü gibi güyā degülsin

2. **ıtütü:**
Mesnevi 7
Mısra: 16
Papağan; güzel sözler söylemesi ve
tatlı dilli olması gibi özelliklerinden dolayı

şaire benzetilir. Tanıkta da şaire benzetme
durumu söz konusudur.

15. Çü söze kudretüñ var olma hāmüş
16. Şeker-hā ol idüp ıtütü gibi cüş

3. **ıtütü:**
Mesnevi 7
Mısra: 100
Papağan.

99. Bir iki yıldan ol bahşâyîş-i Hakk
100. Gelür ıtütü gibi güftāra intāk

4. **ıtütüyise:** -(y)i, -se
Mesnevi 19
Mısra: 61
Afrika, Hint ve Amerika'da türleri
bulunan eğitildiği takdirde insan gibi
konuşan papağan cinsinden renkli bir kuş.
Klasik şiirde pek çok hayale malzeme olan
papağanın ilk ve en önemli özelliği
konuşabilmesidir. Ayrıca, papağanın şekere
düşkünlüğü, konuştuğu zaman şekerle
ödüllendirilmesi de çeşitli hayallere konu
olmuştur.

61. Eger ıtütüyise şekkersitānuz
62. Vü ger kumrüyise biz büstānuz

5. **ıtütü:**
Mesnevi 24
Mısra: 178
Afrika, Hint ve Amerika'da türleri
bulunan eğitildiği takdirde insan gibi
konuşan papağan cinsinden renkli bir kuş.
Klasik şiirde pek çok hayale malzeme olan

papağanın ilk ve en önemli özelliği
konuşabilmesidir. Ayrıca, papağanın şekere
düşkünlüğü, konuştuğu zaman şekerle
ödüllendirilmesi de çeşitli hayallere konu
olmuştur.

177. Kaçan lāyık ola kim murg-i hāne
178. Ola ıtütü ile hem-āşyāne

6. **ıtütü:**
Mesnevi 33
Mısra: 63
Papağan.

63. Çü ıtütü şekkere olmuşdı meyyāl
64. Aña hv āhendeler gönderdi der-hāl

7. **ıtütü:**
Mesnevi 40
Mısra: 92
Papağan; güzel sözler söylemesi ve
tatlı dilli olması gibi özelliklerinden dolayı
şaire benzetilir. Tanıkta da şaire benzetme
durumu söz konusudur.

91. Yiter bülbül gibi şeydālğ eyle
92. Yiter ıtütü gibi güyālğ eyle

ıtütü- beççede:

1. **ıtütü- beççede:** -de
Mesnevi 8
Mısra: 28
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yavru papağan.

27. Dıraht-ı gülde berg-i taze vü ter
28. Biterdi şanki tütü- beçcede per

tütü vü dürrac ola:

1. **tütü vü dürrac ola:-a**

Mesnevi 1

Mısra: **92**

Kelime Tipi: -

Papağan ve turaç kuşu (keklük cinsinden bir kuş) olmak.

91. Velî deryâ-yı cüduñ olsa mevvâc
92. Ola her bir meges tütü vü dürrac

tutul:

1. **tutuldi:-di**

Mesnevi 3

Mısra: **30**

Yakalanmak.

29. Yiridür düzağ olursa mekânüm
30. Tutuldi kâkül-i dil-dâra cânüm

2. **tutulmuş:-muş**

Mesnevi 18

Mısra: **28**

Kaplanmak, kapanmak (karla)II Bir şey yapacak takati kalmama.

27. Şitâ şiddette vü vaqt-i zemistân
28. Tutulmuş berfden küh ü beyâbân

tutul:

1. **tutulduñ:-du, -ñ**

Mesnevi 27

Mısra: **306**

Tutulmak, yakalanmak II aşık olmak; tuzağa düşmek.

305. Zebün olduñ hevâ-yi nefis elinde

306. Tutulduñ şanasın küffâr ilinde

2. **tutuldumsa:-du, -m, -sa**

Mesnevi 32

Mısra: **149**

Tutulmak, yakalanmak II aşık olmak; tuzağa düşmek.

149. Tutuldumsa düşüp dâmuña nâ-gâh
150. Yüzüme toğru bakmazsın nidem âh

3. **tutuldıysa:-di, -(y)sa**

Mesnevi 34

Mısra: **103**

Tutulmak, yakalanmak II aşık olmak; tuzağa düşmek.

103. Yeñi ma'şûka tutuldıysa Pervîz
104. Revâ mı giçe köhne düstdan tîz

tutuş:

1. **tutuşdum:-du, -m**

Mesnevi 25

Mısra: **89**

Yanmak, ateş almak I 'aşk ateşiyile yanıp tutuşmak.

89. Tutuşdum âteş-i 'ışk ile yandım
90. Duğan-ı nâr-ı âhumla boyandım

tütyâ:

1. **tütyâsın:-sın**

Mesnevi 24

Mısra: **64**

Kadınların gözlerine çektikleri sürme.

63. Gözümden k'ey sevâd-ı şeb cüdâsın

64. 'Acéb bilsem ne çeşme tütyâsın

tüvân:

1. **tüvân:**

Mesnevi 27

Mısra: **15**

Güç, takât.

15. Tüvân irişdi şankim nâ-tüvâna

16. Ya cüy-ı Nîl ü Dicle teşne câna

u:

1. **u:**

Mesnevi 1
Mısra: 30
Vü: ve.

29. Bakanlar dir elif lām ile medde
30. Yiter abdāl-ı Hākka tūğ u şedde

2. **ü:**

Mesnevi 3
Mısra: 41
Ve bağlaci.

41. Egerçi bizde 'işyān ü güneh çok
42. Rahīmā rahmetünden ye'sümüz yok

3. **ü:**

Mesnevi 3
Mısra: 46
Ve bağlaci.

45. Ğanīyā işigüñde bir gedāyın
46. Ki başdan ayağa cürm ü hātāyın

4. **ü:**

Mesnevi 3
Mısra: 54
Ve bağlaci.

53. Ne küstāham ki ben hāşā vü hāşā
54. Kılām hamd ü senānuñ hākkın icra

5. **ü:**

Mesnevi 3
Mısra: 75
Ve bağlaci.

75. İşigüñ ma'bed ü ma'būd sensin
76. Dü 'ālem hālķına maqşūd sensin

6. **ü:**

Mesnevi 3
Mısra: 117
Ve bağlaci.

117. Benem şol kāhil ü kelān-ı sāhī
118. Degül tāt at işüm sehv-i melāhī

7. **ü:**

Mesnevi 4
Mısra: 7
Ve bağlaci.

7. Emīn-i vahy ü şāhib-sırr-ı mi'rāc
8. Ğubār-i hāk-i pāyüñ başlara tāc

8. **u:**

Mesnevi 4
Mısra: 13
Ve bağlaci.

13. Le-'amrük tāc u hil'at saña levlāk
14. Eñ ednā pāye-i tahtuñdur eflak

9. **ü:**

Mesnevi 4

Mısra: 104

Ve bağlacının sessizle biten Arapça ve
Farsça kelimelerden sonraki okunuşu [Sesli
ile biten kelimelerden sonra vu veya vü
şeklinde okunur].

103. Günchkār ümmete alduñ nevāle

104. Hezārān armağan aşhāb ü āle

10. **ü:**

Mesnevi 4
Mısra: 108

Ve bağlacının sessizle biten Arapça ve
Farsça kelimelerden sonraki okunuşu [Sesli
ile biten kelimelerden sonra vu veya vü
şeklinde okunur].

107. Dimez ümmet ki küyuñda senüñ hvār

108. Gedā-yı bī-kes ü miskīn ü ğam-hvār

11. **ü:**

Mesnevi 4
Mısra: 108

Ve bağlacının sessizle biten Arapça ve
Farsça kelimelerden sonraki okunuşu [Sesli
ile biten kelimelerden sonra vu veya vü
şeklinde okunur].

107. Dimez ümmet ki küyuñda senüñ hvār

108. Gedā-yı bī-kes ü miskīn ü ğam-hvār

12. **ü:**

Mesnevi 4
Mısra: 117

Ve bağlacının sessizle biten Arapça ve
Farsça kelimelerden sonraki okunuşu [Sesli

ile biten kelimelerden sonra vu veya vü
şeklinde okunur].

117. İkinci a' del-i aşhāb ü aşhāb

118. Şeh-i 'ādil 'Ömerdür ibn-Hattāb

13. **ü:**

Mesnevi 5
Mısra: 19

Ve bağlacının sessizle biten Arapça ve
Farsça kelimelerden sonraki okunuşu [Sesli
ile biten kelimelerden sonra vu veya vü
şeklinde okunur].

19. Olup bir ğüşede meşgöl ü murtāz

20. Tama' aĝzını yumdum hem-çü mikrāz

14. **ü:**

Mesnevi 5
Mısra: 183

Ve bağlacının sessizle biten Arapça ve
Farsça kelimelerden sonraki okunuşu [Sesli
ile biten kelimelerden sonra vu veya vü
şeklinde okunur].

183. Bilüp öz kadrin ü tavrın şaşurmaz

184. Edebsüzlüğünü hadden aşurmaz

15. **u:**

Mesnevi 6
Mısra: 13

Ve bağlacının sessizle biten Arapça ve
Farsça kelimelerden sonraki okunuşu [Sesli
ile biten kelimelerden sonra vu veya vü
şeklinde okunur].

13. Reh-i bahtum siyâh u tâlî'üm dün
14. Dilüm mahzûn ahvâlüm dîger-gün

16. ü:

Mesnevi 6
Mısra: 61

Ve bağlacının sessizle biten Arapça ve Farsça kelimelerden sonraki okunuşu [Sesli ile biten kelimelerden sonra vu veya vü şeklinde okunur].

61. Cihānuñ şāhın ü şāhuñ vezīrin
62. Ben ayaklarda kalmış dest-gīrin

17. u:

Mesnevi 7
Mısra: 50

Ve bağlacının sessizle biten Arapça ve Farsça kelimelerden sonraki okunuşu [Sesli ile biten kelimelerden sonra vu veya vü şeklinde okunur].

49. Cinān gibi cihān olmuşdı hurrem
50. Gelüp şadlıg u gitmişdi her gam

18. ü:

Mesnevi 7
Mısra: 70

III. Tekil kişi zamiri O.

69. Meger bu fikr ile bir gice uyhu
70. Alup nergislerini düş görür ü

19. ü:

Mesnevi 9
Mısra: 20

Ve bağlacının sessizle biten Arapça ve Farsça kelimelerden sonraki okunuşu [Sesli ile biten kelimelerden sonra vu veya vü şeklinde okunur].

19. Ma'āza'llāh didi hāşā ve kellā
20. Ne bāga girdüm ü ne aldum elmā

20. ü:

Mesnevi 10
Mısra: 19

Ve bağlacının sessizle biten Arapça ve Farsça kelimelerden sonraki okunuşu [Sesli ile biten kelimelerden sonra vu veya vü şeklinde okunur].

19. Ra'iyyet gūsfend ü gūrg 'ammāl
20. Şağın çüpānlıgında itme ihmāl

21. ü:

Mesnevi 10
Mısra: 32

Ve bağlacının sessizle biten Arapça ve Farsça kelimelerden sonraki okunuşu [Sesli ile biten kelimelerden sonra vu veya vü şeklinde okunur].

31. Hazer kıl beddu'ādan ihtirāz it
32. Bu 'izz ü nāzi ço Hāğğa niyāz it

22. ü:

Mesnevi 10
Mısra: 36

Ve bağlacının sessizle biten Arapça ve Farsça kelimelerden sonraki okunuşu [Sesli ile biten kelimelerden sonra vu veya vü şeklinde okunur].

35. Dilerseñ k'añılasın tā kıyāme
36. Öküş ihsān ü lutf it hāşş ü 'āma

23. ü:

Mesnevi 11
Mısra: 44

Ve bağlacının sessizle biten Arapça ve Farsça kelimelerden sonraki okunuşu [Sesli ile biten kelimelerden sonra vu veya vü şeklinde okunur].

43. Temāşā itdüm anda bir perī-ruğ
44. Meh-i ferhunde- fāl ü mihr-i ferruğ

24. ü:

Mesnevi 11
Mısra: 57

Ve bağlacının sessizle biten Arapça ve Farsça kelimelerden sonraki okunuşu [Sesli ile biten kelimelerden sonra vu veya vü şeklinde okunur].

57. Lebi gül-nār ü yā 'unnāb-ı terdür
58. Ya günde hāşıl olmuş gül-şekerdür

25. u:

Mesnevi 11
Mısra: 71

Ve bağlacının sessizle biten Arapça ve Farsça kelimelerden sonraki okunuşu [Sesli ile biten kelimelerden sonra vu veya vü şeklinde okunur].

71. Zenağdāni gūmişden top u berrāk
72. Kim aña çerhūñ altun topı müştāk

26. ü:

Mesnevi 11
Mısra: 80

Ve bağlacının sessizle biten Arapça ve Farsça kelimelerden sonraki okunuşu [Sesli ile biten kelimelerden sonra vu veya vü şeklinde okunur].

79. Degül anuñ miyāni 'ağla ma'lüm
80. Bu deñlü var ne mevcūd ü ne ma'düm

27. u:

Mesnevi 11
Mısra: 88

Ve bağlacının sessizle biten Arapça ve Farsça kelimelerden sonraki okunuşu [Sesli ile biten kelimelerden sonra vu veya vü şeklinde okunur].

87. Ruğı gūlzār-ı cennetden nişāne
88. Şaçı dām u beñi ol dāma dāne

28. ü:

Mesnevi 11
Mısra: 105

Ve bağlacının sessizle biten Arapça ve Farsça kelimelerden sonraki okunuşu [Sesli ile biten kelimelerden sonra vu veya vü şeklinde okunur].

105. Beyāz-ı şubh ü deycūr-ı şeb-i tār
106. Şaçıla cebhesinden lem'a vü tār

29. ü:

Mesnevi 11
Mısra: 180

Ve bağlacının sessizle biten Arapça ve

Farsça kelimelerden sonraki okunuşu [Sesli ile biten kelimelerden sonra vu veya vü şeklinde okunur].

179. Añamazsañ eger ol serv hâlin
180. Getür anuñ baña naqş ü mişâlin

30. ü:

Mesnevi 12

Mısra: 19

Ve bağlacının sessizle biten Arapça ve Farsça kelimelerden sonraki okunuşu [Sesli ile biten kelimelerden sonra vu veya vü şeklinde okunur].

19. Hâyâl ü fikr-i bâtıl cümle naqlüñ
20. Niçün kendüñ yitürdün kanı 'aqluñ

31. ü:

Mesnevi 12

Mısra: 32

III. Tekil kişi zamiri O.

31. Aña eyvân cebhe tāk ebrü

32. Cihân deyrinde bir maḥbûb-ı büt ü

32. ü:

Mesnevi 13

Mısra: 36

Ve bağlacının sessizle biten Arapça ve Farsça kelimelerden sonraki okunuşu [Sesli ile biten kelimelerden sonra vu veya vü şeklinde okunur].

35. Gelüp ferrâşlar maḥbûb ü zibâ

36. Döşendi yir yirin eñsüz ü dîbâ

33. ü:

Mesnevi 14

Mısra: 23

Ve bağlacının sessizle biten Arapça ve Farsça kelimelerden sonraki okunuşu [Sesli ile biten kelimelerden sonra vu veya vü şeklinde okunur].

23. Şüküh-ı 'âlem ü güm-râh ü enbüh

24. Dil-i 'uşşâk içinde şanki endüh

34. ü:

Mesnevi 14

Mısra: 23

Ve bağlacının sessizle biten Arapça ve Farsça kelimelerden sonraki okunuşu [Sesli ile biten kelimelerden sonra vu veya vü şeklinde okunur].

23. Şüküh-ı 'âlem ü güm-râh ü enbüh

24. Dil-i 'uşşâk içinde şanki endüh

35. ü:

Mesnevi 14

Mısra: 35

Ve bağlacının sessizle biten Arapça ve Farsça kelimelerden sonraki okunuşu [Sesli ile biten kelimelerden sonra vu veya vü şeklinde okunur].

35. Kemend-i 'anberîn ü ḥalka-yı ḥâl

36. Gehî tavk-ı ğazâl ü gâh ḥalḥâl

36. ü:

Mesnevi 14

Mısra: 36

Ve bağlacının sessizle biten Arapça ve Farsça kelimelerden sonraki okunuşu [Sesli ile biten kelimelerden sonra vu veya vü şeklinde okunur].

35. Kemend-i 'anberîn ü ḥalka-yı ḥâl

36. Gehî tavk-ı ğazâl ü gâh ḥalḥâl

37. ü:

Mesnevi 14

Mısra: 37

Ve bağlacının sessizle biten Arapça ve Farsça kelimelerden sonraki okunuşu [Sesli ile biten kelimelerden sonra vu veya vü şeklinde okunur].

37. Gözi her bir ğazâlüñ mest ü ḥun-rîz

38. Kılurdi şîr-merde ğamzesin tîz

38. ü:

Mesnevi 14

Mısra: 56

Ve bağlacının sessizle biten Arapça ve Farsça kelimelerden sonraki okunuşu [Sesli ile biten kelimelerden sonra vu veya vü şeklinde okunur].

55. Kemân olup siñe siñe iki kât

56. İderdi vahş ü tayı ğâfil-i mât

39. ü:

Mesnevi 14

Mısra: 69

Ve bağlacının sessizle biten Arapça ve Farsça kelimelerden sonraki okunuşu [Sesli

ile biten kelimelerden sonra vu veya vü şeklinde okunur].

69. Kimi ururdi gürg ü âhüya tîr
70. Dikerdi kimi şîr üstinde şemşîr

40. ü:

Mesnevi 14

Mısra: 86

Ve bağlacının sessizle biten Arapça ve Farsça kelimelerden sonraki okunuşu [Sesli ile biten kelimelerden sonra vu veya vü şeklinde okunur].

85. Gidüp rüşen gün irdi şâm-ı tîre

86. Zemâne batdı şan kıatrân ü kıre

41. ü:

Mesnevi 14

Mısra: 97

Ve bağlacının sessizle biten Arapça ve Farsça kelimelerden sonraki okunuşu [Sesli ile biten kelimelerden sonra vu veya vü şeklinde okunur].

97. Hevâ germ ü dem-i gülân-ı pür- dîv

98. Yoğ idi sâye illâ sâye-i dîv

42. ü:

Mesnevi 15

Mısra: 13

Ve bağlacının sessizle biten Arapça ve Farsça kelimelerden sonraki okunuşu [Sesli ile biten kelimelerden sonra vu veya vü şeklinde okunur].

13. Çü hâdden aşdı hier ü intizârı
14. Gidüp ârâm u şabr ü ihtiyârı

43. u:

Mesnevi 15
Mısra: 66

Ve bağlacının sessizle biten Arapça ve Farsça kelimelerden sonraki okunuşu [Sesli ile biten kelimelerden sonra vu veya vü şeklinde okunur].

65. Perîler gibi uçardı açup per
66. Yitemezdi aña bād u kebüter

44. ü:

Mesnevi 15
Mısra: 85

Ve bağlacının sessizle biten Arapça ve Farsça kelimelerden sonraki okunuşu [Sesli ile biten kelimelerden sonra vu veya vü şeklinde okunur].

85. Temevvüc idüp ol pür- şür ü pür- kahr
86. Olupdı her hûbâbı şîşe-i zehr

45. ü:

Mesnevi 15
Mısra: 99

Ve bağlacının sessizle biten Arapça ve Farsça kelimelerden sonraki okunuşu [Sesli ile biten kelimelerden sonra vu veya vü şeklinde okunur].

99. Gidüp tâc u serîr ü baht ü rahtum
100. Bugün bir pâre tahta oldı tahtum

46. ü:

Mesnevi 15
Mısra: 106

Ve bağlacının sessizle biten Arapça ve Farsça kelimelerden sonraki okunuşu [Sesli ile biten kelimelerden sonra vu veya vü şeklinde okunur].

105. Meded kâldum meded gird-âb içinde
106. Belâ vü miñnet ü ğarķ-âb içinde

47. ü:

Mesnevi 15
Mısra: 127

Ve bağlacının sessizle biten Arapça ve Farsça kelimelerden sonraki okunuşu [Sesli ile biten kelimelerden sonra vu veya vü şeklinde okunur].

127. Ne meh dürr-i yetîm ü gevher-i nâb
128. Kenâra şalımsı anı güyiyâ âb

48. ü:

Mesnevi 15
Mısra: 138

Ve bağlacının sessizle biten Arapça ve Farsça kelimelerden sonraki okunuşu [Sesli ile biten kelimelerden sonra vu veya vü şeklinde okunur].

137. Olımea hıvâbdan Pervîz bîdâr
138. Görür bir gül-‘izâr ü serv-reftâr

49. ü:

Mesnevi 15
Mısra: 147

Ve bağlacının sessizle biten Arapça ve

Farsça kelimelerden sonraki okunuşu [Sesli ile biten kelimelerden sonra vu veya vü şeklinde okunur].

147. İki sultân ü iki bende-i ‘ışķ
148. İki ser-keş iki efkende-i ‘ışķ

50. ü:

Mesnevi 15
Mısra: 149

Ve bağlacının sessizle biten Arapça ve Farsça kelimelerden sonraki okunuşu [Sesli ile biten kelimelerden sonra vu veya vü şeklinde okunur].

149. İki şem’ ü iki pervâne-i ‘ışķ
150. İki ‘âķil iki divâne-i ‘ışķ

51. ü:

Mesnevi 15
Mısra: 153

Ve bağlacının sessizle biten Arapça ve Farsça kelimelerden sonraki okunuşu [Sesli ile biten kelimelerden sonra vu veya vü şeklinde okunur].

153. Biri şimşâd ü biri serv-i âzâd
154. Biri Hürşîd ü birisi Feraħşâd

52. ü:

Mesnevi 15
Mısra: 154

Ve bağlacının sessizle biten Arapça ve Farsça kelimelerden sonraki okunuşu [Sesli ile biten kelimelerden sonra vu veya vü şeklinde okunur].

153. Biri şimşâd ü biri serv-i âzâd
154. Biri Hürşîd ü birisi Feraħşâd

53. ü:

Mesnevi 15
Mısra: 157

Ve bağlacının sessizle biten Arapça ve Farsça kelimelerden sonraki okunuşu [Sesli ile biten kelimelerden sonra vu veya vü şeklinde okunur].

157. Birinün gülleri ser-sebz ü hândân
158. Biri sünbüllerin itmîş perîşân

54. u:

Mesnevi 15
Mısra: 164

Ve bağlacının sessizle biten Arapça ve Farsça kelimelerden sonraki okunuşu [Sesli ile biten kelimelerden sonra vu veya vü şeklinde okunur].

163. Melekdür biri güyâ kim biri hür
164. Biri nür u biri nür’un- ‘alâ- nür

55. ü:

Mesnevi 15
Mısra: 166

Ve bağlacının sessizle biten Arapça ve Farsça kelimelerden sonraki okunuşu [Sesli ile biten kelimelerden sonra vu veya vü şeklinde okunur].

165. Birinün yüzi gün kaşı meh-i nev
166. Biri Şîrîn ü ya’nî biri Hüsrev

56. ü:

Mesnevi 15

Mısra: 216

Ve bağlacının sessizle biten Arapça ve Farsça kelimelerden sonraki okunuşu [Sesli ile biten kelimelerden sonra vu veya vü şeklinde okunur].

215. Egerç' olmışdı bunlara şeb ü rüz

216. Şeb-i Kadr ü Berât ü 'îd-i Nev-rüz

57. ü:

Mesnevi 15

Mısra: 216

Ve bağlacının sessizle biten Arapça ve Farsça kelimelerden sonraki okunuşu [Sesli ile biten kelimelerden sonra vu veya vü şeklinde okunur].

215. Egerç' olmışdı bunlara şeb ü rüz

216. Şeb-i Kadr ü Berât ü 'îd-i Nev-rüz

58. ü:

Mesnevi 16

Mısra: 32

Ve bağlacının sessizle biten Arapça ve Farsça kelimelerden sonraki okunuşu [Sesli ile biten kelimelerden sonra vu veya vü şeklinde okunur].

31. Seḫâb-ı mürgdür şan gerd-i meydân

32. Kim anda tîğ berķ ü tîr bārân

59. u:

Mesnevi 16

Mısra: 44

Ve bağlacının sessizle biten Arapça ve Farsça kelimelerden sonraki okunuşu.

43. Girüp meydâna baş baş pehlevânlar

44. Kesildi başlar u döküldi kanlar

60. ü:

Mesnevi 16

Mısra: 59

Ve bağlacının sessizle biten Arapça ve Farsça kelimelerden sonraki okunuşu [Sesli ile biten kelimelerden sonra vu veya vü şeklinde okunur].

59. Şanasın rezmgheç gird-âb ü 'ummân

60. Bahadırlar neheng idi gerîvân

61. ü:

Mesnevi 18

Mısra: 30

Ve bağlacının sessizle biten Arapça ve Farsça kelimelerden sonraki okunuşu [Sesli ile biten kelimelerden sonra vu veya vü şeklinde okunur].

29. Hevâ-yı serdden kühsâr şad çâk

30. Zemîn yaḫdan ü rûd-ı ḫuşk eflâk

62. ü:

Mesnevi 18

Mısra: 132

Ve bağlacının sessizle biten Arapça ve Farsça kelimelerden sonraki okunuşu [Sesli ile biten kelimelerden sonra vu veya vü şeklinde okunur].

131. Mehîñ Bânü düzettî şâha me'vâ

132. Münakkaş ḫargeḫ ü çet-i mu'allâ

63. ü:

Mesnevi 18

Mısra: 166

Ve bağlacının sessizle biten Arapça ve Farsça kelimelerden sonraki okunuşu [Sesli ile biten kelimelerden sonra vu veya vü şeklinde okunur].

166. Şarâb-ı köhne-sâl ü maḫrem-i nev

165. Zihî 'işret k'ider Şîrîn ü Ḥusrev

64. u:

Mesnevi 23

Mısra: 56

Ve bağlacının sessizle biten Arapça ve Farsça kelimelerden sonraki okunuşu [Sesli ile biten kelimelerden sonra vu veya vü şeklinde okunur].

55. Didi küyına varma şabr it ey ḫâm

56. Eyitdi ḫanı şabr u ḫanı ārâm

65. ü:

Mesnevi 24

Mısra: 265

O, III. Tekil kişi zamiri Kafiye gereği ü şeklinde olunmuştur.

265. Dile alınca Şîrîn adını ü

266. Ğazabdan oldı şeh bir kaçre aḫu

66. ü:

Mesnevi 25

Mısra: 98

Ve bağlacının sessizle biten Arapça ve Farsça kelimelerden sonraki okunuşu [Sesli ile biten kelimelerden sonra vu veya vü şeklinde okunur].

97. Kâra bulut gibi gitdi karârum

98. Gönülden şabr ü elden ihtiyârüm

67. ü:

Mesnevi 26

Mısra: 165

Ve bağlacının sessizle biten Arapça ve Farsça kelimelerden sonraki okunuşu [Sesli ile biten kelimelerden sonra vu veya vü şeklinde okunur].

165. Melek mi ḫür ü yâ servî ya şimşâd

166. Ne ḫürî vü ne perrî-zâddur bu

68. ü:

Mesnevi 27

Mısra: 32

Ve bağlacının sessizle biten Arapça ve Farsça kelimelerden sonraki okunuşu [Sesli ile biten kelimelerden sonra vu veya vü şeklinde okunur].

31. Degülven zâlim ü ğaddâr ü ğâşib

32. Baña Şîrîn ü ben aña münâsib

69. ü:

Mesnevi 27

Mısra: 50

Ve bağlacının sessizle biten Arapça ve Farsça kelimelerden sonraki okunuşu [Sesli

ile biten kelimelerden sonra vu veya vü şeklinde okunur].

49. Bu söz kaç' ider anuñ kuvvetini
50. Etini yir ü alur âfetini

70. ü:

Mesnevi 27

Mısra: 81

Ve bağlacının sessizle biten Arapça ve Farsça kelimelerden sonraki okunuşu [Sesli ile biten kelimelerden sonra vu veya vü şeklinde okunur].

81. Şaçı urğan ü qaddi dārayağı
82. O dār-ı fitnenüñ iki tayağı

71. u:

Mesnevi 27

Mısra: 84

Ve bağlacının sessizle biten Arapça ve Farsça kelimelerden sonraki okunuşu [Sesli ile biten kelimelerden sonra vu veya vü şeklinde okunur].

83. Muḥaṣṣāl ma'den-i kân-ı kabāhat
84. Muḥīt-i ḥuḥs u 'ummān-ı kabāhat

72. ü:

Mesnevi 31

Mısra: 164

Ve bağlacının sessizle biten Arapça ve Farsça kelimelerden sonraki okunuşu [Sesli ile biten kelimelerden sonra vu veya vü şeklinde okunur].

163. Yapılmış kaşr önünde havz-ı zībā
164. Sumākī mermer ü divāni dībā

73. ü:

Mesnevi 32

Mısra: 16

Ve bağlacının sessizle biten Arapça ve Farsça kelimelerden sonraki okunuşu [Sesli ile biten kelimelerden sonra vu veya vü şeklinde okunur].

15. Olup ḥizmetde cārī cāriyevār
16. Firāvān luṭf ü ḥürmet itdi bisyār

74. ü:

Mesnevi 32

Mısra: 79

Ve bağlacının sessizle biten Arapça ve Farsça kelimelerden sonraki okunuşu [Sesli ile biten kelimelerden sonra vu veya vü şeklinde okunur].

79. Gözüm bīmār ü zülfüm şanma pā-māl
80. Olur ḥişm eylesem cellād ü çengāl

75. ü:

Mesnevi 34

Mısra: 138

Ve bağlacının sessizle biten Arapça ve Farsça kelimelerden sonraki okunuşu [Sesli ile biten kelimelerden sonra vu veya vü şeklinde okunur].

137. Benem her māhzūnuñ pādşāhı
138. Gözüm cellād ü müjgānum sipāhı

uc:

1. **ucından:** -i, -n, -dan

Mesnevi 3

Mısra: 120

Sebep, vesile.

119. Seg-i nefsum ḥarīş-i cīfe-i dūn

120. Bu kelb ucından oldum āh mağbūn

2. **uçmaz:** -maz

Mesnevi 12

Mısra: 46

Uçmak, havalanmak II Bir yerden, bir şeyden ayrılmak, uzaklaşmak.

45. Görenler ka'be-i küymü ditrer

46. Kuş uçmaz ol yaña konmaz kebüter

3. **uçardı:** -ar, -dı

Mesnevi 15

Mısra: 65

Havaya kalkıp gitmek, tayeran etmek.

65. Periler gibi uçardı açup per

66. Yitemezdi aña bād u kebüter

4. **ucından:** -i, -n, -dan

Mesnevi 24

Mısra: 156

Sebep, vesile.

155. Bu bahrūñ sāhilinde niçe kāmīl

156. Kalur ihmāl ucından şöyle cāhil

5. **ucından:** -i, -n, -dan

Mesnevi 24

Mısra: 200

Sebep, vesile.

199. İştmedüñ mi Hārūt ile Mārūt
200. Niçe nā-cins ucından oldu ku'üt

6. **ucı:** -i

Mesnevi 26

Mısra: 229

Bir nesnenin incelererek biten son kısmı.

229. Öküze balığa irerdi ucu

230. Kaçan zor itse ol abdāl ü evbāş

7. **uçup:** -up

Mesnevi 27

Mısra: 121

Uçmak, havalanmak II Bir yerden, bir şeyden ayrılmak, uzaklaşmak.

121. Uçup ol berg-i gül bu gülsitāndan

122. Yumup nergislerin bağ-ı cihāndan

8. **uçdıysa:** -dı, -(y)sa

Mesnevi 28

Mısra: 47

Uçmak, havalanmak II Bir yerden, bir şeyden ayrılmak, uzaklaşmak.

47. Ne var uçdıysa bir aşifte bülbül

48. Hezārān ide gülzāruñda gülgül

9. **uçsa:** -sa

Mesnevi 28

Mısra: 65

Uçmak, havalanmak II Bir yerden, bir şeyden ayrılmak, uzaklaşmak.

65. Gül-i zerd uça bağuñdan ne kayğu
66. Yirinde lüleler var bağı tãglu

10. **uçduğı:** *-duğ, -ı*

Mesnevi 36

Mısra: 8

Uçmak, havalanmak.

7. Şifâhândan idüp Pervize pervâz
8. Gerü uçduğı yire kønd'o şeh-bâz

11. **uçar:** *-ar*

Mesnevi 37

Mısra: 3

Uçmak, havalanmak II Bir yerden, bir şeyden ayrılmak, uzaklaşmak.

3. Uçar her yaña berg-i zerd ü surh al
4. Şanasın kim kaçar mektebden eñfâl

12. **ucından:** *-ı, -n, -dan*

Mesnevi 37

Mısra: 150

Sebep, vesîle.

149. Zihî dîvâne vü sersâm ü mecnûn
150. Özini kibr ucından itdi mağbûn

u'cûbe:

1. **u'cûbesin:** *-sî, -n*
Mesnevi 8

Mısra: 12

Pek acayıp şey, garip, şaşılacak şey.

11. Şahâyif şahın-ı sebze âb-ı pergâr
12. Cihân u'cûbesin eylerdi izhâr

u'cûbe-yi dehr:

1. **u'cûbe-yi dehr:**

Mesnevi 27

Mısra: 53

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Dünyanın en garip şeyi.

53. Nice qarın hemân u'cûbe-yi dehr
54. Özi ağı ağacından sözi zehr

uçur:

1. **uçurdu:** *-dı*

Mesnevi 17

Mısra: 90

Havalandırmak, yerden yükseltmek, uçurtmak.

89. Taçup himmetden aña bâl ile per
90. Uçurdu anı mânend-i kebüter

ud idüp:

1. **ud idüp:** *-üp*

Mesnevi 34

Mısra: 9

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Utanç duymak, utanmak.

9. Peşimân oldı işinden idüp ud
10. Ziyânına nedâmet kılmadı sūd

ūd olur:

1. **ūd olur:** *-(u)r*

Mesnevi 24

Mısra: 230

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ağaç, odun olmak II Ödağacı olmak.

229. Dimâğ-ı 'andelibe olsa gül müşk
230. Olur 'ūd âteş-i germe has-ı huşk

ūd ü 'anber:

1. **ūd ü 'anber:**

Mesnevi 13

Mısra: 38

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Öd ağacı ve anber (kokuları).

37. Fürüzân itdiler zerrîne micmer
38. Yaçup hoş nûkhet için 'ūd ü 'anber

ūd ü sandal:

1. **ūd ü sandal:**

Mesnevi 30

Mısra: 45

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ödağacı ve sandal ağacı.

45. Kim eyler ūd ü sandal oda pertâb
46. Kim esbâbın yumâğa germ ola âb

uh:

1. **uh:**

Mesnevi 14

Mısra: 80

Ok (kafiye kaygısıyla sözcük şair tarafından uñbiçiminde kullanılmıştır.).

79. Şeh öninden meger bir âhü-yı şüh
80. Çıkup gitti nitekim yaydan uñ

'ukâb-ı âdem:

1. **'ukâb-ı âdem:**

Mesnevi 27

Mısra: 293

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

İnsanın (insanı avlayan) kartalı.

293. Felekdür bir 'ukâb-ı âdem İhvar
294. Meh-i nevdin idinmiş çeng ü minkâr

'ukâb-ı tünd olurlar:

1. **'ukâb-ı tünd olurlar:** *-(u)r, -lar*

Mesnevi 19

Mısra: 106

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Haşin kartal olmak.i.

105. Tezerv-i kîn iderler mekr ü tezvîr
106. 'Ukâb-ı tünd olurlar rüz-ı nehcîr

'ukâb-ı tünd ü şahîn-i şikârem:

1. **'ukâb-ı tünd ü şahîn-i şikârem:** *-em*

Mesnevi 32

Mısra: 74

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Haşin, sert kartal ve av doğanı.

73. Tezerv-i bağ ü kebk-i kühsârem
74. 'Ukâb-ı tünd ü şahîn-i şikârem

‘ukāb-ı tündves:

1. **‘ukāb-ı tündves:**

Mesnevi 36

Mısra: 211

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Haşin kartal gibi.

211. ‘Ukāb-ı tündves bāz-ı hevāyī

212. Hemān-dem zīr- bāl itdi hümāyī

ulağı olmuş:

1. **ulağı olmuş:-miş**

Mesnevi 16

Mısra: 72

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Habercisi olmak.

71. Okañ dağı ayağında tolağı

72. Ecel sulţānmuñ olmuş ulağı

ulu:

1. **ulu:**

Mesnevi 2

Mısra: 70

Büyük, yüce.

69. Cihān hayrette niçe fehm ü idrāk

70. Ulu bildükleri dir mā ‘arafnāk

2. **ulu:**

Mesnevi 4

Mısra: 77

Büyük, yüce.

77. Bir ulu şāha rüz-i ‘azm-i meydān

78. Nökerler önce gitmekden ne noqşān

3. **ülümnden:-m, -den**

Mesnevi 9

Mısra: 15

Hisse, pay, kısmet.

15. Hel’ahvālüm ülümnden saña ma’lüm

16. Bilürven yirde qalmaz āh-ı mazlüm

4. **ulu:**

Mesnevi 11

Mısra: 127

Büyük, yüce kişi.

127. Mehīn Bānū dinür bir ulu ‘avret

128. İder ol mülkete hüküm ü hükümet

5. **ulu:**

Mesnevi 24

Mısra: 257

Büyük, yüce.

257. Delüp bağrın kılayduñ bir ulu rāh

258. Geçeydük tā kim andan gāh ü bī-gāh

6. **uluların:-lar, -ı, -n**

Mesnevi 36

Mısra: 25

Yaşça büyük.

25. Kığırdı ol diyaruñ uluların

26. Melek sıretlü gökcek hüluların

7. **ulusın:-sın**

Mesnevi 37

Mısra: 107

Büyük, yüce kişi.

107. Cihān mülkinde şanma kim ulusın

108. Haqañ bir kihter ü kemter qulusın

8. **ulular:-lar, -ı**

Mesnevi 38

Mısra: 15

Sözüne ve düşüncesine değer verilen, nüfuzlu ve itibarlı kimse.

15. ‘Acem mülkinüñ uluları nā-gāh

16. Didiler aña bir gün ey şehenşāh

‘ulum:

1. **‘ulumı:-ı**

Mesnevi 7

Mısra: 109

Himler, bilimler.

109. İdindi kendünüñ cümle ‘ulümü

110. Lügāt ü mantıq ü tıbb ü nüçümü

um:

1. **umaram:-ar, -am**

Mesnevi 15

Mısra: 19

Istemek | beklemek, ümit etmek.

19. Didi ki umaram ey dāye senden

20. Serāy-ı fikrete pīrāye senden

2. **umarken:-ar, -ken**

Mesnevi 23

Mısra: 139

Istemek | beklemek, ümit etmek.

139. Umarken hvān-ı vuşlatdan nevāle

140. Gulü-yı çāha olundum havāle

3. **umduqça:-duqça**

Mesnevi 23

Mısra: 199

Ummak, ümit etmek.

199. Devā umduqça derd oldı firāvān

200. Bu derde şabrdur var ise dermān

4. **umuban:-uban**

Mesnevi 27

Mısra: 202

Istemek | beklemek, ümit etmek.

201. Eger var ise ‘ilmüñ hoş ‘amel kııl

202. Eyü cāh umuban tül-i emel kııl

5. **umaram:-ar, -am**

Mesnevi 32

Mısra: 18

Istemek | beklemek, ümit etmek.

17. Didi şāha şafā geldüñ qadimler

18. Getürdüñ umaram kim ola demler

6. **umdı:-dı**

Mesnevi 37

Mısra: 111

1. Ümit etmek. 2. Beklemek.

111. Çü umdı 'askerinden nuşret ü 'avn

112. Anuñçün ğarğa-i Nîl oldı Firāvñ

umaç ider:

1. **umaç ider:** -er

Mesnevi 20

Mısra: 10

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Umaç etmek: Hedef (tahtası) yapmak.

9. İder qalbini ol miskîn ü muhtâç

10. Hâdeng-i ğamze-i Şîrine umaç

umac olurdu:

1. **umac olurdu:** -(u)r, -dı

Mesnevi 13

Mısra: 66

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Hedef olmak.

65. Dil-i âşüfteler târâc olurdu

66. Hâdeng-i ğamzeye umac olurdu

umk:

1. **umkına:** -ı, -n, -a

Mesnevi 23

Mısra: 98

Derinlik.

97. Filân tağ üzre var bir çâh-ı Bâbil

98. İrişmez 'umkına hiç 'aql-ı 'âkil

ummân:

1. **ummân:**

Mesnevi 15

Mısra: 73

Okyanus; büyük deniz.

73. Be-nâ-geh hıvâbdan uyandı 'ummân

74. Hürüş u cüşa geldi oldı cüşân

2. **ummân:**

Mesnevi 16

Mısra: 19

Okyanus; büyük deniz.

19. İrişdi arğun arğun iki 'ummân

20. Karışdı birbirine oldı cüşân

3. **ummân:**

Mesnevi 16

Mısra: 59

Okyanus; büyük deniz.

59. Şanasın rezmgç gird-âb ü 'ummân

60. Bahadırlar neheng idi ğerivân

4. **ummânı:** -ı

Mesnevi 38

Mısra: 44

Okyanus; büyük deniz.

43. Bu sözlerden gelür Şîriye cüşa

44. Şanasın fitne 'ummânı hürüşa

ummân-ı dilde:

1. **ummân-ı dilde:** -de

Mesnevi 40

Mısra: 14

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Gönül denizi.

13. Cevâhir kim var idi kân-ı dilde

14. Dür-i nâ-süfteler 'ummân-ı dilde

ummân-ı kabâhat:

1. **ummân-ı kabâhat:**

Mesnevi 27

Mısra: 84

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Kusur, suç okyanusu.

83. Muhaşşâl ma'den-i kân-ı kabâhat

84. Muhtî-i hıbs u 'ummân-ı kabâhat

unnâb-ı terdür:

1. **unnâb-ı terdür:** -dür

Mesnevi 11

Mısra: 57

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Islak, taze hünnap.

57. Lebi gül-nâr ü yâ 'unnâb-ı terdür

58. Ya günde hâşıl olmuş gül-şekerdür

unud:

1. **unuda:** -a

Mesnevi 23

Mısra: 90

Unutmak, akıldan çıkarmak.

89. Bu acılıklarun dâdınca dadın

90. O lâyım unuda Şîrinün adın

2. **unuda:** -a

Mesnevi 34

Mısra: 100

Unutmak, akıldan çıkarmak.

99. Tatalum gün gibi görmüş meh-i nür

100. Niçün kim dürresin unuda Hüsrev

unut:

1. **unutdu:** -dı

Mesnevi 36

Mısra: 254

(Bir kimse veya şeyi) Artık düşünmez, hatırlamaz olmak, ihmal edip terketmek.

253. Temâmet el virince her murâdı

254. Ğurûrından unutdı 'adl ü dadı

unutdur:

1. **unutdurmuşdu:** -miş, -dı

Mesnevi 7

Mısra: 58

Unutturmak.

57. Toyurmuşdı na'im ü ni'met'acı

58. Unutdurmuşdı nâm-ı ihtiyâcı

2. **unutdur:**

Mesnevi 10

Mısra: 54

Unutturmak.

53. Kıl idin tatlu dilüñle cihânı

54. Unutdur 'âleme Nüşinrevânı

unvân:

1. **‘unvānum:**-(u)m
Mesnevi 3
Mısra: **28**
Derece, mertebe, rütbe.

27. Okınsa nāme-i ‘iṣyānum anda
28. Yüzüm qarasıdır ‘unvānum anda

ur:

1. **urup:**-up
Mesnevi 5
Mısra: **219**
Saplamak, vurmak.

219. Urup himmet külügin kân-ı cāna
220. Getürdüm la‘l ü gevherler miyāna

2. **ursa:**-sa
Mesnevi 7
Mısra: **120**
Vurmak.

119. İletdi cümle lu‘b işini başa
120. İderdi şu gibi göz ursa taşa

3. **ursa:**-sa
Mesnevi 14
Mısra: **43**
Vur-(Davul vur- bağlamında).

43. Tab[ı]-bāz ursa her şîrîn-şemāyil
44. Ferahdan raqş ururdi murğ-ı

4. **ursa:**-sa
Mesnevi 22

Mısra: **3**
Saplamak, vurmak.

3. Zemīne ursa ol üstād-ı tîşe
4. Amān isterdi çerh-i zulm- pîşe

5. **urmuş:**-miş
Mesnevi 22
Mısra: **50**
Vurmak. II merhem bağlamında
sürmek.

49. Ya zaḥm-ı sīne-i şahrāy-ı görmüş
50. Tabīb-i ḥazīk aña penbe urmuş

6. **uralum:**-alum
Mesnevi 24
Mısra: **247**
Vurmak. II yüklemek.

247. Uralum aña bār-ı Bīsütünü
248. Ola kim öle ol yükün zebünü

7. **urur:**-(u)r
Mesnevi 26
Mısra: **2**
Vur-(Davul vur- bağlamında).

1. Sa‘âdet mülketinüñ kârbânı
2. Urur bu resme kūs-ı şâdmânı

8. **urma:**-ma
Mesnevi 28
Mısra: **70**
Vurmak.

69. Bes itdün ḳaddüni cānâ kemānçe
70. Yüzüne def gibi urma tabānçe

9. **urdu:**-dı
Mesnevi 28
Mısra: **95**
Nakşetmek, işlemek.

95. Alup Pervîz aña urdu nişânı
96. Şeker kağıdı gibi dürdi anı

10. **uralum:**-alum
Mesnevi 32
Mısra: **40**
Vurmak: Kazmak.

39. Zemân-ı ‘ömri bir dem hoş görelüm
40. Muḥabbet qarşına bünyād uralum

11. **urduğı:**-duğ, -ı
Mesnevi 38
Mısra: **238**
Saplamak, vurmak.

237. Felek kavsindeki ḥaṭṭı oğı gör
238. Ataña öne urduğı oğı gör

12. **urarsañ:**-ar, -sa, -ñ
Mesnevi 40
Mısra: **24**
Söylemek, konuşmak.

23. Şorarsañ ger bu dürrün intizâmın
24. Urarsañ ibtidâsın ihtitâmın

‘ür:

1. **‘ür:**
Mesnevi 27
Mısra: **134**
Çıplak: Üzerinde giysi olmadan.

133. Kanı ol Sündüs istebrak geyen ḥür
134. Kara toprağa garḳ olup yatur ‘ür

‘ür ola:

1. **‘ür ola:**-a
Mesnevi 32
Mısra: **67**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Çıplak kalmak.

67. Çü ḥākisterden ola külḥanī ‘ür
68. Olur destür da sincâbdan dūr

‘ür olup:

1. **‘ür olup:**-up
Mesnevi 38
Mısra: **263**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Çıplak kalmak.

263. Olup zer-baft u atlasdan ḳamu ‘ür
264. Olursın ḳüt-ı mār ü ta‘me-i mūr

‘ür olursın:

1. **‘ür olursın:**-(u)r, -sın
Mesnevi 16
Mısra: **160**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Çıplak kalmak.

159. Libās-ı lāle-güne olma mağrūr
160. Olursın serv gibi 'ākıbet 'ūr

2. 'ūr olursın:-(u)r, -sın

Mesnevi 16

Mısra: 160

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Çıplak kalmak.

159. Libās-ı lāle-güne olma mağrūr
160. Olursın serv gibi 'ākıbet 'ūr

3. 'ūr olursın:-(u)r, -sın

Mesnevi 16

Mısra: 160

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Çıplak kalmak.

159. Libās-ı lāle-güne olma mağrūr
160. Olursın serv gibi 'ākıbet 'ūr

uran:

1. **urandı:**-ı

Mesnevi 13

Mısra: 25

Vurmak.

25. Şehā 'ışk ışınūn uranı yokdur
26. Güneldügün yoluñ pâyânı yokdur

urğan:

1. **urğan:**

Mesnevi 27

Mısra: 81

Kalın ip. II idam ipi. dar ağacının ipi.

81. Şaçı urğan ü kıddi dārayağı
82. O dār-ı fitnenūñ iki şayağı

urın:

1. **urınmasun:**-ma, -sın

Mesnevi 10

Mısra: 30

Takınmak, geçirmek.

29. Gezerken der-be-der eytām-ı muhtāc

30. Urınmasun vezirūñ cevheri tāc

2. **urınmaz:**-maz

Mesnevi 11

Mısra: 131

Takınmak, geçirmek.

131. Urınmaz başına gerçi ki miğfer

132. Tutar miğfer maķāmın lik mi'cer

3. **urınmış:**-miş

Mesnevi 18

Mısra: 95

Takınmak, geçirmek.

95. Külāhın keş urınmış her sipāhī

96. Ne ispeh hūsin ilinūñ pādşāhı

urış:

1. **urışup:**-up

Mesnevi 22

Mısra: 18

Uruşmak: Vuruşmak, çarpışmak, öldürüşmek.

17. Dürüşürdi gece gündüz dem-ā-dem

18. Urışup kūh ü şahrāyile her dem

'ursı mātem mātemi 'urs eyler:

1. 'ursı mātem mātemi 'urs eyler:-r

Mesnevi 27

Mısra: 287

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Düğün yemeğini yas; yası düğün yemeği yapmak.

287. Geh eyler 'ursı mātem mātemi 'urs

288. Vürir 'allāme-i 'aşra iki ders

urun:

1. **urundı:**-dı

Mesnevi 27

Mısra: 257

Takmak, başına yerleştirmek.

257. Duḥān-ı āhdan urundı efser

258. Siyeh-puş oldu zülfinden ser-ā-ser

uş:

1. **uş:**

Mesnevi 9

Mısra: 21

İşte, şimdi II gör bak!.

21. Şehā uş göz qarardup iş bu dihkān
22. İder ben ḳuluña yok yire bühtān

2. **uş:**

Mesnevi 14

Mısra: 118

İşte.

117. Ḳanı ol pister-i dībā-yı zerrīn

118. Uş oldu ḥāk ü ḥār efreş ü bālīn

3. **uş:**

Mesnevi 25

Mısra: 57

İşte.

57. Ḳayada ḳaldum uş başum ḳayudur

58. Bu dirlikde baña ölmek eyüdür

4. **uş:**

Mesnevi 34

Mısra: 102

İşte.

101. Benümle eyledügi 'ahd ḳanı

102. Degülmiş gerçek uş çıktı yalanı

uşan:

1. **uşandı:**-dı

Mesnevi 7

Mısra: 128

Kırılmak, parçalanmak, ufalanmak, dağılmak, toz haline gelmek.

127. Nerīmān hafv idüp pür -mahbesinden
128. Uşandı Erdevān işkencesinden

2. **uşandum:** -du, -m
Mesnevi 23
Mısra: 48
Vazgeçmek.

47. Didi geçdün mi yoksa baş u cāndan
48. Eyitdi çokdan uşandum ben andan

3. **uşandı:** -dı
Mesnevi 24
Mısra: 270
*Tekrarlanması, uzun sürmesi
dolayısıyla bir şeyden hoşlanmaz veya
sıkılır duruma gelmek, bıkmak, bezmek.*

269. Girü ol hiddeti def' oldı şāhuñ
270. Uşandı nālesinden bī-günāhuñ

uşāt:

1. **uşāti:** -ı
Mesnevi 3
Mısra: 125
*(a.s.) asi'nin cem'i. 1. asiler, itaatsizler,
zorbalar. 2. günahkarlar.*

125. Hālāş itdükde şālihler 'uşātı
126. Şefi' it baña fahr-i kāyınātu

uşda:

1. **uşda:**
Mesnevi 3

Mısra: 67
Şimdi, işte.

67. Hacılet bahri uşda eyledi cüş
68. Meded oldum hacīl ü deng ü medhüş

2. **uşda:**
Mesnevi 31
Mısra: 76
İşte; şimdi.

75. Şarāb-ı 'işkuñ ile şöyle bī-hüş
76. Geliyor uşda Hüsrev mest ü medhüş

uşşāk:

1. **uşşāka:** -a
Mesnevi 1
Mısra: 24
Aşıklar II Musikide uşşāk makamı.

23. Olur hem- tavk-ı erbāb-ı mahabbet
24. Kamu 'uşşāka kullāb-ı mahabbet

2. **uşşākı:** -ı
Mesnevi 13
Mısra: 64
Aşıklar.

63. Şarāb-ālūd-ı lebden her şeker- hānd
64. Kılurdı rü- siyeh 'uşşākı hürsēnd

3. **uşşāka:** -a
Mesnevi 18
Mısra: 162
Aşıklar.

161. Ayağ üzre tırup her mäh-sīmā
162. Kılur 'uşşāka göz uciyla imā

4. **uşşāka:** -a
Mesnevi 22
Mısra: 65
Aşıklar.

65. Virür 'uşşāka 'ömr-i cāvidānī
66. Yüzinüñ 'aksi düşdi havza nā-gāh

5. **uşşāk:**
Mesnevi 25
Mısra: 125
Aşıklar.

125. Kamu 'uşşāk içinde şādıkam ben
126. Hemān dīdār-ı yāre 'āşıkam ben

6. **uşşākı:** -ı
Mesnevi 32
Mısra: 142
Aşıklar.

141. Güzeller şāhına layık mı bī-dād
142. Olup 'uşşākı itmek zār ü nā-şād

7. **uşşāka:** -a
Mesnevi 33
Mısra: 16
Aşıklar.

15. İder agyāre luḫ ile niyāz ol
16. İder 'uşşāka kahr u kibr ü nāz ol

8. **uşşāka:** -a
Mesnevi 34
Mısra: 118
Aşıklar.

117. Anuñ şehler kapusınd'old'ise güm
118. Benüm 'uşşāka ma'beddür işigüm

uşurlāb:

1. **uşurlāba:** -a
Mesnevi 16
Mısra: 84
*(a.i) Astronomi terimi, yıldızların
uzaklıklarını ölçmeye yarayan ālet.*

83. Buzurgümmīd şeh yanında hāzır
84. Tırurdı dāyim uşurlāba nāzır

utan:

1. **utanmaz:** -maz
Mesnevi 16
Mısra: 138
Çekinmek, mahçup olmak.

137. Utan Hākdan gel ey Hākdan utanmaz
138. Özine zulm kılmaktan utanmaz

utarid:

1. **utarid:**
Mesnevi 7
Mısra: 131
*Feleğin katibi. (Utarid feleğin katibi
sayılıp güzel söz ve yazı ile sanatkarlığın
sembolüdür.).*

131. 'Utārid gördi destinde kalem var
132. Kimi bağlandı hıdmetde kalemvār

'utārid- fitnat ü hurşid- tal'at:

1. **'utārid- fitnat ü hurşid- tal'at:**
Mesnevi 5

Mısra: 204

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Utarid anlayışlı -Utarid(Merkür)

gezege ni altında doğanlar anlayışlı, kavrayışlı, zeki, kurnaz olurlar. Utarid feleğin katibi sayılır- ve güneş çehreli.

203. Sipih-i saltanatda mäh-i behcet

204. 'Utārid- fitnat ü hurşid- tal'at

uyan:

1. **uyansun: -sun**

Mesnevi 5

Mısra: 134

Mumun alev alması.

133. Perişān olmasun 'ālemde cem'î

134. Uyansun saltanat bezminde şem'î

2. **uyandı: -dı**

Mesnevi 7

Mısra: 73

Uyku durumundan çıkmak, uyanmak.

73. Yuḥudan kim uyandı şāh-ı bīdār

74. Mu'abbirler getürdi şordı esrār

3. **uyandı: -dı**

Mesnevi 15

Mısra: 73

Uyku durumundan çıkmak.

73. Be-nā-geh ḥvābdan uyandı 'ummān

74. Hurūş u cūşa geldi oldu cūşān

4. **uyandı: -dı**

Mesnevi 24

Mısra: 97

Mumun fitilinin alev alması: mec. Güneşin doğması, ışığını yayması.

97. Şeḥergeh şem'-i zerfīn kim uyandı

98. Gümüş pervāneler hep oda yandı

5. **uyandı: -dı**

Mesnevi 32

Mısra: 3

Uyku durumundan çıkmak.

3. Çün uyḥudan uyandı şāh-ı bīdār

4. Gidüp keyfiyyet-i mey oldu huşyār

uyanık:

1. **uyanıklar: -lar**

Mesnevi 39

Mısra: 14

Manevi hakikatin farkına varmış(lar).

13. Şınuḳ diller niyāzı ḥaḳḳıyıçün

14. Uyanıklar namāzi ḥaḳḳıyıçün

uyar:

1. **uyar:**

Mesnevi 1

Mısra: 49

Uyandırmak, uyanmak, fark etmek.

49. Uyar taḳlīd ḥv ābından İlähī

50. Görem tā nūr-ı taḥḳīki kemāhī

2. **uyardıñ: -du, -ñ**

Mesnevi 4

Mısra: 61

Yakmak, parlatmak; harekete geçmek.

61. Uyarduñ şem'-i İslāmı ötürdüñ

62. Cihāndan zulmet-i küfri götürdüñ

3. **uyarud': -(u)r, -d'**

Mesnevi 18

Mısra: 154

Uyandırmak.

153. Def olmışdı ḡulām-ı ḥalka der-güş

154. Uyarurd' uyusa şoḥbetde ser-ḥoş

uyhu:

1. **uyḥudan: -dan**

Mesnevi 32

Mısra: 3

Uyku.

3. Çün uyḥudan uyandı şāh-ı bīdār

4. Gidüp keyfiyyet-i mey oldu huşyār

uyhuya varmış:

1. **uyhuya varmış: -mış**

Mesnevi 15

Mısra: 130

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Uyumak.

129. Ya deryā mālīkidür bī-gümān ol

130. Çıḳup uyḥuya varmış nā-gehān ol

uyu:

1. **uyusa: -sa**

Mesnevi 18

Mısra: 154

Uyku halinde olmak.

153. Def olmışdı ḡulām-ı ḥalka der-güş

154. Uyarurd' uyusa şoḥbetde ser-ḥoş

uz:

1. **uz:**

Mesnevi 38

Mısra: 50

Münasip, uygun.

49. Şanurdı gitse Ḥusrev mülk-i ĩrān

50. Ḳala uz kendine ol tıfl-ı nā-dān

uza:

1. **uzadı: -dı**

Mesnevi 14

Mısra: 82

Uzaklaşmak.

81. Düşüp pāyine anuñ gitdi Pervīz

82. Uzadı 'askerinden yitdi Pervīz

'uzlet:

1. 'uzlet:

Mesnevi 5

Mısra: 17

*Bir yana çekilip kendi kendine tenhada
yaşama, yalnızlık köşesine çekilme.*

17. Bu ma'niden girüp 'uzlet evine

18. Çeküp başum ferâgat dâmenine

üçüncü:

1. üçüncü:

Mesnevi 4

Mısra: 119

Üç sayısının sıra sıfatı, sırada ikinciden sonra gelen.

119. Üçüncü câmi'-i eczâ-yı Kur'ân

120. İmâm-ı pür -hayâ 'Osmân-ı 'Affân

üftâde:

1. üftâde:

Mesnevi 37

Mısra: 174

Far. 1. Düşmüş. 2. Düşkün. 3. Âşık.

173. Bir ol kim eyledi Ferhâda zulmi

174. Ki bî-hâd gördi ol üftâde zulmi

üftâde-i dil-teng ü hayrân:

1. üftâde-i dil-teng ü hayrân:

Mesnevi 24

Mısra: 3

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Gönlü sıkıntılı ve ne yapacağını şaşırılmış olan çaresiz, düşkün (âşık).

3. Çün ol üftâde-i dil-teng ü hayrân

4. İderdi çâh içinde âh ü efgân

üğü:

1. üğü: -(y)e

Mesnevi 27

Mısra: 59

Baykuş türünden olan puhukuşunun bir çeşidi.

59. Kurumuş karımış dönmiş üğüe

60. Çürütmiş 'ömrini silr ü büyüye

ümîd-i vaşl-ı şîrîn virem:

1. ümîd-i vaşl-ı şîrîn virem: -em

Mesnevi 24

Mısra: 273

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

(Ferhad'a) Şîrîn'e kavuşma/abilme umudu vermek.

273. Virem aña ümîd-i vaşl-ı Şîrîn

274. Geçüre 'ömrin anufla o miskîn

ümîdüm var:

1. ümîdüm var:

Mesnevi 24

Mısra: 90

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Olacağına inanmak, ümitli olmak.

89. Didi ey ka'be-i küy-ı nigârum

90. Ümîdüm var görem küy-ı nigârum

ümmet:

1. ümmete: -e

Mesnevi 4

Mısra: 103

Bir peygamberin kendi dinine davet etmekle görevli olduğu topluluk,

kendilerine peygamber gönderilen topluluk. Tanıklarda müslümanlar kastedilmiştir.

103. Günehkâr ümmete alduñ nevâle

104. Hezrân armağan aşhâb ü âle

2. ümmet:

Mesnevi 4

Mısra: 107

Bir peygamberin kendi dinine davet etmekle görevli olduğu topluluk, kendilerine peygamber gönderilen topluluk. Tanıklarda müslümanlar kastedilmiştir.

107. Dimez ümmet ki küyuñda senüñ hvâr

108. Gedâ-yı bî-kes ü miskîn ü ğam-hvâr

ümmü'l-habâis:

1. ümmü'l-habâis:

Mesnevi 27

Mısra: 88

Kötülüklerin annesi.

87. Olur muhkemi bunca zemme bâ'is

88. Çün oldur 'âlem içr' ümmü'l-habâis

ürÿân:

1. 'ürÿân:

Mesnevi 7

Mısra: 133

Çıplak.

133. Tuğardı tığ 'ürÿân elde Behrâm

134. Anuñ hükmine tâ gerden ola râm

2. 'ürÿân:

Mesnevi 10

Mısra: 27

Çıplak. II maddi varlığı olmayan.

27. Yürürken şad -hezrân bîve 'ürÿân

28. Geyürme kullara altunlu kaftân

3. 'ürÿân:

Mesnevi 36

Mısra: 231

Çıplak.

231. Yatup dîbâ döşekler üzre 'ürÿân

232. Şafâlar sürdiler bî-hâdd ü pâyân

üslûb:

1. üslûba: -a

Mesnevi 28

Mısra: 93

Tarz.

93. Çü bu üslûba kâtib yazdı nâme

94. Hârîr üstinde şan müşk ezdi hâme

üst:

1. üstüme: -(ü)m, -e

Mesnevi 3

Mısra: 33

Yukarı, bir şeyin yukarı kısmı, üzeri.

33. 'Acab mi üstüme yağarsa 'aşreb

34. Zâmîrüm zülf-i pîç-â-pîçdür heb

2. **üstine: -i, -n, -e**

Mesnevi 6

Mısra: **52**

Bir şeyin yukarıya, göğe doğru bakan yüzü, yüzeyi.

51. İlahî eyle bu gülsârî hürrem

52. Yavuz yil esmesün üstine bir dem

3. **üstinde: -i, -n, -de**

Mesnevi 14

Mısra: **70**

Yukarı, bir şeyin yukarı kısmı, üzeri.

69. Kimi ururdu gürg ü âhüya tîr

70. Dikerdî kimi şîr üstinde şemşîr

4. **üstüne: -(ü)m, -e**

Mesnevi 14

Mısra: **116**

Üzeri, olaylara maruz kalan varlığın kendisi, vücut, beden.

115. Kanı ol zıll-ı çetir-i 'arş-pâye

116. Şalar üstüme şimdi gül sâye

5. **üstine: -i, -n, -e**

Mesnevi 15

Mısra: **60**

Bir şeyin yukarıya, göğe doğru bakan yüzü, üzeri.

59. Çü bindi zevrağa ol mâh-peyker

60. Hilâl üstine şankim mihr-envet

6. **üstinde: -i, -n, -de**

Mesnevi 15

Mısra: **69**

Bir şeyin yukarıya, göğe doğru bakan yüzü, üzeri.

69. Deñiz üstinde yürürdi şitâbân

70. Hevâ yüzinde nitek' ebr-i bârân

7. **üstine: -i, -n, -de**

Mesnevi 15

Mısra: **118**

Yukarı, bir şeyin yukarı kısmı, üzeri.

117. Hezârân eyleyüp feryâd ü nâle

118. Şaçardı berg-i gül üstine jâle

8. **üstine: -i, -n, -e**

Mesnevi 18

Mısra: **100**

Bir şeyin yukarı kısmı II üzeri.

99. Kılup hândân ü hürrem güllerini

100. Şalup serv üstine sünbüllerini

9. **üstinden: -i, -n, -den**

Mesnevi 23

Mısra: **106**

Bir şeyin yukarıya, göğe doğru bakan yüzü, üzeri.

105. Muqâbil ols' aña hürşîd-i rahşân

106. Geçer havf ile üstinden şitâbân

10. **üstine: -i, -n, -e**

Mesnevi 26

Mısra: **57**

Bir şeyin yukarı kısmı II üzeri.

57. Çıķam çün Bîsütün üstine gâhî

58. Göre kebg-i derî benden hırâmı

11. **üstinde: -i, -n, -de**

Mesnevi 28

Mısra: **94**

Bir şeyin yukarı kısmı II üzeri.

93. Çü bu üslûba kâtib yazdı nâme

94. Hârîr üstinde şan müşk ezdi hâme

12. **üstinde: -i, -n, -de**

Mesnevi 31

Mısra: **37**

Bir şeyin yukarı kısmı II üzeri.

37. Sipîhr üstinde aķterler dirâķşân

38. Hemân hâkister içr' aķkerdi rahşânî

13. **üstinde: -i, -n, -de**

Mesnevi 31

Mısra: **91**

Bir şeyin yukarı kısmı II üzeri.

91. Lebi üstinde hâl-i 'anberîn-fâm

92. Şarâb-ı Keşşer üzre güyiyâ câm

14. **üstümüzde: -(ü)müz, -de**

Mesnevi 34

Mısra: **97**

Yukarı.

97. Di kim hâzîrdır üstümüzde Allâh

98. Geçürme cevr ü zulmi hâdden ey şâh

üstâd:

1. **üstâd:**

Mesnevi 1

Mısra: **57**

Far. 1. Öğretici, muallim. 2. Mahir, vukûf-ı tâm sahibi.

57. Çü ben şâgird olam tevfiķûn üstâd

58. Ma'ânî şehrin idem cennet-âbâd

2. **üstâd:**

Mesnevi 12

Mısra: **26**

Bir ilim veya sanat alanında seçkin yeri olan kimse, usta, üstâd II ressam.

25. Anuñ bir kaşrı vardur cennet-âbâd

26. Felekden almış anuñ resmin üstâd

3. **üstâd:**

Mesnevi 12

Mısra: **78**

Bir ilim veya sanat alanında seçkin yeri olan kimse, usta, üstâd II ressam.

77. Temâm itdükte nâ-gâh irdi bir bâd

78. Elinden kâğıdın kaçırıldı üstâd

4. **üstād:**

Mesnevi 16

Mısra: 87

Far. 1. Öğretici, muallim. 2. Mahir, vukûf-ı tām sahibi.

87. Be-nā-geh gördi ol üstād nuşret

88. Didi şāhā mübārek -bād nuşret

5. **üstāda:-a**

Mesnevi 21

Mısra: 48

Usta.

47. Ne kim giçerdi göñülden nihānī

48. 'Ayān itdi hemān üstāda anı

6. **üstād:**

Mesnevi 22

Mısra: 35

Herhangi bir ilimde veya sanat alanında bilgi ve söz sahibi olan, üstün bir yeri, tam vukufu bulunan kimse.

35. Çü fāriğ oldı cüy işinden üstād

36. Yine bir havz-ı Kevger itdi bünyād

7. **üstād:**

Mesnevi 24

Mısra: 11

Herhangi bir ilimde veya sanat alanında bilgi ve söz sahibi olan, üstün bir yeri, tam vukufu bulunan kimse.

11. Alup üstād anı şād oldı gāyet

12. Şanasın buldı derdine nihāyet

8. **üstāda:-a**

Mesnevi 24

Mısra: 33

Herhangi bir ilimde veya sanat alanında bilgi ve söz sahibi olan, üstün bir yeri, tam vukufu bulunan kimse.

33. Ya destmüzd çün üstāda ol kān

34. Şunardı pāre pāre la 'l-i raḥşān

9. **üstād:**

Mesnevi 25

Mısra: 11

Herhangi bir ilimde veya sanat alanında bilgi ve söz sahibi olan, üstün bir yeri, tam vukufu bulunan kimse.

11. Şanasın fitne Ye' cücüne üstād

12. Yapup dīvār sed eylerdi bünyād

10. **üstād:**

Mesnevi 26

Mısra: 50

Herhangi bir ilimde veya sanat alanında bilgi ve söz sahibi olan, üstün bir yeri, tam vukufu bulunan kimse.

49. Görelüm neyledi ol tağı Ferhād

50. Ne veche yol kesüpdür aña üstād

11. **üstād:**

Mesnevi 27

Mısra: 207

Herhangi bir ilimde veya sanat

alanında bilgi ve söz sahibi olan, üstün bir yeri, tam vukufu bulunan kimse.

207. Ger ehl-i şān 'at üstād iseñ ey merd

208. Gider her şān 'atuñ sen ḳalasin ferd

üstād işidür:

1. **üstād işidür:-dür**

Mesnevi 22

Mısra: 85

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Usta işi, alanında bilgisi ve vukufu tam olan kimsenin gösterebileceği hüner.

85. Hemān 'ālemde bir Ferhād işidür

86. Bu şān 'atlarıñ senden oldı şād[ı]r

üstād-ı çālāk:

1. **üstād-ı çālāk:**

Mesnevi 2

Mısra: 21

Kelime Tipi: -

Üstād(f.i.)muallim, usta,sanatkâr; bir ilim veya sanat alanında üstün yeri olan kimse. çālāk(f.s.) Çevik,eline ayağına çabuk.

21. Zihī şānī' zihī üstād-ı çālāk

22. Ki rūḥ-ı pākūñ itdi ḥil 'atin ḥāk

üstād-ı dānā:

1. **üstād-ı dānā:**

Mesnevi 24

Mısra: 131

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Bilgili üstad.bkz. üstād md.

131. Baña 'ilm ile ey üstād-ı dānā

132. Bu sırıuñ ḥikmetini eyle peydā

2. **üstād-ı dānā:**

Mesnevi 26

Mısra: 158

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Bilgili üstad.bkz. üstād md.

157. Ḳoluña ḳuvvet ey üstād-ı dānā

158. Şu deñlü virdi aña istimālet

üstād-ı hünerver:

1. **üstād-ı hünerver:**

Mesnevi 21

Mısra: 7

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Sanat sahibi üstat.

7. İştüdkde anı üstād-ı hünerver

8. Didi kim ey serir-i ḥüsnē server

üstād-ı kāmīl:

1. **üstād-ı kāmīl:**

Mesnevi 12

Mısra: 63

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Noksanı olmayan bilge, mahir usta.

63. Bir āyine düzüp üstād-ı kāmīl

64. Ḳodı revzenlere anı muḳābil

üstād-ı revzen:

1. **üstād-ı revzen:**

Mesnevi 12

Mısra: 35
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
*Pencere mimarisinden çok iyi anlayan,
bu hususta sanatı ve bilgisi yüksek olan
kişi.*

35. Komuş her cânibind' üstâd-ı revzen
36. Şanasın her biri bir çeşm-i rüşen

üstâd-ı suhanver:

1. **üstâd-ı suhanver:**
Mesnevi 33
Mısra: 53
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
*Güzel söz söyleyen, düzgün konuşan
üstâd.*

53. Ne hoş dimişdür üstâd-ı suhanver
54. Ne borred 'ışk râ cuz 'ışk-ı dîger

üstâd-ı tîşe:

1. **üstâd-ı tîşe:**
Mesnevi 22
Mısra: 3
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Külünk ustası.

3. Zemîne ursa ol üstâd-ı tîşe
4. Amân isterdi çerh-i zulm-ı pîşe

üstâd-ı zemâne:

1. **üstâd-ı zemâne:**
Mesnevi 12
Mısra: 3
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Devrin (zamanın) üstâdı. (Far.)Üstad:

*Bilim veya sanat alanında üstün bilgisi ve
yeteneği olan kimse.*

3. Kemer bağlanup üstâd-ı zemâne
4. Tıttup Ermen yolın oldı revâne

2. **üstâd-ı zemâne:-e**
Mesnevi 21
Mısra: 21
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
*Devrin (zamanın) üstâdı. (Far.)Üstad:
Bilim veya sanat alanında üstün bilgisi ve
yeteneği olan kimse.*

21. Varup hâcipler üstâd-ı zemâne
22. Didiler k'ey hünermend-i yegâne

3. **üstâd-ı zemâne:**
Mesnevi 21
Mısra: 53
Kelime Tipi: -
*Devrin (zamanın) üstâdı. (Far.)Üstad:
Bilim veya sanat alanında üstün bilgisi ve
yeteneği olan kimse.*

53. Turup şevk ile üstâd-ı zemâne
54. Didi kim kâdadur ol kâr-hâne

üstâduña rahmet:

1. **üstâduña rahmet:**
Mesnevi 22
Mısra: 81
Kelime Tipi: **Deyim**
*(Sana bu hüneri öğreten)Üstadına
Allah rahmet eylesin. Allah'ın merhamet ve*

*bağışlanması için(ölünün arkasından)
edilen bir dua sözü.*

81. Cihânda görmesün hiç ellerün derd
82. Ola her sihr-pîşe saña muhtâc

üstüne düşmek:

1. **üstüne düşmek:**
Mesnevi 33
Mısra: 26
Kelime Tipi: **Deyim**
*Üstüne düşmek : Bir şeyi, kimseyi
elde etmek için çok uğraşmak.*

25. Çün olmadı baña ol yâr ü dil-dâr
26. Güc ile üstüne düşmek zihî 'âr

2. **üstüne düşmek:**
Mesnevi 33
Mısra: 42
Kelime Tipi: **Deyim**
*Üstüne düşmek : Bir şeyi, kimseyi
elde etmek için çok uğraşmak.*

41. Şu kim yüz çevire sende temâmet
42. Sen anuñ üstüne düşmek melamet

üstühân:

1. **üstühân:-ı**
Mesnevi 27
Mısra: 76
Kemik.

75. Yâhud bir köhne meşheddür dehânı
76. Çürümüş toprak olmuş üstühânı

üştur:

1. **üştur:**
Mesnevi 15
Mısra: 81
Deve.

81. İdüp üştur gibi ol bahr kîne
82. Köpük şaçardı eflâkûñ yüzine

üştur-ı ser-mest:

1. **üştur-ı ser-mest:**
Mesnevi 16
Mısra: 18
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Sarhoş deve.

17. Tıttup karşıda Behrâm leşkeri şaf
18. Şaçarlar üştur-ı ser-mest gibi kef

üzre:

1. **üzre:**
Mesnevi 4
Mısra: 39
Üzerinde.

39. Ne hâtem penbe üzre müşk-i terdür
40. Yâhud ebr-i sefid içre çamerdür

2. **üzre:**
Mesnevi 4
Mısra: 50
Üzerinde.

49. Ne var gördiye ol vādide envār
50. Saña 'arş üzre Hâk gösterdi dîdâr

3. **üzre:**

Mesnevi 7

Mısra: 85

Üzerine; gereğince.

85. Hoş erkân üzre idüp ihtirâmın
86. Qodılar Hüsrev-i Pervîz nâmın

4. **üzre:**

Mesnevi 15

Mısra: 80

Üzerinde.

79. Degül ebr-i sefid ol gün hüveydâ
80. Hevâ üzre perâkend'olan ammâ

5. **üzre:**

Mesnevi 17

Mısra: 18

Üzerine.

17. Alup ya'nî ele kilik-i nigün-ser
18. Döküp kâfûr üzre müşk-i ezfer

6. **üzre:**

Mesnevi 18

Mısra: 108

Üzerinde.

107. İdüp kâkum libâsın her nigârîn
108. Nihâl üzre açılmış verd-i nesrîn

7. **üzre:**

Mesnevi 23

Mısra: 97

Üzerinde.

97. Filân tağ üzre var bir çâh-ı Bâbil
98. İrişmez 'umkına hîç 'aql-ı 'âkîl

8. **üzre:**

Mesnevi 26

Mısra: 15

Üzerine.

15. Dıraht-ı serv üzre her perî-şân
16. Kılurdı sünbül-i Hindü perîşân

9. **üzre:**

Mesnevi 27

Mısra: 256

Üzerine.

255. Birez vaqt ol meh-i hurşîd-gebgêb
256. Meh-i tâbân üzre şaçdı kevkeb

10. **üzre:**

Mesnevi 27

Mısra: 268

Üzerinde.

267. Çeküp ardınca haylî guşşa vü gam
268. Birez toprağı üzre tutdı mâtem

11. **üzre:**

Mesnevi 30

Mısra: 7

Üzerine.

7. Döküp kâfûr üzre müşk-i ezfer
8. Şaha hâlini 'arz itdi ser-â-ser

12. **üzre:**

Mesnevi 31

Mısra: 60

Üzerine.

59. Hümâ-yı hayme-i hurşîd-pâyec
60. Şalardı çetir-i hurşîd üzre saye

13. **üzre:**

Mesnevi 31

Mısra: 144

Üzerinde.

143. Scrivlerde tezerv-i hûb ü dil-keş
144. Şem'alar üzre güyâ yanar âteş

14. **üzre:**

Mesnevi 33

Mısra: 92

Üzerinde.

91. Lebi üstinde hâl-i 'anberîn-fâm
92. Şarâb-ı Kevşer üzre güyiyâ câm

15. **üzre:**

Mesnevi 36

Mısra: 111

Üzerinde.

111. Yeşil atlaslar üzre tügme-yi zer
112. Çemende nergis-i ra'nâya benzer

16. **üzre:**

Mesnevi 36

Mısra: 231

Üzerinde.

231. Yatup dîbâ döşekler üzre 'üryân
232. Şafâlar sürdiler bî-hadd ü pâyân

17. **üzre:**

Mesnevi 37

Mısra: 134

Üzerine.

133. Ne cür'etdür k'idüp tahfif ü tahkîr
134. İde adımı adum üzre tahîr

18. **üzre:**

Mesnevi 38

Mısra: 114

Üzerinde.

113. Rûhında zaħm-ı nâhün pâre pâre
114. Kamer üzre hilâl old' âşkâre

19. **üzre:**

Mesnevi 38

Mısra: 148

Üzerine.

147. Kefen gülden iderler ol nihâle
148. Semen üzre şararlar berg-i lâle

üzrede olup:

1. **üzrede olup:** -up

Mesnevi 32

Mısra: **63**

Kelime Tipi: **Deyim**

Üzerine, üstüne olmak -Üstüne

düşmek- : (Bir şeyi) elde etmek için çok uğraşmak.

63. Olup üzrede Şîrîn itdi vermem

64. Elüñ kendüñde tut ey şâh-ı epsem

vācibü'z-zāt:

1. vācibü'z-zāt:

Mesnevi 2

Mısra: 13

Allah'ın varlığı zatının icabıdır.(Allah'ın varlığının dışarıdan herhangi bir sebebe ihtiyacı duymaması.).

13. Şühüd-ı zātî için vācibü'z-zāt

14. Vücüd-ı mümkinâtı kıldı mir'at

va' de itme:

1. va' de itme: -me

Mesnevi 24

Mısra: 287

Kelime Tipi: **Deyim**

Söz vermek: Yapacağımı kesin olarak söylemek.

287. Ya va' de itme yâhud va' deñe tür

288. Olasın tâ ki toğrulukla meşhür

va' de virdi:

1. va' de virdi: -di

Mesnevi 26

Mısra: 221

Kelime Tipi: **Deyim**

Söz vermek: Yapacağımı kesin olarak söylemek.

221. Degülven ol sebepten aña mağrūr

222. Urup na'ra peleng ü bīr gibi

va' deden dönersem âdem olmayam:

1. va' deden dönersem âdem olmayam: - (y)am

Mesnevi 24

Mısra: 280

Kelime Tipi: **Deyim**

(Verilen) sözden dönersem adam değilim-Sözünün eri olmak- : Verdiği sözü ne pahasına olursa olsun yerine getiren bir kişi olmak.

279. Gözet bu 'ahd ü peymāni dem-â-dem

280. Dönersem va' deden olmayam âdem

va' deñe tür:

1. va' deñe tür:

Mesnevi 24

Mısra: 287

Kelime Tipi: **Deyim**

Sözünde durmak: Verdiği sözü yerine getirmek.

287. Ya va' de itme yâhud va' deñe tür

288. Olasın tâ ki toğrulukla meşhür

vādî:

1. vādîde: -de

Mesnevi 4

Mısra: 49

İki dağ arast, ova; sahra II Tasavvufî manada İlahî tecellilerin, sırların, aşkın zuhur ettiği mekan; aşkların, ulu kişilerin, peygamberlerin gönlü.

49. Ne var gördiyse ol vādîde envār

50. Saña 'arş üzre Hâk gösterdi dîdâr

2. vādîlerde: -ler, -de

Mesnevi 25

Mısra: 45

İki dağ arasındaki çukurca arazi veya geçit; yol; çöl.

45. Gezerdi gice vādîlerde tehñā

46. Dir idi Kirdgārā Pādşāhā

3. vādîye: -(y)e

Mesnevi 26

Mısra: 68

İki dağ arasındaki uzun çukur; mutlak anlamda sahra.

67. İdem reyhān bāğ ü rāğî pā-māl

68. Bırağam vādîye âvāz-ı hālñāl

vādî vü kühsār:

1. vādî vü kühsār:

Mesnevi 25

Mısra: 24

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Vadi ve dağ tepesi.

23. Kaya kesdükçe ol ğamnāk merdüm

24. Öterdi vādî vü kühsār güm güm

vādî-yi ğamda:

1. vādî-yi ğamda: -da

Mesnevi 26

Mısra: 187

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Gam vadisi.

187. 'Azāb u ğasret ü derd ü elemde

188. Egerçi baña hem-demdür ğayālün

vādî-yi ğasretde yürüdüm:

1. vādî-yi ğasretde yürüdüm: -dü, -m

Mesnevi 25

Mısra: 94

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Ħasret (özlem) vadisinde(çölünde) yürümek: Çok özlemek, ğasret çekmek.

93. Kimesne olmadı ğālümnden āğāh

94. Yürüdüm vādî-yi ğasretde her-ğāh

vādî-yi pür- ğahr:

1. vādî-yi pür- ğahr:

Mesnevi 25

Mısra: 65

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Eziyet (sıkıntı) dolu vadi. Bkz. vadi md.

65. Olaldan meskenüm vādî-yi pür- ğahr

66. Olupdur yidüğüm derd içdüğüm zehr

vāfir:

1. vāfir:

Mesnevi 9

Mısra: 34

Çok, haddinden fazla, bol.

33. Çün irdi ol güle âsib-i gerdün

34. İçinden çıktı vāfir sīb-i gül-ğün

2. vāfir:

Mesnevi 36

Mısra: 31
Pek çok.

31. Virür Şirine şeh vâfir hâzîne
32. Nesine hâre ola dağı nesine

vâ-hayf vâ-hayf:

1. **vâ-hayf vâ-hayf:**
Mesnevi 38
Mısra: 190
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Eyvah, yazık! Eyvah yazık!

189. Baña mihmânımsın Husrevâ hayf
190. Dirîgâ bilmedüm vâ-hayf vâ-hayf

vahş:

1. **vahş:**
Mesnevi 14
Mısra: 56
İnsandan kaçan, ehli olmayan, yabâni
(hayvan).

55. Kemân olup siñe siñe iki kât
56. İderdi vahş ü tayrı gâfil-i mât

vahşet-engiz:

1. **vahşet-engiz:**
Mesnevi 16
Mısra: 16
Korkunç.

15. Ne asker her biri bir gürg-i hun-rîz
16. Kağan aşlan gibi hep vahşet-engiz

vahşi:

1. **vahşiler: -ler**
Mesnevi 25
Mısra: 69
Yabani, ürkek, insandan kaçan
[hayvan].

69. Olur vahşiler âhumdan girizân
70. Kaçarlar her yana eftân ü hayrân

va'id ü va'zdan:

1. **va'id ü va'zdan: -dan**
Mesnevi 37
Mısra: 127
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Birini iyiliğe sevk ve kötülükten uzaklaştırmak için korkutma ve öğüt.

127. Va'id ü va'zdan olup dige- gün
128. Gürür ü kibr ü kîninden o mağbün

vâkıf:

1. **vâkıf:**
Mesnevi 18
Mısra: 57
Bilici, bilen, haberdar ve âgâh olan
kimse.

57. Degülsin çerh ahvâline vâkıf
58. Zemânüñ hîle vü alına vâkıf

2. **vâkıf:**
Mesnevi 18
Mısra: 58
Bilici, bilen, haberdar ve âgâh olan
kimse.

57. Degülsin çerh ahvâline vâkıf
58. Zemânüñ hîle vü alına vâkıf

vakt:

1. **vaktinde: -i, -n, -de**
Mesnevi 5
Mısra: 73
Zaman, dönem.

73. Veğâ vaktinde alduqça ele güürz
74. Olur meydânda gâltân küh-ı Elbürz

2. **vakti: -i**
Mesnevi 18
Mısra: 25
Zaman; fırsat; uygun zaman.

25. Veli her nesnenün vakti var ey şâh
26. Sefer vakti degüldür şimdi bî-gâh

3. **vakt:**
Mesnevi 18
Mısra: 54
Zaman, dönem.

53. Gerekdür k'idesin te'hür te'hür
54. Çü vakt ide kılavuz girü tedbîr

4. **vaktüñi: -(ü)ñ, -i**
Mesnevi 18
Mısra: 59
Yaşanılan, içinde bulunulan dönem;
zaman.

59. Geçürme vaktüñi bî-'ays ü bî-nüş
60. Çıkar endüñi dilden câm-ı mey nüş

vakt-i fırsat gözedürdi:

1. **vakt-i fırsat gözedürdi: -(ü)r, -di**
Mesnevi 16
Mısra: 86
Kelime Tipi: **Deyim**
Fırsat zamanı gözetmek (Fırsat kollamak): Yapmak istediği iş için uygun zaman ve elverişli durum beklemek.

85. Görürdi tâli '-i Pervîzi kat kat
86. Gözedürdi dem-â-dem vakt-i fırsat

vakt-i fırsat gözler:

1. **vakt-i fırsat gözler: -r**
Mesnevi 24
Mısra: 79
Kelime Tipi: **Deyim**
Fırsatın vaktini gözlemek -Fırsat kollamak- : Yapmak istediği iş için uygun zaman ve elverişli durum beklemek.

79. Anuñün gözler idi vakt-i fırsat
80. Cihâna olmaya tâ kim melâmet

vakt-i sehergâh ola:

1. **vakt-i sehergâh ola: -a**
Mesnevi 38
Mısra: 84
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sabahın erken vakti(nde) edilmek (dua bağlamında).

83. Du 'āya perde yokdur gāh u bī-gāh
84. Hūşūşā kim ola vakt-i şehergāh

vakt-i zemistān:

1. **vakt-i zemistān:**

Mesnevi 18

Mısra: 27

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Kış mevsimi.

27. Şitā şiddette vü vakt-i zemistān
28. Tutilmuş berfden kūh ü beyābān

vālī kılmışdı:

1. **vālī kılmışdı:** -mış, -dı

Mesnevi 36

Mısra: 269

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Vali atamak, vali olarak

görevlendirmek.

269. Memālikde anı kılmışdı vālī
270. Anuñ hükminde idi ol havālī

vālīh oldı:

1. **vālīh oldı:** -dı

Mesnevi 14

Mısra: 59

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Şaşırarak, şaşakalmak.

59. Şu hadde vālīh oldı rübeh-i pīr
60. Kī gıtdi hatırından mekr ü tezvīr

vālīh ü deng:

1. **vālīh ü deng:**

Mesnevi 14

Mısra: 19

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Şaşırmış ve şaşkın.

19. Ğamından bir ğazālūñ vālīh ü deng
20. Hemān nahcīrgāha kıldı āheng

vālīh ü deng oldı:

1. **vālīh ü deng oldı:** -dı

Mesnevi 11

Mısra: 31

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Keder ve hüznle aklı ğitmiş, şaşırmış ve sersemlemiş olmak.

31. Görüp nakşını oldı vālīh ü deng
32. Tayandı kıldı bir dīvāra Erjeng

vālīh ü hayrān ü dil-teng:

1. **vālīh ü hayrān ü dil-teng:**

Mesnevi 14

Mısra: 105

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Keder ve aşkla kendinden geçmiş ve şaşkın ve gönüli daralmış.

105. Yürürdi vālīh ü hayrān ü dil-teng
106. Dökerdi gözlerinden eşk-i gül-reng

var:

1. **var:**

Mesnevi 3

Mısra: 32

Bulunmakta.

31. N'ola bağruma dāğ ursalar anda
32. Ğayāl-i Ğāl-i dil-ber var cānda

2. **varmadı:** -ma, -dı

Mesnevi 4

Mısra: 24

Ğitmek, ulaşmak.

23. Şeb-i Esrā ki esbūñ kıldı te'cīl
24. Meleke varmadı peyk-i Cibrīl

3. **vardukça:** -dukça

Mesnevi 5

Mısra: 83

Ulaşmak, isabet etmek.

83. Şaf-ı küffāra vardukça Ğadengi
84. Alur ayak derine bir Firengi

4. **vara:** -a

Mesnevi 5

Mısra: 136

Varmak, ulaşmak, yetişmek.

135. Kaçan 'azm itse her kanķı diyāra
136. Ğızır atı önincesiyle vara

5. **varum:** -(u)m

Mesnevi 5

Mısra: 157

Elde bulunan her şey, zenginlik, servet.

157. Oñat bakşāñ hebādur cümle varum
158. Görinmez bir cihetden iktidārum

6. **var:**

Mesnevi 6

Mısra: 27

Var: Var, yokun karşıtı.

27. Bu devrūñ dürlü dürlü işleri var
28. Bu çerĞūñ 'aķsine cünbüşleri var

7. **var:**

Mesnevi 6

Mısra: 28

Bulunmakta.

27. Bu devrūñ dürlü dürlü işleri var
28. Bu çerĞūñ 'aķsine cünbüşleri var

8. **varuñ:** -(u)ñ

Mesnevi 7

Mısra: 11

Elde bulunan her şey, zenginlik, servet.

11. Dökül saçıl kāmı terk eyle varuñ
12. Cihān mülkinde ķalsun yādgāruñ

9. **var:**

Mesnevi 7

Mısra: 15

Bulunmakta.

15. Çü söze kudretūñ var olma Ğāmūş
16. Şeker-Ğā ol idüp tūñ gibi cūş

10. **var:**

Mesnevi 7

Mısra: 131
Var: Var, yokun karşıtı.

131. 'Utarid gördi destinde kalem var
132. Kimi bağlandı hıdmetde kalemvâr

11. **vardur: -dur**
Mesnevi 9
Mısra: 58
Var: Var, yokun karşıtı.

57. Sitem itmez egerçi şeh Süleymân
58. Velî 'ifritleri vardur ki pinhân

12. **var:**
Mesnevi 10
Mısra: 59
Var: Var, yokun karşıtı.

59. Hüdâdan var ise fi'l-cümle bîmûn
60. Toğunma kılına hergiz yetimûn

13. **var:**
Mesnevi 11
Mısra: 21
Var: Var, yokun karşıtı.

21. Şehiûn bir hem-demi var idi meşhûr
22. Nedîm-i bezm-i fâğfûr adı Şâpûr

14. **var:**
Mesnevi 11
Mısra: 80
Mevcut olan (şey).

79. Degül anuñ miyânı 'aqla ma'lûm
80. Bu deñlü var ne mevcûd ü ne ma'dûm

15. **var:**
Mesnevi 11
Mısra: 141
Mevcut bulunmak.

141. Ezelden var imiş ol serve meyli
142. Añınca gözlerinden dökdi seyli

16. **vardur: -dur**
Mesnevi 12
Mısra: 25
Bulunmakta.

25. Anuñ bir kaçrı vardur cennet-âbâd
26. Felekden almış anuñ resmin üstâd

17. **vardur: -dur**
Mesnevi 12
Mısra: 95
Var, yokun karşıtı.

95. Velî bildi ki bir maħremi vardur
96. Kuru şüret degül ma'nâsi vardur

18. **vardur: -dur**
Mesnevi 12
Mısra: 96
Var: Var, yokun karşıtı.

95. Velî bildi ki bir maħremi vardur
96. Kuru şüret degül ma'nâsi vardur

19. **varduċca: -duċca**
Mesnevi 14
Mısra: 5
Gitmek, ulaşmak.

5. Firāvân oldı varduċca melâli
6. Daĥı arama ģalmadı mecâli

20. **vardı: -dı**
Mesnevi 14
Mısra: 21
Bulunmakta.

21. Medâyin yöresinde vardı bir taĥ
22. Zemînüñ sînesinde bir kara daĥ

21. **var:**
Mesnevi 14
Mısra: 61
Var: Var, yokun karşıtı.

61. Be-ġâyet ĥavfi var idi pelengüñ
62. Seg-i dîvâneveş siñlerdi siñ siñ

22. **var:**
Mesnevi 15
Mısra: 175
Haydî, durma (peĥiştirme sözü).

175. Yüri var aña nâmin eyle teftiş
176. Ne yirdendür maĥâmın eyle teftiş

23. **varup: -up**
Mesnevi 15

Mısra: 177
Gitmek, ulaşmak.

177. Varup dâye aña virdi selâmi
178. Edep birle edâ idüp kelâmi

24. **varmuş: -miş**
Mesnevi 16
Mısra: 8
Bulaşmak, teslim olmak, içinde bulunmak.

7. İrişdi birki gündün şâh-zâde
8. Görür kim memleket varmış fesâda

25. **varduĥınc': -duĥınc**
Mesnevi 16
Mısra: 27
Gitmek, ulaşmak.

27. Mübâdirler şafına varduĥınc' oĥ
28. Göĥüs tutup aña dirlerdi oĥ oĥ

26. **var:**
Mesnevi 16
Mısra: 105
Mevcut, bulunmakta.

105. Çü var idi ĥurür ü kibr ü kîni
106. Görürdi cümleden a'lâ özini

27. **var:**
Mesnevi 17
Mısra: 75
Var: Var, yokun karşıtı.

75. Çoğ işler var ki dirsın bu ziyāndur
76. Niçe aşşılar ol işde nihāndur

28. **var:**
Mesnevi 18
Mısra: 25
Bulunmakta.

25. Velī her nesnenūn vakti var ey şāh
26. Sefer vakti degüldür şimdi bī-gāh

29. **var:**
Mesnevi 18
Mısra: 76
Mevcut olan (şey).

75. Yöneldüüm Ka'be-i küy-ı nigāra
76. Refiğ ol baña ger var ise care

30. **vardı: -dı**
Mesnevi 18
Mısra: 113
Ulaşmak.

113. Çü vardı hıttā-yı Derbende Pervīz
114. Mehīn Bānūya irdi ol hāber tīz

31. **var:**
Mesnevi 18
Mısra: 137
Bulunmakta.

137. Müzehheb çenberi var güne güne
138. Olur kavş-i kuzah andan nümüne

32. **var:**
Mesnevi 18
Mısra: 139
Bulunmakta.

139. İçinde hūrlar var māh-peyker
140. Behiştāsā önünde havz-ı Kevşer

33. **var:**
Mesnevi 20
Mısra: 45
Var: Var, yokun karşıtı.

45. Ne şabri var idi kim ide ārām
46. Ne rām olurdu emrine dil-ārām

34. **var:**
Mesnevi 21
Mısra: 9
Bulunmakta.

9. Bu yirde bir hünermend ādemī var
10. Be-gāyet kāmīl ü üstād mi'mār

35. **varup: -up**
Mesnevi 21
Mısra: 21
Varmak II ulaşmak II gitmek.

21. Varup hācipler üstād-ı zemāne
22. Didiler k'ey hünermend-i yegāne

36. **var:**
Mesnevi 22

Mısra: 125
Var: Var, yokun karşıtı.

125. Hoş özge 'ālemi var idi anuñ

37. **varup: -up**
Mesnevi 23
Mısra: 27
Gitmek.

27. Getürdiler varup fi'l-hāl anı
28. Görince Hüsrevüñ cüş itdi kanı

38. **var:**
Mesnevi 23
Mısra: 38
Elde bulunan her şey, zenginlik, servet.

37. Didi bilür misin dil-dār kimdür
38. Eyitdi andan özge var kimdür

39. **varma: -ma**
Mesnevi 23
Mısra: 55
Varmak II gitmek.

55. Didi küyına varma şabr it ey hām
56. Eyitdi kanı şabr u kanı ārām

40. **var:**
Mesnevi 23
Mısra: 97
Bulunmakta.

97. Filān tağ üzre var bir çāh-ı Bābil
98. İrişmez 'umkına hiç 'aql-ı 'ākil

41. **varup: -up**
Mesnevi 23
Mısra: 117
Gitmek, ulaşmak.

117. Varup zālimler ol kuyuya fi'l-hāl
118. Tıtuup itdiler ol miskīni idhāl

42. **var:**
Mesnevi 23
Mısra: 143
Bulunmakta.

143. Ne yanumda enīsüm mūnisüm var
144. Ne aḥvālüm sorar bir kimse her-bār

43. **var:**
Mesnevi 23
Mısra: 200
Bulunmakta.

199. Devā umduqça derd oldı firāvān
200. Bu derde şabrdur var ise dermān

44. **varayın: -ayın**
Mesnevi 23
Mısra: 205
Gitmek, ulaşmak.

205. Zārūrī varayın şabruñ yolını
206. Ḥalāş ide ol 'Alīm ben ḡulmı

45. **varamaz:** -a, -maz
Mesnevi 24
Mısra: 77
Gitmek.

77. Varamaz idi gündüz küy-i yäre
78. Mebādā gamz ideler şehryäre

46. **varup:** -up
Mesnevi 25
Mısra: 79
Gitmek.

79. Varup aḥvālūmi 'arz ide yäre
80. Olaydı tā ki dil derdine care

47. **vara:** -a
Mesnevi 25
Mısra: 82
Gitmek, ulaşmak.

81. 'Aceb kime kılam ben 'arz-ı aḥvāl
82. Ki vara 'arz ide dil-däre der-häl

48. **varalum:** -alum
Mesnevi 26
Mısra: 48
Gitmek.

47. Didi ol ḥür-ı cennetden numüne
48. Ṭuruñ yārān varalum Bīsütüna

49. **vardı:** -dı
Mesnevi 27

Mısra: 3
Gitmek, ulaşmak.

3. Çü Şirîn vardı küh-ı Bīsütüna
4. Meded ırgürdi Ferhād-ı zebüna

50. **vardı:** -dı
Mesnevi 27
Mısra: 7
Gitmek, ulaşmak.

7. Bugün Ferhāda vardı ol perī-rü
8. İdüp taḥşin virdi zür-ı bāzū

51. **varup:** -up
Mesnevi 27
Mısra: 41
(Birin'in yanına) Varmak, gitmek.

41. Varup Ferhāda tā kim ide āh āh
42. Kim atdan düşdi Şirîn öldi nā-gāh

52. **varup:** -up
Mesnevi 27
Mısra: 113
Gitmek, ulaşmak.

113. Varup Ferhāda yalan yire idüp āh
114. Didi bī-çäre āgāh olğil āgāh

53. **var:**
Mesnevi 27
Mısra: 199
Mevcut.

199. Bu ḥāle var ise ger i 'tikāduñ
200. Cihānda 'adl ile yād itdür aduñ

54. **var:**
Mesnevi 27
Mısra: 201
Mevcut.

201. Eger var ise 'ilmüñ hoş 'amel kıl
202. Eyü cāh umuban ṭül-i emel kıl

55. **varup:** -up
Mesnevi 27
Mısra: 266
Gitmek II ulaşmak.

265. Ṭurup Şirîn çün bī-iḥtiyārī
266. Varup defn eyledi Ferhād-ı zārī

56. **var:**
Mesnevi 27
Mısra: 285
Var.

285. 'Aceb cünbüşleri var rüzgāruñ
286. Karārı yoq bu çerḥ-i bī-karāruñ

57. **var:**
Mesnevi 28
Mısra: 66
Bulunmakta.

65. Gül-i zerd uça bağuñdan ne kayğū
66. Yirinde lāleler var bağn tağlu

58. **varup:** -up
Mesnevi 28
Mısra: 99
Gitmek, ulaşmak.

99. Varup Şirîne biz kıldan peyām it
100. Du 'ālar eyleyüp çok çok selām it

59. **var:**
Mesnevi 31
Mısra: 85
Bulunmakta.

85. Ne kuvvet var işitmeyem sözini
86. Ne tākāt var ki görmeyem yüzini

60. **var:**
Mesnevi 31
Mısra: 86
Bulunmakta.

85. Ne kuvvet var işitmeyem sözini
86. Ne tākāt var ki görmeyem yüzini

61. **var:**
Mesnevi 31
Mısra: 107
Mevcut, bulunmakta.

107. Ne deñlü hüblar var ise meh-rü
108. Kamusı çıkdı şāhı qarşulayu

62. **var:**
Mesnevi 31

Mısra: 121
Bulunmakta.

121. O hürün var idi bir hüb bağı
122. Virürd'ademe cennetden ferağı

63. **var:**
Mesnevi 31
Mısra: 155
Bulunmakta.

155. O bağ içinde var bir kaçır-ı ma'mür
156. İçi vü taşı cennet gibi pür-nür

64. **var:**
Mesnevi 32
Mısra: 8
Bulunmakta.

7. Ne şabr-ı dil ne ārām ü kararı
8. Var idi cümlesinden şöyle 'arı

65. **vardı: -dı**
Mesnevi 32
Mısra: 46
Varmak, ulaşmak, yetişmek, hazır durumda bulunmak.

45. Tıtuş Husrev de cām-ı Husrevānī
46. Koma kul vardı diyü içdi anı

66. **vardur: -dur**
Mesnevi 32
Mısra: 153
Bulunmakta.

153. 'Acāyib lu'beti vardur cihānuñ
154. Ğarāyib sür'ati vardur zamānuñ

67. **vardur: -dur**
Mesnevi 32
Mısra: 154
Var: Var, yokun karşıtı.

153. 'Acāyib lu'beti vardur cihānuñ
154. Ğarāyib sür'ati vardur zamānuñ

68. **var:**
Mesnevi 33
Mısra: 57
Bulunmakta.

57. Meger var idi bir serv-i semen-ber
58. Şıfāhān mülketinde adı Şekker

69. **varup: -up**
Mesnevi 33
Mısra: 65
Varmak // gitmek.

65. Varup şırın zebānlar ol nigāra
66. Didiler şāhuñ it derdine çare

70. **vara: -a**
Mesnevi 33
Mısra: 72
Gitmek, ulaşmak.

71. Turup kavminden ol dem aldı destür
72. Melik bezmine tā kim vara ol hür

71. **var:**
Mesnevi 34
Mısra: 92
Bulunmakta.

91. Didi ey cān tabibi cyle dermān
92. Meded çāreñ var ise çıkmadın cān

72. **var:**
Mesnevi 34
Mısra: 96
Var git.

95. Zāif oldum be-ğāyet itme ihmāl
96. Selāmum var irişdür şāha fi'l-hāl

73. **var:**
Mesnevi 34
Mısra: 119
Mevcut, bulunmakta.

119. Anuñ çākerleri var ise key hüb
120. Benüm duñterlerüm var dañı merğüb

74. **var:**
Mesnevi 34
Mısra: 120
Mevcut, bulunmakta.

119. Anuñ çākerleri var ise key hüb
120. Benüm duñterlerüm var dañı merğüb

75. **var:**
Mesnevi 36

Mısra: 227
Elde bulunan, mevcut.

227. İdüp şevç ile var řākatların řāk
228. Şarıldı birbirine iki müştāk

76. **var:**
Mesnevi 36
Mısra: 257
Bulunmakta.

257. Vezīri var idi ğāyetde zālīm
258. Alurdu boynına bār-ı mezālīm

77. **var:**
Mesnevi 38
Mısra: 1
Var.

1. Meger var idi bir dīvāne oğlı
2. 'Ağıldan fehmden bī-gāne oğlı

78. **var:**
Mesnevi 38
Mısra: 73
Bulunmakta.

73. Demürden Diclede var idi bir yol
74. Ki 'arzi devr idi şül-ı teselsül

79. **varma: -ma**
Mesnevi 38
Mısra: 246
Varmak // gitmek.

245. Er iseñ bakma dünyâ 'avretine
246. Kâti şehhâredür varna kâtına

80. **var:**
Mesnevi 40
Mısra: 13
Bulunmakta.

13. Cevâhir kim var idi kân-ı dilde
14. Dür-i nâ-süfteler 'ummân-ı dilde

81. **vara: -a**
Mesnevi 40
Mısra: 61
Gitmek, ulaşmak.

61. Sözüm gevherleri ger Hinde vara
62. İdine Hüsrev anı güşvâre

82. **var:**
Mesnevi 40
Mısra: 80
Var: Var, yokun karşıtı.

79. 'Aceb mi guşşaya dönse sürürüñ
80. Bizâ' eñ yok zerre var kuşşuruñ

83. **varın: -ı, -n**
Mesnevi 40
Mısra: 107
Elde bulunan her şey, zenginlik, servet.

107. Hüdâyâ Âşafuñ varın bağışla
108. Şchün körpe budakların bağışla

var itsün:

1. **var itsün: -sün**
Mesnevi 5
Mısra: 121
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Var etmek.

121. Hüdâ 'ömr-i dırahtın var itsün
122. Budaklarını ber-hor-dâr itsün

var olsun:

1. **var olsun: -sun**
Mesnevi 22
Mısra: 90
Kelime Tipi: **Deyim**
Yaşamak, sağ olmak.

89. Kemâlün tâ kıyâmet var olsun
90. Kemâlün eyledük fi'l-cümle idrâk

varak:

1. **varaqlar: -lar**
Mesnevi 31
Mısra: 110
Altın, gümüş ve diğer madenlerden dövülerek yapılan ince yaprak..

109. Tutup her gül-ruh elde zer tabaqlar
110. Döşeyüp yollara altın varaqlar

varluğ:

1. **varluğum: -(u)m**
Mesnevi 25
Mısra: 92

1. *Var olma durumu, mevcudiyet. 2. Var olan her şey.*

91. Şarâb-ı 'ışkı tâ kim eyledüm nüş
92. Be- külli varluğum kıldum ferâmüş

varum:

1. **varum:**
Mesnevi 19
Mısra: 128
Varı yoğu, bir kimsenin sahip olduğu her şey.

127. Benüm rûh-ı revânüm yâr-ı cânüm
128. İki 'âlemdede varum hânâmânüm

vasf:

1. **vaşfında: -ı, -n, -da**
Mesnevi 11
Mısra: 124
Övgü, övme | güzelliğini dile getirme.

123. Budî' olsa eger cümle beyânüm
124. Anuñ vaşfında kaçışdır zebânüm

2. **vaşfım: -ı, -n, -ı**
Mesnevi 11
Mısra: 171
Nitelik, özellik, ayrıcalık.

171. İştüdüm vaşfım irdüm zevâle
172. Dönem ol mâhı görmez [i]sem hilâle

vasf eylesün:

1. **vaşf eylesün: -sün**
Mesnevi 11
Mısra: 51
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Övmek, güzelliğini dile getirmek.

51. Nice vaşf eylesün rüyımı vaşşâf
52. Hemânâ gün gibi âyine-i şâf

vaşf idemez:

1. **vaşf idemez: -e, -mez**
Mesnevi 32
Mısra: 26
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
(bir şey veya kimsenin) durumunu, sıfatlarını ve niteliklerini sayarak tarif etmek, anlatmak.

25. Getürdi ol perî şol deñli ni 'met
26. İdemez vaşf anı âdem ne minnet

vâsil oldı:

1. **vâsil oldı: -dı**
Mesnevi 30
Mısra: 19
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Ulaşmak.

19. Gelüp ol nâme bize oldı vâşıl
20. Dil-i mecrûha ğamlar oldı hâşıl

vasıl:

1. **vaşlında: -ı, -n, -da**
Mesnevi 13
Mısra: 18
Vuslat, sevgiliye kavuşma.

17. Benüm cânüm firâkuñda mu'azzeb
18. Senüñ gönüñ kimüñ vaşlında yâ Rab

2. **vaşlma**: -ı, -n, -a

Mesnevi 18

Mısra: **164**

Vuslat, sevgiliye kavuşma.

163. Şchün dil-berlerinden her semen-sâk

164. Olurlard' anlaruñ vaşlına müştâk

3. **vaşluñ**: -(u)ñ

Mesnevi 26

Mısra: **105**

Kavuşma (Vasl : Ulaşma, kavuşma, birleşme demektir. Tasavvufta Hakka kavuşma , sūfinin benliğinden geçip Hak'ta var olması yani vahdete ermesidir).

105. İki 'âlemde vaşluñ baña besdür

106. Kalamı hep hevâ ile hevesdür

4. **vaşlum**: -(u)m

Mesnevi 27

Mısra: **246**

Sevdiğine kavuşma, visal, vuslat.

245. Ne bâğ-ı hüsnumün sünbüllerinden

246. Ne vaşlum gülsitâni güllerinden

vaşl ile:

1. **vaşl ile:**

Mesnevi 15

Mısra: **243**

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Kavuşarak, vuslatı gerçekleştirmek suretiyle.

243. Kimi vaşl ile ırgürseñ murâda

244. Ne gamlar çekdürürsin ol arada

vaşl-ı cânân olursa:

1. **vaşl-ı cânân olursa**: -(u)r, -sa

Mesnevi 23

Mısra: **44**

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Sevgiliye kavuşma.

43. Didi ister misin derdüñe dermân

44. Eyitdi ger olursa vaşl-ı cânân

vaşl-ı nigâre:

1. **vaşl-ı nigâre**: -e

Mesnevi 27

Mısra: **227**

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Sevgiliye kavuşma.

227. Ne el ırgürdiler vaşl-ı nigâre

228. Ne buldılar gönül derdine care

vassâf:

1. **vaşşâf:**

Mesnevi 11

Mısra: **51**

Ünlü İranlı edip ve tarihçi (d. 1264/ö. 1433). İsmi Abdullah bin Fadlullah eş-Şirazi'dir. Vassâfî'l-Hadra (saray meddahi) lakabıyla da tanınır. Vassaf'ın Tecziyetü'l Emsar Tecziyetü'l A'sar adlı 5 ciltlik eseri (1297) vardır. Bazı ilavelerle genişlettiği

eseri, Tarih-i Vassâf adıyla meşhur olmuştur. Farsça olan eserin daha iyi anlaşılması için esere birçok şerh, zeyl ve lügatler yazılmıştır.

51. Nice vaşf eylesün rüyını vaşşâf

52. Hemânâ gün gibi âyine-i şâf

2. **vaşşâf:**

Mesnevi 27

Mısra: **85**

Vasfeden II niteleyen II Ünlü isim Vassâf.

85. Ne deñlü çüst ü çälâk olsa vaşşâf

86. Yazamaz tâ kıyâmet aña evşâf

vây:

1. **vây:**

Mesnevi 36

Mısra: **68**

Eyvah, yazık; vâ (ki vâ).

67. Ser[i]v gibi şu kim olmaya mezvün

68. Vây aña kim şehirden çıka bürün

vây vâyla:

1. **vây vâyla:**

Mesnevi 27

Mısra: **222**

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Vâveylâ: Eyvah, yazık!.

221. Tatalum k'olasın Şîrîn ü Leylâ

222. Dinür arduñca âhir vâ yâyla

2. **vây vâyla:**

Mesnevi 27

Mısra: **222**

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Vâveylâ: Eyvah, yazık!.

221. Tatalum k'olasın Şîrîn ü Leylâ

222. Dinür arduñca âhir vâ yâyla

vây vaylâh:

1. **vây vaylâh:**

Mesnevi 38

Mısra: **126**

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Eyvah, yazık!.

125. Ayırduñ yâr-ı cânumdan beni âh

126. Dirîgâ vü dirîgâ vâ yâylâh

2. **vây vaylâh:**

Mesnevi 38

Mısra: **144**

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Eyvah, yazık!.

143. Bir uğurdan ğuriv ü nâle vü âh

144. İdüp dirlerdî nerde vâ yâylâh

ve:

1. **ve:**

Mesnevi 3

Mısra: **85**

Ar. Far. 1. Dahi. 2. İle. 3. Hem.

85. Ve ger şalsañ ceñime bî-tevaḳḳuf

86. Senüñdür mülk hem ḥükm ü taşarruf

2. ve:

Mesnevi 6

Mısra: 31

İki kelime veya iki cümle arasına girerek aralarında bir bağ olduğunu anlatan söz.

31. Ve ger inşaful olmaz ise hâkim

32. Zemâne yile şuya vire hâküm

3. ve:

Mesnevi 19

Mısra: 86

İki kelime veya iki cümle arasına girerek aralarında bir bağ olduğunu anlatan söz.

85. Nigârîn istimâ' idüp o pendi

86. Qabûl itdi ve gâyetde begendi

4. ve:

Mesnevi 32

Mısra: 117

"Hem" anlamında bağlaç.

117. Çü meyveñ kopmadı ve şatmadı şâh

118. Saña lâyıq mı demek bize küstah

5. ve:

Mesnevi 40

Mısra: 65

İki kelime veya iki cümle arasına girerek aralarında bir bağ olduğunu anlatan söz.

65. Nizâmî kanda ve sen kanda miskîn

66. Diye tâ nazmuña inşâf ü taḥsîn

ve ger:

1. ve ger:

Mesnevi 27

Mısra: 211

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Ve gerekse.

211. Ve ger maḥbûbsañ maḡrûr olma

212. Bu fânî ḥüsn ile mesrûr olma

ve ger nî men hemân hâkem ki hestem:

1. ve ger nî men hemân hâkem ki hestem:

Mesnevi 1

Mısra: 101

Kelime Tipi: -

Ve eğer ben yoksam toprağa denksem varım.

101. Ve ger nî men hemân hâkem ki hestem

102. Nice yüksek uçam gâyetde nistem

ve illâ:

1. ve illâ:

Mesnevi 9

Mısra: 26

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Ar. Olmaz ise yoksa manasına terkip:

Senedi ibrâz eder isen parayı alırsın ve illâ felâ.

25. Çıkarısa sîb içinden ḥâk senüñdür

26. Ve illâ bu ḥatâ mutlak senüñdür

vebâli boynuñda qalmasun:

1. vebâli boynuñda qalmasun: -ma, -sun

Mesnevi 27

Mısra: 194

Kelime Tipi: **Deyim**

İşlediği suçun sorumluluğunu üstlenmek, taşımak.

193. Bugün hemyân ü kîseñ eyle ḥâlî

194. Yarın boynuñda qalmasun vebâli

vecd:

1. vecd:

Mesnevi 18

Mısra: 152

Coşkunluk.

151. Münâsib şî'rler okurdu kavvâl

152. Virürdi ehl-i bezme vecd ile ḥâl

vecde geldi:

1. vecde geldi: -di

Mesnevi 15

Mısra: 197

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Kendinden geçecek derecede dalgınlık II tas. kendini kaybedercesine ilâhî aşka dalma.

197. Şehenşeh gördi anı geldi vecde

198. İdüp kaşları mihrâbına secde

2. vecde geldi: -di

Mesnevi 26

Mısra: 83

Kelime Tipi: **Deyim**

Kendinden geçecek derecede dalgınlık II tas. kendini kaybedercesine ilâhî aşka dalma.

83. Görüp Ferhâd anı geldi vecde

84. Düşüp atı önünde kıldı secde

vecde gelüp:

1. vecde gelüp: -üp

Mesnevi 5

Mısra: 163

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Kendinden geçecek derecede dalgınlık II tas. kendini kaybedercesine ilâhî aşka dalma.

163. Gelüp çâker yekî faḡr ile vecde

164. İraḡdan eylerem ol bâba secde

vefâ:

1. vefâdan: -dan

Mesnevi 19

Mısra: 30

Dostluk ve muhabbette sebat etme, sevgide süreklilik, bağlılık ve sadâkat.

29. Cefâ vü cevri k'ola âḡir-i kâmi

30. Vefâdan yeg ki renc ola ser-encâm

2. vefâ:

Mesnevi 34

Mısra: 107

Sözünde durma, sözü yerine getirme, dostlukta sebat gösterme.

107. Yoğ imiş pādşehlerde vefā hīç
108. Olurlarmış sitemkār ir eger giç

3. vefā:

Mesnevi 36

Mısra: 224

*Sözünde durma, sözü yerine getirme,
dostlukta sebat gösterme.*

223. Meger Perviz olup neccār-ı şānī

224. Vefā kaşırına urdı püştānī

4. vefalar: -lar

Mesnevi 36

Mısra: 242

*Sözünde durma, sözü yerine getirme,
dostlukta sebat gösterme.*

241. Egerçi evvelā çekdüm cefālar

242. Vefkin 'ākıbet gördüm vefalar

vefā bağında:

1. vefā bağında: -n, -da

Mesnevi 15

Mısra: 159

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

*Sözünde durma, dostluğu devam ettirme
bahçesi.*

159. Vefā bağında açılmış iki gül

160. İki gönçe biri birine bülbül

vefā vü mihirden:

1. vefā vü mihirden: -den

Mesnevi 32

Mısra: 136

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Bağlılık ve sevgi, şefkat.

135. Bu ğanī hüsne mağrūr olma zinhār

136. Vefā vü mihirden dūr olma zinhar

vefāyı eyle:

1. vefāyı eyle:

Mesnevi 24

Mısra: 283

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

*Sözünü tutmak, verdiği söze sahip
çıkamak.*

283. Gel ey 'ahd eyleyen eyle vefāyı

284. Şıyup peymānuñı kıлма cefāyı

veġā:

1. veġā:

Mesnevi 5

Mısra: 73

Gürültü, patırdı, kavga; savaş.

73. Veġā vaktinde aldıkça ele gürz

74. Olur meydānda ġaltān küh-ı Elbürz

ve'l-hāşıl:

1. ve'l-hāşıl:

Mesnevi 27

Mısra: 19

Sözün kısası, kısacası.

19. Temām olınca ve'l-hāşıl bu kışşa

20. Tarıkdı cānı gönlin aldı ġuşşa

velī:

1. velī:

Mesnevi 1

Mısra: 91

*Far. Lâkin, amma. (Nazımda
kullanılır.)*

91. Velī deryā-yı cüdüñ olsa mevvec

92. Ola her bir meges tūñı vü dürrāc

2. velī:

Mesnevi 3

Mısra: 105

Lâkin il ne yazık ki.

105. Velī kımaz k'idem seyr-i maķāmāt

106. Każā hükmince olur imtilā'āt

3. velī:

Mesnevi 5

Mısra: 38

Ama, fakat; şöyle ki.

37. Egerçi emrüne kıldum itā'at

38. Velī bu bendede yokdur bidā'at

4. velī:

Mesnevi 5

Mısra: 175

*Far. Lâkin, amma. (Nazımda
kullanılır.)*

175. Velī zâhirden añlanan gedālık

176. Edebsüzlük be-ġāyet bī-hayālık

5. velī:

Mesnevi 7

Mısra: 60

*Far. Lâkin, amma. (Nazımda
kullanılır.)*

59. Hürümüz şāh idi bī-mişl ü mānend

60. Ğanī gerçi velī muhtāc-ı ferzend

6. velī:

Mesnevi 7

Mısra: 64

*Far. Lâkin, amma. (Nazımda
kullanılır.)*

63. Özi sulţāndı gerçi tarābnāk

64. Velī ferzend sevdāsında ġamnāk

7. velī:

Mesnevi 9

Mısra: 58

*Far. Lâkin, amma. (Nazımda
kullanılır.)*

57. Sitem itmez egerçi şeh Süleymān

58. Velī 'ifritleri vardur ki pinhān

8. velī:

Mesnevi 12

Mısra: 72

*Far. Lâkin, amma. (Nazımda
kullanılır.)*

71. Bakardı her yaña ol serv-i âzâd
72. Velî görmezdi hergiz âdemî zâd

9. velî:

Mesnevi 12

Mısra: 95

Far. Lâkin, amma. (Nazımda kullanılır.).

95. Velî bildi ki bir mahremi vardur
96. Kuru şüret degül ma'nası vardur

10. velî:

Mesnevi 15

Mısra: 8

Far. Lâkin, amma. (Nazımda kullanılır.).

7. Egerçi cânına derd itdi te'sîr
8. Velî bilmez nedür dermâna tedbîr

11. velî:

Mesnevi 15

Mısra: 46

Far. Lâkin, amma. (Nazımda kullanılır.).

45. Birez deryâyla dem-sâz olalum
46. Velî çoğ olmayalum az olalum

12. velî:

Mesnevi 15

Mısra: 217

Far. Lâkin, amma. (Nazımda kullanılır.).

217. Velî bilmezler idi çerh-i ğaddâr
218. Ne ğadr u mekr ider her lahza izhâr

13. velî:

Mesnevi 17

Mısra: 66

Far. Lâkin, amma. (Nazımda kullanılır.).

65. Egerçi gözlerüm görmez cemâlün
66. Velî gitmez gönülden hiç hayâlün

14. velî:

Mesnevi 18

Mısra: 25

Far. Lâkin, amma. (Nazımda kullanılır.).

25. Velî her nesnenün vaḳtı var ey şâh
26. Sefer vaḳtı degüldür şimdi bî-gâh

15. velî:

Mesnevi 21

Mısra: 27

Far. Lâkin, amma. (Nazımda kullanılır.).

27. Velî gönüli virürdi kim şanıkluḳ
28. Ola hıvân-ı vişâl ile konuḳluḳ

16. velî:

Mesnevi 21

Mısra: 40

Far. Lâkin, amma. (Nazımda kullanılır.).

39. Şad[ı]r gösterdiler geçüp oturdı
40. Velî hayretten öz kendin yitürdi

17. velî:

Mesnevi 22

Mısra: 97

Far. Lâkin, amma. (Nazımda kullanılır.).

97. Velî yokdur saña 'âlemde mânend
98. Ne bilsün bilmeyen fâzil ü kemâlün

18. velî:

Mesnevi 26

Mısra: 211

Far. Lâkin, amma. (Nazımda kullanılır.).

211. Velî bilmem n'olacaḳdur ser-encâm
212. Niçe bî-ḫâli' em 'âlemde yâ Rab

19. velî:

Mesnevi 29

Mısra: 6

Far. Lâkin, amma. (Nazımda kullanılır.).

5. Saḫır saḫır yazılmış gerçi peygâm
6. Velî her saḫr mâr-ı zehr-âşâm

20. velî:

Mesnevi 32

Mısra: 124

Far. Lâkin, amma. (Nazımda kullanılır.).

123. Şaçun gerçi yilandur kara kıvrak
124. Leb-i la'lün velî tiryâḳ-ı fârûḳ

21. velî:

Mesnevi 33

Mısra: 38

Far. Lâkin, amma. (Nazımda kullanılır.).

37. Taḫammül gerçi kim ola sezâvâr
38. Velî şol hadde degül kim gide 'âr

22. velî:

Mesnevi 33

Mısra: 132

Far. Lâkin, amma. (Nazımda kullanılır.).

131. Aradum gerçi Şîrîni Şekerde
132. Velî bulmadum ol şemsi ḳamerde

23. velî:

Mesnevi 34

Mısra: 54

Far. Lâkin, amma. (Nazımda kullanılır.).

53. Urursın gerçi her dem 'ışḳdan dem
54. Velî 'ışḳ ehli hiç tıtmaz müsellem

24. velî:

Mesnevi 40

Mısra: 38

Far. Lâkin, amma. (Nazımda kullanılır.).

37. Egerçi sözlerüm la'li Bedeḥşān
38. Velī ben tozda vü toprakda pinhan

velīkin:

1. **velīkin:**

Mesnevi 3
Mısra: 38
Velâkin, ama, fakat.

37. Günâh içinde gerçi nâbe-dîdem
38. Velīkin 'ögr-ḥâhumdur dü dîdem

2. **velīkin:**

Mesnevi 3
Mısra: 94
Velâkin, ama, fakat.

93. Tefekkür baḥrine gerçi ḡarḡkem
94. Velīkin bilmezem ḡankı ferḡkem

3. **velīkin:**

Mesnevi 4
Mısra: 36
Velâkin, ama, fakat.

35. Egerçi ḡâtemisin enbiyânuñ
36. Velīkin evvelîsin dü cihânuñ

4. **velīkin:**

Mesnevi 17
Mısra: 64
FAR. Velâkin , fakat.

63. Çe ger pâyûna yüz sürmekdi kârum
64. Degül elde velīkin ihtiyârum

5. **velīkin:**

Mesnevi 19
Mısra: 104
FAR. Velâkin , fakat.

103. Egerçi cümlesi müşgîn- ḡazâle
104. Velīkin şîre olurlar ḡavâle

6. **velīkin:** -dür

Mesnevi 23
Mısra: 208
Velâkin, ama, fakat.

207. Egerçi baña bu miḡnet ḡarecdür
208. Velīkin şabr miḡtâḡ-ı ferecdür

7. **velīkin:**

Mesnevi 30
Mısra: 22
Velâkin, ama, fakat.

21. Egerçi şüretâ mektüb-ı dil-dâr
22. Velīkin bir zebân-ı ḡa'n-ḡüftâr

8. **velīkin:**

Mesnevi 32
Mısra: 100
Far. Velâkin.

99. Çe ger ben de zâif ü nâ-tüvânem
100. Velīkin derd altında nihânem

9. **velīkin:**

Mesnevi 36

Mısra: 242
Velâkin, ama, fakat.

241. Egerçi evvelâ çekdüm cefâlar
242. Velīkin 'âkıbet gördüm vefâlar

verd-i bî-ḡâr:

1. **verd-i bî-ḡâr:**

Mesnevi 19
Mısra: 34
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Dikensiz gül.

33. Bulunmaz 'âlem içre bî-ḡarâz yâr
34. Cihân bâḡında bitmez verd-i bî-ḡâr

verd-i nesrîn:

1. **verd-i nesrîn:**

Mesnevi 18
Mısra: 108
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Yaban gülü.

107. İdüp ḡâḡum libâsın her nigârîn
108. Nihâl üzre açılmış verd-i nesrîn

verd-i ra' nâ:

1. **verd-i ra' nâ:**

Mesnevi 8
Mısra: 9
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Yarısı kırmızı, yarısı sarı olan gül. II hoş, parlak gül.

9. Bu naḡsuñ verd-i ra' nâ surḡ ü zerdî
10. Benefşe olmış idi lâciverdî

verhem:

1. **verhem:**

Mesnevi 27
Mısra: 190
(Fa.) Küfür, kötü söz.

189. Ekin cem' eyleme dînâr ü dirhem
190. Çekersin 'arşa-yı maḡşerde verhem

vermem itdi:

1. **vermem itdi:** -di

Mesnevi 32
Mısra: 63
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Karşı koymak, baskıya boyun eğmeyeceğini elli etmek.

63. Olup üzrede Şîrîn itdi vermem
64. Elüñ kendünde tut ey şâh-ı epsem

vesîle:

1. **vesîle:**

Mesnevi 27
Mısra: 39
Yol, vasıta II Bahane, sebep.

39. Şehensâha gerekdür bir vesîle
40. K'ide şeyḡân gibi telbis ü ḡile

vesme sürüp:

1. **vesme sürüp:** -üp

Mesnevi 36
Mısra: 136

Kelime Tipi: **Deyim**
Rastık sürmek, çekmek.

135. Kaşı Yâsîn'e konmasun deyü toz
136. Sürüp vesme iderler anı pürüz

veyâ:

1. **veyâ:**

Mesnevi 4
Mısra: 42

Ayrı olmakla birlikte aynı değerde tutulan iki şeyi anlatan kelimelerden ikincisinin önüne getirilen bağlaç.

41. Dü 'âlem dîdesinde merdümezdür
42. Veyâ rüy-ı mekân için semekdür

2. **veyâ:**

Mesnevi 11
Mısra: 60

Ayrı olmakla birlikte aynı değerde tutulan iki şeyi anlatan kelimelerden ikincisinin önüne getirilen bağlaç.

59. Dudağı çâşnîsidür nebâtuñ
60. Veyâ hemşiresi âb-ı hayâtuñ

vezir:

1. **vezirin:** -i, -n

Mesnevi 6
Mısra: 61

Osmanlılarda sivil ve askerî yetkileri olan ve paşa sanına erişmiş bulunan en yüksek aşamalı görevli.

61. Cihânuñ şahîn ü şahuñ vezîrin
62. Ben ayaklarda qalmış dest-gîrin

2. **vezirînüñ:** -i, -nüñ

Mesnevi 6
Mısra: 68

Osmanlılarda sivil ve askerî yetkileri olan ve paşa sanına erişmiş bulunan en yüksek aşamalı görevli.

67. Süleymân nebînüñ hürmetiçün
68. Vezirînüñ zekâ vü fiṭnatıçün

3. **vezirüñ:** -üñ

Mesnevi 6
Mısra: 73

Ar. Rütbe-i vezâreti haiz olan zat. vezirâne: Vezir olan zata lâyük olacak surette.

73. Vezirüñ tâli'in günden münir it
74. Ben ayak toprağına dest-gir it

4. **vezirin:** -i, -n

Mesnevi 9
Mısra: 62

Osmanlı Devleti'nde askerî ve idari yetkisi olan en yüksek rütbedeki devlet memuru, vezirlik rütbesine sahip kimse.

61. İlâhî şahumuz dâyim habir it
62. 'Adâletle vezirin dil-pezir it

5. **vezirüñ:** -üñ

Mesnevi 10
Mısra: 30

Osmanlılarda sivil ve askerî yetkileri

olan ve paşa sanına erişmiş bulunan en yüksek aşamalı görevli.

29. Gezerken der-be-der eytâm-ı muhtâc
30. Urınmasun vezirüñ cevheri tâc

6. **veziri:** -i

Mesnevi 36
Mısra: 257

Osmanlılarda sivil ve askerî yetkileri olan ve paşa sanına erişmiş bulunan en yüksek aşamalı görevli.

257. Veziri var idi gâyetde zâlim
258. Alurdu boynına bâr-ı mezâlim

vezir-i pâk- dîn ü râst- peymân:

1. **vezir-i pâk- dîn ü râst- peymân:**

Mesnevi 5
Mısra: 190

*Kelime Tipi: Kalıp İfade
Sadık yeminli, ahdinde sadık olan ve dini duyguları temiz olan, samimi bir dindar olan vezir.*

189. Ne Âşaf Âşaf-ı sultân Süleymân
190. Vezir-i pâk- dîn ü râst- peymân

vezzân:

1. **vezzân:**

Mesnevi 3
Mısra: 25

Ar. Vezn eden, kantarcı.

25. Eger a'mâlümü tartarsa vezzân
26. Göge ağa kamu hayr ile ihsân

vir:

1. **vir:**

Mesnevi 1
Mısra: 51
Bağışlamak, ihsan etmek.

51. Gönül gözine nürüñdan başar vir
52. Muhtî-i bahr-i feyzüñden güher vir

2. **vir:**

Mesnevi 1
Mısra: 52
Bağışlamak, ihsan etmek.

51. Gönül gözine nürüñdan başar vir
52. Muhtî-i bahr-i feyzüñden güher vir

3. **virürse:** -(ü)r, -se

Mesnevi 1
Mısra: 85
Bağışlamak, ihsan etmek.

85. Söze feyzüñ virürse intizâmı

86. Olam hem- pençe-i nazm-ı Nizâmî

4. **virür:** -(ü)r

Mesnevi 2
Mısra: 30
Bağışlamak, ihsan etmek.

29. Kılup nürına mazhar âftâbı
30. Virür ruhsâr-ı mâha fer ü tabı

5. **virür: -ür**

Mesnevi 2

Mısra: 51

Bağışlamak, ihsan etmek.

51. Virür kimine tâc-ı 'izz ü iclâl

52. Kimisine külâh-ı fakr ile şâl

6. **virür: -(ü)r**

Mesnevi 3

Mısra: 89

Bağışlamak, ihsan etmek.

89. Kimine rüşenâ virür cemâlün

90. Kimin şâhâ yaçar nâr-ı celâlün

7. **virür: -(ü)r**

Mesnevi 7

Mısra: 76

Bağışlamak, ihsan etmek.

75. Didiler virgîl ey şeh müjdegâni

76. Virür Hâk saña bir şâhib-ı kırâni

8. **vire: -e**

Mesnevi 7

Mısra: 77

Bağışlamak, ihsan etmek.

77. Bir oğul vire ya 'nî saña Sübhân

78. Ola îrâna vü Tûrâna sulţân

9. **virdi: -di**

Mesnevi 7

Mısra: 80

Bağışlamak, ihsan etmek.

79. Geçince bir iki müddet aradan

80. Aña bir tıfl virdi kim Yaradan

10. **virürdi: -(ü)r, -di**

Mesnevi 7

Mısra: 96

Vermek, sunmak, ikram etmek.

95. Çü Şîrinden konupdı anda mâye

96. Virürdi şîr-i şîrin aña dâye

11. **virüpdi: -üp, -di**

Mesnevi 8

Mısra: 7

Üretmek, ortaya çıkarmak.

7. Virüpdi 'âlemün nakşına bir reng

8. Görüp hayrân çalurdı nakş-ı Erjeng

12. **virdi: -di**

Mesnevi 9

Mısra: 36

Bağışlamak, ihsan etmek.

35. Bu zulmi çünki Hüsrev kendü gördi

36. Kuluñ rahtın çamu dihkâna virdi

13. **virüp: -üp**

Mesnevi 10

Mısra: 43

Bağışlamak, ihsan etmek.

43. Ne deñlü zer virüp olsañ güher-pâş

44. Yoluñda leşker oynar cân ile baş

14. **virüñü: -dü, -ñ**

Mesnevi 11

Mısra: 177

Vermek II getirmek II sunmak.

177. Ne gam kim baña virdüñ gûne- gûne

178. İlet Şîrine andan bir numüne

15. **virürdi: -(ü)r, -di**

Mesnevi 13

Mısra: 62

Bağışlamak, ihsan etmek II sunmak.

61. Leb-i câm-ı mey ile la 'l-i sâkî

62. Virürdi ehl-i bezme 'ömr-i bâkî

16. **virürsin: -(ü)r, -sin**

Mesnevi 15

Mısra: 98

Sunmak, üzerine salmak (dert ve tasa bağlamında).

97. Ne bilem k'ey felek n'oldi günâhum

98. Virürsin derd ü gam alursin âhum

17. **virüsün: -sün**

Mesnevi 17

Mısra: 38

Bağışlamak, ihsan etmek.

37. Cihândan gitdiyise Hürmüz-i şâh

38. Anuñ Pervîze virsün 'ömrin Allâh

18. **virür: -(ü)r**

Mesnevi 17

Mısra: 86

Yaymak, salmak, getirmek.

85. Mağaş zilî ger irişmese şem 'e

86. Ne deñlü virür idi nür u lem 'a

19. **virürdi: -(ü)r, -di**

Mesnevi 18

Mısra: 146

(Şarap) sunmak.

145. Perî-rûlar tutardı elde akdâh

146. Virürdi bâde şu mânend-i mişbâh

20. **virür: -(ü)r**

Mesnevi 22

Mısra: 65

Bağışlamak, ihsan etmek.

65. Virür 'uşşâka 'ömr-i cavidânî

66. Yüzinüñ 'aksi düşdi hâvza nâ-gâh

21. **virdi: -di**

Mesnevi 22

Mısra: 68

Vermek, katmak.

67. Göründi hâle içre şanasın mâh

68. Nihâl-i çametiyle virdi zînet

22. **vir:**

Mesnevi 26

- Mısra: 118
(*Şarap*) sunmak.
117. Şarâb-ı şevkden idüp leb-â-leb
118. Getür Ferhâda vir nüş eylesün hep
23. **virdi: -di**
Mesnevi 26
Mısra: 182
Bahşetmek, kazandırmak.
181. Görindün gic gitdün âh kim tiz
182. Cemâlün gerçi virdi çeşmüme nür
24. **virüp: -üp**
Mesnevi 26
Mısra: 208
Vermek, uzatmak. II sunmak, ikram etmek.
207. Çe ke mi cân-ı Şîrînümden el ol
208. Virüp endüh-ı hicrândan nevâle
25. **virdi: -di**
Mesnevi 27
Mısra: 8
Bağışlamak, ihsan etmek.
7. Bugün Ferhâda vardı ol perî-rû
8. İdüp taşşîn virdi zür-ı bâzû
26. **virürler: -(ü)r, -ler**
Mesnevi 27
Mısra: 89
Vermek, bağışlamak, ihsan etmek.

89. Virürler mâl ü esbâb aña yük yük
90. K'ola şer işde şeytân gibi çâbük
27. **virüp: -üp**
Mesnevi 27
Mısra: 253
Yaymak, salmak, getirmek.
253. Cihâna berk-i âhından virüp nür
254. Çara bulutlarından dökdi yağmur
28. **virüsün: -sün**
Mesnevi 28
Mısra: 30
Bağışlamak, ihsan etmek.
29. Di kim Ferhâd gitdiyise ey şâh
30. Saña virsün anuñ 'ömrini Allâh
29. **virüsün: -sün**
Mesnevi 28
Mısra: 64
Yaymak, salmak, getirmek.
63. Yemenden bir 'aķık olsa n'ola dūr
64. Süheyl ol mülke virsün tek hemân nūr
30. **virdi: -di**
Mesnevi 30
Mısra: 25
Vermek, uzatmak. II sunmak, ikram etmek.
25. Ya virdi 'aşık-ı bîmâra maľbüb
26. Kefen birden dūrüp mânend-i mektüb

31. **virüp: -üp**
Mesnevi 30
Mısra: 75
Eline tutuşturmak.
75. Virüp bir kâşide didi ki fi'l-hâl
76. Bunı Pervîz şâha eyle îşâl
32. **virdi: -di**
Mesnevi 31
Mısra: 4
Vermek II getirmek II sunmak.
3. İcâzet birle şeh katına girdi
4. Yir öpüp evvel andan nâme virdi
33. **virdi: -di**
Mesnevi 31
Mısra: 43
Bağışlamak, ihsan etmek.
43. Çü Hüsrev virdi Ermen mülkine nūr
44. Görüp kaçrın o ħürüñ oldu mesrur
34. **virüpdî: -üp, -di**
Mesnevi 31
Mısra: 71
Bahşetmek, kazandırmak.
71. Virüpdî âteş-i mey şâha tâbı
72. Çıkarup gül yañağından gül-âbı
35. **virür: -(ü)r**
Mesnevi 31

- Mısra: 161
Yaymak, salmak, getirmek.
161. Virür her şemsesi nür gibi envâr
162. Kevâkib şanki dîvârında mismâr
36. **virür: -(ü)r**
Mesnevi 32
Mısra: 156
Vermek II getirmek II sunmak.
155. Çü tırnaz şubh u şâm eyler mürürü
156. Felek virür ħamı alur sürürü
37. **virüp: -üp**
Mesnevi 33
Mısra: 5
Vermek, sunmak, ikram etmek.
5. Yaşından virüp eţfâl-i ħama küt
6. Müje elmâsi ile deldi yâķut
38. **virür: -(ü)r**
Mesnevi 33
Mısra: 83
Bahşetmek, kazandırmak.
83. Virür dükkân-ı ħüsne zîb ile fer
84. Dehâni piste la'li al şekker
39. **virür: -(ü)r**
Mesnevi 33
Mısra: 95
Bağışlamak, ihsan etmek.

95. Virür 'aqs-i ruḥı mirāta cāni
96. Şaçından şänenün güyâ zebanı

40. **vireydi:** -e, -(y)di

Mesnevi 33

Mısra: 133

Yaymak, salmak, getirmek.

133. Kevākib ger vireydi gün gibi nür
134. Felekden şem'-i mäh olurdu mehcür

41. **virür:**-(ü)r

Mesnevi 36

Mısra: 31

Bağışlamak, ihsan etmek.

31. Virür Şirine şeh vâfir ḥazîne
32. Nesine ḥarc ola daḥı nesine

42. **virür:**-(ü)r

Mesnevi 36

Mısra: 37

Vermek, bağışlamak, ihsan etmek.

37. Virür biñ berç- sür'at esb-i tâzî

38. Nice tâzî kamu şâhîn-i lâzî

43. **virdi:** -di

Mesnevi 36

Mısra: 47

Bağışlamak, ihsan etmek.

47. Hâbeş -ser virdi niçe 'anberîn-fâm

48. K'olalar ḥizmet-i maḥbahda mādām

44. **virür:**-(ü)r

Mesnevi 36

Mısra: 49

Bağışlamak, ihsan etmek.

49. Kenîzekler virür kim yâsemen-ber

50. Nihâl-i ḡonçe vü şaḥ-ı şanavber

45. **virüp:** -üp

Mesnevi 36

Mısra: 173

Vermek II Değişmek.

173. Virüp kendü libâsın aña Şirîn

174. İder ḥadden ziyâde anı tezyîn

46. **vire:** -e

Mesnevi 37

Mısra: 167

Yaymak, salmak, getirmek.

167. Vire tâ ol du 'â Pervîze kesrî

168. Düşe başından anuñ tâc-ı Kısra

47. **vire:** -e

Mesnevi 38

Mısra: 216

Vermek, kazandırmak.

215. Hezârân âferîn ol 'ışk-bâza

216. Ḥaḳîkat şüretin vire mecaza

48. **vire:** -e

Mesnevi 40

Mısra: 54

Başşetmek, kazandırmak.

53. Tururken cânda bunca derd ü ḡuşşa

54. Ne deñlü vire ḥab'um nazma ḥaşşa

virân idüp:

1. **virân idüp:** -üp

Mesnevi 9

Mısra: 54

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Yıkılmak, harâb etmek I (gönlü) çok üzme, kalbi kırmak.

53. Yaparlar mâl-i eytâm ile eyvân

54. İdüp bî-çâreler ḳalbini virân

virân kıлмаğa:

1. **virân kıлмаğa:** -mağ, -a

Mesnevi 30

Mısra: 33

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Harap etmek, yıkmak.

33. Ḥubâbuñ ḥânesin kıлмаğa virân

34. Revâ mı cem'ola 'asker firāvân

virân k'olmaya:

1. **virân k'olmaya:** -ma, -(y)a

Mesnevi 27

Mısra: 167

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Viran (ki) ol- : Yıkık dökük harabe olmak.

167. Nice ma'mür ola k'olmaya virân

168. Nice mesrür ola k'olmaya giryân

virân ola:

1. **virân ola:** -a

Mesnevi 38

Mısra: 34

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Yıkılmak, harâb olmak, perişan olmak.

33. Ne irân mülketi ḳalur ne Tûrân

34. Ḳamustı fitne ile ola virân

virân olmuşdu:

1. **virân olmuşdu:** -miş, -di

Mesnevi 36

Mısra: 274

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Yıkılmak, harâb olmak, perişan olmak.

273. Ḥarâb olmağa yaklaşmışdı irân

274. Niçe ma'mürelers olmuşdı virân

virâne:

1. **virânesinden:** -si, -n, -den

Mesnevi 27

Mısra: 229

Yıkılmış veya pek harap olmuş yer, yapı.

229. Bu dünyânuñ çıkup virânesinden

230. Göçüp şol köhne mihmân-ḥânesinden

virâne olupdur:

1. **vîrâne olupdur:** -up, -dur
Mesnevi 38
Mısra: 35
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yıkılmak, harap olmak.

35. Olupdur Hüsrevün vîrâne kaşrı
36. Degin m'eyler 'Arab İrâna kaşdı

vird ü zikr:

1. **vird ü zikr:**
Mesnevi 3
Mısra: 16
Kelime Tipi: -
Dua ve zikir.

15. Elümde sübha-yı peymâne tekrâr
16. Dilümde vird ü zikr ebyât ü eş'âr

vird-i yünus:

1. **vird-i yünus:**
Mesnevi 32
Mısra: 102
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
(Hz.) Yunus'un virdi (dilinden düşürmediği dua).

101. Başumda derd-i bî-dermân-ı Ya'küb
102. Dilümde vird-i Yünus şabr-ı Eyyüb

viril:

1. **virildiye:** -di, -(y)se
Mesnevi 4
Mısra: 51
Takdir edilmek, Uygun görülmek.

51. N'ola ger aña virildiye Tevrât
52. Saña Qur'ân inüpdür bunca âyât

virül:

1. **virüldi:** -di
Mesnevi 36
Mısra: 57
Verilmek, bahşedilmek.

57. Virüldi şöyle zînet şehri içine
58. Hemân zînetde döndi şehri-i Çîne

virürd'ademe cennetden ferağı:

1. **virürd'ademe cennetden ferağı:**
Mesnevi 31
Mısra: 122
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Vezin nedeniyle virürdi virürd' biçiminde kullanılmıştır. İnsana cenneti unutturma II İnsanı cennetten vazgeçirme.

121. O hürüñ var idi bir hüb bağı
122. Virürd'ademe cennetden ferağı

visâl:

1. **vişâli:** -i
Mesnevi 19
Mısra: 43
Buluşma, yâre kavuşma, vuslat.

43. Mübeddel olmaya hie vişâli
44. Anuñ ol nâm ü neng ile helâli

2. **vişâlüm:** -(ü)m
Mesnevi 26

Mısra: 146
Buluşma, yâre kavuşma, vuslat.

145. Çe ger çekdün firâkum şavletini
146. Muqarrer bil vişâlüm devletini

3. **vişâlüñ:** -(ü)ñ
Mesnevi 26
Mısra: 189
Kavuşma, ulaşma.

189. Vişâlün gibi olmaya vişâlün
190. Taşavvur kanda vü taşdıñ kanda

4. **vişâle:** -e
Mesnevi 31
Mısra: 16
Buluşma, yâre kavuşma, vuslat.

15. Ğam-ı hieriyle idüp âh ü nâle
16. Özendi cân ü gönülden vişâle

5. **vişâl:**
Mesnevi 34
Mısra: 56
Buluşma, yâre kavuşma, vuslat.

55. Çü bîm-i hierden yok sende pervâ
56. Vişâl ehlinin itme çuru da 'vâ

visâl-i yâr:

1. **visâl-i yâr:**
Mesnevi 36
Mısra: 151

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sevgiliye kavuşma.

151. Visâl-i yâr ile gönün idüp hoş
152. İder hicrân ğamın külli ferâmüş

2. **vişâl-i yâr:**
Mesnevi 36
Mısra: 251
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sevgiliye kavuşma.

251. Vişâl-i yâr ile mağrûr olup hoş
252. Re'âyâ hâlin itmîşdi ferâmüş

visâl-i yârdan:

1. **vişâl-i yârdan:** -dan
Mesnevi 25
Mısra: 64
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sevgiliye kavuşma.

63. Şarardı hier ile gün gibi çehrem
64. Vişâl-i yârdan yok zerre behrem

2. **vişâl-i yârdan:** -dan
Mesnevi 26
Mısra: 215
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sevgiliye kavuşma.

215. Kara tağlarda çara pus oldum
216. Egerçi kıldı yârüm 'ahd ü peymân

visâl-i yâre:

1. **vişâl-i yâre: -e**
Mesnevi 36

Mısra: 5

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sevgiliye kavuşma.

5. Vişâl-i yâre artup iştiyâkı

6. Dağı şabr itmege kalmadı tākı

vişâlûñ olmaya:

1. **vişâlûñ olmaya: -ma, -(y)a**

Mesnevi 26

Mısra: 190

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
(Sevgilinin) kavuşması olmak.

189. Vişâlûñ gibi olmaya vişâlûñ

190. Taşavvur kanda vü taşdıķ kanda

vü:

1. **vü:**

Mesnevi 4

Mısra: 75

Ve bağlacının sesliyle biten Arapça ve Farsça kelimelerden sonraki okunuşu [Sessizle biten kelimelerden sonra u veya ü şeklinde okunur].

75. Beşir-i maqdemûñ Mûsâ vü 'îsâ

76. Teķaddûm mücib-i fazl ola hâşâ

2. **vü:**

Mesnevi 7

Mısra: 35

Ve bağlacının sesliyle biten Arapça ve Farsça kelimelerden sonraki okunuşu

[Sessizle biten kelimelerden sonra u veya ü şeklinde okunur].

35. Şürü' idüp seḫâ vü 'adl ü dâda
36. Kılur'd'abâ vü ceddinden ziyâde

3. **vü:**

Mesnevi 9

Mısra: 6

Ve bağlacının sesliyle biten Arapça ve Farsça kelimelerden sonraki okunuşu [Sessizle biten kelimelerden sonra u veya ü şeklinde okunur].

5. Meger ol gün şehûñ çâkerlerinden

6. Semen-sîmâ vü sîmîn-berlerinden

4. **vü:**

Mesnevi 9

Mısra: 41

Ve bağlacının sesliyle biten Arapça ve Farsça kelimelerden sonraki okunuşu [Sessizle biten kelimelerden sonra u veya ü şeklinde okunur].

41. Vü ger bir bāğdan alsa korusı

42. Kılurven başın ol bāğñuñ oyusı

5. **vü:**

Mesnevi 10

Mısra: 77

Ve bağlacının sesliyle biten Arapça ve Farsça kelimelerden sonraki okunuşu [Sessizle biten kelimelerden sonra u veya ü şeklinde okunur].

77. Saña vü baña da virmez amâni

78. Alur acılığla tatlu cânı

6. **vü:**

Mesnevi 11

Mısra: 12

Ve bağlacının sesliyle biten Arapça ve Farsça kelimelerden sonraki okunuşu [Sessizle biten kelimelerden sonra u veya ü şeklinde okunur].

11. Şehenşeh gördi kim âsüde 'âlem

12. Cihân ağıyardan ḫâlî vü ḫurrem

7. **vü: -si**

Mesnevi 11

Mısra: 46

Ve bağlacının sesliyle biten Arapça ve Farsça kelimelerden sonraki okunuşu [Sessizle biten kelimelerden sonra u veya ü şeklinde okunur].

45. Letâfet bezminûñ rüşen çerâğı

46. Melâḫat mîvesi vü ḫüsn bâğı

8. **vü:**

Mesnevi 11

Mısra: 110

Ve bağlacının sesliyle biten Arapça ve Farsça kelimelerden sonraki okunuşu [Sessizle biten kelimelerden sonra u veya ü şeklinde okunur].

109. Şaçında ḫaddi beñzer şeb- çerâğa

110. Hümâyâ ḡabğabı vü zülfi zâğa

9. **vü:**

Mesnevi 11

Mısra: 119

Ve bağlacının sesliyle biten Arapça ve Farsça kelimelerden sonraki okunuşu [Sessizle biten kelimelerden sonra u veya ü şeklinde okunur].

119. Kelâmı tatlu vü peygâmi şîrîn

120. Dil-ârâmi cihânûñ nâmı Şîrîn

10. **vü:**

Mesnevi 13

Mısra: 48

Ve bağlacının sesliyle biten Arapça ve Farsça kelimelerden sonraki okunuşu [Sessizle biten kelimelerden sonra u veya ü şeklinde okunur].

47. İşâret kıldı ḫusrev sâğar-ı mey

48. Yüridi vü çalındı barbeṭ ü ney

11. **vü:**

Mesnevi 14

Mısra: 125

Ve bağlacının sesliyle biten Arapça ve Farsça kelimelerden sonraki okunuşu [Sessizle biten kelimelerden sonra u veya ü şeklinde okunur].

125. İderdi ḫaḫka zârî vü münâcât

126. Sürederi şöyle güm-reh her yaña at

12. **vü:**

Mesnevi 15

Mısra: 43

Ve bağlacının sesliyle biten Arapça ve

Farsça kelimelerden sonraki okunuşu
[Sessizle biten kelimelerden sonra u veya ü
şeklinde okunur].

43. Yüzi yirde vü alçaklar maķāmi

44. Benüm gibi anuñ da telh kami

13. **vü:**

Mesnevi 15

Mısra: 48

Ve bağlacının sesliyle biten Arapça ve
Farsça kelimelerden sonraki okunuşu
[Sessizle biten kelimelerden sonra u veya ü
şeklinde okunur].

47. Gerekmez hiç nā-maḥrem arada

48. Eger deryāda vü eger qarada

14. **vü:**

Mesnevi 15

Mısra: 152

Ve bağlacının sesliyle biten Arapça ve
Farsça kelimelerden sonraki okunuşu
[Sessizle biten kelimelerden sonra u veya ü
şeklinde okunur].

151. İki tāze iki pejmürde-i 'ışk

152. İki zinde vü iki mürde-i 'ışk

15. **vü:**

Mesnevi 17

Mısra: 5

Ve bağlacının sesliyle biten Arapça ve
Farsça kelimelerden sonraki okunuşu
[Sessizle biten kelimelerden sonra u veya ü
şeklinde okunur].

5. Peder sevki vü dil-dār iştiyāķı

6. Ata ayrılıķı yār iştiyāķı

16. **vü:**

Mesnevi 18

Mısra: 27

Ve bağlacının sesliyle biten Arapça ve
Farsça kelimelerden sonraki okunuşu
[Sessizle biten kelimelerden sonra u veya ü
şeklinde okunur].

27. Şitā şiddette vü vaqt-i zemistān

28. Tutulmuş berfden kūh ü beyābān

17. **vü:**

Mesnevi 18

Mısra: 181

Ve bağlacının sesliyle biten Arapça ve
Farsça kelimelerden sonraki okunuşu
[Sessizle biten kelimelerden sonra u veya ü
şeklinde okunur].

181. Neyūñ feryādı vü muṭrib nevāsı

182. Meyūñ ḥālātı sākīnūñ şafāsı

18. **vü:**

Mesnevi 19

Mısra: 62

Ve bağlacının sesliyle biten Arapça ve
Farsça kelimelerden sonraki okunuşu
[Sessizle biten kelimelerden sonra u veya ü
şeklinde okunur].

61. Eger tūḫiyise şekkersitānuz

62. Vü ger qumrıyise biz büstānuz

19. **vü:**

Mesnevi 24

Mısra: 175

Ve bağlacının sesliyle biten Arapça ve
Farsça kelimelerden sonraki okunuşu
[Sessizle biten kelimelerden sonra u veya ü
şeklinde okunur].

175. Qarınca kanda vü kanda Süleymān

176. İder mi şāḥ-ı gül zāğ ile peymān

20. **vü:**

Mesnevi 33

Mısra: 128

Ve bağlacının sesliyle biten Arapça ve
Farsça kelimelerden sonraki okunuşu
[Sessizle biten kelimelerden sonra u veya ü
şeklinde okunur].

127. Gözüüm Şekkerde [vü] Şīrīnde gönlüm

128. Tenüm gülşende vü nesrīnde gönlüm

21. **vü:**

Mesnevi 33

Mısra: 148

Ve bağlacının sesliyle biten Arapça ve
Farsça kelimelerden sonraki okunuşu
[Sessizle biten kelimelerden sonra u veya ü
şeklinde okunur].

147. Ne deñlü nāzenīn olursa maḥbūb

148. Olur dillerde vü cānlarda merğūb

22. **vü:**

Mesnevi 37

Mısra: 82

Ve bağlacının sesliyle biten Arapça ve

Farsça kelimelerden sonraki okunuşu
[Sessizle biten kelimelerden sonra u veya ü
şeklinde okunur].

81. Eger küfl ile idüp 'ahd ü peymān

82. Getürmezseñ baña vü Ḥaķķa īmān

23. **vü:**

Mesnevi 37

Mısra: 124

Ve bağlacının sesliyle biten Arapça ve
Farsça kelimelerden sonraki okunuşu
[Sessizle biten kelimelerden sonra u veya ü
şeklinde okunur].

123. İtā'at eyle isterseñ ḥalāsı

124. Ḥudāya vü Resūle olma 'āşī

24. **vü:**

Mesnevi 38

Mısra: 69

Ve bağlacının sesliyle biten Arapça ve
Farsça kelimelerden sonraki okunuşu
[Sessizle biten kelimelerden sonra u veya ü
şeklinde okunur].

69. Sebeb Şīrūye vü Allāh kāḥir

70. Resūlūñ mu'cizātı oldı zāḥir

[vü]:

1. [vü]:

Mesnevi 33

Mısra: 127

Ve bağlacının sesliyle biten Arapça ve
Farsça kelimelerden sonraki okunuşu

[Sessizle biten kelimelerden sonra u veya ü şeklinde okunur].

127. Gözüm Şekerde [vü] Şirinde gönlüm
128. Tenüm gülşende vü nesrinde gönlüm

vü ger:

1. **vü ger:**

Mesnevi 7

Mısra: 123

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ve eğer.

123. Vü ger şimşek gibi şalsaydı tığı
124. Kılurdi päre päre gökde mehi

vücüd:

1. **vücüd:**

Mesnevi 2

Mısra: 2

Varoluş.

1. 'Adem k'olmuşdı mevcüdâta me'vâ
2. Vücüd adı işidilmezdi aşlâ

2. **vücudum: -(u)m**

Mesnevi 3

Mısra: 112

Varoluş.

111. Görinmez gözüme nâ-büd ü büdüm
112. 'Ademden hiç fark olmaz vücudum

3. **vücüdünden: -(u)n, -dan**

Mesnevi 3

Mısra: 114

Var olma, varlık.

113. Gelür gâhî yine idrâk ü zehre
114. Vücüdünden irüp fi'l-cümle behre

4. **vücuduñi: -(u)n**

Mesnevi 4

Mısra: 37

Beden, cisim, varlık.

37. Vücuduñ nâme-i esrâr-ı mu'azzâm
38. Şerîf arkañda mührüñ naqş-ı hâtem

5. **vücudum: -(u)m**

Mesnevi 5

Mısra: 12

Beden, cisim, varlık.

11. Huşûşâ ta'ne-i a'dâ vü hussâd
12. Vücudum hîrmenin eylerdi ber-bâd

vücüd ile 'adem:

1. **vücüd ile 'adem:**

Mesnevi 3

Mısra: 115

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Varlık ile yokluk.

115. Vücüd ile 'adem beyninde hayrân
116. Bulınmaz hayretüm bahrine pâyân

vücüd-ı hakka:

1. **vücüd-ı hakka: -a**

Mesnevi 2

Mısra: 42

Kelime Tipi: -

Vücüd(a.i.)varlık Hakık(a.i.):

Gerçek,asıl,hakikat, Allah. Vücüd-ı Hakık :Allah'ın varlığı, gerçek varlık.

41. Bu mevcüdât cümle hiçdür hiç
42. Vücüd-ı Hakka nisbet hiçdür hiç

vücüd-ı mümkinâti:

1. **vücüd-ı mümkinâti: -ı**

Mesnevi 2

Mısra: 14

Kelime Tipi: -

İmkanlar varlığını.(Varlığı mümkün olanlar; varlığı imkan dairesinde olanlar, kainatın varlığı.)

13. Şühüd-ı zâfi için vâcibü'z-zât
14. Vücüd-ı mümkinâti kıldı mir'ât

vücüdün yirden götür:

1. **vücüdün yirden götür:**

Mesnevi 10

Mısra: 18

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Varlığını ortadan kaldırmak, (birinin) yaşamına son vermek.

17. Sitemkâr olı başlasa 'ameldâr
18. Götür yirden vücüdün eyle ber-dâr

vuhûş:

1. **vuhûş:**

Mesnevi 14

Mısra: 46

Yabanî, vahşi hayvanlar.

45. Şehûñ hod bezm-i şayda nâveki şem'
46. Vuhûş olmuşdı pervâne gibi cem'

vühûş ü ins ü cân adem-penâhâ:

1. **vühûş ü ins ü cân adem-penâhâ:**

Mesnevi 6

Mısra: 2

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ey yabanî hayvanların ve insanın ve hayatın ve insan oğlunun koruyucusu, sığınacağı.

1. Emîrâ Âşafâ 'âlem -penâhâ
2. Vühûş ü ins ü cân adem-penâhâ

vuşlat:

1. **vuşlata: -a**

Mesnevi 15

Mısra: 247

Kavuşma, buluşma.

247. Gel olma 'âkil iseñ vuşlata şâd
248. Ç'idersin 'âkıbet fırkatde feryâd

2. **vuşlatuña: -(u)n, -a**

Mesnevi 26

Mısra: 201

Kavuşmak, ulaşmak.

201. İrişem mi ki 'ömrüm vuşlatuña
202. Yâhud kalam mı derd ü miñnet ile

3. **vuşlat:**

Mesnevi 34

Mısra: **43**

Kavuşma, buluşma.

43. İdersin vuşlat içre âh u nâle

44. Ne ba 'iş oldı bu deñlü melale

vuşlat bağma:

1. **vuşlat bağma:** -n, -a

Mesnevi 36

Mısra: **201**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Kavuşma, birleşme bahçesi.

201. Aķup Şu gibi vuşlat bağma tız

202. O servüñ düşdi ayağma Perviz

ya:

1. **ya:**

Mesnevi 1

Mısra: 28

Yahut, veya.

27. Nedür teşdîd-i küngür qaşr-ı cāna

28. Ya zül-f-i şâhid-i İslāma şāne

2. **yā:**

Mesnevi 3

Mısra: 74

Anlamı güçlendiren ek (özellikle çekimli fiillerden sonra).

73. Tapūndan özge yokdur çün penāhum

74. Benüm kim yarlıgasun yā günāhum

3. **yā:**

Mesnevi 4

Mısra: 105

Nida, ey.

105. Şefā'at yā Nebiyyu'llāh şefā'at

106. Firākî derdmende eyle şefkat

4. **yā:**

Mesnevi 11

Mısra: 57

İkileme oluşturmak amacıyla yahut veya anlamında kullanılan bağlaç.

57. Lebi gül-nār ü yā 'unnāb-ı terdür

58. Ya günde hāşıl olmuş gül-şekerdür

5. **ya:**

Mesnevi 11

Mısra: 58

İkileme oluşturmak amacıyla yahut veya anlamında kullanılan bağlaç.

57. Lebi gül-nār ü yā 'unnāb-ı terdür

58. Ya günde hāşıl olmuş gül-şekerdür

6. **ya:**

Mesnevi 11

Mısra: 69

Ya ... ya (da, veya, yahut): İki kelimeyi, iki kelime öbeğini veya iki cümleyi birbirine bağlar.

69. Ya hatt-ı istivādur āftāba

70. Yāhūd sīmīn elifdür māhtāba

7. **ya:**

Mesnevi 11

Mısra: 76

Ya da, yahut. İki unsur, durum veya olaydan birinin söz konusu edildiğini tereddütle ifade etmek için kullanılır.

75. Muşaffā sīnesi sīm-āba beñzer

76. Ya sīmīn şahn içinde āba beñzer

8. **yā:**

Mesnevi 12

Mısra: 94

Yahut, veya.

93. Özi naqşın bilür ol serv-i āzād

94. Diye bilmez ki ādem yā perī-zād

9. **yā:**

Mesnevi 12

Mısra: 110

İkileme oluşturmak amacıyla yahut veya anlamında kullanılan bağlaç.

109. Ne yirdendür gelişün bu diyāra

110. Ne iklīme giderdün yā şikāra

10. **ya:**

Mesnevi 12

Mısra: 111

İkileme oluşturmak amacıyla yahut veya anlamında kullanılan bağlaç.

111. Ya kimün nāmesisin söyle nāmın

112. Haber vir bilelüm bāri maqāmın

11. **ya:**

Mesnevi 12

Mısra: 113

Peki ya?.

113. Ya gönlüm yağmalayan kanı kimdür

114. Benüm bu derdümün dermānı kimdür

12. **yā:**

Mesnevi 13

Mısra: 18

Duygu ve düşünceyi güçlendirme veya seslenme amacıyla cümlelerin başında kullanılan ünlem.

17. Benüm cānum firākuīda mu'azzeb

18. Senün gönlün kimün vaşında yā Rab

13. **yā:**

Mesnevi 13

Mısra: 58

Yahut, veya.

57. Olup ol şürete Perviz hayrān

58. Ne içer bilmez idi mey mi yā kan

14. **ya:**

Mesnevi 15

Mısra: 129

Ve yahut.

129. Ya deryā mālīkidür bī-gümān ol

130. Çıkuş uyhuva varmış nā-gehān ol

15. **ya:**

Mesnevi 15

Mısra: 142

Ve yahut.

141. Hümādur şanasın kim yire inmiş

142. Ya devletdür k'anuñ başına konmuş

16. **ya:**

Mesnevi 22

Mısra: 49

Ve yahut.

49. Ya zaḥm-ı sīne-i şahrāyı görmüş

50. Tabīb-i hāzık āna penbe urmuş

17. ya:

Mesnevi 23
Mısra: 124
Yahut, veya.

123. Şanasın kabre girdi mürde-i 'ür
124. Ya düşdi ejdehâ ağzına bir mür

18. ya:

Mesnevi 24
Mısra: 33
Ve yahut.

33. Ya destmüzd çün üstâda ol kân
34. Şunardı pâre pâre la'l-i rahşân

19. ya:

Mesnevi 24
Mısra: 43
Ve yahut.

43. Ya Ferhâduñ kalup 'âciz elinden
44. Yağardı tîşenüñ odlar dilinden

20. ya:

Mesnevi 24
Mısra: 107
Yahut, veya.

107. Ya eşk-i dîde-i hunbâr ü giryân
108. Şaçılmış küy-i dil-berde firâvân

21. ya:

Mesnevi 24

Mısra: 134
Yahut, veya.

133. Di kim bu la'ller ne kân taşıdır
134. Ya kankı 'âşıkun kanlu yaşıdır

22. ya:

Mesnevi 24
Mısra: 287
Ya ... ya (da, veya, yahut): İki kelimeyi, iki kelime öbeğini veya iki cümleyi birbirine bağlar.

287. Ya va' de itme yâhud va' deñe tûr
288. Olasın tâ ki toğrulukla meşhûr

23. yâ:

Mesnevi 26
Mısra: 34
Yahut, veya.

33. Niçe Şîrîn şeker- la'l ü şeker-hây
34. Muşavver nürdur yâ gün ya hudây

24. ya:

Mesnevi 26
Mısra: 34
Nida, ey.

33. Niçe Şîrîn şeker- la'l ü şeker-hây
34. Muşavver nürdur yâ gün ya hudây

25. yâ:

Mesnevi 26
Mısra: 164

Ya da, yahut. İki unsur, durum veya olaydan birinin söz konusu edildiğini tereddütle ifade etmek için kullanılır.

163. Didi yâ Rab hayâlüm mi ola bu
164. Perî mi ola yâ bu âdemî zâd

26. ya:

Mesnevi 27
Mısra: 16
Yahut, veya.

15. Tüvân irişdi şankim nâ-tüvâna
16. Ya cüy-i Nîl ü Dicle teşne câna

27. ya:

Mesnevi 30
Mısra: 24
Ya ... ya (da, veya, yahut): İki kelimeyi, iki kelime öbeğini veya iki cümleyi birbirine bağlar.

23. Ğalaţ didüm niçe dil hancer -i tîz
24. Ya bir demrenlü oğ yâ tîğ-i hun-rîz

28. yâ:

Mesnevi 30
Mısra: 24
Ya ... ya (da, veya, yahut): İki kelimeyi, iki kelime öbeğini veya iki cümleyi birbirine bağlar.

23. Ğalaţ didüm niçe dil hancer -i tîz
24. Ya bir demrenlü oğ yâ tîğ-i hun-rîz

29. ya:

Mesnevi 30
Mısra: 25
Ya da.

25. Ya virdi 'âşık-ı bîmâra maĥbûb
26. Kefen birden dürüp mânend-i mektûb

30. ya:

Mesnevi 31
Mısra: 167
İkileme oluşturmak amacıyla yahut veya anlamında kullanılan bağlaç.

167. Ya Kevşer ırmâğıdır ol ya Selsâl
168. Şovukdur kıardan aĥ lezzeti bal

31. ya:

Mesnevi 31
Mısra: 167
Cümlede eş görevli öğeler arasında kullanılır.

167. Ya Kevşer ırmâğıdır ol ya Selsâl
168. Şovukdur kıardan aĥ lezzeti bal

32. yâ:

Mesnevi 32
Mısra: 84
Yay, ok atılan yay.

83. Kıra kirpiklerümde kim ĥalel yok
84. Kıya baksam olur yâ kaşuma oğ

33. **yā:**

Mesnevi 33
Mısra: **94**
Ve yahut.

93. Gümüş bileklerinden' anuñ meh-i nev
94. Hemān destinedür yā tavk-ı Hüsrev

34. **ya:**

Mesnevi 36
Mısra: **108**
Ve yahut.

107. Yañağı her birinüñ hüsñ bağı
108. Ya deryā-yı melâhat şeb-çerâğı

35. **ya:**

Mesnevi 36
Mısra: **137**
Ve yahut.

137. Ya jeng ola deyü ol tiğ-i şâfi
138. Siyah atlasdan eylerler ğilâfi

36. **yā:**

Mesnevi 36
Mısra: **140**
Ya da.

139. Gören dir kaçların tāk-ı ferahdur
140. Sipihr-i hüsne yā kavş-i kuzahdur

37. **ya:**

Mesnevi 36
Mısra: **215**

*Ya ... ya ... Birinden birinin olacağı
sanılan iki iş için kullanılan bir söz.*

215. Ya bir şâhib -'azîmet itdi rîvi
216. Fuķā'a koydı efsün ile dîvi

38. **ya:**

Mesnevi 36
Mısra: **217**
*Cümlede eş görevli öğeler arasında
kullanılır.*

217. Ya deste oldu bir billüre mercān
218. Yāhud inine girdi şāh-mārān

39. **ya:**

Mesnevi 37
Mısra: **42**
Yahut, veya.

41. Ne nāme ğonçe-i bağ-ı şehādet
42. Ya āb-ı şāf-ıрмаğ-ı şehadet

40. **ya:**

Mesnevi 38
Mısra: **277**
Peki ya.

277. Ya bu ğaflet nedür ey merd-i 'ākil
278. Olur mı merd-i 'ākil hīç ğāfil

yā rab:

1. **yā rab:**

Mesnevi 1
Mısra: **14**

Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Ey rabbim.

13. Keremden ben fakîre feth-i bāb it
14. Hātaļu sözlerüm yā Rab şavāb it

2. **yā rab:**

Mesnevi 3
Mısra: **72**
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Ey rabbim.

71. Beni bu haclet odına yiter yağ
72. Teraħhum birle yā Rab hālîme bağ

3. **yā rab:**

Mesnevi 21
Mısra: **26**
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
*Allah'a seslenme sözü, Tanrım! Ey
Rab! Rabbim! Allahım! ey! hey!, acaba.*

25. İşidüp ol sözi Ferhād-ı medhüş
26. Didi yā Rāb bu düş mi ola yā hüş

4. **yā rab:**

Mesnevi 26
Mısra: **164**
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Ey rabbim.

163. Didi yā Rab hayālüm mi ola bu
164. Perî mi ola yā bu ādemî zād

5. **yā rab:**

Mesnevi 26
Mısra: **207**
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Ey Rabbim.

207. Çeke mi cān-ı Şîrînumden el ol
208. Virüp endüh-ı hicrāndan nevāle

6. **yā rab:**

Mesnevi 26
Mısra: **213**
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Ey rabbim.

213. Cihān şādîde vü ben ğamda yā Rab
214. Vişāl-i yārdan me'yūs oldum

7. **yā rab:**

Mesnevi 26
Mısra: **214**
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Ey rabbim.

213. Cihān şādîde vü ben ğamda yā Rab
214. Vişāl-i yārdan me'yūs oldum

8. **yā rab:**

Mesnevi 27
Mısra: **21**
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Ey rabbim.

21. Didi yā Rab bu derdün çaresi ne
22. Ki merhem ola gönlüm yaresine

9. **yā rab:**

Mesnevi 31

Mısra: 89

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ey rabbim.

89. Nice men ideyin yā Rab ben anı

90. Nice yaşam fırāk odına cânı

10. **yā rab:**

Mesnevi 36

Mısra: 188

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ey Rabb'im, Ey Allah'im!

187. Ne hikmetdür ki Şîrîn-i şeker- nüş

188. Benümle olmaya yā Rab hem-âgüş

11. **yā rab:**

Mesnevi 39

Mısra: 27

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ey Rabbim.

27. Cenâbünden yaña cezb eyle yā Rab

28. Anuñ şürâbesin 'azb eyle yā Rab

12. **yā rab:**

Mesnevi 39

Mısra: 28

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ey rabbim.

27. Cenâbünden yaña cezb eyle yā Rab

28. Anuñ şürâbesin 'azb eyle yā Rab

13. **yā rab:**

Mesnevi 40

Mısra: 111

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ey Rabbim.

111. Şehenşâh ile yā Rab Âşaf-ı dîn

112. Müdâm olsun müdâm âmîn âmîn

yā servî ya şimşâd:

1. **yā servî ya şimşâd:**

Mesnevi 26

Mısra: 166

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ya servî ya da şimşir.

165. Melek mi hür ü yā servî ya şimşâd

166. Ne hürî vü ne perri-zâddur bu

yâb yâb:

1. **yâb yâb:**

Mesnevi 36

Mısra: 276

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Yavaş yavaş, usul usul, sessizce.

275. Ferâgat küşesinde şâh idüp hvâb

276. Uyandı memleketde fitne yâb yâb

yaban:

1. **yabana: -a**

Mesnevi 33

Mısra: 50

Uzak II Dış (hariç).

49. İki gözün de iderse saña nâz

50. Çıkar yabana at anı kayırmaz

yaban eridür:

1. **yaban eridür: -dür**

Mesnevi 27

Mısra: 34

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Kaba kimse.

33. Nedür Ferhâd bir Türkmen eridür

34. Ki tağlar delisi yaban eridür

yabana atup:

1. **yabana atup: -up**

Mesnevi 38

Mısra: 107

Kelime Tipi: **Deyim**

Yabana atmak II Dikkate almamak, itibar etmemek; değer, önem vermemek.

107. Çözüp yabana atup mi'cerini

108. Yolardı el urup müy-ı serini

yabana gitse:

1. **yabana gitse: -se**

Mesnevi 17

Mısra: 29

Kelime Tipi: **Deyim**

Hiç tanınmayan, bilinmeyen birine, bir yabanciya verilme.

29. Eger bir boş şadef gitse yabana

30. Ne guşsa dürr-i baħr bî-kerâne

yād:

1. **yād: -ı**

Mesnevi 10

Mısra: 82

Hatrlama, anma.

81. Be-herhâl añılır kişinüñ âdı

82. Tek ol kim eylüg ile ola yādı

2. **yādıdur: -ı, -dur**

Mesnevi 28

Mısra: 26

Hatrlama, anma.

25. Huceste cânlaruñ evrādıdur ol

26. Sa'âdetlü gönüller yādıdur ol

yād eylemişsiz:

1. **yād eylemişsiz: -miş, -siz**

Mesnevi 30

Mısra: 14

Kelime Tipi: **Deyim**

Hatrlamak, aklına gelmek, anımsamak.

13. Kemâl-i lutfuñuzdan ey şehenşâh

14. Bizi yād eylemişsiz ħamdü li'llâh

yād eyler:

1. **yād eyler: -r**

Mesnevi 23

Mısra: 39

Kelime Tipi: **Deyim**

Hatrlamak, aklına gelmek, anımsamak.

39. Didi Şîrîni hiç eyler misin yâd
40. Eyitdi olmuşam anuñla mu'tâd

yâd eyleyüp:

1. **yâd eyleyüp:**-(y)üp
Mesnevi 16
Mısra: 155
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Hatırlamak, ...yı akla getirmek.

155. Hâzânın nev-bahârûñ eyleyüp yâd
156. İderseñ n'ola bülbül gibi feryâd

yâd iderdi:

1. **yâd iderdi:**-er, -di
Mesnevi 13
Mısra: 7
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Hatırlamak.

7. Baqıp nakşa nigârın yâd iderdi
8. Döküp gözyaşların feryâd iderdi

yâd idüp:

1. **yâd idüp:**-üp
Mesnevi 18
Mısra: 5
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Hatırlamak II anmak.

5. Nigârınñ idüp hâl-i rûhın yâd
6. İderdi noktalar gördükçe feryâd

2. **yâd idüp:**-üp
Mesnevi 31

Mısra: 12
Kelime Tipi: **Deyim**
Anmak, hatırlamak.

11. Okıyup anı Pervîz itdi feryâd
12. Kadîmî düstluk haqqın idüp yâd

3. **yâd idüp:**-üp
Mesnevi 34
Mısra: 17
Kelime Tipi: **Deyim**
Anmak, hatırlamak.

17. İdüp Pervîz şâhuñ 'ârızın yâd
18. Semenler görse ider'dâh u feryâd

yâd itdiler:

1. **yâd itdiler:**-di, -ler
Mesnevi 15
Mısra: 208
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Anmak, hatırlamak.

207. Ğam-ı hicrândan olup bir dem âzâd
208. Geçen ahvâli bir bir itdiler yâd

yâd itdür:

1. **yâd itdür:**
Mesnevi 27
Mısra: 200
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Hatırlatmak, akla getirmek.

199. Bu hâle var ise ger i'tikâduñ
200. Cihânda 'adl ile yâd itdür aduñ

yâd kılmayasın:

1. **yâd kılmayasın:**-ma, -(y)a, -sın
Mesnevi 26
Mısra: 131
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Anmak, hatırlamak, zikretmek.

131. Neden kim kılmayasın bendeñi yâd
132. Elüñden pādşâhum dād feryâd

yâd ola:

1. **yâd ola:**-a
Mesnevi 10
Mısra: 80
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Hatırlanmak.

79. Pes imdi hayr ile geçür zamānuñ
80. Du 'â-yı hayr ile yâd ola cânuñ

yâdgâr:

1. **yâdgârûñ:**-(u)ñ
Mesnevi 7
Mısra: 12
Hatra.

11. Dökül saçıl kamu terk eyle varuñ
12. Cihân mülkinde kalsun yâdgârûñ

yâdgâr komış:

1. **yâdgâr komış:**-miş
Mesnevi 22
Mısra: 58
Kelime Tipi: **Deyim**

Yadigâr bırakmak: Bir kimseyi ya da bir nesneyi hatırlatan olarak arkasında bırakmak.

57. İdüp her şan 'atım âşkâr ol
58. Komış 'âlemde bir hoş yâdgâr ol

yâdgârı olurdu:

1. **yâdgârı olurdu:**-(u)r, -dı
Mesnevi 34
Mısra: 21
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Yadigârı olmak.

21. Ruḥ-ı yâruñ olurdu yâdgârı
22. Ger olmasa gülüñ yanında ḥârı

yâdına düşüp:

1. **yâdına düşüp:**-üp
Mesnevi 31
Mısra: 14
Kelime Tipi: **Deyim**
Hatırlamak, aklına gelmek.

13. Nigârınıyle ol itdükleri 'ıyş
14. Düşüp yâdına kalbin itdi pür- rîş

2. **yâdına düşüp:**-üp
Mesnevi 31
Mısra: 14
Kelime Tipi: **Deyim**
Hatırlamak, aklına gelmek.

13. Nigârınıyle ol itdükleri 'ıyş
14. Düşüp yâdına kalbin itdi pür- rîş

3. **yādına düşüp**: -üp

Mesnevi 31

Mısra: 14

Kelime Tipi: **Deyim**

Hatırlamak, aklına gelmek.

13. Niğârîniyle ol itdükleri 'ıyş

14. Düşüp yādına kalbin itdi pür- rîş

yādından gider:

1. **yādından gider**: -er

Mesnevi 36

Mısra: 164

Kelime Tipi: **Deyim**

Hatırından gitmek, hatırından çıkmak; unutmak.

163. Didi kim mest yise şehd-i fâyık

164. Gider yādından anuñ olsa ayık

yāduñ eyleyem:

1. **yāduñ eyleyem**: -(y)em

Mesnevi 20

Mısra: 14

Kelime Tipi: **Deyim**

Yadın eylemek: Hatırlamak, aklına gelmek anımsamak.

13. Dir idi kim İlahî neyleyem ah

14. Ne bilem niçe yāduñ eyleyem ah

yağ:

1. **yağarsa**: -ar, -sa

Mesnevi 3

Mısra: 33

Yağmak, düşmek.

33. 'Aceb mi üstüme yağarsa 'akreb

34. Zāmürüm zül-f-i piç-â-piçdür heb

2. **yağardı**: -ar, -dı

Mesnevi 24

Mısra: 44

Üst üste ve çok gelmek.

43. Ya Ferhāduñ kalup 'āciz elinden

44. Yağardı tişenüñ odlar dilinden

3. **yağ**:

Mesnevi 26

Mısra: 233

Birleşiminde stearik, oleik, palmitik asitlerle gliserin bulunan ve bunların oranlarına göre kıvamları değişen bitkisel veya hayvansal madde.

233. Eriyeydi deminden nitekim yağ

4. **yağarsa**: -ar, -sa

Mesnevi 27

Mısra: 159

(Yağmur, kar, dolu vb.) Gökten yere düşmek.

159. Yağarsa āsmāndan fi'l-meşel seng

160. Olur mecrüh -pāy [ü] 'āciz ü leng

5. **yağ**:

Mesnevi 27

Mısra: 281

Birleşiminde stearik, oleik, palmitik asitlerle gliserin bulunan ve bunların

oranlarına göre kıvamları değişen bitkisel veya hayvansal madde.

281. N'ola Şirîn eritse şem 'veş yağ

282. Bu derd oldı aña dāğ üstüne dāğ

yağdır:

1. **yağdırsa**: -sa

Mesnevi 5

Mısra: 115

Yağdırmak.

115. Şehāsi ebri ger yağdırsa bārān

116. Olur lü 'lü'-yi ter reml-i beyaban

yağı eridi:

1. **yağı eridi**: -di

Mesnevi 23

Mısra: 24

Kelime Tipi: **Deyim**

İçinin (yüreğinin) yağı erimek:

Korkulacak bir durum meydana gelecek diye kaygı çekmek.

23. Söyüñdi bād-ı gayretten çerāğı

24. Eridi āteş-i 'ār ile yağı

yağmur dökdi:

1. **yağmur dökdi**: -di

Mesnevi 27

Mısra: 254

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Gözyaşı dökmek (Ağlamak): Akıtılan gözyaşı, çokluğu yönüyle yağmura teşbih edilmiş.

253. Cihāna berk-i āhından virüp nūr

254. Kara bulutlarından dökdi yağmur

yah:

1. **yağ**:

Mesnevi 18

Mısra: 70

Buz.

69. Reh-i 'ışk içre irse hıvāb baña

70. Yağ olur pister-i sincāb baña

2. **yağ**:

Mesnevi 18

Mısra: 72

Buz.

71. Kızır sermā benüm germiyettümden

72. İrir yağ dūd-ı āh-ı hāretümden

yağ ü berf:

1. **yağ ü berf**:

Mesnevi 18

Mısra: 68

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Buz ve kar.

67. Oğumaduñ gibi hiç 'ışkdan hārf

68. Olur mı 'āşıkā māni' yağ ü berf

yahdan:

1. **yahdan**:

Mesnevi 18

Mısra: 30

Buzdan.

29. Hevā-yı serdden kühsār şad çāk
30. Zemīn yaħdan ü rüd-ı ħuşk eflāk

yāħud:

1. **yāħud:**

Mesnevi 4
Mısra: 40
Daha doğrusu.

39. Ne ħātem penbe üzre müşk-i terdür
40. Yāħud ebr-i sefid içre kâmerdür

2. **yāħud:**

Mesnevi 11
Mısra: 56
Veyahut.

55. Dili bir kufı-i la'linün dilidür
56. Yāħud bāğ-ı belāğat bülbüldür

3. **yāħud:**

Mesnevi 11
Mısra: 70
Veya.

69. Ya ħaṭṭ-ı istivādur āftāba
70. Yāħud sīmīn elifidür māhtāba

4. **yāħud:**

Mesnevi 15
Mısra: 132
Veya. II Yoksa.

131. Nice mālīk ħüs[ü]n- deryāsıdır bu
132. Yāħud ol şüretün ma'nāsıdır bu

5. **yāħud:**

Mesnevi 22
Mısra: 13
Veya.

13. Yāħud raħm eyleyüp Ferhāda her dem
14. Yüzin yırtup zemīn eylerdi mātem

6. **yāħud:**

Mesnevi 24
Mısra: 287
Veyahut.

287. Ya va' de itme yāħud va' deñe ṭur
288. Olasın tā ki toğrulukla meşhür

7. **yāħud:**

Mesnevi 26
Mısra: 202
Ya da bağlacı.

201. İrişem mi ki 'ömrüm vuşlatuña
202. Yāħud qalam mı derd ü miñnet ile

8. **yāħud:**

Mesnevi 27
Mısra: 75
Veya.

75. Yāħud bir köhne meşheddür dehānı
76. Çürümüş toprağ olmuş üstühānı

9. **yāħud:**

Mesnevi 36

Mısra: 218
Ya da bağlacı.

217. Ya deste oldı bir billüre mercān
218. Yāħud inine girdi şāh-mārān

10. **yāħud:**

Mesnevi 37
Mısra: 117
Ya da bağlacı.

117. Yāħud itdi çü Rūhu'llāhu taħkır
118. Hemān-dem oldılar meymün ü herİR

yak:

1. **yak:**

Mesnevi 3
Mısra: 71
Ateşe vermek, tutuşturmak.

71. Beni bu ħaclet odına yiter yak
72. Teraħħum birle yā Rab ħālūme bağ

2. **yakar:** -ar

Mesnevi 3
Mısra: 90
Yakmak, mecazen yok etmek.

89. Kimine rüşenā virür cemālün
90. Kimin şāhā yaqar nār-ı celālün

3. **yaqarlar:** -ar, -lar

Mesnevi 9
Mısra: 52
Ateşe vermek, tutuşturmak.

51. Düzerler göz yaşından ħavz ü bāğı
52. Yaqarlar āh odından çerāğı

4. **yaqup:** -up

Mesnevi 13
Mısra: 38
Tutuşturmak.

37. FÜRÜZĀN itdiler zerrīne micmer
38. Yaqup hoş nükheth için 'ūd ü 'anber

5. **yaqmaz:** -maz

Mesnevi 24
Mısra: 184
Yanmasını sağlamak veya yanmasına yol açmak, tutuşturmak; ateşe vermek.

183. Görünmez her kişiye āteş-i Ṭur
184. Ħas u ħāşāki yaqmaz meş'el-i nūr

6. **yaqa:** -a

Mesnevi 26
Mısra: 61
Yanmasını sağlamak veya yanmasına yol açmak, tutuşturmak.

61. Yaqa geh gül yañağumdan çerāğı
62. Geh uram lālenün bağrına dāğı

7. **yaqa:** -a

Mesnevi 32
Mısra: 86
Ateşe vermek, tutuşturmak.

85. Ruhumdan k'uyuna gayret çerâğı
86. Degül bürka' yaka taşu vü tağı

yaka:

1. **yaqasından:** -st, -n, -dan
Mesnevi 7
Mısra: 71
*Elbise boynu, elbisenin boyun geçecek
ve buynu örtecek yeri.*

71. Yaqasından çıkar hürşid-i rahşân
72. Şu'âından kılor âfâkı tâbân

yaka çäk itmege:

1. **yaqa çäk itmege:** -e
Mesnevi 15
Mısra: 94
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
*(Sıkıntıdan, çıkış yolu
bulamadığından)Yaka parçalamak;
yırtmak..*

93. Döküp ol serv-bälâ eşk-i gül-reng
94. Yaqa çäk itmege kılmışdı âheng

yaka idindi:

1. **yaka idindi:** -di
Mesnevi 24
Mısra: 48
Kelime Tipi: **Deyim**
*Yaka edinmek: Yurt tutmak,
yerleşmek.*

47. Bisâ't-ı hâk ile örtüp tenini
48. Yaka idindi kühuñ dâmenini

yaqasın çäk eyledi:

1. **yaqasın çäk eyledi:** -di
Mesnevi 34
Mısra: 5
Kelime Tipi: **Deyim**
*Yaka yırtmak, kendini perişan etmek,
üzülmek.*

5. Çeküp şabrı yaqasın eyledi çäk
6. Nedâmet birle şaçdı başına hâk

yaqasın çäk eylemiş:

1. **yaqasın çäk eylemiş:** -miş
Mesnevi 22
Mısra: 62
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
*Yaka yırtmak, kendini perişan etmek,
üzülmek.*

61. Zebün oldukça ol miskün ü gamnâk
62. Aña şahrâ yaqasın eylemiş çäk

yaqasın çäk idüp:

1. **yaqasın çäk idüp:** -üp
Mesnevi 23
Mısra: 135
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
*Yaka yırtmak, yakayı parçalamak;
büyük bir üzüntü ve çaresizlik içinde
bulunmak.*

135. Yaqasın çäk idüp eylerdi şad âh
136. Dir idi baña pîrâhen yiter çäh

yaqasın çäk itdi:

1. **yaqasın çäk itdi:** -di
Mesnevi 33
Mısra: 4
Kelime Tipi: **Deyim**
*Yakasını parçalamak II Kendini
perişan etmek, dağıtmak.*

3. Çü Şîrîn gitdi meclisden gâzabnâk
4. Yaqasın itdi Hüsrev gül gibi çäk

yaqasın şad-çäk eylemiş:

1. **yaqasın şad-çäk eylemiş:** -miş
Mesnevi 15
Mısra: 224
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
*Yakasını yüz parçalı etmek, yaka
yırtmak: Klasik şiirde çekilen acının sabır
sınırlarını zorladığını ifade için kullanılır.*

223. Kara çullar giyer mahzûn ü gamnâk
224. Yaqasın eylemiş gül gibi şad-çäk

yaqasın yırtup:

1. **yaqasın yırtup:** -up
Mesnevi 27
Mısra: 146
Kelime Tipi: **Deyim**
*(Üzüntü, hiddet, bezginlik vb.
yüzünden) yaqasını yırtacak duruma
gelmek.*

145. Çü bu şer sözleri güş itdi Ferhâd
146. Yaqasın yırtup itdi âh ü feryâd

yaqîn:

1. **yaqînüñ:** -ün
Mesnevi 39
Mısra: 30
*Herhangi bir delile bağılı olmaksızın
sadece iman kuvvetiyle âşikâr olarak
görme, müşahede ederek bilme.*

29. Götür hvâb-ı hayâlâtı gözinden
30. Yaqînüñ nûrî berç ursun yüzinde

yaqlas:

1. **yaqlaşmışdı:** -miş, -dı
Mesnevi 36
Mısra: 273
-e başlamak.

273. Hârâb olmağa yaqlaşmışdı îrân
274. Niçe ma' müreler olmuşdı vîrân

yâkut:

1. **yâkut:**
Mesnevi 33
Mısra: 6
Değerli taş, elmas II aşığın gözyaşları.

5. Yaşından virüp etfâl-i gama küt
6. Müje elmâsi ile deldi yâkut

yalan yire:

1. **yalan yire:**
Mesnevi 27
Mısra: 113
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
*Yalan yere: Yalandan, (birini) aldatma
amaçlı olarak.*

113. Varup Ferhâda yalan yire idüp âh
114. Didi bî-çâre âgâh olgıl âgâh

yalanı çıktı:

1. **yalanı çıktı:** *-dı*
Mesnevi 34
Mısra: 102
Kelime Tipi: **Deyim**
Yalanı ortaya çıkmak; fark edilmek.

101. Benümle eyledügi 'ahd kıanı
102. Degülmiş gerçek uş çıktı yalanı

yalnı ü ac:

1. **yalnı ü ac:**
Mesnevi 29
Mısra: 15
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Çıplak ve aç.

15. Sipâhîdür hurûflar yalnı ü ac
16. İderler cân ü dil mülkini târâc

yalnı ü ac kodı:

1. **yalnı ü ac kodı:** *-dı*
Mesnevi 37
Mısra: 26
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Çıplak ve aç bırakmak.

25. Çemen mülkin idüp nâlân ü târâc
26. Hâzân eşcârı kodı yalnı ü ac

yalnı ü aç olursın:

1. **yalnı ü aç olursın:** *-(u)r, -sın*
Mesnevi 27
Mısra: 178
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Çıplak ve aç kalmak.

177. Gel ey mağrûr gâfletden gözün aç
178. Olursın 'âkıbet hüd yalnı ü aç

yalnı ü dermânde vü ac:

1. **yalnı ü dermânde vü ac:**
Mesnevi 36
Mısra: 272
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Çıplak ve âciz, zavallı ve aç.

271. Sipâhî vü re'âyet âna muhtâc
272. Çamusu yalnı ü dermânde vü ac

yalnı yüzlü mahbûb:

1. **yalnı yüzlü mahbûb:**
Mesnevi 16
Mısra: 25
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yalnı yüzlü mahbub: Tüysüz, parlak yüzlü sevgili.

25. Kılıc olmuşdı yalnı yüzlü mahbûb
26. Çekerlerdi anı pehlûya key hûb

yalnı itmesün:

1. **yalnı itmesün:** *-me, -sün*
Mesnevi 23
Mısra: 142
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Yalnı etmek: Yalnı (kimsesiz, tek başına) bırakmak.

141. Yalnıuzluk ne müşkil derd imiş âh
142. Yalnı itmesün kulların Allâh

yalnı taş divâr olmaz:

1. **yalnı taş divâr olmaz:**
Mesnevi 15
Mısra: 22
Kelime Tipi: **Atasözü**
Birlikten kuvvet doğar. Problemleri çözmeye yardımlaşma esastır; kimse tek başına sorunları aşmada yeterli değildir.

21. Gerekdür kim benümle olasın yâr
22. Yalnı taş olmaz çünkü divâr

yalnıuz:

1. **yalnıuz:**
Mesnevi 33
Mısra: 7
Yalnı, bir başına.

7. Yalnıuz kalup ayrıldı eşinden
8. Kâtı ac idi Şîrinün aşından

yalnıuzluk:

1. **yalnıuzluk:**
Mesnevi 23
Mısra: 141
Yalnıuzluk.

141. Yalnıuzluk ne müşkil derd imiş âh
142. Yalnı itmesün kulların Allâh

2. **yalnıuzlukdan:** *-dan*
Mesnevi 25
Mısra: 50
Yalnıuzluk.

49. Ğarîbem bî-kes ü ğamgîn ü nâ-şâd
50. Yalnıuzlukdan ey Hâk dâd ü feryâd

yan:

1. **yanca:** *-ı, -n, -ca*
Mesnevi 3
Mısra: 13
Yan. Bir şeyin ön, arka, alt ve üst dışında kalan bölümü.

13. Bilürven sâyeveş yanınca anuñ
14. Cefâ vü cevriye kıanınca anuñ

2. **yanına:** *-ı, -n, -a*
Mesnevi 10
Mısra: 5
Taraf, yakın.

5. Kığırdı yanına ol gül budâğın
6. Yepüp arkasın öpd'iki yañağın

3. **yanumda:** *-(u)m, -da*
Mesnevi 11
Mısra: 173
Taraf, yakın.

173. Yanumda tırma bir sa'at revân ol
174. Hemân tüt mülk-i Ermenden yaña yol

4. **yaña:-a**

Mesnevi 11

Mısra: 174

Yan, taraf, yön.

173. Yanumda tırma bir sa'at revân ol

174. Hemân tüt mülk-i Ermenden yaña yol

5. **yaña:-a**

Mesnevi 12

Mısra: 46

Yan, taraf, yön.

45. Görenler ka'be-i küyını dıtrir

46. Kuş uçmaz ol yaña konmaz kebüter

6. **yañadan:-a, -dan**

Mesnevi 12

Mısra: 55

Yan, taraf, yön.

55. Meh-i 'id ol yañadan olsa peydâ

56. Bu qorqudan kimesne baqmaz aşıâ

7. **yaña:-a**

Mesnevi 12

Mısra: 71

Yan, taraf, yön.

71. Bakardı her yaña ol serv-i âzâd

72. Velî görmezdi hergiz âdemî zâd

8. **yanında:-ı, -n, -da**

Mesnevi 12

Mısra: 76

Yanı başında II yakınında.

75. Çün ol naqş-ı sürür-engîzi yazdı

76. Yanında şüret-i Pervîzi yazdı

9. **yanmaz:-maz**

Mesnevi 15

Mısra: 24

Isı ve ışık yayarak yok olmak, kül hâline gelmek.

23. Eger seng ile âhen olmasa cem'

24. Cihân bezminde yanmaz idi bir şem'

10. **yanında:-ı, -n, -da**

Mesnevi 15

Mısra: 25

Yan. Bir şeyin ön, arka, alt ve üst dışında kalan bölümü.

25. İki yanında olmasa iki per

26. Kaçan pervâz iderdi her kebüter

11. **yaña:-a**

Mesnevi 15

Mısra: 199

Taraf, yakın.

199. O bütnden yaña geldügince işbu

200. Gele rûhum deyü varurdu karşı

12. **yaña:-a**

Mesnevi 16

Mısra: 6

Taraf, yakın.

5. Turup ol şubh-dem hışm ile Pervîz

6. Medâyinden yaña 'azm eyledi tîz

13. **yaña:-a**

Mesnevi 16

Mısra: 96

Sağ ve solun ortak adı, yön, taraf, cihet.

95. Revân at sürdi ol dem şâh-ı ferruğ

96. Tıtuup Behrâm alayından yaña ruğ

14. **yandum:-du, -m**

Mesnevi 17

Mısra: 40

Gönülden acı çekmek, gönlü yanmak | ızdırıp duymak, kahrolmak, eleminden dolayı sızlanmak.

39. Şehâ ma'lümdur Yezdâna ma'lüm

40. Bu oddan bende yandum nitekim müm

15. **yanar:-ar**

Mesnevi 19

Mısra: 23

Yanmasını sağlamak veya yanmasına yol açmak, tutuşturmak -Çok elem, keder, aşk ve hicran çekmek-

23. Yanar 'âlem eyâ hüsn-âftâbı

24. Götürme âftâbuñdan niğâbı

16. **yaña:-a**

Mesnevi 19

Mısra: 150

Yan, taraf, yön.

149. Hemân ol dem turup mâh-ı cihân-tâb

150. Medâyinden yaña oldu 'inân-tâb

17. **yana:-a**

Mesnevi 20

Mısra: 30

Yanmasını sağlamak veya yanmasına yol açmak, tutuşturmak -Çok elem, keder, aşk ve hicran çekmek-

30. Çerâğ-ı mihr ü mâha yana miskîn

29. İrer m'ol kadre hiç pervâne miskîn

18. **yanında:-ı, -n, -da**

Mesnevi 22

Mısra: 72

Taraf, yakın.

71. Mişâl-i hür-ı cennet havz-ı Kevşer

72. Nigârîñüñ yanında her şeker-leb

19. **yanına:-ı, -n, -a**

Mesnevi 22

Mısra: 76

Yan, yakın.

75. Olup şîr ü şekerden çâşnî-gîr

76. Getürdüp yanına Ferhâdî Şîrîn

20. **yanumda:** *-(um), -da*
Mesnevi 23
Mısra: 143
Taraf, yakın.

143. Ne yanumda enîsüm münîsüm var
144. Ne aḥvâlüm şorar bir kimse her-bâr

21. **yaña:** *-a*
Mesnevi 24
Mısra: 22
Yan, taraf, yön.

21. Ururdu şevk ile ol sihr-pîşe
22. Hüsün gençinesinden yaña tîşe

22. **yandum:** *-du, -m*
Mesnevi 25
Mısra: 89
Çok elem, keder, aşk ve hicran çekmek.

89. Tuduşdum âteş-i 'ışk ile yandum
90. Duḥan-ı nâr-ı âhumla boyandum

23. **yanar:** *-ar*
Mesnevi 27
Mısra: 161
Işık yaymak.

161. Yanar dâyim çerâğ-ı bezm-i fağfûr
162. Söyünür meş'al-i dervîş-i ğam-ḥor

24. **yanarsın:** *-ar, -sın*
Mesnevi 28

Mısra: 56
Çok elem, keder, aşk ve hicran çekmek.

55. Tütalum şem' gibi olasın germ
56. Niçün yanarsın ilden itmeyüp şerm

25. **yaña:** *-a*
Mesnevi 30
Mısra: 17
Taraf, yakın.

17. Bu yaña anı perrân eylemişsiz
18. Keremler idüp iḥsân eylemişsiz

26. **yanardı:** *-ar, -dı*
Mesnevi 31
Mısra: 30
Tutuşmak, kül olmak, yok olmak.

29. Kızup olmuşdı güller şöyle bî-tâb
30. Ayak başsa aña yanardı murğ-âb

27. **yaña:** *-a*
Mesnevi 31
Mısra: 47
Yan, taraf.

47. Revân oldu o yaña cân atup şâh
48. Kırân itmek için ḥurşîd ile mâh

28. **yanar:** *-ar*
Mesnevi 31
Mısra: 144

Isı ve ışık yayarak yok olmak, kül hâline gelmek.

143. Serivlerde tezerv-i ḥüb ü dil-keş
144. Şem'alar üzre güyâ yanar âteş

29. **yaña:** *-a*
Mesnevi 33
Mısra: 60
Taraf, yakın.

59. Anuñ evşâfın işitmişdi Pervîz
60. Hemân andan yaña azm eyledi tîz

30. **yanına:** *-ı, -n, -a*
Mesnevi 33
Mısra: 74
Taraf, yakın.

73. Çün itdi bâğbân ol servi âzâd
74. Feriştah yanına gitdi perî-zâd

31. **yanında:** *-ı, -n, -da*
Mesnevi 34
Mısra: 22
Yan, yakın.

21. Ruḥ-ı yârûñ olurdu yâdgârı
22. Ger olmasa güllüñ yanında ḥârı

32. **yanumda:** *-(u)m, -da*
Mesnevi 34
Mısra: 61
Yan, yakın.

61. Çü yok yanumda serv-i gül- 'izârüm
62. N'ola günden güne artarsa zârüm

33. **yanuñda:** *-(u)ñ, -da*
Mesnevi 34
Mısra: 65
Yan, yakın.

65. Senüñ yanuñda zîrâ gülşen ü bâğ
66. Benüm bağrum başında lâleveş dâğ

34. **yanında:** *-ı, -n, -da*
Mesnevi 36
Mısra: 155
Yan, yakın.

155. Yanında yâr elinde câm-ı gül-gün
156. Olur mı hiç devlet bundan efzûn

35. **yanında:** *-ı, -n, -da*
Mesnevi 36
Mısra: 184
Yan, yakın.

183. Birezden kim gider keyfiyyet-i câm
184. Görür yanında bir ğayrî dil-ârâm

36. **yanında:** *-ı, -n, -da*
Mesnevi 36
Mısra: 249
Yan, yakın.

249. Yanında dil-ber elde sâğar-ı mey
250. İçerdi bâde-i gül-gün pey-â-pey

37. **yanında**: -i, -n, -da
Mesnevi 37
Mısra: 74
Taraf, yakın.

73. Ko âteş-hâneyi gel mescide gir
74. Yanında Haq Resûlinün idin yir

38. **yanında**: -i, -n, -da
Mesnevi 38
Mısra: 66
Yan, yakın.

65. Girür Şirüye-i hun-ıhvâr ü hun-rîz
66. Yanında tîğ elinde hancer-i tîz

39. **yanam**: -am
Mesnevi 38
Mısra: 127
Dert dökmek, şikâyetle bulunmak.

127. Kime yanam 'aceb derd-i derünüm
128. Kime 'arz eyleyem işbu cünunum

40. **yaña**: -a
Mesnevi 39
Mısra: 31
Taraf, yakın.

31. Yönnini hazrettiünden yaña dönder
32. Cihândan anı imân ile gönder

yaña:

1. **yañada**: -da
Mesnevi 11

Mısra: 91
Sağ ve solun ortak adı, yön, taraf,
cihet.

91. Ne şehdür k'esride iki yañada
92. Toludur sâ'idinden sîm sâde

2. **yaña**:
Mesnevi 39
Mısra: 27
Yan: Taraf, yön.

27. Cenâbuñdan yaña cezb eyle yâ Rab
28. Anuñ şürâbesin 'azb eyle yâ Rab

yana yana:

1. **yana yana**:
Mesnevi 8
Mısra: 46
Kelime Tipi: **Deyim**
Tekrar tekrar l yanarak, haline âh, vâh ederek.

45. Ağaçlar kef çalar kuşlar terâne
46. Şeher bülbüller ırlar yana yana

2. **yana yana**:
Mesnevi 24
Mısra: 55
Kelime Tipi: **Deyim**
Tekrar tekrar l yanarak, haline âh, vâh ederek; ...nin durumundan duyulan teesürüle.

55. Kılurdu yana yana âh-ı pür-süz
56. Dir idi ne 'aceb eglendi k'ey rüz

3. **yana yana**:
Mesnevi 26
Mısra: 139
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Tekrar tekrar l yanarak, haline âh, vâh ederek; ...nin durumundan duyulan teesürüle.

139. Diyüp dil-dâre hâlin yana yana
140. Getürdi derd-i pinhânın 'ayâna

4. **yana yana**:
Mesnevi 27
Mısra: 277
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Tekrar tekrar l yanarak, haline âh, vâh ederek; ...nin durumundan duyulan teesürüle.

277. 'Aceb mi dirse yana yana Bânü
278. Hem ataydı aña hem ana Bânü

5. **yana yana**:
Mesnevi 28
Mısra: 18
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Tekrar tekrar l yanarak, haline âh, vâh ederek.

17. Mehîm Bânü zevâlini bahâne
18. İdüp Ferhâdı ağlar yana yana

6. **yana yana**:
Mesnevi 34
Mısra: 70

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Tekrar tekrar l yanarak, haline âh, vâh ederek; ...nin durumundan duyulan teesürüle.

69. Yıkılıp toprağa ol serv-âzâd
70. İderdi yana yana âh ü feryâd

yañağ:

1. **yañağın**: -i, -n
Mesnevi 10
Mısra: 6
Yanak, yüzün iki tarafının her biri.

5. Kırğırdı yanına ol gül budağın
6. Yepüp arkasın öpd'iki yañağın

2. **yañağ**: -i
Mesnevi 11
Mısra: 47
Yanak II sevgilinin yañağı.

47. Yañağı âteş-i Mûsâ bin -'İmrân
48. Siyeh kâkülleri güyâ ki su 'bân

3. **yañağın**: -i, -n
Mesnevi 13
Mısra: 68
Yanak, yüzün iki tarafının her biri.

67. Gümüşt elden alup altun ayağın
68. Öper bezm ehli sâkinüñ yañağın

4. **yañağ**: -i
Mesnevi 19

Mısra: 99
Yanak.

99. Olur her birinün gül-gün yañağı
100. Letâfet bezminün rüşen- çerâğı

5. yañağumdan: -(u)m, -dan
Mesnevi 26
Mısra: 61
Yanak II sevgilinin yanağı.

61. Yağa geh gül yañağumdan çerâğı
62. Geh uram lâlenün bağına dâğı

6. yañağı: -ı
Mesnevi 36
Mısra: 107
Yanak.

107. Yañağı her birinün hüsn bağı
108. Ya deryâ-yı melâhat şeb-çerâğı

7. yañağın: -ı, -n
Mesnevi 36
Mısra: 206
Yanak II sevgilinin yanağı.

205. Ser-â-ser seyr kıldı hüsn bağı
206. Geh emdi la'lin öpdî geh yañağın

8. yañağın: -ı, -n
Mesnevi 38
Mısra: 172
Yanak II sevgilinin yanağı.

171. Çü âhir görüşümdür hüsn bağı
172. Toyunca қоқaym şol gül yañağın

ya'n'âhir zamân peygâm-berine:

1. ya'n'âhir zamân peygâm-berine: -n, -e
Mesnevi 37
Mısra: 120
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yani (vezin nedeniyle ya'n' biçiminde kullanılmıştır). Yani ahir zaman peygamberine: Hz. Muhammed.

119. Cemî' -i enbiyânuñ mefharına
120. Ki ya'n'âhir zamân peygâm-berine

ya'nî:

1. ya'nî:
Mesnevi 1
Mısra: 46
Yani, sözün kısası.

45. Yüzüm götürdüm [ol] dergâha geldüm
46. Gedâyam ya'nî şey'li'llâha geldüm

2. ya'nî:
Mesnevi 5
Mısra: 215
Yani, şöyle ki.

215. Yeñile ya'nî Hüsrev dâstânın
216. 'Ayân it nâm-ı Âşaflla nişanın

3. ya'nî:
Mesnevi 7

Mısra: 77
Yani, sözün kısası, doğrusu.

77. Bir oğul vire ya'nî saña Sübhân
78. Ola irâna vü Tûrâna sultân

4. ya'nî:
Mesnevi 9
Mısra: 3
"Şunu demek isterim, maksadım şudur" diyecek yerde irat olunur bir edât-ı tefsîrdir: Yevmü't-terviyye yani zilhiccenin sekizinci günü. Filasl "kasıt" manasına olan "inayet" mastarından muzâri-i müfred müzekker-i gâ'ibdir. Arabide her sîgası istimal olunduğu hâlde lisanımızda yalnız bu sîga vech-i ma'rûz üzere istimal olunmaktadır.

3. Kılıç çekmişdi ya'nî kim zemâne
4. İçe kanını hâlkuñ kana kana

5. ya'nî:
Mesnevi 9
Mısra: 50
"Şunu demek isterim, maksadım şudur" diyecek yerde irat olunur bir edât-ı tefsîrdir: Yevmü't-terviyye yani zilhiccenin sekizinci günü. Filasl "kasıt" manasına olan "inayet" mastarından muzâri-i müfred müzekker-i gâ'ibdir. Arabide her sîgası istimal olunduğu hâlde lisanımızda yalnız bu sîga vech-i ma'rûz üzere istimal olunmaktadır.

49. Şalarlar güsfende gürg-i hun-hvâr
50. Re'âyâ içre ya'nî merd-i cerrâr

6. ya'nî:
Mesnevi 15
Mısra: 3
Yani, sözün kısası.

3. Niğârîn-i şeker-leb ya'nî Şîrîn
4. Şehün 'ışkıyla kim olmuşdı gamgîn

7. ya'nî:
Mesnevi 15
Mısra: 166
Sözün kısası, doğrusu.

165. Birinün yüzi gün kaşı meh-i nev
166. Biri Şîrîn ü ya'nî biri Hüsrev

8. ya'nî:
Mesnevi 16
Mısra: 40
Sözün kısası, doğrusu.

39. Tolardı kâseves çęşm-i zırh kan
40. Olurdu şâhibine ya'nî giryân

9. ya'nî:
Mesnevi 17
Mısra: 17
Yani, sözün kısası.

17. Alup ya'nî ele kilk-i nigün-ser
18. Döküp kâfür üzere müşk-i ezfer

10. ya'nî:
Mesnevi 18

Mısra: 118
Yani, sözün kısası, doğrusu.

117. Güzel kızlar bile olup süvâre
118. Çıkarlar ya'nî karşı şehryâre

11. **ya'nî:**
Mesnevi 19
Mısra: 94
Yani, şöyle ki.

93. Bile pākîze duhterler yanınca
94. O mâhuñ ya'nî ahterler yanınca

12. **ya'nî:**
Mesnevi 23
Mısra: 174
Sözün kısası, doğrusu.

173. Urup taş işigine rüy-ı zerdüm
174. Mihekde ya'nî altunum dökerdüm

13. **ya'nî:**
Mesnevi 27
Mısra: 183
Sözün kısası, doğrusu.

183. Bükülüp ya'nî ola kâmetüñ çeng
184. Kılasm ahîret bezmine aheng

14. **ya'nî:**
Mesnevi 31
Mısra: 96
Sözün kısası, doğrusu.

95. Hemân-dem devlet ü ikbâle gitdi
96. Ki ya'nî şâha istikbâle gitdi

15. **ya'nî:**
Mesnevi 38
Mısra: 268
Sözün kısası, doğrusu.

267. Ne hoş dimişdür ol şeyh-i İlahî
268. Nizâmî ya'nî mülk-i nazm şâhı

yanınca:

1. **yanınca:**
Mesnevi 18
Mısra: 93
Yanında, beraberinde.

93. Şehüñ yanınca her sermâye-i nâz
94. Göñül yağmalayıcı Türk ü tannâz

2. **yanınca:**
Mesnevi 19
Mısra: 93
Yanında, beraberinde.

93. Bile pākîze duhterler yanınca
94. O mâhuñ ya'nî ahterler yanınca

3. **yanınca:**
Mesnevi 19
Mısra: 94
Yanında, beraberinde.

93. Bile pākîze duhterler yanınca
94. O mâhuñ ya'nî ahterler yanınca

4. **yanınca:**
Mesnevi 19
Mısra: 151
Yanında, beraberinde.

151. Bile yanınca ol maħbübe kızlar
152. Cihân lü'betleri merğübe kızlar

5. **yanınca:**
Mesnevi 31
Mısra: 49
Yanında, beraberinde.

49. Şehüñ yanınca her bir şâh-zâde
50. Kimi atlu vü kimisi piyade

yanında:

1. **yanında:**
Mesnevi 16
Mısra: 83
Yanında, yanınca, beraberinde.

83. Buzurgümmîd şeh yanında hâzır
84. Tururdu dâyim uşurlâba nâzır

2. **yanında:**
Mesnevi 27
Mısra: 14
Gözünde, nazarında.

13. Olaldan zür-ı bâzûsı mükemmel
14. Degüldür Bîsütün yanında hardal

3. **yanında:**
Mesnevi 36
Mısra: 264
Nazarında, düşüncesinde.

263. Dilinde vird ü ezkâr-ı mesâvî
264. Yanında hayr ü şer cümle müsâvî

4. **yanında:**
Mesnevi 37
Mısra: 156
-uñ/uñ yanında | katında, nezdinde,
huzurunda.

155. Añā kim olmaya tevfiķ reh-ber
156. Olur yanında hayr u şer ber-â-ber

yañu yañu:

1. **yañu yañu:**
Mesnevi 26
Mısra: 163
Kelime Tipi: **Deyim**
Yana yana; yanarak -Yanıp yakılarak-
: Derdini döküp sızlanarak.

163. Didi yâ Rab hayâlüm mi ola bu
164. Perî mi ola yâ bu âdemî zâd

yanumda yaraşık degül:

1. **yanumda yaraşık degül:**
Mesnevi 27
Mısra: 28
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yanına yakışmamak II Münasip, lâyıık,
uygun olmamak.

27. Ben oldum evvelâ Şîrîne 'âşik
28. Degül Ferhâd yanumda yaraşık

yapı:

1. **yapar:** -ar
Mesnevi 5
Mısra: 100
İnşa etmek.

99. Görüp kebk didi işbu amâni
100. Yapar bâzuñ gözinde âşyâni

2. **yapı:**
Mesnevi 7
Mısra: 6
Bina etme.

5. Denizler gibi dök mâl ü menâli
6. Söz ikliminde yap bir kaşr-ı 'âlî

3. **yaparlar:** -ar, -lar
Mesnevi 9
Mısra: 53
İnşa etmek.

53. Yaparlar mâl-i eytâm ile eyvân
54. İdüp bî-çâreler kalbini vîrân

4. **yapan:** -an
Mesnevi 32
Mısra: 1
İnşa etmek.

1. Söz ikliminde yapan kaşr ü hâne
2. Bezer bu veche bezm-i Hüsrevâne

yapıl:

1. **yapılmış:** -mış
Mesnevi 31
Mısra: 163
İnşa edilmek.

163. Yapılmış kaşr önünde havz-ı zîbâ
164. Sumâkî mermer ü dîvârî dîbâ

yaprag:

1. **yaprag:**
Mesnevi 11
Mısra: 112
*Yaprag. II cemal bağı bağlamında
sevgilinün yüzü, yanağı.*

111. Şular şeftâlu la 'li 'ârız-ı bâğ
112. Gözi bādâm-ı ter kaşları yaprag

2. **yaprag:**
Mesnevi 37
Mısra: 1
Yaprag.

1. Hâzân kim dökdi şahn-ı bâğa yaprag
2. Hârim-i bâğ olur hengâme-i zâğ

yaprag:

1. **yapraglar:** -lar
Mesnevi 8
Mısra: 4
*Yaprag; bitkilerde solunum, karbon
özümlemesi, terleme vb. olayların*

*oluştugu, çoğu klorofilli, yeşil ve türlü
biçimdeki bölümler.*

3. Zemîni dürlü reng ile bezerdi
4. Hıttâ-yı Rûmî yapraklar bezerdi

yâr:

1. **yâr:**
Mesnevi 11
Mısra: 14
Sevgili dost.

13. Göñül hoş eyleyüp nüş itdi şahbâ
14. Münâsib yâr ile halvetde tenhâ

2. **yârûñ:** -uñ
Mesnevi 11
Mısra: 176
Sevgili.

175. Esen yel gibi olmasun qarârûñ
176. Diyârına iriş bir demde yârûñ

3. **yâr:**
Mesnevi 19
Mısra: 33
Sevgili.

33. Bulunmaz 'âlem içre bî-ğarâz yâr
34. Cihân bāğında bitmez verd-i bî-ğâr

4. **yâr:**
Mesnevi 19
Mısra: 130
Sevgili.

129. Ne var luft u keremler idüp izhâr
130. Bizüm iklimi teşrîf itseñ ey yâr

5. **yâr:**
Mesnevi 23
Mısra: 17
Sevgili dost.

17. Nigârîne henüz ol yâr senden
18. Ne havfı vü ne şermi var senden

6. **yâr:**
Mesnevi 25
Mısra: 73
Sevgili.

73. Ferâmüş itdi añmaz adımı yâr
74. İştîmez nâle vü feryâdımı yâr

7. **yâr:**
Mesnevi 25
Mısra: 74
Sevgili.

73. Ferâmüş itdi añmaz adımı yâr
74. İştîmez nâle vü feryâdımı yâr

8. **yâr:** -e
Mesnevi 25
Mısra: 79
Sevgili.

79. Varup ahvâlümü 'arz ide yâr
80. Olaydı tâ ki dil derdine care

9. **yârdur: -dur**
Mesnevi 26
Mısra: 168
Sevgili.

167. Benüm gönülüm alan bî-dâddur bu
168. Beni âşüfte iden yârdur bu

10. **yârüm: -(ü)m**
Mesnevi 26
Mısra: 216
Sevgili.

215. Kara tağlarda kara pus oldum
216. Egerçi kıldı yârüm 'ahd ü peymân

11. **yâr:**
Mesnevi 31
Mısra: 102
Arkadaş, dost.

101. Gide şahuñ humâri ç'ola hüşyâr
102. Gelesin sen de andan şoñra ey yâr

12. **yâr:**
Mesnevi 33
Mısra: 122
Sevgili' l dost.

121. Ğam-ı yâr ile dil k'ola müşevveş
122. Bir özge yâr ile olmaz imiş hoş

13. **yâr:**
Mesnevi 36

Mısra: 155
Sevgili.

155. Yanında yâr elinde cām-ı gül-gün
156. Olur mı hiç devlet bundan efzün

14. **yârum: -(u)m**
Mesnevi 38
Mısra: 129
Sevgili.

129. Ğam alsun gönülümü kim gitdi yârum
130. Enisüm münisüm hem Ğam-güsârum

yâr iştivâkı:

1. **yâr iştivâkı:**
Mesnevi 17
Mısra: 6
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sevgili hasreti.

5. Peder sevki vü dil-dâr iştivâkı
6. Ata ayrılığı yâr iştivâkı

yâr ola:

1. **yâr ola: -a**
Mesnevi 10
Mısra: 13
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Nasip olmak, kavuşmak; sevgili, dost olmak.

13. Dilersen kim saña devlet ola yâr
14. Kem -âzâr ol kem -âzâr ol kem -âzâr

yâr olasin:

1. **yâr olasin: -a, -sın**
Mesnevi 15
Mısra: 21
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yardım etmek, yararlı olmak.

21. Gerekdür kim benümle olasin yâr
22. Yaluñız taş olmaz çünkü divâr

yâr oldı:

1. **yâr oldı: -dı**
Mesnevi 4
Mısra: 58
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yâr olmak: Dost ve yakın olmak, yardımcı olmak.

57. Hâlile nâr-ı Nemrüd olsa gülzâr
58. 'Aceb mi oldı ser-keşler saña yâr

yâr olsun:

1. **yâr olsun: -sun**
Mesnevi 40
Mısra: 103
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yâr olmak: Dost ve yakın olmak, yardımcı olmak.

103. Şeh-i devrâna yâr olsun hemîşe
104. Cihân turduçca var olsun hemîşe

yâr ü dil-dâr olmadı:

1. **yâr ü dil-dâr olmadı: -ma, -dı**
Mesnevi 33
Mısra: 25

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Dost ve sevgili olmak.

25. Çün olmadı baña ol yâr ü dil-dâr
26. Güc ile üstine düşmek zihî 'âr

yâr ü mahrem:

1. **yâr ü mahrem:**
Mesnevi 15
Mısra: 39
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Dost ve çok yakın; samimi olunan (kendisinden sır saklanmayan).

39. Baña deryâdur ancak yâr ü mahrem
40. Benüm gibi anuñ da çeşmi pür-nem

yara:

1. **yara: -r**
Mesnevi 23
Mısra: 96
Yararlı, faydalı olmak, iyi gelmek.

95. Girü Hüsrev didi k'ey ehl-i tedbîr
96. Yarar divâneye zindân-ı dil-gîr

2. **yara: -r**
Mesnevi 24
Mısra: 218
İşe yarama, değer kazanma.

217. Egerçi bir degüldür la'l ü hâre
218. Yarar her biri lîkin özge kâre

yaradan:

1. **yaradan**: *-ince*
Mesnevi 7
Mısra: **80**
Yaratan, yaratıcı; Allah.

79. Geçince bir iki müddet aradan
80. Aña bir tıfl virdi kim Yaradan

yaralar açdı:

1. **yaralar açdı**: *-dı*
Mesnevi 27
Mısra: **110**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yara oluşmasına sebep olmak.

109. Geyüp âl için ol ser-pâ qaralar
110. Yüzine nâhun ile açdı yaralar

yaralu dillere tuz saçar:

1. **yaralu dillere tuz saçar**: *-ar*
Mesnevi 29
Mısra: **18**
Kelime Tipi: **Deyim**
Yaralı dillere tuz saçmak -Yaraya tuz basmak- : Bir üzüntünün acısını ve bir kusurun ağırlığını artıran şeyler yapmak.

17. Beyâz-ı nâme gerçi şâf ü pîrüz
18. Şaçar lîkin yaralu dillere tuz

yaramaz:

1. **yaramaz**:
Mesnevi 32
Mısra: **157**
Boş yere, gereksiz.

157. Diyenler bu sözi dimez yaramaz
158. Kûlun Hâk kahr ile dâyim kıramaz

yaramazlıg:

1. **yaramazlıg**:
Mesnevi 36
Mısra: **22**
Kötülük.

21. Eyü adıyla ola aña hem-dem
22. Yaramazlıg ile olmaya mahrem

yârân:

1. **yârân**:
Mesnevi 23
Mısra: **77**
Arkadaşlar, dostlar.

77. Didi kim tanışurven size yârân
78. Nedür tedbîr ey pākîze-râyân

2. **yârân**:
Mesnevi 26
Mısra: **48**
Dostlar // sohbet ve eğlence meclisinin sakinleri (şarap ve meclis bağlamında).

47. Didi ol hür-ı cennetden numüne
48. Turuñ yârân varalum Bîsütüna

yaraş:

1. **yaraşur**: *-(u)r*
Mesnevi 19
Mısra: **27**

Yakışmak, uygun düşmek, layık ve münasip olmak.

27. Yaraşur gerçi hûba hûsn-i sîret
28. Hicâb andan dahı yegdür ne minnet

2. **yaraşmaz**: *-maz*
Mesnevi 24
Mısra: **185**
Yakışmak, uygun düşmek, layık ve münasip olmak.

185. Yaraşmaz güş-ı hârda dürr ü cevher
186. Gerekdür cevherî boynında cevher

3. **yaraşur**: *-(u)r*
Mesnevi 27
Mısra: **139**
Yakışmak, uygun düşmek, layık ve münasip olmak.

139. Yaraşur mıydı k'ola aña kat kat
140. Kefen pîrâhen ü tâbüñ hil'at

4. **yaraşmaz**: *-maz*
Mesnevi 32
Mısra: **139**
Yakışmak, uygun düşmek, layık ve münasip olmak.

139. Yaraşmaz saña kim ey lu'bet-i Çîñ
140. Kılâsın kaşlaruñ hışm ile pür-çîñ

5. **yaraşmaz**: *-maz*
Mesnevi 34

Mısra: **114**
Yakışmak, uygun düşmek, layık ve münasip olmak.

113. Gerek k'ola niyâz ü 'özü- perdâz
114. Yaraşmaz 'âşîka hiç şîve vü nâz

yarışıq:

1. **yarışıq**:
Mesnevi 18
Mısra: **112**
Uygun, münasip, layık.

111. Bu âyîñ ile kim ol şâh-ı 'âşîk
112. Giderd' Ermen zemîne key yaraşîk

2. **yarışıq**:
Mesnevi 38
Mısra: **249**
Uygun, münasip, layık.

249. Degüldür hiç cevân-merde yaraşîk
250. K'ola bir qahbe-i devrâne 'âşîk

yarışıq:

1. **yarışıqdur**: *-dur*
Mesnevi 33
Mısra: **151**
Yakışır, uygundur.

151. Yarışıqdur güzeldê 'işve vü nâz
152. Cefâ vü mihrî çok çok cevri az az

yaraşur mıydı:

1. **yaraşur mıydı**: -(y)di

Mesnevi 30

Mısra: 51

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Hiç yakıştır mı, münasip mi?

(Yakışmaz, reva değil anlamlarını karşılayan bir ifade).

51. Yaraşur mıydı k'ola tünd-hü şah

52. İde Şirine acı güft ü gü şah

yarat:

1. **yaratmış**: -miş

Mesnevi 23

Mısra: 204

Yaratmak, yoktan var etmek.

203. Men-i bî-çäre vü miskini zîrâ

204. Belây[i]çün yaratmış Hâk Ta'âlâ

yârçün:

1. **yârçün**:

Mesnevi 38

Mısra: 219

Sevgili için.

219. Çü tatlu yârçün cân virdi Şîrîn

220. Dü 'âlemde murâda irdi Şîrîn

yare yare:

1. **yare yare**:

Mesnevi 23

Mısra: 149

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Yara halinde.

149. Ciger tîg-i kaderden yare yare

150. Yürek tîr-i kazâdan pâre pâre

yâremüze tuz saçasın:

1. **yâremüze tuz saçasın**: -a, -sın

Mesnevi 30

Mısra: 50

Kelime Tipi: **Deyim**

Yaraya tuz saçmak - Yaraya tuz biber ekme - : Bir üzüntünün acısını, bir kusurun ağırlığını arturan şeyler yapmak.

49. Çü merhem yok dil-i şad-pâremüze

50. Ne hâcet tuz saçasın yâremüze

yâr-ı bâkî alurlar:

1. **yâr-ı bâkî alurlar**: -(u)r, -lar

Mesnevi 27

Mısra: 101

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Sonsuza kadar kalıcı olan sevgiliye sahip olmak.

101. Er olanlar alurlar yâr-ı bâkî

102. Virüp dünyâ çarısına çalâkı

yâr-ı cânım:

1. **yâr-ı cânım**: -(u)m

Mesnevi 19

Mısra: 127

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Can dostu l Sevgili.

127. Benüm rûh-ı revânum yâr-ı cânım

128. İki 'âlemde varum hân mânım

yâr-ı cânımdan:

1. **yâr-ı cânımdan**: -(u)m, -dan

Mesnevi 38

Mısra: 125

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Can dostu, sevgili.

125. Ayırduñ yâr-ı cânımdan beni âh

126. Dirîğâ vü dirîğâ vây vaylâh

yâr-ı gâruñ:

1. **yâr-ı gâruñ**: -(u)ñ

Mesnevi 4

Mısra: 115

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Vefâlî dost l mağara dostu (Hicret sırasında mağarada peygamber ile bulunan Hz. Ebubekir hakkında).

115. Olupdur yâr-ı gâruñ kân-ı taşdıķ

116. Emîrû'l-mü' minîn Bû-Bekr-i Şiddîķ

yâr-ı kadîmi:

1. **yâr-ı kadîmi**: -i

Mesnevi 27

Mısra: 38

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Eski dost.

37. Didi Pervîz şâhuñ bir nedîmi

38. Ezelden hem-demi yâr-ı kadîmi

yâr-ı kadîmüm:

1. **yâr-ı kadîmüm**: -(ü)m

Mesnevi 24

Mısra: 130

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Eski dost.

129. Didi kim ey cihân-dîde nedîmüm

130. Enîsüm münîsüm yâr-ı kadîmüm

yâr-ı kâtil:

1. **yâr-ı kâtil**:

Mesnevi 31

Mısra: 9

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Katil sevgili.

9. Dil ü cân katli için yâr-ı kâtil

10. Şekerde gizlemiş zehr-i helâhil

yâr-ı mahrem:

1. **yâr-ı mahrem**:

Mesnevi 26

Mısra: 69

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Sırları paylaşacak kadar yakın sevgili.

69. Didi Şirine her bir yâr-ı mahrem

70. Muñ'üz emrüne ey şah-ı 'âlem

yâr-ı sırdaş:

1. **yâr-ı sırdaş**:

Mesnevi 25

Mısra: 77

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Sır saklayacak, sırrını açacak dost.

77. Dirîgâ bulmadum bir yâr-ı sırdaş
78. Reh-i 'ışk içre ola baña yoldaş

yâr-ı şîrin:

1. **yâr-ı şîrin:**

Mesnevi 15

Mısra: 186

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Tath sevgili. II Şirin adlı sevgili (

Meşhur Husrev ü Şirin; Ferhad ile Şirin adlı hikayenin kadın kahramanı.)

185. Didi bir telh-kämem zâr ü miskîn

186. Alupdur 'aqlumı bir yâr-ı şîrin

2. **yâr-ı şîrin:**

Mesnevi 22

Mısra: 64

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Tath sevgili. II Şirin adlı sevgili (

Meşhur Husrev ü Şirin; Ferhad ile Şirin adlı hikayenin kadın kahramanı.)

63. Turup şevk ile yirinden nigârîn

64. İrişdi cüy-i şîr'ol yâr-ı Şîrîn

3. **yâr-ı şîrin:**

Mesnevi 22

Mısra: 64

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Tath sevgili. II Şirin adlı sevgili (

Meşhur Husrev ü Şirin; Ferhad ile Şirin adlı hikayenin kadın kahramanı.)

63. Turup şevk ile yirinden nigârîn

64. İrişdi cüy-i şîr'ol yâr-ı Şîrîn

4. **yâr-ı şîrin:**

Mesnevi 36

Mısra: 83

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Tath sevgili. II Şirin adlı sevgili (

Meşhur Husrev ü Şirin; Ferhad ile Şirin adlı hikayenin kadın kahramanı.)

83. O dil-berler içinde yâr-ı Şîrîn

84. Meh-i tâbândı gayrısı Pervîn

5. **yâr-ı şîrin:**

Mesnevi 36

Mısra: 246

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Tath sevgili. II Şirin adlı sevgili (

Meşhur Husrev ü Şirin; Ferhad ile Şirin adlı hikayenin kadın kahramanı.)

245. Görüp bu fırsatı câna ganîmet

246. İderdi yâr-ı Şîrîn ile 'işret

yâr-ı şîrin-i dil-âram:

1. **yâr-ı şîrin-i dil-âram:**

Mesnevi 26

Mısra: 126

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Gönül alan, gönülü süsleyen Şirin - sözcüğün tatlı anlamı da kullanılmıştır-sevgili.

125. Gözine geldi cün keyfiyyet-i cäm

126. Didi ey yâr-ı Şîrîn-i dil-âram

yârın:

1. **yârın:**

Mesnevi 18

Mısra: 55

Sonraki günde veya günlerde, gelecek zamanda.

55. Bugün 'ayş it ki bir iş ola yârın

56. Mebädâ nevsemüz niş ola yârın

2. **yârın:**

Mesnevi 18

Mısra: 56

Sonraki günde veya günlerde, gelecek zamanda.

55. Bugün 'ayş it ki bir iş ola yârın

56. Mebädâ nevsemüz niş ola yârın

3. **yârın:**

Mesnevi 27

Mısra: 194

Ahiret günü.

193. Bugün hemyân ü kîseñ eyle hâlî

194. Yârın boynuñda kalmasun vebâli

yârınki gün:

1. **yârınki gün:**

Mesnevi 25

Mısra: 112

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Yarın. mec. hesap günü.

111. Baña idenleri Allâha şaldum

112. Bulam yârınki gün dergâha şaldum

yâr'itdi ma'lûm:

1. **yâr'itdi ma'lûm:**

Mesnevi 21

Mısra: 51

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Yâre (vezin nedeniyle yâr' biçiminde kullanılmış) malum itdi. Sevgiliye bildirmek.

51. Lisân-ı hâl ile yâr'itdi ma'lûm

52. Muhabbet âteşine olduğın mûm

yarlığa:

1. **yarlığasun: -sun**

Mesnevi 3

Mısra: 74

Bağışlamak.

73. Tapuñdan özge yoğdur cün penâhum

74. Benüm kim yarlığasun yâ günâhum

yaş:

1. **yaşumdan: -(u)m, -dan**

Mesnevi 17

Mısra: 56

Gözyaşı.

55. Olup pergäle pergäle 'izârum

56. Yaşumdan lâlezâr oldı kenârum

2. **yaşumdan: -i, -n, -dan**

Mesnevi 33

Mısra: 5

Gözyaşı.

5. Yaşından virüp eḫfāl-i ğama kūt
6. Müje elmâsı ile deldi yâkūt

yaş iderler:

1. **yaş iderler:** -er, -ler

Mesnevi 36

Mısra: 61

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Yaş etmek; ıslatmak.

61. Gül-âb ile iderler yolları yaş
62. 'Abîr-efşân olurlar hem güher-pâş

yas idüp:

1. **yas idüp:** -üp

Mesnevi 16

Mısra: 45

Kelime Tipi: **Deyim**

Yas tutmak: Büyük bir acı ve üzüntünün, benliği üzerinde süren etkisini davranışlarıyla belli etmek.

45. Degül at izi kim yas idüp ol gün
46. Zemîn ururdu ruhsârına nâhun

yās tutardı:

1. **yās tutardı:** -ar, -di

Mesnevi 38

Mısra: 140

Kelime Tipi: **Deyim**

Yas tutmak, üzölmek.

139. Gönöl mir'âtin idüp ğuşşadan pās
140. Tutardı ol Hızır hattıçün İl yās

yas tutdılar:

1. **yas tutdılar:** -di, -lar

Mesnevi 38

Mısra: 225

Kelime Tipi: **Deyim**

Ölünün arkasından üzölmek.

225. Yir ü gök ehl'anuñçün tutdılar yas
226. Melâyik gökde yirde cümle ennās

yasagı:

1. **yasagından:** -i, -n, -dan

Mesnevi 5

Mısra: 105

Yasak.

105. Yasagından olalı 'âlem āġāh
106. Hārāmîler olur tüccāra hem-rāh

2. **yasagından:** -(u)ñ, -dan

Mesnevi 6

Mısra: 29

Yasak.

29. Yasagından eger görmezse bîmi
30. Ayaklar ceng-i gerdün ben yetîmi

yaşdan:

1. **yaşdanur:** -(u)r

Mesnevi 13

Mısra: 41

Yaşlanmak, dayanmak, ...(y) kendine yastık edinmek. (TS).

41. Alup bir girde bāliš yaşdanur şāh
42. Yüzi ħurşid-i hāver astarı māh

yaşdan kırıdan:

1. **yaşdan kırıdan:**

Mesnevi 27

Mısra: 99

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Niteliği ne olursa olsun her tür maldan (rüşvet bağlamında).

99. Şu kim rüşvet yiye yaşdan kırıdan
100. Hāķıķatde denîdür ol kırıdan

yāsemen-ber:

1. **yāsemen-ber:**

Mesnevi 36

Mısra: 49

Yasemin göğüslü: Beyaz ten bağlamında.

49. Kenîzekler virür kim yāsemen-ber
50. Nihāl-i ġonçe vü şaġ-ı şānavber

yası tutsa:

1. **yası tutsa:** -sa

Mesnevi 27

Mısra: 264

Kelime Tipi: **Deyim**

Yası tutmak : bkz. mātēm tut- mad.

263. Yoġ idi çünki mir'âtında paşı
264. N'ola ol 'āşık için tutsa yası

yaşıl:

1. **yaşıl:**

Mesnevi 31

Mısra: 140

Yeşil.

139. Ser-ā-ser Şāmî 'ar'ar serv-i Rümî
140. Dikelmiş şanki yaşıl bāl mümü

2. **yaşıl:**

Mesnevi 37

Mısra: 27

Yeşil.

27. Zemînüñ yaşıl atlasdan libāsı
28. Gidüp egninde ħaldı çul palası

yāsîñ':

1. **yāsîñ'e:** -e

Mesnevi 36

Mısra: 135

Kur'an-ı Kerim'in 36. suresinin adı ve ilk kelimesidir. Sevgilinin kası Yā-sîn kelimesinin başındaki y harfine teşbih edilmiştir.

135. Kaşı Yāsîñ'e konmasun deyü toz
136. Sürüp vesme iderler anı pîrüz

yaşın dökerdi:

1. **yaşın dökerdi:** -er, -di

Mesnevi 26

Mısra: 224

Kelime Tipi: **Deyim**

Gözyaşı dökmek II Ağlamak.

223. Dökerdi taġa yaşın ebr gibi
224. Geh aġvālîni eylerdi tefekkür

yaşın döküp:

1. **yaşın döküp:**-*üp*

Mesnevi 38

Mısra: 157

Kelime Tipi: **Deyim**

Gözyaşı dökmek II Ağlamak.

157. Döküp yollara Şirîn acı yaşın

158. Dögerdi âh idüp tâbüta başın

yat:

1. **yatur:**-(*u*)*r*

Mesnevi 7

Mısra: 93

Boylu boyunca uzanmak.

93. Yatur ol gönçe-i ter mehd içinde

94. Şanasın berg-i güldür şehd içinde

2. **yatan:**-*an*

Mesnevi 14

Mısra: 75

Boylu boyunca uzanmak II yatmak.

75. Yatan leşlerden ol gün küh ü şahrâ

76. Hemân olmışdı güristân güyâ

3. **yatup:**-*up*

Mesnevi 14

Mısra: 136

Boylu boyunca uzanmak.

135. İnüp Şebdizden şâh oldu râhat

136. Yatup bir lahza itdi istirâhat

4. **yatmışdı:**-*mış, -dı*

Mesnevi 15

Mısra: 123

Bir yere veya bir şeyin üzerine boylu boyunca uzanmak; uyumak.

124. Be-nâ-gâh anı menzil itdi ol mâh

123. Şu sâhil k'anda yatmışdı şehensâh

5. **yatırdı:**-(*u*)*r, -dı*

Mesnevi 16

Mısra: 56

Boylu boyunca uzanmak II yatmak.

55. Ecel peyki yilerdi ara yirde

56. Yatırdı aq bedenler kara yirde

6. **yatur:**-(*u*)*r*

Mesnevi 27

Mısra: 134

Boylu boyunca uzanmak (Mezarda).

133. Çanı ol Sündüs istebrak geyen hür

134. Kara toprağa ğarç olup yatur 'ür

7. **yatup:**-*up*

Mesnevi 36

Mısra: 231

Bir yere veya bir şeyin üzerine boylu boyunca uzanmak; uyumak veya dinlenmek için yatağa girmek.

231. Yatup dîbâ döşekler üzre 'üryân

232. Şafâlar sürdiler bî-hadd ü pâyân

8. **yatur:**-(*u*)*r*

Mesnevi 37

Mısra: 6

Boylu boyunca uzanmak.

5. Şehîd olmuş meger kim sîb-i gül-gün

6. Yatur meydânda başı ğarça-i hûn

yatlu:

1. **yatlu:**

Mesnevi 11

Mısra: 38

Kötü, uğursuz, adi, fena.

37. Ne gördün 'âlem içre acı tatlu

38. Rivâyet eyle bir bir eyü yatlu

yavaşlanmağ:

1. **yavaşlanmağ:**-*i*

Mesnevi 32

Mısra: 58

Yavaşlanmak: Ağırdan almak.

57. Niğârîn gördi k'ider şeh tecävüz

58. Yavaşlanmağı kodı oldu yavuz

yâver:

1. **yâverüm:**-(*ü*)*m*

Mesnevi 25

Mısra: 51

Yardımcı.

51. Elümden özge yok bir yâverüm âh

52. Hevâdârum hemân âh-ı şehergâh

2. **yaver:**

Mesnevi 36

Mısra: 150

Yardımcı.

149. Murâdınca murâda oldu dâver

150. Sa 'âdetde sitâre-baht yaver

yâver oldıysa:

1. **yâver oldıysa:**-*dı, -(y)sa*

Mesnevi 4

Mısra: 45

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Yardımcı olmak.

45. Kelime ger 'aşâ oldıysa yâver

46. Saña tãvüs-ı küdsî oldu reh-ber

yavuz:

1. **yavuz:**

Mesnevi 5

Mısra: 180

Kötü, fena.

179. Kişi kim ide haddinden tecävüz

180. Eyüler dir âna elbette yavuz

2. **yavuz:**

Mesnevi 6

Mısra: 52

Kötü, fena.

51. İlahî eyle bu gülzârî hürrem

52. Yavuz yıl esmesün üstine bir dem

3. **yavuz:**

Mesnevi 11

Mısra: **40**

*Sıf. (Eski Türk. yavuz “kötü” < *yav-mak “kötüleştirmek”) E. T. Türk. ve halk ağzı.*

1. *Fenâ, kötü.*

39. Yir öpüp şâh önünde didi Şävür

40. Yavuz gözler cemâlünden ola dūr

4. **yavuz:**

Mesnevi 24

Mısra: **233**

Kötü, fena.

233. Yavuz şanma şağın dermânde k’âm

234. Bilür anlar bed ü nîk-i cihâni

5. **yavuz:**

Mesnevi 27

Mısra: **280**

Kötü, fena.

279. Ruḥı âyînesine bakınurdu

280. Yavuz gözlerden anı sağınurdu

yavuz oldı:

1. **yavuz oldı: -dı**

Mesnevi 32

Mısra: **58**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Gözüpek, cesur ve yiğit olmak.

57. Niğârın gördi k’ider şeh tecävüz

58. Yavaşlanmağı kodı oldı yavuz

yay:

1. **yaydan: -dan**

Mesnevi 14

Mısra: **80**

İki ucu arasında bir giriş gerili olan, eğri ve esnek ok atma âleti, kavis.

79. Şeh öninden meger bir âhü-yı şüh

80. Çıkup gitdi nitekim yaydan uḥ

yayıl:

1. **yayıldı: -dı**

Mesnevi 14

Mısra: **40**

Çevreye dağıl-.

39. Buyurdu şâh başlandı şikâre

40. Yayıldı mâh-peykerler kenâre

yaz:

1. **yazup: -up**

Mesnevi 7

Mısra: **25**

Kaleme almak.

25. Yazup tefsîr-i nev bu köhne şuhfa

26. İletgil Âşaf-ı devrâna tuḥfe

2. **yazardı: -ar, -dı**

Mesnevi 11

Mısra: **30**

İşlemek II Çizmek.

29. Kamer devrinde şol resm idi nakkâş

30. Yazardı levḥa-yı şemse göz ü kaş

3. **yazardı: -ar, -dı**

Mesnevi 11

Mısra: **33**

Tasvir etmek, nakşetmek, çizmek.

33. Kalem çekse yazardı şüret-i cân

34. Olurlardı görenler deng ü ḥayrân

4. **yazdı: -dı**

Mesnevi 12

Mısra: **74**

Tasvir etmek, nakşetmek, çizmek.

73. Kalem alup ele nakkâş fi’l-ḥâl

74. Görüp gözüde ‘aksin yazdı timsâl

5. **yazdı: -dı**

Mesnevi 12

Mısra: **75**

Tasvir etmek, nakşetmek, çizmek.

75. Çün ol nakş-ı sürür-engîzi yazdı

76. Yanında şüret-i Pervîzi yazdı

6. **yazdı: -dı**

Mesnevi 12

Mısra: **76**

Tasvir etmek, nakşetmek, çizmek.

75. Çün ol nakş-ı sürür-engîzi yazdı

76. Yanında şüret-i Pervîzi yazdı

7. **yazup: -up**

Mesnevi 12

Mısra: **85**

Tasvir etmek, nakşetmek, çizmek.

85. Taşavvurdan yazup bir nakş-ı rengîn

86. Alup gitdi k’ide Pervîzi teskîn

8. **yazdı: -dı**

Mesnevi 17

Mısra: **20**

Kaleme almak.

19. Şeker-leb ney -şekerden düzdi ḥâme

20. ‘Azâ-yı mâtemiçün yazdı name

9. **yazup: -up**

Mesnevi 24

Mısra: **104**

Kaleme almak.

103. Getürmişdi firâvân la’l-i rengîn

104. Yazup her birisine nâm-ı Şîrîn

10. **yazardı: -ar, -dı**

Mesnevi 25

Mısra: **36**

İşlemek II Çizmek.

35. Düzüp kendü eli ile mezârın

36. Yazardı taşına nakş-ı niğârın

11. **yazamaz: -a, -maz**

Mesnevi 27

Mısra: 86

Kaleme almak II yazmak.

85. Ne denli çüst ü çalāk olsa vaşşāf

86. Yazamaz tā kıyāmet aña evşāf

12. yaz:

Mesnevi 28

Mısra: 23

Kaleme almak.

23. Yaz evvel Haḫ adın kim hırz-ı cāndur

24. Nişān-ı emn ü tevḫī'-i amāndur

13. yazdı: -dı

Mesnevi 28

Mısra: 93

Kaleme almak.

93. Çü bu üslūba kātīb yazdı nāme

94. Ḥarīr üstinde şan müşk ezdi ḥāme

14. yazı: -a

Mesnevi 30

Mısra: 6

Kaleme almak.

5. Eline aldı bir kıl-k-i revān tūz

6. Yazı tā kim cevāb-ı ḥikmet-engīz

15. yazdı: -dı

Mesnevi 30

Mısra: 74

Kaleme almak.

73. Niḡārīn-i şeker -la'l ü şeker-rīz

74. Bu resme nāme yazdı nükte-engīz

16. yazdım: -du, -m

Mesnevi 40

Mısra: 4

Kaleme almak, yazı haline getirmek, nakşetmek.

3. Suḫan siriştesine dizdüm anı

4. Nuḫūş-ı Mānī gibi yazdım anı

yazı:

1. yazılar: -lar

Mesnevi 12

Mısra: 33

Yazı.

33. Revākında yazılar ḥaṭṭ-ı 'ālī

34. Ḥaṭ-ı sāḳī-yi meh-rūnuñ mişāli

yazı:

1. yazılmış: -mış

Mesnevi 12

Mısra: 91

Yazmak, çizmek, nakşetmek.

91. İki şüret yazılmış ḥüb ü zibā

92. Görince gitdi gönünden şekibā

2. yazılmış: -mış

Mesnevi 29

Mısra: 5

Yazma işi yapılmak.

5. Saṭır saṭır yazılmış gerçi peygām

6. Velī her saṭır mār-ı zehr-āşām

3. yazılmış: -mış

Mesnevi 37

Mısra: 51

Yazma işi yapılmak.

51. Yazılmış evvelā Allāhu ekber

52. Be-nām-ı Ḳādir ü Ḥayy ü tüvānger

ye:

1. yemekden: -mek, -den

Mesnevi 18

Mısra: 159

Ağızda çiğneyerek yutmak.

159. Şulu şeftālū yemekden dem-ā-dem

160. Şulanur idi cāmūñ aḡzı her dem

2. yerse: -r, -se

Mesnevi 38

Mısra: 59

Istedīḡi şekilde harcamak, faydalanmak.

59. Yetīm aḳcasını kim yerse her-bār

60. Degüldür ādemī bil kelp-i bāzār

yedek:

1. yedekler: -ler

Mesnevi 16

Mısra: 38

Yedekte götürülen at.

37. Fiḡān-ı kerre- nāy ile tūtup dem

38. Yedekler raḳşa girürdi dem-ā-dem

yedi:

1. yedi:

Mesnevi 7

Mısra: 130

Yedi sayısı.

129. Ger ol meydāna sürse esb eger fil

130. Girü ḳalurdı çerḫ andan yedi misl

yedi başlu ejderhā-yı ḥāmūs:

1. yedi başlu ejderhā-yı ḥāmūs:

Mesnevi 30

Mısra: 55

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Yedi başlı sessiz (soğukkanlı) ejderha (dev yılan).

55. Yedi başlu bu ejderhā-yı ḥāmūs

56. Ne ḳanlar eylemişdür cür'aveş nūş

yed-i beyzā barmaḡ gösterdi:

1. yed-i beyzā barmaḡ gösterdi: -di

Mesnevi 37

Mısra: 43

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Yedibeyza: Beyaz el. Allah tarafından Musâ peygambere verilen bir mucizedir.

Musâ, Allah'ın emri ile elini koynuna sokar ve çıkarır, böylece eli güneş gibi parlardı.

Yedi beyza'nın parmak göstermesi ifadesi ile Hz. Musa'nın sözkonusu mucizesinin bir kez

daha gerçekleştiği anlatılmakta ve sözkonusu mucizeye atıfta ve telmihte bulunmaktadır.

43. Yed-i beyzâ meger gösterdi barmağ
44. Kara küffâr elini kılmağa ağ

yedi iklîme:

1. **yedi iklîme:** -e
Mesnevi 6
Mısra: 72
Kelime Tipi: **Deyim**
Bütün dünya.

71. Şehenşeh ma'delet tahtında mādām
72. Yedi iklîme cārî kılsun aḥkām

2. **yedi iklîme:** -e
Mesnevi 40
Mısra: 106
Kelime Tipi: **Deyim**
Bütün dünya.

105. Süleymân şah ile Âşaf İllâhî
106. Yedi iklîme ḥüküm itsün kemâhî

yeg:

1. **yegdür:** -dür
Mesnevi 10
Mısra: 22
Daha iyi, daha üstün.

21. 'Avânî kılma bend itmekte taqşîr
22. Següñ yegdür k'ola boynında zencîr

2. **yeg:**
Mesnevi 11
Mısra: 129
Daha iyi, daha üstün.

129. Erenlerden yeg eyler re'y ü tedbîr
130. Tutar gözgü yirine elde şemşîr

3. **yeg:**
Mesnevi 12
Mısra: 129
Daha iyi, daha üstün.

129. Zihî 'avrat kim erden yeg ḥurûşî
130. Tolu âvâze-i 'ışk ile güşî

4. **yegdür:** -dür
Mesnevi 19
Mısra: 28
Daha iyi, daha üstün.

27. Yaraşur gerçi ḥüba ḥüsn-i sîret
28. Hicâb andan daḥî yegdür ne minnet

5. **yeg:**
Mesnevi 19
Mısra: 30
Daha iyi, daha üstün.

29. Cefâ vü cevri k'ola âḥîr-i kām
30. Vefâdan yeg ki renc ola ser-encām

6. **yeg:**
Mesnevi 27
Mısra: 131
Üstün.

131. Kām ol fer ü tâbî yeg ḳamerden
132. Tölundi gün gibi burc-ı nazardan

7. **yeg:**
Mesnevi 38
Mısra: 208
Daha iyi.

207. Dökünce ḥasretüñle gözlerüm yaş
208. Yeg ol kim cān virüp terk eyleyem baş

yek:

1. **yek:**
Mesnevi 5
Mısra: 177
Bir, tek, vahit.

177. Yek ol kim bile miḳdârımı her şey
178. Eger bây ü gedâ Kāvüs ger Key

2. **yek:**
Mesnevi 23
Mısra: 52
Bir, tek.

51. Didi kâkülleriyle itme peyvend
52. Eytidi yek k'ola dîvāneye bend

yek yek:

1. **yek yek:**
Mesnevi 23
Mısra: 178
Kelime Tipi: **Deyim**
Bir bir: Teker teker, ayrı ayrı.

177. Dirilüp itleri pîrâmenüme
178. Yapışurlardı yek yek dâmenüme

yeki:

1. **yekî:**
Mesnevi 5
Mısra: 163
Bir zaman, bir kez II Biri.

163. Gelüp çâker yekî faḥr ile vecde
164. İraḳdan eylerem ol bâba secde

yeksân:

1. **yeksân:**
Mesnevi 7
Mısra: 51
Bir, beraber, birlikte.

51. Zamâne ḥalkı istiḡnâda yeksân
52. Faḳîr olmışdı il içinde destân

yek-ser:

1. **yek-ser:**
Mesnevi 6
Mısra: 6
Far. Bir baştan bir başa.

5. Zâmîründür çü mir'ât-ı Sikender
6. Muşavver ḥâl-i 'âlem anda yek-ser

2. **yek-ser:**
Mesnevi 14
Mısra: 99
Far. Bir baştan bir başa.

99. O deştün lâle-i ḥamrâsı yek-ser
100. Kızıl kan ile tolmüş kâse-i ser

3. **yek-ser:**

Mesnevi 34
Mısra: 142
Bütünüyle.

141. Alup bu sözleri peyk-i haber-ber
142. İletdi şâha bir bir didi yek-ser

yel:

1. **yel:**
Mesnevi 12
Mısra: 23
Rüzgar.

23. Yolında yel gibi yilüp yürürseñ
24. Eyüdür hâk pâyini görürseñ

yel gibi olmasun:

1. **yel gibi olmasun:** -ma, -sun
Mesnevi 11
Mısra: 175
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Rüzgar gibi olmak.

175. Esen yel gibi olmasun kararūñ
176. Diyârına iriş bir demde yârūñ

yele verdiyse:

1. **yele verdiyse:** -di, -(y)se
Mesnevi 28
Mısra: 51
Kelime Tipi: **Deyim**
Yok etmek.

51. Yele verdiyse n'ola bir gubârūñ
52. Felekler ey kâmer-ruh hâksârūñ

yemen:

1. **yemenden:** -den
Mesnevi 28
Mısra: 63
Arap yarımadasının güneybatısındaki ülkenin adı. (Akik taşı bulunması bağlamında).

63. Yemenden bir 'aķık olsa n'ola dūr
64. Süheyl ol mülke virsün tek hemân nūr

yemin:

1. **yemin:**
Mesnevi 5
Mısra: 110
Sağ taraf.

109. Şimâl ol hükmi tütmiş şöyle muhkem
110. Yemin ile girer gülzâra her dem

yemiş:

1. **yemişler:** -ler
Mesnevi 32
Mısra: 29
Meyve.

29. Ter ü taze yemişler bî-nihâye
30. Nuķul olmağıçün geldi araya

yefii:

1. **yefii:**
Mesnevi 34
Mısra: 103
Yeni: En son edinilen.

103. Yeni ma'şûka tütuldiysa Pervîz
104. Revâ mı giçe köhne düstdan tîz

yeñile:

1. **yeñile:**
Mesnevi 5
Mısra: 215
Tazelemek, yenilemek.

215. Yeñile ya'nî Hüsrev dâstânın
216. 'Ayân it nâm-ı Āşafıla nişanın

yeñilen:

1. **yeñilendi:** -di
Mesnevi 13
Mısra: 6
Tazelendi yenilendi.

5. Çü Hüsrev açdı ol taşvîri gördi
6. Yeñilendi hemân-dem eski derdi

2. **yeñilendi:** -di
Mesnevi 29
Mısra: 2
Tazelendi yenilendi.

1. Çü Şîrîn nâme-i dil-dârı gördi
2. Yeñilendi hemân-dem eski derdi

yep:

1. **yepüp:** -üp
Mesnevi 10
Mısra: 6
Sıvazlamak.

5. Kığırdı yanına ol gül budağın
6. Yepüp arķasın öpd'iki yañağın

2. **yepüp:** -üp
Mesnevi 22
Mısra: 78
Sıvazlamak.

77. Hezârân eyledi inşâf ü taħsîn
78. Yepüp arķasını hürmet eliyle

yeri yok:

1. **yeri yok:**
Mesnevi 38
Mısra: 56
Kelime Tipi: **Deyim**
Bir yerde, huzurda bulunma hakkı olmamak II Değer ve itibar görmemek, bir yerin saygın kimseleri arasında adı geçmemek.

55. Ne ögsüz k'atadan kalmış zeri yok
56. Cihân mülkinde hiç anuñ yeri yok

yeridür:

1. **yeridür:**
Mesnevi 34
Mısra: 60
Yeridir, uygundur, münasıptir.

59. Revân oldı benüm serv-i revânım
60. Yeridür göge irgürsem fiğânım

yerine:

1. **yerine:**

Mesnevi 27

Mısra: 142

Bir şeyin veya bir kimsenin yerini almak üzere.

141. Gidüp sâkından ol hâlhal-ı zer-kâr

142. Geçe anuñ yerine hâlka-i mâr

ye's:

1. **ye'sümüz:** -(ü)müz

Mesnevi 3

Mısra: 42

Ar. Ümitsizlik, fütür, kunût.

41. Egerçi bizde 'işyân ü güneş çok

42. Rahîmâ rahmetüiden ye'sümüz yok

yesağ:

1. **yesağ:** -ı

Mesnevi 9

Mısra: 43

Yasak: Bir işin yapılmasına karşı olan yasal veya yasa dışı engel. II yapılmaması istenmiş olan.

43. Görüp iş bu yesağı cümle zâlim

44. Gidüp kalmadı 'âlemde mezâlîm

2. **yesağın:** -ı, -n

Mesnevi 12

Mısra: 53

Yasak: Bir işin yapılmasına karşı olan yasal veya yasa dışı engel. II yapılmaması istenmiş olan.

53. Şular kim bilmeye Şîrîn yesağın

54. Söyünmüş bil hemân anuñ çerağın

yeşil:

1. **yeşil:**

Mesnevi 36

Mısra: 111

Yeşil(renk).

111. Yeşil atlaslar üzre tügme-yi zer

112. Çemende nergis-i ra'nâya benzer

yet:

1. **yeter:** -er

Mesnevi 38

Mısra: 23

Yeterli, Kafî.

23. Yeter dir baña efser câm-ı gül-reng

24. Gıdâsı gâh efyün ü gehî beng

yeter:

1. **yeter:**

Mesnevi 37

Mısra: 64

Yeterli, kafî, "son bulsun" anlamında ünlem ifadesi.

63. Gel îmân gülsitânın eyle gül-geşt

64. Yeter bâğ oldu saña bâğ-ı Zerdüş

yetim:

1. **yetim:** -e

Mesnevi 3

Mısra: 98

Zavallı, babasız.

97. Sürüldükde kamu 'âşî ceħîme

98. Şefî' ola mı kimse ben yetime

2. **yetimüñ:** -üñ

Mesnevi 5

Mısra: 92

Zavallı, babasız.

91. Açar ebr-i 'aşâsı ol kerîmüñ

92. Şadef gibi dehânın her yetimüñ

3. **yetimi:** -i

Mesnevi 6

Mısra: 30

Yetim II şefkate muhtaç.

29. Yasağundan eger görmezse bîmi

30. Ayaklar ceng-i gerdün ben yetimi

4. **yetimüñ:** -üñ

Mesnevi 10

Mısra: 60

Zavallı II yalnız ve şefkate muhtaç.

59. Hüdâdan var ise fi'l-cümle bîmüñ

60. Toğunma kılma hergiz yetimüñ

5. **yetimüñ:** -üñ

Mesnevi 24

Mısra: 238

Zavallı, muhtaç, kimsesiz.

237. Dilersen mâluñ âhîr olmaya hâr

238. Yetimüñ mâlına el şunma zinhâr

6. **yetimüñ:** -üñ

Mesnevi 38

Mısra: 57

Zavallı, babasız.

57. Yetimüñ k' olmaya mâl ü menâli

58. Hemân it hâlidür 'âlemde hâli

7. **yetim:**

Mesnevi 38

Mısra: 59

Zavallı, babasız.

59. Yetim akçasını kim yerse her-bâr

60. Degüldür adem-i bil kelp-i bâzâr

8. **yetimüñ:** -üñ

Mesnevi 39

Mısra: 11

Zavallı, muhtaç, kimsesiz.

11. Yetimüñ gözi yaşı hâkkyiçün

12. Ğarîbüñ bağı başı hâkkyiçün

yetimi ağladup:

1. **yetimi ağladup:** -up

Mesnevi 16

Mısra: 131

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Babası veya anası- babası

ölmüş(çocuk)ü ağlatmak (kederlendirmek, üzme).

131. Ne zan idersin ağladup yetfimi
132. Sen andan görmeyesin havf ü bîmi

yetiş:

1. **yetiş:**

Mesnevi 15

Mısra: 228

Ulaşmak, zor ve sıkıntılı durumu kaldırmak.

227. Kalupdur taht hālī mülk tehnā
228. Yetiş kim olmaya bir fitne peydā

2. **yetişdi: -di**

Mesnevi 24

Mısra: 85

Ulaşmak, ermek, varmak, vasıl olmak.

85. Şabā gibi yetişdi büstāna
86. Yüzün sürdi ol 'ālī-āstāna

3. **yetişür: -(ü)r**

Mesnevi 38

Mısra: 80

Yetişmek, ulaşmak.

79. Hazer kıl bed-du 'ādan eyle perhîz
80. Yetişür yirde kalmaz gic eger fîz

yezdān:

1. **yezdāna: -a**

Mesnevi 17

Mısra: 39

Tanrı, Allah, Hüda.

39. Şehā ma'lūmdur Yezdāna ma'lūm
40. Bu oddan bende yandum nitekim mūm

yi:

1. **yir: -r**

Mesnevi 15

Mısra: 255

Ağzında çiğneyerek yutmak.

255. Şol aq tenler ki sükkerden ğidā yir
256. Yir āhîr anları işbu qara yir

2. **yir: -r**

Mesnevi 15

Mısra: 256

Yemek l tüketmek, öldürmek.

255. Şol aq tenler ki sükkerden ğidā yir
256. Yir āhîr anları işbu qara yir

3. **yidi: -di**

Mesnevi 27

Mısra: 206

Yemek l tüketmek, öldürmek.

205. Kani Bukraṭ ü Cālīmūs ü Luqmān
206. Kamsun loqma loqma yidi devrān

4. **yiye: -(y)e**

Mesnevi 32

Mısra: 54

Yemek.

53. Şehenşeh mest gördi çün nigārın
54. Diledi kim yiye helvā-yı şîrîn

5. **yir: -r**

Mesnevi 33

Mısra: 10

Ağzında çiğneyerek yutmak.

9. Didi hercāyîdür Şîrîn-i pür-şür
10. Kamu yir tatlu baña acı ol hür

6. **yise: -se**

Mesnevi 36

Mısra: 163

Yemek.

163. Didi kim mest yise şehd-i fāyık
164. Gider yādından anuñ olsa ayık

7. **yiüp: -(y)üp**

Mesnevi 38

Mısra: 214

Ağzında çiğneyerek yutmak.

213. Meger hâtemde zehr itmîşdi pinhān
214. Yiüp cân virdi ol sâ' atde cânān

8. **yir: -r**

Mesnevi 38

Mısra: 276

Yemek l tüketmek, öldürmek.

275. Bilürsin bî-gümān hōd giç eger ir
276. Yir ejderhā gibi bir gün seni yir

yidi:

1. **yidi:**

Mesnevi 2

Mısra: 28

T. Yedi sayısı.

27. İdüpdür hînk-i gerdümü şitābān
28. Yidi meydānı bir kıılmağa her ān

yidüğüm derd içdüğüm zehr olupdur:

1. **yidüğüm derd içdüğüm zehr olupdur: -up, -dur**

Mesnevi 25

Mısra: 66

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Yediği derd, içtiği zehir olmak: Çok büyük acı, eziyet ve sıkıntı içinde olmak.

65. Olaldan meskenüm vādî-yi pür- qahr
66. Olupdur yidüğüm derd içdüğüm zehr

yığ:

1. **yıgamazdı: -a, -maz, -dı**

Mesnevi 20

Mısra: 52

Men etmek; engel olmak, esirgemek.

51. Bilemezdi bu derdüñ çāresini

52. Yıgamazdı dil-i āvāresini

yıgıl:

1. **yıgıldı: -dı**

Mesnevi 20

Mısra: 284

Toplanmak, birikmek.

283. Belâ üzre belâ vü derd- ber- derd
284. Yığıldı ğam ğubarı gerd- ber- gerd

yigit:

1. **yigitsin:** -sin
Mesnevi 38
Mısra: 41
Yürekli, cesur (kimse).

41. Yigitsin eylegil pîrâne tedbîr
42. Demidür erlik it merdâne tedbîr

yık:

1. **yıka:** -a
Mesnevi 23
Mısra: 130
Ortadan kaldırmak, yok etmek.

129. Şabâha bula fırsat çıka Ferhâd
130. Şchüñ âh ile kaşrın yıka Ferhâd

yıkıl:

1. **yıkıldı:** -dı
Mesnevi 38
Mısra: 72
*Herhangi bir sebeple çökmek, göçmek;
yok olmak, ortadan kalkmak.*

71. İnüp ol gice gökden bir tırağa
72. Yıkıldı tâklar tâk oldu tâka

2. **yıkılır:** -(u)r
Mesnevi 38
Mısra: 256

*Herhangi bir sebeple çökmek, göçmek;
yok olmak, ortadan kalkmak.*

255. Gider cümle gedâ vü şâh kalmaz
256. Yıkılır hayme vü hargâh kalmaz

yıkuk:

1. **yıkuk:**
Mesnevi 32
Mısra: 42
*Yıkık, harap II İncinmiş, kırık (gönül
bağlamında).*

41. Ğamı bâdeyle ber-bâd eyleyelüm
42. Yıkuk gönülümüz âbâd eyleyelüm

2. **yıkuk:**
Mesnevi 38
Mısra: 89
*Yıkık, harap II İncinmiş, kırık (gönül
bağlamında).*

89. Yıkuk gönülleri yapmağa sa'y it
90. Aladu ol gönül çapmağa sa'y it

yıkup yir itdi:

1. **yıkup yir itdi:** -dı
Mesnevi 6
Mısra: 11
Kelime Tipi: **Deyim**
*Bu ifade 'yerle bir etmek' deyimi
bağlamında kullanılmıştır. 'yerle bir etmek':
Yapıyı yıkıp yere indirmek.*

11. Yıkup yir itdi kalbüm çerh-i bî-dâd
12. Halilem Ka'be gibi eyle âbâd

yil:

1. **yil:**
Mesnevi 6
Mısra: 52
Yel, rüzgar.

51. İlähî eyle bu gülzârı hurrem
52. Yavuz yil esmesün üstine bir dem

2. **yıldan:** -dan
Mesnevi 7
Mısra: 99
Sene, yıl.

99. Bir iki yıldan ol bahşâyîş-i Hakk
100. Gelür tütü gibi güftâra intâk

3. **yili:** -i
Mesnevi 10
Mısra: 76
Yel, rüzgar.

75. Kanı Teymür kanı Fağfûr ü Dağhâk
76. Ecel yili çamusın eyledi hâk

4. **yilüp:** -üp
Mesnevi 12
Mısra: 23
Esmek.

23. Yolında yel gibi yilüp yürürseñ
24. Eyüdür hâk pâyini görürseñ

5. **yıllar:** -lar
Mesnevi 27
Mısra: 45
Sene.

45. Niçe yıllar kala bîmâr u dil-rîş
46. Çü girü şagalursa ola bir iş

6. **yıldan:** -dan
Mesnevi 27
Mısra: 213
Sene, yıl.

213. Geçicek bir iki yıldan zemânüñ
214. Olur pejmürde tâze gülsitânüñ

7. **yıl:**
Mesnevi 32
Mısra: 134
Sene, yıl.

133. Terâhüm eyle ben âşüfteye hây
134. Bu gie'ey meh degül yıl on iki ay

yıl da bir:

1. **yıl da bir:**
Mesnevi 40
Mısra: 44
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yıl da bir.

43. Gülüp şâd itse bülbül gibi cânı
44. Okuyam yılda bir hoş dâstâmı

yile:

1. **yilerdüñ:** -r, -dü, -ñ

Mesnevi 14

Mısra: 66

Koşmak, şitap etmek, acce yürümek, esmek.

65. Şınup kanad-ı kebk-i ser-firāzuñ

66. Yilerdüñ dön önince şāh-bāzuñ

2. **yilerdi:** -r, -di

Mesnevi 16

Mısra: 55

Koşmak, şitap etmek, acce yürümek, esmek.

55. Ecel peyki yilerdi ara yirde

56. Yaturdı aq bedenler kara yirde

3. **yiler:** -r

Mesnevi 25

Mısra: 83

Koşmak, şitap etmek, acce yürümek, esmek.

83. Şabāyise yiler bir yirde tırmaz

84. Tırup peygāmumı dil-dāre virmez

yile virdüñ:

1. **yile virdüñ:** -dü, -ñ

Mesnevi 5

Mısra: 28

Kelime Tipi: **Deyim**

Savurup telef etmek, yok etmek.

27. Niçün pervāzdan bu resme tırdüñ

28. Meger kim per ü bālūñ yile virdüñ

yile vırüp:

1. **yile vırüp:** -üp

Mesnevi 27

Mısra: 259

Kelime Tipi: **Deyim**

Önemsememek, gözardı etmek.

259. Virüp şabrın yile ol serv-āzād

260. Gehi nāle kııurdı gāh feryād

yin:

1. **yinürdi:** -(ü)r, -di

Mesnevi 16

Mısra: 50

Yenmek, yemeye elverişli.

49. Dil-āverler şafında tır terkeş

50. Yinürdi tatlu tatlu ney şekerveş

yine:

1. **yine:**

Mesnevi 3

Mısra: 51

Bir daha, tekrar, gene.

51. Yine 'aciz ile kıldı i'tirāfi

52. Ki lā aḥşā senāen didi şāfi

2. **yine:**

Mesnevi 3

Mısra: 113

Tekrar.

113. Gelür gāhī yine idrāk ü zehre

114. Vücüdüñdan irüp fi'l-cümle behre

3. **yine:**

Mesnevi 11

Mısra: 161

Tekrar, aynıyla.

161. Sen itdüñ yine sen tedbīrin eyle

162. Delü oldum baña zencīr eyle

4. **yine:**

Mesnevi 12

Mısra: 69

Aynıyla, her zaman olduğu gibi.

69. Meger bir gün yine ol māh-pāre

70. Tırup revzenden eylerdi nezāre

5. **yine:**

Mesnevi 13

Mısra: 2

Yeniden, bir daha, tekrar, gene.

1. Rivāyetdür ki çün Şāvūr-ı üstād

2. Medāyine irişiği yine dil-şād

6. **yine:**

Mesnevi 14

Mısra: 1

Yeniden, bir daha, tekrar, gene.

1. Yine şayyād-ı kuhsār-ı girān-seng

2. Şikār için ider bu resme āheng

7. **yine:**

Mesnevi 15

Mısra: 242

Yeniden, bir daha, tekrar, gene.

241. Kimi kim idesin bir kerre ḥandān

242. İdesin tā ölince yine giryān

8. **yine:**

Mesnevi 22

Mısra: 36

Yeniden, bir daha, tekrar.

35. Çü fāriğ oldı cüy işinden üstād

36. Yine bir ḥavz-ı Kevşer itdi bünyād

9. **yine:**

Mesnevi 26

Mısra: 185

Tekrar.

185. Yine hercāyāt itdüñ gidüp āh

186. Kōduñ tenhā beni vādī-yi ğamda

10. **yine:**

Mesnevi 38

Mısra: 168

Yeniden, bir daha, tekrar, gene.

167. Çü toprakdan yaradılmışdur insān

168. Olur āḥir yine ḥāk ile yeksan

yir:

1. **yirden:** -den

Mesnevi 3

Mısra: 69
Yer, mekan.

69. Ne mümkün yirden ırmağ iki gözüüm
70. Kara toprağa düşdi kara yüzüm

2. yir:
Mesnevi 3
Mısra: 78
Makam, mevki.

77. Kātuñda şah ile müflis gedā bir
78. Cihān ser-keşlerine yok durur yir

3. yirüm:-(ü)m
Mesnevi 3
Mısra: 121
Makam, mevki.

121. İşüm aña kalursa bellü yirüm
122. Meger kim 'afvuñ ola dest-gürüm

4. yirin: -i, -n
Mesnevi 5
Mısra: 211
Yer, mekan.

211. Yirin Yüsuf gibi it çāh-ı Ken'ān
212. Suḥan Mışırnda tā kim ola sulṭān

5. yirlerle: -ler, -le
Mesnevi 7
Mısra: 84
Yeryüzü, arz.

83. Çü toğdı gün gibi māderden ol mäh
84. Didi yirlerle gökler zādehu'llāh

6. yirin: -i, -n
Mesnevi 11
Mısra: 116
Yer, nokta.

115. Nazīri yok iken bī-miṣl maḥbūb
116. Ne yirin medḥ idem kim cümle ḥüb

7. yir:
Mesnevi 12
Mısra: 44
Yer, mekan.

43. Bināsınuñ esāsı cümle mermer
44. Başacak yir bulamaz bād-ı şarşar

8. yirdendür: -den, -dür
Mesnevi 12
Mısra: 109
Yer, mecaz.

109. Ne yirdendür gelişüñ bu diyāra
110. Ne iklime giderdüñ yā şikāra

9. yire: -e
Mesnevi 15
Mısra: 67
Yer, toprak.

67. Urup lengerlerinden yire pençe
68. İderdi lücce-i bahre şikence

10. yirdendür: -den, -dür
Mesnevi 15
Mısra: 176
Yer, mekan, yurt.

175. Yüri var aña nāmın eyle teftiş
176. Ne yirdendür maḥāmın eyle teftiş

11. yirde: -de
Mesnevi 15
Mısra: 253
Toprak, zemin, yeryüzü.

253. Ne yirde bite bir serv-i şanavber
254. Soñ ucu olmaya ḥāke ber-ā-ber

12. yirde: -de
Mesnevi 21
Mısra: 9
Yer, diyar.

9. Bu yirde bir hünermend ādemī var
10. Be-ğāyet kāmīl ü üstād mi'mār

13. yire: -e
Mesnevi 22
Mısra: 5
Toprak, zemin, yeryüzü.

5. Külüng urduqca yire ol ḥiredmend
6. Kılurdi ābnūsı 'āce peyvend

14. yirüñ: -(ü)ñ
Mesnevi 23

Mısra: 33
Makam, mevki.

33. Didi yirüñ maḥāmuñ eyle kışşa
34. Eytidi küşe-i ḡam künc-i ḡuşşa

15. yirüm: -(ü)m
Mesnevi 23
Mısra: 189
Yer, mekan, yurt.

189. 'Aceb zindān-ı vaḥşet oldı yirüm
190. Ölüsem kimse olmaz dest-gürüm

16. yirde: -de
Mesnevi 26
Mısra: 64
Yer yüzü.

63. Na'l[i]çem şekliyle naqş-ı kekkeb
64. Ola yirde meh-i nev birle kekkeb

17. yirüm: -(ü)m
Mesnevi 26
Mısra: 137
Yer, mekan, yurt.

137. Yirüm küñ-ı belā derdüm firāvān
138. Ḥay[ı]fdur baña ḥayf ey şah-ı ḥübān

18. yirüñ: -üñ
Mesnevi 31
Mısra: 35
Yer yüzü.

35. Çıkuþ yirüñ odından göklere düd
36. Şafaþ urmuşdı çerþüñ bağrına od

19. **yire:-e**
Mesnevi 31
Mısra: 70
Yer yüzü.

69. Birez gölg'olmağ için ol dilire
70. Bırakmışdı bulutlar säye yire

20. **yire:-e**
Mesnevi 36
Mısra: 8
Yer, mekan.

7. Şifâhândan idüp Pervîze pervâz
8. Gerü uçduğı yire kond'o şeh-bâz

21. **yirde:-de**
Mesnevi 38
Mısra: 226
Yer yüzü.

225. Yir ü gök ehl'anuçün tutdılar yas
226. Melâyik gökde yirde cümle ennâs

22. **yir:**
Mesnevi 38
Mısra: 276
Yer, toprak.

275. Bilürsin bî-gümân hod giç eger ir
276. Yir ejderhâ gibi bir gün seni yir

yir altında:

1. **yir altında:-n, -da**
Mesnevi 38
Mısra: 272
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kabir.

271. Mesîhâ gibi başsañ göklere pây
272. Yir altında tutarsın 'âkıbet cây

yir eylemiş:

1. **yir eylemiş:-miş**
Mesnevi 26
Mısra: 55
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yerleşip kalmak, iz bırakmak.

55. Görem harada tiği eylemiş yir
56. Ola kim ide taş bağruma te'sîr

yir eylerdi:

1. **yir eylerdi:-r, -di**
Mesnevi 22
Mısra: 32
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yerleşip kalmak, iz bırakmak.

31. Baþup şahrâ aña qalurdı tâña
32. Yüzi üstinde yir eylerdi aña

yir idin:

1. **yir idin:**
Mesnevi 37
Mısra: 74

Kelime Tipi: **Deyim**
Yer edinmek -Yer almak- : Kimi kişiler arasında bulunmak.

73. Ko âteş-hâneyi gel mescide gir
74. Yanında Haþ Resûlinüñ idin yir

yir öpüp:

1. **yir öpüp:-üp**
Mesnevi 11
Mısra: 39
Kelime Tipi: **Deyim**
Huzuruna çıkılan kişiye duyulan saygıyı ve minneti ifade için secde konumunda yere kapanıp yeri öpme.

39. Yir öpüp şâh önünde didi Şävür
40. Yavuz gözler cemâlünden ola dür

2. **yir öpüp:-üp**
Mesnevi 18
Mısra: 21
Kelime Tipi: **Deyim**
Huzuruna çıkılan kişiye duyulan saygıyı ve minneti ifade için secde konumunda yere kapanıp yeri öpme.

21. Yir öpüp didi Şävür-ı huredmend
22. Şehâ şehler işigüñde kemer-bend

3. **yir öpüp:-üp**
Mesnevi 28
Mısra: 102
Kelime Tipi: **Deyim**
Huzuruna çıkılan kişiye duyulan saygıyı

ve minneti ifade için secde konumunda yere kapanıp yeri öpme.

101. Edeþ birle sözüñi söyle mevzün
102. Yir öpüp evvel andan nâmeñi şun

4. **yir öpüp:-üp**
Mesnevi 31
Mısra: 4
Kelime Tipi: **Deyim**
Huzuruna çıkılan kişiye duyulan saygıyı ve minneti ifade için secde konumunda yere kapanıp yeri öpme.

3. İcâzet birle şeh katına girdi
4. Yir öpüp evvel andan nâme virdi

yir ü gök ehl'anuçün:

1. **yir ü gök ehl'anuçün:**
Mesnevi 38
Mısra: 225
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yer ve gök ehl'i onun için. ehli sözcüğü vezin nedeniyle ehli biçiminde kullanılmıştır.

225. Yir ü gök ehl'anuçün tutdılar yas
226. Melâyik gökde yirde cümle ennâs

yir yir:

1. **yir yir:**
Mesnevi 8
Mısra: 14
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yer yer, bir çok yerde.

13. Cihāna berf olupdı aq dībā
14. Şakāyık 'aksi yir yir al tamğa

2. **yir yir:**

Mesnevi 31

Mısra: 19

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Yer yer, bir çok yerde.

19. Zemīnūn yir yir olup sinesi çāk
20. Hārāretten felek olmuşdı tebnāk

3. **yir yir:**

Mesnevi 36

Mısra: 63

Kelime Tipi: **Deyim**

Yer yer, birçok yerde II zaman zaman.

63. Münādīler idüp yir yir nidāyı
64. Şalarlar köye vü kende şadāyı

yir yirin:

1. **yir yirin:**

Mesnevi 13

Mısra: 36

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Yerli yerine.

35. Gelüp ferrāşlar maħbūb ü zībā
36. Döşendī yir yirin eñsüz ü dībā

yir yüzine:

1. **yir yüzine: -n, -c**

Mesnevi 24

Mısra: 122

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Yeryüzü.

121. Meger kim 'ahd-i 'isā oldı zāhir

122. Kamu yir yüzine çıkdı cevāhir

yirde kalmaz:

1. **yirde kalmaz:**

Mesnevi 38

Mısra: 80

Kelime Tipi: **Deyim**

Mazlumun ahı yerde kalmaz: Zulüm gören kimsenin bedduası zulmeden kimseyi yıkıma uğratar. Güçlü kimse zulmetmemelidir.

79. Hazer kıl bed-du'adan eyle perhiz

80. Yetişür yirde kalmaz gic eger fiz

yirde komaz:

1. **yirde komaz:**

Mesnevi 24

Mısra: 137

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Başkasına muhtaç etmemek, çaresiz bırakmamak.

137. Hüner yirde komaz hiç şahibini

138. Murāda irgürür her tālibini

yirden yire geçe:

1. **yirden yire geçe: -c**

Mesnevi 5

Mısra: 138

Kelime Tipi: **Deyim**

Yerden yere geçmek: Alçalmak, yerin dibine inmek.

137. Şuüd itdükçe çerhe top -ı kahrı

138. Geçe yirden yire küffār şehri

yire baş koyup:

1. **yire baş koyup: -e-up**

Mesnevi 23

Mısra: 179

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Yere baş koymak-Başını toprağa koymak(bırakmak)- Büyük bir çaresizlik içinde bulunduğunu ve elden hiçbir şey gelmediğini gösteren bir hareket.

179. Yire baş koyup itsem zār ü nāliš

180. Olurdı pāy-ı esbi girde bāliš

yire geçürse:

1. **yire geçürse: -se-ürse**

Mesnevi 2

Mısra: 43

Kelime Tipi: **Deyim**

Yere geçirmek -Yerle bir etmek- : Yok etmek, ortadan kaldırmak.

43. Toğuz çerhī yire geçürse bir bir

44. İrişür mülkine tebdil ü taħyir

yire inmiş hümādur:

1. **yire inmiş hümādur: -dur-miş**

Mesnevi 15

Mısra: 141

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Hümā: Osmanlı şiirinde gölgesinin

uğurluluğu, kanatları, çok yükseklerde uçması, Kaf dağında yaşaması gibi yönleriyle ele alınan masal kuşu; PALA, s. 238. Yire inmek: yere inmek ,konmak. Hümā'nın yere inmesi, insanların görebilecekleri bir konumda bulunması gerçekleşmeyecek bir hadisedir. Dolayısıyla, "yere inmiş hümā" ifadesi şairin muhayyilesinde kurguladığı bir hayaldir.

141. Hümādur şanasın kim yire inmiş

142. Ya devletdür k'anuñ başına konmuş

yire urdı:

1. **yire urdı: -dı**

Mesnevi 38

Mısra: 92

Kelime Tipi: **Deyim**

(Kendini) yere vurmak: Şuursuzca kendini etrafa çarparak dönmek, savrulmak.

91. Çü Şirīn Hüsrevün fevtini gördi

92. Götürdi kendü kendin yire urdı

yiridür:

1. **yiridür:**

Mesnevi 3

Mısra: 29

Yeridir, uygundur, layıktır.

29. Yiridür düzağ olursa mekānum

30. Tütüldü kākül-i dil-dāra cānum

2. **yiridür:**

Mesnevi 38

Mısra: 134

Tam vaktidir, tam zamandır.

133. Tolundı nâ-gehân ol mâh-ı tâbân
134. Yiridür çeşmüm olsun kevkeb-efşân

yirind' olsun:

1. **yirind' olsun:** -sun

Mesnevi 17

Mısra: 36

Kelime Tipi: **Deyim**

Gidenin, yitirilenin ya da kaybolanın yerini tutacak ona eşdeğer başka bir nesnenin bulunması.

35. Keserse bâğbân serv-i revânı

36. Kayurmaz tek yirind' olsun fidânı

yirinde:

1. **yirinde:**

Mesnevi 28

Mısra: 66

Yirinde: Başka bir nesnenin ya da nesnelerin diğerinin yerini tutması.

65. Gül-i zerd uçaşa bâğuñdan ne kayğu

66. Yirinde lâleler var bağı tığlu

yirinde epsem otursun:

1. **yirinde epsem otursun:** -sun

Mesnevi 37

Mısra: 145

Kelime Tipi: **Deyim**

Yirinde ses çıkarmadan oturmak - Sesini kesmek, Ses seda çıkarmamak-

145. Yirinde ol 'Arab epsem otursun

146. Bu sevdâyı dimâğından götürsün

yirinde kalmaya:

1. **yirinde kalmaya:** -ma, -(y)a

Mesnevi 7

Mısra: 68

Kelime Tipi: **Deyim**

Başka bir nesnenin ya da nesnelerin bulunduğu yerde olmak; başka yere gitmemek; makam veya aşama değişmemek (Bir durum, uzun süre sürmek bağlamında).

67. Döke bî-gâneye emvâl ü esbâb

68. Yirinde kalmaya evlâd ü ensâb

yirinde kosa:

1. **yirinde kosa:** -sa

Mesnevi 17

Mısra: 34

Kelime Tipi: **Deyim**

(Kendi) yerini başka bir nesneye bırakmak.

33. Gülün âteş alursa fer ü tâbın

34. Ne kaygu kosa yirinde gül-âbın

yirinden hoşnüd degül:

1. **yirinden hoşnüd degül:**

Mesnevi 23

Mısra: 154

Kelime Tipi: **Deyim**

Yirinden hoşnut olmamak: Yerini, içinde bulunduğu hâl ve durumu beğenmemek.

153. 'Aceb mi gözlerümden gitse uyhu

154. Degül hoşnüd yirinden çıkar şu

yirinden turdu:

1. **yirinden turdu:** -dı

Mesnevi 21

Mısra: 29

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Yerinden kalkmak, harekete geçmek.

29. Yirinden turdı kâra tağ gibi

30. Revân oldı Kıızıl ırmağ gibi

yirinden turup:

1. **yirinden turup:** -up

Mesnevi 22

Mısra: 63

Kelime Tipi: **Deyim**

Yerinden kalkmak, harekete geçmek.

63. Turup şevk ile yirinden nigârîn

64. İrişdi cüy-ı şîr' ol yâr-ı Şîrîn

2. **yirinden turup:** -up

Mesnevi 24

Mısra: 259

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Yerinden kalkmak, harekete geçmek.

259. Turup yirinden ol dem küh-ı miñnet

260. Dir ey pâkîze-rây u hûb-fiñnat

yirine:

1. **yirine:**

Mesnevi 7

Mısra: 54

Yerine, bir şey veya kimsenin yerini tutmak üzere.

53. Zen-i bîve evinde mâkiyâne

54. Taru yirine dür olmuşdı dâne

2. **yirine:**

Mesnevi 7

Mısra: 102

Yerine, bir şey veya kimsenin yerini tutmak üzere.

101. Ne dem kim hoşka-i la'lin açardı

102. Suñan yirine gevherler saçardı

3. **yirine:** -, -

Mesnevi 9

Mısra: 27

Yerine, bir şey veya kimsenin yerini tutmak üzere.

27. Aluram cânuñı cânı yirine

28. Dökerem kanuñı kanı yirine

4. **yirine:**

Mesnevi 9

Mısra: 28

Yerine, bir şey veya kimsenin yerini tutmak üzere.

27. Aluram cânuñı cânı yirine

28. Dökerem kanuñı kanı yirine

5. **yirine:**

Mesnevi 11

Mısra: 130

Bir şeyin veya bir kimsenin yerini almak üzere.

129. Erenlerden yeg eyler re'y ü tedbîr

130. Tutar gözgü yirine elde şemşîr

6. **yirine:**

Mesnevi 22

Mısra: 40

Yerine, bir şey veya kimsenin yerini tutmak üzere.

39. Bu havz olsun deyu ol hûra kâfî

40. Getürdi şu yirine şîr-i şâfî

yirini almaya:

1. **yirini almaya:** -ma, -(y)a

Mesnevi 10

Mısra: 24

Kelime Tipi: **Deyim**

Yerini almak - Yerini tutmak, yerine geçmek-

23. İdin her kişinün kadrini ma'lûm

24. Hümâ yirini tâ kim almaya bûm

yiriş:

1. **yirişmez:** -mez

Mesnevi 13

Mısra: 32

Ulaşmak, yetişmek.

31. Olup derd ü gam 'ışkıyile dil-rîş

32. Yirişmez k'olasın bî-'işret ü 'ıyş

yiryüzi:

1. **yiryüzine:** -n, -c

Mesnevi 5

Mısra: 107

Yeryüzü.

107. Çıka ger yiryüzine mâl-i Kârûn

108. El uzatmaya hergiz merd-i medyun

yit:

1. **yiter:** -er

Mesnevi 1

Mısra: 30

Yetiyecek miktarda veya derecede olmak, elvermek, kâfî gelmek.

29. Bağanlar dir elif lâm ile medde

30. Yiter abdâl-ı Hâkka tûğ u şedde

2. **yiter:** -er

Mesnevi 3

Mısra: 44

Yetiyecek miktarda veya derecede olmak, elvermek, kâfî gelmek.

43. Şunarsañ cām-ı 'afvüñdan cihâna

44. Yiter bir cür'ası biñ teşne câna

3. **yitdi:** -di

Mesnevi 14

Mısra: 82

Yok olmak.

81. Düşüp pâyine anuñ gitdi Pervîz

82. Uzadı 'askerinden yitdi Pervîz

4. **yitemezdi:** -c, -mez, -di

Mesnevi 15

Mısra: 66

Yetiyecek miktarda veya derecede olmak, elvermek, kâfî gelmek.

65. Perîler gibi uçardı açup per

66. Yitemezdi aña bād u kebüter

5. **yiter:** -er

Mesnevi 23

Mısra: 136

Yeter, kâfî. (Başka bir şey istemez.)

135. Yağasın çäk idüp eylerdi şad âh

136. Dir idi baña pîrâhen yiter çâh

6. **yiter:** -er

Mesnevi 26

Mısra: 108

Yetiyecek miktarda veya derecede olmak, elvermek, kâfî gelmek.

107. Gerekmez âb-ı hayvân ü zülâli

108. Yiter ben teşneye la'lûñ hayâli

7. **yiter:** -er

Mesnevi 27

Mısra: 224

Yetiyecek miktarda veya derecede olmak, kâfî gelmek.

223. Eger 'aşık geçerseñ zâr ü mahzûn

224. Saña ömek yiter Ferhâd ü Mecnûn

8. **yiter:** -er

Mesnevi 28

Mısra: 67

Yetiyecek miktarda veya derecede olmak, kâfî gelmek.

67. Yiter olduñ bu endüh ile bî -zevk

68. Dizüñ gam gerdenine eyleme tavk

9. **yiter:** -er

Mesnevi 30

Mısra: 29

Yetiyecek miktarda veya derecede olmak, elvermek, kâfî gelmek.

29. Yiter gül-berg için bād-ı şehergâh

30. Ne hâcet idi aña tûfan ey şâh

10. **yiter:** -er

Mesnevi 38

Mısra: 87

Yeter, kâfî. (Başka bir şey istemez.)

87. Yiter bî-çâreler kalbin harâb it

88. Du'âsından garîbün ictinâb it

11. **yiter:** -er

Mesnevi 40

Mısra: 32

Yetiyecek miktarda veya derecede olmak, kâfî gelmek.

31. Göz ucıyla iderse bir nezâre
32. Yiter qadr ü şeref ben hâksâre

yiter:

1. **yiter:**

Mesnevi 3
Mısra: 71
Yeter, kâfî.

71. Beni bu haclet odına yiter yak
72. Terahhüm birle yâ Rab hâlûme bak

2. **yiter:**

Mesnevi 6
Mısra: 26
Yeterli, kâfî.

25. Sıdı dil şîşesini çerh-i gerdân
26. Aña şahid yiter gözden ağan kan

3. **yiter:-(ü)ñ**

Mesnevi 28
Mısra: 72
Yetişir, artık yeter!.

71. Eyü çekdüñ belâ vü miñnet ü gam
72. Yiter qapdı bulutdan ayınuñ nem

4. **yiter:**

Mesnevi 40
Mısra: 91
Yetişir, artık yeter!.

91. Yiter bülbül gibi şeydâlg eyle
92. Yiter tûfî gibi güyâlg eyle

5. **yiter:**

Mesnevi 40
Mısra: 92
Yetişir, artık yeter!.

91. Yiter bülbül gibi şeydâlg eyle
92. Yiter tûfî gibi güyâlg eyle

6. **yiter:**

Mesnevi 40
Mısra: 93
Yetişir, artık yeter!.

93. Yiter urduñ semend-i fikre zîni
94. Hebâ itdün bu 'ömr-i nâzenini

7. **yiter:**

Mesnevi 40
Mısra: 95
Yetişir, artık yeter!.

95. Yiter gözyaşı gibi târmâr ol
96. Kühenkâr ü perîşân-rüzgâr ol

yiterd'itsem der-âgûş:

1. **yiterd'itsem der-âgûş:**

Mesnevi 13
Mısra: 14
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yiterdi, vezin nedeniyle yiterd'

biçiminde kullanılmıştır. Yiterdi itsem der-âgûş: Kucaklasam yeterdi.

13. Degül haddüm senüñl'olmak hem-âgûş
14. Tek-i küyuñ yiterd'itsem der-âgûş

yitmiş iki millet:

1. **yitmiş iki millet:**

Mesnevi 2
Mısra: 66
Kelime Tipi: -
Yetmiş iki millet: Dünya üzerindeki farklı halkları, halkların çeşitliliğini ifade için kullanılan bir tabir.

65. Ne sırdur sırr-ı sübhânî ki her-gâh
66. Degüldür yitmiş iki millet âgâh

yitür:

1. **yitürsün: -sün**

Mesnevi 1
Mısra: 78
Yetiştirmek, ulaştırmak, götürmek.

77. Hasüd-i dîvend olursa ihmâl
78. Yitürsün şâha Âşaf anı fi'l-ğâl

2. **yitürme: -me**

Mesnevi 28
Mısra: 85
Kaybetmek; bkz. TS. C. VI, s. 4609.

85. Belâlarda yitürme râhatuñı
86. Ğanîmet bil nigârâ şîhhatuñı

yoğ:

1. **yoğ:**

Mesnevi 14

Mısra: 98
Yok, varın karşıtı.

97. Hevâ germ ü dem-i gülân-ı pür- dîv
98. Yoğ idi sâye illâ sâye-i dîv

2. **yoğ:**

Mesnevi 27
Mısra: 263
Yok.

263. Yoğ idi çünkü mir'âtında pası
264. N'ola ol 'âşik için tutsa yası

3. **yoğ:**

Mesnevi 32
Mısra: 145
Bulunmayan, mevcut olmayan (şey).

145. Cihânda yoğ ise senden eyü gül
146. Bulunmaz hiç benden zâr bülbül

4. **yoğ:**

Mesnevi 34
Mısra: 107
Bulunmayan, mevcut olmayan (şey). (GTS).

107. Yoğ imiş pādşçherlerde vefâ hiç
108. Olurlarmış sitemkâr ir eger giç

yoğ itmek:

1. **yoğ itmek:**

Mesnevi 2
Mısra: 46

Kelime Tipi: -
Yok etmek.

45. Ne şeh k'ola cihân andan hirāsân
46. Yoğ itmek anı katında key āsân

yohsa:

1. **yohsa:**
Mesnevi 12
Mısra: 14
Ya da.

13. Sözin Şāvuruñ ol merd eyleyüp güş
14. Didi divâne misin yohsa ser-hoş

2. **yohsa:**
Mesnevi 26
Mısra: 205
Yoksa.

205. Hilâf idüp ola mı yohsa hun-rîz
206. Kıla mı şart ile yâ Rab 'amel ol

yok:

1. **yokdur: -dur**
Mesnevi 3
Mısra: 24
*Bulunmayan, mevcut olmayan nesne,
kimse vesaire, varlığı bulunmayan şey.*

23. Olursa rûz-ı maşerde hesâbum
24. Ne hâşıl har kadar yokdur sevâbum

2. **yok:**
Mesnevi 3

Mısra: 42
*Bulunmayan, mevcut olmayan (nesne,
kimse vb.), var karşıtı.*

41. Egerçi bizde 'ișyân ü güneç çok
42. Raḥîmâ rahmetünden ye' sümüz yok

3. **yokdur: -dur**
Mesnevi 3
Mısra: 73
*Bulunmayan, mevcut olmayan nesne,
kimse vesaire, varlığı bulunmayan şey.*

73. Tapuñdan özge yokdur çün penâhum
74. Benüm kim yarlıgasun yâ günâhum

4. **yokdur: -dur**
Mesnevi 5
Mısra: 38
Bulunmamak.

37. Egerçi emrüne kıldum itâ'at
38. Velî bu bendede yokdur biğâ'at

5. **yokdur: -dur**
Mesnevi 5
Mısra: 39
Bulunmamak.

39. Çü yokdur zerre miḳdârî huzûrum
40. Ne deñlü şu 'le-perdâz ola nurum

6. **yok:**
Mesnevi 5

Mısra: 43
Bulunmayan, mevcut olmayan (şey).

43. Çü yok bázüda şeh-bâz-ı murâdum
44. 'Aceb mi şinsa kıyruğum kanadum

7. **yokdur: -dur**
Mesnevi 5
Mısra: 46
Olmayan.

45. Ne söz kim terbiyetden ola 'arî
46. Güher olsa da yokdur i'tibârî

8. **yok:**
Mesnevi 5
Mısra: 187
Yok: varın karşıtı.

187. Çü yok şâh işigüne iḳtidârûñ
188. İştîdür Âşâf-ı devrâna zârûñ

9. **yok:**
Mesnevi 11
Mısra: 94
*Bulunmayan, mevcut olmayan (nesne,
kimse vb.), var karşıtı.*

93. Yüzi mehden alur bâc ü ḥarâcı
94. Gözinüñ sürmeye yok ihtiyâcı

10. **yok:**
Mesnevi 11
Mısra: 115
Bulunmamak.

115. Nazîri yok iken bî-mişl maḥbûb
116. Ne yirin medḥ idem kim cümle ḥûb

11. **yokdur: -dur**
Mesnevi 13
Mısra: 25
Yok II mevcut değil.

25. Şehâ 'ișk işinüñ uranı yokdur
26. Güneldügüñ yoluñ pâyânı yokdur

12. **yokdur: -dur**
Mesnevi 13
Mısra: 26
Yok II mevcut değil.

25. Şehâ 'ișk işinüñ uranı yokdur
26. Güneldügüñ yoluñ pâyânı yokdur

13. **yokdur: -dur**
Mesnevi 15
Mısra: 113
Bulunmayan, mevcut olmayan (şey).

113. Kef-i deryâ ki yokdur anda engüşt
114. Baña her bir ḥubâbı gösterür müşt

14. **yok:**
Mesnevi 15
Mısra: 249
Yoktur.

249. Ne sür ola cihânda mâtemi yok
250. Nice şādîlîğ ola kim ğamı yok

15. **yoğ:**

Mesnevi 15
Mısra: 250
Olmayan.

249. Ne sūr ola cihānda mātemi yoğ
250. Nice şādīlīğ ola kim ğamı yoğ

16. **yoğ:**

Mesnevi 19
Mısra: 55
Yoktur.

55. Bizüm Pervīzden noğşānumuz yoğ
56. Ona fermān-ber olur cānumuz yoğ

17. **yoğ:**

Mesnevi 19
Mısra: 56
(kimse) yok.

55. Bizüm Pervīzden noğşānumuz yoğ
56. Ona fermān-ber olur cānumuz yoğ

18. **yoğ:**

Mesnevi 20
Mısra: 22
Bulunmamak, olmamak, mevcut olmamak.

21. Ne 'ışk olsun bu bir derd-i dil ancak
22. Bunun āsānı yoğ hep müşkil ancak

19. **yoğ:**

Mesnevi 23

Mısra: 49
Yok, eser yok.

49. Didi benden meger yoğ ḥavf ü bīmūn
50. Eyitdi Ḥağ mu'īnidür yetimūn

20. **yoğ:**

Mesnevi 23
Mısra: 99
Bulunmayan, mevcut olmayan nesne, kimse vesaire, varlığı bulunmayan şey.

99. Çeh-i ğayyā gibi hergiz dibi yoğ
100. Cihānda bir dağı anuñ gibi yoğ

21. **yoğ:**

Mesnevi 23
Mısra: 100
Yok II mevcut değıl.

99. Çeh-i ğayyā gibi hergiz dibi yoğ
100. Cihānda bir dağı anuñ gibi yoğ

22. **yoğ:**

Mesnevi 25
Mısra: 51
Yok.

51. Elümden özge yoğ bir yāverüm āh
52. Hevādārum hemān āh-ı şeçergāh

23. **yoğ:**

Mesnevi 27
Mısra: 286
Bulunmayan, mevcut olmayan (şey).

285. 'Acab cünbüşleri var rüzgāruñ
286. Karārı yoğ bu çerḥ-i bī-karārūn

24. **yoğ:**

Mesnevi 27
Mısra: 308
Yok II mevcut değıl.

307. Kocalduke'oldı ḥırşuñ bī-nihāyet
308. Bu ḥāv-bı ğaflete hiç yoğ mı ğāyet

25. **yoğ:**

Mesnevi 27
Mısra: 326
Yok II mevcut değıl.

325. Olacak olur āḥir ir eger ğic
326. Kuluñ Mevlā işinde dağılı yoğ hiç

26. **yoğ:**

Mesnevi 30
Mısra: 49
Bulunmayan, mevcut olmayan (nesne, kimse vb.), var karşıtı.

49. Çü merhem yoğ dil-i şad-pāremüze
50. Ne ḥācet tuz şaşasın yāremüze

27. **yoğ:**

Mesnevi 31
Mısra: 157
Yok, eser yok.

157. Kuşūri yoğ kuşūr-ı cennet-āyīn
158. Hemān ma'nīde şüret-ḥāne-i Çīn

28. **yoğ:**

Mesnevi 32
Mısra: 83
Yok, eser yok.

83. Kara kirpiklerimde kim ḥalel yoğ
84. Kıya bakşam olur yā qaşuma ok

29. **yoğ:**

Mesnevi 33
Mısra: 118
Yok, eser yok.

117. Murādına çü dil olmadı vāşıl
118. Şekerden yoğ baña bir zerre ḥāşıl

30. **yoğ:**

Mesnevi 34
Mısra: 55
Yok.

55. Çü bīm-i hierden yoğ sende pervā
56. Vişāl ehlinin itme kıru da'vā

31. **yoğ:**

Mesnevi 34
Mısra: 61
Bulunmayan, mevcut olmayan (nesne, kimse vb.), var karşıtı.

61. Çü yoğ yanumda serv-i gül-'izārum
62. N'ola günden güne artarsa zārum

32. **yokdur:** -dur

Mesnevi 38

Mısra: **83**

Bulunmamak, olmamak, mevcut olmamak.

83. Du'āya perde yokdur gāh u bī-gāh

84. Hūşūşā kim ola vakt-i şehergāh

33. **yok:**

Mesnevi 40

Mısra: **45**

Yok: varın karşıtı.

45. Gül-i nesrīn gib'anuñçün ferüm yok

46. Ki gönçe gibi kîsemde zerüm yok

34. **yok:**

Mesnevi 40

Mısra: **46**

Bulunmamak, olmamak, mevcut olmamak.

45. Gül-i nesrīn gib'anuñçün ferüm yok

46. Ki gönçe gibi kîsemde zerüm yok

35. **yok:**

Mesnevi 40

Mısra: **80**

Elde bulunmamak II yok.

79. 'Aceb mi guşşaya dönse sürürüñ

80. Bizā' en yok zerre var kuşürüñ

yok durur:

1. **yok durur:**

Mesnevi 3

Mısra: **78**

Kelime Tipi: -

Yoktur.

77. Kātuñda şāh ile müflis gedā bir

78. Cihān ser-keşlerine yok durur yir

2. **yok durur:**

Mesnevi 3

Mısra: **78**

Kelime Tipi: -

Yoktur.

77. Kātuñda şāh ile müflis gedā bir

78. Cihān ser-keşlerine yok durur yir

yok oldılar:

1. **yok oldılar:** -dı, -lar

Mesnevi 27

Mısra: **198**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ölmek, varlığı sona ermek.

197. Şehenşehler gelüpdür 'āleme çok

198. Biri kalmadı oldılar girü yok

yok olursın:

1. **yok olursın:** -(u)r, -sın

Mesnevi 27

Mısra: **316**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ölmek, varlığı sona ermek.

315. Ne deñlü 'ömr sürseñ az eger çok

316. Olursın āhîr olmaduğ gibi yok

yok yire:

1. **yok yire:**

Mesnevi 5

Mısra: **53**

Kelime Tipi: **Deyim**

Yok yere, gereği yokken, hiç bir neden bulunmadığı halde, boşu boşuna.

53. Niçün yok yire dem uram hünerden

54. Seçilmez cevheri çün pileverden

2. **yok yire:**

Mesnevi 9

Mısra: **22**

Kelime Tipi: **Deyim**

Gereği yokken, hiç yoktan, hiç bir neden bulunmadığı halde.

21. Şehā uş göz karardup iş bu dihkān

22. İder ben kuluña yok yire bühtān

3. **yok yire:**

Mesnevi 36

Mısra: **168**

Kelime Tipi: **Deyim**

Yok yere, gereği yokken, hiç bir neden bulunmadığı halde, boşu boşuna.

167. Eli ditrer olıcağ mest hakkāk

168. Olur yok yire zāyi' gevher-i pāk

yokdur:

1. **yokdur:**

Mesnevi 22

Mısra: **97**

Yoktur, bulunmamaktadır.

97. Velî yokdur saña 'ālemd e mānend

98. Ne bilsün bilmeyen fazl ü kemālün

yoksa:

1. **yoksa:**

Mesnevi 23

Mısra: **47**

Bir düşüncenin, davranışın veya tutumun ters durumunu ya da görüşünü ifade eden söz, ve illa, yahut, ya da.

47. Didi geçdüñ mi yoksa baş u cāndan

48. Eyitdi çokdan uşandum ben andan

yol:

1. **yol:**

Mesnevi 1

Mısra: **2**

Uyulan ilke, sistem, usul, tarz, tarik.

1. Hūdāyā eyle tevfiķüñ kulavuz

2. Maķām-ı Hakkā tā kīm yol bulavuz

2. **yoluñda:** -(u)ñ, -da

Mesnevi 3

Mısra: **4**

Uğruna, uğrunda | amaç, maksat.

3. Kuluñam hizmetüñde kaşirem ben

4. Senüñ yoluñda çok buyruk şıram ben

3. **yollarında:** -lar, -ı, -n, -da

Mesnevi 5

Mısra: 160

Yol, güzergah, yer.

159. Şikeste-beste vü zâr ü nizârem

160. Mezellet yollarında hâksârem

4. **yoluıda:** -unî, -da

Mesnevi 10

Mısra: 44

Uğruna, uğruna | amaç, maksat.

43. Ne deñlü zer virüp olsañ güher-pâş

44. Yoluıda leşker oynar cân ile baş

5. **yolum:** -(u)m

Mesnevi 11

Mısra: 42

Karada, havada, suda bir yerden bir yere gitmek için aşılın uzaklık, tarik.

41. Cihâni geşt iderken ey şehensâh

42. Yolum Ermen zemîne irdi nâ-gâh

6. **yol:**

Mesnevi 12

Mısra: 5

Karada, havada, suda bir yerden bir yere gitmek için aşılın uzaklık, tarik.

5. Çeküp yol zahmetin bî-hadd ü pâyân

6. Geçüp neçe neçe küh ü beyâbân

7. **yoluñ:** -unî

Mesnevi 13

Mısra: 26

(Aşk ve sevgili için) Takip edilen seyir.

25. Şehâ 'ışk işinüñ uranı yokdur

26. Güneldügün yoluñ pâyânı yokdur

8. **yolumda:** -(u)m, -da

Mesnevi 26

Mısra: 152

Uğruna, uğruna | amaç, maksat.

152. Benüm yolumda çekdüñ çok belâ sen

151. Hemân şol şart k'itdi saña Pervîz

9. **yollara:** -lar, -a

Mesnevi 26

Mısra: 175

Yol, güzergah, yer.

175. Baqardı gitdügi yollara her dem

176. Qalup âvâre vü hayrân ü dil-teng

10. **yolup:** -up

Mesnevi 28

Mısra: 43

Çekerek yerinden çıkarmak, çekip koparmak (Saç bağlamında).

43. Yolup ber-bâd idüp sünbüllerüñi

44. Kılıp pejmürde tâze güllerüñi

11. **yoldan:** -dan

Mesnevi 31

Mısra: 94

Karada, havada, suda bir yerden bir yere gitmek için aşılın uzaklık, tarik.

93. Diyelüm aña Şîrîn tutdı râhı

94. Filân yoldan gelür zan itdi şâhı

12. **yollara:** -lar, -a

Mesnevi 31

Mısra: 110

Yol, güzergah, yer.

109. Tutup her gül-ruh elde zer tabaqlar

110. Döşeyüp yollara altun varaqlar

13. **yolmı:** -ı, -n, -ı

Mesnevi 31

Mısra: 176

Yol, güzergah, yer.

175. Kuşadup hûblar sağ ü şolmı

176. Gül-âb ile şuladılar yolmı

14. **yola:** -a

Mesnevi 33

Mısra: 20

Amaç, maksat.

19. Niçe aldanup ol 'ahd-i yalana

20. Bu bî-pâyân yola olam revâne

15. **yolları:** -lar, -ı

Mesnevi 36

Mısra: 61

Karada, havada, suda bir yerden bir yere gitmek için aşılın uzaklık, tarik.

61. Gül-âb ile iderler yolları yaş

62. 'Abîr-efşân olurlar hem güher-pâş

16. **yol:**

Mesnevi 38

Mısra: 73

Bir yerden bir yere gitmek amacıyla içinden veya üzerinden geçilen yer, tarik, rah.

73. Demürden Diclede var idi bir yol

74. Ki 'arzı devr idi tül-ı teselsül

17. **yollara:** -lar, -a

Mesnevi 38

Mısra: 157

Karada, havada, suda bir yerden bir yere gitmek için aşılın uzaklık, tarik.

157. Döküp yollara Şîrîn acı yaşın

158. Dögerdi âh idüp tâbüta başın

yol bulam:

1. **yol bulam:** -am

Mesnevi 37

Mısra: 65

Kelime Tipi: **Deyim**

Yol bulmak: Sonuca varmak için uygulanması gereken davranış biçimini bulmak; çözüm, çare bulmak.

65. Bulam dirseñ sa 'âdet mülkine yol

66. Nebînün dînine gir Müslümân ol

yol bulmasun:

1. **yol bulmasun:** -ma, -sun
Mesnevi 6
Mısra: 54
Kelime Tipi: **Deyim**
Girecek, dahil olacak yer bulmak II
Sonuca varmak için uygulanması gereken davranış biçimini bulmak; çözüm, çare bulmak.

53. Hemîşe eyle şahn ü şuffesin pāk
54. Aña yol bulmasun hiç hār ü hāşāk

yol kesdiyse:

1. **yol kesdiyse:** -di, -(y)se
Mesnevi 4
Mısra: 47
Kelime Tipi: **Deyim**
Geçmesine engel olmak, yolundan etmek, durdurmak.

47. Eger ol Nîle yol kesdiyse ancağ
48. Sen itdüñ mâhî eñgüştüñl'iki şağ

yol kesmemiş:

1. **yol kesmemiş:** -me, -miş
Mesnevi 14
Mısra: 91
Kelime Tipi: **Deyim**
Yol kesmek; ıssız yollarda yolcuları durdurarak soygun yapmak, yol vurmak.

91. Ben-i âdem aña hiç kesmemiş yol
92. Mekân-ı dîv idi peygüle-i gül

yol kesüpdür:

1. **yol kesüpdür:** -üp, -dür
Mesnevi 26
Mısra: 50
Kelime Tipi: **Deyim**
Geçmesine engel olmak, yolundan etmek, durdurmak.

49. Görelüm neyledi ol tağı Ferhād
50. Ne veche yol kesüpdür aña üstād

yol tut:

1. **yol tut:**
Mesnevi 11
Mısra: 174
Kelime Tipi: **Deyim**
Gitmek, yolculuğa çıkmak.

173. Yanumda çırma bir sa'at revân ol
174. Hemân tut mülk-i Ermenden yaña yol

yol urup:

1. **yol urup:** -up
Mesnevi 14
Mısra: 113
Kelime Tipi: **Deyim**
Yol kesmek.

113. Yol urup degzinürven ben fütāde
114. Bu şahrâlarda döndüm gird-bāda

yol virürsem:

1. **yol virürsem:** -(ü)r, -se, -m
Mesnevi 31

Mısra: 81
Kelime Tipi: **Deyim**
Bir yerle ya da kişiyle olan ilişkisine son vermek; (Birinin) gitmesine izin vermek.

81. Virürsem yol aña lâyığ degildür
82. Ki zîrâ mestdür ayığ degildür

yola gir:

1. **yola gir:**
Mesnevi 11
Mısra: 168
Kelime Tipi: **Deyim**
Yola çıkmak, hareket etmek.

167. Degülse itdüğün ancağ fisâne
168. Kadem baş gir bu yola 'aşıkâne

yola revân oldı:

1. **yola revân oldı:** -dı
Mesnevi 27
Mısra: 235
Kelime Tipi: **Deyim**
Yola çıkmak: Bir yere gitmek üzere, bulunduğu yerden ayrılmak.. mec. Ölmek.

235. Revân oldı çü gelmez yola Ferhād
236. İşidüp itdi Şîrîñ ah ü feryād

yoldaş ola:

1. **yoldaş ola:** -a
Mesnevi 25
Mısra: 78
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yoldaşlık yapmak, arkadaş olmak.

77. Dirġā bulmadum bir yār-ı sırdaş
78. Reh-i 'ışk içre ola baña yoldaş

yolın tutup:

1. **yolın tutup:** -up
Mesnevi 12
Mısra: 4
Kelime Tipi: **Deyim**
Bir yere varmak için bulunduğu yerden ayrılarak yolculuğa başlamak.

3. Kemer bağlanup üstād-ı zemāne
4. Tutup Ermen yolın oldı revāne

yolına düşüp:

1. **yolına düşüp:** -üp
Mesnevi 3
Mısra: 9
Kelime Tipi: -
Bir yere gitmek üzere yola çıkmak(metinde Allah'a ulaşma gayesiyle.).

9. Hūdā yolına düşüp olmışam peyk
10. Direm şeytāñ iğvāsına lebbeyk

yolında yürürsefi:

1. **yolında yürürsefi:** -r, -se, -ñ
Mesnevi 12
Mısra: 23
Kelime Tipi: **Deyim**
İzini takip etmek, peşinden ayrılmamak.

23. Yolında yel gibi yilüp yürürseñ
24. Eyüdür hāk pâyini görürseñ

yoluma geldi:

1. **yoluma geldi:** -di

Mesnevi 12

Mısra: 123

Kelime Tipi: **Deyim**

Ayağına dolaşmak (dolanmak)1.

Başkasına yaptığı kötülük, kendi başına gelmek. 2. İş yapmakta olan birine engel olmak.

123. Ne itdümse yoluma geldi bir bir

124. İden âhîr bulurmuş hey ne tedbîr

yoluña gelür:

1. **yoluña gelür:** -(ü)r

Mesnevi 16

Mısra: 130

Kelime Tipi: **Deyim**

Başkasına yaptığı kötülük, kendi başına gelmek.

129. Eyü yavuz ne itdünse muqarrer

130. Gelür yoluña bir bir ey birâder

yoluñda hâk olan:

1. **yoluñda hâk olan:** -an

Mesnevi 39

Mısra: 15

Kelime Tipi: **Deyim**

Yolunda kendini feda etmek ;Uğrunda her şeyi göze almak.

15. Yoluñda hâk olan yüzler hâkîçün

16. Cemâlünü gören gözler hâkîçün

yön:

1. **yönini:** -i, -n, -i

Mesnevi 39

Mısra: 31

Cihet, taraf, sûret.

31. Yönini hâzretünden yaña dönder

32. Cihândan anı îmân ile gönder

yönel:

1. **yöneldücce:** -dücce

Mesnevi 14

Mısra: 53

Yönelmek; (Belli bir yöne) Doğrulamak, yüzünü o yöne çevirmek, tevaccüh etmek.

53. Yöneldücce hâdeng-i şîr-efğen

54. Kaçardı cânı nehcîrûn bedenden

2. **yöneldüüm:** -dü, -m

Mesnevi 18

Mısra: 75

Yönelmek; (Belli bir yöne) Doğrulamak, yüzünü o yöne çevirmek, tevaccüh etmek.

75. Yöneldüüm Ka'be-i küy-ı nigâra

76. Refîk ol baña ger var ise care

yönel:

1. **yöneldivir:** -(i)vir

Mesnevi 1

Mısra: 4

Yöneltilmek; Belli bir yöne tevaccüh ettirmekII doğrultuvermek.

3. 'Înâyet reh-ber it cân-ı saķîme

4. Yöneldivir şîrât-ı müstakîme

yöre:

1. **yörede:** -de

Mesnevi 12

Mısra: 9

Yakın bölge, yanı baş, çevre.

9. Meger ol yörede bir kimse gördi

10. Aña Şîrînüñ ahlvâlini şordı

2. **yöreden:** -den

Mesnevi 12

Mısra: 83

Semt, mahalle.

83. Tırup ol yöreden Şāvur-ı ğamğîn

84. Giderdi gözlerinde naķş-ı Şîrîn

3. **yöresinde:** -si, -n, -de

Mesnevi 14

Mısra: 21

Yakın bölge, yanı baş, çevre.

21. Medâyin yöresinde vardı bir tağ

22. Zemînüñ sînesinde bir kara dağ

yören:

1. **yörenmesün:** -me, -sün

Mesnevi 1

Mısra: 66

Bir şeyin çevresinde dolaşmak, yaklaşmak; hatıra gelmek, gönlü kaplamak.

65. Hemîşe hurrem it bu gülsitâni

66. Yörenmesün aña bād-ı hâzânî

yüce:

1. **yücedür:** -dür

Mesnevi 4

Mısra: 89

Yüce, büyük, ulu.

89. Yücedür 'arş-ı a'ladan çü pâyeyî

90. 'Aceb mi düşmese toprağa säyeyî

2. **yüce:**

Mesnevi 31

Mısra: 123

Uzun, heybetli.

123. Yüce divârî rif'atde felek-res

124. Şanasın sebzezâr-ı çerç-i atlas

yügrük olursa:

1. **yügrük olursa:** -(u)r, -sa

Mesnevi 22

Mısra: 95

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Yüzük, hızlı giden, çok koşan, işlek olmak.

95. Kaçan şeh-bâza hem-ser ola heyhât

96. Seni meslek bilir gerç'ey hîredmend

yügür:

1. **yügürdi:** -di

Mesnevi 15

Mısra: 194

Koşmak.

193. Kararı kalmadı şevk ile tırdı
194. Şehün pâyine düşmege yügürdi

2. **yügürdi:** -di

Mesnevi 24
Mısra: 298
Koşmak.

297. Ele alıp külüngin bî-me üne
298. Yügürdi rāh-ı küh-ı Bîsütüne

yuhu:

1. **yuḥudan:** -dan

Mesnevi 7
Mısra: 73
Uyku.

73. Yuḥudan kim uyandı şāh-ı bîdār
74. Mu 'abbirler getürdi şordı esrār

yük:

1. **yüktün:** -ün

Mesnevi 24
Mısra: 248
Ağır şey, ağırlık.

247. Uralum aña bār-ı Bîsütüm
248. Ola kim öle ol yüktün zebün

2. **yükidür:** -i, -dür

Mesnevi 36
Mısra: 35
I Taşıt, araba, hayvan vb.nin taşıdığı şeylerin tümü. II Ağırlık.

35. Şütürler kim yükidür la 'l-i rahşān
36. Şanasın her biri küh-ı Bedaḥşān

yük yük:

1. **yük yük:**

Mesnevi 7
Mısra: 9
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Her bir parça yük.

9. 'Ömür sermāyesin ḥure eyle yük yük
10. Kō tek 'ālemde bir ra 'nā teberrük

2. **yük yük:**

Mesnevi 7
Mısra: 9
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Her bir parça yük.

9. 'Ömür sermāyesin ḥure eyle yük yük
10. Kō tek 'ālemde bir ra 'nā teberrük

3. **yük yük:**

Mesnevi 7
Mısra: 9
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Her bir parça yük.

9. 'Ömür sermāyesin ḥure eyle yük yük
10. Kō tek 'ālemde bir ra 'nā teberrük

4. **yük yük:**

Mesnevi 27
Mısra: 89
Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Çok fazla , taşınamayacak kadar çok parça.

89. Virürler māl ü esbāb aña yük yük
90. K'ola şer işde şeytān gibi çābük

yukaru:

1. **yukarudan:** -dan

Mesnevi 31
Mısra: 132
Yukarı.

131. Olup āşüfte vü şeydā o bāğa
132. Baqar Tübā yukarudan aşığa

yüksek uçam:

1. **yüksek uçam:** -am

Mesnevi 1
Mısra: 102
Kelime Tipi: -
Yükseklerde dolaşmak II Elde edilmesi güç şeyleri istemek; büyüklük taslamak.

101. Ve ger nī men hemān ḥākem ki hestem
102. Nice yüksek uçam ḡāyetde nistem

yumağ:

1. **yumağa:** -a

Mesnevi 30
Mısra: 46
Yıkamak (temizlik amaçlı).

45. Kim eyler üd ü şandal oda pertāb
46. Kim esbābın yumağa germ ola āb

yüregi taş:

1. **yüregi taş:**

Mesnevi 23
Mısra: 182
Kelime Tipi: **Deyim**
Acımasız ve merhametsiz.

181. Kaçan kim taş işigine kōsam baş
182. Esirgerdi beni ol yüregi taş

yüregin tağlayurak:

1. **yüregin tağlayurak:** -(y)urak-ı, -n

Mesnevi 12
Mısra: 104
Kelime Tipi: **Deyim**
Acıyla ve özlemle içi yanmak, acıyla kıvrınmak.

103. Gehī söylerti aña ağlayurak
104. Yüregin lāle gibi tağlayurak

yürek:

1. **yürek:**

Mesnevi 23
Mısra: 150
Gönül II kalp.

149. Ciger tīg-i kâderden yare yare
150. Yürek tîr-i kâzâdan päre päre

yürek ağrısı vü göbek burısı:

1. **yürek ağrısı vü göbek burısı:**

Mesnevi 27
Mısra: 55
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Mide sancısı ve karın ağrısı.

55. Yürek ağrısı vü göbek burısı
56. Koca şeytânın evvelki karısı

yüri:

1. **yürüdi:** -di
Mesnevi 13
Mısra: 48
Dolaşmak.

47. İşaret kıldı Hüsrev sağar-ı mey
48. Yürüdi vü çalındı barbet ü ney

2. **yüri:**
Mesnevi 15
Mısra: 175
Yürü!, Haydi durma! Var git!

175. Yüri var aña nâmin eyle teftiş
176. Ne yirdendür maķâmın eyle teftiş

3. **yürüdi:** -di
Mesnevi 18
Mısra: 86
İlerlemek II yürümek.

85. Suvâr olup kuşandı tîg-i zerrîn
86. Yürüdi şevketiyle Hüsrev be-Çîn

yürime:

1. **yürimeye:** -(y)e
Mesnevi 36
Mısra: 278
Yürümek, dolaşmak.

277. Ne kelle k'olmaya anuñ çüpânı
278. Kõmaz fâriğ yürimeye gürg anı

yürü:

1. **yürür:** -r
Mesnevi 5
Mısra: 97
Yürümek I gezmek, dolaşmak.

97. Yürür seglerle âhü-yı beyâbân
98. Olupdur güsfende gürg çüpân

2. **yürürken:** -r, -ken
Mesnevi 10
Mısra: 27
Yürümek I gezmek, dolaşmak.

27. Yürürken şad -hezârân bive 'uryân
28. Geyürme kullara altunlu kaftân

3. **yürürdi:** -r, -di
Mesnevi 14
Mısra: 105
Yürümek I gezmek, dolaşmak.

105. Yürürdi vâlih ü hayrân ü dil-teng
106. Dõkerdi gözlerinden eşk-i gül-reng

4. **yürürdi:** -r, -di
Mesnevi 15
Mısra: 69
Yürümek II bir hedefe doğru yol almak.

69. Deñiz üstinde yürürdi şitâbân
70. Hevâ yüzinde nitek' ebr-i bârân

5. **yürürem:** -r, -em
Mesnevi 15
Mısra: 103
Yürümek I gezmek, dolaşmak.

103. Yürürem has gibi deryâ yüzinde
104. Ne mürde dimeliyem ben ne zinde

6. **yürür:** -r
Mesnevi 20
Mısra: 57
Yürümek I gezmek, dolaşmak.

57. Yürür ser-pâ berehn' abdâl ü 'uryân
58. Gören şanurd'anı gül-i beyâbân

7. **yürürken:** -r, -ken
Mesnevi 23
Mısra: 3
Yürümek I gezmek, dolaşmak.

3. Yürürken fâriğü'l-bâl ü selâmet
4. Cihâna oldı rüsvây ü melâmet

8. **yürür:** -r
Mesnevi 23
Mısra: 19
Yürümek I gezmek, dolaşmak.

19. Yürür küyında Şîrînüñ şeb ü rüz
20. Gice Kadr aña gündüz 'îd ü Nev-rüz

9. **yürürdi:** -r, -di
Mesnevi 38

- Mısra: 62
Yürümek II bir hedefe doğru yol almak.

61. Çü Şîrîye bu râyı gördi şayup
62. Yürürdi ol işe fırsat arayup

yürüt:

1. **yürüttiler:** -di, -ler
Mesnevi 32
Mısra: 36
Gezindirmek, döndürmek (meclis içinde).

35. Gümüş bilekli her bir hüsn bağı
36. Yürüttiler hemân altun ayâğı

yüsuf:

1. **yüsufina:** -i, -n, -a
Mesnevi 2
Mısra: 36
İsrailoğullarından Yakup peygamberin oğlu. Yakup peygamberin on iki oğlu vardı. O, oğulları içinde güzelliği ile dikkat çeken Yusuf'u diğerlerinden daha çok sevmiştir. Onu çekemeyen diğer kardeşleri, Yusuf'u bir kuyuya atarlar ve gömleğini tavşan kanına bulayarak Yakup'a getirirler ve Yusuf'u bir kurdun yediğini söylerler. Yusuf, on sekiz yaşında iken Mısır azizine köle olarak satılır. Aziz'in karısı Zeliha (Züleyha) ona âşık olur. Züleyha ona vuslat teklif eder; ancak Yusuf bundan kaçınır. Hatta kaçarken Züleyha onun eteğinden yapıştığı için eteği yırtılır. Züleyha, Yusuf'a iftira atar, bu nedenle Yusuf yıllarca zindanda yatar. Otuz yaşında zindandan kurtulur ve Mısır'a vali olur. Yusuf onları tanır ve onlara yardımcı olur.

Babasına gömleğini gönderir. Yakub, bu gömleği yüzüne sürünce kör olan gözleri açılır.

35. Gehî eyler Zeliḥā gibi nālān
36. Gehî gün Yūsufına anı zindan

2. **yūsuf:**

Mesnevi 4

Mısra: **63**

Hız. Yusuf peygamber.

63. Özün Yūsuf cihān zindān-ı dil-gür

64. Dü 'ālem ḥālīn itdüñ ḥüb ta'bir

3. **yūsuf:**

Mesnevi 5

Mısra: **211**

Hız. Yusuf peygamber.

211. Yirin Yūsuf gibi it çāh-ı Ken'ān

212. Suḥan Mısrında tā kim ola sulṭān

4. **yūsuf:**

Mesnevi 23

Mısra: **120**

Hız. Yusuf II Hz. Yakub'un oğlu Hz.

Yusuf. Mısır'a sultan olması, kardeşleri tarafından kuyuya atılıp ölüme terk edilmesi ve güzelliği yönüyle Klasik Türk şiirinde söz konusu edilmektedir.

119. Olundu 'āşık-ı dil-rîş ü bî-tāb

120. Çeh-i Ken'āna Yūsuf gibi pertāb

5. **yūsuf:**

Mesnevi 27

Mısra: **130**

Hız. Yusuf II Hz. Yakub'un oğlu Hz.

Yusuf. Mısır'a sultan olması, kardeşleri tarafından kuyuya atılıp ölüme terk edilmesi ve güzelliği yönüyle Klasik Türk şiirinde söz konusu edilmektedir.

129. Meğer ol nāzenīn uğradı cebre

130. Ki Yūsuf gibi düşdi çāh-ı ḳabre

yūsuf-ı ken'āna:

1. **yūsuf-ı ken'āna: -a**

Mesnevi 27

Mısra: **219**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Kenan ilinin Yusuf'u. / Hz. Yusuf.

219. Olursañ Yūsuf-ı Ken'āna hem-ser

220. Ḳapar gör ki āḫir ecel muḳarrer

yuva:

1. **yuvasında: -sı, -n, -da**

Mesnevi 31

Mısra: **27**

Yuva, kuş yuvası.

27. Yuvasında bişerdi kebk ü dürrāc

28. Nitekim tābe içinde ḳavurnac

yüz:

1. **yüzine: -i, -n, -e**

Mesnevi 1

Mısra: **71**

Yüz, yanak.

71. Letāfetden sürüp yüzine ḡāze

72. Görinsün ehl-i 'ışka tāze tāze

2. **yüzi: -i**

Mesnevi 8

Mısra: **35**

Yüz, suret, çehre.

35. Yüzi şol ḥadde gelmiş kim sipihrüñ

36. Açılmış ḳalmış aḡzı mäh ü mihrüñ

3. **yüzi: -i**

Mesnevi 11

Mısra: **93**

Yüz, suret, çehre.

93. Yüzi mehden alur bāc ü ḥarācı

94. Gözinüñ sürmeye yoḳ iḥtiyācı

4. **yüzine: -i, -n, -e**

Mesnevi 12

Mısra: **127**

Yüz, suret, çehre.

127. Ururdu geh yüzün anuñ yüzine

128. Öperdi ḡāḫ sürerdi gözine

5. **yüzi: -i**

Mesnevi 13

Mısra: **42**

Üst, üzeri, her tarafı, görünen kısmı.

41. Alup bir girde bāliš yaşdanur şāḫ

42. Yüzi ḥurşid-i ḥāver astarı mäh

6. **yüz:**

Mesnevi 15

Mısra: **17**

Yüz, sayı sıfatı.

17. Öpüp yüz lutf ile boynın ḳulaḡın

18. 'Ayān itdi āna ol 'ışk dāḡın

7. **yüzin: -i, -n**

Mesnevi 15

Mısra: **38**

Üst, üzeri.

37. Şehāb-ı çeşmüm idüp gevher-efşān

38. Dür ü la'l ile idem deryā yüzün kān

8. **yüzine: -i, -n, -e**

Mesnevi 15

Mısra: **82**

Yüz, taraf, cihet.

81. İdüp üştür gibi ol bahr kīne

82. Köpük saçardı eflāküñ yüzine

9. **yüzini: -i, -n, -i**

Mesnevi 19

Mısra: **96**

Yüz, suret, çehre.

95. Ḳamu düşize kızlar Meryem-āyīn

96. Ne er yüzini görmişler ne k'āyīn

10. **yüzine: -i, -n, -e**

Mesnevi 22

Mısra: 114
Yüz, suret, çehre.

113. Gözün ırmadı hiç ol meh-liqâdan
114. Nigârûñ göz yüzine bakdı kaldı

11. **yüzine:** -i, -n, -e
Mesnevi 26
Mısra: 86
Yüz, suret, çehre.

85. Öpüp bir niçe kez pâ-yı semendin
86. Tıutup yüzine sürdi sine-bendin

12. **yüzine:** -i, -ne, -e
Mesnevi 27
Mısra: 110
Yüz, suret, çehre.

109. Geyüp âl için ol ser-pâ qaralar
110. Yüzine nâhün ile açdı yaralar

13. **yüzüfide:** -(ü)ñ, -de
Mesnevi 28
Mısra: 40
Yüz, suret, çehre.

39. Kılâsın kâddi çeng olanlara reşk
40. Yüzünde döne döne rakş ura eşk

14. **yüzüfide:** -(ü)ñ, -e
Mesnevi 28
Mısra: 70
Yüz, suret, çehre.

69. Bes itdün kaddüñi cânâ kemânçe
70. Yüzüñe def gibi urma tabânçe

15. **yüzine:** -i, -n, -e
Mesnevi 31
Mısra: 34
Yüz, suret, çehre.

33. Degüldi görünen gıce kevâkib
34. Felek yüzine şu saçmışdı gâlib

16. **yüzüm:** -(ü)ñ
Mesnevi 32
Mısra: 93
Yüz, suret, çehre.

93. Yüzüm Ka'be tebüm zemzemdür ey cân
94. Kim irer aña bî-renc-i beyaban

17. **yüzi:** -i
Mesnevi 36
Mısra: 80
Yüz, suret, çehre.

79. Serâyından çıkarurlar o hürî
80. Şalar âfâka pertev yüzi nürî

18. **yüzinden:** -i, -n, -den
Mesnevi 38
Mısra: 173
Yüz, suret, çehre.

173. Kefen açınca Pervizüñ yüzinden
174. Görüp Şîrîn gıtdi kendüzinden

19. **yüzine:** -i, -n, -e
Mesnevi 38
Mısra: 177
Yüz, suret, çehre.

177. Baqıp yüzine dir ey serv-i dil-cüy
178. Gözüm yaşımı gıuşsañ eyledi cüy

20. **yüzler:** -ler
Mesnevi 39
Mısra: 15
Yüz, suret, çehre; mecazen insan, kul.

15. Yoluñda hâk olan yüzler haqıçün
16. Cemâlünü gören gözler haqıçün

21. **yüzinde:** -i, -n, -de
Mesnevi 39
Mısra: 30
Yüz, suret, çehre.

29. Götür hıvâb-ı hayâlâtı gözinden
30. Yağınüñ nürî berk ursun yüzinde

yüz bin:

1. **yüz bin:**
Mesnevi 13
Mısra: 28
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Yüz bin sayısı, çokluğu ifade etmek için kullanılmıştır; pek çok.

27. Kosañ bir lahza ger elden piyâle
28. Olur kalbüñe yüz bin gam havâle

yüz çevire:

1. **yüz çevire:** -e
Mesnevi 33
Mısra: 41
Kelime Tipi: **Deyim**
Gösterdiği ilgiyi kesmek.

41. Şu kim yüz çevire senden temâmet
42. Sen anuñ üstine düşmek melamet

yüz gösterüp:

1. **yüz gösterüp:** -üp
Mesnevi 19
Mısra: 71
Kelime Tipi: **Deyim**
Ortaya çıkmak, kendini göstermek.

71. Çü yüz gösterüp ola âşkâre
72. Dönüp bir dahı kılmazlar nezâre

yüz karalığıdır:

1. **yüz karalığıdır:** -dur
Mesnevi 16
Mısra: 136
Kelime Tipi: **Deyim**
Yüz karası: Utanç verici durum.

135. Ham ide kâmetüñ bâr-ı mezâlim
136. Ne yüz karalığıdır bu be zâlim

yüz şuyı:

1. **yüz şuyı:**
Mesnevi 33
Mısra: 40
Kelime Tipi: **Deyim**
Hicap, haya, namus, şeref, haysiyet itibar II güzellik, letafet.

39. Taḥammül çün ide ḥadden tecävüz
40. Gider yüz şuyı olur ad yavuz

yüz ur:

1. **yüz ur:**

Mesnevi 5

Mısra: 186

Kelime Tipi: **Deyim**

Eşiğine yüz sürmek, bir dilekte bulunmak için bir kişiye yalvarmaya gitmek.

185. Taḫallümse murāduñ ey dil-i zār
186. Yüz ur bir āstān-ı 'adle her-bār

yüzi gün:

1. **yüzi gün:**

Mesnevi 15

Mısra: 165

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Gün yüzlü: Güzel ve nurlu yüzlü.

165. Birinün yüzi gün kaşı meh-i nev
166. Biri Şîrin ü ya 'nî biri Ḥusrev

yüzi üstinde:

1. **yüzi üstinde: -n, -de**

Mesnevi 22

Mısra: 32

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Yüzeyinde, üzerinde.

31. Bakup şahrā aña kalırdı ṭāña
32. Yüzi üstinde yir eylerdi aña

yüzi yirde:

1. **yüzi yirde:**

Mesnevi 15

Mısra: 43

Kelime Tipi: **Deyim**

Mütevazı (alçakgönüllü) kimseyi ifade için kullanılan deyim.

43. Yüzi yirde vü alçaklar maḳāımı

44. Benüm gibi anuñ da telḫ kami

yüzin bürterdi:

1. **yüzin bürterdi: -di**

Mesnevi 30

Mısra: 3

Kelime Tipi: **Deyim**

Yüzünü buruşturmak: Yüzüne, memnun olmadığını belirten bir anlam vermek.

3. Yüzin bürterdi nāme gibi Şîrîn

4. Acınduğınan itdi şāha nefrîn

yüzin tırmalayup:

1. **yüzin tırmalayup: -(y)up-i, -n**

Mesnevi 27

Mısra: 66

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Cenaze törenlerinde yaşlıların acı göstergesi olarak yüzlerini tırmalamaları.

65. Ölüler üstine şağu şağıcı

66. Yüzin tırmalayup önin boğıcı

yüzin ururdu:

1. **yüzin ururdu: -(u)r, -dı**

Mesnevi 12

Mısra: 127

Kelime Tipi: **Deyim**

Yüzünü vurmak ifadesi yüz sürmek deyimini karşılığı kullanılmıştır. yüz sürmek: Büyük sevgi, saygı gösterilen birinin katına çıkarken eşiğine, ayağına doğru -yüzünü yere sürercesine- eğilmek.

127. Ururdu geh yüzin anuñ yüzine

128. Öperdi gāh sürerdi gözine

yüzin yire depmiş:

1. **yüzin yire depmiş: -miş**

Mesnevi 31

Mısra: 166

Kelime Tipi: **Deyim**

Yüzünü yere tepmek: Teperek yüzü koyun düşürmek.

165. Zülâli āb-rüyıdur zemînün

166. Yüzin depmiş yire mā-i mu 'inün

yüzin yırtup:

1. **yüzin yırtup: -up**

Mesnevi 22

Mısra: 14

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Kederlenme belirtisi.

13. Yāḫud raḫm eyleyüp Ferhāda her dem

14. Yüzin yırtup zemîn eylerdi mâtem

yüzine gözine sürerdi:

1. **yüzine gözine sürerdi: -er, -di-i, -n, -e**

Mesnevi 12

Mısra: 99

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Yüzüne gözüne sürmek, değer vermek.

99. Alup yüzine gözine sürerdi

100. Gehî koynına koyardı dürerdi

yüzine gülme:

1. **yüzine gülme: -me**

Mesnevi 19

Mısra: 25

Kelime Tipi: **Deyim**

Dostmuş gibi görünmek veya birinin yüzüne karşı tebessüm etmek, iyi davranmak.

25. Yüzine gülme gül gibi cihānuñ

26. Tebessümden şakın gönçe deḫānuñ

yüzine kef tutar:

1. **yüzine kef tutar: -ar-i, -n, -e**

Mesnevi 5

Mısra: 86

Kelime Tipi: **Deyim**

Elini yüzüne almak: Birisine ricada bulunmak için utanarak kendini zorlamak. II Denizin yüzünün, yüzeyinin köpük tutması.

85. İşidüp cüd-i evşāfın şabādan

86. Yüzine kef tutar deryā ḫayādan

yüzine vü gözine sürdi:

1. **yüzine vü gözine sürdi: -di**

Mesnevi 18

Mısra: 2

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Yüzüne ve gözüne sürmek: Sevgi,

muhabbet ve hasret göstergesi olarak yüzüne gözüne değdirmek.

1. Çü Husrev nâme-yi Şîrîni gördi
2. Öpüp yüzine vü gözine sürdi

yüzini çin-pür-çin itdi:

1. **yüzini çin-pür-çin itdi:** *-di-i, -n, -i*

Mesnevi 15

Mısra: 112

Kelime Tipi: **Deyim**

Yüzünü buruşturmak(ekşitmek):

Yüzüne öfke ve hoşnutsuzluk gösteyen bir biçim vermek.

111. İdüp ben nâ-tüvânun cânına kîn

112. Yüzini itdi deryâ çin-pür-çin

yüzini görmeyem:

1. **yüzini görmeyem:** *-me, -(y)em*

Mesnevi 31

Mısra: 86

Kelime Tipi: **Deyim**

Bakmak, bir arada bulunmak.

85. Ne kuvvet var işitmeyem sözünü

86. Ne fâkat var ki görmeyem yüzünü

yüzünü 'aksi düşdi:

1. **yüzünü 'aksi düşdi:** *-di*

Mesnevi 22

Mısra: 67

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Yüzünün aksi (havuza) düşmek:

Yüzünün şekli düz ve parlak bir yüzeye çarpıp orada aynen görünmek, yansınmak.

67. Göründi hâle içre şanasın mâh

68. Nihâl-i kâmetiyle viridi zînet

yüzüm cārüb idem:

1. **yüzüm cārüb idem:** *-em*

Mesnevi 5

Mısra: 162

Kelime Tipi: **Deyim**

Yüzünü süpürge etmek: Varlığını ve gururunu Allah yolunda yere çalmak, ben meflumundan vazgeçmek; bu yolda her tür fedakarlığa hazır olmak ve her güçlüğü katlanmak.

161. Ne cür'et ola kim ben hâk-i rehde

162. Yüzüm cārüb idem dergâh-ı şehde

yüzüm götürdüm:

1. **yüzüm götürdüm:** *-dü, -m*

Mesnevi 1

Mısra: 45

Kelime Tipi: **Deyim**

Gurur ve kibir, benlik duygusunu bir yana bırakmak.

45. Yüzüm götürdüm [ol] dergâha geldüm

46. Gedâyam ya nî şey 'li'llâha geldüm

yüzüm karasıdır:

1. **yüzüm karasıdır:** *-sı, -dur*

Mesnevi 3

Mısra: 28

Kelime Tipi: -

Deyim: Utanç verici durum.

27. Okınsa nâme-i 'işyânım anda

28. Yüzüm karasıdır 'unvânım anda

yüzüme bakmazsın:

1. **yüzüme bakmazsın:** *-sın*

Mesnevi 32

Mısra: 150

Kelime Tipi: **Deyim**

Yüzüne bakmamak deyimi: önem vermemek, ilgilenmemek (ADS).

149. Tutuldumsa düşüp dâmuña nâ-gâh

150. Yüzüme togru bakmazsın nidem âh

yüzüme behcet gözüme nür geldi:

1. **yüzüme behcet gözüme nür geldi:** *-di*

Mesnevi 26

Mısra: 94

Kelime Tipi: **Deyim**

Yüzüne aydınlık gözüne nur gelmek: Kederli hali ortadan kalkıp mutlu olmak, canlanmak ve neşesi yerine gelmek.

93. Görelden gün yüzüñ ey gayret-i hür

94. Yüzüme geldi behcet gözüme nür

yüzümüz üzre:

1. **yüzümüz üzre:**

Mesnevi 31

Mısra: 100

Kelime Tipi: **Deyim**

Yüzü yerde: Alçak gönüllü(olarak).

99. Elin ayağın öpüp konduralum

100. Yüzümüz üzre hîdmetde turalum

yüzüñ göster:

1. **yüzüñ göster:**

Mesnevi 13

Mısra: 11

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Yüzünü göstermek.

11. Dimezün kim yüzüñ göster hüşümde

12. Ne var bir kerre görinseñ düşümde

yüzüñe güler:

1. **yüzüñe güler:** *-er*

Mesnevi 10

Mısra: 68

Kelime Tipi: **Deyim**

İyi davranmak, merhamet etmek.

67. Degüldür saltanat bâkî özüñe

68. Güler devrân bir iki gün yüzüñe

zād:

1. zād:

Mesnevi 12
Mısra: 72
Kendi, öz.

71. Bakardı her yaña ol serv-i āzād
72. Velî görmezdi hergiz ādemî zād

zādehu'llāh:

1. zādehu'llāh:

Mesnevi 7
Mısra: 84
Allah bağışlasın.

83. Çü toğdı gün gibi māderden ol māh
84. Didi yirlerle gökler zādehu'llāh

zāğ:

1. zāğ:-a

Mesnevi 11
Mısra: 110
Karga II siyah renk yönüyle karga.

109. Şaçında haddi beñzer şeb- çerāğa
110. Hümāya gābğabı vü zūlfı zāğa

2. zāğ:

Mesnevi 24
Mısra: 176
Karga.

175. Qarınca kanda vü qanda Süleymān
176. İder mi şāh-ı gül zāğ ile peymān

3. zāğa:-a

Mesnevi 26
Mısra: 37
Karga.

37. Degül mestür o zāğa āşkäre
38. Olupdur beyzā dürr-i güşväre

zağar:

1. zağar:

Mesnevi 36
Mısra: 281
Köpek.

281. Çü mülke ol zağar oldı havāle
282. Kılurdu halk bülbul gibi nale

zāğ-ı siyehdür:

1. zāğ-ı siyehdür:-dur

Mesnevi 26
Mısra: 35
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Siyah karga.

35. Şaçı zāğ-ı siyehdür bî-bahāne
36. İdinmiş serv tälında aşyāne

zāhib oldı:

1. zāhib oldı:-dı
Mesnevi 31
Mısra: 106

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sahiplenmek, kabullenmek.

105. Bu ra'yi ol nigārın gördi ma'kül
106. Hem aña zāhib oldı 'ākıbet ol

zāhir:

1. zāhirde:-de

Mesnevi 3
Mısra: 99
Görünür.

99. Gözüm zāhirde dökmez gerçi kan yaş
100. Olupdur kara bağrum tobtolu baş

2. zāhirden:-den

Mesnevi 5
Mısra: 175
Zāhir (a.s. zuhûr'dan) 1. görünen, görünücü, açık, belli, meydanda.

175. Velî zāhirden añlanan gedälük
176. Edebsüzlük be-ğāyet bî-hayālük

zāhir oldı:

1. zāhir oldı:-dı

Mesnevi 24
Mısra: 121
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Açığa çıkmak, meydana çıkmak, görünür olmak.

121. Meger kim 'ahd-i 'isā oldı zāhir
122. Kamu yir yüzine çıkdı cevāhir

2. zāhir oldı:-dı

Mesnevi 38
Mısra: 70
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Açığa çıkmak, meydana çıkmak, görünür olmak.

69. Sebeb Şürüye vü Allāh kāhir
70. Resülün mu'cizātu oldı zāhir

zahm:

1. zahmuma:-(u)m, -a

Mesnevi 26
Mısra: 109
Far. Yara, ccriha.

109. Devāsın derdüme zahmuma merhem
110. Leb-i la'lüñ dil-i bımāra emsem

zahm ü elemeler:

1. zahm ü elemeler:-ler

Mesnevi 16
Mısra: 41
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Zorluk, eziyet ve sıkıntı (dert, keder).

41. Şu deñlü gördi kim zahm ü elemeler
42. Dikeldi kaldı hayretten 'alemler

zahm urur:

1. zahm urur:-(u)

Mesnevi 38
Mısra: 67
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yara açmak.

67. Urur bir zaḥm aña ol çüst ü çäläk
68. İder çäk-näme gibi sînesin çäk

zahmet:

1. **zahmetinden:** -i, -n, -den
Mesnevi 28
Mısra: 14
Sıkıntı, eziyet, güçlük, zorluk.

13. Haber şorarsañ ol mâhuñ katından
14. Hiläle döndi mâtem zaḥmetinden

zahmet olduk:

1. **zahmet olduk:** -du, -k
Mesnevi 19
Mısra: 131
Kelime Tipi: **Deyim**
Zahmet olmak: Yük olmak (Birine)I
Sıkıntılı bir işi başkasına yaptırmak
İlPaylaşmaları gereken bir harcamayı
başkasının ödemesine bırakmak.

131. Çün olduk buncadan zaḥmet size biz
132. N'ola rahmetler olsañuz bize siz

zahmetin çeküp:

1. **zahmetin çeküp:** -üp
Mesnevi 12
Mısra: 5
Kelime Tipi: **Deyim**
Eziyet, zorluk, sıkıntısına katlanmak.

5. Çeküp yol zaḥmetin bî-ḥadd ü pâyân
6. Geçüp neçe neçe küh ü beyâbân

zaḥm-ı dendân:

1. **zaḥm-ı dendân:**
Mesnevi 19
Mısra: 78
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Dış yarası.

77. Tutılurken el üzere sîb-i ḥandân
78. Düşer ayağa irse zaḥm-ı dendân

zaḥm-ı nâhun:

1. **zaḥm-ı nâhun:**
Mesnevi 38
Mısra: 113
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Tırmak yarası.

113. Rûḥında zaḥm-ı nâhun pâre pâre
114. Kamer üzere hilâl old' aşkâre

zaḥm-ı sîne-i sahrâyi:

1. **zaḥm-ı sîne-i sahrâyi:** -(y)ı
Mesnevi 22
Mısra: 49
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Çölün (kır) göğsündeki (bağrındaki)
yara.

49. Ya zaḥm-ı sîne-i sahrâyi görmüş
50. Tabîb-i ḥâziq aña penbe urmuş

za'îf:

1. **za'îfem:** -em
Mesnevi 1
Mısra: 53
Ar. Za'file muttasıf, kuvvetsiz, zebûn,
arık, nizâr.

53. Za'îfem kuvvet-i bâzû naşib it
54. Murâdum ḳal'ası fethîn ḳarîb it

2. **za'îfe:** -e
Mesnevi 24
Mısra: 19
Zayıf, güçsüz, kuvvetsiz, takatsız.

19. 'Aşâ irişdi güyâ bir za'îfe
20. Kim oldi rûkn-i a'zâm ol naḥîfe

za'îf oldum:

1. **za'îf oldum:** -du, -m
Mesnevi 34
Mısra: 95
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Zayıf olmak, güçsüz kuvvetsiz
kalmak.

95. Za'îf oldum be-ğâyet itme ihmâl
96. Selâmum var irişdür şâha fi'l-ḥâl

za'îf ü haste vü miskîn ü pâ-mâl:

1. **za'îf ü haste vü miskîn ü pâ-mâl:**
Mesnevi 23
Mısra: 147
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Zayıf ve hasta ve çaresiz ve ayak
altında çiğnenmiş(değersiz).

147. Za'îf ü haste vü miskîn ü pâ-mâl
148. Şikeste- ḥâtır ü aşüfte-aḥvâl

za'îf ü ḥvâr ü pâ-mâl kıllur:

1. **za'îf ü ḥvâr ü pâ-mâl kıllur:** -(u)r
Mesnevi 2
Mısra: 55
Kelime Tipi: -
Za'îf(a.s.)zayıf, güçsüz, kuvvetsiz,
takatsız. ḥvâr(f.s.)hor, hakir, aşağı, bayağı.
pâ-mâl (f.b.s.)ayak altında kalmış,
çiğnenmiş. za'îf ü ḥvâr ü pâ-mâl Kıllur:
zayıf, hakir, çiğnenmiş kılmak.

55. Kıllur ba'zın za'îf ü ḥvâr ü pâ-mâl
56. İder kimin dilir ü Rüstem ü Zâl

za'îf ü müstemend ü pür-belâsın:

1. **za'îf ü müstemend ü pür-belâsın:** -sın
Mesnevi 40
Mısra: 78
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Zayıf ve kederli, talihsiz ve gam,
musibet dolu.

77. Bilürven bir faḳîr ü bî-nevâsın
78. Za'îf ü müstemend ü pür-belâsın

za'îf ü nâ-tüvânem:

1. **za'îf ü nâ-tüvânem:** -em
Mesnevi 3
Mısra: 1
Kelime Tipi: -
Zayıf ve güçsüz.

1. Ḥudâvendâ za'îf ü nâ-tüvânem
2. Kemîn-i kemter-i ḥalk-ı cihânem

za'îf ü nâ-tüvânem:

1. **zâif ü nâ-tüvânem: -em**

Mesnevi 32

Mısra: **99**

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Zayıf ve güçsüz.

99. Çe ger ben de zâif ü nâ-tüvânem

100. Velîkin derd altında nihânem

zâ ifle:

1. **zâ ifle:**

Mesnevi 23

Mısra: **151**

Zayıflık sebebiyle (Zayıflıktan).

151. Eşer kalmadı zâ ifle tenümden

152. Sürükler her karınca dâmenümden

zâlim:

1. **zâlim:**

Mesnevi 7

Mısra: **44**

Zulm eden, eziyet eden.

43. 'Avân kim râh-ı tuğyâne giderdi

44. O zâlim kendü kendine iderdi

2. **zâlim:**

Mesnevi 9

Mısra: **43**

Zulüm ve haksızlık yapan (kimse). II

Acımasız, merhametsiz (kimse).

43. Görüp iş bu yesağı cümle zâlim

44. Gidüp kalmadı 'âlemde mezâlim

3. **zâlim:**

Mesnevi 16

Mısra: **117**

Zulüm ve haksızlık yapan (kimse). II
Acımasız, merhametsiz (kimse).

117. Ne zâlim kim ola zulm ile ma'lûm

118. Od urur hirmenine âh-ı mazlûm

4. **zâlim:**

Mesnevi 16

Mısra: **136**

Zulüm ve haksızlık yapan (kimse). II
Acımasız, merhametsiz (kimse).

135. Hâm ide kâmetüñ bâr-ı mezâlim

136. Ne yüz qaralugıdır bu be zâlim

5. **zâlimler: -ler**

Mesnevi 23

Mısra: **117**

Zulüm ve haksızlık yapan (kimse). II
Acımasız, merhametsiz (kimse).

117. Varup zâlimler ol kuyuya fi'l-hâl

118. Tütup itdiler ol miskîni idhâl

6. **zâlim:**

Mesnevi 36

Mısra: **257**

Zulüm ve haksızlık yapan (kimse). II
Acımasız, merhametsiz (kimse).

257. Vezîri var idi gâyetde zâlim

258. Alurdı boynına bâr-ı mezâlim

zâlim ola:

1. **zâlim ola: -a**

Mesnevi 5

Mısra: **102**

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Zalim olmak.

101. Gidüpdür halk-ı 'âlemde mezâlim

102. Meger kim gâmze-i yâr ola zâlim

zâlim ü cellâd kâtil:

1. **zâlim ü cellâd kâtil:**

Mesnevi 20

Mısra: **19**

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Zalim ve katı yürekli, acımasız katil.

19. Baña ol zâlim ü cellâd kâtil

20. Şunar şerbet deyu zehr-i helâhil

zâlim ü gâddâr ü gâşıb:

1. **zâlim ü gâddâr ü gâşıb:**

Mesnevi 27

Mısra: **31**

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Zulmedici ve merhametsiz (kıyıci) ve zorba.

31. Degülven zâlim ü gâddâr ü gâşıb

32. Baña Şîrin ü ben aña münâsib

zamân:

1. **zamânüf: -uñ**

Mesnevi 10

Mısra: **79**

Yaşam süresi.

79. Pes imdi hayr ile geçür zamânüñ

80. Du 'â-yı hayr ile yâd ola cânüñ

2. **zamân:**

Mesnevi 30

Mısra: **54**

Zaman, devir.

53. Cihân şehler gedâlar çok görüpdür

54. Zamân begler ağalar çok görüpdür

3. **zamândur: -dur**

Mesnevi 32

Mısra: **152**

Devir, zaman; talih.

151. Cihândur bu nigârâ böyle olmaz

152. Zamândur devr döner şöyle kalmaz

4. **zamânüf: -uñ**

Mesnevi 32

Mısra: **154**

1. Olmuş ve olacak hâdiselerin birbiri ardınca cereyan edişinin düşüncemizde meydana getirdiği başı ve sonu belli olmayan soyut kavram, vakit. 2. Bu kavramın belirli sınırlar içinde kalan bir parçası, vakit.

153. 'Acâyib lu' beti vardur cihânüñ

154. Gârâyib sür' ati vardur zamânüñ

zamâne:

1. **zamâne:**

Mesnevi 15

Mısra: 233

Baht, talih, felek.

233. Didi âh ey zamâne işleründen

234. Fiğân ey devr-i dün cünbüşlerinden

2. **zamane:**

Mesnevi 38

Mısra: 236

İçinde bulunulan zaman dilimi

(Mecazen o devirde yaşayan insanlar).

235. Başiret nürü ile bak cihâne

236. Niçe hercâyîdür gör bu zamane

zamâne halkı:

1. **zamâne halkı:**

Mesnevi 7

Mısra: 51

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Hazır zamanda yaşayanlar.

51. Zamâne halkı istignâda yeksân

52. Fakîr olmuşdı il içinde destân

zamâne halkın'olmuşdur havâle:

1. **zamâne halkın'olmuşdur havâle:**

Mesnevi 27

Mısra: 98

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Zamane halkına -vezin nedeniyle

halkın' şekli kullanılmış- havale olmuştur.

Zamanın, devrin insanların tamamına ait,

hepsinin sorumluluğunda bir durum olmuştur.

97. Degüldür aña maşşûş işbu hâyile

98. Zamâne halkın'olmuşdur havâle

zamir:

1. **zamirüm: -(ü)m**

Mesnevi 3

Mısra: 34

Gönül.

33. 'Aceb mi üstüme yağarsa 'akreb

34. Zamirüm zülfi piç-â-piçdür heb

2. **zamirüdüdür: -(ü)ñ, -dür**

Mesnevi 6

Mısra: 5

Ar. 1. Kalp, derun, vicdan. 2. Gönülde gizli olan sır. 3. İsmi yerini tutan kelime ki mütakellim yahut muhatap veya gaibe delâlet eder.

5. Zamirüdüdür çü mir'ât-ı Sikender

6. Muşavver hâl-i 'âlem anda yek-ser

zan itdi:

1. **zan itdi: -di**

Mesnevi 31

Mısra: 94

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Sanmak, gerçeğini bilmeden ihtimal üzerine hüküm vermek.

93. Diyelüm aña Şîrîn tutdı râhı

94. Filân yoldan gelür zan itdi şâhı

zanbak:

1. **zanbak:**

Mesnevi 11

Mısra: 68

Zambak; zambakgillerden, 90-100 santimetre yüksekliğinde, güzel ve iri çiçekli, çok yıllık bir süs bitkisi, top zambak (Lilium candidum).

67. Hüs[ü]n bağında ol bîñ-yi ra'nâ

68. Dağı açılmadık zambak hemânâ

zânü çökdi:

1. **zânü çökdi: -di**

Mesnevi 18

Mısra: 142

Kelime Tipi: **Deyim**

Diz çökmek: Dizlerini yere koyarak oturmak.

141. Girüp oturdılar şâh ile Bânü

142. Gelüp karşuda Şîrîn çökdi zânü

zâr:

1. **zârüñ: -(u)ñ**

Mesnevi 5

Mısra: 188

Ağlama, sızlanma.

187. Çü yok şâh işigüne iktidârüñ

188. İştîdür Âşâf-ı devrâna zârüñ

2. **zâr:**

Mesnevi 32

Mısra: 146

Ağlayan, inleyen (Aşık).

145. Cihânda yoğ ise senden eyü gül

146. Bulunmaz hiç benden zâr bülbül

3. **zârum: -(u)m**

Mesnevi 34

Mısra: 62

Ağlama, sızlanma.

61. Çü yok yanumda serv-i gül-'izârum

62. N'ola gündün güne artarsa zârum

zâr itme:

1. **zâr itme: -me**

Mesnevi 34

Mısra: 63

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ağlamak.

63. Sen itme nâle vü feryâd ile zâr

64. Degüldür saña ol hâlet sezâvâr

zâr olmağ:

1. **zâr olmağ:**

Mesnevi 28

Mısra: 46

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ağlamak, inlemek.

45. Degüldür ey perî-peyker sezâvâr

46. Benî-Âdem'çün olmağ bu kadar zâr

zâr ü bîmâr:

1. **zār ü bîmâr:**

Mesnevi 33

Mısra: 17

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Perişan, inleyen ve hasta.

17. Koyup 'âşıklarını zār ü bîmâr

18. İder ol cân şabîbi şanma tîmâr

zār ü bî-tâb:

1. **zār ü bî-tâb:**

Mesnevi 25

Mısra: 39

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

*Ağlayan, inleyen ve takatsız, güçsüz
(Çaresiz, zavallı).*

39. Özin katl itmege ol zār ü bî-tâb

40. Virürdi tîğ-i kûha giryeden âb

zār ü dil-rîş:

1. **zār ü dil-rîş:**

Mesnevi 15

Mısra: 96

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Zayıf, dermansız ve yüreği yaralı.

95. Dir idi zār zār ey çerh-i bed-gîş

96. 'Aceb n'itdüm saña ben zār ü dil-rîş

zār ü dil-teng:

1. **zār ü dil-teng:**

Mesnevi 27

Mısra: 124

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ağlayan ve kederli.

123. Bu fâniden bekâya itdi âheng

124. Koyup bülbüllerini zār ü dil-teng

zār ü ğamnâk:

1. **zār ü ğamnâk:**

Mesnevi 16

Mısra: 82

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Zavallı ve gamlı (kederli).

81. Olurdu hây u hüydân zehreler- çäk

82. Muħannesler busuda zār ü ğamnâk

zār ü giryân:

1. **zār ü giryân:**

Mesnevi 38

Mısra: 137

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ağlayıp inleyen.

137. Şehûn çäkerleri ğod zār ü giryân

138. Bir ağızdan iderler ney ğib'efġân

zār ü ğulġül:

1. **zār ü ğulġül:**

Mesnevi 16

Mısra: 157

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

*Ağlama, inleme ve ġürültü, şamata;
bağrışıp çağrışıma.*

157. Kuru ġavġâdur işbu zār ü ğulġül

158. Ne ġül ħalur bu ġulşende ne bulbul

zār ü ğulġül ider:

1. **zār ü ğulġül ider: -er**

Mesnevi 24

Mısra: 202

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

*Ağlayıp inlemek ve bağrışıp
çağrışmak.*

201. Eger cinsine tälîb olsa bülbül

202. İder miydi bu denlü zār ü ğulġül

zār ü maġmüm:

1. **zār ü maġmüm:**

Mesnevi 38

Mısra: 159

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

*Ağlayan ve gamlı, kederli, tasalı,
sıkıntılı.*

159. Gider tâbüť önünce zār ü maġmüm

160. Duħân-ı âhdan tıťup sıyeh müm

zār ü maħzün:

1. **zār ü maħzün:**

Mesnevi 24

Mısra: 75

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ağlayan, inleyen ve hüznülü.

75. Giceye munťazır ol zār ü maħzün

76. Nitekim tal'at-ı Leylâya Mecnün

2. **zār ü maħzün:**

Mesnevi 27

Mısra: 223

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ağlayan, inleyen ve hüznülü.

223. Eger 'âşık geçerseñ zār ü maħzün

224. Saña ömek yiter Ferhâd ü Mecnün

zār ü miskîn:

1. **zār ü miskîn:**

Mesnevi 15

Mısra: 185

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ağlayan, inleyen ve zavallı, âciz.

185. Didi bir telġ-kâmem zār ü miskîn

186. Alupdur 'aġlumı bir yâr-ı şîrîn

zār ü muħtâc:

1. **zār ü muħtâc:**

Mesnevi 15

Mısra: 107

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

*Ağlayan, inleyen ve muħtaç (ihtiyaç
içinde olan).*

107. Zebünem müstemendem zār ü muħtâc

108. Haşad itdi beni ġird-âb ü emvâc

zār ü nâliş itsem:

1. **zār ü nâliş itsem: -se, -m**

Mesnevi 23

Mısra: 179

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ağlamak ve inlemek.

179. Yire baş koyup itsem zār ü nâliş

180. Olurdu pây-i esbi ġirde bâliş

zār ü nâ-şâd itmek:

1. **zār ü nâ-şād itmek:**

Mesnevi 32

Mısra: 142

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Ağlayan, inleyen ve mutsuz etmek.

141. Güzeller şâhma layık mı bî-dād

142. Olup 'uşşâkı itmek zār ü nâ-şād

zār u nizārı olup:

1. **zār u nizārı olup: -up**

Mesnevi 28

Mısra: 53

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Ağlayanı ve âcizi olmak.

53. Olup lâyıķ mı hîç zār u nizārı

54. Gedānuñ şâh ola şem'-i 'izārı

zār zār:

1. **zār zār:**

Mesnevi 15

Mısra: 95

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Hazin hazin, yanık yanık, (sesle) ağlaya ağlaya.

95. Dir idi zār zār ey çerç-i bed-gîş

96. 'Aceb n'itdüm saña ben zār ü dîl-rîş

zārî:

1. **zārî:**

Mesnevi 14

Mısra: 125

Ağlama, inleyerek gözyaşı dökme.

125. İderdi Hâķķa zārî vü münâcât

126. Sürerdi şöyle güm-reh her yaña at

2. **zārî:**

Mesnevi 39

Mısra: 19

İnilti, yakarış.

19. Şikeste dillerüñ zārî hâķçün

20. Huceste cânlar evrâdi hâķçün

zārî ider:

1. **zārî ider: -er**

Mesnevi 23

Mısra: 133

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Ağlamak, inlemek.

133. İder Ferhâd ol çâh içre zārî

134. Añup çâh-ı zenehdân-ı nigârı

zārî itse:

1. **zārî itse: -se**

Mesnevi 16

Mısra: 77

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Ağlamak, inlemek, yalvarmak.

77. Bir içim şu deyu kim itse zārî

78. İçürürlerdi tîğ-i âbdârı

zārî vü münâcât kılup:

1. **zārî vü münâcât kılup: -up**

Mesnevi 25

Mısra: 127

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Ağlayıp dua etmek (yalvarmak).

127. Kılup bu resme zārî vü münâcât

128. Hüdâya eyler idi 'arz-ı hâcât

zarîf ü horde-dānlardı:

1. **zarîf ü horde-dānlardı: -lar, -dı**

Mesnevi 11

Mısra: 15

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Biçim, görünüş, durum, konuşma ve davranışlarıyla hoş giden, beğenilen, zarafetli ve dikkat sahibi, nükte ve inceliği anlayan.

15. Zarîf ü horde-dānlardı ķatında

16. Ma'ārîf söylenürdi şöğbetinde

zārîĖ:

1. **zārîĖin: -ı, -n**

Mesnevi 19

Mısra: 31

Ağlayıp sızlama.

31. Görüp zārîĖin ol şeh-süvâruñ

32. Çıķarm' elden 'inân-ı ihtiyâruñ

zārîĖlar k'itdi:

1. **zārîĖlar k'itdi: -dı**

Mesnevi 19

Mısra: 137

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Zarîğlar ki (vezin sebebiyle k' biçiminde kullanılmıştır) itmek: Ağlayıp sızlamak.

137. Bu veche zārîĖlar k'itdi Pervîz

138. Didi luţf ile Şîrîn-i şeker-rîz

zarûri:

1. **zarûri:**

Mesnevi 23

Mısra: 205

Zorunlu olarak, mecburi.

205. Zarûri varayın şabruñ yolını

206. Hâlâş ide ol 'Alîm ben ķulım

2. **zarûri:**

Mesnevi 25

Mısra: 6

Zorunlu olarak, mecburi.

5. Şu resme urdı taşa tîşe Ferhâd

6. Zarûri itdi tağ ü taş feryâd

zât-ı şerîfîñ:

1. **zât-ı şerîfîñ: -(ü)ñ**

Mesnevi 4

Mısra: 88

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Soylu kişilik.

87. Gümân ü şübheden 'ârî muĖakķak

88. Senüñ zât-ı şerîfîñ mazhar-ı Hâķ

zayf ola:

1. **zayf ola: -a**

Mesnevi 27

Mısra: 144

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Mısafir olmak.

143. Dirîgâ vü dirîgâ hayf vâ hayf
144. 'Adem-i âbâda Şîrîn ola zâyf

zâyi' olur:

1. **zâyi' olur:-(u)r**
Mesnevi 36
Mısra: 168
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ziyan olmak, boşa gitmek.

167. Eli dîtrer olıcağ mest hâkkâk
168. Olur yok yire zâyi' gevher-i pâk

zebân:

1. **zebânüm:-(u)m**
Mesnevi 11
Mısra: 124
Dil|| konuşma, söylem.

123. Budî' olsa eğer cümle beyânüm
124. Anuñ vaşfında kâşırdu zebânüm

2. **zebân:**
Mesnevi 24
Mısra: 124
Dil,|| Söz.

123. Le'âl aḥbârı yayıldı cihâna
124. Zebân gibi düşüpdür her dehâna

3. **zebânı:-ı**
Mesnevi 33

Mısra: 96
Dil|| konuşma, söylem.

95. Virür 'aks-i ruḥı mirâta cânı
96. Şaçından şânenüñ güyâ zebânı

zebân-ı hâl-i mazlûm:

1. **zebân-ı hâl-i mazlûm:**
Mesnevi 9
Mısra: 56
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Eziyet görenin halinin dili.

55. Olur kaşırından anuñ zulm ma'lûm
56. Ki her küngür zebân-ı hâl-i mazlûm

zebân-ı süsen:

1. **zebân-ı süsen:**
Mesnevi 37
Mısra: 16
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Susamın dili.

15. Şu deñlü itdi nefrîn rûzgâre
16. Zebân-ı süsen oldı kare kare

zebân-ı ta'n-güftâr:

1. **zebân-ı ta'n-güftâr:**
Mesnevi 30
Mısra: 22
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sözü ayıplama, yermeye olan dil.

21. Egerçi şüretâ mektüb-ı dil-dâr
22. Velikin bir zebân-ı ta'n-güftâr

zebân-ı tişe:

1. **zebân-ı tişe:**
Mesnevi 24
Mısra: 31
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kazmanın dili. (Ferhad'ın kazması bağlamında).

31. Zebân-ı tişe neşter kendü faşşâd
32. Meğer ol tağdan kan aldı Ferhâd

zebânüm keser:

1. **zebânüm keser:-er**
Mesnevi 5
Mısra: 42
Kelime Tipi: **Deyim**
Dilini, sözünü kesmek - Sözüni kesmek:- Başkasının konuşmasını durdurmak.

41. Ola mı şem'veş rûşen beyânüm
42. Keser mikrâz-ı ğam her dem zebânüm

zebün:

1. **zebünü:-ı**
Mesnevi 10
Mısra: 26
Ar. Far. Zayıf, kuvvetsiz.

25. Çıkarma pây-e-i â'lâya dünü
26. Gözet ayaklara düşmüş zebünü

2. **zebünem:-em**
Mesnevi 15

Mısra: 107
Ar. Far. Zayıf, kuvvetsiz.

107. Zebünem müstemendem zâr ü muhtâc
108. Haşad itdi beni gird-âb ü emvâc

3. **zebünü:-ı**
Mesnevi 24
Mısra: 248
Ar. Far. Zayıf, kuvvetsiz.

247. Uralum aña bâr-ı Bîsütünü
248. Ola kim öle ol yüküñ zebünü

4. **zebünüñ:-uñ**
Mesnevi 27
Mısra: 158
Ar. Far. Zayıf, kuvvetsiz.

157. Kađimî 'âdetidür devr-i dünüñ
158. Ayağın alırmek her zebünüñ

zebün idüp:

1. **zebün idüp:-üp**
Mesnevi 14
Mısra: 57
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Güçsüz düşürmek.

57. İdüp segler zebün âhü-yı Çini
58. Şoyarlardı arkaşından püstünü

zebün oldukça:

1. **zebün oldukça:-duğça**
Mesnevi 22

Mısra: 61
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Güçsüz, zayıf, âciz kalmak.

61. Zebûn oldukça ol miskîn ü ğamnâk
62. Aña şahrâ yakasın eylemiş çâk

2. **zebûn oldukça:** *-duğça*
Mesnevi 25
Mısra: 9
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Güçsüzleşmek, çaresizleşmek // yenilmek.

9. Kılurdu tağ oldukça zebûn ol
10. Her engüştin sütün-ı Bîsütün ol

3. **zebûn oldukça:** *-duğça*
Mesnevi 25
Mısra: 9
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Güçsüzleşmek, çaresizleşmek // yenilmek.

9. Kılurdu tağ oldukça zebûn ol
10. Her engüştin sütün-ı Bîsütün ol

zebûn olmuşdı:

1. **zebûn olmuşdı:** *-miş, -di*
Mesnevi 14
Mısra: 104
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Güçsüzleşmek, çaresizleşmek // yenilmek.

103. O bezm-i pür- şükûh içinde Pervîz
104. Zebûn olmuşdı ki ermişdi Şebdîz

2. **zebûn olmuşdı:** *-miş, -di*
Mesnevi 19
Mısra: 118
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Düşkün olmak / kendini kaptırmak.

117. Çe ger olurdu her şîre havâle
118. Zebûn olmuşdı lîkin bir ğazâle

zebûn olup:

1. **zebûn olup:** *-up*
Mesnevi 34
Mısra: 71
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Güçsüz, zayıf, âciz kalmak.

71. Zebûn olup o serv-i cüst ü çâlâk
72. Be-âhîr oldu o derd ile tebnâk

zebûnı olam:

1. **zebûnı olam:** *-am*
Mesnevi 33
Mısra: 34
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Düşkün olmak.

33. Niçe bir pîşe idinüp cününü
34. Olam bir 'avretün böyle zebûnı

zebûn-küş:

1. **zebûn-küş:**
Mesnevi 36

Mısra: 261
Düşkünü ezen, kendinden zayıfa gücü yeten.

261. Zebûn-küş dün-perver merd-i bed-baht
262. Türüş-rüy ü haşîn ü nâkes-saht

zecrile:

1. **zecrile:**
Mesnevi 38
Mısra: 122
Eziyetle, zorlamayla.

121. Söyündürdün benüm bahtum çerâğın
122. Eritdün bağrumuñ zecrile yağın

zehir:

1. **zehirdür:** *-dür*
Mesnevi 15
Mısra: 246
İçine işlediği organı öldüren veya bozan madde.

245. Saña ey çerh aldanmak hatâdur
246. Zehirdür şekkerün baluñ belâdur

zehr:

1. **zehr:**
Mesnevi 24
Mısra: 16
Zehir II öldürücü sıvı.

15. Kişinün kim murâdmca ola dehr
16. Zülâl-i Hızr olur nüş itse ger zehr

2. **zehr:**
Mesnevi 27
Mısra: 54
Zehir II öldürücü sıvı.

53. Nice karı hemân u 'cûbe-yi dehr
54. Özi ağu ağacından sözi zehr

3. **zehr:**
Mesnevi 33
Mısra: 12
Zehir.

11. Cihâna luğdur illâ baña kaħr
12. İle şekker şunar ben ğasteye zehr

4. **zehri:** *-i*
Mesnevi 33
Mısra: 109
Zehir II Dayanılmaz acı, keder.

109. Ğam-ı Şîrîn ile Şekkerde zehri
110. Görüp oldu ziyâde derd ü kaħrı

5. **zehr:**
Mesnevi 38
Mısra: 213
Zehir.

213. Meğer ğâtemde zehr itmişdi pinhân
214. Yiyüp cân virdi ol sâ'atde cânân

zehr oldı:

1. **zehr oldı:** *-dı*
Mesnevi 15

Mısra: 110
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Öldürücü olmak II zevk almak
umulurken üzüntü ile karşılaşmak, acı duymak.

109. Nesim-i şubhgâhum şarşar-ı kahr
110. Şarâb-ı hoş-güvâr oldı baña zehr

zehreler- çäk olurdu:

1. **zehreler- çäk olurdu:**-(u)r, -dı
Mesnevi 16
Mısra: 81
Kelime Tipi: **Deyim**
Ödleri patlamak (Korkudan).

81. Olurdu hây u hüydan zehreler- çäk
82. Muhanneşler busuda zâr ü gamnâk

zehr-i faqr ü kahr:

1. **zehr-i faqr ü kahr:**
Mesnevi 40
Mısra: 49
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Fakirliğin zehri ve (maddî açıdan)
baskı altında olma, sıkışma.

49. Huşûsâ zehr-i faqr ü kahr ki dūn
50. İder devr içre dil cāmını pür- hūn

zehr-i helâhil:

1. **zehr-i helâhil:**
Mesnevi 20
Mısra: 20
Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Panzehiri bulunmayan çok kuvvetli
zehir.

19. Baña ol zâlim ü cellâd kâtil
20. Şunar şerbet deyu zehr-i helâhil

2. **zehr-i helâhil:**

Mesnevi 31
Mısra: 10
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Panzehiri bulunmayan çok kuvvetli
zehir.

9. Dil ü cān katlı için yâr-ı kâtil
10. Şekerde gizlemiş zehr-i helâhil

zekâ vü fitnat:

1. **zekâ vü fitnat:**
Mesnevi 7
Mısra: 113
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Anlayışı tez olma, anlayışta tezlik ve
zihin açıklığı, idrak çabukluğu, tam anlama.

113. Zekâ vü fitnat olıncağ özinde
114. Hâkîm olsa ne var hikmet sözinde

zekâ vü fitnatçıün:

1. **zekâ vü fitnatçıün:**
Mesnevi 6
Mısra: 68
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Çabuk anlama, zihin keskinliği ve
zihninin çabuk anlayışı ve açıklığı için.

67. Süleymân nebînüñ hürmetiçün
68. Vezîrinüñ zekâ vü fitnatçıün

zelihâ:

1. **zelihâ:**
Mesnevi 2
Mısra: 35
Kelime Tipi: -
Hz. Yusuf'a aşık olduğu bilinen ve Hz.
Yusuf tarafından gençliğine tekrar
kavuşturulan kadın.

35. Gehî eyler Zelihâ gibi nâlân
36. Gehî gün Yüsufına anı zindan

zemân:

1. **zemân:**
Mesnevi 5
Mısra: 196
Zaman.

195. Zemîn âşâr-ı 'adli birle ma'mür
196. Zemân ahyâr-ı re'yi ile mesrür

2. **zemânuñ: -uñ**
Mesnevi 18
Mısra: 58
Zaman, içinde yaşanan devir.

57. Degülsin çerh ahvâline vâkıf
58. Zemânuñ hîle vü alına vâkıf

3. **zemânuñ: -(u)ñ**
Mesnevi 27

Mısra: 213
Zaman, süre.

213. Geçicek bir iki yıldan zemânuñ
214. Olur pejmürde tâze gülsitânuñ

zemâne:

1. **zemâne:**
Mesnevi 6
Mısra: 32
Baht, talih, felek II yakınma ve
küçümseme yoluyla şimdiki zaman.

31. Ve ger inşâfuñ olmaz ise hâkim
32. Zemâne yile şuya vire hâküm

2. **zemâne:**
Mesnevi 9
Mısra: 3
Baht, talih, felek/(yakınma ve
küçümseme yoluyla) şimdiki zaman.

3. Kılıç çekmişdi ya 'nî kim zemâne
4. İçe kanını hâlkuñ kana kana

3. **zemâne:**
Mesnevi 14
Mısra: 86
Baht, talih, felek II yakınma ve
küçümseme yoluyla şimdiki zaman.

85. Gidüp rüşen gün irdi şâm-ı fire
86. Zemâne batdı şan katrân ü kîre

4. **zemâne:**

Mesnevi 14

Mısra: 124

Baht, talih, felek. (yakınma ve küçümseme yoluyla) şimdiki zaman.

123. Şu deñlü teşneyem âb-ı revâne

124. Serâbiyle beni aldar zemâne

zemânî:

1. **zemânî:**

Mesnevi 11

Mısra: 9

Zamanın, devrin; zamana, devre ait.

9. Zemânî hûbdur bir mâh-peyker

10. Ruğunda şeb anuñ hâl-i mu'anber

zemân-ı 'ömre:

1. **zemân-ı 'ömre: -e**

Mesnevi 26

Mısra: 120

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

(Ömür) Hayat süresi.

119. Giçer kalmaz bilürsin devr-i şādī

120. Zemân-ı 'ömre itne i'timādī

zemân-ı 'ömri:

1. **zemân-ı 'ömri: -i**

Mesnevi 32

Mısra: 39

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

(Ömür) Hayat süresi.

39. Zemân-ı 'ömri bir dem hoş görelüm

40. Muhabbet kaçırma bünyād uralum

zemîn:

1. **zemîne: -e**

Mesnevi 5

Mısra: 147

Dünya, alem, yeryüzü.

147. Zemîne sâye şalsun tül u ger 'arz

148. Ki es-sultân-ı Zıllu'llâh-ı fi'l -arz

2. **zemîn:**

Mesnevi 5

Mısra: 195

Dünya, alem, yeryüzü.

195. Zemîn âşâr-ı 'adli birle ma'mûr

196. Zemân ahyâr-ı re'yi ile mesrûr

3. **zemîni: -i**

Mesnevi 8

Mısra: 3

Yer l yeryüzü.

3. Zemîni dürlü reng ile bezerdi

4. Hıttâ-yı Rûmı yapraklar bezerdi

4. **zemîn:**

Mesnevi 8

Mısra: 26

Yer l yeryüzü.

25. Meger nûş eylemiş ol demde şahbâ

26. Degül nergis zemîn kuşmışdı şafra

5. **zemîne: -e**

Mesnevi 12

Mısra: 8

Yer.

7. Düşüp giderdi Pervizûñ ğamına

8. İrişdi bir ki günden ol zemîne

6. **zemînüñ: -üñ**

Mesnevi 14

Mısra: 22

Yer, arz, gabrâ.

21. Medâyin yöresinde vardı bir tağ

22. Zemînüñ sinesinde bir çara dağ

7. **zemîn:**

Mesnevi 16

Mısra: 46

Yer, taban; yeryüzü.

45. Degül at izi kim yas idüp ol gün

46. Zemîn ururdu ruhsârına nâhun

8. **zemînüñ: -üñ**

Mesnevi 16

Mısra: 52

Yer.

51. Degüldi toz o gün ağan hevâyâ

52. Zemînüñ âhi irmişdi semâyâ

9. **zemîn:**

Mesnevi 18

Mısra: 30

Yer l yeryüzü.

29. Hevâ-yı serdden kühsâr şad çäk

30. Zemîn yahdan ü rüd-ı huşk eflâk

10. **zemîne: -e**

Mesnevi 22

Mısra: 3

Yer, taban; yeryüzü.

3. Zemîne ursa ol üstâd-ı fîşe

4. Amân isterdi çerç-i zulm-ı pîşe

11. **zemîn:**

Mesnevi 22

Mısra: 14

Yer, taban; yeryüzü.

13. Yâhud rahm eyleyüp Ferhâda her dem

14. Yüzün yırtup zemîn eylerdi mâtem

12. **zemîn:**

Mesnevi 22

Mısra: 29

Yer, taban; yeryüzü.

29. Zemîn ol şan'atuñ olup esîri

30. Alup bağrına başdı cüy-ı şîri

13. **zeminden: -den**

Mesnevi 25

Mısra: 21

Yer, taban.

21. Zeminden ditreyüp mænend-i yaprağ
22. Şaçardı Bîsütün başına toprağ

14. **zemîne:-e**
Mesnevi 27
Mısra: 128
Yer I yeryüzü.

127. Kanı ol nâz ile perverde dil-dâr
128. Gıda itdi zemîne çerh-i ğaddâr

15. **zemînüf:-üñ**
Mesnevi 31
Mısra: 19
Yer, taban; yeryüzü.

19. Zemînüñ yir yir olup sînesi çäk
20. Harâretten felek olmışdı tebnâk

16. **zemîn:**
Mesnevi 31
Mısra: 22
Yer, taban; yeryüzü.

21. Akan her şu degüldi cüylar tîz
22. Zemîn olmışdı güyâ kim 'arâk-rîz

17. **zemînüf:-üñ**
Mesnevi 31
Mısra: 32
Yer, taban; yeryüzü.

31. Mihir germiyyetinden kaçup encüm
32. Zemînüñ sâyesinde oldılar güm

18. **zemînüf:-üñ**
Mesnevi 31
Mısra: 165
Yer I yeryüzü.

165. Zülâli âb-rüyıdur zemînüñ
166. Yüzün depmiş yire mâ-i mu'înüñ

19. **zemînüf:-üñ**
Mesnevi 37
Mısra: 27
Yer I yeryüzü.

27. Zemînüñ yaşıl atlasdan libâsı
28. Gidüp egninde kaldı çul palası

zemm:

1. **zemme:-e**
Mesnevi 27
Mısra: 87
Yermek.

87. Olur muhkemi bunca zemme bâ'îş
88. Çün oldur 'âlem içr' ümmü'l-ĥabâis

zemzem:

1. **zemzemdür:-dür**
Mesnevi 32
Mısra: 93
Ar. Kâ'be-i Muazzama kurbundaki maruf ve mübarek kuyunun suyu. (Fîlasl çok su manasındadır).

93. Yüzüm Ka'be tebüm zemzemdür ey cân
94. Kim irer aña bî-renc-i beyaban

zen:

1. **zen:**
Mesnevi 19
Mısra: 47
(Fa.) Kadın.

47. Zen ölür âdeme münis olınca
48. Tırur maĥbûb ancak şubĥ olınca

zenahdân:

1. **zenahdân:-ı**
Mesnevi 11
Mısra: 71
Çene II çene çukuru.

71. Zenahdânı gümüşden top u berrâk
72. Kim aña çerĥüñ altun topı müştâk

2. **zenahdân:-ı**
Mesnevi 34
Mısra: 78
Çene II çene çukuru.

77. Gül-i ruĥsârı oldı zerd ü bî-tâb
78. Zenahdânı olup âbü-yı bî-âb

zencir:

1. **zencir:**
Mesnevi 3
Mısra: 80
Arabîsi sîn-i mühmelenin kesri lâmun sükûnu yine sîn-i mühmelenin kesri lâmun fethi ahirde hâ-i vakfa silsiledir ve gayn-ı mu'cemenin zammı ahirde lâmun teşdîdi ile

gull tutsaklar boyunlarına taktıkları demir halkalı zencirdir. Cem'î hemzenin fethi gayn-ı mu'cemenin sükûnu lâmun feth ve meddi ahirde yine lâmlaaglâl gelir. Farîsîsi zâ-i mu'cemenin fethi nunun sükûnu cimmin zam ve meddi ahirde râ-i mühmele ile zencürdür.

79. Eger rübâh-ı pîr ü ger cevân-şîr
80. Qazâyile kader boynında zencîr

2. **zencîri:-i**
Mesnevi 3
Mısra: 107
Zincir, pranga (metinde kaderin bağlayıcılığı zincir metaforuyla somutlaştırılmıştır.).

107. Qader zencîri geh şer gâh ĥayra
108. Çeker geh ĥankâha gâh deyre

zencir eyle:

1. **zencir eyle:**
Mesnevi 11
Mısra: 162
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Zincire vurmak, zincirlemek (Eskiden deliler zincire vurulmuş. Aşk da bir nevi delilik olduğu için kendini zaptedemeyen aşık tek çare olarak zincire vurulmayı istemektedir).

161. Sen itdün yine sen tedbîrin eyle
162. Delü oldum baña zencîr eyle

zencir takasız:

1. **zencir taķasız: -a, -sız**

Mesnevi 23

Mısra: 86

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Zincir takmak: Bağlamak, tutsak etmek.

85. Demidür k'idesiz bir özge tedbır

86. Taķasız gerden-i Ferhâda zencir

zencir ururdu:

1. **zencir ururdu: -(u)r, -dī**

Mesnevi 23

Mısra: 184

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Zincir vurmak, bağlamak.

183. Açılsa âh-ı Şeb-gırümden ol bâb

184. Tıutup zencir ururdu aña bevvdâ

zencir-i 'adlini:

1. **zencir-i 'adlini: -i, -n, -i**

Mesnevi 36

Mısra: 265

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Adalet zinciri.

265. Şehûn zencir-i 'adlini o bâğī

266. Bozup zulmâtına itmiş buķağı

zengi-i rüsvâ:

1. **zengi-i rüsvâ:**

Mesnevi 25

Mısra: 85

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Rezaletin çanı.

85. Eger âh ise bir zengī-i rüsvâ

86. İder cümle cihâna sırrum ifşâ

zen-i bive:

1. **zen-i bive:**

Mesnevi 7

Mısra: 53

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Dul kadın.

53. Zen-i bive evinde mâkiyâne

54. Taru yirine dür olmışdı dâne

zer:

1. **zer:**

Mesnevi 10

Mısra: 43

Bkz. 'berg-i zer', 'cām-ı zer', 'gūş-vār-ı zer', 'gūy-ı zer', 'gül-i zer', 'ibrik-i zer', 'tūc-ı zer', 'sīm ü zer', 'kadeh-i zer', 'kafes-i zer', 'mīl-i zer', 'na'l-i zer', 'zencir-i zer' md. 1. altın.

43. Ne deñlü zer virüp olsañ güher-pâş

44. Yoluñda leşker oynar cân ile baş

2. **zer:**

Mesnevi 31

Mısra: 109

Altın.

109. Tıutup her gül-ruĥ elde zer taķaķlar

110. Döşeyüp yollara altın varaķlar

3. **zerüm: -(ü)m**

Mesnevi 40

Mısra: 46

Altın, para (Para kesesine benzetilen goncanın içindeki sarı iç yapraklar para kesesi içindeki altına teşbih edilmiştir).

45. Gül-i nesrīn gib'anuñçün ferüm yok

46. Ki ğonçe gibi kīsemde zerüm yok

zer ü sīm:

1. **zer ü sīm:**

Mesnevi 38

Mısra: 261

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Altın ve ğümüş.

261. Zer ü sīm ile olma halka kâĥir

262. Gırürsin büte-i kabre çü âĥir

zer-baft u atlasdan:

1. **zer-baft u atlasdan: -dan**

Mesnevi 38

Mısra: 263

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Sırmalı dokuma ve atlas kumaş.

263. Olup zer-baft u atlasdan kamu 'ür

264. Olursın küt-ı mār ü ta'me-i mür

zer-beft:

1. **zer-beft:**

Mesnevi 36

Mısra: 60

Far. Sırma ile dokunmuş, üstüfe.

59. Şehir cennet gib'oldı ĥâtır-efrüz

60. Der ü dīvār hep zer-beft pīrüz

zer-beft ü dībâlar:

1. **zer-beft ü dībâlar: -lar**

Mesnevi 18

Mısra: 97

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Sırmalı ve ipek kumaş.

97. Giyüp zer-beft ü dībâlar muraşşâ'

98. Olup dürr ü cevâhirlle mülemma'

zerd olmamış:

1. **zerd olmamış: -ma, -muş**

Mesnevi 14

Mısra: 32

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Sararmak, solmak.

31. Ĥavâsi mu'tedil ne germ ü ne serd

32. Daĥı ĥiç sebzezârı olmamış zerd

zerd olup:

1. **zerd olup: -up**

Mesnevi 34

Mısra: 75

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Sararmak, solmak.

75. Olup zerd ol meh-i ĥurşid-pāye

76. Ten-i sīmīni döndi kehrübāye

zerd -ruhsâr olsa:

1. **zerd -ruhsâr olsa: -sa**

Mesnevi 37

Mısra: 7

Kelime Tipi: **Deyim**

Benzi sararmak.

7. Aceb mi zerd -ruhsâr olsa nârene

8. Hâzân câmindan içdi cür' a-i renc

zerd ü bî-tâb oldı:

1. **zerd ü bî-tâb oldı: -dı**

Mesnevi 34

Mısra: 77

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Sararmak ve yorgun düşmek.

77. Gül-i ruhsârı oldı zerd ü bî-tâb

78. Zenahtâmı olup âbû-yı bî-âb

zer-nişân:

1. **zer-nişân:**

Mesnevi 13

Mısra: 39

*Üzerine altınla kakma olarak yazı,
şekil vb. işleme yapılmış olan eşya, kılıç,
hançer vb.*

39. Kurıldı zer-nişân taht-ı muraşsa'

40. Oturdi Hüsrev-i 'âlem murabba'

zerre:

1. **zerre:**

Mesnevi 5

Mısra: 39

*Bir arpanın yüzde bir cüz'ü, pek ufak
parça, şey.*

39. Çü yokdur zerre miqdârî huzûrum

40. Ne deñlü şu 'le-perdâz ola nurum

2. **zerre:**

Mesnevi 23

Mısra: 67

Zerre, çok küçük l âciz (kimse).

67. Didi sen zerre kânde kânde ol mâh

68. Eytidi 'ışka birdür bende vü şâh

3. **zerre:**

Mesnevi 25

Mısra: 64

Çok az, azıcık da olsa II Hiç.

63. Şarardı hier ile gün gibi çehrem

64. Vişâl-i yârdan yok zerre behrem

4. **zerre:**

Mesnevi 27

Mısra: 12

Çok az, azıcık da olsa II Hiç.

11. Şu deñlü virdi kuvvet aña dil-dâr

12. Görinmez gözlerine zerre kühsâr

5. **zerre:**

Mesnevi 37

Mısra: 97

Pek ufak parça, şey.

97. Ne zerre aña nisbet cümle ma' düm

98. Nuķûş-ı kâyinât eşkâl-i mevhum

6. **zerre:**

Mesnevi 40

Mısra: 80

Çok az, azıcık da olsa II Hiç.

79. 'Acceb mi guşşaya dönse sürürüñ

80. Bizâ' eñ yok zerre var kuşürüñ

zerre zerre:

1. **zerre zerre:**

Mesnevi 10

Mısra: 66

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

En küçük parçasına varıncaya kadar.

65. İkin mâl ü menâle olma garrâ

66. Gider âhîr elüñden zerre zerre

zerrece:

1. **zerrece:**

Mesnevi 36

Mısra: 154

Zerre kadar.

153. Çeker ol şevk ile câmi pey-â-pey

154. Komaz göñlünde gamdan zerrece key

zerreden kem:

1. **zerreden kem:**

Mesnevi 37

Mısra: 96

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Zerreden değersiz.

95. Eger Cemşid eger hâkân-ı 'âlem

96. Huzûr-ı hazretinde zerreden kem

zerre-i nâcizden:

1. **zerre-i nâcizden: -den**

Mesnevi 5

Mısra: 151

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

*Küçük zerre, değersiz ve itibarsız
şey.*

151. Kim olsa zerre-i nâcizden kem

152. Olur mı ol harîm-i mihre mahrem

zerrîn:

1. **zerrîn:**

Mesnevi 18

Mısra: 82

Altın, altından yapılmış. II sarı.

81. Pes emr itdi emîr-âhûra Pervîz

82. Ki zerrîn zîn ile zeyn ola Şebdîz

zerrîne:

1. **zerrîne:**

Mesnevi 13

Mısra: 37

Altından yapılmış.

37. Fûrûzân itdiler zerrîne micmer

38. Yakup hoş nükheth için 'üd ü 'anber

zevâl:

1. **zevâlîni: -i, -n, -î**

Mesnevi 28

Mısra: 17

Ölüm II Dert.

17. Mehîñ Bânü zevâlini bahâne
18. İdüp Ferhâdi ağlar yana yana

2. **zevâlini:** -i, -n, -i

Mesnevi 38

Mısra: 161

Yerinden ayrılıp gitme, zail olma.

Sönme, batma.

161. Zevâlini görüp ağlar o mâhuñ

162. Ɠutup baş üze tâbütnü Şâhuñ

zevâle irdüm:

1. **zevâle irdüm:** -dü, -m

Mesnevi 11

Mısra: 171

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Batmak (güneşin batması bağlamında).

171. İştüdüm vaşfını irdüm zevâle

172. Dönem ol mâhi görmez [i]sem hilâle

zevk ü safâ-yı rûhı:

1. **zevk ü safâ-yı rûhı:** -ı

Mesnevi 31

Mısra: 152

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ruhun, gönün zevk ve sefası.

151. Kenâr-ı cüya be-rü sāye-i bîd

152. İder zevk ü şafâ-yı rûhı tecdîd

zevrak:

1. **zevrak:**

Mesnevi 15

Mısra: 53

Sandal, kayık.

53. Ne zevrak bir çadırğaydı mu'azzâm

54. Şanasın kim içi bir özge 'âlem

2. **zevraça:** -a

Mesnevi 15

Mısra: 59

Sandal, kayık.

59. Çü bindi zevraça ol mâh-peyker

60. Hilâl üstine şankim mihr-enver

3. **zevraçı:** -ı

Mesnevi 15

Mısra: 84

Sandal, kayık.

83. Deñiz bir kükremiş nâ -kayd tâzî

84. Nigârûñ zevraçı anuñ cihâzı

4. **zevraç:**

Mesnevi 15

Mısra: 92

Sandal, kayık.

91. Ölü bildi özin ol hür muñlak

92. Kefen şan bādñân tâbüñ zevrak

zevrak-ı hüb:

1. **zevrak-ı hüb:**

Mesnevi 15

Mısra: 52

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Güzel (gösterişli) kayık.

51. Sefineydi çün ol mañbüba mañlûb

52. Düzetdi 'avdedin bir zevrak-ı hûb

zeyn it:

1. **zeyn it:**

Mesnevi 19

Mısra: 15

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Süslenmek, bezenmek.

15. Dür-i pendümle zeyn it güş-ı hüşuñ

16. Hemîşe cām-ı 'işmet ola nüşuñ

zeyn ola:

1. **zeyn ola:** -a

Mesnevi 18

Mısra: 82

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Süslenmek, bezenmek.

81. Pes emr itdi emîr-âñhûra Pervîz

82. Ki zerrîn zîn ile zeyn ola Şebdîz

2. **zeyn ola:** -a

Mesnevi 36

Mısra: 56

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Süslenmek, bezenmek.

55. Şehenşeh açdı bir niçe hazâyin

56. Dökülüp tâ ki zeyn ola Medâyin

zeyn oldu:

1. **zeyn oldu:** -dı

Mesnevi 14

Mısra: 133

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Süslenmek, bezenmek.

133. Sırışkenden o sâhil zeyn oldu

134. Şanasın Mecme' a'l-bahreyn oldu

zî:

1. **zî:**

Mesnevi 6

Mısra: 41

(Fa.) Ez: -dan/-den edatının değişik kullanımıdır.

41. Zî 'an bülbül şadâsın itmese güş

42. 'Acab mi tek gülistân eylesün cüş

zîb:

1. **zîb:**

Mesnevi 36

Mısra: 109

Far. Ziyet.

109. Özine zîb çün her mâh-päre

110. Meh-i nevden idinmiş güşväre

zîb ile fer:

1. **zîb ile fer:**

Mesnevi 33

Mısra: 83

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Süs ile aydınlık (parlaklık).

83. Virür dükkân-ı hüsne zîb ile fer
84. Dehâni piste la'li al şekker

zîb ü fer virürler:

1. **zîb ü fer virürler:** *-(ü)r, -ler*
Mesnevi 36
Mısra: 123
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Süs ve şatafât vermek | süsleyip püslemek.

123. Şu hadde zîb ü fer virürler aña
124. Görenler ol mehi çalurdı tana

zîb-i âfâk:

1. **zîb-i âfâk:**
Mesnevi 26
Mısra: 7
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Ufukların süsü.

7. Meh-i burc-ı leâfâfet zîb-i âfâk
8. Çerâğ-ı nûr-bağş-ı bezm-i 'uşşâk

zihî:

1. **zihî:**
Mesnevi 2
Mısra: 21
Ar. ne güzel, ne hoş.

21. Zihî şâni' zihî üstâd-ı çâlâk
22. Ki rûh-ı pâkûn itdi hil'atin hâk

2. **zihî:**
Mesnevi 2

- Mısra: 21
Ar. ne güzel, ne hoş.

21. Zihî şâni' zihî üstâd-ı çâlâk
22. Ki rûh-ı pâkûn itdi hil'atin hâk

3. **zihî:**
Mesnevi 2
Mısra: 23
Ar. ne güzel, ne hoş.

23. Zihî naqqâş-ı âb ü bād ü âteş
24. Kara toprağı cyler naqqş-ı dil-keş

4. **zihî:**
Mesnevi 5
Mısra: 131
Ar. ne güzel, ne hoş.

131. Zihî çeşm-i cihâna manzar olsun
132. Ğubâr-ı pâyı halkâ efses olsun

5. **zihî:**
Mesnevi 9
Mısra: 45
Ar. ne güzel, ne hoş.

45. Zihî inşâf kim ol büt-pereste
46. Bu deñlü 'adl iderdî zîr-deste

6. **zihî:**
Mesnevi 12
Mısra: 129
Ar. ne güzel, ne hoş.

129. Zihî 'avrat kim erden yeg hurüşı
130. Tolu âvâze-i 'ışk ile güşı

7. **zihî:**
Mesnevi 17
Mısra: 85
Far. -dan/-den anlamını veren ek.

85. Maqaş zihî ger irişmese şem'e
86. Ne deñlü virür idi nûr u lem'a

8. **zihî:**
Mesnevi 18
Mısra: 165
Ne güzel, ne hoş, ne iyi.

166. Şarâb-ı köhne-sâl ü mağrem-i nev
165. Zihî 'işret k'idër Şîrîn ü Hüsrev

9. **zihî:**
Mesnevi 23
Mısra: 16
Ne kadar, ne çok (çok fazla).

15. Olup Ferhâd Şîrîne hevâdâr
16. Ola hem-râh-ı şâhenşeh zihî 'âr

10. **zihî:**
Mesnevi 26
Mısra: 71
Ne iyi, ne güzel.

71. Zihî luţf u mürüvvet özüne ihsân
72. Ziyâret ide bir kulını sultân

11. **zihî:**
Mesnevi 28
Mısra: 74
Ne iyi, ne güzel.

73. Getürdün düstluk haqqım yirine
74. Zihî ihsân ki biñ itdün birine

12. **zihî:**
Mesnevi 32
Mısra: 19
Ne iyi, ne güzel.

19. Zihî devlet bu murğ-ı nâ-tüvâne
20. Hümâ ile ola hem-âşyâne

13. **zihî:**
Mesnevi 33
Mısra: 26
Ne kadar, ne çok (çok fazla).

25. Çün olmadı baña ol yâr ü dil-dâr
26. Güc ile üstine düşmek zihî 'âr

14. **zihî:**
Mesnevi 37
Mısra: 149
Ne kadar, ne çok (çok fazla).

149. Zihî dîvâne vü sersâm ü mecnûn
150. Özini kibr ucından itdi mağbûn

15. **zihî:**
Mesnevi 38

Mısra: 280

Ne kadar , ne çok (çok fazla).

279. Nedür dünyâ denî vü dūn u murdâr

280. Aña meyl eylemek âdem zihî 'âr

zihî 'âr:

1. **zihî 'âr:**

Mesnevi 16

Mısra: 148

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ne büyük utanç.

147. Çü dünyâ qahbedür murdâr murdâr

148. Er olan aña meyl itmek zihî 'âr

zihî ikbâl ü baht-ı devlet-engiz:

1. **zihî ikbâl ü baht-ı devlet-engiz:**

Mesnevi 32

Mısra: 21

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ne güzel saadet, mutluluk ve mutlulukla karışık talih.

21. Zihî ikbâl ü baht-ı devlet-engiz

22. K'ola qaşrumda mihmân şâh Pervîz

zihî ma'şûk u zî-yâr-ı vefâdâr:

1. **zihî ma'şûk u zî-yâr-ı vefâdâr:**

Mesnevi 38

Mısra: 217

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Aferin sevgili ve vefâlı dost.

217. Zihî ma'şûk u zî-yâr-ı vefâdâr

218. Kim ide 'âşık için cânın îsâr

zihî (tür ü zihî nür-ı tecelli):

1. **zihî tür ü zihî nür-ı tecelli:**

Mesnevi 26

Mısra: 90

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Ne güzel Tur ve ne güzel tecelli nuru.

Sevgilinin Bisutun dağında âşığı ziyareti ile

Hız. Musa'nın Tur dağında Allah ile

konuşması arasında ilgi kurulmuştur. Âşık

için sevgilinin ziyareti ilâhî tecelli (Allah'ın

kula cemalini göstermesi) kadar

kıymetlidir.

89. Bana bu tağda virdün tesellî

90. Zihî Tür ü zihî nür-ı tecellî

zillet:

1. **zilletüme:-(ü)m, -e**

Mesnevi 26

Mısra: 197

Hakirlik, alçaklık.

197. Sebep olduñ giri bu zilletüme

198. Giri görem mi ey meh gün yüzüñi

zill-ı çetr-i 'arş-päye:

1. **zill-ı çetr-i 'arş-päye:**

Mesnevi 14

Mısra: 115

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Arş derecesindeki çadırın gölgesi.

115. Kani ol zill-ı çetr-i 'arş-päye

116. Şalar üstüme şimdi gül säye

zîn:

1. **zîn:**

Mesnevi 18

Mısra: 82

Eyer.

81. Pes emr itdi emîr-âhûra Pervîz

82. Ki zerrîn zîn ile zeyn ola Şebdîz

2. **zîni: -i**

Mesnevi 36

Mısra: 39

Eyer.

39. Çamunuñ zîni zînetde temâmî

40. Hârâc ü bâc-ı 'âlem her licâmî

zîn ile râm k'eylediler:

1. **zîn ile râm k'eylediler: -di, -ler**

Mesnevi 18

Mısra: 83

Kelime Tipi: **Deyim**

Ki, vezin gereği k' biçiminde

kullanılmıştır. Eyerle boyunduruk altına

almak ifadesinde (bir zamanı) iple çekmek

deyimi vurgulanmaktadır. (Bir zamanı) iple

çekmek: O zamanın gelmesini sabırsızlıkla

beklemek.

84. Hemân-dem tûrdı şeh bî-şabr ü ârâm

83. Şabâyı k'eylediler zîn ile râm

zîn ü licâmî 'aksine ururlar:

1. **zîn ü licâmî 'aksine ururlar: -(u)r, -lar**

Mesnevi 38

Mısra: 151

Kelime Tipi: **Deyim**

Eyer ve dizgini ters çevirerek ata yerleştirmek (Yas geleneği bağlamında).

151. Ururlar 'aksine zîn ü licâmî

152. Girür çullara şâhuñ her gülâmî

zindân:

1. **zindân:**

Mesnevi 2

Mısra: 36

Far. Karanlık hâpishane, karanlık mahal: zindân-ı belâ.

35. Gehî eyler Zeliğâ gibi nâlân

36. Gehî gün Yüsufına anı zindân

zindân-ı dil-gir:

1. **zindân-ı dil-gir:**

Mesnevi 4

Mısra: 63

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Kalbe sıkıntı veren zindân.

63. Özüñ Yüsuf cihân zindân-ı dil-gir

64. Dü 'âlem hâlin itdün hûb ta 'bîr

2. **zindân-ı dil-gir:**

Mesnevi 23

Mısra: 96

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Kalbe sıkıntı veren zindân.

95. Girü Hüsrev didi k'ey ehl-i tedbîr
96. Yarar dîvâneye zindân-ı dil-gîr

zindân-ı vahşet oldı:

1. **zindân-ı vahşet oldı: -dı**
Mesnevi 23
Mısra: 189
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Vahşet (korku, ürküntü) zindanı olmak.

189. 'Acab zindân-ı vahşet oldı yirüm
190. Ölürsen kimse olmaz dest-gürüm

zinde:

1. **zinde:**
Mesnevi 15
Mısra: 104
Canlı, diri.

103. Yürürem has gibi deryâ yüzinde
104. Ne mürde dimelüyem ben ne zinde

2. **zinde:**
Mesnevi 15
Mısra: 152
Canlı, diri.

151. İki tâze iki pejmürde-i 'ışk
152. İki zinde vü iki mürde-i 'ışk

3. **zindedür: -dür**
Mesnevi 27
Mısra: 172
Canlı, diri.

171. Ne sebzedür kim ol pejmürde olmaz
172. Ne zindedür ki âhîr mürde olmaz

zindegâni:

1. **zindegâni:**
Mesnevi 38
Mısra: 202
Hayat, yaşam, dirlik.

201. Çü sen terk itdün ey 'ömrüm cihâni
202. Gerekmiz baña sensiz zindegâni

zînet:

1. **zînet:**
Mesnevi 22
Mısra: 68
Ar. Süs, bezek, donak.

67. Göründi hâle içre şanasın mâh
68. Nihâl-i kâmetiyle virdi zînet

2. **zînetde: -de**
Mesnevi 36
Mısra: 39
Süs.

39. Kamunuñ zîni zînetde temâmı
40. Harâc ü bâc-ı 'âlem her licâmı

3. **zînet:**
Mesnevi 36
Mısra: 57
Ar. Süs, bezek, donak.

57. Virüldi şöyle zînet şehri içine
58. Hemân zînetde döndi şehri-i Çîne

4. **zînetde: -de**
Mesnevi 36
Mısra: 58
Ar. Süs, bezek, donak.

57. Virüldi şöyle zînet şehri içine
58. Hemân zînetde döndi şehri-i Çîne

zînet virdiler:

1. **zînet virdiler: -dı, -ler**
Mesnevi 36
Mısra: 133
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Zînet vermek (süslemek, güzelleştirmek).

133. Şu deñlü virdiler zülfine zînet
134. Şanasın oldı bir fâvüs-i cennet

zînet virmişdi:

1. **zînet virmişdi: -miş, -di**
Mesnevi 4
Mısra: 70
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Süslemek, güzelleştirmek.

69. Şeb-i mi'râc bu sehâre 'avret
70. Özine şol kadar virmişdi zînet

zînet-i evreng-i cemşid:

1. **zînet-i evreng-i cemşid:**
Mesnevi 17

- Mısra: 23
Kelime Tipi: **Kalp İfade**
Cemşid'in tahtının süsü (bezeği).

23. Didi k'ey zînet-i evreng-i Cemşid
24. Cihânda tâc ü tahtuñ ola cāvîd

zinhâr:

1. **zinhâr:**
Mesnevi 10
Mısra: 10
Sakın! Sakın ha! Aman!.

9. Çü tahta giçesin sultânım oğul
10. Koma zinhâr 'adli cânım oğul

2. **zinhâr:**
Mesnevi 15
Mısra: 258
Far. Sakın, sakın ha.

257. Haber-dâr ol haber-dâr ol haber-dâr
258. Gönül virme bu fânî mülke zinhâr

3. **zinhâr:**
Mesnevi 19
Mısra: 80
Far. Sakın, sakın ha.

79. Saña benden emânetdür ki her- bâr
80. Oturma şâh ile hâlvette zinhâr

4. **zinhâr:**
Mesnevi 23

Mısra: 45
Sakin, asla.

45. Didi Şîrînüñ adın aña zinhâr
46. Eyitdi eylerem añduqça tekrâr

5. zinhâr:

Mesnevi 24
Mısra: 238
Sakin! Sakın ha! Aman!.

237. Dilersen mâlüñ âhir olmaya hâr
238. Yetimüñ mâlina el şunma zinhâr

6. zinhâr:

Mesnevi 32
Mısra: 135
Far. Sakın, sakın ha.

135. Bu ğanî hüsne mağrûr olma zinhâr
136. Vefâ vü mihirden dür olma zinhâr

7. zinhâr:

Mesnevi 32
Mısra: 136
Far. Sakın, sakın ha.

135. Bu ğanî hüsne mağrûr olma zinhâr
136. Vefâ vü mihirden dür olma zinhâr

zîr- bâl itdi:

1. zîr- bâl itdi: -di

Mesnevi 36
Mısra: 212
Kelime Tipi: **Deyim**

*Kanadının altına almak: Korumak,
koruyuculuğu altına sokmak.*

211. 'Uqâb-ı tündveş bâz-ı hevâyî
212. Hemân-dem zîr- bâl itdi hümâyî

zîrâ:

1. zîrâ:

Mesnevi 23
Mısra: 203
Çünkü, şundan dolayı ki.

203. Men-i bî-çâre vü miskîni zîrâ
204. Belây[i]çün yaratmış Haq Ta'âlâ

2. zîrâ:

Mesnevi 26
Mısra: 218
Ta'lîl edatı. Çünkü.

217. Bilürven girü olmışdur peşimân
218. Ki zîrâ bu meşel 'âlemde çokdur

3. zîrâ:

Mesnevi 31
Mısra: 82
Çünkü, şundan dolayı ki.

81. Virürsem yol aña lâyıq degildür
82. Ki zîrâ mestdür ayık degildür

4. zîrâ:

Mesnevi 34
Mısra: 65
Çünkü, şundan dolayı ki.

65. Senüñ yanußda zîrâ gülşen ü bâğ
66. Benüm bağrum başında lâleveş dâğ

zîr-dest:

1. zîr-deste: -e

Mesnevi 9
Mısra: 46
Aşağı eller, alt tabakada olanlar.

45. Zihî inşâf kim ol büt-pereste
46. Bu deñlü 'adl iderdi zîr-deste

ziyâde:

1. ziyâde:

Mesnevi 36
Mısra: 52
Çok.

51. 'Abîr ü müşk mîzândan ziyâde
52. Cevâhir kân ü 'ummândan ziyâde

ziyâde eyle:

1. ziyâde eyle:

Mesnevi 26
Mısra: 156
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Fazlalaştırmak.

155. Ziyâde eyle günden güne cehdün
156. Bu küñi kâh itmişsin hemânâ

ziyâde oldu:

1. ziyâde oldu: -dı

Mesnevi 33
Mısra: 110

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Artmak, çoğalmak.

109. Ğam-ı Şîrîn ile Şekkerde zehri
110. Görüp oldı ziyâde derd ü kahrı

ziyân:

1. ziyândur: -dur

Mesnevi 17
Mısra: 73
Zarar, ziyân.

73. Ziyândur 'ömre hüd ğam gâh ü bî-gâh
74. Bu ğuşşa niçeye dek saña ey şâh

2. ziyândur: -dur

Mesnevi 17
Mısra: 75
Zarar, ziyân.

75. Çoğ işler var ki dirsın bu ziyândur
76. Niçe aşşılar ol işde nihândur

3. ziyânna: -ı, -nı, -a

Mesnevi 34
Mısra: 10
Zarar, ziyân.

9. Peşimân oldı işinden idüp ud
10. Ziyânna nedâmet kılmadı sūd

ziyân iderdi:

1. ziyân iderdi: -er, -di

Mesnevi 38
Mısra: 8

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Zarara uğratmak, yok etmek.

7. Adı Şürüye bir şîr-i jiyân ol
8. İderdi günde biñ kerre ziyân ol

ziyâret ide:

1. ziyâret ide: -e
Mesnevi 26
Mısra: 72
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
(Bir kişiyi, bir yeri) görmeye girmek.

71. Zihî lutf u mürüvvet özüne ihsân
72. Ziyâret ide bir kulını sultân

ziyâret iderdüm:

1. ziyâret iderdüm:
Mesnevi 23
Mısra: 166
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
(Bir kişiyi, bir yeri) görmeye girmek.

165. Kanı ol baht ü iqbâl ü sa'âdet
166. K'iderdüm küy-ı dil-dârı ziyâret

ziyâret k'iderdüm:

1. ziyâret k'iderdüm: -er, -dû, -m
Mesnevi 23
Mısra: 166
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ki, vezin nedeniyle k' biçiminde kullanılmıştır. Ziyâret ki etmek: Birini ya da bir yeri görmeye girmek.

165. Kanı ol baht ü iqbâl ü sa'âdet
166. K'iderdüm küy-ı dil-dârı ziyâret

zor itse:

1. zor itse: -se
Mesnevi 26
Mısra: 231
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Güç kullanmak, zorlamak.

231. İderdi Bîsütünü hürd u heşhâş
232. Muhaşşal az çalmış idi ol tağ

zühre:

1. zühreyi: -(y)i
Mesnevi 36
Mısra: 28
3. kat göçe hakim olduğu söylenen
Çoban yıldızı, Venüs olarak da bilinen çok
parlak bir yıldız; sevgilinin güzel, parlak
yüzü.

27. Dirilüp cümle dâna-yı şeker-güft
28. İderler Müşterîye Zühreyi çift

zuhûr itdi:

1. zuhûr itdi: -di
Mesnevi 2
Mısra: 18
Kelime Tipi: -
*Ar. Zâhir olmak, meydana çıkmak,
belli olmak.*

17. Temevvüc kıldı çün deryâ-yı lâhût
18. Zuhûr itdi kamu emvâc-ı nâsût

zülâl:

1. zülâli: -i
Mesnevi 31
Mısra: 165
Safî, hafîf, soğuk, güzel su.

165. Zülâli âb-rüyîdur zemînün
166. Yüzin depmiş yire mâ-i mu'tnün

zülâl-i fikrûn:

1. zülâl-i fikrûn: -(ü)ñ-üñ
Mesnevi 1
Mısra: 16
Kelime Tipi: -
*(Allah'a ait) düşüncenin, idrakin tatlı
suyu.*

15. Serâb-ı mâsivâdan eyle 'ârî
16. Zülâl-i fikrûn it çalbümde cârî

zülâl-i hıız olur:

1. zülâl-i hıız olur: -(u)r
Mesnevi 24
Mısra: 16
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
*Hızır'ın saf ve tatlı suyu(ölümsüzlük
suyu) haline gelmek.*

15. Kişinün kim murâdıncâ ola dehr
16. Zülâl-i Hıız olur nüş itse ger zehr

zülfi:

1. zülfinden: -i, -n, -den
Mesnevi 3

Mısra: 12

*Yüzün iki cihetinden sarkan saç, saç
büklümü. [İstimali dilberler saçına mahsus
gibidir.]: "Zülfüne kalsa perişân eylemezdi
dilleri / Anı da tahrîk eden bâd-ı sabâdur
neylesin" -Nefî. Arabîde müstamel olduğu
hâlde Arabî olmak üzere gösterilmek
istenilen "zülfi" lâfzı "Gece ibtidalarından
bir miktar" manasına olan "zülfe" lâfzından
mehuz olsa gerektir. Vech-i itlak ise
zahirdir. "zülfe" lisanımızda küçük saçak
manasında müstemeldir: zülfe-i elif, zülfe-i
ilm.*

11. Görüp her serv-bâlâ vü bülendi
12. Tağup boynuma zülfinden kemendi

2. zülfi: -i

Mesnevi 11
Mısra: 110

*Yüzün iki cihetinden sarkan saç, saç
büklümü. [İstimali dilberler saçına mahsus
gibidir.]: "Zülfüne kalsa perişân eylemezdi
dilleri / Anı da tahrîk eden bâd-ı sabâdur
neylesin" -Nefî. Arabîde müstamel olduğu
hâlde Arabî olmak üzere gösterilmek
istenilen "zülfi" lâfzı "Gece ibtidalarından
bir miktar" manasına olan "zülfe" lâfzından
mehuz olsa gerektir. Vech-i itlak ise
zahirdir. "zülfe" lisanımızda küçük saçak
manasında müstemeldir: zülfe-i elif, zülfe-i
ilm.*

109. Şaçında haddi beñzer şeb- çerâğa
110. Hümâya gâbgâbı vü zülfi zâğa

3. zülfi: -i

Mesnevi 15

Mısra: 161

Yüzün iki cihetinden sarkan saç, saç
büklümü. [İstimali dilberler saçına mahsus
gibidir.]: "Zülfüne kalsa perişân eylemezdi
dilleri / Anı da tahrîk eden bâd-ı sabâdır
neylesin" -Nefî. Arabîde müstamel olduğu
hâlde Arabî olmak üzere gösterilmek
istenilen "zülf" lâfzı "Gece ibtidalarından
bir miktar" manasına olan "zülf" lâfzından
mehuz olsa gerektir. Vech-i itlak ise
zahirdir. "zülf" lisanımızda küçük saçak
manasında müstemeldir: zülf-i elif, zülf-i
ilm.

161. Birinün zülfî dâvudî -zırnhlar
162. Birinün kaşları müşgîn-girihler

4. zülfîn: -i, -n

Mesnevi 18

Mısra: 10

Yüzün iki cihetinden sarkan saç, saç
büklümü. [İstimali dilberler saçına mahsus
gibidir.]: "Zülfüne kalsa perişân eylemezdi
dilleri / Anı da tahrîk eden bâd-ı sabâdır
neylesin" -Nefî. Arabîde müstamel olduğu
hâlde Arabî olmak üzere gösterilmek
istenilen "zülf" lâfzı "Gece ibtidalarından
bir miktar" manasına olan "zülf" lâfzından
mehuz olsa gerektir. Vech-i itlak ise
zahirdir. "zülf" lisanımızda küçük saçak
manasında müstemeldir: zülf-i elif, zülf-i
ilm.

9. Oğurken nâ-gehân görseydi bir dâl
10. Añup zülfîn olurd'âşüfte-ahvâl

5. zülfîn: -i, -n

Mesnevi 18

Mısra: 130

Yüzün iki cihetinden sarkan saç, saç
büklümü. [İstimali dilberler saçına mahsus
gibidir.]: "Zülfüne kalsa perişân eylemezdi
dilleri / Anı da tahrîk eden bâd-ı sabâdır
neylesin" -Nefî. Arabîde müstamel olduğu
hâlde Arabî olmak üzere gösterilmek
istenilen "zülf" lâfzı "Gece ibtidalarından
bir miktar" manasına olan "zülf" lâfzından
mehuz olsa gerektir. Vech-i itlak ise
zahirdir. "zülf" lisanımızda küçük saçak
manasında müstemeldir: zülf-i elif, zülf-i
ilm.

129. Namâz-ı şâm kim çerç-i pür-ahter
130. Tağıtdı kara zülfîn dökdi 'anber

6. zülfî: -i

Mesnevi 23

Mısra: 53

Yüzün iki cihetinden sarkan saç, saç
büklümü.

53. Didi zülfî dimâğuñ eylemiş huşk
54. Eyitdi eyledür hâşşiyet-i müşk

7. zülfî: -i

Mesnevi 25

Mısra: 95

Ar. Güzel yüzün iki cihetinden sarkan
saç.

95. Niğarum zülfî gibi pâyê düşdüm

96. Tağıtdum 'aqlumı sevdayâ düşdüm

8. zülfînde: -i, -n, -de

Mesnevi 26

Mısra: 40

Yüzün iki cihetinden sarkan saç, saç
büklümü.

39. Ne cādūdür ki ol sehhâr ü fettân

40. Şeb-i Qadri ider zülfînde pinhân

9. zülfüm: -(ü)m

Mesnevi 27

Mısra: 240

Yüzün iki cihetinden sarkan saç, saç
büklümü.

239. Cihân mülkinde râhat olmadı hîç

240. Kamu ahvâli zülfüm gibidür pîç

10. zülfînden: -i, -n, -den

Mesnevi 27

Mısra: 136

Yüzün iki cihetinden sarkan saç, saç
büklümü. [İstimali dilberler saçına mahsus
gibidir.]: "Zülfüne kalsa perişân eylemezdi
dilleri / Anı da tahrîk eden bâd-ı sabâdır
neylesin" -Nefî. Arabîde müstamel olduğu
hâlde Arabî olmak üzere gösterilmek
istenilen "zülf" lâfzı "Gece ibtidalarından
bir miktar" manasına olan "zülf" lâfzından
mehuz olsa gerektir. Vech-i itlak ise
zahirdir. "zülf" lisanımızda küçük saçak
manasında müstemeldir: zülf-i elif, zülf-i
ilm.

257. Duğhân-ı âhdan urundı efser

258. Siyeh-pîş oldı zülfînden ser-â-ser

11. zülfüm: -(ü)m

Mesnevi 32

Mısra: 79

Yüzün iki cihetinden sarkan saç, saç
büklümü.

79. Gözüm bîmâr ü zülfüm şanma pâ-mâl

80. Olur hışm eylesem cellâd ü çengâl

12. zülfüm: -(ü)m

Mesnevi 34

Mısra: 125

Yüzün iki tarafından sarkan saç lülesi l
saç l.

125. Henüz zülfüm olupdur müşk-ezfer

126. Henüz açıldı bağumda gül-i ter

13. zülfümüñ: -(ü)m, -üñ

Mesnevi 34

Mısra: 136

Ar. Güzel yüzün iki cihetinden sarkan
saç.

135. Esîri çeşmümün şîr-i şikârî

136. Gülâmı zülfümüñ müşg-i Tetârî

14. zülfine: -i, -n, -e

Mesnevi 36

Mısra: 133

Ar. Güzel yüzün iki cihetinden sarkan
saç.

133. Şu deñlü virdiler zülfine zînet

134. Şanasın oldı bir fâvüs-ı cennet

zülf-i 'anberîn-fâm:

1. **zülfi 'anberîn-fâm:**

Mesnevi 36

Mısra: 157

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Amber kokulu zülûf.

157. Geh öper elde zülfi 'anberîn-fâm

158. Geh öper sîb-i gül-gün gâh bādâm

zülfi hübân:

1. **zülfi hübân:**

Mesnevi 7

Mısra: 42

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Güzellerin saç.

41. Bulınmaz idi 'âlemde perîşân

42. Hemîn bād-ı şabâdan zülfi hübân

zülfi pîç-â-pîçdür:

1. **zülfi pîç-â-pîçdür: -dür**

Mesnevi 3

Mısra: 34

Kelime Tipi: -

Kıvrım kıvrım saçlar.

33. 'Aceb mi üstüme yağarsa 'akreb

34. Zâmürüm zülfi pîç-â-pîçdür heb

zülfi şahid-i islâma:

1. **zülfi şahid-i islâma: -a**

Mesnevi 1

Mısra: 28

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

İslam güzelinin zülfi.

27. Nedür teşdîd-i küngür kaşr-ı câna

28. Ya zülfi şahid-i İslâma şâne

zulm:

1. **zulmi: -i**

Mesnevi 9

Mısra: 35

Haksızlık, eziyet, kötülük, fenalık.

35. Bu zulmi çünkü Hüsrev kendü gördi

36. Kuluñ rahtın kamu dihkâna virdi

2. **zulm:**

Mesnevi 9

Mısra: 39

Haksızlık, eziyet, kötülük, fenalık.

39. Eger zulm ile bir cü olsa hor-yād

40. İderven hîrmen-i 'ömrini ber-bād

3. **zulm:**

Mesnevi 9

Mısra: 55

Haksızlık, eziyet, kötülük, fenalık.

55. Olur kaşrıdan anuñ zulm ma'lûm

56. Ki her küngür zebân-ı hâl-i mazlûm

4. **zulm:**

Mesnevi 26

Mısra: 136

Haksızlık, eziyet, kötülük, fenalık.

135. Niçün hafv eylemezsin Hâkdan ey şâh

136. Nedür bu zulm ben mazlûma her-gâh

5. **zulmi: -i**

Mesnevi 37

Mısra: 174

Haksızlık, eziyet, kötülük, fenalık.

173. Bir ol kim eyledi Ferhâda zulmi

174. Ki bî-had gördi ol üftâde zulmi

zulm elin uzadur:

1. **zulm elin uzadur: -(u)r-i, -n-ur**

Mesnevi 9

Mısra: 8

Kelime Tipi: **Deyim**

Haksızlık, kötülük, fenalık elini

uzatmak. El uzatmak: Dokunmaya, almaya kalkışmak.

7. Çazâyı gör ki girüp mîvezâra

8. Uzadur zulm elin bir şâhsâra

zulm idüp:

1. **zulm idüp: -üp**

Mesnevi 31

Mısra: 120

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Zulüm ve eziyet etmek.

119. İdüp ol korhudan güc ile şabrı

120. Kılırdı zulm idüp cânma cebri

zulm ile:

1. **zulm ile:**

Mesnevi 16

Mısra: 117

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Zulümle.

117. Ne zâlim kim ola zulm ile ma'lûm

118. Od urur hîrmenine âh-ı mazlûm

2. **zulm ile:**

Mesnevi 16

Mısra: 123

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Zulümle.

123. İdenler telh zulm ile ciyhânı

124. Virür acılığ ile tatlu cânı

zulm itdiler:

1. **zulm itdiler: -dı, -ler**

Mesnevi 25

Mısra: 117

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Eziyet etmek.

117. 'Aceb zulm itdiler devrân içinde

118. Günüm güçürdiler hicrân içinde

zulm itseler:

1. **zulm itseler: -se, -ler**

Mesnevi 10

Mısra: 15

Kelime Tipi: **Kalp İfade**

Eziyet etmek.

15. Kaçan zulm itseler küttâb-ı küstâh

16. Kalem tek başlarını kıl iki şâh

zulm kılmakdan:

1. **zulm kılmakdan:** -mak, -dan
Mesnevi 16
Mısra: 138
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Zulüm, eziyet etmek.

137. Utan Hakdan gel ey Hakdan utanmaz
138. Özine zulm kılmaktan utanmaz

zulm ü fitneyl'oldı pā-māl:

1. **zulm ü fitneyl'oldı pā-māl:**
Mesnevi 36
Mısra: 280
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Fitneyle (vezin gereği fitneyl' biçiminde kullanılmıştır)oldı. Zulüm ve fitneyle çiğnenmek. Zulüm ve fitne yüzünden çiğnenmek.

279. Şehenşâh olmuş idi fâriğü'l- bāl
280. Memâlik zulm ü fitneyl'oldı pā-māl

zulmât:

1. **zulmâtüf:** -(u)ñ
Mesnevi 24
Mısra: 62
Karanlıklar; Sözcük, ölümsüzlük suyunun iklim-i zulmât yani karanlıklar ülkesinde bulunuşunu alıştırmak amacıyla kullanılmıştır.

61. Çü sensin çeşme-i âb-ı Sikender
62. Qanı zulmâtüñ ey mihr-i münevver

2. **zulmât:**
Mesnevi 28

Mısra: 84
Karanlıklar.

83. Değişme mihnete cānâ huzuruñ
84. Söyündürme bu zulmât içre nûruñ

3. **zulmâtına:** -ı, -n, -a
Mesnevi 36
Mısra: 266
Karanlıklar mec. Kötülükler, fenalıklar, şer işler.

265. Şehüñ zencîr-i 'adlıni o bāğî
266. Bozup zulmâtına itmiş buğağî

zulmet:

1. **zulmetde:** -de
Mesnevi 32
Mısra: 95
Karanlık.

95. Hızırveş olmayan zulmetde püyân
96. Revâ midur ki içe âb-ı hayvân

zulmetde pinhân:

1. **zulmetde pinhân:** -de
Mesnevi 17
Mısra: 46
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Karanlıkta saklı: Hayat suyunun zulmât (karanlıklar) ülkesinde bulunuşuna gönderme yapılmıştır.

45. Boyandum dūd-ı âha ol dem ey cān
46. Hâyât âbı gibi zulmetde pinhân

zulmet-i küfri:

1. **zulmet-i küfri:** -i
Mesnevi 4
Mısra: 62
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Küfrün karanlığı.

61. Uyarduñ şem' -i İslâmî ötürdüñ
62. Cihândan zulmet-i küfri götürdüñ

zulmi eyledi:

1. **zulmi eyledi:** -di
Mesnevi 37
Mısra: 173
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Eziyet, haksızlık etmek.

173. Bir ol kim eyledi Ferhâda zulmi
174. Ki bî-had gördi ol üftâde zulmi

zümürüd kıl:

1. **zümürüd kıl:**
Mesnevi 1
Mısra: 79
Kelime Tipi: -
Zümürüt kılmak: Zümürüt yeşil renkli kıymetli bir taştır. Yeşil renk bağlamında değerlendirildiğinde zümürüt kılmak ifadesi değerli, kıymetli kılmak yani zümürüde verilen değerîñ Şâirîñ eserine de gösterilmesi anlamını taşır.

79. Zümürüd kıl hatm bu nâzenîñüñ
80. Kör olsun çeşmi mâr-ı 'ayb-bîñüñ

zür:

1. **zür:** -ı
Mesnevi 7
Mısra: 40
Kuvvet, güç, zor.

39. İderdi halk-ı 'âlem hoş- huzûrî
40. Gümân idi gören devrinde zürî

2. **zür:** -ı

Mesnevi 23
Mısra: 87
Far. 1. Kuvvet: zür-ı bâzû. 2. Cebr: zür ile.

87. Görince tâ kim ol divâne zürî
88. Birez def' ola şâyed şerr ü şürî

zür eylemez:

1. **zür eylemez:** -mez
Mesnevi 30
Mısra: 41
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Zulmetmek, eziyet etmek.

41. Ölümlü hasteye zür eylemez sağ
42. Kim ola yüküde bir zerreye tağ

zür-bâzu:

1. **zür-bâzu:** -ñ
Mesnevi 24
Mısra: 255
Pazı, kol kuvveti.

255. N'olaydı zür-bāzuñ āşkäre
256. İdüp kılsayduñ anı päre pare

zür-bāzū dögerdi:

1. **zür-bāzū dögerdi:** *-er, -di*
Mesnevi 24
Mısra: 24
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Pazı (kol) kuvveti döğmek: Kol gücü harcamak.

23. İderdi keffini kef-i terāzū
24. Dögerdi tağ ü taşda zür-bāzū

zür-ı bāzū:

1. **zür-ı bāzū:**
Mesnevi 22
Mısra: 53
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Pazı gücü, kol kuvveti.

53. Öküş harc olmuş anda zür-ı bāzū
54. Çekemez ay ü gün olsa terāzū

2. **zür-ı bāzū:**
Mesnevi 27
Mısra: 8
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Pazı gücü, kol kuvveti.

7. Bugün Ferhāda vardı ol perī-rū
8. İdüp taḥsīn virdi zür-ı bāzū

3. **zür-ı bāzū:**
Mesnevi 27

Mısra: 321
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Pazı gücü, kol kuvveti.

321. Ne māl aşşı ider ne zür-ı bāzū
322. Görürsin her ne ise başda yazı

zür-ı bāzūsi:

1. **zür-ı bāzūsi:** *-sı*
Mesnevi 27
Mısra: 13
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Pazı gücü, kol kuvveti.

13. Olaldan zür-ı bāzūsi mükemmel
14. Degüldür Bīsütün yanında ḥardal

.....:

1.:

Mesnevi 14

Mısra: **44**

Eser hırpalandığı için okunamamıştır.

43. Tab[ı]l-bāz ursa her şīrīn-şemāyil

44. Ferahdan raqş ururdı murğ-ı

.....hā:

1.hā:

Mesnevi 1

Mısra: **25**

Sözcük okunamadı.

25.hā kim buldı dergāhuñda 'izzet

26. Olur mü' minlere tāc-ı hidāyet

.....:

1.:

Mesnevi 31

Mısra: **115**

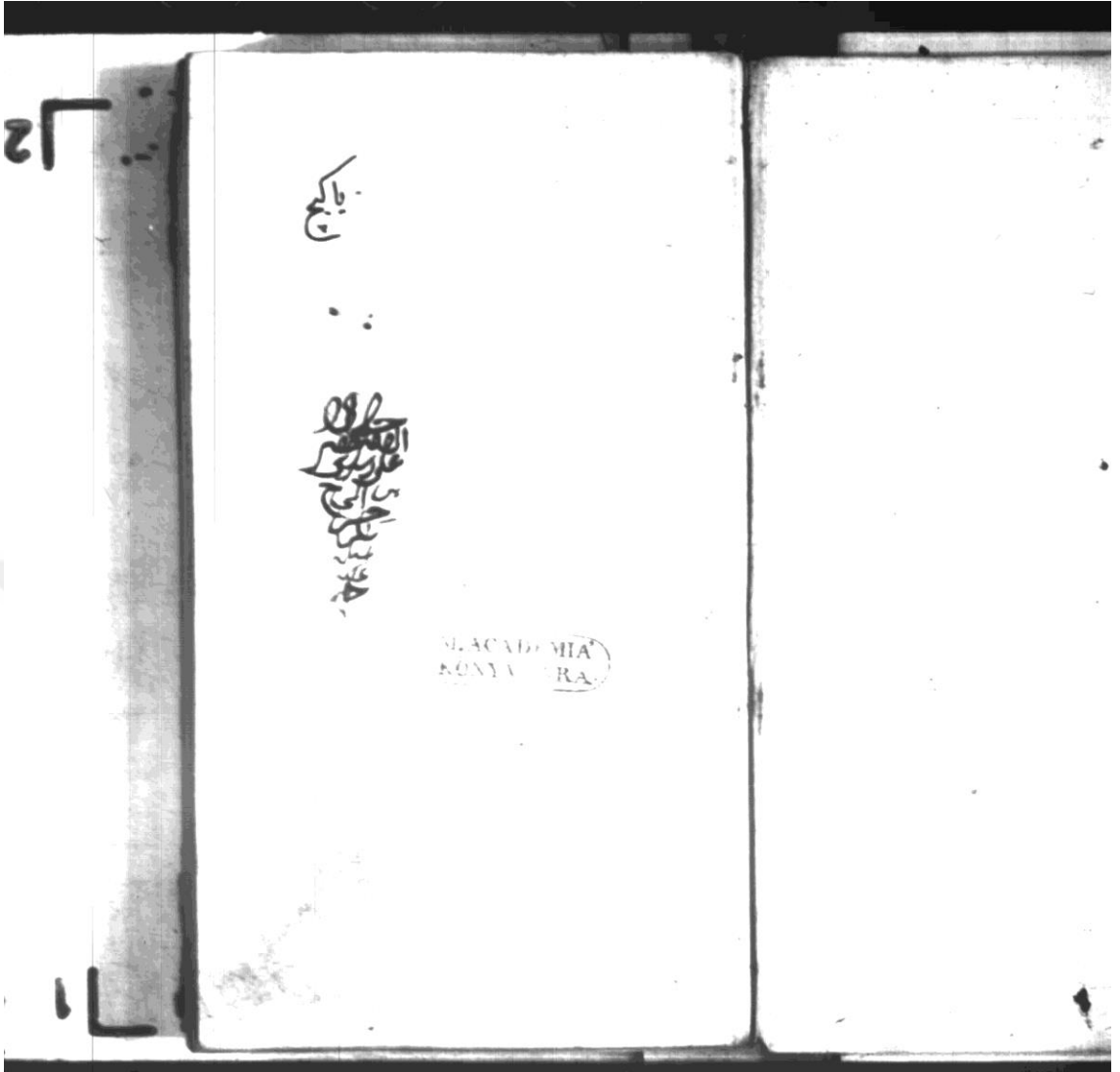
Yazmadaki tahribattan dolayı okunamadı.

115. kaşrından nezāre

116. Girībānım kııurdı pāre pare

EK 2. TIPKI BASIM

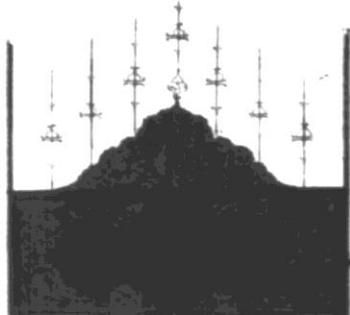

12

كتاب

Handwritten Arabic calligraphy

ACADEMIA
KONYARA

خدا یا ایلد و عینک و لاور	مقام حنه باکم و لیل اولور
عنايت و هرايت جان ستمه	نوبندی و برهراستتمه
آنلر تکلیف ساکک ایلد	سعادت تکلیف ساکک ایلد
علم کتیب سینه کاف و سواج	دولت سوزت کوه و سواج
نیم لطفک ایشنه هرک	قلم دریا و جمل ایچنه عاجز
طلوب سوز سوز اولدم جو سواج	الهی سر نصیب کوه خواجه
کرمه نین هریخ سواج	خطا و سوز لیم باره سواریت
سزایه سوزدن ایلد عاری	نقد کات غلبه جاری
اولر هتکجه لیم و لیم ناکاه	دیمه ناسوقله الله الله
الف بریکو کات سوز در قوراد	اولر سوز کوه و سوز هرا
اندس سوز کوه اول لیم بللا	ساکک هریخ اولر سواج

اولر هریخ اولر سواج	قوسه شاد قلام محبت
سزایه سوزدن ایلد عاری	اولر سوز سراج هرات
آنلر تکلیف ساکک ایلد	برهراستتمه و سواج
علم کتیب سینه کاف و سواج	بیر ایلد ایچنه قوسه و سواج
نیم لطفک ایشنه هرک	بود سنج اولر هریخ
طلوب سوز سوز اولدم جو سواج	سزایه سوز کوه و سواج
کرمه نین هریخ سواج	صفت امان مطلوب
سزایه سوزدن ایلد عاری	اولر سوز سزایه
اولر هتکجه لیم و لیم ناکاه	کرمه سزایه سزایه
الف بریکو کات سوز در قوراد	کرمه سزایه سزایه
اندس سوز کوه اول لیم بللا	کرمه سزایه سزایه

ضعیف قوت با ذوق صیقلیت	مرازم کلمه سخن قریبیت
بوصه که اندام اسباب معجزه	اگا معیار لطفک ایله ناظر
چون شکر اودم تو فیکر استاد	معلق نهی ایدم جنت آباد
اولا هریت کنگ باغ رضوان	خیال ظاهر ایچنه غور و ظان
بذادم تسلیل ایله کوز	دوآتم اولسون اوله بیارستان
اولی جام بوزم ایچنه ساقی	جهان خلقیت مؤمنون جام باقی
هیبت خرم ایست بو گلستانی	نور تاسون اگا باد خراف
بو مهر و کیم کاردن اوردن لالا	اگا شطره قز تحیره انعام
خط مستقیم اوله باقیته خطلا	خیال اولسون هان خدایه خطلا
لطافتن سوری عوینیه غازه	کوردسون اهر ایشقه تاز تاز
قوسچو بلردن ایلد قاق	اولا کیم اولشته بؤیسه لاق
ایدیلمشور و شوشوب عالم	سلیمان جلیست ایله محرم
خسود دوزن اولسه اهل	بئورسون شاه شاد آفرین اهل
زمر تر قز خطین بو نازنینوک	کورد اولسون چمنی بار غنچینوک
فی کلام قلبی خدوشکریز	سفال ایست سوز بویجه انکیز

کلام

کلام نهی ایدم اوله تو بولسترین	کلمه اوله ایزام ایله یکنه سین
سوز ختمکد و رزق انطامی	اولم هر چه نظم نظامی
رغمین اولسه تو ذینک لطفی	طوتم سخن شکر بولنده کرامی
اگرچه و حاله زور معایت	سخن بره از اولون و بصافت
ولده های بود کلاف مزاج	اولا هر برنگر بولمور ذجاج
بتم شولیه هجوع و پامال	کناهیتم بواجدم بزومال
نه ممکن منع مخصوصم ایدم صید	چو بار عکوبون اولر کافید
مگر بزها اولا قنادم	کشمه باه هوی اولد آدم
سوز کلام کلام آیم بال و جلال	شکار اولانم ادم بکول در حلال
دگر فتن هان حکام کره سم	بچه بوکک ادم غلشنه سیم
چو نور کدن اولد رافرمین	نقد اولد بون سهک بویرمین
عیانا تا کوزم راه صراف	ایدم فخر و خطدر احتسای
اولا کیم خوریمه دل نظمه آت	درع غونکر باظر اولد نه مات
توحید خداوند تعالی و تقدس	
غدم که اولشدری وجود تا	وجود ائی شیدلر وی امرلا

چو گدای گشت گزگلی جفاوی	غیاث اودی حقیقت آفتابی
شعاع خالای ناف خجوده	آدمی انواع انسان و جوده
چون اودی نور انظم طریق روان	خلاق بریدن اودی همان
هریت کزنا اولگون جهان فزانه	گهر هرودن اولار کون فزانه
قلوب کدی چو قنار زل زادت	جان خای هر قیلان دی صورت
شیرودانیت چون طایر ابدت	و خود مکاف قلدی هر ات
غزال اودی اصفایان منظر	منابر ایدی اصفایان کون
سرخ دلدی چون نرای اهلوت	ظهور ایدی فراخ نلسوت
حقیقت خاق اودی بیدا	کفای سوره واحدن اشیا
زه صانع زهی شاد جا کاک	کرم جی ککله دی غلظت کاک
زهی قنار ایدو باد ایش	ز لیل ایدی ایلر نتر و ککن
دیگدن لا محزون کهر ایلر	پراچ خاکدن بر سر قد ایلر
ایدی دوشک کز دوی نسلان	بی میزای بر طایع هرین
قلوب نوبه مظهر آفتابی	درین بشار ماه قونای
سهری که طور بر قان آفتاب	ایدی ایلم رون دوز و چستان

کرانه

که غزای ایدی کز ایلر کلسن	که ایلم کج و در ایلر کلسن
که ایلر زین کج ایلر	که کون نور معانی ایلر
اودر کس صفت ایلر ایلر	اودر کس بی ایلر ایلر
ایلر ایلر قیاس سیداح	سجین کول اولر ایلر ایلر
بر هر چون ایلر ایلر	هر حقیقت ایلر ایلر
ظهور هر چون کج ایلر ایلر	ایلم کج ایلر ایلر
نست کول ایلر ایلر ایلر	بر هر کج ایلر ایلر ایلر
که ایلر ایلر ایلر ایلر	ایلم کج ایلر ایلر ایلر
کی قی تا ایلر ایلر ایلر	کیلم کج ایلر ایلر ایلر
دور کج ایلر ایلر ایلر	کیلم کج ایلر ایلر ایلر
کیلم کج ایلر ایلر ایلر	کیلم کج ایلر ایلر ایلر
کلور صفت ایلر ایلر ایلر	ایلم کج ایلر ایلر ایلر
کیلم اول ایلر ایلر ایلر	ایلم کج ایلر ایلر ایلر
ایلم کج ایلر ایلر ایلر	ایلم کج ایلر ایلر ایلر
ایلم کج ایلر ایلر ایلر	ایلم کج ایلر ایلر ایلر

نه مومن کند و بنده خرد	نخورد کار اندر کزینا اولاد
نیز برتر بجای که هرگاه	کدامه جنتی کیست آگاه
مقالی ذات عتاقنا	فصنا ما فصنا ما فصنا
جهان حینت بجهنم بود که	اولی بد کردی ما عرفنا که
عرض حاجات و مناجات بدستگاه رفیع اللذات	
خداوند اضعیف و ناتوانم	گویی کمتر خلق همانم
فولکم خدمتگزارم بن	سوزگوی که حق بویزدم
عبادت بگذرد غایب شستم	کناه آنکه عکس جلال خستم
بتم شولایم و بخرم کهنکار	که اولدی راکعبان و کینه
خوابینه دوش اهلتم بیک	دیوم شیطان غولینه لبتیک
کود همزه ها او بکندی	طغوی بویومه زلفند کندی
لیرون سایه و قیامتیکه او که	جنا و جور قانجه او که
الوده بجهان تکرار	دیوم و بزد و کرايات و شاد
کلور بجهان حالان و دجه	شهره ایلیم مستحده بجهن
ایرب جام می عشق بستانیک	ایتم در جهان بت برستیک

سلا الخ لولدی و برتر بود	بوی که فریض اندن داد جلال
اولسه روز عشره حسام	نه حاصل خود بر بوقدر توایم
اکرا عالمی طرترسه و ذات	تو که آغه تو جری بل احسان
اوقنسه ناله عصیانم اند	بوزم ما سحر عنوانم اند
بر عزمه و رخ اولونه مکاتم	طوتدی کا عود لادن جامم
نولا بفرود داغ اورسار اند	خیل خال در و ار جانم
مهمرا بسته با غریبه عذوب	ضمیم زلف بجامم زده
چو کفن کوز ریدن زلفم	اورسم کلور غریب بخرائش
کناه ایچنه کچه نایدیم	ولیکن عذر خواهرم دودیم
دوتب و منقده دن باغ باشم	ضراحی کی آفر قالمو باشم
اگرچه بزد عصیان و کندی	بجهان رسکدن تا بر بوق
صورت کجام عفو کدن جهان	بتر بر چه سی بکشنه جان
عینیا اینک کون بر کدایت	کد باشند آینه حرم و خطای
بود رکده تا اوم بن قناد	سوز طراجه رح شهر ساد
سوز کیم صفت قدی و عود	دوتب کوز تره داره عود می

بینه مجرای قیدی اعتراف	کلا اسعوثا صیدی شافی
یکتایم که بنحاشنا وطننا	تلم خود نشا گل خرقن اجزا
نه مقدار اولای برتی نیاک	کاولا خرقن افرینا جهاک
نجهوت مه که لالون کدار	تلاکلا زار مدکلن نزار
مقد ناسراق در نه شبهه	کالای حیاق در نه شبهه
نه خوش در کنگه لالون کراون	قصور و عجزه قولانیم اولون
الهی هله کندی بؤردم	ادیم سیمیا ارادن کؤردم
ادینر کلا جوج اتم کوان	حضور حصر کون حیوان
مجات بحی اوشه ایدی جوج	مد اولدم عجزه کون و عجزه
نه ممکن بوزن ارماع الکی کورم	قراطیر اعدوشی خان بوزم
بخا و عجزه اودنه بی ریاق	ترقم بره بار بطله بات
طیکدن اوز که بوزر جوج نیلیم	بیم کیم بریفاسون یا کنا هم
اشکون عجزه و عبودستین	ذو عالم خلق مقصودستین
تکلون ناهلیمتس کدا بیر	جهان سرتن لر بوزر بیر
اگر دیباه بیر کوجون شیر	قضایل قدر بوزر زنجیر

جهان صیان ایزسه یا مایه	سکا اوزن نه نبع و نصرت
اولسه قولدر که کله طامسی	بولدر لطف کله کون طلسمی
و کرم کله همیه ی توفت	شوکدر کله هم حکم و تعریف
اگر عجزه ایسین طیکه عطار	دیمر جوج و جلا شکر کدار
کینه روشنا و بوزر جاک	لین سربا مقتر نار جلاک
بندت و قفا اولما اوزان	بویوک جیبسه دایم اوزان
نکر بجه کجه غریبیم	ولیکن بلرم کایق فریتم
نه سلیم کیم میان اولدق دایم	اولای بیجهت دن استاریم
سوزلدر که قوعاییم جیمه	شفیع اولای کسه فریتمه
کوزم طاهره و دکلر کورنار ما	اولدیر قان نغمه طلولان
ی غنقلان طار اولدیر سرخون	نه واردر که سدره قان ادرخون
السنک کندی دلدن صفای	دحی کله قولا غن صفای
دولقوز کرایم سیرمقات	قضا کله اول اول املات
قدوز بجه که شرکا خیر	کچر که کانه فاهه کاه ذیره
کسین ایشنه شعله و در سوخیم	اولوخ خرد ارا دت کلی سوزیم

کورد کوزه تا تو ذوقم	خوندم چرخ فدا از وجودم
کلور کای می اندک کوهن	دردم کدن ابروی فدا بخت
درد یه غم نیست حیران	بواس خیزم بحریه پایان
بمشولک اول کسین ماهی	دکلهات باشم نه بر ماهی
سک خشم بر بر چینه دون	بکله او جند اولدم آمین
ایشم آنطور سه نفوسیم	سکرم فمونا واکه سکرم
چو ربه عرشه عرشه ما نم	کله غایب خیر دن ستانم
خودم اندک سلطه غصابتی	شمع ایت باک فخر کینایتی
در سفت فخر کاینات علیه افضل الصلوات	
شهنشاه جهان و شهنشاه دین	شیخ للذین حیران نشین
دین و سلو لعل کان سلیمان	دولت خیز و سلطان سلیمان
نیوت شهر تو کای شهر لیدی	نطق خیز و دولت شهر لیدی
امین و خود صاحب تر مراجع	غلو تک یک با الله تاج
ایا ای که جهان قرة العین	کان ابرو کتد غلب قوس
دمازم جلوه کاکرم حضر	آذک ما بی از بی جهرا نور

لهر کتاج خودت یگانه بودی	آذک ای باش کتد اولدی
شرفنا سگتده مسطایر	کونین بخت خلق خدا سن
دخبت آدم کشین بر کتد	جمع اسایو که موی سین
چکله زکوه کتد اولدی	نعالی الله هلاکجه تاج
جهاندا اهنیکه آفرین	یله و حین و حیکه آفرین
شلمه زکاک کتدی هیل	بکجه مور تادی بکجه وی
سرفت کیم کالودی عیتر	ایرتمشده آکا بر عیتر
چهره زینتتای بنا مردم	کفوشین عری جهرا رحم
اشک کتد قوا غل کتدن	کت حاکر آرزو کتدن
جهان و بر دی تر کتد نظامی	دو عالم بودی کتد نظامی
قله کتد زنا و کتد قوت	ایدر کتد با حقه دعوت
اگر جفا قوس اسایو ک	ونکر اولوس دو جهانو ک
و خود کتد اسرار معظم	شرفنا سگتده مهر کتد خاتم
نظام خیران و مشک کتد	سجود اسر عبادت فرود
دو عالم دیون شکر کتد	ویا روی مکاشفون کتد

سلیان خاتینه رابته باد	سوکیم برکجهما نوردی بنیاد
کلیه کتبه اولدیه باوز	سکا طوس قدسی اولدی هجر
اگر اولدیلر بو کتبه ایچین	سنان کمالو کتکلا کی شیخ
نه واکه رویه اولدیلرین انا	سکله شانه حوقی سردی بیدار
نوله کاکه اولدیه نوزات	سکا قرآن اوزور بوچه آیات
نغم کر خوبه الحان داود	سوکا ناسکا اولدی جان داو
قرعیمی اولر نه نغد و سکر	اوزورق برانک اکتاش
خلید نارفرد اولسه کلراد	عجمی اولدی سکر کشر کشار
اگر اولداری ابدیه ناساج	سن انز کعبدن مناسی اخراج
اوزر دک جمع اسلای و ترک	جهانر غلک کفری کو ترک
اوزر ک بوسه جهان نندان کفر	دو عالم جان انز خوبه تعبیر
اولرین هرله شادان و سرور	دکلرینا فکده بیضه مورد
دیک بو حیینه مردار مردار	قوخلالیرینه کلب بازار
شبه مراح و سخا و عورت	اوزنه سول قدر و برسنده
کور برینت با او کسن کاک	ایدی جبریل عجمین قالدی کلک

جوسور دک چرخ جازمه نظرات	سبح اولدی چکر کوبه نه مات
بشیر مندک موسی و عیسی	تقدیم مؤخر فعل اولد حاشا
براد لوشاه روز غرم سیدان	توکور اولد کله کله کور - عفتان
اندک دک آد مه تعلیم دخی	چکر کون آب و کلک اربعی
ایا دوزیم بجز سر سید	سوکا اوما فک بون همان عد
چه کر جیم صراع هاشمین	دو عالم دین سوک مردی من
هرم همه سنین محرم ایناه	دک خلوت - ایدی مع الله
کان و شهبه دن ماری محقق	سوکا داز - بکنه صخر حوت
بوچه در عین اعلان جو نایک	عجمی اوزم جمل اید ساک
فروع طلفکدن کالدی عفت	دجمه قلدی چور سب منت
سعادت کورد لر عالی حاکم	ملک طوطو ندر صومعه فاکم
مشید اولدک نو اعتبار	کورا جوب قلد اعر صغار
آونار رو دک حمل ماسواپ	همان دم آرزو انز کعاف
برایم ماورای عرش ابرو ک	ضاد داری و کعبه تی دک
قوسم قوسو ک اولدی حاضرین	مرا دک قالدی ایدی حیات

گفتارانت الفکر تامله	هر دین از زمان اصطلاح اله
شاعت باحق الله شاعت	فراقی در صفت مال شفت
دین است که گویند بگویند	گواهی فکر و مکتب و محراب
تفکر کیم چنانست	خبر بچون بر فرغ نوره
ببرید کمال اصحابی جز اینم	باهم اقتدیم همه بنم
خصوصا پدر یکبار جان	چهار دانگان طاق ضربان
اعلیه یار غار کان غنای	اعمال الوثین و بکر صدیق
ایکچو عدل جلیب و صلب	شبه عدل غر در آن خطب
اوجی طبع اجزاء قرآن	امام بر جاحان عقاب
چهارم این نمک شاه خیر	امور شیخ کرار خیر
طهرت آملتن همه اصحاب	حقیقت ناصیه اصحاب
صالحی همتدن شیخه	قد قلنا علیهم رجوعه
سیدنا عابن نامه نامی و موجد جلاله این تحفه کز ای	
سکه کله و کون نوزین	لور شدم عرب قدر و دلور
برینان خلوت یافته احوال	تکونش طالع و برکت اقبال

وما تم باقی دوران باهم	خونری با تمام عمر انام
گندم باطن پیچیدم تنمجا	حکوفان با پیچیدم فانه
ایزدی بود بگویم نم لر	چکرم هم بوقیردن الم لر
خصوصا حسنه اعتمادت	دخود هم همه تملیدی بیان
چتر هم بوطیند کفتر لر	کوه ظهره غذا لوری هر لر
دینندم کراکی زکوا شاعر	گور سوره وحید کعبه فاع
بر معنوی کرب عزت اسینه	چکوب با هم فراغت داسینه
اولد رو کوشه ت خولف متان	طبع ای بی بر بدم مجبورین
گور بجان کوشه بر بیدار	دل غزل سکنده بر دی بیدار
دیوانی مرغ ایرو دام خشت	نغم سکای کعب خیرت
نزهه بود دست قدر کونکو	مکریم اولدی بای عمر تک تک
نچون پروازدن دور سلطه کوه	مکریم بون با کبر سید در و کوه
نچون سلوک ای خیدا دلایین	نذن طوطی کی کویا دلایین
کوه صبور چناند سوله کون	تک کاش خورده ن هوش ابروین
چود کوشه ای متک صفا	او کوه سرد و بر دی جوان

دکله هر شردا و طوفت	سود که عزم کیم یکسخت
اکچه امر که قدم اطافت	دل بویزه و عزم بیست
چو عزمه نترسند و خصوم	ننگه و شطرنج و تا اول عزم
اولای شمع روشن بیام	کز ترغیر عزم زانم
چو یوق بلوغد شهباز عزم	عجمی همه قیود عزم قدیم
نوز کیم بریدن اول طاری	که اول فلاح و عزم اعتباری
نوز کله و لانتارین اعتبار	اوز اول اول و نیک خد
نم خور کیم در عزم اولی	خود بر اولی ای نیکین
تین فرق اول احتیاج الی	اوز روز سولک غلظت منکر
چون عزم بر عزم اولی خور	بجز جبهی چون بیخورد
جواب اول عزم اولی خور	غضب اولی عزم اولی خور
عقل خطار ایدیه اولی	عزم عزم اولی عزم اولی
که عزم اولی عزم اولی	عزم اولی عزم اولی
کلودنا عزم اولی عزم	عزم اولی عزم اولی
نه شکیم پلشاه عزم اولی	سپهر سلطنت هر اوز

نه اتفاق سلطان ابن سلطان	تهبتاه معظمه سلطان
ننگه حکم انکشتن خانم	کینه جا کوی دار اوز
بایس شیخ و تقوا کله طاری	سین دین احمد شاه طاری
سادت خلعت کاسلنت علی	سلطان ایکنر عزم عزم
قفا و قدره الله قیال کورت	اوز سلطان عظمای کور
تجکیم حلالین اولی عزم اولی	اول اولی عزم اولی
بیلان نوز سوز عزم اولی	عزم اولی عزم اولی
الله العزیز کلام عزم اولی	سوز عزم اولی عزم اولی
کلان اوز عزم اولی	اوز سکین شاه عزم اولی
ضغف کفان وارد عزم اولی	اوز اوز عزم اولی
اشوب عزم اولی عزم اولی	بوز کله عزم اولی
کسار کوبه شاک اولی	بوز عزم اولی عزم اولی
طوبز عزم اولی عزم اولی	عزم اولی عزم اولی
آجر اوز عزم اولی عزم اولی	عزم اولی عزم اولی
دعته ن اولی عزم اولی	بوز عزم اولی عزم اولی

جهان مبدون اولی خلیل باد	سویند صبر این کس که باد
یوز سکرده آهوی بیابان	اولید کوشنده کرکجهان
کوز بگردد ری اشوبانی	یتیم یاز که کوزنه آشیانی
کیدی بر خلق عالیدن نظام	سکریم غم یار اول نظام
جهان برینده اولی جام همده	سکریم چشم دلدار اول همده
بیانغدن اولی عالم آگاه	جرمیدار اول نجار همراه
چقا کر برینده مالقا عیون	ادود عامه هر کز برینده یون
شالاد اولی طویش تری حکم	یمینید کیز کلان مردم
طوقنه باد اگر غنبد آیه	صد عدل آقی حبس خایه
نسب لطفی بر شوک باغنه	فرصدن سردی بر آغنه
سحای اوی کرایغده سه ماران	اور لوی تر یک بیابان
شبهکیم آدی کوز ایلدی دل	طوبه کز باکی خوش ایلدی دل
دعا کوهیت ادب شاره	انار ایلدی اول شهر یاره
خدا عمری در حق دار استون	توقار بی بر خوردار استون
همیشه کلین بحق ترا اولسون	سعادتی باره دله هر اولسون

ک

کله اولی دورانکه قشقا	بولاکلار اقبال خاراوت
رعیت استیز بالیزو ستر	نکلا اولسون شه هاندسا کستر
جهان ترها اول کسلطان دگر	بورجانلیدن فتح و فتوحی
دو چشم جهان شفق اولسون	عبار یار خندا اولسون
بریشان اولسون عالم جمعی	اوباشون سلطنت یمنه جمعی
نخن غم آینه هر قشقی دیوه	خضر آقی اول کله سید وارمه
ضعود اندکجه هر چه جوی تهری	کله یرون برع کفار تهری
نه ملکه کیم ترع حکم هیا یون	اولا انا صفا کده بصیرت
دعای سفا اول بقده کزیر	هیت ایلیون اعدا تا تیر
خمان اندکجه دایم کزیر نایب	بولسون دشمنه بر درایب
ازم کهن صد اورد کله کوی	سراسمه اده اولج و دوی
زینت سابه صلوسن طول و کور	که السلطان قزل الله اولور
دو ریشته بر خندن صکر اولور	ددی دلقمایدی ادرم زر
کیم اولسه ذبح ما جهره کیم	دو ریز اولهریم مهریم محرم
سلمان طوبیلم مور بله یون	ایز منشا اولی بلقبه ماسدا

۱۱

ایقانه و غبار پایا لم	هم اولوغ و صغیر شنت عالم
کونیز بر جعدن اقدانم	اؤکت بئسکوبار جلدانم
مذلت اولوغون کاسانم	شکست بئست اولوغون بئانم
یونم جادو بایم کوا بئان	نخوت اولوگیم بن خاک نهن
ایقندن ایلم اولو بای بئان	کلوب چاکری غره بئان
دیرم کعبه مناسن شت جان	توقدات کابیم اولو لئان
بوسطانن بکله هبات هبات	تقره نطقن تا کیم نور مات
دکله حاج اددین سوز کوه	دکله متکلا ای طبله شور ب
همان پای تلخ در کوه سوز	سلطان خنتین اولو سوز
تجن محتاج اولو بیل جراد	همان کوشاهی نور فتاده
محت مجربه قلا عیدی مقوق	اگرچه قدر تجله نور جود
ادبیر کده خات ی خایق	حلی ظاهرین کلون کدان
اگر بای دکدا کاون کونک	یک اولوگیم بیله مقبله خور
اؤلور ویرا کال بئنه یا ووز	کیمی کیم ابره جعدن تجاوز
دیم کیم رحمت اتون اگجهان	غلا اولو نایم کتاره بطلان

بوی

بلور لوز قوت زده خور شوق	اؤدیز کیمی معدن آشوق
تکلمه مراد کوی اولو نادر	یوز اوورستان عدل فراب
چو یوقنا ما یکنیکه اقدار	ایستد لایحه و لایه نادر
نه اصف لایحه سلطان لیجان	وزیر بکلین و زانست بیان
طغلی زجهانه عدل و داد	مستور خندان هر مرادی
سامان تا بند مازدم	اوزیت تخت عدول فرولانم
زمین آتار عولی بولغور	نملان اخبار لای بیل سرود
شاهور شاه دستور عظم	کوم انشان محمد دم کرم
عطا ایتمق علاج نبدی	هر صراحی قاتنه مقوب
ذوق بوستانه نورد	مرقت آسمانه نورد
سهر سلطنت ماه بهجت	عطا بقطت و خورشید طلت
دلا اولوی جو کتکلمه نایم	عدوب قلدی بکا الجاح و پران
دکیم آلا و کوشون یازنا	خط از یاب شکر کفران
جیب ایلون قلا ای کونسار	اگرچه بوی و خندان اولو نثار
یرن بو سفاکی بیت جا بکفان	تجن هر زود تا کیم اولو سلطان

چتر محمد نانی کا کالی	دلیہ رقم اسون جلیوں کالی
یکید یعنی خود داستان	عین ایات نام آصف ننان
تکیم اواندی بلوندم تانت	ایب بخیر کستانان حضرت
اوندی تکتکین کان جان	گنہ دم لعل کور ساند
نجد نکلتون مرکان طغان	جهان ختیه اولدم کور افشا
سار کفمن اوددی بوشیا	نرددیارین ایتدم جنت آباد
شکایتنا حواله کون بوزو التماس قبول تخته این درویش	
امیر آصف عالم پناها	دعوتی اشرع جان آدم پناها
ترحم تو ترحم تو ترحم	فراقی درد مند ایلم تظلم
ضمیر کلمه صبر ات بکدر	معذور حال عالم آند کینر
نکلام عرض جانان ایلم کب	عبارت خود نشاطت سول کب
خیکد دکلمه اد باب حاجات	فخاستر طرول اصحاب حاجات
بقوی بر لای قلم هرچ پیدا	خلیم کلمه کبی ایله آباد
زنج بخت سناه و طالع دون	دلیم مخزون احوالم ذکر کون
بوقانم ایسون ساقی دوز	سنگی کبی جمعی علم کان

اگر خلدن اولان سیک آکه	گورد شمر صراج کبی تھه
انوی ناری غرت برله یاغم	سوندکما دخت دن جرم
بلانزینده اولدی قامت چیک	همان آهر در ایدن باکر آهنگ
کولامرات غم دن زکلا ولید	دو عالم کوز رومه نکلا ولید
صدی کد لشیته سنج هرچ کون	اکا شاهد ستر کوز دن آقن فان
بودد کور کور لور ایتار اولد	بوهر کور کست جنبش لور خار
سیا نکدن اکر کور مرته سیمی	ایقلر چیک کور دون بر سیمی
دور کفشا اولد علما نای حکم	زمانه سیر صوبه و برع خاکم
ایروغوا صلیق شام و بخورد	چقرم محط غم کور کور
اولو کان کبی بخرم بار چاره	بوددی قلمر سیک کوشاره
دکلمه کور بخاتم سا کد لایق	قبول کور هر سید ایله قایق
نغمه لمن ایت هر بر بودیا با	مناع مشری دینون نکلا بصا
زغن بلایه صلا بن ایتسه کون	جمعی نکلا کستان ایسون جی
بو قصه کتسا اولایه تزیین	دیز کد قرین انصاف تحسین
کلانم دون اولد اولر شرف	نظر کلر نه کور لطفیه آصف

اولا کیم طوطی بود فتر جهان	چو دستم دادند نفلادم این
ایدند بوکستانی تماشا	بقای بوستان دهرم کاشا
آقی ایله بوکلزاری خرم	یاوزیل آسونا و سینه بزم
هیبت ایله صحنه صحنه کیم	اکا یول بولسون هیچ خاروغا
آچسون کلاری دیسون صفا	معانی بلیلی بلسون نوال
بوکلشنه اولن سرون سندر	لشیکه جشمه اولسون دکندر
خدایا بو جهان خورده خیم	کلایا بر زمین اولدیه خیم
جهانگشا هنر و شاکه وزیرین	بن ایقلره قالمش دستکیرن
مدلم ایستدایم ایتم بولم	جهان کرسن لیدن اربیندالم
سلیمان شاه اولدیه جهانگیر	همیشه آسونا سون رای قندیر
سلیمان نبی بوکریمتی چون	وزیر سوکده کار فطنتی چون
شهبه آسنگرای شاه اعظم	جهان ملکنده قلم ارقلم کم
شهنشه معدن تختزه مادام	بوی اقلیم جاری بلسون احکام
دزیرک طالع کوندن شیرایت	بن این طالع غنیمت دستکیرایت

کریم

کریم باب لطفکدن دنا دم	بود سؤل اولن واقعا علم
مطلع داستان خسرو شیرین	
کلای غزایم دنا برای معاف	عیان ایست عالمه دزین نایف
دکان دلدن ای متراف باهر	جهان خلتینه صامت دزین باهر
دکتر کیمی دوک مالومناکی	سوزا قلمیند باب بر فخر عالی
نه قصر اولدیم اولدیشی بصر	آلادنی شمه آکا مبر انور
عمر بر ایسین فرج ایله یوکوک	فونک عالمه بریزنا نوزک
دوکو ساویل قومون اولدیک	جهان مکنته قاسون بادا کارک
صدوق کیمده هانک طوطی هر باب	کهر اولد دنا کیمی ایشار
چوسون قدر تکو اولد اولد طوطی	لشکر خا اولد ایدر طوطی کیم چون
نوشله بطلر کدر جن دزین	صحنه زمینه نقل ایله کفرون
صلوب اولدیزمه طیکلشی یوغ	اوقسون قصه شیرین دخره
عزیمت هدهون جانکه فونده	سوزا قلمیند نیلما مکینه دوندر
جهان تخت بلقیسی همان ایست	سلیمان حضرت یوسف امان ایست
یا زینت شیرین بو کفتمه	ایلمک کل آسونا دورانه کفتمه

اوند در مندی نام احتیاجی	طوبیشتی نیم ونمشتاجی	بازیت ماملی مشقی بریر	کلابی ایل خوری قریب
شقی کرچه ولی محتاج فرزند	فرزند تا هدی و شل و مانند	بود جسد ایل اولسانه با این	یا ایند جامع عشق کجی این
اوغزایانه اناج و محتاج	محتیاجت و تحت و ظلمت قلیج	چو دوری دفرینتین و ظلم	ایوب انرا الهی ناکه ایف
ولفرزند سودا سینه غذا گ	اودی سلطان دی کرچه طریک	رطایحینه جان اولدی موز	کجی تختین سلطان اولدی موز
ساجدا انجی بر آله تحت	شوق قودن کد کتور سیدی	اولدی آبا و جدن زیاد	شروع اولدی نگاه عدل و داد
برین طلب اولاد و اناب	کد کدی کانه انوار و اسباب	اولدی فوجان پیر عدالت	اینه آله شمشیر عدالت
آلوی بر کدی دفر کوردا	مکر بر کدر بر کجه ایچ	کاشیک کسبت دورین نور	ایندی خلق عالم خوش خور
شاعندن جهورا قی نامان	یقابیندن جهر و شید حیا	همین بار میدان دلفن جوان	بو همان یکی خلق پریشان
تغیر کتور کتور سوری ایلار	نخودن کیم او ایندی شاه بیدا	اولتالم کند کندی نه لیزی	عزان کیم بر املتیا کندی
دور حوق کد بر صاحب قرانی	ددمر و بر لای شه مزد کاف	مکر کیم نال و غن نای فریاد	کست کلز یکی کس دن داد
اولا ایرانه و نوزان سلطان	براد و غلور و بی سگ جهان	خایر باده فعل شیا نه	ویندی غن و سراجین جهان
اگا بر طبل و بر دی کیم برادن	کچجه بر ایچ مدت ارادن	کوزیش اولم و کیتدی هر غم	چنان کیمی جهان اولمش اقرام
همایون کور و جرشید ظلمت	نه فرخ فر و صاحب کیت	فقر اولشوی ای ایچین مست	زمانه خلقی استغفار کسان
ددی بر لرد کولر زاده انه	چو طوغدی کون کیم لرد ز نام	ظرو بریند و اولشوی دانه	زین سوره او نه ما کیا نه
قوریلر سر و بر و نایر	خوشانگان از نه لیدی ایچین	غنا تخن لیدی جلا حاصل	نه ده شان کیم قوریدی اندک

جهان بینی تکلف کز اولی	او که گویا سینه چتر اولی
نه خا اولی و صفت اولی	اگر چه قریح در پرتو افق
آذین خا اولی و صفت اولی	دیگر نه صده و پنجاه کی اولی
یا قرد اولی و صفت اولی	ضامن بر کلاه سید صید
چو شیریند فوندی آنه	دیگر دی شیریند آنه اولی
اندک اولی و صفت اولی	عجب خرا اولی و صفت اولی
بر یکی بدت اولی و صفت اولی	کلید اولی و صفت اولی
نغمه که خفته اولی و صفت اولی	سخن پر کوه و صفت اولی
کوه خرد هر صفت اولی	زنگ اولی و صفت اولی
پیر از مدته و صفت اولی	کلید و صفت اولی
شکر کلید اولی و صفت اولی	کلمت اولی و صفت اولی
ایندی کندگی اولی و صفت اولی	لغات و صفت اولی
بیان است جهان کونانی	کلید اولی و صفت اولی
دکا و صفت اولی و صفت اولی	کلید اولی و صفت اولی
تمام اولی و صفت اولی	دلاوی کلید اولی و صفت اولی

الهی کمان و صفت اولی	کینه سیدانه و صفت اولی
ایندی جهل اولی و صفت اولی	ایندی و صفت اولی
کرا لست شسته و صفت اولی	غزای جرح است و صفت اولی
در شکر کیمی و صفت اولی	قوروی بان باره و صفت اولی
کودا چدر و صفت اولی	امده و صفت اولی
نویاز و صفت اولی	اوشندی و صفت اولی
کول و صفت اولی	کوه و صفت اولی
عطار و صفت اولی	کری و صفت اولی
طوری و صفت اولی	انوک و صفت اولی
چار و صفت اولی	نصیب و صفت اولی
قول و صفت اولی	تجاعت و صفت اولی
اولی و صفت اولی	قرص و صفت اولی
کوی و صفت اولی	کوه و صفت اولی
قرص و صفت اولی	نوع و صفت اولی
جهان و صفت اولی	کالا و صفت اولی

پرواز کردن پرویز مانند شهباز باهنگام صید

مکوبدم که نقاش بهادری	جهانم تو بستانش کارای
ز صیدم دلورنگید بگردی	خطای روی بوقه بزی روی
چنانکه قد یاره و دند روی	نهال سزوه قوتش در بند روی
در بیک عالمک تشنه بر یک	کوه چیلان تاوی و عیش از رنگ
بوی سنگ خرد و چنان سنج و زنگ	بسته اولشیدی لاجوردی
صیامن صحن بزم آب پر کاد	جهانم صحن بزم آید و لاجورد
هانا نوزاد لیدی آن دیبا	شتابن مکتوب بر آید تعنا
عروس شاخصه که غصه تر	کوبانند صانکیم تکملا ذر
سحاب اولشیدی قمری کیمی پرتو	طردی بوینه و قمر فرخ طوف
چکری لاجام از غواف	کودی کلاباس شادمان
گهستان سمن صحرا لاله	گوزن و گاون اولشیدی لاله
چمن اولشیدی سبن غرق	دیزه ای طلس املاکه قره
سکون و شایسته لاله دین صفا	دکار کز زمین و صید روی صفا
درخت کلن برکتان و تر	بزدی همنگولوی بچشد بر

هسان اولشیدی بر لاله کلنگ

کلوه مولوی گشیدی صفت	هسان اولشیدی بر لاله کلنگ
هفان و ناله بلسل و خاص	کلورقون نهال سزوه تر خاص
سحر قشای ایلی روی ترانس	شما صیدم در ایلی کلستان
آتش قاشق الما غری ماه و برک	بینه و کلنگ کلنگ کلنگ کلنگ
آبکش افرا شوقه قهتادان	بینه و کلنگ کلنگ کلنگ کلنگ
اوقات قرض مکر کلنگ لاله	کوه سوز لاله صحرا و پرواز
ایده هر بدیشید ای نوزاد	کلور با و صبادن بوی کلراد
هر که صحن صبر بی ماده	دیزه ای کلنگ اولشیدی کلنگ
سحر بیل را بر آید یانه	انجلی کن چلوقش ترانه
بزاقش خود اردن باغ و رنگ	چمن بویتن ز رنگ باغ چای
بشی باشد خیلش هر تیز و ک	چنانکه قولی بویند سر و ک
صورت غصه روی بوند لب	آغز آغز کلنگ سولوشوب
کوب بیل لالی بر سوز لاله	عروس غصه رکس کوز آید
قول کلنگ صابن لاله روشن	بدختان اولشیدی صحن کلنگ
چراغ لاله اولشیدی لاله روشن	آسرا دیم صحن نور و ن

سیاست کردن پرویز بعلوم خویش

تسخیر کردیم دیو جانور کردون	خسبیدن ابله روی ماس پر خن
تعلیم تکلمی بدین کیم زبان	ایچه تانیق خلگن کانه قان
سکر اول کون تکلم کاکر اولون	منن سیاوسین بر اولون
قتضای کور که کیم بیوع زار	اوزاش ظلم این بر شاهان
دو کجه باغبان های آله آله	قویا در نشین بر ایله آله
ایزجه بو خطای اولدی زار	کلیب بر یون دستان ایدی فریا
دو کجه ای شاه عا دل کور کور	قوماش در د کالدره اوجوی
خلو اهر اولون سگه معلوم	پلورون بره قانزاه مظلوم
شمنه بو خردن اولدی ایش	کوردی اولغای اولدی ایش
معاد اده دی حاشا و کله	نه باضر کیم و نه ادم آله
شها او شو کور قورده ایله شو	ایدن بر شو کور قورده ایله
دیوه هتانه خسر و کیم نجان	آکا کادی کیم ایدم باره
چتره سیاهچدن شو کور	والا جخطا مطلق شو کور
آوزم جانکی حافی برینه	دو کازم قانکی حافی برینه

بو مشهور

بر شرطه مرید مظلوم اولدی	پرویز شاه بریند و جالاک
چون پرویز اول کله سیاه کور	پرویز کور کور کور کور کور
سنان اولدو سنان شهره دیار	اگر ظلمه برجه آله خور یاد
و کبر بر اعدن آله فروغی	کوریش بو نیای جوی ظالم
زهی انصاف کیم اولدین زیسته	نه حال اولدی که ایلام بکلینه
صلو کور کور کور کور کور	دوندور کور کور کور کور
نیار نیالایا ساسله ایوان	اور قور کور کور کور کور
سیتم اتمن اگر چه شه سلیمان	

پرویز ایکی جانیند تر اسی
 خنکله ایدی فاکه اولکن چاک
 ایچدن خندی و ایز بکلون
 قور کور کور کور کور کور
 چاقور ایدی کیم نمان و آیشکار
 ایندور کور کور کور کور
 ایلورون باشرا و ایلم کور کور
 کیدن مالادی عا لده مظلوم
 بود کور کور کور کور کور
 دیزرهای هر کور کور کور
 رعایا ایچره بیقور کور کور
 یا قوراه اولدور کور کور
 ایلیب بیچاره لر قلیب دیوان
 که هر کور کور کور کور کور
 ولع فریشتور کور کور کور

ایدر نورعلوی دلقاد	تجکیم اولیا آصفی واد
الحی شاهمن دایم خیرایت	عدالله قدرین دلیریت
بهرایک جانلدجیم جهان	مؤید قلوب و یاقین و ایمان
گشادین هرمن درج پدرو مزیق ساقیق کوش فرزند	
نصیحت کوی دانا و فروغند	بهریب سوزدینت سین کهر پند
روایت ایدی کیم هرمن شاه	چون اولدی خرو کفداند آکا
قهری یاشه اولکلا بداعتن	پنب ارتاقن او پیکار کیکافن
دو کای آت جان قوه العین	ذری سیدله کوشک ایله پوزین
چو نخته کیم سولطانم اولم	قوما زنها رعایا حاتم اوخل
مالک عدله دادیلد اولر اباد	رعایتدن رفعت نیتیم شاد
دو کیم کیم کادولت اولر اباد	تم نوار اولکم آزار اولکم آزاد
چمن ظلم ایت و کتاپ کتاسخ	قلم تک باشلری قیل ایکی شاخ
ستکار اولی بشلاره عیبار	کوزریدن وجودن ایله نودار
رفعت کوسندو کرکه عمال	صقن جو بانلکن ایت اجمال
عوانی قیل بند اتمک تصیر	سکندر کدرک اولر بو یوزن رنجیر

ایوبن

ایوبن هر کیشو کفتمین حلق	همایین بی تا کیم ایسیا یوم
چقرمه پاید اعلایه دوق	کونت ایتدود و غمز اولدی
بودن سهران بیه و عری	گورده قولور التولوقنا
کمزون قمرین ایتام محتاج	اور غاسون قدریکجه محتاج
خدرقل بند عاون احترا لایت	بهر غزای قورخته نیازیات
جهان مکنده عدلیه چتر آد	دین آد کاشیدن آفرین باد
دورسکه آکلنسن تا قیامه	او کتاسان دلطایع طامع
دور غایدرین سخاو عدلیه	ایکک عالمه جود اولورین
سخاوت بر صفت حخته لایق	خیش زینک اولر ایل نایق
اکر عسکر برادکسه فرادان	سپاه دام احسان ایلمسان
شکله ز رهیل کسکله کربانه	بوکلن دنگر اولر جالط باش
سپاه ارسکون سیمه و ز شمد	بولر کله حصنه شهیدله شهید
قوریزیک بلایه یخ و محنت	نگر اولون ایسوکله دنگر آرا
حماییدن دایر کله استیتر	قوما عسکر کن برور یوز لیش
طوبت عیندن کما باوان عدل	جهان عیندن قیل دیوان عدل

سفر ایشیدیک محمد بزه	دلیر طوطی را ایشیدیک مرغی
قره دینده شوله میری تاش	بندوی لوط شمه کور و تاش
کوردیشیخا اولدی اولدو تک	طیانی کالدی برده یانه اندر تک
قلم کسه نیردی سوریه جان	اولور روی کورنله نکره چیل
بیر دلم امیر ایلیا یوریه	مدی بعبقه نعلایت بخت ایکن
نکرده که عالم ایچره آچی جانک	ردایت ایلد بر بایق یا تلم
بیلوب شاه اوکن دیوی شاه	یاؤز کورنجه کورن اولادود
جهانی کشت ایذرکی او شه شاه	یولم لرمن زمینه اوردی ناکاه
تاشا ایدم آنه برتری نوح	نیرغین خن فالده هر فرخ
لطافت نیرتو کوروش چرامی	ملاحت سوسوی و حسن باقی
یکلی آتشموسوی بن عمران	سینه کالوری و پاکه نقیان
سردلی بلدی جا و دانسه	ضلع شوقینه مکک جانده
نجه و صنایعین مدیعی قلم	هاناکون کجا اینه صاف
دهاق حقه لعلین و ذریار	آچله صاحب اولوی تهرار
دی برقتی لعلینو کور دلد	یه خود باغ بلنفت بلبلده

ای کلنا رو باغنا ب تر د	یکونه حاصل اولن کلشکره
دفاقی چاشنیسه ده ناکله	واحه تیر سی آب حیاتک
عذر ننه که خالی دانه لردس	جاله شفته پروانه لردس
صنایر بیبه سی غس نباری	کمان آبروری ابر بهاری
ایکی آهوری شاهینه بکوز	سینه مزکان اولن کله شهر
حسن باغنه اول سی رعنا	دخول جلدف زینن هسانا
بخط استوار آفتابه	یه خود سیم المده ماهتاب
نخدای کوشدن لهره نراده	کیم آکام ککالتون خوی مشتاق
رقابی برمخت شمع کاف	کوی تو چهری نور علی یوز
مصفا سینه سی بهما به بکدر	یه سیم بهما بجه آیه بکدر
انی بر دسته کلدر بندن آف	کل زینن کبی بر باق بر ماف
دکلر انور کمالی عقله معارم	بود کلور واره نوجود ننه خدای
ستون نورد که کویا که ساف	اولر حکم اولو احسن طاق
عقیقندن بکسته نرغ مرچان	غم لعلی بله بر خون دلر کان
خدا کلکونی ماه عالم آرا	قد نوزوی رنک شاع طویا

دختر کز ارجمند و نشانه	مهر و دم و کج اولاده طند
اسیر دام زانیکه در عالم	مجدد الفنون اولاد آیدم
نشد که آستین یکی بکاف	طرد صابون بزم ساد
پوزیتمه ذن آرد باج و خراج	کوزیکه مرتبه فوق البیاضی
حلاوت از دست طبع نیاید	بزم آینه برهنه و شیشه در
نهال قامت نه تار بهشتان	منابر آیه می نار ایستان
عنبر ناستند او کوز ناد	دهاقه خضیه شمیم آید کاد
نخود و لایح شاد آیدت و تار	این بوین مطهرت و لایحه تار
بوی کف تان کلمه شکو آمیز	حیوان خضیرا و زرق ریز
بیاغری صحر و دیو شب تار	صاحب خیمه سبزه لود تار
جالی گنجی فریادت مدهم	دبزل نظر امر ما و مدهم
خیمه نغزی بگوز شب چراغ	حاجب خف و زلفی ز آغیه
صورتش اولی لایحه باغ	کونی بادام تر قشای بی باغ
حسن کاندن علی کوهر پاک	کوزندای کوز مشهور کج کج
نظری یوقا کنی بیله عریب	نیرین روح ایدم کیم جلد خوب

کشته

کستان جنت اولمش کوز کوز	پو امز قصه سینه قصه روی
کلاوی طناب و پیرهای شیرین	ولادای جهان کوز کلاوی شیرین
اوزی اقلیم حسنگ باوشای	اکاغبان عالم هر سیاهی
بردی اولسه اگر جمله بیانم	کوز کده صند تا موز ز باغ
هر ازان کلهخ او کوز لایحه	او کنگ با پناهی خالسی
صحن بان دیو بر اوله عورت	ایز اوله مکت حکم و حکومت
آرتقون یکا بله می و تریو	طو کوز کوز برینه اده شمشیر
اوز نریاشنه که چه کز جعفر	طو تر عفر مقابن کج کجی
هان قانوی استه اوله نیم	انگار بر روی بند قیصر روم
طو تا کینه خضیه شمشیر	ایوز شیر جوانی زوبه پیر
الی اللند خرنه و صفاهان	مطیع امرینه اعمار و کستان
چو شاد کوز کلوز کوز کوز	تمام اولد قح اوزی مده لاه
آزادن وار شاد اوله و سلی	آکجه کوز لر دن کوز کوز سلی
ایرین جان قولاغیت بیانه	هاندم عایش اولدی غایبانه
چقور طوسه عار دن کناره	سوت خیر با دی بان ناره

دو کب ذکای کوسین اولدی	دولون کای بیزین ایدی افسان
دوب برعاله شادود برور	دی ای حیدر حیدر حیدر
فروانان ییل علم ادرک	بی بر ایدی یلان هارک
نحس با اید اولر شادون	قولندن عاشق اولدم چنم
نچادون کیم اید بچو اولدی	آنته کوزدوم نیل بچون
چکده لیش سین فلش اولدی	ملات فشاری بلش اولدی
ایجه داغ اولد کلا کیمی	کونم باشین صلیب کلا کیمی
سولبه کیمین تبرین اولدی	ذول اولدم نکاز بجه ایلدی
تایر کیم اولیم دیوانه عشق	قوه عالم اولد فاسنه عشق
ایض کیم جاننده تاثیر	ذوا ایتکده تاثیر اینه تاثیر
ککله اید کوز کیمین فاسانه	قدم نیر کیر بولع عشقانه
زه غم نکاز هر کک ایلدی	قوشان غیرت قوشان اید ایلدی
ایشتدم وصفی ایزدم نطال	ذونم اولما کوزم نطال
یانه طونه بریافت درون اولدی	همان طون کلا نمدن نکال اولدی
اسر کیمی اولما سون خرد اولدی	دی ایندین ایش بر قدم یارک

نغم کیم یگد ویرک کون کون	ایلیت شیمین ائدن برعونه
اکامر سکا اولر سوطا بن	کودرا اوق کک باشمش مالین
نچان کوزیم اولدی کارکی	نغم نقش قرانیر و مابکی
نشانیدن شادونهار ایت خسر و ادره لیشورین	
برعنه قلدی نایلر طایر	چونا اولدی شمشیر و عدا
کونم فاسانه اوزمانه	طوشانین برین اولدی برکانه
چکمه اولر نغمین حیدر بلان	کچون بجه کون و سیادت
دوش کیمین هر ویرک کیمین	ایوشکی برک کون اولر سینه
سکرا اولرین برک کوزرک	اکاشیریک ایلوا این سوزدی
رداز اوقدی بر دستان	غیان ایدی اکار از نهان
سوزین شاور کلا طوقه لیل	دی دیوانه سین بوجه سوز
کیم ایتن برین خالات حاله	سدر اولدی جهل هیهات
دما لکلن عجب سوزا قوش	چونون سکر بر سارغ سوز
خیال و فکر بالاجلد ننگ	چون کوز کیمین کاف ننگ
دکله سانی کوز کیمین سوز	نهان در چشم حالن برعور

یونان یونانی یونانی	ایورنیک ایورنیک
اگر بر مری در جبهه	نگهدار ایورنیک
منقش بر روی یونان	نشین ایورنیک
بهرین یونان	هان یونان
اگر ایوان جبهه	جهان یونان
نقشه یونان	خط ساقی یونان
قوم یونان	منابر یونان
مصفا یونان	دهن یونان
مکرر ایورنیک	مقام ایورنیک
طوقر یونان	کندم ایورنیک
پاسیونک ایورنیک	نصایح ایورنیک
کون ایورنیک	خون ایورنیک
بوصف ایورنیک	ایورنیک
کیون ایورنیک	کندم ایورنیک
اوماه ایورنیک	اگر ایورنیک

شور کیم یونان	سومین یونان
میدان اول یونان	بوفون یونان
تفان یونان	خسوس یونان
یونان	اگر ایورنیک
دور یونان	کوبیران یونان
برای یونان	قری یونان
اگر یونان	اولا یونان
چا اول یونان	هان اول یونان
مکیر یونان	طوری یونان
بزدی یونان	ولکوری یونان
قلم اول یونان	کون یونان
چون اول یونان	باند یونان
نام ایورنیک	اندون یونان
قصادن یونان	کوری یونان
ایورنیک	نصوری یونان

شور کیم

طوبی اولیون و نثار و کلمه	کینه کی کوزله نغش شری
نقشه درن با زب بر نقش کین	آوی کندی کایت برین کین
یو پاک اولیت سین ساعد	بولور قیزه برنگین کاند
اینه آدی کوردی اول کای	شیر کاندخان نغش چین
ایک صورت اینش خیمه زیا	کوردی کوزله کین کین
اون غنشین بول اوله اولد	برین بلرگ آدم با نری زاد
ولدی کی که برن شاهی واره	قوسور کلاصا واره
تاشا ابد کجه اولن شوق	اورده کجه برن صرینه آتش
آویغونیه کوزینه سوزدی	کجه برنینه غریزه دوددی
کجه برنینه طومار ایدوردی	اوزینه تخم و یار ایدوردی
کجه سولوردی کلا غلورق	یوراکن لاد کجه غلورق
کجه کوردی سر اربین آتش	نه معانک خود اربین آتش
شتر کباد شاه صورت سین	شتر کیم برودای هیاق سین
شتر زنه کلنگ بو دیان	نه اقلیه کوردی یا شکاره
یک کله نلسی سین سولانین	خبر و سلوم باری متانین

یک کلمه

یک کلمه نغش قالی کیموز	بتم بوددی کدر مانی کیموز
نه سحر ابد کخی دیوانه کله	دل جان دن قوم کانه کله
اوجا نسه صورت سولوردی جان	بروز دفع ایلر بولدن ملان
کجه کخت غمیخا ایلوب نف	دو کله ایلر دیوا ایلی خوجی
اولو قوم دیری غلامان خند	مکالدا تاشی خندی کاندورن
نه اقبه یولومه کندی برین	ایون ایلر بولور برین برین
ایله دی کوردی که آه و فرهاد	که اول غننه بقول ایدوردی
اوزده کی که بوزین اوز کوزینه	اوزده کاسه سوزدی کوزینه
زهی غورنیم آردن کله کوزی	طلو اواز غننه کوزی
شونک کیم عالم ایلیم ادا کله	چون غنن اولدور بون کله
دو عالم غننه بنا اولد	کجه شری کور هادا اولد
کل ادمله ارواح فرشته	اولدور غنن کسکله فرشته
دری کله سین عالمه باقی	قوم غنن ایشردن دراقی
ککاشق شاپور صرینه کیم شری درجه در ایلر و کله خرد	
دو ایدر کجه نثار اولد	
مدایینه ایشردن دلتاد	

گوردهی خیره شیرین نشین	گوردهی خیره شیرین نشین
چرخ و آسیای اوله کورده	یک نندی هلندم اسگوردهی
بشمه آفته کارین یلدا بیله	دو کورده یلدا بیله فریاد بیله
دردنای جانم دیو کورده بی	تمای بر کورده بیله بی
دیندن کیم یوز کورده بی	شوردر کورده کورده بی
کلانتم شکر اولوق تم آغوش	کلیک کورده بیله بیله بی
کلک کورده بیله بیله بی	کلک انصاف خنده بیله بی
بتم جانم فریاد کورده بی	سوز کورده بیله بیله بی
آقوب اولونوب باجی هر آن	فوت کورده بیله بیله بی
قرودن دودا بیله بیله بی	بیزی شمع کورده بیله بی
گورده بیله بیله بیله بی	د دبلر دغ بیله بیله بی
شما عشق ایشیک لاله بیله بی	گورده بیله بیله بیله بی
فوت کورده بیله بیله بی	اولر قلیوک کورده بیله بی
شراباد خان و جام کلکون	ایور دلدن تم و آنجی بیله بی
اولر دغ عشق لاله بیله بی	بیشتر کورده بیله بیله بی

مطبخ اولوقه بزور کانه	مهتا اولدی بیلم خیره بیله
کلورده تراشدر مجبور و زیبا	دوشندی بیله بیله بیله بی
فرقان ایدر دوزخ بیله بی	بیشتر کورده بیله بیله بی
فرادی دوشان تخت وضع	اوردی خیره بیله بیله بی
آویس کورده بیله بیله بی	ایورده بیله بیله بیله بی
ایوب بیله بیله بیله بی	ایورده بیله بیله بیله بی
کوش بیله بیله بیله بی	طور و اولونوب جام زور کار
اشارت لاله خیره بیله بی	بیزدی بیله بیله بیله بی
ایجلدی چون شراب افرواق	قورم اولونوب کورده بیله بی
اولدی ماه زورده بیله بی	صنایس بیله بیله بیله بی
ترتم لر ایدم شوق بیله بی	تلورده بیله بیله بیله بی
ندم کیم نه یاز فریاد بیله بی	بیک بیله بیله بیله بی
اولر اولورده بیله بیله بی	نه ایچر بیله بیله بیله بی
کجاری اولورده بیله بیله بی	اونرده بیله بیله بیله بی
لب جام بیله بیله بیله بی	بوزرده بیله بیله بیله بی

شاد آید و لید هر شکفت	توروی قوسه عشا قوسند
در آشفته ز تاراج او زوی	خو که غم بر او ماح او زوی
کو بر آذن آو بالون آمان	او بر نیم اهل ساقی که کاین
شوک کونوشه اندی جام کلان	که خوردن اولدی د زیاد برین
چو خورشید تابنده اولدی قان	آوردن کسند اندیشه خراب
قوس بدن باغی اهل بصیرت	فراغت خوابید اولدی لاجت
شکار و رفتن آن شوغزاده بیخه شجاعت و رسیدن	
بآن طرفه مشکین غزاله محولی ملاحت	
بینه ستاد کسار کزان سنگ	شکار بچون اولدی عیبه آهنگ
شهنشه کیم ایزدی جان شیری	مهران اولدی بهار باغ ضری
فراوان اولدی عارده قی بلبل	دخی آرامه قلمادی عیالی
دل عسکین اولدی بشکاره	تا شا قلنا هر مرغزاری
سکریم اشتیاق چشم شیرین	اولاد دیمه آهوز کور کلاستکین
اشارت قلدی هر شویگان	که حاضر باشا اولار کازان
طوبه بر شجدم نهنزاده برین	باشن تاج زو آئنده شیدین

نوشته

نه شیدین اولند روی بهانه	قوسدی سایشه سوز نهانه
شکست خورده بی برنا و لفرز	با این خیمه سیمان صبح خورده
نخندن به فراگ و ایدو ذک	همان تخمیر کاه قلدی آهنگ
ندان نهر سینه وارعی طلغ	نیمک سینه بر قلد داغ
شکوه عالم و کراه و انوع	دیل عشاق ایزدی مسک اندوه
تکسور ایدن مز پیمانده	تو کاب قوس قردی داننده
آزدی طغنه طاشین آسمانه	سیم روح بخشیدی جهانه
بعینه هر نگاری هر چشمان	ایچن طشلی ایلو بیخشا
هواسی معتدل نه کم و نه زرد	چو هم سوز زاری اولمن زرد
فراکتلو بنگک ناز شیف	ایزدی قورقار اهری جیبی
کند عین حلقه خال	کله طوق غزاله کاه حلیال
کوزی هر مرغ کلاست و خورین	قلمردی شیرین غم سین تر
بوریدی شاه باشندی شکان	یا بلدی ماه سکر کوناره
بری زو لورک تران آتیه لری	ایزدی زوی هزاران مرغی تخیر
طلبان اوره هر شوی شامل	قوسدند قمار دردی رخ خلیل

شک خود بنم زمین تاوی شمع	دو حوت اولمشدی بود اندک جمع
بختک لاندو لوندن گوزانان	اولبجهون طوتز را بیان
نیکه ستاید ندایدن اکند	بانه دی پای بخیجوع و کندر
کان ایور که تریه آهو	کله روعم دیور وادی قرش
فونلاک خرنک شیوا کله	نچردی جانی بخیجوع بدندن
کان اولب که سیکه ایجات	ایسه کی صخر و طریقا افوات
ایدیبا سکلر یون آهو بیچین	صوری دکاره سندن قوشین
شوقه وایله اولدی فیچیر	کندکی خاطر دندن کروتور
بنایت خوی واری بیلنگک	نکی دیانه فوی کلاری سیکه
طوبت ایتر غزالنا زینف	دنیاروب بان لرده کی تیغ
جنوبه تانادی کیکه فرلارک	بدر دورک و کوا کوه شاهارک
کیدب هرکله آوجی رشتلین	ذکر رده ایچن ایچی برقان
کجا اولدی کورک و لهور تیغ	دکرده کی شیوا سندن شمیر
شود کلوجا نوله اولمشه کشته	ایزده کشت رهن کوه کشته
قامش او قدرن اطرا کشته	دیکر که اولدی سزاسر نستان

بات

باتن اولمشدی اولکله کله	همان اولمشدی کورستان کوبا
روغله جانور کانه قشت	هناسرا اولدی طرغان قیامت
نه او کندن بکر آهو شیخ	چقور کندی تاکیم بایدن آوخ
دوشیا پینه اوک کندی پروین	اوزادی عسکر دن سندی بیور
ایزکی هیدر آردنج شتاب	لنگله هر جا ایدی شیخ آفتاب
کیدب روشن کونا ایدی شام تیغ	زنانه سانه مان نظران و فرغ
کیدب اولکجه خرونا سحر کاه	مکلا اولمشدی برمه اده کراه
نچهره که صحرای قیامت	بولغرا که پاران و نهایت
بیاد جمع آکا کتمیش بورد	مکان دیودی بیغوله غول
عجب شخسده دلنوضیح سوم	کلورده هر طرفدن نهر سوم
نیم صحرای صرمره ک	مدرخت غریزه ای ایدی لدرک
هو اکرم و دم غولان بورد	پوغدی سایه آلا سایه دیور
اودشند لاله خراسی کسور	تورلا قاسیلر طولسز کاشسور
فران کور همیش همچار بونم	نشیجی اسنلا قهر حجه تم
اولوم بوشکوع ایچن پروین	لاون اولمشدی کاهارمشدی

اینک یاسته اولسه انکی پر	فین پرواز انی زدی هر کورت
پسای دایر پور سنن مرادم	اولای برهوانده قنادم
دوی دایر کای سر و خرامان	بم جان سنوگر بکن فریان
بم نم در بی باق جان سنوگر	مطیم امر کفر مان سنوگر
بوهر نه در سکا بلو لوسن	مراد کهر نه بیسه سوید لوسن
دهی شیوی نه کلد اولد بر نه	در مطلم لم استرفون کوزون
سکا چشم ایدب کوه افشان	درو لعل ایدم دریا و زنگان
بکا در ایدر ایجنی بادر محرم	بم کبی اوکن چشی بر نم
طلودر کوه عشق کوشی	بم کبی ایدر جوش و خوشی
پوزی برده و اچتمقای	بم کبی اوکن تلخ کاهی
بوز خریا بد مساز اولام	ولی جوع اولیلم ان اولام
کوکر هیچ نا محرم ارا ده	اگر در یاد واکر قرا ده
چوشین سوزنه کوز اولد لایم	دکز کبی پوجون اولدی عایم
سینیدی جونا ولجی مطلق	دوز دی بودن بر دوز جیم
نه زورق بر قور عیدی محکم	حناسن کیم ایچی بر اور که عالم

ار سوره

اوشور دی ستونی آسمان نه	دکز دی دایرانی ککشان نه
صدف کبی اغزن آجش آشکان	مکان اولمانه دتر شاهان
چو بندی زور قه اولد لم پیکر	هان لاوستینه صاکم بر اوند
هاندم آجیل اولکشتی پروای	نعلان اولدی کوز زینتی لک
کوبید خریا آفی بر خوش سافر	دکز دی یاسنه دوز جواهر
پری لوکی جود ای آجوب پر	پنایمزی اگا بازو کبوتر
اور بیلنگر نون بریم پیچ	ایدردی لجه بخور ککجه
دکان استن بوردی کشتابان	هرایوز نه نیت کرا بر باران
اوتور باغ اول شورین شیدا	ایده دی دایر سید سیدریا
بناک خوادین او یادی عان	خضر و جوشه کلدی اولدی جوشان
بهر کویا کجوشان دیکر اولدی	نخار نون جهان نار کله لدی
عجب جوش ایله عا دلدی کیکر	نکل اولدی کویا کک کیکر
دکل ارسفید اول کون هویدا	خوا از نه پر کنت اون آسا
ایوب اشتر کیم اولدی کینه	کوکر صا جردی اولد کلک بوزینه
دکز بر کورمش نا قیدی تازی	لکار کد زورقی او کجهمازی

توجه ایوب دلبر شود بر هر	اولدی هر جای نیش زهر
مگر تیرین لعابن ایلی نیش	انگور اولدی قیامت مدنی
چو کرمی دوز کار کیشم و کین	حیاتدن طمع قطع اتدی شیرین
اؤیلدی ما دینا اولدی مطلق	کن زمانه دانه تا اورت یوق
دو کله لسه رو بالا اسک کزک	یتا جا کزک چلشدی آهنگ
دیردی زار زاری هر غم و کیش	عجب ندیم سگان زانو دوشین
نسیلم کای فلک اولدی کخام	دورین دره دغم ادرین اقم
کیدی تاج و سر بر تخت دختم	بو کون بر اید تخت اولدی تختم
کسر ایل تختی آرتید ماهی	فره کیم با کخت اولا کاهی
یورونم سخن کوی بریا یوزن	نمردم دیم یونم بریا زرن
مدد خالدم مدد کرد ایله کینه	بلور دخت و غر قابا چنده
زبونم مستندم زار و محتاج	حصار اندی بی کرد ایل اوج
نسیم صیحا کم صر صر هفت	نرا بر کور اولدی بکا زهر
ایوبین نا قانک چانه کین	یوزنی ایدی بریا چین و چین
کب ضرایک بو درانه انکشت	بکا هر رخساری کور مست

صاحب

صاحب نسیان کوی دریا کوه	دو کرمی کوز زرنون دژ زهر
هزاران ایل یوب فریاد و ناله	صاحب دی بر کلا اوسته ناله
بزدن ک اولدی کج کج کج	طوبت اولدی بر ایل اوسته آرام
چون اولدی کج ایل اولدی کسین	سلامت با قیبت جندی شیرین
نوسا کزک انصاف ایشی شمشاه	بنا کاهانی منور ایدی اولماه
با قیبت کوریه بریا دلارا	ایریش سا ایل بریای ماوا
ندند دژ تپیم و کهر ناب	کنار صابلی آبی کویا آب
یه دریا ماکی درنی کان اولدی	جغولای جوی وار شتر لمان اولدی
نجه مالک حسن ضایع بر بو	بر خود اولد سورنگه نای بر بو
با قوب بر و زنده پای تافوق	تختی یوزده اولدی اولدی کج غرق
اولدی خ سولیزونکن اولاراده	شبهک ترکسری اولدی کج کتاده
اولجه خوابدن پروین بیدار	کودر بر کله زار و سره زقار
همان دیریند کویا قشرد بند	اولا مر نقش مانی اگد مانند
هارر ضایع نسیم برع انمش	یه دلدرد کزک ایشی توفیق
بلمیز کادون قشقی طرفدن	دیر ناسفته در جوش صدقون

۲۴

بیا تو که اول بویک سینه خرا	ایدر روی بوی بویغی سیران
ایکی سلطان ها یکی بنفشه	ایکی سرکش ایکی آنکند عشق
ایکی شمع و ایکی پروانه عشق	ایکی هفتل ایکی دیوانه عشق
ایکی تان ایکی بزمده عشق	ایکی زنده و ایکی مرده عشق
بری شمشاد و بری سز و آزار	بری خوش شید و بری فرهاد
شراب نازدن مخمر و سر مست	بری کوشچی بری هر و شوشت
بری کوه گلای سز و سر خندان	بری سنبل و بری امش بریدان
و فاباغند و آبلتر ایکی گل	ایکی خیمه بری برینه بلبل
بری کز زلفی داودی ذره و	بری کز کشتوی سسکین کوه ل
شکله حسیری که باکم بری جود	بری نورو بری نو و علی نور
بری کوه یونی کون کا شی به نو	بری شیرین و بری بری خرد
بوی وانی کوه حریت آدی	بری بونیند خولید باهدی قارک
آکلدی دایه سینه دیری شیرین	بلوریمین کیم در بونکارین
بواد و نکتک شانی که مطلق	بیم نسخ الیادی عدلم حقیق
کود خن نا کهان ای دایه آف	ملودی آشنا لیتار نشاف

یوری

یوری وار که نامن ایله آفتیش	نبرد زهر مقامن ایله آفتیش
وارب دایه کا و بری سلاه	آدب برله آدا ایدب کلای
ددی باقره تقدسین بنبر و بر	نچون بوردی حیران بن خرد بر
بیان ابله بلونم آد و صانک	عیانایت کون کیم یه یه مکا کک
چو ضرر کوردی اولد با نوبی صا	جان رفیع ایدب کشتن ایلدی لار
ددی بر تلخ کام زار و مسکین	آو بد عقلی بر بار شیرین
اکا عاشق اولدیندن قولتدن	دکاون خالی بر خطه قلدن
تلمت قصه شایوری خسرو	حکایت ایلدی که کهنه کون
آلوریشا کک جیابن دایه بر	کلوریشینه آتی اندی لغز بر
قراری قالدی شو قیل طوردی	تهک پالینده ده ناک یو کوردی
ایاغ از هر طور بجا بردی فی الحقا	مه نو کوشنه آواز شخما ل
شهنش کوردی آتی کلادی خنده	ایدر قتلا دی مجرایه سجده
اوپوندن یا کد کلا و کوا شوب	کلردوم دیوار زردی قرش
بولشده بلورن ایکی شاه قرخ	بری بری او کون قود لر رخ
آدا لوب چون ایکی عاشق کوزند	بری بری یو کلا یا غنینه دوشند

ادوقز بر آاده آبله کون	بري سويته غذا بديله دکون
غم حراذ غذا داب برقم آزاده	کچن احوالی بر برابر باد
کهي غذا و کلا اوله کلي کشتن	کهي او زکند و ترک کز کشتن
کهي زه با تخم که صيدهان	بري برينه عرضا بديله کون
سرور و صلا سرور و خرم	کچوب علان اير روی عالم
اگرچه اولندي بهانه شيبه	شب قدر و عرفت و عبودت و نور
ولی بلز بریدی جرخ غذار	نه غدر و مکر او بر مظلوما
مقابل برينه مصرله ماه	بجای عالم کين بنا کا
کلوب برينه قاصد کون با بوق	ذره غرق اولم لای باي تافق
قراچولر کير مخزون و غناک	نفا سنا بلن کوي صند چاک
ددي برينه کار کچکين و ناشاد	آنا کولادی هر و خرمين باد
قلوبد تحت خالی ملک تنها	بیش کيم اوليا برفته پيدا
ايدرسک بری کون اماله تاثير	اولر بله مکتب تدبیر و تغییر
چوخسرو پویای ابدی کوش	کيد بخل باشند اولدی مدعو
دوی آهای زانه ایشلر کون	فغان ای و دوزخون جنبلر کون

ايدرسک

ايدرسک کربني بر مظلومات	هر ايدان کهد رسين در دوحمت
دلنگلی بی پرویش ايدرسين	دما دم نوش جام نیش ايدرسين
عجایب حادوی سخار سين سن	غرایب کله کر مکار سين سن
کهي کيم ايدرسين برک خندان	ايدرسين تا انجی بيده کريان
کهي وصليليا پر کورسک مراده	نه غلر کچور رسين اولاد ادا ده
سکا ای جرخ الدنق خطا در	زهره شکر ک بانک بلاد
کل اوله اعانلیک وصله نناد	چما ايدرسين عاقبت فرقت فرما
نه سول اوله جان مایه بوق	بجه شاد بلخ اولاکيم عیوق
بجه کلنر کلا و لا سرخ و کراغ	خزان آفرانی قلا بر طبراغ
نه برده بيته بر سر و صنوبر	ضو کا او جه پهلوا خاکه برابر
شولاق تنکر کسکوردن غدايو	بر آهرا اندی اشوق قرايو
خبردار اوله خبردار اوله خبردار	کولا و برمه بودانی مکتب زهدار
فروزان کور خسر و آتش سوزان کينه را و هميه وار	
صوختون بهرام چوپينه را	
تخکيم رستم زال زما نه	فوشندی تیغ خونريز سينه

۴۹

چون بافتن زین شاه خاور	طشتی شام خیشین اولاد لای
طوبی اولی صیدم خیشید چوین	مدایندن کاعرم ایله ی نین
ایرشدی برکی کوندن شاه زاده	کوردیم مملکت وارشین شاهاده
چوین خخته اوتوز اولدیو کیمین	انامی کوردی بهرام چوین
کوردی بره لاولدی غناک	هان هم اندی مسکرت چوین
شده کلور دی لنگر کیم شمشاد	بلو ساجی حسابن انوکا الله
نوعسکر هر پی برگر کوزین	قغان اصلان کیم هفت سکن
طوبت فرموده بهرام لنگر کیم	صحر لاشتر سرت کیم کف
ایرشدی ارقون ارقون کیم خان	قرشدی بر برینه اولدی جوشا
دلایر لایدر هر بوضری	چالینور هر طردن طبله فرنی
سیر اولب ترازوی بلا شیخ	طوری طردی در دهنته شیخ
رقیع اولندی یالکوز لوجیوب	چکروردی آدی بهلو یک کوب
شیار زلفینم وارد خجیر آوخ	کوکور طوبیا کادور د کاوخ آوخ
اول کزیران آراده سر کوب	صلردی کله لر مغزیه آشوب
سحابه کز صنز کز میدان	کیم آندن تیغ برقی و تیر باران

اوردی

اوردی خرم هر بر شیر ترزه	طوبوردی توین کردی فی نون
اچوریننه اولمشدی سراسر	شیر ابر که ساغر کاش سد
قغان کت نایل طوبتیم	یوکلر ز قصه کزوردی مادم
طوردی کاسه و ششم زین قان	اوردی صالحینه صحنی کران
شود کلو کوردی کیم زخم و آلم	مکلدی قالدی حیرتین علم
کیریم سیلانه باش باش بهلولم	کیریلدی باشلورده کلدی قانلر
دلایان اری کیم یسراید بله لکن	نیمین اوروردی خشارینیا کن
شوجا کچکر که هر با کچکر دی	بار ایرده عجب توز لوقوردی
دلایر در صغینه تیر کوش	سنوردی طنطون طوبی کوش
دکلدی توز او کون اغن هر ای	زیمیندا آهی ایرمشدی سمایه
علم کچوبه پیدن آتق کیم	آلای نایر قلای اولمشدی کیمین
اچر کیم یلردی آره برده	یا اوردی کاف بر نلر قان برده
مکر خجیرده اولمشدی کینه	آرددی آتق کیمین سیند سیند
حناسین زنگه کردی بختان	به با در زینت کیدی تیر یوان
سار ز کیموب ختلده خوشن	اوطا تو باغ اولار اولمشدی آهن

طوقش اوچریدی نارسولان	اولدی یزیر لر شیخ فرودان
ایریشیدی قدری عترتین	کچدی مدون کلبه کچ اراپ
کان اولمشدی نزم زین چک	ایردی آوازین آک آهنگ
کردی قیظکت بولسه هر آن	عزیز شته سین عیش بران
اوکلداغی باغدن طولانی	اجر سلطانک اولش اولانی
غزوی شرمک کوسک صلی	عدم نکلک توکماکی رهناسی
اولهر چک جو بنا و معار	یتر لردی صلح یوزینید وار
برایم منود یوکی اتمه ندلی	ایموز لردی تیخ آباری
قرطراغه قوماغ ارب غار	صند کوزردی مرغ تیهر بار
اولدی های دھوزن نهر دجا	مخت لربسود مزاروغناک
بیز کانتدشه باننه حاضر	طورردی دام اصطلاحه ناظر
کوردی طابع پرویزی قشخت	کوزاردی مادم دوقشخت
بناکه کوردی اولتاد نهرت	ددی شاه ابار کارد نهرت
قیوراکیم منظرین مغلندر	کوزون قوقی بازوی عسکر
کوزردی ایسوز لردی جمعی	کوزون لارادن قیم شوی

حکیم

حکیم کوز لردن شهر باران	بجی حالتدا اولدی اشکاره
توانات سوز کادلم شایخ	طوبت بهرام آلایدن کما رخ
کوزنج شاه دن بود کلور عرت	سپاهیلر بغایستادی غنیرت
دکوز لکیجا اولچیشلر ایدیش	طوبت برآردن آقوز غوش
کوب بهرام اونوج و شاری	خوش خاشاک و طوبت کماک
ایوب قرمان اوزینه لشکرینی	قاجو کیمدی آد اوب سرجی
چو واریدی قزو کور کینی	کوردی جملدن اغلاوزینی
خدایه یوغدی هیچ استنادی	ایوردی قوتیه اعتمادی
غزور کور کیندن اون غر	باج اولدی ازدها کین مور
قلورده شرم چو اولشیرینلی	بزلدی عسکری طاعندی خلی
ایرشدی عقدن کاکه صبر قهر	کلن خار ایلدی و شربتن زهر
اولر عالمه البته مکانات	ایوبه ایلوک و یاوون آفات
نظام کیم اول اظلیله معلوم	اودا اوز غریننه آه مظلوم
نه دکولر طالشورسه مکرو ریوع	اوجاغین صور غوراشک بیوع
شور کیم خلفا کوزرا اذانی	کوردلر هر اذابه بیک خراج

۲۶

ایندلر تلخ قلمیله جهاقی	دیر راجی ایشیلدی جهاقی
دلزار اولدی هر که اید پیشه	اولر آنرده دوزان دن هیش
مختصر کده کجست باز افلاک	اولر کسب ماسا کجاساک
ایوب اولدنه اندکسه مقربن	کلدی یوقده بر برای براضه
نهقن ایدرین افلاک دیتیمی	سن اندک دویاسین خودی می
اولر خطو کلمه کاه و سیکاه	قور می کور ایدرین چر و عکاه
هم ایدر کاشک بار منطالم	ندیرن قارا الحیضه بوبه ظالم
اوتیختن کمالی صندنا و غنم	اوزینه ظلم قلدن اوشتم
ایچو شربت کیرسین نوبیاض	کلدی صیقل اولدی بونکدن آفر
کلا ایدر جور ایلد کسب طاش	طوقی صرافت ایشی کردوش
تغدی قیلد شکر شیره هرگز	کنا اولایسین ملکوکر عاجز
قناعت ایلدی اولاطغ کار	ایم اولر عاقل اولان طبع کار
چودنیاقب ر مرد لر مردار	ار اولن آکمیلا کندی عار
دکلر دولت دنیا شو شد	به های دهمی د بوقعا شو شد
کلدی بر اولاسین فارغ ابال	جهان دن انجه کویا شو ما خال

صولا و کور کولکلت آنک	قلان زخاندن سرور و آنک
خرابتن نوبهار کابلوب باد	ایندر کونولدی کیمی فریاد
قوروغا غار ایشونلار و غنم	شکلا قالدیر کلکندن نه بیل
ایا بر لاندکون اولد مغفور	اولوسین سرور کیمی عاقبت بخور
کیندنا اولر کولک جمیع یخه شک	کن غنمتا دلر تا بویت کجک
براهوانی تند کور ایلد هر بار	دکلکده یوا اولد لر دم آزار
نامه نوشتن شیرین شو انکین دروفات پذیر پرویز	
حکیر کاله سردشته غم	غزا بودجه البروز ماتم
چوختن کجوی سلطان اودکی	طورتدی آنته سچون ماتم تو
بذ بسوکی و دلدار اشتیاقی	آنا آیریلیقی بار اشتیاقی
زیاد اولدی لالانه نلانی	دکلدی کونیدن بر غلط خالی
شکر بخورن ایشندکده شیرین	دلردی تغزینله ایدر نسکین
پولادی دستن بر شاع غزغز	عصای شمع موسایه بکوز
نقان حالدی آتی زرای قیر	کایدی روز سفیدی شام تیر
حقید اولدی بچون غواصی ماهر	گنوردی رومه انواع جواهر

دو کجا خوردند مشک از فر	آوردی حق آن کجک کون سر
غزای ما تهمین بازی ناسه	شکر لبش کون دوزی تها
دل و طمان سوخت قدری الهام	ایرین غزایه وقتد بسیار
همان ناخ و شکله دل طوبی	دو کجا ای دیت اور کجک بشید
نگاه سون کون چراغ عالم اورد	نه واد کفنه شع ماه پزید
همین طشرا اولسون تبت آباد	فول اولدیه بر کجک کف آباد
نه غصه دوز بحر کف کرا نه	اگر بر یوز صد کفنه بیانه
اولی مشکو شو هم غناک	لباس غیر ناه اولسه کجک کجک
نه قیوقه برین کلابن	کجک آتق اولسه فرد تا بن
قیور کفینه اولسون خدان	کسره باغبان سر و زوای
انک بویر و یوزن طرنا آتق	جهان کدی یسه هر مز شاه
بو اودون نه یاندیم نه کیمیم	شها معلوم نه نردا معلوم
هم بفرم اولدیلاد و تو فرغ	ستک کور کون جتدیه بارانغ
جو رده ماشه آزاد ایدم	ولیب غلوریم و باد ایدم
حیات ای کجک غلله نهان	بر یاندیم دوداها اولدیم ای جان

طغتم

طغتم کاکلم آواره ایدم	سایم کجی باشم قار ایدم
که ایدم غیور و ش پراهنم چاک	کجه ما ایدم سبک با شتر خاک
اوردیتان ایدم نون سینوشت	ایرینم جرم تاغری بلانکت
قلوب کلا زختم خشم و خاکشاک	کجوا ایدم کونم باشیلد غناک
اولب کجک ایدم کاهم عذارم	باشیدن کلا زار اولدی کشارم
چراغ عار هم کیم فر اولدی	هر لبه کلام نیلور اولدی
عقیقم لوبولید اوب آزار	خدارم ایلیم نالخلد بر خار
نه نیم دیدم بر ماتم سراده	قمازم انکس آین غراده
چه کربا یوکد یوز سور کلام	دکلا ایدم و لکن اختیازم
اگرچه کوزدم کورم جهاک	ولک ایزر کوز کون هم خیاک
کوزن کون دوز تجلی	خیاکدن بوز کولم ستلی
مرازم بولک ای سر و سرازاز	ایکدن اولما سیز خرد و نسا
بو عهدن ایله ازار کتدک	ایرین ناکهان بیمار کتدک
زبان دهرن خود غم کام و بیگله	بو غصه تجمید کس کای شاه
جوغ ایشلر وار کدر یسین ایدیم	پنج ایشی بر اولدین نهان

دردنگه گریه تا ناسینه هلال	بتریزه بدی هیچ تانه نهالی
دو کلمه نکوهش ازین هیچ	چون پیشدیدی سیمه ابراک کج
آیندی دانسته خالسه درنگ	نزد حاصل اولدی گنیم پاک
نهان اهلله کوروشی خاورد	اولمدی نه تانان متور
نمقن غمی کرایه شاه شمه	نه دکلو و بزدیدی نور و همه
تمام اندی خوشترین نامه سینی	ایده شراره ترین نامه سینی
طوبی مستون آکا بالاد پر	اوچوردی آفی مانند کور
اورینجه بانوش پروانه چو باله	ایرشدی خنک پوزینه حلال
وسیدن نمونید با نغی مراد بدست خسرور برون نهاد	
و پرغاز کردن خوری تا لان بسوی آن سیمی و خرامان	
چو خسر و نلمه شیخی کوری	اولب بوزینه و کوزینه سوزی
اوقد قی سوزی آواز ندی	آچلدی اسکندری تان ندی
نگار یک لیب خالین باد	ایزیدی فقط لکوردی خراباد
ان لکوسه ایزدی آوزاک	آزدی قامت سرو بکاری
اوقردی ناکهان کورسیدی خال	آوزیدن اولدی آشفته احوال

هوا

هوا سزد ایدی کرم صومدی	شئی کرم ایشدی آتش محی
دیدی شاور و کرم ای محمد زاند	درجا کرم کاید جانانه برعان
کوکلا ایلده های وصل شیرین	خفان کیم تان ندی غایج دیرین
دخه هیچ تالدی مسرور قلم	دیار بارک لایدر کذالم
دلایلز امره شدرن کوزلم	نه مکن در دلایم سز آرام
یلو بیج بدی شاور و صومند	شها شهر ایشیک کیمه کیم بند
نه قلمک اشارت باشم ازده	نزدون آتک کوزیلد قاشم ازده
دلهره سنه نکه قتی وارای نام	سفر و قتی دلایر شدی نگاه
شاشیده و وقت نرستان	حوتلش بزدن کوه و بیابان
هزی سزه دن کسلور سوجا	زمن بخندان و دور و خنک افلاک
اولب پوش حالج زمانه	طغمتش بنه بر فی جها نه
ایرب باو خنک غوغوش صداسین	دکن کیم کیدی بیلر لوواسین
مهادن پای سز اولمش کشته	انکین تختنه نخ برل بسته
صوقدن دتر یورمانند سیلاب	ایدیغش بزدن خورشید شیار
کوکس کردد کچا چون روزگار	مهمک جسمی اولدیر قان قان

۴۹

چراغ برزم اندک اولدی مرده	صورت و انجم شرد
صافن قلعه حج بودی تا بید	تخت خرابتون از دیو پویشید
کوبیت یغینی کوهک اولدی لند	صفتی کند آهوی بیابان
اولبدن حکم کسار صیاد	ایدر جانور لر بریدن داد
خرما بر طغذ آدن جای شوری	دکل شاه سزا تایی شیدی
شوموم هر که چاق فصل زینسا	خلیله نادر مرود اولدی بستان
کرکد کاین سین تا خیرا خیر	چودفت این تله و ز کیر و تیر
دو کوه میلا یسته برایش اولدی	سبادا نو شمنیش اولدی بارین
دکلمین چرخ احوالینه واقف	زما نک حیدر و آینه واقف
کچورمه و کلکی بیعی و قوش	چقراندوهی دلدن جام قوش
بهار اولد کداین سر کز نیاف	صبا کی طولا نام جهای
چقام سزوی کی هر کتاره	اقالم صوبگی اولغوش دیار
تمام اولغیشا و در ک کلامی	دی شه آد کیم ای مر و عای
اقواما کچی همی شتند غرض	اولدی عاشقه مانع یخ و یوف
ز عشق ایچره ارسه خواب باک	یخ اولدی تر سنجاب باک

قرز

قرز سزما نتم کوشیم دت	ایر یو یخ دود آه حشر تمدن
کوک تا خیر شر ایشلدن دایم	اولدی تهل خبر اوله ملایم
نولدم کعبه کوی نکاره	نغین اولد باک کور و ایه جان
سن ایز کوشور بی در یل با بال	بلد چین چون المرسین اها مال
نیم حالدن اولما من خبر دار	جهان خلقینه نه الا کسکار
بوله مر ایدی میرا چون پرویز	کندرتین زیند زین اولدشیدین
صبا کی کد ایلدیلر زیند رام	همانده طوردی شه و صرطللم
سوار اولدی شندی تیغ زین	بوروی کوشل و خسر و چین
رکان سر کشان هفت اقلیم	خوشه برادی بوره طوق تسلیم
اولدی که تا جوز لاکه سر چک	ایدر چی باج خورن قلمت چک
یلدی شاه لر خدمت جاگ	قوت تعلیم حیرت چالاک
شک با خجهر سرهای نان	کولایغا لیچی ترک و طنان
کلاهن کز او رتو هرهای	نه ایه حسن المیکه پادشاهی
کوبید نذبت و دیار وضع	اولدی زو جواهر ملتمع
قلوب خندان و خرم کلارینی	ملوب تر اولوسته سئل لرینی

پری بیکر دوروی هتار	ملکر کیم خوب و دل را بر
ایند بنبلو را طرافت شکرین	که هر بری غزل چیره ما چین
نن چین روی حجاب ایچین	صنایر مکرینه جو تری ایچین
ایوب قام باسین هر کارین	تا لاله آچلر و زور سرین
قویک تاجی کیم زکی تندیوه	دیند کیم قندی دشاخ سره
بویا بینه کیم اولتاه عاشق	کینه کلان نینه کله بر شاق
چو در کی خفته نینه بویت	صحن بافر ایریکا اظفرین
طوبه بافر هزاران شوکتید	خوش استقاده صدی هر شید
کزد قزلبه اولوب سوان	چیز بعضی قوشو شهریار
کونجه شاه اولیا بافکا عظیم	ایشو یکتا باد اولدی اولم
شبه یلانینده امر بطلر غریخ	ددی خورلندی ای شاه قریخ
قند ککند دلیجان اولد ختم	بیا اهل وسه اذ خیر مقدم
هر لادن عزت و تعظیم لرده	خراوان حرمت و تکویم لرده
دلیند دانندو کیکا اوله ای	خلمه قوندی آفر بر ترایه
تبار شام کیم چرخ پراخت	بلخندی قان زلف و دکی غنیر

صحن بافر دوزندی شاه اول	منقش هر کوی خیر معاد
نجه هر کاه کیم بر آسمان دز	کیم آنو که هر طنای کشتان دز
آکادنی شمع آکامه تا بان	کینه شمشه خورشید خشان
مذقه چشمه وار کونتر کونه	اول قوس قریح اندن نونه
ایچیند خورلور ماه بیکر	هشت آسا اوکن حور کوش
کیر باوتد اول شاهله بافر	کلور بقر شود شیرین چو کیک اول
صفا اولشیدی اسباب عشرت	بویردیلر اجدی با بعشرت
پری زولطه تری آله اقداح	ویردی عباد صوماند مصباح
چلو بیلان نه لچک کور بافر	اسر ده بدوند لر کیک کبابی
له طریک اولوی نایر سوند	بیزدی ایچو اندن فی قند
ناسخ خرا او قردی قوال	ویردی اهل زنده و جود حال
دنا اولشیدی غلام خلفه کرمه	اوبار دیکا وی صحنه رخوش
اشد کرمه مخور دن آوان	ایور دی چیدت جان مرغی پروان
کیش اللرا و پروی دیرا کز بود	صراحی حال اولندی خشتود
صو لوشفتلر بیکدن دما دم	صولا فیردی چلمک انز هر دم

صحن

ایلیغ اذنه طرب هرماه سبها	تلور عتاقه کوز اوچیلدایما
شکره لبر لر نون هر تین ساد	اور زرد کما نکره صلیه مشتاق
زه عشق کما ایدر بریز عشق	شرا یکن سالو محوم قی
ایکی که هر کی بر دنج ایچنه	ایکی اشق کبی بر بوج ایچنه
جهان قیولت اییسه کما	مدام ایلر ایدی جام خیم نوش
کن حرکته جام می شتابان	فلکده نیتیم خورشید خشتا
چونام ونکا بشین دغ ایلر	تکلف نده سن رفیع ایلر
کیدیبارا اردن زخم و آیین	اوتور لر بریر توکله ستیا این
بی بیون اولای مستور خور	ایزدر لر مشق کیم دغا خوش
کولدن کشتلیدو بهر کولونک	ایزدر بریر نازی نیازی
نیگ فرادی مطرب نای	سیک حالاق ساقیکه سنای
ندیم وید کور مجله آرا	غزل خوان در باو عشق تا آرا
بود جسد و رانور کن باده نا	شیموز ایلدی نزم اهلن خوا
	مرزا سایش ایلسون دی جام
	قوسمی خوابکه ده قلدی آرام

دوختن

دوختن مهین با نوخلت فخر مستوری ما با اندازده

قامت قیامت آن سرو سهی بالا

مهین با نوچو کندی اوله عشق	سخت سیدای عشق ایچره استیای
قریشدی بر برینه شکر و شوبر	ایده بشلادی شیر آهوی نجوبر
اول باقوباشدن کی پریشان	اورودی بچونام ونکا جوشان
قد و طغندن ایدو با هزاره	قهردی قاتنه اوله نرو نازی
ددی که ای جانکجا نانی شیرین	دلجان تکک حلاقی شیرین
بهر بخشکله هر شید و ماهی	جهان مورو لیکو بادشاهی
بکاکون کیمی ایتمه اولدی عیالی	کبو تمیزاد عشقک او د نوسوم
دین بندله زین ایت کوزهرنگ	همیشه جام عصمت اولد تو رنگ
کر کرد کا ولین ای خورستون	تک کچی اوله هر دیم دزدو
خوبند مروه و قوسوز با تگ	حداوشم اولسون خواجه تا تگ
مهرسون ماه کچی اوله خیر	صقن بخت سفید کسانچه تیر
یا نر عالم ارا حسن آفتاب	کوزمه آفتابکن ن نغاب
بوزینه کله کلا کچی جهانک	تبتدن سقن سقن سقن دهانک

۴۴

یاشود که خورشید برت	جایا ندن خجی کیده بهشت
جنا و جیکا اولاجری کام	وفادن یکدیگر بیج اولاجرام
کودن ارلیغز اولمشولک	چقرمه آلدن جان اخیارک
بولن عام ایچم غمیز بار	جهان باغنه جزو فرخار
حقیقت صانه جهرای غمیز	مجان عشق شریفی روضه
آینه ناله سینه عند کیبک	فریندن خذر قلنا کیبک
آینه کرسه ناک شربت صاف	ایدری هیچ نشه صبر ادا
اکرا اولملا ای دن ناسفتا	در سکریم اولسن تا ایچنت
مبدلا ولیا جمع وصالی	اوقرا اول نام و تکلیله حلالی
کراستور سکره حق حکم اولاند	ایدا کافید فرزندیل پیوند
زن اولو آدمه مونس اولغیه	طوره محیبا سخن ضعیف اولغیه
چوند کابین اولاشو عیلا	هسان ایشدی بلای حلاله
اولور سکره کاکا کابینه دام	اولور قران برک اول کلام و کلام
بواسول سید اولسه مهربانی	ویرا زعود تن خطا مانی
بزم نرویزدن نقصانزریق	اکافان بر اورجا نر یوق

دکلدریزدن اعلا اولمشک	بزا دفا دکلو زانن حسین
اکرا اولد زسه بر لعل نابن	اکرا اولد ماهه بر آفتابن
اکر طوطی بیه شکر ستانز	وکر قری بیه بز بیستان
کرا اولد خضر بیه بز آبجیاتن	کرا ایلیا بیه بیچون دفراتن
جماک نور خشمیکر جها تک	بچون بزینه شمع اولور سن آنک
سوکا برو کور کورده نقر	مجیبی کرا کابا ز کسه خسر
هدایه بید مستوی اولسه هر دم	نقر شوقیله آلا خلق عالم
چو یوز کوسویا ولا انکاران	دوبن بره اخی قلز لر نظار
طو تر لوان جم خوشکاری	اولور جره نکر هیچ اعتباری
ایر بر هفتقه عمری تامه	کرا اولد و بیچون اولورده تامه
خوتیور کن الازده سیب خندان	دوشربا باغ ارسه زخم خندان
سکابندن اما سکره کهراب	اورنمه شاهلر خوتن زهار
اکر نهاد بر سوز سولیه شاه	جوابی و برا کور خلق ایچره کاه
اشادت قلبه اتمده آد ایما	عبادت اتمت ایو سکره اعدا
نکار بر استماع ایوب اولندی	قبول ایدی و غایت کندی

اونجهون باک بازو که داندان	نولا که کین نوزن اولسه غلام
چورهش اولدی شمع سبککلی	سوق قلدی آفاق کرامی
مکدر اولما اولغور بیکر ادا	کولار صید ناملش قشتاد
پله کیزه دختر یا نخبه	اوما کله بیغی اختر یا نخبه
قوروشیغور قور قورم آیین	نادر بوزین کور شلر یکا یین
ضبان نملری کلا کچی بقد	کلا نردن قور کور اسی تر
اولر هر بون کلا کون یکا کچی	لطافت نیزی کور کوشن چرافی
بوند جلدی شمع دلا اولوزد	نزهت صفا کوز کور کور کور
اگر چه جلدی سکن غزاله	و کین شیع اولر لر خاله
نمردین ایوردن کور کور	عقاب نمد اولر رودر کور
هشاکیم اید اعلایه برودان	قلور لر شاهان عشق و ناز
بی انا خسرو برودن لای	سراشرفی و خوشن لای
ماد کیم صقی صا کیم حور و جی	خشن نریا سوز کور کور کور
قوی کور کور شیر ماد	شکار و صید ایون یاز کور
ایبردی کور خضره صید کور	اوردی هر کانا ابرو کور

چو کور اولدی هر شیم خاله	نوبنا اولشی بیکر برغزاد
شکار لیلر بیکر بیکر اختتام	طوب و بطنه لیلر روی آرام
تجن نخبه نوا اولسا و آناد	اورز روی هانم صینه بنیاد
بواسلو بلیق کون شاه پروند	شکارینله عیتر ایشی شب و نوب
دی شیرینه بکون شاه زاده	خداوند ایلسون کور کور یاده
بهم روح روانم بار جانم	ایکی عالم وارم خانم نام
نوار لطف کور کور لایله لیلر	بزم اقلیمی شیرین لای کور
چون اولوق بوجده نزهت نوب	نولا کور کور کور کور کور
ترجم المویب بن خاکساره	سبار کور کور کور کور کور
کنتن بون هر دیاری ایلمر کور	جهان نوردن نولون باغ کور
بو وجهه نزل قور کور کور کور	ددی لطفی شیرین کور کور
ای شاه جهان و جان عالم	جهان مکینه ساسنلار دازم
ایوب شاه نکلن سا کور کور	اکولانته اولسون هفت قلبم
نور بونجه نفع ای شه نشاه	کینه چار کور کور کور کور
اولان نخبه کور ای شاه خان	اورسم کور قرا و شلیقه لایق

اکثره انزیک اولم ای خان	سعادت خاکه هر کجی مهران
هان اولدم هر پیرامه جانان	مدائیدن یکا اولدی عتازان
بدیا نخبه اولدی هر فرزند	جهان لعلتادی هر پیر فرزندان
چونزنگاه اولدی اولدی هر پیرینه	مدایین دونی فریاد و پیرینه
فغان مرغ دل فرهاد سکین بدم زلف عنبر بارشیرین	
کوتار کند عشق جانان	ایدر بوجه بلبک کیم افغان
مگر بچهاره افتاده فرهاد	جهانن قارغ و آزاد فرهاد
کودر شیرینی برکون ناکه افغان	آورد باشینه خرفای جهاف
کچر بر حله زنجیر عشقه	هرید صادق اولدی بر عشقه
ایدر قلبی اولدی سکین و محتاج	خودک غمزه شیرینه او محتاج
دوب غمزه تیغ عشق بیداد	ایندی فی کیم افغان و فریاد
دیردی کیم الهی سلیم آه	نه سلیم بچهاره کیم الهی آه
دوبدم عشقه تالدم غلدن	دل دیوانه میچیزم اولدن
اولب آشفته بر نامهربانه	طوطا اولدم بادی جاودانه
سکا اولظالم وجده قاتل	صوت شربت دین زهر هلال

بعضی اولسون بوردی در لاجین	بوکل سالی یوق حبس کیم لاجین
اولدن پاره پاره جامه صبر	طنزدی آه کیم حکامه صبر
چو کیدم آکمه بر طبعت پاک	سلامت جبه سن اتم نولا چاک
کمند چارخ بچهاره کوتاه	ایر شمن قصر بنا اولما هکله آواه
ایر شمن اولدقدن هر پیرینه سکین	چراغ مرمومه ماهه یا من سکین
خرف کیمی کهر پامال اولدی	منه تو کسینه خطا اولدی
هواد ایشله هر کزده قونمن	نته کیم نسر طایر یا به قونمن
درینفا حیرت افراید فریاد	نه ممکن کیم ایره شیرینه فرهاد
دولک بوردی باشینه طاشه	دو کوردی کوزیا شین طاع و طاشه
کیدیا آرام و صبرله فریاد	قلوبدی نالده فریاد و نزاری
خم ایوب خاتم تدر ایلمز چنگ	طورتدی طاع و طاشه آهنگ
دما دم مشنگ کسین دو کوردی	انگین سینه سوز کوردی کوردی
نصیری واردی کیم ایره آرام	ندرام اولدی امرینه دلارام
قلوبه بزمه ندرین آتشکان	کریبا نین ایدردی پاره پاره
اولب برزکس قتا نغمه تون	بتا که عاتق کین اولدی سخن

بلمزده کجود که چاره سینه	یکم زدی دلداره سینه
گندی هر یکا حیران و دستک	بشده جان سزا آفرین رنگ
پونزل کجی که طافه جزوی	کوی منو کجی صحرا به آفری
پونترا برهنه امباله غریبان	کوردن حاضرده کافیه غریبان
استاد طلب کردن شیون برای آمدن شبیر	
ددی شاوره بر کوزا دلکالین	ایند که کلمه خوی شیون ترین
تجیه قهر من هیچ ریغون کاهی	شد ای بائی آقا اکامدا من
کلیچ حضرتان نغدنا و کازاه	ایرینه شیوه صافی کاه و بیکاه
اشند که انی استاد هنور	ددی کیم ای ریخته سزور
پو بوده برهنه مناد و خوار	بغایت کابل و استاد جناد
چهاران تشره جان مکنه بناد	اودی عالم ستر آدی زهاد
اندا اولقا آکل بیل تلیذ	نه تعلیم ابدوسه اشلک کتین
دوشه کجود جود ایدینه	یکلطاهه مضیبا وادی که قینه
پوجو خایشینه برای تهنه فایق	ذکر ایدانن او رکسه لاین
کل باغ لطافت سز و خالاک	سوزند اولدی شاوره کجی خالاک

دایه حاجیل استاد زمانه	ددی کجی هنر مند کجی کانه
شی شیون شهدا کیر ایست	پو ویک کجیه لم کیم تر ایست
اشیدنا اولور زدی زهاد غرق	ددی لیمه یوز تر غلام لیلی
ولی کولدی بر روی کیم منتفن	اولا خن صالی قوناق
برین طهری کان طاع کجی	روان اولدی قرلا باغ کجی
پوندر کجی کیم اید شتابان	تخلیه دیر سنند کجی کالان
قران لغن آلوب ایلر و کجیل	کیزده هندو ستاره کویا بیل
هریم یان اولد کیم و پاملا	ایرینه کجی کوزا چه بر چه منط
ایقتیلا آقی شیون قنینه	سنان بلی سزین قنینه
خدر کوزتر و کجی یوزوی	ولحیرتدا و زکندن خوزی
نکارین ایلور قنیم و کتیریم	مراد نادی پروا که نصیم
چو کوزدی کجی کجی امر زام	تلمت جوی شوی قلدی کلام
سزای کجیه برهون ایلغ اینین	کال اولقندرا نیمی سکلینین
تکیم کجی زدی کولدن نهان	حیان ایدی همان استاده آق
طور کن فرخوده زهاد پویش	تکلم سز تندن اولدی سز خور

نسان حاله ابدی باره معلوم	مخت انتیبه اولاد عن معوم
طوبی خوقله استاد زمانه	ددی کم قانه اولاد کارخانه
اکا کوسره اولاد حق طالب	جان ایسه شروع ابدی قرانی
گذون فرهاد اولاد وکلین بناض تیشه الماس پیشه روی کرد اولاد	
نیغین اولاد و جود ساقه تار و خوار و خوار ایفشان هر شری شری	
خوره و آمو روی طاشه تیشه	ایده کی طاشه بنو طاشه فرهاد
نینه او یسه اولاد استاد تیشه	امان ایستوی هر چه ظلم بیسه
کله کله در جریع اولاد قوند	کلور دی آغوی عاجر بوند
دو عشق کیم اولشوی روانه	قدم نهشته کادله دوه جان
سکر غلدری طغلا انکر زهاد	انگور جوی شیر ایلدی بنیاد
اولاد اولاد لنگه کیم غضبناک	ایزد در ناغله کیم بوزن چاک
بی خودم ایلیور قهاد هم	بوزن بر قوبه یون ایلدی ماغم
چون اولاد بولاد دست هر چه	شروع ایشی جان و جلدن ایش
دور نیغی کجه کندن دمام	آدریش کیم و صحرای ایل هم
نه بر خطه قراد و صبر ایلدی	نه آرا میل جان صحرای ایلدی

یونیا کیم جهان دن کوزن اولاد	نکا دینا من اولشوی شخول
گوسب و دینا ان کسک خاره	ایله دی طاشه بوزن باره باره
اولاد هر یق شرح اولد کیم طاشه	صلور کیم تیشه باشیق شاشه
یونان دینه اولد کیم اولد استاد	تکیم امر اولد رسه ابدی بنیاد
نیم اولد صحنه کلا اولد سیر	آویغیزین سفیدی جوی شری
بقور صحرای اکا قله روی طاشه	یونکی او ستون بر ایلدی اکا
چنده اولد قی اولاد رن روانه	ایده روی کورک طاشه کله کله
جوق باغ اولدی هر کیم ایشدن ایش	یینه بر جوی کوز ابدی بنیاد
عجب صنعت اولدی آنه کم باب	ایله سونیدن آقیدی اکا آب
بهرض اولاد سوز بولور هر کیم	کشدی هر یینه شیوه صافی
بنایست امر قی اولد شره عدل	جهان بویا کیم اولدی طغلا داد
عرو بر هم اولد صحنه کله	کله کله جوی کیم ایل اولدی
آق بوزن خوضه کردی جوی سید	شرفه هار ایلدی شیوه اید
اغوش کوزن درن چشیم کله	شدار ماغی قوشلاردن انگ
رغم سینش صحرای کوشش	طیب حاد و آکابنه اوزش

خبر بر کوه کعبه اوله کاره	دوزلدی عرض بهناستکیان
اوشو طریح اولمرا نه زو دیار	چکامز آی و کونا اوله توله
صنایر جان ایتش آنه بهار	جهان اعمور سیق قوش ایلهار
ابدهم سنه شیخا یکن اوله	قوش مالک برغوش اوله کار اوله
دکله درجه شیوا اولنلر چور	نایت عاشق غمکین و غمزه
نوبنا اوله قبه اوله کین کین	اکا صحراینا سن ایلمن چاک
طوبشو قیلیر بدن نکاریه	ایرشدی غمچی شیر اوله شیرین
وار بوضه اولایه نیک کانی	ویونغا شاقه غمجا و دانی
پونیکه کسکی دوشه حوضه ناکاله	کورنیه هادی کرمه مانن ماه
هبار کاشیله ویردی زینت	کنار جهی شیر اوله قیامت
هان حوضله اوله وسنبر	مثال جو رجست خو شو کوثر
نکار کینک بانه هر کرب	طو ترل شیردن جام نایب
ایدر اولیلدن همشیره شیر	اول شیر و شکر دن چاشنی کبر
گمقوب بانه نه هادی شیرین	هزاران ایله لطف و تحسین
پنویان قاشی حرمت ایله	دعا اولوقدی طنود ایله

دیر استاد و کمره هتای عزیز	جهان کورسون هم اولر کورون
اولا هر چه پیشه ساکت حاج	ایا کله طریغی نیشلار نه تاج
سکولای کینجه استاد ایشو	هان عالمک بر فرهاد ایشو
بوصفت کورکسندن اولدی صفا	دکله رادی ناز آتد قادر
قو کورک قوت ای مجار اولسون	کمالک تا قیامت کار اولسون
کاکل ایلو کور فاجله ادراک	کاهم ابریز انا غم اولدور کاک
سوز اوله نه دکله اولدور	سوز کیمیدان فصلکده نکادور
نه دکله یوکور اولور نه دق آت	پن شیان همرا اوله بهات
سی شک بلور کور جان خرد مند	ولدی قورسکا عالمک مانند
نه بسون بلور فضل و کاک	سج کورسون ترا غم ارجا کاک
کور بی غم و تکیه سزا وار	ایاغینه خواه ارا تری ایشار
ایر بعالق منان انا کیم ذول	ددیک کور کور من ایلمتبول
جهان طو رسو هادی نرید قاق	اولا مرسا کدست مزده لایق
بقا نیکیم اولان کور و خرنیه	بلایت مرسام بن کینه
قولان اولب اکا صراف ماهر	سوز نیدن اولدو حقیق در و جاهر

قبول اقامتی کرم سید زار	بوی شیرین سوزیدن کیک کوز
اولی مرتضی و اولی اولی	کوزین ابرمادی هم اولی نه لدا
نکار کوزین وزین نه تک تالاک	بجلی نه نه مسترق اولی
پسوندی کندو کفن اولی کرام	نه کوی محم و نه علی همراه
کوزی ناظر رنج بار و فایه	اوری غریق دریای منایه
نه دیوب نه قویاسین بلری	دلینه هم نسنه کلری دیگ
سرد و سلا مری و خرم	پتور مشعل اولی سکین آدم
فراوش اولی لاک من جهانک	خوش اوز که عالمی اولی دیگ
بناطرح کردن خسرو بیان مشکف کج صوری و کز قار شدن آن	
پوست صفت زلیخا نادیر همشقت تنگنای چاه دوری	
چو رها داندی بلزن خال فاق	مانند هاشنه قشوقه تنیاس
بودر کن فایع الباد و سلامت	جهان اولی سوزای سلامت
اوب شام و سحر کلبا کشتی	اوردی ها و جرم خبا کشتی
ویریه محم و نا محمد راز	فواظره صادی صیت و اولی
کوز غمان لرا اوزک نوحا این	تمامت حفظ ابرو هر قدر و تاق

کلوب پیروین دید بیکر ای شاه	بچون اولی سینه بولاشد کله
ندند منتش قلم سین طریک	روای بر کدا اولی سرفیک
اولیها و شیرینه هوارار	اولیها و شاشنه نه غبار
نکارینه هونیا اولی بار سندن	نه خوفونه شیمی و سندن
بودر کوزینه شینیک کیش بودر	بچند کاک کوزنده عید و فودر
اشد کرم او خسرو اولی ده غر	غضیب اسین اولی سینه پش
سوزینی باد غیرتدن جملی	اوری آتش هار لیه یا غی
بویدی کاینه لوفهای هار	کما و لایینه و قبیلته ناخر
کوز ریدر وارزنی الحاد اف	کوزی خسر و کجی حقیقی تاق
ادب قویج و تفریح و عتالی	هزاران طنز له قیدی خطالی
ددی کیم سین سکام دیلایه	ایندی عاشقین غمخوار و محزون
ددی بیکر مقامک ابه قتمه	ایندی کوشه عم کج غتمه
ددی نلریسین اولی کجی هم هار	ایندی آرزوی فصل و دبار
ددی بیورد سین دلدان کیم	ایندی اندن اوزک وار کیم
ددی شیرینی هم ایلریسین اید	ایندی اولشتم اوزکله معناد

ددی عشق و محبت دین یاریت	ایتدی اچه بویری نهان ایت
ددی اسوسین مرد و کولان	ایتدی کراورسه و صلح جانان
ددی شیرینکادنه آله زهار	ایتدی ایلیم آله کجه تکرار
ددی کجده یوق بازو جانان	ایتدی هوقدن اوساندم نوزان
ددی بندن کویوقه و بیک	ایتدی حق مشین ضره شیک
ددی کالار ایلمه بوند	ایتدی یک کاولا دیوانه بند
ددی زلفی دما کله ایلمه شیک	ایتدی ایلد خاصیت شیک
ددی کویته وارمه صبر ایلمه	ایتدی قافی صبر و قافی آرام
ددی اولکد قینین صفتیها	ایتدی عاشقه سنگدن نه پروا
ددی اولدما کله ایلمه بوی تک	ایتدی جان ایچنه صقلیم تک
ددی بلده کراورسین پان بارن	ایتدی کوقضایسه نه چاره
ددی باشک کسرون اولتیرد	ایتدی کاشکی سر پاکه سر بار
ددی شیوعین تم درالک کلدن	ایتدی اولچکلر طالتو جانان
ددی بندنه قانده کانه اولد	ایتدی عیینه برجه بنده و شاه
تسوزکیم طنز اولدی بوخ	دوردی آک جواب حکمت آمیز

چو کده

چو کوروش شاه اولک اولغینتیق	برزدفع ایدی ختم و حقیقی
تکیم صوریسه آدی جرابن	پیران دن کسه قلع آدی جرابن
قیزی قاتنه هندم لرینی	هریم خاصنه محرم لرینی
ددی کیم طائر زون سیز باران	نه در توبرای پاکیزه دایان
بودیوانه کاولدیر باکده راه	ایدن شیرین آله کجه بله آه
اکر طایفه قورسم آئی کی عار	کولالدورسم اولون کهنکار
مدد قالدیم ایکی آراده حیران	ایک بوختم دردیند زان
نمیدورکابین بر باور کتوبیر	ظناب کوزین فرهاده رخبر
نورجه تا کیم اولدیوانه زوی	برزدفع اولد شایر شوکی
بو اچمتلورک دایمجه دادن	اولا کیم اونن شیرینکادن
یوق بلر کهر کیم کورسه اچی	دخشی عیینه آرتاحتی اچی
اکر چه کده اولدی توبرا تلافی	شکم زاینه اولادی موافق
مرو خوره ددی کراوله تیر	یازردیوانه زندان و لیکر
نلان طالع انزه و لری جابه پای	بر شمر غمتن هیچ غنا عاقل
چه غنا کچه هر کزیدی یوق	همانن برده غنی اولک کی یوق

تا هیدن مغتراد کماهی	اگر کفشدن قالمی کاو و ماهی
اگر بطا شوشه آنو کایچیم	کیزدیا حشرم دکا بریزد بینه
مقال اولسه آکا خورشید خفا	کچر خورشید استندن شتابان
بناکدوشسه آکا مشعل مام	اولر آنو کفر کا خنده کرام
ایچندن خویچیش طرز و طریغ	کیم اولسا ایکی باقی بر قراطیغ
قرنار تیشه پولاد ل آفی	خوشلر نیشته ماهیون نشانی
کرکضظ اولمیشین لم و نالون	بوچیز اولد اوچا ایاچیم همون
پولادیم امر ایوب بر قاج عوان	آلو بر هاند اولدی بر ولان
دار بطللار اولد قوی بر قاج حال	خوتیلدی بر اولد سکی خواد خلا
اولدی هاشم دلیش قاج قاج	چه کنگانه یوسف کجی بر تاب
تحیف و خسته وزار و دکمار	کیزد سوراخ چاه نیشتم مار
ضامن قیرم کردی مرده عور	یهدوش کله ذها اغیزه بوزور
صلوب چاه بلدی آئی اولدیم	قیوسین یاپدر طاشیل محکم
موکلار قودیلر آکه ناظیر	کا اولار کجه کوندن آینه حاضر
سار اولد زهنت چیتد فرهاد	شکدا هیلد خصرین سقر فرهاد

بو قور

بو قور قودن ایز بیلد ایتها	قیوی بکلدر لودی مدلی
ایز فرهاد اول چاه لچیز نازک	آق چاه ز نخدان تکاری
نقاسن چاکا دیو یلردی صلاه	دیو بدی باکد برهمن یتر چاه
تخیم ایتیم کداوغا زدم بوخیر	کیزدیم دیری دیر لیکون قهر
اوه مرکن خوان وصلندن نواله	کلوی چاهده اولندیم خواله
نلو کز لونه مسکله در مش آه	نلو کز ایتسون غولان الله
نمایند انیسیم نونیم وار	نه احوالم صوزور بیکه هر باب
فوق خلق جهان کولکیمی خندان	یتیم ابر بهاری کیمی کربان
ضعیف و خسته و مسکین دیپال	شکست خاطر او آشفته احوال
جگر تیغ قدر دن یاره یاره	یورک تیر قنادن یاره بان
اثر قالمادی ضعیفیل تهمذ	سورکهر هر قریخه دامتد
عجیبی کوزارمدن کتسه اینج	حکایت خشنود برهمن جقر صو
بو جانندن عجیب حیرتیم بر بن	بوصرتدن عجیب جاننیم بر بن
کچر چاه بلاده روزگارم	ایشتم ز خلق عالم آه و زارم
اولدن شام تبرج صبحکالم	بو یادی کولکری دور سیاهم

اول جاو بلوغم طراغم	بکلی اولدی عالیدن فراغم
نکا آجیدوغندن کاه ویکاه	نقاسیندنجکودیرباشی چاه
تم اول بخت قاتلا وسادش	کما دیدم کوی دلداختی ایت
ضبا کچی کزوله کک کتاف	هرایان کیمی ایلر دم فغانی
کهی شوقیل سنیف چاک ایلر دم	کدایشکین یوزم کمال ایلر دم
سک کوی ایشوب محرم راز	ویردم انکله سبله آوان
اوردی طاشا اشکین روی ایلر دم	تکلن یعنی التوم کوردم
نه طاشا آتدی باک پاسای	بیردم بفرسجام کبی آف
دیو یوسایت روی بیره سومه	با ایشر روی تک بک دانسه
براش قوی سالتیم زانو باش	اولدی های اسی کورده باش
چن کیم طاشا اشکین قوت باش	اگر کوی سخا دلیر کیم طاش
آچله آه شیکر مند اولدای	طوبت نجر اوسری کد قریب
مقید اولیو هیچ طغین طفله	ایر دم کوردم باینه خلعه
دوش بجه سعادت دن خطا آه	بلا جاننده اولدم ستلا آه
عجب زندان فحش اولدی بی	اورم که اولن دست کیرم

ایرغز

ایرغز خیمه هم کطای	طوبت آدی خیمه تراغ باغ
طولاشوب بوینه آهم کندی	اگر کیم کیم کیم بزمستی
دکل انا دیرغیر کتاد	ظلم اولن نه مکن بر قان
مخلاولدی کورم کندی ایلر دم	تک کیم فتح اولدایر قتاح
دطا اومدجه ندر اولدی طاشا	بودر خیره داره سنه مان
نه جان خست جان المیو بجه	اولنجی بولایر بزم عصر
من بیجان و مسکینی زورا	بلا بجه بریشی خالی
خزوری وارین صرک بولنجی	حتی ایرت اولایم بی خولنجی
اگر باک بو محنت فرج ده	ولیک صبر محتاج فرج ده
بر آمدن آفتاب طالع آن ترو شب	و ظیرو باغن از چاه
کرتقار کند خیس دکیر	خدی چون ایلر وضعه تیر
چونا دلا قاده دکنک و صیران	ایر دی کجا ایلر نه آه و اضان
ایوب این و دینجه نمازی	طوری حقه زاری زاری
بو حالت ایلر کن نالدو آه	الی برنته طوقی ناکا
کور اولاد دن برتیش فرغی	که صاپا و لزلر ایلر ایلر

آو بستاند افشا اولدی غایت	مناسبتین بودی مریه بندهایت
چیماز بخت دولت این آهنگ	اولی محبتی به محراب دلتنگ
کشیدی کیم مراد نجا اولاد دهر	ذکرا خضر اولون بایست کوزهر
کلنگی کهری جو کیم دستگیر اولاد	ایدری دست سبب شمع منیر اولاد
عصا ابر شدی کویا بر ضعیفه	کیم اولدی دکن اعظم اولیغیند
اوردی شوق اولی بچریشته	حسن کعبه سندن یا که تیشه
ایدری کینف کت تران و	ذکر کیم طبع و طشه زور بازو
کلنگی صادغیه اولیغین بچک	صداسندن آچیلدی دلتنگ
دبعین دلدن آه اشد اونظلم	ایردی سنگ طاق نیت کیم موم
بروز کیم تیغ و تیشیلدی کیم برتری	بنا که لعل کابنت ابر شوق
زبان تیشه نشور کندو قصاص	مکرو لظا غدن تان آلدی عجاج
یه دست نورد چو نستان اولدی	صورتی بان بان لعل خشان
اولی لعل اولدی بر شجر حاجی	دیر بریدی هم بر شمع ندن فراغی
صنایسن آجیوریه هاد اولاطاع	کوزدن فالو باشن قلدی ارماع
دکله ی صاحب نظر لعل باره	کلنگی اوردی قیجی تری شراره

قرطاس ایچره هر لعل بختات	قوک کیم بیره غم در خشات
بیدها دکنه ادمه اجر الدن	بلغدی تیشه نکلا اولدی لیدن
باخر اولدی ایه خره و خشاتش	چتردی دامن کسار دن باش
سلطه کا اولدی سبب تینی	بقا ایدندی کوه کدر ایدندی
شهادت عشق حشر اولدی صناین	کیم اولدی کیم فانی اولداسن
اولدی اولدی کیم اولدی هاشق زار	کون کونیند شکل لاشب تار
ایدری نالد و فریاد وزاری	بچکه کیم خاشامه اولکون انظار
قله دی یا نه یا نه آه بوسون	دیردی نهجی کلنگی کوی روز
بای جلود افسین نکاستن	همان سنین مکر روز جزاست
هتام کواولسین شمع دلفروزن	قراز کلنگی ای شاهد رون
چوسن سن چشمتی آید کلنگ	قنظلا تکلی ای مهر منور
کوزدون گای سواد شجر لاسن	عجبی لیم نه چشمه تویاسن
سیه زلنگسز اولرای بری هم	کوزدمه سلاشق برشته مهر
مکر کیم کردی شب عرقی نناک	اکا کون فرقه سکن صاحبی
بلورین کاروان شام آیوا	مکر کیم عرق اولدی کلنگی ماه

دبیر و جیح و فخر و ذوق و شوکت	صنائین شجر و عین ایلدی کنگ
بوغلا سیری که ترتیب آیام	نجه و دغون شهادت ایلدی حکام
چکانه مستظرا و لذار و محزون	نناکم طلعت یلار و مجنون
کادامانیدی کوندکوی باره	مبادا غم این لوشن باره
انگور کوز لوی وقت و دست	جهان اولیا تا کیم ملامت
شاهکام کیم خورشید رخشا	سجاد عظیم ایچ اولدی مہتان
همان با اشتیاق اولدی بیلزار	قصدین جیت بیلتم کیم کلا
صبا کیمی یشدی بوستانه	یوزن خود کلا و عالی آستانه
اوپر طائر ایکی کوزکله هاشی خوش	قدی باشن کما اولوست بهوش
ددا کیم کوی نکا روم	امیزم وار کورم زدی نکا روم
جوابی نویدی دینده شافی	سیر کوی حیدیم با که کاف
طواف کوی بازم با که بئر در	هوای کیمه ایلریم خور در
صفا کیم کسب ایلر و کیم کسین	ددی حیدیم کام اولدی شیرین
حکیم شمع زدی کیم او یاندی	کیم پروانه لر هله ده یاندی

ایو نجه شاه خاؤر شرقی نینزه	دبار غر شنب جملاری محمول
کدور فرهاد کیم باؤر کون باؤر کون	شبه کیم کیم یایدین کلوروی
کوزمشدی قزلوان لوز کین	یاز هر جیسینه نام شیرین
صنائین هر لعل بر چشم زبون	نخاله یار کلا و لعلتن بوزون
یه اشک دین خونبار و کریان	صاچلش کوی د لرف و بزوان
اول جهان قایسی ایل اولد او باش	آنکدن لعل و چشمیند کله پاش
کرو چاه کربلا و لروی مہتان	ایله د کیشنام و لخواه واقعا
کلوروی کیم کیم اولد ارایه	نشان ایلدی لعلدن نهاره
شود کلور اولدی کیم نه هت و رخ	کدار لعلون جمع ایلدی کیم
کیمی منتری و کیمی باع	جهان اولدی بو اسرار شایع
ددی پروین شیرین کای سرافاز	آچدی عالم کیمینه ران
مکریم محمد عیسی اولدی ظاهر	خوبی یوز چندی حواهر
لعل اخساری با بلدی جهان	زبان کیمی و شدر هر دهان
بو کون نام کین خاتم اولدی	کدار اولدی حیدم اولدی
اشدرب آنی خسرو ایلدی غیرت	تغزوی قاتن شاوردی خلوت

ایو نجه

د دی کی ای جهان دین ندیم	انستیم مونسیم یار قدیم
بکا علیله ای استاد دانا	بویر که کتبی ایله پیدا
دی کی بولور زنگان طشور	یہ قافیہ ها کتک تلو شوره
دی شاوور کای شاوور دلاور	ایو بدورانی فرهاد هتوره
هنزیه قورین هج صلحین	مراده ایرکود ره جالبین
ایو بدور فغ قنلریزه قنح	هنرا هلنگه کتک شتیغ شتاج
دورسک کادوسن عالم شهور	هنر کسایت هنری مرفور
هنر کسیندا اولاکیم اوزور	دخت شندن بوفوری بوقور
هنرین کدو اولدیم اولدیم	دکل انسان حیوانی قلمت غور
شویم شه هرون المیا داد	دکلور شردم بکده بیزاد
صاقرینا ایت تعلیم هنردن	ایر سیک کج بو یون سیم جردن
هنر مند اولون المیج جهانن	ایوادی آیلور هر زمانن
اولنل معرفت بجز غصا	چتار زر باخر کوه خاص
بویرک ساطینت نیجه کابل	قافور اهل او جندن شویر طاهر
جهانن انج طبع اهل کوشی زار	هنرین کدن اولر احرار غاد

آور

الورای نیجه لادرا کتعلیم	وراقنی اقتضاه هفتا قلم
کلایه ها قلی کلا اولد هنرود	اولاسن تا اکی عالمه شهره
جوشا و کوزون کوزانی بویج	گنوددی کون کن بیجان و تیز
ایویر سینه تی حدس زینش	ددی نده بو زود درواشلم
نجهن انرک کور اندیشه خام	بلور کن عشقه بو قاناز و ظلم
دختر دغ اولدی اولدور کنگ	دختر با شوک کلا دی هوتک
عجب دیوان سبنا ای بید نام	یورسین سرری عالم سیرام
اکریک سیرا و کسک نام شویق	اولا ترخ کاک کلام شویق
قرنجه قانز و قانز سلیمان	ایویر شتاج کوزا غیل پیمان
قچن لایق اولاکیم مرغ خانه	اولا طوطی بلغم آشیانه
غلیوا ازیله بلبلهدم اولن	چکا و کور کور قمری مجرم اولن
نه کلور آج و محتاج اول انسان	اورا مرفوعی هر و صاهدند
کور نر هر کتخی آتش طور	خسره طاشنگه قیز مشعل نور
یوشم کوش خوره حیر و جهر	کرکه جهری بوینده جهر

مژده بود که بجزد و مع العجب	بوی با پریان در این با این
محقق کرد که بماند هر بار	که از شر در فرخنده افسار
سگد لایق اولد که آتاده	جنگار است ایسین هر یکا ده
اولا سین جنگه طالب دادم	دما دم چکیا سین خنده و غم
عجب تا ندن چکیا کدیو بخت	اگر برونه ذن انکدیو بخت
کود اولد بخت اولان هر بار	اگر برونه ذن انکدیو بخت
ایشما آدی هار و تله ماروت	بخت اجنیرا بخت اولد بخت
اگر بختینه طالب اولد بیل	اندیمه بوی دکلوزار و غفل
صدف بحر قلعه کار و بوی	چین بریل چکیا کانتظار
بوی وادی چتر باشکدن ای غم	نصاحت آید سین بوی و آه
ندکلوا با داز اولد خرچک	ایدر چشمه خورشید آهنگ
نه خوشلا کیشی مقدار بوی بلک	کدی کار اولور کایق بلک
دوین بوی اولد کیر بوی کک	دوی ترین تاج و زیباوندک
دکلنا جنس هر کز خلق عالم	چو حق آنه نماز آدم
عجب اولد شاهل کدایر	باز درده آنا و آنا بیور

اگر چه بر کلده لعل و طاهر	بیرده بر یکین او ز که کاره
اولد لعل زین افسانه	اولد غم سندان فرخنده گاه
نه دارالمنه شاهنکه کجارت	کوترا اولد اهلنا کس قرارن
نولا با زکاد و سه کبک میلی	اولد کجنتک بوی غم غنلی
بجا اولد باشه تاج ز خوب	اولد اینه نشون داعی مرغوب
شکله قندی چه کفر بورد	سهایه فکر کویچه دزر
دماغ غنلیه اولد کلا سک	اولد غم آتیز کویچه خنک
جهان طایر کلا در ای شمشاه	آچوبی بخت کون آگاه اولد آگاه
ماوز صانع من هر مانع کانی	بلور آتیز بوی و نیک جهانی
ایله دوشه شاکه شاهان آد	کوتله بختن اتمه آئی بامال
دور کما کلا اضر اولد انار	بشکله مانده ارضه نزار
بوسوزدن اولد بوی بوی	خوش بخت غم غنلی بوی
دکیم بندو بوی اولد بوی	چوبند عشق آتیز او ز که بوی
کر که بر ایوا بشا بلیا و	او کل بوی در بشا بلیا و
تازوسینه بر سنک کوی	تویا لعل ابره تا کیم آبی

اولاد کم او د اولاد و کله زوی	اولاد کم او د اولاد و کله زوی
هاند کم که هاندان اولدی وین	هاند کم که هاندان اولدی وین
قبول است که بوسه کتخت	قبول است که بوسه کتخت
اول هرگاه باک سزده اولد	اول هرگاه باک سزده اولد
ابو بلسید کانی پاره پاره	ابو بلسید کانی پاره پاره
کجه کجا کیم ابدن کاه ویدی کاه	کجه کجا کیم ابدن کاه ویدی کاه
دیرای پاکره رله و صحرای طشت	دیرای پاکره رله و صحرای طشت
کجه کجه کجه شیریند ای شاه	کجه کجه کجه شیریند ای شاه
ایتم مانده بیت نخل او طافی	ایتم مانده بیت نخل او طافی
غضبیدن اولدی شه برضای غن	غضبیدن اولدی شه برضای غن
کسوی باش دو که قان غریک	کسوی باش دو که قان غریک
اوشندی نالیدن نال کاهک	اوشندی نالیدن نال کاهک
کوجی همز انوک بواشه تحقیق	کوجی همز انوک بواشه تحقیق
کچون همز انوک او کلا و مسکن	کچون همز انوک او کلا و مسکن
اراد کجا کجا کجا کجا کجا کجا	اراد کجا کجا کجا کجا کجا کجا

سوک

سوک اولسون کجا کجا کجا کجا	سوک اولسون کجا کجا کجا کجا
کوزت و عهد و بیانی دمام	کوزت و عهد و بیانی دمام
نیلسون عاقبت بیچاره فرهاد	نیلسون عاقبت بیچاره فرهاد
کلا ای عهد ایله ایلد و فانی	کلا ای عهد ایله ایلد و فانی
کچی کیم ایه عهدیه خلا اولد	کچی کیم ایه عهدیه خلا اولد
یه و عاتمه را خود و عهده کطون	یه و عاتمه را خود و عهده کطون
خلقا نده کچون عهد پرویز	خلقا نده کچون عهد پرویز
سوک کیم آله بی نظوی هرگاه	سوک کیم آله بی نظوی هرگاه
غریبه هر کیم ایلر سه اهانت	غریبه هر کیم ایلر سه اهانت
ایدی اولر شه فرهاد اعتمادی	ایدی اولر شه فرهاد اعتمادی
آد آوب کلنکی سی مؤنه	آد آوب کلنکی سی مؤنه
کندن فرهاد عکلی و ناشاد کون بیستون را تیشه پولاد	کندن فرهاد عکلی و ناشاد کون بیستون را تیشه پولاد
چو فرهاد اوردی اولر کوه کراشه	چو فرهاد اوردی اولر کوه کراشه
صغاری قولدن آدی کلنکن	صغاری قولدن آدی کلنکن
شوریه اوردی شاهه بیت فرهاد	شوریه اوردی شاهه بیت فرهاد
کوتدی دامن محکم مبانه	کوتدی دامن محکم مبانه
هنلوی قوت و صغاری کلنکن	هنلوی قوت و صغاری کلنکن
مزوری ایدی طایع و طایع فرهاد	مزوری ایدی طایع و طایع فرهاد

ایردی بیستون خورشید کج	اچیل و شاه از عشق چچ
هر کشتن ستن بیستون اطل	قلندری طایغ اولدجه زین اولد
یا بویه یوار سدا لیری بنیاد	صنایسنت یا جینه استاد
اوردی تیش سندن باره باره	ذور دن بک بور کوسک فاره
اوطا تکاشنه او دوزیر روی	شهر لکم کلک کندن چرتوی
صوفی روی یوقن لغزیز تیشه	دکلای دسته جرتدن اولایشه
بهم لیردی که اولد اولد	علم دیکدی که جرض شاه خاور
مخجروی بیستون باشینه طایغ	دبندن دروی بیستون پیرایغ
اوتردی وادی و کسار کم کم	قیاسد کجا اولغینا ک مردم
کیبته قصه دوتروی کوهان	مکلین که سلا سندن جلا زه
ایردی بیستون طایغ و قون	ندوم کم تیش صالحی روی کون
آغز چمتی فرادانک کوه	دکلایشه ایلی سوراغ انجوه
ایردی جسم کوهی بر کسلا اولد	چن چکسیدی تیغ و طایغ اولد
که هر سکر باره ریخ انجوه	مکر کم قردی فراده اولد کوه
یزدی طایغ نغش نگارن	دوز یکندو ایلی سله مزاین

اورد

اوسه غم یز غمضار اوسکین	اوسه قریب چون ستن نگارین
اوزن قتل ایتک اولد اوز قایب	دویردی تیغ کوه کوه دن آب
کوز ستن دمازم اولد قوی چنگ	صنایسنتی ایددی هر یگانگ
مخزون کوهلا صبر و آرام	تولوریکه صبر و عریب و نجاشلم
کوردی کجه دوا بیزده تنها	دیریدی کرد کارا بادشاهها
ندیم ساکها ضربین خدا یا	قو حالومه ناظرین خدا یا
غیریم کسور و عکین و ناشاد	بلوکن لغتدای حق داد و فریاد
المدن اوز کدیوق بر اوقم آه	هو دارم غمان آه محکا
آوز صرو لپشیر بندن باج	بن اخلق کجرون آج و محتاج
کجک جانلوم طشندن خوروش	نصیب اولم غم بار بیلد نمدن
قیاده تالدم اوش باشتم قوج	بویر کلدن بکا الکا ایوج
نباشنه صاخ بیم تلالی کوزدم	کچدم غم عری طریقه نوزده
عجب قیدم عجب جاشلدا باشه	چیددم نغمه طایغ و طاش
صرتی هجرت کدن کبی جهرم	صالی ایدن یوقه حرم
اولدن سکتم وادی پرفهر	اولدیریدکم درج لیکد کونم

تجسس بر این باب بدید	دیگدی آه کیم بورتم قیاس
اولدو حشیر آجدرن کیزان	تجره ره کیکا افان و خیران
فغانم قله کوه سباده	فغان نهد در صا کیم تاده
فراموشی آدی لگ آدی بار	اشقن نادو فرادی بار
نه بر محرم بولینور کیم سلام	آوی پایسته نکا رینه پیام
درینجا اولدم بریار برینش	زه عشق ایچره اولاک کیزلار
داریلما هالی عی ایند باره	اولدی ناکه دلده برینه چاره
عجب کیم قلم بن غریز احوال	کدان غریز ایند دلان و حال
صبا بیه بر بروده طوزن	طوبه بیغاهی دلدان و برن
اگر اهیسه برن کجی رسوا	ایدر جمله جان برنم اجشا
اھی نیلیم بر دردم مند	اسیر بند هجران مستند
طوشتم آتیز عشق قیلد یاندم	ذخان نار آهلد بر یاندم
شراب عشق ناکیم ایلدم نوش	بکلی وار لغم قلدنم فراموش
کسته اولدی حالدن آگاه	یوردم وادی حسرتن هرگاه
نکارم زلفی کیمی باید و شدم	ظفتم عقلی سودا بر و شدم

قراولت کیم کندی قرارم	کوکلدن سیر و آلدن اختیام
انیم موبینم دره و غم اولدی	بکله نیر جهان صیامت اولدی
ایردم کوکلن فریاد و زارم	کچورنم نادیلر یوزن کافم
جگر قانی بوز بیلدن کزوی	کچدن فرقا ایذا کیم کزوی
ملا لالتنه اولدی قائم لام	هولالاندی شوغشیلد ایام
بوقطع کاینات ایچنن قنقا	بغتم سیدی ماتا بلدی مات
شکایت روزگار کدواد اندا	بکللم ایوه نکه فریاد المندن
بکا ایزدی الهه صادم	بولم بار کئی کوندر کاه صادم
کومم تجر کیم ایدم کار زانی	اولا کیم ایوه آکا کار زانی
دوریشو جلد سید مکر و آند	بخی بو طغانه قلدیلر حواله
عجب ظلم ایترد دفران ایچنن	کومم کچورد در هجران ایچنن
ایوب صاحب غریز باک غریزه	بو عشقم چهرن ساندی غریزه
اولد کیم اولد حظای عشق	ایریم مصوره ماندن صادق عشق
شوخن کیم بلور کور و لاریک	بتم عشقم دکا عشق بیجاری
توغ عشاق ایچنن صادق بن	هان دیدار یان عاشق بن

قلوب همه زادی و مناجات	شادید ایله بوی غم مناجات
تان ساختن آن محاب کرمت کیه بزموده بیستون را	
و فشاندن بر آن صدق محبت قطرات در مکنون را	
سعادتم کنینیک کار بافت	اودر بر زمه کوششاد امان
مکر بر کون نگارین شکر لب	شبه عتاب لعل و سبب غیب
نهال باغ حسن و صیوه ناز	عزله عشق ساز و شوخ بوز
منه بوج لطافت زینب آفات	چراغ قدس خیل بزم عشاق
لها پرواز و شاهین شکاری	دیار شهر خستک و براری
ذوای عقد و جهاد همکین	شفا یخته عشق اغوش شری
اوقریه غنچه رگد کوی شاد	ایندی جام و باد بیدل آه
درخت سروان و هر پری شان	قلم روی سبز هند و بریشان
دو کبهره غنچه کلبر که کلاد	ایزدی لایله شری حواله
قوس شایخ کلاوسر و قباوش	قوس شایخ تلوافت هوش
قوس شکر لب و شیرین تبشیر	قوس غنچه قم و طوطی تکلم
در بلوب بر آرایه دربار	قوس حوری نازد و منه لقال

در ساخته

در ساخته و لعل یکانه	قوس حسن و حایله فسانه
آجوب زکرا و لهر مستمخ	جهان ناز و آفاقه منظور
کوز آچود و غنچه هر و کوانتم	آچیلوردی کورقنای بادام
بر جمیع تن شیرین ابدی سلطان	پروا خدایا بجز باه تابان
بجیشین شکر لعل و شکرهای	مصور نور دریا کون بر خودای
صاحب ذراغ سینه درق نهانه	ایدمشق سرو طالع آشیانه
دکلا مستور او زاعه آشکاره	اولدور بیغنه ذر کوزواره
نه حاد و در که اولتخار و قان	شب قدر عابدی زلفه نهان
عجب زبید کا اول بزم قوح زنا	قوس زدی دلخ بر فخر غم اصل
اولون نقل مجلس نقل آسمار	اکلدی ختمه فرهاد مختار
اشید غنچه آبی شیرین تبشیر	ایز با توی اوسیکه ترخم
ددی اولجور جسدن نمونه	خور کرایان دارالم بیستونه
کوزالم نیلیدی اولطالی فرهاد	نه و غنچه بوکسور کدک استاد
نجه شوقیله صارتش سینی	تماشا ایله لم هر پیشه سینی
بولت کوی جتالم کوهسار	قلم برق آهینه نظاره

اولا کیم ایره طریقه نوم تاثیر	کونم خاراده تیغ ایلمشیرین
کون کیم نیمی بدن جراحی	نیم چون بیستون او شینه کای
کله رقاره ششای مر افزان	قدمون نانه کله او کون تیان
که اولم لاندک نرنه دانی	نیقه که کله کیم نمدن جراحی
اولا برده منه تر براد کوب	نعلیم کیمیله نیش کبک
سکبدیوان اینم هر خزان	کوب کون لاره کله خیلید
برناغم وادیه آواز تخفان	ایدم بریکان باغ و دلی ایلمک
مطیفر امر کای شاه عالم	دهی شینه هر بریار محرم
زیرت این برقرایی لسان	دهی لطفه هر وقت اندک اجناس
نظر این کدای خاکساره	هر بلک آفرین اول شهریار
طوبی و لطفه سرست پیوست	کله بی سوز اوله اوله کله کله
روان اولدی ساندیم که هاره	اول کون کیم بر شمع سوار
دیروی اول کیمه دره و محنت	ایرشدی بیستونتا بر زحمت
چاول بوم خرابه صادی یایر	هاون اوله نه خورشید یایر
دوشلیخا کون کله هر یخچم	کوب فرهاد آنی کله کله جرح

اوپ

اوپ بریکم کله بی سوزون	طوبی یخچم سوزی سوزون
کجه بقره یلدر برآه جگر سوز	ددی کیم ای شجره رانه روز
نکار بوطاغ ویرد کستی	زهی بوزنی نور تخلی
مسکله کویان دور کله کستان	طوبی طاق این من خسان
کوردن کون یونکله ای نرنه	نوفه کله ی نیت کونده نون
کون کون کون ننگله ی بره جهر	کله نه ضعیف اولد کضمه مهر
دیوانم ای سها زم دکلن	منالو اجلا اتم مقدس کن
قدوم کون کیم اولم خرم و شاد	ملول اولدی قیلا عدا و ختاد
هینتلا روش خیم سینه خط	شایه ختمه یل اوله کان زک
بلک کله کوی یای دلارام	دیلا اولدی بر صبر یل آرام
ای عیالده و کله کله کون	فلا فله هر یل هر یل هر
اککز آب حیوان و زلاف	سوزون تشنه لکنت خالی
دکابن دره زخمه خرم	لبه کله یل یاره اسم
خوش اولد کفت زین خنک یایر	ایر کله کله باشم سما
برزه اولجان طوبی ایلمشیرین	اولل خستیا اولد شفا ساز

۶۱

پسران من مکره سائیک برینم	ددی لاهون بخت شاعرینم
شراب شوقدن ایلب نایب	گور فرهاد ویریندیلینم
چکر قالمز بلورسین دوریفا	زمان هموع اینه اعتمادی
طوساغر شرایدغان نام	صورت اولقنه جان برک اندام
آویا ولساغری فرهاد دندوش	بهرشوق دست دیویا بلدی تو
کوزیه گدی چون کیفیت جام	ددی ای یار شیرین دلام
بئی کسار صحنه فراموش	نچون انکر ایا سز قبا پوش
نچون کلر بیکاکه که سادمک	نچون قطع ایلمک زینن پاک
ندن کیم قلیاسین بئنگی یاد	اکدن بادشالم داد فرهاد
سودسین تن رقیب صفا	چکر فرهاد بجان جفا
نچون خوش ایلبین صحنه شاه	نمرد بوظلم بن مظلوم هرگاه
پروم کوم بلا نردم فرادان	خینه کاکه خیفای شاه خو
دیوب دلان جان یانه یاد	گمده روی دزدی پنهان غیانه
چون اوکسوزون کون اولدی	بخایت دم قیدی اولکارین
ددی عاشق صادق خردار	اول اولدم ساکر شدن کیر وطلا

چکر

چه کر چکر که فراموشلین	بقره بیلوصالم دولینین
نمردیمه دیون ایلر خا چکر	عطیم حکم هرام کر زام
اکوزدم آره دن جور و جانی	ایدم شدن کوم هر و فانی
هان خله خله که اندی ساکروین	اوکله نامنه سخی ایلمک تین
نیم بولمه چکر کصیح بلوسن	سحقاناکه محروم ایلمین
شهنشاهیلک کور بئرد و عهده	زیاده ایلمک کوندن کونه جھدک
بوکوهی کاه اتمشین هانا	فوکوک قوت ای استاد زانا
شوقه کوریدی آنجا استمات	قومادی خاطر زرع هیچ مزارت
پسران من مکره کیرودندی	ددی عاشق صادق اولون قال
بقره فرهاد قادی آکوناق	ددی بار بخیالم ای اولای
پیری اولدی ابروادی زاد	ملک مجبور و باسروی بر شناد
نمردی و نه نری ناد در بو	بئرم کولم انی سیداد در بو
بئی آشفته ایذن یار در بو	بئی بیل قیل کلزار در بو
بئی معنون ایذن رعنا اور بو	بئی مجنون ایذن لیل اور بو
ایون شیرینکاردن دن نظاره	کرماین ایزدی باره باره

چندی قلعه که همدام	نزدی که دوی بولان هدم
قالیبا وان و حیران و دکنک	ایزدی که چرن دن طاعن کجک
دیریکای نکاید لستام	قراد و صبر در آرام جانم
هاندیک کی بهجت انکیز	کوندکی که کنگره که کم نیز
جماک که دیریک شیر نوز	کوفی کاله ستو باند کای هوز
بومنزله کوندک با کاه ماه	بینه هر جان لنگ کذب آه
قد که تنهای وادی غمخ	عزای و حسرت و مده و آله
اگر چه با که هدم در خیالک	وصا که کجا ایلاما بد صا کف
نصرت قانع و تصدیق قانع	جماعت قانع و قفرین قانع
قاز لنگ که صبر و قزاقم	بکلی کندی اذن اختیام
نکارا قادی سو که سوز زدم	مستورا وادی غمگن کوزدم
مداوا اولشکیک علقومه	سببا و لنگ کوز بوز لومه
کرو کوه می ای نه کون بوز	ایشیم می غم شیرین نوز
قریبا و لب بساط قریب کد	ایشیم می غم و صلت کد
سخن قالم می خرد و مختل	نزدی جاودان وقت سله

عج

عجب همد و قادی می نوز	خلد و نایب اولای بو خسته نوز
قلای سزله بان ب قلا اولد	بچکای جان شیرین دن اول اولد
دوبیای ندوم هر نذن نواله	ایده می کیر و بر طاعن خوانه
کچرم اگر چه کام و ناکام	ول بلغم نولا جو در سر انجام
غصه نطالع عالمه یازب	جهان شادین دوزن غمخ و بار
وصایا یاردن مایور و دلم	قراطع دره قاره پور و دلم
اگر چه قلای یارم عهد و پیمان	پلورون کیر و اولسوز و پیمان
کدیرا بومشل علقه چوز	کند لر غمد نو کنبادی بوز
ند کوه معده و برده عیب اولد	دکلون اولسیندن اکم نوز
اورینغم پلنگ و ببر کبی	دو کوردی ها غنا شرا نوز کبی
که احوالین ایلدی تنک	نکار نیک کھی عهدت ندر
خورد و لستو قلایم روی کاینه	طشای ننگ کی طوغری تینه
ندم کم تیغنه ایددی کچی	اکوزنه بالغه ایزردی و چی
چن زوراته اولابد اولد	ایزدی بیستوز غرد و خشتان
محملا از قالمیشیدما و لطاع	ایزدی دمنک نده کیر باغ

شکست شیشه عمر فرهاد و مخزون انظارها بخارستان بیوتن	
ظنون ماتم فرهادی هرگاه	درهون ددن ایله درجلا
چهره یون وادی کوی بیوتن	مدد ابر کوهی فرهادی زبون
نه برهون طوفی باه چاره	ددی خاز ریویزه درچار
بوگون فرهاد وادی کوهی بیوتن	ایده کسین دیری زبون باغ
اکا جوق لطف امانه قلدی	دل بر مرد سینه تان قلدی
شو کله دیری قوت اگدلا	کورد کوزونه دتم کسار
اولاد نعره یازمی کسل	دکله بیوتن یان خرد
قنان ایرندی شکیم ناتان	یهری یل و دجه نشنه طان
شهنشاه اولدی بو سوز غشیا	غشیدن دتقی مانتینا
تمام اوجده و حاصل بو قسته	طرقی جانی کولن آلدی غشته
ددی یارب بودر که چاسی نه	که فرهم اوله کولم یاسینه
بتم جانمه بو سوز ابدی باشر	نور دختینه اؤکله یو بصر
نیلم نیلویب تک که کرد	ایکیدن بر من تک که کرد
بن اولدم اوله شیرین عاشق	دکله فرهاد دانه تراش

ایکجه چان حکم این برکان	
دکله و ظلم و خوار و غلب	برادر مکتبه الله سلطان
نور فرهاد برکان لری	یکل شیرین دین آکاناسب
اکا لایتمده هیچ اولم کارین	که طغرد ایسی بان اریجه
ددی بروین شاهک برندی	حبیب مانیزه یار شیرین
شهنشاه اکر در بر وسیله	ازدن همدی یار قدیمی
وادی فرهاد تا کیم ایه آه	کایه شیطان کجی لیسر هیل
بودجه سوز که فرهاد ایلیکون	ایم آتده و شنه شیرین آلدی اکا
نجه بلرقل بیامور لریش	علائق اولوب اوله کده دتقی
هیچ اکا بو دن لوز که چار اولد	چو کوهی صافلیسه اولد لریش
بو سوز قطع ایور اؤکله قوتین	چو غری سوزنه اولد ازلریش
اولد پرویز باغی اولد سوز	ایسی بیرو آورا قتی
نجه قلدی همان ایچی بدهم	بولور ره مکتبه بر سوز
یورکله غریبی و کوبک بوردی	اوزی غوغا جیند بوزی
کیش فرجنگ کره که قافی	قوجا شیطانک و کوی قری
	آق لیک کوزیک شیرین لغانی

چو دوش قارین و نوازی بوکلش سلی نعلشش اووی	چو دوش قارین و نوازی بوکلش سلی نعلشش اووی
هان قالمش بر سید کونک پوزن طرما ایوب اوون و شیخی	هان قالمش بر سید کونک پوزن طرما ایوب اوون و شیخی
صدی باقی می وار پا میایی قاین آتای ایلش دهنک	صدی باقی می وار پا میایی قاین آتای ایلش دهنک
فرویش تان فوم کبی مغزی خوابه که کوا تر ایچین باهوش	فرویش تان فوم کبی مغزی خوابه که کوا تر ایچین باهوش
چرویش طریغ اولش استخوان دخی شول صوی صغلیش کماره	چرویش طریغ اولش استخوان دخی شول صوی صغلیش کماره
قادر صان لبسه استین او دارفته نکا ایکی طیاغی	قادر صان لبسه استین او دارفته نکا ایکی طیاغی
مخبط خبش و عمان قباح نزامن تا قامت کداوصاف	مخبط خبش و عمان قباح نزامن تا قامت کداوصاف
چون اولدو علم ایچرم تم لجا اولعه طکی بجه دمه باعث	چون اولدو علم ایچرم تم لجا اولعه طکی بجه دمه باعث

دیور لر مالو اسباب کدیوک قلور لر مکروال و حیلد فخلیم	دیور لر مالو اسباب کدیوک قلور لر مکروال و حیلد فخلیم
کورد چو نیم و زدن عیون کوکا کوزدن انصافی بر اغب	کورد چو نیم و زدن عیون کوکا کوزدن انصافی بر اغب
دکلدر آکه مختصر می شو حاله سوکم رشوت سیه ماشندن قوریند	دکلدر آکه مختصر می شو حاله سوکم رشوت سیه ماشندن قوریند
اراولن لر آتور ربار باقی پول و دستاره و مکان قاری	اراولن لر آتور ربار باقی پول و دستاره و مکان قاری
قافردی بوزلد قن خیر جادو روان اولدی هاندیم بیستونه	قافردی بوزلد قن خیر جادو روان اولدی هاندیم بیستونه
کیوب ایچین اولدو سربا قرار هلاک ایا کیون برنا قواف	کیوب ایچین اولدو سربا قرار هلاک ایا کیون برنا قواف
درب قهاد ایلدین اید آه جهان دن رخت دین دودش	درب قهاد ایلدین اید آه جهان دن رخت دین دودش
نه جانله طور رسین کدیو چاکم بیتدی طریغ غم و رو و نکم	نه جانله طور رسین کدیو چاکم بیتدی طریغ غم و رو و نکم

نور در بیری عالمه قرار کرد	بوزلدی کندی چون نشو کار کرد
اوچا بود بیک کل بوکستان دن	یوسب ز کسور دن باغ جهان دن
بو فانی دن بقایا بیدک آهک	قویس بیل ریغی زار و دوتک
اچول شاهین اچویا بیدک کمال	او کجک نازینی قاپدی قیال
قفا اولنا زله پرفرزه دلدار	قفلان دی نیمیس چرخ عتدار
سکولنا زین او فرای کیم	کدیوس کیم جو و شکی چاه قیر
قفا اولفر قنایا کیم قسردن	طوندی کون کیم بیج نظردن
قفا اولسندریل ستر قنایا کیم	قفا طبر اغ غرق اولب باق غور
دریغ احسرتا آه و فغان آه	کیم اوردک اولکله باوخزان آه
ترا با و لدی مریم کلا عذاری	بوزردی لاله لکله مراری
براشور سیدی کلا کلا کلا کلا	کمن بیا هر قنایا بخت خلعت
کیدی ساقیدن اول غمناک کلا	کجه او ک برینه خلعت مار
دیفا و دریغ احسرتا کلا	عدم آبا ده شیرین اولاضیف
چوبوش سوزلی کوشانی کلا	یقاین بر قویا دی آه و فریاد
دو کیر کلا ایچ آه شیرین	دوشیجان وردی اول ساقه کلا

تکلیفک فرهاد کجک خون	کونلدی نامراد و زار و محزون
بوخت خاندن کوشور دی خت	فرغت منزلت قوی سخت
قوی ریخ و آمدن اولدی کازاد	بلو و دره و غدن اولدی کازاد
اچویس جلت بوز بان او شبا	بوخا کلا کلا دن قلدی پرولا
قدیمی هادی و دره و دور و ک	ایاغنان آلی و برک هر زبونک
یاغریه آماندن قلا نظر ک	اولو چوچ باغی عجزونک
یا زوایم چراغ نیم فغفور	سینور شعل در وین غفور
ازدن رسم درد و زنه مانه	بهار کله کون ایز کور کله خزان
اولو داشوقضیه اتقاق	کهر جمعیتک برافتراق
نجه معور اولاک اولاب دیوان	نجه معور اولاک اولاب دیوان
نصاع اولاکیم اچر خسته اولان	نصاع اولاکیم اچر خسته اولان
نسیز کیم اول بزم اولان	نسیز کیم اول بزم اولان
بوکشنده نسیل قالد لناد	بوکشنده نسیل قالد لناد
کجه کوی کج جانم اشد و عور	کجه کوی کج جانم اشد و عور
کلا ای غم و در غم دن کور کلا	کلا ای غم و در غم دن کور کلا

کوز مردم که اولاسن برانی	کین بو حقت و عمر و جوانی
کله بکجه مزور دور ايام	جهان نوصنه انکلا اولام
بو کوليه معنی اولانک چک	بلا بن اجوت نيمه اهنک
مقيم کين اوليسن مسافر	نه منکل انرکسک نلاد وافر
نجا و اوله بو حقت سزاده	کد سين عاقبت چون بي ازانه
اينک جمع ايله دنا و درهم	چکرسين عمره مهنشده درهم
حاله بيه اولر اوق حسابی	حراميه کد سين خود عذاب
بو کون همان و کسک ايرخلی	با دين بو نيکن قلا سوز دلی
جهان شاهسکای قزو عاقل	اوتو عدالت رعایا به عاقل
شهنشه کولو بدعاله حوت	بری تالادی اولد بلر کروف
بو حاله درسه کراعتقادک	جهان عذابه ياد اندر ادک
اگر وار يه عکله خوت عاقل	ايوجاه اونون طول اولمقل
نه عالم کاهودر بو سزايه	کيد بولمادر عله نه يايه
قوی بقراط جالينوز و لغمان	تومس لهر لغر سیدی دوران
کراه صفت استاد کله فر	کده هر صفتی سن تالاسين فر

بوزيل

بوزيله دوزد کوزکين نفاک	قلا عالمه انجن آد و صانک
درجه بوسک خرو اوله	بو قافه حسند مشر و اوله
کجه بک برانکي سيلدن زمانک	اولر نر مرد تازه کلسانک
نه دکلو نر کتوا و له نر و وعمر	باخر باد مرصا افی مرصا
کوزک مانک تک تکر لطافت	اقر صوبه کور کيم ايه سرعت
اولر سک و بسن کمانه نسر	قهر کور کجه اهل آخر مقدر
هوانام کاوله سين شيرين و نيلد	دينور آرد کجه آخر آي ويلد
اگر عاشق کچر سک نل و محزون	سکا اولر کجه نر زهاد و مجنون
ايب في کيجي نر غم فر ياد	جهان نر بنش اولمادر نشاد
نه الا پر کور در و صل کماره	نه بولدير کور کادر و نه چاره
بو دنيا کجه قوت و پرله سنلن	کوچ شورا کجه همان خانه سنلن
بلد در دوله هيا بتور کوچ	فلکنن اليا دی هم بری اوج
کر کدر عاقل هر دم تنک	کيم ايه اشو حالاق تنک
روانا اولدی چو کله بولر عهله	اشيد با نری شيرين آه و فر ياد
دک کيم حين فاهين اولر غم	دل افکار و بلکن غنيليه

جهان ملکوت داحت اولدی هیچ	قوا احوالی زلفم کی چه در هیچ
اول بندم هم از آن آزاد	سز و بر صلا اولادی دلداد
صلواتی سز و تک باغ فرد	صنوبر کی می گوی طالع فرد
نه باغ خستگ سبیل زدن	نه وصلم کستان کل زدن
نه غمجه بدرومک غمجه سبیل	نه شفتا لورم تر و نه سبیل
دینفا و درینفا کورمک هیچ	بوله که هیچ برینا بریمک هیچ
طوبت بر وجه ماتم اولوی هیچ	بغایت غمجه ندی چکدی غمجه
جهان برقا آهنگند و برینا	قرابولت زدن دکدی غمجه
بر ذوقتا اولم غمجه شیخ	مه تان اوز نه صاهو ککب
دخان آه دن اوزدی اهر	سیه بوغلا اولدی زهنون سز
ویوبه سبیل اولدی اولاد	کهن ناله جلوری کاه فریاد
سمن زاریه نکسن صلوی آب	ایدری لعلی لولیدن تاب
یوسفی چونکه آینه باسی	نولا اولعاشه چمن لولیدن تاب
طوبت شیرین چون لختاری	دارید فن ایلی فرهلوزاری
چکوله نه بخیل غمجه و غم	بر زلف اراغ از نه طوبدی ماتم

دخی

دخی بو ماتم ایچندیکین اولناه	مهمین با نوره رحلت اندی کاه
چون آؤک فوجی کوی اوزدی شیرین	کوز غم جامین نوش اوزدی شیرین
کوه چاکلاندی حصره با قه سینی	کوه طاقا ندی فرقت طاقا سینی
مريض ریح ماتم اولدی کورار	اسیر غم غم اولدی کورار
عجیبی دیرسه یانه یانه بان	هم آندی اکا هم آند بان
دخی آیت سین با قنوردی	یافد کوز زدن آئی صاهو کوز
نولا شیرین ارسه غم و غم	بو زخم اولدی کاداع اولسته زخم
بلازن بلا و درد بردرد	یغدی غم غباری کور بردرد
عجب چینی اری دارون کاک	قاری یوق بوجرخی قزاک
که ایدری ماتم ماتمی عرب	ویوبه لانه عصمه ای کورسی
کهن شادی که غم کاه غمجه	بو زدن ایر کوز هر چاه حق
بر برور قاتنه شاه در زور	ایدر هر بوسین مجروح و لور
کک در بغنا با دی خوار	مه نودن ایوشن چک غمنا
کواک صانه صناد زمانه	سختی اولامغیچن زده کوری دال
کدرسک بوسه رهته بازی	کوی تور کاه روی کاه تازی

کاهر غلط بوجح جنایان	اوینا که کجی با یکره افغان
نقد عمر کی سدی بر عیار	کتابین هیچ سن آدن خبردار
کوکلو بود که نیا عورتینه	باقیبه اند که فرخه صورتینه
زیون اولد که خوی آغوشی	خون تکه سانه سن کنار ایلدنه
قوجلد قبا اولدی چرک کفینه	بو خواجه غلته هیچ بوقی قایت
طنل کی با بر سین هور و بارک	نه وقت ایدر بین آنه نازی
نه ظن ایلر سینایه نیا فرورد	قلای قصر عرک شویله معسوب
سنتو کی برک بلنده ایلر ان	صنایک کوبد راد شو و دران
ند کلو عمر خود سکا زاکو چیق	اور سین آفر اولادی کی بو ق
خونام هیچ بیک بل اولدین خاخ	کروا جز ادر سین قند و طوع باغ
ند کلو مال فرج اشک فرادان	ولانر سین ایلر درخینه ذر ان
ند ملا حق ایزر نه نور بارق	کورد سین هر نیا سه باشه بارد
هان سخی ایلر رضی اول قضا	مطیع ایت قوسن نرسکه ضلای
اولاجی اولر آجرا براکو کیم	توک کجی اولدینده دخیلوی کیم
نامه نوشته خضر و بطریق سز زور درخ	طاف فرهاد بکن سرو نو شاد

اقوی

اقوین ما جرای عشقی بر بر	ایز رود چه بر خوشیا مرغی
چو فرهاد اندی مالندن فرانت	قوشادی بلد غدن فراغت
جهانن کام و ناکام و دگرگون	دیوان اولدی بلولوزار و مرغون
کجوب شیریمن اوکلاچی غمینی	طورتدی اولدی غریک سائینی
کربانی نی کل کیمی ایدر چاک	قلوردی لادرسین ذابیل ناک
ددی پرویزه و غما زای شاه	انکار سکا ولا احوال دن آگاه
خبر صور رسکا اولد اهره کفایت	هلا دد و نی ماتم زهنت دن
الندن عاشقی فرهاد غمخوار	کوزی کجی اولد اهر اولدی عیار
همین باقر نوالینی هسانه	ایدر فرهادی اغرابانه یانه
الشیب آفی ممکن اولدی پرویزه	قهرودی قاتنه برکائی تین
ددی کیم طورمه حاکمک لاکو	کنور العناظره درباری دلوک
باز اولد حیاتین کیم جز جان	نشان ایزر و فرج امان
مجتبه جان کور ادرای ز اوله	سعاده لور کولار یادی راوله
پسر اندن صکن شیرینه خط ایلدیت	دعای دد و لیل فرخ بابایت
دی کیم فرهاد کندی بیسلا شام	کجا و بر سوفا اوک غمینی آنه

اولا وادی جنت جهان واصل	شکایت بک بر ما آمدن نه حاصل
اولن آمدن المیزبوقه قمر	نه بچشم کرم سون ای کله شر
ایکنده اتمه آه آتش اشکین	آریور شکوئی آتش تین
دعای ای منه برج لطافت	ایرشک که ما تندن کسافت
قلوبین قندی چکلون رنگ	یونک دونه دونه قلوبون
نه حاجت آفانده ای کله هتک	قلطه لایقه قاریق الیک کلاک
یولین باد ایوب سنبل لروک	قلوب پروردمان کلا لروک
دکلاری پی سونرا وار	بها آدچون اولون بوقدره وار
نه وار اوجوبیه برآشفته بیل	هزلان اید کلاز که فعلل
کوزمه آتوخون قشک دفع	سکا پروانه آکسکل اولن ایغ
یلد واریت نولا رغبارک	فکلرای قررخ کاکسارک
اول لا یتمی هیچ زاروتندی	کدا تک شاه اولاشع مزاری
طنالاشع کیم اولد سین کرم	نچون یانتر سین ایلند ایتوبیم
طیکدی چو تکمه عالم افزون	نه عم کرمحو اولدیه برالدون
طوقدی بیسه باد تندن غر	همیشه سرو اولسون تانغ و

خران

خران ایدیه بر کلز کاکام	نه وار تک کشتی متلاسون الله
مندن برغبون اولسه نولادون	سپیلادور سکهورسون کله مان
کلز هر جا وجهه باغکدن قیغ	یونک لالار و ایدیه طفلو
بتر اولد کبولاند و هیله نونق	دیز کرم کردینه ایله طوق
بیراوند ک قق طجانا کاجه	یونک دوز کجا ورمه طباخه
ایوکلک بلو محنت و غم	یونق قادی بولندن ایک تم
کوزد ک دستلن حین برینه	ذی احسان کسکلا تک برینه
بودجه لوط ترسکن غزای	ایدره کیشی املک کدعای
نه سزیم اولد برلانی جانان	نه وار دخی کاکلکدن آسان
اکا کیم طوته ماتم بریکارین	اجلا اولور اکا حلوی شیرین
اول وار کجه کیرلن چوقه بر	نچون جاک کوطوسین و نچوم
دکشته محنته جانا تصورک	سوندده بو ظلات اچوم نورک
بلارده پوزمه راحتوئی	غنیمت بلار کاهمحتوئی
اؤرک ستاد برصد ایله قهرمان	اولالت صید کفری بر باد
طیکسه دونا اوله رفندی کلرین	چراغ اولر فسرده اوجورون

چون کدی سیه سرین مرغ اولی	بیم چرک کد نکشیرین مرغ اولی
چو بر سلبو بکاتب باز ده نامه	هر بر او شنده سان نکند دوی غلی
آورد پرویز اگا او روی فغانی	شکر کاغذی کیمی دور دی آبی
دوی برفا صبح سستکالینه	ددی اکر کرد بونی ازمن البینه
وامد شیریند بر فولدن پیام بیت	دعای اولیو بوجوق جوق سلام بیت
ادب بد سوزغلی سوبد بونور	برده پیلان لادن ناسکله خون
دسیون نامه شهریار بشیرین شکر کفتار	
چو شیرین نامه دلدار کوردی	بکیندی هاندیم اسکوردی
سراسر نیش اتا فوش پرورد	دوی جان و دل جان و دل درد
سطر سطر یار نیش کرم بیغام	وله سطر یار زهر آتام
اگر چه غمدر لیک طعنه انگیز	بغایت لطف آلا خیر آمین
هر دخیلی تیغ تیز بکوز	سوزی چو دین بر کینه بکوز
قوتلش بنیه ده صان نار سوزد	کور ناز کردا و لر جان فروران
الذن رسو کوز نیواق کاغذ	سطر بصره میدان آقا کاغذ
سایه عرف ریا کوز آج	ایور رجحان و دل نکلی تاج

سایه

بیاض نامه کرم صاف پرویز	شجر کین تراود لاله طوز
جواب نوشتن شیرین نامه پرویز را	ورساندیت
بجامن آن طلابه شهر آمیز را	
نکارین چون او مکتوب اولدی	تو کلدن انجمن غایت فقیردی
یوزین بوردی نامه کوی شیرین	آجیز و غنچه ز باقی شاه نهرین
اینه آدی بر کله بان تین	بیاض تا کیم جوایح کت انکین
دو کیکا فورازده مشکا زفر	شهاب صابون هر جزایندی تیراس
ددی کای حاکم اور تک شاهی	مطیع امر تو ک عالم کاهی
جهان ایچر سولکر سندی دولا	فیکده کم تو ک دفعه روز طاق
کال لظنکردن ای شه نشاه	بزی یاد المیش ز حمد لله
کوکلا یازماغه ناما دیولنشا	قرا و اشو کوم و رب سلق
بو یاکد آتی پزان المیش سبز	گوملادی بلحان المیش جز
کلوبله نامه میره اولدی و آل	دلچر و صغیر اولدی حاصل
اگر چه صورتا مکتوب دلدار	ولیکن بر زبان طعنه کفتار
غلط دیم بجه دل خجرتیز	به برده هر نواوق با تیغ خوزیز

پرویدی عایشین جبار محبوب	کنن بریدن دودوبه مانده کنن
انگیزن تیشق آق شاه ارمال	قلاتابن غریب غنمه بابال
پژگلبر کوهن باد صحیح کاه	نه حاجتاری که طوفان ای شاه
قنجایی که بر سوخ اید به یوش	نه لازم بجز قلم ایکه جوش
خباکبغا نوبن قلاعه ویران	روای جمع اول اسکرفرودان
کشی بر پیشه قلاعه تاراج	اور می شاه از تنن محتاج
اولرکن پوزم اعلک جانده نیس	نه حاجت کرد باد آسمان نیس
دکل لاد تدر و کیکه شمشیر	غزالیچون نه لازم بجز شمشیر
الوملوخسته زور ایلر صلیح	کیم اولر کلر بره تره بطلیح
نه ایلر که دفع اولر نه بورد	صاهرم هر طرفی عامه ماورد
کیم ایلر عود و سنبل اوچمن تا	کیم اسابن یوماغ کرم اولر آب
روامیدی کایدسین قلم آزار	که جانندن اولم بوزیم بیزار
چومرم یقده لر صد بان نوز	نه حاجت خوز کچاسین یار نوز
باشور میدی کا اولر تند خواه	ایره شیرینه آچی کنت و کوناه
جهان شکر کداز جوق کورید	زمان بکلرا غار جوق کورید

یرل

ایدی باشلوبو اژده های غامق	نه قاندر ایلر دریم هوش نوز
شاهراهی دردشای فانی	کچرک سایه قاندر جاودانی
اکر شمع کذا کر شعله شاه	سینورنرا بر یکجک بار کچرکاه
نه باک کوروشه قاورده بزنج	نه آه و نالادرد ویش مطوم
نچون سرکشکله به شاه کوش	نه سر پانین اولر خود نه افسر
چهره شلاکندن کدا کنگ	دوشهرم ناجی باشدن باد شنگ
چونکاسته دن اولر غمخنی غور	اولر دستوره بیجاندن دور
دلانارا اوله شاهها یقها طبر	غریب کلبلیتی هیچ اینه دابر
کیدا البته آهر جان بدردن	کسنه اولسون آرزده سنن
نکارین شکر لعل و شکر ریز	بورسجه نامه یازدی کتله اکین
دوبرب بر قاصد و بیکیه فی الحکا	بونی پرویز شاه ایلر ایللا
دفتن نسیم سحری بجانب چمنکه	
هاندم اولدی چون قاصد روله	ایرشدی خسرو کیتی سیانه
اجازت برلشه قاننده کیردی	یراوبیلر اولاندن نامدوریدی
دکانه که شاهد قاصد ایلدی	ایندی باغدن برغنج زیندی

۷۴

ایرین جزیره اولنازه نیک	دماغ جان اولدم ایلدی شک
دلده جان فکلی ایچون باقر ایل	شکرده کز نلش زهره کله ایل
اوقیوی دانی بر دینا تری قز ایل	قدیمی دوستق حقن قلوبی ایل
ککارینلدا اولان تکلی میس	دوشیا دینه قلبن ایتی بر ایل
غم جوید ایب آه و نالد	اوندی جان و کولدن ویشا
هوا کومیدی اودکی کاهی	سوم اولمشدی باد صبح کاهی
زینکدیر اولوب سینه چاک	هر اردن فکلا اولمشدی تنناک
اقن هر صود کدی جویرتین	زمین اولمشدی کویا کیم قزین
کنشایتی قیلمنه تبرید	آزدی صوبه کندن سایه بید
کوردو رشیدن شول کلوت ایل	کبابه زینکل بزدی مرغ آبی
لویاسنه پیشردی کبک زجاج	نتم کیم نایه ایچنه قورماج
قرنبا اولمشدی کولر شول قیتاب	ایقن قصه اکلای زوی مغاب
همر کز تیندن قاجوبانچم	زینکدیر سینه اولدر کیم
دکلدی کورن کیم کواکب	فکلی یوزینه صویشدی غلاب
چتوبیر کز اودندن کولکن دق	شفق اولمشدی چک کزینز اود

سپهراوستند خنزردن خشتا	هان خاکستر ایچم اکلدی خشتا
مدائندن بوغصلا ایچنه روین	چتوبیدن نرسینه ایلدی خیزن
شرب عشق اولمشدی قاز ایل	برایق یوز ایدی ایکی منزل
چوخشور و برده کازین مکنه نور	کوردی قهرنا اوهور کولدی سر
پس اولدم شاه عزا خولدر	دلوجان آغی محبوب لرله
روان اولدی او باکد جان اوتشا	قران انا کون خورشید لهما
شیک یا نجه هر بر شاه زاده	ایکی آنلو کیمی پیاده
طوترا اده جام انخون زنگ	ایدر نقره هوا و دوه آهنک
اولب کونین هر شیرین شمایل	چلور باغزها کز کیمی مایل
سزغا زانسه لر بدم نواده	قلور در قلب عشاقی کشاده
پری سیکر اولمش باشق آلائی	تخلی غم لر قاز کز کواق بائی
های خیمه خورشید پاییه	صدری جتر خورشید از ره ساییه
اوله سایه نکل الهی	کوک ابر کورمشدی باشچرتشا
خیام اولمشدی همسرا ساند	های یخته اولب آشیانه
سند شاه اولبول کون قزین	برکدی سکر آیه آتش تین

کلو بگشته شاه دلاور	سود کاز و سید تکاور
برز کونک اولغی پهلوی	پشتی بولت سایه پیر
دربدی آتش شاه تاج	چنار بکایک خندان کلای
نکارتدی ورنه پیر	کوزک کج ایغز لایر کلاشیر
شایع شکله شویدم پویش	کلی یواوشه خروست فویش
چو شیرین بوغ ونا اولدی گام	دیدی ایش شکلا اولدی نایم آ
اگر قابویا پویا بلسم اهل	دکلام عقلا کلدی بخت و اقبال
ویدم بول کالاق کلاور	کوزیراسته آق کلاور
نه قصر بچین وریویون مراد	شطره قله سوز راضیم شاه
نه قوت دارا شتایم سوزینی	نطاق قدار کورام بونی
بچیدم نایم حیران اولدم	ایکی آراه سز کردان اولدم
نجه منع ابد بربین آف	نجه باقم خاق او دینه حایف
ددی شیرینه برکون بوزلی نام	چو آرای منزل ایونده شاه
دیالوم آکشین طوتی راهی	فلان یولده کلورن آتق شاه
هماندم دولت واقا کندی	کیمی شاه استقا کندی

ایلام آکده تعلیم و کرامی	قلام جان و دلینا احتلامی
آن یاقین او بوب قوندرالم	بوز و مزاز و خوسته طورالم
کون شاه کج خاری چوا و له شیا	کلاسین سندن ایلدی خنایا
بگله خراوانیله هرمت	قلا سین آکدر و در و خونت
بودای اول کازین کوری عفتول	هم آکده اسیا اولدی عاقبت اول
نه دکلو خویبار و اریسه نه رو	قوسی چندی شاه فر شولایو
طوبه کلرخ اذن نطق اول	دوشایوب بولک التون ورتل
شارا بتدی لاولد کلاور خواجه	کیم اولدی تم قاپر جلد کواجر
دوکلدی نوز کوه رفران	دید کز اولدی صحاحر عغان
بیم قمر نون نظام	کریا بن قاوروی یار بان
قلوب حشمن سوزدن احتراک	ایقندن دونه ایلر نیاری
ایدیلد لفر خوردن کول حشر	قلوردی غلم ادرجه نیند خیری
او خور کورادی برحق باغی	ویردی ادمه جسدن فراغی
پوجه دیواری برقتن تکلاک	صنایسین زاری چرخ الماس
کواکب کویا انهاری آتوک	منه تو خنیزه دیواری آتوک

ایلام

سازک که از نیا من آسا	کوردی هر چه چون ناروی
کوردی هر چه چون ناروی	آوردی همان را دلش آن بیل
آوردی همان را دلش آن بیل	بفرمودی یو قار و دکن اشاعه
بفرمودی یو قار و دکن اشاعه	ناله سله آکا داران لاری
ناله سله آکا داران لاری	ایو آهوی چیکه خنفران کنگه
ایو آهوی چیکه خنفران کنگه	دو کله او بر چسته باله پون
دو کله او بر چسته باله پون	دکله صانکه بایل باله نومی
دکله صانکه بایل باله نومی	نظیر بافتن انکشتینه جتا
نظیر بافتن انکشتینه جتا	شمار از کویا یا ز آتش
شمار از کویا یا ز آتش	گنبد بریضه ز کین صوبه
گنبد بریضه ز کین صوبه	طوتش بری بری سله پنجه
طوتش بری بری سله پنجه	دهان غنچه هر لاله دندان
دهان غنچه هر لاله دندان	ایند ذوق صفای صغی کعبه
ایند ذوق صفای صغی کعبه	او قرا و از لجه همه کل
او قرا و از لجه همه کل	ایچی و طاش چنت کی پروند
ایچی و طاش چنت کی پروند	

قصوری یوق قصوری چنتی یوق	همان معنی صورتی چنتی یوق
فراوه عرش چکن کاخ و ایوان	کمالین ککوی آنته کویان
دیروزه شمشیر کون کین یوق	کوکا کج انکد یو این سبار
بایلش قصه او کون جو خونی با	نماقی ز مرود واری دیا
ناله آبه و دیوه خنفران کنگه	پونیزه پیش بره ماوه نیکه
یکو ژا بری خنفران اولی سله	صوقه و نکلدن آن لاق باله
چهره خنفران لجه نهر و نایغ	ایمیز آن کوز کوشا هدیغ
فرزین بره قو عالم افروند	دوشن لیل و دیله پون
ایچی آنته شاکه او قور	دوشا دیر همان الزنوزیر
خن شازدیر خن بر صاع و خن	کله یغسلا دیر یون
هر لاله لطفه پرویشاهی	او قصر قور در لرتوشاهی
بری دوزونک خنفران کنگه	طور و خنفران حجه جاک
ایچی بو حضور مستی یوق	شک کورن آدی همان جاک
سیدن تمیز لوق کله یوق لاکه	آن زیبا آند و خنفران
سوزا کلیند این قصه کل	نزد یوق خنفران خنفران

قصوری

چون ایچون او باندی شاه بید	کوبک کیت خوادلی هشار
ایدردن اشتیا قیلده اولدی	کوزی پوللده چکوبن نظاری
نصیردند آرام و خزاری	واردی حمد سندن شو بهاری
بناکه نازدا اولسوز قامت	قهردی ماشنه شاکه قیامت
خرامانی خرامانی ارسدی	شمنشاهیلار اولور کوشغی
تکر تکیکی آجوب شه آمین	غدر لر قلدی شاه اول کورین
اول خندتمه جاری جاری اولد	فرادان خطره مرتانی سیار
ودی شاه اصنا کلده کقدر	گتورده کاورم کیم اولد دملر
ذمعی دولت بو فرغ نازانه	همایله اولاهم آشیانه
نهی قابلد بخت دولت اکین	کاوله نصیر همان شاه برین
طوبیوش قلا اولدم نکارین	محتیقلدی بنم جنت آیین
گتوردی اولدی شول کلوخت	ایمان و صفا فی آدم نعتت
ایچ طولوش هر زان کبک خراج	کبابه بخور بریان خورماج
توقان میشلر نی نهاییه	نقل اولماغچون کلدی آرایه
حکملدی شول شرابا رغوانی	قو طون آکون طرشان قانی

اود باقی تکر ب شناسان	ویرب خواننده و کوزنده آوان
کوشمیکلور بر حسن باغی	بورتدیلر همان التون اباعنی
ددی برین شیرین کای چوانخت	کوکب ساکد تو کبک آجان تخت
زمان عمری بدم خور کورالم	بخت نصر بن بنیاد اولم
غشی باؤنله بر باد ایلیسالم	بیتوق کولکوزما آداد ایلیسالم
همانم بر طوقالدری پهنش	نعشوق وستدی سوا ایلی بوش
طوبی خسرده جام خسر وانی	قوما قول وار دی بو ایچدی آنی
کور بیویشیز نو شوماه زولر	بری برینه جلد بر طوقالر
طوبی هر بری اند جام کلون	ایچر عشقه اولرسن خون
چود و بر باد قیلاری تحلف	برزدن کندی و زادن کلف
شهنشست کودی چون ککاز	دلادی کیم بیه طولی شیرین
ایدب سر خوشلیغی خوش بماند	صبر ملاغ استر اولر چورواند
تکارین کور دی کاید رشه کجاون	توشلغانی قودی اولدی باون
کور کیم شاهان اولون کین سا	کوب ترکیب ایله آهک پروان
شکل اولمشدی غایب طبعه شوق	دلادی کایره قون بوینده طوق

اولانده شیرین اندی خرم	اگر کند کی طوطی شاه ایسم
دلون دوی بن شلخ فوئر	اگم تا کیم هر ارا اوز اده ستر
جهان سکون کیم جان نه ایم	بفصه که بر آردان هم ایم
شاولر غم که آسان فله ضیه	نه شولر سیم که دشوار اولدیه
بن اولر سکین غزالد نازیم	کین کا جهان شیر سیم
شدر و باغ و کبک کوه سارم	عنائتده وشاهین شکارم
نه دم کیم بن اولم خشمیلیسار	دو کر بالور بیخ شیطار
دهام نیت کیمی صانه خندان	چو قهر ایم اولر اولریتدند
کوزم میارور لقمه صانه بامال	اولر خشم ایسم قلدو چکال
قولا عذابی گوهر ایلم چنگ	اولر صاصیک لر باشه سنگ
قرا کوی کلمرم کیم خلا یوق	قیامتسم اولر باقانه اوق
لجهدن که اونه غیرت جراحی	دکالر قرق باقا طایع و طایعی
دکالر سده انکشت نجاشا	قلمر اوق قانه بویمترها نا
ساض دیدم انتم خشم و خرم	ایدر روز سنبیدی حفظه ترم
دهاندن آلام کسه کامی	دکامرا که دکه بر حرامی

یوزم

یوزم کعبه نیم زهرم جرای جان	ایم اید که نی ریج بیابان
خضر و غنا اولدین غلته بریان	روایور که ایجه آب حیوان
سجای اندی هضت ضاع	اولدیر لنگی ادب او چاغ
چه کربنه صنفیدنا اولتم	ولیکن درد التنه نه ایم
باشه دردی دربان یعقوب	دلومده ورد بونر صبر ایوب
نچون آرزوه اولم دیزد لذن	قومانم دامن صبری چو آلدن
کسنه حاله هج واقفنا اولن	چو بلبل غلغم دنیا به طولن
شما نهمادی بوسور لذن	طمع قطع ایدی بخله قطعنا
کهر نه چندن اورت قشلم جان	اچدی کیم دینجی سون او مر جان
ددی ای کا فر غارت کردین	بونیجه رسم درو نیجه آیین
سعادت خاکه بر کیمجه همان	اولانه بویله ای بیز سین آذنان
تکلف ای ملات بوستان	گاوار سینه نقر بر یساق
چوسونگ قویدی دهنده شایخ	سکالایمقو دیمک بره کستاخ
بن اولر مرغم کویب بر وانه کاش	طوتلدم دام اولدم پایا کاش
ایدر بن ستار دیجور و قهری	قوسونجه مور سینه نینز قهری

صاحب کرم بلذذ در قاف نور	لبه کک ولی قیاق فاروق
دختر نیراودای غیرت نور	کودین برک کوه نور نور
خطای دل کز کوه سواد	چاکر باغی ایچره سرو آزاد
بیاغی چشمک صبح سعادت	اولر ایسید آندق شام محنت
شب وصله دلایل المانی غم	هفتا برهنگدر مشعل نور
ترجم آید بر آشفته های	بو کجای همه کلیر و ز کجای
بوفانی حسنه مغرور اولد زنها	دفاوم هر دن ددر اولد زنها
چنادر خور قلم مستند	عمکدن آغلیانه اینه خند
بر شکریم سکا ای محبت چمن	قلا سن شکر کوشمیلر چمن
کز نلر شاهه لایقین و فاد	اولد عشاق ایلک نلر فاد
دیمه کفر نوب آزاد سر دم	اکر سن سر و کینه ندر دم
همان یوغه سندن اول کول	بولنر هم بندن نار بیل
آنلا فرایده جانلر ویر و ک	اشتک آتمه جانلر ویر و ک
طوبله سه دوشیا کورکانه	نغمه مطر و غیرین نغم آه
جهاندر بونکار اولد اولان	زماندر دور دور و شوق اولان

۷۸

عجایب صحتی وارده جهانک	غزایب سرمتی وارده زماک
چو نور مزج و غلام لیلر و ک	نکله میرغشی آور سر و ک
دینلر بوسونک دینر برامن	قولن حق قهر دد ایم قرامن
نکله شاید بگاده بخت واقبال	سن آبد و گل کجایم من ایما
ندکدر سیلابیه اولادی جا	باغرا اولر سر و صندی کنا
آجلدی کل کجاولد شایخ شاد	شایدن قادی بیلر کوی فراد
بان کشف آن خسواسکده حشمت نشه لباز اچیش زنگ	
درواز کزدن طولی وار مجانب شکرستان سپاهان	
نخسین آغرا و نلر شیمان	نذات سکن ایند بول باغان
چوشیر کندی مجلدن غمبگ	نیقاسز ابدی خسرو کل کجایک
باشندن ویربالغا غمبوقت	مرغ لای ایلد لایه باوقت
بکوز قالو کیر لکباشندن	تقی آجی کیشیور کباشندن
دیمی چایلی شویین بر شو	قوی بطلو اکر آجاولد فور
جهانه لطفه ال کاکتسر	ایله کور مورین خستید زهر
اولر هر نغمه شمع مجملر افروز	یک کلمه بر آتیزه کجوسوز

ایزدانغیاہ لغتیلینا اول	قاورع شاقه قرو کبر و ناز اول
قیب عاشق لرغی زانو مبار	ایزد اولجان طبعی مانه تیار
نجه ادا تو با اولغ عبد یازنه	بهنی بابان یوله اولم روانه
نجه چیک بود زنی کراف	نجه آنزه ایدم جسم و طالی
نجه برک تشیع ایه آفاق	نجه بر طاقوی ایلم طاق
چون اولادی بکا اولیاره اولد	کوجید او سندن و کونکلی ما
مکر بغیر یو دلدار اولدور	آنکچون بدن اولیاره اولد
اکرا اولک بکا اولسیدی میلی	ایدر میدی جنا و جود خیلی
ایددایم بئلا اولستیزی	دکریو چینه هر دم تیغ تیزی
نجه بریشته ایویو چنونی	اولم برعور تک بولید ز یونی
ققی نام ققی نامو رو عازم	نجه بر ققیم المذن اختیازم
تختل کوجیم اولر سزاوار	دلش اول حقه دکولیم کوه عار
تختل چون این سندن بجاون	کبدر یوز صوی اولر آد یاوز
سوکیم یوز چوره سندن تمام	سن اول کلد سندن و کونکلی اولت
سندل کایم سندن روی ز غم	سن آنکچون ز حاجت چیکدین غم

بری

بری کد اولما یر انسا نه بلایم	نلازم اغیز آنک کلد دایم
سوز ککچادی چوکیم باغباننه	کنه ایل بر اهر بوستانه
ایکی کونک ایزسه سکا نان	حجره بابانه آت فی قیریان
نه جان کیم ایه اغاز و اهل	سوی غرن مکانا تا ایل فلک
نه خوش و میزده آت او سحر و	نبرد عشق لاجر عشق دیکر
بو معناره چون شاه اندی کورت	هانم چوشه کلدی بچ غیرت
مکر ولیدی بر سر و سنبیر	صفا هان مکتبه آدی شکر
اول کلاصا فو ایشتمدی یوق	هان اذن یکا عزم ایلدی تیز
اؤز کوندن تامت شاه خرچ	صفا هان ایشدی چون نم نو
چو طوطی بکرم اولمشدی تایل	اکا فواهند کوندری زور کا
واریشترین ز بانلو اولکانه	دد بیلر شاه کلدتد و بند چاره
ایرؤد بخسره کاکا سلابن	سیاه ایله در شری کلار من
شهم کلدی چی چون کوی ایتو ککر	نواضع بره قوی طیرغا سر
طوری بو سندن اولدم آدی	مکله بر سینه تا کیم وار اولدو
چون ازی باغبان اولدی یول آلا	فرشته باشه کدی بری زاد

نجه نگرهان نگرستان اولاد
 نعلت قانجه شرو سرفران
 دزدندان کویا سفر بادام
 ایدر آهوی جیجی ترکی سید
 دیردکان حسنه زیله فر
 بنا کوشنده کی دژ یکانه
 کوب ترکی سکن مطبوع آغانه
 سفید جی اچمه شور سینه نگر
 بیا وستنه خاک عین فام
 کومتر یکارنه اوکینه فن
 ویر عکس یخی بر آستخاف
 کور جتاید با سینی کارنگ
 سکر صانع اوکرتش تدره
 نه جوی درک کونلر جان
 چونقل مجلس شاه اولدی نگر

دل لایمیه هم آرام جان اولاد
 جالی باغ شیوه کلشن ناز
 نگر قیلدیش اظا اولد لارام
 قلوب آهوی شیوش زلف فید
 دهالی پسته لعلی آدر شکر
 جی دامنه دله غینه دانه
 دوز قشورمه مبلندن اظا سا
 سفید ابر اچمه کویا مانه امان
 شرایک کوزانه کویا جام
 هان دستینه دریا طحضره
 صاحبذن شانه تک کویا زلفی
 خسدن اولدی کیکلانی بنگ
 انکچون آتشار و زجان سروه
 کولور جیجی رحمت خایان
 ملا لافزا جان کاه اولدی نگر

نگر

نه خندان ز کین آورد لب	نه کس را در جات ندر لب
نه راه به دلین دراحت جان	نه راه بقدر آفر آب حوران
جهان خیزد چو قهر عشق ویا	نور و لعل کجا جان اولد کجا
خس اولد که آن اولد آن	کول آن سابع آشفته جان
هم آن اولد هم شریع شامل	دلده جان تا اولد که مایل
که کجبه با اولد ناز و شیر	خس با شفته تا کیم اولد سیر
نه کلوز تا زین اولد به مجرب	اولد هر دو دین اولد هر مجرب
بهر خندان که بر هر کجبه مجرب	لطافت اولد قدری مجرب
بر لاشه مکران عشق ناز	و ظاهر هر دو چو جوی آزان
حاجه شیرین کماله دل آویز	قین دناغ اولد کس آن بودیز
اکران اولد فیلده افروز	کوبه قیرو اولد نیکانی مجرب

پرتره شدن آن تان کل بوستان زیبا بی از با اعتدالی

سوم وادی ناکیبانی

ای تو هم میرزای کوفی	قلور بود چمنه فریاد و فغانی
چو شهنشاه بود و شکر کلامی	در فندان غم کجوری آتش مهر

کجبه سیری تاسین اولدی چک	نوامت بر لدا صا حوی باشنه خاک
آکویا اولد لیل شوریه سیر	قرنلقان انکا اولد کویه سیر
ایشان اولدی ایشندن دبلده	زیبا نینه نواست کلوی سورد
طریق اولد بهار ناز پرورد	نمردن غمجه دخی به غونا اولد
بوچون خیمه کمال شندی دستک	طوبی کلکشت باغ قدری اهنک
برند بلبل کجی اویب عالم کل	اوری داغینه تا کیم هر هم کل
ایور پرویشا کله طریض یاد	سنگ کورسه ایدر کله و فریاد
کوبه کاردی دوی خالی اولد کوفند	کل بوکل اولد خنده مانند
رخ یار کولروی یاد کاردی	کراولاسه کلک یان خاری
ایدری پیچیز کورسه فغانی	دهان یار دن صوزی فغانی
کلهوی کسره که که نکاهی	صنودری شیوخ چشم سایهی
کهی سوا آیفینه یوزا دردی	چنانه تر شو که حیران طوری
که اندی سوز بیخلفین فغان	اولدی کجی چشمنده کهر باش
آردی کلن خضار نکارن	سوزدی صحر کلمزان غدارن
طوبی ایدر کیم ای لاله باغ	یک کشتینه در دگر کن غی باغ

مکرب

کجی تری سدی کای شیناک	کویا کیم ابدی کوی چاک
تاورکن نالدو فراید آهی	آجوبه کس من ایدر نکاهی
کودر برعندلیب نغز بردان	ایندو فراید شاه کلن آغاز
دیو کد نولد کای بلبل یوسد	قلدر سین نالدو غلغل یوسد
ایدر سین وصلن ایچره آه و ناله	ند باعث اولدی بود کلوم لاله
مکانک باغ سزوان کلشن	درخت کلده ایدر سین نشین
حرم کلشن ایچره حرم سین	اسین محرم باغ حرم سین
کودر سین هر نفس چون تورا	نخون افغان ایدر سین یوبلیقت
جهانی نالشدن ایدر آزار	کچیز سین دمام کلشن زار
اوردر سین کچه مردم عشقند	و ذعش اهل جهنم تر مسلم
چویم هردن یوق سن بره	وصالا اهل سین آه فودن عوا
کجی کوردمند و زار مجروح	همان بر توری جسم شویلد روح
روان اولدی بنم سزور انم	بریدر کور کورم فغانم
چو یوق یانم سزور کلهزارم	نولا کوزن کونار و سزارم
سن آه نالدو فراید زار	دکلر ساک اولعالت سزار

سنوک

سنوک یا کلک زبر کلشن و باغ	بهم نغم باشنده لالدو تر باغ
ایدیله لکلوت س نوحه درد	اولوی صبر عینا و هوشند فرخ
یقیلوبیلر غنا اولر و آزاد	ایندی یانه یانه آه و فریاد
زبون اولر اوسر و حجت و حاله	باجر اولدی کلدورچ پلستانک
چونا اولدی شعله بردان آتخ	ضریدی شمع کجی اولشکر لب
اوله سزور اولدی خورشید پایه	تت سمع و دندی کله پایه
کلر خساری اولدی زرد و قیاق	تر نمدان اولدی آبی فیاق
تشفه ایلد شولحق جیدی	کده بری بر باغ اولدی کدی
جهنن ناملتکی تینا کزک اجن	کسنه بله کونور عالج
شوک کلو ایدر آکا مداوا	بردن فایر اولماری اصل
نجد بلسونلر فی مشکلیدی	کتنه زدی کلدورچ د لیدی
کونک کجی چو شیرین اولدی حسته	صبر قارون سین ایدی کسته
دخی قنادی چون صبر بحالی	قهردی فانه شادوری خالی
دخی جان طبعیا ایلدر بان	مدد چاک وار ب حمد و جان
فرق اولدی اورم بجزه داغ	سن اوز کشته سن اوز کوه داغ

ضعیفانم بنفایت ابراهیم	سالمم در ابراهیم شاه قاجار
دیگم حاضر دستورده الله	کجورم جو رو طلی خندان آقا
طیالم کون کوی کوشیه فن	نچون کیم ندر من اوفور خشر
بنم ایلدی محمد قاضی	دکلم کچلا اوین چندی ایلدی
بکی هشویه طوتندیه پرویز	روای کچه کنت دوستند نیر
شکر دن کوی بیسه شرتاق	ایردی نهد شوین فراموش
یوغیش پادشه لوده و فاهج	اوفره یوشتمک ادا بیا ک کج
نور باقیه آقا بو ملامت	ایکون اولیا عیاش اامت
مختدن نچون لافادون شایر	کرافچر کچه محبوسدن خدر
کرک کا ولا نیار و غدر بردان	بر شمر عاشد هیچ شیوع نمان
طوتسه اولاندت تیغ خویز	بنم مرکان دم در شجر شین
انکر نهدلر قوسن اولسه کم	بنم عقاقه معبد در اشیکم
اوکر چاکووی وارینه کجوز	بنم دختر دم وارد افر خویز
اکاکشرا کچه فوش جان در	بنم شیرین کیم شکر قشاند
مهر در جهان سبیل ارمیت	منور در دهان کل ارمیت

هنوز نلیم اولدر مکتلا ذفر	هنوز ایلدی باغده کل تر
هنوز ایدی ماچدن سبیل تا	هنوز ایدی لیدن آب عتام
هنوز کوسلرم آش جانم	هنوز کونک اندم تیغ و سنانم
لب کونر دعا کوی نیم در	نیه فطوق دار عینم در
دهان دن اولدر غیجی دانتک	بنم شریندن اولدی لعل و سنگ
اسیری چشمک شیر شکاری	غلامی زلفک شکر تازی
بنم هرماه زونک بادشاهی	کوزم جلاد و حاکم سپاهی
چه کر عاشق کتور پروان سوز	جهان بر نمنه شع و دلوزم
آوون بوسوز لوی بیک خبر بر	ایندی شاه بریدی بیکر
اشیو نچا اولدی خسر و کتور مد	مخت بجمی اولدم ایلی جویش
آووب کالارن اندی قفافی	نتم کیم بیلا کور بندو ستافی
شکر یالود من قویا و کملین	هانیم اوزدی حلوی شیرین
عرو سادی کاخ ارحمدی	یا بوبره قصر عتدی بندی
چواشتی شاه دلدار کزلاین	تامت دکلدی شیرین کلار من

دخترها بنگه قالدی طاف	فصلایان از تو باشتیاق
کرد او بدین بره قونی لایب	چوناهانند ایوب چون پستان
بر ز غصه بر دم شادمانی	غم و حسرت دگر با دانی
او دور هر چه با بسته کردند	ایوب پایانه لایب هر نماند
کرد و ز بناید باد بهاری	خران کیم خنکاید هر بنزد
نه هم کیم نافرمانی دگر غم	چه کربانی دگر شادی عالم
دگر هیچ بری باقی جمله فانی	نهنش کوی چون حال جهان
کمان شیرین کابری نکامی	هاندم اندی تدبیر ضلای
بر ایز لیل اولای غمزم	ایوب کبل اولاکه غمدم
کر کرد دم و غم و غم و غم	بنای بر اولای غم مکتول
شکست بر تو کوی کوی لایب	فردی اولد یاز اولای لایب
ایوب لوت تریه زهر و جنت	دیوب لوب جمله دانی شکوکنت
تکلور ز سور چون آرایب زین	اولدی چون نای غم کابین
نسیب خرج اولاد اخی سینه	و بد شیرینه شمه و افخرینه
طلو کسون و دیای منقش	چکر یک طول ستر بار غفرین

شتر

شتر کیم یکر لعل رخشان	صنایین هر یکی کوه بدخشان
و بر یکدیگر بر غمت ساری	بختنازی قوشا هین لاری
خون کزین زینت و تمامی	خراج و اج عالم هر بلای
خطایه زاده پیش یک لبت چن	کوکایلیا جی غارت کردین
طلو قسین طبق هر ماه پیکر	انده صغره حوله کاشه زر
کمر ماه و کیمی مفتح	قوشوش کویب تاج مرصع
جشن ریوی نیچترین نام	کاملار خدمت مطهرین مادام
کنیز کلر و بر کیم با این بر	نهار غنچه و شاخ صنوبر
عبیر و شکست زین زبانه	چهار کان و عقاندن زبانه
چو دم سواد اولدی جمله تریب	زندی شهر بر روزانی تریب
شهنش آجری بر نیچ خزان	دو کیوب تک زین اولاد این
و بر لوی شویله نینت شهر چین	هان زینت دندی تریبینه
شهرت کوی اولدی خاطر افروز	خرد دیوار هم ز رفعت پروز
کلبیلد ایردی لاری یاش	عبیر افشان از در هم کویاش
منادیلر ایوب بر سر نوالی	صلر لور کوی و کنگه صدای

سپید اولدی خاوری سلمی	چکدی خور و کغان خلیلی
کوشمز و ج لالتی سول	طوت لار آرنه ماه رولر
عذر غنجه لار اولدی کفنام	برز کم محلی و ورا لیدی جام
ایدی مظر بر آهنگه ترانه	چار ساز نه لرحک و چفانه
کلور لربا عبا نه ناز و شیوع	حسن باغنه هر بر تان موع
قوی بر کیم عتد نهفته	نمیوه غنجه لور نا شکسته
یهدر ای ملاحظه شجر باغی	یکانی هر برین کفحسن باغی
مه فودن ایدن غن کوشواره	اوزینه زیجه نهر ماه پاره
چمنه ترکس رعنا ییکوز	یشلاطله لار ان تکله زر
کی کند کی بیج حسنه فرد	کی قرح های ناز پردرد
رخ میدی هلا لاولا مشر اصله	کی کون کی نقصانن معزله
قرمش نستر نه سبیل تر	کمند حسن موی و لطف مجر
نیات و شهد صافی جمع اولدی	نکار وینا اولیزم شمع اولدی
دیور دیور کول ندرین قندینه	کلو به مشاطه لر شرین قندینه
کوزنلر اولدی های تالوردی کلاک	شوقه زبیه و فرو بریر لاک

بود حکم مایه اول سلطان	کابل اولدی شهریه دهقان
وای آقا کیم شرمین چیده برین	سرد کی بی شو کیم اولایه موزون
چساکون نزلور قوشلور ماه	ایدن ربه اطاعت حکم شاهه
بری پکولور و حوری ترادی	چتردی بو ندایله منادی
هزار دانه پردان و نوا کوی	هزار دن عدلیه وار و کلبوی
بو کلار و اند اول شریه قرش	شکر بلور چتوب شریه قرش
ایدی هر ماه رخسار و پندازم	مهره کاهه سینی کون کوی کرم
صدرا آقا بر تو نوی نوری	سر ایندن چقادر لور و حوری
فرشته سرب و زیبا سرشتی	ملککرا اولور لور و حورشتی
منه نابا ندی غیر بی برین	اود بر لایحه بار شیرین
اوبه عظیم و کرم و طپور	دوشب او کینه اول کماه رول
انتدیلر او ماهی برج قصر	دیلا اولد شه خوبان عصر
اوزرا اول شوقه نزم عیشه نیاد	کوردی شاه اولدی آفرم و تاد
دلادی کاله دادن جامم دن	چون آزاد اولدی بر دم بند غم
اولی اولیزم ساقی حور و بین	میتا اولدی نزم حنت آیین

ایندک ما را اندک جام کلون	اوردی روبرو خوردید ماه
کدامین راه زلف عین نام	اگر چون عین دیدار آری جانان
ایندک قول این اورین حال	ایدر لشعه پروانه خال
نکارین کدی که می مست لادی	دو بر سر هجرتن نمونه
ودی که می مست یسه شهد فانی	صناسن اولدی بطلور حبت
بچه نه این است و رخ فانی	سوزیده همه ایدر لاف پروان
الهدی ترا و لیمن مست حکاک	سیاه اطلسدن ابلر غلافی
کدی که ایم بر لوز کند سیر	سپهر حسنه باق بر قرح در
بور برد ضرر شوخ و شکر خند	سر بر قهر حسنه اولدی برود
ویریکند و باسن آکشر برین	کود صلاللن اکا بر ماه بریق
طوبی بکشاده کدی و ایندیل غلام	بهار حسنه بلخ باغ نوروز
شهنشاه اولشیدی مست عقی	قران اندی صناس ماه و قوش
بواخوفا ایچیم اولقتن اکیز	سعادتن ستاره بخت باور
چو باده بجز اولشیدی شغرف	ایدر هجران عن کلی فراموش
بریزدن کیم کدی کیفیت جام	قورن کو کلتن غنذدن جصکی

ایندک ما را اندک جام کلون	اوردی روبرو خوردید ماه
کدامین راه زلف عین نام	اگر چون عین دیدار آری جانان
ایندک قول این اورین حال	ایدر لشعه پروانه خال
نکارین کدی که می مست لادی	دو بر سر هجرتن نمونه
ودی که می مست یسه شهد فانی	صناسن اولدی بطلور حبت
بچه نه این است و رخ فانی	سوزیده همه ایدر لاف پروان
الهدی ترا و لیمن مست حکاک	سیاه اطلسدن ابلر غلافی
کدی که ایم بر لوز کند سیر	سپهر حسنه باق بر قرح در
بور برد ضرر شوخ و شکر خند	سر بر قهر حسنه اولدی برود
ویریکند و باسن آکشر برین	کود صلاللن اکا بر ماه بریق
طوبی بکشاده کدی و ایندیل غلام	بهار حسنه بلخ باغ نوروز
شهنشاه اولشیدی مست عقی	قران اندی صناس ماه و قوش
بواخوفا ایچیم اولقتن اکیز	سعادتن ستاره بخت باور
چو باده بجز اولشیدی شغرف	ایدر هجران عن کلی فراموش
بریزدن کیم کدی کیفیت جام	قورن کو کلتن غنذدن جصکی

بوجانان اولاد زنده خرد	صلح بر او دی جانینه بر تو
نه کشته که شیرین شکر نوش	بملا اولیا با دیدم آغوش
چنین خود دام اید بد مرغ جان	نخوت درین بکین غریب دانت
بر معنی دین اولی غایت پیشان	ایین کلمات آه اولدی کربان
قلوب جرحه تا بجزه آکی یا کئی	کونیه اولدی که کله کله کئی
ادب نظر هبلدلا اولد شیرین	قولی طورتدی قیلا اولد شیرین
هاندم برده یی رفیع انی غلام	شکره غصه برین دفع انی غلام
ایکیلیدن صیریلدنه ما کاشغ	کوش قولا کربان انی یونیه غلام
آقوبه صولیه صلت با غنیه تر	اوسر که وشدی کافیه تر
طوبی آیتدن او بیگانه رفی	قوت بخلاسته صسته کلا رفی
سراسر بر قلده کشتی باغین	کماندی کلان او بیگانه کلاغین
بصبر بغرنیه جانی کیمی آف	در اغوش اولدی کله در زلف
نجد و جهدا و شاهین شکاری	آوردانیه کیکل شوق کاری
عقاب بندوش باز خویای	هاندم زوبال انی همای
ایرید اولد خن دکان انا طاه	کجه روی دشت صانتم ایلی

بیر برضا جرحه میتا انی دیویک	قناعه قریب کاشو نیل دیویک
یعدت اولدی بر یاقون مرچا	بیر خود اینینه کردی شاه ماران
دلوقمان قمر کالسون دیویرد	کوشدی یار دن اهل دیویردن
جواهر قدسه بر سحر بیسه	لعل کاینه کویا اولدی تیشه
حجت طنلنه اولانغ کاف	آقیدی فی کمدن شیر صافی
مکر پرویز اولب نجار ثانی	وفا نصرتیه اوردی پشتیانی
اولد اولغضه رضا کمنه	درب ناسفت اولدی جو کمنه
ایدی شوق قیلد وار طاقتلر نه	صایدی بر برینه ایکی مشتاق
شرار عشق دن اولدی کجی خوش	آپیش قوجش اولدی هم آغوش
یا قورده سباد و شکر از مرچا	صفا اور سوردی حدویا با پی
ویر بر چشرو لب شیرینه جانی	آوردی صان حیات جاودانی
اولدی یونان اندک عیش و عشرت	ایم ارم بر برینه ایکی حسرت
چو مقصودینه ایشدی خمنشا	ددی منت خدایه شکر قیه
طلب قلدیم همان مطلوب ایدم	نخپ اولدم بو کون محبوب ایدم
اگرچه اولم کجدم چنان	ولیکن حاجت کوردم دقان

جهانی معتقد ایدم سب	محمد اسد کیم اولدی عاقبت خیر
کوردی بوفی جان غنیمت	ایزیدی یار شیرینیل عشرت
بزدیم عیشدن اولدی خالی	دیلمدی زلدی بویکک مائی
یاندی دیر آنک ساغر مح	ایچروی باد کیمکون سپای
وصلا ایلد مغرور اولوغوش	رعایا جان اشدی مزبوش
تمامت او برنجی هر مرادی	غزور دن اوشدی عدل و حاک
شبه رو زایلیدی جام خموش	ایدیکی از سونما اوز سن کوش
دنیوی داری غایتی ظالم	آوردی بونیه بار مظالم
جان بر داز و ناز ایشره خوشحال	خجیت الیخه بدخوی و تکمال
زیر کتوز کوز برونه زنجیت	توشوی خشین و ناکسخت
دلنه هر دو ادا کاره مساوی	یا نده خیره شعله مساوی
شکرتی بخریدلی او باغی	بوندی ظلم آینه ایش و قاضی
ویر برونه لینه اختیاری	ایوب تقوی اگا هر کار و بار
ممالک آنی قلیشدی وای	او کیمکنه ایکی اولد حوالی
سپاهی و رعیت که محتاج	خوبی با کله و حایره و آج

خراب

خراب اولانغ قلیشدی کایران	یچم معون اولوشدی ویران
قراغتش کوشمینه شام ایدیشک	وباندی مکنده فته یاب باب
دکتر کد اولیا او کجوبانی	قورمق قارغ بوریه کورک آف
نهنشاه اولشیدی قارغ ابدال	همکظلم و قنبل اولدی پال
چومکک اولنغن اولدی حواله	قوروی خن بیل کی ناله
کیربهره دله داد و دوسه آیین	رعایا و سپاه اولشدی حکمین
برکد ریزان آن وقتان	بهنلایر بوستان جواخه از تنو باد
آجلور بویمدی اعتدال صهر خراف	
خران کیم دو کدی صحرایه یزغ	هریم باغ اوله کانه نازغ
اوچهره پاک برکز و وسغ اگ	صناسن کیم شکر کتدن اگلا
شهید اولنن مکریم سبیلگون	یا تو میدانه باغی خیره خون
عجیبی نره رخصار اوله تلخ	خران جامدن اچدی هر یه رخ
انجلر نالین قلام کوش	یه ایش باغرد بنده کوش
کدی باد خرابدن اچا غری	انار کط بطوقان اولدی غری
کوبه نره ن اولده خورق غری	چنار کد کورده تندی در در

شوه گوانتی نرین روزگار	زبان سوزن آذوقه قاره
شکست اولش کوردی یغزونی	ذوقی مشنگ کین صوبه
بهره ارغوانا بویب مختل	قرا کوبه طوری ماتم کل
کذب کلا قدریون خار ایش	کورد اولدی غلغدن چشم ترکس
اوله هرین زار کسری خاک	قرا پور اولون قاشدی غناک
چمن مکن ایینه تالان قاراج	غزانی غجالی قودی این واج
نسیک بائیل اللسدن باسی	کیر کسند قادی پول پدی
دیگن بلغانه طوطی دتاج	جهانی طوطی تری باجه طواج
کستاندن دور دی دفر کل	کسیدی ناله وافغان بلبل
بر فضل الصحنه شیرینیش	ایدری تان تان عشرت نو
رخ دلبر بلوب خسرو بهاری	قلور کعبه عیون تو فیهاری
کلور پویکده کیم غزوه العین	النه نامه سلطان کونین
هدایت نامه عین عنایت	عنایت نامه محض هدایت
نه نامه غنچه باغ شهادت	بی آیه صافا بر ماغ شهادت
ید بیضا کور ستر دی بر ماغ	قرا کتارا یلیغی قلغا آغ

ایرب

ایرب حکم هانین سلیمان	ایدر بلقیسه کویا عرض ایمان
دین اولد نامه پرویز اینه	آلور آقی هسانم تیز اینه
آجوب کور نجد و شر جان اود	اولاود دن چاقه مانعین چوق
باز نیش اول الله اکبر	بنام قادر و حق و تو انک
باسم الله الرحمن الرحیم	هو الحاقی هو الحق العظیم
پهنا دهوشنای رب اعلا	شیرین ایمی سوکل اولتر ایلاد
قونلش کت در جوق کت کیز	دینلش مدحت آفتاب بروی
که سلطان ابن سلطان اولغا	شبه قریان ده ایران و توران
محمد حق رسول در خدا تک	خوکره کلا قیولایت دین انوک
کلا ایمان کستان ایل ککنت	بتر ماغ اولدی ساکد باغ زرشت
بوم در کس سعادت مکتد اول	نجی نکه دینه کور سلطان اول
مطیع اولامه اینه بی ادبک	صفت جلیله قبل نوحه کب
در د جانن بوکل قلا طاعت	رسول حق دی حقه ایل طاعت
بهر هر یکم در سه آق حوت	شرع شهیدی ایل جانک قوت
قرا آتق خانه کور سجود کیر	باننده حق رسول کلا یون بیر

صلوات و صوم دن هر روز بخون اولیسه بوقالده اعتقاد کرد قلدر سکه عورتی که حاجت اگر کفر یزد ایوب عهد و پیمان ایزدین بلبل اولاد فرزندانست صفت کیم حقه قول لندن ایوب دو عالم نکلن کتای خدایم خداوند جهان خلق عالم اولا تمیز مرد و مخلوقاتی برین اگر کدر هر تضرع کائنات اگر جشید اگر خاقان عالم نه نترک دست جمله نمودم خداوند اول جهان کتای سن اوله اجزین اکر کتای خدایم کل سبب مکتب ایزد عالم کب	آدا اولد قوما بیکنه دین شوشی اوله اعلایه ادرک سعادت اولد ایزدین ایجابت گور مرتکب کا و حقه ایمان اولرین جمله آقا ملامت بوسلطان حق تبار مزبور اگر کفرینه شه دیکر عطار مطیعی امر تو که عراق عالم اود جمله بانه فایض بود اگر کسکی روان در شجره امانه حضور حضرت زین نترک دن کم نوش کائنات اشکال توهم قلدن شهر جهان خطر خدایم ایزدین بوغورید کتای دوز نجسیر حاکم و نه جان مالک
--	--

اکدن

اکدن نسته کلن همسیر هیچ جهان مکنده صفا کیم اولوسن سپاه کچو قلوغینه اولد غرض چوا و مدی مسکن ندر نصرت خلیلا تری چون فرود اطلال نجی اینه کتای تری نالان یهود ایزد وجود حق تعالی جمیع انبیان کتای خدایم اگر اولم اولرین کتای خدایم اطاعت اولد ایزد کتای خدایم کوری اولد نامد برون بیرون وعید و وعده دن اولد کون کلو بچ کتای تری دولت ناسیخ ددی کم رفیق بوجر ما اقدام نجهوت که ایزد تعریف کتای خدایم	خداوند که تفرق دست و کیم حکمت و حکمت و کتای خدایم دکله اولد ایزد هیچ نفع و ضرر انگیزون غرقه نال اولدی خدایم اکا ایزدی بر کم پشه ناله جهان اولد ایزدین طریقی هماندم اولد ایزدین فخر کدیمی ایزد زمان پیغام برین اولرین اهل کفر پیشا سن خدا بد و رسول اولد عامی غضب ایزدن اولدی مست خدایم غور و کبر و کیندن اومنون اوزیکل اولد سعادت ناسیخ بکا بود کتای احکام ایزد اعلایم ایزه آدی خدایم ایزد محراب
---	--

شیرجه و ما هجرت سبب	شکستاد شاه و زور عرب
قاپه بر کلاه ناتوان در	اگر دادا و کتی کرده وانچه
اولد بولند و تو تانده حاکم	غریب کیم در سلطان اولد تا کم
کینه حاکم خاقان چون	بکا قیصر غلام کمتین در
جواب عاقبت بر اولدی شاق	بوده ما در چیه قلاخه کزانی
بوسه دای دماندن کورتین	برنده اولد قریبیم اوندیون
دکلون کد اولم اولد مره نام	بمز اولد بولند و همچون در سام
اوزین کبر اوچدن ابدی غیبی	زهد بولند و در سام و همچون
رسول حقه قلا دی طاعت	جهالت برده عیاشی شجاعت
قویا لای اولدی کهن قانع	اولد کبر و غرور و جاه مانع
اولد باند خیر و شر برابر	اکاکیم اولیا تو فتنه صبر
اولد اولد لای کله و غوایت	کیم کیم ارسیه حدن هدایت
انجمن کله ایچنه قالدی عاجز	عنایت ارموی پروین هرگز
تامت حفظ ابدی هر خط این	چوقا صد خسر و کلا دی جبین
مسار خاطرینه بروی شوق	کلب دیدی رسول نام ویش

عانع

دها پروان سینه ابدی پیمان	هانم گرم اولد اولد شمع این
دوشه باشند آنوز نایج کیری	ویرن تا اولد ما پروین کیری
طغولی جلد مکر مالخسرو	هم اید اولدی آجر حالخسرو
باخر ابد کین بولدی پروین	کینه عین و هم کلون و شوق
کند کور دی اولد استاد علی	بر اولد کیم ایدی فرهاد علی
او غلور کلا بریشکی کد قالی	ایده عهد غلازلدر کاف
عجب اولسه آخر پان پان	ایکین نامه کلا نسی اشکان

پیدا شدن معجزات نوح در هک که کلخسرو و عیسی

عقلدن فهمدن بیگانه اولدی	مکرواری دی بر دیوانه اولدی
دکلدی هان سینه آمدن اولدی	چکر ک قیصر قری زین اولدی
چتار کونز زیدک باشرودم	اولدی هدم اولد باشرودم
ایدری کوندن یک کون زید اولد	آدی شریه بر شریان اولد
مکرا عقلن شریه بی او بیخت	دکل کونز نتم ناچر نخت
غدا اولمشدی پروین اویهوت	اتا نختوا ایب فراموش
اماسن ادریه تا کیمر قانه	کود بیضت آردی بر بهانه

عمر و کسب و کار اولیای دنیاگاه	ده بد که برکت ایشانشاه
بجده که بر عاقلانین	جهانها مایه امن و آسایش
آگاه اندی فراغت سلطنتین	ذکر بر حفظ خلیه شیطنتین
ماگ حافی بر دم قایم	گند هرگز رخ شیرینت پریم
بند و پاک آفرجام کلرنگ	غذایی گاه افون و کجی تنگ
قوم بر دم اندن باده بی هیچ	کوزن بنده و آذاده بی هیچ
قومانم تسلط آیینی دیر	جهانه دیر عزم شوی بی دیر
سپاهی در قیقا اولدی بی غم	بری برینه کردی خلق عالم
بود جمیله فالورسه حلالی آنک	اولور ز جمله ز بامالی آنک
نیایران ملکیتی فالورسه قورن	قورسه فتنه سید اولور دران
اولور حرس و کدیرانه قصدی	ذکری ابله غریب ایرانه قصدی
ایدر سکنتنه اهلای شهنشاه	چرخ کندن آگاه اولور آگاه
کوز عالم بورسه تخت کوزنه	کچر و انجی ار تخت کوزنه
یکسین ابله پیرانه تدبیر	دمیدر دنگلیت مردانه تدبیر
پوسولدن کلور شر و بیجی	مناسب فتنه قمانی خورشه

۸۷

صانوب کبریا اولابه ریش	حسبک
سیاستردی آنک قتلنه اولد	شرح ابدی چو بولدی بو قدر
صانور دیکت خسر و مکلر ایلا	آقا اوز کندن اوله نزار اادان
نیلسونانی کونورک دولور	اولور دیکر کونورک صحتی در
اناسرا و غله هیچ هرمت اولد	چه کوز زنتیه قیت اولن
ناو کسرتد آن دن قالمش نندی	جهان مکنده هیچ کونورک بی قی
شیکه کاولیا مالور منالی	هان ایت حالدر علاه حالی
پتیم اقباسی کیم برسه هر ای	دکلر آدمی بل کلب بازار
چیشوریه بر ای کوردی صفا	بوردنک اولایشه فرصت آلب
قضادن برکته شته مت باد	ذرخلوت سراقالمش کشاده
کیر شورشو خور و خوزیز	یانده تیغ انده خجرتیز
اوردر برزم اکل اولجست چاک	ایدر جان نلمه کیمی سین سوز کچ
سبب شیرییه و الله قاهر	رسن کیم جغرافی اولدی ظاهر
اینویله و کیم کونورک بطراقه	ایقلدی طاقان اولدی طاقه
دموزن دجهده واریدی بریل	کدر عیرو روی طوی شل

دو سگ بد دعای کانی قیام	کوزوی خاور و خرم کجای قیام
آسوباد کون سم آتش کیز	که کون خالای آخورد، پیش
حذر قلند عادن ابله پهن	بتیشوریده فالز کیم اگر تیز
دعای تیر کایور افکاره فاحال	ایدیرم کلک تین ماند غریب
دعای پرده یوزره گاه و کاه	خصوصا کیم ایه لا وقت سحاه
اگر چه کیم دعاهر چه حقیر	غریبک لیک بر دهر نوا و قیر
پتر چیان بر قلین خرابی است	دعای سندنه غریبک اجتاب است
پتوق کولاری پماغش است	اندلار کول کول قباغش است
چوشوی خسر و لغوشی کردی	کوتدی مندو کندن بر اوردی
چکوب آه اتری زا و وفغانی	ددی ایدی قضای ناکهانی
چتردی جابله زر بختی تیز	قراچولان کردی کاد لیکرین
حناسین هر ما تم طوتدی بی	کیر بر تا قدم بر سینه
شکله خسر و چونا اولور و پری	سینه کالین اندی پریشان
سز زلف درازن کس دی اولام	چماک هر ناندی صا کد کوناه
اولدی رای چشمدن کهر باش	اوردی می زنگارنک باشطاش

۹۴

کهی باشن کهی کوسیند و کوی	جهان نایوب چرخ سو کوی
چوزب یا با نایوب چرخ	بوزدی کلا و رب سوس چرخ
نهان اولدی قز ایلچر دلدار	ننه کیم روز روشن خورشیدار
دو کج چشمدن اشک کلا غولانی	قزل قانازن بوادی جهافت
نخندیم زخم ناخن پاره پاره	قرانزه هادرا اولدی آسکاه
جهان دن بزدی اوصاند کلا زنده	دور و حمل و کهر جندی کوزندن
ددی اغلیرق ای چرخ خورین	قنی سلطان نر سلطان پروین
مرادم عکسند و نرد کلا چرخ	دلغم کردی قوردر کلا چرخ
سویندره کیم بخت چرخ	ارتدک هر کله جریله باغ
الکدن ای تکله فراد فریاد	در اعلی کینی هیچ ایتدک شاد
آیردک بار جانندن بی آه	در یغاد در یغای و یلاه
یکه یا تم عجب دره دروغم	کده عرض ایلیم ایشو خنوم
غم آسون کولگی کیم کندی بارم	انیم حوسنم هم عکسارم
تم اولسون کوزنم کیم خارویا	بکاعه خرابتر اولدی نور دیا
طوندی ناکهان اولده ابلان	میری چه چشم اولسون کولگی نشان

ایوب دیردی صبر و نالدو آه	ایوب دیردی صبر و نالدو آه
فرایم تیرا و لاسوزدی وقت	دوزدر رفیقن پورین تا بوت
کفن کلدن ایدر اول نهاله	سمرانده هر زور بکر لاله
نکارینک طوبت هر پیر غیبی	کسره خاطر تدرق بر غیبی
اوردر کسنه نیرنج لجامی	کبر چولان شاه کمر غلامی
طافه هر پیر غیبی بر قانه آستار	شکست خاطر ایلر کوسار
کروغور تیر بیا آه و غفاف	کو تو دیر بر سوسلر آف
دو کب و ادرن شیخین آچی باشین	دو کوی آه ایدر تا بوت باشین
کیند تا بوت او کچر زار و مغموم	دخان آه دن غم تیر سیه موم
نوالی کوند ایلر او ما هک	طوبت یار اذن تا بوتی شاهد
دی بر خطه قلم ایلر اهما	اوشدر دیر آنی قرع فی الحال

سکرو دیردی کچینه و کاند	سکرو دیردی کچینه و کاند
چو طره قدن یادلش در انسان	نکدین ایلور بر ایدر آهی
چو آفر کورنم در حسی باغین	کفن کچن بر تو کیندن
همان ساعت او سر برین حال	با قیونینه دیر ایلر برده لوی
سز آنکه کز کبر کلش و باغ	دیرنج اول قامت بالادریضا
دیرنج اول کوب بوج حاله	دیرنج اول غنچه باغ بهاره
دیرنج اول غنچه باغ بهاره	دیرنج اول شاخ سزیه
دیرنج اول شاخ سزیه	بکامه انتر سینه خسر و حیف
دیرنج اول حیف و حیف	دیرنج اول عید نوز و بهارم
دیرنج اول عید نوز و بهارم	دیرنج اول خسر و برین حیف

طوبی که بر عالم تاب بود که	مجدای عارض مبتلا بود که
طوغا و بر کن طوئد که بر دام	سزنی وقت قدر که پادشاهم
دخه ظالمای آرام جهانند	سنگی که ای دل آرام جهانند
بکرز با که سنسزند کاف	چو سنز که آنکه ای هم جهانند
جهانند خوشه رنگد که کاف	سوز کل چو دنیا بیکم بر کاف
قلم بن بگرموب باشیله جانند	روای دگر که سنسز جهانند
یکد که کیم جن و بی که کیم با	دو کیم چو کیم که کیم با
سختها قومن لایقی اندن	فرا که کیم چو کیم که کیم با
هاندم کند که کیم که کیم با	ساز و کیم چو کیم که کیم با
یوسف جان و کیم که کیم با	مکه خانه زهر آتش که کیم با
حقیقت صورتی و کیم که کیم با	هر ازان آفرین اول که کیم با
کیم ای که عاشقین جانان	نه هم عشوقه و کیم که کیم با
دو عالمه مراده ابروی کیم با	چو مکتوبی و کیم که کیم با
کیم و کیم که کیم که کیم با	ایکلیدن خلایق کیم که کیم با
کیم و کیم که کیم که کیم با	هر اولی که کیم که کیم با

یرو که کیم که کیم که کیم با	یرو که کیم که کیم که کیم با
طوبت عالم چون تان و کیم با	یرو که کیم که کیم که کیم با
قوتی بر بفرم عشوقه عاشق	یرو که کیم که کیم که کیم با
عجبی اوله لر بر جان جمع	یرو که کیم که کیم که کیم با
کلایح عبرت کیم که کیم با	یرو که کیم که کیم که کیم با
بصیرت تو کیم که کیم با	یرو که کیم که کیم که کیم با
فکله قوسنه که کیم که کیم با	یرو که کیم که کیم که کیم با
گوتنه بخت و کیم که کیم با	یرو که کیم که کیم که کیم با
انته جاها اوله ماله مقرب	یرو که کیم که کیم که کیم با
مجت مالا اولر که کیم که کیم با	یرو که کیم که کیم که کیم با
از کیم که کیم که کیم با	یرو که کیم که کیم که کیم با
اراع اولر که کیم که کیم با	یرو که کیم که کیم که کیم با
کیم که کیم که کیم که کیم با	یرو که کیم که کیم که کیم با
کلمین مخرای کیم که کیم با	یرو که کیم که کیم که کیم با
کیم که کیم که کیم که کیم با	یرو که کیم که کیم که کیم با

کینه جز کتا و شاه فالن	پیش رو خیمه و فرگاه فالن
اور شاه و کدایه قبر فرگاه	کنن خلعت همان اعلا همراه
فغیر و پای اکبر پویندترین	ایدینور خاک است سنگی امین
زرد سیمه اوله خلعت قاجار	کیر زمین بونه قبر جواجر
اوله زربنته طلسمه حرم	اور زمین قوت ماره طلسمه
سوار اوله آکینه اسب نازه	چو صو کرینا کله کله در جان
نه خورشید و دلشخ لاهی	نظامی یعنی ملک نظم شاه
اکر صد ساله مانی ذریک دوز	باید رفت ازین کاخ دلفروز
بسجاکیم بجهسکه کولر پا	براسته طور زمین عاقبت جای
نه حاجت کنگه عالی قصر محمود	اور هو اقر مقام و فرنگه در
بلورسین فی کان خود کج کرایه	برانه ها کیم بر کون سخیه
به پوغلت ندای مرد عاقل	اور عی مرد عاقر هیچ غافل
ندرد نباد فی دوز و دوز مردار	آکامیل ایله دم زهی مار
مناجات بدرگاه قاضی الحاجات	
الها تادرا برود کارا	خداوند رحیم کرد کارا

چند

چند دنیا هوا سینه د لومند	حجت کل این بیتور کومند
بهن دنیا ده بر فرد غریب است	بساط هر یکد فریت نصیب است
خداوند ارسو کله حقیچون	دو عالم لغز فو کله حقیچون
الهی آدم و حوا حقیچون	الهی تاج کومنا حقیچون
یتیم کدوی یاخی حقیچون	غریب کدوی یاخی حقیچون
صیق دل نیازی حقیچون	او یا نذر نیازی حقیچون
پو کله خاک اولون یوز حقیچون	چا او کی کورن کوزر حقیچون
سرد سینه عشاق حقی	فتور خاطر مشتاق حقی
لکسته دگر کرداری حقیچون	مجتبه جان ناره رادی حقیچون
سکا و حید حقیچون الهی	سقا و حید حقیچون الهی
الهی عزت تحقیق حقی	الهی حرمت توفیق حقی
فراقتی فطری مستمندی	هوا نفس اسیری درد مند
جنا بکدن یکا جذب ایل یارب	اگر شور ارسین غلب ایل یارب
کو تر خراب خیالی کون دوزن	یقین کوزی برقا و دوزن دوزن
یونینی حفر بکدن باک دوزن	جهان دن آتی ایما نیک کون دوزن

بیان رسیدن این شب قدر عشقشان و برآمدن صبح
 سعادت از مطلع امیدداری خجسته زبان

بجد الله که مصلحت هر یکی کردی	چیزم مجرد بدن دین کنون
سخن سرشته سینه دینم آف	نقوش مانی کبی یازم آف
سوزن سوزد و جبهه بودم آنگاه	پسند دیردی کورسه کونکاه
فرین آیدم بر باغ زیبا	کیم آنگاه که گیاه شاخ طربا
قدم اندک هزاران پرده بود	که هر پرده نگذاشته بر کوه
بجه حوری معانی نازد فکر	قصوریم کجی و شیرین و بکر
جواهر کیم واردی کاز بدن	دین ناسفته و رعنان دین
دو کجی کجینه خاطر زنی آف	پرا بدم دامن آجر ز معانی
جهان توست بجز حلالی	آیدم عالمه آب ز کلاف
بود قدر ایچم هر امدات کین	طبقت کردی بر حلوی شیرین
او حلو آنک اولی ددی کاف	کوزم بادام و یونم زعفرانی
صودر سکرت بودت کز نظران	آدر سکرت بداسین اختتامین
ریسوع اولدن ایدم اقدام	جامدین اورت سینه قدم اتمام

تمام اول وقت او کیم این خند
 بجه آصف شه اقلیم بیش

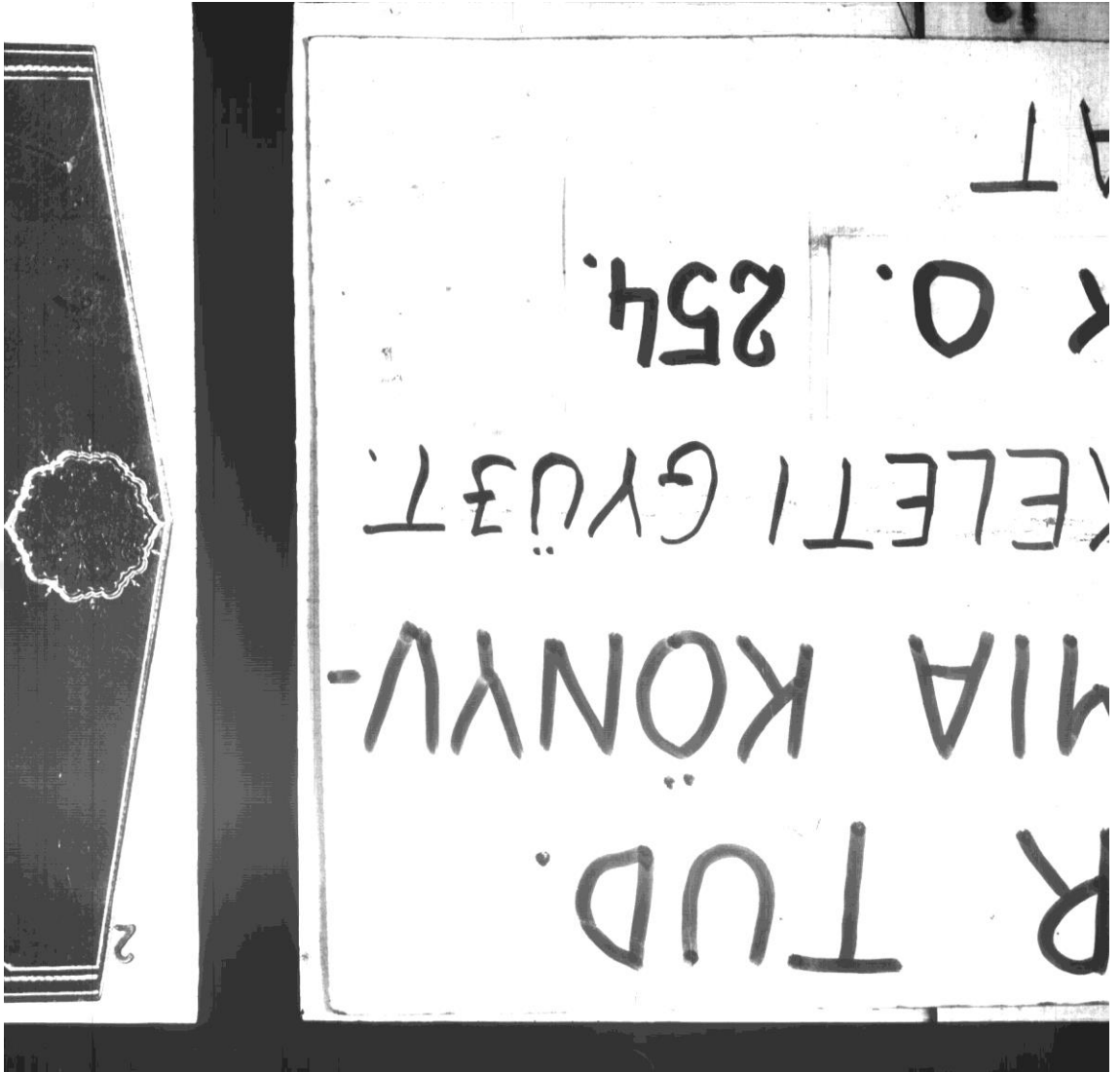
قبول آصف سلطان سلیمان	طراز آستین آفرینش
کونا و جیل ایدر سه بر نظام	بیت قدر و شرفین خاکسار
سبح آسایور سه اتناقی	کند بوزد جمو کجی آف
قبول نظم کرایه منظم	طولا ایات و اشعار بید عالم
اگر چه سوز کیم لعل بخشان	ولین قدره و طرفه نهان
کوزر سه بی طرفدن آصف	اولم دزیم آس مشرف
قبول اول کلام یوله قدری	شعور شرم اودت نور بزرگی
کولی نمانده بیک کبی جانی	اقریم بلین بر خود داستان
کلی نسرین کجی آنکون خرم یوق	کغنجی کبی کبسه زرم یوق
شرف کچه بر دزیم یونم	بلنتر فیم یوق اده سیم
خصوصا زهر قدره فکر کردن	ایدرد و رایچم دلجامی پرچم
جغای روزگار و جور طرار	دلا افکارم دلا افکارم دلا افکارم
طوردن جانن بر یچیه و غمچه	نه دکلو ویر طبعم نظر حسته
ایدر سه آصف شه قلبی شاد	ایدم کور بر شهنانه بنیاد

دختر با شاکیم هیچ کسی بن	اودم پنجه هاندم قسبه بن
اودم کجینه دلان کهر باش	نه کچه دیمتسین دیما باش
سوزم کوهردی کهنه واره	ایدینه خسرو آف کوشواره
فراقی اسم اولیغ افنده لاف	
سخن منجینه شرح اتمه کوزافی	
نظامی قانده و سن قانده سکیز	دیه تا نطق کاندانسان و صغیر
اولور سک نطقه عالم قریبی	اولامزین دختری مریبی
بجیشینی سخن مکنده سلیمان	کیت چاکوستان و سلیمان
دکان نظم ایله اولور قسبه یاز	عیان اتمه جهان ستر ایمان
نه ایمان اولور سیاندم اولور	کوکلریاره سینه نرم اولور
بومیدان اولور کیدوان اولور	آرنلریاینه دوز کهر صاحب
بالورون بوقیروی قواین	صغیر و صغیر و پریلرین
عجبی غصنه دونه سوزور	بغض اتمه یوقه هنر و دارفور
ندم کیم حاکم عتلا ایدی ابرام	بو عجز و برقصورید اتمه کوزام
بونکله کهنه بنیادین ایوب	دون دک کتسه شیرین و ضرر

اول

اول شاهین و شهباز بکار دی	شکار اتمه کوزک شیره کاری
هزاردن آفرین ای بان سزبان	کیم اولور کوه واره بویله ویا
شکار اتمه کوه شاهین اولور	دسیدر کلر بوند کلت فنادر
یتربیز کیمی شیدالغ ایله	بتر طوطی کیمی کوبالغ ایله
یتراورد کسند کوه زینی	هیا اتمه کوه غیر نازینی
یترا کونباشی کیمی تار مار اولور	کهنکاه و پریشان دوز کاه اولور
خوش اولور کیم بونورده های و هو	دکله قطع ایت بوسه کت و کوز
نظام نطق کیت ای یک فرجام	دعای دولت آسنده اتمام
الهی مدت عین دراز ایت	نهال عجز و بخت سرفراز ایت
شه دودانه بار اولور همیشه	جهان خورده و دار اولور همیشه
سلیمان شاهدا آسنده الهی	بوی اقلیم حکم ایتون کاه
خدایا آسنک وارن بوشله	شکر کوز بیدوقلارن بوشله
اوله هیری بر شاه جهان کیم	بوتربیل اولورن تبدیل و غیر
شهنشاهیل یارب آسنده بن	
مدام اولورن مدام آمین آمین	

MAGYAR TU
AKADEMIA KÖ
TÁRA, KELETI G
TÖRÖK O. 25
KEZIRAT

EK 3. ORJİNALLİK RAPORU

 <p>HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ YÜKSEK LİSANS/DOKTORA TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU</p>
<p>HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA</p> <p style="text-align: right;">Tarih: 11.../07.../.....17...</p> <p>Tez Başlığı / Konusu: Firâkî ve Husrev ü Şîrnî'î (İnceleme-Metin-Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlük)</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>Yukarıda başlığı/konusu gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam ...549..... sayfalık kısmına ilişkin, 11.../...07.../...17..... tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 6 tür.</p> <p>Uygulanan filtrelemeler:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç, 2- Kaynakça hariç 3- Alıntılar hariç/dâhil 4- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç <p>Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.</p> <p>Gereğini saygılarımla arz ederim.</p> <p style="text-align: right;"> Tarih ve İmza 11.07.2017 </p> <p>Adı Soyadı: Asuman BAYRAM Öğrenci No: N08143883 Anabilim Dalı: Türk Dili ve Edebiyatı Programı: Eski Türk Edebiyatı Statüsü: ☐ Y.Lisans ☒ Doktora ☐ Bütünleşik Dr.</p>
<p><u>DANIŞMAN ONAYI</u></p> <p>UYGUNDUR.</p> <p style="text-align: center;"> Prof. Dr. Fatma S. KUTLAR OĞUZ (Unvan, Ad Soyad, İmza) </p>

HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
THESIS/DISSERTATION ORIGINALITY REPORT

HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
TO THE DEPARTMENT OFTÜRK DİLİ VE EDEBİYATI.....

Thesis Title / Topic: Firâkî ve Husrev ü Şîrîn'i(İnceleme-Metin/Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlük)

According to the originality report obtained by myself/my thesis advisor by using the Turnitin plagiarism detection software and by applying the filtering options stated below on ...11/...07.../.....17 for the total of549..... pages including the a) Title Page, b) Introduction, c) Main Chapters, and d) Conclusion sections of my thesis entitled as above, the similarity index of my thesis is ...6...%.

Filtering options applied:

1. Approval and Declaration sections excluded
2. Bibliography/Works Cited excluded
3. Quotes excluded
4. Match size up to 5 words excluded

I declare that I have carefully read Hacettepe University Graduate School of Social Sciences Guidelines for Obtaining and Using Thesis Originality Reports; that according to the maximum similarity index values specified in the Guidelines, my thesis does not include any form of plagiarism; that in any future detection of possible infringement of the regulations I accept all legal responsibility; and that all the information I have provided is correct to the best of my knowledge.

I respectfully submit this for approval.

Date and Signature

Name Surname: Asuman BAYRAM
Student No: N08143883
Department: Türk Dili ve Edebiyatı
Program: Eski Türk Edebiyatı
Status: Masters Ph.D. Integrated Ph.D.

11.07.2017

ADVISOR APPROVAL

APPROVED.

Prof. Dr. Fatma S. KUTLAR OĞUZ

(Title, Name Surname, Signature)

EK 4. ETİK KURUL İZİN MUHAFİYET FORMU

 <p>HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ TEZ ÇALIŞMASI ETİK KURUL İZİN MUAFİYETİ FORMU</p>
<p>HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜTÜRK DİLİ VE EDEBİYATI..... ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA</p> <p style="text-align: right;">Tarih: 11.../...07/...17.....</p> <p>Tez Başlığı / Konusu: Firâkî ve Husrev ü Şîrin'i(İnceleme-Metin-Bağlamlı Dizin-İşlevsel Sözlük)</p> <p>Yukarıda başlığı/konusu gösterilen tez çalışmam:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. İnsan ve hayvan üzerinde deney niteliği taşımamaktadır, 2. Biyolojik materyal (kan, idrar vb. biyolojik sıvılar ve numuneler) kullanılmasını gerektirmemektedir. 3. Beden bütünlüğüne müdahale içermemektedir. 4. Gözlemsel ve betimsel araştırma (anket, ölçek/skala çalışmaları, dosya taramaları, veri kaynakları taraması, sistem-model geliştirme çalışmaları) niteliğinde değildir. <p>Hacettepe Üniversitesi Etik Kurullar ve Komisyonlarının Yönergelerini inceledim ve bunlara göre tez çalışmamın yürütülebilmesi için herhangi bir Etik Kuruldan izin alınmasına gerek olmadığını; aksi durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.</p> <p>Gereğini saygılarımla arz ederim.</p> <p style="text-align: right;"> Tarih ve İmza </p> <p> Adı Soyadı: Asuman BAYRAM Öğrenci No: N08143883 Anabilim Dalı: Türk Dili ve Edebiyatı Programı: Eski Türk Edebiyatı Statüsü: ☐ Y.Lisans ☒ Doktora ☐ Bütünleşik Dr. </p> <p style="text-align: right;">11.07.2017</p>
<p><u>DANIŞMAN GÖRÜŞÜ VE ONAYI</u></p> <p style="text-align: center;">   Prof. Dr. Fatma S. KUTLAR OĞUZ (Unvan, Ad Soyad, İmza) </p> <p style="text-align: center;"><small>Detaylı Bilgi: http://www.sosyalbilimler.hacettepe.edu.tr</small></p>

Telefon: 0-312-2976860

Faks: 0-3122992147

E-posta: sosyalbilimler@hacettepe.edu.tr

**HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
ETHICS BOARD WAIVER FORM FOR THESIS WORK**

**HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES**

..... TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI TO THE DEPARTMENT PRESIDENCY

Date: 11.../...07./...17.....

Thesis Title / Topic: Firâkî ve Husrev ü Şîrîn'i (İnceleme-Metin/Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlük)
.....

My thesis work related to the title/topic above:

1. Does not perform experimentation on animals or people.
2. Does not necessitate the use of biological material (blood, urine, biological fluids and samples, etc.).
3. Does not involve any interference of the body's integrity.
4. Is not based on observational and descriptive research (survey, measures/scales, data scanning, system-model development).

I declare, I have carefully read Hacettepe University's Ethics Regulations and the Commission's Guidelines, and in order to proceed with my thesis according to these regulations I do not have to get permission from the Ethics Board for anything; in any infringement of the regulations I accept all legal responsibility and I declare that all the information I have provided is true.

I respectfully submit this for approval.

Date and Signature

Name Surname: Asuman BAYRAM

Student No: N08143883

Department: Türk Dili ve Edebiyatı

Program: Eski Türk Edebiyatı

Status: Masters Ph.D. Integrated Ph.D.

11.07.2017

ADVISER COMMENTS AND APPROVAL

Uygundur.

Prof. Dr. Fatma S. KUTLAR OĞUZ

Firâkî Hüsrev ü Şirin

Yazar Asuman Bayram

DOSYA	FIRAK_H_SREV_IRIN.DOC (1.22M)		
GÖNDERİLDİĞİ ZAMAN	11-TEM-2017 12:12AM	KELİME SAYISI	56510
GÖNDERİM NUMARASI	830081103	KARAKTER SAYISI	367802

Uygun.
Danışman: Prof. Dr. Fadma S. Kutler
Asuman Bayram

Firâkî Hüsrev ü Şirin

ORIJINALLIK RAPORU

%6

BENZERLIK ENDEKSI

%5

İNTERNET
KAYNAKLARI

%2

YAYINLAR

%2

ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1	www.turkishstudies.net İnternet Kaynağı	<%1
2	Submitted to Fatih University Öğrenci Ödevi	<%1
3	www.serinselvi.com İnternet Kaynağı	<%1
4	www.turkbilig.com İnternet Kaynağı	<%1
5	acikerisim.deu.edu.tr İnternet Kaynağı	<%1
6	ekitap.kulturturizm.gov.tr İnternet Kaynağı	<%1
7	Submitted to Gaziantep Aniversitesi Öğrenci Ödevi	<%1
8	mavizaman.com İnternet Kaynağı	<%1
9	Submitted to TechKnowledge Turkey Öğrenci Ödevi	<%1

8.